ANUL XXI
26
(844)
Sîmbătă
1 iulie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MIHAI BENIUC

Sîntem aici

M-am dus de bun rămas, atîta poate,
Pe văile natale-ndepărtate
În ale toamnei zări de străluciri
Cu cimitirul meu de amintiri
Și din pruncie și din tinerețe
Încununat, cum sînt, de bătrînețe.
Doar vechi sînt amintirile și eu
Dar viața tot mai nouă e mereu,
Măcar că Dezna-și scaldă bolovanii
Și nu-și aduc de loc aminte anii
Pleșcuța, cu stejarii-i, Dealul Mare
Ferestruiți de vale spre vr-o mare.
Nici crîngul de salcîmi nu ține minte
Ce drum, roman ori dac, a fost 'nainte
Subt ghearele-i de rădăcini ascuns, —
L-au năpădit uitări de nepătruns.
N-a fost pe-aici Gomora nici Sodoma,
Dar oare ce-ntîmplări nu știe Moma
Și Munții Codru sumbri și Bihária
De cum în sînge-i frămîntată aria
Acestor plaiuri strămoșești de noi ?
Sîntem aici, de mii de ani, mai vechi,
mai noi,
Ca să călim cu sînge și cu oase
Această vatră cu livezi mănoase.
Cu șesuri, văi, cîmpii și munți stăpînitori
Păziți de netrecute trecători.

Ca Văcărescu

Nu-s, ce să fac ? deloc universal !
Din naștere-s un biet provincial,
Un carpatino-dunărean pierdut
În gintea sa cu prea străvechi trecut
Și ca atare numai patriot,
Și n-am ce face, asta este tot !

Ah, cîți n-au încercat să mă cîștige
Și cîți nu m-ar fi vrut pus în cîrlige !
Dar ca și Văcărescul eu mi-am zis
În cartea ursitoarelor ți-e scris :
A româneștii limbi îmbogățire
Și mai presus a patriei cinstire !

Că nu sînt eu alesul, nici că-mi pasă,
Alesul pîn' la urmă o să iasă,
Alt Eminescu, de va fi nevoe,
Încununat cu lauri și aloe
Iar ca fantomă eu din cimitir
Cu ochii stinși de veac am să-l admir.

Răzvan Ionescu : „Laureata de la noi"

La Mircești, după o sută de ani...

Palais de Roure este bijuteria gotică a Avignonului. Aici, pe unul din zidurile acelui patio sever peste care se rotește imperceptibil cerul Provenței, stă scris pe o lapidă de marmoră, fixată la un veac depărtare în timp :

Il y a cent ans, en 1878,
Le poète roumain Vasile
Alecsandri,
Faisant dans ses vers
d'ardente inspiration,
l'éloge de l'esprit
et de la perenité de la
gent latine
Fut couronné par le prix
du felibrige.
Le genie de la liberté
S'affirme aujourd'hui
encore
dans les nobles idéaux
humanistes qui animent
les poètes de nos peuples.

Deasupra plăcii flutură, de la 13 mai, drapelele Franței și României, înalt omagiu adus marelui nostru clasic, poeziei și celor care dăruie omului, închise în micile scoici ale cuvintelor, tulburătoarele sonuri ale poeziei.

Țara care nu-și uită poeții își cunoaște mai bine destinul și niciodată nu i se va șterge drumul prin timp.

★

După Ipotești, Mircești este a doua Meccă a poeziei române. Aici, tot într-o sîmbătă, ca la Avignon, scriitori din Iași, Cluj-Napoca și București au venit la acel „rege-al poeziei" să i se închine. Era de față țara : profesori, pionieri și săteni — strănepoți ai celor care-l sărbătoriseră pe marele poet acum un veac — activiști de partid și de stat.

În grădina casei, în capela străjuită de stejarii care l-au umbrit cîndva, sub lespedea de marmoră încărcată de flori doarme poetul, în vreme ce cîntecele sale cutreieră lumea.

La poalele dealului, tăind lunca de arini și sălcii, lunecă gînditor Siretul urmînd orizontul Carpaților, paralel cu alte două ape peste care luna sau inima lui trece noaptea bîntuită de dor.

Dar acum este încă după amiază și lumina pătrunde din cerdac în casa unde n-a mai rămas decît amintirea celui despre care Hașdeu scria în 1897 :

„Alecsandri... este reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gîndirii și simțirii românești. El a cîntat toate dorințele, el a plîns toate nevoile și necazurile românimii. [...]. În mintea lui întreagă n-a fost loc pentru nimic ce n-ar fi fost specific românesc și în talentul lui nici o pornire care să nu fi fost specific românească. Alecsandri este gloria nediscutabilă a literaturii românești din secolul acesta. La o așa înălțime nu mai văz alta".

Chiar și **Cîntecul gintei latine** este o expresie a „gîndirii și simțirii românești", ceea ce i-a conferit o atît de largă audiență. Cînd a răsunat în Grand Tinel, din Palatul papilor, am văzut cerul Moldovei coborînd pe sub înaltele ogive și am auzit stejarii din Mircești pătrunși de vînturi.

★

...Acum pionierii cîntă **Hora Unirii** aici la Mircești și peste glasurile lor se suprapune, confesiv, cel al academicianului André Chamson : „Latinitatea este o planetă"... care a ajuns la conștiința solidarității și datorită lui Vasile Alecsandri.

Teodor Balș

Reflecții asupra basmului

(I)

Basmul este, dincolo de orice îndoială, așa cum G. Călinescu demonstrează cu spectaculoasă intuiție analitică, „o operă de creație literară, cu o geneză specială, o oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase", ba chiar mai mult „un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație morală etc".[1]) Parte integrantă a mithos-ului popoarelor, basmul exprimă, cu o infinitate de mijloace, poezia latentă, misterioasă și tandră, fabuloasă și enigmatică a ființei comune a umanității. Basmul exprimă nostalgia ascunsă după libertatea naturală a începuturilor, jocul, dragostea și moartea, ironia și rîsul, furia mocnită și plînsul, dramele necomunicării, efemeritatea și eternitatea vieții, primejdiile și riscurile cutezanței și ale bravurii, bucuria marilor izbînzi, „humorul naturii", istețimea gîndului. Basmul e cutia de rezonanță a viselor comune ale oamenilor, epică pură transfigurînd esențialul pînă la sublimarea lui în feeric și miraculos.

Hrănite de miturile originare, mituri inepuizabile în semnificații tocmai pentru că rezumă la scara fabulosului experiențe milenare de viață, — am aminti, între altele, miturile aparținînd unor culturi megalitice, miturile maorilor (în care un T.S. Eliot descoperea mari subtilități de

Vasile Nicolescu

Continuare în pag. a 7-a

Învățătoarea

Învățătoarea mea din clasa-ntîia,
Ce m-a-nvățat să scriu și să citesc
Venea spre soare, spre lumina cărții
Din satul nostru veșnic românesc.
Era atunci, cînd îmi lua mîna mică
Și mă-nvăța pe a sau b să-l fac,
Ca o lumină, cu un păr de aur
Amirosind a cer de liliac.
Cu timpul, anii i-au făcut pe față
Mulțimi de rîuri ce-apoi le-a secat,
Dar urmele pe care-au curs la vale
Atîtea ape scumpe le-au lăsat.
Nu mă mai știe. Alergînd prin viață
Sînt și eu azi alături de acei
De care țara-și reazimă Prezentul,
Speranțele și viitorul ei.

Va trece timpul și cu el de-odată
Și ea va trece, dar în mintea mea
O voi păstra mereu cu păr de aur,
Ca pe-o lumină-naltă, ca pe-o stea.

Ea m-a-nvățat întîi ce este Țara
Și cît de-adînc în toate s-o iubesc
Cu gîndul ei acum și cu lumina
Scriu despre tot ce este românesc.

Virgil Carianopol

Simboluri eminesciene

Viziunea apei alterate — la Eminescu — particularizează tema bachelardiană a impurității și purificării apei. Substanță transparentă precum cristalul sau oglinda, apa poate deveni la Eminescu impură, semnificînd dezechilibrul și suferința. Psihanaliza acestui din urmă element bivalent o face poetul însuși în **Geniu pustiu**, prin confesiunea lui Toma Nour după trădarea lui Poesis. „Zile întregi cutreeram cîmpii pînă ce dădeam de rîu. Acolo, pe podul lui de lemn, mă uitam în valurile galbene cum zburau repezi cioroind, valuri turburi ca sufletul meu sterp, turburi și neoglindoși ca inima mea moartă. Apa limpede ca cristalul a izvoarelor nu-mi plăcea — cînd dădeam însă de ea, începeam a o amesteca cu bastonul, pînă ce, turburată de pămîntul cel negru, era icoana vie a gîndurilor mele". Valurile opace, turburi „neoglindoase" (epitet sintetic creat de poet) trădează prin urmare vîrtejul interior al pasiunilor, criza afectivă, iar contemplarea lor aduce visătorului satisfacție. El urăște apa limpede de izvor, cîntată în stări extatice, și are plăcerea de a o degrada prefăcînd-o într-o pastă noroioasă.

Și totuși nu atît magma apei glodoase ne va fi oferită de postumele juvenile, cît păstrarea fluidității devenită însă „venin". Apa mării, adîncă și întunecată, va deveni un asemenea filtru otrăvit pe care poetul îl soarbe neîncetat, sau care îl soarbe la rîndul său pe poet. Sintagma „mare amară" va reveni de cîte ori Eminescu va evoca apele adînci, cu semnificația maledicției, damnării, amărăciunii dureroase. Biblia păstrează frecvent același simbolism, iar Richard de Saint Victor îi explicitează sensurile astfel : „Omul trebuie să treacă prin ape amare, iar cînd el va înțelege propria-i mizerie, această sfîntă amărăciune se va preschimba în bucurie" **(De statu interioris hominis)**. În mod congruent apa cristalină, apa de izvor, apa de argint va cunoaște la Eminescu contraponderea apelor adînci în care visătorul se cufundă imaginar, bînd cu sufletul îndurerat această **soma** malefică. Veninul rezidă în apa nocturnă, grea, întrucît de pildă și Paracelsus vedea cum „luna alterează apa, pînă ce aceasta devine veninoasă, apă de Styx".

Oferindu-ne explicit simbolul abisal al apelor adînci, postuma **Cînd privești oglinda mării,** inaugurează totodată sintagma „mare amară", pe care o regăsim cu o extremă frecvență pînă și în **Memento mori.** În cea dintîi postumă „noianul mării verde și amar", „marea de mîhnire / Și venin" se relevă sub oglinda apelor nocturne. Silfii de lună cîntă către lună în **Mureșan** (1869) : „Tu, ce din ceruri pe lume cazi, / Lumină sîntă, / Precum pe-al mării amar talaz / O rază frîntă."

Termenul semnificat, suferința — din **Mureșan** (1871) — va consacra același sens simbolic în monologul eroului către Satan.

Dar spațiul preferat în care se transferă suferința poetului va fi mai cu seamă apa devenită venin lichid. Pînă și uraganul bătrîn din **Mitologicale** e pus să bea vinul toxic al Oceanului, întrucît „Rău îi mai umblă prin pîntece-acum băutura amară". Călugărul damnat prin genialitate solitară, lipsit de stea protectoare, este psihanalizat în **Povestea magului.**

— De-aceea te-ai retras tu, îi zice magu-
atuncea,
Să trăiești în asceze gîndind la Dumnezeu
Bînd apa mării-amară în negrele spelunce
Ca să domini în tine ispita, geniul rău !

Transformarea halelor marine fastuoase cu apă pură și caldă a visului morții eliberatoare, **(Odin și Poetul)**, în „negrele spelunce" cu apă otrăvită, indică polul advers al simbolului, suferința care se insinuează lent, surpind organismul, ca o otravă necunoscută. Apele, hierofanii ale civilizațiilor revolute, devin și ele amare, transferind gustul alterat în cîntec, in-

Elena Tacciu

Continuare în pag. a 6-a

Artele în agora

Un tînăr poet de pe alte meleaguri susține că „poezia nu-i decît o chestiune particulară, în sine, fără să fie obligat să predice o morală sau alta". Dar frumosul în sine nu-i moral ? A îngriji de grădinile sufletului omenesc, spațiul de grație și de vis, nu-i tot morală ? Sau a scoate poezia din camera închisă a cărții și a-i vedea vocea cetății nu-i împlinirea poeziei în cel mai profund sens ? Trăirea poetului, actul liric nu suferă ci cîștigă alte valențe. Este grav doar cînd scena se îmbracă în pseudopoezie, în loz, lozincă și rebus, prin lipsa de valoare devenind amorală, vicioasă pentru spectator cît și pentru poezie în sine.

Am participat la cîteva spectacole de poezie și muzică în cadrul generos al Festivalului **Artele — fereastră deschisă spre om** organizat de redactorii ga-

Ion Iuga

Continuare în pag. a 7-a

Tudor Vianu, călător

INSTANTANEE

În Scrieri de călătorie, *selecție, prefață, cronologie de Gelu Ionescu, Editura Sport-Turism, București, 1978, descoperim o fericită întîlnire a marelui cărturar care a fost Tudor Vianu, cu poetul tinereților lui. Italia, îndeosebi, i-a pus în vibrație sensibilitatea, tot atît de receptivă față de artă, ca și de natură. La Veneția, departe de a simți că trece printr-o „cetate a morții", călătorul are revelația feericului și se bucură de iluzia „de a se simți eliberat de condițiile realului". Adriatica, văzută în periferiile Veneției, îl întîmpină cu o inundație solară aurie. La Padova, petrece cîteva neuitate ceasuri „în curțile interioare ale Mănăstirii Sfîntului Anton". Moartă i se pare nu Veneția, ci Ravenna, care trăiește exclusiv „prin amintirea morților ei iluștri", cu mausoleele „Gallei Placida, al lui Teodoric, al lui Dante". Florența, San Gimignano, Siena, Assisi cu amintirea mereu vie a „sărmănelului", — cum îl tălmăcea N. Iorga pe Sfîntul Francisc, il poverello, — Roma, Tivoli, Fiesole, punctează etapele călătoriei meditative a compatriotului nostru, care nu pregetă a-și aminti de orașul grădinilor, Bucureștii noștri, în care nu s-a produs divorțul dintre om și natură.*

Dintre toate impresiile de călătorie, nu-mi voi ascunde preferința pentru paginile memorialistice, „Una bella passeggiata", în care călătorul fixează cu umor tîrguiala cu un bătrînel vizitiu, care ceruse 120 de lire pentru o

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

Invocarea ființei

„Cînd capeți un răspuns, te luminezi. Cînd pui o întrebare, în schimb, luminezi lucrurile". Iată nu numai un adevăr general, ci și o confesiune, un fel de „motto" aplicabil întregii opere a lui Constantin Noica. Ultima sa carte, **„Sentimentul românesc al ființei"** (Editura „Eminescu", 1978) se așează sub lumina întrebărilor iscoditoare, care, instituind un univers lăuntric al gîndirii, relevă, în același timp, dimensiuni nebănuite ale realului.

Premiza de la care pleacă autorul este una de o mare simplitate. Ea descoperă un adevăr esențial, adevăr pe care gîndirea filozofică, antropologia și lingvistica modernă vin să-l susțină cu noi date. C. Noica cercetează imaginea despre ființa incrustată în „gîndirea infuză a limbii noastre sau sensibilitatea filozofică românească". Omul se definește (= se face) și redefinește mediul înconjurător prin cultură. Cultura, ca orice rod al vieții sociale, presupune schimbul de informație, adică limbajul. Iar acesta nu este altceva decît o progresivă luare în stăpînire a lumii, un efort continuu de a adapta lumea la om și omul la lume. Iată de ce, în spațiul limbii, se pot întîlni (oglindite lăuntric, cuprinse intensiv în miezul cuvintelor) problemele fundamentale ale existenței omenești. Limba, interpunîndu-se între om și lume, exprimă, în egală măsură, structura esențială a realului și dimensiunile definitorii ale umanului. Prea obișnuiți cu cuvintele noastre de toate zilele uităm adesea să ne aplecăm asupra ecourilor îndepărtate care răzbat odată cu ele. Lucrarea de față este o încercare de sinteză a vuietelor de adîncime (deși etern prezente) care sălășluiesc în orizontul limbii române.

Nu trebuie însă să o înțelegem doar ca o meditație asupra limbajului. Ar însemna să ne îndepărtăm de gîndul și intențiile autorului, ar însemna să rămînem doar la suprafața ideilor sale. Una din problemele fundamentale ale gîndirii filozofice românești este aceea a constituirii unui limbaj filozofic propriu. Lucrul poate părea fără sens dacă avem în vedere largul vocabular filozofic existent. Dar el este, în esența sa, unul neologic. Fiecare concept își are istoria lui, și, în consecință, o aură conotativă specifică. El vine în limba noastră înconjurat de nenumărate sensuri secunde, reflectînd o determinare socio-istorică și culturală precisă. Utilizarea lor îndreaptă gîndirea pe anumite canale ale demonstrației, eliminînd celelalte căi posibile de investigare a realului. Pe drept cuvînt C. Noica polemizează cu prea-fățișele opoziții ale filozofiei occidentale (ființă — neființă, ființa — devenire, real — virtual), excesiv de tranșante, lipsite de nuanțe și deschideri fertile. Aceștia sînt „zeii leneși ai gîndirii filozofice". În căutarea unor adevăruri mai adînci, gîndirea s-a întors asupra limbii stră-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

Original și moral în critica lui Eugen Lovinescu

Teoria sincronismului apare tîrziu în gîndirea lui Eugen Lovinescu. O altă idee, aceea despre **moralitatea criticii,** străbate consecvent de la **„Pași pe nisip"** și pînă la **„Cariera mea de critic"** opera și spiritul lovinescian. Idee cu mari și frumoase consecințe în critica sa, în literatura și în spiritualitatea vremii. Totul a pornit de la o propoziție impresionistă, despre comprehensiunea și „cordialitatea criticii". Lovinescu debuta ca adversar al criticii doctrinare și ca adept al relativismului estetic. Conform opiniei sale antidogmatice, critica ar avea doar un rol explicativ și ar implica, în plus, față de operă „o adîncă **simpatie**, fără de care orice înțelegere nu e decît pe jumătate. Ea nu cere numai o privire ageră, ci și o bătaie **caldă a inimii".** Afirmația o aflăm în **„Pași pe nisip"**, dar devine o constantă și o vom întîlni mereu, în 1914, în 1921, cînd scria în răspunsul la scrisoarea lui Vianu : „să ajutăm creația prin **apa înțelegerii simpatetice"** ; sau în confesiunea finală din 1942 cînd critica îi apare ca un „adevărat suflu de **comprehensiune simpatetică**, de **contopire internă** cu opera de artă...".

Critica doctrinară tinde să explice, dar și să îndrume, să formeze anume tipuri de opere corespunzătoare modelului aprioric. Concepția „empatiei" presupune existența unor valori originale, individuale care se cer percepute, nu subsumate. Critica relevă, nu informează. „Simpatia" se îndreaptă spre un obiect inedit, care nu are un corespondent anterior în concepția criticului. Explicația ideologică urmează înțelegerii simpatetice, ci nu operează deductiv, impunînd operei structura ideală a doctrinei. Aceasta presupune un anume model, căruia opera ar urma să i se supună, validîndu-se astfel, prin acomodarea faptului particular la un exemplar universal. Ceea ce exclude **antefactum** ideea de **diversitate.** În schimb, „simpatia" acționează invers, se lasă invadată de varietate, admite aprioric condiția originală a operei de artă. Adevărata critică ar fi deci constatativă, ea înregistrează individualitățile existente, nu le creează după un tip estetic uniformizator.

S-ar părea că autorul va ajunge la o concluzie „sceptică" în privința obiectivității actului critic. Ce relație mai poate exista între o diversitate de valori și un Eu critic, el însuși subiectiv ? Lovinescu însă conchide invers : conștiința subiectivității critice conduce la conștiința relativității gustului, de unde îndemnul la precauție și

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Martin «IDENTIFICĂRI»

Prin **identificare** Mircea Martin înțelege nu atît fuziunea de conștiințe preconizată de G. Poulet în decursul unei viabile operațiuni critice („critica de identificare"), ci un anumit tip, reperabil, de relație a creatorului cu lumea și cu sine, o atitudine responsabilă, intens participativă, o asumare ardentă a riscurilor creației și deopotrivă a imperativelor superioare de existență, într-un cuvînt acel ce irepresibil care legitimează și autentifică prin implicare profundă experiența unei opere. Astfel conceput, gestul identificării este sinonim cu opțiunea fundamentală a creatorului, cu integrarea sa în istorie și în cotidian, cu **acoperirea** specifică de efort conștient și de luciditate treazǎ de care dispune o creație. De altminteri, în viziunea criticului, conștiința poetică nu înseamnă altceva, decît „efortul mereu reluat al poetului de a-și întrezări, provoca și păstra adevărata vocație".

Demonstrațiile făcute de Mircea Martin în cele cîteva eseuri cît și în propunerile cuprinse în articolele de mai mică întindere din secțiunea volumului numită **Imposibila gratuitate** au în vedere faptul că o carte, o adeziune, o soluție de viață sau de creație, o obsesie ori o formulă artistică se raportează întotdeauna **rezonant**, într-un mod afectiv, moral sau intelectual, la un întreg care poate fi integralitatea operei sau nu mai puțin integralitatea realității. Orice scriitor veritabil, se subînțelege, încearcă să se integreze în sine și totodată în unitatea lumii, cu toate riscurile și cu toate asumările de rigoare, și deschiderea fericită sau nefericită a unui astfel de demers recuperator măsoară eficacitatea acțiunii sale.

Dar o trecere în revistă a studiilor aflate în prima parte a cărții ne va lămuri mai bine atît ideile criticului și nivelele de identificare pe care le depistează, cît și valorificările pe care le presupune metoda sa de lectură. Astfel, în eseul **Blaga — poet anticipat**, contrar majorității comentariilor în materie, se pleacă de la ideea că **Poemele luminii** nu numai că nu pot fi socotite drept neglijabile în ansamblul operei blagiene, dar că aceste poezii de început închid o experiență fructuoasă și anticipează profilul unei întregi creații. Experiența specifică a volumului, cu ponderea lui demnă de luat în seamă, este „însăși anticiparea operei în ansamblul ei" și din această perspectivă generatoare el poate fi privit ca un „fenomen originar" al lirismului blagian. Aplecarea asupra acestor poeme, considerate de critic a înfățișa un moment prim și un program prospectiv pentru întregul operei, se justifică prin faptul că poetul ia cunoștință aici de sine și de temele sale, identificîndu-se cu ele chiar dacă identificarea deplină urmează a fi desăvîrșită în cărțile următoare. **Poemele luminii** propun însă, afirmă Mircea Martin, de la început o „conștiință de minunare", o capacitate de uimire ireductibilă în fața mișcărilor cosmice, atît de fundamental proprie lirismului blagian. Lucrul cel mai important și totodată cel mai apăsat expus este acela că prin intermediul **Poemelor luminii** Blaga descoperă Poezia și în același timp propria sa poezie, acest gest de identificare, alături de rezonanța intimă la spațiul „minunii", provocînd o jubilație de ton inconfundabilă, aflată aproape în contrasens cu afirmarea explicită a neliniștilor metafizice : «Bucuria ideilor se confundă cu bucuria Poeziei astfel descoperite. **Poemele luminii** este volumul în care Blaga se întîlnește cu poezia și, dacă există vreo „lumină" în cuprinsul lui, aceasta aparține înainte de toate poeziei pentru că le covîrșește și le învăluie pe toate celelalte. „Sunt beat de lume" — declară poetul care mai degrabă pare „beat" de poezie. În meditația lui inițială, Blaga e gata să identifice lumea cu poezia. Poeme fundamentale pentru atitudinea lui față de lume pot fi citite în același timp, așa cum am văzut, ca niște „arte poetice". Am văzut, la fel, că însuși sentimentul de expansiune cosmică își are originea și încununarea într-o euforie poetică. Perspectiva metafizică „stingătoare" de elanuri în alte poeme este, la rîndul ei, înviorată parcă de aceeași greu de ascuns bucurie a întîlnirii cu poezia.» Altfel spus, fără această bucurie inițială, a contactului cu propria-i creație, nu poate fi bine înțeleasă tristețea consecutivă.

O încercare de identificare se produce și în spațiul experienței poetice a lui Fundoianu, dar această năzuință de integrare, de acord afectiv și intelectual, rămasă în ultimă instanță „fără ecou", duce la un „lirism al inaderenței", contrar întregului proiect existențial imaginat de autor. Integrarea dorită în acest caz este aceea în peisaj, sinonimă cu o afundare vitală, completă pînă la uitarea de sine în masa concretului și intrevăzută astfel drept o soluție salvatoare pentru dilemele intelectuale personale. Pastelul lui Fundoianu, atît de neașteptat ca formulă artistică la un poet de o acută, chiar ostentativă structură intelectualistă, este în realitate o fugă de speculația resimțită ca aridă și reprezintă nu mai puțin decît conștiința înfricoșată a unui infructuos exces de conștiință. Poezia este, prin urmare, un mod de a expia excrescențele inteligenței deliberative printr-o contopire extatică cu emoția simplă și cu senzația nudă, mod înfrățit cu viața elementelor neștiutoare. Fundoianu alege optativ patriarhalitatea ca măsură de protecție necesară, ca o depășire a propriului sine contorsionat, dar comuniunea așteptată, soluția fericită întrevăzută la capătul acestui demers rămîn în fond la jumătate de drum : chiar atunci cînd poetul pare deplin identificat cu peisajul său, în contururile sale voit placide acesta ascunde ceva neliniștitor, o amenințare surdă a obiectului și deopotrivă o neputință a subiectului de a-și uita inaderențele interioare. Asociindu-și planul intelectual al poeziei lui Fundoianu, interpretarea lui Mircea Martin își asociază în același timp, convingător, planul senzațiilor, al sugestiilor venite de la întîlnirea afectivă a poetului cu lumea concretă.

O identificare de natură morală de astă dată, o opțiune asumată pentru un anumit spațiu și pentru o anumită experiență umană, recuperatoare, sînt stabilite în eseurile dedicate lui Tudor Vianu și lui Geo Bogza. În primul **(Tudor Vianu și idealul clasic al omului)**, pe un fond cunoscut și aprofundat de date ale problemei, se subliniază capacitatea autorului **Esteticii** de a-și autentifica opera prin viață : ideile lui Vianu sînt nu numai idei abstracte, ci își găsesc o audiență plină de forță prin participarea directă, prin vibrația implicită, prin **acoperirea** de către faptele sale ; ele sînt, cum spune Mircea Martin, „idei trăite". De asemenea, în cel de-al doilea eseu, gest al identificării la Geo Bogza înseamnă „gravitatea atitudinii scriitorului și sinceritatea participării sale", o asumare cu nete accente tragice a măreției, suferinței și vinovăției omului în istorie.

Am lăsat la urma acestei prezentări studiul despre G. Călinescu **(Mitul vechimii la G. Călinescu)** și pentru motivul că el păcătuiește printr-un exces de subtilitate și pentru faptul că aici Mircea Martin se îndepărtează vizibil și riscant, după opinia noastră, de statutul pe care l-a trasat el însuși pînă acum actului de identificare, sinonim, așa cum s-a putut observa, cu o aventură responsabilă a conștiinței, cu o relație superior lucidă, trecută și consolidată prin filtrele cunoașterii de sine, chiar dacă aceasta nu trebuie întotdeauna să fie absolutizată și discursiv percepută. Psihanalizînd însă complexul originii umile a lui G. Călinescu și trăgînd concluzia că aceasta este baza, **inconștientă**, de pe care s-a produs sublimarea efortului său constructiv de a căuta o ascendență prestigioasă privitoare „la vîrsta și la demnitatea neamului său", Mircea Martin recurge neașteptat și la un argument privit a fi „pieziș, obscur", incapabil așadar de a explica prin sine armătura ideologică a unei opere și la un factor de identificare cu totul arbitrar ce face abstracție de istorie și de conștiință. Atentă pînă acum la spațiul dinlăuntru al conștiinței creatoare, critica sa face în cazul de față un apel neîndreptățit prin termenii ei înșiși la un accident biografic, prezentat ca sursă a unei obsesii sublimate. „De unde vine tendința lui de a halucina începuturile noastre, aruncîndu-le într-un imemorial de necontrolat ? Fumurile prestigioase ale mitului nu învăluie, cumva, o dramă personală ?" — se întreabă criticul. Mai întîi că este cît se poate de firesc (nefirească ar fi situația contrară) ca un mare creator, mai cu seamă unul pus în situația de a medita la biografia scriitorilor, așa cum este exemplul lui Călinescu, să nu reflecteze apăsat la tulburătorul mister al eredității și la acela al genezei, al calității creatoare. Iar în al doilea rînd, mitul vechimii noastre, etnice și creative, nu este, se știe, o descoperire exclusiv călinesciană, ba dimpotrivă. Literatura română îl ilustrează în chipuri diferite. Eminescu, ale cărui ideologie și poezie au influențat capital dispozițiile și opțiunile călinesciene, ca și Sadoveanu, de altfel, nu se puteau plînge, nici unul, nici altul de vreo extracție plebee, cu toate că au împins istoria și mitologia noastră în negura timpurilor imemoriale ! Chiar cu nuanțările de rigoare, generoase în atribuirile lor („O dramă colectivă acoperă una personală, purificîndu-i impulsurile, înnobilîndu-le. «Apărarea și ilustrarea» literaturii române înseamnă pentru Călinescu apărarea și ilustrarea propriului «blazon»). teza lui Mircea Martin nu poate convinge, ieșind deopotrivă prin absolutizarea inconștientului din propriul său sistem rațional de referință.

Proprii lui Mircea Martin îi sînt tocmai o demnitate a concepției și a stilului, un mod de a gîndi **frumos**, fundamental frumos, care nu provine numai din atașamentul său la zonele în care literatura pare să-și dea adevărata măsură de gravitate, de înălțime și de permanență umană, ci și dintr-o organizare interioară în care primează înlănțuirile armonioase, elevațiile sufletești, împotrivirile implicite față de aspectele stridente și gregare. Limbajul său este unul sărbătoresc ca și lucrurile pe care ține să le observe cel mai adesea și să le scoată într-o pilduitoare evidență. Tot ceea ce scrie criticul are o anume gravitate, reperabilă chiar și în articolul ocazional, căci el se așează mereu în punctele ce împiedică gîndirea să se coboare și să se înjosească în vreun fel. O autoimpunere permanentă îi impune temele înseși de abordat, dintre cele mai nobile ce pot fi extrase dintr-o operă și o experiență umană, dintre cele care, spațializate printr-o metaforă, pot deveni emblematice. Însăși această temă a identificării înseamnă în cazul său, în ultimă instanță și indiferent de soluțiile propuse, o identificare, o temă a conștiinței responsabile, a asumării riscurilor, a sfidării ridicolului din sentimentul consolidat al propriei valori și îndreptățiri. Din spiritul operelor criticul scoate un stil de existență și o mentalitate pozitivă.

Dan Cristea

viața cărților

Nicolae Baltag sau adevărurile criticului tînăr

Poet nemărturisit ori ascuns în aura unei tristeți suave, indefinibile, om de o puritate eleată, uimind printr-o modestie fără comparație în lumea tinerilor literați de azi, cititor asiduu, febricitînd de emoție pentru cartea literară de ultimă oră, dar deloc impresionat de noutatea editorială ca de o valoare în sine, confratern și blînd ca un simbol al prieteniei însăși — oare ce ar fi devenit Nicolae Baltag dacă un destin crud, necruțător nu i-ar fi stins zborul ferm, vectorul amplu, la început de drum ? Să nu **făurim ipoteze**, cum ar fi spus un filosof pe nume Spinoza. Și totuși... La vîrsta la care el pleca pe drumul neîntoarcerii, alții abia reușesc să-și denunțe identitatea, ori scopul vieții. În timp ce el optase deja activ și puternic, matur ; iată de ce, în ciuda oricăror ipoteze, ar fi fost de așteptat să vedem, azi și mîine, în Nicolae Baltag, pe unul din cei mai înzestrați comentatori sau critici în adevăratul sens al cuvîntului. Aceasta nu mai este așadar o pură utopie sentimentală, de vreme ce, prin ceea ce N. Baltag, deja **a dat**, putem să așezăm un semn de certitudine și de valoare. În adevăr, putem vorbi fără nici o exagerare și cu mîna pe inima rațiunii, de valoarea lui Nicolae Baltag. Spunînd acestea, țin doar să adaug că declarația nu are în ea nimic dintr-o consemnare de **pro amicitia**. Există acum — grație lui Gheorghe Istrate care a îngrijit cu fervoare și pertinență intelectuală antologia *) — argumentul decidabil: o carte care selectează doar o mică parte din ceea ce a scris Nicolae Baltag, suficientă pentru a-i dovedi vocația definitivă în apele clare ale eseului și criticii literare. Ar fi destul, spun, să recitim **Polemos. Momente polemice în literatura română** — care, în condiții **firești**, ar fi devenit prima carte amplă pe această temă în istoriografia cercetării literare românești — pentru a ne da seama că autorul eseului a preenunțat întregul edificiu al unei voluminoase lucrări, demnă, chiar și în stare de schiță esențială, să furnizeze tot ce este definitoriu pentru istoria și sociologia estetică a polemicii în literatura română, văzută ca o dimensiune dialectică a spiritului critic. Disocierile pe care le operează aici, sugestiile ideologice și estetice pe care le propune Nicolae Baltag — unele din acestea, în contradicție cu aserțiuni enunțate ori creditate de magiștri ai culturii românești — sînt de natură să ne amintească marile adevăruri despre climatul literar dintotdeauna, mari poate, pare absurd, și prin faptul că le uităm atît de des. Pornind de la E. Lovinescu — „Pe cît e de rar la noi spiritul polemic, pe atît e de înfloritor spiritul pamfletar" **(Titu Maiorescu, 1940)** — autorul intervine cu promptitudine în caracterizarea pontifului de la „Sburătorul", demonstrînd în fapt și cu fapte de ce este „vulnerabilă" această concluzie raportată la cîmpul întregii literaturi românești : „Mai întîi, polemica nu pare o floare atît de rară la noi. Ea a fost practicată de aproape toți marii noștri scriitori, iar faptul că scriitorii mediocri sau cei fără har n-au abordat-o, trebuie considerat mai degrabă o șansă." Iată, dintru început, **o polemică în polemică**, tendința benignă ca mecanică a cercetării la Nicolae Baltag, dar demonstrată ca necesară cu toată rigoarea științifică, de-a lungul întregului eseu. Și convertită în atitudine integrată în chip firesc în cîmpul investigației, ori mai precis strălucit implicată. Că ne aflăm în fața unui edificiu bine gîndit, rotund și limpede chiar în forma rămasă, de rezumat al unei lucrări de proporții — nu mai rămîne îndoială. De la Miron Costin, care nu-și ascunde mînia față de „basnile lui Misail Călugărul", pînă la combatanții Școlii Ardelene sau la Ion Heliade Rădulescu, de la aceștia pînă la Titu Maiorescu și Constantin Dobrogeanu-Gherea, Lovinescu, Barbu, Arghezi — și, în contemporaneitate, pînă la detractorii proletcultiști ai marilor valori — firul pledoariei lui Nicolae Baltag, mereu întins, lucid, ne conduce ferm la concluzia — benefică, deseori uitată — că terenul literelor românești n-a fost niciodată plat. **Că spiritul polemic a intervenit util și, ori de cîte ori** a submers în pamflet sau în accent denigratoriu, au apărut și vocile necesare care să ordoneze lucrurile în matca **bunului simț**, pentru ca nu cumva impostura să domine mai mult de o clipă, ostracizînd mai mult de o clipă adevărul. O sclipitoare maturitate de sinteză dovedește apoi Nicolae Baltag în efortul de definire a concepției despre poezie a lui Ion Barbu ; și în acest eseu, subterana, bine alimentată bibliografic, epuizînd adică referințele critice, este intenționat polemică ; ironia ușoară transportă analiza criticului într-un plan superior al adevărului. El respinge clișeele evaluative despre sau la adresa marelui poet, propunîndu-i acestuia un portret în mișcare de o estetică pură obținută — adevărat — tocmai din jocul contrastelor și al similitudinilor dintre interioarele poeziei barbiene și comentariile despre poezie și însăși gîndirea filosofică barbiană asupra poeziei în general. Între aceste planuri pe de o parte, și planul polemic pe de altă parte, la care Baltag revine cu obstinație eficientă, circulă sîngele adevărului. Astfel, reluînd aserțiunile vibrantului „abstractor" despre marele autor al **Cuvintelor potrivite** — cum se știe, destul de injuste, în ciuda argumentării superioare a lui Ion Barbu — Nicolae Baltag împrumută înțelept poziția arbitrului nepărtinitor și demolează cu o „paralelă" sănătos ironică, patima negației totale, **așezîndu-i** pe cei doi **mari poeți** sub lupa dreptății eterne ; „Curios e faptul că unele din reproșurile adresate lui Arghezi ar fi avut aceeași justificare **și dacă Barbu însuși și le-ar fi putut acorda pentru ciclul balcanic.** Noi vedem, în ambele cazuri, floarea rară a poeziei autentice." (s.n.)

Acelorași adevăruri, mai precis aceleiași pasiuni pentru adevărul cumpătat, nerobit prejudecăților de circumstanță, li se dedică Nicolae Baltag și în foiletoanele sau cronicile literare susținute în ultimii ani despre — îndeosebi — **poezia debutanților.** Cum bine a remarcat Eugen Simion într-un **Cuvînt înainte** la cartea postumă a lui Nicolae Baltag, în cronica sa despre debutanți, criticul „alege nuanța, sunetul care anunță un posibil talent". În senul acesta, nu atît selecția de cronici operată de Gheorghe Istrate — îngrijitorul fidel al ediției — oferă dovada cea mai concludentă, ci nenumăratele cronici și recenzii pe care Nicolae Baltag le-a semnat mai ales în „Scînteia tineretului" și „Luceafărul" ani la rînd cu o fervență dăruire și competență. Ele acuză, toate, o probitate a lecturii și a deciziei ferme — în urma cărora cine oare ar fi putut citi că el, comentatorul avizat și drept al debutanților, își amînă într-un **mod nepermis** propriul lui debut ?

Constantin Crișan

***) Nicolae Baltag : „Polemos", Editura „Cartea Românească", 1978. Ediție îngrijită de Gh. Istrate. Cuvînt înainte de Eugen Simion.**

CARTEA DE DEBUT

La izvoarele virtuților ostășești

● Autor a patru volume de poezie, cuceritoare prin suavstenicul lor lirism, și al unei culegeri de secvențe narativ-reporterice, de data aceasta Traian Reu se înfățișează cititorilor săi preferați — tinerii militari — cu un scurt roman*). Demnă de reținut, încă de la început, este constatarea că autorul pare conștient de necesitatea unei cît mai accentuate primeniri a viziunii epice menită a amenda, în chiar punctul lui de pornire, un anume stereotipism ce-și face vădită prezența, adesea, în perimetrul scrierilor de factură similară. Desigur, nu se pune chestiunea recurgerii la cine știe ce formule epice insolite, ostentativ experimentaliste etc. Situația e mult mai simplă căci Traian Reu are în vedere un adevăr estetic ce ține de ceea ce numim bun simț artistic. Anume, este luată în considerare cu toată seriozitatea ideea că eficiența educativă a unui roman cu și pentru militari constituie un element a cărui rezolvare — departe de a se produce de la sine, adică în ordine strict tematică — nu e posibilă decît cu prețul cutezanței de a accepta o confruntare deschisă cu exigențele general-valabile ale genului, evident, receptate din perspectiva contemporaneității. Așa se face că **Treptele iernii** este un scurt „roman de formație", avînd în centrul atenției deloc simplul dar extrem de instructivul proces de definire a personalității umane prin care trece tînărul locotenent Victor Marinescu. Tentativa prozatorului este realmente pasionantă întrucît eroul său beneficiază de cîteva date psihologice și temperamentale cu totul generoase în direcția eventualei lor problematizări morale. Victor Marinescu, personajul central din **Treptele iernii**, este întruchiparea acelei psihologii umane pentru care, mai presus de orice, realul impact cu rigorile disciplinei sociale — în cazul de față, al celei militare — nu e de conceput în afara plenarei afirmări a opțiunilor ce aparțin propriei libertăți morale. Dat fiind cadrul tematic al cărții, date fiind circumstanțele biografice în albia cărora se înscrie destinul personajului, este lesne de presupus că șansele de tensionare a conflictului sînt dintre cele mai sigure. Într-adevăr, Traian Reu știe să profite de ele, să le valorifice inteligent, din unghi epic și analitic. Romanul se compune dintr-o suită dinamică de momente epice pe traiectul cărora prezentul narativ se intersectează (mai întotdeauna, atunci cînd trebuie) cu „vocea" timpului trecut, autorul nerespingînd, totodată, nici tentația inserției de pasaje monologate. N-am putea spune că romanul nu suferă pe alocuri de un anumit artificiu de compoziție, dar atractivitatea la lectură este mai presus de orice îndoială ; ceea ce provine din adînca familiarizare a scriitorului cu mediul investigat, din justa intuiție a psihologiei aparte și a atmosferei nu mai puțin particulare proprii respectivului mediu.

Ideea tematică mai subtilă a romanului este tocmai aceea de a surprinde mutațiile etice ivite în raporturile interumane, ca rezultat al radicalei schimbări suferite de însăși baza social-politică a mediului în cauză. Aici își are explicația de principiu fireasca desprindere a lui Victor Marinescu, personajul romanului, de egotismul său adolescentin (altminteri, fermecător și acum prin sinceritatea lui ușor anarhică) ; expresie a deplinei lui maturizări.

Se înțelege că un roman, cu un erou central tînăr, precum **Treptele iernii**, nu se putea dispensa de firul unei intrigi sentimentale. Din păcate, sub acest aspect, rezultatele obținute de Traian Reu sînt mai puțin concludente. Episoadele în care eroul său se află în asemenea ipostaze sînt în general expediate și discret convenționale, chiar dacă o anume poezie în descrierea faptelor și a stărilor sufletești nu e de ignorat cu totul.

O mai mare încredere în propriile virtuți de romancier, în sensul depășirii anumitor inhibiții ce par a-l apăsa încă, iată ce-i putem cere lui Traian Reu pe viitor, încredințați fiind că talentul său e în măsură a se manifesta cu succes într-o arie tematică pînă acum — să recunoaștem ! — insuficient explorată de romancierii actuali autentici.

● Prin cadența mobilizator-patetică a ritmului, prin modul de adresare directă, poemele lui **Marin Codreanu**)**, cel mai adesea, dau glas unei sincerități nedisimulate în planul expresiei și cu atît mai puțin trecută prin retortele reflecției poetice sieși suficientă : „Simbol al demnității pe-astă glie — / Mihai Viteazul — sabie de pară, / Prin cutezanța lui au fost să fie / Românii laolaltă într-o țară. / / Și din esențe de metale dure / Și-a făurit o bărbătească fire. / Prin ea oștenii săi n-au vrut să-ndure / Cumplita otomană stăpînire". **(Simbol al demnității).** Deși în majoritatea lor piesele ce alcătuiesc volumul poartă pecetea unei asemenea propensiuni spre eroizarea adhoc a faptelor înscrise în marea carte de istorie a patriei, să arătăm totuși că sînt și poeme în care asumarea temei beneficiază de implicări mai pregnante ale eului poetic : „Cînd în inima sîngelui / bate un cerc din copită / cu frunză de laur la gleznă / este numai / și numai ce se poate numi / cînd fi-va nevoie / chemarea de patrie / cu acoperire în glorii". **(Echivalențe).** La rîndul ei **Poemă în alb** — vibrantă odă elegiacă scrisă în memoria lui Valter Mărăcineanu, eroul Războiului de Independență — atestă virtuți poetice pe care Marin Codreanu are datoria a le cultiva mai atent în viitor : „A scrie un singur poem pentru Valter / e ca și cum lentoarea vîntului / ar smulge o singură petală / de pe un cîmp unduitor de maci. / / Trupul — aripă dintr-un zbor înalt, / din multe alte zboruri / se preschimbă în vultur / pe care fluturii albi ai ninsorii / învălmășiți de iureșul luptelor / prinseră culoarea inimilor noastre". Etc. În fine, o sursă de inspirație fertilă (numai ca punct de plecare însă !) ar putea-o constitui pentru Marin Codreanu eposul baladesc popular : „Printre aburi de izvoare / Trece mîndra cînd răsare / Soarele din rămuriș / Cu zăvoaiele pieptiș / / Trecea Vedea și-un colnic / În straie de borangic. / Se oprea și culegea / Flori din poale de vîlcea. / Eu împleteam bici din tei / Ascuns după gîndul ei". Volumul lui Marin Codreanu este recomandat cititorilor, cu multă căldură, de poetul Grigore Hagiu și de prozatorul Ion Grecea.

Nicolae Ciobanu

***) Traian Reu : „Treptele iernii", Editura militară, 1978 ;**
****) Marin Codreanu : „Gloria șoimilor", Editura militară, 1978.**

REVISTA REVISTELOR Secolul 20

● Ultimul număr al prestigioasei reviste „Secolul 20" (11—12 din 1977) este structurat pe ideea prezenței gîndirii și culturii românești în lume, idee radiografiată din felurite unghiuri care permit cititorului să-și formeze o imagine sugestivă, bogată, stimulatoare pentru reflecție.

O primă secțiune sub genericul : „România în lumea contemporană, — acțiunea și gîndirea Președintelui Nicolae Ceaușescu", se referă la puternica personalitate a Secretarului general al partidului nostru, la prezența sa dinamică în viața internațională, la eforturile sale fructuoase pentru configurarea și consolidarea unei lumi mai bune, a unui climat de înțelegere, de respect reciproc, de salvgardare a păcii omenirii. Sînt citate, în acest sens, numeroase mărturii ale unor marcante personalități străine, semnificative și convingătoare.

Într-un alt capitol, Dumitru Ghișe, Ov. S. Crohmălniceanu, V. Em. Galan, Mihai Novicov, Mircea Horia Simionescu și Paul Anghel dezbat aspecte ale unei relații fundamentale : artă-ideologie, în care cei doi termeni operează și se influențează reciproc, într-o unitate inseparabilă.

Lui Vasile Pârvan, marele istoric și gînditor, omul de înaltă cultură — îi sînt consacrate studii, amintiri și schițe de portret semnate de G. Călinescu, Tudor Vianu, Geo Bogza, Emil Condurachi, Al. Balaci, Mac Constantinescu, Alex. Zub, Ștefan Delureanu, Radu Florescu și Geo Șerban.

Ideea prezențelor românești în circuitul culturii universale este marcată, de asemenea, de articolele dedicate lui Nicolaus Olahus, Petru Movilă sau dantelăriei în piatră de la Trei Ierarhi, „Fabulorului Alexăndrei în cheie moldavă", precum și circulației baladei Miorița pe meridianele lumii.

Dezbaterea despre „Vitalitatea romanului" este continuată în acest număr de o suită de articole incitante, care grupează alături de Ortega y Gasset, Pietro Citati, Georges Emmanuel Clancier, mărturii și confesiuni semnate de Constantin Țoiu, Sorin Titel, Al. Simion, George Bălăiță, Augustin Buzura, Alexandru Sever, precum și fragmente din ultimele creații ale Virginiei Woolf și Heinrich Mann.

Doi poeți : Carl Sandburg și laureatul Premiului Nobel '77, Vicente Aleixandre sînt prezenți în versiunea românească de poeții Ion Caraion și Teodor Balș.

O mențiune specială pentru grafica revistei și pentru excelentele planșe care dau ochiului spații de delectare artistică.

Bine gîndit și structurat, ultimul număr dublu al Secolului 20 se înscrie ca o realizare de prestigiu în peisajul publicațiilor noastre literare și de cultură, demonstrînd concludent modul elevat în care gîndirea și cultura românească contribuie la circulația valorilor în lumea contemporană.

Lector

Monografia unei capodopere

● Tudor Caranfil a scris o carte care dă, în mod strălucit, dreptate unor paradoxale vorbe ale lui Murnau. „Viața reală, zicea el, este adesea mult mai dramatică decît orice literatură". Cartea lui Caranfil are titlul : **„Romanul" unui film**, iar filmul e o operă celebră, care de 20 de ani figurează pe lista celor 10 „cele mai" bune filme ale artei cinematografice de ieri și de azi. Este **„Cetățeanul Kane"** de Orson Welles. Un film pe care, dacă n-am ști că e celebru, am zice că e banal și plicticos. Ba chiar și fals. E vorba de un miliardar, rege al presei americane. Potentatul tocmai murise. Zeci de reporteri vor să-i reconstituie biografia. Ceea ce e perfect stupid. Viața acestor șacali omnivori este (mai ales în S. U. A.) cunoscută pînă în cele mai mici detalii. Dar vezi că gigantul, cînd a murit, ținea în mînă un glob de sticlă, cu, înlăuntrul său, o căsuță ninsă. Iar din gură, rostise o vorbă : **Rosebud**, adică boboc de trandafir. Deci arhicunoscuta viață a magnatului devenea, mă rog, o palpitantă poveste „cu mister". După herculeane munci, reporterii află că acea căsuță era aceea în care locuise Kane cînd avea 10 ani. Iar săniuța care se numea **Rosebud** era aceea cu care Kane se juca la aceeași fragedă vîrstă. Așadar, din nou, arhibanala idee că bătrînii, cînd mor, își aduc aminte de copilărie ! Noutate care dă deplin dreptul spectatorului să zică, sincer : **„Ei și ?"**.

Printre faptele, iarăși arhicunoscute, era și treaba cu o ibovnică a nababului, care cînta ca un picior, dar pe care acesta (nu piciorul, ci nababul) voia s-o bage publicului pe gît printr-o publicitate stupidă și inoperantă. Adică exact ce fac toți magnații cînd vor să-și promoveze țiitoarele. Alt fapt, iarăși cunoscut de toată America : Kane candidase la alegeri de guvernator. Și căzuse. Fusese șantajat cu amenințarea de dezvăluire a unui adulter scandalos. Asta de asemenea se cunoștea. Kane nu se lăsase șantajat, iar dușmanul chiar și declanșează acea campanie de scandal prin presă. În sfîrșit, cei care ar susține că filmul, totuși, are și ceva nou, semnalează asemănarea cu viața unui personaj adevărat, William Randolph Hearst, stăpînul a mai bine de jumătate din ziarele și revistele din Statele Unite. Dar și asta e o treabă curentă, zilnică, în republica americană. Mereu casele de film aveau procese și plăteau milioane daune pentru că cel din povestea filmată semăna cu vreun înalt personaj istoricește real și supărat foc. Atunci ? De unde oare celebritatea filmului lui Orson Welles ? Unde îi este originalitatea ? (Procedeele de tehnică operatoristică nu erau nici ele noi. Alți cineaști le folosiseră cu un egal succes). Atunci ?

Ne-o spune cartea criticului T. Caranfil. El arată că deosebit de povestea fictivă de pe ecran, mai există alte trei. Trei povești adevărate, deosebite și comunicante. Eroii din una circulă neîncetat în celelalte două. Trec dintr-una într-alta și înapoi, ca pe o ușă. Întîi, e povestea lui Hearst, mai dramatică, mai umană decît aceea a lui Kane. A doua este a celor doi autori ai viitorului film : Orson Welles și, mai ales, Herman Mankiewicz (personalitate interesantă și oarecum celebră la Hollywood). Spre deosebire de Orson Welles, care nici habar n-avea că există un Hearst pe această lume, Mankiewicz fusese prieten intim cu Hearst și cu iubita lui, cu marea artistă Marion Davies pe care Hearst o nenorocise obligînd-o să joace numai în roluri care nu i se potriveau. Mankiewicz fusese amic intim al lor. Și aceștia se purtaseră prost cu el cînd era nenorocit și disperat. Ca să se răzbune, propune el lui Orson Welles un scenariu în care să arate că Hearst e o bestie și Marion o cabotină ridicolă. Ceea ce dînsa nu era. Căci în memoriile lui Chaplin și în cărțile lui Dos Pasos din care Caranfil citează, se arată că Marion era o talentată artistă și o ființă de o mare delicatețe, iar Hearst un om, în felul său, mai de treabă decît rechinii obișnuiți. Ș-apoi Hearst mai era și cam scrîntit, cum sînt adesea titanii capitalismului, înnebuniți de o putere pe care ei o supraestimează, și care le joacă sinistre farse. Așadar, la Mankiewicz, răzbunare. Iar Orson Welles, „copilul minune", voia să debuteze în cinematograf cu un film-bombă. Și a fost încîntat cînd Mankiewicz i-a oferit unul prin care, el, tînărul de 23 de ani, care speriase 130 de milioane de americani cu războiul marțienilor împotriva planetei noastre, el, acum avea ocazia să se războiască cu cel mai puternic șacal al Statelor Unite. Ba încă să-l și învingă. Căci (povestește Caranfil), timp de mai bine de zece ani, pînă la moarte, încercase zadarnic Hearst să distrugă blestematul film.

Am zis : trei povești : a lui Hearst, a autorilor lui Kane și a treia poveste, aceea a lui Orson Welles însuși. Întreaga sa biografie, de cînd era copil și comenta pe Nietzsche sau regiza Shakespeare cu actori negri, și pînă în zilele noastre, acest veșnic „wonder-boy" n-a avut alt scop în viață decît să epateze populația cu extravaganțele sale baroce și, trebuie să recunoaștem, cu genialele sale performanțe.

Caranfil citează o frază spusă aievea, de trei ori, în tustrele povești Fraza e : **„S-a purtat cu mine ca un porc".** Spuse de trei ori, fiindcă și porcii sînt ei înșiși trei la număr : este Hearst, este Kane și este Orson însuși. Bineînțeles, măgăriile lor (fiindcă „il n'y a pas de scélérat parfait") sînt amestecate cu fapte nobile și meritorii. Trei povești istoricește adevărate, care își adună bunele și relele, apoi, împreunîndu-și puterile, dau valoare, celebritate și longevitate unui film, la prima vedere mediocru și banal. Iar cartea lui Caranfil nu este acea „poveste bis", scrisă în gînd de spectator după ce a văzut un film bun. Ci este un cu totul alt fenomen. Este ideea că viața, uneori, e mai artistică decît arta. După citirea cărții lui Caranfil, filmul **Kane** devine altceva decît păruse la început. Și e o mîndrie că o asemenea originală carte a fost scrisă la noi. Mîndrie, dar nu surpriză.

D. I. Suchianu

***) Tudor Caranfil : „«Romanul» unui film", Editura „Meridiane", 1978.**

Triumful conștiinței și lucidității

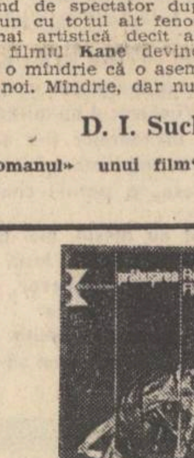

● Versiunea românească a romanelor **Prăbușirea** și **Purgatoriu** de Robert Flinker impune atenției cititorului pe unul din cei mai interesanți scriitori ai dramaticei perioade 1940—1944.

Perfect integrabile literaturii anilor patruzeci, prin accentul pe problematica etică, prin încercarea de redescoperire și afirmare a eului, ca reacție la climatul de dictatură, romanele lui Flinker se particularizează, totuși, prin nonaderența la un univers închis. Răul lumii în care trăiesc personajele nu e metafizic sau inerent naturii umane ci apare ca urmare firească a unei involuții sociale în care omul e nu numai victimă ci și autor moral al alienării sale.

Romanul **Prăbușirea*)** aduce în prim plan problema intelectualului în condițiile instaurării dictaturii și militarismului. Eulenspiegel, eroul cărții, își trădează umanitatea, angajîndu-se într-o faustică încercare de dominare a semenilor, a societății chiar, riscînd, pe alt plan, ca individ social, jocul cu moartea practicat cu atîta măiestrie de unchiul său, saltimbancul (cartea abundă de altfel în situații simbolice iar celelalte personaje, mult schematizate, servesc doar la conturarea protagonistului). Indiferența familiei, colegilor de școală, a metropolei în care — lecția războiului ! — fiecare trăiește doar pentru sine îi ucid sensibilitatea și-i pervertesc conștiința. Eulespiegel își însușește vestimentația, sloganurile (valori golite de orice conținut, simple cuvinte de impresionat „mulțimea") și principiile impuse de noua autoritate absolutistă. Ajunge foarte aproape de vîrful piramidei sociale dar, cu ocazia unei vizite în teritoriile unde se făceau pregătirile militare, e copleșit de absurditatea acestei activități îndreptate împotriva unui inamic imaginar, de anihilarea și abrutizarea individului, transformat în executant orb. Înțelegînd că jocul e mult mai periculos decît își imaginase, încearcă să i se sustragă dar e prea tîrziu : moare ucis de sistemul a cărei unealtă devenise în aventura sa fără repere axiologice.

În **Purgatoriu** asistăm — după cum sugerează și titlul — la nașterea conștiinței într-un ins abulic, înstrăinat. Negustorul Gregor Husum, om de afaceri prosper și respectat, e vizitat în plină noapte de un necunoscut care-l previne că împotriva sa e în curs de desfășurare o anchetă. Spre deosebire de Joseph K., la care ne trimite imediat gîndul, procesul nu e instigat de instanța unui univers absurd, cu legi necunoscute pentru inculpat ci de propria lui conștiință (ivit mai întîi în subconștient — instanța inferioară — dezvoltat pînă la obsesie și conștientizat ca vină). Acuzatorii sînt personificările vinei personajului principal, sînt înseși victimele indiferenței și insensibilității sale. Gregor Husum nu e însă un monstru ci un personaj tragic, fiind la rîndu-i o victimă a unei societăți alinante, care amputează o dimensiune sau alta a personalității umane. E produsul specific, seriat, al conformismului la legi ce nu admit excepții, e soțul victimizator, fratele denaturat, fiul înstrăinat. Romanul are un singur plan — al conștiinței — și de aceea nu știm ce declanșează acest proces în ordinea realului, cum se întîmplă în cazul unor personaje celebre din aceeași familie (crima involuntară în **Străinul**, iminența morții în **Homo faber** sau **Moartea lui Ivan Ilici...**). Ceea ce-l interesează pe autor e disecarea unei conștiințe bolnave și nu biografia unui individ. Elementele kafkiene, absurdul situațiilor s-ar justifica, așadar, prin aceea că toată acțiunea e un coșmar al personajului. Cu toate acestea, spitalul în care fiecare bolnav are o cameră separată, nu e vizitat și nu întîlnește alți pacienți, biroul cu funcționari înghesuiți, fiecare neștiind ce lucrează sau ce gîndește cel de-alături, deosebindu-l doar după scîrțîitul peniței, fuga printr-un deșert unde nu hrana lipsește (proviziile se refac miraculos) ci prezența oricărei alte ființe vii simbolizează în planul realității o condiție umană dramatică. Tragismul celor două romane nu e fisurat de o complicitate a autorului la deruta personajelor sale, el detașîndu-se și judecîndu-le după un etalon etic ferm. Viciate de mediu și viciindu-l la rîndu-le, ele reușesc în cele din urmă să evadeze din acest cerc în înțelegere și redempțiune. Romanele-parabole ale lui Robert Flinker celebrează triumful conștiinței și lucidității în timpul celei mai aprige conspirații a istoriei împotriva lor.

Maria-Ana Tupan

***) Rober Flinker : „Prăbușirea", Editura „Kriterion", 1978.**

biografia cărților noastre

al. piru

poezia românească contemporană 1950-1975

editura eminescu

al. piru:

«am descris pădurea lirică»

■ **„Poezia este neconfundabilă, poetica e recognoscibilă"**

— Aș dori să începem dialogul nostru pornind de la condiția dumneavoastră de-a lungul acestei întreprinderi. Cele două volume despre Poezia românească contemporană **(1950—1975), cuprind 190 de portrete critice. Au la bază un număr imens de opere citite. Prezintă poeți mari, de excepție, capodopere, poeți de-al doilea raft, opere cuminți, altele minore, cărți de răscruce și altele fără destin artistic... Am descoperit și un autoportret al dumneavoastră la capitolul dedicat lui Dimitrie Stelaru. Iată-l : „Evident, dintr-o pădure așa de întinsă ieși greu la lumină și exploratorul e nevoit să defrișeze curajos. Dar cel puțin după această operație de curățire poți zăbovi în ademenitoare poiene, spre a contempla arborii coloană ai templului..." Ce linii ori culori noi i-ați mai adăuga ?**

— Intenția mea mărturisită a fost de a întocmi un tablou al poeziei românești contemporane dintr-un sfert de veac, pe cît posibil complet, cu judecăți de valoare argumentate. Am situat autorii în trei zone pe criteriul virstelor coexistente în secol, cărora le-am zis generații, dar pe care nu le-am gîndit ca generații literare, de unică orientare și mentalitate, ci doar ca virste presupunînd formații intelectuale, experiență de viață și lecturi diferite, dacă aceste lucruri merită să fie luate în considerație cînd apreciem opera unui poet (eu cred că da). Nu am clasificat pe stiluri de creație, categorii sau modalități, pentru a nu aduce individualitățile la același numitor, dar la fiecare autor am sugerat maniera în care putem să-l încadrăm. Am descris amănunțit pădurea lirică dintre 1950—1975, niciodată indiferent la valoarea speței. Pentru perioada de care m-am ocupat, n-am de adăugat lucruri noi. Aveam de gînd să fac mici retușări în eventualitatea unei noi ediții.

— „Personal m-am supus întotdeauna la truda lecturii integrale a unei cărți, a cărților unui autor, a unei literaturi". Cum motivați această opțiune pentru perspectiva integrală și „ambiția de a se documenta monografic asupra unui scriitor înainte de a da sentința" pe care-o releva, de timpuriu, la dumneavoastră G. Călinescu ?

— Sînt un critic pentru care lectura integrală a autorilor pe care-i investighez e obligatorie. N-am scris niciodată despre ce n-am citit, nu m-am luat niciodată după alții. Opinia diferită a altor critici mă întărește în convingerile mele personale. Admit că și eu pot să mă înșel, ca orice critic. E. Lovinescu și G. Călinescu vedeau în Camil Baltazar un mare poet. Cine mai crede azi ?

— Ce modele de istorii literare românești și străine ați avut în vedere începînd să redactați Panorama deceniului literar românesc **(1940—1950) și cele două volume despre** Poezia românească contemporană **(1950—1975) ?**

— Pentru **Panorama deceniului literar românesc (1940—1950)** am luat ca model **Panorama de la nouvelle littérature française** de Gaëtan Picon. Am vrut să mențin titlul și la **Poezia românească contemporană (1950—1975),** dar între timp Editura „Eminescu", unde a apărut această carte, rezervase titlul de **Panorama** unor antologii. De fapt, am vrut să continui tabloul literaturii române contemporane din **Istoria literaturii române (1941)** de G. Călinescu, tablou numit ca atare de autorul însuși în prefață. În rest, m-am slujit de modelul lovinescian din **Istoria literaturii române contemporane, III, Evoluția poeziei lirice.** Criteriul generațiilor e folosit de Picon, ca și de Boisdeffre.

— Ce calități esențiale credeți că trebuie să posede un critic și istoric al fenomenului liric ?

— Criticul fenomenului liric trebuie să poată recunoaște și stabili valori, să aibă perspectivă istorică, să cunoască pe cît posibil la zi poezia universală în marii ei reprezentanți și nu strică să fi făcut el însuși poezie, fie și numai în scopuri experimentale.

— Sînteți un critic foarte atent la poezia autoscopică, la artele poetice explicite, la autodefiniri, programe, declarații și pro domo-uri lirice. Nu sînt uneori acestea niște false căi de intrare în universul liric ?

— Da, sînt atent la poetică în sensul pe care-l dă acestui termen criticul italian Luigi Russo. Poezia e neconfundabilă, poetica (la Croce : nonpoezia) e recognoscibilă în fondul oricărei expresii lirice, se poate izola în reflecțiile asupra artei, în confesiunile și încercările de autodefinire ale poeților. Toate ajută la particularizarea universului unui poet care trebuie să fie observat ca univers istoric. Interesează, firește, programele și autodefinițiile poeților adevărați, de pildă **Testament** de Tudor Arghezi.

■ **„Emil Botta, trebuie așezat în rîndul marilor poeți"**

— Apelați extrem de rar la bibliografia critică. Deși o presupuneți. Pe acest fundal sînt și mai pregnante numeroasele trimiteri la G. Călinescu. Cum ați defini lecția călinesciană de critică și istorie a poeziei ?

— De fapt, nu apelez la bibliografia critică deloc. Pe critici îi citesc numai după ce am scris, niciodată înainte. Judecățile mele de valoare nu sînt polemice. Contrazic cel mult opinia curentă, publică. La G. Călinescu am înregistrat reacția, nu atît judecata de valoare, căci, oricum, e interesant ce a zis Călinescu despre Breslașu, Bănuță, Florin Mugur. Am luat multe lecții din cursul și seminarul de poezie al profesorului meu G. Călinescu (cf. antologia **Universul poeziei,** Minerva, ed. II, 1973).

— Unul dintre procedeele dv. critice curente evidențiază raportul dintre cantitatea și calitatea operei autorilor. Folosiți cifrele în comentariu cu o plăcere rabelaisiană aproape. Ce morală se ascunde în spatele acestei deprinderi critice ?

— Cantitatea e adesea în raport invers cu calitatea, lucru care trebuie demonstrat și statistic. Rar poet bun care să fi scris mult, cu excepția lui Arghezi și Blaga. Un poet totuși excedentar e Mihai Beniuc. Cazul cel mai bizar e al poeților care nu știu să se selecteze. Cunosc și selecții făcute în pofida criticilor, cu eliminarea pieselor apreciate și menținerea ostentativă a pieselor incriminate.

— În cîteva rînduri nu ocoliți exclamația critică și nu vă reprimați entuziasmul. Ce înseamnă, în fond, unitatea de măsură și vocea egală a criticului în fața poeziei, a vocilor ei inegale, ori, dimpotrivă, unice, de nemăsurat ?

— Observația dumneavoastră mă surprinde, dat fiind că în mod obișnuit sînt învinuit de lipsă de entuziasm critic. Ce-i drept, nu-mi plac exaltările, supralicitările, chiotele în critică. Toate acestea nu fac mai buni pe poeții modești, nici măcar modești pe cei răi. Dar a afirma și a nega nu înseamnă a fi inegal, ci a distinge, a recunoaște valori și a denunța nonvaloarea. Am făcut, cred, mai clare unele voci, nepercepute de critică, am temperat și uneori amuțit altele, stridente.

— Deși sînt foarte vizibile, în tabloul dumneavoastră, valoarea și influența pe care Blaga a exercitat-o asupra poeziei ultimelor decenii, imaginea poetului mi s-a părut mai șterșă în comentariu, cu toate răsturnările de perspectivă juste pe care le propuneți.

— Nu știu dacă ați ținut seama că Lucian Blaga este prezentat (cu **Nebănuitele trepte**) și în **Panorama deceniului 1940—1950.** În momentul cînd am scris despre el (1969) nu existau din poezia sa postumă (singura de care mă ocup în **Poezia românească contemporană**) decît edițiile lui George Ivașcu din 1962, 1966 și 1967. Ediția completă a postumelor a apărut abia în 1974. Am refăcut textul, sporindu-l cu o treime, fără să înlătur însă întîia prezentare, întrucît a circulat lacunar. Încă o dată, capitolul meu despre Blaga se referă exclusiv la Blaga cel puțin și rău cunoscut, nu la Blaga dintre cele două războaie. Nu am avut senzația citind alte studii că acest Blaga a fost mai adînc comentat de altcineva.

— Îl prezentați, în schimb, foarte bine pe Emil Botta, poet puțin înțeles și comentat de critica noastră. Cum s-a desfășurat întîlnirea cu „universul său liric aparte, nesemănînd cu nimic anterior sau contemporan, român sau străin" ?

— Și eu cred că Emil Botta trebuie așezat în rîndul marilor poeți dintre cele două războaie. Din nefericire, cînd a scris despre el Călinescu, Botta nu publicase încă **Pe-o gură de rai** (1943). Următorul volum, **Vineri,** nu a apărut independent, iar ultimul volum, **Un dor fără sațiu,** a apărut în 1976, la un an după cartea mea. Poezia sa corespunde în mare parte modului meu intim de a înțelege poezia. I-am rămas fidel încă de la debut, prieten afectiv după ce l-am cunoscut, îndurerat la moartea lui neașteptată. Botta nu era doar poet, personifica poezia.

■ **„Aveam dreptul să neg pînă la 85 la sută"**

— „Din punct de vedere literar, putem fi de acord cu ideea, numai cînd se realizează artistic". Ce răsturnări ale ierarhiei valorilor s-au impus cu necesitate în tabloul poeziei pe care-l dați dumneavoastră și pe care le-ați pune în relație cu această credință ?

— Cineva pretindea că a tradus **Cîntarea cîntărilor** în convingerea că „poezia dragostei curate, a dragostei bazate pe sentimente de reciprocă dăruire, a dragostei pentru dragoste trebuie ajutată". — Poate, dar traducerea fiind mediocră nu servește la nimic. Bunele intenții nu duc automat la poezie. Marile idei pot fi servite de poezie cînd sînt chiar substanța ei, nu simple doleanțe, exprimate primitiv. Am fost nevoit să reduc uneori pînă la zero importanța acordată la un moment dat versificatorilor fără har în cîmpul poeziei (inutil să dau lista, o cunoașteți).

— Ce mutații în receptarea critică a poeziei au traversat ultimele trei decenii, mai ales anii '70, în afară de cele legate de Arghezi, Barbu, Blaga, Beniuc ? De exemplu, în receptarea poeziei unei generații. Nu vi se pare receptarea tinerilor mai puțin generoasă și caldă ?

— Receptarea critică a poeziei (Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Mihai Ungheanu, Dan Cristea) a trebuit să țină seama de mutațiile survenite în poezia însăși care dacă omitem (dar nu e corect) pe Arghezi, Barbu, Blaga, Philippide, Botta, Jebeleanu, Beniuc, care au dominat tot timpul scena literară, chiar prin absență (ca Barbu și Blaga) au afectat opera unor poeți reafirmați după o lungă tăcere (Geo Dumitrescu, 1963, Ștefan Augustin Doinaș, 1964, Ion Caraion, 1966) sau afirmați după o experiență incertă, părăsită, tăinuită sau juvenilă (Leonid Dimov, 1966, Ana Blandiana, **Călciiul vulnerabil,** 1966, A. E. Baconsky, **Fluxul memoriei,** 1967, Nichita Stănescu, **Oul și sfera,** 1967, Adrian Păunescu, **Fîntîna somnambulă,** 1968, Ioan Alexandru, **Vămile pustiei,** 1969, Mihai Ursachi, 1970, Adrian Popescu și Mircea Dinescu, 1971). „Buzduganul unei generații", după expresia lui Eugen Simion, a trecut de la Labiș la Nichita Stănescu, de la un poet pierdut înainte de vreme la un poet azi de ecou internațional. Critica (cei amintiți și alții) a făcut o primire rapidă și generoasă acestor poeți, în bloc și individual. Dar cum din 1970 existau niște modele, noii sosiți de la această dată au fost întîmpinați cu oarecare ezitări. E adevărat că între timp s-a proliferat prin largheța forurilor editoriale o poezie mimetică sau stereotipă de veleitari, urcînd numărul autorilor de poezie la cifra de 350 (după un inventar cvasioficial). Elanul cîntăreților de muzică fără note a trebuit să fie oprit prin organizarea de concursuri. Nenorocirea e că recolta obținută prin concursuri e foarte rar semnificativă artistic. Abia se reține două-trei nume.

— Dar în ce privește poezia patriotică ?

— Orice mare poezie e poezie patriotică, mai bună, adesea, decît cea prezentată sub această emblemă, convențională și banală.

— Vorbind despre dumneavoastră, spuneați la un moment dat : „Sînt un critic pozitiv, interesat în primul rînd să afirm și abia în subsidiar să neg". N-au fost puține însă judecățile de valoare negative în Panorama **dv. și ele au trezit, firesc, multe discuții pro și contra. Erau imperioase aceste negații și de ce ?**

— Nicăieri nu există la un moment dat 190 de poeți excelenți. Aveam, cred, dreptul să neg pînă la 80—85 la sută.

— Credeți că există, în tabloul analitic închinat poeziei române contemporane și momente de prea mare generozitate ?

— Nu cred să fi abuzat de buna credință a cititorilor decît poate în dorința de a-i amuza.

— Am descoperit în cele două volume note și accente permanente de polemism critic. Ce polemici fundamentale au stat în atenția dumneavoastră ?

— Nu polemizez cu critica, combat doar incultura, prostul gust, impostura și mistificația.

— De ce la unii scriitori comentați și scrierile lor de critică, proză și teatru ?

— Nu pot să fac abstracție de celelalte scrieri ale poetului, după cum, cînd voi vorbi de prozatori, nu voi ignora poezia lor (asta explică de ce n-am prezentat pe Zaharia Stancu, între alții, aici).

— În cîteva rînduri faceți și critică stilistică. Ce rol acordați acestui procedeu ?

— Cuvîntul este după Mario Fubini **(Critica a poesia, saggi e discorsi di teoria letteraris.** Bari, 1956) ca să citez pe unul dintre reformatorii lui Croce, „o virtualitate a evocării", poezia fiind o mărturie mai luminoasă a fenomenului lingvistic, iar stilistica deschizînd o perspectivă nouă asupra infinitului lumii expresiei.

— Dar comparatismul literar ?

— Literatura comparată e una din pasiunile mele. Am publicat și un volum de acest fel.

■ **„Ceea ce se ia drept povestire este analiză, exegeză, descriere"**

— Ce fenomene de epigonism marchează ultimele trei decenii ale poeziei românești ?

— Sînt prea mulți blagieni (singura dată cînd mă servesc de adjectivul de la Blaga), prea mulți manieriști în înțelesul rău al cuvîntului parodiind involuntar pe Ion Barbu și, din nefericire, mulți poeți care nu fac dovada să fi ajuns cu lectura la secolul XX.

— Ce mode poetice ?

— Moda păsărilor, peștilor, tibiilor, strămoșilor și moda poeziei obscure, ininteligibile.

— Vorbiți de o școală a poeziei Anei Blandiana. Ce alte școli ar mai fi ?

— Școala Nichita Stănescu, școala Marin Sorescu.

— Ce observații generale, de istoric literar, ați face privitor la Școala de literatură M. Eminescu ?

— E o idee greșită, fiindcă poezia e o chestiune de vocație pe care o ai sau nu o ai. De altfel, elevii talentați ai acestei școli, presupunînd că erau, nu aveau de la cine să învețe. Arghezi, Blaga, Ion Barbu erau înlocuiți atunci cu A. Toma. Se recomandau poezia epică, oda, satira și fabula.

— Dar privitor la „poeții de-al doilea raft" și ponderea lor într-o istorie literară ?

— Istoria literară reține poeții de al doilea raft pentru culoare, după cum botanistul nu neglijează plantele mai puțin importante, ca de pildă scaeții. Poeții mărunți importă la începutul unei literaturi, cînd sînt mai puțini. Pe măsură ce literatura se dezvoltă, ponderea lor scade. În acest caz, istoria literară îi consemnează cel mult bibliografic. În **Evoluția poeziei lirice** de E. Lovinescu un capitol se intitulează : **Sămănătorismul, cimitir al poeziei române** și cuprinde aproape 50 de nume. În general, între 1900 și 1925 E. Lovinescu inserează, curios, 190 de poeți, exact cîți am pus și eu !

— Pe marginea creației lui Al. Philippide și Ștefan Augustin Doinaș faceți o afirmație foarte importantă și anume : „ideea că marii poeți pot fi, cînd vor, tot atît de mari critici, cu nimic mai prejos decît criticii care, printr-o greșită înțelegere a criticii, își interzic singuri orice tentativă de alt ordin". De ce mai există prejudecăți și „superstiții" în acest sens ?

— Prejudecata e întreținută de unii critici care socotesc o eroare de neiertat să scrie poezii. Nu așa gîndeau Perpessicius și Vladimir Streinu, după mine mai interesanți ca poeți, cum îi prezintă G. Călinescu, sau tot atît de interesanți poeți pe cît sînt de interesanți în critică. Nu înseamnă, desigur, că un poet este obligat să facă și critică sau invers. De obicei una din cele două activități trece pe al doilea plan, prin renunțare. Și Maiorescu e autorul unor **Gedichte.**

— O serie de voci critice v-au reproșat faptul că povestiți poezia. Ați publicat între timp în Luceafărul **un articol de răspuns la această afirmație. Alex. Ștefănescu arăta că „prin traducerea în limbaj epic-chiar și a textelor considerate intraductibile se manifestă în fond același spirit ironic, demistificator" ce vă caracterizează. Ce-ați mai adăuga ?**

— Ceea ce se ia drept povestire este analiză, exegeză, descriere, reconstrucție, evocare, demontare și recompunere, chiar inventariere pentru că „poezia își are universul ei, așa cum un continent are fauna și flora lui", e „un al doilea Cosmos" (am citat pe G. Călinescu). Caracterizăm, arătînd ce și cum este poezia, expunînd-o, refăcînd-o. Bineînțeles, e un procedeu. Alții au altă metodă. Pornesc de la o impresie mai mult sau mai puțin îndreptățită și apoi exemplifică, citind textul întreg și întrerupîndu-l cu exclamații : Vers mare ! Superb ! Sublim ! Colosal ! Extraordinar spus ! Imagine homerică ! Exceptional ! O asemenea critică mie mi se pare bufonă.

— Într-un articol recent semnat de Petre Anghel în revista Orizont **vi se atribuie „nedeclarata dar bănuita istorie completă a literaturii române al cărei început și sfîrșit sînt deja scrise..."**

— Am scris într-adevăr despre începuturile literaturii române pînă la 1830. Am scris și despre sfîrșit, nu tot. Am scris multe și despre mijloc. Nu am anunțat însă niciodată o istorie completă a literaturii române ca să nu pățesc ca cei care au anunțat-o și n-au făcut-o (Ion Negoițescu, Paul Anghel). De fapt ar trebui să apară întîi o a doua ediție pregătită de mine pentru tipar din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu, predată unei edituri acum 11 ani.

— S-a tot vorbit despre ironia dumneavoastră ca despre „principalul mijloc de dominare a literaturii" pe care îl dețineți.

— Ia-o, dacă vrei, drept păcatul meu capital.

— Deși nu vă propuneți o ierarhie evidentă de valori, ea se poate configura după parcurgerea celor două volume ale Poeziei românești contemporane. **Este vizibil că dintre poeții celor trei virste pe care-i cuprinde cartea dv. un loc major îl ocupă poetul Mihai Beniuc. Cum explicați această situație ?**

— Cum ați observat foarte bine, n-am făcut o ierarhie cu note, dar judecata de valoare e pronunțată în prezentarea fiecărui poet. Despre Mihai Beniuc am scris 28 de pagini la care trebuie să adăugați cele 13 pagini din **Panorama deceniului 1940—1950,** așadar, în total am scris peste 40 de pagini, o micromonografie ! Am luat în considerare întreaga sa operă poetică pe care nu încetez s-o situez la cel mai înalt nivel artistic. Privit în totalitate, poetul e inegal, dar o selecție critică severă poate scoate oricînd o operă poetică de Mihai Beniuc cu nimic mai prejos față de aceea a poeților de întîia mărime ai literaturii noastre dintre cele două războaie. Sînt unele volume cu totul admirabile precum cel intitulat **Poezii** din 1943. Constat că și în ultimele volume, pe care eu continui să le citesc, de pildă în **Țara amintirilor** din 1976, sînt piese memorabile, deși critica continuă să neglijeze producția sa pe criteriul că de la al treizecilea volum încolo poezia nu se mai citește. Dar Beniuc continuă să existe și niciodată istoria nu va uita opera sa, deocamdată, confruntată de regretabila obosealâ a criticilor. Nu ignor pe nici unul din ceilalți mari poeți contemporani și nici nu cred că i-am diminuat, dacă am repus pe Mihai Beniuc în drepturile lui. Poezie a umanismului revoluționar fără Mihai Beniuc ? Nu pot concepe acest lucru.

— O anchetă mai veche închinată unei posibile istorii a literaturii române contemporane a dezvăluit timorarea unor critici față de eventualele reacții ale confraților în cazul unei întreprinderi de asemenea proporții. Credeți că o istorie a literaturii române contemporane poate fi întîrziată din aceste pricini ?

— Timorarea, chiar frica unora poate fi o cauză de a nu scrie istoria literaturii române contemporane, dar nu e singura. O asemenea lucrare trebuie precedată de studii premergătoare, de ample descrieri, de multiple lecturi, de fișe bibliografice. Numai adunarea pură și simplă a cărților cere un efort extraordinar, dacă vrem să întocmim ceva serios și durabil. Demersul meu, cum am explicat mereu, este deocamdată analitic. Numai după ce am dedicat poeziei contemporane o mie de pagini, pot să trec la sinteză, o sinteză de aproximativ o sută de pagini în care, evident, nu vor intra mai mult de douăzeci de poeți, restul putînd fi doar amintiți.

— O carte despre Poezia românească contemporană **ca aceea a dumneavoastră era de natură să stîrnească reacții dintre cele mai diverse și surprinzătoare. Ce concluzie trageți despre receptivitatea critică a comentatorilor după trecerea în revistă a tuturor opiniilor exprimate cu acest prilej ?**

— Cronica cea mai judicioasă mi s-a părut aceea a lui Mihai Ungheanu. N-am citit tot ce s-a scris despre mine. Cornel Regman a susținut că prezint literatura segmentată sau, cum zice Marian Popa, aleg „o tranșă temporală convențională", nu întreprind cercetarea integrală a fiecărui autor (e vorba de acei autori care ies din limitele perioadei 1950—1975). Consider obiecția fără rost, nu numai pentru că despre Arghezi, Blaga și Philippide am mai scris și despre opera dinainte de 1940 în alte cărți, dar și pentru că aici era vorba de a înfățișa un sfert de secol de poezie, poezia română de azi și nu cea dintre cele două războaie. Am motivat undeva de ce Ion Vinea a cărui operă lirică datată nu depășește anul 1944 (volumul **Ora fîntînilor,** apărut în 1964, se intitulează așa după o poezie datată 1930 și publicată în 1938). Nu puteam însă să exclud pe Arghezi care după război și-a triplat opera, pe Blaga care și-a dublat-o, pe Philippide cu excepționalul său **Monolog în Babilon,** fiindcă, sînt de acord, locul lor în istoria literaturii române e, ca și al lui Vinea, în perioada interbelică, eu însă am făcut doar tabloul poeziei române de azi. N-au lipsit invectivele, mîngîierile (Cartea e un instrument „util" sau „indispensabil" de lucru) și... abținerile. Singurul succes real : am dispărut din librărie în cîteva ore, nu sînt de găsit la anticariat, nici în biblioteci.

— Cartea dumneavoastră a fost precedată de cîteva lucrări care propuneau și ele un tablou al poeziei de azi, desigur fără pretenții de epuizare a materiei. Ce părere aveți despre încercările lui Ion Pop, Petru Poantă, Mihail Petroveanu, Marin Mincu, H. Zalis ? Recent a apărut o nouă încercare de Lucian Alexiu.

— Interesanți mi se par primii trei și anume : Ion Pop cu **Poezia unei generații** (Dacia, 1973), cuprinzînd 11 poeți, începînd cu Nicolae Labiș și terminînd cu Ioan Alexandru ; Petru Poantă cu **Modalități lirice contemporane** (Dacia, 1973), cu 62 de poeți grupați în nouă categorii din care mai ales două sînt discutabile („marile elanuri" cu Radu Cârneci și „către o nouă aventură" cu Dan Mutașcu, din generația virstnică tratînd numai despre Gellu Naum, Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, A. E. Baconsky, Eugen Frunză (lipsesc : Jebeleanu, Beniuc, Emil Botta ș.a.) și Mihail Petroveanu cu **Traiectorii lirice** (Cartea Românească, 1974) cu 49 de poeți așezați în ordinea virstei, de la Tudor Arghezi pînă la Ioan Alexandru (lipsesc : Lucian Blaga, Alexandru Philippide, Emil Botta ș.a., în schimb nu lipsesc Camil Baltazar, Ștefan Roll, Constantin Abăluță ș.a.). Din cartea lui Marin Mincu, **Poezie și generație** (Eminescu, 1975) cu 58 de poeți de la Nicolae Labiș pînă la Mircea Dinescu se pot reține parțial cele opt categorii lirice cu defectul că Nichita Stănescu apare și la „reformularea lirismului" și la „poezia sentimentului civic", o categorie se numește poezia de limbaj și e ilustrată de C. Abăluță iar la manieriști e trecut nu Dimov ci George Virgil Stoenescu. Caracterizările poeților sînt nediferențiate, confuze. Cartea lui H. Zalis **Tensiuni lirice contemporane** (Dacia, 1975) se ocupă de 37 de poeți din trei generații (I „de aur", II „punte", III „moștenitorii"), și cinci clase de poeți (sentimentul timpului, tradiție și experiment, ceremonialul bucolic, himeric și domestic, sisificul estetic). La generația de aur a trecut, pe lîngă Arghezi și Blaga, Ion Barbu. Din rest lipsesc Emil Botta, Ioan Alexandru și Ana Blandiana. În fine, despre cartea lui Lucian Alexiu, **Ideografii lirice contemporane** (Facla, 1977), am scris de curînd. Spuneam că se ocupă de 61 de poeți, cu unul mai puțin decît Petru Poantă, modelul său. Natural, s-au operat unele înlocuiri. Nu mai apar Deșliu, Frunză, Mihu Dragomir, dar, surpriză, nici Marin Sorescu. Să fie concurat acesta din urmă, de Emil Manu și Gheorghe Azap ? Aparținînd unui critic tînăr, era normal ca „ideografiile" lui Lucian Alexiu să favorizeze cît de cît pe tineri. Nu e nici un rău în asta.

— Firesc este ca după o panoramă a poeziei să urmeze una a prozei contemporane și așa mai departe. Le aveți în vedere ? Ce probleme speciale ridică ele ?

— Lucrez de mai multă vreme la un tablou al prozei române contemporane, mult mai greu de întocmit decît acela al poeziei, practic imposibil pentru cine și-ar propune să citească tot ce s-a scris din 1950 încoace. Cred că voi fi nevoit să mă ocup de prozatorii reprezentativi, chiar dacă în genere sînt mai puțini prozatori decît poeți. Despre cei mai mulți am scris, urmează să completez. Se va crea poate o disproporție între volumele consacrate poeziei și cel destinat prozei. E posibil însă ca volumele despre poezie să se transforme în ceva care va semăna cu cel despre proză, printr-o selecție a posteriori. Firește, în critică promisiunile se uită, așa că nu mai fac și altele. Mai întîi lectura, vorba unui mare critic, uf !

Doina Uricariu

cariatida

gheorghe pituț

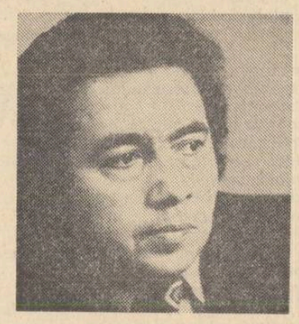

Pronunță

Poetul e cu mult mai tare
decît armata de uscat
a unui asfințit bogat
în lungi balene zburătoare ;

și nici nu are să-l doboare
decît un nor imaculat
pe cerul minții lui gravat
din timpurile glaciare.

El a trecut de-atîtea ori
mai sus de scara Babilon
iar glasul său pierdut în nori
pronunță maxime pe-un ton
în care nici chiar Faraon
nu cuteza la sărbători.

Din zi în zi

lui Fănuș

Din zi în zi e tot mai bun
vinul acesta-ncremenit
de-aceea nici un am voit
din vasul vechi în nou să-l pun
căci drojdii or fi devenit
vinul curat iar eu nebun,
ci pingăririi mă opun
cînd voi săpați la Ugarit.

Trecutul stringe și îngheață
popoare fără de noroc
iar noi care săpăm în ceață
nu știm că stelele de foc
sunt nervi de chiciură măreață
ai punctului fără de loc.

Pan

Pe la o mie șase sute
eram ca azi și-mi amintesc
c-am fost pictat de Velasquez
între țărani și mutre slute.

Deci nu-s ființele pierdute
chiar dacă nu-și desăvîrșesc
în ele zeul cel firesc
egal în patimi și-n virtute.

Pămîntul s-a făcut mai mic
iar omenirea mult mai mare,
ochiul gîndește nehotare,
o undă crește din nimic
și mișcă lumea ca pe-un spic,
doar în imagine-i salvare.

Din timp

Nici geniile nu mai țin
cînd a trecut poporul lor
din timp în somnul timpilor –
ca-n vară fulgerul alpin.

În Babilon va fi fost plin
pămîntul tot și sclipitor
de faima celor ce nu mor,
azi mai uitați decît un vin
băut de sclavi pe la amiazi.

Poporul meu e un destin
cu roți ce-mi trec peste obraz
dar viața cui să i-o închin
de nu acestui cosmic crin
privit de stele în extaz.

Desen de Mihai Gheorghe

Cîntec

Demult am gustul plin de crimă
(deși trăim în modernism)
de-a eluda oricare ism
și-a scrie versuri doar cu rimă ;

Lipsa de muzică deprimă,
strigătul nud e un simplism
și-n drumul dur spre comunism
se cere-o muzicală climă.

Voi, menestreli și virtuoși,
tu, ciocîrlie citadină,
cîntați-ne ce o să vină
ca să îmbătrînim frumoși
într-o furtună de lumină
umbriți numai de albatroși.

anghel dumbrăveanu

Fîntînile Serbiei

Lui Nichita Stănescu, Petre Stoica,
Adam Puslojić, Srba Ignjatović

sîntem la masă aproape toți
petre adăpostit în barba lui de iarbă uscată
nichita uitîndu-se la înger cu două pete de cer
adam care tocmai l-a încuiat pe dumnezeu într-o garsonieră

și srba uimit de tăcerea și înțelepciunea propriului vis
iar eu în loc să mă plîng că-mi scufundară flota
în strîmtoarea blestemată a zilei
îmi amintesc cum alergam după soare cu cerul

totul ar fi bine cugetă unul
dacă ne-am mai putea vedea
la un secol o dată
o bucată de brînză mai spune pasărea
în munții carpați
un ardei și-o ceapă mai scoate ciutura
din fîntînile serbiei
un lăutar și-o barcă de vin
mai putem cumpăra
punînd vers de vers
chiar dacă luna nu ne mai sărută pe gură
cînd ne întoarcem spre dimineață
din încăperea vreunui cîntec mirosind a femeie

masa e-ntinsă pe fluviu
și nu ne vedem între noi

ce bine-ar fi cugetă unul
dacă ne-am mai putea întîlni
chiar așa
la un secol o dată.

Măștile

Veți trimite copaci
să mă readucă-ntre voi
veți întreba cine e diavolul

Dacă privește fără milă
peretele șters de stele
măștile vor mînca nasul
și se va putea dormi într-un riu

Parcă ai mirosi iarba
la rădăcină
și m-aș uita la dumnezeu
cum își freacă nimbul coclit

Cînd rîdeam ploua peste grădini
cînd beam ploi venea femeia în zbor
Dacă acum te-aș săruta
ar cînta tot neamul pădurilor

Veți întreba cine e diavolul

Însă el crapă tencuiala și se uită la mine
se face cal cu atribuții de pasăre
și mai ales se face că nu mă vede

Și-mi tot suge sîngele visului
și nu mă învie decît arare
ca să mă transfere
în altă iluzie

anghel mora

Discurs asupra războaielor

Era singura noastră amintire comună :
pasăre pusă la stîlpul infamiei
doar pentru zbor și-albastrul cuprins între aripi.
Era singura noastră pasăre comună :
Cuvîntul !
cu sunet de rugăciune. Era singura noastră
rugăciune comună.
Ev solitar început în sunet de trîmbițe
cu singura noastră idee comună
și-apoi spaima și-apoi alternativele
– vorbesc despre fețele dintr-odată două
și despre spaima de-a nu ști niciodată
adevărata lor alcătuire –
acesta este, într-un fel, surghiun între lucruri.
Zac împrejur mașinăriile ca un semn al greșelii,
precum o scuză, indiferența
prevestește o lume de scrîșnet.
Dar acolo unde idolii n-au existat
mai visează instrumentul perfect, lutierii.
Exodul într-adins a fost început prin fapte eroice
de către neamuri eroice,
dar nimeni n-ar ști să spună de unde vine beția
ce ridică în slavă nimicuri.
Războaiele, o războaiele, nu erau decît
o grabnică alergare spre seceta spiritului.
Vor fi fiind mari păcate, în numele
temerarelor neamuri,
săvîrșite de profeți mincinoși.
Neamuri s-au stins pentru tot ceea ce astăzi
nici măcar nu ne mai amintim
și corăbiile dăruite nouă
poartă litere
împietrite în mîzga obiceiurilor de fiece zi.
Cum fructul găunos neguțătorul îl unge cu miere,
hoarde purtau sfat de învrăjbire,
poleit cu aurul trădării de sine
și cine mai cunoaște
numărul morților pentru o singură idee ?
era singura noastră idee comună
înainte de veacuri, la început
era și mai este cu siguranță acolo, între alternative.
Luntrii cu nume de îngeri curgeau peste lume.
Cam așa se poate descrie o mai veche amintire
fără a divulga cu nimic locul meu.
Enunțam posibilități, numărînd clipe
în clepsidra inimii.

Omul pipăie lucrurile cu răsuflarea,
se pregătește pentru încă o moarte imaginară.
Voi recunoaște mereu întîmplările viitoare
printr-o simplă dreptate, fără să pot
răstălmăci mai mult decît că există într-adevăr.
Or dacă lebedele cîntă, eu știu că trebuie să moară !
și miracolul începe cu o explozie, născătoare de teamă și de uimire
o, ignoranță !
cei ce cunosc vechimea ținuturilor, cunosc și nenumăratele
miracole dezvăluind căile oamenilor, miracolele !
Or știința mea este traversată de incertitudini
permanent, apoi de o întrebare mult mai cuprinzătoare,
știința mea !
Tristețea călătorește odată cu mine
la marginea albastră, a serii, cu setea mea curioasă,
cu păsările răpitoare, o păsările !
Țin minte singura noastră pasăre comună
pusă la stîlpul infamiei pentru privilegiul zborului.
Era singura noastră amintire comună :
Cuvîntul !
Caut cuvîntul dintre noapte și zi
și ziua a fost bună și noaptea a fost bună
și lumea a fost bună
și cîte și mai cîte !
Or noi căutăm sufletul lumii inițial :
Cîntecul !
Felul acesta de a cînta nu-mi aparține,
dar deprinderea lui are îndepărtate origini,
o, cîntecul !
Ce triste sînt cugetările despre tăcere !
Nu este o frază, nu este un gînd, este cumplită
săgetîndu-mă, chiar tăcerea.
(Iată prăpastia șușotind amețeli.)
Or dacă lebedele cîntă, eu știu că trebuie să zboare !
acum eu sînt asemeni celui puternic ;
oare mai cunosc graiul acesta ?
despre arborii fosforescenți și îmnurile
cîntate la malul spre care ne îndreptăm
ori despre vibrațiile sufletului dintr-odată descoperit.
Ah, visul, cît de-apropiat !
Era singura noastră idee comună,
dar neamuri s-au stins pentru tot ceea ce astăzi
noi nici măcar nu ne mai amintim !
Or dacă lebedele cîntă, eu știu că va urma și înălțarea !

ioan prigoreanu

O ULTIMĂ ÎNTREBARE

„Unde te duci Andone ?“ l-a întrebat nevasta, căci a lăsat-o singură în mijlocul nuntii, în toiul jocului — orchestra cînta o sîrbă din cele care-i plac Adrienei, abia așteptase, era al doilea joc din noaptea aceea pe care-l juca, primul fusese o horă și o invitase Vasile al lui Vulpe, că bărbatu-său nu mai termina cu băutura, își găsise vreo trei de seama lui — al lui Ciupitu, al lui Tudosie și al lui Nedelcu — toți navetiști ca și el, toți țărani numai cu numele, dar cu munca la oras — muncă mai ales cu palmele și cu spatele, muncă brută și prost plătită, în orice caz, nu îndeajuns pentru cele peste paisprezece ore pierdute zilnic, mai ales din cauza nepotrivirii orelor de plecare și de sosire a trenului, — trecuse Adriana de patruzeci de ani, dar o cotropea citeodată o poftă nemaipomenită de joc, de distracție, de rîs și de voie-bună, ca acum, în noaptea asta, la nunta Floricăi a lui Panait cu Tudor al lui Scarpete, brutarul cooperativei, și tocmai atunci, netam-nesam, Andrei al ei, înfierbîntat bine de vinul negru, cu miresme, care curgea din belșug peste tot, învîrtejit de gîndurile lui care nu-i dădeau pace de multă vreme, a lăsat-o în mijlocul veseliei tuturor, supărată și nedumerită, și a plecat, degeaba i-a zis, de cum a simțit că n-are astîmpăr, „unde te duci, Andone ?“. El a întors, numai, capul, după ce făcuse cîțiva pași printre nuntași, și-a răsucit capul, „așteaptă-mă, vin îndată“, a zis — era aprins la față, roșu spre vînăt, ochii i se vălureau depărtat și negurosi, pe Adriana o cuprinse un fel de teamă și de deznădejde, cum a rămas singură în mijlocul multimii aceleia nepăsătoare de nuntași aprinși de joc, de rachiu, de vin negru și de voie bună, o învălui o tristețe fără contururi precise, ca o apă tulbure în revărsările de primăvară, și, înainte de a se dezmetici bine, s-a tras într-o parte, tocmai cînd sîrba clocotea mai îndrăcită.

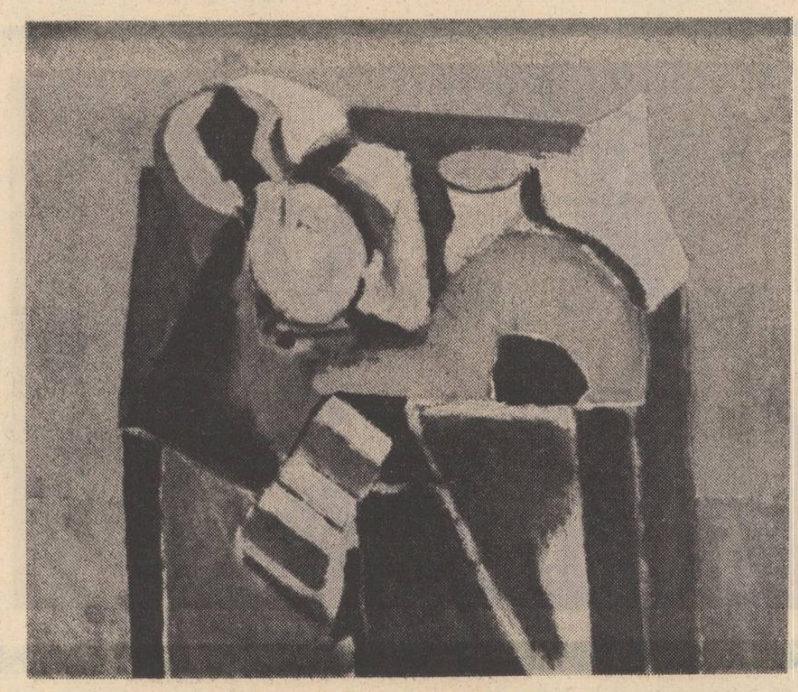

Ion Pacea : „Compoziție pe fond albastru“

„Da, unde-i Andone, Adriană ?“ făcu Dumitra lui Fătu ochii mici și buzele subțiri „te-a lăsat cu mîinile în poale și-a plecat !“ Adriana trecu nepăsătoare pe lîngă vulpea de Dumitra care-și boise obrajii și buzele mai rău ca la iarmaroc, și intră în bucătărie, să mai dea o mînă de ajutor lelei Tinca a lui Scarpete care nu mai știa cum s-o deie să nu-și facă feciorul de rusine, și să nu clevetească satul — că atît așteaptă satul, o greșeală cît de mică, o neorînduială, că a și pleznit într-o puzderie de vorbe de ocară care mai adevărate, care mai mincinoase, care și una și alta — nu mai prididea lelea Tinca cu tot felul de mîncăruri și de dichiseli, era peste tot, gusta din toate, repezea vorbele unde trebuiau repezite, mîngîia și lăuda acolo unde i se părea că se cuvine, era ca o suveică, lelea Tinca, într-un război cu multe și mărunte ițe, cu multă urzeală și cu și mai multă îndrăzneală, așa că lelea Tinca își simți inima lunecînd într-o albie de unt și de miere, văzînd-o pe Adriana intrînd „bună treaba ?“, „bună și te-așteaptă și pe tine !“. „Da' unde-i Andone ?“ veni trăznind întrebarea, „a plecat, nu știu, mi-a spus să-l aștept !“ se clătină de îndoieli Adriana, așezîndu-se pe scaun, în fața ceaunului urias în care niște neveste aruncau unele peste altele sarmalele făcute cu gust și cu bună știință.

„De fapt, unde-i Andone ?“ i se înfipse Adrianei întrebarea drept, între sprîncene, „unde s-o fi dus zăpăcitul ăsta, nu-i ajunge cît a turnat în el toată ziua, m-a luat la nuntă să-și bată joc de mine și aici, în mijlocul satului și-n gura lumii ?“.

În timp ce înfășura sarmală cu sarmală în foile moi de vită bine opărite, dar care mai păstrau încă mireasma podgoriei, verdele răcoros al viței înfrunzite sub cer de iulie, timpul cînd e tocmai bine să culegi frunzele, să le pui la saramură așternîndu-le teanc în borcan pentru vremea toamnei tîrzii și a iernii, pe cînd lua absentă umplutura de carne și orez, înroșită din belșug cu bulion din cel bun care se face de vreo cîțiva ani la grădina de zarzavat a cooperativei agricole și din care nu cred să fie în sat om care să nu fi luat, cu bani, de la chioșc, în august, cînd se pune de obicei în vînzare, pe cînd rotunjea în palme sarmalele, Adriana începu să fie năpădită de gînduri de neîmpliniri și de întrebări care mai de care mai nerăbdătoare.

„La Tudora lui Pate nu are cum să se mai ducă Andone, pentru că vădana asta e bolnavă de mai bine de șase luni, se vede treaba că i-au ieșit pe nas fandoselile și năravurile ei de iapă nesătulă, n-a uitat-o cel de sus, la Tudora nu s-a dus Andone, dar unde să se fi dus ?“

Nevestele celelalte roiau în jurul ceaunului cu sarmale, își foiau șoldurile, se ridicau și iar se așezau, toate mai tinere și mai roșii la față, „stați locului, iepelor, că stricați, mai mult, treaba, decît o faceți !“

Lelea Tinca, grăbită, cu părul coc, sumețit ca la nevestele tinere, le smulse ceaunul care se umpluse deja cu sarmale, „treceți la ales orez pentru pilaf“ le aruncă în față, pe masa joasă, de lemn, umedă și curată, le puse dinainte cinci pachete de orez care plezniră, în cădere „să mi-l alegeți bine ! ; tu, Floareo, toarnă nevestelor ăstora harnice cîte un pahar de rachiu din cel bun !“

„La bufet nu-l poate duce necuratul, pentru că e trecut de zece și parcă am auzit-o pe Tasica, nevasta lui Bulearcă, vînzătorul, că „sîntem invitati la nas Stelică la cumetrie“. — se' fasoleste și asta de parcă l-ar fi apucat pe dumnezeu de picior, de cînd bărbatu-său vinde băuturi la bufet, nici la muncă nu mai iese „trebuie să-i fac de mîncare, uneori mă duc și stau cu el după-amiezele, e chinuit rău de betivanii ăștia pînă după ora nouă !“, nu l-o vedea careva din ăia care vin de controlează pe la cooperativă, nu l-o prinde, oare, cu mîța în sac, cum toarnă el apă în vin, cum îl mai botează, cum pune berea gulerată de rămîne jumătate, dacă ai timp să aștepti să se topească pustia aia de spumă — eu, una, n-aș sta, nici să mă pici cu ceară — „Țicu al meu face școala de șoferi, vrem să ne luăm mașină !“ lua-v-ar pustia să vă ia de saci fără fund —, nu cred că l-a împins diavolul către bufet, pentru că, chiar de-ar fi fost deschis, cît să toarne în el și Andone ăsta al meu ? ! ?“

După ce au terminat de ales orezul, Adriana se ridică „nu mai bei un păhărel de rachiu, Adriană ?“ o îmbia Floarea, nevasta lui Costică, brigadierul „nu mai beau, mulțumesc !“, și ieși Adriana din bucătăria pardosită cu aburi „lasă usa deschisă, Adriano, că ne frămîntă dracii, dacă mai fierbem mult așa în aburi și în rachiu !“ o rugă lelea Tinca — mai ieși afară să vadă nu cumva cei trei. Petre Ciupitu, Stela Tudorie și Neculai Nedelcu își luaseră și ei tălpășita.

„Hei, Adriană, — uite-o pe Adriana — unde-i Andone al tău ?“ o întîmpină, însă, tocmai Stelea Tudorie, care se afla împreună cu ceilalti doi, într-un colț, mai către marginea cortului — căci era vreme de noiembrie și socrul mare, socrul mic, împreună cu nasul au făcut rost și au întins pe deasupra unei jumătăți întregi de ogradă un cort imens lucru obisnuit în sat, ca măsură de prevedere pentru cazul cînd ar ploua la nuntă — îi ieși înainte Stelea Tudorie cu un pahar de vin negru și cu o sticlă, „bea, Adriană, în cinstea mirelui și a miresei !“ turna Stelea în pahar, mai mult pe-alături, clătinîndu-se, căci sticla se golise pe jumătate, iar paharul tot nu se umplea — „și spune-ne unde-i Andone !“

Adriana luă paharul „ho, că versi toată sticla pe jos și nu-l mai umpli !“ îi smulse din mînă paharul, făcu cîțiva pași către masa celorlalti doi, gustă puțin și puse paharul pe masă : „nu știu, nu mi-a spus, diavolul, unde se duce !“

Tocmai atunci, orchestra începu să cînte o bătută că toti nuntasii tresăriră uluiți, goliră neodiniti paharele, își luară nevestele, clipiră din ochii înnegurati de aburii vinului și-ai veseliei, și se dezlănțuiră potopind pămîntul proaspăt udat.

Adriana își făcu loc printre ei, cei trei uitară de ea, își croi drum și se întoarse din nou la bucătărie.

Trecuse de miezul noptii și nevestele, îndemnate de lelea Tinca, puneau rachiul în sticle de cîte o jumătate de litru, turnau vinul în sticle de un litru și umpleau farfuriile cu mîncare.

„Mai aveți oi, Adriană ? Am auzit că Andone, bărbatu-tău, vrea să-și cumpere din nou oi !“ o întepă Rada lui Vrabie, pe cînd puneau portii egale de pilaf cu carne de rață în farfuriile înșirate pe masa udă și curată din bucătărie.

Adriana o privi drept în ochi „lua-te-ar dracu de diavolită, nici aici nu mă lasi în pace ?“ nu zise nimic, luă o altă lingură de lemn mare, cu coada lungă și începu să umple și ea farfuriile.

Andone al ei vînduse oile, avuseseră peste o sută, le-a ținut el cît le-a ținut, nu s-a trecut în cooperativă, cu gîndul că face avere cu oile lui „a făcut pe dracu, mai mult năduf !“, le-a vîndut și s-a angajat la oras muncea ba ici, ba colo, ba la descărcat cherestea, ba la încărcat balast, în port sau în gară, timp mai mult pierdut, fata, Maria, a crescut în vremea asta, a terminat liceul, cum l-o fi terminat, că n-a fost în stare nici să aminteasscă măcar că vrea să intre la facultate, s-a tot zbătuit Andone, dis-de-dimineata de acasă la gară și seara, pe la apusul soarelui, înapoi, s-a tot vînzolit, la început se blizea la cei de-o seamă cu el din sat se fasolea și se fălea că are leafă — își făcuse trotuar din ciment în toată ograda, își cimentuise casa, și-o învelise, printre primii, cu tablă — mai după aceea, cînd cooperativa a început să meargă bine, cînd grîul, porumbul și legumele curgeau cu vagoanele, după toate astea, cînd a văzut că tot satul a făcut ce-a făcut și el, ba, mai mult, că tot satul avea case noi, cînd a văzut că oasele îl dureau și că mintea îl durea mai mult de necaz și de nepotrivire, s-a dezumflat Andone, a început să dea mai mult pe la bufetul din sat, înainte de a ajunge acasă, a început să-i caute nod în papură Adrienei, care muncea ca un rob și acasă, și la cimp, în brigada de la cultura mare, și aducea, de bine de rău, ceva în bătătură, a început să nu-i mai placă lui Andone.

„Vino în sat, munceste cu ceilalti de-o seamă cu tine“, îl dojenea, cînd era în toanele lui bune, Adriana, dar cine-s-o asculte ?

S-a pus și masa, nuntașii se mai liniștiră, se așezară cu nevestele lor și începură să mănînce. Către sfîrșit, cînd boarea diminetii se simtea pe fețele tuturor, cînd orchestra începu din nou o sîrbă îndrăcită și cînd toti săriră ca arși și se avîntară în joc, apăru și Andone cu Marin Nistor, brigadierul.

„Andone cu Marin ! Unde să scriu ? Mîine ori ploua cu șerpi, ori fată vaca lui Grigore al lui Vlădescu, înainte de soroc, un vitel cu cap de berbec !“ trecu, pe lîngă Adriana, Dumitra lui Fătu, cu ochii nerusinati și cu buzele subțiri ca două corzi de scrîncă.

„Adriană“, o strigă Andone după ce il lăsă pe Marin să se cinstească cu cei trei de la masa dinspre grădină, „parcă trebuia să facem și noi o sîrbă !“

Adriana nu spuse nimic, dar veni spre el drept, întrebîndu-l din ochi, învăluindu-l cu întreaga amărăciune și batiocură pe care le suferise toată noaptea. „De ce l-ai adus pe Marin aici, de n-ai lăsat omul să se odihnească ?“

„N-avea nici un chef să doarmă, si-apoi l-am găsit la cumnatu-său, Gheorghe al lui Ariton“ o luă Andone, zîmbind, de după umeri.

În timp ce se avînta în joc, pe Adriana o frămînta o ultimă întrebare pentru care nu mai era nevoie să afle răspuns de la bărbatu-său : „Pentru ce, oare, dintr-odată, să fi venit Andone la nuntă cu Marin, brigadierul ?“

teatru t

Nebuna din Chaillot

Cînd am aflat că tînărul regizor Silviu Purcărete montează pe scena Teatrului Mic **Nebuna din Chaillot**, nu l-am invidiat deloc. Pentru că, asemenea colegei de la „Scînteia tineretului“, nici eu nu cred că piesa mai poate interesa puternic publicul nostru. Scrisă într-o anumită conjunctură (Franța, sfîrșitul celui de-al doilea război mondial), parabola percuta **atunci** în prezent, avea o noimă pe care timpul a secătuit-o. Apoi, ideea că „nebunii“ sînt mai lucizi decît „oamenii sănătoși“, că săracii au sufletul mai... bogat decît clasele exploatatoare, expuse aici naiv, parcă fără profunzimea din alte lucrări, cu mai puțină convingere decît în marile piese ale lui Giraudoux, sînt privite azi cu o vagă indiferență, cu blajină îngăduință. Revăzînd **Nebuna din Chaillot** (acum vreo doi ani, la Constanța, ea a fost urcată pe scenă printr-un modest efort regizoral) nu mi-au mai rămas în minte, din text, decît cîteva replici spirituale, unele momente hazoase și două-trei accente lirice nealterate de timp, pecetluite de talentul incontestabil al lui Giraudoux.

Și-atunci, cum se explică succesul acestei piese ? Nu mi se pare că el ar putea părea misterios, paradoxal, ori bizar. În primul rînd, să nu uităm că textul aparține totuși, unuia din marii dramaturgi ai secolului nostru — și este întîmpinat ca atare ; apoi, ecoul ei formidabil în rîndurile publicului nu poate fi despărțit de faptul că textul conține partituri actoricești extraordinare și oferă celorlalți realizatori minunate posibilități de afirmare.

Lucrul acesta reiese clar și din spectacolul lui Purcărete, o reprezentație plină de eleganță, cu incontestabile rafinamente, cu agreabile predispoziții ludice, cu un (prea indecis) aer parodic și cu (prea dese) momente poeticoase. Adriana Leonescu, scenografă de talent, s-a întrecut pe sine însăși confecționînd costume frumoase și decoruri sur-realiste inspirate, iar compozitorul Adrian Enescu a găsit piesei plăcute echivalențe muzicale. Cuvinte bune se găsesc și pentru creațiile actoricești : chiar și cei care nu au văzut spectacolul, intuiesc că Olga Tudorache, Leopoldina Bălănuță, Tatiana Iekel și Rodica Tapalagă (cvartetul nebunelor alternativ caraghioase și somptuoase, ridicole și sentimentale, veninoase și altruiste, capricioase și modeste) au găsit cele mai sigure mijloace de-a cuceri spectatorii, mai ales că virsta și ticurile eroinelor erau, din pornire, spectaculoase. Lor li se alătură, în alte creații reușite, în primul rînd Carmen Galin și Vasile Nițulescu, precum și Dan Condurache, Mihai Dinvale, Mitică Popescu, Nicolae Pomoje, Andi Ștefănescu, Jean Lorin Florescu, Sorin Medeleni, Andrei Codarcea, constituiți într-o adevărată **echipă**.

Risipa aceasta de forțe, aspectul general de „poveste din care tot omul să-și ia înțelesul care-i place“ (Valentin Silvestru), eforturile enorme ale tuturor compartimentelor spectaculare, parcă evidențiau și mai mult, prin contrast, intriga firavă, aluziile tocite, personajele afanisite. Simbolic vorbind, pe scenă, Aurelie nu era doar nebună ; ea-și trăia ultimele clipe. O agonie frumoasă, ce-i drept, impresionantă, demnă, dar **agonie...**

Bogdan Ulmu

film f

Onoare și tandrețe

De ce a scris Heinrich Böll **Onoarea pierdută a Catharinei Blumm ?** De ce studiourile din R.F.G. și din Statele Unite s-au grăbit să ecranizeze romanul la mai puțin de un an de la apariție și după numai doi ani după faptele care, se pare, s-au petrecut întocmai în realitate ? Desigur, fie și numai întîmplarea că un singur om și-a pierdut onoarea este suficientă pentru un subiect de roman, dar cu atît mai mult faptul e dramatic, cu cît onoarea fiecăruia este în primejdie de a fi pierdută. Romanul lui Heinrich Böll pare a fi de aceea o revanșă față de presa de scandal, pornit dintr-o minie atît de sigură de sine, încît autorul lasă deoparte obișnuitele sale menajamente stilistice, preocuparea lui de căpătîi fiind aceea de a da sentimentul de fapt trăit și văzut. Un montaj viu de relatări, aproape gazetărești, fac din roman o replică la fel de vie ca și campania de presă care o devoră pe Catharina Blumm sub ochii unui public însetat de senzațional.

Filmul își permite puține licențe față de roman fiind o ilustrare conștiincioasă, cursivă a evenimentelor, preocupat ca și romancierul, mai mult de reconstituirea propriu-zisă decît de performanța artistică. Actrița Angela Winkler joacă fără prea mult efort rolul unei femei șterse, inexpresive, care își păstrează ca pe bunul cel mai de preț ultimele rezerve de tandrețe.

Viața particulară a Catharinei Blumm e oferită spre consum cititorilor unui oarecare „Zeitung“, ziar de scandal ; declarațiile, informațiile sînt răstălmăcite, ajustate picant, astfel încît personajul să semene cu portretul robot al declasării morale : o femeie pierdută, care nu crede în Dumnezeu, care nu-și iubește mama, care și-a părăsit bietul soț, etc., etc...

Într-un personaj comun, lipsit de strălucire, Heinrich Böll reușește totuși să exprime elocvent drama care se petrece, și asta pentru că eroina mai caută încă tandrețe : este singurul cuvînt pe care ea ține să-l știe consemnat întocmai în procesul verbal al poliției. Onoarea este sinonimă cu tandrețea. Libertățile cîștigate, inclusiv libertatea presei, nu înseamnă nimic atîta timp cît tandrețea este în pericol.

Revanșa pe care și-o acorda Catharina Blumm și, odată cu ea și romancierul, este impușcarea ziaristului — a celui care, de fapt, nu este decît produsul perfect al unui sistem ; căci chiar dacă sistemul este de vină, neînțelegerile se rezolvă între oameni.

În final, un copil întreba în sală : „De ce l-a împușcat ?“ Ca să-i răspunzi, ar fi trebuit să povestești filmul de la început, și mă gîndeam ce s-ar putea face, dar mama a rezolvat dilema simplu : „Pentru că n-a fost cuminte !“. Fără îndoială că lămurit astfel, pînă și un copil poate să înțeleagă de ce și-a pierdut onoarea Catharina Blumm.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Mitologia fotbalului

În multe privințe luna iunie a fost pentru televiziune o lună de performanțe, o lună a televizoarelor deschise pînă după miezul nopții, o lună caniculară și capricioasă, în care febra concediilor, a vacanțelor și a examenelor a pus la grea încercare rezistența celor mai înverșunați aderenți ai micului ecran. Programele acestei luni, de o considerabilă densitate a emisiunilor, sub presiunea unei avalanșe de evenimente a căror consemnare constituie, printre altele, și rațiunea de a fi a televiziunii, le putem asemăna cu un veritabil maraton comunicațional ce a cuprins emisiuni diverse și pe toate gusturile. Au ieșit în relief, însă, vibrantele reportaje politice, emisiunile de evocare istorică, cele de știință, apoi emisiunile clasicizate, de formulă stabilă, serialele și filmele, parcă mai numeroase ca oricînd.

Se cuvine să menționăm în mod special bucuria pe care ne-a oferit-o televiziunea noastră transmițînd, în direct sau prin înregistrare, aproape toate meciurile Campionatului mondial de fotbal din Argentina. Aceste transmisiuni ne-au făcut părtași la un spectacol sportiv unic, în felul său, capabil să monopolizeze interese și pasiuni de anvergură mondială. Căci, fapt incontestabil, fotbalul face parte din mitologia vieții cotidiene a secolului XX. Sociologia sportului ne-ar putea demonstra ce enormă investiție afectivă (nemaivorbind de cea financiară !) se consumă în această zonă, în ce măsură ea ocupă și subjugă, uneori, viața de toate zilele a individului, reprezentînd nu doar un complement derizoriu al vieții „reale“, ci o ipostază semnificativă a acesteia, un dat al mentalității prin care ni se alimentează cu fervoare ideea biruinței, a luptei, a efortului ludic și eliberator. Telespectatorul iubește aceste emisiuni pentru spectacolul în sine pe care îl oferă sau pentru trepidația emotivă pe care o declanșează în sufletul vegetativ o față „electrizantă“. Camerele de luat vederi au depășit arareori suprafața de joc, dar am putut întui, totuși, ce se petrece dincolo de ea, acea explozie de entuziasm și vitalitate fiind fără echivalent în ordinea manifestărilor cu caracter popular. În fond, sportul răspunde și unei nevoi de comunicare și comuniune pe care o satisface, cel mai adesea, prin această larmă de carnaval plebeian, cu acțiune cathartică asupra omului robit de macanica actelor diurne.

Transmisiunile de la **El Mundial** au constituit un serial palpitant, urmărit de peste un miliard de telespectatori din toată lumea. Sateliții ne-au mijlocit o imagine de o excepțională calitate tehnică, precum și comentariul inspirat, competent și însuflețit al lui Cristian Țopescu.

Grigore Georgiu

aurelian chivu

Sub semnul leului, ea

Ea există pentru că eu exist,
ea poartă erezia, himera și hieroglifa zeului Ra.

Ea există pentru că eu exist
și nu se îngăduie decît ca pe o roabă
în lipsa reginei stăpînă,
într-o posibilă viață
tot a ei, alta,
nu aidoma și nu în alegere,
parcă-mpotriva ei făcută.
Ea există pentru că eu exist.
Ea există, îmi spun, în afara ei,
stîrnită într-o răpire, într-o eroare
ce-i ține locul în eretică umbră.
Ea trece prin lume
fără să treacă
fără ca din mîna faptei
daruri să primească.
Ea există pentru că eu exist
sub semnul leului fabulînd Creațiunea la Porți.
Ea poartă erezia, himera și emblema zeului Ra
dar numai eu, ereticul,
îi știu lupta cu trufiile
peste trupul gol suflînd cerul de lighioane.

Eu exist pentru că ea există.

Nimeni nu a revelat fabulosul

E în aripa libelulei
a libelulei de piatră
o întreagă erezie a trupului
care nu mai cunoaște căderea,
o întreagă erezie a zborului,
o trecere dincolo, în fabulos,
că ți se pare
că din nimic se ivește deodată
însăși Cleopatra.
Și atunci ți se pare
că nimeni înaintea ta
n-a avut revelația fabulosului
și numai ea, libelula,
vestindu-i în lumină lipsa
aduce-n această amiază
lupta cu trufiile, ale celei ce a fost odată regina Egiptului.

Altfel aș putea numi totul

Spun piatră acestei erezii,
acestui obiect de cult
dar aș putea spune și altfel
acestei înfățișări de zeitate babiloniană
trupul femeii-n somn
închizînd.
Spun piatră acestei rude
a neființei mele
pentru a numi pur și simplu
această erezie,
această amenințare a neantului,
forma și alegoria Șarpelui Fantastic luînd,
de care la Porți mă lepăd.
Spun piatră acestei căderi în lighioane
dar aș putea spune și altfel –
și altfel aș putea numi această eroare
care mă face-n lipsă să-mi închipui
că am așezat la cină
himera, dragonul, pasărea, cămila, castorul.
Spun toate acestea
dar aș putea-n răpire spune și altfel,
altfel aș putea numi totul.

Karma e sora ta

Tu dormi somnul himerei și-al minții
lîngă idolul de argilă,
lîngă acest rege orb cărămidă.
De ce-a trebuit ?
De ce-au trecut toate
altfel în semnul răpit ?
Imensitate, imensitate
tu dormi sau te prefaci ?
Karma e sora ta.
Între cei vii pînă la erezie doar unul
avea să iasă din puterea somnului
doar unul seamănă mult cu nimeni
și numai în neaflare cu mine.

mircea săndulescu

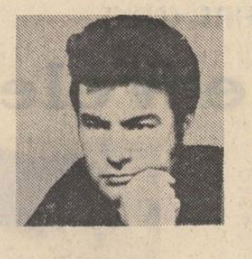

INCENDIU LA FERMA DE PĂUNI

„mama" lui Carcalete motăia pe prispă cînd cocoșul începu să-i ciugulească din bucățica de mămăliță lipită de talpă și ea, trezindu-se apucă un papuc vechi și-l zvîrli cu falsă răutate spre el nemaiuitîndu-se dacă l-a atins sau nu, privind în sus spre agudul bătrîn în care băiatul se urcase încă de dimineață și rămăsese acolo cu toporișca atîrnată de-o creangă, uitînd poate să taie crengile uscate cum spusese, sau poate doar aminînd acest lucru pentru că de acolo de sus în ciuda alertei cu care stătea crispat pe o crăcană, în echilibru, el văzuse ceva care-i amintea de un vis sau poate chiar visase așa cu ochii deschiși și cînd auzise jos ciritul cocoșului atins de papuc el tocmai se căznea să simtă cît a visat cu ochii deschiși și cît cu ei închiși, de parcă asta ar fi avut vreo oarecare importanță.

„Măi, omule, măi" vru să spună bătrîna țigancă (în care un ochi atent ar mai fi putut descoperi semnele rasei ei năpraznice și deochiate, rasa ei cu eleganța sa obraznică și umilă, de nevoie, în clipa următoare), dar se răzgîndi sau cuvintele fură blocate de un alt gînd, o amintire a cărei înțelepciune era des verificată, anume că degeaba îi spune ea să facă ceva, el tot cum îl taie capul o să facă și e chiar mai bine să-l lase în voia lui, e prea tîrziu acum, firea rea și răpănoasă ori o bate ori o lasă, da-da, avea dreptate, dumnezeu să-l ierte, acolo unde se află în fundul fîntînii părăsite.

Și susul acela pe care-l stăpînea cu o oarecare demnitate deveni pentru Carcalete o sursă de remușcare și el în sfîrșit înțelese că ceea ce văzuse înaintea ochilor fusese sub pleoape, și nu numai o parte ci totul, amestecătura aceea de imagini, tatăl său plesnind cai desirați, umiliți de foame și de sudalme, coviltirul atitor **cărute-casă** de parcă ar fi fost o familie de melci negri și răuvoitori străbătînd ca niște blestemați cărările nesfîrșite ale providenței, ca o pedeapsă a cerului pentru necredința și păcatele lor atît de obișnuite și de cotidiene încît numai străbătînd la nesfîrșit scoarța obosită și vorace a planetei pot să-și răscumpere furtișagurile din curțile pline cu rufe agățate pe frînghie, banii din mîinile credulelor care sperau să-și afle nu atît vîrsta cît semnele secrete prin care nu bușuiocul presărat în fața prispei ci altele, mai ezoterice, ar putea să le dea certitudini pentru dragostea înșelată, merele furate de pe tarabele țăranilor cu bunde și pîine și ceapă sub gheretă, ciinii furați și agățați de loitra din spate, ciinii aceia care nu aveau rolul atît de a păzi cît de a crea iluzia unei subordonări — ei, vesnic subordonații simțind setea echilibrului —, ei, martirizați de maratonul lor vagabond de parcă ar fi fost duplicatul jalnic și vesnic (în consecventa sa) al evreilor împrăștiați pretutindeni de-alungul sălilor de concerte, circiumilor și atelierelor de bijuterii, de-alungul austerelor și animatelor culoare de bancă ale lumii, de-alungul zecilor de birouri de presă, pistruind planeta cu fetele lor rubiconde, cu tăcănitul mașinilor de scris ale dactilografelor de lîngă ei, de lîngă mîna lor subțire și elevată, mîna lor mirosind a înțelegere, a nevoie de protecție, dar oferind-o mai mult decît e cerută într-un mod nu foarte neasemănător cu ciinii aceia, falș păzitori de la capătul cărutelor țigănești itinerante, lacome de prestigiu.

Agudul părea gata gata să se prăbușească sub greutatea crengilor sale apăsate de vînt — un vînt foarte real, care plesnea obrajii. Își privi „mama" de pe prispă care tocmai se uita cu un fel de nemulțumire aparentă la papucul pe care acum trebuia să se ducă să-l ia din mijlocul ogrăzii și el de sus văzu caricatura acelei femei pe care amintirile lui de copil o înfășurau încă în falduri prielnice iubirii-admirației, acea femeie care dansa turbat și se băga între bărbații cu cuțitoaie lungi în mîini gata să se lase tăiată, știind că cel ce va fi cu adevărat tăiat va fi poate doar nodul gordian al nepriceperii lor de a lua lucrurile mai simplu și ea, cu instinctul ei precis avusese mereu dreptate și nu se mai tăiau ci se lăsau luați de acolo cu sentimentul afișat (și falș) că de dragul ei nu s-au încăierat, de dragul acestei femei nestiutoare cu cele ale lor, marii bărbați, demni, care nu suportă o înjurătură, o ochiadă aruncată unde nu se cade, oh, și uneori chiar posesia brutală pe care trebuie s-o răzbune prin sînge, posesia clandestină și buimacă a vreunei femei tabuizate de un canon strict personal, o posesie care-l îmbălosează pe cel frustrat și el, deși e receptorul acestei informații în aceeași măsură în care un astronom descoperă existența unei stele cînd aceasta nu mai există, își imaginează cu o voluptate autodevoratoare coviltirul ridicat **atunci** cu sfială, trimiterea la joacă sau după lemne sau la adăpatul calului-ciinelui, urcarea (pe care o vede în adîncul inimii drept cățărarea curajoasă în stejarul înalt al Curajului) în căruță, protestul mut al femeii perplexată de gestul nebunesc al acestui văr trăznit și pătimaș, mirosind a cai, nefiind nici mai mult (se mai poate oare „și mai mult ?") nici mai puțin decît **hoț de cai**, țiganul acesta care cu un gest străin lui, trage copertina de plastic furată cîndva cu toți ceilalți din incinta unei uzine chimice și se apropie de ea și strivește frica femeii cuibărită în sînii proaspeți și-n buzele întredeschise a strigăt cenzurat și apoi balansul molatec văzut de departe al acestei cărute itinerante și încadrată de animale — unul în frunte, altul la coadă — și bălmăjeala lucrurilor dinăuntru răscolite și buimăcite de zgomotele febrile ale muschilor, ale biberoanelor copiilor împrăștiate pe sub șoldurile ei, acele biberoane găsite pe cine știe unde, care sînt mai degrabă unelte de joacă decît de hrană pentru că un bun și sănătos instinct le-a făcut mereu pe țigănci să-și alăpteze copiii la țîță, și apoi ridicarea aceea clisoasă ca și cum pentru o clipă, acești pedepsiți ai drumurilor, ar fi putut fi proiectați pe o planetă fierbinte cu noroaie calde și albastre, cu copaci fusuloizi, molateci, cu pămînturi afînate și săgetătoare care-ți înfășoară voluptuos tălpile.

Bătrîna stă în același loc aproape acoperită de găini și cocoși care o ciugulesc cu aceeași îndîrjire prudentă fiind deja parcă edificați de riposta ei acceptabilă atunci cînd se va trezi și în felul în care bătrîna motăie într-o rînă, cu umărul băgat în scobitura ușii ea pare, vreme de o secundă lungă-geloasă-și-uimită, femeia tînără de altădată care, dacă e adevărat ceea ce se vorbea în momentele de scandal dintre ea și tatăl lui Carcalete, fusese victima fertilă a unei astfel de după amiezi de pe acea planetă clisoasă și fierbinte cînd tatăl lui Carcalete a profitat de un incendiu de la o fermă de păuni — prilej splendid pentru furt — și el, violatorul rămînînd singur, toți ceilalți păsind cu febrilitate și lăcomie pe pămîntul fierbinte al fermei în flăcări, ar fi început drumul lung pe care avea să-l termine Carcalete odată cu primul răcnet la viață, un fel de numărătoare inversă a ființei sale, lucru neștiut atunci în vreun fel de protagoniștii acelei zile-cu-oamenii-dusi-săfure-la foc, dar care în mintea furioasă și lacomă de ginduri a progeniturii avea să se contureze tot mai descifrabil, tot mai dureros. „Înțelegînd asta", avea el să spună lui Victor într-una din lungile lor drumuri spre Rezervație „mi-am zis că m-am născut abia acum cu adevărat, căci nu te naști, nu faci ochi pe de-a-ntregul decît atunci cînd urci îndărăt spre clipa aceea...".

Decrepită, alunecată în poziția aceea de emigrant în așteptarea unei legături într-o gară provincială, bătrîna mișca încet în somn piciorul speriind păsările lacome de firimiturile prinse în tălpile ei, și lui Carcalete i se păru că gestul acelui picior aduce prin vulgaritatea sa cu **după-amiaza ceea fierbinte-curajoasă**, atît pentru cei care au plecat la fermă cît și pentru cei **doi care au rămas** în căruța acoperită de coviltir și vru să azvîrle cu toporișca în păsări apoi în ultima clipă se opri, ar fi putut s-o izbească pe bătrînă și avu pentru o clipă imaginea tuturor acelor păsări cu aripile găinățate ciugulind după un indemn, nu imoral ci doar implacabil, singele ei închegat, apoi tot mai decise, mai încrezătoare pe măsură ce mirosul s-ar fi accentuat, însăși carnea ei mistuindu-se lent acolo în soarele amiezii fierbinți de parcă ar fi fost un grotesc reflex **in timp** al răstignirii ei depersonalizate din căruța balansatoare cînd Marele Cocoș, simțind adierea vagă a demnității și rezistenței ei pe cale de descompunere, încel-am înțeles cu claritate abia cînd am văzut infirmiera unui spital sulemenită. Venisem să-i scriu o cerere de pensionare și poate ca să fiu mai drăgut cu ea sau poate dumnezeu știe de ce era atît de făcută încît mi s-a părut în prima clipă de un ridicol gros, bun de povestit și la alții. Ha-ha-ha, rîse el, iată că într-adevăr povestesc și altuia dar nu de ridicol, ce chestie, ci de... În fine, am făcut cererea aia privind-o în tot acest timp cu coada ochiului, pe rînd, la unghiile de la picioare făcute foarte pedant, la ochii rîmelați, la buzele foarte roșii cu striațiile vîrstei mascate **destul de stîngaci**, cu pometii violent și exagerat „îmbujorați" de roșu, cu mersul acela care trăda o cerseală cruntă, fără bani, fără nici-un compliment, fără nimic, doar să vii, să vrei ! ...și femeia aceea care arăta atît de dispusă, de gratuită, să fie plăcută și posedată după o minimă „curte" mi-a trezit simțurile mult mai mult decît alte femei cu mult mai tinere și mai drăgute — asta cînd cu multă indulgență ai putea să spui că ea era cît de cît drăguță — ceea ce m-a făcut să mă gîndesc mult la violența eficientă a **lucrului spus**, declarat, fățiș-obraznic, exprimat, așa cum dintr-odată simți că se mișcă ceva în tine dacă un om căruia nu-i dai nici-o importanță îți spune că te dorește !... da-da, nu rîde, nu e totdeauna scîrbă sau repulsie cînd ți se spune așa ceva ci... amintește-ți, imposibil să nu fi simțit ceva asemănător... sau altădată cînd am ascultat **Dunărea albastră**, urmarea a fost că ducîndu-mă să văd fluviul după aceea și în zilele ce-au urmat, Dunărea căpătase ceva buimăcitor, prin releul misterios al muzicianului-vrăjitor, încît pot spune că am intrat în posesia fluviului cu adevărat abia ascultînd, la 23 de ani, valsul, ceea ce e dezgustător pentru mine, ci așa numai gîndindu-te că aș fi putut poseda fals apa dacă n-ar fi fost muzica aceea s-o ascult ! Cînd am auzit cele povestite de el, obsesia nașterii sale ciudate (nu din cîte i se spusese de către bătrîna aceea care fusese doar soția tatălui său, el, copilul fiind născut de țiganca din cărută și adus după multe scandaluri în micul lor trib la soția legală să-l crească, apoi moartea tatălui bun, ignoranța desăvîrșită cu privire la mama adevărată — din cîte se pare bătută sistematic pînă la leșin de către cel adulterat, murind în cele din urmă fără să împlinească 40 de ani — toate acestea nefiind foarte sigure ci doar „evenimentele-umplutură" pentru spațiile albe de pe harta biografiei sale de care era obsedat continuu, agresiv, despotic) ei bine am văzut stupefiat că legenda oficială pe care o va fi luat-o în posesie doar formal avea să-și exercite, la început fastidios, apoi tot mai intolerant, un ciudat „drept" de pervertire-voalare a realului în care, de bine-de rău, se fixase el în adolescență, lucru care petrecîndu-se în anul acela petrecut în Scoicani obsedat nu atît de Magda în carne și oase cît de ceea ce era reflexul „legendei ei picturale", sorgintea fiind pictorul absent, avea să mă „sfătuiască" destul de des cum să procedez. Evident, sfaturi pe care nu le-am urmat, lucrurile au mers de la sine, așa cum le era dat să curgă.

— Dar el, Carcalete — avea să întrebe Marieta extrem de atentă — ce vroia în definitiv din „legendă", care era această legendă ?!

— Se pare că taică-su iubise demențial o femeie din tribul lor, deja fiind căsătorit cu bătrîna cu care locuia Carcalete. Acea femeie era ghicitoare cu ghiocul și se pare că era atît de prețuită la acest dar și la descîntece, **la vrăji** și deochiuri, la cobeală pentru moartea cuiva încît oamenii începură s-o bănuiască că din cauza ei ar avea ghinion cînd se duc la furat, asta explicînd în parte și faptul că în după-amiaza cînd a ars ferma din Chicioreni ei au lăsat-o intenționat acasă, adică în căruță între un cal și-un cîine și atunci a violat-o Carcalete — tatăl. Femeia nu l-a dorit : abia după aceea avea să se îndrăgostească de el și în clipele acelea ar fi murmurat un blestem care-l obsedează în cel mai înalt grad pe Carcalete tînărul **acum**.

— Care ? îi scăpă Marietei și ochii ei luciră neobișnuit.

— Pînă în acest punct țiganul îmi povestea fără prea mari reticențe dar aici se oprea. Cu chiu cu vai am reușit să-l fac odată la o mică beție să-mi mărturisească ceea ce cred eu că e miezul de legendă de care mă întrebai. Mi-a zis că maică-sa cea adevărată ar fi blestemat ca cel ce o ieși din pîntecul ei să aibă pe viață **boala legănatului**.

— Asta pentru că-l concepuse în căruță ?! Și de-asta probabil că îi plăcea băiatului să stea în copaci ! rise lugubru Marieta.

— Nu știu, continuă vag agasat Victor... și l-a mai blestemat să fie vesnic pe drumuri așa cum erau ei, fără o casă și un petec de pămînt al lor. Remușcările au venit prea tîrziu după ce, dacă e să credem în blesteme, acesta s-ar fi fixat deja în destinul copilului.. a venit tîrziu, remușcarea, mai bine zis după iubirea de care nici unul n-avea cum să știe, să ghicească ceea ce e de mirare la el, pentru că doar o dorea și nu avea nici un dar premonitoriu dar ea ? **Ea cum** de avea să fie atît de opacă la semnalele misterioase ?

— Prostii ! Nimeni nu poate schimba cu nimic lucrurile.

— Asta cred și eu, dar pentru el, care era uimitor de cult și de inteligent pentru școala făcută, pentru rasa lui fără tragere de inimă la studiu, iată, a avut ecou legenda și l-a obsedat ! El credea. Numai așa capătă coerență și credibilitate felul lui de a fi. Dar...

— Și ura de la sfîrșit ? Dar Victor n-o mai asculta, privea absent departe, atît de departe încît ai fi spus că de fapt nu privește deloc departe, **privindu-și mai degrabă privirea**, lăcomit dintr-odată. Și privirea lui vedea pîntecul supt al bătrînei venită cu cererea de pensionare, stîngăciile unei voluptăți mimate, apoi într-o simbioză revoltătoare, sînii aspri și pietroși ai acelei țigănci care zbătîndu-se în căruță nu făcea decît să grăbească și mai eficient (în)ființarea lui Carcalete, cel ce mult timp după moartea ei violentă (nepedepsită în mijlocul legilor dure și miplacabile ale neamului ei de regi descojiți și caricați), avea să reactualizeze în memoria sa cuvintele blestemului deconspirat de taică-su într-un moment de sinceritate. Apoi peste imaginea femeii din căruța scrîșnind nemulțumit, blestemul, și după scurt **timp, măsurat după orologiul secret al fiecărei** femei, dragostea buimacă cerșetoare și speriată de ceea ce acelasi gest, mai înainte o făcuse să blesteme, mirîndu-se și ea de această vrajă — a balansului vieții-morții, în mintea lui Victor năvăliră valurile Dunării, cu clipocitul lor lăuntric întemnițat de muzicianul-vrăjitor care-i dăruise fluviul și în acordurile acelui vals el văzu într-o succesiune fulgurantă **rochii vaporoase** abia atinse de mîinile parfumate ale ofițerilor sclipitori, stucaturile uriașelor săli impă**rătești, descurajarea seriozității atît de vizibile** în ochii femeilor mărîtate dansînd un cadril promis cu un ofiter mirosind a zăpadă și bancnote verzi, somptuoasele mozaicuri cu fauni, cu dragoni intarsiați și păuni smeriți — totul scăldat de o lumină incendiară — în care se reflectau suprapunîndu-se imagini voalate și umbrite ca amurgul pădurilor trădate de trupurile lor care respectau decența doar dansînd foarte rapid, și asta întreținea un aer de complicitate între femeile care pretextînd oboseala, încetineau ritmul și partenerii, care, vrăjiți, priveau în jos alături de cizmele lor date cu cremă, cizmele lor strivind păuni și vraja acelor adîncuri femeiești ca și cum ele, înțeleptele ar fi știut cel mai bine prețul iubirii.

agatha grigorescu bacovia

Așteptare

De-ar fi
Să aștept
Izbăvirea
De timp,
Care să-mi aducă
Gloria
Anilor de visare,
Ar însemna
Să intru
Cu laurii
În abisuri...

Aur de amurg

Soarele zilei înghețate,
Învăpăiat,
Mi se răsfrînge-n
Geamuri...
Incandescent
Aprinde limburi
Și străluciri
De briliante,
Cum limburile
Ard pe zare
În Paradisul
Scris de Dante...
Și ce bogată sînt
O clipă !...
Și cum mă doare
Cînd se stinge.
Iar înserarea
Ca o ceață,
Pe stinse geamuri.
Se prelinge.

Cupele amintirii

Tac cupele-amintirii
Și ceasul bate rar.
Privesc în fiecare
Nici urmă de nectar..

Plămada grea de visuri
Din anii cu avînt
În fiecare cupă
Lăsat-a un cuvînt,

Și poate o chemare
Din depărtat trecut,
Cu tot ce a vrut viața,
Cu tot ce n-aș fi vrut...

Tac cupele-amintirii
Și ceasul bate rar,
Mai stăruie în ele
Doar al poeziei har...

radio

r

Timpul literaturii

Observăm cu plăcere că emisiunile literare sînt dintre cele care se bucură de o programare radiofonică regulată — că sînt, deci, ușor de urmărit pentru cei interesați și lasă să se întrevadă perspectivele culturale pe care le au în vedere realizatorii acestor emisiuni. **Momente din istoria literaturii române** constituie un exemplu evident de proiect de largă respirație, oferind literaturii noastre clasice un spațiu radiofonic generos. În numărul din 23 iunie, de pildă, cele 30 de minute au fost dedicate poveștilor lui Creangă. Emisiunea ne-a plăcut prin aspectul ei echilibrat, aerat și prin faptul că textele critice prezentate de C. Ciopraga și N. Manolescu se adresau cu încredere auditoriului, fără simplificările stînjenitoare ale unei rău manifestate intenții de popularizare.

Alte tipuri de emisiuni literare, în schimb, își propun să atingă cît mai multe subiecte în timpul pe care îl au la dispoziție. **Viața cărților** din 19 iunie a cuprins în numai 20 de minute următoarele 7 secvențe : cronici la „Cerul șingera" (ciclul romanesc „Catrina") de G. Niculescu-Mizil, la placheta lui Gh. Istrate „Sceptrul singurătății" și la prozele din „Ora morilor de vînt" de V. Igna ; șantier literar cu Létay Lajos ; cronica la versiunea românească a cărții lui Paul MacKendrick „Pietrele dacilor vorbesc" ; înregistrare de la lansarea volumului „Scriitori tineri contemporani" de M. Iorgulescu și un mic interviu cu autorul ; o discuție cu scriitorul Mikó Ervin despre cartea sa „Omenie, noroc bun". Cel puțin la fel de încărcate sînt multe numere ale **Revistei literare radio**. Chiar și în situația ideală că toate problemele ar fi de cel mai mare interes pentru toți ascultătorii, avem impresia că trecerea de la un subiect la altul poate deveni prea grăbită. Evident, există situații fericite cînd tema se poate desfășura convenabil în foarte puține minute de prezentare. Și mai există acele reușite pe care le-am numi recorduri, acolo unde expunerea reușește să fie substanțială și expresivă deși se face într-un timp foarte scurt. Sîntem tentați să dăm ca exemplu comentariul pe marginea volumului „Pietrele dacilor vorbesc", de arheologul american P. MacKendrick, o carte de excepție prin calitățile ei științifice și textual captivant, pe care Aurel Martin, în ciuda ritmului accelerat al emisiunii de care vorbeam înainte, a reușit să o prezinte cu un sugestiv relief. Sau, fără a epuiza cu aceasta momentele bune ale ultimelor emisiuni literare la radio, vom menționa ca pe o reușită sinteză de mare interes informativ „Direcții în proza contemporană engleză" de Ștefan Stoenescu **(Dicționar de literatură universală**, 13 iunie), care a avut un aer de soliditate și adecvare nu foarte ușor de atins în condițiile unei severe economii de timp.

Dar este bine să se mizeze în problemele literaturii, în comentariul critic, pe o performanță de viteză sau concentrare ? Este posibil — și dacă e posibil — rămîne întotdeauna interesant să se discute „din mers" o mulțime de cărți, de idei ? Iată întrebări la care merită să meditățm. O emisiune radiofonică ce oferă prin juxtapunere o serie de comentarii, dialoguri, portrete, confesiuni, fragmente de creație etc. S-ar putea să lase — cu toate intențiile bune ale autorilor săi — pînă **la urmă o impresie egalizatoare.**

Ioana Ieronim

plastică

p

O monografie Ștefan Dimitrescu

Ștefan Dimitrescu (1886—1933) a fost unul dintre artiștii plastici care în perioada interbelică s-au bucurat de prețuirea și prietenia unui număr substanțial de scriitori, printre ei numărîndu-se Mihail Sadoveanu, Garabet Ibrăileanu, Mihail Sorbul, Cezar Petrescu, George Călinescu, Adrian Maniu, Ionel Teodoreanu. Faptul nu ni se pare lipsit de semnificație, deoarece este îndeobște cunoscut din istoria literară că în materie de prietenii artistice scriitorii de seamă sînt extrem de parcimonioși, mai ales cînd este vorba de creatori aparținînd breslelor surori. Acestui prieten al scriitorilor îi dedică o monografie substanțială, tipărită în condiții grafice excelente, Claudiu Paradais *), director, după cîte știm, al Muzeului de artă din Iași. Nu stă în intenția noastră să facem o comparație, fie ea și sumară, între această monografie și celelalte două ce au fost dedicate pictorului pînă acum, de către Ionel Jianu (E.S.P.L.A., 1965) și Beatrice Bednarik (Meridiane, 1965). Atît din punctul de vedere al informației vehiculate, cît și din punctul de vedere al consistenței interpretării, cartea lui Claudiu Paradais este superioară celorlalte. Ea a beneficiat de posibilitatea de a fi asimilat fără prejudecăți o bibliografie deja destul de substanțială asupra artistului, bibliografie pe care a „manevrat-o" cu destulă abilitate, astfel încît, în multiple ocazii, vorbind despre pictura lui Ștefan Dimitrescu, autorul se poate ascunde liniștit în spatele elocventelor surse folosite. Este de altfel și greu ca referindu-te la un artist ce a avut în epocă atîți comentatori, recrutați uneori chiar din rîndul prietenilor intimi, să ignori faptul că aprecierile acestora pot servi drept mărturii asupra modului cum creația lui a fost recepționată chiar în mediul firesc al afirmării sale. Edificatoare în acest sens sînt comentariile lui Tonitza și Șirato, ambii artiști de o mare luciditate ce au definit pregnant locul și importanța artei lui Ștefan Dimitrescu în contextul artei românești a timpului. **„Realitatea, adică înfățișarea plastică a fenomenelor naturale de prim ordin, —** scria Șirato **— era domeniul talentului lui, Ștefan Dimitrescu fiind înzestrat cu totul excepțional pentru ce este element plastic în sensul proprietăților obiectului, ce nu ține seama de influențele dizolvante din afară, cum sînt ale luminii, ale atmosferei, ale interferențelor de culoare".** Aderența la realitate, încercarea de a conferi reprezentării pe pînză a acesteia, o anume rigoare, făcînd să prevaleze calitățile intrinseci ce o caracterizează, au făcut ca arta lui Ștefan Dimitrescu să fie considerată, pe bună dreptate, drept exponenta în cultura figurativă autohtonă a timpului, unei reacții de tip antiimpresionist. Nu ni se pare întîmplător faptul că o asemenea observație vine de la un spirit de talia lui Tudor Vianu, dispus să aprecieze creația artistică prin prisma acelor simptome ce pun în evidență momente de reorientare sau de transformare a structurii viziunii. Căci, într-adevăr, pictura lui Ștefan Dimitrescu este una din acele manifestări ce ilustrează afirmarea unui suflu nou și generos în **arta românească interbelică.**

Grigore Arbore

*) **Claudiu Paradais : „Ștefan Dimitrescu." Ed. „Meridiane" 1976.**

muzică

m

Piese de greutate

Aproape săptămînale, primele audiții românești ale Radioteleviziunii se vădesc a fi opus-uri de greutate, chibzuit selectate. Acum, după amînarea „sine die" a concertelor-dezbatere, orchestra simfonică a preluat, așa cum mai făcuse înaintea instituirii acestei forme concertistice de deosebit interes, misiunea de a ține pasul cu ritmul creației. Credem însă că paleta componistică actuală este suficient diversificată pentru a fi putut acoperi și un tip de concert și pe celălalt — mai ales că repertoriile lor nu se suprapun — că ele nu trebuie să fie ca ziua și noaptea.

Rezonanțe de Mihai Moldovan **(Crochiu pentru un Spațiu Mioritic** nr. 4) radicalizează o schimbare de stil în creația compozitorului, pe care o simțeam petrecîndu-se de la **Cantemiriana** sau **Cvartetul nr. 2.** Important în această mutație este că ea nu se produce dinspre ci înspre datele particulare ale lui Mihai Moldovan. Aș zice că acum compozitorul își valorifică mai insistent, mai afund, datele proprii ale deosebitei sale înzestrări muzicale. Menținînd tot ce era dens în muzica sa trecută, Moldovan duce mai departe firul gîndului său sonor. Apar, sau mai bine, istoric vorbind, reapar, motive tematice scurte, pregnante, celule, într-o rememorare a tradiției motto-urilor sonore beethoveniene. Ceea ce însă acolo era subiect de dezvoltare, aici este reper într-o distribuție ornamentală captivantă. Tema este aici un motiv de decorație, dar vibrația cu care compozitorul o așează într-un loc sau în altul transcende simplul arabesc în direcția prizei psihologice ferme.

Robustețea, sobrietatea și antrenul, sentențiozitatea bine regizată pe care le-a impus orchestrei, întreg stilul dirijoral al lui Paul Popescu convin în chip fericit partiturii, frumuseții ei fruste.

Dacă în partitura lui Mihai Moldovan ne-a plăcut să descoperim saltul stilistic, așa cum se cuvine generației autorului, în **Sonata pentru orgă și orchestră** a maestrului Zeno Vancea ne-a plăcut să aflăm tocmai senina consecvență în menținerea unui stil căruia deplina maturitate i-a adus limpezimea cea mai suficientă sieși. Arsenalul procedural al lui Zeno Vancea se prezintă filtrat, purificat, dilatînd acum, pe răstimpul a douăzeci de minute, un număr mic de formule, asamblate cu o tehnică unică. Zeno Vancea renunță la orice retorică, la orice literaturizare, imaginea se abstractizează (cele patru părți ale **Sonatei** au aproape același tempo). Contururile drastic selecționate se închid către ele însele.

Orga, ca instrument al liniilor subliniate, convine de minune formației de contrapunctist a compozitorului. Ea este aici un instrument sobru, înglobînd din mers culoarea registrației și utilizînd-o numai în scop structural, pentru delimitarea auditivă a planurilor orizontale. Neoclasicismul lui Zeno Vancea, eliberat de orice corp străin, generează o muzică de o structură ludică, un joc al intervalelor și ritmurilor, surprinse logic în auto-generarea lor firească.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Nicolae Velea

(I)

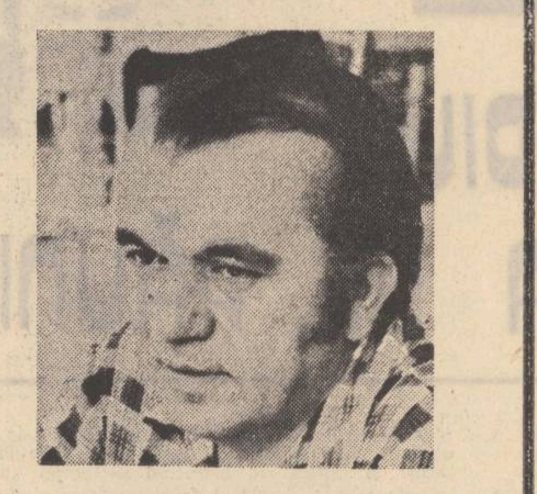

● Nicolae Velea este un ironist cu o remarcabilă capacitate de invenţie verbală, unul dintre cei mai fini pe care i-a produs proza românească după 1960. Punctul lui de plecare este, prin plăcerea spectacolului verbal, Marin Preda din „O adunare liniştită", dar şi Creangă prin şiretenia limbajului şi gustul pentru personajele „dugoase", sucite, în genul lui Dănilă Prepeleac. Un spirit folclorizant şi un „Creangă al Argeşului". N. Velea nu aspiră, totuşi, să fie. Ţăranii lui suferă de un complex al rafinamentului şi trec, ca aristocraţii din proza lui Proust, prin stări abstracte de nelinişte. Un ţăran îşi priveşte dimineaţa degetele de la picioare şi simte o bucurie eliberatoare, un altul aude **sunetele** vechii lui proprietăţi şi cade la gînduri rele. O învăţătoare în preajma pensionării se simte copleşită de o bucurie a faptelor mărunte şi, prevăzătoare, îşi chibzuieşte şi fragmentează sentimentele. Ţăranul care îşi priveşte cu milă bucuroasă degetele mai are o boală („boala mea") : stă cu burta în sus şi se uită la cer fără să se gîndească la nimic. El are, cu alte cuvinte, simţul contemplaţiei şi al gratuităţii, neobişnuit într-o lume reputată pentru practicismul ei îngust.

N. Velea îngroaşă, cu sclipiri şirete în ochi, latura ei de candoare şi euforie măruntă. Indivizii din proza lui (ţărani, sanitari, mărunţi funcţionari săteşti, paznici comunali) au avut sau au o „întrerupere" în viaţa lor, o rea „întemeiere", o nepotrivire care le marchează viaţa. Sînt, de regulă, sfioşi, decenţi şi, deşi se **asupresc**, cum zice autorul, cu băutura, nu devin niciodată violenţi şi triviali. Vorba lor este încurcată, cu text şi subtext, şi adesea frazele savuros pleonastice ascund o parabolă în stil nastratinesc.

Atîta candoare şi suceală a iritat la debutul prozatorului o parte a criticii şi multă vreme s-a discutat în presă despre abaterile de la realism ale lui N. Velea. Rezervele din această direcţie par, azi, copilăreşti. Realismul nu este un echer în golul căruia să intre toate tipologiile şi toate situaţiile pe care le fabrică imaginaţia creatorului. Ce putem cere unui scriitor este ca personajele lui să fie verosimile în raport cu natura lor. „Bizarii", „sucitii" lui N. Velea sînt nişte moralişti subţiri care, trecînd prin evenimente grave (războiul, foametea, colectivizarea), le „pritocesc" şi le întorc adesea spre comedie. Faţă în faţă cu aceste teme, tratate şi de alţi nuvelişti din deceniul al 7-lea (alienarea şi dezalienarea ţăranului), proza lui Velea îşi dezvăluie două însuşiri de preţ : un simţ excepţional al nuanţei, ce permite accesul spre zonele muzicale ale sufletului rural, şi o detaşare tactică de lucruri pentru ca ironia să poată să se exprime. Plăcerea lui N. Velea este de a întocmi graficul **sentimentelor mijlocii**, acelea pe care le exprimaseră, în automatismele lor, şi vechii nuvelişti. Deosebirea este că prozatorul de azi caută dincolo de automatismele psihice o psihologie şi de cele mai multe ori o descoperă. În povestirile lui N. Velea dăm peste inocente modificări interioare surprinse nu în clipa declanşării lor, ci înainte sau după momentul critic. Autorul nu urmăreşte, dealtfel, global un proces, ci fragmentar, caleidoscopic. Nuvelele lui mai întinse (**Întîlnire tîrzie**, **În război un pogon cu flori**) sînt constituite, în fapt, dintr-o juxtapunere de schiţe. Prozatorul are darul de a observa pe suprafeţe condensate şi de a deduce o tipologie dintr-un număr limitat de reacţii. Valeriu Cristea îl numeşte bine „un analist de o remarcabilă fineţe al micilor stări sufleteşti, al «trecerilor» aparent insignifiante"... (**Domeniul criticii**). Le este dat altora talentul de a vedea procesele copleşitoare din viaţă. N. Velea se mulţumeşte să pipăie pînza de păianjen a tristeţilor domoale şi a bucuriilor modeste. El construieşte în universul mic şi observă imperceptibilul.

Poarta (1960) tratează temele nuvelisticii din epocă (copilăria şi violenţa războiului, trecerea în alt timp moral, desprinderea de spiritul de posesiune), dar fără acea optică brutal sociologică şi fără schematismul moral care fac de necitit azi multe din scrierile de acum două decenii. Puţine lucruri s-au datat în proza lui N. Velea: **drăcăriile** lui şi-au păstrat hazul şi semnificaţia. În **Poarta**, originale sînt notaţiile despre lumea copilului, o lume, cum s-a spus de multe ori, fără psihologie. Prozatorul nu-şi pune problema unei vieţi interioare specifice, înregistrează doar cîteva **stări** şi **întîmplări** în care fiecare citeşte ceea ce vrea. Nişte copii, rupţi de foame, privesc în vremea secetei prin ochelarii coloraţi ai lui Gogu lui Fabrică şi au sentimentul că pămîntul pustiit a devenit din nou fecund. Proprietarul ochelarilor cere, de la o vreme, chirie şi copiii din sat, prinşi în acest joc al amăgirii, fură din porţia de terci de mei ca să poată vedea cîmpurile verzi. Curiozitatea dispare complet şi ochelarii mincinoşi sînt sfărîmaţi în picioare cînd copiii simt în nări mirosul mămăligilor aburinde (**Ochelari cu împrumut**).

Încă de acum, personajele lui Velea rămîn „trăznite", „încremenesc" şi „amuţesc" adînc şi semnificativ. Prozatorul nu notează mai mult şi nu complică inutil reacţiile unor spirite inocente. În schimb, povestirea este invadată de alte povestiri, dînd, la urmă, acea senzaţie de viaţă consistentă, reală, în elementaritatea ei. Un băiat visează la friptură de miel cu pătrunjel, la raţă pe varză şi la prăjală cu mărar. Toate acestea îi vin în minte în timp ce ciuguleşte un mizerabil terci de mei. Benone este trimis să supravegheze vaca lîngă un pîrîu, dar, ocupat să instaleze o morişcă, uită de îndatoririle lui de pîndar şi vaca este luată la obor de Matache, răul isprăvnicel al moşiei Bărcănescu. Copilul doarme, de frica tatălui, sub podişca de la şosea, răceşte şi tatăl, înduioşat, îi spune în drum spre spital : „Benone, tată". Cînd se însănătoşeşte, blîndeţea tatălui dispare : „Le trecuse răgazul. Acum era sănătos şi bun de muncă" (**Răgaz întins**).

Pe Radu îl înspăimîntă rîpa din spatele casei pînă cînd, într-o zi, se urcă pe muchea ei ca să vadă ce se întîmplă cu soarele (**După soare**). Aici rîpa şi soarele, în povestirile dinainte morişca şi ochelarii de soare, acestea sînt obiectele care produc „neliniştea bucuroasă" a spiritului infantil. Copiii iau seama la cei mari, îi ciupesc de mînă cînd vor să-şi arate dragostea, dar, ca în literatura lui M. Preda, părinţii sînt severi şi sancţionează cu cîte o palmă dată după ceafă gesturile de tandreţe.

Cea mai fină schiţă din seria **copilăreştilor** lui Velea este **Poarta**, care dă şi titlul volumului. Fără complicaţii analitice este sugerată, aici, ieşirea dintr-o vîrstă şi intrarea în alta. Modelul epic este **Întîlnirea din pămînturi**. Acolo, Dugu se bate pentru o fată şi, ajuns acasă, calcă în alt chip şi vorbeşte cu mai mare hotărîre. Sandu s-a jucat anul trecut cu poarta şi ori de cîte ori se gîndeşte la jocul lui „simţea ceva cald, rotund, înfăşurat în lumină şi bucurie, nici el n-ar fi putut spune ce simţea...". Ţine să se joace şi anul acesta în acelaşi fel şi aşteaptă cu nelinişte (**nelinişte bucuroasă**) să cadă poarta ce se ţine într-un singur cui. Poarta cade printr-o viclenie a copilului, dar, cînd să se joace, Sandu simte că „parcă lipsea ceva". Aduce căldarea şi custura, toacă foi de brustur şi de ştevie, amestecă şi nisip, dar emoţiile vechi nu reapar. „Farmecul cald şi rotund de anul trecut nu se mai întorcea". Copilul priveşte în gol, plînge amarnic, apoi se smulge ruşinat din braţele mamei şi zice cu voce aspră (vocea tatălui) : „— Hai să mă ajuţi să dregem poarta aia, mamă !".

Se observă în povestirile lui N. Velea absenţa obişnuitului sentimentalism cînd este vorba de lumea copilăriei, buna cumpănire a emoţiilor. Copiii înşişi au, în proza lui, o suspectă seriozitate. Nici vorbă de **medelenism** şi de clişeele pe care le au oamenii maturi despre copilărie. Surprinzătoare pentru un debutant această stăpînire de sine în faţa unor subiecte dificile. Mai tîrziu, N. Velea revine asupra temei (**Paznic la armonii**, 1965, **Zbor jos**, 1968), mutînd cîmpul de observaţie la oraş. Domnel se trezeşte din somn (**trezirea** este în proza lui Velea un moment esenţial !) „cu o îngrijorare nelămurită". Îngrijorarea vine de acolo că sînt întîmplări mici de care nimeni nu se ocupă. Copilul îşi asumă responsabilitatea lor, „le ia în primire", le dă, adică, o semnificaţie şi o personalitate prin faptul că el, Domnel, se gîndeşte la ele. Bună premiză pentru a vorbi de un şir de fapte mărunte care colorează viaţa unei aşezări urbane. N. Velea este priceput în astfel de colaje. S-ar putea vorbi la el de o **tehnică mozaicală**. Toate povestirile, schiţele, nuvelele adună un număr impresionant de mici naraţiuni, siluete fugare, scoase astfel din uitare de un ochi inocent şi pătrunzător (în povestirea citată mai înainte ochiul unui băieţaş atins de boala de care suferă toate personajele lui Velea : **boala semnificaţiilor !**).

Aceste abateri de la linia centrală a povestirii constituie farmecul prozei. Domnel „ia în primire" pe slabul bătrîn Toni, vînzător de gheaţă şi pe nevasta lui, femeie voinică şi duşmănoasă, trece apoi la paznicul de noapte care, în drum spre casă poposeşte regulat la bufetul „Bivoliţa somnoroasă", în fine, isteţul Domnel nu uită pe vecinul de deasupra apartamentului, un pictor pe care nu-l ascultă obiectele etc. Îngrijindu-se de atîtea lucruri ignorate de cei mari, Domnel nu mai încape pe uşă, îşi apleacă puţin capul cînd intră. Simbol naiv, simpatic, întîlnit şi în alte povestiri. N. Velea îl explicitează cu o prefăcută gravitate :

„Acestea erau întîmplările care se petreceau de la sine, de care nimeni nu se îngrijea şi pe care Domnel se hotărîse să le ia el în primire. După ce le observa — sporindu-le mereu — pînă seara, intra în casă. Cînd intra pe uşă îşi apleca puţin capul plin şi înălţat de întîmplări să nu se izbească de pragul de sus. Cu timpul ajunse să se socotească şi născocitorul acestor întîmplări. Şi începu să le îngăduie el să se petreacă la timpul ştiut. Le chema pocnind din degete".

Tot în volumul de debut apare şi a doua temă a lui N. Velea şi tema nu-l va mai părăsi de aici înainte : **spectacolul oralităţii**, plăcerea de a complica fraza. Dănilă Lencioiu (**Odihnă**) iese pe podişcă şi povesteşte cuiva despre „întemeierea" sa şi „recreaţiile" din timpul muncii agricole, trecînd de la una la alta, fără ordine şi, la prima vedere, fără nici un înţeles. El **amînă** să spună ceea ce vrea să spună, deviază sistematic de la ideea centrală. Stilul acesta de a o lua razna cu inteligenţă vine tot de la Preda, din **O adunare liniştită**. Dănilă este un Paţanghel care povesteşte trecerea sa de la condiţia de proprietar particular la aceea de cooperatist. Într-o comunicare normală, toate acestea ar fi fost spuse în cîteva fraze. Dănilă le suceşte, le „pritoceşte", întrerupe propoziţia şi introduce o incidentală, voind să întîrzie (să ocrotească) naraţiunea principală. Iese o polilogie fermecătoare, un recital de inteligenţă prefăcută :

„— Uite ce. O să-ţi spui eu acu' dumitale nişte lucruri care, sînt precis, o să te mire. Dumneata eşti persoană cu carte, după ce mă asculţi o bucată poţi să te ridici şi să-mi zici : „Mă nea Dănilă, sau nea Dane, cum îţi vine mai bine, ai dat în mintea copiilor". Şi te ridici şi pleci. Nu e supărare. Dacă nu te miră mă asculţi pînă la urmă. Mai ia o ceaşcă. Mai trecu o pauză, după care omul, tot smucit : Buun ! Dumneata îi fi ştiind că eu toată ziua, cît e de mare, n-aveam astîmpăr, eram ocupat. Nu aşa, nu e bine, s-o luăm altfel. Ştii că eu am intrat în cooperativă în urma ălorlalţi. Nu e bine nici aşa, s-o luăm de la cap. Care va să zică eu n-aveam hodină, eram ocupat. Şi cu cuvîntul ăsta ocupat...".

Dănilă vrea să spună că, devenind cooperatist, nu se mai năpusteşte după treburi, are timp să-şi privească degetele de la picioare şi să stea, în recreaţii, cu faţa spre cer. În limbaj gros sociologic, asta înseamnă **dezalienarea** lui Dănilă. Însă teza este, tot sociologic, falsă. Născocitorul de vorbe Dănilă laudă lenevia lui de acum, bucuria de a sta, dimineaţa, pe dunga patului, de a fuma şi „de a se minuna de vreun vis sau de vreo gîndire". Viziunea lui socială este cam idilică, despărţirea de proprietate s-a făcut repede şi, s-ar zice, despărţirea este resimţită ca o eliberare a spiritului. Fără grija proprietăţii, spiritul descoperă lucrurile („pe orice-ţi cădeau ochii ţi se năzărea că parcă atunci îl vezi întîiaşi dată şi te minuna") şi ocroteşte „boala" de a nu se gîndi la nimic.

Fondul social (aici şi în alte povestiri) este idealizat. În timp ce o parte a nuvelisticii din epocă a dat o imagine de un dramatism crîncen a „trecerii" ţărănimii, o altă parte a privit-o prin oglinda unui realism îmbujorat. N. Velea se apropie, uneori prin starea de euforie contagioasă a personajelor, de formula din urmă, dar îl salvează talentul lui de a evoca întîmplările mici şi de a observa imponderabilele sufletului ţărănesc.

Eugen Simion

CONTEMPORANII NOŞTRI

Poezia lui Ion Brad

„Cu sufletul deschis" debuta, în 1953, Ion Brad, poet insurgent în chipul lui Mihai Beniuc, însă fără violenţa aceluia şi fără vigoarea ţărănească a poeticii bardei izbite de piatră : „Eu muzelor nu le voi duce trena / În vers împleticit şi demodat / Nici nu-i voi scrie versuri lui Mecena / Nici ode nu ştiu cărui împărat".

Coarda lirică se înfierbînta tradiţional, cu sensibilitate naturistă. Poetul scria un „cîntec pe-o frunză de nuc", pe una de cireş, închina „mamei" o complentă, fugea în vie toamna şi compunea reporiericeşte, nu fără o notă de naivitate, simpatică prin tabloul „podgorenilor cu vermorelu-n spate".

Poezie care nu depăşea epoca, aci minios cordială, aci idilic-pilatiană şi Ion Brad era un liric încă nefixat esteticeşte într-un stil. De notat exploziile de verslibrism, de altfel remarcabil, ca o mişcare de caleidoscop : „Zeul Mercur face negoţ în provincie / Cu ţăranii de pe la noi / Studiul capetelor de expresie / Ca sub peniţa unui Da Vinci e / Soarele săruta arama umerilor aproape goi / Boii îşi rumegă aşteptarea domoală / Amintirea cîmpului înrourat / Cînd şi cînd mai nechează caii de smoală / Steampurile copitelor bat".

Cîte un răsunet arghezian e curios la un poet „de pe Tîrnave" : „Voi, lacrime de gheaţă, la streaşina cerească / Duşmani ai îndoielii, porniţi mereu să crească / De ce mi-aţi dat un nume suit în slăvi de voi ? / Că uneori vîntoase mă-ncearcă, să mă-ndoi / Şi nu privesc din piscuri, ca voi, în jos, la poale / Eu ţin pe umeri cerul colinelor domoale". Fiorul care provine din înfrîngerea unei inefabile frîne, arghezismul, în fine — acestea sînt rare şi n-au rămas în mentalitatea lirică a lui Ion Brad.

Proprie îi este poetului, mai degrabă, mişcarea lent elegiacă, cu rimă apăsată şi vers felurit. Însă efectul vine mereu din sonoritatea elegiacă : „Şi noi am coborît din căruţa cu fîn / Vă mai aduceţi aminte / Ioana şi Petre ? / Blajul părea / un sat mai bătrîn / Care-şi amestecase / Noroiul cu pietre / Sufletele noastre / Amiroseau a grîne din snopi / Ochii citeau alţi ochi / Cu atîta sfială" (**Generaţia noastră**). Toropita viziune ca într-un tablou cu trupuri elastice, de Marc Chagall, însă fără culori tari, e profund transilvană, ca nişte memorii versificate : „Şi ne simţeam cu toţii datori / Să sfidăm stelele / Prin ochii celor mai frumoase iubite / Cărţile vechi miroseau a praf / Ne sfătuiam cu / Revolta poeţilor / Din care ştiam versuri o mie".

Din Lucian Blaga provine acest colimator liric în a cărui rază lungă intră vremea şi biografia, geografiile, mai ales rurale, căci şi pentru Ion Brad „oglinda plugului" e o oglindă universală. Poetul e înconjurat de timp ca de un gros abur sufocant şi pictează cîte o miniatură în culori puţine, ca un gravor transilvănean al vremii medievale. Însă cum e gravorul benedictin ? El este intelectualiceşte ingenuu şi are nu o dată o perspectivă primigenă, zugrăveşte în culori fără nuanţe şi scoate efect estetic din matitatea ilustraţiei. Şi Ion Brad se aşează într-un unghi ingenuu văzînd lumea cu „ochii copiilor" : „Trăieşte-ascuns în noi, în fiecare / Un ceas al răsăritului de soare / În care ochii ni-i spălăm şi faţa / Ca-n apa cerului un munte orb / De fulgere jucat în hora lor".

Două sînt mişcările lirice aici. Întîia este oratoric colocvială, prozaică, şi care consistă în despletirea liricei sub presiunea realităţii directe : „Mi-au scris de-acasă bunicul şi tata / Parc-ar fi risipit nişte brazde / Cînd aliniate, cînd strîmbe / De ierburi cu flori zmălţuite / Pe faţa cîmpiei".

A doua constă într-o relativ complicată poezie în bază plastică, iniţial picturală şi modificată inefabil într-o lirică de înfăţişare clasicistă. O mitologie întocmeşte poetul şi din lumile transilvane spre a umple un aşa-zis spaţiu gol din care legenda, prefăcută în operă, ar lipsi. „Codrul Slătioarei" e privit de aceea ca un loc istoric unitar, ca o ieroglifă istorică : „Vînturile mari / În oftat cu ţara / Semănau stejari / Sus la Slătioara / Împlîntau puieţii / Nevăzuţi, din ghindă / Zimbrii şi mistreţii / Ciuta suferindă / Sfinţii prin altare / Picotesc şi-acum / Vii doar în culoare / Sus pe scări de fum / Împingînd spre iaduri / Travestiţi, duşmanii / Şi tăindu-şi vaduri / Moartelor litanii". Ar fi o eroare a se vedea aci două stiluri distincte ; pe ele spiritul critic le izolează doar un moment ca să le descrie. În fapt, plastica mată şi verslibrismul se combină uşor luînd o înfăţişare de lirică pietroasă, cu voite asperităţi, unde efectul iese din succesiune şi din acumulaţie : „Pe verticală — coloanele infinitului / Peste hăuri făcură statornică punte, / Şi-au ajuns case, paratrăznete, chinul cioplitului / Veac cu veac / Treaptă cu treaptă / Munte cu munte / Mă uit la ei / îi ascult cînd vuiesc şi cînd tac / Suind în spaţii linia zborului / Treaptă cu treaptă / Munte cu munte / Veac cu veac / Drepţi ca rachetele viitorului".

Senzaţia diversităţii nu vine din culori multe cît dintr-o substanţă multiformă, aproape incoloră în fragment, valabilă integral la dimensiunea întregului : „Braţele ideilor / Le-ai adîncit în astre / Şi rădăcinile în pirosferă / Iluminînd cu aripile vaste / De fulger, literele noastre / Într-un statornic început de eră". Acum sentimentul liric vine pe conductul impresiilor violente, care alarmează toate simţurile : „Pîinea ţării trece şi prin mîinile mele / Prin palmele cu degete fără inele / Ce scrijelează cuvintele sîngerînd / Ca părinţii, din veacuri, cu plugu-n pămînt / Mă ard cuvintele deseori / Ca boabele grîului / Strînse-n pumni de semănători / Înfioraţi de viaţa ascunsă în miez / Mocnită, nerăbdătoare / Să se legene-inspicată-n amiezi / Gîndurile mă ard ca pîinea coaptă / Luată în braţe fierbinte". Senzaţia de imperfecţiune nu e totuşi adevărată căci poezia lui Ion Brad e rurală şi metafizică, voit aridă, întocmită din idei adînci, răscolitoare.

Şi universul liric din ce se alcătuieşte ? E aci mai întîi poezia formelor germinative şi a alimentelor sacre căci Ion Brad face din sămînţă, boabe, pîinea sub felurite aspecte, adeseori coaptă, idei şi nu simple înfăţişări obiective. Apoi, Ion Brad dă un sens liric obiectului agrar, „plugului" de preferinţă, spre a lega poezia de geografia privită sub raport transcendent. În seminţe, boabe şi plug, spiritul vede mari întruchipări energetice ale mişcării în dezvoltarea ei neîntreruptă.

Contemplaţia vremii, de sus, ca un lanţ cauzal, se exprimă şi prin mitologia parentală căci Ion Brad vede prezentul ca o formă dezvoltată de tradiţie, o „naştere", o explozie de „miez", un „tremur". De aceea, „părinţii" ca şi la Blaga, reprezintă nu o relaţie de familie, ci o entitate în mişcare, o idee a universului.

Poetul nu e contradictoriu decît la examinarea prea iute a tehnicilor căci în realitate vede mereu unitatea, lanţul cauzal, „şarpele" revoluţiilor vremii, cu o bază analizabilă. În „pămînt" şi în „părinţi" Ion Brad vede o vatră blagiană care, în absenţă, modifică dimensiunea şi culoarea : „Fără tine, pămîntul meu / Primul meu leagăn — veghe toridă — / Lucrurile nu mai au dimensiuni şi culori / Fluture bolnav din crisalidă". Spiritul contemplă, de aceea, „descendenţa" şi ca atare „vatra tragicei iubiri / Din care născu gorunul / Fiinţei mele încă o dată" ca şi permanenţele telurice : „Delta", „pădurea", „muntele meu" (unde stă „Iancu"), „casa", „culesul", „terra Daciae", Histria, Terra Mater. Lume aburoasă, sătească şi expansivă, căci oraşele sînt la Ion Brad o expresie superficială a unui fond teluric. Ca la Goga, cîte un greier orăşenesc aduce ecouri metafizice : „Peste scrîşnet de tramvaie / Cîntă liniştea un greier". Din aceste elemente fundamentale şi-a adîncit Ion Brad viziunea pînă la expresia generică, filozofă : „Numai la mari înălţimi / Se poate petrece / Metamorfoza amară / Soarele devine cernere rece / Alb selenară". Ca un literat al ideii desbrăcate ca o statuie, poetul elogiază ideile în sine, esenţele, „septembrie iluminatul", „vînătoarea albă", „scrisoarea de iarnă".

Cu vremea lirica se metamorfozează geografic fără a pierde din teme căci Ion Brad duce peste tot un spirit tradiţional şi o sensibilitate invariabil transilvană, adică românească.

Artur Silvestri

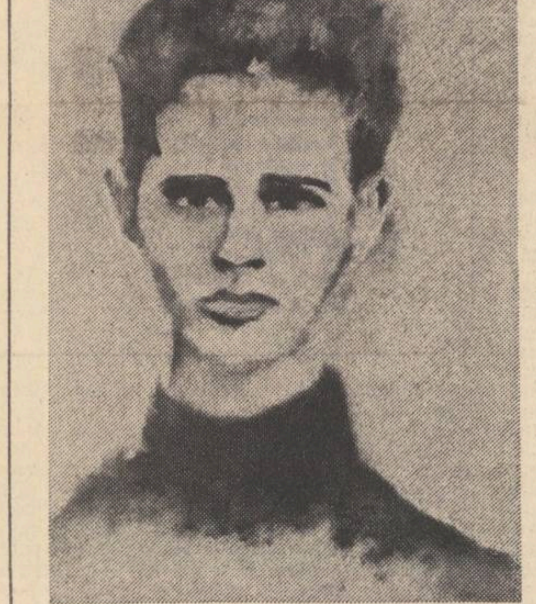

Mircea Barzuca : „Nicolae Labiş"

PARNAS – INTERPRETĂRI PLASTICE

● Muzeul literaturii române organizează, în cadrul manifestărilor tradiţionale sub emblema „Interferenţa artelor", expoziţia pictorului **MIRCEA BARZUCA : „PARNAS — INTERPRETĂRI PLASTICE"**. Sînt expuse portrete ale unor scriitori clasici şi contemporani. Realizate într-o originală manieră plastică, tablourile sugerează cu o deosebită capacitate de nuanţare universul operei, caută să definească personalitatea artistică a lui Cârlova, Voiculescu, Bacovia ş.a.m.d.

Vernisajul va avea loc marţi, 4 iulie 1978, ora 12, la sediul Muzeului din Bucureşti, str. Fundaţiei nr. 4.

Despre interpretările plastice ale lui Mircea Barzuca, precum şi despre interferenţele plasticii şi literaturii va vorbi Edgar Papu.

Invocarea fiinţei

Urmare din pag. 1

bune. Autorul foloseşte, în investigaţiile sale ontologice, cuvinte simple, care se vădesc a fi însă încărcate cu o nebănuită forţă conceptuală. Limba obişnuită susţine (dînd un vocabular) şi în acelaşi timp, deschide noi orizonturi (prin sensurile ei implicate) în gîndirea filozofică. Iată de ce Constantin Noica nu filozofează asupra limbajului, ci lasă limbajul să filozofeze, relevîndu-i deschiderea raţională implicită. Cartea sa nu este o meditaţie asupra limbii, ci o meditaţie asupra lumii, efectuată (ca să utilizăm o vocabulă-cheie) „întru" limba română. Demersul filozofic se găseşte de două ori întărit : eliberat de sub canonul tradiţional (fără de care însă, nici nu ar putea fi el însuşi), el pătrunde spre noi sfere de investigare ; ne-dimensionat de sugestiile aduse de substratul lingvistic, el descoperă căi nebătute şi aspecte inedite ale realului. Situată în lumina revelaţiilor aduse de cuvinte, meditaţia se adînceşte în hăţişurile onticului, în căutarea unei „noime" revelatoare.

Conceptul se întemeiază printr-o definiţie (sumă sau, mai exact, intersecţie de atribute). Orice definiţie este o limitare. De aceea, gîndirea excesiv de conceptualizată poate deveni rigidă, simplificatoare. Cartea de faţă pledează pentru o mai amplă deschidere a aripilor ei. Resursele unei asemenea deschideri se află foarte aproape de noi : în filozofia implicită a limbajului. Ea ne dezvăluie o supleţe aparte, de neînchipuit din perspectiva filozofică tradiţională. Este deosebit de interesant efortul lui Constantin Noica de a surprinde, prin travaliul asupra limbii, mişcarea ce uneşte devenirea şi fiinţa, posibilul şi realul, fapta şi tensiunea. În acelaşi timp este acaparatoare puterea autorului de a face convergente, în formulări memorabile, antinomiile fundamentale ale fiinţei. El încearcă să gîndească termenul şi relaţia într-o singură unitate, într-o unică alcătuire ; sintagmele plastice sînt expresia gîndului complex al autorului ; el va vorbi despre o „închidere ce se deschide" ; despre particula „dacă" ce „organizează nedeterminarea" ; sintagma „n-a fost să fie", este „modalitatea activă a imposibilului" iar „neîmplinirea" este „dezordinea orientată". Paradoxale doar la un nivel semantic superficial, formulările aduse în discuţie includ o viziune dinamică asupra lumii. Ele încearcă să surprindă cursul devenirii, fără a ignora însă momentele ei de concentrare existenţială. Toată această viziune, spune Constantin Noica, este cuprinsă şi relevată de o vocabulă românească : „întru". Ea exprimă un anume tip de aşezare a fenomenelor, o anumită deschidere a lumii. Un lucru este **întru** ceva, adică nici **în** şi nici **în afara** a ceva ; el este tensiune şi faptă, posibil şi real. El este, altfel spus, o virtualitate în permanentă concretizare, un concret în permanentă emanaţie de posibile.

Cartea lui Constantin Noica se construieşte în cercuri succesive care acoperă, treptat, diferitele modalităţi ale fiinţei. Gîndirea ei cuceritoare acoperă lumea, asemeni armoniei eminesciene, dezvăluind laturile ascunse ale existenţei. Ea se defineşte drept un efort permanent de înţelegere a filozofiei limbajului românesc. În acest sens, Constantin Noica „invocă" fiinţa.

Original şi moral în critica lui Eugen Lovinescu

Urmare din pag. 1

la controlul aprecierilor. Rezultatul este evitarea vechiului dogmatism şi deschiderea spre pluralitatea valorilor. Afirmaţiile absolute trebuie să dispară „trebuie să fim mai mlădioşi : trebuie să ştim că trăim într-o lume de **nuanţe...** şi nu e nici un fapt în lumea abstractă, care să poată fi ţintuit într-o formulă — unică şi intangibilă... De această relativitate trebuie să ne pătrundem — din ea izvorăşte o **bunăvoinţă** mai mare, dar şi o **comprehensiune mai largă**, căci atunci înţelegem şi **nuanţele**".

Astfel impresionismul lui Eugen Lovinescu tinde, practic, să devină contrariul său, un scientism şi chiar un pozitivism sui-generis. Conştiinţa subiectivităţii are, ca reflex neaşteptat, voinţa de obiectivitate. Adevărul începe să devină obsesia criticului, dezamăgit de îngustimea esteticii doctrinare şi dezarmat, pe de altă parte, de principiul relativist al impresionismului.

Dar pe ce se poate întemeia o judecată obiectivă, cînd metodele numite pînă atunci „ştiinţifice" se dovedeau ineficiente, în faţa unei realităţi estetice, care se caracterizează mai curînd prin multiplicitate şi mobilitate decît prin unitate ori legitate ? Forma expunerii (critica artistică) trece în planul secund, rămîne „gustul", limitat el însuşi de subiectivitate şi apare în prim plan ideea **moralităţii** criticului. „Gustul şi **moralitatea** noastră cîntăresc mai greu decît forma frumoasă sub care ne exprimăm convingerile — scria încă în 1914. Nevoia de a spune frumos trebuie **înlocuită** prin nevoia de a spune cinstit".

Asistăm la efortul întemeierii unei **noi morale a literaturii** diferită fundamental de cea clasică, izvorîtă aceasta, din norme şi din reguli supraartistice. O atitudine moralizatoare clasică, avînd ca scop uniformizarea valorilor, e înlocuită cu o atitudine morală care creşte din principiul diversităţii valorilor, avînd drept ţel justificarea şi aprehendarea originalităţilor. „Punctul de greutate al criticii cade în capacitatea de a percepe **emoţia estetică, capacitate variabilă pînă la inexistenţă**", sau : „valoarea criticului se proporţionează cu **sfera** înţelegerii lui estetice" ; sau : „Arta nu stă nici în opinia ţăranului, nici în nevroza estetului, arta e mai largă şi mai **multiformă**". Sînt afirmaţii din diferite perioade ale operei sale, dar multe sînt elaborate înaintea formulării teoriei sincronismului. Încît este neprecaut că afirmăm că Lovinescu devine un adept al valorilor moderne, abia odată cu aderenţa sa la teza imitaţiei şi cu construcţia sistemului expus în **Istoria civilizaţiei române moderne.** Gustul şi înclinaţia lui spre valorile noi e o consecinţă a ideii de originalitate şi diversitate a valorilor, de care era obsedat de la primii săi paşi în critică şi este de asemenea efectul acestei noi morale a criticii, morala originalităţilor estetice. „Formula e o slăbiciune şi o forţă — scria în **„Sburătorul"**, în 1919. E o slăbiciune prin unilateralitatea ei : a formula este a **limita** ; este a privi numai o **faţă a problemei** ; este a reduce o **complexitate** la unitate". Aceasta e morala esteticii doctrinare. În schimb, „n-am pornit **Sburătorul** sub ocrotirea unei formule literare... credem că a venit... vremea unei reculegeri şi a unui **eclectism luminat** în domeniul **felurit** al artei". În 1922, după război, „apariţia poetului tînăr **numeros** e un semn fericit. La începutul acestui an **Sburătorul** închină pentru figura lui **plurală**". Iar în 1942, un bun critic trebuie să aibă „experienţa **tuturor formulelor**". Ideea multiplicităţii valorilor este cea mai consecventă în sistemul criticii lovinesciene şi de asemenea cea mai activă. Deşi în perioada de după război accentul cade, teoretic, pe principiul sincronizării, exagerat adesea din impulsuri polemice, în judecata asupra valorilor concrete, esenţială este ceea ce am numit etica individualităţilor.

Ideea sincronismului reprezintă în sistemul său, mai curînd defecţiunea, erezia, care produce drama, sfîşierea sufletului convertit în grabă la o altă confesiune. **Istoria literaturii române contemporane** nu e decît expresia acestei dedublări sufleteşti tragice. Întîlnim aici conflictul permanent între intuiţia şi gustul precis al criticului pentru valorile originale autohtone ca Blaga, Pillat, Voiculescu, Maniu, Arghezi şi strădania de a le explica ideologic conform recentei sale credinţe în doctrina imitaţiei : Blaga şi Cotruş, prin „modernismul german", poeţii tradiţionalişti prin Rilke şi Francis Jammes ş.a. (Deşi în aceeaşi lucrare spune nu o dată că sincronismul înseamnă „uniformitatea", „multiplicare în serie" şi că diferenţierea e „adevăratul agent al progresului" şi „unul din principalele aspecte ale umanităţii superioare").

Astfel dogma imitaţiei nu izbuteşte să reprime noua şi luminoasa morală a unicităţilor. Aceasta rămîne funciară gîndirii lovinesciene, iar prin consecinţele şi virtuţile ei merită, cu preponderenţă, atenţia posterităţii sale. Vechea morală clasică a uniformităţii valorilor uită de existenţa individualităţilor. Noua concepţie le scoate la lumină, le proclamă şi le justifică valoarea.

Concepţia critică a lui Eugen Lovinescu devine, în această latură, expresivă pentru efortul de înnoire dar şi de permanentizare a factorului moral în literatură.

Simboluri eminesciene

Urmare din pag. 1

trucit arfa lui Orfeu ademeneşte „toat-a Greciei gîndire / Împlînd halele-oceaniei cu cîntările-i de-amar". Dunărea din episodul dacic „rostogoleşte a ei valuri gînditoare / Ce mişcîndu-se adormite merg în marea de amar", sugerînd ciclul descendent al civilizaţiilor, conforme cu gîndirea lui Vico, Herder şi Schopenhauer. Dimpotrivă, Valhala se „înseninā" cînd luna îşi trimite „raza-i albă" care „cade-n marea de amar".

Un termen antitetic apelor moarte şi amare îl reprezintă **apa vie**, fîntîna tinereţii, filtrul magic din miturile popoarelor nordice, dar şi din basmul românesc. În **Mica enciclopedie a poveştilor româneşti**. Ovidiu Bîrlea explică motivul, ilustrîndu-l cu numeroase exemple. Un cioban îi dă lui Machedon apă vie „ca să învieze după ce va fi tăiat" ; apa Iordanului învie peştii morţi. Aşadar, scrie Bîrlea, „în basme, **apa vie** şi apa moartă sînt folosite pentru însuşirile lor miraculoase avînd darul de a învia şi de a vindeca". Între practicile magice legate de apa lustrală, Haşdeu citează descîntecul : „Apă curgătoare / Eu te sorocesc / Tot cu pîine şi cu sare. / Să lecuieşti pe cutare / Din cap pînă-n picioare / Cu leac / Sănătate şi veac !"

Apa vie din basmul românesc rămîne ascunsă între munţii care se bat în capete, fiind deseori păzită de zmei, iar strofele finale din **Memento mori** par a reitera acest motiv folcloric. După întrebările asupra esenţei inabordabile a istoriei şi a divinităţii în lumină sceptică („E apus de zeitate ş-afinţire de idei"), poetul imaginează remediul.

Tărîmul etern, unde timpul cunoaşte staza definitivă, zilele fiind „strălucite şi copile", iar florile au vîrstă astrală, adăposteşte palatul montan al zmeilor şi lacul cu apă vie. Sugestia arfelor care cîntă, nemurirea acordată de această **soma** dar şi forţa vizionară de a proiecta apocastaza cosmică, ne indică cealaltă sursă eminesciană — mitologia nordică în care apa vie dăruieşte lui Odin, clarviziunea profetică şi harul poeziei. Într-adevăr, Odin atotştiutorul, prinţul poeţilor, îşi sacrifică ochiul pentru a sorbi miedul, băutura lui Mimir, care „îmboldeşte mintea şi face să scapele duhul şi lumina poeziei"... „îmbătarea cîntecului" (**Valhala şi Thule. Mituri şi legende germanice**, repovestite de Mihai Isbăşescu, Ed. Minerva, Buc. 1977). Poetul renunţă însă la eternitate, prima virtute a apei vii, întrucît ea nu-i poate oferi decît ciclurile regresive etern repetate :

Şi să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum
mor şi toate
Cu virtuţi, vicii aceleaşi, cu mizerii repetate.

Preferînd însă poezia care depăşeşte eternitatea istoriei scrisă în piatră, poetul caută izvorul ei în lacul cu apă vie.

Din aghiazma din lacul, ce te-nchină nemuririi,
E o picătură-n vinul poeziei ş-a gîndirii,
Dar o picătură numai

Îmbrăţişînd concluzia schopenhaueriană a caducităţii universale („Căci eternă-i numai moartea, ce-i în viaţă-i trecător"), tînărul Eminescu clamează hotărîrea sa de a renunţa la privilegiul unei asemenea deducţii raţionale, pentru filtrul magic al lui Odin, pentru poezia ca expresie a extazului dionisiac.

Şi de-aceea beau păharul poeziei înfocate
Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări
nedeslegate.

Apa vie îşi modifică deci simbolismul integrităţii biologice, ipostază a tinereţii eterne, în sensul creaţiei delirante, de geniu.

atelier literar
poșta redacției

P. IVAȘCU: Al treilea plic (al doilea, dacă n-a primit răspuns aici, înseamnă că n-a ajuns pînă la noi) se prezintă, parcă, ceva mai bine. Povestea e scrisă curat, simplu (nitel reportericeste) și, cu toate că mai păstrează și niște urme de schematism trandafiriu (mai ales în final), indică unele aptitudini promițătoare. Merită, deci, să insistați (nu mai puțin, și asupra studiului adiacent). N-ar strica, însă, să recurgeți la o mașină de scris.

L.C. — IAȘI: Un lirism duios și livresc, îmbrăcat în haine cam convenționale, uzor desuete.

M. MANOLESCU: Cele două schițe sînt niște încercări modeste, simpliste, care nu prezintă, deocamdată, semne concludente ale unor înzestrări în materie. Cam la fel arată și „Fisa tehnică" și „Tot acarul" (aceasta, parcă ceva mai înfiripată). Celelalte cinci s-au rătăcit, probabil, dacă n-ați primit nici un răspuns.

BOAR IUBIUM: Un text înzorzonat și delirant, în care elementele narative se pierd într-un hățiș metaforic fără șir, de gust îndoielnic. Pe viitor, folosiți mașina de scris.

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Stagnare și închistare (cam de multă vreme !). Ar trebui să ieșiți mai „la larg", să atacați și alte zone de inspirație, să zăboviți și asupra altor experiențe și întruchipări din marea lor a lumii. Ceva mai bine, în „Sisif", „Cîntecul păcii". Mai bune, în celălalt plic, „Ipoteze", „Ithaca". Proiectele școlare de care ne vorbiți sînt foarte binevenite. Vă felicităm și vă dorim succes.

ANCA B.: Cînd lucrurile sînt mai puțin stăpînite de snob și afectare (de o obscuritate artificială, „făcută", de metaforismul căutat, pretios, etc.) se ivesc mai convingător semnele unor înzestrări promițătoare (mai ales în „Pasiune").

D. NEDELCOVICI: „Dobrică" începe bine, dar, de la pag. 2, ultima parte, urmează o sporovăială metaforico-„filosofică", din care nu se mai înțelege nimic, pînă la sfîrșit. „Între viu și pustiu" continuă (în versuri!) această depănare delirantă de vorbe fără adresă, fără șir. La fel, în „Planetă" și „Vîrsta". Păcat ! Dacă aveți ceva de povestit, faceți-o simplu, direct, fără floricele „în doi peri" și filosofări îndoielnice, tulburi, obositoare.

VAL. POPESCU: Cîteva lucruri reușite, în ultimele plicuri „Poem" I. „Întîmplare cu un pom" „Stante". „Femei". „Porți". „Cuvintele sînt". (Dar, pentru Dumnezeu, semnați-vă românește !).

A. ARMINDEANU: Nu prea se justifică, deocamdată, „neretinuta mindrie" : paginile cuprind, alături de unele semne de talent („Lucrurile dintr-un cuvînt") foarte mult artificiu și făcătură mimetică (ca să nu mai vorbim de șovăielile gramaticale...).

AL. PRIBOIENI: Lucruri mai puțin interesante, de data asta, greoaie, retorice, probabil dezgropate din caietele mai vechi. Ceva, în „Fără cal". Mai bune în celălalt plic, „Doamna Plictiseală", „Ospățul". Ideea e mai veche și a venit cam din toate părțile, dar oroarea de „multele moase" o ține, deocamdată, pe loc.

M. ANGHEL — Z: E mai bine, din toate punctele de vedere (între altele, a apărut într-un text chiar și cuvîntul **miine !...**). Cele reușite ni s-au părut : „Nu datorăm", „Inutilitate", „Păcatul", „Imn pentru lumină", „Pentru garoafe". Ar trebui să ne indicați și o semnătură definitivă și adresa.

Andrei Bararu, Mircea Vînătoru, St. Apăstoritei, N. Rojbescu („De-ți pare liniștea"), **C. Horia:** Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

Gh. Boghiu, O.M. Dimciu, Doina Comănită, Phoenix, Marius Moraru, Al. Miron-Cihei, Valeriu Sabău, V. Bordei, Ciresica Văduva, Marina Diaconescu, I.V. Fintis, Stefana Stroie, Mircea Vere, Martin Culcea, Ioan Rus, Ion Murărașu, L. Cralievici, Dan Micșa, Mioara Călin, Lucretiu Gerula, Viorel Vieru, Dragoș Olariu, Andreea Soran, B.G., Paul P. Mitroi, Const. Nuță, Mircea Vernianu, N.B., D.-St. Simionescu, Tudor Marian, Camelia Enache, Adrian Olah, Emilian Halapciuc, Călina Soare, Iakim B. Mal, Anase Cezar, Ioan Ursan, Dinu Ion C-tin, A.R.U., Eugen Doman, C. Rusalin, Petre Alex. Dinu, Milan Simian, Aurel Maricari, D-tru Gh. Stoica, El. Tutan-Hagiești, Lia B., Costin Marinescu, N.A. Despoiu, Ion Frătianu, N. G. Căruntu, Cristian Mladin, Eugen Golda: Încercări de nivel modest, **Mircea Lungu, N. Murariu, Vasile Dumitru, George Stoica, D. M. Enicache O.T. Stanomir, N. Mondescu, Euribia Crăciunescu, Mihai Cojocaru, P.C.-Galați, Ego, P. Sofian, Viorel Andreescu, Venera Doru, Radu Dumitriu, P. Desuboadeci** („Tînărul muncitor", „Urme", „Gara"). **Dumitru Maxim, Costel Dincă, Alindor Ama, Elena I. Plămadă, A. Albu** („Și iar", „Îmbrăcată în alb"). **C. Zar, Marin Ion, Coman Anton, U. Stefan, M. Botoșăneanu** (ceva, în „Ca să ploaie"), **C. Otescu, I. Craiova, M. Săsărman, E. Bucurescu, Dumitru Eftenie:** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Inventarul

Dacă mi-aș face inventarul
a tot ce am pînă acum
teamă mi-e că ați fi tentați
să mă jefuiți
și v-ați frînge și voi oasele.
Căci dacă vă iubesc
e numai pentru că voi
aveți oasele întregi iar eu
mă odihnesc privind oase întregi.

Fiți ca soarele acesta de primăvară
cu dinții de lapte care, mușcîndu-ne,
ne lasă-nfipt în carne cîte-un glonț
și mă veți vedea atunci, uimiți,
cum îmi scot tulpinele în fața voastră
și vă lecuiesc
și cum cad apoi pe pămînt
ca o armonică
ce nu mai are nevoie decît de
puțin loc.

ARMINA RALU

Surîsul din fotografie

Teamă îmi e că
amintindu-mi de tine
te voi iubi iar cum
dor ți se face de surîsul
prins în fotografie
un surîs pe care
nu-l poate ascunde
mîna răsfirată ca un trifoi
umbrind desenul gurii
un surîs ce vine de departe
și va ajunge încă și mai departe
și peste ani nu-l vei putea desprinde
ca pe un șirag de perle lucitoare
amintindu-mi de tine
te voi iubi iar obosit și bolnav
dar cu surîs stăruitor tu în veci
necunoscînd mai otrăvita
povară a iubirii tîrzii.

VIORICA IONESCU

Mit

Nu uita
trudnica pîine
rontăită
între două poeme.
Fericit
de noul tău disc stereo
ascultă țăranul
înmormîntat în pîine
rotindu-se
ca orizontul cîmpiei.

MARIN CASAPU

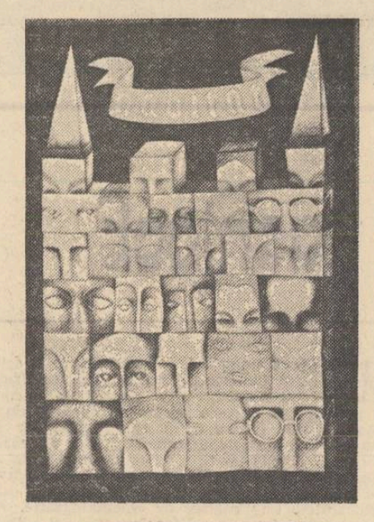

Festina lente

O voce îmi spune : „Întoarce-te din drum,
mai străbate-l o dată
ai trecut pe lîngă frumusețí nevăzîndu-le
cu o grabă ciudată.

Toți vrem mult, toți vrem îndată,
toți vrem tot și acum,
dar ființa noastră este făcută
să nu poată cuprinde
cîte există, dintr-un fum.

O lumină vine după alta, un adînc
urmează altuia, adîncindu-l mereu,
nici obiectele nu-și arată esența
decît treptat-treptat și cu greu.

Trebuie privit de jos și de sus,
dintr-o parte, din alta,
în zori, în amiaz, la apus,
noaptea, cînd e liniștea mare
și toate spun tot ce au de spus.

Graba ne dă din viață un sfert,
ne-ntunecă ochii, ne-adoarme simțirea,
ne poartă cu coșurile goale în mîini
căutînd inutil fericirea.

«Festina lente» e-un îndemn strămoșesc
care crește în noi ca un nuc fastuos,
fără el ne tîrîm ca șerpii amorfi
reci și grei, prin nămolul de jos".

EMIL GAVRILIU

Primăvăratic dor

Atît de albi obraji
cîmpia
Trezitul cer abia ghicit
Rostogolind melancolia
Înveșnicitului zenit
Zăpezi perfecte peste lume
Însămînțări de ploi
Mustind
De graba rodului, fecunda,
În muguri zăbovind
Un timp
Izvoare noi pulsează-n
Aer
Perdele limpedelui vînt
Primăvăratic dor
Îmbracă
Pămîntu-n folii
De argint...

ANGELA NACHE

Întîmplare cu un pom

Mi s-a întîmplat — ce era să fac ?
(nesfîrșita îngăduință a inimii)
să iubesc un pom,
(sper că nu mă găsiți nici deplasat
nici ironic ?)
Am iubit un pom ca pe o întîmplare
fericită a vieții mele,
ca pe aceste sunete ale cuvintelor pe
care le rostesc.
S-a-ntîmplat în timp ce-i căram apă
poruncindu-i să crească,
și-mi întindea frunzele
ca pe niște palme în care se
citește același destin,
și coaja și-o făcea numai surîsuri
„fii calm și așează-te" părea să-mi zică
și aproape-mi venea să-l biciuiesc sau
să-i ard un tîrnăcop la gleznă ;
d'asta îmi ardea mie ?...
Cu timpul m-am așezat, ce era să fac ?
respiram același aer, visam același cer,
eu îi ascultam sevele lui,
el îmi asculta sîngele meu.
Începusem să am viteza de trăire
a unui arbore
și asta fără să-mi dau seama
că era bine.
Mai tîrziu, cînd am început să
trăiesc cu viteza „normală", am
înțeles cît răbdare avusese cu mine,
deși era și el ocupat
cu primăvara, cu toamna...

VALENTIN POPESCU

Reflecții asupra basmului

Urmare din pag. I

gîndire poetică), miturile încase, chinezești, hinduse ori grecești, feniciene sau hitite, dacice ori persane, hrănite de sevele acestora, — basmele au căpătat, de la o epocă la alta, de la un popor la altul, de la o imaginație la alta, dimensiuni care le conferă valori inestimabile sub raport estetic și etic. În sprijinul acestei ipoteze pare să se înscrie și opinia lui Henri Brocher citat nu fără rezerve de Eugeniu Speranția[2]) : „Un autor recent... vede în basmele moderne ale lui Perrault, Grimm, Andersen ș.a. un fel de transmutare feminină a mitului eroic. Procesul nu e imposibil dar unele elemente din „Cenușăreasa", din „Albă ca zăpada" etc. derivă prea vizibil din povestea lui Psiché. Nu e exclus ca o asemenea transmutare să se fi petrecut și înainte de Apuleius, iar acesta să nu fie decît un Perrault al antichității. E de observat însă că, de pildă, în povestea lui Psiché, persoana trimisă după „apă vie" din Hades e persoană feminină (Psiché, ea însăși) pe cînd în unele basme populare moderne o atare voinicie revine unui bărbat, Făt-Frumos".

O analiză de tip comparatist și istoric a surselor ar avea darul să dezvăluie filiații, rezonanțe comune, preferințe pentru anumite motive și elemente, disponibilități specifice de invenție, înclinația spre un anumit tip de coeziune a fantasticului. Existența marilor mituri, a miturilor clasice, a nucleelor lor iradiante, propunînd în permanență modele de fantezie și atitudini morale, reluarea, reîntruparea, remodelarea lor în diferite creații orale sau culte demonstrează uimitoarea vitalitate a gîndirii mitice, capacitatea ei de a fi un vehicul de semnificații, puterea ei transfiguratoare. Într-o privilegiată intimitate cu miturile, captînd permanent sugestii în privința „modelelor" umane, a capcanelor, a probelor, a diferitelor **cazne sau munci în privința fizionomiei eroilor,** a schemei narative a întîmplărilor, basmele, și în special basmele populare, și-au păstrat și își păstrează în cadrul unui nesfîrșit proces de creativitate populară o relativă autonomie. Acestea — e de presupus — s-au născut într-o relație mai directă cu pulsurile existenței, cu meandrele, cu răsturnările și răvășirile vieții de fiecare zi, cu puterea de iluzionare și mărturisire a oamenilor. E în adîncul nostru, spunea Claudel în „Arta poetică", „un adevăr în chip obscur seducător...," anume că omul poartă în el rădăcinile tuturor forțelor care plămădesc lumea, că reprezintă modelul în miniatură și documentul de studii al acesteia. A înțelege înseamnă a te împărtăși, înseamnă a alătura faptului ideile sale pe care le avem în noi". Basmul preia și amplifică, răsturnînd în fabulos și fantastic, chipurile, semnele și oglinzile acestui adevăr. Nu vom exagera niciodată dacă atribuim basmului aceste puteri revelatorii și anume această forță de desvăluire și autodesvăluire.

Neacceptînd însă ca fertilă discuției ipoteza, depășită azi, a psihologului C.G. Jung asupra „arhetipului" care ar defini inconștientul colectiv, în care se „deslănțuie imaginația involuntară care nu pare să fie nimic decît activitatea specifică a psihicului colectiv"[3]), vom îmbrățișa punctul de vedere al lui Jan de Vries la care se raliază și Mircea Eliade, punct de vedere conform căruia, basmul nu este o creație imediată și spontană a inconștientului (ca visul, de pildă), ci o „formă literară ca romanul și drama"[4]).

În această viziune, basmul apare îndreptățit ca o metaforă epico-fantastică a genezei, devenirii, dăinuirii, libertății individului care reflectează sau visează la condiția sa și a semenilor săi. Dar e vorba de o metaforă specială, al cărei caracter epic nu exclude intermediile lirice ; o metaforă cu scheme și șabloane variabile în funcție de densitatea narației, de ritmul mărturisirii, de zig-zagurile și neprevăzutul întîmplărilor, de inteligența și mobilitatea cu care „caracterele" intră în scenă, de violența cu care se înfruntă „binele" și „răul", „frumosul" și „uritul", spiritul justițiar și cel malefic.

Indiferent de o anumită stereotipie a basmelor, de convenționalitatea schemelor lor narative un lucru rămîne cert : basmul se impune ca o entitate artistică superioară, descifrabilă în cadrul mai multor nivele (nivel de conotații, nivel semantic etc.) apt să comunice stări sufletești fundamentale. Este concluzia la care au ajuns toți marii cercetători ai basmului de la Wundt, la Propp sau Aarne, de la Mircea Eliade la G. Călinescu.

Ilustrînd, în ansamblu, trăsături existente în basmele tuturor popoarelor, basmele populare românești aduc prinosul, în acest concert, al culorii peisajului nostru sufletesc, al reliefului moral al oamenilor de pe aceste meleaguri. Ele pun în valoare caracteristici morale și spirituale proprii poporului român, virtuți sufletești specifice, incitător inedite și revelatorii, aspecte ale vieții sociale, ale relațiilor umane, ale înfruntării cu urgiile naturii sau vitregiile istoriei. Fie că e vorba de impresionantele secvențe ale unui basm ca „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte" — adevărat scenariu dedicat într-un prim plan aspirației morale la nemurire —, fie că e vorba de „Voinic de Plumb" — ipostază fantastică a prometeismului nostru originar —, fie că e vorba de „Orașul din pădurea deasă" în care se plasticizează ideea puterii iscoditoare a rațiunii de a se opune vrăjilor ascunse și destinului —, sau de numeroase altele ca „Petru Cenușă", „Povestea piinii", „Călin Nebunul", toate acestea structurează un „ethos" specific, tulburător în implicațiile și semnificațiile lui umane.

O trăsătură caracteristică a acestor basme este exprimată de calitatea umană a eroilor săi, feți-frumoși, sau zmei, împărați sau cosînzene, uriași sau diavoli, ființe fabuloase, animale (Ființele neomenești din basm au psihologia și sociologia lor misterioasă. Ele comunică cu omul, dar nu sînt oameni. Cînd dintr-o narațiune lipsesc acești eroi himerici, n-avem de a face cu un basm[5]). Dincolo de pretextul narativ, dorința unui împărat de a avea copii, nevoia lui Făt-Frumos de a o regăsi pe frumoasa Ileana Cosînzeana, voința de a face dreptate a altor eroi, etc.), dincolo de motivul unor peripetii, metamorfoze, răzdrăvănii, dincolo de halo-ul fantastic care acompaniază adesea mișcările și reprezentările diferitelor personaje umane sau animale, aceste basme demonstrează coplesitoarea, emoționanta sete de fericire, frumusețe și adevăr a omului. Arhicunoscutul motiv al „tinereții fără bătrînețe și viață fără moarte", transportat din mitologiile antice pînă la viziunea goetheană a lui Faust, îmbracă în basmul românesc forme de înaltă sugestivitate filosofică și poetică. Ajungînd după incredibile peripetii în palatul misterios unde trăiește „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte", palat la care nu se poate ajunge **direct** (s.n.) cum spune basmul („și ca să trecem prin pădure e peste poate : noi însă să ne silim, dac-om putea, să **sărim pe deasupra**" — s.n.), ajungînd în imposibil, cucerindu-l, Făt-Frumos e „trădat" de neastîmpărul propriei fericiri și, într-o goană vînătorească după un iepure, uită de interdicția capitală și atinge cu piciorul Valea Plîngerii. Invadat spontan de nostalgia față de ai săi, reumanizat cu alte cuvinte, Făt-Frumos pierde „raiul" nemuririi și se întoarce la condiția sa. Parabolă asupra existenței ? Regăsim în orice caz aici un mod superior de a vorbi, cu aparentă inocență, gratuitate și fantezie despre viață și moarte, despre iluzie și realitate, despre puterile imaginarului și limitele existențiale. Embleme surizătoare ale vieții încarnînd un ideal superior de frumusețe, de delicată și voioasă inteligență Făt-Frumos (cu statut de fiu de împărat dar adesea de Voinic, desprinși și din rîndul celor simpli și umili) sau Ileana Cosînzeana sînt personaje investite parcă de o rațiune colectivă, să biruie adversități, josnicii, să dejoace pacte impure, șiretenii, să sancționeze orgolii deșarte, malformații morale. G. Călinescu disociază cu savoare : „În fond adevăratul Făt-Frumos este feciorul de împărat, desprins de orice gînduri materiale, posedat numai de instinctul de a-și găsi o mireasă și gata să facă mari fapte dezinteresate și umanitare, să readucă pe cer soarele și luna, să izbăvească oameni de teroarea unui balaur hydric, dîndu-le apa potabilă necesară, să aducă foc, să extermine pe zei", în timp ce „voinicul care nu e fecior de împărat se confundă mai mult sau mai puțin cu omul nevoias, apăsat de greutățile vieții și care și el citeodată face isprăvi afară din comun"[6]). Cu toate distincțiile caracterologice ale celor două „tipuri" o trăsătură comună se impune cu hotărîre : curajul, vitejia, istețimea, blîndețea, rezistența fizică și morală, capacitatea de a-și subordona eforturile unui singur scop care în mod frecvent se rezumă la realizarea binelui și frumosului. Este, de asemenea, semnificativ de subliniat faptul că în contextul acțiunii fantastice întreprinse de acestia corolarul lor moral este cel mai adesea **modestia,** lipsa de trufie, simțul măsurii, tactul, subtilitatea și realismul atitudinii. Cînd, dintr-o întîmplare, legea modestiei este încălcată, sancțiunea nu întîrzie : „ — Bună dimineața, măi Voinic de Fier ! Iacă, am venit la tine să te întreb — urmă mai departe Voinic de Plumb — voiești să ne facem frați de cruce, că apoi știm că în lume nimeni nu va fi mai puternic ca noi ? Voinic de Fier foarte mult se mîhni de aceste cuvinte, cu de care om pămîntean nu i-a stat în față, și iute scoase paloșul și tot bucăți mi ți-l tăie pe Voinic de Plumb". Morala e limpede. Modest în sensul discreției, în sensul demnității nezgomotoase a caracterului este și Călin Nebunul din basmul cu același nume culeș de Eminescu. Exterior, personajul e pus în situații fabuloase : cu intenția de a opri timpul în loc, leagă copaci pe Miezu-nopții și pe Zori-de-ziuă, decapitează zmei, le taie vîrful limbilor, ucide zmeoaica, mănîncă și bea monstruos, „douăsprezece cuptoare de pîine, douăsprezece vaci fripte și douăsprezece antaluri de vin", păcălește o smeoaică „recuperîndu-și" picioarele tăiate, supune bătăușii pe mirele țigan, spulberă cu o „boambă" justițiară pe frații necinstiți, găsește în sfîrșit pe fata mijlocie de împărat cu care face o nuntă strașnică.

[1]) **„Estetica basmului", p. 5, Editura pentru literatură, 1965.**

[2]) **„Papillons" de Schumann, p. 34, Ed. Cugetarea — Georgescu Delafras.**

[3]) **C.G. Jung „Dialectique du moi et de l'inconscient", p. 87, Idées, Gallimard, 1964.**

[4]) **Mircea Eliade „Aspects du mythe", p. 238, Idées, Gallimard, 1963.**

[5]) **G. Călinescu „Estetica basmului" p. 9, Editura pentru literatură, 1965.**

[6]) **G. Călinescu, „Estetica basmului", p. 210. Editura pentru literatură.**

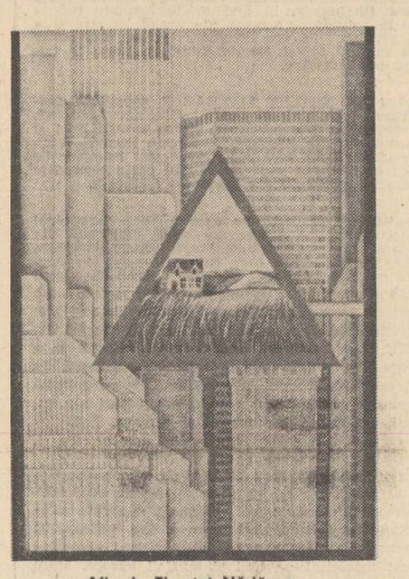

Afiș de Timotei Nădășan
(Din expoziția deschisă la Casa de cultură „Petőfi Sándor")

SPORT

O victorie meritată și un titlu contestabil

● Argentina-campioană, și astfel a fost infirmată o veche tradiție (echipa care conduce în finală pierde) și confirmate altele două (victoria țării gazde și, pentru a doua oară, Olanda pierde un titlu la fotografie). Pentru unii „revanșa latină" a avut loc în cele două finale, mare și mică, în care reprezentantele continentului sud-american le-au învins pe cele ale bătrînului continent. Pentru alții această revanșă le-a părut atît de previzibilă, și mai ales în meciul gazdelor cu Peru atît de „sprijinită", încît o ignoră. Rezultatele sînt însă rezultate, deși dintre cele patru „mari" la această ediție (Olanda, Brazilia, Italia și Argentina) a învins echipa care a strălucit mai puțin. În acest sens merită să subliniem două declarații făcute după finală de Passarella (căpitanul echipei argentiniene) și Haan. Primul recunoaște că „nu este doar triumful unei echipe, ci al unei țări întregi al cărui sprijin ne-a ajutat foarte mult pentru a termina învingători", subliniind astfel adevăratele dimensiuni ale acestui campionat ale cărui terenuri de joc sînt plasate între fluvii de interese, patimi și ambiții uriașe, el însuși fiind un conglomerat financiar, mai bine zis un **super trust,** al fotbalului. În aceste condiții victoria țării gazde începe să nu ne mai mire (ar urma peste patru ani Spania, nu ?), „delegația" sa — milioanele de suporteri prezenți — întrecînd la modul absolut „delegațiile" celelalte. Nu ne-ar mira, dacă starea actuală de lucruri se va perpetua, ca să se impună și în regulamentul de desfășurare ceea ce se întîmplă în practică de cîteva ediții : echipa țării gazde să fie calificată din oficiu în finală pentru a i se înmîna după aceea cupa. Glumim desigur, dar așa s-a întîmplat și în Anglia (unde totuși R.F.G.-ul a fost cea mai bună), la München (unde Olanda „inova" briant) și acum în Argentina unde iar Olanda, Italia și chiar Brazilia au fost, după părerea noastră, mai bune. Există, deci, incontestabil o presiune de ordin psihic, să zicem, din partea gazdelor, foarte puternică, de vreme ce îi tulbură pe oaspeți, chiar și pe comentatorii aflați la fața locului. Să fie limpede, nu contestăm victoria Argentinei cu un Kempes providențial împotriva unei Olande cu un Resenbrink care în minutul 90 a pierdut titlul și de campion și de golgeter, șutînd în bară, dar acest „trebuie să învingă gazdele", impus de la o ediție la alta, ne face să ne îndoim totuși de deplina obiectivitate a laurilor învingătorilor. De aceea ne-a plăcut declarația lui Haan : „Argentinienii au meritat victoria, dar nu neapărat titlul acestui Mundial". O declarație lucidă, o recunoaștere a unei stări de fapt, care ar fi putut aparține foarte bine și lui Benetti, sau lui Dirceu, dar care sperăm că nu va fi făcută, și la viitoarele campionate mondiale.

Discobol

Desen de Sabin Ștefănuță

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA BRUXELLES,** în Ed. **Complexe,** a apărut volumul „La critique des idées littéraires" de Adrian Marino, în traducerea lui Manole Friedeman. Volumul reprezintă versiunea franceză a cărții „Critica ideilor literare", editat la Ed. „Dacia" din Cluj-Napoca în 1974.

● **ULTIMUL VOLUM: 1976 MLA International Bibliography** (publicat de **P.M.L.A.,** New York), cea mai importantă bibliografie literară americană, acordă un mare spațiu (pp. 124—136) referințelor literare românești ale anului 1976. Această bibliografie pe capitole generale **(General and Miscellaneas),** tematice **(Literature)** și pe autori constituie de fapt cea mai completă bibliografie românească existentă de circulație internațională.

● **UN ALT INSTRUMENT DE LUCRU,** specializat, organizat pe principiul fișelor analitice, în domeniul literaturii generale și comparate, este ampla **Revue de Revues** publicată anual de **Canadian Review of Comparative Literature / Revue Canadienne de Littérature Comparée.** În ultimul său număr (Fall 1977) sînt reținute și 6 studii apărute în 1976 în **Cahiers roumains d'études littéraires** (singura publicație românească fișată) semnate de : Jacinto do Prado Coelho, Paul Cornea, Romul Munteanu, Adrian Marino, Victor Ernest Masek, Antoaneta Tănăsescu. Se reține și alte studii de Adrian Marino și Aurel Sasu publicate în reviste americane și octoneze.

● **ÎNTRE 3—7 OCTOMBRIE 1977** s-au desfășurat la Tutzing (R.F.G.) lucrările colocviului internațional **Die zeitgenössischen Literaturen Südosteuropas,** organizat de **Südosteuropa-Gesellschaft.** Contribuțiile participanților români, Romul Munteanu și Ion Dodu Bălan (cărora li se dă și fotografia), sînt amplu comentate cu largi citate în articolul de sinteză **Die 18. Internationale Hochschulwoche,** semnat de cercetătoarea Anneli Ute Gabanyi, în revista **Südosteuropa Mitteilungen** (4 / 1977, pp. 12—20), care apare la München (R.F.G.).

● **DESPRE NOILE REALIZĂRI** ale comparatiștilor români și ale studiilor românești consacrate, recent, Secolului luminilor, informează succint Alexandru Duțu, în **Nouvelles de Roumanie (Bulletin de la Société française d'étude du XVIII-e siècle,** nr. 25, avril 1978, pp. 11—12). Sînt semnalate : actele colocviului **Istanbul à la jonction des cultures balkaniques, méditérrannéenes, slaves et orientales aux XVI-e et XIX-e siécles** (Association Internationale d'Études du Sud-Est-Européen, Bucarest, 1977, 488 p.) ; nr. 2 / 1977, din **Cahiers roumains d'études littéraires,** consacrat temei **Les lumières chez les Roumains** („fascicolă realizată de Adrian Marino") ; studiile consacrate secolului XVIII (Louis Trenard, Henri Duranton, Klaus Bochmann, Al. Duțu, Pompiliu Teodor), publicate în **Synthésis,** IV, 1977, anuarul comparatiștilor români. Tot despre comparatismul românesc și despre revistele **Cahiers roumains d'études littéraires** și **Synthésis** se pronunță, în termeni favorabili, prin recenzii scurte și alte mențiuni, **Yearbook of Comparative and General Literature** (Bloomington, U.S.A.), respectiv în volumele 25 / 1976 și 26 / 1977.

● **PUBLICAȚIA Cahiers des Amies de Panait Istrati** își continuă cu regularitate apariția. Ultimul număr (9, mars 1978) reactualizează pagini uitate, unele traduse din românește, deși despre Panait Istrati, documente inedite comunicate de Al. Talex (pașaporte și scrisori), ecouri din România (reproducerea recenziei **Caietelor Panait Istrati,** din **C.B.E.L.,** 3/1977), știri despre noile ediții franceze ale operei romancierului român, o descriere a **Centrului de documentare Panait Istrati de la Universitatea din Nisa,** informații despre viitoarele manifestări ce-i vor fi consacrate în Franța, în 1978, cu participarea activă și organizatorică a lui Al. Talex · 16 iulie, la Valréas, în cadrul lui **Quinzaine du livre** și „Colocviul internațional Panait Istrati", Nisa, octombrie.

Artele în agora

Urmare din pag. 1

zetei **Munca** și C.C. al U.G.S.R. la Piatra Neamț și Tîrgoviște și m-am convins, a nu știu cîta oară, că poezia bună este receptată de mii de tineri. Dar pentru stabilirea relației poezie-public este nevoie de muncă. O muncă de selecție a poeziei, a mesagerilor ei pentru a rămîne în hotarele frumosului. Spectatorii își regăseau stările de suflet în versurile contemporane lor, ei păstrau o tăcere similară cu cea din sălile de concerte pentru a surprinde din versurile devenite voce tonurile prevestitoare de sens.

Spectatorii erau oamenii pe care-i întîlnim zilnic, muncitori chimiști, oțelari, strungari, iar poeții erau Veronica Galiș, Gheorghe Istrate, George Chirilă, Dan Verona, George Coandă și prozatorul Mircea Horia Simionescu, care m-a convins că proza bună are acces și pe scenă. Tot din lumea poeziei erau actorii Silviu Stănculescu, Lucia Ștefănescu, Eusebiu Ștefănescu, Ovidiu Schumacher ori Nicu Alifantis care prin muzica sa completează veșmîntul poeziei în înălțătoare gînduri.

Dar ziua lui Orfeu este penultima dintr-o săptămînă, săptămînă în care toate artele sînt prezente prin reprezentanți de prestigiu, viața festivalului nereducîndu-se la scena unei case de cultură, ci intrînd în halele industriale, în cluburi. Se întîlnesc astfel artiștii amatori și profesioniști sub vizorul exigent al publicului într-un viu spectacol-dezbatere cu nenumărate bucurii.

Dar pentru aceste șapte zile din lună, în care ținuta artistică rămîne la înălțime, trei oameni renunță la multe ore de somn, la orgoliul scrisului lor, convinși pe bună dreptate că munca lor este un model de preluat pentru viața cultural-artistică a județelor. I-am întîlnit obosiți la Hunedoara, la Sibiu, la Piatra Neamț, Slatina ori Tîrgoviște, dar cu sentimentul împlinirii. Sînt trei redactori și ideali activiști ai culturii în masă : Lucia Bogdan, Florin Pantelimonescu și Ion Parhon.

Prin munca lor, artele contemporane : teatrul și poezia, muzica și dansul, spiritul nou cîștigă mii și mii de prieteni ai frumosului.

Tudor Vianu, călător

Urmare din pag. I

frumoasă plimbare în Fiesole și împrejurimi, lăsase la jumătate preț și se arăta mihnit că nu i se dădea decît a treia parte. Finalul e un mic discurs al povestitorului, în delicios stil de pastișă profesorală, gen Monsieur Bergeret al lui Anatole France :

„Domnul meu (...) ai legat prețul dumitale de o condiție dintre cele mai fragile : de ideile noastre în legătură cu natura frumuseții. Iată, îți voi mărturisi, sînt profesor de estetică în țara mea și m-am consacrat acestei științe încă din anii primei mele tinereți. Formula frumuseții îmi apare nesigură la acest termen al meditațiilor mele. Deși încerc să mă ridic necontenit peste execrabilul relativism estetic, sufletul meu îndreptat către absolut și etern nu este încă împăcat cu sine. Dogmatismului d-tale i-aș fi putut opune un relativism foarte generalizat. (...) Totul e frumos în Italia. Un val de noblețe și grație trece deopotrivă în Italia peste înfățișările naturii, peste operele oamenilor și peste chipurile lor, legîndu-le de un tîlc mai adînc. Primește deci modestul preț cerut de dumneata cu o recunoaștere a mîndrului și justului dumitale patriotism".

Profesorul își împărtășește impresiile la revederea orașelor Berlin, Dresda și Lipsca, încă nerefăcute după bombardamentele aviației americane. Revede, după treizeci și șase de ani, Lipsca unde se reazemă de mormîntul lui Johann Sebastian Bach, poposește la Meissen, unde Böttger a înființat cu două sute de ani în urmă, întîia manufactură de porțelan din Europa, regăsește în pinacoteca din Dresda vestita Madonă Sixtină a lui Rafael, vizitează la Weimar casele lui Goethe, Schiller și Herder, se plimbă la Potsdam în parcul castelului Sans-Souci, pe „aleile geometrice" în stilul cartezian de la Versailles.

Bucurîndu-se de o ședere mai confortabilă, — de două luni, — în India, cărturarul își reproșează că n-a știut, o bună parte din viața lui, cufundată în bibliotecă, să privească. Este un bun prilej de a-și deschide ochii și de a descoperi o altă lume, întîi „cu ochii vulturului", din avion, apoi cu privirea reeducată la minunile mereu altele ale universului. Spre mîhnirea mea, am reîntîlnit o regretabilă confuzie, pe care cu cîțiva ani înainte am relevat-o, după ce îi atrăsesem și prietenului meu atenția asupra ei : este vorba de pasajul în care, pomenind în treacăt de yoghini, pune în paranteză „(fakirii, după expresia răspîndită în lumea musulmană)". Or, fakirii, după cum se știe, sînt niște cerșetori exhibiționiști, cu mari talente de saltimbanci, care uimesc lumea stînd goi pe cuiele bătute în scînduri, își străpung limba cu o tijă de metal, înghit săbii și flăcări, etc., etc. Cu totul alta este tagma de elită a yoghinilor, asceți meditatori, ale căror ritualuri au la bază o filosofie și o etică, de o rară înălțime spirituală. Mi-aminteso că atunci cînd, cu patruzeci de ani în urmă, Mircea Eliade și-a susținut teza la București, despre *Yoga*, membrii comisiei, filosofi erudiți, nu prea erau în curent cu această exotică temă, despre care abia ulterior s-au înmulțit studiile de referință. Îmi place să cred că la o viitoare nouă ediție a paginilor despre India, paranteza neinspirată va dispărea, ca să nu mai facă pată în remarcabila operă a lui Tudor Vianu.

În *Cronologie*, găsesc numai două erori : Ion Barbu nu s-a aflat la Tübingen, ci la Göttingen, „pentru un doctorat în matematici" (pe care l-a trecut în țară). Nu știu cu ce notă și-a luat doctoratul Vianu, dar mențiunile sînt „cum *laude*" și magna „cum *laude*", iar nu „cum *laudae*", așa cum prea adesea se „ortografiază" la noi substantivul de declinarea a III-a, la cea dintîi.

Închei cu observația că din cele două articole finale, închinate sportului, primul exprimă rezerve serioase, dar al doilea, o categorică palinodie, le retractează. Sportul îl cucerise în ultimii ani de viață, ca spectator, se înțelege. Nu practicase nici unul, în adolescența sa studioasă. Celelalte capitole privesc misiunile profesorului în U.R.S.S. și un „Popas la Viena", cu revederea orașului după 35 de ani. Melancolia e timbrul sufletesc al amintirilor.

margaret ashlock

● Prezentarea unui poet poate părea superfluă. Ceea ce scrie îi este de ajuns. Critica literară din prezentul (american) încearcă să focalizeze totul pe textul scris, ignorînd **interpretarea** datelor privitoare la om, la condițiile de viață, experiențele proprii etc. Aceasta cu scopul declarat de a fi cît mai „obiectivă". Cuvintele sînt frumoase și semnificația lor se schimbă odată cu perspectiva estetică a contemporaneității, dar adevărul este că, oricît de impersonal ne-am uita la un text, în clipa în care începem să-l comentăm, explicăm, criticăm sau acceptăm, sîntem subiectivi.

Margaret Ashlock aparține unei familii de orientare artistică : tatăl este pictor, mama „set up" muzei, fratele este regizor de cinematografie. Ea este poetă. S-a născut în Berkeley, sub soarele californian, unde și-a trăit copilăria luminoasă, cu cîteva călătorii importante pentru adolescență (în Egipt, Mexic și Machu Pichu) și cu multe cărți în jur. După ce și-a luat licența în litere, a plecat în lume : Grecia, Italia, Anglia — pentru a se stabili la New York. Americanii numesc acest „stil" de viață „human experience", și scopul este a crește („to grow"). După 8 ani de New York, avînd catedra la Columbia University și cunoscînd mulți studenți veniți din toată lumea, cu diverse background-uri și orientări diferite (care, în final constituie caracteristica unei aglomerări de tipul New York-ului), Margaret a considerat că învățase îndeajuns. Publicase între timp prima sa culegere de poeme, avînd pe copertă o pasăre stilizată a antichității și înăuntru șiruri de cuvinte cu rezonanță internă ; legase acele relații unice care în viața omului se cheamă prietenii ; și se îndrăgostise de meleagurile lumii mari. Călătoriile și scrisul îi transformaseră viața în clipe de realitate artistică. Așa am cunoscut-o. Știind 5 limbi străine — o raritate pentru americani — și pasionată de folclorul și cuvîntul minunat al limbii române, pe care a descoperit-o recent, în ultimii 2 ani. A învățat și românește, puțin, dar tot cu autenticitatea poetului. Într-o „compunere" a scris „funia de picături de ploaie" — o asociație pe care un român născut nu ar fi făcut-o probabil. Și multe altele.

Pentru că nu e important, adaug : are 32 de ani.

Georgina Horvath

TRADUCERI DE AUREL-DRAGOȘ MUNTEANU

Călătorie la marea cea mare

1. Plecarea

Din văile lui Pan ai răsărit călare,
ca pana corbului aveai mustața,
erai uscățiv,
iar paiul galben al holdelor
se răsucea sub piciorul tău
învelit în opinca moale

Ca pana corbului aveai mustața

din țara cu ape multe și cîmpii,
bogată-n pășuni,
te visai
un sălbatec păstor
iute ca cerbul
viguros ca un țap
șiret ca pantera
mîndru ca vulturul

2. Frig

Stînci albe îți taie picioarele
scîntei de zăpadă împrăștie
piscurile lumii
deasupra muntelui și-a văii

Să fie zei avînd aici sălașul ? stafii ?
e respirația grea

Pășești încet
lăsînd semne de ceață
înnecate-n zăpadă

țurțuri se prind de mustață

și iarăși îți scuturi opincile
de zăpadă

3. Copilărie

Copil
te lăsai în iarba înaltă
să urmărești păianjenii
la vînătoare
visai
că ești o lăcustă cu picioare lungi
sărind ușor prin pădurea de iarbă
peste toate capcanele
visai că părul tău e iarbă
pieptănată de vînt

4. Mișcător

Cu opincile tale moi,
neliniștit,
ai reușit totuși să treci prin ținutul cel aspru
de piatră ?

Te-a ajutat oare neamul cel blînd
și te-a hrănit cu prescura lui
sfințită,
adăpostindu-te sub arborele de pîslă
în ierni friguroase ?

Locul este bun
cu iarbă multă
și cai sălbateci pe cîmpie
cu izvoarele limpezi

Ai uitat frigul din munți
întrebările și nostalgia
te prinzi de coama
calului tău nărăvaș
și iarăși pornești
fără grijă

(iute ca cerbul
viguros ca un țap)

Cunoști în coapsele tale
pulsul tunător al pămîntului

5. Marea

Ziua se îndreaptă
spre pămîntul de azi

Printre ruine albe treci
cu o frunză de măr
bucuros și
vrăjit de limpezimea înțelesului tău

Ca pana corbului îți-este mustața

două coloane ridicate cîntă
închipuind o poartă
deschisă spre mare
te cheamă

REVISTA STRĂINĂ

● **MEMORIILE ELEONOREI ROOSEVELT** au provocat comentarii favorabile, justificate atît de interesul față de revelațiile unei cunoscute personalități a vieții publice americane, cît și de scriitura remarcabilă care transformă lucrarea într-o atrăgătoare operă literară. Joan M. Erikson scrie într-un comentariu la această carte : „Deși a sprijinit cu căldură multe cauze, și-a închinat activitatea la două idealuri utopice — Egalitate : pentru femei în participarea cu răspundere în treburile publice ; egalitate umană între indivizii unei societăți fără clase ; egalitate de drepturi și posibilități pentru toate rasele, clasele și credințele ; — în toată omenirea ; obținerea acestor drepturi pentru ridicarea demnității umane ; și Pace : un precept însușit în tinerețe și care i-a devenit convingere că războiul nu rezolvă problemele care despart națiunile și oamenii".

● **FENOMENUL** cel mai interesant din punct de vedere cultural pe care-l aduce vacanța de vară din țările cu bogată tradiție turistică pare a fi interesul pentru literatura clasică. În mod obișnuit publicațiile literare și editurile specializate se adaptau sezonului estival prin publicarea de foiletoane distractive și colecții de literatură ușoară. Estimările acestor instituții comerciale s-au dovedit însă eronate, deoarece publicul preferă un „campagnon" de calitate, realizabil mai ales prin autorii de prestigiu consolidat, asupra cărora era informat din școală și din alte surse academice. Sezonul din acest an cunoaște o mare popularitate a romanului realist clasic, ceea ce suscită comentarii favorabile în toată presa internațională. Este notabil, de asemenea, interesul pronunțat pentru cartea de istorie și arheologie.

● **LUCRĂRILE** de restaurare a bibliotecii lui Petru cel Mare au solicitat efortul unor cercetători numeroși și abnegația unor fanatici bibliofili, pentru care titlurile de preț își justifică valoarea și prin numele vechiului proprietar. Concluziile recente ale cercetătorilor înseamnă însă mai mult decît răspunsuri la curiozitatea unor colecționari și au în vedere importanța unui asemenea monument de cultură pentru întreaga mișcare de idei a secolului al XVIII-lea. Compoziția bibliotecii lui Petru reflectă gustul său pentru știință, explică unele direcții politice ale acțiunii sale și reflectă, în general, structura unei minți care se afla într-un incontestabil avans față de timpul său.

● **A APĂRUT** în Republica Democrată Germană volumul I al unei masive **Istorii a ilustrației de carte în Germania.** Ea reflectă preocuparea de a diversifica mijloacele prin care se exprimă mesajul intelectual al unei cărți, precum și folosirea ilustrației în vederea evidențierii sensurilor textului scris.

● **UNA** dintre cele mai prestigioase edituri ale lumii, **Oxford University Press** a împlinit 500 de ani de existență. Cu acest prilej, fidelii săi cititori și-au rememorat operele fundamentale publicate de celebra editură, între care sînt neîntrecute contribuțiile lexico-grafice, mai ales celebra serie **Oxford Dictionary,** în mai multe formate referitoare la diverse aspecte ale limbii literare și a celei vorbite. La ora actuală, **Oxford University Press** publică anual 800 de titluri în peste 10 milioane de exemplare.

● **UN EVENIMENT LITERAR** îl constituie descoperirea unor scrisori ale lui Giacomo Leopardi. Este vorba de corespondența dintre marele poet și prietenul său din Neapole, Ambrosio Ranieri. Scrisorile datează din anii 1933—1937 și sînt inestimabile pentru clarificarea unor laturi mai puțin cunoscute ale acestei perioade din viața lui Leopardi.

● **„VOGA"** suspectă pe care o avea paranoicul dictator nazist pe o anumită piață editorială din Occident a fost curmată de apariția unor temeinice lucrări istorice, între care presa remarcă cu deosebire masivul volum al lui John Toland. Cunoscutul autor american a reconstituit viața dezordonată și anii de teroare din Germania național-socialistă. Concluzia tragică a celor două mii de pagini ale lucrării este împotriva tezei imposibilității de a înțelege, acreditată de unii ziariști mediocri. În fond, conchide Toland, avem de-a face cu o vastă conspirație a celor mai reacționare pături ale societății, interesate în revanșă și teroare, împrejurare care apoi a scăpat controlului acestor cercuri.

● **LA TEATRUL DIN VIENA** au fost prezentate șase seri dedicate lui Monteverdi, ele au reprezentat omagiul prestigioasei instituții muzicale adus lui Nicolaus Harnoncourt, care a fost violoncelist la orchestra simfonică și fondator al unui ansamblu dedicat muzicii Renașterii și muzicii baroce. Mare personalitate muzicală, Harnoncourt este supranumit „caraianul muzicii vechi". Serile Monteverdi au fost realizate de către opera din Zürich, cu care prestigioasa instituție vieneză cultivă fructuoase relații de colaborare artistică.

● **TRADUCEREA FRANCEZĂ A SCRISORILOR LUI KAFKA,** adresate sorei sale Ottla, a suscitat comentarii foarte favorabile, pe linia interpretărilor mai vechi ale vieții scriitorului. Toate scrisorile de familie ale marelui prozator constituie mediul interpretativ al unei opere fundamentale, cunoscută sub numele **Scrisoare către tatăl meu.** Relațiile dintre Kafka și sora sa aduc un plus de căldură și comunicabilitate umană în viața torturată a autorului **Metamorfozei.** De asemenea, sînt luminate împrejurări legate de viața cotidiană și de poziția sa administrativă, sursă permanentă de tortură morală și de neliniște existențială.

Universul reificat în poezie

REPERE

Din timp în timp, poezia și-a modificat nu numai tipul de discurs literar, ci și zonele de configurare a spațiului literar, ca și comportamentul scriitorului față de toate acestea. Astfel, poezia și-a realizat istoria ei, rezultată dintr-o continuă deplasare de accente spre zone de existență, considerate mai înainte ca antipoetice, iar cititorul a ajuns nu o dată în fața iluziei că creația lirică și-a consumat ultimele moduri de-a fi. În istoria liricii nu mai este suficient să constatăm existența tipologică a **poeziei — acțiune, a poeziei-obiectuale** sau a **poeziei-sentiment.** Astăzi se știe, de foarte multă vreme, că fiecare dintre aceste moduri de-a fi ale creației lirice a înregistrat nenumărate nuanțe.

Una dintre aceste nuanțe posibile, citeodată mai evidentă, alteori mai estompată, poate fi observată în opera poetului francez Eugène Guillevic. De la volumul de debut, **Requiem** (1938) urmat de **Terraqué** (1942), după care se succed alte culegeri de versuri ca **Elegii** (1948), **Fracturi** (1947), **A cîștiga** (1949), **Carnac** (1961), **Sfera** (1963), **Cu** (1966) etc., creația poetică realizată de Eugène Guillevic se definește ca un permanent experiment.

Lectura versurilor scriitorului francez lasă impresia că ne găsim în fața unui observator consecvent al modurilor poeziei, care caută cu tenacitate acele spații libere, unde creația lirică pare să nu se fi manifestat pînă în vremea sa. Dar nu este mai puțin adevărat că aceste spații libere sînt întotdeauna încerte, fapt care face ca, uneori, originalitatea experimentului să rămînă indecidabilă.

Experimentul lui Eugène Guillevic se situează în acea zonă restrînsă și riscantă, reprezentată de frontiera atît de labilă și atît de mobilă, dintre **poezie** și **antipoezie.** Poetul știe că limba este mai puternică decît individul creator, spațiul de inițiativă a acestuia nefiind nelimitat : **„Cuvintelor, cuvintelor / Nu le poți face orice / Ca unor catafalcuri / Și toate limbile / Sînt limbi străine". (Arta poetică).**

Scriitorul francez știe că discursul poetic reprezintă un gen specific de traducere a unui limbaj în alt limbaj. În ce măsură acest act individual de translație se transformă întotdeauna în poezie, aceasta reprezintă o altă întrebare. Scriitura literară capătă, în accepțiunea scriitorului, un caracter muzeal, ea devine o cale de comunicare și păstrare a ceva ce nu se poate înfăptui altfel. Eugène Guillevic este adeptul unei scrieri ascetice, aspre, lipsite de orice conotații decorative. Natura din poezia sa se compune dintr-o aglomerare de obiecte, întîlnirea conștiinței cu lucrurile este lipsită de orice efuziune sentimentală, iar detaliul pitoresc este aproape întotdeauna dezantropomorfizat. De aceea, discursul literar cultivat de Eugène Guillevic este lapidar, sentențios, redus la enunțarea unor formule care definesc obiecte sau elemente. În procesul de întîlnire a conștiinței cu lucrurile nu se înregistrează stări emoționale : „Tot ce-a fost semănat, / Săditˌ împrăștiat, / Și nu s-a temut / Să devină". **(Cîmpuri).**

Poezia aceasta este concepută ca o ghicitoare în care titlul oferă răspunsul enuntului. Starea afectivă de poezie lipsește însă cu desăvîrșire. Dar discursul enuntiativ nu este însă întotdeauna vidat de vibrația lirică. Excepțiile fericite, sînt din păcate, foarte rare : „Nu avea destule / Răni / Pentru a muri / A trebuit / Să fii de față / Și să-i surîzi". Modul acesta lapidar de exprimare a mai fost cultivat de Ponge și Brecht cu care Eugène Guillevic are unele afinități. El ni se pare însă mult mai apropiat de poezia clasică japoneză.

Elementele definitorii ale universului poetic realizat de scriitorul francez sînt **piatra** și **pămîntul, stînca, roca, uscăciunea lutului** etc. fiind stările care conferă regnurilor nota lor caracteristică.

Pămîntul se configurează printr-o extensie de comparații menite să sugereze o stare de adversitate. Valențele estetice ale discursului de acest gen sînt evidente : „Pămînt / Ca un gîtlej iritat / Cerind lapte. / Femeie fără bărbat, colină / Ca un musuroi opărit. / Pămînt fără pîntec muzică de aramă / Față de judecător". **(Fața).**

Elementul mineral se insinuează în acest univers prin **stînci,** piatra, pămîntul dur și ariciˌ peretele etc. sugerînd acea stare autonomă, neutrală, capabilă să respingă căldura conștiinței : „Ele nu simt nevoia rîsului / Sau a beției. / Ele nu ard sulf / În întuneric / Pentru că nicicînd / Nu s-au temut de moarte". **(Stîncile).**

În acest univers reificat, natura este moartă, obiectele trăiesc singure, iar constiinta nu poate adera decît arareori la o altă constiință. Fixată asupra pămîntului și a pietrei, asupra pămîntului dur din Carnac, imaginația lui Eugène Guillevic este creatoare de poezie. Sedusă de actul ludic, de asperitatea geometriei, transpusă în versuri, poezia scriitorului francez eșuează. Experimentul realizat de Eugène Guillevic nu-l scoate însă din matca unui poet înscris într-o serie pe care nu a putut-o depăși.

Romul Munteanu

N. B. Translația poetei Nina Cassian este atît de fidelă încît discursul scriitorului francez rămîne așa cum este.

SAINT-SIMON memorii

— fragment —

ÎN ROMÂNEȘTE DE TAȘCU GHEORGHIU

CAPITOLUL VII

Villars

. . . . . .

Acest copil al norocului va ajunge atît de fără contenire de acum înainte o figură așa însemnată, încît e bine-venit a-l face cunoscut. Am vorbit de nașterea sa cu prilejul lui taică-su : s-a văzut acolo că nu e o temelie pe care el să fi putut clădi ; norocul, și un noroc nemaipomenit înlocui într-asta pe tot timpul întregii sale vieți îndelungate. Era un om destul de mare, oacheș, bine făcut, îngrășat îmbătrînind, fără a fi greoi, cu o înfățișare vie, deschisă, pornită, și cu adevărat puțin scrîntită, la care ținuta și gesturile se potriveau **) ; o ambiție nemăsurată care nu se sinchisea de mijloace ; o grozavă părere de sine, pe care nu o împărtășise niciodată decît Regelui ; o curtenie a cărei scoarță era întotdeauna închipuită ; mare josnicie și mare slugărnicie față de cine îl putea sluji, fiind el-însuși neînstare de a iubi și de a sluji pe nimeni, și de nici-un fel de recunoștință ; o bărbăție strălucită, o îndrăzneală fără pereche, și o neobrăzare care pretindea totul și nu se oprea de la nimic, cu o lăudăroșie împinsă pînă la cele din urmă margini, și care nu-l părăsea niciodată ; destulă isteține spre a insufla respect proștilor prin însăși încrederea sa în sine ; ușurință în a vorbi, dar cu o îmbelșugare și o întindere cu atît mai respingătoare, cu cît era întotdeauna cu meșterlicul de a se întoarce la el, de a se umfla, de a se lăuda, de a fi prevăzut totul, sfătuit totul, făcut totul, fără ca niciodată, atît cît îi sta în putință, să lase parte nimănui ; sub o fălnicie de gascon, o avariție fără margini, o lăcomie de scorpie, care i-a adus munți de aur prădați în război, jefuiți cu poruncă, și făcînd el-însuși glume, fără nici-o rușine de a întrebuința în isprăvi de-astea detașamente într-adins, și de a mina în acest scop mișcările oastei sale ; neînstare de cel mai neînsemnat mărunțiș de întreținere, de convoaie, de nutreturi, de mărșăluiri, pe care le lăsa pe seama cui dintre ofițerii săi generali voia să-și dea osteneala, dar însușindu-și întotdeauna meritul. Dibăcia sta în a urca în preț cele mai mici lucruri și toate cele ce se iscau la noroc. Lingușirile țineau la el locul a tot ; dar nu trebuia să te aștepți la nimic altceva mai statornic : el-însuși nu era cu nimic mai puțin. Totdeauna prins cu fleacuri, cînd nu era smuls de grija grabnică a treburilor, era o listă de romane, de comedii și de opere, din care scotea în orice clipă se nimerea nu se nimerea frînturi, chiar la adunările cele mai serioase. Nu se urni cît putu de la spectacole, cu o deșănțare de fete de prin aceste locuri și de înhăitarea cu viața lor și a codoșilor lor, pe care o duse în ochii lumii pînă la cea mai adîncă bătrînețe, de rușine în fața tuturor prin desuchiatele-i vorbe. Neștiința lui de carte, și, dacă e să spunem cuvîntul, neghiobia lui în treburi era uluitoare la un om care fusese în ele atît de măreț și atît de îndelungă vreme folosit : se rătăcea și nu-și mai venea în fire. Am fost cuprins adesea de cea mai adîncă uimire și nevoit să-i dreg năzbîtiile, și să vorbesc pentru el de mai multe ori, de cînd fui cu el în treburi pe timpul Regenței. Niciuna, atît cît îi era cu putință, nu-l abătea de la joc, care îi plăcea fiindcă avusese întotdeauna noroc și cîștigase gros, nici de la spectacole. Nu avea altă grije decît de a-și ține neștirbită puterea și lăsa să se facă tot ceea ce ar fi trebuit să facă sau să vadă el-însuși. Un atare om nu era deloc plăcut : așa, el nu avu niciodată prieteni nici oameni ai lui, și nici cînd om nu stătu în așa mari slujbe cu mai puțină stimă. Numele pe care un neostoit noroc i l-a cîștigat pentru timpurile viitoare m-a desgustat adesea de istorie, și am întîlnit un număr nesfîrșit de oameni de aceeași părere. Ai săi au avut nesocotința de a lăsa să apară prea curînd după el **Memorii** pe care nu poți să nu le recunoști ca fiind ale lui. N-ai decît să vezi epistola sa către Rege asupra bătăliei sale de la Friedling : o povestire încîlcită, încurcată, prost scrisă, fără rînduială, fără lămurire, înadins încîlcită, ascunde atît cît poate zăpăceala care era cît pe-aci să-i piardă pedestrimea, năucirea lui despre ceea ce făcu călărimea sa, nu zugrăvește nici starea, nici mișcările, nici lupta, și încă mai puțin ceea ce pricinui hotărîrea și sfîrșitul ; și laudele sale generale și universale, care nu laudă pe nimeni, nevăzînd nimic anume despre nimeni, date de nevoia ce o simțea de toți, nu pot măguli pe niciunul. **Memoriile** sale au aceeași încîlceală, și, dacă au mai mult amănunt, e pentru a face și mai multe minciuni al cărora erou se dă fără încetare. Eram foarte june, și doar colonel al unui regiment de cavalerie, în 1694 și următorii ; dar, în cel dintîi, eram ginerele generalului armatei, și, în ceilalți, în cea mai apropiată încredere a mareșalului de Choiseul, care urmă socrului meu. E destul spre a fi prea deslușit văzut că lăudăroșiile **Memoriilor** sale asupra acestor campanii nu sînt cîtuși de puțin părelnice, și că tot ce spune în ele despre el e un roman. Am aflat de la ofițerii fruntași care au slujit cu el și sub el, în celelalte campanii pe care le povestește, că totul acolo e minciună, cea mai mare parte pe de-a-ntregul scornite, sau cu un temei din care tot ce mai rămîne e bine tocmit laudelor sale, și defăimării celor care s-au învrednicit cel mai mult, și spre a le ascunde meritul și a și-l însuși. Se găsesc chiar însemnări o căror îndrăzneală pute în așa hal a prefăcătorie, că ești miniat de cutezanță pe tine însuți, și că așa zisul erou a avut obrazul să nădăjduiască a-și face atît de grosolan găgăuți și admiratori. Setea de a o avea l-a făcut vinovat de cele mai negre furturi ale gloriei stăpînilor în fața cărora l-am văzut tîrîndu-se, și de calomniile cele mai sfruntate și cele mai smintit rizicate. În ce privește negocierile sale în Bavaria și la Viena, pe care le-a descris în așa frumoase culori, i-am cerut știri D. de Torcy, față de care dă seamă de atunci, și după poruncile și îndreptările căruia, singur, avea a se rîndui. Torcy mi-a negat că-i admirase romanul, că totul acolo e minciună, și că nici-un fapt, nici-un cuvînt nu e adevărat : el era pe atunci ministru și secretar de Stat al trebilor din afară, prin care treceau toate, și singurul care se ferise să-și împartă, sau mai curînd să-și spună departamentul D-nei de Maintenon ; judecata, cinstea, veritatea sa n-au fost niciodată îndoielnice în Franța nici în țările streine, și memoria sa neștirbită și nepătată. Așa a fost vanitatea lui Villars de a fi voit să fie un erou de tot felul pentru urmași, pe socoteala minciunilor și calomniilor care alcătuiesc întreaga țesătură a romanului **Memoriilor** sale, și nebunia celor care s-au grăbit să le dea înaintea morții martorilor lucrurilor și a publicului unui om de minune, care, cu tot meșterlicul lui, norocul său fără seamăn, cele mai înalte dignități și locurile de frunte ale Statului, n-a fost niciodată decît un comediant de țară, și încă mai de obicei decît un saltimbanc suit pe scîndurile lui. Așa fu în mare Villars, căruia nereușitele sale de război și de curte îi vor cîștiga mai tîrziu un mare nume în istorie, cînd timpul îi va fi făcut să se piardă din vedere el-însuși, și cînd uitarea va fi șters ceea ce nu e cunoscut decît doar contemporanilor. Se va regăsi atît de ades în urmarea acestor **Memorii** încît se va afla prilejul de a-l recunoaște după feluritele trăsături ale acestui portret, mai fidel decît gloria pe care a furat-o, și pe care după pilda Regelui a trecut urmașilor, nu prin medalii și statui, era prea cărpănos, ci prin tablouri cu care și-a tapetat casa, și în care n-a uitat nici măcar lucrurile cele mai simple, și pînă și șederea sa ținînd sfaturile din Languedoc cînd a ocîrmuit în această provincie. Nu spun nimic de caraghioslicul nemăsurat al geloziilor sale, și al călătoriilor soției sale tîrîtă pe graniți : trebuie perdeluite aceste mizerii ; dar e trist că ele înrăuresc asupra Statului și asupra celor mai însemnate fapte de război, așa cum Bavaria i-o va reproșa pe veci. Printre atîtea și atîtea cusururi, n-ar fi drept a-i nega și părți bune. Avea pe acelea de bun căpitan ; planurile sale erau îndrăznețe, vaste, aproape întotdeauna bune, și nici-un altul mai potrivit de dus la bun sfîrșit și la feluritele minuiri de trupe, de departe spre a-și ascunde scopul și a le face să apară la timp, de aproape spre a se atînti și ataca. Aruncătura ochiului, cu toate că bună, n-avea întotdeauna aceeași agerime, și, în luptă, mintea îi era limpede, dar înclinată la prea mare ardoare, și prin aceasta la încurcătură. Neajunsul poruncilor sale era fără margini, aproape niciodată prin scris, și, sub cuvînt de cinstire și de încredere, în cuvinte umflate, păstrîndu-și întotdeauna prilejuri de a-și însuși toată izbînda, și de a arunca vina pe îndeplinitori. Din clipa cînd ajunse în fruntea oștilor, îndrăzneala nu-i mai fu decît în cuvinte : mereu același sie-și în preț, dar cu totul altul în puterea de îndrăzneală a cugetului. Fiind ciudat, nimic nu-i era prea iute spre a străluci și a pătrunde : planurile îi erau uneori mai mult pentru el decît pentru lucrul în sine, și prin însăși aceasta deochiate : ceea ce nu se mai întîmplă de atunci cu cele de care era însărcinat cu îndeplinirea, pe care nu era supărat de a o face îndoielnică altora, cînd trebuia ca ea să atîrne de ei. La Friedling, totul îi era prielnic : puțin de pierdut, sau de altcum, dacă reușîta nu răspundea îndrăznelii sale într-o îndeplinire respinsă de Catinat ; bastonul de nădăjduit dacă izbutea. Dar cînd l-a căpătat, Matamorul fu mai măsurat de teama întoarcerilor norocului, pe care își făgăduia să-l împingă cît mai sus, și i s-a reproșat de atunci, nu numai o dată, de a fi pierdut prilejuri fără seamăn, neîndoielnice, care se înfățișau de la elesînsele. Își simțea pe atunci alte rîvniri : ajuns la suprema onoare militară, se temu de a nu o forța spre nenorocirea sa ; vedea pilde : vru să-și păstreze verzi laurii pe care-i șterpelise cu mîna norocului, și să-și rezerve astfel gîndul de a face pricina nenorocirilor sau greșelilor celorlalți generali. Intrigile nu-i erau necunoscute : știa să-l ia pe Rege prin mărturii de adorațiune, și să și-o păstreze pe D-na de Maintenon printr-o lăsare la cheremul ei fără frîu și fără scîrbă ; știu a se sluji de cabinetul a cărei ușă i-o deschisese ea ; se dădu bine pe lîngă valetii cei mai de crezămînt : îndrăzneală pe lîngă Rege, slugărnicie și josnicie față de acest interior, dibăcie față de miniștri ; și, proptit de Chamillard, dat cu totul D-nei de Maintenon, această purtare urmată în ființă, și înlocuită prin scrisori, el și-o socoti mai de folos decît primejdiile întîmplărilor din război, ca de asemenea și mai sănătoasă. Îndrăzni de atunci să năzuie la cele mai mari onoruri, la care subteranele duc mai bine decît orice altă cale, cînd ai ajuns să le bagi în cap celor ce le împart că ești simțitor în a le primi. Nu pot sfîrși mai bine acest prea lung portret, în care cred, totuși, a nu fi spus nimic nefolositor, și în care am cinstit cu grije jugul adevărului, nu pot, zic, să-l isprăvesc mai bine decît prin această apoftegmă a mamei lui Villars, care, în strălucirea proaspetei sale căpătuiri, îi spunea întotdeauna : „Fiul meu, vorbește mereu de tine Regelui, și nu vorbi niciodată altora". El trase folos din cea dintîi parte a acestei mari lecții, dar nu și de cealaltă, și nu conteni niciodată de a ameți și a plictisi pe toată lumea cu el.

*) *Saint-Simon, Mémoires, I, II. Bibliotheque de la Pléiade, Gallimard, Paris, 1963.*

**) *Se poate vedea de el copia unui portret al lui Rigaud la Muzeul de la Versailles.*

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
27
(845)
Sîmbătă
8 iulie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Luminile muncii

Recentele reuniuni ale organismelor supreme ale partidului și statului nostru, Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, precum și Sesiunea Marii Adunări Naționale, au luat în dezbatere probleme fundamentale ale dezvoltării României socialiste, adoptînd hotărîri menite să definitiveze Planul național unic de dezvoltare economică și socială pe anii 1979—1980 și să îmbunătățească cadrul social în care se desfășoară viața de azi a cetățenilor României socialiste, să ridice calitatea vieții lor, creînd posibilități de realizare mai deplină a scopurilor nobile care animă activitatea întregului nostru partid, configurînd chipul de astăzi al țării. Importantele documente adoptate, cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu apreciază că există toate condițiile materiale și financiare necesare îndeplinirii hotărîrilor Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale în ceea ce privește ridicarea nivelului de trai, a bunăstării întregului nostru popor. Plenara Comitetului Central și sesiunele Forului legislației au evidențiat devotamentul clasei noastre muncitoare, voința întregului popor de a transforma cuvîntul partidului în faptă înălțătoare, de a scrie cu litere strălucitoare istoria acestor ani de muncă și de abnegație. Ca întotdeauna, secretarul general al partidului a insuflat dezbaterilor pasiunea sa comunistă, elanul său revoluționar, dăruirea deplină pentru cauza poporului, a socialismului. Din cuvintele conducătorului partidului au răzbătut încă o dată grija pentru oameni, preocuparea pentru viața lor. Omul nu este o ființă abstractă, nu este un simplu indicator statistic. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat asupra creării condițiilor pentru realizarea tuturor virtualităților umane, pentru deplina satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale poporului. Atunci cînd este vorba să alegem între priorități, secretarul general al partidului apleacă balanța deciziei sale în favoarea omului: „Ne gîndim să dăm prioritate construcțiilor de locuințe și după aceea să ne ocupăm de baze sportive, de diferite edificii. Avem chiar în vedere să amînăm pentru o perioadă construcția unor sedii și birouri care nu sînt necesare activității de producție, pentru a concentra forțele asupra unităților economice și a locuințelor. Sînt și în această privință rămîneri în urmă. Măsurile pe care le-am luat atît în ceea ce privește asigurarea materialelor cît și mecanizarea lucrărilor creează condiții pentru a realiza, în întregime, în următorii doi ani, programul de locuințe". Sînt cuvintele devotamentului față de om, față de viața lui concretă, cuvintele unui comunist adevărat, ale celui mai bun fiu al poporului nostru.

După încheierea lucrărilor forumului legislativ suprem al țării, s-a desfășurat ceremonia înmînării unor înalte distincții ale Republicii Socialiste România unor organizații județene de partid, consilii populare județene, unități economice și institute de cercetare și proiectare, pentru rezultatele deosebite obținute în anul 1977 în îndeplinirea planului național unic de dezvoltare economico-socială și a angajamentelor luate. Cu acest prilej a fost exprimată întreaga apreciere pe care conducerea partidului și statului nostru o acordă eforturilor minunatei noastre clase muncitoare pentru rezultatele obținute în activitatea de producție și în buna organizare a muncii. Reprezentanții organelor și organizațiilor laureate au dat glas hotărîrii lor de a munci fără preget, în continuare, de a exprima prin munca lor întreaga mîndrie de participanți la o glorioasă pagină de istorie contemporană, istorie a muncii, a ridicării României pe trepte tot mai înalte de civilizație.

Rezultatele activității politice din aceste zile, legile adoptate, privind asigurarea sănătății populației și îmbunătățirea retribuirii după cantitatea și calitatea muncii, indicațiile și îndemnurile cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceausescu, definitivarea prevederilor de plan, toate aceste noi dimensiuni ale vieții noastre publice demonstrează în continuare fermitatea drumului nostru înainte, pe calea unei civilizații socialiste superioare.

Luceafărul

«GLIA» — gravură de Șerban Ruzu Arbore

Conceptul de istorie literară în cultura românească

Consacrînd o antologie și un bogat studiu introductiv istoriei conceptului de istorie literară*) Paul Cornea abordează investigarea unuia dintre cele mai interesante fenomene ale culturii românești moderne : interesul cercetării derivă nu numai din importanța disciplinei în ansamblul gîndirii artistice și ideologice (și, implicit, de valoarea celor care au ilustrat-o), dar și din faptul că istoria conceptului de istorie literară reflectă, direct sau indirect, și istoria conceptului de literatură și este strîns legată de aceea a criticii literare. La începutul secolului trecut, istoria literară este înțeleasă ca o ramură a filologiei (de la cunoscuta **Dizertație pentru literatura cea vechie a românilor,** a lui Petru Maior, din 1812, care este mai mult o istorie a **scrisului** românesc decît a **scrierilor** propriu-zise) ; intimplător sau nu, în aceeași perioadă, dincolo de rolul de a ilustra anumite principii morale sau politice, literatura este înțeleasă ca o chestiune de meșteșug, de **artă aplicată,** de filologie practică adică, și asupra acestui punct romanticii și clasicii cad deopotrivă de acord. Înțelegerea „filologică" a literaturii va determina o critică „filologică" a ei (dacă versurile sînt — tehnic vorbind — corecte, dacă limba este „curată" sau „elegantă" etc.) și istoria literară nu-și va putea crea decît instrumentele elementare pentru că lipsea încă spiritul istoric care să patroneze realizarea operelor propriu-zise. Această critică filologică, constînd în esență la raportarea expresiei artistice la norma comună, la sistemul general al limbii, fără nici o preocupare pentru înțelegerea sistemului operei respective, va face posibile reprosurile adresate lui Eminescu de pildă, privind corectitudinea limbii sau a versurilor sale ; aceeași — corectată de o infinită cultură și simț al proporțiilor — dar principial aceeași critică filologică o practică și Maiorescu, care ridiculizează **Lepturariul** lui Pumnul (în **Observări polemice** din 1869) fără nici o înțelegere pentru proiecția istorică a operei literare. Faptul că Maiorescu n-a scris niciodată istoria proiectată în tinerețe, nu este un accident biografic, fie spus în paranteză ; la el, filologul este infinit superior istoricului.

Această eclipsă a factorului istoric într-o epocă dominată de istorie ar părea poate curioasă dacă n-am ști că și istorismul este rezultatul unui proces ; istoria literară nu se putea constitui nu numai în absența influenței generale a pozitivismului istoric, cum arată cu drept cuvînt P. Cornea în prefață, dar și înaintea intrunirii factorilor interni strict necesari : cunoașterea fondului de bază al „mostenirii literare" a trecutului. Operația a fost greoaie și a fost necesară practic apariția unei cezuri foarte evidente între epoci (cea „veche" și cea „modernă" sau „nouă"), realizată prin Revoluția de la 1848, pentru a se putea trece la recuperarea valorilor unei perioade socotite acum ca încheiate. Spre sfîrșitul secolului acest inventar începe să se contureze prin cercetările bibliografice ale lui Vasile Pop și D. Iarcu, prin crestomația lui Cipariu, studiile lui G. Popescu și M. Codrescu și alții. Ele nu sînt, desigur, opera așteptată, dar autorii au constiința că lucrează la pregătirea ei : „Această notiță însă nu e istorie literară pentru literatura română — scrie Cipariu despre studiul introductiv al **Crestomației** sale din 1858 — ci numai un pas către ea. Iar o **istorie literară** se poate întreprinde numai atunci cînd mai multe incuietori vor fi deschise înaintea mea, sau a altuia în locul meu" (p. VII). Cercetările lui Gaster și Hașdeu reprezintă un mare pas înainte dar încă nu realizează deplina integrare istorică a materiei, din motive de altfel diferite — abordarea tipologică la Gaster, lipsa de prudență în generalizări la Hașdeu. Perspectiva o va deschide Iorga printr-o foarte „modernă" înțelegere sociologică a istoriei culturii, în care istoria literaturii este doar o componentă. De fapt, deși apărut abia în 1906, cursul bucovineanului I.G. Sbiera, profesor la Universitatea din Cernăuți, profesa cu mult înainte, cu rigoare dialectică și cu oarecare noblețe a expresiei — în ciuda vocabularului vetust — aceeași credință în rolul decisiv pe care îl

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 8-a

● În pagina a 3-a ● **COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»** : ● FEȚELE ASCUNSE ALE ISTORIEI LITERARE ● Participă ● Marin Bucur ● Aurel Martin ● Al. Săndulescu ●● **CARIATIDA** : Grete Tartler ●● **PROFIL** : Realitatea visului (Vasile Igna) de Mircea Zaciu

Arheologie

JURNAL DE POET

O culegere de studii de excepțională valoare istorică intitulată „De la Dunăre la Mare" sub îndrumarea cărturarului Antim Nica de la Galați a văzut de curînd lumina tiparului. Lucrarea este închinată centenarului Independenței de stat a României și întrunește studii referitoare la această parte de țară, fiind o primă sinteză asupra mărturiilor arheologice descoperite mai ales în ultimele decenii aici, de o mare importanță istorică în ce privește romanitatea și neîntrerupta viețuire a populației autohtone pe aceste meleaguri strămoșești.

Un studiu de început, semnat de Constantin Giurescu, se referă la Continuitatea populației romanice în Dobrogea iar cel următor, semnat de istoricul Radu Vulpe, este intitulat : **Roma-**

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

SINCRONISM ȘI PROTOCONISM

D. D. Roșca despre sensul tragic-optimist al existenței umane

I

Apariția recentă, în traducere franceză, a unei lucrări de referință din filosofia românească interbelică ne prilejuiește unele reflecții semnificative din unghiul de vedere al temei care a stirnit atîtea controverse în paginile revistei „Luceafărul" precum și în alte reviste — sincronism și protocronism (în corelarea acestor concepte conjuncția **și,** nu **sau** mi se pare corectă). După un strălucit doctorat la Sorbona din 1928 cu o temă inedită **Influența lui Hegel asupra lui Taine, teoretician al cunoașterii și al artei** — lucrare menită să schimbe radical chiar pentru cei mai autorizați specialiști francezi și străini, imaginea tradițională a unui Taine pozitivist cu aceea a unui gînditor aflat în chip substanțial sub influența lui Hegel și Spinoza — D. D. Roșca s-a orientat către o filosofie culturală și antropologică de esență umanistă și rațională ce și-a găsit o strălucită intruchipare în **Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică,** apărută în 1934. Este profund regretabil faptul că proiectul unei traduceri franceze nu s-a putut realiza în anii următori din cauza vitregiei împrejurărilor istorice bine cunoscute dar și mai regretabil este că, chiar în țara noastră, constiința culturală nu a receptat la justa sa valoare mesajul profund umanist al acestei cărți. Și nu e vorba doar de anii grei ai ofensivei brutale a ideologiei fasciste, antiumaniste și antirationaliste, ci și de perioada postbelică de reconstrucție radicală, pe temeiuri noi, a societății și culturii românești. Cum altfel am putea să ne explicăm

Al. Tănase

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

BOABE DE GRÎU

Mi-amintesc foarte bine cum am stat odată cu picioarele într-o grămadă de grîu. N-am visat atunci, și nici mai tîrziu, riuri de făină și nici stive pantagruelice de pîte cît roata carului. Era vară, după secerat, după treierat, după prima făină. Mi-amintesc totul de parcă s-ar fi întîmplat ieri. Am venit de la moară (vă închipuiți, eu nu puteam fi decît simplu însoțitor, „delegatul" familiei) și testul se răsfăța lîngă vatră. De unde îl găsise mama nu știu. Știu doar că nu mai aveam grîu cam de vreo două luni încheiate și că tot timpul ai mei nu vorbeau decît despre asta : că se face anu-ăsta niște grîu, că sigur umplem pătulul, că în pod nici n-o să mai fie loc și nici pentru făină în lada mare de zestre a mamei, în fine, lucruri d-astea...

Pînă într-o zi cînd, fără știrea alor mei, am cerut împrumut un ciurel de făină de la vecini, oameni mai cu simțul economiei, sau cine mai știe, poate lor le și prisosea. Am venit cu el și i l-am pus mamei pe vatră. N-avem test, a zis ea. Cum n-avem, avem. A căzut la clocit puica a plumburie, n-o să-i stricăm acum ouăle, ai și tu răbdare. Și ce, de cînd nu-ți mai place mămăliga, hm ? Că de cînd te știu tu n-ai dat pîinea pe mămăliga.

Vai, n-am de gînd să caut o morală la povestea mea. N-am înțeles nici azi de ce nu mi-au făcut ai mei pe plac, de mult, în vara aceea de după război. Dacă mama ar citi ce scriu eu aici poate că-mi vă spune, dar poate va zice că mi s-a năzărit, că de unde știu eu că n-am avut ce minca în copilărie, într-o zi dintr-o vară, dintr-un an.

Dar să spun ce-a urmat, pentru că din fericire întîmplarea mea are și o urmare. La secerat după treierat, după măcinat, cînd ne-am întors de la moară (eu mai mult pe lîngă boi, „delegatul" familiei), mama pregătise focul, pregătise testul, și pînă să iau eu seama că sacii au și cobo-

Ioan Lazăr

Continuare în pag. a 5-a

Mici corecțiuni la discuția piesei scurte

ECOURI

Iar s-a pus nitel pe foc în discuția piesei scurte și iar au pîlpîit unele din acele idei care fiind absolute, nedemonstrabile și postulative nu costă nimic. Ce e mai usor decît să spui : n-avem, stăm prost, vai de capul nostru !? Prea puțin e bun, hai să închidem prăvălia de aprovizionarea amatorilor, să trecem la antologarea pieselor „serioase", cum propune tovarășul Silvestru : să ne adunăm, de aci înainte, în „echipe de autori" și să prospectăm, cum spune tovarășa Mira Iosif, să trecem la munca **de explorare ;** să nu jucăm decît lucrări de înaltă ținută literară (cum frumos și bine spune tovarășul Mazilu !), să nu oscilăm cu toată literatura de amatori „între didacticism necrutător și intelectualism dilettant", cum am făcut pînă acum ; din această cauză, tovarășul Tocilescu nu prea are ce alege, fiindcă în afară de Mazilu, Băieșu, Ionescu (!), Solomon și **încă vreo doi** (fericiți trebuie să se simtă acești încă vreo doi !) ceilalți ori s-au dezinteresat, ori au scris așa de prost încît nu intră în vederile sale educative (!).

De aici s-a înțeles foarte clar că se vor piese bune și că nu trebuie să existe deosebiri între piesa pentru amatori și cea pentru profesionisti, fiindcă nu prea există deosebiri între amatori și profesionisti, așa cum credea tovarășul Silvestru acum treizeci de ani, dar constată acum că istoria n-a stat pe loc, că, deci, aceste categorii sînt foarte aproape artisticește, iar în

Paul Everac

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA CU PRIETENI

Aurel Covaci

Cînd eram tineri și ambițioși și romantici, cînd fabricam depărtări, pajiști și ceruri exotice, cînd cerneala ni se părea opium și ne amețea, cînd dădeam de pomană vulturilor numai ginduri glorioase, am locuit, o vreme, într-o odaie cu Aurel Covaci și Alexandru Andrițoiu. Ei dormeau într-un pat învelit în negru (le plăcea să fie socotiți corbii literelor române !), iar eu într-o cadă de baie în care nu curgea niciodată apa. Ne hrăneam cu heringi sau sardele turcești (un bolovan de sare purtînd în el, înghețați pentru veșnicie, cîțiva solzi de pește) și Covaci o sfîntea cu un cep de lemn aromat. El era și atunci, ca și astăzi, un trunchi de nuc cu miros amar de care atîrnă Țara dintre Crișuri, cea făurită din atîtea mici pogoane de cîntec. Suflet mare și larg, cînd vorbește despre inima lui, Covaci

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

Pentru „merci" fără sediță

Nu sînt „neaoșist" ca Titu Maiorescu care, spre surprinderea mea, în anii 1893—1894 cenzura neologismele cele mai inofensive, ca palid, încurajată, sfiabisind, manie, indiferență, ultimul, ținută, glorie și fluviu, în proza literară a lui I. A. Brătescu-Voinești și Simion Mehedinți (cf. Corespondență între T. Maiorescu și prima generație de maiorescieni, *Editura Minerva, 1978). Nu l-aș fi crezut precursor al lui Timoleon Pisani care a decedat în 1943, în vîrstă de peste șaptezeci de ani, campion ireductibil în lupta pe care de unul singur o mai ducea împotriva „stricătorilor de limbă", printre care figurasem o vreme și mai jos iscălitul, pînă ce m-a iertat și mi-a întins o mînă prietenească. Cu toate că uzez și poate uneori abuzez de neologisme, nu spun niciodată pe românește* mersi, *ca mulți dintre con-*

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Responsabilitatea actului componistic

Primele audiții rămîn prin forța cu care luminează evoluția unui creator, unei școli componistice, epicentrul oricărei stagiuni muzicale. Am încheiat zilele acestea un an muzical fecund, dens, în care zeci de prime audiții au demonstrat liniile de evoluție ale artei muzicale românești, bogăția santierului nostru componistic, specificitatea contribuțiilor noastre la tezaurul de valori artistice universale.

În viața muzicală a țării, în viața creatorilor și a iubitorilor de artă, primele audiții rămîn sărbători spirituale și tocmai de aceea am primit cu satisfacție, nu demult, manifestarea prin care Uniunea compozitorilor și Filarmonica „George Enescu" și-au propus să prezinte, la Sala Mică

Iosif Sava

Continuare în pag. a 7-a

Fețele ascunse ale istoriei literare

Valorile clasice și recunoașterea lor

În limbajul său simplu, dar atît de bogat în înțelesuri, atît de esențial, Tudor Vianu definea cît se poate de cuprinzător ceea ce, cu o expresie des uzitată, numim reconsiderarea valorilor literar-artistice ale trecutului. „O operă a trecutului — spunea, așadar, Tudor Vianu în eseul **Metoda de cercetare în istoria literară** — nu este o urmă fosilă, o falcă de mamut. Creațiile datorate autorilor de altădată trăiesc în timp, își schimbă neîncetat semnificația și valoarea, astfel încît una dintre cele mai însemnate operații ale istoriei literare este ceea ce s-a numit reconsiderarea operelor trecutului". Nu e, desigur, foarte ușor de explicat în ce constă și cum se petrece o asemenea continuă schimbare a semnificațiilor și a valorii operelor consacrate de tradiție. Ne îngăduim, totuși, să credem că o atare neîntreruptă metamorfoză e departe de a fi doar emanația unor mutații

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Cu cît un poet este mai original, cu atît dificultatea de a-l situa într-o anume constelație literară crește. Ion Caraion ne oferă în această direcție un exemplu cît se poate de elocvent și volumul antologic din „Biblioteca pentru toți", „Lacrimi perpendiculare", apărut recent, întărește afirmația noastră. Cînd au fost comentate, „Panopticum" (1943), „Omul profilat pe cer" (1965), „Cîntece negre" (1947), „Eseu" (1966), „Dimineața nimănui" (1967), „Necunoscutul ferestrelor" (1969), „Cîrtița și aproapele" (1970), au răsărit sub penița criticilor tot soiul de etichete spre a defini o factură lirică neclasabilă. S-au rostit cuvintele „suprarealism", „existențialism", poezie a „generației pierdute". Eșecul încercărilor a dovedit, dincolo de graba sau nepriceperea unor recenzenți, greutatea amintită înainte.

Ispita raportării la anumite direcții noi literare ale veacului stăruie și își află o justificare mai serioasă, pentru că Ion Caraion dovedește o rară cultură poetică.

În epoca interbelică, lirica românească n-a ieșit aproape deloc din orbita cîtorva mari sori ca : Bacovia, Arghezi, Pillat, Blaga, Barbu, Vinea — cum constata Vladimir Streinu în preajma anilor '38. E adevărat că, perfect sincronizate cu mișcarea poetică mondială, aceste stele erau realmente de mărimea întîia și străluceau tot atît cît altele care se chemau : Poe, Claudel, Rilke, Valéry, Esenin sau Maiacovski. În anii războiului, a apărut, la noi, o generație pornită să schimbe radical situația moștenită. Printre precursori, îi număra doar pe Emil Botta și Dimitrie Stelaru, iar cei care o alcătuiau erau : Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Constantin Tonegaru, Ștefan Augustin-Doinaș, Radu Stanca, Nina Cassian ș.a. Arta lor iconoclastă se refuza din capul locului situării într-o descendență literară precisă și repede identificabilă. Fiecare a cunoscut apoi o dezvoltare originală diferită ; Ion Caraion o are pe a lui, inconfundabilă.

Situarea în coordonatele unei evoluții a poeziei se poate face, dar pe altă spiră, a dialecticii limbajului liric, sub raport universal. Să ieșim, totuși, din generalități : pe dosul volumului prezent, sub portretul autorului și a privirii lui necruțător iscoditoare și tragic întrebătoare, îndărătul ochelarilor cu rama groasă de baga, e imprimată o poezie : „Fîntînă". Ar merita reprodusă în întregime : sînt nevoit însă, spre a economisi spațiul, să o rezum. Poetul constată metamorfoza făpturilor și lucrurilor în cuvinte, ca și operația inversă : „Din grădina cu fructe și păsări aleg adjectivele / din adjective scot fluturi / din fluturi culori / din culori pasiuni care se cocoață pe călușei de lemn / din călușeii de lemn ies retorii și dansatoarele / din dansatoare coboară substantive / în saci, în cîrji, în propozițiuni..." O ironie subtilă sugerează aici un miracol și o degradare perpetuă. Vorbele prind viață, ba chiar o poftă de zbenguială, răsărind la subțiori „care c-o abstracție, care c-un pepene", dar „pepenii cad pe jos" și tot amurgul dintr-odată, dintr-odată, se face verbe, adverbe, proverbe". Adjectivele pot învia o fantastică grădină „cu fructe și păsări de aluminium". Făpturile și obiectele recad fatal, după o scurtă existență aparentă, în condiția moartă a categoriilor gramaticale. Versurile se încheie cu mărturisirea plină de tîlc : „Și asta mă mîhnește, Horațiu". Adică, minunile și scamatoriile vrăjitorilor de cuvinte. Adresată primului autor de „arte poetice", propoziția conține, sub formă glumeață, o provocare temerară, gravă și hiperlucidă asvîrlită tuturor „modelelor" și „formulelor" literare preconizate. Practic, e vorba de un diferend vechi, nerezolvat nici pînă astăzi : Pe ce să mizeze poezia, între viață și cuvînt ? Rimbaud a dat actului liric legitimarea

Ion Caraion

«LACRIMI PERPENDICULARE»

unei experiențe existențiale capitale : „Il faut se faire voyant". Dar orice poet adevărat știe că numai prin cuvînt acest lucru este posibil și ține seama de avertismentul lui Mallarmé.

Ion Caraion își vădește originalitatea într-o atare dispută care nu s-a încheiat. El caută să demonstreze necontenit cîtă dreptate avea să-i mărturisească lui Horațiu o mîhnire profesională iremediabilă. Altfel zis, lirica sa e o neobosită, irealizabilă vreodată definitiv tentativă de conciliere între cele două mari aventuri poetice esențiale : Rimbaud și Mallarmé, trăirea exaltantă, peste fire, „iluminarea" și travaliul conștient, „arta combinatorie", „magia", exercitate asupra cuvîntului.

Are loc o distrugere și o recreare, ori de cîte ori lirismul ar fi ispitit să se cantoneze într-una sau alta din atitudinile amintite. Procesul e observabil la nivelul ciclurilor, să zicem „Omul profilat pe cer" și „Anamorfozele", pe care le cuprinde placheta foarte rară „Deasupra deasuprelor". Tensiunea și schimbarea bruscă de sens intervine în interiorul aceleiași culegeri, dacă alăturăm „Ev modern" și „Însă capra", „Frig adamic" și „Carusel", „Necunoscutul ferestrelor" și „Absurdă superbă", toate din „Dimineața nimănui". Dar aceeași dialectică susține lirismul a aproape fiecărui poem. „Printre", de exemplu, pornește ludic, joc cu vorbele am fi tentați să credem : „Vrăbiile au ruginit / copiii sînt serioși și spun ta-ta-ta / oamenii fac orașe, flaute, gesturi și spun tu-tu-tu". Finalul întoarce însă totul într-o întrebare răscolitoare cu caracter premonitoriu grav : „Se deschid lucrurile se închid lucrurile / Cine se apără de vorbe și cine apără vorbele ?"

Regretatul Mihail Petroveanu îl numește pe poet, în prefața volumului — e drept subliniind prudent termenul *un imaginist*. Puterea proliferantă a asociaților imprevizibile, la Ion Caraion, e într-adevăr uluitoare. Mărturie stau forfota de imagini, izbucnite una din alta meteoric în „Carmen Saeculare", fantastica defilare a feminității sub toate plăsmuirile fanteziei geografice și antropologice. Caraion nu apare o rudă săracă pe acest tărîm chiar în raport cu miliardarul de imagini Ilarie Voronca. Față de el, însă, păstrează puterea trecerii prin jungla topilor la cutremurătoarea *viziuni*. Ultimele iau adesea naștere chiar cu o economie a vorbirii, aproape oraculară : „Nici o femeie frumoasă și nici un brad urît / Timpul e bestial și pur. / Și totuși închipuirea dă spectacole-n oraș. / Sănătatea umblă pe sub munți / ca șerpii lui Hercule" („Jurnal"). Dar, rămînînd aici, ar fi să ignorăm căutările întreprinse de Ion Caraion pe linia demersurilor unor T.S. Eliott, Gottfried Benn și Ezra Pound, care, vizionari întîi, au ajuns să exploreze apoi tot mai stăruitor puterile secrete ascunse în verb.

O analogie tulburătoare se lasă, astfel, zărită între demersurile poeziei și fizicii moderne. Marile lor descoperiri sînt universurile nebănuite, ascunse în atom și cuvînt. Nici un alt poet român, de la Arghezi, n-a cotrobăit cu atîta răbdare și cutezanță prin toate cămările limbii românești, ca Ion Caraion. Voluptatea sa de a declanșa resorturi imprevizibile ale vorbelor seamănă cu cea a lui Audiberti. Facultatea transformatoare, invenția verbală ne trimit la Michaux și Queneau.

Reluînd analogia noastră, forțele prizioniere în atom ca și în cuvînt sînt colosale. Strădania omului de știință și a poetului autentic e să le facă benefice, prin cunoaștere și dominare. Astfel se ivește o conștiință morală nouă, o altă formă, superioară, de angajare, pe care o capătă, asemeni științei contemporane, poezia.

De la început, Ion Caraion a simțit nevoie să depună o mărturie tragică asupra istoriei trăite. A făcut-o sub formă violent expresivă, sinistru proorocitoare, evocînd o lume supusă cataclismelor. Imagistica lui cunoaște de la început o astfel de mobilizare percutantă și-i putem reconstitui ușor o catagrafie a dezastrelor numai din primele trei volume : carnea „înțeapă", zăpezile „sparg inimile", orașul e „mîncat de alarme", în el „putrezește tinerețea pe străzi". Cetatea arată ca un „cîine cu bube, ieșit dimineața din lăzi" ; e pur și simplu — „o adevărată cangrenă". În văzduh pîndește „pasărea urgiei", peste „ceasuri" atîrnă „celestele clădiri, — „ca niște stîrvuri negre de tuci îmbrobodit"; prin gări, așteaptă suspendate „cosciuge", toamna zace „spînzurată" la mahala, viața curge „rană schizoidă". Pămîntul are sîngele „negru" ; pe „cîmpuri de flăcări" trec „fluvii de morți", sub un car „devastat" ; din „ganguri pitite" ies „plante cu viermi și cu păr" ; „drumuri oribile" vin „să-ți mănînce obrajii, piciorul". Viziunea coșmarescă invadează toate regnurile, își pune amprenta pe orice domenii : natura, unde „buruienile își ling bubele", geografia, Europa devenind „cucoana care nu mai e acasă de o mie de ani", pînă și sfera sacrului : „profetul scos din galantar / putrezea liniștit ca o lampă de gaz". Apăsarea grea a conștiinței poetice o rezumă confesiunea și îndemnul : „Nu mi-au plăcut niciodată cîntecele blînde"... „Poeți ! Nu vă temeți de adevăruri. / Fiți aspri și calzi ca sîngele vostru". („Cîntece negre"). Mai radical și lapidar, același crez îl vom regăsi formulat ulterior : „Nu pot să dorm cînd toți dorm — / Nu pot să dorm cînd nimeni nu e treaz."

Descoperim însă curînd și evoluția pomenită. Mărturia lui Caraion, prea gravă nu se mai mulțumește cu simpla viziune apocaliptică și atacă însăși interioritatea cuvintelor. Pătrunzînd în universul lor cuantic, dacă pot să spun așa, poetul țintește să ne facă sensibilă o formă mai ascunsă și mai adîncă de manifestare a răului epocii : o antiistorie, răsărită din exercițiul tiraniei fără frîu, cumulul atrocităților și complicitatea lașităților umane care le îngăduie.

Reprezentările poetice se densifică dobîndind un spor considerabil de bogăție a semnificațiilor, odată cu creșterea acuității expresive. Înțelesurile nu mai răsar acum doar din cîmpul vederii sau al senzorialității imediate. Planuri intelectuale multiple intră în cîmpul rostirii poetice. E ca o trecere de la pictura figurativă la cea abstractă, fără însă nici o pierdere în carnalitatea, ba, nu m-aș sfii să spun, visceralitatea, trăirilor onirice exprimate : „cîntec rămas în fluer" ; „viitorul a luat forma ruinelor mele"; „pe o parte mă cojește soarele, / pe alta îmi mișună frigul : / Nu-s nici înăuntru, nici afară..."

„Antiistoria" produce o negativitate a existentului. Iată cîteva versuri care fixează admirabil o asemenea anulare absolută : „Pămîntul și-a mîncat fîntînile" („Remember") ; „Un om a scos mîinile din timp / apoi mersul / apoi spațiile / apoi o melancolie ocultă cu care a despărțit orașul / și a spus două vorbe — și era o cenușă cumplită / și a spus trei vorbe — și s-a speriat / și atunci a închis ochii / A închis ochii și spus : din mine n-a mai rămas decît frica" **(Afară)**.

Retractilitatea în nimic a istoriei, văduvită de timp, îmbracă și aspecte grotești. „După aceea — scrie la capătul poemului „Plecarea în moarte" Ion Caraion, „cetățile au ajuns niște ciorbe". Însăși mitologia se retrage în neant. Deucalion azvîrle pietre. Pyrra le culege și le azvîrle mai departe, fără ca să apără bărbați și femei. („Seară degeaba"). Deriziunea atacă „mitele", prescriindu-le un destin hilar : „Polifen era iapă / Afrodita mînca ceapă"... ; „Poseidon / locuia într-un bidon". Două versuri concise ca o formulă matematică pot servi de exergo acestui proces urmărit pînă în infimul particulelor materiei lirice : „Peisaj de parabolă. Pămîntul e un sînge uscat / Lacrimile mai caută lumi cu care n-au ce face".

De o mare originalitate, întîlnită doar la marii neîmpăcați ai poeziei, e ironia melancolică și, totuși, foarte crudă, a lui Ion Caraion. Ea împiedică — așa cum menționam inițial — fixarea într-o formulă, biruința cuvintelor asupra vieții sau, invers, umilirea lor prin limitarea libertății imaginației creatoare în numele liricii — experiență existențială strictă. Iată ironia și melancolia lucrînd pe rînd ca să realizeze destrucția și refacerea, iar și iar, așa cum o explicitase fabulistic „Fîntîna" : ... „tramvaiul galben trecu prin tramvaiul albastru / viața trecu prin moarte / istoria filosofiei prin filosofii istoriei / dulcele prin amar/ nordul prin sud" („Spațiu și calm"). Pînă și limbajul ajunge să fie pus sub semnul dubiului pentru natura lui înșelătoare, echivocă : „Din vorbe nu se fac pîini / pîinile se fac din lacrimi, / dar cu vorbe se ia pîinea de la gură / și se înmulțesc lacrimile..." („Vorbe și pîini"). Să recunoaștem aici, ca în atîtea alte asemenea versuri, un avertisment de o valoare salutară, prevenitoare împotriva tuturor fanatismelor oarbe. Iar în cel care l-a rostit un sceptic ironic, pregătit a întinde mereu vieții sofisticatul simbol și lem al ideii ; „imaginist", poate, dar de înmuguriri proteice și insolite, ca exploziile în lanț. Un Ulise pe care, în locul Penelopei, nu-l așteaptă niciodată altceva și altcineva decît iarăși plecarea.

Inițiativa „Bibliotecii pentru toți" merită depline laude. Un poet contemporan, cu o operă fascinantă care iradiază de pe acum, asemeni uraniului, ajunge în mîinile mulțimii cititorilor. E o zi de duminică pentru adevărata poezie.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Un critic pierdut

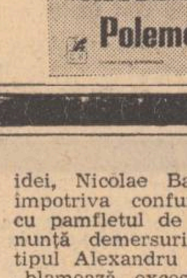

O boală necruțătoare a întrerupt activitatea critică a lui Nicolae Baltag (6 decembrie 1940 — 20 februarie 1975) care, alături de colegii săi de vîrstă, Florin Manolescu, Dan Horia Mazilu, Tudor Olteanu, Aurel Sasu, Laurențiu Ulici și Corneliu Ungureanu, era unul din spiritele cele mai vii ale generației tinere. Din ceea ce a rămas de la el, circa 200 de articole, Gheorghe Istrate a putut să întocmească un frumos volum, alegînd doar a cincea parte din tot, neuitînd ineditele. Volumul, apărut la „Cartea Românească" cu un „Cuvînt înainte" de Eugen Simion, se intitulează **Polemos**, după cum se cheamă studiul de 34 de pagini despre cîteva momente polemice din literatura română, o lucrare de sinteză publicată într-o carte de uz didactic în 1974 : **Sinteze de literatură română**. Altă lucrare de sinteză, **Concepția despre poezie a lui Ion Barbu**, nu-i decît lucrarea de licență în filologie a lui Nicolae Baltag din 1966. Însă partea cea mai mare a volumului **Polemos** este ocupată de „litografii de epocă", cum își numește autorul portretele critice și cronicile literare despre aproximativ 30 de scriitori români contemporani.

Nicolae Baltag era un tînăr foarte instruit (a obținut o calificare maximă la un concurs universitar pentru un post de asistent), inteligent și fin, iubind, în scris, ca și în vorbire, precizia și eleganța. Capabil să-și subsumeze impresiile critice unei idei, nu era împiedicat în viziunea sa de amănunte pe care știa să le observe din perspectiva întregului. Studiul **Polemos** pornește de la o distincție între polemică și pamflet, înțelegînd prin polemică (gr **polemos** război) o dispută intelectuală, iar prin pamflet (cuvîntul derivă, explică autorul, dintr-un nume propriu englez, de fapt din Pamphilet, nume familiar în secolul al XII-lea, devenit popular în secolul următor, datorită libelului latin **Pamphilus seu de amore**), Satira vehementă împinsă pînă la invectivă, cunoscută încă din antichitate și practicată de Menipp, Hipponax, Arhiloc, Aristofan, Seneca (vezi îndeosebi **Apocolocyntosis** de acesta, pamflet împotriva împăratului Claudius a cărui orație funebră a rostit-o Neron). Expunerea se referă la polemica lui Varlaam cu calvinii, a lui Miron Costin cu defăimătorii latinității noastre, a lui Petru Maior cu Sulzer, Eder și Engel, a lui Alecu Russo cu filologii latinizanți, a lui Maiorescu, Lovinescu și Ion Barbu cu falsele autorități în estetică și critică. Cu toate că sumar, studiul lui Nicolae Baltag e pătrunzător în disociații și nuanțe, cu remarcabile observații noi (Russo are în polemică „stil redundant", Maiorescu polemizează după un „veritabil cod al onoarei". Lovinescu surprinde gafa adversarului și i-o pune mereu sub ochi, polemica lui Ion Barbu e un „poem al negației și afirmației, ritual minios al trufiei sau umilinței stilistice"). Subliniind permanent virtuțile polemicii de idei, Nicolae Baltag se ridică împotriva confundării acesteia cu pamfletul de cuvinte și denunță demersurile critice de tipul Alexandru George care „blamează excesiv" romanele lui G. Călinescu sau M. Nițescu, personaj a „cărui imaginație ursuză, terorizată de monștri mitologici **(Între Scylla și Charybda)** are calitatea... de a transpune involuntar, orice simfonie într-un banal concert".

Studiul despre Ion Barbu e important prin aceea că precede eseurile despre acest poet ale lui Dinu Pillat și Basarab Nicolescu, ca și ediția de proză din Ion Barbu (articole critice). Înainte dar ca **Poezia leneșă**, eseurile despre Rimbaud, Moréas și Gauss să fie larg cunoscute. Nicolae Baltag le explora în periodice, ultimul în **Gazeta Matematică și Fizică**, nr. 5 din 1955, unde se află cheia ermetismului practicat de matematicianul german și de poetul și matematicianul român Ion Barbu : „Idealul său e clasic și a fost admirabil definit de Minkovyky (vorbind de Dirichlet), un minim de formule oarbe unit ca un maxim de idei vizionare". Nicolae Baltag înțelege bine ermetismul de fond al lui Ion Barbu (acea conștiință totală a universului care face ca poezia sa să simbolizeze concomitent ordinea micro și macrocosmică), nu include însă pe autorul **Jocului secund** la manierism, cum desigur că ar fi făcut-o astăzi, dacă ar fi citit pe Gustav Rene Hocke.

Tînărul critic a scris importante articole despre Camil Petrescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Emil Botta, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Nichita Stănescu, ca și despre poeți din generația sa precum : Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoș și Mircea Dinescu. A întîmpinat debutul unui impresionant număr de poeți precum : Veronica Russo, Venera Antonescu, Smaranda Jelescu, Nicolae Oancea, Emil Brumaru, Gh. Istrate, Marin Mincu, Vasile Vlad. Ion Drăgănoiu, Titus Vijeu, Florica Mitroi, Mihai Duțescu, Ovidiu Hotinceanu, Dan Mutașcu, Constantin Ștefuriuc, Paul Tutungiu, Dan Rotaru, Marius Robescu ș.a. și al prozatoarelor Maria Luiza Cristescu și Dana Dumitriu. Vedea critica debuturilor ca o pedagogie superioară : „Un debutant, scria el, nu trebuie nici descurajat, nici flatat fără măsură. Lui trebuie să i se spună adevărul, cu argumente irecuzabile, însă într-o formă cordială, spre a nu-i răni sensibilitatea și a nu-i terfeli iluziile. Să nu-i ascunzi imperfecțiunile, eventual ajutîndu-l să și le descopere singur, prin referire la modele ilustre. Demersul critic nu trebuie echivalat cu dădăceala critică, repugnantă și ineficientă. El are un sens constructiv, chiar și în actul negației". Aceste frumoase principii Nicolae Baltag le-a aplicat în critica sa în chip exemplar, consecvent.

Al. Piru

viața cărților

Poezia obiectelor imaginare

La șapte ani după **Istm**, primul volum de versuri al lui Ion Mircea, apare anul acesta cel de-al doilea — **Tobele fragede** *).

Iată că profețita moarte a metaforei nu survine și nici nu are să se întîmple prea curînd pentru că, înainte de a depinde de o retorică, metafora este un fapt antropologic. Utilizăm metafora din motive bine întemeiate, așa cum ne folosim de mînă pentru apucat. Acestea fiind spuse trebuie să remarc finalitatea metaforei la Ion Mircea : ea constituie materialul de construcție al obiectelor imaginare, iar un obiect imaginar poate fi și o stare de spirit sau o calitate inventată a luminii, o cifră, o strofă plăsmuită din interjecții. Chiar din omisiunea unei virgule poate rezulta un obiect imaginar. Cangurul, sturzul-cîntător, ceapa de mare, floarea de tutun, privighetoarea cu bot de lup, cimpoiul asemănător delfinului, libelula cît pelicanul... pelicanul cît fregata, numesc speciile cînd motivate, cînd imaginabile, cînd ireale ale unei botanici și ale unui bestiar.

Lautréamontian cîteodată, poetul asociază miraculos o orgă cu o ființă exotică : «Ceva cu totul minunat : într-una din zilele / de curățenie ale catedralei din dreapta / grădinii zooligice, prin tăietura / burdufului de sub orgă, fu văzut. Un pui de cangur. Acolo / viețuia, nefericitul, tupilat, îmbrîncit, / îngenuncheat, iarăși împleticindu-se / în vîntul mare al recviemului». **(Lumină stînjenitoare)**. Mai multe obiecte imaginare al un loc pot compune iluzia unor lumi posibile unde, ca «în universul gingaș al sturzului-cîntător de peste mări /, omul pătrunde ca o libelulă diformă» **(Acord)**.

Clivajul dintre necesarul **aici** și un imaginar **dincolo** este dat de măsurarea acusticilor specifice : «Unguitul porumbeilor e dincolo cancer pe pielița timpanului, pogorîrea unei pleoape — un fulger care stăruie în văzduh timp de un an. Oceanul sugerat de interiorul unei scoici se-aude atît de intens și de limpede, încît în intervalele de tăcere se poate deslusi răgetul leului în deșert» **(Holograful sau semințele călătoare)**.

Din cînd în cînd, realismul de o clipă al cîte unui hai-ku rupe și potențează curgerea obiectelor și lumilor imaginare : «Libelulei străvezii i-a scăpărat genunchiul / în pelicula de gaz / a mlaștinii. / / Nu aveam copii pe atunci» **(Libelula)**. Poate că figura temporală ce subîntinde lirismul lui Ion Mircea este evocată de **educarea-aminte**, de capacitatea de a traversa straturi de timp diverse («această-nrourată suprapunere / de timpuri nesuccesive» **Ta twam asi**), putere generată de conștiința imaginantă a ceea ce, cîndva, era numit **trupul subtil** al omului sau spiritus phantasticus, aflat între corp și rațiune. Trupul subtil este organul care visează, fantazează asupra altor timpuri și altor locuri, emite priviri hipnotice și, așa cum stau lucrurile la Ion Mircea, se convertește ușor la forme vegetale sau animale.

Spațiul minim al unei recenzii nu permite incursiuni mai rodnice în limpezimea substanțială a acestor ritmuri libere, ritmuri care, de altminteri, nu sînt într-atît de libere pe cît se crede îndeobște. Entuziasmele poetice ale lui Ion Mircea cristalizează după formule metodic studiate și aplicate sever. Poezia lui Ion Mircea se află printre viorile întîi (sînt cîteva) ale fenomenului liric mai recent.

Dan Arsenie

*) Ion Mircea, „Tobele fragede", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978.

Memoria poetului

● O nostalgică căutare a inocenței copilăriei dă unitate volumului *) lui Valeriu Armeanu, învăluind imaginile memoriei într-o delicată tristețe. Teme clasice ale liricii amintirii (ubi sunt ; fugit ireparabile tempus) se întîlnesc cu un limbaj a cărui suavitate acoperă uzura motivului („Unde sînt colinele ? / Unde sînt morile, / caii pierduți ? / Zilele care vin / și care îmi umblă / pe casă ; erați / cea mai tăcută ninsoare / sub fereastra cu iederă...") sau a ideii („au curs zilele mele / prin eden / ca niște galbeni de piclă..."). Dar nu timpul pierdut ci spațiul acela al satului plin de eresuri și fabulos, accesibil doar copilului și uneori poeziei, este invocat. Prizonier al unui orășel ploios, cu dimineți leșioase și umede („E vreme de ploaie, / zorile au îngălbenit / pe conovăț, / pling sarcofagele, pling") a cărui tonalitate amintește de atmosfera bacoviană („Prin orașele mici / saltă răcoarea în clavire / și dimineața zăbovește cu gîtul / într-un laț de rășine"), poetul se lasă purtat de fluxul memoriei („De cîte nu-mi amintește / lanul de secară / ce se scutură în ornicele de papură / ale amiezii !").

Cartea este în fapt un singur poem al apelor memoriei în care tăieturile sînt întîmplătoare. Versurile trăiesc la nivelul metaforei și al volumului nu prin coeziunea internă, indestructibilă, a poemului. Alăturate, își sînt adeseori indiferente. Evocării difuze îi corespunde o poezie de notație, unde impresia de vag este realizată de indeterminarea nominală întărită de funcția articolului nehotărît, iar discontinuitatea discursului estompată de frecvența și nuanța atenuantă a punctuației (.... ;) „...Crîng după crîng / și marile ploi cînd ne-ațînură pașii ; / Pădurea ce freamătă / sub lăstun ; buturugi cu miere / plesnind cîte-o osie...". Tehnica poetică este dominată de metaforă și raporturi metonimice într-un exces imagistic care duce (deja ?) spre manieră. Poemelor, invadate la nivel lexical de coliziuni „abstract-concret" și acoperite de explozii stufoase de imagini, le lipsește trunchiul, principiul unitar. Totuși, privind de la o distanță convenabilă, din paginile cărții se închegă străveziu o frumusețe de „vedenie", ca o melodie discretă peste lanurile amintirii.

Lipsa arhitecturii poemelor este compensată de unitatea tematică și de tonalitate a volumului lui Valeriu Armeanu, o voce lirică puternică și delicată, pîndită însă de un manierism formal.

Dan Alexandru Condeescu

*) Valeriu Armeanu : „Lanul cu vedenii", Editura „Facla", 1978.

Un umorist talentat

● Laurențiu Cerneț *) face parte, incontestabil, din speța nu prea numeroasă a umoriștilor autentici. Dacă în general în literatura noastră actuală se manifestă cu precădere o tendință spre satiră sau chiar grotesc (Teodor Mazilu, Ion Băieșu), din păcate ironia „rîsul inteligenței", cum o numește Anatole France, fiind mai puțin prezentă, umorul lui Laurențiu Cerneț este de o factură mai temperată și dintr-un anumit punct de vedere mai eficace. Subiectele și tipurile umane rămîn aceleași (triunghiul conjugal, necinstea, birocratismul, imoralitatea etc.), dar relatarea faptelor pe un ton firesc, fără a îngroșa liniile, punctată doar din timp în timp de indici ai comicului, este, paradoxal poate, plină de savoare. Accentul cade în cele mai reușite schițe ale volumului pe maniera de a povesti și mai puțin pe situația sau întîmplarea care, de altfel, sînt din cele mai obișnuite. Iată un pasaj din „Cavalerul de Larcin și alte necazuri" unde autorul pastișează stilul retoric al romanelor de capă și spadă surprinzîndu-i clișeele și locurile comune : „Într-o răcoroasă dimineață de toamnă cînd florile de cîmp păleau sub diamantina brumă pretimpurie, pe o șerpuitoare cărăruie ce urmează leneș gingașele meandre ale rîului vestit pe atunci în toată Franța, ba chiar și-n împrejurimi, prin fertilitatea luncilor care-i purtau numele, un cal arăbesc, negru, cu gîtul subțire ascuțit trufaș, tropăia voios, ca-ntr-o plimbare, fără să fie îndemnat de călărețul falnic de pe șaua bătută-n ornamente de argint, după un model adus tocmai din Espania (...) Dar cine putea fi nobilul acela chipeș ? O, iubite cititorule, nu vei face prea mari eforturi să ghicești, dacă ți-ai da puțin osteneala, vorba lui Terențiu, „sine omne periculo" : eram chiar eu, Sebastian, viconte de Malac". Reținem ironia schimbării de perspectivă de la neutrul persoanei a treia la subiectul persoanei întîi și subliniem că aceasta este o primă treaptă a textului. Fără a abandona bufonada lingvistică, autorul dezvăluie treptat și conflictul care este cît se poate de „contemporan". Teribilul Sebastian se dovedește a fi ceea ce azi am numi un cadru universitar care intrînd în concurență în plan social și sentimental cu un celebru practicant al medievalului „gen de paume" (a se citi fotbalist), alminteri semianalfabet, pierde tot în favoarea celui din urmă, inclusiv logodnica. De altfel toate subiectele actualității sînt prezentate în „travesti". Schițe ca „Amănunte inedite despre Don Quijote", „Nașterea lui Winnetou", „Amintiri despre Homer" etc. avînd ca pretext o scenă imaginară din viața celebrilor scriitori sînt tratate ironic, eternele vicii umane. În „Amintiri despre Balzac" se pleacă de la evocarea satului natal al marelui romancier pentru a se ajunge la o istorioară picantă, pe modelul fațetiilor franceze. În final este amintit și Balzac despre care aflăm : „Acolo, mi-aduc bine aminte, a trăit primii ani din viață marele Balzac. Era un copil inteligent și neastîmpărat. Cred că odată, venind de la cîmp cu cabrioleta, era să-l calc. Dar nu l-am călcat. În orice caz îmi amintesc cu drag de el". Este de altfel schița cea mai reușită a acestui tip de umor. Și pentru a nu altera starea de bună dispoziție pe care o creează un astfel de volum, nu voi vorbi despre lucrările facile, de un umor gen „ce s-a întîmplat în jurul descoperirii planetei Cipv din sistemul solar nr. 4 al constelației Cireașă Albastră din nebuloasa Norul fusiform L.C.". O rafinare lingvistică ar da un plus de valoare acestui talentat umorist.

Paul Dugneanu

*) Laurențiu Cerneț : „Amintiri inventate", Editura „Albatros", 1978.

Interogații lirice

● Aflată la cel de-al doilea volum*), Lidia Stăniloae creează o lirică gnostic-interogativă, glosînd pe marginea fenomenelor, ceea ce imprimă versului un anumit caracter discursiv.

Nota dubitativă a cunoașterii lirice este dublată, la Lidia Stăniloae, de nuanța exclamativă a unei permanente mirări în fața lucrurilor, mirare ce nu este expresia candorii, ci a unei înțelegeri anume a condiției miraculoase a universului (Ce fire toarce-a spațiilor furcă !). Uimirea ce marchează discursul liric este de altfel sentențios afirmată ca o condiție a unei cunoașteri particulare : „Să te-nvelești cu purpura mirării / nădăjduind că știi a n-o pricepe", pe care o ferește de atingerea dimensiunii tragice. Această atitudine este numai deschidere interogativă către lume, prin enunțarea întrebărilor, nu și elucidare, nu și descoperire : „Care e taina vibrației oare, / de-a preschimbat țesătura de piatră în transparență ?" (...) „Spinări rotunde ale depărtării, / din treaptă-n treaptă către nesfîrșit / spre nesfîrșituri spațiile-nghit / Ci unde sînt obîrșiile zării ? (...) „Pe veșnicii să cadă oare-nghețul ?" (...) „Cînd moartea crede-a-și polei livada, / din fructe cîte oare sînt oprite ?".

Cunoașterea, condiționată de dovezi și repere fixe, este confruntată cu inconsistența acestora. Căutarea reperelor este una din temele volumului : „Că ai trăit, mai ai tu vreo dovadă ?" Există metafora punctului fix, „dar punctul fix mereu se-ndepărtează". Lirica Lidiei Stăniloae aspiră, la definirea acestui suprem reper : „miraculosul punct, domnind stăpîn / pe lumi cu nepăsare-mpărătească. / Din beznă, el le cheamă, le îmbie / și fără preget spațiile-l cată, / într-o șerpuitoare psalmodie / s-atingă neființa-i minunată". În sistemul metaforic al poetei, imaginea acestui reper rătăcitor în intermundii dobîndește o frecvență semnificativă : „Într-un hățiș de spații, punct bizar / pe incolore planuri rotitoare / își poartă netrecuta lui candoare / cînd nențelesurile-n el răsar".

Căutarea reperelor animă un întreg univers de semne, antrenate într-o mișcare comună : „cercuri rotindu-se-n cercuri mai mari și căutînd centrilor centrul".

O constantă tematică a volumului este notația diversă a ipostazelor luminii, în sintagme reverberante : „Lumina ninge-n fulgi subțiri" ; „Din ceața-abia ghicită siroiau lumini" ; „Din teascuri pică mustul luminilor strivite" ; „Lumina ninge nesfîrșit / de nicăieri, de pretutindeni".

O „temă" frecventă este și aceea a puterii verbului de a structura lumea întru cunoastere, căreia i se opune tendința adversă a tăcerii cuvîntului lipsit de forța magică : „Haotic stivuite, mormane de silabe / nimic nu spun, deci nu sînt. Nu sînt, tăcînd de-a pururi".

Lirica Lidiei Stăniloae, celebrînd uneori trăiri intime, optează preponderent pentru formula gnostică, deși cîteva poeme **(Cu-o vorbă nențelesului... Cinci cînturi ale Isoldei)** ilustrează șansele unei poezii erotice, în același timp discretă și puternic emoțională. Latura meditativ-interogativă definește însă cantitativ volumul, cu inerenta sa notă discursivă. Poemele care i se sustrag se transfigurează liric **(Phoenix, Absență, Flacăra lucrurilor, Poveste adevărată, Făt-Frumos)**, atestînd posibilitatea unor modalități de expresie care, asociate cu rezonanța livrescă discretă, realizează împliniri artistice aparte.

Sultana Craia

*) Lidia Stăniloae, „Munții", Editura „Cartea Românească", 1978.

Lirica naivă și emotivă

● Poet, nu fără sensibilitate, e Bucur Chiriac, care, sincer și direct, înfățișează o mică mitologie lirică în jurul vîrstei infantile. „Ingenuitatea" e prin urmare întîia însușire a poeziei lui Bucur Chiriac. Iată o **Nuntă** cu mișcări stîngace, în culori naive ca o pictură pe sticlă, pe care pasta s-a întins involuntar : „Îți amintești, iubito, cum macii păleau/ cînd treceam ca doi miri prin fineață / cum soarele o clipă intrase în ceață / iar fluturii în vis se iubeau ?" Sau simbolistul crepuscul autumnal, tăiat în precisele linii exterioare : „Mai port în mine într-un colț de vis /acel amurg de toamnă-nsîngerată. / cînd stelele-ntr-o horă s-au încins / iar cerul ne cînta întîia dată".

„Copilăria" nu e o vîrstă fizică ci o lume pierdută, o idee morală : „Mi s-a făcut un dor de spicele de grîu. / de pîinea neagră de sub țest din vatră, / de cei ce spală rufele-n pîrîu / de limpezimea cerului-bătrîna poartă".

Elegiacă e pictura mării și cu solitudinea lirică în fața apelor ca înaintea unui tărîm misterios, inanalizabil ca timpul : „Bat vînturi tari se agită marea, / valurile tulburi brațele-și adună / ploaia ne lovește și-n neagra furtună / pescărușii zboară sorbind depărtarea".

Pe poet, îl preocupă și istoria sub o formă baladescă (laudă pe daci cîntă izvoarele) însă izbînda sa estetică e mai degrabă în acest naiv descîntec al „paparudelor", sunet pur ca întîia zăpadă : „Paparude, ludele / n-au mai găsit ludele / trupul calonienilor / și izma vîlcelelor / Paparude, ludele, / au venit iar ludele / să-și caute rudele / lude, paparudele".

Artur Silvestri

*) Bucur Chiriac : „Aproape de copilărie", Editura „Ion Creangă", 1977.

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Sub conducerea tovarășului George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. România, joi, 29 iunie 1978, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor.**

Consiliul a ascultat o informare despre activitățile Uniunii Scriitorilor pe perioada desfășurată de la ultima plenară (26 mai 1978) și a aprobat planul de acțiuni ale Uniunii pe durata lunilor de vacanță.

Consiliul a ratificat ultima serie, pe anul acesta, de noi membri ai Uniunii, ca și titularizarea unor membri stagiari.

De asemeni, Consiliul a ratificat lista pensionarilor pe anul 1978, membri ai Uniunii și moștenitori de scriitori, precum și valoarea cuantumurilor respective, pe baza noului regulament de pensii la Uniunea Scriitorilor.

În cadrul dezbaterilor, pe marginea acestor probleme, au luat cuvîntul scriitorii : Ion Ianoși, Romulus Guga, Corneliu Sturzu, Mircea Zaciu, Aurel Covaci, Alexandru Balaci, Dan Deșliu, Corneliu Leu, Alexandru Andrițoiu, Meliusz Jozsef, Ileana Mălăncioiu, Fănuș Neagu, Mircea Radu Iacoban, Geo Dumitrescu, Virgil Teodorescu, Galfalvi Zsolt, Paul Anghel, Tiberiu Utan, Mircea Sântimbreanu, Dorin Tudoran, Eugen Jebeleanu, Mircea Dinescu, Dan Hăulică, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Ursachi, Laurențiu Ulici, Nicolae Manolescu, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Prelipceanu, Ana Blandiana, Anghel Dumbrăveanu, Edgar Papu, Gheorghe Suciu, Nicolae Mărgeanu, Fodor Sandor, Laurențiu Fulga.

S-a hotărît ca proxima plenară a Consiliului Uniunii Scriitorilor să fie programată pentru ziua de 29 septembrie 1978, avînd ca obiectiv principal analiza revistelor „România Literară" și „Neue Literatur".

CERCETAREA LITERATURII

colocviile «Luceafărului»

Fețele ascunse ale istoriei literare

Destinul unei instituții: Biblioteca Academiei

Destinul unei culturi depinde evident de destinul unor instituții. În cultura națională românească, Biblioteca Academiei Române, înființată odată cu Academia Română, a rămas pînă astăzi forul nostru național în materie de cultură. De peste un secol Biblioteca Academiei Române este implicată în întreaga cultură de pe aceste meleaguri. Ea s-a constituit, prin osîrdia generațiilor de cărturari, de la întemeietori și pînă la cei care i-au dat statutul de primă instituție de carte și de cultură, dintre cele două războaie mondiale, din generația lui Iorga și a lui Bianu, ca tezaurul național al culturii, limbii, istoriei și artei naționale. Marii ei cititori și slujitori se confundă cu marile personalități ale țării. Biblioteca Academiei este depozitara mărturiei despre noi ca națiune. Aici se află documente istorice fundamentale, manuscrise unicate de limbă, bogăția sfîntă a manuscriselor lui Eminescu, fondul numismatic care poate concura fondurile asemănătoare din marile cabinete numismatice de la Bibliotecile naționale din Viena, Paris, München etc. Biblioteca Academiei Române este fondul de certificare a culturii noastre naționale. A te referi la Biblioteca Academiei, este totuna cu a te referi la însăși cultura noastră. Ea a ajuns să fie astăzi apreciată în străinătate ca biblioteca noastră de corespondență și de prestigiu în relație cu bibliotecile naționale din întreaga lume.

Istoria Bibliotecii Academiei Române este implicată în tot procesul de dezvoltare a culturii noastre naționale. Tot ce s-a scris și s-a gîndit în domeniul afirmării limbii, literaturii, artei și istoriei naționale se bazează fundamental pe tezaurul documentar de aici. Fără Biblioteca Academiei nu era posibilă scrierea niciuneia din operele capitale ale culturii noastre de la Hasdeu, Gaster, Maiorescu, Densusianu, Iorga, Pârvan, Cartojan, Călinescu și Giurescu. Fără această bază unică a culturii noastre, Iorga n-ar fi putut scrie **Istoria Românilor**, Densusianu n-ar fi compus **Istoria limbii române**, Cartojan n-ar fi avut cum scrie **Istoria literaturii române vechi** și **Cărțile populare**, Călinescu n-ar fi avut biblioteca de lucru pentru **Viața** și **Opera lui Eminescu** și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.**

Toți savanții, oamenii de știință și de cultură, cercetătorii din țară și din străinătate au găsit în sălile Bibliotecii Academiei Române locul indispensabil de activitate intelectuală, fondul de documentare națională. Pe baza acestuia s-au putut alcătui bibliografia cărții românești vechi și moderne, dicționarele-tezaur ale limbii românești, edițiile, corpusurile de documente istorice, de documente literare etc. Ea este biblioteca de referință în cultura românească și pentru această cultură. De aceea orice încercare administrativă de a subaprecia rolul național în cultura noastră al Bibliotecii Academiei Române, trecînd-o tolerant în ordin secundar, neglijîndu-i atribuțiile și ignorîndu-i rosturile ei în cultura națională, ar prejudicia prestigiul și capacitatea de afirmare prin cultură, istorie, limbă și literatură a geniului nostru. Un tezaur are valoarea sa constitutivă ; el nu poate fi ciopîrțit după criterii administrative, îmbucătățit după dispoziții temporare. Cum ar putea gîndi cineva că ar putea împărți acest bun național, unitar prin el însuși, trimițînd un fond istoric la Arhivele Statului, fondul plastic probabil la Galeria de artă, fondul numismatic la... Mai rămîne fondul de manuscrise literare și incunabule. Este, de altfel, de neînțeles că de ani de zile Biblioteca Academiei Române nu mai are posibilitatea de a achiziționa direct fonduri de manuscrise istorice și literare. Ce se întîmplă cu Biblioteca noastră, cu tezaurul și arhiva noastră națională ? Cu ani de zile în urmă am scris în **Săptămîna** un articol despre aceeași situație, după care nu am auzit decît numai critici, dar nimic nu s-a întreprins. Din contra ! Biblioteca Academiei Române a continuat să fie lipsită de dreptul depozitului legal, invocat atunci de mine, absolut indispensabil pentru constituirea completă a fondului național de tipăritură din vremea contemporană. Așa a fost posibil să avem noi tot ceea ce s-a tipărit în România altădată. Dar ce lăsăm noi celorlalți care vor veni mîine ? Fonduri de carte, de ziare și reviste de după 1944 incomplete, uzate sau pierdute. Biblioteca Academiei nu are dreptul unei aprovizionări prioritare, ci ea primește pasiv ceea ce i se trimite de la o altă bibliotecă ; cum ne spun funcționarii bibliotecii, primește ceea ce rămîne acolo disponibil. Concluzia este alarmantă. Nu există o evidență absolută a tipăriturii românești de azi.

Alt aspect este acela al conservării și apărării de uzură a vechilor fonduri de carte și mai ales de periodice. Sute de titluri se află deja într-o stare deplorabilă. Colecții unice pentru cultura noastră au devenit inconsultabile din cauza deteriorării materiale. Fonduri de ziare și reviste făcute ferfeniță. Mari reviste literare, ziare ale mișcării muncitorești păstrate doar ca inventar. Nu există un aparat tehnic pentru fotocopierea și salvarea lor. Microfilmarea, din lipsă de fonduri, nu poate acoperi decît un minim de urgență, și în plus acțiunea este numai parțială pentru că originalul tot uzat rămîne. S-a ajuns în lume la adevărate minuni pentru salvarea revistelor și cărților vechi uzate, ediții facsimilate, la rotaprint etc. concurînd calitatea originalului.

Un alt aspect îngrijorător îl furnizează neimbogățirea fondului de manuscrise. În tradiția noastră, Biblioteca Academiei Române a păstrat, a achiziționat sau a primit ca donații fondul capital al manuscriselor vechi românești, incunabule, primele tipărituri la noi, tezaurul cărții pe teritoriul românesc de-a lungul secolelor și fondurile literare de manuscrise ale literaturii moderne. E normal ca această instituție să nu poată achiziționa totul. Oricît ar fi de bine înzestrată o bibliotecă, ea nu are cum să cuprindă totul. Asemenea acte de centralizări nu se potrivesc cu nici o cultură care se respectă. Însă între a urma o tradiție, continuînd a primi fondurile marilor creatori din acest secol, pentru a păstra o continuitate, și între a nu mai avea dreptul de a primi, este o distanță dramatică. Ce s-ar fi ales de fondul Maiorescu, dacă Academia Română nu ar fi avut acest drept la 1904 ? Cum am fi condamnat iresponsabilitatea de a lăsa să încapă pe orice mînă fondurile de manuscrise literare ale timpului ? Dar iată că Biblioteca Academiei nu-și mai poate îndeplini misiunea pe care o are de la înființare, ne mai achiziționînd și ne mai primind manuscrise, nici istorice, nici literare. Ea nu are, deci, dreptul de a avea după manuscrisele clasicilor noștri, manuscrisele lui Blaga, Arghezi, Barbu, la un loc cu scrisul nostru din secolele trecute. Straniu procedeu, cînd altor instituții sau pentru alte instituții sînt și fonduri și înțelegere. Mai ales înțelegere. Ideea că Biblioteca Academiei este îngropată în trecut, luîndu-se dreptul ei din născare de a reprezenta tezaurul național al cărții și slovei scrise la noi, mie mi se pare nefirească. Nu pun în discuție dreptul altor foruri de a achiziționa manuscrise, documente privitoare la istoria și cultura națională, dar ca prima noastră instituție de acest gen să fie privată de un drept al ei, de un statut, ca să zic așa, istoric, este de neconceput într-un context al afirmării plenare a capacității creatoare a poporului nostru. Cît mai multe instituții pentru o cultură majoră, devin tot atîtea forme de manifestare și de propulsionare a spiritului unei culturi naționale. Însă cu o singură condiție : ca promovarea celor tinere să nu prejudicieze sau să umbrească prestigiul celor moștenite. În cultură fenomenul de continuitate e tot atît de vital ca și pentru istoria unui popor.

Biblioteca Academiei Române trebuie apărată, respectîndu-i trecutul. Viitorul ei depinde de noi. Biblioteca Academiei Române ne-a păstrat acestе fonduri de documente istorice capitale în ani în care în altă parte mă îndoiesc că ar fi avut aceeași garanție. Prestigiul și demnitatea culturii noastre actuale impune o revenire și respectare a statutului de fond și for național de cultură al Bibliotecii Academiei Române.

Marin Bucur

● Stadiul atins de cercetarea istorico-literară astăzi, și de reconsiderările întreprinse de critica literară contemporană impune rediscutarea de la nivelul unei cote științifice noi a felului în care cultura și literatura română, tradițiile ei cele mai semnificative sînt repuse în circulație de către factorii care sînt destinați să pună în practică acest deziderat. Începînd din acest număr revista Luceafărul va publica o suită de dezbateri (anchete, mese rotunde etc.) pe această temă la care vor fi solicitați să participe specialiști de o competență verificată. Ancheta prezentă, Fețele ascunse ale istoriei literare, care propune celor interesați cinci întrebări va fi urmată de două mese rotunde, una la Iași, alta la Timișoara, la care invitații revistei sînt prof. Constantin Ciopraga, Liviu Leonte, Mihai Drăgan, I. Constantinescu, Al. Călinescu și prof. Eugen Todoran, Ion Maxim, Cornel Ungureanu și istoricul I. D. Suciu.

1. Cum apreciați stadiul actual al apariției de ediții critice din scriitorii români ?

2. Care credeți că ar fi direcțiile prioritare pentru o mai rapidă punere în valoare a fondului de manuscrise încă inedite ?

3. Ce se întreprinde pentru valorificarea arhivelor scriitorilor români din secolul XX ?

4. Ce se întreprinde pentru conservarea manuscriselor și pentru punerea lor la îndemîna publicului ?

5. Care este situația fondurilor de carte, de periodice și de manuscrise din marile biblioteci ?

A nu repeta cazul „Țiganiadei"

1. Despre edițiile critice, privind epoca pașoptistă, mi-am exprimat părerea de curînd, chiar în paginile acestei reviste. Ele există, ca o realitate vie a cercetării noastre istorico-literare, unele sînt în curs de realizare și chiar foarte înaintată. Aș menționa în continuare edițiile Ion Slavici, Ion Creangă, Al. Macedonski, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, Liviu Rebreanu, G. Bacovia, acestea din urmă ajungînd să fie ediții complete, mai exact reproducînd un text fidel, integral. Îmbucurătoare începe să devină situația ediției academice Eminescu, din care, după lungi ani de stagnare, a apărut volumul VII și se pare că volumele ce urmează se găsesc într-o fază de pregătire pentru tipar destul de avansată. În genere, cum s-a mai spus, ritmul rămîne lent (să mai amintim edițiile Grigore Alexandrescu și I.L. Caragiale care s-au oprit, prima la vol. I, acum 21 de ani, a doua, la vol. 4, acum 13 ani ?), iar textele nu sînt întotdeauna ireproșabile. E adevărat, s-au tipărit recent volume de opere care pot fi considerate de referință **(Discursurile** lui M. Kogălniceanu, **Poeziile** lui V. Alecsandri), însă manualele școlare analizează **Doina** lui Eminescu, fără ca foarte cunoscuta poezie să fie inclusă în vreuna din edițiile din ultimii 30 de ani. Corespondența (principala sursă de informație asupra vieții și a operei scriitorului, foarte adesea asupra evenimentelor epocii) se publică exagerat de selectiv (a se vedea I. Heliade-Rădulescu, Delavrancea), sau cu amputări (idem precum și vol. de **Corespondență** Iulia Hașdeu—B. P. Hașdeu). Edițiile critice (ca și volumele sumare de documente ce au apărut în ultimii ani) nu reprezintă întotdeauna instrumentele de lucru de care avem nevoie. Idealul nostru cred că trebuie să fie eliminarea din uz a vechilor ediții, incomplete, greșite, nestiințifice, și scutirea cititorului, a specialistului, de a mai merge la periodice (adesea degradate și practic inaccesibile) sau la manuscrise. Cu toate realizările, uneori excelente, în această direcție, mai rămîne mult de făcut. Lacuna principală o constituie bibliografia, activitatea informațională, încă insuficient sistematizată și desfășurîndu-se, de asemeni, în pas de melc. O bibliografie a literaturii române, una a periodicelor (începute cîndva), a scriitorilor români contemporani, iată mari teme de cercetare în colectiv.

2. Fondurile de manuscrise inedite se găsesc la marile biblioteci și muzee din Capitală și din țară, la Arhivele Statului și în colecții particulare. O punere în valoare a lor se face în volumele de corespondență și memorialistică (ce apar mai ales la Editura „Minerva" și Editura Academiei R.S.R.) și în revista **Manuscriptum,** rezultatele fiind uneori spectaculoase (a se vedea **Epistolarul** maiorescian sau foarte recentul volum **Titu Maiorescu și prima generație de maioreșcieni — Corespondență).** Ne izbim și aici de o seamă de dificultăți. Nu există cataloage centralizate ale manuscriselor unui scriitor, cel puțin din arhivele publice, fără a mai spune că nu sînt tipărite, așa cum se obișnuia într-o vreme (ex. **Catalogul corespondenței lui Ion Ghica).**

Sînt unele biblioteci sau muzee care temporizează punerea la dispoziție a unor documente inedite, sub diverse motive, de fapt pentru ca să aibă prioritatea publicării de „inedit" cineva care lucrează acolo. Mi s-a întîmplat cu destui ani în urmă o asemenea situație la Muzeul de literatură al Moldovei din Iași.

Dar, la urma urmei, cu pasiune și tenacitate, asemenea dificultăți pot fi învinse. Ceea ce mi se pare mai îngrijorător este scăderea interesului pentru munca de editare și lipsa tot mai vizibilă de cadre și în primul rînd de cadre tinere. În facultățile filologice și institutele de cercetare, media de virstă urcă vertiginos înspre 40 de ani ; cei care scriu fac ori critică literară curentă, ori lucrări de sinteză, monografii, istorii literare ; foarte puțini se mai duc în arhive. Ca să meargă acolo, tinerii trebuiesc învățați și încurajați într-un cadru institutional. Munca lor, și nu numai a lor, să fie răsplătită și respectată. În curînd nu vom mai avea paleografi, specialiști în descifrarea și citirea textului, întrucît puținii absolvenți de filologie clasică, de exemplu, sînt folosiți de ani de zile în alte domenii decît cel pentru care s-au pregătit și care ar avea efectiv nevoie de ei. Presa literară ar trebui să acorde o mai mare atenție edițiilor critice și de documente inedite, tocmai spre a spulbera prejudecata că o asemenea preocupare ar fi periferică și minoră. Toți marii critici și istorici literari au început și uneori au continuat **toată viața prin a cerceta** arhivele și a da la iveală textele de **bază** ale literaturii și culturii române. N. Iorga, G. Ibrăileanu, Paul Zarifopol, G. Călinescu, Perpessicius, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu ne spun foarte mult și din acest punct de vedere.

3. În privința scriitorilor **din sec. XX** lucrările de excavare, destul de laborioase, sînt și mai puțin avansate, fapt într-un fel explicabil. **Jurnalul** lui Gala Galaction se găsește la al doilea volum (destul de „goșetat" din păcate), s-a publicat corespondența primită de N. Iorga și de G. Ibrăileanu, **Caietele de creație** ale lui Liviu Rebreanu, corespondența lui Tudor Vianu, jurnalul lui Camil Petrescu, pseudojurnalul (de fapt corespondența) lui Anton Holban. O foarte interesantă activitate în această direcție desfășoară revista **Manuscriptum.** Pînă la analizarea edițiilor critice, ar fi de întreprins publicarea în volume separate a corespondenței și caietelor de creație ale lui M. Sadoveanu (un început există și aici), a vastei corespondențe emise și primite și a jurnalului lui Liviu Rebreanu, a corespondenței lui Mateiu Caragiale, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Pillat și a multor altora. Colecțiile editurii „Minerva" mi se par foarte potrivite. Numai să avem la dispoziție manuscrisele (unele încă în proprietate particulară) și ele să fie comentate de oameni competenți, așa încît să poată apărea texte netrunchiate. Generația noastră este datoare să publice în timpul cel mai scurt inedite de valoare, spre a nu repeta cazul **Țiganiadei,** a cărei formă definitivă a trebuit să aștepte lumina tiparului mai bine de un secol și astfel să nu poată intra în circuitul valorilor universale în momentul cînd a fost creată.

Pentru arhivele scriitorilor din sec. XX evidența este și mai aproximativă decît pentru epocile anterioare. Cred că se impune, și încerc astfel să răspund și la punctul 4, alcătuirea și tipărirea unor cataloage pe specialități ale manuscriselor din toate bibliotecile și arhivele din țară. Avînd să editez, să zicem, corespondența unui scriitor ca B.P. Hașdeu sau Duiliu Zamfirescu, să nu fiu nevoit să mă deplasez la Iași, Cluj-Napoca, Galați, Craiova sau în centre arhivistice mai mici, numai cu simpla supoziție că... s-ar putea găsi ceva și acolo.

Ar fi de dorit o mai bună microfilmare a periodicelor deteriorate de la Biblioteca Academiei și o mai bună utilare cu aparate de proiecție corespunzătoare. Faptul că destule filme sînt aproape indescifrabile constituie un motiv în plus de descurajare pentru cercetătorul tinăr. Cu 20-30 de ani în urmă era o plăcere să se foileteze colecția unei publicații la B.A.R. ; acum, datorită degradărilor și a aparaturii de o valoare modestă, e de-a dreptul un chin. Se simte foarte acut nevoia unor aparate de xerografiat, care să stea la dispoziția cercetătorilor și să-i scutească, în epoca electronicii, de a copia cu mîna, ca pe vremea pisarilor, sute și mii de pagini. Ar fi încă un mijloc de a înviora ritmul de pregătire și de apariție a edițiilor critice.

Al. Săndulescu

Prioritare sînt nu direcțiile, ci calitatea

1. Mai întîi o precizare : numărul de ediții critice apărute în anii noștri e impresionant. Obiectiv vorbind, au început să fie publicate opere complete sau selective din aproape toți scriitorii români fundamentali. Problema e a ritmului în care sînt tipărite. A pauzelor dintre volume. A faptului că, totuși, îngrijitorii au devoluționat, la nivel științific, o serie întreagă de chestiuni : stabilirea textului definitiv și a variantelor, investigarea ecourilor acestuia în epocă și în postumitate etc. Ceea ce presupune timp, energie, dăruire profesională și afectivă, existența unei bibliografii pe cît posibil exhaustivă, despuierea periodicelor și cercetarea arhivelor. Interesului editorial acordat clasicilor secolelor trecute, i se adaugă cel manifestat pentru autori exemplari dintre cele două războaie mondiale. Aș cita, printre altele, ediția cu totul remarcabilă a **Operelor** lui Liviu Rebreanu, sub îngrijirea lui Niculae Gheran, adăugînd că se află în pregătire edițiile critice ale **Operelor** lui Lucian Blaga, Ion Pillat, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu. Țînta fiind realizarea mult visatului și absolut necesarului „corpus" al literaturii române.

2—3. În ultimii opt ani, numai la Editura **Minerva** au fost publicate aproape treizeci de tomuri cuprinzînd documente literare provenind din arhive particulare, din arhive de stat sau din tezaurul unor biblioteci. Multe valorifică pagini extrem de interesante pentru biografia socială, intelectuală și afectivă a scriitorilor români din veacul nostru. Edițiile critice sînt și rodul investigațiilor în arhive. Dovadă „adendele". Păcat că nu avem încă inventare publicate ale manuscriselor aflate în diverse locuri. Biblioteca Academiei, Biblioteca Centrală de Stat, Muzeul Literaturii Române, bibliotecile universitare, cele județene, casele memoriale ar trebui, după opinia mea, să vină (adaug : și Arhivele Statului) în întîmpinarea uriașei sete de informație a cercetătorilor. Ca editor, mă simt obligat să-i felicit pe cei ce, veritabili benedictini, se dăruiesc muncii de descoperire și identificare a ineditelor. Fără să-i uit pe cei ce conservă și pun la îndemîna istoricilor literari fondul de manuscrise aflat în păstrarea lor. Ambii sînt furnizorii generoși ai editurilor. Și, prin ele, ai foamei de informație a cititorilor. Întrebați de „direcții prioritare". Ele există, odată ce textele incredințate tiparului au, obiectiv, o importanță informațională majoră. Problema e însă mult mai complexă decît s-ar părea la prima vedere. Pentru că unele volume au un unic subiect. În altele e vorba de o multitudine de subiecți. În unele cititorul e solicitat să urmărească un destin, în altele o epocă. Prioritare, cred, sînt **nu** „direcțiile" ci calitatea (eventual cantitatea) informațiilor recuperate.

4—5. Nu sînt în măsură să dau vreun răspuns.

Aurel Martin

Realitatea visului

PROFIL

Irismul discret, intelectualizat, trădă încă din volumul de debut **Arme albe** (1969) un poet autentic, care se refuză gesticii grandilocvente, emfatice. Vasile Igna e un temperament retractil, vocea sa e surdinizată, o ușoară melancolie traversează precaut aceste „elegii întrerupte". Înaintarea în oniric, continuată în **Fum și ninsoare** (1972) se menține între timbrul minor al confesiunii și tentația explorării zonelor fantasticului **(Noaptea sfîntului Andrei,** de pildă), pentru ca optiunea să devină mai explicită în **Provincia cărturarului** (1975), retranșare și meditație matură a unei sensibilități ce-și construiește deliberat refugiul în utopie. Delicat și fragil, demersul liric escaladează o „scară în vis", cu o incintătoare confuzie a planurilor. E ceea ce încearcă scriitorul și în noul său volum, **Ora morilor de vînt** (Editura „Dacia", 1978), trecînd de această dată sentimentul indeciziei în registrul prozei. **Realitatea realității,** cum ar spune Watzlawick, jocul realului și al fantasmelor revine în prima secțiune : **Apele somnului.** Semnificativ mi se pare decorul ales în nuvela inaugurală, unde naratorul (prozele sînt scrise la persoana întîi) urmărește, ca meteorolog și geodezician, formarea unui plaur într-o întinsă împărăție acvatică : „Era un pămînt nou, o **terra nova** ce se năștea sub ochii mei și aveam senzația că asist la o nouă geneză, calmă, fără convulsiuni, lenesă și dreaptă ca însăși curgerea vremii. Grîndul era un pămînt fără trecut, nu pentru că acest trecut nu-mi era cunoscut, deoarece venisem întîmplător aici, ci pentru că **istoria lui se năștea în fiecare clipă, era tot una cu prezentul, un prezent pe care eu însumi îl construiam, îl închipuiam mai mult decît îl trăiam".** (subl. ns.). Dialogul povestitorului cu o broască testoasă (simbol al Timpului imemorial), experiența premonitorie a unei levitații **(O zi torîdă),** strania metamorfoză înainte de moarte a bătrînului pescar Iovan și invazia, după furtună, a unor animale marine cuprinse de impulsul unei sinucideri colective **(Crabii de iarbă),** halucinanta revelație a relației dintre eros și moarte **(Noapte de vară)** etc., toate aceste proze confirmă aceeași senzație nelinistitoare și totuși calmă a unei „geneze", în cuprinsul realității, a celeilalte **realități,** închipuite. Ea este acel „prezent" construit și sesizat de narator printr-o stare de continuă alertă, voluptate și teamă. Naratorul excelează în observația unui proces de metamorfoză ce angajează simultan psihismul și celula biologică : „Stăteam întins pe spate ceasuri întregi cuprins de senzația aproape dureroasă că trupul îmi suferă modificări misterioase, insesizabile". Ele sînt îndeobște avertismente ale morții : cu puțin înainte de a-și afla sfîrșitul în valurile mării dezlănțuite, bătrînul Iovan se preface în frumosul, tînărul pescar de odinioară ; o pată cafenie, apărută pe torsul naratorului („pielea era zbîrcită, îmbătrînită, carbonizată") **pare** să explice capacitatea sa neașteptată de a deveni invizibil și a plana, liber de legile gravitației, deasupra banalului decor cotidian. Simțită ca o experiență livrească, aproape amuzantă, levitația nu e însă decît un exercițiu pentru desfacerea finală din ființă. Epilogul acestei stranii „nopți de vară" ar merita citat în întregime, pentru frumusețea măsurată, rece, a notației premeditat obiective a morții, înțeleasă ca o despărțire și o ruptură (dar și o eliberare) din prizonieratul legilor fizice. Senzația alteritătii (trecerea bruscă de la persoana întîi la a treia, „trupul său...") e accentuată introspectiv, strict analitic, în **Intrarea în lumină.** Moartea e de altfel numitorul comun care unifică substanța primei părți a volumului cu următoarea, intitulată sugestiv **Exerciții de memorie,** unde prozatorul încearcă o modalitate obiectivată, recunoscînd continuarea unui topos din tradiția cîtorva înaintași în proza transilvană : Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, Liviu Rebreanu (cel din **Dincolo),** V. Papilian, Al. Ivasiuc. În **Cer jos,** spre pildă, un țăran își presimte sfîrșitul : stări difuze, paradoxale îl anunță ; o ceremonie cinegetică ritualică exorcizează ura **(Vînătoare de toamnă)** ; ascensiunea și moartea unei moșierese devorată de orgoliu **(Poveste de iarnă)** reia motivul femeii virile, purtătoare a stigmatului thanatic, frecvent în literatura română : **Visul și întoarcerea** (mai puțin realizată pe linia intentiei epice de anvergură istorică) are în centru rememorarea provocată de moartea Tatălui ș.a.m.d. Între versul mai vechi al poetului : „Eu îmi aduc aminte vise ce nu s-au visat" (inclusiv **motto**-ul cărții, din Mateiu Caragiale) și singura realitate, a morții, spre al cărei tropism materia liricoepică gravitează, o relație secretă se stabilește în proza lui Vasile Igna, dîndu-i timbrul propriu, tulburător citeodată. O neliniștitoare funcție a **luminii** se insinuează constant în pagină, amintind valența simbolică acordată și de Liviu Rebreanu aceluiași element. Copil, naratorul își amînteste că stingerea lămpii îl transpunea într-o așteptare a „asaltului imaginilor, cu detașare și calm" ; noaptea (absență a luminii) e „un fel de cameră obscură" unde evenimentele diurne erau retrăite la altă scară, „ca într-o altă viață" ; nocturnul e o „balanță a lumii", menținînd echilibrul unei duble realități etc. Majoritatea povestirilor se încheie de altfel cu izbucnirea luminii (după ce cadrul lor epic se desfășurase sub imperiul serii sau al nopții) : în **Apele somnului** „roata de foc a soarelui arunca peste lume săgeți de lumină" risipind vedeniile ; finalul **Nopții de vară** se dizolvă în lumina „discretă și calmă" a lămpii din straniul interior bacovian ; peste dezastrul din **Crabii de iarbă** un far cu lumina verzuie își aruncă „clipirea lui rece" ; o lumină „palidă", „bolnavă", a astrului solar, alungă ceața diminetii în **O zi torîdă** ; „umilă și amăgitoare" e și raza furișată în camera de spital din **Intrarea în lumină.** De fapt, avem de-a face cu două **lumini :** una, interioară, care e adesea sinonimă cu moartea și cealaltă, a realității fizice abandonate, rămînînd ca un element accesoriu, devenit inutil. Această lumină „materială" e întotdeauna opusă întîmplării narate, stranietatea căreia fiind contrapunctată prin epitetul divers al unei lumini **rămase.** Ideea desprinderii de existență se prelungește și în ultimul ciclu al cărții **(Pre-texte),** suită de proze poematice, unde lirismul evocării, notația mișcărilor intime fuzionează cu memoria contactului candid cu o realitate virgină. Aceste „cele dintîi amintiri" (fără a fi totusi „sadoveniene" în înțelesul scriiturii) refac universul edenic-umil al copilăriei : descoperire a dimensiunilor temporale **(Zilele),** surprindere a sufletului ascuns în obiecte, duioase „lacrimae rerum" **(Lucrurile),** al spațiului populat cu **Animale,** reverii, contemplatie **(Visul),** dar și cu limita presimțită mereu a unui **Dincolo.** E aici o voluptate a întoarcerii în concret, transmisă și din poezie **(„Să iubești lucrurile neînsemnate în preajmă / să cîntărești sufletul lor pe balanțe de aer / biologia lor secretă să ți-o însușești")** dar și senzația mereu neliniștitoare a unei desfaceri. Prozele lui Vasile Igna sînt „exerciții de memorie" în dublu sens : al unei coboriri în straturile experienței și al încercării puterilor în trei registre diferite. Ici-colo, stîngăcia sau convenționalul imaginii („ochii... ca două boabe de jăratec", „ca două boabe de piper", lumina „de icter", „irisiri fierbeau sub pleoape, gata să părăsească orbitele, adăpostul lor sigur, ocrotitor" ș.a.) sau unele amprente livresti descoperă încă dificultatea acomodării poetului la noul domeniu. Dar analismul introspectiv și fuziunea sa cu zonele de mister promit foarte mult.

Mircea Zaciu

cariatida

grete tartler

Astronomia

Astronomia finului : cometa mentei
trecindu-mi prin răsuflet,
ochiul galben
al boului apune și dogoare ;
și oglindindu-mi părul, prin văzduhuri
trec ierburi ruginii mirositoare ;
din trupul meu ce se usucă altfel
decît al cerului, efluvii cheamă
aceeași stea ce face greierul să sune
și pasărea să zboare ; și să fure
vicleana vulpe ; însușiri de fiară
mi se usucă-amirosind a mure.
O, pierd cărnoase zile, totuși viața
scînteie și mă-ntreb de unde știe
să își păstreze astfel în căpițe
o călăuzitoare-astronomie.

Nici piramidele...

Nici piramidele-n pustie nu sînt
mai veșnice decît aceste stoguri
la care am trudit o zi de vară –
din calcar uriaș pe care-o mină
de gospodar l-a strîns ca să-i ajungă
în veșnicie, hrană pentru vite,
nu curge decît fum uscat, nisipuri
se scurg încet din pietrele cioplite –
Nu-i cu nimic mai trecătoare iarba.

Cum stau privind aceste stane arse
de soare, impietrite peste miezi,
aud chemări deodată răgușite,
lungi benzi de bitum îmi astupă fața
și de pe treptele de piramidă
țîșnește fulgerînd un cîrd de iezi.

Repetatele înfloriri

Holdele de cartofi ca niște cetăți
cu steaguri de care mistreții se sperie,
au înflorit ; răchita din garduri
încolțește Prima Materie :
parcă aruncată anume în drumul meu
îmi dovedește cum se învie ;
bujorii de munte toarnă aurul copt
din cuptoare de ceață tîrzie.
Nu drumul cel lung ostenește pe cel
ce trece pe-aici, nici piatra arzind
de sete nestinsă, ci repetatele înfloriri
așteptate pentru același cuvînt.

Athanor

Aprindem focul, drojdia ce face
să crească piinea trupului, și-mplintă
nuiele lunecoase de alun
în miezul de bureți cu iute lapte,
aprindem focul, luminînd poiana
prin care cel iubit, cu șoimi în pumni
vinează alte umbre, mai departe...
O, nu-i cuptorul Athanor, acela
acoperit cu pînze de păianjen,
acela se răcește pe-ndelete
și nu l-am curățat de frica sării
sau a cenușii ce se-așterne-n plete.
E doar un foc de rînd...
pînă în zare
se văd copacii, stîlpi de catedrală
în care piatra cea filozofală
clipește-ascunsă...
Niște păsări
care zidesc așa, la nimereală...

Pe marginea lanului trece rapsodul

Străvăd, cînd aplaud, prin palmele ude
două frunze de cinepă, degete verzi
răspunzînd la clinchetul de libații.
Pe marginea lanului trece rapsodul :
un verde pătrat se adaugă, lanul
văzut din purele spații.

Apoi un cerc, un inel pregătit
să primească formele, să le fiarbă :

se stringe pe deget lanțul de iarbă,
se schimbă vremea, o să fie răscruce,
se innoadă acele fragile tulpini
care-mi cresc prea înalte în cale :
un covor care nu știi ce sus se înalță,
un covor care nu știu pe unde mă duce,
cum e scris să se-ntîmple :
„în anul ce vine
tu, fir de iarbă, să te faci fin,
iar eu să fiu în casa bărbatului meu
cu un prunc de aur la sîn".

În grădina cu sigilii

Fețele noastre au semne ciudate,
ca niște marmuri, ca niște agate,
fluturi cu crisalida-n pămînt
rumegînd rădăcinile otrăvitoare,
petale livide, cu zîmbet arzînd
ca laptele corosiv dintr-o floare.
Vei zice, rotindu-te printre poeți,
că seamănă cu mătrăgunele, ca în vraja
cu prefaceri în somn, cu otrăvuri latente ;
o scriere neînțeleasă așterne
legea pe trecătoarele pergamente.
O, da, în grădinile pline
de semne e greu să găsești
hieroglifa potrivită cu tine,
se șterge cuvîntul, se șterge și trupul
ce-ai vrea să-l alături în cite-o frază,
zadarnic trudești cu arhaice scrieri
lîngă cel care, iată, se-ndepărtează.

al. raicu

Ca pînzele

Să nu te temi în dimineață
chiar de-i zăpadă ori e vînt.
Argintul curge pe pămînt
spălindu-te ușor pe față.

Ridică brațele-n cîmpie
și-nalță-te în stol de vrăbii,
ca pînzele de pe corăbii
cu umbre-n unda vișinie.

Vei birui ca-n orice zi
gonind cu norii zarea toată
ce amețește ca o roată
ce-n începuturi se trezi.

Aleargă peste tot, adună
ce sparg gîngănii dedesubt
unde-un oștean cu osul rupt
ascultă goarnele din lună.

Simți-vei cum din discul zării
te-ajung și ierburile cerești,
și cum într-o clipită crești
dînd zilele pe rînd cîntării.

Și l-am primit

Un minz intră pe poartă
cu botul de miez dulce
cătînd spre fînărie
devreme să se culce.
Avea pe ochi lumina
ascunsă de pe dealuri
cernută-n adîncime,
zburătăcită-n maluri.
A nechezat o dată
simțind aceeași boare
din țarina scăldată
în ierburi verzi și floare
Și l-a primit în palmă
înmugurit de-o stea
ce-și implinta lumina
peste poteca mea.

Trec ca un cerb

Veți da-ntr-o dimineață de-un abur nefiresc
pășind sub bolți de viță-amețitoare
și veți afla cum puii de pe sub streșini cresc
sfidînd lumina însăși ce mă doare.

În mijloc cercul moale de cretă se desface
și eu v-arăt pe timple dorința de acum.
Poate spre o-mplinire de semne mai stingace,
poate ca o pecete învăluită-n scrum.

Cum aerul vibrează, un legămînt vă fac :
să nu săpați în milul ce se adună-n creste,
lăsați afundul ierbii ce unduie pe lac
și așteptîndu-i taina ieșită din poveste.

Ne despărțim cu trudă ; sub arcul de amurg
trec ca un cerb cu fruntea scăldată în lumină.
Piciorul doar tinjește la șeaua unui murg
simțind cum prin inele pătrunde-n rădăcină.

maria-luiza cristescu

ÎNTOARCEREA FIGURANTEI

După doi ani de absență din Orhei, perioadă în care nu avusese timp să se gîndească la maică-sa, Minerva intrase în casa Căstăian ca într-o casă străină. De cum o văzuse pe Livia care o conduse în sufragerie, își rotise ochii în jur cu interes. Apoi cînd imaginea și atmosfera casei negă tot ce păstrase despre ele în minte, curiozitatea i se aprinse. Se întîmplaseră aici destule evenimente pentru ca nimic din ce știa să nu mai răsară din locul sau ungherul în care îl lăsase ea. Casa peste care se năpustiseră dezordinea și nesiguranța părea curățată de pecetea destinului rău care o luase o vreme în stăpînire.

Despre Livia Jitaru știa din scrisorile domnului Bogdan. Relatări ale stării averei Căstăian. Știa de contractul smuls unei femei asuprite de rachiu, asuprite de viață și singurătate. Anunțată de Livia, Lucreția intră în salon și își întîmpină fiica. Cu autoritatea și răceala ei dintotdeauna, ca și cum nu trecuse mai mult de o săptămînă de cînd nu o văzuse pe Minerva și, în afară de acest gol de timp între ele, altceva nu putea să existe. Minerva privi cu încîntare de modistă rochia nisipie și lucioasă a maică-si. Parcă ar fi vrut să copieze modelul și să o folosească pe Lucreția drept manechin. Culorile frumoase din obrajii ei, o anumită blîndețe trufașă din priviri își aleseseră ca pieptănătură părul negru ridicat într-un coc mare. Fața rămînea descoperită, cu ochii lungi, cu gene drepte și scurte, cu nasul subțire și buzele palide. Părea atît de senină mama asta a ei, încît sugera că nimic de pe lume nu i s-ar părea nici imposibil, nici înspăimîntător.

Minerva îi sări de gît și o sărută cu toată candoarea de care era în stare.

— Arăți minunat, dumneata, mamă ! Pur și simplu minunat ! Cum ai făcut ? întrebă ea. Cum te-ai descurcat după ce am plecat noi ?

— Nu m-am descurcat ! răspunse Lucreția cu un zîmbet îngăduitor. S-a descurcat Livia cu mine. Întreab-o pe ea.

Minerva roși căci chiar dacă nu se gîndise neapărat la patima beției maică-sii, întrebarea n-o excludea. La urma urmei era chiar curioasă.

— Bine, asta înțeleg, dar restul ? Casa asta frumoasă, liniștea ta, soțul, doar nu le-ai găsit pe mijlocul drumului ?!

— E adevărat ! M-au găsit ele pe mine ! glumi Lucreția căreia îi plăceau îndrăzneala și curiozitatea uneori lipsită de respect a fiicei ei mai mari. Nu se oferea însă ca țintă a lor.

— Of, exclamă Minerva ca un copil, grozav mi-ar place să știu cum s-a întîmplat !

Lucreția rise și scoțînd din bufet o sticlă de vișinată și pahare le aduse la masă.

— Peste o jumătate de oră vom lua masa. Ai destul timp să te schimbi.

— Of, repetă Minerva exclamația, ca și cum altceva nu-i venea în minte. Rise și ea împreună cu Lucreția, recunoscîndu-și uimirea, iar maică-sa iertîndu-i-o. Avea ochii lucioși și buzele umede, iar ce și-ar fi dorit mai mult și mai mult în această clipă era o lungă poveste, de-a fir a păr, despre ce se întîmplase din clipa în care plecase ea la Arad. Numai că acest lucru nu i-l va oferi nimeni, iar curiozitatea ei se va înteți pînă la un punct atît de înalt, încît după aceea nu va avea decît să se stingă. Pînă la ora mesei îi povesti Lucreției despre magazinul pe care îl ținuse în Arad, despre banii pe care îi cîștigase odată cu respectul negustorilor români de acolo. Despre Căsătoria Micuței ca urmare a acestor două lucruri.

— V-ați descurcat bine ! o lăudă Lucreția, fără să întrebe nimic altceva. Domnul Bogdan îi arătase scrisoarea Minervei prin care era informat despre nuntă ca și despre faptul că „anunțase familia mirelui de starea de boală a mamei ei, pricină pentru care aceasta nu putea participa". Uitase însă să-l roage pe negustor să-i spună Lucreției ce se întîmpla cu ele.

Gîndindu-se că nu se purtase prea bine cu mama ei, plecînd și uitînd-o cu totul doi ani de zile, ca pe o moartă, dar și că poate avusese dreptate, Minerva mai oftă o dată și își trecu mîna peste față.

— Bine că s-au dus toate așa cum s-au dus ! lichidă ea și îndoielile, și binele și răul pentru a o putea lua de la capăt. Nici prin minte nu i-ar fi trecut că trebuie să se simtă vinovată fiindcă se rușinase de mama ei în fața familiei Drăgan. Așa cum nici maică-sa nu părea să se rușineze de tot ce se întîmplase o vreme cu ea. Cel puțin în privința asta, Minerva era fiica Lucreției Căstăian.

— Soțul meu este domnul George Cîndea ! spuse Lucreția fiicei ei ca să termine cu informațiile și noutățile. Tatăl tău îi vindea lînă.

Minerva o privea atît de uimită și admirativă pe mama ei ca și cum avea înainte Omul care mănîncă foc sau Femeia fără oase ale circurilor, ceva care era, de față, viu, fără să fie totuși cu putință.

— Of, mamă ! îi zîmbise Lucreția, dezarmată.

Era încîntată de întîmplările în care nu avusese nici un rol. Se petrecuseră fără să țină seama de existența ei. Ea însăși fiind la Arad credea că restul lumii, cei din locurile unde nu e ea prezentă, somnolează sau dorm.

— Și cum am să-i spun eu domnului Cîndea ? Ce rudă îmi este ?

— Ai să-i spui pe nume, răspunsese îngăduitoare mama Minervei. Ești femeie în toată firea, ai averea și rostul tău, așa că soțul mamei tale nu-ți mai poate fi vreo rudă. Sper că ai să te înțelegi cu el, atîta vreme cît vrei să stai cu noi !

Minerva sesizase avertismentul din cuvintele maică-si și înțelesese că nu o iertase pentru plecarea la Arad. Sau, o iertase, dar nu mai aveau nimic de împărțit. Nu se supără, ba chiar i se păru cît se poate de normal.

— Mi-ar place să rămîn cu voi, spuse roșind ! Țin foarte mult la tine ! declară deodată ca și cum maică-sa era o cunoștință cu care se împrietenise și pentru care începuse să aibă sentimente de căldură și stimă.

Domnul Cîndea intrase în salon. Livia îl anunțase de venirea fiicei soției lui. Trecuse deci mai întîi prin dormitor, își schimbase haina neagră cu alta tot neagră, dar mai nouă și își pusese o cămașă de sărbătoare.

Desene de Florin Pucă

— Servus, Minervă ! spusese cu solemnitate. Bine ai venit în casa noastră.

— Servus, George ! răspunsese Minerva ridicîndu-se de pe scaun.

Nu avusese de gînd să-i spună pe numele mic, dar bine făcuse. Întîi mirat, domnului Cîndea i se păru că este apelativul cel mai potrivit din partea fiicei soției lui.

— Șezi, dragă ! o invitase, ca un profesor sau un popă. Îi plăcuse că o intimidase pe femeia asta, în toată firea, atît de întreprinzătoare și cu noroc în afaceri.

Lucreția privea scena cu un zîmbet de om stăpîn pe situație. Părea că știe și prevede tot ce trebuie ca nu cumva să fie luată vreodată prin surprindere.

— Servus, dragă Lucreție, i se adresă Cîndea și apropiindu-se o sărută ușor pe frunte luîndu-i mîna. Apoi îi sărută mîna într-un fel care pe Minerva o tulbură. Omul ăsta solemn și puțin sever părea de-a dreptul emoționant de apropierea Lucreției.

— Servus ! spusese Lucreția cu vocea mai joasă decît în conversația dinainte. Parcă și-ar fi făcut o declarație de dragoste, i se păruse fiicei ei.

— Te-ai întîlnit cu domnul Bogdan ?

— Sigur ! răspunse Cîndea. Diseară primește oaspeți. Te roagă să-l onorezi cu prezența ta.

— Am să mă duc ! răspunse soția.

La sindrofiile domnului Bogdan, Minerva încă nu fusese invitată. Lucreției nu-i mai ceruse să o ducă și pe ea. Se simțea o fiică neluată în seamă.

După prînzul în patru cu cei doi Cîndea și Septimiu, Minerva rămase în sufragerie, în „prinzitoriu", cum spunea mîndră de cînd se întorsese în Orhei. Era tulburată, nemulțumită poate și, din această pricină, gata să intre într-o nouă stare de fervoare.

— Feciorul nostru a făcut mari progrese, spusese la un moment dat Cîndea în timpul mesei. Are sîrguință și memorie bună.

Abia acum Minerva își dădu seama că era vorba despre Septimiu, la care nu se prea gîndise ca și cînd nici n-ar fi existat vreodată. Toată atenția și-o îndreptă spre Lucreția. O cuprinse deodată un dor de el atît de mare încît, cu lacrimi în ochi, fugi pe coridor spre birou. Bătu și intră în atmosfera plăcută mirosind a fum de pipă și a cărți. Cîndea, în cămașă, cu haina neagră așezată pe spătarul scaunului, ridică privirea spre ea, atrăgîndu-i astfel atenția că intră într-un loc unde deranjează și nu se cuvine s-o facă.

— Te rog să nu ne conturbi, dragă Minerva ! spune Cîndea.

Cîndea, cu mînecile suflecate la cămașa scrobită, cu spatele la ea, întoarse puțin capul. Nu era jenat că fusese găsit așa, ci indignat că cineva intra într-un loc unde doar el avea dreptul să fie și în acea ținută.

— Minervă dragă, aici lucră bărbați ! Să nu ne mai conturbi vreodată ! spuse cu vocea stăpînită. Degetele feciorului sînt pătate de cerneală pentru că scrie cu pana și cu cerneală ! Cînd termină lucrarea lui, se spală ! Știe bine ce și cînd trebuie ! explică el cu răbdare și iritare. Erau călcate regulile casei, se amesteca cineva în necunoștință de cauză !

Minerva ieși închizînd cam brusc ușa. Auzise vorbele pe care le auzise ! Ca și cum cine știe ce scofală făceau ei acolo ! Parcă puneau la cale rosturile lumii, răsturnarea sau reașezarea ei în matca din care se smintise ! Orheian îngîmfat, Cîndea ăsta, care crede că pămîntul nu se învîrtește fără el și se apucă de orice trebușoară gospodărească de parcă de ea ar depinde judecata de apoi !".

Intră în camera ei și se trînti pe un fotoliu. Totul era la locul lui așa cum lăsase cu doi ani în urmă, numai că strălucea de curățenie și lipsea orice fir de praf. Erau perdele noi și draperii groase de plus la ferestre. Fără să știe de ce să se apuce sau cu ce să-și omoare vremea, deschise sertarele comodei și văzu vrafuri de lenjerie albă, brodată și apretată mirosind a levănțică și naftalină, ca și cum o așteptaseră așa atîta vreme. Deschise alt sertar, cel cu mănuși și flacoane și le găsi și pe astea la locul lor, numai că aranjate și înțepenite ca la o defilare a gărzii. În alt sertar se lăfăiau cămăși de noapte de batist, subțiri și atît de bine călcate încît parcă nu fuseseră atinse și ele de o mînă de femeie. Închise furioasă sertarul, împingîndu-l cu genunchiul și lovindu-se.

— Doamna Lucreția spune că dacă nu vă plac cămeșile de noapte vă poate da altele mai lux ! auzi. Era Livia, care bătuse la ușă și sta respectuoasă cu mîna pe clanță.

Fusese așteptată doi ani de zile. Întoarcerea de care ea însăși nu știuse vreodată că se va petrece, în casa asta conta ca sigură. Iată un lucru pe care obiectele i-l comunicau abia acuma. Se înfurie și se întoarse brusc.

— Dar tare mai e grijulie și gospodină maică-mea asta ! spuse cu ochii scînteind.

— Este, cum să nu ! răspunse femeia puțin speriată. Înțelesese și ea că Minerva era de-a dreptul revoltată de schimbarea Lucreției și că la asta face aluzie, cu supărare. Dar Livia era mai devotată acum de frică, după ce probase că altfel nu se poate.

La moartea domnului Căstăian, om de șaptezeci de ani, rămăsese un nume bun, lucrul cel mai prețios pentru românii din Orhei, două fete de măritat, frumușele și cu învățătură așa cum se cuvine. Bătrînul murise cu toată cinstea. Îl luase dumnezeu încet. Avusese destul timp să-și aranjeze socotelile, să pună cele două dote deoparte, cu acte, să scrie în fața notarului toate clauzele care să apere de orice proces și răutate averea și dreptul văduvei. Legalizase situația lui Septimiu, copil înfiat, dar cu aceleași drepturi de pe urma lui ca și propriii lui copii. „Dacă are act la mînă, n-are cine să-l oprime, să-l alunge sau să-l jefuiască ! Nici nemulțumiri și atacare de testament nu putea fi din partea fetelor sau a cine știe cui. Patimile numai atunci se ivesc, spunea Căstăian, cînd stăpînul familiei n-a lăsat toate actele în regulă !" Și el le lăsase. Totul scris, întăbulat, de față cu notarul.

Mai mult de o lună de zile trecuse din noaptea cînd se sculase domnul Căstăian din patul conjugal, aprinsese încet o lampă de noptieră și își trezise soția.

— Tu, Lucreție, scoală-te că eu am să mor ! șoptise cu grijă pentru somnul consoartei.

Lucreția se trezise, dar nici nu se pornise să plîngă și nici să se vaiete.

— Nu acuma, dacă îmi ajută Dumnezeu, dar repede de tot ! continuase soțul.

Rămăseseră apoi toată noaptea față în față la o măsuță pe care el așezase un vraf de acte. Se sfătuiseră cu glas scăzut și blînd cum să facă să fie bine pentru toți, să-și facă datoria și să nu ajungă de rîsul lumii.

În cămeșoaia de noapte cu motive naționale, domnul Căstăian socotise să-i explice soției lui pentru ce rațiuni îi mai rețează ei din avere, ca nu cumva după moartea lui, cine știe cum, sfătuită sau rău îndemnată, să i se pară că trebuie să capete ea totul.

— La fete trebuie să le dăm după puterile noastre și chiar mai mult !... Așa o să se mărite bine și o să arate ce au fost în stare să facă părinții pentru ele. Feciorul ăla e al nostru dacă l-am luat și trebuie să-l ajutăm tot atîta !

— La copil să te gîndești ! spusese ea. Să n-aibă de cerut nimărui nimic. Nici mie și nici surorilor lui. Femeia e ca femeia.., spusese ea pe ginduri, nu știi ce bărbat își ia, ce i se năzare sau ce blestem cade pe ea... E în stare să-și lase frații sau copiii pe drumuri... I se schimbă mintea ori sufletul, o fac viața sau oamenii din om în neom ! Feciorul ăsta să aibă ce-i al lui pus deoparte ! Fie că avea ea cunoașterea vieții și a oamenilor, fie că îi apăra pe alții de sine cum se apăra pe ea de ceilalți, Lucreția gîndise bine, după cum avea să se arate mai tîrziu.

— Așa, fată dragă, spusese bătrînul cu duioșia de cu douăzeci de ani înainte, dar cu vocea mai aspră a virstei. Așa e bine ! Iară tu să te măriți repede cu un om de treabă, de seama ta, mai tînăr, nu cum am fost eu ! Dacă n-are avere cîtă tu, nu-i nimic ! Ai tu destulă ! Numai să fie muncitor și să-ți respecte casa, voința și copiii !

Lucreția privise o clipă în gol, parcă dorind să pătrundă ce avea să se întîmple cu ea. Și încuviințase.

— Așa am să fac !

O săptămînă întreagă durase pelerinajul funcționarilor la patul bolnavului. Cu ușile dormitorului închise, semnaseră și întocmiseră acte, puseseră parafe și apoi legalizaseră totul așa cum se cuvenea. Abia apoi începuseră vizitele rudelor și prietenilor și după acestea plînsul și vaitele nestăpînite ale slujbașilor și gospodarilor de pe pămînturile și de la morile sale. Noaptea dormeau cu o lampă aprinsă, Lucreția îmbrăcată, așteptînd din moment în moment să se petreacă ce o încredințase bărbatul ei că se va petrece. Din cînd în cînd, domnul Căstăian se sufoca și horcăia. Ea îi da un pahar de apă cu zahăr, iar după ce se liniștea criza, bărbatul îi spunea :

— Nu acuma, nu te teme ! Mai am încă atîtea de așezat la locul lor !

Și iarăși ședeau de vorbă cîte un ceas, pînă cînd bolnavul adormea.

După alte cîteva zile cînd au încetat să mai vină notar și avocați, domnul Căstăian și-a chemat pe rînd fetele și a vorbit îndelung cu ele. Apoi l-a chemat pe feciorul lui adoptiv și i-a spus ce i-o fi spus. Au mai trecut încă zile pînă ce a murit. Între timp făcuseră ferparele de înmormîntare, aleseseră împreună chenarul și florile anunțului, chiar și mostra pentru cele mai potrivite formulări de vorbe pentru a le tipări în ziarul din Arad, pe românește și ungurește. Hotăriseră unde se va pune masa de înmormîntare și cine va fi anunțat, ce fel de bucate și băuturi să li se dea la priveghi. Se sfătuiseră împreună, așa cum făcuseră aproape douăzeci de ani.

Apoi, într-o dimineață, cînd Lucreția atîpise de atîta oboseală și veghe. Domnul Căstăian o prinsese ușor de umăr :

— Tu, Lucreție !... Eu acum mă duc !... șoptise și după ce ea se sculase și aprinsese luminarea așezată la îndemînă pe noptieră, respirase o dată tare și dus a fost, așa cum a zis.

Lucreția rămăsese lîngă patul cu trupul bărbatului ei, cu luminarea aprinsă în mînă pînă cînd își arsese degetele. Se gîndise ea la cine știe cîte. Apoi se sculase și își chemase fetele și feciorul, chemase oamenii de pe lîngă casă și începuse ceremonia.

Totul decursese așa cum se sfătuiseră ei.

Cînd s-a deschis testamentul și l-a citit notarul a auzit parcă vocea bărbatului ei așa cum vorbea noaptea cu ea. Un singur lucru nu i-l spusese, dar asta nu se cuvenea. Anume că lasă unei femei, văduvă și lenjereasă din partea Orheiului dinspre Lugoj, din Orheiuț, o sumă însemnată de bani, o căsuță și o grădină „pentru bunătatea cu care s-a purtat cu bătrînețele lui". Nu s-a supărat Lucreția pentru asta, căci doar altfel nu făcuseră nici socrul și nici tatăl ei, și așa cum făcuseră ei fusese bine pentru toți și nimeni nu avusese a se supăra. A cincea zi după înmormîntare se dusese ea cu avocatul Ion de la Tîrnave și înștiințase femeia că are să-și ia ce i se cuvine de pe urma răposatului ei soț. Împlinise tot ce se cuvenea împlinit și băuse prima sticlă de rachiu după care dormise și nu știuse de ea o zi și o noapte, îndepărtînd astfel de ea întunericul în care intra lin, tot prin întuneric.

teatru

t

„Păsările tinereții noastre"

Teatrul dramatic din Brașov înscrie acum, spre finalul actualei stagiuni, în premieră pe țară, piesa scriitorului sovietic Ion Druță, „Păsările tinereții noastre". Dramaturgul este îndeobște cunoscut la noi prin unele fragmente apărute în presa literară, ca și din unele comentarii asupra preocupărilor sale.

Piesa montată la Brașov, cu acest titlu nostalgic, „Păsările tinereții noastre", are capacitatea de a stîrni revelații. Este o dramă de profundă atmosferă, lumea unui sat văzută cețos, cu rare momente străfulgerate de lumină, de pe un pat de muribund. Așezarea în pagină a lucrării amintește retrospective proprii scenariului, întrerupte scurt de secvențe reale. Mai îndeaproape privită partitura, ca și înțeleasă în perspectiva sensurilor ascunse interferența celor două planuri se produce la o delimitare aproape imponderabilă. Stingerea din viață, printr-o boală necruțătoare, a lui Pavel Rusu, președintele colhozului, este în ultimă instanță, esența acestei drame. Dispariția sa constituie demersul unic al piesei. Amintirile sale, frămîntările sale, angoasele chiar, se leagă prin toate firele vizibile și invizibile de lumea din jur. Cu întrebări chinuitoare care țin de superioara morală a unui om angajat cu suflet și trup în fața obștii, responsabil de mai binele ei în noua societate. Întîlnirea, cu puține clipe de trecerea în neființă, cu mătușa Ruța, bătrîna păstrătoare a datinilor străvechi ale satului — scenă posibil reală, dar și posibil închipuită — marchează eliberarea din învălmășeala de gînduri într-un toast ultim pentru „păsările tinereții noastre". Credință și visuri încărcate de puritate.

Dificultățile lucrării, atît de pătrundere plenară a semnificațiilor, cît și de montare și mizanscenă, au fost depășite cu netăgăduite virtuți de meticulozitate și spiritul inventiv, recunoscute de acum, ale regizorului Mircea Marin. În primul rînd pentru că a optat pentru formula scenaristică a spectacolului, iar apoi pentru că, așa cum spuneam mai sus, granița dintre planul imaginar și cel real nu s-a așezat niciodată decis, lăsînd, astfel, circulația unui flux puternic tensionat. Iar galopul amintirilor lui Pavel Rusu l-a transformat într-un sugestiv joc al umbrelor care vin — pe un ecran de fundal — se opresc materializate în personaje aevea și dispar, umbre pe același ecran. Există, ce-i drept, unele momente lărgite teatral (vezi scena nunții) dar acestea sînt accidente care se pierd pînă la urmă în atmosfera generală cu străduințe și har construită.

Distribuția, deși numeroasă, prezintă mai ales roluri episodice. Cu excepția mătușii Ruța, omniprezentă, neadaptîndu-se la devenirea noii lumi, neînțelegînd-o și încercînd menținerea arhaicelor mituri, interpretată comprehensiv de Geta Grapă, actriță impusă mai mult în repertoriul de comedie. Dan Dobre, în rolul lui Pavel Rusu, descoperă datele intime ale personajului, distilînd în nuanțe multiple agonia. Apariții, doar, dar autori de veritabile compoziții Maya Indries, Paula Ionescu, Costache Babii, Dona Cotrubaș-Breazu. Poate cea mai apropiată de viziunea regizorală, Maria Rucsandra Dobre, în dublu rol (mama lui Pavel și prima sa dragoste) adună cu strălucire poezia, marcînd momente de mare emoție ale spectacolului.

Ermil Rădulescu

film

f

Eternul succes al muzicii bune

În filmul **New York, New York**, nu se întîmplă aproape nimic interesant, totuși, ceea ce caracterizează acest music-hall de excepție este captivantul său, permanent în desfășurarea celor două serii. Povestea banală, dragostea dintre Francine Evans și Jimmy Doyle ar putea fi plictisitoare. Martin Scorsese (regie) o face fascinantă plasînd-o în atmosfera Americii anilor '45, a muzicii care în efervescența acelorași ani a invadat lumea și alegîndu-și doi interpreți de incontestabil talent, Liza Minneli și Robert de Niro.

Entuziasmul pentru sfîrșitul războiului pare o adevărată nebunie în care toate valorile s-au răsturnat. Trepidantul existenței zilnice, agresivitatea stăpînă pe relațiile umane, crizele financiare, crizele morale fac ca afirmarea talentelor să fie plină de dificultăți. Legea se dovedește însă aceeași, adevăratele talente, adevăratele valori se impun pînă la urmă, indiferent de cantitatea piedicilor și neajunsurilor, indiferent de gravitatea întîmplărilor de viață. Brodat pe un dialog spumos, inteligent, insinuant și nu lipsit de „poante", construit din muzică de jazz și din acel gen de muzică Broadway căreia numai marii interpreți îi pot demonstra calitatea, legat din imagini generoase în efecte de filmare și culoare, filmul trăiește și printr-un farmec greu de numit și mai ales inedit pentru genul respectiv. Personajele au savoare și naturalețe, senzația de firesc, de adevărat, de „necinematografic" îl fac pe spectator să participe emotional la întreaga poveste, să aplaude din sală succesul cîntăreței de pe ecran, să fie interesat de desnodămîntul arhi-cunoscutei povestiri de dragoste. În acest music-hall, șablonul există fără să mai fie șablon, el este atît de bine mascat, nuanțat și folosit încît devine un adevăr ce interesează, place și convinge.

Uluitoare, acoperind cu egală capacitate interpretativă genul „tanțoșă", genul ingenuă, inventivă, atrăgătoare, duioasă, induioșată, furioasă, sceptică, resemnată, umilită, triumfătoare, amuzată, hotărîtă, Liza Minneli este o stea revoltă în istoria genului. Talentul său de interpretă muzicală este perfect dublat de cel al actriței sensibile, în jocul căreia fiecare gest devine semnificativ, fiecare scenă devine un prilej de a realiza „acorduri majore", cum încearcă filmul să demonstreze. Personalitatea sa artistică acoperă acest film de foarte lung metraj, fără ca tensiunea să scadă vreo clipă, fără ca prezența sa într-o scenă să fie mediocră. Impresionează la această stea de cinema disponibilitatea expresiei și a privirii, în egală măsură cu disponibilitatea registrului vocal. De fapt un film-Liza Minneli în care culoarea, machiajul, unghiurile de filmare, varietatea vestimentară, selecția muzicală și chiar farmecul partenerului o slujesc și-o flatează pe Liza Minneli. Muzica, muzica bună, care astăzi știm că a rezistat filtrului sever al timpului, este materialul din care este făcut acest film de succes al Americii. Un film plăcut și necesar să apară din cînd în cînd pe ecranele oricărui oraș.

Corina Cristea

televiziune

tv

Vara

● Poate a venit și vara, poate în Argentina, Mario își va găsi pînă la urmă mama sau poate, în sfîrșit, între emisiunile așa-zise serioase și cele așa-zise de divertisment vor prevala în vacanță ultimele. Semne bune sînt, între ele mai ales „albumul duminical", o emisiune care în ultima vreme, deși programată la ora siestei, își desfășoară frontul cu ambiție și energie, „ căutînd" mai mult decît, să zicem „ora veselă" de simbătă. Lipsește încă, și la una și la cealaltă, un tip de umor instantaneu practicat cu ani în urmă de Marin Traian cu „zimbetul" său pe 16 mm, un umor pe care numai și numai televiziunea și-l poate permite chiar în direct, surprinzînd aspectele hazlii și chiar comice din viața noastră ; poate stradală, poate deci citadină, dar, și, de ce nu ?, rurală. Închipuiți-vă numai o „transmisie" din jurul stadionului și apoi din tribună sau aglomerația de la înghețată sau un „panoramic" al șirandulei care ne va face să vedem stiluri de înot încă nestiute. Sau cîte și mai cîte, numai cu condiția ca să se caute, să nu se stagneze (altfel onorabil, prea onorabil citeodată) în schema estradei, cu o simplă înșiruire de cuplete, monologuri și scenete satirice. A trecut, cred, destul timp, în așa fel încît televiziunea să se distanțeze de convențiile celorlalte „scene", recurgînd la propriile sale mijloace care îi permit să se evidențieze față de ele. Altfel, rămînem cu senzația de „spectacol preluat" nu numai marțea sau joia, la teatrul TV. Avem operatori buni — unii foarte buni — sunetiști aidoma, înzestrați cu ceea ce au nevoie, ar fi deci momentul ca să părăsească mai ales platourile, atît cele din incinta televiziunii, cît și cele „fabricate", apropiindu-ne mai mult pe noi, telespectatorii, odată cu imaginea și sunetul, de propriile noastre gesturi comice pe care, din grabă sau din neatenție, nu ni le vedem. Ar fi o propunere.

● Există totuși undeva în Bihor, la Beiuș, cred, o ființă familie care nu va lua vacanță, familia sculptoriței Rodica Pamfil, cîștigătoarea unui concurs local, privind realizarea unei statui monumentale dedicate ostașului român. Reportajul TV care a avut ca idee tocmai această surprindere a unui artist în plină creație a impresionat mai ales prin firescul cu care a apropiat aparatul de atelier. Fără exagerări, mai ales fără timorare, prinzind în „cadru" nu numai pe Rodica Pamfil, ci și pe soțul său, pictor, pe cei doi gemeni ai familiei și chiar și pe elevii de la Școala populară de artă din oraș ai sculptoriței, oameni în toată firea, care sub privirea ei descoperă formele lutului și bucuria de a-l stăpîni.

Iulian Neacșu

debut

dan-radu stănescu

Părinți și copii

De o parte joc de ne-nțeles
răsturnat printre statui de zgură,
maică-mea din iarnă m-a culeș
și m-a pus pecete grea pe gură.

Vulturul pleșuv cu spaima-n pleoapă
dezumbrit trecuse cite-odată,
ochi de aer peste ochi de apă
cărui nu-i spusese nimeni tată.

Duminica soldaților

Duminica, soldații pe străzi,
vulturi triști fără aripi
sălbăticiuni rătăcite
flăminzind după noime.

Soldații n-au nume duminica,
ei sînt

un soldat cu o fată
doi soldați lălăind
mai mulți soldați care se-mbată
și aruncă în ciini cu centurile
apoi merg clătinat
deși mersul fără voie le tropăie
potcovit, cadențat

De fapt soldații nici n-au duminici
Ci numai cite-o săptămină
fugărită și stropită zgircit
cu cite-o sărbătoare sugrumată

Și totuși cînd devin
oameni de rînd
ei păstrează sub tîmplă
un coif lucitor de aramă
apărat de-o căciulă de blană.

Pastel de vînătoare

Și-a-mprăștiat iazul cel verde oglinda
jinduia după vara spoită cu var,
ceasul pădurii bate-ntr-una din ghinda
scuturată de suporții abrupți de stejar.

Vulpea asfințitului, moale și roșie,
gonește spre lupul cel sur, temerar,
semn că vremea vînatului se apropie
țiuind aspru dintr-un ochi de ogar.

Doamne, nu mai e loc de sălbătăciune,
din scorburi oarbe răni ne țintesc,
varsă degrabă singele-n spume
peste ospățul vînătoresc.

Nopți de vară

Pînă spre seară ne simțim bine
cu toții pe scoarța pămîntului
de-am apuca o zi fără seară
am rămine copii
dar după fiecare joc mai bălai
vine o umbră care ne taie
unii de alții

Numai noaptea și numai sub lună
nechează pămîntul
scuturîndu-se de greutate

Nu mai e loc, nu mai e loc –
țipă spicele zdrobindu-se
Vai, azvîrliți din povară –
se chircesc pomii rodind
Cîtă durere e-n greul greului –
scîncesc fetele sub aripa zmeului

Marea se clatină larg și șoptește
din trei guri de pește –
rotește, rotește, rotește.

FIȘĂ (Pentru volumul „Toamnă cu frunze negre"). O uriașă mașină de război trecuse peste trupul țării : mai intîi spre est, apoi spre vest.

Cine își mai amintește astăzi (exceptîndu-i, bineînțeles, pe istorici) că în toamna anului 1940 (octombrie), Misiunea militară germană descinsese în România (la cererea lui Carol II, iar mai tîrziu și a lui Antonescu) cu 16.000 de soldați, ca după trei luni (ianuarie 1941) să ajungă la 170.693 de ostași.

Cine își mai amintește astăzi că, concomitent cu instalarea „uniformelor" Wehrmachtului, renumitele mezelării bucureștene fuseseră pustiite conform dictonului „Langsam aber sicher"?

Doar calculatoarele ne-ar mai putea oferi cifra cuprinzînd cantitatea alimentelor expediate în Reich de către soldații germani aflați în România.

Încă un amănunt : militarii Misiunii germane se bucurau de privilegiul extrateritorialității și scoaterea totală de sub controlul vamal a trenurilor și a altor mijloace de transport. Prădau legal, dar și ilegal.

Întreținerea Misiunii militare germane de către statul antonescian se ridica la 100 de milioane de lei pe lună. În același timp, suma alocată întreținerii militarilor români era mult mai mică.

Puțini sînt cei care știu că „aliatul" german deținea, în anii războiului, tipărnițe mobile pentru fabricarea de bancnote false. În partea a doua a conflagrației (retragerea) invadaseră piețile țărilor ocupate cu monede false fără acoperire (lei, mărci, ruble, lire sterline, dolari).

O mașină de război grea cît bătrînul nostru continent a trecut peste trupul țării : mai întîi, spre est, apoi spre vest.

FIȘĂ (Pentru volumul „Eu, H. Z., aventurierul...) Inflația începută în 1940 s-a extins ca o molimă. Se trafica orice, de la „napoleonii" de aur, pînă la țigări. Era epoca îmbogățiților de război.

În cartierele muncitorești, în pitorestile mahalale bucureștene, mizeria se întindea în continuu tan-dem cu tifosul exantematic, febra tifoidă și recurentă. Depozitele oficiale de medicamente deveniseră imperii ale păianjenilor. Se traficau medicamentele intens, pe sub mînă, la negru.

Reții două întîmplări, ambele cutremurător de semnificative.

Prima :

Un importator din București pleacă în Suedia (toamna lui 1945), obține pentru țara sa un medicament nou, senzațional și în prezent — sulfamida. 2000 de kg ! Pe atunci, o cantitate uriașă. Spitalele militare mai erau încă pline de răniți. Dar odată ajuns în țară, importatorul-„patriot" începe mare discuție cu statul român asupra prețului. Cerea să i se aprobe să vîndă kilogramul de sulfamidă cu 162.000 de lei. Aceeași sulfamidă pe care el o cumpărase cu 13.000 lei kilogramul !

Nu, nu proletariatul a provocat, ci a fost provocat la o luptă grea, de clasă !

A doua întîmplare :

Mai apăruse pe piața românească, în acele zile postbelice, un medicament senzațional : penicilina ! Îl traficau, mai ales, unii militari ai Comisiei aliate de control. Legenda în jurul binefăcătorului antibiotic creștea, se umfla, devenea miracolul-miracolelor... Te vindeca de orice, de blenoragie, dar și de bătrînețe... În noiembrie 1945, o fiolă de penicilină costa 600.000 lei.

Legenda că penicilina întinerește ajunsese și la urechea a doi bătrîni singuratici — soț și soție — care, în anii războiului, adunaseră ceva bani la ciorapi. Cum să nu dorească să ia viața de la capăt ?! Și-au procurat miraculosul elixir — nu mai țin minte cîte milioane de unități — și s-au supus unui tratament la domiciliu. În mai puțin de o săptămînă, cei doi alergători după iluzii au dat într-o inexplicabilă tuberculoză galopantă și și-au dat sufletele la fel de galopant. (Prea multe cunoștințe despre antibiotice nici medicii noștri nu aveau). Enigma totuși a fost dezlegată. Injectarea abuzivă a penicilinei a dus la nimicirea unor anticorpi din organismul totuși sănătos al celor doi bătrîni, lăsînd cale liberă și violentă baccilului Koch.

Pe cartelă, fiecare cetățean putea ridica zilnic 300 gr de pîine, iar uneori mălai — 250 gr. Și totuși, nava, a cărei cîrmă se găsea în mîinile guvernului de la 6 martie 1945, înainta încet, dar cu multă siguranță, prin „icebergurile" epocii.

OGLINDA. M-am oprit în pragul dormitorului... Și primul lucru pe care l-am văzut a fost oglinda mare, ovală a toaletei, iar în apele sale două cadavre — al unei femei și al unui bărbat. Am mai văzut apoi, ca într-un bizar tablou oval, un revolver... un „Walther", se așezase cuminte lîngă mîna dreaptă, cu degetele ușor descleștate, ale bărbatului...

Covorul nu era nou, dar la florile sale se mai adăugaseră niște petale mari de singe. Încă nu se închegaseră...

Comisarul îmi spuse :

— Ea ședea în fața oglinzii și se farda. Se pregătea să plece poate în vizită, poate la un spectacol... El, soțul, a intrat în dormitor, a văzut-o în oglindă... Cu siguranță că l-a văzut... l-a mai văzut probabil și cînd a scos arma și a îndreptat-o spre ceafa ei... Trebuie s-o fi mirat gestul lui. S-a prăbușit lîngă scaunul toaletei... Pe urmă, s-a împușcat și dînsul. Uită-te la îmbrăcămintea lui — e într-un costum de seară. Se pregăteau să iasă împreună în oraș.

Ascultam explicațiile comisarului și priveam dezorientat patul în care cei doi obișnuiau pesemne să facă dragoste ; în acele clipe, se urmăreau, desigur, și în ovalul oglinzii. Acum, în apele sale, cele două cadavre călătoreau spre lumea umbrelor, însoțite de o armă neagră ca un stigmat.

Mă simțeam de parcă cineva m-ar fi jignit...

Am ieșit repede în stradă. Era un început de noiembrie (1946) friguros și umed. Pornisem prin circumscripția de partid, al cărui secretar organizatoric eram, să controlez activitatea echipelor de agitatori și așa am ajuns **acolo**, pe strada Epureanu, la etajul doi. Mai mult alergam decît mergeam... Făcusem războiul ; lîngă mine au murit oameni ; m-am tîrît printre morți, spre linia înamicului ; am îngropat cadavre. În cîteva rînduri mă apucase și pe mine de mînă, mîna de gheață a morții. De aceea, găseam stupidă moartea celor doi, jignitoare pentru toți cei ce muriseră pe front fără s-o dorească... Nu mă interesa motivul pentru care El a tras în Ea, iar apoi și-a lipit țeava armei de tîmplă...

Doamne, cîți din cei pe care i-am văzut pe front agonizînd nu doreau să mai trăiască barem o zi, doar una... chiar dacă zăceau neculeși încă în tina singerîndă dintre cele două linii, ascultînd cum treceau proiectilele deasupra capetelor lor, ca niște păsări decolate de pe malul Styx-ului !

POEM ÎN VERSURI ALBE ? A fost o zi de toamnă, ca multe altele, poate puțin mai secetoasă. Din filele calendarului religios descinseseră doi sfinți : Mihail și Gavril. Nu știu dacă au vreun amestec în cele petrecute în Piața Palatului. Pe sfinți îi știu ca pe niște băieți de treabă. Chiar și de sfinte am aceeași părere bună....

Totuși, pe fundalul acestei file de calendar, de pe acoperișul Ministerului de Interne, mitralierele au răpăit. Le-am auzit. Nu se deosebeau de cele de pe front. De aceea, în plină stradă, oamenii s-au prăbușit secerați de gloanțe : morți și răniți, femei și bărbați, tineri și virstnici...

Citeva zile mai tîrziu, pe prima pagină a „Scînteii" apărea următorul apel :

Dacă toate femeile din lume,
Dacă toate mamele din lume s-ar uni
N-ar mai fi război.
Nici oameni împușcați.
Nici copii torturați.
N-ar mai fi niciodată masă fără pîine.
Nici vatră fără foc !
Gospodine !
Țărănci !
Muncitoare !
Intelectuale !

Patrioate !
Veniți astăzi la Marea Adunare...

Poem în versuri albe ? Poate ! Ceea ce știu însă în mod cert e că trecuseră exact șase luni de la prăbușirea Reichului nazist și doar două luni de la Hiroșima și Nagasaki. Cel de al doilea război mondial începuse, la Glaiwitz, cu un răpăit de mitralieră, și se încheiase, cu explozia deasupra Japoniei a unor bombe atomice. Așadar, autorul apelului avea dreptate „Dacă toate mamele din lume s-ar uni..." Știa el ce știa ! De pildă, știa că dacă răpăitul unei mitraliere nu este oprit la timp, el poate declanșa, mai devreme sau mai tîrziu, ciuperca atomică.

RULMENTUL. Într-un străvechi hrisov (1345), pecetluit cu semnătura lui Ștefan cel Mare, se amintește de Bîrlad ca de un tîrg important de negoț cu pește și cereale. Trei secole mai tîrziu, Dimitrie Cantemir, poposind cu a sa „Descrierea Moldovei" în tîrgșorul de pe malul Cocainei, ne povestește : „...Odinioară Bârladul era foarte mare : acum însă este pustiit și i s-au răpit toate frumusețile."

Pustiit și răpit de toate frumusețile l-am cunoscut și eu în toamna lui '45. Foametea, născută de secetă, de anii războiului, încercuise orașul și tindea parcă să-l lichideze.

În fața gării, cîteva birje, cu cai costelivi, înhămați între hulube putrede, se înșiruiau vlăguite și acoperite de colb. Sus pe capre, moțăiau birjarii, legănați de foame ori de bătrînețe. Tot orașul moțăia în ziua aceea de toamnă, cu soare dușmănos, aducător de uscăciune și nori de praf.

Am luat-o de la gară pe jos, spre centrul orașului. Căsuțe mici, șluțite de vremuri, se trăgeau îndărătul unor livezi uscate, ruinate parcă de propriul lor destin. Apoi, brusc, am nimerit pe strada mare a negustorilor și meseriașilor. Dughene mizere, cu ziduri bolnave de igrasie, se înghesuiau una într-alta ca și cum ar fi urmărit să se susțină sau să se doboare reciproc. Oricum, era după război, în plină secetă și inflație, iar înclinarea dughenelor și atelierelor o găseam firească. Bârladul părea că se stinge încet, dar sigur.

Mărturisesc că în ziua aceea m-am întrebat dacă slava acestui tîrgușor moldovenesc, atît de prețuit de Ștefan cel Mare, va mai renaște cîndva ? Dar iată că noi, comuniștii, am făurit un RULMENT pe care l-am montat în angrenajul social-economic al orășelului încremenit în liniștea-i patriarhală și l-am urnit din loc, imprimîndu-i o mișcare planificată, armonioasă, în direcția socialismului.

RULMENTUL bîrlădean a sărbătorit, nu de mult, 25 de ani de existență. „Flăcăul" ăsta a izbutit „minunea cea mare" : să scoată Bîrladul din anonimat și să-l includă cu îndrăzneală în circuitul orașelor industriale din lume. Hm, o bilă ! Și dacă mai știi și unde s-o montezi...

GRĂNICEREASCĂ. (Aprilie, 1966) Soarele e încă sus, în înaltul cerului. Foișorul de observație mă apropie de blîndețea razelor sale. Privesc de aici depărtările. Primăvara s-a instăpînit din zare în zare. Îi văd chipul.

Privesc și am senzația că depărtările alcătuiesc o hartă vie a țării, că văd aevea sate și orașe, fabrici și uzine, că deslușesc file de istorie.

Cobor cu sufletul plin de imagini. Un grănicer mă așteaptă. Vînturile celor patru anotimpuri i-au bronzat fața. Și-a terminat serviciul și împreună vom merge spre pichet. Îl cheamă Nița V. Nicolae. E argeșean. În curînd împlinește un an de cînd e pe frontieră. Mă întreabă curios ce am văzut de acolo, din foișor, că am zăbovit atît de mult. „Istoria !" îi răspund. Se uită la mine cam mirat, dar prietenos. Și-atunci mă interesez și eu : „Dar tu... tu cînd stai sus, ce vezi ?" „Păi, ce să văd ? ! îmi mărturisește grănicerul îndreptîndu-și arma pe umăr. Văd raionul de frontieră ce mi s-a ordonat să-l păzesc." „Numai atît ? !" exclam eu ușor dezamăgit și cu gîndul la primăvară. Drept răspuns, îmi zîmbește mucalit. „Ei, așa, uneori, dacă mă uit mai bine în direcția salcimului acela... Îl zăriți ? Aha, ăla ! Văd prispa casei, și-o mai văd pe nevastă-mea... tot saltă copilul, tot mai sus îl saltă, să mă vadă și el pe mine !"

E și acesta un mod de a desluși în depărtările țării Istoria.

haralamb zincă

CARNETELE MELE...

emil brumaru

Scrisoare

Lui Radu Petrescu

În fundul acelei provincii
jucam pînă-n zori biliard
cu marele-artist Leonard
o da Vinci.

Pe urmă, tablouri vivante
făceam, printre fluturi, lejer,
cu palidul Alighier
i Dante.

Și-n cești distilam sini mai rari ca
IDEEA (ce risc ingeresc !)
alături de tristul Francesc
o Petrarca.

* * *

Cînd aerul cade, prea greu,
La frageda crinilor bază,
Sfințească-se sufletul tău
În alba lumină de-amiază

Și fie-ți, în tîrgul cel orb,
Cu fluturi curgînd monoton,
De-a pururi, icoană, un ciob
Extatic de vînăt sifon.

Cîntec de toamnă

Trebuie bine-nțeles anotimpul :
Miresmele sînt pentru morți.
Trebuie bine-nțeles anotimpul
Prin care nările,
Ca pe un suflet ucis,
Ți le porți.

* * *

Poetul ține lin pe suflet
Podul aprins și beciul umed,

Roua cumplită, focul blind,
El stoarce fluturii din vînt

Și lîngă gropi adînci de var
Las-un micuț mărgăritar

Spre a se pierde-apoi, de viu,
În ceața unui pod trandafiriu

Aurel M. Buricea

Lumina verbului

Dulcele sentiment al soarelui răsărind
Starea de spirit în amintirea nopții,
Fecioara spălînd în zori la grind
Singele negru de pe pragul porții.

Un frig de naștere în verde lumină
Vapori de lacrimi cristalizați în cer
Coboară peste lucruri trista rugină
Și sufletul meu e-un fluture-n eter.

Trăiesc mult mai aproape de moarte
Decît glonțul rătăcit în inima cerbului,
Sînt la jumătatea drumului dintre noapte
Și săgeata ce aduce lumina verbului.

Boabe de grîu

Urmare din pag. 1

rit din car drept în lada mare, mama mi-a și pus în palmă un cococi. Bănuiesc că știți ce-i acela. Dacă nu, aveți răbdare, pentru că nici eu nu m-am bucurat de el, atunci. Tata și-a scuturat hainele de praful alb, și : „Tu, delegatule, ia sui cu mine în pod, hai, copăcel-copăcel, că am o vorbă cu tine".

Cu atîta protocol, vă dați seama că m-am cam dus imediat. Pînă să ajung eu într-un ungher unde zăcea griul, stivuit cu grijă, ca într-un țarc, tata era sus pe motul grămezii și-și făcea loc la tălpi să le vire cît mai adînc. Ce faci, ce-ai de gînd, m-am repezit eu cu întrebarea. Ia fă tu ce vezi că fac eu, și pe urmă să-mi spui ce simți. Auzi, ce puteam să simt ? Păi, eu simt. Ce ? Uite, mă ia așa cu răcoare, năduși la secerat, la treierat, la măcinat, și am dat abia aici de răcoare. Cum ? Nu e nici o răcoare. Ba e, dar tu n-ai cum s-o simți. Numai cine a călcat pe miriște simte răcoarea boabelor. N-ai auzit și tu de povestea aia cu o casă din grîu ? De povestea aia nici că auzisem și nici acum nu știu să fie vreuna în felul ăsta. Dom'ne, n-ai muncit, n-ai simțul răspunderii, nu vezi ?

Și ? Și asta era, că eu eram mai mult „delegat". A doua vară, cînd am mai crescut și am avut drepturi depline la secerat, la treierat, la măcinat, n-am mai cerut cu împrumut. Am venit de la moară, am urcat să-mi treacă de nădușeală, și cococi n-am mai păpat. Dar ceva tot a fost. Eram din nou copilul de altădată, și asta am înțeles-o abia atunci cînd am urcat în pod și ne-am virit, ca înțelepții, degetele în grîu. Sînt, de atunci, dator grîului. Cu o săptămînă înainte de a da în pîrg mă duc să pun pe limbă laptele făinos. Măcar atît.

radio r

O zi, o lume într-o oră

Lumea ca spectacol a încetat demult să fie o comparație implicînd contemplarea. Un om foarte deștept, care văzuse multe și înțelesese foarte multe din ceea ce văzuse îmi spunea că lumea pentru a supraviețui trebuie să se intereseze în egală măsură de foametea din Biafra și războiul din Beirut, de regimul rasist de la Pretoria și evenimentele din Pakistan. Legate, coroborate, analizate etc., etc. evenimentele lumii ne implică și ne determină existența într-o măsură mai mare decît ne simțim noi uneori datori să acceptăm. Telegramele, telexurile, corespondențele telefonice se întretaie, se contrazic, se confirmă, oricum însă se unesc alcătuind un spectacol al unei lumi în care nimic nu mai e gratuit sau neimportant.

Emisiunea „O zi într-o oră" — emisiune de formulă — este, seară de seară, luciditatea noastră în acțiune. Ceea ce în timpul zilei nu prea a fost luat în seamă (prinși fiind cu ocupațiile tumultuoase ale vieții noastre), seara prinde semnificație. Nu numai prin comentariile prezente în emisiune, prin notele telefonice sau corespondenți care, aflați la fața locului, au și darul povestirii, dar și prin colajul știrilor. Ce se întîmplă așadar, pe mapamond ? într-o zi ?

15 state printre care și România au formulat propuneri privind cercetarea științifică și posibilitatea aplicării lor în practică. La Beirut a intervenit un acord de încetarea focului, ceea ce nu înseamnă că va fi și pace : cu o zi înainte se încheiase un alt acord tot de încetarea focului, dar tancurile și bombardierele și-au făcut din nou apariția. Încercare de reluare a convorbirilor directe de pace arabo-israeliene. Guvernul israelian și-a rezervat dreptul de a da un răspuns oficial după propunerile egiptene. În Italia continuă tururile de scrutin pentru desemnarea președintelui țării. S-a ajuns la al șaptelea dar nimic nou nu se întrevede. Unele partide se abțin de la vot, altele depun buletine albe, altele își votează candidații. Nimeni nu poate decide singur, așa că o cooperare se impune. Cine va ceda ? S-a ajuns în faza finală a negocierilor privind pactul amazonic, el va fi semnat de miniștrii de externe ai celor opt state. Un tablou complex și contradictoriu domină după încheierea sesiunii speciale a O.N.U. privind dezarmarea, mai ales în ceea ce privește evaluarea documentului final. Kurt Waldheim a dat o înaltă apreciere eforturilor României privind dezarmarea. La București sînt 22°. Pentru prima dată în istoria tenisului nostru, o jucătoare, Virginia Ruzici, promovează în sferturile turneului de la Wimbledon. Cu Ilie Năstase ne-am obișnuit. La Geneva s-a încheiat cea de-a 26-a reuniune O.N.U. privind dezvoltarea industrială. Ca și la Viena unde s-a încheiat o altă reuniune. Sînt așteptate rezultatele concrete.

Oricînd și oricum știrile emisiunii „O zi într-o oră" pot alcătui romanul unei zile atît de obișnuite încît ne-ar pune pe gînduri.

Constantin Stan

plastică p

Tristețile spiritului geometric

În expoziția Adinei Caloenescu m-am bucurat, pentru prima oară, că nu știu destulă matematică. Dacă aș fi știut mai multă, întîlnirea cu ea s-ar fi redus la simpla rezolvare a unei probleme. Aș fi analizat, aș fi descifrat, aș fi găsit o soluție. Așa, pot să privesc pur și simplu... Și pot cunoaște, în exercițiul privirii, o plăcere de felul celei cunoscute, probabil, de Leibniz dinaintea muzicii : „plăcerea sufletului care numără și nu știe că numără". Cred, de altfel, că mai curînd poți înțelege arta Adinei Caloenescu neștiind destulă matematică, decît știind **numai** matematică. Căci pasionantă, în arta aceasta, nu e exactitatea, ci transfigurarea exactității. Destinul spațial al fiecărei forme geometrice reprezentate nu e **calculat**, ci **imaginat**, nu e descris, ci psalmodiat. Adina Caloenescu n-are nevoie să fie dogmatică, pentru a fi riguroasă. Imaginile ei nu sînt rezultatul unei banale abilități combinatorii ; ele par născute din adîncul efort al rațiunii de a-și controla abisurile.

Ne-am obișnuit să asociem mereu geometria, dacă nu unui anumit imperturbabil cantitativism, în orice caz unui stenic echilibru lăuntric. A geometriza nu înseamnă — în virtutea acestei obișnuințe — decît a contempla, glacial, arhetipuri. Dar există, în „spiritul de geometrie" și un fel de tristețe. A geometriza poate fi sinonim cu a suferi. Eminescu intuise această posibilă sinonimie : „Și eu, eu sînt copilul nefericitei secte / Cuprins de-adînca sete a formelor perfecte". Un vers ca acesta poate fi, credem, motto-ul întregii expoziții a Adinei Caloenescu și expresia deplinei ei originalități. De cele mai multe ori, cînd, în veacul nostru, arta cochetează cu știința, rezultatul e un soi de mecanică veselă, un igienic și plat pozitivism, la fel de greu de suportat ca atmosfera antiseptică a unui sanatoriu. Asta pentru că artiștii preiau mai degrabă **instrumentarul** științei decît **idealurile** ei. În loc să colaboreze cu ea păstrîndu-și chipul, ei nu vor decît să o imite. Adina Caloenescu opune acestor ticuri contemporane o gravitate a atitudinii în care nu e loc pentru false jovialități. Meșteșugul ei e dificil. Tehnica pe care și-a ales-o — litografia — o obligă la mari eforturi de ingeniozitate și la o muncă atroce. Tatonările ei spațiale se desprind de pe dense fonduri negre, ca focuri blînde în puterea nopții... Ca niște ecuații incendiate furtiv pe un cer orb. Ritmul sever al desenului e temperat de infinite subtilități de culoare. Manipulînd linia, care de obicei definește tranșant și culoarea, care, de obicei, dă suculență materială desenului, Adina Caloenescu evită deopotrivă strimtoarea contururilor închise, ca și senzualitatea grea a pigmentului. Ceea ce e **între** și **dincolo de** conture e mai important decît conturele însele. Ceea ce se **întîmplă** formelor e mai important decît ceea ce ele **sînt**. E vorba mereu de „evenimente spațiale", de „confruntări dinamice", de „mutații", de „transfigurări". E vorba, pe scurt, de deveniri mai mult decît de staze, de precaritatea oricărei determinări, de oceanul de nedeterminare dimprejurul ei.

Ca să meditezi la toate acestea nu e neapărată nevoie să știi matematică, cum pare să știe Adina Caloenescu. S-ar putea, însă, ca ajutat de ea, să ți-o reamintești...

Andrei Pleșu

muzică m

Arta rigorii

Poezia, spunea Novalis, cere înainte de toate să fie tratată ca o artă a rigorii. Redusă la o simplă desfătare, încetează de a mai fi poezie. Muzica, primind acelasi tratament, creează acea stare cuprinzătoare, calmă și conștientă, care îngăduie ordonarea cursului imaginilor într-o limpede structură. Cînd o orchestră își propune să învețe arta rigorii, ea a făcut deja jumătate din drumul revelării esențelor care se află dincolo de semne.

Este ceea ce încearcă să realizeze orchestra de cameră condusă de **Adrian Petcu**, formație laureată a festivalului „Struna de aur" din Polonia. Concertul din 1 iulie de la Sala Mică ne-a înfățișat o simfonie de Vivaldi de mare acuratețe, lăsînd să transpară planul unei alte naturi, a percepțiilor lăuntrice. Concertul de vioară de Bach (solist : Florin Paul), sensibil, echilibrat ; „Dansurile germane" de Beethoven ; „Preludiul la unison" de Enescu și cele „Cinci piese" de Bártok au întregit, prin diferitele lor stiluri, expresia unei constiințe muzicale superioare, menite să împace lumina cu umbra. Realizarea principală a acestor tineri este însă Simfonia nr. 28, „a trilurilor", de Mozart : caracterul pregnant al temelor, tinerețea triilului, strălucirea liniei melodice ne-a îngăduit să descifrăm formula suverană care îi conferă lui Mozart nelimitate puteri.

O altă orchestră demnă de interes — avînd în vedere și calitatea de elevi a componenților — este cea dirijată de **Aurelian Boniș**. Meritul ei este indeosebi felul cum a subliniat inteligența muzicală a cîtorva tineri solisti ajunși într-un punct luminos al formării lor : violonistele Carmen Moisescu, Adriana Prefit, Roxana Dură ; pianista Domnica Sandu, realizînd cu naturalețe acel aer sacru și curat al Concertului în fa minor de Bach ; violonistul Emil Stegar, conducînd cu forță și disciplină interioară un „Concerto grosso" de Vivaldi.

În ultimele săptămîni am ascultat tot la Sala Mică două concerte ale orchestrei dirijate de **Nicolae Racu**. O predispoziție romantică a imprimat luminozitate concertului de Saint-Saëns pentru violoncel (solist : Eugen Mantu) și celui în Mi major de Bach (solistă : Adriana Winkler), concentrînd o adevărată alegorie sonoră în uvertura la „Maeștrii cîntăreți" de Wagner. Atît de mulți tineri privesc astăzi muzica la modul cel mai serios, încît arta rigorii va deveni cu siguranță emblema acestei generații.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Nicolae Velea

II

Olina din **În război un pogon cu flori** (1972) este o variantă modernă a Genovevei de Brabant. Într-o formă concentrată, povestirea apare întîi în **Zbor jos.** Împinsă de părinți să se unească fără dragoste cu Mielu, fata lui Cojocaru rămîne **grea** și, de silă și din mîndrie, nu-și mai acceptă logodnicul și se retrage în munte unde cultivă un pogon cu flori. Necoapta femeie are „treceri" imprevizibile. Ride din te miri ce („o puteai prinde înveselită aproape pînă la ris de un nimic, de felul cum se zbuciumă un ou cînd fierbe într-o cană sau de felul cum s-a răsucit un vrej de dovleac pe pămînt"), apoi dispoziția ei devine „piezise" și „curmezise". Retrasă cu copilul Mihai în pustietate, Olina duce o existență rousseauistă și nu admite picior de bărbat pe teritoriul ei. Vocea ei devine, treptat, „răcoroasă", iar cuvintele (avansează prozatorul unul din obișnuitele lui paradoxuri) „cuvintele erau mărunțite și spuse cu grijă, drepte și uscătive și ele parcă nu se mai înnodau unele cu altele, parcă se pîndeau să-și afle vreun betesug, vreo greșeală și începuseră să nu mai spună nimic, să nu mai aibă nici o potrivire cu întîmplările sau faptele din care porneau. Pluteau undeva, mîndre, boierească și într-un fel inspăimîntate de faptul că, dacă ar cobori la rostul lor, s-ar pingări și scutura".

Fragmentul este caracteristic pentru tehnica epică a lui N. Velea. Cuvîntul (vocea) caracterizează individul, apoi cuvîntul este luat separat și tratat ca un element esențial al ființei individului. Devine un obiect epic aproape independent, cum este lumina sau peisajul la altii, prilej de desfătare și de reflecție. Personajele lui Velea rotunjesc sau alungesc silabele, vorbesc în dungă, schimbă accentul, întind sau scurtează sunetele, comunicînd un al doilea mesaj, totul dovedind un extraordinar simț acustic. Evoluția interioară a individului este marcată de evolutia vocii lui. Înstrăinarea Olinei de familie și, în genere, de lumea matură este sugerată în acest chip. Mai tîrziu, femeie singuratică și pură, intră în contact cu copiii din sat, fugiți, împreună cu vitele, de frica nemților, și **„tencuirea Olinei"**, adică felul ei de a vorbi **proaspăt, răcoros și mirat** arată că suparea și dura existență nu-i alterează fondul de candoare. N. Velea studiază, în modul lui epic, un proces de **întrerupere,** urmărit de data aceasta pe un spațiu întins. Olina, rănită adînc de bărbatul care fugise de lîngă ea după întîia atingere (în limbajul complicat al prozatorului aceasta se traduce prin : „cel fugit de prea devremea rusinare a nedospitei cutezări bărbătești"), se izolează de lume și **incremenește** într-o virstă morală, nu departe de adolescență. Mai face un copil, cu fugarul Mitele, dar rămîne, în continuare, nestiutoare și **incremenită.** Ca toți eroii lui Velea, Olina înțelege greu lucrurile, iar cînd le înțelege le „mărunțește" pînă ce sensurile mari se întunecă. Există totdeauna la ei o întîrziere, care vine dintr-o mare inocentă, în a înțelege și a primi faptele vieții. Cînd un Don Juan local, Terbeșel, vizitează cu gînduri cît se poate de limpezi pe păduratica Olina, femeia nu pricepe ce vrea bărbatul, se mîră de vorbele lui în doi peri și-l privește fără ocoluri. Terbeșel recurge, atunci, la o pedagogie simplă :

— „Știi ce-o să-ți facă nen'tu Didel, Terbeșel zis, ție acu' ?

— Nu știu, nea Didele, răspunse Olina curat.

— Și nu ți-e frică ?

— Nu mi-e, de ce să-mi fie, te știu om bun.

— Asta cam așa e. De ce să-ți fie frică ? Și tot nu știi ce-o să-ți fac ?

— Nu, răspunse ea la fel de curat. Și-l privea drept, fără nici o tresărire de curiozitate și fără ocoluri sau bătăi viclene din pleoape, așa cum era învățat de la altele Terbeșel.

El începu să rîdă încet, în scări, și să scape mina". Etc.

Astfel de dialoguri dau savoare nuvelei. Notarul Gel înregistrează pe copiii născuți în vremea confuză a războiului la rubrica „pas găsit de război". Doi preoți se bat cu crucile pentru un mort, țăranii din Ciupercenii Vechi ascultă cu atenție la radio comunicatele de război în limbi necunoscute lor și asta le dă o stare de mulțumire. O geografie imaginară se naște, atunci, în capul lor.

Ca nuvelă propriu-zisă, **În război un pogon cu flori** nu este fără cusur. Toate fragmentele ce rezumă viața Olinei după război n-au substanță. N. Velea nu-i obișnuit să poarte prea mult timp, de-a lungul drumului unui destin, celebra oglindă a realismului. El vede repede și pe o rază redusă. Micul roman (150 de pagini) este construit dintr-un lanț de popasuri epice, unele, cu adevărat, de mare subtilitate. Ele sugerează simbolul unei rezistențe în puritate în niște vremuri impure. O carte mai lirică decît altele, cu mai puțină comedie verbală, în orice caz.

Comedia limbajului este, în schimb, în floare în volumul **Vorbă-n colțuri și rotundă** (1973), reluat și amplificat în culegerea **Călător printre înțelepciuni** (1975). O carte delectabilă, poate cea mai bună pe care a scris-o Nicolae Velea. El coboară la proverbe și, în jurul lor, creează niște fabule care se deosebesc de povestirile propriu-zise numai prin concentrația și mai mare a stilului. În rest, aceeași bufonerie fină, împletirea iscusită a limbajului, tipologia trăznită și „pistruirea" puternică a frazei cu ziceri răsucite.

Personajele acestor parabole sînt Domnul Parimie, Parimia, a treia sau a patra lui soție, Pop Zăbavă — „lenes peste șapte sate", Marin — scumpul, Stănică și Pîrvu, vecini și adversari sentimentali, verii Eftimie și Airinie, Ghiță Vreme, Valentin electricianul și „a sa Marioara", cei mai mulți dintre ei înțelepți și „asupriți" de băutură. Se cugetă îndelung și se bea mult în proza lui Nicolae Velea. Filozofia este totdeauna pe muche de cutit, între znoava lui Creangă și combinația absurdă a lui Urmuz. Băutura este, în schimb, mai limpede și ea, vine ca o pedeapsă asupra eroilor. S-a spus că în proza lui Sadoveanu se bea din artă pentru artă. La Nicolae Velea băutura este o suferință pe punctul de a fi sacralizată. Prozatorul are o fantezie nebună în a numi, într-o mie de feluri, gestul religios al ducerii paharului la gură. Paharul **se rotește,** paharul **se îndesește.** Ghiță Vreme „se iuțește pe negîndite și fără «răsuflație», cu două cești de țuică, la Costică Mat, oamenii se „omenesc" îndelung, musafirii lui Parimie „se hărnicesc cu lingura și paharul către gură". Airinie și Eftimie, „făcuți gutuie", dialoghează și se bat ca chiorii pentru a duce la capăt un proverb etc.

Proverbul stă totdeauna în proza moralistică a lui Velea cu un pahar în mînă : semnul iuțimii de gîndire și al tihnei de a medita. Actul asupritor al beției cuprinde două momente. Întîi starea de euforie (prezentată sub toate chipu-

rile), după care urmează starea teribilă de mahmureală. N. Velea este și poetul ei. O evocă în culori murdare și sleite. După tăierea porcului, vărul Stănică se scoală cu „capul tuci", picioarele îi bîțîie, limba este năclăită, iar privirile arată suferință de fiară înjunghiată. Trezirea la viață are un protocol. Individul bate întîi fără rost cîinele, se uită întunecat la lucrurile din ogradă, apoi se drege cu o oală de vin. Stănică își îndulcește mihnirea interioară și cu o altă ispită „vede peste gard pe vecina Sevastita tocind măciuci de varză acră și păsește spre ea, Pîrvu, soțul, apare pe neprevăzute și cei doi sînt pe cale să se încaiere, apoi, se resemnează, beau vin, mănîncă șorici și se tînguiesc că nu se tin de învățăturile vechi **(Ziceri sub streașina iernii).**

Aforismele populare sînt absorbite în ficțiune, iar ficțiunea propune, timid, o tipologie ce trăiește totdeauna în răspăr. Indivizii încalcă mereu legile existenței curente ca să respecte prevederile din proverbe. Intră din această pricină în situații absurde, totuși cimiliturile lui N. Velea au atîta ironie încît absurdul să fie îngăduit și bizareria din comportamentul indivizilor să fie considerată ceea ce este, în realitate : o modificare subtilă a proporțiilor, o lumină aruncată piezis asupra unei existențe, în fond, banale. Înțeleptul Parimie, care are patru neveste și o beretă de marinar, recomandă în viață cumpătarea și însuși o ilustrează cu belșug de fraze încurcate :

„— Că nu sînt nici alde Pistolan care nu-și trezește nevasta pînă-n crucea prînzului, și cînd caută în portofel dă doar de ata de la mămăligă și femeia i-a căpătat albeață la călcîie, greu de vîndecat. Și nici ca vărul', știi cine, care-o pune pe nevastă să bată apa pîn-o scoate unt. Nu, la mine cumpătarea și cumpătul. Că dacă e să fie vorbă, cu el nu-ți pierzi umbletul. Știi ce fac eu, cînd mă duc la tîrg sau la oras după treburi și-mi mai rămîne timp între ele, între treburi ? Te-o fi lovind părerea că mă duc la o circiumă, o bere, un nu-s' ce ? Nu, mă duc la un cinematograf, nu mă interesează filmul, mă uit, nu fumez, nu consum și plec, economisesc. Sau la muzee. Aleg mai ales muzeele care au și canapele. Te-așezi pe una, canapea adică, priponești ochii pe-un tablou, o maimuță împăiată, ce s-o găsi în fata canapelei, și nimeni nu te deranjează. De economisit, economisești : de fumat n-ai voie, de băut o bere sau chiar altceva, de unde pînă unde la muzeu ? Și cînd mi se apropie timpul de plecat la ce am de făcut, plec.

— Asta e ! Cumpătarea, îi mai explică el și mai ceru iar ligheanul cu apă pentru picioare, deoarece domnul Parimie obișnuia să se spele pe picioare de dimineată, zicea el, e la fel de bun ca și spălatul pe față".

Nicolae Velea scrie rar și puțin, ritmul lui de lucru este proverbial, gurile rele zic că el începe o frază într-o zi și o termină o lună după. Faptul este neobișnuit în literatura noastră unde autorii sînt, de regulă, fecunzi. La patruzeci de ani un poet care se respectă are 20 de cărți, unii chiar 30, de același fel. Atît cît este, proza lui N. Velea este, prin subtilitatea limbajului și a observației, excepțională.

Eugen Simion

Aurel Covaci

Urmare din pag. 1

are tot dreptul să spună : „Mai încap aici și geometriile / Certate cu problema paralelelor, / laolaltă cu pirostriile / pe care fierb mămăligile ielelor".

Spirit robust, Covaci e unul din puținii prieteni care nu trăiește și poate nici nu cunoaște spaima ca formă de mărturisire a tenebrelor. Pentru el, viața înseamnă muncă și apoi petrecere. În **Ikebane sau Cele patru capete ale zeiței Kali** (carte pe care mereu amînă s-o publice), Covaci se mărturisește simplu și frumos, ca o apă în care curcubeul nu moare niciodată: „...De cînd ne știm am urcat și am coborît munții / gîndindu-ne la ziua de apoi, / pictată pe catapeteasma frunții / în etaloane de berbeci, măgărusi și oi / Tot timpul am plecat din noi înșine în transhumanță"...

E o pulbere de ceruri fulgerate cu ienupăr și cu un vînt ce bate vinerea să usuce dorul verde și dorul negru sau e gîndul, în tipar de peruzea, că noi toți, în casele noastre rătăcite-n marile orașe, întemnițăm o uliță din satul natal, roata fîntînii ațipită-n noapte și-ntre fire de izmă și două unde tragice din sufletul părinților.

De la Titus Popovici sau de la Andrițoiu, sau poate de la amîndoi, știu că Aurel Covaci a învățat cele șase limbi străine de circulație universală din care traduce, stînd cocoțat în carul cu fîn. Scăldat în mireasma limbii române cea destinată reveriei, adolescentul de demult își lumina sufletul cu culori adunate din toate părțile lumii.

O carte prost tradusă e nesocotință și negarea actului de cunoaștere. O carte strălucit tradusă e o insulă trandafirie ce se lipește de țărmul limbii române, de cetina brazilor din Bucegi, de șarpele de argint visător al apelor ce străbat cîmpia română și nopțile ei de iulie. Dacă folosește cuiva la ceva, atunci e bine să se știe că Aurel Covaci a tradus pînă acum, numai în volume, peste 130.000 (una sută treizeci de mii) de versuri. El a tras lîngă malul românesc epopeile : **Lusiada** de Camões, **Ierusalimul liberat** de Torquato Tasso, **Paradisul** de Milton, **Martin Fierro** de José Hernandez, volume reprezentîndu-i pe W.B. Yeats, T.S. Eliot, John Keats, William Carlos Williams, Quevedo, Pablo Neruda, Jose Marti, Otto René Castillo, Marina Tvetaeva, Tvardovski, Baratinski, Tirso de Moléna...

Pe sub albă mina ta (așa îmi închipui eu că încep rugăciunile păginilor sau ale ostenilor care cunosc rețeta de slăbire a tunurilor), Aurel Covaci poate strecura porumbelului din zori, din amiază și noapte singura frază care-l explică : dați-mi, cei ce puteți, o sută de ani de viață, fiindcă nu vi-i cer decît să lucrez, iar în rarele clipe de odihnă, să-mi mingii sufletul și să-mi răcoresc degetele roase de creion cu un pahar de vin.

Dar pe deasupra a toate, înăuntrul ființei lui, Aurel Covaci e un om ce cară în spinare o căprioară pentru un ospăț cu prietenii.

teodor pâcă

***

Pune-ți pe-un ochi un ciob de ochelar
Și-ai să te schimbi profund, din rădăcină
Căci poate-atunci un licăr de lumină
Luciva-n silogismul tău precar.

Gîndește-te că n-avem nici o vină,
Jivine, lucruri — nici atît măcar —
Pe care tu le faci cum ți se par
Prin mintea-ți clătinînd, de vodcă plină.

Pune-ți pe-un ochi un ciob de ochelar,
Pe acela dacă-l ții închis cînd tu, pe tine
Te desemnezi, așa cum îți convine
Și sînt convins c-o să te vezi mai clar.

Dacă-n desemn ești un copil teribil,
Lasă poezia, că devii penibil.

Lui T. P.

Cum cade luna, ivită după colț de casă
Investmintată-n alb tot pregătind de nuntă
Lăsînd în urma ei tristețea mută
Tu vii asemeni ei, ca o mireasă.

M-adormi mereu cu gîlgîitul, brută !
Eu, prea mereu trăsnit de-un gest de coasă,
Îngenunchiat cerșind o vorbă-aleasă
Tu, adormindu-mă mult prea devreme, slută !

Știu eu într-un tîrziu o răzbunare
Aleasă-ntru mutenia ta crudă
Răpus să cad de-o palidă licoare
Atunci să vii la muta mea chemare.

În valuri să tot vii, zăludă
Băltoacă-ntunecată fără soare.

Trei cai

Soarele picură aur în grîu
Cum picuri tu dragoste ca pe-o vină,
Prin grîu aleargă calul alb, fără frîu,
Nechezind în lumină

Pămîntul urcă umezeală și umbră
Ca o dragoste suind spre amurg
Printre umbre, la pas umblă
Fornăind calul murg

Voaluri de noapte, opace,
Fac dragostea să devină cuvînt
Întunerecul picură pace, —
Calul negru scormonește pămînt.

Nesperata clipă

Sonet prietenilor mei Ilarion Ciobanu, Florin Pucă și Teodor Păcă.

Ești genial
numai în clipa-aceea,
Ce,
surdă,
oarbă,
mută,
— în cale-ți vine,
Iar tu,
bogat în detonante fine,
Ești
Trans
Lucid
cînd s-a aprins scînteia.
Poți fi năprazinic, pustiind coline.
Ori luminos și amplu
ca ideea, —
Te poate-mbrățișa atunci
femeia,
Ca pe-un gigant ce meriți,
ca pe Tine...
Din clipele ce ți se cern în cale,
Doar una e menită frunții tale.
Ea ți se-așterne
punte peste moarte, —
Tu n-o zădărnici
spre altă parte.....
Nu aștepta răsplată din risipă !
Creează-ți singur
Nesperata Clipă !

Desen de Nuni Anestin

Mireasma florii

Mireasma florii roșii
e un limbaj sonor
Lăsat în voia vîntului ce-l plînge ;
Pe buza florii albe
Vreau să mor
Pierdut acolo firav...
Nu m-atinge !

Îmbălsămat,
parfumul
pe trupul meu prelinge,
Rarefiat și tandru ca un arcuș, —
Albină tremurînd
în virf de corcoduș,
Căzută-n plasa bună
a unui fin painge,
Acolo vreau să mor și
NU M-ATINGE !

Sonet

Am vrut să fiu și eu măcar o dată
Un porc, o lepră suplă, un abil
Și m-am trezit pleznit ca un copil
Peste obraz, pe talpă și pe spată.

Cînd n-ai vocație, n-ai nici un stil, —
Ticăloșia, ca s-o faci curată,
Îți trebuie o boxă cu-altă rată, —
N-ai parteneră pentru-acest cadril.

E-o specie în care pieri umil,
Din care mă retrag foind o carte
Cu suc ales de alior subtil,

De unde voi vedea mult mai departe
Decît un porc, o lepră, un debil,
Ce n-a iubit nici viață și nici moarte.

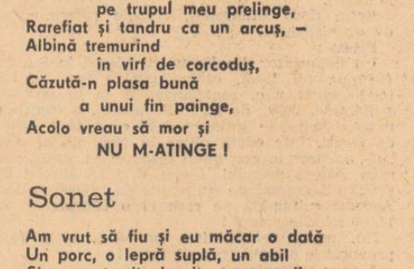

Valorile clasice și recunoașterea lor

Urmare din pag. 1

ce se produc spontan în mentalitatea și sensibilitatea cititorului; cu alte cuvinte, în sfera gustului artistic de care beneficiază sau ar trebui să beneficieze, într-o măsură mai mare sau mai mică, cititorul avizat dintotdeauna. Mai mult, chiar : la un asemenea privilegiu nici măcar criticul și esteticianul de profesie nu pot parveni în mod spontan, adică prin intermediul unei lecturi despovărate, așa zicînd, de prerogativele și exigențele unor factori ignorați sau pur și simplu puțin cunoscuți în epocile anterioare. Vrem să spunem, prin aceasta, că orice nouă înțelegere și interpretare a valorilor literare din trecut presupune, necondiționat, aducerea în prim plan a unor noi fețe sau, în cel mai rău caz, a unor fețe mai puțin cercetate, proprii fie unei anume personalități literare, respectiv biografiei acesteia, fie însăși creației rămase de la acea personalitate. Departe de a fi, așa cum se mai crede uneori în chip cu totul nejustificat, expresia unei maniacale plăceri de a răscoli în arhive sau de a corecta, cu minuție de grămătic agasant, cine știe ce insignifiantă eroare de transcriere a textelor, și cu atît mai mult, departe de a fi expresia unei necenzurate și, pînă la urmă, oarecum indecente aplecări spre documentaristica de aspect ieftin senzațional, prin urmare, e cit se poate de îndreptățită credința autenticului exeget în faptul că noutatea punctului său de vedere se sprijină și pe un plus de cunoaștere de la sursă a „dosarului" operei ce-i solicită atenția și, firește, pasiunea. De aici decurge, fără îndoială, principiul cvasiunanim acceptat conform căruia nimeni nu poate pretinde că o singură ediție din opera unui scriitor clasic, oricît ar fi ea de riguros alcătuită, epuizează în toate compartimentele, implicit sub raport strict documentar, întreg materialul literar sau pe acela care aparține aparatului critic, în așa fel încît să se poată crede că, din acel moment, nu se va mai ivi nimic nou. Nu se poate deci porni la interpretarea și înțelegerea contemporană a valorilor clasice cantonînd exclusiv în sfera actiunii de editare a acestor valori întreprinsă în epocile trecute. Iată de ce problema punerii în circulație a unor ediții noi din operele scriitorilor clasici reprezintă un deziderat ale cărui justificări țin de domeniul evidenței. Istoria noastră literară modernă arată cu prisosință că, în succesiunea lor, perspectivele critice înnoitoare asupra valorilor clasice și-au asigurat viabilitatea și datorită împrejurării că a sporit mereu gradul de cunoaștere a acestor valori chiar din unghi strict material.

Firește că este vorba de un deziderat cu finalitate ideală dar aspirația criticului și istoricului literar contemporan de a cunoaște în totalitatea ei opera unui scriitor din trecut (ca text literar în sine dar, și ca „dosar" ce-i determină coordonatele biografiei în timp și spațiu) este legitimă, întrucît numai astfel e în măsură a nutri speranța că opiniile sale, judecățile sale estetice poartă pecetea modernității intrinseci. Conchizînd, îndrăznim să afirmăm că în principiu nu punem mare preț pe interpretarea unui text literar clasic, oricită subtilitate ar vădi această interpretare, dacă ea aparține acelui eseist de profesie care nu s-a simțit obligat cel puțin o dată a se angaja la munca atît de captivantă dar, vai, și atît de dificilă a autorului de ediții critice.

Pe de altă parte, propensiunea spre cunoașterea totală a operei și personalității scriitorului din trecut este condiționată — nici vorbă — de confruntarea deschisă cu totalitatea exegezelor ce i-au fost consacrate de-a lungul vremii. În acest sens, analiza criticului contemporan e datoare să se desfășoare, cum se spune, cu cărțile pe față. Or, pentru ca cititorul să poată a se elibera de orice suspiciune cînd e vorba de opiniile avansate de critica contemporană, este nevoie imperioasă ca tot ce aparține patrimoniului exegetic din trecut să fie repus azi în circulație.

Ce s-a făcut, cum s-a făcut și ce mai trebuie de făcut în toate aceste direcții, iată întrebările asupra cărora vor stărui, începînd chiar cu acest număr al revistei noastre, participanții la dezbaterea intitulată, nu numai din dorința de a „provoca" cu orice preț, ci, credem noi, în chip cu totul justificat, **Fețele ascunse ale istoriei literare.**

Pentru „merci" fără sedilă

Urmare din pag. 1

cetățenii mei, care găsesc poate mai „distins" acest cuvînt decît al nostru străvechi **mulțumesc** sau **mulțămesc,** derivate de la urarea **(la) mulți** ani ! Cînd scriu însă franțuzește, mă folosesc de ortografia corectă a cuvîntului (iertați-mi pleonasmul) : **merci.**

Nu e mai puțin adevărat că mă supără cînd găsesc în citatele unor confrați, în limba franceză, greșita formă **merçi,** adică **e** cu sedilă, **ç** ! Pentru lămurirea celor care nu sînt perfect familiarizați cu capcanele ortografiei franceze, fie-mi îngăduit să explic cît mai elementar rostul acestui semn diacritic — sedila.

A treia literă din alfabetul francez, **c,** se pronunță **se.** Cînd litera e însă urmată de vocalele **a,o,u** (în limba franceză **ü,** ca pe nemțește !), **ca, co, cu** se citesc **ca, co, cü** (iar nu **sa, so, sü**). Ca să fie pronunțate astfel, consoana **c** primește sedilă ; atunci rostim pe **c** ca pe **s.** Cînd însă aceluiași **c** îi urmează vocalele **e** sau **i,** se pronunță **sö** și **si.** Ei bine, în cuvîntul **merci, c** fiind urmat de **i,** se rostește **mersi,** fără să mai fie nevoie de sedilă !

Spre marea mea mirare, în finalul unui articol recent (nu spun în ce periodic !), mi-a apărut și mie buclucașa sedilă în cuvîntul **merci,** adică tocmai ceea ce mă irita la alții : **merçi !**

Nu mai stau să mă întreb, nici nu chem redacția respectivă la telefon, ca să mă lămuresc dacă am fost „corectat" de culegător sau de corector. În fond, mi-e egal : mișălia, cum ar fi spus Păstorel Teodoreanu, se comisese și nu puțini dintre cititorii mei avizați și-or fi spus despre cunoștințele mele de franceză, cu ironie :

— Halal să-i fie !

Închei amintind furia lui Camil Petrescu cînd s-a citit și el corectat, dar nu cu prilejul lui **merci,** ci al sintagmei — voit incorectă — pe care a pus-o, în primul lui roman, în gura unui politician afacerist și ignar :

„Românii **este** deștepți".

Mizericordios, culegătorul sau corectorul a veghiat să nu se strecoare o atare greșeală în cartea scriitorului și l-a corectat :

„Românii **sunt** deștepți".

Sînt în posesia autografului autorului pe acea pagină, exprimînd în termeni tari minia lui justificată, împotriva „colaboratorului" său nedorit.

Eu unul, mai puțin temperamental decît Camil, îi adresez anonimului meu binevoitor, un ironic **merci** fără sedilă !

Reflecții asupra basmului

II

În esență însă basmul amintit e demonstrație strict etică, autorul anonim punînd în valoare forța modestiei, invincibilitatea ei. Prin definiție, morală este și tenacitatea puțin obișnuită a acestor eroi. Tenacitatea în felul de a rezista vremelnicelor obstacole ale tiraniei sau încrîncenărilor soartei. Tenacitatea în urmărirea, fără șovăială, a realizării fericirii. Basmul „Ileana Cosînzeana, din cosiță floare-i cîntă, nouă-mpărății ascultă" e o parabolă a dreptului la fericire, fericire cîștigată cu prețul unor imense eforturi. „Capcanele" și „probele" prin care trece Ionică Făt-Frumos ca să realizeze visul de a trăi cu Ileana „în fericire cerească, cu dragoste nesfîrșită unul către altul" sînt suficient de multe și aprige ca să dea măsura acestei forțe uriașe pe care o reprezintă voința de fericire. O altă trăsătură morală pe care o impune ethos-ul basmelor noastre este respectul pentru cuvîntul dat, respingerea perversității mai mult sau mai puțin diplomatice a unor personaje, trucul salvării cu orice preț. „Trei copii săraci" pune simbolic în valoare tocmai această trăsătură. „Vorba e vorbă și ce-o fi o fi" spune fratele cel mic, neintimidat de perspectiva pierzaniei. Înșeși figurile himerice ale zmeilor (făpturi malefice adesea, spirite abuzive, mai mult sau mai puțin desfigurate de ură și viclenie, uzurpatori din vocație, hoți păguboși, lingușitori și duplicitari) sînt dotate cu particularități și reacții umane, își păstrează în orice înclestare cuvîntul dat, înfruntă cu semeție lupta dreaptă. La această „luminozitate" etică a basmelor românești colaborează între altele personaje tipul însusi al împăratului, cel mai adesea încarnînd figura omului de „vază", a omului de autoritate morală, personaj mai curînd domestic, frustrat de soartă, comunicativ, fără ticurile și obsesiile potentatului, dimpotrivă dispus la metamorfoze și sotii, avid ca toți oamenii de fericire și armonie.

Cu un substrat etic inepuizabil, basmele populare românești dispun de o aproape inegalabilă putere transfiguratoare a realului. Fantasticul basmelor noastre nu e altceva decît o formă a transfigurării acestuia, o formă în cadrul căreia operează cel mai deplin planul „hieroglific sau simbolic", „poematic" cum îl numește concluziv autorul „Esteticii basmului" si care se impune constiintei printr-o adîncă sugestivitate : „Zmeii apărînd ca nori, vîrsînd flăcări, vîntul turbat, crivățul, cu toată psihologia lor antropomorfică, cîștigă în adîncime, interpretați ca forțe ale naturii fizice. Pomul cu mere de aur e greu de desfăcut de pomul magic al lumii, merele de aur sugerînd splendoarea firmamentului sau substanța vitală, care sînt în fond, gnostic, unul și același lucru. Trecerea prin pădurea de aramă, argint, aur, pe lîngă o evocare a bogățiilor minerale subterane, căci totul se întîmplă de fapt pe tărîmul celălalt, e și o transmutație spagirică de la o treaptă joasă a logosului precipitat la una înaltă care e aurul, soarele, macrocosmosul". Lunecarea în ireal și simbolic se produce pe nesimțite cu ajutorul celor mai directe mijloace. Adesea o propoziție simplă ne aruncă în plin mister si fantastic. Resurecția „binelui" e sprijinită strategic nu atît de forțe oculte cît de elemente ale spațiului familiar. Calul, ca să luăm un exemplu, devine ca și unii eroi, năzdrăvan, adică încărcat cu capacități vizionare ; realist prevăzător știe să descurce situațiile cele mai încurcate și fără ieșire. Arborii vorbesc. Apa devine „vie" și tămăduiește totul. Fîntînile sînt confesoare, martore sau binefăcătoare. Albinele pot fi iscoade invizibile sau isteți mesageri, salcia are reflexe materne și spală copiii cu lacrimi, presurile, sticleții, ciocîrlanii, porumbeii, păsările în general, în simbolistica lor legată de aer și vise, sînt liantul eroilor cu nevăzutul, cu tărîmul celălalt, subteran sau ceresc. Alteori obiecte sau păsări au funcții magice. Pasărea măiastră oprește cu strălucirea penelor ei năruirea turnului unei biserici. Peștele e în stare de recompense salutare etc.

Bazat pe uimitoare metamorfoze, pe intervenții miraculoase, pe viteza reacțiilor de gîndire, pe mobilitatea spectaculoasă a planurilor, fantasticul basmului românesc se hrănește mai ales dintr-o paradoxală si continuă fuziune cu realul. Nu de puține ori însă tonul povestirii, în ciuda decorului în care se desfășoară evenimente obișnuite, e cel care dă nota, accentul fantastic. În plină descriere realistă apare cuvîntul care deschide poarta spre tărîmul miraculosului. Un copil, spune basmul „Orașul din pădurea deasă", și-a umplut săculetele de cretă și s-a dus cu tată-su „în dunga mării". Narația e strict descriptivă. Un simplu rotocol de cretă tras de copii în joacă pe nisip se transformă dintr-odată într-o arhitectură fabuloasă : „Așa, creta aia să făcu niste ziduri înalte, aproape să ajungă la cer de înalte".

★

Alteori tonului i se asociază elemente ale unei recuzite a teratologicului plastic, ingenios dispusă : „Și necăjită foc de pofta răzbunării, puse o falcă în cer și una în pămînt și plecă după ei să-i ajungă și să-i omoare. Și venea spulberînd norii din cale-i, iar din gură vîrsînd văpaie de flăcări, ce tot în pirjol prefăcea ce în cale îi sta" (Voinic de Plumb). Cineva (sau ceva) odată ajutat sau salvat de la iminența unei nenorociri devine mobilul sau obiectul unei acțiuni de salvare sau îmbărbătare, în momente de cumpănă sau răscruce a eroilor.

Această subtilă electricitate morală a elementarului apare riguros dirijată în direcția apărării omului, ființă constitutiv fragilă (chiar dacă dispune de virtuți eroice) expusă nemilos capriciilor și catastrofelor naturii.

Dacă dimensiunea „etică" și „fantasticul" basmelor românești le situează printre cele mai frumoase creații ale genului, în egală măsură se poate vorbi de arta suverană cu care acestea au fost zămislite de fantezia populară, de știința secretă cu care dialogul, ritmul narativ, contururile personajelor, gradația psihologică a efectelor, „dramaturgia" unor momente sînt ridicate pe culmile măiestriei si desăvîrșirii. Fraza basmului popular românesc — adesea de o fermecătoare oralitate — are cantabilitatea și eleganța stilistică proprie adesea paginilor de magie verbală. Cuvîntul este întors, sucit și răsucit de zeci de ori si asociat imprevizibil altor cuvinte în simetrie interioară si organică cu momentul narativ corespunzător, cu psihologia si fluxul evenimentului. Paroxismul disperării lui Ionică Făt-Frumos absorbit de obsesia realizării fericirii sale e transpus cu rafinamentul gradual psihologic al marilor proze aparținînd romantismului : „Citeodată ajungea pe virfuri de munți, unde se bat norii în capete. Fulgerile si tunetele înspăimîntătoare nu-i făceau nimic. Vijeliile turbate, care fac de se cutremură si se zguduie pămîntul din temelii si care prăvălesc la pămînt stejarii cei tari si fagii cei grosi, lăsau neatins pe Făt-Frumos. Alte dăți, el intra în puterea noptii prin văgăunele si crepăturile munților, pe unde se află cuiburile si puii pajurilor uriașe si a soimilor lacomi, si nu pătea nimic. Moartea fugea de dînsul si de cumplitele lui suferinți, cu toate că el o dorea si o chema". Tehnica narativă bazată pe efectele funcției imperfectului e vizibilă. Succesiunea si ritmul reprezentărilor sînt totodată percutant cinematografice.

Cuvintele, minuite adesea cu siguranța și rafinamentul multisecular al orfevrului anonim devin uriase palete coloristice în care își găsesc expresie cele mai subtile înțelesuri, stări morale tensionate sau sentimente abia sesizabile, stări de penumbră, de sovăială, de incertitudine, ca si momente transante, particularitățile si meandrele psihicului feminin sau energia demonstrată a bărbatilor, poezia firii și misterele ei.

Menționîndu-se, cu mici variații, în cadrul schemelor tradiționale, ajutat astfel de verb, basmul românesc rămîne necontenit operă „deschisă" în privinta dezvăluirii stărilor sufletesti, mereu altele, ale povestitorului popular. Sub volutele tradiționale ale narației răsar sentimente mereu proaspete, discursul epic antrenează alte reprezentări, alte ginduri, verbul scintează, trăgînd după sine cortegii de întîmplări și reflexii, ginduri poznașe, „facetii" cu iz picant sau numai ironic, vorbe cu tilc, proverbe, propoziții de lapidaritate apoftegmatică.

Vasile Nicolescu

atelier literar
poșta redacției

D. BĂNULESCU : Se instalează o anumită monotonie, atît în cîmpul tematic, cît și în mijloacele de expresie (niței învechite și niței rigide). Dar semnele bune sînt și acum evidente („Comunicat", „Declarație de dragoste", „Pledoarie", „Planetă de ger") și vă revine obligația a le pune în valoare din ce în ce mai mult și mai bine, extinzînd cunoștințele și aprofundîndu-le, „subțiind" condeiul și purtîndu-l spre nuanță și dezinvoltură.

I. SAVELCIUC : Textul, uscat și tern, n-are nimic comun cu poezia. Dar, dintr-o singură pagină, încă nu putem trage concluzii definitive.

D. COBUZ : Regretăm, dar influența și răspunderea „poștașului" nu depășesc limitele acestei rubrici.

I. V. MARCU : Semne bune, în unele pagini, încă nu tocmai împlinite și sigure pe propria voce („Să așteptați", „De-ai ști", „Răspuns", „Dacă", „Luciditate") dar prezentînd, totuși, consistente promisiuni.

N. SILADE : Semne încă vagi, neconcludente, în versificări mimetice, care vorbesc mai mult despre un nivel de cultură scăzut, despre un orizont intelectual încă restrîns, sărac. Ofensiva asupra editurilor și redacțiilor, pripită și exagerată, trebuie părăsită în favoarea studiului serios, aprofundat, multilateral. Fără aceasta, toate ambițiile și eforturile grafice rămîn vane.

L.C.M. : Iarăși lucruri slabe, „făcute", semne de suficiență și plafonare, de orizont cultural precar. „Ce trebuie să fac ?" — întrebați. Dar soluția nu e acolo unde vă gîndiți, cu „tăierea aripilor" etc. Căutați-o în studiu, lectură, pregătire școlară superioară, ieșirea dintr-un diletantism autodidact, complexat și paraponisit.

A. PARVUS : Versurile sînt cuminți, limpezi, dar la o tensiune lirică destul de scăzută. Totuși, sînt unele semne de perspectivă. Reveniți. (Ne întrebați „ce se întîmplă cu Anca Smaranda Digă, de ce nu mai apare la „atelier" ? A renunțat la poezie ?" etc. Nu știm nimic nici noi. Să sperăm că n-a renunțat la poezie — ar fi păcat !...)

D. BORCEA : Da, plicul e, într-adevăr, „mai bogat în roade", iar „roadele" se înscriu mai lămurit în linia unor promisiuni

majore („Indispensabila moștenire", „Mică socoteală", „Peisaj de iarnă", „Uitare cumplită", „La rangul" și „Chestiunea veche" — ambele cu finalul nereușit).

T. CERNĂUȚEANU : Lucruri frumoase, interesante explorări tematice (chiar dacă nu întotdeauna reușite, ca, bunăoară, „Culesul porumbului", „Spălatul pînzei"). Foarte bune, „Riul", „Boul", „Scara" „Noapte de colind" etc. (Adresa, trimisă prea tîrziu, era pentru onorariul cuvenit unei apariții recente în cuprinsul revistei).

A. M. DARUS : Deocamdată, semnele nu sînt destul de concludente (deși nu lipsesc, în unele pagini, ca, de pildă, „Cărare", „Acoperit de rănile", „Ceas impietrit"). Scrisoarea, isteață, plină de farmec.

Manuscrise neiscălite : („Rond de noapte", „Taina surisului" ; „Primăvară pontică", „Noapte de iarnă", „Frămîntări" ; „Ora nopții", „Să traversăm lumina", „Singurătatea zăpezii" etc. ; „Geneză" ; „Simfonia dintelui", „Pasărea lui Vlaicu", „Muzica nu se vede, oamenii se văd" etc. ; „Un păstor... fără moarte", „Aici", „Tărîna", „Noaptea" etc. ; „Dorința", „Bătrînii stejari", „Adunături" ; „Cum îți spuneam", „Catastrofă acceleratoare" ; „Griul foșnind", „Scurt circuit", „Sîntem iubirii noastre pom").

Adrian Posea, Ioan Chioreanu, P. Grec, Gh. Scintea, Rodica Mandi, H. O. Rică, Eugen Dogaru, Nae Cristian, F. Poenaru, Georgiana Moșescu, Teofil Dorian, Angie, Adrian Ilău, Zidaru, Allan, Diana Moszeș, Gavril Sabo, Radu Nicolae, Mihai Stan, Teodor Ștefan, Vasile Rotaru, Ecaterina Ciucă, Ion Popescu (Argeș), **Ion Anda, Hans Albert** (texte dactilografiate), **Ionel Crivineanu, S. Ionel, I. Micheci, C. Ioana Voicu, Vasile Neagu, Mona Blanca N., I. I. Durac** (ceva, în „Vînătoare de licurici"), **P. Șomăcescu, Ion Mărăcineanu, P. Marian, G. Mircescu, Iordache R., M. T. Dracinaru, Geta Darie, Gheorghe Constantin, Constantin Bolocșa** (?), **Ioana Negreanu, Dumitru Cioată, Stejărel Ionescu, C. Bobeică, I. Albu-Stănescu, Georgeta Păduraru, V. Fătu, Vasile Suceveanu, M. Popescu** (Severin), **Ruxandra Constantinescu, I. N. Cungreanu, Stan Ion, Mariana Slăveanu, Iosif Ungureanu, Remus Albu, Ivan Mariad, Dan Cimpeanu, Călin Daru, George David, Anton Nicolae, Lia Dumitrescu, Sanda Boaldă, A. Streianu :** Încercări de nivel modest.

I. Cioroianu-Drept, Tie Manafu, M. Poenaru, Em. Achelăriței, C. C. Drăganu : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Un om

Vine un om.

De la fereastră nu i se vede prea bine figura,
nu i se bănuiește privirea, miez scînteietor.
S-ar putea spune că seamănă cu un pinguin,
cu un fluture
sau cu o lebădă.

Vine un om.

Intră pe ochiul ferestrei încercănat de mușcate
Cu mîna stîngă își scoate pălăria,
cu cea dreaptă te îmbrățișează,
toate lucrurile se ghemuiesc în ele
ca bătrînețea ce se încălzește cu amintiri.

Vine un om.
Te iubesc.
Somnul cade înaintea zăpezii.

MARIAN C. ROMANOVSKI

Nu confunda

Nu confunda
cartela de piine
programată
cu un cartel
sau perforata
așteptare din creierul
sîrmos și bine
tensionat
al unui
homo felix
sapiens
căruia
pasiențele
întotdeauna
îi reușesc.

DAN LADINA

De vorbă cu florile

Florile au un singur punct de vedere
oamenii nu au un singur punct de vedere
florile rid întotdeauna
oamenii nu rid întotdeauna
fiecare om cu probleme de conștiință
fiecare floare cu conștiința împăcată
poate că și florile își doresc să scrie
poate că și oamenii își doresc să nu scrie
oamenii au mai multă libertate decît florile
oamenii au mai multă libertate decît florile
florile au o viață mai scurtă
indiscutabil mult mai scurtă
vă-ntreb de ce insistați să deveniți flori
vă-ntreb de ce sperați să deveniți oameni

IONIȚĂ MARIN

Ipoteze

Poate că secolul acesta
ar fi mai frumos fără oameni ;
s-ar uza de mai puțină singurătate
ar fi mai calme cuvintele
poate că secolul acesta
ar fi mai frumos fără oameni

altfel nu înțeleg de ce se pune la cale
în lume la fiecare secundă o crimă
pînă și florile se dau la om
am auzit mărul copilăriei mama
nu-l mai împarte exact.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

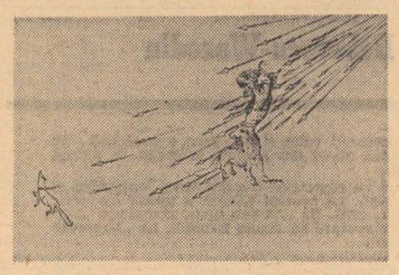

Desene de Florin Pucă

M-am trezit zîmbet

Într-o dimineață
m-am trezit zîmbet.
Ochii mei zîmbeau noapte,
buzele mele zîmbeau lună,
mîinile mele zîmbeau stele...
Zîmbet, m-am dus
la Omul cu Covrigi
și-am luat o funie lungă
plină cu ochiuri de dragoste.
Zîmbet, m-am oprit apoi
în fața Femeii — cu — copil
și-a Băiatului — cu — Flori
și i-am rugat să simtă cu mîne
ochiurile dragostei...

* * *

Să-mi fie viața un zîmbet,
O funie cu Covrigi.
O Femeie — cu — copil
și-un Băiat — cu — Flori.
în cea dintîi dimineață
a primăverii...

MONA DAMIAN

De-ai ști

Lună-ncovoiată
ca un gînd de fată
ai fi mai bogată
de-ai ști cum arată
iarba necălcată
fruntea-ngîndurată
inima curată
fata sărutată
floarea-nrourată
viața asta toată...

IOAN-VASILE MARCU

Copacul — văzut ca rupere

O smulgere în direcția soarelui
și iată : fruct ;
o smulgere în direcția vîntului
și iată : toamna ;
o altă rupere în sensul păsării
și iată... după amiază ;
o erupție către Pămînt-ghiară,
explozie pentru Calea Lactee : zeu de petale.
Înlemnire în carbon — idee ;
și înlemnire în timp — mîine...

ANDREI DORIN

Indispensabila moștenire

Fumul ochilor — marile
metropole ale ființei mele
nu se mai ridică
morile stricate din cîmpie
scîrțîie și mă dor
la fiecare rafală de vînt
gîndurile sînt șubrede punți
peste rîul de sînge
care sînt
sufletul
(mi se mai aude ?)
preot singuratic
jertfește dangătul inimii
într-un templu de oase bolnave

strămoșii
pe care îi port în spate
sînt mulți, sînt ai mei.

D. BORCEA

D. D. Roșca despre sensul tragic-optimist al existenței umane

Urmare din pag. 1

atitudinea de receptare entuziastă a unor aspecte de antropologie umanistă ale existențialismului francez din acești ani ? Departe de mine gîndul de a micșora cu ceva meritele existențialiștilor — indeosebi al lui Jean Paul Sartre — de a fi oferit o perspectivă nouă asupra unor grave probleme umane de ordin existențial, ca o reacție la **dislocația valorilor** și la **conflictul individ-societate,** ca o încercare de a găsi noi puncte de sprijin pentru reconstrucția universului uman. Este vorba mai ales de afirmarea cu tărie a existenței umane ca subiectivitate originală și autonomă, într-o epocă din ce în ce mai mult fascinată de primatul tehnicului și de raționalitate științistă. Soluția existențialistă este însă minată de o scindare dramatică, cu efecte tragice, între **planul obiectiv,** înstrăinat, frustrat, inautentic, și cel **subiectiv,** autentic al existenței umane. Cum se poate depăși această ruptură, cum se poate omul regăsi pe sine în autenticitatea forțelor sale creatoare ? Fără a insista aici asupra răspunsului existențialist să reținem doar că problema dezalienării e pusă de existențialiști într-o manieră **subiectivistă, irațională** și **pesimistă.**

Cu totul alta este poziția lui D. D. Roșca despre sensul tragic al existenței. Cu mai bine de un deceniu înaintea existențialiștilor, el a pus problema existenței umane ca o existență contradictorie. Conceptul de **existență tragică** are la el sensul unei **existențe culturale** neconfortabilă și neconformistă ; o existență tragică dă naștere și unei **conștiințe tragice** care produce „cea mai înaltă tensiune interioară din cîte poate atinge omul". Este conștiința unei existențe care tinde spre adaptare și echilibru dar se trezește mereu într-o **stare conflictuală** cu lumea care constituie un cîmp nelimitat de posibilități, de ispite și încercări, de izbînzi și eșecuri. Este conștiința unei tensiuni interioare — „cea mai mare forță spirituală între toate" puterile sufletești de care dispunem — care face din insuficient și chiar din eșec un resort de creație, un factor puternic al progresului. Este o conștiință veșnic nemulțumită și veșnic neliniștită, care refuză să accepte datul existențial ca un fatum, ca un destin implacabil. **Neliniștea metafizică** și **revolta** sînt stările sale de autenticitate, **devenirea** este modul său de ființare. **Seninătatea** și **echilibrul** nu reprezintă repaosul inteligenței ci momente vremelnice de acalmie pe oceanul atît de agitat de răscolitoare furtuni al vieții noastre sufletești. Nici **optimismul facil** și superficial, nici **tragicul** existențialist, dezagregant al puterilor spirituale și mortificant nu ne dau nota dominantă a destinului uman care este de fapt un destin paradoxal ce ar putea fi definit prin formula șocantă a **tragicului optimist.** Tocmai în aceasta rezidă sensul cel mai intim și mai profund al filosofiei romantice a lui D.D. Roșca. Este un romantism umanist și progresist pentru care lumea nu e numai un „cîmp de luptă fără sfîrșit posibil", idealul fiind în „zona plină de miraj și miracol a imposibilului", ci și un cîmp al **creației culturale progresive.** Că romantismul lui D.D. Roșca n-a fost sentimental, desuet și anarhic se vede și dintr-o reacție critică a sa contra unanimismului inițiat de Jules Romains care încerca să surprindă formele vesnic mișcătoare de viață mai mult prin intuiția artistică decît prin conștiință filosofică. „Prin unele din laturile lui — scrie Roșca — unanimismul ar fi putut degenera în romantism anarhic sau chiar în sentimentalism vag și răsuflat. Arta virilă și adesea supărător de conștientă și de voluntară a întemeietorului lui a reușit să împrăștie negurile sentimentale pînă și într-o materie relativ rebelă".

O existență tragică se salvează de tragismul pesimist tocmai în măsura în care devine o **existență culturală.** Chiar și în cumplitele zile ale celui de al doilea război mondial, D. D. Roșca nu și-a pierdut încrederea în puterea de creație și regenerare spirituală a omului. Într-o conferință ținută la radio la 25 mai 1943, despre **idealul modern de viață** el arată că idealurile oricît s-ar deosebi de ceea ce este, sînt totuși icoane ale unei lumi construite cu elemente luate din lumea trăită, iar idealurile acelei epoci nu pot să nu poarte amprenta unei lumi antrenată în războaie de exterminare reciprocă, care definește noțiunea de progres numai în termeni tehnici, politici și economici, înlăturînd valorile afective ale existenței umane „care dau forme, omenesc și rost vieții". Și totuși nu putem elimina din idealul de viață modern valorile spirituale, dimensiunea interioară a culturii. Pericolul de destrămare a civilizației zilelor noastre este văzut în prăpastia dintre progresul tehnic exterior și cel moral spiritual interior. Stăpînirea naturii, progresul industrial sînt necesare pentru a avea o organizare ideală a vieții umane, pentru a înlocui prin mașini toate acele comportamente care nu fac indispensabilă inițiativa individuală, creînd astfel condiții de înflorire maximă a puterilor creatoare de valori spirituale. O pledoarie înflăcărată pentru valorile intelectuale și afective, deci pentru **valorile de cultură** singurele care pot da sens existenței omenești, avea o semnificație aparte în acele condiții în care, așa cum scria cu curaj D. D. Roșca : „Puterile necontrolabile ale inconștientului animal se descarcă... tot mai des în acte de cruzime și de sălbăticie cum n-a mai văzut istoria de la Genghis-Han încoace. Așa se explică în mare parte cruzimile nemaiauzite comise de unii dintre beligeranții actuali". Concluzia sa optimistă totuși este aceea că idealul modern de viață trebuie să fie concilierea, sincronizarea celor două linii fundamentale ale progresului.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **O FESTIVITATE** solemnă dedicată lui Vasile Alecsandri, poetul căruia i-a fost decernat acum 100 de ani marele premiu al concursului de poezie, pentru cunoscutul poem „Cîntecul gintei latine", a fost organizată la 30 iulie a.c., în capitala Franței, de către asociația „Les amis de la langue d'oc" — inițiatoarea, acum un secol a „Jocurilor latinității" de la Montpellier. După intonarea Imnului de stat al Republicii Socialiste România, Jacques Loubiere, președintele asociației „Les amis de la langue d'oc" a evocat cu emoție sărbătorirea din 1878, entuziasmul cu care a fost primit „Cîntecul gintei latine" de către comitetul de organizare, faptul că marele poet român a fost un merituos cîștigător al premiului latinității. În continuarea festivității a avut loc un spectacol în cadrul căruia a fost recitat în română și provensală poemul „Cîntecul gintei latine", iar Jean Fourie, secretarul asociației „Les amis de la langue d'oc" a recitat o frumoasă odă dedicată țării noastre. De menționat că anul acesta, Marele premiu al latinității a revenit, iarăși unui poet român : Teodor Balș, iar Petre Ghelmez și Traian Lăzărescu au primit îndreptățite distincții.

● **A APĂRUT** la rubrica „Primi pioni" în cunoscuta revistă trimestrială de cultură și de critică literară „Strumenti critici" nr. 32—33, cinquo 1977, condusă de Cesare Segre, Maria Corti, Dante Isella, D'Arco Silvio Avalle și tipărită de editorul Einaudi din Torino, studiul amplu a lui Marin Mincu intitulat „L'eroe fuori de mura" („Eroul din afara incintei") în care autorul făcînd uz de cea mai modernă metodologie critică, reușește să aplice rezultatele analizei semiotice la erbul baladei populare românești. Prin acest studiu Marin Mincu ilustrează importanța exemplului folcloric românesc, atrăgînd atenția specialiștilor europeni asupra unui spațiu cultural mai puțin explorat de cercetarea recentă.

● **ROMÂNIA** participă în această perioadă, alături de alte 28 de țări la Expoziția internațională de artă de la Veneția. Lucrări de pictură și sculptură semnate de Horia Bernea, Sorin Ilfoveanu, Viorel Mărginean, Georgeta Caragiu-Gheorghiță, Alexandru Gheorghiță, Jecza Peter, Octavian Olariu sînt expuse, alături de opere ale lui Constantin Brâncuși, în pavilionul țării noastre.

● **JURIUL** celei de a VI-a ediții a Concursului internațional „Piotr Ilici Ceaikovski" care s-a desfășurat la Moscova a răsplătit cu distincții pe Marina Cioromila și Iuliana Ciurcă, două dintre cele trei reprezentante ale țării noastre la concursul de canto. Prima, solistă a Operei din Iași a primit premiul al III-lea și Medalia de bronz iar cea de a doua, profesoară de canto la Școala populară de artă din Craiova — mențiune și Diploma de onoare.

● **O IMPORTANTĂ DONAȚIE DE CĂRȚI ROMÂNEȘTI** a fost remisă Bibliotecii centrale de stat a R.P.D. Coreene, iar un set de discuri românești. Asociației oamenilor de cultură și artă din această țară. Printre volumele donate se află operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și lucrări de literatură social-politică, științifică și tehnică, beletristică, cărți de referință privitoare la istoria poporului român, la civilizația, cultura și arta sa. În alocuțiunile rostite cu prilejul acestei ceremonii au fost subliniate relațiile calde, de prietenie și colaborare multilaterală dintre partidele și popoarele celor două țări, relații care au cunoscut un nou prilej de adîncire în urma vizitei recent întreprinsă de președintele Nicolae Ceaușescu în R.P.D. Coreeană și a convorbirilor purtate cu președintele Kim Ir Sen.

Responsabilitatea actului componistic

Urmare din pag. 1

a Palatului, un **concert dedicat în exclusivitate** celei mai tinere generații de compozitori a țării.

„Însuflețiți" de un grup de interpreți de incontestabil prestigiu profesional, remarcați de ani, pentru străduințile de a face cunoscute cu dăruire și căldură profesională, noile opusuri ale creației românești, (printre alții soprana **Steliana Calos,** flautistul **Virgil Frîncu,** violistul **Vladimir Mendelsohn,** clarinetiștii **Florian Popa** și **Șerban Soreanu),** 8 tineri compozitori și-au prezentat lucrările într-o decisivă confruntare cu publicul și criticii Capitalei.

Concertul a unit lucrări cu **ademenitoare titluri (Ora pietrelor, Metamorfoze, Cîntecele stihuitorului)** de **A. Tufescu-Gionea, Doina Marian, Doina Nemțeanu-Rotaru, Horia Rațiu, Simeon Ulubeanu, Irina Hasnaș, Adrian Iorgulescu,** — nume cunoscute din producțiile claselor de compoziție ale Conservatorului bucureștean, sau chiar din diverse manifestări concertistice din ultimii ani. În fapt, însă în majoritatea lor, piesele ascultate nu au depășit stadiul unor **lucrări de școală,** în care rămîne vizibilă descendența componistică (chiar simpla dorință de a demonstra **însușirea legilor** unui stil sau unui gen) și în nici un caz nu au reușit să sublinieze o etapă de evoluție creatoare, direcțiile tinerei componistice românești, caracteristicile ei, capacitatea de a răspunde actualelor comandamente ale frontului nostru muzical.

Nume care ne-au impresionat și în audiții trecute și-au redovedit vigoarea, distincția, capacitatea de a dobîndi, (element esențial pentru componistica muzicală) un limbaj propriu. Sonata pentru pian de **Horia Rațiu,** de pildă, rămîne o demonstrație a virtuozității cu care tînărul compozitor se mișcă în spațiul unei forme clasice, capacitatea de a acumula (în fuga finală) energii sonore.

În „Cîntecele stihuitorului" **Adrian Iorgulescu** se urcă la înălțimile versurilor lui Blaga, copleșește uneori prin știința gradărilor văzînd inspirație, strădanie, temeinicie.

În piesele celorlalți compozitori prea multe erau însă momentele încărcate de banalități, sterile **clamări,** academisme ante și postseriale, mimările de temperament și de talent.

Tînărul Horia Șurianu (de altfel în ultimul timp o revelație muzicologică prin profunditatea studiului despre Enescu, publicat în ultimul număr al revistei „Muzica") semnează un opulent program de sală în care ne vorbește de „povestea muzicii infinite pe care o cunoaștem pentru că există în noi", (ascultînd **Dialogurile pentru flaut)** despre nota originală pe care o capătă lucrarea „Ora Pietrelor", prin îmbinarea dintre caracterul expresionist și cel al unui modalism românesc, despre măiestria contrapunctică din „Improvizația lirică pentru violă", iar, analizînd **Cvartetul** interpretat de formația „Serioso", prezentatorul vede „dincolo de această muzică o altă virtuală generată de prima, o muzică posibilă care își găsește viața într-o curgere temporală avîndu-și loc în spiritul nostru".

Dar ascultătorul din sala de concert nu poate fi captivat prin cuvintele noastre despre tehnică, organizare componistică. Scriind muzică, avînd curajul de a o supune examenului public, trebuie să ne gîndim cît este de greu să ținem la ora actuală în sală auditoriul hrănit cu marea muzică, hrănit cu opusurile lui Stroe, Niculescu, Vieru, Olah, și ale multor altor compozitori mai virstnici sau mai tineri...

Reușim cu greu în ultimul timp să populăm sălile de concert. Ascultătorul este dornic de muzică mare, autentică ci nu de simple experimente. Radioul, Televiziunea, magnetofonul, pickup-ul sînt, de ani, mari concurenți ai sălii de concert și iubitorii de artă de oriunde nu mai doresc la ora actuală „să piardă vremea" ascultînd o muzică ce poartă de la început pecetea improvizației, superficialității, gratuității.

Avem cu toții mari responsabilități față de tinerii creatori ai țării și tocmai de aceea nu avem dreptul să le spunem de la o primă audiție că se impun în lumea noastră muzicală „prin vigoarea tinerești ci și printr-o gîndire novatoare, uneori foarte matură", ci să le cerem maximă exigență față de ei, maximă responsabilitate față de tradițiile ce vor trebui să le continue.

Activitatea componistică este un act de mare responsabilitate socială și intelectuală și oferind tinerilor posibilitatea de a-și afirma plenar valorile trebuie să le cerem să propună audiției publice nu tot ceea ce scriu **ci numai lucrările selectate, lucrările care au stat și prin sertare, opusuri asupra cărora s-a revenit, după o anumită perioadă, lucrări care poartă pecetea autenticității, autenticitate ce poate fi dobîndită nu prin grabă, nu prin dorința unei rapide programări, ci numai prin muncă asiduă, realmente novatoare.**

Arheologie

Urmare din pag. 1

nitate și Creștinism, coordonate ale etnogenezei române.

Profesori, istorici și cercetători ca Ioan Coman, Ene Branișteanu, bizantinologul Emilian Popescu, Victor Bauman, Epifanie Norocel, Mircea Păcurariu de la Sibiu, arhitectul Cristian Moisescu și alții, prin studiile lor, dezbat ființa istorică a acestui arhaic mădular al pămîntului părinților noștri, misterios dreptunghi, masă și trapeză împrejmuită de ape din toate părțile cutreierat de zborul păsărilor cu dealuri de calcar în care strămoșii noștri și-au săpat adăposturi și altare în vremea migrațiilor, precum în dealul Murfatlarului sau în criptele Nicolițelului, scoase la iveală în urma inundațiilor din ultimii ani.

Ca poet salut cu bucurie această carte document ce nu trebuie să lipsească de pe masa nici unui scriitor ancorat în ființa istorică a poporului român pe care trebuie s-o ridicăm în cuvînt inspirat pe măsura măreției lui cu fiecare generație.

Mici corecțiuni

Urmare din pag. 1

cadrul „Cîntării României" se vor putea suprapune.

Nimic mai just și mai încurajator.

Dar cum s-ar putea ajunge la o, în sfîrșit, bună piesă scurtă, de care pînă acuma, cu excepțiile arătate, și cu încă vreo doi, am fost lipsiți ? Pentru asta lucrează în special colocviile de piese scurte de la Oradea, de la instituirea lor, de acum doi ani, iar împotriva lor Institutul de dialectologie și fonetologie care, fiind rupte de mase, adună toată maculatura fără valoare. Închizînd institutul și constituind echipe de exploratori putem remedia răul (după cîte s-ar părea). Amatorii au la dispoziție de la **Occisio Grigorii Vodae** (în special) pînă la **O sărbătoare princiară,** pe Ionescu (probabil Sorescu), pe Băieșu pe Solomon, și încă vreo doi, care intră, odată cu Szayna, în vederile educative ale tovarășului Tocilescu.

Îi place, să zicem, tovarășului Tocilescu **Iona** (deși cred că l-ar așezona imediat cu un solo de baterie și cu muzică folk) ; îi place tovarășului Silvestru foarte mult (l-ar premia dacă ar fi ocazie) ; îmi place **(mirabile auditu)** și mie. Cred că și Teodor Mazilu îi găsește valoare literară. Cu toate astea, eu nu l-as recomanda Șantierelor navale de la Oltenița, nici minerilor de la Lesul Ursului, nici Uzinelor UNIO de la Satu Mare. Cum n-as recomanda nici **Romulus cel mare** echipei din Domnești — Argeș, nici **Pygmalion** celei de la Rodna Veche, nici **Femeia mării** celor din Cogearlic. O fi **Conul Leonida față cu reacțiunea** „cea mai înaltă și mai pură expresie a dramaturgiei românești", cum crede T. Mazilu, dar, nu știu de ce, n-as prea da-o căminelor culturale de la Găvăjdia și Saschiz s-o joace, decît cu totul excepțional. Or fi amatorii în altă fază istorică decît acum 30 de ani, cum crede V. Silvestru, dar greu i-as vedea jucînd **Emigranții** lui Mrozek în fața unui public rural, și destul de anevoios o bună parte din piesele culte distinse la Colocvii. Cu atît mai puțin i-as vedea făcînd ca Szayna, spre delectarea tovarășului Tocilescu. Fiindcă între această delectare și sutele de mii de amatori din producție există oarecari deosebiri de gust.

Cum nici un teatru de la țară nu s-a prezentat încă cu **Timon din Atena,** nici cu **Nebuna din Chaillot,** deși se pare că nu sînt piese rele, se vede că amatorii au un sens realist mai accentuat decît teoreticienii valorii literare absolute.

Ce e mai ușor decît să spui : am vrea ca teatrul scurt să fie mai bine scris, mai curajos, mai adevărat, mai... mai... mai... ? Cine n-ar vrea ? Nu poți niciodată „greși" cu o asemenea afirmație. Ce e mai convenabil decît să spui : amatorii s-au ridicat foarte mult, le trebuie o literatură mai ridicată ? Nici aici nu încape greșeală. Să spui : literatura e una, tot ce nu e literar nu e bun — e o afirmație la îndemîna unui copil. Dar după aceea, firește, să-ți rezervi **tie** dreptul să spui ce e literar și ce nu, ce intră în vederile **noastre** (!) educative, cine sînt „cei doi" sau „cei patru" sau „cei șase" singurii care (îți) convin, și, eventual, care e cea mai înaltă și mai pură expresie a dramaturgiei românești din toate vremurile. O asemenea discutiune în care bun e echivalent cu teatral în sens Szayna, teatral echivalent cu literar în sens **Conu Leonida,** iar literar e ce-ți pare tie subtil și premiabil, fără nici o incidentă cu masele de amatori, e într-adevăr otioasă.

Ea vine de la oameni care știu prea bine, n-au cum să nu știe, că o piesă subtire, intelectualiceste subtire, jucată chiar de profesionisti, nu întîlnește totdeauna, în orase mari, publicul corespunzător. Că au căzut lucruri pe care critica le-a ridicat în slăvi și au „rezistat" unele la care elita critică a strîmbat din nas. A face din gustul tău propriu lege de selectiune, fără control în mase, nu e o treabă prea științifică. Și nici a sterge cu buretele ani de străduințe și de activitate reală (fiindcă amatorii au avut serioase succese și înainte de a apare Alexandru Tocilescu, chiar fără echipele de exploratori ale Mirei Iosif) nu e nici foarte istoric și nici foarte obiectiv. Muncesc niște oameni de mai bine de 20 de ani la Centrul culturii de amatori, cu rezultate care în contextul culturilor socialiste sînt remarcabile, e greu să vie un regizor specializat în song-uri să le anuleze meritele cu o simplă lovitură de tobă. Să păstrăm puțin proporțiile !

Evident că noi, autorii de teatru scurt (ca și de teatru lung) sîntem mereu „datori". Dar cine nu e dator ? Ce loc comun prepetuu această a noastră veșnică datorie ! Ce suferințe aduce ea tînărului regizor explorator, care nu găsește piesa din care să taie jumătate și să muzicalizeze restul ! De ce nu se duce el atunci cu această foarte frumoasă piesă care e **Diogene-ciinele,** de pildă, s-o pună la Berevoiesti, dacă literatura e una și nu există nici o diferență, nu există decît datorii ?" El n-are datorii ? Unde și-a achitat, acest regizor, datoria față de amatorii de la țară ?

În ce mă privește, am tot încercat să mă plătesc și eu, de-a lungul anilor, de aceste datorii. Am scris **Urme pe zăpadă** și **Iancu la Hălmagiu, Ifigenia și Ana, Discurs despre o floare** și **Zestrea ;** am scris, pentru amatori în special, **Cheța și Vizită la Malu, Rica Eremia, Autograful, Trepte, Cadoul, Consiliul, Cîntec din fluier** și altele, care s-au jucat și se joacă (în mod probabil greșit), de sute de echipe de amatori, în limba română, maghiară și germană, chiar dacă nu izbutesc prea bine să intre în vederile educationale ale subțirimii. M-am întors nu demult de la premiera piesei mele scurte **Cîteva palme false** la Budapesta, selecționată, alături de o piesă a lui Băieșu, din tot ce s-a găsit la noi în țară (probabil că nici la ei n-au functionat criteriile hierofantilor nostri, ci interesul publicului), și mi-am mai plătit astfel o picătură din uriașele noastre datorii. Dar, firește, ele rămîn în vigoare și cresc necontenit. Datoriile, nu rezultatele. Am intenția, înainte de a mă înscrie într-o echipă de exploratori să mai plătesc unele dintre ele...

Oricum e bine, cînd facem afirmații, oricît de înalte ne-ar fi postulatele, să stăm cu picioarele și pe pămîntul realității concrete. Iar cînd atacăm, pe thestiuni de principiu, Institutele, să nu fi avut cu ele vreun parapon personal...

N.R. Articolul ne-a fost remis ca răspuns prompt la pagina publicată de noi înainte de Colocviu, la începutul lui mai a.c. Deși autorul îl consideră oarecum depășit ne îngăduim să-l publicăm, socotindu-l util discuției în continuare și dreptului la replică **fără de care orice dialog (a se citi dezbatere) ar tinde înspre monolog.**

SPORT „Mundialul" — post-festum

● **Deși previziunile noastre s-au împlinit,** echipele latine s-au situat în fruntea ultimului campionat mondial de fotbal, competiția sportivă din Argentina ni se pare a nu fi scutită deloc de obiecțiile criticii. Mai întîi că latinii n-au cîștigat de o manieră convingătoare. Argentina de acum nu mai e cea de la mondialul englez și fotbalul din lumea întreagă a plătit în Argentina oalele sparte mai de mult de britanici. Atunci pe teritoriul Marii Britanii o mare echipă argentiniană era scoasă suspect din cursă, într-un meci scandalos cu echipa R.F. Germaniei. Istoria s-a repetat în Argentina al cărui „mundial" cunoaște două mari sacrificate : Brazilia și Olanda.

Reluăm o întrebare pe care am mai pus-o : au fost demitizate mașinile de fotbal ale Europei ?

Cei care au ripostat superb acestei sufocante mașini de fotbal, produsă mai ales de nordul Europei, și care au murit frumos, au fost italienii, marii învinși ai „mundialului" argentinian, și, la sfîrșitul competiției, Brazilia Credința noastră este că o finală Brazilia—Olanda, mai firească de altfel, ar fi dat cîștig de cauză nu numai Braziliei, ci și unui stil de joc mai puțin militarizat, care din păcate a cucerit teren în dauna fotbalului frumos.

Opoziția Europa—America de sud care se face frecvent în materie de fotbal, nu este în întregime exactă. Deși toate echipele europene joacă mai rațional și mai exact, între echipele nordice ale Europei (Anglia Suedia, Olanda, Danemarca, R.F. Germania, R.D. Germană, Scoția, Țara Galilor, Cehoslovacia, Polonia, U.R.S.S.) și cele din sud (Spania, Italia, Franța, Iugoslavia, Grecia, România, Portugalia) există o diferență de stil care le apropie pe acestea din urmă de echipele sudamericane. Războiul de supremație al stilurilor de joc n-a fost transat în Argentina, unde totuși balanța a încenut să încline către sud. Echipele latine sînt de altfel și cele care au propus cel mai mare număr de jucători de excepție : Rossi, Causio, Bettega Cubillas, Kempes, Luque, Dirceu, Nilinho, Quiroga, Roberto. Fotbalul jucat nu ni s-a părut în regres, cît în criză, ceea ce este altceva. Răspunsul ni-l vor da viitoarele calificări, viitorul campionat mondial ce se va disputa în Spania. Acolo, citeva din erorile ultimului „mundial" n-ar trebui să se repete.

În primul rînd clasificarea valorică a echipelor trebuie să fie mai exactă, să nu sufere de prejudecățile curente pentru a nu afecta tragerile la sorți. Grupele disproporționate ca dificultate din Argentina sînt rezultatul unor clasificări valorice influențate de factori extravalorici. Apoi sistemul de disputare cu turneu semifinal, deși e aparent mai obiectiv, favorizează echipele robace și fotbalul prudent, de expectativă. „Mundialul" argentinian a fost tern în prima fază mai ales din această pricină În plus, acest sistem de disputare favorizează echipele „mașină" și nu pe celelalte. Sistemul cupă, sistemul eliminatoriu, credem că ar restitui campionatului mondial de fotbal frumusețea și dezinvoltura pe care i le dorim. Un procedeu inacceptabil și o eroare a F.I.F.A. a fost acceptarea disputării meciurilor decisive la ore diferite. Ceva trebuie spus și despre legea avantajului. Aplicarea ei nu trebuie dusă dincolo de limitele normalului, altfel legea avantajului încurajează dezumanizarea fotbalului. Faulturi extrem de violente sînt trecute cu vederea pe motiv că mingea a rămas în posesia aceleiași echipe. Dacă ne interesează într-adevăr valorile individuale, omul cu alt cuvînt, această lege trebuie retușată Nu orice fault trebuie iertat de dragul legii avantajului. Față o altă normă care încurajează echipele mașină a căror deviză e scopul scuză mijloacele. Legea avantajului așa cum este aplicată, așa cum s-a aplicat în Argentina este o primejdie pentru fotbal, pentru ceea ce e omenesc în el.

Discobol

P.S. Din pricina unor meciuri de fotbal, nu o dată dezamăgitoare, n-am observat cum a cîștigat Virginia Ruzici Rolland-Garrosul Dacă deviza : „Să-i vedem în primul rînd pe adevărații campioni pe micul ecran" e justă, și este, e cazul să ne reîntîlnim, cel puțin retrospectiv, cu performanța Virginiei Ruzici pe ecranele televizoarelor noastre. Ea a cîștigat ediția jubiliară a marelui concurs francez ceea ce nu e o glumă.

tineri poeți

Traduceri de Andreea Dobrescu-Warodin

● Tălmăcirea în limba franceză a poeziei românești culte și populare o preocupă pe Andreea Dobrescu-Warodin de circa 20 de ani. A tradus masiv din Arghezi și Blaga. În ultimii 15 ani a tradus diverși poeți clasici și moderni.

A tradus pentru Editura „Eminescu", în colaborare cu regretatul George Aurel Boeșteanu, o culegere din poezia lui Ion Brad (Saison incertaine, 1964). La aceeași editură a tipărit traduceri din poemele lui Virgil Teodorescu (Repos de la voyelle, 1976). Se află sub tipar, la Editura „Meridiane", o culegere de poezii și balade populare în colaborare cu Annie Bentoiu. La „Minerva" a predat manuscrisul unei culegeri de poezii de Ion Pillat.

ANA BLANDIANA

Dans les vergers

Pourquoi ne pas nous retourner dans les vergers,
Dans le silence qu'interrompent seuls les fruits,
Où pour mille ans encore vous voyez
Roulant toujours les mêmes automnes d'aujourd'hui ;

Quelque effroi les nuages apportent, lumière grise,
Des ciels voisins toujours plus tourmentés
Comme dans les contes des temps passés
Les cerisiers murmurent toujours cerise ;

Les lois des contes se renouvellent
En vain à travers les paradis,
En des mots qu'eux seuls ont dit
Les abricotiers abricots appellent ;

Et comme si, non, rien au monde
Ne peut les faire désespérer
Lorsque les horizons s'estompent et fondent
Pomme balbutient les pommiers.

Oh ! arbres frères par le sang et le pays,
Liés comme nous au vent et à la terre d'ici.
Mais le temps seul va mesurer
Les fruits qui je regarde tomber...

Je retourne en l'automne

Je retourne en l'automne comme je retourne chez moi
De pays plus libres et plus riches au monde —
Je sais l'hiver qui vient, je sais la brume qui tombe
Et le brouillard infini que je ne comprends pas.

Mais je rêve de midi embrassé
Par le froid du soir et du matin,
L'heure de miel, la neige jaune qui vient
Secouée par les branches vaincues des pommiers,

Je pleure encore de joie dans la lumière sainte
D'immenses nuits ne m'ayant pas éteinte
Dans le raisin écrasé par le pressoir dur
Pour avoir été trop bons, trop doux, trop mûrs.

Je viens vers le froid, bien que j'en aie horreur,
Vers le fruit pourri qui se consume en pleurs
Dans l'alcool limpide de midi qui fume
Troublé dans le couchant de la brume.

J'ai peur de l'obscurité et j'arrive pourtant
Des étés infinis, brillants et charmeurs
Où j'aspire au bienheureux tourment
Du grain qui fond dans le grain et meurt.

Tendre orgueil, amour enfantin — roi,
Fatale, somnolente dignité féconde —
Je rentre en l'automne comme je rentre chez moi
De pays plus libres et plus riches au monde.

(Din volumul **Somnul din somn**, pag. 62 și 53)

CEZAR IVĂNESCU

Jeu d'amour

Lorsque les arbres fleurissaient à Baaad
Alors mon amour m'a demandé :
Pourquoi à la mort chantes-tu tes aubades,
Et comme mon sein est beau n'as pas regardé ?

J'ai de longues jambes et les yeux bleus,
Mais l'effroi de mon âme chasser tu ne le peux,
Sans péché me voilà toute éplorée,
Et je mourrai comme la fleur cachée !

Mon amour qui es lune et lys blanc,
Mon eau vive et mon doux venin,
Mon sentier parmi morts et vivants,
Ma belle citadelle sans portes, enfin,

D'or merveilleux mon miroir,
Le temps s'en fut les arbres ont effeuillé
Sans remord leur corps sacré
Et l'automne les courbe vers la terre noire.

C'est à peine maintenant que je t'aimerai
Je te vois enfin de la tête aux pieds
Tu es belle comme la Mort et bien plus
Comme la musique et le paradis occulte !

Ballade sur un motif de blues

Passer sous le silence et le vent
passer inconnu sur terre doucement

passer et marcher avec un sourire
sur la terre que je suis — sans mot dire —

mais ne pas voir tant que sur terre je vis
le soleil au crépuscule qui pâlit

mais ne pas voir tant que sur terre je vis
le soleil au crépuscule qui pâlit

volez mes yeux tant qu'ils saignent avec douceur
le soleil au crépuscule jette une pâle lueur

si je le regarde il ne monte plus jamais
le soleil au crépuscule éclaire de biais

mais ne pas voir tant que sur terre je vis
le soleil au crépuscule qui pâlit

mais ne pas voir tant que sur terre je vis
le soleil au crépuscule qui pâlit

(Din volumele **Rod IV**, pag. 45 și **Rod III**, pag. 87)

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Pastel

air frais, odeur de vigne déterrée
arbres passés à la chaux devant les portes
le printemps de nouveau avons accompagné
avec les mêmes rêves et quelques âmes mortes

nous enterrons la semence plus profondément
pour la protéger des oiseaux et du gel
les tombeaux s'enfoncent, perce la feuille doucement
les âmes sont peut-être arrivées au ciel

je me penche sur l'herbe qui poussa de la glaise
et tassée par la pluie qui pénètre les labours
tout semble changé depuis toujours
car une seule tombe ne s'apaise

l'air est frais, le vent souffle sur les toits
les âmes semblent s'être perdues dans le froid
je ne vois nulle trace sûre dans la vie
de celui après qui encore ma douleur crie

La révélation a commencé avec une terre fleurie

La révélation a commencé avec une terre fleurie
telle que la fleur ne fleurit jamais
et avec un parfum qui à dieu plait
emporté en silence par le vent d'ici

il semblait que là avait lieu le sacrifice de tout
demandée par sa voix qui pleure
au-dessus de nous quand plane l'odeur
sur les maisons enduites de sang roux

cette nuit dont on a écrit
qu'elle aurait été une grande fête ici
et que même les hommes auraient ouvert la bouche et mangé
chacun de son prochain bien-aimé

tandis que celui-ci éventrait
de son épée ceux d'une autre gent en grand nombre
la révélation a pris fin avec une terre sombre
au-dessus de laquelle comme une odeur de sacrifice total je planais

(Din volumul **Ardere de tot**, pag. 26 și 46)

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DINTRE SCRIITORII SOVIETICI CARE SE BUCURĂ DE AUTORITATE** în fața cititorilor săi, deși polemica implicată în romanele sale șochează deprinderile obișnuite, este Feodor Abramov, autorul cunoscutei trilogii „Neamul Priaslinilor". Scriind o proză dedicată unei tematici rurale, o temă „la modă", cum afirmă unii critici, Abramov consideră că preocuparea sa este mult deosebită față de cea a prozei tradiționale : „Azi, la sate, datorită pătrunderii tehnicii și a științei, se produce o revoluție într-adevăr fără egal. Este vorba nu doar de o restructurare radicală a vieții satului. Este vorba de o schimbare a înfățișării pământului rusesc." Pentru „Neamul Priaslinilor", Feodor Abramov a primit în anul 1975 Premiul de stat al U.R.S.S.

● **DEIRDRE BRAIR** este autoarea unei biografii a marelui scriitor de limbă engleză și franceză, Samuel Beckett, publicată de Editura „Harcourt", **Brace Jovanovich.** Recenziile dedicate acestei cărți subliniază caracterul ei de senzație, datorat faptului că autorul lui **Molloy** a refuzat întotdeauna să facă dezvăluiri asupra vieții sale, păstrînd existența sa privată în afara publicității. Cartea aduce informații substanțiale cu privire la viața și la creația lui Beckett, oferind cercetătorilor de mîine un punct de plecare serios, care poartă girul autenticității. Însuși marele dramaturg irlandez a furnizat principalele date asupra vieții și operei sale.

● **LA TAȘKENT** s-a desfășurat cel de-al V-lea Festival cinematografic al țărilor Asiei, Africii și Americii Latine. Scopul său a fost de a populariza cele mai izbutite opere cinematografice din țările acestor continente. Au participat 73 de state și școli cinematografice, unele dintre ele la începuturile activității în arta peliculei. Pe drept cuvînt, presa a remarcat faptul că festivalul de la Tașkent a fost cel care a marcat pe plan internațional nașterea cinematografiei în Angola, Etiopia, Benin, Guyana sau Nepal. O particularitate a festivalului de la Tașkent este aceea că se opune monopolului comercial al cinematografiilor cu mare forță financiară. De asemenea, a fost evidențiată tematica social-politică a majorității operelor prezentate, puternicul suflu revoluționar al tinerelor cinematografii.

● **PREMIUL SHAKESPEARE** al Fundației F.V.S. din Hamburg a fost decernat, în acest an, pe data de 7 iunie, regizorului englez John Dexter. Am mai avut prilejul să consemnăm dezbaterile care au precedat alegerea laureaților anteriori, personalități ale artei britanice, ca dirijorul John Pritchard și scriitorul Philip Larkin sau balerina Margot Fontayn. John Dexter este o figură proeminentă a teatrului britanic, care și-a adus o substanțială contribuție la creșterea renumelui acestei arte indisolubil legate de numele genialului dramaturg.

● **LITERATURA LUI ANDRE MALRAUX** a tentat încă de la început pe marii cineaști ai secolului. El însuși fascinat de peliculă a turnat un film celebru după romanul „Speranță", iar epopeea războiului civil este legată de numele și de scrisul său. „Condiția umană", roman cu puternice accente cinematografice, a constituit în ultimii ani tentația mai multor cineaști, iar hebdomadarele franceze de specialitate au anunțat de curînd că regizorul grec Costa Gavras, reputat pentru filmele sale de factură politică, a semnat un contract privind ecranizarea cunoscutului roman. Filmările vor începe în anul 1980.

● **PROZATORUL AMERICAN** cel mai controversat la ora actuală pare a fi **William Gaddis**, autorul unor lucrări masive, „Recunoașterile" și „J.R." Deși nu s-a bucurat de succesul comercial al lui Vonnegut sau Pynchon, folosind o tehnică paradoxală și mijloace lingvistice care amintesc inițiatilor din literatura lui Joyce, Gaddis este considerat de criticii cu autoritate incontestabilă a fi marele romancier al Americii de astăzi, purtătorul unei mesaj artistic înnoitor, capabil să asigure permanența romanului pe o piață literară cu gusturi atît de fluctuante și atît de supusă injoncțiunilor comerciale. În afara modei de azi, Gaddis pare să fie creatorul literaturii de mîine.

● **FRANCISCO PEREZ,** graduat al Universității din Miami și jurnalist de prestigiu, este autorul unui volum de versuri pe care criticii din Ecuador îl consideră drept o dată în poezia de limbă spaniolă. Făcînd apel la un limbaj direct, influențat probabil de marii lirici englezi, Francisco Perez cultivă un lirism al cotidianului, impregnat de sentimente puternice, care-i dau valoare și intensitate. Preocupat de viața omului obișnuit, poetul este fascinat de unicitatea fiecărei persoane, revelabilă în poezie.

● **SHRIKANT VARMA,** prestigios poet și prozator, personalitate a vieții publice din India, animator de publicații literare și politice, anunță o antologie de poezie contemporană care va cuprinde cele mai proeminente figuri ale noii lirici din peninsulă. Reflectînd opțiunile antologatorului, lucrarea se bucură de auspiciile unei instituții academice specializată în traducerile de poezie și va fi difuzată pe piața anglo-saxonă, fiind considerată totuși una dintre cele mai reprezentative lucrări ale genului. Însuși numele lui Shrikant Varma este o garanție asupra valorii acestei cărți.

„Întotdeauna, în poezia modernă turcă, contextul social a avut prioritate"

— ne-a declarat poetul Mehmet Kemal

● Ne-au vizitat la redacție scriitorii turci **Mehmet Kemal** și **Tektaș Agaoglu.** Primul este autor a trei cărți de poezie (a debutat ca poet), cunoscut romancier și publicist de reputație. Prima sa carte de poezie, **„Kilometrul 1"**, a apărut în 1945, cea de a doua, **„Lumea ar trebui să fie frumoasă"**, în 1952, iar ultima, **„Ca și cum am vorbi"**, în 1977. A publicat două romane, **„Batalionul de pedeapsă"** și **„Gutuile sînt galbene"**, precum și trei cărți de memorii literare. A publicat, de asemenea, zece volume în colecția de articole politice. Poeziile sale au fost traduse în limbile bulgară, germană, rusă, spaniolă. Romanul „Batalionul de pedeapsă" a fost, după cum ne spunea, primul roman în care se descrie viața de cazarmă din Turcia. Confiscat după publicare, romanul a fost mai tîrziu pus în circulație. Cel de al doilea roman înfățișează viața unei familii care încercase să se îmbogățească și decăderea acesteia în condiții istorice noi.

Mehmet Kemal

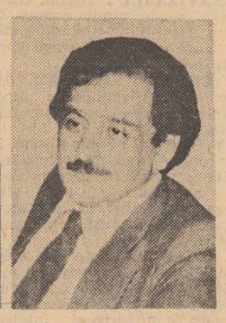

Tektaș Agaoglu

Celălalt oaspete, **Tektaș Agaoglu,** este autorul unei cărți despre fascismul din Germania, carte de popularizare, pe care o consideră un act publicistic menit să sprijine lupta pentru democrație, lupta împotriva fascismului.

Discuția purtată cu distinșii oaspeți ne-a prilejuit cunoașterea activității literare și publicistice a acestora precum și a unor probleme privitoare la activitatea literară din Turcia.

— Există o tradiție poetică foarte puternică în Turcia, ne spune Mehmet Kemal. **În trecut marii viziri, prim-miniștrii erau poeți. De altfel și azi tradiția continuă. Am aflat că poemele lui Bulent Ecevit vor fi publicate la Editura „Univers."**

— După ce în revistele de cultură poezia sa a fost făcută cunoscută cititorului român. Bineînțeles, și prin paginile **Luceafărului,** i-am informat pe oaspeți.

— În Turcia, ne spun oaspeții, **poezia s-a dezvoltat înaintea prozei. Există tradițional două feluri de poeme. Poezie scrisă de oameni obișnuiți și poezie scrisă de oameni cultivați ; poezie populară și poezie de elită. Poezia populară folosește cuvinte vechi turcești, rimă națională. Poezia de elită, care se mai numește și** poezie de divan, **folosește rimă și ritm arab, cuvinte vechi arabe și persane. Poporul pe aceasta nu o înțelege. Începînd cu Nazim Hikmet a intrat în poezia turcă versul alb, versul liber. Nazim Hikmet reprezintă o sinteză a celor două forme de poezie.**

Ca și în Europa, poezia are o tradiție mai veche. Proza a început să se scrie din secolul al XV-lea, odată cu cronicile de călătorie. Filonul de poezie populară a continuat să se afirme dar proza nu a evoluat atunci : n-avea substanță populară, folosea formule speciale, cu cuvinte arabe și persiene. Adevărata proză națională turcă este nouă, de la începutul secolului nostru. Pentru trecut avem doar poeți faimoși.

Ca o caracteristică a liricii turce, **Mehmet Kemal** observă :

— În poezia modernă turcă, întotdeauna contextul social a avut prioritate. Poezia a exprimat problemele reale, ale oamenilor. Nu există la noi multă poezie formalistă. Conținutul poeziei este legat de problemele cu care oamenii se confruntă. Poezia este văzută ca un mijloc de luptă.

Discutăm apoi despre organizația scriitorilor turci, despre preocupările lor.

— În Sindicatul scriitorilor turci, ne spune Mehmet Kemal, **sînt acum 250 de scriitori, dar sindicatul a luat ființă abia acum cinci ani. Anul trecut în Sindicatul scriitorilor erau doar șaptesprezece membri. Cei care trăiesc numai din literatură sînt foarte puțini.**

Și poetul **Mehmet Kemal** face din nou apel la experiența proprie :

— Am condus o revistă săptămînală. Nu am primit ajutor din partea statului și nu am putut tipări decît 3 numere ale revistei. Revistele de literatură se tipăresc cel mult în 1.500 exemplare. Nu sînt rentabile și sînt obligate să-și înceteze apariția. O revistă literară publicată de un ziar de mare tiraj, subvenționată de acesta, poate supraviețui. În Turcia o revistă care ar avea numai profil literar nu ar putea supraviețui. Multe din reviste nu-și plătesc autorii care sînt fericiți să-și vadă numele tipărit. Dumneavoastră sînteți mai fericiți, adăugă cunoscutul poet, **aveți mai mult noroc că statul vă susține.**

— Impresii despre România ?

— Voi sta aici paisprezece zile, ne spune Mehmet Kemal. **La întoarcere intenționez să public o suită de articole despre România. Mă gîndesc să scriu și o carte : „15 zile în România".**

Primele impresii sînt foarte bune. Am putut cunoaște construcția socialismului în exemple concrete. Am acum clară imaginea unei țări socialiste. Am avut posibilitatea să văd cum se construiește socialismul în condițiile specifice ale României. Toată lumea muncește. Capitala este bine așezată. Totul este curat.

În comparație cu alte țări ale lumii, aflate la același nivel de dezvoltare economică, se poate ușor observa că în România este mai multă disciplină și ordine. Am avut înțiluri cu oameni de cultură și m-a impresionat foarte mult felul cum este prețuită cultura.

Calitatea tiparului, condiția grafică a cărții se prezintă la un înalt nivel. Sînt sigur, încă o dată, că socialismul se poate construi, în ciuda eforturilor ideologiei burgheze de a demonstra că ar fi imposibil acest lucru, că ar fi o utopie. Am văzut la dumneavoastră că socialismul poate fi construit și că este bun pentru oameni, menit oamenilor.

Conceptul de istorie literară în cultura românească

Urmare din pag. 1

joacă literatura în viața societății și pe care este chemată deci istoria literară să-l facă inteles si să-l sprijine : „istoria literaturii are drept scop să ne spună, în mod sistematic și în ordine timpuristică (cronologică), toate produsurile literare, scrise sau nescrise, ale unui popor, carile au venit la cunoștința noastră ; ea are să ni arete cauzele cari au favorit și cari au împiedecat sau trăgănat înmulțirea lor ; are să ni pună în vedere direcțiunea opurilor, valoarea lor și înriurirea ce au esercițat-o asupra dezvoltărei intelectuale, morale și sotiiale a poporului. În intelesul acesta, istoriea literaturii devine o ramură, si încă ramura cea mai de frunte a istoriii culturii lui, căci literatura a fost și este motorul cel mai puternec și mai eficaciu al culturii în genere. Fără de literătură, și mai ales fără de literătură scrisă, un popor nu se poate dezvolta..." (I. G. Sbiera, **Contribuiri pentru o istoriie soțială, cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor de la originea lor incoace pînă în iuliu 1504,** vol. I, p. 36).

Între cele două direcții există o evidentă continuitate, sensul „istoric" al istoriei literare dezvoltă, desigur, pe cel „filologic" într-un proces de limpezire, de nuantare a intelesurilor fenomenului literar în general, progres care este comun tuturor disciplinelor umaniste din acea vreme. Este, cred, unul din principalele merite ale antologiei lui Paul Cornea acela de a fi pus în lumină procesul de translație al intelesurilor acordate disciplinei, de la filologismul concret al inceputurilor la propensiunea spre estetic caracterizînd epocile mai noi, dar totodată și statutul ancilar pe care il păstrează încă istoria literară în conceptia multora dintre chiar oficianții săi. Complexul cultural-filologic al inceputurilor pare a fi continuat, în epoca interbelică, de un complex al criticii, istoricul literar încercînd nu o dată un ciudat sentiment de culpabilitate în fața comentatorului contemporan al literaturii. De fapt, decupajele propuse de Paul Cornea în antologie, ca și în interpretările din eleganta si nuantata sa prefață tind să remodeleze materia după formula pregnantă a lui Călinescu : istoria si critica literară sînt două aspecte complementare ale interpretării operei, una în plan diacronic și alta în plan sincronic ; inseparabile în fapt, ele se deosebesc prin accentul pus pe istoricitate sau pe valoare, pe privirea categorială sau pe cea individualizatoare. După acest principiu ordonator sînt alese si textele, ilustrative fiind chiar titlurile, unele date de autor fragmentelor reproduse din Ov. Densusianu (**Critica estetică și critica istorică**), E.Lovinescu (**Critica si istoria literară**), B. Munteanu (**Între exegeza critică si sinteza istorică**), S. Cioculescu (**Între critică și istorie literară**) etc.

Adevărul formulei călinesciene este elementar, adică axiomatic ; dar nu e mai puțin adevărat că ea nu „rezolvă" problema, nu defineste conceptul de istorie literară, pentru că circumscrierea unei notiuni nu se poate face prin raportare la o sferă complementară, ci la una superioară, integratoare. Călinescu dă o expresie sintetică însă acestei probleme care preocupă în mare măsură pe istoricul literar de pe la mijlocul veacului nostru ; vremurile mai recente, lărgind investigatia istorico-literară cu dimensiunile noilor metode, deși nu toate sînt noi prin ele însele — literatura comparată, sociologia literaturii — eliberează conceptul, si pe căutătorii săi, de bovarismul altei discipline.

Fără indoială că istoria conceptului nu este și istoria disciplinei si că putine sînt istoriile literare (studii sau istorii propriu-zise) care resimt negativ această continuă raportare la critică ; Călinescu însuși a negat în chipul cel mai strălucit dicotomia sa, făcînd istorie și critică, în același timp sau separat, fără nici un complex. Ipostazele „conceptului" si confruntarea permanentă cu disciplinele tangente avînd o individualitate mai bine precizată trădează însă nu un complex, cum l-am numit deliberat cu un cuvînt impropriu, prea apăsat, ci aspiratia către un statut teoretic, către o filozofie proprie acestei discipline, ancorate prin forta imprejurărilor în concret. Asa se si explică de ce **conceptul** de istorie literară apare la multi dintre cei care s-au pronuntat în materie, mai ales în secolul trecut, ca un concept operațional, pragmatic, inspirat din necesități didactice sau prin aproximări empirice, nu ca aplicare conștientă a unei propozitii teoretice, decurgînd dintr-un sistem si creînd totodată un sistem.

Acest sistem, ale cărui elemente încep să se întrezărească încă din epoca interbelică, nu numai la Călinescu, ci si la Caracostea și mai ales la Bazil Munteanu si D. Popovici, tinde spre constituire în epoca noastră, de altfel cel mai bine reprezentată în antologie, si pe drept cuvînt. Bogătia de factori care determină această convergentă e prea mare pentru a fi măcar enumerată aici ; ei îi datorăm însă chiar necesitatea resimtită acut a operei pe care a realizat-o acum P. Cornea, repunînd în discutie nu numai istoria conceptului, ci însăși substanta lui.

**) „Conceptul de istorie literară în cultura românească", studiu și antologie de Paul Cornea, Editura „Eminescu", 1978.*

O ipoteză ispititoare

Sub titlul **Un document epigrafic în limba română din secolul al IX-lea** (supratitlu : „o uluitoare ipoteză") revista **Vatra** (nr. 86, 1978) publică un ispititor studiu semnat de ing. Victor Fizeșian. Din surse orale, am aflat că autorul trăiește în Timișoara și a consacrat multi ani de reflecție inscripției de pe vasul nr. 21 din tezaurul descoperit în 1799 la Sinnicolaul Mare, tezaur aflător astăzi la Muzeul de istoria artelor din Viena.

Mai mult de 140 de studii au fost consacrate acestui tezaur, incercîndu-se a se stabili originea, apartenența precum și utilitatea lui, dar părerile în aceste privințe sînt diverse si contradictorii. Și asupra datării pieselor sînt diferite propuneri : J. Hampel le plasează în secolul VIII, J. Strzygowsky le crede și mai vechi, N. Mawrodinow le plasează în secolul IX. Dicționarul de istorie veche a României le dă din secolele X—XI.

Despre inscripția de pe vasul nr. 21 (celelalte piese reprezintă căni, farfurii, cupe, tăvi etc.) si despre care cercetătorul J. Hampel ne spune că „este scrisă cu caractere grecești, dar nu este în greacă" s-au emis, de asemenea, mai multe ipoteze care, iarăși, se contrazic între ele : că ar fi în limba peceneagă, proto-bulgară tiurcă, gepidică etc.

Ultimul cercetător ne propune — într-adevăr, uluitoare ipoteză căci ea ar fi trebuit să fi fost prima ! —să interpretăm inscripția ca fiind în limba română. „În realitate — zice Victor Fizesian — este vorba de o incercare — similară cu cea a călugărului Chiril — de a adapta alfabetul grec la o limbă străină, vie, cu caracteristici proprii, adaptare la necesitățile de scriere a limbii române vorbite în teritoriul dintre Mureș—Tisa—Dunăre în acel secol IX". Adaptarea ar fi presupus unele echivalări, firești, si ea ar fi fost făcută de un discipol al învățatului Fotie, patriarh al Bizanțului. Mai mult, acest discipol ar putea să fie o rudenie a cneazului Glad. Despre acest din urmă, Jireček în a sa **Istorie a bulgarilor** ne spune : „Ducele Glad fusese un om cult ce-și acumulase cultura la scoala din Bizant a lui Photius". Despre Fotie ne dă mai multe relații Charles Diehl (în **Figuri bizantine**) : „.... și mai ales, cu concursul patriarhului Fotie, succesorul lui Ignatie, Bardas avu gloria să ducă la bun sfîrșit marea operă a misiunilor creștine, care purtă **Evanghelia** printre moravi și bulgari ; sub protecția sa (a împăratului Bardus, n.n.) Cyril și Metodiu, apostolii slavilor, întreprinseră marea operă, prin care o rasă întreagă a fost cucerită pentru ortodoxie". Influența Bizanțului a fost mult mai vastă si complexă, ea extinzîndu-se asupra unui teritoriu foarte intins. Același Charles Diehl (Ibidem) zice : „De la ea (arta bizantină n.n.) pleacă aproape toate monumentele din peninsula Balcanică si dincolo de Dunăre, în România, în Rusia, actiunea ei s-a făcut simțită". În această plasă vastă si complexă de influențe si determinări, s-ar fi putut face si „incercarea similară cu cea a călugărului Chiril" pentru limba română.

Dar iată cum citește Victor Fezeșian textul de pe vasul nr. 21 :

Buiela țapân tă[s]cie direturi/e/
Butaul țapân tirgorie ieșirie tă/is/cie

ceea ce în limba actuală ar putea fi echivalat :

Stăpin puternic cu toate drepturile
Conducător de oști puternic, prin înțelegere domn deplin

În revista **Astra** (nr. II, 1978), Mircea-Valer Stanciu, lingvist probabil după argumentatie, comentînd elogios ipoteza din **Vatra** și afirmînd că „ea este fără îndoială scrisă în românește, din moment ce toate cuvintele sînt inteligibile si nu au nevoie de nici un fel de interpretare", se incearcă și într-o nouă citire, mai simplă :

Vuilajupan toate direturi
Vatauljupan tirguri iesiri toate

Este menirea istoricilor si a filologilor să limpezească aceste aserțiuni. Adeverirea ipotezei recent lansate de revista **Vatra** ar antedata întîiul document de limbă română cu peste sase secole față de scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung. Iată o provocare adresată oamenilor de știință demnă de toată atenția. Sperăm că ea nu va fi părăsită înainte de a i se da un răspuns științific, satisfăcător, așa cum s-a întîmplat cu alte ipoteze istorice rămase în starea în care au fost emise.

G. S.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
28
(846)
Sîmbătă
15 iulie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

«Mereu același și mereu altul»

„modest în simbolul lui luminos, înscriind pe boltă începutul și sfîrșitul zilei, luceafărul ne însoțește, ca un zîmbet al cosmosului, de-a lungul bucuriilor și întristărilor noastre".

Acestea au fost cuvintele prin care debuta **prefața** noii reviste **Luceafărul,** pornind spre cititor acum două decenii. Revistă ce continua firesc — într-o condiție grafică nouă, cu o deschidere generoasă către valoare, cu un grav respect față de tradiția culturii românești — experiența **„Tînărului scriitor"** (1952—1957), asumîndu-și limpezi și cuprinzătoare răspunderi față de destinul literaturii naționale, față de formarea și afirmarea unor noi generații de scriitori. În oglinda paginilor revistei se va reflecta, așadar, cu fidelitate imaginea propusă de scriitorii noștri de-a lungul acestor ani, așa cum s-a conturat ea în cărțile tipărite, în gîndurile mereu mai proaspete și mai adînci, mai curajoase și mai responsabile ce au guvernat actul solemn al creației.

Rememorînd acum, cu emoție, experiența revistei, căutînd a distinge trăsăturile sale esențiale, inițiativele ce i-au conferit personalitate și au impus-o în conștiința contemporanilor, vom constata că **Luceafărul** și-a făcut un statornic titlu de onoare din a prețui și a pune în lumină marile valori ale culturii naționale, ideile generoase ale tuturor creatorilor care și-au identificat noblețea gîndurilor lor, cu noblețea gîndurilor și aspirațiilor poporului.

Luceafărul s-a străduit, în toți acești ani, să-și manifeste prin paginile sale receptivitatea față de creația artistică a scriitorilor contemporani, să impună conștiinței publice acele opere a căror valoare estetică le argumenta durabilitatea.

Luceafărul și-a ilustrat, în acești ani, cu o consecvență semnificativă preocuparea de a descifra în rîndul celor mai tinere generații semnele talentului adevărat. Poate aduce acum, la ceasul de bilanț, drept argument al acestei grave misiuni, numele multor scriitori de prestigiu ai literaturii noastre contemporane, care și-au început „ucenicia literară" în paginile sale.

Toate acestea vin să demonstreze convingerea celor ce au asigurat apariția revistei în cei douăzeci de ani că numai printr-o conectare atentă, suplă, fără prejudecăți la pulsul viu al realității spirituale a țării, revista putea aspira, nu orgolios ci firesc, la recunoașterea rolului ei activ, obiectiv și constructiv în viața noii noastre literaturi.

Aceste adevăruri, evidențiate de cele aproape 850 de numere ale **Luceafărului,** ne îndeamnă să exprimăm profunda noastră admirație și mulțumire tuturor celor care, lucrînd în redacție sau colaborînd la revistă, și-au adus contribuția de dăruire generoasă și exigență creatoare la constituirea unei **biografii spirituale,** de netăgăduită valoare și frumusețe, a **Luceafărului.**

Cercetate cu atenție, paginile revistei evidențiază adevărul că nu este suficient ca programul unei publicații de cultură să fie exprimat doar în articole cu caracter general, că acesta devine viabil doar în măsura în care creația literară promovată, spiritul critic al dezbaterilor și articolelor susțin, număr de număr, ideile directoare. Din acest punct de vedere paginile revistei mărturisesc o edificatoare continuitate, de la întîiul număr și pînă azi, eventualele hiatusuri trecătoare punînd mai puternic în lumină acest adevăr.

Azi, revista are deja o biografie și o vîrstă. Și una și alta se vor îmbogăți în anii ce vin, spre folosul culturii românești. Certitudine ce-și are un sprijin puternic în climatul nou, democratic al vieții noastre culturale, în prețuirea pe care partidul, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** o acordă literaturii și artei, rolului lor în viața societății, în marele proces de afirmare a unei noi, superioare umanități. Investigîndu-și împlinirile de pînă azi, neocolind momentele în care gestul spiritual ezitant a făcut ca uneori paginile sale să nu-și afle dimensiunile meritate, revista **Luceafărul** privește cu în-

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 5-a

Ligia Macovei : „Primăvara" (desen apărut în „Luceafărul" nr. 1 — 1958)

Douăzeci de ani

Ce tînăr este „Luceafărul" ! La douăzeci de ani, viața îți apare fără sfîrșit, cerul este mereu albastru, te iei la trîntă cu munții și cu valurile mării, crezi în frumos și în dreptate, te lupți cu indiferențele și suferi pentru toate urîțeniile lumii.

La douăzeci de ani, revista „Luceafărul" se privește în propria sa oglindă, dimensionată de aproape o mie de numere, de miile de pagini, scrise în plumb în cele peste o mie de săptămîni. Se privește cu mîndria tinereții, cu orgoliul conștiinței că a pornit la drum tînără și, după douăzeci de ani, a rămas tot tînără. Pentru că aceasta este imaginea revistei.

A fost creată pentru tineri și a slujit tinerețea în literatură. A fost scrisă de tineri și, chiar atunci cînd vîrstnicii s-au aflat în paginile ei, s-au antrenat în jocul tinereții și al elanurilor ei.

La douăzeci de ani „Luceafărul" poate să înscrie pe frontispiciul său că și-a făcut datoria și față de partid și față de popor și față de acest pămînt al nostru și față de cultura noastră. A făcut-o cu convingerea că o revistă literară reprezintă conștiința celor ce o scriu, a poeților, a prozatorilor, a dramaturgilor, a criticilor, este actul lor de cultură, conceput ca o valoroasă contribuție la construirea socialismului în România.

Se putea face mai mult ? O, dar unde și cînd nu se poate face mai mult ?

Urarea pentru viitorii douăzeci de ani și pentru încă mulți alții nu poate fi decît aceea ca „Luceafărul" să realizeze acest mai mult. Este urarea noastră, a tuturora, a cititorilor.

George Macovescu

IN PAGINILE 2–3–4–5

Amintiri de la „Luceafărul"

● **Semnează :** ● Mihu Dragomir ● Aurel Martin ● Eugen Barbu ● Romulus Zaharia ● Mihai Beniuc ● Haralamb Zincă ● Gh. Bulgăr ● Virgil Teodorescu ● Marin Bucur ● Al. Oprea ● Constantin Chiriță ● Ion Dodu Bălan ● Dan Deșliu ● Eugen Simion ● Fănuș Neagu ● Niculae Stoian ● Gica Iuteș ● Gheorghe Achiței ● Violeta Zamfirescu ● Nichita Stănescu ● Romul Munteanu ● Gelu Stoicescu ● Adrian Păunescu ● M. N. Rusu ● Valeriu Râpeanu ● Petru Vintilă.

Pagini de istorie literară

Longevitatea impune de obicei respect, cînd nu admirație. Vîrsta unei reviste nu înseamnă doar o acumulare cantitativă. De obicei revistele mureau de inaniție spirituală. În vîrsta unei publicații trebuie să vedem și forța ei. **Luceafărul** a împlinit douăzeci de ani de existență și primul lucru pe care trebuie să-l spunem este că puține reviste literare au atins în cuprinsul literaturii române această vîrstă. Douăzeci de ani sînt un bun prilej pentru un edificator examen de istorie literară, pentru descifrarea semnificațiilor ascunse în paginile vechilor colecții ale publicației de față.

Ceea ce impune de la primele numere este croiala revistei, faptul vizibil că e rodul unei concepții care a tins să creeze cadrul de lucru și climatul adecvat scopului. **Luceafărul** care urma **Tînărului scriitor** trebuia să fie și a fost, o revistă a tinerilor. Rubrica cea mai proeminentă a revistei a rămas ani de zile **Dintre sute de catarge,** în chenarul ei găsindu-și locul fără încetare de la număr la număr dialogul cu începătorii în ale scrisului. Era o rubrică de „poșta redacției" alcătuită cu tact, bun gust și simț critic. **Dintre sute de catarge** ieșea din șablonul micilor rubrici de poștă redacției mărginite de cele mai multe ori la răspunsuri rezumative, frecvent malițioase. Secretul acestei rubrici gîndită și scrisă în cea mai mare parte a ei de Mihu Dragomir era spiritul ei critic. **Dintre sute de catarge** a fost concepută ca o rubrică de critică literară, iată nota ei distinctivă, la care un scriitor de gust, finețe, cultură și infinită răbdare și tact a exercitat un oficiu de directivă literară cu consecințe incalculabile pentru mișcarea literară românească de mai tîrziu. Un număr impresionant de nume, validate astăzi literar, au trecut prin purgatoriul acestei rubrici de superioară concepție. Ea era generatorul revistei, punctul din care pleacă liniile ei de fugă.

Observația că **Dintre sute de catarge** era o rubrică de critică și nu un buletin capricios al unui amator de exercitii critice este importantă pentru definirea revistei în prima ei fază.

Un spirit critic unic guvernează revista și locul preponderent în ea îl are, în ciuda altor aparențe, critica literară. Revista e gîndită să răspundă unor solicitări multiple, are o bătaie de perspectivă, și creează capetele de pod ale unor viitoare inițiative încă de pe acum. Ea nu e doar o revistă pentru îndrumarea tinerilor, ci o revistă care cultivă pe scriitorii de indiscutabilă vocație, printre ei de la primul număr Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, care ține să păstreze contactul cu generațiile literare anterioare, colaborările lui Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Eugen Jebeleanu, Laurențiu Fulga, Marin Preda, Mihnea Gheorghiu nu sînt întîmplătoare, cu cele mai importante probleme de istorie literară, cu publicul interesat de literatură căruia i se răspunde la **Pagina elevului.** Arhitectul acestei reviste modulare care privea departe din foișorul anului 1958 a fost Mihu Dragomir. Compartimentarea și direcțiile revistei, rubricile ei au rezistat timpului. Dovada solidei concepții inițiale este că fiecare serie nouă a revistei s-a întors indiferent de conducătorul ei cel puțin la o parte din cadrele fixate de Mihu Dragomir.

Indiscutabil este că revista și-a atins scopul, ea lansînd ori impunînd multe nume noi. Dacă vom confrunta tabla de valori a literaturii române contemporane vom constata că mulți dintre scriitorii de incontestabil prestigiu actual provin din paginile **Luceafărului.** Cariera literară a lui Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu nu se poate concepe în afara **Luceafărului.** după cum afirmarea lui Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Ion Băiesu, George Bălăiță, Sorin Titel, chiar Nicolae Velea îi datorează enorm. Interesant este să constatăm că și Nicolae Breban și Augustin Buzura tot

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 5-a

MIHU DRAGOMIR: „CRITICILOR"

inedit

Călcați ușor, pe clape de tăcere,
o, respectați locașu-acesta mut !
De-aici începe-a criticii putere
și sacrul meditației ținut.

Aici, e orice șoaptă-o piramidă,
crescută greu, din piatră și din chin.
Pășiți din cără-nidă-n cărămidă
pe-aleea sfincșilor cu somn senin.

Priviți pe geam : un critic tocmai scrie.
C-un zîmbet plutitor ca un ghețar
și-alege, grav, reteta din cutie
ca s-o lipească-n carte, ca-n ierbar.

Un altu șade-n veacul optsprezece,
(sînt cinci lăcate strajă la birou)
și c-o prefață anu-ntreg și-l trece,
despre-un poet străvechi, citit din nou.

Alături, iată, lungi laboratoare,
e-o alchimie-n tuburi, rafturi, clești,
se caută cu multă-nfrigurare
formula după care nu greșești.

Aici se fierb zicale și citate
și-nveți să spui pe nu, rostind un da,
și se servesc exemple consacrate
ce te scutesc de riscuri și belea.

Sînt și-alte încăperi, unde se toarnă
articole și studii pe tipic,
inveți să cînți din pană ca din goarnă,
să spui de toate făr-să spui nimic.

Sau te deprinzi cu note, marginalii,
cu tot ce-i publicabil și frumos,
și-aștepți să se pronunțe- „oficialii"
de tot ce-apare, că-i mai sănătos.

E și comerț pe-aici, o prăvălie
cu fraze bune orice-ar fi să zici,
cu titluri tari, stilouri cu tămîie
să scrii despre cei mari și despre-amici.

★

O, critici, voi ! (Nu spun „cu flori deșarte",
ca Eminescu-acum aproape-un veac)
în ce ținuturi sterpe și departe
cercați însingurării voastre leac ?

De moțăit, nu-i vreme azi prin țară.
Pe schele, sus, nici nu poți ațipi.
În freamătul adînc ce ne-nconjoară
și tocurile noastre sînt mistrii.

Vrem fulger scrisu-n dușmani să
se-aprindă, —
și să zorească pasul tineresc.
Poporul cere-n artă, ca-n oglindă
să vadă chipul celor ce clădesc.

Ne ducem bine greaua noastră muncă ?
Tot ce trăim pe strune-am petrecut ?
O piesă prost turnată, știm, se-aruncă,
Dar munca noastră n-are vreun rebut ?

Și mugurii ce crapă-n scoarța veche
grădinărește sînt udați la timp ?
Sau poate mai cîntăm după ureche
și mai oftăm prin vechiul anotimp ?

Se-nalță-atît de iute țara noastră !
Bat zorii mari cu palma la ferești.
E timp să iasă-a criticilor castă
dintre taclale „filozoficești".

Noi vrem lumina, focul, nu tăciunii
mocnind un pilpîit stingher și trist.
Vreți să găsiți izvoru-nțelepciunii ?
E numai în curajul comunist.

Cît ați cunoaște buchea pe de-a rostul,
cu vorbe goale n-o să fiți soldați.
Nu vă săpați în maxime-adăpostul,
ci coborîți în viață, cutezați !

Vorbiți și voi deschis, ca muncitorii
ce v-au tăiat și vouă-n vreme drum.
Hai ! Părăsiți castelele și norii,
porniți și voi la luptă, și la drum.

1962

Prezența celor mai tineri scriitori

Condiția viabilității reale a oricărei publicații literare — se știe —, alături de alte aspecte asupra cărora nu considerăm necesar a insista acum, rezidă în ceea ce numim caracterul ei de organism deschis, adică de organism receptiv la mișcările cele mai semnificative ce se produc în viața literară înconjurătoare. În ultimă instanță, această sensibilitate de seismograf ultraperfecționat este în măsură să confere oricărei publicații o autoritate sporită, trainică, atît în fața obștei scriitoricești, cît și, firește, în fața cititorilor. Mai mult chiar, din perspectiva posterității, respectiv din perspectiva istoriei literare, șansa unei publicații de a se constitui în document de epocă viu, capabil a depune nemijlocit, de la sursă, mărturii asupra unei anume perioade literare, surprinsă în dinamica ei interioară, în datele ei originar intime, așadar, însăși această ogoloasă aspirație nutrită de orice revistă de a se înscrie pe orbita

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

În numărul de azi :
BIBLIOTECA «LUCEAFĂRUL»

● Planetă de tinăr ● **Premiile revistei pe anul 1977** ● Artur Bădița ● Mircea Brăiliță ● Denisa Comănescu ● Adrian Frățilă ● Marin Lupșanu ● Aurel Antonie ● Stelian Zamora ● Dumitru Augustin Doman ● Mircea Nedelciu ● Sultana Craia ● Dan Alex. Condeescu ● Dan C. Mihăilescu.

Mihu Dragomir:
INEDIT

amintiri de la „luceafărul“

Revista noastră

De ce i-am spus „Miorița“ ? Pentru a defini credința noastră nestrămutată, singura noastră rațiune de cetățeni și oameni ai condeiului, în geniul incomparabil al poporului. Pentru a întemeia munca noastră pe tradiția profundă și veșnic vie.

Pentru a ajuta, cît de puțin, la crearea acelor opere viitoare care să poată sta alături de balada ce-a străbătut veacurile.

Programul nostru este adunat în două cuvinte : tradiție și actualitate.

Nu o tradiție privită ca un șir de reconsiderări, de studii plicticoase sau chiar interesante, ci o tradiție care, născind actualitatea, face parte integrantă din ea.

Nu o actualitate constatată și prezentată informativ, ci pasiunea pentru momentul unic prin care trece poporul nostru construind visul milenar, socialismul.

Nu o actualitate mărginită la azi, ci mergînd cît mai departe în zilele de mîine, pe care le pregătim, pentru noi și pentru viitorime.

Tradiție și actualitate : o literatură a adevărului vieții, a atitudinii, curajului creator, o literatură a marilor idealuri, nu a micilor urzeli de culise.

Tradiție și actualitate : o literatură a clocotului creator, o literatură demnă de poporul care a dat pe Bălcescu și Eminescu, Creangă

și Caragiale, Sadoveanu și Arghezi, a poporului care a știut să-și organizeze un conducător înțelept și clar-văzător, Partidul Muncitoresc Român.

Tradiție și actualitate : a descoperi și încuraja toate talentele tinere, pentru a le preda celor de mîine.

Tradiție și actualitate : ciobanul Mioriței este astăzi deputat, cărturar, cîntă din fluier și construiește termocentrale cu energie atomică.

Tradiție și actualitate : a încredința paginatorului un cîntec cules din munții Gorjului, o poezie de Arghezi și versurile unui debutant.

Tradiție și actualitate : a înlătura plictiseala din literatură.

Tradiție și actualitate : jos cu oftatul semi-romantios, cu văicăreala pseudolirică, cu autopsiile critice.

Tradiție și actualitate : cine este cititorul nostru ? Muncitorul, studentul, eleva de liceu, activistul de partid, îndrăgostitul, militarul, cei ce și-au dăruit viața comunismului.

Deci : o revistă scrisă numai pentru cititor.

Tradiție și actualitate : a sluji poporul, pe drumul care și l-a ales : construcția socialismului.

Tradiție și actualitate : a respecta testamentul Văcărescului, lucrînd pentru creșterea limbii românești și a patriei cinstire ; a demasca dușmanii poporului.

Tradiție și actualitate : o literatură profund românească, profund realistă, profund socialistă.

Tradiție și actualitate : împotriva improvizației și a lucrului în serie, pentru o muncă literară entuziastă și eroică.

1958

Aceleași idealuri

Înainte de **Luceafărul** a fost **Tînărul scriitor.** Initial buletin al cercurilor literare : revistă lunară apoi, menită a-i promova pe cei ce băteau la porțile nemuririi, a le găsi debutul. Sub conducerea succesivă a lui Ioanichie Olteanu, Mihu Dragomir, Demostene Botez și din nou Mihu Dragomir, revista se orienta, număr de număr, spre ceea ce avea să devină, la 15 iulie 1958 : bilunarul **Luceafărul.** Se orienta în chip necesar. Ca publicație larg deschisă actualității, problematicii acesteia. Dar și dezbaterii critice a fenomenelor revolute. Printre colaboratori semnînd și nume aflate la a doua sau la a treia tinerete.

Echipa redacțională era îndrăzneață, credea în idealuri, avea conștiința că revoluția socială presupune asimilarea culturii, participarea democratică a tuturor forțelor intelectuale ale națiunii. Într-un context care nu se caracteriza neapărat prin acalmie. Context care, totuși, ne-a permis să-l redebutăm pe Perpessicius cu „mențiunile“ sale și pe D. Murărașu cu inestimabile contribuții istorico-literare, să acordăm, în genere, clasicilor mai vechi sau mai noi o atenție particulară. Paralel cu atenția aparte acordată tinerilor poeți, prozatori sau critici. Fenomen absolut natural într-o atmosferă redacțională cu totul colegială, amicală, realmente tovărășească, întreținută cu tact, cordialitate, simț al prieteniei de Mihu Dragomir. Atmosferă tinerească. Prin excelență romantică. Tinerețea fiind și biologică. Dar mai ales stare de spirit, dăruire, afect, sete de împlinire, foame de adevăruri esențiale. An după an paginile revistei se dovedeau a fi mai neîncăpătoare, numărul solicitanților se înmulțea, calitatea demersului liric, epic sau critic era în vizibil progres. Eram conștienți că formula **Tînărului scriitor** începea să fie inoperantă. În ciuda unor opoziții (Demostene Botez considera drept ideal formatul carte) vizam și militam pentru o revistă format gazetă, deschisă fanteziei grafice și dezbaterilor incitant puse în cadru. O revistă a dialogurilor, a prezenței vii, a afirmării mai plenare a talentelor. Revistă-manifest. Prima pagină ar fi fost, în concepția noastră, pagină-afiș. Vara și toamna lui 1957 au însemnat, de fapt, anotimpuri ale machetelor, ale stabilirii și botezării rubricilor, ale imaginării virtualelor sumare tematice. Probleme nu atît de bucătărie redacțională cît de definire a profilului revistei. Cînd, în decembrie, elaborăm anunțul privitor la încetarea apariției **Tînărului scriitor** știam că va răsări curînd **Luceafărul.** Că echipa chemată să-l înalțe va fi aceeași, că avea maturitatea politică, ideologică, profesională recunoscută. Ceea ce nu ne aminteam atunci era faptul că geneza e proces. Despre avatarurile acestuia am mai spus, altădată, cîte ceva. Important mi se pare că aceeași echipă, animată de aceleași și aceleași idealuri, a putut sărbători, la Casa Scriitorilor, înscrierea pe orbită a **Luceafărului.** După douăzeci de ani, cer îngăduința să-i îmbrățișez pe fondatori și să-i felicit pe continuatori.

Aurel Martin

Erau niște seri frumoase...

Nu știu ce destinație va avea foarte curînd acea nacelă de la etajul al doilea al clădirii din **Ana Ipătescu,** care adăpostea redacția acestei reviste prin anii '62—'68. Venisem acolo cu o servietă în care aveam macheta revistei pe care voiam s-o fac și adusesem cîțiva oameni noi cu care mă gîndeam să dau o altă față publicației. Nu știu în ce măsură această serie va fi înregistrată de istoria literaturii, dar acum, cînd cîțiva dintre copiii, pentru că erau niște copii, de atunci au devenit adevărate vedete literare, parcă îmi spun că în acești șase ani s-a întîmplat totuși ceva. Prin acel birou pe care-l zugrăvisem în mai multe culori pentru a smulge din monotonie interioarele tip ale redacțiilor noastre, au defilat o seamă de personalități literare, începînd cu **Vladimir Streinu,** proaspăt venit de „undeva“ și pe care nu îndrăznea nimeni să-l publice, un **Al. Paleologu,** și el în aceeași situație, mai amabil pe vremea aceea cu mine, din motive pe care le bănuiți, sau un **Petre Pandrea** istovit moraliceste de o mare nedreptate și căutînd un spațiu tipografic pentru a relua contactul cu un public care aproape îl uitase... Tot acolo sau, dacă nu mă înșel, în sala barocă a **Casei Scriitorilor** din **Calea Victoriei,** plină de oglinzi și de un tineret boem care nu era deprins încă să discute liber, polemic, l-am zărit pentru prima oară pe un tînăr blond, sfios, palid, temător de aproape, cu niște ochi puri, cum îi va fi avut la vremea lui **Nicolae Labiș,** aproape ascunzînd foile fosnitoare pe care voia să i le citesc sau să mi le citească, nu mai pot să precizez — într-o siluetă efeminată, pe marele poet de mai tîrziu, **Ioan Alexandru.** În acel birou, cu ușa mereu deschisă, exploda ca o mină cu explozia întîrziată, din sfert în sfert de oră, un țărănoi cu ochelari, abia sosit la oraș, plin de poezie și de zeități agreste, bombănitor ca **Jupiter Tonans,** mereu întunecat, mereu nemulțumit, un fel de berbece al redacției care dinamita în ședințele redacționale reputațiile prestabilite cu aerul revendicativ al unuia despre care lumea încă nu aflase dar o să vadă ea ; era **Ion Gheorghe,** poetul național de mai tîrziu, care și-a asumat mitologia pelasgă și ne-a adus la cunoștință că există o sculptură planetară pe care noi o ignorăm (între noi fie zis, niște pietre fusionate de vînturi și ape în vadurile riurilor noastre). Tot acolo, a apărut într-o după-amiază un alt băiat de la țară, cu părul tuns scurt ca un boxer din anii '40, cu un aer clovnerésc, mirat și sarcastic. Era un fel de ocnă bătrînă, travestit deocamdată în adolescent, cel care nu știu dacă auzise de Prévert dar care l-a tras la indigou pe românește, uimindu-i pe baladiștii solemni ai epocii. Era **Marin Sorescu,** fiul meu renegat, devenit dramaturg la imboldurile mele, atunci cînd începuse să se autopastișeze. De el mă leagă amintiri aproape brutale și tocmai de aceea de neuitat. Scrisese **Iona** și un ambasador care-și făcea ucenicia scalpindu-ne textele m-a pus să i-o scot din pagină de cinci sau de șase ori, nu mai țin minte. I se părea că-n piesa asta există o mie de capcane și după ce mă interoga de cîte trei ori cîte un ceas, punîndu-mă să-i povestesc ce drăcovenii vrea să zică autorul, dădea un bun de tipar infirmat rapid, pe la miezul nopții, cînd noi, cu toții : eu, autorul, redactorii, corectura abia răsuflasem ușurați ; pe ploaie, pe trăsnete, în nopți senine cu asta îmi pierdeam timpul : să-l lămuresc pe tovarășul **S** (de la secret) ce-i cu **Iona** lui **Marin Sorescu.** N-o să vă descriu care a fost stupefacția responsabilului cu stampila cînd a văzut că **Iona** apărușe, că trecuse o săptămînă și că nu-l chemase nimeni să-l tragă de urechi. Tovarășul **S** a avut atunci revelația curajului său : se-nciochinase, dădea mîna cu subalternii, parcă cîștigase la loto premiul cel mare, într-un cuvînt, piesa lui **Marin Sorescu** îl întinerise cu zece ani. Ca să vezi...

Tot în sala aceea, tapisată cu mătase roșie, prin fumul de țigară pe care ferestrele deschise iarna și vara abia reușeau să-l expurgheze, cred c-am zărit de puține ori siluета serafică a lui **Nichita** cel blond, cu capul lui de heruvim. Se ascundea undeva, în fundul sălii, asculta ce asculta și, cînd îmi venea mie mai bine, îmi strica ploile. După bunul său obicei bizantin, lăuda pe toată lumea. Dacă poetul ixulescu scria ceva despre, să zicem, oceanul sideral, Nichita o lua pe la Ploiești, ținînd un adevărat curs de poezie într-o limbă nemaipomenită, plină de metafore care mă uluiau. Bineînțeles, nu era vorba de nici un fel de poet ixulescu. Trubadurul celest ținea liturghia lui pe care toți o ascultau cu gurile căscate. Probabil că așa vorbeau la Sfîntu Sava, în urmă cu un veac, dascălii grecești cînd evocau Parnasul...

Dintr-o coastă — că aveam o masă a prezidiului pe care trona un vas borțos plin cu apă (epigramă vie la adresa celor din fața mea care se strecurau din cînd în cînd jos, la madam' Candrea, ca să-și mai încarce bateriile) — sărea asupra mea un fel de matahală tînără, cu gestul lui Danton, interpelîndu-mă cu o violență care-mi plăcea al dracului dar n-o spuneam, contrazicîndu-mă, rezemîndu-se de spătarul scaunului din fața lui și vorbind cîte o oră : **Adrian Păunescu.** Ca să mai ridem, îmi permiteam glume pe care le regretam, dar asta se purta la cenaclul **Luceafărului : Fii drăguț, Păunescule, nu vorbi din patru labe !** El nu se supăra și-mi trîntea cîte una să mă usture la lingurică. Lumea nu mai știa ce să creadă. Se întorseseră lucrurile cu susul în jos : unde era autoritatea mea de conducător, de redactor-șef, de scriitor cu reputație și așa mai departe... Nu înțelegeau că de fapt erau martorii democratizării pasiune muncii noastre, vibrînd pentru fiecare rînd tipărit (amintiți-vă de Claudel : „Toamna nu face decît să ridice lesurile ; adevăratul nimicitor este vara“) și astfel o vocație, cea a „Luceafărului“ ; s-a exprimat prin succesul ei, mai plin poate astăzi decît ieri, dar oricum — o perpetuă ascensiune.

Un cuvînt despre școala de reportaj a „Luceafărului“ : sînt prea mulți cei care au primit botezul în paginile revistei și nu scriu numele lor. Aici s-au format numeroase talente urmînd calea realității noastre social-istorice. Datorez mult revistei care m-a învățat să scriu, care m-a oropsit uneori (așa sînt marile iubiri !), m-a ignorat după ce am plecat din grădina ei mereu tînără, dar pe care n-am încetat să o iubesc.

...A exista în limbajul „Luceafărului“ însemna a-ți descoperi vocea. Datorăm enorm acestei publicații tinere și înfloritoare.

Îi doresc din inimă să fie ea însăși, prin oricîte alte mîini ar trece, mereu acel unicat în ordinea estetică a publicisticii noastre literare.

Romulus Zaharia

Realitate împlinită

Mi s-au cerut una sau două pagini „de amintiri“ acum, cînd se împlinesc două decenii de la apariția „Luceafărului“. Am să „amintesc“ și eu cîteva lucruri. Revista „Tînărul scriitor“ își încetase apariția. Sub bagheta neuitatului Mihu Dragomir care m-a adus la această nouă redacție, s-au croit planuri, s-au alcătuit variante ale noii reviste „Luceafărul“, pînă în vară cînd, într-o zi cenușie, redacția a sărbătorit apariția — firește, strălucitoare — a primului număr. „Luceafărul“ transilvan trăise doar doisprezece ani — obișnuia să spună cel astăzi dispărut dintre noi, Mihu Dragomir ; cît vom trăi noi ? Revista a apărut așadar și a trăit. Iată, împlinește douăzeci de ani... A apărut „Dintre sute de catarge“ — rubrica ce s-a impus, pagina care a născut și a dat țării poeți, prozatori, eseiști, azi mărimi ale literaturii noastre. Pentru că una din dificultățile publicațiilor literare din acea vreme era de a fi, de a exista nu ca o tipăritură oarecare, cum erau multe altele, ci de a se impune contemporaneității, și, poate, gîndeam toți cei de atunci, și posterității ; de a exista deci, nu ca virtualitate, ci ca realitate împlinită, ca o prezență vie, de a deveni, în contextul spiritualității, un punct de plecare, o valoare citată cît mai sus pe scara comparațiilor, pe scurt un focar de cultură. „Luceafărul“, o spun cu mîndrie, în scurt timp a ajuns mai mult chiar — o necesitate.

Zece ani am muncit și am învățat în această redacție. Sînt ani de adînci amărăciuni legate de căutări inerente unei asemenea activități, dar și de mari satisfacții. Cînd, după mai mulți ani de muncă, am fost numit secretar responsabil de redacție, în ceea ce a fost „garnitura“ lui Eugen Barbu, îmi amintesc, așteptam cu sufletul la gură „bucuriile“ noastre — dialogurile sale cu Truman Capote, Mircea Eliade, Stanley Kunitz sau Keneth Rexroth, așteptam „Iona“ lui Sorescu, scrisorile lui Ion Lăncrănjan sau proza lui Gheorghe Suciu, așteptam, în sfîrșit, literatura de calitate. Da, mă prenumăr printre cei care „au făcut“ revista timp de zece ani, începînd de la primul număr, din acel memorabil an de început. Am ars cu adîncă iubire pentru ea, cu toții, începînd cu prima redacție a „Luceafărului“ ; și n-am nici un temei să cred că astăzi n-ar fi la fel. Ne-am dăruit cu

Prima redacție (în rîndul de sus, de la stînga la dreapta) : **Romulus Zaharia, Gh. Achiței, Marcel Roșca, Mihu Dragomir, Niculae Stoian, Haralamb Zincă, Fănuș Neagu, I.D. Bălan, Valeriu Râpeanu, Aurel Lambrino ;** jos : **D. Corbea, Gica Iuteș, Dan Deșliu, Teodor Balș, Petru Vintilă.**

În zodia frumosului pentru toți

Lucifer, aducătorul de lumină, s-a numit Luceafăr de cînd a fost transplantată limba română în ținuturile noastre și s-a transformat în limba română, menținîndu-și semnificația originară și a rămas ca **luțeafir** și în dialectele de la sudul Dunării. Eminescu l-a mitologizat, făcîndu-l simbol al geniului, dar ca atare nu exact cu aceeași nuanță circulă și în limbajul popular.

Iar literații l-au trecut, printre altele, în rîndul titlurilor de reviste : la Budapesta (1902—1906), la Sibiu (1906—1914), la București (1919—1920) și după 23 August 1944, după oarecare peripeții, iarăși la București, cu douăzeci de ani în urmă, ca revistă a tineretului în primul rînd. S-ar fi zis că un timp, ca titlu de publicație literară cu un trecut glorios, a intrat în eclipsă, deși tinerii scriitori, mai ales din Cluj-Napoca și din București rîvneau să răsară această stea iubită pe cerul literelor românești. Pînă la urmă clujenii s-au decis pentru „Steaua“ dînd „scripturilor române“, ca să folosesc expresia lui Eminescu, o revistă cu strălucire de întîia mărime.

Bucureștenii, mai răbdători, au trecut prin diferite ipostaze și într-o bună zi a răsărit „Luceafărul“, o mîndrie a Uniunii Scriitorilor, intensificîndu-și mereu luminozitatea, fără a manifesta tendințe de descreștere în aceste două decenii. Cine n-a trecut prin redacția ei, întîi în Bulevardul Ana Ipătescu, apoi la Casa Scînteii, sub diferitele șefii de redacție, de la Mihu Dragomir, Dan Deșliu, Eugen Barbu, pînă la inimosul și prieceputul Nicolae Dragoș ? Nu mă refer la colaborarea autorilor consacrați — în constelații sau singuratici, dar cu locurile de stele fixe...

Cîmpul magnetic al „Luceafărului“ atrage în primul rînd tinerele talente și le face loc ; cele mai proaspete, mai originale și mai în spiritul vremii noastre.

Ca atare, „Luceafărul“ nu e luminoasa stea de seară care anunță sfîrșitul unei epoci, ci „Luceafărul de ziuă“, care înainte de răsăritul soarelui vestește o nouă zi, cred că una mai limpede, mai senină și mai strălucitoare decît toate cele ce au precedat-o, o zi demnă de Luceafărul poeziei românești și după dimensiunile ce le dă țării partidul comunist, prin munca spornică a tuturor oamenilor muncii în ascensiunea către culmile comuniste.

Sub semnul Luceafărului poeziei românești urez revistei „Luceafărul“ și conducerii sale, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de existență, durată lungă îndefinită pe drumul succeselor, pe care merge, din biruință în biruință, pentru binele întregului popor muncitor, printr-o literatură pusă în slujba partidului nostru, promotor al cauzei păcii între țări, a dreptății, omeniei și democrației socialiste, și a progresului, în zodia tot mai luminoasă a frumosului pentru toți. Să-i fie cuvîntul mereu înviorător al tinereții !

Mihai Beniuc

Fondatorul

Așadar, s-au scurs 20 de ani de la apariția primului număr al revistei „Luceafărul“ ! Cu acest prilej mi s-a cerut să aștern pe hîrtie o amintire... doar una din nenumăratele amintiri frumoase, și mai puțin frumoase, iar altele de-a dreptul amare.

Voi începe cu o precizare. Spre deosebire de alte publicații ale Uniunii scriitorilor (excepțînd, doar în parte, „România literară“), „Luceafărul“ a avut un fondator. De aceea consider că scurgerea timpului care, din punctul nostru de vedere, înseamnă, printre altele, și istorie literară, trebuie să îndrepte un fascicol de lumină asupra celui ce a fondat revista și să-l repună, post-mortem, în drepturile sale.

Deci, amintirea mea se va intitula : **Mihu Dragomir.** Viața poetului a fost scurtă, tumultuoasă și așa cum se cuvine unui scriitor combatant, cu urcușuri aducătoare de lauri, dar și cu căderi dureroase.

Mihu Dragomir a făcut parte din conducerea Uniunii, a fost primul conducător al Comisiei de îndrumare a tinerilor scriitori, în cadrul căreia ne-am cunoscut ceva mai bine și ne-am împrietenit, a fost șeful secției de poezie la revista „Viața românească“, i s-au decernat premii de stat.

Două publicații ale Uniunii au premers „Luceafărului“ : „Buletinul cercurilor literare“, iar apoi „Tînărul scriitor“. S-a dat, aș zice, din una în alta. Mihu Dragomir și-a adus însă aportul la apariția ambelor reviste. Îmi amintesc că prin 1953, „Tînărul scriitor“ trecea printr-o gravă criză de conducere. Drept care, în urma unei analize, Biroul Uniunii i-a încredințat conducerea publicației. A acceptat cu conditia de a fi ajutat de doi colegi : Aurel Martin și subsemnatul. Într-un timp relativ scurt, Mihu Dragomir a făcut din „Tînărul scriitor“ una dintre cele mai interesante publicații literare. Generații de poeți, prozatori și critici literari îi datorează revistei și conducătorului său o evoluție fericită...

Exact în perioada de înflorire a „Tînărului scriitor“, Mihu Dragomir a fost atras de mirajul cinematografiei. Literalmente, l-am implorat să nu abandoneze conducerea revistei pentru o direcție de scenarii ce i se oferea. N-am izbutit să-l conving. A trecut la cinematografie, lăsînd în urma sa un mare gol. A urmat la șefie Demostene Botez care, pînă atunci, colabora rodnic cu publicația tinînd lunar rubrica „Poșta redacției“. În curînd s-a văzut că noua sarcină îl depășea. Consecințele n-au întîrziat în a se arăta : „Tînărul scriitor“ a încăruntit mai repede chiar decît noul său redactor șef. D. Botez făcuse greșeala de a se izola atît de colectivul de redactori, format numai din tineri, cît și de restul conducerii. Fireste, au început să se caute soluții. Și pentru că scoaterea din funcție a unui scriitor, totuși de prestigiu, nu se putea face chiar atît de ușor, unora li s-a părut că desființarea publicației ar reprezenta o soluție mai ușor de aplicat.

Între timp, Mihu Dragomir gustase din cupa amară a cinematografiei și părăsise terenul celei de-a șaptea arte. Revenind în cadrul Uniunii scriitorilor, Mihu Dragomir a prezentat Secției de literatură a C.C. al partidului, proiectul unei noi reviste literare ce urma să ia ființă în locul „Tînărului scriitor“. N-am cunoscut conținutul proiectului. Știu însă că noua revistă urma să se numească „Miorița“, mai știu că între această denumire și modul cum Mihu Dragomir vedea revista exista o concordanță deplină. Aș îndrăzni să afirm că acum 20 de ani poetul depunea pe masa celor în drept un proiect care anticipa în multe privințe politica literară și culturală a prezentului. (așa cum o atestă textul inedit „Revista noastră“, publicat azi, în **„Luceafărul“).** Îndrăzneala viziunilor lui Mihu a fost întîmpinată cu simpatie, dar și cu o anumită suspiciune din partea unora. Suspiciunile acestor „unora“, iscate de „Miorița“ s-au transformat în bănuieli. I s-a cerut atunci lui Mihu Dragomir să prezinte nu numai o nouă componență a redacției, ci să găsească și o altă denumire a revistei. Și astfel s-a ajuns la „Luceafărul“. A satisfăcut, de asemenea, și noua componență a redacției. Încă din prima lună a anului 1958 („Tînărul scriitor“ își încetase activitatea, iar bugetul său remis „Luceafărului“) m-am apucat de lucru sub conducerea lui Mihu Dragomir, fondatorul revistei. Pornind de la programul publicației, s-au căutat rubrici noi, variate, apoi o nouă formulă grafică. În acest scop, s-a apelat la nenumărați specialiști. Concursul însă a fost cîștigat de Romulus Zaharia, care apoi a fost inclus în componența redacției. Primul număr al „Luceafărului“ fusese încheiat și gata de apariție în februarie, dar „startul“ întîrzia. Apoi întîrzierea s-a transformat în tergiversare. N-am cunoscut niciodată cauzele adevărate ale acestei tergiversări. Abia în luna a șaptea a anului 1958 „Luceafărul“ a prins să strălucească în constelația revistelor literare din țară. Răsfoiți primul număr al revistei. Începînd cu prima pagină și încheind cu ultima veți afla nu numai scrisul lui Mihu Dragomir, ci și sufletul său dăruit destinului literelor române.

Bucuria apariției primului număr ne-a fost însă umbrită de nedreptatea făcută fondatorului revistei. Cineva, nefiind de acord ca Mihu Dragomir să treacă drept redactor-șef al revistei pe care o concepuse, a născocit o formulă de conducere **sui generis.** Un comitet cu un conducător onorific și cu cîțiva membri activi, care, pe rînd, urmau să îndeplinească pe durata unui trimestru funcția de redactor-șef. O revistă care pornea la drum purtînd pecetea unei personalități distincte — Mihu Dragomir — putin cîte putin, avea să se depersonalizeze. Vă închipuiți durerea adîncă a poetului. Noi însă, colaboratorii lui, l-am considerat mai departe conducătorul „Luceafărului“. La suferințele acestea ale lui Mihu s-au adăugat altele, noi, de altă natură, și de care aveam să iau cunoștință abia după sfîrșitul său prematur.

De aceea cred că astăzi, cînd aniversăm 20 de ani de la apariția primului număr al „Luceafărului“, se cuvine să evocăm numele fondatorului.

Haralamb Zincă

Sub semnul lui Arghezi și Vianu

Acum două decenii apărea **Luceafărul,** revistă care a jucat un rol important în promovarea și difuzarea literaturii naționale, clasice și contemporane, cu destinație specială de a sprijini creația tinerilor scriitori de atunci și de astăzi.

Am în față, păstrat prin miracol, primul număr al **Luceafărului,** revistă la care am colaborat din primul an. În cele 16 pagini mari ale acestui număr datat : **15 iulie 1958** întîlnim numele lui T. Arghezi, Tudor Vianu, Perpessicius, E. Camilar, Mihu Dragomir, N. Tăutu, dar și pe M. Beniuc, Marin Preda, R. Boureanu, L. Demetrius, Nina Cassian, Ion Brad, Al. Dima, Aug. Z.N. Pop, Emilia Milicescu, M. Gafița, M. Novicov, I.D. Bălan, Aurel Martin, Al. Oprea, Ferenc Szemler, Victor Tulbure, Tiberiu Utan, Petru Vintilă, Romul Munteanu s.a.

Desenul **Tinerete** de Ligia Macovei, expresiv și adecvat unui început, susținut imediat, sub această imagine, de poezia lui M. Beniuc **Avint,** deschide acest prim număr, foarte îngrijit în conținut și formă. Ne oprim acum, întîi, la mijlocul revistei, cele două pagini avînd, de o parte și de alta, urările de bun început ale lui Arghezi și Vianu, maeștri ai tineretului studios, ai scriitorilor încăpători de acum două decenii. **Vestire bună** a lui Arghezi se încheie cu aceste rînduri memorabile : „În raza **Luceafărului,** care veghează neîncetat aprins de-asupra călimării, îmi fac o cinstită bucurie să le trimit, după ce au trecut cel puțin două generații și virste, tinerilor celor mai noi un mesaj de împrospătare, îndemnîndu-i să creadă discret, dar dîrz, în chemarea pe care o simt în ei și să se împlinească. Rostul vieții este să te realizezi și să te depășești, fie și orbește. Tinerețea nu merită nici întristare, nici mediocritate. Ea trebuie să tisnească și să se arunce sus. Cît mai sus ! Scormoniți, feciori, în adîncuri și scoateți la lumină aurul simțirii. Pentru cinstea voastră și pentru podoaba grăiului cu năframă, al maicii voastre în opinci și catrință“.

De altă parte, Tudor Vianu scria un **Salut** pentru noua revistă, plin de sugestii și prețioase observații antologice, mai ales cînd vorbește despre rolul unei reviste literare noi și de spiritul critic care promovează în ea valorile adevărate ale creației literare contemporane : „O revistă există, deține un loc și lasă o urmă numai atunci cînd izbutește să consacre unul sau mai multe nume de scriitori... Cîte noi talente vor atrage luarea-aminte asupra lor în paginile **Luceafărului?** Dacă vor exista astfel de talente, partea cea mai însemnată a sarcinii noii reviste va fi împlinită. O revistă literară săptămînală sau bilunară nu este o arhivă de studii. Ea trebuie să fie o oglindă o actualității. Comentariul perpetuu al creației în curs este al doilea ei rol de seamă... Aștept deci să apară în paginile **Luceafărului** printre alte talente acela al unuia sau al mai multor critici literari. Acestia vor trebui să se afirme ca scriitori de întinsă cultură, dispunînd de multi termeni de comparație, binevoitori față de noutate, liberi față de convenție, dar mai cu seamă onești în toate judecățile lor. Prima însusire a criticului este de ordin moral : curajul intelectual si perfecta lui bunăcredință“.

După două decenii, aceste idei ale celor doi mari colaboratori ai **Luceafărului,** în primul număr al revistei care-si începea un drum al ei în vara lui 1958, sînt perfect actuale, mai ales că s-a discutat atît de mult despre originalitatea noilor scriitori si despre rolul criticii literare. Dar pentru a fi parcă un model de critică, **Luceafărul** isi asigura serviciile unui critic reputat cu mare experientă, de perfectă obiectivitate : Perpessicius prezenta în primul număr **Setea** lui Titus Popovici, „un roman excentional“, iar la „cronica literară“, Aurel Martin scria despre **Lupta cu inertia** a lui N. Labis, prea de curînd dispărut în mod tragic dintre tinerii lui confrati. O întreagă pagină aducea poezii noi, iar proze originale semnau Marin Preda, E. Camilar, P. Vintilă. O frumoasă evocare, **Grecia,** cu imaginea Acropolei, cu o poemă cu acest titlu de Nina Cassian, era însotită de readucerea în actualitate a **Poeticii** lui Aristotel de Al. Dima. În ultima pagină **Relief** era actualitatea literară; tot marca un debut original în publicistica noastră literară; aici se întîlneau toate generațiile de scriitori, critici si istorici literari si toate promisiunile unei rodnice activități în sensul celor preconizate de T. Vianu. Numele celor mai asidui colaboratori ai revistei: I.D. Bălan, I. Brad, M. Gafița, Aurel Martin, Romul Munteanu, Al. Oprea, V. Tulbure, T. Utan, înscriși pe prima pagină a **Luceafărului** de acum două decenii, s-au impus apoi prin lucrări originale, prin cărtile ce le-au tipărit mereu de atunci încoace. Am fost si eu printre vechii colaboratori, din primul an de apariție, ai revistei. Sînt aproape două decenii de cînd tipăream pe un spatiu întins si cu imagini bine realizate de tehnica modernă a revistei, un interviu cu Tudor Arghezi despre „arta literară“, o sinteză o unor convorbiri mai îndelungate pe marginea experientei lui de scriitor si publicist, consemnate în vremea lecturilor săptămînale la volumul **Tablete de cronicar,** pregătit cu Emil Manu pentru aniversarea a 80 de ani ai poetului. Am deținut apoi, temporar, **o cronică a limbii literare,** satisfăcut de a putea descoperi (ca în proza de început a lui Fănus Neagu, cînd încă nu se scrisese nimic despre el), originalitatea si marea putere de invenție metaforică a scrisului percutant, formele mereu înnoite ale expresiei literare, ale sfefuirii imaginilor, semnificative în paginile de debut ale tinerilor scriitori, dornici să se afirme întîi în **Luceafărul,** pentru a ajunge apoi autori de volume tipărite de editurile noastre.

O retrospectivă asupra muncii redactorilor **Luceafărului,** în două decenii, ar putea demonstra concret cîte talente autentice au apărut aici, cîti critici si istorici literari tineri au ucenicit în coloanele revistei, ce loc ocupă deci **Luceafărul** în lansarea talentelor noii literaturi, în difuzarea valorilor autentice ale culturii nationale.

Semnalînd acest moment aniversar, încheiem cu buna urare de succes si în viitoarele decenii ale **Luceafărului.**

Gh. Bulgăr

15 IULIE 1978

amintiri de la „luceafărul“

„Luceafărul de azi este cum am vrut şi eu să fie“

Tot timpul cît am lucrat la revista „Luceafărul“, toate zilele pe care le-am dedicat revistei, au fost pentru mine nişte zile de atenţie, de cercetare, de investigare a talentelor tinere. Şi asta este o preocupare a mea permanentă. Nu ştiu dacă am făcut tot ce vroiam să fac, pentru că au fost şi unele condiţii obiective care mi-au atenuat citeodată elanul. Cred însă că în toată activitatea mea s-au ilustrat dorinţa şi preocuparea permanentă — determinată de felul meu de a gîndi, de felul meu de a fi — pentru tinerele talente literare, pentru tinerii poeţi.

Sînt mulţi tineri care au debutat în perioada cît am condus „Luceafărul“, tineri publicaţi de revistă şi după aceea, care astăzi sînt autori ai unor cărţi de valoare. De altfel, consider debutul ca un lucru care se întîmplă mereu, cu fiecare filă pe care o scrii. Şi din această cauză sînt aproape de debutanţi, considerîndu-mă eu însumi mereu un debutant.

Am lucrat bine cu colectivul redacţiei, mulţi din redactorii de acum ai „Luceafărului“ fiind redactori şi atunci. Erau tineri, şi sînt tineri.

„Luceafărul“ de azi este aşa cum am vrut şi eu să fie. Felicit de aceea redacţia pentru felul cum ştie să realizeze acest lucru foarte important, de descoperire şi promovare a talentelor.

Doresc „Luceafărului“ mulţi ani, să nu îmbătrînească niciodată !

Virgil Teodorescu

Mituri şi tinereţe

Într-una din zilele de mers la redacţie, am fost izbit de vederea unui mare portret-pictură al lui Nicolae Iorga care se afla într-o bibliotecă din apartamentele unui bloc învecinat. Era ca o incintă a tăcerii, ca un sanctuar. Ca stuent fusesem învinuit în 1950/51 că fac mituri din Iorga şi Pârvan. Nu era de mirare ! În dicţionarele din acea epocă, Iorga era clasificat un „mare istoric burghez“. Am aflat, apoi, că apartamentul aparţinea profesorului D. Pippidi. De atîtea ori priveam de la fereastra redacţiei noastre la acel portret ca la o icoană. Peste doi ani am avut o mare victorie de conştiinţă cînd am închinat pagina care mi-era rezervată pentru istorie literară, lui Iorga. Eugen Barbu mi s-a relevat atunci printr-o gravitate a gestului său nobil, lăsînd tinerii să-şi afirme idolii generaţiei lor.

La **Luceafărul** au apărut aşa-zisele pagini : de istorie literară. Se făcea cinste unei discipline umanistice, ignorată de publicistica diurnă. Tot atunci s-a alcătuit o primă pagină de memorial Vasile Pârvan în presa noastră postbelică. A urmat o pagină Călinescu etc.

Nu ştiu cum a decurs faptul la alte gazete, dar la **Luceafărul**, cu destulă greutate s-a putut insera anunţul mortuar despre Lucian Blaga. Furia manevrată atîta vreme contra poetului nu putea fi înăbuşită nici măcar înaintea gropii. Un individ care „răspundea“ de noi, „sugerase“ — am aflat — să se treacă de eveniment. A fost o stupoare. Totuşi am învins. Chiar numai cîteva rînduri era semnificativ ca act. Răsfoiţi alte gazete din acea săptămînă şi vedeţi ce s-a mai scris. Sau dacă s-a mai scris.

La Institut („la Călinescu“ — i se spunea ca la o universitate), aveam de curînd un coleg tînăr, adus de „Profesor“ şi instalat cu vrerea şi cu puterea lui. Era Vladimir Streinu. Venea ceremonios la şedinţe şi avea un zîmbet, o expresie frumoasă ca de adolescent. Nu-l solicita nimeni. Bineînţeles, l-am propus lui Barbu care avea în fire ineditul, noutatea, iniţiativa. M-a chemat la el şi mi-a spus să tratez cu Streinu o colaborare permanentă, cu rubrică fixă. Am discutat cu Streinu, a acceptat şi ne-a adus primul Distinguo, reintrarea sa tîrzie în presa literară. Nu vreau să fac literatură din amintirea literară, ci numai să evoc o atmosferă şi un mediu. **Luceafărul** era o redacţie dominată de poeţi. Nu se nimerise, ci se voise. Parcă aşa fusese croită de la naştere, de la Mihu Dragomir şi Dan Deşliu. Şi aşa pare şi astăzi. Prezenţa poeziei ca fenomen de sensibilitate ! Lucru ne mai întîlnit : mai în orice cotlon al revistei răsărea cîte un poet. În secretariat poet, corector poet. Pînă şi în secţia de critică lucrau doi poeţi : Dragoş Vrînceanu şi Marin Sorescu. Marea bătălie se da pentru poezie. Tineri, pentru care nimeni nu se bătea, erau trecuţi fără aşteptări în anticamere, în rubrici cu identitate proprie. Paginile de poezie, cu cîte un singur poet sînt o invenţie a acelor ani. Pe culoare, în redacţia noastră de critică era tot un fum de ţigară şi miros de cafele. Intrau şi ieşeau ca la gară. Nu se putea lucra mai nimic, în afara unor mizgăleli pe manuscrise. În schimb, se discuta. Tocatul de frunze stimula opinii, promova idei, încuraja iniţiative. „Patronul“ aştepta „armament greu“ de atac ; curierii şi solii erau într-un du-te vino, adunînd şi aducînd informaţii ca la agenţiile de presă. Instalarea redacţiei în podul clădirii din Bulevardul Ana Ipătescu, deasupra **Vieţii Româneşti** şi **Gazetei literare** îi da un aspect de mediu literar conspirativ. Cîte o pagină „de atac“ era ţinută la mare secret, dar întotdeauna, se afla mai tîrziu, că ea circulase, simultan cu corectura noastră, la **Gazetă** ori la **Contemporanul.** Ca orice revistă, şi **Luceafărul** are partea ei de cenuşă şi de zgură. Nereuşita, ca şi eroarea, este inerentă şi neiertătoare. Nici o revistă din lume nu s-a scris numai cu genii şi maeştrii în vederea Nobelului. Dar din spiritul ei de atunci au rămas poate vii entuziasmul şi tinereţea. Reuşita poeziei decidea calitatea fiecărui număr. În funcţie de poezie se aprecia restul activităţii redacţionale. Lipsa de poezie era totuna cu lipsa de aur pe piaţă.

Revista **Luceafărul** a avut o şansă, pentru că umblînd şi căutînd, ea şi-a găsit titularii de roluri care să-i reprezinte în timp istoria şi legenda literară, fără de care azi nu ar mai fi decît o simplă ocazie de inventar literar.

Marin Bucur

Spiritul combativ

Mă voi referi la echipa de muschetari din perioada ceva mai tîrzie, a Princepelui — Eugen Barbu fiind el însuşi un vajnic muschetar ale cărui titluri nobiliare de duelgiu nu se cer a mai fi dovedite. **Luceafărul** de-atunci a avut — cel puţin pentru unii — efectul exploziei unei bombe cu plastic, sau, dacă vreţi, semnificaţia unui mic cutremur (cunosc persoane care mai resimt şi azi urmările acelor unde seismice). Pentru a înţelege, în resorturile ei adevărate, o astfel de impresie, se cade să ne amintim că ne aflam după o perioadă, cu atributele cunoscute, în care predominase o atmosferă căldută, cadru favorabil unor false dar energic sanctificate clasamente în viaţa literară. (Să te fi ferit bunul Dumnezeu să fi citat un nume în altă ordine decît cea prestabilită, că săvîrşeai o groaznică blasfemie, căzeai în păcatul de **lèse-majesté**).

În aceste condiţii modul dezinvolt şi chiar neglijent de încălcare a convenţiilor, înţepăturile ireverenţioase la adresa unor autori copleşiţi de premii, uitaţi apoi, în general, procedeele polemice care excelau în orice dar numai în maniere de salon nu, erau de natură să scandalizeze, să capete proporţii hipertrofiate, văzîndu-se în atitudinile luceferiste o primejdie publică, în ochii unora cu rezonanţe cosmice.

Nu vreau să afirm că nu pot fi adresate şi reproşuri justificate redacţiei de-atunci. Trebuie să se recunoască însă că prin manifestările explozive, mai mult sau mai puţin iconoclaste, s-au produs spărturi în zidurile artificial create în jurul Parnasului literar, dîndu-se posibilitate unor autori, tineri în acei ani, azi scriitori importanţi (Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marin Sorescu ş.a. — ordinea este strict alfabetică) — să-şi desfăşoare în voie zborurile creaţiilor lor. Pe atunci, mi se pare, s-a constituit moda paginilor de versuri (cu cîte o recomandare, oraculară sau nu). Nu atît de debuturi era vorba cît de o afirmare sau, într-un anume sens, chiar de consacrare. (De o astfel de pagină a beneficiat, după cîte îmi amintesc, şi Nichita Stănescu, deşi el era răsfăţatul altei publicaţii). Nu erau uitaţi nici prozatorii. Mă refer atît la numele noi lansate (bunăoară, ca să dau un singur exemplu : George Bălăiţă şi-a primit aici botezul literar) cît şi la autori de-acum cu state de servicii importante în domeniul scrisului care erau prezenţi cu producţii semnificative. Astfel în două pagini de revistă a fost publicat **„Satul de lut“** al lui Ştefan Bănulescu şi, în cîteva pagini, povestirea lui Ion Lăncrănjan **„Pe tăcute“** (Era în perioada cînd **Luceafărul** avea o periodicitate bilunară, conţinînd 12 pagini, format mare : 43×62).

Inserarea textelor literare ascundea adesea o intenţie demonstrativă, şi în planul ilustrării unor maniere literare şi în cel al explorării unei noi problematici umane.

Dar reportajele-anchetă ? Ceea ce azi se practică în chip curent reprezenta pe-atunci — **rara avis** — reportajele cantonînd încă în cîmpurile plate ale descriptivismului. Îmi aduc aminte cum Mihai Stoian se amesteca printre băieţii şi fetele care frecventau „Balul de simbătă seara“, sau chestiona categorii largi de tineri pe tema cărţilor pe care le-ar lua dacă ar trebui să se lase antrenaţi într-o imaginară expediţie insulară sau selenară. Atitudinea activă se extindea, aşadar, şi în planul activităţii social-educative.

Deoarece am pomenit, la început, de polemicile **Luceafărului**, doresc să revin la acest subiect, pentru a nu se crede că-l ocolesc, în chip deliberat, fiind prea gingaş. Mai întîi, firesc, nu pot să nu fie remarcate „notele“ lui Eugen Barbu care, în urma reclamaţiei victimelor, dispăreau, din cînd în cînd, din pagină, fără însă a-şi atenua ascuţişul. (Cunosc pe cineva, altfel om foarte de treabă care, întrind în reflectorul — cu raze laser — al pamfletului autorului **Groapei,** s-a lăsat definitiv de literatură).

Nu trebuie însă să se reducă totul la „geniul rău“ al redactorului şef. O poftă grozavă de hartă, de cheltuială a energiei juvenile prin delimitări, opoziţii etc. îşi punea pecetea asupra întregii reviste. Cîte rubrici combative nu împestriţau paginile : „Discuţii“, „Mult e dulce...“, „Falsă erată“. Şi pentru că am ajuns aici, să fac o mărturisire : pseudonimul Muresan — împrumutat din dramaturgia eminesciană — care va deveni ulterior un pseudonim redacţional, ascundea, într-o inceputuri, unele exercitii polemice ale lui Marin Sorescu şi ale subsemnatului. Marin mă pusese să mă jur că nu voi divulga taina colaborării, căci dacă avusese curajul să se aventureze „singur printre poeţi“, nu-l avea şi pe acela de a rămîne singur printre critici.

Răsfoiesc colecţia pentru a-mi reîmprospăta memoria. Descopăr dezbaterea din jurul povestirii lui N. Velea : **În treacăt.** O bucată literară faţă de care existau obiecţii, supusă aprecierii publice, a criticilor şi a cititorilor — nu ştiu dacă există multe cazuri de acest fel în practica obişnuită a revistelor. S-au publicat opinii vehemente **pro** şi **contra.** Pînă la urmă, s-a ajuns la concluzii folositoare, atît pentru înţelegerea povestirii cu pricina, cît şi pentru interpretarea mai nuanţată a literaturii. Este poate cazul să subliniez că acestea erau discutii adevărate, în cadrul cărora oponenţii nu se sfiau să-şi încrucişeze, cu ascuţime şi patos, opiniile, iar nu un cor pe mai multe voci, cum vai !, din păcate, se mai întîmplă să întîlnim sub titulatura pompoasă de „dezbateri critice“.

Colecţia revistei îmi mai aminteşte de articolele care puneau sub acuzaţie cursurile universitare, înfierînd plagiatul, platitudinea didactică, sau, pur şi simplu, lenea intelectuală. Dar ampla dezbatere despre conflict, atît de importantă pentru combaterea sechelelor, încă virulente, ale viziunii idilice asupra existenţei ?

Ceea ce poate îi va surprinde pe unii, patosul negaţiei nu-l excludea pe cel al afirmaţiei, nu neapărat doar în sustinerea valorilor tinere ci şi în cultivarea unor modele, în slăvirea „maeştrilor“. Acesta era sensul interviurilor lui Ştefan Bănulescu şi Ilie Purcaru, dintre care amintesc pe cel cu G. Călinescu, ilustrat cu texte literare inedite. În loc de interviu „despre artă şi izvoarele artei“ cu Lucian Blaga, s-au publicat fragmente semnificative din piesa postumă „Anton Pann“, un fericit prilej pentru a fi elogiat marele poet-filozof din Lancrăm. (Mai înainte, rubrica de interviuri cu mai toţi scriitorii importanţi din epocă fusese realizată, sub semnul „măiestriei artistice“, de Petru Vintilă).

Mă opresc însă aici, dîndu-mi seama că am depăşit spaţiul rezervat şi, apoi, nu mi-am propus să fac o istorie a revistei din acea perioadă. O astfel de cercetare va fi, desigur, realizată, atunci cînd şi rumoarea polemicilor luceferiste se va fi stins cu totul şi se va putea configura rolul adevărat pe care l-a jucat această publicaţie în contextul evoluţiei creaţiei contemporane.

André Gide, într-unul din ale sale romaneseu, regretă că în literatură nu e ca-n viaţă, unde o faptă odată comisă nu mai poate fi retuşată, corijată, stilizată. La fel se întîmplă şi în viaţa revistelor : odată tipărit, cuvîntul nu mai poate fi rescris, aparţine de-acum istoriei, cu semnificaţiile negative dar şi cele pozitive, în aşteptarea ochiului calm, nepărtinitor al cercetătorului de mîine.

Al. Oprea

Amintindu-mi...

Am fost solicitat să scriu cîteva cuvinte despre „Luceafărul“ cu ocazia împlinirii acestei vîrste şi brusc mi s-au aprins cîteva amintiri : primul număr şi speranţele mele de scriitor tînăr, primele articole publicate, apoi un gest aproape neverosimil de nedreptate pe care mi l-a făcut, apoi cîteva luni petrecute în redacţie într-o perioadă de început de diversificare şi întinerire a creaţiei literare, apoi... alte amintiri, şi mai luminoase, şi mai neguroase, fapte, întîmplări, evenimente prin care trece orice redacţie, pe care le parcurge orice revistă în drumul ei spre durată sau spre consemnare istorică. Şi mi-am spus : ce rost are să mai scriu ? Aş putea spune, oare, ceva ce n-aş putea spune despre orice altă revistă, ceva ce n-ar putea spune oricare altul ?

Şi tot gîndindu-mă şi amintindu-mi şi întîlnindu-i pe cei care lucrează acum acolo : pe Sânziana, pe Velea, pe Dorin Tudoran, pe Mircea Dinescu, pe Ion Gheorghe, pe Dan Laurentiu, pe Dan Cristea, mi-am spus că trebuie să scriu, că trebuie să deslusesc identitatea de astăzi a „Luceafărului“ şi locul lui în contextul literelor noastre. Nu mă gîndesc la înfăţişarea lui cronologică, ci la adevărul lui general, la concepţia pe care o întruchipează, acceptate, desigur, de mulţi alţi confraţi, dar care îmi cer astăzi semnătura.

Salut în primul rînd tinereţea revistei, tinereţea redacţiei, tinereţea lor spirituală. Fixitatea unor rubrici sau anumite aranjamente tehnoredacţionale nu m-au şi nu mă stînjenesc şi mai ales nu mă derutează. Revista e tînără, e nervoasă, prin ideile care o parcurg, prin condeiele care-i înţeapă paginile, prin temele şi subiectele care-i înnoiesc numerele, prin iniţiativă, căutare, îndrăzneală, prin dorinţa şi uneori setea de a se amesteca în viaţa de toate zilele, de a descifra, de a descoperi şi redescoperi fenomene şi adevăruri din realitatea noastră, de a le refuza, sau de a le propaga în raport cu calitatea lor.

Salut mai cu seamă moralitatea de principiu şi de esenţă a revistei. Ştiu că n-a fost scutită de greşeli, ştiu că fiind opera unor fiinţe vii nu se poate sustrage cu totul de la unele simpatii sau antipatii faţă de oameni, curente, întîmplări, dar ştiu şi mai bine, şi simt, şi văd că este guvernată, nu lozincard, ci pe dinăuntru, de o morală sănătoasă, vie, tînără, fecundă : aceea de a sluji valorile reale ale literaturii, de a nu oferi culise obscure pentru aranjamente, de a nu cultiva pasiuni pentru mutilări şi decapitări şoptite, ordonate sau ivite din senin.

Salut revista „Luceafărul“ pentru că erorile ei sînt simple accidente ale tinereţii, pentru că în toate paginile ei este o revistă a obştei, pentru că în relaţiile ei solide, din ultimii ani, cu adevărul şi cinstea, nu va putea accepta denaturări, răutăţi şi exagerări, străduindu-se cu fiecare număr să ne slujească virtuţile şi speranţele, să-şi arunce lumina ei clară de dimineaţă peste vastitatea, originalitatea şi efervescenţa cîmpului literar românesc.

Constantin Chiriţă

Redacţia „Luceafărului“ în vizită la Mihail Sadoveanu

Ani deveniţi istorie

Eprea devreme pentru amintiri şi totuşi... zgîndărîndu-le, învăţăm cîte ceva. În primul rînd să le respectăm. Sînt unul dintre cei care au lucrat în redacţia revistei **Luceafărul** înainte cu şase luni de întruchiparea ei în forma care a ajuns, în urmă cu două decenii, în mîinile cititorilor. De fapt, chiar mult mai devreme deoarece în nenumărate zile şi nopţi am întovărăşit gîndurile lui Mihu Dragomir care visa o revistă a tinerilor scriitori, scrisă de ei îndrăzneţ, revoluţionar, tinereşte, pentru tineretul ţării. Însufleţiţi de nobila lui pasiune, de inteligenţa sa sclipitoare, de rara sa putere de muncă şi dăruire, am participat împreună cu Aurel Martin şi cîţiva tineri scriitori : Haralamb Zincă, Teodor Balş, Corneliu Leu, Niculae Stoian la stabilirea machetei, a rubricilor fixe, a listei de colaboratori permanenţi şi a numelui pe care urma să-l poarte revista...

Din numeroasele propuneri, la sugestia lui Zaharia Stancu, s-a ales **Luceafărul.** El se gîndea la genialul poem al lui Mihai Eminescu. Eu adăugam la aceasta şi amintirea revistei tinerilor ardeleni, care a apărut la Budapesta şi apoi la Sibiu, reprezentînd vreme de două decenii cea mai înaintată tranşee a constiinţei româneşti în luptă cu pajura habsburgică şi asuprirea străină. Eram fericit de această alegere şi-mi legam de revistă cele mai trainice nădejdi. Nădejdile tinerilor scriitori, ale tinereţii visătoare şi entuziaste care avea de spus un cuvînt nou contemporanilor săi.

În casa lui Mihu Dragomir de pe Grigore Alexandrescu, mi se pare 32, cu Aurel Martin citeam şi reciteam articolul-program redactat de amfitrion, comentam, adăugam, ştergeam, pentru a ajunge la forma care să exprime cel mai exact gîndurile multor scriitori, susţinători ai revistei.

În sfîrşit a apărut şi revista tinerilor în paginile căreia va fi prezentă de-a lungul anilor şi tinereţea spirituală a unor scriitori ca : Mihail Sadoveanu, M. Sorbul, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Vianu, Victor Eftimiu, Al. Philippide, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Vladimir Streinu, Alfred Margul Sperber, Szemler Ferenc, Otilia Cazimir, George Lesnea şi alţii. Şi a celor din umbra **sutelor de catarge** şi a **stelelor fără nume** şi a generaţiei mele, aflată la început de drum, din rîndurile căreia se impuseseră nume prestigioase ca : Nicolae Labiş, Titus Popovici, Ştefan Bănulescu, Al. Andriţoiu, Ion Brad, Al. Ivan Ghilia, Ion Lăncrănjan, Tiberiu Utan, Gica Iuteş, Al. Simion, Vasile Rebreanu, Domokos Géza, Ioan Grigorescu, Romul Munteanu, Teodor Vârgolici, D. Micu, Valeriu Râpeanu, Gh. Achiţei, Al. Oprea, S. Damian, Lucian Raicu, Marin Bucur şi atîţia alţii, urmaţi de generaţia lui Ion Gheorghe, a lui Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Dumitru M. Ion, după afirmarea căreia a trebuit să părăsesc redacţia cu întreaga ei conducere de atunci : Eugen Barbu, Al. Oprea, M. Stoian şi poate şi alţii, pe care i-am uitat, deşi fiecare dintre aceştia avusese rolul lui bine definit în activitatea revistei şi a cenaclului ei „Nicolae Labiş“. Dar e prea întinsă şi prea complexă activitatea acestei reviste, rampă de lansare pentru atîtea talente, pentru a o putea cuprinde în întregime.

E, fireste, prea devreme pentru amintiri şi, totuşi, prea tîrziu pentru a nu observa că anii aceia, cînd sus, la mansarda Casei din Ana Ipătescu 15, apărea **Luceafărul,** au devenit într-un fel istorie. În primul rînd istorie literară şi culturală, istoria unor conştiinţe şi-a unor idealuri. Unii din cei care au dat revistei lumină din candela fiinţei lor, arzînd în patima exemplarei dăruiri şi a idealului nestins, s-au dus pretimpuriu acolo unde, ca-n versul lui Apollinaire, „...les noms se melancolisent comme des pas dans un église“ metamorfozîndu-se în amintiri şi regrete. Căci amintire e azi iniţiatorul şi sufletul acestei reviste, pentru anii de început, acel neîntrecut diagnostician al talentelor, sprijinitorul celor ce băteau sfios sau impetuos la porţile gloriei, omul de suflet şi de o aleasă cultură, poetul Mihu Dragomir. Un poet pe nedrept uitat, Mihu Dragomir va renaşte, neîndoios, într-o zi, ca pasărea Phönix, din propria-i cenuşă. Poate revista **Luceafărul,** cu maturitatea ei de două decenii, va contribui la realizarea acestui act de dreptate. Prea multă simţire şi gîndire românească în poezia lui pentru ca să-l poată ascunde prea îndelung lespedea uitării. Sînt umbre, firesţe, în creaţia sa — în a cui nu sînt oare ? — dar multe-s precum cele din tablourile lui Corot, de pe pereţii Luvrului, care dau farmec neobişnuit amurgurilor sale. Sînt convins că mulţi poeţi, prozatori şi critici de azi n-ar fi fost ce sînt dacă nu erau Mihu Dragomir şi revista **Luceafărul.** Un studiu de istorie literară va demonstra într-o zi amănunţit această afirmaţie. Peisajul literaturii române ar fi fost mult mai sărac, mai nereprezentativ şi mai altfel — în sens negativ — dacă n-ar fi fost această revistă care a adus un suflu nou, o simţire şi o gîndire ce legau firele ei cu cele mai bune tradiţii ale culturii româneşti. Revista aceasta n-a fost un almanah oarecare, o însumare mecanică de veleităţi întîmplătoare. S-a vrut şi a fost o revistă cu program partinic, patriotic şi artistic, capabil să cultive marile valori ale literaturii şi artelor naţionale, să descopere şi să afirme talente, să se constituie într-o tribună de luptă pentru idealurile socialismului. Apariţia revistei **Luceafărul** a subrezit monopolul gustului literar al unor bisericuţe, al unui arbitrariu stînjenitor care se încetăţenise în critica literară ce instaurase o scară de valori foarte discutabilă. Drumul ei de două decenii, indiferent de cine a condus-o, a fost un drum drept, cu poticniri dar fără cotituri. Ceva din spiritul ei iniţial, drept şi combativ, partinic şi intransigent, a rămas întotdeauna în paginile ei vibrînd de tinereţe şi îndrăzneală creatoare. Tinereţea colaboratorilor, puritatea lor morală, credinţa lor în vraja şi forţa poeziei, au corectat adeseori unele porniri temperamentale ale celor ce au condus revista. Am crezut întotdeauna că nu se poate concepe o istorie a unei literaturi fără o istorie a presei literare. Sînt convins că nimeni nu va putea realiza o istorie a literaturii române actuale ignorînd revista **Luceafărul** care într-un răstimp de două decenii a descoperit talente, le-a promovat, a impus un punct de vedere propriu, în fiecare etapă a dezvoltării ei, de care trebuie să se ţină seama. E un elogiu dar şi un adevăr de necontestat.

Ion Dodu Bălan

„Luceferişti“ de profesie...

Deşi mi se pare neverosimil, sînt exact două decenii de cînd împreună cu Mihu, Tulbure, Tăutu, Zincă, Balş, Tomozei, Nae Stoian şi alţii, priveam cu un fel de vanitate naivă — undeva, la mansarda clădirii din bd. Ana Ipătescu — primul număr al noului **Luceafăr,** de o nemaiatinsă eleganţă grafică... Menită să lărgească orizontul estetic al tinerilor, pentru care însemna totodată o rampă de lansare către firmamentul literaturii, publicaţia s-a bucurat de la bun început de solicitudinea unor condeie de aur — Tudor Vianu, Victor Eftimiu, Perpessicius, Agârbiceanu, Emil Isac, Al. Philippide, între alţii — de contribuţia generoasă a lui Demostene Botez, Camilar, Cicerone Teodorescu, Lucia Demetrius, Nina Cassian, Radu Boureanu, Geo Dumitrescu...

În redacţie domnea o atmosferă agreabilă, amicală ; ne vizitau frecvent colaboratori apropiaţi, din Capitală sau din provincie (pe mulţi din aceştia îi întîlneam şi la ei acasă, în obişnuitele deplasări de lucru ale „Luceafărului“) — veneau aproape zilnic noi aspiranţi la gloria (atît de relativă !) filei tipografiate, virtuale „Catarge“ sau „stele“ ; ni se revelau brusc autori necunoscuţi pînă ieri, absolut remarcabili, de la prima lectură — Constanţa Buzea, N. Breban, G. Bălăiţă — debutau în acelaşi număr (octombrie 1960, dacă nu mă înşel) Ana Blandiana şi Adrian Păunescu — apoi Ioan Alexandru, Florenţa Albu, Ion Cringuleanu şi atîţia alţii...

După douăzeci de ani, **Luceafărul** îşi continuă rotirea pe orbita firească, ivindu-se săptămînal cu noi speranţe, promisiuni sau confirmări ; din „echipa“ iniţială, Gica Iuteş, pînă de curînd şi Teodor Balş (veşnic tînăr şi ferice, era să zic !) au rezistat inerentelor prefaceri şi înnoiri — îndreptîndu-se cu tenacitate spre apropiatul jubileu al sfertului de secol... În linii mari, revista pare să ducă mai departe cu succes impulsul iniţial, programul de bază al tuturor publicaţiilor literare din România socialistă — „creşterea limbii româneşti şi-a patriei cinstire“.

Ceea ce, evident, ne bucură mai ales pe noi, foştii (în scripte) şi actualii (în adîncul inimii) „luceferişti“ de profesie...

La mulţi ani !

Dan Deşliu

Din iunie pînă în septembrie

Din scurta mea trecere (în 1968) prin redacţia revistei **Luceafărul** n-am amintiri extraordinare pe care să le încredintez cititorilor. Şi, ca să-mi spun gîndul pînă la capăt, nici nu-mi plac prea mult asemenea confesiuni cînd le citesc scrise de altii. Specia memorialistică a proliferat enorm, a apărut şi o întreagă literatură **retro** care se confundă, adesea, cu literatura **melo,** si sînt semne că numărul cărtilor de acest fel se va înmulti. Puţine sînt, cu adevărat, documentele unei experiente : singurele care pot realmente interesa cînd este vorba de literatură. Sînt altceva, dar cum nu mi-am propus acum să vorbesc despre literatura memorialistică, îndepărtez subiectul de la mine, ca apostolul Pavel cuvîntul căldut — care nu-i este de trebuintă...

Mi-a rămas însă, din 1968, o idee despre ce este si, mai ales, ce trebuie să fie o revistă pentru tinerii scriitori. Ideea era afirmată limpede în articolul program al **Luceafărului,** îndată ce o nouă echipă (cu Ştefan Bănulescu în frunte) prelua conducerea publicatiei. Jumătate din acest articol program a fost scris de mine, jumătate de altcineva (N. Manolescu, dacă nu mă însel), independent unul de altul. Jumătătile se potriveau însă perfect si, puse cap la cap, a iesit un program ambitios, în linia **Sburătorului** lovinescian. **Luceafărul** afirma, cu voce tare, că îşi deschide larg porţile celor ce vin şi se dăruie, în spiritul celei mai autentice democratii literare, **celor ce sînt.** Însă, pentru ambele categorii, trebuia să stea treaz, la uşă, cu tridentul în mînă, spiritul critic, incoruptibil !

Cei care scriau aceste cuvinte mari si drepte simteau în ei ambitii maioresciene. Nu a fost nevoie de prea mult timp ca să apară, într-adevăr, nume noi în revistă si să publice cu oarecare regularitate cîtiva scriitori tineri deja cunoscuti. Îmi amintesc de confesiunile tulburătoare semnate de Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Lucian Raicu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Valeriu Cristea, Adrian Păunescu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana ş.a. Sentimentul tuturor era că revista trebuie să atragă fortele cele mai puternice, din toate generatiile, si să devină expresia spiritualitătii tinere românesti. Am fost cîteva luni cu fervoare artizanul acestei idei si ideea nu m-a părăsit nici azi. N-am putut-o duce la capăt, n-am continuat s-o spriiin cu mijloacele pe care le am, deoarece în toamna aceluiasi an am fost pus prea repede, si prea categoric să optez între cariera didactică si cea redactională. Colegii mei, prozatori si poeti, erau îngrijorati (cum sînt si azi) de destinul meu : să nu fie excedat de prea multe obligatii. Îmi amintesc cu veselie de mînia unui poet justitiar în fata ezitării mele de a opta... Indignarea lui sfîntă, pe care as fi dorit-o să se manifeste si în împrejurările mai grave ale vietii noastre literare, m-a hotărît, mărturisesc, să iau mai repede o decizie... Nu i-am purtat nici un resentiment, nici lui, nici altora. Singurul regret era că ambitiosul, frumosul proiect critic, urma să fie dus pînă la capăt (dacă era) fără mine. În ce mă priveste, mi-am văzut, cum se zice, de treburi : am continuat să fac critică literară la... **România literară.** Am reluat, după doi ani, colaborarea la **Luceafărul,** la invitatia lui Adrian Păunescu care, cu dinamismul lui bine cunoscut, încerca să dea o vigoare nouă unei publicatii tinere prea repede academizate... Cronica literară, pe care mi-o încredinta, urma să contribuie la această renastere. Contributia mea a fost, totusi, redusă. Am plecat pentru mai mult timp din tară si venind o nouă echipă la conducerea publicatiei, numele meu a devenit indezirabil. Întîmplări ! Am trecut prin ele, nu zic totdeauna senin, dar întîmplările rele nu m-au făcut mizantrop. Spectacolul vanităţilor literare este teribil si criticul trebuie să aibă inteligenta de a-l observa de departe. Pe unii scriitori nu-i văd cu anii, cărtile lor îmi ajung. Pe altii simt nevoia să-i cunosc si am pentru ei o prietenie pe care n-o pun în cauză micile, omenestile slăbiciuni...

Colaborez din nou la **Luceafărul** şi, aruncîndu-mi ochii la ceea ce scriu altii, nu sînt totdeauna de acord cu ei. Însă o elementară lege a democratiei spirituale ne cere să ne măsurăm libertatea noastră cu libertatea de exprimare a colegilor noştri.

Eugen Simion

amintiri de la „luceafărul“

Apele de aur

Era într-o vreme de lemn pictat cu tinereţe. Zile fericite, cînd umblam cu buzunarele pline de manuscrise. La **Luceafărul** am înţeles pentru prima oară că pot să fiu sau că sînt scriitor. Şi de douăzeci de ani, toate sau aproape toate corăbiile închipuite de sufletul meu intră în apele de aur ale acestei reviste. Chiar şi-n rarele clipe cînd am plecat de-acolo supărat, jurînd să nu mă mai întorc, frunzele celui mai alb mesteacăn al meu sunau ca o dragoste aproape nepămintească lîngă această stea a zorilor unde de-atîtea ori m-am simţit şi am fost prinţul de rouă. La **Luceafărul,** ca şi pentru atîţia prieteni dragi, creşte pentru mine, între litere, un fir de iarbă, care e firul de mamă şi de nemurire al lumii. La **Luceafărul** am învăţat scrierea cu inima a punctelor cardinale. Acolo am văzut mînji adormiţi între două fîntîni, fîntîni zugrăvindu-se ca zvîcniri de lebădă între rugi de iederă roşie, ziduri iluminate de păuni, păuni născîndu-se din luna ce-nverzeşte într-o seară de aprilie şi seri de aprilie aşternîndu-se pe toate zilele anului. Niciodată n-am fost mai aproape de mine şi de oameni ca în tinereţe cînd suiam treptele spre **Luceafăr.**

Fănuş Neagu

Şezătorile noastre

O evaluare atentă şi complexă a multiplelor contribuţii ale revistei **Luceafărul** la dezvoltarea literaturii şi culturii române în genere va pune în lumină, aşa cum am mai avut prilejul să subliniez, abordînd această problemă, fapte şi direcţii care îi conferă un loc unic în istoria noastră literară din toate timpurile. Nu în virtutea unui entuziasm firesc pentru cel mai tînăr membru al echipei redacţionale fondatoare, ci, respectînd adevărul confirmat de cele două decenii de activitate prodigioasă, cîte se împlinesc în aceste zile de la memorabilul eveniment al apariţiei, se poate spune că **Luceafărul,** prin linia nouă pe care a afirmat-o în promovarea spiritualităţii contemporane, a făcut epocă de pionierat, reuşind să realizeze o sinteză creatoare între tot ceea ce a avut mai valoros publicistica românească din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, implicit din primul deceniu de după Eliberare, şi orientările partidului nostru în acest domeniu al revoluţiei socialiste. Este meritul indiscutabil al **Luceafărului** de a fi intuit unele din elementele noii concepţii ce se configura asupra rolului literaturii socialiste şi de a fi lucrat în acest sens. Avînd ca principal animator un Mihu Dragomir, deopotrivă om al avangardei şi al echilibrului clasic, unind în mod organic elanurile celei mai tinere generaţii cu experienţa unor iluştri înaintaşi pentru care colaborarea la **Luceafărul** a devenit o perioadă fertilă din creaţia lor, revista şi-a cîştigat repede un public cititor care a încurajat-o inimos pe drumul ce şi-l croia sigur de la număr la număr. Făcînd din deschiderea către public un punct de onoare al programului ei, o profesiune de credinţă aş spune, **Luceafărul** a creat un adevărat sistem de contacte cu cititorul, de la şezătoarea literară şi dezbaterea de cenaclu la deplasările cu caracter documentar, soldate cu valoroase pagini de poezie şi publicistică, inspirate nemijlocit din realităţile cunoscute de scriitorii, cu precădere tineri. Hotărîtor a fost în acest sens faptul că printre principalii susţinători ai noii reviste se numărau scriitori cu o adevărată vocaţie a contactului direct cu cititorul. Mihu Dragomir mărturisea odată că e în intenţia sa să scrie nişte „însemnări ale unui trubadur“, idee care ar merita materializată întrucît şezătorile literare, aşa cum erau ele concepute şi organizate de **Luceafărul** oferă prilejul relevării unor experienţe literare unice, pline de farmec şi de entuziasm, în desfăşurarea cărora nu ştiai ce să admiri mai întîi : nobleţea plină de stimă a cititorilor sau emoţia şi receptivitatea confraţilor faţă de miile de oameni care în orele de după muncă în uzină sau la cîmp, în şcoală sau facultate veneau să ne asculte şi să dialogheze cu noi. Dintr-o fulgerare de gînd, iată cîteva clipe care au rămas : la Piatra, în judeţul Teleorman, în februarie 1962, la o întîlnire au venit cîteva mii de oameni şi, cum pe atunci, căminul cultural de astăzi era abia în construcţie, manifestarea a trebuit să se ţină direct în şosea, în faţa comitetului comunal de partid. S-a adus o masă pe care a trebuit să ne urcăm rînd pe rînd pentru a putea fi văzuţi şi auziţi cît de cît (căci nici microfon de amplificare nu exista) lecturile literare alternînd cu luările de cuvînt spontane ale ţăranilor referitoare la realităţile comunei lor ca şi la literatură. Noi nu eram decît trei oameni : Mihu Dragomir, Corneliu Leu şi subsemnatul. La Leşul Ursului, pe Dornă, în gura minei proaspăt dată în exploatare am citit ortacilor ieşiţi din şut la lumina lămpaşelor a căror flacără trebuia înteţită spre a putea urmări textul. Tot în Moldova, pe şantierul de la Săvineşti, într-o lungă baracă, pesemne în egală măsură sală culturală şi cantină, a trebuit să citim la lumina a două lanterne într-o seară, întrucît instalaţia de lumină s-a defectat datorită unei furtuni năprasnice care a mai stîrnit şi un mic incendiu la stingerea căruia am năvălit după aceea cu toţii, auditori şi scriitori. Dintre multele şi neuitatele întîlniri cu publicul atît de receptiv din Moldova, una are un farmec deosebit pentru că întîia oară i-am pus şi noi la cale o farsă lui Nicolae Tăutu, omul care dădea deopotrivă sare dar şi dulceaţă deplasărilor noastre. Printre cărţile de croitorie proaspăt apărute pe atunci era şi una al cărui prim autor semna N. Stănescu Tăutu. Cum la Suceava era programată o şezătoare organizată de comitetul local de femei, am rugat pe una din activiste să răspîndească printre cititoarele ce urmau să vină la această manifestare vestea că poetul Nicolae Tăutu de pe afiş e una şi aceeaşi persoană cu unul dintre semnatarii respectivei cărţi de croitorie. Să folosească deci prilejul pentru a-i pune întrebările cuvenite şi a-i face sugestii. Şezătoarea era pe sfîrşite, Tăutu prin recitările sale le impresionase pînă la lacrimi pe ascultătoare încît uitaseră cu totul de cele casnice, astfel că farsa risca să fie ratată. Atunci am început să-i fac semne disperate amicei mele, activista, să îndemne femeile la dialog. Drept pentru care, spre stupoarea bădiei Eusebiu Camilar, Mariei Banuş, lui Dumitru Corbea şi Mihu Dragomir, rînd pe rînd cîteva femei au început să-l laude pe atît de fascinantul nostru prieten că în răgazul dintre un volum de lirică, o piesă de teatru sau un scenariu de film s-a gîndit şi la traiul lor cotidian, uşurîndu-l prin modelele atît de ingenios şi practic concepute. Sufragii unanime au întrunit modelele pentru gravide, iar anunţata carte de croitorie pentru copii avea o desfacere sigură la Suceava. Nicolae Tăutu cu acea delicateţe sufletească inegalabilă şi cu prezenţa de spirit proverbială avea să se antreneze în acest joc, să răspundă solicitărilor şi chiar să dea autografe cu omagii de 1/2 întrucît respectiva carte, de care avusesem grijă să nu lipsească de la standul din hol, mai avea un autor. De cele mai multe ori, şezătorile noastre deveneau evenimente sărbătoreşti pentru localităţile unde se desfăşurau. În cea mai mare comună din ţară, la Dăbuleni, într-o amiază de iarnă viforoasă, aveam să fim întîmpinaţi încă de la marginea satului cu colăceri purtînd steaguri şi avînd caii frumos împodobiţi, ca la nuntă, din al cărei ritual luaseră şi ploştile cu ţuică fiartă din care ne-au îmbiat să luăm cîte o gură, ca să ne mai încălzim. În faţa căminului cultural, după ce am străbătut tot satul încadraţi de colăceri, un alai sărbătoresc avînd în frunte pe bătrînii satului, care au ţinut şi ei să ne întîmpine cu pîine aburindă abia scoasă din ţestul instalat chiar acolo. Am mai fost de mai multe ori în sala acelui cămin cultural, dar niciodată nu mi s-a părut atît de ambiantă prin culorile de borangicuri, pînze, cojocele. Bătrînii care ne întîmpinaseră stăteau chiar în primul rînd şi după fiecare lectură (din echipă făceau parte Dan Deşliu, Ion Brad, Ilarie Hinoveanu, Sina Dănciulescu şi subsemnatul) nu se sfiau să comenteze cu voce tare cele auzite. Fiecare şezătoare era un bun prilej de cunoaştere sau de reîmprospătare, în memorie, a unor realizări, locuri istorice, monumente. Astfel că încheindu-ne noi vizitele în mînă şi şezătorile din zona Gura Barza — Brad, am ajuns la Ţebea, să vedem mormîntul lui Avram Iancu şi Gorunul lui Horia către miezul nopţii. Din nou o lanternă a fost salvatoare şi parcă pentru a da dimensiune evenimentului întreaga echipă, vreo opt inşi, ne-am prins de mînă şi am înconjurat Gorunul legendar. Ştafeta şezătorilor a fost preluată pe nesimţite de noile promoţii ale stelelor fără nume, ponderea documentară fiind sporită considerabil. Ne amintim cu plăcere de cîte ori ne întîlnim cei ce am luat parte la turneul de peste o săptămînă pe ruta Ploieşti — Brazi, Braşov — Tractorul, Hunedoara O.S.M. 2, Lupeni, Tg. Jiu — Peştişani, Craiova — Işalniţa, Curtea de Argeş — hidrocentrală. Peripeţiile acestui turneu au fost multe şi variate, ca şi firile şi temperamentele celor care au luat parte la el, de la poeţii din generaţia mea ca Miron Scorobete şi Mihai Negulescu la noul val lansat de **Luceafărul** şi reprezentat în grupul respectiv de Constanţa Buzea, Ion Cringuleanu, Adrian Păunescu şi Ion Pop. Aproape în fiecare localitate se adăugau talentele locale, aşa cum s-a întîmplat la Curtea de Argeş, unde proaspătul debutant la **Luceafărul,** Dumitru M. Ion, era încă elev de liceu. Dintre multele şi atît de variatele privelişti ale muncii surprinse din adîncurile minelor de la Lupeni pe coloanele de cracare de la Brazi nimeni, desigur, nu va uita perforarea de cuptor de la O.S.M. 2 din Hunedoara, ultima de acest gen pe care acelaşi Ştefan Tripşa, prietenul nostru, avea s-o înlăture într-un timp record. Evenimentul, dramatic pentru oţelari, coincidea cu ziua de naştere a lui Adrian Păunescu şi inspiratul poet avea să-l imortalizeze într-o compunere patetică inclusă şi în chiar volumul său de debut „Ultrasentimente“. De altfel, cărţile scrise după acest turneu aveau să sublimeze multe din impresiile şi trăirile acumulate. Acum, cînd **Luceafărul** îşi rememorează drumul său, de două decenii, mi se pare de aceea intim necesar să evocăm şi aceste itinerarii lirice, purtate, cum scrie un confrate într-o dedicaţie :

Pe la şezători
Prin sate cu flori,
În veşnic colind
Tot luceferind.

Niculae Stoian

Orgoliosul redactor

Oare ce poate fi mai esenţial pentru orgoliosul redactor, decît acel şpalt jilav, teribilă cometă cu coadă incandescentă de hîrtie, care în noaptea de vineri spre sîmbătă încununează ca un nimb zeesc capul lui limpede ? Şi straniul duh al cernelii iradiind din nebuloasa literelor fierbinţi de plumb, înlăuntrul căreia este atras de-o forţă pe cît de gingaşă, pe atît de cosmică, şi el, orgoliosul redactor, devine martorul dintîi al cuvintelor, ce se înalţă ca nişte sori galactici de lumi nebănuite ?

„Şi primele bătăi de-aripi, ce vor / nou continent să desluşească-n zare / mă umplu de învolburarea lor / de-un pre-ecou al melodiei viitoare... / Şi sub polara carului meu mic / la ceasul, cît un veac de cîntători / mă simt mereu acelaşi ucenic / urmînd căutătorul de comori“.

Cuvintele lui Mihu Dragomir către cei mai tineri poeţi se întorc, de-atunci, mereu în fiecare primăvară sub streaşina albastră de la mansarda „Luceafărului“ într-un cuib de rîndunică durat pentru veşnicie din praf şi pai de lună.

Dacă aş urca simbolic treptele acelea de la mansardă, ori le-aş cobori cu capu-n piept, cum se cuvine la orice despărţire, m-aş pierde-n iarba rea ce cotropeşte cărările şi paşii, fără să pot a desluşi cum şi care echipe, cum şi care stadii sau etape şi nici mihnirile de moarte, ce chipul ni l-au tatuat în ceară n-aş voi a desluşi. Şi-n ziua cea de sărbătoare, cînd tînărul „Luceafăr“ mereu tînăr este şi va fi, aş vrea să spun, că ceea ce avem şi ceea ce păstrăm e tot aceeaşi dragoste ca marmora curată, în care dăltuit-am în tot ceasul, „cît un veac de cîntători“, noi cei de ieri, voi cei de azi. E o trăsătură de unire indestructibilă, intangibilă, înconjurată de nume sublime, unul mai sublim decît celălalt. Dar mai sublim şi mai sublim, cine ? Ei da, asta ne strică, ba asta : ocolirea pe după piersic ! A face o scară a valorilor după alfabet, nu înseamnă să cazi în dogmatism ? A apela la memorie ? unii o au scurtă, alţii perfidă. A fi tu însuţi, a-ţi asuma riscul : eşti subiectiv, şi subiectivismul în lumea noastră se ia ca rîia căprească. Oricum eu nu am probleme. Nu sînt decît un fost redactor şi ce-a fost — a fost. Dar a fost atît de frumos, încît parcă văd şi acum coridorul acela în formă de L, peste care ploua cu „stele“ fără nume şi fără număr. Mansarda aceea a fost leagăn multor mari poeţi de azi, a unor mari romancieri de totdeauna şi-a unor critici de mare băgare de seamă. Da, asta e cel mai suprem argument, că pe vremea noastră, acolo la mansardă, pe îngustul coridor de trecere, a fost un adevărat climat literar, atît de efervescent, atît de dens, încît în anumite nopţi cu lună plină uşile şi ferestrele săreau de la sine din ţîţîni şi din toate părţile, putea să te tragă un curent. Uneori din pricina curenţilor ăstora suferearn cu toţii de măsele, de gîlci şi de la red.-şef în persoană pînă la red. 11. Şi, mi-aduc aminte, că tot din pricina climatului (era pe vremea cînd mă ocupam şi cu munca de sindicat) am fost pusă în situaţia că au lipsit din inventarul redacţional cîteva picioare de scaun. Noroc că după o şedinţă fulger au fost trecute la perisabilităţi „onirice“, şi Traian Iancu a semnat.

Încolo, toate au fost, cu oarecare excepţie, la fel ca acuma. Orice s-ar spune, orgolioşii redactori seamănă unul cu altul, ca două picături de apă. Stelele fără număr, la fel de nerăbdătoare cu marmura. Dar după douăzeci de ani, ascultaţi cum frumos zicea poetul : „Aici, de unde cîntece ţîşnesc / mă las pătruns de cruditatea de lumină / cu gestul cel mai simplu şi firesc / al celui care, ca să bea izvorul, se înclină“.

Gica Iuteş

Aşa se năşteau polemicile (de la stînga la dreapta) : **Marin Sorescu, Marin Bucur, Al. Oprea, Eugen Barbu, I. D. Bălan, Dinu Săraru, Mihai Stoian, Gica Iuteş, M. N. Rusu**

Primul număr şi după

Încă de pe la jumătatea anului 1957 începuse să se vorbească despre transformarea revistei **Tînărul scriitor** — publicaţie lunară — în altceva. Nu se ştia precis ce. Nu se ştia precis nici cine o va conduce. Numele lui Mihu Dragomir era însă cel mai adesea invocat. Lucram în cadrul redacţiei **Tînărului scriitor,** împreună cu mulţi alţi colegi, care apoi am trecut la **Luceafărul.** Îmi amintesc o anumită stare de apăsare, pe care multă lume o trăia în condiţiile în care nu se ştia precis ce va reprezenta noua publicaţie, care dintre noi o vor realiza şi sub conducerea cui. Din timpul care, incredibil, s-a scurs, îmi apare figura luminoasă, de un calm olimpian, de mare nobleţe intelectuală şi de rară bunătate, a lui Demostene Botez, ultimul redactor-şef al revistei **Tînărul scriitor.** Spre sfîrşitul anului 1957, lucrurile începuseră să se precipite. Se ştia precis că **Tînărul scriitor** se va transforma într-o altă publicaţie. Şi lucrurile s-au întîmplat întocmai. La sfîrşitul lui decembrie 1957, **Tînărul scriitor** şi-a încetat, practic, apariţia. Unii dintre membrii redacţiei, printre care mă aflam şi eu, (ca urmare a insistenţei pe lîngă Mihu Dragomir a prietenului meu Aurel Martin), am început să lucrăm la primul număr al **Luceafărului.** S-au întocmit diverse proiecte de formule redacţionale şi de formule de apariţie a noii reviste. Pe lîngă cei care rămăsesem de la revista **Tînărul scriitor** a venit lume nouă. O vreme fuseseră „avuţi în vedere“, lucrînd, efectiv în redacţie, Marin Sîrbulescu, Dragoş Vicol, Ion Niculescu, pentru tehnoredacţie Dumitru Moldoveanu. Dintre aceştia a rămas pînă la urmă doar Dumitru Moldoveanu. Au venit în schimb Romulus Zaharia, Ion Dodu Bălan — transferat de la „Viaţa Românească“ —, Teodor Balş, nu-mi amintesc bine cîţi eram în redacţie, dar ştiu că, în cadrul Secţiei de critică lucram eu şi Ion Dodu-Bălan, avîndu-l pe Aurel Martin şef ; la Poezie erau Teodor Balş, Niculae Stoian şi, dacă nu mă înşel, Gheorghe Tomozei ; la Proză : Ion Lăncrănjan, Gica Iuteş şi Petru Vintilă ; pagina Externă era asigurată de către Marcel Roşca — om de mare cultură şi gazetar cu vastă experienţă — şi Aurel Lambrino. Secretariatul tehnic de redacţie era asigurat de către Romulus Zaharia, Dumitru Moldoveanu şi Ion Popovici. În ce priveşte conducerea, s-au vehiculat foarte multe formule. Pînă la urmă, primul număr al revistei a apărut cu o conducere colectivă, extrem de „blindată“, avîndu-l pe Mihai Beniuc ca director şi ca membri pe Aurel Mihale, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Haralamb Zincă, cu atribuţii, fiecare, pentru unul sau altul dintre compartimentele redacţiei. Mai tîrziu s-a schimbat şi această formulă, plecînd Mihu Dragomir şi venind Dumitru Corbea şi Al. I. Ştefănescu. Ţin minte : eram student încă, lucrînd, de obicei după-masa la redacţie, iar dimineaţa îndeplinindu-mi obligaţiile de rigoare la Universitate. Cînd a apărut primul număr al **Luceafărului** mă aflam în convocare militară împreună cu ceilalţi colegi ai mei de Facultate, într-o cazarmă la Craiova. Trebuind să-mi îndeplinesc şi această obligaţie, pentru o lună am lipsit din redacţie. Un fel de concediu fără plată ! Totuşi, pe la mijlocul lunii iulie, am avut o surpriză : Vera Popescu, secretara de atunci a conducerii revistei, îmi trimitea primul număr al revistei **Luceafărul,** împreună cu salariul ce mi se cuvenea pe perioada cît lipsisem de fapt din redacţie. Ilegalitatea cred că poate fi mărturisită, cunoscînd regulile prescripţiei, acum după 20 de ani. Ea constituie expresia unui act de omenie din partea cuiva pe care-l cunoşteam foarte puţin şi de la care nu mă aşteptam. Acest om era Aurel Mihale ; cunoscător al experienţelor de soldat, probabil că a rămas impresionat de vremelnica mea perspectivă la Craiova şi s-a decis să-mi asimileze perioada pe care o absentasem din redacţie unor concedii din anii anteriori — e adevărat tot în cadrul Uniunii Scriitorilor, dar la **Tînărul scriitor** — pe care nu le efectuasem. Au prins bine banii trimişi atunci din dispoziţia lui Aurel Mihale, al cărui gest nu pot să-l uit. Împreună cu Corneliu Şerban, Sorin Mărculescu, Sorin Alexandrescu, cu ceilalţi colegi studenţi, aflaţi în convocare la Craiova, am răsfoit, parcurs şi reparcurs paginile primului număr din **Luceafărul,** într-o cazarmă situată undeva pe-o stradă ce purta nume de poet : Vasile Alecsandri.

Atît despre amintirile de la primul număr.

Ciudat mi se pare următorul lucru : deşi parcă totul s-a petrecut ieri, deşi ecourile trăirilor încercate la lectura primului număr din revistă ţin de un timp mult mai apropiat (parcă ar fi fost ieri), în minte încep totuşi să se confunde anumite lucruri. Nu mai ştiu bine cine a fost prevăzut în formula iniţială de redacţie, cine într-a doua, cine a rămas totuşi pînă la urmă. Şi chiar datele prezentate mai sus, cu privire la componenţa secţiilor, pot să aibe lacune. Nu-ţi mai aminteşti exact cum a fost. Dar acesta este sensul amintirilor.

Au trecut anii. Din Secţia de critică a plecat, datorită unor împrejurări nefericite, Aurel Martin ; a venit în locul lui Valeriu Râpeanu, care lucrase pînă atunci la „Gazeta literară“. Mult timp am asigurat rubricile de critică împreună cu el şi cu Ion Dodu Bălan, formînd nu numai o echipă de colegi, dar şi de prieteni foarte buni. Însă atunci cînd încerci să-ţi aminteşti ceva care să ţi se pară semnificativ şi demn de relatat, nu găseşti. Ori timpul trăit de noi n-a fost un timp prielnic amintirilor, ori, se vede treaba, aşa cum arătam mai sus, noi nu avem vocaţia amintirilor. Şi fiindcă totuşi farmecul amintirilor e legat pînă la urmă de anumite întîmplări, să încerc a reconstitui una.

Între 1966 şi 1968, după o oarecare întrerupere, am revenit la **Luceafărul.** Era pe-atunci redactor-şef Eugen Barbu. **Luceafărul,** din bilunar, devenise săptămînal şi se bucura de un imens prestigiu printre lumea tînără. Coridoarele revistei, atunci cînd Eugen Barbu îşi anunţa discuţii cu colaboratorii, deveneau neîncăpătoare ; se aştepta ore şi ore la rînd, pentru o simplă apreciere — favorabilă sau nefavorabilă — în legătură cu orice încercare de poezie sau de proză. **Luceafărul** avea instituită, de-acum, o formă de dezbatere, şi prezentare publică proprie, a debutanţilor : Cenaclul „Nicolae Labiş“. Mai ales atunci cînd lucrările cenaclului erau conduse de către Eugen Barbu, sala de şedinţe de la etajul Casei Scriitorilor era arhiplină. Lume foarte diversă : pensionari, scriitori tineri cunoscuţi, scriitori maturi cunoscuţi sau mai puţin cunoscuţi, critici, poetese începătoare foarte frumoase, studenţi, muncitori, civili şi militari, elevi. Se citeau lucrările, se discuta autorul, iar la urmă lua cuvîntul conducătorul cenaclului. Dar era foarte greu de condus lucrările unei asemenea adunări, cînd aproape fiecare discuta cu celălalt, unii vociferînd chiar. Arareori apelurile la linişte ale celor din „prezidiu“ aveau efect.

Am plecat de la **Luceafărul** în toamna lui 1968, „optînd“ pentru funcţia de la facultate, obsedat de experienţele pe care le-am trăit şi realizat în cei 2 ani, cît am lucrat sub conducerea lui Eugen Barbu. El a rămas pentru mine o figură contradictorie, dar fascinantă. După nici un om nu mi-a părut atît de rău cînd m-am despărţit de el ca după Eugen Barbu.

Şi astfel, dacă încerci pînă la urmă să te întrebi ce reprezinţi tu, ajungi să-ţi spui că nu poţi reprezenta altceva decît totalitatea experienţelor trăite, a lucrurilor văzute, a oamenilor întîlniţi şi cunoscuţi, după care-ţi poate părea rău atunci cînd te desparţi de ei, sau nu. Toţi fac parte din fiinţa noastră. Pentru mine, **Luceafărul** va reprezenta întotdeauna mai mult decît amintire, el reprezintă o parte din propria-mi fiinţă şi, din acest punct de vedere mă gîndesc că-mi va fi întotdeauna greu să pot povesti ceva despre felul cum a fost ori cum s-au petrecut lucrurile.

Gheorghe Achiţei

Întîmplări ?

În acea vreme, revista **Luceafărul** „debuta în lume“. Colaboram intens la revista care pentru mine însemna şi **afirmarea forţei limbajului estetic care numai prin păstrarea tensiunii lui interne poate deveni adevărată putere propagandistică şi permanent element al schimbării. Numai o revistă revoluţionară a tineretului putea reafirma transcendenţa estetică a expresiei în artă.**

Mihu Dragomir era animatorul şi mai ales cel ce se apleca asupra stelelor fără nume cu toată dragostea şi înţelegerea. La această revistă în primii ei trei ani de existenţă am publicat mult printre care poemul **Ceasul de slavă** şi parte din poeziile volumelor **Liniştea vîntului** şi **Ziua şasea,** mai ales în perioada cînd la revistă lucrau Tiberiu Utan şi Ion Brad. În anul 1961, cînd m-am transferat în redacţia revistei, nu cunoşteam colectivul decît din bună ziua. Pe Eugen Barbu îl văzusem de două ori în viaţa mea pînă atunci.La început timpul dorit pentru a scrie nu-l aveam. Lucram la secţia de poezie dar, pînă a fi angajaţi la revistă Ilie Purcaru şi Ştefan Bănulescu, răspundeam şi de publicistică şi pagina externă. „Vreau o revistă vie, zicea Eugen Barbu, să-mi aduceţi aici toţi colaboratorii buni de la alte reviste. Violeta, tu eşti gagică de radio, văd că ai disciplina muncii, cunoşti oamenii, să te văd ! Vreau să fiţi ziarişti perfecţi“.

Perfecţi n-am fost. Am publicat în acea vreme o parte din memoriile lui Petre Pandrea, un interviu al lui Grigore Moisil, o pagină de George Călinescu, **Civilizaţia ochiului** de la M.R.P. etc. Au venit ziarişti mai buni la revistă. Urmînd cei mai tineri şi cei mai buni, cunoscuţi de revistă. Şi aş numi-o aici pe Sânziana Pop. Despre feluritele temperamente artistice revelate fiecare printr-un colţ de lume vorbeşte întreaga colecţie a revistei **Luceafărul.**

Astăzi cînd scrierea şi-a pierdut caracterul elitist, detaşînd tocmai astfel valorile, astăzi cînd politica de eliberare a artei de către Partidul Comunist Român culminează prin afirmarea atît de clarvizionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, care la Conferinţa Naţională a artiştilor plastici a rostit răspicat „eficienţa artei trebuie să fie artistică şi ideologică“, munca depusă la revista **Luceafărul,** lupta unor oameni reali, scriitori reali, activişti ideologici, politici, culturali rămîne un episod al istoriei literare. Din această muncă mărturie a rămas revista, au rămas oamenii scriitori de frunte astăzi, poeţi, prozatori, dramaturgi, critici literari. Că echipa lui Eugen Barbu, echipă puternică, mai cu nerv poate decît alte echipe, mai îndelung lucrătoare, 1961—1968, cu mai multă forţă de afirmare şi mai multe greşeli poate — a fost echipa de oameni care se respectau între ei şi nu a fost grup, nici mănăstire, se vede astăzi. Că omenoşi şi bine pregătiţi au fost redactorii, nemaivrînd să repete greşelile viziunii asupra artei ale altora se vede prin ceea ce au debutat şi au susţinut intens atît în paginile revistei cît şi la cenaclul „Labiş“.

Amintirile se leagă şi se concentrează, pot exprima o viaţă în care oameni, portrete, şi mai ales autoportretul, pot apărea în toată omenia lor şi cu toate trăsăturile aspre. Întîmplări ? Şi de mare bucurie şi de mult plîns. Şi dulcile seri de vinerea din tipografie, cînd jucîndu-ne de-a viaţa şi moartea aşteptam viza vreunui material semnat de Mihai Stoian care supăra inerţiile vechilor pedagogii, sau de alţii care supărau mai mult, sau de alţii — medici — îmi amintesc, care acum dau interviuri în **Flacăra** şi sînt preţuiţi — dar adevărul lor de atunci pe două pagini de revistă pe care de trei ori cu încăpăţînare l-am prezentat n-a apărut. Sau **Iona** de Marin Sorescu căreia tot de vreo trei ori i s-a dat drumul în revistă şi a fost reîntoarsă, dar pînă la urmă a apărut totuşi. Şi poezia lui Ştefan Bănulescu. Şi poezia lui Marin Sorescu. Şi poezia lui Ioan Alexandru. Şi poezia Anei Blandiana, toate primele trei volume (inclusiv **Călcîiul vulnerabil**) publicate cu mereu discuţii. Şi altele. Şi altele. Adevărul este că fiecare ţineam la libertatea acţiunii. Adevărul este că am fost liberi, ne-am simţit liberi, într-o disciplină a muncii liber consimţită. Cinci ani am lucrat numai cu poezia. **Şi clipele stărilor de suflet ?**

Violeta Zamfirescu

Un tandru vers

Cu emoţie pentru noi toţi cei care ne-am făcut veacul cel de douăzeci de ani la „Luceafărul“, salutăm acest minunat loc de muncă al tinereţii speranţelor noastre literare.

Mi-aduc aminte cu dragoste, că la această revistă am fost chiar lucrător. Ea ne-a fost şi ne este o sprînceană a privirii noastre galeşe şi autoritare.

Cuvîntul nu este suficient pe cît suflet şi suflare are în spate !

Revistă curată şi deschisă prin care tinerele talente şi-au găsit destinul literar, „Luceafărul“ străluceşte în sufletul nostru ca un tandru vers eminescian. În ciuda unor defecte inerente experienţei de viaţă şi de presă, „Luceafărul“ este o revistă exemplară prin modul ei constructiv de promovare în munca gîndului.

Cum odinioară şantierul de la Agnita-Botorca a dat însufleţire şi sens tineretului nostru, astăzi „Luceafărul“ miroase tot a piatră asudată de sufletul visător al tinerei noastre generaţii.

A te logodi cu literatura pînă la nuntă, dacă ai noroc, prin frumuseţea vie a acestei hîrtii tipărite se transfigurează. În mod solemn îţi mărturisesc, iubite cititorule, că întîia mea cravată de pionier a fost şi îmi rămîne această revistă a noastră, a tuturora.

La Mulţi Ani eminesciană revistă !

Nichita Stănescu

Scriitorii tineri şi literatura

Cred că nu are nimic şocant pentru nimeni afirmaţia că scriitorii tineri **re-încep** de fiecare dată literatura, în vreme ce vîrstnicii **o continuă.**

Re-începerea are întotdeauna aerul unei ieşiri din matca obişnuită, a opţiunii pentru un drum nebătut de alţii, a exprimării publice a unei voci încă necunoscute.

Cînd **re-începerea** are şansa de-a se produce pe **„calea regală“** care duce de-a dreptul în marea literatură, ne găsim în faţa unor cazuri fericite. Cînd ea se configurează doar ca o scurtă batere din aripile repede rănite de timp, **re-intrarea** în marele anonimat apare ca o fatalitate firească în cîmpul artei. **Urcuşul** şi **căderea,** acceptate, ni se par acte la fel de eroice, perseverarea în mediocritatea lipsită de orice culoare, reprezintă nu numai o eroare, ci şi un mare păcat civic şi individual.

Se pare că întotdeauna a fost aşa. Tinerii au **re-început** literatura în toate epocile. Ei au creat marile şi micile revoluţii literare, ei au schimbat climatul artistic ameninţat de sclerozare, de căderea totală în convenţie, cînd discursul literar funcţionează ca o maşină mereu previzibilă.

Ce-ar fi fost oare literatura germană din epoca luminilor fără Goethe, Schiller şi Herder. Cum s-ar fi întîlnit ea încă multă vreme cu etosul său specific dacă mai tîrziu nu apăreau pe ecranul epocii Novalis şi Hölderlin. Cît timp ar mai fi durat valul clasic francez, atît de istovit prin toate resursele sale, dacă turbulentul Hugo nu schimba „boneta“ cuvintelor.

La ce vîrstă oare Kogălniceanu le-a arătat confraţilor săi încotro trebuie să meargă studiul istoriei şi orientarea literaturii ? Cîţi ani avea doctul Titu Maiorescu cînd a modificat criteriile de înţelegere a fenomenului literar şi l-a lansat pe Eminescu ? Cum a ieşit Eminescu la suprafaţă printre consacraţii fără talent, dar încărcaţi de autoritate ?

Să fi fost această schimbare de locuri valabilă numai pentru acele timpuri romantice ale veacului trecut ? Credem că nu. Dovezile epocii noastre sînt la fel de elocvente. Benn, Brecht, Stadler, Else Lasker-Schüller ş.a. au pus bazele expresionismului cînd erau foarte tineri. Fenomenul se repetă cu futuriştii şi suprarealiştii. Dar revoluţiile literare, mari şi mici, realizate de grupuri organizate pe baze de afinităţi ce au dus la cristalizarea unor şcoli literare, nu se opresc aici. Ele pot avea şi un caracter individual cu o rezonanţă notabilă.

De la Eminescu şi Macedonski pînă la Blaga, Arghezi, Ion Barbu ş.a. drumul marilor inovaţii al **solitarilor** în viaţa literară nu se opreşte niciodată.

Aşadar, tinerii **re-încep,** vîrstnicii **rămîn.** Tinerii modifică schemele existente ale judecăţilor de valoare, resituează totul, **re-aşează** involuntar sau programatic pe cei consacraţi.

Eminescu **re-începe,** Alecsandri rămîne, Blaga **re-începe,** Coşbuc rămîne, Geo Dumitrescu **re-începe,** Eugen Jebeleanu rămîne, Nichita Stănescu **re-începe,** Al. Philippide rămîne, Sorescu **re-începe,** Topîrceanu rămîne, Mircea Dinescu **re-începe,** Geo Bogza rămîne etc.

Este adevărat că uneori se poate întîmpla şi altfel. Atunci lanţul acesta dialectic al istoriei se rupe. Un asemenea fenomen se produce cînd fie **începutul** nu este veritabil, fie **rămînerea** nu este întemeiată. Spre fericirea ei şi a cititorilor, în cele mai multe cazuri de acest gen, literatura trece printr-un proces de **autoreglare.** Ea se vindecă de **infraliteratură** de la sine. Impurităţile se depun şi dispar, iar actele inovatoare ale tinerilor durează, se înscriu în istorie.

Dar încrederea că tinerii, **tinerii cei mari, re-încep** literatura în fiecare epocă, rămîne veşnică.

Laudă revistei **Luceafărul** că a înţeles această poruncă fundamentală a istoriei.

Romul Munteanu

Asemeni grădinarului

În urmă cu douăzeci de ani, revista „Luceafărul“ era o mlădiţă firavă sădită în inima iernii de un meşter destoinic, Mihu Dragomir, meşter ce n-a avut linişte cînd — după prima încercare din 25 februarie 1958 — s-au găsit mulţi să spună că revista a murit înainte de a se naşte. A săpat din nou cu rîvnă şi pricepere, cu inimă şi cu sudoare, dar cînd se pregătea să culeagă roadele — la 15 mai — s-a izbit încă o dată de gustul amar al neîmplinirii.

Adevăratul grădinar, însă, nu-şi lasă floarea-n voia ofilirii, ci luptă, munceşte zi şi noapte pentru ca de petalele ei să se bucure cei care-o aşteptau cu nesaţ. Asemeni destoinicului grădinar, meşterul Mihu a reuşit în mijloc de iulie — ajutat de vrednici tovarăşi de muncă — să vestească licărirea unui luceafăr pe cerul literaturii române, luceafăr ale cărui raze au luminat apoi, timp de douăzeci de ani, calea bătută-n pietre scumpe pe care-au păşit şi continuă s-o străbată aşii condeiului de astăzi.

La etajul II din Bdul. Ana Ipătescu nr. 15, poate s-au şters urmele celor ce-au suit treptele scărilor cu gîndul la treptele literaturii... poate s-au şters... dar acolo a început şi a rămas parfumul poeziei ; **acolo,** cîrmuitori ai revistei, redactori, colaboratori — toţi, absolut toţi — au lăsat ceva din inima lor şi-au plecat cu ceva din inima „Luceafărului“.

Astăzi, după douăzeci de ani, — ani în care pe sub privirile mele au trecut pentru a se înfăţişa **curate** la întîlnirea cu cititorul mii de cuvinte tipografiate — răsfoind cele trei seturi de pagini gata de tipar în trei etape diferite şi oprindu-ne cu emoţie privirile asupra celor şaisprezece pagini care-au format „trambulina“ a 846 de numere, păstrăm o clipă de pioşenie pentru cei ce nu mai sînt, ne bucurăm de izbînzile cucerite şi urăm celor ce vor veni ca — luînd cîte-un strop din modestul izvor al începutului — să ajute la înălţarea literaturii române.

Gelu Stoicescu

Biblioteca Luceafărul

4
IULIE 1978

Planetă de tînăr

ARTUR BĂDIȚA
MIRCEA BRĂILIȚA
DENISA COMĂNESCU
ADRIAN FRĂȚILĂ
MARIN LUPȘANU
AUREL ANTONIE
STELIAN ZAMORA
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN
MIRCEA NEDELCIU
SULTANA CRAIA
DAN ALEX. CONDEESCU
DAN C. MIHĂILESCU

Biblioteca Luceafărul — Nr 4 • iulie 1978

Planetă de tînăr

Despre arta literară

Frumusețea limbii nu poate fi apărată și nu poate fi sporită fără o muncă supraveghează și fără aplicarea permanentă a gustului estetic. A crea din cuvinte o lume de idei și de simțiri noi echivalează cu a înălța și înnobila limba. Jocul minor al cuvintelor convenționale nu va rezista niciodată timpului care cerne, cerne peste noi, peste închipuirea și ambiția contemporanilor, valorile adevărate și le așează la locul cuvenit. N-avem dreptul să scădem cu nimic bogăția și onoarea limbii noastre. Scriitorul, ca un om de conștiință, cu sentimentul dezvoltat al pasiunii artistice, e obligat la acuratețe și precizie. Cuvîntul lui devine puternic și nou numai cînd transpune pe hîrtie o simțire valabilă. Expresia poetică inovatoare, proprie, încărcată cu noi valori metaforice, trebuie să răscumpere pacostea gunoaielor lexicale din limbă. Scrisul de mîntuială ofensează dorința omului cinstit de a se ridica la marea împlinire. Realismul nu pretinde crudități lexicole, nici indiferență stilistică. Cei care le preferă trebuie scuturați pentru că pășesc în contra-timp cu năzuința pozitivă a cititorilor. S-a statornicit încă de la Homer că scriitorul reprezintă excelența artistică a limbii. E o sarcină grea, dar de noblețe. S-a făcut oare ceva în lumea asta fără strădania intuitivă ? (...)

Trebuie să perseverăm ca vorba scrisă să fie pe măsura gîndului, să poarte în ea scînteia făcătoare de minuni : cititorul să-i simtă puterea și să tresalte la trecerea prin sensibilitate a unei metafore, a unui vers.

Cred în dragostea pentru frumos, pentru adevăr și pentru onoarea limbii a tinerei generații de scriitori și sper ca în viitorul apropiat să am pe masa mea noi volume pătrunse de inspirație adevărată, de sinceritate, de mai multă simțire ; deci scrise într-o limbă originală, incandescentă. E urarea poate a unui veteran, dar e și profesiunea de credință a unuia care crede cu tot sufletul în miracolul poeziei.

T. Arghezi

(din interviul publicat în „Luceafărul" nr. 10, decembrie 1958)

Ș-a plimbat prin lucruri ca prin mitologie
(își ghicea în cafea din trei în trei zile și prorocea o lună
malefică)

Pentru ea, fiecare șuierat de tren
a fost o armă cu efect întîrziat,
Pînă-ntr-o sîmbătă
Cînd amintirea i-a căzut mai întîi pe covor,
apoi s-a ridicat luată de-o volută de vînt
și s-a cuibărit în ferăstruica unui nor.
Pe loc a uitat de vara zoioasă (așa-i zicea)
și urmărea norul ca o panteră
strecurîndu-se prin
case, copaci, biserici, stadioane și oameni.
„Butterfly morning, butterfly morning
And white flower afternoon"
Sărea-ntr-un picior închipuindu-și
Că se joacă de-a norul.
Și atunci i-a văzut.
Erau ei,
Cu măciulilile-nverzite de-otrăvuri,
Implacabili,
Erau funigeii.

Radiografia

Ea mi-a pătruns în garsonieră
mi-a spart toate discurile (mîndria mea de 15 ani încoace)
cărțile mi le-a aruncat pe fereastră
cerîndu-mi (și nu glumea deloc
ba chiar zicea că odată și-odată
tot vine cineva să-ți zgîndăre lincezeala)
să-i arăt sufletul.
În zadar i-am spus că viața mea e
aidoma unui profil grecesc,
ea ținea morțiș că nu aude
nu știu ce scîncet de prunc sau de sălbăticiune
că nu simte zbaterea lebedei
cînd pămîntu-i înghite firul de apă.
Apoi, plictisită, mi-a întins o foaie
unde era presat un lemn de trandafir putrezit
– N-am sufletul care-ți trebuie, în schimb
cineva mi-a vîndut pe sub mînă
radiografia unuia asemănător.
Ia-o și poate
pînă dimineața o să-nflorească.

adrian frățilă

Stea căzătoare

Fu mai întîi un fel de lașitate
În presimțirea lucrului comun
Trecînd peste orașe în surdină
Cînd după colțul străzilor apun

Vișinii trași din curți lîngă trotuare
Să-i desfrunzească palidul tramvai
În care e un loc pe care crește
Tremurătoarea trestie. Și mai

Aprind puțină iască în reci stații
La cap de linii unde au albit
De multă așteptare nepătrunșii
Sperînd o cursă fără de sfîrșit

Și recunosc neomenească mare
Dintre ce poți și tărmul cel mai viu
Pe care arzi neajungînd vreodată –
Stea căzătoare-n veșnicul pustiu.

O insulă curată

Tînăr să fii și alungat cu flori
Să ai în mînă sabia ușoară
Cu care vei tăia de-atîtea ori
Retragerea zăpezilor spre vară

Să arzi un timp în depărtare și
Să bată-n cer o mamă și un tată
Pînă în largul pieptului va fi
Să doară blînd o insulă curată

că ceilalți oameni cu bidoane mergeau repede către prăvălie, o luai și eu la fugă de-mi scăpărau picioarele de bolovanii de pe șosea. Cîinele de cum mă văzu și o luă și el la fugă înaintea mea de parcă știa un' mă trage ața. Țața Dina, cît era ea de bătrînă și de cocoșată mergea repede abia atingînd pămîntul cu ciomagul său noduros. Oamenii veneau cîrduri, cîrduri de prin toate colțurile satului și-și strigau unii la alții dîndu-și de veste c-au adus gaz. Lăsai totul baltă și fugeai ca să iei măcar cîteva chile. Cît ai bate din palme curtea prăvăliei era plină de oameni, fiecare cu bidoane sau sticle ciobite-n gură. Butoiul cu gaz era ținta tuturor privirilor.

— Bă, ce-ar fi ca butoiul aista să fie gol și zicînd vorbele astea toți întoarseră capetele către butoi. Un bărbat aruncă cu un cotumpleț pe el și zise :

— E plin, e plin ochi, așa că nu venirăm degeaba.

Cam la o jumătate de oră se arătă gestionarul și oamenii abia-l vedeau de bucurie. Se duse în spatele prăvăliei, luă vreo cîteva lăzi goale și le așeză lîngă butoiul cu gaz. Se suci, se mai învîrti și pe urmă luă cîțiva oameni în prăvălie, se urcă la rafturile pline cu cărți prăfuite.

— Du-le afară, pe lăzile de lîngă butoiul cu gaz, zise gestionarul punîndu-i un teanc de cărți în brațele unui bărbat vîrtos. Dădu toate cărțile jos de pe rafturi și le duse în curte.

— Hai, care e primul la gaz ? făcu gestionarul.

— Eu, sări o femeie din mulțime.

— Cîte kile vrei să iei ?

— Vreo zece, c-atît mă ține buzunarul.

— La zece kile de gaz, două cărți. Poți să ți le alegi.

— Adică, cum mai vine ș-asta ?

— Mătăluță nu-nțelegi românește ? Dacă ai nevoie de gaz, iei și cărți. Oamenii începură să murmure. Cărțile astea trebuiesc vîndute și ele. Și cine vreți să le cumpere ? Tata moșu, dumnezeu să-l ierte. Ce să vă fac ?

Unii oameni mai avuți, cumpărau cîte o carte fără să mai comenteze nimic, dar ce te făceai cu cei cu sămînță de vorbă pe limbă, că nu se lăsau dumiriți cu una cu două, sau cu cei care pur și simplu n-aveau bani decît pentru un kil, două de gaz.

— Eu aș vrea să iau cartea aia în care zice unul : „sus părinte că se udă evangelia", zise unul cu cea mai bună intenție.

— Crezi că eu știu în ce carte sînt scrise vorbele astea ?

— Intr-una de-a lui Creangă, interveni unul mai cu școală.

— De Creangă, de Eminescu, de ei n-am nimica. Am numai cărți de din ăștia de care n-am mai auzit pînă acum de ei.

Femeile sosoteau prin toate părțile cum să facă să scape fără să la o carte, că erau și cam scumpe, și ele abia-nnodau un franc.

— Eu pentru cinci franci, cît costă cartea ista, dau cu sapa un conac, de-mi ies ochii din cap, ș-acum vrei să-ți iau cartea dumitale.

— Nu e cartea mea, femeie, zise gestionarul. E a ălui care-a scris-o. Și la urma urmei, ăștia care scriu, ai vrea să moară de foame ?

— Păi, cine-i pune să scrie verzi și uscate ?

— Intreabă-mă să te-ntreb.

Lumea văzînd că nu-i de chip să scape, începu să se-mbulzească și să ia cîte o carte mai ieftină, nu de alta, dar se temeau c-o să se termine gazul și-o să se-ntoarcă cu vasele goale acasă și n-o să mai aibă trai și lumină seara cine știe pînă cînd. La adierea vîntului filele cărților începeau să se umfle și să foșnească. Numele autorilor erau scrise cu litere mari și erau înconjurate cu floricele. Co-

perțile aveau desene cu cocoșei cioc în cioc, ori desene cu spice de grîu și cîte un pogon de porumb. Altele aveau frunze de stejar cu ghinde pe margine așezate simetric. Mai jos era titlul cărții și dedesupt scria că e roman ori poezii.

Se apropie și profesorul de limba română și, după lungi căutări printre cărți, se hotărî cu multă strîngere de inimă să ridice o carte și s-o cumpere.

— Dumneavoastră nu vă pot da gaz, făcu gestionarul.

— Poate n-ai observat c-am luat și eu o carte.

— Nu vă dau, că-n loc să luați cărțile de la mine din raft v-ați dus cu șareta și-ați cumpărat de-acolo doi saci cu cărți, ca să le dați în premiu la copii, la școală, la serbarea de sfîrșit de an.

— Dragul meu, aș fi luat cu toată inima cărțile de la dumneata dar, vezi, copiilor nu li se predau în școală autorii pe care-i ai.

Profesorul plecă cu damigeana goală, fără să mai scoată o vorbă. N-avea nici un rost să se mai ia la harță cu el și-și făcu socotelile că se va duce cu șareta la oraș și-și va lua și el de acolo. El era un profesor cumsecade, liniștit, înalt, cu un păr bogat și alb. La ore îi plăcea să vină cu cărți de Eminescu, Creangă, Coșbuc, Vlahuță și citea școlarilor din ele. Citea cu multă vervă, apăsa cuvintele, le rotunjea, făcea pauze scurte acolo unde credea el de cuviință, deschidea ochii mari, iar copiii erau numai ochi și urechi.

— Dumneata cît gaz vrei să iei ?

— Vreo două, trei kile, că nu prea am bani. Sînt bătrînă, maică, nu mă mai pot duce la sapă ori la spălat de rufe pe la cucoane.

— Carte ai luat ?

— Eu nu știu a ceti.

— O să-ți citească nepoții.

— Apăi, ei sînt la casele lor, cu ai lor. Nu stau cu mine.

— Du-te acasă, mătușă, ia nescai ouă, vreo zece și cu ele ei și o carte și-ți dau și gaz. Uite, o să-ți dau vreo zece kile.

— Nu-mi trebuie mie, maică, atîta, că nu știu dacă o să mai trăiesc să ard zece kile.

— N-am ce-ți face. Cu zece ouă iei o carte și-ți dau gaz. Femeia plecă necăjită.

Butoiul suna din ce în ce mai a gol.

— Anafura mă-ti de carte. Carte-mi trebuia mie acum ? înjura de mama focului Guriță a lu' Tia lu- Bontu. Și după ce se dădu mai la o parte de după prăvălie, lăsă bidonul cu gaz jos și cu amîndouă mîinile își vărsa oful jumulind la foi.

— Bă, ce faci ? Vrei să... zise Tică alu lui Dărdel.

— De ce, mă ?

— Păi, tu știi de cine se scrie în cartea asta de poezii ?

— De cine, mă ?

Tică se apropie de urechea lui și-i șopti două nume, apoi plecă repede, nu care cumva să-l vadă cineva și să-l pună de martor c-a văzut cum rupea cartea.

— Ce spui, mă ? Și cu ochii în patru băgă cartea, așa jumulită cum era, sub haină, ținînd-o strîns sub curea.

Intre timp sosi și celălalt gestionar, cel de la m.a.t. și desfăcu larg ușile de scîndură. Mai mulți bărbați se năpustiră acolo, să-și clătească gurile c-o înghițitură, două de rachiu ori de secărică. Incetul cu încetul butoiul cu gaz suna mai a gol și nu mulțumise decît jumătate din sat. Cărțile nu se terminaseră de dat, așa că vînzătorul le băgă din nou în prăvălie. Acolo avea adus de la oraș zahăr și ulei și-l dădea tot cu cărți.

— Hai, nu vrea nimeni să ia zacăr ?

sultana craia

INTRANSIGENȚA ARTISTICĂ

Într-un studiu consacrat lui Marin Preda, Mihai Ungheanu explica revenirile și rescrierea unor romane prin autocenzură artistică, printr-o anumită insatisfacție a cărei sursă este neîntreruptă stare de conflict între vocația scriitorului și aspirația sa. Criticul construiește imaginea unui scriitor care încearcă o desprindere de sine însuși : „In Moromeții, volumul d.i, trebuie să vedem o critică a creației mai vechi, ilustrarea insatisfacției scriitorului".

Interpretarea deschide o nouă perspectivă și descoperă o motivație a revenirilor scriitorului asupra operei sale în ediții revizuite. Este, aceasta, o motivație esențială, dar ea implică o mare complexitate, niciodată dezvăluită în întregime.

Revizuirile la care autorul a supus volumul al doilea al **Moromeților** în ediția a treia (1972), față de textul primei ediții (1967), sînt substanțiale și afectează toate planurile cărții, semnificațiile lor relevînd într-o nouă lumină structura artistică a scriitorului. Deși reticent în privința mărturisirilor, într-un volum de convorbiri cu Florin Mugur, scriitorul afirmă, referitor la eliminarea din ultima ediție a unui pasaj, că „evenimentele trebuiau să aibă o altă amploare"... La baza revizuirilor stă deci, într-adevăr, o schimbare de viziune, dar nu numai atît. Mihai Ungheanu distingea în compoziția volumului al doilea al **Moromeților** trei romane : „al bătrînului Moromete, al tînărului Niculae și al satului în vînzoleala specifică epocii".

Este redimensionat „romanul bătrînului Moromete", prezență tutelară, chiar dacă el nu mai este personajul central al cărții.

Personalitatea lui Ilie Moromete, estompată în prima ediție prin trecerea pe un plan secund, dobîndește vigoare în ediția a treia datorită densității substanței noilor capitole adăugate romanului și adăugirilor și modificărilor textului inițial. Apelul lui Ilie Moromete, adresat la București celor trei fii, era rezumat în prima ediție : „Și îi dădu astfel înainte minute în șir, în timp ce peste feciori căzuse o tăcere împrăștiată", consemnîndu-se numai efectul discursului, reacția tăcută a fiilor, reproșurile lor nerostite. Semnificative sînt de la început modificările ce anunță noua perspectivă asupra personajului. În ediția a treia a romanului, Ilie Moromete se adresează fiilor săi „**cu glasul lui de odinioară** cu care îi scula

dimineața din somn" (s.n.). Discursul, amestec de bun simț elementar și patetism teatral, desfășoară întreaga retorică a bătrînului, cu acel simț al elocinței înnăscut, căruia personajul îi datora capacitatea sa dominatoare în primul volum. Acest apel al tatălui dezvăluie o nouă dimensiune a dramei declanșate, pe toate planurile, de plecarea fiilor, dar și capacitatea lui de înțelegere, care le lipsește copiilor săi. Finalul capitolului, în ediția revizuită, proiectează în timp așteptarea lui Ilie Moromete, prelungind prin suspensie speranța în reîntoarcerea băieților și explicitînd sacrificarea lui Niculae. Compozițional, acest fapt asigură un suport psihic mai solid conflictului dintre Catrina și Ilie Moromete, agravînd moral „trădarea" bătrînului față de restul familiei. De altfel acest conflict are, în noua viziune a scriitorului, o gravitate sporită, scenele culminante fiind epurate de tot ce ar fi putut diminua dramatismul confruntărilor. În această zonă conflictuală, Ilie Moromete triumfă în noile capitole, care formează partea a cincea a volumului. Episodul plecării bătrînului la Rîca are valoarea unei ultime afirmări a independenței sale, a unui act deliberat și demonstrativ, el nefiind expresia unei banale rătăciri senile, ci a unei revanșe tîrzii și pătimașe asupra Catrinei. Revanșa implică pe alt plan definitiva cucerire a copiilor, Ilinca și Niculate, sustrași, printr-o complicată strategie, prin toate mijloacele, unei posibile influențe materne.

Redimensionarea morală a lui Ilie Moromete se produce însă și pe alt plan decît acela al conflictelor familiale. Mișcarea care agită viața satului se intensifică, amploarea evenimentelor politice sporește și bătrînul Moromete este implicat nu numai pentru că este tatăl activistului Niculae, dar și pentru vechea sa poziție, de „liberal". Asupra lui Ilie și asupra prietenilor săi încep să planeze obscure amenințări. Isosică și Plotoagă speră să-l poată doborî pe Niculae și apoi să-l poată aresta pe bătrînul Moromete. Amenințarea este potențată treptat, în noile episoade introduse. Ilie Moromete este astfel determinat să abandoneze rolul de observator și să intervină efectiv în cursul evenimentelor.

Implicarea, inițial defensivă, în conflictele vieții satului îl reactivează și îl reîntinerește pentru o vreme pe bătrînul Moromete, acțiunile lui în „romanul satului" avînd un caracter hotărîtor la un moment dat. Moromete obține sprijinul lui Isosică pentru omul ales de el, Țugurlan, pe care bătrînul vrea să-l opună radicalului Vasile, în speranța de a putea apăra acele forme de viață rurală ce au constituit cadrul existenței și mentalității sale. În noile capitole, bătrînul Moromete are o înfruntare directă cu Vasile, pledînd pentru conservarea unui mod de viață care îl leagă pe om de natură într-un raport subtil și complex, a cărui înțelegere este una dintre caracteristicile gîndirii lui Marin Preda.

În noua viziune ce a generat revizuirea volumului al doilea al **Moromeților**, portretul lui Ilie Moromete, epurat în parte de unele trăsături minore și întărit prin acțiuni energice și patetice pledoarii, dobîndește noi dimensiuni. personalitatea tatălui fiind mai pregnantă și în conștiința fiului, lucru firesc în cazul unui scriitor pentru care tatăl a însemnat atît de mult.

În ediția a treia romanul tînărului Niculae : schimbările țin deopotrivă de viziune și de detaliu. Viața afectivă a personajului dobîndește, prin adăugirile ulterioare, o mai mare complexitate. Iubirea pentru Ileana (în prima ediție fiica lui Năstase Rădulescu, fratele lui Aristide, în ediția ultimă devenit Costică Roșu, „om nu prea bogat, dar care trăiește bine"), iubire chinuită și marcată de eșec, se complică, prin nuanțare. Suferința lui Niculae, după pierderea acestei iubiri de tinerețe, adîncă și amară, devine, în ultima versiune, patetic 'n trecătoarea sa împlinire. Îndrăgostită tenace, Marioara este la rîndul ei mai reținută în manifestarea iubirii sufocante pentru Niculae, autorul renunțînd la gesturi violente în favoarea încordării interioare. Sfîrșitul volumului al doilea, în care Niculae resimte cu

CUPRINS

Artur Bădița : **Poem, Numai iarna, Scrisoarea lui Ioan Vodă Viteazul către familia sa** 3

Mircea Brăilița : **Somn de vară, Elegie, Domestica, Cîntec** . . . 5

Denisa Comănescu : **Puștiul, Întîlnire cu Julio Cortázar, Radiografia** 7

Adrian Frățilă : **Stea căzătoare, O insulă curată, Dealul, Claun** 9

Marin Lupșanu : **Țărîna, Păduri de grîu, Dunărea la Cazane, Templul grîului** 11

Aurel Antonie : **Mozaicul** 13

Stelian Zamora : **Seara, cînd satul strălucea** 15

Dumitru Augustin Doman: **Dragostea de sîmbătă seara** . . . 19

Mircea Nedelciu : **Marie-France în Piața Libertății** 21

Sultana Craia : **Intransigență artistică** 24

Dan Alex. Condeescu: **Aspecte ale mimesisului la Caragiale** . 27

Dan C. Mihăilescu : **Simbolism cromatic în „Pajerele" lui Mateiu Caragiale** 30

xului lui Empedocle-D'Annunzio, Jean Paul, George Sand, ș.a.), prin vama cromatică la miezul nopții „crailor", miez care constituie pentru Mateiu un **summum philosophalis.** Studiind, deocamdată, numai **Pajerele,** pe nedrept ignorate de cei mai mulți exegeți mateini, vom observa că singurele culori care apar aici sînt **roșul, negrul** și **albul.** Departe de a fi simple decorațiuni, simple învelișuri ale lucrurilor, culorile acestea au aici o funcționalitate de multe ori mai importantă decît a obiectelor înseși. Roșul reprezintă, în mod obișnuit, culoarea principiului vital, sîngele, a dinamismului genetic și spiritual, aprinzînd albastrul acvatic (femininul) și străpungînd cenușiul teluric. Roșul reprezintă, după egipteni, sîngele vărsat de soare în amurg, concomitent cu sîngele nopții, care se deschide, pe de o parte pentru a lăsa fătul solar să se re-integreze, pe de alta pentru a se deschide spiritului pur, — albul lunii. În registrul heraldic, bine asimilat de Mateiu, roșul „era o dovadă a unei astfel de mari distincții, încît vechile legi nu permiteau de a fi purtată în steme decît dacă cel în cauză era principe sau numai cu aprobarea specială a suveranului" (M. Sturdza-Săucești-**Heraldica,** ed. șt. 1974). Indirect, tablourile din **Pajere** se vor grupa în jurul diferitelor valențe ale roșului, ale **sîngelui carbonizat.**

În **Mărturisire,** poetul își descrie sufletul ca pe o mare pe care „arse stinci o-nchid" și pe de altă parte — „sufletu-mi e-o floare rară ce muiată pare-n sînge". În același timp, sîngeriul și carbonizarea sînt semnele **visărilor apuse** — sintagmă fundamentală la aMteiu — trecutul fiind, ca și la Eminescu, **o negură** în care nu se poate răzbi decît călăuzit de focul spiritului. roșul, care apare la Mateiu sub forma flăcărilor marilor incendii. Marca focului este aici marca distrugerii, dar și a rămînerii sub culoarea doliului, a carbonizării pietrei (și, în alt plan, a coagulării sîngelui). Astfel, **Călugărița** își amintește de „visul spulberat", cînd cădeau „în ruină mărețe curți pustii" și inima-i „sîngera rănită" ; la fel Cuceritorului i se spune „ai ars cetăți", „tu, negre domn", „cuprins de flăcări pe căzînde turle". „Luptînd însîngerat", în timp ce „cerul pirguit la zări cuprinde / Purpură toată", în final negrul înroșindu-se la rîndu-i **(Lauda Cuceritorului).** La fel, luptătorul „în purpuranfiptă pe zalele-aurite" se va purifica „pe rugu-nsîngerat", în timp ce „ard îngenunchiate cetățile învinse" **(Prohodul războinicului).**

Roșu are pentru Mateiu funcția pe care o are albul la Eminescu. Așa cum din fenomenalitate („adîncul luminîndu-l" în **Și dacă),** la Eminescu, la Mateiu roșul desface carnea lucrului și constituie calea pe care poetul poate accede în interiorul acestuia. Într-o atmosferă de diafanitate, („raza zilei se cerne tainic, lin"), învăluit în alb, bătrînul **(Cronicarul),** vrea „ca-n viitor izvodu-i **mohorît** să-nvie", negrul fiind fondul pe care roșul se poate manifesta în voie („acel veac de restriște, cu sîngerinde zări"). Ieșit din stemă **(La Argeș),** în „negrul zbor", corbul întîlnește **albul** domniței cu care culoarea sa contrastează, privind „cum soarele-asfințește **împurpurînd** de dor / Zăvoaiele **umbroase".** Amurgul domniței, negruite trecutului, conferă o secretă măreție roșului mortuar („se-oglindă-n ape **murindele văpăi").** Tabloul amintește un superb pasaj din **Crai :** „Puhoiul de **lumini** poleia noroiul metropoleior uriașe aprinzînd deasupră-le **ceața ca un pojar** (...) la zare **neaua** piscurilor **sîngera în amurg"** (s.n.).

Îmbinarea roșului cu negrul și albul capătă accente în plus în unele poeme ca **Dormi,** unde „Coconița răposată" doarme „în dantele", printre „făcliile aprinse" în „beznă și uitare", sau în **Domnița,** care poartă în sine „ispita pătimașă și doru-nveninat" sîngele învolburat acționînd cu precădere prin „negrul arc" al sprîncenelor. Ea este albă, palidă cu o mînă „de ceară străvezie" în care poartă semnul patimii — „năframa năremzie". Mateiu Caragiale fiind un posibil și foarte complex „subiect" pentru o atare interpretare. Ne gîndim, doar că dacă Bachelard, cel care a scris **Apa și visele** ar fi jubilat în fața creației eminesciene, cel care a scris **Psihanaliza focului** ar fi fost fericit citind **Pajerele** lui Mateiu Caragiale.

adevărat, la un an de la moartea tatălui, golul lăsat de dispariția bătrînului, este scris în ediția definitivă din perspectiva nouă, impusă de romanul **Marele singuratic.** Rememorarea se produce după ce Niculae a trăit amarele experiențe ale singurătății, șocul morții Siminei, ceea ce modifică viziunea față de prima versiune.

În viața politică a lui Niculae Moromete, schimbările față de ediția primă sînt de nuanță. Activistul este eliberat de anumite automatisme, de o anumită rigiditate în înțelegerea lucrurilor. În episoadele conflictului din vremea secerișului, intransigența lui Niculae este mai nuanțată, duritatea lui, atenuată. Personajul este evident îmbogățit de experiența **Marelui singuratic,** a cărui proiecție tragică asupra noii ediții a **Moromeților** determină rezonanțe în zonele psihice mai adînci ale lui Niculae Moromete.

Romanul satului este la rîndul său considerabil amplificat de noile capitole adăugate în ediția a treia. Dacă prima versiune se încheia practic cu moartea lui Gheorghe, partea a cincea, introdusă ulterior cu rol de epilog dezvoltat, cuprinde acțiuni noi, în care este implicat Ilie Moromete, lămuriri asupra manevrelor lui Isosică, succesiunea politică Vasile-Țugurlan-Vasile, anii cooperativizării și cei imediat următori. Intrigile satului se prelungesc, iau amploare, agitația sporește. Scriitorul renunță la comentarii, elimină părți substanțiale din dialoguri, reduce diverse precizări și observații ale personajelor, totul în favoarea tensiunii evenimentului.

Romanul satului, în versiunea ediției a treia, dobîndește amploarea pe care o reclamă epoca marilor conflicte, a marilor schimbări și rezistențe în fața acestora. Prin adăugirile ultimei ediții, ponderea celor „trei romane" din roman devine egală, cartea desfășurîndu-se astfel simultan pe trei ecrane, într-o viziune panoramică.

Prin echilibrare și prin deplasarea perspectivei se realizează unitatea față de **Marele singuratic,** constituindu-se astfel o trilogie a **Moromeților.**

Restructurarea compozițională se produce în sensul favorizării evenimentului. Este motivul pentru care se elimină un amplu pasaj descriptiv, avînd în obiectiv satul somnolind sub căldura amiezii, „o după-amiază întoarsă de demult, din adîncurile veșniciei", pasaj perfect realizat sub aspectul stilului și al puterii de sugestie, de un lirism subiacent, în care se insinuează fabulosul episod al mașinii de cusut, lucrînd singură, contaminată de strania atmosferă a satului pustiu. Tot astfel autorul renunță la un capitol consacrat „mersului" prin sat și viziunii copilărești asupra lui „a nu face nimic", în aceeași măsură realizat artistic, totuși eliminat. În convorbirile sale cu Florin Mugur, Marin Preda motivează eliminarea prin nevoia de a da o altă amploare evenimentului — care primează în roman — dar și prin aceea că „nu în trecere se poate vorbi despre asemenea lucruri".

Din punctul de vedere al compoziției, modificările s-ar putea explica și prin dorința scriitorului de a crea o unitate ritmică a orchestrației. Asemenea pasaje, cu desfășurare lentă, întrerupeau trepidanta succesiune a evenimentelor. Diferența consta nu numai în ritm dar și în atmosferă, devenită brusc stranie și atemporală, ca o sincopă în cursul alert al acțiunilor romanului. Caracterul lor, în esență liric, explică eliminarea, Marin Preda fiind un scriitor a cărui atitudine exclude lirismul și podoaba. Astfel, în ediția a treia dispare o imagine a petalelor de floare călcate de picioarele desculțe ale unei fete, sau o comparație ca : „Moromete tăcea ca un gard bătut de ploi" este înlocuită cu sintagma : „Moromete tăcea hotărît". Orice tentație a imagismului este strict cenzurată. De altfel, epurarea acționează și la nivelul dialogului, din care sînt eliminate unele considerații ale autorului, urmărindu-se o maximă concentrare a tensiunii conflictuale.

Concentrarea este una din tendințele manifestate în textul ediției a treia, dar rarefierea grafică este tot atît de pregnantă. Textul compact al primei ediții este aerat, dialogul pus în evidență, paragrafele distanțate și separate din masa textului. Efectul este acela al unei limpeziri paralele cu concentrarea epică, expresie a aceleiași insatisfacții ce a determinat revenirea asupra primei versiuni, expresie, în ultimă instanță, a unei intransigențe artistice exemplare.

denisa comănescu

Puștiul

În aerul din automobil plutea imaginea puștiului
Așteptam amîndoi ca oricînd să ne sară-n față
și să-și înceapă pantomima absurdă
Priveai temător fiecare semafor,
Ocoleai cu grijă cutiile de conserve din drum,
Conjurai parcă toate acele obiecte neutre
să nu se întîmple nimic
sau să se întîmple naibii mai repede.
Un băiat cu-n aparat de fotografiat atîrnat de gît
a trecut în fugă prin fața mașinii.
Dintr-odată bucăți de fotografie
zburau prin aerul dinăuntru.
Ca o ciupercă sîngerie, enormă era gura puștiului,
Mîinile chircite ca niște vrăbii moarte
Și ochii, mari și albaștri, multiplicați
Ți se strecurau printre degetele de pe volan,
Se rostogoleau pe claxon,
Se agățau de nasturii rochiei mele...
M-am trezit lîngă un copac
Urmăream
Cum conduceai concentrat,
Ocolind cu grijă cutiile de conserve din drum
Și parcă puștiul era în locul meu, lîngă tine,
Și-amîndoi vă depărtați nefirești și țepene
Păpuși de ceară.

Întîlnire cu Julio Cortázar

A pisat fluturi toată vara
(și-i aduna într-un flacon de parfum pentru o destinație
misterioasă)

Să te repezi atunci săltat în scări
Pe dealul ruginit de nemișcare
Cu trupu-nalt scăldat în șapte mări
Împovărat cu o lumină mare.

Dealul

Ninsori tăcînd prin aerul curat
Prelung asediază lîngă frunte
Ochii imenși ca două catedrale
Incendiate-n taină pe un munte

Înalți atunci o cupă sau o frunză
Din care bei o umbră răcoroasă
Și-ți pare că-n licoarea vie
Tot neamul răstignit pe plug și coasă

Lacrima ta cît ziua nou-născută
Deschide poarta zărilor în două
Și te găsești în fața veșniciei
Cu umerii cutremurați de rouă

În dimineața plină de izvoare
Și clopote-nțepînd un luminiș
De unde cîte unul se coboară
Și trage dealul peste el furiș

Dealul pînă tîrziu îngenunchează
Aici un deal e-o colivie rară
În care tot se adîncesc bătrînii
Uitînd cîte o pasăre afară.

Claun

Rîde sub cupolă
Viforul de nord
Ca într-o galeră
Cu nebuni la bord

Că după o mască
Au descoperit
Clovnul acesta
Mult îmbătrînit

Ce-și trăia-n culoarea
Fiecărui rîd
Viața ca o lungă
Prăbușire-n vid

Îmbrăcat în vîrstă
Ca-n adînci tăceri
El refuză fardul
Ultimei căderi.

geam zilnic la spital și-i citeam conspectele mele. Română, Istorie, Socialism științific. Dimineața îi citeam ziarele, îi descriam fotografiile din revistele ilustrate, îi spuneam bancuri. Din cînd în cînd veneau și alți colegi care-i povesteau ce mai e nou la școală, ce mai spun profesorii, cine cu cine se întîlnește. Doctorul, un zdrahon roșcovan de vreo treizeci de ani, ne povestea meciurile lui de rugby.

— De fapt, e departe pînă la hotel ?
— Nu.
— La ce te gîndești ?
— La nimic.
— Credeam că te gîndești unde mergem astă seară. Vreau un local foarte șic. Și să se poată dansa.
— Mă tem că o să trebuiască să vă refuz.
— Je t'en prie ! — face ea, lipindu-se cu tot trupul de mine.

Încerc să fac pe durul și să fiu în continuare cît se poate de politicos. Tac o vreme. Trecem prin fața unei cofetării care și-a scos deja mesele pe trotuar. La o masă un grup de vreo doisprezece cîntă Gaudeamus.

19 mai — starea Elenei se ameliorează. Îi citesc ziarul în care se vorbește și despre manifestațiile studențești de la Paris.

— Bine, dar mîine seară vei fi la Paris, vei fi acasă, poți merge la restaurantul tău preferat — spun eu continuînd să amestec persoana a doua plural cu a doua singular.
— Oh, à Paris, je vais me souler la gueule dans mon appartement et c'est tout.

Ajungem între timp la hotel. Mă opresc în fața recepției și cer telefonul pentru o convorbire cu Bucureștiul. Marie-France începe să devină nervoasă. I se pare probabil inadmisibil ca cineva să nu ia în seamă calitățile ei de femeie. Îmi spune să mă mai gîndesc pînă urcă ea să se schimbe. De pe scară îmi strigă : „Au moins un verre dans le bar de l'hotel. C'est moi qui paye !". Obțin legătura într-un timp record și aud vocea liniștitoare a Elenei.

— Cînd vii ?
— Mîine. Pe la cinci după amiaza o duc pe asta la aeroport.
— Ai fost cuminte ?

Rîd. Rîde și ea. Apoi îmi povestește că a văzut un landou foarte frumos dar că nu l-a cumpărat pentru că încă nu știe ce culoare trebuie să ia. „Credeam că tu știi deja" — spun eu. „Nu știu, dar bănuiesc" — spune ea. „Cum bănuiești ?" „Albastru". Apoi rîdem din nou și ne spunem la revedere. În hol intră nea Albu. I-a rămas un pol după ce a cumpărat landoul și a luat „un kil dă vin dă la Alimentara. Îl bem ?" „Îl bem — zic — dar știi că se găsește și la București ?" „Nu mai spune ?" — zice el — „exact ca ăsta ?" „Exact". Acum am vorbit la telefon cu nevastă-mea. „Da' tot îl bem" — zice el și rîde cu hohote. Marie-France coboară scara într-o rochie lungă de catifea verde închis cu decolteuri supradimensionate. Sînt nevoit s-o dezamăgesc. Nu pot să ies cu ea la nici un fel de local. Îi spun, făcînd pe complexatul în fața ținutei de mare gală. Așa că trece peste formalități și se așază cu noi să bea din kilogramul de vin al lui nea Albu. Ne arată ultimele fotografii. Ne vorbește de Paris, de ce mașină formidabilă are ea, de apartamentul ei nemaipomenit, de cît de mare e salariul ei și așa mai încolo. Eu traduc conștiincios pentru nea Albu, iar acesta se miră din complezență. „Ia întreab-o pe doamna — spune el la un moment dat — afară de biserici și de ruine, ea mai fotografiază și al'ceva ?" „Nu e nevoie s-o mai întreb, îți spun eu că nu".

Și apoi din nou cu Elena, după bacalaureat, pe străzile și prin parcurile Bucureștiului, comentîndu-l, cu aere de cunoscători, pe filozoful Marcuse. „Și cu tot riscul de a fi luat în derîdere, mai adaug : aceasta va fi o realitate «estetică» — societatea ca operă de artă". Mai 1968.

Urmează o ultimă fotografie (cea mai puțin reușită după părerea mea), în care la Louvre pare că rînjește amenințător, iar Romulus și Remus dau impresia că sînt așezați spate în spate și că sînt deciși să urmeze direcții diferite.

— Tot pe cărți îl dai ?
— Apăi, cum ?
— Pune-mi un kil, ce să fac ?
— În ce vrei să ți-l pun, în pumn ?

Femeia avea o carte mare sub braț. Rupse cîteva file din ea și făcu niște cornete în care turna zahărul. Modelul ăsta îl luase tot de la gestionar. El vindea bomboane, cînd avea, în cornete din foile vreunei cărți lăsată de careva, musai pentru așa ceva.

Oamenii veneau mereu la prăvălie, de cum auzeau că se dădea zahăr și ulei. Unii trînteau cîte-o vorbă de te umflai de rîs, că așa e omul la necaz.

— Măi, Onică, de ce n-o fi și pe dos, măi ?
— Adică, cum ?
— Să bagi cărți la cooperativă și lumea să dea buzna de prin toate părțile, să le cumpere, iar tu să nu le dai decît dacă ar lua și o sută, două de sare.
— Adică ce vrei să spui, că lumea-i așa de nebună ?
— Nici eu nu știu prea bine.
— Dar altceva ? Gazul și uleiul și zahărul le-or fi făcut ăștia care au scris cărțile, de se vînd unele cu altele.
— Dă un' să știu eu ? Că și mie mi-au pus satu-n cap, nu vezi ? Că nici ibovnici nu le-am dat gaz fără carte și ele mi-au spus că m-au băgat la postit, de az'nainte. Că nu mai am ce căuta pe la ele, să le deschid poarta.
— Pune-mi și mie două kile de ulei și unul de zahăr ; tăie discuția celor doi o femeie.
— Alege-ți două cărți.
— Păi, ce să mai aleg ? Că nu mai sînt decît vreo zece și toate la fel.
— Ia una din ele.
— Păi din astea am mai luat una cu gazul.
— Mai ia una, Floareo.
— Da' ce să fac cu două ?
— Pe una o ții de purtare și pe-alta o ții d-ăle bune.
— Măsoară și mie vreo șapte metri de americă, făcu o altă femeie.
— Ai luat carte ?
— Apăi, cum ?
— Nu pot să-ți dau decît trei metri.
— Îmi trebuie șase, mă, să-l las pe socri-miu-n pămînt.
— Cu funia nu-l poți lăsa ?
— Nu, mă, ș-apăi pînza o s-o dau la gropar.
— Dacă-i p-așa, mai ia o carte, să-ți dau șase metri, dar să nu te puie naiba să n-o dai la oameni și să-ți faci numai cămeși.

La intrare își făcu apariția un bărbat înalt, bine îmbrăcat și se vedea cît de colo că nu era de prin părțile noastre. Oamenii se dădură mai la o parte din calea lui. Gestionarul sări ca ars și-l salută. Cred că era un fel de revizor din comerț, de la oraș. Privi sever rafturile goale, apoi cu o voce gravă se adresă gestionarului :

— Ei, cum a mers cu vînzarea cărților ?
— Ca pe roate, tovarășe inspector.
— Foarte bine. Zilele astea o să-ți mai trimit o căruță de cărți de la oraș. Aici n-aveți șoareci, și lumea văd că le cumpără ca pe pîinea caldă.

Oamenii din prăvălie, după ce stătură neclintiți, începură să se foiască, apoi unul cîte unul, porni fiecare către casă.

În seara aia satul strălucea ca-n noaptea de paști și dinspre oraș venea domol un car cu un butoi de gaz și vreo sută de metri de americă. Aproape toate lămpile erau aprinse, iar cei cu felinare pășeau din deal în deal, prin văi și prin păduri, luminîndu-și calea, cine știe unde aveau să ajungă.

gători dispăreau înghițiți de această imagine de piatră a unui orgoliu nemăsurat.

Începu un exod spre marginile mozaicului dar acesta creștea mai repede decît puteau merge oamenii care piereau de foame pe suprafața strălucitoare. Cadavrele erau absorbite în piatră și doar orașele se integrau cu strălucirea lor albă în arabescurile desenului. Munți și ape dispăreau acoperite de piatră. Pămîntul întreg se sufoca sub platoșa multicoloră a mozaicului.

Cînd întreaga planetă sucombă sub platoșa de piatră, împăratul rămase singurul supraviețuitor. Atunci avu posibilitatea să vadă mozaicul în imensa lui desfășurare. Giganticul mozaic care încătușase planeta, îl reprezenta pe împărat ghemuit, plîngînd.

stelian zamora

SEARA, CÎND SATUL STRĂLUCEA

Se întîmpla prin anii cincizeci și ceva. Lămpile erau uscate, subseseră tot gazul din ele și mama de cum auzi că ai de la prăvălie aduseseră gaz, îmi puse bidonul în brațe, îmi dădu bani și mă mînă val-vîrtej.

Pe vremea aia nu numai că nu era lumină electrică pe aici, dar și petrolul era adus cu mare chin de la oraș că nu erau nici mașini să-l care. Trebuiau tocmiți oameni cu boi să aducă vreun butoi și, se pierdea o zi jumătate pe drum. Din loc în loc căruțele se opreau, boii mîncau o toală două de fîn ori de iarbă crudă, pe urmă erau adăpați și hodiniți și uite așa trecea ziua și-o jumătate din noapte. Poate și d-asta era un mare lux să ai o lampă de la numărul opt în sus. Noi avem două lămpi numărul cinci, cu fitile înguste și subțiri. Mama, de cîte ori ne culcam, scotea lampa afară, sufla în ea fără milă și o lăsa agățată acolo să nu mai scoată miros și fum.

Mergeam încet pe marginea drumului și-ntr-o mînă țineam strîns banii iar în cealaltă bidonul de gaz. Acum era ușor și drag îmi mai era să-l lovesc de genunchi, ori să-l pendulez pe lîngă mine ca popa cadelnița. De cum băgai de seamă

artur bădiţa

Poem

Să comunici cu lumea.
Să ai atît de mare ochiul
care ridică lumina
asemeni unei pîrghii de foc.
Să fii un pumn de sînge aruncat în sus
cînd trece haita toamnei prin desiş.
Să poţi naşte fără dureri
un loc nespus de pur
unde nu s-ar putea iubi
decît fiinţe omeneşti.
Să poţi sta în adoraţie, să jubilezi
la atingerea acestui pămînt.
Să-ţi rupi cu dinţii spinul din corp
(cînd înfloreşte)
şi zarurile focului se coc —
vicleşug în lumină mărunt.

Numai iarna

Numai iarna poţi intra în somnul merilor
ca în satul natal.
Numai iarna omul trăieşte
în alfabetul deschis al narcisei.
Ninsoarea-l surprinde sărbătorindu-se
peste muntele alb.

Îşi aminteşte că uită. Coboară, seara
dureros de frumos
să-mpartă cu tine sustragerea clipei.
Trup roşu, trup roşu.
Ah, doamne ce lucru lucios !

pe care copilul îl află cutremurîndu-se
mîine

doamnă a vieţii mele pămînteşti : vino
să mergem în căruţa zilelor perfecte
şi să ne strecurăm în crîng necunoscut
(în crîng fără mireasmă) unde
e vîntul care a murit între mesteceni firavi
şi-i un popor de bufniţe şi de privighetori
care ne-aşteaptă în cuibul lor de veacuri.

Domestica

Adiere veche : gura cerului se lasă
bătută de albii salcîmi
ceva pentru fiinţe pătrunde în casă
ceva pentru fiinţe pătrunde în casă

şi reîncepem ceremonia
întemniţării ochilor tăi
fulgerul cade spre lămpile goale
cu îndurare e galaxia
la înfloririle de prin odăi
tot pămînteni mai orbiţi mai complice
duce-vom pruncul din nou la oglindă
mîinile-i pure neantul s-arate
flăcări străine care colindă
într-un ocean de fertilitate
şi luciul ape de dragoste varsă
azi în cămări şi s-arată cum vine
un viitor înecat în mătase
într-un poem pentru voi pentru mine.

Cîntec

Zilele de mult sînt arse, încă om cu faţa plînsă
am citit pe foi de laur legile acestui cer
fără sînge de mărire
pulberile se adună
şi de viaţa noastră bună într-un zburător tezaur
fug maşinile de aur şi maşinile de fier

cîntecul acum îmbie (din pustietate însă)
din pustietate însă păsările date morţii
spun cu limba grea că nouă duhul lor atît de tandru
ar putea să ne rămînă şi arar să îndulcească
lacrima care străpunge uşi lumeşti de palisandru.

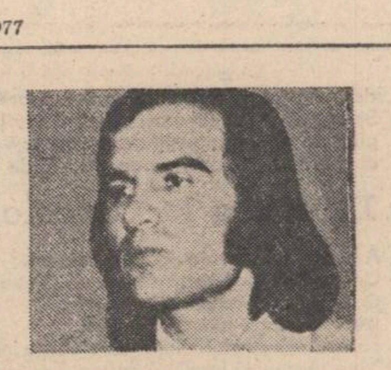

marin lupşanu

Ţărîna

Doamne, aspri mai sînt ţăranii şi vînjoşi
vulturii sau zeii s-au cuibărit în pieptul lor
asemeni pîinii în cuptor.
Esenţe puternice ale ţărînii, oameni duri,
ei sînt fiii soarelui şi sînt fii de păduri.
Rădăcini puternice le urcă-n inimi seve năprasnice
herghelia sîngelui îi rupe-n bucăţi ca pe voievozi,
pămîntul îi trage în sine şi-i zvîrle afară
sub forma nervilor de primăvară.
Movile de pămînt sînt ţăranii, nesfîrşite coline
de pe care se-numără vulturii vieţii şi-ai muncii divine.
După datini miros cînd a făină cînd a răşină
dar toată viaţa lor ţăranii miros a ţărînă.

Păduri de grîu

Mai limpede decît cel mai vestit parc
e ţăranul care intră-n inima oraşului bătrîn
purtînd în arterele sale mireazma străveche de fîn.
Întemeietor prin însăşi naşterea sa
sîmburele vieţii eterne şi-al muncii divine
cu plugul inimii trudeşte ţăranul
în cîmpia miezului de pîine.
Se-ncolăceşte brazda pe sufletul ţăranului tînăr
îi fulgeră sîngele, îi umblă prin oase,
cel care ridică ţărîna în palme şi-o duce la gură
îşi caută părinţii, îi strigă şi-i miroase
prin brazda uluitoare din care

veste-l, Putere Supremă, cum se zbuciumă, cum privirile-ţi mîndre se împiedică în acest orizont limitat...

— Taci ! Urlă Imperatorul strîngînd în mîini balustrada de lemn. Privea încruntat obiectul pe care pînă mai adineaori îl considerase perfect. „Ce este perfecţiunea ? Şi mai ales, unde este perfecţiunea ? Cum este posibil ca vorbele unui om să-mi schimbe dispoziţia, şi cum este posibil ca nişte simple cuvinte să schimbe calitatea unui obiect, care, din cea mai frumoasă operă de artă, să devină o lucrare de duzină ? De fapt, nu cuvintele în sine, ci imaginaţia mea stîrnită şi orgoliul. În fond tot eu i-am dat această calitate de operă inegalabilă şi tot eu pot să i-o iau. Nimic nu este absolut, ci totul depinde de mine. De mine cît timp am să trăiesc, dar mai tîrziu un alt Imperator va nega tot ce am creat, va crea alte mozaicuri pe care le va considera perfecte. Dar un mozaic imens ale cărui margini să nu le cuprindă nici un ochi omenesc, nu va putea fi negat de nici un alt muritor. Poate numai de zei. Dar ce mîndrie, să fiu contestat de zei ! Nici Piramidele n-au fost egalate, nici negate şi nici distruse..."

— Ascultă, omule, poţi să faci un asemenea mozaic ?

— Pot ! Ochii tînărului străluceau intens.

Construcţia mozaicului începu a doua zi pe o cîmpie întinsă de la marginea deşertului. Munţii albaştri dinspre miază-noapte furnizau piatra iar marmora colorată se aducea din provinciile din sud. În primele zile mozaicarul puse sclavii să-i aducă materialele din mijlocul cîmpiei şi apoi, într-o noapte, începu lucrul. Dimineaţa cărăuşii îl găsiră în plină activitate. Stătea aplecat asupra lucrului şi nu vorbea cu nimeni. Mozaicarul lucră toată ziua fără să întrerupă lucrul nici pentru a mînca. Dimineaţa, cînd sclavii aduseră coşurile cu pietre colorate, îl găsiră lucrînd şi mîncarea neatinsă. A doua zi, la fel. În fiecare dimineaţă îl găseau postat într-un alt punct de lucru al mozaicului. Se răspîndi vestea că mozaicarul nu doarme niciodată. Mozaicul se întindea în cîmpie după un plan ciudat, lăsînd uneori locuri goale, ca nişte ochiuri de iarbă în suprafaţa de piatră.

Cînd Imperatorul veni să vadă lucrarea, mozaicul depăşise marginile cîmpiei şi începuse să acopere deşertul. Era peste puterile unui om să construiască o suprafaţă atît de mare de mozaic oricîte ajutoare ar fi avut. Imperatorul merse cinci ore pe suprafaţa mozaicului pînă ce dădu de tînărul lucrător. Linii colorate se fugăreau şi se întretăiau pe suprafaţa imensă, ocolind pete grele de culoare închisă. Fără a coborî de pe cal, Imperatorul întrebă dacă acest mozaic o să-l reprezinte pe el, întrucît nu desluşeşte nimic care să semene cu un chip de om. Mozaicarul, care nu lăsase lucrul, îi explică că ceea ce putea el cuprinde cu privirea în cîmpia aceea, nu reprezintă decît unul dintre zimţii de la un pinten. Imperatorul părăsi mozaicul copleşit.

La cîteva zile, Imperatorul primi vizita visternicului, care îi anunţă că noul mozaic riscă să înghită toate veniturile Imperiului. Se hotărîră noi impozite pentru populaţie.

După două luni, cînd toţi sclavii Imperiului lucrau sub ordinele tînărului mozaicar, deşertul dispăruse sub platoşa de piatră şi mozaicul ameninţa să atingă graniţa cu poporul Nuberilor. Mozaicul avea nevoie de spaţiu şi Imperatorul de aur. Aşa că războiul izbucni. După Nuberi căzură pradă mozaicului mănoasele cîmpii din ţara lui Burus. Cam în această perioadă se pierdu legătura cu mozaicarul, care nu mai era de găsit pe suprafaţa imposibil de cuprins a mozaicului. Totuşi se părea că acesta continuă să lucreze la vreuna din margini, întrucît mozaicul creştea mereu. Începu să circule zvonul că mozaicul ar creşte singur şi că mozaicarul ar fi fost înghiţit de piatra dezlănţuită.

Vastele cîmpii pe care altădată creştea grîul dispăruseră acoperite de piatră. Foametea începu să se facă simţită şi în Imperiu izbucniră primele răscoale. Constrîns de situaţia creată, Imperatorul hotărî încetarea lucrărilor la mozaic. Dar era prea tîrziu. Tînărul mozaicar nu era de găsit şi mozaicul creştea neîntrerupt. Războaiele purtate undeva, la graniţele Imperiului, îşi pierduseră sensul atunci cînd mozaicul invadă cîmpurile de bătaie. Învinşi şi învin-

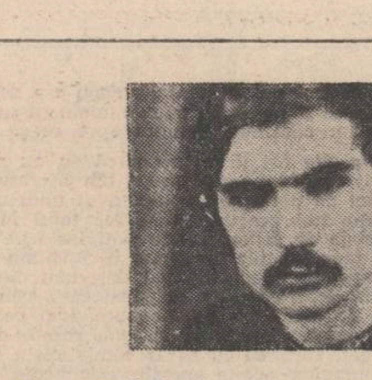

dumitru augustin doman

DRAGOSTEA DE SÎMBĂTĂ SEARA

Norii se destrămau ca fumul de ţigară după o agapă, ningea liniştit, anemic, afară, prima ninsoare din această iarnă, din acest noiembrie paşnic pînă acum. Mergeam agale, tăcuţi, ca nişte roboţi, parcă mergeam într-un convoi mortuar. Mi-am amintit că am uitat luminarea aprinsă în fereastra barăcii şi m-am întors fără să-i spun nimic lui Miu, acesta s-a oprit, a înţeles despre ce-i vorba şi s-a aşezat pe-un stîlp de beton armat lungit în marginea drumului ce coboară din bulevard spre şantier, s-a aşezat înţelegînd despre ce-i vorba sau poate numai fiind obosit s-a aşezat.

A ars toată noaptea luminarea, am stat cu Miu, am băut o sticlă de vin şi mai multe cafele şi-am stat la taclale. Poate ştii, ne întîlnim în fiecare sîmbătă seara la baracă şi discutăm multe lucruri interesante şi multe nimicuri, discuţiile noastre nu au limite, nu au un punct la care să intenţioneze să ajungă, discuţiile noastre se rotesc în cerc, multe lucruri ne vorbim, numai de timpul cînd am lucrat toţi împreună aci în sat, nu pomenim nimic. Că atunci ar trebui neapărat să vorbim de tine şi de tine noi evităm să vorbim, tu eşti un subiect tabu. „Sper că dacă ai terminat-o cu soră-mea, să nu fii o piedică pentru noi", mi-a spus Miu în una din primele seri de la baracă. „De Mariana să nu mai vorbim niciodată...", i-am spus şi de-atunci n-am mai vorbit, evităm cu bună ştiinţă acest subiect.

S-a ridicat Miu de pe stîlp şi a pornit agale spre bulevard cînd am ieşit eu din baracă, l-am ajuns din urmă şi mergeam alături agale, tăcuţi, Miu avea cearcăne la ochi, era palid, de fapt, de felul lui e palid, dar acum era, parcă, şi mai palid, era ca un mort. Mergeam agale, fulgii de zăpadă cădeau rari şi leneşi, au format pe suprafaţa bolovănoasă a drumului o pînză imaculată, în oraş se vedeau luminile ca nişte candelabre într-o uriaşă cupolă de templu, aşa se vedeau luminile oraşului din şantierul plasat în valea aceea ca într-o groapă. Am ajuns la calea ferată pe care trecea în viteză un marfar lung cu vagoanele acoperite cu un strat gros de zăpadă, „ne ia tare iarna asta", a aruncat Miu cuvintele absent, plictisit să aştepte pînă se termină trenul.

lycées, y passaient la nuit avec des sacs de couchage, se prenaient pour Che Guevara". Revine cu ultimele două poze încă umede. Le pune lînă celelalte. Mîine se va întoarce la ea în ţară. Îi întind cartea şi o întreb :

— Nu vrei să fotografiezi şi altceva în afară de monumente ?

— Nici vorbă. Am fost trimisă numai pentru asta.

Scoate o oglinjoară din geantă şi-şi priveşte chipul. Îmi spune că se simte obosită, că ar vrea să ne relaxăm undeva astă seară. Îşi şterge faţa cu un şerveţel parfumat, apoi îmi zîmbeşte.

— N-am fost o clientă prea dificilă, nu-i aşa ?

— Deloc. Mi-a făcut plăcere să lucrez cu dumneavoastră.

— De ce ? — întreabă zîmbind şi aşteptînd să-i fac complimente.

— Francezii sînt, de obicei, mult mai pretenţioşi.

Începe să-şi strîngă fotografiile, apoi, dintr-odată, mă mîngîie pe păr şi mă sărută pe obraz. Gestul pe cît de neaşteptat pentru mine, pe atît pare să fie de normal pentru ea. Doar este o femeie organizată, ce naiba, nu fotografiază decît ce i se cere, nu gîndeşte decît ce i se cere, iar în călătoriile pe care i le plăteşte revista la care lucrează, în ultima seară, deci după ce şi-a terminat munca, găseşte că e necesar să se sărute cu ghidul. Aşa pentru relaxare. Prin intermediul obiectivului manevrat de ea, în schimb, sutele de mii de cititori ai revistei au posibilitatea să cunoască lumea. O lume de statui, catedrale, castele medievale şi costume folclorice, bineînţeles. În lume de fapt nici nu există altceva demn de văzut. Ba poate, uneori, o posibilitate de relaxare în garsoniera unui tînăr dintr-o ţară subdezvoltată. Dar asta nu trebuie arătat chiar în toate revistele. În orice caz nu în cea care o plăteşte pe Marie-France. Acum şi le-a strîns pe toate şi ne îndreptăm spre maşină. Pe bătrînul Albu mă aşteptam să-l găsesc dormind, dar el patrulează în jurul maşinii şi pare nerăbdător să mă vadă. Mă roagă să-i împrumut trei sute de lei pentru că a văzut un landou foarte frumos şi vrea să-l cumpere pentru nepoţelul lui care are trei luni. La Bucureşti nu se găsesc. Bineînţeles că-i împrumut deşi sînt ultimii mei bani. Acum voi avea un motiv în plus s-o refuz politicos pe doamna fotoreporter care ar vrea să mergem undeva într-un local şic astă seară. Voi spune că nu pot accepta să plătească numai ea, iar eu nemaiavînd nici un ban ar fi bine ca ea să se relaxeze mîine seară cînd ajunge la Paris. Nea Albu se scuză pentru cinci minute ca să meargă să cumpere landoul. Îi traduc lui Marie-France. După un moment de gîndire, spune, încercînd s-o facă pe generoasa :

— Dar e o seară foarte frumoasă, ne putem întoarce pe jos pînă la hotel, nu-i aşa ?

Traduc pentru nea Albu care mulţumeşte frumos. Apoi ea mă apucă de mînă şi rîde.

— Allons-y ! A rivedere, Vassili ! — spune ea amestecînd într-un singur cuvînt româna cu italiana.

— E mişto gagica — spune nea Albu — ai grijă de ea !

E una dintre cele mai frumoase seri de mai care poate fi văzută într-un oraş. Mai ales aici unde străzile sînt în fiecare seară invadate de studenţi şi studente. O camaraderie simplă care m-a impresionat plăcut de fiecare dată.

— Ştii, la Paris mă simt foarte singură, începe ea.

O pereche trece în goană pe lîngă noi. După ce ne depăşesc fata se întoarce spre noi şi strigă : „Cucu !". Apoi se opreşte din rîs şi ne priveşte uluită. Băiatul se întoarce şi el şi spune : „Scuzaţi-ne, v-am confundat !". Apoi îşi continuă amîndoi alergarea rîzînd.

— De ce ai adus cu tine tocmai cartea aia ? — întreb.

— E tot ce am găsit la aeroport. E o apariţie recentă. Speram să fie mai amuzantă.

Amuzantă. Mai 1968. Şi eu şi Elena aveam 18 ani aşa cum avea şi Marie-France pe care însă evident n-o cunoşteam. Într-un groaznic accident de maşină, Elena îşi pierduse ambii părinţi şi ea însăşi, scăpată cu viaţă, era internată pentru grave tulburări de vedere. Ne pregăteam pentru bacalaureat. Mer-

dan alex. condeescu

ASPECTE ALE MIMESISULUI LA CARAGIALE

— fragmente —

Ipoteza unui Caragiale dual — comic şi tragic — a sedus adesea prin aparenta complexitate „modernă" a imaginii. Scindarea e însă forţată iar modernitatea, mult mai subtilă şi profundă, ţine de viziunea asupra lumii şi de individualitatea stilistică („formele de expresie sînt categorii, mai precis forme ale percepţiei specifice a lumii", W. Kayser). Paul Zarifopol a intuit primul unitatea viziunii caragialiene, definind-o drept o viziune caricaturală a omului („simt enorm şi văz monstruos"). Percepţia caragialiană, sesizabilă prin expresie, este fundamental comică, tipologic clasică, solară. Centrul ei de forţă este ironia iar forma esenţială de exprimare — modalitatea parodică. Geniul ironiei transformă tot ce atinge în parodie : clişee literare, limbajul stereotip, societatea timpului, orice structură osificată parazitînd viaţa ; întreaga gamă parodică de la parodia lumii pînă la parodia gratuită este prezentă în universul caragialesc. Mai departe nu merge decît Urmuz şi drumul se dovedeşte tragic.

S-a vorbit mult despre realismul lui Caragiale în numele căruia i s-a reproşat lipsa de dimensiuni a personajelor şi a resorturilor umane ale mişcării sau, dimpotrivă, s-a demonstrat autenticitatea şi verosimilitatea acestora. Problema astfel pusă este însă falsă în premisele ei, mimesisul caragialian fiind o interpretare specifică a realităţii, nu o „copie" fidelă. Realismul „critic", tipologic, este de altfel, doar una din formele de integrare a realului în literatură, iar conceptul de „mimesis" (Lukács, Auerbach) acoperă o gamă largă de percepţii specifice, toate avînd drept obiect realitatea. Caragiale nu foloseşte paleta largă a pictorilor realismului (Millet, Menzel, Courbet, Repin), lumea sa, desprinsă de pe un fond coloristic restrîns, e stilizată şi esenţializată, ca în pictura lui Toulouse-Lautrec sau litografiile lui Daumier. Predominant, acesta nu

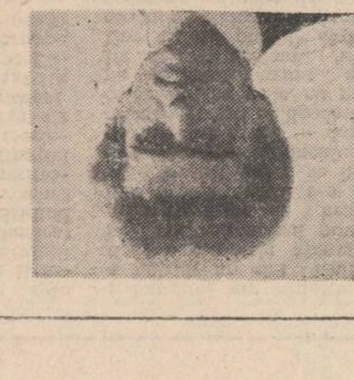

dan c. mihăilescu

SIMBOLISM CROMATIC ÎN „PAJERELE" LUI MATEIU CARAGIALE

Sensibilitate dominată de antinomii, Mateiu Caragiale ni se arată ca un sanguin atins de o stranie melancolie, căutător al esenţelor de tot felul îmbinînd abstractul pur cu un senzualism răvăşit, urmărind cu obstinaţie caratele cuvîntului şi regăsindu-şi trăirile cu o savantă îndeminare de alchimist. Iubitor mărturisit al nopţii, suflet „sălbatic", străjuit de temeri obscure şi rafinate plăceri senzitive, cunoscător, pînă la nebunia detaliului, al heraldicii şi simbolisticii acesteia, — autorul **Pajerelor** nu putea să nu speculeze în creaţia sa virtuţile esoterice ale cromaticii.

S-a observat în creaţia lui Mateiu Caragiale **obsesia crepusculară**. Epoci apuse, chipuri ale trecutului, morbul invincibil al timpului care cariază personajele, sufletul „sălbatic" care se autointegrează în trecut, trecînd prin această vamă a amurgului, ceasul de cumpănă, în care culorile şi conturele se transfigurează, un ceas alchimic, o sumă armonică a semnificaţiilor diurnului şi nocturnului. „Sufletul meu sălbatic, care de obicei pare a aţipi zgribulit de o nemulţumire nedesluşită, nu începe a trăi pe deplin decît odată cu stingerea celor din urmă văpăi ale amurgului" **(Remember)**. Desfăşurarea gamei cromatice în amurg este centrată pe virtuţile roşului şi — avînd în vedere recurenţa imaginilor construite pe simbolistica roşului în creaţia lui Mateiu — am îndrăzni să numim în cazul lui un „complex al lui Empedocle", cum ar zice Bachelard. Înghiţirea personajului în nunta cromatică a cerului sîngeriu, pe care deja umbrele nopţii încep să-l cangreneze, să-l carbonizeze, atracţia miezului negru de noapte (ca şi la Eminescu) constituind ceea ce Bachelard numeşte „chemarea rugului". În magisteriile alchimice medievale scara cromatică alb-negru-roşu (albedo-nigredo-rubedo) a jucat un rol esenţial, roşul fiind, nu o dată, înţeles ca fiind suma primelor două, coincidenţia oppositorum. Mateiu se situează în această tradiţie alchimică, distilînd la maximum scara cromatică, esenţializînd-o pînă la aceste trei culori şi pătrunzînd (asemeni tuturor „cazurilor" citate de Bachelard în sistemul comple-

doar semințele ies în oștiri către soare.
Se umflă plămînii orașelor cînd ies țăranii din sate
plini de seve și înțesați de mirezme
de parcă-n suflet ar avea păduri de grîu înmormîntate.

Dunărea la Cazane

A plouat năpraznic două săptămîni.
Un soare enorm se tăvălește pe cîmpuri
tînăr și aprig ca un cal sălbatic.
Izvorul sparge țeasta muntelui,
se-ncaieră cu rădăcinile care-i stau în cale.
Vine țăranul și împlîntă cu toată puterea
fierul plugului în tîmpla cîmpiei.
Seve năpraznice țîșnesc din adîncuri
Și-i mușcă brațele noduroase
Încordate ca două arcuri străbune.
Brazdă lîngă brazdă cu tîmplele șiroind
colcăie semințele-n tranșeele plugului.
În pămîntul reavăn pînă la suflet intră țăranul
aspru și furios ca o apă strînsă-n chinga stîncilor.

Templul grîului

Tu dai lanul de grîu la o parte cu mîna
și te uiți în cîmpie ca și cum ai vrea să-i vezi inima.
Lanul de grîu încins c-un brîu de maci
templu în care intră țăranii primeniți
în veșminte curate. Cămăși albe de in —
tîmplă lîngă tîmplă stau boabele-n spic
aleargă plopul de-a lungul șoselelor
să ducă veste-n oraș.
Zidite de vii dropiile cîntă în lanul de grîu
țăranii duc vara pe umeri ca pe-o mioară ucisă
cîmpuri mari gem învinse de-atîta povară
morile de grîu vin tiptil pînă la marginea lanului
nituit în maci — lada noastră de zestre și dor —

Mirosul de pîine caldă, desculț cutreieră granița
și le umple tuturor soldaților pușca și ranița.

mircea nedelciu

MARIE-FRANCE ÎN PIAȚA LIBERTĂȚII

— transmisiune directă —

Prima fotografie este și cea mai reușită : obiectivul, lăsîndu-se surprins de monumentalitatea ansamblului sculptural și de masivitatea catedralei Sfîntul Mihail, înghite o rafală scurtă într-un excelent contre-jour oblic care dă relief pînă și pietrelor din pavaj. Este un apus de soare, un sfîrșit de mai, o piață veche.

— Mă plictisesc — spun.

Între timp în jurul meu, pe trotuar, s-au strîns vreo cincisprezece fotografii. Am noroc că nu bate vîntul.

— Nu vrei să discutăm despre pietrele din pavaj ? — îi spun privind (și arătîndu-i de fapt) una dintre fotografii, cea mai reușită după părerea mea.

— Non, non, — spune ea — pas maintenant.

Urmează detalii de arhitectură, chipuri de trecători, porumbeii care servesc zilnic masa la picioarele lui Mathias Rex. O gospodină care trage după ea o plasă uriașă și un țînc îndărătnic la mers, mă privește reprobator. Se îndepărtează bruscîndu-l pe puști să meargă mai repede. A dispărut după colț.

Marie-France nu e prea înaltă dar e foarte suplă. Pantalonul strîns pe trup, bluza largă dintr-un material foarte subțire, părul în șuvițe de mai multe culori — alura minionă a unei tinere franțuzoaice în vacanță.

— Cîți ani aveai atunci ? — o întreb arătîndu-i cartea.
— Dix-huit !
— Și ce făceai ?
— J'étais à la maison.
— Și puteai să stai acasă, așa, să nu te amesteci ?
— Pourquoi pas ?

Și pleacă să mai fotografieze un sfînt și pe urmă Lupoaica oferită orașului de către ROMA MADRE. Citez : „Les jeunes garçons campaient dans leurs

Odată cu trecerea ultimului vagon s-a așezat o liniște totală, doar un țipăt al locomotivei a spintecat pentru moment aerul dens al dimineții de duminică și noi ne-am continuat drumul spre oraș.

De cîte ori îți spuneam că eu nu am un idol, nu am avut niciodată un personaj real sau un personaj din literatură care să-mi fie model, nu am avut un astfel de personaj dar am avut unul negativ, un antiidol, dacă e bine spus, totdeauna îmi propuneam să fac totul invers decît tata. „Tu ești un om rău, mi-ai spus de atîtea ori, nu poți ierta pe taică-tău pentru niște șicane pe care ți le-a făcut odată". Tu poate îți închipui că tata e totuși un munte de defecte, poate exageram eu cînd ți-l descriam dar acum vreau să mă opresc numai la unul din defectele sale, la acela că devenea pe nesimțite victimă a imaginației sale și de aici idei preconcepute, idei ce i se fixau zdravăn în minte. Imaginația-i mergea anapoda, acționa rapid, de multe ori era supărat zile întregi nemotivat, fără ca eu să fi comis niște greșeli, ci numai datorită faptului că el își imagina aceste greșeli. Dar acum iar exagerez puțin, mă gîndesc doar că stăteam în casă tăcuți și peste trei zile îmi spunea plin de năduf ce credea el că gîndeam eu. Și, în parte, cred că această trăsătură a lui (tu, cu spiritul tău de observație, ți-ai dat seama că n-am mai zis defect), deci, ziceam, această trăsătură mi-a lăsat-o și mie în parte. Astfel se explică cum venind azi-dimineață de la baracă, mergînd alături de Miu, mintea-mi umbla anapoda și discutam imaginar cu el, dialogam aprins sau duios despre timpul cînd eram împreună toți trei aci. „Era bine la Dumbrăvița, îi spuneam eu sentimental, frumoase erau vremurile cînd mergeam cu elevii la cules de vii..." sau „...tu crezi că eu mai țin încă la Mariana, știu că tu așa crezi dar aici sper că nu vii ca un sol de pace al ei că atunci ar însemna să fii trădător în dragostea ta, că și prietenia e o dragoste, ne spuneam cîndva, dacă îți amintești".

Dar Miu tăcea, și eu tăceam cu toate că aveam impresia că în clipele precedente chiar aș fi trăncănit cu voce tare, tăcerea era la ea acasă, Miu se mișca absent, eu mă aplecam luam o mînă de zăpadă, formam un bulgăr, îl întăream și-l aruncam apoi. Bulevardul era animat de primele autobuze ale dimineții. „hai să dormi la mine, te duci după-amiază în sat", i-am zis lui Miu dar el se îndrepta spre stație mormăind un : „am treabă acasă". Ne-am despărțit în colțul străzii, lîngă magazinul „Guliver al copiilor", ne-am despărțit fără să ne spunem nimic, ne-am strîns mîinile și-am luat-o spre casă, în josul bulevardului, eu, iar Miu spre stația de autobuz. Nu i-am spus să vină și sîmbăta viitoare, parc-ar fi o taină, alt subiect tabu, acesta, niciodată nu-i spun să vină și sîmbăta viitoare dar el vine totdeauna, ne întîlnim în fiecare sîmbătă.

Imediat ce m-am despărțit de Miu, am văzut aproape de acasă, pe celălalt trotuar pe Alecu, am evitat să-l întîlnesc, eram obosit, m-ar fi indispus cu pălăvrăgeala lui care-l caracterizează sau cu obișnuitu-i zîmbet șiret. „Sîmbăta seara totdeauna ai o idilă, crezi că eu nu știu ?", clipea el viclean cînd mă-ntîlnea, eu nu-i spuneam nimic, îl lăsam să creadă ce vrea, Alecu face exces de sinceritate, i-au spus mulți colegi și cunoscuți de-ai lui, era prea sincer, sînt și eu de acord, tot ce gîndește e convins că trebuie și spus. Mergea repede Alecu și se privea în vitrine din treacăt, eu am traversat după ce s-a îndepărtat el și am împins poarta masivă de fier forjat. Pe crizantemele uscate din grădină se așezase un strat pufos de zăpadă, orașul era liniștit ca o vită rumegînd în zorii acestei duminici și eu abia așteptam să fac focul în sobă și să mă tolănesc pe pat. Am făcut toate acestea și acum cînd ninsoarea a încetat și s-a luminat afară, acum, în buza amiezii mă întreb de ce n-adorm cînd sînt obosit și de ce mă adresez ție care ești o ființă moartă pentru mine (dacă m-ai auzi, m-ai acuza imediat că am comis un paradox și eu ți-aș arăta o nouă dovadă a superficialității tale *). Lumina de-afară mă obligă să țin ochii întredeschiși, e cald în cameră iar eu din emisiunile duminicale de la radio percep doar frînturi printre gîndurile ce refuză să se îndepărteze de Miu și de tine deși mi-am propus ca tu să fii nu numai un subiect tabu pentru mine, ci și un gînd tabu.

aurel antonic

MOZAICUL

Ideea mozaicului îi venise Imperatorului într-una din crizele sale artistice. Cochetase pe rînd cu toate artele și acum era în căutarea unei noi forme de exprimare, care să le reunească pe toate. Și găsise mozaicul. După cîteva încercări, necesare pentru a se convinge că munca la mozaic este grea și îndelungată, chemă la el pe toți mozaicarii din Imperiu și, arătîndu-le lucrarea începută, le ordonă s-o termine. Mozaicarii se apucară de lucru și în cîteva luni era gata. Un frumos mozaic îngrădit cu un balcon din marmură albă cu balustradă de abanos. O pînză de apă spală continuu suprafața mozaicului, făcînd culorile să se miște într-un joc unduitor.

Bineînțeles că mozaicul îl reprezenta pe Imperator pe calul de luptă, în armură și cu viziera ridicată. Imaginea degaja forță, grandoare și un nemăsurat orgoliu ce trecea dincolo de marginile înguste ale lucrării.

La cîteva zile de la inaugurare, căpitanul gărzii aduse în fața Imperatorului, care-și admira opera, un tînăr țigănos cu privirile aprinse. Părea că întreaga-i făptură trăia prin ochii aceia puternici. Căpitanul gărzii își izbi dreapta înmănușată de inimă și i se adresă Imperatorului privindu-l în ochi :

— Omul acesta vrea să-ți vorbească, Stăpîn al Lumii, zice că e mozaicar.

— Du-te, îl expedie Imperatorul. Apoi adresîndu-se tînărului ce îngenunchease : Zici că ești mozaicar ?

— Da, Soare al Lumii !

— Atunci apropie-te și privește această nestemată a artei și spune-mi dacă ochii tăi au mai văzut un alt mozaic care să-l egaleze !

— Lumină a Pămîntului, ochii mei sînt orbiți de atîta frumusețe și nu cred să existe altul care să-l întreacă, dar...

— Dar ce ? se încruntă Imperatorul.

— Dar este în mintea mea un mozaic a cărui grandoare este pe măsura strălucirii tale, Putere Nemărginită. Un mozaic imens pe care nici un ochi omenesc să nu-l poată cuprinde, un mozaic pentru ochii unui zeu sau ai unui Imperator. Necuprinsul măreției tale nu poate fi închis în acest mozaic limitat pe care niște bieți meșteșugari l-au făurit întru nemurirea numelui tău. Pri-

mircea brăilița

Somn de vară

Dormi acum : e miezul verii ; meteorii vin curînd
sînge plin de întuneric dacă ai să ți-l desmierde
pînă-ți pierzi singurătatea jos sub cerurile grele
unde strălucesc în pace oamenii pe rînd pe rînd

și adînc în simple case cum dispar apoi și ei
nemișcate dau în floare toate sufletele verii
s-a și întîmplat în lume ce au prevestit năierii
milurile reci din cuget curg ca mierea grea de tei

pare că în zarea arsă urcă stelele străine
și chindia duce lumii tot ce ziua s-a sfiit
dragostea cu trup subțire ca o ultimă risipă
ochiul lumii nu-i sfîșie veșnicele museline

O ! întîiul vers apune ultimul se înfiripă
și-cu rămas chipuri stinghere care îndărăt se-nșiră
despărțite de lumină tulburi cum le-ai și avut
spală-le de mari cuvinte care se împotmolíră
dormi și vei primi puterea timpului acum născut.

Elegie

Această vară
care adastă fierbinte și strălucitoare ; astrul
care dă liniște ; eu care trăiesc și ascult
surparea căilor mărunte ;
oamenii frumoși nepăsători care lunecă, lunecă
și gleznele tale subțiri care
nu se mai smulg din mîhnirea pămîntului
acesta-i un trecut neprihănit

este totuși singurul aspect al mimesisului, în opera scriitorului revenind constant și alte modalități de configurare a realului ce denotă o autentică vocație a registrului grav. Restrîngînd cercetarea după exemplul lui E. Auerbach, la „măsura și felul seriozității problematicii sau tragicului în tratarea obiectelor realiste" (Mimesis, p. 618), vom selecta opere aparent diverse (parodice, naturalist-realiste, fantastice) unite prin structura de adîncime : **Două loturi, Inspecțiune, Cănuță om sucit, Grand Hotel „Victoria Română", Păcat, O făclie de Paște, În vreme de război, Năpasta, La hanul lui Mînjoală, La conac, Calul dracului.** Diferite prin ceea ce formaliștii au numit „fabulă" și „subiect" (B. Tomașevski), textele relevă prin suprapunere o serie de constante ale construcției ce semnalizează apartenența lor la un univers comun, predominant grav prin amestecul progresiv al stilului „umil", familiar și comic, cu stilul înalt, „nobil" și tragic. Pe lîngă apariția acestuia din urmă, avertizînd lectorul asupra seriozității **discursului**, în cîmpul tematic al **povestirii** se inserează două motive noi : dimensiunea **psihică** a personajelor și profunzimea spațială prin **mediu** și **natură**. Inexistentă în registrul comic, psihologia personajelor sau mai exact analiza jocului subtil al **limitelor conștiință-subconștient** dă dreptul omului caragialian la viață interioară, la umanitate. Mediul social — orașul, mahalaua, satul — și cadrul capabil de corespondențe al naturii oferă spațiului alb personalitate și existență reală, concretă.

Dubla parodie.

Obiectul parodiei lui Caragiale este el însuși o **lume-parodie** : acea clasă mijlocie trăind prin imitație o „belle époque" de mahala și berării, inofensivă în aparență, ascunzînd însă, sub frivolitate, o cruzime feroce (1907) și a cărei ultimă petrecere, la care Nenea Iancu n-a mai asistat, s-a terminat printr-un măcel mondial. Mecanismul dublei parodii este intuiția genială și totodată secretul lumii sale „unidimensionale", unde într-un spațiu aproape vid se agită personaje asemănătoare pînă la identitate, golite de orice conținut în afara automatismelor, lume profund adevărată în lipsa ei de profunzime.

Farsei cotidiene a existenței doar o altă farsă (a hazardului — **Două loturi** sau a „amicilor" — **1 Aprilie**) îi poate reda gravitatea. Întîmplarea smulge din carapacea ei comodă o astfel de marionetă și-i redă pentru un timp dimensiunea interioară. Lefter Popescu aruncat în neprevăzut trebuie să trăiască, să cunoască speranța și deznădejdea, trecînd cum scria G. Călinescu, prin „etape savante ale disperării". Personajul caragialesc e în această primă etapă stîngaci, gesturile sale nearticulate, umanul e încă prins în mecanism. Reacțiile psihice sînt de domeniul burlesc al fiziologicului : „a căzut pe o canapea **sfărîmat** de oboseală ; a simțit că i se taie încheieturile și așa, un fel de slăbiciune la lingurea, parcă-l lua o apă". Șocul teribil al dezamăgirii împinge personajul la suprema confruntare cu propriul său limbaj (adevărată condiție umană caragialiană), din ale cărui limite nu poate evada.

Compoziție cu un dozaj savant de comic, dramatic și enigmă, **Inspecțiune** este poate textul cel mai complex al modalității parodice. Anghelache este un angoasat al cărui comportament „cuminte", fisurat de izbucniri violente, de neînțeles pentru colegi, denotă o stare limită de tensiune. „Stress-ul" social e prea apăsător pentru individul încă neuniformizat „Anghel+Lache" (G. Ibrăileanu), victimă a datoriei morale : funcționar cu o conștiinciozitate exemplară, își întreține mama și sora. Este singura scriere unde familiarul Mitică apare izolat de grupul neliniștit al amicilor cu care nu poate comunica decît prin intermediul chelnerului. Tot aici un personaj poate suferi cu adevărat în fața unei situații absurde : „De ce ?... de ce, nene Anghelache ? a întrebat plîngînd ca un prost cel mai tînăr".

Parabolă „umilă" a refuzului aceluiași univers ostil și nedrept, scrisă cu un realism al poveștii ca la Creangă, **Cănuță, om sucit** prefigurează tristețea umorului modern. Orfan de mic, ajuns din sat în mahalaua bucureșteană, „omul sucit" nu se poate **potrivi**

cu alcătuirea lumii. „Suceala" este protestul său împotriva a tot ce îl înconjoară : întreaga nedreptate a vieții este tratată aici într-un adevărat racourci al operei caragialiene. Sfidînd moartea, revolta lui Cănuță vizează însăși condiția umană. Aparent, scriitorul se încadrează în definiția situației comice formulată de H. Bergson (societatea + autorul sancționează prin rîs personajul comic, redîndu-l prin ridicol vieții comunității) : „Desigur numai din pricina firii lui pe dos...". De fapt Cănuță este personajul cel mai aproape de creatorul său. Caragiale anticipează umorul contemporan revendicat de cinematograf, modificînd schema lui Bergson : personajul comic (+ autor) acuză societatea care amenință să-l strivească. Există în „omul sucit" ceva din lacrima ascunsă a capodoperelor lui Charlot. Forța cu care realul este aici încorporat parabolei nu o vom mai întîlni decît — paradoxal — în scrierile sale fantastice.

Realismul fantastic

O astfel de formulare poate părea stranie dacă n-ar fi atît de adecvată scrisului caragialian. Mecanismul de adîncime al fantasticului este un joc al limitelor ce are în centru ființa umană și lumea sa cunoscută cerînd cu necesitate realul. Cum demonstrează Roger Caillois, doar într-un univers cu legi raționale și imuabile poate irupe insolitul. Într-o lume a miracolelor, acesta n-ar surprinde pe nimeni. Caragiale nu a creat spații ireale, mirobolante, dimpotrivă la el „iluzia realului este perfectă" (M. Ungheanu). Avînd rădăcini în gîndirea populară, povestirea sa fantastică își datorează reușita excepțională tratării realiste, unde ambiguitatea întîmplărilor este păstrată pînă la sfîrșit.

În credința populară hanul, circiuma, sînt locuri unde patimile oamenilor sînt răscolite, izolate în general de sat, ele string în jurul lor forțele malefice alungate din mijlocul satului unde biserica era polul celălalt al lumii. În astfel de locuri se petrec și întîmplările din **La hanul lui Mînjoală** și **La conac**. În prima — adevărat model al genului — povestirea debutează cît se poate de firesc, banal chiar. Nici prosperitatea inexplicabilă a hangiței sau tentativa curios eșuată a hoților nu sînt ieșite din comun ; doar o expresie aparent nevinovată prefigurează cursul povestirii : „ajungînd cu mîna de brațul ei drept, m-a-mpins dracul s-o ciupesc". Indiciile stranii par a se înmulți — lipsa icoanelor, micile incidente provocate de semnul crucii — dar toate au explicații firești : „deodată un răcnet : călcasem, **se vede**, cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrîn ;... apucase pe cotoi cu ușa, **desigur**. Afurisit cotoi !" Dar cît de perfide sînt aceste mici cuvinte relativizînd totul : **se vede, pesemne, se pare, desigur**". Chiar dacă furtuna este, cum crede Pompiliu Constantinescu, un truc literar (ce nu e „truc" literar în literatură ?), realizarea ei, interferînd cu secvențele rătăcirii tînărului, este măiastră. Relația om-natură devine o împletire de destin amintind de o altă furtună elisabetană.

Sensul literal al unei expresii populare (banul e ochiul dracului) aruncă lumini stranii și asupra întîmplărilor din **La conac**. De data asta diavolul însuși pare a se înfățișa sub aspect omenesc amintind de iconografia țărănească din unde-și iau trăsăturile și diavolii lui Gogol. Lipsind grandiosul din **La hanul lui Mînjoală**, povestirea trăiește totuși prin același joc al ambiguității și al figurilor de stil (Mare minune ! Unde a putut pieri ? A intrat în pămînt ?" „Cine te-a pus să joci, dacă nu știi jocul ? — Dracul m-a pus !"). Flăcăul trece prin toate ispitele pe care un tînăr ieșit în lume le încearcă bea cot la cot cu tovarășul său „roșcodan", are o aventură cu fata de la han, joacă cărți și pierde banii încredințați, totul parcă sub puterea ochilor sașii ai necunoscutului. Îndemnul spre un păcat mai grav — tîlhărie — insinuează povestirea mai aproape de spaimă, și forța malefică fiind mai mare decît a hangiței. Totuși, fantasticul caragialian nu evoluează spre terifiant, eroul scapă doar cu spaima, iar expresia figurată își reia aparența banală după ce și-a arătat o clipă adevărata-i față spre înțelepțirea flăcăului : „la seama că te ia dracul dacă te mai iei după el, nătărăule !"

Numai iarna sunetul se răcește
împrejurul casei dintr-un lemn.
Numai iarna vrei să calci de sus pînă jos
ninsorile încă nelămurite,
în țara unde ninge mereu,
ninge cu înțelesuri !

Cineva care privește. Un ochi
care încheie o învoială cu anotimpul.
Însinuează tăcerea : ca o cometă murind
la cîntecul ei,
iar morile stelelor macină bolta.

Frumusețea ta încremenește timpul
ca un stîlp de malahit.
Ah, os de ghindă !
O, soare dezînsuflețit !

Scrisoarea lui Ioan Vodă Viteazul către familia sa

„Intrasem într-un lan de grîu și iată
că moartea mi-a intrat în trup —
mașteră cu gura de argint !

Își mișcă botul în aer și mă cuprinse
Neamurile rîdeau în gozul spaimei
iar barbarii s-au retras pe mări.

Patria cioplită pe dealuri de strămoși,
granițele ei purificate
patria-drumul lung de la țară
era singurul meu ochi
prin care trecea o luptă
de cai tineri și norocoși"

amintiri de la „luceafărul“

Condiția gazetarului

Lucram la „Luceafărul“, eram redactor șef adjunct, adjunctul acestui mare om și mare scriitor care rămîne Ștefan Bănulescu. Mă plimbam, din cînd în cînd, cu Ștefan Bănulescu și ne gîndeam cum să facem revista mai bună, cum să aducem la „Luceafărul“ cît mai multe semnături prestigioase și cît mai mulți oameni tineri și talentați. Și-atunci i-am zis lui Ștefan Bănulescu : „Ce-ar fi să încercăm să obținem o rubrică de la Marin Preda ?“. „Dom' Păunescu, mi-a zis Ștefan Bănulescu, dom' Preda nu dă, că ne-a promis de multe ori și n-a dat“.

Săptămîni în șir m-am ținut de Marin Preda. Eram și eu un scriitor, nu mă consideram un fitecine, dar am acceptat regimul umilinței absolute pentru a obține în favoarea culturii române ceea ce nimeni nu obținuse cu regularitate pînă atunci : **„publicistică de Marin Preda“**, acest spirit tutelar al unei bune părți a literaturii române de azi, acest nume grandios care împreună cu M.R.P., Bogza și Eugen Barbu, cu Jebeleanu și Geo Dumitrescu, cu Doinaș și Emil Botta și cu ceilalți mai tineri, Lăncrănjan, Nichita, Fănuș, D.R. Popescu, Ivasiuc, Breban, vor fi și peste ani nume de referință ale memoriei noastre. Dar dacă despre toți se mai știa cîte ceva, despre Preda nu se știa deloc că nu se confesează.

Pentru mine au urmat nopți de groază, nopți în care Marin Preda accepta să stăm îndelung de vorbă, dar nu accepta să scrie nimic din cele ce spunea. Vorbea complicat, abrupt, brusc devenea sintetic și-apoi redevenea analitic pînă la exasperare. Și-atunci am început să notez eu. Notam și Marin Preda se plimba prin odaia lungă a casei sale din Dr. Herescu și relua ideile și le reformula, se ducea și făcea o cafea, bea cafeaua și i se părea că i-a crescut prea tare tensiunea, scotea o cutiuță cu medicamente, o apropia de ochi după ce-și scotea ochelarii și lua un tranchilizant, și eu iar îl întrebam, și Marin Preda iarăși îmi răspundea și reformula și era gata să renunțe, și-mi zicea : „Dă-o-n mă-sa, dom' Păunescu, ce vrei dumneata de la mine articole cînd eu nu pot să scriu ?! Mai bine ia de la amicul dumitale Barbu, care poate să scrie toată ziua-bună ziua articole“. Iar eu ziceam : „Haideți, domnu' Preda, că iese nemaipomenit“. „Iese pe aia a măsi !“ „Iese și pe-aia, dar iese și articolul...“ Și Marin Preda izbucnea într-un rîs formidabil. Și îmi cerea să-i citesc ce scrisesem eu. Ridica sprîncenele și parcă începea să-nțeleagă că e ceva acolo. Și continuam.

Greu, greu de tot ieșeau articolele. De fapt, frînturile de literatură care aveau să constituie în fiecare săptămînă rubrica „Marin Preda răspunde la o întrebare“, iar mai tîrziu cea mai neașteptată și mai palpitantă — „Imposibila întoarcere“. Cînd revăd paginile acelei cărți (bun al tuturor azi) mi-amintesc de nopțile pe care le-am dăruit — mi-aș permite chiar să spun le-am sacrificat — nu numai lui Marin Preda, ci cauzei nobile de gazetar al adevărului, pe care am slujit-o și pe care și azi, cu alte mijloace, încerc s-o slujesc. Era acum 8 ani, nu acum 30 de ani. Eram mai tînăr decît Marin Preda. Dar eram scriitori amîndoi, eram colegi și nu mi-a fost niciodată rușine că Marin Preda se culca dimineața la 6, cînd eu plecam cu materialul la redacție, îl dictam lui Neli Arsenescu și, nedormit, mă duceam să-l aștept pe Marin Preda la editură să și-l revadă. Marin Preda venea pe la ora 2, citea, corecta și înainte de a mi-l da îmi zicea : „Monser, acum să-mi dai banii“. Nici asta nu m-a umilit niciodată, pentru că știu că unui mare scriitor trebuia să-i fi dat eu banii (sau gazeta la care lucram) înainte de a-i cere el. Și-apoi mă duceam cu pagina, și suportam (tot în acelasi timp) injurăturile — uneori meritate — ale dușmanilor literari ai lui Marin Preda, care mă strigau ca țuțăr și-n toate felurile. Numai nea Fănică Bănulescu îmi spunea : „Bravo, dom' Păunescu. O să ne-aducem aminte că noi am făcut **Luceafărul** în care au publicat dom' Preda publicistică și dom' Jebeleanu poezii ca asta :

Vai de sufletelu nostru,
Care cînd să fie mare,
Ni se cocoșă ca prostul,
Proștilor dînd ascultare.“

Și, uite, mi-aduc aminte. Și, uite, sînt mîndru c-am trăit umilința fertilă de-a fi stenograful, corectorul, curierul și (maximum) gazetarul din apropierea unui mare scriitor. Spune asta cineva care vrea să fie (și crede că va fi) nu un oarecare scriitor. Fără acea umilință pe care am trăit-o de bună voie, nici o victorie ulterioară n-ar fi fost victorie deplină.

Și, ca să fiu același ca atunci, mă-ntorc în timp și parc-as fi într-o dimineață cu articolul copiat de mine după gîndurile lui Marin Preda gata, aștept să vină un taxi, pe care îl voi plăti din buzunar, și înclinîndu-mă demnității scriitorului pe care-l las să se odihnească, plec eu, gazetarul căruia îi trebuie și nesomnul, spunînd în șoaptă și-n demnitate : «Mulțumesc, Marin Preda».

Adrian Păunescu

Tinerețea spiritului

este adevărat, între anii 1963—1968, revista „Luceafărul“ a fost o publicație, în esență, polemică, nonconformistă (în sectorul beletristic) și, uneori, pamfletară. Într-o anumită măsură, lucrul acesta nu se petrecea de la sine, ci reflecta, desigur în formele specifice ale publicistirii literare, dialectica realității, intrarea contingentului într-o nouă istorie, — printr-o istorie nouă. Revista însăși avea deja o istorie particulară care nu mai corespundea cu cerințele deceniului VII în care intrase, timid la început, apoi din ce în ce mai furtunos. În această perioadă, „Luceafărul“ a fost intîia publicație care „a spart“ aspectul grafic monoton al seriei tipografice din care făcea parte, mărindu-și dintr-odată formatul, sugerînd deci, deschiderea amplă, generoasă, spre efervescența literară care se simțea în viața spirituală a breslei și a tineretului. „Luceafărul“ a adus o înfățișare exterioară inedită, artistică, exploatarea liberă a spațiului ei grafic reflectînd libertatea creatoare atît a spiritului plastic, cît și a celui critic și literar. A fost primul șoc care a cucerit pe cititori și mai ales pe tinerii scriitori, dacă nu cumva chiar spiritul tînăr care subzista cu tărie în generațiile literare existente și coexistente acum 20 de ani. Se petrecea ceva nou în lumea literară și nu numai literară.

Eram student al Facultății de filosofie din București. În sala ei de lectură predomina colecția „Gazetei literare“, cu aspectul ei destul de anonim. Pe culoare, în pauze, o citeam mai mult sau mai puțin ; deși eram cițiva care o țineam în mînă și în buzunare ca semn al delimitării noastre întru vocație de ceilalți colegi, în secret năzuiam să ajungem în paginile „Contemporanului“, luminați de steaua lui Călinescu. Ziua în care „Luceafărul“ a apărut, într-un format nou și într-o prezentare grafică luminoasă, a schimbat nu numai atmosfera exclusivistă a sălilor de curs, devenită subit parcă policromă, dar și intențiile noastre, ale celor puțini, de la secția (facultativă) de ziaristică. Am cerut să facem „practică“ nu la „Contemporanul“, cum solicitasem inițial, ci la „Luceafărul“ ce părea că începe să corespundă mai mult cu intențiile și intuițiile noastre temperamentale, decît cu aspirațiile noastre culturale (spre publicistica elegantă a „Contemporanului“) ; că aveam să regret sau nu această opțiune, de ultimă oră, este o altă chestiune, dar cert era că, într-un anume fel, eram conștient că mă înscriu într-o luptă cu formele unei mentalități revolute.

În fine, acesta este aspectul oarecum anecdotic al unei etape din istoria revistei „Luceafărul“, care se anunța, contrar așteptărilor mele, nu lipsită de tensiuni redacționale. Pentru că, dacă ea a reprezentat cîțiva ani de zile cota cea mai ridicată a spiritului critic, literar și polemic înnoitor, faptul s-a datorat nu numai „războiului“ declarat aspectelor anchilozate ale realității literare — și, slavă domnului, că, pe măsură ce le numeam, păreau tot mai multe ! — cît faptului că ea s-a luptat și în interior pentru propria sa clarificare și armonizare cu tendințele spiritului creator tînăr, în plină afirmare. Este cazul să spun că dacă revista a avut succese și insuccese indubitabile în această perioadă, dacă ea a însemnat și înseamnă ceva pentru afirmarea generației aflată astăzi cu 15—20 de ani mai mult peste cei 20—25 care îi avea atunci, faptul se datorează în primul rînd învingerii „redutelor“ interioare pe care le purta cu sine sau pe care le preluase de la o Plevnă a proletcultismului al cărei sultan murise la timp. Se crease, realitatea vieții literare îl crease, un paradox al „mersului ei înainte“.

Poezia și proza, dar în special poezia, dăduseră cîteva cărți antologice : „11 elegii“, „Scrisorile esențiale“ și „Zoosophia“, „Viața deocamdată“ și „Infernul discutabil“, „Singur printre poeți“ și „Iona“ care bulversaseră pe cronicarii al căror limbaj scriptic nu se prea deosebea de cel folosit în ședințele de tot felul la care participau sau la care fuseseră formați de-a lungul timpului. „Cuvintele aveau (într-adevăr) cuvîntul“, — dar nu aveau gîndul ! — era butada care circula ca o minge între etajele clădirii de pe Ana Ipătescu 15. Exercițiul dogmatic și dogmatizat al unor cronicari se înecase într-o mare de clișee și lozinci care temporizau receptarea adecvată a noilor valori literare, a conceptului nou de literatură română, de poezie patriotică, antisemănătoristă, care se ivea la orizont. Conceptualizarea limbajului critic, pe care o încercam unii dintre noi ca reacție la prejudecățile sociologiste ce se mai vehiculau, astăzi un titlu de glorie al noii generații critice, era aproape de neconceput. Reacția noastră la clișeele din afara revistei și dinlăuntrul ei prin, de pildă, introducerea neologismelor, a categoriilor filosofice sau estetice valide, părea unora un atentat la securitatea canoanelor prestabilite un deceniu-două în urmă. Existau noțiuni prohibite : utopie, structură, viziune, ontologie, specific național, epistemologie etc. astăzi abundente și curente în presa literară. Pentru noile tendințe existente în sectorul critic revista adusese întăriri redutabile, înființînd rubrici pentru personalități ca Al. Rosetti, Vladimir Streinu, Dragoș Vrînceanu, Al. Piru sau I. Negoițescu. Alături de scrisul lor, spiritul critic iconoclast și așa-zis gongoric se simțea mai îndrăznet, mai apărat, iar discrepanța între stilul scolastic al unor interpretări critice de aici și din alte publicații, și gîndirea analitică elevată a primilor, apărea în adevărata ei lumină. Nimeni și niciodată nu va putea să ne șteargă din memorie amintirea reacțiilor penibile, ale limbajului proletculist, la adresa **Elegiilor** lui Nichita Stănescu, ale eforturilor pe care colectivul redacțional le depunea pentru publicarea și **susținerea** textelor semnate de Nichita Stănescu (aici a apărut pentru prima oară „Laus Ptolemei“), Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Leonid Dimov, ș.a., astăzi considerate unanim drept opere fundamentale ale literaturii române contemporane, unele dintre ele intrate și în circuitul valorilor europene.

Așadar, ceea ce a făcut să se spună în dicționare și articole despre existența unei echipe unite și unitare la „Luceafărul“, într-o anumită perioadă de timp, a fost rezultatul înfrîngerii, mai mare sau mai mică, după posibilități, a propriilor sale „redute“ interioare. Că ele mai iradiază și astăzi este o altă problemă. Direcția însă nu mai poate fi curmată, ea venind întotdeauna din viitor, vorba lui Nichita Stănescu. A fost și este meritul „Luceafărului“ să capteze „filfiitul fără aripe“ al acestuia.

M.N. Rusu

Destinul cronicii dramatice

La începutul anului 1959 am fost chemat în biroul redactorului șef de atunci al „Gazetei literare“, Paul Georgescu care m-a anunțat că dintr-o dispoziție superioară începînd cu data de 15 februarie sînt transferat în redacția revistei „Luceafărul“. A mai adăugat că eforturile făcute de conducere de a mă reține în cadrele „Gazetei literare“ au fost infructuoase deoarece conducerea revistei „Luceafărul“ dorea un tînăr critic cu experiență ziaristică. Infructuoasă rămăsese de asemenea și propunerea ca Georgeta Horodincă care și ea lucra în redacția „Gazetei literare“ să devină redactor al „Luceafărului“. Mihai Beniuc, pe atunci președinte al Uniunii scriitorilor, insistase asupra subsemnatului. Detașarea mea în cadrul revistei „Luceafărul“ se datora descompletării redacției de critică literară printr-un accident regretabil survenit în biografia unui eminent coleg al nostru. M-am prezentat la secția de critică a revistei al cărui șef era atunci Ion Dodu Bălan. Mai lucra în secție Gheorghe Achiței. După cîteva zile, în camera secției de critică de la mansarda imobilului din Bulevardul Ana Ipătescu 15, într-o discuție la care luau parte cei doi colegi, Mihu Dragomir — pe vremea aceea redactor șef-adjunct — mi-a spus că revistei îi lipsește o cronică dramatică și m-a întrebat dacă nu vreau să o fac eu. Propunerea m-a bucurat dar a mai trebuit să învingem opoziția unei părți din redacție. După opinia unora din colegi cronica dramatică nu făcea parte din... profilul revistei. Au urmat discuții aprinse, tabăra celor care era împotriva cronicii dramatice fiind condusă de bunul meu prieten și... actualul dramaturg Petru Vintilă. Exasperat, într-una din ședințe, Mihu Dragomir i-a pus două întrebări : dacă poate cita vreo revistă literară apărută în România care n-a avut cronică dramatică ; dacă e adevărat că Uniunea scriitorilor are și o secție de dramaturgi ? Oponentii cronicii dramatice în paginile „Luceafărului“ aveau drept argument faptul că teatrul... nu este literatură. Mihu Dragomir își asumă plenar răspunderile și, cu concursul secției de critică, cronica debutează cu prezentarea piesei **În Valea Cucului** de Mihai Beniuc deoarece în timpul aprigelor discuții a trebuit să ne angajăm că nu vom face cronică decît despre **piese românești**, ceea ce, cu o singură excepție **(Tragedia Optimistă)**, s-a și întîmplat. La ședința pe care Mihai Beniuc în calitate de director al revistei a avut-o cu cei patru redactori-șefi adjuncți, i-a rugat să-mi transmită mulțumiri deoarece considera cronica la piesa lui cea mai serioasă din cele scrise atunci și profund analitică. Ceea ce a întărît serios poziția cronicii dramatice la „Luceafărul“. Pentru cîtva timp numai deoarece au început dușmăniile **exterioare.** Cronica dramatică nu face parte din profilul „Luceafărului“ ci numai al „Gazetei literare“. Venit de la „unele“ redacții un alt redactor șef-adjunct ne-a comunicat că „unii“ tovarăși s-au mirat că în paginile revistei apare încă o cronică dramatică. Nu ni s-a spus nici cine sînt „tovarășii“, nici care sînt argumentele. Inspirația venea de la un etaj de mai jos. Bineînțeles cronica dramatică a fost întreruptă și am alternat cronica literară cu Ion Dodu Bălan. Pînă cînd într-o zi (trecuseră aproape două luni) sînt chemat de prozatorul de astăzi Al. Simion, pe atunci activist al C.C. al P.C.R., care mă întreabă de ce nu mai apare cronica dramatică la „Luceafărul“. I-am răspuns că ni s-a comunicat că nu intră în profilul revistei. Al. Simion mi-a spus că nu există nici o asemenea dispoziție și că dimpotrivă ar fi bine ca, chiar din numărul viitor, cronica să reînceapă. Venind la redacție, Mihu Dragomir mi-a spus că, începînd din numărul viitor, apariția cronicii dramatice este obligatorie, fapt comunicat lui de Mihai Beniuc. Am reînceput să scriu mergînd des la teatrele din țară — Baia Mare, Iași, Arad, Craiova, Ploiești, Cluj — și am scris aproape despre toate piesele românești jucate în stagiunile cuprinse între anii 1959 (martie) și 1962 (aprilie). Încetul cu încetul, ideea a început să cîștige și de la o cronică, în „Luceafărul“ se publicau și articole despre teatru. Îmi amintesc de pildă de o evocare extrem de interesantă scrisă la moartea Luciei Sturdza-Bulandra de Mihai Dimiu. Din cronicile scrise atunci am reținut pentru primul volum de critică pe cea cu titlul (care a șocat la apariția în revistă) **Un nou dramaturg : Paul Everac, Surorile Boga** de Horia Lovinescu, **Passacaglia sau imposibilitatea izolării** de Titus Popovici și două articole **Caragiale și Sorbul și Mihail Sebastian și pasiunea cunoașterii.** Restul sînt cronici care urmăreau fenomenul curent, piese de Mircea Ștefănescu, Tudor Șoimaru, Lucia Demetrius, Teofil Bușecan, N. Tăutu, Aurel Mihale, Florin Vasiliu, C. Teodoru ș.a. La începutul anului 1962, Eugen Barbu primește conducerea revistei. După două săptămîni sînt transferat la ziarul „Scînteia“, ultima cronică fiind la piesa **Camera fierbinte** de Al. I. Ștefănescu. Am predat apoi cronica lui Dinu Săraru care reușește să obțină pentru teatru o pagină întreagă. Începe un nou destin al dramaturgiei în istoria revistei.

Rîndurile de față au vrut să reprezinte un omagiu adus memoriei lui Mihu Dragomir căruia i se datorește în exclusivitate ideea ca revista „Luceafărul“ să aibă o cronică dramatică, știind să reziste și să lupte pentru materializarea ei. Avînd pe parcursul acestei lupte un sprijin efectiv și prețios din partea lui Mihai Beniuc care a înțeles că dramaturgia este literatură.

Valeriu Râpeanu

Repetabila întrebare

O voce, pornind parcă din mult depărtate spații cosmice, mă pofțește prin telefon să înșeilez niște amintiri despre **Luceafărul**, printre ai cărui redactori mă prenumăram și eu cu douăzeci de ani în urmă. Vocea redactorului de azi, Gheorghe Suciu, mai răgușită la telefon decît în grădina Hesperidelor din Calea Victoriei 115, mă supune acelei ciudate stări de imponderabilitate în care lacrimile plutesc în jurul tău fără să le poți strivi cu pleoapa, dar nici cu penița.

Așadar am îmbătrînit cu douăzeci de ani ! Aniversările sînt de fapt niște efemeride care se nasc dimineața, mor imediat după prînz, iar seara abia le mai ajungi cu amintirea. Nu-mi fac iluzii. Peste alți douăzeci de ani, dacă nu voi dormi cu cenușa sub cap, o altă voce îmi va cere douăzeci de rînduri despre **Luceafărul** din deceniul șase. În ritmul acesta îți este de-ajuns într-o viață chiar și o sticluță de cerneală cît un degetar, fără teamă că n-o să mai rămînă chinoroz și pentru propriul tău ferpar.

Cum a fost ? Moașele fiind foarte numeroase și pe măsură de zeloase ca fătul să fie perfect sănătos, nașterea primului număr din **Luceafărul** a întîrziat aproape un an. Înaintea fericitului eveniment eram aidoma eroului lui Caragiale care aștepta la berărie vestea că a devenit tată.

Cînd s-a născut, în sfîrșit, pruncul, la 15 iulie 1958, mica noastră familie (Mihu Dragomir, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Ion Brad, Gica Iuteș, Violeta Zamfirescu ș.a.m.d.), am băgat de seamă că progenitura era de fapt atît de scolită, încît refuza biberonul, jucăriile și scutecele exagerat de gospodăresc pregătite. Poștașul ne aducea zilnic cîte-o tărăboanță de plicuri. Obișnuiți să găsim în ele gumă de mestecat rime și peltea, am descoperit uimiți că lucrurile școlare cu început, tratare și încheiere erau ca neghina într-un grîu robust. Acestora, eu cu Fănuș Neagu le-am dat foc în soba de teracotă. Soba nici măcar nu s-a sleit. În schimb, movile de scrisori adevărate ne ardeau degetele ca un crivăț de foc. Între ele se aflau metaforele explozive ale elevului de liceu Adrian Păunescu, prozele lui Sorin Titel, Nicolae Breban și George Bălăiță. O nouă generație literară își cerea dreptul la viață. Erau printre noi sau în jurul nostru și niște sibile inspăimîntate, dar cei mai mulți dintre noi, bătrînei și atunci, ne mîndrim că am privit spre noua falangă a tinerilor cu o bucurie și speranță pe care vechile pagini ale **Luceafărului** le mărturisesc cu forța unei arhive cinstite și deschise. Stau mărturie „Poșta redacției“, rubricile „Steaua fără nume“ și „Printre sute de catarge“, lista nesfîrșită a debutanților, dar mai presus de toate cenaclul inițiat în spirit garibaldian de Eugen Barbu.

Era să uit un nevinovat vitz ardelenesc : îl vizitasem la Cluj pe Agîrbiceanu în vederea unui interviu despre măiestria literară. Mă înfățișez la patriarhul cu barba sa de tarabostes dacic, îi spun de unde vin și ce treabă am cu dumnealui și numai ce mă trezesc că-mi ridică o întrebare. Zice : „Vii de la **Luceafărul** ? Fainâ publicație. Dar, spune-mi, ce mai face fratele Tăslăoanu ?“

Cam așa îmi venea și mie să întreb cînd mi-a telefonat Gheorghe Suciu : „Vii de la **Luceafărul?** Dar spune-mi, ce mai face vechiul meu amic, Teodor Balș ?“

Peste alți douăzeci de ani, un bătrîn supraviețuitor peste cenacluri și mode literare, poate chiar Gheorghe Suciu, va întreba ce mai face Nicolae Dragoș. Fiindcă, uite-așa, generațiile vin și trec, numai **Luceafărul** poate declara voivodal : am fost, sînt și voi fi.

Petru Vintilă

Așa se naște un reportaj

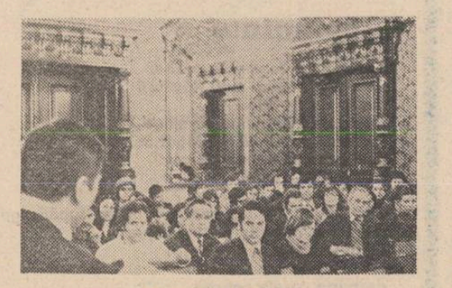

La cenaclul revistei

Pagini de istorie literară

Urmare din pag. 1

aici își încep ascensiunea, după cum mai tîrziu tot aici vor porni la drum Sânziana Pop, Gheorghe Suciu, Iulian Neacșu, Horia Pătrașcu, Constantin Georgescu. Listele noastre sînt fatal incomplete și de aceea criticabile, dar ceea ce voim este să dăm o sugestie despre rolul revistei și nu să facem bilanțuri. Legătura placentară a acestor scriitori cu revista nu pleacă în cele mai multe cazuri de la simpla publicare. Mai multe rubrici ale revistei aveau în vedere literatura tinerilor și trebuie să observăm că **Luceafărul** nu obosea să vorbească despre poezia tînără, proza tînără, mai tîrziu chiar despre critica tînără. Prima este citata rubrică emblematic eminesciană **Dintre sute de catarge.** Urmează apoi a lungă serie de **Profiluri** ale scriitorilor tineri susținută de-a lungul mai multor ani de cei mai buni critici și colaboratori ai revistei. Li se adaugă rubrica de **Discutii** în care se comentau aproape exclusiv tineri scriitori, multi fără volum, obiceiul fiind de a comenta scrierile din reviste, productia editorială fiind atunci mică. Sistemul de oglinzi în care creatia scriitorilor cultivati de **Luceafărul** se reflecta mai dispunea si de o **Cronică literară** promptă, de un **Dictionar de literatură contemporană**, si de generozitatea unor comentarii scrise de scriitori consacrati despre confratii mai tineri. O echipă de critici entuziasti si activi a sprijinit de la început fecunda deschidere a revistei. Aurel Martin, Al. Oprea, I.D. Bălan, Marin Bucur, Pompiliu Marcea, T. Vârgolici, Valeriu Râpeanu, Gh. Achitei, pasager Vasile Nicolescu sînt cei ce au întretinut vie dialectica comentariului critic al **Luceafărului** la diferitele ei rubrici. Dacă Mihu Dragomir a fost arhitectul, colegii lui, criticii, au fost constructorii de prim ordin ai edificiului conceput de el. Fără tenacea, via activitate critică din **Luceafărul** o bună parte a climatului literaturii contemporane n-ar putea fi înteles.

Încă de la primele numere **Luceafărul** a afisat dorinta de a tine o strînsă legătură cu generatiile literare anterioare. O proză de Ion Agârbiceanu străjuieste paginile de început ale revistei. Numărul scriitorilor readusi în actualitate prin colaborare directă este foarte mare. Nu este vorba numai de Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu, nume care circulau curent în toate publicatiile vremii ci si de multi alții. **Luceafărul** apelează la colaborarea lui Victor Eftimiu, Mihail Sorbul, Perpessicius, Vladimir Streinu, mai tîrziu la aceea a lui Al. Philippide, Petre Pandrea, Dragoș Vrânceanu ceea ce a însemnat o reconsiderare implicită a acestor scriitori într-o epocă în care tabloul istoriei literaturii române stătea încă acoperit de etichete negative. Revirimentul din anii '60, despre care se vorbeste foarte mult, a fost pregătit lent în paginile publicatiilor literare, între acestea un rol de prim ordin revenind **Luceafărului** dintru început. **Luceafărul** a fost laboratorul unei masive recuperări de valori literare românesti, cele mai multe dintre ele ridicînd dificultăti speciale încercării de a le reconsidera după metodele vremii.

Este momentul să vorbim aici despre independența de opinie a **Luceafărului**, despre profilul ei distinct în ansamblul revistelor vremii prin revizuirea tablei de valori pe care o propunea lumii literare atît în ceea ce priveste istoria literară cît și actualitatea imediată. **Luceafărul** s-a arătat preocupată sistematic de marile probleme ale istoriei literaturii române, de perioadele ei vechi și noi, de curentele literare, de creatorii de primă importanță ignorați încă în bună măsură pe vremea initiativelor revistei. Mihai Eminescu este, notăm, aproape o obsesie a criticilor si colaboratorilor **Luceafărului**, comentariile la opera si viata lui revenind cu insistentă de-a lungul tuturor celor douăzeci de ani de existentă ai publicatiei. Prezenta marelui poet precizează o optiune definitorie a revistei, după cum si paginile de reconsiderare închinate unor scriitori de pronuntată aspiratie natională cum sînt Andrei Mureșanu, Octavian Goga, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan. Demnă de atentie e contributia revistei si în cazul discutării unor scriitori moderni blamati nu cu mult timp înainte : G. Bacovia, D. Anghel, Ion Barbu, Gib Mihăescu, Stefan Petică, Panait Istrati, E. Lovinescu, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga. Caracterul de eveniment al unora dintre aceste tentative nu poate fi înteles decît dacă reconstituim conditiile speciale ale literaturii române în anii cincizeci si următorii, dacă investigăm climatul literar al vremii, încă neasanat de imixtiunile unor judecăti restrictive, dogmatice, punitive. **Luceafărul** a stabilit o comunicare fluentă cu marii scriitori reprezentativi ai literaturii române lărgind simtitor aria parcimonios repartizată si controlată pînă atunci a reconsiderărilor. Initiativele din paginile lui au avut un rol hotărîtor în înlăturarea monopolului de opinie existent în peisajul literar românesc postbelic la apartia acestei reviste. Exegeza criticilor revistei a deschis si alte perspective, a trimis si către alte valori, a militat, un cuvînt potrivit aici, pentru restaurarea unui climat literar revendicat fără ocol de la marile tradiții ale literaturii române părăsite de multi.

Din 1962 revista apare într-o nouă tinută grafică, cu multe reproduceri, cu o paginatie aerată si o literă frumoasă. Noul redactor-șef este Eugen Barbu si abia acum se culeg roadele excelentei concepții de lucru a lui Mihu Dragomir. Este de fapt revista veche într-o înfătisare nouă, cu trăsăturile accentuate, bine marcate, cu un stil nou de lucru, mai alert, dar nu lipsit de capcane. Critica literară, polemica trec acum pe primul plan. Sub semnătura lui Al. Oprea, I. D. Bălan, I. Mureșan (pseudonim), si ulterior Cornel Regman, **Luceafărul** se ridică împotriva monopolului de opinie pe care încercau să-l întrețină împotriva cursului firesc al lucrurilor suratele mai mari **Gazeta literară** si **Contemporanul** prin criticii lor. Rubrica de discutii a revistei este fierbinte, problemele atacate sînt de o însemnătate reală. **Luceafărul** pledează pentru o democratizare a opiniei împotriva revistelor autoritare si distante, rezumate la un cerc fix de colaboratori si la o tablă de valori fără variatiuni. „Autorități“ pînă atunci intangibile sînt pentru prima dată supuse unor observații critice insistente. Tot din acest an datează rubrica de **Note** scrisă de Eugen Barbu incisiv si fără sfială de „autorități“. Eugen Barbu întelege să uzeze de prestigiul său literar, scrie generos articole, note, cronici literare, participă la dărîmarea falselor prestigii, încearcă împunerea unor nume noi. El face o oportună critică de sustinere vizînd literatura lui F. Neagu, N. Velea, N. Breban, G. Bălăită, Ion Gheorghe. Anul 1963 este la fel de viu si de inspirat. Revista capătă, după judiciosul Cornel Regman, un alt critic cu vervă polemică în Marin Sorescu, ale cărui parodii de mai tîrziu exprimă si ele orientarea critică a revistei. Acum este repus în discutie Octavian Goga, este initiat **Dictionarul de literatură română contemporană.** În 1964 polemistilor existenti li se mai adaugă încă unul, foarte activ, Mihai Drăgan care va avea mai tîrziu o contributie importantă la restituirea la dimensiuni normale a criticii si personalității lui Titu Maiorescu. Anul 1964 este anul prozelor lui Ștefan Bănulescu din **Iarna bărbaților** care au fost găzduite generos mai întîi în **Luceafărul.** Revista nu face numai critica conduitei critice în general ci si a metodelor. Sînt anii cei mai buni, cei mai fecunzi ai acestei serii a revistei, mai echilibrati ca atitudine fată de ceea ce va urma.

Mai sînt de remarcat între predilectiile revistei cîteva care-i definesc profilul. Atentia constantă pentru folclor, pentru autorii interesati de problema specificului national, pentru reexaminarea curentelor literare dintr-o perspectivă nouă. **Luceafărul** deschide chiar o discutie despre specificul national. Intentiile erau vizibile : criticii revistei doreau instaurarea unui climat de lucru nou în istoria si critica literară românească. Începe procesul dogmatismului critic din deceniul trecut cu referinta la exegeza lui Titu Maiorescu, Lucian Blaga. Expresiv este că termenul „metodă de creatie“ frecvent în publicistica vremii a fost supus unui serios examen de Liviu Rusu pentru a-i determina statutul de categorie estetică. Iată unul din gesturile semnificative ale despărtirii de etapa metodelor de lucru depăsite, prezidat de **Luceafărul.**

Din 1965 revista se congestionează, critica isi pierde rolul de echilibru, literatura se resfiră în cantităti mari peste tot, desi o nouă echipă de critici pare a se configura. Colaborează acum I. Negoitescu, Dan Zamfirescu, Sorin Alexandrescu, M.N. Rusu, M. Ungheanu, dar critica revistei nu mai are un aspect convergent ci divergent, divulgînd absenta unui ferm program critic. O parte din fostii membri ai redactiei, între care Al. Oprea, I. Lăncrănjan au părăsit redactia. Spiritul critic care guverna selectia si promovarea debutantilor pe vremea lui Mihu Dragomir dispare. Revista începe să fie contradictorie, atrasă de teritorii extraliterare. Două pagini sînt dedicate o dată „adevărului despre fotbal“, iar rubrica de sport ocupă sfidător în pagina a doua locul prestigios pe care îl detin de obicei cronicile literare. Încă din 1966 revista se osifică într-o retea fixă de rubrici si colaboratori, izolîndu-se de lumea literară prin capricioase, agresive opinii polemice. Acestea nu mai privesc ca mai înainte principiile ci persoanele. Mulți scriitori sînt maltratați cu sau fără motiv serios în paginile revistei. Marin Preda e învinuit de a fi răpit scriitorilor români cuvintele, iar acuzatiile împotriva lui Al. Piru se lătesc nepermis de mult pentru valoarea reală a disputei. Nici apartia acestuia între colaboratorii revistei nu mai poate îndrepta lucrurile.

Noua serie a revistei condusă de Stefan Bănulescu încearcă să se apropie de matca veche fără a reusi esentialul : să impună nume noi. Singurele cîstiguri de acum sînt poetul Mircea Dinescu si criticul Alex. Stefănescu. Verva gazetărească a lui Adrian Păunescu dă **Luceafărului** o vitalitate nouă. El aduce în pagina întîi a revistei pe Marin Preda care tipărește aici săptămînal articolele care vor intra mai tîrziu în **Imposibila întoarcere.** Tot aici isi află locul memoriile lui Zaharia Stancu, ca si o incitantă anchetă realizată în jurul întrebării dacă este sau nu posibilă o istorie a literaturii române contemporane.

Ceea ce a urmat e prea aproape de noi pentru a fi judecat limpede. În momentul de fată **Luceafărul** încearcă să se revendice de la cele mai bune traditii ale ei. Publicarea tinerilor este preocuparea ei de prim rang, ca si precizarea unei atitudini critice de consecventă privitoare la istoria literară sau literatura română actuală. Totodată a fost refuzată tendința de închidere în sine a literaturii, deschizîndu-se paginile revistei si pentru alte discipline între care, nu în ultimul rînd, istoria. Dar aprecierea acestor întreprinderi rămîne să fie făcută de altii.

Important este să spunem că, după douăzeci de ani de activitate, revista **Luceafărul** se detașează pe pînza timpului scurs ca o publicatie trepidantă, fecundă în consecințe, adversară hotărîtă a monopolului de opinie instituit în literatură. Ceea ce în istoria culturală si literară a ultimilor treizeci de ani înseamnă foarte mult.

Redacția de azi

„Mereu același și mereu altul“

Urmare din pag. 1

credere spre noile orizonturi. Cu încrederea izvorîtă din convingerea că literatura mare, adevărată nu s-a realizat niciind în afara eforturi de a înfățișa cu originalitate și forță expresivă tot ceea ce este semnificativ, durabil și specific în viața poporului, în istoria sa eroică, multimilenară, în prezentul său de construcție dinamică și multiplă — construcție deopotrivă social-economică și spirituală, în centrul căreia se află omul, subiectul și țelul dintotdeauna al literaturii.

În articolul inaugural al revistei, observînd metaforic că **„Luceafărul a fost mereu același și mereu altul“**, cititorii ei transmiteau celor ce aveau să le urmeze și să le continue actul spiritual, mesajul de a păstra mereu în strălucire tradiția culturii naționale, aceasta fiind posibilă a se împlini numai printr-o năzuință ardentă către nou printr-o primenire continuă. Numai astfel „creșterea limbii românești și a patriei cinstire“ aflîndu-și veritabile echivalențe contemporane.

Da, vom spune azi cu satisfacție, în loc de bilanț și de privire atît de necesară în viitor, **Luceafărul** a fost „mereu același și mereu altul“, oglindind astfel însăși dialectica vieții. Și așa va fi !

15 IULIE 1978

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

Între ctitorii pîinii și ai oțelului

A devenit o obisnuință ca poetii să descindă, mai ales, în locurile de unde versul își trage sevele, în marile cetăți ale industriei, în amfiteatre ale muncii și ale studiului. Dialogul care se constituie, astfel, poartă în sine însemnul generos și fertil al gîndului ce devine faptă, al sentimentului profund și proaspăt menit să dăinuie. Cuvîntul rostit acolo, prin armoniile lirice propuse de fiecare poet, prin arderea de cugetare și trăire lăuntrică își are, desigur, un ecou puternic, reconstituind, astfel, imaginea unei lumi inedite. Clădită pe trudă intensă și echilibru, această lume este a noastră și noi ne raportăm ei necontenit, străduindu-ne să-i sporim frumusetea, adăugînd edificiului ei, potrivit firii și sensibilității noastre, columne noi de vis și adevăr.

Cu aceste sentimente, prinsi în miraiul unui anotimp de rodire și trudă, au revenit recent în cîmpia cea vastă și primitoare a Ialomitei, continuînd o traditie, poetii din Cenaclul revistei **Luceafărul.** Jos, către Dunăre, la Călărași, aici unde în vecinătatea grîului se anunță viitoarele apropiate zvîcniri ale otelului, minuitorii condeiului au avut astfel posibilitatea încă o dată, să cunoască strădania acestor oameni minunati care plămădesc pîinea, si ideile îndrăznete, conform universului în care trăiesc conferind clipei dimensiuni pe măsura acestei epoci de ardere si adevăr comunist.

Un mic popas la **Combinatul de celuloză și hîrtie** din localitate a avut darul să ne descrie ceva din miracolul zămislirii hîrtiei, materia nobilă pe care ne „zugrăvim" si noi bătăile inimii si ale visării. O poezie concretă, sinceră, densă, fierbinte, am deslusit în glasurile acestor oameni care nu doar că produc hîrtie, ci cugetă adînc la rosturile muncii si ale existentei.

La **Clubul tineretului din Slobozia** membrii cenaclului „Luceafărul", poetii Mircea Dinescu, Denisa Comănescu, Nicolae Dragos, Florin Costinescu, Ion Gheorghe semnatarul acestor impresii se simt onorati de o primire călduroasă a gazdelor — manifestare sinceră si spontană. Gîndim că asa se si cuvine : poezia este ca aerul, ca miezul de pîine nouă, ca emotia copilului ce descoperă o stea în bobul de rouă. Ei, acesti foarte tineri ialomiteni, fete si băieti, oamenii de mîine ai industriei care se citoreste aici, în inima Bărăganului, se dovedesc receptivi la poezie. O caută, pe măsura gustului, pregătirii si întelegerii lor. O caută si o apreciază.

Si a fost seară si s-a făcut dimineată si noi am străbătut iarăsi un drum în cîmpie într-un sat cu parfum de demult în nume la **Smîrna.** Aici, oamenii smulg pămîntului recolte-record de grîu și de porumb, de floarea soarelui și de cartofi, cum o atestă si marea decoratie cu care din nou le-a fost cinstită munca. Sînt nespus de tineri ca acest inginer, presedintele cooperativei, Vasile Berbecel om dintr-o bucată, fiu al satului ; sînt tineri si dornici prin ceea ce fac să schimbe fizionomia locului, să-i confere orei durată si mîez. Rodul străduintei lor se vede în surisul, în tinuta, în modul de a vorbi, de a-si construi si aranja locuintele, de a sădi pomi, de a creste copii, de a asculta muzică si poezie...

Benedict Popescu, apreciat interpret de muzică tînără care ne-a însotit pretutindeni la întîlnirile noastre, tine ca de această dată prin melodiile inspirate pe versuri de Arghezi, Goga, Blaga si ale unor poeti de azi, să amplifice elogiul adus satului si oamenilor lui. Neîngăduitor, timpul ne-a chemat către îndeletnicirile noastre, de fiecare zi. „Veti reveni, desigur, pe meleagurile noastre, între acesti oameni cu chipurile arse de soarele cîmpiei", ne-a spus tovarăsul Gheorghe Glodeanu, secretar al Comitetului judetean de partid Ialomita, un adevărat prieten al oamenilor de cultură. Desigur, am fi dorit să-i răspundem — dar de nu vom reusi atît de repede — vom căuta prin paginile scrise de noi, nu doar să ajungem, ci să fim mereu între ei alături de acesti oameni deosebiti care plăsmuiesc poezia concretă a grîului și a otelului. Gestul lor ne încununează graiul, ne luminează verbul și versul.

Si cîmpia cea largă a patriei ni se înfătisează acum ca o pagină imensă de carte, pe care cu sudoare și întelepciune, cu încredere și întelegere, oamenii scriu un singur, adevărat, inimitabil Poem.

George Chirilă

CENACLUL FACULTĂȚII DE ZIARISTICĂ
A ACADEMIEI „ȘTEFAN GHEORGHIU"

Mamei

Fii liniștită,
Cerul dintre noi
Îți pare-ntins, dar e curbat de dor...
Piraiele și munții dintre noi
Se numără ușor,
Se trec ușor ;
E de ajuns, cu degete de gînd,
Să-ți bat în geamu-aducerii aminte
Și-am să gonesc spre tine pînă-n zori
O herghelie albă de cuvinte...
Nu te-ndoi : nimic nu m-a schimbat.
Cetatea asta, mamă, mă-ndirjește
Să nu mă plec decît în fața ta
Și-a amintirii tale, omenește...

Anca Jitia Florescu

Rugăminte

Rugămintea mea este, iubito,
să n-arunci prea mari firimituri
din feliile de pîine
tăiate de tine pentru sărbători,
iar azima ta sfîntă, cît roata de car,
să o păstrezi într-un ștergar
cu bătealâ de in...

Căci altfel, iubito, gestu-ar putea supăra grîul
crescut atît de frumos, în cîmpie
pe oasele strămoșilor noștri
iar bolta de cer
de peste casele noastre
s-ar prăbuși, dintr-odată, așa cum ar face
ea, dinadins, o străveche mînăstire
peste o gloată imensă
de năvălitori.

Dar și focul din cuptor
aprins pentru coacerea pîinii
s-ar stinge, iubito, de atîta firească mînie
s-ar supăra și el, cocostîrcul
crescut fără seamăn
în lanul fantastic.

Emil Lăzărescu

Poarta

dimineața-n iarbă îți adulmecă
ceața — insomnia așteptării lungi
se deschide podul și cum lunecă
visele în sălcii — vrei să le ajungi

pari a fi sămînța fructului fecund
macerat de bruma lespezilor reci
te-ai ascuns în jocul unde se ascund
cei trecuți de vreme — și nu poți să pleci

drumul tău cel aspru se îndoaie peste
vămile știute — în tăcere stins
cauți încă poarta — de țărînă este
cu zăvorul nins.

Florian Dochia

Miracol

Și deodată începu să plouă cu semințe
pustiurile triste lăcrimară
ploua de parcă tropoteau herghelii
de copii
în somnul tău încrîncenat de rouă
o lună nouă țintuia din ceruri
dragostea ce nu se întîmplase
nimeni să se întoarcă nu mai putea
de atîtea semințe bogate în pîntec
ielele drumurile le înnoda,
de atîtea semințe nici visul nu se mai putea visa
de atîta spumă de zgomot
nici cîntecul nălucit al vîntului
nu se mai auzea.
Atît de tare cu semințe ploua
cumpenele în aer ca fluturii înțepeneau
riuri curgînd înverzeau
dar fericirea aceasta nu putea fi
a tuturor
înfometaților de utopii.

Marian Constantinescu

CENACLU

Enumărate au fost întîlnirile membrilor CENACLULUI REVISTEI „LUCEAFĂRUL" cu prieteni ai literaturii de pretutindeni, de la Hunedoara la Tg. Jiu, din inima Cîmpiei Bărăganului în inima unor mari unități industriale. Toate inspirate de aceeași năzuință : de a purta poezia, glasul literaturii, visul de frumos către cei care-l merită cu prisosință, făuritorii bunurilor materiale, avuției de azi și de mîine a țării.

Activitatea revistei, cenaclului său au integrat în mod firesc și necesar întîlniri, dialoguri la obiect cu membri ai multor cenacluri literare din țară, dînd astfel expresie concretă voinței de a sprijini cît mai eficient aspirația către literatură a tinerilor cu reală vocație, de a stimula efortul lor creator.

Întîlnirile cu membri ai cenaclurilor literare (din județul Gorj, prilejuite de o tradițională manifestare, „Revista literar-artistică Artă și actualitate", aflată la cea de-a V-a ediție, ce ne-a dat satisfacția de a constata interesul și sprijinul real pe care forurile de partid și cultură locale îl acordă tinerilor de talent, ca de altfel în atîtea alte județe în care cenaclul nostru a fost invitat ; să amintim între acestea, Ialomița, Ilfovul, Sibiul, Hunedoara, Prahova, Vîlcea, Buzăul, Constanța, Teleormanul, Oltul), au pus în evidență influența dinamizatoare a activităților generate de Festivalul Național „Cîntarea României".

Prezenți în ultimul timp la întîlniri cu membri ai cenaclurilor literare, cu iubitori ai poeziei, la Casa de Cultură din Buftea și la Casa de cultură din Urziceni, la Turnu Măgurele, la Casa de cultură a sindicatelor din Tg. Jiu, la Combinatul de celuloză și hîrtie din Călărași, la Căminul cultural din satul Smîrna, județul Ialomița, sau la Casa de cultură a tineretului din Slobozia, în satul Homorîciu din județul Prahova, la „Confex" București, la Institutul Politehnic București, sau la Academia „Ștefan Gheorghiu", redactori ai revistei noastre (Ion Gheorghe, Nicolae Dragoș, Mircea Dinescu, Grigore Hagiu, Sânziana Pop, Teodor Balș, Mihai Ungheanu, Dan Cristea) prieteni sau membri ai cenaclului „Luceafărul" (Gh. Pituț, Ion Horea Florin Costinescu, George Chirilă, Daniela Crăsnaru, Liliana Ursu, Cornelia Djigola, Dan Verona, Alta Victoria Dobre, Ștefan Dincă, Grigore Georgiu, Denisa Comănescu, Pia Olaru, Viorel Cosma, I. C. Ștefan) interpreți de muzică tînără (Benedict Popescu, Adrian Antonescu, Carmen Mureșanu) au participat la dialoguri vii despre rosturile literaturii, despre răspunderile creatorilor tineri față de marea tradiție progresistă a culturii românești.

Ca și în alte prilejuri, am reținut din creațiile membrilor cenaclurilor literare din județe, lucrări semnificative din care publicăm azi, o parte, la rubrica „CENACLU".

CENACLURI
DIN JUDEȚUL ILFOV

În purpura din steag

În purpura din steagul tău aprins
Se-ngemănează trei culori de țară
Purtate-n inimi ca un foc nestins
Din care toți urmașii se-ntrupară.

Un ROȘU care nu e numai singe
Ci flacără înaltă cutezînd,
Un vis incandescent ce nu se stinge
Și arde-aici, pe românesc pămînt.

Un GALBEN care nu-i doar lan de grîu
Ci soarele întreg și pur și dens,
Lumină din privirile ce știu
Temeiuri zborului să dea și sens.

Și-ALBASTRU care nu-i doar cer senin
Ci gînd sculptînd coloane infinite
Spre piscuri de-mpliniri care devin
Izvor de noi comori în zăcăminte.

Și roșu-dragoste și galben-rază
Și-albastru-zbor din dragoste clădit,
Culori de țară azi se-ngemănează
În purpura din steagul tău, partid.

Viorel Cosma

La monumentul lui Aurel Vlaicu

S-a despicat în două cereasca rînduire,
Mirarea zguduit-a oceane de eter ;
Purtînd încredințarea Icarilor de mîine,
Aeronava ne trimite mesajele din cer.

Țîșnind plămada minții, prin haosul de aștri,
Ne-aduce mîngîierea visărilor din șoapte.
Cu revăsîte ginduri mîngîi acești pilaștri
Ce ieri durat-au podul imensei evadări.

Iar mîine cînd ornicul regulat al vremii,
Ne va găsi-n nacelă, umili astronauți,
Vom proiecta în vraja splendorilor eterne
Imaginea lui Vlaicu, eternul călăuz.

Rodica Picu

CENACLURI
DIN JUDEȚUL GORJ

Chindie

Lumină, lumină
Spre recea retină,
Coboară aproape
De grelele pleoape,
Precum o solie
A lumii-n chindie.
Vin ploile, doamnă,
Piane de toamnă
Sunînd în neștire
Prin vechi cimitire,
Pe cruci înclinate
Spre eternitate.
Ascultă-n amiază.
Cum octombriază,
Cum zice-a dezastre
În prejmile noastre !
Ci-n șoaptă de seară
Apune-te iară,
Că-n marea ninsoare
Ne munți și ne mare.

Ioan Cănăvoiu

* * *

Umblînd desculț
și cu tălpile brăzdate
nici nu e de mirare
că vreo cîteva boabe de grîu
au încolțit într-ascuns.
(Cînd bate vîntul le simt unduindu-se prin vene)
iar foșnetul lor
mă face să cred
că sîngele meu se pîrguiește.

Gh. Bogorodea-Dobroiu

Desen de Sabin Ștefănuță

Patrie

Diminețile tale
de lumină încărcate
și de imensele cîrduri
de porumbei
ce despică bolta înaltă
a cerului
și în fîșii albastre
o coboară în riuri.
Neliniștit, mă strecor
lîngă pieptul cîmpiilor
și le sărut.
Aurul soarelui
se mută în spice...

Nicolae Căpățînă

Joc

Hai, hai să schimbăm rolurile,
Eu sînt băiatul, tu fata.
Lungește-ți părul, trebuie să fie lung,
Cît mai lung ca o rază de soare.
De ce te miri ?
Eu le-am furat pentru tine din soare
Ochii lasă-i la fel
Îți stă bine cu ei așa.
Am senzația citeodată că mă privesc două lacuri
din munți.

Nu te mișca. Adună-te toată.
Vezi să nu uiți ceva acasă
Zîmbetul acela firesc care aduce soarele.
Ne vom plimba pe curcubeu
Și eu îți voi prinde în păr garoafe.
De ce te miri ?
Am o seră imensă pe soare
Mîine... poimîine... îți vei scutura părul,
Și pămîntenii vor primi o ploaie de garoafe.
Apoi va apărea curcubeul.
Eu și tu două culori paralele.

Florentina Trăistaru

Nu-i dat oricui

1.

Nu-i dat oricui să trăiască un sfîrșit de secol,
să pui oglinda în ochii lumii, să stirnești
turme de inorogi cu bătaia ei —
fragile butoane, ecrane de computer
distribuie permanent dreptul la viață,
cad teorii, se subțiază tratate,
în sute de specii orhideea
se produce în laborator...

2.

Risul pădurii scormone somnul apelor,
se mișcă greoi ; din umbrare,
din rariști de fag,
putregaiul incendiază.

Vin pe aleea de marmoră a salcimului,
cerul își aruncă în ochiuri de ape
Cloșca cu pui, și șerpi
visează în scorburi solitudinea lunii...

Zinu Milculescu

Douăzeci de ani

să ai douăzeci de ani
traversați de o lamă lucioasă de vînt
copilăria tremurînd într-o poză uitată
învîrtită pe degetul ochiului simplu
douăzeci de ani
și polenul vînat pe călciiele ierbii
să ai și să crezi într-un corn de cometă

Ștefan Melancu

Veșmînt ars

Noaptea arde pe rug
veșmîntul meu de copilărie
de dor ne-mpăcat mă usuc
pentru-o altă vecie

Inundată de ploi
cu miros de cer și rășină amară
tristețea umbrelor în doi
dă-n seară

Lili Floroiu

teatru **t**

Rugăciune pentru un disc-jockey

„Rugăciune pentru un disc-jockey" de D. R. Popescu, în premieră absolută la Teatrul Dramatic Galați, încheie strălucit această stagiune bogată, de altfel, în realizări. O fericită conjuncție a unui text original cu discernămîntul și disciplina unui regizor de remarcată pregnanță care este Nicolae Scarlat. Pledoarie în favoarea toleranței și a justei măsuri, piesa se vrea totodată și o **ars poetica** a creatorului în genere, aparent sustras determinărilor obiective și, prin urmare, intratabil după modelul abstractei productivități. Sterilitatea sa prezentă poate fi un purgatoriu moral, dar, la fel de bine, un infern, unde responsabilitatea celorlalți e împărțită, însă nu, cum se întîmplă de obicei, și împărtășită. Parafrazînd, „infernul sîntem noi" pare să spună dramaturgul, cei care intrați în angrenajul de rotițe al interesului, ne refuzăm dreapta — libera — privire și, odată cu ea, plenitudinea injustificabilă (în sens practicist) a naturii umane. Astfel, crima cotidiană ar putea deveni normă dacă n-ar exista licărul viu și amintirea acestei mereu sacrificate candori. Singura, în fond, cu adevărat creativă, fiindcă ea reprezintă deschiderea maximă spre lume, necircumstanțiată încă de calcule și veleități. Disc-jockey sau „cel care cîntă prin ceilalți" este, aici, și un protest la adresa pretențiilor orgolioase ale „soliștilor" de categorii disperse. Teatru politic, piesa lui D. R. Popescu folosește metafora poetică într-un mod pe care îl vom numi ex-centric, în miezul lumii sale stînd pasiunea ideologică. Tonuri tari, uneori vădit tranșante, care reduc scena la un spațiu de intrări și ieșiri. Universul șantierului, mijloc și modalitate de semnalizare, este de asemeni ex-centric, deschis, refractar localizărilor rigide. Tensiunea spre cosmic nu întîmpină însă întotdeauna rezistența materialului uman, delivrîndu-se uneori de jocul întîmplărilor, care rămîne undeva în umbră. Teribil, adevărul ar trebui să aibe astfel ascuțișul unui bisturiu.

Regizorul Nicolae Scarlat a adoptat o strategie dublă, în care drama și mitul comunică și se întrepătrund. Fără să se complacă în dihotomia scandării, propulsînd aspectele dure ale ideii în planul mai fragil al omenescului. Acordînd, prin urmare, replica la circumstanțele fenomenale chemate s-o reprezinte și s-o delimiteze. Rezultatul este un spectacol pe deplin armonizat în toate compartimentele sale, cu deosebire în acela (lucru mai rar la regizorii tineri) al interpretării actoricești. Și cu contribuția subtil integrată a scenografei debutante Daniela Codarcea, proiectanta unui decor de matură concepție, în care arbori descărnați dar amintind profiluri antropomorfe închipuie o vrăjită pădure a rătăcirii, care în final devin imponderabile lumini. Și cu muzica feerică și evocatoare a lui Nicu Alifantis. Trupa Teatrului Dramatic Galați își dovedește, acum și aici, bănuitele disponibilități. Excelenți prin adecvare și profesionalism, actorii Dan Andrei Bubulici și Mitică Iancu realizează creații memorabile, care s-ar cuveni comentate pe larg. Precum și întreaga distribuție : Liliana Lupan, Vlad Vasiliu, Grig Dristaru, Ștefan Hagima, Aurelian Georgescu, Radu Gheorghe Jipa. Cu toții, agenți și produse ale unei reprezentații de prestigiu.

Valentin Dumitrescu

film **f**

Asaltul

Căldura, s-ar zice, e prea mare ca să mai suportăm și filme bune, incompatibile cu transpirația. Nu se mai refugiază nimeni în cinematografe nici de frig, nici de ploaie, așa că, pentru a atrage totuși publicul, sînt scoase pe ecrane toate divertismentele din ultimii ani, filmele mediocre, de duzină — mai ales la grădină, ca să nu se simtă mirosul de naftalină ; la grădini rulează *Robin Hood*, *Corsarul*, *Corupție pe autostradă*, *Scufundarea Japoniei*, *Sandokan — tigrul Malayeziei*, la care sînt de-ajuns titlurile ca să te bage în răcori. Vara, se vede treaba, viața nu merită luată în serios ca în restul anului, filmele pe care poți să le vezi pe ecranele Bucureștiului nefiind dintre cele pe care să ți le amintești și a doua zi; potrivit acestei concepții, memoria e și ea dăunătoare în zilele de caniculă, fiind preferate filme-ventilator, filme cu suspens care să-ți înghețe singele-n vine, filme-sirop, la concurență cu industria de răcoritoare; celor care nu pleacă în concediu li se oferă incredibile aventuri de două ceasuri, nu cumva să tinjească după cele douăsprezece zile petrecute la Căciulata; se oferă peisaj exotic de pe continentele în care viața e o adevărată aventură, precum și căi de locomoție pînă acolo : *Africa express* sau *Transamerica express*... Pentru firile mai pașnice rulează filme cu veverițe, ciini, și pisici aristocrate, iar pentru cele mai rebele filme cu haiduci, comisari, evadați, împușcături sub clar de lună și gentlemeni în Vestul Sălbatic cu stele în păr și lacrimi în ochi...

Televiziunea însă, sigură pe poziția ei cîștigate în casele noastre, mizînd pe înclinația spre sedentarism a societății contemporane, nu suferă de complexul căldurii, al prognozei meteorologice sau al concurenței cu străndurile și îndrăznește să programeze filme cu Catherine Hepburn și Spencer Tracy, cite un film ca *Regele Lear* jucat de Royal Shakespeare Company, cu Paul Scoffield în rolul principal... Dacă ar fi să ne luăm după rețetele divertismentului estival, după convingerile celor care pretind că știu ce înghite și ce nu înghite publicul vara, ar trebui să ne temem că, după asemenea filme, sîntem în pericol să ne deshidratăm de-a binelea...

Netulburată de prejudecăți, Televiziunea programează chiar filme ca *Asaltul*, continuîndu-și programul de prospecție socială a lumii contemporane, criteriul nefiind nici aici cel artistic... Preferăm totuși asemenea filme, chiar dacă nu sînt cu mult peste nivelul unui documentar în care vedem de vreo douăzeci de ori cum vine și cum pleacă pe poarta uzinei personajul principal. Lumea Siciliei contemporane, văzută fie și prin ochii unui psiholog, ale cărui prejudecăți științifice sînt cel puțin tot atît de grave ca și cele ale lumii primitive în care a nimerit, ne lasă măcar să bănuim o mare neînțelegere — vorba regelui Lear care prin harul lui Shakespeare glăsuia : „Nevoia / Ne-nvață repede să prețuim / Și lucrurile cele mai umile".

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Emisiuni dedicate artelor

Aceste emisiuni, așa cum se prezintă ele în fapt, au cu precădere un rost informativ, de ghid cultural, acela de a consemna fapte semnificative din viața artistică, de a orienta atenția și interesul publicului ,de a indica reușitele și de a contura harta mozaicată a manifestărilor culturale. Emisiunile ultimei perioade au privilegiat artele plastice, lucru firesc, acordînd un spațiu larg evenimentului care a marcat acest domeniu. O emisiune deosebită a fost și cea realizată de Marilena Rotaru la „Jocurile latinității" de la Avignon.

Prezența criticilor este totdeauna binevenită și ridică nota de interes a acestor emisiuni, deși condiția comentariului critic în astfel de situații nu este de loc ușoară și nu toți se pot adecva la rigorile sale. Se cer caracterizări succinte, pregnante, exacte și accesibile, evitînd formulările banale, dar și prețiozitățile, toate acestea într-un timp care nu-ți permite să desfășori demonstrații ample. Am urmărit într-o emisiune recentă două cronici : Eugen Simion a prezentat ultimul volum de versuri al lui Adrian Păunescu într-un limbaj critic moderat, cu enunțuri expresive, sintetice ; într-o altă formulă critică, Ion Frunzetti a prezentat expoziția lui Ion Pacea, făcînd o caracterizare de fin cunoscător al domeniului, dar cu un iz teoretic mai apăsat, într-un limbaj savant și criptic pentru o mare parte a telespectatorilor.

Remarcînd utilitatea și realizările emisiunilor de acest profil, observația pe care vreau s-o fac este aceea că, efortul notabil al redactorilor de a acoperi „suprafața" artelor imprimă, uneori, emisiunilor o privire „par avion", creează impresia că aparatul de filmat indică neutru unele forme de relief, întocmind un inventar al lor, o imagine panoramică deci, și nu una critică. Recomandările „agendei" culturale ocolesc, prea adesea, perspectiva critică, sînt făcute într-o formă accentuat publicitară, care nu angajează responsabilitatea unui „punct de vedere". Meritorie mi s-a părut, de aceea, cronica lui Florian Potra la ultimele premiere cinematografice, deoarece cuprindea și serioase rezerve critice asupra filmelor respective.

Un alt deziderat ar fi prezența dezbaterilor de idei și a confruntărilor de opinii în cadrul acestor emisiuni. De asemenea, nu cred că e necesar ca rubricile să fie puse sub emblema unor titluri pompoase. În ceea ce privește interviurile, acestea rareori depășesc formulele convenționale ; întrebări de genul „de ce scrieți ?", „definiți-vă crezul artistic ?", deși par generoase, primesc de obicei răspunsuri exterioare, neconvingătoare ; ele par niște somații adresate creatorilor de a-și aplica o efigie, un epitaf, de aceea mulți preferă, pentru a tempera zelul aparatului de filmat, să se păstreze în zona răspunsurilor validate, în siguranța pe care o oferă locurile comune.

Grigore Georgiu

atelier literar
poșta redacției

FL. LUP : Exerciții de început, încercări modeste, nesigure, neinteresante, fără perspective.

C. MELINTE : V-ați schimbat, într-adevăr, e mult mai bine și se poate prevedea că veți face treabă în literatură. Există, însă, o primejdie foarte gravă, pe care trebuie să v-o semnalăm subliniat de la bun început : prea multe floricele și bibiluri, aglomerate, insistente, dubioase uneori (ca într-o cronică de fotbal din „Sportul"...) ; de asemeni, o inclinație, nu mai puțin îndoielnică, pentru melodrama de cromolitografie și fapt divers. Împotriva acestor primejdii, un singur leac : lectură multă, de calitate, cu insistențe studioase, în vederea formării unui bun-gust artistic mai sigur.

P. COVĂCESCU : Nu ne-au convins textele trimise, în mare parte tributare confecției neinspirate, neinsuflețite, efortului grafic meșteșugăresc, uscat, asertoric, lipsit de transparență și ecou. Nu lipsesc, însă, ici-colo, nici semnele care ar putea deschide o adevărată perspectivă lirică. Vom vedea mai clar în plicurile viitoare (care nu trebuie să depășească însă, 10—15 pagini).

G. TERZIU : Mai mult mimări și trucaje, într-un spațiu minor, de „cînd nimic nu ai a spune". Ceva (dar nu prea mult) în „Stop cadru", „Ars poetica", „La timpul viitor" III.

I. ORLEANU : Cam fantasmagorică, insuficient pregătită și motivată, dar relatarea nu e lipsită de calități. E cazul să continuați.

L. MEDIANU-IVAN (?) : Manuscrisele neiscălite nu se citesc și nu se păstrează (considerate fiind niște „produse" ale lipsei de bună cuviință, ca, de altfel, și textele ori semnăturile indescifrabile). Rețineți — dacă nu știați — un lucru elementar : indicațiile de pe plic (adresant, expeditor) sînt destinate exclusiv poștei (ca să știe unde trebuie dusă sau, la nevoie, înapoiată, scrisoarea). Orice alte indicații, comunicări etc. destinate adresantului și, în primul rînd, iscălitura — citeață ! — se cuprind în scrisoare și se introduc în plic, potrivit legilor, scrise și nescrise, ale bunei cuviințe, politeței, discreției etc. Vă dorim grabnică însănătoșire și toate cele necesare.

ASPIROS : Nu se văd semne de schimbare ; delirul verbal, imagistica artificială, „în doi peri", sînt încă predominante.

Desen de Mihai Gheorghe

R. WIELAND : „Creațiile" din tinerețe" sînt mult mai slabe decît tot ce ne-ați trimis pînă acum. „N-aveți voie să riscați prea mult" — ne spuneți. Nu știm ce înțelegeți prin asta, dar, acceptînd toate propunerile și invitațiile pentru „întîlniri directe", „întrevederi pe viu", „discuții pe text" sau, cum mai propunea cineva, „discuții socratice" etc., riscul cel mai mare ar fi să nu ne mai rămînă timp nici măcar pentru a citi manuscrisele care ni se trimit cu atîta generozitate și consecvență. Ceea ce — dacă e adevărat că vă interesează părerea noastră — ar fi oricum o pierdere. Nu ?

AL PRIBOIENI : Cîteva lucruri bune : „Și scriu poezie", „Astenie", „Glossă".

M. LUNCA : Încă vagi semne, pe alocuri, din care — părăsind un diletantism nonșalant — s-ar putea ivi într-o zi și poezie de-a binelea („Retrospectivă", „Toamnă", „Manole").

Gilana Tomcea, Adriana-Carmen : Sînt unele semne ; merită să insistăți. **Tie Manafu, Dumitru Maxim, George Papp, Gh. Scintea, Lia Nata, Ion Paul Munteanu** (pe viitor, texte dactilografiate), **Liviu Dan, V. Vidul. I. Ciorojanu-Drept, C.C. Drăganu, Agneza Grosu, Anton Gagiu, Ion Cloșcă, Dom Petric, Elena Buftea, Tei** (ceva în „Vînătoare", „În mare taină", „Requiem"), **I.V. Periam** (ceva mai bine, în „Răscruce", „Dorința"), **Roman Dacian** (texte dactilografiate), **Gh. Iosif** (mai bine, în „Ploaie", „Don Quijote, „Rostogolire"), **Gabriel Adam** (ceva mai bine, în „Război", „Cucerirea sufletului") : Nimic nou !.

R. Giorgioni, Punct, Daniela Matei, Nicolae Bârsan, Ioan Mașca, Ionel Pleșa, Anca Cioablă, Eugeniu Nistor, I.F. Oiște, Telu Tabacu, Mihai-Lucian Mihalache, N. Retează, Călin Daru, V. Condeescu, Emma Dorian, L. Grapan, 35 B, Toma Cornel, Alex.-Sergiu Iancu, Elena Tîrziu, Const. I. Panțiru, Virgil Nicart, Genel Rusoiu, Fl. A. Trașcă, Radu Vlaicu. S. T. — Neamț, I.O. Natan, S. C. Suceveanu, Toma Antonescu, Duvas, Virgil Iosif Ciocoi, Paul Visarion, Ariana Fumans, Crisanta Andreescu, Teo Florian, Z. P., Ion Roman. Ion Petrică-Vișanu, V. Topîrceanu, Ioan Botezatu, Elena Mincă, Constantin Dan, I. Mircea — București, Dorin Vrăjitor : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Poate e o fîntînă în jurul poetului

Poate în jurul poetului e o fîntînă
Căci luna multiplicat se-oglindește
Cu și mai multă lumină, pînă
O altă lună din adîncuri crește

E poate în jurul poetului lună
Căci mareele lasă cuvinte pe mal
Poetul se-apleacă și le adună
Cu mîini de cristal le pune în jurul inimii lui de cristal

Poate e o grădină în jurul poetului
(Mai e loc pentru mii de ipoteze)
O floare așteaptă pe alta împreună să înflorească
Oamenii mirosindu-le încep să viseze

ANA PARIA

Spre zori

Spre zori,
cînd pămîntul se deșteaptă din tandră moliciune
și aerul umed lasă pe obraji
picuri de rouă-nmiresmată,
mă înalț,
cu somnul în mîini,
ca dintr-o pădure fără privighetori,
fără asfințit,
să găsesc urma dulce pe care voi porni
în căutarea puiului de sălbăticiune
mai curat ca o rugă de prunc
scăldat în lapte.

GEORGIANA ROȘCA

Dați-mi înapoi

Dați-mi înapoi alergarea prin ierburi,
Cîntecul florilor de măr,
Ce limpezea cerul după ploaie,
Dați-mi-l.
Amărăciunea buruienilor rupte cu mîna
De la rădăcina porumbului,
Ce o puneam sub tîmple seara,
Unde mi-ați risipit-o
Cît am străbătut vețniciile din vis ?
Ochii fîntînilor
În care am furișat cîte o fărîmă de suflet
Ca să nu fure florile din ramuri,
Cu ce i-ați acoperit
De nu mai tresar salcîmii ?
Dați-mi-i înapoi.
Și tînguirea clopotelor
Ce-o încălzeam cu palma
Dacă sufletul vostru simte frigul
Fără rîsul meu de catifea,
Oameni !

IOANA CIOANCAȘ

Doica

Anexînd la dosarul existenței mele
(pe lîngă cîteva succese minore)
biletul de liberă trecere
prin orice fel de pădure,
pot spune răspicat.
că doica glorioșilor ani
ai adolescenței mele
a fost
visul.

TEODOR ROȘU

Desen de Raluca Grigorcea

Într-o grădină

Spre seară
revin obosit în grădină.
Aceleași fructe și ierburi
mă întîmpină blînd.
Flutură stins
steagul iederii vechi
pe credincioasele ziduri.
O frunză-n cădere
a rămas suspendată-n văzduh
peste urmele ripisite pe alei.
Niciodată nu va mai atinge
pămîntul.

Numai vîntul, la lumina confuză,
răsfoiește o carte uitată pe-o bancă.
Între pagina care coboară
și pagina care urcă
Ninive se pierde-n nisip,
se descoperă Troia.

Fericit mă așez sub miresme de flori
cu o minge de cîrpă în brațe.
Mîna care se înalță să-mi mîngîie fruntea
acoperă cerul.

NELU STANCIU

Și scriu poezie

Să scriu poezie, și scriu poezie,
Să-mi pot scoate banii pentru chirie,
Să-mi scot bănuții pe cafea și cerneală ;
Ce simplă, ce grea socoteală !...

Să scriu poezie, să nu se sfîrșească
Această poruncă diavolească ?
Să-mi tulbur vederea, pierzînd în zadar,
Rodul spre-a-mi fi o duminică doar ?

Să scriu poezie fără rost, fără rimă,
Posomorită, schiloadă, naivă, intimă ?
Să scriu, blestemat să nu cred în ce spun ?
Să scriu, pîn-oi fi aproape nebun ?...

Oh, cum bucur auzul cu rime
De suprafață, de adîncime !...
Oh, cît mă macin, cît sufăr de tare
Că mîna iubitei e plină de gheare !...

Și scriu poezie și nimeni nu știe,
Abia cîștig bani de cafea și hîrtie
Și scriu poezie și nimeni nu știe,
Și nimeni nu știe că scriu poezie....

ALEXANDRU PRIBOIENI

Nu doar pentru că te iubesc

Nu doar pentru că te iubesc
scriu acum despre tine,
nu doar pentru că ai ochii rotunzi
ca două felii de pîine,
dragul meu, nici n-am avut cînd să-ți spun,
tu ești o scară încovrigată
ca un semn de întrebare
și nu mă pot stăpîni să n-o urc,
să nu mă așez pe genunchii
și pe gîndurile tale,
pe gîndurile tale ca niște libelule albastre

Dragul meu, nici n-am avut cînd să-ți spun,
tu ești o bacterie descompunînd
nemișcarea în jurul tău
și nu mă pot sătpîni să nu te fixez o clipă
în parafina cuvîntului
și să te observ la microscop.
Dragul, meu, dragul meu,
eu nu doar pentru că te iubesc
scriu acum despre tine.

MONICA ZGÂRCU

Pagini din biografia revistei „Luceafărul"

Urmare din pag. a 8-a

St. Aug. Doinaș publică două balade : **Jucătorul de șah** (nr. 3, 1943) și **La porțile orașului** (nr. 5, 1943). Un fragment din prima definește faza baladist-cerchistă a lui Doinaș : „Era un timp cînd ne-ntîlneam în fiecare seară, / ploaia de pe pălărie picura pe umărul tău, / iar dimineața umbra inimii tale cădea asupră-mi / ca o frunză pe spatele lui Sigfried. / / Oamenii însă nu văd prin fum. Numai tu / de-acolo, de unde ești, împrăștie-l cu mîna, / scara cînd mă plimb cu fetița aceea, / care seamănă cu tine, care nu știe nimic..."

Mai semnează versuri : I. V. Spridon, Teodor Murășeanu, Ion Apostol Popescu, Petre Pascu, Ionel Olteanu, Mihai Nanu, Romeo Dăscălescu, Ion Frumosul (poet țăran), Al. Negură, Ioan Oana, Florin Dumitrana, Iosif Moruțan, Emil Zegreanu, Aurel Marin, Al. Jebeleanu, George Păun, Victor Felea (debut) ,Virgil Nistor (debut), Zorica Latcu, Dominic Stanca (debut), Vlaicu Bârna, C. Munteanu, Ion Sugariu, Letiția Papu, Mihaela Papilian, Ana Voileanu-Nicoară etc.

Proza e reprezentată mai ales de povestirile lui Victor Papilian (printre care întinse **Poveste de toamnă**), Ion Agârbiceanu **(Mitologie**, dedicată memoriei lui N. Iorga), Ion Maxim (debut), Ionel Neamțzu, Ion Vlasiu, Paul Constant etc.

În domeniul teatrului singurul autor e Petre Hossu cu piesele **Mirele** (nr. 7, 1943) și **Colindătorii** (nr. 2, 1944).

Lucian Blaga publică în nr. 1, 1942, un fragment din volumul său **Religie și spirit, Sören și marele său cutremur.** Profesorul D. D. Roșca (care devine unul din redactorii, începînd cu 1 ianuarie 1942, alături de Mihai Beniuc și de cei deja citați) scrie despre **Valori veșnice** (nr. 9, 1941), **Fond și formă în filosofie** (nr. 3, 1942), **Temeiuri filosofice ale ideii naționale** (nr. 3, 1943), **Idealul de viață** (nr. 6, 1943), **Europeanul Bărnuțiu** (nr. 4—5, 1944), **Lenin** (nr. 3—4, 1945). D. D. Roșca are și o polemică cu Cercul literar, după ce reprezentanții acestui grup publică scrisoarea-manifest dedicată lui E. Lovinescu, și mai ales după ce apare Revista Cercului literar, filosoful publică în nr. 1—2, 1945 al **Luceafărului** eseul **Oportunitate și oportunism,** îndreptat împotriva semnatarilor cerchiști, iar un număr mai tîrziu mai semnează un atac similar, la cronica mărunță.

În domeniul esteticii dezbate probleme metodice de o rigoare germanică sibianul, pe atunci, Al. Dima : **Relativismul estetic al d-lui E. Lovinescu** (nr. 2, 1941), **Asupra domeniului și constituirii științifice a esteticii** (nr. 10, 1942, la care răspunde, un număr mai tîrziu, Victor Iancu, vorbind **Despre natura valorilor estetice), Caracterizarea esențială a sculpturalului și picturalului,** fragment din **Problemele fundamentale ale esteticii** (nr. 9, 1943). Eugeniu Speranția publică un articol intitulat **Reflexiuni gnoseologice** (nr. 6, 1942), N. Mărgineanu scrie despre **Logica probabilității** (nr. 10, 1944) etc. Cronica literară e întreținută de tineri ca Grigore Popa, Vasile Gionea, Ion Negoițescu, ultimul semnînd, uneori, Damian Silvestru.

Printre contribuțiile lui Ion Negoițescu, citâm studiul **Esența poeziei lui Mihai Beniuc** (nr. 3, 4, 5, 1941) și cronica E. Lovinescu, **Aqua-forte** (nr. 1, 1942). La partea critică mai semnează Vasile Netea (despre Chendi), Ovidiu Drimba, G.C. Nicolescu, N. Balca, Victor Iancu, Grigore Popa, Victor Felea ; Ion Apostol Popescu scrie despre „folclorul ardelean" (nr. 2, 1942),

Un număr din revistă e dedicat împlinirii a 40 de ani de la apariția primului **Luceafăr,** din 1902. În sumar, e semnificativ articolul lui Octav. C. Tăslăuanu despre **Ce să urmărit Luceafărul ?** ; răspunsul : „Temelia activității noastre a fost ideea națională !" Tot despre vechiul Luceafăr vorbește A. P. Bănuț (care semnează, dealtfel, și în alte numere). Mai scriu tot despre această temă Olimpiu Boitoș **(Din laboratorul literar al lui Goga),** Victor Papilian **(Sensul politic al „Luceafărului")** și D. Popovici despre **Mesianismul poetic în opera lui Octavian Goga,** de reținut ideea ultimei contribuții: „În poezia lui Octavian Goga concepția se realizează sub polul opus (lui Blaga — **n.n.**) : trecutul este smuls din cadrul său temporal și încadrat prezentului, cauză și efect se desfășoară astfel în același ritm și consumarea lor simultană și actuală se celebrează pe coarda puternic instrunată".

Trebuie să se țină seama că revista **Luceafărul,** în seria nouă, apare paralel cu alte reviste sibiene, printre care **Saeculum** a lui Blaga și **Revista Cercului literar,** ambele excelente. După dezidența grupului cerchist (în 1943) dispar din coloanele **Luceafărului** și colaboratorii tineri de valoare care au, în 1945, revista lor.

Cu toate aceste sinuoase itinerarii, cu unele concesii făcute literaturii de război, cu mici rabaturi la adresa esteticii, noua serie a **Luceafărului** a avut rolul de a întreține o conștiință fermă a unității naționale, într-un moment de răscruce, și de a găzdui pe scriitorii transilvăneni refugiați la Sibiu. Noua serie poate fi, fără greșeală, considerată continuarea unei tradiții, acum, între 1941—1945, rolul lui Goga jucîndu-l prozatorul, pe nedrept neglijat, Victor Papilian.

Urmare din pag. 1

eternității își trage puterile tocmai din neîntrerupta, am spune, din anteica ei legătură cu solul vieții literare. Trebuie deci să observăm numaidecît că amintitul caracter de organism deschis, profund sensibil la mediul literar-artistic ambiant al publicației literare, în plan strict practic este dovedit mai ales de modul în care se desfășoară colaborarea, dialogul cu frontul celor mai tineri scriitori. Nu dorim să absolutizăm faptele, totuși, dacă ne e îngăduit, am formula următoarea idee întrucîtva paradoxală : pentru rațiunea ei de a exista, pentru dobîndirea personalității ei inconfundabile, o revistă literară este datoare să-și facă un titlu de glorie mai întîi din faptul de a fi descoperit, promovat și susținut tinerii scriitori, netezindu-le calea către consacrare și deabia după aceea din faptul de a-i avea colaboratori, sporadici sau permanenți, pe scriitorii deja afirmați. Sincer vorbind, la întocmirea bilanțului final, operație ce revine în cele din urmă judecătorului suprem și imparțial care, cum bine știm, nu este altul decît timpul, decisiva greutate o are tocmai acest aspect. Cînd ne gîndim la o mare publicație din trecut, constatarea că din rîndul colaboratorilor ei a făcut parte cutare sau cutare maestru de recunoscută notorietate ne emoționează fără doar și poate. În schimb, cît de ieșită din comun, generatoare de supreme și inanalizabile stări de spirit, de satisfacții intelectuale, apare împrejurarea că în paginile aceleiași publicații, cum se spune, și-au făcut ucenicia mai mulți sau mai puțini din respectivii maeștri ai scrisului ; că cele dintîi scrieri ale lor au fost primite cu solicitudine dar și cu discernămînt critic ! Că chestiunea are o asemenea majoră importanță o demonstrează realitatea că există reviste literare ce își asumă, deliberat, sarcina și, să recunoaștem, într-o bună măsură chiar riscul, de a-și concepe în așa fel programul de lucru, implicit profilul, încît atenția lor principală este îndreptată către tinerii scriitori.

Evident, atari inițiative își asigură posibilitatea de a obține rezultate cît mai bune, cît mai durabile în împrejurările în care ele capătă girul unui spirit organizatoric pe cît de suplu și de generos tot pe atît de eficient. Delimitînd problema la viața literară românească actuală, în acest sens, trebuie să arătăm că niciodată precum în epoca noastră, epoca edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, nu s-a acționat cu mai mult simț de răspundere, cu mai multă solicitudine, pentru a se crea condiții cît mai favorabile — și din punctul de vedere al activității revistelor — pasiunii tinerilor pentru creația literară. Dată fiind destinația ei aparte, de publicație căreia îi revine în chip expres sarcina de a avea permanent în atenție dinamica procesului de împroșpătare cu elemente tinere a frontului scriitoricesc, este lesne de înțeles că revista noastră, prin colectivul ei redacțional, a făcut și face eforturi continui a căror finalitate vizează transpunerea în fapt a acestui deziderat. Nu stă în intenția prezentelor însemnări să realizeze un bilanț general conceput din perspectiva „temei" în cauză. De altminteri, faptele sînt cvasiunanim cunoscute și, așa-zicînd, autorecunoscute. Sub un asemenea aspect, chiar în paginile acestui număr jubiliar al revistei cititorul va face cunoștință cu o seamă de dovezi, efectiv concludente. Socotim însă că e util să atragem luarea aminte și asupra a ceea ce s-a realizat ori s-a încercat a se realiza în ultimii patru-cinci ani. Nu e nici o exagerare dacă afirmăm, că în acest răstimp, acțiunea de descoperire și promovare a tinerilor scriitori a cunoscut o sensibilă intensificare. Menționînd în treacăt importantul aspect ce se referă la sprijinul susținut și eficient de care au beneficiat nu puțini dintre tinerii scriitori valoroși al căror debut editorial se produsese cu șapte-opt sau chiar zece ani în urmă dar al căror prestigiu de-abia acum se consolidează, sîntem, așadar, îndreptățiți să ne mîndrim cu un număr important de noi „descoperiri". Mai întîi, e necesar să arătăm că anualele premii literare ale „Luceafărului", în esență coincid cu tot atîtea lansări de nume noi în cîmpul literaturii noastre actuale. Și nu e întîmplător că o mare parte dintre deținătorii acestor premii au cîștigat încrederea editurilor, determinînd ori grăbind, astfel, debutul lor cu volume. Gabriel Chifu, Doina Uricariu, Marin Constantin, Ștefan Ioanid, Liliana Ursu, Patrel Berceanu, M. N. Florian, Valeriu Bârgău (poezie), Gabriela Adameșteanu, Ștefan Pîrvu, Areta Șandru, Letiția Vladislav, Mircea Diaconu (proză), iată o parte dintre scriitorii tineri ale căror debuturi editoriale au fost, credem noi, pregătite și prin paginile „Luceafărului". Nutrim speranța că, mai devreme sau mai tîrziu, lista de nume se va extinde, odată cu apariția primelor cărți semnate de criticii tineri, ale căror „voci", autorizate, sînt deja cunoscute din coloanele revistei noastre. Valentin F. Mihăescu, Artur Silvestri, Paul Dugneanu, Sultana Craia, Mihai Coman, Dan Alexandru Condeescu, Dan C. Mihăilescu, Dan Arsene sînt nume de tineri critici care, sîntem convinși, vor avea efectiv ceva de spus, în anii ce urmează, despre literatura română.

Sigur, ni se poate reproșa un anume optimism exagerat. Este știut că profețiile, mai ales în sfera artei, sînt extrem de riscante și, de aceea, în principiu, se spune că e recomandabil să evităm a le formula. Sîntem de acord, nici vorbă, cu toate acestea : dovadă că, mai mult sau mai puțin explicit, datele și aprecierile de mai înainte se circumscriu în perimetrul a ceea ce numim judecată critică de constatare. Nu ne ascundem însă deloc gîndul, emoționat și grav prin conținutul lui relativ indefinibil, că măcar în cîteva cazuri această judecată de constatare, mai curînd sau mai tîrziu, se va converti în judecată de valoare nu numai riguros argumentată ci și esențialmente pozitivă. Semnificativă este deci împrejurarea că paginile revistei noastre oferă teren unei asemenea nobile și tulburătoare... dispute.

Prezența celor mai tineri scriitori

● Simbătă, 8 iulie a.c., a avut loc ședința Consiliului de conducere al revistei „Luceafărul" în cadrul căreia au fost discutate, îmbunătățite pe baza propunerilor făcute și adoptate planul de acțiuni publicistice și materiale dedicate aniversării a 60 de ani de la făurirea statului național unitar român, planul dezbaterilor pe teme de cultură și artă pe semestrul al doilea, sumarul numărului dedicat împlinirii a 20 de ani de apariție a revistei. Au participat la dezbateri : M. Berza, Al. Piru, Daniela Crăsnaru, Ioan Alexandru, Grigore Hagiu, Aurel-Dragoș Munteanu, Mihai Ungheanu, Nicolae Dragoș.

● Editura „Junimea", Iași, str. Gh. Dimitrov 1, anunță că, pentru Concursul de debut în proză și în poezie pe anul în curs, se mai primesc manuscrise pînă la data de 1 august.

radio

r

Programe muzicale

Programele excelente de muzică simfonică pe care le putem urmări la radio atestă, fără îndoială, faptul că cei ce se ocupă de ele au nu numai competența profesională de rigoare, dar și o conștiință exemplară a misiunii culturale ce le revine. Dintre toate formele de mass-media, radioul rămîne (și după expansiunea televiziunii) instrumentul cel mai adecvat pentru transmiterea muzicii și a fost folosit ca atare de la bun început. În sensul acesta se poate vorbi, într-adevăr, de o tradiție. Cu toate imperfecțiunile inevitabile ale mijloacelor pentru înregistrarea și redarea sunetelor, radioul poate să delecteze prin transmisiile muzicale, poate să inițieze, să cîștige adepți, să rafineze gustul pentru muzică al unui auditoriu foarte larg. De altfel, dintre toate artele, muzica arta auditivă prin excelență, are cel mai mult de cîștigat din posibilitățile de propagare radiofonică. Comentariul plastic sau literar rămîne, în esență, un îndemn să te adresezi operei. Lectura la radio a unei proze, a unei poezii, a unui eseu informează — și poate trezi dorința să (re)citești cu ochi proprii. Dar la muzică s-ar ajunge mai greu. Nici un program de concerte nu ar fi în stare să concureze cu bogăția excepțională a fonotecii radio sau cu timpul pe care radioul îl poate dedica muzicii, iar sălile de concert nu pot, fatalmente, cuprinde decît o mică parte a melomanilor.

Privind în ansamblu emisiunile muzicale ale posturilor noastre de radio, e de observat că scopul lor este, firește, acela de a oferi muzica adecvată multor categorii de ascultători, ca și aceea de a informa, de a educa. În sensul acesta formativ, sînt remarcabile emisiuni ca „Invitațiile Euterpei", „Alfabetul muzical" de simbătă seara, „Casete muzicale duminicale". La aceasta din urmă, de exemplu, se aplică formula unui scurt comentariu înainte de a oferi piesa muzicală, se dau cîteva explicații și detalii atașante, care fac audiția cu atît mai vie. Nu ar fi rău ca ideea să se extindă și la alte emisiuni, la care de regulă muzica se transmite fără comentarii. Există emisiuni ca „Interpretul săptămînii" sau cele 30 de minute de muzică simfonică matinală pe programul II, care urmăresc un fir tematic săptămînal. Sau foarte interesanta „Tribună muzicală radio", cu caracter teoretic și informativ. Se observă grija de a face cunoscută muzica simfonică românească și muzica simfonică contemporană. În privința muzicii contemporane, poate nu ar strica mai multă insistență (fiindcă priceperea există!). Dintr-un gen de timiditate, muzica secolului nostru se refugiază de multe ori la orele cele mai tîrzii ale emisiunilor radio. „Auzul e mai lenes decît s-ar părea, se pliază cu greu inovațiilor timpului nostru, spunea undeva André Jolivet. Totul este ca, prin **educație**, publicul să dobîndească o ureche mai selectivă. Căci muzicienii de azi aduc în prim plan timbre și culori care se află într-o zonă confuză a muzicii clasice".

Printr-un bun dozaj, prin finețe și perseverență, prin metodele tradiționale, perfecționate în timp și încercarea de a îmbogăți, înnoi, alterna unghiurile de abordare, prin îndrăzneala de a inițiа și în lucrurile dificile ale acestei arte, radioul oferă foarte multor oameni un cîștig cultural neprețuit.

Ioana Ieronim

plastică

p

Vocația culorii

Există o oarecare obstinație a criticii de artă plastică de a trece peste „fapte" artistice petrecute altundeva decît în centrele urbane. Dacă un sculptor de renume — excelent sculptor, zgîrcit însă cu aparițiile publice — deschide, să spunem, o expoziție la Pitești (ceea ce s-a și întîmplat recent), singura șansă ca ea să aibă rezonanță este o mobilizare în etape succesive a cronicarilor eventual interesați. Sigur, ei nu pot fi omniprezenți, iar spațiul ocupat de articolele lor în gazete nu poate fi dilatat excesiv, fără riscul de a strica un oarecare echilibru. Un dulce oraș lîn Banat a fost invadat, acum cîteva luni, de artiști și critici, cu ocazia unei expoziții concepută în Capitală. Cine știe cîtă lume a mers acolo, crezînd că participă la trezirea frumoasei adormite ! Cei ce urmăresc asiduu ce se mai întîmplă prin arta noastră știu însă că exclusiv cu concursul artiștilor „locali" se organizează, în acel colț al țării, expoziții aflate la nivelul celor mai bune manifestări de pe Bulevardul Magheru și intrările sale laterale.

Propun, deci, să fim mai atenți cu ce se petrece la Deva, Hunedoara, Iași, Miercurea Ciuc, Oradea, Satu Mare, Craiova, Buzău și alte orașe mai mari sau mai mici, unde o pleiadă de tineri talentați se pregătesc să se confrunte cu ei înșiși. Printre acestе centre se numără și *Slobozia*. Aici se organizează, periodic, expoziții de o bună calitate, despre care în *„Luceafărul"* s-a mai scris. Expoziții ale unor tineri pictori și sculptori care deja și-au făcut un drum, și-au croit o anume reputație. Printre ei se numără și *Dan Minea* care la Muzeul de artă din acest oraș prezintă un ciclu de picturi și acuarele, în marea lor majoritate inspirate de peisajul Bărăganului. Minea are, neîndoielnic, vocația culorii. De unde descinde arta acestui artist modest și serios este ușor de văzut. Dar tot așa de ușor se poate vedea și că, în efortul de a se elibera de lecțiile artistice insuflate, el este pe cale să își contureze un drum personal. Cu practicarea unei picturi în care masele mari de culoare se desfășoară în voie, dominînd zone întregi ale compoziției — în cazul picturului nostru construită energic și cu simț al proporțiilor — cum ne-au obișnuit maeștrii consacrați, pe care nu mai este nevoie să-i numim. Nou este la Minea sentimentul degajat de acea inefabilă capacitate a artistului de a combina la modul său culorile și de a le integra ansamblului. O anume facilitate cu care își transcrie emoțiile încercînd să le împace cu rigoarea compoziției, pot crea impresia unei oarecare grabe. Dincolo de aparențe este intuibilă însă o trăire sinceră, o vibrație autentică în fața realului și un efort constant de aplicare a unor soluții, în procesul reprezentării, care să nu altereze conținutul trăirii. Faptul că Minea a asimilat atent lecțiile marilor noștri peisagiști, o dovedește și modul subtil în care întrebuințează acea extrem de pretențioasă culoare care este negrul. În destule compoziții acesta constituie dominanța ce determină un șir întreg de raporturi cromatice ce se alcătuiesc firesc, fără eforturi. Începutul acesta de drum al lui Minea trebuie salutat. Pe fundalul unei experiențe marcate de tradiție tînărul pictor vine cu accente personale demne a fi remarcate.

Grigore Arbore

muzică

m

„Qui pro quo"

Ni se pare că cele două concerte trecînd în revistă creația celor mai tineri compozitori-aspiranți sau atestați (adică membri ai Cenaclului Tinerilor Compozitori sau chiar proaspeți membri stagiari ai Uniunii Compozitorilor) concerte despre care s-a mai scris aici (Iosif Sava, „Luceafărul", nr. 27), au fost obiectele unui „qui pro quo". Cenaclul de curînd întemeiat a avut de „dat seamă" de activitatea sa în anul care s-a scurs și a inițiat deci aceste două concerte (cărora li se va mai adăuga unul, la toamnă) ca un fel de **producție de an școlar.** Or, la producție se prezintă și cel cu nota zece și cel cu nota șase. Spre deosebire de viața concertistică propriu-zisă, care presupune o răspundere deosebită atît a organizatorului cît și a semnatarului muzicii respective, producția are ca protagonist mai mult pe profesor, îndrumător, decît pe cel al cărui nume apare pe afiș. Nu ne mirăm deci să recunoaștem la audiție mîna unuia sau altuia dintre maeștrii consacrați. Spre ei trebuia de fapt să ne îndreptăm atenția. (Cu atît mai mult cu cît parte dintre lucrările prezentate erau chiar lucrări de școală, efectiv făcute în supraveghere directă).

Nu putem acuza de lipsă de răspundere pe compozitorul care își lasă programat, la o „producție", opus-ul scolar, căci rostul manifestării nu este de a da satisfacții depline de ascultător, ci să ne informeze despre starea pedagogiei componistice și, partial, despre **perspectivele** fiecărui autor — așa cum nu putem învinui pe studentul-pianist care atacă, în primul său recital, aceleași piese pe care, poate, cu cîteva zile înainte, le-a cîntat o vedetă internațională. Nu-i putem cere să vină în concert cu game. Și încă, să nu uităm, la douăzeci și patru de ani un instrumentist este mai aproape de deplinătatea formației sale decît un compozitor de aceeași virstă, iar, pe de altă parte, dreptul contactului cu publicul, drept asigurat astăzi aproape tuturor aspiranților interpreți, nu poate fi refuzat colegului lor, ucenicul compozitor.

Iar faptul de a fi reprezentat prin lucrări de școală — nu scrise în pripă, ci doar după propriile puteri — nu-l putem considera lipsă de răspundere. Este cert că unii dintre ei nu vor fi niciodată compozitori, dar cum vor fi aflînd ei asta, dacă nu expunîndu-și lucrările opiniei publice. Cu piese de sertar oricine se poate considera compozitor mare.

Două semne de întrebare puteau într-adevăr să suscite concertele cu pricina. Se va putea găsi, pentru cei afirmați, plasați mult peste medie, un mod real și propriu de încadrare în viața muzicală ? (Formula adoptată fiind numai suficientă pentru o producție, dar nu satisfăcătoare pentru concertistica propriu-zisă). Și, în al doilea rînd, acum cînd mijloacele de informare asupra tehnicilor componistice oricît de noi sînt mai la-îndemînă, nu se constată oare o diminuare a spiritului prospectiv întîm fiecărui creator de muzică, o escamotare a confruntării personalității cu problemele stilului ? Vom încerca să revenim asupra acestor dileme atunci cînd panoramicul va fi complet și se va putea întrezări mai bine viitorul.

Costin Cazaban

arhiva «Luceafărului»

Pagini din biografia revistei «luceafărul»

1902 — 1920

Înainte de apariția actualei reviste **Luceafărul**, a Uniunii Scriitorilor, deci înainte de anul 1958, au apărut peste 20 de reviste cu același titlu, unele cu o viață mai lungă și cu mare răsunet în cultura românească, altele simple foi culturale cu mai puțină rază de influență. Astfel, lăsind la o parte revistele școlărești cu acest titlu (una condusă de Ion Minulescu și Al. Gherghel, la Pitești, pe la sfîrșitul secolului trecut), în Biblioteca Academiei se păstrează peste douăzeci de periodice denumite **Luceafărul**, apărute în orașele Pitești (1888), Craiova (1890), Focșani (1894—1897), Galați (1897), București (1900), Budapesta — Sibiu — București (1902—1920), Buzeu (1904), București (1908), Pitești (1910—1911), București (1910—1915), Brăila (1911), Lugoj (1926), Brăila (1928—1930), Ploiești (1928—1929), Bordești — R. Sărat (1929—1931), Alexandria (1930—1931), Pitești (1936), Sibiu (1934—1945), Timișoara (1935—1941; 1943—1944), Cluj (1938), Ploești (1940) etc.

Nu toate erau numai literare; unele aveau subtitlul „literatură-artă-știință-politică", altele „revistă de cultură"; la acestea s-ar adăuga încă pe atîtea cu titluri ca **Luceafărul literar, Luceafărul Brăilei, Luceafărul de ziuă** etc.

În istoria periodicelor ce poartă acest nume eminescian (Eminescu și poemul său „Luceafărul" sînt cauzele declarate ale alegerii titlului) două au avut o importanță, am spune, de ordin național, în istoria politică și culturală a României: **Luceafărul** apărut la Budapesta în 1902 (cu redacții succesive, pînă în 1920, la Sibiu și la București) și **Luceafărul** apărut între 1941—1945 la Sibiu, într-o mare măsură continuatoare a primei reviste. Ne vom ocupa de fiecare pe rînd.

Luceafărul ce apare la 1 iulie 1902 este revista unui moment de entuziasm tineresc al studenților români de la Universitatea din Budapesta, grupați într-o societate culturală „Petru Maior", întemeiată încă de la 1862, avînd în conducerea ei pe Iosif Vulcan, redactorul fondator al revistei „Familia".

În ședințele Societății „Petru Maior" se dezbăteau cu asiduitate problema unei foi care să-i oglindească activitatea. La început, revista **Familia** a suplinit, datorită numai lui Iosif Vulcan, lipsa unei publicații studențești în limba română. În 1877, studenții români din Budapesta scot o revistă scrisă de mînă, pe care o intitulează **Rosa cu ghimpi**; fără un ecou deosebit pe plan literar sau pclitic această revistă manuscrisă își încetează apariția în 1894. Cu toate eforturile depuse de studenți, foaia mult visată nu poate să apară; se publică, în schimb, în 1901, la Gherla, un **Almanah**, tipărit cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la înființarea Societății.

În 1902, cînd apare primul număr al **Luceafărului**, studenții germani și maghiari din fostul Imperiu habsburgic aveau revistele lor; cei români luptau cu mari greutăți materiale: oficialitatea nu-i ajuta, majoritatea membrilor Societății „Petru Maior" erau săraci. Acești tineri români aveau însă un entuziasm nestăvilit și o viziune clară a unei atitudini, a unor idei-forță privind problema unității naționale.

Întîmplarea face ca un student, Aurel P. Bănuț, din Brașov, să se înscrie în ianuarie 1902 la Facultatea de Drept din Budapesta, aducînd cu el și o moștenire ce se ridica la cîteva mii de coroane. Brașoveanul, după ce ia legătura cu studenții din comitet, se hotărăște să-și pună toți banii la dispoziția societății, pentru tipărirea viitoarei reviste.

În 11 mai 1902 se stabilește (în comitet) ca revista să poarte titlul eminescian **Luceafărul** și se încheie contractul de editare cu Dimitrie Birăuțiu, proprietarul tipografiei **Poporul român.** Primul număr apare la 1 iulie 1902 sub conducerea unui comitet alcătuit din Alexandru Ciura, șef redactor, A. P. Bănuț, editor și redactor responsabil, Octavian Goga, Ion Lupaș, Ion Montani, Dionisie Stoica, Ion Lapedatu, Vasile E. Moldovan, Sebastian Stanca, G. Zăria. Revista are o apariție bilunară și se subintitulează „revistă literară". Pentru a o impune și pe planul prezentării artistice, studenții români își tipăresc revista pe hîrtie velină groasă.

Articolul-program e scris de Al. Ciura, îndemnînd, mai ales, pe transilvăneni să se manifeste în paginile revistei, publicația jucînd și un rol în afirmarea culturii naționale. Răspund invitației Aurel Ciato, Elie Dăianu, Ilarie Chendi, Ion Pop Reteganul, Octavian Goga, Octavian C. Tăslăuanu ș. a.

Ca să oferim o explicație a condițiilor și a climatului în care a apărut **Luceafărul** de la Budapesta, ar trebui să facem apel la excelenta bibliografie monografică, întocmită de Mihail Triteanu **(Luceafărul,** 1902—1920, Indice bibliografic analitic, Ed. Enciclopedică, 1972), la care facem cuvenita trimitere, mulțumindu-ne la explicația dată de Octavian Goga în 1912, în revistă, la împlinirea unui deceniu de apariție: „În viața literară [a Transilvaniei] apatia se simțea și mai mult. Talente creatoare nu erau. După plecarea lui Slavici din Ardeal și după lumina orbitoare a geniului lui Coșbuc, în literatura ardelenească se făcuse o tăcere, care trăda ceva din admirația și din sfiala ce trezește, totodată, ivirea pe orizont a personalităților excepționale.

Prin foiletoanele ziarelor mai înjgheba cite un tînăr strofe eminesciene, ori îngăima după formele noului maestru, în vreme ce **Familia** din Oradea, confecționată de bunul Iosif Vulcan, venea în toată simbăta cu bucuriile ei inocente pe seama fetelor bătrîne [...].

În vremea asta de ananghie s-a zămislit ideea înființării unei reviste literare la Budapesta [...]. Era ceva din goana după ideal, din visurile nopților înstelate, din toate înfrigurările tinereții, în coloanele neîndeminatice ale revistei care pornea la drum cu amintiri din umbra satelor, cu povestiri din zbuciumul vieții studențești, cu pseudonime ce dezgropau nume de regi asirieni..." (Octavian Goga, **După zece ani, Luceafărul,** an XI, nr. 1, 1 ianuarie 1912, p. 1).

Din cuvintele lui Goga reiese ideea unui suflu nou, înviorător ce însuflețea pe tinerii redactori ai **Luceafărului,** în 1902, într-un moment de sincopă a literaturii transilvănene, după strălucirea lui Coșbuc; era tăcerea dinainte de apariția unui alt mare poet, putem observa noi azi, Octavian Goga. **Și Luceafărul** a contribuit efectiv la impunerea lui Goga.

În toamna anului 1902, după întoarcerea studenților din vacanță, **și** după apariția cîtorva numere din revistă, în sînul comitetului de redacție se precizează două curente:

1) Un curent de opinie tradiționalistă, un fel de semănătorism regionalist, coincident și sincronic celui din țară, reprezentat prin A. P. Bănuț, Dionisie Stoica, Sebastian Stanca;

2) Un curent, am zice, modernist, neregionalist, care cerea ca revista să fie scrisă la nivelul estetic al literaturii din țară, unde se produsese o evoluție mai substanțială a limbii literare. Susținătorii acestei orientări, în frunte cu Octavian Goga și Oct. C. Tăslăuanu, cereau ca literatura din Transilvania să fie tradițională numai în sensul de a urma și a completa eforturile unor publicații anterioare (ca **Foaia pentru minte** a lui Barit, **Familia** lui Iosif Vulcan, **Tribuna** lui Ion Slavici) de a se sincroniza pe plan estetic cu nivelul cel mai modern al literaturii române; retragerea regionalistă, sub pretextul originalității expresiei, devenea o frînă și în lupta pe care și tradiționaliștii o duceau pentru realizarea unității naționale. Goga susținea că lupta pentru Unire trebuie dusă pe toate planurile și Unirea trebuie realizată mai întîi pe plan spiritual; **Luceafărul** urma să devină o revistă prin care să se întărească conștiința unității naționale.

E de la sine înțeles că ideile grupului lui Goga s-au impus și, în 1903, **Luceafărul** are ca formulă o altă concepere: Octavian Goga, redactor responsabil, Al. Ciura, șef redactor, A. P. Bănuț editor și Oct. C. Tăslăuanu, secretar tehnic În realitate, Goga și Tăslăuanu încep, de la această dată, să facă revista. Redacția se mută, după nr. 3, la locuința lui Goga, A. P. Bănuț se retrage din comitet, iar proprietar-editor devine Oct. C. Tăslăuanu.

Începînd cu al doilea an de apariție conducerea revistei selecționează cu mai multă severitate textele primite și atrage noi colaboratori printre studenții români din alte capitale europene ca și printre tinerii din țară: Vasile Pârvan, George Murnu, Sextil Pușcariu, Zaharia Bârsan, Corneliu Moldovanu, Horia Petra-Petrescu, Maria Cunțan, Nicolae Iorga, Șt. O. Iosif, Vasile Goldiș ș.a.

În anul următor (1904) cercul colaboratorilor se mărește cu Duiliu Zamfirescu, Mihai Sadoveanu, Ion Ciocârlan, Al. Naum, Dimitrie Anghel, Enea Hodoș, Virgil Cioflec, A. O. Maior ș.a. Tot în acest an, Goga devine și proprietar al revistei prin demisia lui Tăslăuanu, demisie cerută de guvernul maghiar pentru motivul că ocupa și funcția de translator la Consulatul român. Din 1905 însă, Tăslăuanu revine și conduce singur revista; fostul comitet se desmembrase prin plecarea lui Octavian Goga, pentru specializare, la Berlin și a lui Al. Ciura, ca profesor la Blaj. Revista reușește să aibă tipografie proprie datorită generozității unui alt student brașovean, Mihai Popovici, care avansează suma de 5 000 coroane în acest scop. Pe lîngă tipografie, la ființă o mică editură în care sînt anunțate să apară volume semnate de Octavian Goga, Al. Ciura, Ion Agârbiceanu. Revista închină numere speciale unor scriitori ca Vlahuță și Coșbuc.

Din 15 oct. 1906, **Luceafărul** își mută redacția la Sibiu, iar din 1909 Octavian Goga se retrage din comitet.

Începînd cu perioada sibiană, perioadă de evidentă stabilitate, **Luceafărul** devine, ca sferă de preocupări, o revistă a întregii țări. Se adaugă noi colaboratori: Cincinat Pavelescu, A. D. Hertz, George Rotică, Aron Cotruș, Liviu Rebreanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Emil Gârleanu, Victor Eftimiu, Mihail Săulescu, V. Demetrius ș.a.

Între 1 ian. 1918—1 mai 1920, redacția se mută la București. Octavian C. Tăslăuanu e director, avînd ca secretari de redacție (din 1 ian. 1920) pe Nichifor Crainic și Alex. Busuioceanu. Cercul colaboratorilor e aproape altul; scriu acum în paginile **Luceafărului:** Lucian Blaga, Emanoil Bucuța, Artur Enășescu, Gib I. Mihăescu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Gala Galaction, D. Iov ș.a.

Cu numărul dublu, 8—9, 1 mai 1920, cea mai mare revistă modernă a Transilvaniei își încetează apariția.

Privită după șase decenii și mai ales discutată în raport cu revistele românești din epocă, **Luceafărul** trebuie scoasă din catalogarea simplistă și neraională de anexă ardeleană a Semănătorismului, **Luceafărul,** apărut odată cu **Semănătorul,** fiind o consecință a altor cauze și o emanație a unui alt climat; publicația lui Goga n-a apărut ulterior și ca o influență a revistei din țară. În multe privințe, **Luceafărul** s-a apropiat — ca orientare — mai mult de **Viața Românească** decît de **Semănătorul.** Pe plan teoretic este dominantă, la revista transilvăneană, ideea unității naționale, idee ce continuă alte idei similare mai vechi, susținute de foile lui Barit, Vulcan și Slavici.

Într-o istorie a presei literare românești, revista nu trebuie judecată prin scriitori mărunți — ce pot fi în mod coincident și semănătoriști — ci prin marii scriitori ce au activat aici: Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Mihail Sadoveanu și, în final, Liviu Rebreanu.

1941 — 1945

La 1 ianuarie 1941 **Luceafărul** reapare, ca **o serie nouă,** avînd un comitet de redacție compus din prozatorul Victor Papilian, profesor de anatomie la Facultatea de medicină din Cluj, acum refugiată la Sibiu, poetul și eseistul Grigore Popa și publicistul Olimpiu Boitoș. Apariția unei serii noi se datorește venirii unui număr mare de intelectuali clujeni refugiați — după Dictatul de la Viena, prin care nordul Transilvaniei era răpit în mod brutal și ilogic. Ideea unității naționale a vechiului **Luceafăr** de la Budapesta și Sibiu redevenea — printr-un act de nedreptate al istoriei — pregnant actuală și noua serie a revistei devenea o tribună de luptă, așa cum arată și articolul-program semnat de Grigore Popa: „Aprindem din nou vatra de foc a **Luceafărului** [...]. **Luceafărul** nostru își țese lumina din razele celui care altădată înfrățea inimile românilor din ruptele zări ale vitregiei politice".

Revista va contribui la reconstrucția „patriei largi, românești, peste hotarele timpului sălbatic". În încheiere Grigore Popa definea ca semnificație **Luceafărul** „născut din vatra satului ardelenesc și sub stema idealului național".

Colaboratorii revistei sînt intelectuali transilvăneni veniți de la Cluj, în frunte cu Victor Papilian, Lucian Blaga, D. D. Roșca, N. Mărgineanu, D. Popovici, Mihai Beniuc, vechi sibieni, membri ai grupării Thesis în frunte cu Al. Dima și Licu Pop, pentru cîtva timp tinerii grupați în „Cercul literar de la Sibiu" (Ioan Negoițescu, Șt. Aug. Doinaș), transilvăneni din partea de nord sau din alte părți etc.

Majoritatea articolelor, poeziilor și actelor apărute între 1941—1944 au tonusul revoltei și doleanței revendicative al lui Goga. Poeții de la Mihai Beniuc la Lucian Valea dedică poezii autorului **Oltului** pe care-l iau drept simbol al luptei lor. Iată un poem de Mihai Beniuc dedicat **Lui Octavian Goga:** „Vestite cîntăreț al jalei noastre, / Octaviane Goga din Ardeal, / Ascultă tu din cerurile-albastre / Cum plînge iarăși Oltul val cu val. // A-nstrăinării spornică omidă / În codrii noștri roade iar frunzișul / Și povestește numai de obidă / Spălînd mormîntul tău, cu lacrimi, Crișul" (nr. 3, 1941, p. 81). Beniuc publică aici și alte poeme pe care, ulterior, comentatorii le-au interpretat altfel. Astfel, poezia **Cîntec de primăvară,** apărută în nr. 2, mai 1941, se referea la răpitorii Transilvaniei de Nord și nu la oprimarea în general a muncitorilor sau a țăranilor, și al doilea simbol posibil, fără discuție: „În zadar vă zbateți și asudă / Fruntea voastră palidă ca ceara ! / Nu puteți, degeaba-i orice trudă / Să legați cu lanțuri primăvara". Aici se publică un poem care nu mai apare în sumarele culegerilor definitive din poezia lui Mihai Beniuc; textul este semnificativ pentru momentul acela: „Ca spicele de grîu în vînt să miște / Țăranii cete, cete și să ceară / Ca freamătul ce stă furtuni să iște / Să fie iar stăpîni pe-ntreaga țară!... / [...] / Iar de va fi să nu putem răzbate / Cu valul nostru zidul de mișei, / Făcîndu-mi-l pe dracul frate / Vom răsturna Carpații peste ei!"

Același ton (cu nuanțări de temperament) are și poezia celorlalți poeți ca Gherghinescu-Vania, Petru Bucșa, V. Copilu-Cheatră, Iosif Moruțan, Grigore Popa, D. Danciu, Virgil Sotropa ș.a.

Nuanțările țin de fiecare poet în parte ; Grigore Popa, în ton blagian, scrie în nr. 3/1944 : „Cine te-a ales să fii / Vamă de ginduri pustii, / Fără cîntec, fără slavă / Tristă graniță bolnavă..."

Dar poezia publicată de noua serie a **Luceafărului** are și o altă tematică; Ioan Negoițescu scrie chiar în nr. 1, 1944, un poem modern de război : „Prin aerul spart de obuze, frigul / străbate. E încă miros / de viață în singele verde, cleios. / Pasărea luptei se destramă / în noaptea amară / picură singele sfînt / din steaua polară." **(Prin aerul spart de obuze).**

Continuare în pag. a 7-a

1958 — 1978

La 15 iulie 1958 apare seria nouă a **Luceafărului,** ca organ al Uniunii Scriitorilor. Colegiul de redacție e format din: Mihai Beniuc (director), Dan Deșliu, Mihu Dragomir (conducătorul efectiv al redacției), V. Em. Galan, Sivian Iosifescu, Aurel Martin, Aurel Mihale, Perpessicius, Titus Popovici, Tiberiu Utan, Haralamb Zincă.

De la început revista a fost proiectată ca un periodic destinat îndrumării și publicării tinerilor scriitori, după cum se și declara într-un editorial **(Prolog)** ce ținea loc de program : „Ne adresăm în primul rînd tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum sau se vor afirma". Noua serie a **Luceafărului** continua, desigur, la un alt nivel, revista **Tînărul scriitor** (condusă în ultima ei fază tot de Mihu Dragomir). Ca proiect, ca rubrici, ca structură, publicația ce avea să poarte numele eminescian al revistei lui Octavian Goga, a fost gîndită de un grup de scriitori în frunte cu Mihu Dragomir ; cîteva rubrici subliniază în mod expres intenția de a promova **(Dintre sute de catarge,** susținută de Mihu Dragomir și de Dan Deșliu, **Steaua fără nume)** și de a îndruma **(Mic dicționar poetic, Măiestria literară, Pagina elevului)** pe tinerii scriitori.

În primul număr semnează Tudor Arghezi (o **tabletă** memorială despre primul număr al **Bilețelor de papagal,** apărut cu trei decenii mai înainte). Perpessicius (o nouă serie de „mențiuni critice", serie începută în **Tînărul scriitor),** Tudor Vianu (un salut), Marin Preda (o nuvelă), Al. Dima, Nina Cassian, I. D. Bălan, Augustin Z. N. Pop, Emilia Milicescu, Aurel Martin, Al. Oprea, Marin Bucur, Mihai Gafița, Teodor Vârgolici ș.a.

O antologie posibilă a revistei va reține multe articole, poeme, proze, dar cea mai interesantă analiză a paginilor dintre 1958—1962 s-ar referi la două rubrici aparent periferice, rubricile debuturilor. Astfel la rubrica **Dintre sute de catarge** (în fond la „Poșta redacției"), se dau răspunsuri favorabile și sînt publicați poeți necunoscuți la data aceea : Damian Ureche, Ilarie Hinoveanu, Constantin Abăluță, Nicolae Stoe, Teofil Bălaj, Ioan Alexandru (i se cer versuri originale ; poetul se prezentase cu o traducere din Sully Prudhomme), Zeno Ghițulescu, Dim. Rachici, Victoria Ana Tăușan, Paul Tutungiu, Laurențiu Ciobanu (Dan Laurențiu), George Boitor, Nicolae Neagu, Platon Pardău ș.a.

La rubrica **Steaua fără nume** sînt prezentate în primul număr poetesele Aurora Contescu și Constanța Buzea. Un catren al Constanței Buzea **(Fuga)** se păstrează și azi cu o prospețime neoclasică : „Ieșind din ciești cu ochii către soare, / Lăsîndu-ți părul dus de vălurele, / Nu s-ar întoarce Dunărea să spele / În urmă două pînze de-nserare". În numerele următoare, la aceeași rubrică, sînt prezentați : Ion Cringuleanu, Adrian Munțiu, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu. Din ciclul de debut al lui Adrian Păunescu cităm un fragment din poemul **Tinerețe :** „Coloane sînt în fiecare vis / Al tinereții noastre luminate. / Din aliajul său de romantism. / De bărbăție și de gravitate". **(Luceafărul,** an IV, nr. 6, 15 martie 1961).

În alte rubrici sînt antologate versuri de poeți studenți (Darie Novăceanu, G. D. Vasile, Romulus Guga), de poete tinere (Ana Blandiana, Constanta Buzea, Victoria Ana Tăușan, Florența Albu), de poeți din diverse localități : Mihu Dragomir face și un bilanț al poeziei tinere.

Din sumar reținem cicluri masive de poeme semnate de Mihu Dragomir, Nina Cassian (o parte din vol. **Spectacol în aer liber),** Constanța Buzea, Violeta Zamfirescu, Victor Tulbure ș.a. Fănuș Neagu publică proză **(Copacul și umbra, Ningea în Bărăgan).** Scriu reportaje Stefan Bănulescu, Miko Ervin, Ioanichie Olteanu. Despre reportaj scrie Eugen Barbu. Mihu Dragomir publică o piesă inedită de Camil Petrescu, iar Ov. S. Crohmălniceanu un fragment din **Jurnal — 1944** de Ion Călugăru. N. Velea publică schița **Ochelarii cu împrumut** (an. II, nr. 22, 1959). Marin Sorescu scrie la **Pagina elevului** despre **Practica elevilor în cosmos** (fantezie 2300). Tiberiu Utan traduce din Agostinho Neto („Un poet luptător din Angola", **Luc.,** an IV, nr. 11 1961). Constantin Chiriță se manifestă ca înzestrat eseist („În căutarea esențialului", **Luc.** an. IV nr. 28, 2 dec. 1961). Geo Dumitrescu revine în actualitate ca poet publicînd poemele **Macarale la marginea orașului** și **Mina s-a oprit albă,** ultimul, la moartea lui Mihail Sadoveanu, Gh. Bulgăr semnează cronica limbii.

Între 1962—1968, **Luceafărul** este condus de Eugen Barbu. Structura revistei devine cu totul alta : din periodic de informare și mai ales de îndrumare a tinerilor scriitori, **Luceafărul** capătă caracterul unei reviste de creație literară, de atitudine și de polemică. Revista, și în această fază antiproletcultistă, se adresează tot tinerilor care debutează, publică și se manifestă ; redactorul-șef consideră atitudinea polemică drept un apanaj al vîrstei tinere și imprimă în mod programat colaboratorilor săi nervul polemic. La această școală se formează Adrian Păunescu. Rubrici ca **Accente, Note, Vitralii, Controverse, A propos de...** etc. ilustrează din plin această orientare.

Disponibilitățile, atracțiile, descoperirile primei faze a revistei se fortifică acum, se dinamizează, se modernizează, își găsesc un spațiu propriu. Dar sînt prezentați și poeți noi ca Ovidiu Genaru, sînt publicate primele cicluri ce atrag atenția din poemele lui Nichita Stănescu **(Epilog la lumea veche,** nr. 10, 1962), apar primele proze semnate de George Bălăiță **(Tatăl, băiatul și o zină de lut,** nr. 9, 1962), primele povestiri de Eugen Teodoru, Ion Gheorghe publică **Grivița din cîmpie,** reportaj, nr. 9, 1962 și **Balada țăranului tînăr,** an. V, nr. 22, 1962), sînt tipărite poeme de Ioan Alexandru, poemele de afirmare ale lui Marin Sorescu ; Dan Grigorescu semnează traduceri din poezia universală, Romulus Vulpescu traduce din Andrei Voznesenski, Z. Ornea semnează studiul **Antijunimismul lui Caragiale** (nr. 11, 1962) ș.a.

Un număr este dedicat lui George Călinescu (nr. 22, 1962), publicîndu-se un mare ciclu de poeme din **Lauda lucrurilor** și un interviu cu marele critic luat de Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru. În nr. 23, 1962, se publică piesa lui Lucian Blaga, **Anton Pann.** Eugen Jebeleanu traduce din Rafael Alberti. În numerele de început ale intervalului 1962—1968 pot fi reținute colaborările lui Octavian Paler, Gheorghe Tomozei, Ioan Grigorescu, Șerban Cioculescu („Cronologia vieții lui Caragiale") și, desigur, Eugen Barbu. Spre sfîrșitul perioadei apar cîteva rubrici fixe cu caracter mai general și mai puțin polemic **(Distinguo,** susținută de Vladimir Streinu, colaborator sporadic și al perioadei antecedente. **Note și contra note,** unde semnează Mihnea Gheorghiu). De reținut rubrica **Dicționar de literatură română contemporană** și **addenda** la acest dicționar unde activează de regulă critici și istorici literari, și, unde, cu mici excepții, nu se manifestă polemica.

Dintre povestirile ce au făcut, cum se spune, epocă, publicate în **Luceafărul,** citățm pe cele semnate de D. R. Popescu, Ion Lăncrănjan și Nicolae Velea. Ca reporteri se formează aici Mihai Stoian, Sânziana Pop, Romulus Zaharia. Cronicari eseiști și recenzenți literari sînt I. D. Bălan, Al. Oprea, Dan Hăulică, Eugen Barbu, Aurel Martin, Gheorghe Achiței, Dragoș Vrînceanu, Al. Piru, M. N. Rusu, Marian Popa ș.a. Cronica plastică e susținută de Mihai Negulescu, cea muzicală de Iancu Dumitrescu, cea dramatică de Dinu Săraru, cea sportivă de Eugen Barbu și Fănus Neagu.

Din iunie 1968 o echipă nouă conduce revista : Stefan Bănulescu (redactor șef), Gh. Achiței, Eugen Simion, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu (redactori șefi adjuncți), Mihai Ungheanu (secretar responsabil de redacție), la care se adaugă Adrian Păunescu și C. Țoiu. Noua echipă impune — pe plan temporal — și o nouă etapă. Au loc acum discuții mai puțin polemice, mai teoretice (deși uneori generalizatoare) și spre sfîrșitul intervalului (1970—1972), mai publicistice, sugerate și alimentate de o altă forță proteică a redacției, de Adrian Păunescu. Cercul rubricanților, pe perioade anume, este relativ fix. La început Mihai Ungheanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Dan Laurențiu impun fiecare o anumită turnură discuțiilor și eseurilor teoretice : prin critici la obiect, prin comentarii de evidentă polivalentă, prin implicații estetice, prin digresiuni ideatice etc. Din 1970 rubricile revistei devin, paralel cu orientarea anterioară, mai eseistice (Ion Caraion, Nicolae Manolescu, Al. Paleologu, T. Mazilu), iar din 1971 evantaiul critic se diversifică prin colaborările lui Ov. S. Crohmălniceanu, N. Balotă, Edgar Papu, dar se și produce o schimbare prin cultivarea serialelor nesemnate decît cu pseudonimul colectiv „Lector". Polemica propriu-zisă este redusă la minimum printr-o singură rubrică **(Punct și virgulă)** sau, uneori, anonimizată sub semnătura „lector". În acest răstimp, cronica literară este susținută, succesiv de M. Ungheanu, Dan Laurențiu, Eugen Simion și Nicolae Ciobanu.

De remarcat, în această perioadă, începînd cu nr. 16/1970, rubrica inițiată de Adrian Păunescu, „În fiecare săptămînă, Marin Preda răspunde la o întrebare", în care prozatorul își publică articolele și eseurile ce au devenit apoi **Imposibila întoarcere.** O inițiativă bine venită a lui Ștefan Bănulescu a fost publicarea unor numere compacte dedicate unui scriitor (un remarcabil număr a fost consacrat lui I. Budai Deleanu) și publicarea unor pagini documentare (Goga, V. Voiculescu, Vasile Pârvan ș.a.). Cronici (plastice, dramatice) semnează Grigore Hagiu, Ovidiu Constantinescu și Marin Sorescu : o interesantă rubrică are Nicolae Velea ; mai semnează cu oarecare regularitate, Barbu Cioculescu, Leonid Dimov, Sânziana Pop, Nicolae Ciobanu, Al. Ștefănescu, Radu Dumitru ș.a. Sînt comentate în prima urgență cărțile tinerilor de talent și funcționează o poștă a redacției diversificată : foarte colorată pentru proză (Fănuș Neagu) și estetă pentru poezie (Cezar Baltag).

Cu nr. 5 din 1972, conducerea revistei este asigurată de Virgil Teodorescu (redactor șef), de Georgeta Horodincă, S. Damian, Cezar Baltag (redactori șefi adjuncți) și Teodor Balș (secretar responsabil de redacție). Colaboratorii sînt foarte diverși, de la tinerii Dan Cristea, Adrian Isac, Norman Manea, la Gellu Naum, Mihail Petroveanu, H. Zalis, Petre Solomon, Ileana Vrancea, Sânziana Pop, N. Tertulian, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Z. Ornea, Lucian Raicu, Brunea-Fox, N. Ciobanu ș.a. Cronica literară e semnată de Nicolae Ciobanu căruia, după un an, îi sînt alăturați Florin Mihăilescu și Paul Georgescu. De remarcat **Jurnalul de lectură** al lui Mircea Iorgulescu și articolele de critică consacrate poeților (ca de exemplu eseurile micromonografice despre Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constanța Buzea, Aurel Rău ș.a.). Se acordă un spațiu rezonabil traducerilor din literatura universală. Revista, în general, devine mai receptivă în privința categoriei vîrstelor, nemaifiind în primă urgență o revistă a tinerilor.

Cu nr. 19/1974 revista e condusă de Nicolae Dragoș (redactor șef), Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție). Președintele Consiliului de conducere al revistei este, începînd din 1978, scriitorul Mihnea Gheorghiu. Ca structură, **Luceafărul** este în această fază curentă o publicație în care predomină tinerii scriitori, fără ca din acest criteriu să se facă o dogmă. În ultimii ani s-a ajuns la o rubricație oarecum stabilă cu cronici semnate în mod constant. Cronica literară este asigurată de M. Ungheanu căruia, în ultimul an, i se alătură Ov. S. Crohmălniceanu și Dan Cristea. Cartea de debut este comentată de Al. Piru și N. Ciobanu. Citva timp rubrica a fost susținută de C. Stănescu. Eugen Barbu a publicat aici o parte din „spiralele" sale dedicate poeziei contemporane. Eugen Simion publică, la „Fragmente critice", eseuri și articole care privesc și pe scriitorii vîrstnici. Mircea Iorgulescu scrie profiluri despre tineri. La rubrica recenziilor semnează cu destulă consecvență Dan Cristea, Paul Dugneanu, N. Baltag, Doina Uricariu, Valentin F. Mihăescu, Mihai Coman. Au rubrici, în diferite perioade, Ioan Alexandru („Jurnal de poet"), Nichita Stănescu („Respirării"), Nicolae Ciobanu („Retrospective"), Aurel Dragoș Munteanu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Gh. Pituț, Dumitru M. Ion, Marius Robescu Grigore Arbore, Ioana Diaconescu, Grete Tartler și, la început, Adrian Păunescu, iar în ultimul an Șerban Cioculescu. Două pagini (4, 5) sînt rezervate literatorilor tineri care sînt bine reprezentați. Sânziana Pop și Dorin Tudoran susțin rubrica de interviuri „Biografia debuturilor", Doina Uricariu și N. Mateescu — „Biografia cărților noastre". Rubrici de ecou se dovedesc „Tinerețea clasicilor". „Contemporanii noștri", la care semnează autori diverși, rubrica „Scrisoare către un tînăr prieten". Geo Dumitrescu susține săptămînal „Atelierul literar". Fănuș Neagu semnează „Cartea cu prieteni".

În etapa pe care o parcurge, la jubileul celor două decenii, revista se caracterizează prin sobrietate, printr-o ținută intelectuală a discuțiilor de literatură română și de cultură în genere, unele de amploare deosebită, ca acelea consacrate **Literaturii și Istoriei, Protocronismului și sincronismului** romanului contemporan, poeziei. Revista se ilustrează prin preocuparea de a fi prezentă în actualitatea literară și socială a țării. Cenaclul revistei, premiile anuale ale revistei acordate se constituie în modalități eficiente de descoperire și stimulare a tinerelor talente.

Luceafărul, în etapele pe care le-a străbătut, a răspuns unor necesități de atragere a tinerilor scriitori, de afirmare și de consolidare a talentelor, de sinteză a preocupărilor, de permanentă grijă pentru preluarea stafetei literare, afirmînd, în toate etapele, un dinamism ideatic, propriu epocii și vîrstelor tinere.

Emil Manu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
29
(847)
Sîmbătă
22 iulie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Premiile Academiei

Rostul unui premiu literar este să atragă atenția asupra lucrărilor literare de primă mînă și să răsplătească fie și numai moral, ca în cazul de față, pe autorii lor. Ele au rostul unor distincții care să pună ordine în producția literară a unei etape, să orienteze pe cititor către realizările de vîrf, să stimuleze pe scriitorii remarcați. Recentele premii literare ale Academiei Române, instituție de consolidat prestigiu de-a lungul timpului, întemeiată pentru sprijinirea și dezvoltarea armonioasă a culturii și științei românești, au meritul de a nu fi fost acordate după criterii restrictive ci de a se opri asupra unor scrieri literare diverse ca factură, fecunde în sugestii, emancipate de orice rigidități academice. În plus, cei premiați însumează trei generații succesive de literați, ultimul dintre ei cel mai tînăr fiind reprezentantul celei mai noi și mai promițătoare generații literare.

La poezie cărțile care au primit girul sobrei instituții au fost volumele de poezie semnate de Gheorghe Tomozei și Mircea Dinescu, Gloria ierbii, Proprietarul de poduri. **Primul este un poet descins din cele mai sedimentate și elevate linii ale liricii noastre de factură tradiționalistă. Versurile, de o fină lucrătură artizanală, deschise unei inovații supravegheate, destăinuie în autorul lor pe unul din cei mai surprinzători și mai avertizați minuitori de azi ai lexicului limbii române. Lecția argheziană, și nu numai ea, este însușită cu un devotament și o capacitate de asimilare care atestă vocația autentică. Mircea Dinescu, cel de-al doilea premiat, este și cel mai tînăr din grupul laureaților Academiei. El este un poet al marilor suavități și fragilități, un poet al protestului față de macularea naturii și a sensibilității umane. Poezia lui ridică „macii" la rangul de simbol și la demnitatea unor sfidătoare instrumente de luptă împotriva „fierăstraielor", cum cu petulanță observa recent un critic. Poezia cea mai tînără primește astfel o încuviințare și o încurajare care trebuie prețuită cum se cuvine.**

Constantin Țoiu, premiat pentru romanul Galeria cu viță sălbatică, **e un constructor riguros al romanului său, atent la text și subtext, la valoarea simbolurilor și sugestiilor prozei sale, hrănit atît de experiența prozei tradiționale cît și de a mai noilor ei tentative. Romanul său se distinge prin densitate, gravitatea meditației, elevația intelectuală, acuitatea psihologică. De altă factură este proza celui de-al doilea premiat, Mircea Horia Simionescu, din aceeași generație cu Constantin Țoiu. Cartea premiată este** Jumătate plus unu, **dar ea ilustrează factura cunoscută a literaturii lui Mircea Horia Simionescu, de inspirație caragialescă și urmuziană în egală măsură, împărțită deci între clasicism atic și vervă avangardistă. Această proză de ostentativă formulă nonconformistă, strict estetic vorbind, a fost prețuită desigur pentru ținuta ei intelectuală, pentru ironia ei indiscutabilă.**

Tot înnoitoare ca formulă este și piesa Ecaterinei Oproiu, Interviu, **legată mai curînd de curgerea reportajului decît de canoanele construcției dramatice, dar prin nimic inferioară dramaturgiei consacrate, lucru arătat de reprezentațiile** Interviului **care i-au dovedit audiența la public, prospețimea, justețea observației omenești.**

Vine la rînd critica, ai cărei doi premiați, Nicolae Manolescu și Eugen Simion, amîndoi ai generației astăzi de mijloc, au început să scrie cam în aceeași vreme și primesc amîndoi în același timp consacrarea premiului academic. Nicolae Manolescu pentru o scriere eseistică asupra unui scriitor român fundamental, Mihail Sadoveanu, Eugen Simion pentru o carte Amurgul idolilor **al cărui titlu de copertă este** Scriitori români de azi, vol. II. **Practic, e vorba mai mult de scriitori români de ieri asupra cărora criticul își spune limpede cuvîntul în maniera revizuirilor lovinesciene. Amîndouă cărțile premiate nu se conformează unor puncte de vedere anterioare ci, dimpotrivă, tind să instaleze puncte de vedere noi, antitradiționale, în legătură cu scriitori români de primă mărime. Concluziile lor critice exprimă atitudinea generațiilor mai noi față de valorile literare și, oprindu-se asupra acestor două cărți de critică, Academia se arată îngăduitoare cu libertatea de gîndire a criticii literare contemporane.**

Aceste premii disting nu numai scrieri de primă mînă ci și autori de verificat travaliu literar, adevărați scriitori de cursă lungă ai literaturii române de azi.

Luceafărul

Traian Brădean : „Cîntec lăncului"

Patriotismul poetului

Încerc să evoc aici un episod mai puțin cunoscut din viața lui Mihu Dragomir, care arată dragostea fierbinte de patrie și dorința de a se sacrifica pentru ea. Detaliul indică pe omul ales, omul de caracter, care în momentele hotărîtoare ale anului 1940 și-a pus viața lui tînără și tot ce avea mai bun pentru salvarea hotarelor pămîntului românesc.

Cînd a aflat de nefastul Diktat de la Viena, prin care hotarele țării erau sfîșiate, Mihu Dragomir lucra la Lacu Sărat. Îmi scria de acolo : „am scrijilat data de azi pe masă, cu un cuțit, să-mi rămîie scrijilată și în inimă : 31 august 1940, ziua răpirii Ardealului". Era hotărît să vină la București spre a se dărui cauzei Ardealului. Și a venit ! În luna octombrie 1940 era la București și ne frămîntam în discuții lungi ce putem face împotriva diktatului odios. Pînă la urmă, am fost cu toții de acord să scoatem o revistă literară care să trateze numai problemele ardelene. Deci am început demersurile pentru obținerea aprobării din partea secretarului general al Presei și Propagandei. La guvern era regimul totalitar de extremă dreaptă condus de legionari. Ca orice regim totalitar, legionarii luaseră măsura drastică de a nu mai acorda nici o aprobare pentru apariția unor noi reviste decît celor care erau încadrați în mișcarea lor. Cum nici eu, nici Mihu Dragomir nu numai că nu făceam parte din această mișcare dar o și detestam, cu toate insistențele și demersurile, n-am reușit să obținem aprobarea. După noi frămîntări și discuții, ideea salvatoare a venit de la Mihu. El avea o autorizație de apariție pentru o revistă la Brăila, încă din 1937 din care apăruseră cîteva numere. Ce ar fi dacă am folosi titlul pentru care avea autorizația, adăugîndu-i și o redacție pentru București precum și tipărirea tot în București ? Cu alte cuvinte, să edităm revista în București, urmînd să fie doar cenzurată la Brăila, unde avea doar o redacție fictivă la locuința lui Mihu.

Mihu a plecat la Brăila spre a „aranja" afacerea cu cenzura locală și concomitent am acționat la București. Îmi scria de la Brăila cu entuziasm că va apare și, într-adevăr, la 1 noiembrie 1940 **Flamura** — răbojul tinerei generații — apărea în 8 pagini cu tot sumarul dedicat Transilvaniei, după cum se scria în editorial : „Prin robirea cetății culturale a Ardealului — Clujul — se resimte în viața românească spirituală un gol care nu poate fi înlocuit decît foarte greu. Nevoia unei reviste de informație culturală ardeleană se resimte mai mult decît oricînd. Tocmai acest gol, cu modestele-i mijloace de care dispune, va încerca să-l umple **Flamura**".

Programul a fost respectat pe tot parcursul

I. D. Suciu

Continuare în pag. a 6-a

Tabletă de dimineață

Miel cu dinți de lup, cu ochi de șarpe și aspirații de vultur, poezia lui Mircea Dinescu este aripa larg desfășurată a unui pluton de poeți care abia urmează să vină și care l-au delegat pe el mai întîi să facă acrobații pe cerul rămas incoruptibil după epoca ismelor și să țină cuvîntări norilor emanați de mulțumirea de sine a lirismului doct și lenes, părăsit de forță și ocolit de viziune.

Poezia din **Proprietarul de poduri** (acum la ediția a II-a), încununată cu Premiul Uniunii Scriitorilor și, recent, cu Premiul Academiei, are toate atributele unui demers liric **nou,** rezultat dintr-un amestec inextricabil de metafore-șoc, de vocabular insolit și ritmuri nervoase, cărora acest talent de excepție le-a imprimat o muzicalitate cuceritoare. De revoluțiile și experiențele poetice în general, Dinescu a profitat din plin în elaborarea acestui volum, confirmînd încă o dată (după alte două plachete bine primite) că însușirea unui trecut poetic mai îndepărtat sau recent are întotdeauna efecte catalizatoare în cazul unui talent născut bogat de la început. Să învinuim pe cineva că măsura noutății acestei poezii n-a fost îndeajuns relevată ? Ar fi de prisos de vreme ce critica nu are numai rolul să releve calitățile unei poezii, ci — cum se vede — și pe acela de a veghea strict ca numele unui poet mai răsărit să nu provoace lectorilor o stare de satietate.

Lirismul lui Mircea Dinescu are puritatea rară a sufletului unui copil alungat ori — fiind totuna — fugit de acasă, frate bun cu glorioasele haimanale de tip Rimbaud, mai bucuroși să scoată limba la trecători, decît să arboreze masca blazată a seriozității ; singura lui lăcomie sau gelozie — dar acestea imense — vizează frumusețea de orice natură.

Talentul lui s-a modelat (după primele două plachete), în atmosfera celei mai autentice poezii cu vocație socială, astfel că noutatea lirismului din **Proprietarul de poduri** vine tocmai din această vocație care în amintita carte e departe de versificarea pe temele unor articole de ziar și care se ridică aici la o autentică viziune poetică. Voi cita un singur poem : „Voi confundați norocul meu olog / cu minzul beat în ieslele divine / dar undeva se moare de rușine / și se consumă pîinea ca un drog // Aș vrea să ies cu plugul prin oraș / cît este veacul bun de arătură / dar mă izbește zilnic peste gură / mîna de ghips din somnul celor lași // Și dacă nu m-au alăptat statui / și nu mi-a nins în vorbe fard de claun / de ce-aș cînta un cîntec fals de faun / să am pe cruce mai puțin un cui, // și-n loc de lacrimi boabe de săpun / care se sparg de sîrma lor ghimpată ? / E timpul să cobori bunule tată / nu lebădă ci călărind un tun, // și-n piața unde pling mașinării / și avioane cu dureri de uger / vinde-le tu veninul tău de înger / și aurora la măcelării // și dovedește-le cît sînt de sfinți / înțepeniți pe crucea socială / acuma cînd istoria își spală / cu nești uți eroi frumoșii dinți" **(Dialog planetar).** Mircea Dinescu trebuie să insiste în această direcție fertilă pentru poezia lui scrisă în dimineți cu soare.

Gheorghe Pituț

Dacă patria...

Dacă patria este muntele magic,
intangibil și absolut
eu sînt piatra, fărîma, nisipul.
Dacă patria este fluviul năvalnic,
etern șerpuind
prin calendare,
eu sînt pescar de curcubeie, picătura
fericirea culorilor,
Dacă patria este pomul cunoașterii
fără sfîrșit,
adîncul, stelarul, teluricul cunoașterii,
sînt frunza sau floarea : depinde de
naștere.
Acestea sînt măsuri de cîntărit
libertatea, democrația, istoria,
trecerea.
Marmora se crapă, cîntecul rămîne.

Ovidiu Genaru

Eugen Lovinescu sau despre „forța interioară"

La treizeci și cinci de ani de la moarte, Eugen Lovinescu este un autor încă actual, o prezență eficientă în cîmpul de forțe al culturii românești contemporane. Dintre toți criticii noștri, lui i s-au dedicat cele mai multe studii de anvergură și, dacă alții sînt, eventual, mai des citați, el este întotdeauna pomenit în dezbaterile-cheie ale momentului. Nu există vreo problemă importantă a literaturii române moderne care să poată fi atacată fără invocarea lui Lovinescu.

În afară de această prezență directă în contemporaneitate, Lovinescu ne este contemporan prin faptul că mesajul operei sale a fost asimilat și implicat în însăși formația intelectuală a epocii noastre. Procesul acesta complex de decantare și de acțiune interioară a fost continuat și desăvîrșit în forme indirecte, adică prin intermediari care nu sînt alții decît criticii generației a treia postmaioresciene. Critici ce pot fi considerați în același timp și prima generație postlovesciană pentru că, indiferent de orientările lor, îi sînt datori lui Lovinescu.

Dator îi este în primul rînd și în cel mai înalt grad cel care astăzi i-a luat locul în prețuirea și simpatia multora, cel care, nu întîmplător, i s-a opus o viață întreagă — G. Călinescu. Fără Lovinescu înaintea lui, Călinescu-criticul este de neconceput. Călinescu însuși îl poartă pe Lovinescu spre noi. Așa încît am putea spune astăzi ceea ce Lovinescu însuși spunea, dar referindu-se la posteritatea maioresciană, că generațiile actuale de critici se nasc lovinesciene „cum te naști cu ochi albaștri".

Aceasta nu înseamnă, desigur, aderiune absolută, identificare totală cu ideile și opțiunile marelui critic, ci menținerea lor ca repere constante și ca termeni ai unui continuu dialog. Aceasta înseamnă, mai ales, un anumit nivel de exigență estetică, o limită impusă concesiilor de natură eteronomică și — nu în ultimul rînd — o anumită ținută morală.

Lovinescu n-a fost un spirit dogmatic și dacă a vorbit despre „dogmatismul necesar" în critică, a fost pentru a-i conferi acesteia o anumită identitate profesională. El a refuzat atît dogmatismul subiectivității („revizuirile" sînt o dovadă), cît și pe acela, impersonal, al formulelor teoretice. Așa cum în viața de toate zilele a renunțat „la situații pentru principii" (V. Streinu), în activitatea de critic a renunțat la principii (adică la puncte de vedere apriorice) pentru a rămîne cît mai fidel vieții operelor, fluxului însuși al literaturii.

Sîntem astăzi, desigur, îndreptățiți să nu mai împărtășim toate preferințele literare lovinesciene, să nuanțăm teoria sincronismului, să ne prețuim tradiția în alt fel decît Lovinescu, dar și decît semănătoriștii cărora el li s-a opus cu legitimă înverșunare. Sensul major de evoluție al literaturii și al culturii române este cel preconizat de Lovinescu.

Mai mult decît literatura, critica românească este datoare lui Lovinescu. Fondator al disciplinei în accepția ei modernă, Lovinescu a inaugurat o modalitate de înțelegere și de abordare a literaturii care, de atunci, intră obligatoriu în bagajul oricărui veritabil critic român. El a intelectualizat trăirea estetică și a înnobilat expresia critică, a inaugurat un „stil" în critică, a practicat pentru prima dată metoda recompunerii prin analogie a unui univers artistic (metoda „reconstrucției muzicale", cum o numește Călinescu, care o adoptă la rîndul lui și o desăvîrșește. Tot Lovinescu este introducătorul la noi al metaforei critice, concepută nu ca o baie gratuită de imagini, dar ca o definiție sintetică de o exactă sugestivitate.

Dincolo de operă, Lovinescu-omul continuă să fascineze, la rîndul lui. A fost, nu încape nici o îndoială, unul din cei mai demni intelectuali din cîți am avut în acest veac. O demnitate cîștigată mai mult prin retragere decît prin afirmare, o demnitate clădită pe renunțare. Refuzat de Universitate și de Academie, refuzînd la rîndul lui oficializarea, instituționalizarea, el n-a vrut să fie decît un amfitrion așteptînd un mare vizitator, un conducător de cenaclu și de revistă, o instituție acoperită perfect de propriul nume. Spre deosebire de atîția alți intelectuali, Lovi-

Mircea Martin

Continuare în pag. a 6-a

În acest număr : **INTERVIURILE „LUCEAFĂRULUI"** ● Invitatul nostru : D. R. Popescu ● **Poezii** de ● Adrian Popescu ● Cezar Ivănescu ● Horia Bădescu ● Marcel Mureșanu ● Teodor Purice ● **Proză** de Sorin Titel ● **Instantanee** de Șerban Cioculescu ● **Varia** de Al. Piru ● **Repere** de Romul Munteanu ● Însemnări de călătorie din Mexic de Florea Ceaușescu ● Poeți belgieni ● **POEME** de André Pieyre de Mandiargues ● **Din lirica mongolă.**

CONTEMPORANII NOȘTRI

Geometria imaginarului

Glosînd cu finețe în jurul noțiunii „situația poetică", prefiguratoare a baladescului și simbolicului (eseul cu același titlu din volumul „Lampa lui Diogene", Eminescu, 1970), Ștefan Aug. Doinaș notează la un moment dat : „După părerea noastră, situația poetică marchează momentul impalpabil, între liric și epic ; iar, prin aceasta, definește (...) un tip de creator : acela care, refuzînd să se abandoneze actului automat și spontan al poematizării, trăiește lirismul, încă de la început sub forma unui nucleu elaborat, dar nu obținut cu ajutorul lucidității absolute ca la Poe, ci ca rod al unei discipline interioare care îmbină de fiecare dată, în actul poetic, virtuțile — de atîtea ori divergente — ale **rațiunii, fanteziei** și **sensibilității** (s.n.). Desigur, este vorba, implicit, de o pledoarie prodomo și, de aceea, la confruntarea cu propria operă poetică definiția nu numai că rezistă dar se dovedește a conține elementele structurante ale unui semnificativ autoportret. Într-adevăr, poezia lui Doinaș, din care Editura Minerva a scos recent de sub tipar în colecția **Biblioteca pentru toți** o antologie intitulată **Alfabet poetic,** devine cosmos, univers poetic, în perimetrul delimitat de forțele **rațiunii, fanteziei** și **sensibilității. Sensibilitatea** pune eul liric în contact intim (sau impact) cu lumea fenomenală, **fantezia** declanșează mecanismul asociațiilor metaforice iar **rațiunea** selectează situația poetică, ordonează imaginile în teme, potrivit legilor unei — să o numim astfel — didactici imanente a creației, în tentativa mereu reluată de cunoaștere a esențelor prin idee. Poeziile lui Ștefan Aug. Doinaș dintr-o primă perioadă de creație (1941—1948) grupate în ciclul **Alfabet poetic,** comunică, gravitînd între Eros și Tanathos, încercarea dramatică de depășire a contingentului apăsător, pentru a se situa în durată : „Treptat izbăvit de pămîntul greoi / desprins de lumești simulacre, / mă-atrage un cer limpezit ca un sloi / cîntînd din văpăile-i sacre" **(Orologiul de gheață).** Dar rămînerea aici, în spațiile celeste încremenite în durată, i se refuză ființei disputate de forțele contrarii ale dualității : „O, nu-mi este dat ca în marele ger / să dăinui ! Vai, nu mi se cade / aici, unde toate-salvate — sînt cer, / aici, în oprite cascade"... Citatul din Parmenide, așezat în fruntea acestui poem progra-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

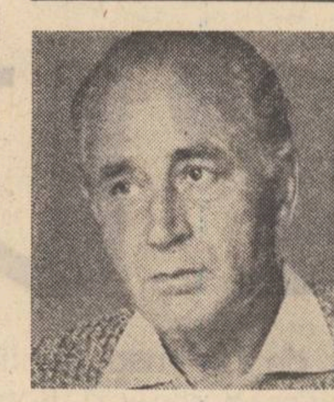

Radu Tudoran

«CASA DOMNULUI ALCIBIADE»

Casa domnului Alcibiade e un roman care nu seamănă cu celelalte cărți ale lui Radu Tudoran. Cărțile scriitorului sînt romane bine croite despre vehicule și femei. Personajul principal al romanului **Un port la răsărit** este o corabie. Tot o corabie dă prilejul unui grup de temerari români să facă în **Toate pînzele sus!** înconjurul lumii. **Anotimpuri** schimbă miza tehnică: de data aceasta avem de-a face cu un aeroplan, iar în **Acea fată frumoasă,** roman care se desfășoară de-a lungul unui complicat itinerariu turistic, punctul de sprijin al cărții e automobilul. **Ultima poveste** se bizuie și pe un vagonet de cale ferată. Iar recentul roman **Casa domnului Alcibiade** descrie fascinația pe care o produc bicicleta, automobilul, locomotiva. Nu ne aflăm în fața unor elemente decorative ci, cu un termen al noii critici, în fața unor „actanți": fără aceste vehicole acțiunea ar fi imposibilă, ele îndeplinind de cele mai multe ori roluri decisive. Există în general la Radu Tudoran o predilecție pentru peisajele și elementele tehnice. Cititorul e introdus în intimitatea mașinilor, a operațiilor chirurgicale pe care le presupune repararea, demontarea, înlocuirea de piese, montarea, rulajul lor cotidian, accidentele pe care le pot trăi. Romanul **Flăcări** se petrece într-o regiune petroliferă, deci într-o țară a sondelor, **Dunărea revărsată** pe un șantier care presupune firesc agregate moderne, vehicule, o implicare adîncă a tehnicului în viața omului. Modernitatea scriitorului, în acest sens e indiscutabilă, ceea ce rămîne de văzut e adîncimea acestei literaturi care satisface gustul cititorului modern pentru mitul mai vechi al femeii fascinante și cel, mai recent, al mașinii. Tema principală a scriitorului e a erosului care damnează sau purifică, în condițiile unui climat sau decor, de obicei, antiseptic. Radu Tudoran descrie frumoase iubiri imposibile în cadre la fel de imposibile. Din această pricină atrăgătoarea lui literatură se înrudește cu ilustrata surizătoare, specie lăcuită, și izbitoare a kitschului contemporan. Dacă mașinăriile prezente în proza romancierului sînt de o mare autenticitate, cînd nu sînt și ele prea lustruite, tot ceea ce nu este mașinărie suferă de o distilată inautenticitate. Totul este ori prea frumos ori prea dramatic. Cerul e prea albastru, marea prea fascinantă, femeile prea misterioase, dramele prea adînci, aerul prea curat sau prea murdar, vehiculele prea strălucitoare. Brutalitatea unui mediu cum este cel din **Flăcări,** roman de referință al prozei românești, compensează ceva din această inautenticitate, dar și acolo lumea sondelor e surprinsă într-un moment de excepție: incendiul, care, să nu uităm, purifică.

Casa domnului Alcibiade surprinde prin capacitatea autorului de a se înnoi. Predilecțiile anterioare n-au dispărut cu totul, dar ele sînt plasate într-un cadru mai puțin idilic, într-o ambianță din care liniile și tonurile cărții poștale ilustrate lipsesc. Încă din primele pagini ne întîmpină o majestuoasă locomotivă care ocupă tot ecranul privirii noastre. Mai tîrziu își face apariția un automobil căruia i se descriu toate ornamentele. În roman își face simțită prezența și o bicicletă ale cărei spițe lucitoare luminează de mai multe ori paginile romanului. Dar ele au o justificare psihologică adîncă. Cel care le privește este un copil, al cărui ochi e tiranizat de minunea tehnică, cu atît mai mult cu cît în epoca în care se petrece romanul, începutul secolului XX în România, automobilul și bicicleta sînt apariții în premieră. Ele nici nu au un rol decisiv așa cum au în celelalte cărți ale lui Radu Tudoran, nu mai sînt „actanți" în epica romanului ci elemente semnificative ale decorului. **Casa domnului Alcibiade** nu mai este nici romanul unei femei, personajul care fixează atenția povestitorului fiind un bărbat enigmatic, dar și aici taina se justifică psihologic prin vîrsta fragedă a celui care privește faptele. Un personaj descins din distribuția cunoscută a romanelor lui Radu Tudoran există, refugiata Maria, dar în ciuda frumuseții ei ea este o femeie terestră și mai ales moartea ei bruscă și dură este aureolată în stilul mai vechilor deprinderi ale autorului. **Casa domnului Alcibiade** nu mai este romanul unui cuplu ci istoria unei familii stranii pentru povestitorul copil, deloc bizară pentru ochiul omului matur, familie al cărui destin reflectă în sine o traiectorie mai generală care e a țării întregi. Narațiunea care are în primele pagini contururile unui roman fantastic este cronica României înainte de primul război mondial, în timpul războiului și după aceea. Acest angajament romanesc diferă hotărîtor de tot ce a scris pînă acum Radu Tudoran. **Casa domnului Alcibiade** nu se deosebește doar tematic de cărțile anterioare ale scriitorului ci și prin viziunea de ansamblu a cărții. Odată primele pagini parcurse descindem în plin fabulos. Un fel de prooroc, un fel de sfînt poposește în gara meschină a unui tîrg oarecare din Valea Prahovei. Faptul produce o modificare a vieții în tihnitul colț de țară. Mascarada publicității, a reclamei turbură oamenii, determină noi relații. Scopul scriitorului e de a așeza cartea sub semnul acestui personaj fabulos, în ale cărui trăsături cititorul îl poate descoperi pe contele Tolstoi și dramaticul lui sfîrșit din 1910. Romanul foiește și mai departe de personaje și situații fabuloase. Unul din ele este omul politic Pretoreanu, afaceristul cu înfățișare de Mefisto, din care scriitorul face un fel de Nostradamus adaptat la necesitățile propriei cărți. Tot din registrul fabulos e scos și Odor, băiatul care scrie întruna și nu poate cunoaște femeia, dar în al cărui creier și în ale cărui caiete se află înscrisă viața lumii și a propriei sale familii. Cîteva personaje profetice, vizionare, demonice străjuiesc **Casa domnului Alcibiade** și dau cărții o notă fantastică din speța atmosferei pe care a propus-o romanului contemporan **Un veac de singurătate** de Gabriel Garcia Marques. Această primă parte a romanului lui Radu Tudoran are o forță incontestabilă chiar dacă ni se pare că i-am identificat modelul. Toate faptele sînt povestite de un martor ocular care încearcă să dea împrejurărilor dimensiunea pe care ele o aveau în ochii copilului de atunci, iar unghiul inocent al acestei priviri, e adevărat reconstituite, este ceea ce justifică proiecția de-a dreptul fantastică a unor personaje și episoade.

Introducerea are și rolul de a elibera un suflu epic premonitoriu. Sfîntul din gară vorbește de o lume păcătoasă, de o viață plină de grave impurități, de apariția unor evenimente apocaliptice. Este anunțat astfel primul război mondial, primul mare cataclism uman de care întreaga omenire devine conștientă. A doua parte a cărții e destinată să confirme viziunile profetului debarcat în meschina gară provincială. Dar în cuprinsul romanului are loc o modificare treptată de optică. Introducerii fabuloase a cărții nu-i mai urmează ca-n Marques o suită de fapte miraculoase și simbolice. Registrul se schimbă în favoarea unei viziuni mai apropiate de realism, de o relatare plină de autenticitate a faptelor. Pretoreanu, omul politic cu suflet și înfățișare de Mefisto, traversează mai departe cartea cu alura lui de personaj descins din alte sfere, dar faptele sînt cele cunoscute din cronica bucureșteană a vremii, din cronica scrisă a țării. Romanul cuprinde în continuare multe gesturi insuficient motivate, insuficient explicate, dar nota subliniată de fabulos din primele capitole este în retragere. Senzaționalul e legat mai ales de viața lumii bune bucureștene și mai puțin de existența locuitorilor necunoscutului sat prahovean în care-și situează Radu Tudoran casa domnului Alcibiade.

Cronica războiului procură cărții paginile cele mai fruste, cele mai pline de autenticitate. Incendierea rezervoarelor de petrol de la Ploiești, panica micii caravane de băjenari oferă cîteva din cele mai bune pagini ale cărții. În sat intră trupe germane și țăranii trăiesc drama unei ocupații caracteristic teutone. Absența petrolului lampant zvîrle locuințele în beznă și singura soluție este înfruntarea sentinelelor care păzesc marile bălți cu petrol scurs din rezervoarele explodate. Războiul dintre neajutorații „contrabandiști" autohtoni și paznicii armați ai petrolului românesc produce în paginile cărții un suspense dramatic, din care spectaculosul de dragul spectaculosului a fugit. Militarii de ocupație terorizează satul. Un soldat german se instituie în stăpîn absolut al satului. Prima lui acțiune e să execute fără judecată doi ostași români rătăciți fără să știe cum prin împrejurimi. Recentul despot sfîrșește și el grotesc sub gloanțele plutonului de execuție german ca dezertor. În descrierea acestor scene Radu Tudoran descoperă cuvinte care nu i s-au mai aflat altă dată sub stilou, găsește nuanțele care să transmită sentimentul indescriptibilei mizerii umane în care se zbate o localitate întreagă sub ocupație străină. Scenele sînt de o rară și crudă autenticitate, înfățișîndu-ne o față a primului război mondial de care nu s-a mai apropiat nici un prozator român. Viața frontului apare în paginile cărții așa cum se proiecta ea în mentalitatea vremii, scriitorul necedînd nici în acest punct al reconstituirii sale convenției care caută vinovați pentru marile înfrîngeri de-atunci, mai ales în anumite straturi sociale. Funcționează aici și privirea retrospectivă a scriitorului. El descrie lumea evocată cu ochii copilului care a fost, dar completează această privire cu comentariile tîrzii ale omului matur, cu tentativele lui ulterioare de a identifica oameni și situații, de a se documenta asupra faptelor petrecute altădată. O privire inocentă recuperată tîrziu și una interogativă, scormonitoare se întretaie în roman. Privirea inocentă a copilului e corectată și punctată de întrebările scriitorului matur care a ajuns la o altă judecată a faptelor. **Casa domnului Alcibiade,** roman de o autenticitate remarcabilă și de o temperatură înaltă, roman de indiscutabilă maturitate artistică ni se pare fără a uita excelentul roman **Flăcări,** cea mai bună carte a lui Radu Tudoran.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Monografie critică eșuată

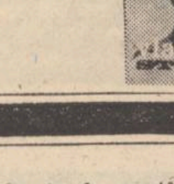

După o prezență „de peste un deceniu în presa literară și de cultură" (fapt pe care, mărturisim cu onestitate, nu l-am fi bănuit dacă n-ar fi fost divulgat de autor însuși), Serafim Duicu debutează editorial cu un studiu monografic despre Vladimir Streinu*). Presupunem că informațiile de mai sus, inserate pe ultima copertă a studiului, sînt menite să arate că decizia de a redacta o asemenea amplă lucrare, avînd drept obiect personalitatea și opera unui scriitor asupra căruia judecata timpului e încă departe de a-și fi spus pe deplin cuvîntul, aparține unui exeget cu suficientă experiență spre a putea face față nu puținelor dificultăți ce se ivesc în atare împrejurări. Se întîmplă, însă, ca tocmai „avertismentul" în cauză să se îndrepte împotriva lui Serafim Duicu, privîndu-l de posibilitatea acordării oricăror circumstanțe atenuante. Vrem, adică, să spunem că — omenește privind lucrurile — unui autor cu o prezență „de peste un deceniu în presa literară și de cultură" (totodată, cum aflăm din aceeași notă informativă, „cadrul didactic asociat" la un institut de teatru și doctor în științele filologice) este cu neputință a-i trece cu vederea un eșec cvasitotal precum cel de față. Dată fiind indubitabila incapacitate a lui Serafim Duicu de a avea măcar îndemînarea unei exprimări în scris cît de cît acceptabile (atît sub raportul proprietății termenilor cît și sub acela al corectitudinii sintactic-morfologice) este ușor de înțeles că ideea de a-i supune cartea unei analize, așa-zicînd de conținut, apare cel puțin exagerată. Căci, spre a nu face loc cine știe căror bănuieli de rea credință, ne îngăduim a transcrie o infimă parte a expresiilor ce particularizează „stilul" critic practicat de Serafim Duicu: pe Șerban Iordache, tatăl lui Vladimir Streinu, **„o fotografie de la bătrînețe ni-l înfățișează ca fiind ceva mai închis, dar fusese un spirit practic, avid de muncă și mult chibzuit"**, același Șerban Iordache semăna **„cu Taras Bulba sau cu un «răzăș» din preajma lui Ștefan cel Mare"**; despre Mihail Dragomirescu aflăm că **„primea toate loviturile cu seninătatea omului fulgerat de luceferi"** și că își **„apăra cu dinții sistemul"**; E. Lovinescu fixează **„într-o efigie de cerneală memorabilă"** chipul lui Vladimir Streinu; ca student, Vladimir Streinu asistă la **„cursurile avîntate ale lui Iorga, adînci ale lui V. Pârvan, largi ale lui Ch. Drhouet și meticulos alcătuite ale lui M. Dragomirescu"**; cînd criticul își începea cariera de profesor, liceul din Găiești era **„anonim și prizărit"**; în 1946, **„Pe Pompiliu Constantinescu îl minaseră drumurile dincolo de apele Styxului"**; Vladimir Streinu respinge **„obscuritățile pithaice"** și **„intelectualismul deshidratant"**, **„scrutează drumul rigurozității"**, **„se optimizează repede"**, contribuie **„la ridicarea rangului de demnitate"** al criticii; în concepția lui natura **„devine contemplabilă estetic"**, criticul fiind și el **„fulgerat de misterul poeziei"**; la un moment dat, **„literatura franceză cunoaște o avalanșă de originalități"**, sub impulsul lui Valéry **„Poezia prinsese aripi, asociațiile metaforice violentau privirea, sensurile se sublimau în articulații frînte"**; în situația că **„opera n-ar fi fost deschisă"** (referire la Umberto Eco, n.n.), **„clasicii s-ar fi calcinat în niște judecăți mortificate"**; prin Vladimir Streinu **„contribuția românească** (la dezbaterea problemelor legate de versificația modernă, n.n.) **își găsește astfel un loc bine conturat pe cerul Europei"**, întrucît este vorba de **„un om cu o cultură larg perimetrată"**; cît despre considerațiile sale cu privire la folclor, aflăm că acestea **„sînt pline de idei originale, de luminozități folositoare pentru specialist"**; un articol al criticului uimește **„prin mișcarea convergentă și unitară pe care o dă unei mari epoci de cultură"**, iar opiniilor anterioare despre opera lui Hogaș el le opune **„altele noi, originale și personale"**; în alte rînduri, ni se spune că Vladimir Streinu se angajează la **„Justificarea îndreptățirii punctului de vedere junimist"**, că reușește a **„împinge poezia lui Blaga în universalitate"**, că stabilește **„identitatea personală"** a poeziei lui Ion Pillat, că romanul **Adela** a lui G. Ibrăileanu **„este bine prizat"**; în sfîrșit, bineînțeles tot Vladimir Streinu este acela care încearcă **„să-l scoată pe Vianu din Marea Serenității"**, în sensul revenirii acestuia din urmă la exercițiul critic curent.

Ne oprim aici cu producerea citatelor și, dintr-odată, ne dăm seama că „montajul" de mai înainte rezumă suficient de limpede conținutul cărții lui Serafim Duicu. De aceea sperăm că cititorul poate face cunoștință cu substanța acestei lucrări fără a mai fi nevoie de alte reveniri asupra ei. Deci nu mai insistăm. Am fi însă nedrepți dacă, totuși, nu i-am recunoaște lui Serafim Duicu cel puțin următorul merit: strădania de a pune bazele unei posibile și necesare bibliografii cu privire la viața și opera lui Vladimir Streinu.

Nicolae Ciobanu

*) Serafim Duicu: **Vladimir Streinu**, Editura „Scrisul românesc", 1978.

REVISTA REVISTELOR

● **ISTORIA LITERARĂ ÎN „TRIBUNA".** Preocupările de istorie literară ale **Tribunei** sînt cele ce impun atenție în acest an. **Tribuna** a găzduit o interesantă masă rotundă despre cartea lui Ion Lungu, **Școala ardeleană,** cu participarea lui Ion Oarcășu, N. Mărgineanu, Adrian Marino, Mircea Popa, Iosif Pervain, Domițian Cesereanu, Constantin Zărnescu în care studiul în discuție a prilejuit o discuție mai largă în jurul temei. S-a vorbit despre importanța studierii Școlii ardelene, despre ecoul peste hotare al acestor studii, despre abordarea mai aplicată în cartea lui Ion Lungu a problemelor Școlii Ardelene, despre contextul mai larg în care trebuie purtată discuția și altele. Cartea lui Ion Lungu **Școala ardeleană,** atît prin temă cît și prin tratare, merita această atenție. Din păcate din masa rotundă a lipsit dialogul.

Menționăm și Interviul pe care Liviu Petrina îl ia prof. Alexandru Șerban în legătură cu descoperirea de către acesta în **Codicele de la Ieud** a unui text românesc anterior **Scrisorii lui Neacșu din Cîmpulung** cu circa o sută de ani. Cea care a publicat prima știre a fost tot **Tribuna** în anul trecut, 1977, în februarie martie.

În șirul acelorași preocupări de reconsiderări istorico-literare se înscrie și studiul despre **Aron Cotruș** semnat de Ion Dodu-Bălan și eșalonat pe mai multe numere. Autorul studiului se dovedește consecvent cu opțiunile sale de principiu, Aron Cotruș făcînd parte ca și Octavian Goga, poetul căruia Ion Dodu-Bălan i-a închinat o monografie, din aceeași semnificativă categorie de poeți ardeleni al căror activism și ton revendicativ în probleme naționale și sociale le-a creat un loc aparte în istoria literaturii române. Criticul face istoricul evoluției liricii lui Aron Cotruș, întreprinde o susținută analiză a poeziei lui, fără a evita ideologia ei, sinuozitățile devenirii literare a acestuia. Studiul de reconsiderare al lui Ion Dodu-Bălan despre Aron Cotruș e o solidă restituire istorico-literară.

● **REEVALUĂRI LUCIDE.** Revista studențească lunară **Amfiteatru** se distinge prin seria de colocvii, anchete ce apar număr de număr, prin încercarea de a fi un receptacul critic cuprinzător, prin rubrica de cronică literară, M.N. Rusu, și Jurnal de lectură, C. Tuhilă, Radu G. Țeposu, și totodată o gazdă de poezie plină de solicitudine. Remarcăm, de asemenea, rubrica închinată **Cărții de debut** susținută de Constanța Buzea.

O inițiativă de cel mai mare interes este cercetarea de istorie literară însemnată timp de trei numere de Ion Cristoiu. Presa noastră literară a cunoscut o dezbatere mai largă despre necesitatea de a se scrie o istorie a literaturii române contemporane. Unul din puținele răspunsuri care numea o dificultate concretă și reală privea absența unei istorii social-politice a epocii postbelice, care ar trebui în mod firesc să premeargă această istorie literară, să-i devină cu alte cuvinte soclul. Ion Cristoiu consideră că această nouă istorie literară nu se poate scrie fără a face istoria și analiza presei din ultimii 30 de ani, opinie perfect îndreptățită, dat fiind rolul excepțional al publicațiilor în această perioadă pentru viața literară. „Cazul" de care se ocupă Ion Cristoiu e acela al revistei **Flacăra** din 1948. Este prezentată atît activitatea polemică a revistei cît și măsurile administrative ale perioadei care priveau literatura. Ceea ce scoate în evidență această analiză este că adesea condeiele tinere ale **Flăcării** se aflau în contradicție cu hotărîrile pe linie de stat cu privire la marii scriitori pe care ea îi critica susținut. Studiul lui Ion Cristoiu e un exemplu de temeinică analiză istorico-literară care refuză în mod declarat aproximația, prezumția, preferînd întotdeauna să meargă la izvoare și lăsîndu-le pe acestea din urmă să vorbească. Între tinerii preocupați în primul rînd să se constituie artificial în grupuri și generații literare ad-hoc constituite, Ion Cristoiu oferă exemplul unui om de litere care ține să știe cu ajutorul studiului, prin ce se caracterizează generațiile anterioare. Deși izolat, gestul laborios al lui Ion Cristoiu poate deveni mai semnificativ cu trecerea timpului decît alte multe inițiative „de generație". Studiul cazului **Flacăra** de Ion Cristoiu pare a fi doar prefața celor viitoare. Le așteptăm.

viața cărților

Realitatea sugestiei

● Ceea ce ne transmite acut Eugen Uricaru și în noua sa carte *) este experiența trăirii posibilului. Autorul izolează și dezvoltă de fiecare dată un episod semnificativ a cărui ordine interioară e creată prin libera sa dispoziție, iar nu de unitatea existenței pe care o scrutează. E. Uricaru compune stări, punîndu-și personajele mereu în situații limită. Imaginarul nu mai este astfel un refugiu, ci prelungire a realității. Intenția concretizată constă în acordarea unui sens simbolic fiecărei povestiri. Simplitatea își face efectul, lirismul fiecărei treceri dincolo de limita realității nealterînd calitățile epicului ci intensificîndu-le. Evenimentul care produce aceste prelungiri ale realului îl reprezintă luciditatea autoanalizei. Personalitatea personajelor nu se dedublează ci învederează o normală continuitate într-un subiectiv care devine cea mai puternică componentă a realității, determinînd-o chiar. În orice ocazie în care analiza se dezlănțuie, limitele realului convențional devin permeabile. În acest fel situațiile particulare nu mai sînt accidentale, ci se dovedesc necesare. Pentru a ne reprezenta trăirea totalitară, Eugen Uricaru ne pune față în față cu un univers „metaforic" integrator. Intenția scrierii sale nu este prin aceasta mai puțin realistă, însă i se dă un conținut subiectiv. Descrierea, ca principală modalitate stilistică de redare a spațiului în care posibilul își desfășoară calitățile, are un rost explicativ și simbolic, subliniind coincidența, aici, a cauzei și efectului. În acest context, în care timpul se topește într-un prezent continuu, cunoașterea se săvîrșește printr-o persoană interpusă — pentru Antonia — calul Orloff și stăpînul său; pentru Vicol Antim din Vladia — tînăra Antuza.

Expansiunea senzorială pe care o dovedesc personajele feminine ale nuvelelor: **Antonia** și **Antuza,** le oferă ocazia parcurgerii concrete a experiențelor lor afective. Fără a „dezlega" situația existenței lor cotidiene, noua înfățișare pe care o îmbracă le completează propria lor înțelegere și a lumii înconjurătoare. La fel Moceanu din **Tîrziul octombrie** care „s-a învățat că se poate trăi chiar destins, acolo unde trebuiau să fie la limită. Neobișnuitul devenise obișnuință" (p. 17). În cazul său, ca și al tuturor personajelor centrale, biografia interioară năvălește în realitate, iar fantasmele pe care caută să le deslușească le dau justa măsură a faptelor reale. În acestea, ecoul obsesiilor lăuntrice își află sensul, chiar dacă nu soluția. Direcția efortului de a construi orașul nu este numai simplă execuție mecanică, ci devine o atitudine față de lume și pentru fiecare ins în parte chiar un simbol. „Un oraș este o dovadă, poate cea mai serioasă dovadă că istoria oamenilor alege calea noastră, că facem un lucru care nu va putea fi ignorat niciodată, pentru că de acest lucru se leagă nu un om sau o mie de oameni, ci chiar viața lor și, mai ales, viața celor care vor cunoaște lumea acolo, și ei vor cunoaște lumea pe care le-o dăm noi... Dacă va fi **bun** sau **rău** deocamdată nimeni nu este în stare să spună, dar dacă este **bine făcut** sau **rău făcut** asta se poate ști" (pp. 28—29). Eugen Uricaru a cărui știință compozițională și forță de semnificare a scrierilor sale este deja bine cunoscută, ne dă dovada încă o dată a calităților sale. Chiar dacă universurile asupra cărora se apleacă par limitrofe și senzația de ansamblu nu atinge cotele de intensitate ale cărților anterioare, Eugen Uricaru ne convinge prin unitatea viziunilor sale.

Andrei Roman

*) Eugen Uricaru: „Antonia. O poveste de dragoste", Editura „Eminescu", 1978.

Sinceritate lirică

Interesul artistic al versurilor Smarandei Jelescu este dat de exprimarea cu mijloace simple a unei sensibilități dezarmate *). Eroina lirică este o întristată cu sfiiciune, înfricoșată de puterea și neîndurarea iubitului, neștiind cum să intre în voie unui idol ursuz. Imnul de slavă ce i se închină acestuia, imn pe care ți-l imaginezi rostit cu voce murmurată, are accente cvasibiblice. Aidoma unui Iehova, cel slăvit rămîne într-o postură circumspectă, încremenită, mereu nemulțumit de jertfele ce i se aduc: „Lumina mea, alesule / Ce fel de pace ești tu / Cînd cu buzele palide / Spui mereu nu." Tremurătoarea îndrăgostită nu are altă speranță căci: „N-am unde să mă-nalț, n-am aer / N-am palate". Făptura iubitului e terorizantă, gestul de schițare a unui reproș este curmat cu grabnică temere căci: „Să mîngîi ești făcut, stăpîne / Și tu cutremuri." Privirea **lui** are ceva hipnotic aidoma unui șarpe cu ochelari, și nefericitei eroine lirice a poemelor Smarandei Jelescu nu-i rămîne decît să se autoflageleze sperînd ca măcar pe această cale să trezească mila: „Blestemata de mine și sperjura, / Ca un vaiet prelung mă continui în timp!". De o mare frumusețe sînt versurile de proclamare printr-un enunț plastic, dar deloc căutat, dimpotrivă, avînd ceva de mărturisire nudă (o subtilă corespondență se creează între dezvăluirea unei sensibilități spăimoase, delicate, și expresia la rîndul ei simplă, exhibînd fără reținere o stare sufletească) a puterii nelimitate, terifiante și pline de o atracție irezistibilă a celui mai de grabă slăvit decît îndrăgit: „Ar fi trebuit ca fiecare lovitură / A vorbelor tale / Să mă îmbătrînească / Și părul să-mi ningă încet la picioare / În jurul ființei rămasă / Ca un ax al durerii la mijloc." Ceea ce poate părea indiscret, indecent, penibil chiar în viață, este pregnant și original în poezie, mai cu seamă în contextul liricii actuale, la care se remarcă imediat excesul de „elaborare" a discursului. La Smaranda Jelescu se sesizează, dimpotrivă, spontaneitatea în formulare, refuzul frînii în pornirea de a lăsa slobod țipătul interior: „Cîmpuri goale arse de pămînt / Cu mușcătura cerului în coastă, / Mă lovește deodată atîta dragoste / Că-mi vine să plîng în neștire."

În linia exprimării fără ocolișuri, a unei simțiri în același timp tumultuoase și triste se găseau și versurile bune din volumele anterioare ale poetei: „Totdeauna marea" (1969) și „Coloană dorică" (1972). Reproduc spre edificare un fragment caracteristic din cartea de debut: „O biata, cumintea de mine! / N-am nici o culoare de aer / Nu-mi tremură nici un timp / Aștept. / Umilită, cu trunchiul căzut, / Goală ca marmora albă / Aștept. / O, biata, cumintea de mine!" Un ton bombastic, „înalt", o anume atmosferă prea căutat grandioasă, făceau să coboare interesul pentru aceste două volume. În ultima carte, acest ton își face apariția mai rar, fără să absenteze însă. Perspectiva asupra adoratului este conferită uneori eroinei înseși. Ea nu convinge însă în atare ipostază contrafăcut marțială și magnifică: „Astfel voi trece / Spunînd cuvinte prea vechi / Spre ghețarul înalt / Unde sînt așteptată." Voința de „poză" strică scrisului autoarei, ce arborează un aer filozofic în compozițiile ample, cu o curgere a versurilor voit simfonică, punîndu-se în mișcare un complicat aparat de imagini: „Noiembrie, cetate singură, orgoliu tragic al anului. / Marinarii coboară spre port lunecînd ca delfinii / Doar vîntul plînge, jelește anul în declin / Cine-l ascultă? Cine-și ascultă sîngele și supraviețuiește? / Noiembrie e o formă a sufletului nostru marin".

Victor Atanasiu

*) Smaranda Jelescu, „Eroii verii", Editura „Cartea Românească", 1978.

Critică și contrapunct

● Micromonografia închinată de Ion Vartic lui Radu Stanca*) apare într-un context al receptivității privilegiat, precipitînd semnificațiile unei opere și dăruindu-le o cutie de rezonanță pe măsură. Reducerea autorului lui **Corydon** în scena criticii e secondată de evenimentul editorial al publicării corespondenței dintre Ion Negoițescu și poetul Sibiului, „cetatea umbrelor". Spectacolul critic rămîne astfel fundamental deschis și monografia (gen cu tendință de definitivare a interpretării) lui Ion Vartic își află contrapunctul în acest dialog ce introduce atîtea elemente noi, complicînd portativele interpretării. Prin apariția corespondenței, opera lui Radu Stanca, străbătută de virtuți muzicale intră într-un context al receptării, el însuși muzical. Ce înseamnă aceasta? Ion Vartic este, la a doua sa carte, poate mai mult decît în prima, un adept al lecturii cu „funcțiune de vioară" și „de harfă" în sensul în care aceasta este opusă de Radu Stanca în **Problema cititului** lecturii „științifice" avînd o „funcțiune de compas", „de busolă", redusă la cititul „rece, străin de materialul magic pe care îl poartă o noțiune în ea însăși". Cartea despre Radu Stanca e apoi concepută ca o **temă cu variațiuni** și fiecare capitol al ei, de la cel introductiv, **Ars doloris** și pînă la cel final, **Sfîrșit de spectacol,** e structurat muzical, după legi ale orchestrației evidente.

Ion Vartic apelează frecvent la exegeza dedicată scrisului lui Radu Stanca și fructifică în sensul nuanțărilor sau al diferențierilor importante idei ale comentariilor semnate de I. Negoițescu, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Balotă, N. Manolescu, Eugen Simion, Cornel Regman, Virgil Nemoianu, Valeriu Cristea, Mircea Tomuș, Ioana Lipoveanu-Theodorescu. Încorporarea acestora în propriul comentariu e contrapunctică. Legi armonice stau la baza propriei interpretări. Spațiul acordat comentării teatrului și eseisticii e gîndit aproape ca un **recitativ.** Criticului îi place arta vorbirii frumoase, scontează efecte pînă la a se lăsa condus de retorica lor. Contrapunctice sînt și analogiile critice, paralele între Radu Stanca și Camil Petrescu ca teoreticieni ai teatrului, analizele personajelor, metaforelor **sugestive** și **semnificative.** Perspectiva critică e polară, dialogală. Titlurile unor subcapitole sînt tot atîtea **axe de simetrie.** De la Ștefan Aug. Doinaș e preluată sugestiva opoziție **Mască** și **coturn,** desfășurată apoi în perechile **Lege și individualitate, Fanic și criptic, Între Chtonios și Apollo** etc. Logica de bază e cea bivalentă, deși Ion Vartic e atras de poliformism în critică, de „măștile" polivalenței. Simetriile sînt analizate în reversibilitatea lor. Demersul critic se structurează paradigmatic, mai puțin în analiza poeziei, unde comentariul textului rămîne descriptiv, suspendat prea devreme, ori redus la o parafrază a versurilor. Remarcabile sînt aici filiațiile în istoria literară ori trimiterile la lirismul contemporan. Teatrul rămîne și în acest volum tărîmul de predilecție al criticului. Trimiterile la Sofocle, Camus, Heidegger, Pirandello sînt relevante. Apelul la artele poetice semnate de Radu Stanca depășesc nivelul expozitiv. Notele din subsolul paginii, scrise mai impersonal, mai „rece", sînt ele însele un contrapunct la fraza criticului liber muzicală. Cartea lui Ion Vartic se organizează după principiul **glosei.** Repetă idei, accentuîndu-le, nuanțîndu-le prin așezarea în contexte noi ori revine la o aceeași idee, personală sau nu (barocul, livrescul, alexandrinismul, patosul, teatralul vocii lui Radu Stanca) încadrînd-o într-o altă ramă — oprindu-se de preferință la valorile muzicale (orfice etc.) ale scrisului lui Stanca. Verigile interpretării sînt unite fără a fi strînse. Ion Vartic își suspendă de regulă fluxul comentariului și nu-și epuizează ideile. E atent cu regizarea acestora. Și în **Poezie și teatru** el rămîne un adept al interpretărilor sugestive și nu doar tehnic rigide ale operei. Monografia sa readuce în actualitatea critică un poet prezent în atîtea voci și drumuri ale poeziei de azi hrănite de „resurecția baladescului", dar și de „teatralizarea" textului, de „poezia poeziei".

Doina Uricariu

*) Ion Vartic: „Radu Stanca, poezie și teatru", Editura „Albatros", 1978.

Somnul clepsidrei

● Viața, dramele și istoriile personajelor din romanul lui Gheorghe Schwartz*) circumscriu și dau dimensiune umană unei alte „istorii", mai esențiale: aceea a unui oraș (Lugojul). Un oraș straniu, văzut într-o manieră care ne amintește de romantismul german, un oraș cel mai adesea întunecos, pustiu, cu străzi înguste, unde oricînd poate apărea cine știe ce personaj ciudat, de mult dispărut Dar acest Lugoj aparte tinde către dimensiuni arhetipale: el devine teatrul unor destine, succesive în timp, dar identice ca desfășurare. Aceleași personaje, uneori fără să-și schimbe numele, defilează etern pe scena istoriei. Asemeni acelui sătuc Macondo din romanul lui Marques (față de care autorul nostru manifestă vădite afinități), Lugojul închide în sine o istorie iterativă, identică cu sine, o istorie în care faptele sînt doar fragilul înveliș al unei drame umane simbolice. Totul, însă, într-o absență totală a diacroniei. Romanul începe în 1869, dar în partea a doua regăsim aceleași personaje și aceleași conflicte, numai că de data aceasta autorul le situează în 1925 (pentru a completa sugestia temporală apare și un patefon). Același personaj poate trăi experiențe pe care le-a mai trăit ori le va mai trăi. „Vancu, la rîndul său, nu simte nici o lovitură, totul nu era decît trecut și viitor, prezentul nici nu există...". Motivul „experienței regăsite", a faptului care a mai fost trăit o dată revine frecvent în paginile cărții lui Gh. Schwartz. Din el se naște, în mod firesc, tema naratorului. Cineva încearcă întotdeauna să scrie o istorie a Lugojului, nu a obiectelor și evenimentelor, ci a „sufletului" specific unui oraș. Dar ce înseamnă (în termenii universului configurat de roman) a scrie o istorie? Bineînțeles, în fața atîtor fapte, a nenumăratelor experiențe proprii fiecărui personaj, autorul va căuta elementul comun, factorul unificator. Altfel spus, el va cerceta substratul arhetipal al tuturor întîmplăriilor, pentru a găsi legea, norma ascunsă care determină istoriile lor. Vancu, Onea, bunicul inginerului Ionașcu, sînt în permanentă căutare a unui sens generic, a unui adevăr imuabil, care să dea o nouă deschidere evenimentelor contingente, care să explice, dintr-o perspectivă superioară, toate existențele trecute și viitoare.

Și acestea nu sînt deloc puține, căci narațiunea alunecă de la un destin la altul, prilejuind o serie de fișiere existențiale diferite, care de care mai ciudate. În general, personajele se caracterizează printr-o notă ieșită din comun; ele au un substrat simbolic, și ar fi mai exact dacă am spune că ele constituie nu întrupări psihologice, ci entități simbolice. În spatele lor se descifrează un alt înțeles, viața și personalitatea lor nu constituie decît o mască, dincolo de care se ascunde o semnificație de amplă rezonanță: ea s-ar putea numi istorie, deși autorul nu încearcă nicăieri să o determine cu adevărat.

În ultimă instanță, romanul lui Gh. Schwartz este un roman al „insomniei". Personajele cele mai importante cutreieră orașul în lung și-n lat, incapabile să închidă ochii chiar și pentru o clipă. Lugojul însuși nu doarme, căci acesta ar fi semnul sfîrșitului său. Totul se petrece în lumina (conștiinței) difuză dintre veghe și somn. Aici, la interferența celor două lumi cu legi proprii (trezia și adormirea), domină aleatoriul, combinația hazardată (și, deci, fantastică) a întîmplărilor.

Mihai Coman

*) Gh. Schwartz: „Pietrele", Editura „Eminescu", 1978.

„Obsesia de viață"

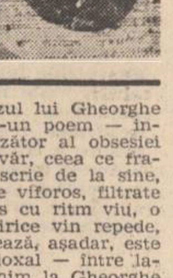

● Ceea ce „nu vindecă vremea" în cazul lui Gheorghe Savu *) este ceea ce poetul numește într-un poem — invocîndu-l pe Dylan Thomas — „solul arzător al obsesiei de viață" **(Inscripție pe o carte).** Într-adevăr, ceea ce frapează în această poezie, care, parcă, se scrie de la sine, compusă din senzații simple, nealambicate viforos, filtrate prin miresmele unui cuvînt limpede, scris cu ritm viu, o poezie în care concluziile fiecărei stări lirice vin repede, succedîndu-se cu nerăbdare, ceea ce frapează, așadar, este raportul ce se stabilește — aparent paradoxal — între latura contemplativă și cea dinamică. Întîlnim la Gheorghe Savu natura interioară a lui Labiș („Facem breșe destinului cu focul / / Un rezervor continuu / De linii nerăbdătoare / Precum lumina noastră interioară / Înlocuind razele lunii" — **Șantier),** o frenezie care nu se consumă în ardere sterilă și mută, ci într-o acțiune care ia chipul muncii propriu-zise („Zidarii fluturînd în aer / Brațul liber, al destinului" — **Refacere),** al detașării contemplative, dublată de trăirea cu fervoare a realului („Cum ai sta pe cupola ușoară a norilor / Și ai privi / Incendiul albastru al purității" — **Sînt),** al luptei cu inerția sinelui, de îmblînzire a făpturii („A lovi cu sapa de oțel în sterilul / Ființei" — **Moștenire),** al căutării formelor noi de cunoaștere, dinamice și tot mai profunde **(Contra ideilor fixe),** sau al neastîmpărului sorbit din pămînturi **(Ogorul, Horea),** — o energie care ia naștere și se petrece în numele unei energii totalitare, care leagă sinele uman de legea evoluției universale („Păstrăm în noi o goană fragedă / Ca zborul neadormit / Al aștrilor" — **Tinerețe).**

Dacă în latura lirismului dinamic cu greu se mai poate spune ceva întru totul original — deși nu se simte niciodată ceva contrafăcut în energia lirică a lui G. Savu — în latura contemplativă, în descripția stărilor interioare pornind de la niște nuclee exterioare, care generează o autopătrundere prin simțirea lucrurilor, în această formulă poetul se deschide cu rezultate interesante. Procedeul folosit poate fi numit „succesiune de haiku-uri"; un poem se compune din cîteva nuclee verbale, fiecare cizelat și plin de semnificații în sine, avînd o autonomie proprie, dar, corelat fiind cu alte asemenea nuclee, generează o atmosferă particulară. G. Savu are calitatea captării precise a detaliilor expresive și, dacă va dobîndi tehnica montării lor sub unghiul unei idei lirice unice, poezia lui va cîștiga îndoit. „Succesiuni de haiku-uri" vom afla în **Ninsoarea** („Ninsoarea acoperă / Oglinda calmă, / Un fel de joc / Strălimpede al zării / Pe întinderea fluidă. / O umbră ca o catedrală / Argintie / Vibrînd adînc atîtea foșnete — / Ca lebede / Cu pelerine însorite"). În **Ce nu vindecă vremea, Caligrafie de primăvară** („Cum se clatină o pajură. / Cum micile scîntei se plimbă / / Vremea răscolită a galbenului / De rapiță"), în **Nuferii, Bronz însorit** („Gîndul inventează mereu / Veri calde / / Arcul tău de bronz prins de nisip") sau în **Strategia semințelor,** una din reușitele certe ale volumului.

Aflat acum la a doua carte, numele lui Gheorghe Savu semnifică garanția unui poet care nu se lasă furat de modernism de dragul modernismului, nici înlănțuit de un tradiționalism fastidios și care se **trăiește** curat liric. Ce nu vindecă vremea, vindecă poezia.

Dan C. Mihăilescu

*) Gheorghe Savu: „Ce nu vindecă vremea", Editura „Dacia", 1978.

interviurile «luceafărului»

d.r.popescu

„Acei prieteni minunaţi, de demult, simţeau că au de făcut nu doar cultură, ci şi o naţiune!“

1. „Dacă aş putea scrie o carte de poezii, aş fi fericit !“

— Aţi ajuns în lumea literelor, ratînd o carieră medicală ?

— Am plecat înainte de-a o rata... Intrasem la **Medicină** cîştigîndu-mi acest drept prin concurs. Pînă în anul al treilea, cînd am renunţat, îmi luasem toate examenele ; nu strălucit, dar le luasem. Am renunţat, fiindcă n-aş fi putut păcăli medicina la infinit, iar cantitatea de studiu, de muncă pretinsă de **Medicină** e foarte mare ; nu-mi mai rămînea decît foarte puţină vreme pentru scris şi citit.

— Cînd aţi dat examen la Medicină, nu v-aţi gîndit ce-o să vă aştepte dacă intraţi ?

— N-am vrut, de la început, să dau la **Medicină**. Experienţa războiului îl făcuse pe taicămeu să creadă că medicii sînt mai la adăpost. De **Filologie** nu putea fi vorba. Ai mei, care fuseseră învăţători, nu considerau condiţia profesorului deloc strălucită. **Dreptul** nu mai era **Dreptul** „de altădată“. Pînă la urmă a fost şi „voinţa“ mea de-a deveni medic, deşi mă bătea gîndul să încerc la regie de teatru, la regie-actorie, cum era pe-atunci, dar histrionismul ăsta părea cam nesigur pentru mine. La facultăţile în care primează condiţia talentului e riscant să intri : nu ştii dacă dorinţa ta se suprapune, măcar fragmentar, unui autentic talent. Am intrat la **Medicină** şi, deşi în anul întîi, nu-mi fusese frică în faţa cadavrelor, prin anul al treilea făceam tot ce se poate spre a „pasa“ injecţiile, pe care trebuia să le fac bolnavilor, mai harnicelor mele colege. Pe scurt — în 1953 am renunţat. În toamnă deveneam student la cursurile de zi ale **Filologiei**, secţia **Română**, după ce — nu înţeleg de ce — nutrisem speranţa că voi putea intra direct în anul al treilea, dînd doar cîteva echivalenţe.

— Renunţînd la Medicină, n-aţi încercat nici o amărăciune ? Măcar pentru cei trei ani „pierduţi“ ?

— Amărăciunea a venit mai tîrziu, adică atunci cînd visul echivalenţelor salvatoare s-a prăbuşit. Norocul meu a fost că am fost angajat foarte repede la „Steaua“. Corector.

— Cine v-a angajat ?

— Baconsky.

— Aţi fost surprins ? I-aţi cerut să vă angajeze ?

— Nu i-am cerut. N-am fost surprins, ci foarte fericit. Mă duceam pe la revistă cu o schiţă, cu alta şi într-o zi m-a chemat în birou şi mi-a dat acea mare şansă.

— V-a pus vreo condiţie ?

— Nici una ! Ba nu, mi-a pus una : să citesc cît mai multe cărţi. El mi le dădea — cum o făcea şi cu ceilalţi — el mi le recomanda, el a compensat în acei ani, pentru noi, cei mai tineri, strînşi în jurul „Stelei“, lipsa de cărţi, lipsa de îndrumare. Mi-a pus marii poeţi în mînă şi i-am recitit. Aşa l-am redescoperit pe Arghezi, de exemplu, pe care-l învăţasem, cum se învaţă atunci, într-un capitol comun, alături de alţi „ciţiva“. Acele capitole, în care mari scriitori erau molestaţi în comun. Să nu-ţi mai spun — ştii foarte bine — ce „poeţi“ învăţam, în schimb, „pe îndelete“.

— Ce citeaţi pe atunci cu mai mare bucurie : proză, poezie, teatru ?

— De toate. Am fost şi rămîn un mare cititor de poezie, căci consider poezia esenţă ; esenţa unui scriitor, a unui spirit ce se ocupă de literatură. Poate o să te miri, dar să ştii că, dacă aş putea scrie o carte de poezie aş fi fericit !

— Nici eu nu ştiu dacă şi cît mă mir. Mai bine n-o fac şi mă reîntorc la „Steaua“ din 1956/'57. Ce vă cerea Baconsky să scrieţi ?

— De toate. Am scris critică, recenzii, note, reportaje, articole.

— Vă cerea să fie într-un fel „anume“ ?

— Da : bune ; dacă se poate, chiar excelente !

— V-am întrebat asta, pentru că Mircea Zaciu mărturisea într-un interviu uşoara perplexitate pe care i-o provoca atitudinea unui Miron Radu Paraschivescu, care nopţi întregi le vorbea mai tinerilor săi prieteni şi... subalterni de la „Almanahul literar“ despre marea poezie, despre un Malraux, pentru ca dimineaţă să le ceară a scrie te miri ce,

— Baconsky era altfel. Pentru el n-a existat niciodată o disjuncţie între marea tradiţie şi actualitate ; condiţiile mai speciale ale acesteia din urmă nu aveau darul să-i tulbure un principiu foarte exact după care înţelegea cultura în totalitatea ei — cu libertăţile şi eventualele ei servituţi de moment.

— Aţi scris, am înţeles, foarte multe reportaje. Ce vă spunea Baconsky, atunci în 1956/57, cînd vă trimitea să scrieţi un reportaj ?

— Nimic deosebit. N-avea darul indicaţiilor „speciale“. M-a lăsat să scriu reportaje aşa cum vedeam eu această formulă, cum o simţeam.

— Şi cum o vedeaţi ?

— Ca şi azi : o mare lecţie de cunoaştere a realităţii. Uite, cînd am fost să scriu primul meu reportaj de la Reşiţa, a fost un fel de descoperire a unui nou continent. Tehnic, reportajul este pentru mine gruparea unor destine, unor traiectorii într-o semnificaţie comună. În 1957 am scris un reportaj despre „1907“, făcut în amintirea şi prin amintirea oamenilor de-atunci. Am folosit chiar amintirile bunicii mele. L-am recitit de curînd, fiindcă a fost cuprins într-o antologie comună. L-aş republica — şi cu altele aş face la fel — în orice carte de-a mea. Chiar şi cu acel optimism din final, optimismul cerut de-acea epocă în care a fost scris.

— Cerut, **aţi spus ?**

— Da. Cerut. Dar şi adeverit de aceeaşi epocă. N-a rămas neconfirmat.

— Dacă aţi fi ajuns reporter şi nu prozator ?

— N-am scris niciodată reportaj ca să devin reporter, ci ca să rămîn prozator.

— Care este şansa unui prozator de-a rămîne prozator deşi scrie şi reportaje ?

— Eu n-aş fi putut ajunge gazetar. N-am acea spontaneitate de-a răspunde imediat unui fapt, unei cerinţe redacţionale. Şi-acum scriu greu articole, aşa, de dragul articleriei. Am nevoie să plec de la ceva, să meditez la acel ceva.

— Vă cred, dar eu vă întrebasem altceva. Să înţeleg că vreţi să-mi ascundeţi secretul prozatorului care rămîne prozator scriind, totuşi, multe reportaje.

— Nu. Să înţelegi că singurul meu secret, în această privinţă, este cel că scriind reportaj deşi am spus tot, n-am pus niciodată în reportaj chiar totul. Adică, părţile cele mai importante le-am păstrat, aproape instinctiv aş zice, pentru prozator. Şi cu toate acestea n-am sărăcit paginile reportajelor mele cu nimic. Ceea ce comunică un reportaj rămîne, orice am spune, altceva decît ceea ce comunică o proză.

— Instinctul — de conservare, i-aş zice eu — de care-mi vorbiţi, cred că ajută scriitorul care face reportaj, publicistică în general, să rămînă scriitor în felul următor : el a fost în viaţă şi **nu** în documentare.

— Exact.

— În acei ani, 1956/'57, ca reporter, de la ce mari reporteri învăţaţi ?

— În mod sigur nu învăţam de la reporterii „la zi“, ci de la clasici. Eu am învăţat de la Bogza („Ţara de piatră“, „Tăbăcarii“), şi nu de la vreun mare reporter „al momentului“ ; mai ales că nu citeam cărţile de reportaje de atunci.

— Prin ce păcătuia reportajul de-atunci ?

— Prin ceea ce păcătuieşte, în cele mai multe cazuri, şi cel de azi : îşi propunea să rezolve **totul !** Ca să dovedească, nu-i aşa ?, că scriitorii sînt, cu adevărat, „legaţi de viaţă, de realitate“ !

— Practic, cînd scriaţi reportaje, ce făceaţi spre a rămîne legat nu doar de viaţă, ci şi de... literatură, căci una în defavoarea celeilalte n-a născut nici reporteri, nici scriitori, ci doar biete destine în derivă perpetuă — între „viaţă“, „realitate“ şi nerealizata pagină cu adevărat memorabilă ?

— Scriam reportaje de 10, 20 de pagini. Le scriam pe fragmente de sine stătătoare, pe o idee. Concentram totul spre un nucleu, aşa cum

Confesiuni despre literatura vieţii şi viaţa literară

mă pricepeam, dar ca totul să aibă nu doar cap, ci şi coadă. Firească băteam mereu spre beletristică ; asta mă interesa.

— Care ar fi una din soluţiile pentru ca azi să nu mai citim atît de multe reportaje... ilizibile ?

— Să nu mai fie scrise de azi pe mîine. Un om dacă ştie ce are de făcut cu o lună înainte scrie altfel. Acel „Prezent !“ pe care mulţi îl spun în grabă e mai degrabă un „Absent !“.

— Ce fel de reportaje citiţi azi ?

— Îmi plac reportajele politice din presa străină.

— Cum ar putea reînvia şi la noi reportajul politic, căruia i s-au substituit acele texte, parcă şapirografiate, în care nu se schimbă decît numele unor oameni, locuri, evenimente ? Vă întreb nu doar în calitatea dv. de scriitor, ci şi în cea de conducător al unei reviste. Nu v-ar place să citiţi acele frumoase reportaje politice în „Tribuna“ şi nu, de exemplu, în „Paris Match“ ? Şi încă ceva : cum aţi vedea dv. un reportaj politic făcut de un bun gazetar, un bun scriitor din, să zicem, sala unei mari Conferinţe a partidului nostru ?

— M-ai luat puţin prin surprindere. Nu m-am gîndit, ce-i drept, la unele din aceste lucruri. Dar ca să nu mă pripesc pot să-ţi spun că o cale ar fi aceea de-a vedea cum au făcut alţii aceste reportaje. Aproape că e foarte simplu : au fost la faţa locului, au pus în dezbatere ceea ce au văzut. Asta e : au pus în dezbatere, nu doar au informat. Vezi, reportajele noastre au numai **faze finale** — „S-a făcut, s-a întîmplat, s-a realizat“ — sau numai **faze de început** — „Se va face, se va realiza“. Lipseşte miezul : cum s-a făcut, cine a făcut, cum a făcut.

— De ce s-a făcut acolo şi nu în altă parte, dacă e bine sau nu că s-a făcut acolo, aşa şi nu altfel, ce se putea face în loc de, cine a făcut şi cine nu etc.

— Da. Exagerata „panoramare“ a problemelor unui reportaj duce la ce spuneai : impresia de şapirografiere. Lipseşte amănuntul esenţial, individualizarea omului şi-a faptei sale. Vechea boală a **rezolvării totului** ne ţine pe loc în reportaj. Nu poţi în 3, 4, 10 file să spui totul despre ce înseamnă, să zicem, Hidrocentrala de la Lotru.

— Încă o soluţie ar mai fi ?

— Nu „încă una“, ci aceeaşi, adică cuprinsă în adevărata idee despre ce trebuie să fie reportajul : echilibrarea cantităţii de informaţie pură, simplă (simplistă) şi selecţia amănuntelor. 10 reporteri văd acelaşi lucru. Unul singur, cel mai bun, va pune astfel amănuntele 3, 7, 11 într-o ordine, într-o structură care să imprime **direcţia** reportajului. Cu aceleaşi amănunte un reporter bun trimite, direcţionează reportajul spre Cosmos, pe cînd reporterul leneş, ori numai obişnuit, direcţionează totul spre... cîrtiţă ! Reporterul de clasă găseşte întotdeauna esenţialul pentru un reportaj : **supratema** lui !, semnificaţia, cum îi spun alţii.

2. „Uneori, curajul e un fel de-a face carieră peste valoarea talentului“

— Vă puteţi închipui, stimate D.R. Popescu, fără acei ani de la „Steaua“ ?

— Dacă nu era „Steaua“ de pe strada Horea, nu ştiu nici cînd, nici cum aş fi ajuns **spre** şi în literatură. Dacă nu ar fi fost acei oameni ai revistei de-atunci, acea atmosferă de formare şi autoformare culturală, intelectuală, sufletească, morală deci, poate aş fi fost un profesor, undeva într-un sat, debutînd de-abia la 30 de ani şi făcînd, ştiu eu ? o carieră cu mult mai strălucită, venind în literatură cu o altă încărcătură de viaţă (mai mare ? mai altfel ?) cu alte unelte etc. Veneam poate, cu alte adevăruri în proză, teatrul meu.

— Pentru că aţi spus cuvîntul adevăruri **vreau să-i alătur un altul :** curaj. **Se vorbeşte uneori pe un ton uşor ridicol, despre infuzia de curaj ce s-a produs de la o vreme în proza noastră. Cum vedeţi dv. această „spinoasă problemă“ a curajului în proza noastră din ultimii ani ?**

— Cred că ai dreptate cu privire la „tonul uşor ridicol“ în care se pune chestiunea curajului în general şi cea a curajului prozei noastre din ultimii ani.

Adevărurile nu sînt proprietatea nimănui, trec din carte în carte, de la om la om, din secol în secol. Problema ar fi altă : dacă întîrzii, rişti să devii un epigon.

— Dacă te grăbeşti ?...

— Citeodată nici nu te poţi grăbi.

— De ce ?

— Posibilitatea de-a rosti nişte adevăruri, curajul acesta nu este o cucerire a unui singur om. El reprezintă cota atinsă de-o anumită cultură, de-o anumită societate. Aşadar, dacă nu se spuneau nişte adevăruri esenţiale despre istoria noastră de după 23 August, nu ştiu dacă am fi avut azi acele cărţi curajoase cu care ne lăudăm.

— Eu sînt unul dintre cei care cred că, de exemplu, o carte îşi are un anumit timp al ei cînd trebuie să apară, momentul ei cel mai favorabil ; steaua ei depinde mult de acel moment. Raţiindu-l, orice carte devine, într-o măsură, altceva decît ceea ce ar fi putut fi. Chiar şi valoarea „intrinsecă“ poate fi afectată de ratarea acelui moment favorabil. V-aş întreba, deci, cum vi se par dv. cărţile, oricît de curajoase, scrise în anii '54—'64 şi publicate de-abia acum ? Cum vi se par cărţile, chiar şi cele mai curajoase, scrise acum despre anii aceia ?

— În mod sigur, nici cărţile scrise în anii de care vorbeai, dar apărute acum, nici toate cele scrise acum despre anii aceia, nu sînt cărţile epocii respective. Ai foarte mare dreptate în legătură cu acel moment unic al fiecărei cărţi. Uite, chiar un Voiculescu, scriind în deplină libertate faţă de el însuşi, căci scria conştient „pentru sertar“, nu a realizat cărţile acelor ani. E o dramă a creaţiei, a condiţiei scriitorului.

— Revin la curaj.

— Uneori, curajul e un fel de-a face o carieră peste valoarea talentului. Scriitori mari, scriitori adevăraţi, mulţi dintre ei au avut curajul de-a nu bate prea tare toba pe seama curajului lor. Unii au avut chiar curaj fizic. Gîndeşte-te la un Malraux plecat în China, la un Hemingway plecat în Spania, gîndeşte-te, implicit, la „Condiţia umană“ şi la „Pentru cine bate ceasul ?“. Dacă nu ar fi fost aceste cărţi, valoarea lor, curajul fizic al autorilor n-ar fi spus mare lucru. Doar valoarea operei justifică plauzibil curajul autorului. Şi aici, în problema curajului, adevărul e că opera e mai importantă decît omul. Uite, Hemingway a avut şi curajul de-a scrie „Bătrînul şi marea“. Aici nu e vorba nici de curaj civic, nici biologic şi mai ales nu întîlnim nici o demascare şi totuşi...

— Pentru că aţi rostit cuvîntul demascare, **vreau să vă spun că eu văd cum mulţi dintre noi confundă curajul (sau îl substituie) cu demascarea. Se poartă demascarea. Un roman ca „Marile iubiri“ al lui Aurel Dragoş Munteanu, carte excelentă, are o cotă mult mai redusă faţă de valoarea sa şi asta în vreme ce cărţi cu mult sub valoarea romanului citat au întrunit nişte sufragii neaşteptat de „furtunoase“, asta pentru că... demaseau ceva.**

— Ce să fac ? Ai dreptate. Eroarea este cu atît mai mare cu cît se uită un lucru de minimă ţinută dialectică : negarea unor lucruri, demascarea lor trebuie să aducă şi-o afirmare. Revin la „Bătrînul şi marea“. Ce se întîmplă aparent acolo ? Un bătrîn se luptă cu rechinii spre a aduce peştele uriaş la mal. Nu reuşeşte, deşi reuşeşte.

— Fiindcă aduce totuşi, scheletul, probă neechivocă, structura peştelui.

— Sigur, bătrînul nu e înfrînt, nici de rechinii oceanului, nici de ceilalţi. El a adus, sigur că da, **structura peştelui** (ţine minte formula, poate vei avea nevoie de un titlu bun de carte !) şi copilul îl crede. Căci de fapt drama (una dintre) bătrînului era aceea ca nu cumva copilul să nu-l creadă ; copiii nu suportă să fie mînţiţi. Vezi, fără să demaşte nimic, o astfel de literatură afirmă neîmblînzita dragoste de-a supravieţui : fizic, moral. O mare carte neagră nu există.

— Chiar nu ?

— Aşa cred eu. Uite, un „Hamlet“, în care totul putrezeşte datorită relaţiilor viciate, false, nefireşti, dintre oameni, în care totul putrezeşte, dacă vrei, datorită unui sărut adulterin, afirmă totuşi valori. Atît de mari, încît regele duşman, Fortinbras, îi aduce un elogiu lui Hamlet. Dacă n-ar fi existat decît o cloacă de putregai, aceasta ră de lumină nu s-ar fi ivit. Şi nebunul ăsta de Don Quijote. Uită-te la el : trăieşte el într-o lume a viselor lui, a caraghioslîcului lui, dar nu e chiar aşa de „demascat“ de autor... Ba mai mult, gîndeşte-te, nici măcar morile de vînt nu sînt lăsate să reprezinte nişte cumplite forţe ale răului. Redevin nişte biete mori de vînt. N-o spun eu primul, Don Quijote e un frate a lui Hamlet.

— Ştiţi care era cota de curaj a societăţii spaniole din vremea lui Cervantes ?

— Nu ştiu care era cota de curaj a Spaniei de-atunci, dar cota lui Cervantes era următoarea : geniu ! Vroiam să-ţi spun, în legătură cu problema curajului că **omul este şi o locomotivă** a istoriei ; mai ales omul tînăr. Gîndeşte-te că mai toate lucrurile mari le-au făcut oamenii tineri.

— De-aceea poate tinereţii îi este proprie şi condiţia tragică ?

— În mod sigur fiindcă şi în literatură mai toţi eroii tragici sînt „recoltaţi“ dintre tineri. Hamlet, Antigona, Oedip. De fapt ce păţesc ei ? Descoperă lumea intinată. Vor s-o cureţe. Apoi vin toate cele cunoscute..., Lear nu e un Hamlet bătrîn ?

— Eu zic că nu e chiar aşa, fiindcă, de fapt, Lear nu înnebuneşte pentru păcatele sale de bătrîneţe, ci pentru cele de mai de mult.

— Oricum, dacă Hamlet era un mulţumit înnebunea la bătrîneţe, dar pînă atunci, regele ucigaş şi uzurpator i-ar fi dat totul. Chiar şi un cal. Unul alb.

— Deci, cum rămîne cu chestiunea curajului în literatură ?

— Există, numai că el constă, mai degrabă, în transfigurarea lui în valoare ; valoarea operei. Repet, e dificil de spus totul cu privire la curaj şi chiar la valoare. Viitorul va pune pe alte linii autorii de azi, va face o altă redistribuire a gloriei.

— Sînt dintre cei care cred că, deseori, lăsăm prea multe de rezolvat viitorului. Posteritatea ar trebui să înceapă şi din... antumitate.

— Adevărat, numai că în privinţa clasamentelor, oricum stăm mai bine ca înainte. Cu toate „imperfecţiunile“ inevitabile, clasamentele de azi sînt mai aproape de adevăr. Cele din anii mai vechi“ erau duble. Unul oficial, în fruntea căruia se afla A. Toma şi unul „intim“ care începea cu Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu.

— Chiar n-avem azi „dubluri“ palide în aceste ierarhii ?

— Ei nu ? Dar clasamentele sînt mai unitare, mai corecte. Problema ar fi cea a nuanţelor.

— Nuanţele sînt, deseori, mai importante decît tonul general.

— Sînt. Iată, o carte excelentă ca a lui Bălăiţă intră, după o vreme de comentarii favorabile, într-un con al dezinteresului nostru. Or, este foarte clar că Bălăiţă este un prozator care trebuie pus în prima linie, fără nici un fel de reticenţe. El este unul dintre prozatorii aflaţi în fruntea prozei de azi, prin felul lui de-a scrie.

— E numai critica de vină ? Dv., care gîndiţi acest lucru, de ce nu faceţi ceva să scoateţi din acest con de uşoară indiferenţă o personalitate ca Bălăiţă ?

— Nu e numai critica de vină. Dar nu uita, eu ştiu tipi care n-au fost „injuraţi“ niciodată şi-au murit în aplauze. Şi ce-i cu asta ? Dacă n-au existat, tot au fost uitaţi. **Opinia** lucrează imperceptibil, dar definitiv, şi opinia n-o fac doar criticii, doar autorii, doar cititorii, ci toţi împreună. Nu cred că „reabilitarea“ unui Blaga, a unui Bacovia s-a datorat exclusiv criticii, „curajului“ ei. Nu. Opinia aceasta, atît de greu de definit în unitatea şi particularităţile ei, lucrează altfel decît ne închipuim, altfel, deseori, decît ne-ar conveni. Şi-apoi, Baconsky spunea că, şi avea dreptate, unii oameni, care nu-şi descoperă marii scriitori, nici nu-i merită ! Sigur, există şi acea bleagă cimpie care nu descoperă piscurile. Problema „neatestării“ la timp a valorilor pare să fie veşnică. Eu, de cînd mă ştiu, am aflat că „Cinematograful e în criză“. Şi, totuşi, au fost neorealiştii, s-au dus ei a venit Fellini, a venit Bergman etc. etc.

Adevărata problemă e că noi ne ferim să legalizăm, ca atare, mari scriitori contemporani. Uneori, nenorocita de anecdotică trece de graniţele ei fireşti şi face numai rău ; valurile trec de ţărmurile apei. Şi nu numai noi, scriitorii, criticii, legitimăm scriitori ca valori ale naţiunii. Noi îi legitimăm doar ca membri ai Uniunii Scriitorilor. Mai departe opinia se lărgeşte, imparcabil, operează nu doar cu voia şi în numele intereselor ori dreptăţii noastre, justeţei adevărului nostru despre un scriitor sau altul.

3. „Sînt foarte circumspect în ceea ce priveşte şansele unei polemici de idei de a nu degenera în atacuri la persoană“.

— Sînteţi considerat un autor prolific. Vreau să vă pun o întrebare în legătură cu nişte... „întrebări“ practicate mai ales în culturile mici. Deci, ce credeţi Dvs. despre „problema“ : „Cutare e un scriitor mare fiindcă scrie puţin. Cutare e un scriitor mediocru fiindcă scrie mult“ ?

— Cred că sînt chiar probleme false. Gîndindu-ne numai la premiile literare, cele 4, 5 mari, atribuite în Franţa o să descoperim că majoritatea laurilor au fost dobîndiţi de scriitori, foarte tineri, în jur de 30 de ani, şi care au publicat deja multe cărţi, avînd scrise încă multe pagini. Hai să ne întoarcem la noi, dacă nu te interesează alte perimetre literare. Rebreanu, în jur de 30 de ani, avea mii de pagini scrise. Bălcescu moare la 33 de ani, lăsînd o operă extraordinară, şi voluminoasă, de la textul arid de istorie, pînă la pagina de mare scriitor. Şi în acei puţini ani de viaţă el călătorise, fusese bolnav, „pierduse timpul“ prin biblioteci etc. Sau gîndeşte-te la marii gînditori ai secolului nostru : filozofi, oameni de ştiinţă. Gîndeşte-te cît a scris un Freud, un Marcuse şi mulţi alţii.

— Dvs. după cîtă lectură vă daţi seama că aveţi de-a face nu doar cu un prozator care scoate cărţi după cărţi, ci cu un autor care are o operă, ceea ce mi se pare altceva ?

— N-aş putea să-ţi indic un număr de pagini, ori de ore de lectură. Ceea ce pentru mine e clar, ar fi că, foarte simplu, opera se încheagă atunci cînd cărţile, unele după celelalte, tind spre operă ! Uite, Bălăiţă nu are multe cărţi, dar are **o operă.** Cunosc şi celălalt „caz“, oameni cu foarte multe cărţi care au şi... **operă !**

Dacă mă întrebai despre poezie, era mai simplu.

— Credeţi ?

— Da. Eu zic că după o poezie pot şti cine e sau nu poet.

— Tare vă mai înşelaţi, tovarăşe D.R. Popescu ! Eu, dacă vă interesează, vă pot alcătui o antologie de autori reprezentaţi cu o singură poezie. Toate poeziile vor fi foarte frumoase, chiar poezii adevărate, dar, în mod „paradoxal“, nici unul dintre autori nu e poet cu adevărat ! Nu glumesc.

— Poate ai dreptate, dar mă gîndesc că un Stancu, de exemplu, alcătuind cunoscuta **Antologie a poeţilor tineri** ai unui moment a ales o cotă valorică a momentului. Sigur, mulţi autori „n-au confirmat“.

— Nu că „n-au confirmat“, n-au existat niciodată. Poezia scapă printre degete mai uşor decît bănuim. În urmă cu aproape zece ani, spuneaţi într-un interviu : „M-am recreat scriind teatru“. De-atunci şi pînă acum, tot „recreindu-vă“ aţi devenit un dramaturg în „toată puterea cuvîntului“.

— Zău ? Dom'ne, n-am simţit încă lucrul acesta.

— Zău ? Chiar nu vă consideraţi şi dramaturg ?

— Ba, eu mă consider, dar nu ţin să fiu jucat, ori a fi dramaturg presupune, cel puţin, două lucruri : 1. Să scrii teatru. 2. Teatrul scris să devină spectacol. Ori, cum ţi-am spus, deocamdată eu nu ţin să fiu jucat şi zic că ar fi un semn că nu sînt dramaturg.

— Atunci, de ce „vă pierdeţi timpul“ scriind teatru ? Nu vă gîndiţi că rupeţi din vremea cuvenită prozei ?

— Nu mai fac nici o deosebire cînd scriu teatru ori proză. Dar nu ţin să fiu jucat.

— Anunţaţi cîndva romanul „Viol“. L-aţi scris ?

— Nu. O să-l scriu, fiindcă face parte din ciclul început cu „F“. Acum scriu alt roman, cu o altă structură decît cele ale romanelor de pînă acum.

— Ce reacţii aveţi Dvs. vis á vis de critică, de critica literară, adică ?

— Ca orice om, mă bucur cînd sînt lăudat şi strîmb din nas cînd tonul faţă de cărţile mele e mai „reţinut“. Omenesc, mi se pare normal. Problema e să nu-ţi pierzi capul nici cînd eşti lăudat fără măsură, nici cînd eşti contestat fără noimă. Dacă-ţi închipui că numai din sfîntă dragoste pentru scrisul tău eşti lăudat, eşti un om mort. Trebuie să arunci condeiul peste casă.

Interviu realizat de

Dorin Tudoran

Decembrie 1977

Continuare în pag. a 7-a

cariatida

adrian popescu

O milă sălbatică

O milă sălbatică, aspră, urca în piept,
„în Valea Kazanlîcului a început culesul trandafirilor“, privindu-ţi micul adăpost
năpădit de înflorescenţa albă a mătrăgunei,
„7 tone de petale fragede abia dacă dau
o cupă de ulei eteric“
trei albine sau trei femei de la ţară,
în negru dungat cu galben au rostit
fără ezitare numele acelei flori
proscrise.
Am văzut cîndva „mandragora“ într-un
teatru de provincie, într-o ţară străină,
priveam absent spectacolul aproape
absurd ; bacă – rîndunică, ar fi trebuit
să recunosc eu singur intrusa
safir – suris, logodnă ciudată, inexplicabilă,
de sunete strigîndu-se deasupra abisului

Sau e poate numai recurenţa în
memorie
a unui vers de Dunel ?

Ai venit în iulie, atunci trandafirii sînt
deja trecuţi, un degetar de ulei eteric
abia dacă mai poţi stoarce din pieliţa
lor arsă prea tare de soarele verii.

Iradiat, palid, nedormit, ce mai avea
de făcut „fratele meu blînd“ C.P. în
saloanele de seră ale Onco-Logicului ?
să te plimbi pe lungi coridoare aseptice,
prin tunelul unde urcă vijiind liftul,
ca o rîndunică nimerită din greşeală acolo,
plină de smoală şi funingine pe aripi,
inspăimîntată, ameţită de mirosul
medicamentelor

Scări rulante în halele unui metrou,
safir – suris, bacă – rîndunică, uneori cel
care urcă
(tu cobori) anonim, trecut prin flame
purificatoare,
mai pur decît tine, chiar îţi întoarce zîmbetul
timid, dar zorind spre lumina de deasupra
ce creşte

În mijlocul unei cete murmurînd un imn
neauzit,
cu fruntea însemnată de o vagă aureolă
palidă,
asemeni ţie, dar mai presus de tine, cum trece
un şir de soldaţi ce vor pleca la vatră pe
lîngă
un grup de recruţi stîngaci, miraţi şi tunşi.

Sau e poate numai recurenţa unui Cînt din
Florentin ?

Demult priveam împreună, pierduţi, un tablou
şters, unde culorile se-amestecau spălate
de vreme,
era priponit în balconul unui apartament
paşnic,
de la etajul cinci al Spitalului se desluşea
bine.
Oameni locuiau acolo, nu păsări, ca în
preajma
unor cuptoare funeste ;
dansul păgîn al celulelor dezlănţuite nu-i
atingea
Grădina Botanică, la doi paşi, absorbea
toate ritmurile nefireşti ; proliferarea unei
flori carnivore,
miasmele sale otrăvite ;
o milă sălbatică, aspră, mă gîtuia,
citeam cu tine, greu, tabloul de dincolo,
depărtîndu-se,
înaintarea lentă a verde-albastrului
spre negru,
cu el, cu C. P. n-aş mai fi avut putere s-o fac.

Răspunsul era dat dinainte, aşteptam numai
clipa şi locul pentru a se împlini, dar erau
şi ceasuri ale răgazului aproape celeste, aşa
cum într-un bazin de ciment, la căderea iernii,
apa verzuie stă incrementă în razele
muribunde,
iar un braţ de înotător se mai mişcă leneş ;
dar el face gesturile ştiute parcă altundeva,
cu degetele răsfirate, respirînd ritmic, abstras,
aproape în vis, în neştire, deasupra virtejului
o clipă, se scufundă iar, bolborosind în
ziua de miine, într-un şuvoi de zile feerice,
neîncepute, mai reci, mai imprevizibile ;
o milă sălbatică şi aspră îmi închidea buzele.
suflam apoi ca într-o luminare în volul
pieziş, ţinîndu-mă cu efort deasupra cascadei.

Chitanţele pentru lapte, lumină şi foc vin
tot pe numele tău, vor fi încercat să te
uzurpe, dar numele nu ţi l-au putut şterge,
uşor deformat mai pilpiie ca un vers latin
scindat cu stîngăcie şi deformat de barbari,
dar recunoşti lesne izvorul şi patria lui,
ceara sigiliului împărătesc
arsura semnelor familiale pe fruntea unei
turme
furate.
Semnul încert de răspuns de la o fereastră,
el (ea) ce mai puteau face, se
strămutaseră în
cotloanele Grădinii Botanice, mulţi o făcuseră
înaintea lor, alţii aşteptau semnalul pornirii
într-acolo, în cete, sau singuri de tot, plecau;
unii cu stranii urme pe mîini, alţii pe tîmple,
subt axilă, pe piept, ori, rar, pe genunchi ;
negri de arsurile cobaltului ori străvezii.

O milă sălbatică, aspră, una din adîncuri
în mărul lui Adam, îmi înroşea pometii,
cum s-o închid, cum s-o fi păstrat neatinsă,
mai nebun încă decît cei doi magi-călători
de prin Antile, în trecere prin oraşul nostru
şi care văzînd întîia dată strălucind
zăpada pe
dealuri, s-au gîndit copilăreşte, s-o ferece în
cutia de tablă unde-şi ţineau ţigările.

Voci deasupra abisului, coruri astrale, corale
chemîndu-se, dîndu-şi răspuns, umbre ce
nu fac umbră pămîntului
rădăcinile subterane înaintînd,
murmurul coroanelor în văzduh.

Cartela perforată pe care-o întinzi celui de
la intrare
ţi-e inapoiată, fără un cuvînt, de Ordinator,
mai departe, n-ai nici o teamă, vei fi
plantat
fără greş, printre straturi şi arbori-cîntători.

cezar ivănescu

Din volumul „Rod" (1963)

Corpus

„Hen to sophon mounon legestai
ouk ethelei kai ethelei Zenos onoma"
Heraclit, Frag. 52.

I veghind de-a-rîndul nopți de-a-rîndul
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
pe brațele extatice-ale Morții
ca o virgină a trecut nimicul
stă botezat cu un parfum strein
veșnic matern sex increat al Morții
veghind de-a-rîndul nopți de-a-rîndul
și țestele bălane-ți sparg auzul
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
perfecte legi le pîlpiie în carne
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
taci și auzi
cum trup de ceară-ți curge
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
pe forma grea de boală
a unicului trup :
cît poți paralizat
veghea în stranie tăcere
cel mai dement carnaj
cea mai exactă
revelație a primenirii vieții ?
cel mult pînă la moarte.
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
și veghea-i unică
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
și nu te vei mintui
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
și iată trupul galben cum se scurge
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
și iată trupul mort
și iată trupul galben
și alt mort alături
și alături alt mort
veșnic matern sex increat al morții
ce poți vorbi de el ce poți vorbi
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
ce poți vorbi de el
ce poți vorbi
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
pricepeți frați lingavi de-o ființă
că iată trupul mort
și iată trupul galben
și alt mort alături
și alături alt mort.
o, tu, prieten mie
ești firav și suav
și dulce ești
peste putință
și ca un ochi în somn vrăjit
și ești în viață
și-atunci pricepe
că iată trupul mort
și iată trupul galben
și alt mort
alături în vecini
și alături alt mort.
sînt ai tăi
și-ți sînt dragi :
caută-le prietenia
așteptîndu-ți Moartea.

veșnic matern sex increat al morții
nimic nu îți zice
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
ce poți vorbi de el
ce poți vorbi
perfect și unică nașterea-ți
și fără-nțeles
și iubire
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
și fără-nțeles
și iubire
că-n a ta față de-acum
pricepe
că iată trupul mort
și iată trupul galben
și alt mort alături
și alături alt mort
că-n a ta viață de-acum
din nimic în nimic doamne
din nimic în nimic
de-ntîmplat nu se mai întîmplă :
și Or se întoarce cu spatele la mine
trecînd mina peste corzile chitarei
și amintindu-ți că ai fost copil cîntă :
o, mai singur e ca Moartea
trupu-mi gol frumos și viu !
timpul mort mai lung se face
os de mort într-un sicriu !
ai trecut rîzînd, femeie,
gura eu ți-am sărutat,
gura-ți roșie, femeie,
nici o urmă n-a păstrat.
Timpul dus n-o să mai vină
tînăr eu n-am să mai fiu !
timpul mort mai lung se face
ca un mort într-un sicriu.
(ô, ciel rouge, tu es le sang de mon baiser
ô, ciel rouge, ô, ciel rouge !
ô, ciel rouge, pourquoi cette vie inachevée ?
ô, ciel rouge, ô, ciel rouge !)
ai trecut rîzînd, femeie,
tu femeia mea de lut,
fața mea-i de-acum bătrînă
ca un drum de morți bătut.
cînd te va-ndemna iubirea
mă vei căuta cum sînt
să mă duci cu mîna albă-n
locuința din pămînt.
(ô, ciel rouge, tu es le sang de mon baiser,
ô, ciel rouge, ô, ciel rouge !
ô, ciel rouge, pourquoi cette vie inachevée ?
ô, ciel rouge, ô, ciel rouge !)
vom fi mulți vom fi cu toții
și-ai să ne auzi cîntînd
(roșie femeie caldă
roșă boltă și mormînt !) :

singură ca pe o cheie
ce-ntr-un pom și-a încuiat
rochioara de femeie
și sicriul colorat
s-o lăsați să umble goală
să nu-i spuneți un cuvînt ;
cînd de noi va fi aproape
noi vom țopăi rîzînd :
singură ca pe o cheie... !

Copilăria lui Ario Paradis

Soției mele, Maria

! ca să-mi descopăr fața din tristețea
din groaza de-a o fi pierdut pe-aceea
numită Nenumita

tu, du această cruce
cu trupul tău cel alb
(ce drag mi-a fost, ce drag mi-e încă,
Doamne !)

cum ai lua un lucru de nimica
un vas lipsit de trebuință
ori cum ți-ai strînge păru-n agrafe

fără să bagi de seamă
ia-mi viața
și mi-o poartă

vorbind cu ea de mine
cu gura ta — fă iar
de frăgezimea gurii tale

să-atirne viața mea
Maria, —
că-s un mort !

Turn

! de m-ați fi lăsat
ca pe un măr
la marginea cîmpiei
normal aș fi trecut
în rontăiala viermilor
părîndu-mi fiecare vierme
ochiul divin
care mă fecundează ;
și-aș fi roșit ușor, a doua oară !
ori voi cum m-ați luat cu mîna cocoșată
întîi sub boltă m-ați urcat
un timp fiind eu Domnul
și-apoi m-ați lăsat să mă prăbușesc
printr-un subțire, -nalt
și negru turn
și urlu, îngrozit de întuneric,
și turnu-i nesfîrșit,
ca ochiul morții !

Rod

! nu vreau să-mi crească ochii de dement
și mîinile ca de copil slugarnic,

dar sînt în ziua mare jefuit
de rodul meu
visat din burta mamei !
îl simt cum trece
și-n batjocură
îmi strîmbă formele
cu greu închipuite
și-n armonia pură ce-o presimt
varsă veninul unui urlet, El,
Nevăzutul.
nu vreau să-mi crească
ochii de dement
și mîinile
ca de copil slugarnic
dar gol strig : sînt furat !

și ochii-ncep să-mi iasă din orbite
ca două lacrimi mari care-ar păși !

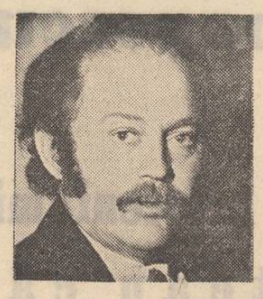

sorin titel

salba de galbeni

— S-a întîmplat la o nuntă, într-o iarnă, începu Nușca să povestească. Erau geruri mari, neaua pînă la genunchi, înghețа răsuflarea. Cînd se deschidea ușa, de veneau gazdele cu mîncăruri, așa erau de groși aburii, că nu se vedea om cu om. Și la nunta de care vă spun, mai la o parte, nu așa la vedere, sta un om pe care nu l-a știut nimeni cine e și de unde vine, nimeni nu l-a văzut pînă atunci. Sta la un colț de masă, unde era lumina mai slabă. Așa-i la nuntă, oameni de tot felul, nu poți să-i iei la întrebări pe fiecare... Și omul acela o vreme n-a intrat cu ceilalți nuntași în vorbă, sta doar încruntat și se uita în pămînt. Nu s-a atins nici de băutură, nici de mîncăruri, arăta tare necăjit și supărat. Vecinii de masă l-au mai îmbiat, au mai ciocnit cu el cîte un pahar. El închina cu ei, ducea paharul la gură, îl săruta, de formă, de atins nu se atingea de băutură. Dacă l-au văzut că se lasă atîta îmbiat, nu i-a mai avut nime grija... Și omul acela nu era nici tînăr, nici bătrîn, nici frumos, nici urît, nu era nicicum ! Îl vedeai acuma, și în minuta următoare îl și uitai, nu-l mai țineai minte, așa era de spălăcit și de șters la înfățișare. A doua zi, nici nu ți-ai mai fi amintit c-a fost și el la nuntă, așa era de neînsemnat. Așa ar fi fost dacă nu s-ar fi întîmplat să aibe după un timp o purtare cam curioasă. Mai întîi și întîi, a început a juca, duduiau podelele sub picioarele lui. Dacă ar fi fost, așa, un copilandru, n-ar fi zis nimeni nimic, numai că el a fost mai bătrîior, între două vîrste, nu-i sta lui bine să se țină una cu tineretul, să se bage în rîndul lui. Cînd îi omul mai copt, trebuie să se țină bașca de cei tineri, așa-i frumos. Dar el nu, tot cu ei de după cap, tot cu ăi tineri își punea mintea, la cei de-o seamă cu el nici nu se uita ! Avea niște cizme negre și așa tare bătea din călcîie, că ieșeau scîntei din ele. Pe la două noaptea, mirele s-a făcut tropa — a băut prea multă răchie — și s-a dus să se culce, a uitat de mireasă. Era mai tinerel, neînvățat cu băutura, și i s-a urcat repede răchia la cap. Și n-a fost mirele bine plecat, că cel cu cizme — și erau făcute, glanț, luceau de-ți luau ochii ! cum v-am spus — drept la mireasă s-a dus și a luat-o la joc. Muzicanții au început să cînte mai cu foc, așa cîntau de parcă ziceai că de-acuma, gata, nu mai rămîne nimic din arcușuri, praf și pulbere se alege din ele ! Și omul acela străin atîta a putut-o învîrti pre mireasă — ne miram și noi de unde are în el atîta putere : și tînăr să fi fost, tot ar fi ostenit într-o vreme — că biata de ea s-a făcut o apă toată și albă la față ca varul ! Juca mireasa, n-avea ce face, și galbenii săreau la ea pe piept, uite așa zornăiau !... Și-o să vedeți, domnișoară, ce s-a întîmplat pînă la urmă cu galbenii ăia. Faceți bine și aveți puțină răbdare. Toate la timpul lor... „Gata destul, a zis, după un timp mireasa, am ostenit de-acum, lasă-mă să mă odihnesc că nu mai pot". „Eu, a spus atunci omul acela străin, am făcut armata cu bărbatu-tu, de-acolo ne știm. Numai că de atunci a trecut ceva timp și el nu m-a recunoscut... «Dacă o fi să mă însor, mi-a spus el într-o noapte, cînd am fost noi amîndoi de planton, tu să nu mă ocolești cumva și să dai dos de mine, că nu șade frumos. Îți dau eu de știre cînd o fi, să n-ai grijă. Nu cumva să lipsești, căci atuncia mă supăr tare rău». L-am ascultat și am venit, îi spune el miresei, numai că el nici nu m-a băgat în seamă. Nici n-a văzut c-am venit și eu. S-a uitat la mine ca la un străin". „Eu nu cred, a zis atunci mireasa și drept la el în ochi s-a uitat, nu cred lucru ăla, că voi doi ați fost de-o seamă la armată ! Nu sînteți de-o vîrstă, n-ați avut cum face împreună milităria. Ești mai bătrîior ca el, vede oricine". „Ți se pare ție, zice atunci omul acela cu cizme de box, că nu sîntem de-o samă, e numai o părere de-a ta. Dacă arăt mai vîrstnic, asta-i numai pentru că m-au îmbătrînit necazurile, nu din altă pricină. Sînt mai trecut prin viață, mai încercat de greutăți", zice și-o trage într-un colț mai întunecos să nu-i vadă fața prea bine. „Nu cred, zice atunci mireasa și ridică din umeri, am și eu ochi, pe mine nu mă mințești tu, așa să știi !" „Ba nu, zice el așa-i cum îți spun, degeaba nu vrei tu să mă crezi. Uite și cizmele astea, zice — erau negre și așa luceau de-ți luau ochii — le-am cîștigat amîndoi, eu și cu bărbatul tău, de la un majur unguresc. Eram mari cărțași pe timpul ăla, amîndoi, dacă se întîmpla să joace careva cu noi s-a ars. Și am jucat cu ungurul pînă s-a făcut lumină albă afară și i-am luat toți banii, nu i-am mai lăsat un forînț. Și după ce l-am lăsat fără o lețcaie, i-am scos și cizmele din picioare de s-a întors omul desculț acasă, numai în ciorapi. Noi am împărțit cîștigul pe din două : el a luat banii și eu încălțările, așa ne-am înțeles pînă la urmă". „Poți zice ce vrei, i-a spus din nou mireasa și s-a uitat la el drept în ochi, căci eu tot nu cred o iotă din tot ce-ți iese din gură. Se vede de la o poștă că mințești, că vorbești așa, ce-ți trece ție prin cap. Numai că pe mine nu mă îmbeți tu cu apă rece. Nu-s eu femeia aia care să se lase prostită ușor. Toate-s minciuni și bălăcăreli de-ale tale. Nici o vorbă nu-i adevărată". „Cînd a văzut bărbatu-tu cizmele astea — zice atunci omul acela străin și așa vorbea de parcă nici n-ar fi luat în seamă vorbele — a dat să le încalțe, să le probeze, dar nu i-au încăput pe picioare". „Iară minți, zice din nou mireasa și i se uită drept în ochi. Tu nu vezi ce cizme-s astea ? Mai mari de-așa, la număr, nici nu cred să existe altele ! Și tu o ții într-una că nu i-au încăput picioarele !" „Așa o femeie neîncrezătoare ca tine, pînă acuma nu mi-a fost dat să văd", zice atunci străinul și arată din ce în ce mai mînios. „Aia am putea face, zice atunci mireasa, să mergem să i le încercăm ! Să vedem dacă i-or intra ori ba". „Să mergem, zice atunci omul acela, dar se vedea de la o poștă că începe să dea din colț în colț. Să le încercăm dacă esti chiar așa de neîncrezătoare, alta nu avem de făcut decît să le încercăm..." Se duc ei amîndoi să încerce cizmele și așa á fost cum a zis mireasa : cizmele i-au intrat cu ușurință mirelui în picioare căci erau tare mari. Și el dormea dus, nici n-a simțit cînd l-au încălțat cu ele. „Ți-am spus eu că minți, i-a zis ea atunci omului aceluia străin, ți-am spus că nici o vorbă nu-i adevărată din tot ce îți iese din gură acuma !" „S-au mai lărgit de-atîta purtat, a dat să mai îngîne străinul cu jumătate de gură. Le-am lărgit eu, c-am piciorul mai mare"... „N-ai pic de rușine, așa minți. Alta ce să mai spun", a zis mireasa oftînd. Și străinul s-a întunecat la față și n-a mai spus nimic ; s-a așezat la masă și a început a goli de supărare pahar după pahar. Nu golea bine unul că-l și umplea la loc, turna în el ca într-un butoi fără fund. În fața lui la masă sta mireasa și-l privea minioasă. Și după un timp a prins el din nou glas, numai că vocea îi era parcă mai răgușită din pricina paharelor golite, la repezeală. „Galbenii ăștia — zice el către mireasă și arată spre salba de la gîtul ei — tot la cărți i-am cîștigat într-o noapte, eu și cu bărbatu-tu. De la unul Kubicek, parcă așa îl chema, dacă mai țin eu bine minte. Era el negustor de cai și i-a părut rău că i-a pierdut ! se ruga de noi să nu-i luăm banii, să-l păsuim. Da noi ne-am lăcomit la galbeni, nici nu l-am ascultat ce zice ! I-am împărțit, eu și cu bărbatu-tu, pe din două. Au fost cincisprezece galbeni, unul era în plus și pe ăla l-am tras la noroc. L-a cîștigat el. Opt sînt, așa-i ori nu-i așa ?" zice și începe a-i număra arătîndu-i pe rînd cu degetul gros. „Nu mai minți atîta", a zis atunci mireasa și a început să rîdă. Vorbele lui au înveselit-o, în loc s-o supere, cum ar fi fost de așteptat. „Mințești, zice, și nu te mai poți opri, asta-i, ce să-i faci ! Așa-i omul mincinos, n-are rușine nici de doi lei. Galbenii ăștia, zice, nu-s de-ai mirelui. galbenii ăștia îi am eu de la mama mea". „Oi fi glumit, zice atunci omul și-i face, cu ochiul, o fi așa cum spui. Dar tu nu te supăra pentru atîta lucru, nu fi așa de pricinașă. N-am eu treaba lor, și nici nu-mi pasă mie de unde îi ai ! Să-i porți sănătoasă și să ai bucurie de ei, cîte zile îi avea". Lumea, cu nunta, nimeni n-a băgat de seamă cum se încontrează mireasa cu omul acela străin. În încăpere era cald și după un timp mireasa și-a făcut de lucru pînă afară, să se mai răcorească. Iese ea afară, cum vă spun și n-a ieșit bine, căci omul acela străin s-a și luat după ea. S-a apropiat el încetișor, pe la spate, și în virful picioarelor. Cînd ea s-a întors să vadă cine-i, el și-a repezit mîna spre pieptul ei și a dat să-i zmulgă salba cu galbeni ! Ea l-a lovit peste mînă cît a putut de tare. L-a putut lovi cît a vrut, el nici vorbă să-și ia mîna de la ea de pe piept. A dat să strige după ajutor, dar degeaba a strigat, din gură nu i-a ieșit nici un cuvînt, de parcă ar fi fost mută ! A rămas așa, fără glas ! Nici ea nu era o fată din cele lingăve și slăbănoage, așa că nu s-a lăsat cu una cu două ! A început a-l lovi cu amîndoi pumnii peste față, cît a putut ea de tare... „Te pui tu cu mine, a zis străinul și l-a cuprins un fel de veselie. Așa crezi. Așa-i femeia, proastă, zice, și nici în cap nu are mai multă minte decît o găină". Și rîdea ca un țap, mai mult behăia. „Trage-te la lumină, zice, și te uită într-o oglindă, ori în ce te-i uita, muiere proastă ce ești". Se trage la lumină, după cum i-a spus el, ia un ciob de oglindă, ori ce-o fi găsit în graba ei și se uită. Și mai mare i-a fost mirarea de ce-a văzut, la început nu i-a venit nici ei să creadă ! Și-a văzut galbenii de la grumaz care, din strălucitori cum au fost la început, s-au făcut negri și cu rugina groasă pe ei, cocliți și înverziți.

— Săraca mireasă, spune atunci domnișoara Ana. O fi leșinat cînd a văzut ce i s-a întîmplat, s-o fi speriat tare rău.

— Nu mai știu, domnișoară, spuse Nușca. Atît a fost povestea, atît v-am spus, nu mai mult. Asta a fost sfîrșitul, de ce să adaug altul de la mine și să mințesc.

— A fost aicea, și un pic de răzbunare, eu așa cred, își dădu cu părerea domnișoara Ana. Numai că din ce s-o fi tras ea, nu pot să-mi dau seama.

— S-ar putea să fi fost într-adevăr o răzbunare, spuse Nușca. Mai ales că mirele, cît a fost el la armată — asta am uitat să vă povestesc la început — se spune c-ar fi împușcat cînd au fost ei amîndoi într-o noapte de planton pe un ortac al lui. A tras din greșeală și l-a nimerit drept în inimă, nici n-a mai mișcat.

— Așa parcă încep să aibe toate un înțeles, spuse domnișoara Ana. Încep să-mi dau seama și eu despre ce e vorba.

— Numai că mireasa, ce vină are ? De ce a trebuit să plătească ea pentru greșelile altora ? întrebă Nușca.

— Nu uita că era bărbatul ei. Dacă i-a fost dat să sufere, cum spui tu, a suferit pentru el. Cînd iubești poate că-i suferința mai ușoară.

— Așa o fi, cum spuneți dumneavoastră, spuse Nușca și o vreme au rămas amîndoi pe gînduri.

★

— Din întîmplarea pe care mi-ai povestit-o, spuse domnișoara Ana, putem trage o mulțime de învățături. Cum ar fi aceea că nu tot ce strălucește e aur, precum și altele la fel de folositoare.

— Femeia îl păcălește și pe dracul, tot o învățătură ar fi și asta, spuse Nușca și începu să rîdă.

— Așa se pare, spuse domnișoara Ana. Numai că tot de-aici se pcate trage și o altă învățătură mai plină de tîlc : și anume că nici o ispită ivită în cale n-o poate întoarce pe femeie de la drumul ei, de vreme ce nici diavolul, cît a fost el de viclean, n-a putut-o păcăli în vreun fel pe femeia aceea.

— Cum s-o păcălească domnișoară, nu pricep?! întrebă Nușca. Ce credeți dumneavoastră, că s-ar fi putut întîmpla, dacă femeia s-ar fi arătat mai puțin vicleană și s-ar fi încrezut în vorbele lui?

— Glasul lui dulce, spuse domnișoara Ana, i s-ar fi putut urca cu ușurință la cap. Și-ar fi putut părăsi bărbatul și să plece cu el unde ar fi văzut cu ochii. Dracul și-ar fi putut face batjocură de ea și după aia s-o arunce, așa cum arunci o haină veche și purtată. Într-un cuvînt, adăugă domnișoara Ana, femeia ar fi putut cădea în ispită. Ispitele diavolului sînt nenumărate și de tot felul.

— Orice întîmplare, spuse Nușca mirată, ascunde întotdeauna o învățătură din cele adînci. Cine ar fi crezut! Poți trece pe lîngă ea și fără s-o vezi, fără s-o bagi în seamă. Așa aș fi trecut și eu acuma, dacă dumneavoastră, domnișoară, nu mi-ați fi spus să iau aminte.

— Și pe mama a vrut s-o ispitească un hoț de cai la un tîrg la care s-a dus cînd a fost tînără. Numai că nu s-a lăsat nici ea, n-a fost proastă, nu s-a încrezut în vorbele lui. Sta ea așa, mai la margine, începu să povestească domnișoara Ana, pentru că era înghesuială mare să n-o calce unul, altu pe picioare. Îl aștepta pe moșu să se întoarcă. Se dusese și el să vadă care-i prețul la vite, cum se vînd porcii, plăcerea lui era să umble prin tîrg și să le afle pe toate. Și cum sta așa, mai la fereală, a intrat cu ea în vorbă un străin. Unul înalt, cu ochii negri și alb la față. Cu o căciulă brumărie în cap și cu un cojoc plin de găitane și de înflorituri, pînă la genunchi, povestea mama că n-a văzut de cînd era ea om mai frumos. Și omul acela, nici una nici alta, a întrebat-o dacă nu vrea ea să bea un cracăr ei amîndoi. I s-a uscat cerul gurii, zicea, atîta îi poate fi lui de sete! Un cracăr din cel verde, ori din cel galben de care vrea ea, să-și aleagă singură ce culoare-i place ei mai mult. Mama nu i-a răspuns, ce să-i răspundă, nu sta frumos să intre în vorbă cu un străin. Nu-l cunoaște, nu l-a văzut niciodată, n-are ea treaba lui. Și-a întors numai frumos capul, s-a uitat în altă parte. A așteptat adică să plece, să-și vadă de drum. Da el ce să plece, se uita la mama și-o sorbea din ochi, așa era de neobrăzat și nesimțit!

— Biata mama dumneavoastră, domnișoară,

Ioan Cojocaru : „Peisaj"

L4 22 IULIE 1978

teatru t

Festivalul spectacolelor de teatru pentru tineret

...desfășurat la Costinești în perioada 7-17 iulie a.c. din inițiativa C.C. al U.T.C., cu sprijinul Consiliului culturii și educației socialiste și al Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale, s-au constituit ca un test al gradului de inițiere teatrală proprie acestei categorii de public. Fără un program teoretic explicit, reunind în genere în același cadru spectacole cu piese aparținînd unor autori români actuali, acest festival, la prima sa ediție, este cel dintîi eveniment al stagiunii estivale. În mod implicit, sensul său vizează valoarea educativă a teatrului, aportul său la formarea tinerelor conștiințe, aceasta nefiind luată însă în accepția uzuală și adesea vulgarizatoare a termenului, ci în aceea de largă respirație a culturalului și perenității. Așa se face că, în afara programului oficial, a fost prezentat spectacolul lui Alexandru Tocilescu „Nevestele vesele din Windsor", surpriza și fără îndoială, unul din marile cîștiguri ale respectivului festival dedicat, cu deosebire, tineretului. Spontană și adecvată, reacția publicului i-a legitimat, o dată mai mult, interesul. Teatre din provincie și din Capitală au prezentat pe scena în aer liber a Complexului turistic Costinești spectacole socotite reprezentative : Teatrul „Ion Vasilescu" — **Un tînăr mult prea furios** de Virgil Stoenescu ; Teatrul de stat din Arad — **Balada celor dați îndrăgostiți** de Dimitrie Roman ; Teatrul de stat din Sibiu, secția germană — **Noile suferințe ale tînărului „W"** de N. Plenzdorf ; Teatrul „Alexandru Davila" din Pitești — **Ultima judecată** de Emil Poenaru ; Teatrul „Ion Creangă" din București — **Băiatul cu floarea** de Tudor Popescu ; Teatrul tineretului din Piatra Neamț — **Vieți paralele** de Ovidiu Genaru ; Institutul de artă teatrală Tg. Mureș, secția maghiară — **Ultima cursă**, de Horia Lovinescu ; Teatrul de stat din Turda — **Excursia** de Theodor Mănescu ; Institutul de artă teatrală și cinematografică „Ion Luca Caragiale" București — **Piticul din grădina de vară** de Dumitru Radu Popescu.

Distincțiile, acordate și în funcție de preferința afirmată a publicului, exprimînd reușita acestei manifestări, au fost următoarele : PREMIUL PENTRU CEL MAI BUN SPECTACOL — Teatrul „Ion Vasilescu" cu spectacolul **Un tînăr mult prea furios** ; PREMIUL PENTRU CEA MAI BUNĂ REGIE — regizorul Alexandru Tocilescu pentru spectacolul **Ultima judecată** ; PREMIUL PENTRU OPȚIUNEA REPERTORIALĂ — Institutul de artă teatrală și cinematografică din București pentru spectacolul cu piesa **Piticul din grădina de vară** de D.R. Popescu ; PREMIUL PENTRU INTERPRETARE FEMININĂ — Carmen Petrescu de la Teatrul tineretului din Piatra Neamț, pentru rolul Liz din **Vieți paralele** și Szilagyi Emico de la Institutul de teatru din Tg. Mureș, secția maghiară, pentru rolul Cristina din piesa **Ultima cursă** ; PREMIUL PENTRU INTERPRETARE MASCULINĂ — Nicolae Manolache de la Teatrul de stat din Turda pentru rolul Fiul din **Excursia** și Werner Jainek de la Teatrul de stat din Sibiu, secția germană, pentru rolul Willi din **Noile suferințe ale tînărului „W"**.

Valentin Dumitrescu

film f

Pentru bunul renume al Australiei

„Nimeni nu aleargă mereu", iată un titlu promițător de repaos și aproape necesar, după imperioasele semne exclamative „Fuga". „Aleargă, nu te opri", „Alergătorul de cursă lungă". „Aleargă, iepure, aleargă" „El Fugitivo", „Fugara" și... cîte și mai cîte alergări fără „time-out", indiferent de conținutul mascat în titlul de șoc. Totuși, pelicula anunțată e plină de antene în stare de reper, mesajul țipă „atenție" iar *captivantul* este „clarpolițist". Un film polițist cu Rod Taylor, Christopher Plummer, Lili Palmer și alte două frumoase ale ecranului. Începutul promite mai mult : promite tensiune, investigație și implicații social-politice. Orizont deschis : AUSTRALIA : pămîntul emigranților, al făgăduințel materiale, canguri și oi, Sydney și commonwealth. Filmul scapă, se eliberează, încă după primele secvențe, de tainele paradisului australian, reținînd din el ideea luptei pentru pace și egalitate. Frumos !

Sergentul detectiv, Scobie (Rod Taylor — zdravăn, loial, frumos în mod „pășunist", cu simțul datoriei dar și cu capacitate de a gîndi despre el) primește misiunea, de-a dreptul „imposibilă", de a aresta un om de vază afirmat în arena politică londoneză, pentru activitatea neobosită și eficientă, prestată pentru binele și bunul renume al Australiei. Deci, prima mișcare, schimbat terenul anunțat, cu Londra. Londra fastului, a locuințelor strălucitoare, a recepțiilor interlope, a mobilelor prețioase, a traiului bun, a femeilor frumoase, a luxului și... a dedesubturilor politice, confuze ca aparență, înșelătoare ca aspirații, putrede și dramatice ca esență. Dar... filmul e totuși numai polițist. Deci o intrigă — pretext, pentru o supraveghere cu urmăririle de rigoare. Inculpatul, Sir James Quentin (Christopher Plummer) este acuzat de o crimă săvîrșită cu mulți ani în urmă. Pledoaria sentimentală — Sheilla, soția sa (Lili Palmer). Între un fals — vinovat și urmăritor apare lovitura de grație : simpatia și încrederea reciprocă. Scobie cere permisiunea amînării îndeplinirii misiunii, cu cîteva zile, timp necesar unei conferințe la care omul politic de prestigiu trebuie să pledeze pentru binele Australiei. Ceasul rău ! După atentate, jocuri ieftine de culise, cu femei ademenitoare și mereu bănuite etc., soția militantului pentru Australia moare într-un mod stupid și patetic, și, bineînțeles — nevinovată. Cu lacrimi în ochi, arestatul și detectivul, falsul-vinovat și falsul-călău, cu speranța unui sfîrșit *justițiar*, iau drumul Australiei, primul forțat de împrejurări, cel de al doilea, de împrejurarea *datoriei*. Filmul gîdilă grandoarea, repet, fastul și coloritul atracțios domină scenele, nu fără a atinge și ceea ce numim prost-gust. Simpatia pentru eroi se naște, deci e de bine. Filmul ține atenția concentrată, deci e de bine. Case, mobile, rochii, mașini grozave, uneori Londra, chiar și Wimbledon — teren și tribune, femei și bărbați frumoși apar. Și asta e de bine. Un dialog superficial, permanent promițînd mai mult decît susține, are loc. N-ar fi cel mai rău lucru, să zicem (e doar un film polițist). Culori frumoase sînt din belșug, imagini feerice, adesea, ritm muzical adecvat. Dar o spectatoare mi-a spus foarte hotărît : „Dacă și-ar fi făcut într-adevăr datoria și l-ar fi arestat de la început, n-ar fi murit o femeie nevinovată și ar fi fost pentru bunul renume al Australiei".

Corina Cristea

televiziune tv

Șuba regelui Lear

Regele Lear cu Paul Scofield și Royal Shakespeare Company, în regia lui Peter Brook, a fost, desigur, un eveniment al serilor recente de televiziune. Sentimentul cu care întîmpini un asemenea spectacol rămîne mereu acela de curiozitate față de capodopera care, indiferent cît îți este de familiară, păstrează în sine o viață latentă inepuizabilă și mari surprize posibile. Cu atît mai mult o tragedie shakespeariană a cărei construcție de o prodigioasă bogăție și grandoare invită parcă luminarea ei prin multe deschideri ale înțelesului — iar la capătul oricărei interpretări păstrăm senzația tulburătoare că taina nu s-a lăsat, de fapt, învinsă deplin. Dacă ne gîndim cît de zgîrcite sînt indicațiile scenice ale lui Shakespeare și ce mijloace șumare de recuzită folosea la vremea lui, observăm cu atît mai clar că cei care au filmat **Regele Lear** s-au folosit din plin și creator de posibilitățile tehnice care le stăteau la dispoziție. Și pentru că în piesă practic totul trebuia sugerat prin cuvintele personajelor, mijloacele vizuale ale filmării au făcut posibilă scurtcircuitarea unor zone ale textului original, fără să se piardă ceva din sensul piesei. Pentru confruntarea finală dintre Regan și Goneril, de exemplu, regizorul nu a mai simțit nevoia cuvintelor — chipurile celor două femei au fost reduse cu desăvîrsire la pornirea sub-umană, la instinctul nestăpînit, reciproc distrugător. Mai mult, viziunea regizorală a operat în sensul unei esențializări a desenului, a faptelor. Fabula e cunoscută, unele conexiuni pot lipsi. Pe alocuri spectacolul ne-a sugerat o mișcare, o propulsare precum în vis, cu suprafața străbătută de lacune ale motivării și totuși, tot ce se petrecea își ocupa locul, cutremurător de firesc. Modul acesta de tratare a redus ceva din substanta narativă, secundară, și a accentuat natura parabolică a piesei. Devenind, să zicem, o feerie tragică. **Regele Lear** s-a desfășurat într-un mediu plastic adecvat intențiilor profunde ale textului. De la primele scene, în sala tronului, personajele purtau niște șube fabuloase (era, deci, frig, cît de mult frig în piesa aceasta !). Suflul naturii nu lipsește nici o clipă din „scenă". Ograzile acestor regi sau duci, cu butucul de tortură la poartă, sînt parcă prea puțin apărate de puterile naturii. Încăperile par a avea pereții subțiri, fragili. Limitele sînt permeabile, fuziunea între lumi sugerată prin imagini de o copleșitoare concretețe poetică. Un singur exemplu — Edgar, Tom nebunul — în fața căruia Lear are revelația umanității nude și exclamă acel **Ecce homo** al său — trăiește printre buruieni, în șanțuri și cocioabe, supus violențelor naturii ; una din replicile de autodefinire ale lui Edgar enumeră felurile hranei sale smulse pămîntului și apei — sugestia e a fuziunii materiale cu universul, a similitudinii, a asimilării. Iar figura centrală, titanică a lui Lear, magistral nuanțată de Scofield, face să pivoteze în jurul chipului său, așa cum ne-am obișnuit, această lume barbară, instinctuală, pătrunsă de luminile malefice ale Hecatelor pe care regele însuși le invocă atît de curînd și atît de lesne în tragica sa poveste.

Ioana Ieronim

spuse Nușca. Ce să facă, gîndesc. A trebuit să rabde, alta n-a avut de ales! Strigi, și te faci de miru lumii! Încep să se strîngă oamenii, ca la urs!

— Ar fi putut pleca, spuse domnișoara Ana. Numai că se înțelesese ea cu moșu să-l aștepte în locul ăla. Dacă ar fi plecat, n-ar mai fi găsit-o și ar fi început să se caute unul pe celălalt prin tot tîrgu... De cîte ori o rugam pe mama să-mi povestească întîmplarea asta, spuse domnișoara Ana, nu se lăsa mult îmbiată. Îi plăcea să o spună, nu mai putea de ris, povestind-o. Dacă vedea că are un picuț de răgaz, o puneam s-o mai zică o dată. „Și ce să vezi, povestea mama, omul ăla străin nici vorbă să-și vadă de drumul lui. «Dacă îți spun anume, — zice — cine sînt eu, mira-m-aș să mă crezi. Mai bine să nu-ți spun, zice. La ce să te speri pe degea». Nu-s eu chiar așa de slabă din fire, zic, da tot fără să mă uit la el, cu capul într-o parte. Nu-s așa sperioasă cum gîndești. El atuncia s-a uitat pe deasupra mea la lumea din tîrg, n-a mai spus nimica. Mă uitam cu coada ochiului, eram și eu curioasă să văd ce fel de omu-i. Dacă nu te uitai bine la el, nu-i dădeai anii pe care îi avea, ziceai că-i un flăcăiandru. «Eu sînt, zice, și drept la mine în ochi se uită, vestitul hoț de cai și tîlhar, Coroambă dacă ai auzit de el». Cînd am auzit ce spune, mi s-au muiat picioarele și mi s-a oprit răsuflarea de spaimă, dar nu m-am arătat în nici un fel; așa m-am purtat, de parcă nici nu mi-ar fi păsat. Cum să nu aud, zic, și m-am uitat la el drept în ochi. A fost un hoț din cei vestiți. A spart el patru bănci la Timișoara și două la Pesta! Așa-i ori nu-i așa? De unde am avut eu curajul acela, cum au putut ieși din gura mea așa vorbe, asta nu pot să spun?! Nici eu nu știu ce s-a petrecut atunci cu mine, destul că tot ce-ți spun s-a întîmplat fix așa, și nu altfel. «Așa-i, zicè, cum spui tu. Asta a fost tare de mult. Numai sînt nici eu acuma, zice, acela care am fost altădată. Cît am stat, anii ăștia, după zăbrele, m-am muiat, mi-a mai trecut mînia și harțagul. De-acuma gata, mi-o fi de-ajuns! Oi intra și eu în rîndul omenirii». Bine faci, zic, și am început să tremur ca varga. Îmi clănțăneau dinții în gură, dar m-am ținut cît am putut, nu m-am arătat că mi-i frică ori că-s speriată în vreun fel. «Și uite așa, zice, mi-am pus în gînd să mă însor, să-mi iau o nevastă ca tot omul și să mor liniștit... Aicea la tîrg, zice, asta caut anume, după ea umblu. De azi dimineață, în toate părțile am umblat da n-am găsit nici una potrivită, nici una care să-mi placă». Mă mir, zic, tîrgu-i plin de fete tinere și nemăritate. Ai ce alege. «Ba nu, zice el, nu mai am ce căuta. Am și găsit-o». Norocul dumneatale, zic eu. Să fii fericit, eu asta-ți doresc! Și atunci, ce să vezi, el, împielițatul, a prins curaj și a dat să mă prindă de mînă! Eu repede am sărit la o parte și nu știu cum s-a întîmplat, c-am călcat într-o baltă și m-am noroit toată, dar nici nu mi-a păsat! Fii cuminte, zic eu furioasă și m-am și încruntat la el, nu pune, rogu-te, mîna pe mine! Dacă mă atingi cumva, strig, și atunci, gata, s-a sfîrșit cu tine, vin jăndarii și te bagă înapoi, acolo de unde ai ieșit. Mai bine te-ai astîmpăra și ai avea minte mai multă să mă lași în treaba mea!... Cînd îți povestesc acuma, zicea mama, parcă nici nu-mi vine să cred c-am putut avea atîta curaj să mă pun în contra lui. Să-și fi pus mintea cu mine praf și pulbere m-ar fi făcut! Da ce să vezi, el nu s-a supărat cînd a văzut cum mă răstesc la el, ba aș putea zice că i-a chiar plăcut. A zîmbit așa, mai mult din colțul gurii, și mi-a făcut cu ochiul. «Numai să spui o dată da, zice, și te scald în galbeni! Am fost eu la răcoare, e adevărat, dar cite ceva în chimir tot s-a mai păstrat. N-am rămas cu punga goală cum crezi tu. Nu-s mai vremurile, zice, cînd, dacă îmi puneam în gînd, puteam cumpăra tîrgul ăsta cu tot ce-i în el. S-au dus timpurile alea, nu mai am atîta bănet, dar cît să-ți faci toate poftele, s-o mai găsi, fii fără grijă. Nu fii proastă, zice, și nu da cu piciorul la un noroc așa mare. Iît dau bani cu vadra, te scald în galbeni, zice, numai să mă lași să te duc la biserică și să-ți pun pirostriile în cap, alta nu-ți cer!...». Cînd a văzut că eu nu mă las cu una cu două, a început să-mi promită cite în lună și stele, să mă momească în fel și chip! Degeaba îți bați gura, i-am spus. Pe o ureche îmi intră și pe cealaltă îmi iese, nici nu ascult la tine ce vorbești. Eu sînt fată cinstită, nu-s din acelea pe care să le cumperi tu în tîrg. «Bag sama, zice el atunci, că altul îi în sufletul tău. Altuia îi inima ta dată. Din pricina asta nu vrei să mă asculți!» Așa-i cum spui tu, zic. Ai ghicit adevărul adevărat. Dacă a auzit cum stă treaba, n-a mai spus nimica, a căzut numai pe gînduri și s-a întristat la chip. «Bine — îl aud că zice după o vreme — așa să fie, eu nu mă pun împotrivă. Numai că am o rugăminte și fii bună să faci cum vreau eu. Să nu spui nu». Mai întîi s-o aud, zic, pînă nu-mi spui despre ce-i vorba, nu promit nimica așa să știi. «Uite ce vreau eu să te rog, zice și așa să faci, că nu-i nici o pierdere din asta, ba as putea spune că te alegi și cu un cîștig. Cînd o fi să te măriți, zice, să-mi dai și mie un semnal. Am eu un văr acar în gară la Firdea. Îi trimiți lui vorbă și așa am să aflu și eu. Alta nu vreau, fii fără frică decît să-ți fac un dar. Ai să vezi c-o să fie bine. N-ai de ce te speria, că nu-ți doresc răul...»".

— Și cînd a fost nunta, întreabă Nușca, i-o fi trimis vorbă omului ăluia din Firdea că se mărită?

— «Mi-a fost mie un picuț de frică, povestea mama, la ce-aș minți; dar cînd am promis una eu mă țin de cuvînt, nu-mi place să dau înapoi».

— Și cînd a fost ziua nunții, te pomenești că i-a și trimis darul pe care i l-a promis? întreabă Nușca.

— «De grabă i-am trimis, vorbă, povesti mama. Pînă în ziua nunții n-a venit nici-un dar! M-am gîndit, c-o fi și uitat de promisiune... Da' ce să vezi, draga mea, cînd a fost petrecerea în toi, iacă vedem afară, în ocol, că se opresc niște călăreți... Caii albi și cu panglici din cele roșii la căpăstru. Au intrat în casă — dacă n-au fost zece inși, pe puțin — și lumea a încremenit de spaimă. Nimeni n-a știut ce-i cu ei și de unde vin. Ultimul a intrat pe ușă omul acela, cu care m-am întîlnit în tîrg. Drept la muzicanți s-a dus, la noi nici nu s-a uitat și le-a spus să cînte o cîntare care îi place lui. Țiganii nu s-au lăsat nici ei rugați, i-au făcut voia. Și cînd au început ei a cînta, el s-a desfăcut la cămașă, a scos din sîn un pumn de galbeni, și a început a-i arunca în stînga și în dreapta, direct pe podele, „Eu altfel nu joc cu mireasa, zice, numa pe galbeni! Să aibe pe ce călca, să nu se noroiasca pe picioare!" Și așa am jucat amîndoi, să mă crezi că nu mint, jocul miresei! Se uitau oamenii și nu le venea să creadă! „Ați cîntat frumos, le-a spus el țiganilor, cînd s-a sfîrșit cîntecul. Cam moale, nu chiar pe gustul meu, dar e bine și așa, mai încetișor, să nu ostenească mireasa prea tare!". Atît a spus, apoi a făcut semn la flăcăiandrii aceia care erau cu el — niște tinerei, abia dacă le mijise mustața — că-i vremea să plece. Și nici nu s-a dezmeticit bine lumea, că ei au și fost plecați... Asta-i povestea cu galbenii — spunea mama și începea să rîdă. Așa am fost eu în tinerețea mea, am avut căutare, spunea, și nu mai putea de ris, ușor șuierată de cele ce i s-au putut întîmpla. „Mă mir că te-a lăsat taica să porți galbeni", îi spuneam eu. Ba, că la început nu m-a lăsat să-i port. Cînd mă vedea că-i pun, se făcea negru de supărare. „Aștia-s bani furați, spunea. Mie nu-mi place să-i văd în casa mea. Aștia-s galbeni pe hoție". Lasă-l amarului, îi răspundeam eu. Cine știe pe unde o fi acuma. Cine știe dacă nu l-au băgat înapoi la țuhaus și acolo i-or putrezi oasele. Vai și amar de mama care i-a dat viață, numai de necazuri și supărări a avut parte. Străluceau galbenii la mine pe piept, taică-tu se uita la ei, și se mai lumina la chip. „Nici nu mă mir, spunea și zîmbea pe sub mustață, parcă-l văd. Ce-i frumos, și lui Dumnezeu îi place. Și muiere ca a mea nu cred că-s multe pe lumea asta, cît o fi ea de mare...". Jucam cu el pe la nunți și botezuri și săreau galbenii la mine pe piept, uite așa... Eu, zicea mama și se uita drept în ochii mei — numai pe taică-tu l-am avut în inima mea și numai pe el am să-l am, cîte zile oi trăi pe lumea asta. Da nici aceea nu-i femeie cu adevărat care să nu se bucure cînd vede cit e ea de prețuită».

— Și galbenii aceia ai hoțului, întrebă Nușca, îi mai aveți, te pomenești și acuma, ori, cine știe, s-or fi pierdut!

— Cînd vedea tăicuțu că n-o scoate la capăt, mai vindea cite un galben. Azi unul, mîine altul, uite așa s-au împuținat! Cînd am mai crescut, am început și eu să mi-i pun pe la serbări. Mama, dacă mă vedea cu ei, nu mai putea de bucuroasă... Și acuma sufăr, ori de cîte ori îmi aduc aminte, cît de urît am putut să mă port. Dacă am băgat de seamă că ea ține morții să mă vadă cu ei, am început, așa, să strîmb din nas, să fac pe mofturoasa. „Sînt și eu domnișoară, îi spuneam, nu mă mai port ca țărăncile". Ea nu spunea nimica, se uita numai lung la mine și stringea din buze. „Știi mai bine, ca mine, zicea ea, cum să te porți, nu te învăț eu. Faci cum crezi tu, nu mă amestec"... Într-o seară, povesti domnișoara Ana, stam amîndouă lîngă foc și așteptam să fiarbă laptele. „Mie, zice, către mine, tare mi-o mai plăcut, cît am fost tînără, să mă îmbrac cum îi mai frumos. Dacă aflam de o cusătură nouă nu mă lăsam pînă nu mi-o făceam și eu; nu dormeam noaptea de supărare, dacă nu izbuteam să-mi fac rost de ea. Odată, țin minte, că m-am dus pînă la Cotești, după un model, atîta eram de pretențioasă. Eram măritată de-acuma, tu erai năltuță, ajungeai pînă la clanța ușii și eu nu mă lăsam, mă purtam tot ca fetele mari. Dacă ne vedeai împreună, nu mă alegeai de ele. O fi păcat mare, m-a întrebat ea și a început să sufle în lapte, să nu se ducă în foc, o trebui să plătesc odată și odată pentru asta, tu ce gîndești?" Nu știam ce să-i răspund și atunci mama a căzut pe gînduri — parcă o văd, jucau flăcările focului la ea pe față — și n-a mai spus nimica... Cu ea semăn, spuse domnișoara Ana și se privi în oglinda din fața ei. Și mie îmi plac podoabele de tot felul. Mă dau în vînt după mărgele. De inele nici nu mai vorbesc. Tare mi-ar fi plăcut mie, spuse și începu să rîdă de un asemenea gînd năstrușnic, să fiu un fel de prințesă; să am cutii pline cu pietre scumpe de toate culorile și de toate mărimile.

— Pe Maria Tereza ați văzut-o fotografiată? întrebă Nușca. Are pe piept un lănțișor de aur mai gros de mîna mea și la capătul lui e o piatră cît oul de găină. Ce piatră o fi, nu știu, ci nu mă pricep. Albă și strălucește.

— Cîte zile o trăi, am să-mi doresc un șirag de perle, spuse domnișoara Ana, cu hotărîre nestrămutată.

— Cum arată perlele, domnișoară? întrebă Nușca.

Domnișoara Ana era însă cu gîndurile aiurea, nici nu-i auzi întrebarea.

— „Temeliile zidului cetății, începu ea să recite cu ochii închiși — erau împodobite cu pietre scumpe de tot felul: cea dintîi temelie era din iaspis; a doua de safir; a treia de holchedon; a patra de smaragd".

— Ce-i aceia safir și holchedon, ce-i aia iaspis și smaragd? întrebă Nușca.

— „A cincea de sardanix, declamă domnișoara Ana în continuare fără să audă întrebarea fetei. A șasea de sardiu; a șaptea de hrisolit; a opta de beril; a noua de topaz; a zecea de hrisopraz; a unsprezecea de iacint; a douăsprezecea de ametist".

— Și porțile cetății cum erau, întrebă Nușca care era numai ochi și urechi.

— „Cele douăsprezece porți — povesti domnișoara Ana — erau douăsprezece mărgăritare. Fiecare poartă era dintr-un singur mărgăritar. Ulița cetății era de aur curat, ca sticla străvezie".

— Nu mai povestiți, spuse Nușca. E prea frumos. Nici nu mai pot să ascult.

— Am vrut să știu și eu cum arată toate pietrele astea nestemate, spuse domnișoara Ana: sardonixul, sardiul, hristolitul, iacintul și celelalte. Trebuie să le vezi însă cu ochii tăi, degeaba tot citești despre ele. Orice descripție, cît ar fi ea de adevărată, e totuși prea săracă.

— Strălucesc de-ți iau ochii, asta-i sigur, spuse Nușca.

— Trebuie încă să le vezi strălucind, spuse domnișoara Ana și căzu pe gînduri.

marcel mureșanu

Vremea mieilor

Să pilpiie pe pășunile verzi
de-abia c-au ieșit în zare turmele...
Încă nu s-a născut păstorul să poată mîna
spre-adîncul pădurii și urmele.

Într-o bună zi mi-a fugit un miel:
numai ce văd că se desprinde de noi!
Atunci am repezit un ciine bătrîn după el,
dar n-au mai venit înapoi.

Plec, zic celorlalți, să-i caut unde-or fi,
și merg, merg zi lungă de vară
pînă ajung la un țărm stîncos,
cu apă sărată și-amară.

Mielul stătea acolo, încît să te miri...
Pe-o pajiște arsă de soare.
Învățase drumul din ce amintiri?!
Și-apucase calea cărei mioare?!

De departe veghea peste el
Ochiul ciinelui meu ciobănesc...
Doar pentru mine se temeau amîndoi,
că n-am s-ajung, c-o să mă pustiesc.

Pasărea zorilor

Vine cositul, cum vin toate pe lume
cînd le vine vremea, cînd le-aduce vîntul,
soarele-i noaptea tăciune
care înnegrește pămîntul.

Lacrima stelei nici nu se șterge,
nici nu se-aude pasărea zorilor
cînd trece limba fierului rece
peste tulpina caldă a florilor.

Nimeni nu poate aduce dovadă
c-a fost vreo moarte înfricoșată,
roua-și alunecă palma pe spadă,
palma rămîne și mai curată.

Trece cositul cum trec toate pe lume,
numai sămînța lumii nu se pierde,
de sub pragul casei înflorește și umblă
și se face pajiște verde.

La nuntă

Vară-mea și-a găsit un mire șăgalnic și bun.
Acum toți sîntem la nunta ei.
Numai ea-i dusă pe alt drum.
Are ochii închiși, puțintei.

Mirele ar întreba-o la ce se gîndește,
dar n-a mai fost mire vreodată.
Își ia inima-n dinți și-i șoptește,
dar n-aude nimic deocamdată.

Doar mai tîrziu, cînd nu se așteaptă,
ea se uită la mirele bun,
și-i arată în palma ei dreaptă
trei ramuri verzi de alun.

Nunta

Bună seara, miri buni din vecini!
Văd că-i masă mare și veselie.
Lăutarii ăștia stau ca pe spini,
nimeni cu băutură nu-i îmbie.

Afară-i lună nouă și-s stele
și-au încilcit nuntașii iarba-n grădină,
unora le trebuie proptele
să nu-i scoată vîntul din rădăcină.

Dar voi, miri buni, nu băgați seama
la aste lucruri trecătoare!
Veseliți-vă astăzi inima
cea de iubire născătoare.

Aplecați-vă unul spre celălalt
pînă vi se-ngeamănă frunțile,
și-au să poftească la nunta voastră
miri de la toate nunțile.

Puțin a fost, mult a rămas
din viața cea-nmirezmată.
Să nu vă lăsați pruncii de pripas
și să nu stingeți focul niciodată.

Acum, că-i dimineață, toți s-au culcat,
numai voi și bătrînii cei doi stați la fereastră.
Nu se rupe firul lumii ușor
dacă trece prin casa voastră.

horia bădescu

II

Nu te trudi să-mi dezvelești adîncul,
sînt eu deasupra cum și dedesubt;
de nu mă vezi e că-ai trăit în smîrcul
minciunii-n care sufletul ți-e supt.
Obișnuit să te cunoști cu fețe
nu înțelegi că miez și coajă-s una!
Hizeniei vesmîntul frumuseții
i-a stat străin pe trup întotdeauna.
Privește-mi gestul nu făptura palmei
dezleagă-mi ochii nu conturul lor,
ia suferința-n mlaștina sudalmei
și rana din trădarea pașilor,
căci ochi și pași cu sufletul sînt gemeni
de-l vrei pe unul altuia-l asemeni.

XXXVI

Nu te cunosc și totuși te știu din totdeauna;
memoria te poartă în fiece ungher,
în palme și pe buze mi-e-ncolăcită urma
cum ciinelui prea liber juvățul de hingher.
Mișc buzele și umbra călciielor, rotundă,
își caută în sînge insomnuratul mers.
Mi-acopăr ochii, pleoapa menită să ascundă
ți-a apăsat tiparul pe-ntregul univers.
E-a ochiului greșala c-a zămislit în tine
alcătuirii pure regești adăugiri?

De n-ar cuprinde-n sine tăcerile depline
n-am auzi chemarea sirenelor subțiri
dar carnea-nlănțuită mingiie pe catarg
înfiorat conturul nălucilor din larg.

XXXVIII

Nu mai ascult în sînge adulmecind iubirea;
e haita prea puțină și cerbul prea trufaș
și cornul care-mi cheamă către adîncuri firea

mi-amușină în sînge un nevăzut gonaș.
Mai am un timp? Pe trunchiul îmbătrînit al vremii
și-adună-ncet rășina îngheboșată-n ani
tăcerile. Pe stîrvul însingerat al stemii
mai tremură rotire superbilor hultani.
Mai am un timp? S-aude prin întuneric vulpea
rupîndu-și trupul spaimei încolăcit de fier
și-n rana aburită înveninîndu-i pulpa
se-adună răsturnate veciile din cer
să-i dăruie în ochii de zăpadă
călăul hotărît să-i fie pradă.

XLII

De-ți sînt dator plătesc cu nemurire;
nu multul ci puținul e de soi;
din toate cîte curg fără oprire
nu ne putem păstra decît pe noi.
Nu mă zori! Prea grabnice ne sînt
căderile. Sub urnele stelare
netulburați sobolii sub pămînt
grăbesc să-nsemne drumul de răcoare.
Nu mă grăbi! Nu mina mea te uită
în marmură cuvîntul oprit
ci sîngele își caută în sine
tiparele în care-a făurit
ciocanul greu și dălțile cu care
taie în tine lumea viitoare.

XLVI

Inveninăm cu limba ce-am zămislit cu trupul,
ne dăm cu bucurie băloaselor porniri;
cum din prea plin adîncul și-l răscolește stupul
iscăm în noi virtejul cumplitelor roiri.
Ne scormonim cu ură în rănile uscate,
heralzi ai îndoielii ne bănuim de furt.
Ne-a mai rămas taraba pe care se socoate
ce pierde fiecare și cine-a dat mai mult.
Cu ce cîștiguri clipa o vămuim de sine
cînd prea puțin ne este să-ntîrziem în noi,
cînd în clepsidra cărnii și-a răsturnat depline,
nisipurile nopții cerescul mușuroi,
cînd prea puțin armura firavelor făpturi
ne apără de spaima întunecatei guri?

teodor purice

Plouă

Chipul tău deasupra orașului
destrămîndu-se torențial
plouă pur peste mine și mere roșii
se rostogolesc pe asfalt.
dinspre dealuri.

Cu poftă-mi înfig dinții-n
miezul unui măr răcoros
precum buzele tale, iubito,
plouă torențial chipul tău destrămîndu-se
și fulgerul încruntării
adînc săpat pe albul frunții
e singurul semn
pentru tot ce-ai fost
pe pămîntul adînc crăpat
al dragostei mele...

Vladimir Predescu: „Străbun"

Dinspre cîmpurile lui Marte

Pojghiță subțire de ceară deasupra
gropilor cu lei — planeta și-n aparent vindecatele-i
răni viețuim,
luminoase trupurile fiarelor dedesupt,
urletul lor ne împinge
cu ziua de astăzi spre ziua de mîine,
din asprul lor miros prevestitor se-aruncă
cu pietre și gloanțe în noi,
iar noi răspundem aruncînd cu piine...

Lîngă soare, din divinul triunghi,
cu o gaură de gloanțe în frunte un
alb craniu privește cu ochii vii și întregi,
sub fiecare din noi alunecă pe sub pămînt
o fiară, o armă, o șenilă necunoscută
uscînd copaci, dărîmînd case,
nu încerca privind în trupul florilor și-al
păsărilor, poetule, să înțelegi
spaima ce-și face tron în carne și oase...

★

Mințile multora se-ncorsetează-n
uniforme militare,
gîndurile se vînd pentru o bucată mai
bună de piine,
rid pruncii noștri spre albastru și rîsetul lor
ca o rană ne doare
cînd șiruri de gloanțe trecute prin trupuri
cu moarte unesc ziua de astăzi
cu ziua de mîine.

★

O, voi născuți într-o mare de sudoare
pentru ca asudînd să nașteți minuni:
miros a puroi fericirile veacului;
cei îmbrăcați în aur sînt goi;
mulți din cei încălțați în cizme militare lasă
urme desculți;
deschideți cu sufletele larg porțile acestei lumi
singura speranță rămîne
în hotăritorul murmur al celor pașnici și mulți

radio **r**

Mozaic

Decalajul existent între predarea cronicii și preluarea ei duce, inevitabil, la neacoperirea unui spațiu pe care încercăm uneori să-l recuperăm măcar prin semnalarea emisiunilor ce ne-au atras atenția, sau a celor ce vor urma fără ca ele să poată constitui obiectul unei discuții aparte.

● Iată, de cîteva săptămîni, suflă un vînt înnoitor peste „Unda veselă". Înnoitor e un fel de a spune că ținuta emisiei s-a îmbunătățit și asta grație ideii de a readuce la microfon comici care ne-au încîntat copilăria. Arsenalul forte: cupletele, perechile, parodia muzicală și-au păstrat nealterate farmecul și hazul. Mai puțin „subtil", mai puțin filologic, dar mai coroziv comicul... marilor comici rămîne un punct de referință.

● Excelentă și ideea unor recitaluri individuale la „Unda veselă". Duminica trecută: **Draga Olteanu-Matei.** Cei ce n-au ascultat au pierdut un mare spectacol.

● În cadrul **„zilei comediei radiofonice"** remarcăm tot niște reluări (de prestigiu și de mare succes): „D-ale carnavalului" de I. L. Caragiale în regia artistică a lui Sică Alexandrescu, înregistrare realizată în anul 1951, cu: Niki Atanasiu, Grigore Vasiliu-Birlic, Radu Beligan, Marcel Anghelescu, Carmen Stănescu ș.a. și „Chirița în provincie" de Vasile Alecsandri, regia artistică Mihai Zirra și Victor Bumbești, cu: Miluță Gheorghiu, Constantin Sava, Aurora Broșteanu. Ne exprimăm regretul de a nu fi ascultat premiera Angelei Bocancea „Încrederea" de luni seara pentru a vedea ce mai e nou prin teatru.

● Să mai consemnăm (doar cu o zi înaintea apariției acestei cronici) compendiul radiofonic „I.L. Caragiale sau eterna tinerețe a capodoperei", cu înregistrări din Fonoteca de aur: **G. Călinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu.**

● Deși ne aflăm în plin sezon de vacanță domină febra examenelor. Unii se pregătesc pentru a obține titlul de **student,** alții se pregătesc pentru a deveni titulari în învățămînt. Abia a apărut „Tribuna școlii" cu anunțarea concursului și au început să curgă întrebări la emisiunea „Răspundem ascultătorilor". Din două una: ori „Tribuna școlii" nu a apărut într-un tiraj suficient, ori explicațiile ei nu au fost prea clare creînd interpretări. În ambele cazuri se poate pune întrebarea: de ce? Adică: de ce să dublăm inutil o emisiune cu întrebări care normal ar fi trebuit să-și găsească răspuns în altă parte? Mai ales, pentru că tot veni vorba despre emisiune, că, în continuare, spiritul de curiozitate al ascultătorilor se manifestă în domenii uneori cu adevărat curioase.

● În cadrul emisiunilor de formulă, „Orele serii" se dovedește o competentă **actualitate românească.** Ritmul ei corespunde febribilității activităților de producție care, cu deosebire în aceste zile fierbinți, nu cunosc momente de vacanță.

Constantin Stan

plastică **p**

Sugestia formei

Cred că nu fac o afirmație exagerată spunînd că, în oarecare măsură, căderea de interes a sculptorilor față de plastica mică în metal a fost generată și de o anume ambiție a cărei realizare a fost în destule cazuri posibilă, de a face, cu același material, monumente. Molima gigantismului este însă curentă sculpturii moderne în metal. La noi ea a evoluat cu deosebită repeziciune și cine a fost în ani consecutivi la Galați pentru a vedea admirabilele rezultate ale taberei de sculptură de acolo — tabără ce a avut drept rezultat o experiență aproape nouă: populareа unei enorme faleze a Dunării cu lucrări în metal, dintre care unele absolut remarcabile atît pe planul invenției plastice cît și pe cel al sugestiei sau al tehnicii — a putut să constate, cred, acest lucru. Ambiția de a face mai bine pare, pe faleza respectivă, să fi cedat pasul ambiției de a face mai interesant și mai mare. Prin acest loc pe unde a bîntuit deci, în timpul verii, patima marilor dimensiuni a trecut și foarte tînărul Elöd Kocsis, care a și lăsat pe malul respectivului fluviu o lucrare de dimensiuni discrete și de calități remarcabile asupra cărora nu voi zăbovi deoarece în aceste rînduri mi-am propus, de fapt, să vorbesc despre calitățile lucrărilor sale de mici dimensiuni, pe care cu tenacitate și migală, le plămădește în argilă pentru a le turna apoi în acel extrem de rar material care a devenit bronzul.

Pentru Kocsis metalul reprezintă ceea ce pentru majoritatea colegilor săi reprezintă marmora sau lemnul: un material în care fantezia se poate dezlănțui în voie pentru a modela forme. Cu un corectiv însă: formele lui Kocsis pot servi drept prototipuri iar prin turnare se poate asigura o nouă producție de serie, destinată înnobilării caselor noastre. Tot atît de adevărat este că, mărite la scară, formele concepute de el se pot transforma în monumente între care nu puține ar avea, cred eu, o remarcabilă forță de sugestie, în special acelea unde jocul verticalelor este simplificat la maximum, fixînd atenția privirii pe cîteva linii-forță ce rezumă întreg ansamblul. Lîngă aceste compoziții clare și de o extremă simplitate stau lesne altele în care imaginea se filiformizează accentuînd, însă, la modul ușor expresionist, unele volume, în special în compozițiile în care interpretarea figurii umane constituie motivul central. Din figurile lui Elöd Kocsis răzbate o mare energie interioară și aș îndrăzni să afirm că unele dintre lucrările sale sînt efectiv culmi ale genului. Excepționala suită de lucrări reprezentîndu-l pe Dante degajă o coeziune a concepției și o disponibilitate în a insufla energie imaginii, cum rar poate fi întîlnită. Dacă ar fi să stabilesc o apropiere între ceea ce face Elöd Kocsis și operele altor sculptori moderni ar trebui să rostesc neapărat numele lui Giacometti și Manzu (pentru basorelief). Nu este vorba de o filiație, ci de o viziune cu puncte de contact comune asupra posibilităților expresive ale sculpturii așa-zise de interior.

În interiorul fiecărei forme în bronz a lui Elöd Kocsis, pe lîngă o sugestie, se ascunde și un posibil monument.

Grigore Arbore

muzică **m**

Dialogurile și Pasărea Măiastră

De la anticul minunîndu-se că trăiește o inspirație extatică atunci cînd redă opera ca artist-recitator, dar stă sub o inspirație perfect controlabilă rațional atunci cînd o redă ca artist-interpret, problema cunoașterii artistice continuă să treacă prin felurite oglinzi. O pasăre măiastră mai pluteste încă între adevărurile de exactitate și cele de ordinul ideii. Recitalul **„Muzici paralele"**, dat de violoncelistul **Dimitrie Răpeanu** și pianistul **Octavian Rădoi** la Sala Mică, a propus un nou dialog pe această temă. Printr-o inteleaptă dialectică, programul a oferit publicului (deosebit de numeros, ceea ce dovedește că o alcătuire bună a tematicii umple sălile de concert și în plină vară) cîteva prime audiții — în paralel cu unele mult cîntate lucrări.

Astfel, sonatele de Sammartini (Sol Major) și Bocherini (La Major) intră în repertoriul mai tuturor violoncelistilor, pentru a cultiva delicatețea și jovialitatea sunetului; Sonata a IV-a în Do op. 102 nr. 1 de Beethoven este deseori cîntată pentru amplitudinea pe care o conferă frazei în părțile lente și ardentele concentrări din Allegro și Rondo. Asemenea lucrări cer o exactitate aproape „științifică" a interpretării, un control rațional obligatoriu pentru muzicianul care evocă un stil bine definit, „clasificat" și controlabil, a cărui răstălmăcire nu poate fi decît rareori permisă. (Ne amintim că Aurelian Octav Popa a dat cîndva drept „bis" aceeași parte dintr-o sonată de Bach în tempo-uri și viziuni total-diferite; aproape nimeni din sală nu și-a dat seama că e vorba de aceeași piesă).

În schimb, creația contemporană e mult mai generoasă cu inspirația creatoare a interpretului. În toate timpurile, instrumeniștii și-au îngăduit o mai liberă și desigur mai justă interpretare a contemporanilor, adăugînd ornamente, lungind și scurtînd valori, lucru la care îi îmbia și partitura. Am ascultat deci cîteva prime audiții bine „problematizate" de solist: un „Sketch" de Rob du Bois, cu trăsătură vinjoasă, amplă, în stilul fără subtilități care-l evocă pe Hindemith; o monodramă pentru violoncel de iugoslavul Srdan Hofman: „Hexagons", monolog a cărui dramatizare revine solistului (și Dimitrie Răpeanu a creat o ascendentă tensiune, alternînd momente de calm cu fugoase răbufniri); o caligrafie de finețe — „Strofa" de Joo van den Booren.

Concluzia serii ni s-a părut însă „Movemur", Eseu nr. 3 pentru violoncel solo de **Iancu Dumitrescu.** Întrebuințînd tehnica „sul ponticello" și flageoletele „de împresie", interpretul a creat acea imponderabilitate a sunetului prin care suprapunerile și revenirile unor fragmente de doină au dat senzația mișcării, zborului, înălțării — o „pasăre măiastră" din netezimi flautate și reflexe cu lumină de bucium. Lucrarea pare una din acele pietre perfect șlefuite care devin aeriene ca însăși Ideea: ireductibilă radiație a sunetului, pecete pentru acest recital de Dialoguri. Fiindcă, dacă dialogul înseamnă confruntare, „în orice opoziție zace o preferință" — spune filosoful.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Dialog despre spiritul modern

— O noțiune care și-a pierdut orice sens în discuțiile literare este **modernitatea.** Ea acoperă totul, justifică imposibilul, se identifică, în capul multora, cu **valoarea, actualitatea,** în fine, modernitatea este o insignă ce se agață pe pieptul oricărei haine a literaturii. Vrei să spui că un scriitor din secolul al XIX-lea are un sunet autentic în frază și că modul lui de a înțelege arta nu s-a învechit ? Spui imediat, fără a clipi din ochi, că sunetul frazei și conceptia lui sînt **moderne.** Ai citit o carte de proză și ți-a plăcut, tipologia ți-a rămas în minte, analiza psihologică este fină, inteligentă. Comunici unui amic această impresie de lectură și, înainte de a încheia, adaugi : **iată lumea văzută de un spirit modern !**

N-aveți impresia, tovarășe profesor, că noțiunea ne terorizează, că termenul de **modernitate** nu mai înseamnă nimic însemnînd atît de multe lucruri ? Eu, unul, sînt exasperat de vorba asta goală și trufașă...

— Pentru noțiunea ce te exasperează azi pe dumneata s-au dus în trecut bătălii grele și războiul nu s-a încheiat nici azi. Este războiul de cel puțin două sute de ani al literaturii. Fii, asadar, mai respectuos cu **modernitatea,** nu lua numele ei în deșert, pentru că ea continuă să numească nobila aspirație spre înnoire a artei. S-a scris mult despre **modern, modernism, modernitate,** și se va mai scrie pentru că arta a gravitat în ultimele secole în jurul acestei familii de cuvinte. „Sfînta familie", putem zice, în care o minte alegorică ar putea distinge un principiu masculin **(modernul),** un principiu feminin **(modernitatea)** și fructul legăturii la : **modernismul,** copilul nou născut al oricărei epoci literare. Adrian Marino, pe care ți-l recomand, demonstrează într-o carte că noul născut de ieri este bunicul spiritual (traditionalist) de azi.

Împingînd imposibila alegorie mai departe am putea zice : copiii cresc și îmbătrînesc ușor în această familie, modernismele trec, ca și modele, repede. Principiile din care se revendică rămîn însă. Ele trăiesc într-o vesnică stare de opoziție și tendința lor este de a destabiliza ceea ce este constituit. În spatele **modernului, modernității** stă spiritul insurectional al artei, acela care o împiedică să îmbătrînească.

— Alegoria pe care ați dezvoltat-o nu-mi place, spun deschis, tovarășe profesor. Eu zic că **modernitate, modern, modernism** nu înseamnă nimic, și dvs. le sacralizați într-o alegorie care ne sugerează principiile fundamentale ale creației. Nimic nu mai poate înnobila un cuvînt care și-a pierdut sensul plin, exact. Vorbele prea elastice se ofilesc în inexactitate.

Îmi plac cuvintele care mă ajută să comunic repede și precis ceea ce gîndesc. **Spiritul modern** este o expresie a nevoii de adevăr... Dar, vai, ce spun ?! Iată pînă unde merge automatismul nostru verbal... Combat niște clișee și mă pomenesc folosindu-le fără voia mea... Doream să spun că simt o imperioasă nevoie de precizie în discuțiile literare. M-am săturat de aluziile subtile, de paradoxurile spumoase, de vorbirea în parabole, am devenit dușmanul neîmpăcat al cuvintelor care îți fac cu ochiul în frază : adică ele spun ceva dar să nu crezi ceea ce spun, pentru că ele vor, în fapt, să spună altceva. Scriitorul român vorbește prea mult în doddii, ca moș Nichifor Cotcariu. Mai multă rigoare, ce naiba, mai mult spirit geometric !...

— De la o bîtă alegorie ai ajuns la negația limbajului aluziv. Ataci, fără să vrei, o vocație fundamentală la noi, românii. Ne place să sucim vorbele, finețea noastră în această direcție este fără egal. Scriitorul român este, prin excelență, **auditiv,** sensibilitatea lui merge spre nuanța sunetului, o pagină din literatură este o petrecere cu vorbe ingenioase. Un roman istoric de Sadoveanu este o suită de **divanuri** (am demonstrat acest fapt în altă parte), acțiunea cărții se rezumă la deplasarea de la un loc de popas (de vorbă) la altul.

Instabilitatea istoriei prin care am trecut n-a cultivat în noi gustul migrațiunii. **Dealul** și **valea** de care vorbește Blaga se succed pe un spațiu redus. N-avem sentimentul marilor întinderi, mișcarea noastră este pe o rază mică, însă fantezia noastră este nelimitată. Construim în imaginar, ne deșlănțuim în ficțiune, **rostirea** noastră atinge profunzimi maxime, (o profunzime a nuanței).

Imprecizia de care ești revoltat reprezintă o posibilitate de evolutie a limbajului și, deci, a gîndirii. Cuvintele care îngheață într-un singur sens sînt niște unelte limitate în mîinile spiritului. Infidelitatea limbajului permite nașterea literaturii. Cum vezi, perseverez în alegoria fecundității. Azi sînt într-o zodie a rodului...

Dar să nu pierdem din vedere **spiritul modern.** Mă aștept ca, protestînd împotriva folosirii abuzive a termenului, să te întorci la sensul lui initial și să încerci o definitie mai precisă a lui. Să luăm cazul poeziei. Ce asigură, permite-mi să te întreb, „modernitatea" ei ?

— Hugo Friedrich zice că o anumită **conștiință a rupturii,** sentimentul dizlocării în geometria creației. Mă întreb însă dacă poeții de dinaintea lui Baudelaire n-aveau acest sentiment. Mie îmi pare că da. Poetul, mă rog, **modern,** nu face decît să reinventeze și să reformuleze ceva ce a fost de mai multe ori inventat, exprimat.

— Baudelaire, pe care mulți îl citează ca fiind cel dintîi poet modern european (unii sînt însă de părere că adevăratul spirit modern începe cu Rimbaud), Baudelaire, zic, credea că modernitatea este „tranzitorul, fugitivul, contingentul". Și că ea nu constituie decît o jumătate din artă. Cealaltă jumătate se sprijină pe „l'éternel immuable". Tot el observă, într-un articol despre Gautier, că tendința artei moderne este esențial demoniacă. **Tranzitoriul, fugitivul, contingentul, demoniacul, bizarul** („le beau est toujours bizarre") sugerează ceea ce am putea numi **sentimentul inconsistenței** și **conștiința limitei.** O definiție provizorie a spiritului modern ar fi atunci următoarea : creatorul a pierdut sensul plenitudinii, al totalității și a căpătat, în chip alarmant, o constiință a existentei fragmentare. Spiritul modern are o constiință monadică. El a fost alungat de propria gîndire dialectică din paradisul universului stabilizat, coerent, previzibil. Creatorul se naște, în fiecare dimineață, odată cu răsăritul soarelui, asaltat de neliniști, obligat să găsească justificări noi.

— Sînt, totuși, și constiințe mai liniștite printre „moderni". Bucolicii n-au pierit cu totul în secolul al XX-lea. Am impresia că, odată cu spaima de civilizatia hiper-industrializată, ne întoarcem la mitul naturii pure, căutăm din nou izvoarele și pădurea, vrem ca ochiul nostru să poată privi în libertate orizontul... Pentru că vorbiți de Baudelaire, dați-mi voie să vă citesc dintr-o cronică din 1859. Iată ce spune el privitor la raportul dintre poezie și progres : **poezia și progresul sînt doi ambițioși care se urăsc instinctiv și, atunci cînd se întîlnesc pe același drum, unul dintre ei trebuie să devină servitorul celuilalt** — sau cam așa ceva. Dacă traduc bine textul, asta înseamnă că poezia și progresul nu prea merg mînă în mînă. Baudelaire este socotit, cu toate acestea, poetul care a adus urîtul urban în poezie, inestheticul „progresului" în artă. El își bate joc de pictorii ierbivori și laudă, în niște superbe poeme, Parisul cu scările lui de metal apocaliptice, bulevardele pe care forfotă oamenii și nelinistea care creste, creste...

— Baudelaire a spus multe și estetica lui se constituie dintr-o suită de negații. Progresul de care vorbeste are un sens mai larg, în cazul citat el se identifică, am impresia, cu spiritul de înnoire în sfera creației. Ca să te liniștesc în privința lui Baudelaire, să-ți spun că tot el observă undeva că literatura care refuză să ia în seamă știința și filozofia este o literatură „homicide et suicide".

Prin Baudelaire cunoasterea poetică și-a asumat și nelinistile, ezitările stiintei, transformîndu-le în teme de meditatie. Cît despre filozofie, ea este pentru poezia modernă o sursă de insecuritate. Așa gîndește cel puțin René Char. Poetul este, după el, un „magician al insecurității". Nici știința nu-l împacă cu sine și cu universul, pentru că orice știință creează o nouă ignoranță (Michaux).

Creatorul se refugiază, atunci, în interogatie. Orgoliul și nădejdea lui se exprimă în întrebările pe care le pune. Avînd o constiință monadică, el are, repet, o constiință terorizantă a limitelor. Poezia trăieste, din această cauză, într-o (și dintr-o) „insomnie perpetuă" (René Char). Opera ei este totdeauna neterminată. Ea vrea să spună totul și n-ajunge decît să spună o parte, vrea să îmbrățișeze universul și n-apucă să treacă de hotarele monadei în care este închisă. Teribil acest sentiment al obstacolului în constiința creatorului modern !...

— Vorbiți de **obstacole** în poezie. Îmi amintesc că tot dvs. citați odată pe Valéry cu ideea lui despre instituirea necesară a **pragurilor...** Dacă am înteles exact, Valéry crede că nu există valoare și plăcere estetică acolo unde nu există un obstacol și o mobilizare a spiritului pentru a-l depăși. Asta ar veni cam așa : creatorul să-și bată singur cuie în talpă ca să poată spune mai tîrziu, cînd rănile s-au vindecat, că este fericit...

— Înaintea lui Valéry, intuiția acestor „praguri" a avut-o Baudelaire. Aminteste-ti ce spune în prefața la **Florile răului :** această carte, **esențial inutilă și absolut inocentă, n-a fost scrisă decît ca să poată să se exerseze** „mon goût passionné de l'obstacle".

Prefața este, evident, o sfidare a bunului simț conservator, o provocare admirabilă la adresa esteticii. Din formula aceasta ironică, să tragem însă un sens estetic grav : **obstacolul** este o incitare cu dublu efect, o sursă de neliniște și de voluptate, o provocare și un remediu. **Conștiința limitelor** duce, în poezia modernă, la o constiință a plenitudinii în efortul de a le depăși. Iată de ce orice disperare ascunde și o plăcere de a dispera. Demoniacul este sursa beatitudinii moderne.

— N-aș fi crezut. Eu gîndeam că spiritul demoniac reprezintă răul din constiința noastră, **arhetipul** nostru negativ, rebel, diavolul care pune cu insolență în cauză geometria creației divine...

— Nu esti departe de adevăr, dar iubirea dumitale fanatică de clasicitatea rațională te împiedică să vezi necesitatea spiritului demoniac în artă. Punînd în cauză stilurile constituite, el face să progreseze gîndirea artistică și să apară forme noi de expresie. Noi credem, îndeobște, că o operă, ca să supravietuiască, trebuie să fie mereu interogată, pusă în discutie de către critică. Iată însă că aflăm din mărturii autorizate că însăși nașterea operei necesită un șir de obstacole așezate, în chip deliberat, în calea ușurintei de a scrie.

Rezumînd, ți-aș zice că viul sentiment al inconsistentei duce la plinătatea creației moderne. Conștiinței limitelor i se substituie, în operă, libertatea de a o contesta, profunzimea întrebării ne face să uităm absenta răspunsului... Sau, mai bine zis, interogatia a devenit în opera de artă solutia cea mai profundă. Noi, modernii, facem ce facem și transformăm **tranzitoriul, fugitivul, contingentul** într-un „éternel immuable" sau, mă rog, ne străduim. Avem grijă, în același timp, să punem dinamită la temelia **eternului** și a **nemișcării.**

— Nu vreau, totuși, să trăiesc pe o grămadă de dinamită. Vreau ca poezia să mă învețe să contemplu, fără dezgust, corpul spiritului meu...

— Asta și face. Nu te lua după cruzimea temelor și a limbajului. Ea ne face să ne gîndim, cu o fecundă nostalgie, la „l'éternel immuable" în continua, nelinistitoarea deplasare a liniilor existentei.

Eugen Simion

Patriotismul poetului

Urmare din pag. 1

apariției revistei, cu cea mai mare rigurozitate. Pentru convingerea cititorilor, reamintim unele titluri din cuprins. Profesorul Dan Simonescu, încă din primul număr, semna articolul „Iarăși Ardealul". Poetul ardelean Ion Șiugariu publica un articol dirz : „Istoria așteaptă", „aștepta să ne dăm seama, aștepta fapta noastră". „Nu se mută Ardealul" se intitula articolul lui Coriolan Ghetie. Poetul V. Copilu-Cheatră publica „Rugăciunea mamei pentru inima lui Horia", iar scriitorul Mircea Șerbănescu, fragmentul de nuvelă „Să ne mutăm în altă țară". Mihu Dragomir concretiza idealurile generației în articolul „Generația vrea, totuși, ceva". O rubrică intitulată „antologie ardeleană" era consacrată lui Mihai Beniuc, menționîndu-se în prezentare că redacția și-a propus să prezinte în fiecare număr cîte un poet reprezentativ ardelean. Versuri semnau Al. T. Stamatiad și poetul basarabean Ioan Buzdugan. Pe prima pagină era portretul lui Simion Bărnuțiu cu un citat din faimosul lui discurs : „Inima românilor a bătut totdeauna pentru libertate, și dacă-i vedem și acum, cu multă bucurie cum s-au deșteptat și cu ce minune minunată s-au legat, că nu vor mai suferi ca să-i calce în picioare alte națiuni".

Primul număr a avut un succes neașteptat. Publicul smulgea din mîinile vînzătorilor, deoarece, în acea perioadă „Flamura" exprima pulsul națiunii însingerate. Lumea se întreba cine sînt acești tineri necunoscuți care prin acțiunea lor agită o problemă ce nu convenea guvernului care fericit că a acaparat puterea căuta să facă uitată sfîșierea țării. În timp ce trupele înrobitoare intrau în Cluj, legionarii defilau, cîntînd marșuri, pe Calea Victoriei. Vai de „victoria" lor !

Condeie dintre cele mai autorizate veneau să îmbogățească cuprinsul revistei. Eminentul istoric, profesorul Victor Papacostea publica un substanțial articol despre „Contribuții românești la renașterea Ungariei". Ni s-a alăturat și scriitorul austriac Franz Theodor Csokor, refugiat în România în urma ocupării țării sale de naziști ;

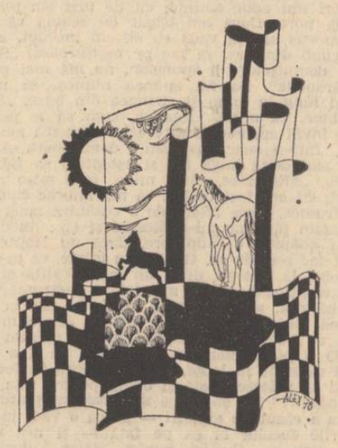

Desen de Aurel Ștefan Alexandru

și el va colabora pînă la suprimarea revistei. Sever Bocu, fostul director al ziarului „Tribuna" din Arad, publica un eseu despre Iuliu Maniu, iar Mihu Dragomir polemiza cu Constantin Noica.

De 1 decembrie 1940, ziua Unirii Ardealului, care nu se mai sărbătorea atunci, deși această zi reprezenta una dintre cele mai importante date din istoria poporului nostru, redacția revistei își propunea să apară într-un număr festiv. Se reproduceau fragmente din documentele Unirii ; Ion Șiugariu reactualiza „Ardealul revoluționar" iar tînărul pe atunci, scriitor Laurențiu Fulga scria despre „Poetul Ardealului" — Octavian Goga : „Mă obsedează crucea de pe mormîntul lui Octavian Goga — parcă e o răstignire pentru alte învieri neștiute, în cenușa trupurilor, din sîngele vărsat și din obiala cărnii jupuită de bicium și glontele pestan, se ridică magia cîntecului și biruinții profetizată de poetul de la Rășinari" — scria Fulga.

În editorialul revistei se evoca măreața adunare de la Alba-Iulia, afirmîndu-se că Unirea Ardealului nu s-a făcut în urma unor cuceriri militare ci „în urma hotărîrii poporului transilvănean de a trăi liber și unit într-o Țară Românească", hotărîre la care aderaseră și celelalte naționalități conlocuitoare : germanii și secuii. „Astfel stînd lucrurile nu are dreptul nimeni să sfîșie printr-un dictat rușinos cea mai frumoasă provincie a țării noastre". Dar, în același editorial se mai făceau și constatări la starea politică de atunci, ceea ce va aduce furia autorităților : „Astăzi, într-o țară supusă, înfrîntă fără război, cu Ardealul sfîșiat, abia dacă ne putem închipui măreția acelor vremuri de înviere și mîndrie românească".

Guvernul totalitar nu mai putea suporta agitațiile acelor tineri, ce trezeau nedumeriri, creau simpatii în opinia publică și nemulțumeau ambasadele țărilor axei. Și atunci va lua măsura decisivă : **„Flamura"** va fi suprimată. Adresa s-a trimis la Brăila și pe data de 3 ianuarie 1941 am făcut o întîmpinare la secretariatul presei și propagandei cerînd să ni se comunice cauzele suprimării unei reviste care s-a remarcat „prin susținerea drepturilor noastre asupra Transilvaniei". N-am primit nici un răspuns și „Flamura" a fost definitiv suprimată. Dar în istoria culturii române, ea va rămîne ca prima publicație de protest a intelectualității române împotriva dictatului fascist de la Viena, pentru unitatea și viața liberă a poporului român în granițele sale etnice.

Reproducem în anexă cîteva scrisori ale lui Mihu Dragomir adresate lui I.D. Suciu. Originalul se află la Arhivele Statului Timiș, Fond 56. Sublinierile din text aparțin lui Mihu Dragomir.

I

Prietene,

Continui scrisoarea pe hîrtia la îndemînă. E pe seară și plouă banal ca într-un poem de Minulescu. În Lacu Sărat nu e nimeni pe alei. Vilele își colorează ferestrele în roșul becurilor electrice. Alături, în cabinetul directorului, discuție. Am scrijilat data de azi pe masă, cu un cuțit, să-mi rămîie scrijilată și-n inimă :

31 august 1940.

Mă gîndesc la tine : cît te vei fi sbuciumînd, acum, cînd Ardealul tău este Ardealul „lor". Nu știu nici eu ce să fac. Sînt peste măsură de deprimat și nu pot închega o frază ca lumea. Ce va zice istoria ? Ce vom zice NOI ? Ce ? Ce ? Ce ?

Un imens semn de întrebare, profilat peste osia întrebărilor fără răspuns. Prietene, sîntem o generație demnă de plîns.

Foc, nimic, nimic, nimic.

Abia aștept să vin la București, să te văd. Simt că o discuție cu tine m-ar înviora. Poate, chiar, mi-ar schimba unele păreri.

Tu vei ierta că „scrisoarea" se prezintă într-un mod imbecil. Nu mă mai recunosc. Aș urla. Aș omori pe cineva. Și tot n-aș scăpa de gîndurile ce mă sdrobesc.

Iartă-mă, integral,
Mihu

Lacu Sărat, 1940, august 31.
Ziua răpirii Ardealului.

Eugen Lovinescu

Urmare din pag. 1

nescu nu s-a lăsat antrenat în nici o acțiune de care nu putea fi în întregime răspunzător. Neacceptînd să fie subordonat și, prin urmare, confundat, el și-a aparținut sieși pînă la capăt. N-a făcut-o din egoism sau grandomanie, ci pentru a se putea dărui deplin Literaturii în formele ei impersonale și ideale.

Adversarii de idei i-au devenit dușmani personali, prietenii personali l-au părăsit din spirit de independență. Conștiința lui rămîne, cu toate acestea, neconcesivă și senină. O forță morală neobișnuită se lasă presupusă aici, o forță nutrită de cultul Literaturii și de un fel de mesianism estetic, de credința că, odată, Cel așteptat, Poetul, va veni.

Putem spune, parafrazînd încă o dată, că acțiunea cea mai puternică a lovinescianismului asupra criticii și literaturii actuale rămîne una „de ordin moral". Lovinescu „relativistul", „autonomistul", „estetistul", etc., apără în perpetuitate o poziție morală. „Ne ignorăm forța interioară" — scria încă la începuturile sale — „cu ajutorul unei foi de hîrtie putem cuceri tot universul." Nu este iluzorie această credință de vreme ce a fost autentificată printr-o viață. În nobilul ei idealism, generațiile de astăzi ar trebui să găsească un exemplu și un îndemn.

VARIA

Iorgu Iordan și limba scriitorilor

Deși a fost întotdeauna și a rămas mereu, cum însuși recunoaște, numai lingvist, Iorgu Iordan s-a ocupat adesea, și nu în treacăt, de limba scriitorilor, nu în calitate de critic, ci de lingvist, preocupat doar de ceea ce se înțelege obișnuit prin limbă, adică de materialul fonetic, gramatical și lexical, „din punct de vedere al modului cum se înfățișează, al originii lui în timp și în spațiu, al raportului în care se găsește față de așa zisa limbă literară etc.". „Deoarece nu sînt estetician", scrie el în alt loc, „mă voi opri în cele ce urmează numai asupra aspectului strict lingvistic al operei marelui nostru povestitor" (Sadoveanu).

Cît de necesare sînt astfel de studii asupra limbii scriitorilor nu mai este nevoie să arătăm. Un scriitor e scriitor în măsura în care cunoaște și folosește în chipul cel mai nimerit limba, instrumentul de comunicare al gîndirii și sensibilității sale. Ion Neculce este un cronicar, adică în primul rînd un istoric, dar prin modul său particular de a înfățișa evenimentul istoric, oamenii și întîmplările, prin participarea lui afectivă la fapte, exprimată spontan, fără respectarea unor canoane retorice, este un scriitor, un creator de forme literare. În două importante studii de peste 60 de pagini, Iorgu Iordan a făcut această demonstrație, scoțînd în evidență, între altele, un lucru care poate să scape cititorului obișnuit, ironia cronicarului, prezentă mai în fiecare pagină din opera lui. Ediția letopisețului Țării Moldovei de Ion Neculce, publicată în 1955 de Iorgu Iordan, este, după părerea noastră, singura ediție care dă senzația restituirii exacte a limbii unui cronicar din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, cu semnalarea abaterilor cronicarului de la realitatea lingvistică, pricinuite fie de respectul său față de tradiția grafică, fie de influența vorbirii muntenești. Întîlnim astfel **mîinile, pîine,** regulat, **așa, șapte, ajunge, jos,** din cînd în cînd, și **Iași, iaste, obiceai,** ultimele două nemaifiind, în vremea lui Neculce, pronunțări reale nici în graiurile muntenești, nici în cele moldovenești.

Alt studiu fundamental despre limba unui scriitor este cel despre limba lui Creangă (46 p.) a cărui operă Iorgu Iordan a editat-o, de asemenea, critic în colaborare cu Elisabeta Brâncuș în 1970 (singura ediție cu adevărat critică a scrierilor lui Ion Creangă, cea din 1939 a lui Kirileanu, lăudabilă, aparținînd totuși unui amator). Observațiile lui Iorgu Iordan asupra limbii lui Creangă (un ironist și el, jovial) contribuie în mare măsură la înțelegerea mai adîncă a acestui scriitor inanalizabil, unul din clasicii noștri moraliști. O observație care trebuie acceptată e aceea că Ion Creangă nu e un prozator regional și că particularitățile moldovenești ale limbii lui sînt neglijabile.

Multe observații personale se găsesc și în cele două studii despre limba lui Eminescu și îndeosebi în studiul despre limba eroilor lui Caragiale, adesea ingenioase (de exemplu explicarea stilcirii cuvîntului **enciclopedică**).

Iorgu Iordan a intervenit adesea în presă împotriva stricătorilor de limbă, atrăgînd atenția asupra unor erori frecvente, strecurate pînă și în publicațiile Academiei, precum : **aniversarea a 50 de ani de la...** în loc de **a cincizecea aniversare** sau **comemorarea aniversării a 450 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare** (unde se comemorează o aniversare...). A combătut clișeele de tipul : **a aduce un aport, a da un randament, a traduce în viață** sau „șlagărele stilistice" de felul lui **major (temă majoră, obiectiv major, artă majoră, sens major)** și **cert (fapt cert, realizări certe, talente certe** etc, și **certă originalitate, certă valoare, certă creștere artistică,** unde avem a face cu adjectivul italian **certa** sau cu cel francez **certaine** care înseamnă, în sintagmele amintite, **oarecare...).** Celor care umblă după efecte stilistice, punînd peste tot neaoșisme **(a îndrăgi, a înmănunchia, drumeție, ospețe, filă** în loc de **pagină etc.),** Iorgu Iordan le arată riscul la care se expun crezînd că un cuvînt ca **găselniță** este echivalentul franțuzescului **trouvaille.** „De fapt, este numele unei insecte și al unei boli de vite și provine dintr-un etimon slav !". Într-adevăr, citim în **Mic dicționar enciclopedic : găselniță** (‹ bg.) s.f. Fluture de circa 5 cm, cenușiu roșiatic, cu pete încercuite cu alb, ale cărui larve rod fagurii de miere : molia stupilor **(Galleria mellonella).**

Al. Piru

INSTANTANEE

Despre sublim

II

Dintre noțiunile etice negative, lipsește în limba noastră, aceea de **lâcheur,** care în franțuzește desemnează pe omul care făgăduiește solemn cuiva că-i va face cutare serviciu, sau pe acela care are în seama sa un subaltern ori un protejat, și nu se ține de cuvînt, sau îl lasă la ananghie în plata Domnului, nesinchisindu-se de soarta lui. Să însemne oare această lipsă a noțiunii, că la noi n-a existat și nu există asemenea „paroliști" ? Se știe că prin acest cuvînt, spus cu seriozitate, se înțelege acela ce se ține de cuvînt, iar zis în ironie, cel pe al cărui cuvînt ne-am lămurit că nu putem conta. În fond, „lâcheur"-ul e un „parolist", care uită de făgăduială și nu-și sprijină prietenii la nevoie.

S-au văzut și în istoria universală numeroase cazuri ilustre, cînd suverani mari și-au călcat cuvîntul sau cînd au lăsat să cadă aliați sau protejați, fără să-și onoreze angajamentul de onoare, contractat solemn. Nu este locul să dăm exemple, mai ales pentru că în rîndurile care urmează, vom releva cazul contrar, al unui mare suveran care nu și-a „lăsat" aliatul, cînd învingătorul a cerut să-i fie predat.

În această situație s-a aflat după înfrîngerea de la Stănilești, țarul Petru cel Mare. Printre condițiile de pace, marele-vizir a ținut să sublinieze predarea lui Dimitrie Cantemir, considerat de turci ca trădător, întrucît primise domnia de la ei, dar trecuse de partea dușmanului lor. Fără a șovăi, țarul a răspuns cu aceste cuvinte, motivîndu-și refuzul :

„Aș ceda mai curînd turcilor tot ținutul pînă la Kursk ; mi-ar rămîne speranța să-l redobîndesc : dar pierderea credinței mele (de ma foi) e ireparabilă, nu o pot viola. N-avem în stăpînirea noastră decît onoarea ; a renunța la ea înseamnă a înceta de a fi monarh".

Am pus în paranteză echivalentul francez al cuvîntului credință, deoarece am luat textul din **Histoire de l'Empire de Pierre le Grand,** lucrarea apologetică a lui Voltaire, tot atît de mare admirator al țarului civilizator, ca și al Ecaterinei II. Aci credința înseamnă încrederea în cuvîntul dat. De această încredere nu înțelegea țarul să se lipsească, punînd de-asupra tuturor valorilor etice, onoarea.

Cred că nu mă înșel, considerînd că aceste cuvinte ale lui Petru cel Mare se înscriu printre vorbele sublime ale istoriei. Un suveran machiavelic, — adică acela care ar fi citit **Principele** și s-ar fi pătruns de principiile secretarului florentin, — s-ar fi lepădat de un aliat, devenit nefolositor, ba chiar și incomod. Un alt suveran, de altă factură morală, l-ar fi cedat bucuros pe Dimitrie Cantemir sau pe un omolog al acestuia, numai și numai să-i fie lui bine.

Nu m-am sfiit să calific de sublim răspunsul lui Petru cel Mare, deoarece este clară pentru oricine înălțimea lui morală. Or, sublimul etic este sinonim cu limita supremă a faptei morale, cu virfurile comportărilor omenești. Noțiune de prag rareori accesibil, sublimul trebuie relevat, oriunde s-ar găsi. Rareori istoria ne prezintă cazuri ca acesta, cînd cuvîntul dat este pus mai presus de cedarea unui întins teritoriu.

Voltaire a consemnat cuvintele, admirînd lealitatea țarului, dar nu le-a receptat sublimitatea.

Șerban Cioculescu

UNITĂȚILE COOPERAȚIEI DE CONSUM DIN JUDEȚUL SUCEAVA VĂ INVITĂ SĂ LE VIZITAȚI

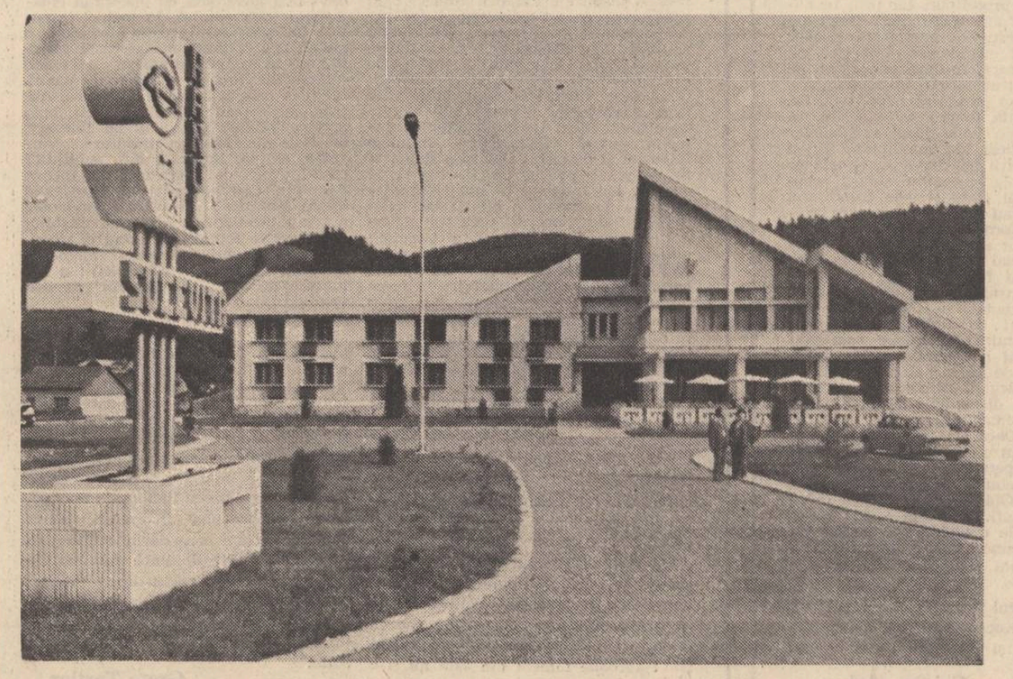

În fotografie : Hanul Sucevița.

Celor ce doresc să petreacă o vacanță plăcută și să viziteze meleagurile din Nordul Moldovei cu interesantele sale monumente istorice și de artă, cooperația de consum din județul Suceava le recomandă cîteva încîntătoare locuri de popas :

— Hanul Sucevița **din apropierea mînăstirii cu același nume, pe drumul național 2, la 17 km de orașul Rădăuți, într-un pitoresc decor natural, în apropierea munților acoperiți cu păduri — dispune de camere elegante, cu încălzire centrală, de un restaurant, un bar și un camping cu mai multe căsuțe.**

— Hanul Ilișești **este, de asemenea, un loc ideal pentru odihnă și reconfortare, la cca. 23 km de Suceava, pe drumul național spre Vatra Dornei, într-o pădure de stejari. Și această unitate oferă găzduire în camere cu confort modern sau în căsuțe. La restaurantul hanului se servesc gustoase preparate tradiționale moldovenești.**

— Hanul Drăgușeni **situat pe șoseaua E-20, în localitatea Drăgușeni, la cca. 52 km de Suceava, a fost amenajat într-un vechi han de poștă din secolul trecut.**

Cazarea se face fie în camerele din han, fie în căsuțe tip camping. Unitatea dispune de un restaurant spațios care oferă tradiționale mîncăruri moldovenești.

— Un popas plăcut oferă și Cabana Vama, **situată în comuna cu același nume pe șoseaua națională Suceava — Vatra Dornei, în apropiere de Cîmpulung Moldovenesc.**

— În parcul orașului Solca, cooperația de consum suceveană a deschis o frumoasă unitate tip berărie, unde se servește, în permanență, renumita bere de Solca.

atelier literar
poșta redacției

M. ANGHEL-Z. : Proza e mai bună, de data asta, mai „centrată", ajungînd uneori la o reală tensiune. E însă foarte neglijent redactată, din fuga condeiului. Dintre versuri (care se resimt și ele adesea de pe urma înfrigurării), ni s-au părut mai bune : „Promisiune" și mai ales „Tinerețe".

POGANY : Cîteva pagini promițătoare („Ochiul margine", „Dar", „Anotimpul iubirii") printre multe altele, fie obscure, dificultoase, fie neinspirate, insuficient structurate, nefinisate, etc.

IOSIF TĂTAR : Fragmentul pare interesant ca „material de viață", scris, în general, destul de cursiv (deși părțile aglomerate, neglijente, confuze, nu lipsesc, totuși). Mai rău e cu lucrurile rezolvate prin fantezie — cam prăpăstioasă și expeditivă — care amenință să anuleze atuul principal al unei asemenea spovedanii, autenticitatea, veracitatea (vezi, de p., povestea cu „bufetul scriitorilor", falsă, aberantă, sau imaginile îmbulzite, necumpătate, insuficient întemeiate și explicate, de la popicărie, fosta potcovărie, etc.). Se cere, în general, mai multă răbdare și măsură în reconstituirea și relatarea faptelor și împrejurărilor, mai multă grijă pentru expresie, etc. Mai sînt destule lucruri de învățat în ce privește mijloacele tehnice, stilistice, ale prozei (ceea ce înseamnă lectură abundentă și studiu serios pe cărțile maeștrilor genului).

MARIANA GEORGESCU : Caligrafii juvenil-sentimentale, în general curate, dar cam placide și uneori monotone, cu o tensiune lirică scăzută. Ceva mai bine (un început de freamăt) în „Frumoșii Vikingi", „Vînătoare", „Hai să fim astăzi", „Într-o joi".

G. MILODIU : Unele semne, încă neconcludente, mai ales în „Dincolo" II, „Împreună", „Așteptare". Să vedem ce mai urmează.

F. KOCSIS : Acuma, da, e mult mai bine — perspective mai clare și mai favorabile : „Minciuna", „Devenire", „Vorbind despre copaci", „Relație".

N. CERANU : „Moment" rămîne pînă la urmă confuză, încîlcită, mai ales datorită dialogului între niște voci fără identitate clară. Cam la fel, în „Linia" (dactilogramele, necorectate, neglijente, nu fac decît să mărească dificultatea lecturii, confuzia). O pagină bună de reportaj în „Pe urmele primăverii". Încă nu putem trage concluzii.

A. VOISINE : Nu sînt noutăți, din păcate. Stăruie (cam de mult) o inerție diletantă. Izbitoare, mai ales, sînt ineficiențele expresiei, încă greoaie, uneori rudimentară, lipsită de finețe și sugestivitate. Rămîne încă, se pare, o preocupare minoră, sporadică, asimilarea cuvîntului în intimitatea lui creatoare, decisivă, în valoarea, ponderea, semnificația, „cîntecul", „filosofia" lui. În locul unei astfel de apetențe pentru adîncimile revelatoare ale „cuvîntului ce exprimă adevărul" (unde se află în mod exclusiv sursele și cheile poeziei, „magia" ei) intervine un soi de succedaneu exterior, precar, regretabil — reflex neputincios al spaimei de platitudine — care se manifestă prin „grija" de a nu lăsa expresia „să spună tot", să spună clar, prin efortul — demn de alte aplicații — de a o complica, de a o răsuci în fel și chip, de a o reteza și înnădi, etc. în contorsiuni nefirești, uneori silnice, barbare („sîngele în tot alte-ncolțind rădăcini", „în mersul (de sfios) legănat", „pereții albului", etc., etc.). Efectele acestei nefericite strădanii nu sînt cele ale „poetizării" scontate, ci dimpotrivă. Textele capătă un aer greoi, urît, peticit, neromânesc, incoerențele, deja numeroase, (rezultate din incapacitatea tranzițiilor profunde, organice, în planul semnificației și sugestiei) primesc un supliment copios de discontinuități artificiale, sacadate, în plan pur formal, de „vorbire modificată", prețioasă, afectată (de care „plebicistul" și coana Joițica nu sînt foarte departe, după cum, vai !, un „vers" ca „Cine-ar vrea ca să vadă" rămîne, în schimb, cam prea aproape de nivelul unor cursuri serale cu termen foarte redus...). Firește, leacul e în lectură, în confruntarea permanentă cu marile experiențe și tehnici lirice. Dar — mai cu seamă în cazul unui ucenic-literat — lectura pur delectabilă, neconinteresată (ca să zicem așa), lectura placidă, „de fotoliu", lectura-siestă nu e suficientă, rămînînd pur și simplu un lucru de cantitate, o obișnuință papirofagă (rudă cu cafeaua de la ora 5). Pentru confruntările de care vorbeam, pentru o activă inițiere în tainele creației literare, pentru formarea și consolidarea unui gust artistic sigur și a unui „simț" al limbii și al expresiei, e de preferat, desigur, lectura de adînci și largi asumări spirituale, lectura-studiu, lectura-meditație, lectura-asimilație.

A. CAUC : Sînt, într-adevăr, semne bune (mai puțin în scrisoare, al cărei merit principal nu pare să fie modestia), mai ales în „Cît de mult", „Ai patru ochi". Trebuie să vedem ce mai urmează.

M. HAULICĂ : Lucruri inegale, neconcludente. Ar părea să fie ceva în „Reparații urgente", „Poezia", „Poem", dar încă nu e destul de clar. Reveniți.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Poiana necitită

M-am reîntors în poiană cu
acadeaua copilăriei ascunsă
pentru a fi devorată mai tîrziu
plăceri amînate surisuri de copil
și primăveri întîrziate
sus între aripe de fluturi
odihnește lumina ca
o carte deschisă și necitită
ca un cer nespălat de nori
copilăria carte deschisă și necitită
chipul îți e vizitat de acum
în poiană la soare
de fluvii de furnici
peste mări peste țări
nu eziți să te întorci
pentru minutul amînat
pentru minutul de pace
în poiană la soare.

VIORICA IONESCU

Tinerețe

Prin beznă, cu ghiarele, căutam
— tînără fiară-nfometată —
răsăritul...
Dar soarele mi-era în suflet
și curcubeul cerului în palme,
pădurea atît de aproape,
nevăzînd-o
de înălțimea stejarilor,
purtam pe umeri stele.

MARIA ANGHEL

Urbanizare

Se mutase orașul
în centrul cîmpiei
și-n tramvaiele părăsite
prin lanuri de porumb
călătoreau viezuri
cu ochi de mărgean.
Țăranii
mult mai frumoși decît soarele
semănau grîu
pe bulevarde
și așteptau secerișul
cu ochii la ciocîrliile
din turnul televiziunii.

MARIN CASAPU

Apa

În fața apei sîntem mai buni,
sîngele nostru se liniștește,
căprioara își pleacă fruntea
și soarbe apa copilărește.
În numele apei ne adunăm,
desțelenim cîmpia din noi,
apa devine gîndul suprem
cu care ieșim din nevoi.
Apa, iubito, e ca un sărut,
e zeul pe care nu l-am pierdut.

BORIS MARIAN

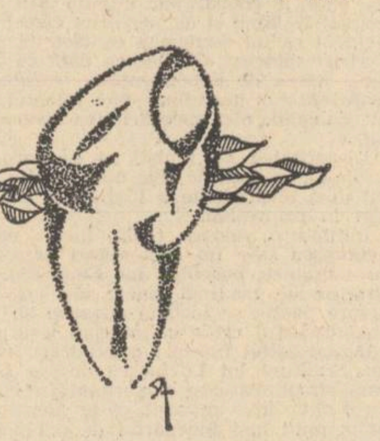

Desen de Sorin Trușcă

Vorbind despre copaci

Vorbind despre copaci, am spus :
da, pe aceștia îi mai putem tolera
o vreme alături de iarbă,

știind din sursă sigură
că ei niciodată nu vor fugi
și nu vor trage în oameni și păsări.

Vorbind despre copaci, să nu
ne gîndim la șanțuri de apărare
ințesate cu soldați inverziți de groază,

să nu ne gîndim la numărul paturilor
de pușcă care s-ar putea face
din trunchiul lor de bătrîni combatanți.

ci la copiii noștri
care se cațără rîzînd printre frunze.

FRANCISKO KOCSIS

Visînd o corabie

Poate o călătorie pusă la cale de mult,
poate jalea amurgului,
poate îndepărtatul convoi al carelor
nalte și pline
veșnicite în dealuri,
poate primăvara te-a tulburat
de-ai rămas așa la marginea grădinii
te văd,
iei un bulgăre aspru de țărînă
în mînă și-l fărîmi,
îl fărîmi, pînă cînd simți liniștea lui
pătrunzîndu-te bine.
se mișcă o creangă și te-atinge o frunză
dealurile seamănă cu-n zid întunecat
tu întorci ochii și gîndul încet, cu evlavie :
toate împrejur au maluri primitoare
dar cea mai frumoasă certitudine
e senina greutate a copilului care
ți-a adormit în brațe
visînd o corabie.

SILVIA MUNTEANU

Măsura faptei

Nu îmbrîncesc
și nu izgonesc spre minciună
cuvintele...
Măsura faptei nu o dă bita
nici urletele
care desfrunzesc veacul.
Istoria
își scutură de brumă
iile ei foșnitoare.
Nu îmbrîncesc spre minciună
adevărul ;
sînt pasărea care
învinuiește cîntînd.

ION TEODORESCU

Reconstituire

Recele trece în cald
viul în mort
steaua în flacără

Doar tu, cu ochii legați, statornică,
întinzi mîini medievale să atingi
și să mîngîi...

în fiecare noapte, aceeași durere
la atingerea chipului...

Vîntul te poartă din proverb în proverb
păunii își trag înfloratele cozi
din trupul tău impecabil...

VALERIU DRĂGUȘANU

Omul clement din Bacovia

Luceafărul a binevoit să publice trei schițe (dintr-un total de șase proze) împreună cu o prezentare a mea prin care identific pe autorul lor, Clement-Bacău, cu Bacovia ; ceea ce Agatha Grigorescu-Bacovia contestă, susținînd că e **„un Bacovia inventat", „de nerecunoscut"** și că vina mea e agravată în **Avesalomi gemînd**, proză cu personagii (decembrie 1976), din care fac parte fragmentele ce am publicat ca și comunicarea la sesiunea Bacovia 1977 **(Drama bacoviană)**. Încep cu acestea :

Desigur, a supărat cuplul ce se instituie, în lectura personajului meu, în lirica bacoviană : **Poetul** și **Amor defunct**. Acestei condiționări, care e o damnație (nefiind vorba de moarte, adică de sentimentul morții, ci de **un mort, o prezență corporală**) i se opune forța de evaziune a poetului, **Efectul Bacovia**. Expresia directă a cuplului, discret, secret, rareori manifest, o aflăm inițial în poeziile **Plumb** și **Amurg de toamnă** (pustiu, de humă) corelate. Nu e un cuplu **inventat** : ne dă dezlegarea unor poeme ca **Niciodată (Renunțare)**, **Controversă** sau **Plumb de iarnă** (Și iar... aceeași oră...), interpretate deobicei arbitrar sau neelucidate. Nu e cazul să insistăm. Cuplul — un om viu prins cu un mort — e unic în literatura mondială. **Un Bacovia.**

● „În cartea mea, **Bacovia** — arată Agatha Bacovia — am scris că poezia **Amurg antic** a apărut prima dată în **Revista idealistă" (...)** în 1903. E vorba de a stabili cu ce a colaborat Bacovia la **Revista idealistă**. Nu numai subscrisul, dar nici Liviu Chiscop (Bacovia, Bibliografie, 1972), nici **Opere, 1978**, nu preiau afirmația Agathei Bacovia, indicînd la **Amurg antic**, întiia apariție Flacăra, mai 1912, pentru motivul că poezia nu există în **Revista Idealistă**, unde e numai proza Clement-Bacău. Pot spune, în adaus, că o formă anterioară a poeziei, omisă de **Opere 1978**, a apărut, sub titlul **Amurg** în **Arhiva**, aprilie 1912 ; încă o dovadă că **Amurg antic** nu apăruse mai înainte.

● (...) „Anul 1907 — suspune poeta — poate fi socotit un an de cotitură în creația bacoviană. Acum scrie poemele în proză pe care le va publica în 1915". Perfect plauzibil. Faza prozei anterioare se încheiase în 1905, dacă nu mai înainte. E locul să spunem că, în ce au viabil, schițele (exceptînd **Dragostea Anei**, povestire) sînt de fapt scenete. Mai e un amănunt relevabil : critica a vorbit de sarcasm și de ironie. Agatha Bacovia, în cartea d-sale, vorbește, (din experiența vieții) și de „un foarte ascuțit simț al comicului" (nu numai al tragicului). Schița de debut, **Figuri**, 1904, e mărturia literară că la începuturile risului bacovian a stat într-adevăr și o intenție de comedie obiectivă, e drept, contracarată de lirism și nevroză.

● „Pseudonime poetice, muzicale. De Clement nu mi-a pomenit niciodată, nici el, nici frații lui, nimeni din familia lui Bacovia" obiectează Agatha Bacovia. Dacă Bacovia n-ar fi avut motive de a tăinui colaborarea, nu-și schimba nici pseudonimul abia ales ! Să reconstituim : numele Bacovia apare întiia oară în decembrie 1903. Numele Clement-Bacău, în iunie 1904. Autorul dovedindu-se clement în proza lui, cu deosebire în **Dragostea Anei** (asupra căreia vom reveni), am propus, cui binevoiește, să-l pronunțe accentuînd pe al doilea **e**. Avem o mărturie certă, candidă am putea spune, că la venirea pe lume a poetului (1881) și desigur și în anii următori, cîți nu știm, orașului Bacău i se spunea curent și Bacovia. **C. V. Ficșinescu**, Geografia județului Bacău, Bacău 1879 (pentru clasa a doua primară) : (...) **„iară orașul în care trăim se numește Bacău sau Bacovia, adecă drumul vinului de la Odobești"**. Clement-Bacău, prin urmare, se citește și Clement-Bacovia, nu obligator, dar vorbim de poetul care tocmai adoptase numele orașului. Omul clement din Bacău, din Bacovia, e Bacovia. Cuplarea unei atitudini cu o sinonimie nu e nemuzicală, e subtil-bacoviană.

● „Dacă ar fi scris (...) schițele lui Clement-Bacău, de ce nu mi le-ar fi indicat și pe acestea? De ce s-ar fi ascuns ?". Bacovia n-a omis numai proza Clement-Bacău, a omis și poezii **(Opere, 1978** stă mărturie), a omis și proza **Un visător** (Ateneul cultural, februarie 1926 și **Opere 1978**), proză narativă, apropiată, ca factură, de proza Clement-Bacău. Criteriul ? Probabil valoarea artistică.

● „Într-una din schițele lui Clement-Bacău, Marcian Marcel află reproduse din **Amurg violet** a lui Bacovia versurile „Pe drum o lume leneșă, cochetă, / Mulțimea toată pare violetă" și afirmă a fi descoperit pe Bacovia prin aceste versuri. (...) de ce n-ar fi reprodus Clement, din admirație, versurile cu pricina ?" Clement-Bacău nu reproduce versuri de Bacovia. Clement-Bacău **este** Bacovia. În **Dragostea Anei** Bacovia încorporează în fraza prozei doar o frîntură dintr-un vers : „O lume leneșă cochetă". Atît ! Numai Bacovia a putut ști în 1905, că expresia va fi, peste ani, o amprentă sigură. Să credem că un oarecare amator a reprodus după ureche expresia, într-un context în care mai sînt și alte simptome bacoviene și să nu credem că Bacovia și-a pus amprenta, sigiliul, **dovada**, cînd atîtea alte indicii ne duc la același Bacovia? (...) **„eroina Virginia care zice Marcian trebuie să fie sora poetului Virginia" (...)**. E într-adevăr numele surorii poetului. Și mai e o coincidență de nume : Dumitru. **„Mă duc spre ținutul lui Dumitru"** spune Bacovia în anii premergători morții. **(Opere 1978**, pag. 464). E tatăl poetului, numit și Dimitrie sau Dumitrache, dar, ca înadins ! în ultimii ani Bacovia îi spune mereu Dumitru : **„fiu al lui Dumitru Vasiliu"** (Autobiografie, 1955). **Dragostea Anei** se petrece în mediu apropiat celui de acasă al poetului. Ana, soția, e „o fată din cele mai frumoase din Moldova", fată de pension ; Dumitru, soțul, învățător, fiul unui băcan. Cadre didactice știm că au fost în realitate surorile poetului, nu tatăl. Cam acesta ar fi decalajul. Problematica morală e însă aceeași în povestire ca și în viața reală a părinților poetului. Necesitatea strictă a demonstrației (și acuzația de invenție puerilă) ne obligă să investigăm : în toamna 1957, aflînd de la sora poetului, Ecaterina, că părinții, de la un timp, au trăit despărțiți (fără a fi divorțat) n-am știut că aflu un secret de familie (bine păstrat, de vreme ce nu-l aflasem și de la alții) ; nu i-am dat importanță ! În cartea Agathei Bacovia citim : (Soțul). **„Zile întregi și uneori nopțile nu era acasă. Dormea la dugheană, unde avea un dormitor și pentru nepotul Goian"** și mai departe : (soțul era) **„foarte atent și cu lectura Zoiței** (soția) **: să-i cumpere cartea cerută"**. Dar observația din context, că Dumitru (atașat familiei și om cu vază, în conducerea organizației locale a partidului liberal încă din 1887, cum citim în **Bacăul** din 23 dec. acel an) era foarte ocupat, sugerînd că din acest motiv nu da pe acasă, nu rezistă în fața realității : vedem și azi la Bacău că de la prăvălie, din piața catedralei, pînă acasă, era drum de cîteva minute pe jos... Deosebind între biografie și ficțiune am avea explicații la tăinuirea și la consemnarea unei stări de lucruri care a impresionat pe poet, ca și la semnul de recunoaștere pus tocmai în **Dragostea Anei**.

● „Absolut fals !" exclamă Agatha Bacovia. „Bacovia nu l-a cunoscut niciodată personal pe Lovinescu". Bacovia într-adevăr nu lui E. Lovinescu i-a comunicat bibliografia. E. Lovinescu, nu observasem inițial, menționează la finele volumului **Evoluția poeziei lirice** că a preluat datele bibliografice din **Antologia poeților de azi** (1925) de la Ion Pillat și Perpessicius. Și reproduce de acolo, întocmai, bibliografia Bacovia.

● „Nu mai vorbesc de vulgaritatea stilului (...) balciză" (...) etc. Balciză : Bacovia între Creangă și Mateiu. Vulgaritățile, oricum sînt ale personajelor, nu ale autorului (stilului).

Recapitulînd : Cele șase proze au ca element comun, unificator, risul nemotivat, nervos, persistent la personaje. **Împăcarea, Figuri, Doui prieteni** sînt bacoviene prin conținut și, izbitor, prin turnura finală. A scrie, în **Împăcarea :** „își trase pălăria pe frunte și călcînd ca din înălțimi se apropie de ușă" nu e chiar la îndemîna unui amator care după cîteva schițe dispare. Și e simptom bacovian, e, precum Bacovia, între resurecție morală și pierzanie ; Bacovia și nu altcineva, pentru că (anterior) eroul „se opri la fereastră și privi înăuntru" și ce văzu și ecoul în conștiință și reacția cu totul particulară : „Mă iubești ?" (...) „pleacă lăsînd-o pe ea cu el..." — constituie un motiv bacovian fundamental : poetul la ușa, la fereastra iubitei. **Golanii**, „copie" după modele, are mai puține semne de identificare (Golan-Goian, etc.). **Bătrîna** : un Bacovia neașteptat, surprinzător, dar cu certă motivare autobiografică, pe care Agatha Bacovia nu o contestă : Bacovia copil. E un monument de semnificație, un Bacovia compensat, Bacovia al „dragostei pline". Nu și al artei lui majore, care e sobră. Documentul uman e unic. **Dragostea Anei** e cea cu „pecetea tainei". (Nu mai revenim). Ar mai fi de relevat plurisensurile, polifonia titlului schiței de debut, **Figuri** (ca și ale pseudonimului Clement-Bacău : pseudonimul unui pseudonim e iarăși nume) amintind, în ciuda enormului decalaj spiritual, plurisensurile captate de cuvînt în lirica bacoviană.

Iată în încheiere un citat din **Dragostea Anei** : stare a personajului Dumitru sau autoportret penetrant, poate puțin literaturizat, al tînărului Bacovia ? **„Simția că s-a schimbat, că parcă nu-i el. Parcă slăbia, tremura, vocea îi era slabă, vorbea grăbit, ochii îi erau vecinic turburi, nu putea privi un punct cu hotărîre. E aproape bolnav, dar o boală ce numai el o simte. Sfîrșitul boalei desigur va fi zdrobitor, vine încetul cu încetul, îl stoarce întîi de puteri, îi turbură mintea, îi sfarmă trupul și inima i se duce fărîmă, fărîmă".**

Clement-Bacău nu e nicidecum un Bacovia „inventat" ; Clement-Bacovia e Bacovia.

Marcel Marcian

dreptul la replică

Interviurile „Luceafărului" — D. R. Popescu

Urmare din pag. a 3-a

La fel și dacă-ți închipui că ești „înjurat" vehement, numai din pricina lipsei tale de talent.

— Vă considerați un om echilibrat în ceea ce privește reacțiile față de laude și contestări ?

— Sînt, de-aceea mă și consider.

— Dvs. credeți, asemenea altor scriitori, că ultima dintre cărțile scrise e și cea mai bună ?

— Sigur că da ! Altfel nici n-aș putea merge mai departe ! Și asta se explică, și nu doar omenește. Cu timpul, cărțile se așează singure.

— Ce credeți Dvs. despre revizuirile unui critic în legătură cu opiniile exprimate despre cărțile Dvs. ?

— Dacă gestul e sincer și nu dictat de intrarea într-o conjunctură sau altă constelație, cred că revizuirile sînt interesante și explicabile, fie și numai pentru faptul că e firesc să existe. Pînă și unui autor i se întîmplă să se uite altfel la unele din cărțile sale. De ce i s-ar refuza tocmai criticului acest privilegiu ?

— Bun, atunci să vă întreb dacă Dvs. următoarele vi se par a ține de o revizuire sau de altceva. Într-un text despre D. R. Popescu, cineva afirma că „Autorul a optat pentru sintaxa onctuoasă"... etc. În altă formă a aceluiași text paragraful despre... onctuozitate a dispărut. Mai mult, același autor, într-o primă variantă a unui text despre D. R. Popescu trece romanul „F" la „Alte opere", adică la cele neimportante, de neglijat. Într-o altă variantă a aceluiași text autorul cu pricina afirmă că „F" face parte din „marile sale romane", adică ale lui D. R. Popescu. Eu ce să înțeleg ?

— Ce vrei. În ceea ce mă privește, pînă nu mă conving de contrariu, acord deplină încredere oricui. Unde este bunăcredință nu are loc suspiciunea. Așa cum nu mă interesează cum montează un regizor o piesă de-a mea, nu mă interesează — în limitele bunei credințe — revizuirile cu privire la opiniile despre cărțile mele.

— Dar despre prieteniile literare, ce credeți ?

— Prieteniile literare de demult presupuneau nu doar stima reciprocă a operelor, ci și conștiința, responsabilitatea că ei, acei scriitori, care se stimau, erau obligați să clădească, să facă cultură, să întemeieze. De-aceea s-au și înregistrat acele salturi uriașe realizate, în particular, prin opere. Gîndește-te ce **lumină** avea Iașiul pînă la apariția unui Eminescu. Astfel de mari momente culturale, diferențele între ele și celelalte momente nu se calculează în timp, în ani, ci în sporul colosal de valoare. Acei prieteni minunați, de demult, simțeau că au de făcut nu doar cultură, ci și o națiune, că au de adus pe o altă treaptă conștiința unui popor, că au de dat o limbă literară acelei națiuni. Prieteniile literare stimulau, provocau chiar opere. Marii ruși au fost aproape cu toți prieteni. După cum știi, nici ideea din „Suflete moarte", nici cea a „Revizorului" nu erau ale lui Gogol, ci i-au fost „oferite" de Pușkin. Vezi, poate „prietenie" e prea direct spus, înțeles. Ar fi mai adecvat să vorbim despre o ambianță umană care poate genera fapte și opere mari.

— Dvs. aveți astfel de prietenii ?

— Nu prea am. Există doar oameni cu care mă înțeleg bine. De altfel e preferabil să fii prieten cu „operele". Ele nu-ți „cer", cum fac oamenii să fii prieten cu prietenul lor, ori inamicul inamicilor lor. Dacă te respecți, ești, mai degrabă, prieten cu opera decît cu omul. Și eu cred că mă respect, adică respect operele.

— Ce părere aveți Dvs., mai ales că sînteți și conducătorul unei reviste, despre alarmanta lipsă a polemicii de idei din presa noastră literar-cultural-artistică ?

— E adevărat că niște stări tensionale nerezolvate prin dialog, prin **polemici de idei**, dau naștere unor pungi de venin, care numai fertile nu sînt. Deci o ieșire în viața literară cu „cărțile pe față" n-ar fi de nedorit. Numai că, nu-mi amintesc să fi văzut pe cineva, în ultimii ani, recunoscînd după un astfel de dialog, că n-ar fi avut dreptate, măcar în proporție de 1%. Nu știu de ce.

— Nu sîntem oare pregătiți pentru un astfel de climat deschis, de competiție a ideilor ?

— Probabil, nu. Rar apar țintele adevărate ale unor polemici. Se pun în funcțiune arme de toate felurile și de toate calibrele numai și numai spre „a cîștiga", ori asta nu mai e polemică de idei, dialog.

Criticii spun că de vină sînt autorii, autorii că doar criticii literari ar purta toată răspunderea, alții că ceilalți, ceilalți că alții și așa mai departe.

— Cred că aici există o ușoară dar persistentă ipocrizie generală, fiindcă, firește, nimeni, teoretic, nu dorește atacuri la persoană, numai că un autor scriind despre opera unui altuia că este aproape nulă nu poate să creadă că autorul e... genial. Nu poți spune despre o faptă că e mîrșavă, „insinuînd" că autorul ei e de o candoare exemplară.

— Cam așa e. Ba mai mult, chiar și cel mai mic accent critic devine de nesuportat. Mi s-a reproșat, și nu o dată și nu doar de către „străini", ci și de către presupuși „amici", pentru un cuvînt mai tranșant dintr-un articol publicat de colaboratorii „Tribunei" : „Aha, vrei să mă scoți din literatură". Așa că polemica...

— Dar vi s-a reproșat vreodată „Aha, vrei să mă bagi în literatură ?".

— Nu trebuie să fac un mare efort de memorie : Nu !

Vezi, un redactor-șef nu poate rezolva totul, nu poate oferi, singur, soluțiile unei astfel de probleme. Sigur, nu zic că e bine ca un redactor-șef să nască conflicte, dar nici să-i ceară cineva, să aștepte doar de la el, soluționarea tuturor problemelor de felul acesta.

— Și, totuși, nu vedeți nici o soluție ?

— Știu eu ?, rezolvarea ar sta poate și în mărirea numărului de reviste, în depășirea unui perimetru mereu și mereu același. Apoi... Mă gîndesc că, autori și autori care se calcă unii pe alții pe picioare azi, se împing unii pe alții, s-ar mai „liniști", ar începe să vadă altfel lucrurile dacă ar avea posibilitatea pătrunderii — reale, nu de formă, total nesemnificative — în spații literare, culturale din alte locuri. Dar nici asta nu e sigur. În fond, cine poate garanta cît de mare poate fi mîndria, vanitatea fiecăruia dintre noi ? Singurul lucru ce ne rămîne de făcut este să dovedim că ele sînt foarte mici, că am mai învățat cîte ceva din lecțiile istoriei, vieții.

Geometria imaginarului

Urmare din pag. 1

matic, îi luminează mai bine sensurile filozofice și-l definește ca dramă a imposibilității opțiunii. Atras irezistibil pe „calea adevărului" (cunoașterea existenței exclusiv prin rațiune) eroul liric al lui Doinaș nu poate părăsi „calea opiniei" (cunoașterea senzorială). De aceea ideea este sursă de voluptate și durere, este „stigmat și mir". De aici, o permanentă mișcare de înălțare și cădere, de înaintare și retragere (nu întîmplător un volum se numește „Cartea mareelor") prezentă în ipostaze diferite de-a lungul întregii creații a lui Doinaș. În plan poetic, efectele acestei tulburătoare sfîșieri interioare sînt excepționale. Este perioada în care poetul scrie cunoscutele balade-parabole **Mistrețul cu colți de argint, Trandafirul negru, Acela-care-nu-se-teme-de-nimic, Sf. Gheorghe cel Fals, Balada celor trei puncte de vedere, Alexandru refuzînd apa ș.a.** Pe lîngă aliajul fin al epicului cu liricul, limbajul bogat și cadența perfectă, cromatismul adecvat atmosferei, profunzimea sensurilor etico-estetice, lucruri observate de altfel, la timpul lor, de o critică receptivă — baladele de acum relevă una dintre valențele mai puțin cercetate ale talentului lui Ștefan Aug. Doinaș. Este vorba de capacitatea remarcabilă de a crea viziuni impresionante ale extincției, ale catastroficului. Poetul pornește de la o imagine pregnantă, care dă dominanta peisajului evocat, pentru ca, apoi, prin adăugiri succesive să lărgească treptat aria investigației : „Un soare imens, fioros policandru, / rănea alburiul zenitului fiert, / cu cîteva sute de lămpi arămii, / urcate de scuturi la cîteva mii, / Văzduhul topit clocotea ca o lavă, / sorbit de vîntoase cu suflu de jar. / Sub coifuri fluide, respinse de slavă, / soldații boleau de-un amarnic pojar, / ținînd cu cercei și cu bumbi, în alai / superbele hamuri de flăcări pe cai / Văpaia țîșnea din căldări și din zare, din stînci și vulcani cu bogat zăcămînt". **(Alexandru refuzînd apa).** Construcția dramatică a baladei este perfectă. După această secvență de mare virtuozitate tehnică, înfricoșătoare dar nu lipsită de majestate, refuzul Conducătorului de a accepta sacrificiul soldaților săi care-i oferă să bea puțina apă destinată copiilor, mută accentul de pe descripție în plan moral și ridică finalul poemului, prin catharsis în sublim.

Baladescul reprezintă în creația lui Ștefan Aug. Doinaș filonul cel mai fertil, la care — putem spune — poetul a revenit periodic, menținînd constantă, în timp, predilecția pentru inserția formelor dramatice în lirică. Chiar și în ciclul **Ovidiu la Tomis** (1951—1957), compus aproape exclusiv din sonete, sînt incluse două poeme cu structură baladescă **(Lucullus pe ruinele cetății Amisus** și **Marea)**. Sonetele de aici (cultivarea poeziei cu formă fixă este reflexul nevoii de echilibru clasic dar și expresia orgoliului de a turna un conținut modern într-un tipar tradițional) impecabile formal, nu păstrează tensiunea înaltă a meditației moral-filozofice din celelalte cicluri. Sînt poezii de dragoste sau „melanholii" în ton minor, de romanță, scrise cu delicatețe și, evident, fără intenții vizionare. Dar, erotica lui Doinaș, judecată pe ansamblul operei, constituie o componentă de forță a universului său poetic. Iubirea transcede individul, este văzută în plan cosmic, gîndită ca soluție existențială menită să redea ființei unitatea primordială și să-i ofere cunoașterea arhetipală. În acest sens, absolut remarcabil este **Poemul nupțial** în care teluricul și astralul alternează în imagini de mare concretețe, îmbibate de senzualism, pentru a fuziona într-o comuniune simbolică, proiectată cosmic ca un „amor universalis". Ciclul următor **Voluptatea limitelor** (1958—1968) aduce o dublă schimbare. Prima, în plan formal, constă în reducerea dimensiunilor poeziei și adoptarea poemului scurt, cu miză pe „poanta" din final. A doua schimbare, în plan existențial de această dată, ține de atitudinea eului liric față de cunoaștere. Încercării de depășire a limitelor i se substituie mefienta dublată de cinism. Totul pare a semnifica resemnarea, renunțarea la confruntare în favoarea măștii sarcastice. Că este doar o mască, de care poetul se va lepăda curînd, o dovedesc poemele din finalul ciclului **(Secțiune prin ochiul profetului,** și **Trei ipostaze ale mării)** și cele din ciclurile următoare, prin care asaltul esențelor în teribila aventură a cunoașterii reîncepe. Temele se reiau, uneori cu destulă „discreție" estetică (ciclul **Anotimpul discret)** alteori admirabil prelucrate **(Oedip și Sfinxul, Grota cu soare, Omul cu ochii plezniți** sau poemele din întreg ciclul **de Inedite).**

Cîteva poezii din volum **(Mulsul oilor, Lan de grîu, Caii,** ș.a.) ni-l arată pe poet în ipostaza nouă — cum observa în 1973 un comentator avizat al poeziei lui Doinaș — de explorator al concretului iar poemul-ars poetica **Piscul sau Descrierea poeziei**, exclamînd : „Posed, în loc de vorba «piatră», piatră". S-ar zice că opțiunea este făcută ; contradicția, depășită. Preferăm, totuși, o imagine mai veche : „așa mă binetuie cu voluptate / punînd pe fruntea mea stigmat și mir / amanta fără patimă, Ideea". Este acesta climatul dintotdeauna al marii poezii.

SPORT

Elogiul marelui campion

● Nu se mai vorbește nimic despre Năstase. Numele lui e pomenit doar în scurtele, seciile știri de la concursurile internaționale de tenis. Altădată Ilie Năstase era steaua zilei. Toți reporterii se îmbulzeau să scrie despre el. Pentru că cei onorați prin simpla atingere tipografică de numele său erau ei. Astăzi ziariștii care și-au hrănit articolele de sport cu seva meciurilor lui de tenis par a fi uitat că Năstase mai joacă tenis. Dar Năstase joacă tenis în continuare. Și joacă mai departe ca un supercampion. Lipsa de performanțe supreme nu e totuna cu lipsa calității. Năstase n-a mai cîștigat mari turnee, dar numele lui rămîne în continuare un cap de afiș. Trebuie să învățăm și asta : că nu performanța e totul. Că și fără Wimbledon, Ilie Năstase e cel mai mare tenisman român, unul din cei mai mari din toate timpurile, dacă nu cel mai mare. Această ultimă afirmație poate să fie suspectată de exagerare. Dar să vedem. Valoarea unui tenisman e judecată astăzi după criterii anglosaxone care sînt criterii subiective. Cel mai mare turneu rămîne după acest criteriu tradiționalul Wimbledon. Al doilea Forest Hillsul ori Roland Garrosul sau invers. Și așa mai departe. Dar au apărut nenumărate turnee de o forță pe care Wimbledonul n-o egalează întotdeauna. Și Năstase a cîștigat astfel de turnee. S-au înființat circuite pe care valoarea marelui turneu francez sau american nu le atinge. Și Năstase a strălucit în astfel de circuite. Alcătuitorii de clasamente impută discret lui Năstase absența unui trofeu la Wimbledon. Dar cîți tenismeni au cucerit marele trofeu al Turneului campionilor de atîtea ori ? O judecată ferită de prejudecăți, un calcul care să facă abstracție de prestigiul tradițional al turneelor și să țină seamă de forța lor reală ne-ar putea vorbi într-adevăr despre marea performanță a lui Ilie Năstase. Simplu spus, performanța tenismanului român Ilie Năstase, care a avut ghinionul de a nu cîștiga niciodată Cupa Davis și nici celebrul turneu englez, este de a fi obținut un număr copleșitor de performanțe într-un timp scurt. Cariera lui Ilie Năstase a început spre deosebire de cea a lui Borg tîrziu, dar ascensiunea lui a fost rapidă și numărul performanțelor cu totul ieșit din comun. Cîți mari jucători ai istoriei tenisului au obținut atîtea mari victorii într-un timp atît de scurt ? În aceasta stă performanța, greu de egalat, a lui Ilie Năstase. El continuă să se afle în elita tenisului mondial chiar după ce toți colegii lui de generație au ieșit unul cîte unul din arenă. Despre Smith nu se mai știe aproape nimic. Era comparat cu Năstase, considerat de mulți superior românului, deși diferența de valoare între ei era vizibilă în favoarea lui Năstase. Kodes înoată că începătorii în primele tururi ale competițiilor. Și acesta a fost opus odinioară lui Năstase. Ei au rămas de mult în urmă. Ilie Năstase însă s-a bătut recent la Wimbledon în rînd cu cei tineri, ajungînd în sferturi în fața lui Okker, unul din puținii veterani rezistenți ai generației lui Năstase. Okker a cîștigat, pe drept credem, deoarece olandezul a arătat o clasă, singurul dintre rivalii lui Ilie, egală în strălucire cu a acestuia. Okker n-a avut însă performanța lui Năstase. Recent Năstase a ajuns în finala Forest Hillsului depășind reprezentanții noilor generații, dar pierzînd în finală la unul dintre cei mai buni ai noului val : Gerulaitis. Năstase ne dovedește în continuare că e un mare campion. Omul care a entuziasmat marile tribune de tenis ale lumii, care a sfidat tenisul-mașină are în continuare tot dreptul la admirația noastră. Pentru că el nu e doar o colecție de performanțe, ci și un simbol al frumuseții sportului.

Discobol

m a p a m o n d

REPERE

Critică și limbaj

Întotdeauna am avut impresia că limbajul criticii este profund deficitar în raport cu creația literară. Nu o singură dată m-a cuprins sentimentul că am trecut pe lîngă cărțile mari cu o ușurință excesivă, abordarea capodoperei într-o manieră credibilă părîndu-mi-se aproape cu neputință. Dar multă vreme mi-am închipuit că această lentă alunecare a demonstrației pe elementele marginale ale valorii literare ar rezulta doar dintr-o *lectură conjuncturală* care îmi aparține numai mie. De aceea, priveam cu o anumită invidie pe acei *cititori fericiți*, capabili să-și acrediteze ideile prilejuite de contactul atît de misterios cu marile cărți.

În felul acesta am introdus lectura critică în acea zonă a suspiciunii, cînd un enunț poate fi despărțit de emițătorul său și examinat ca un *obiect străin*. Dar ceea ce observasem la început în discursul critic propriu, apărea și la alții la o scară mai mică sau mai mare.

Așa am ajuns la impresia că limbajul critic este îngrijorător de precar în raport cu discursul literar. Desigur că în forma lor statică, muzeală, oferită de *dicționar*, cuvintele sînt inocente și neutrale, stînd în aceeași măsură la îndemîna oricui. Dar odată declanșate prin întrebuințare spre explozia de sensuri, cuvintele mi se par că intră într-o altă rînduială în vocabularul criticii și într-o altă distribuție în discursul literar. Departe de mine gîndul de-a eluda opinia unor confrați care afirmă cu tenacitate că discursul critic are valențele unui discurs literar. Din mai multe considerente nu pot împărtăși acest punct de vedere. Întotdeauna am plecat de la premisa că criticul este un *mediator* între autori și cititori. În această ipostază, fie ea a unui interpret excepțional, criticul nu face decît să *traducă* un limbaj în alt limbaj. De aceea, credem că orice demers critic spre opera literară se configurează ca un gen specific de *traducere internă*. Dar pe această cale, *discursul continuu*, nelimitat al scriitorului, este supus prin traducerea internă unui proces de *condensare* și *relativă înstrăinare*, care îl transformă într-un *discurs limitat*, marcat de timp și de persoana care-l minuiește. Evident că un asemenea contact între două coduri se soldează de fiecare dată cu alte rezultate, starea de dependență a *textului critic* de *textul literar* neanulînd nici talentul individual al criticului, nici specificitatea sistemului adoptat.

Disparitatea de limbaj ni se pare însă frapantă și, în cazurile cele mai fericite, sentimentul unei insuficiențe a limbajului critic ies mereu în prim-plan.

Intuind o valoare reală, încă necunoscută, Maiorescu face un comentariu extrem de tern pe marginea poeziilor lui Eminescu. Demonstrațiile de maximă finețe ale lui Călinescu despre poezie se încheie adeseori cu citate ample, discursul critic călinescian ieșit din comun atingînd astfel limitele comunicării cercetătorului. Scriitura lui Lovinescu despre Blaga ni se pare simplificatoare și perimată, iar Ibrăileanu, nu o dată, lasă impresia că ar aparține unui alt timp, mult mai îndepărtat de noi decît este în realitate.

Re-crearea operei prin limbajul critic rămîne o iluzie cu care ne confruntăm mereu, o năzuință la care nu putem abdica. Cum să poată fi *re-creat* un *discurs continuu, etern* printr-un alt *discurs limitat și datat*? Asumarea acestei situații nu constituie pentru noi un act de declarație a neputinței criticii sau a inutilității acesteia.

Acceptarea lucidă a caracterului precar al discursului critic este, mai degrabă, o declarație de luptă cu limitele acestuia, o tentativă conștientă, programatică de a-i depăși mereu frontierele istorice sau cele sistemice.

Inovația discursului critic se instalează de fiecare dată *dincolo* de aceste frontiere evidente, în acel *spațiu al nimănui*, unde se configurează mereu altfel originalitatea unui limbaj menit să lupte veșnic cu propriile sale insuficiențe.

Romul Munteanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **Un fragment** din romanul „Desculț" a apărut de curînd în limba ebraică, în traducerea poetului Simon Haran. Sub titlul „Saarei Basar", traducerea este însoțită de o amplă notă introductivă, care trece în revistă viața și activitatea lui Zaharia Stancu și se oprește asupra romanului „Desculț", asupra sensurilor sale și a locului pe care îl ocupă în creația scriitorului român și în ansamblul prozei noastre. Simon Haran este un scriitor proeminent al literaturii israeliene de azi, autor de reputate traduceri din limba română în ebraică, între care trebuie evidențiată îndeosebi cea din versurile lui Tudor Arghezi.

● **A apărut** sub egida Societății culturale Braziliа-România din São Paulo lucrarea **România — encrucilhada de dois mundos,** o documentată schiță istorică a țării noastre, publicată în cinstea Centenarului Independenței de stat a României. Autorul acestei cărți este Augustin Hilă-Frățilă. Din prezentarea elogioasă pe care i-o face, în prefață, Dr. Brasil Bandecchi, profesor la universitatea din Sao-Paulo, autorul este înfățișat ca un intelectual avizat în domeniul istoriei și al culturii românești și ca un neobosit propagator al valorilor noastre în Brazilia.

Folosind izvoare de mîna întîi și cărți de sinteză publicate în ultimii ani în țara noastră de cei mai însemnați istorici români (între care Constantin C. Giurescu, Hadrian Daicoviciu, Ștefan Pascu), Augustin Hilă-Frățilă oferă o imagine documentată a celor mai însemnate repere și momente din trecutul României, precum originea latinității poporului român și a limbii sale, rezistența în fața pericolului și a dominației otomane, înfăptuirea Unirii Principatelor și dobîndirea Independenței de stat. Un capitol aparte este închinat actului înfăptuirii statului unitar național, la 1 Decembrie 1918 **(Renașterea națională)** iar un altul — perioadei de după eliberare.

În aceeași ordine de idei, se remarcă în cartea lui Augustin Hilă-Frățilă portretele unor însemnați cărturari și istorici și înfățișarea unor epoci de înflorire a culturii materiale și spirituale, cum ar fi epoca lui Ștefan cel Mare, perioada brâncovenească sau Școala ardeleană. „Cu Dimitrie Cantemir și stolnicul Constantin Cantacuzino, scrie autorul, cultura română atinge apogeul și se manifestă ca parte integrantă a spiritualității europene". Mențiuni deosebite sînt acordate originalității folclorului românesc, picturii bisericești și arhitecturii.

Lucrarea lui Augustin Hilă-Frățilă oferă o informație sintetică și corectă, substanțial ilustrată, incită interesul cititorului străin pentru aprofundarea trecutului istoric al României.

REVISTA STRĂINĂ

● **Ultimul număr** al revistei internaționale de poezie, **Osiris,** cel de al cincilea, cuprinde versuri în limbile franceză, engleză și portugheză, interviuri și grafică semnată de Paul Zelevansky, Robert Moorhead și Robert Lepper. Frumoasa publicație a Andreei Moorhead și-a făcut o onoare din a promova poeții cei mai exigenți cu ei înșiși, compensînd parcimonia manifestărilor prin strălucirea de piatră prețioasă a cuvintelor paginate generos. Reproducem din **Totem,** semnat de Robert Marteau : „Visează, totem / Secretul se înalță / La căpătîiul celor ce dorm. / Duhul statuilor / Veghează drumurile de mult. / Amurgul lămpilor, / Elogiu de flaute"

● **În numărul** 18 al revistei de „poezie contemporană și poetică", **Field,** Liza Tucker traduce **Elegiile nordice** ale Annei Ahmatova, propunînd o versiune englezească excepțională, însoțită de un cuvînt introductiv. Poemele Annei Ahmatova reprezintă un ciclu elaborat în anii 1943—1955, meditații amăre asupra timpului și a efectului său asupra unei conștiințe neliniștite. Liza Tucker scrie : „Elegiile sînt însoțirate din tehnica elegiacă a secolului al XIX-lea, dar clasicul monolog tragic, cu tema separării de cel iubit și a morții, devine ceva complet diferit sub condeiul Annei Ahmatova. Poeta disociază anumite zone din ea însăși. Ea ne proiectează în timp, lăsîndu-ne suspendați, între un trecut care singerează și prezentul care trăiește : memoria devine un prezent reînviat, pe care ni se îngăduie să-l experimentăm, toate acestea în locul meditației elegiace propriu-zise".

● **O interesantă** experiență reprezintă antologia **50 de poeți contemporani : Procesul de creație,** editura „Alberta Turner, David McKay". Fiecare poet a fost solicitat să aleagă un poem din creația sa mai recentă și să dezvăluie mecanismul care a condus la realizarea lui, de la impulsul inițial pînă la fazele definitive. Se anunță de asemenea apariția unei antologii tematice **Poeții care predau poezia.** Este vorba de scriitori care lucrează în departamentele de **creative writing** ale unor mari universități, și care au fost rugați să explice cum ajută la definitivarea manuscriselor unor studenți. În periodice au fost publicate pînă acum fragmente din textele poeților Marvin Bell, William Stafford, Jane Cooper și Albert Goldbarth. Un nume de prim plan al liricii italiene de astăzi este Giovanni Raboni.

● **Cea mai recentă** adaptare a piesei lui Büchner, **Wozzek,** semnată de David Levin, evidențiază conotațiile actuale ale textului. Citită prin experiența secolului nostru, capodopera buchneriană devine, cum scrie M. Kohansky : o piesă „despre felul cum societatea poate să degradeze ființa umană. Eroul titular, a cărui singură vină este că s-a născut sărac, decade în cele din urmă pînă la cea din urmă treaptă a umanității, pentru a deveni o unealtă în mîna celor care dețin puterea". Iată sensuri ale unei lucrări literare, care prefigurează tragedia nazismului și a folosirii de către fascisti a mecanismelor statului modern în vederea subjugării totale a individului.

● **Volumul** de versuri al celebrului romancier Lawrence Durrell, **Poeme alese,** îngrijit de Alan Ross, cuprinde 50 de poeme selectate din cele șase cărți de poezii ale autorului **Cvartetului Alexandria.** Am putea considera de altfel că Durrell s-a format ca scriitor sub influența poeziei lui Kyvafis, că mișcarea inițială a scrisului său este de natură poematică. Criticul Robert D. Kaplan consideră chiar că tehnica savantă, „de covor oriental", a scrierilor sale se dezvăluie cel mai bine în poeme. „Geniul descriptiv" al lui Durrel este de provocat de peisaje, a căror rondere este mai mare în cărțile sale decît cea rezervată personajelor. Antologatorul notează „exuberanța naturală" a poeziei lui Durrel, melancolia lor romantică.

● **Gerard Barrière** publică un studiu splendid ilustrat, **Fiorul liric,** în revista pariziană **Réalités,** consacrat unei colecții de artă destinată muzeului din Troys și expusă în prealabil la Orangerie. Este vorba de aproape două mii de piese, multe dintre ele reprezentînd artă africană și oceanică, dar mai ales de o veritabilă istorie a picturii franceze, de la Courbet la Nicolas de Staël : „Ceea ce de altfel nu va întîrzia să frapeze pe vizitator, dincolo de bogăția sa și de prodigioasa diversitate, este remarcabila unitate a acestei colecții. Unitate în diversitate, ceea ce s-a impus, după cum se știe, drept una din definițiile artei".

Însemnări de călătorie din Mexic

școala deșertului

De la Ciudad de Mexico, pînă în peninsula Baja, California, sînt peste 3 500 de kilometri. Străbatem această distanță la bordul unui avion traversînd zone de o mare varietate de relief. Mai întîi ne atrage atenția vasta rețea hidrologică alcătuită din lacuri și riuri, aprovizionate din belșug de ploile torențiale ce cad o bună parte a anului pe aceste meleaguri. Oamenii au modificat în oarecare măsură geometria podișului, a văilor și cîmpiilor, săpînd întinse canale de irigație. Clima temperată, umiditatea abundentă oferă excelente condiții pentru dezvoltarea agriculturii. De altfel, este o veche tradiție de a se obține la o serie de culturi două recolte pe an.

În schimb, în Baja, California, solul este foarte frămîntat, cu o vegetație săracă, specifică zonelor de deșert. Ocupația de bază a locuitorilor de aici este pescuitul și creșterea animalelor, iar în ultima vreme extracția principalelor bogății ale subsolului : petrolul și sarea, ce se găsesc din abundență în apa golfului californian.

Salina „Guerrero Negro" (Războinicul negru), considerată pînă acum cea mai mare din lume, este administrată de societatea anonimă „Exportadore de Sol". Ea produce aproximativ 6 milioane tone de sare anual din apa mării, prin evaporare la soare ; aproape întreaga producție este exportată în Japonia. Statele Unite și Canada. Salina este situată pe coasta occidentală a peninsulei Baja California, pe paralela 28, și beneficiază de condiții naturale de exploatare dintre cele mai prielnice. Soarele dogoritor, vîntul care bate continuu din nord-vest, precipitațiile scăzute, favorizează obținerea sării prin evaporare. În plus, apa de mare captată din laguna „Ochiul iepurelui" are o mare concentrație de sare.

Salina a fost înființată în aprilie 1954 și prima producție de 70 000 tone de sare a fost obținută în 1957, după aproape patru ani de zile, timp în care s-a investit un mare volum de muncă. În 1976 guvernul mexican a cumpărat majoritatea acțiunilor societății „Exportadore de Sol SA". Statul alocă în fiecare an sume însemnate de bani pentru dezvoltarea salinei. Astfel s-au creat condiții pentru a se produce 6 milioane tone de sare anual. Întreprinderea ocupă 40 000 hectare teren, suprafață divizată în mai multe arii de cristalizare. Aceste arii sînt separate prin diguri ce totalizează o lungime de 175 km. În interiorul acestui complex au fost construite canale și sosele pentru transportul producției. Datorită concentrației mari de sare din laguna „Ochiul iepurelui", crusta de sare ajunge la aproximativ 12 cm și se recoltează de două ori pe an. După spălarea și dizolvarea impurităților de pe cristale, ca și a materiilor insolubile — săruri de calciu, de magneziu — puritatea sării ajunge la 99,7 la sută. De la Guerrero Negro sarea este transportată în Insula Cedrilor,

Francisco Mora : „Piață în Teuzitlian"

cu șlepuri avînd o capacitate de pînă la 156 000 tone. Majoritatea lucrărilor sînt mecanizate și automatizate.

Odată cu dezvoltarea salinei, la Guerrero Negro, cît și în Insula Cedrilor, s-au ridicat pitorești așezări. Au fost construite instalații, ateliere de întreținere, birouri, locuințe, școli primare și secundare, un spital, case pentru odihnă și recreare. În 1974 a fost construit un modern complex alimentar pentru aprovizionarea salariaților și a familiilor lor cu produse la prețuri accesibile.

În perioada cînd ne aflam la Guerrero Negro, s-au inaugurat o școală normală și un muzeu de științe naturale. Muzeul dispune de un bogat material ce prezintă flora și fauna din zona respectivă a Californiei. Din cauza temperaturii înalte, cele două importante obiective social-culturale, școala și muzeul, au fost amplasate în pămînt pînă la nivelul solului. A fost construit, de asemenea, un obelisc în punctul tropical racului ce trece prin acea zonă și care simbolizează victoria omului în înfruntarea cu deșertul. De fapt, pe bună dreptate, locuitorii de pe aceste meleaguri spun că întreaga istorie a dezvoltării economice și sociale din zona respectivă reprezintă o adevărată școală a deșertului.

Florea Ceaușescu

poeți belgieni

I-am fi putut numi — cu un ton desigur la fel de adevărat dar și mai comod — tineri pe acești cîțiva poeți din care propunem deocamdată o serie înfimă de piese lirice. Dacă preferăm să-i însoțim totuși cu adjectivul de **noi** este pentru că sigiliul valoric al acestor creatori este dat nu atît de tinerețea lor, dar înainte de orice de structurile estetice avansate de literatura lor poetică. Nume ca **Marc Rombaut, Jacques Izoard, André Doms, Jean-Luc Vernal, Françoise Delcarte, Jean-Pierre Verheggen** — scriitori de limba franceză — ca și **Ștefaan van den Bremt** sau **Hans van de Waarsenburg** — scriitori de limba neerlandeză —, alături de alți confrați, redefinesc, în literatura belgiană de azi, ceea ce am numi o altă fizionomie stilistică a poeziei. Adică, pe scurt, un limbaj în multe privințe nou care — nu e lipsit de importanță să remarcăm — rezistă la competiția liberă cu poezia practicată pe Sena și Loara, sub auspicii editoriale mai reputate. (Competiție veche, impusă în primul rînd de comunitatea limbii franceze). Tinerii poeți belgieni de azi continuă tradiția acestei concurențe despărțind cum se spune mult mai clar anele, apărînd fără proclamații explicite dar sigure, dreptul la identitatea proprie, neconfundabilă, a gîndirii lor lirice. Dar despre aceste aspecte de estetică sociologică, mai pe larg — altădată.

MARC ROMBAUT

XII

Pietre Vînt Copaci
prezențele unui aceluiași acord ivit din lumină
și din soare — în pragul trupurilor noastre.

Nu obliga ploaia să-și spele chipul.
Rămîi cu fața-n oglindă să se topească-n tine
această căldură pe care o dai.

Să faci din cuvinte evocarea fluviilor
noastre interioare.

XV

Să îndrăznești gesturile în care locuiesc vorba
nesigură
și gustul sevelor întrepătrunse.

Să știi că aceste drumuri fără flori sînt deopotrivă
drumuri ale apei. Să știi și atîta tot.

Pentru că tu dorești aceste buze întredeschise
diminețile devin transparente.

VI

Această clipă în care pasărea despică
cerul : imposibil strigăt.
Chipul tău în dragoste : deja
pasărea.

JACQUES IZOARD

★

Dacă beau, adorm orașul
Copii cîntători țîșnesc.
În fiece obiect găsit
zace cuvîntul ce numește.
Și femeia cu vultur
îmi prinde brațul
partea mea de zăpadă.
Paie și grindă anunță
moartea lui Adonis.

★

Femeie cunoscută
a cărei. Femeia
inventată acolo unde
tu ești gol.
Ce livadă Rilke.
Ce să digeri
cînd totul rănește ?
stomacul, țepușa,
acul,
acele mă năpădesc.

ANDRÉ DOMS

Studiu raportat

lui Jacques Izoard

Rostogolească-se capul nopții, tot vor crește neîncetat straturile de frunze moarte și privirea! Matrici primordiale, pereți de imagini care se acoperă și se încilcesc, vă simt ca pe o fascinație. Străbun pămînt deschis și fără tuleie, — atît de puțin ne trebuie ca inima să ne rătăcească. Copacul abia mai pipăie pasărea pulverizată. Culori și forme în curînd învinse. Pentru rațiunea sufletului, bietele noastre iluminări se fărîmițează și toate siglele se confundă.

Mă așez la umbra sub care ochiul se îngroapă, explodînd aproape de lumină. De îndată ce un orizont se deschide mersului, curba lui de tainic adevăr îl înghite. Învăț pentru mine principiile nopții, învăț să cern cuvintele — incet, incet — prin însăși sita lor.

FRANÇOISE DELCARTE

* * *

Aparțin rasei mele

Mi-am vaccinat destinul și-am ucis
rînd pe rînd motivele de a-mi plăcea mie însămi.

Mi-am pariat zilele,
Mi-am cules ca pe niște struguri anii
Și-am atras înspre mine plebea zilelor lungi.

Chiar umbra unei îndoieli nu mi-ar fi de-ajuns.

În agenda timpului mi-am notat mareele.
Pot în fine să m-aventurez
Riscurile le am cu mine la bord
Și dorm sub ele, sub stigmatul meu.

Am catarge pentru furtună
Dar și cuvinte de insolență.

Ziua și lacunele ei,
Adică săptămînile mele imperecheate,
Naufragiul de ieri în golful de azi,
Tot ceea ce piere se pierde-n fundul unor porturi.

Dar eu îmi proiectez, îmi organizez traversarea.

JEAN-LUC VERNAL

Om la foc

Hai, încruntă-ți trăgaciul !

Mina contează prea puțin. Ești judecat după
patul armei
Și cu atît mai rău pentru cei cu cicatrice.

În românește de Constantin Crișan

André Pieyre de Mandiargues

Poeme

Sudul

Pe țărmul mării Tireniene
La picioarele unui turn în ruină
Sub purpuria lumină a Sudului
Trei prieteni stau
Tăifăsuind despre niște lucruri oarecare
Simple lucruri ce sînt plăcut de sporovăit
între prieteni.

Vedeți această corabie genoveză
Albă toată în arșița Sudului
Ce gonește cu toate pînzele spre larg
Și spre strălucirea purpuriului Orient.

Corabia dispare la celălalt capăt al lumii
Cerul e senin, ceasul e în miez,
Și prietenii au amuțit
Uniți într-o tăcută nostalgie.

Cine este acesta ce a venit și nu va mai
reveni
Care este taina unei clipe pierdute
Ce umbră a trecut deodată
Ca un erete sălbatic
În lumina de aur a Sudului
Pe marea calmă și într-o minunată zi ?

Nopțile

Numai nopțile sînt mohorîte.
Grădinile nu mai au miresme
Și nici un freamăt nu mai e în frunze.
Cerul jos e mai roșu printre atîtea portice
Piețile sînt bîntuite de fantomatice statui
Cine trece, zadarnic aici se grăbește.

Nopțile se împovărează la fel cu zilele
noastre.

Nopți ale unui bătrîn oraș

Prea bătrîn
Fără păsări, fără licorni
Fără cavaleri nici nebune doamne
Nici fauni răniți nici căprioare nici rîsi
Nici singe proaspăt pe pereții ancestralelor
palate.

Jocurile mîinilor, jocurile cuvintelor sînt focuri
Jocurile cuvintelor, jocurile mîinilor se
rătăcesc
Printre cascade, licurici și nestemate
Și spuma dantelelor sfîșiate.

Eșarfe de mătase aruncate pe ochi trufași
Risetele sub ploaia de petale.

Nopți ca un teatru de catifea răposat
Unde se exaltă imputinatele noastre amintiri.

Dimineți sprijinite în cîrje.

Rămîne un gust de cenușă și putred
Un gust de flori coclite și apă stătută
Acest gust de-a fi decepționat, ce atît de
mult ne place.

Ținutul înghețat

Vorbește mai tare, iarna ne asurzește
Zgomotul pașilor ce-i auzeam ieri
Pe țărmul lacului înghețat
Nu mai răsună decît în amintire.
Și viața noastră a devenit o tristă obișnuință
În spatele fațadei cu vitralii albe.
Zăpada cade de amar de săptămîni.
Cărbunele și cafeaua scad cu fiecare zi
Fiecare zi se micșorează

Și fiecare mîine e mai rău ca ieri.

Chiar memoria noastră rătăcește răspunsurile.

Foamea, frigul, alungă cerbii din păduri,
Pînă pe ulițele satului.
Unul s-a culcat în fața crucii
Cu gura căscată și capul răsturnat
Sălbatică imagine a iubirii noastre.

Ați auzit lupii urlînd seara
Cînd vin să dea tîrcoale în jurul sălașelor ?

În înaltul cămin focul lîncezește
Ciinele ne privește cu atîta îngăduință
Cu atîta milă
Încît ni se strînge inima.

Nimeni nu mătura pietele de la intrare.

Iarna se înalță ca un tînăr gigant
Zăpada cade, promoroaca se îndeasă
Și noi îmbătrînim pe măsură.

Vorbește încet, nu-i nevoie să ne audă
În curînd omul de piatră va deschide drumul.

Tălmăciri de Ion Tătaru

din lirica mongolă

BEGZDIIN IAVULUHAN

Lebăda

Și cum ședeam sub creasta acelor munți tociți
mereu spre iurta dragei cu ochii ațintiți
parc-o vedeam deodată că-mi și răsare-n prag
cu brațele întinse făcîndu-mi semn cu drag.

Și îmi părea că iurta urca de la pămînt,
cu pînzele ei albe și se-nălța în vînt
ca lebăda din aripi bătînd spre mine-n zbor...
Și-o așteptam să cadă la pieptul meu cu dor.

În românește de Raluca Tulbure
și Victor Tulbure

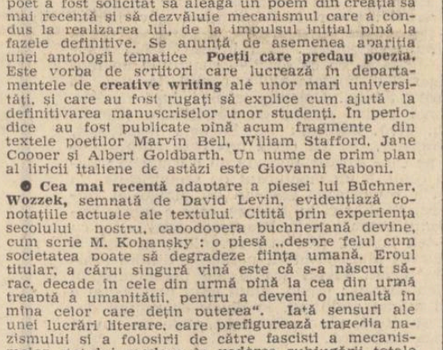

Emilia Niculescu : „Livada"

DAȘDORJIIN NAȚAGDORJ

Presa

Cînd se învîrtește amețitor mașina
Transpirația omului picură lîngă ea,
Cînd albă și subțire filfîie hîrtia
Scrisă cu-avînt în tuș negru și viscos,

În paginile foilor proaspăt tipărite
Legate în cărți, ziare și reviste,
Întreaga lume nouă se oglindește
Cu aspirația și rîvna ei de secole clădită

În românește de Petru Dan Lazăr

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
30
(848)
Sîmbătă
29 iulie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Diversificarea inițiativelor culturale

Nota comună a multor dezbateri publicate în presă pare a fi generalitatea lor. A le scoate din abstracțiune, a le aplica pe un teren cît mai ferm înseamnă a le da justificarea realității. Mesele rotunde, în care toți participanții, indiferent de virstă și titlu, au drepturi egale, sînt dezbaterile care atrag cei mai mulți cititori. Condiția este ca ele să aibă o temă importantă sau oportună și s-o dezbată fără a ocoli dificultățile pe care le ridică în chip firesc. Dialogul între participanți să nu fie o ficțiune, dezacordul de opinie să fie bine formulat și susținut, iar tema discutată abordată frontal.

Cititorul are nevoie de orientare în literatura care se scrie astăzi și vivacitatea schimbului de opinii dintr-o masă rotundă este mai eficace decît o suită de articole, cu toată superioritatea evidentă a acestora în materie de aprofundare și de precizia nuanțelor. O discuție se îndreaptă mai fără ocol, fără menajamentele și precauțiile pe care le presupune articolul, studiul etc., către chestiunile cele mai litigioase. Vorbim aici, desigur, despre adevăratele mese rotunde și nu despre cele care enunță teme pentru a repeta în legătură cu ele locuri comune, care simulează discuția și mimează controversa. Sînt ineficiente dezbaterile care se reduc la curgerea unor monologuri previzibile, unul lîngă altul pînă la sfîrșit, unde concluzia, departe de a le împăca, le subliniază disparietatea.

Soluția optimă este apelul permanent la exemple. Nu se poate concepe o discuție despre literatura contemporană fără a numi scriitori, fără a cita titluri de opere, fără a rosti judecăți de valoare. Nu se poate face o discuție de istorie literară fără a proceda la delimitări limpezi față de opiniile anterioare asupra temei dezbătute, fără disocieri la fel de necesare în fenomenul contemporan. Menținerea la nivel teoretic, exclusiv la acest nivel, este o capcană pentru aceste discuții.

Revista noastră a încercat pe diverse căi să analizeze, să propună atenției cîteva probleme de istorie literară. O tentativă a fost aceea de a analiza, rînd pe rînd, seriile de opere din scriitorii români cei mai impozanți, alături de o analiză a exegezei lor. Arghezi, Agîrbiceanu, Hortensia Papadat-Bengescu au trecut prin acest examen al circulației lor prin ediții și interpretări critice. Se impunea însă o discuție mai largă asupra problemelor generale de istorie literară, asupra procesului de editare și reeditare a literaturii noastre majore, fie ea clasică sau nu. Despre valorificarea moștenirii literare s-a vorbit mult. Ideea că moștenirea literară e vastă dar că valorificarea trebuie să fie exigentă, a patronat acțiunile de reeditare, de reconsiderare a scriitorilor români. S-au făcut foarte multe ediții, mai bune decît edițiile anterioare, din multe puncte de vedere, s-au propus atenției din nou scriitori unilateral prezentați înainte unii pur și simplu ignorați. Dar și o parte din aceste ediții incomplete suferă de o anume părtinire, ele nemijlocind o cunoaștere completă a scriitorilor în cauză, producînd o imagine adesea simplificată destinului lor creator și o lacunară imagine a operei propriu-zise. Chiar și ediții de dată mai recentă, mai generoase, în care deziderатul ediției complete, științifice este vizibil, recomandate ca ediții de referință, sînt nu o dată întreprinderi incomplete. Problema reabilitării tipului de ediție cu adevărat științifică se pune astăzi mai mult ca oricînd.

Altă chestiune este aceea a scriitorilor pe care

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Vederea mării

Ochi al pămîntului în care fierbe un must etern este marea.

Nimic nu mi s-a părut vreodată mai umilitor decît să stai — fără mijloacele tehnice care fac forța omului — singur în fața mării. Dacă spiritul poate coordona și ordona materia, atunci numărul, mulțimea, imensitatea cantității, forța incomensurabilă impun, de cele mai multe ori, definitiv. Ce poate însemna un om în costum de baie în fața mării sau pe valurile ei ; în ipostaza aceasta marea este invincibilă. Pe cînd pescarul bătrîn în barca lui are minimum de siguranță, deci maximum.

Mînă lîngă mînă, tîmplă lîngă tîmplă, trup lîngă trup, lumea de pe plajă pare un uriaș furnicar bizitor. Nu dimensiunile reduse ale plajelor determină constituirea acelui furnicar omenesc, ci imensa și amenințătoarea singurătate a mării. Ziua, de multe ori, am văzut-o liniștită ca un copil adormit : suprafața ei părea mai întinsă și mai dreaptă decît liniile care transferă ființa de la doi ochi la alți doi ochi. Dar totdeauna seara, sub influența altor constelații, apele rămase în întuneric sînt cuprinse de o neliniște de ființă părăsită, și o forță, pe care noi le-o atribuim lor, le înalță și le izbește în caii de beton și fier de la țărm, pulverizîndu-le ; atunci marea este o scroafă cosmică ce-și devoră puii (care se mănîncă între ei) și în furia ei nemăsurată — ca într-un sălaș prea strîmt — trupul ei pare a se lovi concomitent de mai multe planete. Marea are o tendință cu totul creatoare în ordinea materiei : zbuciumul ei tinde să umple golurile universale. Unul din cele mai potrivite ginduri cu starea mării mi s-a relevat cîndva într-un vers al lui Ion Gheorghe : **Marea — această neașezare de veci a materiei.**

În diminețile liniștite soarele face evident, prin coloratura suprafeței, relieful submarin inaccesibil pentru noi ; protuberanțele subacvatice dau etajelor superioare ale apelor nuanțe luminoase, iar văile submarine le întunecă, astfel că nesfîrșita întindere pare parcelată de păduri virgine întunecate ca fierul și de poieni argintate.

Ochii îndrăgostiților scrutează viitorul pe orizontul schimbător al noianului de ape. Dar privirile ce revarsă liniște neobositelor valuri, sînt ale celor care se simt mai singuri decît marea. Fiindcă marea care călătorește mereu nu poate fi ținută în loc de țărmuri, numai privirea are privilegiul de-a o fixa într-o imagine care să se sustragă mișcării și timpului.

Gheorghe Pituț

Iosif Fekete : „Icar"

Instantanee pariziene

lui Eugen Simion

De la fereastra mea

...18, rue Cujas, Hôtel Cujas, — o stradă **amonte** îndată după Place de la Sorbonne, — privesc la librăria **Le tiers mythe**, cu fațada și firmă în roșu, care vinde cu reducere de 25% în tot timpul anului, cărți în mare majoritate de informație și de propagandă politică, unei clientele aproape exclusiv de tineret. Încerc să descifrez sintagma firmei, poate luată după un ginditor politic. Nu cumva este Politica ? Dacă este așa, i-ar urma, în ordine descrescîndă, Știința și Religia.

Porumbeii

În stradă, te temi să nu te lovești de... porumbeii care circulă încrezători pe trotuar, ciugulind pe ici și colo, fără a se feri de trecători. O veche experiență „personală" și ereditară, de ordinul reflexelor condiționate, îi îndeamnă să nu se teamă. Ne e frică nouă, trecătorilor, să nu-i călcăm. S-au răsturnat, în modul cel mai fericit, situațiile. De ce nu sînt și popoarele, între ele, tot atîția porumbei ai Păcii ? Presa cotidiană ne dă știrile cele mai întristătoare de pe mai multe părți ale lumii, în care se întețesc conflictele și ciocnirile sîngeroase.

Firme contigue

Vechiul și noul nu conviețuiesc în Paris laolaltă. Mai sînt cartiere întregi și străzi nealiniate după planuri urbanistice noi și fără blocuri moderne. Pe mici porțiuni ale străzii te izbesc însă contraste grăitoare. Iată, chiar de la fereastra mea, încadrarea sus-zisei librării roșii ! La dreapta, o **École maternelle** — un fel de grădiniță de copii, cu deviza republicană Liberté, Egalité și Fraternité, arborînd tricolorul în permanență, la etajul II ; la stînga, **École française d'orthopédie et de massage.** Au și firmele ironia lor, în context, firește. Mai la stînga : Grand-Hôtel Saint-Michel. Un „grand-hôtel" de stil vechi !

Chica

Tineretul masculin de culoare își păstrează coafura de acasă și nu se arată ademenit de chica europeană, care mai acum o sută douăzeci de ani, la Paris, se numea „la coiffure moldo-valaque" (nu știați ? am fost și noi, chipurile, lansatori de modă). Totuși mi-a fost dat să mă minunez de un spectacol neobișnuit : înaintea mea, o pereche de tineri, bronzați natural, între douăzeci și cinci și treizeci de ani, ea cu părul ușor căzut peste umeri, el cu plete largi și ondulate, căzîndu-i pînă la mijloc. Cred că la un concurs de plete bărbătești, ar lua premiul întîi. Altminteri, călca sigur pe sine, viril, ca la el acasă. Stau și mă întreb : nu cumva ieșise chiar atunci de la frizerie, unde i se trecuse cu fierul încins prin plete ? Prea erau frumoase, ca ieșite din cutie !

Mizeria lustruită

Ora șase seara, în plin centru al Parisului, la colțul mult distinsei Rue de la Paix cu Avenue de l'Opéra. Un domn bătrîior, dar bine legat, de statură mijlocie, pus la haine negre și pantofi de lac, fixa locul căruciorului său metalic, pe rotile, cu o butelie de „aragaz" franțuzesc și un mic cuptor, în care cocea arahide („des cacahouètes", messieurs, dames !). În pungulițe cochete, o mică provizie era oferită de-a gata. De ce s-o fi îmbrăcat însă omul acela în costum de recepție ? Iată unul din recentisimile „mistere ale Parisului".

O notă culinară

Se distribuie pe stradă, printre altele, reclame ale restaurantelor cu prețuri „mici", între 22 și 40 de franci meniul. Una din aceste foi volante, pe care am păstrat-o, anunță îmbietor, pentru 22 de franci, un „menu pantagruélique", în care friptura e prezentată englezește, „steak", chiar cînd este „steak russe". Șeful îți oferă, în plus, „la suggestion". Prinzul pantagruelic e servit însă cu apă chioară : „boisson non comprise". Economie franceză ?

Șerban Cioculescu

În acest număr ● **COLOCVIILE „LUCEAFĂRULUI"** ● Participă : ● Eugen Todoran ● I.D. Suciu ● Ion Maxim ● Cornel Ungureanu ● M. Ungheanu ● **Cronica literară :** Dan Cristea despre volumul „Spiritul însetat de real" de Marius Robescu ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Poezii** de ● Arcadie Donos ● Alexandru Brad ● Hervay Gizella ● Fábián Sándor ● Csiki László ● Dezideriu Horvarth ● Proză de ● Mihai Nicolae ● Cornel Nistorescu ● **POEȚI LA PRIMA CARTE** ● Petru Romoșan ● Ștefan Ioanid ● Ion Roșu ● Grigore Georgiu ● Laurențiu Cărstean ● **Ecouri** ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Repere** de Andrei Ionescu ● Din lirica poloneză ● **Mondorama** de Cristian Unteanu ● **Din poezia cubaneză.**

Pandrea

Iată calendarul grăbit ne aduce la cunoștință că au trecut deja 10 ani de la trecerea din viață a celui care s-a numit Petre Pandrea...

În urmă cu vreo 15 ani, în mansarda din **Ana Ipătescu,** care adăpostea redacția **Luceafărului,** apăru, într-o seară de vară, un om cu fața pămîntie, slăbit, puțin adus de umeri dar cu o privire încă vie, plină de o tragică adîncime în care abia îl mai recunoscui. pe cel ce se numise în realitate **Marcu Bals,** avocat, pamfletar, scriitor de o mare culoare, din familia lui **Arghezi** și **N. D. Cocea,** unul dintre cei cîțiva condeieri de mare anvergură care îmi hrăniseră tinerețea cu paginile lui pline de flacără. Sosea dintr-o mare nedreptate despre care, după aceea, nu amintea decît în treacăt, fără aerul martirilor de profesie, fără nici un fel de revendicare în glas, deși nu era un resemnat și nu se împăcase niciodată cu ideea că ar fi greșit cu ceva în credințele sale pe care le cunoșteam cu toții demult. Oltean de prin părțile **Jiului,** dacă nu mă înșel, exeget al lui **Brâncuși,** din cugetările căruia ne-a produs spontane artificii de gînd, apărător a numeroase personalități antifasciste pe care le susținea la bară în fața închizitiei organelor judiciare ale burgheziei și dictaturii militare, **Petre Pandrea** își inscrisese demult numele pe lista celor urmăriți de serviciile secrete ale Reichului lui Hitler. Cartea sa despre Germania frumosului Adolf — apărută în vremuri cînd mulți scriitori dormeau în conștiință, cînd Olguțele și zarzării înfloriți fermecau visurile unor cititori drogați cu literatură roz — surprinsese și zguduise pe mulți. Gîndirea tăioasă a autorului, uluitoarea lui inteligență, verva pamfletară cu care ridiculiza ceremonialul odios al făclierilor care umpleau nopțile walhale cu miros de rășină amestecat cu sînge, demascarea impusturii în uniformă și cizme, avertismentul grav pe care-l dădea nu numai cititorului român dar și Europei întregi, și ea cuprinsă de o visare narcotică, alimentată cu filme de propagandă, cu defilări și demonstrații sportive la o olimpiadă de operetă care a rămas o sinistră parodie a ideii de pace, iată meritele în eternitate ale acestui mare bărbat care își risca libertatea și chiar viața în anii cînd trupele hitleriste sugrumaseră vechiul continent.

Recitit astăzi, după epilogul din mai '45, după ce toate bilanțurile tragediilor au fost încheiate, după ce martorii unor suferințe fără sfîrșit depuseseră în tribunale mărturia lor, paginile lui Pandrea rămîn o pledoarie pentru generațiile tinere care trebuie să ia aminte la ceea ce ar putea să le mai aștepte, o reînviere a doctrinei crucii încîrligate. Dar Pandrea nu era numai un mare scriitor politic. Opera lui, în fapt, nici nu a fost încheiată. Un sfîrșit nepreväzut, rapid, l-a silit să scrie ultima literă. Dar din ceea ce ne-a lăsat mai sînt încă multe pagini necunoscute. Va trebui ca un editor pios, măcar acum, după pierderea atîtor ani, să stringă ceea ce a rămas încă nedat tiparului, ceea ce mai există în exemplare foarte greu de găsit prin rafturile bibliotecilor. **Pandrea** era un strălucit spadasin, un minuitor exacerbat al cuvintelor-petardă, proza lui era ca un bombardament de mine pe un cîmp de luptă, substantivele sale cădeau ca niște fuzee pe metrul patrat ; niciodată poate n-a existat un pamfletar român atît de sistematic și irefutabil în argumentele sale. Dacă vorbim de tactica pămîntului pîrjolit în materie de războaie, putem spune că **Pandrea** a fost un devastator al reputațiilor celor mai bine întemeiate, nelăsînd nici o speranță adversarilor săi. Avea sprinteneala unui boxer care te lovește din toate părțile cu o viteză ametitoare. Fraza lui era eclatantă, explozivă, subminatoare și proza lui, în întregime, îți tăia respirația. Asociațiile cele mai neașteptate cădeau ca o ploaie de vară asupra subiectului care era nimicit cu o îndeminare de mare chirurg.

Subsemnatul și-a permis să facă din acest om un personaj într-unul din romanele sale. Operația era destul de delicată pentru că numele sub care apărea era destul de transparent și textele folosite din opera acestui viu și arzător om de faptă nu a fost modificat nici măcar cu o iotă. Am vrut să fac, în felul meu, o restituire meritată pentru că, iată, o uitare nedreaptă apasă pe memoria marelui dispărut. Nu ne putem permite să-i ignorăm pe **Iorga,** pe **Pârvan,** pe **Densușianu,** ca să nu mai vorbesc de alte mari figuri ale culturii noastre, numai pentru că ei nu au corespuns cu totul ramei în care o cronică absurdă vrea să-i introducă.

Petre Pandrea face parte din falanga iluminiștilor români, a celor care, văzînd cu o clipă mai devreme viitorul, au încercat să tragă după ei mulțimile de-atîtea ori mințite și de-atîtea ori înșelate....

Eugen Barbu

CARTEA CU PRIETENI

Adrian Păunescu

fiindcă a mușcat adînc din Iosif și va mușca și din frații săi, așa cum a mușcat și din mine, multă lume crede că Păunescu e un fenomen. Se poate. Dar pentru că nu sîntem mereu ceea ce scriem sau ce spunem, va trebui să mă credeți pe cuvînt că Păunescu e unul din puținii poeți mari în stare să-și vîndă caii, diligența, drumul, șeriful și bandiții pe un singur vers bun. Eu, care-l știu din anii cînd — auziți, oameni buni ! — știa să tacă și să asculte (pîndea mielul în drum spre pădure și din care n-a mai rămas un cîrlionț de lînă pe poteci ?), vă declar că oricît i-ar place să se dea în leagănul unei psihologii strîmbe, el se află totuși, înscris într-o părere și-ntr-un apogeu de caisă. Citiți „Ploaia de dincolo" : „...Plouă pe cel mai trist Sibiu, / Plouă pe moartea celui viu, / Plouă sămînță de pustiu, / Plouă pe tot ce simt și știu. / Al meu e capul ce-l mai văd / Rostogolindu-se-n prăpăd, / A mea e mîna ce-o mai simți, / Sub ploaia asudînd cu zimți / Plouă peste întregul veac, / Plouă pe gurile ce tac, / Plouă pe fostul Dumnezeu, / Plouă pe tot apusul meu..." și vă veți convinge că știe al dracului să scrie poezie excelentă. Cînd e poet și scrie parcă auzi cum cade roua. Fiindcă adevărul cel mare, rostit cu gura plină, e că Păunescu poate fi socotit un poet de neînlăturat, avid de glorie, devorant, întunecat, pătimaș, plin de himere, iar în

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Ancore în istorie

Pînă acum vreo trei decenii, pentru urbea mea îngropată adînc în moliciunea cîmpiei, praful era o evidență prea supărătoare pentru ca cineva să se gîndească a-i căuta o singură, măcar, dimensiune poetică. Orășelul avea stîlpi de telegraf și cinematograf, dar n-avea pietruită cel puțin „strada mare". Pe vremea aceea piatra ca și fierul erau literalmente materiale de lux. E drept că ele puteau fi văzute (sub o formă sau alta), „cu ochii" în fiecare seară de-a latul miraculoasei pînze vii, în schimbul unei sume derizorii. Fără nici o trebuință însă pentru urbe, decît că justifica de fiecare dată disprețul cetățenilor serioși pentru caii verzi de pe pereți și definea foarte plastic, dincolo de seducție, puterea de iluzie a cinematografului.

Și totuși, piatra și bronzul ființau împreună în chiar inima așezării, concret și evident, nu departe de cinema. Dar de așa natură încît erau mai mult decît niște materiale, fie ele chiar de lux ; erau mîndria urbei. Ele nășteau împreună **monumentul eroilor,** axa memorabilă a orășelului. Soclul ridicat din piatră „de la munte", adevărată, calmă și puternică, în nici un fel mușcată de ploile și zăpezile anilor. Atît de puternică, de limpede și de dreaptă încît praful, atotputernic în jur, nu se putea lipi de ea ; refuzul perenității era elocvent. Deasupra soclului, în supradimensiune, o femeie avîntată, viguroasă, cu o cunună de lauri într-o mînă și cu o trîmbiță în cealaltă, simbolizînd Patria recunoscătoare, îmbărbăta Fiul-Ostaș plecat în iureș la luptă, cu arma în cumpănire, împotriva cotropitorilor. Monumentul închipuit în bronz cinstea memoria ostașilor băileșteni căzuți pentru apă-

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 7-a

În numele străbunilor

Mătușa Clari a murit demult. A rămas o cruce de lemn și-un nume pictat cu negru, destul de șters și el, undeva într-un țintirim din Ardeal. Și satul. Sat mărunt, ca o inimă tivită cu țiglă roșie, verde-amărui de nuc și albastrui-alb al apelor de munte.

Sat în care femeile bătrîne se numesc Tereza, Treja, Mariṣka, Ilka sau Armina, iar cele tinere, cu școală ori meserie, Dorina, Maria, Eleonora. Sat în care bărbații, bătrîni, prin care s-a scurs timpul de bine și timpul de rău, se strigă Feri, Nandra, Vilmoș sau Peter, iar cei tineri, șoferi, mecanici, minieri, Gheorghe, Mircea, Adrian. Inima bătrînă, pîrjolită de două războaie, brăzdată de unda riurilor iuți de munte, după fiecare „rupere de nori", și pe care o mînă tremurătoare, de virstnic, scrisese cu pietre albe, scoase din albia apei, „Aici sînt oameni". Asta era demult, cînd mărunta și firava Clari era pedepsită cu douăzeci de bețe la palmă, că vorbise în pauză românește, iar maică-sa, Ana, închisese poarta și refuzase să-i mai vîndă dascălului Gyula ori Gabor, ori cum s-o fi numit, laptele văcuței. „Aici este România", se pare c-ar fi strigat străbuna Ana, aducînd în jurul ei copiii desculți, toți elevi ai școlii din sat, găinile, gîstele și purcelul de lapte. Firava Clari și desculții ei au simțit urmarea „ieșirii" mamei Ana în palmele umflate pînă la sînge de joarda Domnului Dascăl, dar, pauză după pauză, vorba satului a fost rostită fățiș, pusă la vedere, ca o mărturie a adevărului. Asta era demult, zicea Feri-baci, ungur, desculț și el, om al pămîntului și el, pedepsit pentru vorba bătrînilor, zicea, că omul născut în inima aceea de glie este al gliei, iar el, co-

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 7-a

Minerii

Grație manifestării „Săptămîna de creație literară în Valea Jiului", organizată la Petroșani de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Hunedoara și Comitetul municipal Petroșani de educație politică și cultură socialistă, am avut ocazia ca timp de o săptămînă să trăiesc alături de minerii bazinului de pe Jiu. A trăi, ca scriitor, alături de ei înseamnă să cobori la intrarea în șut în subteran — echipat cu cisme, mască, lampă de miner, cască și în plus un micuț bloc-notes care să nu te incomodeze acolo unde trebuie să te strecori prin galerii înguste strîmtorate de vagoneți, inele de armătură, oameni forfotind ca furnicile. Multă vreme mi-am închipuit că oamenii adîncului sînt foarte triști. La orizontul 575, la abatajul susținut cu elemenți noi, mecanizați am găsit doi frați tineri — Ștefan Gheorghe și Ștefan Iosif — amîndoi în aceeași brigadă și același schimb. Am discutat cu ei stînd pe un tub uriaș, deasupra unei benzi transportoare cu racleți care uruia amenințătoare ducînd cărbunele către vagoneți. Tot aici i-am găsit pe Valache Cristea și Șerban Gheorghe. Primul e foarte tînăr. E născut în 1952 în comuna Huruiești de lîngă Bacău. Toți patru zîmbesc puțin stînjeniți în fața întrebărilor mele și ale celorlalți colegi, scriitori care au reușit să ajungă pînă la capătul întortocheatei galerii. Valache e căsătorit proaspăt și, pe deasupra, elev la liceul minier, secția electromecanică. Pentru că am ajuns aici aș vrea să nu uit una din inițiativele noi din Valea Jiului. Noii șefi de brigadă sînt maiștri electromecanici. Introducerea pe scară largă a mecanizării în abataje face necesar

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Marius Robescu

«SPIRITUL ÎNSETAT DE REAL»

Titlul ales de către Marius Robescu pentru ultimul său volum de poezii : **Spiritul însetat de real** este prin el însuşi un titlu programatic, avertizant, dar ceea ce se dovedeşte de multe ori a fi numai ambiţie sau simplu joc al hazardului, emblema cărţii, se constituie aici într-o semnificativă adecvare, depăşind marginile purei năzuinţe printr-o acoperire şi o implicare de substanţă, printr-o imperioasă impunere dinlăuntrul mesajului poetic. Căci, asemeni titlului, întregul volum, de o palpabilă consistenţă, descrie o mişcare mai apăsată a poeziei spre realitatea fiinţei şi spre realitatea vieţii deopotrivă, definind în ultimă instanţă, din perspectiva intimă a autorului, un mod mai terestru, mai frontal s-ar putea spune, de a **ataca** poemul.

Nu este vorba în această **terestritate** de o „coborîre" a poeziei de pe soclu, de o demitere a ei, printr-un indistinct amestec cu proza cotidiană, de la ceea ce îi este înalt specific şi pururea nobil, pentru că Marius Robescu rămîne, în continuare, un fervent adept al stărilor de graţie, de iluminare din care se naşte poezia, ca şi al statutului ei inconfundabil în ordinea trăirii şi a cunoaşterii, ci de o familiarizare sporită, de o mai deplină, mai vizibilă luare în posesie atît a propriei existenţe cît şi a rostirii poetice acordate acesteia. Nu vrem să spunem nicidecum că Marius Robescu era, în precedentele sale cărţi, şovăielnic în ceea ce comunica, dimpotrivă, armonioasa articulare, de multe ori chiar fără fisură, a discursului său dovedea pe deasupra cuvintelor o consonanţă şi o pondere, însă ceea ce era mai mult **o aspiraţie** devine în cazul de faţă **o siguranţă**. O siguranţă că vorbele sale nu denumesc numai un ideal de viaţă, puţin iluzoriu, puţin contrastant cu ceea ce se petrece în realitate, dar că ele au îndreptăţirea, perfecta îndreptăţire să fie comunicate, pentru că acela care le rosteşte ştie că sînt legitimate de un fond irepresibil şi de o experienţă ce şi-a cîştigat dreptul său propriu, aproape inatacabil de a nu fi nici o clipă nesocotită ori diminuată. Implicarea în real despre care vorbeşte, pe de o parte, cartea lui Marius Robescu este în acelaşi timp implicarea (şi conştiinţa acestei implicări) în realitatea profundă a experienţei personale, orgolios dar loial afirmată, de unde şi acel accent al siguranţei de sine deplin avizate, nu intolerabilă, superficial intolerabilă faţă de adevărul ei apt de a fi formulat, din contra, de o limpede, fermă, conştientă asumare a tuturor riscurilor şi a tuturor responsabilităţilor : „Un om citeşte într-o oră / munca mea de trei ani de zile / lacom, riscă numai să i se inflameze căile respiratorii / din pricina prafului cosmic / / el stă comod cu picioarele încrucişate / pe o terasă vastă la mare / eu singur faţă-n faţă cu valurile / îmi injectez în venă amurgul brut / / omul acela citeşte şi asimilează / (căci mai are destul loc sub piele / altfel nu s-ar fi apucat de lectură) / eu care am scris îmi sorb patetic tainul / din masca de oxigen / / el scîrbit de sărutul meu poate oricînd să-şi înnoiască obrazul / dimineaţa cu lama de ras // în schimb eu care am scris / orbit temporar / cerşesc zile în şir un prosop umezit / să-mi ocrotesc pleoapele arse" **(Un om)**.

Un glas al dezbaterii cu sine, dezbatere din care poetul iese edificat de faptul că fiinţa sa lăuntrică nu numai că merită dar că are chiar obligaţia morală să se expună şi să-şi expună totodată citimea de adevăr personal şi de trăire individuală, existenţă fără dubii şi fără false umilinţe, imprimă acum poeziilor lui Marius Robescu o intensitate abruptă şi totuşi coerentă precum bătăile concrete ale inimii ; o intonaţie fără precedent, care persistînd în aceeaşi dicţiune distinctă, gravă, cu debit specific pare, cu toate astea, să se dezintereseze de simplul gest al rostirii, al supunerii cuvintelor, lăsîndu-se condusă în primul şi în primul rînd de o cît mai exactă şi mai vibrantă percepere de sine. Poetul nu se mai spune ci se oferă spunerii, plenitudinea intimă fiind garantul incontestabil pentru autenticitatea comunicărilor sale. Poezia, în atari condiţii, dă semne tangibile că poate încorpora cu mult mai mult decît se presupunea iniţial, că poate surveni pe neaşteptate, cu de la sine putere şi din accidente aparent nesemnificative, chiar dacă efortul de a o capta şi localiza ţine de starea de graţie, şi că este suficient de a descoperi grăunţele de eternitate din tine şi din faptele tale pentru a te pune în cel mai prielnic contact cu energiile ei latente. Eliminarea acelui demers parazitar de poetizare ce surdinizează pînă şi cele mai inspirate impulsuri, acceptarea „rece" (în realitate deloc rece) a evenimentelor existenţei, asaltul terestru şi nepremeditat al poemului în înţelesul cel mai propriu, adică fără vizibila, stînjenitoarea îngrijire faţă de efecte, aparenta transcriere a vieţii aşa cum este, toate acestea asigură poeziei, ca în piesa următoare, una dintre cele mai tulburătoare ale cărţii, o tăietură dramatică excepţională, de o profundă identitate şi rezonanţă : „Mă duceam să vizitez un prieten / bolnav în agonie / (spiritul lui pur nu mai răbda să întîrzie / pe salteaua de paie putrezite a corpului lui) / călătoream noaptea în tren / cu fruntea sprijinită de fereastra vagonului / şi traversînd un pod mi s-a părut că văd / jos pe îngusta lucire de apă o lebădă / / nu-ţi este frică în timp ce făptuieşti / trufaşă fiinţă — am şoptit — / abia cînd priveşti în urmă pierzi orice-nţeles / (pe vremuri celui condamnat la tortură / i se dădea să înghită o panglică lungă / spre a-i fi trasă înapoi afară din trup) / o rolă de film desfăşurîndu-se cu violenţă / în măruntaiele noastre / iată amintirile pînă la ultima suflare / / a doua zi l-am sărutat pe mort pe obraz / (ochii lui mari şi degetul descărnat / erau de nerecunoscut) / şi am pornit încet spre gară în oraşul străin / unde ţintaşi de elită împuşcau / în tăcere una cîte una / cele din urmă frunze ale toamnei / / n-aş fi crezut / că trenul întoarcerii mă mai aşteaptă / brume se-aşterneau prin staţii între şine / ca o plasă de sîrmă peste ceferiştii cu lampioane / iar sub pod lebăda vîslea netulburată / pe panglica însîngerată de oţel / în fiece clipă acoperind cu pieptul involt / o altă imagine a vieţii cu care nu se va mai întîlni niciodată" **(Lebăda netulburată)**.

Poet al sufletului în primul rînd şi al scînteii de divinitate ce există în noi („Suflet drept şi curat îmi intră în piept / ochiul exultă şi biata inimă bate puternic..."), poet al sentimentelor frumoase, pure, definitorii, al clipelor de viaţă paradisiace, matinale, răsfrîngeri şi ecouri ale edenului copilăriei, Marius Robescu nu se opreşte la această viziune pe cît de încîntată pe atît de nostalgică asupra vieţii (nu mai puţin, desigur, simplificatoare). El ştie prea bine că: „precum se schimbă anotimpurile tot astfel şi / /perioadele sufletului : aramă şi piatră", după cum s-a întărit un convingerea că existenţa este o alternanţă de emanaţii îndreptate **în afară**, cu atît mai protectoare ale nucleului de intimitate lăuntrică pe cît sînt mai adînc implantate în nucleul inalterabil al realului însuşi. Conservarea valorilor sufleteşti autentice, conservarea aspectelor de viaţă inocente sau tandre depind de chiar această înrădăcinare şi de consistenţa ei în „pulsul zvîcnitor" al lumii. „Răsfrîngerea" sufletească veritabilă, fertilă este aceea înfăptuită înlăuntrul umanităţii. Marius Robescu scrie astfel o poezie o inocenţei dar avînd tot timpul conştiinţa trează că această inocenţă trebuie asumată, plătită, apărată, de unde şi caracterul de exaltare lucidă, mereu lucidă a lirismului său. Aşa cum poezia sa poate fi reprezentată ca o succesiune de mişcări afirmative şi retractile, protectoare şi regeneratoare deopotrivă, tot astfel ea se caracterizează cel mai bine printr-un distinct amestec de blîndeţe şi cruzime, de blîndeţe capabilă de a riposta şi de cruzime în stare de a fi domolită, îmblînzită. Iată, de altfel, însăşi definiţia poeziei în viziunea poetului : „Poemul vine şi se frînge / în coasta lumii / ca o lamă de pumnal / lăsînd în urmă o traiectorie sclipitoare / poemul ar vrea totdeauna să ucidă / lovitura lui / nu e niciodată mortală" **(Definiţie)**.

În centrul poeziei lui Marius Robescu stă figura unui înger **edificat**, devenit, cu spusele poetului, tot mai mult animal terestru, dar care, cu a sa brutală retezare de aripi, poate vorbi, în cunoştinţă de cauză, atît despre o existenţă „împodobită cu pene însîngerate ca un bot de vulpe", cît şi despre o înţelepciune a experienţelor necesare, sensibilizatoare, percepute cu toată intensitatea morală şi spirituală, experienţe ce hrănesc plenitudinea sufletului şi marchează în acelaşi timp condiţia veritabilei poezii, determinîndu-i autenticitatea, dreptul firesc de a se rosti. Acordul cu lucrurile, acordul cu zonele lor de lumină şi de întuneric este într-acest mod un acord fertil cu poezia şi versurile lui Marius Robescu din acest volum, neîncetînd să tindă spre o umanitate integrală, asociază aspiraţiei o încărcătură existenţială autorizată să-şi valorifice fructuos experienţa proprie, resursele intime de energie lirică : „devin tot mai mult un animal terestru / decît fluture cine-mi spune că nu e mai bine astfel / de ce să cresc eu deasupra florii / de ce să nu răsară floarea din mine / ca din humă ?" **(Devin)**.

Spiritul însetat de real este dovada literară a unei personalităţi deja formate care cunoaşte bine preţul formării şi al năzuinţei spre totalitate.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Poeme şi proze

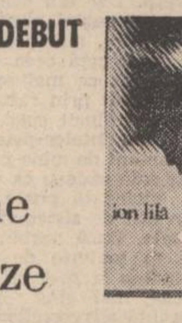

● După o lungă frecventare a cenaclurilor literare, Ion Papuc se decide să iasă din tăcere cu un volum de **Poeme** („Cartea românească", 1978), caligrafice sub aspect stilistic, fără un fior emoţional mai adînc. Poetul are încă multe întrebări de rezolvat, multe răspunsuri între care ezită : „Dar versului care-i e rostul / Şi în ce mod să-l crezi ?" Poate fi el o „relaţie peste strunguri", un ecou din uzină, „un cuţit care taie în metal / Ori un glonte minuscul / Ce străbate prin zidul de plumb ?". Poezia trebuie să biciuie ca o vergea de oţel, să acopere cu un hohot de plîns „zborul undelor prin văzduh" sau să înece cu un val de lapte „pictura din muzeele lumii", **altfel spus**, poezia să fie satiră, elegie sau nici una, nici alta, să elimine orice imagine, orice sunet. Poezia e, după Ion Papuc, simplu efort, ieşire din contingent printr-o mare încordare a intelectului neexprimată oral, scriptic, muzical sau pictural : „Oralitatea s-o înăbuşi / Să realizezi crisparea cuvintelor / Aşezîndu-le nu după natură / Ci în cuprinderea gîndului / Ignorînd ritmica muzicii / Artificialitatea luminii". În fine, genul proxim al poeziei ar fi destrămarea sufletului în explozia vidului vieţii (?) similară alunecării materiei în explozia neantului. Dacă poezia e, prin urmare, o întreprindere atît de dificilă, atunci se cade s-o amînăm : „Desigur mai tîrziu voi compune cîntece / Dar acum lăsaţi-mă să coabitez cu numai fiinţa poemului... // Toate la timpul lor chiar şi ritmica vidului / Ori căderea de ghilotină a clopoţelului rimelor". Orice conţinut afectiv e ocolit, poetul declarîndu-se dominat exclusiv de logos : „Raţiunea Raţiunea — strig în delir / Şi ca un tren deraiat mă rostogolesc aberant / Prin schemele abstracţiunilor..." Un singur poem pare străbătut de un sentiment, nu al eternei tinereţi pe care Baudelaire îl elogia în fiinţa Franciscei sale („fons aeterne juventutis"), ci al dispariţiei într-o „ţară a nesfîrşirii" : „O Francesca ţară imensă ce m-ai născut / Şi apoi orb în lume m-ai alungat / În landele tale necuprinse de privire / Eu eram cîntăreţul suav / Fără toiag fără călăuză nici remuşcare / Tu în lumea mare m-ai aruncat // Iată acum nu mai sînt şi în zadar / Caut printre cuvinte umbra surîsului tău / Cîntecul cîntecul nemuritoareo dacă ar ajunge / Pînă la hotarele tale imperiu pe vecie pierdut... / Francesca ţară a nesfîrşirii — vegetaţie copleşitoare / Palatele tale în vînturile de nord fluturînd."

● Întîmplări din viaţa tinerilor de astăzi, îndrăgostiţi de viaţă, care nu fac o tragedie din a nu fi urmat încă o facultate, care acceptă fără mari scrupule o muncă şi se adaptează oricărui mediu sau, dacă au terminat o facultate, primesc orice repartizare şi-şi găsesc oriunde fericirea, pentru că au încredere în puterile lor, narează într-un stil alert, cu amuzante dialoguri, Ion Lilă (n. 1951, Mogoşoaia) în volumul său de debut **Ploaie amară** („Albatros", 1978).

Întors din armată şi certat cu părinţii că nu-şi caută de lucru, Ciu Ispas, intră şofer pe un şantier la Constanţa şi se însoară cu sora directorului unui hotel, profesoară, părăsită de bărbat cu un copil, revoltat că mai există pe lume bărbaţi cinici care-şi lasă femeile. Minodora îi face teoria omului care, orice ar întreprinde, sfîrşeşte prin a deveni casnic : „Ştii, zice ea ca un răspuns, omul este ca o casă cu două intrări şi mai multe camere şi, oricît ai fugi dintr-o cameră în cealaltă, pînă la urmă nu ai ce face şi trebuie să ieşi pe una din cele două uşi deschise în stradă..." Povestirea are un mic ton moral. Există şi femei care-şi părăsesc bărbaţii, există însă bărbaţi care nu concep să mai trăiască dacă şi-au pierdut familia, ca maistrul Gabrielescu care se sacrifică spre a salva conducta de apă a oraşului.

Şi Ion Ivireanu, dintr-o povestire mai scurtă, îşi dă seama că fericirea depinde de a nu trăi „cu inima împietrită de amărăciune şi de singurătate" şi se întoarce la Mariaceademătase, de care se despărţise într-un moment de iritare. Tema se repetă în schiţa **Prin arşiţă** unde naratorul, de astă dată fără nume, a fugit de lîngă pictoriţa Linica, fiindcă avea impresia că, pictînd, aceasta trăia exclusiv în lumea ei, rupîndu-se de el. În momentul cînd partenerul constată că altcineva e pe cale să-i ia locul, revine, prea tîrziu însă, căci Linica moare. Pictoriţa ar fi vrut să surprindă în tablourile ei „aparenţa imediată", ceea ce, trebuie spus, nu constituie chiar modul de reprezentare artistică al lui Fernand Léger, pictor de automate şi manechine, autorul figurilor pentru filmul **Baletul mecanic** din care s-a inspirat într-un roman Cezar Petrescu, „primitivul modernilor", cum i-a zis cineva.

Remarcabilă prin proporţie şi echilibru e povestirea **Pasărea din inimă** despre inginerul agronom Vasile Vergu, şef de promoţie repartizat nu la Institutul de cercetări agricole, cum ar fi avut dreptul, ci la ţară. Inginerul nu a pierdut speranţa în dreptate şi, într-adevăr, obţine trecerea în cercetare după ce se prezintă la post, dar se mulţumeşte cu repartiţia morală, deoarece la ţară se simte de la început foarte bine şi se însoară cu o profesoară, fiica unui muncitor, fost director de fabrică şi el nedreptăţit, ieşit prematur la pensie. Ion Lilă e un prozator promiţător.

Al. Piru

REVISTA REVISTELOR

● **REVISTA DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ.** Conceput tematic, sumarul ultimului număr (2/1978) al publicaţiei, apărut sub egida Institutului de istorie şi teorie literară, se axează pe problematica impusă de raportul dintre istoria literară şi literatura comparată. Uzitînd, poate, de criterii îndeajuns de restrictive, studiile cu caracter strict teoretic intitulate **Conceptul de metodă în ştiinţa literaturii** (Monica Spiridon), **Istorie literară şi tematologia** (Andrei Corbea), **Un problème de stylistique : „La grotte intérieure"** (Mihai Rădulescu) sînt, totuşi, de natură a stîrni interesul cititorului, îndeosebi a specialistului din domeniul respectiv. Fără a fi neapărat ilustraţii nemijlocite ale punctelor de vedere formulate în studiile mai înainte semnalate, analizele propuse de Adrian Marino (**Ossianismul românesc. Schiţă introductivă**), Stan Velea (**Pagini din barocul polonez : Jan Andrej Morsztyn**), Cornelia Ştefănescu (**„Les Orientales" de Victor Hugo, o geografie imaginară şi un program depăşit**), Dan-Ion Nasta („Vents" **de Saint-John Perse ou la météorologie du Poéme**) şi Ileana Verzea (**Tradiţiile şi modernitate în romanul american de culoare**) impun prin rigoare şi echilibru disociativ. Un tînăr exeget de reală vocaţie se dovedeşte Nicolae Mecu ; el analizează, cu pătrundere, la **Cronica ediţiilor**, o seamă de studii apărute în cunoscuta colecţie „Eminesciana" a editurii „Junimea". Echilibrate, instructive, rubricile **Note şi documente. Critică şi bibliografie, Revista revistelor**, deşi, observăm în treacăt, aceasta din urmă ar putea primi un spor de vivacitate ocupîndu-se mai mult de revistele literare româneşti de azi.

● **RÉVUE ROUMAINE.** Cultură — civilizaţie — devenire („Culture — civilisation — avenir") sub auspiciile acestei trinităţi de concepte, citim în ultimul număr al **Revistei Române** (4—5/1978) un interesant grupaj de eseuri: **Equilibre et déséquilibre** (Valter Roman), **La révolution technico-scientifique et la condition humaine** (Dumitru Ghişe), **Réflections sur le raport art-science** (Victor Ernest Maşek), **L'avenir du Theâtre** (Ion Pascadi), **Nature-artifact-environnement** (Constantin Prut). Semnificativă, de asemenea, este prezenţa în paginile revistei a lui Al. Philippide cu patru poeme traduse în limba franceză de Aurel George Boeşteanu şi Annie Bentoiu. Marele poet este prezentat cititorilor de Vasile Nicolescu într-un portret critic intitulat **Grand prix de L'Union des écrivains.** Din literatura originală română contemporană se mai publică un amplu fragment de roman (**En famille**) de Nicolae Ţic. Diverse, de autentic interes informativ sînt celelalte rubrici ale revistei — **Contacts, La vie culturelle,** unde între alţii, semnează Nicolae Moraru, Tatiana Nicolescu, Olga Buşneag, Valentin Silvestru, Liviu Leonte, Mircea Zaciu, Nora Iuga, Constantin Crişan.

Cronicar

viaţa cărţilor

Modernitatea romanului românesc

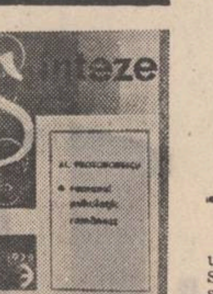

● Romanul românesc investigat din multiple unghiuri a devenit un obiect de studiu predilect. Multă vreme înregistrată sub formă de cronici şi analize parţiale, proza este acum abordată dintr-o perspectivă mai pronunţat teoretică, cu veleităţi de sinteză. O încercare notabilă în acest sens este studiul lui Al. Protopopescu *) referitor la romanul „psihologic" românesc. Fără a fi novatoare, metoda aleasă se dovedeşte eficientă şi, aş spune, tocmai prin verificarea şi validarea ei în practica critică. O introducere în care este definit conceptul sincronic şi diacronic, atît în planul literaturii naţionale cît şi cu trimiteri în sfera europeană. (Capitolul teoretic şi comparatist nu depăşeşte însă nivelul generalităţilor corecte), analiza propriu-zisă a corpusului de romane şi nelipsitele concluzii din final **(Recurs)**. Scriitorii asupra cărora Al. Protopopescu îşi susţine teza sînt nume din cele mai prestigioase ale romanului interbelic : Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban, Gib Mihăescu, Mircea Eliade, M. Blecher ş.a. De la început se nasc două întrebări asupra periodizării şi a criteriilor selecţiei. Oare romanul, etichetat drept psihologic, aparţine doar etapei interbelice ? Proza contemporană a abandonat acest tip de proză ? Desigur nu, dar autorul ignoră cu desăvîrşire acest aspect. Şi în al doilea rînd, marele roman românesc modern se confundă în întregime (exceptînd pe Sadoveanu şi Vinea) cu structurile narative ale romanului psihologic ? Evident, nu. Să trecem însă peste postulatele teoretice care oricînd pot suscita obiecţii şi interpretări contradictorii şi să ne oprim asupra capitolelor de analiză, în fapt veritabile micromonografii dedicate fiecărui romancier în parte dar dintr-un unghi unitar. Voi aminti mai întîi o formulare simplă dar operantă a caracteristicilor romanului psihologic. „Detectarea şi luminarea structurii subiective devine condiţie a obiectivităţii româneşti. Între 1900—1913 însăşi noţiunea de frumuseţe se asociază ideii de profunzime sufletească, realismul transformîndu-se într-o chestiune de esenţă interioară" (p. 26) astfel că „integrarea concretului în viaţa interioară a personajului devine lege. Se exprimă astfel un refuz al lumii exterioare, nici evaziunea din faţa istoriei, ci capacitatea multiplă a eului de a dialoga cu formele multiple ale realităţii". Trebuie să subliniez de la început că aproape toate interpretările asupra autorilor în discuţie aduc o notă personală, **un punct de vedere bine argumentat** nu de puţine ori cu supleţe analitică, depăşind premisele iniţiale. Astfel, la Rebreanu, pornind de la dimensiunea psihologică, i se relevă acesteia mobilurile etice, sociale şi politice exterioare pentru a contura apoi un nucleu de anvergură mitică bazat pe o temă a cruzimii şi tragicului existenţei. Ce-i drept, Al. Protopopescu nu exploatează filonul pînă la capăt însă sugestiile sînt preţioase. Hortensia Papadat-Bengescu este şi ea scoasă din cadrele psihologismului şi comentată ingenios din unghiul tipicului şi al fizionomiilor deformate de satiră şi grotesc. Camil Petrescu este tratat — fapt remarcabil — ca antiproustian, romanul său psihologic avînd drept scop reducerea la absurd a afectelor şi stărilor sufleteşti, pentru a impune supremaţia ideii.

În aceeaşi „cheie" calitativ superioară se desfăşoară şi analizele despre Anton Holban şi M. Blecher. Ambiţia de a situa autorul sub o unică formulă poate duce însă şi la o viziune unilaterală, restrictivă ca în cazul lui Gib Mihăescu şi, de-a dreptul inadecvată, la Mircea Eliade, autor care cere alt sistem de referinţă. După ce am parcurs acest incitant studiu se impune o constatare interesantă, reieşită strict din lectura textului, şi anume : împotriva concluziilor festive ale autorului, **nu există un roman psihologic românesc** în sensul stringent al termenului. Marii scriitori înglobînd dimensiunea psihologică o depăşesc şi o reformulează în cadrul unor structuri proprii. Şi totuşi cartea nu este un eşec ci din contră, ea demonstrează practic, din păcate nu totdeauna conştient, un lucru mai important, complexitatea şi modernitatea romanului românesc interbelic.

Paul Dugneanu

*) Al. Protopopescu : „Romanul psihologic românesc", Editura „Sinteze", 1978.

Un roman „psihologic"

● Oarecum ignorat de critică, Norman Manea e totuşi un prozator fin, perseverent şi nu o dată excepţional. Scriitorul a debutat cu nuvele cinematografice, anxioase şi, esteticeşte, juvenile, apoi dădu un roman curat experimental, **Captivi,** ilizibil de către cititorul grăbit. Două-trei apariţii ulterioare, întocmite sub forma unui ciclu îi aduseră oarecare succes, totuşi nu mai departe de situaţia unui „caz" bizar. Şi totuşi, Norman Manea e un prozator de forţă în domeniul lui, desigur curios la o repede examinare : a început un ciclu (**Variante la un autoportret**) şi nu l-a „terminat" ; scrie, de altfel, dificil şi cu fraze aglomerate, gen „nouveau roman", studiază psihologii delicate. Iată cîteva motive izbitoare de impopularitate.

Zilele şi jocul*) e, în ciuda acestor păreri, o apariţie remarcabilă, deşi deschide un nou „ciclu", din care este întîiul roman. Totuşi, „ciclicitatea" nu e, la Norman Manea, succesivitate ci un soi de anchetă, prin comparaţie, de unde adevărul poate ieşi clarificat sau nul. De aceea, un astfel de roman nu se poate povesti : lipseşte desfăşurarea epică tradiţională, „eroii" în mişcare, în fine, senzaţia de viaţă exterioară. Aci psihologia e totul, ca şi tehnica prosostică pe care Norman Manea a reglat-o de la o carte la alta ca pe un mecanism.

De unde vine totuşi vitalitatea acestei proze ? Mai întîi, din acel **eu complexual,** strivit şi senzitiv, pe care Norman Manea l-a luat de la Proust. Acest erou unic, privit „oblic" de prozator, care face un **pas** şi două ruminaţii, este acelaşi pe care îl cunoaştem din celelalte romane şi din care prozatorul şi-a făcut o obsesie. Apoi, **haosul** de forme, mirosuri şi culori, intenţionat inordonabil, spre a spori impresia de inadaptare a eului problematic. Cutare înşiruire de alimente, nu fără sens, e o sugestie a lumii provinciale, îmburghezite, ca şi tabloul caselor, din **O lume pentru Jerlina** de Etchenique : „Redescoperea borşul dulce acrişor, roz, lăptos, sarmalele mici, ca nişte cartuşe înscrise în cercul cu boabe de dulceaţă de pe marginea aurie a farfuriei, friptura înăbuşită cu ceapă, piureul auriu untos, tacîmuri, pahare, şervete ştiute, pîrjoalele puhave". Şi aşa mai departe, pe o jumătate de pagină. Această lume agresivă, cu toate duhorile ei de bucătărie morală dă grozave perspective fluide în mintea autorului. Bîrfa funcţionărească e şi ea o formă a perspectivelor în metamorfoză : „După pauza prevăzută pentru votare, cel ce lansase învinuirea cere din nou cuvîntul, vrea să rectifice, îşi dă seama că s-a exprimat nepotrivit, n-a vrut să spună că şi-a însuşit pur şi simplu bani, ci că a beneficiat de un sistem preferenţial".

Ceea ce este nou la Norman Manea e senzaţia ludică, de proză obiectivă. Autorul a sporit dimensiunea grotescă şi merge mai adînc pe linia ideii substanţiale şi nu pur tehnice. El se preface că descrie tradiţional, în ritmuri comune şi, deodată, la o apăsare a pedalei sintactice, pare că oraşul se transformă în decor, oamenii în actori, descripţia — în tablou. Prozatorul a descoperit, dincolo de culorile stridente, o idee melancolică despre lume şi pictează adesea cîte o curioasă ilustraţie de populaţie îngrămădită, ca la Ensor : „Doar birouri, patru, patrulater din care saltă, intimidaţi, cei patru dinspre uşă spre fereastră, de la dreapta spre stînga : femeia pitică, tovarăşa Geta, apoi obrazul sîngeriu al bătrînului, cu ochelarii vechi, căzuţi pe nasul gros putred, domnul Boleslaw. Apoi calfa, fierar-potcovar-curelar, un uriaş greoi şi ţeapăn, fluturîndu-şi a salut urechile clăpăuge". Sub o frază incalculabilă, aci eliptică şi obscură, aci despietită, cu o sintaxă de formulă proprie, Norman Manea ascunde un spirit fin, anxios şi o mînă de prozator care desenează sigur într-o tehnică inedită.

Artur Silvestri

*) Norman Manea : „Zilele şi jocul", Editura „Cartea Românească", 1978

Pentru o viziune semiotică

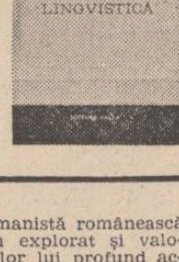

● A existat şi există în cercetarea umanistă românească un curent de „avangardă" prea puţin explorat şi valorificat la nivelul tezelor şi metodologiilor lui profund actuale. Fără să sacrificăm nuanţe şi să ignorăm proporţiile reale, credem că s-ar putea constitui un corpus românesc de texte generate de o viziune semiotică implicită şi explicită avînd o valoare internaţională, care ar pune în lumină orientarea semiotică din gîndirea românească. Indiferent de titlul acestei antologii necesare, ce ar reuni contribuţia unor ştiinţe ca lingvistica, filosofia, estetica, stilistica, logica, istoria, etnologia, sociologia, matematica, cibernetica dar şi texte şi profesiuni de credinţă ale literaturii şi criticii, conţinutul materialelor ar evidenţia continuitatea şi profunzimea viziunii semiotice în spaţiul naţional dincolo de contingenţe şi mode metodologice internaţionale. Lectura volumului consacrat **Semioticii lingvistice** *) de profesorul Paul Miclău ne obligă şi în acest sens. Dincolo de valoarea intrinsecă a acestui studiu de sinteză ce abordează problemele lingvisticii dintr-o perspectivă semiotică, aflăm în paginile lui nenumărate argumente şi dovezi ce susţin caracterul fecund al unei atari întreprinderi. Cele două secţiuni ale volumului consacrate, prima **Semnului şi semnalului, ultima Motivaţiei,** posedă un echilibru metodologic şi interpretativ explicabil nu numai prin experienţa unui cercetător interesat de această problematică de peste două decenii. Echilibrul acesta este, nu în ultimul rînd, rodul unei perspective pe cale de **a se clasiciza şi generaliza,** departe deci de vîrsta pionieratului şi a entuziasmelor fără acoperire, cum se mai crede încă. Firescul, măsura ca şi dezinvoltura deloc ostentativă, cu care analizează Paul Miclău relaţia dintre **Semn şi semnal, Nivelele şi stratificarea semiotică, Clasa de semnificaţi, Procesele de semnalizare, Sistemul semiotic al limbajului, Universul structurilor semiotice, Arbitrarul, Motivarea absolută şi semantică,** etc. nu ţine doar de frecventarea unei bibliografii străine. Există în spatele acestei cărţi o tradiţie românească, o şcoală şi un curent semiotic naţional subteran sau de suprafaţă care dau rezistenţă cercetării. Paul Miclău apelează cu mîndrie la această tradiţie : „Practica semiotică în civilizaţia românească tradiţională este una din cele mai interesante, concentrînd sisteme şi valenţe, rar întîlnite la alte popoare, în etnografie, folclor, artă, tezaur lingvistic. Chiar în cultura noastră mai veche, întîlnim unele consideraţii semiotice pertinente, ca la Simion Ştefan. Dar abia cu Şcoala ardeleană se conturează semiotica propriu-zisă". Fapt simptomatic : capitolul consacrat **Actualităţii semioticii** discută semiotica românească, prezintă pe Paul Iorgovici, un precursor al acesteia şi trasează o hartă a semioticii în prezent, trecînd în revistă **Grupul Român de semiotică,** activitatea cercurilor similare de la Timişoara, Cluj-Napoca şi Iaşi. Bibliografia reţine numeroase titluri româneşti pe care le include în circuitul internaţional cu siguranţa, responsabilitatea şi creditul celui ce cunoaşte semnificaţia şi cotele bibliografiei internaţionale. Paul Miclău corectează interpretări greşite ale bibliografiei româneşti, prezentări deformate, unilaterale ale acesteia. Desigur, pe lîngă numele citate, ar mai fi multe de adăugat, dar nu acesta era scopul cercetării. **Semiotica lingvistică** e un **stimul** în această direcţie, are valoarea unui **semnal** catalizator. Am putea adăuga şi selecta nume şi din critica şi eseistica românească al căror **impresionism** e mai mult o impresie a noastră. Nu există deja o „mentalitate" semiotică în eseurile lui Constantin Noica, în exemplara lui carte despre **Sentimentul românesc al fiinţei** ? Studiul lui Paul Miclău, în paginile lui cele mai dense, ce depăşesc nivelul descriptivist, are meritul de a declanşa întrebări, proiecte şi răsturnări de perspectivă. El are o ţinută nu doar analitică ci şi deliberativă, combativă. Textul iniţiază şi prmovează în acelaşi timp. Valenţele teoretice se completează cu numeroase impulsuri practice. Există o vocaţie nu numai ştiinţifică, ci şi profund pedagogică în pledoaria lui Paul Miclău pentru **o viziune semiotică.** Nu întîmplător capitolul închinat **traducerii poetice** exemplifică tezele teoretice prin Blaga. Odată ce cunoaştem şi ar trebui să cunoaştem mai bine audienţa internaţională de care se bucură semiotica românească, înţelegem că includerea operei lui Blaga într-o demonstraţie ca aceea a lui Paul Miclău e mai mult decît un exemplu, o şansă în plus de acces a liricii româneşti la circulaţia universală. Sinteză a activităţii unui pasionat cercetător, lucrarea **Semiotica lingvistică** circumscrie în acelaşi timp necesitatea constituirii unui viitor model critic.

Doina Uricariu

*) Paul Miclău : „Semiotica lingvistică", Editura „Facla", 1978

Adrian Păunescu

Urmare din pag. 1

cîntecele cele mari, plin de îngăduinţă. El e singura dintre Salomei care a intuit că în pepenele de pe umerii lui Ioan Botezătorul e un cocoş dulce care strigă că în deşert nu se intră călare pe un cal de pleavă, că prezentul e plin numai de trecut şi că sămînţa viitorului poate rodi mult prea tîrziu. Tip cu propulsii violente, Păunescu e răsfăţat şi impulsiv, dar în acelaşi timp şi tandru, fiindcă urăşte pădurile carbonizate, şi faptul că lumea modernă îi ţine pe nevoiaşi în cîrlige — aceasta e hrana ei preferată : agurida, hămesiţii, picioarele de porc rupte cu parul, maţele de oaie, gulia putredă, crivăţul care-ţi rupe şalele, beleaua găsită-n drum, limba lipită de clanţa plină de brumă, potîrnichea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai muşte şi cireşe vechi.

...În somnul nostru trist, fără de formă
Pustiul urlă foamea lui enormă...

În pornirile lui impetuoase, Păunescu poate atinge şi sublimul şi năruirea. În el se află prezenţi, zi şi noapte, şi umilitul şi megalomanul ; umilinţa care urcă pe culmi şi nu mai vrea să le părăsească, fiindcă jos, întorcîndu-se, ar putea să vadă că toate culmile alea nu meritau urcate, dar rămînînd pe ele, se îmbată de ele, le colindă din pisc în pisc, le umple cu struguri, cu umbre, cu vocea lui profundă care nu iubeşte banul, dar îl fabrică, aşa cum vechii luptători fabricau clopote, care fabrică Dumnezeu, fabrică curcubeie, clocoteşte în vis, în vin, în noroaie, în disperări, în rîuri cristaline. Păunescu ţine în cumpănă vase uriaşe cu apă şi-n gura acestor vase, pentru ca apa să nu dea peste margini, pune mari vîrtejuri de iarbă smulsă din locurile de popas (fier şi argint) ale vulturilor. El strigă şi va mai urca mult şi nu va mai şti că e tras de picioare, nu de pămînt care pe toţi ne trage de picioare, ci de un gînd mai tragic decît mamele îndurerate, care poate, mişcînd zece degete trandafirii, să-ţi mîngîie sau să-ţi smulgă ochii punctelor cardinale din carnea poeziei. De multe ori, citindu-l sau ascultîndu-l, m-am întrebat ce aude Păunescu trecînd pe drum ? Trec zori hrănindu-se cu amurguri ? Trec fluturi hrănindu-se cu felinare ? Sau arbori hrănindu-se cu hălci de sicrie din ei desprinse ?

Îmi place să-l văd punînd în hamuri pretinşi părinţi ai mitologiei, dar nu-mi place cînd ne serveşte cu mari porţii de muzică folk şi cu impostori pe post de savanţi ostracizaţi.

Eugen Barbu a scris că Păunescu e poetul care se strigă pe uliţi şi în piaţa publică, care-şi aplaudă numele, se arată singur cu deştul, urcă pe socluri, monumente, turnuri de catedrală şi pe scenele tuturor teatrelor din ţară. E adevărat. Dar nu sînt oare toate acestea ipostazele poetului mare, care mereu se pierde şi mereu se găseşte ? Cine va cîştiga în el ? Reintîlnirea sau despărţirea ?

Bun gazetar politic, sau poate tocmai de aceea, Păunescu n-are mari izbînzi în poezia politică. Durerea şi suferinţa, sau vocaţia acestora e cîmpul unde-şi simte sufletul cald. Paradoxal, el e cîntăreţul a ceea ce s-a pierdut sau se pierde, are în el o temere de argilă, în adîncul fiinţei lui e un ţăran oltean, rezemînd cu spatele peretele de lumină din duminicile de vară, scormonind uliţa să vadă la cine intră Moartea, şi nu mai ştie atunci, învingător fiind, că cei ce pierd războaiele pot fi mai puternici decît învingătorii: „Disearăi plecarea în insula mea. / trăsura de nuc te aşteaptă la scară, / ia-ţi haine mai groase şi nu-ntîrzia, / căci cîini poliţişti s-ar putea să apară. / Nu-ţi face probleme, birjarul e mort / şi caii sînt morţi şi trăsura e moartă, / fugim fără martori, în nu ştiu ce port / în insula mea, la cinci capete spartă..."

L-am sfătuit să scrie colinde şi a scris unul de neuitat. Alte sfaturi nu mai vreau să-i dau şi nici el n-are urechi să mă asculte. Căci s-a localizat definitiv în tinereţe. Dintr-o mare lăcomie de viaţă şi dintr-o prea mare spaimă de toate bolile din lume. Bănuiesc că nu s-ar da îndărăt de-a se muta în verbul a porunci. Dar nu va sări gardul acesta niciodată. Tainele poeziei ! În care se cuprind, la un loc, măreţia, supunerea, umilinţa, îndoiala, spaima, ura, subjugarea, iertarea, îndărătul frunzelor, spada ruptă, toate de-a-curmezişurile, tufele sparte de vînt şi chiar pasărea ciugulind dintr-un stîrv pentru a se arunca mai plină de viaţă în azur : „Cu mîinele la ochi — care sînt zece — / şi care văd şi nu mai pot să plîngă, / al lumii încă şi fiinţă încă, / poetul pe pămînt în fugă trece..."

După volumul „Poezii de pînă azi", Adrian Păunescu poate spune cu tot curajul : Sînt întreg în ceea ce v-am arătat în această carte, ceea ce voi fi de-acum înainte, rămîne de văzut. Guri rele, care-şi vor primi, nu-i aşa, potcoava meritată, zic că mult mai bine-ar fi să rămînă numai de citit...

colocviile «luceafărului»

CERCETAREA LITERATURII

Fețele ascunse ale istoriei literare

Literatura Banatului o „terra incognita"?

I. Criterii și lacune editoriale

M. UNGHEANU — Tema pe care o propun invitaților de azi ai revistei **Luceafărul** este o temă veche, dar mereu nouă : valorificarea moștenirii culturale, valorificarea moștenirii literare. Ea a mai fost discutată, dar în fiecare nouă etapă a istoriei literare este o necesitate ca ea să fie reluată. Cred că cercetarea de istorie literară românească trăiește un moment important, vizibil atît sub raportul masei de informații, cît și a prelucrării lor, a unei noi interpretări a faptelor. Interpretarea critică a multor autori clasici este izbitor de nouă. Întrebarea este dacă procesul editorial ține pasul cu noua perspectivă a criticii și istoriei literare, dacă procedeele de lucru de aici sînt noi sau vechi, dacă el reușește să ofere un tablou cît mai complet al culturii și literaturii române. Evident, s-a făcut mult în materie de reeditare în ultimii 30 de ani, mai coordonat, mai sistematic, dar problema metodei de lucru este încă nerezolvată. Edițiile de opere complete rămîn încă o chestiune de domeniul viitorului. Iar acumularea de ediții noi în ultimele decenii complică lucrurile în loc de a le simplifica. E vorba între altele de prezența în ele a **croșetelor** care afectează integralitatea textului scriitorului și, în consecință, caracterul științific al edițiilor. În multe cazuri aparatul științific datează reflectînd un stadiu de cercetare și interpretare depășit. Într-o discuție despre reeditarea scriitorilor români găzduită de **Muzeul de istorie al literaturii române** prezidată de Al. Oprea, s-a vorbit despre toate acestea și despre nevoia de a descongestiona editura **Minerva** de unele sarcini care revin firesc unor edituri din țară. Această sugestie e legată de o alta : aceea a unei coordonări de ansamblu a valorificării și reeditării care să fie realizată în mai multe centre simultan. Din acest punct de vedere discuția noastră își poate crea un cadru de desfășurare precis : care ar fi problemele speciale pe care și le pot pune și este necesar să și le pună intelectualii timișoreni privind valorificarea, reconsiderarea moștenirii literare în zona de tradiție culturală recunoscută a Banatului. Evident, nu ne interesează contribuțiile de mică semnificație, ci cele majore, de interes național. Pot fi problemele valorificării, reconsiderării moștenirii literare aici altele decît cele îndeobște cunoscute ?

EUGEN TODORAN : Abordînd în discuțiile noastre problema valorificării moștenirii literare, cred că trebuie să avem în vedere cîteva criterii fundamentale : Primul criteriu este unul

EUGEN TODORAN : „Nu este cazul să inventeze alți argumente pentru istoria noastră, cînd le avem noi înșine".

documentar-istoric. Fenomenul literar este un fenomen de cultură și înțelesurile lui istorice și artistice le putem explica numai în perspectiva dezvoltării istorice a culturii. Rezultă, ca primă constatare, că trebuie să ne gîndim la o valorificare a întregului tezaur al culturii românești, începînd cu cultura orală, într-un mare corpus al folclorului românesc, continuînd cu cultura veche, cu scriitorii Școlii Ardelene, cu scriitorii generației de la 1848, cu scriitorii clasici, literatura interbelică, pînă în epoca noastră. Seriile de „clasici" aparțin editurilor, dar nu există o concepție de organizare în ansamblu, de nivel mai înalt, privind cultura română în dezvoltarea ei istorică. Al doilea criteriu de valorificare trebuie să fie cel axiologic : operele reprezentative sînt cele ce se impun prin calitatea lor specifică, istorică, filologică, artistică. Acesta este fondul din care se întreține cultura ca fenomen de permanență spirituală în istoria unui popor. Să amintim aici exemple ar fi inutil, pentru că știm cu toții ce ne lipsește. Și al treilea criteriu de valorificare trebuie să fie unul istorico-politic. Operele literare sînt reprezentative pentru diferite epoci și tendințe, judecate dintr-o anumită perspectivă a interesului, fie după ideea de progres social, fie după aceea de istorie politică a poporului român. Aici nu intră numai lucrările literare reprezentative pentru ideologia lor, ci și studiile teoretice despre istoria națională, cultura veche, modernă și contemporană, cît și cele despre limba română, originea, continuitatea istorică și structura ei lingvistică. Acesta este capitolul cel mai deficitar în momentul de față, dată fiind importanța politică a prezenței noastre efective într-o dezbatere științifică de mare amploare privind drepturile naționale ale poporului român, unitatea și continuitatea lui istorică. Nu este cazul să inventeze altii argumente pentru istoria noastră, cînd le avem noi înșine, în mare parte susținute cu mare autoritate în perioadele precedente, prin sîrguința oamenilor noștri de cultură care astăzi pot sta alături de noi, într-o tradiție pe care trebuie s-o continuăm, dacă vrem să fim prezenți în istorie prin noi înșine.

I. D. SUCIU — Ne confruntăm toți cu aceleași probleme. Alcătuirea unei ediții este o problemă de metodă, de competență. Există o bună tradiție de reeditare a textelor vechi românești **din Banat și începutul l-a făcut Mario Roques prin reeditarea parțială a Paliei de la Orăștie** din 1582, tipărită la Paris în 1925. În 1968, editura Academiei tipărește o ediție integrală a **Paliei** alcătuită de Viorica Pamfil. Cunoscutul istoric și paleograf, Damaschin Mioc ne-a dat în 1969 o foarte bună ediție științifică a Cronicii lui Nicolae Stoica din Hațeg. Tot în 1969 editura pentru literatură a reeditat **Scrierile** lui Eftimie Murgu în care se publică pentru prima dată în versiune română polemica lui Eftimie Murgu cu Sava Tököly în problema continuității.

Editura **Facla**, preluînd această tradiție, a reeditat fabulele lui D. Țichindeal, **Gramatica românească** a lui Constantin Diaconovici Loga și, mai recent, **Istoria lui Mihai Viteazul** de Ion Sîrbu. Dar, din păcate, cărțile mai sus menționate, tipărite la **Facla**, nu corespund nici pe departe exigențelor zilelor noastre. O ediție alcătuită astăzi e firesc să fie mai bună decît edițiile anterioare. La editura timișoreană lucrurile stau invers : edițiile ultime sînt inferioare celor anterioare. Fără a stabili izvoarele și influențele, fără a se respecta ortoepia, fără a se da note explicative, fără un aparat științific, totul e făcut la repezeală, ca să fie „făcut". Or, valorificarea moștenirii literare cere atît metodă, cît și perspectivă de lucru, adică înlăturarea factorului întîmplare. E suficient să amintim că **Istoria lui Mihai Viteazul** are prea multe croșete care o desfigurează peste măsură, iar la urmă n-are nici măcar un indice alfabetic. Se mai poate concepe astăzi o lucrare științifică de asemenea proporții, fără indice alfabetic ? Altfel spus, cea mai completă istorie a lui Mihai Viteazul din cîte avem ? Valorificarea moștenirii culturale nu se poate face decît respectînd scriitorul reeditat atît în părțile lui bune, cît și în cele „rele" pentru o imagine completă, științifică a lui. La aceasta trebuie să adăugăm și competența editorului care este o condiție esențială a calității valorificării.

ION MAXIM — Recent a apărut o ediție Blaga la editura **Facla, Încercări filosofice,** titlu cu totul inadecvat, este vorba de începuturile filosofice ale lui Lucian Blaga, publicate cu totul nestiințific, după criterii personale ale alcătuitorului culegerii. Texte pe care Blaga le-a revăzut, dînd un text definitiv în **Zări și etape**, apar aici în prima lor redactare tipărită, adică un text pe care scriitorul l-a părăsit, opțiune editorială în afara procedeelor curente de lucru. Și în acest caz avem de-a face cu o ediție inferioară celor precedente. Citez cazurile pentru că ele ilustrează necesitatea competenței editoriale, a respectării unor criterii unice de lucru peste tot, științifice în cel mai înalt grad.

CORNEL UNGUREANU — Aceasta e critica textelor tipărite, dar aici putem discuta și despre lucrări sau autori încă netipăriți. Banatul este cunoscut, din păcate, mai mult prin curiozitățile paraliteraturii sale : prin numita literatură dialectală, care se perpetuează și azi prin texte parazite semnate de veleitari. Dar Banatul nu înseamnă **azi** numai literatură dialectală, și în nici un caz în primul rînd poezie dialectală. Asupra acestei chestiuni nu s-a spus și scris tot ce trebuie. De cultura Banatului s-au ocupat, de prea multe ori, niște amatori, foarte bine intenționați de altfel, dar care au făcut de prea multe ori caz de non valori. Au circulat o seamă de lucrări categoric periferice, care au făcut ca interesul pentru **adevărurile** profunde ale acestei culturi să fie deviate, spre teritorii cu totul și cu totul nesemnificative. Spre teritoriul anecdotei. S-au ignorat însemnate priorități culturale ori nu s-a insistat deloc asupra lor. Aceste valori trebuie cunoscute, studiate, cultivate pentru că ele aparțin întregii țări. Mă gîndesc la cîtiva mari cărturari care au contribuit la apariția primelor poezii la noi, la apariția primei Logici românești...

I. D. SUCIU — Pînă la ediția din 1969 a polemicii lui Eftimie Murgu despre originea românilor nu s-au mai întreprins astfel de restituiri. Dar autorii citați, și alții, merită din plin atenția editorului. Intelectualii Banatului au participat intens la marea discuție asupra originii românilor care a preocupat pe membrii Școlii Ardelene, dar acești autori au fost în general neglijați. Este suficient să amintesc aci lucrările unor Demaschin Bojincă, Vasile Maniu și Simion Mangiuca. Contribuțiile acestor doi din urmă sînt nestudiate și o reeditare a lor ar produce surprize în ceea ce privește cunoașterea gîndirii istorice pe aceste meleaguri. Am îndemnat pe un tînăr istoric bănățean, Victor Neuman, să studieze și eventual să facă o ediție Vasile Maniu. Fie că Banatul era pentru cei din București un apendice al Transilvaniei fără istorie și fizionomie proprie, fie pentru că la rîndul lor transilvănenii n-au cunoscut ori au neglijat (mă refer la scoala istorico-literară clujeană) fenomenul cultural românesc din Banat.

II. Componenta bănățeană a Școlii Ardelene

EUGEN TODORAN — Problemele specifice ale valorificării tradiției culturale a Banatului trebuie văzute în contextul marilor probleme ale tradiției culturale românești. Este de observat în acest caz felul deficitar în care a fost și mai este concepută cultura românească de mai veche dotare. Ea nu trebuie să se rezume doar la cîteva nume și cîteva titluri, de preferință din Țara Românească și Moldova, uneori din Transilvania, ci să cuprindă fenomenul cultural în întreaga sa întindere. S-a vorbit aici despre Eftimie Murgu ca scriitor, bine cunoscut în ultima vreme grație tocmai istoricului I. D. Suciu, care i-a alcătuit ediția citată. Eftimie Murgu a avut în jurul lui forme românești de cultură și mai ales nume strălucite ca Bălcescu, Bojincă și Vasile Maniu. Toate acestea se întrepătrund și se explică. Existența lui Eftimie Murgu ca remarcabil om de cultură român, personalitate intelectuală de mare influență, nu se poate concepe în afara unui precis context românesc de cultură. El nu e o apariție izolată. Dacă vorbim de Bojincă și de scriitorii epocii respective trebuie să avem în vedere faptul că literatura, în general cultura bănățeană a epocii reflectă anumite ecouri ale ideologiei Școlii ardelene. În Banat însă, lucru foarte interesant, Școala Ardeleană în această etapă a ei, a ajuns la un tip de studiu de istorie și etnografie sau de folclor prin care se încearcă îmbogățirea dosarului de probe ale continuității românilor în Dacia, se pune problema romanității poporului român din alt unghi și orientarea respectivă, dacă argumentele filologice sînt un instrument sigur, și tradițiile culturii populare sînt tot așa o probă a continuității vieții culturale. Acest aspect se pare că a fost mai vizibil în Banat și de aceea ispita interpretării a acestor tradiții și obiceiuri în perspectiva romanității, aici era mai mare. Evident că în această direcție autorul respectiv (unii autori de studii istorice și folclorice) au ajuns la anumite exagerări, cum sînt tendința mitologizantă în interpretarea fiecărui fenomen de cultură românească sau raportarea oricărui obicei la tradiția romană. Și firesc procedeul putea fi pus sub semnul îndoielii, dar ideea nu este greșită și cred că și această experiență culturală trebuie valorificată. Or, întorcîndu-ne la chestiunea edițiilor, una din temele discuției noastre, cred că ar fi necesară o retipărire a tuturor acestor texte cu un aparat științific modern care să arate exact, din punctul de vedere al istoriei și științei contemporane, ce este valabil din toată argumentația acestor reprezentanți puțin cunoscuți și studiați ai Școlii Ardelene bănățene. Ele pot rămîne ca documente de epocă, dar în cazul în care direcția de lucru e validată de spiritul și metoda cercetării de azi ea poate fi continuată.

I. D. SUCIU — Prof. Eugen Todoran folosește cuvîntul ecou vorbind despre reprezentanții Școlii Ardelene din Banat. Nu sînt de acord cu această caracterizare. Școala Ardeleană din Banat nu este un ecou al celei din Transilvania pentru că faptele ne arată că ea s-a dezvoltat independent, autonom de aceasta. O atestă prefețele numeroaselor cărți scrise aici. Exista o conștiință națională puternică, prefața **Observațiilor de limbă română** a lui Paul Iorgovici de la 1799 spune: „națiia

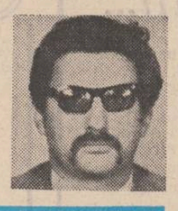

CORNEL UNGUREANU: „Banatul este cunoscut din păcate mai mult prin curiozitățile paraliteraturii sale".

a fost împărțită între turci și unguri", de unde se vede conștiința aparținerii la întreg a autorului. Cînd condițiile istorice o permit apare aici o întreagă pleiadă de scriitori cu nimic diferiți de cei care sînt apreciați pentru aceeași vreme în Transilvania, Țara Românească, Moldova. Majoritatea din ei sînt militanți pentru ideea națională, dar astfel erau toți scriitorii importanți ai momentului și a-i prețui pe unii și a-i uita pe alții nu este firesc. Noi judecăm scriitorii de atunci prin prizma de azi și este o greșeală. Literatura acelui moment avea o altă factură și era una peste tot teritoriul românesc, o literatură activă, militantă, impusă de necesitățile momentului. Necesități cărora intelectualii, scriitorii Banatului i-au răspuns. Studiați comparativ cu ceilalți scriitori ai momentului, scriitorii Banatului care reprezintă Școala Ardeleană n-au nimic de pierdut. Sînt considerați de obicei la periferia Școlii ardelene ceea ce este o prejudecată întărită de o rea cunoaștere a operelor lor și a condițiilor în care ele au fost scrise.

EUGEN TODORAN — O deosebire a existat totuși. În Transilvania descoperirea romanității, marea descoperire a Școlii Ardelene și a unității naționale s-a făcut în condițiile unui contact direct cu marile instituții culturale din țările Europei de vest și ca urmare a unei anumite politici naționale de anvergură. În Transilvania s-au înființat cîteva școli, cîteva centre de cultură care au funcționat continuu, cele citate de I. D. Suciu pentru Banat și-au văzut funcționarea întreruptă de apariția pașalîcului, de războaiele austro-turce, lucru însă extrem de important. Pentru că este foarte important să existe școli permanente timp de 200 de ani care să producă absolvenți de o anume orientare, cărți, reviste. Desigur, nu vreau să minimalizez contribuția românească sudvestică la Școala Ardeleană, dar vreau să precizez că centrul de orientare al mișcării culturale și literare pe care o numim Școala Ardeleană a rămas cu centrul de greutate în Transilvania, chiar dacă în Banat s-a manifestat în paralel o mișcare similară de o importanță indiscutabilă. În Banat, poate pentru că aici romanitatea a fost mai pură, într-un fel, s-au putut ivi studii care merg direct la această realitate românică, de unde studiile de etnografie și folclor în perspectivă mitologizantă românică. Cu alte cuvinte nu s-a împrumutat din Transilvania ci s-au creat aici teorii asupra romanității, demonstrații pline de interese, despre care spuneam că ar trebui studiate și reeditate cu aparat științific. Fondul real, istoric al Banatului este cel pe care s-au fundat aceste teorii și ele sînt originalitatea bănățenilor în cadrul Școlii Ardelene.

I. D. SUCIU — Descoperirea romanității românilor, conștiința unității lor de neam nu sînt exclusiv descoperiri ale intelectualilor transilvăneni. Erau adevăruri care pluteau în aer. Este interesant că Giovan Andrea Gromo care a călătorit prin Banat pe la 1556—1557 scria despre românii din Caransebeș că erau constienti de originea lor latină și că vorbesc o „latină stricată". Aceasta o constată și alți călători italieni cu privire la românii din Țara Românească și Moldova. Nu e o descoperire exclusivă pentru că romanitatea românilor era o chestiune cunoscută de românii de pretutindeni...

EUGEN TODORAN — Chestiunea nu e dacă a existat sau nu o conștiință națională pînă atunci ci faptul că reprezentanții Școlii Ardelene din Transilvania au făcut din originea romană a poporului român, din romanitatea lui, o forță istorică, un factor de cultură românească.

I. D. SUCIU — De cînd putem vorbi despre „conștiință națională" deoarece ea apare odată cu nașterea burgheziei sau despre conștiința romanității noastre, adică a unității etnice ? E un fapt constatat istoricește că unii cneji din Banat cînd se răscoală împotriva lui Sigizmund de Maemburg nu se refugiază în Belgrad, aflat la doi pași de ei ci se duc la Tîrgoviște la Dan al II-lea. Ce-i mînă acolo ? De ce cnejii din Țara Hațegului cînd se răscoală fug în Moldova ? Și de ce sînt prezenți români din Țara Românească la marea răscoală a cnejilor bănățeni din 1386 ? Ce caută domnii Moldovei în răscoala maramureșenilor ? Sînt fapte nu tocmai bine analizate care ne îndrumă către existența unei constiințe a unității, în epoci istorice mai vechi decît cele pe care ni le recomandă manualul drept epoci ale constiintei naționale. Bălcescu a susținut că Mihai Viteazul urmărea unificarea întregului neam românesc și afirmatia e tratată drept o aspirație romantică. Dar în tratativele cu delegații împăratului Rudolf, Mihai cerea ca în cazul în care cetățile din Banat care erau ocupate de turci pe vremea aceea vor fi eliberate de el să-i revină lui și familiei lui. Cred că acesta e un argument pentru afirmația lui Bălcescu. Conștiința națională sau conștiința romanității ori conștiința unității etnice oricum am numi-o, ea a existat în toate provinciile si este necesar să subliniem aportul fiecăreia la cultura română. Din acest punct de vedere contribuția bănățeană nu-e neglijabilă si nu e cazul, s-a demonstrat asta aici de Eugen Todoran, să fie asimilată cu alte contribuții.

ION MAXIM — Înainte de a ajunge la evaluarea concretă a textelor pe care rămîne să le valorificăm sînt în discuție două probleme enunțate în trecere de Cornel Ungureanu, una de caracter particular și una de caracter general. Prima problemă, foarte importantă, este aceea a corelației dintre specificul regional și cel național, problemă de filozofia culturii, foarte controversată, dar în continuare neelucidată pe de-

ION MAXIM : „O limpede judecată a raportului dintre regional și universal în cultură ar duce la evitarea unor exacerbări de tip local".

plin. Realitățile culturale provinciale există ca atare, dar toate converg către o cultură națională, în fond, unică. Lucian Blaga a scris în tinerețe un articol foarte entuziast despre barocul etnografiei bănățene, dar în acest articol există foarte multe exagerări inerente momentului istoric în care a fost scris. Lucian Blaga a revenit apoi asupra problemei și în **Elogiul satului românesc** vorbește și despre diferențierile stilistice din alte provincii românești. Deci de la o singularizare inițială a Banatului în concertul provinciilor românești, el ajunge ulterior la o altă privire asupra fenomenului de stilistică a culturii românești. La maturitate, Lucian Blaga vorbește despre o varietate de aspecte în cadrul unui stil unitar, vast răspîndit în întreaga țară, varietate ilustrată minunat de diversele țări românești. În acest cadru stilistic unitar Banatul își află, în mod egal față de celelalte provincii, locul său. Nu văd prin ce ar excela Banatul mai mult decît Transilvania, Țara Românească sau Moldova în acest cadru stilistic. O limpede judecată a raportului dintre regional și național, dintre național și universal în cultură ar duce la evitarea unor exacerbări de tip local. Lucian Blaga a început clarificarea acestor raporturi și la el putem găsi multe sugestii pentru discuția noastră, după cum mai tîrziu chestiunea a fost reluată de Athanasie Joja și de Constantin Noica, care și ei au stabilit multe puncte de sprijin cu urmări foarte rodnice pentru literatură și artă. Nu este suficient să stăruim superficial asupra produsului folcloric ca specific, dacă nu ne oprim asupra acelui ritm interior care el dă adevărata notă diferențială a unei culturi. Tot Lucian Blaga în **Pe Arges în sus**, articol scris împotriva poeziei exterior tradiționaliste a lui Ion Pillat, denunta acest mod superficial al valorificării care nu tine seamă de constantele ascunse ale unei culturi, îndreptîndu-se către datele ei superficiale. Contrafacerile folclorice, etnografice nu servesc specificului si această orientare pe care o întîlnim și astăzi în materie de folclor nu este una de profunzime.

Lucian Blaga în **Barocul etnografiei bănățene** vorbea despre paradoxul unei provincii cu o cultură etnografică închegată și unitară, dar fără personalități creatoare...

I. D. SUCIU — N-am spus niciodată că în Banat n-au existat personalități creatoare care să se impună pe plan național. De altfel, în concluzia citată de Ion Maxim, poetul Lucian Blaga nu ținea seama de condițiile istorice ale dezvoltării acestei provincii. Nu trebuie să uităm că, spre deosebire de toate celelalte provincii românești, Banatul, alături de Brăila și Giurgiu, a fost pașalîc, unicul colț de pămînt românesc care și-a pierdut complet autonomia. Vorbim de situația specială a românilor în imperiul otoman care nu și-au pierdut organizatia statală ca ungurii, sîrbii, bulgarii, dar a existat un pașalîc de Timișoara, fapt plin de consecințe pentru dezvoltarea generală, inclusiv culturală a Banatului. După turci au venit războaiele austro-turce, trei la număr, pe teritoriul Banatului, tot secolul al XVIII-lea Banatul a fost teatru de război al turcilor și austriecilor, de unde arderi, jafuri, pustiiri, ciumă. Acestea sînt condițiile de dezvoltare ale Banatului, diferite de ale Transilvaniei cu care este confruntat. Cînd a avut acel puțin răgaz din veacul XVI sau XVII, s-a produs aici un fenomen înfloritor de cultură. **Palia de la Orăștie**, monument de limbă română al veacului XVI este un produs al Lugojului și Caransebeșului. Tot acelei perioade scurte datorăm **Psaltirea de la Mehadia**, o copie din timpul funcționării Episcopiei de Mehadia, considerată de specialiștii în literatura veche ca un monument de limbă veche românească. Urmează apoi înflorirea epocii cu cei doi Mihail Halici tatăl și fiul, cu predicatorii care dau catehisme românești, care lansează diferite curente filozofice, să nu uităm că aici în secolul XVII exista Gavril Ivul care între anii 1655—1678 prezida teze de doctorat și acorda titluri de doctori în filozofie într-o vreme în care cei mai mulți domni și boieri din Țara Românească și Moldova abia știau să se iscălească. Dar fenomenul acesta cultural înfloritor și atît de promițător a fost zădărnicit de apariția pașalîcului de Timișoara și de multele războaie austro-turce care i-au urmat. În secolul XIX cînd s-a produs oarecare liniște apar alci cîteva figuri foarte interesante care n-au fost însă suficient studiate. Iată preocupările unui Petru Lupulov care tipărește, de pildă, la Buda poeziile lui Grigore Alexandrescu, ale Văcărești lor. În momentul în care s-a produs descălecarea, în momentul deci cînd s-au creat condițiile unei activități normale, și comunicările între provinciile române au apărut, Banatul n-a fost în afara preocupărilor celorlalte provincii.

III. Sugestii pentru un plan de lucru

M. UNGHEANU — Liniile configurației unui fenomen cultural bănățean major s-au degajat pînă acum de la sine din această discuție. Prioritatea pe care a cîștigat-o în posteritate Școala Ardeleană este un fapt de fericită și necesară audiență. Revin la problema circulației valorilor culturale și literare, mai avantajate într-un caz decît în altul. Scriitorul cu cea mai mare răspîndire a fost Petru Maior. Interesant este că el era retipărit la Buda pentru ieșeni în îngri-

I. D. SUCIU : „Nu poți cerceta atît timp cît nu ai garantat un debușeu, o editură care să preia această muncă".

jirea lui Damschin Bojinca care adaugă în traducere proprie răspunsurile lui Petru Maior la întîmpinările polemice produse de istoria lui. Este însă un act de justiție culturală, o necesitate ca tot ce e valoros în patrimoniul de manuscrise si tipărituri naționale să fie pus sau repus în circulație. Din acest punct de vedere este indiscutabil faptul că cei ce trebuie să-și facă în primul rînd dreptate sînt cunoscătorii la sursă ai fenomenului cultural despre care vorbim. Aș adăuga însă că de o nedreaptă uitare nu se bucură doar reprezentantii bănățeni ai acestei mișcări culturale ci chiar reprezentantii de vîrf ai celei din Transilvania. Reconsiderarea științifică a Școlii Ardelene ridică aceleasi probleme deopotrivă peste tot. Mai întîi e vorba de textele de căpătîi ale scriitorilor ei. Pe scurt, multe texte ale Școlii Ardelene de la care ne revendicăm atît literar cît și politic se află încă în manuscris, n-au văzut, cu alte cuvinte, niciodată lumina tiparului. Un corpus complet de opere ale Școlii Ardelene nu există. Un caz concludent : la biblioteca din Arad, aproape de editura timișoreană deci, se află în manuscris textul inedit al cronicii lui Ion Monorai.

ION MAXIM — În monografia lui Ion Lungu despre Școala Ardeleană există o listă a lucrărilor tipărite si netipărite. Instituțiile de cultură, atît cele de învățămînt cît si editurile, ar trebui să aibă un program mai clar în ceea ce privește patrimoniul cultural. Consider că este un lucru trist si inexplicabil ca, de pildă, la Cluj, unde există si o filială a Academiei să nu se tipărească astfel de manuscrise aflate, de altfel, în Bibliotecile de aici. Lucrurile sînt lăsate la voia întîmplării. **Istoria Bisericii** a lui S. Micu e reeditată după manuscrise de un doctorand în teologie în revista Studii teologice. Se apropie de sfîrșit. Dar e o actiune particulară, o initiativă care n-a găsit un debuseu nimerit, de vreme ce nu se tipărește într-o carte de o mai mare audiență decît publicatia citată. Se află însă la Cluj atîtea alte lucrări în manuscris care ar merita să fie cunoscute de cercuri cît mai largi de cititori.

EUGEN TODORAN — Problema aceasta, a reeditării unui tezaur prețios al culturii noastre, este foarte mare astăzi în contextul discutiilor pe teme de istorie si de cultură, care se duc fie în presa noastră, fie în presa străină. Au apărut articole si chiar cărti împotriva ideii de continuitate a poporului român, se fac afirmații răuvoitoare la adresa chiar a culturii noastre. Or, acestor afirmații e bine să le răspundem prin prezentarea în editii bine întocmite a acestui tezaur cultural existent, nu întotdeauna bine valorificat, în editii stiintifice, care să poată circula în lume si să dea seamă despre existenta unei constiinte active producătoare de cultură încă din secolele precedente. Aceasta este istoria noastră, cultura noastră si valorificarea ei superioară este o chestiune de actualitate politică indiscutabilă. Inexistenta unui corpus de opere ale oamenilor de cultură si scriitorilor români importanti ne creează dificultăti în dialogul cultural pe care ni-l propunem cu alte culturi. În vest, un cercetător german, lingvist sau istoric, pornind de la opera lui Budai Deleanu face următoarea afirmatie : românii sînt un popor de tigani pentru că epopeea lor natională se numeste **Țiganiada**. Cum putem răspunde acestor calomnii decît difuzînd în editii bune si pentru uzul străinilor opera lui Ion Budai Deleanu. Încă n-avem o ediție completă, de referință, a scrierilor celui mai mare scriitor român pînă la Eminescu. Este firesc să fim expuși unor astfel de atacuri.

ION MAXIM — A. C. Popovici propunea, la începutul secolului, înființarea unor catedre de filozofie românească, estetică românească, arte plastice, sistematizarea întregii spiritualități românești. Un proiect, din păcate nerealizat, dar care se mai dovedeste încă actual. Alt exemplu : fondul de manuscrise al Bibliotecii din Blaj pe care îl cunosc. Despre el a scris N. Comșa o carte. Toate aceste manuscrise au fost în 1947 mutate la Cluj-Napoca, se află si acum acolo, dar stau fără să fie cercetate cu adevărat. Poate sînt răsfoite, folosite partial, dar nu sînt publicate.

I. D. SUCIU — Aceasta e chestiunea. Nu poti cerceta atît timp cît nu ai garantat un debuseu, o editură care să preia această muncă, s-o dea spre folosinta publicului larg. Ne întoarcem iarăsi la edituri, la rolul lor de prim ordin în această directie. Valorificarea patrimoniului bănătean pune aceeasi problemă. Editura **Facla** care n-a fost absentă de la această actiune a făcut însă foarte puțin în această direcție si, după cum am arătat, nu întotdeauna cu mijloace stiintifice.

EUGEN TODORAN — Această problemă n-o poate rezolva nici Uniunea Scriitorilor, nici presa literară, care evident pot face discutii pregătitoare, ci este de competența Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de științe social-politice și a Universităților și Institutelor de cercetare. Ar trebui ca instituțiile specializate să coopereze în mod coordonat si organizat, nu discutînd planuri, ci realizînd lucrări.

M. UNGHEANU — Dacă ne-am opri mai sistematic asupra scrierilor pe care discutia noastră le are în vedere, ce credeti că ar trebui tipărit pentru a evidentia contributia semnificativă a scriitorilor din această parte a țării?

CORNEL UNGUREANU — N-aș vrea să încheiem schimbul nostru de păreri fără a atrage atentia asupra unui capitol foarte important al patrimoniului cultural vizat. A existat aici o presă foarte activă, foarte multe publicatii în mai multe limbi, care au întretinut un climat cultural viu. Ea a militat prin articole interesante pentru ideea Unirii etc. A existat o presă de limba germană foarte puternică, slujind însă mereu cauza prieteniei si a întelegerii, a „cooperării" culturale. Deschid încă o paranteză pentru a sublinia interferentele culturale de aici : în Banat au trăit sau trăiesc mari traducători, oameni care s-au dedicat fără retinere muncii de tălmăcire a literaturilor germană, maghiară, sîrbă în românește si a literaturii române în aceste limbi. Un traducător remarcabil a fost Aurel Buteanu, strălucit tălmăcitor este, azi, uluitorul Franyo Zoltan. Primele versiuni românești ale poeziilor lui Montale, Saba, Ernst Toller, Ungaretti aparțin unor timișoreni, admirabililor animatori culturali și nu o dată harnicilor cărturari Petre Sfetca si Ion Stoia-Udrea. O monografie consacrată lui Ion Barbu — poate cea mai spectaculoasă dintre cele care au apărut pînă acum — este **Joc terț**, semnată de Mandics Gyorgy si este scrisă în limba maghiară. Monografia „se anexează" versiunii maghiare a poeziilor lui Barbu, semnată de același. Nu mă îndoiesc că versiunea românească a acestei monografii va apare în curînd. Recent Vladimir Ciocov l-a tradus — un volum impozant — pe Arghezi în limba sîrbă. Dacă mai adaug alte nume de traducători eruditi — Andrei A. Lillin, Alexandra Indries, Șerban Foartă, Marcel Pop-Cornis n-o fac decît pentru a ilustra forta cenaclului de traduceri a Asociației Scriitorilor din Timișoara, Neîndoios, n-am trecut decît o parte dintre numele tălmăcitorilor ; aș spune că, de la Anghel Dumbrăveanu la Andrei Ujică, toți autorii acestei zone culturale se încearcă în tălmăcirea maestrilor lor sau a apropiatilor lor. Nu vreau, pe urmă, să uităm, în cadrul definirii culturii bănățene, rolul si locul scriitorilor țărani. Si aici, ca si în cazul literaturii dialectale, a fost loc si pentru afirmatii excesive ; literatura țărănească trebuie studiată sistematic, retipărită stiintific, trebuie alăturate legende. Nu era o literatură naivă, unii dintre țărani aveau biblioteci foarte mari, colectii de ziare unice. Unii tipăreau reviste, sînt sate în care apăreau cîte două reviste „țărănești" concomitent. Nu cer reeditări întîmplătoare ci o actiune sistematică de cercetare si editare. Cred, de altfel, că trebuie făcute cercetări de sociologie culturală asupra acestui fenomen singular si că rezultatele acestei cercetări trebuie si ele tipărite. Apoi există o „literatură specifică" a acestor reviste țărănești care trebuie si ea cunoscută si nu lăsată să doarmă în praful unor colectii. După cum o serie editorială ar trebui să valorifice culegerile de folclor bănătean tipărite altădată. O alta de **istorie**, preocupările pentru istorie din Banatul de altădată.

M. UNGHEANU : „Multe texte ale **Școlii Ardelene**, de la care ne revendicăm atît literar cît și politic, se află încă în manuscris".

I. D. SUCIU — Colegul Ion Maxim l-a pomenit mai înainte pe A. C. Popovici. Este un reprezentant remarcabil al culturii bănățene. Este discutat si răsdiscutat, dar fără să se ajungă la vreun capăt în legătură cu scrierile lui. În polemica asupra identității nationale a românilor A. C. Popovici a scris unele din cele mai argumentate pagini.

M. UNGHEANU — Ar merita atenție **Replica** lui din 1892 care preludează actiunea memorandistilor. În presă a avut loc un schimb de opinii despre A. C. Popovici, dar nu prea decis si fără o concluzie solidă. A rezultat din el doar că a fost prețuit de mari personalități ale țării, pe de o parte, si că a avut o orientare de dreapta, pe de o altă parte. N-a fost însă analizată de fapt faimoasa lui operă. **Statele Unite ale Austriei Mari** are ca temă frontală criza internă a imperiului habsburgic, prezintă consecințele nefaste pentru imperiu ale politicii de maghiarizare, numește contradicțiile care au fost fatale imperiului si au dus la cunoscuta lui dezmembrare. O analiză serioasă a acestei lucrări ar duce la concluzii mai ferme în ceea ce privește valoarea contribuției lui A. C. Popovici la analiza situației politice din Europa timpului. Evident, fără a ignora ceea ce e reprobabil în scrierile lui.

I. D. SUCIU — Această **Replică** nu este o improvizație ci un răspuns de ținută științifică, foarte documentat, dat unor denigratori ai românilor, este un text de actualitate si poate fi retipărit, cu atît mai mult cu cît A. C. Popovici, care fusese adeptul confederării în cadrele unei Austrii Mari, a făcut ulterior „mea culpa" militînd pentru statele naționale din forma de azi. Teoretic vorbind, solutia confederării este o solutie ca atîtea altele si își are si astăzi în alte părți ale globului partizanii ei, dar istoria i-a infirmat teza. Este un nucleu valabil în demonstrația lui istorico-juridică la care nu trebuie renuntat. Evident, opiniile din **Naționalism sau democrație** nu merită aplauzele noastre.

CORNEL UNGUREANU — Terra incognita e si literatura scrisă în Banat în deceniul al cincilea. Una dintre cărtile citate (nu citite) uneori este **Lume fără cer** de Virgil Birou, monografie, vorba criticului, a unei colectivități proletare din preajma celui de al doilea război mondial. Prima ediție a cărtii apare în 1974 la Editura Fundatiilor într-un moment în care aceasta se pregătea să-si dea duhul. Cartea se mai află (editia întîi) doar în posesia familiei scriitorului. Editia a doua apare, cu modificări nesemnificative, peste un deceniu, si iar nimereste rău ; critica o etichetează naturalistă si preferă să o uite repede. A treia ediție iese din nou prost, în 1972, într-un moment în care critica si istoria literară se luase cu altele. Editura nu prezintă nici cartea, nici scriitorul, desi se putea iesi fără rusine cu numele lui în lume. Un reportaj al lui Virgil Birou, **Oameni și locuri din Căraș**, apărut în 1939 e o carte ce, eu, nu înțeleg de ce nu se retipărește : e un document rar din prima virstă a reportajului românesc. Sub patronajul lui Virgil Birou apare **Poezia nouă bănățeană** (1944) cu versuri de Petre Sfetca, Alexandru Jebeleanu, Petru Vintilă, Pavel Bellu, culegere ce, retipărită, ar pune în lumină autori si mai ales texte prea lesne abandonate. Există în literatura Banatului, o explicabilă tentație a experimentului. Un roman experimental, „Ard luminile-n Vitol" semnat de Ilie Ienea a atras atenția lui Petre Comarnescu. Pe bună dreptate. Tentatii expresioniste se pot distinge în lirica numită mai sus. Există chiar si un snobism al modernismului, dar toate acestea merită a fi discutate pe îndelete observînd bine si ceea ce se întîmplă în literatura de azi... Un scriitor „bănătean" prin tentatia experimentului dar si prin substanță este Sorin Titel, după cum bănătean mi se pare, prin dezinvoltură, rigoare, Mircea Martin... Dar

Continuare în pag a 6-a

arcadie donos

Cîntare adîncului

Pe sub dealurile sfinte
Curge scrisul lui aminte –
Foile cărții adună
Scriitura de pe urmă :
Pecetea movilelor,
Șnuruitul valurilor,
Înțelesul vadurilor...

Intru-a fi semn de citire –
Din văzduh, din împărăție,
Semn pe semn s-a adunat,
Moșul vechi a' lui moș Carp ;
Pogorît în fund de veac
Veacuri reazămă sub cap ;
La tălpile picioarelor :
Răsăritul soarelui –
Pinzele izvoarelor,
Încheierea marginilor...
Cu bănuțul strîns în pumn –
vamă pentru mai nebun –
dumerit cum o să fie cu
„A fi" – în veșnicie –
A rămas în lumea aiasta
– Sfîntă strajă-n mărturie.

Semnele

Trebuie dezghiocate semnele
pînă la începuturi –
Cum au fost dintîi menite –
Să nu se învălmășească ale istoriei lucruri...

Ferit omul cinstit
de nerînduială –
Sub cuvînt
că le-a mai avut
Cîndva
din greșală...

Cele patru voci cardinale

Nu ne-am luptat pentru cheile Betleemului !
Nici lîna de aur, aiurea, noi n-am căutat...
Am trăit cu grija oilelor noastre
Prin Micia,
Copanca – Palanca,
Și-napoi, vara,
La Arcobadara ;
Cumpăneam astfel
– Arcuirea firească –
Marginile cerului deasupra pămîntului nostru –
– Curcubeu de liniște-n lume – ...

In locul apei băute,
Mieii
dăruiau apelor nume :
– Degrabă, degrabă,
Cine-o trece să înțeleagă –
Și cel care și-au descărcat, aici, carele –
Să împartă cu noi soarele –
Au deprins semnele locului cu omenie –
După inscrisurile de veșnicie !

* * *

Iar de s-a lăsat peste ținuturi
noaptea celor o mie,
măsurată cu anul,
E scris în lumina zilei,
c-a trebuit să fim pe aproape,
Să le întindem celor de departe
miere –
la trecerea iernii –
Să măcinăm și noi din ciuda unora
sare –
Pentru bucatele celor netrecătoare...
Nu puteau fi altoi –
pe loc sterp, fără pomi – fără noi !
Neființa noastră le-ar fi prăvălit trecerile-n
neștire –
Veac de veac – fără urme întru pomenire...
Am primit și cîte o icnitură la sfîrșit de vorbă
bună –
Și s-o fi strîmbat cîte un sunet, cîte un semn,
Poate chiar la Tirageți –
În sutele de ani de săgeți...

debut mihai nicolae

drumul

...Și iată cum, pe neștiute, a venit toamna. La început o simți doar în mucegaiul uscat al pămîntului adînc crăpat de sete, în cîntecul prelung al greierilor ascunși în zidul casei ; o dulce tristețe se face văzduhul și presimți ploile lungi, care vor veni, în mirosul mărarului veșted ce-și clatină diafan hieroglifele umbrei subțiri deasupra dovlecilor cu coaja lor vitoasă de humă amestecată cu miere. Salcîmii fosnesc prăfos în adierea otrăvită a vîntului care se sfîșie usturător în tăișul porumbului învechit și prunii aproape goi au o frumusețe ciudată, pătrunzătoare, iar fructele negre, cleioase, leșinător de dulci se scutură în otavă.

Era la sfîrșitul lui septembrie, școala începuse de aproape două săptămîni și Rozmarin nu-și vedea capul de treburi. O, nimic din ceea ce crezuse el că se va întîmpla nu s-a adeverit. La primirea în partid i s-au pus cîteva întrebări, îl priveau în tăcere și au votat în unanimitate ; fostul director nici măcar nu se abținu de la vot dar nici nu-l lăudă. Firește, nu se aștepta să-l ridice în slăvi dar nici așa, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit. Doar la județeană, cînd i se dădu carnetul, secretarul cu propaganda, un om tînăr încă, cu o privire timidă în dosul ochelarilor groși, îi strînse mîna emoționat și-l felicită. Rozmarin îl privi deschis și tăcu. Instructorul îl însoțise și-l rugă să rămînă în seara aceea la el. Era singur, soția încă nu venise de la spital.

— Și fata ce face ?

— E mai bine, evoluează spre bine...stare ameliorată, cum spun medicii.

Apartamentul era destul de mare și încărcat, poate prea încărcat cu mobile și țesături, cele mai multe de artizanat scumpe și fără gust.

— Soția mea e mare risipitoare. Sînt destul de urite, nu ? Ce să-i fac... așa e ea. Dar e o femeie cuminte și harnică, ne înțelegem din ochi, nu e pisăloagă. Îți dai seama ce s-ar fi-ntîmplat, în munca mea, dacă-mi legam viața de cine știe ce pațachină sclifosită...

Stăteau în sufrageria luminoasă cu paharele de vin în mînă. Dincolo de perdelele subțiri, în fața blocului, trandafirii opăriți de căldura leșioasă se scuturau în iarba uscată. Venea miros de asfalt încins și de praf dar era liniște și acolo, departe, cîmpul se întindea arat de curînd pînă la perdeaua albastră a pădurilor.

— Nu știu ce se întîmplă cu dumneata, pari dezamăgit, dezorientat.

Rozmarin se aștepta să-i spună asta dar îl privi surprins și parcă nedumerit.

— O să-mi treacă repede... Realitatea e că mă așteptam la o altă desfășurare a lucrurilor. E o stare de indiferență leneșă, de somn a gîndirii... era în sală atîta răceală... Ce se întîmplă cu oamenii ăștia ?

— Vezi ? Sînt mulți care cred că munca de instructor e ceva ușor, aproape festiv. Și e adevărat că mai sînt din păcate unii din noi care se mulțumesc să trăiască în coada lucrurilor. Dar noi trebuie să schimbăm oamenii, să-i facem să gîndească, să se cunoască singuri și să înțeleagă lumea în care trăim. Puse paharul pe masă și ridicîndu-se încet se întoarse cu spatele și făcu cîțiva pași spre fereastră. Vorbim mereu de bunăstare... de fericire... Nu știu, poate că greșesc dar e bine oare să-i faci omului un ideal meschin ? Să-și căptușească cămara, să aibă ce înfuleca, să aibă apartament, eventual mașină... Poate fi așa ceva un ideal ? Cîți înțeleg că toate astea sînt doar niște lucruri, necesare poate, dar că esențialul vieții se află dincolo de ele ?

— De ce ? Eu cred că trebuie să fim fericiți că trăim, că viața curge profundă și tulbure între bine și rău, între adevăr și minciună, între bucurie și durere, toate însoțite, de nedespărțit, ca lumina și întunericul. Important e, cred eu, să fim dintre aceia care nu se împacă niciodată cu această curgere lentă și cenușie, care se zbat să iasă din matcă sau se cufundă cu ochii deschiși în adînc să nu-i lase pe ceilalți să vegeteze, să-i chinuie mereu cu semnele de întrebare ale propriei lor vieți...

Rozmarin tăcu Ce dracu m-a apucat ? M-a amețit poate vinul care e grozav, sînt obosit și surescitat. Să spui niște lucruri la îndemîna tuturor cu aerul că grăiești ca Zarathustra e cel puțin o dovadă de prostie. Și totuși așa este, el simte că nu sînt simple vorbe, că în conturul lor tremurător el se chinuie să-și limpezească gîndurile. Îmi spuneți că par dezamăgit. Sînt, nu par... De cînd m-au instalat director în jurul meu s-a creat un gol, pînă și copiii mă ocolesc, nu mai sînt la fel de sinceri, simt că plutesc într-un elește de ipocrizie. Roșu a devenit acum un fel de confident al tuturor, fiecare se bucură grozav că-l poate tutui, că-l poate trage de mînecă. Și pînă una-alta fiecare-și face de cap și eu încă nu m-am hotărît să iau taurul de coarne.

Instructorul se întoarse la locul lui și umplu din nou paharele.

— Lasă, așa e la-nceput. Și-l privi deodată cu un fel de batjocură, înecindu-se de rîs. Ce-ar fi să ne-mbătăm criță ? ! Aducem și niște fetișcane pline de draci și ne lepădăm pentru o noapte coaja noastră de oameni principiali. Dădu paharul la o parte fără să-l bea și-și strînse timplele între palmele încleștate, cu coatele pe masă tremurînd. Am obosit... sînt la capătul puterilor... și n-am cui să-i spun... mi-e rușine că mă vor crede slab și mă vor judeca fără înțelegere.

Își reveni într-o clipă și se uită pieziș la Rozmarin. Dar acesta era cufundat în sine, cu privirea pierdută și cu un zîmbet nesigur plutind în toate trăsăturile feței.

— Fratele meu, Andrei, îmi spunea că trebuie să bei pînă cînd auzi palmierii foșnind și să te oprești în clipa cînd sîngele se îmbolnăvește de somn.

Instructorul își goli paharul și-l puse cu gura în jos.

— Mie-mi ajunge... Mă duc să-ți fac patul și dacă vrei să mai bei ia sticla cu tine. Aș vrea să ai încredere în mine, zise el oprindu-se în prag, să fim prieteni buni. Îți dai seama ce lucru rar e prietenia între doi bărbați ? Tot timpul mi-a fost dor de un prieten în fața căruia să nu umblu cu mănuși, să nu fiu silit să spun adevărul pe jumătate...

Rozmarin a adormit în clipa în care și-a pus capul pe pernă. Cînd s-a trezit, a doua zi, era destul de tîrziu. Pe masă se afla un bilet : „Iartă-mă că nu ți-am spus aseară. Am plecat la București să-mi văd soția. Te rog să cauți în frigider, am niște friptură rece. Mănîncă bine și ia cheile. Cu un tren de noapte am să vin și eu și mi le dai atunci. Ai grijă să nu le pierzi că nu mai am altele".

Sculpturi de Iosif Fekete : „Capitel", „Cap de țăran"

Într-un fel toate aceste lucruri mărunte ținînd de liniște sau de zbucium, de fericire sau nefericire pluteau în plasma fierbinte a vieții care era a lui dar și a tuturor. Trăia totuși într-un fel de negură ruptă din cînd în cînd de scurte clipe de limpezire.

Într-o sîmbătă seara erau la bătrîn ; instructorul tăcuse aproape tot timpul doar bătrînul le povestea fără șir amintiri din viața lui sărind de la o scenă la alta aparent fără legătură dar care se înlănțuiau într-o curgere interioară plină de miez.

— Eram odată cu sonda între vii, la Cărbunești, sat cu mulțeri frumoase și cam rele de muscă. Ce mai, p-ăi tineri îi trecusem în schimbul de noapte, altfel era prăpăd. Sonda mergea bine, stăteam ceasuri întregi și mă uitam la butucii ăia scorojiți și bătrîni cu coarde aproape uscate și cu strugurii stafidiți. Mă trezeam cînd se-ngîna ziua cu noaptea, mă urcam la sondă, verificam toate cu luare-aminte și mă duceam într-un pîlc de salcîmi. Nu simțeam cum trecea vremea, mă uitam la bulgării de țărînă, la iarbă — se uscase de secetă — umbra rară a tremura peste mine și aș fi stat așa toată viața fără să-mi dau seama...

Deasupra grădinii răsărise luna. Acum se vedea bine, acolo departe, malul mîncat de ploi și priporul roșu urcînd spre pîlcul de stejari zugrăviți limpede în cercul însingerat. Te așteptai ca făpturile uriașe, cu piete întunecate curgînd pe umerii goi lucind de sudoare să smulgă cu mîinile murdare de zgură luna, s-o pună pe muchea dealului și s-o lovească cu baroasele, lățind-o, ca apoi agățată într-un cîrlig de fier să plutească pe cerul cu stele abia licărind, purtînd urmele proaspete ale loviturilor de ciocan.

Salomia apăru în ceardac aducînd o farfurie plină cu clătite.

— Am să vă fac și o cafea tare, spuse ea.

Se apropie de bătrîn și-i puse mîna pe umăr veghindu-l dreaptă și luminînd înmirezmat. Ceilalți doi simțiră tulburați fiorii trupului ei și se mișcară stingheriți pe scaune. Bătrînul îi mîngîie mîna și instructorul se uita la ei cu o fascinație mărturisită. Femeia ieși și luna umplu din nou noaptea.

Bătrînul vorbea ; Rozmarin nici nu mai urmărea cuvintele, trăia acea stare de dincolo de cuvinte, de la bătrîn veneau spre el înseși imaginile : iată toamnele ploioase, cu uriașe bălți de noroi, cu buldozerele în huma adînc desfundată ; și în negura aceea mișcătoare în care pămîntul plutea pierdut doar luminile turlei de oțel păreau singurele puncte fixe ; și iarna, usturimea gerului cînd carnea ți se lipea de penele de fier de la gura puțului ; și ca să treacă prin toate aceste încercări mîncau și beau virtos ; apoi venea primăvara și între prunii înfloriți fierbeau în abur mici la chiu și treceau de la o gură însetată la alta damigeana cu vinul roșu care păstra încă mireazma pămîntului din vie încins de soarele beat din septembrie.

— Mi s-a spus c-ați fost închis în 1933.

— Da, am fost, un an și trei luni, la Doftana. Eram elev la liceul comercial din Ploiești, în ultima clasă. Cu alți cîțiva prieteni care astăzi sînt mari — în funcții vreau să zic — îi frecventam pe social-democrați. Citisem o sumă de lucrări — îl citisem pe Lenin, V. Lenin cum scria pe coperta traducerii, îl citisem pe Trotki, apoi pe Marx și Engels. Atunci nu era prea important să buchisești cărțile lor ci să le trăiești ideile. M-au arestat într-o simbătă seara cînd mă plimbam pe Franceză cu o prietenă de la Despina Doamna, liceul de fete...

— A fost o experiență grea, pe care n-ați uitat-o.

— Ba da, am uitat-o, adică am uitat ce-a fost urît. Eram chinuiți, mîncam un fel de lături din foi de varză, răbdam de frig dar putea fi și mai rău. Fiind tînăr, nu aveam nici douăzeci de ani simteam că asta n-o să dureze mult, dormeam aproape tot timpul. Dar n-am uitat și n-o să uit toată viața două lucruri : dincolo de gardieni, de codoși, de mizeria din celule, aveam certitudinea că trăiesc într-o așteptare a ceva care trebuie să vină, eram, cum să-ți spun, într-o lume limpede care știa încotro se îndreaptă, avea un ideal. S-a spus despre Doftana că a fost o adevărată școală. Acesta e adevărul... dincolo de toate mizeriile...

— Spuneați că sînt două lucruri...

— Da, al doilea, n-am să uit primăvara cînd am stat acolo. Parcă văd și acuma dealul golaș din față, cîțiva pruni firavi înfloriți și patru deținuți clătinîndu-se sub sicriu... Undeva, departe, în satele din vale băteau clopotele de denie...

Rozmarin se trezi deodată din starea aceea de veghe nesigură cînd te cufunzi adînc în tine urmărind ecourile cuvintelor pe care le asculți. Ceva suna artificial, parcă fortat, parcă prea cunoscut, ca într-un interviu în care reporterul și cel întrebat cunosc dinainte atît întrebările cît și răspunsurile. Dar asta nu ținu decît o clipă, bătrînul tăcuse stingherit și el. Rămîne de fapt, un singur moment din viața noastră așa cum a fost ? Timpul îmbracă imaginea cu un fel de chiciură minerală, o încarcă mereu, o roade modificînd-o. Rămîne doar o scînteie de adevăr pe care trebuie s-o căutăm în hățișul imaginii.

— Mîncați clătite, sînt cu miere, zise bătrînul. Am rugat-o pe Salomie, să ne aducă și o cană cu vin de coacăze, e grozav... și e odihnitor. Femeia se oprise în prag cu o cană mare de sticlă plină cu un lichid scăpărînd roșu în lumina lunii. Bătrînul luă cana, o puse pe masă, o prinse delicat de încheietura mîinii. Tu nu stai cu noi.

— Nu, știi bine că nu mă pricep la treburile voastre. Îl privi în ochi și iesi. Bătrînul turnă în pahare — erau puse cu gura în jos pe tava de porțelan — și cei trei băură cu sete. Într-adevăr, vinul era grozav, ușor acru, pisca la limbă și avea un parfum de tufe de coacăze dogorite de soare. Au băut apoi cafele în cești mari, albastre.

— Îmi pare rău că trebuie să pleci, zise bătrînul. A fost un timp prea scurt... Cînd o să fie asta, mîine, luni, cînd ?

— Plec chiar la noapte.

— Și cine vine în loc ?

— Am avut grijă să vină unul mai tînăr ca mine și mai intransigent.

Rozmarin îl privi fără să-și ascundă amărăciunea.

— Parcă e un făcut ! Oamenii buni nu pot prinde rădăcini aici.

— Nu vorbi prostii ! Am fost numit șeful corpului de control al primului secretar. Știu că n-o să-mi fie ușor dar mai știu că nu poți schimba cu adevărat stările de lucruri decît avînd și puterea s-o faci.

Se ridică, scoase cartea cu coperți albastre din buzunare și i-o dădu bătrînului.

— Am citit-o cu plăcere și cred că am înțeles-o. E o carte scrisă frumos... doar că...

Își strînseră mîinile și coborîră. Bătrînul rămase sus, pe scări, scăldat în lumina lunii care era acum chiar deasupra grădinii, roată de argint palidă plutind în cearcănul întunecat.

Mergeau în tăcere pe drumul alb între cele două ziduri șerpuitoare de întuneric. Treceau pe lîngă ferestre dincolo de care pîlpîia reverberația albastră a televizoarelor. Se deschideau uși, se auzea tusea hîrîită a unui bătrîn, un rîs gîlgîit de femeie.

— Nu, te rog să nu mă însoțești. Am bagajul făcut — ce vrei, o pijama, trusa de bărbierit, cîteva cărți...

Au ieșit pe șosea și acum pașii sunau sec pe asfalt, casele erau mai departe. Șoferi întîrziați, de la cariera de nisip, treceau cu camioanele spre autobază.

— Îmi pare rău că plecați... că pleci, zise Rozmarin și-i apucă mîna. Celălalt nu spuse nimic, privea undeva peste vîrfurile copacilor întunecați.

— Aș vrea să rămînem prieteni, zise el. M-aș bucura să știu că am un prieten tînăr. Ori de cîte ori ai să vii la mine, o să te primesc cu drag, să vezi.

— Ce face fetița, cum se simte ?

— Ceva mai bine. Dar nu am speranțe oricît încearcă ei să mă înșele. S-ar putea să mai dureze un an sau doi...

— Înseamnă că e o boală fără leac ?

— Da. În primii ani de căsnicie am trăit în condiții foarte grele și oarecum din vina mea. Părinții mei aveau o casă lîngă gara de nord, un șir de odăi igrasioase și mohorîte. A trebuit să stau cu ei cîțiva ani, exact perioada cînd mi se născuse copilul. Atunci s-a îmbolnăvit, cred, doctorii nu vor să-mi spună dar e probabil un cancer la coloana vertebrală. Durerile au început acum patru ani, cînd am fost la mare. De atunci o tin numai cu morfină. E greu să înțelegi asta pînă nu ți se-ntîmplă ție. Cînd o văd chinuindu-se îmi vine să-mi rup carnea cu unghiile, să urlu dar trebuie să mă stăpînesc, nu-i așa ?

Se opriră în gura uliței. Acolo, în fund se vedea poarta înaltă sub salcîmii goi.

— Ar fi bine să ne mai vedem, spuse instructorul și-și strînse umerii străbătut de un fior de frig.

Rozmarin se simți deodată foarte obosit.

— Vă doresc drum bun și dacă e cu putință aș vrea să vă găsesc într-o zi cu fetița de mînă... pe aleea aceea, printre trandafiri... Îi ghici zîmbetul amar și adăugă : știu că n-are rost să insist la prostii...

Credea că s-a trezit în zori înșelat de lumina tulbure, stătută care plutea în încăpere. Afară bătea vîntul și lungi fuioare de ceață măturau grădina. Cerul coborîse înecînd vîrful salcîmilor în vîntul rece, umezind frunzișul rebegit. Dar vîntul curgea deasupra, crăcile liliacului de sub fereastră abia se clătinau iar sacii din fundul grădinii se zugrăveau încremeniți în negura albastră. Pereții casei păstrau încă ceva din căldura verii care trecuse și în odaie încă nu se făcuse frig. Rozmarin încerca să se smulgă din gîndurile cenușii care-l chinuiau : curtea școlii trebuia împrejmuită, în față ar fi fost nevoie de un spațiu verde, să cumpere iarbă de Sudan, să meargă în pădurea comunală să taie un plop pentru șipcă, încadrarea nu era definitivată, rămăsese un post de învățătoare neacoperit. Marți avea ședință cu directorii, la liceul din S unde inspectorul teritorial va face analiza începutului de an școlar. Era duminică și ar fi trebuit să uite toate astea. Închise ochii și încercă să coboare în amintiri. A venit toamna, își spuse el, și altădată mă simteam minunat ascultînd vîntul, rătăcind rebegit prin ploaie. Mă duceam sub nucii din grădină și căutam în ochiurile de apă fructele uscate, căzute, plutind pe oglinzile vinete. Răscoleam descult frunzișul viscos și rece și cînd veneam în casă îmi înfășuram picioarele în bunda mamei să mă încălzesc. Apoi, într-o dimineață, cerul se făcea ca lacrima, dădea prima brumă și eu înotam într-un potop de frunzis scuturat pe cărări...

Nu, era ceva fortat, artificial în acest proces de rememorare. Și rămase nemișcat, gol de gînduri. Deodată, sub pleoapele strînse dureros fulgeră o imagine : crăcile negre ale prunilor uscați zgîriind cerul amurgului verde și acolo, departe, o stea pîlpîind ca o scînteie a cărei lumină creștea, și dorința sfîșietoare de a avea aripi și de a pluti în amurg, tot mai departe, tot mai adînc, sortit de setea acelei guri pe care o bănuia că-l așteaptă dincolo de orizont

teatru

O premieră la Iași

Dacă scobori de pe Sărărie pe str. Mihai Eminescu, ajungi ușor la Teatrul național „Vasile Alecsandri", ceea ce am făcut și eu în seara cînd acolo se dădea în premieră piesa „Acești nebuni fătarnici" de Teodor Mazilu. Această piesă este supraironică. Mirosul de ceai al teilor înfloriți, care năclăia orașul, s-a prefăcut într-un venin subtil și euforic, ca un alcool insinuant și fără cruțare. Decorul **(Doina Spițeru)** se compunea din patru uși de dimensiuni diferite ; cel din prim plan, de mărimea unei garsoniere, se dovedi, atunci cînd mașinăriile scenice îl secționară pentru spectatori, a fi chiar teatrul acțiunii. Acolo, în acel ou altminteri hermetic, a evoluat trupa ieșeană, despre care nu mă sfiesc să spun din nou și iarăși că este excelentă. Favorizat de un text abundent în miracole, tînărul regizor **Cristian Hadji-Culea** a conceput un spectacol de mirare ; concepția de ansamblu, mai unitară decît la premiera absolută, este aceea a unui artist matur și ascuțit ; lungimea cumva ostentativă a „Paradisului" (în această piesă eroii principali, adică parlagiul metafizic Iordache și cele două tovarășe ale sale, de o profesie tot atît de veche cît și comertul, ajung la un moment dat în Absolut, care este de fapt Paradisul) lentoarea deci a actului II tabloul 4 nu este un viciu de concepție regizorală și cu atît mai puțin unul de compoziție, ci o pliere fină pe semnificația profundă a textului ; și în Divina Comedie „Paradisul" e partea cea lungă și plictisitoare. Actele I și III sînt, dimpotrivă, alerte, iuți, piperate; parlagiul metafizic Iordache („un bărbat care vrea să petreacă bine și să moară în somn"), creatură de un grotesc feroce și triumfal („eu am o stea deasupra capului"), este întruchipat cu energie și vervă inepuizabile de către excelentul actor comic **Petru Ciubotaru** ; mutatis mutandis, acesta amintește de neuitatul Miluță Gheorghiu. Camelia („o femeie care distruge moralul bărbaților") și Silvia („o femeie care reface moralul bărbaților") sînt jucate de **Cornelia Gheorghiu** și **Liana Mărgineanu** ; pe scenă ele distrug și refac moralul bărbaților, respectiv moralul parlagiului metafizic Iordache, și asta cu grația și strălucirea cunoscute, plus elanul pe care li-l oferă sugestiile triplu rafinate ale situațiunii. Rolul lui Dobrișor („un individ dubios") îl interpretează tînărul actor **Ioan Chelaru,** cu o adresă balcanică, ploiești eană și caragialescă impecabilă. Probabil se va mai auzi despre acest actor. Adam și Sublimul, un fel de Castor și Polux ai ridiculului și ticăloșiei paranoico-schizofrenice, sînt „făcuți" de **Florin Mircea** și **Gheorghe Marinca** ; aceste roluri aparent episodice, ca și acela al „bărbatului cu capul în nori" **(Valeriu Bobu)** și al „lichelei întîrziate" **(Gelu Zaharia)** au de fapt în economia spectacolului o semnificație esențială, ca de altfel toate acele detalii simbolice cultivate cu predilectă minuție de autor și de regizor. **Last but not least,** ilustrația muzicală a talentatului compozitor **Vasile Spătărelu.**

Despre sublimitatea dramaturgiei noastre actuale s-a vorbit atîta încît părea să planeze o oarecare suspiciune în legătură cu chiar existența ei ; dacă vezi „Acești nebuni fătarnici", poți firește să te îndoiești de sublimul piesei, dar nu de existența ei. Iată o posibilă morală a acestei piese.

Mihai Ursachi

film

Melodii, melodii...

● Încă un film făcut cu capete de afiș, cu nume rostite de atîtea ori în legătură cu muzica și comedia, încît începi să simți cît de mică și de vesnică e lumea : Margareta Pîslaru, Cornel Constantiniu, Jean Constantin, Ion Dichiseanu, Aurel Giurumia, Amza Pellea, Marga Barbu, Cornel Patrichi... Regizorii pretind că monștrii sacri enumerați aici sînt răsfățatii publicului. E o eroare. Publicul răsfață ce poate. Regizorii nici măcar nu-și închipuie ce rezerve nesecate de tandrețe zac într-un public care, de ani de zile, așteaptă să vadă o comedie ca lumea, să vadă un film muzical făcut cu gust și cu bun-simț : dacă și-ar închipui, n-ar mai relua, poate, cu atîta osîrdie insuccesele de ieri, n-ar mai folosi cu atîta oarbă încredere rețetele de alaltăieri din care n-a ieșit nici muzică și nici comedie. Nici un regizor nu-și dă seama, probabil, cît de mult a contribuit el însuși la instaurarea acestor prejudecăți care sînt numite „tirania gustului public"... Dintre filmele noastre, comediile sînt cele care suferă cel mai mult de pe urma obișnuinței, a conformismului și comodităților de tot felul, distribuțiile făcute cu ochii închiși nefiind decît un simptom incipient...

Cu nimic mai bun decît comediile muzicale de-acum douăzeci de ani, **Melodii, melodii...** nu mai are nici măcar nonșalanța acelora, un fel de modestie, de resemnare, luînd locul dezinvolturii de altădată. Filmul are un aer atît de provincial, încît te simți sărac, foarte sărac uneori, de-a dreptul umilit alteori, și în orice caz stînjenit, ca la vederea unei rude sărmane care vine mereu să-ți aducă aminte de unde-ai plecat. Strălucire, spirit și bun-gust, cît la un costum de gata, bietele glume cu pretenții satirice, aluziile de-un familiarism timid fiind de-a dreptul înduioșătoare în naivitatea lor. Melodiile promise încă din titlu nu sînt cu nimic mai bune decît altele.

Singura apariție care ne mai încălzește sufletele e cea a lui Jean Constantin, acest actor atît de viu, de prezent, chiar jucîndu-și o partitură pe care i-o cunoaștem pe dinafară.

Francisc Munteanu, regizor și scenarist, amestecă atît de derutant convenția cu aluziile concrete, caricatura cu portretul, cu poza și cu ilustrata, încît de data aceasta profesionismul său nu mai poate salva lipsa de stil. Ezitările și neglijențele merg pînă acolo încît, în aceeași secvență, se folosesc două duble diferite în care cîntăreții sînt îmbrăcați în haine diferite. Amalgamul derutant care este filmul **Melodii, melodii...** are la rîndul său un afiș care va contribui desigur la perpetuarea, cum am zis, a „tiraniei gustului public"... Dar tirania nu este „gustul publicului", ci rutina.

Nicolae Mateescu

televiziune

Telerecitalul unui scriitor și vorbe serioase despre comedie

● Un film de aproape o oră, un adevărat „telerecital" semnat de Viorel Grecu și de atît de artistul operator Boris Ciobanu ar fi putut surprinde pe cei obișnuiți cu îngustimea emisiunilor literare dacă în fața „camerei" nu ar fi fost un scriitor ca Eugen Barbu. Personalitate de linia întîi în literele românești și, cum se știe, de curînd laureat al premiului „Herder", autorul cărților de excepție „Groapa" și „Princepele", dar și al altora pe care le-am fi semnat oricare dintre noi, personaj bizar cu înclinații histrionice, admirat și detestat cu patimă de prieteni și mai ales de foștii prieteni, dorit ca adversar în toate polemicile pentru „ecourile" sale în marele public, om cu preocupări multiple, dintre care unele de-a dreptul surprinzătoare, prozator, poet, dramaturg, critic, scenarist, eseist, memorialist, dar și articler, pamfletar, cronicar de fotbal, membru al Academiei, dar și membru (scurtă vreme) al unei comisii sportive de disciplină, redactor-șef al unei reviste („Săptămîna") citită chiar și de adversari, patron de cenaclu bucuros să se descopere săptămînal în alt debutant, dar și „microbist" cu vechime în tribunele stadioanelor, adversar al peșchesului și al lenei plătite, Eugen Barbu și-a făcut o bucurie secretă din a contraria admiratorii și detractorii prin „a face și ceea ce nu se face" (a alerga, de exemplu, în trening, pe un stadion fără un creion în mînă), fapt deplin explicabil prin neliniștea sa scormonitoare, greu de ascuns chiar și atunci cînd se plimbă ca o Minervă cu mîinile la spate însoțit de Ion Lotreanu și Dan Mutașcu pe Calea Victoriei. Ideea de a face un film cu și despre Eugen Barbu, indiferent de puterile sale, a fost deci una dintre cele mai fericite și filmul ca atare a fost un adevărat spectacol scris, regizat și interpretat de acest contemporan al nostru teribil pentru care talentul cere a te exprima total, indiferent de gen, atacînd în linia întîi, descoperit în disprețul celor care militează încă pentru cazematele proprii. Acesta a fost și sensul general al opiniilor despre el ale pictorului Sabin Bălașa, ale „universitarului" Romul Munteanu sau ale tînărului poet, beneficiar al gratitudinii maestrului său, Corneliu Vadim Tudor, opinii ilustrate cu talent de actorul Ion Caramitru în „interpretările" sale de fragmente din opera maestrului. Cum însă mai sînt și alți scriitori de mare personalitate, contemporani ai noștri, așteptăm, desigur, nefiind doar aceasta o excepție, ca ideea să se continue în alte filme dedicate lor.

● O anchetă excelentă, la obiect, susținută cu vervă de Smaranda Jelescu și de interlocutorii ei a fost „Să discutăm serios despre comedie". Pe rînd, directori de teatru (Radu Beligan, Dinu Săraru, Lucian Giurchescu), dramaturgi (Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu), interpreți (Amza Pellea, Ana Maria și Horia Moculescu) și spectatori (rectificatorul Grigore Constantin, regiorul Ionel Lungu ș.a.) au încercat să explice cenușiul în care se complace cam de multă vreme comedia românească pe scenele noastre.

Umor însă avem, slavă domnului, de aceea nu ne mai miră că o asemenea discuție serioasă despre comedie a fost programată numai pentru bucureșteni, pe programul II, în timp ce căpitanul Peter Blood naviga pe programul I la telecinemateca !

Iulian Neacșu

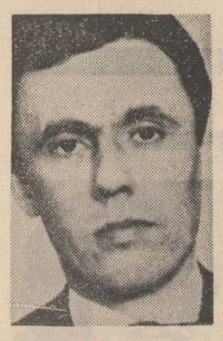

alexandru brad

Stea polară

Numai lîngă picioarele tale, patrie, mă simt întreg :
Cînd îți beau apa mă luminez ;
Îți sorb aerul și mîinile mi se fac aripi ;
Fluierele tale îmi alungă teama de șerpi ;
Chiar de tac, tu n-ai locuri ascunse în mine
Pentru că niciodată nu m-am înălțat
Mai presus de neodihnitele tale tălpi.
Lîngă tine mă simt aproape de cei risipiți
În ființa ta, ca o boare, într-o tainică veghe,
Printre acești bărbați
Și aceste femei
Care-ți apără orizontul,
Piinea, pacea copiilor și mormintele,
Străvechile și mai noile tale cetăți —
Numai aici îmi pot uita vîrsta,
Zidindu-mă în trupul tău veșnic,
Tinăr și roditor.

Colind

Vin în umbra casei noastre,
Tată,
Chipuri dragi, de sfîntă oaste,
Să-ți colinde de crăciun
Așteptatul an mai bun.
Tată,
Nu e unul, nu sînt doi,
E poporul de sub noi
Mulți — cei drepți și cele bune —
Înțeleși să se adune
Ca să-ți cînte lerui-leru.
Tată,
Tot pămîntul lor e cerul,
Tot din el, peste ogradă,
Cresc lințolii de zăpadă.
Tată,
Cheamă-i, tată, și-i îmbie
Cu un vin de veche vie
Că e frig în veșnicie.

Inscripție pe o fîntînă

Vă simt suflarea rece și doar sînt
O ciutură de rînd, la scos de apă,
Și setea vă răstoarnă-n cercul meu,
Și cerul se dilată să vă-ncapă.

Nu fiți haini. Și eu voi fi ca voi —
Ulcele smălțuite ori brutale
La gura lumii înclinate, lin
Clinchet duios ori zvon ascuns, de zale —

Dar pînă-atuncea nu mă dau ruginii
Chiar de-s împărătești coroana, spinii !

Inscripție pe o columnă

Statornic țărm muncit de mare,
Preabuni, ca țara, dragi Carpați,
Ne legănați pe fiecare,
Doar nemurire nu ne dați.

În tot ce valul veșnic spală,
În tot ce vînturi bat, în noi
Nu-s numai fructe de-ndoială
Ci și nădejdea-n calde ploi.

Mereu ca marea, în balans,
Mereu ca munții, în furtună.
Mulți au trecut, noi am rămas
O nesfîrșită-n timp columnă.

Inscripție pe un lan

Din naștere veghează grîul,
Sub semnul lui venim încerți —
El e și soarele și rîul
De care n-ai cum să te ierți.

Ne dăm de-avalma prin viață
Și buni și răi și drepți și hoți
Și numai grîul ne învață
Ce-i echilibru. Pentru toți

Cîntarul bate-n două părți,
Întreg nimic nu-i să ajungă
Vieții ca un joc de cărți.
Doar grîul e de cale lungă.

cornel nistorescu

furt de cireșe pe via magna

Era prin 1958, la început de toamnă, cînd intram în Simeria, primul oraș pe care îl vedeam în viața mea. Mi s-a părut imens, negru, asurzitor și lacom. Casele afumate se odihneau pe cîmp ca piesele unei locomotive uzate, demontate la întîmplare și lăsate pradă iernii și buruienilor. Un pod de scînduri trecea peste linia ferată și lega gara de oraș, și el un fel de gară mai mare în care foiau ceferiștii și nevestele lor cu uniformă albastră, în case care semănau cu niște vagoane. În fiecare joi după-amiază, cînd nu aveam ore de meditație, toți elevii de la internat ne adunam pe pasarelă și așteptam trenurile de marfă să ne scalde cu fumul lor cald și uscat. Rămîneam cîteva secunde în căldura amăgitoare, apoi fumul se destrăma, punîndu-ne iar față-n față cu depărtările în care alunecau și de unde scoteau capetele negre trenurile de marfă și personalele. Cînd se înserа și se aprindeau semafoarele, o luam spre școală, cu regretul de a nu fi putut petrece în altă parte singura noastră după-amiază liberă. Orașul avea un singur cinematograf, o stradă lungă între școala profesională și centru și un stadion cu o tribună mică, acoperită cu șiță. Primăvara ieșeam de-a lungul liniei ferate, pe lîngă semnalele banovics, primele sisteme de semnalizare, și mergeam la Cotro, un lac care ni se părea imens și fără fund. Se spune că 10 garnituri de trenuri de marfă aluneсaseră în apa limpede a lacului și nimeni nu le mai dăduse de urmă. Unii ziceau că ar avea legătură cu Marea Neagră și că marfarele deraiate au și ajuns pe fundul oceanului.

La cîteva sute de metri de școală se desfătau cîmpul și întunericul, ca un fluviu cu celălalt mal luminat de lămpile aprinse prin casele țăranilor din Biscaria, un sat mic, cu pămînturi pînă sub dealul Uroiului, de fapt o stîncă pleșuvă în care, se spunea, se ascundeau stafii. Orașul mai avea un spital C.F.R. cu un chirurg, Neagoe, renumit în tot ținutul Hunedoarei, un fel de sfînt al Simeriei pînă în clipa cînd și-a dat seama că, în ciuda faptului că făcuse totul pentru viața și sănătatea a mii de oameni, pentru a sa nu mai poate face nimic. Iar noi, elevii de la internat, copiii de țărani, priveam totuși uimiți orașul și locuitorii săi. Vedeam totul de pe pasarelă în fiecare joi după-amiază și mai ales din marșul coloanei noastre de soldați ai începutului de viață. Drumul de la școală la cămin îl parcurgeam totdeauna încolonați. Vedeam bărbați intrînd în magazine și arătînd legitimația de ceferiști pentru a putea cumpăra două pîini, vedeam centrul adunat în jurul cîtorva sălcii stinghere, afumate și ele ca niște grendi prinse de tenderul unei locomotive, auzeam șuieratul trenurilor, dar mai ales mersul coloanei, tropăitul bocancilor, și eram fericiți că trăim într-un mare oraș. Fiecare aveam la noi cel mult 10 lei, 3 sau 5 pentru un bilet de tren spre casă, un leu în caz că ne pierdem creionul, 50 de bani pentru a fi primiți vinerea la dușurile atelierelor și restul, pînă la 10, pentru biscuiți. Internatul se afla într-o casă particulară, închiriată de școală. În curte era o pompă cu miner și un vestiar mic, cu un jgheab de tablă la care ne spălam, fie vară, fie iarnă. În acei ani, cînd era un oficiu de închiriat biciclete, a început construirea, lîngă gardul școlii, a primului bloc din oraș. Are patru sau cinci etaje dar nouă ni se părea cît un munte. Cînd a fost terminat aveam impresia că din cauza lui în curtea școlii vine mai puțină lumină. Brusc, ceferiștii mutați în apartamentele noi au devenit personalitățile cele mai importante ale orașului. Primari ? Piloți de avioane supersonice ? Artiști celebri ? Campioni mondiali ? Da de unde ! Niște bieți ceferiști cărora nu le venea să creadă că locuiesc tocmai acolo. Între piesele afumate de locomotivă, cum arătau celelalte case, poposise un transatlantic. Țăranii din satele apropiate se opreau la picioarele lui, își puneau mîna la ochi deși nu era nevoie și-l priveau minute în șir. Nu îndrăzneau să-i urce scările, se temeau că nu au puterea să ajungă în vîrf, că acolo, dacă ar ajunge, ar atinge cerul și ei sînt prea înveliți în mătasea murdară a fumului ca s-o poată face. Deosebit, în acei ani, orașul mai avea un poet. Trăia singur într-o căsuță în mijlocul unei grădini. Nimeni nu i-a citit vreodată o poezie și nu i-a știut numele adevărat. Toți îl strigau Piu, de parcă în urma lui ar fi pocnit o armă de vînătoare cu glonțul numai pe jumătate încărcat cu pulbere.

Au trecut aproape două decenii de la prima mea întîlnire cu Simeria. Primul loc la care am revenit a fost școala. Coridoarele se strîmtaseră incredibil de mult. De tavan mă despart cîteva palme. Înainte mă chinuiam să ajung și la un întrerupător. Unele culoare dispăruseră sau fuseseră înfundate. În locul fostei noastre clase s-a făcut o magazie. Încerc clanța. O elevă cu o banderolă pe braț mă întreabă politicos „pe cine căutați ?". Spun numele profesoarei de istorie. Eleva stringe puțin ochii și rememorează numele profesorilor de care a auzit. „Îmi pare rău. Nu există nimeni cu numele acesta. Ați greșit". Mai spun cîteva. „Nici astea". Va să zică au trecut aproape 20 de ani și nu mai știu pe cine să caut. S-ar putea ca unii să nu mai existe. Întreb totuși de profesoara de limba română. Nu, nu, îmi răspunde eleva mirată. Pentru prima dată am curajul să intru în cancelarie. Totdeauna crezusem că este mai silențioasă decît o biserică. Am descoperit însă o încăpere obișnuită, cu cîteva mese lungi, cu scrumiere și vaze de flori de toamnă, un dulap pentru cataloage și paltoane agățate unul peste altul în cuiere. Doi profesori discută un caz de indisciplină. Unul corectează niște extemporale și altul citește un ziar. Nu-i interesează pe cine aștept. Se aude soneria. În halate albastre intră profesorii. Povestesc despre lecții. Nu recunosc nici unul. Mă îngrozește gîndul că în 18 ani am rămas fără ei. Profesorul de istorie Beniamin Basa a scris o monografie a Simeriei. Aproape că-mi dictează : „În secolul XIX exista în orașul nostru un statut al muncitorilor ceferiști. În 1917 s-a organizat o grevă, în octombrie 1920 la fel, în 1933 s-a manifestat o puternică solidaritate cu muncitorii de la Grivița, în 1935 în Simeria se distribuiau manifeste. Numele orașului se pare că vine de la Santa Maria. Pe aici trecea în epoca romană Via Magna (în 1959, pe acolo era o grădină din care, pentru o muzicuță de la un copil paralizat, am furat două buzunare de cireșe). La «monument» a fost cartierul generalului Bem (poate că pe același loc mergeam cu 18 ani înainte să caut în tufe de cartofi gîndacii de Colorado) iar lupta din 1849 s-a dat la Podul Simeriei (ajungeam la pod mai ales duminica dimineața cînd stringeam fier vechi pentru școală). Orașul nostru are două monumente ale naturii : Dealul Uroiului (toți credeam că sub el sînt comori) și parcul dendrologic (era singurul loc unde ne puteam ascunde cu adevărat și unde dormeam pe iarbă, la umbră, ca-n pădurile de la țară)". Profesorul de istorie este generos. Îmi vorbește despre înfățișarea orașului prin anii '50-60. Așa aș putea înțelege mai bine Simeria de azi. Zîmbesc și-n sinea mea mă gîndesc la cei 20 de ani care au trecut. Încerc să descopăr o urmă pe fețele dascălilor din cancelarie. Parcă, parcă... „Orașul nostru...", spune profesorul. Privesc o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, distinsă în fiecare mișcare. Cîndva avea 30 de ani, era frumoasă și ne vorbea despre plante cu atîta pasiune încît le vedeam cu mult mai frumoase decît oamenii. Schimbă un catalog cu altul. Nu bănuiește nimic. Nu mai rezist și mă ridic. Tac și nu găsesc cîteva cuvinte să-i explic. După eforturi, spun doar atît: V-am fost elev. Peste cîteva secunde îi mai spun și numele, dar fără rost. Nu l-a înțeles și nu-și aduce aminte. Ionescu, spune ea și încearcă să mă ia de undeva în vreme ce eu roșesc. Mă întreb dacă este politicos să-i spun că nu mă cheamă Ionescu. Tac, și ea, din politețe, îmi zice, parcă mi-aduc aminte, vag, foarte vag, ce să-i faci, anii au trecut, da, au trecut, îi spun zîmbind, deși asta e cea mai complicată problemă.

Pe vremea aceea în clădire funcționa școala generală și liceul. A rămas doar prima. Liceul s-a mutat la margine. Înainte marginea orașului era cam tot una cu centrul. Peste cîteva case de la sălcile plîngătoare începeau arăturile și pajiștile. Să ajung la grupul școlar trebuie să iau autobuzul. Cobor la stația... Asta-i bună. Din tot ce-a fost în centru au mai rămas doar castanii, mereu verzi și mereu scuturați de frunze.

Prin țară am întîlnit cîțiva colegi de școală. Nici unul nu știa ceva despre dirigintă. Nu mai țineau minte nici duminica de toamnă tîrzie în care cu toată clasa am plecat să ducem flori la cimitirul eroilor și cum ea, tînără absolventă, și noi, copii care nu știam ce înseamnă un cimitir al eroilor, am bătut toate străzile o jumătate de zi încolonați și îmbrăcați de sărbătoare și cum, în cele din urmă, am renunțat, punînd florile unor morți oarecare.

Încerc să ies pe cîmpul care despărțea orașul de Biscaria. Nu găsesc drumul pentru că nu mai există. Doar alei printre blocuri, magazine și școli. Întreb unde sînt și pe unde aș putea să mă întorc în centru. Nu mai are nici un rost să caut în partea asta de oraș. Și nici n-am ce căuta. Nici aici și nici în celelalte părți. Depoul și atelierul de reparat vagoane au îndepărtat atît de mult periferia încît dacă aș merge pe jos m-aș alege cu durerea de picioare și cu timpul pierdut. În partea opusă, Marmura, templul pietrei românești, a ocupat zona de apărare a orașului dinspre cetatea medievală a Devei. Pe celelalte drumuri știute am aceleași șanse.

O iau spre gară. Cînd era frig sau ploua ne ascundeam în vagoanele goale de personal trase pe linie moartă. Aștept să treacă o locomotivă cu fumul ei cald și moale. După două ore nu trece nici o „babă". Chiar de-ar fi trecut, din cauza pasarelei de ciment, respirația caldă și alburie a bătrînei nu m-ar fi ajuns. Se înserează și luminile semafoarelor, ale turnului de control, ale trenurilor rapide se înmulțesc ca o bucată de jeratec strivită cu ciocanul. Cunoscusem cîțiva acari. Ne dădeau țigări și se ascundeau cu noi prin vagoane. Poate dau de unul cu care să mai schimb o vorbă. Întreb de biroul acarilor. Asta-i bună. Nu mai există nici acari. Atunci ce există ? Există ceferiști, nu mai există acari. Nici acari și nici frînari.

Mai aveam o oră pînă pornea accelerатul de București. Am intrat în biroul șefului de gară. Un om așezat la un birou cu multe telefoane și microfoane, își pieptăna liniștit mustața cu degetele. Afară se aud difuzoarele aeriene. Încerc să-i explic ce caut. Nu înțelege nicicum și asta mă face să abandonez. E duminică. Totuși trenurile trec. Șeful stației are aproape 50 de ani. De 23 lucrează la „chefereu" și știe sute de kilometri de linie ferată. Noaptea, cînd călătorește, chiar dacă pleoapele îi cad, începe să monologheze : mecanicul ar trebui să frîneze, frînează omule, doar n-ai scăpat trenul pe pantă, ah, dacă l-a scăpat ? și mecanicul frînează, și el își spune, deștept băiat mecanicul ăsta, intră frumos în curbă și știe să coboare o pantă. Cînd pleacă în concedii nu rezistă prea mult departe de linii. Găsește un pretext să se apropie de o gară. Să dea un telefon sau să întrebe de ora de plecare a unui tren, deși nu are nici o treabă și știe numărul și mersul tuturor trenurilor din țară. Și dacă nu găsește o gară tot merge pînă ajunge la un terasament și așteaptă să audă un șuierat și să vadă un tren gonind cu 120 de kilometri la oră și atunci se simte important ca toți oamenii care din cînd în cînd își dau seama că fără ei omenirea ar avea pe lîngă infinitele sale probleme încă una în plus. A venit în Simeria la 26 de ani, știind un adevăr fundamental : dacă trenurile merg bine, e bine, dacă nu, este catastrofă feroviară. Dacă trenurile merg perfect nu rămîne nici o urmă, totul trece și liniile de fier își sporesc strălucirea. După 27 de ani de „cheferit" știe că la un moment dat cineva se va întreba, așa cum istoricii civilizațiilor antice s-au întrebat în fața piramidelor lui Keops, cum a fost transportată atîta piatră, cine a cărat milioanele de tone de metal și de cereale și de lemn și de substanțe. Nu ține neapărat să se afle că unul dintre ei se numea Iosif Dinulete și era șeful stației C.F.R. Simeria. Ar fi prea mult. Îi ajunge doar ca „piramidele" să fie descoperite și dimensiunea lor să dea naștere întrebărilor.

Pomenesc într-o doară de locomotivele cu abur. Își mai piaptănă o dată mustața și exclamă ca un om ajuns la sfîrșitul călătoriei :

— S-au duuus !

Tace și pare a se gîndi la locul în care s-au putut duce.

hervay gizella

Dans din Oaș

Joacă fata din Oaș,
lunecă pe iarbă,
ta-tam-ta-tam-tam,
poartă bucuria, drept
singură podoabă.
Pas de danț doar unul
peste văi vreo trei
ta-tam-ta-tam-tam,
peste munți vreo trei.
Ta-tam-ta-tam-tam.
Și coboară-n vale :
veste din pădurea
prinsă-n nemișcare.
Drumul vine-n urmă-i,
Soarele-o-nsoțește,
ta-tam-ta-tam-tam,
peste munți vreo trei.
Pas de danț doar unul
peste munți vreo trei
și totuși pornește
toată lumea ei.
Ta-tam-ta-tam-tam,
fata din Oaș
ta-tam-ta-tam-tam,
merge după Soare,
Nu-i dănțuie brațul,
capul nu-i clintește ;
muntelui suflarea
îi încremenește.
Brațele s-au alipit
peste straiul neclintit.
Tac prăpăstiile — piază
ta-tam-ta-tam-tam,
cerul sus, nebun : sfîrlează.
Fata, numai trup de foc,
umeri răsuciți în loc.
Cu un singur pas de danț
rupe al vieții lanț.
Face drum bătut în munte
ta-tam-ta-tam-tam,
danțul către moarte-i punte.
Fustele nu se rotesc :
și — le-a prins.
Nu-și clintește nici un fir
părul lins.
Într-o singură mișcare
se încheagă danțul tare.
Răsucindu-se o dată,
fata din Oaș e, toată,
ta-tam-ta-tam-tam,
danț contra a tot ce nu e
muzică, în tine, lume.

csiki lászló

Fraza fără sfîrșit

Am citit această pădure de iarnă ;
sunetele ei s-au spulberat pe-o vreme de
nespus
Ieri și-a luat zborul și cea din urmă
literă V... meleagul este senin
A treia zi s-au răsfoit spre noi, ninsori de
pagini albe.
Din nou prin anotimpuri trebuie să trec
urmînd tiparelor minții.
Un pas : litera A ;
mă așez : litera B sînt.
Îmi caut urma pe pămînt : mă poți lua drept C.
Aș putea fi descifrat și eu,
de mi-ar rămîne mișcările toate
— precum unui oștean, după un Z învolburat —
în nescripticitate.
Mersul meu — cuvinte prin peisaj.
Undeva, în urmă-mi, în depărtarea istoriei,
începuta frază.
Lănci, litere latine, slave, gotice, în
singeroasa zăpadă.
Oaste venită spre casă, semnele războiului,
mereu
se-ntorc prin peisajul rotund, primăvăratec.
Merg : descifrez istoria, dincoace de hățiș
Sens identic cu peisajul.
Inexprimabil, dar familiar.
Asemenea pădurii din copilărie.

În românește de Gelu Păteanu

fábián sándor

Libertatea

Construcțiile-acestea nicicînd n-or să se
dărîme —
ele-au împrumutat rezistența zidurilor de
cetate
din vechile balade.
Noi avem meșteri cu experiență-ndelungată —
predecesorii lor nu degeaba au lucrat
la cetatea din Deva.
Desigur, metodele-s mai perfecționate. Ana
lui Manole
(apropo de rezistența materialelor)
este prezentă nu numai în temelia clădirilor —
este prezentă-n coloane și-n cimentul din
scări. Silueta ei zveltă
cum se-arcuiește luînd o mie de forme
în nopți răcoroase de vară, sau la amiază-n
tencuiala pereților,
îi simt pielea arzînd.
. . . . . .
Libertatea se lasă moștenire — ea crește din
generație-n generație,
ca o comoară scumpă trece din tată în fiu.
Oamenii acestui pămînt și-au cucerit
libertatea — și n-au
de ce să și-o ascundă, roadele ei trebuie
arătate.
N-a fost ușor — uneori erau niște stăpîni
osteniți ;
energia noastră tărie a zidurilor devenit-a,
fără să ne fi orbit fulgerul ei străveziu
crescînd în ochii cețurilor.
Noi avem rezerve imense — cucerite sau
rămase din moși-strămoși.
Libertatea — iat-o în noi și în clădirile
noastre,
libertatea cea adevărată, concretă.

În românește de Dim. Rachici

dezideriu horvath

Te cuprind

Deși ești fără de margini,
Dragoste de țară !
Te cuprind, te alint și te port
În toate fibrele făpturii mele.
Ești a mea
Cît timp îmi durează suflul.
Ești aici, în mine,
Te mîngîi cu gîndul și cu vrerea,
Te încălzesc cu fișii de raze,
Adunate din coama soarelui.
Te modelez după coapsele stelelor
Și după undele impalpabile
A bătăilor sacadate
Ale inimii mele, dragoste de țară !
Te-ai născut odată
Cu sufletu-mi scăldat în apa vie
A izvorului de dincolo de deal,
Pe umerii căruia își așează trupul
Bătrînul meu oraș, zidit în timp.
Te clădesc zilnic
În apa Mureșului lin
Să-ți dăruiesc carate durabile,
Și te cuprind cu brațul simțurilor,
Deși ești fără de margini
Dragoste de țară !

radio

Nostalgii

● Ceea ce ne face să scriem despre emisiunile literare de data aceasta e un generos eveniment radiofonic : o oră întreagă consacrată marelui prozator englez Charles Dickens, sub titlul generic **Figuri de seamă din istoria culturii universale.** Să sperăm că o asemenea rubrică va deveni curînd o obișnuință săptămînală ? Ar fi o intenție foarte bine venită din partea redactorilor de literatură de la radio. Pentru că, nu mai e nevoie să insistăm, radioul îl ascultă „toată" lumea. Și elevii care la școală nu aud foarte multe lucruri despre literatura universală (— sau dacă aud, n-ar avea decît de cîștigat din niște emisiuni radiofonice serioase despre marile personalități și capodopere ale culturii). Și cetățeni de orice altă vîrstă, pregătire, condiție socială care, iarăși, nu mai e nevoie să insistăm, au o sete reală de cunoastere în privința altor culturi, de vreme ce — ca să aducem un argument neîndoielnic — cărțile în traducere se epuizează atît de repede din librării. Abordînd subiecte din literatura lumii, radioul ar veni în întîmpinarea necesarei formări în spiritul respectului larg pentru valorile culturii, ar contribui la crearea unei atmosfere de **familiaritate** față de acestea. Remarcile de mai sus nu au fost făcute pentru că am fi uitat de existenta **Dicționarului de literatură universală** (radio). Dar oricît de interesantă ar fi această emisiune, este oare suficient timpul obișnuit de 20 de minute (pe săptămînă) acordat literaturii universale ?

● Mai multe emisiuni de literatură tratează, cum e și firesc, probleme ale culturii românești. Și, cum e la fel de firesc și de bine, se observă o insistență asupra zonei actuale a literelor noastre. Este bine nu numai pentru că asta înseamnă transmitere de informații „la zi", care interesează ca fapte literare, prin noutatea lor, dar e bine și prin intenția mai profundă de a face ca oamenii să participe la viața culturală contemporană, să-și formeze înțelegerea necesară pentru formele artistice ale timpului lor. **Viața cărților** sau **Revista literară radio** sînt emisiuni care popularizează actualitatea literară românească. **Revista literară radio** în varianta din 22 iulie a fost o reușită. Ea a cuprins o serie de mărturii și dialoguri, replicile scriitorilor au avut un aer autentic, „trăit", de confesiune literară. De aceea puteau stîrni interesul real al ascultătorilor. Evident că în sensul acesta terenul posibilităților este nesfîrșit. Există o mare curiozitate față de mărturisirile oamenilor de cultură în legătură cu propria lor activitate etc., o curiozitate pozitivă, pe care numai formalismul o poate descuraja. Dar aceasta nu e decît una din formele specifice unei emisiuni de actualități literare. Alte forme se resimt de pe urma spațiului restrîns. Pe de altă parte, tratarea excelentă a clasicilor (a început seria I. L. Caragiale) creează nostalgia pentru un regim similar ce s-ar putea acorda (cît mai curînd) personalităților literare mai apropiate de vremea noastră, fiindcă iluminarea universului acestora din urmă rămîne, probabil, o problemă deschisă cu mai mare acuitate.

Ioana Ieronim

plastică

Un eveniment artistic

● Efectiv, expoziția retrospectivă Fekete de la sala Dalles poate fi considerată un eveniment artistic. La împlinirea vîrstei de 75 de ani, nu credem că se poate aduce un mai călduros omagiu acestui ponderat artist care într-un interval de o jumătate de secol a lucrat cu tenacitate și modestie la o operă despre care se poate afirma, fără umbră de îndoială că reprezintă o contribuție majoră la îmbogățirea patrimoniului nostru cultural-artistic.

De tînăr, Iosif Fekete, se știe, și-a legat numele de lucrări monumentale pe care istoria artelor noastre plastice le consemnează printre reușitele genului. Ar fi suficient să citățm în acest sens **Monumentul aviatorilor** din București (1928—1929, în colaborare cu Lidia Kotzebue), **Monumentul Horia, Cloșca și Crișan** din Alba Iulia (1937) sau **Monumentul Nicolae Bălcescu** din Oradea (1968). Format la școala marilor izvoare clasice — spre care a fost orientat și de excelentii săi maestri Dimitrie Paciurea și Fritz Storck, cărora le-a urmat cursurile la Școala de Belle Arte între 1921—1927 — Iosif Fekete și-a format de timpuriu deprinderea de a structura în ritmuri coerente materialul, de a da organicitate compozitiei. Toate lucrările sale — și acest lucru se vede clar din expoziția de la Dalles — respiră acel aer de rationalitate propriu demersurilor acelor artisti pentru care arta este o formă superioară de exprimare a echilibrului sufletului uman, o formă superioară de transpunere în imagini coerente a năzuintei individului spre armonie. Atitudinea lui Iosif Fekete în fața marmurei, pietrei, bronzului, lemnului, rămîne, fundamental, aceea a unui clasic, și acest fapt nu contrazice în nici un fel pasiunea cu care maestrul a căutat permanent modalități de reînnoire pe planul formei plastice, modalități ce au corespuns unei capacități deosebite de stăpînire a registrelor stilistice. Desigur, de calitatea sculpturii lui Fekete se leagă și receptivitatea sa artistică deosebită. Atent la ceea ce s-a întîmplat în sculptura mondială și românească în deceniile din urmă, Fekete nu a refuzat sugestiile, dar le-a filtrat și temperat cu grijă, adecvîndu-le propriei naturi artistice. Între formele epurate cu grijă din **Elegie în memoria victimelor segregației** (marmură — 1959), reducțiile volumetrice din **Tors** (marmură — 1963), simplificarea riguroasă din **Mamă refugiată** (marmură — 1962) sau materialitatea expresivă din **Portretul Aureliei** (bronz — 1977), există, în pofida diferențierilor stilistice, a registrului ideatic, o unitate de fond constînd în consecvența cu care, încă din momentul abordării materiei, maestrul urmărește să îi insufle acea laconicitate expresivă ce face ca opera finită să fie parcă ecoul unui puls interior constant, ordonat și ritmat în consonantă cu o ordine mentală strictă. Siguranța manifestată în trecerea continuă de la delicat la monumental, de la intim la majestuos este, desigur, un reflex direct al acestei consecvențe. Ea a făcut ca arta lui Fekete să își mențină tonul personal, individualitatea într-un peisaj artistic și cultural marcat de diversitatea tendințelor.

Nu putem încheia aceste sumare referiri fără a aminti sistematicitatea catalogului și calitatea textului introductiv semnat de Mircea Țoca.

Grigore Arbore

muzică

Retro

● Cantitatea (considerabilă) a stagiunii bucureștene este orînduită în așa fel încît se preschimbă — UNEORI — în calitate. Straturile paralele distincte ce compun sezonul muzical declină sincer spiritul ce le animă, iar multumirea vine din confirmarea așteptărilor. Cum s-ar zice, cînd te hotărăști pentru un concert, știi la ce te duci și ce poți primi.

Amintirea unei stagiuni se confundă, în memoria melomanului, cu cele cîteva evenimente. Nici profesionistul nu rămîne rece cînd într-o stagiune l-a văzut în două reprize de cîte zece zile pe Sergiu Celibidache, sau în cîte o seară pe Ghidon Kremer sau pe Andrei Gavrilov. Sînt raritățile care aruncă o lumină nouă asupra concertului de zi cu zi.

Interesul acesta cotidian stă la noi, am mai spus-o, pe seama muzicii de cameră. Teritoriu de investigație și invenție, atît în interpretare cît și în componistică, stagiunea camerală bucureșteană are un nivel solid, la adăpost de căderile necompensate pe care ni le rezervă de atîtea ori stagiunea simfonică, loc expus confruntării ambițiilor cu realitatea, „politetii" impresariale, compensatiilor itinerante.

Și, mai ales, amortit în crisalida rutinei. După cîteva stagiuni cu concerte programatice, cicluri tematice, diferite modalități de axare ideatică a unui afis sau a unei suite de concerte, peisajul simfonic este iar dominat de alăturări stereotipe sau întîmplătoare, ascultînd de orgoliul dirijorului, conform înclinatiilor autopresupuse. Au fost totusi si aici premiere-eveniment care s-au numit **Concert pentru orgă și alămuri** (Liviu Glodeanu), **Cazti per Europa** (Theodor Grigoriu), **Fragmente** (Ștefan Niculescu), **Rezonanțe** (Mihai Moldovan), **Spațiu doinit** (Dinu Petrescu). Sînt cu toții compozitori instituiți, siguri, concertul simfonic respectă ierarhiile, vîrstele (de pe la patruzeci de ani în sus), ca și locul piesei românești (de regulă) la început, undeva între încălzirea instrumentiștilor și aparitia mirifică a solistului.

Interpreții (cu măsură) pot apărea în concertele simfonice și înaintea celei de a doua tinereți. Dacă argumentăm cu ținuta interpretativă a Angelei Gavrilă sau a lui Dorel Fodoreanu, cred că putem spera la multiplicarea apelului la respectiva generație.

Uniunea compozitorilor a organizat foarte bune concerte panoramice („Stiluri și tendințe...") sau de revizie a celor mai tineri autori de muzică. Totusi, rămîn concerte de breaslă, deosebit de utile, ca prim pas, ca exemplu de urmat pentru institutiile muzicale productive. Problema locului componisticii românești în concerte este încă nerezolvată corespunzător si ar cere un efort special si o anvizajare dintr-o perspectivă cu totul nouă.

În fine, în trecuta stagiune, s-a accentuat autonomia vietii muzicale. A dispărut și ultima formă de concert (concertul-dezbatere) care punea efectiv în relatie muzica si opinia publică, lărgind cadrul traditional al concertului cu afisare intangibilă a opus-ului de artă muzicală. Dialogul care s-a purtat ani de zile între creator, interpret si public a generat o anume fertilitate ideatică, o comunicare activă făcînd ca scoala românească să fie integrată într-o generoasă vibratie spirituală.

Costin Cazaban

Poeți la prima carte

Tentația registrelor lirice

Un debut promițător este acela al lui Ion Roșu, al cărui prim volum, **Pasărea nopții**, cuprinde trei cicluri distincte, ce ilustrează trei virste lirice, corespunzînd unor registre diferite. Ciclul **Aripile ceasului** pare să anunțe un poet solar în plină jubilație juvenilă : „Dimineata sufletul meu are / bucuria copilului călare // pe băț, alergînd prin praf. / Pensula soarelui zugrav // îmi face în jurul frunții curcubeu / ca unui zeu". Primele acorduri lirice stau sub semnul speranței și al fertilității, cu sentimentul unei durate curgînd neîntrerupt dinspre strămoși. **Steaua Bunei Speranțe** este simbolul tutelar al acestei poezii celebrînd puritatea unei tinereți în plină eflorescență : „Și virsta-mi dezgroapă talanții / curați și mi-i dă spre lucrare : / corabia-mi iar de distanțe / flămîndă, se-ncumetă-n mare / în cer — Steaua Bunei Speranțe". Trăirea este preponderent euforică sub această zodie a seninătății deschisă încrederii și împlinirii. Acestei virste a liricii lui Ion Roșu îi corespunde o anume ipostază a poetului, definitorie pentru primul ciclu : „El poate fi, în sfîrșit / un fericit cintec de mierlă / în salcia / de la capătul zilei". Această lirică a „primeniri" și speranței este o laudă a părții de lumină a lumii („o palmă de răcoare, / o frunză de umbră, / un fruct de speranță"). Euforicele reprezentări traduc trăiri celebrînd rodirea : „Și-mi bat la rădăcină fructe coapte / ca-n bronzul unui clopot fără limbă".

Sentimentul liric al primului ciclu își găsește expresia într-o poezie patriotică de tradiție clasică, cu ample sonorități și fastuoase reprezentări simbolice : „Se desteaptă-n fiecare dimineață fala vremii... / Munții-nalți și-aprind în piscuri șiruri albe de săgeți. / Zid de cetățerie-i cerul patriei, sub cerc de steme, / zugrăvit în chiar albastrul mănăstirii Voroneț". Lirica patriotică a lui Ion Roșu, sonoră și cantabilă, are un caracter în același timp mnic și heraldic. Sentimentul tineresc se exprimă cu sinceritate într-o versificație cu reale calități, traducînd o stare de spirit autentic. Aceasta este, așadar, tonalitatea generală a primului ciclu, în care imaginea este preponderent euforică („seva de aur / în care-notind fericite. fetele / trec spre corabia lunii"), dar nu și unica. În orchestrația lirică se insinuează motivul unei triști, al unei anxietăți legate, se pare, în primul rînd, de sentimentul pîndei timpului, îndeosebi în poemele cu caracter de ideogramă lirescă **Ilion. Cu ochii scursi.** Sînt motivele care dobîndesc pondere în ciclul de tranziție **Ana-Lu**, producînd o schimbare de registru. Jubilației juvenile îi ia locul „setea de vid", imaginea se tulbură prin determinări aparținînd unei sfere a degradării : „cerul cangrenat", „lumină calcinată". Se modifică luminozitatea imaginii, puritatea trăirii, simbolistica, reprezentările : „Deasupra mea cresc ore cu arcul în declin / urcînd sub cortul nopții de aștri găurit / și ceru-ntreg e parcă bătrînul Heraclit / prin care curge moartea de-a pururi și deplin". Acordurile limpezi ale primului ciclu își modifică tonalitatea în favoarea sunetului elegiac. Poezia nu traduce neliniște, ci o anume resemnare, dublată de proliferarea reprezentărilor de degradării : „Ascultă cum se sting prin flori de zinc / cercelii unei galbene litanii. / Ci capetele noastre cînd se-ating / pling sunetul de gol a două cranii".

Acest registru al întunecării, al declinului sensibilității juvenile caracterizează și mai accentuat ciclul **Pasărea nopții.** Este un caz rar, poate, acela al unui debut evoluînd atît de net de la un regim sufletesc la altul în cadrul aceluiași volum. Nu este vorba despre o bipolaritate structurală, ci de o modificare totală a viziunii și sentimentului. În poezia ultimului ciclu, **Steaua Bunei Speranțe** a fost înghițită de tenebre. Se produce o recluziune în jurul unui reper central — turnul izolat în bezne. Lumina și culoarea dispar acoperite de aripile funeste păsări nocturne care bîntuie, cu țipete sinistre, spațiul din jurul turnului pustiu la care se reduce, la această virstă a sa, universul liric al lui Ion Roșu. Într-un singur volum poezia înflorește, se împlinește și „îmbătrînește", într-un proces accelerat de natură să suscite surprize. Poetul cedează tentației funeste a tenebrelor : „Deschide geamul, îmi șopti-n amurg / pliscul de lună-al oarbei cucuvele ; / fugi și aruncă-ți pleoapele-n văzduh / și fă-te printu-mpărăției mele". Tentație acceptată prin abandon sau seducție, închizînd orizontul în care se consumau elanurile pure ale unei tinereți prea timpuriu atinse de umbră : „și te încearcă cu pliscul pasărea nopții / și te bate cu aripile / și te înseamnă cu ghearele".

Volumul de debut al lui Ion Roșu oferă imaginea unei evoluții lirice stranii. Poetul care se proiecta în primul ciclu în ipostaza unui „Icar curat" acceptă căderea și stigmatul „păsării nopții". Faptul că el optează pentru acest titlu al volumului, traduce o atitudine anume. Dar experiența tenebrelor este timpurie și este de presupus că nu-i va rămîne, precum lui Icar, în drumul său spre poezie, decît să traverseze bezna pentru a-și resuscita în cele din urmă elanul liric.

Sultana Craia

Contemplare și implicare

Între tinerii a căror evoluție poetică a fost urmărită cu încredere de revista „Luceafărul" (premiul de poezie pe anul 1974), Grigore Georgiu poate fi considerat, acum, după apariția primei sale cărți, **(Veac adînc**, Editura „Albatros", 1978), un cîștig sigur pentru poezia din ultimul timp. Departe de a fi simplă îndeletnicire mondenă sau „hobby" al timpului liber, poezia înseamnă, pentru Grigore Georgiu, mod de existență, asumat cu gravitate și orgoliu nedisimulat : „Dar poezia e o armă invincibilă / cuvintele ei sînt o provocare / cuvintele ei pot tine ghilotina în aer / cînd sufletul e ocupat cu treburi casnice — / cuvintele ei sosesc mai devreme la locul faptei / cuvintele ei pot fi un brat al nădejdilor / cuvintele ei pot fi o cămașă de forță / cuvintele ei pot stoarce apa putredă a ochilor edulcorați" **(Sfaturi pentru arta vorbirii).** Această încredere în forța demiurgică a cuvîntului nu este, însă, premisă apodictică a demersului poetic ci rezultatul căutării și descifrării — de cele mai multe ori, cu mijloacele poeziei autentice — a înțelesurilor profunde ascunse în lucruri și oameni : operație de „arheologie lirică" care începe și sfîrșește prin cunoașterea de sine. Introspecția se asociază, în poezia lui Grigore Georgiu, cu evocarea originilor **(tema obîrșiilor),** spre a se contopi curînd într-o semnificativă relație de identitate : **„Cu orice preț spre obîrșii — / cu orice preț spre noi ființe** (s.n.) / în rocile cuaternare unde ard ochii părinților. / Din clarobscurul pulberii decupăm / firele vremelnice ale vieții / cu palmele spălate în alcooluri / să prindem scînteia galbenă / a amnarului izbit de cremene" **(Arheologie).** Pe urmele lui Blaga (modelul respectat dar nici o clipă pastisat epigonic), poetul se apropie de minunile care „joacă în pulbere" cu sfială, temător de „latul otrăvitor pe care-l aruncă / cuvintele în lumea evidenței" risipindu-i astfel misterul. Starea propice acestui tip de cunoaștere (Blaga ar spune „minus cunoaștere") este somnul, cuvînt-cheie care revine cu mare frecvență pentru a semnifica de fiecare dată apropierea de taina lucrurilor. Astfel, „ca un profet coboară somnul în adîncuri", „ne-ngropăm în somn ca-n rugăciune", „somnul cu migală ne zideste / în cochilia de miere", „e-atîta somn în mările dintîi", „nu sminti somnul / celui care ne tine pulberea laolaltă" etc. Contextele în care apare cuvîntul nu sînt simple metafore tinînd de un facil imagism decorativ ci elemente constitutive ale unei ample parabole a cunoașterii. Ipostaza dezirabilă recomandată cu insistență celui inițiat în misterele somnului este detașarea contemplativă : „Exilat în propriile tale vise / privirea să-ți putrezească în ea însăși / fascinată de vîlvătăile lumii / dar niciodată să nu fii una cu ceea ce vezi — / viața departe de tine să ardă / și tu niciodată să nu ajungi / cu mîinile în flăcăra ei" **(Tu niciodată). Contemplarea** nu este însă decît una dintre fețele cunoașterii, revelată prin abstragerea din temporalitate, ce atrage după sine singurătatea insuportabilă. De aceea taurul, din frumosul poem **Corrida,** „dă ocol singurătății" în arena pustie în care „tribunele goale se năruie sub tăcere" și „își întinde singur capcane / în locul ce rămîne din ce în ce mai gol". Nevoia confruntării, **a cunoașterii prin implicare** determină „trezirea", ieșirea din spațiile alienante ale somnului („cine-a căzut în somn e pururea străin") și acceptarea resemnată a efemerului existenței : „Cineva privește prin ochii noștri-n lume / și se tot cufundă în lucruri / pînă le pierde obîrșia. Contemplația / a rămas în competența zeilor / peste noi timpul dă năvală / și parabola lui duce pînă la cenușă // Cîte rămîn în albia focului mai vii / și cîte-n așternutul de norse / se prăpădesc). E o stare de plins — / deasupra capetelor noastre oglinzile tin sfat / e o stare de plins / și numai în lucrurile asemănătoare lui / timpul își potolește cerbicia" **(Contemplație la amiază).**

Pe această opoziție, **contemplare-implicare,** se edifică poezia, sobră și tensionată confesiune existențială, rostită cu har. Desigur, un debut nu este decît ceea ce este : un... început. Despre Grigore Georgiu se poate spune, fără ezitare, că a început bine.

Valentin F. Mihăescu

Arta clar-obscurului

„mai bine mai tirziu decît niciodată. Deși la aproape doi ani de la apariție, mărturisesc că îmi face o mare plăcere să scriu despre cartea de poeme **Cuvîntul unic** a tînărului profesor de filosofie de la liceul din Snagov, Ștefan Ioanid, bucuria lecturii rămînîndu-mi intactă și acum în 1978, ca și în toamna lui 1976 cînd mi-a dăruit volumul proaspăt tipărit, ca și în anii '70, cînd i-am citit prima oară poeziile în redacția revistei „Luceafărul".

Născut din cultul, din fervoarea adorației celor mai înalte valori umane, al speranței și credinței că idealul pe care ni-l facem despre frumusețe, bine și adevăr poate fi atins la infinit de către noi ființe, și dîndu-i acestei adorații un chip din carnea și sîngele unei estetici ceremonioase și fluide, cu un farmec naiv și savant al perspectivei și cromaticii clar-obscurului, discursul se rosteste cu limpezimea, cu halucinanta claritate a lucrurilor care vin din mister și se duc în mister, așa cum ne apare pentru o clipă un peisaj, noaptea, la lumina fulgerelor. Deși înțelege oricine că am numit aici revelația ca regim natural al unui spirit stăpîn pe o anume tehnică a meditației, cartea lui Ștefan Ioanid, **Cuvîntul unic** (nu spune chiar titlul exact acest lucru și în acest sens ?), prin desfășurarea ei de o somptuoasă monotonie nu-l trădează numai pe inspirat, ci și pe umilul artizan care-și ciopleste cu răbdare și devotiune materia pe cît de fragilă, pe atît de tenace, de rezistentă a limbajului. Deși profund modern prin inaderență, prin înstrăinarea totală de orice ilustrativism ipocrit **ad usum Delohini,** Ștefan Ioanid își refuză privirea cinică și lenea gîndirii care se refugiază nu o dată în false disonante, în ieftine jocuri aleatorice în numele sacru al datoriei artei de a uimi, de a ilumina. Șocant în poezia lui Ștefan Ioanid (care, prin modul său de a trăi actul scrisului ca pe o sărbătoare, ca pe oficierea unui ritual magic are afinități cu mai norocosii săi colegi de generație Dan Verona sau Ion Mircea) nu este fragmentarul care se opune, intră în contradicție explozivă cu miscarea firească a întregului, ci elanul mereu reluat al fragmentarului de a se înălța pînă la măsura unei imagini armonioase, integratoare.

Poemele lui Ștefan Ioanid par a fi rodul unei recluziuni lunare, ele pîlpîie fantomatic, au sfiala trakliană a reculegerii adînci cu fața în umbră : „Între timp i se făcuse somn pe mozaicul rece / presimțita plutire a stelelor începu / mai încercă o falsă aranjare a părului, a gulerului / cu degetele ridicate ca într-un labirint. // Plutirea stelelor printr-un surîs de apă surprindea / toate secretele camerei. Și sora somnoroasă / se ridica din colț de nu știu unde sora somnoroasă / și brațele i se miscau încet și brațele i se miscau / încet. // Stătea ca în apă se vedea după mantia învelită în culoarea ei adormită pe mozaicul rece / după ochiul lui ca o umbrelă se vedea bine / după Melancolia, semnele Adorației. Plutire // a stelelor învată sora somnoroasă plecată în genunchi / cînd se uita în jos îi cădeau ochii îi cădeau umerii / coapsele această virtute ca un fluture îi închideau ochii / și brațele i se miscau încet i se miscau încet. // Dar ei nu-i spuneam nimic niciodată închis în palida / mantie si ea se ridica din colț / din colț de nu știu unde sora somnoroasă si brațele / i se miscau încet si brațele / i se miscau încet".

Poetul se lasă cucerit, guvernat de legile stranii ale visului care operează cu o forță de selectie a imaginii întrecută doar de cea a realității obiective. Astfel infernul său gliseză pe nesimțite într-un paradis eteric, fluent a cărui poruncă dintii este sfiala si al cărui sacerdotiu este lectia împăcării cu sine si a sinelui cu alteritatea. În acest univers tronează crinul, în aceste poeme se iertfeste floarea de miosotis. Hieratismul gesturilor particulare capătă prin efectul hipnagogic al parfumurilor rare un sens mai larg, de comportament arhetipal unde miscarea urmăreste (si nu realizează integral) repaosul, unde muzica are ca țintă (și n-o atinge niciodată) tăcerea.

Sugerîndu-i ca, în același **Weltanschauung,** să-și amplifice geometria variabilă a formelor pentru a se menține interesant în sfera esteticului (fiindcă nici un poet din lume nu poate merge prea mult pe calea sacră fără să se sufoce), sper ca viitoarele cărti ale lui Stefan Ioanid să mențină intact entuziasmul constient al acestor rînduri.

Dan Laurențiu

Siguranța structurii lirice

De la început se evidențiază în poezia lui Laurențiu Cârstean asimilarea tehnicii lirice moderne realizate nu prin preluare de motive sau mimetism tematic, ci în structura de profunzime a expresiei. Dotat cu o capacitate remarcabilă de filtrare intelectuală a fanteziei și a sentimentului, tînărul poet dovedește o stăpînire a mijloacelor formale, rară la un debutant. Ceea ce se detașează nu e limbajul sau conținutul, nedesprinse încă din contingent, ci minuirea sigură a structurilor lirice și puritatea gestului poetic. Modernitatea se desfășoară aici la nivelul

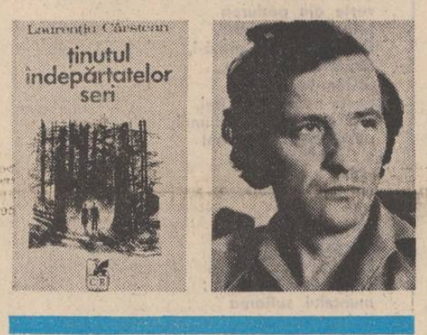

sintaxei, nu al cuvintelor („morfologiei") sau al semanticii (ideilor, simbolurilor), impregnînd însă toate nivelele rostirii poetice : „spaima de a nu te fi cunoscut / și amintirea ta în umbra lungă / a casei... // și acest recviem aici lîngă oțetarii / bătrîni ai copilăriei / / și numele tău bintuit / în grădina umbrită de tufe / și lauri". Poezia, ca și plastica contemporană, sfărîmă tiparele tradiționale și formele concrete fie prin abstractizare și esențializare, fie prin invazia onirică, fantastă, a imaginilor. Ambele tendințe își află ecou în poezia lui L. Cârstean, adesea într-o interesantă încercare de fuziune. Efortul spre abstract se traduce în discursul poetic prin discontinuitate și juxtapunere, realizîndu-se o exprimare eliptică purtătoare de absență și prezență totodată. Strofele poemului par, ca în poezia lui G. Benn, propoziții secundare cărora le lipsește polul celălalt, principala : „unde aștep tarea mea va fi fost izbăvire / și dragoste și singurătatea strivită pe buzele / reci ale nopții tămăduire de cosmarul / tulburatei copilării // unde ascultînd fosnetul stins al ierbii / prin livezile stăpînite de roditoare tulpini / închipuiam minunate călătorii // unde apele au săpat catedrale în maluri / și plîngătoarele sălcii își așternură cernite / marame pentru un recviem fără sfîrșit // nimeni nu se mai întoarce învingător / și doar glasuri necunoscute povestind / despre înțelepciunea dăltuitorului". Lipsa verbelor generează tensiuni între aglomerările nominale conferind umbre stranii cuvintelor izolate și susținînd aceeași impresie de asintaxism : „orașul : lungi caracatițe / numele meu îl sorb // și ei ca un vis : / o frunză de mirt un șacal / pasul din întuneric // acum toamna // fie el o albă-ntristare / ochiul ascuns sub pleoapă". Frecvența articolelor ar trebui să semnalizeze o lume cunoscută dar nu există nici o determinare obiectivă a substantivelor, articolul hotărît fiind semnul unui univers unic, necunoscut lectorului **(„ținutul îndepărtatelor seri").** Această „nedeterminare a determinanților", cum o numește Hugo Friedrich, este considerată de criticul german un indiciu stilistic principal al liricii actuale („cum răsăriră ei dintr-odată pe gura muribundului / ca niște crini otrăviți întru veșnicie / sărbătorind chipul trist al iubitei... / spre ziuă / corul se pierdu într-o tînguire nedemnă / ceremonii / dar nu era el scufundătorul / sub albe riuri lunecînd mai departe". Un rol deosebit în sugerarea încărcăturii poetice a cuvintelor îl are și dispunerea poemului în albul paginii. Tăieturile izolînd imaginile le învăluie totodată într-o atmosferă specifică lecturii poetice : „Poemele — spunea P. Eluard — au întotdeauna mari imagini albe, margini mari de tăcere". Procedeul, însă, nu salvează uneori imagini de la prozaism : „seara / cînd deschideam ferestrele / întunericul și mireasma florii de liliac / pătrundeau în odaie". Construcțiile structurate liric astfel, duc la o serie de peisaje abstracte aparținînd mai mult sugestivității și mai puțin „inteligibilității", jocuri de imagini încercînd să surprindă starea poetică pură fără reprezentarea ei „figurativă", retorică : „și nu invocații / nici bucuria de a culege fructe / de aur / numai starea aceasta — / un pocnet în ureche / un trandafir / iarnă și iarnă".

Tendința opusă desenului abstract, dar urmărind aceeași himeră, neglijează dispunerea în pagină, punctuația, regulile gramaticale, într-o mișcare continuă a imaginilor, amintind de acel dicteu automat surrealist : „totuși : prea aspră legea în această / încăpere prea aspră și prea dulce / citeodată dar ei se numesc cu / numele lor visează respiră și muzica / este un ton mai sus o albă lacrimă / mai departe cuvînt și / umbra lor disperare în verde în / ocru, pace și pace lor copii în ne- / liniștea zilei". Procedeul e rodnic și slujește poetului în ciclul poemelor de dragoste, dar cu efecte îndoielnice în poezii conceptuale **(Să bat să întind eu mina, Recviem, Tocmai atunci mărturiseam).** Ambele aspecte ale poeziei lui L. Cârstean fac din lectură un act de participare activă la creație solicitînd cititorul, silindu-l să refacă sintaxa sau fluxul imaginilor, lăsîndu-l să găsească singur sensurile sau semnele de punctuație ale poemului.

Agera lance a poetului

Ochii lui Homer, cartea de versuri a lui Petru Romoșan, îmi amintește de debutul lui Geo Dumitrescu : prospețime a imaginii, agerime a gîndului, gust al paradoxului și, în plus, o vie dorință de a lua în rîs mișturile poeziei. Trăsătura din urmă este mai generală, am observat, la noul val de poeți. Trecerea rapidă de la simbolurile mari, copleșitoare, la negația lor printr-o bufonerie fină pare a fi caracteristica **noii poezii** ce se constituie sub ochii noștri. Poemele lui Petru Romoșan îmi întăresc și altă convingere : **livrescul** a devenit un obiect intim al liricii actuale. Lectura este o formă a existenței, cartea este o planetă în care locuim și de care ne lăsăm locuiți. Petru Romoșan, cu o antenă fină, prinde din zbor această schimbare de mentalitate estetică și scrie o falsă **cronică regală** despre Boerebistas, își ornează versurile cu citate și zburdă printre nume ilustre și nume inventate. Totul în acest stil de delicioasă insolență : „Pregătesc de multă vreme cîntul / și iată-mă / Nu știu ce să mai spun. / Appulii, burii, sucii, ordessenses, dacii mari, costobocii etc. / Și se mai zice că femeile erau frumoase...".

Într-un singur poem **(Creanga de aur)** apar : Deceneu, Cotys al lui Rhoemetalces, Spumarus, Ulpius Biausco, Moigrad, I. Glodariu la Căprăreața, Comosicus, Kogaionan, munțele sfînt, codul de legi Belagines, Aphrodita Urania, Artemis „Regala", Diana Regina, Bendis Barbara, dacul Rhodos, căprioarele roșcovanei Maurentia, precedate de un înfumurat avertisment : „Deceneu, iată marele cînt promis ! / Ajută-mi tu pana tînără, / neîncercată nici în singeroase lupte, / nici uzată de intrigi. / Pe cel ce ne acuză de fad istorism / Noi îl suspectăm de lipsa unei urechi, / iar celui ce ne suspectează de împrumuturi / Noi îi spunem c-o să-i crească un neg / tocmai pe partea luminoasă a minții". Și întretăiate de versuri mai direct lirice, ingenios sarcastice : „Limbut ! / Fie ca o albină să-ți moară pe limbă, / fie să atîrni de burțile oilor, / te crezi mai strălucitor decît soarele, / mai alb decît zăpada, / pentru tine se cresc femei de prăsilă la Costești, / numai tu bei vinul galben al regelui".

Poezia iese, aici și în alte fragmente, dintr-o tinerească nepăsare față de Poezie, din afectarea lipsei de inspirație, din comentarea neputinței de a surprinde inefabilul. Însă lirismul poate fi și expresia unei absențe. Ca filosoful care trebuie să mediteze asupra neputinței de a filosofa, așa și poetul umple prin reflecție ironică vidul unei stări de **atonie :** „Clipa cînd nu-ți trece prin minte nici un gînd / Ai vrea să lauzi o frunză, un sunet de bronz / Sau culoarea mov pe care altfel o iubești foarte tare / / Întîmplător spui cuvîntul „păcat" / Imediat îl califici : recuzită ușor demodată / Vrei să urli același cuvînt „păcatul" / Rizi, gura nu se deschide / / Sau vrei un suspin pentru „ea" / — Altădată nici nu o cunoșteai — / Spui „Doamnă, glezna ți-o sărut frumos !" / Da, desigur, dar de ce scrii asta ziua în amiaza mare ? / Clipa cînd leneși înverzesc în minte trandafirii".

Poemele lui Petru Romoșan sînt cu premeditare nepoetice, prozaice (în sensul că evită metafora), lăudăroase și bufone cu inteligență.

Ochiul nostru trebuie să descopere în ele propoziția care face să sară în aer proza aparentă, versul care să întoarcă formulele comice spre un mare simbol. Într-un poem dedicat lui Nichita Stănescu **(O călărire în zori),** plin de fraze banale fără muzicalitate și fără, chiar, acel minim imagism care agită, de regulă, ca valurile suprafața netedă a unei pagini literare, într-un poem, zic, cu o comunicare albă, de genul : „Hai să-l călărim ! / Sărmanul Pegas ne mai poate duce" — dăm peste versurile de mai jos care rup șira spinării limbajului prozaic de pînă acum și agită prin fața ochilor noștri nătrama neagră a unui mare simbol : „Dar mai ales să-i arătăm / Moartea ce-o avem în buzunare / (Sperietoarea celor mai de seamă poeți)"...

Este, desigur, la mijloc o abilitate, o bună tehnică poetică bazată pe irespectul față de tehnicile consacrate, o privire de sus, de foarte de sus, asupra **caligrafiei** tradiționale a poeziei, dar, lîngă toate acestea, este concentrarea ingenioasă de materiale explozive într-o propoziție care sparge discursul liric și înroșește șirul versurilor banale.

Un excelent poem **(Leul în iarnă),** care relatează neutru despre pregătirea de moarte a bătrînului leu, se bizuie, esteticește, pe ultimele două versuri :

„L-au jucat papagalii la zaruri / a ieșit o lună roșie lovită de trăznet". **Leu jucat la zaruri de papagali** și, fără nici o legătură logică, (dar nu fără legătură cu **logica poeziei,** vorba lui Macedonski), **lună lovită de trăznet,** iată două notații care tulbură, într-un chip atît de ciudat, spiritul nostru. Prin asemenea spărturi năvălește **lirismul intors,** bufon al lui Petru Romoșan. Ingeniozitatea lui este de a nu-și ascunde măștile. Un poem se cheamă : **Cap de bufon, I** un altul : **Cap de bufon, II,** sau **Romeo bufonul, Fals poem de dragoste, Îmi scapă din mînă poemul, Digresiune în jurul...** Altădată, poetul tînăr ținea să marcheze apropierea lui mistică de lucruri, ululătoarea umilință față de obiecte, azi poetul tînăr arată familiaritatea cea mai mare față de ele și începe prin a pune în fața lor măștile unei subiectivități ironice. Poezia era, pentru poetul de la începutul secolului, o **cunoaștere,** miracolul descoperirii universului. O **cunoaștere** și o **naștere.** Poezia este pentru poetul tînăr de la 1978 un joc grozav de măști, o imensă sfidare, un mers primejdios pe frînghia subțire a cuvintelor. Petru Romoșan excelează, deocamdată, în ingenioase definiții sucite, într-o poezie, vreau să spun, care dă cu tifla marii poezii, o poezie fermecător neserioasă, simpatică, tulburătoare în inconformismul și mobilitatea ei spirituală : „veniră umilii — întunecații stăpîni ai umidității" sau : „Vino dumneata Doamnă / și sărută titlul acestui poem...".

Unele versuri bat spre suprarealism : „Sînt încă tînăr și în coloana-mi vertebrală / doarme cea mai frumoasă reptilă a veacului..." — și fac curte absurdului, elogiind „amara vorbire neînțeleasă" și cuvintele **gureșe** și **dalbe** care sucesc gîtul literaturii, după îndemnul cunoscutului poet simbolist.

Generația care a debutat în anii '60 a creat o mitologie lirică nouă. Poeții care debutează acum se pregătesc s-o răstoarne insinuîndu-se cu abilitate în interiorul mecanismului ei. Petru Romoșan, cu agera lance a ironiei în mînă, țîșnește din rînd.

Eugen Simion

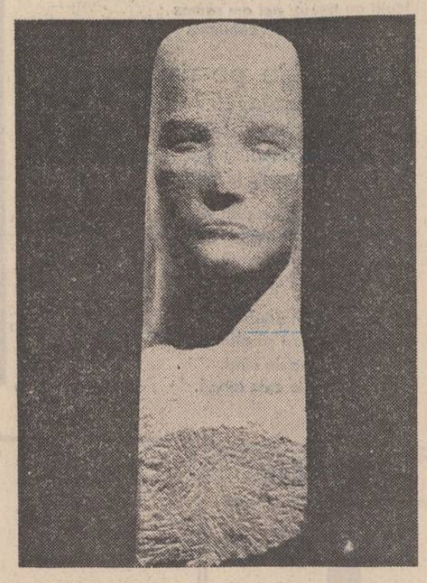

Iosif Fekete : „Maricica"

Colocviile „Luceafărului"

Urmare din pag. a 3-a

aici începe teritoriul patriotismului local, pe care nu trebuie să-l condamnăm chiar cu atîta asprime... Numeroasa, bineînchegata Asociație a scriitorilor din Timișoara ilustrează, prin faptele și eroii ei, o tradiție și un drum cultural, dar și un stil al „integrării" în literatura noastră de azi...

I. D. SUCIU — Pentru valorificarea trecutului cultural bănățean mă gîndesc, în primul rînd, la o reeditare după toate exigențele științifice actuale a **Observațiilor** lui Paul Iorgovici. Ar merita să fie pus în circulație și Iulian Grozescu, îndeosebi cu paginile lui de proză despre **Căderea Timișanei** sau impresiile de călătorie din România. Consider volumul de nuvele **De la noi** al lui Dimitrie V. Păcățian ca dat uitării pe nedrept, deși aduce sub ochii cititorului o lume puțin cunoscută. Romanul **Elmira** al Emiliei Lungu Puhallo apărut în 1882 în revista **Familia,** în care se descrie cu mult talent viața micii burghezii din Timișoara ar putea fi și el valorificat ca și unele nuvele mai reprezentative ale aceleiași autoare. Tot din categoria acestor romantici face parte și Elie Trăilă cu nuvela **Fiica lui Menumorut.**

M-am oprit numai la cîteva titluri și cîtiva autori, critica literară fiind aceea care să facă inventarul complet în această direcție. Sînt foarte multe de făcut în direcția contribuțiilor culturale propriu-zise despre care s-a vorbit aici mult. Am pomenit **Observațiile** lui Paul Iorgovici. Se face simțită și o ediție selectivă din scrierile lui Damaschin Bojincă. Studiile filologice foarte competente ale lui Simion Mangiuca ar putea constitui un alt volum, mai ales după ce s-ar traduce și cele publicate în **Romanische Revue.** Se impune să fie redată istoriografiei române și teza de doctorat a lui Ion Sîrbu despre politica externă a lui Matei Basarab. În ce privește unitatea și continuitatea poporului român, pagini frumoase a scris Vasile Maniu. O ediție nouă a **Cronicii Banatului** scrisă de Nicolae Pop din Hațeg este și ea necesară de vreme ce singura ediție tipărită prin 1968 are doar 500 de exemplare aproximativ. Paginile care s-ar cuveni recuperate spre folosul cunoașterii generale, spre folosul științei sînt multe. Nu mi-am propus să dau decît o scurtă și semnificativă enumerare.

ION MAXIM — Revin la preliminariile acestei discuții. Ceea ce se consideră specific bănățean e specific românesc. Tot ceea ce se poate integra într-un circuit de amploare este nu local ci național.

M. UNGHEANU — Discuția noastră cred că a scos în evidență chiar necesitatea ei. Acolo unde există o tradiție culturală, ea trebuie cunoscută, analizată, comentată, privită cu ochi critic, valorificată. Este incontestabil că există valori ale acestei zone care merită o difuziune mai largă, care să folosească unui public larg. Colocviul nostru a scos în evidență și dificultățile procesului de valorificare, reconsiderare a patrimoniului cultural, literar, amplificat atunci cînd terenul nu este încă defrișat, cum pare a fi aici. După cum iarăși e limpede că nu întotdeauna trebuie așteptat să vină alții să facă ceea ce se cuvine să facem noi, cei de la fața locului. Valorile culturale ale Banatului le cunosc cel mai bine cei de aici și ei sînt chemați în primul rînd să le propună atenției cu atît mai mult cu cît e vorba uneori de priorități sau de scrieri de o însemnătate particulară. Editura **Minerva** nu poate face, desigur, totul mai ales cînd e vorba de scriitori de plan doi, de scriitori de fundal. Polemica față de mentalitatea provincială, dusă tot timpul acestei discuții, este și o garanție a soliditătii rezultatelor. Vorbitorii au descris un fenomen cultural a cărui fizionomie merită interesul oricărui om de cultură.

atelier literar
poșta redacției

M.—V.S. : Mai îngrijit și mai cursiv scrisă, dar „cazul", deși încadrat într-o adevărată rețea de amănunte (pînă la urmă, superflue) rămîne nesemnificativ, iar „poanta" se cam pierde pe drum.

ELDORADO — BUCUREȘTI : Din păcate, cererea dv. (cu adnotările pe manuscris) e oarecum fără obiect. Textele nu sînt la nivelul care ar justifica (prin excepție) o asemenea cerere și, din partea noastră, un asemenea efort. Ele stau în totalitate și, se pare, fără speranță, sub semnul confecției sîrguincioase-meșteșugărești, lipsită de vibrație și putere de sugestie, uscată, modestă.

P. CERNAT : „Mesajul" e interesant, rămîne de clarificat identitatea geografică a ostașului (din considerente oficiale, desigur). „Nepoții" e mai curată acum, deși rămîn încă destule „chestii fumate", cum le ziceți chiar dv. În poezii, cam aceleași viziuni-obsesii din proze, care au cam devenit obișnuite (ar trebui, măcar în acest sezon canicular, să purtați niște obsesii mai ușoare, mai subțiri...). Ceva mai bine, în „O fată cu părul scurt", „Poezie pe zăpadă".

GH. BONDIȘ : Sînt confirmări bune, în „Pînă la fericire", „Romantism", „Idilă", dar poate veți încerca să mergeți mai departe, să ieșiți din sfera de influență, prea marcată, a poeziei tip '44—45.

R. KOCHER : Exercițiile de proză (de fapt, mai mult poeme în proză) rămîn sub semnul unui fel de romantism naiv, sentimental, inconsistent. Ceva mai bine, în cîteva din metaforele lirice („Nufăr", „Soare", „Lacrimi").

N. DRAGU : Sînt niște parafraze (citeodată, cu accente de parodie) inteligente, abile, de bun gust. Dar ele nu ne spun încă prea mult despre capacitatea autorului lor de a face poezie de-adevăratelea. Reveniți.

I. V. ȚARINĂ : Sînt unele semne bune, în pagini încă nesigure, inegale (în care, din păcate, e loc și pentru rușinoase nesiguranțe de ortografie...) „Viața de apoi", „Vis" și, parțial, „Evoluție 2" sînt lucrurile cele mai promițătoare. (Scrisul dv. nefiind în întregime descifrabil, e cazul să recurgeți la o mașină de scris).

GENOVEVA GHEORGHIU : Sînt, ici și colo, unele accente lirice interesante („Metamorfoza", „Atlasul", „Calul", „Toamna") ; rămîne, însă, predominantă, deocamdată, nepriceperea de a evita locurile comune, banalitățile, „vorbele de clacă", încă prea numeroase. Ceea ce recomandă, bineînțeles, un contact mai susținut și mai profund cu poezia bună, cu cartea și studiul, în general. (Un tînăr ucenic-literat ar putea să evite chiar — fiindcă veni vorba — și banalitatea și platitudinea oribilă a acestei stupide și tautologice formule „cu stimă și respect", născută din incultură, mediocritate și lipsă de imaginație, și să găsească — sau să inventeze ! — un salut mai puțin găunos și opac, mai expresiv și mai adecvat sentimentului real, etc. Alegeți, deci, și dv., mai inspirat, din multimea formulelor existente sau posibile, de la cele simple și neutre „cu stimă", (fie chiar **profundă, toată, aleasă,** etc., „Cu salutări tovărășești" — fie chiar **cordiale,** etc. pînă la — de ce nu ? — formulele de joc și spirit, cu zîmbet reversibil și „pa și pusi", „ahoe" etc., etc.).

N.B. Manuscrisele nu se restituie.

Geo Dumitrescu

La 20 de ani

La 20 de ani
Ce raze mari închipuia lumina
Cîzîndu-mi dulci pe inimă,
Albindu-mi mîna.
Anotimpul mă înalța cu forța lui
Spre Aldebaran steaua cea dragă,
unde pe lacuri ușor murmurau,
razele astrului ardeau !
Dinții melodios cîntau,
Iubiri se sfărîmau,
În golul lor albi trandafiri creșteau,
Cu trupul pur, subțire,
Iar moartea n-avea chip :
Era o ușoară cărare pe nisip.

RAVECA PAȘTINARU

Cel drag

Tu, cel drag,
Adună vorbele oamenilor
Cu încredere,
Nu rupe nici-un cuvînt în două
Chiar dacă,
Infinitul adus de el
Îți pare întunecat și greu.
În adîncul oricărui hău
Te-așteaptă căldura brațelor mele
Și-ai să rămîi oriunde
Ca o rază de soare ;
Întreagă-n rotunjimea bobului de grîu,
Ca și-n zburdălnicia culoare.

IOANA CIOANCAȘ

Primăvara

Pe toți, fără alegere
primăvara ne spală de șoapte,
adică întoarce orașul pe dos :
pune oglinzi la intersecții,
ascultă discuțiile interminabile
ale îndrăgostiților de declarații
cu multă răbdare,
nu se îndoiește de sinceritatea ierbii
(ca mine de dumnezeul purității)
suflă-n ferestrele închise
pînă le cad obloanele,
întinde o mînă fluturelui
împovărat de fast și candoare,
în schimb își asumă plăcerea
de-a ne asocia amintirile
cu cele ale pietrei.

TEODOR ROȘU

Se-ntîmplă ceva...

Se-ntîmplă ceva cu soarele
de stă agățat în vîrful plopului
cu aerul plin de păsări
care-și varsă umbra pe pămînt
cînd nici nu e atîta amiază
cît ar putea să-ncapă
într-un soi de capriciu al liniștii
cînd trece copilăria
și strada se-neacă în praf
cînd pleci
întotdeauna
cînd pleci
miroase a iarbă arsă.

MARIUS TÂRZIU

Desen de Aurel Ștefan Alexandru

Dimineață

Ca și cum s-ar deschide o mie de ochi
în pereți
ca și cum s-ar dezveli monumente
de sticlă
la lumina suavă a trupului tău
care mai păstrează un somn fericit.
Nici un înțeles nu tulbură
dulcea inutilitate a lucrurilor.
Se mai văd tălpile nopții pe covor
într-un dans fără noimă
și iarăși dimineața
urcă ostenită pe scări
ca o spălătoreasă.
Prin vecini, grăbită înfrigurare
a celor care n-au destrămat încă
pînza zilei de ieri...

NELU STANCIU

Despre iubire

Mă doare cînd
mă aud strigînd — vino !
acolo unde vorba
nu-mi e luată de
nici un ecou
și n-ai cum să m-auzi

Mă doare cînd
mă gîndesc întinzîndu-mă pe
un loc prea colțuros de pași
și unde pămîntul
nu mai știe
să fie moale.

Mă doare cînd
trebuie să trec rîzînd printre oameni
care rid și rîsul meu,
cuib pentru lacrimi,
nu știe să mintă
și se sparge.

ARMINA RALU

Cu trupurile scări

Cu trupurile scări, către înalturi
Mai stăruim să fim crezuți păduri —
O pulbere de frunze se așterne
Și ne usucă zîmbetul pe guri

Ca iarba crește vremea și ne minte —
Înălțîndu-ne, se face fin,
Mi-s ochii strînși în pleoape, să nu știe
Cum, supunîndu-te, devii bătrîn.

E arșiță în toate, și în aer
Nu se ivește nimeni să o stingă.
Simt cum se pleacă roua peste noi
Dar nu mai izbutește să ne-atingă.

Cu trupurile scări către înalturi
Ne mai rugăm de vreme să aștepte
Abia plutește roua, ostenită,
Pămîntul suie către ea, pe trepte.

ANA PARIA

ECOURI

Et in Arcadia ego !

Îmi iau îngăduința de a spune că, într-un fel, jubileul celor două decenii de apariție a „Luceafărului" este și o sărbătoare a mea. Întîi de toate ca cititor al revistei. Așa cum de altfel confirmă și Gh. Achiței — în tulburătorul, pentru mine, număr omagial — fac și eu parte dintre cei care începînd din 15 iulie 1958, săptămînă de săptămînă, de 20 de ani fără întrerupere, am parcurs și continui să parcurg paginile acestei publicații de real prestigiu în cultura noastră. Dar cum ar putea fi altfel cînd ctitorul revistei, mas 6 necitite ! Ca iubitor de literatură, oricum m-ar fi atras permanent această revistă care reprezintă, în ultimă instanță, cea mai vie expresie a ultimelor două decenii de creație românească.

Primiți, așadar, stimați constructori de astăzi ai revistei — chiar dacă vine cu oarecare întîrziere — omagiul unui sincer și consecvent cititor ! Sentimentul pe care-l exprim în rîndurile de față l-au încercat desigur, nenumărați alți prieteni ai dv. din întreaga țară.

În ceea ce mă privește, însă, pe lîngă această satisfacție a omului, care se poate bucura citindu-i pe alții cu un interes mereu tînăr, se întîmplă să am și un motiv personal. Căci mi-a fost dat să trăiesc și emoția de a-mi vedea numele tipărit în revista „Luceafărul". Urcînd la mansarda din bulevardul Ana Ipătescu sau trimițînd pe această adresă ceea ce am scris și eu de-a lungul anilor, mi s-a făcut, în mai multe rînduri, cinstea de a fi primit girul acestei prestigioase redacții. Ca unul care am avut șansa deosebită de a fi citit și în excelentul cenaclu al revistei, conduse pe atunci de Eugen Barbu : de asemenea, cu mîndria de a fi fost prezent și în coloanele apărute mai recent sub direcția poetului și publicistului Nicolae Dragoș, pot spune, deci, cu îndreptățire : „et in Arcadia ego !"

Odată cu mulțumirile modestului colaborator, care s-a întîmplat să fiu, adaug aici, în încheiere, calde urări de sănătate și putere de muncă tuturor acelora care vor duce mai departe nobila tradiție a revistei, sporind zestrea de strălucire a „Luceafărului" de pînă azi.

Corneliu Șerban

Dinu Șerban : „Natură statică"

Mihu Dragomir, mi-a rămas pentru totdeauna un nume într-adevăr de neuitat din galeria **profesorilor** avuți în anii studenției, iar colegi mai virstnici sau mai tineri din acea perioadă au făcut ori fac și în prezent parte din redacție ?

Aceasta este, totuși, doar una dintre explicațiile faptului că, din cele 846 de numere de pînă acum ale „Luceafărului", nu cred să-mi fi răsărit

Revista Luceafărul **mulțumește tuturor celor care, cu prilejul a 20 de ani de apariție, i-au adresat felicitări și urări de noi împliniri, ziarelor, revistelor, Radioteleviziunii care au consemnat acest eveniment publicistic.**

În numele strămbunilor

Urmare din pag. 1

pilul Ferdinand, vorbea ca glia. Fetele lui au „luat" români, băieții lui au „luat" unguroaice harnice, iuți și frumoase, zicea, pămînteni, cu Inima-n suflet, nepoată, că ce s-ar face omul fără Inimă cu tot sufletul lui mare dar gol ?

Cîndva, Domnul Notar scria ungurește. Boteza ungurește. IMPERIUL o cerea, o dorea, o impunea. E drept, la moșia Domnului Grof se vorbea ungurește. E drept, copiii scriau, citeau, răspundeau ungurește. „Te cheamă Loați, bătrîne, se pare că-i spusese cineva omului cu pietrele de riu, ești cumva...". „Sînt român, domnule, i-ar fi strigat moșul, altfel ce-aș căuta cu pietrele astea în cămeșe...".

Mătușa Clari nu-și mai amintea cum a plecat Dascălul. „A plecat și gata, zicea, că nu era om rău la suflet, dar era încrîncenat, fato, de ne omora în bătaie pentru un ionapot kivano și-o tablă aurită prinsă pe ușa Conacului, pe care tot el scrisese cu pensula IMPERIUL AUSTRO-UNGAR. Era amărît și încrîncenat, atita tot, încolo om bun, cu nevastă harnică și copii curați."

Bătrînii nu-și reneagă numele. Îl rostesc firesc, dar se simt datori să-l explice. Copiii lor poartă numele pămîntului. „Notarul" lor are singele satului. În pauze se joacă jocurile copilăriei. „Și oasele mamei Ana ?" întrebase un dascăl nou, chiriașul firavei Clari. Știrbă, bătrîna, somnoroasa și mica, mătușă Clari a izbucnit în rîs. „Păi, ar fi spus, hohotind, aici nu-s decît oasele pămîntului, dascăle, ceilalți au cripte și le punem flori, că-s singuri, domnișorule, iar aici maica maicii măicuței noastre a născut oameni..."

Crucea de lemn și numele șters de ploaie veghează Inima cu suflete de moți. Păcat, spun, ori de cîte ori văd țintirimul, mare păcat că firava Clari n-a apucat aceste zile. Cînd Ion, Ianăș, Johann sînt frați, vorbele întrebîndu-se, aspre-dulci-duioase, iar pămîntul, ca un dascăl înțelept și îngăduitor, fără joardă și firmă aurită, ne ține pe toți laolaltă în marea și inevitabila școală a vieții.

Acum, deschis, adevărat, direct, ISTORIA vorbește în numele strămbunilor.

Diversificarea inițiativelor culturale

Urmare din pag. 1

editurile îi tipăresc și a tipurilor de ediții cu ajutorul cărora sînt popularizate. Există scriitori de primul rang, marii scriitori ai oricărei literaturi, apoi scriitorii buni, apoi ceilalți pe diferite trepte. Valorificarea a operat pînă acum inegal și întîmplător. Mulți scriitori importanți au fost uitați în favoarea unora de planul doi. Alteori valoarea celor de planul doi este minimalizată dincolo de evidențe. Un echilibru al acțiunii de reconsiderare este un imperativ actual. Vechile tipare ale valorificării literare trebuie evident schimbate. Cunoașterea integrală a scriitorilor se impune. Cunoașterea integrală a operei lor, de asemenea. Promovarea unora înaintea altora, pe criterii conjuncturale — fie tematice, fie de alt ordin — este iarăși un impediment ce trebuie depășit. Cine alcătuiește astăzi o hartă a valorificării moștenirii literare și a edițiilor realizate nu se poate să nu constate anume lacune și disproporții. Sînt scriitori care nu se reeditează din inerție sau lipsă de cadre calificate. Sînt alții despre a căror insemnătate nici nu se mai vorbește. A acționa descentralizat, deoarece editura Minerva, **editură cu inițiative deosebite, nu poate face totul, e o idee care a fost pusă în circulație și care își are justificări tehnice. E ușor de văzut că edituri ca** Junimea, Dacia, Facla, Scrisul românesc **sînt plasate în centre cu veche și bogată activitate editorială, în zone culturale de o însemnătate indiscutabilă pentru cultura și literatura română. Zestrea culturală care revine edițurii** Junimea, **prin forța împrejurărilor, este de prim ordin. La fel aceea a** Daciei **sau a** Faclei. **Nu este, deci, lipsită de întemeiere o discuție care, pornind de la stabilirea criteriilor generale ale editării celor mai importanți autori români să plece de la realități culturale bine precizate istoric. Profilul edițiilor este în mare măsură stabilit de conturile propriei tradiții culturale.**

Revista noastră încearcă în prezent o asemenea acțiune în care schimbul de opinii al unor avizați interpreți ai fenomenului cultural și literar din diverse părți ale țării să se pronunțe asupra valorificării moștenirii literare, avînd în vedere evident provincii culturale de incontestabil ecou. Adică nu o discuție de sus în jos ci invers, ceea ce poate facilita o altă perspectivă. Mai larga dezbatere, pe care toate revistele noastre o susțin de fapt fiecare cu mijloacele proprii asupra valorificării moștenirii literare, ar avea de cîștigat din această inițiativă.

REVISTA STRĂINĂ

● **LA INNSBRUCK,** capitala Tyronului, oraș care și-a cîștigat faima unui important centru de activitate în ce privește muzica dinainte de 1750, se vor desfășura în cursul lunii august, pentru a doua oară, lucrările „Festivalului de Muzică Veche". Locurile prevăzute pentru manifestările din program sînt deosebit de interesante din punct de vedere al istoriei artei și al culturii : biserica abațială de la Wilten, Kafkirche din Innsbruck, „Dogana" Palatului Congreselor și Sala Spaniolă a castelului Ambras de lîngă Innsbruck. În program este prevăzută și o operă a cărei partitură a fost găsită de curînd, libretul aparținînd compozitorului baroc austriac Johan Joseph Fux, și două seri de oratorii cu „Israel în Egipt" de Georg Friedrich Haëndel.

● **COLECȚIA „LA PLÉIADE"** a Editurii „Gallimard" publică tomul al 8-lea din „Comedia Umană" a lui Balzac. Acest volum include următoarele opere: Études de moeurs : **Scènes de la vie parisienne :** „Les petits bourgeois" ; **L'Envers de l'histoire contemporaine :** „Madame de La Chanterie", „L'Initié". **Scènes de la vie politique :** „Un épisode sous la terreur", „Une ténébreuse affaire". „ Le Député d'Arcis". **Scènes de la vie militaire :** „Les Chouans". „Un passion dans le désert". Ediția este îngrijită de Pierre-Georges Castex în colaborare cu Suzanne-J. Bérard, Patrick Berthier, Lucienne Frappier-Mazur, Jeannine Guichardet, Anne-Marie Meninger, Colin Smethurst.

● **MUZEUL DE ETNOGRAFIE RAUTENSTRAUCH** din Köln și-a închis de curînd porțile unei expoziții „Balum", un principiu fundamental în arta nordestului Noii Guinei, expoziție care a ilustrat, pornind de la exemplul unui singur stil regional, puterea creatoare și mijloacele de expresie ale locuitorilor din insulele Mărilor Australe, Coastele peninsulei Huon în nord-estul Noii Guinei și insulele situate în larg. În ciuda diferenței mari de limbă și origină, relațiile maritime și comerciale au dat naștere unei culturi și unui stil regional omogen. Ceea ce frapează indeosebi, este intensitatea artistică a acestor grupuri ale căror obiecte sînt concepute într-o manieră figurantă sau ornamentală. Pe cea mai mare parte din stîlpii grei de lemn sculptat ai caselor, apare ca un leit-motiv un personaj cu alură masivă al cărui cap puternic este adînc implintat între umeri. El încarnează o zeitate căreia fiecare trib îi dă alt nume, cel mai cunoscut fiind Balum. Venerat ca principe ale creațiunii sau ca un creator, el este temut în același timp ca un monstru, pentru că nu încetează să devoreze tot ceea ce există. Toate operele expuse fac parte din Colecția Muzeului din Köln, care din lipsă de spațiu nu a putut pînă în prezent să le facă accesibile publicului.

● **ANUL ACESTA** s-au comemorat 20 de ani de la moartea eminentului reprezentant al poeziei cehe moderne, poetul dramaturg, prozator și traducător Vitězslav Nezval. Poetul, artist național, a obținut pentru remarcabila sa activitate de muncitor pe tărîmul cultural și de luptător pentru idealurile umane, „Medalia de aur a Consiliului Mondial al Păcii".

● **NOUL FOILETON** polonez de televiziune al lui Andrzej Wajda, în 4 episoade, „Pămîntul marii făgăduințe" a fost terminat de curînd. Adaptarea cinematografică a romanului lui Wladysław Reymont, proiectat acum cîțiva ani pe marile ecrane, a constituit pentru Wajda și echipa sa un mare succes, iar criticile elogioase i-au adus nu numai numeroase premii, dar a fost propus și pentru „Oscar". Versiunea TV a filmului pare a fi tot atît de reușită ca și cea pentru marile ecrane.

● **APARIȚIA FOTOGRAFIEI** în secolul XIX a fost anunțată cu mult zgomot, ca un dangăt funebru pentru portretul pictat, dacă nu chiar pentru pictura însăși. Timpul a demonstrat însă că asemenea prezideri au fost greșite. Ca o replică sau ca o confirmare a acestei realități, în luna iunie s-a deschis la National Portrait Gallery din Londra o expoziție de pictură de portrete din secolul XX, în care a strălucit portretistica modernă. În expoziție, care își va închide porțile la 15 septembrie, au fost remarcate printre altele : „Madame Mattisse" (1913) pictată de soțul ei, „Frederike Beer" (1916) de Gustav Klimt, „Dr. Rosa Schapire" (1919) de Karl Schmidt-Rottluff, „Portretul Doamnei Marcel Castaing (1928) de Chaim Soutine, „Portretul Isabelei" (1936) de André Derrain. Aprecierea că portretul este o oglindă a relațiilor personale dintre artist și modelul său este explicată și de faptul că cei mai buni pictoriști au preferat să picteze în general pe cei care le sînt apropiați, rudele sau prietenii. Este de remarcat că în expoziție nu au figurat papii, prinții și bogătașii pictorilor Renașterii.

● **AUTOR** al volumelor **Le Case delle Vetra** și **Cadenza d'Inganno,** Raboni a fost tradus și în engleză, de către Vinio Rissi, și publicat în periodicele de avangardă de peste ocean. O poezie aparent obiectivistă, impregnată de un adînc lirism, cultivînd o permanentă mișcare a memoriei, opera lui Giovanni Raboni se alcătuiește din rigoarea unei înalte conștiințe artistice. Recenta apariție în **Field,** în primăvara acestui an, este o adevărată consacrare internațională.

● **REINER MARIA RILKE** va fi tradus pentru Editura „Harper and Row" de către cunoscutul poet Robert Bly, într-un volum selectiv, care va cuprinde cele mai reprezentative piese din **Cartea orelor** și din **Elegiile Duineze,** Versiunea Bly se remarcă prin acuratețea liniei, care nu pierde nimic din adîncimea versului rilkean, așa cum ne-a demonstrat publicarea în reviste a celebrului poem „Am mulți prieteni în Sud...".

● **CĂRȚILE MARI** de poezie ale popoarelor străvechi continuă să solicite interesul contemporanilor, ca un izvor de frumusețe și adîncime a inspirației. **Cîntarea cîntărilor** a apărut de curînd într-o versiune semnată de Marcia Falk. Critica remarcă inovațiile de limbă introduse în această nouă traducere, îndrăzneala asociațiilor : „Căutînd să folosească resursele limbii actuale, traducătoarea a evitat arhaismele, inversiunile și hiperbolele care caracterizează versiunea King James, scriind de fapt într-un stil modern american, cu versul de respirație scurtă și picior variabil, aducînd aminte adesea de opera lui William Carlos Williams". Comentariile de pînă acum sînt foarte favorabile traducerii întreprinse de Marcia Falk.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **Cunoscutul ginditor francez,** Olivier Clément, în cea mai recentă lucrare a sa, „Le Visage Intérieur", se referă pe larg la poezia românească de astăzi, exemplificată cu versuri din Ioan Alexandru și Lidia Stăniloaie, afirmînd vitalitatea inspirației și marea forță expresivă a unei literaturi ce așteaptă încă să fie revelată cititorilor din Occident. Comentatorul insistă asupra caracterului foarte elaborat al versurilor limpide din cărțile poetei Lidia Stăniloaie, care pot exprima antinomiile cele mai tulburătoare ale conștiinței omului de astăzi, în căutare de absolut.

● **Revista pariziană** „Réalités" publică un amplu articol, al publicistului Jean-Marie Steinlen, ilustrat cu splendide fotografii ; sînt analizate cîteva ritualuri folclorice și tradiții din partea de nord a țării noastre, în Transilvania și Moldova, evidențiindu-se extraordinara unitate a obiceiurilor noastre și caracterul lor genuin, spontaneitatea inspirației și durabilitatea sensurilor, provenite din straturi imemoriale ale conștiinței colective. Referindu-se și la ritualuri asemănătoare din întreaga Peninsulă balcanică și din Europa centrală, Stenlein subliniază substanța particulară a obiceiurilor noastre, analizîndu-le diferențiat și insistînd pe larg asupra frumuseții costumelor și măștilor românești.

● **În cadrul multiplelor** activități dedicate de Biblioteca română de la New York literaturii noastre de astăzi, Irina Grigorescu a prezentat o seară de poezie și proză contemporană, incluzînd comentarii și traduceri din opera scriitorilor Marin Preda, Ana Blandiana, Mircea Ciobanu, Nichita Stănescu, Constantin Țoiu și alții. Manifestarea s-a bucurat de atenția unui public format din cadre universitare și din alți iubitori ai literaturii române.

● **La Colegiul** „Bobota" din Kinshasa (Zair) a avut loc o expoziție de pictură românească contemporană în cadrul căreia au fost prezentate lucrări semnate de : Lucia Dem. Bălcescu, Ștefan Cliția, Spiru Chintilă, Brăduț Covaliu, Micaela Eleutheriade, Șerban Epure, Tanasis Fappas, Vasile Grigore, Iacob Lazăr, Gheorghe Ionescu, Ligia Macovei, Florin Niculiu, Gheorghe Vinătoru și alții. Vizitatorii au putut descifra, după cum arată în prefața catalogului criticul de artă Vasile Drăguț, mesajul umanist al operelor unora din reprezentanții de seamă ai artei României socialiste.

Minerii

Urmare din pag. 1

acest lucru. De la inginerul specialist Rădulescu din partea centralei minieritului Petroșani aflu că acest abataj este cel mai înclinat din întreaga Vale a Jiurilor. Spun asta pentru că la un moment dat cînd mă aflam în subteranele minei Lupeni, sectorul III, orizontul 550, tovarășul Dumitru Făinis, președintele comitetului sindicatului mi-a spus că trecem pe sub Jiul de Vest. Se cunoștea asta după marea cantitate de apă ce se scurge în subterană. Cînd am ieșit afară am văzut că cele două Jiuri — de Est și de Vest — se împreună undeva tot în această vale care le poartă numele. Nu pot mărturisi în cuvinte sentimentele care m-au cuprins alături de ceilalți ortaci ai mei — scriitorii : Vasile Nicorovici, Neculai Chirica, Laurențiu Cernet, Adi Cusin, Victor Bibicioiu, Dumitru Dem Ionașcu, Dumitru Velea, Eugen Evu, Negoiță Marin, Valeria Zamfir, Mariana Pândaru — la frumoasele ședători din sălile de apel de la minele Dîlja, Lupeni, Livezeni, etc. Vedeam în fața ochilor o mare de oameni echipați pentru greaua muncă a subpămîntului. Veniseră cu o jumătate de oră mai devreme pentru a asculta poeziile, prozele, cuvintele noastre. Unii au citit poezii scrise chiar aici între ei. Cei care s-au înscris la cuvînt ne-au mulțumit pentru că am venit să le cunoaștem viața și munca. Și-au amintit cu plăcere de ședătoarea organizată de revista „Luceafărul", de concertul Filarmonicii din Cluj-Napoca, de scriitorii Eugen Simion, M. Davidoglu care au venit de mai multe ori între mineri. La mina Dîlja a avut loc pentru prima dată o manifestare organizată în sala de apel. Apoi această inițiativă s-a extins la toate minele Văii. Inginerul șef Grigore Grăjdan de la mina Dîlja spune că — „mina este cunoscută de mii de ani însă a cunoaște mina înseamnă a bate mereu la fereastra necunoscutului". Tot acest înimos inginer ne-a mai spus : „Mina formează oameni cu cel mai înalt grad de omenie chiar dacă gradul de cultură e mai redus ca la alte întreprinderi". Noua generație de mineri formată în școli profesionale, licee industriale va dezminți foarte curînd spusele poate încă adevărate ale inginerului Grăjdan. Ne-am despărțit cu mare părere de rău de acești minunați oameni ai subpămîntului. Ne-am strîns mîinile rostind tradiționalul „NOROC BUN". Le-am spus noroc bun în munca lor frumoasă dar grea, iar ei ne-au urat noroc bun la scrisul nostru viitor în care îi vom cuprinde cu cea mai aleasă plăcere.

SPORT

Construcția cere durată

● Handbalul românesc este sportul în care am arătat că știm să ne impunem în fața valorii și orgoliului adversarilor noștri. Supremația românească în handbal a fost acceptată greu. Chiar după cîștigarea primului titlu de campioni mondiali la handbal, sportivii români n-au fost considerați cei mai buni din lume la acest sport. Victoria românească a fost considerată un accident și formația cehoslovacă de handbal în 7 s-a pregătit îndelung să elimine această așa zisă eroare de pe eșichierul forțelor sportive de prima mînă. Nici disputarea acasă, în Cehoslovacia, a campionatului mondial de handbal nu i-a ajutat însă. Titlul mondial din Cehoslovacia este unul din triumfurile cele mai frumoase ale sportului românesc și ale sportului contemporan în general. A urmat un al doilea mare triumf în R.D. Germană, a cărei echipă postula și ea că de fapt cea mai bună echipă din lume este cea germană. Pe teren, pe terenul handbaliștilor germani, s-a văzut însă că nu e suficientă doar afirmația teoretică. Echipa de handbal a României a cîștigat întotdeauna împotriva pronosticurilor, împotriva presiunii psihologice, uneori bine organizate, reușind să-și apropie victoria chiar pe terenurile celor mai vajnice adversare și contestatare ale ei. Iată de ce echipa de handbal a României a intrat într-un frumos mit. Și pe bună dreptate. S-a lucrat cu entuziasm, tenacitate, pricepere, cu o diavolească stăruință uneori și rezultatele s-au văzut.

Am întîmpinat și obstacole neprevăzute, din ce în ce mai frecvente în sportul contemporan în care rolul arbitrajelor a crescut enorm, așa cum s-a întîmplat în C.E.E. la Banja Luca, unde printr-un grosolan arbitraj echipa **Steaua** a fost scoasă din cursă și probabil din cursa pentru titlul european. În general, aceste dificultăți au fost întotdeauna depășite rapid, crizele asumate și eliminate din mers. Recent însă la un campionat mondial unde aveam toate drepturile la podium am ieșit abia pe locul șapte. Soarta națională noastre de handbal seamănă cu cea a Braziliei la fotbal. Ea oglindește în schimb o anume suficiență de sine a forurilor sportive handbalistice, a conducerii tehnice. Națională n-a reprezentat cea mai bună întrunire de forțe, loturile existente în handbalul românesc la ora aceea n-au fost prospectate suficient. Un interviu la fel de semnificativ ca cel pe care-l dădea înainte de mondiale în **România liberă,** Oprea Vlase, a dat nu de mult în **Informația Bucureștiului,** cunoscutul handbalist Gruia. Principalele carențe ale handbalului românesc au fost și mai sînt după Gruia absența unei prospecții serioase, (intervievatul declara că a văzut la Sibiu o echipă de handbal anonimă la o spartachiadă militară care alcătuită din handbaliști cu un gabarit și o tehnică demnă de națională) și în plus renunțarea sau îndepărtarea cadrelor de remarcabili tehnicieni pe care handbalul românesc îi are. Noua națională prezentă în cîteva turnee are un drum greu de parcurs. Turneul din Iugoslavia n-a fost concludent. Cel din Polonia pare a fi mai semnificativ. Orice reconstrucție cere însă durată. Handbalul românesc mai are încă resurse mari.

Discobol

Ancore în istorie

Urmare din pag. 1

rarea sfintei țărini a patriei în primul război mondial.

Pe toate cele patru laturi ale soclului sînt dăltuite sutele de nume ale celor căzuți la datorie : ofițeri, subofițeri, soldați. În inima localnicilor însă n-a funcționat niciodată vreo ierarhie cazonă ; pentru ei sînt cu toții eroi.

Da, piatra și bronzul costau scump pe atunci și mai scump monumentul. Nu știu care anume cetățean generos a strîns banii pentru deviz, nici nu mi se pare cel mai important lucru de aflat, dar știu că fiecare locuitor și-a rupt din sărăcia lui și a făcut ca dragostea și respectul pentru părinții și frații — eroi să coboare din munte piatra și fierul cu scumpetea lor cu tot, să aibă un chip și, desigur, o veșnicie.

Monumentul se află cu uimitoare exactitate în chiar centrul localității. Un compas uriaș ca un picior lîngă monument ar trasa perfect un cerc care să încadreze cu vigoare perimetrul ei. De aici pleacă înspre cele patru puncte cardinale străzile orașului, drepte și zvelte.

Loc de întîlnire și întretăiere, „molomentul", cum îi spun bătrînii într-o alintată deformare, este reperul existenței lor în agora. Nimeni nu-și închipuie că aici vin străzile, aici se întîlnesc. De aici pleacă. Oamenii da, ei vin. Mă gîndeam să compar monumentul cu fabulosul ceas „de la Universitate". Ei bine, acum cîțiva ani, lîngă monument, municipalitatea, într-un elan mimetic și de emancipată bunăvoință, a plantat un ceas public. Inițiativa a stîrnit ba mîndrie, ba haz, cîtva timp. Dar pentru că nu era vorba de haz, ceasul a dispărut cu bun simț, umbra monumentului măcinîndu-l în uitare. De altfel, umbra monumentului așa cum cade ea bătută de soare, redă cu destulă fidelitate timpul zilei.

Un orășel de cîmpie, înconjurat cum e din toate părțile de grîu și maci, are o fragilitate a sa, aparte, pe care bunăoară așezările de munte n-o cunosc. Pare o corabie gata-gata să-și părăsească marea în văzduh : oameni și grîne lîngă păsări. Ceea ce-i dă stabilitate în sufletul oamenilor și aevea este monumentul. Un monument într-un orășel în cîmpie este o ancoră în **istorie.**

29 IULIE 1978
L

REPERE

Un Lorca retrăit

Iată o nouă și binevenită traducere*) din poeziile lui Federico Garcia Lorca, rod al pasiunii statornice pe care poetul Teodor Balș a arătat-o de aproape două decenii pentru fascinantul poet spaniol, a cărui „strălucire" (cum remarcă Vasile Nicolescu într-o concisă și vibrantă prefață) nu a putut fi egalată de nici una din marile personalități ale actualului Secol de Aur al liricii iberice.

Tocmai prin „strălucirea" lor, prin caracterul lor inefabil în cel mai înalt grad, prin îndrăzneala și imprevizibilitatea imaginilor, poeziile lui Lorca pot descuraja (dar și incita, căci dificultățile sînt în cele din urmă stimulatoare, cum dovedește și cazul de față) pînă și pe cel mai temerar traducător. O traducere din Lorca riscă oricînd să fie contestată, mult mai mult decît traducerile din alți poeți, pentru că oferă, generos și perfid totodată, largi posibilități de interpretare. Cititorul care ignoră originalul este tentat în asemenea cazuri să pună pe seama traducătorului dificultatea înțelegerii logice. Această dificultate constituie însă una din caracteristicile esențiale ale poeziei lui Lorca, și anularea ei printr-o traducere explicită (și o prelucrare excesivă în acest sens) ar fi fost neindicată, fiindcă ar fi dus la o regretabilă sărăcire. Unul din secretele poeziei (și a celei lorchiene prin excelență) este tocmai ambiguitatea sa infinită. Imprevizibilitatea imaginilor lui Lorca este desigur necesară, dar nu stă întotdeauna în puterea noastră să arătăm în ce constă necesitatea lor. Caracterul enigmatic și chiar aparența de arbitrar trebuie păstrate. Jorge Guillén își amintește că Lorca i-a relatat cîndva o conversație plină de miez pe care a avut-o cu un chelner, cititor de balade. „Ce înseamnă cutare imagine ?" l-a întrebat Lorca. „Nu știu", a răspuns chelnerul. „Îți place ?" — „Da". Important este, așadar, ca textul să-i pună pe cititor în contact cu fluxul magnetic al poeziei, chiar dacă nu-i înlesnește descifrarea logică a mesajului.

Să tragem de aici concluzia că Lorca este un creator intuitiv pînă la ignorarea valorii intuițiilor sale ? Nicidecum. În celebra profesiune de credință din 1931 (pentru **Antologia** alcătuită de Gerardo Diego), după ce semnalează inefabilul poetic („Nici tu, nici eu, nici un poet nu știm ce este Poezia"), atrage atenția asupra faptului că este perfect conștient de ceea ce scrie : „Dacă este adevărat că sînt poet prin grația lui Dumnezeu — sau a Diavolului —, este tot atît de adevărat că sînt grație tehnicii și efortului, și pentru că îmi dau foarte bine seama de ceea ce este un poem". Într-o scrisoare către același Jorge Guillén, relatează modul, nejustificat logic, ci doar intuitiv, în care concepe **Balada Gărzii Civile spaniole** : „Uneori, **fără să se știe de ce** (s.n.) jandarmii se vor transforma în centurioni romani". Ca întotdeauna, o artă foarte personală se sprijină pe o tradiție veche, pe reminiscențe populare din care s-a extras chintesența, pe fuziunea anticului cu actualitatea, grație proiecției în mit.

Așadar, popular, dar nu social, intuitiv, dar foarte lucid, Lorca este o figură înalt reprezentativă pentru poezia modernă de la Poe încoace. Emoția muzicală ce se desprinde din versurile sale se sprijină pe o matematică riguroasă. Cuvintele sînt savant potrivite, în urma unor decantări ce au în vedere în același timp tradiția și prezentul. Spre deosebire de Antonio Machado, care-și propunea să reconstituie realul, Lorca îl transfigurează. Stilizarea, simbolul, viziunea arhetipurilor, creativitatea mitică joacă un rol primordial. Poezia nu mai este cuvînt **în** timp **(palabra en el tiempo)**, ca la Machado, ci cuvînt **la** timp **(palabra a tiempo)**. Conștiința că poezia este făcută din cuvinte ni se impune irezistibil. Importantă este spunerea (cu multiplele ei sugestii și aluzii), nu ceea ce se spune. Salvador Dalí observă subtil că în celebra **Baladă somnambulă** („Verde, cît de drag mi-ești, verde") conținutul argumental e iluzoriu și că în fond poemul nu are subiect.

Traducerile lui Teodor Balș au meritul de a fi surprins timbrul vocii lui Lorca și de a-l fi păstrat în toate variațiile sale, de-a lungul unei opere a cărei unitate profundă se dezvăluie într-o extraordinară diversitate. De la **Cartea de poeme** din 1921, care evocă lumea copilăriei, în stampe și miniaturi delicate, influențate de Juan Ramón Jiménez, trecînd prin **Romancero țigan** (1928), opera lirică cea mai matură și pe drept cuvînt faimoasă, impregnată de „impurități" dramatice, de senzualitate și de frecvente referiri la realități concrete cu multiple semnificații simbolice, pînă la **Poetul la New-York** (1930), adevărată coborîre (cu mijloace suprarealiste) în infernul unei Americi înrăită de criză și dezumanizată de mecanizare, și **Divanul Tamarit** (1936), care se înscrie în bogata tradiție arabicoandaluză, Lorca este unul și același, poetul complet și uimitor, care prelucrează materia primă cu cele mai rafinate mijloace poetice, realizînd o continuă transpunere metaforică, poetul care posedă forța înnăscută de asimilare a tot ceea ce este autentic și profund în arta de avangardă și a tot ceea ce este permanent și valoros în folclorul andaluz.

Iată cîteva exemple de recreare inspirată a peisajelor estompate din **Cartea de poeme**, care anunță caracteristicile creației de mai tîrziu : ritmurile populare, de cîntec și baladă, viziunea infantilă, miniaturală și grațioasă, metafora șocantă, care unește termeni foarte depărtați, și misterul, emoția vagă a indeciziei și obscurității, **Sat** : „Pe muntele pleșuv / un calvar / Apă limpede / și măslini seculari. / Pe uliți / oameni tăcuți / și pe turnuri / giruete-nvîrtindu-se. / Veșnic învîrtindu-se. / O, sat pierdut / în Andaluzia înlăcrimată." Ori celebrul **Cîntec de călăreț**, pe care Hugo Friedrich îl consideră pe bună dreptate cel mai expresiv exemplu pentru situația originară din poezia modernă : imposibilitatea de a atinge țelul, fără a epuiza, desigur, prin aceasta, posibilitățile de interpretare ale poemului : „Córdoba, / singură și depărtată. / / Negru-i calul, luna toată, / și-n desaga mea, măslinie. / Deși drumu-l știu, știu bine, / n-ajung Córdoba vreodată. / / Peste cîmp, prin vînt ce bate, / calul negru, roșă luna, / Dintr-a Córdobei cetate, / moartea mă privește-ntruna. / / Ay, tu drum atît de lung ! / Ay, tu calul meu preabunul ! / Ay, mi-ațîne moartea drumul !" Ori, în sfîrșit, cîteva exemple din **Romancero**, unde elementul țigănesc nu este documentar și pitoresc, ci devine mit, ritualizare și eternizare a actelor vieții și a misterului morții : „Plîng țiganii-n fierărie / plins cu țipăt, hohotit. / Vîntul privegheazâ, vîntul / în priveghi a-ncremenit." **(Balada lunei, lunei)** ; „Caii-s negri. Negre li-s / și potcoavele. De ceară / îngălate și cerneală, / pelerinele lucesc / ... Oh, oraș al țigănimii ! / Cine te-ar uita la chip ? / Cum te caută-a mea frunte ! / Joc de lună și nisip". **(Balada Gărzii Civile spaniole).**

Andrei Ionescu

*) „Romancero țigan și alte poeme", col. „B.P.T.", Editura „Minerva", 1977.

Un tînăr poet englez

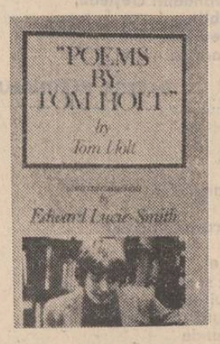

Tom Holt este un foarte tînăr poet englez, născut în 1962. Primele poezii le-a scris la vîrsta de opt ani, fiind încurajat de către părinți, dar mai ales de bunică, o femeie de peste optzeci de ani ale cărei povești și balade vechi i-au sădit în inimă o dragoste deosebită pentru oameni, țară și cuvinte.

Interesul său pentru literatură s-a arătat prematur foarte puternic, autorii săi preferați fiind Aristofan, Homer, Shakespeare, Noel Coward, P.G. Wodehouse și mai ales Eliot. Acestea erau lecturile lui la 12 ani.

Alături de poezii juvenile, cu vădit caracter meditativ, Tom și-a exersat condeiul traducînd din poeții greci, exercițiu care i-a aprofundat și educat gustul pentru o literatură serioasă.

Specifică poeziei lui Tom Holt este tocmai nuanța de „profesionalism" care s-a remarcat încă de la primele versuri — atît în domeniul limbajului literar, neobișnuit de matur, cît și în cel al atitudinii în fața lumii. Poetul, departe de inocența și naivitatea copilăriei, dovedește o capacitate remarcabilă de percepere și interpretare foarte personală a realității. Volumul său de debut, **Poems by Tom Holt** apărut cu cinci ani în urmă, la Londra, a fost prefațat de Edward Lucie-Smith, care-l compară cu Rimbaud și cu Robert Frost tînăr. Alte poeme au apărut în diferite reviste.

Umbra

Umbra nu este imaginea falsă a omului,
Doar un discipol trist. Ea este adesea
Mai bună decît cel pe care-l urmează ; îmbracă
O formă arătoasă, dar nu poate avea o inimă de piatră
Sau mintea-n care colcăie invidia și ura
Așa e umbra,
Oricît de strălucitor ar fi soarele.

Tom Holt în 1977

Prins aici, precum ploaia într-un oraș uscat,
legat de un acoperiș plat — în timp ce riurile clocotesc
spre marea cea sfîntă, stau și privesc o fereastră privind lumea.

Singurul om
care mi-a înțeles sufletul a fost un pribeag,
un om într-o haină nebună, de vise, ale cărui picioare
cunoșteau pămîntul de aici pînă la Itaca, și marea minioasă
și ea pămînt, sub picioarele lui ; un călător
mergînd nicăieri, legat și el de un acoperiș plat,
închis între colțurile ochilor.

Acolo unde vederea încetează
începe întunericul ? În spatele ochilor,
unde se află tot ce e de văzut, stă o umbră
a cărei imagine se reflectă în realitate, căci nu este oare
toată această lume o privelițte dintr-o oglindă
reflectată pe fața mării, în ochii Elenei,
în ochelarii osînditului, în porțile aurite
ale iadului ? Întreaga ordine este o oglindă
agățată de degetul unui mort, agățată de o cruce,
iar pe rama ei șade, bălăbănindu-și picioarele neobosite
deasupra lumii, Odiseu,
piticul din Itaca, și care batjocorit de călăreți,
împroșcat de roțile carelor, pe orice vreme,
a suit la deal, către soare, și acum se poate odihni,
în timp ce noi, fugind la vale, fugind mai repede,
ridem în jos, murim în sus, sub zîmbetul răutăcios al lui Odiseu.

Prezentare și traducere de
Bogdan Borgovan,
elev cl. XI, București

Iosif Fekete : „Don Quijote"

MONDORAMA

Imprevizibila legătură

În aceste zile, în cîteva mari cinematografe pariziene, rulează filmul „La Passion de Jeanne d'Arc", o realizare a lui Carl Dreyer din 1928, perioada de glorie a filmului mut. Dar dacă acest film mai există acum, este grație unui adevărat miracol de minuție și dăruire omenească — un miracol ce s-a numit J.M. I o Duca. El a reușit ca între anii 1939—1952 să adune din mai multe studiouri, case de film și vechi cinematografe, resturile acestei pelicule ce fusese original trasă doar în două negative, crezute, la un moment dat, definitiv distruse. Poate nu vă imaginați exact ce înseamnă să lipești cap la cap niște resturi de peliculă uzată, zgîriată, să filmezi din nou scene de legătură, să cauți decoruri, să mixezi fragmente de muzică ce îmbină o muzică complexă, de la Albinoni și pînă la Bach... O muncă într-adevăr sisifică, justificată doar din pasiunea nobilă, esențialmente umană, cea de a crea sau de a păstra și duce, prin aceasta, mai departe valorile reprezentative ale creației spiritului nostru. Un efort imens, treisprezece ani de viață pentru a recrea, din nimic aproape, intenția primă a unei opere artistice.

Și tot în aceste zile, la Paris ca și în întreaga lume, nu se pot stinge, nu pot fi îndiguite, valurile de proteste indignate ce au înfierat actul de vandalism care, pentru prima oară în istoria culturală a omenirii, a avut ca obiect un muzeu, în întregimea sa, cu multitudinea de opere artistice adăpostite acolo. Au dispărut, prin explozia aripii stîngi a palatului Versailles, în cîteva secunde, valori de sute de milioane de franci. Iar termenul „dispărut" acoperă aici sensul tragic al distrugerii ireversibile, nerecuperabile în nici un chip, a unor mari opere de artă, fie tablouri, fie piese de mobilier sau îmbrăcăminte ce și-au stins strălucirea într-o informă grămadă de moloz. Și refuz să cred că vinovații, poate dintre cei arestați deja, tineri, chiar foarte tineri, sînt debili mintali, iresponsabili pentru actele lor. Și, totodată, refuz să cred că mobilele presupuse ale atentatului pot fi doar cele de un interes imediat, cu totul limitat. Acest act de vandalism nu este unic, și, din păcate, nici irepetabil. Au avut de suferit, în decursul ultimelor decenii, lucrări de o inestimabilă valoare, atacate cu lovituri de topor sau de ciocan, acoperite de soluții corozive — „Nepăsătorul" lui Watteau, „Mona Lisa", „Rondul de noapte", „Pietà"... Și pentru a le reconstitui, de ani de zile, în laboratoare special echipate, specialiști cu o foarte înaltă calificare testează combinații de culori, procedee noi de „îmbătrînire" a texturii pînzei sau pigmenților de culoare...

Și tot în aceste zile am citit articolul document publicat de revista „Le Nouvel Observateur" sub titlul „La confession d'un **chien de guerre**", mărturia de un înspăimîntător tragism a unui tînăr de 26 de ani, mercenar de profesie de la vîrsta de 22 de ani. „Am plecat din Rhodesia fiindcă eram dezgustat de ce trebuia să fac. Una e să lupți pe bani, cinstit, și alta e să tragi în civili". Există, în aceste cuvinte, o distincție de un sadism care, cu certitudine, nu era visat de Marchizul cu trist renume. A ucide, pentru el, însemna pur și simplu a ucide. Un act de dezechilibru într-o viață pusă sub semnul demenței. Dar acest tînăr, contemporan secolului ce a deschis speciei umane porțile cosmosului, este un om, din punct de vedere medical, perfect echilibrat. Numai că, acum, la acest sfîrșit de secol XX, a devenit din ce în ce mai rentabilă meseria de a ucide. „Nu știu decît să trag cu mitraliera și să sar cu parașuta. Ce vreți să fac altceva ?". Interogație ce deschide abisale perspective. Pentru el ca și pentru „alții ca mine, sute de băieți tineri veniți cam de peste tot cînd se aude că e rost de ceva «mișcare», bine antrenați, cam la douăzeci și cinci de ani în medie".

Jacques Prévert : „Plăcerile progresului"

Cum s-a ajuns aici ? Prin promovarea unui anume tip de ideal prin toate **mass-media** ce „reprezintă lumea drept un simplu raport de forțe", așa cum se exprima M. Luc, senatoare comunistă într-un recent interviu publicat de presa franceză. „Și doar puterea spiritului — argumenta Malraux — va putea lupta împotriva acestor demoni și uzine de visuri, cinematograful și televiziunea, care fac mereu apel la sexualitate și sînge". Apariția „superomului", a „super femeii", posesori ale celor mai rafinate arme pentru a-și extermina dușmanii, cunoscători ai tehnicilor de **karaté** ce permit uciderea unui om dintr-o singură lovitură, sau, așa cum sună titlul unei publicații spaniole pentru copii, „Atotdistrugătorul", este semnificativă.

Semnificativă pentru a explica o imprevizibilă legătură. Cea pe care am făcut-o legînd știri disparate venite, de fapt, împreună pe telescriptorul imaginar al unei foarte urgente priorități. Aceea a încercării de edificare, în cel mai scurt timp, a unei noi ordini economice și politice, sociale și spirituale, care să facă imposibile aceste contraste. O lume în care mercenarul de 26 de ani să nu mai poată coexista cu cei ce-și închină viața refacerii valorilor distruse prin inconștiență, furie ucigașă sau terorism. O lume în care efortul de edificare al valorilor să nu mai fie, în permanență, amenințat de puterea oarbă a **inculturii**. Căci cultura, prin creațiile sale reprezentative, a însemnat, dintotdeauna, voința de a merge mai departe, voința de a afirma valorile ce ne sînt proprii, ce ne definesc ca oameni pe această planetă.

Cristian Unteanu

din lirica poloneză

Krzysztof Karasek

Din scrisoarea lui Bertolt Brecht către fiul său

Cînd cuvîntul sînge nu este prezent în vers
Cuvîntul sînge nu este prezent în vers
cînd sîngele plutește în aer
cînd arterele nu-l mai reține în globul
arzînd al trupului și-l eliberează
Cuvîntul sînge nu este prezent, cînd el iese pe străzi,
atunci se vorbește despre un sînge dificil
cuvîntul sînge dispare din enciclopedii și dicționare
manualele devin mai palide, ziarele
se-mbolnăvesc de anemie
filele istoriei dispar în circumstanțe enigmatice
iar sintaxa devine obiect de batjocură ;
Cuvîntul sînge e-atunci inestetic,
el nu corespunde convenției poetice,
lexicologiei și sintaxei, nu corespunde „cerințelor reale ale limbii"
omul de rînd nu mai deosebește atunci floarea de glonț
și se spune : macii n-au înflorit la vremea lor
pentru că este iarnă, sau sucul de roșii
a fost vărsat pe plaja unui oraș riveran
pentru că e-un amurg de vară iar apele golfului s-au înroșit
Cuvîntul sînge nu este prezent cînd cei care l-au vărsat
nu mai discută prețul lui ci doar beneficii dobîndite din sînge
Învață deci să urmărești bobul de sînge
pe filele manualelor de istorie și a gramaticii
printre frazele unui vers neregulat
și-n vidul dintre cuvinte ;
Învață să discerni.
Învață să citești din prezența și lipsa lui
urma de roți a istoriei. Scîșnetul oaselor rupte
și țipătul torturatei fraze apărute ca o vînătaie.

Krystyna Szlaga

Arena

Cumpără biletul
Intră
Rotește-ți privirile
Arena
Moneda de aur a perfecțiunii
sau însingerată tavă
capul lui Pompei
Cumpără biletul
Intră
Încă nu știi cine ești
dar lupta n-o vei evita
acum sau mai tîrziu
De cei mai puternici
se-apropie învingătorii
Cumpără biletul
Intră
Rotește-ți privirile
Iată mușchii atîrnînd
și rănile luptătorilor
orgoliu nemăsurat al celor purtați în triumf
și călcarea fără de milă a celor învinși
dar tu reține-ți emoția
în iluzii să nu te încrezi
Cumpără biletul
Intră
Privește atent spectatorii
Cei pe care-i așteaptă lupta
se concentrează să măsoare
atitudini puterea loviturilor
șansele izbîndei
cei cărora nu le-ajunge curajul
scuipă.
Intră
E vremea
A nu păși în arenă
e ca și cum n-ai încorda struna
și timpul ar rămîne mut

Tălmăciri de
Toma George Maiorescu

din poezia cubaneză

Angel Augier

Orășelul școlar „26 iulie"

Aici totul pare azi
atît de simplu,
obișnuit : clase
în fostele cazemate,
și copii, caiete, cărți,
creioane
acolo, unde odinioară au fost
soldați și carabine,
cîntece acolo unde se plîngea,
și steagul — în colțul său.
Da, acolo unde a fost cazarma,
acum e o școală,
în care clocotește viitorul.

Totul e atît de obișnuit,
ochiul le știe.
Și, poate, de asta
trebuie să ne amintim,
cînd, pentru ce
a curs sînge la Moncada,
care umilea,
tortura,
ucidea.
De astăzi în veci, pe fațadă
va cînta, ca o flacără, data
scrisă cu litere de foc
în inimă, în lumină,
și aerul orașului
Santiago de Cuba.

Luiz Suardiaz

Portret în ulei

Amintirii marelui pictor cuban Victor Manuel.

Scundul Victor Manuel,
vioi, precum
mulatrele sale de la tropice
Vorbește despre ceva
cu vocea lui egală :
despre nașterea sa
prin imprejurimi : între străzile
Marchizul Gonzales și
Carol III, despre felul
cum odinioară
a pus mîna pe pensulă
despre Emilia și altele.
Rupe cu grijă
o bucată de brînză proaspătă
abia primită din provincie.
Cu ușurință se învîrte
printre măsuțe,
mobil
ca un șoarece de cîmp.
Acesta e : ochi-grăunțe,
haină de lucru,
o bucată de brînză
roșiatică, în mînă
iar pe buze, un zîmbet
sau o jumătate de zîmbet.
Fondul, compus
în sticluțe întunecate
și tuburi violacee.
Apar toate culorile
alese liber
după cum vremea le-a sădit în suflet.
Tabloul este abia acum terminat,
dimensiunile lui
croite după tiparul lui Victor Manuel,
așa cum era el
în amintirea prietenilor săi.

Traducere de Anatol Ghermanschi

O antologie din opera lui Guicciardini

Puține sînt literaturile străine care, asemeni celei italiene, să fie reprezentate în traduceri românești, și încă foarte valoroase, prin ceea ce au ele mai substanțial și mai specific. Există numai din **Divina Comedie** patru versiuni românești, date la iveală, succesiv, de George Coșbuc, Alexandru Marcu, Eta Boeriu, George Buznea și tot în limba noastră s-a tălmăcit, integral sau fragmentar, ceea ce are proza italiană mai semnificativ începînd cu Boccaccio și pînă la cea din urmă capodoperă a sa din contemporaneitate : **Ghepardul** lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Între reperele de referință în materie își are un loc aparte opera de istoric, și implicit de prozator, a lui Francesco Guicciardini, din care la Editura **Univers** s-a publicat pentru întîia oară o culegere antologică întocmită și prefațată de Oana Busuioceanu. Lipsește de aici lucrarea de căpetenie a lui Francesco Guicciardini, **Istoria** Italiei, op masiv, compus din douăzeci de cărți, care se ocupă de răstimpul dintre 1494—1543 (începutul expediției lui Carol al VIII-lea în Italia, pînă la prăbușirea Florenței). Omisiunea aceasta nu are nimic amendabil, deoarece culegerea de față, așa cum a fost întocmită, urmărește să constituie, și reușește pe deplin, un portret al lui Guicciardini. Oana Busuioceanu, care a parcurs cu acribie științifică opera florentinului și comentariile asupra acesteia, atacă reprezentarea consfințită de Francesco de Sanctis, de pildă, a unui Guicciardini post-machia vellian, și mizantrop, „al cărui Dumnezeu este interesul particular". De fapt, Oana Busuioceanu are o secretă intenție literară de a construi un personaj Guicciardini, lucru evident și prin patetismul plasticizant și cochetăria artistică din argumentația ce se substituie prefeței și care contrastează uneori cu exemplara inițiere științifică a traducătoarei.

Textele autobiografice, jurnalele de călătorie și amintirile istoricului dezvăluie un spirit lucid, mihnit și mîndru al cărui cuget și-a cărui privire au o lehamite superioară, o neconsolare funciară, aș risca să zic, de felul nemîngîierii lui Stendhal din **Viața lui Henri Brulard** sau din **Amintiri egotiste** : „Francesco, acum că ai împlinit trei zeci de ani, vîrsta, nenumăratele binefaceri pe care tu însuți recunoști că le-ai primit de la Dumnezeu, precum și faptul că ai atîta minte încît să înțelegi deșertăciunea acestei lumi, ar trebui să te îndemne către un nou fel de a fi, hotărîndu-te în temeiul celor de mai sus să te porți nu cum îi este îngăduit unui copil sau unui tînăr necopt, ci ca un om în toată firea". **(Ferancesco Guicciardini către el însuși).**

Cuvîntul de mîngîiere (tradus admirabil), sobru și nelamentos, pe care istoricul îl pusese pe hîrtie în 1527, după excluderea sa din viața publică, pare atingător de învățătura stoicilor și mai cu seamă de **Către mine însumi** a lui Marc Aureliu. De altfel, în textele din ultimii ani ai vieții, luciditatea anulează orice nădejde iar tonul e impregnat de distanțare rece și sarcasm. „Oamenii au firi diferite, scrie Guicciardini în **Cugetări**, la unii speranța este atît de tare încît se încred și în ceea ce nu-au ; pe alții teama nu-i lasă să spere pînă cînd nu se încredințează cu ochii. Eu mă apropii mai mult de acestia din urmă decît de ceilalți, iar cine e astfel de felul lui se înșală mai rar, dar trăiește mai chinuit".

Aceste **Cugetări**, simptomatice pentru înțelegerea autorului și pentru perspectiva sufletească de învins din care le scrie Guicciardini întrunesc un fel de hristoitie amară și sînt pline de pilde de înțelepciune practică de felul celor cuprinse, peste mai bine de un veac, în **Criticonul** lui Baltasar Gracián.

Prin traducerea acestor **Cronici, Maxime, Amintiri** ale lui Francesco Guicciardini s-a înfăptuit într-adevăr un act de cultură, de care se poate profita cu succes.

Dan Ciachir

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
31
(849)
Sîmbătă
5 august
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Consecvență și unitate de acțiune

Recenta ședință a activului central de partid și de stat în cursul căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, Președinte al Republicii Socialiste România, a prezentat o amplă și strălucită expunere asupra principalelor probleme politice existente azi în lume reafirmă caracterul democratic al activității Partidului Comunist Român, climatul nou, de dezbatere responsabilă, principială cu întregul partid, cu întregul popor a problemelor majore ale contemporaneității. Această expunere este urmarea numeroaselor întrebări pe care activul larg de partid și de stat le-a adresat conducerii partidului, ea răspunzînd principalelor întrebări care preocupă în momentul de față pe oamenii muncii din România. Expunerea a atins cele mai importante probleme politice ale momentului, situația relațiilor internaționale, a relațiilor dintre țările socialiste, dintre țările socialiste și cele capitaliste, dintre România și țările în curs de dezvoltare, a înfățișat principalele aspecte ale economiei internaționale și consecințele lor în viața politică din întreaga lume. Totodată au fost puse și rezolvate într-un spirit principial și consecvent o serie de probleme de natură teoretică privind raporturile ideologice dintre societatea socialistă și societățile capitaliste. Asigurarea păcii și securității în lume, asigurarea unității de acțiune a țărilor socialiste în baza deplinei libertăți de opinie a fiecăreia au fost ideile ce au străbătut de la un capăt la altul expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu.

În spiritul aceleiași politici de consecvență și unitate în acțiune afirmate la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu a subliniat din nou necesitatea rezolvării pe calea tratativelor a tuturor problemelor litigioase dintre state și dintre partide pentru securitatea și pacea Europei și a lumii întregi. România va dezvolta relațiile sale de bună colaborare cu statele socialiste, cu toate statele cu care are probleme comune. O problemă importantă este lichidarea subdezvoltării existente astăzi în lume, crearea unei noi ordini economice internaționale, mai echitabilă decît o permite actuala situație economică și politică, combaterea procesului de înarmare generală, militarea pentru înfăptuirea dezarmării, realizarea unei reale democratizări a relațiilor dintre state. Cu fermitate și principialitate, în expunerea prezentată, document de însemnătate istorică, de excepțională analiză științifică a realităților lumii, s-a subliniat faptul că pentru soluționarea tuturor problemelor complexe ale lumii de astăzi este necesar să se creeze condiții de participare activă la viața internațională a tuturor statelor și, în primul rînd, a statelor mici și mijlocii, să se aplice neabătut principiile respectării independenței și suveranității, ale prețuirii reciproce și colaborării reciproc avantajoase, în numele idealurilor păcii ale progresului uman. În același spirit realist și consecvent s-a arătat că mișcarea muncitorească și comunistă internațională a intrat într-o etapă nouă, că e nevoie de o mai bună cunoaștere de pe poziții de egalitate, de promovarea dialogului constructiv, de respect față de spiritul care animă această mișcare, ideile fiecărui partid muncitoresc și comunist din Europa și din lume.

Un loc însemnat în lumea de azi, a precizat secretarul general al partidului nostru, îl ocupă marile confruntări ideologice din lumea contemporană. Înfruntarea ideologiei reacționare cu cea progresistă a intrat și ea într-o etapă nouă. Vechi teorii sînt prezentate astăzi de cercurile reacționare într-o formă modificată și combaterea acestei mărfi vechi înșelător ambalată este o sarcină de prim ordin a ideologiei socialiste. O temă de discuție reactivată, aceea a drepturilor omului, tinde să fie rezolvată de teoreticieni occidentali într-un spirit neechitabil și antidemocratic, fără a ține seama de actualele realități sociale, economice, politice din lumea contemporană. O serioasă fundamentare științifică a pozițiilor de principiu ale socialismului științific se face simțită tot mai mult în cadrele noilor realități.

Cercurile reacționare încearcă reacreditarea tezei după care arta, artistul nu sînt legați de cercurile largi de cititori, de mase. Această atitudine, această teorie, care neagă rolul maselor în existența societăților nu se pot împăca cu concepțiile despre artă ale socialismului în care literatura, arta, creația nu pot fi un monopol al celor puțini și aleși, ci un bun al tuturor celor interesați de ele. O mai mare legătură dintre știință și arte este un deziderat de seamă al evoluției literaturii și artei din zilele noastre. Progresul științei dovedește existența unei puternice realități științifice, a importanței ei pentru lumea contemporană. Cuceririle ei trebuie să devină și cuceririle literaturii și artei creînd un front unic al unei conștiințe noi, a unei spiritualități caracteristice constructorilor socialismului. Marile confruntări din lumea contemporană solicită participarea largă a creatorilor și oamenilor de știință români. Încă o dată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a exprimat cu limpezime idei care, urmate de creatorul de artă, au darul de a conferi demnitate și durată actului artistic.

„Desigur, literatura și arta — spunea secretarul general al partidului — **reprezintă o parte importantă a creației sociale și au un rol de seamă în viața societății noastre. Dar, în același timp, trebuie acordată atenția corespunzătoare stimulării și aprecierii creației științifice și tehnice, creației materiale a oamenilor muncii, care au rolul hotărîtor în asigurarea mersului înainte al societății. Este necesar nu să se opună creația literar-artistică maselor largi populare, ci să se înțeleagă faptul că aceasta nu se poate dezvolta decît în strînsă legătură cu dezvoltarea forțelor de producție, servind poporul, lupta revoluționară, progresistă. Numai o asemenea artă va servi cauzei progresului și civilizației !"**

Țara întreagă, poporul român, toți fiii săi, indiferent de naționalitate, au întîmpinat cu înaltă satisfacție convingerea exprimată în încheierea expunerii rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu la impresionanta adunare — expresie a unității indisolubile dintre partid și popor — potrivit căreia Partidul Comunist Român, masele muncitoare din România dispun de rezerve de energie și inteligență capabile să transforme în fapte nobilele deziderate ale politicii interne și externe a țării noastre.

Luceafărul

JURNAL DE POET

Grigorescu

S-au împlinit o sută patruzeci de ani de la nașterea pictorului nostru național Nicolae Grigorescu.

Fiu de țărani născut pe dealurile subcarpatice în județul Dîmbovița a ucenicit din tinerete în cele mai adînci vetre de pictură ale vremii, în țară, în Moldova în patria zugravilor la Agapia veche unde erau încă proaspete urmele zugravilor Voronețului și apoi în patria lui Millet.

Întors acasă de la aceste școli unde a învățat lucrînd la Agapia pictînd Biserica mare, iar în străinătate copiind lucrări clasice, Grigorescu constient de vocația sa și stăpîn pe unelte de a o și realiza, înfăptuiește de-a lungul unei vieți o operă pe măsura naturii și istoriei sufletului nostru românesc ce-și dobîndea independența națională și pregătea unirea tuturor Românilor. La douăzeci și șase de ani Grigorescu își notează aceste gînduri programatice : „Patria noastră prezintă destule subiecte vrednice de studii, destule subiecte originale și artistice spre a-și putea avea locul cu demnitate în galeria oricărui muzeu din lumea occidentală. Mă voi sili cu toată stăruința, pe cît putinele mele mijloace îmi vor permite, să fiu slabul lor interpret".

Pe cît sînt de modeste aceste rînduri pe atît exprimă voința și putința de realizare a unei înzestrări autentice care va ocoli întotdeauna cuvintele mari, planurile irealizabile.

Această Patrie pe care Grigorescu o invocă este obiectul artei sale în cele două fețe ale sale de manifestare : natură și istorie.

Pentru prima oară ochii noștri au bucuria să vadă dealurile și satele, turmele și boii, icoana vie a vieții milenare a poporului nostru în cele mai mici amănunte, nu nemijlocit ci în sufletul unui fiu al locului, în inima căruia această frumusețe și-a găsit sălaș.

Pînă la Grigorescu geniul pictural își împlinește lucrarea în arta hieratică a mănăstirilor conform erminiilor noastre medievale. Așa se întîmplă mai în toate țările europene : natura locului transpus în imagine, după această îndelungă transfigurare a istoriei, după această îmbunătățire a sufletului omenesc, veacuri de-a rîndul sluind ființei interioare, patria lăuntrică pînă ce într-o zi sufletul unui popor își arată plenar forța în istorie. La doi pași de Cîmpina, unde a lucrat mai ales în ultimii ani, se află Filipeștii de pădure. Matca marelui zugrav medieval Pîrvu Mutu, apoi vetrele lui Matei Basarab și Brâncoveanu întinse pînă în Transilvania în Țara Făgărașului, la Brebu, Sinaia, Simbăta de Jos și mai la vale pe Dîmbovița

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Critica și opera anonimă

Dacă utopie înseamnă joc pur al spiritului (**pur** se opune, aici, lui **gratuit**), atunci am vrea să propunem o utopie critică, simplă parabolă cu vaste implicații. **Utopia** este utopie numai deocamdată ! — de aceea nici cea prezentă nu ar face decît să ducă la un aparent absurd o soluție reală. În actualele discuții despre critica literară și funcțiile ei, cele ce urmează ar putea juca rolul de glumă finală.

Iată despre ce este vorba.

Să ne imaginăm, pentru o clipă, o obligație absurdă : fiecare carte ar trebui să apară în două etape, cu două coperți și cu două lansări. În prima — autorul ar fi obligat, prin lege, să recurgă la pseudonim ales prin tragere la sorți de Editură. Abia mult mai tîrziu — peste un an sau doi, niciodată la dată fixă și numai dacă opera a avut succes — s-ar dezvălui numele veritabil al autorului. Doar cărțile care au marcat anul, au fost cumpărate de cititori și salutate de critică ar avea dreptul la un nou tiraj, cel propriu-zis, și la o nouă copertă, de data aceasta cu numele verificabil.

Și să ne imaginăm, pentru un minut, această obligație întinsă la nivelul întregii mase tipărite : literatură, știință, critică. După o primă fază de dezorientare, după nelipsitele proteste din partea autorităților în diferite materii, la ce selecție primordială n-am asista, totuși ! Cîte valori veritabile nu s-ar putea impune peste noapte și cîte „autorități" obosite n-ar cădea în neant ! În ciuda scepticismului cu care majoritatea ar primi, probabil, o asemenea propunere, sînt convins că ea ar avea un efect salutar pen-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

LITERATURA, CONȘTIINȚA TIMPULUI

Angajare și valoare

Dacă am vrea să stabilim evoluția acestor două noțiuni în literatura ultimilor ani putem spune fără nici o teamă de a exagera că s-au dezvoltat pe principiul vaselor comunicante. Dar angajarea a căpătat în acești ani sensuri noi, bogate, nuanțate, lipsite de fumurile restrictive, de îngrădiri dogmatice. Scriitorul angajat a devenit în acești ani nu cel care **reflectă** pur și simplu o realitate ci cel care se implică în procesele sociale ale acestei realități, privindu-le nu ca un spectator pasiv ci dimpotrivă, interpretîndu-le, le transfigurează de pe pozițiile forțelor înaintate ale societății. Cu aproape un deceniu în urmă s-a crezut de cîțiva, pe atunci tineri susținuți de o critică dispusă să aplaude orice numai pentru a-și demonstra că este în pas cu moda, — că se situează în avangardă, că o înnoire a literaturii noastre poate veni de la literatura care abolește personajul și conflictul. S-au scris, s-au publicat și au fost lăudate cărți care mimau „noul roman francez", în momentul acela vechi și desuet, infirmat în datele lui esențiale de evoluția epocii. Impresia era, într-adevăr, una epigonică, deoarece proza respectivă nu corespunde nici unei cerințe artistice sau sociale. Infirmarea unei literaturi care deformase imaginea realității prin idilizarea unor procese sociale nu o dată dramatice, nu se putea realiza evadînd din această realitate în lumea inanimată și neutră a obiectelor. Cititorul și criticul lucid vedeau ceea ce trebuie văzut într-o astfel de atitudine : incapacitatea de a-ți asuma răspunderea rostirii unor adevăruri, de

Valeriu Râpeanu

Continuare în pag. a 7-a

● **IN ACEST NUMĂR :** ● Prozatori la prima carte ● **Proză** de Mihai Pelin ● **Poeme** de Ioana Bantaș ● Maria Urbanovici ● Dan Rotaru ● Aurel Sefciuc ● **Cronica literară :** M. Ungheanu despre volumul **„Orion"** de **Geo Bogza** ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● Revista străină ● Sport.

Sub emblema afirmării culturii

Fizionomia culturii românești contemporane ar fi de neimaginat ca relief spiritual, valori ideologice și atribute etice, în absența unei reale democrații a gîndirii și a creației. Un concept cu adevărat viabil al democrației culturii a devenit posibil în societatea socialistă românească, structură social-politică, căreia îi sînt caracteristice patosul afirmării, cunoașterea, asigurarea — sub specia ideologicului și a esteticului — libertății personalității creatoare. Componente inalienabile ale culturii, democrația și libertatea creatorului și creației se constituie în spațiul nostru social prin înțelegerea superioară a funcțiilor și a destinului literaturii.

Regăsim în ideologia literară românească de la finele secolului trecut sau din primele două decenii ale veacului nostru, termeni semnificativi și argumente peremptorii pentru o pledoarie elocventă în favoarea unui creator situat în Agora, personalitate dinamică și deplin angajată. Gîndirea românească s-a pronunțat prin C. Dobrogeanu-Gherea, T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, mai tîrziu prin G. Călinescu, T. Vianu și prin scriitori, în favoarea consonanței organice între personalitatea creatorului și universul istoric determinat al „recreatorului" între comandamentele forțelor sociale înaintate, în ordine ideologică și spirituală, și opțiunile lucide, deliberate ale scriitorului.

Ne explicăm astfel de ce în biografia intelectuală a celor mai importanți scriitori din perioada interbelică nu înregistrăm false și mimate crize de „adaptare" la condiția vitală a creației și a destinației acesteia, ci o perpetuă confruntare, încleștări cu forțe ideologice antinomic plasate. Dar mai înainte de Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu și mulți alții, Mihai Eminescu este, fără nici o îndoială, cea mai exemplară participare la viață; fulgerînd prin poemul filozofic și prin verbul gazetarului, Mihai Eminescu rămîne emblematica prezență în Agora. Mărturia sa unică luminează deceniile ce i-au urmat. Dominantele celor peste treizeci de ani parcurși sub semnul revoluției socialiste au readus în dis-

Ion Vlad

Continuare în pag. a 7-a

Viitorul prezentului

Fără un crez social niciun scriitor care-și ia în serios profesia, menirea, sau să-i spunem mai modest — munca, n-ar putea să scrie decît însemnări de uz personal. Eu văd în literatură și comunicare. Deci nu pot să fac abstracție de contextul mai larg în care trăiește, muncește, visează atît cel care scrie cît și cel care citește literatură. Idealul social acționează aici ca un cîmp gravitațional sau tensional, în virtutea căruia se ordonează gîndurile, vizind ele însele transpunerea idealurilor, năzuințelor în realitate.

Trebuie să știi că aparții unei colectivități care are nevoie de tine, după cum ai și tu, ca scriitor, nevoie de ea. Altminteri cuvîntul literar ar mai putea fi frumos dar fără a avea

Franz Storch

Continuare în pag. a 7-a

Cerința fundamentală

Un punct de cea mai mare importanță asupra căruia s-a atras atenția scriitorilor la recenta întîlnire cu secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost acela de a se depune toate eforturile pentru crearea unor opere capabile să dăinuie, care să îmbogățească în mod real patrimoniul culturii noastre ; scriitorii să fie preocupați permanent, nu de problema cantității, ci de a valorii ideologice și artistice a operelor create de ei. Un asemenea îndemn este cu atît mai bine venit cu cît el constituie de fapt idealul fiecărui talent autentic. Uriașelor construcții materiale realizate în timpul socialismului trebuie să le corespundă, în

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Participarea la realitate

Permanența discuțiilor despre sensul și finalitatea artei și literaturii mărturisește, în fond, o preocupare constantă a criticii de a defini propriile instrumente de lucru în cadrul unui context social, politic și economic aflat în plină transformare. Îmbogățirea orizontului cunoașterii, mutațiile profunde de conștiință care în secolul nostru s-au succedat cu repeziciune, transformarea microcosmosului — în limitele căruia, prin forța împrejurărilor, se cantonaseră preocupările și interesele multor generații anterioare de artiști — într-un veritabil macrocosmos, datorită atît evoluției rapide a mijloacelor de informație, cît și a consolidării ideii că existența individului, sînt intim legate de existența întregii spețe umane, că **responsabilitatea este un factor de progres social** și că ea se răsfrînge în chip pozitiv asupra modului de a convietui și de a te înțelege cu semenii tăi, au avut drept efect imediat, pe planul artelor poetice, încercarea de autojustificare a principiilor propuse drept esențiale. Această încercare a fost completată de un substanțial efort critic materializat în efortul sociologiei artei de a vedea cît mai clar dacă natura și valoarea operei de artă constau în „structura sa internă" și în „capacitatea de atracție a modului său de exprimare". Mai pedestru s-ar putea spune că problema ce preocupă încă în cel mai înalt grad pe sociologii artei este un răspuns articulat la întrebarea **dacă arta își este suficientă sieși sau își propune țeluri ce merg dincolo de ea ?** Un răspuns corect la această întrebare nu se poate avea, desigur, decît examinînd cu extremă atenție toate posibilele fire ce duc dinspre operă, considerată ca entitate fizică, spre exterior. Doar un examen al semnificațiilor poate releva legăturile intime între opera de artă și orizonturile ei de referință, poate să pună în evidență **valorile etice și umane pe care artistul a vrut să le insufle propriei sale creații.** Căci este greu de conceput, dacă nu chiar imposibil, existența operei de artă înafara unui **ansamblu de semnificații** capabilă să o structureze, și, simultan, să o raporteze permanent la un context de factori multiplii de ordin social, politic, cultural. Arta **fără semnificație** (subl. ns.) observa Hauser, în **Sociologia artei**, „nu este în nici un caz aceea care reprezintă evenimente și caractere relevante, ci aceea care a-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Despre neodihnă

Învățăcelul : — Nu v-am întrebat, magistre, ce impresie v-a făcut articolul semnat George Mareș și apărut în **Flacăra**, sub titlul **Neodihna unui cărturar ?**

Eudoxiu : — Aș fi ipocrit dacă ți-aș spune că nu mi-a făcut o impresie excelentă. Întîi, ca orice articol bine scris. Fac abstracție că mi-a făcut elogiul într-un chip cît se poate de binevoitor.

Învățăcelul : — În articol se spune că trăiți „într-o agitație permanentă". Așa să fie oare ?

Eudoxiu : — Nu chiar așa. Autorul a vrut poate să spună „într-o activitate neîntreruptă". Agitația este chestie de temperament. N-am nimic comun cu oamenii care se agită, în loc să acționeze. După cum nu am nici de-a face cu acei scriitori exemplari, ca E. Lovinescu și Tudor Vianu, care se așezau în fiecare zi la masa de scris, cu un program bine stabilit și care nu admiteau întreruperi. I-am stimat, dar

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Geo Bogza „ORION"

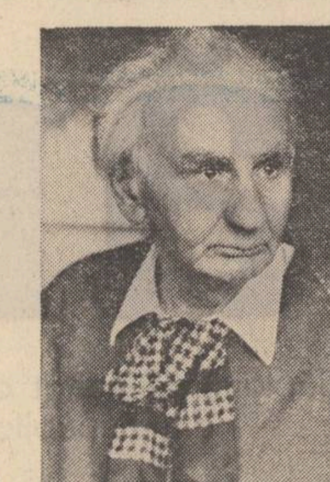

Fotografie de Vasile Blendea

Mai multe cărți din literatura română de azi dezvăluie la un examen simplu existența la autorii lor a unei fascinații a posterității. E vizibilă pe de o parte fie grija de a da operei o înfățișare „definitivă", aptă să învingă timpul, fie, pe de alta, tendința de a interveni în configurația existentă a operei pentru a-i dirija liniile către un autoportret spiritual mai demn, în credința autorului, de stima viitorului decît cel precedent. Nenumărate ediții ultime apărute nu de mult ne oferă spectacolul frecventelor intervenții și modificări la diverse nivele ale operei cu rezultate firește variabile de la caz la caz. Sigur este doar că viitorii editori vor avea de furcă neîndoielnic cu aceste cărți scrise și rescrise fiecare după cum a bătut vîntul altui echinocțiu spiritual. Fenomenul nu este nou. Un scriitor foarte preocupat de fizionomia lui în fața posterității a fost E. Lovinescu. El și-a revizuit textele critice aproape la fiecare retipărire, distanța de la textul prim la ultimul fiind, la confruntare, vizibilă și semnificativă. N-am putea să înțelegem acest program de permanent retuș al scriitorului dacă nu l-am pune în legătură cu grija lui de a transmite posterității propria-i imagine despre sine. O suită de pagini memorialistice îl înfățișează pe critic în varii împrejurări din care decurg, inevitabil, liniile unitare ale unui autoportret, care, paradoxal, s-a impus posterității, cu atît mai mult cu cît a fost dublat de o autobiografie semnată Anonymus notarius unde autorul anterior nu e contrazis, ci confirmat și întărit prin lapidaritatea compendiului. E. Lovinescu e cazul cel mai ilustrativ al scriitorului preocupat de impactul cu posteritatea. El și-a confecționat din vreme o mască destinată să înfrunte timpul. Drumul său către portretul final seamănă cu traversarea mai multor încăperi ale căror uși sînt încuiate succesiv pentru ca reconstituirea să fie dificilă și cheile azvîrlite departe. Ele vor intra însă pînă la urmă în mîna editorilor, a filologilor care vor reface procesul de elaborație al înfățișării ultime.

Chestiunea justificării nu se pune. Un scriitor are dreptul de **a interveni asupra propriei opere**, după cum cititorul are dreptul să prefere ediția care-i convine. Întrebarea este dacă scriem pentru prezent sau pentru viitor, dacă scriem pentru cititorul sigur de azi sau pentru cel probabil de mîine. În primul caz vocea scriitorului se îndreaptă către un receptor cunoscut și avid să capteze o emisiune pe lungimea lui de undă, în al doilea caz nu putem nici hotărî, nici anticipa în nici un fel soarta emisiunii. În acest punct pariul cu posteritatea devine nesigur. Ceea ce nu împiedică pe mulți scriitori de azi **să se lase fascinați de posteritate, să prepare** impactul cu ea. Geo Bogza, autorul **Țărilor de piatră, de foc și de pămînt,** al **Cărții Oltului,** scrieri care au intrat demult într-un circuit de masă, își rescrie astăzi aproape în întregime opera. **Cartea Oltului** a ajuns în mîna cititorilor într-o nouă redactare. Opera nouă mai elaborată este egală în valoare cu cea veche, mai juvenilă, dar tensiunile evident diferă. Criticul este dator să constate notele diferențiale. Volumul de poezii **Orion,** primul volum selectiv de poezii al lui Geo Bogza, oferă în **Cuvîntul înainte** și într-o **Notă asupra ediției** cîteva explicații ale procesului de metamorfozare a operei. O parte a poeziei semnate de Geo Bogza în presa vremii sau în volume de tinerețe este lăsată în afara cărții, iar poeziile introduse în **Orion** au fost supuse unor intervenții care le dau o înfățișare nouă. **Poemul al VI-lea** din **Ioana-Maria** arăta în 1937 astfel: „În dimineața aceea / norii erau niște draperii fantastice / falduri de plumb ale unei uriașe cortine / care cădea deasupra orașului / și ne despărțea de el // Noi eram atunci doi convalescenți / și ședeam cuminți pe malul lacului / în iarba înaltă și fragedă / a unui început de mai // Din larg vîntul ne aducea în păr / stropi irizați de apă / și miresmele depărtării / iar eu îți priveam tot timpul mîinile / și îți spuneam / mîinile tale seamănă cu tine, Ioana-Maria / mîinile tale seamănă cu tine, Ioana-Maria". După patruzeci de ani, condus de alte exigențe, Geo Bogza ne dă următoarea versiune: „În ziua aceea, norii / falduri de plumb ale unei uriașe cortine, / cădeau asupra orașului / despărțindu-ne de ei. / Noi eram doi convalescenți / ședeam culcați în iarba înaltă / din larg, vîntul aducea / stropi irizați de apă / și miresme ale depărtării. / Eu îți priveam tot timpul mîinile / și îți spuneam: / mîinile tale sînt frumoase, mîinile tale seamănă cu tine, Ioana-Maria". Mostra e suficientă pentru a conchide că ne aflăm în fața unei cărți noi, care nu ne dispensează de consultarea vechilor pagini. Intenția declarată în **Cuvîntul înainte** nu este de a da un volum cu un caracter documentar „ci, pe cît posibil, un conținut lipsit de imperfecțiuni". Dezavantajată datorită acestui program de renunțări și revizuiri rămîne faza avangardistă a literaturii lui de tinerețe, intrată de acum în istoria literară cu o configurație bine precizată și nesubstituibilă. Cine vrea să cunoască aspectul frust, autentic al literaturii avangardiste care a avut în Geo Bogza un reprezentant de prim ordin la noi trebuie să meargă la surse. **Orion** este volumul academicianului supravegheat, **Jurnal de sex** și **Poemul invectivă** sînt cărțile avangardistului revoltat. Chiar ordinea pieselor este modificată („poemele nu sînt orînduite ținînd seama de anul apariției, ci în virtutea unor ascunse afinități") autorul tinzînd către o restructurare de ansamblu a întregii creații lirice.

Ciclul **Urmuz, 1928—1932,** ne oferă o poezie cu violențele temperate, cu limbajul în mare măsură purificat, în sfîrșit un avangardism cumințit din punct de vedere stilistic. Tiparul avangardist rezistă însă. Imaginile contrariante, anapoda, absurde, n-au dispărut: „nemaiavînd nici-un rost, urechile se desprindeau veștede de pe cap / pe străzi ciinii le înșfăcau lacomi de prin / șanțuri / înspăimîntați polițiștii izbeau în tobe de tinichele / din cer curgeau hoituri de păsări" etc. **Prinderea fioroșilor asasini** ne arată că emanciparea de limbaj a lui Geo Bogza a găsit un sprijin hotărîtor în **Florile de mucigai** ale lui Arghezi. Modelul e tras către o literatură parodistică a mahalalei în care va excela mai tîrziu Miron Radu Paraschivescu din **Cîntice țigănești:** Din vis fantast căzuți în stradă / Asasinii au ieșit la paradă. // Ochiul lor spre circiumi sucit / Iar în burta boierului, cuțit. // Gătită cu mărgele fata venea / În brațe păroase cădea. // Pe urma fioroșilor tîlhari / Au și pornit din centru comisari. // Cum o strîngeau încet de gît / Să le mai treacă de urît // Asasini — cu pași de lup / Prinși au fost și duși la zdup". Rebeliunea literară, caracteristică curentului, e ilustrată de **Roman** în care este rezumat și persiflat parodistic, cu abundente asociații de imagini incongruente și bizare **alăturări de cuvinte, tipul de roman** sentimental al epocii. **Reaua vestire** vorbește despre rebeliunea în plan social a acestei poezii. Limbajul e crud, viziunile indecente, concluzia apocaliptică: „Pe zidurile gărilor / pe glesnele fecioarelor / încă mai mustește / jegul internațional. // Îți reamintesc din / vremea acelui măcel pe care nu l-ai / cunoscut / un crîng cu cadavre de femei / și multe sticle goale / vegheate de un popă spînzurat / cu rușinea ieșită din ismene". Versurile poetului sînt de un prozaism voit, de o duritate a imaginii dorită, de o violență a imaginarului și a lexicului căutată. Arta suprarealiștilor n-a fost, cum se știe, spontană, ci a opus un program nou, altui program mai vechi. Geo Bogza respinge idilismul, romantismul și scrie o **Antiromantică** sugestivă: „A fost o vreme cînd aș fi ucis un înger în fiecare seară / Stîrpeam pe atunci orice buruiană a sentimentalismului / Umblam ras în cap ca un antidot al romantismului / Iar pe Rimbaud nu-l lăsam de la subțioară". Ca întotdeauna însă un romantism vechi, mai exact coaja unui romantism defunct, este respins pentru a fi înlocuit cu altul. Geo Bogza e un neoromantic și poemele lui din fazele următoare o dovedesc. **Poemul petrolului** (1934) este de o neagră și amplă gesticulație romantică, de un diavolism nou, cu o retorică studiată de mari efecte. Mottoul **Cîntecului de revoltă de dragoste și de moarte** (1945) vorbește direct despre romantismul poetului: „Totul mă chinuia atunci, dragostea dintre bărbat și femeie, pe care eu aș fi vrut-o altfel, / o întîmplare fantastică, la care să ia parte oceanele, și nebuloasele, cu toată întinderea și profunzimea lor, / deznădăjduit eram și plin de revoltă împotriva nevolnicei condiții umane, / visînd mereu flăcări mari, apocaliptice, care să prefacă în scrum sărmanele noastre ființe nedesăvîrșite și vulnerabile, / tînăr neîmblînzit, haotic, revoltat mai întîi de destinul biologic al lumii". Este starea de spirit din care se va hrăni mai tîrziu **Cartea Oltului** și erosul purificat de violențe din **Ioana Maria:** „Ioana Maria, noi nu am fost decît două corăbii,/ care după nopți și nopți de călătorie, se întîlnesc în zori și se salută / de pe creasta unor valuri de o clipă". Retorica grandilocvenței și retorica simplității, care vor conviețui de acum încolo în opera lui Geo Bogza, se cristalizează în aceste poeme din care teribilismul a fost eliminat. Confruntarea amplului poem închinat lui **Walt Whitman** (1978) cu forma sa primă (1955) ne indică direcția actuală a scrisului lui Geo Bogza. Whitman nu mai „îmbrățișează" natura ci o „salută", „statura-i de profet" devine „majestuoasa-i statură", el nu mai seamănă cu „cascada copleșitoare a Niagarei" ci cu „neîntrecutul Missisippi", „pămîntul" devine „ținut", „murmurul marilor ape" se transformă în „murmurul valurilor" etc. Gesticulația nu mai e vijelioasă, patetică, ea se abstractizează, se solemnizează.

Drumul de la copleșitoarea Niagară la neîntrecutul Missisippi este de altfel caracteristic pentru îndrumare revizuirilor înfăptuite de Geo Bogza în propria-i operă. În poezia mai nouă poetul a ajuns de la expresia frontală a tinereții la un fel de a vorbi în pilde în care subtextul e mai important decît textul: „ce ușor se îmbracă unii în hainele morților, / Pantofii în picioare / Pălăria pe creștet / Și cu bastonul în mînă / Pornesc joviali, Fudulindu-se în hainele morților // Pe cunoscuți îi salută zgomotos / Trecînd triumfători pe bulevard / Cu o garaoafă albă la butonieră / Cumpărată la țiganca din colț / Cu mărunțișul găsit în hainele morților" **(Hainele morților). Antiromantica** de acum este **Ora de istorie** unde mitizării istoriei autorul îi opune prozaica și trista realitate. Luciditatea asociativă a compunerilor de tinerețe este lecția de la care pleacă savantele alcătuiri poetice actuale. Cu o voce egală și un aer inocent, cu ajutorul unei materii adesea banale, remarcabil regizate, autorul obține neașteptate efecte sugestive. Un plan aluziv se desprinde și din **Cîntec de oase rupte:** „Ce frumoasă s-a făcut / Fata pădurarului. / Stăm la masă zîmbitori / Și-o privim pe sub sprîncene / O privim lung printre gene. / Mult am vrea s-o luăm la joc, / Dar avem oasele rupte. // Toți avem oasele rupte, / Peste noapte în pădure / Ne-a ieșit în cale ursu / Pe potecă în pădure / Și ne-a strîns în brațe ursu / Rău ne-a strîns în brațe ursu. // O, ce pajiște e lîngă / Casa pădurarului. / Și ce flori are în păr / Fata pădurarului. / Mult am vrea s-o luăm la joc, / Dar ne-a strîns în brațe ursu / Și avem oasele rupte / Toți avem oasele rupte. // Și ce frumoasă s-a făcut / Fata pădurarului..." De la registrul exploziv, fățiș insurgent al tinereții, poezia lui Geo Bogza s-a deplasat cu vremea către un registru aluziv, esopic. Deși și-a refuzat condiția documentară, volumul de versuri **Orion** închide între copertile lui, în pofida intervențiilor nivelatoare ale autorului, documentul unei semnificative evoluții literare.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

G. Bogdan — Duică

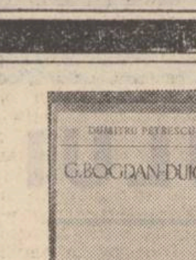

Un excelent studiu monografic despre G. Bogdan-Duică publică, în seria „Universitas" a Editurii „Minerva", 1978, Dumitru Petrescu, autor mai înainte al unei culegeri, reprezentative de **Studii și articole** din opera lui G. Bogdan-Duică în seria „Restitutio" a aceleiași Edituri (1875); G. Bogdan-Duică a fost aproape elogiat de Șerban Cioculescu în „Gîndirea" din 8 decembrie 1935 și de D. Popovici în „Dacoromania" (1936—1938), după ce îl negase E. Lovinescu, acuzîndu-l de lipsă de sensibilitate estetică și pasiune pentru amănuntul extraliterar sau G. Călinescu declarîndu-l „un istoric literar inimitabil, un Tiraboschi al literaturii noastre care însă sintetic nu ar fi izbutit să scrie o carte despre Eminescu", „atît de multe lucruri știe și atît de multe voia încă să mai știe într-o direcție care poate lăsa pe alții indiferenți". G. Bogdan-Duică, mai scrie G. Călinescu în **Istoria literaturii române,** compendiu, era „om foarte cultivat, mare descoperitor de izvoare, însă fără gust literar, iar în ce privește literatura nouă complet orb".

Studiul lui Dumitru Petrescu (la origine teză de doctorat) are întîi meritul de a fi obiectiv, exact, nici apologetic, nici minimalizator. Bogdan-Duică a fost, orice s-ar spune, o figură a istoriei noastre literare și a vieții universitare. Născut în **Brașov, la 2 ianuarie 1866,** era fratele mai mic al slavistului Ioan Bogdan. A învățat la liceul „Șaguna", la Universitatea din Budapesta, un an, și doi ani la Universitatea din Iena unde își trece licența în filozofie. Din aprilie 1887 pînă în octombrie 1888, a stat la Viena, fără a-și trece doctoratul. Își va lua mai tîrziu încă două licențe, în istorie și în litere, la București. Încă înainte de a fi profesor **de liceu,** la „Șaguna", apoi Galați și în București („Cantemir", „Mihai Viteazul"), se manifestase în publicistică la **Gazeta Transilvaniei, Tribuna, Convorbiri literare, Gazeta Bucovinei** etc. făcîndu-se cunoscut ca discipol al lui Titu Maiorescu în polemica cu Gherea, ca istoric cultural și pedagog. În momentul cînd Sextil Pușcariu îl cheamă la catedra de literatură română a Facultății de litere și filozofie din Cluj avea 53 de ani și numai patru broșuri tipărite, toate sub o sută de pagini **(Petru Maior, Un studiu biografic,** Cernăuți 1893. **Bucovina, notițe politice asupra situației.** Sibiu, 1895. **Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain,** Caransebeș, 1896 și **Seminarul pedagogic, notițe și propuneri,** București, 1905). Va publica în continuare o monografie despre Ion Ionescu de la Brad (1891), un curs despre **Întîii poeți munteni** (1923), un studiu despre **Gheorghe Lazăr** (1924), altul despre **Simion Bărnuțiu** (1924), o scurtă biografie a lui **Alecsandri** (1926) și o monografie despre **Ion Barac** (1933). Postum (a murit în 1934) i s-a publicat o monografie despre **Eftimie Murgu.** În 1919, cînd a fost chemat la Universitate, deveni și membru al Academiei Române. A fost decan al Facultății de litere și filozofie și rector al Universității din Cluj. S-a bucurat de atenții în timpul vieții, de sprijinul permanent al lui Sextil Pușcariu. În 1925 a luat, înaintea lui Ibrăileanu și Lovinescu, premiul național de critică și istorie literară, deși critica nu și-a adunat-o niciodată în volume. A mai colaborat la **Viața românească, Universul literar, Ramuri, Luceafărul, Mișcarea literară** și la buletinul **Mihai Eminescu.**

Maiorescian, dar cunoscînd în afară de Lessing pe Taine, Bogdan-Duică recunoaște la începuturile sale valoarea lui Coșbuc, Delavrancea în dauna lui Hașdeu, Alecsandri și Davila, autorul „bietului" **Vlaicu Vodă.** Are cuvinte bune despre Duiliu Zamfirescu, dar tot așa de bune și despre Vlahuță. Pe Arghezi și Blaga nu-i înțelegea, imputa poeziei celui dintîi lipsa unui **Weltanschauung** bizareria, pesimismul empiric, iar teatrului celui de al doilea, straniul și fantasticul. Malițios, Blaga îl poreclise pe Duică, Țuică.

Ca istoric literar, Bogdan-Duică e un elev al lui Gervinus și Seherer. A adus numeroase contribuții documentare cu privire la Eliade Rădulescu, Iancu Văcărescu, Cîrlova, Facca, Grigore Alexandrescu, C. A. Rosetti, Bolliac, Nicoleanu, Stamate, Russo, Alecsandri și Eminescu, a stabilit cîteva izvoare, dar n-a pronunțat mai nici o propoziție critică demnă de reținut. Cursul său despre întîii poeți munteni e un pachet de fișe, monografiile, lungi expuneri de date nefinalizate. Capodopera lui Bogdan-Duică este studiul despre Ion Barac. Cu toate că autorul investigat e de mică importanță, identificările de izvoare și analizele de care monografistul le însoțește sînt o dovadă nu numai de formidabila erudiție, dar și de sagacitatea și chiar umorul nebănuit al lui Bogdan-Duică. De altfel, nu oricine putea să facă rapide relații între Petru Maior și Justinus Febronius, între Moise Fulea și I. H. Campe, între Gheorghe Lazăr și Sigismund von Storchenau. Păcat că Bogdan-Duică nu a scris o lucrare de sinteză despre Școala Ardeleană care ar fi fost, neîndoios, cea mai solidă lucrare despre iluminismul românesc. Multe descoperiri ale lui Duică au astăzi o importanță relativă. **Ceasul de seară** nu e prima traducere românească din August von Kotzebue (s-a tradus întîi **Unirea de oameni și căirea).** Titlul exact al cărții lui I.H. Campe, tradusă de Fulea și Lazăr, este **Sittembüchlein für Kinder ans gesitter Ständen** (Hamburg, 1801). Pentru Dumitru Petrescu: Psihologul William James e nordamerican, nu englez (născut la New-York). Al doilea articol despre Marmontel din **Scriitori străini** de G. Călinescu (E.L.U., 1967) este, cum am arătat de mult, de mine. În articolul său despre Marmontel, G. Călinescu nu vorbește de romanul **Belisaire.**

Al. Piru

Grigorescu

Urmare din pag. 1

Tîrgoviștea. Iar acestora se adaugă marile fapte istorice contemporane pictorului, cel mai de seamă eveniment care l-a găsit în deplină maturitate spirituală fiind cel legat de dobîndirea independenței României exprimat în cîteva capodopere ale sale.

Ca marii inspirați dintotdeauna Grigorescu știa precis că arta este lucrarea simțirii sufletului omenesc, că în pictură nu faci nimic cu ideile reci sau ca în pictura frumoasă împotriva căreia conglăsuiesc și atîția din marii impresioniști ai Franței veacului trecut. Iată ce spune despre acest simț al inimii Grigorescu: „Fă ce simți și atîta cît simți. Unde nu te mai mișcă, lasă paleta jos: lucrul tău, fiind numai sinceritate, va crește, se va desăvîrși în sufletul celorlalți.

Altfel voind să-l isprăvești îl omori".

Cuvinte de aur pentru orice om al artei. Nu perfecțiunea rece clasicizantă ci duhul tău, sufletul de viață dătător, opera de artă se desăvîrșește în inima celuilalt. Ea crește în sufletul artistului, dar își dobîndește frumusețea fără de moarte în sufletele urmașilor a celor ce se adapă cu generațiile și veacurile din izvorul curat răsărit în lume prin lucrarea și privegherea și harul unuia dintre înaintașii noștri.

O astfel de operă **simțită** a împlinit și Grigorescu și în acest fel națională și universală.

viața cărților

Cultură și sensibilitate

● Înregistrînd în metafore de excepție senzațiile lumii ce o înconjoară, Daniela Crăsnaru în noul său volum, *) riscă să fragmenteze semnificațiile discursului liric prin discontinuitatea enunțului care se vrea un rezultat al transcrierii exacte din realitatea receptării. Pe de altă parte, abuzul figural, evident, constituie încercarea unificării tuturor elementelor pe care le înregistrează. Din punctul de vedere al construcției, important pentru poetă, este dezvăluirea universurilor parcurse în timp, și modul în care se prezintă universul nostru senzorial. Ordinea pe care o impune discursul în amalgamul receptărilor reprezintă însăși înfățișarea imaginară a înțelesului pe care individul o dă simțurilor sale. Dominanta acestor poeme este fluxul trecerii continue a posibilului, a visului, în universul concret și reciproc („Apropie-te, deci / Lasă-ți sub mască / un loc în care lesne-ai fi ucis / de-un animal necunoscut din vis, / venit cu alte legi să te iubească" — p. 11). Această atitudine provine din acuta necesitate de a atinge esența, durabilul, chiar lipsit de palpabilitate, dar știut, înțeles („decapitat de simțurile scunde: / gustul de miez împrăștiat în aer" — p. 12). De aici pînă la cuprinderea întregii lumi sub sensibilitatea expansivă nu e decît un pas („Urcă arcașii orbi colina lumii / Poartă cu ei o singură săgeată. / Pentru că sufletul nu are margini / ei nu vor greși niciodată" — p. 29). Chiar dacă numai formele sînt modificabile („conturul umil, omenesc și precis, / singurul care se lasă ucis." — p. 32) afirmă poeta, la nivelul discursului formele versului tradițional o avantajează. Integrate într-o structură coercitivă, paradoxal semnificațiile se eliberează mai lesne, limpezindu-se.

Dar acest volum mai demonstrează și o altă dimensiune a talentului Danielei Crăsnaru — ironia, detașarea față de propria scriitură. Descoperim aici germenele unei alte poezii pe care deocamdată parcă autoarea și-o refuză, mai exact refuză să și-o asume integral, dar ale cărei tonuri intense surprind și impresionează. Alături de gesticulația romantică discretă, trădînd un statut temperamental, iar nu unul literar, apare acum nevoia de proiecție, de reflectare în concret. În ceea ce unii ar putea reproșa inegalitatea unor poeme, trebuie de fapt să descoperim o lipsă de echilibru interior, rezultat al tentației de a simți totul și a-l exprima ca atare. Exercițiu care nu-i răpește nimic din farmecul poeziei sale, ci dimpotrivă. În poeziile primei părți a volumului, transferate în alt sistem de repere, cauzalitățile se dezagregă sublim și iremediabil, consecințele previzibile în ordinea comună a lucrurilor dispar, rămînînd în gratuit și joc, în imaginar („Păstrate în suflet ca într-o lacră: lumina și aerul sfîșiat de privire. / Ce rău ți s-ar mai putea întîmpla în această / clipă desprinsă din nemurire ?" p. 10). În celelalte poeme se descoperă și dezvăluie însă modificarea raporturilor între ceea ce este trăit și ceea ce poate fi exprimat, între limitele limbajului („Cu pieptul acoperind / țeava acestui tun anacronic / cu trupul meu... plîng și cînt / și refuz să accept că vorbele / ar fi cea mai ieftină monedă de schimb" p. 31), și limitele orizonturilor ce pot fi parcurse într-un ciclu uman. Cele **Zece imagini ale închipuirii,** în care talentul Danielei Crăsnaru se împlinește definitiv, înregistrează corespondențele care nu se mai săvîrșesc între elementele lumii naturale și universurile create, ci între reprezentările obsesive ale civilizației și ritmurile ființei („Așteaptă în întuneric / în cubul zidit, / pe podeaua acestui zar uriaș / așteptați / ca lucrurile să intre în rezonanță cu zvîcnetul pulsului tău" p. 80). Criza determinată de trăirile unice, alterate totuși de cuvinte (poeta echivalează într-un context ideal — „a respira, a rosti" p. 24) introduce coordonata dramatică, sugerată mai mult, decît declarată, a întregului volum („Ce glorie să fie aceasta / că nu poți numi prin cuvînt / cele ce s-ar cere numite ? / Retina ta, iată / alcătuiește o imagine / pe care nicicînd n-ai văzut-o / În fața ei cu spaimă / spui cuvinte / și ele nu o cuprind / cu veșminte străine, / o-mprejmui, / cu gustul și seva altor / depărtări — întîmplări" p. 82). **Arcașii orbi** este un volum realizat nu în ciuda tulburărilor lui interne, ci tocmai împreună cu ele.

Andrei Roman

*) **Daniela Crăsnaru: „Arcașii orbi", Editura „Eminescu", 1978.**

Sensul fericirii

● Prin tonul confensiv și prezența activă a subiectivității autorului cartea lui Mikó Ervin *) depășește sfera propriu-zisă a reportajului tinzînd către memorialistică. Scurgerea timpului nu provoacă, în cazul de față, tristeți sau melancolii ci sentimentul tonic al schimbării, al devenirii. „Cartea vie a patriei", pe care autorul mărturisește că a citit-o cu pasiune, i-a oferit nenumărate prilejuri de a constata adevărul dictonului latin „conform căruia nimeni nu-și poate pune piciorul de două ori în apele aceluiași rîu". Volumul este un omagiu adus „Eroilor încă nenumiți", „miilor de constructori" ce an de an au schimbat fața patriei. Predilecția lui Mikó Ervin pentru oamenii șantierelor (de pe Argeș, Dunăre sau Someș) este elocventă în acest sens prin cumulul de semnificații purtate de cuvîntul ce-a polarizat destine, a schimbat și a împlinit vieți, a scos la lumină zone diverse ale țării, într-un cuvînt a constituit esența socialismului. Față de evenimentul prezentat Mikó Ervin are avantajul dimensiunii timpului din care este el privit. Reporterul, în numeroasele sale drumuri prin țară, și-a făcut prieteni pe care-i reîntîlnește cu plăcere, are amintirea unui dialog început în urmă cu douăzeci de ani și continuat abia acum. Revelator mi se pare acest început de interviu „L-am întîlnit prima dată pe meleagurile mele, la Ocna Mureș, în lunile de după naționalizare După un sfert de veac l-am căutat din nou..." (p. 224). De altfel între tradiție și noutate, între continuitate și transformare pendulează și interviurile luate diverselor personalități pe care autorul le provoacă discret la permanente raportări în care factorul **timp** să-și pună amprenta asupra dezvăluirilor. Interviul cu Iosif Uglar se transformă în felul acesta într-o istorie a devenirii unor județe în anii construcției socialismului, cel cu Mihail Florescu înseamnă o trecere în revistă a industriei chimice românești. Remarcabile sînt și celelalte interviuri cu Vida Gheza, Constantin Daicoviciu, Octavian Fodor, Ștefan Peterfi, Ștefan Ruha, Tiberiu Olah, Ana Aslan, Mihail Sadoveanu, Yehudi Menuhin, Hepzibah Menuhin, Chagall, Mircea Haupt (fostul comandant al diviziei Tudor Vladimirescu), Virgil Teodorescu ș.a. Din simpla lecturare a numelor celor intervievați ne putem da seama de darul, aș zice, înnăscut al lui Mikó Ervin pentru publicistică (obținerea unui interviu înseamnă mult tact, o muncă imensă de documentare, curiozitate și curaj), de ghidarea sa sigură în lumea valorilor umane și artistice. Prin tot ceea ce înseamnă aceste mărturisiri ale unor oameni eminenți fiecare interviu s-ar cere comentat pe pagini întregi. Rămîne foarte acut sentimentul lor unificator, al apartenenței la un spațiu spiritual în care bucuria de a fi înseamnă sensul fericirii. Impresionant și dens, omagiul adus partidului și conducătorului său într-un excelent reportaj intitulat „Rădăcini", pune în lumină virtuțile scriitoricești ale autorului.

Militînd pentru patriotism, cartea lui Mikó Ervin pledează în același timp pentru înfrățirea tuturor celor care au șansa și fericirea de a se fi născut și de a aparține pămîntului românesc, într-un stil elegant ferit de capcanele reportericești, mizînd pe forța de iradiație și simbolică a faptelor.

Constantin Stan

*) **Mikó Ervin: Omenie, noroc bun", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Surprizele unei antologii

● O antologie este, pînă la urmă, o chestiune de gust. Chiar și atunci cînd alcătuirea ei se face într-o mai scurtă respirație, comportînd un program omologat de acum de istoria literară. Ne referim, în speță, la recenta antologie *) îngrijită de profesorul Petru Homoceanul.

În nota din prefață, autorul ediției declară: „Urmărind să înfățișăm cititorului și cercetătorului de astăzi configurația mișcării literare de la început de veac — cunoscută sub numele de sămănătorism, criteriul care a stat, în primul rînd, la baza antologării este cel al valorii estetice". Tot el adaugă, apoi, că poeții desprinși s-au remarcat prin frecvența colaborării lor la revista „Sămănătorul", precum și la celelalte publicații de aceeași orientare cum ar fi „Luceafărul", „Ramuri", „Junimea literară", „Neamul românesc literar". Iată, așadar, că mai descoperim aici un anume criteriu impus de evitarea accidentalului, de mai ferma ancorare în climatul sămănătorist.

Valoarea acestei antologii de peste 400 de pagini constă, deci, într-un sens mai larg, în punctarea primului deceniu de poezie al secolului 20, reprezentat prin producțiile însăși. Imaginea înfățișată ne apare concludentă nu numai prin recitirea unor pagini lirice semnate de Dimitrie Anghel, Panait Cerna, George Coșbuc, Elena Farago, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, Corneliu Moldovanu sau Al. Vlahuță — ca să cităm cîteva nume notorii — dar și prin descoperirea printre versuri a unor acorduri ce anunță orientări viitoare în poezia românească. Sigur, avem în față „sămănătoriști", însă, de ce să nu recunoaștem, încercăm pe alocuri și revelația poeziei mai puțin programatice. Poate mira, de pildă, poemul „Simfonie" publicat de Eugeniu Ștefănescu-Est în „Sămănătorul" din 4 noiembrie 1907, cu o încărcătură simbolistică indiscutabilă eludînd tiparul clasic al ideologiei literare în cauză, ceea ce ar îndritui ideea unui orizont destul de larg promovat de revistă. Imaginile și registrul exprimărilor din „Simfonie" se apropie, nu o dată, de repertoriul minulescian: „Revăd sub cer albastru Sicilia-nsolată / Și simt pe nări aroma parfumelor de vin, / O umbră-n rochie albă de gaz mi-apare beată, / Și-mi dă să sorb din cupă-i un blond nectar virgin, / Îmi dă să beau o dulce otravă delicioasă, / Mă-mbată și m-adoarme și, ca prin vis, mă lasă / Să mai aud vibrarea șoptitelor acorduri / Ce-n ropot calm se plimbă pe clapele de pian. / Mă lasă-apoi pe-o navă cu strălucite borduri / Să plec în voia brizei pe un spectral ocean, / S-ascult poema apei cîntată în exorduri, / Să rătăcesc o lună pe undele de-argint, / Și s-ancorez fantastic prin golfuri și fiorduri / În lumi cu munți de gheață și rîuri de absint...."

Oricum am privi acest poem este evident că el nu aspiră în nici un chip a se încadra în cele patru teme sămănătoriste indicate de Al. Piru în prefața acestei antologii: „elogiul boierimii patriarhale și osîndirea asupririi arendașului venetic, opunerea satului idilic orașului invadat de mașinism, dezrădăcinarea și drama luminătorilor satului", „motive" mai lesne de detectat în proza nu numai sămănătoristă, ci cu prelungiri pînă în perioada interbelică.

Apreciabile sînt la ediția ce o comentăm cantitatea de muncă stăruitoare depusă de profesorul Petru Homoceanul, strădania sa de a consulta numeroase surse, bogatele note biobibliografice așezate sub numele fiecărui poet antologat. Întîlnim, astfel, și cîțiva autori mai puțin sau deloc cunoscuți, accentuînd amploarea colaborării la „Sămănătorul".

Ermil Rădulescu

*) **Petru Homoceanul: „Poeți de la Sămănătorul", Editura „Minerva".**

Ceremonie parnasiană

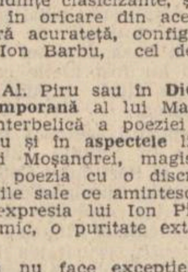

● Mihai Moșandrei (n. 1896) este unul din seniorii poeziei românești contemporane; volumele sale anterioare (**Păuni,** 1930; **Găteala ploilor,** 1932; **Prezența Pegasului,** 1934; **Singurătăți,** 1936; **Ofranda muzelor,** 1940; **Lysimac,** proză lirică, 1944; **Cărare printre ani,** 1971) l-au impus ca pe un poet neosimbolist, cu tendințe clasicizante, și în parte ca pe un parnasian tîrziu, în oricare din această ipostază, ca pe un poet de-o rară acuratețe, configurat în generația și-n constelația lui Ion Barbu, cel de la început.

Neînregistrat în **panoramele** lui Al. Piru sau în **Dicționarul de literatură română contemporană** al lui Marian Popa, prezent numai în **istoria** interbelică a poeziei românești de Ov. S. Crohmălniceanu și în **aspectele** lirice ale lui Șerban Cioculescu, Mihai Moșandrei, magistrat muscelean, a onorat și onorează poezia cu o discreție și o consecvență de cavaler. Elegiile sale ce amintesc de „bunul Francis Jammes", după expresia lui Ion Pillat, aduc o melancolie a universului mic, o puritate extrasă unei naturi impresioniste.

Volumul **Plecarea rîndunelelor*)** nu face excepție, în suita volumelor citate mai sus, aducîndu-ne, nealterat, elegiacul naturist din **Găteala ploilor** și parnasianismul cu care s-a identificat și Ion Barbu; iată un fragment dintr-un poem ce i-ar fi creat delicii lui Macedonski: „Acolo, în tăcuta provincie albastră, / Ca-ntr-o pădure tristă a Evei de Brabant, / Mîini virginale-așază sub ploaie mica glastră, / Petunia ce urcă parfum halucinant. / / Sub broderii ușoare, în rochii de percal, / Cu norii ce adună năframe în grămezi, / Deodată harfa ploii, sonorul ei cristal, / A început să sune în caldele amiezi". **(Petunia).**

Un rafinament francez, desigur, impresionist și elegiac, cum nu se mai poartă în poezia noastră de azi, constituie farmecul poemelor lui Mihai Moșandrei: „Sub abajurul verde se-aprinde clar o lampă / Ce-și scutură polenul domol peste podele, / Răpind tăcerea-albastră, deșteaptă prin unghere / Canarii ce susură sub ciucuri de perdele. / / El poate văd în globul ce arde după cărți / Un răsărit de lună prin negri sicomori, / Sau crengile ce joacă în vîntul dinspre mare, / Ce-aduce seara blîndă pe drumuri și pe flori". **(Canarii).**

Și pentru că am amintit de Macedonski, trebuie să cităm un poem al liliacului în mai **(Buchet de liliac),** în care efluviile poetului nopților sînt filtrate printr-o sensibilitate mai modernă, dar de aceeași sorginte, cu poezia nouă, ce era avangardistă pe la începutul secolului. E uimitor faptul cum poetul nostru de azi reușește să conserve cu fidelitate senzorială și să comunice fără desuetudini melancolia stenică a unei epoci: „Flori dulci de liliac, / Sub pulberea de mai, / Mai vechi păreți pe scrinuri, în obosit iatac, / Cînd tremurați buchetul pe unda unui vals / Ce-ngroapă lin trecutul și lacrima fierbinte / În șaluri de bumbac..."

O pictură veche conturează și mai figurativ sentimentul unei epoci în care poeții purtau lavalieră: „Din rama aurită-n vremuri, / Un zîmbet geamăn îmi răspunde, / Al jupîniței scrisă-n ceară, / Printre safire și coloane, / Cu ochi adînci de căprioară / Privind duioși melancolia / Singurătății din saloane..."

Plecarea rîndunelelor valorifică și o parte din poemele scrise între 1936—1938 și nepublicate, completînd astfel, monografic, opera unui poet pentru care poezia e o ceremonie parnasiană.

Emil Manu

*) **Mihai Moșandrei: „Plecarea rîndunelelor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

CONCURSUL DE DEBUT ÎN POEZIE al Editurii „Albatros" pe anul 1978

În urma trierii manuscriselor prezentate la concursul de debut în poezie pentru anul 1978, juriul, alcătuit din Mircea Sîntimbreanu, directorul editurii, președinte, Constanța Buzea, Ștefan Augustin Doinaș, Domnica Filimon, șefa secției de poezie, Gabriela Negreanu, lector, și Laurențiu Ulici, au hotărît decernarea premiilor de debut a următorilor:

Radu Drăgan cu manuscrisul „Tirania verbului"

Augustin Iza cu manuscrisul „Lamura"

Eugen Suciu cu manuscrisul „Bucuria anonimatului"

Au fost menționați, de asemenea, fiind propuși pentru publicare cu selecții sau cicluri în „Caietul debutanților" ediția 1978, următorii concurenți:

Nicolae Alexandru, Mihai Banciu, Marcel Bărăgan, Octavian Bîlcescu, Eugen Chirovici, Traian T. Coșovei, Șerban Codrin, Florin Iaru, Claudia Ilie, Florina Jianu, Alex. Vintescu, Teodor Purice, Liviu Ion Stoiciu, Mihai Sainian și Ion Vădan.

Editura anunță că pentru concursul de debut în poezie pe anul 1979, manuscrisele se primesc, sub motto, cu arătarea identității și adresei în plic închis, pînă la data de 30 martie 1979, pe adresa Editura „Albatros", Piața Scînteii 1, București, cu mențiunea „Pentru concurs".

prozatori la prima carte

Ipostaze existențiale

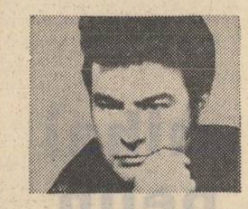

Fără reticențe și ezitări, cu siguranța pe care alții o dobindesc (sau nu) după îndelungate tatonări și experiențe, debutează Mircea Săndulescu în genul literar tentant prin diversitatea posibilităților de exprimare — care este romanul — dar și extrem de dificil prin rigorile ce le impune. Căci dacă un poem poate fi salvat esteticește de prezența chiar și numai a unei singure imagini fericite, în roman neîmplinirile sînt ușor detectabile, însăilările facile cedează la un examen critic onest, iar cîteva pagini inspirate nu pot evita eșecul ansamblului. Și asta pentru că, mai mult decît oricare alt gen, romanul cere vocație de constructor, mai exact spus, **este** construcție (chiar atunci cînd aparent o refuză) iar ezitările, aici, amenință stabilitatea edificiului sau nasc monștri „estetici". Mircea Săndulescu își asumă riscurile și scrie un roman **(Victorie clandestină,** Editura **Cartea Românească,** 1977) ambițios și, nu în ultimul rînd, îndrăznet. Este, mai întîi, îndrăzneala și orgoliul de a opera cu procedeele prozei moderne. Desigur, pulverizarea narațiunii de tip balzacian prin renunțarea la cronologia și tehnica romanului tradițional, în favoarea interferenței timpurilor și planurilor, pentru a aduce în prezentul lecturii, pe calea memoriei afective, simultaneitatea trăirilor și percepțiilor, nu mai este de mult o noutate. Remarcabilă, la un debutant absolut ca Mircea Săndulescu (fără „antecedente" în revistele literare) este însă supletea cu care manevrează aceste procedee și, mai cu seamă, capacitatea de a nu le transforma în pur exercițiu de virtuozitate tehnică, ci de a le considera ca elemente relevante ale construcției romanești.

Calitatea actului de receptare a semnificațiilor pe care romanul le oferă ca sinteză a decupajului operat în lumea fenomenală depinde, în mare parte, de valoarea „mizei" sale morale. Din acest punct de vedere, cartea lui Mircea Săndulescu „joacă" o miză mare. Mihai Vancu, personajul-narator încearcă, prin delimitări succesive, rezolvarea ecuației cu lumea, găsirea unei soluții existențiale conformă cu structura sa intimă, „clandestină", aflată dincolo de „pielea oficială". Celelalte personaje sînt asemenea unor oglinzi deformante, dispuse concentric, în care Mihai privește, regăsindu-se și negîndu-se, imagini virtuale ale propriei deveniri. Primele capitole ale cărții, desfășurate în mediul bucureștean, îl surprind pe erou în plină criză de identitate, ambiguu și ineficient, atras în egală măsură de modele existențiale opuse. De o parte se află Vania, omul practic, inginerul echilibrat „cu o cuprindere sănătoasă a lumii", pentru care o femeie frumoasă și un duș rece sînt remedii sigure ale oricărei tulburări pasagere. Vania nu-și permite ezitări, trăiește elaborat, în registrul normalității funcționale. De cealaltă parte stă Cheten, hipersensibil, introvertit, reflexiv pînă peste margini, dominîndu-și complexele printr-o tiranică terapeutică a exhibării.

A doua mișcare a romanului mută acțiunea la Brăila, în familia lui Mihai. S-ar părea că acum se produce o fisură în construcția romanului. Multe din personajele de pînă acum sînt abandonate, intră în scenă altele noi sau abia schițate în prima parte a cărții. La o lectură atentă (și scriitura lui Mircea Săndulescu reclamă o astfel de lectură) impresia de ruptură se dovedește falsă. Pentru a se defini și a deveni capabil de opțiune, pentru a depăși starea de criză, Mihai trebuie să procedeze la reevaluarea întregii sale existențe. Iar copilăria și adolescența „se află" la Brăila, conservate în amintirea pregnantă a primei experiențe erotice, în iubirea ratată pentru Nadia, în discuțiile cu tatăl, fostul judecător Vancu, mort în condiții misterioase (accident sau sinucidere ?) sau cu autoritarul și complicatul Eugen Norșa, fratele mamei sale. Mihai se adîncește în această lume a amintirii, în care prezentul trimite semnale luminoase, revelatoare de dimensiuni neștiute, „clandestine" dar definitorii. Dragostea pentru Nadia are acum semnificația unei tentative de fixare și rămînere în normalitate, ca reacție de apărare la insinuarea tot mai puternică a sentimentului eșecului, la resemnarea abulică a tatălui. Reintoarcerea la Brăila este pentru Mihai promisiunea ieșirii din dilema Cheten—Vania, formule de existență clasate ca insuficiente. Dar și aici personajul întîlnește doar variante ale acestora : Angela este replica feminină a lui Vania, Bebe Vaidașu — un Vania superficial, Clara, Laura, Plopu sînt variantele lui Cheten. Chiar și Eugen Norșa, la o primă analiză, se subsumează modelului Vania. Cercul pare a se închide, inexpugnabil. Dar, treptat, Mihai descoperă un Norșa vulnerabil, disimulînd dramele prin energetismul propriu familiei și reușind să păstreze astfel un echilibru precar, însă suficient pentru a rezista presiunii evenimentelor. În finalul cărții, ambiguu datorită obscurizării (deliberate ?) a simbolurilor, Mihai optează pentru această ipoteză existențială, eliberîndu-se astfel de tensiunile dilemei.

Dens (uneori doar aglomerat artificial), cu dese ruperi de ritm dictate de volutele surprinzătoare ale memoriei afective, romanul lui Mircea Săndulescu este departe de a constitui o lectură comodă. Dimpotrivă, cartea solicită din plin atentia și pretinde un cititor dedat cu altitudinea ideilor, căruia sfîrșitul lecturii îi va oferi, fără îndoială, garanția întîlnirii cu un talent deosebit.

V. F. Mihăescu

Două voci

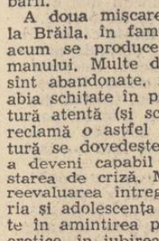

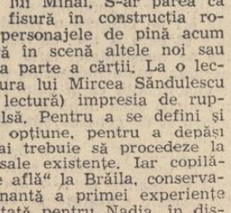

Cu unsprezece povestiri nebuloase debutează Ion Bledea, prozator cunoscut din revistele literare, unde apărea sporadic spre a da impresia că prepară „un coup de maitre". Totuși, „Vînătoarea de cai" (Ed. Cartea Românească, 1977) nu modifică impresiile inițiale și e o confirmare stimabilă, fără să intre în categoria apariților spectaculoase. Un soi de lume rudimentară, haotică, de militari și de indivizi cu biografie cețoasă, evenimente vagi, ascunse de un șir de prea exaltate observații — aceasta e umanitatea pe care prozatorul o izolează ca s-o descrie. Războiul, violența, pubertatea frustrată (ca la Nicolae Velea) cruzimile de tot felul fac corp comun cu statornica senzație de inconsistență sufletească, tipică pentru o astfel de proză de început.

Narațiunea propriu-zisă este schematică și se ascunde pe sub nenumărate cugetări, ruminații brutale și îndărătul unei voite psihologii sumare. De altfel, se observă că Ion Bledea și-a modificat lent sistema de narator căci a clarificat-o treptat în baza unor legități interne. De aceea, „Vînătoarea de cai" fiind o carte eterogenă nu este totuși și fără valoare.

Doi bărbați la vînătoare de cai sălbatici trag cu pușca fascinați de violența cinegetică. Unul, renumit pentru dibăcia sa, își omoară calul îmblînzit, cu un glonte, spre a nu-și strica firma, cum se zice.

Caporalul Ilarie dezertează de formă din armată pe motivul, neverosimil, că voia să pedepsească un subaltern, pe care îl ia cu dînsul, care abuzase de femeia lui. Dezertorii sînt capturați și condamnați legal la moarte prin împușcare.

Un călăreț miraculos trece la oră fixă printr-un orășel de provincie și stîrnește senzație în lumea tîrgoveților prin simțul de ordine și punctualitate (un mic Imn. Kant hipic).

Doi copii („Dinții de lapte") se descoperă reciproc și încep să se iubească.

Un rănit, cu piciorul sfîrtecat, e transportat de către un tovarăș, în spinare pe o canonadă teribilă a dușmanului. Cărăușul ad-hoc este și el izbit de cine știe ce, și rănitul pe care îl cară, ajuns la pămînt, începe să se lupte pentru supraviețuire. Niște cavaleriști fac grele exerciții de echitație și pierd, din nesăbuință, cîțiva cai foarte valoroși. Trei tineri se urcă într-o sanie și gonesc pe cîmpul imaculat (mică senzație cosmopolită). Unul se amorezează fulgerător de o femeie, însă fără succes, căci încercările de a o cuceri sînt întîmpinate cu răceală.

Acestea sînt schemele, ușor de reperat, și se observă numaidecît absența narațiunii propriuzise, substituită de două-trei idei pe care Ion Bledea le vehiculează mereu. Nu în invenția de cazuri și în colecția de situații stă, de altfel, talentul prozatorului în acest moment. El nu e hotărît să pună accentul pe psihologii, în schimb cultivă o propoziție voit neglijentă și, de aceea, calofilă. Inițial poetice, și, cu cîte o notă barocă, „povestirile" lui Ion Bledea au căpătat o insolită vegetație psihologistă. Ca un must ce fierbe, proza nu pare atractivă însă, căci ca și vinul încă turbure, te îmbată în amănunt. De efect, deși cîte o extravaganță se vede, este

Iorgos Iliopoulos : „Bucuria vieții"

schița „înflorită" a calului în repaos : „Hulubii sălbatici încetară amorul și fulgerau pe deasupra repezi ca apele reci. Lumea s-a-nchis sub o pleoapă (se observă descripția ușor ampoloasă n.n.) și numai Stan era mut și mingiia grumajii calului. Grumajii calului tremurau și zvîneau ca oțelul și ploaia-ncepu să-și depene degetele și degetele ploii arătau în toate părțile". (pag. 10).

Defectul vine aici din însușirile pure ale prozei lui Ion Bledea : o inteligență asociativă și vie, de sugestie poetică, rea în proză cînd înlocuiește amănuntul direct.

Totuși, o relativă putere speculativă de a preface imaginea în viziune nu i se poate nega. În aceste fraze gituite, repezi și fantastic improprii stă un remarcabil stilist somnolent : „Calul lui se mișcă înainte și pușca era născută-n mîna omului și mîna era de fier și pușca era de carne. Atunci, tropotele ploii s-au dat la o parte și s-a văzut herghelia. Nu s-a văzut așa cum se vede ; era ca-n fața ochilor lor, o simțeau repezită și-o auzeau, la-nceput surd și pufos, apoi ca și cum singele sălbăticiunilor ar fi luat locul ploii și le-ar fi căzut în stropi grei pe mîini și pe fețe" (pg. 11).

Adevărata izbîndă sub raport estetic este „Călărețul" unde Ion Bledea, în gustul prozei experimentale, dezvoltă o scurtă anxietate puberală cu originea în factorul mecanic din concret peste care se adaogă teroarea diluviului hivernal. În proza scurtă și comprimată, unde sensul iese deasupra ca untdelemnul din apă, fără stîngace bolborosiri, prozatorul este remarcabil.

Nici „Dinții de lapte" nu e mai prejos căci autorul a părăsit violența din care se părea că își va face o tehnică și a adoptat, dimpotrivă, marile fraze contemplative.

Nu e greu să se observe că debutul literar al lui Ion Bledea este heterogen : o eboșă remarcabilă stă alături cu un exercițiu intenționat „modern", o respirație vastă a ideii — lîngă forțate tablouri nebuloase.

Pentru atîta lucru prozatorul nu trebuie totuși negat sub raport valoric : e aici o sforțare de a se clarifica și se înțelege că e de văzut mai întîi modificarea în timp și nu colecția de felurite „povestiri" izolate, care indică mai degrabă un regim meliorist decît staționar.

Totuși, ce unifică aceste producții atît de felurite ? Un sentiment de contemplație rece, aproape străină, și o notă izbitoare de ingenuitate. Din mulțimea de puști, șingerări, focuri de armă, crime de război, suferințe teribile pe care Ion Bledea le expune aci sec, aci pătimaș iese un spirit pur ca și cristalul, înfricoșat de violență, aiurit de paradoxuri, mai degrabă naturist decît civilizat.

Și mai este ceva : deși atît de felurite stilisticește, „povestirile" lui Ion Bledea au ca substrat o lume comună așa încît nu e greu să se vadă în „Vînătoarea de cai" un roman în schiță, pe care autorul neîndoios îl va da în curînd, odată cu trebuincioasele clarificări care sînt în curs.

Artur Silvestri

Oglinzile memoriei

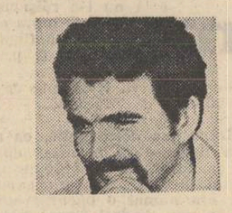

„Nu i-am răspuns imediat. Dar asupra mea au năvălit — nu agresive, zdrobitoare, ci lente... amenințările. E ciudat că acum **imi aduc aminte de amintiri** (s.n.). Nu încerc să rememorez idei pe care le-aș fi gîndit — niciodată n-am reușit să țin minte așa ceva — ci **stări curioase** (s.n.) care s-au fixat pe invizibila peliculă a memoriei". Iată vocea lui Sam Melkiewici, vocea auctorială, cum ar numi-o Wayne C. Booth, din romanul **Rana statuilor**, cartea de debut a lui Ioan Dan Nicolescu, apărută la Editura **Cartea Românească).** Dar în spatele confesiunii se ascunde și altceva decît o viață lăuntrică și un mod de cunoaștere a lumii. Cuvintele acestea ne dezvăluie și un mecanism epic. Ele postulează dinamica elaborării acestui roman. Căci, în **Rana statuilor,** memoria, prin diverse căi de actualizare, clasice sau moderne, clădește un univers și reconstituie o lume dintr-o urzeală de povestiri, din alunecări, ocoliri și expansiuni ale amintirii, din lupta cu amnezia și cu pierderea identității pe care o va duce în finalul cărții Sam. Ceea ce se întîmplă în familia Melkiewici — creșterea și descreșterea, caleidoscopul unei lumi în descompunere, prăbușirea unor statui și înălțarea altora (statuia sculptată de elevii lui Todea, războiul, destinul unui sat colectivizat, inundațiile), este adus în fața cititorului cu ajutorul oglinzilor memoriei, uneori prea strîmbe (tentația grotescului, visceralului, a metodei naturaliste), alteori de o simetrie excesivă, artificială (personajele pozitive). Ioan Dan Nicolescu supraveghează ca un prozator tradițional memoria personajelor sale, elucidează semnificațiile ei. Si e tranșant în decodarea acestor oglinzi mai ales în ultimele trei părți ale cărții, unde definește eroarea în istorie, vina, compromisul, eroismul, omul nou, căile educației politice, religia, sarcinile ideologiei, utopia, sublimul. Tot felul de lucruri mari sînt rezolvate pe un ton nu lipsit de retorică, de gustul persuasiunii și-al generalizărilor ; deja la îndemînă. Prima parte e scrisă liber, poematic. Sînt invocate legile basmului și ale povestirii. Autorul își ia cu plăcere și dezinvoltură libertățile narațiunii fantastice. Lumea e văzută cu ochi de copil, (Sventi Cerusi, Sam) prin lentilele naivității, cu o prospețime și „neștiință" neatinsă de stereotipii și clișee. Modele epice de recunoscut — D. R. Popescu, Bănulescu, și alții. Topite, însă, subterane. Nestrăine vocației prozatorului. Aici, barometrul povestirii, seismograma amintirii e extrem de sensibilă. Funcționează ca un ac fragil cu minuție și lentoare : „au năvălit, nu agresive, zdrobitoare, ci lente — amintirile". Un abur de legendă, o aură de mit învăluie și „aburește" întîmplările, așează ceața peste ele, peste amintirile despre ele și amintirile despre amintiri. Povestirile sînt aproape toate de domeniul insolitului, feerii ori secvențe de roman negru, capricii ale imaginației și hazardului, legende. Ele prind în haina lor realul tălmăcindu-l și răstălmăcindu-l în fel de fel de inventare și fiziologii, proprii prozei române de la Filimon la Călinescu. Ioan Dan Nicolescu încorporează în plasma epicului, amalgamează tot felul de miracole : Cerusi și povestea cu cocoșul roșu, înviat din broderia Faostelei, isprăvile lui Melkiewici, bunicul, săvîrșite împreună cu Dușan și Preidt, întoarcerea din America a Sănduleștilor, averile de o sursă inavuabilă, lumile și jocurile lui Lila, utopiile lui inutile și inventarele lui „borgesiene", clanul Sevastei — o galerie de caricaturi și destine hibride exotice. Istoria e pusă parcă între paranteze. La fel și timpul în primele o sută de pagini. Domină picturalul. Psihologiile sînt invadate de descrieri minuțioase, de contemplarea lumilor vegetale, de inventarul „măștilor" și costumelor, al obiectelor, al sunetelor, care, uneori, precum iedera, luminează zidurile. Imaginația e debordantă. Ascultă de hazard dar și de construcția armonioasă, concertată. Și, dintr-odată, istoria și timpul intră în roman, memoria și le ia drept martori. Devine tributară lor, e încorsetată, biciuită de evenimente, e modelată de o epocă. Războiul intră în carte, lupta ilegală, frontul din est (prezentat superficial), dislocînd această plasmă a amintirilor, precipitîndu-i curgerea, dîndu-i o nouă finalitate. Totul se schimbă, intră sub un regim al schimbărilor — esențiale sau nu — se definește ca reacție la schimbările intervenite. Luca începe să sape tunelul, labirintul lui lipsit de o funcție initiatică, malign. Pseudo-salvarea : Exodul țiganilor, fuga peste graniță, împușcarea lui Ken, părăsirea satului de către clanul Sevastei, claustrarea Sănduleștilor, sinuciderea profesorului de latină, utopiile politice din pragul nebuniei lui Joly, adeziunea sinceră a lui Sam la comunism, opțiunile trucate, arestările, interogațiile, închisorile politice, sedințele. În prim planul cărții sînt aduse personaje noi : Virgil, Irina, Jica, Sam întors din lagărul de concentrare, desprins de clanul Melkiewici de la care n-a păstrat decît numele. Sub lupă sînt puse noile statui, sînt relevate rănile lor, suspiciunile unei epoci, greșelile, curajul, eroismul. Imaginația lui Ioan Dan Nicolescu stagnează aici. Rezolvările ei țin de proza ultimului deceniu, curajul dezvăluirii și al problematizării e și el tributar unei serii. Interogațiile sînt prea des „întrebări tigru", autopsiile „vînători". Memoria e împrumutată parcă, exterioară dramelor eului. Se vorbește despre ea. Ea nu vorbește însă. Tragicul e doar un fel de material al cărții, precum lemnul din care fac copiii statuia eroului din război închipuit ca un ginditor. Motivația lipsește sau e stereotipă. În oglinzi e memoria altcuiva, amintirile despre amintirile prozei. În fine, memoria ultimilor treizeci de ani de istorie nu iese din tiparele artistice cunoscute și, repetîndu-le, le osifică. Și deși realul, conținutul acestei epoci e de o densitate extraordinară, imaginația artistică nu e mai puțin necesară, breșele deschise de ea fiind obligatorii.

Doina Uricariu

Detalii sugestive

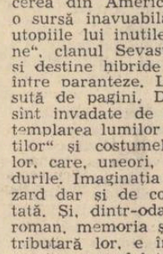

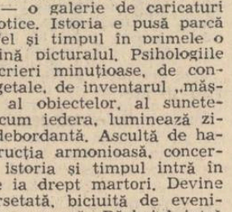

Primul volum al Aretei Sandru, **Valiza cu zăpezi,** (Editura **Junimea)** anunță o prozatoare stăpînă pe mijloacele sale, care și-a format o scriitură personală și un mod de a recepta lumea. Proza sa trăiește prin notația detaliului, avînd un caracter preponderent vizual, dar, în mod paradoxal, imaginea nu se constituie fermă, ci estompată.

Areta Șandru practică un stil al indeterminării, în pofida notației de detaliu, restituind o realitate voalată. Există o permanentă senzație de oboseală, de indiferență, de confuzie a conștiinței, o stare de somnolență, undeva între vis, amintire și imaginea concretă, înregistrată de retină fără nici un ecou : „Desigur, totul părea să fie o obsesie, aveam sentimentul că mi-e rău și totuși certitudinea oarecum indiferentă că alunecam spre această obsesie a albului devenit deodată cenușiu : era ca și cum s-ar fi amestecat mai multe nuanțe de alb". Această preferință a prozatoarei pentru stările confuze create de oboseală, de monotonia lungilor călătorii cu trenul, de lungile așteptări în spitale sau de rătăciri nocturne în orașe necunoscute localizează momentul prozelor în asemnea situații în care discursul evoluează liber într-un spațiu tulbure al imaginației, confundînd planurile. Personajele sînt frecvent stăpînite de această stare propice unei evaziuni interioare, echivalînd cu o alunecare a conștiinței într-un spațiu labil, în care imaginile se întîlnesc haotic, într-o stare care nu este nici euforică, nici dureroasă, ci numai apatică : „Lira părea iarăși absentă". „Vlad lîngă mine se gîndea oriunde și nicăieri", „uitîndu-se absentă la apa care fierbea demult" etc.

Planul afectiv rămîne cu discretie dincolo de pîcla confuză. Se simte, la Areta Șandru, un sentiment constant de compasiune și tandrețe pentru ființa umană, sentiment ce se refuză expresiei directe, dar care animă consecvent subtextul tuturor prozelor din volum.

Schitele Aretei Șandru trăiesc printr-un stil al indeterminării, în care predomină senzatia tulbure și deruta : „Și abia spre ziuă îmi amintesc de trenul care trebuia să plece și de cei doi băieți care au uitat ceva, dar nu-mi amintesc ce, parcă mă așteaptau să vin să jucăm împreună țările — dar eu nu mai știam de mult să joc țările — și pe care în sfîrșit, i-as fi întrebat : voi de ce ați rămas așa și de ce a trebuit să plec într-o zi cu trenul acela ?" Această stare ambiguă și obscură, dominată de senzatia de falsitate, de somnolare, în care gesturile devin mecanice, caracteristică prozei „noilor romancieri", definește scrisul Aretei Șandru într-un mod, se pare, definitiv.

Multe dintre schitele acestui volum se dispensează de orice suport epic **(Pînă fierbe ceaiul. Hai la groapa cu furnici. Mașina de noapte. Indigou),** existînd ca notații ale unor stări confuze ale conștiinței. **„Bună dimineața, domnule Wilde"** ilustrează o altă modalitate, contemplativ-imaginativă cu accente confesive. Alte schițe consemnează în stilul propriu mărunte întîmplări cu bănuite ecouri dramatice **(Banda de magnetofon. Vagon-restaurant. Și caii se iartă. Accidentul)** care se sting în pîcla amortizantă a senzației indiferente.

Această scriitură ambiguă, difuză, tulburînd interferența planurilor **ascunde** mai mult decît traduce o sensibilitate vulnerabilă și un fond sentimental generos și tandru, vibrînd cu discretie într-un registru minor, departe de intensitatea stărilor pur conflictuale, la adăpostul unei scrituri de nuanță.

Farmecul „prozei scurte"

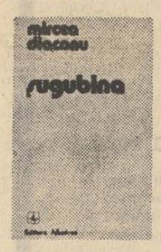

Anul 1977 a adus debutul distinct al actorului Mircea Diaconu cu volumul de proză *Șugubina,* (Editura *Albatros),* salutat de Marin Sorescu, care definea acest început al unui nou prozator ca „un pas mare ca un zbor". Prozele lui Mircea Diaconu prilejuiesc revelația unui talent complex, ce se exprimă într-un stil personal și fermecător. Prozator de o rară finețe și inteligență, Mircea Diaconu este de la început format, exprimîndu-se total și fără ezitări, sobru și expresiv, înzestrat cu o excepțională capacitate a sugestiei și transpunerii, cu discreție și subtilitate. Proza sa este deopotrivă plină de mișcare, de culoare, de umor *(Damian),* de tandrețe *(Piciul, Casa cu garoafe, Vaca bătrînă)* sau de fiorul voiculescian la marginea dinspre ireal a fenomenelor, cu tulburătoare corespondențe *(Șugubina, Mesteacănul, Fata din fereastră).* Există în proza lui Mircea Diaconu un registru al grotescului, realizat cu acuitate și cu amară ironie, căruia i se opune o permanentă aspirație spre puritate și candoare *(Piciul, Mesteacănul, Fata din fereastră).* Mireasa mută din *Mesteacănul,* apariție tulburătoare pregătită de imaginile de o mare frumusețe ale pădurii de mesteceni sub ploaie, Piciul, băiatul „care crede orice-i spui" oferind lumii contrariate în platitudinea ei zimbetul candorii absolute, inalterabile și tragice, fata din fereastra spitalului provincial sînt personaje purtătoare ale unui mesaj de o adîncă tandrețe. Mircea Diaconu are sentimentul unei sadoveniene inițieri într-o durată a purității legată afectiv de un spațiu rural ideal și tradițional, pe care o opune vulgarității și opacității. Personajele sale investite cu harul inocenței aparțin acestui spațiu al poeziei care pare a se apăra prin tăcere. Fata cu mers de sălbăticiune, tulburător asociată imaginii „sugubinei", mireasa mută, Piciul, se retrag într-o zimbitoare seninătate a tăcerii, echivalînd o inițiere. Prostul satului, numit Mutu, este un tăcut mesager al acestui spațiu al candorii : „Mutu era tînăr și avea desenată pe față o mirare continuă, se bucura de orice, se plesnea pe frunte și rîdea fără zgomot".

Fărîpturi ingenue, în pofida aparenței grotești, sînt Damian și Pelina, exuberanți și plini de candoare dublată de o înțeleaptă malițiozitate, animînd schița plină de farmec și culoare. *Damian.*

O tentă a miraculosului animă uneori paginile lui Mircea Diaconu, aducînd o stranie adiere. Dispariția fetiței în urma căreia „fereastra spitalului arăta ca un tablou căruia i-a murit desenul" încheie prin suspensie schița *Fata din fereastră.*

Insolită este urmărirea Mutului în pădure sau moartea Piciului, dispariția fetei din cofetărie după sacrificarea căprioarei în *Șugubina.* Un fior magic însoțește corespondențele între personaje și proiecția lor simbolică, la limita dintre real și fantastic, în *Șugubina* și *Mesteacănul.* Apariția miresei mute este prefigurată într-un pasaj liric la începutul schiței : „Mestecenii mă înconjurau ca un imens cimitir de elefanți îngropați din greșeală cu dinții afară. Ploaia îi lustruise și le agățase picături în crengi. Cînd îi mișcam, picăturile cădeau moi în iarbă ca notele unei melodii amare". Pădurea este pentru prozator un teritoriu al purității, în care se retrage Piciul, în care se produce magica apariție a „sugubinei", în care se refugiază Mutu, spațiu al reveriei, protector și imuabil.

Mircea Diaconu este un stilist original, la care sobrietatea concentrează expresia, conferindu-i forță și farmec în registre diverse, de la lirism la grotesc, de la ironie la evanescență, cu aceeași desăvîrșită autenticitate. Debutul său, chiar dacă Mircea Diaconu n-ar mai scrie altceva, îl consacră, în mod excepțional, sub cele mai bune auspicii.

Sultana Craia

Confesiune și experiment

Tar se întîmplă ca în prima sa carte scriitorul de certă vocație să poată face pe deplin neobservată dilema propriilor indecizii cu privire la raportul dintre ceea ce — cum se zice — el simte că are de spus și, firește, modul aparte de transpunere în scris, conferindu-le identitate literară propriu-zisă, a unor asemenea fapte și gînduri de viață asupra autenticității cărora, din unghi originar apreciate, pare că nu există nici un dubiu. Este cît se poate de normal ca lucrurile să se prezinte astfel, căci o carte de debut are și semnificația unui pariu pe care autorul ei îl face cu sine prevalîndu-se tocmai de dichotomia ivită, ad-hoc parcă, între cei doi termeni esențiali ai tentativei sale creatoare. Am spune, deci, că volumele de debut și nu numai acestea, a căror lectură se desfășoară fără a fi „siciiți" fie și în cea mai mică măsură, de asemenea îndecizii trăite de autor, pînă la urmă, ne pot pune pe gînduri, stîrnind oarecari suspiciuni.

Romanul *Vrăbiile pămîntului* de Letiția Vladislav — apărut de curînd la Editura „Albatros" — constituie un exemplu cum nu se poate mai edificator de confruntare aprigă între materia epică voluptos inmagazinată de memoria autoarei și „scriitură". Sperăm a nu ne înșela prea mult afirmînd că, în punctul ei de pornire, scrierea are toate datele necesare unui „jurnal feminin", în care eroina, dăruită cu un special simț pentru confesie și autoanaliză, își consemnează „romanul" celor dintîi ani ai tinereții, marcați, pe de o parte, de obsesia unei iubiri fără speranță și supuși, pe de altă parte, neistovitei presiuni a conștiinței de sine ce-i arată adevăratele căi menite a o scoate dintr-un atare impas. Nu încape îndoială că aici se află materia primă a romanului *Vrăbiile pămîntului* și că, în definitiv, interesul cititorului se îndreaptă exact în această direcție. Iată, însă, că Letiția Vladislav nu se rezumă la simplul act de „transcriere" a respectivului „jurnal" în a cărui existență cititorul este solicitat neîntrerupt să creadă, atîta timp cît, investindu-și eroina și cu funcția de narator, aceasta „se povestește" fără menajamente, adică neîncercînd a face neapărat distincția între zona subiectivă și cea obiectivă a consemnărilor ei. La drept vorbind, aici, în aparent nestrunitul flux epic ce adună în albia lui descrierea faptelor petrecută „în afară" și a acelora ce proliferează mai mult sau mai puțin sub starea de veghe a semitreziei, identificăm cele mai bune pagini de proză „feminină" conținute de romanul Letiției Vladislav. Sînt pagini convingătoare prin densitatea lor realist-psihologică : „Se făcuse tîrziu. Auzeam, pe vatră, ciurda satului ; dacă as fi ieșit în curte, norul de praf iscat în urma vacilor, s-ar fi putut vedea pînă aproape de grădini. M-am gîndit că aici, toate se petreceau la fel, de dimineața pînă seara, fără cea mai mică variație. Cînd norul de praf se va lăsa peste acoperișuri și grădini, soarele se va pierde dincolo de Cetatea Devei ; mama va cerne mălaiul pentru mămăliga și, mai bombănind, mai resemnîndu-ne, vom linge blidele pline de ciorbă de salată tîrzie, îmbătrînită, cu puțină amăreală în gust. Tata își va aprinde „Mărășeștiul", pe treptele căsuței. Apoi lampa și lămpașul, stinse brusc, vor lăsa fum negru și inecăcios, făcîndu-ne să tușim. Dacă-i nor, voi încerca să adorm, respirînd adînc și rar, pînă ce lucrurile de peste zi, fade și absurde, se vor repezi în mine, împungîndu-mă exact acolo unde doare mai tare. Dacă va fi lună, o bucată din ea se va rezema de hornul căsutei, luminîndu-ne odaia. Mă voi scula pe furiș, atentă să nu fosnească paiele din strujag, cu ochii la soră-mea, veșnic întoarsă cu fața la perete ; libertatea mea, noaptea mea, ceasurile mele, între două și patru dimineața, dincolo de zidurile mustind de igrasie, vechi, cu cărămizile fărîmițate de ploi, vreme și inundații".

Decizia de a tulbura cursul normal al bănuitului jurnal ce stă la temelia romanului pare a-și avea explicația în tentația autoarei pentru epica de factură așa-zis cinematografică. Din această pricină, în înfățișarea lui narativ-concretă, *Vrăbiile pămîntului* e mai degrabă un romanscenariu, în care tehnica decupajului se suprapune peste cronologia obiectiv logică a epicului biografic tinzînd nu neapărat la totala ei dezagregare, cît, mai ales, la relativizarea ei sub raportul funcției consacrate, de criteriu suprem chemat a ordona compoziția romanului. Înțelegem, deci, intențiile prozatoarei și în niciun caz nu sîntem înclinați a o suspecta de gratuitate. Principal, apelul la amintita formulă exprimă dorința de problematizare etic-socială a „romanului feminin", domesticindu-l, într-o direcție, iar într-alta conferindu-i mai mult dinamism narativ și analitic. Nu s-ar putea spune că, procedînd în acest chip, Letiția Vladislav nu izbutește a da pagini de veritabilă proză, remarcabile prin adîncul lor filon realist, pagini în care creația epică obiectivă își spune cuvîntul hotărîtor. Romanul e presărat cu numeroase episoade avînd efectiv înfățișarea unor schițe de sine stătătoare. Ne amintim, de pildă, de o scurtă secvență în care, Ana, eroina romanului, povestește o întîmplare al cărei personaj principal este mama ei ; e o secvență concludentă pentru certele aptitudini de epiciană ale Letiției Vladislav : „Pe malul riului o așteptasem, odată, pe mama. Băga cinepa în apă, cam la zece metri de țărm, o fixa cu niște pari groși, de artar, apoi aseza peste ea pietre culese din apă. Din cînd în cînd, se oprea cu o mînă rezemată pe șold și respira greu, ca un bolnav de astm. Stăteam pe țărm și priveam cum cade soarele în apă, de partea pricăjenilor, și cum apa se face șingerie, ca soarele, apoi îi cresc solzi aurii și fug la vale, spre greblele Aradului. Mai jos, spre vatră, cîteva femei, printre care și Mia lui Jicu, loveau cu maiul parii de artar. Se încovoiau, apoi se ridicau cu oarecare greutate ; parcă dansau ceva ciudat, asemănător ritualelor africane. Apoi au țipat berzele în berc și cîtiva copii aruncau cu pietre în apă. Mama a terminat cu rînduitul pietrelor și, cu un gest domol, și-a scos bluza subțire, apoi fusta ; era palidă sub umbrele serii. A intrat în apă cu o cămașă albă, pînă la genunchi, la început cu un fel de teamă copilărească, apoi cu îndrăzneală. Solzii aurii plecaseră de mult. Cei albi îi loveau trupul subțire ; un colț al cămășii plutea odată cu părul întunecat. O urmăream și ochii mi se făceau grei de plumb ; o spaimă neînțeleasă a pus stăpînire pe mine „Dacă s-a înecat ?". Femeile celelalte plecaseră acasă. Stîlpii de artar erau singuri și negri, ca niște sperietori. Atunci am văzut-o pe mama. Stătea în picioare cu cămașa ei albă lipită de trup. A luat troaca și maiul într-o mînă, iar în cealaltă bluza și fusta, și-a pornit-o încet, prin spatele grădinilor, spre casă".

Date fiind văditele însușiri ale prozatoarei de potențare viguros narativă a prozei de extractie intim confesivă („jurnalul" feminin de care am vorbit), ne întrebăm totuși dacă apelul obstinat la tehnica scenariului cinematografic nu este cumva excesiv, în sensul complicării inutile sub aspectul compoziției și, drept urmare, în sensul creerii a nu putine bariere artificiale în calea lecturii. Spunem toate acestea, deoarece *Vrăhiile pămîntului* este un roman ce reclamă un efort de lectura căreia, sinceri să fim, nu credem a-i face prea ușor față mulți dintre eventualii cititori ai talentatei prozatoare.

Nicolae Ciobanu

ioana bantaş

Dincolo de uitare

Poate au fost într-un ger,
poate au dormit o lună, un an,
poate am tot căzut încercînd
să mă prind de pereții fîntînii.

Cine mi-a legat părul de salcîmi,
cine mi-a legat oasele cu
mătasea apelor, cine a adus
pîine la gura peșterii,
cine mi-a strigat numele
și l-a făcut pasăre
și l-a făcut scară, și l-a coborît
în fîntînă, și l-a ținut viu
să mă găsească
și să mă întoarcă ?

Nuntă

Aripile nu zboară fără pasărea lor,
Copacul nu zboară fără rădăcini
văzul nu locuiește
în afara ochilor. Iată, mi-a zis,
ochii tăi s-au copt
culege-i și întoarce-i în pămînt,
aripile tale, mi-a zis,
au înflorit, culege-le și
pune-le-n pămînt.

Va veni alt văz și va sta
în casa ochilor tăi, vor veni
alte aripi și-ți vor înălța trupul.
Sărută soarele, mi-a zis,
apoi intră în pămînt și
luminează cămările rădăcinilor.

Paolo și Francesca

– Mi-e teamă.
– De cine ?
– De pămînt.
– El doarme.
– Pe unde umblăm nu rămîn urme.
– Ale mele se văd.
– Numai cît le privești.
– De unde știi ?
– Dacă le pipăi, locul e gol.
– Poate ne-am lăsat urmele acasă
și trecem ca fluturii.
– Poate !
– La noi pămîntul e adînc. Aici e subțire
ca o coajă de măr.
– L-au cărat apele.
Și l-au ascuns în inima copiilor.
– Și copiii unde sînt ?
– Copiii sînt pe mal. Aleg lumea
din nisip și o potrivesc
pe trupurile lor înflorite.

Să merg pe pămînt

Să merg pe pămînt
și să mă bucur de iarbă,
să mănînc un măr
și să-i aud semințele
încolțind în oasele mele,
să mă bucur de soare,
fiul meu, născutul
în fiecare dimineață.

Să beau apă
și cerul gurii mele
să înflorească, să mă scald
și gleznele să cînte
asemeni ciocîrliei.
Să merg pe pămînt
și să mă bucur de umbra
inimii mele lovind ușa lumina
ca o ciocănitoare întrebînd.

Să mă bucur de oameni
ca și cum fiecare ar purta
în ulcior văzul meu
pentru timpul cînd vor fi
piatră și voi visa
acest mers pe pămînt !

Tu

tu, care nu ești
nici cer, nici pămînt,
tu, care nu ești nici mal
nici curgere de stele,

pentru oasele tale
se macină sori, pentru sîngele tău
se filtrează pămînturi,
pentru văzul tău
se însămînțează ceruri, tu,
care nu ești veșnic
și tii prin moarte această lume
vie !

Descîntec

Se leagă apele cu inel de ceară,
se leagă iarba și umbrele se leagă
de pămînt ca puii de prepelițe
înainte de aripi,
apoi se face sufletul pod.
Vei veni ! Din roata pietrei, din
ochiul lemnului, din apă, din
gură de pămînt, din cer,
din teasta întunericului, vei veni !
Tu, cel pe care l-am zărit trecînd
pe malul de singurătate
al soarelui.

O mierlă va lovi cu aripa
miezul de nucă al luminii
și vei curge spre mine,
tu, cel ce mă vei naște
în cămașa iubirii !

maria urbanovici

Fără vise zorii albi

Toate cuvintele după ce le-am prădat
umbra-și răsfiră pe ghiața translucidă,
fructul lor la zid mă trimite să aștept
în cămașa fără vise zorii albi.

Nici legiuni de îngeri fără număr
nici trăsnetul din coroana zeului
nu mă face statornic.
Plutesc, nu mă poate îmblînzi nici-o formă.

Fără întoarcere

Nu cred că ai vrut să mă trimiți în lume
cu spinul destrămării mai alb ca floarea-n piept,
orașul să mă înghită și oameni fără nume
să-mi ardă visul care de-o viață îl aștept.

Mă-nchide anotimpul în pragul casei noastre
în ochii de copil mai trec lungi șiruri de cocori
de cînd te-am părăsit s-au stins atîtea astre
tu naști eternitatea, nu trebuie să mori.

Mi-ai dat numai cuvîntul să-l am de alinare
iubirea ai zărît-o că-mi stringe trupu-n zid,
nu mai aștept pe nimeni să spună că mai are
un spațiu pentru mine fără un strop de vid.

Rugul tămăduirii mele

Încep să-mi tîngui trupul sub adierea iunii
calm amurgesc tristețea și spaima laolaltă,
uit oamenilor fața și le păstrez doar umbra
cu muzici diafane ce sapă-n bolta înaltă.

Odoare-am ars pe rugul tămăduirii mele,
pămînt, o stea și omul cu ochi din cer furați,
vă cred că mă conduceți cu florile pe umăr
spre pajiștea-nnoptării
și-mi sînteți cu toți frați.
Voi naște o lumină în prelungirea ei,
ținutul să nu-mi moară sub scutul secetei.

Torțele visului

Innoptare, candelabru la fereastră !
Mi-a trimis timpul să-mi pună pecetea pe trup
pînă aici se întinde pustiul,
dincolo așteaptă grădinile în rod,
și ochii magnoliei rotind în petale tot cerul.
Am întors păsările călătoare din drum
zborul lor îmi izvorăște melancolia,
să fie aproape de mine torțele visului
înălțimea să mi-o măsoare.
De ce să fiu numai eu legată de pămînt
cu toți urmașii în marele cerc ?
Din matca cea veche ademenitoare
desprinderea aș vrea doar o dată
cu aripile mele să o-ncerc.

dincolo de izvorul

mihai pelin

Maria nu i-a răspuns la salutul ursuz, încă se mai lupta cu un somn din apele căruia, nefiind încă trează de-a binelea, ar fi preferat să nu fie smulsă.

— Curînd va fi noapte deplină, poate că nu trebuia să te trezesc... — murmură Andrei Turcu.

Intrucîtva dezmeticită, ea abia i-a surîs, dar era limpede că bucuria dinlăuntrul trupului ei putea fi mult mai cuprinzătoare decît zîmbetul ce se străduia s-o exprime. Și, din păcate, era numai o bucurie a trupului. Aplecat peste pat, Andrei Turcu părea să supravegheze îndeaproape, curios, nu ființa unei femei, ci agonia unei vietăți care numai în urmă cu cîteva clipe începuse să-l intereseze. Ceea ce nu se potrivea cu adevărul relației lor. De fapt, nu se rotunjise un minut de cînd intrase în încăpere, regăsind-o pe femeie acolo, surprins, după săptămîni lungi de obidă și jind.

— Eu m-am resemnat într-o vocație rivnită, acceptă Andrei Turcu, cu gîndul la o întrebare ce nu fusese rostită și despre care nici nu credea că va fi vreodată rostită. Asta ți-o spun pentru că ai revenit, poate, să mai afli cîte ceva despre mine...

O privi apoi lung, fără curiozitate de data aceasta, dar cu o voluptate abia înfrînată de a o cuprinde toată. Alcătuirea întreagă ce i se înfățișa rămăsese întocmai cum o cunoscuse într-o zi îndepărtată, din primăvara timpurie a anului ajuns la jumătate acum. Maria era una din acele femei a căror frumusețe, paradoxal, nu era semnul unei armonii interioare, ci reflexul unei infirmități, adică al unui exces al naturii.

Părul lung, castaniu, despletit în bucle larg ondulate, o învăluia ca un clopot. Acum, dacă nu ar fi fost, totuși, femeie, Andrei ar fi stîlcit-o în bătaie, fără milă, pur și simplu ar fi călcat-o în picioare. Poate pentru că avea ceva adolescent în el încă, poate pentru că încă nutrea credința deșartă că sînt fapte pe care nu le poate ierta nimeni.

O lăsă apoi să-și prelingă trupul pe lîngă al lui, dincolo de pragul peste care caii, înhămați la căruța umplută cu fîn, loveau cu copitele un pămînt uscat, cenușiu. Tulburată de apropierea bărbatului, după atingerea inevitabilă în spațiul acela îngust, Maria încercase un moment de ezitare înainte de a păși în lumina puternică a după-amiezii tîrzii. Dar mîinile lui, inerte de furie, nu schițară nici măcar umbra gestului de a o cuprinde : una atîrna prinsă cu un deget de o gaică uzată a pantalonilor, iar cealaltă se odihnea sprijinită de țeava carabinei de pădurar. Oricum, ea nu putea spune că ar fi fost dezamăgită, era numai înfrigurată peste măsură de o așteptare care întîrzia să se curme. Abia pe pămîntul acela cenușiu și uscat își dădu seama că uitase să se încalțe. Se reîntoarse supusă, frecîndu-se din nou de trupul neclintit al bărbatului, chiar se sprijini cu o palmă de umărul lui în momentul trecerii peste pragul prăfuit și crăpat, dar Andrei Turcu rămase nemișcat în mutenia ce-i cotropise în ultimele două sau trei săptămîni simțurile. Sau simula o nepăsare ce rostogolea prin ea valuri de frig.

— Nu-i așa că am căpătat experiență ? — întrebă Andrei. Nu mă mai poți duce de nas cu una cu două...

Maria nu-i răspunse. Catarămile sandalelor în care își strecurase labele fine ale picioarelor erau complicate chiar peste măsură, i-ar fi trebuit Mariei cinci minți ca să le închidă cum trebuie. Aplecată, se străduia să le descîlcească alcătuirea sucită. Prin deschizătura adîncă a decolteului rochiei, sînii i se legănau smucit în privirile întunecate ale bărbatului.

— Numai că este vorba — mai spuse el — despre o experiență împreună cu care, din păcate, fiecare dintre noi va întra mai devreme sau mai tîrziu în pămînt...

Ea tăcea, îndîrjită de lupta cu niște catarămi care numai printr-un miracol putea ajunge pînă în cantonul unui pădurar amărît.

— Paștele mamii ei de experiență !... Înțelegi ?... Tîrfă nemernică ! — începu bărbatul să șuduie, pe neașteptate, și resimți dintr-odată gustul aproape uitat al tutunului, ceea ce nu i se întîmplase de multă vreme.

Apoi n-o mai privi. Foiala deznădăjduită a femeii îi stăruia în urechi precum zgomotul limpede al motorului unui tractor, auzit cîndva dintr-un tren, cînd acesta se oprise la un semnal, în plină cîmpie. Maria, de asemenea, ar fi vrut să-i arunce în față cîteva cuvinte dintre cele despre care el ar fi putut înțelege că acoperă o minciună, însă încă nu îndrăznea. Nu-i dădea mîna să se joace cu focul. Parcă s-ar fi aflat în fața unei instalații necunoscute, misterioase, înzestrată cu zeci de butoane, și ea ar fi ezitat încă să apese pe vreunul din ele, cuprinsă de teama că oricînd ar fi riscat să declanșeze undeva o explozie incontrolabilă. Și nu era o femeie care să fi traversat vreodată sentimentul de teamă, și nu chiar senzația de teamă o turtura în aceste secunde, cînd era aplecată peste niște simple sandale ceva mai sofisticate, ci o extremă prudență, aproape o esență a prudenței, un distilat din ceea ce știm noi că este prudența. Cu alte cuvinte, nu mai era dispusă să-l piardă. Era prea puțin versată în psihologie, nici măcar nu știa ce semnificație are acest cuvînt sisiit, dar un adevăr îl intuia limpede : stăruința într-o îndărătnicie ce se împotrivește chiar impulsurilor vitale ale omului ce o arborează va rămîne mereu o enigmă. Nu era în măsură s-o destrame, chiar ea, astăzi. Dar nu se îndoia că-i va da de cap, dacă i-ar oferi cineva răgaz și tandrețe. Îngîndurată, își mai flutură o dată sinii frumoși prin marginea privirilor lui întoarse spre pădurea din zare.

Numai că se înșelase. Cînd încercă să părăsească din nou peste prag, aproape lipindu-se de trupul învins al lui Andrei, acesta își desprinse mîna liberă din gaica în care îi atîrna, sprijini arma de tocul ușii și o îmbrînci pe femeie în patul apropiat, care încă mai păstra ceva din căldura coapselor ei. Maria i se dărui cu o frenezie de nimic înfrînată și, tîrziu, cînd se dezmetici, mijind ochii, rămase cu ei ațintiți spre carabina rezemată de tocul ușii. Soarele subțiase uleiul cu care fusese unsă în zori și îl rostogolea în picături mari și grele pe

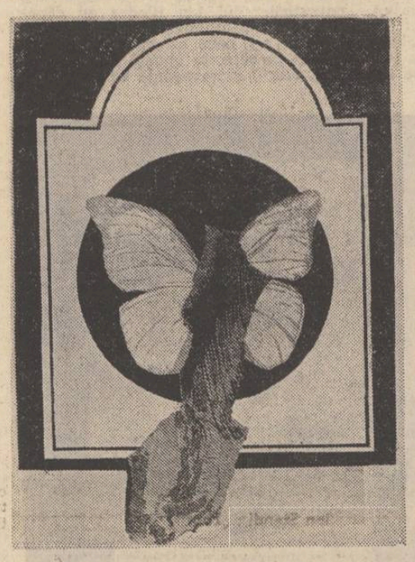

Teodora Moisescu-Stendl : „Fluture"

coastele patului din lemn cafeniu. Era ca și cum arma s-ar fi topit lent în soare.

— Și fierul ăsta nenorocit, așezat de tine în prag — îl întrebă —, trebuie să-l ai mereu în preajma ta ? Altfel nu se poate ? Nu poți să-l ascunzi undeva, din cînd în cînd, undeva unde să nu te lovești de el cînd ți-e lumea mai dragă ?...

Încet, Andrei se ridică în coate și, dezlipindu-și pieptul de sinii ei asudați, se răsuci spre ușa dincolo de care caii înhămați la căruța încărcată cu fîn se îndîrjeau să lovească mereu cu copitele în pămîntul uscat, cenușiu. Surise, spre o amintire, desigur.

— Toanto — îi spuse. O pușcă, o dată pe an, trage singură și atunci provoacă sigur o nenorocire. Dacă va fi în preajma mea, cred că nu va trage...

★

— Vezi tu — îi mai spuse Andrei —, sînt unii oameni siliți să poarte tot timpul o armă, tocmai pentru a evita riscul de a vedea arma aceasta căzînd pe mîna altora... Acum înțelegi ?...

Maria, însă, trecea de la mîhnire la haz cu o nonșalanță care tăia respirația.

— Pe mîna cui, drace ? !... — îl întrerupse ea, chicotind cu nestăpînire. Pe mîna boului căruia i-ai turnat apă în jghiab ?...

— Nu pricepi chiar nimic — îi mai spuse el. Atunci am să-ți răspund altfel, mai pe înțelesul capului tău șui. O armă, tîmpito, nu e un pantof pe care să-l arunci sub un pat sau în pod, după ce ți-ai cumpărat altul. O armă se poartă tot timpul. Citește și tu ce scrie la rădăcina țevii și vei vedea că a fost fabricată tocmai în 1896... Cineva, de atunci, o poartă mereu... Acum e rîndul meu să-i port greul... Înțelegi ?...

Femeia zîmbi, mai mult în sinea ei bîntuită de flăcări. Așa cum se pricepuse, nu dorise decît să-i dea de înțeles că de cîte ori îl vedea cu arma aceea i se părea că are în față un ciung. Ar fi vrut ca el să aibă două brațe pentru ea, nu numai unul. Știa că dacă o culcase o dată nu se va putea abține să n-o mai culce o dată, sau chiar de mai multe ori. Era încă un om în putere. Pădurea era mare, drumul ce o străbătea era lung și noaptea se anunța caldă. Undeva se vor opri, fără doar și poate, și, cu gîndul la locul acela în care se vor opri, i se părea de-a dreptul hazliu ca ea să-l aștepte răsturnată în fîn sau în iarbă și el, între timp, înainte de a o avea, să fie frămîntat de grija mărunță de a așeza într-un loc potrivit carabina. Și asta era culmea, să mai și citească ce scria la rădăcina țevii ei îngălate !... În schimb, cuvîntul acela, tîmpito, căzuse în urechile ei întocmai cum cade o pietricică aruncată de un copil într-o fîntînă adîncă : pînza de apă din întunericul umed era iar imaculată și netedă, ca și cum nimic nu i-ar fi deranjat suprafața.

— Vezi ? — îi spuse ea, totuși. Știam că ideea de a fi prea multă vreme cumsecade te ostenește peste măsură...

Andrei nu-i răspunse. Drumul pe care mînia caii, de-acum, se apropia de pădure, printr-o risipă de pămînt și cer. Bătea un vînt ușor și plopii de pe liziera întunecată își întorceau spre ei tocmai reversul argintiu al frunzelor lor străbătute de un tremur subțire. Vegetația întreagă, și copacii, și ierburile, părea să ajungă la chiar apogeul ei, trăind un miracol liniștit și netămător de petrecerea firească a anotimpurilor. Era pădurea aceea de care se apropiau în trapul mărunt și egal al cailor, precum anticamera unui orizont încă neivit în privire și verdele sfrălucitor care-i tivea marginile părea culoarea însăși a veșniciei. Cel puțin toamna, credea Andrei, în anul acesta, va întîrzia să vină... Apoi bolta stejarilor s-a închis deasupra lor ca un val, și lumina prin care pluteau, pentru că soarele nu apusese încă, semăna cu lumina aceea colorată din dormitoarele militare. Acolo aflase Andrei, cam demult, că o pușcă, o dată pe an, trage singură.

— Știi de ce țin eu foarte mult la tine ? — îl mai întrebă Maria. Pentru că semeni nemaipomenit de mult cu unul din unchii mei după tată. Nici figura lui nu încerc să mi-o mai amintesc, ar fi zadarnic, dar țin minte că, ori de cîte ori ne întorcea o vizită, nu obișnuia niciodată să bată la ușă, ca toți oamenii. Deschidea ușa pe neașteptate, larg, cu piciorul, inspecta încruntat toate încăperile, pe rînd, trecînd dintr-una în alta ca și cum s-ar fi plimbat pe o mirișțe și abia după aceea ne dovedea cît de tandru și de generos știa să fie... Dar s-a dus, a murit...

Au ajuns și la calea ferată care tăia pădurea în două. Strunind caii, Andrei a oprit căruța și, înainte de a-și aprinde, în sfîrșit, una din țigările scuturate pe care le știa în buzunarul de la piept al costumului lui terfelit, s-a răsucit pe capră, agale, fără intenția de a comenta în vreun fel destăinuirea aceea neașteptată a Mariei, mai mult cu gîndul să vadă ce face femeia, cu ce umple ea răgazul pe care i-l acordase. Și ceea ce văzu stîrni în el o panică fără seamăn, cumplită. Parcă resemnată, după ce își pătase rochia în mai multe locuri, chiar în clipa în care se lungise în fîn, Maria de-a îreptul îmbrățișase carabina, cu o ardoare greu de închipuit, și vorbindu-i lui, lui Andrei, săvîrșea cele mai năstrușnice gesturi : privea cu un ochi larg holbat în bezna din țeava ghintuită, apoi cu celălalt ochi, chiar își sprijini bărbia în gura armei pe care o ținea strîns, cu amîndouă mîinile, pătate pînă peste coate de un ulei viscos, fumuriu. Pînă și în decolteu, pe pleoape și cearcăne și chiar după urechi era mînjită cu unsoare de armă. Rochia ei nouă se îngălase într-atît încît, prin pînza devenită pe alocuri transparentă, sfîrcurile sînilor i se con-

teatru **t**

Despre scenografie și muzică

...aceste două componente majore ale spectacolului modern sînt, cel mai adesea, simplu expuse dacă nu ignorate de comentatorii și teoreticienii teatrului dramatic. Fapt justificabil, dar nu și de înțeles. Fiindcă ele „joacă" alături și împreună cu celelalte elemente într-o configurație unică, însă într-un mod mai decis în teatru decît, spre exemplu, în cinematografie, sau în orice altă artă bazată pe cuvînt, imagine, ritm.

Goală și mută, scena are un efect depresiv, inhibitor trece drept spațiul posibilităților amorfe unde **nu se întîmplă nimic.** Lumina reprezintă semnul ieșirii din letargie, conturînd cadrul magic al dezvăluirii. Și, odată cu ea, se definește una dintre caracteristicile cele mai specifice scenei, inexistentă sau doar iluzorie în film, anume **profunzimea,** simultaneitatea unor planuri în adîncime care mențin actuală și funcțională structura ei de cub. Nu colțurile au aici importanță, cît distanța **egală** dintre laturi, ca o sugestie a comunicării și reciprocității. Căci în teatru destinele reprezentate nu se îngrămădesc în prim plan și nu se anihilează după ce și-au clamat replica, ele continuă să trăiască viața de dincolo de cuvînt, tăcuta existență individuală, spectaculos intimă de cele mai multe ori, însă fără hiatus și, ca să spunem așa, „la vedere" : creînd alte relații cu cei din jur și însuși „mediul", dar rămînînd permanent în relație. Este, în fond, ceva analog cu ceea ce Ortega y Gasset numește „efectul de perspectivă", „în care simpla viziune se contopește cu un act pur intelectual". — sensul re-cunoașterii —, ca o plonjare activă în accidental. Totodată mascînd și direcționînd, scenografia este cea dintîi care ne atrage în lumea de semne a artisticului. Muzica, ținînd îndeosebi de sentimentalitate, jalonează la modul ideal drumul parcurs. Dar atît una cît și cealaltă își refuză aspectul pur expozitiv sau de semnificație incert-decorativă, pentru a lărgi prin persuasiune granițele fenomenului considerat. În cazul „decorului", aceasta presupune inițial o **de-limitare** tocmai prin riguroasa statuare a limitelor, fie că sînt de ordin biologic, social, metafizic etc. Excelenta realizare a scenografului Mihai Mădescu din „Efectul razelor gamma asupra anemonelor", în care are loc surprinzătoarea convertire a naturalismului în poezie, — obiectele, în materialitatea lor hirsută și rebarbativă, manifestînd o proteică instabilitate în funcție de „stări", de unghiul din care sînt privite, — vine parcă să actualizeze un principiu. Tot așa cum **simultaneitatea** trăirilor și acțiunilor personajelor concepută de regizoarea spectacolului (Cătălina Buzoianu), pulverizînd suprafața scenei într-o multitudine de centre de interes cu valoare egală, constituie o personală redescoperire, aceea a virtualităților pe care le implică vechea „unitate de loc". Muzica **totalizează.** Banda sonoră creată de Nicu Alifantis la „Nevestele vesele din Windsor", partitura finală îndeosebi, nu este numai un comentariu ingenios la ironicul evenimentelor, ci și o inițiere în profunzimea pe care acestea o ascund, atît de perfect integrată în spectacol încît, instantaneu, acesta se recompune, în memorie, purificat...

Valentin Dumitrescu

film **f**

...Măcar mai mult Madrid

Se întîmplă ceva în anotimpul verii, are loc o invazie de filme proaste sau numai usurele, pe care publicul spectator se duce totuși să le vadă, cu răbdare, ba chiar cu bunăvoință, cu speranța unei recompense, probabile, toamna, tîrziu. „Povestioarele" filmate, colorate, cu cîteva cîntece, cu cîteva glume parcă mereu aceleași au izul unui șirop diluat, slab răcoritor. Așa că, o destul de veche co-producție germano-spaniolă (combinînd exemplar slăbiciunile generale ale ambelor cinematografii din ultimii ani) este difuzată pe ecrane, avînd cap de afiș o răsfățată stea a peliculei germane contemporane, Lisselote Pulver.

Frumușică, blondă, cu ochii negri și scînteietori, cu ris sănătos și dinți de reclamă, picantă, prezentînd modele de rochii de acum zece-treisprezece ani, **O fată aproape cuminte.** funcționară la o întreprindere, care nu se știe, și nici nu e interesant să se afle, ce produce, are norocul de a-și însoți directorul general, într-o călătorie de afaceri, la Madrid, ea cunoscînd limba spaniolă. Deci exterioare filmate la Madrid, străzi și coltisoare „intîme" din viața unui oraș, cîteva monumente, cîteva tablouri din Prado, un pic de coridă, un pic de tavernă „specifică", un cîntec „specific" și o dragoste înfiripată în orașul în care săptămînal se întîmplă o minune: cineva cîștigă la **Toto,** dacă are patrusprezece rezultate exacte la jocul de fotbal. Lili Steiner visează și ea cîteva minuni, un costum de piele realizat din economisirea diurnei, un flirt nevinovat cu șeful și o dragoste... cu parfum spaniol. Orașul se dovedește a-i fi la început potrivnic dar tîrguirea unei fuste scurte declanșează șirul de **minuni.** Apare chiar și mult visatul Amadis, idealul masculin al tuturor femeilor, în chipul tot „specific" (după cum ne informează povestitorul, căci există și un povestitor care nu ne lasă să înțelegem nimic, singuri, ne explicăm totul, de-a fir a păr, ca nu cumva să greșim ceva) al lui Don Carlos. Lili se îndrăgostește sincer și total, în ciuda unei moralități de gîndire destul de dubioase, ea fiind o fată cuminte, „aproape" cuminte, și devine soție cu „happy-ending". Ne-am dus, am văzut și-am plecat, ușor nemulțumiți că n-am văzut mai **mult Madrid,** măcar mai mult Madrid. Dar, repet, vara parcă sîntem mai puțin pretențioși, așteptăm toamna și „minunile" ei... Vor veni oare ?

Nu lipsesc scenele savuroase dar sînt extrem de puține : turul — **Madrid by night,** pregătirile ordonate, tipicare — gesticulație sabion, ale directorului general, pentru o eventuală noapte de dragoste, întîlnirea lui Lili cu familia lui Don Carlos. Și un mic substrat moralizator : „a fost suficient să ne credem o zi bogați și cite am realizat !". Statuia lui Don Quijote patronează simbolic adevăratele cîștiguri ale sufletului.

„De ce întotdeauna, în cîntece, o fată părăsește pe admiratorul bogat pentru dragostea celui sărac ?" este o întrebare la care se răspunde cu : „Pentru că aceste cîntece sînt scrise de poeți săraci", eroii se privesc în ochi și rid. Ochii ei negri, scînteietori, ne rămîn un timp în memorie, ca și ochii lui nostalgici care în mod „literar" ne sugerează spațiile din Castilia la Nueva. În fond, ne-am permis, vara, să vedem un film, de dragul ochilor lor frumoși.

Corina Cristea

televiziune **tv**

Pămîntul vorbește în tăcere

De un real succes se bucură actualul „serial" al **Teleenciclopediei,** intitulat **Puncte cardinale** și dedicat momentelor semnificative din istoria culturii universale. Produs al cineaștilor japonezi, filmul este o operă de evocare, de arheologie a spiritului și stă sub imperativul amintirii. El acoperă o zonă de interes extrem de largă și pare a fi o reușită de excepție a emisiunilor de informare și popularizare, atît prin acuratețea comentariului și nota de fior poetic pe care o cuprinde evocarea unor efigii în care popoarele și-au înscris aventura spirituală. Acest ciclu de filme a fost prezentat și recomandat telespectatorilor de acad. Emil Condurachi, care i-a remarcat virtuțile științifice și expresive.

Făcînd un inventar al nucleelor de civilizație din cele mai diverse zone ale globului, filmul urmărește evoluția culturală a umanității dintr-o perspectivă contemporană, aceea a sensului primar al culturii ca act de creație umană într-un **codru cosmico-geografic** determinat. De ce „mor" culturile ? Care este resortul creșterii și descreșterii lor ? Cum se răsfrînge și în ce se materializează efortul omului de a-și înțelege condiția, în diverse contexte spațio-temporale ? Dintre răspunsurile plauzibile, filmul accentuează însemnătatea factorilor cronologici, reconsideră istoria culturii din acest unghi de vedere atît de pregnant în zilele noastre. O civilizație „consumă" natura, erodează mediul fizic în care se edifică. Sahara, azi un pămînt pierdut, dar cîndva tărîm verde și sălaș al omului — dovadă picturile pe stînci descoperite de o expediție franceză —, apoi, un oraș pustiit și învins de un flagel necruțător, sau uimitoarea civilizație de acum 4 500 de ani de la Harapa și Mohenjo Daro îngropată de capriciile Indusului, în sfîrșit, mirifica Atlantidă, victimă a unui cataclism care i-a curmat destinul, dar i l-a propulsat într-o bogată legendă, toate fapte de istorie a căror măreție și decădere stă sub semnul legăturii placentare om-natură. Pilduitor este, de asemenea, cazul civilizațiilor precolumbiene, întreținute de o tehnologie elementară, dezvoltate în cicluri succesive pe o geografie mișcătoare și vitregă, pe care n-au putut s-o învingă nici prin grandioasele lor simboluri în care și-au proiectat viitorul măsurat atît de exact de calendarele lor săpate în piatră. Legătura civilizațiilor cu mediul natural este leitmotivul acestui film și el se constituie într-un elogiu adus pămîntului. Din sumarul ultimelor emisiuni ale **Teleenciclopediei** am putea aminti multe secvențe reușite. Dincolo de toate acestea, însă, trebuie consemnat faptul că nu sînt multe emisiunile televiziunii noastre care să se bucure de prestigiul și popularitatea **Teleenciclopediei.** Ea continuă să fie momentul de seriozitate al unor seri dedicate, îndeobște, filmelor și divertismentelor facile. Este o emisiune care se revendică de la ideea de cultură generală și care a întocmit, în decursul anilor, un veritabil dicționar enciclopedic, o arhivă a cunoștințelor. În schema de ansamblu a unui program național de televiziune, o atare emisiune, cu rosturi explicit culturale și de informare științifică, este absolut necesară și binevenită. Să consemnăm numele celor doi realizatori : Toma Popescu și Ioan Ionel.

Grigore Georgiu

pîrîului vrata

turau fermi și involți, ca și cînd cîrpa aceea înflorată ce se străduia să-i ascundă nici n-ar fi fost. Și Andrei nu a mai fost în măsură să-și stăpînească mînia. Potrivindu-se mai bine pe capra căruței, ca să nu-și piardă echilibrul așa răsucit cum era, o izbi pe femeie cu dosul palmei peste obrazul desfigurat de inocență și încîntare neroadă, cu sete, ichind, încît Maria văzu stele verzi, bulgări de stele verzi. După ce zgomotul loviturii se pierdu în aerul umed și moale al pădurii, ea chiar crezu că la numai două degete de ochii ei maltratați, neapărați de vreo mască, un electrod de sudură se topea vertiginos într-o masă de metal incandescent, insuportabilă pentru privire. În răstimpul în care o cuprinse deruta, liniștit, Andrei cobori de pe capră, smuci carabina din mîinile ei încleștate încă pe țeavă, o afundă adînc în fînul jilav din căruță și numai după asta își aprinse țigarea ce-i tremura imperceptibil între degetele subțiri, cumva, înfrigurate de o frică nelămurită.

Plînsul n-o podidi pe Maria chiar din primele clipe. Femeia din ea se ridică întîi în coatele împinse mult înapoi și tot atunci simți că are picioarele dezvelite pînă mult peste genunchii mînjiți. Ciudat, își aminti că pe una din coapse îi apăruse în urmă cu cîteva săptămîni o aluniță stingheră. Neobișnuită cu ea, credea mereu că îi urcă pe picioare o insectă, sau altceva. Încercă s-o regăsească, dar abia atunci își dădu seama că nu vede nimic, deși avea ochii larg deschiși. Și abia atunci începu să plîngă, în hohote.

Andrei nu-i acordă nici o atenție și poate că, într-adevăr, nu avea nici un motiv să-i acorde atenție, atunci. Privea pierdut în lungul terasamentului, cu ochii aburiți de un dispreț stăpînit, poate pentru că pe firul șinelor lui coborîse pînă în inima acestei păduri. Undeva, la capătul lor, nu chiar atît de departe, sclipea în lumina tîrzie a asfințitului faimosul palat al căilor ferate, pe coridoarele și prin birourile căruia pierduse cîțiva ani buni din viață, zbătîndu-se sub apăsarea unui munte de corupție, ipocrizie și incompetență. Mai aproape, pe șantierele în incinta cărora sute de muncitori dublau linia ferată, adaptînd-o noului trafic, prin birouri, dormitoare și cantine instalate în barăci sordide și reci, confiscate și ele de intrigi mărunte și obscure găinării, irosise alți ani din viață. Iar mult mai aproape, în sfîrșit, gara aceea minusculă, pierdută în cîmpie, lîngă telegraful căreia moțăise nopți fără număr, în timp ce trenurile tunau pe șine ca și cum i s-ar fi rostogolit pe grumaz și unde tot nu izbutise să scape de inspectorii aceia spilcuiți, specialiști în rapoarte aduse din condei și bilanțuri fictive. Veneau cînd și cînd, nu chiar rar, și, desigur, sfîrșeau prin a se interesa de binecunoscuta damigeană plină ochi cu vinuri de buturugă, pe care tot șeful gării, el, Andrei Turcu adică, trebuia să le-o urce în tren și, în plus, după ce o vedea așezată pe poliță pentru bagaje, să le spună inspectorilor la revedere cumnate, sau sănătate unchiule, sau să ne vedem cu bine vere, astfel încît călătorii înghesuiți în compartiment să nu înțeleagă cumva că ar fi vorba despre un plocon și nu de un simplu transfer de produse realizat în familie. Sau poate că el, Andrei, era cel ce se înșela, poate că nu avea dreptate, poate că lumea era mai echitabil clădită decît credea el privind-o cu ochi recalcitranți și tulburi de scîrbă, însă, deoarece nimeni și nimic nu izbutise să-i clatine credința, fusese nevoit să meargă pînă la capăt. Părăsise și gara aceea pierdută în cîmp, în urmă cu cîteva luni, și acum, cît de cît eliberat de constrîngeri exterioare, se pregătea să împînzească pădurea cu căpițe de fîn, din care să se hrănească, în iarnă, căprioarele și alte vietăți ale codrului. Totodată, mai avea ceva de săvîrșit în pădurea prin care îl purtau caii, însă un lucru mai puțin important.

— Ți-am spus că arma aceea nu este o jucărie. Încetează — îi spuse Andrei.

— Nu este adevărat, nu mi-ai spus — hohoti femeia. Nu mi-ai spus nimic...

— Bine — acceptă el. Să zicem că nu este adevărat. Să zicem că nu ți-am spus nimic. Atunci ai meritat palma aceea pentru felul nerușinat în care ai năvălit peste mine. Cam ce credeai tu ?... Credeai că aș fi în stare să-l împușc pe amărîtul acela numai și numai ca să te scap de el ?... Numai pentru că spui tu că ți-a făcut viața amară ?... Ce înțelegi tu că ar fi aceea o viață mai dulce ?...

— Nu este adevărat — mai spuse femeia, smucindu-și capul atît de puternic încît părul întunecat, cît era el de mult și de încîlcit, i se mută cuminte de pe un umăr pe altul. Chiar de așa ceva, din păcate, nu te-am crezut în stare...

Nu mai plîngea, nici măcar nu mai suspina, cum s-ar fi cuvenit după un plîns furtunos. Numai atunci cînd Andrei era înfuriat mai înțelegea cîte ceva din cuvintele lui. Liniștindu-se, cuvintele lui deveneau impenetrabile, lipsite de orice sens în ceea ce o privea. Ca o scriere cifrată, sau dintr-o altă civilizație.

— S-ar putea să ai dreptate, poate că nici acest lucru nu este adevărat — mai spuse el, moale, învins de o slăbiciune căreia nu i-ar fi găsit nume. Dar numai noi putem dovedi acest lucru și, la ora aceasta, probabil că nici nu sîntem prea dispuși să dovedim ceva împotriva noastră însine. Am fi dispuși, poate, s-o facem doar așa, din cînd în cînd, cu condiția ca totul să rămînă între noi. Așa, ca să putem zice și noi, totuși, că nu ne avem cu nimic unul pe altul la mînă. Nu-i așa ? Spune !...

Maria nu-i răspunse. Se închisese într-o mutenie despre care el încă nu putea spune că ar fi un simplu foc de paie. De altfel, nici nu aștepta un răspuns și reveni cu mișcări măsurate pe capra așternută cu preșul acela zdrențuit. Însă femeia nu-i răspunsese pur și simplu pentru că nu era prima dată cînd nu înțelegea întru totul ce vrea el să-i spună. Bărbatului îi trecuseră furiile și ea iar nu înțelegea nimic din vorbele lui. Chiar din ziua în care îl cunoscuse traversa des și cu teamă asemenea momente, cînd își dădea seama că, pe calea aceasta, a vorbelor, nu va ajunge niciodată la el. Și atunci nu-i mai rămînea decît calea cealaltă, pe șleaul căreia cuvintele erau de prisos. Nici nu mai știa că plînsese cîndva, nici nu mai simțea urma lacrimilor sub care obrazul ei s-ar fi cuvenit să încerce încă o vagă crispare. Încălzită de o flacără aprinsă în ea fără veste, cam așa cum ar sări uneori în aer, vara, o cisternă plină ochi cu benzină, Maria îi cuprinse gîtul cu brațele și încercă îndirjită să-l răstoarne pe spate, peste fînul în care i se afundaseră genunchii juliți. Nu-l putu clinti de pe capră.

— Nu-i așa că nu mai ești supărat ? — îi șopti ea în ureche. Hai, vino ! Oprește căruța și vino...

— Nu aici — îi răspunse Andrei, cu gîndul aiurea, într-o depărtare la care ea nu avusese niciodată acces.

— Hai, vino odată... — repetă ea, mai fierbinte.

— Ți-am spus, nu aici ! — îi răspunse Andrei, smucindu-și violent gîtul din îmbrățișarea aceea calină de brațe tremurînd ca piftia.

Resemnată, Maria mai întîrzie cîteva clipe cu

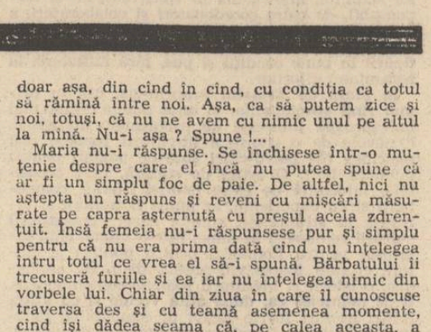

Ion Stendl : „Zbor"

palmele pe umerii lui înghețați în indiferență. Curînd, se lăsă să recadă în fîn. Jur împrejur, întunericul instăpînise pădurea, însă nu într-atît încît ea să nu-și mai poată întrezări brațele întinse spre bolta din crengi de stejar. Apoi, cu bărbia sprijinită în piept, își privi sînii și adîncitura ce le despărțea fulguranța. Ca și brațele, sclipeau și ei de cît se îngălaseră în unsoare de armă și femeia chicoti, într-un fel anumit, eliberată de rușine, pătrunsă subit de o fericire ciudată, încît pînă și caii, laolaltă cu Andrei, schițară gestul șovăitor de a-și răsuci capetele. Cu ce putea fi asemănată Maria, aici și acum, într-o pădure mustind a reavăn, în primele ore ale nopții depline, mirosind persistent a femeie și a ulei mineral, scînteind cu nebunia unei fosforescențe secretate de ființe primare ? Poate cu o nimfă, își spuse Andrei, nedumerit totuși, dîndu-și seama că, deși în tinerețe, ca orice elev silitor, se străduise să se verseze în terminologia mitologică, deși rostise de cîteva zeci de ori cuvîntul acesta în viață, întotdeauna în conversații de complezență, de fapt nu știa exact ce este aceea o nimfă. Despre faun, dimpotrivă, își amintea că ar fi ceva viu, înzestrat cu copite, dar ar fi fost cu totul și cu totul caraghios să-și scruteze chiar în clipa aceea picioarele. Și iar struni caii, fără vorbe, doar din hățuri. Nu era țăran și, uneori, resimțea acest adevăr dureros ca pe o neîmplinire, cu atît mai mult cu cît nu de puține ori se simțea un intrus într-un univers rezervat prin excelență țăranilor. Un țăran, își spunea în astfel de clipe, și atunci cînd ajunge șofer, dacă oprește mașina în pantă și nu-i ține bine frînele, tot exclamă : ni, boală, sau ho, dă-te dracului, sau lovi-te-ar damblaua, ca și cum n-ar vorbi cu o alcătuire din metal și pistoane, ci cu o vită vie și indărătnică.

pedecătrebuiesăcoboareșiișifăcu

Ajunseseră la ciuperca acoperită cu șiță de lîngă izvorul pîriului Vrata. Maria înțelese repede că trebuia să coboare și își făcu vînt sprintenă peste una din lăturoaiele joase, lipindu-se apoi cu spatele de mușchiul adunat pe scoarța dinspre miază-noapte a unui trunchi de copac. Și așa rămase timp lung, abandonată într-o cumințenie de neînțeles, pînă cînd Andrei descărcă fînul din căruță și îl stivui cu migală, sub ciupercă, la adăpost de ploile ce vor fi fost să vină, atît ale verii, cît și ale toamnei tîrzii.

Aici se termina și pădurea lui Andrei. Dincolo de izvor, frunzele moarte în anul trecut, iarba, lăstărișul, copacii și jivinele ce cutreierau umbra lor deasă se aflau, toate, în grija unui alt pădurar, poate mai puțin fericit în noaptea aceasta.

— Am isprăvit — oftă bărbatul, într-un tîrziu, aruncînd furca alături de carabină, în căruța eliberată de fîn.

Dar mai trebuiau deshămați caii, împiedicați și lăsați să pască dacă aveau chef să pască pe întuneric. Oricum, înaltă, iarba din jurul izvorului aproape că le gîdila boturile, chiar fără să-și mai aplece ei greabănul.

Dincolo de izvorul pîriului Vrata, prin pădurea care nu mai era a lui Andrei, căruța și caii abia dacă insinuau un zgomot străin. Pămîntul era departe sub straturi de frunze căzute în cîteva toamne, și copitele cailor nu puteau smulge mai nici un ecou din ființa lui copleșită de un putregai mătăsos. Frunzele erau jilave, nu foșneau, și roțile ferecate abia adînceau în adunătura lor bezmetică o urmă ce se cicatriza repede. O singură dată o loitră se agăță într-un ciot putred bine, se auzi un troznet înfundat, ca un semn de lehamite al lemnului rupt, apoi o zbatere iute de aripi, chiar deasupra capetelor lor, un zgomot îndepărtat de copite mici și zvicnetul scurt al unui tufăriș în care sălășluia o vietate necunoscută. Și toate au rămas în urmă precum crisparea unui trup în tainele căruia nu ne-a inițiat nimeni. Iar Andrei n-a mai avut timp să-și mai spună, ca altădată, că pădurea reprezintă, prin excelență, necunoscutul pur, o realitate a lumii în care un cuget ordonat nu poate pătrunde decît așa cum pătrunde o mînă în apa unui riu, sub răgăliile unui mal, spre scorburile unor raci care vor să fie sau care nu vor să fie acolo. Au ajuns unde trebuiau să ajungă.

Prin luminișul care s-a deschis în fața lor, pe un drum ceva mai apăsat în învălmășeala de ierburi, căruța a ajuns dincolo cu obezile pătrunse de rouă. Andrei a tras-o chiar în poarta gospodăriei celuilalt pădurar. După ce s-a eliberat de hățuri și de biciușca inutilă, a dat să întindă mîna spre carabina din spatele lui. Și-a amintit, însă, că a primit-o pentru altceva și atunci a revenit la biciușcă, a întors-o, a prins-o de capătul subțire și a lovit cu cotorul ei noduros, tare, de cîteva ori la rînd, într-o ulucă ce i s-a părut lui mai uscată. A așteptat preț de cîteva clipe și apoi a lovit din nou, într-o altă ulucă, ce i s-a părut lui și mai uscată. Lemnul a vibrat iute și ascuțit, ca un ciriit obraznic de gaiță.

Cînd s-a ivit în pragul cantonului silvic, descult, doar în pantalonii lui verzi, ostășești, și într-o cămașă țărănească, cu riurile ferfenițite de prea mult spălat, celălalt pădurar n-a priceput mai nimic din ceea ce se întîmplă. N-a înțeles nici măcar faptul că ceea ce se întîmplă lui i se întîmplă. Pe bărbatul din poartă, urcat pe capra înaltă a căruței, l-a recunoscut din cea dintîi clipă, nu neapărat după hainele acelea fistichii, cu care venise de cine știe unde și care încă nu i se ponosiseră peste măsură, ci după trufia pe care o ghicise în el încă de la prima lor întîlnire. Dar femeia de lîngă el, cu coapsele și cu țîțele abia cuprinse de o rochie terfelită, cu o vînătaie cît toate zilele pe unul din pomeții obrazului, mînjită pînă în albul ochilor cu unsoare de armă, cu părul castaniu și des înspicat de frunze uscate, tăvălită din cap pînă în picioare în zeamă de ierburi, îi era cu totul și cu totul necunoscută. Arătarea aceea de spaimă, țișnită parcă dintr-un vis urît, de-a dreptul dintr-un cosmar, trebuia privită ceva mai de aproape. Și celălalt pădurar chiar îndrăzni, cu ochii mijiți, cîțiva pași, unul și încă unul, pînă cînd fulgeră în aerul din jurul lui vocea bărbatului de pe capră, aspră și stridentă în același timp, însă limpede în dimineața aceea de vară.

— Femeia asta, de ieri, a rămas la mine — îi spuse Andrei. Și va rămîne mereu...

Într-un tîrziu, celălalt pădurar înțelese, dar era prea tîrziu. Căruța se răsucise de mult în privirile lui năucite și se mistuise tăcută în pădurea care era numai pe jumătate sub puterea sa puțină și exercitată întotdeauna cu sfiicîune. Ecoul celor cîteva vorbe rostite de bărbatul acela trufaș încă îi mai răsuna în urechi, ca umbra unui bici care-i pleznise spinarea în copilărie, și primul lui gînd a fost la carabina așezată în rastelul stingher din canton, dar își aminti și el, repede, mult mai repede decît ar fi crezut, că cei ce i-au încredințat-o, laolaltă cu vergeaua și cu tainul ei de cartușe, nu i-ar fi îngăduit s-o folosească în împrejurarea aceasta. O viață întreagă se temuse ca de moarte de pușcărie și teama aceasta străveche, nefiind numai a lui, ci a neamului ce-l zămislise, se arătă din nou mai puternică decît desperarea lui de o clipă. Apoi se gîndi și la cal, precum și la scurtătura, numai de el știută, pe care le-ar fi putut ieși celor doi înainte, dar și la gura sa amărîtă, care nu putea îndruga mai mult de patru-cinci vorbe într-o singură zi, dintre care trei sau patru le risipea totdeauna către vitele din bătătura cantonului, sau către vietuitoarele ce misunau prin pădure. Și stătu locului, iar. Se simți, dintr-odată, nemernic și fără nici un rost în lumea aceasta căreia el, totdeauna, îi ceruse foarte puțin. Pînă cînd răzbi în auzul lui umilit detunătura înfricoșătoare a unui foc de armă, întîmplat chiar printre stejarii între care se pierduseră bărbatul acela trufaș și femeia aceea tăvălită îndelung prin zemuri și unsori, cărora el nu le încercase gustul vreodată. Numai atunci se reîntoarse la ceaunul uitat pe un foc moale, abia încropit. Un glonț, își mai spuse, dacă vrea, poate trece și prin doi oameni.

palmele pe umerii lui înghețați în indiferență. Curînd, se lăsă să recadă în fîn. Jur împrejur, întunericul instăpînise pădurea, însă nu într-atît încît ea să nu-și mai poată întrezări brațele întinse spre bolta din crengi de stejar. Apoi, cu bărbia sprijinită în piept, își privi sînii și adîncitura ce le despărțea fulguranța. Ca și brațele, sclipeau și ei de cît se îngălaseră în unsoare de armă și femeia chicoti, într-un fel anumit, eliberată de rușine, pătrunsă subit de o fericire ciudată, încît pînă și caii, laolaltă cu Andrei, schițară gestul șovăitor de a-și răsuci capetele. Cu ce putea fi asemănată Maria, aici și acum, într-o pădure mustind a reavăn, în primele ore ale nopții depline, mirosind persistent a femeie și a ulei mineral, scînteind cu nebunia unei fosforescențe secretate de ființe primare ? Poate cu o nimfă, își spuse Andrei, nedumerit totuși, dîndu-și seama că, deși în tinerețe, ca orice elev silitor, se străduise să se verseze în terminologia mitologică, deși rostise de cîteva zeci de ori cuvîntul acesta în viață, întotdeauna în conversații de complezență, de fapt nu știa exact ce este aceea o nimfă. Despre faun, dimpotrivă, își amintea că ar fi ceva viu, înzestrat cu copite, dar ar fi fost cu totul și cu totul caraghios să-și scruteze chiar în clipa aceea picioarele. Și iar struni caii, fără vorbe, doar din hățuri. Nu era țăran și, uneori, resimțea acest adevăr dureros ca pe o neîmplinire, cu atît mai mult cu cît nu de puține ori se simțea un intrus într-un univers rezervat prin excelență țăranilor. Un țăran, își spunea în astfel de clipe, și atunci cînd ajunge șofer, dacă oprește mașina în pantă și nu-i ține bine frînele, tot exclamă : ni, boală, sau ho, dă-te dracului, sau lovi-te-ar damblaua, ca și

dan rotaru

Balada umbrelor

Să ne alegem fiecare
o umbră bună de purtat
cad, garderobe-ntregi, din soare
umbre de damă, de bărbat.

Să le purtăm, senini, pe stradă
ca pe-o minune de argint.
Cum crede-n noru-i o zăpadă,
așa nici umbrele nu mint.

Umbre de-o seară sau de-o viață,
umbre de-amiază sau de-o zi,
alegeți, cît mai este soare !
Alegeți, cît mai știți iubi !

Că-ntr-un tîrziu aceeași umbră
o vom purta neîncetat.
Hai să ne umplem garderoba
cît mai e soarele curat !

Baladă ironică

Iubito, mai știi continentul
pe care-ai pierdut sentimentul ?

Era pe o vreme de seară,
am fost, trebuia, stea polară.

Priveai peste-o lume de nuferi,
o stea te-nvăța cum să suferi.

Simțeam, lîngă tine, că tremur,
intraseră lumi în cutremur.

Părea-o carte cerul să fie,
deschisă, de astronomie.

Era pe o vreme de seară,
curgeam în sărut prima oară...

Mirare

O pulbere de cărți imi e destinul :
mi-e viața vinovată de cuvînt.
Vai, trandafiri de-argint cresc pe suspinul
zăpezilor ucise în pămînt !

Cînd de plutire zările se miră
și putrezesc iubirile in ceas,
e semn că păsări oarbe ne respiră
mirarea ce pe față ne-a rămas.

Rugă

Tot mai amar și tot mai rar
îngeri în gîndul meu tresar.

Stăpîn de-acum pe întîmplare,
pe veșnicii de plîns din sare,

atîrn de gheara unui vis
căruia totul i-am promis.

Neputincios de-atîția crini,
mă rog de-o pasăre-n lumini,

să mă strecoare prin penet
tot mai prelung, tot mai discret,

pînă cînd trupul meu visat
va semăna c-un plîns uitat.

Uitare

De te privesc mai mult, te-ndepărtez
sau te întorc într-o copilărie
unde, senin, în pace și-n liniște visez.
Că sîntem singuri, oare cine știe ?

Mai lasă-ți umbra pe un drum ascuns
pe unde macii încă singerează,
pe-acolo unde nimeni n-a ajuns
ca să-i culeagă soarelui o rază.

Trece prin părul tău un vis de domn,
sau chiar în el o poartă se închide ?
Că dincolo de el e-atîta somn,
încît cu-o pleoapă lumea-o poți ucide...

Vis fără durată

Cînd doar cu un zîmbet mă petreci,
trandafirul alb poate decide
dacă înțelegi sau nu-nțelegi
ce cuvînt în dragoste ucide.

Cade iar cortina peste ochi.
Eu sînt spectatorul care știe
dacă visu-acesta va dura
doar o clipă sau o veșnicie...

aurel sefciuc

Trup de zbor

Orga apusului urcă din șarpele stins
Trezind a singe gura idolilor de pămînt,
Sufletul se leagănă între piatră și vis
Ca o fereastră deschisă lovită de vînt.

Dar piatra cum se rupe de parcă ar zbura
Desigur zboru-acesta o pasăre va naște
Maree ridicată cînd trece steaua rea
Prin zodii norocoasă și nu mă mai cunoaște.

O, nu te ridica pe soclul de piatră
Trupul va cobori ca un voal în pămînt
Cu sulița-ntre coaste uitată
Între piatră și vis legănată de vînt.

Casa apelor

Pe trup suiți lichenii mă poartă spre ghețari
trezind în greul nopții cadranele solare
pulsul bate clipa cu genele prea mari
încărunțind pe trunchiuri sălcii curgătoare

Cobori în praf și vîntul te duce
te-afunzi în piraie și te ridici în ploi
de-ar fi să stai în secetă răscruce
ai trece, vis de apă, printre noi

Mult tulburată vlagă încercuită-n trunchi
prin florile amare te voi zări o clipă
apoi insprre semințe vei trece în genunchi
iubindu-te cît steaua te are sub aripă

Pe valurile rele de-a pururi aplecată
Armonizînd secunde le vei preface-n cînt
Pe-un riu care se frînge-ntr-o singură cascadă
Și-apoi își duce apele
pe sub pămînt.

Podul

Melcul pleoapei mi-argintează chipul
Cărările ca rîuri se leagănă trecînd
Și mă troienește ca nisipul
Mătasea de rouă destrămată pe vînt

Mi-i fruntea atinsă de vale adîncă
Și sîngele spumă aprinsă pe mări
Aureolată mîna mea stîngă
Coboară-n fîntîni și se-ngroapă în zări

Aplecată spre iarbă legînd ca prin vis
Iarba urcată din mîine-n vecie
Un pod între fluturi și paradis
Să împletești peste întreaga cîmpie

Oglinda

Pe ochiul fîntînii chipul ți-alunecă –
Înfloresc salcîmii pe celălalt tărîm
În muzica apelor clipa se-ntunecă
Și ciutura prinde flori de salcîm.

Genunchii tăi miros a grîu cosit,
Tu plîngi și parcă învie
De sub zări salcîmul viscolit
Și inundă întreaga cîmpie.

radio

r

Univers

Am scris în puține rînduri despre emisiunile muzicale ale radioului. Din cel puțin două motive mai întîi : muzica reprezintă un univers în care mă ghidez cu mai puțin folos cu ajutorul bagajului și limbajului criticii de specialitate și cu mai mare profit cu ajutorul afectivității, apoi m-am gîndit la dificultatea de a povesti ceea ce, în mod practic, trebuie auzit. Comentariul muzical nu-și află rostul, mai ales cînd el nu se adresează inițiaților, decît însoțit de exemplificări.

Iată însă că o emisiune cu un titlu foarte ispititor („Univers coral românesc pe teme de colind") m-a îndemnat să las de o parte timiditatea față de un domeniu necunoscut în articulațiile lui cele mai intime și de a vorbi în această cronică în numele acelui grup de ascultători asemenea mie. Mai întîi o observație : n-a fost vorba de o emisiune (care presupunea comentariu dacă nu pentru fiecare bucată în parte măcar pentru ceea ce a însemnat o astfel de temă pentru muzica corală românească), ci de o selecție de lucrări corale (unele au fost numite, altele nu, mulțumindu-se realizatorul, al cărui nume nu îl știm pentru că nu a fost nici el numit, de a indica autorul lucrării). Fără îndoială, un program muzical nu e altceva decît... un program muzical, dar, din păcate, observația se impune ca o constatare mai largă pentru acest domeniu în care inițierea se face mai greu și cu destule lacune (muzica fiind tratată uneori chiar și în școli ca un obiect de mai mică importanță, iar teoria muzicală rezumîndu-se la cîteva descifrări de solfegii, aceleași de mulți ani încoace).

Din punct de vedere folcloric poezia colindelor reprezintă o etapă distinctă, personală și cu remarcabile rezultate, însumînd o varietate tematică și formule imagistice deosebite și implicînd un ritual aducător de belșug și fericire. Colindele prezintă urări diferențiate, deci au un repertoriu adecvat fiecărei situații. Spun toate acestea pentru a-mi justifica părerea că selecția a fost monotonă și mai puțin reprezentativă.

Este bine știut că educația trebuie să se bazeze pe modele (dacă se poate pe capodopere). Ori eu cred că muzica corală nu este un domeniu atît de bine cunoscut de ascultătorii noștri încît să ne putem permite luxul de a difuza lucrări cu caracter mai puțin distinct. Universul promis prin titlu nu a avut decît două, trei jaloane, ceea ce a însemnat destul de puțin.

Chiar dacă această cronică este deja scrisă înaintea difuzării pe pr. II a „Tribunei muzicale radio" îmi exprim convingerea că o parte a acestor observații vor fi atenuate (poate chiar contrazise) după ascultarea ei. Emisiunea ne propune un dialog cu Pascal Bentoiu despre creator și spiritul contemporan. Iar eu îmi propun un comentariu mai larg asupra emisiunilor muzicale după ce o vreme mai îndelungată le voi urmări cu creionul în mînă.

Constantin Stan

plastică

p

Fotografii

Sînt săli de expoziție pe care cronicarii le vizitează rar. Ele au destinul acelor fermecătoare așezări care, aflate în afara arterelor turistice consacrate, rămîn, în chip nemeritat, pustii. Bulevardul Magheru, cu Simeza, cu Dalles-ul, și cu galeriile Orizont e un soi de Valea Prahovei a cronicii noastre plastice : toată lumea îl știe pe de rost. Locuri de excursie intrucîtva familiare sînt și Galateea sau sălile, mai noi, de la Hanul cu Tei. În schimb, Căminul artei și mai ales Eforia — deși bine întreținute — par predispuse la o anumită lîncezeală. Încă și mai văduvite sînt acele expoziții, adesea pline de interes, instalate prin hall-uri de teatre, la Facultatea de arhitectură, la Kalinderu, sau la casa de cultură „Friedrich Schiller" de la Batiștei, unde s-a deschis o expoziție de fotografii care riscă să treacă neobservată. Titlul ei e, din păcate, echivoc : „Fotografii folosite de artiști". Nu se înțelege dacă e vorba de clișee aparținînd artiștilor înșiși, sau dacă ele sînt doar prelucrate de ei. Și, de altfel, cel puțin doi dintre cei care expun (Radu Bogdan și Mihai Oroveanu) nu sînt nici fotografi, nici plasticieni, în sensul restrîns al cuvîntului. Sînt critici de artă. Echivocul cu pricina se spulberă însă, sau devine neesențial, de îndată ce intri în expoziție. Întîlnești cîteva zeci de lucrări pregnant diferențiate stilistic, dar de o foarte omogenă ținută.

Fotografia reușise, la sfîrșitul secolului trecut, să pună într-o situație limită. Ea îi prelua funcția strict imitativă, sau pe cea solemn comemorativă și o obliga astfel să mediteze asupra unor libertăți de limbaj pînă atunci nebănuite. Și iată că, în numele acestor libertăți, plastica sfîrșește prin a se reapleca, izbăvitor, asupra vechii ei concurente : ea vindecă fotografia de superstiția „fotograficului" impunîndu-i ambiții și exigențe la fel de mari ca cele pe care fotografia însăși i le impusese cîndva...

E adevărat, un anume ilustrativism e încă prezent în expoziția pe care o semnalăm. La un Andrei Georgescu, la Vlad Micodin, sau la Liviu Rusu el pare chiar urmărit anume, cu vagi intenții literaturizante. De cele mai multe ori însă, ilustrația este constrînsă prin savante artificii de ecleraj, punere în pagină sau montaj — să devină mediul unor semnificații de dincolo de „ilustrabil". Așa, spre exemplu, picnicul fotografiat (cu ușoare prelucrări în ulei) de Ion Grigorescu : o replică modernă la chermezele flamande din veacul al XVII-lea : aceeași exasperare a petrecerii, aceeași grotescă exuberanță. Și — ca și în cazul lui Sergiu Dinculescu, al lui Matei Lăzărescu sau al Wandei Mihuleac — acea răceală mimată a obiectivului fotografic, acea nonșalanță constatativă care dublează dramatismul spectacolului. De asemenea, excelentele lucrări ale criticului și istoricului de artă Radu Bogdan de o penetrantă sobrietate în care nu priveliștea culturală, turistică e prezentă, ci dimensiunea dezafectării tragice a peisajului, secreta lui „umanitate".

Nu dispunem de suficient spațiu pentru evocarea tuturor celor treizeci de amatori ai expoziției. Atît cît am avut trebuie să ajungă pentru a-i hotări pe cititori să nu piardă întîlnirea cu ei.

Andrei Pleșu

muzică

m

Focul și zăpada

Două lucrări de **Sigismund Toduță**, înregistrate de Electrecord (Simfonia nr. 5 și Concertul nr. 2 pentru orchestră de coarde), certifică rodnica tinerețe de spirit a autorului, care, sărbătorind împlinirea a șapte decenii, ne oferă o probă de „cărturărism sonor" dublat de nealterată prospețime a imaginii. Deși nu e vorba de un disc omagial, lucrările par să reprezinte două culmi ale gîndirii sale simfonice, ținte a două diferite moduri de realizare.

Simfonia nr. 5 este — folosind o metaforă socratică — împănată de „cuie care țintesc sufletul de trup", de trupul unor dense țesături modal-cromatice, a unor motive supuse continuelor variații ritmice și melodice, a unor structurări savante de densități sonore. Teme doinite (în special în „Aulodia" mediană) susțin conturul interior, luminîndu-l printr-o savantă perdea de acorduri, formule ritmice, elemente de heterofonie. Cornel Țăranu, într-o foarte precisă și clară prezentare, vorbește despre un proces de purificare : „conținînd deopotrivă elemente de giusto silabic și de aulodie doinită, instaurînd o expresie aforistică și o țesătură cameral-solistică, Simfonia nr. 5 de S. Toduță reprezintă, stilistic, renunțarea la elementele neobaroce...".

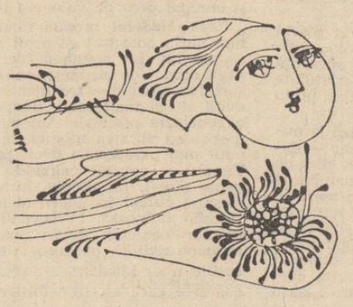

O și mai vădită introspecție în puritatea sunetului, în simplitatea monodiei, o reprezintă **„Concertul nr. 2 pentru orchestră de coarde"**. Acesta pare aproape o demonstrație a ideii că simplitatea nu se descompune și nu piere, un fel de probă a nemuririi esenței. Nuclee motivice din Sonata nr. 3 pentru pian și vioară de G. Enescu, precum și din Sonata nr. 1 pentru pian în fa diez minor de același autor, sînt integrate subtil, nu în chip de citate ci de fine rădăcini. Un „Preludiu" legănat de sălciile unei monodii în registru grav, o „Fugă" de puritate stelară (tema, foarte concisă, fulgeră de pe mari înălțimi, ca o veste care insuflețește severa construcție polifonică), un „Recitativo e arioso" cu trăsătură antifonică, evocînd umbre bizantine și medievale, precum și o Toccată finală vioaie, colorată, cu o victorie a Timpului-joc, alcătuiesc această lucrare de un extraordinar echilibru, impresionantă ca un model. De unde, pe lîngă atita evidentă știință a construcției, se păstrează nealterată prospețimea imaginii ?

Rețesînd ceea ce a **desfăcut** în lumina cugetării, mîna lui Sigismund Toduță știe să pună alături, fără a le distruge, focul și zăpada sunetului.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Filologul total

● Iorgu Iordan este, cum am scris și altă dată, un **filolog total,** speță rară, din ce în ce mai rară în epoca noastră. Cercetătorul limbii își alege, azi, o subdiviziune și merge cu ea pînă la capăt, devenind un specialist reputat în problema unui **sufix** sau într-o regulă de sintaxă. **Limba** este pentru el un univers prea vast și, privindu-l de departe, specialistul modern are sentimentul pe care îl are, probabil, furnica privind discul soarelui.

Înțeleg teama intelectualului de a se hazarda într-o lume a generalităților complexe, dar îmi plac, mărturisesc, acei oameni de carte care au ambiția de a îmbrățișa cu miinile spiritului lor universul integral al disciplinei.

Iorgu Iordan este, am impresia, un intelectual din această categorie. Care este, mă întreb, **specialitatea** lui ? Limba, cu regulile și greșelile ei, limba privită diacronic și sincronic, un proces în mișcare, amplu și complex, misterios ca **principiul Tao** în gîndirea lui Lao-Tseu : „Fără nume, el reprezintă originea universului; cu nume, el constituie Mama tuturor ființelor".

Filologul este, pentru mine, un **taoist** care, căutînd originile cuvintelor, caută, în fapt, originile lucrurilor. Cum s-a lipit acest **cuvînt** de acest **lucru** și ce profundă metamorfoză s-a petrecut încît forma aceasta de aer care este cuvîntul s-a identificat cu lucrul și i s-a substituit în așa fel încît pentru noi lucrurile sînt niște cuvinte ? Ele au reguli și se abat mereu de la reguli, trecute într-un poem exprimă ceva și ascund altceva, mai profund decît ceea ce a fost exprimat ; vorbite, cuvintele comunică o idee și se identifică total cu cel care vorbește, scrise — cuvintele capătă corporalitate și independență. Unite între ele, cuvintele formează o planetă care locuiește în noi și în care locuim, ca poetul într-un cîntec de pasăre. Iată de ce privesc totdeauna cu uimire și invidie misterioasa știință a filologului care vrea să stăpînească planeta limbii.

Iorgu Iordan o cercetează de aproape 70 de ani, neîntrerupt și fără grabă, ca un pieton care face înconjurul lumii. Ascultîndu-l, citindu-l, am avut, totdeauna, sentimentul că știe tot. În multe domenii ale lingvisticii, el este un întemeietor, generații întregi au învățat de la el și vor învăța încă pentru că, pe acolo pe unde a trecut, omul acesta cu fața încruntată și cu zîmbetul rar, a lăsat urme adînci. El are un loc și în **istoria literaturii postbelice** prin studiile de stilistică literară și, în anii din urmă, prin **memorialistica** lui remarcabilă.

Ca stilistician, prof. Iorgu Iordan este un pozitivist în linia lui W. Meyer Lübke și Bally. Face o deosebire între studiul estetic al limbii literare și studiul lingvistic. Avem, în consecință, două **stilistici,** pentru că există două metode și două unghiuri de vedere asupra limbii operei literare. Tudor Vianu vedea unite cele două metode, zicînd că cercetarea stilului beletristic este o formă matură a științei lingvistice. În sprijinul acestei științe interdisciplinare, el aducea numele unor esteticieni ca Vossler, Spitzer, Wölfflin. Însă profesorul Iordan apără, în continuare, teza dinainte. Despre elementele estetice ale limbajului poetic trebuie să vorbească istoricii și criticii literari. Lingvistul cercetează numai **materialul fonetic, gramatical** și **lexical** — „din punctul de vedere al modului cum se înfățișează, al originii lui în timp și în spațiu, al raportului în care se găsește față de așa-zisa limbă literară etc. Și aceasta, nu fiindcă despre latura pur estetică n-ar mai fi nimic de spus. Dimpotrivă. Cel mai modest cititor, ca și cel mai subtil dintre critici, va găsi mereu lucruri noi, sonorități și ecouri nerelevate de alții, căci pentru asemenea descoperiri se cere, înainte de toate, o sensibilitate personală care, principial cel puțin, nu este apanajul unui număr restrîns de privilegiați. Dar analiza în acest sens a limbii lui Eminescu implică discuții și despre conținutul operei sale : nu se poate cerceta limba unui poet, ca expresie a stărilor lui sufletești, decît în legătură cu aceste stări sufletești înseși. Iar un astfel de studiu intră în competența criticului și esteticului literar, nu a lingvistului, și eu sînt numai lingvist" **(Limba lui Eminescu).**

Este limpede : **filologul total** nu vrea să depășească frontierele disciplinei. Limba este un înveliș material și o sumă de raporturi interioare ce trebuie cercetate în afara oricărei implicații a subiectivității. Să descriem țevăria mecanismului, nu sîngele afectiv ce curge prin ea. Punctul acesta de vedere îl au și cercetătorii din școlile mai noi, dezinteresați, programatic, de **mesajul** interior al operei.

În studiul pur lingvistic al poeziei lui Eminescu (iau un exemplu la întîmplare), Iorgu Iordan pornește, totuși, de la concepția poetului despre limbă. O deschidere, așadar, teoretică (și, fatal, o **judecată !**) despre toleranța și lărgimea de spirit a lui Eminescu în privința limbii. Și ce aflăm ? Că poetul ia de peste tot, fără teama de a greși, **limba** lui este o continuă violentare a regulilor stabilite de alții (de filologii din epocă) și **violentarea** (eroarea) a căpătat, grație geniului eminescian, valoare de normă. Frumoasă și neașteptată idee la un filolog care, prin natura profesiunii sale, caută în limbă legea și trebuie să ceară respectul regulei.

Iorgu Iordan apără, în cazul lui Eminescu, dreptul talentului de a stabili norme în limbă. Într-o pagină aproape lirică, el laudă curiozitatea și lărgimea spiritului eminescian, văzînd în el expresia unității lingvistice a românilor : „Eminescu a luat bunul lingvistic acolo unde l-a găsit, fără preferință pentru originea lui locală sau temporală. În ochii lui, limba maternă alcătuia o unitate, ale cărei elemente constitutive sînt la fel de îndreptățite. La această concepție l-a dus și intuiția-i artistică, dar și experiența. Peregrinările lui de-a lungul și de-a latul mai tuturor provinciilor românești l-au pus în situația de a înțelege unitatea lingvistică a românilor și de a cunoaște, la fața locului, particularitățile specifice ale graiurilor regionale, nu pentru a se feri de ele, ci, dimpotrivă, pentru a le folosi și a le contopi, făcînd astfel ca limba întrebuințată de el să fie și mai unitară decît este limba noastră în realitate. Eminescu este cel dintîi scriitor cu adevărat național din acest punct de vedere : la el găsim, pentru prima oară și în cea mai largă măsură, realizată ceea ce am putea numi uniunea lingvistică a românilor. Nimeni înainte, și, cu excepția lui Mihail Sadoveanu, care merge pe urmele lui, nimeni după dînsul n-a izbutit să facă acest lucru. Cred că patriotismul lui Eminescu se datorește și experienței sale în domeniul limbii : constatarea că nu există deosebiri dialectale importante între cele două Principate de o parte și ținuturile de peste munți de alta nu putea să nu întărească în el conștiința unității naționale și a drepturilor care decurg, trebuie să decurgă din această unitate".

După astfel de considerații de ordin general, stilisticianul trece, de regulă, la exemplificări din rîndul faptelor fonetice, gramaticale și din sfera vocabularului. Este, programatic clar și didactic, grupează particularitățile „moldovenești", trece, apoi, la arhaismele fonetice, totdeauna atent să mențină un echilibru în studiu. Privite cu un ochi impresionistic, faptele par aride, însă, după ce lectura articolului s-a încheiat, vezi că faptele nu sînt cu totul străine de creația poetică. „Desinențele pluralului" arată lupta spiritului eminescian cu materia unei limbi nefixate, **vocabularul** poate da o sugestie despre cezarismul spiritual al poetului : minte liberă, cuprinzătoare, preocupată să pună ordine acolo unde nu era decît dezordine sub forma aberantelor coduri lingvistice impuse de filologii de profesie din epocă. Iorgu Iordan vorbește mereu de **intuiția genială** a poetului și cercetează, metodic, efectele ei în cîmp lingvistic. Studiul stilistic pozitivist nu exclude, astfel, prezența unui element imprevizibil și tulburător în sfera faptelor golite de misterul subiectivității.

În același fel este cercetată și **limba** altor autori (Neculce, Alecsandri, Creangă, I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu) în articole și studii reci și exacte ca niște expertize de laborator. Cu Iorgu Iordan poți fi sigur că te miști în spațiul adevărului. Știința lui nu cunoaște locuri obscure, în încîlcitele probleme ale limbii ei taie cărări drepte și, printr-o ciudată toleranță, el acceptă „eroarea" și-i caută norme. **Limba,** va sugera el într-o carte, evoluează prin „abateri" de la limbă. Îi plac scriitorii de felul lui Creangă și Sadoveanu, „creatori" în interiorul unui sistem validat de limba poporului, căci zice el într-un loc : „limba este un sistem de semne sau mijloace de expresie, sistem în interiorul căruia orice unitate este egal îndreptățită față de celelalte, în care nici una nu-i inferioară sau superioară, frumoasă sau urîtă, corectă sau necorectă, ci toate sînt deopotrivă, apte, deci, de a fi utilizate cu maxim de folos în orice împrejurare, și că aceasta atîrnă de calitățile, de simțul sau de geniul lingvistic al fiecăruia dintre noi".

Geniul lingvistic se afirmă, în cazurile citate, în interiorul unei limbi fixate, încît scriitorul (Creangă) pare a fi doar cronicarul fidel al limbii vorbite de țăranii din Moldova. Însă această ipoteză nu poate mulțumi nici pe lingvist, nici pe criticul literar. Limba lui Creangă este inimitabilă, de o originalitate frapantă și, ca și aceea a lui Sadoveanu. Nu are circulație decît în interiorul operei. Scoasă din ea, limba pare artificială, oricum nefirească, „prea literară", ea, care evită orice literaturizare și artificiu !

Ordonînd faptele fonetice, studiile profesorului Iorgu Iordan ne invită, discret, să medităm **la simbolismul fonetic.** Disecînd vocabularul unei opere, în absența oricărui interes pentru mesajul ei ascuns, el ne pune în față un număr de elemente pe care mintea noastră, dedată cu otrava speculațiilor, le pune în legătură cu miturile interioare ale cărții. Involuntar, se produce o deplasare de la **text** la **subtext.** În tuburile goale ale **limbii** pătrund, energic, sevele imaginației și ale subiectivității.

Eugen Simion

Critica și opera anonimă

Urmare din pag. 1

tru selecția sclipirilor, mai ales în anumite etape cultural determinate, cînd — prin forța lucrurilor — habitudinile joacă mai acut decît în alte momente și cînd, oricum, singura bază a multor autori prolifici este propria lor biografie.

Anumite spirite realiste îmi pot atrage atenția că micro-utopia critică pe care o propun s-ar dovedi neviabilă din alte motive decît cele de ordin administrativ : publicul poate recunoaște dintr-o sută tipul de vers al lui Nichita Stănescu sau fraza metaforică a lui Fănuș Neagu. Cu alte cuvinte — nu ar înșela pe nimeni pseudonimul obligatoriu, deoarece ochiul avizat ar pune imediat chipul adevărat în spatele efigiei înșelătoare.

Pot răspunde imediat că, departe de a reprezenta un inconvenient, situația de mai sus și-ar dovedi interesul suplimentar din cel puțin două puncte de vedere : marii scriitori ar avea satisfacția — enormă, în condițiile date — de a se ști cu un profil atît de clar, încît recunoașterea le-ar confirma valoarea intrinsecă. Maeștrii înșiși — alt efect salutar al anonimatului silit — ar fi împinși să-și schimbe maniera de la volum la volum, să **evolueze** intim : aceasta deoarece epigonii, cei obișnuiți să meargă în urma trasată de alții, ar deveni mai periculoși, gata oricînd să purceadă la substituiri vinovate. Lupta autentic/epigonic s-ar tripla în duritate, dar victoria asupra celui din urmă ar fi cu atît mai spectaculoasă.

Ce s-ar face, însă, toți mediocrii, toți cei care trăiesc din locul comun la modă și din îmbinarea a două lucruri ultra-știute ? Ei bine, asemenea măsură ar însemna sfîrșitul lor definitiv ! Nimeni n-ar mai cumpăra o carte în care știe dinainte ce găsește. Am asista la o extincție de proporții cosmice a imposturii. Triajul editurilor s-ar face riguros, pentru că biografia și numele n-ar mai avea nici o importanță ; i s-ar suprapune, la fel de necruțător, triajul publicului, pe care măsura de mai sus l-ar face extrem de circumspect și care ar cumpăra cartea numai după o meditație profundă. Din furcile caudine combinate ale celor două instanțe ar scăpa numai cărțile destinate să rămînă.

Și nu mă pot gîndi fără melancolie la soarta ce ar fi rezervată culegerilor de articole... critice deja publicate și în ce hău fără speranță s-ar prăbuși toate volumele-colecții, intitulate cu aparențe modeste **Opinii și...** etc. Dar puțin altruism se impune !

Ar rămînea, fără îndoială, teme cu priză la public, cărți ce ar fi cumpărate — eventual — datorită implicației din titlu : dar nu văd nici un rău în asta ! Tema interesantă sau palpitantă și-ar crea, cu mai mare frenezie, propriile-i cărți. O face și acum. Iar tematica „în aer" merită interesul publicului, precum îl merită și pe acela al exegeților. Încă o excepție, desigur : memoriile și amintirile : aici ascunderea numelui n-ar mai fi posibilă. Dar excepția aceasta care să întărească regula s-ar dovedi salutară : scriu memorii vandabile numai cei care au făcut suficient în viața lor pentru a merita interesul contemporanilor. Sînt singurele cărți care se caută **numai** pentru autorul lor.

Dar trăim într-o lume concretă cu exigențe proprii : reîntoarcerea pe pămînt devine obligatorie după ce am încheiat circumferința sferei utopice. Într-o lume sedimentată, utopia rămîne în spațiul precar al literaturii. De aceea, utopiei absolute schițate mai sus îi trebuie o concluzie, pe cît posibil, practică.

Ce ar fi dacă orice critic ar citi cartea despre care vorbește făcînd abstracție de autor — mai bine-zis, făcînd abstracție de condiția umană a autorului ? Acest lucru intră, de acum, în zona posibilităților ! Criticul ar trebui să privească opera drept anonimă și s-o analizeze ca atare. De altfel, tendințe spontane spre o astfel de perspectivă au existat dintotdeauna la marii critici : „Cum poți scrie astfel despre un autor complet imoral, care și-a abandonat nevasta ?", întreabă criticul filistin. „Cînd scriu despre o carte, nu mă mai interesează autorul ei, cu atît mai puțin viața lui privată !" — răspunde criticul cinstit. Acest dialog avea loc în opera unui mare romancier francez de la începutul secolului nostru, dar el poate fi ridicat la rangul de **scenă model,** de **scenă eternă** a luptei dintre inteligență și opacitate.

Des evocata principialitate și obiectivitate ar căpăta numai așa un suport : lecția practică, pentru critic, ar însemna o situare perfectă și izolată, față în față doar cu propria-i conștiință. Sacerdoțiu ? Să nu utilizăm vorbe mari ! Dar funcția acestei oglinzi a conștiinței colective s-ar afla cel puțin numită cu precizie : critica, ochi exigent și anonim, ar îndreptăți toate speranțele. Să imaginăm un și mai înalt grad de anonimat ? Operele, — vibrant personale în text, secret-anonime în copertă — ar fi analizate de critici cu nume indiferente, de oameni perfecți, care și-ar transcende propria gîndire în favoarea inteligenței comune, care ar vorbi în numele gîndirii colective, ca un fel de materializare scriptică a inconștientului și supra-conștientului colectiv. Vocile criticilor ar fi vocile rațiunii, cernînd, impasibile și perfect altruiste, recoltele pentru un public gata să le accepte verdictele și obsedat doar de valoarea intrinsecă a cărților.

Dacă **Modelul** propus rămîne intangibil, nu-i mai puțin adevărat că ochii noștri pot fi ațintiți asupra lui. Iar acțiunea concretă a criticului ar avea numai de cîștigat, realizînd — în constrîngeri fenomenale — fragmente imperfecte din modelul viu și inalterabil. Sumar pedagogic — iată o concluzie posibilă. Am putea glosa la infinit despre sterilitatea utopiei, însă lucrurile sînt cu mult mai paradoxale decît par la prima vedere. Timpul se amuză realizînd cele mai extravagante utopii. Iar utopia, în ansamblul ei, nu înseamnă numai joc steril al imaginației sau literatură dubioasă. Frecventînd, fie și în joacă, utopia, oamenii devin mai buni. Din utopii aproape rizibile, produse la ore înaintate în discuțiile unor idealiști, s-au născut marile acțiuni concrete care au transformat lumea.

ecouri — FEȚELE ASCUNSE ALE ISTORIEI LITERARE

Lacune și răspunderi colective

E un lucru unanim recunoscut că istoriografia literară a adus, în ultimele decenii, contribuții importante la cercetarea și valorificarea critică a patrimoniului nostru literar. Să amintim doar numărul mare — fără precedent — al monografiilor care, în multe cazuri, reprezintă opere de pionierat în studierea și comentarea amplă a unor scriitori (I. Budai-Deleanu, Vasile Alecsandri, Nicolae Filimon, A. I. Odobescu, Ioan Slavici, George Coșbuc, C. Dobrogeanu-Gherea, G. Bacovia, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Sadoveanu, Ionel Teodoreanu și mulți alții), ca și monografiile despre curentele literaturii române și despre unele reviste importante la care se adaugă o serie de sinteze privind literatura română veche și premodernă, literatura de la începutul secolului XX, din perioada interbelică și din al cincilea deceniu. De asemenea, volume de studii, multe prefețe la ediții, unele cu adevărat temeinice și valoroase. Un sector rămas în urmă, asupra căruia atrăgea atenția, încă acum aproape patru decenii, George Călinescu, este cel al edițiilor critice. Și un altul, mai izbitor, la care doresc să mă refer în continuare, al lucrărilor de informare generală privind literatura română, deopotrivă necesare specialiștilor și marelui public : o istorie a literaturii române de la origini pînă azi, un dicționar de scriitori, curente, reviste, opere ; o bibliografie generală a literaturii române ș.a. Încercări pentru realizarea unor atari lucrări, indispensabile în orice cultură, au existat, fără îndoială. De pildă, în 1960, s-a luat hotărîrea de a se redacta **Tratatul de istoria literaturii române,** sub auspiciile Academiei, Ministerului Învățămîntului și Uniunii Scriitorilor. Deși a fost antrenat un număr mare de colaboratori (prea mulți și de o formație eterogenă), lipsa de sprijin a celor trei mari instituții tutelare și, de la o vreme, a unui coordonator general, a făcut ca lucrările să avanseze foarte încet, reușindu-se, în decurs de 16 ani, să se tipărească doar trei din cele cinci volume proiectate. Istoricii literari au datoria de a da marea sinteză a vremii noastre, care să reflecte concepția și nivelul criticii și istoriografiei noastre contemporane, privind desfășurarea mișcării literare românești, așa cum alte epoci și-au avut marile lor sinteze, create de istorici literari străluciți ca N. Iorga — la începutul secolului nostru — și George Călinescu — la sfîrșitul perioadei interbelice. În ultima vreme, s-au luat măsuri ca elaborarea **Tratatului de istoria literaturii române** să fie reorganizată și întreaga lucrare, reluată de la început, să fie încheiată în anul 1980. E o hotărîre binevenită. S-au stabilit colective de coordonare și de colaboratori, pe volume, s-au definitivat fazele, principiile de lucru. Consider că printr-o bună organizare și coordonare, respectarea riguroasă a termenelor stabilite, înțelegerea în spirit exigent și responsabil, de către coordonatori și colaboratori, a îndatoririlor ce le revin în elaborarea unei opere de interes național **Tratatul** poate fi încheiat și tipărit în bune condiții și pus, fără întîrziere, la îndemîna cititorilor.

În afară de **Tratatul** propriu-zis, util în primul rînd specialiștilor și unui public cititor mai îndeaproape interesat de problemele literaturii, e nevoie de o istorie a literaturii române mai restrînsă (de patru-cinci sute de pagini) pentru publicul larg. O astfel de sinteză, ușor accesibilă, întocmită de către istorici literari competenți și cu experiență, ar putea fi tradusă și difuzată în străinătate, spre a servi cunoașterii culturii românești în lume, într-o vreme cînd interesul pentru România, pentru politica și cultura ei este foarte viu pretutindeni. De asemenea, o istorie a literaturii române contemporane. **E de neînțeles ca, după atîta vreme și cu atîția** critici literari foarte activi în comentarea fenomenului literar actual, mulți dintre ei deținători, de ani îndelungați, ai unor rubrici permanente în reviste, să nu existe, cu excepția a două cărți despre poezie, o sinteză cuprinzătoare și clară despre literatura epocii noastre. Editurile care, în unele cazuri, tipăresc cu ușurință volume de articole și recenzii își au partea lor de răspundere că, în planurile editoriale de perspectivă, nu au prevăzut și nu s-au preocupat eficient de obținerea unor astfel de sinteze.

Apoi, nu avem încă un dicționar al literaturii române, instrument indispensabil de lucru pentru specialist și mijloc de informare la îndemînă pentru publicul interesat de cultura țării sale. Un început s-a făcut, în ultimii ani, prin publicarea unui dicționar al literaturii contemporane. Se află deja la tipar (la Editura Academiei) un dicționar al literaturii române pînă la 1900 (partea următoare fiind în lucru și prevăzută a fi tipărită mai tîrziu), elaborat de un colectiv de la Iași, conceput în sens exhaustiv ; un altul, vizînd literatura română de la origini pînă în zilele noastre inclusiv, elaborat de un colectiv de la Universitatea din București, se tipărește și va apare anul acesta la Editura Univers. În sfîrșit, un al treilea se află în pregătire la Cluj-Napoca, pentru Editura Științifică și Enciclopedică. Voi spune cîteva lucruri despre cel de-al doilea dicționar pe care-l cunosc în calitate de coordonator și coautor. El nu este exhaustiv, ci selectiv în sens larg, însumînd peste 800 de prezentări de scriitori, curente, reviste, din toate epocile. **O atenție deosebită s-a dat** literaturii din ultimele trei decenii, ilustrată de personalități puternice, unele continuîndu-și și desăvîrșindu-și opera începută și afirmată deja în epoca anterioară, altele impunîndu-se propriu-zis în epoca de după ultimul război, la care se adaugă un mare număr de scriitori valoroși din generația tînără. Întregit cu scriitori ai naționalităților conlocuitoare, ca parte integrantă a culturii create pe pămîntul României, dicționarul constituie, credem, un ghid suficient de cuprinzător în literatura română. Ediția actuală tipărită într-un tiraj de masă, cu ilustrații, destinată publicului românesc, va fi urmată de versiuni în cinci limbi de largă circulație, înlesnind difuzarea și consultarea sa, ca instrument de informare, în străinătate.

O mare lacună este și lipsa unei bibliografii generale a literaturii române, care să continue Bibliografia românească veche (1508—1830) de I. Bianu, Nerva Hodoș și Simonescu, lucrare bibliografică de bază, care n-a fost încă retipărită. **În ultimii ani au fost întocmite și s-au publicat,** de către Bibliotecile Centrale din București și Iași, bibliografii ale unor scriitori sau ale unor curente literare, foarte utile, dar care nu pot suplini lipsa unei bibliografii de ansamblu, instrument de lucru neapărat necesar pentru munca cercetătorilor literari. O astfel de lucrare de mari proporții, de investigare minuțioasă și răbdătoare, **nu poate fi realizată,** evident, de un singur om, ci de colective largi și organizate. De aceea, se impune a fi antrenate, pentru înfăptuirea ei, institute de cercetări, catedre de profil din universități, servicii bibliografice din mari biblioteci, într-o colaborare strînsă, bine coordonată.

Am menționat cîteva lucrări — fundamentale — de care cultura noastră, publicul, tot mai numeros, interesat de cunoașterea literaturii naționale, au nevoie și a căror elaborare a întîrziat neîngăduit de mult. E, fără îndoială, îmbucurător că s-au luat măsuri de revitalizare a activității care se desfășura anevoie, de multă vreme, la tratatul de **Istoria literaturii române** ; că unele edituri au inițiat în sfîrșit, întocmirea unor dicționare ca cele la care ne-am referit. E necesar ca asemenea măsuri și inițiative să fie luate în continuare și în privința altor lucrări similare, de interes național, care ar urma să constituie sarcini prioritare în planul de activitate ale unor instituții de cercetare literară și bibliografică, precum cele mai sus-amintite.

Dim. Păcurariu

Despre neodihnă

Urmare din pag. 1

nu i-am urmat, nesimțind plăcere să-mi organizez ritmic scrisul.

Învățăcelul : — Așadar legați munca d-voastră intelectuală de plăcere ? Nu sînt oare noțiuni de ordin diferit ?

Eudoxiu : — Desigur, ele nu se leagă neapărat. Dacă însă nu pot citi sau scrie decît dacă îmi face plăcere, asta-i tot în legătură cu temperamentul meu, sau, mai exact vorbind, cu structura mea firească.

Învățăcelul : — În calitate de critic literar, a trebuit totuși să citiți multe cărți anoste și să vă învingeți repulsia sau plictiseala.

Eudoxiu : — Să nu exagerăm. Au și cărțile proaste hazul lor, de ordin negativ, firește. E o plăcere pentru mine să subliniez și să comentez marginal, savurînd inepțiile. Să fim bine înțeleși : tot ce îmi incită într-un fel spiritul îmi face plăcere. N-am socotit niciodată lectura unei cărți o corvoadă. Citesc și scriu cu egală plăcere. Nu-mi fac din aceasta un merit. E un fel de a fi și atîta tot.

Învățăcelul : — Semnatarul articolului spune din capul locului că nu vă găsiți deloc astîmpărul. E adevărat ?

Eudoxiu : — Nu pot sta locului fără o carte în mînă, cînd sînt acasă sau la bibliotecă. Lucrul mi se pare firesc. Nu cunosc alte distracții. Radio și televiziunea mă solicită mai puțin decît cititul. Autorul articolului are dreptate cînd afirmă că în Biblioteca Academiei găsesc tot ce nu am în propria mea bibliotecă. O frecventez de la vîrsta de 18—19 ani. Sălile de lectură sînt liniștite, servirea cărții se face mai prompt decît în instituțiile similare din Paris și din alte mari metropole, dispoziția bună nu-mi lipsește niciodată. Nici ăsta nu-i un merit. Ce vrei ? Nu m-aș putea lăuda că aș fi un anxios. Nu mă persecută problema morții.

Învățăcelul : — Nici la vîrsta la care ați ajuns ?

Eudoxiu : — Tocmai pentru că am trecut de vîrsta de 75 de ani, găsesc firesc un deznodămînt apropiat. Mi-l doresc numai fără prea mari suferințe. Spuneam o dată în glumă că m-am abonat la subit, dar că e coada cam lungă și nu știu dacă mai îmi vine rîndul. Oricare mi-ar fi sfîrșitul, îl privesc cu seninătate. Nu pot spune că n-am trăit, că n-am văzut multe și că, în puținul timp ce-mi mai rămîne, n-am să mai văd altele tot atît de pasionante.

Învățăcelul : — Sînteți un pasionat, magistre ? Sau sînt prea indiscret ?

Eudoxiu : — Dragul meu, Oscar Wilde a spus o vorbă mare : „Nu există întrebări indiscrete, există numai răspunsuri indiscrete".

Învățăcelul : — Acesta-i răspunsul d-voastră? Să-l iau ca pe unul afirmativ ?

Eudoxiu : — Ia-l cum vrei, dar dacă prin pasiune înțelegi curiozitatea nestinsă, interesul pentru tot ce-i omenesc în lume, participarea la marile dezbateri literare și științifice, atunci nu te-ai înșela. Dar nici acesta nu-i un merit. Nu pot fi altfel și nu-mi dau nici o osteneală să fiu așa cum sînt.

Învățăcelul : — Autorul articolului v-a văzut firav ca „o filă desprinsă dintr-o carte". Ce ziceți ?

Eudoxiu : — Liber oricine să mă vadă oricum. Personal, însă, mă simt mai voinic decît eram la vîrstele adolescenței, tinereții și maturității, beneficiind parcă la această vîrstă inatacată de un echilibru organic superior și de o mai mare putere de muncă. Nu știu cum s-a făcut aceasta și sînt primul care mă mir. Nu este însă rezultatul unei discipline sau al voinței, așa că nici cu aceasta nu-mi pot aroga vreun merit. E încă una din tainele naturii. Grecii o divinizau.

Învățăcelul : — Ce-ați spus de maliția celor ce v-ar dori să duceți o viață de pensionar ?

Eudoxiu : — Am gustat-o. Gust orice maliție, reușită sau nu. În orele libere, îmi văd și de nepoți, cum doresc poate binevoitorii mei, și mă bucur că mă pot și copilări cu cel mai mic dintre ei. În acest fel mă feresc de rugina vîrstei. Vorba lui nenea Iancu : — Cît o ține ciurul apa.

CRITICA EDIȚIILOR

Călinescu traducîndu-l pe Horațiu

Se editează astăzi mult, se reeditează și mai mult, și în acest context modul în care sînt tipăriți clasicii reprezintă o problemă pe cît de neglijată de editori, tot pe atît de ignorată de publicațiile de specialitate. Așa, spre exemplu, acest volum — al zecelea din seria **Operelor** lui G. Călinescu —, scos la editura **Minerva,** n-a fost cercetat de aproape nimeni, și chiar dacă cineva și-a aruncat privirea asupra lui a făcut-o cu superficialitate. Dar volumul închide între copertile lui surprize varii. Cuprinzînd cîteva nuvele, cîteva proze scurte, cîteva poezii adunate din periodice și traducerea inedită a lui Horațiu — adevărat aspect de bric-à-brac semnificativ pentru deruta îngrijitorului ediției, el și-ar fi găsit locul potrivit la capătul din urmă al **Operelor,** nu să le întrerupă aici inoportun, dar aceasta numai dacă editorul, în cunoștință de misiunea sa, ar fi știut că întîiul principiu al preocupării sale îl obligă să considere opera abordată în vederea unei restaurări editoriale, ca organism viu, cu structură definitivă, în teritoriul căreia nu pot fi întreprinse chirurgii, care să amputeze sau să substituie, fără a-și pune în grav pericol întreprinderea. Dar despre seriozitatea prezentului demers editorial mai stă mărturie și amănuntul, minim dar semnificativ, că pagina 147 repetă nejustificat și — deci — inutil versurile de la paginile 90—91, considerîndu-le într-un loc antume, într-altul postume.

Trecînd la cuprinsul propriu-zis al volumului, vom observa că nici poeziile — care nu adaugă nimic imaginii cunoscute a ipostazei de poet a lui G. Călinescu — și nici prozele — al căror interes rămîne de domeniul dezbaterii de doctrină literară —, nu fac din această carte un eveniment literar ; în schimb, traducerea integrală a operei lui Horațiu conferă acestei apariții editoriale **o importanță considerabilă.** Prin ea sîntem în situația de a constata cum cel care a început prin a-l traduce pe Giovanni Papini sfîrșește, într-un punct cultural diametral opus, cu această traducere a operei lui Horațiu. Editorul o numește, depreciativ și — prin aceasta — grav-incompetent, o traducere juxtalineară, tipărindu-i textul într-un mod care, mai degrabă, îl îngroapă în definitivă uitare. Această traducere ar fi devenit accesibilă în fapt cititorului, dacă într-un chip mai nimerit, mai întîi ar fi fost scoasă în afara acestei serii, tipărită separat și întrebuințată acea practică consacrată în lumea cărților de cîteva bune secole care obligă un text clasic să aibă puse în capul fiecărei piese notițe în care să fie subliniate ideile în înlănțuirea lor, desfășurarea imaginilor, ținta urmărită de gîndirea poetului, cît și soluțiile posibile ale punctelor de interpretare obscură, dificilă. Note de subsol și glosare finale ar fi putut ajuta la înțelegerea mediului istoric în legătură cu care s-a format această operă. Mai puteau fi divulgate aluziile continute în text, sau dezvăluit caracterul stilului, particularitățile lui. În acest mod s-ar fi realizat nu un didacticism iritant ci s-ar fi creat o punte a înțelegerii peste mileniile ce ne despart de viața marelui poet latin.

Dar, fără îndoială că G. Călinescu nu era un biet maniac care să-și umple timpul de plictis cu morocănoase traduceri dintr-un clasic latin atît de dificil cum este Horațiu. Se știa de mai înainte că este autorul unui cunoscut studiu avîndu-l ca subiect pe **Horațiu, fiul libertului.** Poate că traducerea de față a pornit de la transpunerea, acolo, în românește, a citatelor din opera poetului latin. Pe de altă parte, chiar acest volum cuprinde poezia originală purtînd titlul : **Beatus ille, qui procul negotiis,** a cărei publicare primă s-a făcut în 1944 (vz. **Notele bibliografice)** și în al cărei titlu recunoaștem primul vers al **Epodei II,** iar poezia **Vin cu mirodenii** (publicată prima dată în 1965) reia aceeași temă.

Cît de serios a lucrat G. Călinescu la realizarea acestei traduceri, ne dăm seama constatînd că el traduce totul, cu cea mai mare fidelitate, în timp ce — spre pildă — francezii amputează și schimbă sub presiunea unei pudori de neadmis și inexplicabilă în patria lui Rabelais, de Sade, Jarry sau Céline, îngăimînd apoi scuze, ca următoarea : **Destinația cărții ne-a condus la a opera în text suprimări și înlocuiri care sînt obișnuite** (d'usage) **în universități.** Poate pentru a-i menaja pe profesori. Dar vadă oricine cum, în ce stil asupru, de **Flori de mucigai** este tradusă de G. Călinescu scandaloasa **Epoca a VIII-a,** pentru a putea face apoi o comparație cu falsificările feciorelnice din alte literaturi.

Dacă ne întrebăm ce va fi fixat atenția lui G. Călinescu asupra poetului latin, am putea răspunde că, din biografia acestuia, poate versatilitatea opiniei politice, amintindu-ne cum Horațiu, aflîndu-se la studiu în Atena, cetatea în care pe atunci agoniza somnolînd marea filozofie, primește cu entuziasm vestea asasinării lui Cezar, se înrolează alături de democraticul Brutus, pentru ca mai apoi — să treacă totuși fără prea mare scrupul în tabăra adversarilor învingători, evitînd însă denigrarea fostilor săi camarazi. Ajunge protejatul lui Mecena, căruia îi este prezentat chiar de Virgiliu, și refuză slujba de secretar al lui Octavian, dovedindu-și și prin aceasta moderația funciară : de fapt, el s-a dovedit a fi în totul un om timid, lipsit de mari străluciri, ducînd o existență retrasă, evitînd Roma vacarmului, preferînd tihna traiului la țară.

Dar caracteristica operei horațiene care a reținut simpatia lui G. Călinescu pare a fi fost ceea ce s-ar putea numi antipindarismul ei. Horațiu însuși, în termenii disimulativi — desigur, a pus în evidență antiteza în **Oda IV, 2** — spunînd : „Cine se silește, Iuliu, să ajungă pe Pindar / Se străduiește (să zboare) cu penele de ceară / Fabricate de Daedal. / Acel care avea să dea nume mării de sticlă. // Fierbe precum rîul izvorînd din munte, pe care ploile / L-au sporit peste malurile obișnuite. / Și se prăbușește imens din gura adîncă / (Geniul lui) Pindar...", — mod figurat de a defini geniul pindaric după canonul cunoscut la greci, al artistului mesager inconștient al zeului, organ nevinovat prin care zeul comunică cu muritorii ; pentru a se situa pe sine în celălalt capăt al antitezei : „eu mic, asemeni albinei de la Matinum / Culegînd prin muncă // Cimbru plăcut, / În jurul pădurilor multiple / Și a malurilor umede ale Tibrului / Fabric cîntece trudite" — aceasta în sensul că genul lui este cel al artifexului, al demiurgului — în înțelesul mai vechi de tehnician manual. Este un mod de a se considera pe sine în dimensiuni omenești, sau cum spune altădată : „Norocul meu este în onestitate și talent", el care crede că trebuie să cînte numai lucruri ce pot „conveni lirei (sale) voioase", poruncindu-i muzei : „Lasă-te / De a destăinui îndărătnică vorbele zeilor / Și de a subția lucrurile mari în versuri mici", convins că trebuie să scrie într-un fel „foarte aproape de conversație".

Deplin conștient de modernitatea cu care își soca contemporanii (exista încă pe atunci o „luptă între antici și moderni", iar autorul **Odelor** a fost cu cei din urmă, de atunci pînă astăzi), Horațiu pare a-l fi reținut pe G. Călinescu tocmai prin forța cu care își adecva inspirația marilor ode și a satirelor tăioase la evenimentele de fiece zi, constituindu-se în voce autentică și autoritară a unui măreț popor stăpîn peste o magnifică limbă. Odele sale sînt scrise în limba edictelor senatoriale ori imperiale ce reglementau o lume, cu versul ferm tăiat ca în bronzul statuilor din Forum. Spiritul de ordine și cel — implicat — de autoritate, caracteristice prime ale lumii romane, definesc această poezie, așezînd-o sub zodie morală. În fond, avem de-a face cu idealul unei vieți de seninătate, plenară prin robustețea împlinirilor, deloc spectaculoasă, ci dirijată de înțelepciunea unui om bine instruit și care a trăit multe, ca om prin propria viață, ca cetățean prin ceea ce au viețuit cei din gloriosul lui neam.

Lipsa de afectare, capacitatea de a se alimenta ca inspirație direct din viața imediată, moduri ce sînt ale poeticii horațiene, vor fi zone de aspirație ale poeților de pînă astăzi.

Poate că limpezimea, poate că raționalitatea solară, poate că știința de a viețui adevărat, cu onestitate — adică, poate că neîngăduitoarea scrutare, prin luminile moralei, a lumii ce ne înconjoară, poate acestea toate și încă alte multe caracteristici, vor fi reținut atenția lui G. Călinescu asupra operei lui Horațiu.

Cît privește modul traducerii, G. Călinescu pare a fi exersat îndelung cu **Exegi monumentum, Oda III, 30,** (sînt cunoscute cîteva variante) pînă a ajunge la tipul acesta numit juxtalinear de editor, și care probabil că reprezintă soluția ideală, singura modernă, de a transpune în românește această poezie. Căci dată fiind diferența de cantitate și de stabilitate a vocalelor, în limba română față de cea latină, transpunerea în metru original reprezintă o aventură pe cît de ineficientă, tot pe atît și de inutilă, de fapt în alte literaturi s-a renunțat de mult la atari experiențe siluitoare de limbă și de sensibilitate ; cît privește ornamentul futil al rimei, prin faptul că ea a fost împrumutată tîrziu din poezia populară, aici ar constitui un anacronism invers. Dar, așa cum procedează G. Călinescu, apropiindu-se ideal de semnificația versurilor, urmărindu-le fidel pas cu pas (de ce am vedea în aceasta o culpă ?), desfășurînd o limbă românească sobră, cum nu se poate mai puternică, mai expresivă, totul după o ritmică ce este a poeziei contemporane, putem crede că Ezra Pound sau T. S. Eliot (ei care, desigur, îl cunosteau pe Horațiu) n-ar fi tradus altfel.

Iar dacă trebuie să răspundem la întrebarea : de ce G.. Călinescu l-a tălmăcit pe Horațiu, vom spune că, fără îndoială, nu din ambiția de a fi și traducător (arătînd în cît mai multe genuri, pentru a avea astfel cît mai multă experiență, necesară în demersurile critice), ci pentru a aprofunda literatura latină asupra căreia tocmai se aplecase **(Eu de mult nu mai citesc nici cărți, nici autori. Eu citesc literaturi).** Este și acesta un mod de a studia o operă, însușindu-ți-o oarecum, transpunînd-o într-un fel în stilul propriei tale opere. Așa procedase cîndva și Eminescu, care din necesitățile impuse de înaintarea în studiu tradusese partea mai dificilă din **Critica rațiunii pure** (Oare G. Călinescu cum a învățat, atît de tîrziu, să-i citească în original pe marii filozofi germani). Numai rare întîmplări ne pun în contact cu atari zone de viață spirituală, care de obicei sînt ascunse cu pudoare.

Ion Papuc

atelier literar
poșta redacției

MARIN ȚĂRĂNESCU : Dacă n-ați primit răspuns în cadrul „postei", înseamnă că plicul dv. nu ne-a parvenit.

E. AMĂRIUȚEI : Pagini inegale, prin care există, uneori, și motive de speranță („Vine vara", „Motiv de primăvară", „Vlăguită doamnă"). Versul clasic, cu ritm și rimă, cere, însă, mult mai multă atenție și scrupulozitate (adică, mult mai puține schiopătări, hurducături, neglijențe etc.).

D. JELA : Aceleași calități (mai ales, minuția și profunzimea analizei) dar și aceeași aglomerare neselectivă de amănunte futile, superflue, până la imbicseală.

I.V. PERIAM : Două pagini ceva mai înfiripate : „Sfaturile mamei", „Sete de lumină".

C. PRICOP : Scrisoarea e emoționantă, prin sinceritatea ei totală, dar și edificatoare ; acum vă înțelegem mai bine și rămînem cu încredințarea că într-o zi vă veți găsi echilibrul și făgașul adevărat (dar, pînă atunci, tineți-vă bine !). Demersul editorial nu trebuie regretat (de altfel, e inevitabil, la un moment dat) — poate fi o ieșire și, oricum, rămîne o experiență. Noile versuri, la aceeași înălțime (oarecum restrictivă, poate, sfera tematică, cu reluări, repetări și amenințări de monotonie). Comunicați-ne un pseudonim de lucru.

M. B. BOTOȘANI : „Atît de simplu" e un lucru echilibrat, rotund, reușind, cu mijloace simple, firești, să întruchipeze convingător două personaje semnificative. Nu e rea nici „Autorizație", care însă nu ocolește întotdeauna, în descrieri, formulele uzate, standard și care, în general, pare mai puțin grijuliu redactată.

C. TAMIR : Proiectele de studiu pe care ni le anunțați sînt cît se poate de bine venite. Fireste, bibliografia cuprinsă în scrisoare e utilă, dar lucrările de sinteză nu pot înlocui lecturile ample din creația beletristică respectivă. Mai ales pentru cineva care tinde să descopere și să-și însușească „tainele" nobilei meserii. În noile versuri, nimic nou, din păcate.

A. DUMITRAȘCU : În general, pagini mai limpezi, mai „organizate", cîteva lucruri bune : „Macrantropie", „Print", „Fotografia". Mulțumiri pentru mesajele amicale ; da, este și părerea noastră, Cristinel Pricop e un poet adevărat. (Â-ul dv. creează dificultăți și confuzii : scrieți-l și dv. ca toată lumea).

AL. C. MILOȘ : Confirmări și perspective, în „Alee", „Starea de a fi", „Creație", „Joc de îndrăgostiți" și, oarecum, „Asfințit". Uneori, însă, expresia e forțată, afectată, complicînd și întunecînd sensurile, mesajul („Cale de dus" etc).

V. MIHALACHE : Cîteva lucruri reușite (ușor amenințate de hăluituri și „țărănism" cu orice preț) : „Locul nașterii", „Dor", „Pămîntul din gînd", „Prietenul de zbor", „Isprăvile visătorului" „Epistolă".

Tudorancea Cislăianu, D. Cernescu (mai bine, în „Scrisoare"), **Iakim B. Mal, Călin Daru, Alindor Ama, O.H. Zorileanu, Ion Smarandache, P. Desuboadeci, Ioana Negreanu, E. Bucurescu, Dorin M. Stefănescu, Anca Cioablă, I.A. Răuț, Paul Grădinaru, C.C. Drăganu, I. Craiova, Maria Botez, Petrică Pulbere, Al. Armindeanu, Dan Micșa, Miron Țelian :** Nimic nou !

Maria Pop, Ioan Șmid, I. Popa-Stănilești, Roxana Petrescu, Miron Alga, Zaharia Crețu (ceva, în „Poem nejustificat"), **Ioan Otoiu, F.P., Silvica Apetrei, Nicolae Caizer, Sergiu Alex. Iancu, Viorel Melente, A.M., Ion Stoica, T. Barbu, Vasilica N., Laurențiu Grecea, Ioana Savonea** (ceva în „Timp"). **P.V. Tomoiagă, P. Bălu, Tudor Ion Pavel, M. Lupu-Oancea, A. Geta, Natalia Gheorghiță, Camelia Macsim, Mihai Roșu, Victor Aru, Victor Pistinciuc, Ion Grigoraș, Marius Caba, G. Voileanu, C. Șchiopu-Șimu, Radu Vlaicu, F. A. Țiriac, C. Lungu, Elena Graur, Tomescu, Z. Urdăreanu, Eufrat** (ceva, în „Adu-mi", „Treci"), **Alexandrina Neagu, Ioan V. Bircă, Vasile Biro, Vlad Theodor, Horia Cimbru, Gheorghe B., R. Alexandru, Paul Soare, G. Vaiman, D. M. Tevanian, Adrian Duță, Nicolae Nuțulescu** (ceva, în „Timp"), **Gh. B. Negru-Lerești, I. Bota** (ceva, în „Despre întoarceri", „Umbletul clipelor") : Încercări de nivel modest.

Manuscrise neiscălite : „Glas", „Caut" ; „Urcăm și progresăm", „Nașterea Neamului Românesc" ; „Flori de noapte", „Vreau să-ți vorbesc", „E clipa, e minutul, e ora" etc. ; „O scrisoare din Făgetu" ; „Lîngă așteptare, librarul", „Despre o mamă", „Nebunul vîndut la licitație", „Copilul de pe nava fără timonă" etc. ; „Răscoala", „Vino", „Strada", „Ai plecat", „Va veni curînd".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Dincolo...

Voi trece dincolo, desculță, hoinară,
Ca dorul tînăr de o noapte
Și numai drumul ca un ciine fidel
Va muri culcat la picioare-mi.

Voi trece dincolo, săracă și clară
Ca luna tînără de-o noapte,
Iar Pămîntul ca o uitare perfectă
Se va roti zadarnic să-și aducă-aminte.

VIORICA D. CĂTUNEANU

Poate Giocondă...

Celule ruginind prin memoria brumată
Ochii, brațele, faptele tale — odată
Colțul drept al gurii zbate un fluture alb
Colțul sting un fluture negru
Și eu o femeie sînt
Și tot mai femeie rămîn
Cum surid complicat
De o vreme
Fluturele alb parc-ar vrea să zboare...
Nu priviți prea stăruitor
Locul gol rămas pe obraz
Mi-e suficient
Cît știu și singură
Despre mine...

ANGELA NACHE

Poem

Poemul acesta
se va apropia de voi la drum de seară.
Va avea ochii nopții,
va împrumuta înțelesurile ei neterminate,
neliniștea ei curgătoare.

Poemul acesta
care nu se mai naște —
cu fiecare cuvînt
ca un ban suspendat în văzduh
cu fața și reversul
în nici-o lume,
cu muzica lui exilată între prea multele
lucruri

care strivesc și ucid liniștea.

Poemul acesta
care se rupe de mine
și nu mă mai cunoaște
care, lingușitor,
vă întîmpină pe ultima treaptă.

veți adormi și el va crește
pe visul vostru.
Vă veți trezi
și vă va fi dor de el.

NELU STANCIU

Coboram cuvintele-n poem

In nopțile copilăriei
Am dormit pe o brazdă de pămînt
Cum aș fi dormit într-o grădină de flori
Atunci, am simțit prima oară
Bucuria oprită în vers.
Cerul timpului lovea cu copitele
Aerul.
Dimineața se aduna în ochii soldatului
Aflat de gardă la Stema Patriei
Eu coboram cuvintele-n poem.

MIRON ȚELIAN

Desene de Eugen Taraș-Oituz

Secetă

Era atîta părăsire în oraș
și atîta asfalt peste suflete
încît se ofereau recompense de zăpezi
aceluia care va ști
să ne dezvețe de vară.
Se aruncau găleți întregi de noapte
peste trotoarele încinse.
Pe cerul sfîrtecat de bisturiele acoperișurilor
sfîrîie ereți incandescenți
peste mușcătura lăsată de soare
în obrazul zilei.
Dar, implacabil,
asfaltul cuprinde visele
pin' la gleznișoare
pin' la pulpișoare
pin' la ochișori
într-o mlaștină de sori.
E secetă și copiii își înghit saliva
ca pe o doctorie inecăcioasă.

DORIN ANDREI

Rețetă pentru vise senine

Peste pleoapele
învăluite de vis
se toarnă fundația de lumină
a cuvîntului,
apoi forma lui de femeie visată
răsucindu-se
în sîngele tău...

Imaginea clară
prelungită-n privire,
mîinile
urmărind conturul imaginar,
formele pure
sunînd dureros
dincolo de cuvinte,
ca niște clopote mari
în zilele de sărbătoare...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Cîmpie arsă de soare

Am crezut în tine cîmpie arsă de soare

spre seară
ca un vagabond într-o flanelă roșie
ocolind satele
înainte și-napoi sărind peste Timiș
izbindu-te la tot pasul
de stîlpii de înaltă tensiune
sau de tractoare și pluguri.

Am crezut în tine cu o dragoste teribilă

citind ziarele la voia-ntîmplării
nebănuind că gustul epocii ar putea schimba
complet tradiția
neînțelegînd că pentru tine destinul nu e
un abis
chiar dacă deschide o perspectivă
asemănătoare
și că atîta timp cît vom construi orașe și
fabrici
noile generații vor înțelege că prezentul
nu-l va mai putea schimba nimeni.

Am crezut în tine

ca un animal de povară mare și prost
cu ochii blînzi aiînsulului de sare
buimăcit că nu mai există distanțe
între satele noastre depărtarea părînd a fi
o încăpere pustie pînă-n albăstrime.

ION MONORAN

Sub emblema afirmării culturii

Urmare din pag. 1

cuție conceptele de libertate, democrație, creație, afirmare a funcțiilor plenare ale creației, de cultură și de finalitate a actului creator. Literatura depune mărturie edificînd asupra sensului real al unei creații libere prin deschidere, orizont ideologic, alegerea estetică și prin calitatea social-umană a receptorului valorilor. Un concept precum cel de umanism revoluționar e de natură să facă mai exact înțeleasă cultura ca domeniu integrat prin opțiune liberă vieții sociale, în care creatorul se regăsește ca personalitate.

Meditația teoreticianului literaturii și al celorlalte arte asupra categoriilor pomenite află în expozeul tovarășului Nicolae Ceaușescu, expozeu prilejuit de recenta întîlnire cu scriitorii, repere fundamentale pentru reflecții extinse asupra dezbaterilor contemporane în problemele culturii. La Neptun, ascultîndu-l pe secretarul general al partidului, am regăsit expresiv reconfirmată valoarea și misiunea artelor. Prezența scriitorului în Agora e pusă sub emblema deplinei afirmări a culturii în socialism.

Participarea la realitate

Urmare din pag. 1

sumă un punct de vedere trivial și mincinos față de obiectivele vieții, care îi abate pe oameni spre o judecată falsă și ușuratecă a faptelor, spre autoînșelare și autodegradare". Pertinența acestei observații nu mai trebuie, credem, să fie subliniată, căci ea se întemeiază pe o îndelungată experiență a criticii literare și de artă, experiență rezultată din observarea caracteristicilor operelor ce în decursul istoriei culturii s-au impus ca valori reprezentative pentru modul în care spiritul a adîncit prin intermediul creației artistice acel proces de autocunoaștere ce a fost nu doar un simplu reflex al adîncirii cunoașterii despre lume ci și un reflex al dorinței de a preciza, cu ajutorul mijloacelor artistice, o atitudine a omului în fața universului. A dat consistență artei în decursul timpului tocmai această înscriere în contingent, în realitate. Este suficient să ne gîndim, în acest sens, nu doar la marile exemple ale artei antice sau ale Renașterii, ci și la creațiile de seamă ale artei vremurilor contemporane nouă. Ar fi de neconceput astăzi, de către orice analist lucid, un studiu al creației lui Praxitele sau Michelangelo, a lui Ovidiu sau Cervantes, a lui Bach sau Ceaikovski, a lui Shakespeare sau Dostoievski, a lui Apollinaire sau Picasso — și înșiruirea ar putea continua la nesfîrșit — făcut fără a se ține seama de faptul că în opera lor respiră și trăiește o umanitate vie, diversă și mobilă căreia artistul i-a fost receptorul sensibil și pe care filtrul imaginației sale a transformat-o făcînd să se nască forme artistice relevante, unde pot fi intuite iscodirile neostenite ale minții omenești, mereu în căutarea identității ființei umane. Este de neconceput faptul că o realizare de seamă în domeniul creației artistice poate să se nască în absența spiritului de rigoare. Seriozitatea artistului în definirea propriilor obiective este o condiție esențială a înscrierii operei în sfera unei problematici interesînd spiritul uman. Dincolo de aparențe, trebuie să căutăm întotdeauna în opera de artă acea contribuție specifică în îmbogățirea patrimoniului de idei și sentimente al umanității. Fără această contribuție, existența ei este lipsită de sens, viața ei este perisabilă și acest lucru ni l-au demonstrat din plin toate încercările eșuate de a ni se propune drept artă acele surogate și improvizații care nu vorbeau despre nimic altceva decît despre un imens vid interior și o flagrantă lipsă de cultură. Seriozitatea, talentul și cultura artistică merg de altfel mînă în mînă ; în absența acesteia din urmă se pierde definitiv simțul proporției și orice refulare tinde a se autopropune drept creație cu drept de cetate în universul artei. Este îmbucurător să constatăm cum în arta noastră, în multiple sectoare — literatură, pictură, sculptură, muzică etc., — asistăm la o definire tot mai clară a obiectivelor și mijloacelor. Situînd omul și universul din care face parte în centrul atenției sale, arta noastră contemporană ilustrează, prin cele mai elocvente manifestări ale sale, faptul că **înscrierea dinamică în orizonturile realității poate să confere demersului creator vigoare și consistență ideatică, valoare și durabilitate.** Nu un ecou fad al realității, cum au încercat cîndva să ne propună unele cărți, se vrea această artă. Ea se vrea **o formă superioară de participare la realitate, o formă conștientă de stimulare a proceselor de gîndire**, de stimulare a confruntării de idei generoase, ce sînt, într-o societate deschisă înaintasilor, temelia însăși a progresului social. Aș alege ca exemplu edificator o pleiadă de romane de aleasă ținută, caracterizate toate de o tensiune a ideilor și de o diversitate a situațiilor care ne fac să ne gîndim la faptul că efectiv ne aflăm într-un moment cînd, în arta noastră, emulația și combativitatea, seriozitatea și rigoarea au impus o conștiință clară asupra sensului și finalității operei de artă. Promovarea constantă, la nivelul politicii de partid și de stat, a **acestui tip de artă**, încărcată de seva umanismului — promovarea confirmată și subliniată cu pătrundere de recentele recomandări ale președintelui republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la întîlnirea cu reprezentanții scriitorilor — este o garanție a continuității unui proces. De seriozitatea creatorului, de gradul de adîncime ideatică al operei depinde, în substanță, reușita operei. Lungul drum al devenirii realității din transfigurabilă în transfigurată se împlinește sub semnul fertil al interesului pentru valoarea umană, pentru destinele ei.

Viitorul prezentului

Urmare din pag. 1

vitalitatea necesară pentru a influența vreo conștiință. Nu poți ajunge la conștiință decît prin conștiință. După cum nu poți să dai vigoare unui crez fără a avea tu însuți un crez puternic. A sta în tribună ca spectator, fără vreo legătură emoțională cu ceea ce se petrece în arenă, mi s-ar părea, în primul rînd, un lux. **Redarea**, așa zis obiectivă, pe cît de glacială pe atît de superficială, va duce cu timpul la sterilizarea și irosirea talentului. Este pe undeva și lipsă de bun simț să te consideri un fel de zeu (deci, inuman), să te crezi deasupra binelui și a răului, a bucuriilor și necazurilor ce frămîntă pe semenii tăi.

Dacă literatura are o forță de înrîurire, și cred că nu greșim dacă amintim acest lucru, atunci ea nu poate consta în înfățișarea neutră și fotografică a lumii. Însuși viitorul reprezintă infinit mai mult decît o simplă prelungire a prezentului în timpul ce va urma. Fiindcă viitorul va integra întotdeauna și posibilitatea de realizare a unui ideal. Gîndindu-ne mai îndeaproape la acest aspect, însuși sensul vieții — neputînd deriva pur și simplu din natură, care nu are nici scopuri, nici sens — își găsește rădăcinile într-un ideal. Iar societatea noastră, care a pornit să netezească drumul pentru realizarea idealurilor celor mai umane și — lucru hotărîtor — pentru cei mulți, nu poate veni decît în întîmpinarea simțului dreptății sociale care trebuie să existe în orice conștiință de scriitor.

Personal nu sînt pentru frumusețile de porțelan, așa cum apar, nu știu de ce, pe cutiile de ciocolată. Lor le lipsește doar cel mai important lucru : **viața.**

Ca scriitor, în general, sînt adeptul **frumuseții active**, deci nu al lucului, ci al adevărului. **L'arte pour l'arte** și-a sfîrșit suflul cu prea mulți ani în urmă ca să-i mai pot recunoaște vreun folos. Sînt încredințat că nici colegii mei de breaslă, mai tineri sau mai în vîrstă decît mine, nu s-au gîndit niciodată să oprească în loc calendarul esteticii. Mi se pare de-a dreptul curioasă repunerea, pe alte plaiuri sociale, a acestei plăci care a sunat fals încă de la prima ei ediție.

Trebuie să ai un auz tare deformat și o inimă tare neinimă dacă reușești astăzi, într-un secol deosebit de agitat și frămîntat, să cînți doar trandafirul din fața ferestrei, fără a auzi pulsul timpului, fără a fi pătruns de răspunderea pentru destinul omului, al țării, al lumii.

Scriitorul nu numai că a coborît odată cu democratizarea vieții din Olimp, nu numai că s-a amestecat printre cititorii săi, vorbindu-le de la egal la egal, consultîndu-se cu ei și învățînd de la ei ; el a și fost primit cu bucuria oamenilor însetați de literatură și însetați ei înșiși de o apropiere față de complexele probleme ale creației.

Cel care se întîlnește mai des cu cititorii săi, le spune mai des „bună ziua" și le ascultă salutul dat literaturii, știe foarte bine că altfel se citește astăzi o carte decît acum cîțiva ani : unii — de ce să n-o spunem, dacă așa este ? — se caută, vor să se regăsească măcar cu aproximație, așa cum sînt, cum trăiesc, cum muncesc, fiind un judecător aspru atunci cînd descoperă suprafețe suflate cu aur, sau, din contră, o bolnăvicioasă plăcere de a zidi lumi numai din ceea ce se străduiește ea să elimine. Desigur, nu contest că se mai petrec și lucruri care nu ne plac, iar literatura nu trebuie să treacă peste ele. Atunci, însă, cînd din „licoarea" vieții se „filtrează" numai suma relelor din toate zilele, autenticitatea unor asemenea „preparate" literare n-ar mai putea sluji nici ca reclamă de asigurări ADAS, fiind lipsite de veridicitate.

Oamenii purifică viața, și literatura poate contribui la aceasta numai în măsura în care nu se vrea „pură".

Ca scriitor mă bucur cînd aud că cererea de carte în România n-a fost niciodată mai mare decît astăzi. Mă bucur cînd am prilejul să particip la discuții cu publicul cititor și cînd aud discutînd despre unele personaje create de mine, ca și cînd le-ar fi cunoscut în viață. Așa ceva îți dă sentimentul că nu cerni vorbe-n vînt. Dar nu este doar meritul autorului, ci în aceeași măsură al societății care, ea însăși, se bazează în ultimă instanță pe **încrederea în Om.** În felul acesta conceptul umanismului revoluționar își găsește corespondența firească atît în literatură cît și în viață. Idei puse în lumină, încă o dată, în dialogul generos și plin de înțelegere față de munca scriitoricească, prilejuit de recenta întîlnire cu tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru ce altceva poate opta autorul care dincolo de orgoliul profesional este pătruns de responsabilitatea socială ? Un autor pentru care cuvîntul **Om** nu este doar un element în context literar ci este — în baza concepției sale despre lume și viață — însuși scopul tuturor eforturilor, indiferent în ce domeniu s-ar depune.

Ceea ce am încercat să formulez aici, poate în termeni mai generali, sînt reperele ferme ale întregii mele activități literare. În ce măsură se concretizează acestea, în proză scurtă sau în romanele scrise de mine — judeca-va cititorul.

Cerința fundamentală

Urmare din pag. 1

planul culturii, creații ale aceloraș ani cu o putere de a dura, însă, mult mai mare, devenind opere monumentale ale spiritualității noastre.

Scriitorul marcat definitiv de vanitatea minoră de a fi apreciat fie și numai de doi-trei vecini, care să-i comunice entuziasmul lor pentru o metaforă „drăguță", pentru o poantă „bună" și pentru modul de a „pune problema", desigur că nu este, chiar dacă el ar vrea, cel chemat să creeze acele opere perene de care vorbeam. Cum nu sînt chemați nici acei versificatori ai diverselor ocazii cărora li se pare că au prins un înger de picior dacă sînt publicați la loc de cinste de către redactori, cărora și lor li se pare că și-au făcut datoria, tipărind producții lipsite de har și „comise" numai din voința așa zișilor scriitori de a se ilustra, de a fi prezenți ; justificîndu-se ulterior, niciodată în scris, față de invinuirile drepte ale criticii, acești vor indica drept cauză a nereușitelor lor comanda socială. Redactorii amintiți, care cedează ușor rebuturilor artistice nu sînt nici ei indicați să transmită comanda socială. Michelangelo primea comenzi directe din partea Papei Leon. Transferind lucrurile **hic et nunc**, iată că scriitorii primesc indemnul, care corespunde celor mai intime aspirații și idealuri ale lor, din partea celei mai autorizate voci a partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îndemnul — adresat de altfel tuturor sectoarelor de activitate — de a acționa nu numai în sensul cantității, ci, îndeosebi, pentru realizarea calitativ-superioară a tuturor produselor materiale și spirituale ale societății noastre. Este vorba, după modesta mea părere, de cea mai inspirată, îndreptățită, așteptată (și cu consecințe nebănuit de bogate pentru viitor) **comandă socială** de care mi-a fost dat să aud vreodată. Cum vor răspunde scriitorii la această cerință fundamentală ? Desigur fiecare după talentul și puterile sale, dar avînd de acum înainte conștiința fortificată tocmai de această cerință din care se vede că nu temele, subiectele și comenzile efemere trebuie să constituie materia de inspirație a scriitorului, ci viața cu coordonatele ei de bază, viața și munca în ansamblul lor, esența acestei vieți, care în viziunea operei adevărate să deschidă o zare încărcată de timp, adică de acea materie inefabilă după care adevăratul creator aleargă mereu în speranța de a cîștiga durată operei sale. E de la sine înțeles că în cazul creațiilor profunde, valoarea ideologică și estetică se confundă într-o valoare unică, aceea a operei de artă.

Angajare și valoare

Urmare din pag. 1

a sesiza ceea ce este nou în viață, și de a se respinge ceea ce este vechi. Vrînd să infirme o literatură dogmatică, unilaterală, neadevărată, „noul roman" în varianta sa românească practica față de realitate o politică a struțului, făcîndu-se a nu vedea ceea ce se petrece în jurul ei, eludînd tocmai ceea ce reprezentase specificul revoluției noastre care ne-a implicat pe toți și ne-a marcat destinul nostru social și individual. Pentru a scrie o literatură adevărată despre această revoluție scriitorul trebuie să se angajeze plenar, să-și asume riscul de a da o judecată de valoare asupra unor fenomene supuse confruntării cititorilor de astăzi care le-au trăit și celor de mîine care vor judeca în perspectiva istoriei. Ceea ce a făcut generația prozatorilor afirmată plenar după 1968, care din diferite unghiuri și perspective artistice a început să dea o judecată asupra istoriei contemporane, să se angajeze cu tot talentul în opera de reflectare a unei realități revoluționare, cu tot ceea ce a însemnat, cu toate modificările în structura socială a țării, dar și în planul relațiilor umane. Angajarea aceasta a fost de esență revoluționară deoarece a presupus o perspectivă asupra unor fenomene ce au implicat în desfășurarea lor un întreg popor, cîteva generații formate în mentalități și concepții deosebite, asupra unor procese sociale nu o dată contradictorii. Angajarea aceasta a însemnat, deci, rostirea pe căile specifice artei a unei judecăți asupra istoriei trăită de noi, făurită de noi, uneori cu prețul unor jertfe sau cu erori dureroase pentru unii din noi, judecată ce presupune curaj revoluționar și nu refugiul în zonele obiectelor sau ale unui onirism desuet.

Privim acum ceea ce s-a scris în această perioadă și realizăm în chip plenar imaginea unei literaturi care prin această atitudine angajată, revoluționară, implicată, și-a cîștigat dreptul la dăinuire. Pe cît de repede au trecut la registrul pasiv al istoriei literare și s-au condamnat singure la o totală uitare, operele proletcultiste care prin conformismul lor, prin teama de a spune adevărul, prin denaturarea lui, ajungeau la aceeași imagine, neconcludentă asupra lumii la care ajunseseră surogatele „noului roman" românesc, pe atît de mult operele de valoare scrise după 1968 au nu numai șansa ci și certitudinea dăinuirii.

Și „Vînătoarea Regală" și „Galeria cu viță sălbatică" și „Clipa" și „Delirul" și „Orgolii" și „Îngerul a strigat" și „Iluminări" cunosc un interes din ce în ce mai mare din partea publicului larg care le validează la fiecare nouă apariție. E un interes sporit care se răsfrînge cu fiecare reapariție, cărțile cele mai bune ale acestor ani nepurtînd deloc însemnele caducității, deoarece conțin adevăruri esențiale despre istoria noastră de ieri și de astăzi.

Am schițat aici, rămînînd ca cercetările amănunțite să surprindă procesul în toate nuanțele lui, modul în care angajarea revoluționară a scriitorului a dus deopotrivă la ridicarea valorii operelor de artă și la o răspîndire publică impresionantă. De aceea acum ne aflăm în momentul în care problema **calității**, așa cum releva tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta întîlnire cu conducerea Uniunii Scriitorilor, devine problema esențială. Într-adevăr, dacă privim cu luciditate faptele vom vedea cum se încearcă nu numai o dată a se acredita ideea că orice succes facil, de moment, fiatînd nu o dată gusturile încă neformate, satisfăcînd nevoia de documentare, coborînd momentele grave ale istoriei la nivelul unor simple relatări picante și șocante — este sinonim cu valoarea. Există zone ale literaturii noastre care nu intră în atenția criticii și atunci publicul neavizat dă girul unor cărți care pot să ajungă la tiraje fabuloase fără să aibă nici un fel de valoare. Dar nonvaloarea este agresivă și de multe ori ni se întîmplă să o vedem tronînd cu infatuare, obținînd tiraje uriașe, făcîndu-și o impresie despre sine superlativă și vrînd să impună această imagine și altora. Să nu ne amăgim, o **selecție ideală** nu va exista niciodată, dar **posibilitatea de a promova ceea ce reprezintă valoarea autentică și a respinge ceea ce este neavenit, ceea ce este rodul veleitarismului și a lipsi de chemare o avem în mod plenar.** Chemarea care ne-a fost adresată tuturor de secretarul general al partidului reprezintă chezășia progresului literaturii noastre, al dăinuirii ei, a afirmării ei în universalitate

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN TIMPUL LUCRĂRILOR** de cimp efectuate la vest de orașul Preslav (Veliki Preslav e cea de-a doua capitală a primului țarat bulgar de la sfîrșitul sec. IX și începutul sec. XI, situat în nord-estul țării) a fost descoperit un tezaur de podoabe de aur. În prezent se desfășoară operațiunile de degajare de către un colectiv de specialiști. O mare importanță a stabilirii epocii tezaurului o au monedele care datează din timpul domniei împăratului bizantin Constantin VIII Porfirogenetul, a doua jumătate a secolului al X-lea. Pe lîngă acestea s-au găsit peste 50 de podoabe, salbe, coliere și multe alte piese, dar un interes deosebit îl suscită o salbă mare de aur din șapte medalioane separate, prinse între ele. Pe fiecare sînt încrustate figuri de animale și plante. Inelele, cerceii și celelalte podoabe au forme cu totul originale ; pe cingători de piele sînt prinse cu migală aplicații de aur, iar pe deasupra lor sînt înfățișate figuri. Toate sînt confecționate de meșteri iscusiți, și tocmai de aceea acest tezaur este unul dintre cele mai rare din ultimele decenii.

● **LA VIENA** s-a deschis un nou muzeu, dedicat amintirii lui Johann Strauss ; amplasat în Praterstrasse — casa în care „Regele Valsului" a trăit între anii 1863—1870 și unde a compus celebrul vals „Dunărea albastră" — muzeul dă o interesantă vedere de ansamblu asupra dezvoltării personalității artistice, în paralel cu viața particulară a compozitorului.

Serviciul cultural al orașului Viena pregătește, pe de altă parte, deschiderea unui alt nou muzeu, dedicat compozitorului Robert Stolz. Văduva compozitorului, Einzi Stolz a pus la dispoziție fostul lor apartament unde vor fi expuse documentele și piesele care vor oglindi ansamblul operei lui Stolz.

● **CAPITALA ANGLIEI** marchează cea de-a 80-a sărbătorire a zilei de naștere a sculptorului Henry Moore cu o serie de expoziții, principala fiind cea deschisă la **Tate Gallery,** care se concentrează asupra desenelor artistului. Această primă expoziție retrospectivă este împărțită în 3 secțiuni, aranjate cronologic și tematic ; prima secțiune cuprinde studii variate, portrete ale membrilor familiei și nuduri ; în cea de-a doua sînt copii după lucrările sale ; selecția este vastă, deoarece Moore își întinde inspirația creatoare de la paleolitic pînă la Cézanne ; a treia secțiune cuprinde desenele dintre anii 1921—1940 care au servit în marea lor parte ca studiu pentru sculptură, cele mai multe executate însă din imaginație ; în a patra secțiune sînt operele din perioada războiului 1940—1942, tablouri bine cunoscute, fiind deseori incluse în expozițiile sculpturilor sale, fiind intitulate „Desenele Shelter" ; secția finală, cea de-a cincea, este rezervată desenelor din 1942 pînă în zilele noastre, în majoritate reprezentînd scene din viața de familie. Din 1950, dedicîndu-se sculpturii, Moore a realizat mult mai puține desene. Relevăm faptul că printre exponate sînt și cele 36 de sculpturi în bronz donate de marele sculptor Galeriilor Tate.

● **CA ÎNTOTDEAUNA, Collection Blanche** a Editurii **Gallimard** prezintă cititorilor lucrări deosebite ; de curînd a apărut un volum cu 7 nuvele inedite ale lui Jean Giono, intitulat FAUST AU VILLAGE, șapte aspecte ale unei singure lumi pe care scriitorul o conturase magistral în „Batailles dans la montagne" și „Les Ames fortes". Perspectivele și decorurile nu au nimic cu acea bogată și familiară Provence a lui „Jean le Bleu" sau „Regain". Aici înălțimile unei regiuni alpine de care stau agățate satele, pierdute aproape tot anul în Personajele monologhează, retrase la marginea zăpezi și ceață, servesc drept constantă romanescă. Personajele monologhează, retrase la marginea unei singurătăți narative, invocă, rid, jubesc, urăsc, descrînd în limbajul colorat specific umorului lui Giono, destinul lucrurilor : mesteceni, lacuri montane, drumuri. Ardoarea singelui vărsat se exprimă aici în aprigu străluciere a vinului local cu acea cruzime impunătoare a făpturilor legate sumbru de pămîntul lor.

SPORT O veche dorință

● Ascuns într-o cută a Cîmpiei Române, vecin bun cu un riu în care peștii se scot vara cu mîna de sub pietre, Buzăul a fost ani de zile un oraș despre care se știa cel mai bine că adăpostește între marginile sale unul dintre cele mai frumoase parcuri naturale din țară, — Cringul.

În ultimii ani, scuturat zdravăn de edili din amorțeala sa blîndă și dulce, Buzăul și-a răscolit ambițiile mărturisite și nemărturisite, și-a zgîndărit orgoliile și și-a căutat în urmă dorințele. Între acestea din urmă, nu cea mai importantă, desigur, dar veche și pătimașă, dorința buzoienilor de a auzi la radio din două în două duminici dacă plouă sau nu în orașul lor este pe cale de a se împlini odată cu începerea noii ediții a campionatului diviziei A de fotbal, cînd mărea lor dragoste — **Gloria** Buzău — va debuta pe teren propriu. Iată, că un oraș care nu se poate lăuda că a fost vreodată de mare tradiție fotbalistică, care nu are o „istorie" a fotbalului și nici nu este legat de istoria fotbalului românesc în general decît prin cîțiva jucători care au plecat din el, a reușit, spre surprinderea multora să-și promoveze echipa în prima divizie a țării. Drumul pînă aici, cum se spune, nu a fost ușor, deși **Gloria** Buzău ajunsese să fie în ultimii ani printre fruntașele seriei din care făcea parte. În ultima ediție, buzoienii au depășit cu mari emoții pe cei de la **F.C.M.** Galați care își făcuseră o tradiție din „vizitarea" diviziei A și care, spre deosebire de ei, aveau un lot mai bun din punct de vedere valoric, ca să nu mai vorbim de susținerea materială. Și totuși, cu o echipă tînără, în care joacă Stelian, Nan, Ghizdeanu, Stan, Dobre ș.a., nume care deocamdată nu ne spun nimic, **Gloria** Buzău s-a detașat, conducînd seria din care a făcut parte aproape de la cap la cap. Față de celelalte două promovate, din Vîlcea și Baia Mare, echipe care au mai fost în A și au avut performanțe în Cupă, echipa lui Ion Ionescu, antrenorul tînăr și ambițios care are mari merite în promovarea ei, pare, de ce să n-o spunem, o rudă săracă, în coada mesei diviziei, condamnată de unii chiar de pe acum la retrogradare. Desigur, încă nu ne putem pronunța în ceea ce privește șansele sale reale în confruntările care vor urma, însă rezultatele **Gloriei** Buzău în lupta pentru promovare și cele cîteva meciuri bune din pregătire nu o recomandă ca victimă sigură între celelalte colege de competiție, mai ales că nici acestea n-au arătat în ultimul timp cine știe ce valoare fotbalistică. Pentru că, la ora actuală, se observă ușor că echipele cu firmă și cele fără firmă nu se deosebesc decît prin vopseaua mai groasă sau mai subțire întinsă, din diverse motive, de cronicari, pe primele, în rest și unele și altele jucînd deobicei destul de slab. Dar nu șansa aceasta i-o dorim noi **Gloriei** Buzău, echipă mult prea tînără și ambițioasă, cu un antrenor bine pregătit, la curent cu noutățile tehnice și tactice ale jocului, pentru a nu-și dori afirmarea prin fotbal de calitate, deci prin ea însăși, și nu prin mediocritatea altor competitoare. Răminerea sa în prima divizie depinde de felul pe care și l-a propus și aceasta nu poate fi în nici un caz locul 15, pentru că atunci, dincolo de meritele sale incontestabile, degeaba a promovat. Exemplul lui **Nottingham,** campioană a Angliei, după ce abia promovase, nu trebuie să sperie pe nimeni, pentru că numai atunci cînd toate, absolut toate echipele participante vor lupta pentru locul întîi, cînd jucătorii și antrenorii își vor declara fără teamă, public, această intenție, se va sparge carusel ul vicios în care titlul se schimbă între două, cel mult trei echipe în fiecare an (echipe care de altfel nu prea sperie pe nimeni prin valoarea lor).

De aceea, așteptăm de la noii promovați cu totul altceva decît chinul supraviețuirii în prima divizie.

Iulian Neacșu

Despre Ion Barbu și despre poezie

cu poeții de la revista „Niebo"

Întîmplarea a făcut ca prietenul meu, poetul și criticul Giovanni Raboni, să mă invite la colocviul organizat în zilele de 7—9 aprilie la Clubul Turati din Milano, avînd ca temă „Il movimento della poesia italiana negli anni '70". Cu această ocazie, Roberto Sanesi, prieten al lui Ștefan Aug. Doinaș, mi-a prezentat pe Angelo Maugeri, un poet interesant, de la care am aflat că tinerii de la revista „NIEBO" vor să traducă pe „cel mai mare poet român". Discutînd cu Milo De Angelis, directorul revistei „NIEBO", am fost invitat la o „marți" de lucru în redacția lor din Milano. Am petrecut acolo o seară intensă, prelungită pînă după miezul nopții, discutînd, interpretînd și traducînd din Ion Barbu. La sfîrșit, s-a născut spontan ideea unei convorbiri cu Milo De Angelis despre Ion Barbu și despre problemele poeziei pe care o consemnez. Răspunsurile sale rezumă, însă, „poziția teoretică" a întregii redacții.

— Am văzut că sînteți foarte irascibili la numele consacrate ale poeziei italiene. În intervențiile din revistă citați adesea pe Lucretius, Hölderlin, Homer, Yves Bonnefay, Gérard de Nerval. George Trakl. Aș vrea să știu dacă mai există și alte opțiuni, dacă vă mai interesează și alți poeți cu valoare „modelatoare".

— Desigur, ceva din Lautréamont, anume ceva ce a rămas neatins chiar și de mitul său, ne-a deșteptat iubirea pentru el : un cintec nemăsurat, care nu mai știe ceea ce zice, a traversat prin cuvintele lui Maldoror unele dintre cuvintele noastre, bineînțeles, fără a le clinti din hotărîrea de a rămîne ele însele, și aceasta întrucît cuvîntul poetic al lui Lautréamont nu caută alte confruntări. Apoi, desigur Rimbaud, și el dinafara ariei culturale italiene, pentru că era „băiat" și „fată", greu de atins în modul său specific de a se dărui poeziei. Apoi Dino Campana, mare poet, polonezul Leșmian, De Nerval, Yeats și, desigur, și Ion Barbu.

— Mi se pare că linia prin care l-ați selectat pe Barbu ar trece, în acest caz, mai ales prin Rimbaud, dar vreau să știu de ce din poezia românească v-ați oprit tocmai la el și nu la Blaga Arghezi sau Bacovia ?

— Pentru că există în cuvintele sale ceva colțuros care atinge pînă și temele cele mai clasice „tragice" fără a-și permite măcar un grăunte de slăbiciune emotivă, și pentru că scînteierile lui sînt tocmai cele pe care Barbu le descrie : ..falci nella siccita hanno scintillato !". („Seceri dintre secete au sclipit" — *Secol*).

— Pentru mine, descoperirea de către o grupare de poeți italieni a poeziei lui Ion Barbu a însemnat o surpriză foarte plăcută fiind și o confirmare a interesului meu permanent pentru acest poet, interes care traversează studenția, doctoratul și preocupările actuale. De aceea, aș vrea să știu care sînt justificările istorice și culturale care au determinat alegerea voastră. A fost ceva special ?

— Desigur, în „vecinătatea" lui Barbu pot exista alte voci și alte cărți, poate exista Blaga sau Valéry, dar aceste voci ajung la noi fragmentate, ca niște altoiri foarte îndepărtate, pe care nu le putem reconstitui. Ceea ce ne interesează este o lectură foarte atentă, microscopică (și tocmai de aceea definitivă) a „Jocului secund".

— De ce v-ați intitulat revista „Niebo" ?

— „Niebo", în polonă, înseamnă „cer" și e un termen des întîlnit la Bolislaw Leșmian. Dar cerul nu e cupola de deasupra pămîntului, e, pur și simplu, *insuportabilul pe care pămîntul îl îndepărtează de sine.*

— O asemenea poziție a creat în țara voastră atitudini polemice față de voi ?

— Poate că o parte din munca noastră nu a fost înțeleasă. Dar n-are importanță. Totuși e adevărat că în momentul de față în Italia tot ceea ce nu trece prin semiologie, psihanaliză sau istoricism e denumit „misticism".

— Am vorbit despre poeții „voștri" și despre preferințele voastre. Există ceva pe care, în schimb, îl simțiți foarte departe de voi ?

— Da, ironia și tot ceea ce tinde să lege poezia de ideea de „joc", de „exercițiu", tot ceea ce tinde să minimalizeze greutatea inexorabilă a unor clipe anume.

— În acest punct se explică din nou opțiunea voastră pentru Ion Barbu care căuta în poezie o cale „mintuitoare". Există totuși ceva care se face sau s-a făcut în Italia, cu care aveți legătură ?

— În afară de unele excepții (Campana, mai ales, anumite momente din Onofri și alți critiva) literatura a fost în Italia o chestiune de „examene de conștiință". De la cel faimos al lui Serra la cele pline de remușcări din poezia cetățenească și din cea intimistă.

— Alberto Schiepatti mi-a vorbit primul despre o tentativă a voastră de a obține cite o bursă de studiu în țara mea. Veți veni în România ca să studiați pe Ion Barbu ?

— Da, vom veni în august, în căutarea unor materiale care nu au fost publicate în alte țări, nici măcar în Franța, unde totuși a existat un oarecare interes pentru Barbu. Vom veni și pentru a ne întîlni cu cîțiva poeți români, dacă va fi posibil.

— Am văzut că toate numerele revistei sînt gîndite pe o anumită idee bazată pe alegerea unui anumit poet care s-o ilustreze. Ce vor cuprinde următoarele numere ale revistei ?

— Mai întîi va fi un număr dedicat *basmului* sau, mai bine zis, raporturilor dintre poezie și basm, după o investigație care pune în relief aspectele enigmatice și multiforme ale basmului, natural, fără a căuta vreo rădăcină de tip antropologic sau psihologic. Chiar și discursul pe care-l facem în această privință e unul în dimensiuni de „antifonie", un fel de a te lăsa furat de basm citindu-l printr-un alb basm.

— Anunțat de Roberto Mussapi despre acest număr, am „adaptat" basmul „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte" *pe care vi l-am și transmis. Care este părerea redacției despre acest „material" ?*

— Basmul ne-a plăcut mult și-l vom publica.

— Care vor fi celelalte „teme" ?

— Va fi apoi un număr despre *singe*, despre poezia ce a cîntat sîngele ; desigur, nu sîngele vreunui sacrificiu. Apoi, despre poezia în legătură cu gestul atletic : Pindar, cîțiva greci de mai mică importanță, Propertiu etc. — toți aceia la care frumusețea gestului atletic a fost văzută dincolo de psihologia sau de tinerețea „trecătoare".

— Deci vă întoarceți asupra lui Pindar ca și Barbu. Experiența poeziei se repetă periodic, pornindu-se mereu de la „semne" comune. Mai e și altceva care vă interesează în privința basmului ?

— Da. Raportul dintre mit și basm, imposibilitatea acestuia din urmă de a se elibera total de el, de a fi un pur caleidoscop, de a renunța la sedimentele lui străvechi, chiar și cînd ajunge pînă la pragurile acestei renunțări. În acest sens, am citit autori ca Hoffmann sau Brentano, sau chiar Hofmannstahl din foarte frumosul basm „Femeia fără umbră". A citi basmul fără impresia de simptom, fără a descoperi nimic „dedesubt"... asta ar trebui să facem... chiar dacă e foarte greu, pentru că nu e vorba, evident, de a cădea într-o lectură impresionistică sau în „comoția" fragmentului, într-o lectură neo-ermetică, la urma urmei.

— Se pare că, deși refuzați abordarea de tip semiologic, vreți totuși o lectură „orientată". E vorba de o lectură orfică, dacă ar fi să uzăm limbajul barbian ?

— Da, într-un anume sens, dar nu Orfeu cel cunoscut pînă acum, cel *care cade în ispită*. Există un alt Orfeu, cel care dintr-odată, întorcîndu-se, își dă seama că Euridice *nu exista înainte de privirea sa* și că s-a condamnat singur inventînd rațiunea morții sale : și iată că în acest punct, Orfeu scoate un strigăt de groază... Încît, în chiar această spaimă, este strigătul lui Aiax care știe că e mai puternic decît Ulisse, dar știe și că pentru a demonstra acest lucru grecilor trebuie să devină de o isteține subțiată și diplomatică precum Ulisse. Atunci hotărăște să lanseze strigătul său și să-și cheltuiască forța în totală singurătate, noaptea, lîngă o prăpastie. Și atunci, într-o astfel de dimensiune, cum să nu te gîndești la Atalanta, la Proserpina, la zeii greci care au consumat fără întoarcere tot ce aveau ? Zeii greci nu sînt ca cei latini : nu se supun niciodată, și deci nu consimt rugăciunea.

— Zeii greci par aumani, de aceea mai tragici. Dar Orfeu privi în urmă ca să se convingă de realitatea morții. Și poate că în acea clipă o și schimbă cu poezia, găsi adică acea cale „mintuitoare" despre care vorbea Ion Barbu. Dar vă propun să continuăm discuția noastră cînd veți veni în România.

— De acord.

Marin Mincu

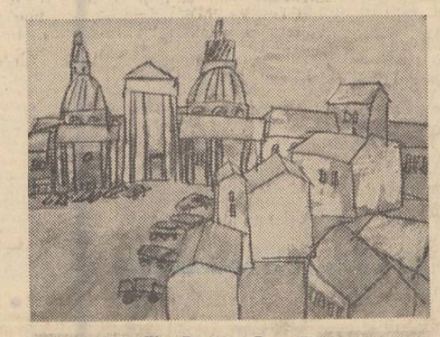

Ilie Boca : „Roma"

cultura românească în lume

Aurel Rău în limba greacă

Ἀουρέλ Ρέου

ΠΟΙΗΣΗ

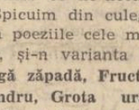

Απόδοση Περιοποίηση
ΚΩΣΤΑ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Με εἰσαγωγὴ
ΑΝΘ. ΑΥΤΟΥΣ. ΓΟΠΩΝΟΥ-ΖΟΥΚΑΝ
ΝΕΑ ΣΚΕΨΗ

A întreprinde o metaglosare a creației autorului **Turnului cu ceas** și ale **Micropoemelor** constituie nu numai un act de curaj și totodată de răspundere, dar și de mare dificultate, traducerea în sine oferindu-ți sute și sute de capcane. Căci, Aurel Rău este, în primul rînd, un autor de formație livrească, care cultivă o poezie de natură cerebrală prin excelență. Liric al unei reflecții și sensibilități meditative, cu o doză clasică, cu un discurs poetic condensat, chiar eliptic uneori, refuzînd în mod categoric decorativismul și retorismul gratuit, argonautul cultural de pe meleagurile transilvănene va ascunde numai și numai în subtextul literar, acea atitudine energică, acel „rigorism moral" — cum notează critica literară. Așadar, e de la sine înțeles, că toate acestea, ca și multe altele, fac destul de anevoioasă o transpunere a liricii sale într-o altă limbă. Aurel Rău, acest scriitor îndrăgostit atît de mult de fascinația spiritualã și naturală a Eladei (traducător și comentator al lui Kavafis și Seferis, autor al unui exhaustiv și pătrunzător jurnal de călătorie din Grecia, recent publicat), de curînd a apărut în librăriile grecești la Editura NEA SKEPSI din Atena, în traducerea lui Kostas Asimakopoulos și Antitei Augoustopoulos-Jucan. Volumul, însumînd 64 de pagini, cuprinde aproximativ 40 de poezii. Poetul este prezentat cititorului grec de către K. Asimakopoulos, cunoscut propagator al culturii românești în Grecia, autorul valoroasei **Antologii a poeților români**, apărut la Editura ARION, Atena 1974. Atît în prefață, cît și-n postfață, semnate de criticul literar Nicolae Manolescu, se scoate în evidență acea „peregrinare prin sfere cerebrale formate din cunoașterea celor trecute și din căutarea omului ideal...". (K. Asimakopoulos). Se afirmă că, poezia lui Aurel Rău „nu părăsește pentru nici un moment lumea reală", iar realismul lui poetic „chiar dacă se transformă într-un suprarealism, rămîne plin de o luciditate misterioasă a lucrurilor ce ne-nconjoară". (Nic. Manolescu).

Spicuim din culegerea respectivă doar cîteva din poeziile cele mai reușite, în accepția noastră, și-n varianta grecească : **Portret, Elegie lîngă zăpadă, Fructele pădurilor, Baia lui Alexandru, Grota ursilor, Îmi scriu de-a casă, Spătarul Milescu,** lucrări care de îndată introduc cititorul, iubitor de poezie, în atmosfera sobră de vis și de istorie a poetului, traducătorii înșiși, trăind parcă din plin această ambianță, ca și creatorul ei. Se demonstrează, prin urmare, încă o dată și prin această lucrare că, autorii ei sînt competenți în realizarea unor asemenea opere, de o valoare autentică, iar o colaborare de acest gen este de preferat.

În concluzie, salutăm apariția a încă unui liric contemporan român în limba lui Solomos, Palamas și Sikelianos, cu speranța că și-n viitor această editură ateniană, condusă de apreciatul om de litere Hristos Koulouris, se va interesa de fenomenul literar românesc.

Andreas Rados

din poezia sovietică de azi

BORIS SLUȚKI

* * *

Adevărații făuritori ai istoriei,
nu citesc peste ani despre faptele lor,
nu le consideră importante pentru viitor
și nu culeg niciodată roadele victoriei.

Adevărații făuritori ai istoriei,
răsfoiesc rar cărțile fără să le pese
de timp, de genii, de marile succese,
și nu culeg niciodată roadele victoriei.

Istoria, ca un pirliaș cernut prin sită,
a trecut printre ei. În ochiurile sitei ?
Cicatricele.
Nenumăratele schije ale bombelor, alicele.
Urma infarctului și a ridurilor adîncită.

Istoria se călește, ca la forjă oțelul,
vorbele curg solemn dintr-un secol răpus :
„Am fost. Am văzut. (Mai rar : „Am spus.")
Noi atît am realizat. Ne-am atins țelul."

KOLAU NADIRADZE

La malul mării

Amprente șovăielnice
se deslușeau pe nisipul umed al plajei...
Într-o clipă, ca o revelație neașteptată,
o forță misterioasă mi-a amintit ziua
în care viața s-a înfiripat pe pămînt.

Eram singur. Venind tiptil, de departe,
tăcerea mă copleșea, se strecura în inimă.
Trăiam dimineața primelor existențe...
Împrejur, pe nisipul umed, se vedeau clar
desenate urmele pașilor unui copil.

MUKHRAN MATȘAVARIANI

* * *

Toată această încăpățînare,
toată râvna ta
brațul înarmat,
pentru a stăpîni cea mai minunată dintre comori !
Însă nu vei avea nimic.

Roadele pămîntului, pentru a se maturiza,
au nevoie de timp :
fructul,
gîndirea,
timpul însuși !

A. Kiseenco, V. Lomach, I. Litovcenco : „Constructori"

ALEXANDR TVARDOVSKI

La șaptesprezece ani

Frunzișul ofilit al mestecenilor jertfiți
Este umed, încă intens colorat și tenace,
Miroase ca tînul abia cosit după ploaie.
Are loc întrunirea obștii în sărbătoare

Iată primul acordeonist deja bine dispus
Se așează pe banca veche din fața școlii
Mă aflu alături de el neimblînzit și ateu
Părtaș nelipsit din consiliu

Păstrez vie în inimă această mare minune
Voi împlini în curînd șaptesprezece ani
Sînt pe cale să devin un poet formidabil
Mai mare decît mi-am dorit vreodată să fiu.

În românește de
Petre Dan Lazăr

REPERE

Dimos Rendis sau mitul eternei întoarceri

de cîte ori l-am văzut pe poetul grec Dimos Rendis (Dimitris Ravanis), mi-am adus aminte de celebrul mit homeric al eternei reîntoarceri. Să fie oare drumul plin de peripeții al lui Ulise spre Itaca unicul act dramatic al reîntîlnirii cu pămîntul natal ? Din păcate nu. Pe parcursul timpului, atîția poeți și înțelepți, atîția oameni cuprinși de dragostea copleșitoare pentru locurile unde și-au petrecut tinerețea, au înfruntat toate vitregiile destinului, refăcînd în nenumărate versiuni mitul eternei întoarceri. Dimos Rendis, poetul grec care a cunoscut anii de entuziasm adolescentin în România, care a devenit un scriitor de largă rezonanță publică pe pămînturile patriei noastre, în acea vreme cînd a găsit calea unei fericite întîlniri între ideea de revoluție și poezie, a trăit și el propria versiune a mitului eternei întoarceri prin revenirea în țara sa de baștină. Aceasta este Grecia, țara condiției umane, a portocaliilor în floare, ca și a măslinilor cu ramurile căzute peste capetele oamenilor ca o binecuvîntare.

Poate nu ne-am fi adus aminte de semnele tragice ale unui asemenea traseu plin de peripeții dacă nu s-ar fi prelungit și în literatura lui Dimos Rendis și dacă nu ar fi capatat în poezia sa o expresie încărcată de gravitate : „Ce-mi trebuia / atita rătăcire / plîngînd / să-mi rezem capul pe genunchiul mamei". **(Întoarcere).**

Întoarecerea proiectată pe acele stări fundamentale, cînd revenirea poate fi o înstrăinare într-o lume cunoscută, constituie un adevărat leit-motiv al poeziei lui Dimos Rendis. În acest context, versurile sale reprezintă un adevărat ghid existențial, o consemnare a unei trăiri tragice, mereu repetabile : „Cînd te-ntorci după o lungă absență, / gîndește-te că n-o să te-nalțe pe umeri, cu ovații, / cu lacrimi de bucurie, vechii prieteni, / așa că, / un singur om de ți-ar întinde mîna / ar fi un mare cîștig". **(Cînd te-ntorci).**

De la mitul eternei întoarceri, poetul trece cu ușurință la acela al eternei nașteri, convertit în trăirea clipei care adunată, însemnează un gen specific de proiectare a existenței în eternitate : „Astăzi, viața e una, / ia-o de la răsărit la apus, / nu ca să mori în fiece dimineață / nu ca să mori în fiece amurg, / ci doar să renaști / cu zorile zilnice". **(Lasă ziua de mîine).**

Această mișcare de du-te vino prin existență, acest itinerar grav de căutare a locului inițial, reprezintă, în același timp, efortul regăsirii sinelui. Poetul drumețește spre el, ca spre o lume mult visată a autenticității, unde conștiința se dezvăluie pură, ca o floare rară de pe mari înălțimi : „Din cînd în cînd, / mi se pare că sînt eu însumi, că pămîntul nu s-a pierdut în cenușă, / că soarele nu s-a ascuns după ceturi, / că nici eu nu-s îngropat printre morți". **(Iluzie).**

Dimos Rendis caută intrarea în panteonul liricii moderne ca un poet al meditației grave, uneori polemice, ca un gînditor care reflectează pe marginea existenței, asemenea omului lîngă ogorul pe care îl lucrează. Gestul grandios al acestui mod de-a fi rezultă dintr-o asumare sisifică a existenței, din acceptarea sacrificiului eroic, chiar și atunci cînd pare lipsit de sens : „Morții noștri sînt gata / să se mai sacrifice o dată, / acceptînd pînă și versiunea / că moartea lor a fost inutilă". **(Datorie).**

Scriind despre noapte și toamnă, Dimos Rendis rămîne un poet solar. Meditînd asupra singurătății, poetul grec vorbește cu ceilalți. Tăcut și singuratic, scriitorul Atenei decorate cu portocali trăiește într-un prezent continuu al întregii omeniri.

Romul Munteanu

tineri poeți suedezi

GÖRAN SONNEVI

Limpezime

Ca într-o apă străvezie
piatra se afundă
tot mai adînc.

E cazul să întreb
ce apă ?
ce piatră ?
iată dizolvarea, dispariția.

Rămîn
transparența, scufundarea, adîncimea.

Casa începe acum

Casa începe acum
încet încet să se trezească
la viață.
Țipete de copii, tropăit de pași alergînd
răzbat prin pereții de beton.
Uneori
îmi imaginez casa
ca pe o ureche enormă
care singură stîrnește sunetul
pe care-l percepe.
Simultan : își desface lobii
ascultă spațiul.
Cînd aud un avion în văzduh
e ca și cum m-aș afla eu
în adîncul urechii : oasele urechii
sînt oasele trupului meu.
Stînd în locuința mea tremur
oscilînd în ritmul undelor sonore.
Aș vrea să pot lovi cu ciocanul
nicovala făcînd să răsune
urechea toată ca un gong !

două minuscule siluete în ceață, jos
pe iarbă la marginea străzii pavate :
copii.
Trăiesc în urechea mea
și în urechile din jur.

TOMAS TRANSTRÖMER

Față-n față

În februarie viața se oprise.
Păsărilor nu le plăcea să zboare și sufletul
era rănit de priveliște ca o barcă
izbită de debarcaderul la care e amarată.

Copacii îmi întorceau spatele.
Sub zăpadă doar paie putrede.
Se învecheau urmele de pași pe zăpada moale.
Sub o pînză de cort lîncezeau conversațiile.

Într-o zi se arătă ceva la fereastră.
Munca se întrerupse și mă uitai în sus.
Ardeau culorile. Totul se rotea.
Pămîntul și eu făcurăm un salt, întîlnindu-ne.

Îndoit în vid

Gri liniștită
odihnește marea
la înălțimea frunții
în spatele osului căreia
se află cealaltă mare
total liniștită.

Nu există nici o deosebire.

— Păsări zboară în depărtare
atingînd ușor suprafața
cînd cineva se apropie.

Sculpturi de Carl Milles

LASSE SÖDERBERG

Manifestanții

I

Aș vrea să-i văd stringîndu-se
în jurul unui soare comun
ca un umăr tovărășesc.
Să-i văd adunîndu-și
toată oculta lor forță
adevărată formînd un zid
ce crește și avansează :
un zid ca un talaz
un zid ca un codru.
Aș vrea să văd sîngele
suind în fiecare din ei,
să-l percep stîrnit
în amurgul venelor
tulbure, imprevizibil
ca un strigăt împotriva morții.

II

Dacă ei ar ridica
în spatele lor o baricadă
alcătuită din bătăile inimii
dacă fiece piept exploziv
ar fi afluentul speranței
singurătatea lor ar ceda.
Dar străzile sînt închise.
Megafoanele se ciorovăiesc în văzduh.
Totuși se poate auzi limpede
arborele fosnitor al mulțimii
doldora de frunze și respirații.
Ramurile clădesc o imagine
a unui și mai gigantic tumult
și string la un loc cu răbdare
O primăvară de chipuri.

În românește de
Aurel Covaci

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
32
(850)
Simbătă
12 august
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MONUMENTELE UNIRII

Monumentul eroilor din Drobeta-Turnu Severin

Primul mesaj către cititor

Un eveniment unic, irepetabil, în viața unui scriitor este apariția primei cărți. Din cochetărie sau din sinceritate unii scriitori declară că fiecare carte este un nou debut. Chiar dacă ar fi astfel asta nu poate anula, nu poate echivala experiența deosebită care înseamnă contactul cu prima carte pe care ți-a fost pus numele, cu părerile diverșilor lectori despre ceea ce cuprinde cartea. A debuta cu fiecare carte vrea să însemne că scrisul nu e cea mai ușoară dintre profesii, că literatura are secrete chiar pentru scriitorul încercat.

Prima carte configurează pentru prima dată pe autor în fața unui public larg. Poeziile citite separat și la rare intervale prin reviste nu reprezintă calea cea mai bună, cea mai sigură pentru cunoașterea unui poet. După cum nici prozele sau fragmentele de roman nu așează pe cititor în cea mai bună poziție pentru cunoașterea semnatarului lor. Nici articolele critice nu sînt întotdeauna suficient de edificatoare. Toate acestea, poezie, proză, critică strînse însă într-un volum sînt de natură să faciliteze un contact mai potrivit cu publicul decît fragmentarismul la care obligă colaborările. Adesea semnături care făceau impresie în reviste au dezamăgit în volum și invers : poeți sau prozatori ștersi în revistă s-au arătat mult mai închegați ca personalitate artistică decît cei care cuceriseră lesne atenția cititorului.

Un volum este totodată și un examen complex. Al scriitorului în fața cititorilor, al scriitorului față de sine. Fără acest examen literatura nu poate fi concepută pentru că literatura nu există, nu poate renunța la relația ei cu cititorii. Aceștia rostesc verdictul oral sau scris asupra unei cărți, fixează nota dominantă a scriitorului, pronunță prima situare ierarhică pe tabloul de valori al literaturii. Desigur, prima carte presupune o mare și o firească emoție, dar ea este și un instrument al propriei conștiințe de sine. Scriitorul începător se verifică pe mai multe laturi, se confruntă cu opinia altora despre sine, devine oricum mai conștient de posibilitățile, de limitele sau virtuțile lui.

Adesea un începător are de luptat cu aceste imagini pe care cititorul le desenează în legătură cu un autor sau altul. Fragmentele apărute anterior pot forma o imagine cu tușe groase mai ales pe o anume latură. Volumul are datoria de a o schimba. Și el în cele din urmă o schimbă. Dar dificultățile pe care le implică claritatea propriului și complexului mesaj pe care fiecare scriitor care începe îl trimite în public nu trebuie să ne scape.

O primă carte definește, dar și obligă. A scrie cărți nu poate fi o întîmplare. Literatura e un drum și o profesie. Amatorismul nu face casă bună cu adevărata literatură. Prima carte cere un exercițiu susținut, a doua o muncă și o perseverență de alt tip, a treia poate să le nege din punctul de vedere al laboratorului de lucru pe celelalte. Fapt sigur este că prima carte obligă foarte mult pe cel ce o publică. Ea trebuie în așa fel alcătuită încît să fie o oglindă fidelă a posibilităților și aspirațiilor semnatarului. Ea trebuie să fie totodată și angajamentul lui. Din prima carte a multor scriitori a descins cu obligativitate flora întreagă a viitoarei lor opere. Scrierile de maturitate ale lui Dostoevski se găsesc în cele ale tinereții. Din primul volum de **Povestiri** publicat de Mihail Sadoveanu descind celelalte narațiuni istorice ale marelui prozator. **Întîlnirea din Pămînturi** prevestește **Moromeții.** Exemplele pot continua. Alteori opera se dezvoltă arborescent părînd a nu avea decît o legătură minimă, strict formală cu opera de început. De obicei ne aflăm în fața unor percepții greșite. Cărți dedicate tinereții multor autori de seamă au demonstrat că în ciuda unei opinii create ,opera lor de tinerețe era intim, solidar legată cu opera majoră de mai tîrziu. Cartea de debut rămîne o carte definitorie pentru semnatarul ei.

Ultimii ani au înfățișat cititorilor o serioasă recoltă de nume noi, de semnături necunoscute așezate pe cărți de debut. Plecînd de la importanța apariției primei cărți am dedicat debutanților o cronică specială, **cartea de debut,** idee care nu aparține numai revistei noastre, dar din care revista **Luceafărul** ține să facă un gest de permanență și de răspundere. Dar pentru că nu toate aparițiile sînt la fel de importante am selectat cîteva din cele mai bune cărți de poezie, proză și critică dedicîndu-le comentarii noi. Nu ne-am oprit cu precădere la debutanții revistei **Luceafărul,** ci ne-am ocupat de apariții diverse, de scriitori tineri lansați pe tot cuprinsul țării de diferite edituri. Desigur că nu am uitat și pe cei plecați din paginile acestei reviste, gest nu numai firesc ci și necesar. Scriitorii la prima carte trebuie să devină conștienți, cu ajutorul comentariului critic, de propria lor structură, orientare, de propriile mijloace, de aspirațiile care-i caracterizează în paginile pe care le trimit ca un prim mesaj către public. Este desigur un început. Cărțile cele mai bune ale tinerilor vor mai reveni prin intermediul comentariului în paginile **Luceafărului** fără a face din tinerețe un rabat, din debut un prilej al imprudenței. Poeții la prima carte, prozatorii la primul volum ca și criticii la primul studiu sau culegere de articole vor fi oaspeții permanenți ai paginilor noastre critice.

Luceafărul

În pagina a 3-a

CRITICI LA PRIMA CARTE

● Comentarii la volumele : ● SLAVICI de Magdalena Popescu ● EXERCIȚII DE LECTURĂ de Marian Papahagi ● PRELUDIU de Alex. Ștefănescu ● NESOMNUL CAPODOPERELOR de Petru Mihai Gorcea ● IDEOGRAFII LIRICE CONTEMPORANE de Lucian Alexiu ● ROMANUL ROMÂNESC ȘI PROBLEMATICA OMULUI CONTEMPORAN de Anton Cosma

CREION

Nevoia de adevăr

„a fi romancier, astăzi, în România deceniului opt, înseamnă a fi realist, dar nu la comandă, înseamnă a fi liric, dar nu în virtutea inerției, înseamnă a fi obiectiv, fără a fi însă tern sau mălăiet, înseamnă a fi analitic și lucid mai ales, înseamnă a reda **angajării** înțelesurile ei reale și adînci, care s-au mai degradat de-a lungul anilor, prin supralicitare, prin subordonarea lor unor scopuri extraliterare, administrativo-carieriste, — înseamnă a fi constructor și gînditor, om care vrea cu orice preț să-și slujească epoca, **epoca aceasta fascinantă, fără de care mulți dintre noi n-ar fi pus mina pe condei și poate că de aceea se cuvine s-o cinstim pe măsură** (s.n.), nu prin vorbe însă, nu prin declarații, nu prin veșnice schițări de »opere«, ci prin fapte, prin cît mai multe și mai memorabile fapte !...“ scria Ion Lăncrănjan în 1972.

Faptele de care vorbește scriitorul la finele acestui pasaj s-au concretizat de atunci încoace în cîteva cărți de o vigoare, viziune și tensiune a trăirii neobișnuite cum ar fi **Drumul câinelui, Caloianul,** și mai recentul roman **Suferința urmașilor.** Datorită modalității de scriere adoptată în **Cordovanii** (1962), scriitorul a fost primit deopotrivă prin sufragii și rezerve de către critică. De la o carte la alta însă, publicul interesat de această proză devine tot mai numeros. Faptul se datorează persuasiunii cu care romancierul explorează viața de la granița nașterii unei lumi noi și declinul alteia străvechi, adică transformările fără precedent prin care clasei țărănești — leagănul civilizației noastre — i-a fost dat să treacă. Mai lapidar, pe scriitor l-a interesat și-l interesează permanent, cum se exprimă unul din personajele sale, destinul pe care l-au avut „caii, rîndunicile și țăranii“. Dar care categorii sociale, care idei și ce stări de lucruri de la noi nu au nimic comun cu „destinul țăranilor, cailor și rîndunicilor“ ? Retorismul vag al acestei întrebări vrea să spună, desigur, că romancierul este mult mai complex. Iar stăruința cu care romanele sale privesc și consideră din varii unghiuri soarta unei clase, îi asigură lui Ion Lăncrănjan un loc de frunte în problematica țărănească a literaturii române contemporane.

Cînd l-am văzut prima dată pe Ion Lăncrănjan, în 1964, eram student și insistam cu poeme prin redacții. Robust, cu o vigoare de deal împădurit cu stejari bătrîni și falnici, cu un profil de o duritate reținută — pe rarele sale cute accentuate, parcă arau țăranii din Transilvania secolului X — Ion Lăncrănjan mi-a apărut ca o expresie a vigorii și forței calme, numai ochii săi aveau o aură de inefabilă tristețe asemănători cu ai leului matur (în a cărui zodie s-a și născut), care, cunoscîndu-și țăria, nu atacă

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

ECOURI

Critici și editori

E singulară poziția criticului român actual în fața unei lipse flagrante pentru cercetarea literară : **edițiile critice.** Zic a criticului actual pentru că niciodată ca acum critica nu s-a dezinteresat atît de instrumentul său de lucru indispensabil, adică de edițiile științifice ale operelor abordate. Toți criticii importanți anteriori s-au îngrijit de editarea textelor literare și în acest sens avem exemple demne de urmat în Perpessicius, Ibrăileanu, Călinescu, Vianu și Cioculescu. Este ilustrativă opera de asceză filologică înplinită de Perpessicius, pe manuscrisele eminesciene, dar tot atît de ilustrativ este și dezinteresul criticilor actuali de a continua cu aceeași fervoare o lucrare începută. Dacă ne raportăm la alte literaturi care ne depășesc cu mult în cantitate, ar trebui să recunoaștem cu franchețe că sîntem abia la început. Cu două-trei ediții critice nu ne putem lăuda cînd scriitori ca Eminescu, Caragiale, Heliade și Hașdeu așteaptă încă să fie recuperați în totalitatea operei lor.

Marin Mincu

Continuare în pag. a 6-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Scriitorii din România Socialistă, în deplină unitate de gînduri și sentimente, își exprimă întreaga lor adeziune la ideile pătrunse de responsabilitate și patos revoluționar pe care le-ați formulat la recenta întîlnire cu activul central de partid și de stat. Răspunzînd întrebărilor adresate de comuniști în legătură cu unele aspecte controversate ale vieții internaționale, ați demonstrat încă o dată o profundă înțelegere dialectică a fenomenelor caracteristice lumii contemporane, afirmînd răspicat adevăruri încărcate de semnificații majore pentru cei care v-au ascultat sau au citit cuvîntarea dumneavoastră, pentru întregul nostru popor.

În acest timp al confruntărilor multiple, s-a făcut din nou auzit apelul dumneavoastră la rațiune, la menținerea dialogului și a cooperării între țări cu orînduiri diferite ca unică alternativă a războiului pustiitor. Glasul dumneavoastră s-a ridicat, din nou, în apărarea unor valori esențiale ale epocii noastre, militînd pentru independența și suveranitatea tuturor statelor, indiferent de spațiul ce le revine pe globul pămîntesc, pentru o nouă ordine economică, socială și morală, capabilă să asigure dezvoltarea neîngrădită a celor care au cunoscut pînă relativ de curînd exploatarea și asuprirea.

Ca oameni ai scrisului, am înțeles pe deplin cuvintele prin care ați condamnat tentativele de a reînvia concepții respinse de istorie privind rolul literaturii și artei în raport cu viața și cu cei cărora li se adresează. Vă asigurăm încă o dată, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, că scriitorii din Republica Socialistă România, fără deosebire de limba în care se exprimă, refuză cu hotărîre aceste concepții și vor face totul pentru a răspunde încrederii cu care le-ați răsplătit întotdeauna eforturile și realizările, mobilizîndu-se pentru a înfăptui exemplar sarcinile de creație și obștești trasate de dumneavoastră cu prilejul recentei întîlniri de la Neptun. Va fi încă o dovadă a faptului că pentru scriitorii fii ai acestui pămînt — români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități — nu există un țel mai nobil decît acela de a contribui, prin arta și activitatea lor neobosită, la propășirea patriei pe drumul încununat cu insemnele biruitoare ale visului de aur al omenirii — comunismul.

UNIUNEA SCRIITORILOR
din
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Libertatea interioară

Să ne imaginăm pentru cîteva clipe, prin absurd firește, că la începutul existenței sale, înconjurat din toate părțile de o natură necunoscută și ostilă, omul n-ar fi încercat — nu s-o supună, ci s-o cunoască — nu s-o înfrunte, ci s-o exploreze ; că, în locul ambiției de a studia fenomenele naturale, pentru a se raporta în mod conștient la ele, ar fi ales replierea stoică într-o peșteră temporar ocrotitoare și într-o alta, mult mai adîncă, în sine însuși. Să ne mai imaginăm, de asemenea, că, mai tîrziu, omul de știință n-ar fi ales drumul, întortocliat și anevoios, de a descoperi legile obiective ale evoluției, acele adevăruri universale care acționează în natură și societate, ci s-ar fi claustrat de bună voie în laborator, în cabinet, ca într-o carapace croită totodată și înlăuntrul său. Pentru ambele situații se naște una și aceeași întrebare, pe cît de elementară, pe atît de inevitabilă : ar mai fi cucerit omenirea orizonturile actuale de cunoaștere și ar mai fi atins știința stadiile de astăzi dacă omul s-ar fi mulțumit să contemple, dintr-o cochilie fragil-intangibilă, realitățile din afara lui ? Cred că răspunsul este la fel de elementar ca și întrebarea. Este limpede pentru oricine că nimic din izbînzile cu care ne mîndrim astăzi n-ar mai fi fost posibil și că numai printr-o reală implicare în cunoașterea și interpretarea lumii înconjurătoare omul poate deveni cu adevărat stăpîn pe soarta lui, păsind triumfător din imperiul necesității în acela al libertății.

Lucrurile nu stau nicidecum altfel nici cînd mutăm demonstrația pe terenul literaturii și artei. Arta este și ea un instrument de cunoaștere ca și știința, iar știința este și ea o activitate de creație, ca și arta. Sînt idei de o deosebită forță de expresie, expuse încă o dată, convingător, de către secretarul general al partidului nostru, în fața activului central de partid și de Stat. Firesc, așadar, este ca și aici să acționeze aceleași principii generale, fără a ignora, bineînțeles, modalitățile specifice de întruchipare a lor ; firesc este ca și arta să fie deliberat pusă în slujba acelorași nobile țeluri ale emancipării omului, ale plămădirii sale politice și sufletești. Cu toate acestea, în sfera artei mai mult decît în celelalte domenii, se fac mereu auzite voci care încearcă să conteste rolul și locul ei în sfera, mai largă, a vieții sociale. Opinii fals grijulii, mai degrabă răuvoitoare, caută să desprindă cultura și arta de miezul lor profund educativ și să le arunce undeva deasupra societății, opunîndu-le de fapt acesteia și secătuindu-le astfel de însăși rațiunea lor de existență. Dacă ar fi să dăm ascultare unor asemenea păreri, ceea ce noi numim, de pildă, conducere de către partid, ar fi în realitate o formă de constrîngere, ceea ce considerăm noi dovezi ale unei griji și îndrumări părintești, s-ar reduce la o mărunță tutelă și la o flagrantă încălcare a libertății de creație. Cît de pertinenți sînt acești purtători de cuvînt și cît de îndreptățiți să se amestece în treburile noastre interne, încălcînd ei de fapt o libertate pe care, chipurile, o reclamă în numele nostru — este o chestiune asupra căreia nu-mi propun să insist. Din păcate, nu le putem opri atacurile veninoase și nici nu-i putem convinge de eroarea pe care o săvîrșesc, pentru că n-ai cum să convingi un indivîd cufundat din creștet pînă-n tălpi în reacredință. Nici nu-i nevoie, de altfel, de o expunere principial-pedagogică, deoarece astăzi pînă și copiii de școală știu că libertatea absolută, în stare pură și aseptică, este de-a dreptul iluzorie. Ca să putem dialoga cît de cît cu teoreticienii respectivi, cred că trebuie să apelăm la alte procedee.

Să ne închipuim, așadar, încă o dată, cu ajutorul aceleiași operații de reducere la absurd, cam ce-ar însemna libertatea interioară pe care o proclamă cu atîta zel harnicii polemiști. În locul „turnului de fildeș“, metaforă elegantă, de bună seamă, dar și uzată de atîta folosință, ne putem imagina și un fel de ogradă sufletească, la intrarea căreia a fost bătut în cuie un avertisment binevoitor : „Nu intrați. Ciine rău“. Înăuntru, pe sărăcele lui domenii, îngustе dar necălcate de nimeni altcineva, creatorul se plimbă cu pușca agățată de umăr. De privit, privește la lume peste gard sau printr-o zăbrelele pe care el singur le-a înfipt, pentru a-și delimita cît mai neospitalier propria libertate. Ciinele, în schimb, dacă îl are, se poate zbengui mai în voie, bucurîndu-se de o neatîrnare oricum mai lungă decît lanțul fixat de cușcă. Nici măcar anarhia, considerată de esteții ultrarafinați suprema formă de libertate, cînd nu e de fapt decît o excrescență monstruoasă a ei, n-ar mai fi posibilă într-o astfel de lume a izolării perfecte, a înstrăinării etanșe. Imaginea nu trebuie însă să ne trezească numai risul. Ea ar fi întru totul posibilă dacă am împinge teoriile exclusivist-revendicative pînă la ultimele lor consecințe. Or, e cît se poate de limpede, sper, că într-un asemenea loc, fie el chiar turn de fildeș, poți veni cîteodată în vizită, te poți chiar retrage din cînd în cînd, pentru un dram de liniște, dar nu poți rămîne o viață întreagă. Adevărata libertate nu se obține prin retrageri succesive, prin refugieri morocănoase, ci se cucerește, ca orice datorie.

Dacă-i așa, dacă libertatea nu este nici ea decît victoria de la capătul unei lupte, este de la sine înțeles că singura cale de a o cuceri o constituie atitudinea militantă, activă, înrolarea fermă în pozițiile cele mai avansate. Rămînerea de o parte, în expectativă, la marginea coloane-

D. Matală

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4 — 5:

PRELUDIUL

fragmente dintr-un roman în pregătire

de Marin Preda

FESTIVALUL NAȚIONAL «CÎNTAREA ROMÂNIEI»

Laudă faptei

Festivalul național „Cîntarea României“, amplă manifestare dedicată muncii și creației libere, manifestare ce-și datorează existența unei strălucite idei a tovarășului Nicolae Ceaușescu, are darul de a fi stimulat pretutindeni pe cuprinsul țării inițiative deosebite, menite să pună în valoare gîndirea și acțiunea creatoare a maselor populare. Despre asemenea acțiune și un autor ale ei este vorba în rîndurile ce urmează.

Omul care a făcut Muzeul-de-sub-poartă nu vă ia taxă de intrare, n-a cerut bani să-și achiziționeze piesele și nici nu folosește spații comunale de expoziție (deși bine i-ar mai prinde !) — ca atîția alți iluminați ai satelor și orașelor noastre, colecționari răsplătiți numai de recunoștința de pe chipul celor care le calcă pragul. Cine știe de el și întreabă pe unde s-o apuce, îl nimerește. Cine nu, nu. Primarul din Livezile, județul Bistrița, n-a găsit scîndura pe care s-o bată în șosea și să scrie pe ea : CĂTRE COLECȚIA ETNOGRAFICĂ ION RUS. Iar Ion Rus, omul cu poarta deschisă, n-a făcut-o nici pînă acum, și nici nu se crede că are s-o facă. Nu le-a adunat numai pentru el, altfel n-ar ține poarta deschisă ; lasă pe alții să-l aprecieze. Și fiindcă tot a împlinit 65 de ani la 20 aprilie, batem noi scîndura primarului și mai scriem pe ea „La mulți ani !“.

La 9 kilometri de orașul Bistrița, pe șoseaua de pe Valea Bîrgăului spre Vatra Dornei, în satul Livezile cel cu berze pe hornuri, chiar înaintea podului de peste piriu, se desprinde la dreapta un drumeag pietruit către un șir de case mai vechi, și dai colțul pînă în dreptul unui

N. Păduraru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

CONSTANTIN NOICA: „Sentimentul românesc al ființei"

Operă din ultimii zece ani ai lui Constantin Noica este de o extraordinară unitate. De la **Rostirea filozofică românească** la **Sentimenul românesc al ființei**, prin **Creație și frumos în rostirea românească**, **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești** și **Despărțirea de Goethe**, trecem nu prin cărți cu o problematică diferită de la un volum la altul, ci prin capitolele succesive ale unei singure scrieri dominată de o singură temă, animată de o singură năzuință intelectuală. Preocuparea cea mai de seamă a eseistului este de a trage mai hotărît, fără timiditățile tradiționale, hotarele spiritualității românești, iar dezideratul cel mai viu al cărților sale este formarea unei conștiințe spirituale românești mai sigură de sine, de limitele și deschiderile ei, de zestrea ei veche și de șansa valorificării ei în lumea contemporană. Dacă **Rostirea filozofică românească** a putut să treacă, pentru început, doar drept capriciul unui gînditor îndrăgostit subit de cuvinte, de etimologii și de semasiologie, cărțile următoare au arătat că nu e vorba de o trecătoare pasiune ci de o tentativă de o tenacitate cu atît mai rară cu cît mesajul acestor cărți n-a fost mai niciodată receptat integral. C. Noica se află însă pe unul din itinerariile majore ale cugetării românești, cele cinci cărți pomenite înscriindu-se pe laturile cele mai caracteristice ale lor în sfera problemelor de filozofia culturii care au pasionat mai înaintea lui și pe Lucian Blaga.

În încercarea sa de a defini spiritul românesc, C. Noica folosește un alt material demonstrativ și alte mijloace decît mai constructivul său predecesor. **Rostirea filozofică românească** oferă spectacolul unei explorații surprinzătoare în lumea cuvintelor românești uitate, neglijate, disprețuite. Filosoful ne întoarce către rădăcina cuvintelor pentru a recupera greaua lor încărcătură semantică, pentru a ne semnala excepționala, uneori, capacitate a lor de a fi vehicole pentru o substanță spirituală pe care o angajăm de obicei numai în jurul neologismelor specializate. C. Noica combate permanent prin exemple seducătoare teza după care limba română, ca limbă inaptă pentru exprimarea unor abstracții filozofice superioare, trebuie să-și importe în întregime vocabularul filozofic. La cercetarea atentă, iată ceea ce face cu fiecare pagină autorul cărții, limba română învederează posibilități ignorate, aptitudini surprinzătoare în direcția exprimării spiritualului. Cercetătorul se adresează mai multor straturi temporale ale limbii române. dar își extrage cu precădere exemplele din limba unor texte mai vechi în care graiul lor înfățișează cititorului aspectul lui genuin. Eminescu este convocat de nenumărate ori în pagina cărții, după cum autoritatea lingvistică a lui B.P. Hașdeu, Sextil Pușcariu, Lazăr Șeineanu este invocată ca o mărturie decisivă.

Este aceasta o invitație pentru omul de cultură de azi să se întoarcă la un vocabular arhaic, la o limbă inventată din vechi texte românești ? Deși scriitura lui C. Noica este un astfel de limbaj, mărturie vie a posibilității pledate, scopul autorului este, credem, altul. El nu duce o simplă campanie lingvistică, ci face operă de catehizare în haină și limbaj, cu un alt cuvînt pe care C. Noica l-ar fi putut reabilita, smerit. Filozoful e preocupat de realitățile și posibilitățile ignorate ale spiritualității românești. Tentativa lui e de a fixa cu mai multă precizie și generozitate liniile unui contur pe care deobicei îl ignorăm pentru cultura și spiritul nostru. Toate cărțile lui fac o adevărată operă de excavație situîndu-se într-o zonă a arheologiei spiritului românesc. Dacă **Rostirea filozofică românească** tinde să semnaleze mai ales latențele filozofice ale limbii române, **Creație și frumos** încercuie depozitul semantic ignorat pe care limba română îl posedă pentru definirea creației, a frumosului, după cum **Eminescu — omul deplin al culturii românești** se oprește asupra altei realități spirituale ignorate — manuscrisele eminesciene necunoscute marelui public. C. Noica pledează către întoarcerea culturii românești către sine printr-o mai bună cunoaștere, printr-o mai plenară conștiință valorică de sine.

Ajunși în acest punct trebuie să vorbim de planul comparatistic al lucrării lui C. Noica. Nici una din analizele și judecățile valorice ale gînditorului nu are un orizont închis, ci în permanență deschis către alte culturi, către alte limbi, către dimensiunea lor filozofică. S-a vorbit mai puțin despre confruntarea pe care C. Noica ne-o propune tot timpul cu realitățile spirituale față de care-și verifică propriu-i demers. În lucrarea lui este de la carte la carte mai multă rigoare și mai multă metodă decît ține să ne lase să vedem autorul ei. Chiar lejeritățile demonstrative ne par a fi calculate, ca o apăsare conștientă pe pedală, sîntem cu asta în teritoriul „împielițării" de care ne vorbește, pentru a scoate totuși din comoditatea recepției pe ascultător. Catehizatorul, de care am vorbit mai înainte, joacă cu multă deliberare un rol complex, — un critic decupa din aceste articole nota elegiacă sau ieremiada frazelor la căpătîiul cuvintelor uitate — preferind mijloacele persuasiunii rigidei demonstrații. Operația lui de reabilitare nu vizează doar cercul limbii și spiritualității românești ci lărgește de oricîte ori e posibil aria confruntării. E în această atitudine, moștenire a climatului literar și ideatic interbelic, o intenție justițiară față de cultura și spiritualitatea românească, căreia i se dorește o soartă mai apropiată de dimensiunile ei reale. Ea nu aparține numai lui C. Noica și cînd filozoful scrie în **Creație și frumos în rostirea românească** aceste rînduri : „și ar trebui să facem odată puțină dreptate și gîndului nostru, de vreme ce ne ostenim atîta cu al altora", nu putem să nu observăm că exclamația nu este străină de alte fraze similare datorate lui Edgar Papu. Din nevoia aceasta de „puțină dreptate", C. Noica întreprinde comparațiile extinse dintre Eminescu și cîteva mari figuri culturale europene, tocmai din dorința de a nu pierde „măsura" exactă a lucrurilor : „Să ne întrebăm dacă într-adevăr putem așeza universalul nostru alături de universalul altor culturi europene, unde au apărut cu adevărat cîțiva „oameni compleți". Confruntarea merită să fie făcută, de oricine crede că pierdem, în mijlocul realităților noastre, măsura lucrurilor".

C. Noica proclamă cu vehemență necesitatea instrumentelor comparatistice pentru oricine încearcă o definire a culturii și spiritului românesc. Existența unei cărți despre Goethe, **Despărțirea de Goethe,** se explică tot din nevoia de a așeza realitățile sufletului și spiritului românesc într-un peisaj de universalitate. Goethe este pentru C. Noica o altă realitate ignorată a culturii și literaturii române, un înalt termen de verificare a structurii și posibilităților proprii, datorită unor similitudini mai niciodată puse în valoare. Cu **Despărțirea de Goethe** devine mai vizibilă una din operațiile discrete dar necurmate ale eseisticii lui : disocierea între Orient și Occident. Cartea se încheie cu această fecundă prin ambiguitatea ei succesiune de fraze : „Goethe spusese : lumea are mai mult geniu decît mine. Dacă lumea occidentală nu are mai mult geniu decît Goethe, atunci ea a murit spiritualicește la 22 martie 1832". Cu felul său arhaic de a vorbi, în pilde, filozoful, care și-a creat un stil în spiritul propriei pledoarii, nu ne spune dacă asemănarea dintre spiritul românesc și cel goetheean ne apropie pe noi de occident sau pe Goethe de orient. Formulările în doi peri, caracteristice eseisticii lui C. Noica, au rostul de a provoca și incita intelectual, de a întreține treaz spiritul. Vorbind despre Goethe, autorul ne vorbește de fapt despre spiritul românesc. Cu ajutorul celebrei lui opere sînt elucidate noțiuni și probleme ce vor reveni apoi în tentativa de definire a spiritualității românești.

Sentimentul românesc al ființei fixează locul României în geografia tradițională a spiritului. Vorbind despre experiența spirituală a veacului și nevoia de comunicare și deschidere pe care o afirmă, C. Noica scrie aceste rînduri programatice : „Poate că veacul însuși are nevoie să-și angajeze teribilele sale noutăți **întru ceva.** În acest sens, experiența noastră spirituală ar putea nu numai să ne învețe cum să fim noi înșine întru lumea de astăzi, dar și cum să fim de folos unei astfel de lumi înnoitoare. (...) O bună deschidere către natură în ceasul revoluției tehnico-științifice nu mai au toate comunitățile, nici o bună experiență a tradiției și a valorilor. Iar ceea ce cu siguranță nu este dat altor comunități de astăzi, este deschiderea posibilă întru cele două lumi. Vestul cu Extremul Vest și Orientul Apropiat cu Extremul Orient, două lumi a căror întîlnire stă să se producă. Nicăieri situația „închiderii ce se poate deschide" nu apare cu atîta relief istoric : două lumi masive închid, în întîlnirea lor o comunitate, care în loc să fie strivită de ele, ca la o răscruce, poate să se deschidă către ele, și mai ales **să le deschidă una către alta". Sentimentul românesc al ființei** afirmă aceeași neobosită încredere în resursele neexploatate încă ale limbii române : „În vorbirea românească există o întreagă operă de modulare a ființei. De ce ar fi mai puțin semnificativă decît experiența istorică a altor vorbiri ?" se întreabă C. Noica. Capitolul **Modulații românești ale ființei** este dedicat integral viziunii românești a ființei desprinsă din rostirile ei. Este o analiză semantică urmărind să valorifice numărul mare de variante care pot să păstreze ființei un înțeles mai cuprinzător decît în alte limbi. Parcă pentru a preîntîmpina eventuale obiecții C. Noica scrie: „dar dacă un lingvist cum era americanul Leo Whorf putea spune că limba **hopi** a pieilor roșii era, sub multe raporturi, mai potrivită pentru teoria relativității decît germana ori engleza, nu ne vom sfii să credem că o limbă de obîrșia nobilă și dezvoltarea impresionantă a celei românești are a spune ceva rațiunii". Analiza expresiilor „n-a fost să fie" și „a fost să fie" nu dezvăluie, de pildă, renunțare sau fatalism ci atitudine cercetătoare, rațională în fața universului, activă. Cercetarea expresiilor modulațiilor românești ale ființei în adîncul lor semantism conduce pe autor la concluzia că adevărata concepție românească despre ființă e cu totul alta decît cea extrasă de **Miorița** și că a continua în această direcție e totuna cu a forța limitele unei admirabile piese poetice, care însă nu poate da seamă decît parțial despre sentimentul românesc al ființei. În **Rațiunea ființei** este schițat un model ontologic pe care eseistul îl ilustrează prin analiza **Luceafărului** și a basmului **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.** Cum orice analiză literară indiferent de proveniența mijloacelor și intențiilor este critică literară aceste pagini se situează în spațiul criticii literare și vor deveni termeni de referință în bibliografia celor două titluri. C. Noica este atras, spre deosebire de alți comentatori, exclusiv de esența filozofică a celor două capodopere ale literaturii române. El extrage din elaboratele compuneri, și analiza autorului subliniază tocmai adînca lor elaborare, mai ales articulația filozofică îndreptînd atenția cititorului către unghiul din care este posibilă descoperirea unui sentiment românesc al ființei în ele. Dacă poemul eminescian este mai cunoscut chiar din această direcție a cititorului, cu totul surprinzător se relevă singularul basm al folclorului românesc, **Tinerețe fără bătrînețe.** Decodificarea pe care o realizează C. Noica este atît de bine articulată și de convingătoare încît prima întrebare ce se impune, susținută și de situația de unicat a basmului în folclorul românesc și universal, este dacă ne aflăm cu adevărat în fața unei opere folclorice. Mai puțin profunde decît alte pagini, cele dedicate basmului sînt însă mai de efect, ceea ce nu ne împiedică însă să le acordăm o importanță secundară în economia cărții în care locul dintîi revine demonstrației resurselor filozofice ale limbii române. Apelînd la limbă, literatură, artă plastică (sculptura lui Brâncuși) **Sentimentul românesc al ființei** completează firesc suita cărților lui C. Noica prin încercarea de „a da socoteală" de valorile particulare, în plan european, ale sentimentului românesc al ființei.

A lucra **întru** viitor, ne spune C. Noica în cărțile lui, înseamnă a nu te lepăda cu ușurință de propriu-ți trecut.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

„Un fel de Robinson Crusoe"

Avem temeiuri să credem că pentru Adrian Dohotaru poezia — înainte de a fi expresia unei anume voințe de creație, de afirmare artistică avînd un scop în sine — reprezintă, mai degrabă, privilegiul omului modern de a-și putea delimita, așa-zicînd, eul spiritual de cel fenomenal, cu unica dorință de a obține înlocuirea lentilelor viziunii concrete, pragmatice asupra existenței cu acelea în al căror obiectiv lumea, spectacolul ei, se oferă privirii și înțelegerii altfel, dintr-o perspectivă sublim contemplativă. Ne-o spune autorul însuși, sincer, pe un ton de patetică franchețe, în nedisimulat confesivul poem **Trupul care visează** : „Azi sînt bolnav de continente regăsite / De liniști cu lumini albastre / Deasupra meselor de scris / bat la mașină texte incurabile / Articole de ziar și poeme de fosfor / Mă dau prin balansoare noaptea pe mare / Cînd cei mai puri copii se retrag de pe plajă / Prin pieptul meu răvășit / Mai rămîn între noi doar zăpezile / Și străzile necunoscute și telefoanele / Suspendate la ore cu fum de țigară / Nimic nu se poate reface / Țesuturile s-au rupt. / Și acolo, sub masca de cloroform, / În vreme ce medicii se pregătesc de război, / Trupul visează cu toate celulele / Vitraliile din Florența". Esențial este faptul că o asemenea aspirație de cucerire a timpului promis, echivalentul „clipei de eternitate" spre a cărei captare tindem cu toții (și pragmaticul poem **Cenaclu**) nu emană nicidecum de la anume stări de bovarism ipotetic, pitrocite, în abstract, cu orgolioasă migală. Dimpotrivă, în cea mai mare parte, volumul lui Adrian Dohotaru comunică cititorului reflexul sublimat în materie poetică al unor stări de spirit, gînduri și sentimente ce își au, vădit, obîrșia în experiența de viață social-umană de o stringentă actualitate. Așadar, chiar și ca act de creație în sine, în volumul **Ora 24** este interesant de urmărit tocmai această acțiune de aflare a echivalențelor poetice revelatoare pornindu-se de la realități existențiale, prin definiție circumstanțial biografice. Ajunși în acest punct cu discuția, trebuie să arătăm numaidecît că — în afara cîtorva cazuri fără prea mare importanță — poetul nu se arată tentat de formula „reportajului" liric, pe care, altminteri, ar avea suficiente temeiuri s-o cultive cu deplin aplomb. Dacă totuși se poate vorbi de un anume profit pe care poetul îl are de pe urma experienței reporterului, totul ține de o binevenită densificare a elementului strict descriptiv, menit a crea cadrul adecvat, de un realism aparte, în care, riguros motivat, își ia zborul aventura spiritului : „Călătorim de-o zi prin imensitatea de alb / Albul ochilor, prin tunele săpate / În aer pînă în sud. Liniștea șinelor. / Parcă mereu cineva duce un deget la buze în vreme ce / Oamenii dorm, picior peste picior, în fotolii / De liniște putredă. Imensitate de alb Și țipătul / Plopilor. Și orfevreriile de argint / Din atelierele lui Benvenuto Cellini. / Cîtă discreție, cît parfum în acest alb de scrisori, / Ce frăgezime au crengile-n ger, / Ca oasele de copii, cum se rup, / Cum ne rămîn totdeauna în urmă zăpezile / Și vin iarăși zăpezi și nu se mai termină / Albul ochilor, pînă nu mai vedem" **(Albul ochilor).**

Dar nu încape îndoială că modernitatea peisajelor cvasi-imaginare plăsmuite de Adrian Dohotaru se relevă cu maximum de pregnanță în poemele avînd drept cadru de desfășurare a „acțiunii" mediul citadin în al cărui puls este descifrată, penetrant, simbolistica a nu puține dintre dimensiunile existenței umane interioare ; cum este, de pildă, aceea a elanului erotic, autentic exprimat, între altele, în **Așteptare**, piesă remarcabilă prin subtila tensionare sentimentală a peisajului citadin nocturn ; „Te aștept cu încrederea orbilor în întuneric, / Învelit în frunze și în ploi cu solzi de gheață. / Orașul fără tine e gol, nu are ecou, nu are miros, / Nu are glorie // Am umblat numai în haine de gală / Ca un mire timid al manechinelor din vitrine. / Cu o batistă la buzunarul de sus / Ca spuma mării. / Și acum simt cum vii pe drumuri albastre / Și mi se face lehamite de depărtări / Numai aici, aproape, în parc, ne așteaptă / Tragicul nostru balansoar / De copii amăgiți peste noapte". La fel în **Agrafe de fosfor, Niciodată, Femeie-lavă, Gol de aer, Ninge în afara orașului.** Mai departe, luxura desuet exotică a descripțiilor din **Ceață la Stockholm** merită a fi reținută, cu atît mai mult cu cît poemul anterior, **Ceață deasupra orașului,** făcea loc, în chip contrastant, unei viziuni peisagistice de o violență extremă : „Vino, bunico, / E ceață în spălătoriile verzi ale nopții / Intră cu mîinile în rădăcinile somnului, / În leșiile visului, spală rufele noastre murdare, / Cămășile coclite de sudoare, stelele putrede de omoruri / Ale acestei lumi" Etc. Deși, dacă e să fim drepți, unei asemenea vehemente retorici (de care din păcate, sufăr un relativ însemnat număr de piese ale volumului : **Nervi de toamnă, Cu genunchii la gură, Niciodată, Eroii, Nevoia de somn, Corul sclavilor, Părinții noștri, Pietă, Zăpada mieilor** ș.a.) îi preferăm, fără doar și poate, notațiile lapidar-neutrale din **Zile banale,** excelent pastel-confesie înfiorat de leit-motivul obsedant al spleenului citadin, ce trimite cu gîndul mai degrabă la poezia de tinerețe a lui Demostene Botez, Adrian Maniu și, poate, Ion Vinea, decît la **Plumb**-ul lui Bacovia : „Sînt zile pe care nu-ți vine să crezi că le-ai trăit / Senzația lor e aceea a umilitoarelor analize de sînge / Și-a injecțiilor de aer. Trec bulevardele prin tîmpla ta. / Și ca să-ți auzi pulsul închizi ferestrele și ușile / Singurătatea întotdeauna gust de spital cu paturi albe / Medicii vin, de gardă, și bat în trupul tău ca-ntr-o vioară / Visînd ecouri. Și tu arzi ! / Cu șoapte de sare, ca și cum întreaga mare ți-ar muri / Pe buze".

Deși cu întîrziere, Adrian Dohotaru ne propune un debut poetic revelatoriu. Revenind la ceea ce spuneam la început, trebuie să arătăm că citindu-i poezia (dincolo de aproape impecabila acuratețe a ținutei prozodice), sîntem realmente captivați de gravitatea autentică a dezbaterii morale inculcată versului. Iată de ce îndrăznim a sugera cititorului ca lectura poemului **Ora 24** să aibă ca „prefață" poezia autoportretizantă intitulată **Un fel de Robinson Crusoe** : „Oriunde în cel mai suspect suflet rămas / În ocean fără colac de salvare, / pe insula / Stelei / care coboară din cer ca o oază de praf ; / Acolo unde putrezește liniștea în brocartul / Odăilor rămase de la nunta a două epave ; / În plasa de paing a răbdării, în plasa perfectă, / Obscură, din colțul sting al luceafărului de ziuă, / Unde sînt devorate idealurile oaspeților ce vin ; / Acolo unde firul de iarbă se anunță-n istorie / Ca un salt mortal, există întotdeauna un ins /În stare să cultive papagalii și să repare / Unghiul al patrulea la suflet !"

Nicolae Ciobanu

*) **Adrian Dohotaru, „Ora 24", versuri. Editura „Albatros" 1978.**

Nevoia de adevăr

Urmare din pag. 1

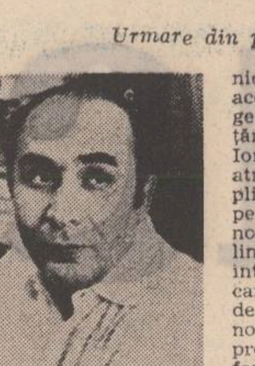

niciodată, dar nici nu acceptă vreo constrîngere. Fiind fiul unor țărani, ca și mine, Ion Lăncrănjan m-a atras tocmai interesul plin de îngrijorare pentru soarta clasei noastre într-un timp-limită, iar omul mi-a întărit impresia pe care ochii săi o degajă, de duioșie rară, de nostalgie și uneori de profundă melancolie, faptul la care ține el cel mai mult fiind (după a mea părere) cinstea relațiilor umane, triumful adevărului și privirea indescriptibilă a lui Lae din **Cordovanii,** cînd, în finalul romanului, se uită cum i se duc pămînturile la vale, „ca niște turme mari și întunecate de oi ori de bivoli, ca niște cîrduri de sloiuri, ca niște insule de gheață, pe care le-au ros și le-au spart apele pe dedesubt, ducîndu-se cu ele la vale, ca într-un sfîrșit de lume...".

Ion Lăncrănjan constituie un exemplu de afirmare a talentului și personalității unui tînăr muncitor din zorii socialismului. Mîine prozatorul împlinește cincizeci de ani și n-am putea încheia foiletonul acesta fără o mărturisire a sa din 1968 : „A fi scriitor contemporan înseamnă, după părerea mea, a-ți trăi din plin epoca și a preface aceste trăiri în artă autentică și vibrantă, profund umană, înseamnă a fi în permanență cu ai tăi ; înseamnă a te gîndi că nu vei trăi decît cincizeci sau șaizeci de ani și că împrejurările și întîmplările pe care le-ai cunoscut tu nu le va mai cunoaște nimeni niciodată ; înseamnă a fi cetățean și om, a tinde mereu spre asta, a fi vlăstarul epocii în care trăiești, fiul patriei tale". Ceea ce Ion Lăncrănjan a creat pînă la această dată ne îndreptățește să-i urăm aceeași putere de muncă în viitor și din inimă „La mulți ani !"

viața cărților

Între istorie și parabolă

● Radu Boureanu scrie istoria lui Petru Cercel *), principe aproape neștiut decît pentru uciderea lui de către turci, și pentru faptul că după unele izvoare pare să fie fratele lui Mihai Viteazul. În orice caz, despre Mihai ca și despre Petru, istoricii spun : „fiul lui Pătrașcu cel Bun".

Romanul este interesant din cîteva motive clare : întîi pentru că reconstituie un destin nespectacular, un destin trist, de înstrăinat și în ultimă instanță tragic. În schimb, trecerea lui prin lume este legată de o spiritualitate renascentistă, pe care a vrut să o dea Țării Românești de atunci și care a fost însoțită de admirație constantă pentru inteligența și pentru rostul de cărturar și doritor de cultură al prințului. Petru Cercel nu a dus nici o bătălie, n-au rămas în urma lui victorii răsunătoare, dar a dus o altfel de luptă, mai subtilă și poate mai stăruitoare, lupta pentru civilizație. Din păcate, prea scurt a fost răgazul domniei și prea neliniștit, pîndit de veșnicul pericol al uneltirilor potrivnice.

Apoi romanul acesta, „nespectacular", cum spuneam — pentru că a reconstituit vreo linie de forță a istoriei — se încarcă cu o atmosferă specială : principele este un fel de înțelept care-și parcurge existența cu răbdare și speranță pentru a-și înfăptui visul civilizator. Singura lui putere era a inteligenței și a așteptării. Pe aceste două drumuri ale gîndului domnitorului, Radu Boureanu reconstituie în ultimă instanță destinul psihologic al unui „frumos înfrînt", de fapt destinul unui eșec. Romanul urmează cele patru vîrste din existența principelui. Adolescența de ostatec la Poartă, îndepărtat din țară încă înainte de uciderea părintelui său Pătrașcu cel Bun. Adolescența aceasta este văzută ca formare, firea meditativă și tenace a principelui se manifestă întîi în faza cunoașterii. Aici verbele personalității sale sînt **a ști și a fi.** O atmosferă levantină de bună calitate, o atmosferă de îmbogățire a sufletului, lăsînd încă de-o parte robia oricărei lupte pentru putere sau avuție dar, păstrînd neclintită voința de a fi domnul de drept al țării sale. Aici autorul introduce un joc de penumbre și culori terne trădînd o oarecare voință a picturalului care îi reușește. Urmează urcușul greu către tronul Valahiei pornit cu o evadare minuțios construită și în cele din urmă miraculoasă și începe un adevărat pelerinaj al alianțelor, al prieteniilor influente și necesare pentru a îndupleca voința Porții. În această parte a cărții călătorim renascentist în palate, muzee și biblioteci, ne sînt prezentate artele (arhitectura, pictura, muzica, poezia) și chiar tehnica timpului (arsenalul dogelui Veneției) și, evident, veșnic încurcata politică. Sînt străbătute cu pasul drumețului de ev mediu o Polonie decăzînd la sfîrșitul dinastiei Jagellone, o Italie care are noțiunea de Republică și un Vatican autoritar, o Franță care se mistuie în războaie religioase și renaște artistic. Desigur, acest traseu pare ușor programatic și, pe alocuri, pe lîngă realele frămîntări de ev mediu, bîntuie o atmosferă cam idilică cu prea multe castele și trăsuri, baluri și galanterii. Totuși, verbele lui Petru par a fi **a voi, a convinge** și **a ajunge.** În fine, urmează izbînda, înscăunarea, domnia și aici inexplicabil tonusul narativ scade, avem în pagini un principe sceptic și obosit care nu prea știe ce să facă. Mută capitala la Tîrgoviște construind aici un palat renascentist cu grădini și atmosferă italienească. Trimite pe fiii boierilor la învățătură în țări străine și trăiește iarăși teroarea alianțelor necesare. Cam puțin. Pentru toate cele cu care fusese investit de autor, principele pare neputincios. De fapt, aici se pierde personajul, cîștigă atmosfera de instabilitate a vremurilor, temerile justificate pentru intențiile și faptele dușmanilor, pînda continuă a primejdiei. Și apoi visteria mereu goală din cauza dărniciei față de Poartă, dările ce cresc, toate acestea însemnînd umilințele Valahiei, pe la 1580. Marea problemă a unei domnii, fie ea cît de înțeleaptă, era **menținerea** ei. Bineînțeles urmează triumful trădării. Petru Cercel este defăimat în fața sultanului de veșnicul rival, iar mazilirea lui devine iminentă, urmează **fuga,** necesară căci i se închiseseră toate drumurile spre Poartă tocmai pentru a nu trimite o solie, apoi detențiunea, aproape inexplicabilă, la principii transilvani care îl jefuiseră și nu puteau recunoaște acest lucru, în fine, noua evadare. Este reluat drumul către protectori dar cu mai puțini sorți de cîștig, timpul trecuse, lumea îl uitase. În cele din urmă, înștiințat de Poartă că îi va da din nou domnia, se duce la sultan dar aici îl așteaptă cea din urmă detențiune și uciderea. Această ultimă vîrstă a lui Petru este cea a detenției definitive. Aici se încheie destinul lui Petru Cercel, nu și învățămintele lui. Spuneam că romanul poate fi socotit romanul unui eșec dar este eșecul unui întreg timp, revolut de altfel, chiar fazele eșecului unei pagini de istorie absurdă și nu singura. Radu Boureanu își construiește eroul ca pe un apostol al gîndirii și culturii. Principele luminat, principele poet nu avea cum să izbutească într-un timp al prețului și al sîngelui. N-a izbutit nici Mihai Viteazul cîțiva ani mai tîrziu cu toate că fusese un principe al puterii. Legile timpului acela erau grele de abolit.

În schimb, sînt surprinse cu pricepere mecanismele puterii ; trădarea suverană și nedreptatea ca lege au zădărnicit orice evoluție a națiunii. Este surprinsă cu precizie toată acea încolăcire și cramponare de un privilegiu sau altul și lucrul este cu atît mai notabil cu cît personajele abjecte nu intră niciodată în prim plan. Faptele lor sînt resimțite prin cel în care loveau, prin acest martir renascentist dar și romantic care nu a putut stăpîni urgiile. Pentru că, în ultimă instanță, Petru Cercel este un erou de tip romantic, un rătăcitor, un pelerin al tăcerii și așteptării, un însingurat, pentru că nedreptatea și îndepărtarea le suportă singur, singur pînă la capăt, azvîrlit de sorți într-o lume ostilă. Există în această carte un dezechilibru, o disproporție între tenacitatea fugarului și puținătatea drumului. E drept că istoria însăși nu a oferit mai mult, dar poate că nu trebuiau supradimensionate valențele eroului în faza care precede domnia. Sau aceste elemente au fost sortite să deslușească și mai bine martirul. Apoi romanul scris într-o limbă frumoasă, pierde totuși printr-un exces de grandilocvență care reduce vitalismul. Oamenii par mai degrabă actori căci vorba prea căutată dă senzația de scenă, de ușor artificiu. Ceea ce însă nu distonează față de gravitatea istoriei acestor pagini, care pot fi parabola fiului risipitor cu semnul schimbat.

Ioana Crețulescu

*) **Radu Boureanu : „Frumosul Principe Cercel". Editura „Eminescu", 1978.**

Fețele romanului istoric

● Romanul istoric dispune în general de două șanse : să fie înghițit de temă, adică de **timpul evocării,** rămînînd astfel reportaj sau cronică evenimențială, devenind adică un **alt fel de istorie,** ori să depășească fruntariile trecutului narat în voința de resinteză, de proces al momentului revolut, proces angajat prin prisma prezentului. Organizat, aș adăuga, **într-o** viziune politică a prezentului, deopotrivă dublată de o viziune literară, estetică, ambele atitudini constituindu-se într-o cheie posibilă, superioară, a descifrării. De fapt, adevărata șansă coincide cu prima variantă, în a doua situație trebuie să vorbim de nereușită. Pentru bunul motiv că, în ce privește cronica sau reportajul evenimentelor, este suficientă istoria propriu-zisă, la care apelăm ori de cîte ori avem nevoie de o cvasi-exactitate a realității ; de ce să renunțăm la esență, în favoarea unor surse — de grad secundar, terțiar etc. — lipsite, pînă la urmă, de credit ?

Se întîmplă cu romanul istoric ceea ce se întîmplă în alt plan cu memorialul de călătorie sau cu oricare alt gen de frontieră. Cu cît se află mai **departe** de sursa de informație, devenind creație propriu-zisă — altfel spus, dacă sursa rămîne ceea ce trebuie să rămînă : **pre-text** — tot pe atît se poate vorbi de o prefacere adevărată, cînd (sau ori de cîte ori) această prefacere se însoțește de flacăra talentului ingenios. Să simplificăm lucrurile, spunînd tranșant că, în fond, **hibridul** nu aparține, pînă la urmă, teritoriului literaturii.

Este cu totul altceva dacă operația de transfer sau de asimilare se petrece în textura genului **explicit,** declarat ab initio ca documentar. Mă refer la cărțile care — prin însăși vocația lor — vin să ne ofere o oglindă-sinteză a unei epoci.

Astfel, într-o carte — „Cum dindemult Bucureștii petreceau", Editura „Albatros", 1977 — care precede romanul-ciclu *), Mircea Constantinescu **își propune să răspundă ideii de cronică.** Gen pletoric, teoretic vorbind, în care istoria pură își dă mîna cu anecdota, cu mesajul folcloric, cu recuzita sentimentală a portretului evocativ, chiar dacă e vorba — cum este cazul cărții citate — de portretul arborescent al unei metropole de odinioară. Pînă la urmă, totul este de a îmbrăca haine pe măsura trupului ori de a răspunde limpede scopului propus, preenunțat în intenția fundamentală a cărții. Ideea volumului „Cum dindemult Bucureștii petreceau" este de a recompune în tușe literare, povestea moravurilor, galeria civic-istorică a Bucureștilor de odinioară, viața de fiecare zi a orașului-capitală în care își dădeau încă mîna — la mijlocul ori spre finele veacului trecut — genuflexiunea orientală, gestul tardiv fanariot, vizibil chiar în dialogul cotidian, cu... rîșnița englezească de cafea, simbol al unei civilizații de răscruce și de sinteză.

Materialul de bază (informația) din această cronică a Bucureștilor, dimpreună cu o serie întreagă de arhive — scotocite din alte unghiuri și convertite în pur pretext, de dată aceasta — s-a revărsat în primul volum al romanului „Amurgul levantinilor".

Modest dar și conștient parcă de eventualul reproș privind hibridizarea genului, autorul își subintitulează acest prim tom „Cronica unor familii, 1877—1917". Numai că — s-o spunem dintru început — cartea nu este, nici vorbă, o simplă cronică.

Între Mateiu Caragiale și Eugen Barbu (cel din „Princepele") nu sînt multe căile stilului dar nu e deloc ușor să optezi asupra unui stil care să simți că este al tău de la un capăt la altul (spun aceasta, deoarece, la nivelul stilului, se remarcă încă o pendulare între „neutralitatea" lingvistică a prezentului și coloristica lexicală, nu de puține ori încărcată, pestriță, prin care se încearcă, în plan verbal, recompunerea fundalului civic-istoric). De la ironie, pînă la mușcătura grea, sîngeroasă, de la această la cronica veridică a unor dialoguri suculente nu o dată sigilate de caraghioslîc — agresive sau bonome în funcție de situația confruntării : conflict parlamentar sau gest erotic — de la portretul psiho-moral al abnegației militanților Independenței, la raftul opus, al profitorilor de multe soiuri ce apar de obicei pe urma actelor eroice, de la sudoarea ori lenea vieții cotidiene, la saltul energic în istorie și legendă — toate acestea își fac loc treptat în **Amurgul levantinilor** în scopul sintezei artistice de **Zeitroman.** E greu să răspundem de pe acum dacă sinteza este integral împlinită, fiindcă, deocamdată, ne aflăm în fața unui prim volum al ei. Dar, încă acum, putem vorbi de o cromatică vie a limbajului care prezentifică în multe privințe evenimentul. Mai presus de acest limbaj — nu de puține ori, redundant, cum spuneam, și dificil prin excesul de topică arhaizantă — **ne apare selecția evenimentelor.**

Negustori și bancheri, ofițeri și parlamentari, politicieni de viță istorică — Brătianu, Kogălniceanu la 1877, sau Titulescu pe vremea celui dintîi mare război, de neatîrnare —, histrioni și prințese, preoți și tîlhari, ziariști și scriitori, eroi adevărați alături de funambuli și de pierde-vară, țărani și croitori, muncitori militanți ivîți sub zodia marxismului, recent afirmat în Europa vremii, alături de oponenții primelor mișcări socialiste de la noi, cititori în stele și proxeneți — mă rog, un omenet nesfîrșit, un furnicar de personaje cu roluri minore de comparși, sînt aduse, toate, în scopul gravării mai adînci, a izolării în note clare — ei înșiși avînd cîte ceva din toți aceștia și din toate acestea — **a ultimilor levantini.** A căror încrengătură și genealogie — inextricabile — fac imposibilă o descifrare caracterială cu adevărat lizibilă. Dar va fi fost scopul autorului să avanseze personaje-cheie ? Nu cred : protagoniștii romanului se constituie la un loc sub înfățișarea unei vocații mai ample și în fond mai riguroase : aceea a portretizării **comportamentiste,** „în bloc" așadar. Comportamentul uman — văzut în mișcarea lui, de la o pătură socială la alta, — acesta este de fapt eroul principal în **Amurgul levantinilor.** Acestui erou le sînt sacrificați și Dobroescu (unu, doi, trei), și Radu Bilciurescu și Mincu Vintilă, ambițiosul, mediocrul parlamentar dar verosul bancher, și clanul Alimăneșteanu sau Gheorghiade — din rîndul cărora unii se izolează eroic pe cîmpul Independenței, la Grivița ori la Rahova — și prefectul Marin Isvoranu, specialist vorace în „captatio testamentum", mînjit în plus de sîngele răsculaților din 1907 — ca și, subliniez, toate celelalte personaje... Oare arcul de timp nu e prea amplu pentru a avea vreme să pătrunzi ori să urmărești — în suită, cum a intenționat autorul — mișcarea, evoluția eroilor ? Cred că, din această ambiție — pusă și ea la carul protagonistului menționat : comportamentul colectiv — provine imprecizia conflictuală. Dar tot datorită ei, realizăm atmosfera, climatul psihologic și social de **sfîrșit de veac,** universul caracterial al vieții de fiecare zi din România acelor vremuri. Evident, la alt mod decît în monografia artistico-istorică dedicată Bucureștilor. În taină — păcat că această **închidere** este uneori prea întunecoasă — prozatorul a intenționat un simbol mai grav : neamul levantinilor se pulverizează atît de mult prin asimilare psihologică și socială, încît fiece „fotografie" artistică de durată epică mai largă echivalează cu efortul unor săpături arheologice. Impresia finală este, din această cauză, de furnicar în care microscopul preia infinitezimalul pentru a construi cu sudoare întregul. Departe de a aparține unui leneș, gestul poate fi atribuit unui curajos, numai că în artă contează mai puțin eforturile tantalice ale execuției și mult mai mult sau definitiv produsul finit.

Dacă **Faust** ar fi fost un fiasco, nu ne-ar mai fi interesat deloc faptul că Goethe a lucrat toată viața la el. Chiar și în această situație, detaliul ține de tehnica elaborării și nu influențează pînă la urmă **ierarhia.**

Amurgul levantinilor — carte ambițioasă prin voința de cuprindere în spațiu și timp — condensează în fagurii existenței evocate, în chipul fiecărui personaj în parte, subordonat hazardului sau definit prin eveniment, un personaj mult mai complex : **istoria, în înfățișarea ei multiindividuală.**

Esteticește vorbind, ne aflăm în fața unui mod experimental care, cel puțin deocamdată, nu poate fi ignorat.

Constantin Crișan

*) **Mircea Constantinescu : „Amurgul levantinilor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

REVISTA REVISTELOR

ASTRA august, (1978)

● Ediția specială a revistei brașovene, realizată în colaborare cu Asociația scriitorilor din Brașov, este dedicată Festivalului internațional de poezie de la Brașov (mai 1978) și Colocviul național de poezie de la Iași (octombrie 1978). Impresionează la ea, în primul rînd, nivelul remarcabil al numeroaselor colaborări datorate unor personalități prestigioase ale literaturii și ale culturii românești contemporane. Astfel, George Macovescu semnează un editorial intitulat Fiorul poeziei, iar Liviu Rusu un eseu de înaltă ținută : Esența lirismului. Sînt prezenți cu versuri Mihai Beniuc, Ștefan Aug. Doinaș, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț. Un bogat grupaj prezintă pe cîțiva poeți de peste hotare participanți la Festivalul de la Brașov. Dintre ei menționăm pe Dimităr Svetlin (R.P. Bulgaria), Jan Buzassy (R.S. Cehoslovacă), Axel Schulze (R.D. Germană), Pavle Popovic (R.S.F. Iugoslavia), Marek Wawrzkiewicz (R.P. Polonă), Kiss Deneș (R.P. Ungară), Ivan Tarba (U.R.S.S.). Remarcabile contribuții artistice au și poeții brașoveni: Nicolae Stoe, Ion Lupu, Verona Brateș, Eva Lendvay, Ermil Rădulescu, Ștefan Stătescu. Din comentariile critice cităm profilul dedicat poeziei lui Darie Magheru semnat de Cornel Regman, considerațiile despre creațiile lui Adrian Păunescu și Ioan Alexandru semnate de Cornel Moraru și Ovidiu Moceanu, dialogul Nicolae Ciobanu — Ermil Rădulescu despre poezia contemporană și cîteva dintre posibilele ei probleme. O interesantă prezență sînt creațiile lui Virgil Nicolae, muncitorul poet, despre care poetul Nicolae Stoe scrie o călduroasă prezentare. Ultima pagină a revistei cuprinde notele de călătorie ale poetului Teodor Balș, participant și laureat al Jocurilor latinității de la Avignon.

O remarcă specială se cuvine pentru condițiile grafice cu totul deosebite în care revista a apărut.

critici la prima carte

Complexitatea metodei

După ce a făcut oarecare vreme (în chip remarcabil) cronică literară, Magdalena Popescu a părăsit-o, revenind în critică după o perioadă de relativă tăcere, cu o carte masivă despre Slavici (Ed. C.R. 1977). O carte și o față critică nouă. Metoda este acum, mai complexă și, din contactul cu **noua critică**, Magdalena Popescu își elaborează o tehnică proprie de analiză bazată principial, pe acceptarea mai multor metode : semiotica, fenomenologia, reconstituirea biografică din punct de vedere existențialist și, nu în ultimul rînd, critica estetică generală : **bătrîna critică** valorizantă, autoritară, creatoare. Procedeul nu este inedit. **Noua — noua critică** încearcă să depășească îngustul tehnicism analitic printr-o regrupare de metode care să ducă la o sinteză eliberatoare. Ea redă criticii libertatea de creație și o păzește, în același timp, prin recursul la o sumă de metode, de capriciile și inconsistența impresionistică. Fanatismul de școală nu a dispărut, dar el a început să devină deja un fenomen provincial în cultură. Strălucitorul, răsfățatul Barthes, după ce a creat o metodă care i-a adus o reputație internațională, scrie despre **Plăcerea textului** și acum, în urmă, niște seducătoare **Fragmente dintr-un discurs amoros** care (succes de inimaginat pentru un critic !), au fost dramatizate și jucate pe o scenă pariziană. Jean Paul Sartre a început o carte despre Flaubert combinînd mai multe metode în analiză (critica existențialistă, psihanaliza, structuralismul genetic), transformînd în cele din urmă analiza într-o epopee a spiritului. Situația din **introducerea** la Jean Genet se repetă : **Flaubert** a devenit o saga sartriană.

Modelul și intențiile Magdalenei Popescu sînt, totuși, altele. Ea folosește mai multe metode nu față de același text, ci în funcție de **vîrstele** creației. Observînd discontinuitatea operei (discursului), rupturile la toate nivelele, utilizează oglinzi diferite. Într-un loc face interpretare textuală și narratologică, în altul urmărește strategia personajelor, din opera memorialistică deduce un număr de constante existențiale, dînd indirect un portret moral al scriitorului, în fine, scrierile minore (minate de un didacticism greoi) sînt cercetate într-un spirit mai liber. Faptul că autoarea oprește din loc în loc analiza și dă judecăți de valoare despre operă sau își justifică opțiunea metodologică (fără fanatism, cu o salutară notă de bun simț și luciditate) dovedește că despărțirea de **critica creatoare** nu este definitivă. Magdalena Popescu nu vrea să sacrifice pînă la capăt textul literar de dragul unei metode, iar cînd, totuși, are convingerea că o face, își avertizează cititorul. Un vag sentiment de vinovăție trece prin aceste pagini de inteligentă analiză **spectrală**, superior-demonstrative. „Un scriitor analizat este un scriitor sacrificat pentru cel care a întreprins analiza" — scrie ea într-un loc. Și, pentru a repara pe cît posibil lucrurile, evadează din scenariul pe care l-a propus, schimbă unghiul de observație și, fatal, **demersul** critic.

Infidelitatea față de o metodă salvează profunditatea textului, salvează și critica lui. **Slavici** de Magdalena Popescu este o carte ce poate fi citită și de specialist, și de publicul larg. Terminologia este specială **(actanți, climax progresiv, ductul, încatenate, insolitare, scart, deixă negativă, deixă pozitivă,** literatură **ambientală** etc.), totuși nu atît de rebarbativă încît să demoralizeze pe lectorul neavizat. De altfel, Magdalena Popescu, influențată de eroul (vreau să spun : **obiectul**) său : Slavici, introduce în analiza critică și o notă pedagogică : explică, la început, metoda, rezumă, într-un capitol **(lumea ca dorință)** articolul lui Barthes din **Comunications 8, (Introducere în analiza structurală a povestirilor)** și, după ce pune personajele sau situațiile conflictuale în ecuații, dă traducerea lor într-un limbaj accesibil. Pentru un „poetician" ortodox procedeul este inadmisibil. A deconspira **codul** este totuna cu a arunca semințele semioticii în noroiul limbajului comun impresionistic. Magdalena Popescu păcătuiește și mai grav : ea nu alungă din limbajul analizei noțiunile (conceptele) de : **creație, analiză, psihologie, mesaj interior, viziune, concepție despre lume, sublimitate estetică** etc. Se folosește de ele în analiză, nu atît din obisnuință, cît din dorința, poate, de a reface echilibrul operei, de a da fragmentului analitic lumina și amplitudinea ansamblului.

Punctele de referință sînt variate : Barthes, Greimas, deja citați, formaliștii ruși (Bahtin și Șklowski în primul rînd), Eco, Jakobson, apoi cîțiva învățați vulgarizatori ai semioticii, acei prodigiosi descoperitori de relații noi în gramatica „semnelor". Fraza, spunea L. Tesnière (Elemente de sintaxă structurală, 1965) este o „mică dramă", în care **predicatul** reprezintă acțiunea sau „procesul" (în sens teatral), în timp ce actorii care joacă sînt elementele ce depind de predicat. Ele se numesc **actanți** (personajele) și **circonstanți** (acelea ce definesc situația). Cum trece bătrînul, greoiul, ezitantul Slavici (cei care nu voise să devină „scrietor", nu „scriitor", cum scrie Magdalena Popescu) prin aceste scheme, ecuații, strategii textuale, funcții **distribuționale** și integrative, **nuclee** și **catalize** ? Trece bine, iese, în orice caz, sănătos, statura lui literară crește. Este cel dintîi efect al cărții : tulbură schemele critice cu care ne-am obișnuit, acele false stereotipii pe care critica le-a impus în conștiința noastră : Slavici este un stilist neîndemînatic, dar un observator profund al naturilor umane conflictuale, un prozator „poporan" care descoperă dimensiunea psihologiilor și, în sfera psihologicului, latura demoniacă, dementială a omului etc. Trecut prin metoda **heteronomică** a Magdalenei Popescu, textul lui Slavici pare o construcție extraordinar de sofisticată. Sîntem pur și simplu uluiți de strategia personajelor din **Budulea Taichii** sau **Mara**, scrieri arhicunoscute, banalizate pînă la exasperare de interpretarea didactică. Interpretarea textuală de acum scoate în evidență articulații secrete, detalii — pe lîngă care ochiul nostru grăbit a trecut fără să observe nimic — sînt puse într-o relație nouă și, pe măsură ce înaintăm în lectură, vedem că nimic nu este de prisos, arbitrar (nici măcar eroarea de construcție) în narațiune. „Puntea" pe care trec doi gospodari ardeleni vanitoși este un semn conflictual. Limbuția unui părinte mîndru de fiul său exprimă o opțiune mai adîncă și, totodată, o încercare de a ieși dintr-o stare de criză (o stare conflictuală). Sînt subtile, inteligente și nu o dată profunde, disocierile pe care le propune Magdalena Popescu. Analiza merge mai departe de frontiera unde ajunge, de regulă, critica estetică. Ea observă **culisele** textului și definește natura personajului prin alte elemente decît o face în mod obișnuit critica (mediul social, filozofia, atitudinea ideologică etc.). Capitolele cele mai interesante din carte sînt acelea despre personaje **(lumea ca dorință, sistemul lumii)**, circumscrise într-un univers dominat de două forțe, **iubirea** și **vanitatea.** Eroii cunoscuți din **Moara cu noroc, Budulea Taichii, Mara** și celelalte narațiuni sînt încă o dată definiți în funcție de **familie, „gura lumii", ban,** în raport cu celelalte personaje și în interiorul unui proces specific. Lîngă vechea (și nemulțumitoarea temă) a degradării individului sub puterea banului, apar un număr impresionant de subteme care lărgesc considerabil cîmpul narațiunii și dau altă imagine despre complexitatea eroului slavician. Capitolul : **Omul care n-a voit să fie scriitor** este scris în alt stil, nu zic tradiționalist, dar într-un limbaj mai simplu și mai colorat. Magdalena Popescu are, în genere, un bun stil demonstrativ, stil „de lucru", fără figurație, pe alocuri redondant din cauza terminologiei **(arbitrarism, secvențial, deceptivă).** Criticul vrea să numească esența fenomenului, ocolind perifraza, metafora, și inventează, atunci, un termen nou (prin derivație) sau traduce altul dintr-o disciplină adiacentă. Odată familiarizat cu „codul" cărții, lectorul caută mișcarea ideilor în demonstrație și este satisfăcut să afle soluții critice noi. Nu i-as reproșa decît prea marele zel demonstrativ în analiză, manifestat prin complicația situațiilor clare, cu efectul de a dizolva ideea critică în nuanțele ei (Un exemplu : comentariul despre utilitatea idealizării, pg. 140). Portretul moral al scriitorului mi s-a părut, de asemenea, cam simplificat în capitolul biografic, de la urmă. Ceva din structura solidului prozator ardelean rămîne în afara schemei propuse. Este surprinzător la un om care respectă atît de mult convențiile sociale să se așeze, adesea, împotriva curentului general și să îmbrățișeze cu ardoare irațională o cauză eronată. Toate explicațiile date pînă acum în legătură cu poziția lui în timpul primului război mondial nu sînt satisfăcătoare. Critica existențială putea merge, aici, mai departe. Magdalena Popescu a scris o carte profundă, cu multe premize (și soluții) critice excepționale. Prin ea, noua critică se implică mai adînc (și mai competent) în fenomenul literar românesc.

Eugen Simion

Descoperirea de sine

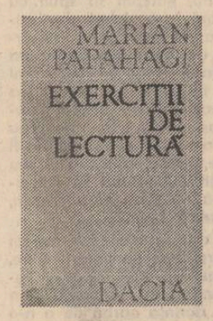

Există la noua generație de critici, dincolo de metode, sisteme și autorități aflate în circulație o tensiune a spiritului avizat, pus în temă, informat, ce și-a mărturisit de mult sieși, mărturisind-o și celorlalți, fără teama că-și va pierde creditul, adevărul că actul critic înseamnă alegerea unui drum, dintre mai multe drumuri posibile, către operă și că această alegere nu e mai puțin „o chestiune de afectivitate și sentiment" cum spunea Heidegger în **Was ist das — die Philosophie ?** Marian Papahagi nu are nevoie să-și caute o posibilă unificare a temelor, în cartea sa de debut, **Exerciții de lectură,** pentru că ea există în scrisul său, deci înainte de actul așezării mai multor comentarii într-o carte. Venind dintr-o unitate a preocupărilor, din alegerea unei căi spre operă, dintr-o disciplină interioară a lecturii care știe nu numai cum să primească o operă ci și cum s-o primească cu tot ceremonialul. Comentariul operelor, lectura ca o găzduire în prezent, neomițind tradiția, a acestora, bucurîndu-se de ele, dar nu mai puțin obosindu-se pentru ele, desfășoară un întreg ceremonial al primirii și respectului și chiar o artă, o dialectică a iubirii. Această lectură constructivă, de găzduire dar și de apărare afectivă și mentală a operei e elementul unificator al analizelor din cartea lui Marian Papahagi. Ea ține de temperament și nu întîmplător. **Exercițiile de lectură** așează printre motivațiile actului critic și erosul în **Pretextul** lor. Îl vom descoperi în prima secțiune, cea a ipotezelor și preliminariilor în analizele consacrate literaturii române, celei italiene, braziliene ori portugheze, lentilă atotprezentă indiferent de gradul de elaborare al interpretării ce merge de la fișa de autor (Nichita Stănescu ; Murilo Mendes) ajungînd pînă la jalonarea unor micromonografii : Ion Barbu, Bacovia, Ion Vinea, estetica lovinesciană, Arghezi. E simptomatic în același timp caracterul obiectiv, generalizat al acestei atitudini la noua generație critică. Ea se exersează pe autori iubiți, nu din comoditate ori lipsă de nerv. Fiecare reprezentant al tinerii critici va scrie sau a scris despre Barbu, Blaga, Bacovia, Arghezi, despre marii interbelici. Își va manifesta preferința pentru genuri. Va considera comentariul poeziei o condiție sine qua non a cuceririi statutului de critic. Obiectivele astfel alese, în spațiul construcției, al neîncetatei valorizări, comuniuni și identificări cu operele, devin incomode, susceptibile de absența vocației reale (nu e critic dacă nu critică !) Ele sînt oricum mai puțin spectaculoase la prima vedere. Țin însă de un spectacol interior, cum bine observa un membru al noii generații, Ion Vartic. Opunînd o rezistență continuă oricărui idol exterior, fie aceasta autoritatea publică, masca extremelor, ostentația unei grupări sudate pe criterii de vîrstă. Atitudine ce pericilitează literatura tinerilor, printr-o retragere din fața ei, de unde absența din circuitul opiniei a unei mentalități estetice congenere. În fine, revenind la Marian Papahagi, vom spune că paginile lui născute dintr-o reală sensibilitate față de literatură, din cîteva iubiri constante pentru cîțiva din marii ei reprezentanți, își contracarează această afectivitate printr-o creștere proporțională a voinței de coordonare, de integrare într-un sistem a opiniei, **(Ion Barbu — mitopoetica integrării în unitate).** (Pentru o lectură în sistem a romanului lovinescian) intuiției ori impresiei critice. Aceasta chiar și atunci cînd lectura sa e de acord, întîlnindu-se cu lecturile premergătoare, cînd amărăciunea născută din sentimentul că totul a fost deja spus ori trăit e transformată în strădania de a aduce și lumina noi probe pe făgașul opiniilor tradiționale. Pentru Marian Papahagi lectura nu e numai inaugurare și în nici un caz un soi de „găselniță" a unui drum spre operă iresponsabilă din punctul de vedere al cunoașterii, inautentică în planul condiției și istoriei culturii. Credința rostită de Valéry : „A găsi nu înseamnă nimic. Dificil e să-ți adaugi ceea ce găsești" e o idee plină de urmări în scrisul lui Papahagi, o dificultate pe care aceasta și-o asumă. Se ascunde în aceste cuvinte și eroismul noii generații de critici. Mulți universitari, cercetători, filologi în nouă și tînăra critică. Specialiști în spațiul francez, englez, latino-american... Adepți ai criticii constructive, eseiști de finețe, comparatiști ce-au depășit iluziile comparatismului de pure filiații. Atrași cumva, spunem, desigur, o vorbă mare, numind de fapt idealul unei generații, de critica practicată ca o învățătură acroatică. Îi scria Alexandru lui Aristotel : „Eu prin știința cea mai înaltă aș vrea să fiu superior mai degrabă decît prin putere". Marian Papahagi ca și alți colegi ai generației sale tinde spre „știința cea mai înaltă". Există, desigur, trepte nenumărate spre aceasta. Una dintre ele, și nu fără importanță atît în gîndirea antică cît și în cea modernă e treapta tăcerii, a ascultării. Ascultarea celorlalți critici, a maeștrilor : Lovinescu, Vianu, Călinescu, Vladimir Streinu, Mario Praz, Ortega y Gasset și alții. Articolele lui Marian Papahagi pornesc de pe solul ferm al unor opinii formulate de aceștia, ascultă de ele. Nouă e analiza. Personal e modul în care Marian Papahagi interpretează și înțelege aceste opinii. Autentic profund e felul în care criticul își adaugă ceea ce a găsit în opere și în interpretările lor, adăugîndu-le acestora și propria-i descoperire (lectură) nu în ultimul rînd și o descoperire de sine.

Doina Uricariu

Un preludiu „panoramic"

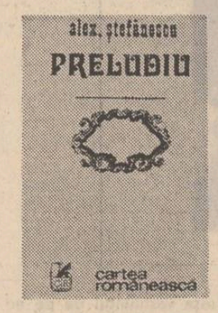

Deja cunoscut prin activitatea sa foiletonistică, Alex. Ștefănescu își face debutul editorial cu un volum care îi atestă deopotrivă maturitatea și vocația. Lucru remarcabil pentru o carte de debut, **Preludiul** său (Ed. Cartea Românească, 1977) evită excesul și ostentația juvenilă, afirmînd o atitudine critică comprehensivă, deși nu lipsită de substrat polemic. Titlul însuși se plasează sub semnul unui început care anunță o urmare de mai mare anvergură, posibilă și previzibilă de altfel pentru că Alex. Ștefănescu vădește înclinație spre o viziune panoramică, chiar dacă nu neapărat sintetică. **Preludiul** critic abordează literatura română contemporană pe genuri, aspirînd la restituirea unei imagini globale și reprezentative, fără a-și aroga prin aceasta drepturi închizitoriale. Critica lui Alex. Ștefănescu se dezvoltă pe fondul unei reale pasiuni pentru literatură, care asigură caracterul preponderent comprehensiv al demersului său. Aspirînd la constituirea unei imagini panoramice, criticul consacră o secțiune a volumului său, alături de cele privind poezia, proza și critica, creației dramatice contemporane, în genere mai puțin discutată de critica literară și lăsată în seama cronicarului teatral. Adoptînd o atitudine echilibrată, criticul nu dorește elucidări, nici răsturnări și revelații, nici pronunțarea unor sentințe. El nu este un spirit frondeur, ci unul disociativ, practicînd o critică de definire în primul rînd, nu fără intuiții fine, nu fără unele opacități, nu fără scînteiri. În genere însă, această critică nu este analitică, ci preponderent delimitativă, vizînd nu investigația, ci consemnarea susținută de un comentariu lapidar și sagace, lipsit de obsesia originalității, dar și nu de originalitate. Alex. Ștefănescu nu aduce revelația unor lucruri noi, dar realizează conexiuni semnificative. El nu-și propune, se pare, atît interpretarea la nivel monografic — deși o practică la nivelul fenomenului literar, delimitînd tendințe și linii de forță —, cît definirea și situarea într-un context general. Criticul și-a format un stil concentrat, tinzînd la surprinderea formulei adecvate, a liniilor generale și a evoluției fiecărei personalități artistice, eventual cu circumscriere a climatului literar. Optica sa vizează nu atît zonele de excepție ale fiecărei creații, cît liniile ei definitorii, suprafața ei, ceea ce se lasă captat de comentariul rapid, ceea ce va putea fi enumerat, în mod de altfel semnificativ. Acest gen de critică aparent superficială nu exclude intuiția, atunci cînd își acordă timp pentru zonele mai profunde. Chiar dacă uneori nu-și oferă răgazul pentru a descoperi armonii ascunse și sonuri discrete, ca în cazul lui Ion Gheorghe, definit cu pană rapidă, prin aceea că „forța sa stă în faptul că reproduce înform o realitate informă", Alex. Ștefănescu nu poate fi acuzat de neînțelegere și, în orice caz de frigiditate. Stilul său, relativ neutru și concentrat este animat de temperatura unei trăiri critice autentice, dar evitînd excesul, gesticulația și paradoxul, care fac farmecul altor condeie critice.

Autorul acestui „preludiu" consacrat literaturii contemporane este preocupat de definiri și situări, de imaginea de ansamblu realizată nu întotdeauna pe baza unor conexiuni interioare, ci cu oarecare spirit lejer asociativ, vag tentat de enumerare, de trecerea în revistă care însă, cu contribuția unei viitoare concentrări, este apță să se constituie ca sinteză reprezentativă. Postfața („Ce e nou în noua literatură ?") devine deocamdată un rezumat și o justificare a cărții, o pledoarie „pro domo" aspirînd la descifrarea tendințelor și caracteristicilor unei literaturi prin definirea principalelor ei repere.

Această întreprindere, nu lipsită de ambiție, dar și de șanse, impune o anumită sobrietate a demersului, dublată însă de sagacitatea purtătoare de farmec a unei tentații de literaturizare, prin metaforă și imagine, într-un stil alert și expresiv, astfel încît criticul are toate motivele să nu refuze această tentație.

Preludiu lui Alex Ștefănescu anunță în mod cert o mai vastă orchestrație, ce se va desfășura, după toate aparențele, în sensul trecerii de la panoramă la sinteză.

Sultana Craia

Ipostaze ale lecturii

Petru Mihai Gorcea debutează cu un volum de critică unitar, cuprinzînd ample eseuri interpretative asupra unor scriitori ce au marcat definitiv evoluția literaturii române. Mihail Sadoveanu **(Basmul eternei repetiții),** Tudor Arghezi **(Cele două vîrste ale poeziei lui Tudor Arghezi),** Liviu Rebreanu **(Personajele lui Liviu Rebreanu și psihologia adîncurilor).** Un articol cu caracter teoretic cuprinzînd o motivare a opțiunilor literare (selectarea unor opere care „rescriu" ființa spirituală a unei literaturi) și justificarea metodei **(Nesomnul capodoperelor)** completează un sumar din care sînt excluse cronicile și foiletoanele literare, materia predilectă a criticului debutant.

Dacă scriitorii analizați aparțin unor sfere diferite, proză, poezie, în schimb tonul unitar este asigurat de ceea ce aș numi strategia critică comună, adică încercarea de a privi literatura în specificul și în literaturitatea ei. Spun încercare pentru că nu totdeauna criticul reușește să dezvolte propozițiile critice inițiale, mai totdeauna interesante, la nivelul propus. Metoda cochetînd cu tematismul francez dar într-o variantă „popularizată" constă în detectarea unui principiu fundamental sau a unor structuri reiterative care coagulează și ordonează în jurul lor universul imaginar al operei. În studiul inegal ca valoare, dedicat prozei sadoveniene, autorul urmărește reliefarea unor constante motivematice specifice dar care în corelație, evidențiază o viziune organică stînd sub semnul realismului mitic : „Ceea ce urmărim noi în acest eseu este sistemul de semnificații prin care această imagine se angajează în raport cu ansamblul coerent al întregii opere sadoveniene, modul cum această imagine depinde de acest ansamblu și îl îmbogățește la rîndul ei". Idee remarcabilă, dar în demonstrarea ei, Petru Mihai Gorcea nu păstrează în întregime fermitatea criteriilor. Dacă acceptăm ca adecvate astfel de motive-cheie, **„Arcadia cea fericită",** basmul **eternei repetiții, „despre un anume soi de lupi cu chip le om", „sub semnul Hogei Nastratin"** etc., în schimb situarea în același plan a unor titluri, **Baltagul, Zodia Cancerului, Ochi de urs** nu își află justificarea metodologică. Ar fi fost necesară ralierea lor la un nucleu intern. Dar pe porțiuni, eseul cuprinde observații pertinente, puncte de sprijin fecunde pentru viitoarele interpretări. Astfel analiza asupra poeziei lui Tudor Arghezi se înscrie într-un curent mai larg manifestat în critica actuală, de redimensionare și reconsiderare a unei opere ce intrase pretimpuriu în conul de umbră al clasicizării osificante. Pornind de la teza mai generală și unanim acceptată în poetica argheziană a relației om-divinitate criticul distinge două etape, două atitudini existențiale și anume în prima perioadă obsesia tanatică, iar în cea de a doua, depășirea impasului, sublimarea în ritmurile unei existențe solare : „Poezia celei de a doua perioade arghezine este o poezie a morții învinse. Este o poezie a bucuriei existențiale, puternică pe măsura spaimei învinse. A fost un mare poet Arghezi al tenebrelor, al întrebărilor fără răspuns — este la fel de mare Arghezi al luminii și al jocului, al certitudinii și al beatitudinii existențiale". Ipoteza este dezvoltată argumentat, logic, amănuntul fiind integrat ansamblului. Invariantele tematice ar fi aceleași în cele două vîrste (materia, spațiul, Divinitatea, Geneza, omul, poetul) dar semnificația lor diferă. Totodată, sînt urmărite în planul limbajului, figurile poetice, evoluția lor, altfel spus, cu un termen tradițional, tehnica artistică. Se vorbește astfel la un moment dat de „procedeul basoreliefului" în imagistica argheziană. Subliniind consecvența demonstrației nu putem fi însă de acord și cu sensul ei. Dicotomia tematică stabilită (și cronologic) este artificială. Întreaga creație poetică a lui Arghezi ilustrează tocmai persistența în timp a celor două atitudini, oscilația dramatică între poli, fără a-i împăca vreodată, ceea ce și explică extraordinara tensiune a liricii sale. „Arghezi mîntuitul" este de fapt „Arghezi damnatul". Eseul intitulat „Nesomnul capodoperelor" este o variantă mai accesibilă dar și mai simplistă a teoriilor noii critici și în special a conceptului de operă deschisă lansat de Umberto Eco. Dar încercarea de a „traduce" termenii de specialitate într-un cod neaoșizant, dă naștere la formulări hibride și la o oarecare prolixitate. „Nesomnul capodoperelor" (greoaie sintagmă) este cartea promițătoare a unui bun critic, deocamdată pe lungimile de undă medii.

Paul Dugneanu

Dincolo de himera sintezei critice

Dată fiind ostentația cu care îi este întocmit și explicitat — în toate cazurile — „tiparul", volumul de debut al tînărului critic Lucian Alexiu **(Facla, 1977)** e susceptibil a incita la discuții, ample și contradictorii, axate mai mult sau mai puțin exclusiv în jurul unor așa-zise chestiuni de metodă. Evident, pentru a izbuti să formulăm opinii cît mai plauzibile cu privire la personalitatea (în formare) a tînărului interpret, nu ni se pare nimerit a-i utiliza cartea doar ca pe un generos pretext, în măsură să deschidă calea unor confruntări, e adevărat frucutoase, cu indiscutabilă valoare de principiu, dar, în bună măsură, extrinseci conținutului ei. Pe de altă parte, întrucît autorul însuși cum arătam, ne „provoacă" într-o manieră atît de categorică nu avem totuși dreptul a-i ignora complet intențiile de această natură. Fără a intra deci în prea multe detalii, trebuie să arătăm că **Ideografii lirice contemporane** este o apariție editorială simptomatică pentru mentalitatea ce tutelează demersul analitic al celor mai mulți dintre tinerii noștri critici, anume, este vorba de fascinația pe care o exercită asupra lor ideea de viziune sintetică din a cărei perspectivă se cuvine a fi explorat cîmpul literaturii române contemporane. Ideal privind lucrurile, sigur că o asemenea aspirație, oricît de orgolioasă ni s-ar părea, în sine nu are nimic reprobabil, căci justificarea ei obiectivă rezidă în perfect întemeiata încredere a criticului tînăr în marea valoare de ansamblu a perioadei literare respective ; ca să nu mai vorbim de relativ normala sa stare de nemulțumire pricinuită de constatarea că eforturile spre sinteză ale confraților din celelalte generații nu sînt întotdeauna pe măsură acestui adevăr îndubitabil. Trebuie însă arătat că atari lăudabile aspirații își pot asigura șansa de reușită numai dacă se ține seama de cîteva exigențe impuse de ceea ce am numi dimensiunea pedagogică a condiției debutului în critică. Cu riscul de a fi suspectați de prezumțioizate și chiar de o anume inclinație spre sfătoșenie — se înțelege, avînd mereu în atenție volumul lui Lucian Alexiu — în această ordine de idei ne permitem a enunța cel puțin una din exigențele în cauză. De necesitatea ei vitală ne convinge și volumul **Ideografii.** ...Ea vizează după opinia noastră, adevărul elementar potrivit căruia ideea de sinteză dedicată fenomenului literar mai mult sau mai puțin curent apare fundamental incompatibilă cu ceea ce altă dată am numit exercițiul critic aflat în „primă instanță". Ține, astfel, de sfera lucrurilor comune să arătăm că acest din urmă gen de critică materializat în foiletonul de gazetă — cronica, recenzia — dacă nu ne mulțumim a-i acorda încrederea de a supravietui prin el însuși, se constituie în fază pregătitoare pentru elaborarea sintezei. Experiențe de anvergură precum cele propuse de E. Lovinescu sau G. Călinescu — la care pot fi adăugate și cîteva aparținînd contemporaneității, Eugen Simion și, într-o măsură, Al. Piru, de exemplu, demonstrează că, mai presus de orice, o asemenea sinteză, în esență, rezultă din „rescrierea" propriilor foiletoane și, după împrejurări, din „revizuirea" judecăților conținute de acestea. Ceea ce, pe scurt spus, presupune o certă edificare asupra structurii generale a materiei și, pe cît omenește e cu putință, cunoașterea ei completă. Or, privită din această perspectivă, cartea lui Lucian Alexiu iscă serioase nedumeriri, chiar dacă ne raportăm la intenția, oarecum delimitată, înculcată titlului (gr. ideaidee, gramma-scriere) și la explicațiile de aceeași natură din „cuvînt înainte", ce-i drept, îndeajuns de strategic spre a nu spune prudent — echivoc formulate („semnificația acestui demers fiind a unei explorări, neexhaustive, dar, după împrejurări, aspirînd să releve structurile mai importante ale operelor lirice care i-au solicitat (autorului n.n.) interesul și dincolo de momentul primei lecturi, autorul s-a rezumat să selecteze poeți într-un fel sau altul reprezentativi, nu însă totalitatea poeților reprezentativi, etc.) este limpede că tînărul critic „forțează" sistematic foiletonul de gazetă să accepte funcția de element constitutiv într-un ansamblu. Ce rezultă de aici e cît se poate de lesne de observat. Nu e de conceput, fie și o schită de sinteză plauzibilă cosacrată poeziei noastre contemporane în absența unor nume care sînt reprezentative, nu numai „într-un fel sau altul" ci care efectiv au semnificația reperelor unanim recunoscute : Arghezi, Blaga, Philippide. La fel, nu poate fi imaginat un astfel de tablou critic eludînd prezenta unor poeți în general la fel de importanți precum o parte (cea mai bună) dintre aceia analizați de Lucian Alexiu, fiind vorba de Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Gellu Naum, Dimitrie Stelaru, Nina Cassian, A.E. Baconsky, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Horia Zilieru, Tudor George, Ovidiu Genaru, Marius Robescu, Horia Bădescu și încă de mulți alții. Cum se vede, nu mai e vorba doar de cîteva lacune, ci de o situație care face inoperantă orice intenție de a privi cartea lui Lucian Alexiu ca pe o schiță de sinteză.

Dacă totuși dorința realizării unor astfel de lucrări îl urmărește pe autor, socotim că ar fi înțelept din partea lui să se înarmeze cu răbdarea necesară continuării, mai întîi a exercițiului foiletonistic căruia, cu remarcabilă aplicație, i se consacră de cîțiva ani. **Ideografii lirice contemporane,** privit prin prisma a ceea ce este cu adevărat — adică nici mai mult nici mai puțin decît o suită de cronici literare — constituie un început deosebit de promițător tocmai în această direcție. Fin și sagace cititor, înarmat cu o remarcabilă cultură teoretică, dibaci minuitor al limbajului (în pofida unor excese neologistice și a unui discret-juvenil mimetism calofil), capabil de judecăți tranșante formulate, Lucian Alexiu dispune de atuurile unei cariere critice demne de cea mai mare încredere.

Nicolae Ciobanu

O sinteză a romanului

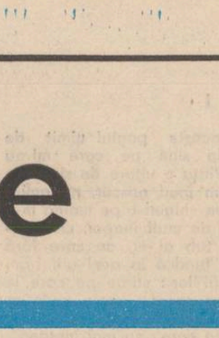

Temeinic informat, înclinat spre dezbaterea aspectelor teoretice dar și analist de forță, tranșant în disocieri și limpede în exprimare apare Anton Cosma la debutul său critic cu **Romanul românesc și problematica omului contemporan.** (Editura Dacia, 1977), carte incitantă ce urmărește diacronic evoluția romanului de la noi și propune o sistematizare a domeniului după criterii socio-estetice, rezultate din considerarea atentă a dinamicii interioare și condiționării exterioare a speciei. În primul capitol al cărții **(Note pentru o poetică a realismului),** după ce aproximează contururile conceptului, Anton Cosma distinge două principii structurante ale modalității realiste. Primul ar consta în mișcarea **de la ideal spre real** care determină transformarea eroului mitic în personajul obișnuit al prozei moderne. Această reducere a excepționalului la normalitate este numită de critic **tendința de anonimizare** și considerată definitorie pentru vocația realistă a romanului. Autorul disociază între **anonimizarea** malignă alienantă și reificantă, echivalent al „unidimensionalizării" omului în societatea occidentală superindustrializată și anonimizarea din societățile de tip socialist, înțeleasă ca expresie a raportului dialectic dintre necesitate și libertate.

Al doilea principiu fundamental este sesizat în evoluția **de la simplu spre complex,** proces care vizează posibilitatea întrevăzută de Marx, al „omului omnilateral". Urmărind această devenire procesuală a formelor românești, Anton Cosma analizează nuanțat etapele romanului european și găsește exemple convingătoare. Trecînd la romanul românesc, criticul refuză (pe bună dreptate) să-l definească doar ca sumă de influențe străine și-i află originalitatea în „participarea, implicarea pregnantă a scriitorului în lumea plăsmuită după legile esteticii". Specific scriitorului român ar fi, așadar, tendenționismul, reflex al situării sale în procesul creației pe poziții supraestetice (nu extraestetice) guvernate de criteriul **omeniei.** Observație adevărată, în bună măsură, care ar fi necesitat însă o explicitare și aprofundare a conceptului invocat, operație de care autorul se dispensează inexplicabil.

O altă notă distinctivă a romanului românesc este identificată de Anton Cosma în atenția specială acordată dimensiunii social-istorice ca reflex al propensiunii marcate către realitate și al unei apetențe reduse pentru zonele metafizice. Explicația acestui fapt se găsește în răspunsul la întrebarea asupra originii romanului la noi. Criticul propune trei ipoteze originare **(basmul popular, romanul popular, literatura cronicarilor)** pentru a se opri la ultima. Situarea originii romanului în istoriografie — punct de vedere original și perfect plauzibil în urma unei demonstrații riguroase — lămurește preocuparea scriitorului român pentru realitatea obiectivă, și, mai puțin, pentru ficțiune. Cercetînd evoluția **primei generații a romanului românesc postbelic** Anton Cosma constată cu satisfacție, că realismul normativ al perioadei 1950—1960 este dominat — ca întreaga noastră literatură — de același principiu clasicizant, constînd în „posibilitatea sublimării anonimatului în valoare umană superioară". Recunoscînd că această tendință nu s-a materializat în epocă decît rareori în opere valoroase, criticul nu ezită totuși să o opună și să o prefere literaturii interbelice, oricum — credem noi — superioară esteticește. Sînt acestea riscurile abordării fenomenului literar din punct de vedere exclusiv sociologic care, punînd între paranteze valoarea artistică, poate da naștere la confuzii regretabile în plan axiologic. Cînd criticul trece la analiza aplicată pe textul literar lucrurile se limpezesc și ierarhiile valorice se restabilesc.

Un nou pas către omul total, omnilateral, îl face a **doua generație a romanului contemporan,** a cărei producție editorială se grupează între anii 1967—1968, 1970—1972 și 1974—1977. Dacă prima etapă a fost ideologică și sociologică, ascultînd de imperativul reprezentării, a doua generație pornește de la primatul esteticului, căruia îi alătură, în **sinteza interpretării creatoare,** valori filozofice, politice, sociale. Din studierea romanului ultimului deceniu Anton Cosma izolează cinci ipostaze ale omului complex (omul social, omul subiectual, omul arhetipal, omul obiectual, omul evenimențial) numite în funcție de perspectiva estetică din care personajul e perceput de autorii săi. Fiecare perspecite unui scriitor, prilej pentru Anton Cosma tivă estetică își află expresia artistică în opera unui scriitor, prilej pentru critic de a proba încă o dată calitățile indiscutabile de analist. Puncte de vedere interesante emite autorul în capitolul intitulat **Structuri sociologice fundamentale,** în care relația individ-grup social este discutată în termenii **adaptării** sau **integrării.** De la mecanica simplificatoare a realității romanului românesc contemporan a evoluat — demonstrează criticul — spre dezvăluirea și analiza unor situații existențiale fundamentale, incluse în structuri sociologice noi, la care personajul problematizant aderă sau față de care se delimitează. Între tendințele care agită romanul actual criticul mai remarcă încă alte cîteva importante. Astfel, se subliniază încercarea de **configurare a unei mitologii a prezentului — exemplificată** de opera lui D.R. Popescu — avînd ca reflex, în domeniul metodei de creație, **stilizarea realului** după modelele mitice străvechi. Sau, **nevoia de utopie,** atestată de implicarea modelelor utopice, în proza contemporană, prin care se traduce participarea romanului la elaborarea viitoarelor structuri sociale.

Avînd drept scop organizarea, în cadrele unei viziuni integratoare, a trei decenii de roman și identificarea principalelor lui tendințe, studiul lui Anton Cosma nu este — se înțelege — nicicum o întreprindere ușoară. Dincolo de precaritatea oricăror clasificări (fatal contestabile, pentru a fi înlocuite cu altele la fel de vulnerabile) criticul învinge obstacole (deloc ușoare, dacă ne gîndim că încercările de acest gen nu sînt prea multe la număr) și să ofere nu un inventar nesemnificativ de opere ci o sinteză serios documentată **și bine** articulată în planul ideilor.

Valentin F. Mihăescu

marin preda

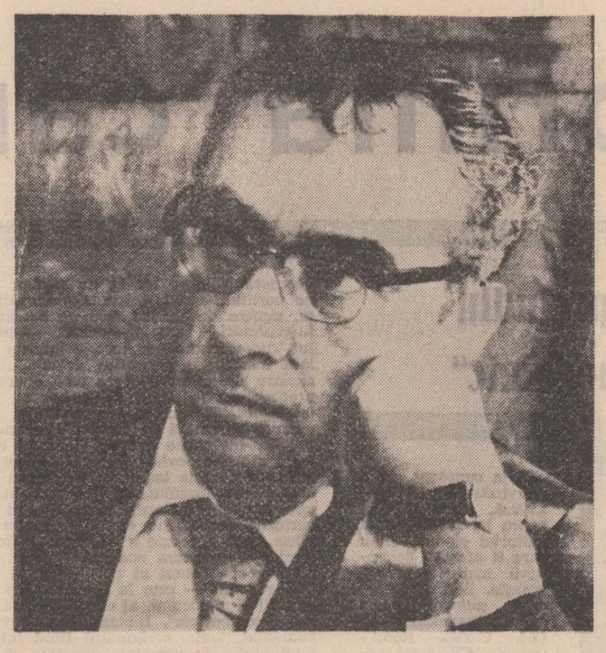

I

...am recitit aceste pagini uimit de uitarea de sine pe care mi-au adus-o... Viața e uitare de sine ! În realitate, în mod obscur, nu amintirea că am chinuit-o pe mama m-a făcut să mă întorc atît de mult înapoi, ci amintirea Ninetei, cu acel tub al ei, pe care fără îndoială că l-a folosit, fiindcă în acei ani i-am căutat copiii și pe tatăl lor : știrile pe care le aveau toți despre ea se opreau acolo unde se opriseră și ale mele : era clar, Nineta nu ezitase să curme singură o viață care „nu mai mergea". Acum am o iluminare : nici a mea nu mai merge, adică n-ar mai merge, chiar dacă printr-un miracol aș evada și aș reuși să fug din țară. Îi voi trimite prietenului meu, fostul judecător, un bilețel pe care să scriu un singur cuvînt : **Nozinan.** El știe ce este acest calmant ; e „un băiat foarte bun", cum îi spuneam adesea, cînd luam cîte-o pastilă. Șterge toate neliniștile și toate temerile și poate da și un somn final, dacă iei chiar mai puțin de un tub. Astfel voi înlătura printr-un act de voință supliciul care mă așteaptă, căci nu moartea mea apropiată mă sperie, ci detaliile ei pe care aș fi silit să le văd și care toate mi-ar țipa în suflet : vei muri ! Completul de judecată care ar pronunța sentința, adică figurile lor de oameni vii, procurorul care ar intra la mine în celulă la o anumită oră a dimineții, lectura acelei sentințe, soldații care și-ar pregăti armele : noi trăim ! ar țîșni pentru mine înțelesul celui mai mic gest al lor, al celui mai mic lucru pe care ochii mei l-ar vedea, chiar și o pietricică... Ei da, pietricica aceea va fi de-aici înainte văzută de alții, nu de mine, și desigur pentru totdeauna, începînd chiar după mai puțin de un minut...

Fiindcă aproape de moarte am mai fost și nu m-am temut, era o moarte **naturală** care mă aștepta și cu ea ne împăcăm, e ceva în noi cu care ne-am născut și care apare în mod miraculos îndată ce simțim că **ea** se apropie de patul nostru. Am auzit că alții intră chiar într-un fel de extaz cînd le sună ceasul, spun lucruri frumoase, cuvinte memorabile, care uimesc pe cei vii ; firește, alții se chinuiesc pînă în ultimele clipe, despre ei se spune că „au murit greu". Marele Tolstoi a spus **il faut foûtre le camp...** N-am ajuns pînă acolo... am scăpat, sau mai bine zis scadența a fost aminată... Dar să-mi reiau firul întrerupt, voi ajunge la acest episod al vieții mele care a fost greu de suportat abia după ce am revenit printre cei cu speranțe.

În universitate interesul meu pentru filozofie, cum era și firesc, spori iar lecturile din adolescență, considerabile, mă ajutară să pătrund adînc în culoarele culturii și sistemelor filosofice și să-mi iau examenele cu strălucire. Fanatismul legionarilor din facultate mă lăsă indiferent și nu-i puteam înțelege pe acei colegi care în loc să se ocupe de fete se ocupau de jidani. Mi se părea stupid să consider că moartea pentru Căpitan (idolul acelora !) le era cea mai scumpă dintre nunți. Noroc că acest Căpitan fu suprimat de Carol al II-lea și dictatura sa, care urmă, mai potoli pe unii. Eu mă încurcai într-o istorie cu o colegă, un fel de preludiu a ceea ce avea să mă aștepte mai tîrziu (astăzi văd acest lucru limpede, pe atunci episodul nu-mi pătrunsese în conștiință, deși se sfîrși tragic pentru fată ; conștiința noastră este adesea atît de blindată încît poți să tragi și cu tunul în ea și nu se clintește și asta nu pentru că sîntem atunci ticăloși, monștri sau pur și simplu canalii ; e un fenomen natural și misterios). Într-o zi dispăru de la facultate o studentă. În ciuda cercetărilor minuțioase care începură, nu se reuși să se dea de urma ei. Nimeni nu știa să dea anchetatorilor detalii concludente cel puțin într-o primă fază a cercetărilor. Nici colegii de facultate, nici prietenii ei apropiați și nici părinții, care locuiau pe undeva printr-un sat. Se svoni, și auzii și eu acest lucru, că poliția judiciară primea scrisori în care se spunea ba că fata se afla în orașul cutare, unde fusese văzută plimbîndu-se pe străzi cu un bărbat, ba că studenta fugise în străinătate (această scrisoare venea chiar de peste hotare, judecînd după timbrele și ștampilele de pe ea). Pînă ce sosi un individ de la București, care nu se mulțumi cu datul din umeri al celor care o cunoșteau pe fată și afirmau cu o mască perfect mimată a neștiinței, că nu știu nimic. El își începu ancheta pornind de la ideea simplă că cineva din anturajul fetei trebuie să știe unde e, sau ce se întîmplase cu ea și din motive pe care experiența lui îi spunea că sînt puternice, acest cineva nu vrea „să-și deschidă pliscul". Îi fu ușor acestui anchetator abil să afle că fata se îndrăgostise de un student cu care vroia să se căsătorească și să-l ia pe acest student sub focul strîns al întrebărilor.

II

Eu eram acel student. Spre uluirea mea, această fată de o frumusețe deosebită (am să folosesc aici o comparație uzată, dar perfect, adică obiectiv, potrivită) care semăna și la trăsături și în firea ei, cu o căprioară, începu să-și oprească privirile asupra mea. Trebuie să spun că din experiența de adolescent trăsesem concluzia că trebuie să stau liniștit, nici-o fată nu se va îndrăgosti de mine și că lucrul cel mai bun pe care îl aveam de făcut era să-mi văd de treabă, să-mi urmăresc țelul meu, adică să ajung cineva în filozofie și cînd uneori noaptea mi se întîmpla să dorm asaltat de coșmaruri (visam că răsturnam mueri în pat, prins de o dorință cumplită de a le pătrunde și cum acest lucru nu se petrecea, mă trezeam gîfîind, transpirat și disperat) atunci mă duceam la **Mama răniților** împreună cu un nou Puloș și cu toate că nu mai găseam la ea o Ninetă, ci doar adrese de țărănci eșuate și cam trecute, sau de mahalagioaice bețive, **după aceea** simțeam cum gîndurile îmi zburau din nou cu elan spre lumea pură a ideilor și uitam multă vreme că pe lume există și o altfel de dragoste. Da, există, vedeam eu însumi ; cum grupuri de băieți și fete coborau împreună de pe treptele universității cu privirile sticlind, ghiceam ce însemna acea sticlire, dar nu-mi mai păsa. Da, există, iar frumusețea divină a unei astfel de priviri a unei fete către un băiat, ca un fulger și surisul care urma, curat, de fetiță, mă făcea parcă să îmbătrînesc, eu cel căruia nimeni nu-i arunca o astfel de privire și nu-i adresa un astfel de suris. Mă uitam totuși, adesea, în oglindă, îndelung, să descopăr de ce nu inspiram măcar simpatia. Hm ! Aveam figură frumoasă fizic dar urită în expresie. Frumusețea era o trăsătură, urîțenia consta în ceva inefabil. Aveam sprîncene groase, de timpuriu bărbătești dar puternic și armonios desenate, ochii mari și negri, cu focarul parcă întunecat, ca o oglindă în care nu te puteai zări, dar totuși limpezi, deschiși, nu se fereau, nu alunecau cînd mă uitam la cineva. Astfel, sinceritatea și avîntul firii mele treceau printr-o mască pe care n-o puteam lepăda, fiindcă și restul trăsăturilor erau la fel, nasul și bărbia prea voluntare, gura bine desenată dar lipsită de cea mai vagă senzualitate (care zăcea totuși în mine) obrazul tras, laminat, ascetic, deși numai ascet nu eram. Cine să vrea să cunoască un astfel de om, cînd Vauvenargues spune că sîntem prea neatenți sau prea preocupați de noi înșine ca să ne cunoaștem mai profund unii pe alții ? Cine a văzut niște măști la un bal, dansînd prietenește împreună și ținîndu-se de mînă fără să se cunoască, zice mai departe filozoful ca să se despartă după o clipă și să nu se mai vadă sau să le pară rău unora de ceilalți, își poate face astfel o părere despre lume...

Și totuși această căprioară, nu era nici-o îndoială, îmi arunca priviri (e drept neurmate de minunatul suris) totuși priviri care întîrziau asupra mea mult mai mult decît o clipă ca să mă pot înșela : avea ceva cu mine ! Dar ce ? Mă plăcea ? Desigur, nu erau priviri ostile, cum mi se întîmplase odată cînd văzusem la alta aversiunea, dușmănia chiar. „De ce te uiți tu așa la mine ?" o întrebasem în cele din urmă, fiindcă fără să fie frumoasă cum era Căprioara, nu era lipsită de farmec și pe de altă parte mă făcuse curios să aflu pricina acestei aversiuni accentuate și instinctive (nu-i făcusem nici-un rău, nu schimbasem cu ea niciodată nici-un cuvînt). „Tu, tu, tu !", mi-a șoptit ea abia stăpînindu-și bucuria plină de aversiunea aceea a ei neroadă pe care o simțea că mă putea, în sfîrșit, defini... „Ei, da, i-am răspuns, eu, eu, ce e cu mine ?"... „Știi tu ce e tandrețea ? !" mi-a spus. Am izbucnit într-un hohot de ris sarcastic și i-am confirmat : „Ei, da, tandrețea, da, nu știu, dar n-o să mă înveți tu ce e, hai sictir !".

Căprioara își mișcă privirea ei catifelată și dulce într-o parte și avu alt răspuns cînd îi pusei aceeași întrebare, adică de ce se uita așa de insistent la mine. „Cum știi tu atîta materie ! ?" Așa deci, era admirația... Într-adevăr era cam dezolant să vezi cum o fată a cărei frumusețe era un mister, cum spune Dostoevsky, să aibă un cap total lipsit de mistere, iar mintea goală albă de hîrtie, pe care nu se înscria nimic. Trecea la examene cum trecuse frumoasa curtizană prin fața judecătorilor atenieni neinduplecați, se pregătea s-o condamne, cînd apărătorul ei văzînd că pierde, îi smulsese vestmîntul de pe ea și judecătorii se închinaseră în fața nudului ei minunat și o iertaseră. Căprioara nu-și arăta decît capul și profesorii, privind-o, cedau aproape fără să-și dea seama, punîndu-i întrebări puerile și terminînd cu sfaturi afectuoase că trebuie să învețe mai bine etc. Îi răspunsei că natura nu îngrămădește decît rar asupra unui singur individ mai multe calități. Eu știam carte, dar eram urît, ea nu prea știa, dar era frumoasă. „Dar cine ți-a spus că ești urît ?" s-a mirat ea. Am rîs sardonic, s-o îndepărtez de mine, dar ea a stat liniștită și m-a privit cu ochii ei languroși, fără să clipească și a adăugat : „Ești un bărbat chipeș, să-ți scoți din cap că ești cum ai zis". Tocmai asta doream și eu și ea tocmai asta îmi și spusese. O fată sau o femeie acostată, deși îi place insul care o atacă fără veste, se ține în rezervă tocmai pentru ca să nu facă vreo impresie că ar fi ușor abordabilă. Dar de ce s-ar ține în rezervă un bărbat și mai ales unul ca mine ? Încît din primele clipe am tresărit adînc și turburat m-am îndrăgostit imediat de ea ; am căzut în extrema cealaltă. Desigur, îmi spuneam, de aceea nu plăcusem pînă atunci fetelor, fiindcă eram chipeș și pe de-asupra și tînăr savant (un profesor îmi spusese așa, la un examen, ei, tinere savant, ia să schimbăm cîteva idei, să îndeplinim o formalitate și să-ți dau examenul) și numai o fată frumoasă cum era Căprioara putuse prin urmare îndrăzni să se uite la mine.

III

Fata era cam rece și desigur nu mai era fecioară dar eram eu înflăcărat și de teamă să n-o pierd îi făcui propunerea să ne căsătorim de îndată ce îmi luam eu licența, adică chiar în toamna care urma și ea putea să-și continue anul pe care îl mai avea de urmat fiind căsătorită. Zise da. Curînd eu îmi luai această licență, dar pentru întîia oară Căprioarei i se întîmplă să dea peste doi tineri universitari care se întorseseră de pe zonă unde fuseseră concentrați, crunți și îndîrjiți și n-o cruțară, ba chiar, cu un limbaj dur, o întrebară cum a ajuns ea pînă în anul trei fără să știe nimic, care era secretul și rînjind cu o ironie grosolană îi cerură să li-l spună și lor și o vor trece și ei.

Petrecurăm împreună ceasuri în care ea tăcu, uitîndu-se în gol și degeaba încercai să-i spun că putea renunța la studii, ne căsătoream și cum eu aveam să intru în învățămîntul universitar, nimic nu ne împiedica să întemeiem împreună o familie fericită, tăcerea ei se prelungi și privirile nu reveniră la prezent din golul în care se pierdeau. Abia a doua zi cînd ne revăzurăm arăta mai însuflețită și spuse bine, proiectului meu. Apoi ea plecă la țară, la părinți, urmînd ca după vacanță să-l punem în practică.

„De-atunci n-am mai văzut-o" declarai anchetatorului. „Și totuși fata s-a întors la facultate, zise el, fiindcă de la facultate a dispărut, nu din sat", zise el, „Da, dar eu am terminat facultatea, n-aveam ce să mai caut acolo" i-am răspuns. „Nu trebuia să vă căsătoriți ?" „Nu, fiindcă între timp, acolo, la țară, a cunoscut pe altcineva și mi-a scris că între noi nu mai e nimic". „Arătați-mi scrisoarea !" mi-a cerut anchetatorul. „N-o mai am !" „Bineînțeles !" „De ce bineînțeles ?" „Pentrucă nu v-a scris nici-o scrisoare. Ați continuat să vă vedeți și după ce ea a venit la cursuri, de ce negați? Sînteți acum profesor, vă periclitați în cel mai fericit caz cariera în învățămînt dacă vă puneți în situația de bănuit, și vă așteaptă pușcăria dacă sînteți complice la crimă". „Care crimă ? Fata a fugit din oraș, am auzit că e în străinătate". „Da, e adevărat, posedăm o astfel de scrisoare din care ar reieși că dispăruta a fugit peste graniță, dar nu ulta tinere, că poliția știe din capul locului mai multe lucruri despre felul cum se înfăptuiește o crimă decît criminalul. Procedeele sînt variate, dar nu infinite, de pildă simplul fapt că anturajul victimei ascunde anumite fapte e pentru noi o certitudine că pista pornește de-acolo. Scrisoarea în chestiune e scrisă de criminal, sau de un complice al lui, sau de o cunoștință căreia i s-a cerut acest lucru ca să îndepărteze cercetările de locul unde crima s-a înfăptuit. Un procedeu naiv ! Pentru noi e neinteresant deocamdată să intrăm în amănuntele relațiilor dumneavoastră cu victima, aveți de răspuns doar la o singură întrebare și depinde de sinceritatea răspunsului dacă veți fi sau nu inculpat. Iată întrebarea : cînd v-ați văzut ultima oară ?"

Eram nevinovat, dar speriat. După acest anchetator Căprioara era moartă. Dacă mărturiseam totul, nu cumva puteam fi acuzat sau compromis ? I-am răspuns că nu-mi amintesc ziua cînd ne-am văzut ultima oară, că n-a existat între noi o astfel de zi deosebită, pur și simplu legătura noastră s-a stins pe nesimțite și sînt complet străin de soarta ei. „Bine, a răspuns anchetatorul deodată ca și cînd s-ar fi convins că nu ascund nimic, e posibil, sînteți liber".

Dar sinceritatea unui anchetator, retrasă brusc, neliniștește. Aveam să retrăiesc această neliniște și mai tîrziu. Fusese convingător : un criminal înfăptuiește o singură crimă în timp ce anchetatorul cunoaște o multitudine. E imposibil ca anumite semne să nu-i amintească de anumite procedee, în afara cazului cînd nu are de-a face cu un geniu al crimei. Puteam eu să țin piept unui astfel de anchetator care nu era un imbecil ? Pe de altă parte mă gîndeam că nimeni nu știa... adică mă gîndeam, dar deodată mi-am dat seama că... adică nu, puteam să spun că da, o văzusem ultima oară la acel bal, da, ieșisem împreună, ne plimbasem puțin și ne despărțisem... Și de-atunci... Ei da, de-atunci Căprioara dispăruse. Ce făcusem după aceea ? Urma să-mi justific orele petrecute în acea noapte, atitea filme și cărți polițiste începeau de aici. Mă dusesem acasă și mă culcasem. Hm ! Deși noaptea aceea fusese neagră și ploua tare, puteam eu fi sigur că... nu ne văzuse nimeni rătăcind...? Am ieșit din biroul anchetatorului hotărît să mărturisesc, dar nu atunci, să nu spun vreo prostie, ci după ce o să mă gîndesc bine.

Dar pe urmă mi-am dat seama că n-aveam la ce mă gîndi. Totul era limpede pentru mine, eram vinovat moral, știam de mult, și acest lucru nu mai putea fi ascuns. În ce consta vina mea morală ? O, da, în dorința oarbă de a n-o pierde pe Căprioara, sau mai bine zis în neputința de a renunța la ea, acceptînd cu lașitate, în pragul tinereții mele, un compromis rușinos, cu toate că nu aveam în fața mea nici-un echivoc, faptele erau nude, de o brutalitate care ar fi trebuit să fie pentru mine salvatoare. E foarte curios, cum tinerii... Dar mai bine să relatez ce s-a întîmplat. Erorile fatale nu apar, adică nu se săvîrșesc pe neașteptate, au un preludiu, dar cine e atent la el ? Întocmai ca într-o piesă, preludiul nu ne face să ghicim desnodămîntul, ci îl luminează doar ulterior.

IV

În mod bizar, de Căprioara nu se îndrăgostise pînă atunci nimeni. În acest punct uneori fetele frumoase au aceeași soartă cu cele urîte, Frumusețea poate întimida, o fată prea frumoasă poate fi ocolită, ca și una prea urîtă. Desigur, e vorba de un anumit gen de frumusețe și de un anumit gen de urîțenie și anume de acel gen în care sufletul care o poartă e neclintit, amorf... Încolo, un suflet care se mișcă imprevizibil indiferent cu ce mască l-a dăruit natura ne poate face să asistăm la drame sau fericiri incredibile, dar firești în ordinea pasiunilor umane. Cele nefirești aparțin sufletelor amorfe, neclintite. Este exact ceea ce a pățit Căprioara. Înșelîndu-se asupra ei, un medicinist strălucit (student care asista deja pe profesorul său la operații) se îndrăgosti de ea luînd-o drept ceea ce nu era și trăiră împreună la țară în timpul vacanței. Asta în timp ce Căprioara răspunsese da cererii mele în căsătorie și fără să-mi scrie și să-mi spună că acel da devenise nu. Cînd se petrecuseră toate acestea ? Desigur în perioada cînd eu îmi luam licența și ea cădea, **timpul mort** care poate fi descoperit totdeauna cînd se produc trădările. Există un astfel de timp mort, neștiut și nebănuit de cel trădat, cînd sentimentele alunecă și nu sînt mărturisite celui care va fi lovit. Ar fi trebuit să reținem acest adevăr, dar încă o dată piesa care se joacă tocmai de aceea place, fiindcă eroul nu reține legea în spiralele căreia destinul său se înscrie. Nu e pentru el această lege, ca și moartea semenului al cărui dric îl întîlnește pe stradă. Așadar Căprioara nu mă iubea, deși mă abordase. Dar nici nu-mi spusese că nu mai mă iubește. Neglijență totală, nepăsare oarbă... În timp ce eu mă pregăteam s-o primesc în casa părinților mei, mîndru dinainte că mă căsătoream cu o fată atît de frumoasă, ea, lovită ca o găină de dragostea strălucitului medicinist, mă uitase absolut, ca și cînd nici n-aș fi existat, un zero, deși știa că zero nu eram ; dar iubirea înstrăinează cumplit, ne aruncă parcă într-o altă planetă și facem ochi uluiți cînd dăm de cineva cu care ne-am culcat în pat, de a cărui gură am lipit-o pe-a noastră.

Cu astfel de ochi uluiți mă întîmpină Căprioara în toamnă cînd o căutai la facultate și ne întîlnirăm. Nici măcar nu-mi dădu explicații despre schimbarea ei, în trei minute totul se consumă fără cuvinte, fiindcă nu e nevoie de mai mult ca să-ți dai seama de o înstrăinare : ochi care nu te văd, gură lovită de un mutism absent, o urîțenie a chipului pe care o observi stupefiat (și era curios cum vedeam pentru întîia oară că această fată era de fapt urîtă, fără să-mi dau seama de ce, fiindcă era aceeași) sugestia că nu e nimic de spus și că trebuie să înțelegi exact ceea ce vezi și să nu-ți faci iluzii, nu te înșeli, asta e, altceva nu va fi, chiar dacă altă dată a fost ceva. Ei bine, acum nu mai e, și orice explicații ar fi lipsite de sens. Ne aflam chiar la intrarea universității, pe trotuarul larg, pereche tăcută pe lîngă care foiau veseli și nepăsători, într-un du-te vino neîncetat, studenții și studentele. Atunci am văzut norii pe cer și mi-am ridicat fruntea. „Da, mi-am spus senin, nu mai mă iubește, foarte bine". Și n-am mai observat cine s-a îndepărtat cel dintîi, eu sau ea. Cred că amîndoi în aceeași clipă.

Dacă am rămîne la această seninătate care ne atinge ca o aripă dulce sufletul ! E cel dintîi adevăr, cel adînc, care nu doare. Dacă am trăi, dacă ne-am ghida viața după el ! Dar nu facem așa, fiindcă apare curiozitatea, așa-zisa luciditate care ne îndeamnă să aflăm de ce... „Cîtă luciditate atîta suferință !" Da, așa e, dar cine dracu te pune ? De ce nu ne mai iubește. Ce stupid, cînd totul ar fi atît de simplu dacă am păstra în noi revelația acelor clipe sublime, acea seninătate isbăvitoare. Trebuie să spun că iubeam frumusețea acestei fete, atît, capul ei frumos, nu sufletul ei amorf și nici corpul cam rece și cu atît mai puțin mintea și mi-ar fi fost de-ajuns pentru toată viața, cu condiția, ei da, ca ea să accepte să fie iubită. Nimic mai mult. Refuzul ei, după ce mă lăsase să cred că ar accepta, începu după cîteva zile să mă chinuie. Ispita lucidității care te îndeamnă să afli de ce nu te mai iubește cineva constă în faptul că ai sentimentul acut, irezistibil, că după ce vei afla, vei înceta să suferi. Poate, îți spui, ai făcut vre-o greșeală care se poate repara. Poate la mijloc e o neînțelegere. Poate că iubește pe altcineva. Ei da, e un pahar care trebuie băut, îl bei, te încovoi de durere, pe urmă te redresezi.

V

Astfel aflai de istoria cu medicinistul, un băiat admirabil pe care îl căutai la spital și băurăm împreună un coniac la un bar. Auzise și el de mine, încît conversația care urmă ne apropie repede. Îmi semăna, numai că purta altă mască, de invidiat : îi licărea de pe acum în priviri cinismul chirurgilor, o brutalitate jovială în vocabular, o franchețe de măcelar, dar cum am spus pe un altfel de chip decît al meu, deschis, sincer și vesel fără crispări. Încît cînd spunea de pildă : astăzi l-am asistat pe profesor la deschiderea dovleacului unuia, cuvîntul dovleac, care însemna un cap uman îți stîrnea rîsul și după mărturisirea lui îl înveseleai și pe pacient cînd era anunțat în acest fel de ceea ce avea să i se întîmple a doua zi : „mîine îți deschidem dovleacul, pregătește-te !" În timp ce eu credeam că lucrurile se petreceau însoțite de infinite precauții și delicatețuri. Îi spusei medicinistului acest lucru. „Nu, zise el, e mai rău, se sperie dacă îl iei altfel". „Bine, zic, asta cu un țăran care vede lucrurile mai dur și poate rîde fiindcă are humor în fața morții eventuale, cum am auzit că glumeau pe front în timp ce obuzele le cădeau în cap, dar cu un om mai evoluat ?" „În asemenea cazuri țăranul e cel mai evoluat fiindcă știe mai multe despre moarte decît alții. Brazda aceea pe care o întoarce el în fiecare an îi spune ea lui ceva, un lucru tainic pe care orășeanul nu-l știe decît în mod abstract. Numai noi, chirurgii, mai știm acest

---

teatru t

Dramaturgii promoției '78

Ce nume noi a adus, în peisajul dramaturgiei noastre actuale, stagiunea care s-a-ncheiat recent ? Și de-aici, alte trei întrebări consecutive : cîte ? ce șanse au de-a depăși stagiatura debutului ? ce practicieni veghează, cu competență și generozitate, drumul lor în teatru ? Trebuie să recunoaștem că nu sînt interogații tocmai comode ; să ne asumăm însă riscul formulării unor răspunsuri.

Cantitativ, stagiunea trecută a fost darnică cu noi : genul istoric a fost reprezentat de Mircea Micu, Silvia Roșca ; drama contemporană de către Dragomir Horomnea, Tudor Popescu, Hristu Simona ; genul polițist — dispărut fără urmă multă vreme — a fost revigorat de Ion Bălan și Dumitru Pislaru ; comedia (mai bogată-n lucrări) i-a tentat pe Ion Brad, Mircea Sintimbreanu, Dinu Grigorescu, Doru Moțoc, (din nou) Tudor Popescu, Mihai Ispirescu ; iar arta scrisului teatral (prelucrări, dramatizări, colaje) și-a găsit ca reprezentanți pe Ada D'albon și Valeriu Moisescu.

În privința șanselor lor de afirmare și consacrare, treburile sînt mai delicate, prognoza mai cețoasă ; totuși, nu se poate să nu sperăm în capacitatea de-a prospecta neliniștea, demonstrată de Hristu Simona **(Bătrînul, fata și ceața)**, în umorul cu rezonanțe grave, gogoliene, deslușibil în unele pasaje din comedia lui Mihai Ispirescu **Concediu nelimitat**, în harul versificării spirituale dovedit de Valeriu Moisescu **(Alice în țara minunilor)** ; deosebit de promițătoare este forța lui Ion Brad de-a converti în teatru documentul jurnalistic **(Audiență la consul)**, meșteșugul scriitoricesc, replica vie, cuceritoare din **Bălțatul cu floarea** de Tudor Popescu sau verva, tipologia ironică din **Avram Iancu** de Mircea Micu.

În fine, pentru a bifa și ultima întrebare (ne aflăm doar în sezonul bilanțurilor !), trebuie remarcat că majoritatea textelor autorilor citați aici s-au bucurat de supravegheri regizorale meritorii (Sanda Manu, Valeriu Moisescu, Anca Ovanez, Ion Cojar, Olimpia Arghir, Dan Alecsandrescu, Constantin Dinischiotu, Cornel Todea, ș.a.). Totuși, oarecum paradoxal, nici unul dintre spectacolele cu aceste piese nu a făcut vîlvă.

E adevărat, multe din ele au ieșit la rampă cu puțin timp înainte de închiderea stagiunii, nici publicul, nici critica de specialitate neapucînd să-și spună punctul de vedere. Le așteptăm plini de speranțe în toamnă, cînd li se deschide perspectiva unui cer senin, apt și dornic să primească noi și noi astre...

Bogdan Ulmu

---

film f

O aventură

Cu **Corsarul din insulă**, regizorul James Goldstone nu și-a propus să facă mai mult decît un film de aventuri — unul dintre acelea care nu mai pierd timpul ca să despartă binele de rău, suferința fiind un argument suficient pentru a ne lămuri de partea cui e dreptatea. Cînd cei care suferă mai sînt și femei sau copii, nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să așteptăm să vină EL, eroul izbăvitor, care să taie răul din rădăcină învîrtind sabia în mînă.

Am avut prilejul să vedem de curînd, programat de Televiziune, **Căpitanul Blood**, un film făcut în urmă cu cîteva decenii și, dacă am fi dintre aceia care învățăm istoria din filme, am putea să credem că toți pirații au semănat între ei. Adevăratul chip al căpitanului Blood, sau al corsarului irlandez Nick Durand, care au bîntuit cîndva mările și oceanele, nu are însă nimic comun cu eroii fabricați în serie de studiourile americane, sau de cele de aiurea. Și dacă ei seamănă atît de mult unii cu alții, asta se întîmplă mai ales din cauză că vechile formule ale filmului de aventuri se mai dovedesc a fi bune și astăzi : adaptate, ajustate pe ici, pe colo, ca să fie pe măsura gustului contemporan. Și istoria este mereu alta, și arta cinematografică evoluează ; rămîn însă mereu aceleași bunele noastre sentimente la care regizorii lipsiți de imaginație fac în cele din urmă apel. **Corsarul din insulă** este o adaptare cuminte, constiincioasă, a vechii rețete a filmului cu pirați — cu alți actori și cu alte locuri de filmare, dar cu aceeași poveste de dragoste care ar fi putut la fel de bine să se petreacă într-un castel, în antichitate, sau în junglă.

Nick Durand, piratul interpretat în versiune americană de Robert Shaw, are atît calitățile, cît și defectele predecesorilor săi cinematografici ; atunci cînd e vorba de eroi pozitivi, imaginația se dovedește neputincioasă, dar așteptam mai mult din partea regizorului măcar în ceea ce privește, „fortele răului" ; nici acolo însă unde alții au închipuit tot felul de Frankensteini, godzile și intriganți de mîna întîia, James Goldstone nu e mai inspirat.

Iubitorii filmelor de aventuri au totuși satisfacția de a-i vedea aici distribuiți pe James Earl Jones și pe Geneviève Bujold, doi actori plini de farmec, pot să asiste la o urmărire senzațională filmată din elicopter și la cîteva numere inedite de cascadorie. Spectatorii cu personalitate vor fi însă puși pe gînduri de asemănarea atît de mare dintre pirați, dintre aventurile lor ; e plictisitor să trăiești mereu și mereu aceeași aventură, chiar dacă se sfîrșește cu bine ; vorba aceea : „Numai pirat să nu te faci !"...

Nicolae Mateescu

---

televiziune tv

August

Nu pentru că mai este încă vară atîția și atîția pleacă la munte și vin de la mare, ci pentru că așa au fost ei programați cu concediile, săracii, într-o lună în care pînă și Bucureștii zac de căldură, tolăniți în praful Bărăganului. Este adevărat că mai și plouă, o dată la două zile, iar Marea Neagră mai seamănă din cînd în cînd cu o frapieră vîrfuită cu gheață, totuși august este considerată încă luna de vacanță cu cele mai multe sufragii, atît pentru noi, cît și pentru instituțiile de care depinde buna noastră dispoziție. Aceasta a înțeles și Televiziunea cînd a programat reportajul de la creșcătoria de cai din Mangalia, un reportaj nu numai frumos și melancolic, ci și interesant ca informații despre prietenul nostru, calul. Tot în această telestagiune estivală am văzut și o primă ediție a „fanteziilor de vară" (mîine urmează s-o vedem pe a doua, transmisă de la Rochefort), „fantezii" cu concursuri trăznite și concurenți copilărești, deghizați în tot felul de orătănii, cît și un „album duminical" mai însorit decît altădată, cu actori bine distribuiți și „intermezzouri" animate de tot hazul. Foarte bine, însă ceea ce nu am înțeles și nici nu credem că vom înțelege este întrebarea : de ce trebuie neapărat, vara, ca pînă și „telecinemateca", emisiune de profil grav, să se reprofileze pe genul ușor, programînd filme de capă și spadă, cu căpitani și viconți inocenți și bravi (nici măcar nu ne fac să zîmbim), chiar dacă în rolurile acestora apar actori și actrițe cărora le fac ocheade micii născuți în sălile de cinema, pe întuneric ? Dacă adăugăm acestor așa zise filme de „cinematecă", „premiere TV" de acum cîteva zeci de ani, filmele de duminică în care, să zicem, uraganul Hilda trage cu dinții de peliculă, observăm cu ușurință că în ultima vreme filmele bune nu ne-au prisosit, spre deosebire de serialele în funcție care sînt, toate, bune. De ce ? Să nu mai fie niciun film bun pe care să nu-l fi văzut realizatorul programului de film, sau poate...

Am văzut două frumoase reportaje, unul al lui Horia Vasiloni dedicat minerilor, celălalt, al lui George Tărnea, dedicat muncitorilor din Întreprinderea „23 August". Aceste mari familii muncitorești au fost bine „apropiate" de către autori, atît prin imaginile, cît și prin cuvintele potrivite din locurile potrivite de filmare. Amintindu-se însă de excepționalul documentar al Adei Pistner, „Micii balerini", ne întrebăm din nou dacă nu cumva telespectatorii noștri nu au găsit încă cea mai dreaptă și cea mai spectaculoasă „intrare" în interiorul atît de omenesc al subiectelor lor, agitîndu-se prea mult uneori în jurul unor date exterioare, lipsite de strălucire, dar mai ales de căldură.

Iulian Neacșu

PRELUDIUL

— Fragmente dintr-un roman în pregătire —

lucru : pămînt, materie..." „Spiritul nu există ?" **„Mais si, certainement...** E acolo ! rise medicinistul. Dar cînd apropii prea tare lampa de operații de un creier desgolit și ochii pacientului se holbează din această pricină, ai unele îndoieli. Pe plan cosmic da, spiritul stăpînește universul, dar pe masa de operații, hm ! descoperi doar legi fizice și fiziologice. Restul ne scapă !" „Dar cum se explică un aspect ciudat ; mulți dintre dumneavoastră, vorbesc de cei care ajung mari, cad cu timpul în misticism, în ciuda practicii lor științifice, pozitiviste". „Vorbiți de unii savanți ? Da, am auzit și eu, e ceva inexplicabil". „Fiindcă, am continuat, credința în ceva divin o ai sau nu, n-o poți căpăta pe cale științifică !" „De, cine poate să știe ? mi-a răspuns el. Și pe urmă cred că vă înșelați, o anumită întîmplare, dar nu una obișnuită, poate să producă în cineva revelația... Ce știm noi ce poate zgudui spiritul unui fizician, o comportare stranie, de neexplicat pe cale rațională, a unui proton sau neutron... Nu știu, n-am idee !"... „O iubiți pe..." l-am întrebat eu pe neașteptate și am pronunțat numele Căprioarei. Ne simțeam bine amîndoi și întrebarea mea nu avea în ea nimic abisal, tenebros... „Da, da, a răspuns el repede, sînteți cumva rudă cu ea ?" „Nu, am fost prieteni..." „A, da, imi pare bine că acum în toamnă și-a luat examenele... Era să piardă anul".

Am rămas tăcut fără să știu de ce. Chirurgul s-a uitat la ceas, am băut restul de coniac și ne-am despărțit zimbindu-ne, urindu-ne reciproc succes. Într-adevăr, cînd vezi omul de care s-a îndrăgostit iubita ta, te liniștești oricum, în afara faptului dacă descoperi că e un ticălos. Dacă e o nulitate îți spui că e cu atît mai bine că îi plac nulitățile, dacă e un om de valoare, ceva cavaleresc din tine te îndeamnă să-ți spui că a avut dreptate, era **firesc** să se întîmple așa, i-a plăcut mai mult, etc.

Totuși purtarea ei față de mine nu fusese curată... Ar fi putut să mă prevină, dar îmi spuneam, asta e o problemă de educație, nu de puritate. Între oameni civilizați nu se dau astfel de lovituri. Dar da, ba da, îmi spuneam, se dau totuși iar alții și ripostează, și în riposta lor dispare orice urmă de civilizație. M-am gîndit s-o fac și eu, s-o caut și să-i spun cuvinte triviale, s-o înjur de mamă și astfel să mă răcoresc. Căci jignirea persista, de cîte ori mă gîndeam rămîneam incremenit, ca într-o paralizie, înțepenit și cu ochiul minții contemplindu-i chipul trufaș așa cum îmi apăruse în ziua cînd o revăzusem în fața universității. Da, îmi aminteam de ce mi se păruse atunci că de fapt era o fată urîtă, apăruse pe chipul ei trufia, care o făcea să nu mai semene cu o căprioară, ei da, parcă îmi spunea, cum am putut să mă leg de tine, care nici măcar nu mă iubeai, a trebuit eu să mă uit la tine ca să mă vezi și tu... În timp ce altul s-a purtat altfel, e cu mult peste tine și are o inimă mare nu ca a ta, neagră cum ți-e chipul... Gîndurile mi se învălmășeau, faptul că făcusem cunoștință cu medicinistul dădea aceste roade otrăvite, în loc să mă fi liniștit, cum crezusem. Totuși n-am căutat-o și n-am încercat să-i înapoiez lovitura... Am început să uit... Profesiunea mă acapara, predam logica la o școală normală de învățători și eram respectat de profesorii mai bătrîni că fusesem numit în învățămînt îndată ce îmi luasem licența, iar elevii, unii dintre ei adică, îmi plăceau, era adică o surpriză pentru mine să-i văd cum se uită în ochii mei fascinați de limpezimea de cristal a lecțiilor mele, de unde deduceam că pînă atunci obiectul logicii li se păruse plicticos și superfluu.

VI

Pînă într-o zi, cînd mă căută la școală Căprioara. Era tăcută ca și în ziua revederii noastre, dar trufia îi dispăruse, fără să mai fie însă căprioara de altădată. Am întrebat-o ce s-a întîmplat. Mi-a răspuns încercînd să mimeze nedumerirea: că de ce am plecat atunci și m-am purtat așa de urît cu ea? Am tăcut îndelung, încercînd să ghicesc ce vrea acum de la mine. Nu cumva se despărțise de medicinist? Îi fixai o întîlnire și în timp ce ne plimbam prin parcul orașului îi spusei că știu ce i s-a întîmplat, dar nu știu cine pe cine a părăsit, ea pe chirurg, sau chirurgul pe ea ? Îmi șopti cu un glas sugrumat că **ea pe el.** „De ce ?" o întrebai. „E o canalie !" Ei da, am gîndit, cît timp ne iubește e un om minunat, pe urmă, ei da, o canalie... „Nicidecum, i-am răspuns, l-am cunoscut, am stat de vorbă cu el, e un băiat fără cusur..." „L-ai cunoscut ? !" se miră ea. „Bineînțeles ! Vroiam să știu cu cine m-ai trădat..." „Nu te-am trădat, zice, mi-am dat seama că de fapt pe tine te iubesc !"

Pleosc ! Iată-mă, am gîndit, virit într-o situație vulgară. În timp ce trăia cu acela acolo la țară își dădea seama că de fapt pe mine mă iubea. Atunci de ce era chirurgul o canalie? Nici n-am mai întrebat-o, chirurgul desigur era o canalie fiindcă o părăsise, îmi dădeam seama clar, și nu cum spunea Căprioara, că ea îl părăsise pe el. M-am uitat bine la ea. Căprioara era rănită și deodată mi s-a părut mai frumoasă ca înainte, cu suferința pe chipul ei speriat. Se uita la mine nu ca altădată, fără suris, ci cu acea imperceptibilă mișcare a buzelor care prevestesc sau stăpînesc hohotul disperat de plîns. Într-o clipă am uitat totul, m-am înmuiat și am apucat-o de după umeri. „Nu e nimic, i-am spus, trebuia să faci și prostia asta ca să-ți dai seama ce înseamnă să trădezi. Cine trădează va fi trădat. O să vedem dacă între noi mai poate fi ceva. Liniștește-te, se întîmplă,ești frumoasă, o să găsești oricînd un altul, dacă eu n-o să pot să te iert".

Dar o și iertasem și am început să ne vedem zilnic. Însă Căprioara tot rănită arăta, fapt care mă puse pe gînduri, fiindcă suferința ei nu părea să-i vie din iubirea pentru celălalt, în acest sens dovezile ei de iubire pentru mine alungau această presupunere. Înainte rece, acum redescopeream în ea o pasionată, turna flăcări în mine, mie care le aveam pe ale mele și îmi ajungeau. Mă îndrăgostii de suferința ei și gîndul, sau mai bine zis curiozitatea de a afla de ce o părăsise medicinistul, se stinse sub ardoarea îmbrățișărilor, pieri cu aventura ei cu tot. Credeam că se va vindeca și rana ei ciudată al cărei înțeles îmi scăpa : da, mă iubea cu adevărat, vedeam bine acest lucru, nimeni nu se înșeală în această privință, știm cînd sîntem iubiți, după cum știm tot atît de bine cînd iubirea ni se retrage, dar de ce persista pe chipul ei suferința, mai bine zis de ce apărea după ore de efuziune și îmbrățișări ? Dormea adesea în apartamentul meu, fiindcă după licență i-am reamintit tatei ceea ce îmi spusese, că după ce o să ajung să-mi cîștig singur pîinea, va trebui să plec de-acasă. „Bine, mi-a spus mohorît, pleacă". Venea mama și îmi aducea mîncare gătită, eu îi dădeam bani, îmi spăla și făcea curat ca înainte acasă. „Mută-te la mine, i-am spus Căprioarei într-o zi, mai așteptăm puțin și ne căsătorim. Dacă vrei îți urmezi cursurile, sau nu le mai urmezi, cum îți place". „Le urmez !" mi-a răspuns. „Totuși lasă căminul, înveți mai ușor la mine", „Nu pot", a zis și am înțeles din glasul ei, din intonația hotărîtă, dar care ascundea ceva care nu se putea mărturisi, că într-adevăr nu putea, ceva o împiedica, ceva nu era în regulă.

Și am luat-o la întrebări. De fapt de ce se despărțise de chirurg ? De ce era acela canalie ? Ce-i făcuse ? Tăcea, dar de astădată n-o mai slăbii. Ea se uita la mine cu o expresie dublă, de disperare și în același timp de recunoștință, ca și cînd m-ar fi rugat astfel s-o eliberez de povara care o chinuia, să insist cu întrebările, dar s-o protejez, să am grijă de ea, o să-mi spună, dar îi frică, o să-mi spună negreșit, dar să nu uit, după ce o să aflu, că mi-a cerut protecție și să n-o lovesc și eu... Și îmi spuse : a rămas însărcinată. „Cu mine ?" am strigat în aceeași clipă. „Nu", răspunse ea în clipa următoare. Și înțelesei : cu celălalt... „Și n-a vrut să se căsătorească cu tine ?" „Nu, mi-a spus că nici nu s-a gîndit". „Dar tu te-ai gîndit ?" „Da !" „Și i-ai spus înainte să te culci cu el ?" „Nu i-am spus". „De ce ?" „Mă iubea, am crezut că o să mă ceară singur". „Cum de-ai crezut ?" „Mă iubea foarte tare, zise ea și toți ai mei, părinții și frații credeau că o să mă ceară, altfel de ce ar fi acceptat să vie la noi ?" „Iar el nici nu s-a gîndit !" „Ba sînt sigură că s-a gîndit, e un om cinstit, dar după ce a devenit medic și a intrat în spital s-a întîmplat ceva cu el". „Ce anume ?" „Nu știu. Cînd i-am spus că sînt însărcinată atunci mi-a dat lovitura. Și ce să fac eu cu tine acum ? Așa mi-a spus", zise Căprioara cu o inconștientă detașare de sine : adică, auzi ce se poate spune în astfel de situații ! Lucru de mirare ! Și avu un suris bizar, parcă n-ar fi fost vorba de ea. Arăta chiar într-un mod neverosimil veselă. Am mai întîlnit la oameni asemenea reacții, nu uit pe unul care

Ulei de Gheorghe Busuioc

povestea în casa noastră cum i s-a întîmplat de-a pierdut un picior, privirea îi strălucea de viață, gura care povestea lăsa să i se vadă dinții ca și cînd ar fi rîs, ca și cînd piciorul acela care îi fusese tăiat l-ar fi pus la loc și acum putea să fie și el bucuros, cînd în realitate, în clipele acelea, mîinile lui țineau cîrjele de care n-avea să se mai despartă. I-am strigat Căprioarei : „E tot ce ți-a spus ? Altceva n-a mai avut nimic de zis eminentul chirurg ?" „A fost sincer, răspunse și ea sinceră, adică neascunzînd că îl mai iubea și acum și că îl scuza pe deplin. Nu mai era canalie ! A zis că începînd cu ea această idilă n-a exclus căsătoria, dar nu s-a gîndit că va fi așa de curînd. Da, mă iubește și acum dar în ce privește căsătoria..."

VII

„Reveniți la seara balului, cînd ați văzut-o pentru ultima oară, mă întrerupse anchetatorul, căruia îi relatam toate acestea ; pe el nu-l interesa decît atît, momentul dispariției fetei. E inutil, adăugă el, să vă mai previn că noi știm totul și vă spun dinainte că nu veți apărea ca martor în procesul care va urma. Cel puțin așa sperăm. Ucigașul e în mîinile noastre, dar mărturia dumneavoastră e totuși necesară pentru cazul cînd el va nega în instanță ceea ce a recunoscut la cercetări : se poate întîmpla, e un individ nesigur, noi cunoaștem astfel de reveniri cînd criminalul se sperie de judecători și încearcă în mod absurd să se salveze în ultimele clipe".

„În timpul balului ei i s-a făcut rău și s-a speriat, am continuat eu atunci și cu toate că ne hotărîsem să mergem la un ginecolog abia a doua zi seara, ea mi-a spus că trebuie să ne ducem imediat, să nu fie prea tîrziu. Am ieșit deci de la bal și ne-am dus la doctorul A. renumit în această profesiune..." „Inutil să-i spuneți A., fiindcă îl cunoaștem !" zice anchetatorul, dar eu nu-l luai în seamă și continuai : „Doctorul A o examină pe fată și refuză să-i întrerupă sarcina. Eu o așteptam în stradă. Ieși după scurt timp și îmi spuse că i-a recomandat să se ducă la doctorul B., care se ocupă tocmai cu astfel de cazuri grele și îi reușesc totdeauna. De ce grele ? Pentru că sarcina e cam înaintată. Am luat-o deci spre doctorul B. prin noaptea întunecată și prin ploaie și am străbătut străzile căutînd adresa. Am găsit-o și am sunat. De astă dată am intrat și eu, nu știu de ce... (Știam de ce, eu îi cerusem Căprioarei să avorteze, altfel nu mă puteam căsători cu ea, nu i-o spusesem nici direct, nici indirect, dar ea înțelesese iar eu nu-i spusesem : păstrează copilul... tăcusem și iată-ne rătăcind în noapte, de la un doctor la altul, bătînd, fără să ne gîndim, la porțile nenorocirii ; căci spre uimirea mea în chiar clipele cînd îmi destăinuia secretul suferinței ei, adică sarcina, în loc s-o dau afară din casă și să rup cu ea pentru totdeauna, gîndeam, n-o pot alunga, o iubesc acum și mai mult, sufletul ei mi s-a predat mie total și definitiv ; dar n-o să pot totuși să suport niciodată să văd copilul, întruchiparea trădării ei. N-o iubeam atît de mult ! A urmat între noi o tăcere grea ca o lespede, tăcere care venea de la mine și ea a înțeles ce are de făcut. Dar doctorul B., după ce a cerut o sumă mare, pe care fata, care avea părinți bogați, a spus că o va plăti, m-a dat afară și a reținut-o pe ea pentru operație. Am așteptat în stradă pînă în zori. Am sunat la ușă, a ieșit un individ care m-a întrebat brutal ce doresc, i-am spus, m-a înjurat și mi-a răspuns că acolo nu se află nici o fată. Abia pe urmă mi-am amintit că doctorul B. spusese că operația va avea loc în seara următoare. Am plecat acasă liniștit. Am așteptat-o să vină, dar n-a mai venit. Am crezut că după operație s-o fi dus pe la țară, ca să aflu tîrziu de tot că la facultate se și dăduse alarma și că poliția făcea anchetă. Nici atunci n-am crezut în moartea ei, mai ales după svonurile că ar fi fost văzută în alt oraș și pe urmă că ar fi fugit în străinătate..."

„Nu vă punem acum să dați o declarație scrisă, ar însemna să vă inculpăm și să vă zdrobim cariera, a zis anchetatorul. Pentru noi ar fi inutil. Nu sîntem justiție oarbă, sîntem oameni, ați greșit neanunțînd imediat unde ați dus fata, dar fiindcă noi, poliția judiciară, am prins medicul criminal, considerăm că ar fi excesiv să vă dăm pe mîna curții. În afară de cazul, repet, că acest medic inconștient, n-o să se poarte cum trebuie la proces..."

„Ar avea șanse să scape ?" l-am întrebat. „Ar avea !" „De ce ?" „Pentrucă tot nu știm unde e fata. Numai el știe, dar refuză să spună..." „Atunci cum de știți că el a omorît-o ? Poate trăiește ?" „Avem alte dovezi că fata e moartă, pe care el nu le poate nega, dar ca un animal cu instinctul încă treaz, nu vrea să ne dezvăluie ce-a făcut cu ea... Cadavrul e pentru noi proba zdrobitoare și el știe, sau presimte că pînă în ultima clipă s-ar mai putea apăra sau scăpa cu o condamnare mai ușoară".

Cînd iubita ta a ajuns **probă,** ce mai ai de făcut ? Deși mintea îmi spunea că ea de mult e moartă, eu tot mai credeam și n-aș fi suferit să fie adevărat că ea se afla în alt oraș și se plimba cu altul la braț, deși pentru mine era absurd, fiindcă ea nu era Nineta. Curînd orașul puse mîna pe toate știrile și eu nu tremuram la gîndul că numele meu va fi amestecat în moartea ei. Și nu tremuram nici la gîndul că va trebui să depun mărturie în proces și să fiu apoi inculpat. Deși aveam proba că ea era moartă (anchetatorul arestase pe criminal) și că soarta n-o protejase pe această fată în derută, eu mă simțeam protejat, neatins și intangibil, cu toate că ar fi trebuit să-mi dau seama că fusesem atins și că puteam nimeri curînd la pușcărie. Iată ce se povestea. A doua zi seara doctorul B. avea musafiri. Căprioara stătea într-una din odăile lui și aștepta să i se întrerupă sarcina. Gazda și musafirii au început să joace poker și să bea. Bairamul s-a terminat noaptea tîrziu, după ora unu. Doctorul B. ciștigase dar și băuse și în loc să se ducă să se culce și să amîne operația pentru a treia zi, pune mîna pe instrumente (se știe cît curaj dă alcoolul, deși el nu avea nevoie de curaj, ci de prudență) și operează pe față, care face imediat o hemoragie mare și intră în comă. Alarmat doctorul B. dă un telefon la un spital doctorului C. și îl convoacă și pe doctorul A., cel care ne refuzase primul cînd ne dusesem la el. Acești trei medici, A, B. și C. erau prieteni, cel din urmă fiind și director de spital. Doctorul B. îi cere prin telefon doctorul C. să trimită o ambulanță, s-o ridice pe fată, s-o aducă la spital și s-o salveze, sau să moară acolo sub un diagnostic care să-l scoată pe el din cauză. Ambulanța vine împreună cu doctorul C. și doctorul A. pătrund înăuntru și găsesc fata aproape moartă : prea tîrziu s-o mai ducă la spital, ar fi murit pe drum și pe urmă doctorul C. nici nu vroia să-l acopere astfel pe ginecologul B.

Sosit în orașul nostru anchetatorul din București bănui imediat, aflînd că fata avusese în acel an două legături cu doi studenți, ajunși în toamnă unul chirurg iar altul profesor, și nici unul cu aere de criminali, că cheia enigmei dispariției fetei se află undeva în cabinetul unui ginecolog. Puse deci sub urmărire chiar casa doctorului B., bineînțeles după ce află ușor că era nu foarte cunoscut în oraș, ci foarte bogat, sau mai bine zis foarte lacom de bani... Și curînd i se raportă următorul fapt. În fața casei bănuite pe care o supraveghea un polițist sub pretextul reglării circulației se produse la un moment dat un accident între o mașină, o căruță și un camion. Stupid, polițistul scăpă casa din vedere, și în timp ce lumea se aduna și el încerca să facă ordine, în fața casei se opri brusc o furgonetă sanitară, poarta se deschise, apărură doi inși cu un sicriu, îl virîră în furgonetă, se urcară și ei și dispărură. Spre surpriza judiciarilor locali anchetatorul nu se grăbi cîtuși de puțin să percheziționeze imediat casa, pentru simplul motiv că de aproape o săptămînă cel bănuit, doctorul B., nu se mai afla acolo, se internase într-un spital de boli nervoase de unde un alt om al anchetatorului, deghizat în bolnav și mai puțin stupid îi și raportase lucruri interesante. Că la cîteva zile după internare doctorul B. primise vizita misterioasă a doi tipi care după semnalmente erau doctorii A. și C., vizită care dură cîteva ore lungi. Nu se știe ce discutară ei trei în rezerva doctorului B., dar, bănuitor, polițistul deghizat în bolnav, văzînd după plecarea acelora că doctorul B. nu mai iese din rezervă ca de obicei la căderea serii, intră peste el și îl găsi fără respirație și palid ca un mort : se sinucisese. Dădu alarma și ginecologul fu salvat și pus sub anchetă. Nu se mai află prin ce mijloace se smulse de la el recunoașterea că fata fusese într-adevăr operată de el, dar că... a plecat din cabinetul lui bine sănătoasă. Dar cosciugul ? Nu știa nimic, nu credea să fi ieșit de la el din casă. A fost judecat și condamnat fără să se poată obține împotriva lui „proba zdrobitoare" și ca atare a luat doar cîțiva ani. Numele lui, al meu și al fostului medicinist n-au fost pomenite.

Îl vizitai pe eminentul chirurg la spital, dar se purtă cu mine distant și rece și nici eu nu insistai citind în privirea lui că riscam **să** mi se spună ceva dur la care n-aș fi avut ce răspunde, de pildă : „nu mi-amintesc să vă fi cunoscut vreodată", sau, pur și simplu, să-mi întoarcă spatele și să mă planteze pe coridor. Așa, se mărgini, cu o urmă de jovialitate, să mă întrebe : „Doriți ceva ? Aveți vre-un bolnav pe care îl pot ajuta ?" „Nu, i-am răspuns, mulțumesc... Vă urez succes în carieră..." „Și eu dumneavoastră ! mi-a replicat fără ezitare și fără cinism, semn că dacă se considera primul vinovat de căderea Căprioarei, eu eram cel de-al doilea. **Ea** mi-a vorbit mult de proiectele dumneavoastră de a vă realiza în filozofie", mi-a mai spus cu orgoliu detașat, ca între doi reprezentanți străluciți ai generației lor care se cunosc între ei și se prețuiesc dar nu se vor mai întîlni niciodată...

Prins de detalii polițiste care mi-au năvălit dezordonat sub condei am uitat să desvălui mai clar adevăratul înțeles al vinovăției mele. Am omis alte detalii. De ce trăise atît de mult timp Căprioara cu mine fără să-mi spună de la început că era însărcinată ? Ar fi putut să se ducă de îndată la un medic fără să-și riște viața. Îmi amintesc că în acea perioadă am fost izbit de un gînd : fata asta suferă de ceva, dar nu vrea să-mi spună pînă nu mă cucerește. Iubirea ei e simulată și vinovată. Și în loc să încerc să aflu adevărul, **m-am complăcut.** Un suflet care ți se predă îi iei în stăpînire cu mare apetit. Cele cîteva săptămîni cît a durat recucerirea mea au fost decisive, fiindcă în astfel de cazuri săptămînile... Dacă acest suflet mi se predase (și în acest sens nu exista nici-o îndoială, fusesem fericit de prada mea) atunci de ce n-o acceptasem așa cum era ? Și nu pot să invoc scuza că nu cunoșteam riscul, doctorul A. ne avertizase prin refuzul său în mod clar. Și totuși am condus-o în noapte spre fatalul doctor B., cînd ar fi fost atît de ușor să-i spun : nu, nu mai mergem nicăieri. Și ea ar fi fost fericită și poate că și eu. În orice caz cursul vieții mele ar fi fost altul. Repet însă, pe atunci și în tot timpul și după încheierea acestui episod tragic, eram bine blindat... Un gînd proaspăt mă izbește însă acum cu putere (și nu m-a izbit atunci, ce curios !), Căprioara a venit la mine destul de tîrziu, trebuie să fi fost în luna a doua, spre a treia. Ce făcuse timp de două luni ? Nu pot să descifrez nimic, afară de faptul că biata Căprioară purta rochii cam largi iar dragoste nu făcea decît cu lumina stinsă. Se hrănise ea oare în acele două luni cu iluzia că tînărul chirurg, viitor desfăcător pe cont propriu de dovleci umani, nu o va părăsi totuși văzînd-o că păstrează sarcina și o va lua în cele din urmă de soție ? E o ipoteză extrem de verosimilă...

radio

r

Ferestre

De cîteva săptămîni, **Universitatea radio** găzduiește un serial filosofic de cea mai bună calitate, sub titlul **Confruntări filosofice contemporane.** Autorul întregului ciclu de comentarii proiectat pe această temă este filosoful Ludwig Grünberg. Eseul de deschidere a seriei a schițat intenția și a sugerat motivarea întreprinderii prin punctarea cîtorva principii de bază. Filosofia, înțeleasă ca o conștiință problematizată și problematizantă, rămîne valabilă, viabilă doar prin confruntarea ideilor. Căci „...înțelegerea de sine, elaborarea conceptuală și dezvoltarea unei gîndiri filosofice nu pot trece decît prin perpetua delimitare critică („negația" lui Spinoza)". Nici filosofia marxistă nu-și poate păstra forța creatoare, care-i e profund caracteristică), decît printr-un dialog (autentic, și nu dogmatic sau apatic) cu diversele forme ale gîndirii contemporane. Scopul ce guvernează eseurile radiofonice în discuție este, deci, căutarea nedogmatică a adevărului, conformarea la ceea ce ar trebui să fie oriunde și întotdeauna demersul filosofiei.

Unul dintre eseuri s-a ocupat de „noua filosofie", prezentîndu-l pe tînărul și insolitul Bernard-Henri Lévy, de fapt cartea **sa La barbarie à visage humain.** Inconsistența, anistorismul și lipsa de finețe a raportărilor dintre concepte dau gîndirii lui Lévy un caracter în fond pre-galileic și pre-hegelian, ni se spune. Într-un eseu despre existențialism și „condamnarea omului la libertate" (paradoxala expresie îi aparține lui Sartre) se expun și se resping o serie de idei existențialiste, demonstrîndu-se că, stimulată de acestea, gîndirea marxistă cîștigă în subtilitatea judecăților asupra personalității umane. Într-o altă emisiune s-a abordat problema structuralismului, cu concluzia doar aparent paradoxală că metoda structurală este bine pusă în valoare nu de filosofia structuralistă, ci, iarăși, de marxism.

Comentariul în aceste **Confruntări filosofice contemporane** se reduce, în mod necesar, la esențial. De aici și impresia de densitate. Demonstrația — simplificată, dar nu simplistă — are ținuta adecvată unei popularizări superioare. Detaliul tehnicist, de interes specific domeniului, este ocolit cu grijă, dar remarcăm eficacitatea teoretică — și retorică — a referirilor făcute cu desăvîrșită siguranță și grație de spirit la alte epoci ale filosofiei, la alte arii de cultură. Ceea ce dă, evident, adîncime perspectivelor și dezinvoltură expunerii. Dialogul real pe care îl presupune textul face rostirea interesantă prin tensiunea dintre termenii implicați în discuție și conduce, în final, la o revelație, la un cîștig spiritual. Fascinația pentru jocul ideilor nu umbrește un interes umanist funciar. Într-o frumoasă expunere despre cunoaștere, valoare și vocația filosofiei, invocarea unei epistole a lui Seneca ne aduce aminte că filosofia poate să însemne, ca de demult, desprinderea unei **ars vivendi** a spiritului.

Ioana Ieronim

plastică

p

Finisare și muzicalitate

Dacă redacția revistei „Luceafărul" ar fi obligat — emit doar o ipoteză — pe semnatarii rubricilor sale de critică să aplice în comentarea fenomenului artistic principii derivate din cel al repartizării planice proporționate, n-ar mai fi trebuit să scriu despre sculptori și sculptură decît după nu știu cîte numere. Marele avantaj al spiritului cu care sînt îndrumate revistele noastre literare este că fiecare scrie ce crede el de cuviință, ceea ce, după cum se vede, nu alterează deloc echilibrul valorilor artistice, stabilite oricum în funcție de alți factori decît cei ce influențează sau nu preferințele gazetarilor. Iată, de pildă, scriu pentru a treia oară consecutiv în această rubrică despre sculptură. Întîmplarea face ca tot aici să fi afirmat în cîteva rînduri că sculptura noastră contemporană, prin complexitatea mijloacelor vehiculate și prin diversitatea perspectivelor din care artiștii abordează problematica internă a actului de creație, are o poziție preeminentă în contextul artelor noastre plastice și — aș îndrăzni să adaug — chiar într-un context artistic mai larg, european, unde, din nefericire, — prin contribuții inoportune de care, pe măsura posibilităților, mă voi mai ocupa — nu sîntem cunoscuți cum se cuvine.

Balogh Peter face parte din acea pleiadă de creatori fără de care peisajul sculpturii noastre ar fi mai sărac. S-a scris suficient despre expoziția sa de la „Orizont" — completată în chip fericit de tapiseriile de o aleasă ținută și de o vădită ingeniozitate compozițională și coloristică ale soției sale, **Angela Balogh** — pentru a nu mai insista asupra universului acestei sculpturi, pentru care patina, polisajul, finisarea sînt condiții de nesubstituit cu nimic atunci cînd obiectivul propus este o nouă proiecție mentală — indiferent de materialul în care este transpusă — a unei forme plecată de la real și subtilizată treptat, fără a-și pierde consistența și sensurile. Sculptura lui Balogh Peter se definește mai ales prin claritatea sugestiilor sale, independente mereu de gradul de prelucrare al formelor. Trimiterea este totdeauna precisă, chiar și atunci cînd un anume grad de improvizație dă iluzia eliberării fanteziei de obsesia acelui echilibru ce are drept punct de reper formele naturale. Există, desigur, la Balogh Peter o anume propensiune către static și artizanal, proprietăți specifice, întrutotul tapiseriilor soției sale. Obiectele trăiesc într-o liniște a lor, fără grandoare și aparent fără mare tensiune : le dă viață un echilibru lăuntric, rezultat nu dintr-o dinamizare a ansamblului, prin articularea în acest scop a componentelor, ci dintr-o utilizare judicioasă a maselor. Pentru Balogh Peter aparența trebuie să fie refluxul unei anume stări de spirit ce se imprimă materialului. Datorită acestui fapt, privitorul are impresia, în fața multor sculpturi, că ele respiră o anume muzicalitate, degajă un anume ritm. Existența lui face inutilă punerea problemei proporțiilor dintr-o perspectivă strict clasică. Ceea ce îl interesează pe artist este acordul, nu frazarea și nici contrapunctul. Sensul și rezistența sculpturii lui Balogh Peter stă, mi se pare, aici.

Grigore Arbore

muzică

m

„Florile" muzicii...

(I)

Muzica a fost dintotdeauna apropiată literelor românești. De la Filimon la Călinescu, de la Maiorescu la Camil Petrescu, generații de scriitori români au notat ginduri adînci despre arta sunetelor și locul ei în conștiința intelectualității. Prozatorul Anton Holban rămîne de altfel unul dintre cei mai interesanți critici *muzicali* din anii dintre cele două războaie mondiale.

Arta sunetelor este și acum aproape de opera și viața multor scriitori. Geo Bogza ne-a dăruit emoționante rînduri despre Paul Constantinescu. Înaripante ginduri despre muzică le datorăm lui Eugen Barbu. George Macovescu își amintește de Enescu într-unul din articolele din *Virstele timpului.* Ana Blandiana, N. Breban, P. Everac, P. Ghelmez, R. Rusan, V. Răpeanu, Sorin Titel sînt obișnuiți ai sălilor de concert, iar la concertele de excepție sala Ateneului e înțesată și de minuitori ai condeiului. Biografia lui M. H. Simionescu înscrie un directorat de cîțiva ani la Opera bucureșteană. Radu Cosașu nu uită lecțiile de pian din copilărie. Ion Horea, Valeriu Bucuroiu, Grete Tartler ne-au dat, anul acesta, minunate pagini despre un Festival muzical tîrgumureșan. Istoria componisticii contemporane românești înscrie și numele lui M. Breslașu, N. Cassian.

Dumitru Mircea este director al Filarmonicii clujene.

Florența Albu, Domokos Geza, Ion Ianoși îmi vorbesc despre emisiunile muzicale radiofonice. Ioana Diaconescu a pomenit adeseori arta sunetelor.

Muzica este unul dintre marile teritorii ale cunoașterii umane și solicită în actualitatea ei (așa cum a avut nevoie în toate marile perioade ale istoriei muzicii) de sprijinul conștiințelor scriitoricești.

Are muzica românească, ca și muzica lumii, specialiștii, cronicarii, condeierii ei, dar oricînd ei nu vor putea face pentru muzică ceea ce putem datora numai penelor marilor militanți ai scrisului. Pasionalitatea, vibrația, forța de atac și de influențare, capacitatea de asociație, virulența, libertatea de manevră, discernămîntul, puterea de seducție a scriitorilor, nu pot niciînd fi egalate.

Dragostea de muzică nu poate fi rezumată la audiții și meditații, dragostea de muzică cere, cred, oricui și în primul rînd publiciștilor, adîncă implinitare în actualitatea vieții artistice... Și în muzica zilelor noastre, în activitățile muzicale naționale, există incontestabil teme ce pot „ademeni" vocațiile militante ale slujitorilor scrisului... În acest sens, ca un frecventator continuu al vieții muzicale, mi-aș permite să atrag, în numărul viitor, atenția asupra cîtorva teme.

Iosif Sava

Angela Balogh : „Vînt"

Mircea Micu și parodia modernă

Parodia tradițională presupune un model notoriu, si prezintă toate condițiile și consecințele unei structuri literare determinate. Condiția esențială este dată de activitatea unui spirit critic care repereză și evidențiază prin detașare absolutizantă manierismele unei opere ; o consecință și ea esențială unui act parodic, decurgînd din determinarea fatală față de un obiect, este bănuiala că originalitatea unui parodist este minimă, ea fiind în fapt exact capacitatea sa de a fi servitorul ireverențios al unui creator suveran. Pe de altă parte, e evidentă o remarcabilă facilitate a parodiei clasice, în măsura în care manierismele modelului sînt puternice, și orice licean modest poate da excelente parodii de acest tip. În sfîrșit, cum parodia exploatează de obicei modele prestigioase, există suspiciunea că parodistul este un individ incapabil dar invidios, care îngînă o operă mare exact pentru motivul că el însuși nu poate produce una. Autorul modern de parodii caută să evite aceste deficiențe ale parodiei tradiționale, impunîndu-și originalitatea în mai multe moduri. Cele mai eficace dintre acestea se pot regăsi la Mircea Micu, cel mai important inovator actual în sfera modalității date.

Parodia tradițională operează asupra unei **totalități structurale** a unui model, oferind o **totalitate parodică.** Mircea Micu descompune însă modelul și îl transformă într-un pretext. Modelul este descompus, componentele delimitate, de la viziune la opțiunea lexicală, parodiindu-se unul sau mai multe nivele, dar niciodată toate : în cele neparodiate, se manifestă autorul însuși ca imaginație creatoare. Această originalitate acoperă mai întîi sfera burlescului, care presupune o depășire a modelului în sens fantezist. Apoi intervine fantezia indiferent de model și, în sfîrșit, afirmarea propriilor structuri lirice. Astfel, pentru Mircea Micu, modelul devine numai un punct de plecare al propriei sale opere. Aceasta a fost cîndva în proză poziția lui Fielding din **Joseph Andrews,** unde parodia inițial **Pamela** lui Richardson, pentru a dezvolta ulterior o ficțiune de moravuri autonomă. Întreaga culegere **Citiți-le ziua** (1976) se bazează pe acest procedeu, care ilustrează de altfel o maximă complicare a parodiei prin integrarea ei într-un ansamblu mai larg structurat de moduri comice. Pe lîngă parodia propriu-zisă, apar o rubrică de **Cuvinte rare** și o **Selecție metaforică.** Selecția metaforică, dispusă în finalul fiecărui sistem de

Angela Balogh : „Pasărea de foc"

texte, uneori împreună și cu cîte un motto, reprezintă pretextul dezvoltat burlesc. Această selecție din versurile și imaginile originale ale autorului parodiat, făcută în genere în direcția nonsensului sau licenței poetice, asigură deja un nivel al comicului. **Cuvintele rare** au caracterul unui factor contraparodic de echilibrare : rubrica nu pornește de la operă, ci de la biografia sau conduita cotidiană a autorului, afirmată de obicei prin ceea ce are antinomic față de operă. Succesiunea de cuvinte este lacunară și aluzivă, prezintă caracteristicile unei șarade cîtînce și ale unei epigrame sibilinice. Iată un exemplu la parodia lui Alexandru Andrițoiu : „mirt, spirt, ureche, Oradea, circiumioară, colosal, euforie, sticlă, plină, niciodată, angoasă, apă, Odobești, Panciu, interzis". Mircea Micu folosește așadar o temă pentru a realiza variațiuni adesea mai elocvente decît tema. În aceeași ordine a pretextării, el abordează o întreagă operă, dar cel mai adesea o singură poezie a unui autor : apar astfel parodii la **Arca lui Noe** de Mihai Beniuc, la **Motiv de primăvară** de Tiberiu Utan, la **Vînătoare de toamnă** de Dumitru M. Ion și așa mai departe. În unele cazuri, pretextarea implică un material minim în combinații parodico-satirice ale operei și vieții, racordul unic fiind oferit bunăoară de un titlu : „Geo Dumitrescu : Nevoia de C.E.C.-uri; Fănuș Neagu : Sincerul s-a stricat" (**Dracul verde,** 1972). În complexele parodice din **Citiți-le ziua,** aș îndrăzni să găsesc o anumită aspirație spre epuizarea sistematică a disponibilităților comice ale unui obiect, particulară spiritului ardelean : așa a procedat pentru prima oară Budai-Deleanu în **Țiganiada,** model de vastă înscenare comică prin jocul textului propriu-zis, cu trimiterile din subsol.

O altă inovație a autorului de parodii moderne este reprezentată de o anume ambiguizare și de reversibilitatea raporturilor modelului cu parodia sa : același text le poate cuprinde pe amîndouă, fără să le diferențieze. Mircea Micu obține efecte în trei direcții : prin autoparodie, prin transformarea parodistului într-un obiect critic al autorului parodiat și prin parodia unui text el însuși marcat parodic. **Parodii de la a la z** (1975) și **Citiți-le ziua** conțin asemenea autoparodii în care distincția între elementul parodiat și cel parodic este dificilă. Volumul amintit la urmă debutează cu o parodie a poeziei Florenței Albu, al cărui presupus eu liric decide sancționarea autorului parodiei. În sfîrșit, al treilea tip poate fi exemplificat prin parodia poeziei lui Marin Sorescu, ea însăși parodică. O parodie a stilului din **La lilieci** apare drept însuși textul din **La lilieci** : „— Mărine, zise mama într-o dimineață de martă, / încalță-te, spală-te în buduroi, suflă-ți nasul / și hai, să te tragem în chip că e cazul / — Ce zișesi, fă, dau eu din clanță și odată mă-ncalț. / și prind bourenii de coarne și-i pun la juvăț" etc.

Parodia nouă poate să renunțe la un model literar în favoarea unuia social, comportamental, nefixat într-o operă literară. Existența sclerozată generează parodia locurilor comune ale gîndirii și sentimentului, care se substituie parodiei marilor excepții sau a manierismelor de excepție. În literatură, aceasta corespunde parodiei autorilor comuni sau fără o personalitate excepțională. De unde paradoxul dificultății obținerii efectului parodic : dacă e ușor să parodiezi un text din Victor Hugo sau Fănuș Neagu, e mai dificil să faci așa ceva cu un autor minor. S-ar descoperi în aceste cazuri un alt paradox : parodia e mai importantă decît modelul ei, căruia îi face pur și simplu reclamă. Acest rol generos îl au multe din parodiile lui Mircea Micu, vizînd pe Negoiță Irimie, Ion Cringuleanu, Al. Jebeleanu, Damian Ureche, Mihai Gavril, Ion Sofia Manolescu și atîția alții. Performanța artistică tinzînd către nul a unui autor devine un mijloc de a sancționa versurile mecanice ale unei întregi generații și a unor decenii trecute. Iată o strofă dintr-un asemenea poet : „Îmi place să șăd acasă la țară / cînd peste tot e primăvară / și cînd ninge peste case / cu petale foarte frumoase // Îmi place să văd cum ies la muncă / cooperatiștii pe deal și pe luncă / și mă strigă privind înapoi : / „Dumitre, Dumitre, vino cu noi !".

Numele autorului notoriu poate fi ghicit din parodia operei sale ; această operație nu mai este posibilă în parodia locurilor comune sau autorilor comuni, și aceasta nu e vina parodistului. Minimumul formal este de aceea compensat de Mircea Micu printr-un conținut aretinesc. Climatul calitativ extrem de diversificat al poeziei contemporane se transformă insesizabil într-unul cantitativ, egalizator. Un Topîrceanu trebuia să se ocupe de zece-cincisprezece autori români și străini ; Mircea Micu vizează un mare număr de autori și stiluri, înainte de a viza un mare număr de personalități manieriste. De aici, relativismul ironic al actului parodic, care susține modelul mai mult decît o poate face autorul însuși, asigurînd în același timp personalizarea maximă a parodistului care nu se angajează în diferențieri, ci în reduplicări ale autorilor și operelor. Eugen Frunză seamănă cu Nicolae Tăutu, Negoiță Irimie cu Horia Zilieru, George Dan cu Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu cu Geo Bogza, Dumitru M. Ion cu Marcel Breslașu. O parodie a lui Emil Brumaru poate fi una a lui Urmuz, sau chiar un text al acestuia. Apar expresii sau cuvinte comune unor autori diferiți : „Odată, în Sahara, purtat sub carul mic / miorcăiăia din gură un stranier pisic" (Adrian Beldeanu, **Nisipul și pisicul, Parodii de la a la z**). Și : „Mopete stă și deodată din senin se-mbirligă /vis-à-vis pe strada năucă a trecut stranier un bărbos" (Mircea Ivănescu, **Mopete amintiu-du-și,** idem). **Lichoare** e un cuvînt definind pe Virgil Teodorescu și pe Leonid Dimov. Apar și manierismele problematice : Ion Horea, Gh. Pituț, Mihai Beniuc, Dumitru Corbea și George Alboiu sînt reuniți bunăoară prin stereotipia confortabilă a originii țărănești, a nostalgiei originilor și a „vieții la țară". O parodie complexă, căutînd să scape de facilitate, ar fi deci aceea care ar aduce într-un text unitar manierisme diferite ale mai multor autori : s-ar putea imagina bunăoară parodia viziunii lui Bacovia, cu metaforele lui Blaga și lexicul lui Arghezi. T. S. Eliot a realizat aceasta într-un sens absolut în opera sa alexandrină, prin parafraza marilor opere și retorici, ca și James Joyce de altfel. Limitîndu-se la sfera comicului, parodistul nostru exploatează însă cealaltă zonă extremă a literaturii parodice, vizînd stereotipurile colective.

În aceste condiții se conturează ipostaza unei parodii moderne, nemaicate evident, o parodie ambiguă, incertă, declanșînd în cititor alarma estetică. Parodia nu mai este confruntată cu modelul pentru a i se verifica „verosimilitatea", dar se încearcă să se descopere dacă modelul parodiat există sau nu. Se poate ajunge de aici la bluff, la mistificarea atribuirii unei anume structuri, unui anume poet care poate că nici n-o are sau care poate că nici nu există. Existînd sau nu, poeți ca Petre Bucșa, Nicolae Nasta sau Leonida Neamțu sînt pur și simplu niște invenții ale lui Mircea Micu.

De aici pînă la literatura apocrifă modernă nu mai e decît un pas. Parodia se aliază în acest caz cu ironia care vizează atît convenția, cît și conținutul operei literare. Acest tip de complex umoristic a avut anticipatori celebri prin Cervantes, Flaubert sau Caragiale. Într-un avertisment la **Dracul verde,** Mircea Micu sugerează redactarea unor parodii la cărți încă neapărute ; tot acolo, neagă ironic ca în precizările romanelor realist-problematice : „orice asemănare a prezentelor parodii cu cele originale este absolut întîmplătoare...". Dacă va publica și o asemenea culegere de parodii fără modele, în cadrul sistemului complicat de referințe, evoluat de la **Dracul verde** la **Citiți-le ziua,** Mircea Micu va atinge acel nivel al absolutizării comice viziunare.

Marian Popa

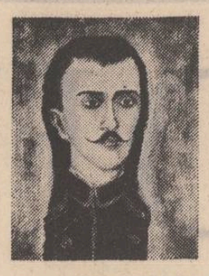

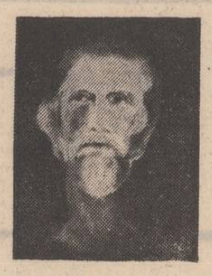

Parnasul literar

Într-un Parnas ca cel imaginat de Mircea Barzuca nu există o ordine și o ierarhie strictă. Fiecare chip are identitatea lui, desigur. Nu locul ocupat în conclavul celor a căror operă a intrat în memoria timpului îl interesează pe pictor, ci individualizarea trăsăturilor ce au făcut ca imaginea omului să fie considerată reprezentativă pentru substanța operei. În sălile **Muzeului literaturii române** sînt expuse o suită de portrete care ilustrează, în fond, ceea ce își închipuie cititorii despre autori atunci cînd le citesc opera. Undeva figura lui **Eminescu** bîntuită de paloarea unei devorante autocombustii, purtînd pe ea pecetea morții anunțată de cadențele din **Strigoii.** În altă parte, fața îmbătrînită și brăzdată de riduri a lui **Bacovia** apare parcă drept ecou al suferinței universale din **Plumb.** O îndrăzneală adolescentină a acelui tînăr cu mustăcioară pe numele său **Nicolae Labiș** recheamă nu doar candorile din **Moartea Căprioarei** ci și energia din **Lupta cu inerția.** Grav, aspru, iritat, incisiv, privind dincolo, de vreme îngîndurat și obosit, straniu și dur, perforează văzduhul cu privirea autorul **Vieții ca o pradă.** Cu un suris adolescentin, diafan, pluteste printre propriile sale gînduri **Nichita Stănescu.** Reține atenția în portretistica lui Barzuca tentativa de individualizare prin literaturizare. Dacă pictorul ar fi vrut pur și simplu să facă portrete, rezultatul ar fi fost, neîndoielnic, mediocru. Ilustrativismul este depășit prin încercarea de a face ca personajul să respire aerul propriei opere, să se confunde cu un aspect al ei definitoriu. Prezentate separat, portretele lui Mircea Barzuca pot stîrni nedumeriri deoarece este greu să intuiești intenția pictorului. Ansamblul face ca ea să devină vizibilă. Aflată de multe ori aproape de limita unde începe caricaturalul, expresia plastică își menține în aceste portrete calitatea în special datorită intensității cu care pictorul retrăiește viața internă a „personajului" său prin lectura operei.

Grigore Arbore

Istorie literară în culori

Nu s-a făcut, pînă acum, ceea ce a întreprins și a reușit Mircea Barzuca. El face caracterologie literară și chiar critică literară prin intermediul culorilor. Am putea spune, că este chiar, prin pictură, prin această critică făcută în culoare un fel de racursi-istorie a literaturii noastre. Fiindcă îl vedem altfel pe Cârlova pe care niciodată pînă acum nu l-am văzut în culoare. Este primul dintre portrete în care vedem acest foarte ciudat specific de prim romantism incipient la noi. Vedem o paloare de ivoriu și, în același timp, ochii negri și adînci cum se pot întîlni și la alți romantici din alte țări cu un fel de localizare, am spune național-balcanică, acele mustăți de palicar care contrastează la el cu toată blîndețea și visătoria acestei figuri încîntător, fermecător de demodate, cu un parfum romantic specific. Cită deosebire între această incertitudine din figura lui Cârlova, care este o incertitudine în același timp a limbei de început literare, poetice, la noi, în veacul al XIX-lea, față de siguranța în care apare Nichita Stănescu. Toată fluiditatea, transparența lui Nichita Stănescu este totuși perfect închegată ca o rășină tare ; de aceea i-a sugerat lui Mircea Barzuca tonuri de chihlimbar sau, am spune, de culoarea mierii, nuanțe ale mierii care exprimă bunătatea și omenia lui. Sau cele două portrete ale lui Vasile Voiculescu. Îl vom vedea, de exemplu, pe Eugen Barbu, dar nu Eugen Barbu ci figura principelui, dar nu a principelui propriu-zis, fizic, nu vom vedea acea figură cu barbă fanariotă, ci un portret interior în care este fixată cruzime, luciditate, inteligență. Sau, portretul lui Blaga, cu ochiul lui adînc văzător, care privește orizontul misterului, cu toată acea cunoaștere luciferică. admirabil exprimată într-o parte întunecată care reprezintă tot acest orizont, toată această potențare a misterului, a tainei, ori Margareta Sterian ca un abur de lumină, puritate și fantezie.

Mircea Barzuca ne invită la o splendită expoziție, cu totul originală în cultura noastră.

Edgar Papu

(din cuvîntul rostit la deschiderea expoziției, organizată la Muzeul Literaturii Române)

INSTANTANEE

De la croșetă la... floretă

Cine ar crede ? Această trecere a rodului coastei suplimentare a lui Adam, — cum spune atît de spiritual titlul culegerii de epigrame (selecție de Otilia Mortun și Mircea Trifu, Editura Litera, București, 1978), — s-a făcut neașteptat de ușor și cu optime rezultate. Clubul epigramiștilor „Cincinat Pavelescu" se prezintă cu douăsprezece epigramiste și anume: Angela Chiuaru, Viorica Georgia Cristodulo, Anca Grigoriu-Drăgnescu, Zorina Drăgnescu, Dobrița Iancu, Nina Marinescu-Popeia, Carmen Mihuțescu, Otilia Mortun, Iarodara Nigrim, Eugenia Pavel-Brașov, Maria Haș Popescu și Taisia Pușcașu-Hîrșova.

Patru dintre ele dau cîte o definiție a epigramei. Să le ascultăm la rînd, în ordine alfabetică.

Carmen Mihutescu ne atrage luarea aminte asupra dublei funcții a epigramei : una serioasă, cealaltă glumeață : „De hîtrul cel cu două fețe / Spune-o poveste — și cu rost — / Că plînge, vrînd să-ți dea poveațe / Și rîde, c-ai rămas tot prost" **(Epigrama).** Să facă oare aluzie la povestea împăratului, care cu un ochi rîdea și cu altul plîngea ? Octavian Goga văzuse în acest basm situația însăși a neamului nostru, înainte de marea întregire, cînd o parte numai era liberă, iar cealaltă era supusă imperiului bicefal.

Otilia Mortun găsește o **Paralelă** între epigramă și femeie : „Epigrama-i ca femeia : / Poartă viață, dă scînteia, / Are farmec, e picantă, / Plus veninul ei din poantă !"

Multiple ar fi deci calitățile epigramei, dar cea mai de seamă rămîne încă o dată poanta, cuvîntul final, — nu totdeauna veninos !

Iarodara Nigrim se întreabă: **Ce este epigrama ?** Și răspunde : „Epigrama, ce ridică / Veșnic semne de-ntrebare, / E o mare mult mai mică / Însă tot cu-atîta sare !"

Accentul este așadar iarăși pus pe spirit, pe poantă !

Epigrama, după Maria Haș Popescu, e privită în latura ei impopulară, cel puțin în ochii celui ce se simte vizat : „E-un prilej pentru dispute / Folosit și de romani / Care poate să te-ajute / Din amici să-ți faci dușmani".

Din acest motiv, multe din epigramele lui Cincinat Pavelescu au fost socotite de el nepublicabile, ca nu cumva să-și facă dușmani prea puternici. De aceea poziția ideală a epigramistului a fost și este independența materială, care-l pune la adăpost de aruncarea lui pe drumuri.

Întrebuințînd cuvîntul **haz** în înțelesul său actual, Angela Chiuaru adresează următoarea epigramă **Unui umorist :** „Ics ajunse umorist / Dintr-un lucru foarte trist : / Biata-i soață, la necaz. / I-a strigat : — Știi că ai haz ?"

Hazul, altădată, era sinonim cu **farmecul** (Cît e Argeșul de mare, / **Haz** ca Săbărelul n-are).

Zorina Drăgnescu glosează astfel pe tema **Căsătorie „de probă" :** „Nici acuma nu prea știe, / Nici atuncea nu știa / Dac-o ia ca să o tie / Sau o ține... ca s-o ia !"

Ați înțeles: sau să-i fie tiitoare, sau s-o ia de nevastă.

Și fiindcă am pomenit de coasta lui Adam încheiem cu **Geneză** de Eugenia Pavel-Brașov : „De la Adam nici un bărbat / Din coastă n-a mai procreat : / E-o treabă grea și de aceea / O face-n locul lui femeia".

Treaba inițială nu-i chiar atît de grea : sansoneta franceză o reducea la o mică, dar bună mișcare (un bon petit mouvement). Restul cere însă nouă luni de gestație, cu neplăcerile și riscul ei. Premiul de un milion de dolari, instituit pentru bărbatul care ar reuși să nască, a rămas... în suspensie.

Șerban Cioculescu

Laudă faptei

Urmare din pag. 1

cuptor arhaic de topit minereuri prețioase ; la poarta mereu deschisă. Un clopoțel cu pană anunță sosirile, și apare un cățel (Nero) cu însărcinări de protocol timp de cele cîteva secunde pînă apare stăpînul, Ion Rus, sau stăpîna, Cornelia Rus.

Întinsă în hol, curte, șopron, hambar și camere, colecția etnografică a lui Ion Rus numără 5 000 de piese, aranjate pe mari teme : unelte agricole și păstorești, ustensile casnice, mobilier, amintiri de familie, îmbrăcăminte românească și săsească, relicve arheologice, precum și o colecție de ceasuri, 10 000 de timbre și 2 000 de monezi.

„Muzeul-de-sub-poartă" cum i se mai spune (a pus Ion Rus niște acoperișuri peste obiectele din curte), are cîte ceva pentru fiecare, dar predominantă rămîne impresia unei gospodării eterne, de la începuturile omului, fără nici o întrerupere pe vatra Livezilor, cu toate obiectele acelea încălzite de mîna creatoare, muncitoare, de crestetul mireselor și al soldatilor, impresia certă și profundă de autenticitate, de prezență a umbrelor atitor proprietari și meșteri care-și amestecă glasurile lor nedeslușite și neauzite. Trecutul și umbrele lui aduc cît se poate aduce de mult pînă spre simțurile noastre. Ion Rus a învățat cît de puțin trebuie să spună ; restul se bănuiește, se intuiește și se imaginează, sau visează. Este un muzeu al omului în ceea ce are el mai cald, mai nobil, viața și familia și munca, fără piramide sau galerii : Laudă omului frumos și faptei sale.

Critici și editori

Urmare din pag. 1

Cînd G. Călinescu, acum 40 de ani, scriind „Istoria" sa, acuza lipsa edițiilor critice și a aparatului științific necesar pentru implinirea unei lucrări de asemenea anvergură, exprima un deziderat tot atît de actual și astăzi. Colectivele noastre de cercetători în loc să trudească pe manuscrise, repunînd în ediții critice opera scriitorilor importanți își fac de lucru cu tot felul de „istorii" literare care, bazate pe un material critic insuficient, își dovedesc inutilitatea în scurtă vreme. Sintezele critice de colectiv trebuie să fie rezultatul unor metodologii clare, aplicate pînă la capăt cu aceeași rigoare științifică, iar nu niște improvizații oarecare, cerute de la oricine cu graba de a aduce la sfîrșit volumele planificate din „Istoria academică a literaturii române"... Ar fi mult mai util dacă s-ar începe cu începutul : organizarea unor colective de lucru pentru întocmirea **edițiilor critice.** Acestea ar trebui instruite conform stadiului actual al cercetării în domeniul dat și apoi puse la treabă.

N-ar fi rău ca fiecare critic să îngrijească o ediție a unui autor, de preferință a aceluia pe care-l studiază. Astfel am avea, ce-i drept, mai puține recenzii și cronici în reviste, mai puține „păreri" critice futile dar am cîștiga un instrument de lucru fundamental. Apoi, lucrul pe texte, osîrdia și dăruirea într-o angajare durabilă ar putea educa pe criticul tînăr, l-ar forma ca personalitate morală, îndepărtîndu-l de mirajul gloriei pasagere. În alte părți, un examen esențial al criticului este chiar pregătirea sa filologică. Numai după ce a dat o ediție de referință, ca rezultat al muncii migăloase și pasionante de cîțiva ani, criticul tînăr are apoi investitura de a se exprima și asupra altor chestiuni literare. Poate că ar fi de dorit ca interesul pentru asemenea lucrări să crească, acum cînd nu se mai poate continua în același mod. Imperioasa necesitate a folosirii unor instrumente filologice adecvate va face să crească emulația metodologică, creînd acele elemente minime care să ducă la progresul științific. Impresionismul critic nu se poate prelungi **sine die** și chiar dacă ne facem că nu ne interesează progresul metodologic din alte părți, ar fi momentul să nu ne iluzionăm așteptînd să vină filologii să ne împlinească golul edițiilor critice. Orice critic poate deveni un bun filolog cum au dovedit-o strălucit cei mai mari critici ai noștri.

Libertatea interioară

Urmare din pag. 1

lor care mărșăluiesc de zor, n-a fost niciodată fertilă ; libertatea însingurată a fost, dimpotrivă, și este o formă de sustragere ; de retragere : de extragere. Nimeni și niciodată nu s-a putut mîndri că a devenit creator autentic impodobindu-se cu simpla calitate de spectator, atunci cînd evenimentele, societatea și însăși condiția sa de artist îi impuneau contopirea cu viața. Ce-i drept, situarea pe o platformă revoluționară, avansată, presupune și o orientare conștientă în direcția unei contribuții personale, a unei prezente nemijlocite în procesul de perfecționare a societății și omului. Interpretată astfel, ideea de libertate capătă alte semnificații, mai angajante dar și mai largi, îmbogățindu-se cu datoriile creatorului de a răspunde marilor imperative politice și sociale ale epocii, de a fi pârtaș la propulsarea celor mai nobile tendințe și aspirații ale vremii sale. Aceasta înseamnă, bineînțeles, că libertatea de creație se întrepătrunde în egală măsură și cu responsabilitatea creatorului. Este mai complicat, fireste, și incomparabil mai greu de obținut decît refugierea orgolioasă sau comodă într-o cochilie oricît de încăpător croită ; dar este, în același timp, și sensul cel mai înalt, cel mai generos pe care-l poate îmbrăca noțiunea de libertate. La orizontul înțelegerii superioare a unor drepturi care nu pot exista niciodată în afara propriilor datorii așteaptă satisfactiile împlinirii unor opere de artă durabile, capabile să înfrunte timpul și să reziste la eroziuni, tocmai pentru că au izvorît dintr-o legătură profundă, trainică, cu timpul în care ai trăit și cu oamenii pe care i-ai zămislit.

Odată ajunsă la această treaptă de înțelegere a propriei sale meniri, libertatea interioară se proiectează și ea pe alte coordonate, cîștigînd perspective ce depășesc universul închis al perimetrului individual și deschizîndu-se cu aviditate către marile valori ale omenirii, către ceea ce are mai de preț omul. Odată ajuns aici, creatorul observă că a escaladat totodată cele mai înalte piscuri ale reliefului său sufletesc.

O performanță în domeniul electronicii:

TELEVIZOARELE CU CIRCUITE INTEGRATE

Un televizor în căminul dv. vă oferă posibilitatea să vizionați cele mai diverse emisiuni — filme, concerte, piese de teatru, spectacole de operă, transmisiuni sportive, cursuri de limbi străine, emisiuni științifice ș.a.

Magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT vă prezintă cea mai recentă realizare a industriei noastre electronice — TELEVIZOARELE CU CIRCUITE INTEGRATE, realizate de întreprinderea Electronica — București.

Iată cîteva din avantajele de exploatare pe care le oferă noile tipuri de televizoare :

— DURATA DE FOLOSINȚĂ ÎNDELUNGATĂ, datorită faptului că sînt complet tranzistorizate ;

— REDUCEREA CONSUMULUI DE ENERGIE ELECTRICĂ CU CIRCA 33%, prin îmbunătățirile constructive și funcționale ;

— FUNCȚIONAREA NORMALĂ CHIAR ȘI LA VARIAȚII MAI MARI ALE TENSIUNII PE REȚEA, datorită încorporării unui stabilizator în aparat ;

— SIMPLIFICAREA OPERAȚIUNILOR DE DEPANARE, prin folosirea în construcția televizoarelor a modulelor funcționale, module care se pot înlocui cu operativitate.

Garanția pentru buna funcționare a televizoarelor cu circuite integrate este de 12 luni.

În toate magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT, televizoarele cu circuite integrate se pot cumpăra și cu plata în maximum 24 rate lunare, cu un aconto de 15% din prețul de vînzare al aparatului.

Denumirea televizorului	Diagonala ecranului	Preț lei	Aconto 15%	Rate lunare (24 rate)
Olt	44 cm	2 920	438	103
Snagov	47 cm	2 920	438	103
Sirius	50 cm	3 050	457	108
Sirius	50 cm	3 100	465	110
Diamant	61 cm	3 600	540	128
Lux	65 cm	4 000	600	142

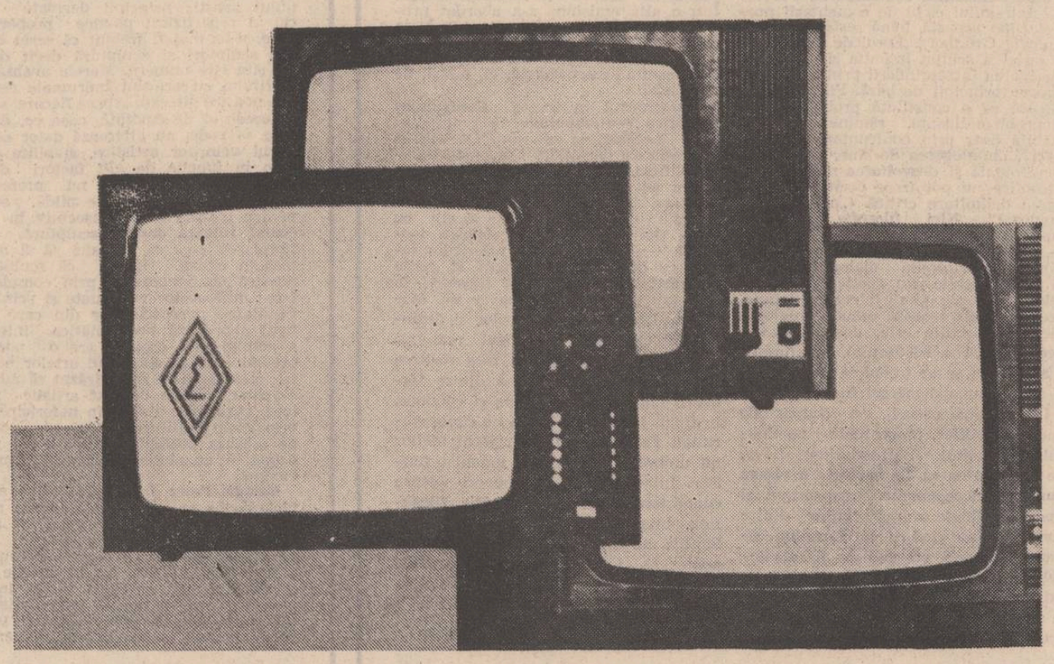

atelier literar
poșta redacției

I. LĂSCOI : Sînt și unele zvonuri lirice prin pagini („Dacă m-aș pierde", „Esența iubirii") dar lucrurile par să se afle la primele începuturi, încă dominate de nesiguranță și inexperiență. Să mai vedem.

A. DOHI-D. GARBOVAN (Dan Ioniță) : Versurile, „in dodii", nu spun nimic, deocamdată. Prozele se prezintă mai bine, relatări simple, directe, fără zorzoane și afectări, cu un cert spirit de observație.

D. AMURG : Nu prea se văd semne de înnoire și progres ; ceva mai bine, în „Nox I", „Dimineață". „Burg".

M.-G. ZGÂRCU : Cam uscate, discursive, lipsite de fream&t. Așteptăm vești și pagini mai bune.

ENCIU A. : Ne bucură noutățile din scrisoare și vă dorim activitate rodnică și plină de satisfacții. În manuscrise, însă, lucrurile au rămas, din păcate, în același stadiu naiv, stîngaci, fără perspective.

ELINA AMURG : Fragmentul e, în general, interesant, pînă la final, unde intervine „discursul", deplasat, neconvingător, cu vînătoarea etc. Redactarea, însă (în ciuda „transcrierilor" de care se vorbește în scrisoare) e destul de neglijentă, plină de „anomalii" (ca, de pildă, **admosferă, molcolme, ultimile zvigniri** etc.).

O. MIHAI : Judicioase, în parte, observațiile din scrisoare, cînd nu generalizează simplist, alunecînd spre dogmatism. Dar, cînd e vorba de a pune în practică bunele principii enunțate, rezultatele se dovedesc a fi cu totul precare (compuneri de efort, uscate, rigide, lipsite de vibrație). „Aforismele" sînt la același nivel, iar „Blîndețea unui luceafăr", „problemă" de școlastică măruntă, ostoasă, rămîne în planul unor generalități sumare, superficiale.

I.C.M. : Mulțumiri pentru sesizare ; se pare că nu e vorba de nici un „hoț", ci de un alt pseudonim al autorului.

I. MÎNZĂLESCU : În general, compuneri sîrguincioase, de o anumită acuratețe, rămînînd, însă, la o treaptă mijlocie. Nu lipsesc, totuși, semnele unei sensibilități lirice, care aduc în pagini, uneori, un început de zvon promițător („Poeții", „Pădurea". „Vînătoare", „Pămîntul dragostei eterne"). Să vedem ce mai urmează.

Peter Balogh : „Compoziție"

ILIE F. : Cea mai „solidă" ni s-a părut „Ultima convocare", un caz interesant, semnificativ, destul de bine pus în valoare (deși, pentru conturarea și mai deplină a lui Gavrilă, ar mai fi loc, parcă, pentru cîteva linii și pete de culoare). „Să sudăm", amuzantă, pare, în schimb, cam aglomerată și alunecă adesea peste marginile șarjei și caricaturii (în asemenea probleme, de măsură și verosimilitate în exploatarea comicului, lecția lui „Nenea Iancu" rămîne încă prețioasă, plină de sugestii). „Sala de așteptare", interesantă ca „material", pare nu tocmai abil, inspirat abordată, rămînînd cumva — în lipsa unei opțiuni hotărîte — într-un stadiu caleidoscopic-reportericesc, care se mulțumește să „efleureze" lucrurile, neizbutind să le prindă într-o textură convingătoare. Întîmplările povestite în scrisoare fac parte dintr-o nouă „fire a lucrurilor", devenită, din nenorocire, curentă, generală ; nu merită să mai cheltuiți dezamăgiri și regrete pe asemenea „produse". Mulțumiri pentru salutările de departe.

G. TERZIU : Nu prea sînt noutăți, din păcate ; paginile ceva mai limpezi sînt și cele mai aproape de reușită : „Casă", „Pentru că".

M. Mladian, Carmen Demea, Maria F. Virvoreanu, Ion Biriș, Radu Nicolae, V. Crăciunescu, Toma Georgia, Nae Cristian, Mariana Năstase, Carmen Martinovici, Viorel Arhire, Iulian Tzara, Nicolae Giorgi, Gheorghe Boghiu, Mircea M. Ghițescu, Gigi Balaurescu, Elena Dumitru, Petru Abrudean, Gina Gogiu, Darie Mircea Onisim, Vasile Rotaru, Aurel Roșca, Elena Leahu, Anita Dandu, Nelu Negură-Bujor, Adrian Curelaru, Aida Moga, Mariana Slăveanu, Andrei Amuț, Dumitru Mehedinți, I. Craiovan, V. Popescu-Flitan, Ioana Gheozdan, Saul Beloia, Stejărel Ionescu, Gabriel Strat, N. Scurtu, N. Constantinescu (ceva, în „Fior", „Răzvrătire"), **Adrian Petrișor :** Încercări de nivel modest.

C. I. Pantiru, M. Șimian, Radu Nicolae, Ică Munteanu, Viorel Breban, Anton Gagiu, Dumitru Maxim, Emil Georgius, Liliana Letcă, Daniel Bănulescu : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Dor

Bunica lumina cu făptura un hectar de livadă. Flori de salcîm cădeau din părul ei, cascadă. Avea pasul mărunt aplecat înspre gînd. Marea ei dragoste era în pămînt. Îi înfrunzise odaia și vorbea tremurat. Mă trimitea uneori după popă în sat ;

M-au părăsit puterile, maică — spunea. Simt că se-așterne pe ochi o perdea. Nu mai pot în urechile acului ață să bag și-i timpul, se pare, să trec peste prag.

Rotundă liniște-i în mine adăpostind albine,...

Și cresc fără veste salcîmii în noi, dorul de părinți în altoi, deasupra-mi chemările lor neștiute. Duhule al meu cu nările ude apropie-mi de ureche un mac, de gură o gură să tac, de frunte un bulgăre din cîmpie, de inimă trup de copilărie.

Ca un cînt, ca un descînt ; făptura bunicii luminînd. Marea ei dragoste era în pămînt.

VASILE MIHALACHE

Alee cu bănci albe

Hoinărea așa, fără leac, prin urbe
Fată bătrînă cu jartiere ierboase,
Așteptînd
Să-i vină inima la loc.
Nevestit de neagră
Inserarea pierzînd
Lenjeria-n cărți,
Se înfățișa goloșă.
Prin buzunare
Pline cu amurg,
În dute-vino,
Perechi de broaște
Oac-ac, ac-oac
Se fericeau în zi,
Bogate,
De zor, adusă din spate,
Hîrca lunii se furișa
Căutînd copacul cu șarpe,
La furate.
Ți se năzare, prietene, năzare,
Întîlnirea cu nimeni, se are.
Hoinărea așa fără leac, prin urbe,
Fată bătrînă cu jartiere ierboase
Așteptînd să-i vină inima la loc.
Pe băncile albe
Ca niște bomboane ieftine,
Pierdute din degete cu mănuși de azur,
Aleea parcului, suflet de orășean,
Inima
Îmi îmbrăca
În haine de duminică.

ALEXANDRU CRISTIAN MILOȘ

Cîntecul păcii

Palma mea se împăduri
ținînd-o deschisă sub cer
cu izvoare de lapte se împinzi
palmea mea deschisă sub cer

Cu pacea se împreună
palma deschisă sub cer
cu tine iubito se hrăni
palma mea deschisă spre cer.

Și-n această pădure mai cîntă un cerb
lamură de cîntec peste albastru am pus
de tine iubito mi-era tare dor
și palma spre cer am deschis.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Peter Balogh : „Noi inține"

Sete de lumină

Pădurile
nu pot fi cîntate
decît pe limba
păsărilor
despre iubire
nu se poate vorbi
decît în poeme
visele copiilor
nu pot fi îndulcite
decît prin cîntece
patria nu poate
fi privită decît
prin ochii florilor
însetate de
lumină...

IOAN VASIU

Doamnă plictiseală

Doamnă Plictiseală, anii mei de vise
Stau și-acum în umbra florilor promise,
Mai răzbat, prin ceața gîndurilor, stele,
Vechile dorințe, mai trăiesc și ele,
Grija mea cu fulger de garoafe vine ;
Doamnă Plictiseală, nu știu ce-i cu mine,
Că, de la o vreme, liniștea mă doare,
Ning, sub ghimpi de visuri, frunze căzătoare,
Ninge cu jăratec de petale moarte...
Sînt așa de-aproape, sînt așa departe !...
Mă alină viersul de privighetoare,
Dar sînt trist că-n lume, încă se mai moare.

ALEXANDRU PRIBOIENI

Istorie

Venim din demult
din atît de departe
că urmele pașilor pe-alocuri sînt șterse
de vînturi pribege.
Stau rănile gliei acesteia sub
talazuri de spice.
Venim din demult
din atît de departe
că urmele pașilor adesea ne dor
și-o filă de hronic
ne e prima carte.
Cîndva o sămînță albastră visa
la marginea apei,
pe-o gură de rai...
Stejarului cîntec de leagăn i-a fost
Un bocet
din oasele albe de nai.

ELVIRA BREZEANU

Vîntul

În dimineața aceasta de toamnă
prunul din fața casei aruncînd
ultima frunză uscată
pe care crescuseră flori de rugină
pe caldarîm
în dimineața aceasta am deprins
cîte ceva din rostul vîntului
căci
cum ar fi putut
iarna să vină
dacă vîntul n-ar fi adunat
frunzele uscate
instalînd pe crengi
mugurii ei de gheață
și cum
ar fi putut lumina
să mă străbată
dacă același vînt n-ar fi bătut
dinspre tîmplele albe ale părinților
spre poezia vîrstei de aur
a copiilor mei...

G. M. BUCOVICIOR

SINCRONISM ȘI PROTOCRONISM

D.D. Roșca despre sensul tragic — optimist al existenței umane (II)

Acțiunea și creația culturală reprezintă în concepția lui D.D. Roșca **modul constructiv** în care omul își poate trăi existența tragică. Comportamentul cultural nu e posibil nici la nivelul echilibrului static, psiho-biologic, nici prin totala negare a exteriorității și obiectivității care este produsul unui vid sufletesc, ci presupune un anumit grad de tensiune și plenitudine interioară. Existența culturală este **tragică** deoarece e clădită pe un întreg set de contradicții inerente, mereu reproductibile, ale condiției umane și **optimistă** deoarece prin creație se instituie un cîmp axiologic al existenței umane care înseamnă o continuă rezolvare (depășire) a contradicțiilor, coborîrea idealului din sfera imposibilului aparent în aceea a posibilului real și concret. **Rosturile** și **valoarea** vieții umane, ca viață spirituală, ca existență culturală se configurează în „limitele" mobile ale lui **da** și **nu**, ale **afirmației** și **negației**, ale împărăției lui **este** (a existentului) a împărăției lui **trebuie să fie** (cu alte cuvinte, între **realitate** și **idealitate**), ale cunoașterii faptelor ca operă a **inteligenței** (a simțurilor și rațiunii) și ierarhizării valorilor ca operă a **conștiinței** (a sensibilității, afectivității și rațiunii).

Conștiința culturală este o conștiință cognitivă și axiologică, deci filosofică în esență, față de lucru ca **întreg**. Dar pentru a ajunge la o atare conștiință, respectiv la o atitudine filosofică ce purcede dintr-o „supremă libertate interioară", angajîndu-se plenitudinar, intelectual și afectiv, spiritul uman trebuie să parcurgă treptele necesare de **cunoaștere** și **experiență**. Faptele de **cultură filosofică** (indiferent dacă e vorba de marile sisteme sau de marile idei ale gînditorilor care nu au construit sisteme în înțelesul clasic al cuvîntului) ne dezvăluie tentația irezistibilă, vocația secretă a omului spre **totalitate**, spre viziuni atotcuprinzătoare ale **întregului**, iar faptele de **cultură științifică** răspund nevoii omului de a da consistență visului său, la început utopic, de a cuceri absolutul, de a consolida zborul gîndului spre înălțimile celeste ale necunoscutului. Visul de a zbura a izvorît la început dintr-o stare de spirit filosofică, din neliniștea metafizică a omului de a scruta nemărginitul, de a pătrunde dincolo de zările de lumină ale lumii nemijlocit date. Cunoașterea științifică a legilor aerodinamicei și tehnica stăpînirii lor au transformat acest vis în realitate.

Este cunoscută celebra formulă a lui Laplace la care se referă și D.D. Roșca despre o ipotetică inteligență atît de vastă și cuprinzătoare încît ar putea să cunoască la un moment dat toate forțele de care e animată **natura și ar** putea îmbrățișa în aceeași formulă mișcările tuturor corpurilor din univers de la cele mai mari pînă la atom, nimic nu ar mai fi imprevizibil și enigmatic pentru această inteligență, viitorul ca și trecutul devenindu-i pe deplin clar. Această formulă nu reprezintă pur și simplu o amplificare pînă la limitele inteligibilității a unui **principiu cauzal-determinist** care ține de **mecanica clasică**, ci mai ales o substituire a gîndului științific cu gîndul filosofic. Altfel spus, este o aventură aproape incredibilă a gîndului științific care-l proiectează în zona filosofiei, unde însă el ar trebui să fie reformulat. Filosoful român denumește această tentativă **mitul raționalității integrale** în sensul că lumea ar fi rațională și deci inteligibilă în esența ei ultimă și totală. Acest postulat al raționalității integrale a realității nu era doar un suport teoretic — ipostaziere a inteligenței pure, sustrasă oricăror imbolduri emoționale, care operează totdeauna absolut dezinteresat asupra ideilor pure — ci și unul afectiv-emoțional : o atitudine afectivă, axiologică care izvorăște din străfundul spiritului nostru și constă „din transpunerea în lumea exterioară a dorințelor noastre secrete" — astfel încît imaginea filosofică despre lume nu este niciodată produsul exclusiv al lucrării rațiunii teoretice, ci și proiecție modelatoare a altor puteri sufletești. Acest mod de a se raporta la lume are ca o consecință importantă în plan moral faptul că lumea nu este doar inteligibilă din punct de vedere cognitiv, ci și structurată în raport cu omul după o anumită scară de valori, are sens și finalitate. Prin aceasta, însă, ea încetează a fi un dat natural, se transformă într-o realitate culturală. D.D. Roșca este destul de aproape de Blaga (care definea cultura ca produsul unei **mutații ontologice** necesare, un atribut inerent **statutului existențial** al omului) atunci cînd scria : „Considerată dintr-o astfel de perspectivă, cultura este fundamentată în legile naturii. Este o prelungire naturală a acesteia. Și, ca atare, este necesară. Adică a trebuit să fie creată în anumite momente ale vremii infinite și în anumite porțiuni ale spațiului nemărginit".

Sînt admirabile spiritul critic și clarviziunea de care dădea dovadă tînărul filozof D.D. Roșca încă în 1934, în aprecierea civilizației capitaliste care face din idealul omului-mașină unul din resorturile sale intime. Omul așa cum îl concepe această civilizație a creat lucruri la care înaintașii săi nici n-ar fi îndrăznit să viseze. Dar acest om tinde să renunțe la libertatea sa interioară. Renunțare ce atrage după sine și pierderea libertății exterioare. Pe cea dintîi și-o asigurește unor abstracții devenite măsuri distrugătoare ale întregii lui existențe, pe cea din urmă o face sclava obiectelor ei.

„Astfel, în lumea capitalistă, progresul material — devenit din mijloc scop absolut și valoare cvasireligioasă — tinde să restaureze sclavia : materială și morală...

Iată deci că forțele economice pot deveni în societatea capitalistă o amenințătoare și fatală primejdie pentru destinele civilizației noastre, creată cu multă risipă de suflet și cu sacrificiul vieții multor slujitori ai spiritului".

★

Există în teoria lui Roșca, așa cum cu drept cuvînt a arătat Athanase Joja, elemente de subiectivism existențialist „dar în substanță ea cată ca, pe căile experienței și rațiunii, să desprindă un sens al vieții noastre, să construiască o etică bazată pe datele experienței și meditării organizate asupra acestor date. Tragicului existențial Roșca îi opune o morală bărbătească, precum și o analiză rațională chiar a datelor iraționale".

Se poate într-adevăr desprinde din opera lui Roșca un sens superior al existenței în care **atitudinea științifică**, ce nu admite nici un fel de superstiție, nici chiar pe cea a științei, se îmbină cu **atitudinea axiologică**, și cu cea **etică**, iar o **„personalitate spirituală completă"** este aceea care „e în stare să concilieze toate aceste atitudini într-o sinteză interioară cu rezonanțe și ecouri sufletești nemărginite".

O concluzie importantă ce rezultă din conceptul de existență tragică este aceea că lumea nu a fost, nu este și nu va fi niciodată întruchiparea unui ideal paradisiac, aidoma raiului așa cum și-l imaginează diverse religii, căci nu sînt posibile decît victoriile parțiale ale adevărului și dreptății, ca rezultat al unui antagonism tragic, și nu triumful lor absolut și definitiv. Soarta noastră ca ființe spirituale și destinele civilizației create de noi sînt legate de acest conflict tragic între adevăr și neadevăr, între drepte și nedrepte, între bine și rău, care acționează în noi ca Ormuz și Ahriam, ca două principii divergente și prin care are loc ordonarea lumii, organizarea și orientarea propriilor noastre puteri sufletești și ierarhizarea valorilor. Din punct de vedere marxist noi avem datoria de a cerceta cauzele de ordin social, semnificația istorică concretă a acestor conflicte tragice pe care nu le putem raporta doar la statutul existențial al omului, așa cum rezultă din **Existența tragică**. Dar problema ca atare, despre dublul caracter al existenței, despre caracterul absolut problematic al vieții spirituale, despre caracterul de aventură și miracol pe care-l are civilizația și valorile ei, este absolut reală. Important este să știm să facem din **tensiunea interioară** ce rezultă din acest caracter problematic al existenței un imbold pozitiv către rezolvarea problemelor nerezolvate, un resort al libertății spirituale și conștiinței permanente asupra neîmplinirilor noastre. Numai așa vom ajunge la o mare putere sufletească, la o libertate **activă** transformatoare, și nu doar la o libertate **pasivă**, la simplu protest. Dar însuși acest mod de a pune problema ne dezvăluie istoricitatea existenței umane deoarece libertatea activă, valorile se realizează într-un proces istoric, nu sînt pur și simplu date ale existenței, gata constituite în afară și independent de activitatea oamenilor ; este libertatea „înzestrată cu puteri transformatoare de lume și nu numai libertatea de simplu și în ultimă analiză neputincios protest... Astfel că în ciuda tuturor aparențelor distrugerea poate avea în sfera concretului omenesc rol pozitiv, rol creator de progres. Adesea singura distrugere a formelor vechi poate deschide calea reînnoirii absolute". Este o concluzie revoluționară pe deplin actuală care l-a apropiat atît de mult pe Roșca de marxism încă de la începutul deceniului al 4-lea. Ea se sprijină și se corelează cum am văzut, pe afirmarea în gradul cel mai înalt, al libertății spirituale — ca formă concretă a luptei reale, a demnității și răspunderii noastre materiale. Iată deci, încă o dată, că existența tragică și conștiința tragică nu duc, în concepția lui Roșca, la concluzii pesimiste, ci sporesc gradul de angajare morală. Supremul grad de libertate interioară ce poate fi atins de om se obține nu prin singularizare egocentrică, ci prin întronarea dreptății și realizarea frumosului „într-o lume unde de totul e aventură cu sfîrșit nesigur", printr-o atitudine eroică în fața existenței și „o concepție care în pofida structurii antagonice a esenței însăși a lumii spune da vieții. Gîndului pascalian după care ceea ce constituie măreția omului este mintea lui înțelegătoare, ea (concepția pe care o propune D.D. Roșca — nota nr. A.T.) îi suprapune ideea că o și mai minunată grandoare a omului rezidă în lupta sa neîncetată și-n puterea sa (sprijinite, se înțelege, pe gîndirea lui înțelegătoare) de a se depăși mereu pe sine însuși, creînd, în ciuda tulburătoarei indiferențe a universului, o lume tot mai rațională, mai dreaptă, mai bună, mai frumoasă". Pentru a încheia astfel : „Reușești să-ți integrezi idealurile înalte creatoare de cultură în năzuințele nobile ale poporului tău, năzuințe și luptă care atunci cînd sînt cu adevărat nobile sînt și ale umanității întregi... Poți fi prin ține însuți om, care, deși amenințat adesea să fie zdrobit de forțele oarbe ale existenței, nu poate fi niciodată învins. Nu e greu de înțeles că cel ce reușește să urce și să se mențină pe podișul înalt al unei astfel de liberări și libertăți spirituale poate afirma cu bună dreptate că a răzbătut pe treapta cea mai de sus a demnității omenești".

Este nu numai o concepție filosofică generală exprimată în cuvintele citate cu care orice marxist poate fi de acord, dar și un **crez moral umanist și optimist** pe care D.D. Roșca l-a profesat și l-a trăit întreaga sa viață de filosof și intelectual atît de strîns legat de cele mai înaintate idealuri ale poporului său și ale umanității întregi.

Al. Tănase

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **EXPERIENȚA** lectoratului de limbă română la Universitatea franceză Jean Moulin, **Lyon**, III, a profesorului clujean Ioan Bacău a dus la publicarea recentă a unui **Precis de grammaire roumaine** (Lyon, Editions L'Hermès, 1978, 111 p.) de un remarcabil nivel științific. Trebuie precizat că este vorba de singura lucrare de acest gen din ultimele decenii scrisă de un român, publicată în străinătate pentru străini de către o editură străină.

● **TOT UN LECTOR CLUJEAN,** Ioan A. Popa (Aarhus, Danemarca) publică studiul : **An early of the surrealist movement,** în **(Pré)Publications, Romansk Institut, Aarhus Universitet** (no. 38, Fevr. 1978, pp. 3—18). Se analizează lucrarea lui Peter Neagoe, **What is surrealism** (Paris, 1932) în cadrul legăturilor autorului american de origină română cu mișcarea suprarealistă internațională condusă de André Breton. Se publică și o scrisoare inedită a scriitorului francez (10 mai 1932) adresată criticului său de peste ocean.

● **UN ALT LECTOR ROMÂN,** N. Rață (Saint-Etienne, Franța) colaborează cu un studiu : **La littérature roumaine et le fantastique,** în culegerea **Travaux comparatistes,** édités par Lucette Desvignes (Saint-Etienne, 1978, pp. 111—116). Această contribuție este urmată de versiunea franceză a „nuvelei fantastice" a lui Vasile Voiculescu, **Le pecheur Armin,** tradusă de același autor (pp. 117—133), una din foarte puținele traduceri franceze din opera scriitorului român.

● **ADRIAN MARINO** colaborează cu cîteva studii și articole de teorie literară și literatură comparată în publicații străine recente de specialitate : **Rumänien in der internationalen Literaturwissenschaft. Vier neue fremdsprachige Fachzeitschriften für westliche Interessenten,** în **Südosteuropa-Mitteilungen** (München, R.F.G., 1/1967, pp. 63—70), o prezentare critică a revistelor : **Cahiers roumains d'études littéraires, Synthesis, Romano-Arabica, International Journal of Rumanian Studies ; L'avant-garde, La poésie et l'image poétique,** în **Cahiers internationaux de symbolisme** (Mons, Belgia, no. 33—34, pp. 49—59 ; **Toward a Definition of Literary Genres,** în : **Yearbook of Comparative Criticism, VIII, Theories of Literary Genre** (U.S.A., The Pennsylvania State University 1978, pp. 11—56 ; **F.T.M. în Romania,** în : **Futurismo-Oggi,** 5—6, maggio-Giugno 1978 (Roma ; analiza vizitei lui F.T. Marinetti la București, în mai 1930 și legăturile sale cu avangarda română).

● **MARIN SORESCU** publică un fragment din romanul său **Trei dinți din față,** în revista iugoslavă de limbă română **Lumina,** nr. 5/1978 pp. 27—37.

● **ACTIVITATEA** de traducătoare de literatură polonă în limba română a profesoarei Elena Lința (Catedra de limbi slave, București) este evocată în revista **Nouvelles publications polonaises** (Nr. 5/mai 1978, p. 30).

● **ULTIMUL NUMĂR** al revistei franceze **Non Lieu** (2—3/1978) condusă de Michel Carassou, este consacrat în întregime lui B. Fundoianu (Benjamin Fondane) sub forma unui amplu dosar monografic în trei compartimente : **Studii și mărturii** (printre care și texte de Roger Gilbert-Lecomte, Léon Chestov, E. M. Cioran, Ștefan Lupașcu ș.a.) **Texte** de Benjamin Fondane, inclusiv din **Privelişti** și **Integral,** multe poeme inedite. La acest număr colaborează și critici români Ovid S. Crohmălniceanu, **Fondane expressioniste** (pp. 20—26) și Adrian Marino, **B. Fundoianu et la critique roumaine** (pp. 71—73). O notiță biografică, o bogată iconografie și o bibliografie completează acest număr de referință, consacrat poetului și eseistului franco-român.

REVISTA STRĂINĂ

● **LA SARATOV** va fi amenajată o Casă memorială Constantin Fedin. Amintirea scriitorului va fi celebrată și prin acordarea numelui său unui vas din marina sovietică și prin alte acțiuni întreprinse de un organism al Uniunii scriitorilor din Uniunea Sovietică. Recentele propuneri referitoare la perpetuarea numelui lui Constantin Fedin au fost adoptate într-o ședință a acestei comisii, desfășurată sub președinția lui Gheorghi Markov, prim secretar al Uniunii scriitorilor din U.R.S.S.

● **LITERATURA EXPERIMENTALĂ** se bucură în Statele Unite de o afluență neobișnuită, datorată profuziunii de mici edituri de pe coasta de est și din centrele universitare, precum și datorită seminariilor de bibliofilie care intră în programa de studii a celor mai multe universități cu departamente literare. În cadrul acțiunilor înscrise în agenda grupelor studențești este inclusă publicarea de volume, în general restrînse ca număr, constituind emblema unor asemenea mișcări poetice, cel mai adesea de avangardă, avînd șansa de a fi apoi perpetuate în reviste ca **Field** și **Osiris.**

● **O BUNĂ AUTORITATE** și-a constituit antologia intitulată „Statement and Craft", care include texte programatice ale mai multor scriitori actuali de indiscutabil prestigiu, confruntate cu mijloace specifice de realizare a intențiilor lor, exemplificate prin pasaje din cărțile publicate anterior. Acest tip de antologie permite, de asemenea, studiul concret al mijloacelor lingvistice pe care și le alege fiecare scriitor în parte și al registrului expresiv al prozei moderne în general.

● **LA 15 OCTOMBRIE** se va deschide expoziția „3000 de ani de Artă în Extremul Orient", în vechea biserică a Fraților Minori (Franciscani) din Kremsstein (Austria), o biserică romano-gotică a cărei destinație a fost inițial schimbată. Vor fi expuse comori artistice de o valoare inestimabilă, care vor prilejui o documentare extrem de instructivă asupra creației artistice din China și din Japonia precum și a unor opere aparținînd artei coreene și tibetane începînd din perioada neolitică pînă în secolul 20. Marea majoritate a celor 800 de obiecte expuse provin din Muzeul austriac de Artă aplicată din Viena. Orașul Krems deschide astfel un nou orizont seriei de expoziții organizate de mai mulți ani în această biserică. Pentru prima oară sînt expuse opere aparținînd culturilor extra-europene.

● **SCRIITORII PREMIAȚI** recent, în Grecia sînt comentați pe larg în hebdomadarele din peninsulă : Rita BOUMI-PAPPA, Tasos LIVADITIS pentru poezie ; Tilemahos ALAVERAS, M. PRATSIKAS, Z. MAMALAKI pentru nuvelă și roman ; Gh. VALETAS și E.N. PLATIS pentru critică literară ; Ivo GHEORGHIADI-LAMBIRI pentru cartea de călătorii ; I. IATRIDI pentru biografie romanțată. Rita BOUMI-PAPPA, poetă a cugetării și patosului, este bine cunoscută publicului cititor român. În palmaresul ei se numără peste 18 volume de poezii, numeroase traduceri din literatura universală, printre care și din cea română, studii de critică ș.a.m.d., două premii străine pentru literatură și Premiul Rezistenței Naționale din 1945. Așadar, acordarea distincției de mai sus este pe deplin justificată, după o activitate atît de fructuoasă de jumătate de secol. Creația poetică a lui Tasos LIVADITIS (deținătorul rubricii de critică literară a ziarului AVGHI) constituie, dintr-un punct de vedere, așa precum mărturisește el însuși, o peripeție psihică personală, asemănătoare celor mulți. Gh. VALETAS, directorul revistei **„Eolika gramata"** (Lettres eoliennes"), revistă care a publicat lucrări din și despre literatura română, este o personalitate marcantă în istoria și critica literară a Greciei de azi. Tilemahos ALAVERAS, directorul revistei „Nea Poria" din Salonic, este un nume mai de mult cunoscut în literele grecești, proza sa fiind pătrunsă de un polivalent și profund spirit de analiză a cotidianului.

● **„TURNUL LONDREI,** nouă secole de grandoare, turiști, comori și tragedie veche" se intitulează articolul documentar apărut în revista „Telegraph Sunday Magazine" sub semnătura lui Nicholas Harmen. Fortăreață, palat, închisoare, muzeu și suprem monument de Stat, Turnul Londrei apare sever, deasupra apelor Tamisei unde a fost clădit în scopul de a o apăra. Anul acesta complexul de construcții de pe „Tower Hill" (Dealul turnului), căruia poetul englez Thomas Gray (1716—1771) îi spunea „...turn al lui Julius, rușinea permanentă a Londrei", intră în cel de-al zecelea secol de existență printr-o serie de sărbătoriri. Grandoarea lui nu a fost minimalizată în fața valului celor 20 de mii de turiști care se perindă zilnic prin poarta păzită cu aceeași străşnicie. Turnul Londrei a fost folosit în lunga sa viață, în diverse scopuri, de la menajerie pînă la garderoba regală, dar, așa cum scrie Paul Johnson, în Evul Mediu rolul lui principal ca închisoare și loc de execuție i-a pecetluit singeroasa reputație. Turiștii iau zilnic contact cu acea atmosferă a fastului obligatoriu și a atitudinii personajelor întîlnite, iată de pildă Capela Saint John din White Tower, una dintre primele părți a acestui complex fortificat, care și astăzi continuă să fie luminată cu lumînări ; aci fiecare încăpere sau grup de încăperi sînt ca și pe vremuri în pază unor persoane care își mențin titlurile și respectiv stilul vestimentar. Una din legendele bine cunoscute este aceea a micilor prinți, fii ai lui Edward al IV-lea, uciși aci, iar în golul apropiatelor scări se pare că ar fi fost îngropați în taină. Au rămas în inventar, azi piese de muzeu, butucul de stejar care servea pentru execuții și alte instrumente de tortură folosite pînă în 1747, an în care lordul Lovets și-a pierdut capul, cu el încheindu-se execuțiile prin decapitare. Securea călăului datează din secolul 16. Pentru ca totul să pară neschimbat în stricta tradiție engleză, 6 imenși corbi, simbolizînd puterea oficială, stau de veghe în Turn, iar personalul anume angajat pentru îngrijirea lor își oficiază serviciul îmbrăcați în hainele tradiționale. Turnul Londrei este primul monument vechi care are un demnitar angajat special pentru educație, întrucît școlarii îl vizitează în grupuri de cîte 40, de trei ori pe zi : li se arată colecția de arme ale epocii, armurile — dintre care două atrag cu deosebire atenția : una foarte mică, purtată de Geoffrey Hudson, piticul curții regelui Carol I, și alta de peste 2 metri, purtată de un german gigant. Ajungînd la bijuterii, oricine poate spune că adevăratul tezaur al Turnului îl constituie pietrele prețioase expuse în Casa Bijuteriilor, dar aceste simboluri ale legitimității regale sînt doar o infimă parte din grămada de amintiri de familie, astăzi patrimoniu național, dispuse în diferite camere ale muzeului de azi, iar colecția armurilor și armelor personale fiind, se pare, unice pe lume. Modernizarea adusă întregului ansamblu se vede însă din faptul că aci întîlnești standuri la care se vînd cărți, amintiri diverse, cărți poștale, băuturi răcoritoare și sandvișuri, beneficiul realizat adăugat costului biletelor de intrare contribuind la acoperirea cheltuielilor de întreținere. Înainte de a părăsi acest unic monument istoric se vizitează Poarta trădătorilor, plasată la nivelul apelor Tamisei, pe unde intrau cu bărcile așa-zișii trădători, poartă care nu se deschidea decît pentru ei și care îi ducea la moarte.

Unele precizări

Sub titlul „Pagini din biografia revistei **Luceafărul**", Emil Manu publică în nr. din 15 iulie a.c., o amplă cercetare asupra tuturor revistelor apărute sub acest titlu de-a lungul timpului în țara noastră. Această operă de pionierat, care are fără îndoială semnificațiile ei, nu este scutită totuși de unele erori. Mă voi referi la perioada situată de Emil Manu între nr. 5/1972 și nr. 19/1974, deoarece aproximativ în această perioadă am îndeplinit funcția de redactor șef adjunct al revistei **Luceafărul.**

Confruntînd memoria mea cu colecția revistei, am constatat că în această perioadă au semnat în paginile ei nume de prestigiu ale literaturii contemporane, alături de tinere condeie. De exemplu : Al. Philippide, Emil Botta, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Edgar Papu, Al. Ivasiuc, Nicolae Balotă, Șt. Aug. Doinaș, Constanța Buzea, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Ion Vlad, Augustin Buzura, Ileana Mălăncioiu, Al. Paleologu, Dinu Pillat, Sorin Titel, Mihai Giugariu, Corina Cristea, Romul Munteanu, Dorin Tudoran, Marius Robescu, Al. George. Mulți dintre acești colaboratori au participat la alcătuirea numerelor și grupajelor tematice dedicate, fie unor mari scriitori ca Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, fie unor dezbateri (probleme ale poeziei ,ale romanului, ale criticii, ale literaturii pentru copii; raporturile literaturii cu știința ; raporturile esteticii marxiste cu alte discipline sau curente estetice contemporane etc.) Emil Manu nu semnalează aportul niciunuia dintre acești colaboratori. Două sînt, după el, contribuțiile memorabile : „De remarcat **Jurnalul de lectură** al lui Mircea Iorgulescu și articolele de critică consacrate poeților (ca de ex. eseurile micromonografice despre Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Constanța Buzea, Aurel Rău ș.a.)". Trebuie spus că „eseurile micromonografice" menționate aparțin chiar lui Emil Manu care, din modestie, nu-și divulgă paternitatea. Firește, nu voi impieta asupra dreptului său de a face aprecieri literare, socotesc numai că o prezentare imparțială a perioadei respective ar fi implicat cel puțin simpla menționare și a altor colaboratori".

Este surprinzător că, apucîndu-se de o cercetare de istorie literară, Emil Manu nu și-a dat cel puțin osteneala de a răsfoi revista pentru a întocmi o listă concludentă de colaboratori. După Emil Manu, nucleul de colaboratori externi ar fi fost alcătuit în acea perioadă din : Adrian Isac, Norman Manea, Gellu Naum, Mihail Petroveanu, H. Zalis, Petre Solomon, Ileana Vrancea, N. Tertulian, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Z. Ornea, Lucian Raicu și Brunea-Fox. Dar un poet prețuit ca Gellu Naum a semnat, din păcate, numai o singură dată, iar regretatul Brunea-Fox la fel, sănătatea neîngăduindu-i să fie prea activ în ultimii ani. O poetă stimabilă ca Nina Cassian n-a fost asiduă : 5 colaborări. Numai regretata Veronica Porumbacu a fost mai prezentă : în doi ani 12 colaborări. Critici ca Mihail Petroveanu, Lucian Raicu, Z. Ornea și Ileana Vrancea s-au ridicat la cifra de nouă colaborări fiecare. Foarte bine că figurează pe listă, numai că în același interval a publicat săptămînal Nicolae Balotă și foarte des Al. George (46 colab.), pe care totuși Emil Manu nu găsește de cuviință să-i includă printre colaboratorii de bază. Alături de Lucian Raicu, au publicat colegii săi G. Dimisianu (13 colab.) și Valeriu Cristea (12), ei de ce nu sînt amintiți ? Sorin Titel cu 23 de colaborări, Mihai Beniuc cu 13 colaborări, Edgar Papu cu 16, Mircea Vaida cu 18, Artur Silvestri cu 28, Paul Emanuel cu 18, Valeriu Răpeanu cu 17, sînt participări nesemnificative, care pot figura la „și alții" ?

În fine, însuși autorul valoroaselor „eseuri micromonografice", cu 12 colaborări, doboară recordul lui H. Zalis, care în acea perioadă se cam lăsase pe tînjală (3 colab.).

Liber în ceea ce privește aprecierile pe care le face asupra revistei din acea perioadă, ca și din altele, Emil Manu avea totuși obligația să fie exact în constatări.

Georgeta Horodincă

REPERE

Literatură și politică

De fapt multă vreme, dacă nu din toate timpurile, o parte semnificativa a creației literare și a gîndirii filozofice de pe cele mai diverse arii de cultură de pe glob, a stat sub semnul evenimentelor politice și a unor năzuințe sociale fundamentale. De la Platon și Campanella, pînă la John Locke, Rousseau, Voltaire, Marx, Balzac, Tolstoi, Senghor ș.a., discursul filozofic și cel literar reprezintă o dovadă elocventă a unei preocupări constante pentru sistemele de guvernare menite să ducă la ameliorarea societății, la găsirea unui consens ideal de existență între individ și sistem. Istoria culturii române oferă și ea la rîndul său nenumărate exemple de acest gen. Întreaga literatură a lumii pune în lumină exemple strălucite de angajare a artistului față de propriul său popor.

De aceea, ni se pare cu atît mai firească și mai legitimă angajarea totală a unui scriitor care este om politic, șef de stat, conducător care își asumă pe plan public răspunderea civică și politică față de poporul său.

Semnificativ în acest sens ni se pare faptul că în epoca noastră există o întreagă literatură realizată de oamenii politici, de conducătorii care au diriguit și îndrumează în continuare destinele naționale și sociale ale unor popoare de pe diferite continente.

Poezia lui Mao Tze Dun, Leopold Sedar Senghor, Agostinho Neto, Bulent Ecevit reprezintă o mărturie elocventă, alături de discursul filozofic al gînditorului grec Constantin Tsatsos, memoriile strălucite ale lui Charles de Gaule, meditația despre democrație a lui Giscard d'Estaing și atîția alții.

Discursul politic al președintelui României, Nicolae Ceaușescu, constituie, de asemenea, un alt ghid pilduitor în planul științei guvernării naționale și a unei noi ordini internaționale mai echitabile, pe care o dorim cu toții cu atîta ardoare.

În acest larg context de preocupări se înscrie povestirea romanescă cu un evident caracter parabolic, **Quetzalcoatl**, realizată de președintele Mexicului, José Lopez Portillo, apărută recent în limba română.

Ce este oare această strălucită povestire poematică cu bogate implicații mitologice decît o exemplificatoare parabolă despre arta guvernării, despre răspunderea imensă a omului politic, despre confruntarea dintre civilizație și barbarie, ca și despre impactul dintre etosul tradițional și spiritul meliorist, umanist care reprezintă o altă virstă mentală decît aceea a poporului asupra căruia se aplică ?

José Lopez Portillo concepe în așa fel întreaga intrigă romanescă din această operă pentru a putea oferi răspunsuri la aceste întrebări care i-au preocupat pe atîția filozofi și scriitori din toate timpurile.

Quetzalcoatl, eroul principal al acestei povestiri romanești, cu un puternic fundal mitologic, este un personaj exemplificator situat într-un mediu exemplificator. Quetzalcoatl, șarpele cu solzi și cu pene, zeul legendar care întruchipează spiritul civilizatoriu al binelui, personajul istoric real și simbolul unui cult sacerdotal, reprezintă în opera scriitorului José Lopez Portillo o aglutinare de motive de proveniență mitologică cu o vădită rezonanță modernă, a cărei semnificație este destinată timpului nostru.

Evident că scriitorul José Lopez Portillo scoate în evidență acele semnificații care i se par cele mai elocvente. În opera sa, Quetzalcoatl apare în ipostaza de **străin.** El este, așadar, un **naufragiat** ajuns pe pămînturile mexicane, un **amnezic** care nu-și amintește de unde vine. De la început ies în relief două motive fundamentale și anume **motivul străinului** prezent și la Montesquieu și Swift și **motivul catastrofei** marine, a **robinsonadei** care aduce un singur om salvat într-un alt mediu.

Spre deosebire de Robinson, Quetzalcoatl denumit astfel de primii indigeni care-l văd, este un ins care și-a uitat trecutul, dar nu și deprinderile. El nu-și amintește nimic despre viața sa anterioară, nici măcar numele. Dar ca și Robinson, Quetzalcoatl este un **homo faber.** El are cunoștințe practice dar nu mai ajunge într-o insulă pustie, ca Robinson, ci într-o zonă populată de oameni cu alte credințe și obiceiuri, ce se găsesc într-altă virstă mentală și într-un alt stadiu de civilizație.

În acest mediu necunoscut, el se inițiază timp de un an în limba localnicilor alături de Acatl, concepe un program de reformator, după care vine între oameni. Într-o lume în care guvernau legile unui cult barbar al sacrificării străinilor, Quetzalcoatl își propune să introducă alte legi morale. „Să nu pricinuiască altă durere decît cea pe care o poți îndura tu însuți ; să nu mai verse nimeni alt sînge decît pe al său".

Itinerariul existenței lui Quetzalcoatl și al discipolilor săi, Acatl și Tatle, ca și al poporului care aderă la această învățătură pun în lumină etapa ascendentă a unei noi civilizații. Din apă, eroul ajunge în colibă, din colibă într-o casă imensă, monumentul care imortalizează aceste transformări fiind o piramidă uriașă. Preoții vechiului cult al lui Tezcatlipoca, zeu simbolizator al răului, sînt alungați, o altă ordine pare să fie stabilită.

Dar cu timpul, Quetzalcoatl începe să se comporte ca un zeu, nu ca un simplu conducător. În numele cultului binelui, el merge printre sălbaticii chichimeci care răspund la nonviolență prin agresiune. Salvat din apă, Quetzalcoatl, este gata să fie ucis de aceștia, grav rănit și bolnav, el își revine la viață numai după sacrificiul lui Acatl prin foc.

Constatăm astfel cum în cartea lui José Lopez Portillo, vechi motive din mitologia aztecă privitoare la rolul apei, al pămîntului, al focului și al aerului dețin o importanță deosebită.

Venit din necunoscut, Quetzalcoatl construiește pe pămîntul fertil o civilizație de piatră, este salvat prin sacrificiul în foc al celui mai fidel discipol, după care începe marea criză declanșată de opulență.

Piramida de piatră este dublată astfel de cea socială, instrumentele cultului binelui se transformă în forțe oprimatoare, iar reformatorul iluminat devine un alienat, condamnat la claustrare în rîndurile poporului ales, deoarece el îi iubește pe **oameni** nu numai pe **tolteci.**

Parabola scriitorului mexican își capătă astfel ultimele semnificații. Conducătorul se alienează, sistemul de civilizație creat se întoarce împotriva lui, copilul îi este furat, fiica se căsătorește cu un exponent al cultului lui Tetzcatlipoca.

Prin opulență toltecii se moleșesc, barbarii și partizanii vechii credințe se întorc, cetatea strălucită a Tulei va cădea, iar Quetzalcoatl, profetul bătrîn, pleacă după 52 de ani (un ciclu calendaristic aztec) din nou pe mare, spre necunoscut, spre moarte, spre mit. „Am avut tron, am avut putere. Mult a mai curs sîngele meu care acum cere liniște. Mi-a sosit anul, mi-a sosit ziua. Mă duc în vînt, mă duc pe mare, Mă duc. Mă voi duce la locul liniștii mele".

Narațiune și poem, discurs filozofic și dialog socratic, realism magic și desacralizare, parabola scriitorului mexican despre **Quetzalcoatl** se configurează ca o lecție modernă despre mărirea și decăderea omului, despre ascensiunea și declinul civilizațiilor, despre arta guvernării și erorile sale.

Ca și Gabriel Garcia Marquez, și Manuel Scorza, José Lopez Portillo face să fuzioneze realul cu imaginarul, misterul cu fapta.

Romul Munteanu

andré boutin

Un sempervirescent

● Printre poeții pe care am avut, de curînd, plăcerea și cinstea să-i cunosc în sudul Franței, m-am împrietenit îndeosebi cu Camile Vinassac din Toulouse și André Boutin din Hendaye.

Dacă cel dintîi îmi este, ca să zic așa, leat liric, cel de al doilea, André Boutin, poate fi considerat un veteran al lirei, deși brațul lui e încă tînăr, iar degetele-i umblă, încă verzi, ca iedera, pe coarde.

La nașterea sa (3 august 1899) a fost împurpurat de amurgul secolului trecut, dar și de zorii celui contemporan.

Parizian prin naștere și mai apoi prin anii maturității petrecuți cu diferitele meșteșuguri și activități profesionale modeste pe care le-a întreprins, André Boutin a rămas totuși profund îndrăgostit de anii copilăriei petrecuți în rodnica provincie Auvergne, locul de naștere al tatălui său, unde activitățile cîmpenești și traiul țărănesc l-au călit și i-au întremat spiritul.

Stabilit în ultima perioadă a vieții sale în mirificul orășel Hendaye, la țărmul Atlanticului și măreția Pirineilor basci, poetul André Boutin a rămas un nedesmințit copil al Naturii, cultivîndu-și deopotrivă cu prospețime perenă grădina și poezia sa pregnantă, o poezie clasicizantă în formă și modernă în conținutul ideilor, de o modernitate a permanenței.

În curînd octogenarului André Boutin îi urăm viață lungă și sănătate, întru mulți ani !

T. G.

Timpul martor

Ori moartea-i acel scop suprem
Al vieții viermuind fierbinte,
Noul născut naște-n blestem
Și-i condamnat mai dinainte ?

Bogat, semeț, ori om de rînd,
Domn, parvenit, biet artizan —
Te-i învăli tot cu pămînt,
Țărina fi-i-ți-va divan !

Sorb, animal, legumă, stei,
Destinul ultim să ți-l zvînturi,
Sburînd cu colbul de scintei
În toate cele patru vînturi !

Solilocviu

Lumea-i plecată de-acum, iarăși : tăcere !
Risul pustesc în zadar ecoul și-l cată-n unghere!
Casa întreagă-i, de-acum, imens de pustie
Goală dar plină de-un vînt care-o sfîșie.

Hai pe terasă, cum știi, pășind alături,
Acolo-ntr-un vechi balansoar, cu-aceleași
desfături,
Vom retrăi fericiți, în putreda navă,
Ciclic, oceanul profund, cerul din slavă.

Încă o clipă mai mult, necontenit, curge visul :
Din depărtatul ținut al amintirii-i trimisul !
Pentru bătrînii din lume pentru toți dușii bătrîni,
Timpule, vechea plăcere, vechiul nărav ți-l amîni!

Piei, tu, tristețe ! Regret, cîntăreții auzi-i !
Totu-i în van : nu sînteți decît false iluzii !
Să-ncercăm să păstrăm tinerețea de zi cu zi :
Lumea rămîne frumoasă, zile frumoase-or mai fi !

Războiul civil spaniol

I-acolo, culcat pe pămînt ;
Ochiul bobocul și-l stringe ;
Pe buza-i cîndva surîzînd
Prelinge-o stamină de sînge

Înger de șase-anișori
Bucle-angelești îl răsfață ;
Spune-mi, de ce ți-nfiori
Crinul minuței de gheață ?

Buze pălind, veșted trup
Aripi de milă-nfiripă ;
De ce petalele-ți rup
Brumele, clipă de clipă ?

Micuțule, tu ești minunea
Ce-n ochii-aburiți aș zări-o ?
Te pling, murmurînd rugăciunea,
Recviemul de-adio !

Zvonul cumplit, dinapoi,
Vîntul real mi-l aduce :
Vai, în cumplitul război
Pépito-i jertfitul pe cruce !

Beți de-al tău sînge, destui
Vor scrie pe zidul cetății :
Marea Crimă din Pagina-Ntîi
A Istoriei Umanității !

Prunc sîngerat, drag martir
Al inimii noastre crucificate,
Va roși de-al tău candid porfir
Întreaga posteritate !

Traduceri de
Tudor George

din poezia chineză

CHU YUAN

Doamna din Hsiang

Către malul de nord zeița doamnă se pogoară ;
Cu ochii plini de umbră și de dor.
Briza de toamnă ușor suspină.
Pe apele mătăsoase ale Tungtingului cad frunze.
Printre albe flori de rogoz, fără liniște într-una aștept
Iubitul care va veni cînd soarele apus va fi.
De ce se adună păsările în trestii ?
De ce în copaci sînt agățate cuiburi ?
Flori albe lîngă fluviul Yuan și orhidee lîngă fluviul Li.
De-al meu iubit mi-e dor, dar gîndurile să-mi suspin eu nu-ndrăznesc.
Inima-mi tremură depărtarea cătînd
Peste apele în goană alergînd.
De ce căprioarele vlăstare din curte mănîncă ?
De șopîrlele pe lîngă mal se oploșesc ?
Pe malul fluviului, călare, merg în zori ;
Spre malul apusean, curentul în amurg îl trec.
Iubitul îl voi auzi cînd el mă va chema ;
Și caii îndemnînd, spre el eu voi zori.
O casă, pe fluviu, îi voi construi,
Acoperiș din frunze de lotus va avea
În loc de încăperi — ziduri de curcubeu și violete scoici.

Din piper parfumat — o sală,
Traverse din ram de scorțișoară, iar căpriorii din magnolia,
Din iasomie — pragul pentru ușă, grădină cu bujori

Și frunze de smochin în draperii țesute.
Iar adăpost, deasupra capului — sulfină.

Hsu Chia Ving : „La furnal"

Din pietre de jad alb, trainice covoraşe,
Din orhidee de stîncă parfumate — paravan,
O cameră din lotus cu linte așternută,
Cu împletite ramuri de proaspete azalee.
De minunate flori o curte plină,
Cu ales parfum, peste porți dînd năvală.
Ale muntelui spirite, în jurul său ca norii,
Pe-al meu iubit vor saluta.
În apă mineca eu mi-o cufund ;
În fluviul Li reverul mi-l înmoi.
Iar de pe o insuliță dulci pollia culeg
Pentru al meu iubit care departe-i dus.
Atît de rar, din nostru timp ne-mpărtășim
Să mă întreb și să aștept e tot ce mai pot face.

CHEN YI

Catrene scrise în nopți de iarnă

Pinul verde

Zăpada grea pinul apasă,
Dar drept și mîndru stă copacul.
Cînd zăpada topi-se-va tu vei vedea
A lui țișnire neplecată.

Floarea de prun roșu

Cînd iarna grea sosește,
Cînd nici o floare nu mai crește,
Vezi prunii roșii toți, că nu cedează,
Vîntul și zăpada ei sfidează.

HSU PAO-KUEI

Zori

Odată cu sosirea zorilor cocoșul cîntă,
Și, pe măsură ce bolta cerului devine tot mai strălucitoare,
Soarele de dimineață se-naltă din mare.
Suflarea blîndei brize devine tot mai caldă,
Nenumărate flori dezvăluind într-o mie de pomi.

Toți cei opt sute de milioane de chinezi ne bucurăm,
Pămîntul asaltîndu-l ca armăsarii în galop,
Ca vapoarele el sfidează vîntul și continuă pe drumul lor
În steagul roșu, sus, deasupra noastră,
Vedem a viitorului nostru strălucire.

În românește de
Daniela Nicoară

Respirația secolelor într-o metropolă contemporană

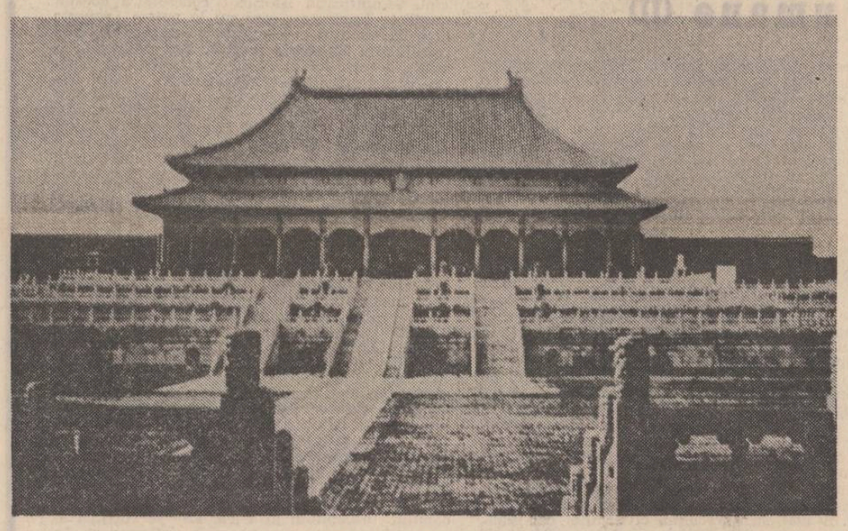

Noului intrat pe marea poartă aeriană a orașului, uriașa aglomerație urbană a Pekinului contemporan, metropolă a lumii moderne, cu peste șapte milioane de locuitori, i se dezvăluie prin citeva date particulare. Oricum, se putea aștepta, cel puțin după lecturile prealabile, să fie captat de animația străzii, surprins de arhitectură și urbanistică, izbit de imensitatea pieții Tien An Men, adevăratul nucleu al orașului, de conviețuirea armonioasă a stilurilor tradiționale cu cele impuse de geometria betonului și a oțelului, de noile și impunătoarele construcții industriale care-i împînzesc tot mai des cartierele de la margine. Într-un fel călătorul era pregătit să întîmpine asemenea surprize fără... surpriză.

Dar, odată pătruns pe străzi, șocul întîlnirii are o sursă cu totul neașteptată. Torentul neîntrerupt de oameni, scurgîndu-se pe marile bulevarde, în rulajul liniștit și plin de eleganță al atît de banalelor biciclete, intimidează pînă și pe cel mai temerar automobilist. Orașul pare a aparține bicicletelor, care se mișcă la locurile de muncă, la piață, în parcuri, pe roțile celor două milioane de biciclete încărcate uneori cu greutăți și volume incredibile, într-o aparentă neorînduială, sfidînd parcă orice regulă de circulație. Treptat însă îți dai seama că toată această mișcare este călăuzită de reguli precise.

Depășind faza de „aclimatizare", noi și noi imagini, într-o uluitoare diversitate de forme și culori, se înfățișează privirii. Peregrinarea prin diverse zone îți descoperă ingeniozitatea cu care edilii orașului au știut să conserve și să pună în valoare vechile monumente, să le dea și mai multă viață, împunînd construcțiilor noi esența tradiției, arhitectonicii chinezești. Marile parcuri ale orașului se deschid zilnic miilor de vizitatori cu splendoarea alcătuirii lor, căutată pînă în cele mai mici amănunte, în ornamentație și figurație, în îmbinarea măiastră a diferitelor tipuri de materiale și reliefuri, în cascadele de culoare și miresme florale ale unor specii exotice.

Deși exprimă o năzuință formativă, ca să ne exprimăm cu termenii poetului, arta monumentală a Pekinului a pornit, inițial, de la necesități practice. Palatul de iarnă, situat în inima orașului, în partea de sud a vechii cetăți, expresie concentrată a gîndirii arhitectonice și a realizării artistice chineze de la mijlocul acestui mileniu, este înainte de orice o cetate medievală, străjuită de ziduri de apărare puternice, cu posturi de observație și supraveghere, zona cea mai protejată în centrul unui sistem defensiv construit concentric. Ideea sistemului circular, avînd pe împărat în centru, transcrie nu numai o strategie politică și militară, firească, ci și în egală măsură o mistică a puterii, în care voința stăpînului din palat emana de la divinitatea solară și se răsfrîngea radial spre margini. O asemenea concepție a dat palatului de iarnă configurația actuală, stratificată și cumulativă. Aici se concentra puterea, credința, bogăția orbitoare și desfriul. Numai geniul creator al artistului și meșteșugarului chinez anonim a putut da strălucire unui concept existențial ostil aspirațiilor maselor largi.

Conceput astfel ca o cetate medievală (înălțarea lui s-a realizat între anii 1406—1420, în timpul împăratului Youg Lo din dinastia Ming) asemănarea cu ceea ce a dat Europa în acest domeniu se oprește doar la zidurile exterioare. Dincolo de ele, palatul de iarnă se înfățișează structural diferit. El este constituit dintr-o succesiune de pavilioane, scări, esplanade și grădini, împrumutînd arhitectonica pagodelor, pictate în culori vii, predominant rubinii, deschise prin mari canaturi și coloane spațiului din jur. Nu vom întîlni nimic din răceala și austeritatea zidurilor de cetate europeană, nimic din acel spațiu labirintic al fortărețelor făcute să reziste asalturilor. Totul e armonie, încîntare, simfonie de culori, revărsare de calm și azur, meditație și împliniri. Cetatea, interzisă omului de rînd, nu punea nici o opreliște celui aflat între zidurile ei. Dimpotrivă, era astfel alcătuită încît să ofere totul și să nu-i lipsească nimic. Într-adevăr, cu cele 72 ha și 9 000 de săli, palatul reprezintă în China un monument vechi, excelent conservat pînă în zilele noastre. Majestuos și impresionant, acest ansamblu arhitectural ilustrează cu strălucire inteligența și talentul meșteșugarilor chinezi și demonstrează înaltul nivel tehnic atins deja în epocă.

Palatul de iarnă a devenit în anii puterii populare, cînd a fost transformat în muzeu și deschis publicului larg, unul dintre cele mai căutate zone ale marii metropole. Valul de vizitatori, care se revarsă zilnic de la ora 9 pe poarta de sud, Wou Men, are în fața sa una din minunile lumii, desfășurată într-o varietate uluitoare. Cele cinci poduri arcuite din piatră albă sculptată, care traversează micul riu din incinta palatului, te conduc pe alei acoperite cu dale din piatră albă spre pavilionul central al complexului, Sala armoniei supreme. Într-o măiastră împletire de scări și terase de piatră sculptată, la fel de strălucitoare și azi ca acum cinci secole, pătrunzi într-o clădire dreptunghiulară înaltă de 35 de metri a cărei suprafață de 2 377 mp este străjuită de coloane zvelte viu colorate, cu frontoane arcuite, decorate cu picturi de epocă. Interiorul viu luminat prin imense ferestre scînteiază feeric într-un joc de lumini care vine dintr-o ingenioasă dozare a opulenței aurului și pietrelor prețioase, cu reflexele mate ale sculpturii în jad, al porțelanurilor ornamentale sau de ars mirodenii predominant albastre, răsfrînte în pardoseala de marmură brună. Deși dimensiunile reale ale edificiului indică întinderea lui mai mult pe orizontală, îmbinarea volumelor și a culorilor dau interiorului amplitudinea construcțiilor gotice.

Geometria riguroasă a întregului ansamblu gîndită ca un T cu piciorul în poarta de sud, se alcătuiește din microansambluri, de cîte trei pavilioane. Astfel, Sala armoniei supreme se continuă cu Sala armoniei perfecte și Sala armoniei prezervate. Toate încinse de splendidul brîu de piatră albă în trei nivele alcătuiesc edificiul reprezentativ al complexului monumental. În această revărsare sculpturală de scări și balustrade, oricare din ele piesă antologică pentru măiestria meșteșugarului chinez, dala sculptată ce duce la sala Pao Ho Tien cu cei aproape 17 metri lungime și peste trei metri lățime, înfățișînd dragoni, este un unicat nu numai prin faptul că este formată dintr-o singură piatră cîntărind peste 250 tone, și adusă de la mari depărtări în timpul iernii pe gheața unor canale săpate de mîna omului, ci și prin desăvîrșita ei expresie artistică. Scara care încorporează această dală putea fi folosită numai de împărat, dus de brațele vînjoase ale slujitorilor pe un ingenios scaun cu lungi brațe aflat în această sală. Aceste pavilioane aveau funcții reprezentative, fiind folosite la ceremonii speciale de stat, deși ca pretutindeni în acest ansamblu, în fiecare pavilion, domină scaunul imperial, astfel dispus încît să concentreze în jurul lui întreaga atenție.

Următorul grup de clădiri, Palatul purității celeste, Sala Unirii și Palatul odihnei pămîntești, se constituie ca apartamente particulare și în consecință aranjamentul lor interior este adecvat cerințelor. Își fac loc culorile și materialele calde, odihnitoare, ca mătasea, mobilierul sculptat în filigran, oglinzile înrămate în adevărate bijuterii sculpturale, blănuri de animale exotice și nelipsitele ustensile casnice. Între acestea impresionează clepsidra cu apă, invenție chinezească de acum 2 500 de ani, transformată de ingeniozitatea artistului în adevărată capodoperă de artă, replică la apropiatul orologiu mecanic, ornat în aceeași manieră.

Manifestînd o grijă deosebită pentru păstrarea acestor inestimabile comori, puterea Chinei populare a dăruit întregul ansamblu circuitului public. Și a făcut-o deplin, concentrînd în citeva săli special amenajate o uriașă colecție de obiecte personale și de podoabe. Arta miniaturală chineză se dezvăluie aici în toată complexitatea și splendoarea ei, de la complicatele lucrături în aur, la porțelanuri, pietre prețioase, țesături (insolitul covor țesut din fibră de fildeș, este un unicat) și pînă la banalele obiecte de uz casnic transformate în adevărate opere de artă.

Fără îndoială, clepsidra cu apă din Sala Kiao Tai Tien s-a oprit de mult. Ea nu mai putea măsura timpul clocotitor al Chinei contemporane. Respirația secolelor trecute e mai înceată și călăuzită după alte ornice. Dar acest popor, uriaș, cu mîini de aur, care de milenii a înălțat pe aceste meleaguri o înfloritoare civilizație și cultură, a știut să reciștige în propriul său folos ceea ce a zidit cu atîta trudă și talent. O restituție firească pe care numai revoluția populară a putut s-o înfăptuiască.

Emil Vasilescu

Note de drum din R. P. Chineză

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
33
(851)
Simbătă
19 august
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„August, timp al libertății"

Desen de Sabin Ștefănuță

„Înfăptuirea actului istoric de la 23 August a deschis o eră nouă în istoria poporului român — era unor profunde transformări democratice, revoluționare, a realizării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi unei vieți noi".

„Putem afirma cu mîndrie patriotică îndreptățită că comuniștii și antifasciștii români au înscris o pagină eroică în marea bătălie pentru libertatea și neatîrnarea țării, ca și în întreaga epocă de mari lupte sociale ce a urmat. Ei au stat neclintiți la datorie, făcînd suprema dovadă a neînfricării în lupta cu dușmanul, dovedindu-se cei mai vajnici, devotați și fideli apărători ai intereselor naționale ale întregului nostru popor".

NICOLAE CEAUȘESCU

Memorabila zi

23 August 1944. Zi memorabilă în istoria României, zi în care țara a trăit un moment crucial pentru destinul ei. Organizată și condusă de Partid, insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă este expresia voinței întregului popor de a-și apăra ființa națională, de a-și afirma voința fermă de libertate și independență.

August '44 încununează o glorioasă tradiție de luptă revoluționară, exprimă, într-un înalt grad, capacitatea Partidului Comunist Român de a orienta și canaliza forțele națiunii către împlinirea deziderateior sale supreme. La acest mare examen al istoriei, partidul nostru comunist și-a ilustrat încă o dată rolul decisiv ce i-a revenit în viața țării de la crearea sa, în 1921, faptul că, prin programul său politic, prin tactica și strategia adoptate s-a dovedit a fi exponentul fidel al țelurilor și aspirațiilor supreme ale poporului român.

Cînd posturile de radio, ediția specială a **României libere** anunțau victoria insurecției din august, se consacra de fapt pentru memoria vremurilor o măreață victorie a activității patriotice a partidului, autorul principal al planului insurecțional, organizatorul energic al acțiunilor destinate înfăptuirii acestuia. Sinteză semnificativă, încununare eroică a îndelungatelor tradiții de luptă antifascistă, actul de la 23 August valorifică o bogată experiență de luptă revoluționară, eforturile partidului pentru unirea laolaltă, sub steagurile acelorași năzuinți, a tuturor forțelor patriotice ale țării, a întregului popor.

Una din trăsăturile caracteristice ale mișcării antifasciste din România — îmbinarea organică a luptei pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a țării, cu lupta pe plan intern împotriva mișcărilor fasciste, reacționare — își află acum confirmată pe deplin justețea, principialitatea și consecvența. Insurecția din august smulge țara din lanțul încătușării fasciste, dă o lovitură puternică hitlerismului, prin întoarcerea armelor împotriva dușmanilor umanității, contribuind astfel la încheierea mai devreme a războiului care a apăsat ca un grav coșmar conștiința lumii, adăugind o importantă contribuție românească la victoria finală, realizată de către glorioasa armată sovietică și forțele aliate.

Sînt nenumărate jertfele, paginile de eroism scrise de ostașii români în războiul antifascist, atestări indubitabile ale voinței poporului nostru de a trăi în libertate și pace. „Totul pentru front, totul pentru victorie" — iată chemarea emblematică sub semnul căreia s-au desfășurat toate eforturile națiunii noastre pînă la victoria finală asupra fascismului, pînă la înfrîngerea definitivă

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Sufletul nostru, roșu în steaguri

Patria, în august își sărbătorește libertatea,
Defilăm în piețe cu toții, sufletul nostru
strălucește roșu în steaguri.
Desigur, poate să dispară un munte, poate
să sece o mare,
Pot să lunece orașele în adînc,
Pot să dispară frunzele, petalele trandafirilor
Se pot transforma în zăpadă,
Dar Patria și oamenii ei sînt veșnici
Sub soarele libertății,
Pentru că în fiecare bob de grîu doarme
un luptător,
Pentru că toți sîntem niște luptători eterni
Pentru binele Patriei.

Mara Nicoară

August, pămînt natal

Marea aceasta de grîu
păzită de apele mele toate
ca de niște dungi ale orizontului
și zborul vulturului
planare demnă peste suflet
apoi, părinții visînd
creșterea fiului
în pace se leagănă, în pace
și se petrec în timp, semințele,
puii de vultur se rotesc în pace
deasupra mea, cînd cred și scriu
august, pămînt natal
din care-am pornit
ca dintr-o adîncă și netihnită
istorie

Nicolae Dan Fruntelată

Naștere

Dormeam, vegheam ? era în zori
cînd am văzut întîia oară
născînd în munți o căprioară
și munții s-au aprins de flori ;

ieșeau din moarte vînători
și văile se luminară,
arsă de sete mama-fiară
intră în foc, la trecători.

Cînd m-am trezit stringeam la piept
căldura lumii, puiul ei,
pămîntul era plin de zei
mărunți, dar luminați direct
de razele victoriei
unui destin mai bun și drept.

Gheorghe Pituț

Dăinuire

Pămînt nesărutat și plin de-ngîndurare
lumina alor mei străveche doarme
cu sîngele neînchinat sub arme
împădurind vecii-n îmbrățișare.

Pămînt de spus cu inima la gură,
cu sufletul de floare colindat
în tine rădăcinile mă-ndură
și-n dăinuirea doinelor legat.

Pămînt de leac și de încununare
ești cerul prin cuvinte luminînd
rostirea noastră grea de sărbătoare
în domul sfînt al patriei din gînd.

Eugen Evu

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» : MIȘCAREA REVOLUȚIONARĂ — realitate fecundă pentru proza românească ● «CÎNTAREA ROMÂNIEI» — omagiu muncii și creației libere ● File de istorie, file de epopee : IDEALUL UNITĂȚII NAȚIONALE ● Gînduri în coloanele sărbătorii ● ROMÂNIA ÎN LUME.

Sub semnul tradiționalelor relații de prietenie, colaborare și solidaritate româno-chineze

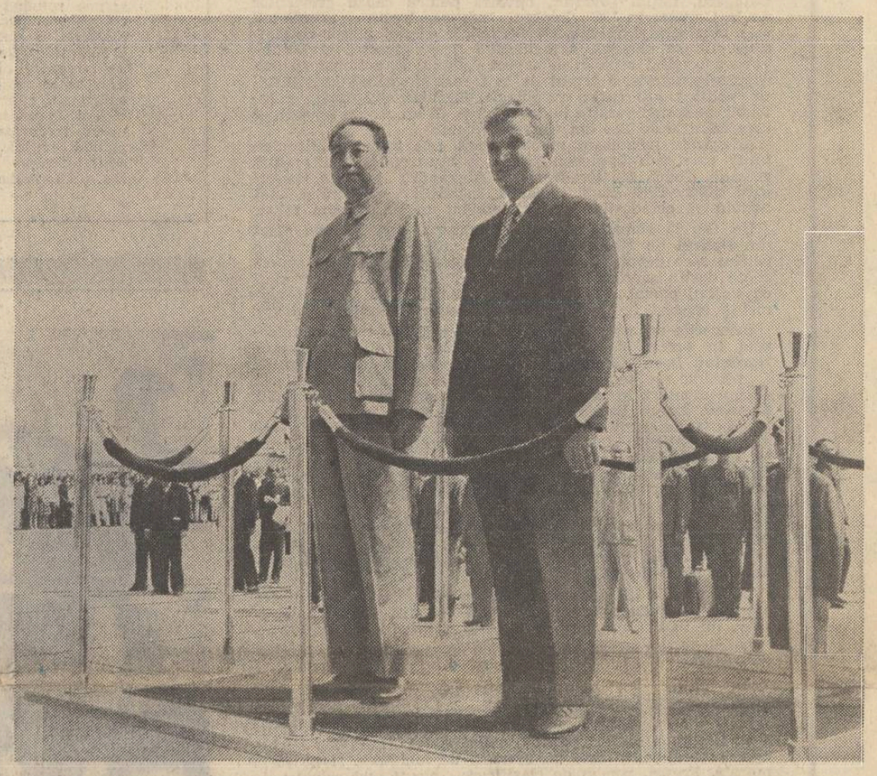

„Primirea caldă, prietenească cu care v-a întîmpinat astăzi populația capitalei patriei noastre — ca, de altfel, manifestările de neuitat pe care poporul chinez ni le-a făcut în timpul vizitei noastre în frumoasa dumneavoastră țară — au evidențiat, încă o dată, cu deosebită putere, că între Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză, între Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, între popoarele țărilor noastre s-au statornicit și se dezvoltă profunde legături prietenești, de strînsă colaborare și solidaritate, întemeiate pe stimă și respect reciproc, pe principiile și idealurile socialismului și păcii."

NICOLAE CEAUȘESCU

„Între cele două țări socialiste — China și România — există relații foarte bune. Destinul comun — prin agresiunea și asuprirea pe care le-au suferit vreme îndelungată în trecut — a făcut ca popoarele noastre să manifeste interes reciproc și să se încurajeze reciproc în lupta pentru obținerea eliberării. Astăzi, obiectivele comune — apărarea independenței și suveranității și construirea socialismului — ne unesc și mai strîns".

HUA KUO-FEN

Vocația prieteniei este confirmată de-a lungul existenței istorice a poporului român prin nenumărate momente semnificative, prin acțiunea fertilă a unor bărbați luminați care au stabilit punți de lumină între popoare și țări îndepărtate, creînd posibilitatea dezvoltării unor relații trainice de stimă reciprocă și de înțelegere. Numele Spătarului Milescu este emblematic pentru deschiderea spiritului românesc față de problematica unei culturi și a unei țări aflate la mare distanță, față de creația intelectuală și de civilizația majoră a unui popor de care ne leagă astăzi puternice relații de prietenie și cooperare.

Vizita oficială de prietenie pe care, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Hua Kuo-fen o face în țara noastră, în aceste zile, se înscrie pe traiectoria ascendentă a prieteniei româno-chineze, a dezvoltării relațiilor dintre partidele și țările noastre, pentru cauza socialismului și a păcii în lume.

Adîncirea continuă a relațiilor de prietenie dintre poporul nostru și poporul chinez, pe baza principiilor egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și solidarității tovărășești, a cunoscut un moment semnificativ în timpul vizitei în țara prietenă, în cursul lunii mai, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România. Manifestările de prietenie caldă ale poporului chinez și convorbirile cu președintele Hua Kuo-fen au evidențiat bunele relații existente între partidele și popoarele noastre, impulsionate de vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, în anul 1971, în Republica Populară Chineză, și de înțelegerile stabilite cu președintele Mao Tzedun. Dialogul la nivel înalt din primăvara acestui an a dat un puternic imbold colaborării pe toate planurile între partidele noastre, între popoarele român și chinez, pentru extinderea conlucrării între organizațiile de masă și obștești, între organismele de stat, pentru lărgirea și intensificarea cooperării economice și a schimburilor de experiență în ceea ce privește activitatea politică și de construcție socialistă. Cele două partide sînt hotărîte să-și aducă contribuția la lupta pentru libertate și independență, pentru realizarea tuturor energiilor naționale, în vederea deplinei împliniri a virtualităților și a potențialului economic și social al popoarelor din întreaga lume.

Călda primire făcută în aceste zile președintelui Hua Kuo-fen de către oamenii muncii din România socialistă, manifestările de stimă din cursul vizitelor la Întreprinderea de mașini grele, în cartierul Drumul Taberei sau cu prilejul Spectacolului de gală de la Palatul sporturilor și al culturii sînt expresia voinței poporului nostru de a dezvolta relații de prietenie și solidaritate militantă cu toate țările socialiste, cu popoarele iubitoare de pace, în spiritul principiilor inalienabile ale independenței și cooperării reciproc avantajoase.

Comuniștii din România urmăresc cu deosebit interes succesele prietenilor chinezi, sub conducerea Partidului Comunist, în frunte cu tovarășul Hua Kuo-fen, pentru concretizarea Hotărîrilor Congresului al IX-lea al P.C.C. privind modernizarea industriei și agriculturii, a capacității de apărare, a dezvoltării științei și tehnicii și transformării Chinei într-un stat avansat și modern. Rolul Chinei populare pe plan internațional, în lupta împotriva imperialismului și colonialismului, este subliniat astăzi cu multă pregnanță în stima popoarelor care luptă pentru o dezvoltare liberă, pentru cauza libertății și independenței.

Dialogul fructuos dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Hua Kuo-fen constituie un moment de impulsionare, de creare a unor noi posibilități de cooperare, de ridicare pe o treaptă tot mai înaltă a prieteniei dintre țările noastre.

Cuvintele calde rostite la adresa țării noastre de către președintele Hua Kuo-fen sînt mărturia prețuirii poporului chinez, a voinței sale de a dezvolta prietenia și conlucrarea în toate direcțiile : **„Astăzi, poporul român, strîns unit în jurul Partidului Comunist, este angajat plenar în înfăptuirea cu succes a obiectivelor mărețe stabilite de Congresul al XI-lea și Conferința Națională. Vă urăm ca în noul marș istoric pe care l-ați stabilit să construiți patria Dumneavoastră socialistă și mai bogată și mai prosperă".**

Președintele Hua Kuo-fen se bucură de primirea caldă pe care poporul nostru o face prietenilor angajați în dialog constructiv, în slujba cooperării, a cauzei socialismului și a promovării interesului reciproc. Dînd glas acestor sentimente, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Cu convingerea că vizita pe care o faceți în țara noastră constituie un nou și important moment în impulsionarea raporturilor tradiționale de prietenie și colaborare dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză, dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, doresc să dau glas, încă o dată, hotărîrii noastre de a asigura, prin eforturi comune, dezvoltarea continuă a acestor relații, în interesul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii".**

Dialogul fructuos româno-chinez, vizita pe care înaltul oaspete chinez o face în țara noastră, întîlnirile cu oamenii muncii aduc o nouă pagină în tradiționalele relații de prietenie dintre țările noastre, sînt o contribuție importantă a creării unui climat fertil, de pace și colaborare pe plan internațional.

Eroii clasei muncitoare

„În preajma revoluției" este un moment pe care scriitorul român nu l-a ignorat ci, atent la temperatura vremii, l-a izolat din istoria tumultuoasă spre a-l descrie. De altfel, o „revoluție" conține și intiiul nostru roman important „Ciocoii vechi și noi", mișcări de revendicație socială se observă și la Duiliu Zamfirescu. „Mara" nu scapă de cîte un accent de nemulțumire politică ardelenească. În fine, cu Rebreanu epica noastră capătă volum și răzmerița — o statură sufletească de monument. Însă toate acestea examinează mediul rural; însemnează că lumea citadină și mișcarea muncitorească sînt ignorate ? Nicidecum, pentru că, mai mult orășean, prozatorul român are o perspectivă realistă și adesea reportericeaască prin care faptul istoric brut străbate năvalnic și în literatură. Prozatorul nostru desfășoară o lume contradictorie. a socialiștilor, din unghiul unui tînăr care se clarifică treptat ideologicește. El face, pe baza unei vieți de june socialist, un „Bildungsroman" și **Dinu Millian** al lui C. Mille e de aceea un Jacques Vingtras român, nu fără inevitabila contradicție care este a vremii. Nici Vanea Răutu pe care l-a întruchipat Constantin Stere în romanul **În preajma revoluției** nu este altfel : un spirit anxios și meliorist, experimentator, confuz și tenace, devotat cauzei și nomad prin lume ca să-și găsească un mediu politic favorabil.

Începută din perspectiva unui erou în creștere, proza mediului muncitoresc n-a rămas aci pentru că și mișcarea în sine s-a modificat.

Marile mulțimi turbulente ca un ocean, „greva" și „manifestația", lupta de stradă n-au scăpat prozatorului nostru. O „revoltă" în mediu portuar și o mișcare de solidaritate proletară **(Uzina vie)** făcură din Alexandru Sahia un remarcabil pictor al revendicărilor muncitorești care iau formă organizată. O nuvelă de Camil Petrescu **(Turnul de fildeș)** excepțională, un mic **Război și pace,** doi intelectuali ies furtunos de la teatru și surprind pe viu înăbușirea manifestației tipografilor din 13 decembrie 1918. Proza în contrapunct nu dă totuși ambiguitatea huxleyană, căci scriitorul nostru abhoră „turnul" izolaționist și ca un Praida narator, desfășoară nervoase pînze de cruzime polițienească. Pe Darie al lui Zaharia Stancu (în **Pădurea nebună**) o întrunire muncitorească îl izbește profund intelectualicește și imprăștierea violentă a participanților pacifiști îl contrariază pe narator. Un moment crucial este pentru Andrei Sabin din **Străinul** lui Titus Popovici întîlnirea cu forțele revoluționare muncitorești, teribile ca un monolit.

Intelectualul Petru Mazilu **(De la cinci pînă la cinci)** de Ion Călugăru, inițial șovăitor, optează pentru cauza greviștilor de la Grivița, în 1933. Pentru Buiumaș **lumina primăverii** este ideologia socialistă. Și exemplele se pot înzeci cu ușurință. Ce se observă numaidecît ? Proza noastră revoluționară a căpătat repede un aspect reflexiv și opțional și, sub raportul exterior, a trecut de la fresca biografică la meditația politică sub regim psihologic. Evenimentul izolat e înlocuit de transfigurația lui politică și de un șir de sensuri pe care omul le deduce din viața complexă.

Adevărata psihologie revoluționară este totuși a „ilegaliștului" care, sub diverse înfățișări, a făcut epocă în literatura română. Toma, din **Evadarea** lui Alexandru Jar e un maquisard captiv care scapă ingenios. Închisoarea politică și apoi activitatea clandestină sînt pictate cu un acid creion zolist.

Un Garcia român, în gustul Malraux, este Nicolae Masă din **Delirul** de Marin Preda, efigie de revoluționar lucid pentru care devotiunea politică nu este adorație fără suport și un destin asumat în virtutea unei idei generale. Cu el și cu tînărul purtat de jandarmi din post în post, eroul comunist a căpătat în proza noastră **accentul lucidității politice.**

Insurecția armată și-a găsit în Eugen Barbu un fidel interpret, în **Tereza** și apoi la o dimensiune vastă, în **Șoseaua Nordului.** Dacă Nicolae Masă este prototipul ilegalistului, Dumitrana are toate însușirile militantului insurecțional. Complementari, în absolut, ei sînt, istoricește, determinați succesiv, Eugen Barbu este, și în nuvele, un remarcabil interpret al mișcării muncitorești. **Truda,** de exemplu, descrie greva setebiștilor și lupta de stradă a tramvaiștilor cu armata. **Un om bătrîn** este un comunist tipograf, specialist în sabotaje, care omite o literă dintr-un afiș oficial, spre a compromite cauza adversă. **La lumina lunii,** niște comuniști condamnați la moarte scapă ca prin minune.

În proza sa, Francisc Munteanu ne-a dat pe Andrei Horvath și Ghiță Trifan, două chipuri de revoluționari artisticește vii, energici în miezul evenimentelor contradictorii **(Statuile nu rid niciodată).**

Tăria morală „înainte de tăcere" ca și, mai ales, tenacitatea **„doctorului Poenaru",** comunist fără s-o știe, fac din umanitatea lui Paul Georgescu o expresie politică exemplară.

De altfel, pe deasupra zugrăvirii evenimentelor contradictorii și a momentelor tari, proza mișcării muncitorești denotă inclinația scriitorului român către moralism. A descrie erci tenaci, caractere de fier, spirite clarificate pentru care lumea are un singur punct cardinal nu însemnează a ușura literatura de proporția ei însemnată de adevăr. Departe de fabulația idilică și de exagerarea encomiastică, literatura mișcărilor revoluționare este un examen de luciditate și de forță morală. Frescă, roman de clasificare, grandioase mișcări de mulțimi, reflexivitate, morală și luciditate — cu aceste accente, unde factorul politic este însemnat, proza românească a sporit sensul ei realist.

Artur Silvestri

Epică și angajare

Cuvîntul revoluție, care după succinta definiție a ultimului **Dicționar explicativ** înseamnă, filozoficește, „Etapă a dezvoltării în care au loc transformări calitative profunde, orientate de la inferior la superior", filologic își are izvorul în **revolvere,** verb latinesc însemnînd „a reveni", „a se întoarce" — cam pe același drum, adăugăm noi, întrucît strămoșii noștri desemnau cu acest verb mai ales drumurile aștrilor. În ambele accepții revoluție înseamnă mișcare, adică atributul esențial al universului — materie și spirit și sub acest aspect nici un om, deci nici scriitorul, nu poate exista în afara „mișcării revoluționare". Scrisul înseamnă în primul rînd și pentru oricine, un mijloc de a comunica — abstract — experiență acumulată bazată pe muncă, rațiune, și ordonată prin logică, iar cînd e artă, ca orice artă, scrisul înseamnă **cunoaștere.** O cunoaștere — se știe — specifică, bazată pe simț, subiectivă, globală, concretă și unică, nerepetabilă. Particularitatea asta a artei scrisului i-a și făcut pe strămoșii noștri să o atribuie Muzelor — fiicele lui Zeus și ale Memoriei. Dar tot ei ne-au învățat că nu-i corect să vorbești, în general, despre ceea ce nu cunoști, iar în artă e indicat să nu vorbești decît despre ceea ce cunoști foarte bine. Așa se întîmplă că toți scriitorii care prin arta lor au rămas făcliile neamurilor s-au integrat în „mișcarea revoluționară" și au vorbit despre „revoluție" ; despre ce au însemnat acestea pentru Homer, pentru Eschil, pentru Ovidiu, Shakespeare, Cervantes, Balzac și destui alții au vorbit cu limpezime criticii și înțelepții lumii, printre ei și Marx și Engels. De la acești din urmă clasici am învățat că revoluția, de data asta în înțelesul ei politico-filozofic, pare chiar a condiționa valoarea scrisului, că ea se reflectă în artă, uneori peste intențiile sau fără voia autorilor, că romanul modern, maturizat în secolul trecut poate și e chemat a sluji clasele aflate „în revoluție" — fie că era vorba de Walter Scott, întemeietorul romanului istoric modern, de Balzac sau de Tolstoi.

În acest sens se înțelege că mișcarea revoluționară a devenit o temă, un subiect pentru scriitorii moderni, care cu bună știință, sau impunși de demonul lor — cum demonstrează Georg Lukács — au încercat să-și demonstreze ideile apropiindu-se și luînd partea, în aceste „trasformări calitative profunde, orientate de la inferior la superior", unuia sau altuia din termenii mișcării revoluționare. „Istoria, ne spune Marx, acționează temeinic și trece prin numeroase faze cînd înmormîntează o formă de viață veche", deci nici o mirare că în variate forme s-au exprimat scriitorii, dar aproape invariabil, prin talent, simț, și cunoaștere logică s-au situat de partea „noului", a inferiorului care evolua implacabil spre „superior". În cultura noastră modernă Ion Heliade Rădulescu, Anton Pann, Școala Ardeleană, Nicolae Filimon, Vasile Alecsandri, Odobescu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale — și am numit doar cîțiva ctitori și luceferi ai ei, — lecția asta ne-au lăsat-o moștenire. Revoluțiile noastre sfinte, fie cele străvechi, țărănești, fie a lui Tudor, a pașoptiștilor, Unirea de la 1859, independența țării, s-au cristalizat în opera lor, sunetul lor de clopot vibrează și azi în văzduhul mult lărgit și înseninat al culturii noastre naționale. Opera lor bine înțeleasă au continuat-o contemporanii dintre care cu venerația cuvenită harului și muncii lor deschizătoare de drumuri amintesc pe Delavrancea, Rebreanu, Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu. Fie că și-au luat ca „temă istorică" momente revoluționare deosebite — de la marii voievozi, la pașoptiștii lui Bălcescu, sau revoltele din 1907 — fie că s-au oprit la eroi, personaje marcante ale istoriei și ale revoluției, înaintașii au știut oglindi cu măiestrie, nu atît evenimentele în sine — operă rezervată mai ales istoricilor — cît istoria pasiunilor, a trăirilor umane în asemenea împrejurări, în aparență neobișnuite — în esență însă tocmai cele permanente sufletului omenesc, subiect și menire nu mai puțin permanentă a artistului.

De la 23 August 1944, odată cu eliberarea țării, pentru scriitorii noștri a început o epocă nouă, a cărei esență nu constă numai în umanism — cultura noastră deși tînără este umanistă ; scriitorul român a fost în permanență alături de poporul și patria lui — ci în angajare. Revoluția începută la 23 August s-a oglindit și a îmbogățit literatura noastră într-o măsură mai mare de cîtă atenție îi acordă criticii și istoricii literari.

Proletariatul — aproape în toate manifestările lui concret istorice — a devenit forța „revoluției" în literatura noastră, țăranul, proletarul sau tot ei, deveniți intelectuali, sînt eroii

mișcarea revoluționară- realitate fecundă pentru proza românească

colocviile «luceafarului»

● *Înfăptuirile societății românești din perioada postbelică extraordinarul salt pe care societatea românească l-a parcurs de la eliberare, conștiința planetară pe care o dovedește unghiul de vedere al politicii externe românești sînt urmarea și rodul luptei clasei muncitoare de-a lungul timpului, al tuturor mișcărilor progresiste care s-au contopit în mișcarea proletariatului român ale cărui jertfe stau la temelia actualelor realizări sociale, economice, politice din România socialistă. Socialismul român s-a născut în secolul trecut, mișcarea muncitorească a luat un avînt deosebit după primul război mondial. Literatura română a înserat firesc în creațiile ei prezența meditor muncitorești, a figurilor proletare și a problemelor lor specifice. Procesul de integrare literară a acestui mediu, timid înainte de război, a devenit mai cuprinzător după ultimul război mondial, cînd scriitori și opere importante au încercat să surprindă acutele aspecte sociale ale activității revoluționare din România. Însemnătatea acestei mișcări ni se relevează astăzi prin retrospectivă în chip firesc în toată profunzimea și importanța ei. Timpul sedimentează valorile de orice fel și le așează în perspectiva cea mai favorabilă. E vremea ca literatura română să se intereseze mai frecvent, mai sistematic de aceste valori umane, valori spirituale pe care mișcarea evolutivă, revoluționară a societății românești le-a atestat de-a lungul timpului.*

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, relevînd semnificația deosebită a acestor aspecte ale vieții sociale românești a formulat, în cursul întîlnirii recente cu reprezentanți ai scriitorilor, cerința ca această experiență decisivă a societății românești să fie incorporată în opere de nobilă realizare artistică și de sobră responsabilitate politică. Evoluția mișcării muncitorești din România, culminînd cu întemeierea Partidului Comunist Român la 1921, grevele de la Lupeni și de la Grivița, activitatea partidului în ilegalitate, protestul său față de politica vechilor partide care duceau România la pierzanie, acțiunea comuniștilor la 23 August 1944, marile înfăptuiri ale Partidului Comunist după preluarea puterii oferă o materie literară de o excepțională densitate și semnificație umană. Este pe deplin firesc apelul adresat creatorilor privind evocarea activității noastre revoluționare, a clasei muncitoare, a efortului ei istoric de edificare a unei noi societăți, descrierea muncii sale ale cărei rezultate se văd astăzi în România socialistă peste tot unde întorci ochii. Evoluția literaturii din ultimii ani a arătat că scriitorul român este capabil să abordeze cu responsabilitate deosebită marile teme istorice. Literatura română tinde astăzi către crearea unui portret adevărat pentru toate epocile ei istorice și abordarea unor teme atît de majore și de pline de implicații, cum sînt cele sugerate de mișcarea revoluționară din România, pot contribui hotărîtor la conturarea profilului matur al literaturii și prozei românești contemporane.

Eugen Phoebus : „Oamenii muncii"

ei. Timpul istoric însuși, nu mai e un cadru, un fundal pentru scurgerea evenimentelor, el devine parcă un personaj angajat în acțiune. Cu el se luptă amîndoi Moromeții. Ilie și Neculai, timpului „cel noaptea fără chip", îi dă formă și matcă nouă Mitru Moț, Lai Cordovan, tot cu el duc trîntă și-i dau expresie țărani și proletari, mărunți — dar generoși în pasiuni și acțiune — ai lui Eugen Barbu, Remus Luca, Sorin Titel, minerii lui Virgil Birou sau Nicolae Jianu, intelectualii lui C. Țoiu sau Augustin Buzura ; cu orele de dimineață, crunte pentru că puse în slujba înnoirii sînt puține, au treabă activiștii lui Platon Pardău sau Corneliu Leu ; timpul eroic al infernului, al înțelegerii, al depășirii lui, și a canalizării vremii spre omenească înțelegere, este un straniu erou, alături de Alexandra ori atîtea fascinante personaje ale lui Laurențiu Fulga, D.R. Popescu sau Arnold Hauser, după cum umbra uriașului Mihai Viteazul a lui Paul Anghel, sau a Principelui — tot timpul este. Timpul lor oglindit în înțelegerea, dorurile și voința noastră. Și astfel „momentele istorice revoluționare" devin și sînt teme curente în scrisul nostru. „Sursa de inspirație" scriitorul român contemporan n-o „caută" — o trăiește. Revoluția care a schimbat fața țării în nici trei decenii și jumătate, revoluție la care și scriitorii noștri au contribuit din plin cu opera și activitatea lor — pulsează în noi, respiră odată cu noi, declarat sau nu ne înmuiem pana în operele ei generoase, scriem cu ea.

Nicolae Crișan

Luciditatea construcției realiste

Istoria noastră, a unui popor demn, trăind, muncind și luptînd de milenii pe pămîntul păstrat din moșistrămoși la Dunăre și Carpați, pămînt aflat, prin bogăția și locul său în geografia Europei, la confluența multor interese din afară, a constituit dintotdeauna o sursă inepuizabilă de inspirație pentru scriitorii din toate timpurile. Pentru că istoria acestui pămînt, a fiilor săi, a fiicelor sale, este o istorie vie prin excelență, dovedind cu forța faptelor exemplare tăria unui popor care a știut și știe să rămînă întotdeauna el însuși cu fruntea ridicată semeț și încrezător spre soarele pe care el singur și l-a ales. Iată de fapt argumentul pentru care cred că vorbind despre mișcarea revoluționară ca sursă de inspirație scriitoricească, trebuie să pătrundem mult în adîncul istoriei noastre, spiritul revoluționar manifestîndu-se, cu diferite intensități, pe parcursul întregii noastre existențe ca entitate politico-socială. Burebista, Decebal, Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, Horia sau Bălcescu, luptătorii comuniști, figuri pășind din istorie în legendă pe fundalul luptei maselor populare pentru păstrarea ființei naționale, pentru unitate și progres, pentru cucerirea cu orice preț a libertății depline și a bunăstării sînt revoluționare prin excelență, ilustrînd și simbolizînd de fapt tocmai idealurile, lupta acestor mase.

E adevărat, cei mai progresiști dintre scriitorii români din toate timpurile, ei înșiși reprezentanți ai poporului care i-a zămislit, ei înșiși „tobosari ai vremurilor noi" — ca să parafrazez un cunoscut poet — s-au oprit asupra multor momente semnificative din lupta revoluționară, fie că aceste momente au avut loc mai de mult, fie că s-au petrecut mai aproape de noi. Multora le-a trebuit curaj, altora un efort mai mult sau mai puțin edificat în operă, pentru a înțelege fundamentarea politică și economică a acțiunii revoluționare, dar, în ciuda unor carențe, sînt remarcabile atît poziția angajată a acestor scriitori, cît și dovada responsabilității lor sociale, a responsabilității în fața poporului și implicit a istoriei. Astfel, ajungem la scriitorul contemporan. Și, pentru a-i amplasa munca în adevăratul și deosebit de concretul context al relațiilor social-politice în care se manifestă, trebuie subliniate din capul locului libertatea sa deplină de creație, largul său cîmp de acțiune, neîngrădit de nici o dogmă sau altă încercare de a-i impune un șablon, o schemă sau o schimbare de optică. Scriitorului de astăzi i se cere, doar, să fie cinstit, fidel în redarea adevărului, să fie un fiu al poporului său și, cum un fiu adevărat nu aduce prejudicii de nici o nuanță părintelui, trebuie să mai înțelegem că scriitorului de azi i se mai cere, poate chiar în primă instanță, să fie un cronicar al luptei pentru tot ce ne-am dorit și ne dorim mai bun : pentru că **mai bun** este și trebuie să fie însuși scopul suprem al mișcării revoluționare, indiferent de unghiul din care am analiza-o, indiferent de timp și indiferent de spațiu. Aceasta este de fapt esența atmosferei în care ni se cere, pe bună dreptate, să scriem, scriitorul însuși trebuind să se manifeste ca un luptător.

Conturînd astfel profilul cîmpului de creație, în strînsă corelare cu menirea socială a scriitorului, ne punem întrebarea legitimă : avem în literatura contemporană opere pe care le-am putea numi reprezentative pentru punctul nostru de referință — mișcarea revoluționară ? Avem, dar poate, deocamdată, nu atît reprezentative, cît ilustrative. Desigur, este un punct de vedere personal. Avem în proza de largă respirație, în dramaturgie și din păcate mult mai puțin în poezie — fără a nominaliza — lucrări remarcabile din acest punct de vedere, o bună parte din ele fiind, însă, doar încercări, de bună seamă meritorii, de a face din mișcarea revoluționară, din tipurile de eroi revoluționari știuți sau anonimi, o adevărată temă de predilecție a literaturii actuale. Deseori, chipul revoluționarului, deși exact fixat în epocă, are, totuși, o prea mare aureolă de martir predestinat, cu toate că știm bine că, chiar și atunci cînd activitatea revoluționară cerea sacrificii supreme, nu acesta era scopul în sine al luptătorului. Alteori, se insistă prea mult pe caracterul de aventură al luptei și, de dragul marșării pe această latură cu destulă audiență la o anume categorie de cititori, se ajunge la mistificări, la exagerări, la denaturări care nu fac un serviciu prea mare educării și informării tinerei și foarte tinerei generații, care n-a avut cum participa direct la evenimentele la care se fac referiri, netrăind în acea perioadă. De această carență suferă îndeosebi unele scenarii de film — care se vor de fapt tot literatură — dar și o parte a producției de proză epică. Așadar, rezumîndu-mă la opinii de cititor, cred că tipul revoluționarului în literatura care se scrie azi poate și trebuie să fie îmbunătățit în structură și mesaj, scriitorul avînd a se strădui în continuare să răspundă exigențelor etapei pe care o făurim, a acelei etape care, deopotrivă, se adresează și făuririi omului nou. În fond, cred că scriitorul — ca activist politic, de vreme ce se oprește asupra fenomenului social-politic — trebuie să fie el însuși revoluționar, atît față de sine, cît și față de diferite pastișe, mode și inerții care pînă la un moment dat poate au avut o oarecare justificare.

Referindu-ne la mișcarea revoluționară, nu putem desigur omite faptul că ea se manifestă și în prezent. Se manifestă în dezvoltarea economică a țării, în valorificarea superioară a tradițiilor revoluționare scumpe națiunii noastre ; se manifestă în știință și tehnică, în larga acțiune de promovare a noului, de educare a maselor, de perfecționare a relațiilor politice și sociale în care trăim și muncim. Firește, mai sînt și greutăți, pe care le știm, cu care ne confruntăm, dar tocmai în lupta cu ele se reliefează cu pregnanță caracterul revoluționar al existenței noastre contemporane, pe care nu o dată l-a subliniat tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** adresîndu-se deopotrivă creatorilor de literatură, cît și creatorilor de bunuri materiale. Așadar, să nu ocolim adevărul acestor greutăți obiective sau adesea subiective, să fim noi înșine, iar literatura noastră, prin veridicitatea sa, prin curaj, prin angajarea superioară în actul politic, să fie la înălțimea exigențelor cititorului, ale omului despre care scriem, care are dreptul să se recunoască mai bine în paginile ce se tipăresc.

Dragomir Horomnea

Eugen Popa : „Gărzi muncitorești — 23 August 1944"

VIAȚA CĂRȚILOR

Literatură și istorie

Fără a fi un jurnal propriu-zis sau o carte de memorialistică urmărind sistematic un eveniment, o perioadă istorică, volumul lui Mihail Cruceanu*) reînvie episoade semnificative ale unei existențe ce a traversat cîteva din marile etape sociale, politice și culturale ale țării. De altfel, un prim grupaj masiv de evocări este intitulat „Între poezie și politică", acestea fiind reperele (literatura și implicarea politică) ce jalonează memoria scriitorului. Perioada înfățișată cuprinde peste cinci decenii, începutul sec. XX pînă în jurul anilor '60, dar accentul cade pe etapa începuturilor și a formării viitorului scriitor, profesor și militant politic. Mărturiile despre perioada 1905—1920, mai puțin cercetată și umbrită de epoca interbelică, sînt interesante atît pentru istoria literaturii cît și pentru cea a mișcării muncitorești. Tînărul Mihail Cruceanu a debutat în paginile uneia din revistele macedonskiene la începutul secolului, în plină luptă de afirmare a curentului simbolist în literatura română. Poetul a participat la unele din ședințele cenaclului condus de Macedonski, de care a fost sprijinit și îndrumat. Figura „maestrului" domină aceste prime file ale începutului iar portretul care îi este dedicat încearcă să schimbe imaginea unui Macedonski teatral și retoric, animat, din contră, de o reală și sinceră afecțiune pentru tineri, între care Mihail Cruceanu, Alexandru Theodor Stamatiad și Eugeniu Speranța. „După propunerea lui, într-o seară, ne prezentarăm toți trei în salonul poetului Alexandru Macedonski, din strada Rafael nr. 1. La intrare nu întîlnirăm pe nimeni. În salonul liniștit mai erau cîteva persoane și o mulțime de scaune în jurul unei mese ovale, cu o lampă de petrol cu picior așezată la mijloc, ce împrăștia o lumină blîndă. Și dintr-o dată în mijlocul nostru apăru un om mai în vîrstă cu o față slabă și osoasă, cu ochii mari, cu sprîncenele pronunțate și cu mustața neagră răsucită și ascuțită la vîrfuri. El ne cuprinse pe toți în privirea-i caldă, ne strînse mîinile și ne pofti pe scaune. Era poetul Alexandru Macedonski căruia toți i se adresau spunîndu-i „Maestre". Înfățișarea lui era plină de distincție (...) Mișcările, gesturile lui firești, vocea-i plină de prietenie cuceriră întreaga asistență și pe mine" (p. 22).

În aceleași tonuri calde, aproape pioase, este desenat portretul lui Ovid Densușianu, și el unul din mentorii curentului simbolist, conducător al revistei „Viața nouă", tribună a poeziei moderniste, dar și profesorul și savantul de excepție. Izolat oarecum între confrați, ducînd o existență austeră, Ovid Densușianu era mult mai apropiat de tineri pe care îi primea acasă sau, cu care discuta ore în șir, într-o cafenea, despre, firesc, poezie, artă etc. Regretăm totuși că Mihail Cruceanu nu a încercat și realizarea unei atmosfere în care să vorbească și epoca respectivă nu numai personalitățile ei. Și totuși mai reținem un medalion deosebit, și anume paragrafele dedicate lui Dem. Demetrescu-Buzău (Urmuz) despre care există atît de puține mărturii biografice.

Dar activitatea de scriitor a lui Mihail Cruceanu a fost tot timpul dublată de cea pe tărîm social și politic. Revelatoare sînt, astfel, datele și amănuntele referitoare la procesul de maturizare și conștientizare a luptei clasei muncitoare, proces la care a participat direct și care a dus la formarea partidului comunist, în 1921. Sînt înfățișate apoi episoade din lupta eroică a comuniștilor în perioada ilegalității, formele pe care aceasta le-a luat pentru a rezista prigoanei anticomuniste. Un capitol aparte îl constituie, prin noutatea unor informații, „Din mișcarea profesorilor în timpul ilegalității", capitol ce evidențiază aderența intelectualilor la noile idealuri, solidaritatea cu muncitorii în lupta pentru afirmarea dreptății și a libertății. Partea a doua a cărții „Între bănci și catedră" cuprinde evocări ale studenților și profesorului Mihail Cruceanu. Perioada radiografiată este, de asemenea, foarte întinsă : primul război mondial („Cînd tunurile bat, școlile sînt goale", „Învățămîntul în timpul primului război mondial"), etapa interbelică, („Din nou la munca de profesor"), al doilea război mondial („Agenții hitleriști încurcă învățămîntul") și după 23 August 1944 („Lupta cu dușmanii noului regim", „În fața studenților")

Și în activitatea didactică, ca și în celelalte domenii, Mihail Cruceanu înfățișează acele momente semnificative de afirmare a idealurilor și principiilor democratice în confruntare cu teroarea și opresiunea. Este înfățișată în pagini edificatoare lupta profesorilor, a intelectualilor în general alături de întregul popor, împotriva teroarei legionarilor și a cotropirii naziste.

Cartea lui Mihail Cruceanu este o lectură instructivă, utilă ridicînd vălul asupra unor ipostaze mai puțin familiare ale vieții literare și politice din trecut.

Paul Dugneanu

*) **Mihail Cruceanu : „De vorbă cu trecutul", Editura „Albatros", 1978.**

Neodihnita aducere aminte

„O antologie este un punct de vedere. Unul ce reface, restituind deopotrivă, o competiție a inteligenței și sensibilității, o stare deja săvîrșită și intrată sub incidența trecutului. În consecință, relevanța și consistența unei antologii este conferită, în cele din urmă, de punctul de vedere ce o structurează", spune Gheorghe S. Suciu în introducerea volumului **„Întotdeauna aici" *).** O antologie este evident o selecție, dar o selecție orientată în funcție de două axe : aceea tematică și aceea valorică. Prima dirijează alegerea unor anumite texte din creația autorilor respectivi, în timp ce a doua se referă la chiar autorii selectați. În acest ultim caz, este firesc ca viziunea celui care alcătuiește o antologie, în ciuda efortului (mărturisit) către obiectivitate, să-și impună pecetea asupra structurii volumului (și de aici absența unor autori reprezentativi, a unor poezii semnificative pentru tema antologiei). Dar, la limita superioară a unei receptări estetice adecvate, o asemenea „prezență" subiectivă nu constituie un impas în calea alcătuirii unei selecții reprezentative.

Mult mai interesantă este însă axa tematică. Ea este întotdeauna evidentă, prin chiar titlul cărții, din care, în mod implicit sau explicit, putem deduce filonul esențial care străbate toate textele utilizate. „Întotdeauna aici" sugerează ideea permanenței, a comuniunii neîntrerupte cu plaiul românesc, a unității și continuității culturii autohtone. În concepția lui Gh. S. Suciu, antologia este un imn închinat istoriei românești, căci „un vechi adagiu, aparent esopic, spune că uitîndu-ne trecutul riscăm a-l retrăi" (p. 6).

O asemenea largă perspectivă ne explică și aparenta eterogenitate tematică a textelor incluse : cîntarea trecutului și a gliei etern strămoșești se ramifică într-o largă cuprindere lirică ; de la închinarea poetică dedicată unor personalități exemplare (Mihai Viteazul, Vlad Țepeș, Bălcescu, Horea ș.a.) traseul antologiei va străbate (unind) zonele cîntului dedicat țării, ale îndemnului (liric) către noi fapte comuniste, ale elanurilor patetice, ale construcției vizionare, ale mitului popular și ale erosului. Toate versurile rînduite în paginile acestei cărți pot sta sub faldul cuvintelor simple și evocatoare scrise cîndva de Nichita Stănescu : „A gîndi e o muncă, / A alăpta un prunc sau o pruncă / E un miracol și este o muncă" (p.138).

De-a lungul antologiei pe care o discutăm vom putea întîlni, dincolo de diversitatea firească a timbrelor poetice, liniile unificatoare ale genului. Nu ne referim acum la simbolurile redundante (glie, sămînță, soare, os strămoșesc etc.), ci la modalitățile de realizare ale discursului poetic. În esență, două sînt formele sale de manifestare : „a vorbi despre" și a „vorbi în". Primul caz ne oferă întîlnirea cu descripția (poetică) a realităților contemporane, cu îndemnul viguros la un mod superior de manifestare a ființei umane („Fii drept — și îndrăznește — și tare / Fii blînd..." — Eugen Jebeleanu — Fiului meu, p. 102)

În cea de a doua situație, interiorizarea lirică mai profundă permite poetului constituirea unui spațiu aparte, în care realitatea viziunii și a metaforei creează un nou orizont de înțelesuri. Ființa poetului este totuna cu aceea a patriei („Tac lîngă piscuri. Soarele-n amurg / Crezînd că-s brad sau carpen, pe creștet mă sărută..." — A. E. Baconsky, Trecere lină, p. 33), iar cuvîntul devine consubstanțial cu fenomenele cosmice. Astfel, prin poarta care face ca Poezia să fie Logos, identificîndu-l apoi cu Graiul Patriei, se deschide o amplă perspectivă vizionară.

Mihai Coman

*) **„Întotdeauna aici", Editura Dacia", 1978.**

«CÎNTAREA ROMÂNIEI» — omagiu muncii și creației libere

Ideea se naște în uzină

Zilele ne-au venit din instalație, din munca noastră și din necazurile noastre zilnice. Din 1970 de cînd intrase în funcțiune secția de Polietilenă — licență engleză — și pînă în '73, nu reușisem să ne facem planul. Era păcat de munca noastră și de munca celor dinaintea noastră, de munca sondorilor, de munca marinarilor care aduc petrolul pe mare și de griul țăranilor cu care-l plăteam, de munca operatorilor chimiști care în instalații complicate și scumpe prelucrau succesiv țițeiul brut și igniobil pînă la etilenă. Știam că la noi e veriga din urmă, materializarea finală după care se judecă și se cîntărește totul. Ne frămînta problema aceasta și din frămîntare și din frecușul cu greutățile sare scînteia ideilor.

— De fapt, de ce nu mergeau lucrurile bine ?

— E complicat... foarte complicat. Instalația, așa cum a fost preluată de la furnizor, n-a fost perfectă. Existau deficiențe și de utilaj, și de tehnologie, existau „locuri înguste" cum le spunem noi, etape subdimensionate care strangulau întreaga producție. De fapt de aici a început lucrarea, de la depistarea gîtuirilor...

Peste umărul inginerului, pe fereastră, se vede un crîmpei din instalație. Conducte argintii care intră și ies dintr-o hală, într-un loc în care la două mii de atmosfere, moleculele unui gaz se solidifică irevocabil într-un produs palpabil, util, foarte util. Un produs peren, care nu putrezește niciodată și nu se întoarce niciodată de unde a plecat. Polietilena, care de zece ani a pătruns peste tot în viața noastră, polietilena care a salvat de la secure nesfîrșite păduri.

— Ați făcut această vastă raționalizare special pentru festivalul „Cîntarea României" ?

— Nu, fără îndoială că nu. Cînd ne-am apucat de lucru nu ne-am gîndit la concurs și la premii. Festivalul „Cîntarea României" nu este un scop în sine, problema e mult mai umană și mai adîncă. Partidul a conceput această manifestare ca pe un fapt de viață deplin, ca pe un fenomen perfect integrat în viața culturală, socială și economică **utilă.** Festivalul nu este un act de „reprezentare", ci unul de construcție și de creație. Noi nu rezolvăm probleme de dragul problemelor, numai pentru a le aduce la scenă.

— Atunci ce considerați că este acest festival ?

— O invitație la dezmorțirea ideilor, un mijloc ideal de comunicare, o desființare continuă a prejudecăților și suficienței. Dar înainte de toate este un cadru organizatoric propice rezolvării temelor pe care le impune viața, un amplu spațiu spiritual unitar și organic, pentru toată activitatea creatoare, pentru toate nebănuitele disponsibilități ale unui popor.

— Lucrarea dvs. cum a continuat ?

— Firesc. Cu ore de muncă, cu încercări, cu nenumărate treceri de la calcul la mașină, de la hîrtie la verificări practice. Cînd lucrarea a fost premiată, cunoscuse deja confirmarea practică definitivă. Cifrele de plan probau pentru ea.

— Cum vă explicați succesul ?

— La început descinderea din viață a temei, caracterul ei natural, necesar, și nesecatul potențial al muncii colective, al muncii în echipă. La sfîrșit, utilitatea practică a soluției, mai bine zis a soluțiilor, pentru că au fost multe, și modificări de utilaje, și modificari de tennologie....

UNDE SE ÎNTORC IDEILE ?

— La întrebarea aceasta dați-i voie reporterului să vă răspundă din ceea ce a văzut pe viu la Pitești. Ciclul de funcționare fără întrerupere a crescut spectaculos la utilajele de bază : de la 2—300 la 2000 de ore la compresoarele cu piston de 2000 de atmosfere, de la 3—400 de ore la 1500 de ore la reactorul de bază. Modificările utilajelor s-au făcut cu materiale din țară, de specialiști români, cu inteligență românească. Gîtuirile au dispărut și dintr-o splendida incordare, depășirea planului de producție a devenit realitate. Productivitatea a crescut cu 20 la sută, milioanele au început să se adune.

„Etapa I-a de dezvoltare a secției P.I.P." — expresie concretă a lucrării premiate a făcut posibilă depășirea planului în 1977 cu circa 6000 tone de polietilenă. Un metru de folie sub care se coc roșiile timpuriu în solar, cîntărește cîteva zeci de grame. Comparați-l vă rog cu cele 6000 de tone ! Dați friu liber imaginației, dincolo de prozaica înșiruire de cifre ! Cîte mii de tone de roșii pe mesele țării, cîte mii de cadouri învelite în pungi transparente, cîți copaci care nu s-au transformat în hîrtie, cîți metri de țeavă, cîte jucării și cîte alte minuni nu se pot face din cele 6000 de tone de polietilenă ?

Această ispititoare întrebare m-a hotărît de fapt să-mi dedic reportajul părții de creație tehnică a festivalului „Cîntarea României". M-aș fi putut referi la fel de bine la cenaclul literar „Metamorfoze", la cercul de artă plastică, sau la ansamblul „Chindia" — și el laureat al fazei pe țară —, dar poezia acestor posibile realizări practice, vigoarea acestei reușite în spațiul Combinatului Petrochimic m-au convins să optez pentru tehnică.

FINAL ÎNTR-UN PUNCT DE PLECARE

— Tovarășe inginer Vlaheli, lucrarea pe care ați realizat-o dvs. și colegii de echipă, a cunoscut o confirmare de prestigiu. Ați cules laurii și sînteți fericiți.

— Un dosar s-a închis, altul s-a deschis. Ediția a II-a a Festivalului „Cîntarea României" coincide (nu întîmplător) cu etapa a doua de dezvoltare a secției noastre. Avem deja un eșantion tehnic de probă, o prospecțiune, o antenă. Am modificat amplu una din cele patru linii de fabricație și producția ei aproape s-a dublat. Așadar, ipotezele noastre se verifică și avem un necesar front de lucru. Sîntem din nou la început de drum, în nouă ediție, în noua etapă, sub același cer fertil al creației tehnice.

N. Stoicescu

„Să dăm un avînt și mai puternic Festivalului „Cîntarea României", care trebuie să aibă un rol deosebit în desfășurarea unitară și în participarea largă a maselor largi populare la activitatea culturală și politico-educativă, la formarea omului nou, constructor al socialismului și comunismului".

NICOLAE CEAUȘESCU

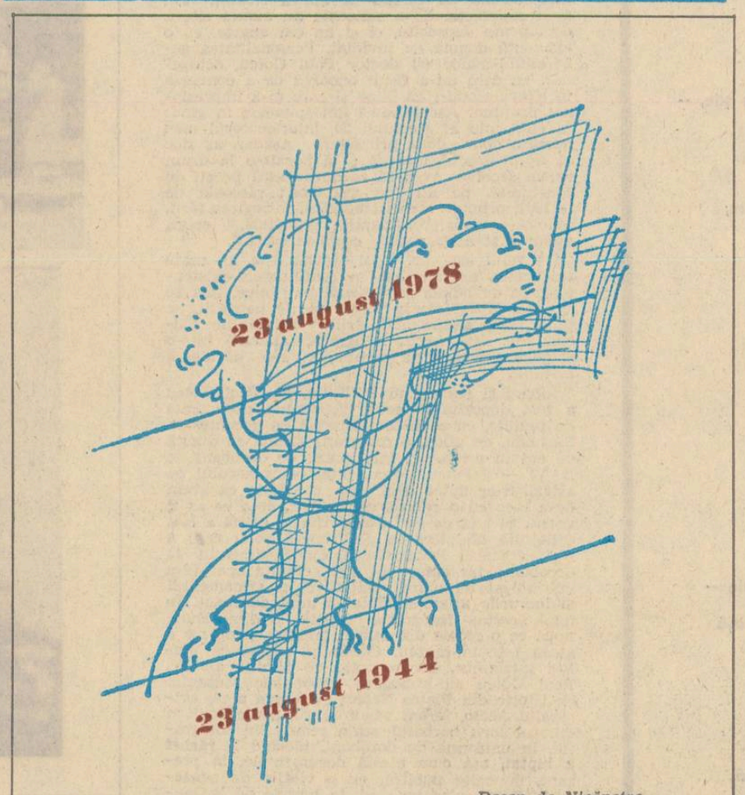

Desen de Nicăpetre

Țara întreagă cîntă țara

România întreagă cîntă „Cîntarea României". O cîntă pe strunele lăutei bătrîne și cu pașii alerți ai „Călușarului", în versuri de foc, semnate de mîna oțelarului de la Hunedoara sau Galați. O cîntăm cu cîntece de azi și cîntece pentru mîine. Cu brațul constructorului și cu fapta minții. Cîntă brigada de la Fabrica de confecții și pictorul naiv din Moldova, minerii din Leurda și omul de știință premiat pentru noua invenție brevetată, scriitorul profesionist și chimistul de mîine. Cîntăm cu toții România de azi și belșugul de mîine. Stăpînitorii țării cîntă într-un singur glas liber patria liberă, socialistă. Românul din Vlahița, secuii din Miercurea Ciucului și neamțul din Sighișoara, bănățeanul — se prind în „Geamparale" și moldovencele în „Dansul fetelor" din Căpîlna.

Cîntecul și jocul de mult aparțin poporului. Azi îi aparțin și știința, cultura și politicul, ideologia după care își conduce propriile destine. Ele au cuprins masele, au devenit un bun al lor. La prima ediție a Festivalului național „Cîntarea României" a participat mai mult de o treime din populația țării. Laureații au fost mulți, dar a cîștigat întreaga țară. Trofee și diplome. Oameni și fapte. Opțiune și victorie. Coruri și brigăzi artistice, orchestre simfonice și poezie, teatru scurt și poeme pentru țară.

În cadrul Festivalului, numai la acțiunea de creație științifică și tehnică au participat *1 085 604 concurenți* dintre care *665 397 muncitori.*

Festivalul este o amplă activitate politico-ideologică și educativă, iar beneficiarii și creatorii ei sîntem noi — oamenii maturi de azi și generațiile de mîine. Se spune că istoria nu se repetă decît pe un plan superior. Ediția a II-a a Festivalului și-a deschis porțile din nou spre țară. Pe un plan superior. Iar noi cei care îl înfăptuim prin truda brațelor și a minții vrem o nouă calitate.

Mă întorc pentru o clipă cu privirea la prima ediție. Poetul, și el, a pus mantie nouă peste trupul cuvintelor. Cînta Andrițoiu la Oradea și cînta în proză Majtényi Erik la București. Poetul, eseistul, publicistul și, în fine, romancierul Majtényi Erik este laureat al primei ediții a Festivalului pentru romanul : „Clopot de bord pe strada Lunii". Am fi dorit ca autorul să fie oaspetele paginii noastre, dar fiind încercat de boală ne-a transmis rugămintea să-l abordăm în locul dînsului pe Gabriel Dimisianu, cel ce prefațează ediția tradusă în limba română a romanului.

„Cum să considerăm această carte a lui Majtényi Erik ? — își pune întrebarea Gabriel Dimisianu — memorii propriu-zise sau roman ridicat pe fundamente autobiografice, copios hrănit din substanța unor experiențe omenești care sînt chiar viața autorului înfățișată întocmai cum a fost ? Latura de memorii este indiscutabilă, deloc tăinuită de scriitor care trimite limpede la persoane și evenimente reale ; în același timp, anumite sugestii de climat epic, de tonalitate, de portretistică, de ritmare interioară a povestirii conlucrează la instalarea unei dense atmosfere de roman ; ea apare din primele pagini și nu se spulberă pînă la sfîrșit. Vom spune că scrierea lui Majtényi Erik, ca formulă, este produsul unei poziții literare moderne. Pentru că nu se împiedică în prejudecata genurilor etanșate scriitorul acționează firesc în mai multe registre, și ajunge la o cuprindere a materiei sale parcă din unghiuri necontenit variabile. Este în primul rînd obiectiv și liric, nostalgic de amintirea trecutului și totuși lucid, atent la complexitatea mecanismelor vieții, asociind evocărilor înrourate de emoție preocuparea de a înțelege desfășurarea socială, sensul unor evenimente ce i-au pecetluit destinul. Întors către copilărie și adolescență caută frăgezimea perspectivei de atunci, și o găsește adesea, dar nu rămîne numai la ea fiindcă intervin și alte perspective, iar peste toate aceea a omului matur de acum, a bărbatului încercat, limpezit deplin asupra celor trăite și a rosturilor lumii prin care a răzbătut. Întîmplări din epoci diferite ale vieții își răspund una alteia prin legături de climat sufletesc, răsfrîngînd multiplu dimensiunile unui portret spiritual. Acela al naratorului din perioada copilăriei și adolescenței timișorene, dar și de mai tîrziu, din anii primei tinereți, anii războiului totodată, cînd încadrat în mișcarea revoluționară avea să îndure suferințele detenției la Craiova și în lagărul de la Tîrgu-Jiu."

Evocarea unui poet prozator prin însăși o lucrare de evocare. Evocare, amintiri și aprecieri, fundamentate pe o lucrare ce va birui peste timp.

Dezideriu Horvath

În miezul viu al faptelor

Grupul de teatru „Eveniment" al Ansamblului artistic al C.C. al U.T.C., laureat la prima ediție a Festivalului național „Cîntarea României", se propune ca o formație puternic ancorată în realitate. Dv., tovarășe Grigore Popa, regizorul ei, ce credeți despre raportarea la realitate, despre relația dintre realitatea imediată și activitatea acestui grup de teatru ?

— Susțin că grupul de teatru pentru tineret poate juca orice cu o singură condiție : aceea ca prin montare să promoveze un punct de vedere estetic nou, rămînînd însă permanent credincios acelorași convingeri și deziderate ideologice. Noi ne-am început activitatea în anul 1972 cu un spectacol dat în cinstea Conferinței Naționale a partidului. Am apărut în viața artistică deci cu prilejul unui mare eveniment politic. De aici numele grupului și aplecarea continuă a membrilor săi spre evenimentul de factură social-politică.

— Cum procedați ?

— Transformăm faptele lumii contemporane în „evenimente".

— Adică ?!

— Un fapt real transfigurat artistic devine în artă „eveniment", se raportează la realitate ca un eveniment. Nu e o teorie ci e mai degrabă o convingere izvorîtă dintr-o practică de aproape 6 ani.

— Cine sînt membrii grupului ?

— Cei 42 de muncitori, elevi, studenți, intelectuali care seara după o zi de muncă vin să facă teatru din dragoste pentru artă și idei și nu pentru că ar avea vreun avantaj oarecare.

— De ce credeți că vin, că sînt atît de consecvenți ?

— Teatrul de grup constituie de fapt o experiență pornită din viață în sensul că membrii care-l alcătuiesc nu au o existență de grup doar în relațiile lor scenice. Aceste relații încep mult înaintea actului scenic și se continuă mult după epuizarea lui. Aceasta presupune o unitate de convingeri și opțiuni privind viața spirituală, receptarea muzicii, înțelegerea literaturii, asimilarea faptelor sociale și politice. Membrii grupului de teatru „Eveniment" își scriu de multe ori singuri textele, compun muzica, elaborează soluții colective de montare. Sînt întotdeauna prezenți la repetiții pentru că sînt convinși că aici își pot desfășura talentele, că în această formă de artă și în acest gen de colectivitate artistică se simt cel mai bine. Dar vin și din convingeri ideologice, cu credința că această formă de teatru îi reprezintă și că trebuie să facă parte din viața lor, că tipul de teatru „eveniment" îi ajută să se apropie și mai mult de contemporaneitate.

— Cu ce scop faceți teatru al prezentului ?

— Vrem să conștientizăm puternic în rîndul spectatorilor faptele sociale și politice ale actualității. Actul teatral e în acest caz un mijloc potrivit pentru a atinge simțirea și a spori receptivitatea celor care ne asistă, mobilizîndu-i și făcîndu-i atenți, punîndu-i să mediteze la ceea ce se întîmplă cu ei și cu lumea care-i înconjoară. E în fond un act de democrație. De altfel, considerăm teatrul nostru un reflex și un produs al procesului revolutionar din țara noastră. La Conferința Națională a partidului, din 1972, mai bine zis cu prilejul acestei conferințe, am prezentat spectacolul „Recviem laic" inspirat din viața și lupta comuniștilor.

— În acest caz e normal să vă preocupe efectele educaționale politico-ideologice ale teatrului pe care îl faceți — teatru de atitudine politică și patriotică.

— Pornim de la ideea că prin teatru se poate face o foarte eficientă educație politică, cu condiția montării acelor spectacole care să impresioneze și să mobilizeze colegul de generație, tînărul care gîndește despre el însuși cu repeziciune, cu o mentalitate nouă, sănătoasă, produsă de noile structuri ale societății noastre. În teatrul pe care îl facem, tinerii trebuie să se regăsească în toată complexitatea lor. Pornind de la această idee am montat spectacole cu „Masa noastră", și „Om pentru oameni" (spectacol dedicat Conferinței Naționale a P.C.R. din 1977), iar acum montăm un spectacol după frumosul poem al lui Paul Cornel Chitic — „Lungul drum al omului spre om".

— Ce influență a avut asupra „Evenimentului" premiul obținut în finala marelui Festival național „Cîntarea României" ?

— A contribuit la o mai puternică sudare a grupului și totodată i-a dat o mai mare încredere în propriile forțe. Conducerea ansamblului s-a convins pe deplin de seriozitatea noastră. Cu ocazia Festivalului ne-am dat seama că o asemenea manifestare complexă este cadrul cel mai direct în care trebuie să ne facem cunoscuți de către oamenii României de astăzi pe care trebuie să-i convingem mereu că facem arta care le trebuie, de care au nevoie, fapt dovedit pînă acum, fapt care a sporit și mai mult entuziasmul și curajul artistic al Grupului de teatru „Eveniment".

Eugen Mihăescu

Semnul unei autentice renașteri culturale

— Sabin Bălașa, sunteți unul dintre premiații Festivalului Național „Cîntarea României" — Ediția I-a. Premiul II pentru lucrarea dumneavoastră „Bălcescu" și Premiul I pentru filmul de desen animat intitulat „Odă", a cărui regie ați semnat-o. Ce înseamnă pentru un artist plastic profesionist participarea și încununarea muncii sale cu astfel de distincții acordate în cadrul unui Festival Național de o asemenea amploare ?

— Orice manifestare de amploare, cu atît mai mult cu cît ea este oficială și nu spontană, pornită de la artiști, dovedește, de fapt, locul pe care îl ocupă într-o țară arta, cultura, spiritualitatea acelui loc și implicit slujitorii ei. Asemenea manifestări sînt semnul unei renașteri spirituale, culturale, și asta într-o vreme cînd în întreaga lume multe alte manifestații — ca de pildă sportul, dansul, cîntecul, comerțul — sînt încă la o cotă de interes mult mai mare decît arta.

— Aici ar trebui să subliniem faptul că Festivalul Național „Cîntarea României". manifestare de o atît de mare importanță, antrenează întreaga suflare artistică de masă, întreaga activitate științifică și tehnică a oamenilor muncii din România, antrenînd deopotrivă amatorii și profesioniștii din diferitele domenii de activitate. Cum despărțiți cele două noțiuni de activitate, de manifestare artistică : profesionist **și** amator ?

— Eu cred că noțiunile de **profesionist** și **amator** sînt date numai pe planul administrativ al artei — organizare, încadrare, studii etc. Noțiunile adevărate ale artei — cele care deosebesc valoarea de nonvaloare, creatorul adevărat de impostor — sînt, cred eu, acelea de **artist** și **diletant** (sau impostor). Or, diletant poate fi și un amator, dar și un profesionist. Amatori ca Van Gogh, Gauguin, sau Rousseau — Vameșul ș.a. nu erau lipsiți de profesionalitate, din contră... și exemplele pot fi nenumărate.

— Dacă ne-am opri și asupra picturii naive, care la noi a făcut o adevărată școală atît printre profesioniști, cît și printre amatorii de pictură, credeți că am greși ?

— Să nu confundăm. Sînt mai naivi cei care consideră pictura ca naivă. Naivitatea pornește înainte de toate din neștiință, și de aici cei care categorisesc astfel pictura fără să privească în profunzime fenomenul artistic.

Dacă eu cred că arta populară este o artă determinată, o artă ce-și are legile ei și tradiția ei, și arta așa zis naivă aparține ca ramură dar și ca trup de arta populară. Și, cînd această artă este creată de un muncitor și nu de un țăran este tot artă populară, deoarece poporul, în legile de dezvoltare social-istorice, capătă aceste mutații dinspre pămînt spre fabrică. Este o rezultantă firească a progresului și o continuare trainică în timp. Deci, pentru a nu crea confuzii între noțiuni, eu le categorisesc astfel : **arta populară,** care include arta așa zis naivă, și pe urmă **arta cultă,** care include pe membrii Uniunii artiștilor plastici, numiți profesioniști, și pe cei numiți amatori, care nu sînt încă membrii ai U.A.P. Dar, adevărata față a culturii este dovedită de artiștii veritabili, fie membrii sau nemembrii ai Uniunii, și, pe de altă parte, de selecția celor mai valoroase opere populare în realitate, restul... restul nu sînt decît complicații mai mult sau mai puțin necesare.

Într-un stat unde valoarea își găsește loc și este necesară educației estetice a oamenilor, selecția este calea cea mai sigură pentru a ne apropia de propășirea țelurilor noastre culturale.

Pe lîngă verdictul comisiilor, pe care nu-l consider esențial în selecție, există marea opinie publică, care rămîne îndreptar, factor activ la elucidarea în timp a rolului mult mai mare pe care îl are acest Festival, care nu poate fi redus doar la spiritul competitiv spectacular. Însuși actul cultural materializat în „Cîntarea României" va conduce la o selecție a valorii în timp cu participarea efectivă a opiniei maselor, selecția de moment fiind doar un punct de reper ce urmează a fi confirmat în timp.

Noi afirmăm cu tărie că este retrograd pentru vremea ce o trăim să disproporționăm avuția, puterea și drepturile dintre oameni, dar știm foarte bine că egalitatea se obține prin cunoașterea diferenței dintre o capacitate și alta de manifestare, prin promovarea valorii și înlăturarea imposturii, prin repartizarea necesarului fiecăruia după munca sa. În vremea ce o trăim, prin apariția unor fenomene noi și multiple, arta adevărată ca și khich-ul au căpătat forme inedite, facilitînd astfel confuzii care pot fi înlăturate cu mintea atunci cînd există și bunăvoință. De pildă, khich-ul cu treizeci de ani în urmă era cel tradițional, pe cînd astăzi este inclus și în forme dictate de toate curentele moderne, începînd cu impresionismul și terminînd cu hiperrealismul. Singura cale, cred eu, de simplificare este dictată de însăși drepturile democratice prevăzute de statul nostru, care nu impune nimănui precepte de lucru, dar care include valorificarea și stimularea valorilor adevărate, recunoașterea adevăratelor merite, păstrarea în lumină a eticii profesionale și sintetizarea realității prin artă.

În concordanță cu aceste deziderate, adevăratul artist este un factor activ în conducerea fenomenului cultural artistic al țării ; el are forța și dreptul pe care i-l dă poporul, dreptul de a fi pe lîngă artist, el însuși, un luptător, un glăsuitor în procesul de clarificare și impunere a valorii, de înlăturare a imposturii.

— Trăim și străbatem o perioadă definitorie pentru multiplele sensuri date creației umane — acestea izvorînd nu numai din revoluția tehnico-științifică, marcînd progresul și civilizația societății — dar și în domeniul culturii în general, al artei, literaturii, muzicii etc., impunînd opere autentice, izvorîte din această realitate. Cum se implică artistul în viața social-politică, cum comunică maselor gama plină de semnificații artistice a muncii și crezului lor artistic, cetățenesc ?

— În orice activitate a vieții umane ; în economie, știință, tehnică, politică, artă, **autenticitatea este garanția succesului.** În proporția în care neautenticul își face loc, își face loc și eșecul.

Tehnica artei ca și tehnica socială sînt impuse de crezul profund de suprapunerea țelurilor cu acțiunile noastre. Socialul nu poate fi desprins de artă și istoria unei ere este reflectată în istoria artei acelei ere.

Minunata inițiativă a președintelui țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, materializată prin Festivalul Național „Cîntarea României", manifestare ce, cu siguranță, va rămîne o permanență în viitorul cultural al țării noastre, este și ea supusă legilor progresului, și care se va dezvolta de la an la an, va tinde să-și împlinească țelul inițial la nivele din ce în ce mai înalte.

Tendința de încurajare a creatorilor de pe tot întinsul țării, de selecționare a celor mai valoroase opere, de selecție și discernere a valorii de nonvaloare, va duce, treptat, la potențarea generală a actului cultural, va mări capacitatea de educare estetică a maselor, și de impunere a celor mai valoroși artiști, atît în țară cît și în afara granițelor ei și prin ei a artei românești contemporane, ecou strălucit și reprezentare desăvîrșită a timpului nostru.

Interviu de Cornelia Djigola

Repetiția generală

Sala aceasta de clasă a școlii din satul Goreni își sprijină centrul de greutate pe o tablă nestearsă, crăpată pe toată suprafața și susținută de o capră fragilă. Ferestrele, trei la număr, filtrează pentru cei dinăuntru o lumină aproape stinsă, încărcată de tihnă.

Este ora de repetiție a echipei de dansuri. Singura echipă de femei din țară care dansează *Călușeriul transilvănean.* Instructor : un bărbat idilic, cu o mustață împrăștiată (Lőrinc Ludovic). Zece dansatoare așteaptă semnalul așezate în semicerc. Se aud hîrșîind unul de altul, ca un amnar de cremene, degetele mari, groase și rurale ale instructorului : „...Și..."

Aiii Marie lele Marie
dă-ți jos pieptarul
lasă șorțul lasă-l
că văd că vii direct
din sectorul zootehnic
iii... iii... invers piciorul
invers totul Marie Moldovan
stop stingu așa ca la cimp
mersi veniți mai aproape
dansăm : Frunză verde de mohor
un doi trei un doi trei
du-te dor pe la izvor
așa mersi stop.

„Acolo e foarte important să se vadă așa cum e moștenit dansul", spune instructorul. Maria Moldovan poartă doliu. Basmaua neagră e nouă, doliul e proaspăt.

Săriți săriți piciorul sus
fandat ocoliți tabla
și nu te-ncurca-n fustă
Mărioara Zeteș
Și despică molidul
Nu-mi despica sufletul.

Zeteș Mărioara : „L-am învățat jocul ăsta de la strămoși". Are 26 de ani și doi copii. „L-am jucat și la grădiniță". Lîngă dînsa dansează Zeteș Lenuța din Săcalu de pădure. Treizeci și patru de ani. Patru copii.

Încă o dată și bine
o clipă vă rog
îndoaie șalele tușe Gheorghina
saltă umerii
fandat ocoliți tabla
Asta-i hora horilor
De pe iazul morilor.

Gheorghina Rad are o basma galbenă. E înaltă și plină, aproape grasă. La 40 de ani are 4 băieți : „Țipăm sapa și venim, iacă, la gioc. Nu mai am mijloc, s-a dus vremea, da' tot mă-ndoi. Mă legăn ca salca. Mi-s încă sănătoasă și vioară".

Praf de cretă se ridică de pe tabla ce cade izbită de cineva cu umărul. Pe frunțile dansatoarelor curge o sudoare cîrmezie, căci pe tablă sînt desenate flori cu cretă colorată. Praful se ridică. Bocancii de cooperativă locală, tropăie cu putere pe parchetul vechi. Lîngă un godin de tuci, lăutarul. Gh. Boita. O nuia de gutui, fiartă, îi ține loc de arcuș. Se șterge pe frunte cu buretele tablei. Din cînd în cînd, se aud note false pe corzi. Arcușul alunecă într-o parte de cîte ori îi picură sudoarea. Omul e scund. Zîmbește în timp ce se înserează. Cîntă cu patimă, ca un rob al instrumentului vechi, înnegrit de purtare. De sub o haină-pufoaică de culoarea oțelului răzbat minecile prea lungi ale unei cămăși braiconf. Își apleacă bărbia pe umărul viorii și bate ritmul jocului pe parchet cu călcîiul piciorului stîng ; poartă cizme de piele, tocite la tocuri și albite la vîrf. Are în priviri, în ținută, un aer paramilitar, în ritmul impus de el se mișcă destul de ascultător plutonul femeilor.

Acum fetelor pasul pe loc
întoarceți capul spre stînga
tanti Bicoș tanti Bicoș
Aiii că v-am mai spus
să bateți pasul pe loc
unu unu unu unu
De-ar fi fete ca mîndra
unu unu tanti Bicoș
Nu mi-ar trebui luna.

Maria Bicoș poartă bluză albă de crepdeșin. Șorțul înflorat are culoarea primăverii. Mîinile mici, crăpate de muncă, se îndoaie la stînga și la dreapta, după cîntec, și au culoarea floriisoarelui toamna tîrziu. La vîrsta de treizeci și trei de ani a împlinit trei copii care își urmează școlile, cu gînd de plecare de acasă.

Spune : „Am umblat cu giocul ăsta de cînd am fo fată".

„Reluăm", spune instructorul. Cu nasurile turtite de geamuri, copii în vacanță privesc înăuntru. Femeile oftează, își verifică inutil ținuta, căci au aflat că e de față cineva de la ziar. Cu trupuri masive, de gospodine în putere, dansează din nou, ceva mai atente, și dansează bine. Ritmul le arde obrajii și drevele gîtului. În pragul ușii s-au oprit doi bărbați. Unul dintre ei pocnește din degete. După zece minute, vătaful (Maria Moldovan) cere „time out". Face semnul pe care l-a văzut la meciurile de volei ce se joacă pe terenul cooperativei. „Ce e, lele Marie ?" spune instructorul. „Am a-i spune ceva tovarășului, pînă nu pleacă", zice femeia, venind către mine. „Batîr dumneavoastră ați ave ținere de cuvînt, zice. Că am mai spus și la radio, la tovarășul Marinca : ne zdrobim să ajungem la televiziune, dar nu știu de ajungem. Ori sîntem prea grase și nu-nchepem în ecran, ori ce-a fost, că ne-o ținut trei zile la Mureș, la *Antenă,* dar de dat nu ne-or dat. Batîr ne-am distrat aici, pe plan local. Ce emoții ! Tătă lumea din sat, de prinprejur, de unde am avut rude (din Săcalu, din Luieru, din Logig, din Monor), a deschis televizorul în duminica aceea. Cînd am văzut că nu ne-arată, ne-am pus pe plîns. Bărbații ne-or certat și rideau de noi. Că repetasem pe cînd se scotea sfecla. Au muncit sîngur atunci, ca niciodată".

Se reia repetiția. „Ultimul șnur", spune instructorul. Vătaful trece în frunte.

Hai fetelor încă o dată
unu unu unu doi
șoldul în față șoldul
așa frumos frumos Lenuța
haida nu te da nu te lăsa
La umbra de liliac
uite-o cum rămîne-n urmă
Dragostele ce mai fac
mai multă forță vătaful
Se sărută pînă zac
bine fetelor, bine bine bine
capul sus așa — la nemurire !

Ion Longin Popescu

GEORGE CHIRILĂ

Cîntec pentru revoluție

INCEPUTUL

Ceasul ursuz
timp nărăvit, vară-ncruntată,
bintuie lung in auz
ecou de revoltă. Lumea iese in stradă,
plesnesc șenile, gifiie motoare,
ochii vor să vadă
jinduita, adevărata schimbare !...

Otravă pe buze
trupurile noastre răpuse,
dar nu de tot. Pe tîrguri și sate
se intind capcane...
Domnii – vipere vărgate
ne-au trecut prin doftane,
prin ororile morții, ale urii –
nemernicii, fometașii de aur, furii...
Ne-au mincat zilele,
ne-au violat nevestele, copilele,
ne-au smuls copiii – fără de vrere
să moară-n tranșee printre himere...

AICI ȘEZUM

Destul ne-a fost frig, destul !
Sînt sătul
de noroaie, de pelagră, de fum.
aici șezum
și plînsem
în traiul nostru s-a indesat
veacul burghez imbuibat...
Destul ! Pieri nărăvită fiară !
viața mea are nevoie de
aer curat ; in țară
vom statornici alte legi, alte norme,
se vor prăbuși catacombe enorme,
istoria – din munte la șes
va bate alt înțeles !

UN STRIGĂT

N-am așteptat sfaturi de-aiurea
răul ne ajunsese la oase,
gemeau surd orașele ; munții, pădurea,
pășeam peste margini tăioase.
Ochii vedeau departe in zare
șirurile lumii muncitoare
crescînd,
invingînd
așteptare și negură, teroare și beznă.
Plesneau cătușe la gleznă,
se descuiau lacăte, cădeau ziduri,
ca niște vinete riduri.
Nu ceream consolări de la marii
Evropei, nici vorbe de duh –
sîngele nostru fierbea la fruntarii,
cartușe vijiiau prin văzduh...
Momentul era aproape copt,
cu trupuri infrigurate la drum
impleteam visele in șase, in opt,
aplecați pe un strigăt : Acum !

BĂTĂLIA PENTRU PUTERE

Cită invinsă durere, cită plămadă
cu ură și venin in meninge :
noroaie și spini și lupte de stradă
cu vrerea de-a fi și-a învinge !

Ieșeam din tăceri, din unghere.
născocind chemări și soluții –
bătălia noastră pentru putere
a fost inceputul revoluției...

– Domnilor politicieni, ascultați,
războiul s-a isprăvit,
urlă durerea in Munții Carpați,
noi mai avem de trăit
viața din care ne-ați izgonit !
Ascultați :
lucrătorii căilor ferate, minerii,
petroliștii, zilierii,
zidarii, hamalii din porturi,
cei mai tineri soldați
îi urmează in luptă
pe comuniștii români.
– Domnilor miniștri, excelențe,
noi nu dorim să mai avem stăpini !

Secunde grele, zile, săptămini
bătălia noastră continua... Aveam
răbdare, tenacitate, incredere
privirea urma firul de iedere
către muntele inalt.
Un asalt, alt asalt.
Un prieten și-a pierdut un braț,
altul fără de viață a rămas,
dar noi – ceilalți – trunchi lingă trunchi
ducem lupta
pînă la ultimul ceas...

VEGHE

...Dușmanii făceau de gesturi risipă
semne ridicole
scoteau țipete disperate,
urlau de mama-focului :
„România liberă" ne imbărbăta
prin articole,
deprinsesem legile jocului –
aveam EXPERIENȚA ISTORIEI in spate
Puterea era a noastră acum
ni se cerea să mai știm –
s-o păstrăm...

Lingă tricolor, steagul de purpură ardea
cum arde sîngele tău și al meu
aici și acolo ni se cerea
să fim cu ochii în patru mereu

ÎNVAȚAM DIALECTICA

Nimeni nu renunță de bună voie, se știe, –
la tron și la rang
ne călisem trimiși de burghezie
la școala igrasiei, sub amenințarea
cu știreang –
învățăm legile dialecticii
pe un cîmp cu obuze,
cu dorul de-acasă pe buze
cu șoapta izvoarelor din Vrancea
peste care zburară prin veacuri
săgeata și lancea

FIȘII DE CĂMAȘĂ

Orașele erau în ruine
sondele la pămînt
riurile spumegau obosite, streine
prin gări era secetă și vint...

Mai aveam de trecut, mai aveam.
un drum, o impotrivire, o ceață,
mai aveam de invins, mai aveam –
pînă va fi pe deplin DIMINEAȚĂ !
...Scriam indemnuri despre
piine și pace
„Votați soarele" – pe ziduri
chemarea mai stăruie –
scriam cu litere stingace
coloram cu sîngele tînăr fișii de cămașă

...Piinea se dădea pe cartelă,
masa la cantină,
rație chibzuită, puțină...
– Aveți răbdare, tovarăși !

...Ne-ntoarcem cu amintirile iarăși
– vremea peste cumpănă se desleagă
Bătălia a fost intreagă
devreme ce viața
ni s-a contopit pînă la sînge cu ea.

Floare a iubirii,
frăgezime de stea,
vom vrea să ne batem
vom vrea mereu să trăim
pentru ea !

VIOREL COSMA

A inimii lumină

Gînd ce săgetează înălțimi solare,
Arc de foc sub bolta cerului senină,
Vis suit in piscuri, învățat să zboare,
August ni-i asemeni inimii lumină.

Ceas al devenirii veșnicindu-și ora,
Implinire-n luptă, mîndru-n demnitate,
Prag de inceputuri nouă, tuturora,
August ni-i asemeni cînt de libertate.

Fruct rodit pe plaiul doinelor șoptite,
Flamură-nălțată pentru-al țării zbor,
Drum de noi victorii, inimă fierbinte,
August ni-i asemeni braț cutezător.

August – biruință, August – sărbătoare
Viu în noi de-a pururi flacără trăiești,
Căci ne ești asemeni razelor de soare
Nimb pe fruntea vetrei noastre românești.

NICOLAE ARIEȘESCU

Poem

Păstorită lin cîmpie
tălmăcită-n grai din veci,
curge-va din tine grîul
răzvrătitelor poteci ;

în afund de dulci istorii
curg colinele cu firea
impletindu-ne de-a valma
cerul, visul, nemurirea ;

și-n pădurile de aur
adormită-i sus pe zare
curgerea de ape line
și de paseri sburătoare ;

din vechimile de veacuri
urcă neamul nostru sfînt,
Românie, tu curgi dulce
dăinuind pe-acest pămînt !

graiul documentelor

Drum spre

Haralamb Zincă

Mai de mult, răsfoind Revista arhivelor, publicație deosebit de interesantă și folositoare pentru cei pasionați de știința istoriei, am dat de o informație utilă preocupărilor mele. O reproduc întocmai : **Dr. Paul Gotcu, pensionar, constant admirator al frumusețiilor jud. Neamț, și-a sporit fondul personal, donînd la Arhivele Statului Neamț un manuscris cuprinzînd insemnările sale zilnice din perioada 5 mai — 29 august 1944, timp în care donatorul era maior medic la Apărarea Pasivă din București.**

Cum istoria înfăptuirii Actului de la 23 August 1944 reprezintă o permanență a preocupărilor mele publicistice și literare, mi-am propus ca, în foarte scurt timp, să fac un popas la Piatra Neamț. Flerul profesional îmi șoptea că cercetarea respectivei donații imi va rezerva o plăcută surpriză. Și nu m-am înșelat. Deplasîndu-mă de curînd la Piatra Neamț, am avut satisfacția de a cunoaște nu numai cîteva documente deosebite, ci și un om aparte, cu o existență demnă de invidiat. Personalitatea generalului-maior (r) doctor Paul Gotcu, octogenar, cu care mi-a făcut onoarea de a conversa în cîteva rînduri cu mine și care m-a impresionat profund. Ascultîndu-l îmi spuneam în gînd: în anul unu al secolului 20, interlocutorul meu număra doar două primăveri. Așadar, aș zice că a învățat să meargă și a pornit-o la drum cu un secol ce avea să se dovedească pe cît de zbuciumat, pe atît de grandios : răscoala de la 1907, primul război mondial, întregirea țării, cea de-a doua conflagrație mondială, epoca atomică și a zborurilor cosmice ș.a.m.d.

De felul său, dr. Paul Gotcu, este un mare singuratic, animat însă în continuarea existenței sale de adînci sentimente patriotice. Așa se explică faptul că, la vîrsta sa de patriarh, a ținut să-și adune „bijuteriile" de familie (documente, acte, cărți, fotografii, tablouri) într-o singură comoară pe care apoi s-o dăruiască statului.

Iubind și respectînd tradițiile, dr. Paul Gotcu a fost depozitarul unor interesante documente de familie, cu o valoare istorică de necontestat. Să luăm, de pildă, o fotografie făcută cu o sută de ani în urmă. Ea înfățișează un dorobanț de la '77 — e Petru Gotcu, tatăl octogenarului de astăzi. S-ar putea deci trage concluzia că avem de-a face cu o relevă de familie, ceea ce ar fi greșit. Și iată de ce ! Fotografia în cauză a fost prilejuită de plecarea pe front a celui care a fost sergentul Petru Gotcu, din Regimentul 14 dorobanți, iar obiectivul străvechiului aparat i-a imortalizat nu numai chipul, ci și armamentul și lucrurile aflate în dotarea unui dorobanț. În felul acesta, fotografia capătă o dimensiune nouă ce o scoate din cadrul familiei, pentru a o așeza într-un muzeu. Conținînd asemenea valori intrinsece, documentele de familie ale dr. Paul Gotcu au îmbogățit exponatele Muzeului de istorie din Piatra Neamț cu cîteva piese originale. Acolo, le-am văzut și eu, am zăbovit în dreptul lor : bărbatul acela semeț din fotografie, în uniformă de dorobanț, plecînd la **război** a luptat, așa cum atestă documentele, în prezent, devenite publice, cu o vitejie de neasemuit. Rănit, rînd pe rînd, în luptele de la Opanez, de la Griviția și Plevna, el s-a întors victorios la ai lui, dar invalid.

Pornind de la aceste mărturii de familie datînd din vremurile Războiului de neatîrnare, am ajuns la altele, oarecum mai recente. Sergentul din fotografie, cu chipiul îndreptat sever și mîndru către un viitor pe care parcă-l prevedea, a avut mai mulți copii. Printre aceștia și doi băieți — Petre și Paul. Relev acest amănunt, căci el este menit să ne demonstreze forța morală a unor tradiții de familie care, în ultimă instanță, se confundă cu cea a unui neam.

Petre, fiul cel mare al dorobanțului de la '77, a îmbrățișat fără să șovăie, cariera armelor. În consecință, războiul de întregire a țării îl va găsi locotenent în Regimentul 15 Războieni unde va comanda o companie. În acest răstimp, aflat la Piatra Neamț, Paul va urmări cu firească emoție destinul fratelui său. Își trimiteau cu regularitate epistole, împărtășindu-și fără ocol gîndurile, simțămintele. Parte din aceste cărți poștale s-au păstrat. S-au mai păstrat apoi, laolaltă cu portivitul locotenentului Gotcu Petre, cîteva documente de o valoare cu totul și cu totul remarcabilă. Aș menționa mai întîi un carnet de note intitulat „Istoricul Companiei a 2-a". Prima însemnare a fost făcută la 14 august 1916 și debutează cu cuvintele :

Compania primește ordin urgent de a intra în avanposturi la Poiana...

Avem de-a face cu un scris mărunt, de creion chimic, în rînduri dese și economicoase. Oricît de vitrege ar fi fost împrejurările, locotenentul găsea timpul necesar continuării „Istoricului Companiei a 2-a".

La 17 noiembrie 1916, consecvent țelului său, nota cu un scris care ni-l dezvăluie ca pe un bărbat puternic și echilibrat :

Buciumi. Ni se dă alimente și așteptăm ordinul de plecare și vagoanele. Nu știu încotro ne duce. După-amiaza a plecat statul major. La 7 1/2 seara pleacă trenul de luptă și tr. regimentar al Bat. I la Onești pentru îmbarcare sub conducerea unui pluton cu plutonierul Pascal.

În schimb, la 18 noiembrie 1916, descoperim cea mai succintă însemnare :

La ora 4 dm. plecăm tot Bat. la Onești pentru îmbarcare.

De fapt, cu aceste cuvinte se și încheie „Jurnalul de zi" al locotenentului Petre Gotcu. Ce s-a petrecut cu el după 18 noiembrie ? Ce anume l-a silit să întrerupă brusc scrierea „Istoricului" ? Răspunsul ni-l oferă în parte o carte poștală păstrată de dr. Paul Gotcu cu sfințenie. Iată-i textul, scurt și laconic, ca un ordin de luptă :

Dragă Paul,

Trimit de la Spitalul de la Liceul Unirii din Focșani (...) sînt rănit la picior. Tu ce mai faci ? De poți veni, adu-mi și papucii galbeni.

Expediată din Focșani, așa cum ne indică ștampila de cartare, la 10 XII, epistola ajunge la Bacău după opt zile, adică la 18 decembrie 1916.

— Ați izbutit să plecați la Focșani ? îl întreb pe dr. Paul Gotcu.

— Am plecat imediat, îmi răspunde.

— Și ați luat cu dv. și papucii galbeni ?

— Da, i-am luat. Numai că, odată ajuns la spitalul din Focșani, mi s-a adus la cunoștință că, între timp, fratele meu a decedat, rana de la picior dovedindu-se mortală. Da, da, sosisem prea tîrziu. Mi s-au predat apoi puținele lucruri și obiecte care au aparținut locotenentului Gotcu Petre, al cărui mormînt se află la Focșani.

Revin la documentele depuse la Arhivele Statului Neamț și îmi pun din nou întrebarea : „Oare ce s-a petrecut între momentul plecării Companiei a 2-a pe front (18 XI 1916) și momentul rănirii lui Petre Gotcu ?

Referindu-mă la donația dr. Paul Gotcu, am folosit mereu noțiunea de valori. S-ar putea să exagerez, e doar în firea scriitorului. Vă asigur însă că, în îndelungata mea activitate, am cercetat multe arhive și nicicînd nu mi-a fost dat să mă întîlnesc cu documente de tipul ce urmează să vi le descriu. În calitatea sa de comandant de companie, locotenentul Gotcu Petre primea zilnic ordine scrise. Exista pe vremea aceea, în dotarea comandanților de la batalion în sus, carnete de ordine, tipărite special. Ei bine, îi era permis sau nu, n-am cum să știu, dar tînărul comandant de companie a păstrat asupra sa un număr însemnat din aceste ordine scrise regulamentar, pe formulare tip, cu creionul. Sînt indicate încă din capul foii tipărite ziua, ora... cine către cine... Sînt documente rare, de o valoare arhivistică deosebită. Aș vrea să stărui asupra altor documente... tot ordine ale comandantului de batalion adresate subalternului său de la Compania a 2-a, dar de astă dată nu pe formulare tip, ci pe simple bucăți de hîrtie. Din studiul sumar al acestei arhive personale, rezultă că, în ultima decadă a lunii noiembrie 1916, Regimentul 15 Războieni a dat piept cu inamicul în sectorul Bolintinul din Vale, încercînd să împiedice ocuparea Bucureștiului de către trupele germane. Luptele au fost dure, neîntrerupte, sîngeroase. În condițiile acestea, nici locotenentul Gotcu Petre n-a mai avut răgazul necesar continuării istoricului Companiei a 2-a, și nici comandantul de batalion, probabil, n-a mai avut cum respecta regulamentul scrierii ordinelor de luptă către subalternii săi. Așa au apărut, se vede treaba, acele ordine scrise în toiul luptelor, pe bucăți neutre de hîrtie, nemaitinîndu-se seama de formulele ierarhice. Vă prezentăm două asemenea documente, păstrate de

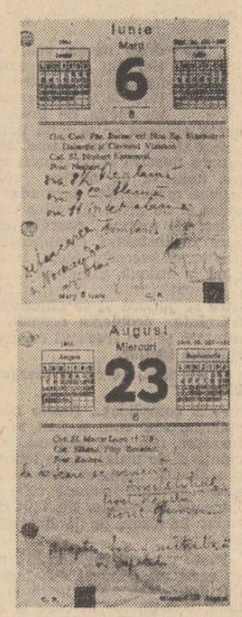

● **Sergentul Petru Gotcu, eroul de la Opanez, Griviția și Plevna, în ajunul plecării la** război (fotografiile din stînga — sus) ● **Dr. Paul Gotcu, în prezent general-maior (r), mobilizat în anii războiului la Apărarea Pasivă din București** (stînga — jos) ● **File dintr-un inedit jurnal de front** (dreapta — sus).

teatru

Tineri scenografi

Printre cele cîteva prejudecăți care mai populează încă lumea (lipsită, se zice, de prejudecăți) a teatrului, se numără și mitul cenușăresei artei dramatice — scenografia. Ne ocupăm (uneori chiar prea mult) de tinerii regizori, tinerii actori sau (atîția cît sînt ei) tinerii dramaturgi. Plasticienii de scenă însă sînt omiși de o bună parte a cronicilor de specialitate ori, uneori, consemnați exclusiv onomastic, ca și cum ei nu ar avea — în economia oricărui spectacol — un rol de importanță egală cu a regizorului, ori a actorului.

Firește, dacă facem socoteala stagiunii recent încheiate, vom vedea că numărul tinerilor scenografi activi (interesanți) este mult mai mic decît cel al colegilor din celelalte compartimente spectaculare. Dar talentul unora din ei, contribuția lor esențială la ridicarea caratului estetic al reprezentației, sînt motive de utilă recapitulare. Începînd, desigur, cu Andrei Both și Liana Mantoc, autori în stagiunea 1977—1978 a patru scenografii notabile. De la **Romeo și Julieta** (IATC) unde cultivau arta elementelor puține, dar de sugestivitate maximă (spațiul de joc fiind brutal, sărac, ne-decorativ, iar costumele fiind înlocuite de aplicele vestimentare), continuînd cu **Războiul vacii** (Giulești), spectacol interesant exclusiv din punct de vedere scenografic (obiectele mobile, ingenioase, cu stucatură admirabil executată concentrînd atenția spectatorilor) și terminînd cu **Emigranții** de la Bacău, unde țevile din încăpere, hiperbolizate, ofereau actorilor posibilitatea unor agreabile evoluții acrobatice.

Altă interesantă tînără speranță mi se pare a fi Daniela Codarcea (preocupată, ca și Liana Mantoc, mai mult de costume) : **Viforul** din Galați, **Noaptea păcălelilor, Serenada tîrzie** și **Familia îndoliată** (toate trei pe scena giulești) dovedind multă fantezie, gust, rafinament cromatic, știință a combinării materialelor (chiar dacă, așa cum se vede limpede în spectacolele bucureștene, exigența scenografiei nu este la fel de mare față de **toate** costumele). Am mai remarcat, în ultimul an, beția de culori, inspirată parafrază folclorică semnată de Petru Voichescu (Sînziana și Pepelea — Sibiu), spațiul plastic esențializat de Radu Corciova în **Recitindu-l pe Shakespeare** (Brăila), originalitatea lui Antonio Albici (**Omulețul de puf** — Țăndărică) și ideea scenografică a tînărului regizor Cristian Pepino pentru **Domnișoara Iulia** (Bacău).

Sub așteptări s-a achitat de sarcinile de serviciu, anul acesta, Octavian Dibrov, preocupat, probabil, mai mult de montările de peste hotare. Îi așteptăm în toamnă, cu interes, și pe absolvenții de anul acesta ai secției de scenografie, precum și pe alți colegi ai lor de generație (Mugur Pascu, Anca Pisiaru, Doina Șortan, Doina Spițeru) încă timizi sau, pur și simplu, victime ale unui sistem publicitar deficitar...

Bogdan Ulmu

film

Valori competiționale

Da, e adevărat, Sergiu Nicolaescu a învățat, și știe să facă filme polițiste, **foarte bine.** Îi vin lui mănușă, și ca idei, și ca regie, și ca interpret. Cum bine se zice la noi, vin de se-adună toate, ca să-i iasă lui bine, filmul polițist. Cînd **Un comisar acuză**, rețeta găsită e completată, fără cusur, de o serie de subtilități, tipologii convingătoare (mutrele celor în „haine de piele neagră", mutrele celor în „redingote la sase nasturi", caricarea jocului de arme, speculările „mutrelor" de mașini de epocă, filmarea scenelor din cimitir, secvente de efect estetic sigur și, magna cum laude, o imagine cu „top"-uri scenele de pe hipodrom, scenele filmate în cadrul ușii de lemn vechi ce sparge albul glacial al unui perete, și multe altele, semnată de Alexandru David, care nu e deloc zgîrcit în rafinamente și teste severe, culoare, unghiuri, speculații de peliculă, gros-planuri, alternări rapide, imagini care pot foarte bine.

Deci, Sergiu Nicolaescu, este de data aceasta **Un comisar care acuză**, așa cum am mai spus, **foarte bine.** Mergîndu-i bine cînd face film polițist, îi merge bine și interpretarea, tot ceea ce ALTĂDATĂ putea părea stîngaci, teatral, chiar „teapăn", de data aceasta îi slujește „intru" realizarea unei personalități bine definite, cuceritoare, pline de prestanță și inteligență, capabile de a fi creatoare de „gen". Pînă și amănuntul, aparent nesemnificativ — o pălărie de fetru, sau poate, filtz imperial, impecabil tăiată, aprețată și călcată, servește personajului „cheie", personajului „simbolic", pe care Sergiu Nicolaescu îl realizează prin filmul polițist.

Cu toate că este regizorul nostru „forte" (publicul larg are cuvîntul), Sergiu Nicolaescu are tentația evadării permanente, de la un film la altul, de la un „gen" de film la altul. Nu e nimic rău în asta. E discutabil rezultatul. Nu ridicăm problematica abordării diverselor genuri de filme realizate de autor, preferînd să credem că abordează toate filmele pe care le creează, cu aceeași seriozitate. Constatăm însă, că filmele polițiste îi ies **foarte bine.** Prin acest film, regizorul, atinge pînă și performanța afirmării unei prezențe cinematografice, aplaudată mereu dar cu „ușurință", căreia îi speculează și demonstrează (demonstrînd de fapt talentul său regizoral) noi valențe. Mircea Pascu, nici o clipă, măcar, palid, în compania unor actori consacrați. Filmul discutat ridică și dezbate teme importante, teme pentru mai multe filme, deși, el poate fi tratat și ca film închis. Pornind de la o evadare a unor deținuți politici, Sergiu Nicolaescu evadează într-un film cu substrat politic. Evadarea presupune aspirația libertății, sau... mania ei. Evadînd în filmul polițist, Sergiu Nicolaescu creează valoare. Chiar valoare competițională. Filmul de față pretinde sau numai insinuează... (depinde de receptare și pretenții) mai mult, tocmai aceasta ne-a impresionat substratul politic, atins în scene tensionate și manevrate cu siguranță. Dar... numai scene. Pentru că „evadarea este specifică" acestui regizor „forte" al cinematografiei noastre, aplaudîndu-l, sincer, pentru izbînzile dobîndite pînă acum, apreciind, cu stimă, încercările acestui film „polițist" de a atinge teme politice, am dori, poate, un film politic, fie și cu substrat polițist.

Corina Cristea

televiziune

Tezaur folcloric

Emisiunile **Tezaur folcloric** și **La izvoarele cîntecului**, de joi seara, perseverează în actiunea de valorificare a cîntecului popular, selectînd creațiile semnificative și interpretările strălucite. Astfel, în emisiunea de joi, 10 aug. (realizator : Mărioara Murărescu) interpretele Maria Peter, Viorica Flintașu și Sofia Vicoveanca ne-au amintit că muzica noastră populară, atinsă și ea în unele laturi, e drept, ca mai toate formele creației, de ispita facilității, a succesului, a kitsch-ului, nu și-a pierdut vigoarea și forța emoțională, nici valoarea expresivă atunci cînd poartă sigiliul autenticității. Dovadă stau, printre altele, succesele pe care le obțin ansamblurile noastre folclorice peste hotare. „Nu-i modru că știu cînta / Că-s vecină cu frunza / Nu-i modru că știu hori / Că-s vecină cu codri" — ne spune textul unei melodii, evocînd unitatea organică a sufletului românesc cu starea de cîntec.

Tot în acest context trebuie să menționăm și emisiunea **Gala antenelor**, de duminică seara, în care iudetele din nordul Transilvaniei au realizat un frumos dialog al creației folclorice, emisiune bogată în momente deosebite, dintre care îl reținem pe cel susținut de foarte tînărul Ionel Butan pentru interpretarea originală pe care a dat-o „Ciocîrliei".

Totuși, emisiunile dedicate muzicii populare și cele aplicate asupra diverselor zone ale creației folclorice au un statut de rudă săracă la televiziune, deși sînt bine realizate și ocupă o oarecare pondere în programe, fie ca emisiuni de sine stătătoare, fie ca momente integrate altor emisiuni. Telespectatorul acestor luni, suspendat în confortul concediilor vrea divertisment, lucruri agreabile, și atunci televiziunea îl flatează cum poate, îi întreține și îi dezvoltă această nevoie, deși se știe, a-i face pe oameni să rîdă e un lucru foarte dificil. Ca urmare, emisiunile de divertisment au o mare căutare și au cunoscut o sensibilă înviorare, stimulate probabil și de ambianța estivală a sezonului. Se includ în această categorie emisiunile de satiră și umor, „albumele" duminicale, filmele de animație, unele seriale, s.a. Partea deficitară a emisiunilor de divertisment o constituie, însă, cea muzicală, alcătuită aproape în exclusivitate din piese de muzică ușoară, cenușii, anoste, convenționale, sortite efemerului și care nu comunică nimic decît propria lor derizoriu. Dar, penuria de inspirație și originalitate a compozitorilor din acest domeniu este notorie. Un suflu proaspăt au adus „Fanteziile de vară" de la Rochefort, transmisiunile sportive, care, încet, își reintră în drepturi, serialele pentru copii — căci serialele „grave" își continuă imposibile odiseea narativă, traversînd anotimpurile și sugerînd că lumea este infinită și repetabilă.

Grigore Georgiu

August

dr. Paul Gotcu, cu o grijă sfîntă, mai bine de 60 de ani.

Gotcu,

Ține-te pe poziții cu orice sacrificiu. Faceți măști și vă adăpostiți bine. Stegaru (Probabil comandantul altei companii — H.Z.) **asemenea să se țină bine.**

Am cerut ajutoare de la Brigadă de aseară și cum vin voi trimite.

Eu sînt cu un singur pluton pentru orice eventualitate lîngă poziția de lîngă obcină unde luptă Rojin cu compania. Trimit cartușe.

Și iată cum textul unui alt ordin improvizat și care subliniază indirect rezultatele îndeplinirii ordinului anterior :

Gotcu,

Stuparu a ocupat Poiana. Menține-te pe Poiana cu comuania I și a 2-a, iar Stegaru să vină înapoi la Rojin.

Treaba merge bine. Bravo. Ține-te tare. Avem și prizonieri.

Documente personale ? Desigur ! Dar iată cum înțelese la valoarea lor reală și păstrate ca atare, apoi rînduite, după scurgerea anilor, unul lîngă altul, ne pot întoarce imaginea nu numai a unui brav locotenent de infanterie, dar și pe aceea a unui moment eroic din luptele purtate de batalionul 1 din Regimentul 15 Războieni.

În zilele acelea grele, îndoliate, viitorul medic Paul Gotcu avea 18 ani și participa și el activ la război. Mai întîi, ca cercetaș, ajutînd răniților pe lîngă spitalele din Piatra Neamț, apoi, adică în 1917, urmînd cursurile Școlii de artilerie din Iași și Botoșani.

— Ați năzuit, la fel ca și fratele dv., să îmbrățișați cariera armelor ?

— O vreme, da. Însă după încheierea războiului, destinul meu a luat un alt curs... Am urmat medicina, împlinindu-mă ca doctor.

— Totuși nu v-ați depărtat de uniforma militară...

Biografia bărbatului din fața mea este bogată, încărcată cu evenimente majore. De aceea mă voi mulțumi să mă opresc doar asupra acelui capitol din viața sa care reprezintă și rostul respectivului reportaj.

Am înaintea ochilor un document inedit și tulburător dacă îl asociezi, studiindu-l, cu zilele împlinirii Actului de la 23 August 1944. Asemenea fratelui său mai mare, doctorul Paul Gotcu, a ținut și el un istoric al participării sale la evenimentele perioadei. Nu într-un carnet, ci pe filele unui calendar de birou. Calendar care, odată cu scurgerea filelor, s-a transformat prin voința stăpînului său într-un jurnal scurt și concis. Am desprins din el cîteva file pentru a le supune atenției cititorilor și anume acele file ale lunii august care sporesc și mai mult valoarea istorică a inedițului document cercetat

1944, miercuri, 23 august
La 10 seara se anunță Armistițiul
Proclamația Regelui
Noul Guvern
Noaptea focuri de mitralieră în Capitală

1944, joi, 24 august
Zi îngrozitoare
Mai multe alarme aeriene
Bombardament german
Incendierea Palatului Regal
Cazarma Gărzii Palatului
Athenée Palace
Ateneul, Președinția, Piața Amzei, Adriatica, Hotel Stănescu, Hotel Princiar, Dragomir Niculescu, Teatrul Liric etc.
Bombardament aerian, mitraliere
Toată noaptea bombardament, răpăit de mitraliere și tunuri fără încetare.
Se zice că Ploiești și Predeal sînt ocupate de nemți și sînt lupte la Băneasa între noi și ei
Circulația către Ploiești întreruptă.
Stare de asediu
Telefoanele cînd merg, cînd nu.
Noapte. Focuri mari la Palat. Telefoane și către Băneasa.
Bombardament Cismigiu — Incendiu Schitu Măgureanu, Cobălcescu, Casa Bruger Brezoianu, Liceul Spiru Haret și Carmen Silva, str. Regală, Styrbei, N. Bălcescu, Muzeul Ins. Naturală, Buzești etc.

1914, vineri 25 august.
Dimineața un nou bombardament masiv la ora 7 și continuu se bombardează centrul — Brezoianu, Berthelot, Șos. Șt. cel Mare. Nu se poate ieși din casă, vesnic avioane și explozii care nu mai știm dacă sînt bombe sau proiectilele inamicului care mitraliază. Aviația română nu se vede, numai antiaeriana slabă. Ultima alarmă a încetat de ieri de la orele 1.30.
După masă, la ora 4 alt bombardament puternic. Pînă seara la ora 8 1/2 același freamăt de împușcături și explozii. Apoi liniște care continuă toată noaptea, în fine pînă dimineața.
Furtună pe la 6 p.m. apoi timpul se răcește, e răcoare și noaptea cad frunzele, pare prima zi de toamnă.

1944, simbătă 26 august.

Dimineața la 7.15 se comunică de la Radio Moscova intrarea trupelor României în Transilvania.

La ora 11, 1 000 bombardiere americane, numai din Răsărit, bombardează extraordinar spre Băneasa. Ora 1.30 alarmă, ora 4.55 încetează și bombardamentul 4.50 p.m. Încet, la 6.10 p.m. Bombardament centru.

Telef., arde Teatrul Național, Imobiliara, Adriatica, Bloc Dr. Niculescu, Teatrul Comedia, Savoy, Continental, Bucholtz, Trocadero, Matei Millo, Academiei.

Noapte liniștită. Împușcături din cînd în cînd. S-a auzit mai spre seară canonadă mai susținută (ora 8—9) spre Băneasa.
1944, duminică 27 august.
Ora 9.45 alarmă.
Ora 11 încetare.
Alarmă 13.15.
Încetare 16.
Noaptea ora 23.40 alarmă.
Ora 1.40 încetare.
N-a fost bombardament.
(Pe verso, nici o însemnare — H.Z.).
1944, marți 29 august.
Intr. trupe sovietice în București.
Ora 22.30 alarmă.
Ora 23.15 încet. alarmă.
FINE !

Comentariile subsemnatului le consider de

Grigore Minea : „Victorie"

acum încolo de prisos. As dori însă, în încheiere, să revin asupra acelei informații apărute în „Revista arhivelor" nr. 8 din 1976 care suna : **Dr. Paul Gotcu (...) si-a sporit fondul personal la Arhivele Statului...** pentru a o completa astfel : **...dar și pe cel al Istoriei Românilor.**

Însă gestul patriotic al tovarășului general-maior (r) Paul Gotcu nu se limitează doar la această donație. Fiind, în anii tinereții, prieten cu marele pictor Tonitza, el a colecționat zeci de tablouri aparținînd pictorului, pe care, în zilele noastre, le-a donat Patrimoniului cultural-național. Se cuvine deci să-i mulțumim cu un deosebit respect.

MIHAI BENIUC

Cîntînd lîngă fîntîna tinereții

Într-adevăr mi-e chiar indiferent
De stau în lojă ori la galerie
Iar de mă strigă nu răspund „prezent"
Decît de-or trece poate ani o mie.

Și-atunci vor fi cocori și coțofene
Și-n munții mai sălbatici vr-un izvor,
Vr-o lacrimă strivită printre gene
O doină mai de jale, mai de dor.

Eu voi privi cu zeul Dionis,
Cu Pan alături, jocurile vieții,
Cu fii și fiice beți de vin și vis,
Cîntînd lîngă fîntîna tinereții.

●

ION BĂNUȚĂ

Imn

August ! August ! August ! Tu imn din... 23 !
Mi-ești drag, Măria-Ta, în flori de tei, de tei.
Și mi-ești frumos, — cel mai frumos vătui —
și-ți voi nălța mereu statui. Statui !

Erau izbeliști pe Aici ! Culori de neagră
noapte.
Vorbeam prin gratiile lungi de fier în șoapte
și adunam încet de din neunde soare
din temnițe de vînt și sărbătoare.

În joc de-azur curgeau în mine noi cuvinte
din umbre vechi și flamuri dintr-un
ev fierbinte
cîntau pe lespezi de din noi drapele
cîntau în piscuri de Cetate doruri grele.

Drapele roșii ! România-n viitor.
De Ea mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor.
Mi-e dor de tricolor, ca nimănui
și-i voi nălța mereu statui. Statui !

●

NIKOLAUS BERWANGER

Ulița noastră

pe ulița noastră
n-a trecut nici o caleașcă de lux
pe ulița noastră
praful era de o palmă
și numai rar a înflorit
mușețelul chircit
pe ulița noastră
au defilat sute de gîște
în șir indian
și rațele au măcăit
ca un roi de precupețe
pe ulița noastră
s-au zbenguit copiii cu nesaț
cînd ploaia s-a revărsat peste șanțuri
și vecinii și-au pierdut papucii
cînd au venit la snoave și bîrfe
dar pe ulița noastră
toți oamenii și-au urat
bună dimineața
bună ziua
sau noapte bună
și diminețile erau limpezi
și zilele erau bune
și nopțile pline de basm.

Tradus de Anton Palfi

●

VICTOR NISTEA

Lumină în August

Un foc planetar închide
fructele verii.

O pasăre albastră —
extaziată frunză,
extaziată mînă de lumină.
Chip de porumbel are ziua :
neperitoare floare
cu viu veșmînt de azur.
Cît oare ? cît rod ? cîtă floare ?
pîn-o să zboare
potop de cocori
peste galbene flori și comori.
Sălbatici în joc,
lunatici în foc.
Aproape de noi : o cît de aproape :
fructul ales al grădinilor
și al mîinilor.
Celulele mele nu-s decît vase
în fagurele Patriei.

O mai mare lumină cade în pieptul eroului.

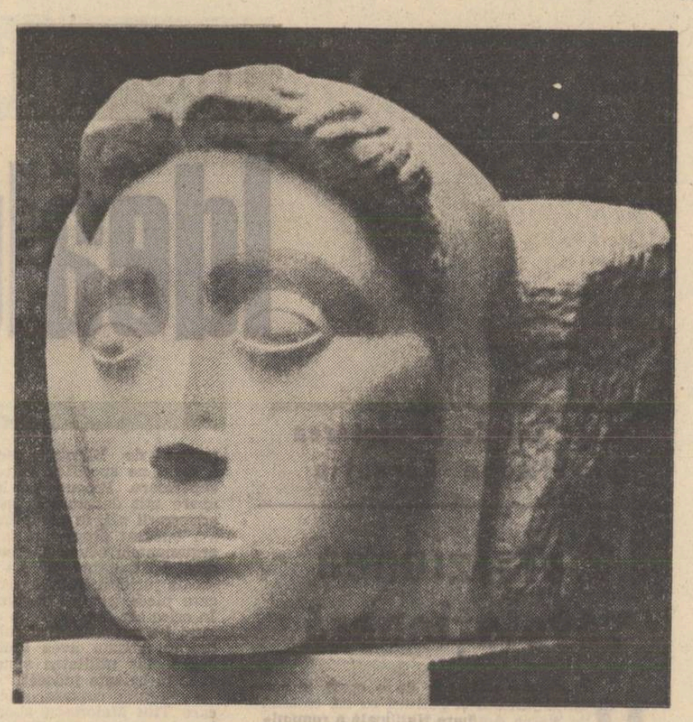

Aurel Olteanu-Stîncă : „Victorie"

HARALAMBIE ȚUGUI

Din augustul de foc

Binecuvîntă-ți patrie, în veci de veci —
cu grai din secole de măreție,
străvechiul glas de libertate, revărsat
din Augustul de foc spre zarea Lumii,
purtînd același tricolor desfășurat la Plevna
și-apoi, din biruință-n biruință, pînă
în lunca Mărășeștilor... Amare umiliri
se spulberă și cad sub pașii ageri
ai celor ce pornind de la Băneasa
să mature de zvastici drumul Lumii
duc steagul românesc, slobozitor
pînă la pragul Dunării, în Budapesta,
pînă în înghețații munți ai Tatrei.
Nici un blindaj al urii nu întrece
tăria din voința lor de-a-nvinge,
și nici o cazemată-a disperării nu rezistă
în fața avalanșei libertății.
Iar pretutindeni, pretutindeni, zi și noapte
vin glasurile Plevnei și ale Mărășeștilor purtînd
că pe lumina vieții noastre însăși
biruitorul steag al Neatîrnării,
biruitorul steag al întregirii,
același unul, totdeauna sus.
Lumină din lumina vieții noastre
și sînge viu din trupul nostru frînt
ca-ntr-o eternă euharistie,
Independența ne e sens și aer
al fiecărei clipe ce-o trăim,
aici în milenara noastră vatră
de omenie caldă și eroi.

●

ION RAHOVEANU

Durerea de țară

Aici îmi sînt îngropați strămoși,
Sub pietrele țărmului zeități,
Părinți care-au ținut piept hoardelor
În aceste sîngerătoare cetăți.

În piatra aceasta de plai,
Aici ne sînt osemintele și izvoarele,
E mîndrie această jertfire
Pe pămîntul unde ne doare și soarele.

Ca și cînd n-ar mai fi primejdii
Și-n drumuri frecvent cimitire,
Miros de viață se-nalță aici,
În această ancestrală fire.

Destule monumente am ridicat
Eroilor înfruntîndu-ne timpul
În prea dureroasa lor glorie —
Sculptăm însăși liniștii chipul.

●

DUMITRU UDREA

Semn de pace

Luminează-n ramuri visul meu de bine
Ca un semn de pace nins peste cîmpie,
Verde crește zarea în sărut de glie
Cînd pămîntul țării mi se scurge-n vine.

Riuri de tăcere iarba o inundă,
Sub privirea humii trec secerătorii,
Din fîntîni răsare clocot de istorii
Și-n adîncul clipei liniștea-i rotundă.

●

FLORIN COSTINESCU

Arheologie

Caut sub rouă și mai în adînc
toate cele întîmplate
prin veacuri nenumărate,
ce găsesc spun tuturor :
o seceră, un blid, un ulcior.

Cum stătură
grup statuar sub arătură,
fără să geamă
cu bucuria noastră
și cu durerea de-o seamă...

Spice și fulgere
secera a secerat
pînă cînd sclipătul ostenit
i-a înnoptat ;
blidul flămînd
s-a umplut cu pămînt ;
ulciorul spart de sete
și fum
și-a băut apa pe drum.

Și parcă secer,
învîrt la roată,
merg spre fîntîni...

O, toate-s întregi
mutate-n pămîntul
nevăzut dintre mîini.

●

IOANA IERONIM

Pace

La ceasul acesta de pace se orînduiește în jur
o țară din tot ce a fost cîndva
întîia privire
— cerul albastru prins într-o ramură de liliac
casa-nțelept supusă cruzimii dulci,
a unei plante,
țărîna sfințită în aur cu fiecare apus,
răsuflarea magică a munților, mutele fulgerări
de veverițe și vulpi

satele-n șiruri lungi
uzinele — sfincși albaștri
și turle subțiri la marginile pădurii,
cetatea cu urmele ei
de păcură și fum
cu fîntîna prin munte străbătătoare spre apă.

radio

Muncă, demnitate, lumină

Muncă, demnitate, lumină (cuvintele de prezentare a unui reportaj) pot fi genericul ultimei „reviste literare radio", o emisiune cu un caracter pronunțat festiv, mai ales în secțiunea sa lirică, dovedind atașamentul, patosul fierbinte al scriitorului român față de momentele istorice ale neamului. August, lună fixată în memoria noastră ca simbol al demnității și libertății, al conștiinței și al eroismului, august, fascinație, încredere și vis, august — lumină continuă arătînd drumul drept și sigur, a fost și este un moment atît de semnificativ și de emoționant încît n-avea cum să nu fie o temă predilectă liricii patriotice. Și în diversitatea sub care el a fost privit (notez cîteva titluri: „Sarmizegetusa", „Motiv votiv", „Cîntec neîntrerupt", „Cuvinte la bord") momentul acesta a fost integrat întregii noastre istorii. A. I. Zăinescu, Franz Hodjak, Vladimir Ciocov, Niculae Stoian, Valeriu Bucuroiu, Radu Ghica Moise au fost semnatarii momentului liric.

Tot sub unghiul devenirii a fost comentat (într-un reportaj liric) actul istoric de la 23 August 1944 și de către Ion Grecea într-o comparație ieriazi a orașului Turnu-Severin. (Un carnet de scriitor care a însemnat de fapt un jurnal pentru că scriitorul ne-a ghidat printre oameni și obiecte făcînd dese trimiteri la propria-i operă).

Considerațiile confortabile ale lui Al. Philippide s-au oprit asupra prejudecăților critice. „Critica literară ar trebui să fie activitatea umană cea mai lipsită de prejudecăți", dar, cum în genere, nu se pot da cauzele pentru care o operă literară este valoroasă și alta nu, critica literară a inventat principiul. Exemplele au fost numeroase și notorii: Brandes, Saint-Simon, Schlegel, Brunetiere, Gherea. Criticii cu prejudecăți științifice, spunea Al. Philippide, judecă datorită vocației pe care au datoria să și-o cultive.

Un debut radiofonic (Sabin Opreanu — „Sunetul zăpezii", ed. Facla), care n-a justificat prezentarea generoasă ce i s-a făcut (chestie de gust sau de vocație — vorbind în termenii prejudecăților critice), „impresionînd" prin abundența imaginilor care nu spun nimic, și cronica ultrascurtă (semnată de Constantin Crișan) prezentînd un Petru Jaleș energic în autoprezentarea volumului și „cu o autentică vocație a peisajelor verii", au completat sumarul revistei literare pe care o așteptăm în haine de lucru pentru a-i descifra profilul, personalitatea.

Constantin Stan

plastică

Maturitatea cercetării

Cu doi ani în urmă, a apărut, la Meridiane, o carte intitulată „Ucenicia lui Duccio di Bouninsegna". Autorul ei, Victor Ieronim Stoichiță, își încheiase de curînd studiile de istoria artei în Italia și intra în literatura noastră de specialitate cu o eficacitate științifică, un aplomb cultural și o maturitate care ar fi trebuit să-l impună prompt atenției publice. Dar, cu excepția unei succinte semnalări în revista „Amfiteatru", nimeni dintre specialiști sau dintre amatorii de artă cu condei nu a găsit de cuviință să acorde cărții cu pricina omagiul care i se cuvenea. Pentru un debutant, chiar și strălucit, o asemenea imprejurare poate fi paralizantă. Stoichiță nu s-a oprit, totuși, la Duccio... A publicat cîteva excelente studii, a editat texte și albume de artă, iar acum a încheiat o a doua monografie, intitulată „Pontormo și manierismul". Toate acestea pînă în pragul vîrstei de douăzeci și nouă de ani. Față de o asemenea incoruptibilă hărnicie și față de calitatea cititorilor ei, cît timp ne vom mai lăsa stăpîniți de inerția tăcerii ? Cronicile curente se grăbesc să înregistreze tot soiul de piruete eseistice mondene, de căzneli culturale și complezențe funcționărești, pe scurt, tot soiul de încropeli mediocre, a căror tămîiere nu tulbură confortul nimănui. S-ar putea face, în schimb, o semnificativă listă a cărților bune neglijate, sau expediate prin palide recenzii de serviciu. E vorba de un viciu de atmosferă culturală, pe care trebuie să-l luăm foarte în serios.

Spațiul acestei rubrici nu ne îngăduie o analiză adîncită, cu valoare de argument, a ultimei monografii a lui Stoichiță. Nu putem decît să o recomandăm, cu toată răspunderea, cititorilor. Lucrarea are aspectul unui adevărat „one-man show", al unui edificiu cu mai multe nivele, subtil asamblate. Primul capitol („Manierismul și maniera") e al unui exersat **istoric al culturii.** Al doilea („Pontormo — Opera") vădește o vocație de **istoric al artei** de severă profesionalitate, abil minuitor al analizei plastice, introdus cu egală temeinicie în semiotică, iconologie și psihanaliză. Un al treilea capitol, cel mai reușit poate, („Pontormo — Omul") mobilizează facultățile de **eseist** ale autorului. Apelînd la informații de psihologia creației artistice, de filosofie a stilurilor, de hermeneutică culturală deschisă — asociativ — spre mai multe zări ale spiritului european, Victor Stoichiță ni se prezintă ca un cercetător de impozantă carură intelectuală, ca un scriitor de bună calitate, ca un ales partener de meditație pentru specialiști ca și pentru cititori nespecializați. Ni se pare chiar că dotația sa trebuie să sfîrșească, dacă e bine condusă, prin a-l ridica deasupra formulei, limitative întrucîtva, a monografiei, pentru a-l duce spre un tip de investigație mai larg dezlănțuită și — în sens pozitiv — mai riscantă.

Dar pentru ca Stoichiță — și alții ca el — să „devină ceea ce sînt" e nevoie de un climat spiritual în care devenirea lor să fie observată **la timp,** atestată ca necesară și, în consecință, stimulată. Rîndurile noastre nici nu se vor altceva decît o invitație la **solidaritate intelectuală** în jurul unei valori autentice.

Andrei Pleșu

muzică

„Florile" muzicii (II)

Cred că puțini dintre acei care trăiesc în afara cîmpului muzical știu ce înseamnă, în fapt, școala componistică contemporană românească. După ani de cercetare și rodnică gîndire, muzica românească a născut o pleiadă de creatori de unică anvergură. În timp ce luminile unor mari școli muzicale postbelice au apus, în România există 10—12 compozitori, crescuți pe un puternic teren de talente, într-o școală cu tradiție și personalitate, *care nu mai pot fi regăsiți în nici o altă țară de pe glob.* Exemplul sintezelor enesciene, un climat filozofic original, profund, au rodit, într-adevăr, în cîteva talente de excepție care au transformat muzica românească (adîncă expresie a spiritualității țării și a epocii) într-o forță competitivă în viața muzicală a lumii... Dar în fapt, dincolo de succese, să le zic particulare, (dar de mare semnificație), creația acestor mari talente este puțin cunoscută în teritoriile marilor confruntări artistice europene, deși, la ora actuală, ascendentul lor pe plan internațional nu poate fi în nici un chip tăgăduit. Inerții, exagerate modestii, normale interese de apărare a dreptului de afirmare a tuturor creatorilor, în capacitatea sau lipsa de dorință a unor organizatori de a discerne, de a decala valorile, amalgamează mereu marile talente în frontul total al componiștilor, reducînd, normal, procesul detașării valorilor și deci al integrării lor, în competiția care determină intrarea în universalitate.

Și cîți dintre noi cunosc amplitudinea acestor talente ale componiștilor românești actuale și sprijină lupta lor pentru afirmare ?

O a doua serie de teme le-aș vedea în actualitatea vieții noastre muzicale. Avem generații remarcabile de interpreți. Sîntem, de două decenii, pe unul dintre primele locuri în palmaresul ce indică numărul premiilor dobîndite de tinerii noștri în întreceri muzicale internaționale. Inițiativei secretariatului Filarmonicii bucureștene îi datorăm faptul că avem, în ultimii ani, una dintre cele mai interesante stagiuni camerale din Europa. Festivalurile de la Iași, Brașov, Timișoara, Cluj-Napoca, Tg. Mureș luminează, an de an, excepționale forțe artistice locale. Dar pe de altă parte, tinere puteri interpretative, (dirijorale în special), nu sînt „exploatate" la nivelul lor. Sălile de concert, de teatru liric, trec, în anumite perioade, prin grave crize de public. Teatrele de operă întîrzie, de ani, să dobîndească coeficientul de împrospătare absolut necesar. Îngrijorătoare este citeodată „calitatea artistică" a unora dintre oaspeții de peste hotare, programați în viața muzicală în locul unor tineri de talent care au de mult dreptul la scenă. Mari probleme se pun în legătură cu activitatea educațională, cu *locul muzicii în școala de cultură generală,* cu raportul dintre divertismentul facil și zonele marii muzici, raport ce poate periclita, pe decenii, procesul formării gustului estetic al tinerei generații. Pe de altă parte, cartea, discul reușesc cu greu să sublinieze efervescența vieții muzicale, după cum, prin tematică și ținută rămîn departe de comandamentele actuale.

S-a făcut puțin pentru sublinierea valorilor creației românești din secolele trecute, pentru publicarea vechilor documente muzicale.

Iosif Sava

file de istorie, file de epopee

Idealul unității naționale

170 de ani de la nașterea lui Simeon Bărnuțiu

Clarviziunea revoluționară

Un document istoric de o egală importanță juridică și politică cu cel emanat de Marea Adunare Națională a românilor la 1 decembrie 1918 este Discursul de la 2 mai 1848 rostit de Simeon Bărnuțiu în Catedrala Blajului în fața unei mari mulțimi de români. Acest discurs istoric a avut o adîncă înrîurire asupra celor care l-au ascultat și o puternică influență asupra urmașilor devenind îndreptarul ideologic al mișcării naționale din Transilvania „o adevărată **magna charta libertatum** a Ardealului politic", după cum spunea Petre Pandrea în 1935. Simeon Bărnuțiu a ridicat istorica dispută politică pentru drepturile românilor în Transilvania la demnitatea unei discuții de drept, aducînd argumente de drept acolo unde pînă atunci acestea nu fuseseră invocate cu atîta metodă și forță.

Ciceronianul discurs al lui Simeon Bărnuțiu pleca desigur de la realitățile istorice și începea prin a face cronica raporturilor româno-maghiare de-a lungul vremii examinînd însă tot timpul faptele cu ochiul unui jurist. Campaniei revoluționarilor maghiari de la 1848 care ofereau deviza „libertate, egalitate, fraternitate" românilor în schimbul renunțării acestora la limba maternă, în fond o propunere de maghiarizare mascată care anula chiar esența acestei devize, Simeon Bărnuțiu îi răspunde printr-o construcție juridico-politică care este manifestul modern al națiunii române în secolul al XIX-lea, secolul naționalităților :

„Fiindcă națiunea adunîndu-se din toate părțile la această sărbătoare a libertății, arată că nu mai vrea să fie supusă altor națiuni, — mi se pare că e nevoie ca conștiința și voia aceasta a națiunii, Adunarea să o îmbrace în vestmîntul cel mai solemn, adică : să proclame libertatea și independența națiunii române.

Aceasta o înțelcg astfel: națiunea română scuturînd jugul constituțiunii ungurești, care pe o parte îi nimicea naționalitatea, pe de alta, călca în picioare libertatea poporului. Națiunea română, proclamîndu-se declară solemn că de aci înainte nu va urma decît legile care se vor pune în dietele țării unde va fi reprezentată și ea după dreptate și cuviință, se va ține datoare să asculte numai pe dregătorii aleși din sînul său. Națiunea română dă de știre națiunilor conlocuitoare, că, voind a se constitui și organiza pe temelii naționale n-are cugetul dușman în contra altor națiuni, și le recunoaște tuturor același drept și voiește a-l respecta cu sinceritate, cerînd respect reciproc după dreptate ; prin urmare, națiunea română nici nu voiește a domni peste alte națiuni, nici nu va fi supusă altora, ci voiește drept egal pentru toate ; jus semper quaesitum est acquabile, aliaquin non est jus **(Cicero)"** (Petre Pandrea, **Filozofia politico-juridică a lui Simeon Bărnuțiu,** Ed. Fundațiilor, 1935, p.217-218).

Justețea și superioritatea acestui enunț se evidențiază cu atît mai mult astăzi, după trecerea a o sută treizeci de ani de la revoluția din 1848, a șaizeci de ani de la realizarea actului Unirii de la 1918 și o sută șaptezeci de ani de la nașterea lui Simeon Bărnuțiu. Creatorul revoluției transilvănene a făcut atunci „apel la argumentele conștiinței umane prin aducerea în fața tribunalului istoric a tablei de valori de drept natural și la însăși judecata istorică, nu numai pentru națiunea sa, ci pentru toate categoriile omenești aflate într-o situație analogă" (Petre Pandrea) : Categoriile omenești aflate într-o situație analogă sînt minoritățile naționale de pretutindeni și în legătură cu existența și drepturile lor Simeon Bărnuțiu condus de aceleași criterii istorico-juridice enunță un principiu verificat astăzi de istorie. Nu întîmplător Petre Pandrea ține să observe că problema minorităților naționale e tratată pe un plan superior, planul Dreptului care sfidează Forța oarbă, și că enunțul lui Simeon Bărnuțiu anticipează teoria wilsoniană a autodeterminării popoarelor. Clarviziunea principială a acestui memorabil discurs al revoluției române de la 1848 a avut ca urmare rezolvarea în același spirit superior a acelorași probleme șaptezeci de ani mai tîrziu într-un discurs la fel de memorabil cel de la Alba Iulia 1918. Suficiente motive pentru a ne întoarce către personalitatea unui înpunător precursor cu prilejul împlinirii a o sută șaptezeci de ani de la nașterea sa (1808, 21 iulie).

Înfrîngerea revoluției române de la 1848 în Transilvania aduce pe S. Bărnuțiu în Muntenia de unde ia vaporul pentru Triest. De aici se întoarce la Viena și din capitala imperiului în Transilvania. În 1849 face alături de A. T. Laurian drumul la Viena cu petiții către împărat. O boală reumatică îl face să adaste pînă în 1850 într-un sanatoriu din Dresda, dar revine la Viena în 1850 unde se înscrie ca student la Facultatea juridică din Viena. În 1852 pleacă la Pavia pentru un doctorat în drept pe care-l ia în 1854. Întors la Viena refuză oferta unui post ispititor în administrația habsburgică și preferă să meargă ca profesor la Iași, mai întîi profesor de logică la liceu, apoi profesor la Facultatea ieșeană de drept și litere pînă la 1863, anul morții sale. Acest periplu evidențiază pasiunea pentru drept a lui Simeon Bărnuțiu și devotamentul său pentru ideea națională încununat de opțiunea pentru catedra românească de drept de la Iași, Simeon Bărnuțiu a lăsat, la Iași, după moartea sa, o grupare politică fanatică pe care, după moartea tutorelui ei spiritual, a dezarmat-o Titu Maiorescu printr-un faimos articol : **Contra școlii Barnuțiu** (1868).

Interesul monografiei pe care Petre Pandrea o dedică în 1935 ginditorului politic Simeon Bărnuțiu **(Filozofia politico-juridică a lui Simeon Bărnuțiu),** carte pe care se întemeiază rîndurile de față, este dat și de revizuirea acestei așazise polemici Maiorescu-Bărnuțiu. În fond, n-a fost nici o polemică. Bărnuțiu era mort atunci cînd Maiorescu îi executa în maniera cunoscută cursul de drept public al românilor scos în 1867 prin grija foștilor școlari ai acestuia. Judecata emisă asupra operei teoretice bărnuțiene, ne atrage atenția Petre Pandrea, trebuie să țină seamă de aceste circumstanțe. Titu Maiorescu n-a ținut seamă de ele. Polemica sa e de fapt un război de grupare politică dezinteresată de coerența și de justețea adîncă a teoriilor bărnuțiene. Criticul a trecut, ne semnalează Petre Pandrea, chiar peste înrudirile doctrinare evidente dintre junimism și bărnuțism, după regula politică ; scopul scuză mijloacele. Concepția organicistă despre stat a lui Savigny este element component atît al doctrinei politice junimiste cît și a celei bărnuțiene.

Indirect Petre Pandrea ne arată că succesul unei polemici nu coincide întotdeauna cu justețea ei. În cazul dat, succesul real al lui Titu Maiorescu care avea în față nu pe chiar filozoful dreptului care elaborase doctrina, pe Simeon Bărnuțiu, ci pe urmașii acestuia, nu intră în discuție. Intră însă în discuție la retrospectivul examen științific justețea poziției lui Titu Maiorescu în chestiunea bărnuțismului. Criticul a căutat să compromită complexa doctrină politico-juridică pe care o combătea printr-o forțată reducere la absurd. Ideea transplantării dreptului roman în plin secol modern a fost calul de bătaie al lui Titu Maiorescu. O răscroială de concepție plină de efect la cititorul profan. „Dar menținerea dreptului roman pînă în veacul XX propusă de Bărnuțiu pentru Principatele Unite a avut, ne specifică Petre Pandrea, rațiunile ei superioare. Propunerea lui Bărnuțiu nu mai apare atît de stupidă, așa cum au prezentat-o adversarii săi, în perspectiva europeană de care s-a bucurat dreptul și instituțiile Romei. Toate argumentele aduse de Titu Maiorescu „contra școalei Bărnuțiu" sînt tot atît de valabile pentru școala juridică istorică germană din secolul XIX, care pleda pentru menținerea dreptului roman. În orice caz, Bărnuțiu nu este atît de „artificial", cum l-a prezentat criticul junimist de vreme ce dreptul roman avea aplicații pozitive la acea epocă. Iar utilitatea statală cîntărea destul de greu în balanța judecății". Petre Pandrea înlătură, cu alte cuvinte, eticheta de anacronic pe care Titu Maiorescu a așezat-o pe fruntea bătrînului jurist, situîndu-l în plină sincronizare cu fapte de drept similare din Europa acelui moment. În această polemică, oricît de paradoxal ar părea, anacronicul era Titu Maiorescu. Metoda propusă de S. Bărnuțiu nu era cu mult mai puțin realistă decît cea aplicată practic în 1864 și 1866, era „în orice caz tot atît de «utopică» și de «periculoasă» ca și introducerea cu toptanul în țara noastră a legislației franco-belgiene", legislație cu care dealtfel Titu Maiorescu s-a declarat de acord, „curios non sens" de atitudine junimistă după cum observă același Petre Pandrea. Pe scurt, Titu Maiorescu nu s-a războit cu doctrina lui S. Bărnuțiu ci cu o caricatură a ei pe care a confecționat-o din necesități polemice ad-hoc, refractar la unele evidențe care-l contraziceau.

Nu intrăm în subtilitățile acestei polemici, Petre Pandrea menționează cîteva, ci asupra unei concluzii semnate de acesta la 1935. Din cele cinci teze bărnuțiene combătute de Titu Maiorescu „istoria a confirmat caducitatea la patru teze și a dat dreptate lui Bărnuțiu la teza a doua : necesitatea unei reforme agrare" încheie Petre Pandrea. Azi la cea mai simplă analiză e evident că într-adevăr caducă rămîne doar ideea reînvierii „dreptului de albinat", privind cetățenia străinilor, celelalte teze ale lui Simeon Bărnuțiu privind refuzul monarhiei, adaptarea regimului constituțional republican, și dizolvarea marii proprietăți funciare în folosul țărănimii nu numai că n-au fost infirmate de istorie dar aduse chiar la realizarea lor. Judecata din 1978 poate face mai multă dreptate lui Simeon Bărnuțiu, decît chiar reabilitarea din 1935. Curgerea istorică a faptelor n-a dat dreptate lui Titu Maiorescu, care a reacționat vehement față de radicalismul gîndirii politice a lui Simeon Bărnuțiu, pe care o taxa de „revoluționară", ci acestuia din urmă pe care istoria l-a confirmat în liniile generale dincolo chiar de aliniamentele, fixate de Petre Pandrea.

Analiza lui Petre Pandrea are meritul de a scoate din uitare pe un mare gînditor politico-juridic, de a ne atrage atenția asupra faptului că unul din firele majore ale istoriei noastre politico-juridice își are punctul de plecare și de sprijin în opera lui. Principiile enunțate în faimosul său discurs ținut în 1848 la Blaj își dovedesc valabilitatea și după o sută treizeci de ani de la consumarea evenimentului. „Utopia" lui S. Bărnuțiu a devenit realitate. Este revanșa lui postumă.

M. Ungheanu

150 de ani de la nașterea lui Ioan Rațiu

„Existența unui popor nu se discută, se afirmă"

A evoca marile figuri politice ale Ardealului din secolul al XIX-lea este o întreprindere întrucîtva mult mai greu de realizat decît cu a lumina portretele marilor bărbați de stat ai Moldovei și Țării Românești. Cauzele sînt mai multe, începînd cu chiar sursele bibliografice, dacă nu mai sărace de bună seamă mai dispersate aici, apoi poliglotismul documentar și nu în ultimul rînd datorită complexității înseși a situației din provincia atîtea secole încercată de vicisitudini de tot felul.

Acești dîrji și intrasingenți ardeleni nu au, în genere, precum un Alecsandri, Negruzzi, Bălcescu, Eliade, Odobescu ș.a. și un pronunțat profil **artistic ori științific pe scheläria** căruia activitatea lor în plan politic să se brodeze și să se limpezească mai clar. Ardelenii au fost îndeosebi avocați și prelați, sacrificînd nu o dată opera de creație în folosul exclusiv al acțiunii politice, răspunzînd **la zi** complicatelor și gravelor probleme cu care era confruntat poporul lor. Să se observe să marii pașoptiști ai Ardealului, Bărnuțiu, Papiu, Pumnul, Laurian ș.a. și-au dat măsura și în opere după ce s-au refugiat în Principate, iar vasta activitate a „părintelui filologiei române", Timotei Cipariu, e în mare măsură doar o fericită excepție. Ardelenii secolului al XIX-lea au fost în primul rînd militanți ardenți întru cauza națională și socială ; cele mai de preț resurse intelectuale de care dispuneau se concentrează pentru redactarea demnă și scrupuloasă a vreunui **suplex** ori **memorand,** cele mai de seamă energii ale lor se cheltuiesc în pledoarii la tribunale sau, cînd a fost cazul, în dietă, pentru apărarea primordialelor interese ale națiunii. Drumurile lor lungi la Viena, Budapesta, ocuparea cu conferințele și congresele dese în care căutau să-și lămurească poziția comună le răpește iarăși un prețios timp și nu numai timp.

Opera ardelenilor e mai cu seamă una colectivă și nu individuală, ideile și mijloacele unuia se regăsesc și la ceilalți, ei au militat, de regulă în front larg și lucrul acesta ne este și mai clar astăzi, chiar cînd la cutare sau cutare ceas al istoriei părea că se află dezbinați (sau îi dezbinau alții), chiar cînd unii erau **pasiviști** iar alții **activiști,** țelul le era același, diferențele privesc doar oportunitatea cutăror mijloace ori momentul declanșării cutărei acțiuni. Însăși **Memorandul** din 1892 (căci el a fost premers de mai multe **memorii și memoranduri** succesive) este o operă colectivă — paternitatea lui împărțindu-și-o Iuliu Coroianu, Aurel Mureșanu, după unii (V. Braniște) chiar Ioan Slavici — demonstrează că acțiunile se preparau, clarificau și concretizau în largi colective ale inteligenței românești din timpul respectiv. Colectivă devenea apoi și răspunderea în fața organelor nemețești opresatoare.

Timp de treizeci de ani, de pildă, **Ioan Rațiu,** întreține severa lui corespondență expurgată de orice sentimentalisme și filozofări lăturalnice ce nu priveau cauza cu George Barițiu, și aproape nu este epistolă în care să nu-i ceară acestuia consultul dar totodată să nu-i sugereze, cu toată deferența pe care o implica marele adresant, propriile-i sugestii si soluții.

Am ales exemplul de mai sus nu întîmplător. La 19 august a.c. se împlinesc 150 de ani de la nașterea **„zdravănului șef al românilor"** din

C. D. Rosenthal : „România revoluționară"

Ardeal, cum avea să-l numească N. Iorga **(Oameni cari au fost,** 1967, II, p. 241), cel care a sacrificat o viață de ardentă implicare politică și socială pentru cauza românilor din Transilvania.

Născut la Turda, Ioan Rațiu urmează școli în orașul natal, Blaj, Cluj, Viena și Budapesta. Începe prin a se dedica studiilor teologice, dar își îndrumă brusc făgașul spre știința dreptului, anticipînd parcă luptele de mai tîrziu cu Șaguna, cel care **„dăduse o deosebită, priinciară strălucire acestei hegemonii a cîrjei"** (Iorga. Ibidem). În 1848, pe cînd avea doar douăzeci de ani, se atașază legiunii conduse de Simion Balint, luînd parte ca tribun la numeroase lupte (Hodișiu, Teiuș, Buciumani) și — cum îi scrie soția lui Emilia lui George Moroianu aflat pe atunci la Paris — **„a scăpat Turda de două ori ca să nu fie aprinsă de oastea lui Iancu, cu toate că turdenii** (citește : stăpînirea nemeșilor) **spinzuraseră mai mulți români între care și pe tatăl lui Papiu. Pentru aceasta turdenii după un răstimp de 46 de ani i-au mulțumit prin devastarea caselor și alungarea din locul său natal". (Mișcarea memorandistă în documente,** 1973, p. 298).

După ce și-a susținut doctoratul în drept (1857) și după practica săvîrșită la Cluj și Alba-Iulia, Ioan Rațiu își deschide, în 1861, propriul său birou avocațial la Turda. Numai activitatea lui în acest domeniu de apărare a intereselor țăranilor români și secui în sute dacă nu mii de procese, cărora le dădea și răsunet prin presă, și încă ar constitui o contribuție demnă de recunoștința noastră. **(„Abia ne mai putem apăra de tiranii neamului românesc. Lupta pentru moșie, prin urmare pentru existența românilor, o purtăm și noi cu toate puterile, ce ne stau la dispoziținne. (...)Alăturat îți trimit spre publicare suferințele românilor din Drasseau. Miine, poimiine altele din alte părți". (Corespondența lui Ioan Rațiu cu George Barițiu,** 1970, p. 227).

Totodată, Ioan Rațiu îmbrățișează și cariera politică, devenind membru al Partidului Național (după anul 1888 președintele acestuia) și unul din reprezentanții cei mai de seamă ai mișcării ardelenești de eliberare națională și socială care a culminat cu **Memorandul** din 1892 și apoi cu răsunătorul proces al acestuia. Cuvîntarea lui în fața tribunalului din Cluj denotă o deplină înțelegere a situației Transilvaniei din acel timp, cum și o limpede viziune a țelurilor care-i stăteau în față : **„Ceea ce se discută aici, domnilor, este însăși existența poporului român.**

Existența unui popor nu se discută, se afirmă ! De aceea nu ne e în gînd să venim înaintea D-stre să dovedim că avem dreptul la existență. Într-o asemenea chestiune nu ne putem apăra în fața D-voastră, nu putem decît să acuzăm în fața lumii civilizate sistemul asupritor, care tinde să ne răpească ceea ce un popor are mai scump : legea și limba.

De aceea nu mai suntem aici acuzați, sintem acuzatori". (Apud **„Dr. Ioan Rațiu"** de Ioan Georgescu, 1928, p. 88).

Ioan Rațiu a fost militantul total, n-a cunoscut alte interese și satisfacții decît cele pe care le implicau marea cauză a poporului său. Însăși familia sa, soție, copii ajuta acțiunea corifeului și trecea, decisă, peste orice tragice întîmpinări. Grăitoare în acest sens sînt cuvintele Feliciei Rațiu din 1894 către Gheorghe C. Cantacuzino : **„Nu ne supără propunerea pe care ne-o faceți** (de a trece în România și a scăpa astfel de închisoare .n.n.), **dar n-o putem** primi. Eu singură n-aș mai stima bărbatul (fie chiar tatăl meu) — care nu ș-ar împlini dorința față de neam — pînă la ultimul moment. Dar mai ales ce ar zice poporul, văzîndu-se astfel trădat, părăsit, lăsat în voia sorții și a inamicului ?" **(Mișcarea memorandistă în documente,** p. 316).

Spuneam la început că figurile marilor ardeleni sînt mai greu de dislocat a fiecăruia în ce are ea mai propriu. Și totuși portretul lui Ioan Rațiu îl putem cuprinde, în **trasurile** lui esențiale, atît din mărturiile contemporane, cît și după fotografiile rămase din epocă. Iată-l, de pildă, în cortegiul celor care se îndreptau spre sala procesului din Cluj așa cum ne apare în viziunea lui Valeriu Braniște **(Amintiri din închisoare,** 1972, p. 238) : **„Trecerea comitetului de la hotel de-a-lungul pieții pînă la redută pe jos era o scenă impozantă. În frunte figura de voievod a lui dr. Ioan Rațiu cu mustața puternică, alături cu zveltul Pop de Băsești cu barba căruntă. După el urma Lucaciu, ras pe față, cu acel cap fin desemnat care trecea de frumusețe în acele vremuri"** Sau iată-l, după aceeași sursă (p. 243), citind declarația Comitetului redactată, se pare, de V. Lucaciu și Ionel Grădișteanu : **„Citirea acestei declarații a fost un moment sărbătoresc, străbătîndu-ne pe toți fiorii. Dr. Rațiu stînd drept și capul sus citea cu glas puternic în liniștea mormîntală pasagiu de pasagiu, exprimînd clar și răspicat fiecare vorbă, cari păreau tot atîtea pușcături de tun. După fiecare pasagiu lua loc pe bancă, lăsînd cei doi interpreți să se bălăbănească cu traducerea. Apoi iar se ridica drept și citea pasagiu următor. Cînd a terminat au aplaudat toți acuzații și o parte din public, adică noi românii, cari formam publicul".**

Spre bătrînețe arăta, într-adevăr „voievoval", om îndesat, cu umerii largi, grumaz gros și scurt, puțin proeminentă bărbia, figură dacică, mustăți largi, stufoase gălbii, nas mai dur decît cel cu nări frumos ovale ale lui Lucaciu, sprincene asemeni mustăților, stufoase și cinepii, iar fruntea lărgită imens de o rodnică pleșuvie. Cînd își acoperea capul cu pălăria lui înaltă (cum ni-l înfățișează fotografia din **Micul dicționar enciclopedic),** mustețele-i devin și mai mari, iar sprincenele i se constituie într-un adevărat nour tulbure din care parcă așteptî să se iște lumini și țăndări de fulgere.

Ioan Rațiu a decedat în ziua de 4 decembrie 1902. Timp de o jumătate de secol el a fost unul dintre cei mai strălucîți bărbați ai Ardealului, făcînd o legătură trainică între marea generație a pașoptiștilor și aceea a Unirii din 1918, preluînd și continuînd idealurile primilor, dînd chezășie sublimului act politic săvîrșit de aceștia din urmă.

Gheorghe Suciu

75 de ani de la apariția gazetei socialiste transilvane „Adevărul" (Glasul poporului)

Adevărurile „Adevărului"

La 16 august 1903, acum trei sferturi de veac, apărea primul număr al gazetei socialiste românești transilvănene **„Adevărul",** care a rămas pînă la Unirea din 1918 singura publicație socialistă românească de peste munți, nu numai din acest motiv de o însemnătate deosebită. Apariția ei — la început lunară, apoi săptămînală — a fost o adevărată sărbătoare pentru masele de țărani și muncitori români cărora li se adresa. Ea era rezultatul unor eforturi considerabile și îndelungate, care au necesitat nu numai pregătirea condițiilor materiale și morale, a publicului, și o adevărată luptă politică cu regimul opresor al epocii — caracteristici quasigenerale ale activității presei socialiste în timpul regimului capitalist — ci și manifestarea curajoasă a conștiinței naționale a muncitorimii aparținînd celei mai numeroase și mai oprimate populații din Transilvania, în împrejurările accentuării continue a asupririi naționale. Apariția relativ mai tîrzie a organelor de presă socialistă în limbile naționalităților asuprite se datora și atitudinii greșite a conducerii centrale a Partidului Social Democrat din Ungaria care considera că suficiente organele centrale ; de altfel, în Transilvania chiar și publicațiile socialiste în limbile maghiară sau germană au apărut cu o anumită întîrziere istorică, abia în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Trebuie avut deci în vedere faptul că această relativă rămînere în urmă a presei nu reflectă nicidecum un stadiu incipient al mișcării muncitorești și socialiste, care cunoștea în Transilvania o dezvoltare remarcabilă încă de la mijlocul secolului trecut. Era o reală contradicție, resimțită profund de masele muncitorești fără deosebire de naționalitate, care au determinat în cele din urmă editarea unor organe de presă proprii. În împrejurările amintite apare cu atît mai explicabil faptul că **„Adevărul"** s-a dovedit a fi nucleul în jurul căruia a prins contur treptat organizația politică distinctă a muncitorilor români din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș — Secția română a P.S.D.U., a cărei activitate este, încă, puțin cunoscută sau interpretată uneori, cu rămășițe ale opticii dogmatice. Implicațiile de ordin organizatoric ale apariției și activității „Adevărului" confirmau așadar încă o dată, vocația și misiunea organizatorică a presei socialiste, ca trăsătură distinctă a acesteia în genere, pe care o concretizau de astădată sub un aspect caracteristic, național, istoricește determinat. Secția română — întemeiată în ianuarie 1906 (stil nou) a reprezentat pentru proletariatul român din Transilvania ceea ce a însemnat Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România pentru proletariatul din Țara liberă. Condițiile în care-și desfășura activitatea mișcarea muncitorească din Transilvania erau însă mult mai grele, ceea ce se dovedea și în domeniul presei socialiste.

Orientarea greșită a conducerii P.S.D.U. în problema națională arată că absența secțiilor naționale ale partidului ar fi prejudiciat într-o măsură mult mai mare dezvoltarea mișcării muncitorești.

Afirmarea proprie — sub aspect organizatoric și de presă — a muncitorimii române transilvănene marca începutul desprinderii mișcării socialiste a populației majoritare, anticipînd asupra însăși desprinderii Transilvaniei din eteroclitul imperiu habsburgic și a încadrării ei firești în componența statului național român unitar.

Celor care mai au îndoieli asupra sensului obiectiv al unui atare proces istoric ireversibil, le reamintim că și această manifestare proprie, tot mai accentuată, a muncitorimii române transilvănene corespundea nu numai unei necesități istorice de ordin național, ci și etapei de dezvoltare a mișcării muncitorești internaționale, a cărei caracteristică — surprinsă atît de precis de Lenin — consta tocmai în formarea detașamentelor proprii ale proletariatului fiecărei țări, fiecărei națiuni (epoca „Internaționalei" a II-a). Desigur că principiul organizării teritoriale a proletariatului nu putea fi confundat cu limitele teritoriale ale marilor imperii ale timpului, oprimatoare de popoare.

Conducerea **„Adevărului"** socialist transilvănean a aparținut, succesiv, lui Aurel Cristea, Ion Fluieraș și Tiron Albani, iar dintre colaboratori sînt de menționat Ion Creț, Iosif Jumanca, Toma Botîrlă, Iosif Ciser, Enea Grapini, Emil Isac și alții. **„Adevărul"** și-a propus în programul său — care era și programul mișcării socialiste românești din Transilvania — reușind în mare măsură să contribuie la „lățirea socialismului între români", la demascarea dublului jug — social și național — ce apăsa asupra acestora, (faimosul articol „Nimicirea naționalităților") la mobilizarea maselor muncitorești la acțiunile revendicative cu caracter economic și politic, culminînd cu marile greve generale sau cu demonstrațiile pentru cucerirea votului universal — la sărbătorirea zilei de 1 Mai, la campaniile politice legate de pregătirile și desfășurarea congreselor organizației de partid a secției române. Un capitol distinct și important în activitatea mișcării socialiste române din Transilvania, inclusiv a organului ei de presă, îl constituie promovarea legăturilor cu mișcarea muncitorească și socialistă din vechea Românie. În cadrul general al legăturilor permanente dintre toate provinciile istorice românești, dintre toți românii, fără nici o deosebire, legăturile muncitorilor români din Transilvania cu frații lor din Țara liberă au jucat un rol de seamă nu numai pe planul social al întăririi conștiinței de clasă, ci și în aprofundarea sarcinilor ce reveneau proletariatului român în ansamblu, în lupta pentru desăvîrșirea unității naționale. Era firesc ca prin preocupările sale de ordin general, național, **„Adevărul"** să reflecte și raporturile stabilite între mișcarea socialistă și Partidul Național Român, raporturi complementare, în genere de conlucrare, în vederea realizării aceluiași mare obiectiv comun — unirea politică a tuturor românilor.

Cea mai dificilă perioadă din istoria mișcării socialiste transilvănene a fost aceea a primilor ani ai războiului mondial izbucnit în 1914, cînd a fost interzisă activitatea partidului, a fost sistată activitatea „Adevărului", iar asuprirea națională a cunoscut o exacerbare maximă, mai ales după intrarea României în război (1916). Reluarea activității Secției române are loc în vara anului 1917, iar reapariția **„Adevărului"** la începutul lunii octombrie 1917. Un ecou deosebit de puternic în rîndurile maselor muncitoare transilvănene chinuite de război, au găsit ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, reflectate în coloanele „Adevărului". Trebuie subliniat și faptul că în ciuda condițiilor deosebit de grele ale apariției sale, sau chiar a limitelor și erorilor de care nu a fost scutit, **Adevărul** a rezervat în mod constant spații importante problemelor culturii și literaturii, dezbaterii de pe pozițiile ideologiei socialiste, publicînd unele opere de seamă ale literaturii naționale sau universale.

Desigur, momentul culminant și meritul esențial al **Adevărului** este contribuția sa importantă la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, a cărei aniversare, a 60-a, o vom sărbători în curînd. Contribuția amintită era expresia publicistică a unui fenomen social mult mai amplu, acela al rolului și aportului esențial al muncitorimii române la marele act istoric, la întemeierea statului național pe deplin unitar. Rămîne memorabilă, în acest sens suita articolelor politice de mare curaj, de adîncă gîndire revoluționară și conștiință națională, semnate de poetul Emil Isac în fruntea aproape a fiecărui număr al **Adevărului,** ca un adevărat exponent și teoretician al socialismului românesc transilvănean : Începînd cu celebrul apel „Partidul Național Român" să intre în acțiune (decembrie 1917), care a dat roade politice pentru întreaga națiune română — și terminînd cu definirea și sintetizarea istorică a unei atitudini social-politice esențiale : „Alba Iulia socialiștilor români" (dec. 1918). În preajma și în toiul marilor evenimente din toamna anului 1918, **„Adevărul"** a fost în primele rînduri ale luptei, pe baricade. „Revoluția a învins" era titlul ediției speciale a organului socialist-românesc — difuzată în întreaga Transilvanie, prin curieri speciali — care anunță în prima zi a lunii noiembrie 1918, cu mare entuziasm, triumful luptei populare împotriva regimului asupritor — salutînd totodată și victoria revoluției burghezo-democratice maghiare, eliberarea poporului maghiar de sistemul politic ultrareacționar personificat și simbolizat de contele Tisza Istvan, iar apoi proclamarea republicii ungare. Internaționalismul proletar a fost constant și principial cultivat în paginile **Adevărului** în tot timpul apariției sale. După constituirea Consiliului Național Român (31 oct. 1918), organul conducător al luptei pentru Unire, format din șase membri ai conducerii P.N.R. și șase lideri socialiști români, **Adevărul** a îndeplinit și funcția de organ oficial al C.N.R., la început, pînă la reapariția **Românului,** fiind chiar singurul purtător de cuvînt al Consiliului, ceea ce atestă odată mai mult rolul său de prim plan în marile lupte și transformări politice ale epocii. De prisos să mai insistăm asupra amploarei cu care apar în paginile **Adevărului** pregătirea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, asupra căreia spațiul acestui articol nu ne îngăduie să stăruim : **„Adevărul"** — titlu simbolic — rostea astfel în clipa supremă din istoria unui întreg popor, un cuvînt greu, un mare, fundamental și nepieritor **adevăr istoric,** un adevăr scump al întregii națiuni, exprimat de pe pozițiile celor mai progresiste forțe social-politice, ale mișcării revoluționare. După Unire, **„Adevărul"** și-a schimbat titlul în **„Tribuna socialistă",** stabilindu-și sediul la Sibiu, (o cavalerească și colegială atitudine față de **Adevărul** de la București) reflectînd — în continuare — încadrarea în ansamblul mișcării revoluționare la scara întregului teritoriu național, combătînd adversarii Unirii din străinătate. Cele mai valoroase tradiții ale mișcării socialiste transilvănene, în lupta ei pentru dreptate socială și libertate națională vor fi continuate la un nivel superior, de Partidul Comunist Român, pînă la cotele ridicate ale înfloririi civilizației socialiste pe pămîntul României în zilele noastre.

„Adevărul" face, așadar, epocă în istoria mișcării noastre revoluționare, în istoria luptei de eliberare națională, în istoria presei și a culturii românești, în istoria patriei moștenirea sa făcînd parte din tradițiile înaintate ale întregului nostru popor.

Alexandru Porțeanu

atelier literar

poșta redacției

DAN ȘTEFAN MERA: Pagini care ne pun în fața unui condei talentat, de certe perspective. Atît lucrurile cu aer parodic, de joacă (nițel prea marcate de umbra lui M.R.P., dar constituind, poate, un punct de plecare în explorarea unui filon), cît și celelalte, mai numeroase, reprezentînd, în ansamblu, un interesant și convingător jurnal liric de adolescență. O parte din cele mai bune vor intra în chenarul alăturat, spre adeverirea unui început. Bine-ați venit în tagma poeților!

R. POPEL: Sînt unele elemente lirice disparate, ambigue, care nu prea ajung la configurații și structuri semnificative. Ceva mai bine în „Chemare", „Dacă".

PAUL P. — PLOIEȘTI: Mulțumiri pentru vorbele bune adresate „Luceafărului". Colecția dv. completă cu care vă mîndriți trebuie să vă prezinte, chiar la o grabnică răsfoire, și o mulțime de parodii, mai mult sau mai puțin reușite, fie în pagini ocazionale, fie în „rubrica fixă" deținută pînă nu demult de Mircea Micu. Nu veți fi, așadar, un deschizător de drum, dar vă veți afla, în schimb (sperăm) într-o companie convenabilă. Mai sperăm, în fine, că textele pe care ni le promiteți se vor dovedi compatibile cu această companie. Le așteptăm.

N. DRAGU: Aceleași comentarii îndeminatice, dar care e sensul, unde vreți să ajungeți?

T. ROȘU: Sîntem nevoiți să revenim la niște chestiuni „tehnico-administrative" și la neplăcuta dăscăleală care decurge inerent (un fel de „îndreptar al bunului corespondent"). Să vă mai spunem o dată: scrisul dv., greu descifrabil (și numai parțial), ne prilejuiește întotdeauna o lectură chinuitoare, enervantă. Vă rugăm, deci, să folosiți mașina de scris (adică, să ne oferiți ocazia să vă citim fără crispări, cu calm și seninătate). De asemeni, vă rugăm să respectați învoiala cantitativă: un singur plic, o dată pe lună (fantezia de a ne pune cîte o foaie într-un plic, pentru a ne trimite, nu unul, ci zece deodată, e cel puțin incomodă...). Binevoiți, apoi, să vă iscăliți și dv. ca un român în viața civilă, adică Teodor Roșu și nu Roșu Teodor. Și așa mai departe... (adică, obișnuiți-vă să purtați o corespondență în condiții civilizate, astfel ca plicurile dv. să însemne pentru adresant prilejuri agreabile (așteptate) și nu adevărate angarale (nu încape îndoială că e și în interesul dv.!). N-am avut răbdare, de data asta, să descifrăm decît zece, din cele 41 de poezii pe care ni le-ați trimis, și n-am găsit lucruri noi, care să merite a fi semnalate (pe viitor, vom proceda la fel, conform unei mai vechi înțelegeri, lăsîndu-vă dv. osteneala de a alege cele 10—15 texte mai bune din producția unei luni).

J. NICART: „Galaxii îndepărtate / Ne pîndește tainic". Situația e într-adevăr gravă! Nu atît în legătură cu primejdia galaxiilor care ne „pîndește", fie chiar și „tainic". Dar, cîtă vreme pîrdalnicele galaxii vor continua să vă pîndească în acest hal de agramatism, nu mai rămîne nici o speranță pentru literatură!...

M. MĂGUREANU: Același diletantism talentat, inteligent, de bun gust (e bine zis „excesiva politețe față de actul creației", numai că acest act implică întotdeauna — după cum bine știți — un soi de afecțiune pătimașă, mai curînd agresivă decît politicoasă, într-un fel drastică, devoratoare, totală — dacă e vorba cu adevărat de **creație**!...). Versurile (ca și proza, de altfel), sînt și acum niște notații sumare, expeditive, comode, care „scapă printre degete" semnificațiile mai profunde (ceva mai consistență, „Statică" I), „Godot" are aceleași calități de care am vorbit mai sus (și, anterior, în multe alte ocazii), dar rămîne, tot așa, o simplă însemnare de jurnal, leneșă și superficială, „politicoasă" din cale afară, prin care nu curge — ca să zicem așa — nici un fel de sînge (un roman „cinematografiat" telegrafic în cîteva fraze!). E timpul să vă angajați mai adînc, să vă investiți mai pătimaș, cu mai puțină economie și nonșalanță, înzestrările — multe și bune — de care dispuneți (și nu să le risipiți în suprafață, în „multe și mărunte", ca pînă acum). Cît o să mai stați „în prag"?

G. M. — BUCOVICIOR: Ceva mai bine, parcă, în ultima vreme: „Acuarelă", „Culorile", „Nimic mai mult", „Ca orice om", „Dedicație", „Riuri pe obraz", „Neștiind". Proza nu e rea, dar se află încă în faza exercițiilor preliminare.

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Cele mai multe sînt rău și insuficient finisate, înundate de o vorbărie despletită, cu floricele și cremă de zahăr ars (ca și scrisoarea, de altfel, plină de atîtea „bucurii" lălăi și lacrimogene...) Alunecați spre un manierism ieftin și dulceag (de care numai școala și lectura studioasă vă pot feri). Cele mai bune, „Întrebări", „Mîinile noastre", „Argumente" (altele, interesante, promițătoare, sînt ratate din motivele arătate mai sus, ca de p., „Scriu poezie", „Elegie", „Moartea tăietorului", „Sisif")

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Vă propunem un nou poet:
DAN ȘTEFAN MERA

Sau poate

Nu puteam să cred măcar;
te vedeam atît de rar
și atunci numai în vis
sau în versuri ce le-am scris.

Cînd prin cameră umblam
de la ușă pîn-la geam
mă pișcam de brațul stîng
să văd dacă dorm sau plîng,

mă loveam de amintiri,
uite-am vînătăi (te miri?)
care-ți seamănă leit
la miros și pipăit;

știi că mi s-a povestit
despre tine c-ai murit?
De-aia te privesc așa
ca un cîine o lalea.

Fel de om

Ce fel de om să fie-acesta
privind mai tandru către lume
decît un cîine spre salam,
decît virtutea spre rușine?

Ce fel de om să fie-acesta
care a învățat să moară
dintr-un roman de dragoste
în care el pe ea o-nșală?

Fără răspuns o întrebare e ca
o vacă fără lapte;

știm doar atît: că el, gimnastul,
stă, la o margine de lume,
pe sîrmă, calm mîncînd semințe.

Posibilă uimire

A FI SINGUR înseamnă
aproape singurătate

În spatele acelor ferestre înalte
se sărbătorește ceva (Spui tu: Moartea
ultimilor cai într-o poesie).
Pe trupul lunii o frunză desenează
capul unui cîine melancolic, în chiar
clipa cînd spui că luna-i rotundă.
Aerul a început să se prindă de tine,
împiedicînd atingerea perfectă
a iubitei care gîndește la o rimă rară.

Fel de oglindă

Stau la fereastră de parcă aș asculta
un clopot mingiiat cu degete lente.
Stau la fereastră ca la o fereastră fără zid,
semn la hotarul sentimentelor
cu teoria asupra privirii.
Îmi spun:
„Orice fereastră este un fel de oglindă".
și iată că te văd plecînd.

Tu te împiedici în tristețe și amintiri
ca într-o rochie prea lungă.

Sentimentul abstract

(Zic) azi dimineață a plouat.
Atît. Fără vreo comparație.
În fond pot avea sentimentul
că a plouat, așa
ca sentimentul abstract de cal
alergînd pe cîmpiile
poeziei. (În camera de alături
prietenul meu genial,
poetul, zice:) iubito,
poesia nu face cît o ceapă degerată.
(Eu) privesc pe fereastră
o nouă dovadă că poesia
încă nu știe să schimbe lumea:
nu plouă.

Duse sînt

MOTTO:

Dintr-o carte
într-o parte,
rictusul
grădinii moarte...

(Tu treci dintr-o lipsă de iubire în alta asemenea
cum ai traversa o stradă.)

Fructele sînt duse-n căruțe,
mustind de-ntuneric și-nstrăinare
și singure sînt.

(Tu treci dintr-o lipsă de iubire în alta asemenea
cum ai cumpăra o rochie,
purtată și cu un număr mai mare.)

Rămîne un gol în ființă
ca o lipsă de rod.

Ultimele știri

S-a mai deschis un magazin în oraș,
hei!,
capete de cauciuc.

(Ia-mă în brațe, iubito,
e frig
și vînzătorul de ziare încă mai strigă.)

Un acoperiș a fugit
într-un copac să-și facă un cuib
și plouă de trei zile, tot plouă.

(Să rămînem așa s-așteptăm,
e frig
și vînzătorul de ziare încă mai strigă.)

Pereții unei case s-au îndrăgostit
și-au dat să se îmbrățișeze.
Au murit doi copii sub dărîmături.

(S-așteptăm, s-așteptăm.
Poate spune cît costă,
cît costă, dumnezeule,
un cap de cauciuc,
să tot dai în el,
să tot dai...)

Ca un cîine

Nu știu dumneata ce-ai vrea
însă eu aș bea cafea.
Vrei să știi neapărat
pentru ce te-am invitat

în regatul meu absurd
unde fluturi trag la jug
și, legate-n scoarțe fine,
cărțile vorbesc cu mine

și-unde dorm în călimări
lungi poeme despre mări?
Fiindcă știu (nu, nu-s nebun)
nu pot scrie pîn' nu-ți spun:

Tu, iubită domnișoară,
parc-ai fi, așa, o seară,
calmă și insinuantă
ca un cîine lîng-o poartă.

Ca pe-o corabie

Te-am zărit de departe ca pe-o corabie,
rotunjind depărtarea cu numele tău.
E-o lipsă aici de cuvinte asemenea ție...
Am să te ascund într-un zid
spre a nu te uita mai bine.
Cîntă-ți, Ano, trupul în această credință,
singura ei sfîntire care se poate.
Eu am să cad de pe-acoperiș, liniștit,
ca noaptea peste oraș.

GÎNDURI ÎN COLOANELE SĂRBĂTORII

Vocația păcii

Peste cîteva zile în coloanele lui August va trece țara să-și spună numele. Un nume distinct, demn. La definirea căruia sînt aduse faptele de muncă și creație ale poporului. Un nume ce și-a aflat în August 23 momentul de superioară afirmare. Iar în numele țării, citim cu satisfacție prezența unei nobile vocații a fiilor ei: vocația păcii.

Vocația de pace a românului nu ține de conjunctură. Dintotdeauna, fiecare generație a spațiului carpato-dunărean-pontic s-a străduit să depună — în straturi esențiale — fapte și gînduri care să conducă la tihna lor și a urmașilor, din nepot în nepot, pînă astăzi și mai departe... Dar locuitorii piciorului de plai, a gurii de rai, n-au dus lipsă de împrejurări în care, siliți să-și părăsească plugul pentru spadă (dacă nu cumva, uneori, s-au îndeletnicit cu amîndouă simultan), și-au probat și vrednicia în luptă, tot așa cum și-au probat-o, pe parcursul secolelor, în muncă. Adevărul istoric depune mărturie: un popor esențialmente pașnic, dăruit cu harul creației materiale și spirituale, iubitor de glie strămoșească și de copii — iată-l nevoit, în cei peste 2 000 de ani de existență, să poarte mai bine de 400 de ani de bătălii. Împotriva cui? A acelora care, sub un pretext sau altul, încălcau teritoriul străbun și nicicînd, niciodată, cu scopul de a-și însuși ceea ce nu-i aparține. Peste patru secole (din douăzeci!) de lupte, pentru a supraviețui, pentru a-ți putea păstra, neîntinată, ființa națională, pentru a sorbi în libertate o gură de aer, atît!

În caleidoscopul gigant al psihologiei națiunilor lumii, românul poartă drept stindard culoarea pașnică a înțelegerii între popoare, însă nu de pe o poziție concesivă, ci, tocmai, în virtutea tradiției sale exemplare, a fermității și omeniei nicicînd trădate, fie și în cele mai înnegurate momente. Cum inspirat spune George Enescu: „Pacea nu va putea fi asigurată decît atunci cînd toate națiunile vor fi călăuzite de principiul de cinste, moralitatea și sinceritatea în raporturile lor cu celelalte națiuni care le înconjoară. Viitorul este ca și în viață, al națiunilor cinstite care pot privi în jurul lor cu capul sus". Pe merit, românul — și astfel întreaga națiune română — poate privi în jur cu capul sus!

Cine își face un ideal de viață din confruntarea armată, din încercarea de a domina o parte sau altă a lumii, greu, foarte greu mai poate să se uite, deschis, în ochii a patru miliarde de pămînteni. Călătorind împreună pe aceeași navă de lut — planeta — sîntem un echipaj pe cît de divers, pe atît de unitar implicat, actualmente, într-un hotărîtor țel: PACEA! Printre cei aflați la cîrmă se află, indiscutabil, și românul. Se află România care și-a ilustrat și își ilustrează, prin politica sa constructivă, hotărîrea de a milita pentru un viitor de pace. Așa cum îl prefigurează, prin faptă și idee, activitatea președintelui țării, inițiativele sale constructive, analiza lucidă și responsabilă a realităților contemporane, care și-a aflat în recenta expunere la întîlnirea cu activul central de partid și de stat o strălucită expresie.

Mihai Stoian

Iubirea de patrie

Pe actul revoluționar de la 23 August, partidul comunist a gravat cu litera de neclintit a adevărului istoric voința de a trăi liber și independent a poporului român. Azi, într-un august nou, al împlinirilor putem afirma că țara și-a dobîndit prin fapta fiilor săi, faptă de muncă și creație, acest istoric drept.

Independența este unul din temeiurile României de azi, piatră de boltă a unei tenace voințe istorice de libertate și de păstrare a ființei naționale, clădită cu jertfe și demnitate.

Cu mai bine de o sută de ani în urmă, în plină revoluție burghezo-democratică, Nicolae Bălcescu gîndea — într-o perspectivă lucidă și reală a istoriei poporului român — la necesitatea unității naționale și, ca un corolar, la cîștigarea independenței naționale „pentru ca astfel (îi scria el lui A.C. Golescu) națiunea să reintre în plenitudinea drepturilor sale naturale".

Așadar, „drept natural", îndelung vehiculat, acceptat îndeobște ca elementară premiză a oricărui dialog și raport politic, principiul independenței comportă evident, azi mai mult poate ca oricînd, pentru a nu rămîne în stadiul afirmațiilor de conjunctură și al grațiilor diplomatice, examenul sever și edificator al vieții de zi cu zi. Din acest punct de vedere — și pînă și detractorii ocazionali și profesioniști ai realităților noastre sînt nevoiți să recunoască neîndoielnicul adevăr — România socialistă a făcut și face consecvent dovada independenței sale politice, economice, morale, exemplară și definitorie în ultimă instanță atitudine într-o epocă de complexă confruntare a valorilor umanității.

Independența reală, desigur, și nu cea trunchiată, drămuită de oneroase înțelegeri cu cei care ar pretinde, în totală opoziție cu aspirațiile popoarelor, să împartă și răsimpartă lumea după poftele și interesele lor, independența cîștigată

ca răsplată firească și meritorie a conștiinței propriei identități naționale și a propriilor nădejdi într-un prezent și viitor mai bune și mai drepte, nu are nimic comun cu izolarea și înstrăinarea, ca și cu iluzia trufașă și zadarnică de a oferi eventual pilda unei soluții disperate de supraviețuire. Și din acest punct de vedere, semnificativ și substanțial, România a făcut și face consecvent dovezile de netăgăduit ale unei deschideri realiste și lipsită de prejudecăți, ale unei colaborări bogate, pe multiple planuri, întemeiată, cum bine se cunoaște, pe deplină egalitate și respect reciproc.

S-ar putea pune totuși întrebarea — și, din nefericire, pescuitorii în ape tulburi o pun uneori răspicat, iar răspunsurile n-au cum altfel decît să le justifice condiția și să le asigure traiul trădării de sine —, s-ar putea pune, deci, întrebarea la ce-i slujește de fapt independența țării sale, poporului său, omului obișnuit, omului simplu înglodat în propria sa viață, mărginit de marile și mărunte lui griji, ignorînd din ignoranță pulsul sublim al semenilor? Îl face mai bogat? Îl scapă de griji? De aci înainte, în aceeași dezolantă și ofloasă tonalitate, întrebările se pot multiplica la nesfîrșit, autodevorîndu-se prin absența flagrantă a umanului. Căci „omul" în numele căruia se pun astfel de întrebări nu este decît un fals grosolan, o ipostază exacerbată, monstruoasă a individualismului, pe care viața socială — singura cale prin care omul devine și rămîne cu adevărat om — îl produce accidental și fără consecințe în armonia realității.

Conștiința necesității și apărării independenței propriei țări, simțămîntul patriotismului și al iubirii de patrie nu sînt, nici pentru un popor și nici pentru un individ, opțiuni trecătoare, ci înțelegeri profunde și definitive, purtînd pecetea istoriei frămîntate din care venim cu toții, însoțindu-ne spre ziua de azi și de mîine a tuturor într-un suiș continuu înlăuntrul demnității și umanității noastre.

Constantin Stoiciu

Fapta noastră

Dicționarele definesc încă pacea prin război — situație în care nu există conflicte armate ori războaie între state. Istoriile umanității sînt aproape toate istorii ale unor lungi și nimicitoare războaie. Mare parte din biblioteca lumii e ocupată de povestirea, mereu aceeași, mereu repetată, a unei vechi și rar conținit război. Statistice spun, răscolind anii însîngerați din toate colțurile lumii, că s-au dus aproape trei milenii de lupte în cele două milenii ale erei noastre.

Toate acestea, dicționarele, istoriile, povestirile ori statisticile conțin o morală evidentă și avertizatoare. Dar aceeași istorie, a noastră, a tuturor, ne mai spune că ceea ce noi am onorat cu numele de pace n-a fost, propriu-zis, decît un scurt și înșelător armistițiu, prin care cel care era mai slab renunța la pretențiile sale pînă ce găsea prilejul de a le impune cu brațul armat. Am reluat această reflexie din Vauvenergues pentru că ea a exprimat multă vreme un adevăr. Nedorit, dar adevărat.

De aproape două mii de ani, ca să nu mai socotim anii dinaintea erei noastre, un uriaș și dorit porumbel al păcii așteaptă să coboare pe Terra. Deocamdată el e încă în zbor zbuciumat deasupra planetei: sînt colțuri de lume în care murmurul atît de plăcut și de firesc al vocii omenești e înăbușit de glasul sbuciumat al armelor.

Se spune, s-a mai spus, că pacea e un vechi ideal al omenirii. N-aș crede că e un simplu și abstract ideal — a socoti pacea astfel înseamnă a condamna omenirea la o aspirație fără sfîrșit. Or, această aspirație trebuie să aibă un sfîrșit, un unic și binemeritat sfîrșit — Pacea.

Știm că pacea e totul. Socialismul a verificat acest adevăr prin el însuși. Ea este viața, este ființa, este victoria pe care o celebrăm în acest august pe care o trăim, este viitor și este prezent, este omenie și este adevăr, este cîmpie întinsă și înverzită, este pădure foșnitoare, este poezie și este muzică, este proza fiecărei zile, este liniște și este chiar fericirea.

De aceea, cred că pacea nu este un ideal abstract, ea este o realitate care trebuie să domine întreg pămîntul. Abia după ce pacea va fi atinsă, abia după ce pacea planetară va fi atinsă putem să ne ocupăm de Ideal.

Despre dorința noastră de pace vorbesc lumii faptele noastre de pace. Mărturiile simțirii și ale iubirii noastre de pace sînt zi de zi făcute cunoscute omenirii de Președintele României, mare om politic al contemporaneității. El este vocea și gîndul și fapta noastră de pace. O lume întreagă vede în noi un popor al păcii. Faptele noastre cheamă și apropie pacea.

Un porumbel alb zboară deasupra pămîntului. Aici, la noi, el are o cîmpie întinsă.

Mihai Tatulici

Memorabila zi

(Urmare din pag. 1)

a agresorului. În fruntea acestor eforturi s-a aflat mereu Partidul Comunist Român, cel care a știut să mobilizeze armonios energiile poporului, să desfășoare o amplă activitate de reconstrucție, înscriind cu hotărîre țara pe drumul unor mari prefaceri sociale și politice.

„După cum se știe, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și eliberarea României de sub dominația hitleristă au deschis calea unor profunde transformări revoluționare, naționale și sociale în țara noastră, calea asigurării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi de către poporul român a propriului său viitor".

...Au trecut de la 23 August 1944, de la acest moment istoric ce va rămîne încrustat în memoria timpurilor, 34 de ani; ani în care țara a parcurs drumul unor impresionante transformări, ani în care prin realizările sale, prin politica internă și externă, România se înscrie cu demnitate între națiunile lumii. Cu deosebire, după Congresul al IX-lea al partidului, procesul transformărilor social-economice, spirituale, a cunoscut un impresionant dinamism, o valorificare superioară a resurselor materiale și umane. Programul măreț adoptat de Congresul al XI-lea al partidului, obiectivele mobilizatoare stabilite pentru dezvoltarea prezentă și viitoare a țării, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României către comunism au mobilizat și unit mai puternic ca oricînd toate energiile națiunii, pe toți fiii țării, indiferent de naționalitate, animați de convingerea că în înfăptuirea politicii partidului își află chezășia certitudinile supreme ale națiunii, că ziua de mîine a patriei va fi mereu mai luminoasă și mai înălțătoare. Cu asemenea convingeri, strîns unit sub steagul partidului, în jurul Comitetului său Central, al Secretarului General al partidului, poporul român pășește cu demnitate, cu satisfacția muncii dăruite patriei, în coloanele sărbătorești ale lui August.

REPERE

Însemnări despre literatura chineză

Lumea care l-a dat pe Confucius și pe Lao Tse gîndea aforistic iar înțelepciunea acumulată în existență era adeseori exprimată în versuri.

Dealtfel, puține popoare ale lumii au ajuns în asemenea stadii atît de îndepărtate ale civilizației la o astfel de desăvîrșire a artei poetice.

Să nu uităm că un poet de mare rafinament ca Qu Yuan a trăit între anii 332—295 î.e.n. Publicate în românește în 1974, poemele lui relevă o sensibilitate profundă.

Poezia populară chineză constituie o altă dovadă tot atît de elocventă. Cînd un împărat din dinastia Han, U-di (140—87 î.e.n.) a fundat *camera muzicală*, cunoscută sub numele de *Yuefu*, a început o vastă acțiune de culegere și transcriere a unui uriaș patrimoniu de versuri populare.

Culegerea de versuri *Din cîntecele Chinei antice*, publicată în limba română în 1976, relevă un tezaur artistic uluitor. Orice mostră aleasă ni se pare la fel de convingătoare: „Ci eu mă tem de-a toamnei răsuflare / Ce flori usucă și doboară frunze, / Nici cînd la matcă nu se-ntoarce / Rîul vărsat la răsărit de soare."

Cîntecele acestea din epoca Han au o rezonanță și răspîndire foarte amplă. Înflorirea genului de poezie *Yuefu* înregistrează o nouă etapă în timpul dinastiei Tang. De aceea, astăzi nu ni se pare surprinzător faptul că marii poeți din epoca Tang, ca Li Tai Pe, Du Fu și Van Vei aduc un timbru asemănător în creația lor, evident mult rafinat de o profundă cultură literară și cunoaștere a gîndirii filozofice.

Traducerile din cei *Trei poeți din Tang*, publicate în 1978 lasă această puternică impresie de armonizare totală a gîndirii poetice unice, exprimată într-un discurs liric de o mare puritate. Artă a concentrării, rafinament miniatural, deschidere spre cosmos și relief al detaliului, totul este prezent aici. Orice poezie din Li-Tai-Pe ni se pare la fel de elocventă: „Norul de ploaie-și lepădă / povara, / lăsînd în urma lui / un cer divin, / vîntul de răsărit / și primăvara / se-mbrățișară, / zămislind grădini".

Dar de la poeții din generația Tang pînă la un poet de astăzi ca Li Ing, autorul *Poemelor din cătunul de mâslini*, publicat în românește în 1974, există nu numai o mare distanță în timp, ci și o schimbare revoluționară a modului de gîndire: „Păsările cîntă amiaza / prin ramuri de salcii, / dorm copilașii somn dulce / la umbra cea deasă. / A cui cămășuță o speli, bunicuță Gian? / Pentru cine coși, mătușă Li, / înginînd cîntec de leagăn?".

Dacă vechea estetică chineză a apreciat cu precădere poezia, ca cel mai înalt gen de creație verbală, arta prozei a cîștigat și ea pe parcursul timpului o notabilă răspîndire. Nuvela și povestirea constituie genurile de proză care au reținut atenția încă din vremea generației Tang. Dealtfel și nuvela și romanul erau încorporate în sfera aceluiași concept: *siao shuo*, care denumește genul de literatură inspirată din viața cotidiană, din vorbirea de pe stradă, din ce se aude și se vede în existența obișnuită.

Scrierile lui Mao Dun, Go-Mo-Jo, U-Ceng-En, Pu-Sung Ling, Lu-Sin, basmele chinezești însumate în culegerea *Pasărea fericirii* (1974), culegerile de proverbe și zicători chinezești, la care se adaugă un mare roman realist, *Întîmplări din viața cărturarilor* de U-Ting-Zi, apărut recent în limba română, reprezintă o altă față strălucită a culturii chineze cu care cititorii români s-au familiarizat pe parcursul acestor ani.

Receptarea literaturii și a filozofiei chineze în cultura română reprezintă un proces îndelungat. Însemnări despre China se găsesc în revistele ardelene din veacul trecut, unele traduceri au apărut în *Convorbiri literare*. Slavici era un admirator al lui Confucius, iar Lucian Blaga cercetase tiparele stilistice ale acestei culturi cu tradiții atît de străluciteși îndelungate.

Bilanțul traducerilor din ultimele decenii demonstrează că marile capodopere ale literaturii chineze reprezintă în aria de cultură românească o prezență vie și continuă, o dovadă elocventă a unei prietenii trainice dintre poporul nostru și poporul chinez.

Romul Munteanu

Din poezia clasică chineză

ZHANG XU

Cu barca pe rîu

Călătorul, sprijinit de visla bărcii,
Murmură un cînt la căderea serii,
Rizînd, întinde brațele spre lună:
„Nicicînd n-o să mă satur de lumină".

YUAN JIE

Cîntecul vislelor

Pe-o mie de „li" pădurile de platani
dispar în ceață și ploaie
Dimineața și seara se-aude zarva maimuțelor.
Ascult vislele și încerc să le traduc cîntul.
E ca muzica munților și-a norilor din vechime.

WEI CHENG-QING

Rămas bun de frate

Apele Marelui Fluviu curg în neodihnă.
Fără sfîrșit sînt gîndurile călătorului.
Florile, căzînd, au păreri de rău
Cînd prăbușirea lor e-așa tăcută?

CHEN ZI-ANG

Însoțindu-l spre soare-apune pe învățăcelul Wang care n-a reușit la concurs

O bijuterie de spadă de-o mie de galbeni
am cumpărat,
Și-n viață n-am promis s-o dau altcuiva.
Pune-o la pieptul dumitale, pe-o mie de „li"
să te distingi.
Ține-o ca semn al prieteniei noastre.

Bradul singuratic rezistă la ger
pînă-n amurgul vieții.
Mulțimea de copaci îndrăgește
primăvara-nmiresmată.
Dar să lăsăm asta.. Ce să-ți mai spun?
De mîine, să nu-ți mai irosești anii-n zadar.

Despărțire de prieteni în noaptea de primăvară

Din opaițe de argint se înalță fum albastru.
Pe mese stau față-n față pahare aurite.
Mă duc pe terasă și cînt tînguitor
la citeră și lăută.
Drumurile care ne despart
trec peste munți și rîuri.

Luna se furișează printre vîrfurile copacilor,
Și se pierde încet-încet pe fluviul argintiu.
Departe e calea pînă la Luo Yang.
Peste cîți ani vom fi iar împreună?

Traducere din limba chineză clasică de Alexandrina Andru

ROMÂNIA ÎN LUME

Înaltă prețuire pentru politica de pace și colaborare, pentru opera constructivă a președintelui Nicolae Ceaușescu

Creșterea prestigiului României socialiste și largul ecou al politicii sale externe, de pace și cooperare, sînt legate indisolubil de activitatea secretarului general al partidului, președintele Nicolae Ceaușescu, figură nobilă de revoluționar și gînditor comunist, expresia cea mai deplină a trăsăturilor reprezentative ale poporului nostru iubitor de omenie și dreptate. Scrierile tovarășului Nicolae Ceaușescu, acțiunile sale de politică externă, activitatea pusă în slujba promovării ideilor de echitate și cooperare în toate domeniile, economic, cultural, social și politic, au întrunit adeziunea celui mai larg public, sufragiile principalilor comentatori ai vieții internaționale, admirația liderilor politici.

Profesorul **BEDRETIIN TUNCEL,** membru al Consiliului Universității din Ankara, președintele Consiliului Național al Turciei pentru UNESCO spunea : **„Citind scrierile și cuvintele președintelui Nicolae Ceaușescu, devenit un nume în întreaga omenire datorită politicii sale de pace, omul care și-a consacrat întreaga viață păcii și care ocupă un loc aparte, atît în viața României de azi, cît și în planul vieții internaționale, va fi înțeleasă puternica și extraordinara sa personalitate (...) vor fi evidențiate cu pregnanță spiritul universal de înțelegere, gîndirea sănătoasă, largul orizont cultural, ale omului ieșit din popor, președintele Ceaușescu"...**

Dintotdeauna, poporul nostru și-a urmat și admirat conducătorii. Caracterul lor reprezentativ a însemnat faptul că năzuința tuturor a fost înmănunchiată într-o personalitate ale cărei gînduri și fapte poartă pecetea inalienabilă a legitimității. Un asemenea om vorbește pentru toți, cuvintele lui poartă pe toate meridianele cuvîntul României, voința poporului nostru de a trăi în libertate și de a colabora împreună cu toate popoarele, pentru realizarea unei vieți mai luminoase pe întreaga planetă. Acest om este alesul țării, al istoriei sale de lupte și năzuințe. Actuala recunoaștere internațională a României socialiste coincide cu momentul ei de legitimitate plenară, cînd poporul suveran și-a găsit un conducător pe măsura aspirațiilor sale, capabil de a spune lumii cuvîntul cel mai credibil, cuvîntul cel mai respectat.

Operele președintelui Nicolae Ceaușescu au apărut pe toate meridianele lumii, în țări socialiste, în țările lumii a treia și în state capitaliste dezvoltate, constituind pretutindeni un prilej de cunoaștere amănunțită a modului cum abordează partidul și statul nostru problemele lumii de azi, soluțiile pe care le preconizează. Sînt nenumărate mărturiile interesului față de gîndirea tovarășului Nicolae Ceaușescu, din care am extras cîteva expresii semnificative ale admirației pe care unele apariții și inițiative recente ale președintelui țării noastre le-au suscitat în rîndurile multor personalități ale vieții intelectuale din alte țări.

Profesorul **RAM NARESH TRIVEDI,** șeful Departamentului de științe politice de la Universitatea din Delhi, sintetiza o dimensiune fundamentală a personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu în următoarele atribute : **„Printre conducătorii de stat, vocea președintelui Nicolae Ceaușescu se distinge prin susținerea consecventă a ideii de coexistență pașnică și a unei largi colaborări internaționale. Denunțînd politica de folosire a forței și de amenințare cu folosirea forței în viața internațională, el s-a pronunțat consecvent împotriva soluționării problemelor contemporane de către marile puteri. (...). El a militat pentru ca lumea să înțeleagă că țările mici și mijlocii pot oferi soluții foarte constructive și pertinente în aceste probleme".**

Forța de convingere a ideilor tovarășului Nicolae Ceaușescu se reflectă în extraordinara popularitate a scrierilor sale difuzate în zeci și zeci de țări, în Anglia, Argentina, Austria, Belgia, Brazilia, Elveția, Republica Arabă Egipt, Finlanda, Franța, Republica Democrată Germană, Republica Federală Germania, Grecia, Israel, Italia, Japonia, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Liban, Mexic, Olanda, Pakistan, Peru, Republica Populară Polonă, Portugalia, Suedia, Turcia. Omagiul traducătorilor și al publiciștilor care au îngrijit aceste apariții este profund semnificativ, fiind rezultatul cercetării aprofundate a unei dintre cele mai complexe gîndiri politice din lumea contemporană și al cunoașterii directe a omului și conducătorului politic.

J. FR. VON OVERSTRAETEN, consilier la Editura „Rombach" sublinia : **„Prima întîlnire a fost, desigur, cea „teoretică" Din paginile manuscrisului mi s-a revelat o personalitate cu o gîndire mobilă, uimitor de profundă, originală și aplicată, chipul unui om pasionat și de o mare obiectivitate, cu o uimitoare forță științifică a argumentării, un militant politic perfect aliniat pe coordonatele convingerilor sale, care își urmărește obiectivele cu precizie și nu se sfiește să le expună deschis în fața întregii lumi. Aici, în România, am trăit deosebita cinste de a-l cunoaște personal pe președintele Ceaușescu. Astfel prima imagine s-a completat în mod fericit, sau, mai precis, s-a umplut de viață și căldură. Căci am cunoscut un om cu un farmec personal deosebit, un amfitrion amabil, care chiar și în problemele spinoase ale activității de stat caută să discute simplu, de la om la om. Forța iradiantă a personalității și cordialitatea familiară — iată doi termeni care-l definesc așa cum l-am cunoscut eu, pe președintele Ceaușescu".** Iar scriitorul suedez **PER OLF EKSTRÖM,** autorul cărții **„CEAUȘESCU — ROMÂNIA, OMUL ȘI PATRIA SA"** apărută la editura Zindermans, evidențiază : **„Dorința de a relata despre activitatea și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu m-a determinat să aprofundez atît biografia sa cît și istoria României. Mi-am dat repede seama că politica internă și externă promovată de comunistul, românul și conducătorul Nicolae Ceaușescu se înscrie în liniile tradițiilor milenare ale poporului român, atît de iubitor de libertate. Noțiunea de tradiție are în România o semnificație mai mare decît în multe alte țări, inclusiv tradiția luptei prin toate mijloacele pentru trecut independența națională. Firul roșu al tuturor etapelor istorice continuă și în era nouă, socialistă. Străduințele românilor de a afirma toate expresiile culturii naționale au fost eroice, acest fir roșu se numește lupta pentru libertate, iar obiectivele acestei lupte au fost întotdeauna autonomia, suveranitatea și independența".**

Iată explicația extraordinarului ecou al activității externe a președintelui Nicolae Ceaușescu ! Lumea recunoaște în cuvintele și faptele conducătorului român gîndirea și voința unită a întregului nostru popor, continuarea legitimă a luptelor sale multiseculare pentru unitate și independență națională, pentru dreptate și libertate.

Trăsăturile politicii noastre externe, legate indisolubil de activitatea președintelui României socialiste, constituie un element de stabilitate în viața internațională, fiind menite să asigure respectarea unor principii ferme și să excludă climatul de tensiune și conflict între națiuni sau grupuri de națiuni. În prefața sa la recentul volum **„NICOLAE CEAUȘESCU — DRUMUL SPRE PACEA LUMII",** publicat de Editura „Kobunsha" din Tokio, cunoscutul publicist și om politic nipon **KENZO KONO** subliniază tocmai deschiderea foarte mare a politicii externe promovată de președintele Nicolae Ceaușescu și de statul român : **„O trăsătură a politicii externe promovată de români, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, este legată de dorința de a avea relații strînse, în multiple domenii, cu statele socialiste de a-și întări, totodată, în cursul dezvoltării acestor relații, prietenia și solidaritatea cu alte țări. România își menține în mod ferm atitudinea privind respectarea principiilor independenței și suveranității fiecărei națiuni, egalității depline în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne".**

Voința de pace, excluderea oricăror surse capabile să genereze conflicte a atras atenția publicistului **STAN NEWENS,** îngrijitorul volumului apărut la Londra : **„NICOLAE CEAUȘESCU — EFORTUL DE A CREA O ROMÂNIE MODERNĂ".** În prefața acestui volum semnificativ, Stan Newens scrie : **„Conducătorul României a continuat să acționeze în favoarea păcii, a destinderii, pentru un acord internațional asupra reducerii tensiunii și pentru încetarea cursei înarmărilor. El a reafirmat, fără încetare, necesitatea reducerii cheltuielilor militare, a stabilirii unor zone lipsite de arme nucleare, necesitatea împiedicării proliferării armelor nucleare, a retragerii trupelor staționate peste hotare, și a rezolvării disputelor internaționale prin mijloace pașnice."**

Anii din urmă au evidențiat necesitatea restructurării sistemului de relații internaționale, construirea unei lumi noi, bazată pe relații economice echitabile, menite să promoveze bunăstarea tuturor popoarelor, dezvoltarea lor nestînjenită, pe baza resurselor proprii și a scopurilor istorice corespunzătoare aspirațiilor lor naționale. În această acțiune rolul președintelui Nicolae Ceaușescu a fost unul de inițiator, recunoscut pe plan mondial de gînditor cu autoritate intelectuală în problemă, afirmată în cuvinte eclatante de Dr. **ARTURO FRONDIZI,** directorul Institutului pentru problemele unei noi ordini economice internaționale : **„Cunoscîndu-l îndeaproape pe președintele României, ca și politica pe care o promovează, m-am convins că este unul din cei mai importanți oameni de stat ai lumii contemporane... Pentru noi, exemplul României constituie o fericită inițiativă în studierea problemelor noii ordini economice internaționale. După părerea mea, România, condusă de președintele Nicolae Ceaușescu, ne oferă acele elemente prin aplicarea cărora națiunile pot ajunge la această nouă ordine".**

Participarea României la mișcarea țărilor nealiniate, care sînt interesate în mod fundamental în crearea unei ordini economice internaționale, constituie azi o trăsătură definitorie a politicii noastre externe, un element care datorează gîndirii președintelui Nicolae Ceaușescu principiul director. În semn de recunoaștere a acestei realități revista indiană, „Fair Calling" publică recent un amplu articol, ilustrat cu un portret al tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care se scrie : **„România, ale cărei eforturi sînt consacrate păcii, progresului și democrației — fiind foarte bine cunoscute pe plan internațional — continuă să militeze pentru unitatea și solidaritatea puternică a tuturor țărilor nealiniate și a țărilor în curs de dezvoltare, pentru continua extindere a relațiilor sale cu aceste țări, pentru promovarea cauzei păcii și progresului în lume, pentru construirea unei lumi în care să triumfe independența și egalitatea, dreptul fiecărei națiuni la libertate și securitate."**

Politica externă a partidului și statului nostru, activitatea amplă a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, abnegația cu care promovează ideile de pace și independență situează țara noastră în centrul interesului opiniei publice mondiale, în stima și admirația întregii lumi.

Corneliu Baba : „Odihnă la cimp"

Mesajul umanist al culturii

Unul dintre eforturile cele mai semnificative ale lumii moderne a fost acela de a construi un model intelectual pentru armonia dintre națiuni, o structură capabilă să asigure cea mai deplină realizare a idealurilor de pace și coordonare a eforturilor istorice. Gînditori numeroși și oameni politici s-au întrecut în inițiative menite să contribuie la realizarea acestei „păci perpetue". Valoarea instrumentelor intelectuale și justificarea adîncă a scopurilor nobile nu au putut salva aceste inițiative de la perisabilitatea lor deplină. Viața popoarelor este condusă după legi mai adînci care nu se supun atitudinilor voluntariste, oricît de strălucitor ar fi înzălate în construcțiile de sticlă ale unor sisteme intelectualiste. Cu atît mai pregnant sînt evidențiate însă acele eforturi, bazate pe studiul adînc al realității, pe înțelegerea tendințelor istorice fundamentale și pe confundarea generoasă cu idealurile popoarelor și ale claselor avansate din istorie. Acestea caracterizează, de obicei, vitalitatea istorică a națiunilor cu potențial nealterat de întreprinderile riscate și de aventura istorică a unor concepții învechite, a voinței de a trăi pe spinarea altor popoare, printr-o politică de expansiune și dictat. România socialistă se află într-un moment plenar al existenței sale, realizînd o coeziune deplină între efortul său de construcție socială și economică și o politică externă luminoasă, de pace și colaborare, de respect al independenței și libertății tuturor popoarelor. Inițiatoare a numeroase acțiuni de politică externă, cu o activitate eclatantă în sistemul organismelor internaționale, participantă la negocieri multilaterale și promotoare a tratativelor directe și a numeroase acorduri bilaterale, tratate și declarații solemne, care înscriu în textul și în rezultatele lor un adevărat cod de comportare pe plan internațional, țara noastră este azi o prezență respectată pe scena mondială, un nume emblematic pentru demnitatea și voința de libertate și neatîrnare a unui popor cu o istorie milenară.

În cadrul activităților cu ecou amplu în viața internațională s-a înscris la loc de frunte sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării. Țara noastră a inițiat un întreg program de măsuri a căror discutare și adoptare ar putea să constituie un cadru propice pentru realizarea acestui vis multisecular al omenirii. Fără îndoială, dezarmarea și în special dezarmarea nucleară reprezintă cea mai importantă problemă a vieții internaționale de azi. România a adoptat un document pe care l-a prezentat Națiunilor Unite în cadrul sesiunii speciale și care constituie o sinteză a căilor de abordare a acestei probleme atît de complexe. Președintele României, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** sublinia : **„Adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare constituie o necesitate stringentă, un factor fără de care nu se poate vorbi de pace și securitate nici în Europa, nici în altă parte a lumii".** Politica echilibrului de forțe, a așa-numitei „păci înarmate" generează continuu nesiguranță și conflicte, contribuie la perpetuarea tensiunii și a conflictelor în lume și constituie o gravă amenințare la adresa culturii și a întregului patrimoniu al umanității. Vorbind despre politica externă a României, trebuie să evidențiem o trăsătură importantă pe care am numi-o umanismul său, caracterul său generos, de preocupare față de soarta întregii omeniri. Cultura are nevoie de pace, de un climat solar și stenic, în care se poate exprima propensiunea omului pentru bine și frumos.

Este un adevăr cunoscut faptul că epocile de plenitudine istorică coincid cu ani de mare creativitate intelectuală, cînd se amplifică puterea de iradiație a operelor artistice și cuprinde arii întinse depășind granițele și adresîndu-se întregii umanități. Politica externă a României, angajată în promovarea păcii și a stabilității internaționale, este un cadru fertil pentru realizarea tuturor virtualităților creatoare ale poporului nostru, pentru impunerea pe plan internațional a valorilor sale artistice și intelectuale. Acțiunea de politică externă a președintelui României, ampla rezonanță internațională a personalității și scrierilor sale, respectul de care se bucură țara noastră pe toate meridianele asigură un impact puternic al tuturor manifestărilor artistice românești, o primire favorabilă și plină de solicitudine. Vizitele conducătorului român peste hotare și realizarea tuturor inițiativelor externe ale țării noastre sînt însoțite de manifestări artistice cu rezonanță, expoziții de carte, de arte plastice, de imagini ale monumentelor artistice din țară. De asemenea, publicul din străinătate a fost tot mai interesat de cărți românești sau de volume dedicate țării noastre și problemelor sale fundamentale. Numai în ultimul an au apărut traduceri semnificative cum sînt **Transilvania în istoria poporului român** a lui C. C. Giurescu în Brazilia, **Istoria poporului român** de Andrei Oțetea în Japonia, **Formarea poporului român și a limbii române,** precum și un volum de prezentare generală a țării noastre și un album dedicat icoanelor pe sticlă, de asemenea în Japonia, o antologie de poezie românească în Mexic, o antologie de proză în Portugalia, și alte asemenea cărți, aproape o sută de titluri, dedicate României. Importante inițiative editoriale se află în curs de realizare în diferite părți ale lumii, mărturisind interesul tot mai viu pentru literatura română, pentru cărțile și operele reprezentative ale scrisului nostru. În Elveția, Franța, Argentina, Italia, Spania, Brazilia, Statele Unite și Danemarca se pregătesc antologii de poezie, iar în Spania și Argentina culegeri de teatru, în timp ce Italia, Spania și Danemarca vor cunoaște diferite aspecte ale prozei românești.

Pacea nu poate fi realizată decît prin cunoaștere. O profuziune de elemente care asigură popularizarea datelor despre România au stat la îndemîna cititorului străin, prin intermediul datelor documentare publicate de peste 160 de case de editură în 34 de țări. Enciclopediile din U.R.S.S., Marea Britanie, Statele Unite, Franța, Republica Federală Germania, Italia, Japonia, Spania, Brazilia, Finlanda, Grecia, Iran, Israel, Norvegia, Polonia, Singapore, Turcia și din alte țări au difuzat ample date privind România, istoria sa și realizările de azi. Numai **Editura științifică și enciclopedică** a răspuns unor comenzi ferme din partea unor instituții similare din străinătate, difuzînd peste 30 000 de pagini de informații referitoare la țara noastră, menite să o facă mai bine cunoscută în fața publicului de pe toate meridianele lumii.

Personalitățile artistice reprezentative ale literaturii noastre au cunoscut, de-a lungul anilor, traduceri în limbile de circulație mondială. Nume ca Eminescu, Caragiale, Arghezi, Blaga, Panait Istrati, Sadoveanu, Rebreanu, Ion Barbu, Elena Văcărescu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Eugen Barbu, Marin Preda, Nichita Stănescu sînt familiare cititorilor de pretutindeni purtînd mesajul umanist al culturii noastre în conștiința tuturor acelora care iubesc libertatea și prietenia între oameni. Preluînd o metaforă referitoare la destinul universal al unui scriitor contemporan, putem spune că istoria de azi a poporului român poate susține călătoria în sandale de aur a literaturii noastre pe toate meridianele. Într-o lume fără arme, așa cum o preconizează partidul și țara noastră, popoarele vor trăi într-o adevărată republică a creației, în care știința și arta se vor alătura eforturilor de împlinire a scopurilor luminoase ale umanității.

EVENIMENTUL

Conștiința prezentului

Zile rodnice de august ! Zile aflate sub semnul emulației create de apropierea marii sărbători a Eliberării. Oamenii muncii aduc încă o dată mărturia devotamentului lor neprecupețit față de viitorul patriei, față de ziua înaltă a comunismului spre care tind energiile istorice ale străvechiului popor de la Dunăre și Carpați. A celebra o dată de răscruce în destinul nostru, data cînd am pășit pe drumul noului destin social, sub conducerea partidului, este un prilej de a privi înainte și de a arăta cît de hotărît ne-am asumat destinul socialismului. Strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român construiește cu fermitate o societate a dreptății și progresului, deschizînd largi perspective unei ascensiuni istorice care va situa națiunea noastră în rîndul statelor dezvoltate ale lumii. Rezultatele muncii pline de abnegație a tuturor colectivelor din fabrici și de pe ogoare, atmosfera de întrecere, angajamentele însuflețitoare aduc mărturia nepieritoare a faptelor în sprijinul adeziunii depline a întregului nostru popor la politica internă și externă a partidului, atestă coeziunea de nezdruncinat pe care a edificat-o minunata noastră clasă muncitoare, ridicînd națiunea socialistă pe o treaptă superioară a existenței sale istorice. Certitudinea pe care a introdus-o în istoria noastră epoca socialistă provine din acest sentiment al participării, al devotamentului tuturor față de cauza comună, pe care îl atestă rezultatele de muncă, roadele efortului de zi cu zi al întregului nostru popor. Atunci cînd partidul nostru subliniază rolul conștiinței în edificarea construcției socialiste, atunci cînd participarea lucidă la procesul istoric devine un factor important în ecuația politică a lumii contemporane, avem desigur în vedere mai mult decît o noțiune abstractă, definită numai prin trăsături generale. Conștiința muncitorească se traduce în România prin bunuri sociale, prin acțiune angajată concret în producție.

În această perioadă, a avut, de asemenea, loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român. Luînd în dezbatere importante probleme economice, Comitetul Politic Executiv a stabilit măsuri de îmbunătățire a cadrului de desfășurare al unor activități, reglementînd aspecte concrete și creînd posibilități noi de sporire a participării oamenilor muncii la rezolvarea tuturor cerințelor pe care le ridică activitatea economică și socială. În acest sens, Comitetul Politic Executiv a analizat raportul cu privire la rezolvarea propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii, subliniind larga implicare a oamenilor muncii din toate domeniile în procesul de lichidare a lipsurilor, pentru realizarea în condiții tot mai bune a prevederilor Congresului al XI-lea și Conferinței Naționale ale partidului.

Dînd o înaltă apreciere activității neobosite a secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pusă în slujba promovării relațiilor de prietenie cu toate țările socialiste, cu statele iubitoare de pace din întreaga lume, Comitetul politic Executiv a ascultat informarea cu privire la întîlnirea prietenească, avută la 7 august, cu tovarășul Leonid Ilici Brejnev, secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

Întîlnirea dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Leonid Ilici Brejnev a reconfirmat hotărîrea celor două partide de a milita în continuare pentru promovarea unor raporturi prietenești de colaborare pe multiple planuri, în interesul celor două popoare, al cauzei socialismului și păcii. Cursul ascendent al relațiilor româno-sovietice, impulsionat de întîlnirile celor doi conducători de partid, prezintă mari posibilități de extindere a cooperării pe multiple planuri. Comitetul Politic Executiv a evidențiat însemnătatea acordată, în cursul convorbirilor dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Leonid Ilici Brejnev, necesității de a întări unitatea și colaborarea forțelor progresiste și democratice din lumea contemporană, în lupta lor pentru libertate și pentru independență, împotriva imixtiunilor în treburile interne, pentru asigurarea destinderii, a păcii și securității tuturor popoarelor. Schimbul prietenesc de opinii dintre cei doi conducători în ceea ce privește unele domenii ale relațiilor internaționale a subliniat aspecte legate de lărgirea și întărirea cooperării mondiale, pentru triumful cauzei socialismului și al păcii. Comitetul Politic Executiv a exprimat hotărîrea de a face totul pentru a acționa în vederea traducerii în viață a hotărîrilor convenite la întîlnirea din Crimeea, pentru întărirea relațiilor de prietenie, cooperare și solidaritate dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

Iată doar cîteva din faptele, din evenimentele sociale și politice ale ultimei perioade care atestă consecvența principială a politicii partidului și statului nostru, adeziunea poporului la această politică destinată prosperității și progresului patriei, izbînzii idealurilor păcii și socialismului în lume.

Atmosfera sărbătorească a lui august își înscrie coordonatele pe scena mare a istoriei noastre, iar evenimentele politice ale lunii confirmă consecvența unei politici de aspirații adînci și de realizări pe măsura lor, o atmosferă de unitate și voință națională.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
34
(852)
Sîmbătă
26 august
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTOAREA ELIBERĂRII, SĂRBĂTOAREA DEMNITĂȚII NAȚIONALE

Ziua de 23 August 1944 a marcat cea mai importantă cotitură din istoria modernă a poporului nostru : Eliberarea Patriei de sub dominația fascistă și intrarea ei pe făgașul construirii celei mai bune și mai drepte orînduiri sociale : orînduirea socialistă și comunistă.

Încununare a unei îndelungate tradiții de luptă revoluționară, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român — insurecția de la 23 August 1944 a fost expresia voinței întregului nostru popor — împlinirea visului său luminos de neatîrnare și dezvoltare liberă și fericită. Acest act istoric a deschis calea adevăratei democrații, constituind astfel cea mai mare sărbătoare națională a poporului nostru. Puternicul detașament al clasei muncitoare, care a preluat puterea, a dovedit în cele peste trei decenii care s-au scurs de la memorabilul și însemnatul eveniment, că este capabil să conducă destinele unui popor cu îndelungate tradiții și visuri de libertate spre culmile tot mai înalte ale unui viitor luminos.

Niciodată poporul român n-a fost mai unitar și solidar, mai strîns unit, ca în momentul de față, în jurul partidului și secretarului său general : niciodată în România n-a existat o democrație mai autentică și mai profundă, mai largă, ca-n perioada de după cel de-al IX-lea Congres și după Conferința Națională a Partidului, din decembrie, anul trecut, cînd, pornindu-se de la necesitatea perfecționării cadrului organizatoric al participării clasei muncitoare, țărănimii, și intelectualității, a întregului popor la conducerea societății, au fost instituționalizate noi forumuri naționale și s-au creat noi organisme cu caracter permanent, menite să înlesnească participarea largă a maselor la conducerea țării și să îmbine în modul cel mai armonios principiul centralismului democratic cu cel al autoconducerii colective.

Sărbătoarea națională a celei de-a 34-a aniversări a Eliberării Patriei de sub dominația fascistă, care a avut loc, miercuri, 23 August 1978, în Piața Aviatorilor din Capitală și în celelalte orașe ale României socialiste a demonstrat, încă o dată, voința dîrză a poporului nostru de a depune întreg efortul său constructiv pentru ieșirea din rîndul țărilor în curs de dezvoltare și înscrierea României în cel al țărilor cu nivel mediu de dezvoltare — deziderat care se va realiza la sfîrșitul cincinalului viitor. Marea manifestare a oamenilor muncii din Piața Aviatorilor a constituit un dialog viu și emoționant, care a dat expresia cea mai înaltă, plină de frumusețe și armonie, sentimentelor de recunoștință și dragoste cu care întregul popor îl înconjoară pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, fiul cel mai iubit al Patriei, promotorul politicii de colaborare și pace pe care România o desfășoară în lume. Milioanele de oameni ai muncii care s-au perindat, ca niște steaguri vii, roșii și tricolore, ca niște grădini mișcătoare și multicolore de flori și de lumină, purtîndu-și emblema demnității și libertății pe pancartele ridicate pe umeri, prin fața tribunelor oficiale, au mărturisit încă o dată că poporul român este ferm hotărît să ducă la îndeplinire toate sarcinile trasate de Congresul al XI-lea și de Conferința Națională ale partidului, să lupte și să muncească neabătut pentru ridicarea continuă a propriului său nivel de trai, pentru transformarea cantității într-o nouă calitate, pentru înfăptuirea socialismului multilateral dezvoltat și trecerea la înfăptuirea societății comuniste în România.

Manifestația a avut o notă de puternic entuziasm și de profundă recunoștință față de minunatul exemplu de slujire a Patriei, pe care îl oferă tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul politic de talie internațională, a cărui gîndire revoluționară clarvăzătoare, de o profundă înțelegere a fenomenelor care frămîntă lumea la ora actuală — așa cum se desprinde și din strălucita expunere la Ședința activului central de partid și de stat — s-a materializat în contribuții concrete de o importanță covîrșitoare pentru destinul umanității, promovînd principiile egalității în drepturi a tuturor popoarelor lumii, ale neamestecului în treburile interne și ale drepturilor im-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU
A INAUGURAT „MUZEUL COLECȚIILOR DE ARTĂ"

Imagine vie a artei noastre

Am luat parte la deschiderea Muzeului Colecțiilor de artă inaugurat în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, și a tovarășei Elena Ceaușescu, pe care statul și guvernul nostru l-au pus la dispoziția publicului român în vechea clădire din Calea Victoriei, reamenajată în acest scop. Chiar dacă reamenajarea nu e completă, trebuie să mărturisesc, am fost încîntat și impresionat de cele văzute acolo. Colecțiile acestea s-au înființat, cea mai mare parte dintre ele, chiar în timpul activității mele de artă. Așa că, le cunoșteam. Dar aici sînt expuse în încăperi mult mai mari și mai adecvate decît le aveau expuse în casele lor colecționarii respectivi.

Noul Muzeu al Colecțiilor de artă, socotesc eu, va fi un mare muzeu, frumos și valoros. Pentru că el cuprinde, mai ales, lucrări din epoca atît de bogată și efervescentă în creația artiștilor, epocă pe care am trăit-o și eu. Acest muzeu dă o imagine vie artei noastre și mai ales a desfășurării muncii și creației artistice dintre cele două războaie mondiale.

Aș vrea să adaug că acesta este modul de a se forma marile muzee ale lumii, acesta este felul de a se forma marele Muzeu al țării. Din donații de colecții ale unor oameni iubitori de artă, care și-au creat cu propriul lor efort și putere de selecție față de artă o colecție. Acesta este unicul sistem de a se forma muzeele ; repet, prin donații și prin recuperarea și refacerea lucrărilor de artă valoroase rămase în vechile clădiri ale trecutului sau altele care s-au făcut și creat acum și donate de artiști. Dau exemplu în această privință marele Muzeu din Philadelphia, unde există astfel de colecții de artă, lucrări expuse, fiecare, în săli adecvate și respectîndu-se condițiile în care au fost donate. Adică, fiecare colecționar are rezervat un spațiu numai al lui. Aceasta mărginește și determină un anumit gust și o anumită calitate a celui care a format colecția, existînd astfel termeni de comparație și cunoaștere. Muzeul din Philadelphia este nu numai un muzeu al colecțiilor de artă : pictură, sculptură etc., ci și un mare muzeu al lucrărilor de arhitectură, aflate înlăuntrul lui, el fiind foarte mare, foarte vast. Ca de exemplu aici se pot vedea unele catedrale gotice, diferite pagode, temple etc. Este o încîntare să vezi un asemenea muzeu și cu o asemenea selecțiune de lucrări, selecțiunea unor valoroase donații. Foarte instructiv pentru cel care le vede, pentru că ele determină experiența gustului de artă și personalitatea colecționarului. Toate aceste criterii rămîn valabile și pentru formarea muzeului nostru.

IOSIF ISER : Țărancă din Argeș

Este mult mai interesant de văzut (cum este mult mai instructiv și mai explicativ) colecțiile împreună, dîndu-se posibilitatea privitorului de a discerne între diferitele gusturi de selecțiune ale donatorului. Este altceva să le cunoști astfel adunate, decît să le vezi risipite, separate una de alta. Numai așa poți avea termeni de comparație. Numai așa poți cunoaște inestimabila valoare a artei românești. Dealtfel, și viața ne duce la aceasta. Colecțiile mici și risipite se pierd, sînt mai puțin vizitate și cunoscute. Și nici viitorul nu va îngădui, probabil, ca aceste mici colecții izolate și răspîndite să dăinuie. Arhitectura, urbanistica modernă se schimbă mereu. Se clădește și recldădește continuu. Alte edificii, case noi, iar cele mici sînt în pericol de a se pierde. Eu nu cred în dispariția colecționarilor de artă. Dacă legăturile artiștilor cu poporul au slăbit în ultima vreme — vremuri grele de războaie mondiale, de reașezare a liniștii vieții etc. — a fost doar un fapt întîmplător, căci va veni o vreme cînd oamenii vor vizita expoziții, vor reține lucrări de valoare pentru propria lor colecție, pentru casele lor, și chiar de acum sînt condiții favorabile în acest sens. Omul nu poate trăi fără artă. Noi așteptăm ca artiștii să facă o mai strînsă legătură cu publicul, cu marele public. Arta este o luptă, o mare și continuă competiție și publicul contribuie la creație, nu numai criticii de artă și artiștii înșiși. Ei merg în întîmpinarea cerințelor și dorințelor estetice ale marelui public și este greșit să credem că noi facem o artă care se impune de sus în jos, ci facem o artă ce se impune de jos în sus cu acceptarea marelui public. El este tot mereu un corectiv pentru artă. Ce a fost împotriva marelui public a murit.

Găsesc că inițiativa partidului și statului nostru este cît se poate de binevenită — atît pentru buna și aleasa păstrare a marilor colecții de artă românească, cît și pentru instruirea maselor.

Cred că acest Muzeu al Colecțiilor de artă care va fi foarte frumos — organizarea unui muzeu de o asemenea amploare cerînd vreme îndelungată — va atrage multe noi donații, creații ale artei plastice contemporane, inspirate din realități ale zilelor noastre și se va mări și îmbogăți și în viitor spre cîștigul nostru, al tuturor iubitorilor de artă și frumos.

Ion Jalea
Artist al poporului

Spiritul nostru de astăzi

„noi, muritorii, sîntem mari nu pentru găsirea unui gînd într-o zi de noroc ci pentru urmărirea într-o mie de zile a gîndului unic care stă la temelia oricărei vieți creatoare". Desprinsă parcă din înțelesul acestor zile de vară, cuvintele marelui gînditor al istoriei noastre, Vasile Pârvan, consfințesc chiar esența aniversării zilei de 23 August : ideea unică și tenace, înălțătoare și dragă, în numele căreia de-a lungul a două milenii românii au știut să reziste, să viseze și, deopotrivă, să lupte pentru afirmarea ființei și conștiinței naționale în condiții de libertate, independență și pace, pentru instaurarea unei orînduiri sociale bazate pe muncă, dreptate, egalitate și democrație reală sub hegemonia directă a producătorilor de valori. La 23 August 1944 această „visare de veacuri" a devenit o realitate și bătăliile purtate dintotdeauna de către români au devenit, în sfîrșit, o victorie. Astăzi, la 34 ani lumină solară de acea strălucită realizare, prin trecerea timpului și prin acea obiectivă distanță care așează trecutul în tipare concrete și clare, vedem și-nțelegem că acele simbolice „o mie de zile de urmărire a gîndului unic" în care spiritul n-a încetat să ardă, sufletul n-a ezitat să spere și brațul n-a obosit să lupte, înseamnă, în sensul cel mai deplin al cuvîntului — creația unui popor.

Am descifrat semnele acestei creații în sărbătorească manifestație care a înflorit peisajul țării de zîmbetul omenesc. I-am descifrat conturul în atmosfera de liniște și încredere, de demnitate

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 7-a

Mindria libertății noastre

În zarea soarelui
Ce pare-o muzică-n lumină
Ființa patriei, pe veșnicie-i
Bronz înflorit de lupte,
Și-i grădină !

Sortit să-și poarte-n demnități aripa
Ea, Patria, ni-i spadă
Și putere,
O suferință poate respira cît clipa
Dar Patria durează
Însuși timpul scurs în ere !

Părinții noștri se aud urcînd
Din mai adînc și tainic transetern
Dînd rază piinii, rază lumii românești
Și timpilor ce-n glasul lor se cern.

Ea, Patria, ni-i libertate și mîndrie grea
Nu dinspre ieri,
Nu dinspre azi,
Nu dinspre mîine,
Din totdeauna, către totdeauna, stea
Răsare din Carpați și în Carpați rămîne !

Aici, ni-i loc de Dunăre și Mare
Cum loc de Timp etern avem în toate —
Ființa Patriei ni-i rost și scut sub soare
Din Viitor pînă-n Eternitate.

Cei care n-au cum înțelege acest rost,
Zadarnic trec pe-aici ! Și, prin urmare
Noi spunem că nu sînt și nici n-au fost
Iar Patria ni-i spadă și ni-i floare !...

Ion Crînguleanu

PERSONALITĂȚILE UNIRII

Octavian Goga și idealul unității naționale

Prin ceea ce are mai reprezentativ în creația sa poetică, dramaturgică și publicistică, Octavian Goga este unul din corifeii luptei noastre pentru dreptate socială și independență națională, un luptător activ pentru implinirea idealului de unitate națională a tuturor românilor în granițele firești ale vechii Dacii. În visurile lui din tinerețe putem descifra aspirațiile multiseculare ale românilor oprimați sub o stăpînire străină: ecouri din lupta dîrză a lui Horia, Cloșca și Crișan, pe care a glorificat-o în versuri și în proză; putem descifra ideile fundamentale ale corifeilor Școlii Ardelene, Samuil Micu, Petru Maior și Gheorghe Șincai, despre originea noastră daco-romană, despre continuitatea neîntreruptă pe pămîntul strămoșesc, despre latinitatea limbii noastre; un loc central în scrisul său îl ocupă figura eroică, de mitologie populară a lui Avram Iancu, care fiind „o verigă într-un lanț de evoluție universală, se înfățișează de la început într-o armură complexă de luptător pentru soarta integrală a unui neam. El e soldatul conștient al ideii naționale, a cărui spadă lovește de la înălțimea unor principii imuabile de acord cu catehismul epocii lui".

Goga a avut permanent sentimentul solidarității naționale în timp și spațiu, a cultivat credința arzătoare în dezvoltarea organică a unui popor, a limbii și culturii sale. El însuși se socotea o verigă, cu un rol bine definit, într-un lanț de evoluție istorică. Ideea de conștiință națională care domina în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, peste întreaga Europă, stăpînea și toate fluctuațiile sufletului românesc.

„Veacul al XIX-lea — scria el — e veacul principiului de naționalitate. În veacul al XIX-lea s-a lansat ideea identificării granițelor etnice cu granițele politice; în veacul al XIX-lea s-a elaborat unitatea popoarelor. Desigur mai întîrziați decît alții din cauza așezării noastre geografice, aceste idei ale veacului al

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

● IN ACEST NUMĂR : ● **Muzeul Colecțiilor de artă — Afirmarea geniului creator al poporului** ● Colocviile «Luceafărului». **Tensiune și aspirație în poezia de azi** ● Cronica literară : ● **Dan Cristea despre volumul „Alfabet liric" de Ștefan Aug. Doinaș** ● **Cartea de debut de Al. Piru** ● Viața cărților ● Critici la prima carte ● **Proză de Radu Petrescu** ● Concursul național de poezie „Nicolae Labiș" ● **Fragmente critice : Zaharia Stancu" (I) de Eugen Simion** ● **Instantanee de Șerban Cioculescu** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● Mapamond ● **Revista străină**

Utopia criticului

Recitite în ordinea apariției lor, cărțile lui Mircea Zaciu își dezvăluie creșterea, rod al unei progresive desprinderi a comentariului dintr-un spațiu al persuasiunii și prescripțiilor didactice. În fața noastră se desfășoară spectacolul eliberării criticului și, deloc paradoxal, cucerirea obiectului ni se înfățișează, ea însăși, ca o eliberare. Și în miezul acestei creșteri, ca un izvor mărturisit sau nu al ei, descoperim acel **amor intelectualis** de care vorbea Spinoza. Prezent la catedră, la redacție, la editură, în sălile bibliotecilor, în dialogurile cu discipolii, în frecventarea maeștrilor : trăit uneori ca un fel de „opțiune sentimentală" a privirii ce scrutează universul marilor Bărbați, ori Bătrîni ai literelor române, ca un același unghi de fugă pornit de la ochiul și inima celui ce caută spiritualitatea transilvană, după legi ale rigorii și iubirii, învățată de la Ion Breazu și D. Popovici, al căror contrapunct este desprins din lecția călinesciană. O opțiune sentimentală pusă în slujba istoriei literare, a muncii științifice de editare. Implicată în consultarea arhivelor, în căutarea unor modele artistice și culturale, în valorificarea moștenirii, ducînd la configurarea unei galerii de portrete, a unui muzeu imaginar al literelor naționale... „O opțiune sentimentală" se află la baza monografiei **Ion Agârbiceanu**, tipărită în 1955 și revizuită în edițiile din 1964

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 7-a

Maturitatea tinerilor poeți

Printre volumele de poezie cele mai discutate, mai mult, elogiate, de critică în ultimii doi-trei ani, se numără cîteva ale unor tineri poeți. Exemplul cel mai semnificativ în acest sens ar fi „Proprietarul de poduri" al lui Mircea Dinescu, carte amplu comentată la vremea apariției sale. Să notez că majoritatea celor ce au recenzat-o sînt critici „serioși", vreau să spun, critici deja ajunși la maturitate, impuși de mulți ani în conștiința publică.

Una dintre puținele cărți ale scriitorilor anilor '70, „Proprietarul de poduri", este departe de a fi singura care să merite un atare tratament. Li se cuvine o insistentă atenție și altor plachete ale tinerilor poeți, porniți fiecare pe căi proprii, pe drumul maturității.

Și fiindcă o apreciere zgîrcită e, în esență, inexactă, să spunem de pe acum că aceste volume sînt deja expresia unor personalități constituite. Traiectoria lirică a lui Mircea Dinescu nu este singulară și sub un alt aspect. După un debut remarcabil, cîțiva poeți ai acestei generații au scris versuri în care nu creația impresiona ci meșteșugul, prea timpuria cunoaștere a mijloacelor și siguranța în mîndria lor, însușiri care pot duce și au dus chiar la „poză" și manieră, deci la vlăguirea viziunii lirice. Lăudabil este că atare ipostază s-a dovedit a fi tranzitorie, iar cei ce s-au grăbit, pornind de la ea, să tragă concluzii prea drastice și definitive, s-au înșelat. Deopotrivă, acești poeți, asupra scrisului cărora din ultimul timp voi încerca să mă opresc într-o succintă analiză acum, după o etapă de anemiere a substanței lirice au apucat-o cu hotărîre pe drumul adevăratei lor vocații, pe un drum adevărat al poeziei înseși așadar.

Prima carte a lui Mircea Dinescu „Invocație nimănui" (1971) impresiona prin dezvăluirea francă, dezinvoltă a unui temperament prin excelență romantic și adolescentin, prin siguranța și directețea (bruschețea chiar) rostirii poetice. „Elegii de cînd eram mai tînăr" (1973) ne dezvăluia un poet cu totul format, nu în sensul cel mai bun al cuvîntului însă. Totul era perfect și admirabil, dar totul era **compus** perfect și admirabil. Nu găseam atît intuiții lirice adînci cît o „regie" perfectă a discursului, o abilitate de artizan în distribuirea efectelor. Cu **„Proprietarul de poduri"** (Ed. Cartea Românească, 1976) poetul revine oarecum la tonul și esența relevate în placheta de debut, dar e vorba de o revenire în

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Ștefan Aug. Doinaș
„ALFABET LIRIC“

Pătrunsă pînă în ultima ei fibră de necesitatea proclamării valorilor ideale ale umanității și de aspirația imperioasă, intim resimțită, către „un orizont mai nalt, mai pur al vieții“, poezia lui Ștefan Aug. Doinaș, așa cum ne este ea oferită de antologia **Alfabet liric** („Biblioteca pentru toți“), cronologic alcătuită, a început, deopotrivă, printr-o constatare de ordin negativ, aceea a absenței, a degradării, a ruinei și a simulacrelor de tot felul, dar și prin afirmarea energică a unui sentiment viu, recuperator, al posibilului și al virtualității deschise. În locul unui **acum**, imperfect, parțial și profan, în locul unui **acum** al formelor trecătoare, agresive prin perisabilitatea lor și improprii dezvăluirii a ceea ce este nobil, profund organic și substanțial, poetul nu numai că face apel, dar chiar se așează cu o liniștitoare și exaltantă senzație a instaurării într-un **atunci**, prefigurare sensibilă și încărcată de sensuri a unui timp sacru și mitic, a unui timp inaugural, creator și regenerator, incoruptibil și izbăvitor în ordinea lumii. Nu este vorba aici, în acest ciclu prim, scris între anii 1941—1948 și care cuprinde în genere lirica somptuoasă, sărbătorească și savant articulată a lui Doinaș, nici de pesimism, nici de paseism, căci **trăirea** nemijlocită, bogata viață a simțurilor, **suflul** inconfundabil, precipitat, năvalnic al imaginilor, de o fluență generoasă, provenit dintr-un preaplin vital și dintr-un contact stimulator cu lucrurile dezmint orice premeditată „coborîre“ a existenței, ci de o credință tiranică, obsedantă, indestructibilă în integritatea ființei umane și în capacitatea ei firească, oricît de greu pusă la încercare, de a-și revela în cele din urmă resursele și înțelesurile originare. „Eroul“ lui Doinaș, erou prin care se evidențiază înseși șansele de afirmare plenară a condiției umane, este de predilecție omul integral, lucid și visător deopotrivă, capabil de a căuta, de a provoca și de a descoperi **miracolul**, de a trăi și de **a participa** la el, încredințat în forul său interior de posibilitatea reversibilității timpului **primordial**, încredințat, pînă la un tragic refuz al evidențelor grosolane, că este imposibil a viețui cu adevărat fără de a pune un preț riscant și totodată pe deplin asumat vieții.

Paradoxal, dintr-o constatare care la prima vedere ar putea părea oarecum dezabuzată — „azi soarele minunilor s-a stins“ —, ca și din numeroasele semne ale absenței pe care le oferă realitatea în sensul ștergerii sigiliilor și hieroglifelor esențiale, repere ale ordinei absolute și vestigii ale „tainicului chip“ pe care-l conțin lucrurile, nu se scoate în nici un moment un lînced, destructiv sentiment al destrămării existențiale, ci, dimpotrivă, ceea ce se impune, ceea ce-și cucerește treptat dreptul la o evidență inatacabilă este o violentă resurecție a faptului că totul este posibil, sfîșietor de posibil, recuperabil, traversat încă de seve vitale, apt de a renaște în receptacole miraculoase și în neprevăzute alchimii. „Genunile“ care atacă suprafețele riguros constituite și formele perfecte sînt izbăvitoare prin însăși fertilitatea lor obscură, iar timpul revelației este imanent condiției umane : **„Vai ! steaua asta merge spre amurg... / Cristalele s-au spart și sîngerează. / Și mii de ape** lîncede se scurg / mînjind coroana fluviilor, trează. / Ci-n mijlocul declinului lumesc / eu stau și-aștept, cu sfiiciune, ceasul, / cînd putrezi-vor florile ce cresc / ca broaște care-mi tulbură compasul. / Atunci, lovind cu vîrful în nisip, / aceleași semne vor luci în soare, / păstrînd în **forma lor** eternul chip / al lucrurilor lumii trecătoare“ **(Omul cu compasul).**

Poezie a setei de ideal și de perfecțiune, poezie a reminiscențelor **primordiale și a unui** timp originar și necorupt, de intensă exultanță a valorilor de căpătîi ale vieții, poezie a ierarhiei „tiparelor“ în pofida **„formelor“ fluctuante, lirica lui** Doinaș din acest ciclu nu conduce la o **posibil legitimată, consecutivă îndepărtare de realul corupător, la o subțiere a contactelor cu datele concrete, într-un cuvînt la o orgolioasă, negativă abstragere din sinul lor, ci la o integrare de o extraordinară fervoare în chiar masa densă a existentului,** celebrat, **înnobilat în materialitatea** lui regeneratoare. Dacă există aici un latent sens de respingere sau, cel puțin, de deplîngere a unei lumi în care minunile au murit și ierarhiile s-au degradat, acest sens e neîncetat corectat de un mesaj al **încrederii în viabilitatea principiilor cosmice și, mai cu seamă, de consistența, de plinătatea poeziei care știe să umple pînă la o extatică sațietate orice eventual gol în țesătura realului. O privire pietrificatoare, mineralizată asupra lucrurilor și totodată o privire fascinată de metamorfoza elementelor și a formelor în sine se opun presupusei devitalizări, presupusei goliri de concret pe care ar suferi-o o poezie în definitiv cantonată în rarefierea tărîmurilor ideale. Vagul la care ar obliga-o fragilitatea reveriei este contrazis de ponderea și exactitatea imaginii, sensul evaziv, ideatic se implîntă în însăși greutatea materiei ce-ar fi trebuit să-l izgonească. Precizia frapantă, meticuloasă a descrierilor, irumperea lor din suprafața însăși a lucrurilor reîntregite în vers în greaua lor materialitate și în coerența lor profundă vorbesc cel mai bine despre autenticitatea unei poezii în care setea de ideal nu este o abstractă, consolatoare idee, ci chiar o necesitate pămînteană,** în acord cel mai deplin cu statutul de fapt al omului și cu firea sa mai complexă. Acuitatea percepției pe scenariul „imaginar“ al poeziei este una din performanțele majore ale lui Ștefan Aug. Doinaș și, nu mai puțin, unul din semnele modernității poeziei sale.

Acest **suflu** al concretului, existent în ciuda sau, mai exact spus, existent tocmai prin alianța sa particulară cu **ideea**, această aderență la feericul real și la feericul imaginat nu sînt numai date liniștitoare, capabile de a ființa prin ele însele și cu de la sine putere, ci adeseori amenințate, pîndite de forțe obscure și destructive ele trebuie să-și dovedească și să-și verifice rezistența. Căci om al timpului său în primul rînd și punîndu-și cu indiscutabilă gravitate toate problemele timpului său, Doinaș nu este confruntat doar cu absența **minunii**, absență pe care verbul lui și limbajul poetic în genere sînt în măsură s-o umple cu forța lor restauratoare, dar încercat și de o „voluptate a limitelor“, de un asediu greu de numit și deopotrivă de insidios, la capătul căruia pîndește neființa. Întreg ciclul **Voluptatea limitelor** (1958—1968) conturează această amenințare surdă a viului, vorbind despre un „joc“ absurd și capricios în care „cel care stăpînește perspectiva / e mut, e nevăzut, e neștiut“. Poeme crude, crispate despre „noaptea fără fulger a neființei“, despre hazardul existențial, despre distanțele care ne separă de tot ceea ce ar trebui să ne unească și să constituie suportul prezenței, poeme despre timp, destin sau vinovăție, percepute într-o zodie a dramatismului interior, a tensiunii și a forțării limitelor de „cunoaștere“, poeme, în fine, a unei solicitări multiple a ființei intime de către forțe ostile, primejdioase integrității ei pe care poetul știe să le numească direct, brutal chiar sau pe care preferă să le sugereze iau locul, acum, feței majestuoase, asigurante a liricii lui Doinaș. Poezia devine un mijloc de a stigmatiza „relele“ secolului, puterile ce vor să-și impună propria lege și o lume „ce foiește de războinici mîndri“ și, totodată, un mijloc de a atrage atenția asupra unei responsabilități necesare, mereu în stare de veghe, în lipsa căreia putem deveni simple instrumente ori complicii vinovățiilor de tot felul ce agresează ființa umană : „Unde să mergem ? Orice drum e-nchis, / Ca Dumnezeu, prin ubicuitate, / sîntem complici la tot ce-a fost ucis. / Complici — ai **cui** ? Ah, înfundați cu cîrpe / **gîtlejul** meu — să nu mai pot vorbi !... / Cei nenăscuți în mîndra noastră stirpe / dorm liniștiți : ei au un alibi“ **(Alibi).**

Această confruntare cu limitele pulverizatoare ale neființei sau ale „relelor“ umane nu este capabilă, însă, să întunece mesajul profund umanist al liricii lui Doinaș și nici aspirația sa fundamentală, definitorie către acel întrezărit și posibil de atins „orizont mai nalt, mai pur al vieții“. Ea numai legitimează, în dreaptă cunoștință de cauză, proiectarea unei existențe eroice, lucide, angajate, a unei existențe din care poetul își făurește tocmai axul poeziei sale. Pentru că depășirea inerțiilor sufletului și ale cuvîntului, depășirea zonelor de obscuritate, de nenumit și de necunoscut este legată, în ultimă instanță, în viziunea sa de o acțiune eroică, de o acțiune concentrînd toate disponibilitățile spiritului și ale inimii. Luciditatea și luciditatea scrisului în primul rînd au în poezia lui Doinaș o asemenea alură „răzvrătită“.

Ștefan Aug. Doinaș a spus unele dintre cele mai esențiale și durabile **lucruri** din cîte s-au spus în literatura noastră despre menirea poetului și a poeziei. Și dacă el a vorbit cu o rară pătrundere și din lăuntrul stufos al realului, în aparență atît de puțin favorabil, atît de puțin propice, despre capacitatea visului și a idealului asumat de a ne transfigura existența și de a-i măsura adevărata amplitudine ; dacă a știut să dea consistență unor tărîmuri imaginare și unor aventuri fantastice pentru a determina mai exact aventura conștiinței și aventura ideii ; dacă a izbutit să se implice cu gravitate și cu dramatism în problemele timpului său, să le încerce ponderea și deopotrivă fragilitatea, să trăiască intens forțarea limitelor, în neființă și în limbaj, în simțuri și în abstracțiuni, să simtă pe propria-i piele aderența și inaderența la sine a acestor probleme, a izbutit totodată, ca puțini alții, să trăiască în postura de scriitor, de poet, firavă dar nu mai puțin eroică prezență a universului nostru și a scării lui de valori. Autenticitatea extraordinară cu care trăiește această condiție este argumentul suprem al întregii lui poezii, accentul ei de o profund convingătoare loialitate : „Doamne, e vremea să vie poeții ! Acum, / de lăsarea la vatră a florilor, cheamă-i ! / Uriți sunt, și firavi. Iar cei mai curați / se cunosc după felul // simplu cum poartă luneta cu lacrimi, cum iau / greutatea din lucruri, și țin în rezervă / o rouă divină. Și cîți nu sfîrșesc / cu aripi de șindrilă... / Pentru că graiul, ca flacăra, mistuie ; dar / inocent, doar în gurile lor delirează. / Și astfel răscumpără ei, profetind, / lăcomia vorbirii ; // astfel cuvîntul din pustă, mereu ocupat / să transporte pe-un drum pietruit cu vocale / povara istoriei, face popas / la izvoarele nopții. // Suie pe schele, atunci, voievozi și zidari, / pe cînd caii-fele-amestecă apa și varul. / Durabilul însă demult s-a zidit / în văzduh — cu poeții“.

Dan Cristea

viața cărților

Un jurnal liric

● Întotdeauna activitatea poeților în alte domenii decît al lirismului propriu a fost privită cu mare interes. Este și cazul lui Aurel Gurghianu, care într-o carte fermecătoare și incitantă, **Terasa și alte confesiuni**, ne propune un dialog fluent, unde probleme diverse ale actualității literare sînt susținute de un condei vioi, atent la semnificațiile și implicațiile sociale generate de creația artistică. În mare parte, **Terasa ...** poate fi interpretată ca un **jurnal de poet**, unde găsim nu atît schițe ale unor proiecte, cît unghiuri de incidență cu o realitate imediată, fertilă în sugestii majore, descoperindu-ne simboluri neobișnuite sub aparențe cotidiene. Vibrația secretă, fosforescența specială a frazei, cuvîntul ales cu grijă și distribuit cu dexteritate, ironia benignă, aerul de tandrețe, ușor obosit, divulgă, desigur, pe autorul **Temperaturii cuvintelor** și a **Porții cu săgeți**, dedat unei îndeletniciri, ai spune mai relaxate, dacă nu ai percepe infuzia unei ironii subtile, o privire pătrunzătoare. În fond, punctele de pornire nu sînt neapărat extraordinare, spectaculoase, dar reverberația lor în conștiință și sensibilitate, le conferă o aură neobișnuită, un plus aproape trepidant, o ritmică alertă, antrenantă.

Prilejurile care declanșează confesiunile pot fi o dimineață petrecută într-o ambianță magic-evocatoare **(Ghicind în cafea, Regrete și urări, Sentimente)** apariția unei cărți valoroase **(„Carte frumoasă...“)** aniversări **(A fi eminescian, Cel ce vorbește singur, Poemă de vară)**, amintirea anilor de studiu **(Universitarii)**, anchete, discuții despre poezie **(Poesis I, II, III)**, purtate în presă, unde autorul se înscrie în replică, ș.a. Două călătorii în R. S. Macedonia **(Struga '70, Impresii)** și R. P. Ungaria **(În ospeție)** declanșează niște rememorări pline de culoare și simpatie, unde notația precisă, amănuntul aproape anecdotic și informația culturală sînt asamblate cu dezinvoltură. O menționare aparte merită micile scene cotidiene, **(Secvențe clujene, Vestigiile verii, Ingrediente, Abrevieri)** unde se rețin cîteva portrete lucrate în aqua-forte („bătrînul tipicar, cu maniere de portărel de pe vremuri“, „băiatul cu tranzistorul deschis la maximum, e — în fond — un afon — nefăcînd deosebirea dintre muzică și pocnetul unei petarde“). Fie că scrie despre statuile orașului, sau despre plimbări visătoare, în amurg, ori lungi itinerarii de solitar, ascultînd vocile interioare ale memoriei, Aurel Gurghianu ne descoperă **lirismul civilizației**. Spațiile urbane, străzile, clădirile, monumentele cercetate fără grabă, se revelează ca purtătoare ale unui mesaj simbolic. Mai mult decît o simplă „causerie“, **Terasa** abordînd, fără complexe sau încruntare, varii domenii, configurează o atmosferă spirituală, o **ambianță propice mărturisirii**, dar și colocviului, invitînd un prezumtiv interlocutor la comuniune și elevație.

Alte confesiuni, secțiunea secundă, conține cîteva efigii ale unor poeți exemplari (Eminescu, Arghezi, Petőfi Sandor, M. R. Paraschivescu, Ady Endre, Zaharia Stancu) unde emoția nu copleșește rigoarea și ineditul unor apropieri, adevărate lecturi simpatetice ale personalității și operei celor omagiați. Nu mai puțin atrăgătoare **Foiletoanele de duminică** și **Reviste** în care un comentariu alert al presei își adaugă inflexiuni aforistice : „Un citat prin care nu demonstrezi ceea ce ți-ai propus e ca un bumerang : se întoarce împotriva ta...“, aspirînd la depășirea caracterului imediat, ocazional, fixînd cîteva repere morale și valorice, unde **Umbra bătrînului domn de la Mancha** reprezintă o prezență tutelară. **Noțiunea de grup literar... Gesturi în balans, alte moravuri, Moravuri — pe scurt** conțin, cum se poate înțelege și din titlu, denunțarea unor practici literare în conflict uneori cu fluxul firesc al culturii noastre, cu climatul necesar adevăratei creații și receptări critice. Alianțele efemere, grupulețele fondate pe interese publicitare și administrative nu pot mima veritabilele prietenii întemeiate pe respect și prețuire. Ar trebui amintite apoi încă două rememorări : **Vîrstă de început** evocînd „ucenicia“ lui Ioan Alexandru și **Secvențe dintr-o noapte de august**, nostalgică pagină autobiografică a adolescentului de odinioară. **Orele scrisului** ar putea constitui un corolar al simbolicei **Terase**, unde panorama multiformă a peisajului urban și deliciul proaspăt al asociațiilor impresioniste, de **plain-air**, nu exclud fecunda întoarcere spre sine, spre miezul ascuns al eului. Și întrebarea conține aproape firesc răspunsul necesar : „Cum te poți realiza ca scriitor dacă tu însuți nu te iei în serios, jucîndu-te copilărește cu anii, cu orele tale de febră ?“ Pentru că trebuie să fim mereu lucizi, ne avertizează autorul „la orele conștiinței, la orele scrisului !“ Chiar dacă nu-și propune în mod expres, Aurel Gurghianu reușește, în cîteva rînduri, să devină grav, nu pedant și didacticist, dar oricum îndemnînd, în subtext, la exigență și responsabilitate. **Terasa și alte confesiuni** nu este așadar „o carte de vacanță“, chiar dacă lejeritatea dialogului uneori și tratarea liberă, eseistică a subiectelor, ar putea prefigura o lectură numai agreabilă. Pentru că, în fond, **principiile** rămîn ferme, sigure, așezate pe niște virtuți ușor detectabile : bun simț, comprehensiune, ironie binevoitoare, umor, fără însă ca intelectualitatea să fie vreodată **eclipsată. Un jurnal de o** acuitate vivace, ușor acid, melancolic uneori, alteori ludic, concretizînd etapele unei evoluții interioare, care parcurge drumul de la solitudine și observație detașată la comunicare și integrare activă, altfel spus de la angoasă la înțelepciune.

Adrian Popescu

*) **Aurel Gurghianu : „Terasa și alte confesiuni“, Editura „Dacia“, 1978.**

Farmecul discret al elegiei

● Ultimul volum *) al lui Corneliu Sturzu ne dezvăluie, la aproape un sfert de veac de la debutul în „Iașul literar“, cu aceeași discreție a începutului, un univers de o delicată melancolie în care tristețea este trecută prin retortele spiritualității pînă la starea pură, nedefinită, a dorului : „Dincolo de capătul umbrei, dincolo de ce a fost spus / Dincolo de făgăduinți, de tăgadă / Există un suflet de pasăre, există / un ochi ce privește în soare / Asemeni bătrînului orb. Și există / Un astfel de tainic îndemn, un stol de părelnici cocori / Și un drum unduind...“. Tonalitatea e elegiacă, cu domoale nostalgii ieșene și superioară sentimentalitate, totul învăluit în dulcea suferință a romanțelor eminesciene : „Cum zilele cad și se orînduiesc / Ca pietrele, egal în caldarîmuri / E-atîta liniște-mprejurul lor / De parcă numai fluturii ar întreba / De unde vii. Unde te duci“. O atmosferă vagă, muzical-simbolistă, se desprinde din toamna poemelor citadine. Sensibilitatea poetului e însă atent ferită de impactul cu lumea prin cizelarea formală a versurilor, structura intimă romantică fiind acoperită de o tiranică formație clasică. Om de gust, Corneliu Sturzu refuză gesticulația stridentă, adoptînd adesea forma tradițională din decență pentru suferința nudă : „Cine mai vine, cine mai pleacă / Cine mai caută iar îndurare / Neagră părere, tingă săracă / Umbra bufniței pe trotuare...“ Autoironia filtrează în același sens dialogul poetului **cu lumea**. Clasică este aici tentația glumei sau aplecarea, ca la Odobescu, spre alint livresc convertit în grațios și nonșalant gest artistic. **(Glumă, Declarația lui Sancho Panza, Cristofor Columb, Răsfăț** etc). Se creează astfel o impresie de elegant bric-à-brac în care poemele stau asemeni unor fine porțelanuri chinezești **răspîndite într-o** dezinvoltă dezordine. Impresia este însă falsă, premeditată de poet, convenabilă discreției sale lăuntrice. Lecturii i se cere să-l descopere și să-i forțeze cuvintele. Printre piesele de orfevrerie se află ascunse măștile lirice purtînd pe trăsături acele crispări neliniștite ale sensibilității moderne **(Alergătorul de cursă lungă, Pan blestemînd, Corespondență, Sfîrșit de noembrie, Remember, Silabe de toamnă, Pasăre împăiată, Griu din gînd, Distihuri** ș.a.). Tristețea poetului atinge acum tonalități acute, tensiunea interioară devine apăsătoare, elegia pierde din discreție în favoarea rostirii directe. Cuvîntul brutal, ce poate fi și tandru uneori, **pătrunde prin universul războiului ca în jurnalul** de front al lui Camil Petrescu **(Ultima noapte de război, Recviem)**. Lumea se deformează văzută expresionist prin experiența blagiană : „Cei ce-și caută o țară plîng prin ungherele lumii / Cei ce-și caută o țară trec prin dreptul ferestrelor mele // Plin este aerul zării cu jind // Numai bocetul lor, numai bocetul lor / Îmi zgîrie noaptea pridvoarele casei“. O mitologie proprie, spaima de tăcere, porniri dionisiace, golul rece al oglinzii, singurătatea asumată a alergătorului de cursă lungă, rup țesătura armonioasă a versurilor. Iată un astfel de poem-metaforă, motiv întors al baudelairianului vînzător de geamuri colorate : „Noi care-n această lume ne-am luat cîteva obligații / Să șlefuim stelele, să vopsim luna / Noi care noaptea îngropăm în adîncuri gunoaiele / Minciunii, terorii, melancoliei / Dincolo de orizonturi // Noi care, uneori, alcătuim strofe / Ca niște prăjituri uitate în galantare, / Noi, saltimbancii, irozii, măscăricii / De la toate serbările lumii // Noi care îndrăgim cu patimă, pînă la moarte / Cea mai trudnică meserie / De-a șterge zilnic ferestrele caselor / De ploaia plînsului, de scamele urii // Noi care-ntîii privim dimineața prin **geamuri** / Curatele străzi ale speranței“.

Acestui poet de o fină sensibilitate, sedus de sublimarea elegiacă a trăirilor, îi sînt necesare mai dese gesturi eliberatoare ale cuvintelor din prea marea lor delicatețe.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Corneliu Sturzu : „Vîntul din oglinzi“, Editura „Eminescu“, 1978.**

Pentru rigoare și metodă

● Perspectivele critice ale lui Al. Călinescu sînt un fel de dosar de tribunal reprezentînd o pledoarie. Doar așa se poate explica lipsa de omogenitate a textelor care seamănă cu o diversitate de probe pentru apărarea „noii critici“ și noii științe a literaturii.

Buna intenție a autorului este absolut lăudabilă și condeiul fin al criticului, bine cunoscut. Cartea se compune, deci, din cîteva secțiuni care nu au trăsături doar țelul comun. Dintr-un anume punct de vedere alcătuirea ei e ingenioasă. O primă secțiune discută cîteva concepte esențiale pentru o adevărată cercetare a prozei și aici sînt cele mai interesante pagini ale cărții. Autorul este preocupat de poetica prozei (a se înțelege prin poetică exact ce trebuie : o gramatică a literarității textului), și de situarea exactă a unor termeni ai ei, dintre cei mai importanți de altfel :**temporalitatea narativă, perspectiva narativă, verosimilul, închiderea și deschiderea textului.** Sigur, aceștia nu sînt termeni suficienți pentru o poetică a prozei, dar sînt dintre cei mai dificili, pe de o parte, iar, pe de altă parte, aparțin acelei categorii de concepte pe care s-a bătut atîta monedă falsă sau superficială încît repunerea lor în pagină este o necesitate. Meritoriu este faptul că autorul nu numai că se bizuie pe o informație riguroasă, dar își ia față de nume ilustre ale noii critici franceze o distanță și cînd privirea e depreciativă și cînd privirea e apreciativă. Ceea ce îi conduce opiniile este o logică deosebită față de semantica termenilor de teorie literară modernă, de poetică. Așa încît Todorov, Genette, Barthes, Raymond, J.P. Richard, Berrida, Ricardou, Poulet etc. și chiar mai puțin interesantul Gaëtan Picon, nu suportă aici nici micromonografii, nici microportrete, nici puneri în pagină ci sînt termeni de referință parțială pentru conceptele în cauză la care se adaugă, sau mai bine spus pe care îl domină nu o dată justețea și supletețea comentatorului personal.

Cartea continuă apoi cu o serie de discuții aplicative la unele cărți de critică sau știința literaturii, europeană și românească. Tot în sensul pledoariei pentru noul cercetării sînt scrise și aceste pagini, cu convingerea că nu există evoluție numai în cadrul literaturii însăși ci și metodologia cercetării trebuie înțeleasă în același sens al progresului. Diagnosticul va fi de fiecare dată sever și argumentația fără echivoc în aceste **Delimitări** în care se dovedește aplicat că nu se poate privi astăzi literatura (fie a trecutului, fie ea contemporană) cu ochiul și instrumentarul secolului 19. Sigur că unele opinii ale autorului pot suporta amendamente, pot trezi opinii contrarii. Dar pentru o asemenea pledoarie nu are nici un fel de importanță că **Minciuna romantică și adevărul romanesc** a lui René Girard este socotită o carte lipsită de orice interes (mai ales că nimeni nu a pretins că René Girard ar fi ales tipul criticii imanente) sau că **Dicționarul de idei literare** al lui Adrian Marino este lăudat atît de fără măsură, importantă este numai așezarea oricărei cercetări, reale sau virtuale, sub semnul științei și al noilor categorii de gîndire critică.

În fine, ultima secțiune **Accente** pare a fi pledoaria pentru opțiunile necesare în critica și cercetarea românească a literaturii, pledoarie constituită din diverse foiletoane publicate de autor în decursul ultimilor ani, fie tratînd teme legate de configurația criticii, fie cîteva contribuții românești atestînd pătrunderea noului și în gîndirea criticii literare românești (cu excepția unui foileton despre Pompiliu Constantinescu, a cărui justificare nu reușesc să o găsesc în contextul dat).

Fie și așa. Dincolo de o eterogenitate evidentă, datorată diferențelor calitative a tematicii abordată în diversele capitole, cartea lui Al. Călinescu este una din acele pledoarii necesare pentru „deschiderea“ de orizont metodic criticii românești.

Ioana Crețulescu

*) **Al. Călinescu : „Perspective critice“, Editura „Junimea“, 1978.**

Eposul unei iubiri

● Registrul experienței concrete, finețea analitică, susținînd o tematică inspirată de evenimente contemporane, concurau, cu prilejul apariției în românește a romanului „Vatra încinsă“ (1973), la formarea unei anumite imagini asupra scriitoarei de limbă maghiară, din perioada interbelică, Berde Mária. Recenta traducere *) — în cadrul aceleiași colecții, **Biblioteca Kriterion** — a romanului **Romuald și Andriana** are, în primă instanță, un efect derutant : aburul de legendă, elementele fantastice inserate într-un fragment de viață medievală, reconstituit de altfel cu acuratețe dar și risipă de fantezie cromatică, par să contrazică arta poetică a unei membre fondatoare a grupării **Erdélyi Helikon**, cunoscută pentru propăvăduirea literaturii sociale, profund implicată în prezent. Analogii cu volumul anterior sînt posibile totuși, dincolo de circumstanțele istorico-temporale, etica iubirii purtînd-o de data aceasta pe Berde Mária, ca și pe marea sa contemporană Sigrid Undset, înspre zbuciumatul Ev Mediu.

Cartea debutează cu noaptea pură și neliniștită a unui adolescent și continuă cu participarea acestuia la cruciadă, de fapt o călătorie a formării sale biologice și spirituale. Accentul se mută treptat de pe realitatea exterioară — descrierea cu amănunte a vieții, obiceiurilor, veșmintelor de la curtea grafului Udalrich de Valkenfelsen, sau a regilor maghiari — în gîndurile, sentimentele, senzațiile tînărului și strălucitului cavaler Romuald, plecat să cîștige glorie și nume prin care s-o merite pe fiica grafului, Andriana. De la inofensivă vanitate la trufie, de la sperjurul semi-conștient la viol și crimă, lunecarea lui e subtilă și firească în seria unor motivații psihologice fără fisură.

De o stranie frumusețe și profundă gravitate e metafora ce învăluie povestea acestei iubiri : trădările lui Romuald degradează însăși persoana fizică a partenerei, provocîndu-i moartea.E, de altfel, mai mult decît o metaforă, e expresia convingerii, prezentă în motto-ul cărții, că oamenii nu sînt indivizi izolați ci acțiunile fiecăruia se răsfrîng asupra semenilor. Această interdependență profundă a tuturor elementelor lumii se traduce și în substanța scriiturii, într-un text armonic, cu multiple valențe simbolice, fin subliniate în versiunea lui George Sbârcea. În acest amplu registru al comunicării, un sunet cheamă pe altul, un gest determină o anume mișcare în natură, un sentiment colorează un peisaj. După ultima bătălie cîștigată, împăratul Frederic e învăluit de amurg ca o „statuie a victoriei“, dar de „un soare care apune“; povestea fecioarei martire se deapănă pe fundalul valurilor mării „cu mii de plînsete“ ; pentru învingători bolta se arcuiește „ca un clopot de cristal albastru“ în timp ce judecata celor vinovați se desfășoară în „lumina murdară a zorilor“ ; lacrimile lui Romuald, care a cîștigat toate bătăliile lumii dar a pierdut-o pe cea cu el însuși, se adună în pulbere, „părelnică oglindă a frunții lui“ ; Andriana e luminată de o făclie roșie și tremurătoare „ca o inimă torturată“. Descrierea evoluează de la poemul senzorial al unei grădini în plină vară, la tabloul descompunerii cadavrelor unor tîlhari lăsați să moară sub soarele dogoritor, realizat cu o precizie și cruzime de natură să interzică orice prejudecată privind așa-zisa literatură „feminină“

Pictată în puternice contraste, accentuate de lipsa semitonurilor, a gradațiilor infinitezimale ale vieții reale, povestea cuplului care joacă pe-o carte toată bucuria și nefericirea lumii atinge intensitatea emoțională a unui poem epic.

Maria-Ana Tupan

*) **Berde Mária : „Romuald și Andriana“, Editura „Kriterion“, 1978.**

CARTEA DE DEBUT

„De-ale gurii din bătrîni“

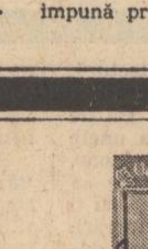

Singulară prin alegerea materiei, cartea de debut a lui Octavian Stoica, **De-ale gurii din bătrîni** (Editura Sport-Turism, 1978) este o scriere literară, un comentariu nostalgic al vremurilor de demult în marginea unor pagini de amintiri privitoare la mîncări și băuturi, ospețe și libații desfășurate de-a lungul timpului mai ales în București. Autorul, din Stoicanii Tutovei, oferă din loc în loc și rețete, probabil în dorința de a actualiza bucatele de altădată, deși multe din ele sînt în uz, iar altele par întocmite în chip neutilitar, în scopuri umoristice.

Mai puțin erudit decît Păstorel în materie de gastronomie, Octavian Stoica a aflat destule lucruri din cărți și referințele sale, chiar culese din a doua sursă, impun. Auzim de Bieski, Marco Bandini, Moreau de Brassey, Del Chiaro, La Mottraye, Auguste de Lagarde, Charles de Joppecourt, Emile Godeau **(La revanche des animaux et des fleurs)**, cronicari, istorici, memorialiști, scriitori și mai puțin gastronomi, autorul fiind mai erudit în sfera literaturii române, nici aici însă în materie de pură gastronomie, cît mai ales în materie de amintiri. Octavian Stoica citează majoritatea scriitorilor români care au vorbit de mîncări și băuturi, cu excepția curioasă a celui mai avizat dintre ei, Păstorel, și într-un amestec care în nici un caz n-a avut în vedere valoarea artistică, din moment ce de la „Jenică“ Barbu se trece la C. Cosco cu cartea lui **Cînd era bunica fată**, de la **Ursita** lui Hasdeu la **Podul Mogoșoaiei** de Radu Crutzescu, de la **Vinurile lui Iancu Brezeanu** prefațate de Gaby Michailescu la **Hai cu mine** de Al. Raicu, de la **Romanțele** culese de Mia Barbu la **Oameni și vremuri** și **Tulie Radu Teacă** de I. I. Mironescu, de la cronicile mondene ale lui Clymoor la **Din copilărie** de Iacob Negruzzi, de la Mihail Sevastos la Camil Petrescu, de la **De pe valea Motrului** de Miza Cretzianu la **Strigătele Bucureștiului** de Radu D. Rosetti, de la **Amintirile vesele și duioase** ale lui I. A. Bassarabescu la **Amintirile** lui Radu Rosetti și Th. D. Sperantia, de la Damian Stănoiu **(Dîmbovița, apă dulce)** la Sadoveanu și Hogaș, de la **Misterele Bucureștilor** de George Baronzi la **București și bucureșteni de ieri și de azi** de Al. Bilciurescu, de la **Bohema de altădată** de D. Karnabatt la **Istoria Bucureștilor** de C. C. Giurescu, de la **Țara vinurilor** de Constantin Prisnea la **Manual practic pentru cofetari și particulari** de Emil Frederic („a fost învățăcel al caselor Fialkowsky și Capșa“), de la Ion Agârbiceanu la Costache Bălăcescu a cărui **O bună educație** a mîncat pîinea operei **Lucia de Lamermoor** de Donizetti, de la Delavrancea și Ștefan Petică la Kogălniceanu și Negruzzi cu ale lor **200 de rețete cercate de bucate.**

De foarte multe ori sursele sînt vag amintite, precum aceea din pasajul următor extras dintr-un englez care sigur nu e Maurice Walsh, autorul lui **The Key Above The Door :**

„Un pastor englez, Walsh, găsea în București „un număr neînchipuit de mare“ de crîșme — locuri de petrecere dar și de sațiu, că doar nu-și astîmpărau tîrgoveții nevoile doar cu băuturi bețive, deși Bucureștiul era în tinerețele sale încins cu vii ruginite, ca un șold de femeie cu paftale de aur turcesc. Vinurile se vindeau cu ulciorul de lut ori cu cana arsă și se beau la răcoare, în pivnițe boltite, printre butoaiele de stejar cu canea sau doar cu cep, în locuri fără nume inadins căutat să întărite...“

Despre „Cucoanele din vremea castelului“ scrie Ionel Teodoreanu în **Masa umbrelor** (1946, p. 130).

„Cucoanele din vremea castelului erau catifelat, moi, galeș, grase, cu șold îmbelșugat rotund, pulpă dospită, carne cu fald, umăr de lună plină, sin leneș, ochioase și cam sprîncenate. Mîncau de dimineața pînă seara aluaturi îndulcite și vanilate (să le treacă de urît) spunînd că numai gustă. De dulcețuri, șerbeturi, halvale, halvițe, rahat, fisticsi și fisticli, fructe zăhărite și acadele nici nu mai spun, că las pana și răcnesc: Dați-mi și mie, oameni buni“.

Din astfel de pagini înrudite cu cele ale modernului Fănuș Neagu a învățat să scrie și Octavian Stoica, totuși cu o octavă mai jos, precum în pasajul despre iarna românească din **Ajunul nopților mari:**

„Ninge cu petale albe de crin căzînd legănat din înalturi în Moldova, la Neamț, ninge solemn la vechea Tismană, albind pădurea de castani bătrîni sărăcită de frunze, cerne o moină subțire pe valea atît de bătrînului Olt, se lasă o zăpadă grea pe brazii Năsăudului, la Rodna, țărmul mării e alb la Agigea, spălat de valuri vinete, stejarii din Vrancea încremenesc în ger ca la începutul lumii, Bistrița sub Ceahlău curge între maluri de gheață subțire, Dunărea cară sloiuri și ninge mereu, spulberat, în Bărăganul fără margini, zăpada pentru secerișurile viitoare...“.

Mai rămîne ca Octavian Stoica să lase mîncările și vinurile și să facă literatură curată, de substanță.

Al. Piru

REVISTA REVISTELOR

● **România literară** (33, 17 aug. 1979) publică un expresiv grupaj pe tema **contribuții românești la curente și stiluri din cultura europeană** alcătuit din cîteva referate citite la dezbaterea cu aceeași temă a Secției de teoria și istoria artei din cadrul Academiei de Științe sociale și politice în luna iunie a acestui an. Ideea centrală a acestei dezbateri, ilustrată de majoritatea referatelor, **este a unei culturi românești care participă prompt la etapele dezvoltării culturale europene,** necesitatea de prim ordin a cercetării fiind aceea a descifrării fenomenului prin respingerea inerțiilor de interpretare care trasează încă o configurație inexactă dezvoltării culturale românești. Trăsătura principală a culturii românești nu este în această viziune inerția orientală sau tardiva pasivitate receptoare ci inițiativa creatorilor de cultură români. Zoe Dumitrescu vorbește în **Către sintezele necesare** despre rapida capacitate de asimilare a culturii române, de raportarea influențelor **la o matcă modelatoare** care asigură originalitatea și personalitatea unei culturi cu un fond străvechi ale cărui **coordonate** stilistice de substrat supraviețuiesc și astăzi. Alexandru Duțu merge în aceeași direcție vorbind despre un „model“ cultural românesc, **(„Modelul românesc“)** care se diferențiază de altele **chiar** atunci cînd intră în concordanță temporală cu ele. Cîteva constante (între ele sursa folclorică și predominarea valorilor intelectuale) asigură acestui „model“ românesc comportamentul particular. Răzvan Theodorescu consideră că modernizarea culturii românești în secolele XVII și XVIII se face „sub semnul văzului“ și atrage atenția asupra dificultăților pe care inerția unor optici le ridică în calea valorificării înnoitoare a etapelor vechi ale culturii noastre : **„Problema «modernității» secolelor XVII și XVIII la Carpați și la Dunăre — o modernitate nu opusă tranșant evului mediu, ci născută din el, — ar putea părea un truism (...), dacă o anume inerție și o certă comoditate a prejudecăților și a „drumului bătut“, nu ar trage disperate semnale de alarmă atunci cînd, tot mai des, specialiștii încearcă să găsească, cumpănit și prudent, pentru fenomenul artistic românesc al epocii, consonanțe stilistice cu restul Europei sau materializări românești ale unor tendințe culturale vădite în tot restul continentului“.** Inițiativa organizării acestui colocviu este salutară și prin prilejuirea confruntării opiniilor. Revista **Synthesis** gazdă a multor cercetări culturale pluri- și interdisciplinare va publica toate lucrările colocviului ceea ce este desigur un binevenit cîștig de cunoaștere științifică într-un teritoriu unde inerția opticii își disputa întîietatea cu aproximația.

● Un nou cronicar literar, care e de fapt un vechi cronicar literar, lansează revista **Ramuri.** Nou redactor șef al revistei **Ramuri**, poetul Marin Sorescu, a semnat în numerele 7 și 8 (iulie și august 1978) ale revistei **Ramuri** (numere care prin sumar și atitudine vin să pună în lumină un reviriment publicistic) două cronici literare dedicate, respectiv, volumului de poeme **Imnele Transilvaniei** de Ioan Alexandru și apoi eseului **Sentimentul românesc al ființei** scris de C. Noica. De fapt Marin Sorescu revine la una din primele sale iubiri, critica literară, pe care a făcut-o vădită în anii '60 la revista **Luceafărul** unde a ținut o vreme o cronică literară plină de intuiție și de vervă. Revenirea lui e cu atît mai promițătoare cu cît în comentariul cărții lui C. Noica cronicarul nu se lasă furat de scriitura cărții, de împletitura exterioară a eseului, infirmitate răspîndită în critica de azi, ci de țesătura lui de idei, de aspectul constructiv al cărții.

Colocviile «Luceafărului»

tensiune și aspirație în poezia de azi

Lirism și confruntare

Prin viziuni lirice sarcastice ce demolează din interior, sub un ton de înșelătoare delicatețe, „bunul simț" feminin, și prin vitalitatea de a consuma pînă la capăt unele trăiri și dileme ale feminității, figurate într-un mod original, Constanța Buzea este una dintre cele mai interesante prezențe lirice ale generației sale. Mai puțin demnă de atenție prin formula lirică adoptată, ea se remarcă printr-o forță poetică reală, reieșită din întîlnirea unei sensibilități anxioase cu o luciditate vitriolantă. Iubirea, maternitatea, locul ocupat de eul feminin în univers, apar ca teme preferate ale poeziei, abordate însă constant din perspectiva unui registru cromatic binar care oscilează între lamentație și cinismul violenței. De fapt ne aflăm înaintea unui lirism, prezentat sub înșelătorul calm conferit de ambalajul versului clasic, ce rezultă din alternarea sau suprapunerea unor antagonisme puternice, atît la nivel metaforic cît și la nivelul textualității, antagonisme generate de o mișcare variabilă a punctului de referință și situare a eului liric. Pentru descrierea acestei polifonii lirice, provenite din modularea a două atitudini lirice distincte, ne propunem să o indicăm generic pe fiecare operație susținută chiar de text — printr-un pronume personal. În analiză vom desface într-o suprafață plană ceea ce textul oferă într-o simultaneitate multidimensională — act de fiecare dată inevitabil și atît de riscant al oricărui demers critic.

Ego și Tu funcționează, în mod evident, în poezia Constanței Buzea, ca un mod specific de impersonalizare lirică. Dincolo de acest adevăr, cele două dispoziții lirice, fiecare cu temele ei, conferă garanția profunzimii unei poezii amenințate virtual în intimitate de sufocare prin supralicitarea temelor de meditație.

Pentru **Ego,** lamentuosul personaj marcat de pasivitate, inerția este o formă de **rezistență** la presiunile copleșitoare ale materiei. Teoretizînd acest lucru, Ego — „Ego, fiu al cuiului însingerat, / Ego, niciodată nu te pot înstrăina" — cum se spune într-un poem, se manifestă mai întîi prin referire la sine, însuși. „Narcisismul apare însă aici ca o formă de rezistență și putere. Autocontemplația feminină, departe de a fi o formă a fragilității, indică un canal posibil de dirijare a energiei, resimțit totuși ca o damnare: „Lumea aceasta, verde de plante / Lumea aceasta fără sfîrșit, / Nu-mi dă și mie, cum celorlalte / Fiare, instinctul de fugărit. / Mie îmi dă ca o pedeapsă, / Clipa cu pui-femei mereu, / Mie îmi dă o vizibilă coapsă / La care se uită un zeu. / Mie îmi dă și mila pe care, / Ca să o cruț, o numesc renunțare" **(Clipa cu pui).** Din atingerea lui Ego cu forțe exterioare ce vor să-l modifice, cît și sub presiunea unora interioare ce tind să-l spargă (maternitatea fiind una dintre ele), apare o stare generală de anxietate. „Sufletul" este „ucis de praful umezit, de putrezite / ziduri, lifturi fără aer, trepte cenușii de clor", de „infernul de motoare, / din acest gunoi sonor". Cosmarul, realizat în formula expresionismului bacovian, instalează într-un univers ce se deteriorează dintr-un prea mare cumul de stridențe : Avînd o **viziune centripetă a lumii,** inteligența, în permanentă alarmă, îl determină pe Ego să se creadă supus unor metodice acțiuni de lezare. Pe Ego pînă și „aerul" îl „otrăvește". Apar tema măștii și nostalgia existenței în pereche, ca alte forme posibile de rezistență : „Mi-e dor de ceva, sînt cu simțuri strivite / La marginea celei din urmă răbdări, / Mi-e dor, mă falsific și voi compromite / Ideea de pasăre supță de mări. / Mi-e dor de pămîntul păcatelor line / Cu jertfe gîndite, cu peșteri și oi / Cu via enormă, păduri și albine, / Astfel să exist pe coline în doi..." **(Ideea de pasăre suptă de mări).** Deși aparținînd feminității, Ego refuză feminitatea deoarece destinul acesteia pare prin definiție inclus sferei tragicului : „...E un coșmar, oricum, să fii femeie, / Privirea, plantă, moarte, mare, / De unitatea ta încăpătoare / Se spinzură destinul cel mai rău / De bine te desparte întîmplarea / A nu te fi născut opusul tău". **(Sisii).** O ușoară nevroză transpare în litaniile acestei Ifigenii moderne ce depling, uneori tulbure, indescifrabil, incoerent, simțurile enorme, maternitate devoratoare, absența partenerului capabil să perceapă dimensiunile spirituluí său vizionar care „vede ce anume / Depinde în spațiu de timp". Singurătatea, posibilă numai ca o evaziune, apare prin respingerea lucidă și uneori brutală a acelor prezențe ce îl alterează afectiv pe Ego (progenitura, iubitul). Gestul provine dintr-o oroare de înglobare și de alterare a lucidității. Ego își lasă „instinctu-n destrămare". El face parte dintre „Femeile nebune care nu se regăsesc / În bărbații sau copiii ce se anunță de departe"... Iubirea pare maculantă : „...Dar cum să cred în puteri ce din alții emană, / Cum să mă las acoperită de cenușă ce curge din cranii, / Cînd viu mi se năruie cerul pe gînd, / Cînd sîngele meu e otrăvit de prima iubire" **(Martori).** Progenitura e ucigașă : „...O, dor de iarbă, praf fără vreo boală, / În aiurarea goală am să fug, / Vin de pe cîmp copii cu crengi, / Vin ucigași alergînd din turme / Blîndețea însăși, / vin jupuitorii. / Ce văd aici nu voi putea uita. / Singurătatea nu se mărginește cu nimeni, e un dulce infinit / Prin care trec și oameni citeodată, / Ciobani pe-a căror gură se-nmulțesc / Păsări de întristare... / (...). Sînt catacombe în asfalt, / Pasul meu speriat le redeșteaptă / Și mintea mea bolnavă le-nmulțește". **(Zeu de sticlă).** Alteori guvernează o cruzime foarte feminină venită, ca întotdeauna în aceste cazuri, dintr-o lipsă de imaginație, care declanșează jocuri stranii : „...jocul care joc, cruzimea generează un chef enorm de chin...". Dacă „umilința" e „stare de geniu", de aici și pînă la ideea mortificării nu mai avem decît un pas. Ego își smulge masca bunului simț și a pudoarei : „Smulgîndu-mi masca zimbitoare / cad ridurile gri de gumă / Ninge cu fard în atmosfera tragică...". La acest nivel al polifoniei lirice poezia se produce prin funcțiunea unei lucidități dizolvante care își ia ca obiect pe Ego. Exacerbarea „chinului" dezvoltă însă prin recul o previzibilă suprasaturație. Lui Ego i „se face silă, / De omul ce-și asmute suferința, / De omul neservit de trădători / Hiena umbrei proprii, foamea într-un / Pustiu pietros prin care doar nebunul / Cu mîna goală umblă după șerpi" **(După șerpi)**

Poezia impune poetei să aibă acces la o anumită inseninare. Deasupra tensiunilor, Ego percepe imperiul mult mai larg al existenței. Privirea feminității se mută spre o ordine mai generală a lumii în care exista ca o structură înglobată unei necesități, multă vreme inaccesibile.

Contemplația adevărată se realizează însă la modul polemic, prin dialogul cu un **Tu** ce deține în cadrul acestei lirici un rol de o mare complexitate. Deși respinge erotismul, ieșirea lui Ego din cercul său narcisiac se face totuși printr-o relație erotică. Schimbîndu-și datele, Ego se distinge prin acțiune, puteri magice de penetrare, într-un cuvînt, **ca o forță centrifugă. Tu,** alături de care se proiectează în ipostază pereche, apare pentru început ca o caricatură a partenerului erotic. Alături de el, lamentuosul Ego devine demonic. Imaginile lirice, înregistrînd această răsturnare, într-un fel paradoxală pentru că ea pare că se face în favoarea erotismului, au un caracter represiv, distrugător. Textul trece de la un anume hieratism al pasivității și acceptării feminine spre tonalități de pamflet. Ironia și sarcasmul guvernează materia lirică dizolvantă aruncată asupra lui Tu.

Tu este cel vinat, cel neajutorat, gata să „alunece" „în oglindă", „orbul", naivul ; „Tu vei dori să fiu îndepărtată, / Misterul meu să te înnebunească, / Închisă-n limba mea neomenească, / Fiind ce nu poți fi tu niciodată. // Tu vei dori, și-am să te-aștept cu mască, / Și vei dori prin mine să aluneci / La fel de lin ca mîinile prin mineci, / Cînd eu fosnesc și ele să fosnească. // Și vei dori, și eu voi fi în stare / Să mă predau restriților finale / Cu umilință și cu nepăsare. // Tu vei dori atît de multă jale, / În răutatea ta strălucitoare, / Încît voi fi ca de zăpadă moale". **(La fel de lin ca mîinile prin mineci).** Apare de aici un mod original de a se practica, prin invectivă, erotismul liric. Poeta, sub cadențe de un înșelător calm este o vulcanică. Imaginile terifiante au o plasticitate remarcabilă. În noua sa relație cu lumea, Ego, o „genie-femeie", „s-apleacă dureros, superior, demonic" asupra unui „înger". Ea are „har" — numit „nebunie de recompensă" — deoarece, afirmă, „mi-e dat să știu de la-nceput". Ego este de fapt acum un „înger" trecut prin „păcat", „prin care, toți trecînd, naivii, sînt transformați în demoni grei". În virtutea „unui demonic destin interior", iubitul nu poate fi cunoscut total decît „prin distrugere". Ca atare, el va fi atras în capcane îngrozitoare : „Te urmăresc cu o sacră încredere din umbră, / Te atrag înspre otrava în care plutesc" — i se declară. La rîndul său, iubitul, supusul, nu poate suporta apropierea lui Ego fără să se dizolve.

Erosul pare să copleșească orizontul poeziei printr-o senzualitate subterană, pe măsura violenței verbale, aflate în mod evident într-o descendență argheziană, deși se fac pretutindeni eforturi vizibile de temperare. Înaintea noastră se desfășoară un spectacol erotic cu autoflagelări, exorcizări prelungite ce întrețin pasiunea. Partenera, acum adevărată Medee, este veninoasă cu partenerul ei uneori pînă dincolo de limita suportată chiar de blesteme și practici magice. Poezia Constanței Buzea apare ca primul caz al unui asemenea gen de erotism feminin în lirica românească. Trebuie să spunem însă că, dincolo de această realitate oarecum pitorească, demonia semnifică de fapt, pe un alt plan, un mod specific de cenzurare a erotismului. La ultima limită a lui, deși tot spectacolul pare erotic, el îl refuză, erijindu-se în pretext de meditație printr-o formulă și un sentiment la îndemînă. Ipostaza medeică este o ipostază a feminității meditative. Forța acestei poezii marcate de teatralitate, stă în vitalitatea imaginației de a amplifica, printr-o îngroșare enormă a contururilor, aceleași puncte nevralgice ale eului hipersensibil cînd agresat, cînd în agresiune.

Poezia Constanței Buzea ia naștere prin sintetizarea, la noi unică, a două dispoziții sau structuri etern-feminine, figurate de civilizație prin miturile Ifigeniei și Medeei. Efectul este remarcabil.

Mirela Roznoveanu

Starea ceremonială a poeziei

Volumul **Hore** al poetei Grete Tartler relevă un univers liric original, de o structură aparte, exprimată într-un limbaj ceremonios, dens în simboluri de sorginte arhaic-folclorică. Dacă textul ar fi abordat dintr-o altă perspectivă, cel interesat ar putea decela la diferite nivele un complex și bine asimilat semantism al practicilor și ritualurilor magico-folclorice cu precădere din sfera păstorească. Discursul liric se pliază sau se ramifică ca o mișcare de flux și reflux în jurul unei arhi-teme (parafrazînd un termen din glosemantică, arhisemem) și anume aceea a columnei. Pe această „coloană" lirică sînt încrustate — pentru a adopta analogia plastică sugerată de poetă — „scenele" horelor ce trimit prin idee de cerc, inel etc., la simbolistica soarelui din arta populară. Avînd fixate reperele de prim plan, să trecem acum la **forma internă,** adică textura sensurilor și semnificațiilor ce îmbracă și dau împlinire aproape obiectuală structurii poetice. Marele simbol al **columnei** se materializează în trei registre — cel al existenței, al istoriei și al artei. Este, s-ar putea spune, o dezvoltare „muzicală" a temei, care implică o **progresie** aproape în sens matematic, a discursului liric : „Columna care de-am desfășura-o / am ști ce lungă-i viața și-n ce chip e ; / Columna, scară netedă din stihuri / pe care le suim încăpătoare ; / desăvîrșire, contemplare, trudă, / pace, lucrare, veșnică-nălțare". Deci, sensul columnei este „înălțarea", „zborul", ambițios complement sau nouă dimensiune asociată tradiționalului spațiu mioritic ondulat. O interesantă încercare poetică, nu lipsită de reușită, de a transcrie altfel, vectorul unei spiritualități: o evoluție prin îm-

pliniri și rotunjiri asemeni unui copac care adaugă inel după inel pentru a se înălța spre cer, dar și prin decantări și purificări succesive ca pe o scară a „vămilor": „Veni atunci o Pajură și-mi zise: / Te duc să prinzi chiar stele căzătoare, / să călărești priveliști nevăzute / pînă ce-n păr sclipi-va ca o pînză / urma de melc atotvindecătoare / urcindu-te prin șapte vămi de gînd / iar cînd vei ști că-n drumu-i pe sfîrșite / va fi să-mi legi de unghii un inel / pe care să-ncrustezi însemnul vremii / ca să aștepți să mă întorc din zbor / și dacă voi pieri cîndva, inelul / se va găsi pe tărmul cel albastru / unde în căutarea tinereții / va sta prin vremi un altul călător". În medicina empirică, populară se crede că urmele argintii lăsate de melc pe piele au virtuți vindecătoare. De la acest fapt folcloric brut. Grete Tartler a ajuns la frumoasa metaforă cu un sens nobil spiritual din versurile mai sus citate. Este numai un exemplu din numeroasele ce se pot găsi despre modul cum rafinează poeta — dînd alte valențe expresive și alte conținuturi semantice fondului genetic de motive folclorice. Cele șapte „vămi" constituie, de fapt, cele șapte inele ale columnei (corespunzînd celor șapte capitole ale cărții), fiecare din ele reprezentînd o anumită treaptă, virstă a evoluției, cu o simbolistică proprie, subsumată însă ansamblului.

Primul inel este cel al originii, al formării, **a întemeierii ființei, ca existență, al întemeierii ca istorie** și **ca aspirație spre artă,** înfățișată prin intermediul soarelui (lumină, înțelepciune, frumusețe). De altfel, întreg discursul liric este punctat de invocații și incantații stilizate, adresate soarelui, în tripla ipostază semnalată mai sus: „Crescînd Columna s-a lovit de soare; / și-n milostia lui nemăsurată lăsa acesta trupul să-i străbată, / iar singele s-a risipit / deci vouă / vă este dat să-l adunați din rouă / din străluciri de bronzuri din oglinde / și săbii, ghețuri, ierburi licărinde... / Nu veți putea sui Columna niciodată / fără un strop din raza căutată / cu cît mai pline coșuri de lumină / cu-atît mai blîndă scară și mai plină / Cine potirului nu-i duce vamă / în intuneric ochiul și-l destramă / și cine pentru soare nu trudește..." Această mistică păgînă a Soarelui, transsubstanțializată în poetice formule de descintec și exorcism o mai întîlnim, desigur, într-o alchimie mai pură, doar la Ion Barbu. **Cercul al doilea,** l-am putea numi al stării de liniște și pace de după „geneză": „De-acuma pot să plec, mi-am zis / menirea / de-a cînta-mpăcarea s-a-mplinit, / oamenii ară și culeg iar zorii / alină trupul lor înmugurit". Nu este însă calmul paradisiac al gîndirii, ci doar un moment ce pregătește „trecerea", înălțarea cu o nouă treaptă a Columnei și anume: **inelul al treilea** sau nunta. Firesc, termenul trimite în primul rînd spre conotațiile erotice, dar fără a le exclude trebuie să subliniem că emblema nunții în rețeaua metaforică a textului implică o altă interpretare; ca aspirație a contrariilor spre identitate, ca încercare de refacere a totului, a unității primordiale, fie și ca idealitate : „Acesta-i poate singurul răspuns: / precum un fluviu trecem prin cetate / inelului de munte nepătruns; / simplu cu simplu, inima se leagă: / să poți vedea, să guști, să te-nfiori / mireasma lucrului cînd te cuprind / din cinci poteci, spre **Unul** să cobori, / purtat de sine cercu-nconjurind / s-aștepți lăuntrul ce trimite rază / și chiar de știi că va rămîne-nchis / să-l porți ca pe un ochi care visează". **A patra treaptă** a „vămii" corespunde maturizării evoluției conștiinței de sine ce se raportează nu numai la coordonata intrinsecă ci și la coordonata cosmică. Această adîncire a percepției cosmice potențează tocmai condiția umană, integrată unui circuit universal al firii dar păstrîndu-și în același timp individualitatea. Nu întîmplător acest inel liric este circumscris semantic și emblematic în sfera simbolurilor păstorești, cele mai apte să releve ritualul, și ritmul cosmic al naturii, în consonanță cu pulsiunile fluxului vieții: „Cercul al patrulea, în care drumul / se subțiază după mulsul de seară — și păstorii / feciori se duc să taie bradul pentru focul cel viu... / Apoi în jurul său / ca spițele de-argint în roată cresc / rostogolind pădurea peste rugul / din suflet; să încerci un salt / prin fumul vint și iarăși înapoi / lungiș și curmeziș, parcă țesind / deasupra flăcării făptura ta / și tălpile să simți că s-au aprins / și prin cenușă urme vei lăsa...". (Altfel spus, este vorba de eternul acord dintre om și univers).

Al cincilea cerc este legat de ritul fecundității, este o celebrare a „sămînței", a puterilor germinative, a „apei vii" cuprinzînd în ea miracolul vieții: „Inelul de la mijlocul columnei, / al cincilea, mai strîns și mai încins / peste pămîntul născător, cuprinde / strigăt din pîntecul de leagăn-deal / pe care boii trec ducînd un loc / pe coarne, clătinat ca o tipsie / strigătul celui care nu se naște / cerînd o nesfîrșită tinerețe / și holdele-ncoltesc în locul său, / cătînd cu mici antene apă vie". Într-un alt palier simbolic, nunta înseamnă locul geometric spațial și temporal, al întîlnirii dintre trecut și viitor (în germinația prezentului), este mijlocul columnei. Căutînd un echivalent, am putea spune că este roata barbiană a lui Mercur, a incidenței sensibilității și imaginației cu intelectul.

Al șaselea inel (sau **poetica sărbătorii),** semnifică **împlinirea, ca stare ceremonială,** proslăvind vitalitatea rodului. Este, aș putea spune, o creștere a intensității pulsului vital, printr-o totalitate a participării ființei la misterul cosmic, la fiorul existențial: „Dar jocul nu-i îngăduit fără să-mbraci / cămașa desfăcută în petale: / patru petale, briu de măceș / să-l simți arzînd pe trup fără cruțare... / Să vezi cum drumul joacă sub picioare / tu stînd pe loc, privind cum pașii bat / ca într-o cadă strugurii de piatră / și vinul roșu pornește prin fineți / pe-o cale beată și întortocheată".

Și dintr-o astfel de perspectivă ultima treaptă a vămii ce s-a dovedit a fi un mod de inițiere (constînd în purificare și esențializare, avînd ca efect o trăire intensă, plenară) sau **ultimul inel** al columnei, **virful** nu ne apare ca punctul terminus ci ca trambulină a zborului, a înălțării de la care s-ar putea desfășura o altă experiență poetică. Între pămînt și cer se ridică columna, substitutul simbolic al altui element mitic, pomul vieții. În acest mod, discursul liric dezvăluie o nouă semnificație, aceea a organicității, a armonizării, columna devenind prin coalescență cu arborele vieții principiul vital al unității și solidarității universului într-o eternă resurecție. Grete Tartler reușește un veritabil „cosmoid" liric, performanță estetică deosebită ale cărei limite le găsim însă tocmai în închiderea sa, în absența unei necesare doze de mister și ambiguitate poetică. În poezie, claritatea nu este totdeauna suprema virtute. Cu riscul inerent unei astfel de formule poetice Grete Tartler este, după opinia noastră, una dintre vocile originale, substanțiale ale liricii noastre actuale.

Paul Dugneanu

Sentimentul inaugural

Debutul Carolinei Ilica a fost una dintre acele apariții în arenă care stîrnesc în rîndurile publicului nu numai murmure de admirație, ci și exclamații de teamă : oare cît va dura mirificul, dar atît de primejdiosul dans pe sîrmă ?

Fiindcă poezia se reprezintă, din punct de vedere estetic, o adevărată acrobație : deasupra genunii locurilor comune ale lirismului dintotdeauna — presimțirea dragostei, comuniunea cu natura, teama de moarte etc. — tînăra autoare trece pe subțirele și legănătorul fir al propriului său curaj de a spune totul încă o dată. Curaj sau poate doar acea opacitate somnambulică, de care sînt cuprinși în momentele lor de secretă jubilație adolescentii.

În privința aceasta, Carolina Ilica seamănă cu Nicolae Labiș. Ca și autorul **Primelor iubiri,** ea „rezolvă" într-un mod extrem de simplu problema, destul de complicată pentru un poet care trăiește secolul douăzeci, de a găsi o interpretare nouă a vechilor teme și anume făcînd pur și simplu abstracție de faptul că aceste teme au mai fost interpretate înaintea ei de sute de ori, pînă la saturație. Așadar, nu caricatură, nu autoironie, nu parafrazare, ci gest inaugural simplu și spectaculos, ca ridicarea cortinei.

Drept urmare, poezia tinerei autoare, deși lipsită de fast, are un aer solemn, sărbătoresc. Toate senzațiile, provocate de împrejurări oricît de umile, sînt intense, primăvăratice și constituie **evenimente** de ordin sufletesc. Iată cîteva exemple : „Genunchii mei mai poartă în corole / Brînduțile tirzii din căzături" ; „Cum alergăm, de mină, — două flamuri ! / O, vinul ploii-n părul tău netuns" ; „Nuiele de mesteacăn / Plesni-mă-vor pe brațe să știe singera". Am ales aceste citate din placheta **Neimblînzită ca o stea lactee** (laureată cu premiul întîi al concursului de debut din 1973 al Editurii „Eminescu" și publicată în 1974) în care domină senzualitatea, pe linia Maria Banuș **(Țara fetelor),** Magda Isanos, Ana Blandiana (poemele sale „feminine"). Este o senzualitate dezmățată și „curată" în același timp, de pădureancă ajunsă pe neobservate, fără martori, la virsta nubilității și mirată ea însăși de înfrigurarea care-i străbate trupul ca un curent electric. De altfel, un ciclu cuprinzînd cincisprezece poeme poartă chiar acest titlu, **Pădureancă,** și reprezintă centrul de greutate al cărții de debut. În cuprinsul său este definită, în toate nuanțele, starea prenuptială pe care Eminescu o rezuma într-un uimitor vers din **Călin :** „De a virstii ei căldură fragii sînului se coc". Una dintre nuanțe este „rușinea" care nu face decît să divulge natura erotică a jocului crezut cîndva inocent : „Pe lîngă brazii singuri singuri / Liniștitor pîriu coboară / Eu trec prin el stropind genunchii / Înfierbîntați de căprioară / / Întîrzie la pietre sure / Mărunte scoici din unghii joase / Cînd iar pășesc se-adună parcă / Zvicniri de pește luminoase / / În jur sînt brazi bătrîni se uită / Pe sub sprîncene vechi la mine / Cum trec pîriul fermeiește / Jucîndu-mă și mi-e rușine." **(Pădureancă, XI).**

Merită să facem aici o paranteză și să stăruim un moment asupra unei anumite „dificultăți" de exprimare pe care nici ulterior Carolina Ilica n-a depășit-o cu totul. Ca și la Ioan Alexandru, structura mintală a frazei — doar întrevăzută de către cititor — se realizează imperfect în momentul traducerii în cuvinte. Lipsește ceea ce cu o expresie curentă numim „darul de a vorbi", de a găsi cu promptitudine și suplețe cuvintele și construcțiile gramaticale cele mai în spiritul limbii române. În poezia reprodusă mai sus se spune, de exemplu, „eu trec prin el stropind genunchii" în loc de „stropindu-mi genunchii". Cu tot atîta stîngăcie sînt indicate unghiile de la picioare, amestecate o clipă, asemenea unor mici scoici, cu prundișul : „Întîrzie la pietre sure / Mărunte scoici din unghii joase". Parcă l-am asculta pe cineva care cunoaște limba română doar din dicționare. Această neîndeminare este într-o oarecare măsură expresivă, sugerînd **febrilitatea.** Însă, în general, reprezintă un sistem de constrîngere pentru lirism, ca năvodul în mijlocul căruia se contorsionează spasmodic peștii.

Revenind acum la natura acestui lirism, să adăugăm că adeseori transcende simpla senzualitate printr-o trăire atît de intensă, încît corzile sensibilității, întinse la maximum, par să se rupă de la o clipă la alta : „Alintă-mă și poartă-mă pe brațe / Precum din moarte m-ai fura să te iubesc." ; „Mi-aș coase rana gurii" ; „Vin păsări oarbe. Se lovesc de mine / Cum altădată simțurile tale."

Capacitatea de a trăi aproape totul la cea mai înaltă tensiune explică de ce versurile sînt făcute pentru a fi recitate, nu citite, de ce ritmul lor seamănă uneori cu un geamăt hohotitor, de ce imaginile au o violență biciuitoare : „Tată, nu mai bate caii, nu mai bate cai, tată ! / Nechezatul lor mă taie fulgerînd ca o rîndea." **(Pădureancă, XII)** etc.

A doua carte de versuri a Carolinei Ilica, **Dogoarea și flacăra,** 1976, are o tot atît de mare vitalitate artistică, deși personajul liric a depășit virsta prin definiție fermecătoare a adolescenței și a ajuns la aceea, mai prozaică, a descoperirii atribuțiilor femeiești : „De-acum m-așteaptă grijile firești, / Bogatele nimicuri femeiești / Și lanțul căsniciei, de aur. Și copiii..." **(De-acum).** Schimbarea nu s-a produs numai la nivelul declarațiilor, nu este, prin urmare, o simplă poză, ci se manifestă în însuși modul de a fi al poeziei : dragostea, altădată miraj fascinant, a rămas doar una dintre teme, exclamațiile au fost înlocuite, în mare parte, de reflecții, tonul exaltat, răscolitor s-a transformat într-o muzicalitate reculeasă.

Toate aceste indicii ale maturizării, care pe un poet depinzînd exclusiv de aerul simpatic de copil teribil îl pot arunca în dizgrația publicului, nu diminuează cu nimic forța Carolinei Ilica de a însufleți teme care pînă acum păreau — cum spuneam — nu reprezintă o noutate. Există în continuare **o bucurie** permanentă a trăirii și a comunicării, cu atît mai aptă să constituie „combustibilul" lirismului cu cît „arde" înăbușit, sub aparența de înțelepciune și cumînțenie. Poeta a ajuns la o adevărată tehnică de menținere a frisonului, prin însăși natura sa fugitiv. Fiecare impresie este „suptă" cu voluptate, pînă la capăt, ca o acadea.

Exaltarea se menține pînă și în momentele de pietate. În asemenea momente, liniile austere, aproape călugărești ale confesiunii capătă un fel de fosforescență : „Prietena mea doarme ; supusă, răsuflarea / Tot mai rărit răzbate, ca sevă-n fructe coapte. / Tot aerul deasupra e un mormînt ușor / Îmbogățit cu fiecare noapte. // Prin geamurile sparte, răsfirat / Păianjenul visării urcă-n lună. / Și mi se face frică și mi se face groază / Că sufletul cu trupul nu-i este împreună. // Prietena mea doarme cum aș dormi și eu / De-ar fi o șoaptă numai să mă-ndemne. / Iar aerul deasupra e un mormînt ușor, / Împodobit ca bolta, cu liniște și semne." **(Liniște și semne).** Am reprodus poemul integral pentru că reprezintă și o performanță în exprimarea unei stări de veghe foarte greu de exprimat. De altfel, Carolina Ilica se remarcă printr-un fel de „vinare" ambițioasă a inexplicabilului. Ei îi place, de exemplu, să fixeze în cuvinte momentele fulgurante de maximă vulnerabilitate a sufletului feminin : „Nu-i nimeni să mă apere acum / Doar nara mai plutește pe dire de parfum / Din portul unei flori spre altă floare." **(Nu-i nimeni să mă apare).**

În **Dogoarea și flacăra,** apar pentru prima oară poezii de factură sentențioasă, gnomică. Poeta a căpătat gustul definițiilor aforistice : „Mormîntul viu al sufletului, trupul" ; „O, cinci ursoaice, simțurile toate" ; „Pasărea fără picioare, a fericirii, / Nu se poate așeza nicăieri". Totodată, cultivă cu plăcere tonul didactic, ca într-o carte de învățături : „Ca pe un prunc îl lasă-n libertate [singele] / Să-nvețe singur jocurile toate" ; „Cîndva eram copii, credeam orice. / Acum și de dovezi ne îndoim." etc. Dar toate aceste maxime și sfaturi nu conțin nici urmă de plictiseală, ivindu-se, dimpotrivă, dintr-o frenezie a înțelegerii și a transmiterii experienței. Atitudinea a rămas aceea de jucător dispus să riște oricînd totul, pe o singură carte. Și aceasta pentru că poeta are permanent sentimentul inaugurării, pentru că „pe-al ei propriu rug" toată literatura citită n-o mai ajută decît ca o simplă amintire.

Alex. Ștefănescu

Ulisse și fidelitatea criticii

„Odiseu în Atlantic", iată o metaforă menită să exprime perenitatea și vigoarea schimbului cultural care a unit, pe întregul parcurs al istoriei europene, civilizațiile mediteraneene și cele nordice. În cuvîntul introductiv, Andrei Brezianu vorbește despre „dialogul de cultură dintre thalassicul mediteranean și universul oceanic saxon" (p. 12), dialog care și-ar găsi întruparea simbolică în ființa miticului Ulisse. Personajul homeric depășește limitele narațiunii originare și devine un simbol cultural, o prezență emblematică, sintetizatoare și sugestivă. El aduce cu sine un sens generic, unificator ; este vorba de „simțul permanenței, element prin excelență odiseic" (p. 7). Ne putem însă întreba dacă o asemenea trăsătură nu este mult prea generală și abstractă, risipindu-și conținutul în multe alte reale (ori posibile) manifestări culturale. Desigur, mitul odiseic implică ideea permanenței ; dar, în egală măsură, și alte creații artistice majore se construiesc în jurul aceleiași valori. Extrapolînd, am putea spune că nici o operă culturală nu poate ființa în afara năzuinței spre permanență, fără de care ea ar înceta să fie, în primul rînd, un fapt de cultură. Ar trebui apoi să ne întrebăm în ce sens este înțeleasă ideea de „permanență" (permanența cui ?). Ulisse, spune Andrei Brezianu, „conturează credința unei ținte etern recuperabile", țintă în care criticul vede idealul culturii, întotdeauna greu de atins datorită vremelniciilor istoriei. O asemenea lărgire (pînă la încețoșarea contururilor) a conceptului de „odiseic" explică referințele, întrutotul sporadice, pe care cartea, în evoluția ei ulterioară, le va face la istoria lui Ulisse. Apologia odiseică rămîne doar un punct de plecare, căci autorul va analiza creația lui Swift, Joyce, Jack London, S. Below ori W. Stevens, în determinările ei proprii, fără a mai face referiri precise nici la datele mitului antic și nici la problema raportului dintre cultura mediteraneană și cea anglo-saxonă.

Ceea ce definește demersul critic realizat de Andrei Brezianu este preferința pentru decriptarea operei de artă Cu rare excepții, autorul alege acele creații al căror mesaj se constituie în două nivele de semnificare : spusul și presupusul. Ele ridică astfel problema „răstălmăcirii" conținutului lor, a punerii în lumină a unor sensuri ascunse. Analiza scoate în relief, în etape succesive, înțelesurile care nu se observă la o primă lectură, care se ascund dincolo de orizontul contingent al lumii create de operă. Care sînt aceste

CRITICI LA PRIMA CARTE

înțelesuri secunde ? Andrei Brezianu le identifică fie în biografia și ideologia scriitorului (Swift, Joyce), fie în tipologia trans-individuală a artei (J. London, saga medievală), fie în teme fundamentale ale culturii (S. Below, W. Stevens). Textul este înțeles ca un prilej de a releva subtextul unei creații ; el nu este ceea ce este, ci doar un voal aparent, sub care trebuie căutat un alt conținut, considerat de critic mai dens și mai interesant. O imagine revine frecvent în paginile cărții : aceea a măștii. Nu masca propriu-zisă (convenția literară), ci ceea ce se ascunde dincolo de ea (substratul extra-literar) constituie ținta vizată de cercetător. Acest cartezianism al interpretării duce, în ultimă instanță, la instituirea unor serii de echivalări biunivoce, care unesc fenomenul estetic cu faptul concret ; în consecință, analiza se va concentra asupra cauzelor și mecanismelor trans-literare care au determinat conformația operei de artă.

Există, în maniera de a scrie a lui Andrei Brezianu, o anumită tentație a „superlativelor". Aprecierile critice, excesiv de bogate în epitete, tind să înăbușe ritmul firesc al frazei, substituindu-se chiar, în momentele de excesivă amplificare, judecății analitice. Ideea, diluată de-a lungul prelungitelor succesiuni de adjective, își pierde din pregnanță și începe să capete conturele locului comun : „Organizîndu-și forma pînă la cvasicontopirea mimetică cu (sic !) conținutul satirizat, plasîndu-l pe de altă parte sub o exergă ale cărei implicații le-am atins mai sus în treacăt, Swift structurează față de istoria literaturii ce l-a precedat un adevărat unicat în gen, clasă și specie, rămas fără pereche și în evoluția ulterioară a literelor europene" (p. 43). Alteori, prețiozitatea construcției este dublată de aceea a vocabularului ; citez cîteva sintagme : „primatul elementului substanțial asupra elementului vinturatec" (p. 62), „imagistica belicistă" (p. 73), „Bărbați celibatari și sterpi debitînd măscări la adresa femeii" (p. 161), „retrimiterea acestui bombardament în voleu" (p. 219) etc.

Eliberate de propriul lor narcisism, stilul și gîndirea critică ale lui Andrei Brezianu pot constitui, în adevăr, o aventură odiseică a spiritului în lumea culturii anglo-saxone.

Mihai Coman

ovidiu genaru

Ascultă

Ascultă cum fulgii imaculați birfesc zăpezile
deja așezate,
ascultă și ploaia birfind trotuarele,
ascultă și manechinele birfind pe cei vii
in costumele lor uneori demodate,
Ascultă imaginea lunii din lac clevetind
luna din riu,
ascultă-l pe Miine nemulțumit de Azi,
Septembrie rinjind la octombrie,
Ascultă coada birfind capul,
Eu sint mai frumoasă ca o femeie spune
scoica,
Eu sint mai odihnit ca șampania spune vinul,
Ascultă scaunul pizmuind fotoliul
Ascultă șoseaua asfaltată umilind drumul de
țară,
Eu sint mai util țipă sinul văduvei
la sinul fecioarei acru,
Ascultă și pinul cel strimb pizmuind plopul
Nimic nu tace pe pămint nimic
toți își doresc perfecțiunea...

Către Muză

Ah mărule frumosule, ah viermele te-a copt
și pacea doarme
ca un copil pe un pat de uraniu,

Toate fluviile lumii sint de lacrimi,
toți greierii cimpiilor sint muribunzi ai
libertății,
toate contrariile țin echilibrul fragil,
Tot mai mulți se joacă cu chibriturile și
tot mai multă
benzină,
Tot mai puține sculpturi liniștite,
Clevetitori de patrie scot pui,
Geometrii cintă triunghiul casnic,
Mari forțe oarbe dosesc lingouri de aur,
Funinginea trăznește porumbeii temerari,
Uneori descrierea mării cade in seama
teologilor
(e rău, e greșit)
Și tu preacurată Muză tu dormi Virtute
a marmorei
goală și netedă
Și eu te voi trezi cu biciul,
sărbătoarea strigătului nostru liniștească
apele tulburi
și smulgă din spinzurătoare trandafirul.

Oare de ce?

Oare nu se vede pe chipul meu lăcomia?
Oare n-am rivnit la un trai deșănțat?
Oare n-am pierdut cheile universului
unde mi-am ascuns actele și obirșia?
Oare ce i-am spus aseară vecinului meu?
Oare țin bine minte citatul: In Shakespeare
e ceva putred sau unde-i putred?
Oare bănuie cineva că vreau să-mi ridic
un cavou mai falnic decit mi-a fost viața?
Oare n-o să mă intrebe de bani?
Oare-mi pot desface brațele in cruce,
oare nu se interpretează intr-un fel păgubos?
Oare mi-am potrivit bine cravata
oare sint destul de bine ras și tuns?
Oare mincind un măr n-or să creadă că
studiez biblia?
Oare n-am desenat din greșeală pe albele
hirtii contabile vreo odaliscă necuviincioasă?
Atunci de ce mă cheamă afară oameni
cu chipuri
șterse de vint și-mi spun că mi-au crescut
unghiile minții?

Tot mai tîrziu

Ieri draga mea ocoleai pină la mine
doar două morminte,
Azi trei,
miine patru,
Tot mai tirziu vii la intilnire
in piața cu porumbei și firmituri de piine.

radu petrescu

ACCIDENTUL

În ziua următoare, Ojescu își eliberă vecinii de grija prezenței lui și se adăposti, așteptind să poată reveni alături de părinții lui refugiați din calea bombardamentelor intr-o localitate de provincie, in strada Columb, la Eliade, rămas singur in casă după plecarea unchiului său, care luase cu el, la vie, și pe bătrina menajeră. „Și Alexandru?" îl intrebase Maria Bogdan in ziua cind căpitanul discută cu ea fuga din București. „Preferă să rămină pe loc, murmură el, confuz. Cartierul nostru nu e prea expus", „Și cine va avea grijă de el?" „Am vorbit cu niște vecini, cunoscuți ai mei, care nici ei nu pleacă, și i-am luat abonament la un restaurant. Nu-i va lipsi nimic". Jena lui venea de acolo că nu se opusese destul hotăririi tinărului de a nu veni, cu ei, la vie, incintat de a ști pe cineva in casă in absența lui. „Nu am timp să discut cu tine această chestiune. Vezi ce nebunie a inceput. Trebuie să te gindești singur, cu toată seriozitatea, la pericolul de a rămine in București, nu mai vorbesc de complicațiile pe care mi le-ai crea și mie, și să iei decizia cea inteleaptă. Noi plecăm poimiine și pină atunci am foarte multe de făcut, îți dai seama." „Cineva trebuie să rămină, să aibă grijă de casă", îi obiectase Eliade, frapat de tonul moale, cu totul șovăitor, al căpitanului, și incercind să-l ajute să accepte ce vedea bine că intenționa să accepte inaintea chiar a acestei convorbiri. Mulțumit și confuz, căpitanul îi mai dădu o șansă („Vecinii care rămin ne sunt prieteni, vor avea tot atita grijă ca tine sau ca mine") și apoi se absorbi cu totul in pregătirile de plecare. Obiecției pe care, aproape indignată de incăpăținarea tinărului, o mai incercă Maria Bogdan, căpitanul îi răspunse cu răceală. „Eu nu pot să-l oblig". Cind el reveni din prima sa călătorie la București, sigură cum fusese, deși nu discutaseră despre asta, că nepotul, in sfirșit, îl va insoți, se supără de absența aceluia: „Nu înțeleg cum nu l-ai putut determina să vină aici, doar a crescut in casa ta, i-ai fost și îi ești ca și un părinte. Cum să tremurăm in fiecare zi pentru viața lui? Nu se gindește? Nu i-ai spus?" „Dintr-un prea mare și acum greșit înțeles atașament pentru mine, îl obsedează ideea că e dator să rămină să păzească locuința. Nu am vocația necesară pentru a-mi impune voința, de aceea am și renunțat la cariera militară indată ce mi s-a oferit o ocazie mulțumitoare. Cit despre el, nu fi atit de ingrijorată, repetă argumentul, prin partea aceea nu e nici un obiectiv militar și nu vor bombarda. Pină acum, acolo este, relativ, liniște". „Dar e scandalos ca el să rămină in București, expus totuși, in vreme ce noi suntem la adăpost. Ce va spune lumea? Oricum, voi fi invinovățită." Avea dreptate, căpitanul însuși simțise de la inceput situația delicată in care era pusă doamna Bogdan prin refuzul tinărului de a părăsi București și avu sentimentul că îi este dator cu reparații care, pe fondul recunoștinței pentru ingrijirile ei devotate, il determinară să vorbească lui Leon Marcu despre dorința de a se uni cu ea prin căsătorie. Ei, insă, se jenă să-i pomenească de acest proiect pe care nu il mai discutaseră de foarte multă vreme și la care Maria Bogdan părea să fi renunțat cu desăvirșită discreție.

Infruntind, pentru a-l anunța pe Ojescu de apariția agentului, diluviul (și Poenăreanu avusese astfel cum să descopere că senzația de umbrire, de bruscă intunecare incercată in Gara de Nord unde se duseseră să-l intilnească pe Eliade fusese provocată de norii care incepuseră să se adune, așa cum socotise, corect, in primul moment și nu de retragerea, de scăderea atenției lui Eliade), cei doi intrară in ziua următoare, aproape la fel de catastrofală, in strada Columb, la timp pentru a vedea cum dispare pe după colț un umăr cocoșat acoperit cu stofă vărgată. Erau prevăzuți de data aceasta cu tot ce trebuia pentru a infrunta atit ploaia, galoși, pardesie impermeabile, umbrele, cit și asiduitățile curiozității. Conveniseră să numească așa, pentru a lăsa viespea fără ac, munca, uneori ingrată, ce-i drept, intrucit se efectua in aer liber și in condiții meteorologice grele, a polițistului. Acesta, inainte de a se ascunde după colț la ivirea lor, observase privirile luătoare in ris pe care i le adresaseră și se simți jignit pină acolo incit să facă, in precipitarea vindictei, un act foarte grav, simbolic anunțat tinerilor, inainte de a intra pe ușa lui Eliade, prin aceea că, zona de precipitații lichide restringindu-se o clipă, de aici, unde ei erau inconjurați de gratiile ploii, putură să vadă dincolo, de unde ploaia se retrăsese, o mare prăvălire pe loc, de nori roșii, singerii, atirnind din inalt peste acoperișuri și coroane de arbori. Imaginea, atit de neașteptată și violentă, Daniel o traduse in termenii cei mai apropiați simțindu-se incendiat de o durere fără nume, ca și cind limba, jupuită și singerindă, i-ar fi umplut, tumefiată, toată cavitatea gurii. Cind ajunseră sus, la Eliade, și Daniel povesti cele intimplate, cuprins el insuși de o mirare incintată, Poenăreanu și Alexandru Eliade rămaseră citva timp tăcuți. „Vedem aici in modul cel mai direct, se adresă apoi cel din urmă lui Gabriel Poenăreanu, chipul in care vine poezia pe lume." Făcu o pauză, își așeză talpa piciorului sting pe scaunul de alături și își sprijini brațul sting pe genunchiul piciorului astfel ridicat, prinzindu-și degetele miinii drepte cu ale stingii, aplecat puțin de spate. „Îți dai seama? continuă. Cerul gurii, norii care cădeau, roșii, din cer. Niculae a inlăturat comparația a cărei funcție este să atenueze, mai mult: să neutralizeze, ca ceara, sălbatica arsură a arătării fără văl a esențelor, dacă asta e poezia, prin singurul lucru la indemină, așa, in ploaie, la ușa mea, printr-o senzație fizică. In loc să-și spună că norii atirnau din cer ca o limbă jupuită, și-a simțit propria limbă umplindu-i, jupuită, gura. Și, acum, iată a doua consecință, parcă și mai importantă, a miraculoasei lui conștiințe estetice: dacă ar fi făcut comparația, ar fi rezultat că cerul din care atirnau norii roșii este gindit drept cavitate bucală a unui personaj atit de vast incit limitele ființei lui se confundă cu ale universului insuși, dacă universul ar avea limite, și probabil că are din moment ce eu, de exemplu, nu-mi pot reprezenta infinitul; eludind comparația in felul in care a eludat-o el, s-a intimplat ceva nemaipomenit. Nici nu indrăznesc să spun ce. Mă tem că și tu, Nicule, o să rizi. Ai inghițit, anume, cu limba lui cu tot, personajul de care vorbeam." Poenăreanu și Daniel izbucniră, intradevăr, in hohote de ris la care se asocie, după o clipă, și Eliade. „Nu-ți voi spune, continuă el cind se putu opri din ris, că ai devenit, astfel, univers, căci orice ins este fără nici o tehnică, un univers. Dar tu ai inghițit universul, de unde senzația de indurerare a gurii, *ești acum universul*, ceea ce este cu totul altceva, făptura, ființa ta doar infima lui parte vizibilă." „Alexandru are dreptate, spuse Poenăreanu cu ochii inlăcrimați de colosala viziune. Cum s-a făcut? Adică tu, i se adresă lui Eliade și se duse la el și il imbrățișă, cel imbrățișat intorcindu-i, la fel de emoționat, imbrățișarea, ne-ai explicat cum dar, Doamne, atitea lucruri incep să trebuiască a fi explicate! Cosmofagie printr-un fel de *act manqué*, nu-i așa? Să-i spunem cosmofagie." „E cuvintul cel mai bun. Asta da, hrană", acceptă Eliade și-și dădu piciorul jos de pe scaun. „Gabriel a inventat cuvintul: tu, situația pe care el o definește. Imi va trebui destul timp pentru a mă obișnui cu gindul unei indigestii cronice", observă Daniel și izbucni din nou in ris. „Scrisul, îi obiectă serios Eliade, rizind totuși și el, te va usura imediat, de fiecare dată, intrucit el, prin analiză, manifestă, face vizibil tuturor care au nas pentru așa ceva, alimentul incandescent". „A, nu! strigă Poenăreanu astupindu-și nările cu batista din care se imprăștie in mansardă o ușoară boare de colonie. Te rog, pină aici! Logica asta a inceput să pută. Multă vreme nu voi mai putea deschide o carte de poezie." „Ce e drept, logica transformă pe cititor in cline, rosti Daniel foarte recules și privind in ochii lui Poenăreanu care-l ațintea alarmați pe deasupra batistei, pentru că doar ciinii se hrănesc cu ce îți intoarce ție acum stomacul pe dos". „Dar să n-ai grijă, Gabriel, îi spuse Eliade, căci poezia, tocmai pentru că e poezie, idealizează mirosurile, le ingheață, ce naiba!, intr-o formă purificată, sub zăpada, mereu căzătoare, a cuvintelor." „Ești, totuși, cinic", îi răspunse Poenăreanu băgindu-și batista in buzunar. „Dat fiind că sunt, ca și tine, cititor de literatură..." „Propun deci, strigă la rindul lui Daniel, să inființăm o societate, avindu-ne in exclusivitate pe noi și pe George și Virgil ca membri, a ciinilor." „Să nu uităm, totuși, că in greaca veche cosmos inseamnă *podoabă*." Daniel il privi adinc pe Eliade și aprobă. „In ce mă priveste, adăugă amfitrionul, căruia o idee subită îi lumină din nou, și altfel, chipul, ca să nu mă inec cu ea, eu am să-mi toc mărunt hrana asta", ceea ce, după aceea, și făcu, pulverizind topica versurilor sale, lăsind cuvintele să se asocieze in libertate și obținind pentru ele nu numai un curios aer de telegrame expediate de un avar, ci și, paralel și paradoxal, un aer stenic, alert, chiar dacă oarecum neserios, de romanță, ca in textele futuriștilor și ale dadaiștilor. Aceasta constituia și un reflex al valului de evocări ale unor tărimuri și imprejurări exotice, pe care războiul continua să-l arunce fără incetare și masiv in ziare și la radio. „Ce nume, exclamase Eliade in ziua cind fusese vizitat de Daniel și Poenăreanu pentru a fi instiințat de urmărirea al cărei obiect deveniseră, Midway, Guadalcanal! („Kursk..." îl comentase sotto voce Poenăreanu). Parcă am fi contemporanii lui Columb și ai lui Magellan." „Da, spuse de astă dată cu toată gura Poenăreanu, dacă, miine, scriitorii români își vor descoperi un fior exotic („L-au mai avut, murmură acum Daniel, *Nopți la Serampore, Șarpele...*") altfel, poate, decit al orientaliștilor noștri, vom ști că fenomenul este autentic." „Dacă vom vrea să-i dăm o explicație de acest fel." „E frumos cum se petrec lucrurile: legăturile noastre cu lumea sunt tăiate, căci unchiul meu, de exemplu, nu mai poate coresponda cu marele Dumitru Avram, prieten din copilărie, insă lumea, iată, vine pe altă cale să ne caute, sporită infinit, acasă", spuse Eliade. Cei trei vorbiră in continuare despre marele pictor de mult stabilit la Paris de unde stăpinea, ca un zeu, gindirea plastică a lumii intregi, pe care o innoise fundamental aducind-o la temeiurile ei originare. Faptul că, in Columb, se aflau in casa prietenului său, dădea gindurilor lor, ori de cite ori vorbeau acolo despre el, mai multă solemnitate. „Există deci, își spunea Eliade așezat, călare, pe scaun și cu spătarul acestuia in brațe, in timp ce Poenăreanu se trintise de-a latul patului și-și sprijinea occiputul de perete, iar Daniel privea, in picioare, pe fereastră, posibilitatea ca personajul unei cărți să-și inghită autorul. (Virgil Aurelian in vizită la prietenul lor, Ojescu, după o trecere pe la spital să-l vadă pe Niculae Daniel, transformă in realitate posibilitatea, și in modul cel mai simplu, la care nimeni nu s-ar fi gindit.) Era normal să fie așa, de vreme ce sunt de aceeași substanță. Am văzut in vreo carte cum se intimplă acest senzațional fenomen? O, de-aș putea vorbi, asemeni chinezilor, in monosilabe!" Nevoia de a vorbi puțin, care puse capăt monologului său tăcut, provenise din aceea că era incă urmărit de zumzetul conversației de pe peronul Gării de Nord, socotite de el ca un moment de incoerență de care se ținea responsabil. „Cit de straniu arată acum Alexandru, observă in sine, de pe pat, Gabriel Poenăreanu. Parcă s-ar fi inecat cu hrana despre care ne-a vorbit. Inecat, sufocat de jenă. Are probabil impresia că, după obiceiul său, a exagerat, tratind ideile ca pe niște obiecte fizice. Insă acum nu a greșit. A descris cu o magistrală exactitate și economie o tehnică de viață care ar putea fi, Dumnezeule, temeiul unei noi religiozități. Legătura dintre cosmofagie și taina impărtășaniei e, fie că a simțit-o, fie că nu, evidentă." „A fost mai intii, murmura pentru sine Daniel privind in continuare pe fereastră către piața Lahovary, in ploaie, senzația mea prin care m-am interferat in mecanismul lumii cu chip uman, al lumii antropomorfe, interiorizindu-mi-o sau, cum a spus Alexandru, inghițind acest mare om care e, poate, autorul nostru, cum spune tot Alexandru, cel care ne scrie. Atunci ar fi vorba de ceva mai mult decit de cosmofagia lui Gabriel: de theofagie, dacă mă pot gindi fără spaimă la așa ceva. Văd in ploaie sutana călugărului blestemat al lui Baudelaire. Un fiu care-și este propriul tată, un personaj care el scrie pe scriitorul lui, scriindu-se pe sine. Și apoi, dacă sunt nu univers, ci universul, inseamnă că din trupul, din ființa mea fac parte nu numai aceste ginduri incilcite ca niște viscere negre, ci și Sirius, Aldebaranul ascunse ce materia vastă, cenușie și spongioasă a ploii, subțirea tinără inaltă, cu părul despletit, adorabili, supli pantofi negri, care trece acum pe Eremia Grigorescu sub umbrela ca o floare. Să mă gindesc bine cit se leagănă Alexandru, călare pe scaun, inainte și indărăt, și Gabriel stă intins cu fața in sus pe pat, dacă mă pot gindi așa cum sunt in clipa asta, obez ca un idol extrem-oriental, sufocat de ființa mea infinită. Ca tehnică de viață, mai intii să nu vorbesc nimănui despre asta, ca să nu mă fac de ris și energia pe care eventual ar conține-o taina să se risipească inutil. Dealtminteri, in viață, adineauri vorbeam că nemărginirea intr-o direcție se plătește cu mărginirea extremă in altă direcție. M-am lățit atit de mult, incit cine știe dacă, practic, nu voi și dispărea in curind. Alexandru nu mi-a făcut un cadou ușor de dus. Crede că il pot duce?" se intrebă și il privi lung pe Eliade care insă era ocupat să-și privească luciul pantofului drept adus in fata ochilor. Se uita la el alarmat, fără să vadă, bunințeles, ceva. „In sfirșit, oftă Daniel, dacă, privind in jurul meu, trebuie să știu că privesc in interiorul propriului meu trup, e ca și cind de acum inainte as fi plin pe dinăuntru de ochi deschiși și inteligenți, ca pasărea legendară, numai că ea îi avea pe dinafară. Și, apoi, a fost altceva, la fel de turburător. Nu am să știu niciodată de ce, cind Alexandru făcea deductiile care l-au silit pe Gabriel să-și astupe nasul cu batista, m-am simțit coplesit de durere și de responsabilitate, ca și cind cineva ar fi mutat pe umerii noștri toată povara și grija țării intregi și, prin ea, a lumii! Din cauza ploii, probabil, și a cocoșatului care nu ne slăbește, devin ridicul. Ți-e rău?" il intrebă pe Poenăreanu impalidat, cu obrajii lucind sub o subțire pinză de transpirație. „Dacă ai deschide puțin fereastra...". „In definitiv, spuse Eliade in timp ce Daniel deschidea fereastra și o boare de stropi il lovea in față, noi trei am vorbit acum despre niște lucruri nemaiauzite și asta va avea urmări pe măsură, fată de care ce se petrece in Pacific, de exemplu, nu este decit un semn printre altele." „Cred că ai dreptate, îi răspunse cu toată seriozitatea Poenăreanu, aprobat in tăcere de Daniel, dar vezi să nu te audă cel de jos" — și cei doi tineri îi vorbiră, in fine, despre aparitia agentului. Dacă acela ar fi patrulat mai departe in stradă, sub fereastra deschisă a mansardei, ar fi fost si mai edificat, dacă era cu putință, de hohotele lor de ris. „Niculae, spuse Eliade lui Daniel, cu o fără de margini bună dispoziție, omul acesta îți apartine!".

Nici unul dintre cei trei prieteni nu avu cum intelege sensul profetic al propoziției. Intr-un zori de zi din primăvara anului 1944, părinții lui Daniel, alarmați de absența peste noapte, de acasă, a fiului lor, aflară de la laptăreasă că tinărul zace in colțul străzii, intr-o baltă de singe. Alergară acolo, disperați, și vinzătorul de ziare și un ucenic de la cizmăria din apropiere ajutară domnului Daniel să-l ridice și să-l ducă acasă. Medicul care îi dădu primele ingrijiri recomandă internarea pentru analize și in aceeași zi, către prinz, Poenăreanu, Virgil Aurelian, Ojescu și Eliade patrulau in jurul spitalului St. Vincent de Paul, in așteptarea noutătilor despre starea prietenului lor. După ce își internase fiul, domnul Daniel se dusese la Prefectura politiei și bănuielile îi fură confirmate. Se pare că fusese văzut, noaptea, citind un afis subversiv, se crezuse că tinărul nu citea ci lipea, anume, pe perete, afișul acela, fusese somat să stea, el, speriat, voise a fugi și agentul trăsese. O intimplare făcuse ca, putin inainte de straniul accident, Daniel să-și fi ars toate hirtiile, considerind că nimic din ce scrisese pină atunci nu merita altă destinație. O singură pagină păstrase — ori scăpase cine știe in ce alt fel. Părea să fie o fișă de lectură. Sub o inscripție, titlu ipotetic **(Puterea abstracției)**, era consemnată, fără nici o trimitere după care să poată fi identificată, succesiunea a trei masive corpuri de imagini, cel de al doilea intinzindu-se ca o vastă cimpie fără accidente la o mare adincime sub cel dintii, care atirna deasupră-i, din cer, sub forma unui fus lung pe care se torsese un fir intr-o incilceală de cosmar, ca și sub cel de al treilea, o stincă uriașă boltită ca o streasină foarte lată peste o parte a ei, pe care se sprijinea cu un picior de piatră. Inălțimea la care erau situate cele două corpuri făcea ca ele să nu lase nici o umbră pe cimpie. O insemnare marginală: „Nu interesează, din acest punct de vedere, ce imagini constituie cele trei masive in parte, important este că le

Valentin Dinu: „Victorie"

teatru t

O restituire surprinzătoare

Cine putea să-și inchipuie, afară de un număr restrins de inițiați, că Otilia Cazimir a fost o fină cunoscătoare de teatru, ba, mai mult, un om priceput in domeniul critic? Și totuși așa a fost, după cum o dovedește surprinzătoarea culegere de „Scrieri despre teatru", intocmită atent de George Sanda care face, pe deasupra, și o prefață judicioasă. Dacă am inteles bine, majoritatea fărimelor care compun volumul este inedită și provine din arhive nedespuiate sau din colecția proprie a editorului. In orice caz, partea cea mai insemnată numeric e formată din niște rapoarte confidențiale despre teatrul ieșean, pe care Otilia Cazimir le inaintase Direcției Generale a Teatrelor, vreme de 10 ani (1937—1947). In rest, două-trei pagini de autobiografie, simpatice din unghiul atmosferei căci Otilia Cazimir era pe atunci „inspectoare specială" și controla crișmele, trupele ambulante, circul diletant. Nici cele 7 medalioane cu actori celebri ai vremii nu sar peste limita comună. Cronicile teatrale propriu-zise sint insă excepționale și e greu de spus ce mi-a plăcut aci mai intii. A colecționa rapoarte teatrale intr-un volum pare a fi superfluu. Cronica literară, chiar nedreaptă, rezistă la asaltul vremii căci obiectul ei, adică opera, este imperisabil. Cititorul are acces la „obiect", confruntă cartea cu opinia critică și decide in cunoscător. Spectacolul teatral e, dimpotrivă, tot ce poate fi mai trecător și nu in simpla dare de seamă stă succesul cronicarului dramatic. A vedea tipul in accident și morala in intimplător e scopul cronicii teatrale superioare. Valoarea ei stă in judecata moralistă ca și in pictura tipologică și, acolo unde este, in talentul pur de prozator. A preface o scenă intr-o lume vie, cu evenimentele ei irepetabile — iată nota literară a cronicii de teatru. Toate acestea se observă negreșit și la Otilia Cazimir. Poeta era un intelectual subțire, cu simț critic acid, inatacabil: rar decizie goală — mereu argument. Și, pe deasupra — gust — adică pricepere la valori. Pentru cititorul de azi, un sfert din aceste piese „originale" e pierdut esteticește, insă cit era de greu să faci chirurgie plastică pe realitatea vie. Nu odată insă, Otilia Cazimir găsea diagnosticul potrivit, pe care vremea l-a confirmat. „Mediul intelectual rural" la V. I. Popa (ferit de vulgaritate), drama poetică originară a lui Lucian Blaga, „Vlaicu-Vodă" al lui Davila, Camil Petrescu — acestea îi plac.

Ironia, colectată de la Topirceanu, e la un pas de absurd. Cutare actor are „atitudini de intrigant de melodramă", altul are o siluetă suspectă: „silueta d-sale se pretează la roluri de travesti".

Despre dramaturgia străină, jucată la Iași, Otilia Cazimir face observații in același ton, insă este izbitor aci repertoriul, de unde se intrevede o atmosferă culturală modernă și nu una provincială. Se juca in Moldova epocii C. Capek, Gorki, Ibsen, Giraudoux, Shaw, Cocteau și Eugen O'Neill — selecție excepțională și, ca repertoriu, foarte bogată.

Surprinzătoare prin inediat această culegere cu un conținut atit de simpatic și nu o dată excepțional esteticește, dezvăluie o voce genuină, ironică și... actuală.

Artur Silvestri

film f

Dimensiunea dramaticului

Situația limită nu este o descoperire de ultimă oră a artei spectacolului; mai mult decit atit: de la inceputurile filmului incoace au fost imaginate atitea situații limită, incit cu greu s-ar mai putea găsi astăzi una cu totul inedită... Ceea ce filmul nu va epuiza insă niciodată este panorama asupra sufletului omenesc, asupra caracterelor și mentalităților. Și dacă realizatorilor unui film le lipsește darul de a pătrunde dincolo de aparențe, nici o situație-limită nu-i va ajuta să iasă dintre hotarele banalității.

Filmul *Avaria*, nouă premieră cinematografică românească, este o situație limită din viața unui combinat, fără să reușească a fi semnificativ și pentru viața oamenilor pe care îi aduce in prim-plan.

Regizorul Ștefan Traian Roman a reușit să facă un film onest — un film din care au dispărut locurile comune, declamația morală, eroismul de afiș din producțiile de pină mai ieri; este desigur un fapt imbucurător să vedem un film din care au fost extirpate șabloanele, frazele goale despre eroism și curaj civic, dar lipsa marilor inălțimi morale este sufocantă, povestea scăldindu-se tot timpul in banalitate.

Situația-limită aleasă, avaria produsă intr-un mare combinat de lingă Dunăre, ar fi fost o premisă suficientă pentru evoluția personajelor, dar sacrificiul la aici dimensiunile gestului obișnuit, cotidian, deși filmul ar fi vrut să ne convingă de contrariul. „Accidentele" din viața particulară a eroilor (și trebuie spus că nu este personaj in film care să nu beneficieze de o asemenea „complicație"), nu sint suficiente pentru a crea caractere. In scenariul scris de Dorel Dorian, o bună parte din replici sint destinate comunicării parametrilor tehnici ai instalațiilor, cifrelor și datelor avariei — amănunte care, dacă ne dau sentimentul realității, nu ne ajută să intelegem mai mult decit semnificațiile unui fapt divers.

Personajele interpretate de Ilarion Ciobanu, Olga Bucătaru, Ovidiu Iuliu Moldovan, Emil Hossu sint firești in dimensiunile lor exterioare — in cuvintele, in atitudinile și chiar in trăirile lor, dar acești „oameni ai zilelor noastre" nu sint incă acei „eroi ai zilelor noastre" despre care vorbim mereu cu atita nostalgie. Filmul ne convinge astfel, odată mai mult, de faptul că realitățile din jurul nostru nu pot fi transpuse in artă atita timp cit nu le simțim dimensiunile dramatice.

Nicolae Mateescu

Ion Grigore: „Peisaj"

televiziune tv

Patria din inimi

Sărbătoririi zilei de 23 August — ziua insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste — i-au fost dedicate mai multe emisiuni omagiale care, fără a li se știrbi din caracterul lor festiv firesc, au impresionat prin seriozitate și prin profesionalism. Documentarele („Timpul marilor hotăriri") au beneficiat de consultanți științifici de prestigiu, anchetele retrospective („România in războiul antifascist") au grupat pe generic realizatori cunoscuți prin talentul lor de a-și descoperi eroii, iar reportajele menite să oglindească prezentul viu al țării nu s-au complăcut in simple înșiruiri verbale ci au demonstrat cu patos și convingere, prin intermediul celor aflați in primele rinduri, inaltele exigențe ale frontului muncii de azi.

Cum era și firesc, alăturindu-se acestei mari sărbători a poporului român, scriitorii au fost prezenți in aceste zile pe micul ecran, semnind reportaje, carnete, insemnări, participind la recitaluri de poezie patriotică de inaltă ținută.

Astfel, recitalurile „Patria din inimi" și „Pe acest pămint dura-vom cetate comunistă" au inmănucheat in mai multe zeci de minute versurile calde și vibrante ale poeților Ana Blandiana, Ioana Diaconescu, Ioan Alexandru, Ion Brad, Teofil Bălaj, Franz Bulhard, Radu Cârneci, Ștefan Augustin Doinaș, Grigore Hagiu, George Lesnea, Adrian Păunescu, Virgil Teodorescu, Corneliu Vadim Tudor, Paul Tutungiu, Marki Zoltan, poeți din toate generațiile, care, impreună, au ținut să omagieze această zi fericită din istoria României.

In același cadru, dar pe alte coordonate, s-a inscris emisiunea Mihaelei Macovei *„Chipul de azi al patriei — izvor de inspirație pentru creatorii noștri"*, emisiune care și-a dorit — exemplificind cu cele mai izbutite pagini din operele scriitorilor români contemporani dedicate marilor prefaceri ale țării, incepute și continuate de-a lungul a peste trei decenii — să alcătuiască „imaginea literară" a unui destin căruia i-au fost, cei mai mulți dintre noi, martori. Un destin nou al României, — care a inglobat in el și destinele eroilor reportajelor lui Adrian Păunescu, Eugen Florescu, Mihai Caranfil, Vasile Băran, George-Radu Chirovici sau pe cel semnat de Romulus Guga („Laudă acestor seminte și celor ce vor veni") — un destin care exprimă, totodată, permanența și continuitatea poporului român pe aceste locuri in care, de-asupra vechilor tezaure, se inalță noile tezaure ale prezentului. Un destin al unei țări care pe harta lumii este o inimă.

Iulian Neacșu

constituie. Însă cu cît micile imagini sunt mai pedestre, cu atît marile imagini în care ele se adună sunt mai fantastice, mai misterioase." Sub text, în partea stîngă, cifre a căror semnificație nu poate fi dedusă ; în dreapta, două grupuri de cuvinte, unul sub altul, despărțite printr-o linie orizontală : sus, „brumă", „ceață", „cască de bronz", „erupție fierbinte și neagră", „mîna înmănușată", „priviri de dincolo de stele", „lacrimi" ; jos, începea cu propoziția „Nu ar fi rămas în aceeași încăpere cu el !", apoi „geamul lipsă", „fum", „ochiul", „alee", „scîndurile", „politețe". S-ar fi putut înțelege că inscripția presupus titulară are în vedere puterea abstracției de a se transmuta în valori vizuale epice, ca muzica, dat fiind că, așa cum reiese din însemnarea lui Daniel, nici una dintre micile numeroase imagini în parte care se asociază pentru a alcătui masivele descrise nu autorizează, în privința celor din urmă, fusul, cîmpul și streașina, atît de ușor de înlocuit, de exemplu, oricît lustra înseamnă altceva decît fusul, cu o lustră, un covor și o masă. „Voi înțelegeți ce e cu asta ? îi întrebă domnul Daniel, în poarta spitalului, înmînîndu-le nota. Ei, în orice caz acum ați scăpat de plictiselile cu agentul. Și-au dat seama că a fost o eroare."

Poenăreanu venea de dimineață dinspre piața Lahovary și îl văzuse pe căpitan în pragul locuinței supraveghind încărcarea camionetei din stradă, ceea ce în împrejurările de atunci însemna un singur lucru. De altfel, și părinții lui făceau pregătiri de plecare foarte apropiată. Pe seară, convins că prietenul lui părăsise de cîteva ore, împreună cu unchiul său, Bucureștii, avu, cînd acela îi sună la ușă, venit să-i facă o vizită, emoția cui trebuie să descopere că limbile ceasului mistificaseră realitatea ascunzînd sub cîteva rotiri complete pe cadranul alb, ca sub o mască, aceleași cîteva rotiri complete, însă nu ale celor două antene de metal, ci ale astrelor pe cadranul ceresc. În intervalul dintre aparență și adevăr, ceva se terminase de mult, ceva deocamdată cu neputință a fi definit începuse, ceea ce îi îngădui să accepte cu seriozitate motivul dat de Eliade rămînerii sale pe loc, sub bombardamente : „Unul ca mine, care nu o să vadă niciodată piramidele, Anzii, Nôtre-Dame-ul, Acropolea și Capela sixtină, oceanul, nu trebuie să piardă această imprejurare extraordinară." „Nu ești, totuși, prea estet ? îl întrebă, gîndind însă că, dacă de asa ceva era vorba, era o estetică a disperării. O vizită la Prado (Velasquez era idealul cel mai secret al lui Poenăreanu, adică despre care știa că pînă acum se exprimase în felul cel mai aproximativ) nu implică pericole tot atît de mari ca un raid aerian." „Crezi ?" După dispariția camionetei din fața casei căpitanului, îl urmărise pe Eliade în gînd de-a lungul călătoriei lui presupuse, pe sosele alergînd ca niște limbi de foc prin mijlocul cîmpiei, traversînd mici orașe din zona deluroasă, în același timp ascunse în multimea arborilor bătrîni și calcinate de soare ca așezările siciliene, trecînd peste poduri ape cu prundiș lat, lăsînd în urmă clădiri singuratice, plasate acolo ca prin voința unui accident oniric, pătrunzînd în umbra unui gard de uluci care se duce, urmărit în cer de negura salcîmilor, pînă la capătul lumii, și apoi trebuise a-l întoarce fulgerător dintre toate acestea, odată cu bucăți mari din ele smulse în grabă și alcătuind lui Eliade un larg vestmînt de imagini misterioase ca cele care ornamentau togele magicienilor, așa încît să-l audă vorbind de piramide. Capela sixtină și ocean i se păru aproape normal, cum normală i se păru, la capătul acestor imagini, și ideea unui Eliade între izbucniri de flăcări și fum, în mugetul sirenelor și apoi al bombelor spintecînd aerul și al zidurilor care se prăbușesc. Îi scrise de multe ori din orășelul de sub munte unde locui, împreună cu părinții și cu mătușa lui, doamna Poenăreanu, o casă bătrînească, aproape afară din oraș, sufocată de arbori și cu două modeste coloane în ghips de-o parte și de alta a ușii de la intrare. Încăperile, nu multe, în schimb vaste, minimalizau și așa destul de putina mobilă bine păstrată, de o urîtă culoare neagră. Podeaua se scufunda sub pași, vopsită într-un totdeauna străducitor ulei roșu pe care, întins pe burtă, își desfăcea uneori cărțile cu plăcere ori își întindea manuscrisele pentru a studia efectul decorativ al grafiei pe marile foi de hîrtie depuse pe scîndurile lustruite, sălbatice. În același scop întindea pe jos, altădată, două planșe cu reproduceri după Matisse. Era timpul interminabilelor lecturi din Balzac și din **Les Fleurs du mal**. În jurul acestor două masive, proprii lui exerciții literare le vedea ca pe o pleavă destinată să se stringă și să se solidifice într-o formă, cîndva, în viitorul enorm. Știa că, deocamdată, el însuși nu are nici o formă. Dar cînd, luînd-o prin crivină, pe malul riului, depășea parcul băilor, trecea podul de lemn, singur, bătînd cu o nuia lungă scaieții de pe marginea drumului, dădea ocoale dealurilor acoperite cu livezi și privea din mers, cu capul pe spate, procesiunea implacabilă a norilor, avea senzația că prezențe auguste îl înconjoară, aproape tangibile, fortînd lucrurile în care sălășluiau să devină fragede și să se rarefieze, se întreba dacă, aceasta chiar, nu e forma lui și dacă a avea el însuși o formă, opozabilă împrejurimii, nu ar fi însemnat moartea poetului care era. Atunci își sfărîmă și el ca Eliade, de la care primea dese și lungi scrisori, retorica, încercînd să transmute în membrele ei tăiate mărunt fantoma albă a aspirației devenite concupiscentă. Din zăvoaiele de pe malul gîrlei privi culcat la pămînt cu întregul oraș, flăcările grozave ale incendiilor de la Ploiești, află, îngrozit, accidentul lui Daniel, numără exploziile bombelor pe care, la înapoiere, le lăsau să cadă la întîmplare pe cîmp escadrilele de fortărețe zburătoare cutremurînd aerul cu motoarele lor, noaptea, făcînd să zăngăne geamurile, traversînd plasa de lumini încrucișate pe care, de jos, reflectoarele o mișcau nervos pe cer dintr-o parte în alta, văzu la intrarea în oraș coloanele armatei învingătoare cu mașinile, cărutele și femeile ei, cîrdurile cenușii ale prizonierilor germani. Cu toată marea nesiguranță a drumurilor, la mijlocul lunii septembrie familia Poenăreanu se întoarse în București. Căpitanul și Maria Bogdan o precedaseră cu puțin.

RADU CÂRNECI

Umbre dragi

Pămînt al strămoșilor mei, fruct amar
te rotești în mine înnobilîndu-mă :
gust luminos de toamnă.

Aici, flăcări de comori, flăcări de oase,
nopți de străbuni ;
iată, vin voievozi pe cai de vînt
printre zidiri înalte, ca prin păduri
timp întors în mine, umbre dragi.

Vale a cerului,
vale a soarelui
cu margini de vis —
aici femeea iubită visează la prunci
și iarba o cutreeră
într-o imensă cîmpie.

Pămînt al ochilor mei
și al genunchilor evlavioși,
fruct dulce al mîinilor mele, iată,
iată înot în anotimpul tău,
apă adîncă.

Sînt ca o pasăre, mereu
către cer înălțîndu-se
pe propriile-i sunete,
apoi frumos prăbușindu-se
în pămîntul de soartă.

CORNEL UDREA

Albastru nesfîrșit

Da, știu că veți spune : „se întîmplă
indiferent de tinerețe sau de rang
pistolul liric să-și proptească-n tîmplă
vreun Werther nou, bolnav de sturmunddrang"
dar noi românii, imputerniciții,
unui popor ce sieși s-a născut
nu ne-am legat la cap cu definiții
chiar dacă douăzeci de secoli ne-au durut

de ce oftat, ori cercetare-n astre
după vreun mers de stele, neștiut
noi proclamăm azurul și nuanțele albastre
culori născute-aice și nu de împrumut
nici n-am lăsat lumina să ne fie seară
nici tinerețea ca pe-o haină-n cui
noi din istorie n-am ieșit afară
și n-am cerut istorie nimănui
aici, în teritoriul pur al libertății
în care pînă și-aerul gîndește
stă calmă verticala demnității
prezentul ferm în palme cumpănește

ce-i tinerețea, te întrebi, tu însuți tînăr fiu
al mamei care naște zîmbind cu încordare
să-ntrebi argintul despre fratele său viu
și Europa despre dezarmare

și secolul acesta ce-și poartă capul greu
de-atîtea mari probleme, pe un umăr
să cercetezi străfund, să-ntrebi mereu
să nu te mulțumească cifra cu un număr !

întreabă-te din nou, încrede-te în mine
în toți acei ce seamănă cu amîndoi
nu trece țara noastră vreo punte cu suspine
ci molcom îl declină pe suveranul NOI !

ANAIS NERSESIAN

Cîntec

În purpura inimii soare fără asfințit.
În cuibul apelor stemele zorilor.
În adîncul pămîntului rădăcina luminii.
În brazii suind trepte spre infinit
trupul de cîntec al privighetorilor.
De răni vindecați, împliniți în visare
dăruindu-ne ție în legende vom fi
cum străbunii legendelor ne vor însoți
ca bobul de lacrimă încolțit în izvoare
în străfundul munților de miază-zi.
Iubirea cu care etern te-am slăvit
e în purpura inimii soare fără asfințit.

ANAMARIA POP

Înfloriri

Mîinile-mi sînt crengi,
crengi albe de magnolii,
cu ele te cuprind în fiecare seară,
patria mea
și te țin atît de strîns
că nu e loc nici pentru o lacrimă.
Ochii-mi sînt flori,
flori albe de magnolii,
ți le dăruiesc în fiecare seară,
patria mea,
și cînt și rîd
și rîd și cînt...
cîntecele mele
risipesc înnourările.

Festivalul național de poezie „Nicolae Labiș"

„Bucurîndu-se de un prestigiu mereu sporit, Concursul național de poezie „Nicolae Labiș" lansează, cu autoritate și generozitate, pe cei mai tineri autori de talent. Recenta ediție, beneficiind de un juriu prestigios, prezidat de D.R. Popescu, distinge, cu multă siguranță, poeți despre care literatura noastră actuală va trebui să țină seama. Prospețimea începuturilor, de bun augur, o remarcăm, printre alții, și la LELIA MUNTEANU (Premiul special al Uniunii Scriitorilor) și IOAN BOTEZATU (Premiul acordat de revista „Luceafărul"), prezenți în acest grupaj al revistei noastre.

PREMIUL UNIUNII SCRIITORILOR

Lelia Munteanu

Pasărea Brâncuși

– FRAGMENTE –

La umbră de codru mult
Toate paserile-ascult
Le ascult și nu-i prea mult
Ca acum și mai de mult

La mijloc de codru-ntreg
Toate paserile leg
Le aleg și le dezleg
Că tot nu le înțeleg

Constandine, Constandine
Ce măiastră te aține
De nu mă-ntilnesc cu tine
Și nu mai vorbești cu mine

. . . . . .

Pasăre arsă cu pleoapa de os
'Naltă de jur împrejur
O, iată țară și griu de prisos
Pace cît nu pot să fur

Și mai descîntă de drept și de domn
Despre eroi cine-i vrea
Ruptă ca pîinea din frîie de somn
Pasăre dragostea mea

. . . . . .

– Să sfîrteci piatra, mirosul din atelierele sculptorilor... nu știu nimic... dar îmi vorbea cineva...
– ...În prima zi i-am spus : îmi dai voie să-ți pun o întrebare sentimentală ?... dar va veni. Să ne-ntrebe de sănătate. Ce zici ?
– Mirosul acela de ars nu-mi iese din minte. Dalta izbind în piatră. Praf. Scîntei. Nu-i așa că nu mă pricep ?
– Poate că te pricepi... auzi ? Salut ! Va să zică ai venit !
– Am venit.
– Cum e afară, ce faci, cum ai ajuns ?
– E prea mult zgomot aici. Dalta izbește în piatră...
– Ai venit...
– Mirosul ăsta de ars...
– Bine c-ai venit. La loc...
– Te-ai gîndit c-ar putea izbucni un incendiu?
Dalta izbește în piatră... în piatră... în piatră...

. . . . . .

Acum lepădat
La trup curat
Cu gînd curat
Uns cu ulei și cu vin
Constandin
La colțul casei spic de griu
Cal fără friu
Găleată plină
Stea s-arată
Înc-odată
Acum lepădat
În două ape spălat
Cu gînd curat
La trup curat
Uns cu ulei și cu vin
Constandin
Coasa în iarbă
Toporul sub brad
Paseri nu cad
Găleată plină
Stea s-arată
Înc-odată
Acuma lepădat
Neumblat
Curat
Soarele sus
Frunza-n codru
Luna la noapte
Pod pe piriu
Cal fără friu
Trudă
Floare cu spin
Amin

Cui i-e sete-n iarbă albă și mă chinuie mă lasă
Cîte păsări poartă cerul pînă-n țara mea de fete
Cînd cu praștia le-mprăștii și vi le aduc în casă
Pînă-n țara mea mai bună cui i-e sete cui i-e sete

Cui i-e sete fără mine și m-alungă și mă cheamă
Cîți din ei mai poartă aripi pe sub cîmpurile bete
Cînd m-am dus să iau mireasă mai demult și n-am dat vamă
Pînă-n țara mea mai bună cui i-e sete cui i-e sete

Ascundeți-mă noaptea sub talpele Femeii
Prin iarba presărată de seară cu arginți
S-aud cum în semințe mai iau ființă zeii
Și cum se-ntorc spre ziuă acasă la părinți

. . . . . .

Vine-o vreme citeodată
Frate și ce boală grea
Cînd bați ușă încuiată
Și nu mori în țara ta

Las' să bată vînturi rele
Las' să fie vreme rea
Eu din coasta țării mele
Am să mor în țara mea

. . . . . .

Arde cîmpia de ce mi-ați mai cere
Capul bărbaților mei nesupuși
O, coasa cetii prin iarbă să zbiere
Că n-o să vină la cină Brâncuși

Dragoste seamănă-i cite pierdu
Nu va mai bate la uși
Frate, încearcă, tărîște-te, nu
N-o să se-ntoarcă la cină Brâncuși

Cine sînt eu și de ce să vă rog
O, dar tăcere, tăcere s-aud
Geme și plînge un cal inorog
Tras înspre nord înspre sud

Și bucurați-vă. Setea ne stringe
La căpătîiul marilor duși
Patria lor se vestește în singe
Trece pe ape Brâncuși

*

Pe la case pe la uși
Trece pasărea Brâncuși
De-nsetată de chemare
Și de binecuvîntare
S-o primească prietenos
Ochiul vostru de prisos
Pasăre spre cer nutrind
Cu o glezna de argint
N-are loc tot descîntînd
Nici în cer nici pe pămînt
Pasărea cu ochii goi
Nici în viața de apoi
Pe la case pe la uși
Trece pasărea Brâncuși.

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Ioan Botezatu

Cînd diminețile

Cînd diminețile au început să ne soarbă
Se tolănise soarele-n pridvor,
Aerul se zgîria prin iarbă
Vîntul adia spre un dor.

O liniște pe umeri mi s-a-nzepezit,
Din ochiul fîntînii mut și subțire
Se scutură izvorul repezit
Și arborii printr-o adîncă iubire.

Cerbii

Soarele se lasă pe umerii ierbii
Ca o pasăre tîrzie pe sufletul de șes
Din munți, respirînd diminețile, cerbii
Neprihăniți, fantastic mai ies.

Singurătatea se prelinge în lucruri, parcă
Timpul în mine tăcut s-a oprit,
Pe cerbii aceștia o liniște îi încarcă
Iar gîndul meu se destunecă-n mit.

Drum

Mi-am uitat sufletul
Printre codrii aceia duri
Lîngă tăietorii de lemne.
Pe față mai port încă nevăzute semne
Crestate în culoarea veche de păduri.
Pleoapele îmi caută seara
În care am plecat,
Lacrimile lor ovale și vioara
Și-njurăturile lor grele ca un păcat.

Amintirea

Amintirea stă-n noi ca o lumină
Cînd singurătatea se trage înapoi în copaci.
Cărările acelea spre noi o să vină
Cu ele-aducînd sufletele vechilor daci.
Timpul umblă prin dragoste fericit
Că drumul înseerează în toate izvoarele
Ca înfășurată în chipuri eterne
Lumea mereu luminează ca soarele.

Oituz

În aceste pietre a încoltit
Ca o iarbă de jertfe
Cuvinte ce s-au incolăcit pe arbori :
„Pe-aici nu se trece".
Aici, pămîntul are pe el legămîntul crescut
Din inimile ridicate-n piramide.
Aici, cenușa timpului
A scormonit inimile stegarilor
Lăsîndu-ne un nesfîrșit dor de floare.

Coasa

Scoate, tată, coasa din sat,
auzi cum o cheamă tremurul ierbii !
Ne-ngăduind somnul au pătruns pîn-aici
și-au fulgerat cîmpiile, cerbii.

Scoate, tată, dorul de munți !
ultimul strigăt mai tare, mai viu,
cheamă, să scoți coasa din sat,
înainte de-a se face tîrziu.

Culege, mamă

Culege, mamă, lacrima zvîntată a satelor,
oricît truda ți se va părea de amară,
culege ploaia oprită aici
să facă piatra-nțepenită să tresară !

Iar cînd s-o auzi un mit cu ochi de fecioară,
culege, mamă, neliniștea din rouă
și păsări vechi vor mai cînta
în pragul tău ca o izbîndă nouă !

radio **r**

Căldura documentului istoric

Columna lui Traian este, pentru daci, un monument tragic. Relieful se încolăcește greoi, tensionat, sugerînd prin ascensiunea în spirală și prin încordarea figurilor efortul teribil de sustragere de sub tălpile imperatorului a cărui statuie încununa columna. Chipul nobil al lui Decebal ia expresia disperării (undeva sus pe fusul extenuant al monumentului), în clipa cînd dezastrul devenise o realitate și singura soluție demnă pentru el rămînea dispariția. Geneza poporului nostru stă, deci, sub semnul tragicului, al ciocnirilor îndîrjite pentru apărarea libertății. Din nefericire, istoria ulterioară confirmă ursita, fiindcă, așa cum știm, istoria românilor nu este altceva decît un drum continuu, încăpățînat și conștient spre libertate.

Ne-am putea închipui înălțată în mijlocul Bucureștilor o coloană gigantică, ale cărei reliefuri să poarte figurile celor care au făurit, în vreme, libertatea României. Efortul teribil săpat pe fața unei asemenea columne s-ar cuveni înseninat de o visătoare statuie a libertății care să domine ca un memento cetatea.

Momentul dramatic al Memorandumului de la 1892 și al procesului inscenat memorandiștilor (Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu, Iuliu Coroianu, Daniil Barcianu, Mihai Veliciu, Eugen Brote, Septimiu Albini etc.) de autoritățile maghiare constituie una din secvențele posibile ale acestei columne imaginare. Protestul împotriva dualismului austro-ungar (instituit în 1867), dualism care priva populația română majoritară de orice fel de drepturi și speranțe, a fost reprimat drastic de autorități. Conducătorii Partidului Național Român, inițiatori ai memorandumului (a cărui formă finală, se pare, e redactată de Slavici) au fost condamnați și acțiunea lor a eșuat. A eșuat numai în aparență, pentru că agitația de mase stîrnită în jurul memorandumului a însemnat o adîncire a conștiinței naționale a românilor, un cîștig esențial în luciditatea propriei lor judecăți față de situația în care se aflau.

Am ascultat la radio pe 20 august o emisiune foarte bună despre memorandiști, realizată de Mihai Stoian cu sprijinul regizorului Dan Puican și a unei excelente echipe de actori (Fory Eterle, Ion Marinescu, Mircea Albulescu etc.). Intenția de a oferi o oră de istorie autentică, interesantă, fără nici o rigiditate, a reușit pe deplin. Faptele, în sine interesante și pline de profunde tîlcuri transilvane, ne-au fost prezentate „pe viu", cu citate masive din notele de proces, fragmente de interogatoriu, mărturii ale vremii, portrete seci, dar atît de interesante prin implicații, notate de grefier, cîteva portrete (ale lui Rațiu, Albini, Franz Joseph) trasate cu memorabilă forță și expresie de Nicolae Iorga, amintiri despre anii 1892—94, comentariul însuflețit al reporterului contemporan. Emisiunea, care a avut în întregime aspectul unei dramatizări, a fost concepută într-o manieră modernă, cu schimbări de planuri sonore și de ritm. De remarcat forța de sugestie a documentului autentic, pentru care epoca noastră are un gust deosebit, definitoriu — și, încă o dată, lecția tulburătoare pe care ne-o poate da istoria.

Ioana Ieronim

plastică **p**

Coerența universul artistic (I)

Ceea ce publicul, și nu numai el, așteaptă de la o expoziție colectivă precum aceea împărțită între sălile Muzeului de Artă al R.S.R. (pictură) și Sala Dalles (grafică și sculptură), este ca, în cadrele tematice enunțate, să întîlnească o cît mai mare diversitate de opțiuni și de formule stilistice.

Nu se poate, desigur, afirma, despre această expoziție, că în comparație cu altele de același tip se situează pe o treaptă calitativ superioară. O comparație de asemenea natură nu ar fi posibilă din mai multe motive. Unul ar fi acela că nu toate lucrările prezentate reflectă momentul strict actual al creației fiecărui participant. Ca atare nu se pot emite nici măcar judecăți aproximative asupra modului în care expozanții au evoluat sau au aprofundat direcția de evoluție a propriei arte. Un alt motiv ar fi acela că o judecată globală asupra valorii artistice nu se poate face urmînd aceleași criterii după care este apreciată recolta în diferite județe, făcînd adică media la hectar. Sînt complet împotriva acelor formulări critice prin care se acordă calificative artei în ansamblul său. Pînă una alta, ea este făcută de către oameni, cu talent diferit și cu o capacitate diferită de interpretare a aceea ce cunoașterea, cultura ordonează în procesorul gigantic care este mintea umană. Sînt de asemenea împotriva unor formulări apreciative de genul celor conform cărora anul acesta arta ar fi mai aproape de realitate decît anul trecut. Cel mai aproape de realitate este fotografia sau alte tehnici de imitare a factorilor naturali și oricum nu există nici o îndoială că pictura, grafica, sculptura, artele decorative ar tinde să se confunde cu ele.

Ce judecată generală asupra orizontului actual al artelor noastre plastice putem totuși emite după vizionarea manifestării ce constituie obiectul rîndurilor de față ?

În ce privește secțiunea de PICTURĂ *), se poate spune că ea reprezintă, cu destulă acuratețe, modul în care artiștii înțeleg să obiectiveze realitatea diversă și în mișcare a acestor zile. Deși unii pictori, chiar reputați (dintr-o explicabilă jenă nu citîm nume), au manifestat o neglijență de neînțeles în execuția multor lucrări prezentate, există posibilitatea ca publicul să fie edificat asupra modului cum gradul de participare interioară a artistului se transmite nemijlocit în imaginea de pe pînză. Neglijențele de factură tehnică provin, se pare, și dintr-o minimalizare a propriului demers artistic în cadrele unei tematici anume. **Cele mai reușite lucrări sînt tocmai acelea în care există o reală aderență interioară a artistului la problema de factură plastică propusă spre rezolvare.** Acolo unde vibrația interioară nu este consonantă cu problematica abordată, rezultatul este, firește, o lucrare exterioară și hibridă, lipsită de suflu și dinamism. Sînt convins că selecția lucrărilor putea fi mai drastică, în sensul eliminării fără menajamente a lucrărilor retorice, ilustrative.

Grigore Arbore

*) **Magistralele socialismului.** Pictură. Muzeul de artă al R.S.R., august 1978.

muzică **m**

Jocul stelelor duble

În fiecare an, la Vaideeni, are loc „Învirtita Dorului", o nedeie la care participă fluierași, dansatori, „hăulitorii" din Polovraci. Zilele acestea se ține la Călimănești festivalul „Cîntecele Oltului". Alte nedei au loc prin munți : „Sărbătoarea muntelui Cearhlău" — care s-a petrecut săptămîna trecută la Durău ; „Nedeia Munților" de la Fundata — Brașov. Pe acoperișurile caselor mai dospesc cununile Nopții de Sînziene, spicele Drăgaicei, dar alte rotiri ale cornului abundenței, osia neobosită, scutură mere.

O mare sală de concert se vede pînă departe.

Întorcindu-mă și în vara aceasta în Apuseni, am privit de pe virful Vlădesei podișul transilvan coborînd în trepte rotunde ca sunetele unei Învirtite ; jocul duminicilor cu ceteră și gordună, cu arcușe dintr-o creangă de brad, jocul care, de la muntele Găina și pînă în Țara Lăpușului, arde pămîntul în cercuri, dezvelind melcii înșurubați ai unei mări demult dispărute.

Vladimir Șetran : „Constructori"

Televizoarele se opresc cînd vin ceterașii. Atunci se aleg perechile, cu încordare ; fețele devin statuare. „Pașii de plîmbare" pregătesc parcă un ritual : băiatul așează brațele pe talia fetei, fata își sprijină palmele pe umerii băiatului. Deasupra, văzduhul străluce ște de sunete prevestitoare, stele duble se văd mai limpede ca niciăieri.

În copilărie îmi imaginam dealul Glimeea creat printr-o învirtită ; așa cum îl vedeam din tîrnat : rotund, înălțîndu-se peste marea de cinepă, era ca o urmă rămasă după jocul crincen a doi tineri zei. Netezește stîncile învirtirea — în sensul invers al mersului acelor de ceasornic ; învirtirea înșurubată sau simplă ca aceea de floarea-soarelui, învirtirea cu bătaie în pămînt, cu strigături.

Cînd am transcris pe note prima oară o învirtită, simplitatea structurii părea de mirare : tempo — Allegro ; două pătrimi, tonalitate majoră, cîteva mordente și apogiaturi pe o linie melodică fără mari fluctuații. De unde această forță aproape magică ? Blaga vorbea despre hora desfăcută în spirală, prelungită asemenea unei comete ; învirtitele merg poate după astronomia stelelor duble, a celor două suflete care duc unul spre pămînt, altul spre văzduhuri, dar locuiesc în același piept.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Zaharia Stancu

I.

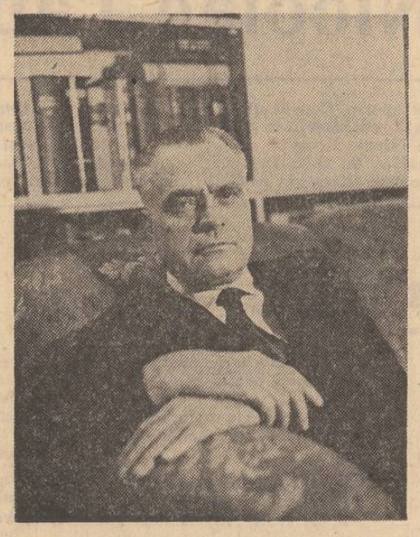

Cei care l-au cunoscut în amurgul vieții lui erau uluiți de frumusețea aristocratică a omului, păstor destoinic și demn, timp de mai bine de un deceniu, peste Uniunea Scriitorilor. Țăranul brun, care în tinerețe avea (ne încredințează G. Călinescu) „ochii profunzi și foarte difidenți" și un temperament focos, devenise înțelept și generos, iubea enorm viața literară și trăia aproape în exclusivitate în mijlocul ei. A fost legat, prin viața lui de gazetar și de editor de reviste, de toate categoriile de scriitori, de la Stan Palanca, regele boemilor, la Mihail Sadoveanu. Cunoștea pe toți cei care țineau un condei în mînă și manifesta o mare deschidere spre tineri.

Avea peste tot prieteni, avea și dușmani neîmpăcați. Pe aceștia din urmă îi fulgera, din cînd în cînd, cu lungi pamflete orale, de o absurditate calculată, superioare articolelor scrise. Cineva jignește într-o împrejurare oarecare pe prozator. Prozatorul se ridică, atunci, drept, cu fața albită, cretoasă, trădînd o mare încordare interioară, și cu vocea lui subțiată și sacadată, începe un viforos discurs. El acceptă, tactic, invinuirea, dar o deplasează pe un teren absurd : cum că el, scriitorul, om cu părul alb, este acuzat că și-a omorît bunica de pe îngusta și lunga vale a Călmățuiului. Nimeni nu spusese vreodată această enormitate, însă pentru a culpabiliza pe adversar, pamfletarul introduce o premisă imposibilă. De aici înainte, demonstrația construiește coerent în irealitate. Vine mereu vorba de bunica teribilă și de moartea ei de care, pînă la urmă, ne simțim toți cei de față vinovați. Confratele care jignise pe prozator este rușinat, încearcă să se scuze, însă scuza nu poate fi formulată, pentru că, odată pornit, oratorul nu mai poate fi oprit. El continuă să se apere de suspiciunea cum că și-ar fi omorît bunica, deși bunica murise înainte de nașterea nepotului Zaharia. Faptul n-are importanță, oratorul îmbrățișează ideea abominabilei crime și merge cu ea pînă la capăt. La sfîrșit publicul este înspăimîntat, culpabilizat total, inocența nu se mai deosebește de crimă.

Sînt zeci, sute de asemenea istorii care circulă și azi, spre hazul tuturor, în viața literară. Zaharia Stancu este pomenit cu simpatie, figura lui tinde să capete lumini de legendă.

Intenția de a face cronica unui veac, făcînd cronica unei vieți, este limpede la Zaharia Stancu. **Jocul cu moartea** (1962) reia firul din **Desculț** și-l duce, în sîdul Panait Istrati, în sudul Dunării. Formula picarescă a prozei se lămurește aici mai bine, deși, esteticește, romanul este mai slab decît altele. Stilul de a nara rămîne același, inclusiv stilul **flash-back**-ului care, în **Rădăcinile sînt amare,** va transforma memorialistica într-o suită exasperantă de paranteze. **Jocul cu moartea** este o carte despre război, descris nu direct, ci prin ecourile lui. Tema cărții ar fi descoperirea lumii de către un adolescent curios în niște vremuri sîngeroase. Darie a fost ursit de la naștere, aflăm acum, să țipe în interiorul lui și să nu fie auzit în afară, să nu cunoască fericirea, să fie înșelat, dar să țină mereu ochii deschiși și să vadă enorm.

Toate aceste sugestii apar în literatura lui Stancu sub forma unor comentarii a căror sursă cititorul nu o cunoaște. O voce din afară se insinuează în narațiune și glosează, ca în teatrul antic, acțiunea de pe scenă. Nu sînt foarte profunde aceste comentarii, dar ele au meritul de a introduce într-o literatură congestionată de evenimente mici dimensiunea mare, relativistă a eternității vieții. Aceste suspine lirice, ce trimit la versetele ecleziastului, în ciuda caracterului violent profan al prozei lui Stancu, sînt repede părăsite. Prozatorul se întoarce la fapte și faptele vin, unele după altele, într-o inepuizabilă înlănțuire. Darie, vînzător de ziare în București, este arestat de autoritățile militare germane și băgat într-un vagon cu destinația Bitolia. În tren este strînsă pleava orașului (mediul normal al romanului picaresc) : borfași, nene în casele de fete, oameni fără căpătîi, trimiși, acum, să sape tranșee în spatele frontului.

Potrivit metodei sale, prozatorul îi pune pe toți să vorbească, iar cînd aceștia tac, vorbește Darie. Darie se întoarce des cu gîndul la Omida — și unele întîmplări din **Desculț** (povestea fetei Zarinca și a turcului Daud, faptele Dioaicăi, vrăjitoarea care a scos ochii sfinților din biserică) mai sînt o dată narate, pe scurt.

Sînt multe platitudini și absurdități în **Jocul cu moartea,** însă, în genere, cartea interesează, ca toată literatura lui Zaharia Stancu, prin mișcarea, senzaționalul și culoarea ei. Darie este atacat, în vagon, de Diplomatul, zis și Zeno Zenon, Serafim, pe adevăratul său nume, pare-se. Fost consul, Diplomatul are moravuri suspecte (este, probabil, pederast) și ura lui față de Darie, numit și Scaurus, are și rațiuni mai obscure. Darie se apără cu cuțitul și reușește să scape nevătămat, corporal și moral, dintr-o lungă serie de primejdii : vagonul în care sînt închiși prizonierii ia foc, în Serbia trenul este bombardat, apoi, evadînd, Darie și Diplomatul sînt prinși de greci, de cuțo-vlahi etc.

Evadații trec prin încercări năpraznice. Infometați, ei mestecă iarbă și prind un arici **și-l** frig. Scăldîndu-se în rîu, sînt surprinși de doi clefți și rămîn fără haine. Două greacă le miloase îi salvează, îi primesc în casă, îi ospătează și-i lasă să se bucure, noaptea, de bunurile lor. Ca răsplată, Diplomatul le fură, la plecare, o mahmudea. Prinși de cuțovlahi, evadații cunosc obiceiurile unui neam războinic, asistă la o execuție, la o înmormîntare și la o naștere simbolică. Cum zăpăciticul Darie are cunoștințe peste tot, întîlnește aici pe băiatul lui bei Gheorghe, fost pîndar la boier Arizan, și deapănă împreună amintiri despre viața de la cona. Cartea se încheie cu întoarcerea cuplului la București și arestarea Diplomatului a cărei biografie rămîne, astfel, nelămurită pînă la capăt. Prozatorul, care nu cultivă niciodată misterul, nu dezvăluie în acest caz adevărata identitate a personajului. Ceva rămîne ascuns în biografia lui, ca și viciul aberant pe care autorul (sin er, de obicei, pînă la brutalitate cu personajele sale) se ferește să-l numească pe față.

Războiul din **Jocul cu moartea** este, în planul simbolic al cărții, și războiul unui tînăr cu împrejurările vieții. Există mai multe întrupări epice ale acestui simbol. Darie se luptă cu un șarpe și scapă de el numai datorită agilității. Același Darie observă apoi bătălia dintre două armate de furnici și nu-și ascunde gîndul că aceeași lege acționează și în viața indivizilor. Însă gîndul nu este dus mai departe, filozofia cărții iese din fapte, iar faptele arată ceea ce s-a văzut mai sus. Personajele n-au o autenticitate structurală și, din această pricină, acțiile și vorbele lor par uneori neverosimile. Diplomatul este un escroc de clasă mare (onsul, falsificator de bani etc.) și disprețul lui cinic față de oameni (posibil sub latura morală) ar avea nevoie de o complexitate psihologică mai mare din care nu pot lipsi ipocrizia și inteligența.

Meritul romanului nu constă în aspectul documentar (cum s-a zis), alte scrieri sînt mai bine informate și aduc dovezi mai pregnante despre război. Meritul cărții lui Stancu stă în sugestia unei legături misterioase dintre inocență și viciu. Darie și Diplomatul formează un cuplu moralmente imposibil. Ceea ce îi unește ca un lanț este ura, pentru a supraviețui ei trebuie, totuși, să meargă împreună . Istoria acestei legături este bine făcută în roman : încercări de suprimare, momente de tandrețe, solidaritate în suferință și confuzie morală — iată ce sugerează epica precipitată, descusută a lui Zaharia Stancu.

Eugen Simion

Marin Sorescu — o formulă dramatică

despre Marin Sorescu s-a spus că tinde să devină scriitorul total și opera sa de pînă acum confirmă aserțiunea cu argumente solide. A debutat cu poezie, cultivînd concomitent critica și eseistica literară, lansîndu-se apoi în teatru și, în ultimul timp, în roman. O primă impresie ne-ar putea duce la concluzia că, stimulată de diferențierea genurilor, avem de-a face cu o varietate de tonalități stilistice. Dar, cine i-a urmărit cu atenție evoluția, va constata că translația de la un gen la altul nu a determinat mutații esențiale în programul său estetic. Se poate vorbi mai degrabă despre o adîncire a tonului, prin multiplicarea nuanțelor, clivarea neobosită a sensurilor filosofice ce cresc dintr-un spațiu care, la prima vedere, se relevă sub semnul obișnuitului. Însăși dinamica interioară a teatrului său constituie o ilustrare elocventă. Aici se manifestă mai pronunțat ironia, numită de Eugen Simion arma cea mai inteligentă a autorului, a cărei lance are două capete : „cu unul rănește, distruge, cu celălalt tămăduiește și reanimă". Analiza pieselor sale, atît a celor cu caracter pregnant eseistic („Iona", „Paracliserul", „Există nervi") cît și a celor mai ușor încadrabile istoric și social („Matca", „Răceala", și, de curînd „A treia țeapă"), dezvăluie, succesiv, posibilitățile neașteptate ale amintitei formule. Demitizînd patetismul grandilocvent, prin apelul la reacțiile firești, aproape banale, Marin Sorescu relevă, de fapt, — repoetizînd — solemnitatea în stare pură. „Matca" și „Răceala" sînt exemplare în acest sens. Ambele surprind condiția umană, adică oamenii acestor pămînturi, în momente de un dramatism esențial.

Așteptînd nașterea, Irina din **„Matca"** trebuie să înfrunte totodată o inundație catastrofală și nu este vorba de o aluzie, ci de o dezlănțuire a naturii cunoscută de noi toți. Îi va muri bunicul, iar despre soțul plecat să salveze vieți omenești nu mai știe nimic. Altfel spus, o familie întreagă este amenințată cu pieirea și, odată cu ea, un arbore genealogic care, probabil, își înfige rădăcina în negura veacurilor. Irinei îi revine, deci, nobila misiune să păstreze cu un suprem efort, în luptă cu stihiile naturii, ceea ce nu trebuie să dispară : copilul — simbolul perpetuării vieții, mesajul spre viitor, **urma** continuității. Foarte interesant este momentul nașterii, discuția dintre Irina și moș fiind plină de tîlcuri, degajînd chiar un umor paradoxal, raportat la tragismul cadrului existențial : **Irina :** Dacă mi-ar sta în puteri... **(Țipă foarte tare)** Mor... **Moșul :** Ei, ce e gălăgia asta ? Nu, nu mori. Dar ți-e mai greu, că ești intelectuală... De aia ți se pare așa peste mînă... Bunică-ta se ducea cu mîncare la oameni în cîmp... și cînd venea acasă, se-ntorcea cu plodu-n baniță... Îl aducea-n baniță în cap printre oale și linguri... Îl făcea la umbra vreunui măr ăcine, pe unde apuca... Năștea urgent... Așa a făcut paisprezece... Eu sînt al treisprezecelea... **Irina :** Număr cu ghinion **(Geme) Moșul :** Întotdeauna al treisprezecelea... De aia mă prăpădesc acum ?..." Un asemenea limbaj, ar obiecta cineva, golește momentul de fiorul poeziei cu care ne obișnuiseră clișee mai vechi. Marin Sorescu evită patetismul fiind conștient de riscurile demonetizării prin comentarea exaltată a evidenței ; dramatismul este conținut, el nu se cere denumit prin insistenta solicitare a motivelor care îl propulsează. Subtila rememorare a bătrînului este semnul inteligenței funciare, el îmbărbătează indirect prin apelul la experiența nu prea încurajatoare a înaintașilor. Pe de altă parte, se va observa că desacralizarea prin limbaj are ca efect resacralizarea obiceiurilor, marile momente din viața țăranului se fixează nu printr-o celebrare perpetuă și euforică, ci prin trăirea intensă și lucidă a clipei : „Uite-așa am trăit... — **spune moșul.** N-am priceput mare lucru... Noi aici am trăit pur și simplu. Nu ne gîndim la viață decît în ceasul din urmă". Luat de ape, bătrînul se tînguie nu înspăimîntat de moarte. ci pentru că nu părăsește lumea „așa cum s-a pomenit", cu ceremonia rămasului bun de la rude și apropiați, de la oameni și natură (întreabă nostalgic : „Cocorii s-or fi dus ? Și berzele ?"...) La rîndul ei, Irina refuză să melancolizeze în marginea propriilor dureri („Eu nu-mi pot permite să-mi pierd mințile. Eu am adus pe lume un om") fiindcă mai presus de ea, de puterile ei puține, există un principiu general uman, un umanism cuprins în formula „solidaritatea lucrurilor stînd să nască". „Matca" ar semnifica, deci, statornicia, albia originară, pururi dătătoare de putere și viață, combustibilul inepuizabil care alimentează în permanență încrederea în propriile noastre posibilități de a depăși orice dificultate. Ideea morală se conturează însă cu discreție, fără să capete bruște propensiuni teziste, limbajul rotunjindu-se într-o formulă finală care, păstrînd aceeași ironie relativizantă, explică întregul mecanism dramatic. „Apa-i tulbure, dar capul mi s-a limpezit — concluzionează Irina —... Cîtă vreme se mai vede în zare o rază, o stea, un pom, speranța nu moare". Filozofia pe care o cultivă eroii dramei lui Marin Sorescu este neîndoielnic plină de originalitate, trăgîndu-și seva din același spațiu — cel al Bulzeștiului — ce se regăsește cu întreaga lui substanță mai ales în volumul de poezii „La lilieci". Autorul procedează în teatru nu altfel decît în poezie atunci cînd substituie miturile cu întîmplările vieții, cărora le extrage cu inteligență simburele metaforic. Sau mai exact spus, primele își difuzează conturele aburoase în tiparele concrete ale celorlalte.

În „Răceala", deși Vlad Țepeș nu apare niciodată, figura lui capătă în imaginația turcilor dimensiuni legendare, prin frecvența obsedantă a referințelor, prin multitudinea mărturiilor ce pendulează mereu între exaltare și defăimare, propunînd o figură cu un teribil apetit existențial. Pașa de Vidin, inteligența sarcastică din anturajul lui Mahomed al II-lea (cuceritorul Bizanțului), vorbește despre cinstea și demnitatea lui Țepeș, asprimea sa dreaptă, aplecarea spre artă, buna capacitate de organizare socială, vitejia sa nemaipomenită ; la polul opus se situează Radu cel Frumos care vîntură în permanență o imagine dezastruoasă despre țară și domnitor, fiindcă dorește cu ardoare scaunul voievodal. Toate acestea îi intensifică lui Mahomed apriga dorință a confruntării, mai exact spus curiozitatea confruntării pentru că, cuceritorul Bizanțului (a cărui curte o poartă acum batjocoritor într-o cușcă) consideră victoria o simplă formalitate. Sultanul este însă minat și de megalomanie artistică, scrie versuri, se consultă cu inteligentul pașă de Vidin, dar acesta le taxează cu o exigență nu lipsită de zeflemea, atitudine pentru care va fi aspru pedepsit. Dar, printr-un procedeu cumulativ, care stringe treptat argumentele necesare demonstrației, autorul însinuează ideea că, deși aflată în plină ascensiune, curtea otomană este deja macerată de disensiuni, delațiuni, mici conspirații. Curtea bizantină, purtată ca un trofeu, este în același timp și un exemplu premonitoriu, fiindcă a putut fi cucerită datorită propriilor maladii care o urmăresc și acum, într-o formă exacerbată : fricțiuni de tot felul, trădări, ifose ridicole, purtate sub falduri zdrențuite. Spectacolul derizoriu oferit de curtea bizantină — un fel de teatru în teatru — are un sfîrșit lipsit de glorie, asemenea imperiului, fiindcă însuși Mahomed intervine în intriga lui ucigînd pe ultimul împărat și vlăstar Comnen.

Ambiguitatea la nivelul trăirii este ingenios relevată la cel al limbajului : iată cum folosește Radu cel Frumos sensul noțiunii de **precedent** : „Prietenii ți-i faci tu, frații îți vin de-a gata. Prietenii ți-i alegi... E și un proverb : frate, frate dar brînza e pe bani. Brînza de Brăila e foarte

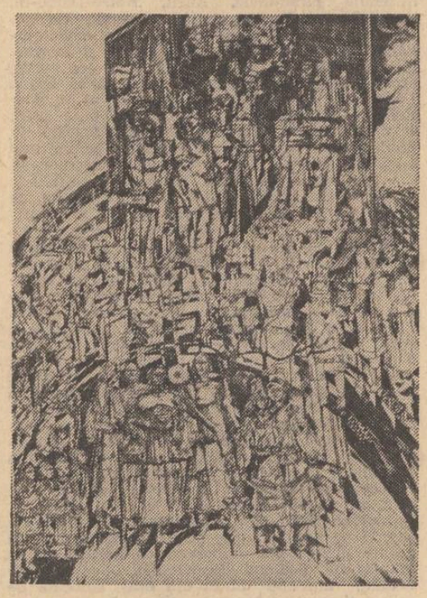

Lucian Cociuba : „Omenie, cinste, hărnicie"

bună, dar Țepeș, care o păzește ca un cîine... Brînză bună în burduf de cîine... O să-i spargem noi burduhanul, pentru că s-a creat **precedentul...** Parcă marele Mircea nu s-a dușmănit cu frățiorul ?" Constatăm în această tehnică a limbajului structurala oroare a lui Marin Sorescu de retorism ; de unde și efectul extraordinar al ultimei replici care încheie de obicei o înșelătoare expunere de motive.

Valahii sînt scrutați printr-o schimbare de atitudine, devenită evident una de adeziune, dar nu și printr-o mutație în tehnica limbajului. Cînd oștenii pleacă la luptă, femeile le țin locul, satul se află sub mîna lor fermă și protectoare. Presimțind că lupta va fi de astă dată aspră, o femeie pare a tragismul, perorînd că înainte „ai noștri veneau la amiază acasă să mănînce, dar acum..." Și astfel substituie tînguirile printr-un soi de activism casnic, pregătind acum mese deosebite. Măreția momentului se ascunde în nucleul cotidianului. Formula aceasta se întrupează admirabil în final, prin moartea căpitanului Toma. Întors grav rănit de la luptă el evită tonul panicard (familia trebuie ferită de lovituri) motivînd cu rece umor „că are o răceală, un junghi în spate. Așa am avut mereu". Semnificațiile care se degajă sînt formidabile : această invazie, precum celelalte și, în ansamblu dominația otomană, nu au fost decît o simplă răceală, care n-au putut zdruncina existența unui popor mîndru și dîrz. Vorbind mereu pentru a masca durerea, Toma strecoară treptat ideea morții sale iminente pe care o retranșează cu grijă efemerului lipsit de importanță. Își va trimite soția după meșterul pietrar care va trebui să eternizeze pe cruce, ca de atîtea ori, anul unei mari bătălii. Eroismul este subiacent : pierind, ființa umană se reintegrează de fapt marelui flux al istoriei.

Romulus Diaconescu

Stele, planete

Un om, născut în amurgul celuilalt veac și în zorii acestui secol, a trăit peste șaptezeci de ani într-o sărăcie perpetuă, deși a muncit atît de mult încît e sigur că a mutat un munte dintr-un loc în altul, dar nu s-a rușinat niciodată de condiția pauperă în care se găsea pentru că, spunea el, nu trebuie să-ți fie jenă de starea în care te afli, mai cu seamă, dacă ai încercat toate posibilitățile cinstite de a ajunge la o stare mai bună. De cîte ori l-am văzut în timpul vieții lui nu mi s-a părut niciodată abătut. Eram mai tînăr cînd l-am întîlnit ultima oară pe patul său de suferință : slăbise cumplit și era pentru prima dată copleșit de nesiguranță. Întreba neîntrerupt cum e afară, dacă au căzut frunzele, dacă e vînt. N-am avut ceva mai bun de făcut decît să-i citesc partea aceea din dialogul lui Platon în care Socrate afirmă că moartea seamănă cu o lungă noapte înstelată și senină de vară. Atunci n-o să fie rău, a spus el, și nu ne-am mai văzut.

★

Citesc într-o revistă americană părerile unor oameni de știință despre posibilitatea existenței și a altor civilizații în universul cunoscut și despre modurile de a ajunge la o comunicare cu acestea.

Astfel, unui semnal inteligent de la o altă civilizație i-ar fi necesari șase sute de ani ca să ajungă la noi, iar pentru un răspuns de pe pămînt ar trebui să treacă un timp la fel de îndelungat. Aceiași oameni de știință afirmă că soarele este o stea de mărimea I cu o durată de aproximativ zece milioane de ani și că peste cinci milioane de ani steaua noastră tutelară, într-o uriașă expansiune roșie, își va încheia viața dimpreună cu a planetelor sale. Fiorul pe care un contemporan poate să-l simtă, luînd cunoștință de această perspectivă sumbră a cosmosului apropiat, n-are în sine ceva concret, dar avînd în vedere distanța neînchipuit de lungă în timp, este un fior transcendental. Personal refuz să cred că viața, nu a mea, ci a speciei și planetei noastre, se va sfîrși. Iar ideile acestea oricît de științifice și oneste ar fi mi se par de natură să ne abată atenția de la problemele reale cu care se confruntă omenirea. Din clipa cînd am devenit conștient, observînd căderea frunzelor, fructelor și plecarea — pe rînd, — a unor oameni, am acceptat cu relativă seninătate posibilitatea ca eu să dispar. Dar dispariția întregii lumi niciodată.

★

Omul, de care aminteam la început, care a trăit umil și curat, a muncit enorm dar fără profit și s-a dus împăcat că lumea rămîne întreagă și frumoasă, acel om cînd a auzit prima dată despre călătoriile cosmice (îi povestisem) a întrebat dacă acei cosmonauți știu să samene grîu și porumb, dacă părinții lor trăiesc și dacă rachetele traversează și cerul țării noastre ; din gura lui am auzit mai întîi că ar fi necesar ca oamenii să cunoască limbajul animalelor, felul cum călătoresc pomii din grădini și arborii din păduri, ce-și comunică rîndunicile cînd își revăd cuiburile de sub streșini și multe alte lucruri de aceeași importanță.

Ignoranța, obscurantismul și incultura sunt — și trebuie considerate astfel, cele mai triste tare ale societății contemporane. Dar gîndul că o parte a științei își desăvîrșește permanent și acea zonă solomonară prin care se străduiește să ne facă să știm cît mai exact cînd vor înceta — și ființe și oameni să mai existe, insinuînd astfel că viitorul a trecut, trebuie să ne umple sufletul de oroare.

Gheorghe Pituț

INSTANTANEE

„Vitrina cu gablonzuri"

Astfel și-a intitulat poetul Eugen Frunză, cu o suspectă modestie, culegerea de aforisme, recent apărute în Editura Militară. Pentru cine nu știe ce sînt, în pronunțare corectă, galonțurile (**z** în limba germană rostindu-se *t*), vom preciza că-s bijuteriile ieftine, fabricate în localitatea cehă Jablonec nad Nisou, care se chema, pe vremea austriecilor, Gablonz.

Nici eu nu aveam idee de această industrie, pînă în ziua cînd am văzut o brățară splendidă la brațul soției lui Tudor Vianu și mi-am exprimat admirația în termeni superlativi.

— E un gablonț, mi-a spus Elena Vianu, și nu costă decît 55 de lei. Poți să-i oferi o plăcută surpriză soției dumitale, cu acest preț de nimic.

— Da, i-am răspuns, pe nemțește *spottbillig* (scandalos de ieftin).

Oare vrea să ne sugereze Eugen Frunză un plus de vigilență față de drăluciri înșelătoare? Nu cred. Dimpotrivă, îmi închipui că se așteaptă din partea recenzenților la proteste categorice față de firma pe care și-a ales-o. Și cred că le va obține, pentru că sînt lucruri foarte bune în cartea sa, firește inegală ca toate de acest gen.

Așa, unele cugetări sînt ingenioase jocuri de cuvinte, ca acesta :

„Cine a delapidat e bun de lapidat!"

Lapidarea nu se mai practică, în drepturile penale din zilele noastre, dar metaforic, autorul are dreptate, cerînd o sancțiune severă pentru delincvenți.

Altele te lasă nedumerit, cititorule. De exemplu :

„Cea mai mare durere e aceea care nu te mai doare".

Față de un asemenea „panseu", nu pot decît pentru ca să spun ca eroul lui Caragiale :

— E adînc!

Să fie oare Frunză mizantrop? Așa s-ar zice după următoarea cugetare :

„Cu cît mă apropii de intimitatea cuiva, cu atît simt nevoia să mă depărtez".

Se poate să aibă dreptate. Pe anumiți oameni e mai bine să nu-i cunoști prea de aproape. Generalizarea mi se pare însă excesivă.

În orice caz, autorul nu e misogin, ba chiar manifestă admirație nu atît pentru feminitatea semenelor noastre, cît pentru fondul lor de energie, pe care o numește, paradoxal, bărbăție.

„Bărbații cu experiență susțin că nu e deloc ușor să fii bărbat ca o femeie".

Se vede că, personal, nu fac parte din categoria de mai sus.

Ca și faministele, Eugen Frunză crede că femeile duc greul vieții și exprimă figurat această convingere cu relația obișnuită, găină-cocoș :

„Găina clocește și cocoșul se plînge că-i amorțesc oasele".

Raportul cantitativ de forță ar fi de două la una în favoarea femeii :

„Ca să fii bărbat întreg, îți ajunge o jumătate din puterea femeii".

Cite o cugetare pare constatativă — și atunci autorul nu are dreptate, dar dacă e normativă, sîntem de acord :

„A fi ostaș nu e o meserie, ci o stare a conștiinței".

De acord, excluzînd însă „soldatescul".

Relevăm creația unui substantiv nou, într-o reflecție dintre cele mai serioase :

„Desigur, nu poți să fii prezent pretutindeni dar *pretutindenea* poate fi prezentă în tine".

„Pretutindenea", ați înțeles, are sensul : lumea întreagă, tot universul.

Spuneam că sînt reflecții pe care nu le înțeleg. De pildă :

„Nici o viață nu e atît de rea ca o moarte bună".

Dacă ar fi așa, de ce ne dorim cu toții o moarte bună (ca, de pildă, subitul, sau în somn)?

Încheiez relevînd o reminiscență din paraboleie lui Oscar Wilde. Doi gentlemeni, unul a-

Constantin Crișan : „Peisaj din Lazaria"

var, celălalt generos, trec pe stradă. Primul se laudă că are un ochi de sticlă atît de perfect, că nu se distinge de cel natural. În calea lor, un cerșetor întinde mîna. Bărbatul darnic îi dă o guinee. Atunci cel avar îi promite și el una, dacă cerșetorul ghicește care e ochiul său de sticlă. Cerșetorul nimerește fără șovăială.

— Cum ai ghicit ? îl întrebă avarul.

— Am văzut în el un licăr de omenie.

La Eugen Frunză :

„Are un ochi de sticlă, celălalt e fals".

Șerban Cioculescu

SPORT

Luciditatea performanței

Nu mai sîntem în vacanță. Cîteva discipline sportive ne-au adus mari satisfacții și cu ele trebuie să începem în primul rînd.

● **Caiac-canoe.** La Belgrad la campionatele mondiale flotila românească a obținut un număr impresionant de medalii. N-am ieșit din marea cursă pentru locurile fruntașe ale caiac-canoiei mondiale, dar parcă totuși bronzul e într-o cantitate prea mare în plus am vrea să observăm că în prezentarea rezultatelor presa noastră ar trebui poate să nu compare aceste rezultate numai cu propria noastră performanță trecută ci cu cota mondială actuală. E frumos să te depășești, dar e bine să nu scapi din ochi comparația cu ceea ce au făcut și fac alții.

● **Lupte.** Și aici la campionatele mondiale din Mexic sportivii români s-au impus de trei ori pentru aur, o dată pentru argint, de două ori pentru bronz. Performanța e strălucită, dar încă o dată, nu e cazul să ne oprim doar asupra faptului că e cea mai bună performanță a noastră la mondiale. Trei medalii de aur e indiscutabil foarte frumos pentru un campionat mondial, dar comparația rezultatelor s-o facem și aici cu performanța altora. Cu alte cuvinte să fim cu adevărat lucizi. Felicitări canoiștilor, caiaciștilor, luptătorilor, baschetbaliștilor pentru performanța lor.

● **Fotbal.** După cîteva turnee peste hotare în care rezultatele au fost promițătoare pentru echipele românești, (mai ales pentru **Steaua** cîștigătoarea unui spectaculos turneu la Atena și **Dinamo** învingătoarea într-o finală iberică a brazilienei Cruzeiros), a venit dușul rece al înfrîngerii **Stelei** la Monaco. Presa franceză acuză echipa română de oarecare suficiență Trecem deci prea repede de la complexe de inferioritate la cele de superioritate. Nici debutul campionatului de fotbal nu e promițător. Învingătoarea lui Cruzeiros pierde la Satu Mare în fața unei noi promovate. Asta ar putea fi în fond foarte bine, dar experiența ne învață că e vorba doar de indolențe românești. **F.C. Argeș** și **C.S. Tîrgoviște** au cîștigat în deplasare, dar în fața noilor promovate. Mai interesant este egalul de la Timișoara, dintre studenții locali și cei craioveni. Egalul de la București ne-a arătat însă, încă o dată, că jucăm un fotbal fără veritabilă cotă internațională.

● **O observație** care se impune după tot ce am scris pînă aici Cele mai bune rezultate internaționale ale sportului românesc sînt obținute la discipline care n-au încă o bază de masă consolidată. Paradoxal, dar adevărat. E rostul sociologiei sportului să clarifice pentru sportul românesc acest paradox.

Discobol

Televizorul „SPORT" — un prieten nedespărțit

ÎN CONCEDIU ȘI ÎN EXCURSIE LA MUNTE ȘI LA MARE, TELEVIZOARELE PORTABILE „SPORT" – COMPLET TRANZISTORIZATE, ADAPTABILE LA TENSIUNEA DE 220 V ȘI 12 V DE LA ACUMULATORUL TURISMULUI DV. OFERĂ POSIBILITATEA VIZIONĂRII ÎN CONDIȚII OPTIME A TUTUROR EVENIMENTELOR.

LA MAGAZINELE COMERȚULUI DE STAT VĂ PUTEȚI PROCURA FOARTE AVANTAJOS TELEVIZORUL „SPORT" LA PREȚUL DE 2 870 LEI ȘI CU PLATA ÎN 24 DE RATE LUNARE, PRIMA RATĂ CONSTITUIND ȘI AVANSUL ÎN SUMĂ DE CIRCA 120 LEI.

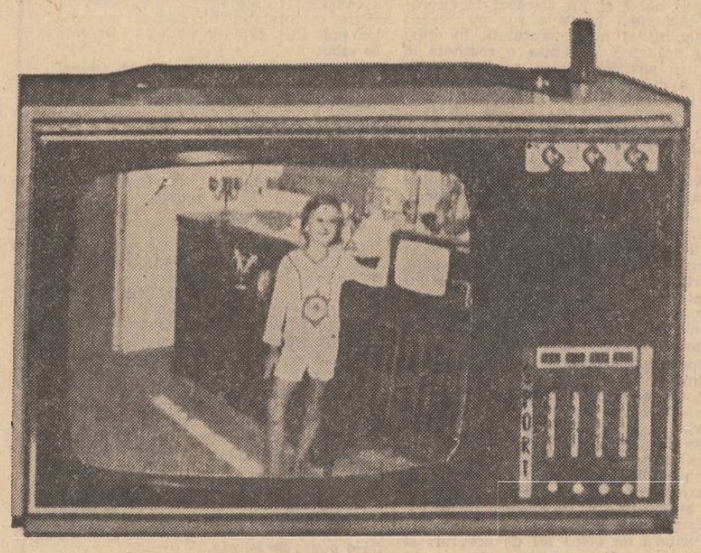

atelier literar
poșta redacției

SUFIX : Schimbări regretabile, în favoarea artificiului trudnic, „prefabricat", a „efectelor" șocante, a unui surogat suprarealist de eprubetă, cu pierderi grele pentru lirism și vibrație, pentru semnificație și mesaj. Ceva mai curat, mai coerent, în „Vad argintiu", „Cosmos". Prozele stau sub aceleași semne nefavorabile, nefericiți, neinspirați hibrizi laborioși, de gust dubios, în goană după „găselnițe" epatante, de senzație, în dauna bunului simț artistic.

G. TRUȚĂ : Aveți dreptate în cea mai mare parte a scrisorii, atît în observații și păreri, cît și în proiecte și planuri personale (singura eroare ar putea fi în faptul că vă străduiți să așezați cu orice preț comparația cu prozele „din urmă" într-un cadru rațional și logic, ceea ce nu mai e de multă vreme posibil...). Proza trimisă e interesantă și bine scrisă, dar în această sferă tematică sînt posibile (dacă nu inevitabile) toate ingerințele (de p., în legătură cu viziunea finală, pesimistă și, nu în ultimul rînd, în legătură cu numele personajelor, care sugerează un spațiu geografic deosebit de nevralgic etc.). O vom prezenta redacției. Mai dați-ne cîte o veste, din cînd în cînd.

B. ALEXANDRU : Am mai citit astfel de lucrări, deși priceperea noastră în materie e și mai redusă decît în domeniul poeziei. Nu vă putem refuza nici pe dv. (dacă vă mulțumiți cu o simplă impresie „platonică" de cititor), dar o părere autorizată e de obținut, firește, din partea unui teatru sau a revistei de specialitate.

M. ANGHEL-Z : Dintre paginile de proză, ni s-a părut mai aproape de ceea ce trebuie „Ce-ți lipsește" și oarecum „Marea". Dintre versuri, „Dorință", „Din cioburi". Interesantă e și „Iertăciune", dar nu suficient de clară. Ne bucurăm, de asemeni, și pentru „Călire și speranță".

NINA CERANU : Fragmentul e foarte încîlcit, aglomerat, confuz. Mai e și neglijent scris, neatent, dezordonat, astfel că, pînă la urmă, nu prea se înțelege mare lucru.

TEODORA IONESCU : Compuneri relativ îngrijite, dar rareori înfiorate liric, mai aproape de cronica rimată. Un început de freamăt, în „Adolescență inversă", „Crez", o idee interesantă în „Oameni-reclamă" (dar neslujită de mijloace adecvate).

ADRIAN ENUICA : Temele par interesante, deși nu tocmai noi ; ar trebui să se pronunțe, însă, asupra lor o redacție de specialitate (există, se pare, prin părțile dv., și un cenaclu cu preocupări specifice). Tehnica literară lasă, însă, mult de dorit, e încă nesigură, uneori stîngace.

NAUSICAA : E o undă lirică, în paginile trimise, care se zbate, însă, sub valul copleșitor al unei inflații verbale, plină de artificii simboliste ușor desuete și de despletiri sentimentaloide. Se impune un efort de cristalizare, de decantare, mai susținut, mai scrupulos. Mai aproape de acest deziderat, ni s-au părut : „Zborul", „Dezgolire", „De aceea", „Dăruire".

GABRIEL ADAM : Versurile sînt slabe, inconsistente, sunînd a gol, dar păstrînd aceeași tendință de frondă și epatare cu orice preț („Sîmbăta... fac covrigi din nisip și var", „...pot să mănînc cercuri", „Șobolanii și astronauții m-au înțeles" etc., etc.). Înțelegem perfect încercarea de a evada din acel impas care se cheamă „nimic nou". Dar n-ajunge să înțelegem noi acest lucru, ci trebuie să-l înțelegeți mai ales dv., și nu numai să-l înțelegeți, ci să-l și traduceți în niște texte mai bune decît cele pe care ni le trimiteți deobicei. Nu înțelegem, în schimb, de ce ne cereți atît de insistent să vă răspundem acasă, în chip preferențial ? (de ce credeți că ați merita dv. cu precădere, mai presus de cei o sută de corespondenți săptămînali, această excepție și favoare ?!). Scrisoarea e într-adevăr — cum presupuneți — cam îndrăzneață și „umblă" la ironie (cam stîngaci și nereușit, din păcate...). Din păcate, pentru că, de fapt, nouă ne plac oamenii spirituali și ironici (ironia fiind un atribut al inteligenței, nu-i așa ?), iar dacă ironia e stîngace și boantă și lipsită de suport spiritual, se cheamă că nu mai e ironie, ci o simplă tendință spre agresivitate și insolență. Vă mai rugăm o dată să recurgeți la mașina de scris sau să vă copiați mai citeț manuscrisele.

SANDU MOLDOVA : „Nimic nou" nu înseamnă că vă cerem „ceva nou în arta de a scri poezii", Doamne ferește ! Deși — cum ziceți — dv. scrieți „clasicizat", nu ne-am putea îngădui, totuși, cruzimea, să vă pretindem să înnoiți poezia lumii ! „Nimic nou" înseamnă — la mintea cocoșului — că, față de ce ne-ați trimis înainte, nu se observă nici o schimbare, nici un progres, nici o înnoire. Cît privește lucrurile pe care nu le înțelegeți (cam multe !), asta se datorează nivelului scăzut al pregătirii dv. școlare, culturale. Dacă tot vorbiți în numele poporului, trebuie să cunoașteți și niște zicale ieșite din înțelepciunea lui, ca, de pildă", „ai carte, ai parte", „cine știe carte are patru ochi" etc. Tot poporul le-a născocit și pe-astea, după cum tot din popor s-au ivit și se ivesc și mințile luminate ale acestui neam, cărturarii și învățații (nu numai analfabeții !), savanții și creatorii de geniu din toate ramurile culturii, știință, artă, literatură etc. Uneori, aceste minți strălucite o iau mult înaintea puterii noastre de înțelegere, a oamenilor de rînd (și Eminescu a fost refuzat în timpul vieții de prostia și ignoranța agresivă, ca „neînțeles", „aberant" etc. !), dar datoria noastră de bun simț (uman și patriotic) este să ne străduim cît mai mult să-i pricepem.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Veghea

Nu ne amenință nimic.
Ne-aduce aerul solii însorite.
Dar aerul se poate-ntuneca.

Nu ne amenință nimic.
Suridem și ni se răspunde prin suris.
Dar fața lumii are o mie de fețe.

Pe toate le vedem, pe cît se vede,
Dar sufletul are o mie de oglinzi.

Suntem curați în roua dimineții.
Dar alte dimineți cețoase tot există.
Suntem o insulă înconjurată de insule
pe marea Pămînt.

Corăbieri pe propria corabie,
nu vrem potrivnice valuri,
nu vrem să fim nevoiți
să le decapităm în vîrf de săbii.

Corăbieri pe ape limpezi,
limpede cerul, rotund ne înconjoară.

Nimic nu ne amenință.
Depărtarea-i clară.
Dar între ele
neîncetata veghe, necesară.

LILIANA POPESCU

Omule

Pentru bucuria ce ți-am dat-o,
Trimite-mi, omule, o frunză
Sau un bulgăr de pămînt,
Dă-mi o piatră colțuroasă și rece
Ori o boare de vînt
La ființa mea să rămîie
De-o potrivă cu munții,
Pentru a ridica spre soare
Taina ce-așteaptă-n cuvînt.

IOANA CIOANCAȘ

Ciclic

Trecutul e-al celor ce-au sădit
patria în noi
patria fiindu-le adevărata față ;
prezentul e-al nostru cei ce muncim
cu sapa
cu strungul sau cu pana de scris
munca fiindu-ne identitate ;
viitorul e-al celor ce vin
mereu în patrie
patria renăscînd odată cu ei...

G. M. BUCOVICIOR

Orașul nașterii

Ei sînt din cîmpie
orașul nașterii mele e
o felie de pîine
care rămîne caldă mereu
și cineva nota azi :
1978 — o zi însorită de mai
a căzut — cum o picătură de miere
peste oraș.

D. BORCEA

Firesc

Dacă un poem
ar arde la facerea sa
puzderia de cuvinte
a unei limbi
tot mi s-ar părea puțin
pentru mistuitoarea lui
flacără
ce încrustează în văzduhul viitorului
o liberă patrie.

AUREL ALBU

Gheorghe Spiridon : „Sudori"

Patriei

Tu te răsfingi în mine
ca un drum.
Dincolo de fiecare cotitură,
o pasăre, ca o piatră de hotar
mi se lasă, albă, în suflet.
Te-aș iubi chiar mai mult
decît iubesc pămîntul,
dacă nu prin tine l-aș iubi,
dacă nu te-aș duce cu mine pretutindeni
mai statornic decît dragostea
mai simplu decît pomul în floare.

MONICA ZGÂRCU

Fiu

Fiu al acestui timp și-al acestei
Țărine,
Îndatorat lor deopotrivă,
Cu pas hotărît trebuie
Să mergi
Pe drumul chibzuit de-acești părinți,
Drum
Care nu cunoaște decît
Un singur sens : înainte !

Fiu al acestui timp și-al acestei
Țărine,
Nicicînd să nu uiți că ești frate
Cu ariul
Înălțîndu-și soiul drept și de neînvins,
De care puhoaie de năvălitori
Și-au frînt destinul.

VALERIU DRUMEȘ

Pămîntul din gînd

Sus, sus în palatele ierbii adulmecă cerbii lumea privegheată de privighetori, de cîntece bătrînești și viori. Bătrînii dau povețe puilor ieșiți din găoace care pleacă încolo și încoace.

Muierile duc în spinare porumb la marginе de cîmp unde așteaptă pustanii cu bice meșterind fluiere și arsice. Mama aruncă în căruță un sac și îmi face semn să tac.

Pe sus se apropie o ploaie mare. Ca un înger bunica apare cu straița plină de udătură și palma la gură.

Zvicnește pe cer o suliță ruptă — semn că se pregătesc sfinții de luptă. Un tunet răzleț răvășește cîmpia.

O șopîrlă năucă inverzește glia o clipă, apoi dispare ca o stea căzătoare.

Tata se răsucește în vînt, mama apleacă urechea la pămînt.

Drumețul rămîne cu cumpăna în mînă și privește adînc în fîntînă. Numai bunica ia un șterpar, îl întinde și așterne peste el merinde ; tata izbucnește în ris ;

— Stringe mamă, nu-i vreme de prinz !

Ce s-a întîmplat apoi nu mai știu. S-a făcut deodată tîrziu...

Trimisu-m-ai, mamă, departe
ca ne-o nălucă.

Mi-a rămas sub frunte, subțire, dorul de ducă.

Pămîntul din gînd, înstelat, pernă mi-a fost și iubire, fereastră deschisă spre sat ;
Duioasă nemărginire.

VASILE MIHALACHE

Sărbătoarea eliberării, sărbătoarea demnității naționale

(Urmare din pag. 1)

prescriptibile ale tuturor națiunilor de a-și făuri soarta și de a se dezvolta în mod liber și pașnic, fundamentînd o teorie socială românească de cea mai mare principialitate științifică, demnă de interesul și admirația mondială, dînd României prestigiul pe care această țară și l-a cîștigat în ultima vreme în rîndul tuturor națiunilor lumii.

Țara întreagă, îmbrăcată în haine de sărbătoare, adunată în jurul conducătorului statului și partidului nostru, a cinstit cu o imensă bucurie, sub lumina pe care o răsfrînge de peste trei decenii soarele de august, eliberarea Patriei de sub dominația fascistă, ceasul adînc de istorie care a deschis României drumul ei glorios. Piața Aviatorilor din Capitală, întreaga țară a fost, în luminoasa dimineață de 23 August 1978, vatra măreței demonstrații a demnității celor 34 de ani de viață liberă pe care poporul român i-a sărbătorit sub înțeleapta conducere a partidului comunist, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, primul președinte al României, și-ntiiul fiu, cel mai iubit și drag, al Patriei.

În ajunul acestei sărbători, membrii delegației Uniunii Scriitorilor, prezentîndu-i tovarășului Nicolae Ceaușescu volumul omagial care cuprinde lucrări beletristice dedicate de scriitorii din întreaga țară — români, maghiari, germani și de alte naționalități — secretarului general al partidului, cu prilejul aniversării a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară, au reafirmat hotărîrea tuturor scriitorilor de a se situa la înălțimea importantei lor misiuni, de a se afla în primele rînduri ale constructorilor socialismului din patria noastră, prin crearea unor opere de o mare valoare ideologică și estetică, de o forță educativă pe măsura convingerilor umanist revoluționare ale poporului.

Utopia criticului

(Urmare din pag. 1)

și 1972. Resorturile ei sînt morale și istorice. „O mișcare sentimentală" conduce „redescoperirea trecutului nostru literar din perspectiva și nevoile epocii noastre" stă scris pe coperta volumului **Ordinea și aventura** din 1973. Iată configurîndu-se, în fața noastră, o tipologie a criticului și istoricului literar cu motivații „subiective" un fel de **pariu al afectivității** și, de ce nu, **o doctrină a iubirii** și, mărturisit fără reticențe, egotismul : „Ceea ce scriu eu este jurnalul unui personaj care reacționează **sentimental** (s.n.) la problemele și evenimentele din lumea de azi **(Bivuac, 1974)**. La început această atitudine are ca efect o vădită tendință de amplificare a accentelor pînă la înghețarea ori „topirea" obiectului iubit. Portretele, efigiile, schițele de ontogonii ale prozei din **Masca geniului** (1967) sînt un fel de istorie literară și critică pusă pe soclu, lecturi făcute într-o armură greoaie, cu vizorul de regulă tras. Mircea Zaciu își privește panteonul cu un sentiment al indispensabilului și utilului, condus de un imperativ al înțelegerii **ex cathedra.** Treptat, spiritul și metoda ies din armură. Cu timpul dispare catedra ca fereastră deschisă spre cărți. Și criticul ni se înfățișează suspendat între două mișcări ale spiritului doar aparent contradictorii. E vorba mai întîi de „pierderea încrederii în ficțiune" și de complementul ei, atracția exercitată de documente. Concomitent aceste tendințe sînt invadate de „nostalgia prozei", tentație respinsă ori aminată, dar cu atît mai acut modelatoare. Între cei doi poli, Mircea Zaciu începe prin a ținti și a călători spre nord — rigoare, documentare, multă istorie literară și îndelungată frecventare a arhivelor — pentru a ajunge, ca Parry din parabola relatată de Ortega y Gasset la sud, tirit de „sloiul" care mergea într-o direcție contrară. Căci iată-l pe universitarul și istoricul literar din primele cărți publicînd un **Pseudo-jurnal** și **Teritorii.** Utopia criticului, a criticii. Locul și fără de locul în care se înalță Lectura. Mircea Zaciu se lasă atras nu numai de subiectele să-zis majore. Poposește adesea lîngă lucrurile mărunte, pune sub lupă detaliile peisajului literar, atent cu împrejurările scrisului. Demersul său își alege ca punct de plecare așa numitele **circum-stantia** ale literaturii. Criticul se apleacă asupra trecutului precum asupra **imediatului** — iată atitudinea viabilă a istoricului literar — printr-un continuu efort de înțelegere a literaturii române ce nu se vrea stîrbit de hieratizare, de ficțiunea sacră ori profană. Trecutul devine prezent, distanța proximitate, protocolul intimitate iar documentul e germenul utopiei critice. Prețul plătit acestor lucruri mici, tratate ca un mod de viață socială, istorică, estetică, și nu ca o literă moartă, valorificarea acestor elemente taxate drept minore, și trecute din acest motiv în atribuția filologului și arhivarului obscur, va fi răscumpărat cu dobîndă. Cu ajutorul lor, Mircea Zaciu va călca mereu pe un sol ferm și sigur, va poseda **ordinea** fără de care **aventura** în critică e o frecventare a neantului. Cu ajutorul acestor sateliți ai operei el va trasa în jurul textului și supremației sale, mereu aflmate, acele cercuri de înțelegere, acele ocoluri largi ale înțelegerii care string încetul cu încetul miezul semnificațiilor. **Glose** (1970) marchează începutul unei eliberări. Pagina se umple de siguranță, devine o luptă pentru discernămîntul critic, adesea o execuție, o ghilotină. Ea pare a ne aminti, că-n adolescență, **Antologia umorului negru** a lui Breton fusese unul din deliciile criticului. Ea ne amintește că Mircea Zaciu a scris proză satirică, în fine, că Mircea Zaciu are nostalgia prozei, a prozei sale și nu a celei călinesciene, cum încă mai credem. Ironia desființează ediții greșit întocmite, memorii zeloase și suspecte, strivind „mușița anonimă" atrasă de flacără. În **Glose,** e scris apăsat : „Factologia nu este decît întreprinderea de pompe funebre a unei literaturi...". Pentru ca acel **amor intellectualis** să nu devină în cel mai bun caz doar „o pioșenie regională". Sarcasmul umple interstițiile interpretării, tot astfel caricaturaliul, aservite aceleiași doctrine a iubirii, unei critici eminamente constructive. Care a topit în metafora critică negativă lecția maioresciană a polemicii și pamfletului, scenariile călinesciene de anihilare a pseudo-valorilor ori acele „reproches d'amour" adresate de Ibrăileanu lui Zarifopol în **Greutățile criticii estetice. Colaje,** volumul apărut în 1972 continuă procesul de eliberare al comentarului de acele circum-stantia ale literaturii necesare într-o primă etapă a formării de sine. Fără a înceta asediul pseudo-edițiilor, pseudo-memoriilor, lupta împotriva oricărei intrusiuni a pseudo-documentului. Ceea ce părea doar o doctrină a iubirii și o critică practicată ca o artă a păcii se arată a fi o tactică și o strategie a luptătorului. Criticul care privea cu obstinație mereu de aproape, mereu din față opere și documente, se retrage, se așează de o parte sau alta a lor, înlocuind privirea dreaptă cu cea în linie oblică pe care-o chema să existe Shakespeare, pentru a nu se isca iluzii și confuzii optice, pe care-o va chema în secolul nostru Starobinski, numind **relația critică** o relație oblică.

Cu **Ordinea și aventura** (1973), cu **Bivuac** (1974), cu **Lecturi și zile** (1975), Mircea Zaciu eliberează aproape definitiv latențele scrisului său, se vindecă de teama ficțiunii și dă corporalitate acelei frumoase fără corp din existența sa care e „nostalgia prozei". Mesajul criticului e înțeles ca un mesaj dublu, de viață și de moarte, precum cel purtat de **Ambasadorii** lui Holbein. Fața pasnică a criticului, dînd viață aforismului lui Ibrăileanu : „salvarea criticului stă în țăria lui de-a deveni cetitor", își arată reversul de luptător, (investit cu acest drept datorită faptului că e și „cetitor"), împotriva non-valorilor, a imixtiunilor extraliterare, a compromisurilor editoriale și interpretative. Modul în care a înțeles să iubească literatura Mircea Zaciu, suspendat între Ficțiune și Document, e unul al cuceririi și eliberării ideii critice (o formă de ficțiune) din document. Iar modul în care înțelege să apere literatura Mircea Zaciu vizează deopotrivă pseudo-ficțiunea și pseudo-documentul. Atracția inițială, resimțită și azi pentru profunzimea temporală a literaturii care e trecutul — „enclavă în prezent" și istoria literară s-a completat treptat cu atracția pentru profunzimea spațială a creației. De aici depărtarea față de text, eliberarea de cortegiul acelor **circumstanția** literare. Mircea Zaciu va adăuga astfel **popasului** său în arhive și biblioteci, trăit ca un nedesmințit **amor intellectualis** și lecturii înțelese ca popas al spiritului, **Călătoria,** o nouă dimensiune, **peregrinările** în noi spații de cultură și lectura ca o călătorie, ca o prietenie și un dialog al cărților, generațiilor și spațiilor literare **(Teritorii).**

Ileana Dumitrescu Cojan : „Educatorul"

Spiritul nostru de astăzi

(Urmare din pag. 1)

și mîndrie, de recunoștință și dragoste. Am înțeles semnul profund al acestei creații în faptul că micul ecran nu mai era atît o oglindă a faptei cît o imagine a conștiinței prin faptă, chipul spiritului nostru de astăzi, chipul calității umane care a izbutit să se afirme după 34 de ani de socialism. Graficele și-au pierdut expresivitatea, prezentul nu se mai compară cu trecutul în cifre ci în conștiința deplină de sine a omului muncii care în țara noastră de astăzi, este, prin instaurarea unei democrații reale și rodnice, stăpîn deplin al propriului său destin.

Milioane de oameni ai muncii zîmbind liniștiți sub lumina albă de august. Milioane de oameni căutînd cu privirea către chipul acelui bărbat care a concentrat o mie de zile-într-o clipă și o mie de vieți într-o singură, exemplară existență, închinată, pe altarul națiunii române, a cărei conștiință de sine a purtat-o în atenția lumii întregi. Mii de tineri și tinere, membrii ai gărzilor patriotice, purtînd sub lumina fierbinte de vară simbolul apărării naționale ca o cauză a fiecărui cetățean în parte, a fiecărui român în parte, „rîul și ramul", cauza întregului nostru popor. „Ceaușescu și poporul" iată deviza patriei noastre de astăzi, sensul victoriilor noastre de astăzi, sinteza, în două cuvinte, a creației pe care o aniversăm.

Octavian Goga și idealul unității naționale

(Urmare din pag. 1)

XIX-lea au fost în mod postum resimțite în conștiința noastră și trecute în instinctul nostru popular. Toți cărturarii, toți scriitorii noștri, toți au perpetuat generații întregi acest vis, de la unul la altul și eu nu mă găsesc decît ca o verigă într-un lanț de evoluție: nu sînt decît continuatorul normal al simțirii generale, pe care, în mod firesc, am dus-o și eu cu un pas mai departe".

Lupta grea, dramatică, eroică și consecventă vreme de veacuri, a românilor pentru realizarea idealului unității lor naționale, Octavian Goga a sintetizat-o într-o strofă celebră, cu caracter doctrinar, din cunoscuta poezie „Noi", în care afirma, în stilul său vaticinar și silbilinic :

„Avem un vis neîmplinit,
Copil al suferinții,
De jalea lui ne-au răposat
Și moșii, și părinții...
Din vremi uitate de demult
Gemînd de grele patimi,
Deșertăciunea unui vis
Noi o stropim cu lacrimi..."

Condițiile istorice și social-politice în care trăiau românii din Transilvania înrobită imperiului habsburgic, teroarea și exploatarea nemiloasă, impun scrisului lui Octavian Goga o notă de elegie eroică. De aceea, în majoritatea poeziilor sale tremură duioșia, murmură plînsul, cade lacrima, se aude oftatul, înfioară geamătul, dînd toate împreună sentimentul acelei mari neliniști istorice și tulburătoare jelanii, exprimată într-un plîns înăbușit dar demn și în esență, nu supus, ci protestatar. Această stare de lucruri impune poeziei lui Goga o anume arhitectonică specifică și simbolică : jale și plîns, în prima parte a oricărei poezii, neliniște, scrîșnire și revoltă, în a doua parte.

Lupta lui Goga pînă la marea unire din 1 decembrie 1918, de la Alba-Iulia, a fost deosebit de grea, dar încununată de succese. Verbul său vaticinar, înflăcărat, e prezent zilnic, mai întîi în presa din Transilvania, apoi în cea de dincoace de munți. Din articolele sale se vede limpede cum ideea unității naționale a fost crezul nostru cel mai statornic și mai înalt. Scrisul și cuvîntările lui Octavian Goga stîrneau furtuni de adeziune la acest crez în rîndurile cele mai largi ale maselor populare. Formulări lapidare, aforistice, de o remarcabilă valoare metaforică, adevăruri vitale pentru existența unui neam, principii și credințe de nestrămutat, gînduri și sentimente ale unei întregi colectivități vibrau cu ecouri prelungi în poeziile, articolele și discursurile sale. Cuvîntul său deschidea tuturora în fața ochilor o lume autentică, dramatică și frămîntată, care-și căuta un alt destin în idealul unității noastre naționale, dar care era copleșită de dubla și greaua exploatare a imperiului habsburgic. În numele acestei lumi vorbea el :

„Eu sînt un slab ecou al unei țări care nu poate să vorbească. Ardealul nostru este mut astăzi. Ardealul care pînă deunăzi era o închisoare, azi e prefăcut într-un țintirim".

În lupta sa dîrză pentru realizarea idealului unității naționale, Goga face, nu o dată, procesul unei istorii măștere și rele, simbolizată de imperiul habsburgic :

„Durerile noastre n-au fost niciodată auzite la Viena. Împăratul e o legendă, e un basm, cel mai scump plătit basm din toată literatura populară a neamului românesc".

El a chemat la luptă hotărîtă pentru dezrobirea Ardealului, rupt samavolnic vreme de un mileniu de patria mumă. Pentru a convinge, Goga pornea, în discursurile și articolele sale din perioada 1914—1916, de la formulări lapidare, metaforice, cu un substrat tragic, care se înfigeau adînc, ca o pecete dureroasă, în sufletul și mintea celor ce-l pricepeau :

„N-o să fie atîta încăpere în sufletul dumneavoastră — spunea el unui auditoriu de la București — cîtă durere vă aduc eu din Ardeal".

Se înalță apoi la adevăruri categorice, pline de dramatism :

„N-am venit să ne răzbunăm trecutul, ci să ne scăpați viitorul" — concluzînd energic și profetic : „Soarta românismului din Ardeal se hotărăște acum și la București".

În tot scrisul său, Goga făcea apel la necesitatea unei puternice solidarități naționale, care exista în sufletul maselor populare ca o flacără vie, dar trebuia menținută, cu sădirea credinței în izbînda inevitabilă.

După semnarea păcii de la București, Goga considera că prezența lui în apus, la Londra și Paris, unde se hotăra soarta Europei, postbelice, este mai folositoare decît în Moldova, unde desfășurase o intensă activitate la ziarul „România". Ajuns, după lungi peripeții, la Paris, Goga se alătură grupului de români care, în condițiile date, duc o bogată activitate de explicare a adevărurilor asupra idealurilor românilor. În capitala Franței începe o nouă luptă pentru cauza desăvîrșirii unității noastre naționale. Acolo, alături de Nicolae Titulescu, Goga e unul din cei mai activi membri ai Consiliului Național Român, înființat la 6 septembrie 1918, și recunoscut de guvernele Franței, Angliei, Italiei și Statelor Unite ale Americii. De la Paris, Goga se arată foarte preocupat de succesul Adunării de la Alba-Iulia, pe care o socotea „o manifestare grandioasă a conștiinței noastre naționale", manifestare care „inscrie o nouă pagină de glorie pe urma Adunării de la Blaj" de la 15 mai 1848. Gîndul izbînzii îl poartă tot spre „vrednicii noștri țărani, cu bunul lor simț și cu înțelegerea atît de reală a intereselor neamului, care i-a caracterizat în toate luptele noastre și au dovedit și de astădată adînca lor înțelepciune". Considerînd foarte utilă rămînerea lui în continuare la Paris „pentru a combate toate manifestările unor curente și pentru a susține vie dreptatea noastră". Goga își mărturisea într-o scrisoare regretul de a nu putea participa la mărețul act istoric de la 1 decembrie 1918 :

„Regret din tot sufletul că nu mi-a fost dat să văd aceste valuri de oameni și să mă pătrund și eu de bucuria cea mai curată care mi-ar fi răsplătit îndeajuns tot zbucimul de o viață întreagă pentru trumful unei idei".

Ideeea a triumfat. Unirea, „o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne" cum o caracteriza tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a desăvîrșit în urma acțiunilor energice ale clasei muncitoare, a păturilor largi populare și a intelectualității progresiste. În edificiul ei trainic, tinerețea lui Octavian Goga stă ca o Ana a lui Manole în zidurile Mănăstirii de la Argeș.

Maturitatea tinerilor poeți

(Urmare din pag. 1)

spirală. Nu ne reține doar pregnanța rostogolirii versurilor dar și „mesajul" acestora. **„Proprietarul de poduri"** este una dintre cele mai bune plachete de poezie politică din ltieratura română de azi. Poetul nu se mai rezumă să adopte postura unui adolescent captivat de propria gesticulație avîntată ci se relevă ca o conștiință atentă la solicitările vremii, firește, recurgînd la aceeași gesticulație. (Și nici nu se putea altfel, ea fiind expresia unei structuri specifice). Lirismul se datorează unei atitudini de tensionată, decis — bărbătească respingere a aplatizării morale, de neacceptare a inacceptabilului. Și e firesc să fie astfel : „Căci n-am trăit cu singele prin sere / și n-am purtat cămașa nimănui / ci mai degrabă am răzuit de miere / prin piețe fade acrele statui". Etichetările pripite de care s-a bucurat Mircea Dinescu, ca și alți tineri poeți, de a se fi cantonat în perimetrul unei lirici în esența ei minoră, lirică nu a marilor clamări poetice ci a stilizării acestora, își găsește aici o deplină infirmare. Există în „Proprietarul de poduri" o poftă neînfrîntă a mînării grațiosului, a oricărei imagistici — și implicit a oricărei trăiri — „rococo", dacă se poate spune astfel. Totul este grav și definitiv, nimic nu se află în afara esenței, a responsabilității și a dramaticului. „Stilizarea" e de altfel înlăturată prin însuși elanul năprasnic al „îmbibării" de real (mult citatul vers „să-ți tragi realitatea pe piept ca o cămașă" e cea mai concludentă probă în acest sens) ori prin notarea crudă, „scrîșnită", a unei săli nicidecum caligrafiate ci urmărite în deplinătatea manifestării ei paroxistice (...„vorbele cojesc realitatea mîncîndu-i doar miezul dulceag / cum un pieptăn îmi netezește sîngele pînă la disperare" etc.). Aceste trăsături, care fac din Mircea Dinescu un nume de care trebuie să se țină seama nu doar în perimetrul poeziei tinere dar pur și simplu în acela al poeziei actuale, sînt net mai convingătoare decît altele, reperabile în versuri aflate mai cu seamă la începutul cărții, versuri care au „curs" parcă din materia plachetei anterioare : „Mai știi cînd te strigam pe-atunci / icoană cu picioare lungi / și veneai pe riu sau riu erai / curgeai în mine pînă-n rai". Poetul a demonstrat că poate și cît poate fi de profund așa că rămînem nemulțumiți cînd îl găsim doar agreabil. Chiar versurile caracteristice pentru timbrul acestui volum nu sînt egale prin valoare. Citeodată „încrîncenarea" artistului nu este „umplută" de un fond liric ci ajunge să funcționeze în gol, ca un mecanism în sine. Astfel că, dacă mai devreme autorul ajunsese de la grație la manierism, aici ajunge de la gravitate la manierismul gravității (Ca să nu vorbesc de unele sonuri care amintesc prea insistent de Adrian Păunescu).

Mircea Dinescu este departe de a fi unicul „argument" în demonstrația, care constituie obiectul acestui articol, a prezenței nu unui creator, ci unei generații de creatori tineri pregnanți, deplin individualizați în formele lor artistice.

O altă carte o dovedește astfel îndreptarea densă a generației de poeți afirmați în acest deceniu de la forma poetică spre poezie este „Melancolia" lui M. F. Șandru. Se observă imediat la el o notă constantă de-a lungul celor trei plachete publicate pînă acum. Ea este dată de un anume gust al decorației somptuoase și ample, al eleganței formale, al curgerii lenes-simfonice, maiestuoase, cu infiltrații eminesciene a versurilor. Aceste particularități transformate în manieră, dar una perfect asimilată ! — se vădeau mai ales în cel de-al doilea volum al său („Luminile orașului", 1975). Observăm într-o recenzie la acest volum că autorul și-a construit o armură pe care singur ar trebui să o sfarme, altfel poezia sa ar risca să sucombe în brațele propriei perfecțiuni formale. E un adevăr pe care-l va fi resimțit și M. F. Șandru însuși. El nu se întoarce însă pe un drum inițial, aprofundîndu-l, ci, dimpotrivă, fructifică cu superioare mijloace experiența celei de-a doua cărți. O stare de plenitudine împăcată cu sine, o dispoziție triumfătoare și echilibrată, tocmai de aceea autocontrolată, mărturisită cu calm, fără elanuri vijelioase și euforice, potențial generatoare de haos lăuntric, caracterizau plachetа de debut a poetului. („Elegii pentru puterea orașului", 1973). Această coardă pare a fi fost abandonată, cel puțin pînă acum, de poet ori cînd, arareori, e folosită, rezultatul e neconvingător. În schimb, o anume undă neliniștitoare, purtînd aerul înghețat al presimțirilor tragice, undă care se putea depista ici-colo în „Luminile orașului", dă pregnanță artistică ultimei plachete. Spre deosebire de situația întîlnită în „Proprietarul de poduri", aici tocmai primele poeme din volum dau acestuia „greutatea" lirică. Cu lovituri energice, autorul și-a spart armura **din interior.**

Muzeul colecțiilor de artă

Afirmarea geniului creator al poporului

Mihai Eminescu nu intrase încă în cel de al douăzecilea an al vieții cînd afirma că patriotismul nu este un tic al vorbirii și patriotul nu este persoana care folosește cu precădere cuvîntul patriotism. Genialul nostru premergător întru toate știa de pe atunci că numai cei ce-și închină întreaga viață pentru a spori conștiința de sine a poporului nostru și pentru afirmarea acestei conștiințe în expresii spirituale eterne este un patriot. Cum ar fi tresărit, înaltă simțirea-i națională, contemplînd, o sută de ani mai tîrziu decît trecerea sa fugară prin lume acest adevăr consfințit de lucrarea, adunată acum laolaltă în **Muzeul colecțiilor de artă** inaugurat în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român și a tovarășei Elena Ceaușescu, a 13 pasionați cercetători și colecționari de artă națională și universală, care, fără nici un fel de excepție, într-un gest de desăvîrșită implicare în ideea înaltă de patrie culturală au transformat visul și munca neobositei lor lucrări în **donații** către statul și poporul român. Inițiativa înființării acestui muzeu sintează este urmarea grijii partidului și statului nostru pentru păstrarea și valorificarea patrimoniului național, pentru punerea celor mai valoroase bunuri artistice ale țării la dispoziția maselor largi în scopul lărgirii orizontului de cultură, a formării unei superioare conștiințe socialiste. A fost ales lăcașul unui vechi palat de pe Dîmbovița din secolul XVIII pentru a găzdui, laolaltă, acest nobil act de patriotism. Pe frontispiciu nu scrie „in memoriam" dar numele lor, gravate cu aur, cer o clipă de reculegere ca în fața monumentelor de eroi : Elena și Dr. Iosif N. Dona, Serafina și Gheorghe Răut, Elena și Anastase Simu, Beatrice și Hrandt Avakian, Krikor H. Zambaccian, Prof. Garabet Avachian, Prof. George Oprescu, Alexandru Phoebus, Marcu Beza și soții Hortensia și Vasile George Beza, Iosif Iser, Victor Eftimiu, Elisabeta și Moise Weinberg. Alexandra și Barbu Slătineanu.

Adunate în **Muzeul colecțiilor de artă** cele 13 donații din Capitală sînt o imagine impresionantă a calității universale a școlii de pictură românești. Integrarea în circuitul valorilor europene este vizibilă și sentimentul este același : că ai fost într-unul din marile muzee ale lumii.

Grigorescu și Andreescu, Petrașcu și Tonitza, Luchian și Pallady, Ressu și Lucian Grigorescu, Steriadi și Țuculescu (sînt numai cîteva nume) artiști de stiluri atît de deosebite, de inspirații atît de diverse, sînt însă deplin solidari în a fi știut să exprime — cu atîta vigoare — un spațiu și o tipologie comune, izvorîte din aceeași matrice care este etnicul românesc. Poate că trăim prea aproape în spațiu și prea aproape în suflet de creația acestor pictori iluștri pentru a putea măsura cu o măsură exactă cît sînt. „și" de universali. Portrete și peisaje, lumini și umbre, compoziții și echilibre stîrnesc satisfacția intelectuală, desigur, dar ce plăcere imensă și ce trăire profundă degajă ideea că ctitorii acelei opere nu sînt Rafael și Giorgione ci,... conaționali geniali.

Ideea de a oferi publicului bucureștean senzația creației plastice românești clasice și contemporane prin adunarea laolaltă a 13 donații de artă a fost un gest nobil și generos. Desigur, colecțiile acestea erau cunoscute și înainte, unele dintre ele, celebre în lume, dar dispersarea lor pe o arie geografică prea întinsă, care este Capitala de astăzi, le făcea inaccesibile în parte unui public care nu mai este cel din urmă cu un secol nici ca mentalitate nici ca ritm de viață și, mai ales, cu altă percepție pentru valori. Din acest punct de vedere, crearea **Muzeului colecțiilor de artă** este o inițiativă democratică înțeleaptă, care facilitează accesul publicului la valori ale artei naționale orînduite după criterii științifice, capabile a exprima cu elocvență dimensiunile spirituale excepționale pe care creația artistică la conferă fizionomiei unui popor.

Ion Longin Popescu

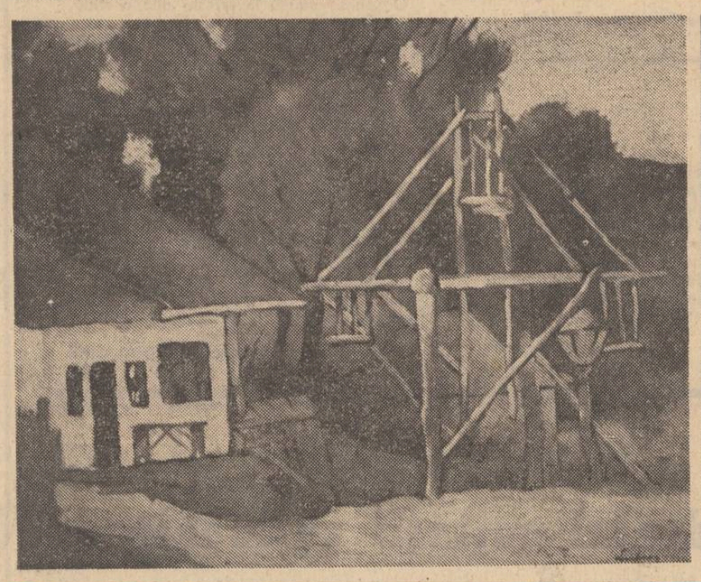

NICOLAE GRIGORESCU : „Portret de fată" (sus) ; ȘTEFAN LUCHIAN : „Scrinciobul" (jos, stinga) ; N. TONITZA : „Portret de fată" (jos, dreapta)

Pe prima filă a cărții de onoare de la Muzeul colecțiilor de artă, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU și tovarășa ELENA CEAUȘESCU au scris :

„Expresie grăitoare a grijii și atenției pe care partidul și statul nostru le acordă în mod constant păstrării și valorificării patrimoniului cultural național, «Muzeul colecțiilor de artă», pe care îl inaugurăm astăzi, este chemat să îndeplinească, împreună cu celelalte edificii ale culturii și artei românești, un rol însemnat în activitatea de înfăptuire a programului ideologic al partidului, de lărgire a orizontului de cultură și formare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, creatorii tuturor bunurilor materiale și spirituale ale națiunii noastre, sub semnul amplei manifestări naționale de afirmare a geniului creator al poporului, Festivalul național «Cîntarea României».

Dorim noii instituții de artă inaugurată azi, întregului nostru front cultural-artistic, succes deplin în activitatea de înaltă răspundere pusă în slujba înfloririi continue a vieții spirituale a minunatului nostru popor, constructor al socialismului și comunismului pe pămîntul României".

MICAELA ELEUTHERIADE : „Oameni la Rășinari" (stinga) ; ALEXANDRU CIUCURENCU : „Femeie cu chitară" (dreapta)

MAPAMOND

JOHN ROBERT COLOMBO

În românește de Virgil Teodorescu și Petronela Negoșanu

● **S-a născut în 1936 la Kitchener, Ontario. După terminarea studiilor universitare la Toronto lucrează pentru două edituri în aceeași localitate, devenind el însuși editor și redactor șef al publicației** The Tamarack Review. **Poet, critic literar, scenarist de filme și gazetar. Colaborează la numeroase reviste de poezie, opera sa fiind cunoscută nu numai în Canada și lumea anglo-saxonă, ci și în toate țările europene.**

Din operele sale citățm : The Mackenzie Poems **(1965)** ; The great Wall of China **(1966)** ; Abracadabra **(1967)** ; Miraculous Montages **(1968)** ; John Toronto **(1969)** ; The Great San Francisco Earthquake **(1971)** ; From Zero to One **(1973)** ; The Sad Truth **(1974). Pentru valoarea operelor sale poetul a fost distins în 1967 cu** Centennial Medal.

J. R. Colombo abordînd tărîmuri noi pentru poezie, ajunge și să pună stăpînire pe ele. să le definească, asemenea unui inventator sau descoperitor de continente. Colajele sale — avînd la bază vechile scrieri (Mackenzie și John Toronto) ale lui Bishop Strachan, dovedesc arta sa de a prezenta proză din trecut în mod poetic, impresionant și neașteptat pentru cititorul modern. Este un mod al său de a privi trecutul, nu doar cum a fost, ci cum ar fi privit de azi și de a-l restitui în vers liber, atrăgător și într-o versiune nouă. Poemele de față intenționează să ilustreze profunzimea, spiritul și originalitatea acestui poet, considerat ca cel mai artist dintre poeții Canadei.

Note despre un lac nordic

1.
Degerăm în paturile noastre
Vîntul ne trimite frisoane peste lac
2.
Ne înăbușim de căldură
Soarele ne trimite lavă peste lac
3.
Ne mișcăm printre copaci
Și lacul se mișcă și el printre păduri

În univers

Există o casă
și o soție
și un copil
și un frigider
și o carte
și un furnal.
Există o rădăcină
și un trunchi
și o ramură
și o frunză
și un mugure
și un soare.
Există o comunitate
și o prietenie
și un viitor
și o foame
și o istorie
și o rațiune pentru toate acestea.

Imigranți

Quebec
de la 22 la 25 aprilie
1831.
Într-o zi înainte de amiază
am urcat pe bordul vaporului
Airthy Castle
de la Bristol,
imediat după ce vasul a poposit în port.
Erau vreo 254 de pasageri
toți claustrați sau în clasa a treia ;
toți englezi din jurul Bristolului,
Bath, Frome, Warminster, Maiden Bradley,
Am coborît pe punte
și într-adevăr aspectul era ciudat.
Cam 200 de ființe umane,
bărbați și femei,
tineri, bătrîni și de vîrstă medie ;
vorbeau, cîntau, rîdeau, strigau, mîncau, beau,
bărbierindu-se, spălîndu-se ;
unii goi în pat, alții înbrăcîndu-se pentru
a cobori pe țărm ;
femei tinere, frumoase (unele)
și bărbați bătrîni, urîți,
căsătoriți, ori nu ;
credincioși și necredincioși.
Ici o matroană gravă
intonînd imnuri din selecțiunile
ultimei ediții —
cea mai recentă carte de imnuri ;
colo, un tînăr plugar vînjos
„dînd friu liber dulcii melodii
a lui Robin Adair".
Acești coloniști erau săraci
dar în general
arătau bine,
și erau la fel de bucuroși ca și mine
cînd ajunsesem să văd America.
Avuseseră o călătorie frumoasă
care durase aproape o lună
și mi-au povestit
că nici un vapor nu va mai lua coloniști
din acel sector
anul acela.
Am descoperit că
intenția multora dintre ei
era să vină în Canada de Sus.
Poate că unora le va surîde norocul,
față de alții se va încrunta ;
dar după părerea mea
puțini vor fi cei ce vor uita
că au fost claustrați, ori că au stat sub punte
timp de patru săptămîni,
într-un dormitor mișcător,
cu 250 de astfel de locatari
cum m-am străduit să-i descriu.

(William Lyon Mackenzie)

Un alfabet al adagiilor

Apa riurilor face tot ce poate pentru mare.
Bun mortar se obține prin potrivirea amestecului.
Castelele sînt păduri de piatră.
De la un rău platnic ia tot ce poți.
Ei bine, dacă ești pe cale să sapi o groapă, mai bine sapă două.
Folosește cuvinte blînde dar argumente tari.
Grămezile de bălegar se înalță și castelele se prăbușesc.
Hei, crăciunul sosește, dar numai o dată pe an.
Ioana e tot atît de bună ca și doamna mea, dar în întuneric.
Încrezătorii au nevoie de umeri lați.
Lumea-i plină de cupluri, dar nu toate constituie o pereche.
Miracolele sînt pentru cei ce cred în ele.
Niciodată e o zi lungă.
O unghie scoate pe alta.
Pe cît ești tînăr menține-te în bună stare.
Roagă-te lui Dumnezeu, dar trage la țărm.
Spune adevărul, dar vezi pe ce drum apuci.
Tinerețea trebuie servită.
Unde vrei să treci drept filosof nu vorbi.
Vara e mama săracilor.
Zice-se că cine călărește un tigru se teme să descalece.
P.S.
Mai există trei adagii pe care nu le-am putut încadra în alfabet :
1. Fanatismul fără cunoaștere e un cal care o ia razna.
2. Varietatea place foarte mult.
3. Remediul e trimis de Dumnezeu înaintea bolii.
Ne-am putea lipsi de ele, dacă sînteți de acord.

Admițînd o viață

Rînduri subțiri a căror singură speranță...
Amintind muzică.
Lucrurile încă nu-s complete.
Ore. Ale noastre.
Iwaniuk : „Care singerează în vinele mele".
Așteptări falimentare.
Nu ai nimic de învățat.
La vest de lume.
Celebrări. Sau consolări.
Rînduri subțiri care doar speră...

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

„Revue de l'Academie Internationale du Tourisme"

● Hotărîrea Academiei Internaționale de Turism de a dedica României un număr special (119/120, 1978) din cele patru anuale ale prestigioasei sale reviste denotă aprecierea și stima pe care înaltul for internațional le are pentru participarea activă a turismului românesc la schimbul mondial de valori. La scurt timp de la decernarea celei mai înalte distincții a FIJET (Federația Internațională a Ziariștilor și Scriitorilor de Turism). „La Pomme d'Or", monumentelor din Bucovina, noua confirmare a acestei adevărate vocații naționale a turismului, a bucuriei de a primi și oameni oaspeți, se înscrie în sfera mai largă a ecoului pe care îl au în lumea întreagă principiile de bază ale politicii externe promovate de România în relațiile sale cu toate țările lumii, relații exemplare pentru felul în care fiecare țară, mare sau mică, poate și trebuie să contribuie prin eforturile și valorile sale la dialogul cu celelalte țări.

Turismul, una din formele cele mai vii ale acestui dialog, este încă practicat uneori la întîmplare, fără discernămînt, adesea doar din perspectiva sloganelor publicitare. Opunîndu-se acestei atitudini, Academia promovează de mai mult timp o viziune umanistă, o **concepție** a turismului, care să-l ridice la cele mai înalte cote ale cunoașterii internaționale. Însuși Statutul Academiei Internaționale de Turism este o declarație de principii în direcția unei activități programatic umaniste : „Ea are ca misiune a dezvolta caracterul cultural și umanist al turismului internațional și a-i codifica vocabularul". (Art. 4). Acordînd un spațiu atît de larg unei singure țări, gest extrem de rar al revistei, înseamnă a încredința autorilor numărului românesc sarcina de a înscrie în acest vocabular numele României ca un sinonim al autenticității și valorii noului tip de turism. Obiectivul este pe deplin atins, numărul însuși devenind un argument în care reclama a fost înlocuită de o ținută culturală remarcabilă prin sobrietate și distincție. Într-un elevat dialog imaginar, **„Pourquoi la Roumanie ?"**, Pop Simion se adresează unui potențial „homo turisticus", rafinat posesor al științei și artei de a călători și a cunoaște. Evitînd locurile comune ale literaturii turistice de informație, scriitorul încearcă să sugereze ceea ce cifrele și tablourile nu pot oferi : acel „suflet al locurilor", acele valori caracterologice, încheind : „Românul nu-și propune să fie ospitalier : el este prin natura lucrurilor. Știința și arta primirii sînt dimensiuni ale personalității sale, permanențe etnice ale poporului român". Pentru a nu rămîne doar în zona „poeticii" a cuvintelor, Pop Simion propune în final și o serie concretă de „formule de vacanță" de tipul turismului cultural. Traian Lupu face în articolul său **„La Roumanie dans l'orbite du tourisme international"** un excurs în istoria acestor plaiuri de la legenda lui Iason și „impresiile" lui Ovidiu pînă la statistica de azi. Studiul tipologic al lui Ion Frunzetti **„Le style de Brâncuși"**, analizînd viziunea brâncușiană o leagă firesc de universul și sintaxa ornamentală folclorică românească. Teofil Bălaj prezintă detaliat „fenomenul" exploziei informaționale privind România. Din amplul tablou al activității editoriale internaționale selectăm : „mai mult de 30 000 de pagini pregătite pe baza unor comenzi ferme, cererile pentru material documentar din partea a 160 de firme din 34 de țări, etc. Din sumarul revistei se remarcă de asemenea un captivant interviu cu dr. Ana Aslan, realizat cu inteligență de Toma George Maiorescu, și recenziile a două cărți de protoistorie românească apărute la cunoscuta Editură „Nagel" **România** de Em. Condurachi și C. Daicoviciu și **Daco-Romania** de D. Berciu — semnate de Teofil Bălaj și respectiv, Valentin Hossu-Longin. Dintre „idolii" contemporani, Nadia Comăneci și Gheorghe Zamfir sînt prezentați de Ioan Chirilă și M. Creangă. Omagii lirice aduc țării noastre și locuitorilor ei scriitorii străini prezenți în paginile revistei : Arthur Haulot, Jean-Paul Delfeld, Miguel Angel Asturias, Alberto Moravia, Mikel Duffrenne, ș.a. Este firesc ca la sfîrșitul lecturii cititorul să redimensioneze cuvintele prin care Guido Ricci, președintele Academiei, caracterizează România în prezentarea sa : „Iată turismul care valorifică cultura ; iată cultura îmbogățind turismul". Într-adevăr, cînd în alte părți ale lumii muzee și opere de artă sînt barbar distruse, gestul președintelui republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu de a iniția și inaugura un nou muzeu național de artă este purtătorul unui mesaj cu înalte semnificații.

D. A. Condeescu

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ TERMINAREA LUCRĂRILOR DE RESTAURARE** care au durat 3 ani, la Wolfenbüttel, în casa în care Lessing și-a petrecut ultimii 11 ani ai vieții, s-a inaugurat un muzeu consacrat poetului și epocii sale. Cu această solemnitate a fost deschis Anul Lessing care se va încheia la 22 ianuarie 1979, la aniversarea a 250 de ani de la nașterea clasicului. Muzeul este conceput și ca loc de întîlnire al oamenilor de știință și cultură de pe tot globul.

● **PRIMUL „TELEFON LITERAR" DIN R.F.G.** a fost instalat recent de Oficiul cultural al Municipiului Kiel. Aproape 100 de locuitori ai orașului formează zilnic numărul respectiv de telefon pentru a asculta timp de două pînă la trei minute versuri sau proză a autorilor din nordul țării, în lectura lor. Au fost pînă acum invitați să participe la această experiență 60 de scriitori, în fiecare lună fiind prezentat un nume nou. Pot participa astfel, fără să se deplaseze, persoane în vîrstă sau infirmi la adevărate recitaluri de poezie și proză, la orice oră din zi și noapte.

● **ÎN SATUL BLIZNAC** din munții Strandja Planina, județul Burgas, în timpul nivelării pieții a fost descoperit un valoros tezaur de 446 monede argintate, bătute în primul sfert al secolului IV, în diferite părți ale Imperiului Roman, cele mai multe datînd din timpul domniei împăraților Liciniu și Constantin cel Mare. Acest bogat tezaur a fost găsit în două vase de lut, îngropate în pămînt de aproape 1600 de ani : numeroase monede au efigia împăraților Maximin II, Galerius Maximinus și a soției sale Galeria Valeria, precum și a lui Dioclețian.

● **DIN BENEFICIUL ROMANULUI SĂU** „Peștișorul de aur", Günter Grass a înființat Fundația „Premiului Alfred Döblin", cu sediul la Academia Artelor din Berlinul Occidental. Premiul va fi acordat la doi ani pentru o lucrare epică nepublicată.

● **CONVERSAȚII CU UN CĂLĂU** este titlul romanului lui Kazimierz Moczarski, apărut de curînd în editura P.I.W. din Varșovia. Jurist și gazetar, autorul (1907—1975) a publicat aceste „conversații" în coloanele revistei lunare „Odra" din Wroklaw. Adunate în volum, ele constituie un document, fiind de fapt conversațiile autorului avute cu Jürgen Stroop general de poliție și SS, unul dintre cei mai cumpliți criminali hitleriști ai războiului. Biografia lui Stroop, prezentată prin povestirile autorului, este un profund studiu psihologic al fascismului german și al mecanismelor funcționării lui.

● **UN FENOMEN SEMNIFICATIV** a atras atenția comentatorilor de literatură pentru copii. În această vară, eroul preferat a fost Elefantul, după cum înainte fusese Ursul. Unele case de editură au publicat patru-cinci cărți dedicate acestui „adorabil pachiderm", cum îl numește William Cole, autorul unui comentariu asupra celor mai importante cincizeci de cărți pentru copii apărute în lunile de vară. Tendința actuală este, însă, în favoarea Crocodilului. Aligatorul, la strînsă concurență cu Elefantul, pare să fie eroul anului viitor. Așteptăm cu nerăbdare rezultatele competiției.

● **ARTA AFRICANĂ** se află tot mai mult în atenția specialiștilor. Din păcate, multă vreme, lucrările provenite din foste colonii au fost considerate expresii ale ritualurilor magice, lipsite de interes estetic. Astfel, unele dintre ele s-au pierdut, fiind tratate cu dispreț și neglijate. La ora actuală, majoritatea specialiștilor le consideră expresii supreme ale unei vocații artistice de cea mai autentică natură. De aceea, țări cu tradiție solidă în conservarea operelor de artă au luat măsuri de organizare a unor muzee ample, adevărate baze de cercetare. Ultima dintre acestea, comentată în termeni laudativi în presa culturală, este Muzeul artei africane din Washington. Warren Robbins, directorul noii instituții, declară : „Speranța noastră este să creăm o fundație pentru înțelegere între culturi bazate pe tradiții și origini diferite, o fundație bazată pe cunoașterea solidă și nu numai pe miturile obișnuite".

● **CUBA ȘI EXPERIENȚA SA REVOLUȚIONARĂ** constituie subiectul cărții lui Fred Ward, „In Cuba de astăzi". Este trecută în revistă experiența unui popor de peste nouă milioane, care a străbătut în anii revoluției socialiste drumul de la subdezvoltare și dictatură la o societate bazată pe industrializare accelerată, cu o viață publică sănătoasă. Cuba, cunoscută altădată în Statele Unite drept un paradis al jocurilor de noroc și al prostituției, oferă prin cartea lui Fred Ward publicului american fața optimistă a unei țări care promovează justiția socială, unde au fost eradicate relele de altă dată.

● **CITEVA STUDII RECENTE** se ocupă de structura și scopurile mijloacelor de comunicare în masă prin intermediul televiziunii. Cartea lui Jerry Mander, „Patru argumente pentru eliminarea televiziunii" sau aceea a lui Frank Mankiewicz și Joël Swerdlow, „Controlul îndepărtat : televiziunea și manipularea vieții americane" se înscriu pe linia unui punct de vedere polemic, tinzînd la anularea oricăror trăsături pozitive ale acestui „viciu" atît de comun al civilizației actuale. Autorii citați sînt mari specialiști în problemă (Mankiewicz este directorul postului național de radio din Statele Unite). Din păcate, ei tratează problema televiziunii redusă la ea însăși, fără a o raporta la scopurile și la structura societății în care se manifestă. De aceea, concluziile lor reprezintă extrapolări adeseori abuzive. Cum scrie Karl E. Mayer : „Mander privește televiziunea ca un copil monstruos al tehnologiei, incapabil să servească scopuri civilizate".

● **POETA DIANE WAKOSKI,** binecunoscută publicului de la noi, a impus juriului Academiei poeților americani pe tînărul poet Lauren Shakely obținînd pentru el premiul „Walt Whitman". „Spectatorul vinovat" este titlul cărții sale, aleasă de Diane Wakoski dintre cele o mie șase sute care i-au fost propuse. Poeta a elogiat tonul său „nu întotdeauna plăcut și ușor și foarte atrăgător. Dar ea îți oferă un poet care nu poate să accepte adevărul din altă sursă decît percepțiile sale edificatoare".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
35
(853)
Sîmbătă
2 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Antologiile de poezie

Cînd ne gîndim la antologiile de poezie, la selecțiile întocmite de autori sau de editori, așa cum au apărut ele în colecția „Cele mai frumoase poezii" a editurii **Albatros**, în cea scoasă de editura **Eminescu**, apoi în cărțile nesubordonate unei colecții, tipărite de editura **Cartea românească**, în fine, în volumele de largă circulație și consacrare ale B.P.T.-ului, e limpede că, pentru noi, ideea de antologie își revendică o constelație de semnificații ce depășește, asumîndu-și-l totodată, nivelul etimologic (anthos „floare" și „legein" a alege"). E vorba, desigur, de ediții reprezentative de „florilegiul" desprins dintr-o operă de valoare. De aceea, o oglindă care-și propune să primească în spațiul ei **imaginea desăvîrșirii** și creșterea unui autor, fiind totodată un **insemn al audienței** de care se bucură o operă, nu poate fi șlefuită cu țeluri vagi și nu poate fi subordonată unor idei fixe, ce pierd din vedere dinamica artei și culturii. Căci e vorba **să punem în evidență valori.** Ne-am obișnuit cu coperta colecției „Cele mai frumoase poezii" a editurii **Albatros** și cu aceea elegantă, care-și lasă străpuns cenușiul mat de chipul poetului. Imaginea lor se asociază mental cu aceea a valorii. A devenit un suport și un imbold la lectură pentru cititorul de poezie.

Aceste colecții au devenit o unitate de măsură, un instrument ce se cere perfecționat. Au intrat în circuitul **culturii vii**, în perpetuă evoluție și în cel al memoriei, alcătuind **cultura însușită.** E limpede că nu vom forma un cititor de poezie orientat în universul acesteia, dacă vom îngrădi atributele antologiilor, dacă vom alcătui selecții arbitrare și contradictorii, ori inventare incomplete ale valorilor.

Antologia nu e numai cartea de vizită a unui poet, ci și un instrument operațional de acces la cultură, la poezie. Ea condiționează memoria culturală și estetică a unei colectivități. E o paradigmă obligatorie a tabloului socio-cultural, parte esențială a logosferei de care vorbea Bachelard. Listele de nume ce merită să fie publicate în antologii nu pot fi închise. După cum nu pot fi întocmite numai pe criteriul virstei, al numărului de volume publicate, al solicitărilor presante venite din partea unor autori sau al dezinteresului manifestat față de antologii de cei ce se mulțumesc să publice doar volume inedite. Nu putem aștepta să îmbătrînească noii poeți de valoare refuzîndu-le antologiile de autor, tăindu-le această punte de comunicare cu publicul ca și posibilitatea formării acestuia. Graba ca și expectativa în politica editorială a antologiilor sînt la fel de nefolositoare. După cum acționea nedirijată condusă de entuziasme facile și opțiuni subiective e la fel de aculturală pe cît e pasivitatea, inerția, teama de a lansa și promova opțiuni estetice și nume noi. Deci, nu putem opri seria antologiilor la „autorii deceniului șapte", mulțumindu-ne cu faptul remarcabil că i-am publicat pe Ioan Alexandru și Constanța Buzea într-o serie cu Al. Philippide și clasicii poeziei noastre. Ar însemna să așezăm un hiatus editorial nemotivat pentru devenirea și starea poeziei noastre între generația lui Nichita Stănescu și numele ne puse de ultimul deceniu. Volumele de poezie contemporană publicate în B.P.T. s-au epuizat. Poeții contemporani publicați în colecția **Cele mai frumoase poezii** au dispărut din librării la scurt timp de la editare. Chiar dacă tirajul lor ar fi fost dublu ori triplu, multe din aceste cărți s-ar fi cumpărat într-un răstimp la fel de scurt. Satisfăcînd astfel într-un mod mai real dorințele și cerințele cunoscătorilor și iubitorilor de poezie.

Există în cartea lui A. Moles, **Socio-dinamica culturii** un capitol ce dă o definiție dinamică a acesteia, considerînd-o și o „mașină de produs dorințe". Nu putem, deci, să ne gîndim la antologiile noastre fără să punem un accent deosebit

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 2-a

Acasă

De cum intră accelerатul în gara din Oradea, un invincibil farmec dialectal îl cucerește pe cel despărțit de multă vreme de vorbitorii graiului de pe Crișuri. Banchetei din compartimentul vagonului, al cărui an de fabricație nu trece de un lustru, i se spune și azi la fel ca (unui obiect cu aceeași întrebuințare) acum două mii de ani sau mai mult : scand. — Șezi Ioane pe scand ! îl îndeamnă un călător pe prietenul său (locurile nu sunt numerotate pe ruta Vașcău).

Beiușul, un oraș liniștit, făcut parcă pentru pensionarii care se feresc de tumult, are o fabrică de mobilă și de curînd a intrat în producție aici una din secțiile Fabricii „Înfrățirea" din Oradea. Goarnele și cîntecele ostășești colorează atmosfera bacoviană a urbei în care, la 1828, marele patriot Samuil Vulcan — la adăpostul Bisericii, a ctitorit un glorios liceu românesc, al cărui profil umanist a strălucit de atunci pînă azi. În peregrinajul său transilvănean, Eminescu a fost atras — de la Blaj, tocmai de acest liceu vestit al Beiușului, unde se pare că și-ar fi susținut niște restanțe. Capitală de plasă în trecut, iar mai tîrziu — reședință de raion, orașul

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» : Fețele ascunse ale istoriei literare — CUM NE REVENDICĂM CLASICII ? ● Participă : ● Const. Ciopraga ● Al. Călinescu ● I. Constantinescu ● Mihai Drăgan ● Liviu Leonte ● M. Ungheanu ● Poeme de ● Virgil Mazilescu și ● Petre Stoica ● Proză de Letiția Vladislav

Monumentele Unirii

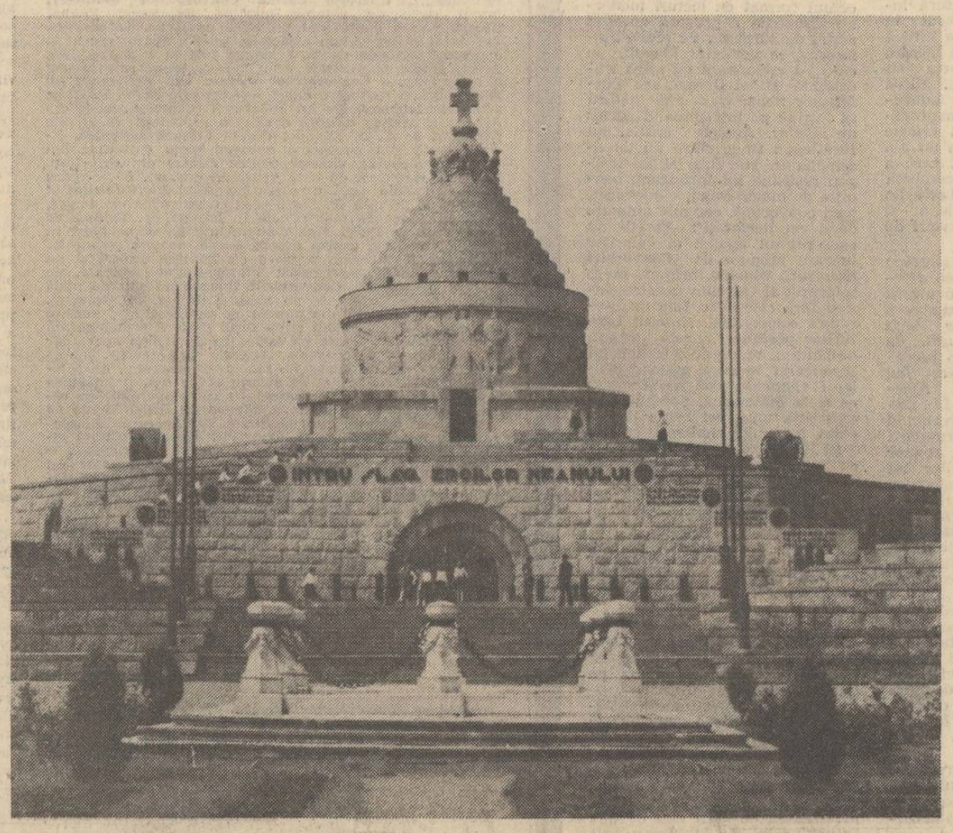

Monumentul Eroilor de la Mărășești

Emil Isac și „sufletul Ardealului"

„Eu nu văd acele hotare topografice, care despărțesc sufletul Ardealului de inima României. Eu cunosc o singură țară a poeziei : însăși poezia română, care răsună în nemărginite depărtări. Există o singură țară a poeziei noastre care contopește în sine lira Ardealului cu harfa României. Aș dori să văd unitatea literară, unitatea limbii și unirea sufletelor românești" scria vizionar și profetic Emil Isac în venerabila revistă orădeană, **Familia**, în toamna anului 1904. Se născuse la 17 mai 1886 în casa lui Aurel Isac, fostul președinte al societății studențești **Iulia** și strălucit apărător al neînfricaților memorandiști. Moștenise, așadar, din familie sufletul patriotic și spiritul de luptă pentru drepturile românilor din Ardeal, pentru unitate și libertate națională. Consecvent cu slujirea acestor idealuri, Emil Isac rămîne în conștiința noastră, dincolo de activitatea literară, ca un luptător în accepțiunea plenară a cuvîntului și în a cărui tumultuoasă activitate naționalismul și șovinismul nu și-au găsit loc.

Spre deosebire de alți cărturari ardeleni care-și continuau eforturile pentru unitatea poporului român dincoace de munți, Emil Isac rămîne acasă în vremuri tulburi închinînd o viață **Ardealului, Ardealului bătrîn** cum o demonstrează volumul intitulat astfel, volum ce cuprinde „flori de singe culese pe cîmpia morții". În „Ardealul, țara cu șapte plînsuri ce se istovește de boala întunecimei" Emil Isac desfășoară o intensă activitate publicistică și scriitoricească. În 1908 îi apărea volumul **Poezii, impresii și senzații moderne** în care, pe lîngă versuri de factură modernistă, reținem multe poezii de adîncă revoltă socială și profunde tonalități mesianice precum **Sinistre clopotele, Plugarul, Seceriș, Sirena fabricii, Azi, Viitorul.** Ecouri din Mureșanu, Coșbuc dar și din poezia prietenului său ungur Ady Endre se întîlnesc în acest volum. De altfel, **Cîntecul iacobinului maghiar** al lui Ady îl va însufleți prin vibrante acorduri revoluționare :

De-o mie de ani, ocara, chinul,
La toți ni-s rude apropiate.
De ce nu ne-ntîlnim c-un vuiet
Pe-a cugetului baricade ?

Dunăre, Olt — la fel au graiul
Un grai domol și mortuar.
E vai de-acela care-n țara
Lui Arpad, nu-i domn sau tilhar.

Numeroase articole semnate de Emil Isac în **Tribuna poporului, Noua revistă română, Facla, Telegraful Român, Népszava, Familia, Világ, Berliner Tageblatt, Kolozsvári Hirlap, Adevărul. România muncitoare, Frei Presse** etc. conturează imaginea Ardealului înrobit, a românilor străini „la ei în casă". Astfel, Emil Isac scrie : „Noi, românii din Ardeal sîntem vreo 3,5 milioane, dar drepturile noastre sînt problematice. N-avem aproape nici un drept modern : în administrație nu sîntem băgați în seamă, limba noastră nu este respectată în judecătorie, guvernul maghiar persecută pe toți aceia care fac politică românească,

Eugen Marinescu

Continuare în pag. a 7-a

Alba noastră

Pe piatra ta, sfioasă calcă talpa
Și-n Catedrala Re-ntregirii cresc
Ochii neamului românesc,
Ne-ngenuncheată, glorioasă, Alba.

Mihai-Viteazul ESTE în cetate
Sfînt simbol al Unirii tuturor
Și jertfa acestui popor
În clopotul Reîntregirii bate.

La împărați n-avem de dat vre-o jalbă
Sîntem stăpînii propriului destin
Poporul mioritic, senin,
Privește, azi, la Iulia cea Albă.

Al nostru-a fost, al nostru va rămîne,
Al nostru e, în statul suveran,
Cinstit pămîntul transilvan
Deșteaptă-te și rămîi treaz, Române.

Aicea țării noastre-i este talpa
Noi toți depindem, astăzi, de noi toți
Să stăm uniți, compatrioți,
În spiritul unirii de la Alba.

Mîna ți-o sărutăm, măicuță Alba.

Adrian Păunescu

Omagiu

Ca o măreață și unită familie, întreaga noastră națiune socialistă a sărbătorit, cu însuflețire și remarcabile succese în muncă, aniversarea a șaizeci de ani de viață și a patruzeci și cinci de ani de activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Așa cum spunea un tînăr poet :

„Își pune țara strai de sărbătoare
În cinstea celui ce-i conduce zborul
Spre comunism — rostind cu glas de soare :
Partidul, Ceaușescu și poporul ".

Animat de profundă dragoste, stimă și prețuire pentru înțeleptul și încercatul conducător al partidului și statului nostru, întregul popor român a făcut din această aniversare o sărbătoare scumpă inimii sale, un fericit prilej de mobilizare a tuturor forțelor pentru înfăptuirea programului Congresului al XI-lea al partidului, pentru continua înflorire și propășire a patriei, pe calea progresului, a bunăstării materiale și spirituale :

„Noi îl iubim că are în inimă nesațul
de a munci, ca țării să-i fie traiul bun,
Toți voevozii noștri îi țin puternic brațul
Și toți străbunii șoapte de-nțelepciune-i spun".

În această atmosferă generală de entuziasm și activitate creatoare, scriitorii noștri „suflet în sufletul neamului", au dat glas în versuri și în proză, sentimentelor lor de dragoste pentru dialectica trinitate : „Partidul, Ceaușescu, România", pentru strălucitul om de stat al epocii contemporane, pentru înaltul său exemplu de cultură socialistă și de arhitect al păcii, pentru înaltul său umanism și geniul său politic, pentru tot ceea ce face comunistul de omenie spre fericirea poporului român și creșterea prestigiului României în lume.

Din miile de pagini scrise de poeții și prozatorii noștri, români, maghiari, germani, sîrbi, cu suflet de patrioți și comuniști, Uniunea scriitorilor a întocmit o admirabilă antologie, tipărită de Editura **Cartea Românească**, în excelente condiții grafice, care va constitui, fără îndoială, pentru cititori un adevărat manual de atitudine civică și patriotică, un exemplu de dăruire revoluționară pentru continua înflorire a patriei și fericire a poporului român.

„Aniversarea unui destin făurit din muncă, luptă, încordare permanentă, luciditate și căldură omenească, adeseori suferință — spunea un talentat confrate în articolul său închinat președintelui țării — trebuie să constituie prilej de meditație fertilă, așa cum se întîmplă cînd gîndirea se îndreaptă spre viețl exemplare". Viața pilduitoare a primului bărbat al țării, evocată în această crestomație de un număr de aproape 160 de scriitori, constituie un asemenea exemplu pe care sîntem hotărîți să-l urmăm cu credință și devotament, pentru a fi cu toții ceea ce vrem și trebuie să fim : patrioți adevărați, comuniști de omenie, constructori harnici și pricepuți ai socialismului în România, internaționaliști plini de răspundere pentru soarta păcii în lume, pentru prietenia și colaborarea dintre toate popoarele lumii, pentru triumful dreptății, echității și umanismului în toate colțurile bătrînei noastre planete. Sîntem convinși că **Omagiul** adus de scriitorii din România președintelui țării — un cuprinzător și grăitor portret al unui Om între oameni — înzestrat cu geniu, cu o uriașă putere de muncă, dornic de nou și înnoire, dușman al rutinei și-al gîndirii dogmatice, bun, intransigent și cutezător, însetat de cunoașterea științifică a lumii, de toate valorile create de omenire — va fi o carte de suflet, pentru tînăra generație, o lucrare care va fi prezentă în toate școlile țării, o carte plăcută tuturor și adînc folositoare în procesul de educare patriotică și revoluționară a tineretului din patria noastră. Cartea aceasta este o pildă de felul în care, uniți în cuget și-n simțiri, scriitorii noștri știu să fie artiști militanți, ajutoare de nădejde ale partidului, fii credincioși ai țării și ai poporului din care s-au născut. Omagiul adus președintelui țării e, totodată, un omagiu adus socialismului și păcii, înțelepciunii și hărniciei poporului român, o mărturie vie a hotărîrii tuturor de a construi o lume nouă, mai bună și mai dreaptă pe pămîntul României, căci secretarul general al partidului și președintele țării :

„Conduce demn poporul și viteaz !
El vrea ce vrea poporul și ce speră !
E soarele stăpîn în țară azi
Și-i luminează comunista eră".

În lumina erei comuniste scriitorii din România, odată cu întregul popor, înalță prin munca lor creatoare un omagiu însuflețit Omului care poartă răspunderea destinului nostru istoric.

Ion Dodu Bălan

PRELUDII LA COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

Efervescența peisajului liric

Se scrie și se publică, astăzi, la noi, multă poezie. Iată o afirmație banală, de domeniul evidenței și, prin urmare, la îndemîna oricui dar care, odată făcută, atrage după ea necesitatea unor explicații de ordin cauzal. De la situația din refrenul „că nu e om să nu fi scris o poezie" și pînă la tipar, produsul potențial artistic trece printr-o serie de filtre destinate, la modul ideal, să-i ateste sau să-i infirme valoarea. În fața acestor instanțe estetice (creditate astfel) tenacea mediocritate găsește citeodată (ba chiar de mai multe ori) subterfugii eficiente. Netalentatul perseverent învață cîteva cuvinte cu rezonanță, se așează la umbra temelor prestigioase, rimează cu elan și aplicație, scrie, așa-zicînd, onorabil. Scrisul de acest fel are încă adepții lui care, rostind apreciativul „merge !" după o judecată de tipul „ceva e mai mult decît nimic", transformă „onorabilul" în „publicabil". Iar dacă, după publicare, onorabilul are șansa întîlnirii cu o critică amabilă și complezentă el devine pe loc „stimabil". Mecanismul funcționează, dar cu productivitate scăzută sau, oricum, încă nesemnificativă în raport cu valoarea de ansamblu a poeziei românești contemporane. De aceea afirmația de la început se cuvine completată. Se scrie și se publică astăzi, la noi, multă poezie, din care multă este poezie veritabilă. Astfel „generația '60", restabilind contactele cu marea poezie interbelică, marchează momentul întoarcerii poetului la uneltele sale și impune o pleiadă de foarte tineri (atunci) și foarte valoroși (și acum) creatori, cărora li se alătură, pe parcursul unui proces osmotic reversibil, poeți din generația virstnică și din promoțiile imediat următoare. Numele sînt cunoscute iar multe creații au pătruns nu doar în conștiința criticii, ci și în cea a publicului, punînd în mișcare mecanismul dorinței comune de ierarhizare, uneori cu rezultate discordante dar explicabile în psihosociologia receptării. Astfel, critica situează printre primii pe Nichita Stănescu în timp ce studenții de la A.S.E. și Agronomie îl preferă pe Adrian Păunescu.

Clasamentele, cu semnificația lor, sînt mai puțin importante. Important este că, în alcătuirea lor, se pornește de la o cotă valorică înaltă, fapt ce probează, și el, valențele estetice ale poeziei contemporane. În același sens se vrea orientat demersul critic din rîndurile următoare, care decupează, renunțînd, așadar, la comodele liste de nume și asumîndu-și riscul fragmentării, cîteva profiluri de poeți aparținînd promoției afirmate în ultimii zece ani. Între „veteranii" tinerei generații, Mihai Ursachi scrie o poezie de factură romantic-vizionară, impregnată de blînda melancolie eminesciană, factor de echilibru sau spațiu securizant în care se resorb pacificator tristețea metafizică venită din contemplarea efemerului, alături de patetismul dorinței de recuperare a integrității primordiale. Una dintre formele cultivate cu predilecție este balada fantastă, care-i oferă spațiul adecvat „inscenării" unui întreg ceremonial al spunerii poetice, precum și iluzia necesară a dialogului. Limbajul livresc, muzical, fastuos și prețios, lucrat cu migală și știință de alhimist al verbului alternează, uneori în aceeași imagine, cu expresia prozaică, banală. Dincolo de pitoresc, procedeul trimite, de fapt, la structura de profunzime, care poartă sigiliul personalității poetului. Originalitatea lui stă în proporția, riguros păstrată între inefabil și terestru (niciodată pedestru), ezoteric și exoteric, elaborat și spontan, himeric și lucid ironic.

Din aceeași familie, a neoromanticilor, face parte Adrian Popescu, poet al diafanului și al purității, voluptos al miresmelor și culorilor vegetale, distilate prin filtre culturale. Sensibi-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag a 6-a

CARTEA CU PRIETENI

Ioan Alexandru

În „patria capului" său, poezia se află în veșnică sărbătoare, ca un cerb în colindele de iarnă. Harfă cîntînd în cea mai frumoasă trecătoare pe care-o deschide Oltul spre Transilvania, Ioan Alexandru este un poet neprevăzător. La începuturi încărca trăsnetul cu dorul de-a lovi numai în piatră vitează.

...Din clopot sunetele-n cer se scurg
și-ngreună planetele,
pe inima ta astă-noapte
n-ai auzit un fel de uruit ?
O moară uriașă cu venele tăiate tropăind
își caută originea de sînge, universul.

Iar acum cînd i se pare că s-a născut numai din vîrtejuri blonde el face din cuvinte păsări de lapte scăldate-n trandafiri sau nuferi aruncați pe covoare roșii și versurile, fiecare, tînd spre singurătatea singelui înghețat în carnea paharelor de Murano. Și, totuși, așa cum vinul purifică buzele și izvorul pietrele, Ioan Alexandru face din sufletul care se apleacă peste litera lui un arc de pod ce apără lumea într-un vad al suferinței. Citindu-l, vezi prin somn comori. E în el o forță excesivă și mlădioasă care vrea, se luptă să încorporeze în spațiul metafiziciî cît mai multe lucruri reale. Dar cum să răpești viața simțurilor și s-o îndeși într-un fund de pălărie neagră ! ? Alexandru întîrzie în această capcană, asemeni unui zeu de piatră, cu tălpi de fier, nimerit într-un cîmp magnetic.

Fagure pentru ploile repezi și pentru curcu-

Fănuș Neagu

Continuare în pag a 6-a

cronica literară

Mihai Drăgan «LECTURI POSIBILE»

Dacă generația lui E. Lovinescu s-a deșteptat la viață, așa cum mărturisește criticul, în zgomotul polemicii dintre Maiorescu și Gherea, faptul fiind de o importanță hotărîtoare pentru formarea și opțiunile unui mare număr de literați români, generația care a ajuns astăzi în pragul maturității poate declara că s-a născut și ea în zgomotul unei polemici, în care epigonii gherismului îl deshumau pe Titu Maiorescu din cripta literaturii române pentru a-i redeschide cu vehemență un proces clasat de trecerea timpului. Polemica Gherea-Maiorescu a fost resuscitată cu argumente vechi și noi și cu intenția manifestă de a da chiar cu riscul sfidării adevărului cîștig de cauză lui Gherea. Faptul n-a rămas nici în acest caz fără consecințe pentru formarea noii generații. Cine face abstracție de efectul acestei polemici dezgropată din cimitirul literaturii române nu poate înțelege în întregime mentalitatea literară actuală. Atacurile au fost vehemente, replicile aidoma, lupta s-a prelungit și chiar și astăzi cîte un glonț întîrziat și rătăcit mai fluieră pe lîngă urechile cititorului. Cert este că tentativa de a elimina din cuprinsul literaturii române rolul conștiinței directoare a lui Titu Maiorescu s-a terminat printr-un eșec.

Stăruința în istoria și critica literară actuală a ecourilor acestei lupte literare este firească. Mihai Drăgan este unul din combatanții momentului (amintim aici cele două studii din 1966 despre **Actualitatea lui Maiorescu** și **Maiorescu și literatura națională**, introduse ulterior în **Aproximații critice, 1970**) și răsunetul acestei dispute nu tocmai veche este explicabil și în paginile lui mai recente.

Lecturi posibile, care grupează două mănunchiuri de studii privind critica literară a lui Maiorescu și Ibrăileanu, este o carte polemică. Polemismul ei are însă aici o dimensiune majoră, care depășește direcția altor predispoziții polemice ale criticului, înscriindu-se într-o orientare critică expresivă pentru momentul critic actual. El refuză în judecățile lui atît ierarhiile impuse de critica literară românească acum două decenii, făcînd operă de restituire împotriva prejudecăților recente, cît și inerțiile de interpretare care stabilesc configurații imobile personalităților literaturii române, conform unor judecăți sau prejudecăți mai vechi. Scriind despre Maiorescu, Mihai Drăgan va intra inevitabil în polemică cu detractorii recenți ai criticului **Convorbirilor literare,** după cum nu se va sfii să respingă concluziile unor somități literare, atunci cînd i se pare că ele deformează datele unei personalități de talia lui Ibrăileanu.

Încercarea criticului de a clădi o nouă imagine a lui Titu Maiorescu își caută un soclu. Trecerea în revistă a opiniilor exprimate anterior asupra autorului **Beției de cuvinte** intră fatalmente în obligațiile tentativei lui. De altfel, Mihai Drăgan nu vrea să lase uitate, pe bună dreptate, excesele unei critici ostile și simplificatoare la adresa lui Maiorescu, atît de pline de consecințe la un moment dat pentru traiectoria postumă a criticelor lui. Necesitatea confruntării cu aceste opinii este născută de chiar analiza textelor maioresciene. Mihai Drăgan se arată în această carte, ca și în cele precedente, un adept al analizei pe text, foarte atent și meticulos, dovedind o familiarizare extremă cu scrierile lui Titu Maiorescu și G. Ibrăileanu.

A restabili sensul adevărat al unor fraze, a restitui configurația reală a unor pledoarii sau polemici e una din indeletnicirile principale ale studiului despre Maiorescu. Mihai Drăgan respinge, cu argumente indiscutabile, teza unui Maiorescu ca adversar definitiv al acceptării patriotismului ca temă literară, indicînd prezența unor opțiuni contrare în scrierile lui Maiorescu anterioare recenziei la poeziile lui Octavian Goga. El impune atenției, ca pe un adevăr greu de depășit, faptul că însuși nucleul gîndirii lui critice, teoria formelor fără fond, implică de la început o atitudine clară în această privință. Opțiunea lui Titu Maiorescu pentru o literatură politică de conținut patriotic nu este deci gest de conjunctură ci emanație chiar a propriei directive critice. Altă teză pe care autorul **Lecturilor posibile** tinde s-o compromită este aceea după care Titu Maiorescu ar fi fost un adversar ireductibil al pașoptiștilor și al literaturii lor. Mihai Drăgan aduce în discuție elemente ignorate de obicei, pentru a demonstra absurditatea poziției. Evident chestiunea e mai nuanțată, dar autorul **Lecturilor posibile** militînd împotriva unui exces nu mai intră în toate detaliile problemei. Altă rectificare, importantă, este că acțiunea critică a lui Titu Maiorescu nu încetează atunci cînd încearcă să-i fixeze Gherea sfîrșitul, ci continuă și după aceea prin recenziile academice, care arată un Titu Maiorescu aflat în miezul fenomenului literar chiar după 1900.

Este cazul să facem o paranteză asupra lecturii pe care o face Mihai Drăgan textului maiorescian în cauză. Plecînd de la el, Gherea a afirmat că Maiorescu decretează inutilitatea criticii. Afirmația este inexactă, mai mult incorectă, Gherea prezentînd cititorului nu textul lui Maiorescu ci propriul său rezumat la un articol al criticului. De aici încheierea care a făcut epocă, după care Titu Maiorescu nu mai înțelege rosturile criticii și hotărăște dispariția ei. Această concluzie a lui Gherea, fondată pe propriul său rezumat, a făcut carieră, a intrat în toate lucrările dedicate junimismului sau gherismului, pătrunzînd și în manuale. Ne aflăm însă în fața uneia din mistificațiile de proporții ale istoriei literare românești. Titu Maiorescu nu numai că n-a afirmat așa ceva, dar a susținut contrariul : că încetează critica de factură îndrumătoare, culturală, locul ei urmînd a fi luat de o critică aplicată, analitică, critica literară propriu-zisă. Gherea forța cu abilitate o ușă deschisă. Mihai Drăgan restituie sensul adevărat, organic al textului maiorescian, corectînd una din erorile de lectură asupra căruia nu s-a mai revenit. Chestiunea care a făcut să curgă atîta cerneală nu există de fapt și **Lecturile posibile** au și meritul de a fi stăruit asupra acestei devieri de sens.

Capitolul dedicat lui Maiorescu critic literar este o replică adresată peste timp lui E. Lovinescu care nu voia să-i recunoască criticului **Convorbirilor** decît merite de ordin cultural. În consecință, Mihai Drăgan procedează la analiza opiniilor lui Maiorescu despre Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă insistînd asupra intuiției și a formulării critice, revenirii asupra acestor autori etc. Ediția poeziilor lui Eminescu alcătuită de Maiorescu este considerată, în spirit modern, act de evaluare critică. Tot cu E. Lovinescu angajează Mihai Drăgan și disputa privitoare la valoarea postumelor eminesciene și a ediților Eminescu, criticul făcînd o demonstrație a justeții punctului de vedere al lui Ibrăileanu. Mihai Drăgan este un partizan total și nu face adversarilor săi de idei nici o concesie. Demonstrația lui, viguroasă, suferă însă uneori de lipsă de suplețe. E greu de demonstrat adeziunea critică a lui Maiorescu față de Creangă în absența unui comentariu doveditor, după cum e greu de trecut cu vederea felul cum Maiorescu judecă școala ardeleană asociind-o, ingenioziate polemică, realităților contestabile („helladismul") ale directivei pașoptiste. Preocupat în primul rînd de degajarea terenului de prejudecăți el nu face peste tot o lectură la fel de adîncă a textului maiorescian.

Degajării terenului îi urmează construcția, iar calitatea acestor **Lecturi posibile** vine din situarea lor pe un traseu major. Mihai Drăgan tinde către o altă lectură interpretativă atît a lui Maiorescu, cît și Ibrăileanu pentru a le sublinia nu atît mărginirea ori caducitatea, prilej de alte săgeți polemice în stînga și în dreapta, cît caracterul deschis al actului lor critic, cu alt cuvînt modernitatea lor. Este poate latura cea mai interesantă a cărții, ea situînd **Lecturile posibile** în suita acelor cărți de critică care nu se mulțumesc doar cu simpla recuperare nealterată de texte clasice ci și de reinterpretarea lor într-o viziune modernă. Lectura textului e iarăși foarte grăitoare aici, izvoarele esteticii maioresciene fiind atent urmărite, dar și consecința preluării lor de către critic. Pentru Mihai Drăgan, Titu Maiorescu nu e numai criticul epocii sale, ci un critic de sigură actualitate prin demersul comentariului său literar. Pe urmele lui T. Vianu și George Munteanu, autorul **Lecturilor posibile** descifrează receptivitatea lui Maiorescu la fapte de literatură și artă ce depășesc clasicismul. Criticul **Convorbirilor literare** teoretizează chiar un tip de lectură a operei pe care Mihai Drăgan o consideră în temeiul citatelor, convingătoare, înrudită cu teoria „operei deschisă", contemporană nouă. Îndrăzneața lectură pe care ne-o dezvăluie cartea nu este însă singulară. Eugen Todoran în studiul său **Maiorescu,** unde criticul român este confruntat cu cele mai recente idei și teorii critice, ajunge la concluzii similare cu un aparat și mai întins. A citi pe clasici cu ochiul format de lecturi moderne înseamnă a procura analizei astfel de surprize. Pe scurt, Maiorescu, în portretul ideatic pe care i-l creionează cu mînă neezitantă Mihai Drăgan are o înfățișare nouă, care e de natură să intrige pe intelectualul curios de adevăr. Analiza criticii lui Ibrăileanu tinde către un țel asemănător. Mai întîi Mihai Drăgan restituie lui Ibrăileanu condiția de maiorescian, e adevărat, prin convertire, dar mai autentic decît cei declarați : Ibrăileanu este primul analist al valorilor literare propuse de **Convorbiri** literaturii române, primul mare interpret al valorilor noastre clasice fără complexe față de literatura occidentală. Autorul **Lecturilor posibile** insistă asupra deschiderii moderne a criticii lui Ibrăileanu la care găseste aceleași elemente de modernitate ca și la Maiorescu, potențate de existența unui act critic desfășurat în ample analize literare.

El îl citează pe Solomon Marcu care subliniază poziția de anticipator (Edgar Papu ar fi spus de protocronist) a criticului **Vieții românești** : „Ipoteza lui Ibrăileanu, conform căreia o anumită schemă ritmică poate conveni mai bine unui conținut decît altuia, e confirmată de cercetările de teoria informației".

Deși circulă împotriva „revizuirilor" Mihai Drăgan, care are ceva din harțagul răzeșilor sadovenieni mereu puși pe harță, operează și el tot cu „revizuiri". Miza lor este însă importantă și **Lecturile posibile** aduce cîteva cîștiguri de cunoaștere peste care nu se poate trece. Modernitatea unghiului de vedere care prezidează cartea, dinamismul imprimat cercetării, mobilitatea de care dau dovadă în pagina lui atît Maiorescu cît și Ibrăileanu sînt semne că Mihai Drăgan nu e doar un adversar superficial al inerției. **Lecturi posibile** poartă atît sigiliul pomenitelor polemici din anii săi de formație, cît și marca unei deschideri inoitoare de bun augur.

M. Ungheanu

viața cărților

Cartea Convorbirilor literare

● Una din salutarele inițiative editoriale din ultimii ani este repunerea în circulație a textelor revistelor literare de referință din istoria literaturii noastre. Editura **Minerva** a tipărit astfel pe rînd textele **Alăutei românești** și ale **Jocului literare,** primul volum sub îngrijirea lui Al. Andriescu, al doilea sub îngrijirea Mariei Platon. Cititorul contemporan poate deci să meargă prin intermediul ediției de azi la conținutul vechii reviste, reprodusă întocmai conform sumarului și cronologiei ei. Publicațiile vechi încetează prin asta să mai fie simple numiri prestigioase fără o înfățișare precisă. Ele pot fi consultate cu folos în chiar conținutul lor. Imaginea pe care ne-o facem despre **Alăuta românească,** despre **Dacia literară** este astfel mai puțin gratuită, mai exactă. Dinamica unei reviste se cunoaște mai bine la sursă și contactul cu aerul ei inimitabil, cu succesiunea de articole, note, semnături, probleme este cu mult mai edificator decît simpla informație de istorie literară. Desigur nu orice revistă este potrivită unei asemenea inițiative editoriale. Atît **Alăuta românească,** cît și **Dacia literară** fiind semnificative și decisive publicații de început, merită fără îndoială acest tratament.

Editura **Junimea** a adăugat acestor două întreprinderi încă una. Ea tipărește **Cartea Convorbirilor literare***), într-o serie de volume îngrijite de Pavel Florea, fiecare volum cuprinzînd numerele unui an de apariție. Cel de al doilea volum al acestei serii a apărut recent și cuprinde perioada de la 1 martie 1868 la 1 martie 1869. Evenimentele publicistice cele mai de seamă ale acestei a doua cărți a **Convorbirilor literare** sînt pastelurile lui Alecsandri, o traducere din Shakespeare a lui P. P. Carp, articolele faimoase ale lui Maiorescu despre jurnalele din Austria și vechea direcție a culturii românești, ca și cele publicate de A. D. Xenopol despre **Cultura națională.** Aceste texte sînt cunoscute aproape toate cititorilor din volumele alcătuite ulterior pentru fiecare din cei citați. Interesul este însă de a le vedea în context, de a vedea în ce companie apar, care era literatura **Convorbirilor** și calitatea ei la acea oră, care erau comentariile ei literare, către ce tindea de fapt revista în întregul ei. Volume ca cel alcătuit de Pavel Florea au în intenție să ne ajute să avem o idee mai exactă despre marile noastre reviste literare, să le judecăm printr-o confruntare directă și nu prin intermediul informației istorico-literare curente, de manual sau gazetă. **Convorbirile literare** nu sînt de pildă o colecție de texte care au integral dreptul la nemurire. Sumarul e discutabil din punctul de vedere al zilei noastre și a fost găsit discutabil și de foștii cititori, contemporani ai **Convorbirilor.** Ediția ne aduce mesajul altei epoci dar nu ni-l aduce în întregime. Apariția unei reviste importante angajează un șirag de reacții, de atitudini, de polemici. O astfel de ediție se cuvine să ne dea și imaginea raporturilor revistei **Convorbiri** cu contemporanii, cu celelalte publicații, cu scriitorii. Munca lui Pavel Florea ca îngrijitor al textului este excelentă, dar aparatul istoric-literar al ediției este ca și inexistent. Prefața alcătuită judicios rămîne din acest punct de vedere insuficientă. O minimă informație subsidiară, de aspect bibliografic cel puțin, trebuie să însoțească restituirea textelor **Convorbirilor literare. Limba română în jurnalele din Austria** a avut un ecou, dar care ? O astfel de întreprindere editorială nu are a da judecăți de valoare în legătură cu acțiunea revistei și a mentorului ei ci de a informa cît mai exact asupra impactului lor cu epoca. **Convorbirile literare** au stîrnit nenumărate polemici, unele chiar din faza acestui al doilea volum al cărții, a căror existență e necesar să fie semnalată cititorului chiar în **Cartea Convorbirilor literare** al cărui titlu, cuprinzător, poate adăposti și asemenea note. Altminterea ediția, extrem de binevenită și de utilă, rămîne oarbă fără ferestre către contextul de epocă. Așteptăm deci volumele următoare.

Septimiu Drăgan

*) **Cartea Convorbirilor literare, II (ediție îngrijită de Pavel Florea) Editura „Junimea", 1978.**

Rectificarea unei judecăți literare

● Studiul lui Dan Horia Mazilu*) se înscrie în curentul mai larg, manifestat în ultimii ani (Dan Zamfirescu, Eugen Negrici, Valeriu Cristea, Doina Curticăpeanu, Mircea Scarlat) de recitire și reconsiderare a literaturii române vechi, cronicărești, dintr-un unghi nou ce accentuează în primul rînd valențele literare și estetice ale textelor. Dar, dacă majoritatea exegeților s-au ocupat de cronicarii moldoveni, Dan H. Mazilu își propune să demonstreze valoarea estetică, pe nedrept neglijată, a cronicilor muntene **(Letopisețul cantacuzinesc, Cronica Bălenilor, Viața lui Constantin Brâncoveanu** de Radu Greceanu, **Anonimul brâncovenesc** și **Cronica lui Radu Popescu). „Dincolo de** aspectul variat și compozit — cel care a reținut cu precădere atenția cercetătorilor — textele cronicarilor munteni propune o literatură de cea mai bună calitate. Discursul lor, consonant — în planul finalităților — cu operele unui Ureche, Miron Costin sau Neculce, istoricește (în accepția precumpănitor literară a lexemului), instruiește și moralizează cu vervă, nerv, ardoare și talent. Structuri recognoscibile pe o arie întinsă, „europeană", am numit spațiul dominat de semnele Barocului est-european — sînt înveșmîntate în maniere și modalități stilistice particulare „muntenești" și transformate în construcții inconfundabile". Deci ar trebui să avem în față o dublă analiză și situare ; de o parte desprinderea și codificarea legilor și structurilor imanente discursului literar cronicăresc iar pe de alta compararea structurilor originale cu cele ale Barocului în a cărui tipologie s-ar încadra. Dacă în ceea ce privește primul deziderat, **literaturitatea textului,** studiul se dovedește admirabil, în schimb, raportarea la figurile barocului lipsește cu desăvîrșire. Și chiar dacă autorul a dedicat un studiu special problemelor barocului românesc (acceptînd ipoteza existenței sale) o punctare a lor în acest context, din altă perspectivă (a retoricii textului) s-ar fi impus. Revenind la ceea ce exegetul a realizat în fapt, trebuie să subliniem că poziția să este a unui poetician al prozei în sensul dat termenului de Todorov sau Genette. El este în primul rînd preocupat de analiza discursului literar, la nivel narativ (degajarea unui model și a variantelor sale) și abia în al doilea rînd la nivelul figurilor, deci retoric. Operația ne apare deosebit de importantă deoarece presupune existența unei **intenționalități artistice,** (desigur în stadiu rudimentar), pînă acum totdeauna negată cronicarilor. Sau, nuanțînd, se poate spune că intenția de astă dată explicită a lui „docere" este susținută de cea subiacentă a lui „delectare". Dar să vedem care sînt structurile narative specifice fiecărei cronici. „Letopisețul cantacuzinesc" stă sub semnul „compunerii panegirice" ale cărei instanțe sînt **prezentarea** (portretul inițial al eroului), **misiunea, conflictul, lamentația universală, exclamația epiforică.** Acest model se regăsește mai mult sau mai puțin modificat, în multiple variante, de-a lungul întregului text. „Cronica Bălenilor" se constituie pe-o strategie retorică, **ambiguitatea elocventă,** iar „Anonimul brâncovenesc" în funcție de o, fapt interesant, **dispoziție oramatică** (a reprezentării prim-planului) și **oratorică.** În sfîrșit, cronica lui Radu Popescu mizează pe **povestirea complicată,** în care firul epic este agrementat cu digresiuni, date, portrete, anecdote, știrea senzațională etc. Și aici Dan Horia Mazilu are o observație de subtilitate, și anume detectarea unui timp propriu al povestirii. Tradus în limbajul poeticii, ar fi vorba de un timp al enunțătorului și un timp al enunțării. În totalitate, aceste reevaluări, din perspectivă modernă, (poetica prozei, retorica discursului — uneori autorul nu le disociază exact, — dar și utile considerații despre etic, politic etc) demonstrează convingător artisticitatea cronicilor muntene, așezîndu-le cu o treaptă mai sus în ierarhia istoriei literare, ceea ce înseamnă, în același timp, de ce să nu spunem, o realizare de marcă a criticului.

Paul Dugneanu

*) **Dan Horia Mazilu : „Cronicarii munteni", Editura „Minerva", 1978.**

Plăcerea descrierii

● Forța semnificativă a existenței locuitorului Vlad Țepeș l-a atras și pe Vasile Baran*). Scrierea sa dedicată formării conștiinței mature a tînărului domnitor și urmărirea întîiilor pași într-ale politicii, denumită roman, ar fi putut să-și atribuie titulatura de cronică. Nu știm de ce, istorisirea, înregistrarea de evenimente, alternată după nevoie cu relatarea exactă a unor fapte (sau măcar simulată ca atare)nu poate constitui în sine o finalitate. Cum este cazul aici, ne aflăm față în față cu o cronică, cu toate calitățile și insuficiențele ei. Naratorul este în consecință atotcunoscătorul, asumîndu-și integral sarcinile dezvăluirilor treptate și semnificative. Acesta ne previne în cîteva rînduri : „Izvoarele cronicărești ne spun..." (p. 9) sau „dintr-un motiv pe care-l vom descrie la timpul cuvenit" (p. 6). Nesupusul Vlah, aflat la Poarta Otomană ca ostatec, este încarcerat : prilej de a rememora epoca formării sale, în care exemplele familiei și cele din istoria națională precumpănesc, însă prinzonierul nu are numai amintiri, el privește cu nesaț imorejurimile, ocazie pentru narator și implicit pentru autor să-și valorifice capacitatea descriptivă. De altfel, această primă parte a cărții include prezentări amănunțite, fără bucuria lui Odobescu, de a stabili asociații de interioare, obiceiuri, portul de epocă. Vasile Băran nu urmărește în aceste fragmente decît voluptățile redării detaliate a lumii lucrurilor. Descrierile sale nu determină faptele și nu caută să transmită, din rînduirea imaginilor, o atitudine emoțională către cititor. În această carte, autorul face din acest procedeu, se pare, o finalitate spre plăcerea sa.

Personajul principal nu înregistrează ecoul întîmplărilor prin care trece, ci necontenit contemplă alte peisaje și orizonturi. Două decapitări și o castrare ne relevă un autor naturalist care reușește să îndepărteze orice senzație de spectaculozitate sumbră. Dar și acestea se justifică, dacă ținem seama de încercarea autorului de a ne face o cronică a peregrinărilor tînărului Vlah în necruțătoarea lume otomană a sec. XV. După evadare, Vlah își continuă seria peripețiilor, punctate de răpiri, arome și parfuri adormitoare, răsturnări de situații demne de orice basm oriental și poate chiar de cele „o mie și una de nopți" ! Oricum nu se poate vorbi de acțiune, ci de acumulare a întîmplărilor. Abia în final, ajuns domnitor, în primele încercări ale diplomației, eroul se desprinde de mediu, căpătînd un statut romanesc, deși atmosfera generală lasă impresia unor convenții de basm în care situațiile doar se amănunțesc. Ca orice cronică, scrierea lui Vasile Băran înregistrează evenimentele, nu le lămurește însă. Coloritul lexical picant care îl face curios pînă și pe filolog prin viabilitate și vitalitate sfîrșește însă prin a sufoca stilul cărții. Ceea ce este exagerat devine semnificativ — ne atrăgea atenția un înțelept. Experiență în care unele disponibilități ale lui Vasile Băran se dovedesc acum virtuți, această scriere nu este însă doar cu atît salvată de situații neverosimile și fragmente obscure. Talentul lui Vasile Băran nu are nevoie de pretexte specioase pentru a evolua la o dimensiune împlinită.

Andrei Roman

*) **Vasile Băran : „Diamantul viu", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Antologiile de poezie

Urmare din pag. I

pe **definirea dorințelor** noastre, pe știință și necesitatea de a înlocui pe **ce avem** cu **ce vrem.** Bilanțurile sînt insuficiente deși obligatorii. Deci : cîte volume ? Cîte prefețe însoțitoare reprezentative pentru cunoașterea autorilor respectivi ? Cîți critici de valoare din toate generațiile consultați în proiectarea și editarea lor ? Ce modalități de acces pentru toate generațiile de creație ? Proiectele, planurile de perspectivă întocmite pentru colaborarea editurilor cu Uniunea scriitorilor, cu secția de poezie și critică a acesteia vor duce la redimensionarea concepției noastre despre antologiile de poezie ce trebuie gîndite nu numai cantitativ (prezențe, absențe) ci calitativ, ținîndu-se seama de rolul acestora de creatori și modelatori ai dorințelor și cerințelor într-o societate.

Ar fi de consultat cu profit, în sensul acesta, și listele bibliografice aflate în tabloul poeziei contemporane prezentat de Al. Piru. S-ar putea observa că sînt autori care-au publicat mai multe antologii din opera lor, oferind imagini diferite ale acesteia de la an la an, sumare diferite sub titluri diferite. Sînt acestea antologii ? Sau suplinesc de fapt rediterările unor volume sau opere epuizate. Și dacă multe titluri s-au epuizat din cauza tirajului restrîns, putem considera lipsa lor din librării un argument real în favoarea antologării parțiale ori totale a acestor volume ? S-a spus că „gîndirea nu este decît o expresie specială a tendinței de economisire". Există o gîndire editorială. Avem poeți foarte buni. Cei noi nu se trag obligatoriu din mantaua deceniului anterior, cum mai credem și nu sînt manieriști cum îi taxam cu ușurință. Sînt cu atît mai justificate cît mai multe antologii. Redactate cu spirit critic. Netributare acelui „șablon al antologiilor" pe care l-am moștenit ori l-am continuat prin suprapuneri de ediții diferite, prin omiterea unui aparat critic obligatoriu, a acelor motivații declarate. Antologiile au nevoie de referințe critice, de note privind ecoul intern și internațional al poemelor, traducerile lor etc. Volumele pot fi prezidate de argumentele poeților sau editorilor. Pentru că aceste confesiuni ale artiștilor, ce se consideră demni de o antologie, pot construi o istorie literară **in vivo.**

Formulînd aceste deziderate nu confundăm antologia cu crestomația, adăugîndu-i celei dintîi funcții utilitare, aproape didactice, de informare și formare a cititorului. Și dacă vorbim despre necesitatea măririi numărului de antologii de autor, salutînd creșterea numărului de poeți contemporani antologați alături de cei clasici, formulînd totodată dezideratul publicării și celor recent apăruți sub auspiciile unei atari formule editoriale, nu înseamnă că visăm un imaginar „imperiu" al antologiilor, fără granițe, un spațiu editorial care să-și anexeze nemotivat alte spații editoriale, preluînd sarcini care nu-i sînt proprii, ori asumîndu-și atribuții utopice. Sigur, dimensiunile unui corpus al antologiilor poeziei române clasice și contemporane nu se pot „umfla" din lipsă de spirit critic pînă la autoanulare. **Antologia palatină** are 15 cărți și aproape 22 500 de versuri. Avem nevoie de o antologie română a poeziei, care să devină o monedă puternică, reală și semnificativă în orice schimb cultural. Aceasta presupune și existența unei serii de antologii de autori de valoare, completă, corectă, deschisă, deci mereu perfectibilă.

CARTEA DE DEBUT

Pitoresc și nostalgic în roman

Impresia de insolit pe care titlul romanului de debut al lui **Grid Modorcea** *) o poate produce la primul contact se atenuează în cea mai mare măsură după ce se încheie lectura întregii scrieri. Într-adevăr, liniile epice directoare ale romanului gravitează constant în jurul ideii tematice inculcate, la modul explicit simbolic titlului său. **Derută în paradis,** în care este angrenată umanitatea evocată de tînărul prozator, enunță exact conținutul socio-moral specific unor procese de amploare istorică de natura aceluia descris de Grid Modorcea ; în cazul de față se are în vedere acțiunea de extindere vertiginoasă a unui mare șantier fluvial recurgîndu-se la soluția (firească, dar nu tocmai lesne de transpus în practică !) schimbării neașteptate a destinației unor teritorii de la periferia unei străvechi așezări urbane, după toate probabilitățile, Galații. Să recunoaștem fără ezitări că „materia primă" ce i se oferă autorului, din unghi romanesc privit, este dintre cele mai generoase. Ca substanță epică în sine, normal, două sînt filoanele a căror explorare se impune dintru început. Pe de o parte, solicită atenția acel mod de viață conservat cu excepțională vigoare de „mitologia" balcano-nord-dunăreană a existenței „paradisiace" instaurate în asemenea locuri uitate parcă de timpul istoriei, iar pe de altă parte asistăm la fenomenul smulgerii din rădăcini a respectivului mod de viață ca urmare a radicalelor modificări intervenite în peisajul circulației materiale în general, al celei industriale în special.

Nu e greu de observat că, artisticește, problema cea mai dificilă pentru autor este de a întui punctele de contact fertil dintre două modalități epice în multe privințe divergente. Concret, se pune chestiunea compatibilității unor structuri epice poematic-pitorești, învăluite în miresmele exotice proprii unui mod de viață de o primitivitate sublimă, cu altele, prin definiție documentar-reportericești ; reclamate de apariția noilor realități sociale și umane.

Să spunem astfel, în principiu, Grid Modorcea s-a gîndit la o soluție aptă să-l sprijine în tentativa de unificare a celor două modalități. Recurgînd la formula narațiunii discontinue, de factură cinetică, în același timp, prozatorul pune întreaga acțiune a „cineromanului" pe seama unui singur personaj, învestit și cu funcția de povestitor. În felul acesta, **Derută în paradis** tinde să fie o autobiografie romanescă la a cărei alcătuire contribuția hotărîtoare o are memoria afectivă a protagonistului, adolescentul Traian, singurul capabil să-și asume, adunîndu-le într-un unic flux narativ și conferindu-le, deci, o nouă aură mitică, cele două tipuri de realitate. Din acest punct de vedere, esențial, primele capitole ale cărții sînt realmente izbutite. Buna impresie la lectură rezidă în surprinzătoarea întîlnire cu lumea romanelor și povestirilor lui Panait Istrati de data aceasta scrutată cu nostalgică încintare din perspectiva confruntărilor irevocabile ce i le pregătește civilizația contemporană. Farmecul textului, acum, este asigurat de discret-perceptibila insinuare în universul „bădălean" (derivat din Bădălanul, numele cartierului unde se petrece acțiunea romanului) dramaticei confruntări. Memoria afectivă a eroului povestitor, deocamdată, este acaparată încă de mitologia modului de viață ce exaltă, candid-frenetic, libertatea natural-primitivă a omului trăitor în vecinătatea bălților și luncilor dunărene. De aceea, nu e întîmplător că adolescentul Traian este fascinat de un ins pitoresc și pehlivan precum Mitică Antoniu, supranumit Mitică Ambros (poreclă derivată din ambro-bădălean), care, altminteri, dovedește izbitoare similitudini în ordinea psihologiei sociale cu temerarii cuțitari și caramanlagii din **Groapa** lui Eugen Barbu. Dintr-un portret extrem de viu, aflăm că Mitică Ambros „făcea de toate", lista „profesiunilor" practicate de el arătînd după cum urmează : vînător, pescar, scarnator, barcagiu, păsărar, ciubotar, grădinar, tinichigiu, (meserie ce-i asigură ieșirea la pensie „nu de lene, ci de „boală" (...) ungind pe semne cu „ambrozie" pe cineva"), căruțaș, „puțin timplar", „borșar", „puțin lăcătuș", fierar, „puțin porcar", „puțin văcar", pietrar, bostănar, „făcător de zmeie", „cititor în stele", stupar, ciubucar („făcea speculă cu alice" și cu „perechi de picioare de ciori"), chiromant, „tălmaci între români și țiganii de peste șosea", și chiar popă „savant" (citise două cărți „secrete", una cu „iluzionism" și alta cu „apocalipsu"). De altfel, Mitică Ambros este cel mai interesant personaj al romanului. El sintetizează în cel mai înalt grad tipologia „bădăleană", mergînd în acest sens pînă la pierderea conștiinței de sine. În finalul romanului, aflat în imposibilitatea de a înțelege noile forme de viață, il regăsim, bătrîn, cuprins complet de o altă „nebunie" : convingerea că este un inegalabil interpret vocal și cîntăreț la acordeon, mod eficient de a sugera eșecul elegiac și grotesc al „bădălanismului". Sigur, pe aceeași linie, **Derută în paradis** propune atenției și alte personaje din categoria lui Mitică Ambros, unchii Costică („Basarabeanul") și Dumitru, fratele Guiț, Caterina, Vasile Dulap și alții, dovadă că Grid Modorcea e un portretist remarcabil. Revenind încă la structura de ansamblu a scrierii, avem a-i face un unic și important repros autorului : după suita excelentelor capitole din prima jumătate a romanului el cedează treptat presiunii exercitate de relatarea reportericească, neutră, strict „fotografică", în dauna investigației dinlăuntru a psihologiei sociale raportată la individualitatea personajelor. Din această pricină, dezbaterea morală de subtext se anemiază treptat, pierde din anvergura e-xistențială, autorul trașind tot mai mult în favoarea viziunii simplist-gazetărești. Și e păcat că se întîmplă astfel, întrucît Grid Modorcea e un prozator de vocație, înzestrat cu mult simț pentru nuanța psihologică, un descriptiv dibaci, cu priză la ceea ce am numi „vocea umană" a peisajului.

Nicolae Ciobanu

*) **Grid Modorcea : „Derută în paradis", editura „Albatros", 1978.**

Desen de Nicăpetre

Acasă

Urmare din pag. I

trăiește săptămînal o zi de maximă animație, joia — cînd zeci și zeci de sate își revarsă prinosul în tîrgul de fructe și ciuperci, de lapte și brînză, de legume și miere, de cai și vaci, de opinci, cojoace, pălării și cizme, de oi și capre, de oale și ciubere, de scinduri și grinzi, de păsări și porci, de cereale și ouă etc. Din Beiuș se deschid căi de acces la peștera Meziadului, spre Stîna de Vale, Șebiș-Moneasa, Padiș, Valea Arieșului etc., locuri de o rară măreție a naturii.

Socotind — după drumul (impracticabil pentru automobil) care duce spre locul unde m-am născut, satul meu ar trebui să beneficieze de o creștere a numărului locuitorilor săi, deoarece autobuzul încă n-a pătruns pînă acolo pentru a-i duce și aduce sau a-i lăsa într-o zi pe un șantier aiurea. Totuși, cei care se nasc, cei care vin mereu, odată cu urmarea școlilor, pleacă atrași de orașe ca fluturii de lumini. Cei care au fost, bătrînii — se duc și ei pe rînd și definitiv. Astfel satul dispare. Dar nu din cauza sistematizării, ci din cauza timpului ; satul dispare deci de la sine. Seara se poate observa mai bine cum între două case cu geamuri luminate, mai există două, trei case cu ferestre întunecate. O astfel de casă este și cea în care am copilărit eu și iată că fosta curte alor mei e năpădită de o tarbă înaltă, invincibilă ; natura în care strămoșii mei — în urmă cu o mie de ani sau mai bine — făcuseră o breșă, construindu-și case și adăposturi, aceeași natură eternă perforează cu vițe de iederă cercevelele și sticla ferestrelor, grajdul e plin de ceața pînzelor de paianjeni, țiglele de pe acoperiș au crăpat de căldură și singurătate, pomii din grădină au început să se usuce, cred că și șarpele casei se va fi stins de mult nemaisimțind mirosul dulce al laptelui și frăgezimea ierbii tăiate de tata care acum se odihnește. Altădată aveam sentimente mai calde față de fenomenele, chiar dezlănțuite ale naturii, dar privind acum ce paragină poate să cuprindă modestele înfățuiri ale oamenilor — în absența lor, mă gîndesc la instituirea cu tot atîta îndreptățire — în locul consacratei expresii de mama-natură *— a celei de* civilizația-mamă, *expresie mai adecvată stadiului nostru psiho-spiritual.*

Beiuș, 25 august 1978

colocviile «luceafărului»

Cum ne revendicăm clasicii?

Fețele ascunse ale istoriei literare

Dezideratul textului integral

M. UNGHEANU : Un schimb de păreri la Iași în jurul valorificării moștenirii literare are aici toate justificările. Centru de veche tradiție culturală și literară, Iașul a fost un oraș al inițiativelor memorabile. A discuta deci aici despre restituirea complexă a valorilor literaturii române este un gest firesc. Tradiția locului ne oferă cele mai ilustre nume de scriitori români, dar și autori care fără a fi de primă mărime au o importanță indiscutabilă pentru literatura română.

E firesc să vorbim la Iași despre Eminescu, după cum tot atît de firesc este să-i pomenim pe G. Panu sau G. Sion. E necesar să ne ocupăm de Mihail Sadoveanu fără a uita pe prozatorul Radu Rosetti, de pildă. Cu alte cuvinte înțelegem valorificarea ca pe un act de recuperare polivalentă. Reprezentanții Iașului cultural au, desigur, multe de spus în această privință.

A discuta despre tradiția literară ieșeană e totuna cu a discuta despre marea tradiție literară românească. Care este deci stadiul actual al reeditărilor din scriitorii români ? Ce putem spune de condiția lor ? În ultimii treizeci de ani s-a făcut mult în direcția repunerii în circulație a valorilor, dar recunoașterea acestei activități trebuie făcută în spirit critic. Toate vechile inițiative editoriale de dinainte de război (ediția **Minerva**, ale editurii **Cugetarea**) ediția de **Scriitori români comentați** ale **Scrisului românesc**, cele ale **Fundațiilor**, nu se pot compara ca volum și ca program de lucru cu ceea ce s-a făcut după război. Rămîn însă în discuție concepția și criteriile de lucru. Nu se poate observa un plan de lucru conform unei concepții clare de lucru, criteriile sînt foarte schimbătoare, ceea ce afectează caracterul științific al procesului de valorificare. În trecere să observăm că cei mai mari și cei mai fecunzi scriitori români n-au ediții pe măsura importanței lor, iar că reproducerea literaturii lor se face cu prea multe eliminări din text. problema croșetelor. Ediții de factura și calitatea celor de opere **Rebreanu** (N. Gheran) și **Slavici** (D. Vatamaniuc) sînt fericite excepții. Plecăm la drum în acest schimb de păreri de la constatarea lipsei de coordonare în acțiunea de valorificare, de la caracterul încă întîmplător, de la constatarea unei mari diversități de păreri și de metode de lucru în această direcție.

CONSTANTIN CIOPRAGA : Consider că termenul de moștenire este oarecum echivoc, putînd fi raportat la alți termeni, aproape sinonimi : **ereditate** și **succesiune**, aceștia din urmă folosiți în alte domenii, cel de „ereditate" în biologie, cel de „succesiune" în științele juridice. Primul dintre acești termeni mi se pare impropriu, pentru că, în practică, marile opere, capodoperele, sînt niște **permanente.** Nu le moștenim — le percepem ca eternități ! Un teoretician român publica în 1967 în Franța volumul **Constantes dialectiques,** urmărind modul în care „permanențele" își schimbă fața în funcție de timpul în mers. Pentru a conchide asupra termenului de „moștenire", cred că acesta indică fenomene pasagere ; atunci cînd vorbim de clasici, înțelegem permanențe, valori aparținînd de drept actualității.

Să trecem acum la problema reeditării clasicilor, și nu numai a clasicilor, ci și a celorlalți, clasici potențiali, care dau relief literaturii noastre, diferențiindu-ne de alte culturi. Principalul cîștig al ultimelor trei decenii în privința reeditărilor și editărilor constă într-o mai mare atenție dată **științei textului sau textologiei.** Dacă înainte de război, cum s-a arătat, existau doar cîteva ediții de referință, astăzi asistăm la un reviriment considerabil. Nu dispunem însă de ediții pe măsură pentru toți scriitorii mari, de aceea e potrivit să rediscutăm criteriile care ar duce la deplina restituire în continuare a marilor valori. În materie de textologie, există ediții originale („princeps"), ediții apărute sub îngrijirea autorilor (ediții de autori), ediții curente de mare circulație („Biblioteca pentru toți", de exemplu), edițiile critice pe care trebuie să le avem în vedere mai atent. Dintre lucrările de prim rang din ultima categorie, să menționăm, de pildă, ediția Rebreanu, **Opere,** ajunsă la cel de al noulea volum, edițiile consacrate lui D. Cantemir, lui Al. Odobescu **(Tezaurul de la Pietroasa),** lui Hașdeu **(Etymologicum magnum)** lui Ion Creangă și altora.

LIVIU LEONTE : Problema editării scriitorilor este una fundamentală pentru o cultură. Este vorba nu de publicarea, mai mult sau mai puțin întîmplătoare a operei ci de reunirea ei, după niște criterii riguros respectate, în așa fel încît, în primul rînd să o citim corect, apoi să-i urmărim geneza, ecourile în epocă sau ecourile mai îndepărtate. Editorul trebuie să fie și istoric literar și filolog, mai ales pentru textele care necesită interpretare și această categorie este foarte largă, începînd cu primele texte și terminînd cu cele de pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Să mai amintesc aici importanța variantelor pentru conștiința artistică a unui scriitor ca și pentru efortul său de a se subordona normelor limbii literare (am în vedere scriitorii din secolele trecute).

În trecut, această activitate s-a desfășurat cu totul accidental și rezultatele s-au văzut. Se pot cita cîteva excepții, ediții de ținută sub raportul restituirii textului, de un interes cu totul remarcabil din punct de vedere al istoriei literare. Numărul lor este însă extrem de redus. Perpessicius, D. Popovici, Șerban Cioculescu au realizat ediții, pînă astăzi de referință, pentru Eminescu, Ion Heliade Rădulescu, Caragiale. Cite titluri s-ar mai putea adăuga ? Oricum, foarte puține. Majoritatea celorlalte ediții, chiar dacă au umplut goluri de informație literară, sînt inutilizabile din punct de vedere filologic. Publicul larg nu este nici el interesat să citească texte alterate ale scriitorilor preferați. Astăzi însă se poate vorbi de o acțiune sistematică de reeditare a scriitorilor, în cadrul unei politici general-culturale, începute cu aproximativ 20—25 de ani în urmă. Sînt realizări importante și numeric și cantitativ întrucît aproape nu există scriitor care să nu fi fost avut în vedere. Editura **Minerva** a adus și aduce mari servicii în această privință, de la edițiile critice, de referință, la cele de popularizare. Amintesc colecțiile „Opere", „Scriitori români", „Patrimoniu", „Arcade". Partea cea mai complicată, enunțată aici, privește însă posibilitatea punerii la dispoziție a textului integral. Este păcat că aceasta se întîmplă în condițiile existenței tuturor condițiilor, atît din partea editurilor, cît și din partea editorilor, constituiți într-un veritabil corp de înaltă profesionalitate. Unele ediții au fost de mult începute și nu mai continuă tocmai din cauza imposibilității de a publica integral textele. Situația este anormală și comportă o foarte atentă privire. Textele sau fragmentele dificile sînt cuprinse în ediții vechi și orice student sau elev le poate consulta. Nu ar fi mai bine ca ele să fie publicate, însoțite de comentarii științifice din perspectiva materialismului dialectic și istoric în așa fel încît să avem și o privire critică asupra lor ? Nu o să rezolvăm noi aici această problemă care, repet, nu e deloc simplă. Admițînd că există și motivări, citeodată întemeiate, o rezolvare parțială e, totuși, posibilă. Am mai propus-o și altă dată. Dacă nu se pot publica toate textele în ediții de largă circulație, să se facă tiraje mai restrînse de **ediții complete** care să ajungă la bibliotecile importante ale țării și la specialiști. O cultură nu se poate dispensa de instrumentele de lucru care sînt edițiile critice integrale. As spune că bunele ediții sînt mai mult decît atîta, sînt ele însele opere de cultură. Mă gîndesc la ediția „Eminescu" a lui Perpessicius.

I. CONSTANTINESCU : Cred că ar trebui să convenim în această discuție asupra a două aspecte ale moștenirii literare. Eu aș deosebi un prim aspect — valorificarea moștenirii literare ca act de cultură și un al doilea aspect, valorificarea moștenirii ca act de evaluare, ca act estetic. Lucrul mi se pare foarte important, întrucît primul aspect îi privește pe toți scriitori, indiferent de treptele valorice care îi diferențiază, cel de-al doilea îi privește pe marii autori. Aș vrea să mă refer apoi la necesitatea edițiilor complete, întrucît am impresia că sintagma este înțeleasă diferit de la caz la caz. Noi nu dispunem, la ora actuală, de o ediție completă, nici măcar a unui singur scriitor român. Poate în cazul lui Creangă. Apariția edițiilor complete de Bacovia, ne-a oferit, de fapt, surpriza unei ediții incomplete, pentru că, în același timp, în revista **Luceafărul** ni s-au propus, iată, cîteva inedite. Este adevărat că întotdeauna există posibilitatea acestei surprize.

Adaug la aceasta o impresie care s-ar putea să fie numai strict personală. Sînt scriitori în legătură cu care există convingerea, fără acoperire, că lucrurile sînt definitiv puse la punct. În unele cazuri, după părerea mea, apropae totul trebuie luat de la capăt. Unele ediții începute acum 40 de ani și neterminate încă ar trebui reluate. Se știe, primele trei volume din ediția „Eminescu" de Perpessicius sînt intruvabile pentru publicul interesat, alte ediții sînt incomplete din start. Ediția „Sadoveanu", care, de fapt, nu este o ediție cu adevărat serioasă, ar trebui reluată și ea. Este suficient, poate, pentru a ilustra ideea de la care plecasem. Mai adaug — atunci cînd mă refer la valorificarea moștenirii culturale ca act estetic — mă gîndesc la o serie de antologii de pildă. la o antologie „Eminescu", o antologie care să rețină doar marile capodopere. Ideea poate părea puțin exagerată : aș elimina aproape jumătate din antume, aș reține numeroase poeme din volumul al patrulea și alte texte ca și necunoscute (neutilizate de nici unul dintre exegeții din ultima vreme ai operei poetului) din volumul al cincilea, **Note și variante,** de o valoare incontestabilă.

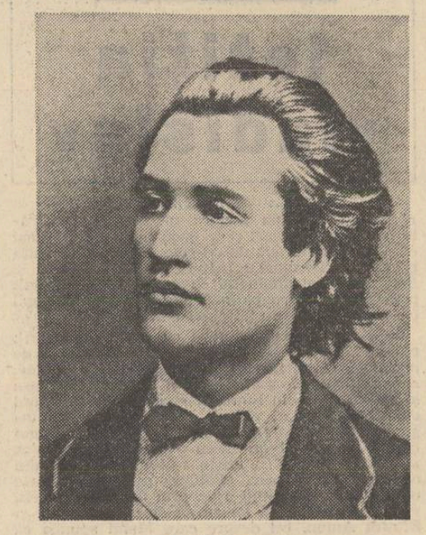

M. Eminescu

Republicare sau reeditare ?

CONSTANTIN CIOPRAGA : Edițiile simple sau fără aparat științific pot fi numite ediții statice (așa sînt mai toate edițiile operei lui Mihail Sadoveanu). Aceasta însă, trebuie „recitit", cu ochiul unor specialiști asociați, istorici literari, filologi, teoreticieni diverși, pentru a fi încredințat bibliotecilor, studioșilor, oricărui cititor pasionat, într-o **ediție dinamică.** O astfel de ediție comportă, ca și ediția Perpessicius, consacrată lui Eminescu, pe lîngă date complete despre geneza diverselor opere, date de istoria literară, reflexele operelor în epocă și în etapele următoare, în posteritate, ediția în cauză urmînd să cuprindă tot ceea ce ne poate pune în legătură cu Sadoveanu din momentul conceperii unei scrieri pînă în actualitate. Să avem în vedere, paralel cu edițiile critice, antologii întreprinse de scriitori, procedeu aplicabil la scriitorii în viață, și antologii care să atragă publicul larg, să reprezinte un fel de **captatio.** În acest domeniu, nu prea avem modele din trecut ; sînt așteptate prin urmare antologii substanțiale ale creatorilor reprezentativi. Constantin Mitru, fost secretar al lui Mihail Sadoveanu, ne-a dat un **Sadoveanu despre Sadoveanu.** E prima încercare de acest gen în literatura noastră — și lucrul ar trebui extins la scriitorii mai vechi, atît la clasici, cît și la scriitorii notorii. O dispută ca aceea privind ultimul vers din **Floare albastră** de Eminescu este și astăzi deschisă ; imputările formulate de Sanielevici pe marginea primelor volume sadoveniene trebuie să figureze în aparatul critic pentru a înfățișa cititorului filmul lămuritor. Un aparat critic, sugestiv e un for documentar, la îndemîna cititorului obișnuit.

AL. CĂLINESCU : Am impresia că din cele spuse pînă acum se pot desprinde cel puțin două idei foarte importante : pe de o parte faptul că între acțiunea de editare propriuzisă și cea de revalorificare critică, de reinterpretare a clasicilor există o foarte strînsă legătură, o interdependență organică, iar a doua idee, asupra căreia m-aș opri în această primă intervenție, ar fi necesitatea unei diversificări a editării clasicilor. Oricum, această diversificare este un fapt evident, un fapt consumat, ca să zic așa, întrucît dispunem astăzi de ediții care au pornit de la început pe principii diferite. Unele dispun de un aparat critic foarte bun, foarte serios și încă actual, altele, așa cum s-a spus, au un aparat critic depășit ; mai există așa numitele ediții de autor, singurele de care dispunem într-o serie de cazuri, la ora actuală, (Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Agîrbiceanu), și care nu comportă aparat critic. Nu văd nimic rău în aceasta și cred că așa se întîmplă în orice cultură : este necesară, prin urmare, o reală diversificare a edițiilor. Dar, se nasc aici o serie de riscuri în sensul că, dacă avem ediții bune sau foarte bune (Rebreanu, Hașdeu, Negruzzi), cele mai multe însă în curs de apariție, în cazul unora, după ritmul în care apar, e greu de crezut că ele vor fi duse la bun sfîrșit. Există apoi o seamă de puncte nevralgice : Sadoveanu și Arghezi, în special. De asemenea, un alt punct foarte „critic" sînt edițiile criticilor, ediții incomplete : Călinescu, Ibrăileanu, Lovinescu și, deși ar putea părea o „naivitate" ceea ce spunem, trebuie o dată în plus să amintim faptul că nici pînă în ziua de azi nu s-a luat o hotărîre cu privire la **Istoria literaturii române** a lui Călinescu. Istoria lui Lovinescu, **Istoria civilizației române moderne,** este o ediție incompletă. Sînt și alte cazuri interesante — ediția „Caragiale", de exemplu, care a început foarte bine (cele patru volume de după război) dar care nu reușește, în momentul de față, nici măcar să atingă interesul și utilitatea vechii ediții Zarifopol-Cioculescu, întrucît ea s-a oprit : nu a apărut nici corespondența și nici o bună parte din publicistică. De asemenea, această ediție mi se pare exemplară pentru tipul de ediție al cărei aparat științific este depășit : prefața care datează, comentariile care însoțesc textele, cuprind o serie de interpretări care, firește, nu mai pot fi acceptate azi. Mi se pare o elementară evidență necesitatea ca această ediție să fie reluată, refăcută și pusă din nou în circulație. Tot pe ideea necesității diversificării edițiilor din clasici, aș adăuga că nu avem, în librării, deși s-au făcut mari eforturi în ultima vreme, un fond permanent de ediții de lucru pentru marele public (în special pentru elevi și studenți). Or, mi se pare o datorie elementară față de școală, față de însuși procesul de continuitate a istoriei literare și, totodată, un gest de respect față de modul în care înțelegem să-i restituim pe clasici generațiilor noi; obligativitatea de a pune la îndemînă în permanență ediții științifice impecabile, de largă circulație și, acolo unde este posibil, ediții integrale de lucru, într-un singur volum, în genul **Pleiadelor** franțuzești, care să răspundă, totodată, unor exigențe științifice superioare.

LIVIU LEONTE : Este curios că tocmai marii noștri critici din trecut sînt foarte puțin avuți în vedere în vasta operă de reeditare care este un act critic prin excelență. A ajuns acum un loc comun al observațiilor privind reeditările, absența **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** a lui G. Călinescu. Nu înțeleg cum totuși nu s-a făcut nimic pînă astăzi. Dar, referindu-mă la ansamblul operei lui G. Călinescu sau E. Lovinescu, situația nu e deloc încurajatoare. Avem, în ceea ce-i privește, ca și în ceea ce-l privește pe Maiorescu, republicări, dar nu reeditări. Un critic, mai mult decît un prozator sau un poet, are nevoie de o situare în contextul epocii, de urmărirea efectelor acțiunilor întreprinse. Ibrăileanu beneficiază de o ediție începută de Rodica Rotaru și Al. Piru la Editura **Minerva.** Este anunțat un prim volum din Maiorescu. Un colectiv se ocupă de reeditarea lui Gherea la Editura Politică : **Opere complete.** Iată un titlu care se cere salutat întrucît presupune o schimbare de mentalitate, multe din texte fiind reeditate pentru prima oară. Aș observa însă că și la această ediție e nevoie de un aparat critic dezvoltat, mai bogat decît adnotările destul de sumare și indicii pe care-i cuprinde în stadiul actual.

I. CONSTANTINESCU : Vorbind despre ediții, cred că discuția noastră ar trebui să accentueze mai mult ideea de text integral. Avem sau nu azi opere complete ? Ne gîndim în primul rînd la marii scriitori, deoarece în cazul unor scriitori de raftul doi sau trei este nevoie de o selecție pe motivul că nu întreaga operă corespunde estetic viziunii noastre de azi. În cazul marilor scriitori — Eminescu în primul rînd — este nevoie însă ca orice ediție să tindă spre integralitate. Este curios de pildă, în ultimele decenii Eminescu a circulat și circulă, la noi, în două ediții deosebite : una pentru marele public și o ediție pentru specialiști, diferite una de alta. Iată un lucru curios : toate edițiile din B.P.T. din 1960, mai puțin ultima, care a apărut în două volume la sfîrșitul anului 1977, cuprind doar o parte din creația postumă a lui Eminescu. Nu numai că sînt eliminate poeme întregi, dar o parte din ele sînt tipărite trunchiat. Acesta este un procedeu curios și el a fost parțial repetat prin cele două volume din B.P.T., apărute anul trecut. Nici ediția mică apărută în 1964—1965 și reeditată în 1970 nu este completă. Aș vrea să spun că este nevoie să se lucreze mult mai organic, să se respecte de toți criteriile strict științifice, aceleași, pe care nu le putem manevra de la an la an în mod deosebit.

LIVIU LEONTE : În ceea ce privește abrevierile care se mai fac în textul scriitorilor cred că acum, cînd răspunderea revine în întregime edițiilor, consiliilor de conducere, se va soluționa această delicată problemă. Înainte se intervenea după niște criterii greu de înțeles, fluctuante, astfel că se ajungea la situații neașteptate. Ca să dau un exemplu, în ediția **Opere** (volumul 1) de Constantin Negruzzi **(Minerva,** 1974), ediție critică, **Scrisoarea XIV (Un vis)** a apărut cu unele, e drept, foarte mici, tăieturi. În colecția „Arcade", care se adresează unui public larg, același text a apărut după doi ani, integral.

MIHAI DRĂGAN : În acest sens s-ar putea invoca un exemplu și mai sugestiv pentru discuția noastră. Acum aproape jumătate de an a apărut volumul VII din ediția de **Opere** a lui Eminescu, un adevărat eveniment literar, ediție îngrijită de un colectiv de la Academia și de la Muzeul literaturii române. Ea continuă vechea operă de interes european, nu numai național, a lui Perpessicius. Ediția tinde să fie integrală și este, într-adevăr, dar cu niște artificii care, pentru specialiști, sînt cel puțin curioase. În unele texte, descifrate abia acum din manuscrise, apar croșete, iar fragmentele trunchiate sînt indicate în subsol cu mențiunea „în manuscris". Este foarte curioasă această metodă, cu atît mai mult cu cît unul din texte a apărut integral, în 1977, în revista **Manuscriptum.** Or, dacă acest criteriu se schimbă într-adevăr de la an la an, putem ajunge în situația ca reeditările operelor marilor scriitori să stea sub semnul hazardului.

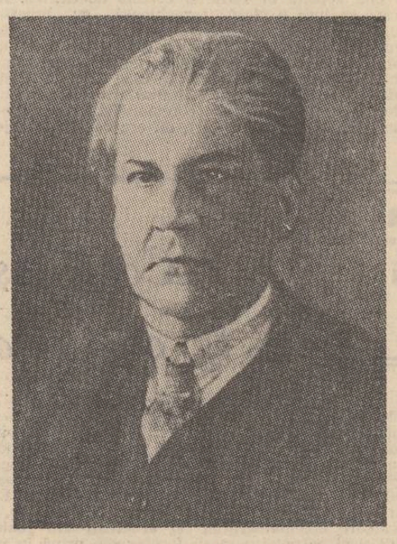

C. Stere

Este nevoie de un proces cu adevărat organic în editarea marilor valori naționale. Ceea ce s-a cîștigat azi să nu fie pierdut mîine, adică procesul de reeditare să nu se afle sub semnul imprevizibilului ci, dimpotrivă, al unui punct de vedere ferm previzibil și unitar. Exemplul dat mai înainte poate fi completat cu multe altele. Indic doar unul dintre ele : studiul lui G. Călinescu în varianta nouă, **Opera lui Mihai Eminescu** a apărut trunchiată în 1969, într-o ediție pentru publicul larg iar în 1970 în seria de **Opere** textul se publică integral, ca apoi, în 1976, iară integral. Nu putem vorbi de reașezarea pe temelii noi a interpretării eminesciene fără a avea în față și instrumentele de lucru verificate prin trecerea timpului. Este adevărat că ultimele volume din ediția Perpessicius se află pe masa de lucru a specialiștilor ca și a multor tineri studioși. Primele trei volume din această mare ediție sînt însă, foarte rare. Este, de aceea, o necesitate ca programul de continuare a lucrării lui Perpessicius, început prin volumul VII din **Opere (Proza literară),** să fie dublat de reeditarea primelor trei tomuri ale acestei grandioase ediții, pentru că, altfel, nu se poate concepe un studiu cu adevărat științific al operei eminesciene. Publicarea integrală a textelor rămîne o cerință de prim ordin.

I. CONSTANTINESCU : Mihai Drăgan observa o relație obligatorie între calitatea reeditării și a exegezei. Unele dintre aspectele valorificării moștenirii literare este și acela de act estetic. Niște ediții complete din operele unor scriitori foarte importanți vor determina, neîndoielnic, redimensionarea, chiar poate o schimbare fundamentală a imaginii istoric-literare a unuia sau altuia dintre ei. Revin la necesitatea impunerii acestui imperativ al edițiilor complete. În ceea ce-l privește pe Eminescu, el este probabil singurul scriitor foarte mare din literatura lumii care suportă încă un regim de editări și de înțelegere cu totul „originale". Persistă încă, în ciuda încercărilor făcute de D. Murărașu, împărțirea arbitrară a operei lui în antume și postume. Eu cred că o ediție **nouă** a lui Eminescu ar trebui să renunțe la acest criteriu care nu este deloc profitabil pentru înțelegerea operei în întregime și în dialectica ei. Aș propune chiar ca pentru o înțelegere modernă a lui Eminescu este obligatoriu să se renunțe la această compartimentare anacronică a operei scriitorului. Revin, foarte pe scurt, la ideea decalajului care există la diverse niveluri de receptare a operei lui Eminescu : marele public are o imagine tradițională și trunchiată, în parte, deci, neadevărată în ce-l privește pe autorul **Luceafărului ;** dar nici chiar specialiștii nu oferă întotdeauna, tocmai pentru că le lipsește acest elementar instrument de lucru, ediția completă, o imagine care să fie într-adevăr unitară la nivelul criticii literare și al poeticii contemporane, asupra operei poetului.

Mă întreb, apoi, dacă scriitorii mai puțin importanți nu ar merita și ei o serie de ediții complete. Cred că și cultura română, care nu este nicidecum o cultură minoră, poate să meargă pe această direcție. Ar fi un adevărat act de cultură ca și scriitorii mai puțin importanți să beneficieze de ediții de opere complete. Cite odată, posteritatea citește și selectează în mod surprinzător unele valori : cazul lui Girleanu, autor mai interesant decît ni l-a lăsat critica tradițională, este un exemplu posibil. Revin mereu la ideea edițiilor complete din mai multe motive : în Franța, acum un secol, apărea o ediție a operelor complete ale lui Racine. De atunci s-au publicat multe alte ediții de opere complete ale marelui tragic și, desigur, exemplele nu se opresc aici. Într-o cultură ca a noastră, această întreprindere ar trebui să devină o obișnuință, o necesitate pentru că altfel rămînem la o imagine aproximativă (și... provincială) asupra marilor noastre valori. În mod cert, reevaluarea operei unor mari scriitori se va putea face cu mult mai multă siguranță, cu o certitudine fără repros în măsura în care ne putem autoriza de la aceste ediții complete.

Dinamica reeditărilor și coordonarea lor

MIHAI DRĂGAN : Împărtășesc, desigur, ideea, dar aș vrea să accentuez că este nevoie de o anumită, coordonare. Să mă explic. O serie de scriitori, care nu sînt de valoarea marilor clasici, au fost editați și reeditați, mai mult decît Eminescu, Creangă sau Caragiale. Un exemplu : în 15 ani, în colecția **Scriitori români** cele două volume din opera lui Iosif au apărut în două ediții ; cam tot în 15 ani, ediția mică Perpessicius în trei volume a fost publicată — tot de două ori — ultima dată în 1973 într-un tiraj foarte, foarte mic — 13 600 de exemplare care s-au epuizat imediat. Or, ar trebui să ne gîndim dacă nu este nevoie ca printr-o coordonare serioasă scriitorii foarte mari să fie publicați mult mai des. Această ediție Perpessicius, în absența marii ediții, este o ediție indispensabilă, dar ea este, în momentul de față, de negăsit în vreo librărie. De aceea, cred că ideea de reașezare pe baze mai bine gîndite, strict științifice, a acestui proces de reeditare, care implică, fără îndoială, și rediscutarea tirajelor, este o necesitate în momentul de față.

CONSTANTIN CIOPRAGA : Trebuie spus apoi că pînă acum inițiativele nu au fost în funcție de un plen coordonator care să propună anumite urgențe ; ele au venit din partea unor pasionați, încît avem ediții privind scriitorii de seamă. Dar mai multe încă privind scriitorii care puteau să mai aștepte. Cînd vorbim de ediții importante, ne gîndim întîi, la Eminescu, Creangă, Caragiale. La Iași a fost elaborată o foarte bună ediție Dosoftei, de către N. A. Ursu. În proiectele editurilor merită să intre mai des operele privind literatura ale unei personalități polarizante : Nicolae Iorga. Nu ar trebui neglijată opera lui C. Stere. Pe cînd o ediție a lui Lovinescu ca prozator ? Lipsește o ediție critică Brătescu Voinești care, scriitor foarte popular acum cincizeci-saizeci de ani, era unul dintre prozatorii cei mai frecventați de marele public. Cu toate rezervele ce s-ar putea formula, e timpul ca operele unor Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu să formeze și ele obiectul unor reeditări riguroase. Dacă ne referim la scriitorii oarecum uitați, **Nuvelele** lui Nicu Gane ar merita să fie reactualizate.

În dinamica aceasta a reeditărilor, s-ar putea avea în vedere și o diversificare de alt gen. Eminescu, de pildă, poate forma obiectul unor reeditări pe secțiuni, fără ca aceasta să însemne o „trădare". Un Eminescu al dragostei și al naturii, un Eminescu al istoriei, un Eminescu al etnogenezei românești. Un Sadoveanu „ornitologic", care ar putea să cucerească pe cei interesați de natură, de biologie, un Sadoveanu al istoriei, un Sadoveanu vorbind de înțelepciunea Orientului, prelucrată și restituită dintr-un unghi de vedere românesc. Am în vedere apoi un criteriu pentru alte serii, reluînd inițiative din trecute cele două războaie mondiale, cînd în Biblioteca pentru toți au apărut titluri ca **Poeți munteni** ori **Poeți transilvăneni.** Aceștia sînt toți poeți români, dar sistematizarea pe provincii înlesnește o adîncire a contemplării stilurilor. Reluate în variante noi, cu orizonturi largi, astfel de „serii", departe de a eșua în regionalism, pot demonstra prin ce se completează o provincie față de alta.

M. UNGHEANU : În colocviul de la Timișoara, apărut în revista noastră sub titlul **Literatura Banatului — o „terra incognita" ?** s-a discutat mult despre necesitatea pregătirii unei echipe noi de filologi, de editori. Cea mai nimerită practică în producție pentru un filolog, s-a spus acolo, este contactul cu cărțile. Practica studentilor filologi ar trebui să fie o practică filologică. Este un punct de vedere la care subscriu. Legarea învățămîntului de ariile viitoare de activitate ale absolventului înseamnă în acest caz a stabili o legătură încă din timpul facultății cu realitățile profesionale caracteristice.

I. CONSTANTINESCU : Pentru că cei mai mulți dintre noi lucrăm în învățămînt, eu cred că această acțiune de editare sau reeditare, de punere la punct a unui corpus de ediții complete este o acțiune de mare interes național. Facultățile de filologie din marile centre universitare, București, Cluj, Timișoara, Iași, Craiova, au în consecință, o mare datorie — aceea de a-i educa pe studenți în spiritul cuprinderii și înțelegerii unitare, dialectice a culturii românești și pe de altă parte, au obligația de a forma specialiști în acest important domeniu al editării textelor. Sîntem datori, în înțelesul formării unei generații de filologi, care să îndeplinească această mare sarcină a culturii românești contemporane : realizarea acelui corpus de ediții complete despre care vorbim. Practica productivă a studenților, cum sugerează Mihai Ungheanu, chiar din anul al doilea, ar putea să fie canalizată în acest sens, pentru că în viitorii ani va fi nevoie de foarte mulți filologi care să realizeze ceea ce ne propunem noi acum, la modul ideal. Cred că această idee se află și în vederile conducerii de partid, la cel mai înalt nivel, și recent documentele de partid au pus ca sarcină esențială în fața intelectualilor români promovarea valorilor culturale românești în context european. Repet, este obligația facultăților de filologie din cele cinci centre universitare pomenite de a forma generații de filologi pentru editarea, cît mai științifică, integrală, pentru punerea în circuitul național, și chiar dincolo de circuitul național, a valorilor care ne onorează. În străinătate, este evident interesul unor cercetători, al unor filologi, al unor istorici și critici literari pentru cultura și literatura română. Sînt numeroase exemple de intelectuali care își susțin doctoratul cu subiecte din literatura română care introduc în circuitul internațional valori românești. Aș adăuga aici un lucru important : există în Occident intelectuali de prestigiu care nu numai că receptează și interpretează fenomenul românesc, dar chiar oferă uneori puncte de vedere noi în raport cu fenomenul românesc privite în context european. Cu atît mai mult apare deci ca necesară această acțiune de interes național la care ne referim. Dacă nu ar fi existat ediția Perpessicius, cartea lui Alain Guillermou, de pildă, tradusă recent de **Junimea,** care este o carte frumoasă, utilă, n-ar fi existat. Datoria noastră este de a lărgi această arie de interes pe care în mod clar străinii îl au față de cultura românească. Promovarea culturii românești la nivel continental, depinde în mod esențial de caracterul și de calitatea edițiilor.

CONSTANTIN CIOPRAGA : Rezultă din discuția de pînă acum că există obstacole, dar că acestea nu sînt insurmontabile. Obstacole vor mai fi, căci, dacă privim istoric, trebuie să ne spunem că unele au fost de natură obiectivă. Pentru alcătuirea unei ediții riguroase e nevoie de foarte mult timp, sînt absolut necesare documente de tot felul, în totalitatea lor pe cît posibil. Asistăm la publicarea unor ediții care, după puțină vreme, par vetuste pentru că, între timp, s-au descoperit documente foarte importante, care nu o dată atrag modificări de optică. Să ne referim în treacăt la documentele înregistrate la Iași, între care aproape două mii de scrisori adresate lui G. Ibrăileanu de scriitorii contemporani ; recunoaștem în ele pulsul viu al epocii ; sînt mărturii indispensabile pentru cunoașterea literaturii de pe la 1900, pînă pe la 1935. S-au publicat din ele cele mai importante, — alcătuind trei volume. (Editura **Minerva).** Multe rămîn necunoscute chiar editorilor care au publicat totuși ediții critice, cu anumite pretenții chiar. Decurge de aici și o altă constatare, anume că o ediție critică, fie și completă, este completă într-un anumit moment dar nu definitivă ; timpul obligă adesea la adăugiri, la revizuiri felurite. S-a făcut acest lucru în legătură cu volumele Perpessicius, din marea ediție „Eminescu" ; după noi confruntări, cu manuscrisele în față, Gh. Bulgăr a descoperit numeroase lecțiuni eronate și inadvertențe ; oricine se va însărcina cu reeditarea lui Eminescu va trebui să ia în considerație nu numai lecțiunile cele mai corecte ci și alte puncte de vedere, ale altora. În modul acesta, o viitoare ediție Perpessicius își va asocia contribuții firești, va apărea amendată. Nu puține dificultăți întîmpină edițiile de opere masive. Se pregătește, la **Minerva,** o ediție „Sadoveanu" în douăzeci de volume mari, cu un aparat critic și filologic foarte amplu,luîndu-se ca model lucrările tipărite în 1974, „cu prilejul împlinirii a șaptezeci de ani de la publicarea primelor patru volume". Un al cincilea volum, „note și comentarii", „indicații bibliografice, variante, propuneri pentru stabilire de text", demonstrînd că Sadoveanu, considerat pînă acum autor al unei singure și definitive reeditări, s-a autorevizuit și el. Nu sînt modificări radicale, dar ele interesează ca principiu, căci în locul unui termen prea neaoș găsim un neologism, iar în locul unui neologism strident un termen mai adecvat. Nu apar reducții severe destinate să ducă la concizie, dar abrevieri există ; se pot cita mici variante care probează că acest supermaestru al limbii literare nu s-a crezut desăvîrșit și din confesiunile de la maturitate rezultă că el ar fi vrut să **rescrie** opere din tinerețe sau de mai tîrziu, în viziune nouă. Așa s-a întîmplat cu **Șoimii,** sau cu **Împărăția apelor,** una devenind **Nicoară Potcoavă,** alta **Nada Florilor,** aceasta inferioară **Împărăției apelor.** Iată o demonstrație că un mare scriitor, atît de sigur de posibilitățile sale, n-a fost scutit de îndoieli. De altfel, cuvîntul **îndoială** revine de cîteva ori în memorialistica lui, în special în **Anii de ucenicie,** nu numai în ce privește perioada debutului.

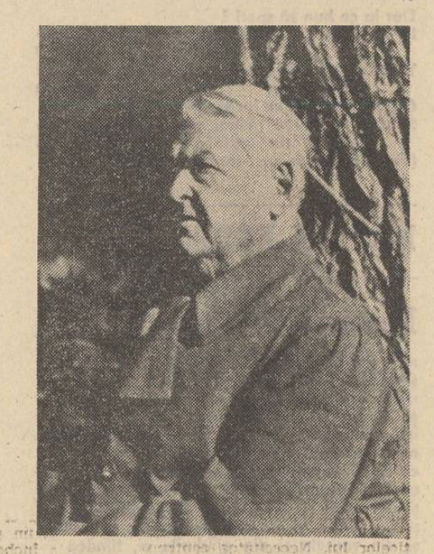

M. Sadoveanu

M. UNGHEANU : G. Călinescu scrie că, după Eminescu, scriitorul de cel mai adînc specific național este Mihail Sadoveanu. Este interesant să știm cum văd posibilii editori ai lui Sadoveanu o ediție „Sadoveanu".

LIVIU LEONTE : Nu altfel decît oricare altă ediție critică, dar cu un spliment de forțe care să cuprindă imensitatea acestei opere, care acoperă o jumătate de secol de literatură română. Mă gîndesc ce uriaș material de arhivă există, cîtă pregătire numai pentru a ajunge la **Șoimii,** roman reluat, reconstituit după aproape 50 de ani în **Nicoară Potcoavă.** Am în vedere nu numai variantele pînă la textul din 1904 dar și schimbul epistolar care trădează o concepție romantică asupra personajelor. Și aceasta este numai o carte de început ! Altele au fost elaborate mai liniștit dar ce au însemnat ele pentru literatura română, pentru critică, în mai multe etape, pînă la „redescoperirea" lui Sadoveanu din ultimii 2—3 ani. În privința textelor, principiul este, după cum știm, publicarea ultimei variante revizuite de scriitor. Rămîne la latitudinea editorilor lui Sadoveanu să aprecieze dacă aceste variante, cele mai multe revăzute în deceniul al șaselea (apărute în **Opere)** sînt într-adevăr și cele mai reprezentative. La un mare artist ca Sadoveanu ar fi posibil să se publice textele primelor apariții, apariții care au însemnat momente de virf în evoluția estetică a limbii române și să se treacă în cadrul variantelor reluările ulterioare. Dar, repet, rămîne ca editorii să aleagă procedura optimă.

Continuare în numărul viitor

GABRIEL CHIFU

Sentimentul patriei

mama din florile de liliac
aerul il inmiresmează
tata din nori o privește
și spre ea răcoros el plouă
eu imi așternu trupul pe cimp
iar grîul verde crezîndu-mă pămînt
imi străpunge trupul
printre coastele trupului meu
ca un șoim zboară.

NICOLAE DIACONU

Palia

Abia rostit, cuvîntul se dă
Pe inim mea ca pe gresie,
Mă-mprejmuie-ndelung lustruit
Pînă ce sîngele devine osie,

Citește aștrii și anunță ora
Care schimbă străjile pe plai,
Întoarce totul spre curțile
Cîntului colindate de crai,

Risipește încoace și-ncolo
Silabele destinului meu,
Ca și cum ar trece pînă sus
Încărcat c-un straniu minereu,

El primește un fel de sevă
Pe dinăuntru, ca planta,
Abia rostit, cuvîntul topește
Zarea aceasta înaltă în alta...

GABRIEL STĂNESCU

Perpetuum

Dar la ce bun să speri ?
La ce bun să ți se-arate unul din multele
enigmaticele sale chipuri ?
Tăcută murmură scara pe care viața urcă și
coboară
Coboară și urcă cu încăpățînare
Sau nu, poate e numai vîntul neștiutor care
răsfoiește grăbit aceste versuri
(Vîntul cuprinde aici toate sensurile)

MARIAN BODEA

Nașterea nefurată

mi-e dor de ziua mea de ieri
și de ziua de ieri a tuturor,
mi-e dor de ziua mea de miine
și de ziua de miine a tuturor,
imi amintesc și cred și mi-e dor, deci exist.
mi-e dor de ziua mea de miine
ca de zilele nemaiavute ale mamei.
eu cred că m-am născut din toată mama mea
și din ochii și din fruntea și din buzele
și din mîinile și din pintecele și din picioarele
și din vorbele și din gîndurile ei, fiindcă
simt uneori cum prin tălpile mele
gîndul mamei mă cheamă la ea
și uneori cînd plîng simt o lacrimă
mai fierbinte decît celelalte
și cred că e lacrima mamei în ochii mei
și-o vorbă care le-ntrece pe toate mai simt
și-o ureche ce le-aude pe toate
și-o iubire iubind în iubirea mea totul...
mi-am furat mama
numai nașterea mea n-am putut să i-o fur
nu cred c-am să-nvăț să mă nasc vreodată
dar îmi amintesc și cred și mi-e dor deci exist.

DORA CĂRBUNESCU

Veșnicul dor

Veșnicul dor călare pe calul lui alb
vine spre noapte ușor tropotind
mantia-i fluturâ negru șoptind
cîntec de alean, fără glas

brațele-i calde în brațe mă prind
mă ridică alături, în șea
basmul străbun reîncepe primind
dragostea mea ca pe o floare de nea

veșnicul Dor călare pe calul lui
vine spre noapte ușor tropotind.

TATIANA LUCSANDRA

Poveste cu cai

Aproape uitind că mai poate atinge
alunec-arar mîna-nspre crupă
Și-apoi, la o boare de ea,
Biciuiește o dată scurt și nervos
linia lungă, lucioasă, de ducă.
Cutremurul coardei aspru, tăios
Zvîrle-n mișcare trupul cuminte
Aerul verii stătut și prăfos
crapă deodată și-și iese din minte
Glezne, din goană, cojesc iarba de moarte
Se-nnumără rece în capăt de drum
Cine mai vrea să mai fugă de noapte
Caii, în ritm, trec limpezi prin fum...

ȘTEFAN DINCĂ

Cîntec pentru gările Ardealului

În gările acestea foarte mici
De nu încap nici trenurile-n ele
În gările acestea ale mele
Ce sînt prin Maramureș pe aici

Stau pe peron femeile tîrzii
Și ceferiști în haine de paradă
Prin gările, adeseori, pustii
În care ploaie știe să mai cadă

Eu am trecut prin gările aceste
Un călător prin mii de călători
Inima mea mai poate să ateste
Că m-am simțit prin ele muritor

Sînt gările Ardealului de Sus
Gări mici ca ochii micilor jivine
Gări cenușii în care n-a apus
Chipul viteaz al Daciei alpine

Mă-ntorc să le privesc în poezie
Cum îmi privesc adeseori prin oase ;
Ce lecții doamne de statornicie
Sînt gările Ardealului frumoase...

RODIAN DRĂGOI

Neîmblînzita ninsoare

Pustiul făcuse în sufletul meu un popas
fotografiile erau ca niște răni vorbitoare
mi-era frig fără tine și noaptea era noapte
de la izvor și pînă la vărsare

dar a venit poștașul tocmai cînd
mi-era dor de tine ca de o neimblînzită
ninsoare
și deodată am fost sfîșiat de miresme
de parcă mi-ai fi trimis un copac înflorit
în scrisoare.

DAN DAVID

Pădurea s-a sculat ca o fată frumoasă

De mic eram o dragoste rotitoare
în oameni, în grădini, în ninsori ;
sunet de soare-ntre frunți, dragă răcoare,
eram floare sălbatică-ntre flori...

odată ochi de zeiță căzdeau pe casă
odată dorul meu tremura pe leasă
odată pădurea s-a sculat ca o fată frumoasă
Odată mîinile mele s-au pomenit scriind
pe masă

de mic mă tot iubeau copacii
pe care scriam cuvinte simple,
poeme cu briceagul
și ochii fetelor și ochii pădurii
dansau în firea mea ca dracii...

Pădurea s-a sculat ca o fată frumoasă odată
în somn, de înger sărutată ;
sărutul meu se făcea forfotă verzuie

pentru prima dată eram prins în cuie
de poeme, de copacii cuvintelor potrivite,
de statuie.

letiția vladislav

Cei cinci copii din clasa a doua, de fapt, cinci copile îmbrăcate în rochii negre și șorțulețe albe, amețiseră stînd cu soarele-n față nemilos, arzînd ca-n Bărăgan, făcîndu-le ochii să scoată scîntei colorate, caleidoscoape mărunte de la cenușiu la galben ; fiecare suporta pe cont propriu, căznindu-se să stea cu fruntea sus, fără lacrimi și fără scălîmbăieli, sever, pătruns de ceea ce se petrece ; o gravitate sinceră, aproape matură.

„Jurămîntul !“ strigă Instructoarea și, ca la comandă, cele cinci uniforme ridicară „Jurămintele“ lor, de mărimea foii din caietul de desen, cu chenar și frumos desenate pe margini, — o tobă, o cravată, o trompetă, iar acolo unde lipsea geniul ori îndeminarea apăreau nevinovatul ghiocel, lăcrămioara, ochiul boului sau o pasăre de curte. În mijloc, liniat și scris cu tocul „Legămîntul pionieresc“, iar jos de tot, măruntă, timidă, caligrafică și ea, semnătura.

„Eu, tînăr pionier al Republicii...“

Marta Șuteu, mai scundă și mai firavă decît celelalte, simți că i se pune un nod în gît și nu mai poate ține ritmul. Instructoarea, cea care o bătea mereu pentru că mînca în timpul orelor, mici rămășițe de la colegi, și care nu fusese niciodată în casa lor crăpată, într-o rînă, prin pereții căreia creșteau frăgari firavi și brusturi, o privi scurt, poruncindu-i, parcă, să continue.

„...să fiu un cetățean demn...“

Îi trecură prin cap fel de fel de ginduri, fără pic de legătură cu ceea ce se petrecea în curtea școlii și sub soarele acela încins ca un cuptor, gînduri fugare, de care fusese agățată cîndva și de care se desprinsese greu.

...stătea cu ochii protăpiți în grinzile de lemn, roase de carii, bătrîne, vălurite, așteptînd ca ploaia de-afară să intre tiptil, cum intra soarele în iulie, prin toate crăpăturile.

Răcise cărînd uscături pentru foc, cu spinarea, mama în față, gîfiind, cu o legătură de sub care nu i se mai vedeau decît picioarele și bocancii. Stătea în pat și se gîndea la Mama, plecată după alte uscături și la Tata, dus în tîrg, Tata care îi promisese surpriza-surprizelor, o inimă de turtă dulce și-un înger de gips. Inima o va minca, pentru că așa ceva apuca rar și nu merita s-o lași din mînă. Îngerul bucălat, cu aripioare și cîrnăciori la pulpițe îl va ține pe scaunul de la capătul patului, minunîndu-se cum de-a ajuns în ceruri și pentru ce-a coborît pe pămînt, dacă nu cumva... Mai departe de acest „cumva“ nu trecea niciodată, pentru că Mama, în felul ei creștinesc, o dusese într-o catedrală aurită, arătîndu-i Iadul în flăcări și răsină și, bineînțeles, mutrișoarele viclene ale dracilor, ascunși după colț, ispitind firile slabe și, mai ales, cele nehotărîte. „Ferește-te de ispită !“ o apostrofa Mama destul de des, fără rezultate, dracii plăcîndu-i pentru cozile lor încîrligate și zîmbetele lor îmbietoare ; în plus, „ispita“ putea fi vecinul de ogradă, de vremuri tulburi, ginduri tulburi, gesturi împrăștiate, cu toate că războiul se dusese, nemții erau la casele lor, rușii deșteleneau pusta, iar românii asudau la coarnele plugului, sau în fabrici, zăpăciți de întorsătura lucrurilor, ori neîncrezători în norocul ce-a dat peste ei.

La școală nu discutau nici de draci, nici de lupta de clasă, amîndouă subiectele fiind ca butoiul cu pulbere pentru niște copii deșculți, cu traistă și tăbliță, și case bătrîne, prin pereții cărora poate crește orice, de la ceapă la frăgar.

Legături între Catedrală și Școală făcea, firesc, omenesc, îngăduit pentru un copil zăpăcit de aurul suflat pină și pe uriașele candelabre în care ardeau veșnic lumînări ; Școala, cu tot huzurul ei (o baie publică, nefolosită din motive de puritate și decență țărănească, o sală cu scenă vopsită în verde și cortină de catifea, în care se juca o piesă caraghioasă, cu broaște uriașe și suflete milostive, o curticică interioară, în care se făcea gimnastica din pauza mare și se aplicau pedepsele pentru cei certați cu disciplina, plus o curte mare, în care se cînta „Hei, rup“, sau „Privesc din Doftana“ și în care aveau loc cele mai importante ceremonii din viața școlarilor și-a dascălilor lor), nu era decît un grajd parcă paralizase în ușa bărăcii. „Ești liber, omule“, repetase acel cineva, „pleci acasă“ și abia atunci, cînd auzise cuvîntul „dom“ pricepuse că se va schimba cursul zilelor lui. „Atcuda?“ întrebase, totuși, înnebunit că dulcele „dom“ era în țara frigului veșnic, apoi, fără a mai aștepta răspunsul, se repezise la cel din fața lui apucîndu-l de gulerul tunicii. „Atcuda ?“ „Tvaia rodina“. „Așadar, încercase timid și neîncrezător, numai și numai pentru el, așadar plec ACASĂ“, în vreme ce pieptul i se zguduia de plîns ; nu mai avea putere să se opună șuvoiului ce trecea prin el, nu mai putea și nici nu dorea să oprească nimic ; era singur, singur cuc, murdar, flămînd, nedormit și obosit de moarte, pe un pămînt darnic, măreț, un pămînt care-l hrănise și îngă-

restaurat, deci nu inspira măreția aceia strălucitoare, care orbea și te băga în sperieți numai cînd îți aduceai aminte de cele zece trepte și ușa prin care pătrundeai înăuntru, masivă, lemn și fier, armonios îmbinate, cu o clanță mare, mult prea mare pentru palmele unui amărît de copil care nu împlinise nici cinci ani.

În Catedrală intra lumea cu capul descoperit, pioasă, pătrunsă de sunetul pașilor pe dalele de marmură roșietică și frigul acela fără nume, care-ți îngheța oasele în plin Cuptor. Tremura și ea, cu mîna în mîna mamei, cucernica Mami cu ochi de înger, păr de înger, paloare de înger, palme crăpate și călcîie șingerinde, Mami care nu spăla și nu făcea mîncare duminica și-n toate zilele cu cruce roșie ori neagră din calendarul bisericesc. Căldura palmelor crăpate o liniștea, distanțînd-o enorm de dracii veseli, vicleni, atrăgători, cu suliță și furcă ; chiar și Sfîntul Anton, cel despre care Mami spunea că face minuni și fapte bune, rămînea un punct fără forme, un punct cenușiu pe care cădea lumina săracă, oprită în vitralii.

Își aducea aminte de Tati și parcă-l vedea căutînd în cămară, apoi în ploatăn, după mîncare și cum i se umfla o venă de la gît, de enervare, văzînd că oalele-s goale și ele plecate la dracu-n praznic, după lubenițe și sfinți făcători de minuni. Tati era nervos și veșnic flămînd, zicea, după un război timpit și-un lagăr idiot, în care dorul de țară și casă te macină cum macină apa pietrele mai slabe, lagăr în care trudeai și dormeai prosteşte, așteptînd să te cheme cineva și să-ți spună că s-a sfîrșit, poți lua trenul și viața de la capăt. Tati măcina speranțe și nervi. Iar cînd acel cineva i-a spus că-i liber, iar „viața de la capăt“ era dincolo de Prut, el n-a putut scoate o vorbă, nimic, tăcea și nu se mișca,

Ion Andreescu : „Pădure desfrunzită“ (Muzeul colecțiilor de artă)

duise atîția ani, dar care nu era al lui, ci al altora.

Toate acestea le auzise ani la rînd, povestite și repovestite, mai cu seamă iarna, cînd ningea și nopțile erau lungi ; Mami torcea cînepa cu citeva vecine, iar Tati povestea, lipit de ploatăn, pentru că intrase frigul în oasele lui, zicea, iar ploatănul îl sorbea ușor, așa cum soarbe lipitoarea sîngele rău din om. Nu pricepea de ce fugea Tati de locuri în care zăpada era pînă în dreptul ferestrelor și unde se călătoarea cu troica trasă de ciini sau de reni. Adormea îmbrăcată, în patul de după ploatăn, visînd troica împodobită și renii încoronați, locuri spre care pornea singură, cu cizmele ei pe cartelă și paltonașul de monton, dar în care nu ajungea niciodată.

Ea îl iubea pe Tati cel nervos și cu frigu-n oase, dar de foarte multe ori confunda dragostea cu mila și atunci se pomenea privindu-l ca pe-un om sărman, care are neapărat nevoie de ajutorul cuiva. Mami nu-l pomenea în rugăciunile ei duminicale și nici în cele din zilele cu cruce neagră sau roșie ; pentru Mami era un „fără căpătîi care zace după ploatăn ca mirtanii...“ Mami n-avea dreptate, mai ales că trudea din zori pînă noaptea la drumuri, de cele mai multe ori flămînd și nervos, iar cînd venea acasă o ținea pe genunchi și se uita la ea lung, lung de tot de parcă o vedea pentru ultima oară. Avea ochi de cîine hăituit și ei îi venea să plîngă din dragoste și milă pentru Tati care și-a pierdut tinerețea în tranșee, lagăre și spitale de nebuni. Cînd venea somnul era în drum spre Țara de gheață, cu Tati cel tînăr dar fără de noroc și „Mitică“, ciobanul de gips, adus tocmai din Leningrad, într-un tren plin de foști soldați și păduchi.

Tot din orașul acela cu vapoare Tati mai adusese un patefon și cîteva plăci învelite într-un fel de copertă roșie. Cînd nu-i era nici frig, nici foame și nu-l durea nici capul, îi punea cele cinci plăci, una după alta, într-un ritual pe care nu-l înțelegea, dar îl aprecia, mai ales că ultima placă avea cîntecul cel mai minunat din cîte auzise ea vreodată. E drept că Mami cînta prin grădină, cînd smulgea buruienile din straturi, dar era un cîntec despre un „bade“ ; enervant, poate și din pricină că Mami îl cînta acolo jos, ghemuită, fără să țină seamă de ea sau de oricine altcineva pe lumea asta. Un băiat din vecini îi spusese că „bade“ este un fel de bărbat cu care femeile se sărută și pe care-l așteaptă seara în fundul grădinii ; dacă nu se pot întîlni așa, le rămîne simbăta, zi de piață în orașul cu Catedrala, și acolo se pot săruta pe îndestulate sub sălciile pletoase care mărginesc riul orașului. Ura cîntecul și-o ura pe Mami cea blondă ca un înger, pentru că bănuia că are un „bade“ și pentru el o cără cu camioanele de lemne, ori pe jos, pînă în orășel ; ea nu văzuse nici un bărbat în preajma mamei, dar tot de la băiatul vecinului știa că, uneori, acești „bădișori“, erau ascunși mai serios ca roșiile, ori ca feliile de lubeniță, întotdeauna insuficiente pentru un copil pofticios. Cînd cernea făina de piine, ori mălaiul, Mami cînta „Un'te duci măi mielule“ cu un glas tremurat și subțire, atît de caraghios că o pufnea risul ; atunci cîntecul înceta brusc și era ca și cînd s-ar fi spart cîteva pahare. Mami o scruta peste hîrtia pe care cernuse făina, cu o privire care putea însemna orice, dojană, supărare, participare tacită la un joc dinainte stabilit și în momentele acelea adora mărunta oază de tăcere și înțelegere, așezată între ele, rugîndu-se să se prelungească cît mai mult posibil.

Și ea cînta, după fîntînă, făcîndu-și de lucru cu păpușile de cîrpă ; un cîntec despre un cioban și-o pădure veșnic verde ; mereu același, mereu pe altă melodie și cu alte inflexiuni. Dar ăsta era cîntecul ei, dedicat amăritului de Mitică, rămas fără un picior în urma unei „discuții prea aprinse în familie“. Era cîntecul ei și putea face ce dorea cu el, mai ales că Mitică nu era un „bade“ și nici nu-l cărase după ea prin orașul cu Catedrala. Mitică era un dulce și indispensabil suflet de gips, ajuns din întîmplare într-o vitrină și, tot printr-o întîmplare, în posesia tatălui ei nervos și nefericit. Tati îl iubea pe Mitică, nu atît cît ea, dar îl iubea și mai iubea cîntecul acela minunat despre mare ; punea placa și rămînea cu capul plecat și gîndurile duse departe, tare departe, acolo unde riurile se string în mare iar marea are valuri, porturi, vapoare ; porturile au o lume a lor, zicea Tati, aparte, nici urîtă, nici frumoasă, doar o lume puțin mai altfel. Dar asta se poate datora faptului că porturile au o mare a lor, o deschidere spre lume, spre acel altceva, miraculos, irezistibil, dar spre care nu ai curajul să pornești decît după îndelungi și chinuitoare hotăriri. Mai tîrziu, cînd avea șapte ani și mergea la școală, o auzise pe nevasta unui marinar cîntînd „Ciornoe more“ ; era tînără, cu mult tînără și mai blondă ca Mami, îmbrăcată într-o rochie subțire de mătase și nu știa o boabă românește. Marinarul se însurase cu ea în Leningrad și-a adus-o în satul lui cu trenul. Lumea se uita pe furiș în odaia în care dormea „Rusoaica“, dîndu-și verdictul „dacă merită ori ba asemenea osteneală“, iar ei îi venea să muște și să-i dea dracului pe toți cîrpănoșii ăia cu avere și muieri urîte, pentru că femeia era minunat de frumoasă, atît de frumoasă că părea o zînă din povești, iar cîntecul ei despre mare semăna cu ceea ce știa. Tati o înțelegea pe fragila în rochie de mătase și deseori îi poftea pe cei

2 SEPTEMBRIE 1978

teatru

Personajul tînăr

Dacă ar fi să încercăm o inventariere a eroilor tineri așa cum ni i-a adus la rampă ultima stagiune, nu am avea a ne plînge, ca altădată, de absențe nemotivate, ce de atitea ori au făcut obiectul lamentărilor și perorației iubitoare de sine. Un lung șir de titluri de piese sînt gata să intre în pagină la o singură chemare de argumente : „Rugăciune pentru un disc-jockey“ de D.R. Popescu, „Jocul“ de Ion Băieșu, „Autobiografie“ de Horia Lovinescu, „Goana“ de Paul Ioachim, „Cîștigătorul trebuie ajutat“ de Iosif Naghiu, „Băiatul cu floarea“ de Tudor Popescu, „Vieți paralele“ de Ovidiu Genaru, „Măseaua de minte“ de Corneliu Marcu, etc.

Preponderență ne apare **tema fraților**, și prin aceasta preferința pentru universul **familiei.** Relația antinomică dintre eroii piesei lui D.R. Popescu se centrează în jurul fraților atît de deosebiți temperamental : unul energic și justițiar, celălalt predispus la meditație, de o gravitate primejdioasă prin aerul ei sumbru. Dramaturgul manifestă discernămînt în atitudinea față de cei doi. Judecarea fiului rătăcitor se produce, deloc întîmplător, asociată cu tema fratelui sperjur. Trădarea ia aici aspectul greșelii esențiale față de patrie. Strînși, de o situație limită, într-o durere comună, băiatul și fata din piesa lui Ion Băieșu sînt firi liniștite, oameni adevărați pe care se poate conta. Aparența de aventurier a fiului e deconspirată cu mestesug artistic, și astfel piesa ne arată un tînăr plin de ambiții, capabil de dăruire. La fel și logodnicul fetei, cu tot orgoliul său nemăsurat. Și în piesa lui Paul Ioachim frații sînt determinați de împrejurări sinuoase, ce dau crizei lor morale tensiune și verosimilitate.

Aflăm, în lucrările numite, biografii dintre cele mai pasionante, deși virsta ar părea să refuze această calitate. Luciditate și patos, maturitate și forță de convingere, delicatețe și spirit critic, duioșie și agresivitate, toate acestea se unesc în portrete clădite pe măsura interșanjabilă a umanului. Dialogul are patetism și de retorica înaltă a sentimentelor nu se tem nici autorii, și cu atît mai puțin personajele, care găsesc tonul adecvat, apropiindu-i pe spectatori și implicîndu-i. În cîteva din piesele numite, tinerii sînt abia elementele unui decor de oarecare pitoresc vestimentar. Într-o lucrare, despre care ne-am pronunțat la vremea premierei, autorul a încărcat cu o demagogie măruntă vocea caldă a unei fetițe, și e sigur că nimeni nu l-a crezut.

Comedia își face cu greutatea binecunoscută loc pe afiș, și arareori hazul tinerilor e cel căutat de noi toți. O atmosferă turistică sau citeodată vag clovnescă e confecționată desigur tocmai pentru așa-zisa priză la public. Dar și așa sînt foarte puține comediile cu tineri.

În finalul acestui articol ne pregăteam să semnalăm aspectul **colocvial** al conflictelor. E preferat interiorul și, nu o dată, consola casei părintești, cînd cu toții știm ce viață bate pe șantiere sau în uzine, cîți tineri muncesc și trăiesc acolo. Lucrul acesta l-am văzut mai puțin, dar avem destulă încredere că tinerii vor ști să iasă din mediul călduț în care-i obligă să rămînă unii dramaturgi spre a ne oferi fața lor muncită și gîndurile lor de lucru.

Ion Lazăr

film

Costinești, la ediția a II-a

Doi pescărași cu aripile avîntate în zbor, iată simbolul grafic al Festivalului Filmului pentru tineret de la Costinești care a preluat de fapt, la interval de mai bine de un deceniu, torța Festivalului Național al Filmului de la Mamaia. Dealtfel, tinerii cineaști oferă prin fiecare nou film o nouă garanție de vitalitate creatoare cinematografiei naționale. O egidă deci pe potriva manifestării care, inaugurată cu entuziasm anul trecut, este pe cale să devină unul din evenimentele majore ale vieții noastre cinematografice. Meritul revine în primul rînd publicului, dragostei cu care a primit formula Festivalului și i s-a integrat, dar este și al filmelor care au știut să-i mențină treaz interesul.

De fapt, Festivalul s-a născut dintr-un spirit polemic față de scepticismul acelora care se îndoiau încă de forța creatoare a cineaștilor acestui deceniu, se îndoiau de publicul nostru, de capacitatea lui de discernere a valorilor. Ca și prima ediție, cea de a doua n-a făcut decît să confirme dialectica firească a unei cinematografii în avangarda căreia, alături de virfurile de muit și prea de mult consacrate s-a plasat de cîțiva ani încoace o nouă pleiadă de cineaști. Rîndurile ei sporesc într-una. Față de ediția precedentă, la Costinești n-au mai avut filme în concurs Mircea Veroiu, Constantin Vaeni, Mircea Moldovan sau Maria Callas Dinescu, dar în locul lor au fost prezenți cu filme reprezentative Alexandru Tatos, Dinu Tănase, Stere Gulea, Andrei Cătălin Băleanu, Timotei Ursu. Selecția însăși a relevat un aspect definitoriu nu numai pentru Festival ci pentru însăși stadiul actual al cinematografiei române. Între 10 și 17 august la Costinești au rulat nu numai cele mai bune creații ale cineaștilor din noua pleiadă ci cele mai bune creații ale studiourilor București din actuala stagiune. **Ediție specială, Rătăcire, Doctorul Poenaru, Iarba verde de acasă, E atît de aproape fericirea, Septembrie, Profetul, aurul și ardelenii** sau **Înainte de tăcere** (acesta din urmă în premieră pe țară) ne-au dat cu extremă exactitate foaia de temperatură a filmului românesc de astăzi. Revăzute în bloc, ele certifică o viziune de anvergură a regizorilor asupra subiectelor abordate, certifică o matură stăpînire a tuturor compartimentelor acestei atît de pretențioase și migăloase arte de sinteză care este cinematograful. Chiar dacă printre titluri nu figurează capodopera mult așteptată, fiecare luat separat, sau la un loc cu celelalte, demonstrează personalitatea autorilor, nivelul admirabil al școlii noastre de tineri operatori, și scenografi, de tineri monteuri și ingineri de sunet, de care era imperioasă nevoie și va fi în continuare în perspectiva dublării numărului anual de premiere. Festivalul Filmului de la Costinești este în titulatură un Festival al tinerilor creatori, în fond însă el rămîne un Festival al valorilor sigure, al artiștilor autentici care, sperăm, vor ști să-și păstreze nestirbită credința în ARTA filmului, așa cum prea puțini dintre înaintașii lor au făcut-o. Unul dintre aceștia, cei puțini, dacă moartea nu l-ar fi răpit cu exact zece ani în urmă dintre noi, ar fi fost primul în a-și aplauda din toată inima discipolii la Costinești. E vorba desigur de neuitatul Victor Iliu.

Manuela Gheorghiu

televiziune

Gala antenelor

● Emisiunea **„GALA ANTENELOR“** și-a încheiat gloriosul „circuit“ de aproape un an, fiind, în fiecare săptămînă, o tribună de evocare istorică și de prezentare a creației originale. Ea a constituit o adevărată scenă națională pe care s-au perindat sute de formații artistice, amatoare și profesioniste, creatori și interpreți străluciți ai melosului popular ; a organizat spectacole însuflețite care mărturisesc vitalitatea și forța creatoare a oamenilor muncii de pe întreg cuprinsul țării · a constituit o formulă fericită prin care s-a exprimat Festivalul național „Cîntarea României“, amplă manifestare culturală pornită din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Televiziunea, poetul Adrian Păunescu, veritabil animator și suflet viu al emisiunilor, întreaga echipă de realizatori au desfășurat o muncă prodigioasă și meritată felicitările telespectatorilor.

Consemnăm cîteva din momentele revelatorii ale ultimei emisiuni dedicate **Munteniei :** interpretarea antologică, de extraordinară forță dramatică, pe care Leopoldina Bălănuță a dat-o baladei „Meșterul Manole“ ; evocarea înfiorată a figurii monumentale a lui Nicolae Iorga ; memorabilul poem — invectivă al poetului Adrian Păunescu.

Nicolae Grigorescu : „Fată pe plajă“ (Muzeul colecțiilor de artă)

● O frumoasă surpriză pot oferi emisiunile cu genericul **Viața satului,** pentru cei care se încumetă să deschidă televizoarele duminică dimineața. Emisiune cu personalitate și tradiție în programele noastre, **Viața satului** a ajuns la o formulă echilibrată de rubrici, repartizate tematic pe întreaga claviatură a realității rurale. Excelent prezentată profesional și menținîndu-se într-un raport de fidelitate și justețe față de zona ei de investigație, emisiunea reușește să fie o mică enciclopedie a muncii și creației, un breviar al universului viu și dinamic pe care-l circumscrie această realitate de temelie a țării.

Emisiunea din 27 august, realizată de Costin Martiniuc și Nicolae Petru, s-a distins prin spiritul ei civic și critic, prin caracterul ei aplicat, precum și prin comentariile sobre, minime și la obiect, ale reporterilor. Succesul emisiunii constă și în faptul că nu proiectează asupra satului contemporan o viziune idilică ci încearcă să facă un un portret viu și autentic, recompus nu din comentarii literaturizante, ci din bogăția umană a faptelor de viață, a faptelor în care binele și răul, izbînzile și neajunsurile se află în tensiune creatoare.

● O reușită emisiune de „satiră și umor“ a realizat simbăta seara actorul Octavian Cotescu.

Grigore Georgiu

la prima vedere

doi în ograda lor ; punea plăcile acelea ciudate, iar femeia se lumina ca un soare și ea nu mai rezista tentației de a-i atinge părul mătăsos și de-a o împodobi cu vorbe calde, prietenoase, pornite din inimă, așa cum ai împodobi o regină cu lucruri scumpe. Cînd au plecat îndărăt, s-a ținut după ei pînă la haltă, mică, desculță, prăpădită cum era, rugîndu-i să se întoarcă mereu, vara, cînd satul miroase a grîu și-a salcie, iar ea are vacanță, deci poate sta în preajma minunatei Valia, cea mai frumoasă femeie care călcase vreodată țărîna acelui sat. Marinarul, zicea Tati, va ajunge departe, peste țări și mări, și numai rostind numele amăritului lor de sat acesta se va acoperi de cinste și glorie. „Pentru că, vezi tu, îi mai zicea Tati, cel lipsit are ambiții și har, iar dragostea lui de pămîntul străbunilor va fi cu atît mai mare cu cît va fi mai înțelept și mai umblat printre oameni". De atunci, în jocurile cu păpușa, pe lîngă peripețiile lui Mitică mai băga și povestea consăteanului lor, ajuns om între oameni, promițîndu-i să nu se lase mai prejos.

În zilele în care Mami era bine dispusă, fericirea cobora peste ea ca o adiere dulce, de vînt ; totul mirosea a leșie și-a săpun de casă, semn că se fierbeau rufele în cazanul de aramă ; apoi rufele miroseau a proaspăt, un aer pe care nu se mai sătura înhalîndu-l ; fierul de călcat era ca o locomotivă cu cărbuni, mama fluturîndu-l prin casă pentru a se încinge mai repede ; ultimul miros al rufelor era acela al fierului încins, dar ei nu-i mai plăcea pentru că omora, răpea, înlătura boarea aceea nemaipomenit de crudă și de curată ascunsă în țesătură.

Ciurda satului venea odată cu lăsatul serii ; o dungă singerie, subțiată pînă la alb, peste pădurea de fagi, apoi unda aceea lăptoasă, bătînd tot mai tare în negru, peste care zburau razant, periculos de aproape, liliecii. Mami călca, flecărînd cu tata despre oamenii din sat, cei mai

Theodor Pallady : „Chei pe Sena" (Muzeul colecțiilor de artă)

mulți foști chiaburi, gata să te spintece dacă le-ai fi intrat în ogradă cu „probleme obștești". Ea nu știa ce sînt acelea probleme obștești, dar îl auzise pe Tati discutînd cu Nenea Ion, un om cu vederi largi, profetînd „zori noi" pentru sat și mîncare „la cazan". Oamenii (cei săraci) îl cam luau în rîs, nu pentru „zorii noi", pe care, ziceau, îi așteaptă toți pirliții cu palmele crăpate, ci pentru „zama la cazan", treabă imposibil de realizat aici, ziceau oamenii, unde se mînca pe îndelete și cu fast, de parcă te-ai închina bucatelor și pămîntului. Cei bogați nu numai că-l luau în rîs, zicîndu-i „Ion Săracu" dar umblau la chestii mai fine, de intimidare, gen „mă, Ionică, mă, auzit-ai tu de ăla care s-o dus la Maglavid și s-o întors mai prost decît plecase ?" : trebuile de psihologie nu se lipeau de „Ion Cazan", cum îl strigau cei cu bodegă sau mureșenii la coasă, și-atunci tremulului", cum îl jeleau panglicarii, pe „cel care se bucură de gloria divină, așa cum s-a bucurat de cea pămînteană", cum zicea preotul. „Am simțit pielea încreținîdu-se pe mine, ca la găini, zicea mama, la gîndul că știa din sat, cu care ai crescut de bine, de rău, îți pot crăpa țeasta cu o singură mișcare, fără să clipească, la rece, în numele cauzei lor criminale..." „Și acum, iubiți creștini, a continuat popa, legionar și el, să păstrăm un moment de reculegere în memoria celui care ne-a sădit lumina în suflete, preaiubitului nostru păstor, dispărut înainte de a-și fi împlinit misiunea..." Apoi ușa bisericii s-a deschis și cei alfați în spatele „îndureraților adepți" au ieșit unul cîte unul afară. Puteau respira, acolo printre morminte, gîndindu-se la multe rele și, mai ales, la cel mai rău dintre toate: războiul.

...dincolo de flecăreala mamei auzea berzele bătînd din aripi deasupra cuibului de pe șura vecină ; o șură veche, dărăpănată, de care nu se mai folosea nimeni. În dosul ei creșteau brusturi înalți și cîteva tufe de zmeură. Iar în față, chiar la intrare, se înălțau timid lăstari de frăgar și pruni, acoperind negrul căscat de ușa scoasă din balamale. Acolo jucau surduca pînă cădea luna peste sat și-i chemau mamele acasă. Pe la sfîrșitul lui mai, cînd se încălzea, alergau după gîndaci, dar nu-i omorau niciodată. Erau maronii, un maroniu plăcut, catifelat și aveau ochi blînzi, care puteau înduioșa și pe cei mai cruzi dintre băieți. Vecinul ei spunea că nu există răutate printre ei, doar dorința de-a face pe grozavii în fața celor două surori gemene cu neamuri în America. Asta pentru că erau mari, prin clasa a patra, ori a cincea și se gîndeau la o plimbare cu mașina unchiului din California, în cazul în care acestuia i s-ar face dor de nevasta dintîi, iar relațiile cu drăgălașele nepoțele vor rămîne pe linia de plutire. Pentru asta se grozăveau băieții făcînd pe cruzii cu broaștele, pisicile, gîndacii de mai și copii mai mici, îi povestise vecinul, iar ea n-are decît să nu-i bage de seamă. Ar fi un punct în favoarea ei, o dădăcea băiatul, și o palmă dată domnișoarelor cu funde în păr, niște fraiere care cred că tot ce zboară se mănîncă, iar pocăitul din America le va duce în ceruri de-a dreapta Tatălui și nu vor muri niciodată, drăguțele... Băiatul vecinului era gras și avea un pumn de pistrui aruncați care încotro pe față ; maică-sa lucra la un restaurant din oraș, de unde mai aducea resturi de mîncare într-o găleată. Puteau crește porci și aveau slănină de la un Crăciun la celălalt. Mami o invidia pe Iluș-neni, dar nu-i vorbea niciodată necuviincios. Așa că, zi de zi, se putea juca cu Arpad pe uliță, ori în ograda lor, mai mare, cu doi nuci de care atîrna un leagăn.

Odată căzuse cu spatele de niște scînduri, atît de tare că-și pierduse respirația. Vedea cerul, un albastru curat, mai curat chiar decît ochii mamei, care o respinsese brutal. Arpad era aplecat deasupra ei și-i curgeau broboane de transpirație peste pistrui. „Dă-te la o parte, nătărăule, i-a strigat, i se poate întîmpla oricui !" S-a cățărat cu greutate pe leagăn, iar Arpad i-a făcut vînt. Era, din nou, păsărica trăznită, cum îi ziceau copiii de pe ulița ei, gata să înfrunte văzduhul.

Asta se întîmpla în zilele cînd Mami rîdea, iar curtea lor era o rețea de sfori cu rufe și cearceafuri. Tati făcea listele pentru întovărășire și nu se mai plîngea de dureri de cap. Mami zicea că altu-i motivul, și anume războiul împins adînc în tine, foarte aproape de uitare. Nici ea nu mai cumpăra lubenițe din oraș, iar dracii vicleni tînjeau după spaima din ochii lor, în momentul în care „vizitau Apocalipsa". Era toamnă.

Citiseră „Jurămîntul". Broboane mărunte de sudoare li se prelingeau pe sub uniforme ; era cald, parcă din ce în ce mai cald, iar Instructoarea nu se hotăra să înceapă adevărata ceremonie, prelungind la disperare tensiunea, oboseala, nerăbdarea, cuibărite în sufletele lor ca o boală.

„Raicu Floarea" strigă deodată, Domnișoara-fără-Inimă, cum o numiseră copiii, pentru că îi bătea și nu se apleca niciodată asupra lor cu înțelegerea Domnului Aurel, dascălul clasei paralele, „în față !"

Mintea Martei devenise, pe nesimțite, un computer. Calcula, ordona, clarifica tot ceea ce, cu două zile înainte, i se părea de neconceput.

...Asta, zicea, privind-o pe bondoaca îmbujorată, sărutînd cravata, apoi drapelul roșu, incremenit sub marea aceea de soare, năpustită peste curtea școlii, raze-lăcuste, asta mănîncă piine nula și bea vin în loc de apă. Va găsi flori pe masă, iar maică-sa, taică-so și bunicii din deal vor chefui cu neamurile pentru că Floricica are note mari și i-au dat cravată...

„Adam Mărica !" a auzit, din nou, glasul Instructoarei, iar fetița a țîșnit înainte, o săgeată mică, negricioasă, cu ochi ispititori, de veveriță.

...Nene Ion plînge, zicea, stă dincolo de gardul școlii și plînge că Măriuca a făcut primul pas în viață, dar nu-i va da flori și nici nu va bea cu neamurile, pentru că bietul de el n-are de unde, caii dîndu-i la Întovărășire, iar laptele Mîndraiei dîndu-l copiilor la micul dejun. Nene Ion n-are pămînt și va fi colectivistul cap de listă, zice Tati, adică numărul unu. Asta peste cîțiva ani, cînd oamenii vor vedea ce înseamnă trai la un loc. Este vreme și răbdare...

„Chirian Susana !"

...Asta are cojocel din blană de miel, iar pe podele, în dreptul patului are blănițe de iepure, să nu strănute cînd coboară să se îmbrace. Taică-so a vîndut oi și porci toată vremea războiului, iar cînd vor face colectiva se va spînzura de nucul bătrîn ce stă de strajă-n Drumul Țării, iar maică-sa va arunca cu apa clocotită după Tati, Nene Ion și activiștii de la regiune, așa-i familia asta...

„Cocis Juja !"

...Maică-sa a măturat odăile Jandarmeriei, apoi pe-ale Miliției. Pe ea a adus-o o floare, habar n-are ce floare, dar Arpad îi vorbea de-o floare specială, mă rog, nici asta n-are importanță, contînd doar faptul că mătușa Cocis a pus văcuța în slujba Întovărășirii, ba chiar și livada din spatele casei...

„Șuteu Marta !"

...Tati-i va aduce turtă dulce și-un înger de gips, pe care îl va da Mamei de ziua ei, iar Mami îi va prăji un somn cît toate zilele, cumpărat de la țiganii care fac cărămidă peste apă. Cravata va sta la gîtul ei, ca o flacără, chiar și ea va fi o flacără, o simte de pe-acuma, cu toate că privirile Domnișoarei-fără-Inimă spun altceva, adică nu-i dau gîrul de încredere. Azi, în mod special, va putea urca Dealul cu Nuci, singurul loc din care se vede satul lor în întregime, mărunt, cu acoperișuri de țiglă ori șindrilă, cu Întovărășirea păzită de-un steag roșu și-o credință mai mare, mai dreaptă, fără pucioasă, apocalipsă, lozinci aurite și sfinți unși cu miere, deși plină de riscuri, cum zicea Tati, pentru că viața este așa cum este, adică „la prima vedere", restul depinzînd de ei, ba chiar și de ea, mărunta, firava, inimoasa Marta Șuteu, care în momentul acesta jură pe drapel, pe singe, pe viață...

petre stoica

Rugăminte

Iubiți și stimați virtuoși ai xilofonului
anunțați în uriașa sală de dans
că în lumea extraterestră a început
un război fratricid
dar nimeni nu trebuie să se sperie nimeni
noua promoție de salvamari veghiază la post
și intrucît vă știu nespus de amabili
anunțați totodată și remarcabilul fapt
că în grădina mea au înflorit castraveții

Pasărea aceea

Deschizînd dimineața ferestrele
v-ați gîndit că într-o bună zi
ar putea să vă zboare în casă
pasărea aceea vicleană și sîngeroasă ființa
încă nevăzută fiara despre care se spune
în șoapte
că există cu adevărat că pîndește îndărătul
comunicatelor de presă ?
deschizînd dimineața ferestrele
gîndiți-vă la marele la posibilul dezastru
și de-abia după aceia salutați
nuanțele ceaiului zilnic

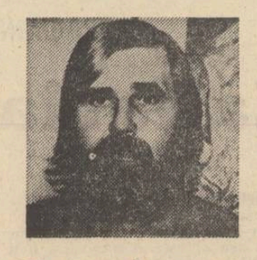

Poemul

O furnică traversînd nepăsătoare
tăișul securii

Aproape o epigramă

După temeinice căutări prin mari biblioteci
am aflat că de-a lungul timpului în lume
s-au fabricat opt milioane două sute
douăzeci și patru de tunuri
ei și imi spune coțofana ei și

Dincolo de această indicație

Cînd plecați la vînătoare de rațe sălbatice
așezați cu grijă pe fundul valizei
manualul de gimnastică al profesorului Jahn
dincolo de această indicație metafizică
de care trebuie să țineți neapărat seama
nu uitați să vă puneți încălțăminte de pîslă
pentru ca în clipa asaltului definitiv
să nu tulburați
liniștea acestui secol
mai somnoros decît s-ar părea

virgil mazilescu

* * *

o după-amiază cu grădini cu ascunzișuri
vesele
o construcție înaltă și fără ferestre
tu palid și gol te nășteai și cu buzele
pe fruntea pe buzele bătrînului astru

un vechi slujitor pe mare un prieten
al comerțului și al tuturor meseriilor
tu palid și gol te nășteai și cu buzele
pe fruntea pe buzele bătrînului astru

* * *

nisip și pietre
ne șoptea zidarul

să vă fac eu o casă
cum nu s-a mai văzut

scînduri și cuie
ne șoptea la ureche zidarul

prin aerul tot mai rece
sub ploaia tot mai întunecată

legendă

urme foarte adînci pe zăpadă
mulțumirea așchia asta în carne
lumina tulbure a lunii februarie
nici vorbă nici vorbă nici vorbă

ne întorceam dintr-o călătorie obișnuită
mai aveam cîteva ceasuri de mers
prin zăpada și prin lumina tulbure
a lunii februarie nici vorbă

și cînd am ajuns la marginea pădurii
și cînd am aprins focul din nou
le-am simțit răsuflarea în ceafă
doi călăreți falnici și lîngă ei umbra

celui de-al treilea (pîrpiriul) atîrnînd
ca o blană rece de cîine ca un stindard
urme cît se poate de vizibile pe zăpadă
și lumina tulbure a lunii februarie

ne-am uitat cu subînțeles unii la alții
am deschis repede cartea cum ai deschide
fereastra dinspre grădină în zorii zilei
cîștiguri și pierderi scria acolo negru pe alb

dar într-o limbă de care nu ne mai aminteam
cîștiguri și pierderi scria — într-un timp
care de mult timp nu mai era al nostru

Ultima poveste pentru Ștefana

am băut din sîngele ei și mi s-a părut că e
bun
am mîncat din carnea ei și mi s-a părut că e
bună
dar mă întreb și astăzi cine este ea la urma
urmei
și de ce a trebuit să beau tocmai din
sîngele ei
și să mănînc din carnea ei — și uneori îmi
aduc aminte

„deschideți ușa asta la care bat plîngînd".

obiceiul de a rupe hîrtiile destinate viitorului

pentru că își luase obiceiul să rupă una cîte
una (la intervale nu prea mari) hîrtiile și feluritele chitanțe destinate viitorului — i se
năzărea dintr-odată că vede strălucirea apu-
selor zile deschizîndu-se în fața lui ca o rană
sau ca o groapă de obuz în care i-ar fi pierit
rînd pe rînd toți prietenii. dacă se întorcea
noaptea acasă vedea cu jale cum năvălesc
asinii și boii din vis peste o vegetație arsă —
numai scrum și aducere aminte. și cu toate
acestea urechile lui în flăcări captau fără în-
trerupere semnalul. era unul și același sem-
nal : întoarce-te întoarce-te. erau ochii lui în
flăcări. a pus atunci mîna pe o crenguță de
mesteacăn : și-a luat încetișor rămas bun. o
crenguță întîmplătoare de mesteacăn. apoi
(înalt și cu haina pe umeri) nici n-a mai
așteptat minunea — cînd vîntul i-a trimis prin
fereastra regală fum de trestie și rămășițe ale
părului tău, melancolie ! a cunoscut fericirea
deplină și a ajuns la țintă cu mult înaintea
propriului său sfîrșit înecat în lacrimi.

radio

Orașul și mașina de scris

Se ia din bibliotecă un clasic al umorului, se așează lîngă mașina de scris și se copiază una (mai multe) schițe ; sau : se ia din bibliotecă un clasic al genului, se așează lîngă mașina de scris și se copiază ideea (se va schimba numele autorului). Așa ne explica Dem Rădulescu, într-o emisiune de divertisment (simbătă, pr. II), că funcționează o mașină de scris umor. Nu de dragul unui paradox am asociat în titlul cronicii ideea unui reportaj (vineri, pr. II) cu titlul (ideea) emisiunii de divertisment. Pentru că, în același fel, sau aproape în același fel, se poate realiza un reportaj : se ia un clasic al reportajului, se așează lîngă mașina de scris, se copiază ideea (structura, limbajul) actualizînd-o (schimbînd numele eroilor, al localității), se schimbă numele autorului.

Lăsînd gluma și trecînd la lucruri mai pămîntești, trebuie să spun că există încă, din păcate, o viziune prea rigidă asupra reportajului. Nu știu cînd și cum s-a încetățenit formula reportajului de birou (reportajul de birou e cel care poate începe așa : ne aflăm în acest moment, dragi ascultători, în orașul (uzina, întreprinderea, școala etc.) X, stăm de vorbă cu... — fără ca măcar un singur indiciu să ne conducă spre ideea că reporterul este — sau a fost — acolo). Știu însă că el funcționează garantat, este un model spre care tind toți cei care au la îndemînă un magnetofon (un carnet de însemnări și un creion). Concret : prezentînd orașul Zalău (și activitatea tinerilor din acest oraș) reporterul a apelat la o viziune panoramică (un fel de **orașul văzut de sus)** : o arhitectă ne-a prezentat — chipurile, de la etajul 10 al unui nou bloc — cum arată Zalăul. Nu aș fi avut nimic de obiectat — e chiar frumos și instructiv un oraș văzut astfel — dacă măcar o clipă mi s-ar fi dat senzația că reporter și interlocutor se află acolo, la etajul 10, și se încintă de panorama noului Zalău. Nici un zgomot de fond, nici o ezitare, nici cea mai mică emoție n-au răzbătut. Totul era atît de clar, de limpede, de sistematic expus încît și un ascultător neavizat ar fi putut să-și imagineze foaia de scris de pe care se citea (poate chiar într-un birou, sau în fața unei schițe).

S-ar putea să nu fie așa, s-ar putea ca reporterul să fi dat peste un interlocutor de zile mari. Contează impresia lăsată : **vorbe, vorbe, vorbe.** Și pentru ca totul să fie **așa cum trebuie** un alt interlocutor a vorbit despre contribuția tinerilor. Tot frumos, tot curgător. Ceea ce a lipsit a fost o voce domoală, poate mai puțin șlefuită și dezinvoltă, dar care ar fi spus cum se răsfrînge principiul în existență. Pentru că toate transformările care au avut loc (și care au loc) în Zalău s-au produs (și se produc) pentru oameni, pentru viață.

Am spus și altă dată că reporterul nu trebuie să fie un inventator de realități. Dar nici un contabil al lor. El nu trebuie să opereze cu clișee pentru a nu crea impresia că realitatea este șablonardă. Am ales ca punct de referință reportajul de vineri seara pentru că el a fost corect, adunînd clișee mai vechi sau mai noi, astfel încît poate crea și iluzia unui reportaj autentic.

Constantin Stan

plastică

Coerența universului artistic (III)

În ce privește SCULPTURA [1]) lucrurile nu stau foarte departe de cele afirmate în articolul anterior cu privire la pictură.

Personal, cu foarte mult regret, nu pot să am — cu unele excepții — pentru sculpturile expuse la sala „Dales" cuvintele măgulitoare folosite în alte prilejuri. Nu poate fi vorba, desigur, de o defecțiune de selecție, ci de o anume incapacitate de mobilizare organizatorică a factorilor de resort. Cei ce frecventăm atelierele de sculptură, cam știm, în linii mari, ce a ieșit recent de sub dalta prietenilor și colegilor noștri. Afirm, în deplină cunoștință de cauză, că multe din lucrările de sculptură puteau fi substituite cu succes de altele, fără ca echilibrul expoziției să aibă de suferit. Căci, se vede foarte bine, titlul expoziției consonează doar în oarecare măsură cu universul lucrărilor expuse. Probabil că, generoși, organizatorii s-au gîndit să nu procedeze la o restringere artificială a orizontului lucrărilor. Dacă așa stau lucrurile, și ar fi bine să fie astfel, de ce oare nu s-au mai depus unele eforturi și pentru a se asigura o participare la nivelul unei expoziții de o asemenea anvergură, pe care artiști și critici o așteptăm cu interes încă de cînd a fost anunțată, adică de destul de multă vreme ? Sînt destule absențe notorii printre expozanți (lista ar fi prea lungă pentru a mai cita) ceea ce face ca lucrările prezentate să nu ofere o imagine edificatoare asupra ansamblului de probleme cu care se confruntă actualmente sculptorii noștri în întrecerea de a stabili un raport viu, organic, durabil, nou — așa cum știm că se face cu excelente rezultate — cu realitatea. Nu este nevoie, sper, să mai demonstrez nimănui că de lucrări de sculptură de foarte bună factură, perfect încadrabile într-o tematică riguroasă, nu ducem lipsă, chiar dacă multe dintre ele reprezintă doar investiții de pasiune și onestitate profesională ale artistului, fără a fi rodul unei colaborări stimulatoare și cu alte foruri. Cred că pentru organizarea în condiții cît mai corespunzătoare a unor expoziții de însemnătatea celei despre care vorbim, este absolut necesară nu doar o jurizare după tipicul consacrat, ci stabilirea unei relații active cu acel creuzet de forme artistice care este atelierul. E drept că acest lucru necesită ceva mai multă osteneală.

GRAFICA [2]) a fost, socot, mai bine reprezentată decît genurile surori. Acea adecvare a mijloacelor la exigențele tematice, adecvare despre care am vorbit în numărul trecut, a fost mult mai pregnant vizibilă în lucrările graficienilor. Remarc faptul că o pleiadă de tineri talentați, mulți absolvenți de dată recentă ai institutelor de artă, aduc o boare de aer proaspăt prin fantezia compozițională dublată de o suplețe remarcabilă a mijloacelor. Ținuta prezentării acestora întărește ideea că reflecția serioasă dublată de capacitate imaginativă reprezintă garanția reușitei demersului artistic, a plasării sale în sfera de interes a unui public pentru care arta nu mai este de mult doar o temă ci și invenție, zbor liber al inteligenței creatoare, al fanteziei umane în genere. Fără aceste atribute creația artistică se transformă în amatorism.

Grigore Arbore

1—2) **Magistralele socialismului.** Sculptură. Grafică. Sala „Dales", 1978.

muzică

Încărcătură prețioasă

Rareori un premiu este mai binevenit spre a resuscita interesul pentru o carte ieșită din comun, oarecum ignorată de cronicarul asediat de solicitările zilnice ale concertelor (mea culpa). Așa, de astă dată, premiul Academiei aduce mustrător aminte că n-am consemnat apariția lucrării lui Alexandru Leahu **Maeștrii claviaturii** (Editura Muzicală, 1976). Dar viața cărții reflectă oarecum conținutul acestui eseu, prea grijuliu cu prețioasa-i încărcătură, pentru a nu ignora orice agresivitate publicitară. Noblețea substanței conștiente de sine însăși traversează ambițiosul proiect, căci se adresează și triumfă asupra celui mai bătătorit domeniu al marii muzici. Cartea lui Alexandru Leahu devine — căci muzica de pian este considerată simptomatică — o istorie estetică a muzicii, subiectivă și poetică.

Poetică este atitudinea autorului în fața domeniului de studiu, mai bine zis, poetică este starea ce determină inspirația. Dar poezia nu este subiect de literaturizare necuvenită, ci mod de cunoaștere, sursă de ipoteze îndrăznețe. Iar concluziile încoronează demersul. Cine acoperă convingător afirmații ca „muzica lui Beethoven este în cel mai înalt grad strategică" sau „imnurile corale (ale lui Bach n.n.)... constituie modelul viitoarei existențe în plenitudine, în cînt, în durată" și nu amețește, hipnotizat de cuvinte, acela deține o splendidă poziție de superioritate și interioritate, în același timp, față de obiect.

Aici stă, cred, secretul acestui secret : în virtuozitatea foarte naturală cu care Alexandru Leahu alternează calea deductivă cu cea inductivă. Solid în pre-concepții, el este liber să asculte de sugestiile infinite ale materialului, căci este un intim al muzicii, un vizitator de zi cu zi. Departe de uscăciunea teoretică, eseul nu urmărește doar să-și deconspire metoda — așa cum se întîmplă adesea — ci sistemul de gîndire al autorului reiese dezinvolt și sincer din alăturarea ideilor. Textul este transparent, tranzitiv, către muzica servită cu devoțiune și har. În acest fel, Alexandru Leahu își păstrează permeabilitatea, sensibilitatea la sugestia nelimitată a sunetului, iar cartea devine explorare imaginativă a posibilului. Genul eseului se vede așadar cum nu se poate mai bine acoperit.

Dar meditația, măcar că liberă și uitătoare de sine, nu plutește nicicînd în derivă. Planul arhitectonic este solid, muzicologul poate găsi și în expresii-semnal caracteristica unei școli, a unui curent („dominanta teatrală" — Beethoven, „dominanta fantastică" — romantismul...). Cartea este rodul revelației după o lungă și cotidiană acumulare fără alt obiect expres decît pasiunea autorului pentru muzică. Acest exercițiu zilnic îi permite lui Alexandru Leahu „să dizolve corpul și să congeleze spiritul", cum spuneau alchimiștii.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Zaharia Stancu

II.

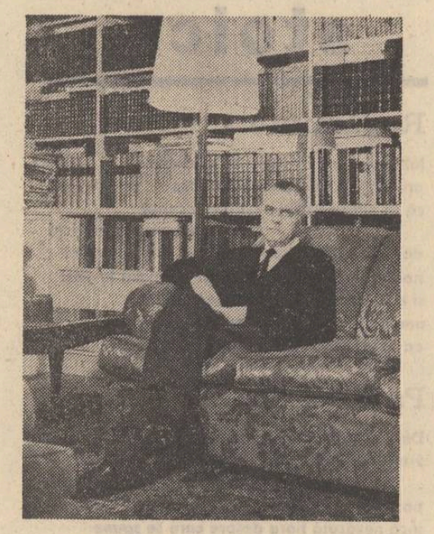

Pădurea nebună (1963) a fost socotită de toți cartea cea mai bună, după **Desculț**, a lui Zaharia Stancu. Pînă la un punct așa și este. Compoziția mai strînsă, stilul mai supravegheat, o observație mai bună a vieții morale dau paginilor coerență și substanță. Există și o restrîngere a spațiului epic (tîrgul Rușii de Vede îndată după primul război mondial) și, fatal, o concentrare a evocării. Văzînd mai puține lucruri în desfășurarea lor orizontală, ochiul vede mai mult, în adîncime.

Exceptînd episodul (admirabil) al iubirii dintre Lenk (Darie) și Uruma, **Pădurea nebună** se constituie ca un roman al tîrgului de provincie. Două sute de pagini din roman apăruseră, mai întîi, în **Rădăcinile sînt amare** (vol. II, 1958, pag. 1—174) și în ele sînt concentrate toate elementele principale ale viitoarei narațiuni. Prozatorul a mai adăugat pe atîta și a făcut o carte nouă, unitară, mai densă în toate privințele. Insistența în caricatură a dus gîndul criticii la I. L. Caragiale și la **capriciile** lui Goya (N. Manolescu), alternanța de stiluri a făcut să se vorbească de o structură clasică „îmbibată de romantism" (Paul Georgescu), în fine, varietatea experiențelor prin care trece eroul îndreptățește pe S. Damian să descopere în **Pădurea nebună** proiectul unei inițieri. Inițiere în ce? În viață, desigur. Un roman inițiatic **Pădurea nebună** totuși nu este, lipsind simbolurile mari, înscrise într-un scenariu. Cartea are ambiții mai modeste și trădează, prin stilul ei, o inseninare și a spiritului creator. Materia este, în continuare, dură și asupra ei se fixează aceeași privire „poncișă", rea, însă privirea nu rămîne imobilă.

Cartea începe cu un refuz („Unchiul Tone se uită ponciș la mine"), dîndu-ne de la început sugestia că Darie, eroul, nu va rămîne nici aici. Destinul lui este să peregrineze, cum și spune undeva: „Nu pot sta mult într-un loc. Se pare că sînt ursit să nu-mi găsesc niciodată rostul, nici astîmpărul. Să umblu mereu prin lume... Să umblu... Să umblu...".

Refuzul unchiului Tone de a-l primi pe Darie anunță imposibilitatea eroului de a intra și de a se fixa în noua așezare. „Ciinoșenia" unchiului este un semn și, în curînd, semnele se vor înmulți. Darie întîlnește o lume mucegăită și mediocră, un univers ostil, din care se va grăbi să fugă. Ca toate celelalte, cartea se încheie cu o plecare (spre București), după ce se deschisese, ca în romanul realist din secolul al XIX-lea, cu momentul pătrunderii eroului pe poarta unui tîrg de provincie.

Pădurea nebună este, întîi, un roman de moravuri provinciale. Elementele prozei lui Sadoveanu, Cezar Petrescu și a tuturor nuveliștilor de la începutul secolului reapar aici, într-o transcriere mai crudă, fără poezie. Unchiul Tone este zgîrcit și își alungă neamurile. Avocatul Olimpiu Chelu s-a căsătorit cu fiica unui negustor bogat și nu-și primește în casă tatăl, om simplu și bun. Zoie Popazu a fost căsătorită cu forța cu Pandele, amantul mamei sale. Domnișoarele Vurtujeanu au rămas nemăritate, stau toată ziua pe banca din fața casei și privesc ulița prăfoasă, așteptînd nu se știe ce. Dobrică Tunsu, fost ucenic tăbăcar, a ajuns patron și bate, la rîndul lui, pe noii ucenici. Instituțiile importante ale tîrgului sînt: circiuma, cafeneaua, casa de fete și școala. Darie trece prin toate. Mediul școlar este de o mediocritate aberantă. Un profesor, Timon, trăiește cu elevele și face politică în stilul eroilor caragialești. Un altul, Turtulă, este grosolan și prost. El sfătuiește pe Darie, care dă semne de vocație literară, „să se facă mai bine cărăbănar decît scriitor".

Un simbol al locului este „landra de ciini". Ciinii ies mereu în calea lui Darie și, dacă am face o statistică, am vedea că proza lui Stancu este străbătută de un număr mare de cîrduri de ciini înfometați și murdari. Iată o singură imagine: „Văzui ciinii. Erau o adevărată landră. Se băteau între ei pe rămășițele unui hoit de vită...".

Viața politică nu este ignorată și, cum provincia a oferit totdeauna modele de caricatură în această privință, Zaharia Stancu îmbogățește tipologia tradițională cu cîteva desene tenebroase: Stelian Paleacu, Lăpturel etc. Cartea nu este prea originală la acest capitol. Neverosimilă este, apoi, în **Pădurea nebună**, imaginea grevei generale din 1920. Este puțin probabil să fi existat în tîrgul uitat de cîmpie o conștiință revoluționară atît de vie și posibilitatea unei acțiuni de gherilă urbană. Prozatorul forțează istoria și construiește cu obstinație într-o schemă ideologică falsă.

Importante și substanțiale, ca literatură, sînt experiențele lui Darie, adolescent acum. Devenit școlar, el este primit în familia Arăpaș care duce o existență semi-morală. Filipaș, unul dintre copii, este ciung, bea zdravăn și frecventează bordelurile din oraș. O fată, Despa, este rea și terorizează pe Darie, primit în casă s-o mediteze. Despa este sedusă de craiul profesor Timon și, în perspectiva de a deveni mamă, se omoară. La școală, Darie cunoaște pe Valentina Bulgun, slujnică în casa cu fete a Aspaziei Harnik, și are cu ea un început de idilă, încheiat din cauza nehotărîrii eroului. Episodul plimbării cu ea în pădure și duplicitatea fetei în urma încercării de violentare a ei de către niște țigani este memorabil. În genere, notațiile epice, atingînd această sferă morală, au o mai mare consistență.

Însă momentul epic cel mai puternic în roman este acela al morții unchiului Tone. Zaharia Stancu atinge, aici, o coardă gravă și mina nu-i tremură. Reintră în scenă și teribila bunică de la Cîrlomanu care amenință pe murîndu cu ciomagul:

„— Tone! Ce e cu tine, mă băiatule? Te știam om în toată firea! Ce-ți veni să te iei după vise și să ne-mpuiezi capul cu ele? Nu ți-e rușine obrazului? Pun ciomagul pe tine dacă mai spui prostii în fața copiilor! Ce-or să creadă copiii de tine dacă te aud vorbind așa? Că ți-ai pierdut mințile! Nu e bine să-ți pierzi mințile tocmai acum. Dacă e să mori, cel puțin să mori cu mințile întregi".

Cînd, totuși, unchiul Tone moare și neamurile îl plîng, bunica, împăcată cu fatalitatea, curmă cu brutalitate inutila jeluire:

„— Gata! Nu vă mai pișați ochii și nu mai zbierați ca niște măgărițe, că mi s-a făcut lehamite de atita vaiete, iar pe deasupra mi-ați mai asurzit și urechile!"

În orășelul muced, cu moravuri proaste, bunica de la Cîrlomanu reprezintă prin vitalitatea ei semnul altei lumi, mai aspre dar mai drepte. Nu este singurul în roman. Evenimentele se desfășoară în fapt, în umbra unui mare simbol: **deliomanul**, pădurea nebună, locul unde altădată foiau în libertate viețuitoarele sălbatice și hoții. La lumina acestei existențe pierdute, tîrgul pare un mediocru furnicar.

În același fel trebuie să citim și episodul **Uruma**: o poveste de dragoste petrecută în altă „pădure nebună" — stepa Dobrogeană, unde întîmplările par încă semnele destinului. Astfel judecă Uruma, fiica tătarului Selim Reșit, venirea lui Darie la Sorg. L-ar fi adus marea, în întîmpinarea visului ei, deși Darie este om de cîmp, șchiop și ajunge la Sorg mînat de foamete. Povestirea, în sine, este bine construită și are acel aer superb romantic pe care îl știm din literatura secolului trecut. Exotismul este în nota Chateaubriand și a tuturor prozatorilor lirici de după el. Uruma are fața de culoarea lunii și conduce nebunește herghelia de cai călărind pe armăsarul Hasan. Simțurile ei sînt sălbatice și morala se întemeiază pe libertatea lor. Iubește viforos pe Lenk (Darie), iar cînd „ciinele necredincios" dă semne că vrea să plece, Uruma înfige furca în pintecele armăsarului Hasan. „Transfer" de obiect erotic ce cade sub incidența psihanalizei.

Mediile balcanice, pestrițe, atrag în chip special pe Zaharia Stancu și, după ce vorbește în mai multe rînduri de turci, greci, bulgari, el înfățișează în **Pădurea nebună** scene din viața tătarilor și a găgăuților din Dobrogea. Băieții ajunși la pubertate sînt supuși unei operații dificile (tăierea cu „trestia"), după care ei se pot socoti bărbați. Într-un sat de găgăuți, un preot, Tripon, fost ocnaș, bea de stinge și pune la cale furtul turmelor. Femeile, bolnave de sifilis, n-au rușine și trag de minecă pe cine întîlnesc în cale. În **Florile pămîntului**, Stancu prezentase viața erotică a unei șatre, în **Șatra** (1956) descrie mai documentat (pe 600 pagini) exodul și destrămarea unui trib de țigani nomazi în timpul războiului. Ochiul prozatorului nu caută atît detaliul etnografic, cît violența pasiunilor. **Pădurea nebună** are mai multă „psihologie" (chiar dacă psihologia este elementară) decît alte cărți, iar tipologia ei este mai bine fixată pe pînza epocii.

★

Biografia lui Darie continuă în **Rădăcinile sînt amare** un ciclu epic ambițios din care prozatorul n-a publicat decît primele cinci tomuri (1958—1959). Ideea de a face o cronică a veacului XX se vede limpede. Cronica începe, aici, dinspre prezent (1946) spre trecut (primul război mondial). Zaharia Stancu nu mai respectă nici o tematică epică. Formula memorialistică (folosită întîi în **Zile de lagăr**) îngăduie totul: cronică politică, pamflet, poem, invenție epică, jurnal în interiorul altui jurnal etc. Istoria este amestecată cu ficțiunea, narațiunea este sistematic „spartă" pentru a face loc unui șir de paranteze. Nu există în **Rădăcinile sînt amare** o cronologie obiectivă a evenimentelor. Un episod se petrece în 1946, cel următor în 1922. Există o cronologie a memoriei, cu salturi uriașe, suspansuri, reveniri, repetiții, totul într-un ritm nebunesc și haotic. Romanul este, evident, un eșec, dar el trebuie analizat ca documentul unei curioase rătăciri scriitoricești.

Cartea începe la Omida, unde, bătrîn și bolnav, Darie — naratorul (zis și Scaurus, Cioacă, Gicu, Lenk, Puiu, Gălbejitul, Dințosul, Gae, Mogilea) revede lumea din **Desculț** ce se pregătește să moară. O anticipare a tulburătorului prohod din **Ce mult te-am iubit.** De aici, acțiunea se mută în sudul Moldovei, la Teliu, unde naratorul, candidat democrat, ajunge în vederea propagandei electorale. Urmează cronica luptelor politice din primii ani de după cel de al doilea război mondial, însă cronica, superficială, împovărată de toate clișeele prozei din epocă, nu se reține. Coboară spre **rădăcini** și rădăcinile duc la Satu Mare, la Palatul Regal, în cafenelele bucureștene din deceniile interbelice, în satul tătărăsc Sorg din Dobrogea etc. Romanul devine un polip uriaș, întins pe 2 100 pagini și cu aproximativ 500 personaje (la sfîrșitul volumului al IV-lea există un glosar unde sînt citate cam atîtea nume). O acțiune vastă, faraonică de **asumare a istoriei,** din păcate fără interes literar în cea mai mare parte, de o inautenticitate estetică cum rareori s-a putut vedea în opera unui scriitor important.

Dar, lăsînd judecata critică de-o parte, să vedem planul acestei costisitoare construcții. Există mai multe fire (și, deci, mai multe posibile romane) în acest labirint. O cronică, întîi, a evenimentelor din 1946. O cronică, apoi, teribilă a detențiunii lui Licu Oroș și a grupului de comuniști de la Satu Mare. Urmează fragmente din „jurnalul secret" al lui Darie, completat cu o vastă cronică a vieții politice și culturale între 1920—1940. Paralel cu acestea, se desfășoară un roman al Rafirei, țăranca dîrză din Condorul Maramureșului, plecată la Satu Mare și București în căutarea fiului arestat, Licu Oroș. Curiozitatea față de toate acestea este, estetic, minimă.

Mai interesant este în **Rădăcinile sînt amare** romanul senzațional al morții Tiei Cudalbu. Faptele se leagă aici mai bine, dincolo de romanul polițist se distinge un roman de moravuri, nu foarte bun, dar interesant. Romanul nu este încheiat, asasinul actriței Cudalbu nu este cunoscut. Bancherul Alion Drugan este vinovat sau este o victimă a camarilei regale? Mister... Zaharia Stancu dovedește că știe să construiască o intrigă și s-o conducă satisfăcător epic. Reținem și un personaj cu identitate literară mai precisă: arhivarul Eulampie, colecționar de documente compromițătoare, minte speculativă și bun psiholog. Nici această parte nu este scutită de sinceități absurde (ministrul justiției mărturisește public că rolul lui este să lingă scuipatul regal!), neverosimile și nejustificate în nici un chip.

Eugen Simion

Ioan Alexandru

Urmare din pag. I

bete, Alexandru știe să miște o mediterană de spice și ierburi, suvoaie de vulturi și de clopote, fascicole de dorinți, „stele duble în cer", mistere primordiale, foamea de lup a iernilor — toate revărsîndu-se din roca durerii și a trufiei, proiecții și obsesii ale unei vitalități avînd drept spadă ideea că e bine să te naști „chiar dacă drumul duce nicăieri". Poet pentru care vîntul e un depozit de voci umane, el imploră bucuria de a fi fruct pentru Transilvania. Grecia și mai ales Germania, atît cît i-au fost jocuri, i-au fost jocuri de luni și de marți și de miercuri, Transilvania fiind dintotdeauna jocul lui de simbătă și de duminică.

...Aici am venit să-mi aud vocea depășindu-mă, să sacrific și să fiu sacrificat...

Destinul lui mi se pare viscolit cu ierburi de minie... „Poetul — coroană de spini pe fruntea generației"... Umilința, zic eu, e un copil pe care l-a adoptat cu ochii închiși. Tocmai el, care are niște ochi mari, de parcă i-a turnat cineva în mijlocul feții două găleți cu lună ! Unii spun că o credință nedeslegată de nimeni îl duce spre epuizare, dar eu știu că odată, peste timp, Ioan Alexandru va fi el însuși crez, adică acel mănunchi de săgeți pe care-l scoate soarele din oceane și mări ca să străpungă vieți, înclinații, încordări, judecăți și execuții și apoi să redeștepte speranța.

Pe cîmp să prășim vița
ne-am dus toți trei din casa fără nume.
Unul și unul, tineri lovind cu timpla-n grindă
și călciiul în moarte
cu dinții albi hrăniți în piatră și zăpadă
și rîsul plin de golfuri odihnitoare.
În zori ieșeam pe-o poartă cenușie
spre negurile lumii,
împinși din spate de coama unui zeu blajin
. . . . . .
cînd apăru în zarea lunii
profilul unui leu flămînd,
ochirăm toți
cu armele de spaimă,
nimerind din plin
unul în capul celuilalt...

Iarba pe care-aș pune-o să ardă pe altarul poeziei lui Ioan Alexandru e un trifoi de aur.

Efervescența peisajului liric

Urmare din pag. I

litatea ultragiată în impactul cu realul naște regretul după paradisul pierdut al copilăriei, evocat în imagini ale transparenței și fragilității. Nostalgia purității se rezolvă în „Umbria" sau „cîmpiile magnetice", teritorii imaginare, transcendente, în care se săvîrșește comuniunea între cuvînt și existență. Valoarea acestei poezii eterice nu trebuie căutată (firesc) în forța viziunii sau în tensiunea confruntării obsesiilor. Ea stă în rafinamentul stilizării care imprimă frumusețe picturală metaforei și în capacitatea comunicării sentimentului tonifiant al încrederii în cultură.

O poezie dură, mereu tensionată, ofensivă și sarcastică, refuzînd cu obstinație deliberată privilegiul „stării de grație", scrie Angela Marinescu, mai cu seamă în ultimul său volum, intitulat *Poeme albe*. Senzualismul frenetic al primelor cărți se păstrează și aici, dar fără adjectiv, accentul emfatic trecînd acum pe definirea unei atitudini existențiale, în dezacord cu ipostazele trucate ale vieții. Am fi tentați, dacă n-am ști că poezia este de un singur fel — să spunem că ne aflăm în fața unei lirici „bărbătești", într-atît de decis înfruntă poeta lumea, încercînd să o transforme după un model interior. Pentru a-l explica, poeta se supune unei necruțătoare autoscopii, avînd ca rezultat o poezie confesivă pînă la tragism, implicată în existența cu care tinde să se identifice.

Implicarea este dimensiunea dominantă și în poezia lui Mircea Dinescu, din volumul *Proprietarul de poduri*. Construcțiile în imaginar nu-i spun nimic poetului, senzitiv cu porii dilatați, gata să surprindă pulsul prezentului, pe al cărui sol stă bine înfipt cu toate rădăcinile ființei sale. Pieziș ca o „pată de ulei pe geamurile înalte / pe viața voastră scrobită zilnic", asumîndu-și orgolios adevărul că „meseria poetului e la fel de rentabilă ca o vînătoare de bizoni / adică rozi ciolane de fluturi", Dinescu clamează deviza ce-i definește crezul etic și poetic: „cînd eu nu tac tu mîine n-ai nici un drept să taci". În virtutea acestui crez versurile se îndreaptă împotriva războiului, a poluării de orice fel, a societății de consum, împotriva a tot ce amenință și degradează substanța autentic umană. Exuberanței juvenile din *Invocație nimănui* (1971) și melancoliei ușor afectate din *Elegii de cînd eram mai tînăr* (1973) li se adaugă acum gravitatea responsabilă a poeziei politice. Intrat în arena socială, Mircea Dinescu își spune cu mijloacele poeziei răspicat cuvîntul.

Fără îndoială că la cele cîteva formule poetice pe care am încercat să le aproximăm în rîndurile de mai sus, se pot adăuga încă multe altele, cu același drept la existență și cu șanse egale sau mai mari de supraviețuire în Republica Literelor. Cu atît mai bine ! Pentru că diversitatea experiențelor și cota valorică înaltă a rezultatelor sînt tocmai semnele unui climat efervescent de creație, premisă importantă pentru accesul la universalitate al poeziei tinere românești.

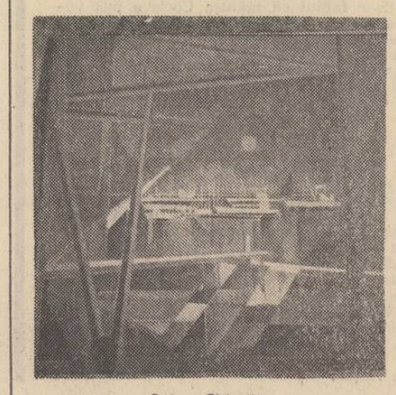

Spiru Chintilă : „Construcții portuare"

Maturitatea tinerilor poeți

Urmare din numărul trecut

Nu pe de-a-ntregul însă. Putem astfel vedea și metalul ei strălucitor (recte, eleganța formală a imagisticii și ritmicii) dar, în același timp, poezia poate **să respire** (așadar, viziunii i se dă posibilitatea de afirmare) : „Dimineața găsești orașul ca o mare de sînge / Înundat de înfricoșați trandafiri / Sălbatici, ca inimile unor păsări polare / Orașul gîfîie de atîta miresme / Trage aer în piept și se scufundă în soare". Deși gustul decorativului s-ar zice că predomină, aceasta nu este decît o aparență. Barochismul metaforelor e prea ostentativ pentru ca tot ansamblul să fie doar „baroc". Orașul comparat cu o mare de sînge, trandafirii sălbatici, echivalați cu inimile unor păsări polare care înundă cetatea aidoma unui curent glacial, puternic și aneantizant, sufocarea „eroului" poemului, care gîfîie ca într-o teribilă agonie și preferă o sinucidere **sui-generis** pentru a scurta chinul, toate acestea permit — dincolo de o „decodificare" (altminteri foarte lesnicioasă) a literei poemului, — sesizarea unei substanțe lirice reale, în direcția unei foarte vagi, și tocmai de aceea, profunde sugestii apocaliptice. Cadrul preferat al lui M. F. Șandru continuă a fi al spațiului citadin dar în „Melancolia" el este mai mult ca oricînd, doar un cadru, un pretext pentru relevarea unei dispoziții și desfășurarea unei viziuni. Deși poemul e „burdușit" de elemente ale respectivului decor ele nu sînt decît accesorii, pentru a sugera o dimensiune tragică a unei mișcări neistovite, aiuritor-carnavalești, ca în „Orașule" de pildă : „Cum zvicnești noaptea cu mii de canale / Ritmul tău nebunesc / Cum razi trenurile pe burta ta de pămînt / Cum îți dai tramvaiele peste cap, / Cum impingi copacii în soare, cum ucizi străzile / Care nu mai încap, / Cum naști copiii și-i împingi în lumină" etc. Alteori, diafanitatea imaginii nu împinge poezia spre calofilie ci, din contra, prin ea se punctează, tăios ca o lamă, o percepție dureroasă : „E liniște ca la-nceputul lumii / Și aerul încet borborosește / Stringînd în tine fringhii lungi de sînge / Pui mina streașină la ochi și vezi / Orașul alb cum lunecă în sine / Și ești ușor și blînd ca o meninge".

Primejdia, neevitată, a poeziei lui M. F. Șandru este dată de alunecarea în prozaism, lenevia curgerii versurilor avînd un efect pare-se de contaminare asupra inspirației poetului însuși : „Ce trage-ncet în fața noastră Cortina vieții viitoare / Toate schimbate sînt, un cîntec ne mai răsună-n ureche / Se înserează peste mare și peste lumea viitoare / Cercetătoare suferindă a universului rămîi / Ninge încet peste orașul fără lumini și pustiu / Numai prin tine amintirea mai are gustul cel dintîi / O, lucruri ale amintirii, azi împotriva voastră scriu".

S-a glosat uneori excesiv despre livrescul formulei lirice, abordate de tineri poeți. În subtext atare constatare conține reproșul absenței unei inspirații proprii, puternice, a autorilor în cauză. Inspirația proprie se poate manifesta însă foarte bine prin filiera livrescă înseși.

O voce lirică deopotrivă originală și cultivată mai bine zis originală prin asimilarea din proprie perspectivă a unor influențe livrești de sorginte diversă, este aceea a lui Horia Bădescu. Poetul este în fond un romantic necenzurat cu aplecarea spre dureroasa voluptate de a da proporții cosmice suferinței eului liric. „Marile Eleusii" (1971) și „Nevăzutele Urse" (1975) erau două cărți în care ecourile (din I. Barbu, Arghezi dar mai cu seamă Eminescu) nu astupau timbrul personal ci, dimpotrivă, serveau reliefării lui pregnante. Structural, Horia Bădescu e un wertherian, străin de orice ar putea însemna punere în surdină, „cerebralizare" a clocotului interior. Acesta nu este încarcerat în nici un fel de retorte, fiind lăsat liber să țîșnească, aidoma unui șuvoi vulcanic. Fără discuție, în modul în care erupe lava, ca să spun așa, se remarcă o anume abilitate care, frecvent, merge pînă la virtuozitate. Dar aceasta e menținută la o temperatură incandescentă, nicidecum la una a decorativismului grațios. S-ar zice însă că fiecare poet al acestei generații plătește măcar printr-o carte tribut manierei (ceea ce la urma urmei nu e deloc ingrijorător, la Nichita Stănescu, de pildă, acest tribut fiind mult mai substanțial). În ceea ce-l privește pe Horia Bădescu relativa scădere e reprezentată de „Cintece de viscol" (1976). Cele mai multe versuri par o reverberație palidă a muzicii sfîșietor-înălțuitoare din plachetele anterioare. Cu „Anonimus" (Ed. Dacia, 1977) H. Bădescu se vădește a fi — și am da o probă de prudență învecinată cu meschinăria și opacitatea dacă nu am recunoaște-o — un mare poet. De data aceasta sugestiile nu aparțin unor surse culte ci folclorului. «Meritul lui Horia Bădescu — scrie Petru Poantă într-o interesantă postfață — este de a-i dezvălui rafinamentele (poeziei populare n.n.) prin „exagerare", fără a-i modifica sensibilitatea». Acest merit este totuși mult mai mare și e de găsit în altă direcție, poetul nelimitîndu-se doar să „prelucreze" inspirat și inteligent motive folclorice. De fapt artistul schimbînd mijloacele și registrul — schimbare, în ultimă instanță, formală — se arată mai mult decît oricînd a rămîne el însuși. O lirică puternică e de neconceput în afara unei viziuni unitare. Horia Bădescu rămîne un romantic dezlănțuit și se poate afirma fără teama de a greși, că poezia folclorică servește în cazul de față evidențierii notei sale acut personale. H. Bădescu e un monocord, nu însă și un monoton. Valoarea lui „Anonimus" stă în „trădarea" sublimă a sensibilității folclorice, ceea ce nu înseamnă aici denaturare, ci atitudine creatoare. Mijloacele folosite sînt comune acesteia (ritm, rimă, tropi, motive etc) viziunea cu totul alta însă. Cum era de așteptat, acea **măsură**, acea perspectivă echilibrată, împăcată cu sine, cu lumea, a artistului popular e abandonată, poetul nostru dînd glas „plînsului fără de sfîrșit" care îl caracterizează. În primul rînd, lirica erotică își pierde seninătatea și tonul delicat (duios, mai bine zis) din folclor și capătă un accent paroxistic și sumbru, ca o veritabilă expresie a **nedomolirii.** Aleanul pasional este atît de nestăvilit încît se îneacă, ca orice sete fără sațiu, într-o undă tragică : „Spune-mi mersul cum ți-l duci / spune-mi trupul unde-l culci / să-l umbresc cu genele / cînd bat noaptea stelele !" ; „de ți-aș pierde sufletul / rupă-și apa umbletul !" ; „duce-m-oi cu frunzele / să mă-nchegi cu buzele" ; „Cînd se lasă noaptea mare / fă-ți mijlocul luminare / să-nlumine peste mine / să-mi treacă de dor de tine !". Consecvent cu sine, poetul nu privește moartea dintr-o perspectivă mioritică, durerea nu cunoaște anestezicul dat de conștiința înțeleaptă a integrării în circuitul firii, ci produce un vaier neconsolabil. Dispariția ființei iubite e totală și definitivă, natura nu mai are rolul de proteguire prin asimilare în ea însăși a celui plecat dintre cei vii, ci unul de devorare nemiloasă a acestuia fiindcă noaptea l-a acoperit / stelele l-au cotropit / drumurile l-au avut / vînturile l-au pierdut". Prin repetiții cu un efect de legănare sublim-furioasă ce sugerează zadarnica opoziție în fața implacabilului într-o superbă poezie se dă sugestia unui hohot disperat prelungit la infinit... „Pe ceață, pe ceață / pe loc de verdeață, / pe umeri, pe brață // Pe vînturi, pe vînturi... / pe rinduri, pe rinduri, ... / pe ginduri, pe ginduri...

Nu se poate spune, desigur, că volumele din ultima etapă ale poeților reprezentativi apăruți în literatură la începutul acestui deceniu sînt toate, fără excepție, probe ale unei evoluții îmbucurătoare. Spiritul de obiectivitate obligă la recunoașterea unor curbe descendente atunci cînd există. Iată un exemplu: de la primul volum („Apeiron" 1971) poezia lui Dinu Flămînd s-a degradat treptat, șper că nu și ireversibil. Un simț muzical desăvîrșit, crearea unei atmosfere diafane de o dulce fluiditate, o frumusețe a imaginii ce se ține minte, toate acestea permiteau să se nutrească puternice speranțe în talentul tînărului poet. Speranțe însă pe care acesta s-a precipitat să le contrazică ulterior sistematic. Tonul delicat, singurul generator în cazul său de lirism, a fost părăsit începînd de la „Poezii" (1975) în favoarea unui brutal „brechtian". Rezultatul nu este, vai, cel scontat — o poezie aspră și viguroasă prin nuditatea confesiunii — ci una minată de prozaism. Găsim atitudinea, să mă iert autorul, unui premiant rușinat de propriile calități, tocmai mai de aceea grăbit să adopte o postură nepotrivită. Ultima carte („Altoiuri", Ed. „Cartea Românească", 1976) marchează „triumful" acestei tendințe puțin inspirate. Renunțînd la ceea ce dădea farmec și parfum versurilor sale, poetul își compune o poză a ironiei amare, cam „vociferantă". Grimasa gonește lirismul la Dinu Flămînd : „Ne puneam mari speranțe în plugul cu „antetrupiță" / ne puneam mari nădejdi într-o brazdă adîncă / și în culturi cu viermi de mătase și-n artele / scoase din stîncă". Inevitabil se ajunge la „reflecții" la fel de puțin impresionante sub raportul profunzimii cugetării ca și al plasticității expresiei : „Și cît de utopică sfiiciunea / răului scos la lumină (violență / sfiioasă !) și cît de omenească, de zi cu zi / și egală cu sine puternică nepăsarea și energia vieții dăruindu-i-se".

Filonul adevărat al creației lui Dinu Flămînd era de găsit în altă parte și nădejdea criticului, mai anemică acum ca altădată, este că va reveni la el. Citeodată, prea arare, vorba lui Eminescu, căruia i se dedică în „Altoiuri" o neinspirată poezie, autorul își regăsește „vocea" care este a unui senzual cu finețe : „Trec fete pe stradă / și una din ele deschide cișmeaua / iar gîtul ei cald se întinde / sub sabia apei". E drept că aceste frumoase versuri erau precedate de altele de acest tip : „Deschizi o fereastră spre stele de ceară / și intră miros de la fabrica de săpun / ești mai rău, ești mai bun ! / Nu vei ști/ prea curînd /, este cert, însă, lumea se spală !".

Oricum, „Anonimus" și „Proprietarul de poduri" sînt cărți remarcabile în sensul deplin al cuvîntului, care demonstrează maturitatea unei generații de poeți, numiți cu o perseverență care a început să semene cu obstinația, tineri. Și nu întîmplător aceste cărți ale lor, cele mai bune din cîte au publicat pînă acum, dealtfel se și completează una pe alta" : cea de-a doua respiră prin fiecare vers aerul actualității, iar prima demonstrează cît de actuală este tradiția perfect asimilată.

Victor Atanasiu

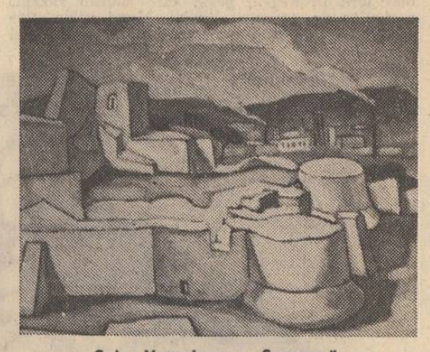

Spiru Vergulescu : „Suceava"
(Din expoziția „Magistralele socialismului")

Radioreceptorul portabil —
util în toate împrejurările

Acasă, în vacanță, în excursie, aparatele de radio sînt deosebit de utile și practice. De aceea, radioreceptorul portabil poate fi un cadou minunat pentru cei dragi dv. Magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT vă invită să alegeți aparatul dorit, prezentîndu-vă următoarele aparate de radio portabile :

CORA	**(1 L. U.)**	**prețul**	**345 lei**
APOLLO	**(1 L. U.)**	**„**	**345 „**
PESCĂRUȘ	**(2 L. U.)**	**„**	**450 „**
ALFA	**(2 L. U.)**	**„**	**540 „**
COSMOS	**(3 L. U.)**	**„**	**645 „**
GLORIA	**(4 L. U.)**	**„**	**1 450 „**
PREDEAL-auto	**(3 L. U.)**	**„**	**1 000 „**

Principalele caracteristici tehnice ale aparatelor de radio portabile sînt : sensibilitate, selectivitate, claritate a sunetului care asigură o audiție perfectă. Toate aparatele de radio se pot cumpăra și cu plata în 18 rate lunare, cu un aconto de numai 20%, conform dispozițiilor în vigoare.

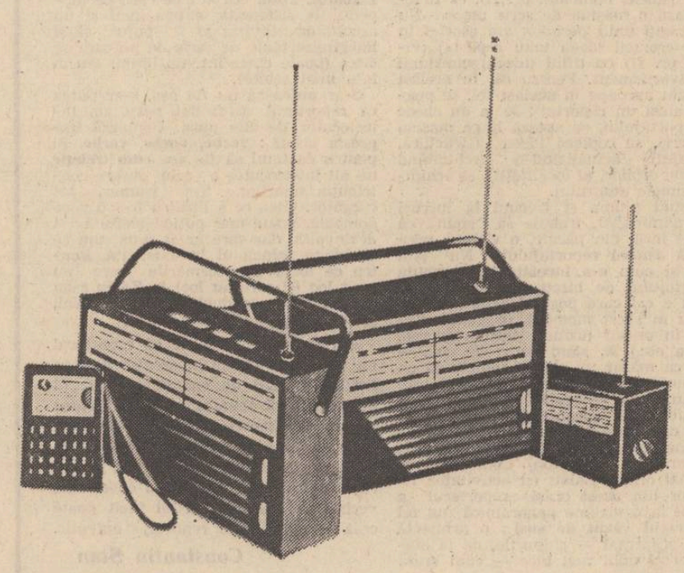

atelier literar
poșta redacției

GAVRILĂ MOLDAN : Deocamdată, e mai mult o joacă teribilistă, cu prea multe artificii, cu un umor cam îndoielnic, forțat, care sacrifică prea des ideea sau vibrația de dragul unei poante anecdotice (adesea ieftine). Să sperăm că data viitoare vor precumpăni semnele bune și promisiunile (care nu lipsesc cu totul nici acum).

NICOLAE STAN : Încercare stingace, rudimentară. Vă lipsește pregătirea (cultura) necesară pentru o asemenea lucrare.

I. TĂTAR : „Drum" nu aduce nimic nou față de cele discutate anterior. „Cînd și cînd" e foarte încîlcită, confuză, cu multe aluzii la lucruri necunoscute cititorului. E evident — aveți dreptate — că sfaturile și sugestiile, chiar cînd sînt acceptate, operează greu, lent, în timp.

P. CEAFĂ : Lucruri interesante, de virtuozitate formală și indiscutabil rafinament, sub zodie barbiană (ușor desuete, cumva, cu un aer de „arheologie" literară). În revista la care vă referiți, poate și-ar găsi un loc... (Dar, pînă una-alta, poate vă veți pune condeiul, inteligent și abil, și la alte încercări, mai puțin specioase...).

D. FRUNZĂ : Foarte bune semne (în toate cele patru pagini) ale unui viitor traseu literar, despre care, fără îndoială, vom mai avea prilejul să vorbim. Reveniți.

C. T. GRIGORE : Parcă e ceva mai bine acum, mai ales în paginile unde cuvîntul e mai supraveghiat, sensurile mai limpezi, alunecările în zona delirului verbal și a metaforismului extravagant, incoerent, mai puține. („Chemare", „Sărbătoare").

MONA DAMIAN : Multe lucruri slabe, însăilate, superficiale, de anecdotică prozaică, simplistă, naivă (gen „Eroare", „Necesitate", „Rețeta fericirii", etc.). Ceva mai bine în „Azi am observat" și, oarecum, „Nu".

LOUIS DE FOU : Versurile sînt slabe, fără speranță. Ceva mai bună, proza, deși scrisă încă destul de neglijent, stîngaci.

D. CERNESCU : Schimbări în tonalitate (bune), idei interesante („zahărul de pe lucruri"), dar rezultatele nu ajung încă la rotunjimea și expresivitatea necesare.

FR. GHEORGHICEANU : Nu tonul belicos al scrisorii, somațiile ultimative și „argumentele" ei (în general, puerile) ne pot convinge să vă publicăm, ci numai calitatea textelor trimise (precum vedeți, sîntem și noi adeptul calității ! — de unde ați dedus, de altfel, că v-am cerut „cantitate de poezii" ?). Versurile, inegale, nu sînt încă suficient de concludente, deși nu lipsesc semnele unor aptitudini lirice. Unele pagini cuprind elemente promițătoare (ca „Noi", de pildă, care, însă, se termină într-un vag „spălăcit", sau „Resorbție", „Romanță", „El nu părea decît" — cea mai bună). Altele sînt, în schimb, surprinzător de firave, inconsistente, stîngace („Joc", „Alter ego", „Pentru voi prieteni", „Altarul", etc.). Publicarea intervine, deobicei, numai atunci cînd se ivește încredințarea că ne aflăm în fața unei vocații lirice de reale perspective (altminteri, există riscul de a amăgi și deruta oamenii, de a spori, în chip irresponsabil, numărul — și așa foarte mare — al veleitarilor care zgîlțîie fără șanse ușile redacțiilor și editurilor !...).

Aben, Veronica Filip, Cristi Panaite : Sînt unele semne ; merită să insistați. **Maria Botez, Mihail I. Vlad, C. Lungu, Florica Savu, M. Scinteianu, Mircea Manolescu, Coman Anton, Dumitru Maxim, Lia Veritalia, Agneza Grosu, G. Papp, Const. Cotea,** (pe viitor, texte dactilografiate), **Ștefan Neagu, Nicolae Benea, M. Lupu-Oancea, A. Cauc,** (ceva, în „Cadou"), **Petru Abrudean, M. Cucu, Dan Borode, Victor Aru, I. Craiovan, Ioan Șmid :** Nimic nou !

Leonid Iacob, Janet Nică, Gabriel Dorobanțu, Costache Diaconescu, Al. Vizireanu-Pavel, A. P Pan, Nicolae Dobre, Vasile Neagu, Luigi Dimitrios, Const. Jecu, Ilie Bitea, Emma Dorian, V. și G. Dănciulescu (ceva mai bine, **G.**), **Dumitru Buțoi, Ionei Iubiș, Vasile Rotaru, Ion Hnat, Paul Combiescu, N. Trandafir, D. D. Tone, Gh. Ciocea, Victor Deleanu, Mircea M., 8 223, Genel Rusoiu, N. Hanceriuc, N. Dobra, Ilie Gh. Ion, R. Petculescu-Steț, M. Al. Avrămică, Codruța Vlad, S. Ionescu, Gabriel Costea, Natalia Nicuță, Gh. Baș** (ceva, în „Argument"), **M. B.** (ceva, în „De-ale copiilor"), **Rodica Rogan, Adi Eugeniu, Gh. Deoanca, Dan Micșa, Geonel Ștefăniță, N. Nuțulescu-Năvodari, S. Vitalian-Vaida, N. Ornea, Ioana Andin, Gh. Gh. Păduraru, Marin Ifrim, Valentina Toma, Adi Surdu, Ana Florida, A. Gyuriș, Aurica Burlacu, Ana Maria Darus** (ceva, în „Curcubeu"), **Troncuța I. Delabotești, Lucian Savu, Lucyus, Grigore Jucan, G. V.-Prahova, C. Lefter, Adrian Petrișor, Iuliu Gărduș, Ion Juvină, D. F. Brașov, Alma Monti, Ion Jorz, Antoaneta Dragodan, Ionel Spinu. Andrei Breaz, Ilie Ibănescu, Remus P. Trică, Vali Caroian, Ioan Viman, Victoria Condeescu, Liviu Poenaru :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Acuarelă

Linia orizontului se depărtează pînă
la topirea în galben auriu
razele soarelui se izbesc de lucruri
sunetele urcă
în cercuri concentrice spre cer
satul ca o plită înroșită
face acoperișurile caselor să tremure
deasupra
albi porumbei se poleiesc în bronz
atita risipă de lumină fiind
că poți desena
umbra sufletului aplecată
asupra trupului
ca o pată...

G. M. BUCOVICIOR

Amieze

Amiezele lumii
încremenite, înalte, solemne
cu soarele ca un ban în palma cerșetorului
cu ferestre roase ale rivnitelor scaune
cu setea de putere
cu foamea de putere
cu mîinile reci ale deznădejdii pe ochii plini de pofte

Amiezele lumii
pe claviatura nepăsătoare a rîsului
pe lacrima închiriată, cu ziua ca o spălătoreasă
pe rufele murdare ale zilei de ieri
pe muzica furioasă a amenințărilor
pe nesfîrșitele vînzări și cumpărări de carne vie,

Amiezele lumii
în trenurile poștale ale vorbelor de prisos
în corabia incendiată a neîndrăznitelor călătorii
în toate rănile prea curînd vindecate

în acest poem scris la amiaza singelui meu
în ceas cu nisipuri egale
în timpul cu două întrări.

NELU STANCIU

Minciuna

Minciuna e un copac diafan
și neprins de rădăcini în pămînt ;

îl poartă vîntul din cuvînt
ca pe un călău de-a încerca osînda ;

N-are flori, dar leagă rod
și-ncearcă – ceea ce nu va deveni
niciodată – să fie pădure.

FRANCISKO KACSIS

Uneori ciutura

Uneori treci cuvintele
prin adîncul ființei tale
îndelung aplecat
asupra existenței,
ciutura lor spartă
îți lasă buzele arse

Zamfir Dumitrescu : „Alegorie florală"
(Din expoziția „Magistralele socialismului")

de setea vorbirii,
de setea tăcerii...

Ce să vorbești,
cum să taci
fără cuvinte ?...

Sufletul ca o fîntînă
cu ciutura cuvîntului
spartă.
Sclipirea rece a gîndului
de dincolo de cuvinte
neauzit istovindu-se...

Ce să vorbești,
cum să taci
fără cuvinte ?...

BOGDAN PACUREȚEANU

Singurătate

În fața ușii zăvorite
pleoapele cad ca o cortină
după care nu se mai vede nimic ;
părul iubitei îmi curge printre degete
și se-așterne pe jos ;
mă-ntorc lînă pomul
proaspăt sădit ;
cîteva fire de iarbă
călcate din neatenție
se străduiesc să mă privească
în ochi ;
sînt atît de pașnic
încît nu-mi dau seama
cînd s-a făcut seară
și cînd frig.

TEODOR ROȘU

Pînă și roua...

Această piele nu ne mai poate apăra.
O ducem zadarnic pe noi. Ea
nu mai e decît geamul spart
prin care trece frigul nepăsător.
Amăgitoare imagine din coajă de ou
veche de mii de ani a unui
scut de fier de care nici o bacterie
nu s-ar mai speria. Pe care
noi o creștem proaspătă și bine întinsă
pentru rotunjimile acelei flori
pe cînd azi pînă și
roua
crește adeseori
ascuțită și flămîndă...

ARMINA RALU

„Moment liric"

Eliberează-mi masa, nevastă, vreau să scriu !
Îndiguite ginduri îmi dau acum năvală...
Ah, unde e stiloul acela cenușiu ?...
Vai, și-n sertar a mai rămas o coală !...

Ginduri senine. Haine noi. Cuvinte...
Și masa-i plină, plină de reviste ;
Eliberează-mi masa, nevastă, vreau să scriu
Poeme gri, poeme optimiste !...

Cafeaua (ah, cafeaua !) a dat în foc.
Caimacul
Sări din fierbător, pătînd covorul...
E fum în cameră... Televizorul
Închide-l, lua-l-ar dracu' !...

Așa. Acum e bine. Respir. Notez cu sete.
Mi-e teamă că-mi pierd firul... Cine știe...
Afară fug copiii călări pe biciclete...
Unde te-ascunzi, frumoasă Poezie ? !...

ALEXANDRU PRIBOIENI

din lirica vietnameză

CHE LAN VIEN

Serenadă

**Pleci, și seara pleacă o dată cu tine,
păsările zboară din grădini.**

**Te întorci, și zorile reapar cu tine,
florile își desfac petalele.**

**Ești aici, soarele strălucește,
cerul albastru îi aține focul.**

**Dragostea ta, e-o puzderie de stele,
o mie de grăunțe de aur.**

**Păsările care se duc
nu iau cu ele lumina.**

**Te iubesc... Bobocii cei dulci
reînvie în dimineață.**

**Dacă soarele m-ar părăsi,
m-aș închina stelelor,**

**Revărsare de fericire
aur strălucind deasupra mea.**

**Te vei întoarce mîine,
vei fi numai flori.**

TE HANH

Fîntîna satului

**Fîntîna ta, iubito, e la marginea satului,
în umbra reavănă a cocotierilor parfumați.
Te duci după apă, legănînd ușor cobilița
pe umerii zvelți.**

**Fîntîna mea e la marginea satului.
Într-o după'amiază, sub cerul albastru de vară,
ai scos pentru mine o doniță proaspătă.
Oglindirile noastre pe netezimea strălucitoare
s-au îmbinat.**

**Fîntîna prietenilor noștri e la marginea satului ;
apa e limpede, dulce la gust și la miros.
În fiecare zi sătenii se adună acolo
să vorbească de muncă, de oraș, de viața la țară.**

**Fîntîna călătorilor e la marginea satului.
Acolo se-opresc să se răcorească
și beau din pălăria frunzelor de palmier apă
curată ca dragostea lor pentru țară.**

**O ! fîntînă a satului, O ! fîntînă a satului meu
dulce ca aducerea-aminte, strălucitoare ca perla,
ești parte a inimii mele, acolo în sud !...**

Despărțire toamna

**E-aproape lună plină, și trebuie să ne despărțim.
Foșnet de frunze moarte, mai mult arămii decît verzi.
Străbat cu tine această scenă de toamnă
în tăcere, răvășit, cu inima grea.
Drumul spre casă... În necuprinsul nopții
luna limpede, ca ochii tăi, mă scaldă-n lumină.**

TO HUN

Tunica verde

**Vopsește-mi tunica
în verdele frunzei din nou.
Albul, iubito,
nu-i îngăduit în război.**

**Iarăși pornesc
prin vînturi și ploi,
cu pușca pe umăr,
purtînd verdele glorios.**

**Din iadul de gloanțe și bombe,
din necontenitul măcel,
mă voi întoarce să uit
în verdele satului meu.**

**Tunica ce-o spoiești
mă va-ncălzi pîn'la piele,
în primăvara dragostei noastre
răminînd pururea verde.**

XUAN DIEU

Cîntec

**Limpede și sfios este sunetul fluierului,
Aidoma vîntului care izbucnește în munți,
asemeni norului plutind peste cuime,
Asemeni arborilor aplecîndu-se peste riu,
Asemeni firului nevăzut ce ne leagă.**

**Pururea dulce în suflet e sunetul fluierului,
Trainic ca stînca, și totuși atît de firav.
Munții gem, necontenit, la nesfîrșit,
Inima-mi cîntă, dragostea e fără de capăt.**

**Fierbinte și pătimaș e sunetul fluierului
Viața cîntă și vuiește între noi
Mingiind firea, vorbind de tainele ființei.
A mea-i suflarea care cîntă și rîde alături de tine.**

**În românește de
Dan Ciachir**

Emil Isac și „sufletul Ardealului"

Urmare din pag. 1

instituțiile noastre românești sînt supuse unui aspru curent de închizițiune". După ce Ady Endre publică în **Világ** (24 ianuarie 1914) fulminantul articol **Maghiar și român,** Emil Isac îi adresează prin **Adevărul** o scrisoare deschisă :

„Fii binecuvîntat de natură Ady, că ai cîntat imnul Ungariei moderne, fii binecuvîntat că, împotriva miilor de împintenați, barbari și autocrați, ai cutezat să aduci ramura de măslin nobilului meu popor valah".

Remarcabilă este activitatea lui Emil Isac depusă în direcția apropierii și cunoașterii forțelor scriitoricești din imperiu. În acest sens leagă trainice prietenii și traduce din opera scriitorilor maghiari Ady Endre, Ignotus, Dezsö Kosztolány, Babits Mihály, întreține corespondență cu omul de cultură Ambrus Zoltan, proiectează acțiuni comune în domeniul politic și cultural. Aceste momente vor fi evocate astfel de Emil Isac : „Atunci cînd Tisza cu sîrii lui încerca să terorizeze neamul românesc, cînd Eugen Rákosi, leaderul imperialismului unguresc, visa la o Ungarie de «20 de milioane de unguri», cînd Rákosi Victor, în putreda lui lucrare **Clopote amuțite** lua în derîdere neamul meu, scriitorii progresiști unguri au protestat prin **Világ** împotriva absurdităților politice, cum noi, tinerii de la **Facla, Adevărul, România muncitoare, Noua revistă română,** am provăduit o nouă înțelegere a fenomenului politic, prin analiza socială a acestor două neamuri".

În împrejurări deosebite, Emil Isac își „încinge condeiul în suferințele proletariatului" și prin articolul **Voi, muncitori români (România muncitoare,** 20 aprilie 1914) închină un imn acelora ce sînt chemați să realizeze visul de veacuri al românilor : „Mă gîndesc la voi, cărora viața vă este un strigăt lung, țesut din lacrimi, sînge, visuri moarte și suferințe și vă trimit un strigăt de revoltă din sufletul meu. Voi sînteți plămădeala României de mîine, din voi se va face o nouă țară cu o nouă națiune, din voi se va face o nouă lume românească, din voi, muncitori români, se va face o nouă și mare Românie". Articolul **Unui strănepot din 3828** se vrea a fi o făclie de neuitat a vremurilor de împilare și asuprire : „Hrisovul meu e scris cu lacrimi și sînge și să știi că am vrut să las, pe hîrtia veșnică a amintirii, înscrise literele inimii mele albe".

Din freamătul evenimentelor Emil Isac presimte că **ora cea mare** se apropie, și scrisul său răspunde cu claritate noilor momente politice precum articolele **Europa cea nouă, Liga popoarelor, Izbînda democrației, Spre libertate, Ce vrem, Cu gîndul de a face literatură românească.** Autorităților străine se adresează deschis și demn : „Înalte Habsburge, comedia s-a sfîrșit. Și mucul de luminare te arde la deget. Du-te și sapă-ți mormîntul ! Noi vrem fraternitate, căci nouă nu oamenii ne-au fost dușmani, ci stăpînii lor". **(Adevărul,** 10 noiembrie 1918).

Apropierea marelui eveniment de la 1 decembrie 1918 îi prilejuiește lui Emil Isac o susținută campanie publicistică. Paralel, alături de alți fruntași și militanți români, participă la mai multe reuniuni în care explica celor prezenți imperativele Unirii. La 2 noiembrie 1918 este ales în biroul de presă al Senatului Național Român pentru întreaga Transilvanie, semn al recunoașterii eforturilor sale îndreptate spre făurirea statului național român unitar. Ziua de 1 decembrie 1918 îl găsește în mijlocul mulțimii căreia îi prezenta cu entuziasm principiile cuprinse în **Rezoluția Adunării Naționale asupra Unirii.** Din străvechea cetate Alba-Iulia, simbol al unității noastre naționale, Emil Isac transmitea ziarelor articole emoționante cum este cel apărut la 3 decembrie 1918 în **Kolozsvári Hirlap „Acum,** scrie Emil Isac,**sufletul meu este plin de muzică. O, libertate ce scump dar ești !"** Emil Isac își propunea să explice tuturor că Unirea este opera dreaptă a poporului român și printre altele articolul **Alba-Iulia socialiștilor români** cuprinde numeroase argumente istorice, sociale, politice, economice și culturale care au condus poporul român la măreața victorie : „Vrem unirea tuturor elementelor românești, căci numai astfel sîntem asigurați că putem trăi viața unui popor civilizat și numai astfel ne este posibil ca, în sfîrșit, toată energia noastră să nu fie jertfită în lupta de rezistență, ci ca energia aceasta să poată fi folosită pentru programul cultural, social și economic". În alt articol intitulat sugestiv **Problema românească — problemă socială (Chemarea,** 1 iulie 1919).

Pînă în 1924, de exemplu, Emil Isac va scrie peste 200 de articole în care se reflectă o conștiință vie a poporului nostru. Scrisul său la fel de entuziast își dorea acum să slujească „România nouă și progresul omenesc" pentru că „poetul își îngenunche înduioșarea. Și apucă lira vopsită de sînge și șterge strunele amorțite. Fiți slăvite bucurii și dureri ale facerii ! Fiți slăvite păsări care treziți din tăcere arborii și ramurile le împodobiți cu flori de cîntece !"

din lirica iraniană

FORUGH-E FAROKHZAD

Cineva ca nimeni altul

**Am văzut în vis pe cineva venind.
Am văzut o stea roșie
și pleoapa a-nceput să mi se zbată
și pantofii mei se-mperechează mereu
și să orbesc
dacă mint
am văzut în vis o stea roșie –
fără ca măcar să fi dormit.
Cineva o să vină ;
va veni cineva –
altcineva
altcineva mai bun –
cineva ca nimeni altul : nici ca tata, nici ca Ensi,
nici ca Yahia, nici ca mama.
El este așa cum trebuie să fie ;
el este mai înalt decît casa arhitectului
și are fața mai luminoasă ca a Profetului
și nu-i e teamă de fratele lui Seyed Geavad,
cel plecat să îmbrace
uniforma de polițist ; și nici chiar
de Seyed Geavad – stăpînul casei noastre –
teamă nu-i este.
Iar numele lui
e cel rostit de mama la-nceputul
și sfîrșitul rugăciunii –
el este judecătorul judecătorului
sau dorința dorințelor.
El poate citi cu ochii închiși
toate cuvintele grele
din cartea de clasa a treia ; poate chiar să scadă
fără nici o greșeală**

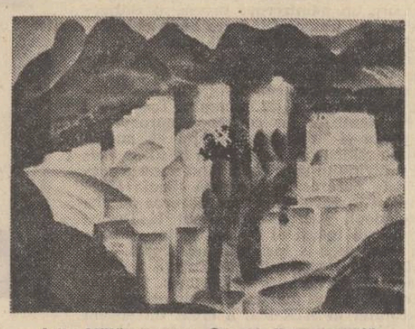

Iulia Hălăucescu : „Orașul dintre munți"

**pe o mie din douăzeci de milioane ;
poate să ia pe credit cită marfă dorește
din magazinul lui Seyed Geavad,
și poate astfel să facă încît
lumina vieții lui Allah,
verde ca zorile dimineții,
să lumineze din nou
cerul de deasupra moscheii.
O,
ce bună este lumina !
Ce bună este lumina !
Și eu cît de mult aș dori
Yahia să aibă
un căruț cu patru rotile
și o lanternă –
eu să stau în căruțul lu' Yahia
îngropată între pepeni
și să ne-nvîrtim prin piața Mahmadieh...
Ehei !...
Ce bine-i să dai rotogoale prin piață
ce bine-i să dormi pe terasa casei
ce bine-i să mergi în Parcul central
ce gust plăcut are pepsi-ul
ce bine-i la cinema-ul „Fardin"
și ce mult îmi plac toate lucrurile bune
și ce mult aș vrea
s-o string de git pe Ghis, fiica lui Seyed Geavad.**

**Păcat că sînt enervant de mică
și că mă pierd pe străzi.
Dar, de ce tata care nu-i enervant de mic,
și nici nu se pierde pe străzi,
nu face nimic, ca omul din vis
mai iute să se arate și în realitate ?!
De ce oamenii din preajma abatorului,
al căror pămînt din grădină e-mbibat de sînge,
a căror apă, din bazine, e plină de sînge,
și care au tălpile pantofilor pline de sînge,
de ce nu fac ceva ?
De ce nu fac ceva ?**

Cît e de leneș soarele iernii !

**Am măturat scările ce duc spre acoperiș,
am spălat și geamurile.
De ce oare tata
numai în somn are vise ?
Am măturat scările ce duc spre acoperiș,
am spălat și geamurile
căci cineva va veni,
căci va veni cineva,
cineva care în inima lui ține la noi, al cărui
suflet e de partea noastră
și-al cărui glas se alătură nouă ; cineva
a cărui venire
nu poate fi oprită ; cineva
cine nu poate fi-ncătușat, nici aruncat
la-nchisoare ; cineva
cine și-a lăsat un urmaș sub străvechiul copac al
lui Yahia,
urmaș care crește cu fiece zi –
tot mai mare se face ; cineva
din ploaie și din susur de ploaie / din foșnet
de flori de satin.
Va veni cineva
în noaptea cu cerul brăzdat de-artificii
și va întinde masa
și va împărți pîinea
și va împărți pepsi-ul
și va împărți Parcul central
și va împărți vinul negru la masă
și va împărți zilele înscrierii la școală
și va împărți numerele pentru spitale
și va împărți cismele de cauciuc
și va împărți locurile la cinematograful „Fardin"
și va împărți copacii fiicei lui Seyed Geavad
și tot ce a creat vîntul –
și ne va da și nouă partea noastră.**

Eu am visat că...

AHMAD-E ȘAMLU

Nocturnă

(lui Mahmud Kianuș)

**Noapte întunecată,
noapte trează,
noapte preaplină –
cea mai frumoasă pentru-a muri.
Spune-i cerului să-mi dea un pumnal
din diamantele stelelor.**

**Noapte –
cuprins fără hotar,
început de epopee a mării
plin de pretexte,
prilej pentru mine de veghe.
Mare goală.
mare nemuzicală.**

**Pădurea e-ncărcată de ani,
respiră greu și adie,
iar pasărea își ia zborul
din marginea ei și din marginea mării,
dintre nisipuri ; pasărea se lasă, țipînd,
pe piatra havuzului ; întunecatul bazin
se trezește din somn, dar în cîntecul molcom
de leagăn al mării deschise
adoarme din nou
fără vise.**

**Pădurea oftează –
își leagă rănile
cu pansamentul verde
al mușchilor.**

**Iar epopeea mării se compune din teama
nemișcării și liniștii.**

**Noaptea e rece,
noaptea-i bolnavă și trează
de strigătul mării, noaptea e plină
de umbrele valurilor – cea mai frumoasă noapte
pentru-a iubi.
Cu ochii tăi lîngă mine
nici nu-mi mai trebuie
diamantele stelelor.
Spune-i asta
chiar cerului.**

**În românește de Dim. Rachici
și Vasile Sofineti**

SPORT

Fotbal de amatori

● Așa cum de altfel anticipam cu toții **Steaua** n-a putut marca trei goluri în meciul cu **A.S. Monaco** și a părăsit Cupa Campionilor Europeni înainte de a fi pășit în primul tur al competiției. Adversara ei, o echipă modestă dar tenace, a știut să-și joace șansa neașteptată și să se califice. **A.S. Monaco** nu spera în această calificare. **Steaua** i-a făcut-o cadou. Nu e pentru prima dată. Tot așa am calificat pe Spania la fostele europene, sau pe Franța la olimpiadă. Enumerăm aceste două cazuri, ar mai fi putut fi și altele, pentru a arăta că această nouă eliminare nu e o întîmplare. Ea face parte dintr-o serie de insuccese de același tip. Faimoasele analize care se fac asupra fotbalului nostru ar fi mult mai utile dacă nu s-ar preocupa mai întîi nu de indisciplina jucătorilor, ci de frecvența tipurilor de erori specifice fotbalului nostru. Insuccesele noastre sînt trase la șapirograf toate, evident în cîteva variante care se repetă. Nu avem nimic de spus deci despre meciul **Steaua — A.S. Monaco** decît că este o partidă în care întîlnim același tip de erori, pe care însă nu le cunoaștem așa cum se pretinde îndeobște. Dacă le-am cunoaște le-am elimina și totul ar fi simplu. Fapt cert este că fotbaliștii noștri au cedat în ultimii ani din ce în ce mai mult pasul în fața fotbalului occidental, profesionist, și că ne pierdem în vorbe frumoase sau aspre, dacă nu ținem seama de această evidență. Insuccesele fotbalului nostru amator țin de structura chiar a amatorismului nostru în fotbal. Înlăturarea lui ar duce la rezultatele dorite de toți. Cine susține dintre tehnicieni și specialiști egalitatea de forțe competiționale dintre fotbalul nostru amator și cel profesionist cu care ne confruntăm de obicei și în fața căruia ne propunem să obținem victoria, n-are decît s-o demonstreze. Practic asemenea propoziție e imposibilă. Nu înzestrarea individuală a jucătorilor e în discuție, ci condițiile specifice pe care le impune și sistemul competițional.

Discobol

Por entre colinas
de hechura divina
vienen caminando,
al valle bajando,
tres rebaños finos
con tres pastorcitos.
Uno es transilvano,
el otro es moldavo
y el otro vrancheano.
He aquí al transilvano
que con el vrancheano
de hablar ya no cejan,
ellos se aconsejan
que al anochecer
matar han de haber
al pastor moldavo,
que es acaudalado,
con muchos corderos
de gallardos cuernos,
caballos domados
y perros osados !...
Pero una cordera,
de lana de seda,
tres noches, tres días
no calla, gemía,
hierba no comía.
Corderilla pinta,
pinta, blanqui-pinta,
desde hace tres días
lloras a porfía !
y comer evitas.
Estás enfermita
linda corderita ?
— Oh pastor amado,
ve con tu rebaño
al bosque distante,
con yerba adundante,
sombra refrescante.
Dueño mío, mi dueño,
tú lleves un perro,
el más fiero perro
y el más compañero,
que el sol al bajar
te querrán matar
el de Transilvania
con el de la Vranchea !
Dulce corderita,
si eres adivina,
si me han de matar
el sol al bajar,
dile al transilvano,
también al vrancheano,
sin falta me entierren
donde ustedes duermen,
que jamás yo quiero
ser sin mis corderos ;
y junto al redil
perros quiero oir.
Le dices a ambos
pongan a mi lado
mi flauta de encina
de música fina !
mi flauta de hueso
de tierno embeleso ;
mi flauta de sauco
de cálido canto !
Si el viento soplare,
por ellas sonare,
y ovejas vendrían
por mí llorarían,
lágrimas de sangre !
Mas de muerte no hables
con ellas sé amable.
Tú dirás a ellas
que hallé novia bella,
hija de una reina,
novia de la tierra ;
que en la boda mía
una estrella había ;
luna y sol vinieron,
corona me dieron.
Pinos y pinares
me hicieron altares,
cura fue floresta,
pájaros la orquesta,
mil aves trinaron !
y astros alumbraron !
Pero si encontraras,
a una madre anciana,
con falda de lana,
por el campo andando,
al mundo indagando,
y a todos clamando :
„Alguien conoció,
alguien divisó,
pastor arrogante
de altivo talante ?
Luce su carita
cual blanca espumita ;
su bigote imita
del trigo espiguita ;
su cabello imita
del cuervo plumita ;
y su miradita
mora madurita !...“
Tú, mi corderita,
serás compasiva,
le dirás a ella
que hallé novia bella,
y que me he casado
en valle dorado.
Pero no le digas
a mi madre, amiga,
que a la boda mía
estrella caía,
que invitados fueron
los pinos ligeros,
que ofició floresta,
que aves la orquesta,
que a miles trinaron !
que astros alumbraron !...“

Versiune spaniolă de
Omar Lara

150 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI

L.N.Tolstoi

Armonia operei

Tolstoi **nu este**, probabil, unul din momentele de obsesie ale modernităţii noastre, cum **este** Dostoievski, dar este sigur unul din momentele de echilibru şi armonie al existenţei noastre spirituale, moment de care noi, oamenii secolului XX, ne dezicem poate, moment pe care căutăm să-l eludăm, să-l disimulăm, momentul acesta este însă important chiar şi prin faptul că există, că există concret şi palpabil, ca un refugiu posibil.

La Tolstoi armonia nu reprezintă atit o concepţie şi poate nici măcar o spiritualizare a operei sale, cit este mai curînd un obiect, obiectul fundamental al oricărei mişcări intime din lucrările sale mai mici sau mai mari. Ceea ce se realizează în finalul oricărei lucrări tolstoiene este armonia universului descris, poate chiar o rearmonizare a universului pus în discuţie. Orice lucru, însă, îşi are preţul său, deci şi armonia îşi are preţul ei, prin urmare care este preţul armoniei la Tolstoi ?

Romanul „Anna Karenina“ începe cu célebra frază despre familiile fericite şi nefericite şi cu descrierea scandalului din casa lui Oblonski. Dar tocmai acest moment de derută reprezintă calea noastră de acces într-un univers al echilibrului. După o tragedie de o zi, toate lucrurile (şi cele bune şi cele rele) îşi reocupă locul şi abia acum începe să se întrezărească imaginea reală a edificiului. Nu este un edificiu al conflictelor, cu atit mai puţin a impasului, ca la Dostoievski, este un edificiu, în fond, al împăcărilor şi al regăsirilor. Asta nu duce nicicum la o existenţă idilică, aş zice chiar dimpotrivă. Echilibrul şi nu altceva generează fericirea mediocră a lui Levin şi Kitty, trădarea lui Nikolai Rostov faţă de Sonia şi căsătoria acestuia cu Maria Bolkonskaia, existenţa în fond umilitoare a lui Dolly şi însingurarea finală a prinţului Nehliudov. O armonie care generează tristeţe ? Se pare că acesta ar fi cuvîntul, chiar dacă ascunde un paradox aparent. Dar nu acesta este încă preţul armoniei, ci doar un semn al preţului. Preţul real trebuie căutat în altceva.

Un prim răspuns poate fi găsit la prinţul Andrei, în celebra scenă a bătăliei de la Austerlitz, unde Andrei Bolkonski, grav rănit, contemplă imensitatea albastră a cerului şi, la limita morţii, devine brusc conştient de stupiditatea vechilor sale idealuri. Armonia este regăsită, prinţul Andrei trăieşte momentul unei împăcări supreme, dar preţul acestei împăcări sînt vechile sale idealuri, este sensul existenţei sale anterioare. Nu discutăm acum care au fost aceste idealuri şi care ar fi valoarea lor, oricum ar fi fost ele au existat, iar din acest moment ele au încetat să existe. Evident, în raport cu infinitul orice năzuinţă omenească poate părea măruntă, insignifiantă şi chiar stupidă, măcar şi datorită caracterului ei limitat, dar acesta este un argument în numele căruia poate fi distrus tot ce este omenesc şi romanul „Anna Karenina“ confirmă oarecum acest punct de vedere. Anna Karenina este un personaj unic în tipologia tolstoiană, dar asupra acestei imprejurări voi mai reveni. Ceea ce ne interesează deocamdată este faptul că Anna, prin dragostea ei sfidătoare faţă de Vronski şi prin părăsirea familiei, comite, în contextul normelor de conduită ale vremii, momentul de dezechilibru şi armonia atita timp cit Anna va exista, pentru că existenţa Annei este incompatibilă cu ideea de echilibru. Pînă la urmă armonia este regăsită, dar ca o consecinţă a sinuciderii Annei, a eliminării ei. Deci, preţul armoniei va fi egal cu o viaţă de om. Astfel privite lucrurile, adică în cauzalitatea şi în contextualitatea lor literară, devine foarte limpede că moartea Annei Karenina e implacabilă, chiar necesară regăsirii armoniei. Este, prin urmare armonia un factor inuman ? Lev Tolstoi este un scriitor prea mare ca să dea un răspuns atit de simplu. În opera lui Tolstoi armonia este mai curînd un factor neutru, care generează în egală măsură şi răul şi binele, dar armonia **în ultimă instanţă** este frumoasă, dar nu indiferent de ce anume generează, deci nu **prin sine,** ci **în sine.** Aceasta poate că explică de ce armonia reprezintă obiectul final spre care se îndreaptă Tolstoi în toate lucrările sale importante şi mature. Spre deosebire de Dostoievski ale cărui finaluri de romane şi de nuvele reprezintă momentul culminant al dezechilibrului şi al instabilităţii, cum se intîmplă şi în „Demonii“ şi în „Fraţii Karamazov“, dar şi în nuvele ca „Bobok“, „Smerita“ şi atitea altele. Una din explicaţii se găseşte, probabil, în raportul dintre tragic şi dinamic la cei doi scriitori.

La Dostoievski tragicul izvorăşte din fiinţa umană însăşi, de aceea personajele dostoievskiene sînt nişte personaje chinuite, dar suferind personajele dostoievskiene parcurg un neîntrerupt proces al catharsisului, existenţa lor tragică fiind cea care generează catharsisul. Poate că aici se află cheia aşa zisei situaţii-limită. Personajul poate să nu fie conştient nici de propria sa tragedie (sau de proporţiile ei), nici de procesul de catharsis, cum se întîmplă cu Sonia Marmeladova, de exemplu. Tragicul şi dinamismul se identifică, se confundă aproape la Dostoievski, poate şi datorită faptului că marile personaje dostoievskiene se raportează la ideea responsabilităţii individului şi în cazul cînd această responsabilitate este dureros de prezentă (Sonia Marmeladova), dar şi în cazul cînd este dureros de absentă (Marmeladov). Astfel, catharsisul la Dostoievski este procesul însuşi al operei, şi tot catharsisul este cel care duce la instabilitatea finală.

Spre deosebire de Dostoievski, la Tolstoi tragicul nu este imanent, tragicul este determinat. Din determinism, Tolstoi, poate mai mult decît oricare alt scriitor al secolului al XIX-lea, a creat un sistem estetic global. Determinismul este redus în mod curent la doi factori ai săi — social şi biologic, dar sfera reală a determinismului este mult mai largă. În fond, tot ce nu ţine de imanenţă, tot ce ţine de factori exteriori personajului se înscrie în sfera determinismului. Destinul la greci ca şi rolul întîmplării şi al accidentului în literaturile mai recente sînt nişte expresii ale determinismului. La urma urmei, orice împrejurare în care starea sau evoluţia personajului se modifică în funcţie de un determinant exterior se subscrie determinismului. La Tolstoi factorii exteriori joacă un rol copleşitor. Întregul proces de reevaluare pe care-l parcurge Ivan Ilici se datoreşte unei boli fatale, drama Annei Karenina se dezlănţuie în consecinţa unei întîlniri **întîmplătoare** cu Vronski, căsătoria finală a Nataşei Rostova cu Pierre Bezuhov se produce în urma unui şir întreg de accidente, unele dintre care Nataşa pur şi simplu le ignoră. Un loc cu totul spécial îl ocupă în sistemul estetic al lui Tolstoi accidentul fatal, cum ar fi rana mortală pe care a căpătat-o prinţul Andrei la Borodino sau boala mortală pe care a contractat-o Ivan Ilici. **Accidentul final** (de care personajul nu este responsabil în nici un fel) va duce (în momentul în care personajul va fi pătruns de iminenţa morţii) la un contact surprinzător între fiinţă şi nefiinţă, cu consecinţe nu mai puţin surprinzătoare : nefiinţa este un alt nume dat infinitului. În raport cu nefiinţa, orice manifestare particulară a fiinţei pare ridicolă, lucru aproape explicat în întîlnirea dintre prinţul Andrei şi duşmanul său de moarte Anatoli Kuraghin, după lupta de la Borodino. Este, deci, acelaşi raport între particular şi infinit despre care am mai vorbit şi în cazul scenei de la Austerlitz. Infinitul anulează particularul şi astfel devine posibilă pentru personaj armonia supremă.

Pe Tolstoi probabil că l-a obsedat această idee a capacităţii omului de a se transfigura în momentul morţii, fapt etalat şi de scurta şi demonstrativa povestire a sa, „Trei morţi“, unde vorbeşte despre capacitatea şi incapacitatea fiinţei de a intra în contact cu nefiinţa.

Rolul copleşitor pe care-l joacă la Tolstoi factorul extern determină probabil şi faptul că în marile sale lucrări, catharsisul este întotdeauna un punct final sau o stare finală. La Tolstoi tragicul (spre deosebire de Dostoievski) nu este concomitent cu existenţa. Excepţie de la această regulă tolstoiană o face Anna Karenina, care se şi exclude din datele fundamentale ale tipologiei tolstoiene. Anna prin structura ei intimă este o purtătoare a tragediei, de aici şi un lucru mai puţin obişnuit la Tolstoi — asumarea de către Anna Karenina a unei responsabilităţi absolute, un fel de reflex al Soniei Marmeladova. Din această pricină Anna **este** şi în acelaşi timp **nu este** un personaj tolstoian.

Marile personaje tolstoiene trăiesc o mare parte a existenţei lor în afara tragicului, tocmai datorită faptului că tragicul este provocat de un determinant exterior. Adică personajul trăieşte cît şi cum trăieşte şi deodată i se întîmplă ceva, acest **ceva** îl va schimba, îl va dramatiza şi-l va lansa pe orbita catharsisului. Din această pricină, la Tolstoi catharsisul va fi întotdeauna un punct final şi ca atare o chestiune intimă a personajului. Deci, la Tolstoi tragicul nu reprezintă o substanţă, o concepţie sau un conţinut, la Tolstoi tragicul nu este decît un procedeu de final, necesar pentru realizarea unei stări de armonie. În felul acesta, însă, Tolstoi se detaşează de unul dintre cele mai vechi imperative ale valorii literare — tragedia. În mod logic, conform tuturor teoriilor, aceasta ar fi trebuit să ducă la un eşec, în cazul lui Tolstoi însă aceasta a dus la un triumf. În mod logic, absenţa tragicului reprezintă un moment de incapacitate, la Tolstoi însă se constituie într-o expresie de geniu. Atunci, în literatură orice e posibil ? Sau, altfel spus, literatura (ca o manifestare a valorii) e posibilă oricum ?

Leonida Teodorescu

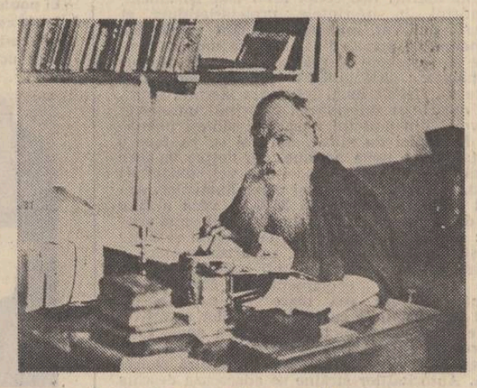

Tolstoi la masa de lucru (1909)

Înnoptarea prinţului Andrei

Ce limpede înaltul
Dinaintea bătăliei...
Sus
Norii fosneau
Pe drumul veşniciei.
Frumuseţea strălucea
încă departe
Tînără şi frivolă,
Se apropie azi
De neatins.
În jurul meu
Cresc munţi de ceaţă,
Asta era ?
Aluneci încet,
Eşti tu,
Iubita mea ?
Eşti tu ?

Aurel-Dragoş
Munteanu

REPERE

O carte de referinţă

„Dacă Rousseau n-ar fi existat, Tolstoi l-ar fi inventat“ — iată concluzia cărţii semnate de Galina Oprea şi Al. Oprea, în care un proces aproape enigmatic al culturii universale este prezentat şi descifrat. Paralelismul tulburător între gîndirea lui Rousseau şi cea a lui Tolstoi — personalităţi atît de diferite biografic, etnic, social, şi atît de îndepărtate în spaţiu şi timp — departe de a fi o influenţă filosofică întîmplătoare sau un minor epigonism literar — este, demonstrează convingător cartea, un fenomen cultural ce îşi găseşte explicaţia în condiţiile socio-istorice paradoxal asemănătoare în care au trăit şi creat. Prin semnificaţiile implicate, comparaţia Rousseau-Tolstoi, depăşeşte deci aria unor simple fenomene literare „punînd în cauză baza socială a concepţiilor despre viaţă a celor doi autori“. Lucrarea acoperă o lacună a cercetării literare comparatiste, prezentînd totodată un interes mai larg decît cel documentar-istoric, prin reverberaţiile postulatelor rousseauist-tolstoiene în gîndirea contemporană (Herbert Marcuse, C. Levis-Strauss, fenomenul **beat, hippie,** etc). Întrebarea din primul capitol al cărţii **Este Tolstoi un continuator al lui Rousseau ?** îşi găseşte răspunsul în argumentaţia volumului susţinută de perspectiva comparatistă actuală ce investighează procesele specifice din interiorul fiecărei culturi, justificînd astfel paralelismele existente între exponenţii lor. Bogatul aparat teoretic al cărţii, în care alături de critica rusă şi franceză la loc de cinste îl deţine critica românească (G. Călinescu, Lucian Blaga, Mircea Eliade, Mihai Ralea) este organizat de o viziune ştiinţifică, marxistă a fenomenelor istorice, valorificînd sugestiile fecunde ale gîndirii tolstoiene. Punctul de convergenţă al demonstraţiei îl formează mitul „virstei de aur“, mitul existenţei fericite în mijlocul naturii prezent, cum observa M. Eliade în toate etapele gîndirii umane şi redescoperit pentru lumea modernă de J. J. Rousseau. Constantele acestui complex mitic sînt : **natura** ca obsesie a începuturilor, nostalgie a Edenului, şi fiinţa fericită şi bună **a omului natural.** Dacă însă pentru Rousseau, „virsta de aur“ este mai mult un postulat, o ipoteză a unei etape tranzitorii de la starea de natură la cea socială, pentru Tolstoi ea capătă aspecte concrete prin realitatea satului patriarhal rusesc. Dar în timp ce un John Ruskin, de pildă, îşi deplasează utopiile spre un gotic Ev Mediu, pentru Lev Tolstoi obştile săteşti primitive, cu proprietatea comună asupra pămîntului (**mir** în Rusia, **marca** în Germania, **tompt** în Irlanda, **sate devălmaşe** în România) sînt modele vii ale formelor de viaţă primitive, necorupte de societate şi civilizaţie. „Bunului sălbatec ipotetic i se substituie bunul mujic rus“. Natura a însemnat întotdeauna pentru Tolstoi un destin. Ea „nu e descrisă, ea trăieşte“, fără exaltarea romantică, ci în neclintirea clasică.

Fiind mai puţin o abordare a artei literare, cît un studiu comparatist foarte modern al „ideilor literare“ monografia, vizînd o tratare exhaustivă, se prelungeşte în trei direcţii : a ecourilor în lume, a rousseauismului în literatura rusă, şi a motivelor literare în gîndirea artistică şi politică românească. Fără îndoială, cartea Galinei Oprea şi a lui Al. Oprea, se impune ca o contribuţie de prim ordin a şcolii comparatiste româneşti în cercetarea internaţională avînd toate şansele de a deveni o lucrare de referinţă în domeniul abordat.

Dan Alexandru Condeescu

Arta ca argument al existenţei

A vorbi, astăzi, despre Lev Tolstoi înseamnă a face pledoaria artei autentice şi depline, încăpătoare-n sinesi şi profundă ca o lamură, incomensurabilă în semnificaţiile ei aidoma naturii în manifestaţiunile ei, a artei sănătoase (nu neapărat în sens filosofic), viguroase şi imuabilă ca şi zodiile firmamentului.

Lev Tolstoi ne dă certitudinea că arta este viabilă şi necontenit potenţială ca şi seminţele vechi redescoperite în tumuli şi piramide. El ne dă certitudinea că arta este, sub soare, frumoasă şi tutelară lucrare a minţii şi sufletului omenesc. El ne întăreşte credinţa că arta este cel dintîi sinonim al veşniciei, al acelei eternităţi de care nu ne este nici frică, nici teamă.

Dintre artiştii moderni ai lumii care-au lucrat întru cuvînt — şi asta e numai o părere personală — doar Shakespeare şi Balzac, şi alături el, au fost în asemenea înaltă măsură autoritari pe Universul lor, iar universul lor se cuprinde şi judecă în marele **tot,** de la efemerida ţişnind sprintenă din crisalidă la stropul de ploaie care sfîrîie pe umerii încinşi ai lui Levin cosind, de la patima oarbă a lui Stiva Oblonski care, altfel, are totuşi darul de a împăca **conjuncturile** ca o stranie mumă bună la modernul **complex** tragic al Annei, de la scăpărarea uimitoare a cine ştie cărei idei ce se iscă din creţul frunţii mujicului Foma şi de-abia putînd să prindă rost la zbuciumul nemărginit şi ardent în sine însuşi, şi-n afara sa, al lui Pierre Bezuhov. Lev Tolstoi este printre puţinii mari artişti ai lumii care dau seamă despre **întreg,** în macro şi micro-ţesătura lui, văzută şi imprevizibilă. El vede şi urzeala şi bătaia lumii. Opera lui ne dă sentimentul acut al dialecticii — ea este văpaia în care ard, se consumă şi consună toate părţile firei. Între biografia lui şi opera lui este o stranie şi completă sinonimie pe care niciodată n-o vor putea descîlci pînă la capăt istoricii literari ; lui i-a fost dat să fie, simultan, şi OM şi DEMIURG.

N-am citit decît o parte din lucrările teoretice ale lui Lev Tolstoi, dar **teoria** lui, cred că pe bună dreptate, este pusă în cumpănă. Degajă, însă, OPERA o **filosofie** (nu o morală pe care mai ales în finalul **„Învierii“** nu o putem admite) care te pune în încurcătură, te ispiteşte şi te îămureşte, te fascinează şi te îngrijorează, te saltă din lut către sensul stelei de sus, te umileşte şi totodată îţi dă reazim, te iniţiază şi te despresurează, te pune în bună relaţie cu frunza şi raza, îţi dă, peste tot, sentimentul că eşti om, dar îndată îţi ridică în faţă cea mai simplă şi grea întrebare : ce înseamnă să fii om ? El îţi spune, asemenea cărţii sacre şi după ce însuşi întîmpină toate caznele unui mucenic : între oameni pace şi bună-nvoire. Lev Tolstoi îţi spune (şi le spunea aristocraticelor saloane ale vremii lui) că a descoperit un nou termen în medicină, „Arbeitskur“, ceea ce se traduce prin **cura de muncă,** şi îţi dă cel dintîi exemplu sufleîndu-şi mînecile cămăşii şi punînd mîna pe coasă ori pe ac şi ată ca să coase opinci pentru mujici. Îţi redă demnitatea şi posibilitatea împlinirii, îţi dezvăluie un sens în sporul efemerului şi te împacă cu veşnicia („noţiunea de eternitate este o maladie mintală“, **Jurnal,** 13 iulie 1852).

Arta veacului nostru — nu în ceea ce are ea sublim şi profund, şi are ! — a crezut, teoretic dar şi practic, că poate renunţa la artişti „invechiţi“, precum Tolstoi, Balzac şi alţii de talia lor. **Noul val** francez, de pildă, a socotit că dacă-l opune pe Tolstoi lui Dostoievski, cel dintîi ar ieşi din opoziţie anacronic, iar al doilea „modern“, pe cînd ei doi îşi sînt, ca mari artişti, solidari. Opera lui Tolstoi ne dă certitudinea că modele, chiar şi cele artistice, trec şi se mucezesc, pe cînd arta mare, arta pur şi simplu rămîne şi tutelează. Iată dar că a vorbi, astăzi, despre opera lui Tolstoi înseamnă totodată şi a face rechizitoriul modelor şi diversiunilor artistice, a „crizei“ artei pe care se grăbesc s-o declare miopi esteticieni care nici măcar în copilăria lor n-au fost capabili să se lase legănaţi şi **duşi** pe aripa inefabilă a unui basm. Dimpotrivă, romanul contemporan învaţă şi, cînd poate, integrează lecţia operei lui Tolstoi. Ar fi, bunăoară, foarte ispititor un studiu despre răsfringerile **metodologice** ale **„Annei Karenina“** în romanul **„Ion“** al lui Rebreanu, autor român care a fost în stare să **citească** lecţia lui Tolstoi şi s-o integreze. Dar parcă, un Thomas Mann, un Faulkner, un Hemingway, un Malraux, un Şolohov sau Jean Giono au făcut abstracţie de artişti, precum Tolstoi şi Balzac? Cine crede altfel — vorba unui poet — acela minte !

Împlinirea a o sută cincizeci de ani de la naşterea lui Lev Tolstoi ne oferă încă o dată prilejul de a spune că arta este indispensabilă condiţiei umane, ea este, în acelaşi timp, şi tutelară dar şi suzerană, ea este a omului şi omul, şi prin dînsa, îşi poate argumenta existenţa. Arta modernă, în sensul larg al cuvîntului, se sprijină pe opera lui Lev Tolstoi ca şi Pămîntul, în viziunea anticilor, pe unul din cei şase stîlpi.

Gheorghe Suciu

REVISTA STRĂINĂ

● **DESCOPERIREA ÎN NOIEMBRIE 1922 A MUMIEI LUI TUTANKHAMON** şi a obiectelor inestimabile care îl înconjurau în mormîntul său din Valea Regilor, este una din cele mai importante ale istoriei arheologiei. Savantul Howard Carter, descoperitorul, a relatat această extraordinară aventură într-un volum a cărui apariţie a incitat cele mai prestigioase condeie ale criticii. Lucrarea, care nu a fost pînă acum publicată în Franţa, urmează să apară în editura „Pygmalion“, sub titlul LA FABULEUSE DÉCOUVERTE DE LA TOMBE DE TOUTANKHAMON, evocînd etapele pasionante ale acestei „învieri“ a celebrului faraon, aşa cum le-a trăit autorul.

● **SPECIALIŞTII** Institutului de istorie al Academiei de ştiinţe din Tadjikistan au restaurat un panou cu incrustaţii datînd din secolul VII. Panoul a fost descoperit de arheologi în timpul săpăturilor efectuate în palatul cnejilor Ustraşan (cnezat din evul mediu care fiinţa pe pămînturile actualei regiuni Leninabad). Acest panou pavoaza intrarea într-una din sălile palatului. Un maestru necunoscut a înfăţişat, cu neîntrecută măiestrie, scene din bătălii. Se pare că sînt episoade descrise din lupta legendarului conducător popular Kova împotriva tiranilor.

● **EDITURA AMERICANĂ „ROBERT A. MARTIN“** a tipărit de curînd o bogată colecţie de eseuri, interviuri şi articole din presa cotidiană ale lui Arthur Miller, volum intitulat THE THEATER ESSAYS OF ARTHUR MILLER. Este surprinzător de găsit în acest volum un Miller, autor al piesei „Moartea unui Comis voiajor“, deplîngînd singurătatea americanului. Tot atît de surprinzătoare este admiraţia sa pentru Ibsen. Ultimele eseuri sînt de o deosebită concentrare stilistică şi tot atîta rafinament. Relevant este „Cuvîntul înainte“ al volumului, semnat de autor, în care mărturiseşte nu lipsit de modestie că timp de 30 de ani a vorbit prea mult, dar că discuţiile sale de dinainte au avut o mare importanţă, iar cele recente însă au fost uneori... scînteietoare.

● **„PICTURA GERMANĂ ÎNTRE 1890—1918“** este intitulată expoziţia care, după primul popas la Ermitaj, poate fi vizitată la Muzeul „Puşkin“ din Moscova. În cele 91 de opere, care fac obiectul acestei expoziţii, figurează Liebermann, Slevogt, Corinth, Kirchner, Klee, Nolde, Dix şi Grosz.

● **CASA UNIONALĂ DE DISCURI „MELODIA“** a editat, cu prilejul celei de-a 150-a aniversări a naşterii lui Lev Tolstoi, o serie de noi discuri. Cu ajutorul unor vechi imprimări fonografice restaurate, a fost realizat un disc LP „Vorbeşte Lev Tolstoi“. Pe una din feţe sînt imprimate scrisori ale marelui dispărut, adresate unor prieteni şi cunoscuţi. Pe cealaltă faţă sînt imprimate articole, povestiri şi scrisori, în lectura scriitorului. Aceeaşi casă de discuri a pregătit tot cu acest prilej şi alte cinci discuri care cuprind lecturi din operele lui Lev Tolstoi. Vor fi reeditate discurile cu „Anna Karenina“, în interpretarea Teatrului de Artă din Moscova şi „Puterea întunericului“ în interpretarea colectivului artistic al Teatrului Mic.

● **FESTIVALUL DE LA VIENA** din anul viitor va avea loc în perioada mai-iunie, sub deviza „Viena din 1848—1918/Metropolă în Europa“. O idee completă asupra acestei epoci va fi dată de Sărbătoarea muzicală a Societăţii „Konzerthaus“, de expoziţii şi de creaţii noi ale teatrelor vieneze, accentul fiind pus cu deosebire pe relaţiile reciproce între culturile naţionale şi imperiul Habsburgilor. Sînt de asemenea prevăzute reprezentaţii ale teatrelor din R.P. Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia şi România. Va fi prezentată în premieră mondială comedia „Schratt“ de Rolf Schneider, cît şi „Împăratul Franz-Joseph I al Austriei“ de Duschinsky, „Pămînt interzis“ de Henry Denker, iar la Opera naţională ; Karajan va dirija „Don Carlos“ de Verdi, Bernstein va conduce concertul de deschidere al Orchestrei Filarmonice din Viena, şi Giulini orchestra Simfonică. Festivităţile vor fi completate de diferite alte concerte, o expoziţie intitulată „Viena acum 100 de ani“ şi bineînţeles nu va lipsi o documentare la Muzeul Teatrului în ce priveşte „Opereta Vieneză“.

● **CONGRESUL SCHUBERT** care a avut loc la Viena, s-a bucurat de participarea a 31 de muzicologi din 8 ţări europene şi din Statele Unite ale Americii. Această întîlnire a fost organizată de Societatea Austriacă de Muzicologie în colaborare cu Direcţia Festivalului din Viena. Temele s-au referit atît la problemele de formă şi de armonie cît şi la interpretarea liedurilor lui Schubert din punct de vedere al istoriei muzicii şi a gustului publicului lor. Pentru a completa consideraţiile teoretice, concertele au avut loc în cadrul expoziţiei „Franz Schubert — Pentru cea de-a 150-a aniversare a morţii sale“, la palatul Harrach.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
36
(854)
Sîmbătă
9 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Încrezători în viitor

Activitatea politică din ultima săptămînă a înregistrat în prim-planul interesului general vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în județele Vrancea, Brăila și Galați. Entuziasmul cu care a fost primit pretutindeni în colectivele de oameni ai muncii constituie expresia puternică a aderiunii poporului nostru la politica internă și externă a partidului. Caldele aprecieri ale conducătorului partidului, analiza întreprinsă împreună cu factorii răspunzători, consultările cu oamenii muncii au relevat succesele obținute în realizarea măreților obiective ale Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale, precum și resursele încă nevalorificate, posibilitatea ridicării eforturilor la cote superioare, pentru bunăstarea poporului și binele României socialiste. Cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu au devenit prilejuri noi de analiză științifică, în spiritul clarviziunii revoluționare ce caracterizează întreaga activitate și gîndire politică a președintelui României socialiste. Trecînd în revistă succesele oamenilor muncii din județele vizitate, secretarul general al partidului a evidențiat faptul că ele aparțin poporului liber, stăpîn pe soarta sa, privind încrezător înainte, spre viitorul luminos al socialismului multilateral dezvoltat și al comunismului, operă istorică a anilor noștri de eforturi și devotament față de patrie.

Președintele Republicii a subliniat faptul că munca plină de abnegație a poporului nostru este în același timp o contribuție la cauza socialismului în întreaga lume, la creșterea prestigiului și a succesului său pe planeta noastră. Desfășurînd o amplă activitate internațională, partidul și statul nostru promovează relații de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, cu partidele progresiste, în spiritul programului nostru luminos, care se bucură de adeziunea poporului și care a fost confirmat de evoluția întregii vieți internaționale. Partidul Comunist Român a acționat în permanență pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor cu celelalte partide comuniste și muncitorești, în vederea promovării unui nou climat politic, guvernat de spiritul comun al ideologiei noastre, pentru depășirea dificultăților care pot să apară și pentru respectarea principiilor de egalitate și neamestec în treburile interne. Cuvintele secretarului general al partidului exprimă convingerile adînci ale întregului nostru popor, ale partidului nostru : „La baza tuturor relațiilor noastre internaționale așezăm ferm principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, asigurării dreptului fiecărei națiuni la dezvoltare liberă, independentă".

România socialistă întreține raporturi de colaborare în spiritul acestor principii ordonatoare, al prieteniei și relațiilor tovărășești, cu toate țările socialiste, militînd hotărît pentru dezvoltarea și amplificarea lor continuă. Țara noastră nu operează nici un fel de discriminări între prietenii noștri, nici în Balcani și nici în alte părți ale lumii, considerînd că raporturile de prietenie cu un partid sau un stat socialist nu trebuie să împieteze în nici un fel asupra raporturilor cu un alt stat socialist. Respectarea fermă a angajamentelor noastre externe și a coordonatelor principale care au prezidat întreaga politică internațională este o chezășie a politicii de prietenie și pace cu care se identifică astăzi numele României socialiste. Interpretarea tuturor actelor de politică externă ale partidului și statului nostru este posibilă numai în acest spirit, așa cum au probat-o atitudinea pe plan internațional și întreaga conduită politică a României socialiste, stimată astăzi pe toate meridianele.

Luceafărul

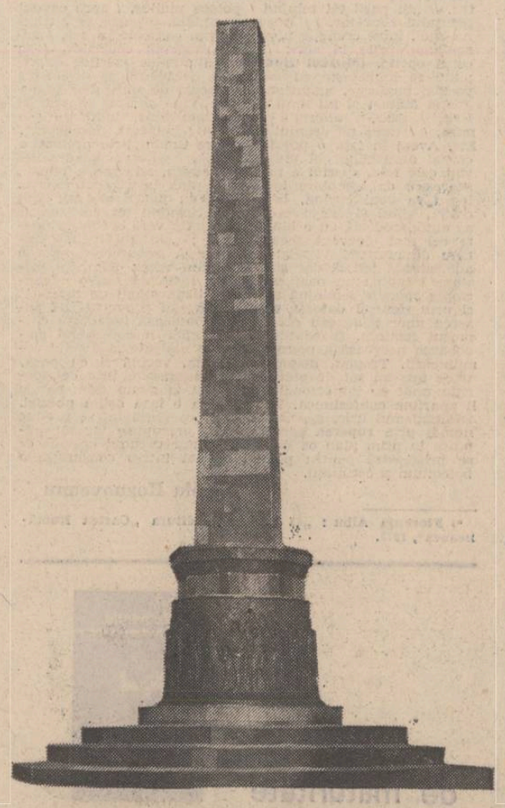

Monumentele Unirii

Unirea,
A făcut-o poporul !
Iată Desăvîrșirea
În care s-a prins
Viitorul

Acum faptul
E făcut
Acesta este Actul
De nedesfăcut

Ion Gheorghe

Monumentul Unirii din Focșani (reliefurile realizate de Ion Jalea)

PERMANENȚA UNUI IDEAL

Născut odată cu stîncile și codrii Carpaților, crescut în văile lor, lîngă izvoarele limpezi ce țîșnesc din adîncurile lor și de-a lungul apelor, care scaldă cîmpiile Ardealului, Banatului, Munteniei și ale Vechii Moldove, coborîtor din neamuri vechi ca lumea însăși — după cum remarca un patriot român de la 1918 — care cu aproape 2050 de ani în urmă, sub puternica personalitate a lui Burebista și-a constituit statul centralizat și independent, **Dacia**, poporul dacoromân a locuit neîntrerupt în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic, a făurit și permanentizat pe aceste meleaguri o înfloritoare cultură materială și spirituală.

Deși supus unor presiuni externe îndelungate, în toate epocile istorice din partea marilor imperii cotropitoare — roman, otoman, austro-ungar, țarist — poporul daco-român, profund democrat și de omenie care de la începuturile existenței lui n-a rîvnit niciodată ceea ce aparține altcuiva, dar din răsputeri a luptat pentru ca ceea ce este al lui, lui să-i aparțină, și-a afirmat cu putere voința sa de a trăi liber, neatîrnat și unitar.

Cu prețul unor lupte grele și sub conducerea unor personalități remarcabile ca Dromichete, Burebista, Decebal, Menumorut, Gelu, Glad, Ioniță, Basarab, Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horea, Tudor Vladimirescu ș.a., dacoromînii s-au opus cu strășnicie tendințelor expansioniste ale imperiilor vecine, și-au apărat cu dîrzenie independența în fața politicii de forță și dictat a statelor și imperiilor cotropitoare vecine, contribuind prin aceasta nu numai la apărarea ființei lor dar și a civilizației europene.

Înfruntînd vitregiile aspre ale istoriei — vremelnica cotropire romană, care datorită culturii materiale și spirituale înfloritoare a influențat puternic și aceste meleaguri, precum și lunga perioadă de năvăliri ale semințiilor migratoare — poporul daco-român, fără a-și pierde individualitatea sa caracteristică, formată de milenii, reușește să se regrupeze pe cuprinsul vechii Dacii, în organizații politice de tip feudal — în voievodate, și să înfăptuiască apoi concentrarea acestora în state feudale puternice, care „au asigurat — după cum se subliniază în programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism — atît dezvoltarea continuă a forțelor de producție, cît și conservarea ființei poporului, apărarea autonomiei Țărilor române, în fața marilor imperii ale vremii".

Puternica împotrivire a poporului român în fața invadatorilor, forța economică și politică a statelor românești, precum și prestigiul consacrat în glorioasele lupte ale voievozilor români, moștenitori ai unui trecut glorios geto-dac, de care invadatorii nu erau străini și nu-l subestimau, au făcut ca Țara Românească, Transilvania și Moldova să nu poată fi transformate în provincii turcești (pașalicuri), ci, dimpotrivă, Poarta să recunoască puterea suverană a domnitorilor români, dreptul țărilor române de a se cîrmui liber, după legi și întocmiri proprii, românii îndatorîndu-se numai la un tribut, pentru care sultanii se obligau să apere integritatea statelor feudale Moldova, Țara Românească și Transilvania.

În focul luptelor românilor pentru deplina libertate se conturează tot mai clar necesitatea imperioasă a înfăptuirii unității politice a țărilor române, obiectiv fundamental, determinat de însăși evoluția istorică a poporului nostru. Pe acest fir istoric, măreața acțiune a lui Mihai Viteazul, marele voievod care a realizat în 1600, pentru întîia oară de la Burebista și Decebal, unitatea politică a celor trei țări române, s-a răsfrînt pe planul conștiinței poporului român ca un nestins îmbold al marilor bătălii din veacurile care au urmat, pentru înfăptuirea unității naționale a poporului român, pentru refacerea Daciei străbune.

În calea înfăptuirii idealurilor sale de unire și independență absolută, poporului român i s-au pus noi stavile. Imperiile habsburgic și țarist, în plină ascensiune, au silit Imperiul otoman, aflat în declin, să le recunoască, pe nedrept, cotropirea unor provincii românești. După ce în 1687, Principatul transilvan este încorporat în Imperiul habsburgic, iar din 1867 fiind anexat de Ungaria grofilor și baronilor reacționari, la 1775 este cotropită de habsburgi și partea de nord a Moldovei — numită Bucovina. În 1812 Rusia țaristă anexează partea de răsărit a Moldovei cuprinsă între Prut și Nistru. Astfel, poporul român a fost nevoit, din zorii epocii sale moderne, să suporte consecințele dominației imperiilor înconjurătoare, fără ca voința sa de a trăi în libertate să poată fi înfrîntă. Dimpotrivă, ea a căpătat noi valențe în condițiile create de dezvoltarea noului mod de producție, capitalist. Nu întîmplător revoluția română de la 1848 are în vedere, în primul rînd, apărarea dreptului la independență a țărilor române și „neamestec al niciunei puteri din afară".

Pe această bază și împletită strîns cu lupta pentru emanciparea socială, s-a dezvoltat lupta națională a poporului român în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd a obținut două mari victorii : Unirea statului Moldova cu Țara Românească, în 1859, într-un singur stat național român modern, precum și obținerea independenței absolute de stat și redobîndirea provinciei românești Dobrogea, în urma războiului

Augustin Deac

Continuare în pag. a 7-a

Diversiuni ideologice

În memorabila Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta întîlnire cu activul central de partid și de stat se sublinia că „în lumea capitalistă afectată profund de fenomene de descompunere socială și morală, datorită faptului că unii oameni nu întrevăd o cale de rezolvare a problemelor economice și sociale și de trecere la o orînduire nouă, mai dreaptă, apar tot felul de concepții nihiliste, anarhice — unele de extremă stîngă, altele de dreapta — care nu au nimic comun cu efortul de soluționare a problemelor arzătoare ale maselor, de transformare democratică, socialistă, a societății". Mi-a fost dat să trăiesc doi ani în sînul unei astfel de lumi, în mijlocul tineretului, și mai cu seamă al tineretului universitar. Un tineret în marea lui majoritate serios, studios, care-și căuta cu ardoare un statut social, sub spectrul îngrijorător al zilei de mîine. Acolo, pentru cei mai mulți, terminarea studiilor universitare, chiar în condiții strălucite, nu înseamnă nicidecum și un loc de muncă asigurat. De abia atunci începea odiseea bătutului la uși închise, confruntarea cu șomajul, umilința de a nu-și putea cîștiga singur pîinea de toate zilele. Cum era și firesc, anii de studii erau și anii formării unei atitudini politice, a unui crez social.

Unii găsiseră calea dreaptă, singura fertilă, a luptei organizate în rîndurile partidelor comuniste, socialiste sau democratice, alții se înrolau disperați în mișcări extremiste anarhice și nihiliste care proclamau, cinic și irresponsabil, precum Cohn-Bendit **„Le gauchisme remède à la maladie sénile du communisme".** Înlocuind principiul obiectiv al luptei de clasă cu anarhia, violența și hărțuiala, cu teribilismul pueril. Tinerii acestia își iroseau fortele și idealurile pe drumuri iremediabil înfundate, condamnate, nu o dată de mersul firesc al istoriei. Am văzut studenți în litere luînd plăcile cu nume celebre ale literaturii franceze, de deasupra marilor amfiteatre, pentru a le așeza dezonorant deasupra WC-urilor. Sfidînd concepția științifică despre lume și viață a clasei muncitoare, ignorînd și disprețuind tradițiile de luptă ale poporului francez, negînd violent și irresponsabil tot ceea ce s-a creat pînă la el, un lider găsit, autorul unei masive cărți anticomuniste, spunea dezinvolt, cu inimaginabilă obrăznicie, că urinează (vulgaritatea limbajului îi aparține în întregime) pe mormîntul eroilor Franței și-și șterge ghetele cu steagul ei.

Ascultîndu-l împreună cu mii de studenți care-ncepuseră o luptă dreaptă, cooptată pe-alocuri, din păcate, de valul anarhist, mi-am dat seama cum o amărăciune mare le inundă sufletul ca o apă poluată, cum o imensă deziluzie se lasă peste speranțele lor, mult mai grea și mai apăsătoare decît efectul grenadelor lacrimogene și fumigene cu care poliția spărsese adunarea. Deziluzia cea mai teribilă a apărut atunci cînd dărîmînd tradiții progresiste, proferînd insulte la adresa comunismului, nihiliștii aceștia n-aveau ce pune în loc, decît vorbe... vorbe goale, gesturi teribiliste, puerile, uneori, pe care nimeni nu se poate rezema. Mulți cereau o universitate nouă, liberă, fără profesori și fără examene, în fond, o universitate fără universitate și un tineret fără tinerețe. Extremiștii, fie de stînga, fie de dreapta, îmi lăsau impresia jalnică a unor tineri în plină derută. Deruta ideologică, politică și profesională a unei tinereți debusolate. Un tineret descurajat, fără idealuri clare, înfrînt în încercările sale de autodepășire înce-

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

PRELUDII LA COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

La timpuri noi, un cîntec nou

Nu demult am citit în „Luceafărul", într-un articol de critică literară, că poezia tinerilor scriitori a trecut printr-o etapă de experimentări artistice, dar că aceasta a fost tranzitorie, iar acum noua poezie a căpătat tot mai mult conținut inspirat din realitățile socialismului în România. Cuvintele nu erau chiar acestea — nu sînt omul citatelor —, dar **nu** cred să mă înșel că aceasta era ideea. Desigur, cele spuse în „Luceafărul" conțin mult adevăr. Poezia merge pe un drum comun cu al țării și reflectă tot mai mult noul ce se făurește de către oamenii muncii de toate categoriile sub călăuzirea partidului, accentuînd luminile dar neuitînd umbrele.

N-am nimic împotriva nici unei experimentări artistice, mă supără numai acele fără rost, care din mijloc tind să devină scop. Toți experimentăm, eu unul aproape de șase decenii, zilnic. Dar nu experimentele mi le public ; ele-s necesare pentru a găsi „cuvîntul ce exprimă adevărul" în modul cel mai potrivit și cel mai poetic.

Poetul cu personalitatea sa complexă, străbătută de bucurii și de multe amărăciuni, uneori dramatice, chiar tragice, nu trăiește într-un vacuum, ci într-o ambianță fizică și psihosocială, legată de trecut și de viitor prin firele invizibile ale conștiinței sale date numai lui, subiectiv, spre cunoaștere, pe care el le obiectivează în poezie, decantate și alambicate, ca o substanță radioactivă și salutară, cu aspect de mimesis și cu efect de

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 2-a

● În pagina a 3-a ● **POEZIA DE AZI ȘI DE MÎINE** ● **Semnează :** ● Daniela Crăsnaru ● Florin Costinescu ● Ion Drăgănoiu ● Mara Nicoară ● Mircea Florin Șandru ● Grete Tartler

INSTANTANEE

Eminesciana 13

La un oarecare interval de timp și de cărți, editura „Junimea" din Iași ne oferă, după inegalabila **Viața lui Mihai Eminescu**, o culegere de studii și articole, **Mihai Eminescu**, ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și Constantin Teodorovici. Este o selecție de articole și studii, eșalonate pe o perioadă de 37 de ani, între 1927 și 1964, cu o întrerupere de 9 ani (1951—1959), în care însă bibliografia generală, de 117 titluri, consemnează opt titluri, așa încît se poate afirma, fără teama de a greși, că viața și opera lui Eminescu au fost pentru Călinescu o preocupare statornică și că nici o latură a personalității eminesciene nu i-a rămas necercetată.

Nu întîlnim, în aparatul de note și în bibliografie, decît două luări de atitudine critică a editorilor.

Întîia se referă la afirmația din 1927, după care, în **Inger și demon** s-ar găsi „germenul unui probabil Eminescu mistic". Editorii resping în notă părerea ca „greșită" și trimit la un studiu călinescian ulterior, care ar fi amendat acea concluzie. Desigur. Eminescu n-a fost un credincios, nici un poet mistic, dar „germenul" nu i-a lipsit, numai că l-a „plasat", — iertе-mi-se barbarismul, nu în direcția religioasă, ci în adorația femeii și a naturii. Nu este așadar cazul să se încerce o „disculpare" a marelui exeget eminescian, pe această temă.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 3-a

Ex ungue leonen!

...după gheară se cunoaște leul ! Așa cum orice morfologie a formelor estetice tinde să stabilească o diferență specifică unui mod particular de a fi, de a intra în rezonanță cu o paradigmă utopică și necesară în logica desfășurării unui discurs, sintaxa acestor forme trebuie să se supună unei exigențe mult mai puternice, de autodefinire în orizontul genului proxim pe scara valorilor umane. Atît ordinea morfologică, de conturare a diferenței specifice, cît și cea sintactică, de integrare într-un gen proxim, corespund celor două momente mari pe care le-a trăit și le-a impus gîndirea europeană : o latură tranzitivă, referențială a limbajului artistic cu valoarea ei gnoseologică, și una poetică netranzitivă, care dă suportul și autonomia ontologică a acestor limbaje. Astfel, dacă orice univers artistic își conține propria sa gramatică compusă dintr-o morfologie ca organizare denotativă de semne și dintr-o sintaxă, ca producătoare infinit conotativă de semnificații, vom merge mai departe cu ipoteza noastră și vom spune : în toate limbajele estetice care se reclamă de la un principiu liric stratul morfologic, adică al totalității semnelor aparent definibile din care se compune discursul corespunde procesului individuației, iar stratul sintactic pro-

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 3-a

CARTEA CU PRIETENI

Romulus Vulpescu

Pe scîndura gardului lui Romulus Vulpescu aș scrie cu cretă colorată, șterpelită de la copiii care joacă șchioapa: și nu ne duce pe noi în ispita iubirilor prea mari. Hahalera bucureșteană are în Vulpescu unul din cei mai străluciți reprezentanți. E spin de aur în barbă de împărat și popă fulgerat de anateme trecînd în seară verde, plin de cintec subțire și de poftе pagine, pe uliți înguste, prin mahalale luminate cu arnici și ochi de fată fugită de acasă ca să bea puțină țigănie.

Toamna și primăvara, dar mai ales toamna, Vulpescu mănîncă brînduși din Isarlîk (violetele de Parma îi fac bube pe nări !), de aceea se pricepe să ia pulsul gutuilor și să înjunghie cu un fir de iarbă duhul florilor de măr. Ascultați : „Vine-o virstă, vine-o veste, / Vine-o vreme, vine-o vamă, / Vine-o voce, vine, cheamă : / Cheamă clipa tuturora, / Cheamă, vine, pleacă, este... // Vine vama să-și măsoare / Porția de har, / Vine vama cu-nchisoare, / Căci am fost tîlhar"

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» **CUM NE REVENDICĂM CLASICII?** (II) ● Participă : ● Const. Ciopraga ● Al. Călinescu ● I. Constantinescu ● Mihai Drăgan ● Liviu Leonte ● M. Ungheanu ● **Fragmente critice : Zaharia Stancu** (III) de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Poezie bulgară ● Poezie coreeană clasică ● **Cariatide** ● Poeme de ● Grigore Arbore ● Angela Marinescu ● Dan Mutașcu ● Dorin Tudoran ● Dan Verona

cronica literară

Alexandru Sever

„IMPOSTORUL"

Apar la noi romane interesante pe care critica le ocolește, atunci cînd sînt prea voluminoase. E cazul cărții lui Al. Sever **Impostorul** (658 de pagini compacte, începute cu o intrigă polițistă atracțioasă, dar ramificată apoi într-o cazuistică psihopatologică și o construcție complicată, narațiune obiectivă, confesiune destinată să fie materie pentru o analiză clinică, dialoguri între medicul însărcinat să o execute și pacient, reconstituirea din memorie a manuscrisului unei tragedii istorice, **Îngerul slut**).

Străbaterea textului nu e ușoară ; merită însă osteneala pentru că relevă ambiții literare înalte, chiar acolo unde le realizează doar parțial și împinge problematica faptelor relatate la un nivel intelectual puțin comun.

Despre ce e, totuși, vorba ? Simplificînd mult o istorie foarte stufoasă, sîntem puși în fața unui ins bizar : Barbu Cristofor, pentru intimi Uțu, cunoscut sub numele Iraclide ca actor, nu faimos, dar priceput și stimabil. Omul se prezintă autorităților, prin 1943, în plin război, declarînd că este membru al unei rețele germane de spionaj și că are pe conștiință citeva asasinate pentru care cere să fie arestat și judecat. Ancheta, condusă discret, datorită împrejurărilor, nu reușește să confirme nici o faptă criminală, asumată de Iraclide. Victimele menționate trăiesc, sau par să fie nume pur și simplu născocite. Alte indicații sînt contrazise de realitate. Iraclide se încăpățînează, totuși, în a-și menține declarațiile, demonstrînd cu o logică de fier că rezultatele cercetărilor pot căpăta și interpretarea lui, nedovedind deloc absoluta improbabilitate a omorurilor mărturisite. Bătut și torturat, el continuă să susțină același lucru. Bănuindu-se a fi nebun, e dat pe mîna unui reputat medic psihiatru, profesorul Mitiță Teodorescu, care-l tratează amical și-i recomandă, pentru elucidarea cazului, să expună în scris, cît mai amănunțit, anumite momente biografice, legate chiar vag, de faptele supuse anchetei. Pînă la urmă, concluziile medicului sînt că Iraclide suferă de o boală nervoasă și eroul însuși ajunge să creadă aproape și el în diagnosticul acesta. Considerat pe cale de vindecare, autoritățile îl eliberează, deși precaute îl mai urmăresc o vreme, ca odată cu sfîrșitul războiului să lase afacerea baltă. Cițiva ani mai tîrziu, însă, Iraclide e prins, în urbea sa natală de provincie, după ce încercase să ucidă pe fostul comisar Vorel, fusese rănit la picior, se ascunsese mai multe zile prin tîrg și terorizase populația cu un pistol. Readus în sanatoriul doctorului Teodorescu, așterne pe hîrtie și ultima aventură, iar ca să-și verifice memoria extraordinară (reținea toate rolurile dintr-o piesă) reconstituie textul tragediei „Il principe maledetto" sau „Îngerul slut", actele ei contrapunctînd nararea atentatului.

Psihiatrul conchide iarăși că Iraclide e un bolnav mintal și, deci, iresponsabil. Intervine și tînărul comisar care l-a arestat, aducîndu-i la cunoștință că nu săvîrșise nici o crimă nouă, așa cum credea, toată povestea fiind o capcană aranjată de autoritățile puterii populare pentru prinderea veritabililor spioni și asasini, tentați să folosească obsesiile lui Iraclide spre a-și atinge scopurile. Înainte de a fi pus în libertate, eroul are însă o comoție cerebrală și moare. Rareori, aprecierea unei scrieri a depins atît de tipul lecturii ei. Citită la nivelul strict al narațiunii, după multe promisiuni inițiale, cartea sfîrșește prin a dezamăgi. Ca roman polițist, sau de spionaj, izbutește să acumuleze enigme, să ațițe curiozitatea, dar e, întîi, prea lung, pentru genul respectiv. Peste 600 de pagini, cu dese reveniri în trecut și lungi divagații, acolo unde interesul lecturii stă încordat asupra progresului acțiunii, ajunge să sleiască atenția. Apoi, tăierea firului în patru, sub raport logic, chiar dacă dă dovezi de virtuozitate, aparține unei forme revolute a literaturii detective. Nesfîrșitele raționamente, ipotezele pro și contra verosimilității anumitor fapte, slăbesc ritmul expunerii și senzația de autenticitate a întîmplărilor prezente. Un asasin fugărit, care dezbate principii morale subtile cu medicul silit, noaptea, să-i extragă glontele din picior, sub amenințarea revolverului, e o prezență greu acceptabilă, în romanul polițist sau de spionaj actual.

Fără acceptarea unei lecturi, la alt nivel, lucrurile rămîn în coadă de pește. Mai plauzibilă și de o încărcătură superioară a sensurilor e ipoteza că avem în față romanul dispoziției maladive pe care o nutrește eroul, să trăiască o existență imaginară ca spion și ucigaș, născocind cu o inteligență maniacală plauzibilitatea vieții sale duble. Cartea oferă pagini excelente în această perspectivă. Textul e mereu echivoc. Ce mărturisește efectiv și ce ascunde Iraclide ? Au loc și citeva surprize dramatice în descifrarea fișei clinice de către cititor, odată cu medicul. Episodul traumatizant al căsătoriei eșuate sau cazul omului asasinat de două ori sînt istorisite inspirat și se rețin, primul prin grotescul ei strivitor, al doilea, prin atrocitate și mister.

Nu prinde ființă însă, destul de coerent, la nivelul acesta al lecturii, o psihopatologie definită. Motivațiile traumelor morale rămîn, pînă la urmă, obscure și, mai ales, legătura între factorii bănuiți a fi provocat boala lui Iraclide nu devine sensibilă.

Ajungem astfel la al treilea nivel de lectură, cel mai interesant și fertil, după opinia mea.

Romanul e o lungă, inteligentă și inventivă extindere a artei actorului asupra întregii vieți. Orice e, într-un fel, teatru, participarea la o viață dublă, care presupune mereu deghizamentul intențiilor, mimicii, gesturilor, cuvintelor. S-a mai spus așa ceva, ca metaforă. Dar a produce o demonstrație prin analiză minuțioasă de situații analoge și extrapolare îndrăzneață e un lucru inedit.

Citit astfel, romanul își dezvăluie o remarcabilă efervescență ideatică și o cuceritoare forță de sugestie analogică. Narațiunea e plină de reflecții profunde și percutante asupra condiției ciudate a actorului. Fascinat de teatru, Al. Sever scrie un fel de monografie tragică a grandorii și mizeriei acestei îndeletniciri. Fiindcă actoria presupune și un paradox dureros : este o insinuare în viață, dar nu pe cale naturală, ci printr-o înșelătorie. De aici și titlul romanului : **Impostorul**.

Dacă urmărim, dintr-un atare unghi, episoadele, toate vădesc trăirea intensă, devorantă și, totodată, falsul presupus de orice rol jucat. Iraclide străbate întreaga gamă a acestei prezențe și absența din viața autentică, atunci cînd rătăcește hăituit prin tîrgul înzăpezit. Tribulațiile lui, pline de suferință, nădejdi și încordări supraomenești, își relevă pînă la urmă inaderența efectivă la o realitate incontestabilă. Eroul n-a făptuit nici o crimă, prăbușirea lui Vorel, focul de armă au fost o înscenare a autorităților. S-a reaprins lumina în sală și piesa a luat sfîrșit.

Abilitatea romancierului e de a sugera, în impostura aceasta perpetuă, acțiunea hazardului care face ca născocirea să devină citeodată realitate și întîmplările petrecute aievea să ia turnura unui spectacol aranjat. Două episoade, mai ales, dobindesc o asemenea funcțiune emblematică : Primul e povestea inventată în templu și vocea care vine să o confirme ca adevărată, la sfîrșit : „Așa e... Și eu am fost acolo" — spune un bătrîn ciolănos și palid, după ce ascultase atent lunga minciună a lui Iraclide. A doua oară, lucrurile se petrec pe dos. Iraclide încearcă să-și construiască un alibi, fiind suspectat pe nedrept de a fi asasinul amantului soției sale. Personajul caută, așadar, acum să iasă dintr-un rol, să părăsească impostura pentru existența reală. Singurul om dispus să-l creadă că n-a făptuit crima o face senin, deoarece el e adevăratul ucigaș.

În lumina aceasta își vădesc rostul scenele din piesa **Îngerul slut**, inserate în text. Tragedia, cu personajul faustic, silit să-și prelungească viața, săvîrșind zilnic cite o crimă, dăruie semnificații metafizice anumitor situații prin care trece Iraclide, contrapunctîndu-le ingenios. Să notăm în treacăt că, minus scena în versuri (lamentabile) ca și cele scrise de Iraclide și reproduse, piesa e foarte bună și denotă o veritabilă vocație pentru literatura dramatică, în special prin invenția replicii scăpărătoare și a „loviturilor de teatru".

Supără, totuși, chiar la nivelul acesta superior de lectură, o excesivă insistență demonstrativă, justificabilă, poate, pînă la un punct, dar împinsă prea departe ca să nu devină agasantă. Autorul vrea să epuizeze gama ipotezelor posibile, cînd sugestia generală s-a realizat. Și aș mai adăuga o rezervă : cu toată pornirea lui de a acapara întreaga existență umană, eroul nu reușește să fie un personaj care să aibă atita relief incit să rămînă memorabil.

E, mă tem, efectul stăruinței în demonstrație. Povestea tinde către parabolă, își lărgește considerabil termenii de referință, dar individualitatea personajului se estompează, lăsînd înaintea noastră doar un prototip al actorului. Dacă asta a fost intenția, era nevoie atunci de simplificări expresive mult mai energice.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Exigențele criticii de poezie

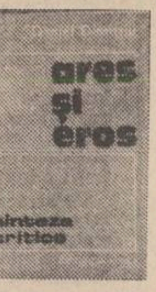

O stare de uimire aproape induioșătoare provoacă „argumentele" sau „avertismentele" cu care se deschid culegerile de cronici, eseuri, articole și studii publicate de majoritatea celor mai tineri critici. Exagerînd întrucîtva, am spune că interpretul fenomenului literar contemporan aparținînd generației tinere nutrește, pare-se, convingerea că aproape tot ce scrie el (chiar și cea mai ocazională recenzie) este predestinat, prin simpla juxtapunere, a se constitui în demonstrație critică de anvergură unitar-sintetică. Conținutul amintitelor „argumente" sau „avertismente", într-un asemenea sens, depune mărturii de-a dreptul dezarmante. Iată, avem în față un volum *) ce cuprinde în totalitate optsprezece analize, consacrate unui număr similar de poeți români actuali. Primele cinci texte, ceva mai ample, au înfățișarea unor așa-zise schițe de profil critic, iar restul sînt pur și simplu cronici literare, adevărat, în citeva rînduri ceva mai dezvoltate, datorită împrejurării că obiectul investigației, acum, îl formează o seamă de culegeri cu caracter retrospectiv. Evident, nu vedem nimic rău în toate acestea, adică în faptul că un tînăr critic, recunoscut pentru consecvența activității sale foiletonistice din paginile unei publicații literare de prestigiu, se hotărăște a publica o asemenea carte. Dimpotrivă, am susținut întotdeauna și susținem în continuare că moralitatea actului critic la zi este condiționată tocmai de asumarea gravă a principiului că, în proporție cît mai ridicată, ceea ce „e bun pentru gazetă" se cuvine a fi apt și pentru paginile cărților noastre. Criticul ce se respectă pe sine, implicit pe cititorul său de azi și de mîine, nu lucrează în „partidă dublă" niciodată. Și dacă, de pildă, Daniel Dimitriu tipărind prezenta culegere a lăsat la o parte destul de multe cronici consacrate altor poeți, e normal să credem că, la relectura acelor cronici, autorul însuși a fost nemulțumit de ținuta lor profesională, autosancționîndu-se tocmai în acest chip.

Revenind însă la compoziția volumului **Ares și Eros**, pe de altă parte, nu este exclus ca severitatea selecției să-și aibă originea și în oarecum naiv-prezumțioasele explicații formulate în „avertisment". Este suficient să reflectăm asupra celor spuse de critic în următoarele fraze : „Cartea de față se vrea o suită de portrete critice ale unor poeți contemporani (stricto sensu) văzuți din perspectiva celor două sfere tematice evidențiate de titlu. Astfel, în intenția mea, ansamblul devine o imagine a liricii noastre actuale, așa cum apare ea privită de la două ferestre. Orizontul e limitat, deci". Trebuie să spunem, de îndată, că respectivul orizont al cuprinderii critice este „limitat" numai pentru că așa vrea Daniel Dimitriu, grație accepției alarmant limitative, discriminatorii pe care el o acordă atributelor generice, în ordine tematică, individualizate dar mai ales prefigurate la modul mitic de cele două zeități numite în titlul volumului, Ares și Eros. Or, atenta parcurgere a exegezelor consacrate domeniului pe care l-am numi simbolistica poetic-filozofică a tezaurului mitologic e de natură să arate că în practica artistică atît mitul lui Ares cît și al lui Eros, revendică o semantică mult mai complexă, ca să nu spunem ubicuă și, deci, mult mai greu de perceput decît lasă a se înțelege tînărul critic. Ne explicăm astfel de ce, grăbit, între altele, Daniel Dimitriu nu ezită să afirme că Ion Caraion, deși „poet foarte important", nu și-ar justifica prezența în prima parte a volumului **(Poezia insurgentă)** întrucît — să nu ne vină a crede ! — temperamentul său nu s-ar conjuga „cu un anume determinism istoric, văzut cu precădere din unghiul socialului și al politicului". Este de reținut dintr-o asemenea afirmație, pe lîngă eventuala cunoaștere superficială a operei lui Ion Caraion, mai ales optica îndeajuns de „realist"-pragmatică asupra raportului dintre universul existenței umane ca atare și universul poeziei. Exact și dezinvolt în intuirea determinărilor socio-umane ce prezidenză, în esență, geneza poeziei, în schimb Daniel Dimitriu e mai puțin apt pentru sesizarea și interpretarea subtextuală, adică mitic-existențială, a acesteia. Așa se face că (exceptînd chiar cazurile de „răutate" premeditată ; articole despre Mihai Beniuc și Nina Cassian, de exemplu) el nu pare a se gîndi întotdeauna la ceea ce ar putea fi dincolo de litera textului, de vreme ce un pasaj dintr-o cunoscută elegie a lui Nichita Stănescu nu stîrnește decît următorul comentariu : «Gălbenuș jumătate, pasăre jumătate" traduce ideea imperfecțiunii, idee ce trimite imediat la o alta, aceea a limitelor perfecte pe care cunoașterea le are de învins în zborul ei către desăvîrșire. Poetul aglomerează în citeva versuri o teorie a genezei, văzută ca fenomen continuu, și insistă pe supremația **mișcării** și a **intermediarului**, pe obsesia **virtualului**. Apropierea dintre cunoaștere și creație e mult accentuată, Nichita Stănescu stabilind între ele o relație radicală. Creația însăși vrea să însemne evoluție, motor al evoluției speciei, succesiune de verigi în dialogul sinelui cu lumea, în nici un caz nu se confundă cu revelația absolută» etc. Cînd analiza critică se desfășoară, să spunem, astfel, mai mult pe orizontală, disociațiile lui Daniel Dimitriu sînt realmente acute, demne de reținut. Din acest punct de vedere, articolele despre Adrian Păunescu, Radu Cârneci, Horia Zilieru, Marin Sorescu, Gheorghe Tomozei, Ana Blandiana și Dorin Tudoran conțin observații remarcabile. Mai mult chiar, există locuri în care analiza de tip descriptiv, altfel foarte ingenioasă, își asumă riscul unor caracterizări de substanță revelatoare : „Lirica lui Mihai Ursachi, în bună măsură o lirică a asimilărilor abile (pe un fond de meditație foarte permeabil) a jocului măștilor cu trăsături melancolice, și damnate, a înscenărilor subtile, pune întrebări fundamentale prin cuvîntul-emblemă, trecut prin distilării complicate. Un cuvînt cu o strălucire concentrată care traversează întunecimea desăvîrșită a nemărginirii, a lui *apeiron* ; un cuvînt al excelenței, de nobilă stirpe".

Este de presupus că o mai asiduă frecventare a metodologiei critice în general, și o mai accentuată deschidere spre însuși peisajul nostru critic de ieri și de azi — în sensul confruntării profitabile cu structurile acestuia — ar contribui într-o măsură hotărîtoare la emanciparea tînărului critic de sub tutela unei viziuni adesea tributară privirii „din afară" a universului poetic. Semne îmbucurătoare există deja în prima lui carte.

Nicolae Ciobanu

*) **Daniel Dimitriu : „Ares și Eros", Editura „Junimea", 1978.**

La timpuri noi, un cîntec nou

Urmare din pag. I

catharsis. Fără îndoială că autorul rămîne factorul activ în creația operei impregnată de caracter, temperament specific mereu înnoit al mijloacelor artistice și responsabilitate morală și social-politică, iar ambianța umană, inclusiv natura și cultura constituie un factor pasiv, dar nu fără o decisivă influență asupra autorului. Opera sa trebuie să fie o sinteză între forța creatoare și substanța vie ce i-o oferă realitatea, substanță extrasă fie din trecut, ori din prezent, fie oferită de un viitor previzibil, dedus și dorit, în ciuda adversităților, care nu trebuiesc pierdute din vedere. Numai o astfel de operă poate deveni o întruchipare cu adevărat artistică spre binele oamenilor de bine și spre satisfacția lor.

Vai de poetul care face „experiențe" din cocoloașe de tină și le coace în cuptoare de nisip, crezîndu-se brutar, sau face exerciții cu pușcoace de soc și le crede aruncătoare de flăcări, sau că poate ridica din cărți de joc castele, decît cel mult „castele în Spania". Și vai dacă-și tîrăște cititorii prin hățișuri, din care aceștia scapă cu haine sfîrtecate și plini de zgîrieturi. Cititorul se recunoaște în ceea ce este uman și opera trebuie să-l desăvîrșească în ceea ce este uman.

Am participat la multe întîlniri cu secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și i-am ascultat cu mult interes cuvîntările, multe din ele privitoare la literatură și artă. Totdeauna a fost pusă ca o necesitate de prim plan abordarea problemelor socialismului pe plan național și internațional, a realității noastre socialiste, a patrimoniului cultural și istoric, a patriotismului socialist, a cuceririlor oamenilor muncii în lumina ideologiei materialiste și dialectico-istorice, sub îndrumarea partidului. Firește că ceea ce s-a făcut, s-a făcut. Dar nu e încă destul. Pentru a face mai mult fuga după formule depășite și evazioniste nu numai că nu ajută, dar poate fi și dăunătoare. Noi avem nevoie să ne cunoaștem înaintașii, pe care de altfel trebuie să-i continuăm cu mijloacele timpului nostru și pe măsura realizărilor epocii noastre.

La timpuri noi se cer cîntece noi, fără a se pierde din vedere farmecul și vigoarea celor din trecut. E cine să le facă ? Sigur, și se fac. Deși sînt dintre primii care au scris despre Ion Barbu, admirîndu-i meșteșugul cuvîntului, nu i-am devenit ucenic din considerente de altă natură decît estetice. Dar aș încheia totuși cu versurile lui : „Ar trebui un cîntec încăpător precum / Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare / Ori lauda grădinii de îngeri cînd răsare / Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum".

Aceste cîntece noi acopăr cu muguri grădina și așteptăm minunea, înflorirea ei, apoi ramurile aplecate de roadă grea — **Cîntarea României socialiste.**

viața cărților

O mască lirică

● Mai puțin elocventă decît **Roata lumii** (plachetă apărută anul trecut și care a surprins prin lirismul autentic și personal aflat în dezacord cu prozaismul tezist al cărților anterioare) **65 poeme** *) merge totuși în linia acesteia atît prin stările sugerate cît și prin stilul notării lirice. Tonul grav face auzită vocea unei interiorități care, sub aparențe calme, desenează o hartă cu stări sufletești contorsionate ; discursul liric forțează nota formulării eliptice, ezoterice, enigmistice, prin numeroase sintagme gerundivale. Ignorarea verbului sau, dimpotrivă, folosirea lui la un mod nepersonal, suspendă ideea devenirii și temporalității. Cu o oarecare crispare, poemul pare în atari situații un fragment, o paranteză dintr-un context mai larg neînregistrat de o inexplicabilă oboseală a transcrierii. În mod cu totul firesc, domnește picturalitatea, vizualitatea filtrată prin lentile care acordă lumii grație și diafanitate. Iată un exemplu : „Gaița prin tise. / Țipătul ei, zborul ei, / în ziua surpîndu-se lin, înăuntru. // „Și pașii tăi reluînd / poteca pinilor, / spre cavoul prințului zburător. / / Roșul — rugina, bronzul — / rugina zilei, între crengile negre, / aripi osificate în aer, / aeroplane oprite în aer ; / acolo, muzeul căderilor, / în cerul oprit". **(Muzeul zborului).** Simbolica stăriior exprimate se împletește cu tandrețea decadentă și directețea poeziei moderne, amintind pe alocuri de universul fumegos și fantast al lui Emil Botta : „Vine domnul mascat în Urît, / trece-n amurgul / jumătate nins, jumătate pămînt, / / trece pe drumul cu plopi / înghețat, ne-nceput". Etc. Avem în față o poezie în care timpul liric preferat e cel al amurgului, al crepusculului, culorile guvernante sînt cele reci, spațiul e înghețat, străin, aducînd a pustiu. Starea e de așteptare încordată, pînă la ruperea nervilor („va veni curînd, bărbatul / cu păsări de aur sub coif"), golul și frigul fac și mai grotesc un erotism ce se autoparodiază cu o blîndețe rea. Un vers definește poate cel mai elocvent această stare : „sufletul meu, gerul meu dinăuntru". Poetei i se refuză întoarcerea spre o adolescență idilică dar și iluzia unui viitor calm. Ea privește totul cu un ochi de gheață, instalată într-o mizantropie specific feminină atît prin diagnosticul nevrozei cît și prin rictusul datorat unei singurătăți provocate de absența unor teme sau obiecte ce populează îndeobște cosmosul feminin. Discontinuității stărilor îi corespund sincoparea nervoasă a poeziei, rupturi violente la nivelul comunicării. Treptat, dispersia aceasta, vecină și cu poza, trece într-un soi de pietrificare consemnată liric de apariția unui eu impersonal, neacordat la genul celei căreia îi aparține confesiunea. Pietrificarea e însă ostilă poeziei. Dramatismul liric, spectaculosul și coerența lui se produc numai prin **ruperea** acestei măști presupuse iar nu împinse în prim plan ca o sfidare aruncată unui cosmos ce se înfățișează pentru poetă numai într-o conjurație a boicotului și ostilității.

Mirela Roznoveanu

*) **Florența Albu : „65 poeme", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Portret de maturitate

● Șochează în acest ultim volum al lui Anghel Dumbrăveanu *) frecvența obsesivă a imaginii apusului ce poate fi detectată aproape în fiecare poezie, în toate variantele lexicale ; inserare, amurg, asfințit. Funcția nu este însă în primul rînd expresivă ci ea răspunde unei poziții a spiritului în triplă ipostază ; afectiv-sentimentală, a conștiinței și, mai larg, atitudine existențială. În ceea ce privește starea psihică, poetul resimte acut sentimentul însingurării, al unei izolări luînd forme absolute („Sînt aici, între pereții toamnei, / Zidit de viu într-o aducere aminte"), prizonier al memoriei, așteptarea zadarnică („Și mereu zbaterea apelor / Și mereu asurzitoarele mări, repetînd, / O așteptare continuă") sau rătăcirea și pierderea („Se insereză în mine, / Te caut și nu te găsesc / / Și nici o speranță în întuneric / Să văd steaua sub care veneai").

Uneori, senzația este atît de vie, atît de densă încît pare a învălui și dizolva ființa într-un păienjeniș al temerilor. „Cad mereu peste mine / din cerul nopții / păianjeni luminiscenți. / Se leagănă o clipă / pe lucitoare fringhii, / ezită / și pier. / De n-aș rămîne treaz, / oare n-ar cobori pînă aici, / n-ar încerca să mă prindă / în năvoade ? / Oare nu mi-ar intra în gînduri, / cum intră, toamna, frigul în frunze / și vîntul / nu m-ar duce peste fluvii și cîmpuri, / nu m-ar lăsa într-o cărare părăsită de oameni ?" Această anxietate a simțurilor, această teroare resimțită organic este contracarată de o acțiune de semn opus, compensatorie, a conștiinței. Ceea ce la un prim nivel al simțurilor apărea misterios „neliniștitor", pentru înțelepciunea gnomică poate fi, din contră, prilej de bucurie tocmai prin descifrarea tainei, prin „discernerea" și interpretarea legilor intime ale universului : „Am spus : pretutindeni se văd izvoare și taine / Ezitarea mea e bucuria / De-a discerne cele ce vin din curgerea vremii". Suprafața este însă prea netedă, prea transparentă („Ce lumină se face în lume cînd poți să visezi") pentru a nu lăsa să se vadă și reversul, zbuciumul subteran al adîncurilor ; fantasmele nopții. („În nemărginirea lumii, pe unde eram / Așteptîndu-te. / În gîndurile mele veniră greierii nopții"). Și atunci încă un strat protector se interpune între eul sensibil și asaltul tenebrei, și anume timpul aducerii aminte. Evenimentele, întîmplările, obiectele, indiferent de sens, malefic sau benefic, sînt împinse în spațiul memoriei, prezent rămînînd doar timpul poemului, : „Ceas de-ntrebări / Lîngă aceste dealuri, / Cetăți ale tainei" sau în altă denominație, „Țara Himerei".

Ilustrativ pentru gestul de transcedere a realului prin imaginar este scenariul erosului. Aproape totdeauna dragostea este recurs al amintirii sau căutare în viitor, aspirație prototipică spre un portret ideal : „Te-oi căuta cît voi mai fi, / simțind răsuflarea ta mai aproape, / prin cearcănul serii tîrziu, / prin delte de spaime, pustiuri de ape". Actul în sine este totdeauna amînat, îndepărtat în timp („Și mai caut femeia după care am pornit") sau enunțat la modul ipotetic. S-ar putea vorbi, la Anghel Dumbrăveanu, de o temă a **iubirii obstaculate** care provoacă suferință dar în același timp spiritualizează cuplul, și îl proiectează în eternitate : „Între noi sînt zăpezi și nisipuri, / Mîine, poate, cerul căzut / Dar bucuria de-a traversa noaptea, / Să-ți ies înainte pe celălalt tărîm / / Unde niciodată uitarea..." Ca atitudine existențială, impactul sensibilitate-conștiință se transformă într-un „pact" cu destinul și cu formele cosmosului : „N-are nici un rost să fii trist / Poți sta cu rîul / aerul e bun, te poți bucura / de complicitatea stelelor". Dar cum sugerează și titlul „Diligența de seară", echilibrul nu este permanent și oricînd timpul amurgului poate trece în noapte (tragic) sau zi (bucuria existenței). Acest volum al lui Anghel Dumbrăveanu este reprezentativ pentru arta poetului ajunsă la maturitate.

Paul Dugneanu

*) **Anghel Dumbrăveanu : „Diligența de seară". Editura „Cartea Românească", 1978.**

Lirism saturnian

● Vasile Petre Fati, un poet discret și distant, a publicat de curînd cel mai bun volum al său, **Fragi în noiembrie** *) (după **Floare de leandru**, 1967, **Vedere la amiază**, 1975 și **Cum am crescut un zmeu**, 1976). Ceea ce impresionează în acest volum este, înainte de toate, stilul, confecționat parcă sub un clopot de sticlă cu ajutorul unei pensete de ceasornicar și uneori chiar funcționînd, cu un abia perceptibil huruit laborios.

Poetul nu obține textele dintr-o singură tăietură, ci le compune din aproape în aproape, ca și cum ar decupa cuvintele din ziare și le-ar lipi răbdător, unul după altul, realizînd șiruri ușor tremurate. La fiecare pas, el se străduiește să producă, și de cele mai multe ori produce, surprize în materie de imagistică. După prepoziția „ca", prin care obișnuiește să-și introducă comparațiile, urmează sintagme dintre cele mai neașteptate. Iată cîteva exemple : „doi ochi ca fericirea generală", „brațul puternic ca o dinastie", „sufletul meu bun ca o raniță soldățească", (vă eram) „credincios ca tălpile lucitoare ale săniilor", (am) „treizeci de ani ca un pumn de alice", „barba crescută ca după trecerea oceanului" ș.a.m.d. Se remarcă imediat faptul că această ambițioasă originalitate nu duce niciodată la pierderea simțului realității. Deși, aparent, au o libertate absolută, cuvintele depind totuși de un sens preexistent, asemenea unor baloane legate cu sfoară, care, oricît s-ar înălța, sînt încă agățate de mîna copilului.

Care este acest sens ? Format sub influența climatului literar din deceniul șapte — a debutat în **Luceafărul**, în 1960 —, Vasile Petre Fati și-a însușit ceva din spiritul **demitizator** al generației lui Nichita Stănescu. Trebuie însă menționat că, în cazul său, acest spirit nu se mai manifestă exploziv, spectaculos, ci se păstrează în limitele unui fel de politețe posomorîtă. Ca și cum descoperirea fondului neeroic al faptelor considerate eroice nu l-ar mai surprinde de mult — confirmîndu-i, dimpotrivă, o îndărătnică bănuială —, poetul enumeră fără elan, aproape blazat argumentele în favoarea unei versiuni mai prozaice. Reproduc, ca eșantion, un fragment din poemul **Porcarul din Odiseea** : „O, Muză, nimic nu-i adevărat ! Am fost acolo cînd s-a întors Ulise, într-o dimineață, singur, / Imediat ce s-a întors s-a îmbăiat, apa era fierbinte și s-a plîns de asta. / A început să întrebe de grajduri, de porci, de capre pentru că fusese un an greu. / Barba îi crescuse, canalizările trebuiau terminate, dulgherii așteptau, / Așa că nu a dat nici un ban cerșetorilor veniți acolo să-l vadă. / Din asta i s-a tras și averea toată viața". S-ar putea ca aici să fie și o ironie la adresa actului însuși al demitizării — care se explică uneori prin absența unui „instinct" al monumentalului —, însă perspectiva adoptată de detașare, fie și ironică, îi convine, după cum se vede, de minune lui Vasile Petre Fati.

Nu trebuie înțeles că poetul abordează doar subiecte mitologice, pentru a le repovesti într-un registru domestic. Cele mai multe dintre monologurile sale saturniene se referă la situații din viața cotidiană.

Plictisite, fără a fi niciodată plictisitoare, aceste confesiuni asemănătoare cu niște dizertații „la gura sobei", îl prind, treptat, pe cititor în plasa persuasiunii lor, infuzîndu-i o stare de melancolică reverie. Faptul că poetul stăpînește de la început pînă la sfîrșit, cu un aer autoritar, dar și obosit, expresia luxuriantă explică permanenta **tensiune** a poeziei sale. Se simte mereu că sub cenușa de cuvinte mocnește jarul lirismului.

Alex. Ștefănescu

*) **Vasile Petre Fati : „Fragi în noiembrie", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Delicata stare poetică

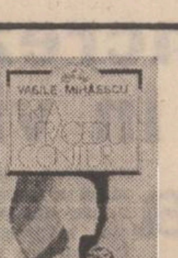

● Vorbind lovinescian, **Vasile Mihăescu** *) este un imagist, reținut însă, alunecînd ușor într-un descriptiv orgolios sau patetic. Ca un trubadur modern, el se înfățișează cu lira în mînă, improvizînd sau evocînd șăgalnic sau grav, uimit de semnele inspiratoarei Poesis, al cărei templu îl copleșește. Înălțimile acesteia îl împing spre zone terestre și evident spre modele artistice cunoscute. Straturile de cultură poetică, pornind din Eminescu, Baudelaire, Macedonski, Blaga, Labiș, Doinaș, se străvăd adesea fericit, fără să dea rezultate neconcludente. Ba în altă parte, autorul face dovada virtuosului care fuge de modelul **benucian din „Mărul de lîngă drum"**.

Compartimentele cele mai realizate sînt ale liricii patriotice și ale suavului și enigmaticului simbol al lebedei. Pentru patrie rostește convingător, cald și senin un discurs demn de luat în seamă : „Pentru gloria acestei patrii iubite / cu Eminescu într-un văzduh de flori / la malul mării trebuie să ardă / într-o cupă cu aștri, o mie de sori / **(„Pentru gloria acestei patrii iubite").**

Cît privește simbolul lebedei, asociat de nenumărate ori aceleiași Poesis, el stabilește starea de grație a inspirației, tăcută, interiorizată pînă la auzirea cuvintelor care vin ca un rîu și inundă albul hîrtiei. Suprapunerea, evident de ordin interior, genetic se transformă în jocul secund al artei, mai pur și se transmite prin liră **(Lebăda).**

Puritatea actului de creație, neconștiut și imposibil de descris în cuvinte, este dată de culoarea albă, generatoarea tuturor nuanțelor. De aceea, zăpada și, implicit, anotimpul alb, găsesc în Vasile Mihăescu un candid, în sensul filozofic al cuvîntului, nu în accepție picturală. Căci la un moment dat, soarele devine „un imperiu de zăpadă", iar o „tînără rază" a acestuia, „modelatoare și fină", definește „vremea".

Livrescul din asemenea adîncimi poetice rămîne un fertil cîmp generator de frumos.

Bogăția romantică a lui Eminescu din descrierea insulei lui Euthanasius transpare plăcut de filtrată în „Statuia noastră albă-o să rămînă". Contopirea artistului cu marile sale viziuni din „Mistrețul cu colți de argint" de St. Aug. Doinaș, ia altă turnură, mai seacă, mai epigonică în „Achaeopteryxul divin" „Poesis vede. Ochii-i sînt / parcă uimite universuri / eu îi zîmbesc, Curînd voi fi / ca prințul — jertfă pentru versuri"

Preocupat mai mult de a-și defini starea poetică — de aici și titlul volumului — așa de scurtă în manifestarea ei ideală (E.A. Poe), autorul prezent se înconjoară de nuanțe care trebuie luate în seamă — ciclul „Poesis", „Mătase fină — poemul" și altele.

În partea finală a volumului, poetul pare că aude mai clar galopul semantic al termenilor („Seducția tratatului", „Piticul cu clepsidra") pe care (de ce oare ?) nu i-a lăsat de la început să curgă deplin, majestuos. De aici bătaia de pușcă a lirismului care este reținut și scurt. Pocnitura se poate auzi numai prin colaborarea cu un inițiat, altfel unele creații se transformă în mici etaje de cuvinte și atîta tot („Eu știu că plîngi", „Cum sînt cuvintele", „Ca trupul tău de diafană", „Ceasornicele", „Adolescență I").

Vasile Mihăescu nu și-a delimitat clar liniile de percepere a „obiectului investigat" pentru care, în multe locuri, are intuiție modernă și subtilitate stilistică reală.

Marian Barbu

*) **Vasile Mihăescu : „Prea fragedul contur". Editura „Cartea Românească", 1978.**

Romulus Vulpescu

Urmare din pag. I

Ne-am cunoscut într-un timp de ne-mpliniri vitejești, de ambiții îngenuncheate și învinse și de zăpezi de care nici mie și nici lui, care l-a tradus dumnezeiește pe Villon, nu ne pare rău că s-au petrecut. (Noaptea, uneori, sar din somn și mă întreb de ce trebuia să se întîmple ?!).

Ningea cu ploaie sau ploua cu sfîrc de zăpadă în ziua cînd ne-am cunoscut — lunecăm, îmbătrînind, în romanțe, ca gîndul prin datorii, ca vinul de împărtășanie pe gîtul elevilor ce-am fost, ca un înger în somnul de miere albă al pădurii unde se arată ieșind din dedesubtul fiordurilor scandinave, doi wikingi de un leat cu prima corabie, ca să șlefuiască paftalele ce strălucesc pe burta lui Vulpică la întîlnirile cu cititorii. Era în ajun de anul nou, în holul Facultății de filologie, el era încălțat în teniși uzi și vorbea cu Ahoe despre Charles d'Orleans (alt poet pe care l-a tradus dumnezeiește), eu mîncam cireșe congelate, dăruite de Andrițoiu, scuipînd sîmburii în calea profesorului Al. Graur care mă trîntise la lingvistică afectivă (obiect cu care nu mă înrudesc nici astăzi), iar afară bătea vîntul cu multă minie, dovedindu-ne fără putință de tăgadă că toți sîntem acoperiți de același cer gri : și calicii și americanii. Ahoe a urlat vreo cîteva poeme, apoi i-a răspuns Vulpescu, și Ahoe s-a făcut vînăt, a înțepenit și l-a luat boala copiilor, fiindcă dăduse peste unul care vorbește cu două rîuri mai mult decît el. Cu Vulpică îmi place să beau, îmi place să mă apuc din nou de fumat sau de țesut covoare, pentru că în preajma lui nimeni nu mai are timp să sufle o vorbă. El povestește și tu lucrezi. Vulpică umblă prin lume ca un fel de donna Alba, purtînd legate de umeri două aripi de șoaptă neîntreruptă și doi pereți de vorbe compacți din care poți face palate pentru Cassanova, locotenenți de artilerie sau funii pentru spînzurători, sau epitaf pentru frunze : „Frunzele în ramuri ? Prizoniere. / Libere să freamăte ? Părere. / Liberă e frunza doar spre toamnă : / Libertatea clipei o condamnă / În căderea liberă, pe drumul / Consumat între pămînt și fumul. / De iluzii veșted se desparte / Liberă o clipă-n zbor : în moarte".

Lui Romulus Vulpescu, Jarry i-a împrumutat un pistol cu capse ca să împuște francul toată viața, Rabelais i-a dăruit un boboc de gîscă pe care să-l treacă mai departe, după întrebuințare, dușmanilor, iar umbra lui Manuc-bey, sărind pe o fereastră din calea Moșilor, i-a lăsat veninul aventurii, care în piscul ei de otravă se numește poezie : „Nu-ți pasă — îți închipui ! — crezi că uiți, / Dar gîtul sec de patimi vrea să urle / În ce pupile poți să te mai uiți / Să nu vezi abolirea primei turle ! / Sînt înghețate buzele-n oraș ; / De milă — calde, coapse-n așternuturi ; / Sleit — surisul tău de nărăvaș / Pe care, cinic, n-ai cum să-l mai fluturi..."

Vulpescu s-a născut pentru a fi artist sau orator la Cornul Caprei din toate parcurile lumii. Lacom, el a ales amîndouă variantele. Dar nu numai de aceea ne e drag.

Preludii la colocviul național de poezie

Poezia de Azi și de Mîine

Deschidem discuția noastră despre poezie, preludiu al colocviului de poezie, cu opiniile poeților tineri. Ele vor prefața dezbaterea noastră asupra fenomenului liric de azi, la care vor participa atît critici cît și alți scriitori, lărgind sfera și posibilitățile dezbaterii. Dezideratele autorului de poezie sînt mai puțin cunoscute publicului larg. Iată ce justifică faptul că dedicăm o pagină întreagă părerilor despre poezie venite chiar din partea celor care o fac. Portretul spiritual al noului venit în literatură poate fi precizat de astfel de inițiative. Prin ele poetul comunică cu confrații și cititorii săi și poate realiza un dialog mai semnificativ în planul ideației critice.
1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine? 2. Ce așteptați de la critica de poezie ?

„Nu oricine poate vedea deodată toată «marea» lirică“

1. „Frumoși sînt ochii ce privesc, nu frumusețea“. Împărțiți în zeci de cimpuri, ochii noștri ar vedea poezia de azi într-o perspectivă mereu schimbătoare, cu transformări rapide și evaluări dificile ; iar viitorul ei nu l-ar vedea deloc. Sau l-ar vedea în chip de joc esoteric, pentru specialiști.

Dar nu oricine poate vedea deodată toată „marea“ poeziei ; de obicei zărim doar insulele care ne seamănă. În drumul de formare al unei personalități pe care s-o poți transcende, consideri a fi cel mai durabil locul unde ai reușit să ajungi deocamdată.

Dintr-un asemenea loc disting deci cu mult subiectivism într-o mare de drumuri (unele deja „pecetluite“, cum ar fi „nota tracică“, frumos epuizată de Ion Gheorghe, cum nici „nota celtică“ a poeziei engleze n-a avut un mai bun reprezentant după Yeats : altele, minore „chemarea orașului“, „idilele domestice“, „poetica adolescenței“ etc.), disting deci cîteva drumuri pe care generația tînără ar avea șanse de originalitate. Poeții care cred în puterea vindecătoare a naturii și în cea clarificatoare a culturii, care adîncesc prieeperea poeziei populare adăugîndu-i tehnicile orientale și medievale de captare a misterului (Horia Bădescu, Daniela Crăsnaru, Cezar Ivănescu, Vasile Igna, Adrian Popescu, Marcel Mureșan, ș.a.) ; poeții mai preocupați cu sinele de „scholar“ decît cu acela de cîntăreț inspirat (Ion Pop) ; poeții care cred în propriul instinct (Mircea Dinescu, Carolina Ilica) ; poeții care „lustruiesc“ luminozitatea limbajului și farmecul calm al atmosferei (Emil Brumaru, Mihai Dan Cantuniari) ; toți aceștia prind, într-un fel sau altul, globul de cristal care reflectă miezul lucrurilor, evocă în simboluri memoria naturii — de care nu vor fi trădați.

Dacă ar fi adevărat că poezia va supraviețui doar ca un joc esoteric pentru specialiști, nu ne-ar rămîne decît să facem cunoscute, să răspîndim regulile acestui joc. Pe un asemenea drum, lirica cere poeților mai mult decît talent : cultură, „Ablauschen der Dinge“, vizionarism...

2. Dacă timpul e soartă — diferit pentru fiecare obiect și proces —, dacă fiecare trece printr-o „oră de virf“, cînd e prevăzut cu toată lumina naturii, ar fi de așteptat să găsim în critici un fel de medici care, înțelegînd că timpul e în continuă schimbare, recunosc că „bolile“ diferă de cele vechi și „medicina“ clasică e ineficientă. Nu mai mulțumește critica impresionistă, cu relatări banale și citate interminabile. Așteptăm de la o critică profesionistă, care a asimilat niște curente și școli, dar nu e nici formalistă, lipsită de emoție, care să aibă nu numai idei ci și caracter — așteptăm de la o astfel de critică semnalarea „orelor de virf“ din feluritele circuite astrale ale poeziei. Viața unui poet nu se măsoară cu ceasul. Oricît ar fi de lungă sau scurtă, își împlinește rotirea ; doar ritmul diferă. Un critic e dator să surprindă clipa cea mai potrivită cînd poate să ofere leacul, pentru ca acesta să aibă efect.

Avem încredere în tînăra promoție de critici, cu o biografie încă nebătută de vînturi, dornici de învățătură și de aer proaspăt ; poate că există o urmă de adevăr în cuvintele lui Lowell : „în dorința de aer proaspăt, cîteva geamuri se vor sparge“.

Grete Tartler

„Condiția perenității operei este păstrarea demnității scrisului“

1. Toate perioadele de înflorire din istoria umanității au demonstrat că ideea de creație (fie ea științifică, fie ea artistică) a fost întotdeauna prețuită și considerată ca una dintre cele mai profunde dimensiuni ale spiritualității umane. Oamenii au știut să cinstească egal pe inventatorul locomotivei cu aburi și pe creatorul Capelei Sixtine. Înțelegerea și prețuirea **statutului de creator** (dobindit cu o trudă egală cu aceea a străpungerii unui munte cu virful atingînd infinitul), mi se pare a fi prima condiție a libertății de creație, deci a creației înseși. Faptul că de-a lungul tuturatei istorii a umanității oamenii nu s-au luptat cu natura și cu ei înșiși doar pentru bunăstarea materială (adică nu și-au mulțumit doar trupul, ci au căutat și hrană pentru spirit) este dovada cea mai luminoasă a triumfului rațiunii și sensibilității. Așa, cred eu, se explică de ce arta (care vai, n-a produs nici hrană și nici îmbrăcăminte) a rezistat de-a lungul secolelor dînd noblețe și forță ideii de ființă rațională și sensibilă.

Poezia ca formă a artei este și va rămîne în continuare o expresie concretă a trăirii afective, materializarea prin cuvînt a bogăției simțirii umane. Cred că poeții români ai acestui sfîrșit de secol înțeleg și se străduiesc în continuare să înțeleagă ce anume trebuie să însemne arta în general și poezia în special pentru păstrarea nealterată a celor mai profunde dimensiuni ale spiritului uman. O condiție esențială a perenității operei literare este păstrarea **demnității scrisului**, judecarea cu gravitate și responsabilitate a actului creator. Istoria literară a reținut numai truda acelor scriitori, care nu s-au zbătut pentru glorie momentană, care, **oameni ai timpului lor fiind, au știut să proiecteze acel timp în eternitate**, nu prin fixarea prin cuvînt a unor evenimente efemere, ci prin luminarea acelor zone ale trăirii care nu își pierd prin vreme sensul și semnificațiile. Nu cred că poezia este scrisă reapărat pentru azi sau pentru mîine sau pentru mai tîrziu. Poezia adevărată este scrisă pentru totdeauna.

De aceea îi citim și azi pe Homer, pe Dante, pe Eminescu.

2. Critica literară are menirea de a valoriza actul creator, de a-i pune în evidență valențele, de a impune publicului o anumită operă literară. Două lucruri mi se par esențiale în exercitarea actului critic : a) **alegerea** lucrărilor care urmează a fi analizate ; b) **modalitatea** de exercitare a actului critic.

Revistele literare constituie principala și cea mai eficientă tribună a criticii literare, pentru că prin ritmicitatea apariției lor pot controla permanent pulsul creației. Cum se face de obicei **alegerea** lucrărilor care urmează a fi analizate, care este **criteriul** care stă la baza acestei alegeri, iată două întrebări la care nu se poate răspunde cu precizie. Sînt cărți la care dacă au mai apărut două cronici apare și a treia. Dacă nu, nu. O cronică literară a unui confrate incită la lectură mai mult decît cartea din standul librăriei, semnată de un nume mai puțin vehiculat în „topurile“ literare. În general se pare că criticii noștri preferă să privească sub lupă terenuri deja defrișate, să mai adauge o interpretare celor 1 001 deja afirmate de-a lungul timpului cu privire la operele scriitorilor clasici sau în curs de clasicizare (și unde mai punem că este și mai glorioasă întreprinderea !), decît să se aplece asupra fragilului și încă incertului perimetru liric al unor scriitori care acum își definesc personalitatea artistică și care, pe deasupra, uneori mai sînt și stîngaci și provinciali în relațiile sociale. Cît privește **modalitatea** exercitării actului critic, am tot mai mult sentimentul că rigoarea și profunzimea, minuțiozitatea și exactitatea demersului critic pierd teren din ce în ce mai mult. Desigur nu pledez pentru o analiză școlărească, schematică, austeră, lipsită de orice strălucire, dar, identificarea temelor, a motivelor, stabilirea tipurilor metaforice, cîteva cuvinte, acolo, despre stil, parcă tot mai simți nevoia să citești din timp în timp prin cronicile literare care seamănă tot mai mult a recenzii, iar recenziile a consemnări. Graba, superficialitatea, sărăcia criteriilor au dus la inventarea unuia cel puțin bizar, pentru că se bazează pe diferențele biologice (ca să nu folosim un cuvînt mai scurt dar cuprinzător care se găsește în orice enumerare a discriminărilor împotriva cărora luptă din toate puterile omul contemporan). Și astfel ajungem la **lirica feminină**, cu nelipsitele ei caracteristici : grație, luminozitate, imponderabil, suavitate, inconsistență, gingășie, delicatețe, superficialitate, edulcorare, absența ideii, a forței — în timpul anului, și : pasiune, senzualitate, devoțiune, maternitate, în preajma zilei de 8 Martie.

Oare folosirea unui astfel de criteriu în analizele critice nu înseamnă **prejudecată** și **slăbiciune ?** Și iată că (dacă tot nu ne putem sustrage cu totul obsesiei determinismului biologic) mi se pare logic că împotriva slăbiciunii mai ales bărbații trebuie să lupte.

Pentru că deja am spus mai mult decît mă îndeamnă obicei prudența, las pentru altă dată problemele : critica și topurile literare, critica vis á vis de opera tinerilor scriitori, etc.

Nu pot încheia fără a afirma că în contextul literar actual rolul criticii literare este de primă importanță, criticii fiind aceia care au datoria de a delimita cu fermitate valorile de non-valori și de a facilita accesul publicului la lucrările cu adevărat reprezentative.

Daniela Crăsnaru

„Scrisoare dintr-o Grădină de iarnă, însoțită de un surîs, asupra poeziei...“

1. Surizi atunci cînd nu poți nici plînge, nici rîde, dorindu-le pe amîndouă. Ironia se definește ca o neputință. Ea exclude efectul. Ea nu are scop. Dar margini ? Motorul ei este unul „de reacție“. Așa cum avionul cu elice este negat de avionul cu reacție, ironia se împotrivește mișcării prea lente. Ea condensează timpii ascunși în leneșele pistoane ale gîndirii. În sine nu se poate exercita, nefiind punct, ci înglobare de puncte. Cercul și sfera surid punctului. Ea vine în urma constructorilor și netezește asperitățile. Hoardă năvălind ironic, nu se poate spune. Căci mai cu seamă asupra barbariei se exercită ironia. Forma ei desăvîrșită se exercită asupra barbarului EU. Ea nu iubește pronumele personale și posesive. Osanalele. Corurile. Știind că nu știe, sinele se dezghioacă. Lepădare a ghiocului, crustă severă și sufocantă, este ironia. O rigoare totuși există în exercitarea surisului. Mai bine zis, o grijă : aceea de a nu dezveli sălbatic pămîntul roșu al gingiilor, așa cum fac urletul sau hohotul. Crisparea ironică e de natură intelectuală și locul ghiocului magic e luat de lamele tăioase ale inteligenței, vibrînd melancolic. O voință totalitară animă spiritul ironic, încercarea de cuprindere a totului prin repetate prezențe simultane. „Atent“ și „ironic“ sunt armonice ale surîsului. Sau, a cloci, asemeni găinii, oul, în așteptarea miracolului viu al spiritului — nu este cu putință. Înfrățită mai degrabă cu regnul mineral este ironia. Diamantul este mai aproape de voința ei decît floarea ori pasărea.

2. Cineva, prietenul unui prieten, vrînd să-mi facă un bine, dă cu bidineaua pe zidul în care îmi zgîrii cu acul de diamant povestea vieții. Albul lui nu-mi place. (Nu mă aduceți pe mal decît înecat, le spun mereu salvamarilor care și-au tatuat pe piept regulamentul balizelor și fluieră după mine cînd mă văd înotînd spre orizont.) Și iată-mă nevoit s-o iau de la început, opunînd albului bidinelei Omul teoretic : „E adevărat, tată, că bunicul a împușcat oameni vii“ ? mă întrebă fiul meu într-o zi, pe cînd săpam cu săpăligile argintii în Grădina de iarnă. Care dintre ei, tîmplarul sau morarul ? am încercat eu să întîrzii răspunsul. Bunicul, tatăl tău, tată, mi-o reteză scurt iscoditorul meu fiu, cu buzunarele pline de arbagic. Ce poți să-i povestești unui om atît de mic despre întîmplări pe care nici nu le știi prea bine, care nu te locuiesc, care nu sunt în tine ? E adevărat că tatăl meu are un sertar plin cu decorații pentru merite vitejești și virtuți ce nu se pot mosteni. Eu nu voi primi decît Ordinul Grădinarilor, clasa a III-a, și poate vreo medalie de bronz, a Arbagicului pe care-l sădesc cu atîta migală-n grădină. Mai multă lumină pentru verze și fluturi și să luptăm hotărîți împotriva buruienilor de primăvară, mi-au scris copiii pe gardul Grădinii. Robi ai luminii suntem, fiule, ne înfloresc în virfurile degetelor Flori de carne, dacă vrei să ucidem, hai să ne facem pistoale de soc și să deschidem foc asupra omizilor verzi și grase, ce lasă urme uleioase pe verzele noastre frumoase, de-argint. Hai să ne facem pistoale cu apă și să ucidem seceta ce își arată dinții și uscăciunea mîinii. Statui grecești surîd în fața Porții. Undeva bunicile își numără morții. Îmi cresc metafore în virfurile degetelor cînd te văd, iubito, și palida carne mi-o simt cum tresaltă de sînge. Nu plînge, iubito. nu plînge, noi putem număra ceea ce este încă în viață, frumoasa față a întîmplării o putem contempla, cilii vibratili ai aflării tresaltă cu toții încă de marele gînd. În fața Porții, statui grecești mor surizînd.“

Într-un ironic sunt întotdeauna doi. Privind din spate și de sus, Al doilea pare să fie mai înțelept. Pare. De povețele lui primul nu ascultă întotdeauna. Starea conflictuală a spiritului ironic de aici pleacă. Și, pentru a acoperi-o, se trag din cînd în cînd obloanele surisului. Sau, cu gîndul la Sibiu, orașul copilăriei, despăturești o sugativă gri, pe care cineva a scris într-o absență duminică a iubirii : „Însămîntam copaci nepermiși, într-o Grădină de iarnă, în scrinciob se învirteau copiii noștri uciși, într-o Grădină de iarnă, răsaduri și ronduri de noapte și ceață, grădinarul atent rotunjea, într-o Grădină de iarnă, veri lungi lunecau, încălzind doar granița, gardul și vina, într-o Grădină de iarnă, moartea, pe-o bancă, migălos tricota, într-o Grădină de iarnă...“.

Ion Drăgănoiu

„Critica nivelatoare nu aduce nimănui servicii“

1. Cred că poezia românească de astăzi e cea mai bună din lume. Ca tot scriitorul, citesc și eu tot ce se traduce din literaturile străine, revistele, așa că am putut face o comparație, bineînțeles subiectivă : poezia românească de azi este un adevărat fenomen. Dacă în alte literaturi apar doi, trei poeți foarte buni, la noi există acum douăzeci, treizeci de poeți foarte buni. Îmi pare rău, că, într-un fel sau altul, poezia românească nu este adusă mai mult la cunoștința lumii întregi, pentru a-și obține triumful meritat.

Generația mea a avut norocul a treizeci și patru de ani de liniște și pace, cînd forța poporului nostru a avut răgazul să explodeze în producții spirituale de excepție în toate domeniile. Noi am avut bunăstarea și liniștea necesare pentru a putea să meditățm despre lumea asta frumoasă, despre condiția noastră de oameni, poezia a cucerit continuu noi imperii.

Poezia este expresia cea mai frumoasă și mai abstractă a gîndirii, oamenii trebuiesc aduși spre ea, poezia trebuie cucerită ca un munte înalt, cu virful acoperit de zăpadă sclipitoare. Ea nu se aruncă pe străzi ca mărgăritarele.

Nu știu cum va fi poezia de mîine, încă nu a dat nici un semn, dar îmi place să cred că poeții de mîine vor scrie mult mai bine ca noi.

2. Dacă admitem ideea de generație literară, trebuie să spun că noi, generația următoare celei a lui Nichita Stănescu, nu beneficiem din partea criticii de același tratament. Acum nu mai există **entuziasm**, totul se petrece cuminte, nimeni nu mai scoate strigăte de admirație la apariția unui poet bun. Și sînt poeți foarte buni în generația de acum : Mircea Dinescu, Dan Verona, Ioana Diaconescu, Adrian Popescu, Titus Vijeu, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Daniela Crăsnaru, Dumitru M. Ion, și mulți alții. Nu mai există entuziasmul de care vorbeam, pentru că, generația lui Nichita, fiind încă tînără și puternică, mănîncă tot aerul, noi, cei veniți după, fiind niște bieți tolerați.

Criticii aparțin tot de acea generație, nevrînd să admită că există în afara ei alți poeți buni și vorbind în diferitele ocazii minimalizator de noi.

Desigur că există și excepții, critici care prezintă la zi fenomenul literar, cartea de poezie.

Criticii se tem să emită judecăți de valoare despre o carte, se tem să facă ierarhii literare, care sînt totuși necesare într-o literatură. Critica nivelatoare, care nu diferențiază valorile, nu aduce nimănui servicii : nici ei înșiși, anulîndu-și funcția (de blamare a nonvalorilor și de promovare a poeziei adevărate), nici cititorilor, cărora le prezintă o imagine liniștită și uniformă a literaturii, și nici poeților, cărora le taie avîntul creator, ambiția de a scrie o poezie mereu nouă, mereu vie. Un articol de critică literară se rezumă în majoritatea cazurilor la enunțarea titlului, apoi continuă și sfîrșește cu citate din volumul respectiv. Criticii au devenit comozi, un cititor oarecare nu află nimic dintr-un articol despre poetul comentat : el nu este fixat într-un anumit loc al literaturii, este lăsat pe pămîntul nimănui, nu este comparat cu cineva, ca să știi dintr-odată la ce nivel se situează. Despre vechii poeți se știe tot : de unde se trag spiritual, ce au adus nou în poezie pentru acea vreme. Dar noi cine sîntem ? Calea pe care mergem e cea bună ? Am realizat ceva de valoare ? Sînt întrebări pe care ni le punem cu fiecare carte apărută, și la care critica ar trebui să ne dea un răspuns.

Mara Nicoară

Pledoarie pentru o antologie

1—2. În 1934, dacă îmi amintesc bine, Zaharia Stancu scoate, la Editura Fundațiilor, o „Antologie a poeților tineri“. Ce putea să reprezinte atunci pentru scriitorul aflat la începutul destinului său literar un asemenea volum care reunea nume și valori abia conturate în peisajul literar ? Un simplu exercițiu editorial ? Un volum cu caracter strict informativ menit să prezinte publicului noile nume în poezie ? Un firesc gest de solidaritate față de promoția literară căreia îi aparținea și la afirmarea căreia înțelegea să contribuie pe această cale ? Un act de intuiție și de vizionară încredere în valoarea acelei generații de scriitori tineri ?

Oricare ar fi motivele unei atari întreprinderi, „Antologia“ lui Zaharia Stancu rămîne singulară, cu toate că promoțiile literare tinere au cunoscut de atunci o firească succesiune. Nici un editor și nici un scriitor nu s-au mai încumetat de atunci să alcătuiască o antologie a tinerilor poeți sau prozatori, pentru a fixa, astfel, într-o sinteză mai mult sau mai puțin reprezentativă, mai mult sau mai puțin durabilă, startul tinerilor promoții de scriitori. Ce obstacole stau oare în calea alcătuirii unei asemenea (unor asemenea) antologii, dorită cu siguranță de cunoscătorii de literatură și căutată cu asiduitate de traducătorii de peste hotare, interesați să traducă poeți „de ultimă oră ?“ O prudență justificată în fața unor valori insuficient decantate ? Riscul ca o asemenea antologie să-și piardă caracterul... antologic, prin dispariția (inevitabilă) din cîmpul valorilor a unor tineri scriitori antologați, care nu rezistă confruntării cu timpul și cu exigențele muncii literare ? Lipsa unor criterii firești de selecție, dată fiind întinderea relativ redusă a creației unor autori aflați la primele lor volume ? Convingerea că o asemenea antologie ar supralicita nejustificat prezența literară a anumitor scriitori tineri ?

În aceeași ordine de idei, semnalăm și pătrunderea foarte timidă a tinerilor autori (din rațiuni care țin exclusiv de voința editorilor) în antologiile tematice sau bilingve ; de cele mai multe ori pentru a număra autorii tineri pătrunși în cele mai recente antologii ajung degetele unei mîini. Se pare că în cazul acestor antologii nu funcționează criteriile de valoare din moment ce față de reprezentanții unor generații mai virstnice generozitatea este absolută : sînt antologați, fără excepție, și scriitorii valoroși și scriitorii care, în mod sigur, în perspectiva timpului, vor reprezenta foarte puțin.

Revenind la ideea unei antologii a tinerilor poeți, credința mea este că o selecție care să recunoască numele și versurile cele mai reprezentative ar fi binevenită. S-ar realiza astfel nu numai un frumos gest de încurajare ci și o firească recunoaștere a valorii proaspete a poeților, aflați la primele lor volume. S-ar oferi publicului o posibilitate intensivă, de cunoaștere a „numelor noi“ și s-ar realiza, în acest fel, un document sui-generis de istorie literară.

Faptul că textele cele mai reprezentative ale tinerilor scriitori merită să sălășluiască între copertele unor antologii este un adevăr care nu are nevoie de demonstrații. Îl dovedește și existența unor lucrări critice cuprinzătoare despre tinerii scriitori : „Generația tînără“ din **Poezia românească contemporană** a lui Al. Piru, **Prima verba** lui Laurențiu Ulici și **Scriitori tineri contemporani** a lui Mircea Iorgulescu, veritabil dicționar al tinerilor scriitori. Ca să nu mai vorbim de faptul că, în peisajul editorial al altor țări, antologiile creației tinere reprezintă o autentică tradiție : așa se face că am în biblioteca mea un volum de „Young poetry from England“ dar nu și o „antologie a poeților tineri români“ sau o antologie de „Tînără proză bulgară“ și nu o selecție din creația celor mai tineri prozatori din țara noastră. Dar oricum, speranța noastră este nesfîrșită.

Mircea Florin Șandru

Starea de sinceritate

1. Altfel de cum aș fi văzut-o în 1950, ba chiar în 1960 sau 1965... Acuzindu-l o clipă de o prea mare spontaneitate, consider acest răspuns ca fiind absolut firesc. Anii evocați mai sus marchează, în esență, experiențe. Experiențe situate, prin exagerare, la poli opuși. Se înțelege, semnificația lor pentru destinul poeziei românești este diferită. Momentul 1960 mi se pare cel mai important în comparație, în primul rînd, se înțelege, cu 1965, moment glorificat fără acoperire de penițe grăbite. Și aceasta deoarece cel din 1960 exprima apariția unei **stări de sinceritate** în ceea ce privește condiția poeziei. Așa se explică, de fapt, și de ce „liderii“ acelui moment de regăsire a poeziei au rămas ce-au fost — poeți, pe cînd ceilalți n-au putut să reziste și dincolo de limitele convenabile respirației lor lirice, să recunoaștem, destul de sincopate și nu rareori artificiale (fiind ajutați, în acest caz, de o parte a criticii literare). După aceste experiențe, care înseamnă și convulsii și limpeziri, și renunțări și acumulări, poezia românească de azi se află, după părerea mea, într-un stadiu ce-i permite să-și exprime cu adevărat personalitatea. Se poate vorbi, cred, de o conștiință poetică mai adîncă, mai puțin tributară unor modele ce nu duc decît la secătuirea poeziei de lirism, de un mai mare respect pentru condiția versului. De aici, interesul crescut al publicului pentru poezie, pentru cartea de poezie. S-a trecut, nu fără eforturi, de la simplism la simplu și revelator, de la afirmarea unor idei, la tratarea lor sub zodia poeziei. Am exclus, cu voie, stadiul încifrării poeziei, stadiu sinonim cu o stranie bolboroseală fără sens. Poezia românească de astăzi — a ultimei perioade — s-a eliberat în bună parte de acele haine ori prea lungi, ori prea scurte... Aceasta reprezintă (ceea ce este foarte important !) o tendință generală relevată de cărți și opere ce își revendică de la sine, prin substanța lor, apartenența la simțirea românească contemporană. La a doua parte a acestei întrebări îndrăznesc să răspund astfel : Ținînd seama de faptul că în ultimii... două mii de ani esența poeziei nu s-a schimbat, că motivele ei chiar au rămas aceleași, reluate fiind de fiecare generație de poeți ce le găsesc, trudind, noi echivalențe de gînd și simțire, cred că poezia românească de mîine va fi o alta și în același timp aceeași poezie românească de astăzi.

2. De la critica literară aștept puțin. De la criticii literari mai mult... Atît poetul, cît și criticul de poezie (există la noi un astfel de critic ?) „lucrează“ pentru poezie. Aștept, deci o mai strînsă conlucrare între „părți“ — sinceră, deschisă, într-un climat de stimă reciprocă. Ce mai aștept ? Cît mai puține citate (o, cronici conținînd 80% citate) și cît mai multe argumente. Mesele pe care scriu unii critici literari să nu mai aibă colțuri, astfel ar deveni o imposibilitate înghebarea unor cronichete de serviciu. De asemenea, cronicarilor literari le doresc ceea ce îmi doresc mie însumi : eliberarea continuă de sub tirania ideilor preconcepute. Acesta mi se pare a fi un lucru fundamental pentru poezia românească de azi și de mîine, pentru critica literară de acum și de peste decenii.

Florin Costinescu

Ex ungue leonen!

Urmare din pag. I

ducător de semnificații, corespunde stării extatice a spiritului nostru. Atît individuația, ca efort dinamic, formativ al persoanei dornice să se elibereze din conjecturile aleatorice ale ambientului, cît și extazul ca o scufundare și reintegrare liminar conștientă în ritmurile necesare ale naturii fac dintr-un sistem coerent, limitat de semne, o lume infinită de semnificații.

...După gheară se cunoaște leul ! Dacă nu orice semn are, în mod necesar, o semnificație, trebuie spus că orice semnificație trebuie să-și aibă suportul într-un semn, așa cum orice sintaxă reclamă construcția prealabilă a unei morfologii. În principiu însă, toți poeții de o anumită limbă scriu cu aceleași semne, întrebuințează cam aceleași cuvinte pentru aceleași noțiuni. Care este atunci elementul care diferențiază valoric un autor de altul, de ce un text intră în sfera artei și altul nu ? Să fie originalitatea ? Să fie profunzimea ? Dar originali, chiar foarte originali, erau și poeții lettriști în organizarea semnelor, a cuvintelor în discursul literar și cu toate acestea nimeni nu pretinde, în mod serios, că lettrismul a răspuns unei veritabile nevoi de înnoire a artei, de iluminare a conștiinței omului modern. Cum profund poate fi și un text filosofic, fără ca, prin însăși calitatea de profunzime, un astfel de text să se integreze literaturității, adică provocării intenționale prin arta cuvîntului a unei emoții cu valoare ontică. **Gheara leului,** adică amprenta unică, inconfundabilă cu o copită de măgar, pe care o revelă un text artistic, o vom recunoaște, totuși, imediat și fatal. Călătoria poetului veritabil în labirintul limbajului capătă, deodată, sigiliul unei profeții : cuvintele se organizează după un ritm încă necunoscut și capătă, individualizîndu-se, un accent personal în succesiunea lor muzicală și îndărătul lor, în sfera luminii lor simbolice, recunoaștem sunetul impersonal, extatic al sintezei, al reintegrării, al reîntoarcerii la ritmurile dintii ale naturii. Morfologia și sintaxa gramaticii textului literar corespunzătoare procesului de individuație și de extaz a existenței noastre spirituale depind, așadar, de experiența gnoseologică și ontologică a poetului : ele devin valori artistice pentru că nu rămîn în stadiu de o obedientă epifanie a unei experiențe clasate, epuizate pe cale informațională a vieții fenomenale, ci se orientează în mod hotărît spre zonele profunde, numenale ale semnificației.

...După gheară se cunoaște leul ! Personalitatea unui poet este așadar rezultatul unei dialectici, paradoxală ca orice dialectică, între forțe contrare : el trebuie să fie impersonal în conturarea morfologică a limbajului, și personal în organizarea sintactică a acestuia. Originalitatea nu se cîștigă în poezie forțînd, caricînd sau ignorînd sensurile fundamentale ale cuvîntului, și, în această perspectivă a nivelului morfologic, poetul trebuie să rămînă impersonal. Originalitatea este dată de atingerea unei emoții impersonale, extatice, pe o cale particulară de organizare sintactică a limbajului, a sistemului de semne. De acest efort teribil, necesar modelării din nou a materialului lingvistic, a imprimării unei urme durabile în substanța cuvîntului, a inaugurării unui stil (gheara leului !) este capabil acel poet care, înzestrat cu un puternic instinct al vieții se iubește suficient pe sine încît să se detașeze, să se elibereze prin individuație, de informal, și în același timp, în virtutea instinctului morții, să aibă o tot atît de mare vocație a dăruirii, a renunțării pentru a se reintegra sunetului fundamental al lumii.

Eminesciana 13

Urmare din pag. I

A doua luare de distanță a editorilor este de natură ideologică și privește încercarea lui G. Călinescu de a demonstra „într-un mod forțat și neconvingător“, într-un articol din **Contemporanul,** în 1959, „caracterul deosebit de critic și de progresist al operei eminesciene“. Or, dacă Eminescu, ca și Maiorescu, a fost dominat de respectul pentru adevăr, acesta singur este un autentic element de progresism. Numai minciuna este retrogradă !

M-aș fi așteptat să văd că editorii au adus cîte o retușă, în notă, adevăratelor erori călinesciene, ca aceea de a considera rezumatul unei piese franceze, **Junețea lui Mirabeau,** din manuscrisul 2254, ca un proiect dramatic original, dintre cele neduse la capăt. Atît I.M. Rașcu, cît și subscrisul, am relevat la timp adevărata paternitate a piesei, iar recenta ediție de **Teatru (Opere,** IV, Minerva, 1978), îngrijită de Aurelia Rusu, pune lucrurile la punct (pag. 682—683).

Bibliografia este corectă, dar nu dă, cum ne-am aștepta, și replicile ce s-au dat unora din ieșirile injuste ale lui G. Călinescu, ca aceea din **Studii eminesciene** (11 martie 1934), contra istoricului G. Potra, care a răspuns convingător în ziarul **Timpul nostru,** de la 25 martie 1934, la luarea cam prea de sus și respingerea sumară a documentului cu pricina.

De altfel, sînt și contradicții călinesciene care trebuiau relevate, ca aceea relativă la „fiziologia“ lui Eminescu, pe care însuși o studiază, dar contestă altora acest drept.

O curioasă greșeală, de asemenea nesemnalată, se repetă de cîte ori G. Călinescu citează această strofă din **Pe lîngă plopii fără soț :**

„Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț“

punînd punctul care nu trebuia, deoarece fraza continuă în strofa următoare

„Un chip de-apururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zine ce străbat
Din timpurile vechi“.

Greșeala e cu atît mai ciudată, cu cît G. Călinescu însuși, comentînd traducerea lui Mario Ruffini, dă sensul exact al celor două strofe : iubita ar fi fost nemurită ca o statuie care înfruntă timpurile.

G. Călinescu s-a apărat foarte bine contra clanului Leca Morariu — I.E. Torouțiu, dar nu a reușit să compromită, cum dorea, termenul de „eminescolog“, atribuindu-l exclusiv celor ce-i contestau contribuțiile capitale. Astăzi, în fruntea eminescologilor, îi așezăm, cu titluri egale, pe G. Călinescu și pe Perpessicius, iar noțiunea nu are nimic pejorativ.

Să fi greșit G. Călinescu, atribuind versurile

„Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim“

lui C. Sion (pag. 163), în loc de G. Sion (cum figurează, eronat, și în **Indice de nume**)? Nu-mi vine a crede. C. Sion au fost frații Constantin (arhondologul) și Costache, mai marele lui. G. Sion e nepotul lor de frate, poet și memoralist. Greșit e dat, în text și în **Indice,** și numele abatelui francez **Charles Batteux** (iar nu **Batteaux !**). **Sfîntul** Augustin (în text la pag. 209, în **Indice** la pag. 208), figurează în patristica ortodoxiei răsăritene ca **fericit !** Dr. **Elia** Dăianu (autorul unei broșuri despre Eminescu) semna **Elie,** iar **Al.** Xenopol, **A.D.** Xenopol.

Cînd G. Călinescu spune că Barac, în **Istoria lui Arghir,** are „stihuri hilare“, trebuie să înțelegem **ilariante !** Nu sîntem de acord cînd G. Călinescu afirmă că Victor Hugo avea „violența amabilă“. Napoleon al III-lea a simțit pe pielea lui acea „amabilitate“, în versuri ca :

„Ah ! tu finiras bien par hurles, misérable“.

Aplaudăm însă și subscriem aceste cuvinte, referitoare la panmateticismul contemporan, care a invadat și filologia : „Cît despre metodele matematice, ele mă sperie și, barbar, rămîn la ele rebarbativ“.

Oprim aci observațiile noastre, în marginea culegerii, binevenită și în genere conștiincioasă, dacă nu și pe deplin satisfăcătoare.

dragomir horomnea

moartea lui costică

Victor Cavaleru își aprinse o țigară. Era vineri. Bătrînul sosea abia peste două zile. Nu se văzuseră tocmai de la nunta lui Mihai, din Oltenia, că prin Pîrloaga deltașul hotărîse să nu mai calce decît în caz de moarte în familie. Nu-l bucura din cale-afară perspectiva revederii cu taică-su, dar nici nu-l supăra. Devenise aproape insensibil la problemele sufletești, poate tocmai de aceea nu se însurase pînă acum, se mulțumea cu lipovencele care-i mai cădeau din cînd în cînd, între două plecări ale bărbaților pe apă, cu lotcile. Singura lui pasiune rămăsese peștele de cultură.

...La Ouata se făcea o experiență. Oamenii încercau să imprime pe bandă de magnetofon strigătele de alarmă ale unor păsări, care, amplificate prin difuzoare, urmau să sperie suratele mîncătoare de pește. Încă de dimineață, dinspre malul eleșteului nr. 4 se auzea gălăgie, risete, înjurături, fîlfîit de aripi. Victor se îndreaptă într-acolo.

Dădu peretele de stuf în lături cu brațele, făcu echilibristică pe digul înalt de doi metri, ocoli, mergînd mai departe pe el, o baltă puturoasă, stătută, care dospea slobozind bule de aer prin covorul de lintiță, apoi trecu din nou printr-un zid de stuf și, în cele din urmă, străbătu un teren mai acătării, pe-o cărare îngustă și atît de bătătorită, de parcă era făcută de la începutul lumii. La capătul ei, chiar pe malul eleșteului, se agitau „băieții".

— Noroc, băi! le zise Victor. Merge?

„Băieții" abia dacă-l băgară de seamă. Erau prea ocupați.

— Ce face Costică? Zice? Zice? se interesează mai departe Victor Cavaleru.

Costică, un pelican bătrîn, de peste 12 kilograme din specia pelecanus crespus, cu penele de pe cap crețe de parcă tocmai ieșise de la ondulator, fusese luat la mijloc. Era mascota fermei, se aciuase de cîtva timp aici, printre oameni, nimeni nu știa prea bine cum. Se treziseră într-o dimineață cu el, cotrobăind printre rămășițele de pește mic dintr-o lotcă, apoi plecase, dar apăruse din nou a doua zi, devenind după aceea un locatar statornic al barăcilor Ouatei. De bătrînețe, ochii îi erau aproape mereu înlăcrimați, iar fulgii de pe burtă îi cădeau. Acum, după ce-l priponiseră cu ambele picioare de un țăruș înfipt în pămînt, se îngrămădeau peste el cu toții — vreo cincisprezece inși — străduindu-se să-l ajute în slobozirea strigătului. Dar Costică era încăpățînat sau poate lua strădania oamenilor în glumă. Privea dintr-o parte cînd la unul, cînd la altul, ținîndu-și căscat ciocul imens, din cauza arșiței și, din cînd în cînd, își smucea cîte un picior, incomodat de frînghie. Nu voia defel să strige. Întreaga-i atitudine vădea că nu se teme de ființele acelea ciudate, care se agitau în jurul lui îmboldindu-l cu podul palmei sau cu bucăți de trestie și comentîndu-i în fel și chip tăcerea.

— E mut, își dădu cu părerea unul. Trebuie să prindem altul.

— Face grevă. Protestează!

— Aș, grevă! Își bate joc de noi. Rîde.

— Cum să rîdă, bre? se miră cineva, neîncrezător.

— Da, mă! La ciocul lui uită-te. Și la ochi. Nu-i așa că rîde? Spune tu, Făcui, că parcă te pricepi! Rîde sau nu rîde?

— Poate... Or fi avînd și păsările rîsul lor, își dădu cu părerea Făcui, împăciuitor. Adică, de ce să nu rîdă?

Făcui, un flăcău blond și pistruiat, stătea pe vine în fața pelicanului și-i îndesa către plisc microfonul unui magnetofon portabil, doar-doar s-o imprima și altceva în afară de larma „băieților".

— Hai, Costică, dă și tu un interviu, se ruga el. Fii înțelegător, arată-le ăstora ce poți. Arată-le că-s proști. Hai! Hai, mă!

— Nu v-am spus eu că-i mut? o ținea într-una cel sceptic, cu pălăria dată pe ceafă. Ne scremem aici de două ceasuri!

Scepticul era furios. Cei mai mulți însă nu erau, se stricau de rîs în jurul păsării, nu prea-i deranja că încăpățînatul de Costică era mut sau numai solidar cu confrații care abia așteptau, pe undeva pe-aproape, să dea iama prin peștele crescătoriei: ei găsiseră doar un prilej de distracție în pustietatea Ouatei și îl foloseau.

— Ian dați-vă la o parte, zise Victor Cavaleru. Ce naiba vreți să imprimați, o conversație amicală? Ne trebuie altceva. Niște strigăte care să-l sperie și pe dracu. Ian șterge banda, îi ceru el lui Făcui.

Flăcăul apăsă pe o clapă. Mai întîi, voia să vadă dacă aparatul imprimase bine ce apucase să prindă. Din cutia de ebonită explodară hohote, îndemnuri, rugăminți și, după ce dădu din cap ca un cunoscător, omul făcu banda să alerge înapoi, într-un vacarm de scrîșnituri, apoi mai apăsă o clapă și rola prinse să se-nvîrtească încet, curățindu-se de sunete.

— Bun, îl opri Victor. Dă-ncoa microfonul. Acu să te văd, Costică! zise el, cinchindu-se în fața pelicanului. Cu mine nu-ți merge, am un plan de producție, scot din tine și untul dacă nu mă ajuți! Aprindeți-mi careva țigara! mai ceru el, întinzînd spre „băieți" gura, în colțul căreia țigara se stinsese. Așa!

Trase cîteva fumuri grăbite, s-o facă să ardă mai bine și deodată, luînd-o cu două degete, o înfipse în tîrtița lui Costică. Pasărea sări de-un metru, fîlfîi îngrozită din aripi, dar nu slobozi nici un strigăt. Mirosea a pene arse, a fleică proaspătă.

— Ian, țineți-l! ceru Victor, printre dinți.

Trei vlăjgani se năpustiră asupra lui Costică și-l imobilizară, care de picioare, care de aripi, care de gît. Pelicanul gîfîia.

— Strigă, bă, ceva, pînă nu-i prea tîrziu! scrîșni în barbă Victor.

Și din nou îi apropie jarul țigării de tîrtiță. De astă dată o ținu mult, lipind-o în cîteva locuri. Simțea cum pelicanul tresare, cum tremură, cum se încordează, gata să plesnească. Dar atît. De țipăt, nici pomeneală.

— Taci, ai? făcu Victor, aproape drăgăstos. Nu te văd bine. De ce, bă, de ce nu vrei să fii înțelegător? Doar ai venit aici de bunăvoie.

Cei din jur nu mai făceau haz. Priveau încruntați, ațîțați și în același timp înfricoșați de chinul pelicanului.

— Dați-i pace, dom' Cavaleru, se hotărî unul să intervină. Poate că ei nici nu știu să țipe...

— Cum să nu știe? sări altul. Nu i-ai auzit tu! Fac așa, ca măgarul. Alteori rigîie, sînt dați dracului! Te bagă-n sperieți, visezi urît, nu altceva...

— Păi, atunci de ce nu-și dă drumul?

— De unde vrei să știu? Pe mine să mă fi mîngîiat cineva cu mucul țigării între buci, urlam de se auzea pin' la Babadag. Ian te uită, ce mai pute a ars!...

— Acu ce mai facem, dom' Cavaleru? întrebă un tinerel, venit în practică de două săptămîni. Poate-i cazul să renunțăm la inovație... Doar știți, pelicanu-i ocrotit, mai adaugă el, cu fereală.

Șeful Ouatei se făcu mai întîi că nu aude. Cei care-l cunoșteau mai de mult îi sesizară totuși tresărirea sprîncenelor și, din experiență, știură că răbufnirea nu putea să întîrzie. Dar, de astă dată nu fu așa.

— Și să începem din nou să-i dăm cu pușca? făcu Victor, fără să se adreseze cuiva anume. Nu, mergem înainte. O fi el ocrotit, dar nu individual, ci în masă... Cu pușca nu mai avem voie să tragem, te pocnește cu amenda de nu te vezi. Pe de-o parte, cred că-i mai bine așa. Prea s-a împuținat păsăretul... Sau ești de altă părere, băi cum îți zice? își întoarse el capul, în căutarea practicantului.

Tinerelul nu răspunse. Se făcuse nevăzut, îl ascunseseră ceilalți în spatele lor. În schimb, se auzi glasul lui Făcui:

— Da, dar văd că matale îl chinuiești p'ăsta de parcă ar fi criminal de război.

— Și ce-ai vrea să-i fac? întrebă cu duritate Victor. Ne trebuie o bandă cu țipete, nu? Ca să salvăm nu știu cîte mii de orătănii, n-avem decît să-i facem și de petrecanie! Propui cumva să lucrăm cu anestezie?

— Nu propun.

— Țipătul nu iese fără chin, continuă Victor, filozofic. De bună voie n-ai cum să-l faci să te-ajute, dobitocul tot dobitoc rămîne, pesemne că ăsta a și văzut destule la viața lui... Că uite, de om nu se prea teme, doar vedeți și voi.

— Așa-i. Atunci să căutăm altul mai tînăr, propuse Făcui. Unul fără experiență.

— Aș! Întîi să mai încercăm cu moșneagul. Ce-i în mînă, nu-i minciună...

— Dumneavoastră știți precis că fuge pasărea dacă aude țipete în difuzor? mai întrebă unul, Tache Tănăsie.

— Știu, răspunse Victor Cavaleru. Am citit. Au scris și la ziar. Banda se folosește pe aeroporturi, împotriva stolurilor de pescăruși. Cum intră un pescăruș în reactor, se strică toată hardughia, cade la pămînt. Hardughia, nu pescărușul. Pescărușul crapă de la bun început. Hardughia ori cade, ori aterizează forțat, însă ultima variantă e valabilă numai dacă are și pilotul mînă bună. Mînă bună și noroc. Așa că nu-i inovația noastră. He-he-he, noi doar o aplicăm creator. Pricepi? În sprijinul producției!

— Cu pescărușii o fi altfel. Vedeți și dumneavoastră, Costică rezistă pe poziție, nu zice nici pîs...

— Să-l înecăm cu fum! propuse deodată cineva.

— Cu ce, băi? se întoarse Victor către el.

Era Lungulat, pescarul dintr-un cătun din apropiere, angajat al întreprinderii în fiecare an, din martie pînă în noiembrie sau decembrie, după vreme și caz. Își lungea gîtul uscățiv, iar ochii îi străluceau albastru, în mijlocul unui păienjeniș de crețuri premature, de om vesel.

— Cu fum, dom' inginer.

— Ți-am mai spus, băi, că eu nu-s inginer!

— Bine. Ziceam să-i dăm fum.

— Îi bagi tu în cioc o țigară? O lulea?

— Pe dracu, țigară! Îi turnăm în pungă jar, peste care aruncăm o mînă de găteje. Fumul intră pe gît, pun rămășag că-l facem să tușească. Poate și țipă. Trebuie să țipe. Doar îi punem și jar, cum ziceam. Punga e din piele vie, n-are cum să nu simtă jarul...

— Să știi că ești deștept, fu de acord Victor Cavaleru. Hai să-l blagoslovim și-așa, poate-i prinde bine...

— Prea-l chinuim, milită în continuare Făcui pentru blîndețe. Mai bine să-i turnăm pe gît un stacan de votcă. Îl îmbătăm. Poate-și pierde controlul...

— Ce control, băi? rîse Victor Cavaleru. Îți închipui că individul ne face figura din prea multă stăpînire de sine? Și de ce-i tot ții partea? Doar nu i-oi fi prieten!...

— Ziceam și eu, așa...

— Care face rost de jar? întrebă Victor. Îmi pare rău, Costică — se adresă el pelicanului, cu un fel de cruzime în priviri.

Lungulat adună în grabă pămătufuri uscate de trestie, cîteva tulpini de papură de anul trecut, două-trei crengi de salcie, văduvite de mult de verdeață. Făcu focul și, în cîteva minute, avea jarul pregătit. Îl așeză cu grijă pe niște frunze late de potbal tînăr, ca pe un făraș, apoi se îndreptă cu el spre pelican.

— Căscați-i ciocul! porunci Victor Cavaleru. Și țineți-l bine, să nu-și bălăngăne capul. Eu îi ofer microfonul... Acum!

Cu băgare de seamă, Lungulat apropie frunzele încărcate cu jar și găteje de pliscul pe care doi inși îl țineau larg deschis, apoi, cu o mișcare bruscă deșertă totul în punga flească a pelicanului. Se auzi o sfîrîială. Costică zvîcni, sări înapoi, scăpă din strînsoare. Din cioc îi ieșea fum. Își scutură înnebunit capul, icni, tuși într-un fel ciudat și începu să țopăie tot mai repede în jurul țărușului de care era priponit, încurcîndu-se în frînghie și fîlfîind puternic din aripile-i uriașe. Cei de față se deteră în lături. Costică alerga în continuare către porțile iadului, fundul pungii lui pentru pește se înroși, se bășică, se înnegri, se sparse, căzură dinăuntru cîțiva tăciuni. Deodată, pelicanul țipă și, aproape în aceeași clipă, din stufăriș se ridicară alarmate sumedenie de zburătoare.

— Liniște, băi! răcni Victor la cei prezenți, întinzînd microfonul către ciocul păsării. Imprim! Fără hlizeală, fără comentarii, fără șoapte! Musca!

Costică țipa în continuare. Era un fel de răget cutremurător, prelung, întrerupt cînd și cînd de fornăituri, de gîfîieli chinuite. Se mai învîrti de cîteva ori, mai țipă cît mai țipă și, în sfîrșit, se rostogoli în iarbă, zvîcnind spasmodic dintr-un picior. Tăcu, dar nu muri. Se sufoca.

— Gata, zise Victor Cavaleru, în liniștea mormîntală care se lăsase. De-acu, nu mai scoatem nimic de la el. Dați-i la cap cu ceva. E păcat să se mai chinuie. Hai, ce mama dracului faceți, dați-i la cap, omorîți-l odată, parastasul ei de viață!

Alexandru Ciucurencu: „Peisaj de toamnă" (Muzeul colecțiilor de artă)

Abia a doua zi avură banda gata. Copiaseră între timp cele două minute de cazne a lui Costică, le repetaseră de multe ori, imprimînd totul pe o bandă nouă, ce ținea jumătate de oră. Ascultînd-o, oamenii de la Ouata aveau impresia că pelicanul încă nu murise, că-și striga în continuare durerea, că și-o va striga mereu, cît va crește stuf peste apele deltei. De astă dată nimeni nu mai rîdea, nimeni nu mai făcea glume pe seama lui.

Către amiază, duseră instalația provizorie pe malul unuia dintre eleștee. Aveau patru difuzoare. Cablul electric fusese tras prin stuf de la bărci, încă în urmă cu cîteva zile. Era cablul cu ajutorul căruia se experimentase nu demult și un gen de pescuit electric; pescuitul care, în alte condiții, era pedepsit de lege cu închisoare în toată regula. Dar aici asistaseră și cîțiva șefi de la întreprindere, luaseră note, constataseră cît puiet era afectat de șocul electric, care de altfel nu ucidea întotdeauna, apoi plecaseră, să delibereze la oraș. Victor nu prea credea că vor primi aviz pentru un asemenea pescuit. Tot năvodul va rămîne, așa le și spusese el șefilor. Nu era cîtuși de puțin convins că soluția cea mai bună pentru sporirea producției de pește, mai precis a peștelui trimis pe piață, trebuia găsită în domeniul electricității. Un asemenea pescuit doar pare intensiv, fără a fi și în realitate. În realitate, opinase Victor, el nu poate contribui decît la nimicirea în timp a peștilor.

Racordară la cablu instalația producătoare de panică. Dinspre barăci începu să păcănească generatorul de curent. Se dădu drumul la bandă. Țipetele pelicanului țîșniră cu putere și atunci, din toate părțile, de prin hățișurile eleșteelor și chiar de mai departe, de dincolo de zonele amenajate, unde delta hălăduia sălbatică, se ridicară sute, mii de păsări. Întîi apărură pelicanii, vreo duzină, apoi egretele, cormoranii, stîrcii, rațele și gîștele, o lebădă neagră, nagîți, pescărițe, stufărici, bîtlani, ereți, călifari, lișițe și chiar vrăbii, păsări de toate soiurile, speriate poate nu atît de țipetele din difuzoare, cît de fîlfîitul general care trezise împrejurimile. Oamenii dădură chiote. Fodorencu vînătorul trase două focuri, unul după altul.

— Care mața împuști? răcni Victor.

— Eu, dom' Cavaleru, rîse Fodorencu. Să trăiți!

— Și de ce te hlizești? Am dat eu ordin să se tragă? Vezi că-ți fac raport!

— Am tras în aer, dom' Cavaleru...

— Bine, se liniști Victor. Dacă-i așa, mai bagă două cartușe. Da' repede, că uite, se duc dracului. Trage-le un reflex condiționat!

— Un ce? nu înțelese Fodorencu.

— Un reflex condiționat. Vezi dacă n-ai prea făcut școală? Ai fi învățat și tu despre cîinele lui Pavlov...

— Lăsați, că mă descurc eu și fără, mîrîi Fodorencu, ridicînd țeava puștii spre cer. Mă doare-ntr-un loc de javra ăluia, știți dumneavoastră cam pe unde...

Păsările roiau deasupra, se învălmășeau bezmetice, unele aveau și cuiburi prin apropiere, în desiș, nu se dădeau plecate, dar banda mergea în plin, vaietele țîșneau mai departe din difuzoare și, încet, încet, cerul rămase aproape gol. Cîțiva pelicani se ridicaseră la mare înălțime, zburau aripă lîngă aripă, în linie dreaptă, nu se dumireau ce se putuse întîmpla. O pereche de rațe fîlfîia repede, încoace și încolo, destul de jos. Li se desluşeau pînă și ochii. Una măcăi caraghios, de parcă simțise acolo, printre oamenii care se agitau către ele, pe însuși dracul pelicanilor. De dincolo de moarte, Costică băgase spaima în toată suflarea păsăretului.

— Ce ziceți, dom' Cavaleru, lăsăm banda mai departe? întrebă Făcui, într-un tîrziu.

— Las-o, fu de părere Victor, cu barba-i sură ridicată spre cer. Uite, nu mai e nici una. Am reușit, băieți! continuă el, parcă fără satisfacție. Totul e să nu se întoarcă prea curînd...

— Poate-și găsesc alt loc pentru ospăț, mai încolo, în baltă, îndrăzni să spere Făcui.

— Și noi ce facem? vru să știe cineva. E cam sîmbătă...

— Faceți ce vreți. Dacă vă arde, duceți-vă în sat la Chefalu, după muieri. Mîngîiați-le și din partea mea, pe unde vă convine... Vă dau șalupa. Dar să mi-o aduceți neapărat pînă mîine dimineață. Vine taică-miu, trebuie să-l plimb și pe el, bătrînul n-a văzut delta nici măcar în vis...

— Dom' Cavaleru, să-i transmitem ceva și Duniașcăi? întrebă Făcui, făcînd celorlalți cu ochiul.

— Hm! Ce să-i transmiteți fetei ăleia! Încă e-o mucoasă. Vedeți-vă de treabă.

Făcui se hlizi, pofticios:

— N-are a face, dom' Cavaleru: mucoasă, mucoasă, da' cred că zbîrnîie. Știi matale. Într-o zi am văzut că are păr la subțiori... Era bălai.

— Băi! răcni deodată Victor și barba îi zvîcni din smucitura capului. De Duniașa să nu vă legați, că vă omor și vă dau la pești! Făcui, tu să nu fii porc și măgar!

— Atunci hai și matale cu noi. O să se bucure.

— Nu, nu mă duc, ce să fac eu cu fata aia? mormăi Victor oarecum potolit, făcîndu-și de lucru cu o bucată de trestie. Hai, cărați-vă!

...A doua zi, în așteptarea bătrînului, Victor Cavaleru rămase la barăci. Șalupa, adusă încă din zori de unul din băieți, se legăna trasă la malul canalului. Dar bătrînul nu venea. Nu veni nici după amiază. În schimb, așa cum se întîmpla mai în fiecare duminică de cîteva săptămîni încoace, sosi din satul apropiat Prohor Calisov, tatăl Duniașcăi. Prinsese curaj pescarul. Intră fără să bată, ca la el acasă. Victor își făcea de lucru cu un năvod rupt.

— Noroc, zise Prohor, săltîndu-și cu degetul arătător pălăria de paie.

— Noroc, îi răspunse Victor, fără să-și ridice ochii de pe năvod.

— S-a stricat?

— Uite că da.

— Ian fă-l încoa, propuse Prohor, așezîndu-se pe un taburet. Fu îl dreg mai repede. Altfel de sfoară n-ai? Asta nu-i bună nici de brăcinare...

— N-am.

— Păcat. Putrezește prea repede. Dă-mi o bucată de smoală. Frecăm cu ea sfoara dumitale și poate n-o roade-o apa... Unde-i smoala?

— După aparatul de radio. Pe raftul ăla, vezi de caută pe sub ziare...

Prohor deșiră o parte din ghemul mare cît un cap de copil, smoli bine ața și apucînd năvodul, se puse pe lucru. Așa cum stătea aplecat asupra grămezii de sfoară puturoasă, masiv, cu barba-i de trei palme atîrnîndu-i pe piept, părea ieșit dintr-un tablou cu edecari.

— Bănuiesc că mai ai pe undeva și niște apă sfințită, dădu el de înțeles. M-am săturat de spirt medicinal. Ce zici, este?

— Este. Dar dacă mai înghiți mult spirt din ăla, de care zici, să știi că te cureți, nea Proșca. Ascultă ce-ți spun, îl avertiză Victor. Ți s-a urît cu viața?

— Da de unde! rîse Prohor. N-o să crăp eu din cîteva stacane pe zi. Dar nu te teme, îl trec prin miez de pîine. Îi ia și culoarea. În culoare stă otrava, așa cred... Și-apoi, nu-l beau doar de azi, de ieri. Îl beau de ani. M-am obișnuit.

— Eu zic să nu te amăgești. Am auzit că unul a mierlit-o chiar săptămîna trecută.

— Cine, Mitrofan? Mitrofan a murit de prost. E drept, avea el și rac la stomac, recunosc... Așa au spus doctorii. L-au spintecat la Tulcea, au văzut ce avea pe dinăuntru... Dar ori bea, ori nu bea, tot se curăța, așa cred... Racul apare și la nebăutori, doar se știe. Din partea asta n-am nici o grijă, se bucură Prohor, bătîndu-se cu palma peste pîntece. Pot să mănînc și prundiș. Iar de băut, ehei, pot să beau oricît și orișice. Da' unde-i rachiul ăla?

— Uite, ține, îl îmbie Victor, turnîndu-i într-un pahar mare, de băut apă. Noroc! îi ură el apoi, ciocnind cu cana de tablă pe care și-o pregătise.

După ce terminară de reparat năvodul ieșiră afară, în fața barăcii. Stătură acolo, la taifas și la băut. Dușca și înghițitura de pîine, cum se obișnuia. Dinspre eleștee se auzeau răcnetele de dincolo de moarte ale lui Costică.

— Vas'zică tot ai instalat măgăoaia, zise Prohor, arătînd cu capul în direcția eleșteelor. Și ține?

— Ține. Fuge păsăretul, ca de potop.

— De potop nu prea cred eu să fugă, își dete cu părerea pescarul. După potop, vine pentru ele raiul. Pentru astea de baltă, zic. Grozav mai țipă! se strîmbă Prohor, arătînd din nou cu capul în direcția eleșteelor.

Victor îl privi dintr-o parte, cu mîndrie.

— Dar și-așa or să se-ntoarcă orătăniile, cobi Prohor. Ce vrei, s-or obișnui și ele cu gălăgia, cum m-am obișnuit eu cu spirtul... Ian ascultă, dumneata ce etate ai? sări el deodată la altă idee.

— Treizeci și șase. Dar de ce?

— Pari mai bătrîn, constată Prohor, măsurin-

teatru

Seri de teatru antic

Un festival de teatru antic mi se pare un lucru extrem de serios, ce presupune curiozitate profundă pentru om și pentru arta dramatică. Antichitatea este desigur actuală nu în primul rînd în faptele istorisite ci în ceea ce afirmă despre ființă și în cum o spune, interesul contemporanilor fiind prin urmare de natură estetică și ontologică. Din fericire noi posedăm și cadrul propice pentru organizarea unui asemenea festival, autenticitatea vestigiilor în care el s-a desfășurat conferindu-i naturalețe și un fel de emoțională, concretă îndreptățire. Serile de teatru antic de la Constanța au reprezentat, în intenție, coborîrea la izvoarele pure ale teatrului și totodată revelarea chipului sub care actualitatea privește vechimea, căci pe lîngă clasici (Eschil, Sofocle, Euripide, Terențiu, Alecsandri) au fost aduși și autori contemporani (Lucian Blaga, Radu Stanca, Eugen O'Neill, Sartre, Giraudoux). A fost, s-ar zice, tatonat din nou răspunsul la tulburătoarea întrebare pe care, într-o conferință ținută la Atena, Albert Camus o punea în legătură cu viitorul tragediei: dacă epoca noastră, aptă în spirit, ar mai putea clădi monumente artistice la fel de grandioase și de perfecte ca elinii. Chestiunea rămîne deschisă, tratarea ei pretinde însă idei clare și devotament față de adevăr. În bună măsură acest deziderat a și fost îndeplinit în comunicările prezentate de personalități distinse ale culturii noastre, precum Alexandru Balaci, D. M. Pippidi, Ovidiu Papadima, de profesori, critici, regizori cum ar fi Ileana Berlogea, Mira Iosif, Viorel Cosma, Romeo Profit, Silviu Purcărete. Trebuie să recunoaștem, spectacolele vizionate nu au fost toate de același nivel, unele lăsînd să se întrevadă o concepție superficială asupra temei, altele învederînd ezitări profesionale. Despre unele, cum ar fi **Zamolxe** ori **Fata din Andros** ne-am spus părerea în acest loc, imediat după premieră. Despre altele, la fel de interesante, parvenind la un anume grad de problematică și de realizare artistică — **Legendele Atrizilor** montat la Teatrul dramatic din Constanța de Silviu Purcărete pe un scenariu propriu, sau **Oedip salvat** de Radu Stanca în interpretarea studenților Institutului de teatru — o vom face cît de curînd. E necesar să menționăm, în orice caz, excepționala contribuție pe care corul „Madrigal", condus de Marin Constantin, a adus-o la calitatea festivalului, concertul său în muzeul de la Adamclisi constituind un moment greu de uitat. Ne îngăduim, în încheiere, să sugerăm organizatorilor nu doar repetarea neabătută a inițiativei lor, capabilă să se afirme și să se statornicească drept un eveniment cultural de cea mai mare însemnătate, dar și mai adecvata distribuire a spațiilor hărăzite manifestărilor, prin ele însele surse de emoție.

Marius Robescu

film

Ausweis

Cu toate că au trecut atît de mulți ani de la terminarea războiului cu nemții, Aleksandr Djordjevic face un film cu fasciști, partizani, gangsteri, misiuni periculoase dar îndeplinite cu succes, adică face un film în care fasciștii sînt la fel de prostănaci ca în filmele de acum treizeci de ani, la fel de ușor de fraierit, în care partizanii sînt toți simpatici, frumoși și isteți, plini de inventivitate și alte multe calități pozitive, în care piedicile din calea eroilor sînt trecute de aceștia senin și fără emoții etc. De fapt un act de curaj sau... de plafonare. O muzică duduitoare, gen western, foarte plăcută, însoțește avatarurile personajelor din *Întoarcerea proscrișilor*.

Misiunea — cheia și substanța filmului — este grea, aproape imposibilă, ca de obicei, plină de riscuri și de neprevăzut în drumul spre îndeplinirea ei. Filmul începe prin capturarea unui ministru, a actriței Lula, care-l însoțea, a șoferului și a locotenentului ce-l păzea. Partizanii le iau mașina, hainele și identitatea, începîndu-și astfel misiunea, drumul spre Belgrad.

Nu lipsesc total scenele captivante, cu toate că intenția de a infiltra desfășurării o anumită savoare specific populară, un umor adesea vulgar, diluează atenția și eventuala încordare pentru subiectul propus, trecîndu-le într-o relaxare ușor reprobativă. Nu se poate crede însă, nici o clipă, că cei patru partizani nu vor reuși să-și atingă țelul, nici chiar atunci cînd printr-o neînțelegere, într-o întîmplare nefavorabilă, sînt condamnați de un grup de partizani la moarte.

Filmul nu face economie de personaje, apar cîteva chipuri de femei care nu au nici un rost în dramaturgia peliculei, aproape nici un rol, dar aduc o pată de culoare imaginilor, oricum frumos colorate (tehnica întrece astăzi talentul și viziunea regizorală, adesea). Apare și o casă frumos decorată, filmată abundent în interioare, ca să sugereze traiul minunat al banditului trădător Gaspar, educat în spiritul crimei și al brutalității la München, apar și „gorile", body-guard, electricianul partizan care nu se știe de ce era atît de important să fie introdus în casă și apar multe alte scene stereotipe care puteau lipsi fără ca nimeni să le simtă lipsa. Filmul iugoslav *Întoarcerea proscrișilor* are izul unei comedii care nu e comedie, izul unui film de război care nu e cu război, izul unui film polițist care nu e polițist, al unui film cu spionaj fără spionaj. Totul este ușor, împărțit precis, bandiți și eroi, răi și buni, pierzători și cîștigători. Rețeta e discutată chiar în film, conducătorul organizației de tineret afirmînd că totul e calculat matematic în orice acțiune, deci nu se poate pierde. Împușcături cu găleata, foarte puțini morți și nu impresionanți, ceea ce convine spectatorului la un moment dat, încordarea lui dispare și începe să se simtă vesel în scaun: în fond se poate vedea și așa ceva, un film amuzant, cu cîteva momente „suspence", despre probleme grave. S-au văzut și filme grave despre probleme amuzante, de ce nu s-ar putea vedea și unul ca *Întoarcerea proscrișilor*? Cam slab pentru epoca noastră și mai ales pentru publicul nostru, care a devenit pretențios. Dar cum și în film „ausweis-ul" era cît se poate de discutabil, i s-a acordat acestui film „ausweis" de sezon.

Corina Cristea

televiziune tv

Cuvinte și imagini

Un colaborator recent și asiduu al televiziunii este poetul George Țărnea, realizatorul unor reportaje interesante, inspirate din diverse domenii de activitate și date calendaristice („Fiii vetrelor milenare", „Tipografii — 450 de ani de tipografie sibiană", „Păuliș '78", „Marea familie muncitorească de la întreprinderea „23 August" ș.a.). Pentru cine nu știe, reamintim activitatea publicistică desfășurată de poet mulți ani la un ziar județean, astfel că virtuțile sale reporterícești n-ar trebui să ne surprindă prea mult. Merită însă subliniată rapiditatea acomodării sale la acest instrument mult mai complex care este camera de filmare, decît obișnuitul condei și carnețel de note, fapt ce ne face să credem că George Țărnea are înclinații teleaste, chiar dacă deocamdată unele din comentariile cu care își însoțește filmul sînt prea lungi și au, altele, prea multe metafore. Am mai scris: încă se vorbește prea mult în majoritatea emisiunilor, în defavoarea imaginii care ar trebui să aibă întîietate. În acest sens, „Balada pentru răsăritul soarelui" (realizatori Vasile Alecu, Leonard Popovici și Constantin Chelba) a fost un film exemplar, chipul bătrînului Vasile Petreu, răvășit de amintirea durerosului masacru hortyst de la Moisei, al cărui singur supraviețuitor este, impunîndu-se în prim-planul imaginii. Reîntoarcerea sa acolo unde numai soarta și norocul său special l-au salvat, înviindu-l noaptea între tovarășii săi morți, a fost înainte de toate un act de curaj, puțini fiind aceia care, la peste 70 de ani, pot să-și revadă locul execuției. Ochii săi îndurerați au „vorbit" mult mai convingător decît cuvintele.

● Cel mai rău este însă atunci cînd se vorbește *cînd* și *cum* nu trebuie. În privința asta, comentariile la Campionatele europene de la Praga au fost nu numai plicticoase și neinformate, cu exaltări verbale care și-au avut hazul lor involuntar, dar au și contrariat prin încălcarea unei reguli de bază a crainicului sportiv care în nici un caz nu trebuie să divulge cîștigătorii în timpul desfășurării cursei. Hristache Naum tocmai asta făcea, spre necazul amatorilor de atletism, consolați în parte de competența lui Vladimir Moraru care restabilea lucrurile, precizîndu-i — să spunem — colegului său că asistă la o cursă de fete și nu de băieți.

Iulian Neacșu

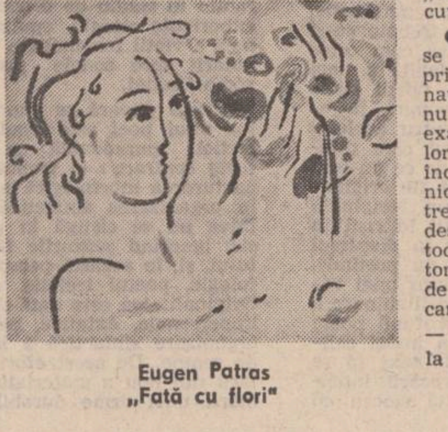

Eugen Patras „Fată cu flori"

du-l din cap pînă-n picioare. Pari ca de patruzeci şi cinci. Poate chiar mai mult.

— De ce vrei să ştii ? insistă Victor.

— Hec ! Am întrebat şi eu, aşa. Vreau să ştiu cu cine mă îmbii la băutură.

Mai cinstiră două pahare şi mai rupseră din pîinea mare, coaptă pe nişte frunze care se lipiseră, arse, de coaja ei. Soarele lui august dogorea. Cei doi se încinseseră. De la o vreme, se apucară de cîntat. Ridicat în picioare cît era de lung, Prohor începu să improvizeze, dirijînd larg cu mîna liberă ; în cealaltă ţinea paharul, la jumătatea drumului spre gură :

Cîte-un pic, piiic, piiic
Adă votcă laaa gaaagic !
Cte-un pic, piiic, piiic
În stacanu ăăăstaa miiic !

Deodată se opri şi, luîndu-l pe Victor de după gît, îi şopti la ureche :

— Zice lumea că te ţii de Duniaşca mea...

— Care lume ? se trase Victor mai deoparte.

— Din sat. Zic destui.

— Palavre !

— Ce, vrei să spui că Duniaşca mea nu-i fată bună ? îşi făcu Prohor ochii crunţi. Asta vrei să spui ?

Victor rîse :

— Ai ghicit pe dracu ! Duniaşca-i fată bună, numai că uite, mă boşorogesc eu... N-are rost să-i dau tîrcoale... Lumea vorbeşte degeaba, suge mătrăgună...

— Aha, făcu visător Prohor, părînd că se îmblînzeşte, după care rîgîi pe jumătate satisfăcut.

— Mie-mi trebuie femeie coaptă, îl lămuri mai departe Victor.

— Foarte bine, fu de acord pescarul. Dar dacă... cine ştie... aşa, din întîmplare, mi-o strici ca un coţei în călduri pe Duniaşca, fac urît. Eu nu mă uit cine-i omul ăla, la o adică... Cum mi-o strică, cum îi şi slobod aripile armăsarului....

— Aşa să faci ! rîse albastru şeful Ouatei.

— Duniaşca o să vadă bărbat fără izmene numai după cununie, ascultă bine, eu nu mă joc cu cuvîntul, eu nu spun prăpăstii, îşi sfîrşi pescarul avertismentul.

— N-avea grijă, îl linişti Victor.

— Ba am. Lumea nu vorbeşte din senin... Şi pe urmă, de ce moaş'sa încă nu vrea fata să se mărite ? Mi-a cerut-o Macaleţ, vînzătorul de la magazin. Băiat bun. Sînt şi prieten cu ta'su.

— De unde să ştiu eu ? se miră Victor. Poate nu i-o fi plăcînd...

— Dar dacă-i placi dumneata ? Şi asta se prea poate, aşa-mi dau eu cu presupusul, zise Prohor, ducă ce mai bău o înghiţitură. Cînd aduc în casă vorba de Cavaleru, bagă ochii în podele. La femei de vîrsta Duniaşcăi, ăsta e-un semn pe care-l poţi citi uşor, nu-i musai să le fii tată...

— Hm ! făcu Victor, dus pe gînduri.

— Ai zis ceva ? ciuli pescarul o ureche.

— Nu.

— Poate că ţine ea la dumneata, îşi repetă omul bănuiala. Ai întrebat-o ?

— Cum s-o-ntreb, nea Proşca ? Ce, mă vezi slab de minte ? Eu sînt om serios, nu mă bag unde nu-mi fierbe. Iar cu Duniaşca n-am dat ochii decît de vreo două, trei ori, odată chiar în casa dumintale, ştii cînd : astă iarnă, cînd am trecut să adun oameni pentru pescuit la copcă. Cred că n-am schimbat cu ea mai mult de cincizeci de cuvinte. E drept, i-am făcut odată şi-un compliment. Dacă-mi amintesc bine, i-am spus că seamănă mult c-o femeie foarte frumoasă, pe care am văzut-o într-un film. O franţuzoaică. Şi n-am minţit.

— Aha, aha, asta era ! Te pomeneşti că tocmai de-aia i-ăi fi căzut cu tronc... Ţt-ţt-ţt, auzi bre : într-un fiiilm !

— În cazul ăsta, n-am nici o vină.

— N-ai, n-ai, mîrîi Prohor. Dar să ştii că nici nu eşti prea bătrîn... Treizeci şi şase de ani ? La etatea dumitale, eu eram vînă, nu alta ! Chiar aşa...

Pescarul îşi pironi un timp ochii sticloşi în pămînt, părea că-şi zăreşte acolo tinereţea, apoi şi-i ridică spre tehnician :

— Ce să zic, dacă ţi-o plăcea fata vreodată, e bine să-mi spui. Numai să nu ţi-o ia altul înainte, că Duniaşca n-o să aştepte mult, îmi cunosc marfa... Are sîngele aprig, ca şi mine. Cum nu s-o mai putea ţine, s-o şi duce după unul. La urma urmei, nu-mi convine s-o păstrez acasă pînă se zbirceşte... Că aşa... aşa nu mi-o mai lua-o nici moş Calistru. Ai priceput ?

După ce Prohor se urcă în lotca lui, îndreptîndu-se lălăind spre casă, Victor Cavaleru se gîndi iar la ce-i spusese oaspetele. Duniaşca îi plăcea. Dar îi plăcea parcă altfel, aşa, ca orice fată tînără şi frumoasă, pe care-o zăreşti din goana tramvaiului. Îi plăcea să-i privească chipul rumen, cu ochi de un albastru adînc, părul bălai, strîns încă în codiţe, picioarele bine făcute, cu coapsele arcuite tulburător. Îi admira în tăcere şi gesturile molatice, pline de făgăduinţi, gesturile acelea care uneori se schimbau pe negîndite, într-un zvîcnet ager, de animal tînăr. Observaseră şi alţii că se uita lung la fată, dar lui nici nu-i trecuse vreodată prin cap să intre serios în vorbă cu ea, să-i propună o plimbare cu lotca ori şalupa, pe înserat, dincolo de marginea satului, acolo unde începeau hăţişurile deltei şi, cu atît mai puţin, să i-o ceară lui Prohor de nevastă. Ameţit de rachiu, clătină încrezător din cap : dar dacă tatăl citise bine în inima fetei ? Putea să spere el, Victor, la o nevastă de şaptesprezece, optsprezece ani ? Poate că da. S-au văzut şi trăsnăi mai mari, zîmbi cu un început de optimism şeful Ouatei. Ba, nu : el nu mai avea de gînd să se însoare. În ascunzişurile sufletului, Victor se şi temea de tinereţea Duniaşcăi. „Ducă-se-n paştele lor ! mormăi el în barbă, deschizînd cu o lovitură de picior uşa bărăcii, dincolo de care se şi făcuse întuneric. De ce naiba nu mai vine bătrînul ? îşi aminti apoi, aprinzînd lampa, al cărei burlui prea afumat abia lăsa să treacă lumina gălbuie a fitilului cuprins de flacără. Oare s-o fi răzgîndit ?".

În miezul unei flăcări străvezii

evocare de

mihai pelin

În marşul ei viu, de corp de elită, compania pompierilor se ivise deja în capătul dinspre Izvor al uliţei care cobora de-a-n boulea din Cotroceni, prin faţa cazărmii, a ruinelor Curţii Arse şi a mănăstirii Mihai Vodă, spre inima Bucureştilor. Mult n-ar mai fi fost pînă cînd pojarnicii s-ar fi aflat faţă în faţă cu ostaşii otomani din plutonul rînduit să închidă accesul, din partea aceasta a locurilor, mulţimii de care turcilor încă le era teamă, deşi izbutiseră să treacă întregi peste primele şi marile ei talazuri. Între români şi musulmani, de acum înainte, se întindea un larg spaţiu al nimănui, prin care ei nu puteau să nu se scruteze unii pe alţii. Peste cîteva luni, Înalta curte criminalicească i-a adresat căpitanului Pavel Zăgănescu o întrebare : „De ce nu te-ai întors la cazarmă, în vreme ce ai văzut oştile otomane voind a intra în capitală ?" Răspunsul căpitanului, cum era de aşteptat, va fi o suavă minciună : „M-am întors pînă de vale — va declara el —, şi îndată m-am pomenit cu un al doilea chemare". Şi căpitanul va mai afirma că se încăpăţînase să îndeplinească un ordin, iar noi, încuviinţîndu-i cuvintele peste veacul care s-a scurs de atunci, n-am face decît să picăm în capcana unei alte minciuni. În realitate, la ceasul acela al zilei, este greu de crezut că vreunul dintre ofiţerii trupelor de infanterie i-ar fi putut adresa „un al doilea chemare", concentraţi cum erau, toţi, asupra tratativelor purtate cu avangarda turcească şi asupra îndatoririlor lor de rutină. Peste toate, spaţiul dintre compania de pompieri şi elementele înaintate ale coloanei otomane nu era chiar un spaţiu al nimănui. O scenă remarcabilă se desfăşura între cele două corpuri de trupă.

Episodul a fost relatat pe larg de Hory, dar este aproape sigur că acesta a ajuns în zona ostilităţilor ceva mai tîrziu, abia cînd au început să bubuie tunurile. Astfel, înclinăm să credem că scena i-a fost relatată de Emile de Lagrange, despre care ştim precis că se afla amestecat în mulţimea de pe cîmpia Cotrocenilor, răzbită acum de coloana turcească, retrăgîndu-se în dezordine spre oraş, împingînd ca o apă ulcioarele întortochiate şi strîmte. Rupţi din această mulţime, s-au apropiat de plutonul ce închidea accesul către izvor „trei tineri valahi, fără arme, care voiau să ajungă pe drumul spre cazarmă". Unul dintre ei era mai înfipt, va fi fost, fără doar şi poate, şi mai bun de gură decît tovarăşii săi, încît ofiţerul care comanda formaţia de lăncieri otomani tocmai lui a căzut de cuviinţă să-i adreseze cele trei somaţii reglementare. Va fi rostit acel ofiţer şi un **domuz** (porc, în turceşte) scrîşnit printre dinţi, pînă cînd, înţelegînd că somaţiile lui nu se bucură de nici o atenţie, i-a aplicat valahului mai înfipt „o lovitură cu latul sabiei în cap". Fulgerat de durere, valahul a văzut negru înaintea ochilor şi a devenit şi mai bun de gură decît se credea că ar fi fost pînă atunci, încît ofiţerul otoman, provocat, s-a smuls dintre rîndurile strînse ale lăncierilor săi, cu sabia ridicată şi cu gîndul să-l spintece pur şi simplu. Printre cei trei valahi se afla şi unul anume, Constantin, neînarmat ca şi ceilalţi şi acesta, atunci, sau va fi auzit strigătul desperat al soţiei sale, ce-l urmase tocmai din mahalaua Spirea Veche, pas cu pas, sau singur se va fi gîndit că în locul în care era „e pericol şi pentru curioşi". Cert este că a luat-o la fugă şi nu s-a oprit decît mult devale, în casele lui, pe care ultima catagrafie a Bucureştilor le însemnase cu numărul 1313 Un număr de două ori nenorocos. Iar în spatele lui, stînjenit de vînzoleală şi ţipăt, ofiţerul otoman nu a mai izbutit să-l spintece pe valahul obraznic. Deja, dinspre mahalaua Izvor se apropiau cei în jur de 150 pompieri, avînd înaintea lor „aproximativ 20 tineri înarmaţi cu puşti". Vor fi fost, aceşti tineri, gardişti din corpul comandat de Costache Aristia ? Se va fi aflat printre ei şi Ciupagea, „fostul iuncăr, căpitan de gvardie, cel ce umbla toată ziua cu sabia tîrîş pe pod şi cu eşarfa încins şi propagandist al tabacilor" ? Sau fraţii Culescu, cei care, amestecaţi prin mulţimea ce întîmpinase coloanele otomane în satul Sinteşti, „umblau cu eşarfă de gît şi călări" ? Sau Ghiţă Lerescu, nepotul economului de la mitropolie, „cel ce umbla cu stindardul în droşcă şi striga poporul să iasă înaintea armiei porţii otomane" ?

Dacă Pavel Zăgănescu, văzînd „acea orînduire ostilă" de lăncieri, a traversat într-adevăr o clipă de cumpănă, cum va mărturisi mai tîrziu, tocmai aceşti 20 de tineri înarmaţi cu puşti i-au schimbat hotărîrea. Şi poate nici nu ar mai fi avut timp să comande întoarcerea. Înaintea pompierilor, „apropiindu-se la 40 de paşi de turci — îşi continuă Hory relatarea —, ei (adică cei 20 de tineri amintiţi — n.n.) s-au oprit cu strigătul de **ura** !" Numai că lăncierii turci nu erau pregătiţi să primească lupta cu un detaşament înarmat cu carabine şi, atunci, comandantul şirurilor lor strînse a comandat prompt retragerea. Plutonul otoman de lăncieri „a fost imediat înlocuit de un alt pluton de infanterie — mai spun documentele —, care a deschis focul primul, fără nici o somaţie prealabilă, asupra valahilor".

Desigur, este foarte greu să alegem, din atîtea mărturii contradictorii, adevărul unor întîmplări petrecute într-un alt veac. Asupra unora dintre momentele luptei pluteşte confuzia, asupra altora, dimpotrivă, documentele concordă pînă la identitate. În ceea ce priveşte împrejurările declanşării ostilităţilor, ancheta girantului consulatului Franţei, Hory, afirmă că valahii „au ripostat instantaneu". Căpitanul Pavel Zăgănescu, referindu-se şi el la acest episod, ne oferă o variantă substanţial diferită şi sîntem datori să-i acordăm încrederea noastră, pentru că s-a aflat în miezul evenimentelor. „Comandai cu pas iute — susţine el — şi, cu soldaţii cu puşca pe umăr, îmi făcui drum prin mulţimea turcilor, despicîndu-i la dreapta şi la stînga". Dacă tot intrase în horă, gîndul lui era acela de a se uni cît mai repede cu foştii săi camarazi de cazarmă şi, totodată, de a împlini cu stricteţe ordinele primite. Chiar dacă împrejurările neobişnuite complicaseră excesiv execuţia lor. Unul din amănuntele care îi vor reţine atenţia, şi lui, ca şi celor mai mulţi dintre participanţii la luptă, a fost aceeaşi realitate a faptului că turcii ţineau fitilele tunurilor aprinse. Mina sumbră a artileriştilor otomani nu lăsa nici o îndoială asupra intenţiei lor de a declanşa canonada mortierelor lor chiar atunci cînd compania pompierilor va ajunge în bătaia lor optimă. „Comandai mai iute" — adaugă, în memoriile lui, viteazul căpitan, însă o nouă învălmăşeală întîrzie executarea expresă a ordinului său : „turcii comandară ca toţi ai lor, ce-i despicasem spre dreapta, să treacă către dînşii la stînga". De data aceasta, după ce pătrunsese pieptiş în plutonul de infanterişti turci, compania pompierilor ajunge în situaţia de a fi traversată din coastă. Acum survine momentul cînd românii nu mai pot menţine ordinea şi cadenţa marşului lor şi cînd devine limpede faptul că, întîmpinaţi cu duşmănie fiind, ceea ce de departe putea pare o simplă degringoladă a două corpuri de trupă prea sumar instruite va degenera iremediabil în catastrofă. De altfel, acum răsună cu adevărat al doilea foc de armă din multele care s-au tras în ziua aceea. Primul, însă, fusese un simplu semnal, în urma căruia au fost arestaţi parlamentarii guvernului provizoriu. Acesta, al doilea, a fost tras în carne vie.

Important pentru noi este faptul că mărturiile celor ce s-au aflat în imediata apropiere a spaţiului în care pompierii îşi tăiau drum spre cazarmă concordă întrutotul cu relatările căpitanului Pavel Zăgănescu. Cel puţin în ceea ce priveşte acest debut al fazei catastrofale a zilei de 13 septembrie 1848. De pildă, Dimitrie Papazoglu, comandantul companiei a 5-a din regiment 2 linie, avea un ochi foarte bun, nici la bătrîneţe adîncă nu va fi părăsit de vedere, chiar dacă ceea ce s-ar fi numit coada ochiului lui trăgea din ce în ce mai vizibil spre gardurile peste care căpitanul va sări în curînd. Se şi afla plasat într-o poziţie excelentă în ceea ce priveşte posibilitatea de a supraveghea **de visu** cursul întîmplărilor din ce în ce mai dramatice, adică de-a dreptul în poarta cazărmii spre care avansau, îndîrjiţi, pomierii căpitanului Pavel Zăgănescu. Conform afirmaţiilor lui, Kerim paşa ar fi fost dispus la început să acorde înţelegerea cuvenită declaraţiei colonelului Radu Golescu. Chiar că i-ar fi plăcut această declaraţie, anume riposta colonelului că nu poate preda cazarma fără un ordin formal, nu putem crede. Nu trebuie cineva să fie neapărat militar de profesie pentru a-şi da seama că un comandant ai cărui ostaşi au petrecut mai mult de o săptămînă sub cerul liber are dreptul să se gîndească la faptul că acestor ostaşi li se cuvine, înainte de toate, un adăpost omenesc. (Că acest adăpost ar fi fost de dorit să se afle pe malul Bosforului e o altă problemă...) Dar acesta era Papazoglu, el va avansa întruna o concepţie **sui generis** cu privire la eroism şi onoare militară, şi chiar cu privire la revoluţie, pe care n-a înţeles-o nici cît negru sub unghie, deşi a trăit-o. Pînă la sfîrşitul zilelor lui va fi convins că revoluţia din muza lui Sihleanu se declanşase, avea o încredere oarbă în puterea cuvintelor pe care s-a încăpăţînat să le minuiască, în zeci şi zeci de broşuri, cu o lipsă de har consternantă. Să admitem, însă, că Papazoglu are dreptate şi că, „fără a zice nimic împotrivitor". Kerim paşa ar fi ordonat oamenilor săi „marşarea în continuaţie spre oraş". Şi comandantul companiei a 5-a continuă : „...cînd, dintr-o întîmplare, la 150 de stînjeni distanţă de la poarta cazarmei, spre vîrful dealului Spirei (trupa otomană — n.n.) se întîlni piept în piept cu trupa de pompieri, pe care, după cum zisei, o aşteptam d-a veni a se întîlni cu noi (...şi...) care, sforţînd de a trece mica distanţă spre a sosi la cazarmă şi încurcîndu-se printre întîiele rînduri de cavalerie şi infanterie a trupei otomane, se loviră, se îmbrînciră soldaţii şi, de odată, noi, care ne aflam la poarta cazarmei, auzirăm slobozirea unei puşti". Apoi, să trecem şi peste contradicţia flagrantă dintre „întîmplare" şi „după cum zisei, o aşteptam d-a veni" („întîmplarea", probabil !...), nefiind aceasta nici prima nici ultima contradicţie din întinderea operei de mai tîrziu a viitorului locotenent-colonel Dimitrie Papazoglu.

Mult mai multă confuzie au lăsat să planeze asupra evenimentelor cei ce le-au narat de departe, sprijinindu-se pe informaţii dacă nu de-a dreptul false, incomplete sau preluate de la a treia mînă, sau pur şi simplu incluzînd în naraţiune puncte de vedere exprimînd modul cum ar fi dorit ei să decurgă lucrurile şi nu cum au decurs acestea în realitate. Din păcate, în condiţiile în care comunicaţiile Ţării Româneşti cu exteriorul erau gîtuite, tocmai aceste relatări confuze s-au bucurat de o largă circulaţie într-o Europă care-şi întorsese faţa de la români, sau care, după cum se exprima autorul unei „refutaţii" apărută în **Foaie pentru minte, inimă şi literatură** din 28 octombrie 1848, redactată însă mult mai devreme, „încă nu şi-a aruncat căutătura asupra nenorociţilor Ţării Româneşti". Însuşi Hory, girantul consulatului Franţei la Bucureşti, om onest şi bine intenţionat, în primul raport pe care l-a expediat ministrului său Bastide, nu înfăţişa o imagine cît de cît exactă a lucrurilor.

Toate aceste aproximaţii şi neadevăruri, evident, nu trebuie să ne determine să uităm că acolo, în Dealul Spirii, lupta abia începuse. „În iuţeala lui — şi-a amintit Zăgănescu —, un turc se împiedecă de unul din soldaţii mei şi căzu". Căpitanul Papazoglu nu era încă nici el prea departe şi, la timpul potrivit, a fost în măsură să confirme că a văzut „din acea distanţă trupele încăierate şi mai multe sloboziri de puşti". Primul foc de armă, după el, l-a tras un infanterist otoman, încurajat de exemplul ofiţerului său care, în învălmăşeala aceea, lovise cu latul sabiei un ostaş din coloana pompierilor. Aceştia, de fapt, nu numai că nu ar fi putut deschide ei cei dintîi focul, dar nici nu se aflau în situaţia de a riposta cu promptitudinea impusă de labilitatea împrejurărilor. Dincolo de faptul că fiecare ostaş pompier avea asupra lui numai trei cartuşe, acestea, cîte erau ele, încă se aflau închise în patrontaşele trupei — „soldaţii mei erau cu armele goale" — şi, peste toate, carabinele de atunci se încărcau cu o dificultate notabilă. Iar ostaşul român atins de cel dintîi glonţ tras în ziua aceea în carne vie agoniza acum la picioarele camarazilor săi. „Noi atunci — va relata Zăgănescu — eram drept în gura tunurilor şi zisei să dăm mai iute a ne apropia de cazarmă". Aproape jumătate dintre oamenii căpitanului trecuseră totuşi dincolo de spaţiul pe care l-ar fi putut răvăşi tunurile. Cei mai mulţi dintre cei ce au scăpat în ziua aceea dintre aceştia au fost. Totodată, „toţi turcii trecuseră în partea stîngă", chiar şi cei pe care căpitanul Ioan Deivos îi văzuse pînă atunci cum „ne priveau de peste uluci şi se mirau de paşnica noastră atitudine". Prin mai mult de jumătatea companiei de pompieri care încă stăruia în bătaia lor, pe neaşteptate, intrarea în acţiune a tunurilor „deschise un drum larg", cele mai multe victime prăbuşindu-se în aripa stîngă a ceea ce mai rămăsese din formaţia pojarnicilor. Pavel Zăgănescu, atunci, a crezut că aude un singur tun, însă au tras două, unul fiind încărcat cu obuz şi celălalt cu mitralie. „Au tras — ne asigură Hory, într-unul dintre rapoartele lui ulterioare — în direcţia străzii care urmează zidul exterior al cazărmii". Şi continuă : „Pe această stradă mă aflam eu însumi şi am văzut căzînd alături de mine un german şi, mai departe, alţi oameni veniţi ca şi mine din curiozitate şi fără arme". Zăgănescu, la rîndul lui, şi-a mai amintit : „Se repetiră tunurile, mai omorîră cîţiva". Dintre cei care încă mai stăruiau în bătaia pieselor de artilerie, susţine Hory, ajuns în sfîrşit în apropierea imediată a locului pe care se declanşaseră ostilităţile, un mare număr au stat în careu", adică s-au constituit cum puteau într-un dispozitiv de luptă improvizat. Ceilalţi, printre care se afla şi căpitanul Pavel Zăgănescu, li se părea în acele momente a fi ajuns „mai la adăpost, lîngă cazarmă". Şi nu era vorba, cum este lesne de înţeles, de un adăpost efectiv, ci de unul imaginat de starea lor psihologică febrilă, pentru că tot într-un spaţiu deschis se găseau, de-acum bătut fără milă şi de salvele de carabine ale infanteriştilor otomani. Şi, totodată, nici nu se îndurau să părăsească cu una cu două spaţiul acela cît timp mai mult de jumătate din compania lor era încă răvăşită de tirul năprasnic al tunurilor. „Umplură flăcăii puştile — îşi continuă Zăgănescu depoziţia — şi comandai foc şi, într-un timp negrăit de scurt, de vreo două trei ori descărcară ai noştri", ceea ce nu însemna altceva decît că cei mai mulţi dintre pompieri aveau acum muniţia epuizată. „Mitralia, însă, ne prăpădea". Şi Emile de Lagrange — Hory părăsise scena evenimentelor —, cu ochii aţintiţi asupra otomanilor, a văzut cum „artileriştii au bătut în breşă cazarma" şi cum „focuri de şir şi de plutoane" au fost slobozite nu numai împotriva pompierilor, ci şi „spre trupele de linie pe care maiorul Greceanu, la începutul atacului, le-a retras în fundul curţii". Secvenţe din infernul acesta nu i-au scăpat nici căpitanului Papazoglu : trupa otomană, ne încredinţează el, „deschise cel mai iute foc de rînduri asupra trupelor noastre, cum şi sloboziri de tunuri şi cartace, care curgînd ca ploaia, dimpreună cu ţăndări de uluci din împrejmuirea cazarmei, asupra noastră, începurăm şi noi cu menţionatele şase companii a trage focul cel mai teribil asupra lor". Acesta nemaifiind un adevăr al ostaşului care l-a aşternut mai tîrziu pe hîrtie, ci al altor ostaşi. Acum survenind şi momentul psihologic care i-a ridicat pe români deasupra dezastrului. După salvele susţinute ale soldaţilor din regimentul 2 linie, care dispuneau de o muniţie practic nelimitată, adică de toată muniţia care putea fi găsită în ziua aceea în Bucureşti, se reinstalează curajul şi în inima pompierilor. De cîteva clipe, „începură a se culca la pămînt cînd se descărcau tunurile" şi mitraliile nu le mai împroşcau sîngele, carnea şi sfărîmăturile oaselor pe ulucile din gardul cazărmii. Iar faptul că nu toate iniţiativele i-au aparţinut în acele momente căpitanului Zăgănescu nu înseamnă că acesta, mai ales atunci cînd soldaţii săi, „desperaţi, strigară cu toţii" ceea ce strigară, scăpase situaţia de sub control. Strigară soldaţii, adică : „Pe tunuri, copii, că ne prăpădesc !..." şi nu încape îndoială că ei tocmai gîndul lui îl strigau.

radio

r

Studii

De curînd am avut plăcerea să ascultăm la **Ora discofilului** o foarte frumoasă emisiune dedicată **Studiilor** lui Chopin, în interpretarea pianistei Monique Haas — cu referire particulară la imprimarea pe disc care a apărut spre sfîrşitul anului trecut. În prezentarea din prima parte a emisiunii, Valeriu Râpeanu, care a avut iniţiativa subiectului ca atare (e vorba de ora discofilului !) a făcut o punere în temă asupra interpretei, a discului şi **Studiilor**, citind o serie de observaţii lămuritoare, incitante, din bogata literatură consacrată compozitorului romantic. Apoi — surprinzător, dar justificat — comentatorul şi-a propus o abordare mai detaliată a gustului, a revelaţiilor pe care le-a avut în privinţa studiilor chopiniene Gide, omul de litere atît de interesant şi rafinat amator de muzică. Despre care aflăm că interpreta el însuşi, cu adîncă bucurie în exerciţiul artei, **Studiile** lui Chopin. Despre care ni se aminteşte că într-atît cunoştea şi iubea aceste studii, încît le putea visa cu beatitudine, într-o reacţie subconştientă de apărare faţă de întunecările celui de-al doilea război mondial. Fără îndoială că pornind, mai puţin obişnuit, de la unghiul de vedere şi mărturiile trăirii estetice ale lui Gide, modul de comentare (cu ilustrări de text şi muzică) a studiilor chopiniene, la emisiunea de care ne ocupăm, a prezentat — dincolo de plăcuta dezinvoltură — un dublu interes cultural : sublinierea valorilor moderne ale lui Chopin, sugestia „sufletului muzical" al lui Gide — şi, odată cu acestea, nesfîrşitele corespondenţe dintre acte. Remarcăm din nou oportunitatea de principiu a comentariului ataşat emisiunilor muzicale.

A doua parte a emisiunii a dat o selecţie cuprinzătoare din imprimarea **Studiilor** lui Chopin cu Monique Haas. Întrutotul remarcabilă audiţie. Piesele, compuse de Chopin între 18 şi 24 de ani şi reprezentînd un tur de forţă în istoria muzicii, ne-au fost oferite de renumita pianistă în toată varietatea lor exemplară. **Studiile** sînt rezultatul unor experienţe de tehnică interpretativă pe claviatură şi de sondare a potenţelor de expresie ale pianului. Aceasta explică varietatea extremă a structurii compoziţiilor din serie, ca încercări ale creatorului tînăr de a proba şi extinde aria posibilităţilor sale de desfăşurare (pianul însuşi era, încă, un instrument tînăr). Dar calitatea acestor piese n-o explică decît faptul că Chopin reuşeşte,cu o miraculoasă spontaneitate, să insufle viaţa spiritului său dificilelor resorturi sonore (adevărate performanţe de meşteşug). pătrunzînd în teritoriul artei autentice. Fiecare piesă în sine, dedicată unei probleme tehnice, este o operă de artă care, în modestele ei dimensiuni, are ceva din individualitatea, din bogăţia şi stricteţea unui sonet. Iar Monique Haas umple rama fiecăreia cu o respiraţie mereu alta, fără să perpetueze între ele decît o anume calitate discret şi profund chopiniană, echilibrul tonic dintre rigoare şi efuziune. Aceste pagini muzicale — mergînd de la un **Weltschmerz** dizolvant la ipostaze ale unei tensiuni duale dramatice sau geometrizate şi la jerbe strălucitoare, jucăuşe de dans — devin, în interpretarea pianistei, nişte hieroglife muzicale ireductibile în sensul lor şi de o rafinată demnitate a perfecţiunii.

Ioana Ieronim

plastică

p

Imagini, semne, simboluri

...Aşa se intitulează expoziţia deschisă de Antonio Albici, Andrei Butak, Decebal Scriba şi Dan Stanciu în sala „Atelierului 35" de la Galeriile **Orizont.** E un titlu care s-ar preta, în sine, la îndelungi comentarii. Căci în ambianţa contemporană termeni de tipul „imagine", „semn", „simbol" sînt manipulaţi adesea în mod abuziv. Ar trebui să specificăm, mai întîi, că orice imagine e un sistem de semne, dar că nu orice imagine e simbolică. Apoi că semnul **poate fi** o imagine, dar se poate actualiza şi în alte medii, în vreme ce simbolul e **neapărat** imagine. În sfîrşit, ar trebui să demonstrăm că, fiind neapărat imagine, simbolul trebuie să fie neapărat **mai mult** decît un semn. Între semn şi obiectul pe care el îl raportează e o relaţie **arbitrară** ; între simbol şi realitatea simbolizată e, întotdeauna, o relaţie **necesară,** profund semnificativă.

Artiştii moderni, — pornind de la imagine — îşi orientează, de obicei, cercetările fie în direcţia semnului, fie în aceea a simbolizării. Cei dintîi se integrează feluritelor compartimente ale artei abstracte, ceilalţi zăbovesc în zona suprarealismului — înţeles în accepţiunea sa cea mai largă. În expoziţia de care ne ocupăm, Dan Stanciu reprezintă această din urmă categorie. El desenează simboluri, consacrate sau inventate, constrîngînd severitatea liniei să se adapteze fantazării. Riscul unei asemenea întreprinderi e un anumit exces de literaturizare, care mută atenţia de pe „limbaj" asupra „motivului". Andrei Butak se situează în tabăra opusă (sau complementară ?) lui Dan Stanciu. El combină procedee ale artei „gestuale" cu procedee ale „serialismului" şi obţine un discurs „informal", interpretabil aproape grafologic. Întregul prezintă o remarcabilă omogenitate de tensiune, chiar dacă, în definitiv, nu e foarte original. O problemă interesantă pun lucrările celorlalţi doi expozanţi : Antonio Albici şi Decebal Scriba. Este cunoscut gîndul lui Moses Mendelssohn, potrivit căruia, în vreme ce literatura se foloseşte, pentru a se exprima, de „semne artificiale", plastica recurge la „semne naturale". La prima vedere, Albici şi Scriba confirmă acest gînd. Pîinea şi, respectiv, ghemul sînt „semne naturale", net deosebite de semnele convenţionale manevrate de scriitori. Dar plasticienii vor să spună, credem, mai mult decît atît : în mîna unui artist adevărat, semnele „naturale" devin şi ele — în sens pozitiv — „artificiale", litere abstracte ale unui alfabet complex, hieroglific. Pîinea lui Albici şi ghemul lui Scriba nu sînt obiecte de referinţă cotidiană. Ele sînt smulse din imediatul actualităţii lor şi puse în situaţii arbitrare, în care alcătuirea lor concretă se destramă, pentru a aproxima generalitatea ultimă. Evident, şi pîinea şi ghemul ar îngădui sumedenie de speculaţii cu adresă simbolică. Ni se pare însă că la Albici şi mai ales la Scriba nu simbolicul e domeniul vizat ci, deocamdată, morfologia plină de surprize a semnului, convertirea obiectelor reale în obiecte problematice, descompunerea ansamblurilor semnificative în „elemente" pure, care cer ochiului să-şi reconsidere, critic, prejudecăţile.

Andrei Pleşu

muzică

m

Toamna

Ca o inspirată şi binevenită presimţire muzicală a toamnei, în ultima săptămînă s-au transmis de cîteva ori „Anotimpurile" de Vivaldi : sub formă de balet, rememorări ale unor interpretări violonistice deosebite etc. Îndeosebi revederea lui Szeryng pe scena Ateneului a iluminat cu acel calm auriu de septembrie, atît de propice meditaţiei. Chiar şi în lucrările „grăbite", scrise de la o zi la alta, cu stereotipuri de trepte armonice, la Vivaldi ne încîntă tocmai această lumină aşezată, un echilibru de pădure rărită, o invenţie tematică plină de sensibile contraste. De altfel, efectele de tutti la unison, surdinele, acompaniamentele de instrumente grave — procedee împrumutate din tehnica de operă — îi apropie concertele de un lirism neobişnuit în creaţia instrumentală. Am zice, poet : ştiind să păstreze mister în claritate, ilustrîndu-şi adeseori lucrările pentru vioară, flaut, clavecin sau alte instrumente, cu titluri precum „Noaptea", „Grădina", „Vînătoarea", „Furtuna pe mare". Fără a programa doar un pitoresc descriptiv, Vivaldi ne integrează în felurite stări de spirit ; adaptînd forma tripartită a concertului la materia muzicală cerută de program, „ilustrînd" ideea cu imagini melodice precise, el îşi implică fiinţa în asemenea măsură încît i-am putea asemăna lucrările, pe plan muzical, cu sonetele lui Shakespeare.

Cunoscutul ciclu „Anotimpurile", cuprinzînd patru concerte pentru orchestră de coarde, vioară şi harpischord, este de altfel prefaţat de patru **sonete** care transpun ideile muzicale. „La primavera" (Mi major), L'estate" (sol minor), L'autumno" (Fa major), „L'inverno" (fa minor), sînt adevărate vîrste ale creaţiei şi, departe de a fura din misterul partiturii, sonetele scrise de un necunoscut (poate chiar Vivaldi) adaugă farmecul simplităţii cifrate. Iată într-o traducere cîteva din versurile care însoţesc armoniile de toamnă ale „Anotimpurilor" :

1. ALLEGRO

Aerul dă putere, potrivită e vremea,
livezile şi pădurea-n podoabe de toamnă,
plugarul se bucură să celebreze
timpul, vîrsta de aur a anului.
Grămezi se adună pe cîmpuri cu grîne,
sfîrşindu-se truda, luîndu-se grijile,
acum este ceasul cîntării şi-al jocului...

2. ADAGIO

(Somnul)

3. ALLEGRO

Se-aude iar cornul şi cîinii adulmecă —
vînători în pădurea ce-i încă umbroasă
pe urma găsită strigă şi cheamă.
Moartea simţind pe cărarea aceasta
jivina aleargă-nainte — dar haita
în golf de păduri, din adîncuri o scoate.

Grete Tartler

colocviile «luceafărului»

Cum ne revendicăm clasicii?

Discuția de față realizată cu concursul criticilor și istoricilor literari ieșeni este a doua dintr-o serie de colocvii ale revistei Luceafărul care-și propune să stimuleze participarea la un schimb de idei mai viu a tuturor centrelor culturale importante din țară. Menționăm totodată aici cu mulțumirile firești, numele celor care au facilitat la Timișoara și Iași realizarea lor: Cornel Ungureanu și Vasile Versavia, respectiv I. Constantinescu și Liviu Leonte.

Fețele ascunse ale istoriei literare

Interpretare critică și concepție editorială

AL. CĂLINESCU : Evident că sînt, în anumite perioade, scriitori care polarizează atenția criticilor și care dau naștere unor interpretări ce sînt considerate „îndrăznețe", interpretări care revizuiesc imaginea pe care o avem despre autorul respectiv. Este cazul, în ultima vreme, cu Sadoveanu, Caragiale, Eminescu. Sînt scriitori care nu au fost niciodată, practic, într-o „eclipsă" critică, dar care par să întrunească în mai mare măsură, la un moment dat, opțiunile criticilor și opțiunea „actualității". În ce privește atitudinea noastră față de clasici, față de tradiție, cred că singura atitudine valabilă în momentul de față este o perspectivă îndrăzneț valorizatoare, o perspectivă dezinhibată, o perspectivă care să plece de la prezent către trecut. Meritul criticilor atunci cînd propun noi viziuni interpretative asupra clasicilor este de a descoperi structuri și „teme" noi, care confirmă vitalitatea și polivalența operelor discutate. Se poate vorbi de o nouă critică românească în acest sens și aici lucrurile merg mînă în mînă, în sensul că nu putem privi cu alți ochi pe clasici dacă nu procedăm la o reînnoire sistematică, bine gîndită, justificată din punct de vedere teoretic a instrumentelor de analiză. Nu numai literatura evoluează ci și statutul, obiectivele, instrumentele istoriei literare. Această reînnoire ce se continuă în mod inevitabil, condiționează viabilitatea interpretărilor pe care le dăm operelor clasice.

M. UNGHEANU : S-a spus că o ediție poate decide calitatea exegezei asupra unui scriitor. Este valabilă și reciproca : interpretările noi pot sau ar trebui să decidă calitatea și varietatea edițiilor. Istoria și critica literară românească întreprind astăzi cea mai importantă revizuire.

La Eminescu s-a observat, mi se pare, că există un decalaj între conceptul editorial Eminescu și conceptul exegetic Eminescu, ultimul fiind superior primului. Paginile scrise de Liviu Rusu, C. Noica, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, I. Negoițescu, A. Bosc despre Eminescu reprezintă un alt stadiu al înțelegerii eminescianismului. Singura ediție modernă a poeziilor lui e aceea alcătuită de D. Murărașu, fulgerător epuizată de altfel. Nevoia unei noi ediții Sadoveanu e cu atît mai resimțită cu cît demersul critic s-a dovedit mai îndrăzneț. Există însă și studii sau construcții critice care nu îndeamnă către ediții dinamice. Este cazul suitei de cărți închinate lui E. Lovinescu, contaminate aproape toate de o bizară lipsă de spirit critic. Între ele, o excepție — **E. Lovinescu sau antinomiile criticii** de Fl. Mihăilescu, singura care merge și la textul din reviste, dovedind scrupul științific de la care s-ar putea porni în conceperea unei ediții critice complete a marelui critic.

M. UNGHEANU :

„Istoricul și criticul literar, spre deosebire de editor, au datoria de a înfățișa un proiect de lucru maximal"

I. CONSTANTINESCU : Valorificarea moștenirii prin exegeză pune, după părerea mea, două probleme deosebite — nu doar depășirea stadiului criticii tradiționale în mai multe direcții — a perspectivei critice, a stadiilor de abordare a operei și a raportului literatură națională-literatură generală-literatură europeană, eventual. Ne aflăm acum într-o perioadă de adevărat reviriment în ce privește critica literară românească și cred că se poate afirma că noua orientare în ce privește reconsiderarea clasicilor provine atît dintr-o nouă perspectivă, dintr-o modificare sensibilă a mijloacelor de abordare a operelor, cît și din interesul pe care îl comportă în ultimul timp cercetarea comparatistă. Al doilea aspect ar fi necesara înaintare în viitor, adică o privire nouă asupra operei, cu o frază cunoscută de noi toți — aceea că exegeza literară, exegeza literaturii române trebuie să intre cu adevărat, în toate sensurile, în secolul 20. Persistă încă, în critica literară, numeroase prejudecăți, numeroase mentalități depășite. Pentru mine, nu este surprinzător că o anumită „gîlceavă" între critica mai nouă și cea de factură tradițională a fost declanșată tocmai de interpretările privitoare la clasici — Eminescu, I. L. Caragiale. O ultimă chestiune, revenind la o idee la care mă refeream mai înainte : spuneam că, uneori, ediția antologică cu selecție programată din operele unor scriitori ar putea determina o reinterpretare a operei. Am avut recent o experiență parțială în ce-l privește pe Eminescu. Sînt încă numeroase textele eminesciene care trebuie să intre în circuitul criticii. Afirmam că texte de o importanță cu totul remarcabilă din volumul al 5-lea al ediției Perpessicius nu au fost nici măcar citate, o singură dată, în exegezele din ultimul deceniu. O antologie completă în termenii de mai sus ar determina cred sugestii și soluții noi care ar putea să intre în vederile criticii. Ajung, astfel, la subiectul la care m-am referit în 2—3 articole în ultima jumătate de an, acela privitor la aceea ce se numește la noi „protocronismul" literaturii române. Nu vreau să intru deloc în fondul chestiunii. Voi spune numai că o discuție despre tradiția literară nu poate nici măcar evita chestiunea protocronismului : edițiile complete la care ne referim vor releva, cu siguranță, virtuți noi ale acestui concept. Spun asta pentru că, revenind la exemplul Eminescu citat mai sus, numeroase texte care nu se situează în circuitul discuției obișnuite în legătură cu opera poetului oferă perspective noi uneori întrutotul surprinzătoare. În ce privește valorile propriu-zis literare pe care marele poet ni le oferă și care mai sînt încă departe de conștiința criticii și, evident, cititorului. În orice caz, și cu aceasta închei, o discuție de acest fel, nu poate evita referirea la anumite aspecte ale protocroniei privită din punctul de vedere al evoluției literaturii române. Sînt lucruri care cred că ar trebui să ocupe mai mult loc în discuția critică și care pleacă, încă o dată, de la cunoașterea completă, integrală a operei marilor noștri scriitori.

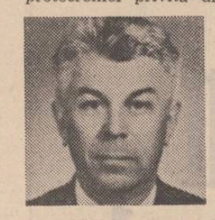

CONST. CIOPRAGA :

„În facultățile de filologie se impune introducerea unui curs de textologie"

MIHAI DRĂGAN : Interpretarea clasicilor implică, după părerea mea, folosirea perspectivelor moderne dar și a sugestiilor pozitive care se desprind din critica românească mai veche : există în momentul de față o tendință de echilibru, în sensul că întoarcerea la text aduce după sine nu numai o interpretare nouă a unor valori clasice dar și o preluare a acelor puncte de vedere ce ni se par și azi valabile. Și există și a existat în presa noastră și chiar în unele cărți apărute în ultimii ani, o tendință de depreciere a exegezelor critice mai vechi, fără ca în locul lor să se aducă judecăți critice noi și comprehensive. Tendința criticastră, ca să nu spun negativistă, față de unii scriitori și critici mari din trecut devine tot mai izolată în contextul preocupărilor actuale de istorie literară. Cine contestă, de pildă, viziunea critică a lui Maiorescu, Ibrăileanu sau Vianu despre Eminescu și o exaltă, pueril, pe aceea a lui Anghel Demetriad este un incompetent. Studiile din ultima vreme consacrate clasicilor înlătură nu numai interpretările de acum două decenii, care ignorau textul, dar tind, în același timp, să revalueze și perspective critice mai vechi, reînnodind astfel firul cu exegeza interbelică modernă, care nu trebuie în nici un caz ignorată. Există, în momentul de față, o aspirație spre critica totală, care tinde să folosească și punctele de vedere ale noii critici.

LIVIU LEONTE : Sigur, e pueril să refacem acum o „Querelle des anciens et de modernes" și să ne întrebăm care metodologie e mai bună. E mai bună aceea care dă rezultate mai bune. Dar rezultatele bune se pot cita și din noua critică și din critica tradițională care are încă multe de făcut și ca acțiune reparatorie după perioada anilor 50—60. Această acțiune se prelungește și astăzi, așa că alături de un studiu cum e cel al lui Eugen Todoran care-i interpretează pe Maiorescu de pe pozițiile structuralismului ca un bun cîștigat, înregistrăm și vom mai înregistra studii remarcabile consacrate mentorului „Junimii" din perspectiva istoriei literare tradiționale. Cine o folosește și o aplică bine știe însă, în linii mari, ce se petrece și „dincolo", la noua critică. Merită citate studiile despre Caragiale, semnate de I. Constantinescu și Al. Călinescu. Unii scriitori intră în eclipse „parțiale", din cauze pe care nu le putem deduce imediat, unele din ele extraliterare, pentru a fi redescoperiți cu pasiune. În doi ani au apărut patru cărți despre motivele, temele, personajele sadoveniene. Opera lui Sadoveanu e o mină inepuizabilă pentru critică, fie ea „nouă" sau „veche".

Laboratorul ieșean și scriitorii săi

M. UNGHEANU : Afirmațiile făcute aici se autorizează de la constatări de ordinul evidenței și multe concluzii se impun de la sine. A lipsit însă în șirul opiniilor emise referințele la planul doi al tradiției literare, mă refer chiar la tradiția ieșeană, moldovenească a literaturii române. Revenind chiar la primul plan al valorilor, subliniez o restringere a orizontului de referință. Tradiția ieșeană se revendică pronunțat de la Eminescu, Creangă, Ibrăileanu. Dar D. Cantemir nu este și al dvs. în primul rînd ? O bună parte din cărțile și din edițiile pe care le așteaptă atît cititorii din întreaga țară, cît și istoricii și criticii literari ar trebui să-și aibă laboratorul aici. Ar fi fost firesc cred ca o ediție a **Descrierii Moldovei** de D. Cantemir să poarte antetul orașului Iași, să fie cu alte cuvinte reeditată aici în chip reprezentativ și simptomatic. De ce să nu apară la Iași cu atît mai mult, cu cît alte edituri întîrzie nepermis de mult această reeditare, **Hronicul vechimii româno-moldovlahilor** a aceluiași D. Cantemir, carte de la care se revendică întreaga „Școală ardeleană" și, prin ea, întreaga cultură română? Junimea și mentorul ei au comis și acte de injustiție care trebuie reparate. O injustiție mare : Simeon Bărnuțiu, profesor de mare audiență aici la Iași, rămîne încă nereeditat, deși despre importanța operei lui au vorbit ulterior Petre Pandrea sau D. D. Roșca. Dan Mănucă a publicat o carte despre convorbiriștii minori, și gestul său trebuie să aibă prelungirea firească.

AL. CĂLINESCU :

„Un alt punct foarte «critic» sînt edițiile criticilor, ediții incomplete: Călinescu, Ibrăileanu, Lovinescu"

Cultura românească s-a făcut prin reviste dar trebuie edificată și în volume. Reacțiile polemice trezite de criticele lui Gherea, mă refer în special la cele semnate de Al. Philippide, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, își cer și ele drepturile la circulație. Al. Zub a făcut o convingătoare demonstrație a lipsei de cosmopolitism a **Junimii** prin desfășurarea preocupărilor ei de istorie într-o cercetare recentă. O antologie care să ilustreze această cercetare și care să facă dreptate **Junimii** sub acest unghi e și ea un alt gest firesc în laboratorul de lucru ieșean.

Vechile imagini au nevoie de retușuri ferme. E. Lovinescu a arătat ce loc și ce importanță a avut Gh. Panu prin preocupările lui de istorie și prin talentul său polemic în cercul junimist, demonstrația criticului e o adevărată lovitură de teatru, dar o ediție care să ilustreze viguroasa acțiune cultural-literară a acestuia întîrzie. Evident, Bucureștiul, editura **Minerva** nu poate face totul. C. Mille figură proeminentă a publicisticii literare ieșene și socialiste, unul din primii critici literari cu rubrică săptămînală, mai este încă lăsat să doarmă în colecții greu accesibile.

Uităm apoi că indiferent cînd au fost scrise și au apărut, romanele lui C. Stere sînt ale **Vieții românești** și ilustrează în chipul cel mai evident poporanismul. Înainte de a fi revendicat de alții, C. Stere s-ar cuveni să fie revendicat mai întîi de istoricii literari la ieșeni. În trecere să observăm un nonsens al valorificării: se retipăresc studii și cărți de un evident ascuțiș polemic, dar nu se reeditează și literatura cu care aceste studii se află în polemică directă. Recenta ediție de **Opere complete** a lui Gherea, atît de binevenită, dar atît de deficientă la capitolul aparat științific, pune în circulație studiile lui antipoporaniste. Dar nu este firesc, necesar chiar, să reeditâm și pe cei cu care Gherea intră în polemică directă, C. Stere, de pildă ? Publicistica politică și literară a lui C. Stere de la sfîrșitul secolului trecut, reprezintă un capitol de idei fără de care imaginea evoluției ideilor politico-literare la noi ar fi falsă. Valorificarea unilaterală a scrierilor din trecut este un capitol depășit, în consecință să audiem și cealaltă parte.

O nedumerire este și lipsa de interes a editurii locale pentru una din fețele cele mai atrăgătoare ale literaturii care s-a scris în această parte a țării. Moldovenii au, nu e nici o îndoială în acest sens, vocația amintirii, a memorialisticii. Cele mai frumoase cărți de amintiri le datorăm lor și nu e vorba doar de amintirile de la **Junimea** ale lui C. Negruzzi și Gh. Panu, pe care i-am fi dorit tipăriți cu antetul ieșean pe ei, ci de mulți alții. Alecsandri, G. Sion, R. Rosetti, E. Herovanu, dr. N. Leon, Mihail Sevastos, D. Botez, C. Stere, I. Teodoreanu, M. Sadoveanu s.a., iată doar cîteva nume de memorialiști de primă mînă. Cred că o colecție de memorii editată la Iași ar consfinți această superbă vocație a literaților moldoveni pentru trecut și pentru literatură. Tot aici ar intra și romanele lui Dumitru C. Moruzi, de fapt, memorii puțin deghizate.

MIHAI DRĂGAN :

„Cînd este vorba de Eminescu, atitudinea de trunchiere a textelor lui este de neconceput"

LIVIU LEONTE : Chestiunea e importantă și pe plan-local și întrebările puse de M. Ungheanu nu cer un răspuns. Problema e complexă și trebuie s-o privim cu luciditate. Dacă preluăm aceste întrebări se va ivi întrebarea : ce oferte s-au făcut în această direcție ? Editarea lui Stere este o problemă de interes național. Cînd eram elev, Stere figura ca romancier în manualele de liceu cu celebre fragmente care îl recomanda ca „extraordinar prozator al geologicului", după formula lui G. Călinescu : „Aurora boreală", „Taigaua". Acum el este discutat ca sociolog, ideolog (un foarte bun și amănunțit portret îi face Z. Ornea în cartea sa despre poporanism), dar opera sa nu e publicată. Cu toate erorile sale, cu tot utopismul soluțiilor sale, Stere pleca de la situația reală a țărănimii. În faza sa socialistă, de început, el medita asupra integrării particularităților fiecărui popor în socialism. Toată lumea este de acord cu publicarea unei selecții din opera lui Stere, dar...

CONSTANTIN CIOPRAGA : Era util să fie de față un reprezentant al editurii **Junimea,** care putea să aducă precizări sau să ofere unele speranțe pentru viitor. În legătură cu unele nume citate de Mihai Ungheanu, într-adevăr, intră în joc poate o inerție inexplicabilă. Referindu-ne la unii scriitori de la **Dacia literară** sau de la **Junimea,** mai puțin importanți, ar fi de dorit ca aceștia să apară la Iași, chiar dacă s-ar obiecta de către unii că nu era de urgență publicarea lor. Este nevoie ca valorile tipice să le avem editate, în întregime, pentru că astfel criteriile de evaluare să funcționeze cît mai exact. Ideea unei serii memorialistice aici, la Iași, este cît se poate de realistă și necesară. Să ne gîndim, prin urmare, la o serie care să restituie pe principalii memorialiști ieșeni, fie pe autorii de volume, fie pe autorii de confesiuni izolate. Există, se știe, amintiri de la **Viața românească,** confesiuni de dimensiuni mai mici, care ar putea fi regrupate, oferind puncte de vedere provenind de la mai mulți contemporani. Lucrurile, desigur, pot fi remediate, și este timpul să ne grăbim.

M. UNGHEANU : Colocviul de față este unul al istoricilor și criticilor literari, în primul rînd. Ei sînt cei de la care așteptăm o perspectivă istoriografică cuprinzătoare și coerentă, o concepție asupra valorificării, o metodă de lucru eficace și exactă. Discuția noastră privește, în primul rînd, istoria literaturii române și în chip tangențial problemele editoriale, de care însă nu poate face abstracție. Istoricul și criticul literar au datoria de a înfățișa un proiect de lucru maximal, editorul este un executor al lui. Dacă se întîmplă invers, dacă editorul sau edițiile remorchează pe istoricul și criticul literar, valorificarea nu are decît de suferit. Discuția de istorie literară trebuie să primeze, cea privind problemele practice ale editării și reeditării, foarte importantă la rîndul ei, este consecutivă primei.

I. CONSTANTINESCU : Întrebările pe care ni le-a pus Mihai Ungheanu sînt îndreptățite întrutotul și cred că față de ceea ce s-a făcut, după părerea mea nesatisfăcător, s-ar putea face mai mult numai printr-o acțiune concertată. Nici editura nu trebuie să aștepte o avalanșă de oferte, nici noi nu trebuie să așteptăm să fim solicitați în fiecare zi de editură dar, dincolo de raporturile interumane de la un moment dat, trebuie să existe un acord și un climat care să favorizeze depășirea unei etape care nu este cea mai fericită în ce privește aspectul moștenirii literare în această parte a țării. M-aș referi apoi la necesitatea contribuției pe care revistele din Iași ar putea-o avea, în mai mare măsură decît o au, în această direcție. Mă gîndesc mai ales la revista **Convorbiri literare,** care este, după părerea mea, mult debitoare la acest capitol : atît în ideea că se consacră foarte puțin spațiu istoriei literare, dar și în înțelesul că ar fi necesară inițierea unei discuții serioase pe această temă.

Am încercat, în ultimii ani, să propunem cîteva dezbateri în legătură directă cu problema noastră de azi, fără să găsim însă ecoul și înțelegerea necesară. S-a publicat puțină istorie literară, mai puțin decît în anii dinainte. Cum să așteptăm la o discuție aici despre Constantin Mile, Gherea, Ibrăileanu, cînd despre Eminescu, de pildă, s-a publicat destul de puțin. Avem senzația că sîntem caricaturali, cînd ne dăm seama că publicăm articole despre Eminescu doar la 15 ianuarie și la 15 iunie, într-o revistă profilată pe literatură cum este **Convorbiri literare.** Trebuie, desigur, schimbat ceva esențial în mentalitatea noastră, a tuturor, mentalitate încă tributară unei obișnuințe pe care ar fi trebuit să o depășim mai de mult.

MIHAI DRĂGAN : Poate că explicația nereeditării unora dintre scriitori se datorește și faptului că la Iași nu sînt foarte mulți editori, oameni care să lase la o parte alte preocupări, în vederea realizării unei ediții. Nu întotdeauna este și un climat favorabil unei asemenea munci. Ca urmare chiar unii dintre editorii buni își îndreaptă preocupările lor spre alte direcții. Cred că un lucru important, în vederea dinamizării procesului editorial orientat spre o seamă de scriitori și valori din această parte a țării, ar putea să-l realizeze revistele, în primul rînd **Convorbiri literare,** și **Cronica** desigur, prin discuții consacrate acestor personalități. Nu întotdeauna valorile care s-au afirmat în această parte a țării au și audiența necesară. Cred că aceste deficiențe s-ar putea remedia printr-o convergență a preocupărilor, la care editorii și presa literară să colaboreze în chip fructuos.

I. CONSTANTINESCU :

„Promovarea culturii românești la nivel universal depinde în mod esențial de caracterul și calitatea edițiilor"

S-a pomenit aici, în mai multe rînduri, colecția **Eminesciana.** Aș vrea să spun că, așa cum a apărut ea, pînă acum, putem să fim încrezători în evoluția ei. Se vor publica, în viitor, încă o seamă de volume care să-i confere prestigiu, ținta fiind atragerea a cît mai mulți cercetători. Este programat ca să apară, în perspectivă, și unele ediții mai vechi, cum ar fi ediția „Maiorescu", din 1883, sau ediția „Ibrăileanu". De asemenea, se vor publica, chiar anul acesta, o serie de texte străine : cartea lui Iurii Kojevnikov, iar în perspectivă o traducere a cărții Rosei del Conte. Ceea ce aș vrea să spun în legătură cu colecția este că nu e potrivit să ne gîndim că ea trebuie să fie o colecție editată numai de ieșeni ; ar trebui să fie o colecție de interes național și în acest sens o participare largă a criticilor și istoricilor literari din întreaga țară este de dorit, mai ales că la capitolul cărți noi stăm deocamdată destul de slab. Ofertele care s-au făcut sînt încă puține și nu știm cum vor fi onorate.

I. CONSTANTINESCU : Pe această linie a valorificării moștenirii literare toți vorbitorii au revenit cu insistență la marii clasici. S-ar putea face foarte multe lucruri dacă ne-am hotărî, în sfîrșit, la aproape 100 de ani de la moartea lui Eminescu, să scoatem la Iași, o revistă **„Eminescu".** Dacă la Paris poate apare o revistă trimestrială care se numește **Panait Istrati** de ce nu s-ar putea scoate la Iași o revistă trimestrială care să se numească **„Eminescu" ? Caietele Eminescu** au o apariție întîmplătoare, sporadică. Ele nu pot avea nici pe departe rolul unei reviste **„Eminescu".** A existat, în urmă cu decenii, un **Buletin Eminescu,** publicație utilă, deși fără un prea elevat nivel științific. Cultura românească actuală oferă cu totul alte condiții decît cele de pe vremea apariției **Buletinului...** Cu atît mai mult deci apariția revistei **„Eminescu"** în această parte a țării ar fi necesară.

LIVIU LEONTE :

„O cultură nu se poate dispensa de instrumentele de lucru care sînt edițiile integrale"

AL. CĂLINESCU : Am impresia că problema pe care o ridică M. Ungheanu vine să confirme, o dată în plus, o idee conturată în această discuție și anume că editarea clasicilor ar putea fi imaginată în două feluri, pe de o parte o bibliotecă ideală în care să intre marile ediții, pe de altă parte, o bibliotecă generală în care să intre, în versiune integrală, practic, toți scriitorii importanți ai literaturii române. Cred că ambele direcții trebuie să stea în permanență în atenția noastră și sînt de acord cu antevorbitorii mei că în această privință s-ar putea face mai multe lucruri la Iași și am chiar speranța că această discuție ar putea constitui un punct de plecare, că ea își va putea dovedi în timp, și pe această cale, utilitatea.

MIHAI DRĂGAN : Această muncă editorială foarte grea și de o importanță deosebită pentru cultura noastră este uneori privită de sus sau chiar desconsiderată în articolele apărute în presa culturală și literară. De ce să nu spunem, este privită de sus, în chiar mediile universitare, fiind socotită ca ceva lipsit de însemnătate. În realitate, această activitate este foarte importantă și poate că n-ar fi rău ca revistele noastre să consacre uneori ceva mai mult spațiu pentru discutarea edițiilor, mai ales a edițiilor critice. Ideea de organicitate despre care am vorbit s-ar putea concretiza și într-o discuție mai sistematică și mai la obiect, din interior aș spune, a muncii editoriale. La aceasta cred că ar trebui să adăugăm propunerea, făcută deja, ca în facultățile de filologie să se pregătească viitori editori.

CONSTANTIN CIOPRAGA : Nu trebuie ocolită, cînd e vorba tot de politica editorială, o dimensiune de aspect economic privind retribuția celor care alcătuiesc aceste ediții critice. Ținînd seama de efortul imens, de pasiunea care se cheltuiește, de munca ingrată și uneori fără satisfacții nici măcar morale, cred că e cazul să se aibă în vedere și o retribuție adecvată a celor care își sacrifică mulți ani din viață. Personal, am mare stimă pentru toți acești alcătuitori de ediții și aș cita aici munca discretă, de foarte bună calitate, a lui Nicolae Gheran care a publicat recent cel de-al IX-lea volum din opera lui **Rebreanu,** o ediție sub toate raporturile exemplară. Regretabil e că această activitate foarte grea și de o importanță, să recunoaștem, deosebită pentru cultura noastră este privită uneori de sus chiar în mediile universitare. N-ar fi rău ca revistele noastre să consacre ceva mai mult spațiu pentru discutarea unor ediții, mai ales a edițiilor critice. Propuneri fertile ar putea rezulta dintr-o discuție mai sistematică, mai la obiect, din interior aș spune. Despre rolul acestei munci editoriale. Să subliniem deocamdată propunerea care deja s-a făcut și care merită a fi insistent repetată, ca în facultățile de filologie să se pregătească viitori editori. Avem acum un număr de editori care să recunoaștem, nu este prea mare, iar „cei care vin" nu s-a afirmat încă. Dintre absolvenții din ultimii zece ani, cel puțin, eu nu cunosc vreunul care să se fi impus printr-o ediție deosebită sau care să promită că în viitor ar putea să realizeze lucruri și mai bune. Iată de ce în facultățile de filologie se impune introducerea unui curs de textologie care să inițieze sistematic într-un domeniu care presupune o pregătire multilaterală.

LIVIU LEONTE — Aș vrea să amintesc, în încheiere, o chestiune care nu ține nici de principii nici de tehnica edițiilor, ci de circulația cărților. Cînd o ediție critică are un tiraj de 2 000—3 000 de exemplare, aproape că te întrebi care e rațiunea muncii la ea. Eu sînt convins că și un tiraj dublu sau triplu s-ar vinde repede. Dar chiar dacă nu ar fi așa, ele s-ar epuiza în cîțiva ani, fiecare serie de tineri studioși are nevoie de aceste instrumente de lucru. Și apoi, după cîți ani se reia o ediție critică ?

M. UNGHEANU : Se impune de la sine o singură concluzie : e necesară o nouă concepție de lucru privind restituirea complexă a valorilor literare românești.

Zaharia Stancu (III)

tema morții, tratată întîi într-un tulburător jurnal (Ce mult te-am iubit), este reluată în **Șatra** (1968), un roman independent de ciclul **Desculț,** singura operă de ficțiune pură a lui Zaharia Stancu. Nu mai este vorba aici de Omida și de Darie, ci de o lume care a mai intrat în literatura noastră, sub înfățișări mai totdeauna satirice. Zaharia Stancu scrie o narațiune tragică și, prin anumite elemente, o narațiune inițiatică. Nu este vorba numai de inițierea în viața unei mici comunități care trăiește după alte legi decît indivizii comuni, ci de **o inițiere în moarte.** Trecerea „dincolo" de Fluviu are, prin numărul mare de semne premonitorii, valoarea mitologicei treceri a riului Stix. Asta dacă dăm faptelor o demnitate și o măreție epopeică. În **Șatra,** faptele sînt însă mai modeste. Ele ajung, adesea, în marginea grotescului, însă prozatorul nu stăruie în această direcție : sensul general al narațiunii este grav, dramatic.

Șatra este istoria unei deportări spre răsărit și a degradării unor legi străvechi de existență. O lamentație lungă, ca și **Ce mult te-am iubit,** și o meditație despre moarte, dar într-o formă indirectă. În cărțile anterioare, Zaharia Stancu privea pitoresc, exoticul **din afară.** Acum se instalează **în interiorul** lui și construiește o povestire verosimilă, de o aspră poezie. Șatra lui Him-basa are legi statornicite de mult și existența ei depinde de respectarea acestor legi. Oamenii fură, se ceartă, se bat, uneori se omoară între ei, dar respectă autoritatea legii reprezentată de bulibașa Him. Războiul distruge însă aceste relații. Șatra lui Him primește ordin să meargă spre răsărit și să se așeze **dincolo** de fluviu în locuri necunoscute.

Epopeea acestei imigrațiuni forțate constituie substanța romanului. Formal, viața șatrei curge normal. Lisandrei, nevasta lui Goșu, îi place de flăcăul Ariston și, păcătuind, este bătută cu biciul în fața tuturor. Femeia este străină de șatră, a fost cumpărată pe bani grei dintr-o comunitate vecină. Goșu are drept de viață și de moarte asupra ei, însă Lisandra nu respectă legile morale ale șatrei. Este primul semn de rebeliune. Ea aduce justificarea pasiunii : „Nu sînt eu vinovată (...). Vinovată e dragostea. Dragostea m-a aprins, m-a zăpăcit, m-a orbit și m-a aruncat în brațele lui Ariston".

Însă justificarea nu este primită. Ea primejduiește structura micii comunități. Înțeleapta Oarba, nevasta lui Him bulibașa, apără tradiția, și tradiția cere înăbușirea pasiunilor nelegiuite : „Este adevărat că străvechile noastre legi sînt aspre. Și tot atît de adevărat este că grozav de aspre sînt și străvechile noastre obiceiuri. Dar noi nu ne putem lepăda nici de unele, nici de altele, fără să ne pască primejdia pieirii".

Pasiunea nu cedează însă în fața rațiunii, și Lisandra urmează să fie cîștigată, cavalerește, de candidatul cel mai puternic. Goșu și Ariston se bat cu harapnicele, cu pumnii, cu cuțitele, Goșu scoate un ochi lui Ariston, Ariston face antrenament lovind cu biciul un sac plin cu paie etc. Istoria acestei dragoste violente va colora istoria tragică a șatrei. Este unul din semnele dezagregării ei interioare. Altele vin din afară. Him pornește spre răsărit și, în drum, sînt surprinși de bombardament. O femeie tînără. Zara, moare odată cu copilul pe care îl naște. Alt copil, Baru, intră cu burta într-un par și, pentru a-i face agonia suportabilă, „oamenii oacheși" îl îmbată cu rachiu. Întîlnind o coloană de soldați străini (prozatorul nu-i numește nici pe aceștia cu exactitate), femeile din șatră sînt amenințate să fie violate, însă ele, la îndemnul unei bătrîne, se apără în chip barbar : ies în față, își dezgolesc spatele și fac indecențe în fața soldaților care, scîrbiți, fug. În apropierea unui oraș, cîinii se adună în haită, latră, sar în fața cailor, voind, astfel, să avertizeze pe Him de o primejdie. Apar și niște muște mari și agresive, lui Alimut, feciorul cel mic al lui Him, un guștere îi trece peste picior. Semne negre, rău prevestitoare.

Him însoară pe Alimut cu Kera, și prozatorul descrie în amănunt ceremonialul unei nunți în șatră. Mergînd în pădure cum cere tradiția pentru a cunoaște în libertate bucuria împreunării cu Alimut, Kera este atacată de patru inși și violată sub ochii tînărului soț, maltratat și legat de un copac. Alimut cade bolnav și nu mai vrea să audă de Kera, pentru că, deși femeia este nevinovată, rămîne, totuși, o femeie „spurcată".

Trecînd **dincolo** de fluviu, semnele morții sporesc. Șătrarii sînt fixați într-un loc pustiu și, ca să nu moară de frig, intră iarna în peșteri. Ursii Zozu și Babaia, emblemele șatrei, sînt tăiați și mîncați. Vine, apoi, rîndul cailor și măgarilor. În condiții de claustrație și mizerie, indivizii își pierd firea și nu mai respectă morala tribală. Lisandra are un acces de isterie și doctorii șatrei îi desfac o vină cu cechia ca să curgă surplusul de sînge. O altă femeie, Matahala, nevasta lui Uj hoțul, se întinde pe zăpadă cu băiețandrii. Celelalte femei o pîndesc și îi aplică o pedeapsă adecvată : îi bagă bulgări de zăpadă în locul unde păcătuise. Matahala este puternică și lovește, la încăierare, pe Him, bulibașa. Tot ea instigă pe Uj hoțul să uzurpe autoritatea bulibașei și reușește. Him nu mai este ascultat, **legea** nu mai este respectată și bulibașa se duce să moară, demn, în pustiu. Moartea voluntară a bătrînului Him, simbolul autorității, este descrisă în cîteva pagini admirabile.

Tot la o moarte voluntară se hotărăște și Lisandra, după ce Goșu omoară pe Ariston. Ea rămîne în aceste locuri pustii, în timp ce puținii supraviețuitori ai șatrei lui Him iau calea spre marele fluviu. Autoritatea, legea (Him) dispare odată cu pasiunea clocotitoare, irațională, dizolvantă (Lisandra). Și amîndouă printr-o opțiune în care intră și un mare orgoliu rănit. Him nu poate suporta destrămarea șatrei, Lisandra nu vrea să accepte viața fără dragoste.

Toate însemnele prozei lui Zaharia Stancu se văd aici : poezia violenței, gustul pentru situațiile limită, intuiția **legii** morale care acționează într-un grup și gravitatea cu care înfățișează momentele capitale ale existenței : nașterea, ritualul împreunării, înmormîntarea etc. Pe acest plan, romanul este profund, coerent, de o poezie amară. Cartea are și o idee (dispariția miturilor și a autorității morale), și ideea este bine ilustrată epic.

În **Șatra** există însă și un roman pe care unii l-au numit **esoteric,** iar alții **mitic, ritualic.** Noi i-am spune **inițiatic,** ținînd seama de simbolismul obscur ce însoțește, de la început, aventura șatrei lui Him spre răsărit. Drumul peste marele fluviu este drumul spre moarte. O călătorie spre neant, presărată cu locuri și întîmplări „rele", prevestitoare. Prozatorul se ferește să spună lucrurilor pe nume. Ca în epopeile antice, fapta este anticipată de o presimțire a faptei. Ciinii urlă, fîntînile sînt spurcate de leșuri, gesturile de insubordonare față de **legea** ancestrală a tribului cresc. Him moare cu sentimentul că „șatra nu se mai vindecă", că structurile ei sînt distruse. El dispare fără ca să poată să-și treacă șatra prin pustiu și s-o ducă spre pămîntul speranței, ca personaje fibilic cunoscut. Rămîne, în plan simbol, Oarba care merge, în finalul cărții, în urma unui convoi mizerabil de supraviețuitori.

Șatra este nu numai o inițiere forțată în moarte, dar și o meditație despre moarte și viață, o lungă interogație. Pe dedesubtul evenimentelor crîncene, curge apa resemnării și se întinde priveliștea eternității : „Viața, oricum ar fi trăită, nu este decît un crîmpei de lumină. Pentru fiecare om atît e viața : un crîmpei de lumină. Înaintea acestui crîmpei de lumină : oceane de întuneric. După ce se va isprăvi acest crîmpei de lumină : oceane de întuneric, oceane de întuneric și nimic altceva".

Reprezentată întîi sub forma unui jurnal cutremurător **(Ce mult te-am iubit),** moartea mai apare o dată în literatura lui Zaharia Stancu, într-o operă de imaginație, sub înfățișarea unei morți colective, biblice. Războiul este un potop din care puțini se mai salvează. Privit din această direcție, romanul ar putea fi interpretat ca parabola unui apocalips.

Proza lui Zaharia Stancu este, într-un fel, simptomatică pentru literatura română postbelică sau cel puțin pentru o primă fază a ei. **Desculț** este o pînză vastă neterminată și inegală ca valoare, animată de o tendință de cuprindere socială absolută. Prozatorul vrea să facă cronica unei lumi și a unei societăți, privind-o cu îndîrjire dintr-o unică direcție. În sfera ei, cronica atinge uneori profunzimi remarcabile și impune un destin colectiv și, numai în planurile secundare, și un destin individual : Darie. Romanul (șirul de romane) urmărește formarea lui morală la legea aspră a vieții. O curiozitate : Darie și toate celelalte personaje din cărțile lui Zaharia Stancu nu cunosc valoarea „tainei" și a discreției. Totul se joacă pe față, cu o derutantă sinceritate, într-o neostenită fierbere a instinctelor primare. Aceasta este sursa realismului liric și pamfletar al epicii lui Zaharia Stancu, scriitor în multe privințe exemplar.

Eugen Simion

FRAGMENTE CRITICE

atelier literar
poșta redacției

MARIANA GEORGESCU: Da, într-adevăr, e mai multă limpezime și simplitate (uneori, chiar exagerat, mergînd spre simplism, rarefiere, inconsistență). Drumul e bun. cu corectivele necesare, atît pe latura menționată mai sus, cît și pe cea opusă (ilustrată acum de enumerativul prelungit, din „Reconstituiri" sau „Translație" — enumerativ cam frecvent, de altfel, prin pagini). Cele mai bune, „La țară", „Generație", „O zi", „Iarnă". Felicitări pentru examenul reușit.

AL. PRIBOIENI: Veștile din scrisoare confirmă buna orientare, seriozitatea și consecvența unui „plan de perspectivă", pentru care vă felicităm. Dar versurile însoțitoare sînt mai slabe, mai opintite, mai neinspirate ca niciodată, pentru care nu vă felicităm (ceva mai bine, în „Timp de creație", „Viață"). În ultimul plic, din nou, multe lucruri slabe, neglijente, neisprăvite. Scrieți prea mult și „controlul de calitate" e — la un condei cu atîta experiență și vechime — îngrijorător de oscilant, nesigur, concesiv. Ceva mai bine, în „Tîrziu", „Gura lumii", „Mistuitoarea dorință".

C. GREȘANU: Sînt auspicii bune, în general (versificație abilă, vervă asociativă, fantezie etc.) care au toate șansele să se concretizeze într-un drum liric convingător, odată cu împuținarea unor neajunsuri (există și pagini tulburi, insuficient cristalizate, abuzînd de trucaje verbale, de metaforism inadecvat, „în sine", pagini de vervă în suprafață, fără suport, de facondă dezlănțuită, fără măsură, rime „de obligație" etc.). Dar sînt mai multe paginile demne de interes, promițătoare: „Bolero", „Prohibiție", „Tutun", „Dezastru", „Supoziții", „Voi avea parte", „Viața", „Gibraltar" (de ce nu „Dardanele"?), „Vicii". În „Aceste versuri", însă (de mirare, la un om inteligent și talentat!) vă lăsați cotropit de „teza" unei mentalități inferioare, proletcultiste, de activist rațional (o să spuneți că nu mai există asemenea activiști și o să vă răspundem: păi, tocmai!...).

P. IVAȘCU: Povestirea e scrisă curat, iar dialogul copiilor e bine prins, „adevărat".

G. GAVRILEANU: Nu găsim nici acum temeiuri suficiente spre a vă îndeplini dorința. Paginile nu depășesc un nivel mijlociu, de sîrguincioase compuneri meșteșugărești, fără suflu convingător, cu un orizont de gîndire și de cultură mai de grabă modest. Se pare că frenezia grafică vă consumă toată energia și timpul, în dauna preocupărilor pentru școală și studiu, pentru ameliorarea condiției dv. de ucenic-literat (nu lipsit de talent, totuși!).

CORNELIU MUNTEANU: Sînt unele semne lirice, dar ele se pierd înecate într-un potop de vorbe, în lungi perorații retorice din care nu lipsesc locurile comune, imaginile uzate, standard etc. Ceva mai bine, parcă, în „Se zice că fiecare lucru în parte".

B. MARIAN: Cam multe pagini fade, fără pigmenți, dar și cîteva interesante: „Jocuri", „Moartea copilului" și (incomplet finisate) „Preumblare", „Locul nașterii".

N. ALEXANDRU-VEST: Aveți umor, fără îndoială (el trebuie ferit, însă, de zona facilă și ieftină, de zona umorului „de cartier nepavat și fără gaze" — cum ziceți, nu fără dreptate, despre un alt umorist, precum și de tentația fanteziei elucubrante — ilustrativă pentru toate aceste „păcate", mai ales „Crima de la miezul nopții" etc. Ne-au plăcut, mai degrabă, „Scurte știri" (cu un titlu pretențios, pompos, inadecvat), „Surpriza" (deși poanta finală e cam debilă), „De acord cu mortul" (cu poanta cam facilă și istovită), „Vînzătoarea de gogoși" (străbătută de o undă lirică ce nu-i stă rău). Cînd nu cad în „plasa" calamburului simplist, naiv, lihnit, sînt amuzante și unele bancuri din scrisori (deci, cum se vede, „poștașul" — s-ar putea zice în stilul dv. — vă poartă zîmbetele, nu sîmbetele...) Versurile sînt greoaie, căznite, fără viață (ceva în „Naufragiatul" și, poate, cu multă indulgență, „Chaplin"), așteptăm, însă, cu interes lucrările dv. — care par să promită niște contribuții fundamentale — despre „Asimetria nasturilor de plapumă în timpul domniei lui Dabija-Vodă" și „Despre influența paralelismului șinelor de cale ferată asupra sistemului nervos la cîrtițe" (al treilea titlu, cu „verdele speriat" fiind de genul „solduri"...).

COLB: O schimbare pe cît de radicală, pe-atît de fericită, în pagini de o poezie aspră, discretă, dar pătrunzătoare și, mai cu seamă, plină de perspective („Chepeng", „Zi ploioasă", „Călătorind", „Drum", „Pasul meu"). Se pare că v-ați găsit, în sfîrșit, drumul adevărat — sperăm să vă țineți de el cu succes.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

La țară

mirosul bun al piinii ;
liniile mari ale scoarțelor
verdele uscat al busuiocului
din spatele icoanelor ;
rotunjimea liniștită a blidelor ;
apa scurgîndu-se
la streșini ;
ceii rupînd
smocuri de iarbă ;
mușcate la ferestre ;
totul rotindu-se
prin inimi.

MARIANA GEORGESCU

Dacă tăceam...

Îi zic sufletului :
— mai lasă și tu de la tine !
că nimeni n-o să-ți facă inventarul.
— Aș mai lăsa, dar de la o vreme
e numai praf prin rafturi
și-un singur calendar
în care nu se mai poate citi nimic
în afară de ploi și de zăpezi.

DOINA FRUNZĂ

Naufragiatul

Marinarul era mai bătrîn cu o ancoră
Decît corabia ce se izbise de stîncă,
De aceea, absența din privirea lui
Era mai albastră și mai adîncă.

Scoicile-aveau colți ascuțiți, fioroși,
Pîndind spre o pradă imaginară ;
Noaptea, barba și mustățile lui pline de alge,
Și le potrivea după steaua polară.

Zvîcnea corabia din piept tatuată,
Și-n piciorul cioplit dintr-un lemn de catarg,
În plină zi, simțea o durere
De la genunchi și pînă departe, în larg.

Cînd avea rău de mare și de singurătate,
El își răsucea cîte-o țigară, la mal,
Din aceleași plictisitoare manuscrise
Ce le aducea în cîte-o sticlă, val după val.

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Gura lumii

A fost odată un ulcior de lut ;
Mulți însetați dintr-însul au băut ;
Dar într-o noapte sau într-o zi,
Într-o toamnă sau într-o vară,
Ulciorul plesni... se făcu țăndări, se risipi...
Iar osemintele spartelor oale, mai vechi,
S-au și grăbit să rîdă
Cu gura pînă la urechi...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Tutun

Cînd a murit tanti Mărioara era frig ;
Popa îndruga plictisit o sfeștanie groasă
Babele se chiorau prin ogeacuri de casă,
Rotofei, băiețandrii ronțăiau un covrig.

Mirosea a sarmale și a vînt cenușiu,
Un gornist afumat siluia o batistă,
Moarta era parfumată și tristă,
Avea straie domnești înșirate-n sicriu.

Toți erau pocăiți și cu ochii de broască,
O cucoană-n capot se hlizea în grădină,
Pe coroană (trandafiri și glicină
Din stihare de plastic) moțăiau un ștergar și
o pască,

Începuse să toarne o ploaie măruntă,
Groparii fumau și bășmeau despre fete
Șoferul, zurliu, pîntecos și cu plete
Se gîndea și la meci și la bal și la nuntă...

CRISTIAN GREȘANU

Moartea copilului

A murit un copil cu privirea albastră,
în orașul acela s-a spart o fereastră,
pe deal mai sînt crucile vechi din război,
a murit un copil, mai copil decît noi.
Iar eu îmi port vîrsta, mai sînt în puteri,
mai poate-n față vreo cincizeci de veri,
ciinii m-adulmecă-n uliți pustii,
a murit un copil dintre atîția copii.
Și nu mai mi-e teamă de nopțile lungi,
în mine cu pietre poți să arunci,
de ce îmi sînt pleoapele grele, de somn ?
A murit un copil ca în fiecare om.

BORIS MARIAN

Două lucrări de Tanasis Fappas

În grădini

În grădini — automobile
în parcuri — automobile
pe afișele de cinema — flori
pe reclamele luminoase — flori
în jocul copiilor — automobile
și tu, iubito, ce cauți
pe bancheta din spatele
viselor mele ?

IONEL SPINU

din poezia bulgară

VASILKA HINKOVA

Mamele poeților căzuți în război

Ele mai poartă încă negrele cimbere.
Durerea-n inimile lor și azi e trează,
și zimbetul lor trist de mame,-i tot durere.
Li se scurtează ziua-ncet, li se scurtează.

String marmurele-n brațe, cu ele-s una parcă.
Stau în picioare fiii în marmura lucioasă.
Și ele-i cheamă-ntruna acasă să se-ntoarcă
și de mai știu, i-ntreabă, azi drumul către casă.

Iar vechile lor case sînt toate azi muzee.
Poeții auzind a mamelor grea jale,
au revenit la ele în liniște să stee
poemele să-și scrie în casele natale.

Să nu alunge gîndul poeților, ușoare
bătrînele lor mame pășesc ca la-nceputuri
și pun în căni de lut din cînd în cînd o floare
și mîngîie aceleași ne-atinse așternuturi.

În românește de
Valentin Deșliu

VLADIMIR BAȘEV

Gara

Vreau să vă vorbesc despre oboseală...

Iată-ne într-o gară !
Peronul adună șinele,
iar șinele trezesc dorința
să le însoțești strălucitoarele fire,
care cuprind întreg pămîntul
într-un ghem de griji și suspine,
de întîlniri, și despărțiri, și cuvinte.

Din nou ne vor răpi
nebunele depărtări,
oferindu-ne distanțe enorme,
pe care va trebui să le biruim.

Pentru că undeva anume
e nevoie de brațele noastre,
pot fi de folos ideile noastre,
pentru că, în sfîrșit,
e necesară cutezanța noastră.
Și noi trebuie să ne dăruim.

Datoria e datorie.
Prieten pretențios,
multe vrea
fără să ne dea ceva în schimb.
Cuibărită în conștiință,
se agită zi și noapte,
asemeni unui mecanism fără odihnă,
stăruind să mergem neapărat,
devreme ce oamenii ne așteaptă.
Deci, vroiam să vă vorbesc despre oboseală...

Dar nici pentru aceasta
nu e timp de ajuns.
Motoarele trepidează la maximum,
un semafor verde se ridică
și tinerețea începe din nou.

În românește de
Corneliu Savu și Tudor Savu

BOJIDAR BOJILOV

Carusel

Sosi-vor păsări călătoare. Apoi sbura-vor mai departe.
Nu-s tînăr ca odinioară, îmbătrînesc, păsesc spre moarte.

Din amîndoi nu va rămîne.
decît poemele în care,
sosi-vor păsări, iar să sboare,
Voi fi din nou în floarea vîrstei,
și iarăși voi îmbătrîni,
cuprinde moartea toată firea,
din noi nimic nu va rămîne,
nimic, nimic, decît iubirea.

În românește de
Atanasie Nasta

Permanența unui ideal

Urmare din pag. 1

din 1877—1878, purtat împotriva Imperiului otoman.

Pornind de la aceste realizări istorice, lupta de eliberare națională a poporului român a intrat către sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în ultima ei fază, avînd drept țel final desăvîrșirea formării statului național modern. Ea s-a desfășurat într-o strînsă unitate dintre românii din teritoriile subjugate și cei din Regatul Român către care românii subjugați își îndreptau toate speranțele. Statul român modern a constituit, de altfel, forța de susținere a luptei de eliberare națională, în jurul căruia se va desăvîrși idealul național al poporului român.

Dacă timp îndelungat o seamă de factori și condiții externe nefavorabile au întîrziat reunirea țărilor românești într-un stat național unitar, noile împrejurări externe, de la sfîrșitul celui de al doilea deceniu al secolului nostru, nu numai că au favorizat, dar au stimulat lupta poporului român pentru eliberarea națională a teritoriilor aflate sub dominație străină și într-un suvoi unic, ce avea să înroleze toate forțele de care dispunea, să acționeze hotărît pentru desăvîrșirea statului național unitar.

În împrejurările create de victoria Marii Revoluții din Octombrie în Rusia, și de prăbușirea monarhiei austro-ungare, la care românii alături de alte popoare asuprite și-au adus o importantă contribuție, lupta pentru desăvîrșirea statului național unitar ia un deosebit avînt, antrenînd întregul popor, atît din România liberă, cît și din teritoriile românești cotropite, ea constituind o problemă fundamentală de rezolvarea căreia depindea însuși viitorul națiunii române, evoluția sa ulterioară pe calea progresului și a civilizației. În teritoriile românești eliberate sub îndrumarea organismelor reprezentative, masele largi populare impun o administrație românească și își exprimă, în cadrul unor impresionante adunări constituante, cu caracter plebiscitar, voința nestrămutată de unire cu Țara.

Actele istorice din anul 1918, care au consfințit victoria românilor în lupta lor pentru desăvîrșirea statului național unitar român, apare în perspectiva istoriei nu numai ca o manifestare vie a unei dorințe multimilenare împlinite, ci ca rezultat al unui proces istoric obiectiv, ajuns la finele său prin intermediul eforturilor întregului popor. „Unirea — aprecia secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Muntenia și Transilvania, de cărturarii și marii gînditori ai neamului, a activității desfășurate de elementele revoluționare, de militanții socialiști, a aspirațiilor și voinței întregului popor român".

Privită în contextul evenimentelor care au avut loc pe plan european, unirea din 1918 a tuturor provinciilor românilor cu țara apare nu ca un act singular, ci ca parte integrantă a luptelor de eliberare națională și socială desfășurate de popoarele subjugate în acea perioadă istorică, în centrul și răsăritul Europei, ca un moment în procesul de formare sau desăvîrșire a statelor naționale unitare moderne.

Desăvîrșirea formării statului național unitar român demonstrează cu tărie argumentului istoric, că aceasta „nu a fost rezultatul unui eveniment întîmplător, de conjunctură, al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor ; tratatul de pace n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare".

Rod al luptei revoluționare a maselor populare de pe întreg teritoriul țării, a întregului popor român, desăvîrșirea formării statului național român a constituit un eveniment de o uriașă însemnătate. Înmănuncherea tuturor energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru a creat condiții favorabile prosperării întregului popor, activității tuturor forțelor progresiste ale țării, mișcării muncitorești și revoluționare care, condusă de Partidul comunist, în noi condiții istorice, a ridicat lupta celor ce muncesc, indiferent de naționalitate, pe un plan superior, ceea ce a dus la răsturnarea în România a claselor exploatatoare de la putere, la construirea societății socialiste, asigurînd posibilități de dezvoltare multilaterale tuturor cetățenilor ei.

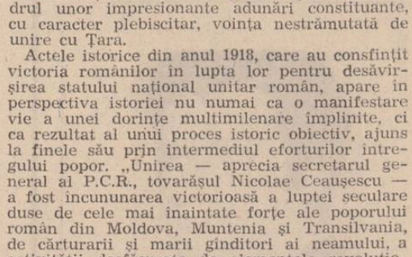

din poezia coreeană clasică

Iubire-am vrut să cumpăr

Iubire-am vrut să cumpăr, nealterată,-ntreagă.
Spuneți-mi, rogu-vă, se vinde undeva ? La ce preț, oare ?

Tristețe-am vrut să vînd — ah, inima mă doare —
ar cumpăra-o cineva pe lumea asta largă ?

Să vîndă dragostea ? Nu vei afla prea des
și nici la tristețe nu-și dau oamenii ghes..

ANONIM

KIM CION CEAN

Mă ia cu tine, omule...

Pe cer plutește lin un cîrd de gîște, mare,
saltă-a mea barcă pe riu, coajă de nucă,

eu am lăsat-o în voia apei să mă ducă
și ea se-ndreaptă încet către-a deltei cărare.

Și malul, o voce de bărbat încearcă să-l încapă :
mă ia cu tine, omule, spre-al păsărilor rai de apă !

HWANG CIN-I

Din smoala nopții...

Din smoala nopții, din ale toamnei fire
mă smulg cu greu, parc-aș ieși din valuri,

mă înfășor cu-argintul vîntului ce suflă-n falduri
și prevestește,-ncet, a zăpezii venire.

O, de-ai veni într-o noapte de toamnă,
o, de-ai veni, ai curma a zăpezilor caznă...

Căluțul obosit

Căluțul obosit și slab, cu urechi plecate,
trage o căruță cu sare plină toată

și nu e greu deloc să vezi, deodată,
că a lăsat în urmă drumuri nenumărate.

Și-l biciuie băiatul cel rumen în obraz
zicînd că-i leneș calul, că este mult prea gras...

ANONIM

KIM SANG HON

La luptă plecăm

La luptă plecăm. Samgaksan, rămas bun de la mine !
Vouă, munților, apelor, rămas bun inima vă spune !

Cine-a dorit vreodată pe astă largă lume
să-și lase țara dragă, plecînd către mai bine ?

Și nu știu de veni-voi la tine, de mă chemi,
chiar de trăiesc în sumbre și aspre, aspre vremi...

De-ar fi să mi se stingă...

De-ar fi să mi se stingă flacăra din piept,
eu altceva să fiu n-aș vrea, ci numai cuc,

m-aș furișa ziua-n amiezi prin crengi de nuc
și-aș ingina de-acolo un cîntec unduiet.

Și doar în noaptea neagră, de care eu mă tem,
ți-aș depăna sub geam, al dragostei poem...

ANONIM

În românește de
Nicolae Nicoară

Diversiuni ideologice

Urmare din pag. 1

puse să caute, în toiul splendidelor zile revoluționare din mai 1968 o eliberare, prin dragoste, de gravele probleme sociale care apăsau pe umerii săi. Lupta ideologică a burgheziei s-a arătat, de îndată, extrem de activă. Piața era inundată cu filme sexi, cu o artă decadentă și o literatură viscerală, de un erotism exacerbat. După ani de discretă prohibiție au apărut, cred integral, operele libertinilor secolului al XVIII-lea, lucrările marchizului de Sade, studii de erotologie și sexologie, profund necuviincioase. Se activase, peste noapte, presa de scandal, pornografică, cultivînd sexualitatea nudă, iubirea carnală, pur animalică. Apăreau, cu o repeziciune uimitoare, romane de așa zisă psihanaliză sau existențialiste, în care erau înfățișate, într-o atmosferă de conivență adîncurile tenebroase ale vieții sexuale.

Citind paginile fără clorofilă ale unor asemenea cărți, simțeai cum te apasă o greutate mortală, o lume de instincte primare care te îmbrîncea spre tavernele primitive, spre goliciunea grețoasă a amorului animalic. Erotismul se întindea ca o pecingine. Reclama comercială la televiziune, cinema, în reviste, pe afișe, lua forme violent erotice, și vulgare. Femeia care prezenta marfa : un covor, o perie, o pereche de ciorapi, o băutură sau o prăjitură, se confunda ea însăși cu o marfă. Civilizația de consum erotizase tot comerțul și comerțul comercializa iubirea. Triste și dezgustătoare imagini. Sexualitatea țipa de pretutindeni, ca o cățea în călduri, ceea ce a făcut pe un filozof canadian Jacques Dufresne, să scrie, inversînd o frază a lui Pascal, că sexualitatea „avea circumferința peste tot și centrul nicăieri". Avea ea și centrul undeva, în putreda morală și filozofie burgheză care, în felul acesta, vroia să deturneze tineretul de la preocupările lui revoluționare și sociale. În această atmosferă bolnăvicios erotizantă, bitnicii și hippi, adepții erotismului fără cenzură, tinerii fără căpătîi, proclamă în chip ridicol revoluția sexuală. Evident, diversiunea ideologiei burgheze își atinsese scopul. Frumoasele idealuri revoluționare ale tineretului din mai 1968, unit cu lupta dîrză a clasei muncitoare, a tuturor forțelor progresiste, erau să fie pătate de teribilismele anarhice ale unor grupuri dezorientate sau greșit orientate care serveau ideologiei burgheze. Au apărut poeți hippi cu versuri încărcate de obscenități, de cruditați ale limbajului și de erotism vulgar, iar edițiile, dornice de cîștig și de scandal, s-au grăbit să le tipărească volume. O elementară decență mă oprește să citez stihuri dintr-o asemenea antologie. Nimeni nu este atît de fals pudic și de ignorant încît să nu-și dea seama că sentimentul erotic a generat opere antologice de la **Cîntarea Cîntărilor**, Aristofan, Ovidiu, sau Catul la Boccaccio, Shakespeare, Villon, Călugărița portugheză, pînă la Baudelaire, Eminescu, Esenin sau Arghezi. Dar una e literatura de dragoste și alteeva proslăvirea sexului ca o forță determinantă a progresului și a lumii, ca un precursor al oricărei revoluții și ca axă principală a evoluției umane. Erotismul cultivat dintr-o asemenea perspectivă este, în fond, potrivnic dragostei și nobleței umane, este un act antiumanist, o insultă gravă adusă ideii de om și de iubire.

Tendințele de a ieși dintr-un impas social și istoric pe asemenea căi sînt, fără îndoială, profund diversionate și retrograde. Refugiul în pornografie nu poate fi, în esență, o demolare a moralei burgheze, nici premiza unei neomorale, cum preconizează adepții acestei ciudate religii zoomorfe, în care omul se închină instinctelor și animalului din el. Desigur, sursele unei asemenea recrudescențe și proliferări a erotismului obscen, grețos, pornografic sînt diverse și multiple, ele nu pot avea, însă, nimic comun cu lupta revoluționară, cu protestul împotriva unei lumi fățarnice din punct de vedere moral, nedrept din punct de vedere filozofic. Ipocrizia dragostei burgheze nu poate fi vindecată prin dezmățul libertinajului, prin imitarea dragostei animalelor. Neîndoios, marea majoritate a tineretului din toate țările lumii cunoaște bine caracterul diversionist al ideologiei burgheze, alege lucid alte căi de transformare a societății, și nu se lasă victimă a unor asemenea noi și degradante religii. E regretabil și păgubitor pentru lupta noastră faptul că unii scriitori și critici, redactînd jurnale din țările capitaliste avansate, nu sesizează și asemenea fenomene, rămînînd cel mai adesea cu extazul aparențelor. Nu se poate duce luptă ideologică eficientă cîtă vreme asemenea cărți se bucură de elogiile unei critici fără simț critic.

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL ARNO SCHMIDT (R.F.G.)**, a constituit pretextul unei investigații condusă de profesorul Jörg Drews de la Universitatea Bielefeld cu privire la compoziția socială a cititorului de literatură. S-a constatat, cu acest prilej, că 29 la sută dintre cititorii lui Arno Schmidt sînt bărbați și peste 70 la sută sînt deținători ai unei diplome academice. Cei mai mulți dintre ei sînt publiciști, ziariști, profesori și bibliotecari. 52 la sută dintre ei sînt atei. Aproape toți posedă o bibliotecă personală, în care se află cărțile esențiale ale unei formații culturale solide. Veniturile lor sînt peste medie. Cu toate acestea, orientarea politică a cititorilor cunoscutului scriitor german este de stînga. Se apreciază că peste 60 la sută dintre ei votează pentru Partidul Social Democrat, în timp ce 7 la sută dintre ei ar vota pentru democrat-creștini.

● **CENTENARUL POETULUI ALFRED DÖBLIN** oferă prilejul unei treceri în revistă a moștenirii pe care a lăsat-o medicul-poet al cărui nume avea o rezonanță atît de puternică înainte de cel de-al doilea război mondial. Deși a continuat să practice medicina toată viața, Döblin a lăsat o operă vastă, care cuprinde poezii, romane și eseuri filozofice, adeseori contradictorii, mărturii ale unei conștiințe torturate. Comentariile actuale subliniază valoarea reprezentativă a romanelor sale pentru atmosfera haotică de după primul război mondial și, de asemenea, valoarea lucrărilor inspirate din opțiunile lui socialiste. O ciudățenie, după cel de-al doilea război mondial, a constituit-o ostilitatea lui Döblin pentru Thomas Mann. Fire instabilă și contradictorie, Alfred Döblin este nu mai puțin unul dintre artiștii cei mai atrăgători ai primei jumătăți de secol din literatura germană.

● **PICTURA DADAISTĂ** a constituit scandalul principal în Galeriile de artă de după primul război mondial, o modalitate adeseori facilă de a protesta împotriva îngustimii de spirit a micii burghezii intelectuale. O expoziție retrospectivă a lui Gustave Buchet a readus în memoria iubitorilor de artă imprejurarea din 1920 cînd poliția elvețiană l-a declarat nebun, în urma încercărilor sale de a le explica sensul lucrărilor pe care le expusese. Cele 100 de tablouri și 20 de guașe expuse la marea retrospectivă de azi consolidează, însă, reputația unui mare pictor, cu universul coloristic și de forme structurat pe linii dinamice, mai apropiate de arta futuristă sau constructivistă și mai puțin influențată de dezordinea specific dadaistă. Criticii aduc aminte, de altfel, că Buchet a făcut parte din cercul parizian „Section d'Or", alături de nume mari ale artei actuale.

● **O INTERESANTĂ EXPERIENȚĂ** a fost adunată în cartea intitulată : „Scrisorile celorlalți : un memorial" publicată la Houghton Mifflin de către Mina Curtiss, în vîrstă de 80 de ani, care a încercat să regăsească materiale privitoare la Marcel Proust, de la camerista lui și de la puținii prieteni care i-au supraviețuit autorului francez. Comentariile lui William Coole în **Saturday Review** remarcă notele privitoare la întîlnirile Minei Curtiss cu Antoine Bibesco: „Pentru un om care trebuie să fi mințit destul de serios timp de aproape 20 de ani (era de profesie diplomat), el o face acum cu un șirm admirabil și foarte transparent".

● **„SFÎRȘITUL LUMII PE O NOAPTE CU PLOAIE"** este un film pe care criticul Arthur Schlessinger, Jr. îl consideră „stupid, plicticos și caraghios". De mirare atîta severitate pentru o peliculă care vrea să reușească toate temele la modă în lumea occidentală de azi: feminismul, șovinismul masculin, anarhismul, etc., etc. Totul condimentat, desigur, cu scene de sexualitate irepresibilă, Deși actorii implicați sînt nume de rezonanță, Candice Bergen, Giancarlo Giannini, iar filmările lui Giuseppe Rotunno au primit bune aprecieri, opinia lui Schlessinger reflectă un consens al criticii. Banalizarea unor teme sociale au făcut din pelicula Linei Wertmuller un eșec.

● **TULBURĂTOARE** în contextul nihilismului care pare să domine constiința unor artiști occidentali de azi, cartea lui John Gardner, „Despre romanul moral", susține că omul obișnuit, lipsit de orice instrucție „de specialitate", este capabil să exprime opinii rezonabile și să aprecieze arta de cea mai bună calitate. Mai mult decît atît, după opinia lui Carli Tucker, în recenzia pe care i-o consacră, Gardner susține că „arta bună este artă morală, al cărei scop este să-i facă pe oameni buni, prin opțiunea lor. Ceea ce înseamnă artă bună este greu de exprimat, dar ușor de recunoscut". Carli Tucker își exprimă satisfacția de a citi, în sfîrșit, o carte încurajatoare.

● **CEA DE A 91-A ANIVERSARE A LUI MARC CHAGALL** este marcată de o mare expoziție de tapiserii, litografii, aqua forte și guașe, lucrări de inspirație mai specială, de la arta constructivă din perioada de la „Ruche" pînă la gravurile recente, inspirate din cărțile străvechi. **Döris Schmidt scrie**: „Totul respiră calm, se înfățișează într-o manieră aproape anostă, dar cu simplitatea foarte naturală a unui om între mulți alții, a unui pictor care n-a permis ca amintirile sale să-i fie corupte de intelecție".

● **ARTA AFRICANĂ DIN SAHARA,** celebrele fresce din Tassili, sînt principalul subiect al expoziției organizate de Muzeul Rautenstrach — Joest din Köln, împreună cu Institutul preistoric al Universității și cu Muzeul Alexander König ; la ora actuală, toate interpretările se referă la dimensiunea estetică a exponatelor, deoarece semnificația lor de cult este necunoscută. Una din exponatele senzaționale este o miniatură expusă pentru prima oară, care probează existența sculpturii de animale cu mult înainte de sculptura egipteană. Miniatura de la Köln este datată în perioada dintre anii 3 000 și 4000 î.e.n.

c a r i a t i d e

grigore arbore

Mihai

În fiecare floare se-ascunde un dușman
și-astfel e plin de spade dealul.
Respiră singuratic cu timpla pe dolman
Domnul ce trup făcut-o cu Ardealul.

Treziți-l voi cocori din miazănoapte
zburînd mai jos, urlînd a disperare
deși e prea tirziu, deși a moarte
bat clopotele sugrumate-n fiecare.

Purtați-l peste munte în Vlahia natală
să ia de-acolo suliți și oameni și merinde,
și alungînd păginii să cheme la răscoală
ce-a mai rămas din vii și oseminte.

În ceasul dur cînd lamele se-apleacă
spre inocentul trup în trădătoare horă
și Dunărea și Tisa în sufletul său seacă
rostogolind doar pietre în albia prea sonoră.

Pe vîrful unei lăncii e capul său, privește
cum calul alb din vale conduce căpitanii
la buza codrului de unde vulturește
coboară în Ardeal strigîndu-l iar pe nume
dărăbanii.

Meteorologie

De dimineață cerul fi-va din nou senin
și vei putea să plingi cu lacrimi mari
căderea copilandrului ce se-avîntă puțin
prea sus în spațiul alb mușcat de armăsari.

Pe piatra unde stai veni-vor brume
și fi-va iarăși un îngheț primordial
încît un zeu abia născut din spume
va reveni supus în ancestral.

Spre miazăzi tirziu o tulburare
va face să decadă dintr-odată
culoarea din corole. Deja cu ușurare
păși-vom triști printr-o lumină spartă.

Sosi-va timpul deci să vezi cum steaua
coboară în mansarde și aruncă
briliante reci pe paturi, scări, în zaua
în care înfrigurat îți dai poruncă,

în care noaptea a intrat adîncă.

Ghilotinat de pinze ude

Iarba pe care calci se-nalță-n silă
precum un stol de spade și curînd
străpunsă de un fir de clorofilă
te vei trezi în noapte aiurînd.

Stînd lîngă tine urmăresc cum creșteri
palpită sacadat sub violentu-ți sîn
de parcă hoardele mogule ies din peșteri
timpanul zguduind cu urletul păgîn.

De-atîtea spaime și atîtea crude
întoarceri în materie, poate ai adormit.
Plouă torențial. Ghilotinatul de pinze ude
trist traversez prin tine spre zenit.

Vară

Armatele de fluturi aiurite
salcîmii noștri i-au acoperit sporind
confuzia din văzduhuri între
plante și zburătoare.

De-ai rătăci prea goală prin livadă
embleme de polen ți-ar fecunda
privirile și umerii și toată
un alb și umblător salcîm ai fi.

Dar trupul tău refuză mingîierea
oricărei aripi ; prea străin
ți-e norul unduios ce crezi că poartă
printre elitre picuri de venin.

E-o vară liniștită. Moare
treptat lumina-n tine și se pierde
un gînd al meu înfășurat de fluturi,
departe, lent, pe o cîmpie verde.

Pe pod

Pe balustrada unui pod fără piloni
înfipt cu rădăcinile în maluri
stai rezemat privind cum cenușiul fluviu
rumegă lent aluviunile.
Sub ochii tăi mirați se vîntură imperii
reduse la rugina carenei unei nave
scoasă de sub nămol de o
prielnică involburare.
Picură lent și descifrezi cu greu
prin cernerea gălbuie prelunga perindare
într-un puhoi de ape dizolvată.
Trec mari oștiri, cetăți, zidiri,
barbara turmă, gloate, amăgiri
și chiar un corp ce te-a iubit odată.
Ar trebui și tu să te alături
acestui plin șuvoi de care te desparte
un briu de fier ce-odată-nlăturat
te-ai revărsa în lucrurile moarte.
Dar este prea tîrziu, pe pod se lasă
o negură sticloasă o răzbate
solfegiul unui graur reîntors acasă.
strigîndu-te pe nume brusc, în noapte.

angela marinescu

Torța

O umbră a venit către mine cu o torță
aprinsă.
Dacă tu o poți lua în mîini fără să singerezi,
a spus umbra,
Ți-o dăruiesc. Vei deveni nemuritoare.
Lipsa sîngelui este gingășia și măsura iubirii
tale.
Umbră, am strigat, tu, pe care nu te zăresc
Și doar torța ta arde străvezie în spațiul
întunecat,
Tu, care mi-ai dăruit sîngele cu zgîrcenie de
mare creator,
Mie, care am crezut că pot trăi
Cu spiritul însetat de moarte.
Torța ta poate rămîne neatinsă
Între coarnele veșnice ale țapului sălbatic.
Nici o picătură de sînge nu va curge din
creierul țapului.
Mîinile mele vor însîngera torța.

Noapte

Acum, zeul ce stă împietrit în vîrtejul
Nopții, soarbe sîngele zilei.
Spațiul atîrnă cutremurat, ars, putrezit,
În ochiul transparent.

Potirul cu vene rafinate, vinete, răsună
cristalin
Cu fiecare înghițitură de sînge.
Cuvîntul sugrumă spațiul.
Ochiul negru împinge pînă dincolo
Transparența, duritatea și nemișcarea
absolută.

Cine aruncă în foc trupul imperfect ?
Cine culege din groapă rămășițele vieții ?
Cine rîde deasupra creierului de zeu
Sfîrtecat de neputință ?
Soarele.

Vîntul

De acum, tu ești singurul meu drum.
Experiența morții mi-a supt sîngele din trup.
Răsare-n umbra serii cerul înghețat.
Recunosc acum muzica spațială a neliniștii
Care-și trimete cu degetele subțiri patima
bucuriei schimonosite.
Voința mea înflorește sub raza saturată de
viață
A unei singure zile.
Un ac înfipt într-un fluture negru.
Vîntul ăsta violent se joacă.
Mi-am rupt toate lanțurile.

Noapte de mai

Lumina trandafirilor își picură carnea.
În preajma grădinilor părăsite se adună roua
viorie.
Flăcări mari se izbesc de crengile
tremurătoare,
Relativitatea lor de argint fisurat, pierdut,
Sub bolta rece.
Dumnezeule, dacă ești, spune-mi să nu fiu.
Prin măști de metal răscolite de vremi
Cei care vin după noi își strecoară ușoara
dezamăgire.
Cu fierul roșu atingi
Noaptea mea cutremurătoare
Ce nu mai pleacă,
Ci stă la pîndă împreună cu Tine.

Îngerul

Pe cînd toți răcneau în fața televizorului
Mie mi se părea că din cer
Coboară, încet, abia atingînd rana străvezie
Îngerul blond.

Bucălatul oaspe rătăcea intens,
Ciugulind boabele de struguri din ciment
De pe fața clădirii înzorzonate.
Țipătul nu are văz !

Îngerul grăsun, roz și întunecat
Răscolea seiful din spatele nostru,
Poate, poate, or fi niscaiva bani.
Halal !

Cenușa

Nici nu mai pot să iubesc
Decît sărind peste mine.
Atîta lehamite și atîta umbră.

Cenușa pe care fluturarea batistei
La fereastră o lasă, îmi umple
Gura. Numai tu, talpă mică și rozã
Îmi poți porunci.

Cuvîntul își ia avînt și se izbește
De pieptul meu, dispărînd fără
Urmă. Rămîne rana în formă de cruce
Prin care a pătruns în carne.

dan mutașcu

Acest esperanto al fulgilor

N-am crezut să învăț vreodată
cum să ning atît de frumos...
Nici că ochii mei ca două prepelițe pe un
guler alb
se vor opri la manechinul străzii ; ros.

Copacul acesta nu-i decît o vignetă gîndind,
un dicționar îngălbenit de praf, de istorii.
Nu-i decît o gură cu dinți de carbid
mușcînd de beregăți acești berbeci : norii !

Nici un bec nu-i bucuros. Toate sînt
murdare ;
pînă și zăpada asta cade-n rate
dar nici o bijuterie nu-i rușinoasă cînd ninge
cu prinți și prințese de douăspatru de carate...

N-am crezut să învăț cumva
acest esperanto al fulgilor, atît de ușor...
Mai ales cu mănuși de lumină în mîini,
mai ales că-i un flaut cu șapte guri fiecare
cocor.

Prin cărți suflă vîntul, prin văi triangulare,
sparte.
Ca o copită se-aude, ca un vitraliu ciuruit
în care pe o tavă de ovăz în floare
un armăsar secret adoarme obosit.

N-am crezut să învăț vreodată
cum să ning atît de frumos...
Dacă trenuri cu miros de farmacii
se-aruncă-n omăt
ca într-o ciuleandră de centauri de os.

Concetto

insomnie a iasomiei
cal izbit în coaste de crengile mestecenilor
să nu vorbim despre frunză ca ficțiune
artistică
să nu vorbim tocmai acum despre smarand

să nu vorbim despre creion
ca despre un geniu palid și plîns
sau despre somn ca și cum ar fi o stîncă
de sunete oarbe în căutarea luminii

să nu vorbim despre tutunul verde-negru
al ochilor pătrunzători
dar atunci despre ce să mai vorbim ?

despre rouă...

Autoportret în spațiu

Spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
ca o pasăre
și prima și ultima oară

Este noul fără lățime și înălțime
trecînd peste familii
peste acele tablouri în care vidul
e ocupat de-o culoare
și-n care sora mai mare
a privirii e-o dilemă de boare
iar lacrima — o dimensiune

pentru motivele mai sus arătate
ca și pentru ploile acestea particulare
spațiul cerbului depinde numai de coarne
iar al meu mai ales de sare

deci nu e spațiul vreodată marginea
nici limita nopții ca un non-sens de nestemate
nici părul femeii asemeni unui vînt de soare
nici stoica amiază petrecută
într-o mitropolie de ninsoare

spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
ca o inimă auriu rotindu-se
ca o scrisoare care nu vrea să moară

stea moale și uitînd să doară
spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
dar nu cumva Am Mai Fost Povestit
în această poveste
și prima și ultima oară ?

Madona veche

Astfel pe cînd roșu
astfel pe cînd acest albastru de roșu
seamănă c-o rază de lumină cît
o lacrimă secretă
din ochiul unei statui prelingîndu-se

astfel pe cînd cerul
astfel pe cînd cerul de mai sus ca un măr
plin de viermi și gata să se spargă
este

astfel pe cînd ninge
astfel pe cînd ninge cad sateliți
ca niște hamuri de cai
și-un ciine alb cum e o lună plină
urlă-n noroi

astfel fiind în lume
astfel fiind în lume „tu singură și eu"
tăcerea
obraz lîngă obraz cu noi se face
madonă veche...

dorin tudoran

Singură, clipa

Nu-mi trebuie
chiar un veac
de singurătate ;
singură, clipa
în care-mi pot imagina
sosirea
Păsării Emanuelle
îmi e de-ajuns.

Ca o lampă de brici
înghețindu-mi între dinți ;
ca o mare
ridicîndu-se noaptea
spre cer ;
ca toate celelalte întîmplări
din această carte
cu poze ireale.

Singură, clipa
în care înțelegi :
„Cel ce află desfătare
în singurătate
este ori zeu
ori fiară".

Primejdia clipei

Prietenul meu
poetul
numai în aparență hirsut
a avut astă noapte
un cumplit coșmar :
Se făcea
că se întîlnea cu el
și acest **el însuși**
era foarte bătrîn
alb coliliu în cap
voce stinsă
privire mai mult decît
ezitantă
se opreau
unul în fața celuilalt
se recunoșteau
se sărutau
se strîngeau în brațe
(„ca pe vremuri,
dragul meu ;
ca pe vremuri")
și-n acel moment
poetul
prietenul meu
numai în aparență hirsut
a simțit o cumplită arsură.
între omoplați
Trezindu-se
a rîs cu poftă
a rîs fericit
că nu fusese decît
un coșmar
a rîs cu lacrimi
dar asta n-a ținut decît
o clipă
fiindcă arsura cumplită
continua să existe
și-atunci
prietenul meu
poetul
numai în aparență hirsut
a aprins degrabă lumina
s-a repezit la oglindă :
într-un tîrziu
a fost găsit chiar acolo
înlemnit de admirație
privindu-și
cuțitul
vibrîndu-i între omoplați.

Puzzle

Veselă carne, omul !
(Cuiul de apă,
cui
de foc)
Viermele unsuros
lăudîndu-i talpa
(Cuiul de apă,
cui
de foc)
Roată de zăpadă
risipindu-se
(Cuiul de apă,
cui
de foc)
Ochiul cometei
adîncul
(Cuiul de apă,
cui
de foc)
Adormit. sîngele nostru —
deltă de talaj
(Cuiul de apă,
cui
de foc)
Numai iubind,
numai urlînd viața
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Năprasnica revelație

Într-una din nopțile acestei veri toride
în vreme ce contemplam măreția boltei cerești
mi s-a dezvăluit pe neașteptate
ceva din marile trădări ale naturii :
un fulger
visa
să devină
topor !

dan verona

Pedagogul Homer

Pedagogul Homer
Intră în sala de meditație.
Este orb (știm asta de la ora
De literatură, în zadar
Se camuflează sub ochelarii de gangster)
Dar mai știm că ne vede pe fiecare în parte.
Noi în bănci îngeri chiluți
învățăm cum se cîrpește neantul.
Lungi mai sînt epopeile,
Abia așteptăm s-o întindem la fotbal.
Ne face mare plăcere
Să-l auzim pe bătrîn exprimîndu-se în jargon :
— Bă, da' măgari mai sînteți !

Veche poveste

El a plecat într-o zi
Lăsînd ușa deschisă
Vînat de niște coapse mai lungi
De niște sîni mai războinici.

Ea a rămas ca bătută în cuie în prag
C-un cartof într-o mînă
Și cuțitul în alta.

Mai tîrziu s-a așezat în fața oglinzii
Și-a rujat buzele ca și cum ar fi spus
o rugăciune.
Niciodată n-o mai făcuse pînă atunci.
Și-a examinat pleoapele înflorite
cu tuș argintiu
Și fluturii roșii poposiți în obraji.

Însă din oglindă jalnic îi surîdea o străină
Ca un zid de biserică supus unor ploi nesfîrșite.

Căință

Uneori sînt rău cu ființele pe care le iubesc.
Sînt rău, recunosc.
Le-am așezat pe un soclu așa de înalt
Încît nu le pot accepta stîngăciile.

Totuși, servindu-le poarta de răutate, imediat
mă căiesc.
Spun cuvinte, mă arăt optimist,
Dar în ochii ființelor pe care le iubesc
Aceasta e-o mașinațiune infamă.

Vă spun vouă : nu vreau să repar
niciodată nimic.
Eu mă căiesc cu-adevărat
Încît aș traversa pămîntul în genunchi.

Civilizație XX

Nu contează
Moartea începe să fie obiect de artizanat
Morții lumii pot fi liniștiți :
Vor fi dați cu spray înainte de-a intra
în pămînt.

Un pian

Astăzi am sufletul greu.
Astăzi a murit un pian
Și odată cu el au murit și egretele
Ce i-au atins clapele.
Pentru liniștea lumii ninge
Cu catedrale de vată.

Aleluia, începe un clarinet tremurînd.
A trăit prea mult, îndrăznește o tubă.
Un aristocrat, pufnește supărat și cimpoiul.
Mie mi-e foame, gîlgîie contrabasul
întinzîndu-se după un antricot
În timp ce orașul plin de pudoare alunecă
În gîtlejul unei trompete
Prea somnoroase.

Șah

Drăgăstoasă, femeia îi veghea somnul adînc.
— Urmează-mă, vreau prunci de la tine,
Îi spuse cînd se trezi.
De prea multă lumină bărbatul clipi :
— Oh, Doamnă Moarte, dar abia m-am născut !

Fișa 32

Acest om umblă ca un hohot de plîns
Printre semeni.
Poezia mea în fața lui păstrează tăcere.
Însă nu-și închide ușile niciodată.

Măturătorii

Alexandru cel Mare a stîrnit praful Asiei
Cu copitele cailor.
Au apărut măturătorii
Și într-o clipă totul s-a limpezit.
După Napoleon, după îngerii războinici
din cer
Au apărut la timp măturătorii.
Lada de gunoi a istoriei
N-a șomat niciodată.
Măturoaiele au funcționat mai ceva
decît minunile electronicii.
Nimic nu scapă măturătorilor,
Enigmaticilor preoți portocalii.
În clipele de relaxare, bieții mei orgolioși,
Nu auziți malaxorul Mașinii Salubrității ?

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), Teodor Balș (secretar
responsabil de redacție)

REDACȚIA : București. Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
37
(855)
Sîmbătă
16 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cu poporul, pentru popor

VIZITA DE LUCRU A TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN JUDEȚELE CARAȘ-SEVERIN ȘI CLUJ — O NOUĂ EXPRESIE A UNITĂȚII INDISOLUBILE DINTRE PARTID ȘI POPOR

Adevăratul, marele viitor

din nou prezent în mijlocul poporului. Din nou acolo unde se hotărăște destinul avuției materiale și spirituale a patriei. Din nou într-un dialog nemijlocit purtînd puternic amprenta realismului izvorît din cunoașterea adîncă a împlinirilor și exigențelor progresului multilateral. Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a adus încă o dată în fața poporului argumentul suprem al faptei, al îndemnului energic și convingător la acțiuni entuziaste și lucide, la realizări durabile. Sutele de mii de devotați fii ai patriei au făcut o grandioasă și profund umană primire celui ce întruchipează exemplar voința de muncă pașnică a poporului român, demnitatea de a se ști autor inspirat al prezentului său în climatul unui efort creator conștient și al unei libertăți autentice, al unei acțiuni constructive rationale și de durată. Cît de puternice și de diverse sînt impresiile ce se așează în suflet în asemenea împrejurări care devin pagini luminate de adevărul noului timp al țării, ce se încrustează într-o cronică ale cărei dimensiuni sînt cuprinse în orizonturile de nouă istorie. Cît de categorice sînt argumentele vii ale solidarității de ideal, de conștiință și voință creatoare ale unui întreg popor. Această nouă și importantă vizită a secretarului general al partidului a pus puternic în lumină adevărul ce naște sentimente de mîndrie, de demnitate și voință al tuturor, adevărul unității indisolubile dintre partid și popor, al încrederii poporului în marele său ales, în cel ce întruchipează fericit visul de înălțare și înflorire continuă a patriei, a României socialiste, suverane și independente. De la marea adunare populară, în care, ca un singur om, zecile de mii de fii ai țării și-au unit gîndurile și voința în mărețul gînd și în măreața voință de edificare a României, pînă la gesturile nenumărate prin care oamenii de cele mai diverse profesii au ținut să-l omagieze pe alesul națiunii, să-și exprime dragostea și recunoștința pentru marea sa dăruire în numele idealurilor supreme ale poporului, această vizită a adus, încă

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

Puntea

Rar mi-a fost dat să văd, într-o asemenea armonie, legătura dintre trecut și prezent, strîngerea de mînă atît de puternică și firească între tradiție și nou care își croiește drum după legile tehnicii moderne și îndemnul cutezanței umane. Două secole de gîndire și muncă industrială se întîlnesc la Reșița cu sfidarea viitorului, cu chemarea unei istorii. Ideea obligației față de experiența dobîndită prin truda înaintașilor și prestigiul propriei străduințe, idee frecvent accentuată de tovarășul Nicolae Ceaușescu atît în discuțiile purtate cu muncitorii, tehnicienii din întreprinderile vizitate cît și în cuvîntarea rostită la marea adunare populară din Reșița animă zi de zi, zecile de mii de mineri, metalurgiști, constructori de mașini. Privind motorul de nave de 30 de mii C.P. m-am gîndit: după calculele reci ale economistului s-ar putea considera firesc ca aceste motoare, precum și uriașele macarale portuare, care se realizează la Bocșa, să fie fabricate undeva, mai aproape de mare, destinația lor. Și, la prima vedere ciudat, ele se construiesc aici, la poalele Semenicului pe malul unui riu nu prea bogat în ape, Bîrzava. Pentru că aici se fac cel mai bine. Pentru că aici este prezent în acest moment, cel mai pregnant, acea forță intelectuală și tehnică în stare să dea la iveală asemenea minuni ale creației și muncii avîntate. Cred cu tărie — și vizita secretarului general al Partidului Comunist Român, cuvintele de laudă și îndemnurile lui înflăcărate îmi întăresc crezul, că focul furnalelor de la Reșița, care arde fără întrerupere de mai bine de două sute de ani, s-a aprins ca odată, într-o zi de mari împliniri, în aceste zile ale muncii temerare, înfrățite, să pornească de pe malurile Bîrzavei spre Marea Neagră o adevărată uzină care va pune în mișcare o navă de 150 de mii de tone, un motor năzdrăvan care va duce salutul semeților Semenic peste mări și aceane.

Domokos Géza

Trei garoafe

O fetiță a dăruit primului bărbat al țării o garoafă roșie. A îndemnat-o mama, o femeie de vreo 25 de ani, cu niște ochi care-mi aduceau aminte de focul veșnic al furnalului Reșiței. Emoționat, președintele țării sărută copilul pe frunte și cu un zîmbet părintesc flutură garoafa. Moment de mare sinceritate, de omenie.

Un bărbat cît un tei își ridică cascheta, face un pas și dăruiește tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu un gest blînd, o garoafă roșie : „Să ne trăiți tovarășe secretar general !". Emoționat, președintele țării strînge mîna muncitorului și cu un zîmbet părintesc flutură din nou garoafa. Gest la fel de sincer ca gestul fetiței.

O tînără muncitoare își părăsește pentru o clipă strungul și plină de emoție înmînează, cu un gest firesc, înaltului oaspete o garoafă roșie cu care își împodobise, în cinstea marelui eveniment, în mod simbolic, locul de muncă — strungul. Emoționat, președintele țării strînge mîna tinerei și cu un zîmbet părintesc flutură, pentru cine știe a cîta oară, o garoafă roșie, spre mulțimea care îl aclamă.

Asemenea gesturi de mîndrie, de încredere în omul de omenie Nicolae Ceaușescu care, în fruntea partidului nostru, conduce cu atîta energie și clarviziune destinele patriei ; a fost semnificativ pentru clipele de neuitat din marile uzine ale Reșiței. Parcă oțelul căpătase deodată suflet, parcă cineva insuflase mașinilor reci viață, parcă și cerul de deasupra mîndrei cetăți de foc a Banatului devenise deodată senin. Ce putere au acești oameni în ei ?

Am admirat cu toții impetuosul blumming și motorul Diesel de 30 de mii C.P., o adevărată uzină el însuși. Dar am admirat și mai mult puterea și inteligența oamenilor, care au stat la temelia acestor mari realizări. Și cu cîtă atenție au ascultat ei cuvintele secretarului general al partidului. Ca o mare liniștită s-a arătat această masă de muncitori din fața comitetului județean de partid. Ca o mare liniștită, care vuia atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbea de demnitate, independență, de egalitate și li-

Nikolaus Berwanger

Continuare în pag. a 2-a

Școala și năzuințele oamenilor muncii

Ca într-o poezie de Arghezi, în care **„lumea era pardosită cu lumină"**, plaiurile Caraș-Severinului și ale Clujului, orașele și localitățile acestor două județe ale țării s-au arătat în aceste zile, înundate de o luminozitate puțin obișnuită, iradiată în aceeași măsură din soare, ca și din inimile și ochii luminoși ai oamenilor. O lumină în care strălucea nu numai portul tradițional, atît de bogat al românilor, maghiarilor, germanilor și sîrbilor ci și roadele muncii lor înfrățite, flăcările furnalelor la care mulți dintre ei își veghează bucuriile și nădejdile lor, hotărîrea lor de a munci și învăța pentru continua înflorire a României socialiste. Lumina aceasta a scăldat vetrele de veche civilizație și cultură românească pe tot parcursul vizitei întreprinse de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu în județele Caraș-Severin și Cluj. O lumină de neuitat a unor zile care intră în istorie, o lumină simbolică pentru rosturile cele mai profunde ale acestei **epoci Ceaușescu.** Am trăit nemijlocit aceste zile în care căldura dragostei, a stimei și devotamentului nepreget pentru patrie și partid, pentru conducătorul iubit concură, în plan spiritual, pe aceea din nestinsele furnale roșitene. Sfaturile înțelepte ale secretarului general al partidului, discuțiile la locul de muncă cu nenumărate categorii de oameni, dialogul viu cu masele populare, propunerile făcute au arătat, încă o dată, adevărateie dimensiuni ale democrației noastre socialiste în care, cum ar fi zis cronicarul „țara iubește pre conducător și conducătorul iubește pre țară". Oriunde a fost prezent secretarul general al partidului în această vizită de lucru s-a simțit puternic această imensă, nețărmurită dragoste cu care țara îl înconjoară. Țara și poporul care, sub conducerea sa înțeleaptă, au înflorit ca în poveste, într-un an ca într-o sută. Căci ce altceva înseamnă faptul că o întreprindere realizează astăzi, numai în 10 zile, producția pe care în 1938 o realiza într-un an întreg ? Tot ca în poveste, cu eroii giganți, s-au creat hale imense în care ar putea intra foarte bine un sat tradițional întreg ; muncitori, tehnicieni și ingineri români punînd în valoare geniul creator propriu, au realizat motoare navale moderne, impresionante, de o forță uriașă, aș zice, de mii de herghelii de cai putere. Oameni care numai în urmă cu cîțiva ani produceau unelte agricole modeste, sape și grape și-au modernizat uzinele și creează acum macarale gigantice de o putere uluitoare. Preocupat de continua promovare a noului, de integrarea științei cu producția, secretarul general al partidului a recomandat modernizarea în continuare a industriei, automatizarea proceselor de producție, sporirea productivității muncii, condiții sine qua non ale progresului și civilizației românești, ale bunăstării tuturor. Pentru aceasta, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, se cere ca toți să învățăm neîntrerupt să ne însușim limbajul tehnic cel mai avansat, să ne dovedim receptivi la nou și înnoire. La deschiderea noului an

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 2-a

NOI

Pe cel născut din dragoste și dor
durerile părinților îl dor,
celui jurat în dragostea de neam
i se va strînge umbra sub un ram,
cel botezat în Mureș și în Jiu
ochiul nicicînd nu-l va avea pustiu.

Dar șarpelui viclean pîndind la drum
cum să-i stîrpești otrăvurile, cum,
cinstita sapă și cinstita furcă
în sîngele lui rînced nu se spurcă,
piatra ce-ar fi să cadă-asupra lui
în temelii n-ai mai putea s-o pui.
Dar șarpelui viclean și unsuros
pîndind la drumul țării-n sus și-n jos
cu cîte chinuri într-un iad încap
plesnește-i ochii fumurii din cap,
din margine de zi și pînă-n seară
să-și roage moartea și să nu mai moară.

Pe cel crescut în dragoste și dor,
împrejmuit înalt de viitor,
pe cel jurat în graiul mumei lui
cum limpede și dulce altul nu-i,
pe cel ce-i suflet din acest pămînt
în graiul mumei îl binecuvînt.

Petru Anghel

Atlantide culturale

Vom vorbi despre un mare călător prin culturile lumilor. Nu precum Keyserling sau Huxley, ci stînd pe loc, excursia însemnînd pogorîrea spre sinele unor culturi, cu ambiția de a le recompune și descifra fața interioară. Pogorîrea conduce la o dublă transfigurare, a obiectului și a subiectului. Lumea din interiorul oceanului e alta decît cea văzută de la suprafață, treptata ecluzare modifică privirea, care este silită să accepte legile unui alt mediu fizic. Și peisajul se modifică, e vorba de un alt real, astfel încît cine realizează, să spunem, fațada unui edificiu baroc, trebuie să fie un familiar al viziunilor marine. Călătoria însăși ca act este o inițiere, cînd are această vocație, cînd și-o descoperă. Universul planetar era în linii mari cunoscut pînă la Renaștere (vezi **Călătoriile Renașterii și noi structuri literare)** dar numai **Călătoriile Renașterii** desființează viziunea insulară, parcelară, înființînd o viziune nouă, integrînd obiecte geografice disparate într-o nouă cosmogonie.

Procedînd astfel Edgar Papu face din drumul spre interiorul culturilor premiza unor descoperiri. Teritoriile cele mai cunoscute devin o „terra incognita" unde ne așteaptă revelații. Ce poate astfel fi mai familiar pentru noi, ca europeni sau ca români, decît cultura italiană ? Dar iată aici un mit depreciat, mitul lui Ianus (vezi **Fețele lui Ianus),** un mit strivit sub greutatea reprezentărilor eline, o față umilă, de fapt două fețe, acționînd contradictoriu și în contratimp, iar zeul bifrons ne conduce prin lumea pe care o tutelează, revelîndu-ne o lume nouă, o lume europeană nouă, alta decît cea elină, lumea modernă ce stă sub semnul lui Ianus.

Înaintînd în teritoriul germanic, Edgar Papu procedează și aici ca un descoperitor, înlăturînd o prejudecată, tocmai prejudecata care ne ținea departe de un șir de valori ale plasticii germane, acelea în care se cantonează un anume specific, o anume promisiune, o premiză de renovare pentru ansamblul artelor europene moderne, realitatea unor renovări care își au sursa aici : **Între Alpi și Marea Nordului** are chiar un titlu geografic, pare un subcapitol din **Călătoriile Renașterii,** dacă aceasta ar fi fost o enciclopedie a călătoriilor în culturile lumii.

Urmează apoi monografia descoperirii unui continent, un fel de Atlantidă, **Barocul.** Spunem Atlantidă fiindcă Barocul, deși cu contururi multicontinentale, deși țărmurit fizic foarte exact — iar aici aportul micii Lusitanii este

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

Eminescu și Transilvania (I)

Caz unic în literatura română, formația intelectuală a lui Mihai Eminescu, poet de obîrșie bucovineană, purcede sub auspiciile unei unice și statornice obsesii : Transilvania. Ea guvernează anii de școală și începutul epocii vieneze, patronînd primele pagini de proză și debutul în publicistică.

Prima poezie cunoscută a poetului este scrisă la moartea lui Aron Pumnul ; paginile de proză din „Geniu Pustiu" sînt localizate în Transilvania și ating problema transilvăneană ; primele articole publicate la Pesta, întîi în „Albina" și „Familia", apoi în „Federațiunea" sînt dedicate Transilvaniei.

Desigur : nu această zonă a operei eminesciene va hotărî dimensiunea ei genială dar tocmai această dimensiune, în spațiul căreia fiecare amănunt al vieții și operei se vede amplificat prin lentilă, justifică interesul pentru acea atît de ciudată propensiune — ades numită enigmă — care a fost Transilvania.

Enigmatică este, în primul rînd, aplecarea unui copil în vîrstă de 14 ani (la șaisprezece a efectuat călătoria sa în Ardeal și știa, după mărturia ardelenilor înșiși — **tot)** asupra problemelor de istorie ; enigmatică este apoi aplecarea acelui copil tocmai asupra istoriei Transilvaniei ; în sfîrșit, enigmatică este informația exhaustivă, logica impecabilă și violența retorică, desfășurate în articole scrise la 20 de ani.

Primele explicații trebuie căutate în anii de școală ai poetului, la Cernăuți. Acolo Eminescu l-a avut profesor pe Pumnul și e de la sine-înțeles ca marele patriot ardelean, alungat peste granță de prigoana post-revoluționară, să-i fi inoculat micului Eminescu nu doar interesul pentru istorie dar interesul pentru o istorie anume : a Transilvaniei. Că interesul a devenit ulterior o obsesie, are o explicație psihologică. Relația lui Eminescu cu Pumnul, în ciuda diferenței de vîrstă, n-a fost o relație obiectivă, oficială, ca între elev și profesor ci o relație afectivă, de tonalitate dramatică. Eminescu a locuit în casa lui Pumnul ca privatist și acolo el a cunoscut omul, iar nu profesorul. Pumnul se cunoștea cu părinții lui Eminescu. El era bun cu copiii : juca mingea. Pe Eminescu l-a ocrotit numindu-l bibliotecar. Deci relația celor doi era confidențială. Apoi, ea a fost și o relație exaltată din pricina sensibilității excesive a copilului pe de o parte, din pricina trăirii patriotice a profesorului pe de alta (După moartea lui Pumnul elevii i-au putut reface lecțiile din memorie !). În acest context special, procesul care s-a petrecut n-a fost numai de instruire ci și de influențare.

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

Sfîrșitul vacanței

Privirea severă a dirigintei și aerul care inspiră frig al unor formule matematice își vor fi instituit vigoarea cunoscută încă înainte de apariția acestor rînduri (fiindcă, iată, vacanța mare s-a sfîrșit) și doar în cîteva clase din fiecare județ, unde mai există profesori convinși că esențial pentru copii este jocul, numai în orele acelor dascăli de viață vor reînvia mereu, de acum pînă la sărbătorile de iarnă, marile isprăvi petrecute pînă mai ieri.

O fetiță premiată anul trecut relata aseară că frățiorul ei în vîrstă de patru ani le-a scris din munți cu voce subțire, o prietenă i-a dezvăluit planul de a intra într-o zi pe gura unui curcubeu pentru a se transforma, la ieșirea pe celălalt capăt, în băiat, iar colegul el de bancă a luptat vara întreagă să perfecționeze zborul fără mijloace tehnice, zborul pur și simplu al copiilor, asemeni celui al păsărilor. Dar acestea sunt fapte dintr-un ținut aproape interzis, despre care nu mai știm mai nimic.

De ieri, de azi, încep și continuă experiențele cu eprubete, suavitatea se va obișnui cu reacția oxigenului, clorurilor, carbonului, cu brusca apariție a florilor galbene și periculoase de sulf.

Dar vacanța viitoare promite infinit mai mult spațiu și timp pentru copilărie.

Gheorghe Pituț

FEȚELE ASCUNSE ALE ISTORIEI LITERARE

Izvoare necercetate ale culturii române

Interviu cu Adolf Armbruster

— Conviețuirea de sute de ani dintre români și sași în Transilvania nu putea rămîne fără urme puternice. Dv. tov. Armbruster v-ați ocupat, nu de mult, în Romanitatea românilor **de felul în care textele redactate de sași în Transilvania medievală vorbesc despre români și ați demonstrat importanța acestor izvoare în bună măsură, puțin sau deloc folosite pînă la apariția lucrării despre care vorbim. Literatura lor despre români, folosim cuvîntul literatură în sens larg, este neîndoielnic și mai cuprinzătoare. Se știe că există cronici săsești, lucrări de istorie semnate de scriitori germani din România, cercetări folclorice și etnografice, încercări literare în care realități, evenimente și personalități românești au intrat în raza de inspirație a autorilor. Caracterizați-ne întinderea și adîncimea acestor izvoare.**

— De la venirea lor pe meleagurile ardelene, în plin veac al XII-lea, coloniștii germani și negermani, care abia mai tîrziu se vor constitui aici, în noua lor patrie, în comunitatea săsească, și-au dat seama că vecinul lor etnic, românii autohtoni, este de altă limbă, altă lege, alte obiceiuri și credințe, alt origine. Conviețuind cu aceștia, sașii le-au recepționat și înțeles pe parcurs, uneori mai repede, alteori mai lent, rostul lor istoric, au stabilit afinități comune, au delimitat elementele sufletului românesc fundamental deosebite de cele săsești, cum ar fi limba, originea, credința. Într-o primă fază, caracterizată prin constatarea orală a realității românești vecine, în toată complexitatea ei, sașii transilvani s-au mulțumit să transmită constatările lor referitoare la romani și spațiul românesc istoriografiei externe, îndeosebi celei germane, ceea ce explică în parte saltul calitativ și cantitativ pe care-l înregistrează aceasta în referințele ei la spațiul românesc începînd cu veacul al XIII-lea. Această funcție de „agenție de presă" a sașilor nu a fost, de atunci, niciodată abandonată. În curînd, aceștia își descoperă adevărata vocație istoriografică propriu-zisă. Istoria istoriografiei săsești începe cu veacul al XV-lea și fapt semnificativ și involuntar programatic : în chiar prima consemnare a unui eveniment istoric de către o pană cu certitudine

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

MARA NICOARĂ:

„Mai mult pasăre decît înger"

Cel de-al treilea volum al Marei Nicoară, **Mai mult pasăre decît înger**, precizează înfățișarea universului liric al poetei, repede cristalizat de la un volum la altul. Poeziile ei au o imagistică personală ușor de recunoscut, o viziune feerică a lumii, cîteva constante afective, o incisivă notă prozaică uneori care nu reușește să sfărîme impresia de unitate a tabloului policrom.

Stilul decorativ al acestei poezii e fățiș încă de la prima poezie intitulată **Transilvania :** „Trec odată cu norii de aur pe deasupra cetăților vechi / Ierburile pe dealuri devin lapte / În vacile suave ca niște îngeri albi. / Transilvanie, pămînt fericit, regăsesc / Sufletul strămoșilor mei în florile cîmpiilor / Salcîmii au sertarele pline cu vrăbii roșii / Orașele navighează foarte aproape de stele / Transilvanie, cu un mac roșu îți bat la poartă". Cromatica e de pictură naivă : norii sînt de aur, ierburile de un alb lăptos, vacile de un alb îngeresc, sertarele salcîmilor sînt roșii, macul exclusiv roșu. Poeta pune în genere culoarea foarte liber, nu fără o logică ascunsă, care e a propriei poezii, rezultatul dovedind o stilizare conștientă. Plasticitatea, cromatica imaginii ni se impun și în alte versuri : „Rîndunelele sînt foarfeci negre care taie / Florile de aur din pomul verde al cerului. / Cohorte de soldați cu haine de purpură străbat drumurile lumii / Mai există o țară necucerită, un ocean, un fluviu, / Mai există o inimă care bate în libertate, / Mai există teritorii în mintea noastră cu care facem ce vrem" **(O țară necucerită)** Poezia Marei Nicoară e o fantazie continuă, un teritoriu cu care poate să facă ce vrea, o țară mereu de cucerit. Surprinzătoarele aventuri ale sugestiei, fatala diferență de viziune pe care o provoacă un cuvînt cu inevitabilele ei consecințe e înfățișată în **Veșnica neînțelegere :** „Spun : Dovleac. / Tu vezi ieșind o femeie strălucitoare din mare. / El vede un trenuleț plin cu iepuri. / Eu văd în grădină o floare gravidă. // Spun : întîmplare. / Tu vezi cum s-a copt un fruct uriaș sub zăpadă. / El vede că mama îl bate cu crini la fund pentru că a făcut pipi pe el. / Eu văd un rinocer blindat cu plăci de aur. / / Spun : vis. / Tu vezi măreția lumii născîndu-se din pești. / El vede acadele în formă de inimă. / Eu văd o cămașă de noapte. / / Spun : stradă. / Tu vezi pești prăjiți și bere la bufetul din colț. / El vede mașini care uneori se ciocnesc foarte amuzant. / Eu văd un pom în pădure cu crengile grele de galbene păsări cîntătoare". Nu este însă numai gratuitate cromatică aici, lipsită de orice sentiment sau gînd mai adînc. E vorba aici de intuirea unui dezacord intim, de existența lumilor sufletești paralele și incomunicabile, apoi de refugiul în lumea teritoriului pe care-l are de cucerit fantezia.

Panourile colorate, decorate cu figurine de predilecție ale poetei nu-s însă rupte de ceea ce numim univers prozaic. Mara Nicoară știe să le mărească prețul tocmai prin inserturi incisive ale realității în ele. „Dar eu, eu care cu cei doi lei necesari pentru a supraviețui, / Cumpăr un trandafir" scrie autoarea introducînd oportun o notă prozaică acolo unde totul amenință să devină prea feeric. Astfel de imagini surprinzătoare, brutale uneori, țîșnesc din mijlocul unor versuri în care nimic nu le anunța. Lingura, cratița, chiuveta de bucătărie populează brusc versurile ei, armonizate totuși neașteptat cu peisajul înflorit al unei poezii în care culoarea, simbolistica figurilor par a fi totul.

Există o undă dramatică în poezia Marei Nicoară legată de spaima de a nu mai via, de a îmbătrîni, de a asista la degradarea definitivă a naturii, spaimă mărturisită firesc, fără preparative speciale sau locuri comune. „Nu dau o frunză de ștevie pe toate filozofiile", exclamă undeva autoarea, „un strop de viață e mai prețios ca orice", „nu am destui ochi să privesc frumusețea lumii". Mara Nicoară cîntă exuberanța de a fi în tot și în toate, de a fi alături de minunile și bucuriile naturii, dar conștiința iminenței unei primejdii : „Cel mai frumos poem al meu este acest copil blond / Călărind inorogi albi, pe deget are o pasăre galbenă / Învață cuvintele și ele se lasă din văzduh / Ca niște parașute strălucitoare de zăpadă, / Se topesc în iarba amiezii. / Știu că în lume sînt zgîrie-nori, rachete și undeva e război, / Știu că oamenii suferă de ulcer, de iubire, de teamă și singurătate, / Dar eu am doi ani și în lanul de albăstrele de pe covor / Mă las călcată de tren și mă bucur de umilința de a fi calul preferat al fiului meu. / El ceartă scaieții pentru că sînt răi și înțeapă, / Ceartă vălul care îi duce castelul de nisip în adînc. / Aproape cred și eu că vine zîna bună / Și ne izbăvește de / / poluare, de bîrfa vecinilor, de sirenele fabricilor care crapă în cioburi oglinda cerului, de mormanele de gunoaie ale orașului din care porumbei sălbatici culeg cîlți pentru cuib, de telefonul care urlă la lună, de obiectele care se înmulțesc îngrijorător în jurul nostru, de moartea care vine adusă de trandafirii singelui meu". **(Cel mai frumos poem).**

Ochiul poetei știe să fie ingenuu, să vadă proaspăt și să ne facă să vedem la fel. „Printre blocuri paște iarbă un cal, / Lucru ciudat și de mirare. / Copilul îl privește și spune : / „Uite ce ciine mare !" / / Ce știe copilul de oraș ce este un cal / Ce știe de ființa lui grațioasă și rară ? / Calul bate cu fruntea-ntr-o stea și curg ghiocei / Și se face din nou primăvară". Ceea ce dă prețul acestei poezii este mereu ei autenticitate. Nici sentimentele, nici imaginile nu par confectionate ci izvorîte spontan dintr-un prea plin sufletesc. O aspirație către puritate netrucată și o vie autenticitate a sentimentelor exprimate printr-o grațioasă imagistică ce amintește de unele icoane pe sticlă oferă poeziei scrisă de Mara Nicoară un sigiliu particular.

M. Ungheanu

viața cărților

Tentația imaginarului în roman

● Scriind, la „Cartea de debut", despre primul volum al lui Dan Claudiu Tănăsescu (**Iarba pierdută**, 1977), ne exprimăm speranța că autorul va dovedi, în continuare, fidelitate față de materia de viață ce-i solicitase dintru început. Autenticitatea cvasidocumentară a realităților reînviate și formula narațiunii ce se constituie din secvențe relativ autonome, avînd însă în prim-plan aceeași protagoniști a caror evoluție gravitează aproape de la sine în jurul unui leit-motiv obsesiv (tema prieteniei lucid-afective dintre tată și fiu), iată, pe scurt, atuurile artistice prin care se impunea atenției întîia carte a lui Dan Claudiu Tănăsescu. N-am putea spune că, acum, la cea de a doua scriere *) autorul nu este consecvent cu el însuși cel puțin într-o anumită măsură. Astfel, **Strigătul ierbii** (cum se vede, chiar din titlu se poate deduce acest lucru), din unghiul surselor de viață reală, descinde în miezul biografiilor individuale și în **Iarba pierdută**, prin reapariția, mai ales a doctorului Constantin Urșanu, împreună cu cei doi fii ai săi, Nicolae și Radu. Mai mult chiar, perioada istorică în care se petrece acțiunea din prezentul volum o continuă direct pe cea din precedentul. Și totuși, ca elaborație epică propriu-zisă, **Strigătul ierbii** tinde să fie altceva decît **Iarba pierdută**. Ceea ce, în multe privințe, izbutește să și fie. Mutația ce are loc, artisticește, rezidă în schimbarea unghiului de percepție epică a amintirii. Concret, formula narațiunii de factură nostalgic-rememorativă, interesată aproape exclusiv de captarea vibrației originare a faptului de viață fixat ca atare în tainițele memoriei afective este supusă unui meticulos efort de „contrafacere", în sensul deplinei obiectivări romanești, atît sub raportul problematizării social-morale a biografiilor individuale, cît și sub acela al compoziției epice înseși. Rezultă de aici un concentrat și destul de bine echilibrat roman pluripian, avînd în centrul atenției dialectica imprevizibilă a implicării destinelor individuale în dinamica timpului istoric. Este vorba de un timp istoric de excepție, precum acela de după încheierea celui de-al doilea război mondial, caracteristic prin alcătuirea sa complexagitată, adesea contradictorie, de natură să impună atitudini radicale în fața exigențelor sub toate aspectele. Fără a scăpa din atenție intruziunea unei anume idilizări și idealizări discret romantizante ce planează asupra faptelor, în așa fel că acestea își pierd mult din duritatea lor realistă, inclusiv la treapta reevaluării lor riguros disociative în ordine social-politică și etică, așadar în pofida unei asemenea înfățișări generale a textului, ceea ce îi privează de atributele unei analize „nemiloase", altfel **Strigătul ierbii** restituie cu un remarcabil simț al concretului imaginea unor destine umane tipice, în egală măsură, atît pentru umanitatea acelui timp cît și pentru conformația lor de caracter. Ca tipologie a personajelor, o izbîndă certă o constituie doctorul Constantin Urșanu — în fapt, adevărstul protagonist al scrierii —, cuceritor prin amestecul inedit de bonomie superior detașată, prin antispectaculozitatea spiritului de dăruire și sacrificiu, prin competența profesională cu mîndră modestie valorificată, în fine, prin naturalețea modului în care își identifică statutul existențial în contextul marilor prefaceri ale revoluției. Pe această linie, regretăm, desigur, că în legătură cu alte două personaje, tinerii Nicolae și Radu, fiii lui Constantin Urșanu, Dan Claudiu Tănăsescu nu confirmă așteptările din **Iarba pierdută**. Cei doi liceeni, mai ales primul, ni se par prea de tot smulși din matca lor psihică și distribuiți — la modul tezist — în roluri de împrumut spre a mai fi în stare să propună antiteze revelatoare cu tatăl lor. Imputăm deci prozatorului un inexplicabil și păgubitor „recurs" la modalități de rezolvare socială și politică a problematicii personajului cam de multișor ieșite din uz.

În schimb, citind a doua carte de proză a lui Dan Claudiu Tănăsescu, am făcut o „descoperire" extrem de îmbucurătoare : capacitatea ieșirii din sfera universului de viață consacrat în cea dintîi scriere. Faptul este materializat în cîteva episoade unde „creația epică" practicată cu mijloace dobîndite prin studiul artei marilor modele și exercitată pe terenul unor teme și subiecte așa-zicînd imaginare, se soldează, cu rezultate demne de cea mai mare încredere. Ne gîndim, între altele, la mai amplul episod în care este povestită tinerețea bătrînului țăran Nicolae (veritabile pagini de roman rural, dovedind o viguroasă tensiune senzațional-erotică), la strania scenă a întîlnirii dintre doctorul Urșanu și baba Rada, hilar-grotesca „vrăjitoare" a satului, dar mai ales la întîmplarea povestită de bunica celor doi fii ai doctorului Urșanu, întîmplare ai cărei protagoniști sînt „smintitul" Iove și frumoasa Fefronia. Secvența din urmă, datorită dramatismului ei magic-halucinant, ar merita, singură, o analiză specială.

Ce dovedesc toate acestea e cît se poate de limpede : Dan Claudiu Tănăsescu e îndreptățit să aspire la plăsmuirea unor universuri epice în care imaginarul, cu măsură „tributar" realului, e chemat să ofere un cîmp fertil de manifestare a spiritului creator.

Nicolae Ciobanu

*) **Dan Claudiu Tănăsescu : „Strigătul ierbii". Editura „Albatros", 1978.**

Magia iubirii

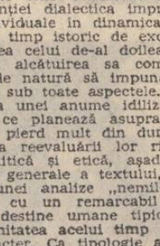

● Ultimul volum *) al Irinei Mavrodin, al treilea de poezie, nu e o înmănunchiere de versuri mai mult sau mai puțin întîmplătoare, ci cartea unei experiențe inițiatice în care poemele, păstrîndu-și autonomia, participă la desăvîrșirea unui ritual unde contrariile — frigul nopții și lumina înfloririi — născindu-se unul din altul, sînt unite prin magia iubirii. Un adevărat „mister" poetic (mysterium — taină rezervată inițiaților) se consumă pe scena lirică, tulburător prin singurătatea în care poeta invocă patetic celelalte personaje emblematice — **străbunul, iubitul, mama** — învăluite în tăcere și imobilitate. O atmosferă întunecată, străbătută de un fior gotic, apasă acest act al „dramei" poetice amintind de ocultă lume feminină a gravurii secolului XVI : Dürer, Brueghel, Hans Grien ș.a. Ființa poetei e izolată într-un univers înghețat, nu lipsit de grandoare, în care spațiul se transformă într-un teritoriu al zăpezii vegheat de colți reci de lup : „este o foarte mare întindere de zăpadă / pe care umblă idolul zăpezii cu pași mari / un stol de păsări / funebre îl încununează / capul cu ochi de copil o haită de lupi îl urmează credincioasă / binecuvîntat / pămîntul rodește sloiuri de gheață". Viziunea e mitică : **străbunul** este stăpîn și păzitor al haitei sălbatice, iar **lupul**, strălucitor și cu gheare de aur, devine animalul sacru, totemic, cu care poeta și iubitul se pot încă identifica. Regimul nocturn al imaginilor este uneori hieratic, somptuos, aurul încadrează culorile, conferindu-le patină. Negrul domină („neagră e sania, negre veșmintele noastre ninse") o existență a răcelii („carnea încălzită la un foc de gheață"), albul și roșul sînt semne ale morții : „vai vai nouă cît de albe sunt mîinile / veșmintele sunt roșii ca sîngele-nchegat / atîta suferință răscumpărare cere / și buzele sunt albe / din care cad cuvinte roșii fără sunet".

Acestei lumi neliniștitoare i se opune fervoarea iubirii, mîntuirea prin dragoste. Prezența iubitului topește încremenirea : „cînd merg lîngă tine / carnea tă dulce luminează / cu armonia-i copilărească / văzduhul acestor locuri sterpe / uitată e spaima". Inocența copilăriei este ascendentul iubitului asupra lucrurilor : iubită îmi este / copilărosa lui făptură / iubit aerul care îi scaldă / trupul mirosind a lapte". Apelativul direct și simplitatea imaginilor sînt legate într-o imnică spunere ca în „Cîntarea cîntărilor", ducînd spre același univers păstoresc al cărui simbol imaculat este mielul. Albul laptelui se amestecă cu verdele într-o întrepătrundere panteistă a elementelor. Bucuria și lumina guvernează acum regimul diurn al imaginilor. Exaltarea vieții e făcută în spirit franciscan : „plină de rouă este / mîna care hrănește / carnea somnoroaselor flori / și vin în zori sărutați cu duhul / vaci de frînghie trăgînd / băutură să caute pe bucuroasele petale / trec infantilele spirite / țînțic încununate / peste împărăția laptelui". Iubirea poate fi însă sălbatecă („cînd respirăm precum doi lupi alături") și dură („mi-e tată și mamă bărbatul / necruțătoare prune îi sînt"). Uneori depărtarea și neputința apropierii transformă în elegie și strigăt cîntecul. În astfel de clipe cînd lumea pare din nou blestemată suprema invocare este adresată mamei. „Primește-mă în casa / în care stai de veacuri... / tu a toate adăpătoare puterea ta dă-mi-o /, ordine pune în haosul cel dinlăuntru / să vină pruncii să sugă la oi / laptele alb și hrănitor al lumii". Un circuit al elementelor (ghiață, zăpadă, apă, sînge, lapte, aburi, ceață) acoperind obsesia acvaticului, depășește semnificația bachelardiană a reveriei. Elementele sînt transformate de energia vitală a iubirii. Același sens îl are și metafora înfloririi copacului.

Poezia Irinei Mavrodin realizează un modernism fără ostentație prin lipsa punctuației și a majusculelor, învăluindu-se într-o aură de enigmatic prin ceea ce Hugo Friederich numea „indeterminarea determinanților" : frecvența nejustificată obiectiv a articolelor hotărîte, adjectivelor demonstrative, etc. Riscul acestei poezii este ca bizarul să copleșească poeticul, imaginea pierzîndu-și lirismul în favoarea insolitului sau a abstractului. Puține poeme trăiesc în afara atmosferei cărții dar cîteva — că această rugă păgînă — pot figura într-o antologie ca, de pildă, cea a lui Vasile Nicolescu „Cîntecul iubirii" : „doamne dă-mi sîngele lui și carnea lui și oasele lui / moale pîntecul lui / dă-mi cugetul lui / partea limpede și ceă întunecată / îndurare îți cer doamne / dă-mi somnul cu visele lui / doamne dă-mi gustul setei lui / și ochii lui pentru / cerul și pămîntul acestei lumi / îndură-te și dă-mi chinurile lui cele mari / moartea lui / îndură-te de mine doamne și mi-o dă".

Cartea aceasta de poezie profund feminină a Irinei Mavrodin va răsturna cu certitudine multe prejudecăți ale criticii despre „lirica feminină".

Dan Alexandru Condeescu

*) **Irina Mavrodin : „Copac înflorit". Editura „Cartea Românească", 1978.**

Orizontul esențelor

● Starea ideală a ființei : iată țelul către care tinde poezia din toate timpurile. Cu temeritate și hotărîre, Calistrat Costin *) își creionează o lume lirică în care totul converge către surprinderea unor dimensiuni esențiale. Cum e și firesc, el își definește o viziune și o tehnică poetică specifice : „Prea mult îndulcesc uneori / a surprinde și încremeni efemerul / în dire de eternitate, / de simț că se pierde enorm / dintr-un zăcămînt de fecunde / dorințe...". Ceea ce surprinde la întîlnirea cu versurile sale (desigur, în momentele lor de împlinire) este savoarea ideilor elementare. Iar aici termenul de „elementar" trebuie înțeles în accepția sa etimologică : ceea ce se apropie de primordial, ceea ce se relevă din orizontul esențelor. Poezia pornește de la punerea în lumină a unui raport constitutiv, definitoriu în ordinea lumii : ne vom afla în fața unor enunțuri cu posibile valențe filozofice, aria unor adevăruri generale, familiare tuturora. S-ar părea deci că sîntem la antipodul dimensiunilor poetice : o aserțiune generică, se spune, nu poate niciodată naște poezie ! Afirmație discutabilă, dar, oricum, lirismul lui Calistrat Costin depășește nivelul poeticii constatative a oricărei filozofii. El izvorăște acum dintr-un „dictum" specific, din felul în care substratul enunțiativ inițial se dizolvă, se îmbogățește și se reafirmă în noi și noi contexte metaforice. „Adevărul-premiză" al poeziei, adică acea constatare inițială de la care se dezvoltă textul liric, capătă, prin permanenta adăugare de noi imagini, un surplus de materialitate, de concretețe, și (implicit), de expresivitate. Redescoperim astfel gravitatea existențială pe care o cuprinde, gravitate care datorită abstractizării excesive a termenilor, precum și a folosirii lor frecvente, dispărea în fața valorii funcționale a conceptelor ori a cuvintelor respective : „Fascinația vieții, fascinația morții ! / Uneori viața e mai mult / alteori moartea ! / O, de-am trăi o mie de ani fiecare / poate ne-ar fi mai ușor, / am avea timp pentru toate / mai mult ca sigur ne-am sătura / de viață / și nu ne-am mai spera de moarte / dar pînă stunci / fascinația vieții, fascinația morții / ne doare mai mult / decît viața și moartea, / pentru că uneori viața este / foarte puțin / alteori moartea"... **(Fascinație).**

Evident că o asemenea modalitate lirică mizează foarte mult pe „poantă", adică pe acea imagine fericită care, situată în finalul poeziei, aruncă o lumină revelatoare asupra întregii desfășurări anterioare. Atunci cînd aceste ultime (și decisive) cuvinte nu au suficientă putere de sensibilizare, toată construcția se transformă într-o succesiune de banale enunțuri generice.

O poezie care tinde să surprindă modalitățile esențiale ale lumii are nevoie de o „ieșire" din timp, de o „încremenire" a efemerului, pentru a scoate la iveală dimensiunile lui de profunzime. Și, odată ajunși aici, este firesc ca, în opoziții cu relațiile imuabile surprinse, restul timpului să apară ca o eternă succesiune de aparențe. În aceeași gamă a structurilor lirice specifice lui Calistrat Costin, se situează și caracterul obiectiv și pictural al universului său. Vizualul predomină și alcătuiește liniile de forță, care dau nota aparte a „lumii" sale. Stările lăuntrice ale poetului sînt doar un prilej pentru a releva o altă ordine existențială, generică ori simbolică : individualul se dizolvă aici în abstract.

Matură în premizele sale estetice, poezia lui Calistrat Costin se află pe o treaptă decisivă a conștientizării sale lirice : volumele următoare vor confirma (ori infirma) acest promițător traseu.

Mihai Coman

*) **Calistrat Costin : „Elementul lume", Editura „Eminescu", 1978.**

Fragmente de poezie

● Sub titlul «Arheologia nopții», Arthur Porumboiu *) își grupează o serie de poeme asupra cărora ne vom opri un moment privirile. Ceea ce ne reține atenția în cazul acestui volum este fragmentul de poezie, mai rar poezia în ansamblul ei, astfel încît s-ar putea alcătui un fragmentarium de strofe sau versuri notabile sub aspectul calității.

O calmă acceptare a inexorabilului timp cosmic se desprinde din strofa : «Biografia mea e biografia frunzei / ce-aude apropierea toamnei / și nu se apără / (la ce-ar încerca ?) **(Biografia frunzei)** ca și psihismul defensiv, delăsător din versurile. «Într-o lacră săpată în aur / voința e o moartă frumoasă» **(O clipă în amurg).** Alteori Arthur Porumboiu este mai imperceptibil, privit sub raport tematic, iar perechile de versuri izolate de context (ciudat, dar e o atitudine potrivită manierei din **Arheologia nopții)** pot căpăta pregnanță tocmai prin această detașare de corpul poemului : «Ucideam timpul. Cîinii lui Acteon / duceau în auz vînătoarea» **(Vînătoarea antică).** Un efect asemănător rezultă din personalizarea unei culori neutre : «cenușiul ridică mîna : / acuză.» **(Stare de toamnă).**

Tentația trecerii în lumină, nu întotdeauna poetizată cu succes, trădează scopurile afișate prin titlu, însă inteligibilă cînd nu e percepută fizic, ci ca o taină de ordin psihologic a subiectului liric împresurat de o noapte la fel de misterioasă.

Citabilă în întregime, poezia **Singurătatea păsărilor** este semnificativă prin reușita poetului de a surprinde privelștile din care mișcările ființelor au fost evacuate, iar eului nu-i mai rămîne decît să se autocontemple într-un peisaj al urmelor vagi : «Se săpau singure în Mare / păsările cuprinse de singurătate ; / îmi smulgea cineva zîmbetul — / auzeam mereu păsările nevinovate. / / Nu puteam nici să rîd, nici să plîng, / priveam focul din brațele apropelui — / și-auzeam, o, cum auzeam / pătrunzîndu-mă veninul șarpelui». După cum se vede, imperfectul indicativului este utilizat ca instrument de rememorare a unor foste și ideale întîmplări, senzații, peisaje...

Altfel stau lucrurile cu poemele **Bacovia, Marx, Zamolxe,** care ne pot duce la remarca nefavorabilă că genul poeziei dedicatorii nu izbutește să convingă datorită zeificărilor forțate, fără vreo legătură cu obiectul-țintă.

În comparație cu celălalt volum al lui A. Porumboiu, din 1974 și intitulat **Domnule Copil,** cel de față prezintă simptomele unei vagi manierizări, însă nu a formei ci a materiei lirice devenită mai gracilă, cel puțin dacă avem în vedere intențiile implicite.

Dan Arsenie

*) **Arthur Porumboiu : „Arheologia nopții", Editura „Cartea Românească", 1978.**

CARTEA DE DEBUT

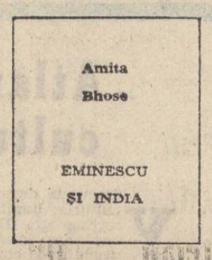

Eminescu și India

(Berlin, 1876) de **Albrecht Weber** și **A History of Ancient Sanskrit Literature** (London, 1859) de Max Müller (numele acestuia din urmă e amintit în ms. 2257, f. 27). Alte referințe despre gîndirea, etica și literatura indică găsea Eminescu în opera lui Schopenhauer.

Ce a reținut Eminescu din indianism ? Încă G. Bogdan-Duică arătase că versul din **Epigonii** „Moartea succede vieții, viața succede la moarte" era o traducere a unui comentariu din cartea lui Burnouf. Ideea supremației morții e într-adevăr budistă și e ideea de bază în **Dammapada,** tradusă în germană de Weber. Budismul afirmă că primul adevăr al vieții este suferința, răul în poemul eminescian **Mureșan,** inspirat mai mult din Schopenhauer pentru care simburele vieții e egoismul. Mai corespunzătoare filosofiei indiene este expresia „morți sînt cei muriți" din **Împărat și proletar,** în budism neexistînd ideea de migrație și reincarnare succesivă a sufletului. Budistă este schița în proză **Poveste indică,** pusă în legătură cu legenda indică a lui Göethe **Der Gott und die Bayadere.** Plecarea tînărului paria în lume și mobilizarea popoarelor contra regilor și legilor lor este asemănătoare cu plecarea din casă a lui Buddha și eliberarea popoarelor indiene de tirania castei brahmanilor. Tînărul paria ajunge împăratul lumii și stăpîn peste cele trecătoare precum Sakya Muni atinge perfecțiunea (Tatagata), e cel care izbutește (Siddharta). Nu este întîmplător că numele lui Buddha apare atît în variantele **Glossei** („cartea", „gura budaistă"), catechismul înțelepciunii în viață, cît și în **Luceafărul,** cu filosofia seninătății lui Hyperion (e vorba aici de „patima de sfînt", ascetică, a lui Buddha).

Rugăciunea unui dac a pus la contribuție imnuri din **Rigveda** (către zeul cunoscut, imnul creațiunii și imn către zeii furtunii), dar dorința de moarte spre a se izbăvi de chinul vieții nu corespunde atitudinii budiste (poate de aceea poetul a renunțat la titlul inițial **Nirvana).** Pentru cosmogonia din **Scrisoarea I,** Eminescu s-a folosit de **Imnul creațiunii** din **Rigveda** în versiune germană, dar și în original, deoarece traduce cele două adjective privitoare la adîncimea apei, **gabhiram** și **gabhiram** prin **prăpastie** și **genune** ca și prin expresia **genune nepătrunsă,** în vreme ce versiunea germană dă o singură nuanță. De asemenea traduce cuvîntul **Kama** prin sintagma (întîlnită și în Alecsandri) „dor nemărginit", mai exactă decît cuvîntul german **Liebe.** Motivul mișcării punctului primordial e inclus în sensul termenului **Kama.** Acest punct, „mult mai slab ca boaba spumii" dar care e totuși „stăpîn fără margini peste marginile lumii", reprezintă identitatea dintre sufletul individual, **atman** și cel universal, **Brahman,** din **Chandogya upanișad.** Punctul e Tatăl care face mumă din haos cum se întîmplă și în **Imnul către Purușa** din **Rigveda.** În aceeași **Chandogya upanișad** găsim ideea de refuz al tumultului exterior, al regăsirii de sine, de neclintire în fața amăgirilor fericirii din strofa a doua și a treia din **Glossa.** Și principiul identității formelor indiferent de pluralitatea manifestărilor ilustrat de Eminescu în poezia **Ta twam asi** (corect ; **tat ; acesta ești tu)** se află în **Chandogya upanișad.** În sfîrșit, Amita Bhose crede că poezia **Kamadeva** i-a fost inspirată lui Eminescu de poezia englezului William Jones **A hymn to Camdee.** În al său **Essay on the Poetry of Esstero Nations** Jones pleda pentru o integrare a sufletului indian spiritului occidental. Sinteza nu s-a realizat nici în Anglia, nici în Germania. „În schimb, își încheie Amita Bhose lucrarea sa, poetul țării Mioriței l-a integrat poporului său. Prin scrierile lui Eminescu, imaginea cosmogoniei și concepția nirvanei indiene s-au integrat literaturii române pentru totdeauna. Mihai Eminescu e singurul poet european care a făcut India nemuritoare în țara sa". A fost desigur o întreprindere pur literară, căci altfel, într-o postumă, Eminescu scrie : „Eu nu cred nici în Iehova, / Nici în Buddha Sakya Muni, / Nici în viață, nici în moarte, / Nici în stingere **(nirvana,** n.n.) ca unii...".

Al. Piru

TELEGRAMĂ

Stimate și iubite tovarășe Edgar Papu,

Cu prilejul celei de a 70-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă, noi succese în activitatea de creație literară și științifică, precum și în activitatea obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și dăruire în slujba culturii românești contemporane, în slujba construirii socialismului în patria noastră.

La mulți ani !

Președinte,
George Macovescu

16 SEPTEMBRIE 1978

Adevăratul, marele viitor

Urmare din pag. 1

o dată, argumentul solidarității de neclintit intru propășirea țării. O țară nouă, luminată de împliniri edificatoare. Unde ieri realitatea se păstra încă în imaginea sugerată de proiecte, azi se înalță platforme industriale moderne, puternice. Unde ieri oamenii își imaginau înzestrarea orașelor cu noi cartiere, azi se înalță, iată, noi cartiere, dovadă a grijii partidului, a secretarului general al partidului pentru om, pentru bunăstarea omului. De nenumărate ori, în cursul întîlnirilor cu oamenii muncii am auzit rostite fraze care începeau cu următoarele cuvinte : „La trecuta dumneavoastră vizită în uzina noastră ne-ați recomandat..." Aceste cuvinte erau urmate de raportarea realizărilor de atunci și pînă azi cînd, din nou, tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în mijlocul oamenilor, acolo unde, de ani de zile, ne-am obișnuit să-i știm marele său birou de lucru. Pe o nouă platformă industrială din municipiul Cluj-Napoca titlul unui grafic suna astfel: „Ce am realizat de la ultima dumneavoastră vizită" iar graficul de alături adăuga într-o rezonanță firească : „Cu ce dorim să ne ocupăm în viitor". Între aceste două timpuri ale creației se află așezată adeziunea prin faptă a poporului la politica internă și internațională a poporului, strălucit afirmată în atîtea prilejuri de conducătorul României socialiste, impresionant asumată de întregul popor, așa cum au dovedit și marile manifestații populare ale acestei vizite. Avem o certitudine pe care ne-o îndreptățesc numeroasele împliniri de pînă astăzi. Ziua de mîine a României va fi mai frumoasă, împlinirile ei vor fi mereu mai bogate. Dimensiunea unora a fost prefigurată în vizita de lucru a secretarului general al partidului. Vizită care a pus în evidență o realitate ce exprimă inimile și conștiințele națiunii. Aceea că poporul urmează cu nețărmurită dragoste politica partidului, cuvîntul secretarului general al partidului, știind că în această politică, în împlinirea ei se află adevăratul și marele viitor al țării.

Trei garoafe

Urmare din pag. 1

bertate, cînd îndemna la muncă, la promovarea noului, la capacitatea tuturor de a da mai mult patriei, pentru ei, pentru toți care trăiesc și muncesc pe pămîntul românesc. „Foarte bine !" — a strigat un bărbat „Așa este !" — a rostit altul. Oamenii au trăit aceste clipe de neuitat, s-au angajat pentru viitor. Același angajament l-am cunoscut rostit în emoționante cuvinte și de oamenii din județul Cluj. Cuvîntul partidului în conștiința omului ! Ce suflet mare au acești muncitori, un suflet mare și luminos ca soarele verii, limpede și prietenos ca un surîs fericit de copil. De aceea sîntem atît de siguri de faptele noastre, atît de bogați în realizări și gînduri frumoase. De aceea viitorul este al nostru.

Școala și năzuințele oamenilor muncii

Urmare din pag. 1

de învățămînt tineretul studios în primul rînd trebuie să înțeleagă tot mai adînc adevărul lui Seneca, după care : „Non scholae set vitae discimus". Se știe, unde este mintea și inima tineretului unei țări, acolo este și viitorul ei. Ampla manifestare populară de la Cluj-Napoca ne-a arătat că inima și mintea tineretului nostru nu este în buchia moartă a cărții, ci în marea carte a vieții noastre socialiste, în slujba căreia este pusă învățătura profundă dobîndită din cărți. Pentru continua înflorire a acestei vieți învață tineretul României. Școala nu este un scop în sine, ci un mijloc de a înfăptui, mai repede și mai bine, năzuințele poporului. În concepția partidului nostru, a secretarului său general, instruirea și educația permanentă fac din întreaga țară o imensă școală ale cărei cursuri s-au deschis în momentul de nouă istorie a țării și nu se vor mai închide niciodată, spre lumina și binele patriei noastre.

Preludii la Colocviul național de poezie

1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine? 2. Ce așteptați de la critica de poezie?

Poezia de Azi și de Mîine

Cine sînt și ce cred, în cîteva cuvinte

1. Sînt un om pașnic, dacă mă credeți, nu fac parte din nici un grup, grupuleț, nu sînt minat de interese excentrice și n-am apelat niciodată la generozitatea Fondului literar, cu toate că nici masa mea zilnică nu se compune numai din ambrozie. Pur și simplu această ispititoare capcană, cu merite străvechi, mă sperie. Nu am ambiția să răstorn redacții de reviste și să mă instalez eu mare șef. Nu am nici măcar fermecătorul obicei de a-mi bîrfi cunoscuții, de a le maltrata dulce cărțile sau de a jubila pe marginea relațiilor lor conjugale. Nu am telefonat nici unui critic pentru o cronică rezonabilă și pentru cei care au scris rău despre mine (pe drept sau pe nedrept), nu am apelat niciodată la jargon.

Trebuie să recunosc, deci, că am o carte de vizită destul de săracă pentru o parte a lumii literare. Nu am pus stăpînire pe creierul nimănui ca să-i provoc coșmaruri la simpla vedere. Și atunci, cum să răspund la cele două întrebări puse de redacția revistei **Luceafărul**? Convenabil sau neconvenabil? Am de plătit polițe cuiva? N-am! Am fost pus într-o situație, recunosc, foarte încurcată. Dar dacă n-am cu nimeni nimic (mă refer la persoane), poate am niște datorii față de poezie și lucrul acesta mă îndeamnă să le spun.

Poezia de mîine? Întrebare utopică. Dacă stimații poeți de mîine nu vor pune la treabă roboții („negrișorii" moderni), atunci va fi bine. Atîta timp cît deasupra versului se va apleca o frunte umană, poezia nu va suferi mari schimbări (în esență) față de ceea ce cunoaștem noi încă de la Homer.

Poezia românească de astăzi. O poetă afirma că este cea mai bună poezie din lume. Nimic nu mă împiedică s-o cred, de vreme ce cunosc prea puțin cealaltă parte. O poezie nu se poate cunoaște numai din traduceri și din două trei antologii citite în original. Și nu cred (am o bănuială) că se traduc întotdeauna piesele de rezistență ale poeților intrați în circuitul universal. Apoi, ca să pui mîna și pe o traducere, din cauza tirajului mic, trebuie să faci, în unele cazuri, ochi dulci librăreselor. Și pentru a ajunge direct la sursă, mărturisesc că am prea puține relații.

Am credința totuși că, la ora actuală, trăiesc și creează în România cel puțin cinci poeți de valoare universală. Ceea ce vorbește de la sine de cota valorică atinsă de poezia românească de astăzi. Însă, dacă vom privi mai de aproape, vom observa și citeva **călcîie vulnerabile.** Voi numi două dintre ele. Pe care cred eu, bineînțeles. Mai întîi poezia din revistele literare. Cu excepțiile de rigoare, ceea ce se publică în reviste are aerul unor exerciții scrise cu mîna stîngă. Pagini monotone, fals senine, lipsite de frămîntări interioare. Totuși nu-mi vine să cred că poeții contemporani încredințează revistelor numai pagini anoste. Cu excepțiile de rigoare, așa cum am mai spus. Nu cumva cei din secțiile de poezie (printre ei mulți poeți) sînt scrupuloși tocmai cu poezia?

Lipsește din reviste poezia așa-numită experimentală. Ce altceva sînt revistele dacă nu niște **laboratoare ale creației?** Nu credeți că poezia de mîine se va hrăni și din eșecurile de astăzi? De ce să dăm eternității numai pagini geniale și să nu-i servim și citeva eșecuri. Nu credeți că de superbele eșecuri, dadaismul și alte isme, mari experiențe nereușite, a profitat fără scrupule poezia modernă, în partea ei cea mai durabilă?

Poezie patriotică se scrie astăzi cu rezultate remarcabile, continuînd o bună tradiție românească. Uneori revistele uită asta, de vreme ce sîntem serviți nu o dată cu „capodopere" de serviciu. În felul acesta și cititorii pasionați se îndepărtează de poezie, părerile lor nefiind, adesea, prea măgulitoare. O seamă din poeziile care se vor patriotice publicate de reviste sînt adevărate capodopere ale nepoeziei. Nu este de mirare, atunci cînd lași această sarcină pe seama unor iluștri și incorigibili versificatori. Rareori găsim numele poeților de marcă.

Aș dori ca revistele să aibă o personalitate marcantă în materie de poezie. Adesea sumarele lor par făcute la întîmplare, cu ce există în redacție. Inițiativele sînt destul de anemice. Nici o revistă n-a dedicat pînă acum un număr întreg unui poet, de exemplu. Ca un fel de sărbătoare și pentru poet, dar mai ales pentru poezie. Un număr cu pagini din opera poetică, însoțite de articole de critică literară aplicate, de o fișă bio-bibliografică, mă rog, cu tot tacimul, dacă vreți o exprimare mai liberă. Faptul acesta este valabil și pentru prozatori și pentru critici. Să nu se creadă că pledez pentru monopolizarea revistelor numai pentru poezie. Dar poezia este subiectul acestei luări de cuvînt.

Nici planurile editoriale (al doilea **călcîi vulnerabil** pe care îl am în vedere) nu prea strălucesc în inițiative, în ceea ce privește poezia. Cu toate că numele celor tineri nu lipsesc (dimpotrivă) rezultatul nu este cel așteptat. Nici o editură n-a preluat buna inițiativă de care au beneficiat poeții deceniului atît de comentat de toată lumea: aceea de a aduna într-un mic volum antologic cele trei-patru cărți ale unui poet, apărute pînă la un moment dat. Pentru constituirea unui profil mai distinct. Mi se va răspunde poate cu exemplele venerabile, Arghezi, Ion Vinea... Și voi răspunde: așa e, sigur că da.

Personal, am avut norocul de a lucra cu doi redactori de carte pentru care respectul nostru este infinit. Dar asta nu ne scutește să observăm că unii editori s-au transformat în simpli funcționari, care sînt mai bucuroși să scoată un volumaș cuminte, decît niște cărți cu o puternică originalitate. Cel puțin așa cred. Judec după cărțile pe care își pun și ei semnătura.

Unele cărți par croite în grabă. De pildă, antologiile. Nu toate. Dar excepțiile sînt puține. Deschideți cinci, zece antologii și la numele lui Marin Sorescu, de exemplu, veți găsi aceleași poezii: **Trebuiau să poarte un nume, Bărbații** și (uneori) **Astfel.** Nu mai punem la socoteală că lîngă poezii memorabile găsim improvizații, aparținînd atît unor venerabili, cît și unor iluștri și incorigibili.

Fiind un ins pașnic, n-am făcut aceste constatări sumare pentru a mă afirma sau pentru a provoca vreun duel. Pur și simplu, pentru că am fost solicitat (prietenește) să-mi spun cuvîntul. Și, așa cum am mai afirmat, pentru poezie.

2. După ce am citit **Istoria literaturii...** a lui George Călinescu, multă vreme am crezut că acești oameni minunați, criticii, sînt niște zei. Astăzi entuziasmul meu a mai scăzut și am ajuns să cred că sînt și ei niște oameni, asemenea nouă, mai ales de cînd am auzit că unii cedează presiunilor unor confrați cu putere administrativă. Entuziasmul a mai scăzut și din cauză că mulți scriu, cu aproximativ aceeași cerneală, și despre o carte exemplară și despre una oarecare, creînd o vădită confuzie valorică. Nu agreez nici critica distantă, care folosește aceleași măsuri atît pentru poezie cît și pentru un sac de cartofi, de pildă. Nu agreez nici critica atotștiutoare, dar care nu spune nimic. Prefer acestora fantezia critică de genul celei practicată de Eugen Barbu. Critică dreaptă, nedreaptă, dar scrisă cu o inimă entuziastă.

Se observă la unii o lipsă de modestie nejustificată în abordarea fenomenului poetic. Chiar și la unii dintre noii veniți care au împrumutat prea devreme plictiseala maeștrilor. Sînt de părere că și cel mai „înrăit" critic trebuie să aibă o anume sfiiciune în fața poeziei. Asta nu înseamnă toleranță față de slăbiciunile poeților. Dimpotrivă.

Ajuns aici, mă gîndesc, numărînd pe degete, că nu toți zeii critici au dispărut totuși. Rectific fraza care susține acest gînd. Respectul pentru mulți dintre ei a rămas același de la început. Dar aș dori să fie mai puțin blînzi cu impostura critică. Aș dori ca vocea lor să se audă mai hotărît. Dreaptă, chiar și nedreaptă (Călinescu este un exemplu memorabil), aș dori ca vocea lor să se impună, să fie ascultată de toată lumea. Cu alte cuvinte, să nu poată fi contestată așa de oricine, oricînd și oricum.

Dan Verona

„Poetul pune în mișcare sufletul lumii, el e un starter"

1. Descopăr totul printr-un șir de încercări, iar satisfacția nici nu înseamnă că ating mai mult decît o țesătură. Uneori înțeleg de ce se spune: scrisul e doar o palidă dublură, o neajungere. Doar glasul, singur glasul viu, e un adevărat organism.

Vreau să spun totuși că celălalt, cititorul, nu cunoaște mare parte din solul pe care trăim: Barbu, Blaga, Bacovia. Și nu voi condamna niciodată prea puțin nălucirea, acea trombă de praf care are puterea să înjunghie vremea cea mai frumoasă a unei întregi generații. Firesc, poeții acestei generații au punctat grav și la timp, regenerarea scrisului românesc. De atunci avem clipele noastre de emoție. Poetul pune în mișcare sufletul lumii; el e un starter.

Pentru azi, știu, simt, este pasul următor. Am să-l numesc al sincerității, al naturii. Poezia e ceea ce se naște, trăiește și dispare în propriul său trup. Iar pămîntul nu e invulnerabil, cum bine știm el se reface greu: cinci secole pentru trei centimetri grosime.

Dar cine se teme de consumul poetic? Ceea ce se vede din blocul de gheață, tipăritura din ochelarii de soare, este mai ales cocoașa, goală plutind deasupra apei.

Da, despre rest nu numai bine. Trebuie să fiu clar că, astfel, înșfăcind numele neamului nostru, fără har îmbrăcîndu-se în hainele istoriei românilor, schematismul există, tolerat din nechemare? comandînd naivitate. Față-n față cu un deziderat complex, slujește la ceva decorul fix, doar simpla ilustrare literară?

Există un prag de saturație — pentru suprafața locurilor, desigur. Eu știu că accesul meu la iubire e hotărît de sufletul meu. El știe că accesul lui la iubire e hotărît de sufletul lui.

2. Frumoșii critici ai marilor orașe sînt atît de puțin nebuni — în meșteșugul lor. Tăcere pentru martorii falși, materializați săptămînal și acut ocazional, fără putere de devenire. Astfel nu se întrupă educația și nici măcar comerțul ei. Poate avea un vers soarta textului de muzică ușoară, ori a peliculei fade, cărora, acum, nici indignarea generală nu le mai ajută?

Mă gîndesc ce plin de cruzime e acest adevăr: tema de stringentă actualitate declamată, superficial prezentată poate fi tocmai de aceea falsă! Enunțarea, corul și gestica, nu implică neapărat în consens participarea sufletului și mai ales a gîndirii.

Tinerii critici, în numele adevărului și nu mai puțin al artei lor, trebuie să aducă limpezire; poetul este prin definiție patriotul absolut al poporului său; iar valoarea trăiește în lumea ideilor noi. Nimic mai evident decît ceea ce văd acum: absorbția dorită de lucruri sincere și realmente noi. Să începem cu neascunderea efortului care se cere.

Aceea care ne vorbește este natura. Ultimele elemente descoperite au o viață rară, fulgeră deodată în ochiul opac al unui aparat de laborator.

1 (revenind, pentru devenire). Cu acel mîine locuind în interior, nu pot vorbi despre altfel — cuvintele numai se leagănă încoace și încolo supraveghind acest spațiu, ca și cum aș putea să-l răstorn.

Dar acum nu pot vorbi decît despre noua mea carte: **rezervație naturală.** Mă tem eu de fragilitatea naturii? Cred în știința punerii sub clopot, pentru promenade sterilizate? Nu, nu voi trăi într-un parc. Sînt prea legat de propria-mi istorie. Piatra goală duce pentru mine o existență sensibilă — știu că este ordonată într-un sistem, întîlnesc peste tot semne, ca într-un adevărat lexic

Pămîntul este natură, erosul este natură, adevărul este natură — rezervații de neclintit ale viitorului poeziei. Poemul deschis spre întreg universul minții, declanșînd serii de combinații asociative, străfulgeră devenirea lumii. Conectat la limbajul întreg, între inteligență ubicuă și afectivitate, va avea o lungime nelimitată. Pe acest traiect, primind liber senzațiile, se naște și galopează dispersat un adevărat organism, o ființă nouă, perpetuu originală, niciodată bolnav în integritatea sa.

Ani mulți am fost fascinat de frumusețea albei hîrtii, la gîndul infinitelor materializări de mesaje ce străbat astfel spațiul și timpul. Și imprevizibilitatea. Mă întreb dacă realul va merge pînă la capătul reveriilor mele; într-o după-amiază de secetă (cu bagheta provocam largi crăpături în patinoare, în podiumuri) va cădea toată zăpada unei ierni pe un singur cerc de asfalt — depășind toate posibilitățile locale.

Ion Iovan

„Poezia de azi e un arhipelag de insule eroice..."

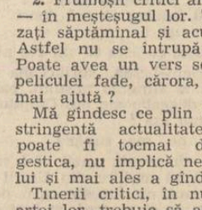

1—2. „Limitele limbii mele indică limitele lumii mele", spunea Wittgenstein. Memorînd această frază pînă la o desăvîrșită interiorizare a adevărului ei, poetul înțelege că limitele poeziei lui indică limitele lumii lui tot astfel cum și criticul, meditînd asupra propriei condiții, nu va putea să nu accepte ideea că limitele (fruntariile) criticii sale indică limitele lumii sale. E vorba, desigur, de o lume cucerită printr-o cunoaștere pe cont propriu și prin de aceea pe care avem dreptul s-o tr-o desăvîrșire de sine, numim **univers al poeziei, viziune, creație.** O lume construită cu sentimentul și conștiința că nici unul din gesturile edificării ei nu ține de detalii, tot astfel cum nici o parte a ei nu e întîmplătoare sau de înlocuit. Poezia de azi e o sumă de astfel de lumi care și-au forțat și lărgit propriile limite, un arhipelag de insule eroice prin felul cum și-au smuls pămîntul și piatra proprie din apele oceanului. În spatele fiecărui poet adevărat se află o astfel de geneză, o necesară ieșire din limitele date ori primordiale. Tot astfel cum, orice poet adevărat poartă, precum Atlas pe umerii lui, povara propriei poezii dar și povara Poeziei și Cărții celorlalți, astfel că e ciudat să vezi poeți adevărați considerîndu-se striviți de poezia altora, ignorînd-o ori blamînd-o și întristător să descoperi destine poetice renunțînd la propriul univers, multiplicîndu-și cu îndeminare și generozitate rău înțeleasă, pînă la pulverizare, vocea interioară și stilul.

Dar nu despre versificatorii abili e cazul să vorbim acum ci despre bogăția de universuri ale poeziei profund autentice cu care avem bucuria să fim contemporani și datoria de a ni le face mai adînc și mai real ale noastre. Simptomatic pentru starea plenară a creației poetice actuale e și imprejurarea că, implicați cu toată ființa în constituirea propriei opere, poeți autentici (și sînt mai mulți și mai puțini decît o arată inventarul) renunță la manifeste și programe poetice care să impună în termeni critici propria lege lirică, pentru a afirma creația celorlalți. Să-i amintim, în acest sens, pe Ion Caraion, Șt. Augustin-Doinaș, Geo Dumitrescu, Constanța Buzea, sau Dan Laurențiu. Printr-o asemenea atitudine culturală, ei nu-și pierd nicidecum individualitatea, iar dimensiunile limbajului și lumii pe care o edifică sînt forțate și lărgite în sensul creației. Gestul lor este exemplar, căci în asemenea cazuri creația și conștiința acesteia devin complementare. Rămîn, astfel, anacronice dicotomiile de mentalitate și statut, și nu de funcție, ce separă poetul de critic, creatorii de editori, poetul de ceilalți poeți, o generație de alta sau, în termenii actualei anchete, poezia de azi de cea de mîine. O asemenea consecvență interioară manifestată, indiferent de limbaj, mijloc sau instituție culturală, potențează unitatea și personalitatea unei voci creatoare, dă maximă credibilitate și autoritate, unei opere. Lumea poeziei nu are decît de cîștigat din această lărgire a limitelor limbajului, din această comuniune a teritoriilor poeziei. Poeți și critici apropiindu-se astfel de sensul ideal al **oikos**-ului, familie, reunind, după Epimenide, **pe cei ce se află în jurul aceleiași mese, în jurul aceluiași fum, născut dintr-o aceeași ardere.** Astfel, în ce are ea mai bun, poezia de azi își propune ca autor emblematic salamandra și nu cameleonul.

Doina Uricariu

Inefabila structură

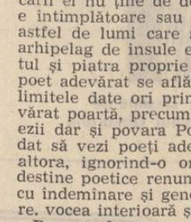

1. Nu este tocmai treaba poetului să vorbească despre poezie, îmi spun, cu toate că am văzut deseori poeți rostindu-se mai cu strălucire despre poezie decît mulți esteți sau critici o pot face. Și nu pentru că poetul nu ar fi un cercetător atent al stării de poezie (doar ce altceva este aplecarea sa trudnică pe cărțile poeților, atîți cît va fi numărînd omenirea), ci pentru că cercetarea sa se face spre folosul poeziei sale.

Și totuși, vorbind despre poezie, ce ar putea face poetul? Ar putea face un seducător manifest (tare trufaș mai este poetul).

Ar putea face o **ars poetica.** Desigur, pentru uzul propriu (cită umilință, tot atîta trufie).

Ar putea vorbi despre poezia unui confrate pe care îl iubește și care nu-l iubește. Pe care îl iubește și care nu-l cunoaște.

Ar putea vorbi despre poezia unui confrate pe care nu-l iubește. Etc...

Ar putea scrie despre poezie făcîndu-i o frumoasă radiografie.

Ar putea scrie despre cei care mijlocesc folosul obștesc al poeziei.

Ar mai putea scrie despre critica de poezie, spunîndu-i că ar putea fi și știință printre genurile literare dacă nu și-ar propune atîta să fie doar gen al literaturii. (După cum se știe, știința are în vedere partea, dar numai în perspectiva și folosul întregului. Analiticitatea sa este una doar provizorie, ea fiind mai ales consacrată ca metodă de cercetare, pe cînd expunerea transcende în mod necesar analiticitatea, urmărind legile întregului). Ar putea deci, poetul, ruga pe unii critici de poezie să nu mai amestece metodele cercetării cu cele ale expunerii, să considere poemele ca ceea ce sînt — părți ale unei structuri lirice, nu doar citate într-o demonstrație ad hoc.

Și desigur, poetul ar mai putea să scrie despre **inefabila structură.**

Și dacă ar scrie despre **inefabila structură** ce ar putea spune poetul?

El ar putea spune: „L-am văzut pe poet. Care îmi spuse: truda întru poezie nu este atît truda întru cuvînt (așa ai putea ajunge la un frumos, dar fățarnic meșteșug) ci truda întru sine pînă la inefabila structură (îi poți spune, de vrei, și conștiință poetică). Nimic altceva nu este poemul decît ceea ce rămîne din cuvinte după ce această inefabilă structură a respins toate celelalte (nenumărate) cuvinte ale limbii ca fiind neconforme cu starea actuală a devenirii sale. Astfel fiind, poemul este rezultatul unei serii nedeterminate de negații. Iată de ce poezia este trudă întru necuvînt (laudă tie, Nichita). Mă tot gîndesc la acei poeți care au ajuns pînă acolo că au respins toate cuvintele, cîte vor fi fiind, rămînîndu-le, negația pură. Pierzîndu-se de-a pururea în ea (dar despre asta, desigur, s-a mai scris)".

Ștefan Ioanid

„Șlefuite veac după veac, cuvintele limbii române au durități de rocă și netezimi de porțelan vechi"

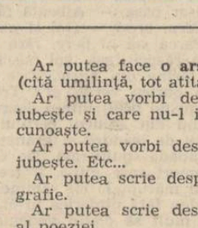

1-2. ...altfel spus, cum vedeți POEZIA, cea de acum și de totdeauna, pentru că un Mîine prematur doarme deja, în oricare Azi; de la unul la altul circulă nestingherit aceeași dogoritoare sevă a vieții, ce, singură, dă preț saltului mortal printre cuvinte și chezășuiește adevărul spuselor noastre. O știm demult: nu poți minți, nu te poți minți în poezie, din cauza prețului năucitor ce l-ai avea de plătit la scadența foarte apropiată. Peste toate, avem șansa de a fi primit, prin chiar limba ce o vorbim, un dar neprețuit și, fără îndoială, insuficient exploatat. Duhul limbii române respinge cu hotărîre platitudinea în simțire, amorful în expresie, lenea și fuga de urmări în trăire. Șlefuite veac după veac de torentul faptelor și întîmplărilor, cuvintele limbii române au durități de rocă și netezimi de porțelan vechi. Fiecare în parte te îmbie să-l consideri, spre mai bună cunoaștere, ca aparținînd unei limbi străine, să nu-l iei ca pe un dat ci o devenire la misterul căreia participi înfiorat. Moștenitorului și risipitorului unei asemenea avuții, poetului, i se cere doar atît: să trăiască autentic în vremelnicia sa, să nu refuze nimic din ce i se oferă doar o dată, să greșească chiar, din plin, dacă acesta e prețul deslușirii și plăsmuirilor viitoare.

Îmbucurătoare în sine, starea de magmă fierbinte, nepietrificată, a poeziei românești actuale, mulțimea căutărilor cinstite — ce între ele nu se stingheresc cîtuși de puțin — întru aflarea unui stil, certitudinea rotunjirii încete, sub ochii noștri, a unor personalități poetice de neconfundat în rîndul „ultimilor", sînt în același timp dătătoare de mari speranțe pe planul creației interne, și îndreptățesc interesul crescînd de care se bucură această poezie dincolo de granițele țării. Semn al robustеții trunchiului liric contemporan, ananghia în care se vor sbate viitorii antologi n-are de ce să ne tulbure: oricum, ei au de unde alege.

Poezia românească de azi și de mîine, caracterizată prin deschidere spirituală și prin capacitatea de asimilare rapidă a tot ce se creează mai bun, artisticește superior, pe plan mondial — ferindu-se de excese și deformări cu un miraculos simț al echilibrului — are a se împărtăși în continuare din cele citeva seve poetice de primă calitate ce înviorează trupul acestui secol.

Mihai Dan Cantuniari

Moralitatea criticii

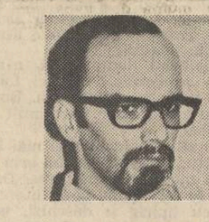

1—2. Apariția unor dezbateri privind poezia contemporană este simptomatică pentru nevoia de adevăr, chiar și cu prețul unui aer ușor demonstrativ al discuțiilor, dar, să nu uităm, că după consumarea evenimentului festiv, de astă dată Colocviul național de poezie, este greu de admis și o anume radicalizare a statutului poeziei fără stimularea unor inițiative de durată. Finalitatea unor asemenea dezbateri trebuie căutată, totuși, în concretețea unor decizii, capabile să reevalueze un întreg climat, să investigheze alte și alte posibilități de impunere, mai eficientă, a tinerilor scriitori. Altfel, orice dezbatere, cu tot aerul său teoretizant, rămîne la bilanțuri entuziaste, la pasagere nemulțumiri și... atît. Nu e suficient să susții ideea că poezia română contemporană este într-un moment de înflorire, adevăr greu de contestat, ci, mai degrabă, de a găsi acele modalități, inevitabil administrative, de a o impune. Absența, de pildă, în preajma acestui Colocviu de poezie, a unei reviste dedicată exclusiv poeziei, cum există mai pretutindeni, spune foarte mult. Posibilele iritări și insatisfacții dintotdeauna ale mai tinerilor poeți față de suficiența criticii se explică, nu numai din inerția acestora din urmă, reală pînă la un punct, cît și din absența unor mijloace mai largi, concrete de afirmare a valorilor. De aici tonul intolerabil al unor confrați, presupusa injustiție în cazul absenței comentariului critic, alertarea pompieristică, tonul vindicativ.

În ce privește poezia română, de azi, ea pare a fi, de la distanță, de-o diversitate provocatoare, chiar dacă lipsesc „vîrfurile", legitimînd interesul celui mai exigent cititor de poezie de oriunde, ceea ce a făcut pe o poetă să susțină că este cea mai bună poezie din lume, afirmație, oricum, gratuită. Ce-i drept, de data aceasta, critica investește mai puțin în tinerii poeți decît, să zicem, în anii șaizeci, cînd prestigiul unor autori, astăzi în „criză de identitate", devenise suspect dar aceasta nu scuză, de exemplu, absența unei cărți de referință despre poezia exemplară a lui Emil Botta sau Dimitrie Stelaru. Este aproape stînjenitor faptul că, despre un poet absolut singular, ca Dan Laurențiu, referințele critice, și așa sumare, nu sînt pe măsură să confirme o operă poetică de pe acum remarcabilă.

De obicei, critica fenomenului poetic nu păcătuiește prin excese de simpatie, ca altădată, cît printr-o neutralitate aparent cordială, printr-o diplomație, aș zice, a lipsei de ingenuitate. Așa se face că serviciul critic nu pare deloc surprins de cărți excelente de poezie semnate de Ovidiu Genaru, Virgil Mazilescu, Nicolae Ioana, Dușan Petrovici, comentariul critic, în cazul lor, nedepășind consemnarea placidă, motiv pentru unii poeți de a forța atenția printr-o producție industrioasă. Chiar și în cazul unor tineri poeți, privilegiați în validarea operei, oficiul critic rămîne la fel de senin, fiecare nouă apariție editorială a acestora, devenind, prin acumulare, una și aceeași partitură, indiferent dacă insuficiențele cărții trimit la o îngrijorătoare lipsă de exigență acoperită de prestigiosul nume între coperțile, totdeauna, de-o eleganță strivitoare. Inventarierea motivelor, vagile analogii, citatul abundent, prudența omologării nu pot fi confundate cu ceea ce știm că este critica literară. Există suficiente motive de a crede că stress-ul care amenință o anume parte a criticii este numai aparent, de vreme ce cronicile lui Lucian Raicu, Petre Poantă, Eugen Dorcescu se citesc cu un interes general deși este vorba doar de... poezie. Rămîne doar să facem discriminarea între profesionalitatea criticii, singura în măsură să instituționalizeze valorile, și amatorismul criticii, dintotdeauna mistificator.

Vasile Petre Fati

„Critica literară îl ajută pe poet să audă rezonanța versurilor sale"

1—2. Două din trăsăturile specifice omului sînt cele mai expresive: puterea gîndirii și fascinația frumosului. Astfel am ajuns să cred că artele sînt nemuritoare.

Poezia este ori o dezvăluire, o oglindire arătînd ceea ce este omul, ori ceea ce dorește, ce aspiră el să fie (deci o poezie compensatoare, ideatică). Dar pentru a deveni, trebuie să treci prin niște „vîrste", să te eliberezi de ceea ce ești. În adolescență, cînd tînărul se privește pe sine, uimit de o lume pe care, deși o avea, n-o văzuse, este ușor a scrie. Narcis a avut nevoie de întîlnirea propriei imagini, pentru a se cunoaște și a se iubi, dar oprirea aici l-a ucis, de fapt l-a făcut să se sinucidă. Poezia este un proces îndelung și numai genialul Rimbaud a ars într-o singură flacără.

Concretizînd în continuare, mă gîndesc acum la poezia feminină, deocamdată o poezie complexată. Prea se spune că femeile sînt superficiale, că își pierd vremea cu lucruri mărunte, că au prea mult suflet etc. Nu-mi este rușine să pun într-o poezie un vers ca acesta: „Ce șerpi ușori mă string din rochii", pentru a ajunge, cîndva, prin ceea ce scriu, așa cum îmi doream din prima carte, „Neîmblînzită ca o stea lactee / Departe, nici bărbat și nici femeie..." La grecii vechi catharsisul era prima funcție a artei; de fapt, te eliberezi de un defect, de o boală, de o suferință, dezvăluindu-le, nu pierzîndu-ți timpul pentru a le tăinui.

Cît despre poezia românească de azi, trebuie să ne aducem mereu aminte că nu a început cu noi, cei tineri; este deopotrivă a lui Philippide, a lui Nichita Stănescu. Dar s-ar putea ca poezia de mîine să pornească de la noi. Cum va fi? Nu am o imagine clară, dar cred că va cuprinde și suflet, și gînd; simțirea va fi poarta, va fi alaiul care va însoți ideile, nelăsîndu-le să înghețe în turnul de piatră al filozofiei.

La sfîrșit de mileniu tot mai grăbit, tot mai tehnicist, omul are nevoie să se compenseze cu artele, reechilibrîndu-se. Cred că cea mai bună învățătură pentru tînărul care scrie este a gîndi poetic, a sintetiza experiența în elemente poetice. Vă aduceți aminte de unul din copiii „Valurilor" Virginiei Woolf, care, propunîndu-și să devină scriitor, aduna, zi de zi epitete, metafore, fraze meșteșugite? Vă aduceți aminte de „Scrisorile către un tînăr poet" ale lui Rilke? Pentru a aduna un singur vers, trebuie să treci pe nu știu cîte străzi singuratice, să te minunezi de apusuri de soare, să suferi pentru prima frunză căzută în toamnă, să te părăsească o femeie...

Psihologic vorbind, ultima etapă a creativității umane este verificarea; critica literară este un mijlocitor între autor și cel care citește, mai mult, îl ajută pe poet să audă rezonanța versurilor sale trimise oamenilor.

Criticul ar trebui să fie cel mai bun cititor, care să spună în gura mare care sînt cele mai frumoase versuri, în șoaptă cele mai nereușite și cu voce ponderată, normală, să facă judecata, fără rețineri și subiectivisme, în „auzul lumii".

Carolina Ilica

Glasul celor tineri se face simțit

1. Modalități și tehnici diverse, peisaj pluriform, înnoiri spectaculoase ale formulei (Ion Mircea, Ion Drăgănoiu), adînciri ale substanței ideatice (Dorin Tudoran), consecvența unor structuri (Nicolae Prelipceanu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Ion Cocora, Marius Robescu, Horia Bădescu, Vasile Igna, Petre Stoica, Dan Laurențiu), disponibilități nebănuite (Mircea Dinescu, Dan Verona), prezențe discrete, dar convingătoare (Florin Mugur, Dinu Flămînd, Mircea Ivănescu), citeva voci feminine tot mai sigure (Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu. Ioana Diaconescu, Grete Tartler, Daniela Crăsnaru) compun o etapă în plină ebuliție, incitantă, unde glasul celor mai tineri se face simțit. Numele consacrate de la Eugen Jebeleanu la Nichita Stănescu se află într-o osmoză fericită cu mai noii veniți. Aceste luminișuri revelatorii de autentic lirism coexistă cu unele cărări mincinoase, circulare, avînd pretenția că te conduc spre aerul limpede al înălțimilor, dar, de fapt, se absorb într-o narcisiacă oglindă cochetă. Asamblarea de imagini împrumutate cu dezinvoltură adolescentină din versurile **(universurile)** altora uimește, uneori, citeva condeie prestigioase ale criticii. Situație aproape inexplicabilă. „Receptivitatea" transformată într-un entuziasm facil, inconsecvență, blazare, interese extraliterare, semn că gustul nostru este într-o continuă metamorfoză? Poezia de mîine? Haruspicii și tălmăcitorii, poate ei înșiși, ar fi încurcați. Și totuși, chiar dacă nu ne e la îndemînă să ne reprezentăm răspîntii și răsturnări de perspectivă, invenții stilistice și unghiuri insolite, după atîtea experiențe consumate și asimilate, am putea risca o previziune: așteptăm un lirism unde cultura, tehnica și natura să reverbereze într-o resurecție a omului întors mai mult spre sine însuși, decît spre exterior. O poezie esențial-fraternă, nudă, unde proiecțiile sufletului în spații infinite să nu uite legile elementare ale umanității. Așa cum a fost poezia adevărată întotdeauna, cum mai poate fi. Dialog și simpatie universală.

2. — Nu de lipsa de entuziasm poate fi, eventual, învinuită critica de poezie, contemporană, cum afirmă unii dintre cei nemulțumiți că autorii, debutînd editorial prin '70—'71, n-au fost primiți cu brațele pline de flori, precum se întîmplase cu puțină vreme înainte. Atunci, prin '60, a fost vremea primăverii și jerbele au fost oferite, în cele mai multe cazuri, pe bună dreptate. Eu unul nu am nostalgia laudelor, ci al înțelegerii depline. Prefer o lectură atentă, „simpatetică", de „identificare", unui articol elogios. Nu de entuziasm în descreștere, spun, mă tem, ci de o adeziune prea grăbită (și, deci, superficială). Apreciind peste măsură fragmentarismul, imaginile preluate, ușor prelucrate, de prin alte grădini (fără originarele rădăcini radiale bineînțeles), parafrazările, tot ce ține de re-**facere** artizanală, și nu de re-**naștere** în sensibilitate a unui fond etern, mulți comentatori s-ar putea să se înșele preferînd **spectacolul** gratuit-livresc, unei **structuri** ferme cu lumină proprie, constelații semantice, motive obsesive, proiecții subiective, explicabile într-o riguroasă analiză a textului. Păcat că un eseist, sensibil cum e Mircea Martin, atît de familiarizat cu „școala de la Geneva", nu se hazardează și în teritoriul poeziei românești mai noi. Așa cum un spirit comprehensiv precum Eugen Simion nu se oprește decît rar asupra fenomenului poetic de dată mai recentă. I-am numit nu întîmplător, pentru că, din partea lor, critica de poezie contemporană ar avea, credem, mult de cîștigat, iar mulți comentatori ocazionali făcîndu-și din cotarea „în extenso" o practică, și-ar diminua poate eforturile inutile. Un tablou exact, clar, la zi, al scriitorilor tineri ne-a oferit, nu de mult, Mircea Iorgulescu. O carte necesară și onestă. O apropiere, fără prejudecăți, de poezia contemporană încearcă și Lucian Alexiu, într-un volum echilibrat și relevînd pasiunea lecturilor. Poate ambele sinteze sînt perfectibile, dar personal le găsesc utile, orientative, redactate cu simț al nuanței. Acestea au fost, din parte-mi, „ce așteptam" de la critica de poezie. Și nu numai atît, alte studii unde poezia de azi să fie citită în liniile sale esențiale, interpretată cu seriozitate și principialitate.

Adrian Popescu

valeriu bârgău

Amestec

Amestec de cer, pămînt și văzduh
iese din nările mele obosite de umblet
cum din unghiile arborilor ies mugurii vineți
de atita ședere in frigul dinăuntrul copacului.

Tot ce înflorește deasupra acestei mulțimi
— cuvinte, batjocură, crispări de marmură
neagră
ziduri de care se lovește soarele dimineața
urcindu-se în scrinciobul de deasupra lumii ;
Nici un glas frămîntat în funinginea marei și
bătrînei locomotive
cu abur
despicind uzinele în două ;
— hrănindu-le cu piatră proaspătă de
calcar din munte
aburoasă — plină de melci și insecte
cleioase ;
încăpățînarea în micutul lor creer persistă
crezind în mintuirea focului din furnal.

Amestec de vremi în această dimineață
ploioasă
patru secole îmi stau în față și-n fiecare bag
mîna
pînă la cot — simțind mușchii pămîntului
fremătînd
la mirosul proaspăt de om și de fiară
ce nu doarme cu adevărat niciodată.

Amestec de minereuri e trupul meu ce nu
iubește plajele golașe
mai devreme piinea criticată de ziare că nu
e prea coaptă
brutarul adormind în norii mari de făină.

Sufletul meu răscolind cu minerii burta
planetei
se-ntoarce-nsetat la izvorul din munții
Carpați
unde plouă de sus — plouă de jos
apă nărăvașă din toate elementele lumii.

Clorofila

Vine. Se așează de una singură pe prîciul
plantei
Gesticulează. Caută-n fibrele verzi stafiile
atinge cu palma aerul orgolios din jur —
stirpe harnică venită din aer și din pămînt.

Strigi grăbit unor plante înconjurătoare
să-ți vină în ajutor
să facă o pauză în realitatea aceasta grăbită
din care roiuri mari de albine pleacă
cu-nțepătura
pe deasupra liniilor imaginare de pe planetă.

Nu-i pasă de nimic — trece prin flăcările
vegetale imense
un om — un cîntec — rostogoliri de pietre
mari ;
nervii se tocesc ziua și noaptea unul de altul.

Poți cînta un cîntec cu fărîmele aprinse
se pot usca de apă chipurile pe ghizduri
unde ochiul apei se zvircolește bătut de
privirile noastre.

O pasăre și un poet vibrînd laolaltă
prin cenușa udă de atîta sudoare în plante.

Oaspetele stejarului

Oaspetele stejarului am fost o singură clipă
și el s-a mirat ce fel de musafir sînt
cum îmi tocesc degetele de scoarța aspră ;

— Am trecut cu trupul prin desenele
celulozei
m-am înfășurat în stindardul pierdut
copiii au scos cuiele ruginite din șarpele
uscat.

Din întunericul nopții doi ochi universali ne
caută
pe mine și vulturul meu tăios ;
ne aruncă hălci de carne cu care eu nu mă
pot ospăta
fiindcă am la atîtea întrebări de răspuns.

Un dans sălbatic în jurul stejarului ține lumea
— nemișcată
o lacrimă cît un bob de mazăre îi răsare pe
chip.

rodian drăgoi

Dar noi

Pe timplele mele zăceau îngeri uciși
corbii treceau parcă purtînd catedrale în
gheare
cineva îmi trimitea scrisori din pămînt
și strigătul meu era o abundentă ninsoare

tu veneai răvășită și tremurai
ca o noapte descultă și cu umerii goi
un copil inventase o pădure arzîndă
dar noi ne temeam să privim înapoi

Tot mai frig

Și-n păsările oarbe se face tot mai frig
n-a mai venit nici mama să mă vadă
plînsul își face loc cu coatele prin lume
și o femeie naște pe zăpadă

pe sub pămînt tu pleci la vînătoare
și somnul ride cînd se face seară
în casă-i cald dar eu sînt trist de parcă
mi-aș fi uitat cuvintele afară

Confesiune

Plecasem singur noaptea era rece
în urmă se-auzea un plîns ciudat
să fug voiam dar nu aveam putere
că prea eram de spaimă colindat

o numai către ziuă m-am întîlnit c-un om
plecat și el să-și caute norocul
mi-a dat o vorbă bună eu am făcut la fel
era prea frig și-atunci am făcut focul

ne încălzeam tristețea, picioarele, noroiul
pe care îl duceam tăcuți în noi
fără să știm că el ne este frate
și presimțeam venirea altor ploi

străinul a-nceput apoi să-mi spună
care-i e neamul și de unde vine
tîrziu de tot cînd nu l-am mai văzut
am înțeles că el se strecurase-n mine

Cîntec

Stau în genunchi pe buza ta crăpată
ninge cu fulgi enormi dintr-un perete
visului meu i-a mai căzut o roată
iar ție-ți mor cuvintele de sete

de cînd te-ai dus eu doar pe mine mă mai am
nici umbra ta nu-ncearcă să vină înapoi
numai miresmele grădinii îmi bat cu pumnii-n
geam
cu genele-am să mătur zăpada dintre noi

Nuntă fără miri

Copiii-și găsesc jocul mototolit în iarbă
un bici înnourat mina o mare
fără-ncetare urlă pădurile în lupi
eu sînt acum iubito o flacără de sare

mor drumuri vinovate de prea multe plecări
cu-n trib de păsări aerul mă minte
între tine și mine depărtarea se coace
acum cînd rid sicriele-n morminte

tata își duce oasele la moară
apoi își bate singele în grindă
vîntul doboară iar o întrebare
ninge tăcut și alb dintr-o oglindă

o nuntă fără miri se-ntîmplă în pămînt
prin lacrima mea trece o pădure
mă bea cu sete cel care nu sînt
cuvintele vin noaptea să mă fure

Arșiță

mihaela ciobanu

În ripă într-o astfel de amiază e cu totul altfel. Lumina galben-roșcată ca mălaiu nou, fringhiuțele de furnici și orăcăiala broaștelor cuprinsă în trestiș, orăcăială întreruptă și la fel care nu strică liniștea ci numai o însuflețește.

— Mă și mir cum de mai au git, fuseși în baltă ? Ronca Ciupitu se lungi cu spinarea buburoșită, nu-mi plăcu' deloc, mă trăsei. Dacă n-ai scoborît du-te de vezi broaște plesnite, încuiate în mîl. — Mare brînză ! — Colea unde e lăstărișu mai des nu le-a ajuns focu, nu bănuie ele ce le așteaptă. — Le duci doru ? Se fac la loc cînd o da ploaia. — Cînd o da !

Greu de spus ce e întîmplarea, o brodeală de-asta pe care nu ești stăpîn, ca duminică la nămezi cînd m-am găsit cu Ciupitu. Hainele miroseau a putred, nici răsuflarea din tine nu ți-o mai răbdai, la două luni, cam așa, după ce se prăpădise mama. — Bă, tu ești bărbat, zice tata, sau ce ești tu ? Așa și pe dincolo, vrei la boiangerie ? — Mai mă întrebi ? Ce să mai stau pe gînduri, am alergat într-un suflet la Șoancă și i-am spus să mă ia, Nea Șoancă, gata, sînt al matale ! — Ho, mă, Vijelie, să nu dăm falimet. Cu tine ar veni cinci puțoi la văcseluri. Lu taică-tău îi convine, cred și eu, că nu mai umbli hai-hui, cu toți nelsprăviții.

E drept, mă înhăitasem cu de-al de-ăștia. Omoram vremea, ce dracu era să fac ? Îmi ziceau „gheneralu". Gheneral, ia de vezi, ditamai bazoane.

— Fac la boiangerie, domnule, și cum dezlipesc ochii, glonț mă reped să zăresc vreun semn de ploaie. Mă scol cu noaptea în cap și cînd colo nu-l văd decît bălțit în negru ceru, ca un nămol, așa. Dumnezeu se uită la noi și ne dă la cap cu seceta. Cine știe cu ce ne mai pomenim ? Ciupitu întoarce buza în sus, parcă nici nu i-ar păsa. — Albeață fără liman, îmi spune. — Ceru, bre ? — Gol și găunos, da ce crezuși ? — Parcă stă el berc, fără 'Mnezeu în el ?

Mă răsucii, așa, gol pușcă, cum eram, să scutur țărîna din buric. Zice Leanca, ei și ? c-aș avea buricu verde, și ? Treaba mea.

Îngustai ochii într-o doară și-mi păru c-o văd venind din adîncul cerului spre mine. Învelită în foi de leandru și granat, despletită, cu părul ca zăpada spulberată. De ce s-apropia parcă se posomori spre mine, îi tremurau de obraji lacrimi mărunțele cît sămîncioara de vîsc. — Ai ? Să stea fără nimerica în el, mă pomenii strigînd mai mult să clatin vedenia. — Ce-ai, te-apucă zbieratu ? — Eu, nene ?

Pun cămașa pe ochi și apăs mațele să mai tacă, nu că mi-ar fi oarecum de Ciupit, da, mi-aduc aminte că nu-s mîncat. Mă gîndesc că trebuie să plouă, și pe nepusă-masă, ce, nu s-a mai văzut ?

— Și zi, mare văcselar, altceva nu-ți găsi tac-tu ?

— Uite-așa, văcselar. Fac ochii cît cepele să nu dau greș.

— Bine și-așa.

— Bine, pe dracu. În cazan văcseaua e una și cînd trece pe lînă să zicem, face fente.

— Cum vine asta ?

— La noi e ziua și culoarea. Facem văcseluri naturale. Luni e galben. Să nu mă-ntrebi cum e galbenu. Auzi ? Ba chiar așa. Hai, întrebă-mă cum e galbenu, hai, numai așa, de pont !

— Mă, țicnitule !

— Galbenu, lume bună, n-are margini. Vrei galben ca lămîia ? Freci foile de drogheță și le-amesteci cu piatră acră. Bun. Vrei un galben canariu ? Din alior fiert mult îl scoți. Da, dacă n-ai chef ?

— O iau din loc, ce să mai incurc treaba ?

— Nu, punem cazu. Iei arin cu sovârf și-aduci galben mohorît și plicticos. Da, și cînd îți vine inima la loc, numa ce-o întorci pe coaje de măr fiert cu țipirig și deschizi, vericule, la galben pezevenghi și tînăr ! Ce, nu mă crezi ?

— Ei, nevoie mare !

— Uite la mîinile mele, fac cu ele strîmbături prin fața nasului, le-arunc, le prind pe genunche, le împumn și le răsfoi, ca la cinema. Scurtez drumu pînă acasă, ca la cinema, să mor.

— Auz, da cu sor-ta ce se mai aude ?

— Sor-mea, Leanca ? Știa Ciupitu, ăsta, de ea, știi de sor-mea ?

— Nu, c-oi umbla pe sub pămînt.

Ete, să-i dau lui raportu, nu ? Unde era să fie ? Pe-acasă, îl aștepta pe Bazavan. Să fim sănătoși de cînd îi da tîrcoale. Din Mai. Erau la muște, se făcuse repede cald și se puise cu milioanele dacă nu cu catralioanele. Bătea strada încătărămat, aflasem că e mare zmeu la poliție, n-aveam de lucru să-l trag în casă. Sor-mi i s-au tăiat picioarele. S-a lăsat pe albie. Era nedreasă, poalele îi intrase între pulpe. El a cîntărît-o lung, ce faci Leanco, zice, speli ? Asta cînd spală se zoiește toată, parcă era goală, așa se acoperea. — VenișI, s-a adeverit ! — Ce-a-nume puică ? — Mi s-a făcut mie semn. O atingea ușor, mai mult n-o atingea. — Și mai cum ? O cuprindea cu stafiile verzi din ochi. — Și mie nu-mi spui ? O mai stringea un strop. — Dacă vreau ! (Dacă vrea ! Numai gura e de ea !)

— Cu simpatiu ei, unde vrei să fie ? mă rățoii la Ciupit.

Chiar așa, Bazavan vine acu ca pe moșia lui. Ia poarta din bombeu, ce s-o mai prindem în cîrlig. Scoate din buzunar mărgelele sau strugurelu de buze, punguța cu pudră de orez, dintr-astea. Le ridică peste cap cu ochii cerbi pe soru-mea, Leanca sare după ele, Leanca și să facă mutre ! Numai pe mine mă dă cu capu de ușe, nu tare, sînt frățîne-su orișicît ; — Înțelege-te ! Ce să mă înțeleg că mă doare, cît ar fi de încet, de catu ușii !

— Păi, dacă-i așa, cu ăsta să știi c-a nimerit-o.

— Ei, află ! Piept-beton, sprinceana împreunată păcătos aci la stinghia nasului, basca uniforma ! E zidit, degeaba zic eu. Ciupitule ? Sau te superi că-ți spui așa ?

— Mă supăr, nu mă supăr !

— Nea Ronca, cu ovreii, auzii că-i scoate de la zdup și-i cară să mături din Unirii pînă în Cuza Vodă. Și dacă nu lucește ca-n palmă, la loc comanda, îi pune să șteargă cu limba, ai mai pomenit ? Cu limba, că așa e piesa ! zice.

— Fugi, bă, de-aici ! Buric !

— Te miri, vezi ? Într-o zi ne-am pomenit cu el cu o plasă de porumbei — și mai încet cu Buric, știi ? — să-i frigă Leanca, la foc scăzut, I-a trîntit retezați din gîtiță cică „prost capu de porumbel, creier puțin". Avea frică de răzbunarea voiajorilor să nu se găsească cap-piept-aripă în burta noastră și să-și ia zvircoala de zburătoare. Să ne dești din maț cum deșiri un guler, ori și mai și...

— Hm că nu e bun capu de porumbel ! eu de colo. Și pe loc m-a articulat, la tuturiga piciorului. Îți sar scîntei pe nas, oricît te-ai ține să fii bărbat, am dreptate ?

— Haide și nu mai spori atita ! Păcat de fetică.

— Ce vorbești ? Da eu ce să păzesc ? Vorba e că nu prea avem de-ale gurii că-n colo, mă iau de piept cu oricine la o adică. Ne cam răzbește : Mă Piți, mă îndeamnă, cum treci de băcănie și grădina lui Gingioveanu și se usucă neculeasă. Bagă și tu mîna că nu s-o face gaură în cer. Fasole, una, alta, le rupea, din vrej cu spor, le îndesa în aer, adică în coșniță. — Stai locului ! Nu mă rabdă inima s-o știu flămîndă. Dacă mi-ar spune fură-l pe Teofan Mărturisitorul din biserică, m-ai vedea cu Teofan la boccea, crezi că nu ?

— Ia șezi tu colea că dacă tot ne înnodorăm noi la vorbă, hai să ți-l povestesc ce-i poate pielea ăștuia.

— Tu, mie ?

— Ba bine că nu ! L-a ars pe unu cu cauciucu în moalele capului de l-a termenat pe om cu zile. Puzderică, așa-l chema.

— Cînd asta ?

— Păi, să tot fie. Din cauza beteșugului nu mai puteam lucra cine știe ce, m-am angajat portar la fabrică. Acolo, greu. Oamenii hotăriseră o adunare. Nu mai aveau încotro. Vorba aia, nu mai ține țiitoarea. Fă și tu socoteala, zece, douăspe ore de lucru. Cereau o mărire, cu 15 la sută. Ț-ai găsit ! Cum a venit Hîrjeu, unu bun de gură, l-a trimis de la administrație, că „nu se poate", „nema putirință". De aicea nu le-a trebuit mult. S-au încăierat pe el. Era numaidecît dupe ancheta muncitorilor din 36, procesu ăl mare de-aici din Craiova și oamenii s-asmuțise rău. Un, doi, a și venit poliția. Alde Puzderică, cu care începui, s-a băgat între ei, înjura prescurea și toate ălea. — Pe polițai ? Da cum ? Cu cinci copii după el ? N-am să uit cît oi trăi. Ei, cine crezi că-l apucă mai dihai și începe să-i piseze în creștet ? — Taci bre ! L-a lovit pînă i s-a aplecat. Și-odată icni omu limba afar, umflată, ța, atita cît jimbla.

Asa că, taci, tu, că scăpași ieftin. Cînd îl apucă, țin-te mai de-oparte, Buric.

Trecuse soarele, se petrecuse și amiaza, se petrecuse bine. Presimțeam umbrele sărace ale puieților și răchiților. Ne piguliram de furnici, nu-i mai văzui urmele de bube, aveam fiecare gîndurile noastre, întram în ele cum întram în haine, fiecare cu ale lui din grămadă. Mie îmi sta pe suflet să-l mai descos pe Ciupit, da mă lăsai păgubaș. — Și s-auzim de bine Ronco !

Joi e zi de albastru. De la o vreme sor-mea își uită rîndu zilelor, noroc cu mine : — Ia întoarce palmele. Ești albastru. Vasăzică, zi de joi. Iei ibricu și-mi aduci culoare. — La ce ? — Mai bag cîrpele astea. — Lulachiu amestecat cu ștevie și arin e cel mai bun. Adică albastru. — albastru. — Știu și eu ? — Sau la toamnă, cînd ies brînduțele de toamnă, le fierb verzi și le amestec cu zer. Năltuțo, un-te uiți ? Las că îți face Pițigoi ce știe el.

Nu știu ce are, din senin i s-așterne un clei pe dinainte că nu mă vede tot mereu. Cu ce aflasem de la Ronca tăceam chitic. Numai să miroase, ea, unde bat și atita îmi trebuie. Îi ține partea și s-a termenat. Tot ce învîrtește Leanca de cînd mijește soarele e pentru seară. Seara cînd mă-nțelegi, alt umblet, altă Leancă !

După ce am adus ibricu cu albastru, bun-făcut, și-a fiert fusta, a dat-o în ape multe și cînd s-a uscat îi măsoară clinii, bate palmele cu rotiri pe sus. Se bucură fără sat, cum e Leanca, cum nimeni nu se bucură. — Hai, n-ai plecat ? Miscarea ! — Unde, că s-a închis, nu mai joacă filme la Apolo. Vorbă să fie, da nu m-aș fi dus nici mort. — Ei bravo, nu te prosti (sta pe ace) găsești tu, hai, potecuța ! Îmi viri mărunțișu în pumn și nu mai avui ce face. Mă năvălește sfiala. Cînd sor-mea face așa, mă lepăd de cuvinte ori ele se scutură din mine. — Pielicică, i se scîrbea de mine și avea dreptu ei, nu-mi intra în cap să-mi dea mereu papucii, nu-mi intra. Și tot la boiangerie sau știu eu, mă opriseam din crescut. Piele scurtă, că bine îmi zicea.

— Ce să mai vorbim de lucru ! Mă cocoșez peste cazane cu văcsea și la amiază, cel puțin, aburu zbirniie pe spate de mă trezesc vorbind în sus, cu mucenicii.

— Așa e bă. E toxici. Auzii că unu s-a scrintit numai din căldură.

— Drac mort, văzuși ? Fii atent la mine, Ciupitule, ce mă jelesc : „Trăi-v-ar Dumnezeu, vent Aghiuță, acilea, să ne ia drumu din picioare și tu Samsoane, Primitorule de străini, mai abateți-vă lume și în către noi !" Mă jelesc ca la carte, este ?

— Te-o fi greșit mă-ta cu vr-un țircovnic !

— Da la întoarcere, tot o pacoste, vin cu fierbintele în mine, pe la barăci.

— Știu pe-acolo. Nu tu pom, nu tu streașină !

— Dacă zic pacoste ? Și cînd să-mi tihnească și mie acasă, iar Leanca, cu ale ei. — Alo, domnu ? Mîine roșiți ? Mă fac că n-aud. — Nu s-aude ? — Simbăta e de negru, uiți de la mină pîn la gură. Te schimbi să te vadă țapu. Țapu logodit ! — Pupate-aș de Pițigoi ! — Auzi, da, vrei negru funinginos din arțar și mușuroi de cîrtiță ? — Cum știi tu, mintosule !

Așa e ea, din născare, ce să-i fac ? O natie de om, fistichie. Își croiește toale din fața de masă și împletește din ciorapii căputați. Pune cap la cap, înnoadă în paișpe mii de noduri și cînd scufundile sînt gata mi le dă pe ascuns să le bag în culoare și le împletește cu ușa încuiată să n-o știe toate zgîitele, să pară noi, nepipălte. Pe sandale dă cu Gladis și le poartă cu rîndu cînd albe, cînd roșii de se întăresc fier și-i obrintesc picioarele. Pe urmă de, cine umblă oloagă cu frunză lipită cu sculpat, că doar nu, Hogea. De Vineri își clătește părul să tremure moale peste ochi. Ochii ei, minca-v-aș, pîrîie întunericu pe lîngă ei, asta mi-e crucea, ca la pisici. Și la chermeză bîț-bîț, ce mai fudulie ! Maistorii, ucenicii și toți, parcă bagă nebunia în ei. Se trag la întuneric unde și brațu se petrece mai virtos. Acu, să se mai lingă pe bot

Desene de
Mihai Gheorghe

16 SEPTEMBRIE 1978
L4

teatru

t

Legendele Atrizilor

Despre tragedie s-a spus între altele că, implicînd limita superioară a umanului, aceea a evenimentului de excepție și a actului desăvîrșit reprezintă cea mai înaltă afirmare a Eroului, care devine ceea ce este întrucît vrea să fie. În acest sens, nimic nu-i este mai străin decît ridicolul sau (im)postura cotidianului. Gen cult, tragedia a avut în Grecia o funcție religioasă, îndepărtîndu-se de spiritul popular care i-a marcat originile, astfel încît, după cum consideră un strălucit comentator, ea este pentru noi precum „dosul unui covor, capete de fire multicolore care ne parvin de la reversul țesut de credință".

Folclorul însă, ca o creație colectivă, și-a păstrat nealterat caracterul sărbătoresc inițial, unde meditația existențială are loc pe fondul senin al conștiinței înnoirii și eternității vieții trans-individuale.

Căutînd puncte de convergență între cele două viziuni, regizorul Silviu Purcărete a realizat un colaj cu fragmente din tragediile lui Eschil, Sofocle, Euripide și cîntece, bocete și descîntece românești. Spectacolul **„Legendele Atrizilor"**, prezentat la ruinele Cetății Istria, își propune să transforme însuși cadrul natural geografic într-un pretext de meditație. Ideea de la care se pornește este, în fond, simplă : anume aceea că tragedia antică nu este în exclusivitate expresia unui spațiu închis, ci se constituie, spiritualmente, prin asimilarea unor influențe ținînd de experiența comună mai multor popoare. Prin urmare, proiectul regizoral vizează o prospectare a originilor, prin relevarea unor analogii structurale între tragedia clasică și folclorul românesc. În plan spectacular, aceasta se traduce prin două mișcări aparent divergente : mitul Atrizilor este reprezentat în tonalitatea general teatrală a canonului, în vreme ce intermezzo-urile folclorice poartă cu sine sufluI și libertatea spectacolului popular, cu nuanțe carnavalești uneori. Este limpede că acestea din urmă sînt chemate să comenteze, în genul corului, substanța Tragediei, dar modalitatea reprezentării convinge mai puțin. Nu este vorba de nerespectarea unui sistem coerent de reguli (deși Egist apare cu o enormă perucă roșie, simbol — naiv — al damnării, deși una din măștile populare pare o copie fidelă după un poliptic gotic al lui Jacobino de Bavosi etc.), cît de lipsa unui consens efectiv între viziunile menționate. Tragedia este înfățișată în sensul bunului simț, cu aspecte care deviază uneori în ridicol, în dramă domestică (v. scena răzbunării lui Oreste), astfel încît spectacolul popular își pierde din semnificație, acționînd oarecum izolat, în sine, fără rezonanțele scontate.

Scenografa Eugenia Tărășescu-Jianu ca și Iosif Herțea, creatorul partiturii sonore, au încercat — și au reușit — să potențeze insolitul decorului „natural". La realizarea spectacolului și-au dat concursul actori ai Teatrului Dramatic Constanța : Virgil Andriescu în rolul **Egist**, Diana Cheregi — **Electra**, Vasile Cojocaru — **Oreste**, Elena Gurgulescu — **Cassandra**, Lucian Iancu — **Agamemnon**, Ileana Ploscaru — **Clitemnestra**. Se cuvin a fi menționate în mod distinct interpretele care au dat viață textelor din folclorul românesc : Aneta Forna-Christu, Marinela Marinescu, Elena Romanescu.

Valentin Dumitrescu

film

f

O revanșă

Fascinat de fapte, de acțiune, Sergiu Nicolaescu a tratat pînă acum cu oarecare dispreț tot ceea ce nu ținea de acest perimetru în care se mișca, e adevărat, ca un virtuoz. Dar, cu loialitatea oricărui om de acțiune, Sergiu Nicolaescu a avut curajul să mediteze asupra propriei condiții ; a făcut-o nu numai în particular, ci și în fiecare film al său care cuprinde, fie și în germene, o asemenea meditație ; sigur că nu este vorba de profunde și prea subtile autoanalize, dar rezultatul este o fericită evoluție — pînă la înțelepciunea supremă la care poate să ajungă morala acțiunii, și anume respectul care trebuie acordat adversarului. Sergiu Nicolaescu a ajuns astfel la conștiința propriilor mijloace, pe care alți regizori, pretins reflexivi, nu au cîștigat-o.

Revanșa, ultimul film al lui Sergiu Nicolaescu, este începutul acestei noi epoci în creația regizorului ; sînt surprinse aici evenimente grave din istoria noastră — rebeliunea legionară din 1940, cîteva secvențe ale momentului politic, sugestii despre poziția și faptele comuniștilor ; toate acestea nu sînt însă văzute de sus, din perspectiva istoricului care vrea să reconstituie o epocă, ci din punctul de vedere al unui singur om : comisarul Moldovan.

Și aici, vocația de „ucenic vrăjitor" a lui Sergiu Nicolaescu se face simțită ; atît comisarul Moldovan, cît și adversarul său, Paraipan, sînt sculați din morți pentru a se urmări și înfrunta încă o dată. Prilejul este cît se poate de nimerit pentru a pune în funcțiune arsenalul de mijloace ale filmului de acțiune de care dispune Sergiu Nicolaescu și, cel puțin în cîteva secvențe, asistăm la cîteva momente de adevărată virtuozitate : urmărirea din abator, sau cursa liftului între etaje.

Sergiu Nicolaescu reconstituie cu îngrijire momentul istoric, adevărul social și psihologic minim necesar.

Scenariul semnat de Vintilă Corbul, Eugen Burada și Mircea Gindilă reușește să impace setea de aventură cu această minimă nevoie de adevăr ; replica este firească, situațiile sînt construite cu simțul măsurii și al legilor dramaticului.

În sfîrșit, Sergiu Nicolaescu își asociază în persoana lui Jean Constantin nu numai un partener pitoresc, ci și o calitate : umorul. Regizor care știe să-și aleagă colaboratorii — precum operatorul Nicolae Girardi —, știe să-și aleagă interpreții — între care distingem pe George Dinică într-un rol făcut fără cusur —, și care, mai ales, știe cu cine să facă alianțe pentru a-și îndeplini menirea, Sergiu Nicolaescu este astăzi un artist împlinit, matur, care s-a desprins de lestul de prejudecăți, naivități și teribilisme din filmele sale de început. Așteptăm cu interes viitoarele sale realizări. Finalul filmului este, de altfel, deschis unei alte revanșe.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Luni

O emisiune care și-a creat un stil, o personalitate a ei, este **Emisiunea de știință.** Ea a găsit o formulă simplă și eficace de a pune în discuție o problemă, de a-i clarifica în termeni exacți și plastici aspectele, de a face interesantă și atractivă chiar, întreținîndu-l pe telespectator într-o stare interogativă și invitîndu-l la reflecție. Virtuțile ei se datoresc mai ales modului colocvial și iscoditor pe care i-l imprimă Andrei Bacalu, realizator de excepție, totdeauna grăbit să acopere spațiul de emisie cu o mare cantitate de idei și informații. Emisiunea de luni, 11 septembrie, a demonstrat că și o problemă teoretică, considerată a fi de stricta competență a reflecției filozofice, cum este aceea a raportului dintre **Spirit și Materie**, poate deveni un subiect interesant și deloc străin de preocupările curente ale oamenilor, de viața cotidiană în care sîntem implicați. Cu aportul generos al invitaților, Alexandru Tănase și Victoria Negoescu Bodor, dezbaterea s-a purtat în jurul termenului de **suflet**, noțiune complexă, des folosită în limbajul comun, unde este suportul unor conotații afective și etice, sedimentate istoric, dar ocolită și refuzată de știință pentru încărcătura ei de semnificații ideal-mistice, avînd, totuși, un sens pertinent, dezvăluit de psihologia contemporană, acela de totalitate a fenomenelor psihice, a stărilor subiective, interioare ale omului. Dezbaterea a pus problema pe un teren real, a lămurit, cum era și firesc, numai unele aspecte, dar a reușit să tălmăcească, metodic și cu rigoare, înțelesurile acestei noțiuni, și cu un cîștig informativ sigur pentru telespectatori.

O conjuncție fericită a programului a făcut ca această discuție să fie urmată de o emisiune de muzică românească în care am ascultat cîțiva interpreți care pun mult „suflet" în ceea ce fac : Dumitru Fărcaș și Gheorghe Zamfir. Rămînind în cîmpul problematicii pe care am urmărit-o și ascultînd muzica lui Gheorghe Zamfir, o muzică care purifică văzduhul, mi-am zis că putem auzi cum, vorba poetului, „cîntecul consumă materia".

Grigore Georgiu

de Leanca ! Nu ești tu de nasu lor, îi șoptește în ureche, Bazavan, tu ai ștofă, puică !

— Să nu-mi spui pe nume Leanco de nu-ți fac un negru să mă pomenești. Îmi dă aripi să se uite cu drag la mine și să-mi zică, vorbă lipicioasă, aripi îmi dă, fir-ar să fie ! Așa că, în ziua aia nici nu m-am sinchisit de Bazaban.

M-am tirit tupilus pînă în dreptu ferestrii, să văd mai tăinuie ăștia mult ? Se-auzea ris, risu lui cînd e cu sor-mea, ris în gît, ris de petrecere. Ce i-aș mai lăcătui gura aia ! Mă uitai, nici urmă de Leancă. Cînd colo, o pasăre. O pasăre neagră, lenevoasă. Filfîi ușor, avea păr de femeie și-l zvîrlea pe umeri în molatec zbucium. Bazavan o prinse în brațe, apoi adînc, în căutătura ochilor, și-odată îi mușcă buza cărnoasă și zăcută. Ea chicoti încet și gura îi țîșni din negru sîngerată ca o rană. Pe urmă lunecă iar, înalt și lin, ca toate păsările. Iar el o urmă în așa chip că-mi păru rău că mă nimerii pe acolo. O pierdui în viltoarea aripilor, un roi de fluturi negri, apoi o pecingine și apoi nu mai văzui nimic.

Dimineața, Leanca se clăbucea și rîdea. În toată dimineața se clăbucește. — Nu mai rîde atîta, îi spusei cu gîndu la păsăre. — C-o fi pe bani ! Nu-mi puteam scoate din minte pasărea speriată care îi furase chiou. — Unde fusăși ast'noapte ? — Unde să fiu, în lună ! Chiar așa!

— Și mai închide ferestrile și ușa ia, noaptea.

— De ce ?

— De ce !

Aș fi vrut să-l am pe Ronca lîngă mine, să mă sprijin în vorba lui bărbătoasă. Măcar că mare lucru nu știam de el, afar de boala lui, bubatu. Mulți îl ultimu timp se prăpădise de pretutindeni Ronca-Ciupitu fiind portar de noapte încercase mai întîi cu chirie o odaie prin apropiere. Pîn la urmă n-a găsit și a ajuns la noi. Nu e gură spartă, nu pileste, nu fumează. — Parcă ai fi de țîță, ce păcatelor, îi dă ghes proprietăreasa, ia de bea că și cu-n rac, tot sărac.

O vreme au tot trîncănit pe socoteala lui că dacă nu e în slujbă doarme și dacă nu doarme citește, ori pleacă cu mîinile pe fund, ca mahării. — Ce-o fi ăl citit ? — Iote, cai verzi pe pereți, ce să fie ?

Cum se face de sase îl vezi cu merindea în traistă o ia spre fabrică. Merge de parcă își măsoară pașii, adus de mijloc și cu bună-sara după el. Nu ridică fața întărîtă în bubăraie, află oamenii cu urechile : bună sara, bună sara. Lasă în urmă liniștea și mușchiul nopții ieșind din ziduri pe nevăzute.

— Ciupitule, se îngroașe gluma, frate. O mai

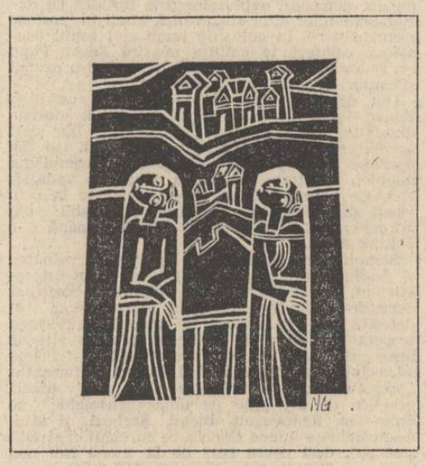

vezi matale, pe-asta ducăuse cum era 'nainte ? N-o mai vezi, așa-i ? Și tot ea, face pe viteaza că nu-i pasă de fanți, că știe să le moaie cornu al dracu de bărbat care, cică, stă să împungă. — Mai auzii una ! — Și mai în urmă cînd m-ai întrebat ce fac cu bibironu, altă poveste, căram iar, sticla cu văcsea pentru Leanca. Venise și Marțea de roșu, în fine. Eu unu, mai bine să-i spun de la început : Sor-mi-o, să n-avem vorbe, aci să dai comandă, că roșu e în fel și chip. — I-auzi ! — Începe cu roșu spălăcit, pe urmă roșu canabiu, roșu nărămzat și termenă la roșu închis — Mă, Pițî, un roșu eolea, pentru mine, n-ai tu? Îmi făcea pe cusurgioaica, da și eu mă lăsai greu: — cojiță de prun cu iesie? — Nu. — Rădăcinuță de roibă cu bors ? — Te cred !

Am lăsat sticla în magazie și-am trecut prin spărtura gardului. Jos, pe ripă, căzuse noapte, căzuse multă și blănoasă. Mă înfășurai în caldu ei și mă luă cu somn. Dinspre lăstăriș străbăteau hohote. Ciuli urechea, nici vorbă, risu ăla derbedeu. Pleca în rafale și ajungea la mine subțiat. Dau să mă ridic și nu pot, de toropeală. Mă aplec din mijloc și văd o vălvătaie în afundu ripii. Mă uit cu toată rîvna să deslușesc și văzui o iapă roșie, o roibă nărăvase care tropotea în căpăstru. Din cînd în cînd noaptea lăsa din ea doar ochiul de oglindă, întors spre Bazavan. El rîdea și o șfichiuia pe crupă cu o nuia din lăstăriș. Și cum o atinse cu codirișca iapa se răsturna ca clopotu în clopotniță de mă băgă în sperieți : stătea Leanca, în fața lui și a mea, Leanca în roșu trandafiriu, cu ochii fîntînii. Plîngea blînd din fîntînile ochilor și-l întrebă ceva. Ce ? nu deslușii.

— Să mai vedem, hohoti el și-o mîngîie cu codirișca pe burtă.

Leanca se răsuci iar, și cînd să mă desmeticesc văzui iapa dinainte tropotind și nechezînd.

— Ce-o mai fi și asta ? Să știi că arșița m-a zăpăcit la cap. Încerc să mă frec la ochi unde mă ustură și mă îngreunez mai rău. Simt cum mă bolovănesc și cad. Doamne, fără sprijin. În somn. În nimic. În jur, împrejur.

ștefan dincă

Eu am știut

Eu am știut de-atunci, dar n-a fost vreme
Să reparăm greșeala mea divină
A ruginit armura de blesteme
Și vii morți, au început să vină

Tu ai știut, dar ai tăcut sfîșită
Cum tace aurul în miezul piinii
Cînd în odaia, ca un ochi de vită
S-au repezit spre inima mea cîinii

Un coridor, ca un pumnal de rege
Mi s-a înfipt în inimă, șerpește
Cine mai știe astăzi să-mi dezlege
Această rană care crește, crește

Cine mai știe, a-nvia ce tu
Ai și ucis, prin neșoptitul, Nu.

Am dansat

Am dansat cu vremea aseară
Cu ziua care m-apasă
Îmbrăcată-n rochie de seară
Vremea era o doamnă frumoasă.

O doamnă cu sînge latin
O doamnă care mă doare
Cu ochii plini de destin
Amfore scoase din mare.

Am dansat, cu Ea am dansat
Precum niște umbre-ntr-un teatru
Cu trupul femeii curat
Cu sîngele ei idolatru.

Apoi, am dus-o-ntr-un templu
Ca-ntr-un hotel pentru zei
Și am rămas să contemplu
Pasărea umerilor ei.

Pasărea care rămîne
Pasărea care învie
Ca vorba limbii române
Naște mereu, poezie.

Eu știu un pom

Iubito, tu ești un copac frumos
Într-o pădure, prea de vreascuri plină
Eu sînt un pom cu chipul dureros
Atins de suferință și lumină

La adăpostul tău, dinspre pădure
Iubirea, mi se pare o secure...

Cîntec pentru Terente

Pescarii somnoroși și plini de cețuri
Întind năvoadele ca pe o za
Și beau rachiu pe vreme de înghețuri
Ca niște popi, la slujba-n cherhana

Miroase-a pește și a praf de sare
În bărcile prea unse cu catran
Terente a ieșit la vînătoare
Din Carcaliu, pînă la Smîrdan

Și se aude-un cîntec foarte vechi
La lipoveni, ca-n ziua unei nunți
Un cîntec, necîntat pentru urechi
Ci pentru peștii de argint, cărunți

Pînă se trece soarele în baltă
Și trestia se-ndoaie, de atît-dor
Barca pescarului mereu tresaltă
Cu un Terente veșnic trecător

Prin scorburi nu mai e nici-o muiere
Și nici la pîndă potera prin sate
Terente se întoarce din tăcere
Precum un prinț se-ntoarce în cetate.

mihai tatulici

scrisoare despre salvator

Și în viață, ca și în literatură, lucrările sînt adesea amestecate. Întîmplările nu vin într-o ordine precisă, logică, firească, așa cum ne așteptăm, fără nici o justificare, e adevărat. Probabil că dorind să ne facem ordine în propria noastră viață, ne închipuim că ea nu poate fi decît astfel, ordonată. Acesta trebuie să fie și motivul pentru care, uneori, nu mai reușim să credem că a existat cutare sau cutare episod din chiar propria noastră biografie. Dar așa cum se întîmplă în literatură, și în viață toate au o logică a lor, o ordine ascunsă, care ne scapă. Nimic nu ne împiedică să-i acceptăm însă existența, chiar dacă ea este mai greu de descoperit, chiar dacă, pentru moment sau pentru un șir de momente, nu realizăm firescul întîlnirii cu mai vechile noastre întîmplări. Așa se face că, uneori, fragmente de viață ne ajung din urmă, pe neașteptat, luminînd atît de viu tot ce s-a petrecut pînă atunci încît faptele capătă alt sens, altă valoare, și omul însuși trebuie rejudecat, regîndit, căci datele sale s-au schimbat brusc și fundamental.

Stimate domnule Miazănoapte, aș fi vrut să vă scutesc de acest început filosofic, dar n-am reușit : dorind să vă scriu neapărat pe marginea „întîmplărilor din absența" prietenului nostru, trebuia să încep într-un fel și am început în acesta. Poate că nu e nici prea dăunător acest sistem, de a limpezi de la început semnul sub care vor sta cele care urmează.

Domnule mester, știți ca și mine cît de dezordonate, de subiective și de confuze par confesiunile ; uneori faptele de viață, prea repede povestite, prea superficial explicate, par neadevărate, ne lasă impresia unor invențiuni. Avînd, pînă acum, serioase motive să ne considerăm prieteni ai Salvatorului, cunoscîndu-l foarte bine, deci, trebuie să acceptăm împreună adevărul acesta : ultimii cinci ani din viața sa sînt așa cum ni i-a povestit. Asupra acestei perioade nu putem emite nici o îndoială, tot astfel cum nu trebuie să ne îndoim că, în toate situațiile, Salvatorul nu ne-ar fi spus decît adevărul. El este un om cinstit și ține să trăiască numai în acest fel : aici voi fi întotdeauna de acord cu dumneavoastră, în laudele pe care i le aduceți. Este foarte important să știți că un om ți-a spus despre sine adevărul și numai adevărul. Un prieten trebuie întotdeauna judecat cu sinceritate, cu asprime, și întotdeauna pe baza cunoașterii întregi și adevărate a vieții sale de pînă atunci : este poate, numai aceasta, modul de a-ți păstra prietenii în ziua de azi.

Mai știu că dumneavoastră aveți o bună părere, în general, despre viața și faptele Salvatorului. În mare, părerile noastre nu diferă fundamental. Dacă vă scriu acum este și pentru că, în continuare, aceste păreri ale noastre, aceste judecăți despre el, să nu se deosebească. În felul acesta îi vom putea fi, pe mai departe, buni și drepți prieteni.

Pentru acest fapt, pe care o să vi-l relatez, Salvatorul nu trebuie acuzat cu mare asprime : nici pentru ascunderea lui, poate intenționată, poate nu, nici pentru că lucrurile s-au întîmplat astfel. Dar posibilele greșeli de aici trebuie adunate la calitățile sale ; suma nu va fi alta decît pînă acum, dar cel puțin o nuanță se va schimba. Poate că profesiunea mea să-mi fi deschis apetitul pentru nuanțe, nu știu, cert rămîne faptul că această tîrzie întîmplare din ultimii cinci ani de viață ai Salvatorului este o nuanță a caracterului său care nu trebuie să ne scape. Egoismul său se arată aici, pentru prima oară mai limpede, e adevărat că într-un fel nepericulos, dar el există. Am ținut s-o știți și dumneavoastră, unul din apărătorii și admiratorii Salvatorului.

Vă mai amintiți, cred, că în ultimii cinci ani relațiile Salvatorului cu femeile au devenit extrem de superficiale, accidentale și, aproape totdeauna, neintenționate. Știu, m-am gîndit și eu la ceea ce vă gîndiți dumneavoastră acum : că motive serioase și eșecuri repetate să-l fi îndepărtat de ele. E o justificare numai în aparență. Spun aceasta amintindu-vă o perioadă a sa mai veche, cea mesianică, în care aceleași repetate eșecuri nu l-au oprit de la astfel de legături. Un bărbat singur are nevoie de prietenia femeilor, acesta e adevărul. Care să fie, deci, cauza pentru care în confesiuni vorbește atît de puțin și atît de superficial de partenerele sale ? Răspunsul l-am aflat cu întîrziere, printr-o întîmplare, de la o pacientă care se află aici, în clinica noastră. Salvatorul nu știe și nici nu cred că trebuie să știe, deocamdată, că noi i-am aflat ultimul secret, atît de bine apărat de tăcerile sale.

Numele acestei femei nu contează. Ea există, la fel cum există mărturia ei. Iat-o.

Încă din primele luni de facultate Salvatorul s-a îndrăgostit de această frumoasă femeie. Cinci ani au fost colegi, dar ea nu se află între cei o sută de eroi ai anului său. Cinci ani de zile a urmărit-o, în tăcere, dîndu-i să înțeleagă, deseori, ce se petrece cu sine și care-i sînt sentimentele. Au fost deseori împreună, prin natura studiului și prin forța împrejurărilor : în excursii, în tabere, etcetera, etcetera. El a căutat, prin toate mijloacele, apropierea de ea, și deseori a reușit s-o obțină. Mă refer la apropierea aparentă. Căci, în rest, au schimbat puține cuvinte, și acelea inofensive, deși se cunoșteau relativ bine și, s-ar putea spune, erau amici. Ea a rămas însă în sferele sale înalte. Salvatorul în cercul colegilor săi, în ciuda insistențelor lui, pe care le-am amintit. În toți acești cinci ani, femeia a avut mulți prieteni, unii au fost poate mai mult decît atît : deși știa toate acestea, afecțiunea Salvatorului pentru ea a rămas constant aceeași, neștirbită. N-a reușit însă, niciodată, să i-o mărturisească. Foarte

bogată, foarte capricioasă și extrem de superficială, ea n-a făcut niciodată pasul pe care el îl aștepta. S-au despărțit înainte de repartiție, ca și cum nici unul n-ar fi știut mare lucru despre celălalt. Știind însă ce se întîmplă cu prietenul nostru, ea a deschis șansa întîmplării care a urmat dîndu-i adresa și rugîndu-l să-i scrie. El nu i-a scris.

Cam prin toamna aceluiași an însă, din motive pe care le veți afla mai încolo, ei a primit o scrisoare foarte scurtă, dar destul de ciudată, de la vechea lui iubire. Era invitat la ziua ei onomastică. Din colțul de țară în care se afla, el s-a grăbit să vină. Am aflat că seara aceea a fost una din cele mai frumoase, dar una din cele mai ciudate aniversări din cîte se cunosc.

La petrecere au fost invitați și alți tineri, prieteni mai vechi și mai noi ai acestei femei. Venit de la o asemenea distanță, chemat, mai mult decît invitat deci, Salvatorul a părut a avea un statut cu totul aparte la petrecerea aceea. Părinții ei, universitari cuminți și dominați de propriul copil, au înțeles simplu de tot că acest tînăr este viitorul soț al fetei și l-au tratat ca atare. La fel au procedat ceilalți, probabil judecînd natura specială a unei asemenea invitații. Ciudat, nici tînăra femeie n-a ieșit din acest joc : mai mult, prin purtările ei a întărît confuzia. Salvatorul era singurul care părea depășit de situație. Deși, e foarte sigur că această situație nu-i displăcea. Au fost, se pare, momente în care el a părut iluzionat de ideea că învinsese, chiar dacă atît de tîrziu. Amîndoi au vorbit, totuși, destul de puțin și destul de neimportant toată seara. Dar au petrecut foarte bine, cum se spune. Între altele, am aflat, dansînd pentru prima oară cu această tînără pe care o iubea, Salvatorul a făcut o mărturisire care-l trădează : iată, după cinci ani și ceva reușesc să mă uit la tine de-a dreptul, fără să mă mai ascund.

Spre dimineață, la plecarea musafirilor, ea și Salvatorul au ieșit să-i conducă, confirmînd toate aparențele născute în cursul acelei petreceri. Au ieșit afară, în aerul lăptos al dimineții aceleia de toamnă. Frigul și aerul umed i-au trezit și pe cei mai veseli, și invitații s-au grăbit fiecare spre casă. Au rămas ei doi pe stradă și au mai făcut cîțiva pași împreună, așa cum se întîmplă după o petrecere, cînd doi oameni vor să revină, într-un fel, la starea de luciditate pierdută.

Părea să fie una din cele mai frumoase dimineți din viața Salvatorului. Mergeau ținîndu-se de mînă și erau parcă numai ei doi, singuri, în tot orașul adormit. Femeia i-a spus : știi tu de ce te-am chemat ? El a răspuns : nu știu, ba nu, lasă-mă să ghicesc. Ea a răspuns : nu, n-are sens, nu poți.

Se țineau încă de mînă cînd femeia a început să-i spună : te-am chemat pe tine pentru că ești singurul care mă poți salva, singurul, gîndește-te la asta, nu te gîndi la iubire, deși s-ar putea să te iubesc, te simt foarte apropiat, ești un bărbat sănătos, energic, ai șanse. Dar te-am chemat pentru că am nevoie de ajutorul tău, am crezut și cred cu tărie că tu ești singurul bărbat de la care pot cere acest ajutor pentru toată viața. Îți promit să ai tot ce-ți mai pot da eu, în schimbul acestui ajutor. Știu că mă iubești, așa e ?

Așa este, a răspuns el, și din momentul acela nu s-au mai ținut de mînă, deși continuau să meargă unul lîngă celălalt.

Femeia aceea era însărcinată, asta era tot, și căsătoria cu el ar fi salvat aparențele la care și ea și familia țineau foarte mult. Cum i se spusese deja, era singurul om care ar fi putut s-o ajute. Aflînd toate acestea, el continua să meargă cu pași egali, ca și cum n-ar fi auzit nimic. Ea s-a oprit : dă-mi un răspuns, a strigat. El mergea cu pași egali, foarte drept, și a continuat să înainteze pe strada aceea lungă, în tăcerea dimineții, fără să-i dea un răspuns. Scrie-mi măcar, a strigat ea, simțind că el pleacă.

Trebuie să știți, stimate meștere, că el nici măcar nu i-a scris. Poate că nu e lipsit de importanță să știți că Salvatorul s-a căsătorit la o săptămînă de la această întîmplare cu o fată din Turnu-Severin, foarte de treabă, după cum el însuși a spus-o (...). **(Dintr-o scrisoare tîrzie a doctorului Dan P. către meșterul Vasile Miazănoapte).**

ion gheorghe

Răspuns

Au început rechinii
Să muște din coada Balenei,
Pe care-am prins-o-n Oceanul luminii
Acum douăzeci de milenii.
În fruntea lor e Marele Nimic
Și mumă-sa Nulitate,
Despre care, iacă de cum zic,
I-am și trecut în eternitate.
Dacia Fëniks e Marele Kit
Prin care-am fost mai tare ca Iona
Am ieșit de-acolo în veac mîntuit.

Eu am trăit sub Arborele din Dodona.
Sub cel dintre Tigru și Eufrat,
Sub bradul Păstorului ucis
Sub gorunul lui Horia, sub Tetul Celui
Disperat
Și de nimenea nu m-am dezis.

Valahul umbla pe cal, aromânul pe mul,
Cavalerul Trac era un Bărbat
Care-l călca pe Ăla Nul,
De sine însuși peste sine obsedat.

Dacă-i obsesie, e obsesie
Ideia mai mare de-o strofă ;
Atunci acest chip de gresie
Să se pună peste șarpele din cofă,
Al celor de sine lepădate ;
Dacă-i obsesie, e obsesie,
Lupta pentru continua latinitate.

Blestem, blestem,
Pe capul celui fără străbuni !
Dacia Fëniks este un sistem
Peste genuni.

În viața celor muriți
Ce e științific, ce nu e științific ?
Geniilor mei, cu oase de meteoriți
Eu sacrific !
Eu jertfesc pentru că am cui,
Și mă sprijină toate.
Nu mi-e teamă de Nimic al Nimănui
În obîrșie de Nulitate.

radio r

Liniștitele seri

După o zi, după o săptămînă agitată, în fața unei alte încărcate săptămîni, liniștitor e radioul : nu te terorizează cu serialele și nici nu te fixează ore în șir fără să mai poți face și altceva. De pe la 8 seara radioul „toarce" liniștit, respectînd ciclul natural, printr-un respiro ca un moment de reculegere : muzică pentru toate gusturile, muzică lăsată să curgă fără prea multe intervenții din partea crainicilor, informații strict utile și emisiuni care au profilul unor bilanțuri. Fără îndoială, radioul are un deosebit respect pentru cei care-i sînt devotați : imaginea clasică a bunicului răsfoindu-și jurnalul și ascultînd radioul se perpetuează prin fiecare de astfel de liniștită seară. Melodiile au și ele ceva din izul trecutelor întîmplări ce-agitaseră cîndva opinia publică, clasicizîndu-se lent, dar ireversibil, duioase și melancolice ca orice aducere aminte, chiar dacă este vorba de Celentano, Beatles sau Hollyday (după principiul cîntecului : „prieten drag, ne cunoaștem de-o viață").

Chiar dacă mai apropiat nouă, taragotul lui Dumitru Fărcașu ne pare și el venit din atîta bătrînească înțelepciune încît ne vindecă de toate relele de peste zi, odihnindu-ne cît pentru opt ore de somn profund.

Urmează potrivirea ceasurilor odată cu anunțul de fiecare seară : este 21 și 30 de minute, de la această oră : *consemnări*. Invitatul serii a fost Florin Țone, primarul comunei Afumați, județul Ilfov. Ideea consemnărilor sale (parafrazăm un titlu) : frumos e în septembrie la... Afumați : țăranii cooperatori își string bogatele recolte, elevii și cadrele didactice se pregătesc pentru un nou an școlar, comuna e din ce în ce mai frumoasă.

Din nou muzică și apoi emisiunea pentru care, mărturisesc, am cea mai mare slăbiciune : *O zi într-o oră*. Totul îmi place la această emisiune : de la sumarul ei axat totdeauna pe problematicile majore ale lumii contemporane pînă la prezentarea sonoră. Știrile, comentariile, relatările directe capătă parcă semnificații în plus la această oră nu tîrzie, dar nici matinală, o oră, i-aș spune, exemplară pentru meditație : reuniunea tripartită de la Camp David și tăcerea misterioasă ce-o înconjoară, evenimentele din Nicaragua și cei peste 100 de morți din capitala Libanului, instituirea legii marțiale de către Jan Smith și situația politică a Portugaliei.

De la ora 11, *estrada nocturnă* cu mici bijuterii muzicale, cu trecerea aproape pe neștiute într-o altă zi, și cu acea invitație a crainicei, o invitație care este atît de liniștitoare: „și-acum, muzică de dans".

Constantin Stan

plastică p

Mesageri ai artei brașovene

Anumite trăsături specifice, distinctive vor păstra în memorie impresia întîlnirii, la galeriile bucureștene „Eforie", cu doi mesageri ai artei brașovene contemporane : *Veronica Bodea Tătulea* și *Aurelia Stoie Mărginean*. Îndeobște, un artist dintr-un alt centru își alcătuiește cu un sporit simț de responsabilitate selecția lucrărilor pentru confruntarea, la intervale de timp destul de lungi, cu publicul din capitală. Era de așteptat, prin urmare, ca ansamblul de gravuri ale Veronicăi Bodea Tătulea să dezvăluie privitorului demonstrația de autoritate a stăpînirii tehnicilor de imprimare și utilizarea lor cu adresă în sensul conținuturilor de comunicat extrase din realitatea concretă a timpului nostru. Diversitatea „momentelor" de meditație în fața vieții, am putea să o organizăm în două puncte de interes, și anume : gravurile „Seara pe deal", compoziție aparținînd peisajului liric, subtilitatea valorii potențînd încărcătura poetică a priveliștei, și „Zori de zi", de o construcție riguros geometrică, permițînd accentuarea perspectivei dintr-un punct de fugă situat mult deasupra orizontului obișnuit al vizualității, pe această cale artista tentînd reliefarea unor funcții simbolice ale semnelor grafice. Acestor tipuri de lucrări asociindu-le ciclul „Omagiu lui Dürer" înregistrăm mulțimea cunoștințelor artistice, alimentată permanent de activitatea curentă a autoarei, cercetătoare la secția de grafică a muzeului din Brașov.

Pentru noua sa confruntare bucureșteană, Aurelia Stoie Mărginean a alcătuit o reductie selectivă din relativ recenta sa expoziție de desene de la Brașov, consacrată orașului natal. Compozițiile sînt, la drept vorbind, întinse și ample priveliști panoramice, sinteză realizată prin contopirea unor mijloace specifice de comunicare, precum stampa de epocă, harta realistă de renaștere, releveul arhitectural documentar. Pe cuprinsul generos al paginii, traiectoria convențională albă a arterelor de circulație împarte suprafața structurînd-o, și delimitează zone de interes egale între ele ca greutate și ca densitate a grafiei, modalitate care asigură desfășurarea logică și armonioasă a priveliștei, fără să se țină seama de vreun anume punct de fugă. Elementele de bază ale desenului sînt hașurile — distante, apropiate, tocate, ca în vechile cartografieri. Cu ajutorul lor, artista reconstruiește case, monumente — clădirea Sfatului, Biserica Neagră, Biserica Sf. Nicolae etc. etc., — reprezentîndu-le spațial în plan, însă de relativ aceleași dimensiuni, proporționate indiferent de locul pe care îl ocupă în pagină obiectele. Cuprinzînd ansamblul cu privirea și cercetînd apoi semn după semn, practic trăiești iluzia pătrunderii aievea în oraș pe calea Bucureștilor ori pe drumul Poienii, sau a parcurgerii nesfîrșite pe strada Lungă sau a poposirii în vechea piață burg cu Casa Sfatului. Fără să-ți dai seama, sentimentul acut al contactului direct, palpabil al situării tale în Brașov concomitent cu lectura desenelor, te cuprinde și te încîntă și, fără să vrei, înregistrezi atît discreta undă de sincer și profund patriotism pe care artistul îndrăgostit de orașul său nu a evitat-o intenționat. Cu desenele Aureliei Stoie Mărginean, Brașovul obține încă un loc în geografia artistică a țării.

Horia Horșia

muzică m

Febra expresiei

Noțiunea de academism este perimată, hotărît lucru, în muzica românească actuală. Ca dovadă, premiul Academiei distinge în acest an un compozitor al cărui zbucium creator, mobilitate imaginativă, impulsivitate a etosului îi conferă o hotărîtă delimitare stilistică, anti-academică : Ludovic Feldman. Cînd o școală de compoziție se argumentează din tot ce s-a creat și se creează mai bun, în orice stil, premiile nu oficializează compozitori a căror personalitate se ascunde, mică, în spatele unui nume sonor și gol, ci căutători neobosiți ai adevărurilor vibrante ale chemării sunetelor. Străin de polemici, de retorice autodefiniri teoretice, greu de inclus într-o orientare stilistică exact delimitată fără să-i amputăm din spațiul larg ce este în drept a și-l revendica, Ludovic Feldman și-a trasat un drum numai al său, cu modestia semnificativă a marii personalități.

La vîrsta liniștii senine, Ludovic Feldman își explorează neobosit arborescentul univers sonor. De ajuns să arunci o privire peste una dintre partiturile sale din ultimii ani. Vei vedea chiar instrumentele neliniștindu-se pe portative, luptîndu-se cu liniile lor orizontale, magnetizate de voința de expresie adevărată ce-l animă pe octogenarul maestru. Strategia muzicii sale se axează pe conflicte puternice, o febră a expresiei te subjugă în incandescența ei. Privirea compozitorului nu se oprește la suprafața poleită a lucrurilor, ea pătrunde în universul lor intim, conflictual, surprinde dialectica acerbă, adevăr al adîncurilor în continuă mișcare. **Cvintetul nr. 2** sau acest **Concertino pentru orchestră de cameră**, distins cu premiul Academiei, sînt, prin așarnarea cu care autorul își dinamizează imaginile, prin „imprudența" cu care se azvîrle în focul conflictual, dintre cele mai tinere lucrări ale muzicii noastre, în anii din urmă. Ceea ce îl motivează pe Ludovic Feldman în imaginarea muzicii sale este tinerețea sa spirituală, credința în expresivitatea dinamicii, pe care nici un scepticism, sau vreo depărtare „olimpiană" nu le vlăguiesc. Armonia se stabilește din contemplarea conflictului, prin forța exemplară a ingenuității.

Nimic nu este ornamental în muzica lui Ludovic Feldman. Fiecare sunet, în contururile agitate, fiecare salt are o greutate semnificativă deplină, pentru că el denotă întreg universul propriu al acestei muzici. La fel, nu există voci principale și voci secundare, de acompaniament, discursul stufos implicînd coexistența aproape egală a tuturor planurilor. Totuși, melodistul care crede în forța expresivă a inflexiunilor orizontale își notează scrupulos în partitură ierarhizarea tematică (**hauptstimme și nebenstimme** în tradiția neovieneză). În sinteza universalului, școala Jora și-a găsit împlinirea în acest elev tardiv, apropiat, la numai doi ani, de vîrsta maestrului.

Ludovic Feldman este unul dintre puținii, astăzi, la care stilul nu înseamnă sistem. Compozitorul ajunge la coerența stilistică foarte greu de obținut în „haosul imagistic" care ne bîntuie, fără să recurgă la serviciile ordonatoare ale unui sistem rigid. Lumea sonoră a lui Ludovic Feldman este totuși total ordonată, deplin convergentă.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Revenirea la epic

Încurajat de critică în direcția epicului și iritat, probabil, de reproșul că nu știe să construiască bine o carte, Al. Ivasiuc a scris o nuvelă **(Corn de vînătoare, 1972), în** care experimentează o veche tehnică narativă. Este o demonstrație de virtuozitate epică, un **sonet** într-o operă care ignoră regulile tradiționale ale compoziției. Analistul se predă, aici, cu totul bucuriilor creației. Iese din cronologia actualității și imaginează o poveste crudă într-un Maramureș medieval locuit de seniori valahi mîndri și scăpătați. Urmașii cnezilor de Mara au ajuns păstori și trăiesc în ritmul unei existențe marcate de suirea și coborîrea turmelor. Sînt oameni liberi, noblețea lor este consemnată în hrisoave. Unul dintre ei, Mihai de Giulești, primește cu orgoliu și demnitate o ceată zeflemitoare de vînători, formată din nobili străini. Tînărul se simte singur împotriva tuturor și asta îi întărește conștiința de sine. O femeie frumoasă îl privește cu o condescendență simpatie și nobilul în zdrențe nu-și abate ochii, sentimentul lui este de egalitate.

Al. Ivasiuc oprește aici culoarea locală, pentru a urmări destinul unui om de Ev mediu, inteligent și îndrăzneț. Mihai de Giulești ajunge, întîi, călugăr într-o mănăstire dominicană și trece printr-o lungă practică a golirii de sine. El cunoaște voluptatea aspră a renunțării, apoi părăsește biserica și intră în cancelariile prinților. Devine emisar secret, sfetnic de taină și, după obiceiul veacului, ambasador al unor principi mărunți.

Tema puterii, care părea că părăsise pe Al. Ivasiuc, revine în acest chip mai ocolit în nuvelă. Puterea, în Evul mediu, înseamnă intrigă și violență, fast și filozofie cinică. Fostul călugăr se pune, cu melancolie, în slujba ei (tristețea de a utiliza mijloacele crude intră în psihologia omului de epocă) și revine după oarecare timp în locurile natale, cu titlul de cancelar al coroanei și castelan de Hust. Ideea repetiției, a fatalității cercului ce se închide, apare limpede. Mihai de Giulești, om acum la 50 de ani, se reîntîlnește cu trecutul și se eliberează de obsesiile lui printr-un act de violență. Pentru a întări poziția Prințului pe care îl slujește, el pune la cale uciderea contelui Bethlen și a soției sale, Margareta, nu alta decît fiica sfidătoarei nobile pe care o întîmpinase tînărul în zdrențe cu mulți ani în urmă. **Mamă, fiică, substituire, premeditarea crimei și revelația feminității prin moarte,** iată niște elemente ce ne trimit la psihanaliză. Nuvela nu este străină de asemenea implicații mai subtile. În premeditarea crimei s-ar putea să intre nu numai rațiuni politice, dar și o veche refulare erotică. Răspunsul pe care îl dă secretarul privitor la mobilul crimei („par fierté, Monseigneur") poate fi interpretat în acest sens. Însă Al. Ivasiuc este atent la alt tip de reacții, voind să sugereze renașterea vitalității interioare și regăsirea de sine prin violență și frică. Castelanul are sentimentul eșecului, lucrurile îi par trecătoare și inutile, convingerea lui este că în viață n-a căutat ceea ce trebuia. Teama, care apare în urma uciderii (prin mijlocirea unui urs dresat), trezește în sufletul mort al lui Mihai de Giulești plăcerea de a trăi. Înfrîngerea fricii îi dă din nou sentimentul forței, și lucrurile în jur nu mai par pieritoare și fără importanță. În alt cadru, Al. Ivasiuc ar fi dezvoltat pînă la epuizare această sugestie printr-o reflecție abundentă și complicată. În **Corn de vînătoare,** reflecția stă, modestă, în pragul faptelor epice. Nuvela este bine condusă, scena vînătoarei (și a crimei) este de mare efect.

A doua nuvelă **(O altă vedere)** nu mai este atît de bine scrisă, și nici analiza nu este revelatoare. Este vorba de jurnalul de detențiune al unui memorandist (putem bănui că a intrat, în narațiune, și o experiență personală) mîndru și obstinat pînă la sacrificiu. Notabile paginile despre înstrăinarea luptătorului de familie, închiderea lui în cercul obsesiilor și corolarul acestui proces : sentimentul unei duble detențiuni.

Eugen Simion

INSTANTANEE

Între „ori" și „or"

În remarcabilele **Scrieri,** V, de Ion Marin Sadoveanu, apărute în Editura „Minerva", sub îngrijirea lui I. Oprișan, am dat peste două surprinzătoare confuzii, filologico-gramaticale. Le prezentăm, spre perfectă ilustrație, în contextul lor.

1) „A impune farsei **(D-ale Carnavalului, n.n.)** ce se desprinde din ea, povara grea a unei tratări fanteziste, nu înseamnează a dezechilibra lucrarea, ci a o rupe în două, baza naturalistă, prin greutatea ei, necedînd. **Sau** (sublinierea noastră !), d. Soare a căutat să o încarce de o categorie estetică, străină substanței sale : grotescul" (pag. 160).

2 „(...) Harpagon trebuie să înfățișeze și o mizerie fizică adusă de o bătrînețe șubredă. (. .). **Sau** în primul rînd această bătrînețe organică și convingătoare, suport de viciu, de uscăciune și de răutate, a lipsit interpretării d-lui Păunescu". (pag. 174).

Acest **sau,** conjuncție coordonatoare disjunctivă, sinonimă cu **ori,** nu corespunde sensului nici unuia din cele două texte, care cer deopotrivă o conjuncție coordonatoare adversativă: **însă, dar,** sau neologismul **or,** mai frecvent în vorbire decît în scris, cu alte cuvinte, mai familiar stilului oral decît celui „scriptic" (cum îl numea Tudor Vianu).

Înlocuiți, vă rog, conjuncția **sau,** nelalocul ei în corpul celor două texte, cu una din aceste trei conjuncții **(însă, dar sau or),** și altfel se vor lumina, pe înțelesul tuturor.

Aceasta era și dorința lui Ion Marin Sadoveanu, de a se face înțeles tuturor cititorilor și în acest scop, evita pe cît posibil neologismele. Ca și Mateiu I. Caragiale, artist superior, autorul romanului **Sfîrșit de veac în București,** era un admirabil scriitor „neaoșist".

Aș putea da numeroase exemple cu texte în parte obscure, pentru că scriitorul, doritor să se exprime cît mai românește, s-a ferit de neologisme, ca dracul de tămîie (cînd era în viață, i-am servit oral această comparație, și dînsul a făcut haz de ea). În cazul celor doi **sau,** el a confundat pe **or** (neologism sau barbarism, împrumutat din limba franceză), care-i suna urît la ureche, cu **ori** (din fondul comun al limbii) și a dat astfel din Scylla în Charibda, recurgînd la sinonimul acestuia din urmă, **sau !**

În altă ordine de idei, vrînd, de pildă, să spună că zeul apare bagatelizat în finalul reprezentanțiilor de dramă (cum s-ar spune azi, **demitizat),** Ion Marin Sadoveanu scrie :

„De pildă, dacă zeul este privit cu solemnitate în tragedie (...), același zeu, în jocul de satiri, este privit în glumă și **cu scădere".** (pag. 203).

Această sintagmă, „cu scădere", rămîne neînțeleasă, deși autorul a urmărit să fie cît mai pe înțelesul general.

Tot atît de neinteligibilă este cealaltă sintagmă, din finalul următorului citat :

„...scriitorii nu s-au ferit în realismul lor puternic **să apese mîna"** (pag. 183).

Autorul a vrut să spună că scriitorii realiști nu s-au ferit **să șarjeze !**

Cu totul de neînțeles este și sintagma pe care o subliniez mai jos :

„Drama realistă nu poate fi (...) decît un element în devenire. Are **un sens de venire** și unul de orientare în viitor" (pag. 168).

Se vede că, speriat de congestia neologismelor indispensabile (adică fără echivalent românesc), ca **element, devenire** și **orientare,** autorul a evitat nu știu ce neologism (poate **actual,**), și a formulat, fără să-și dea seama, obscur.

Aș încheia cu o observație : cînd Ion Marin Sadoveanu observă că „noaptea Sfîntului Ion (...) este reputată ca o noapte de mari dezlănțuiri de forțe magice" și cînd citează expresia engleză „Midsummer madness" (nebunia din miez de vară), excelentul cunoscător al riturilor magice românești nu cunoștea echivalentul romănesc : noaptea (sau nopțile) de Sînziene. În schimb, a plătit și el tributul cuvenit **inefabilului,** cu prilejul dramei lirice japoneze, **nô**-ul :

„Este, poate, formula **cea mai inefabilă** de teatru din cîte s-au imaginat vreodată, pentru că este formula care reușește să exprime lucrurile cele mai subțiri, **cele mai inefabile,** cele mai greu de prins în realitatea lor" (pag. 206).

Este o probă strălucită de prolixitate orală, dintr-o conferință, **(Muzica și Teatrul),** ținută în sala Dalles, la 20 octombrie 1956 — cîntecul lebedei !

Șerban Cioculescu

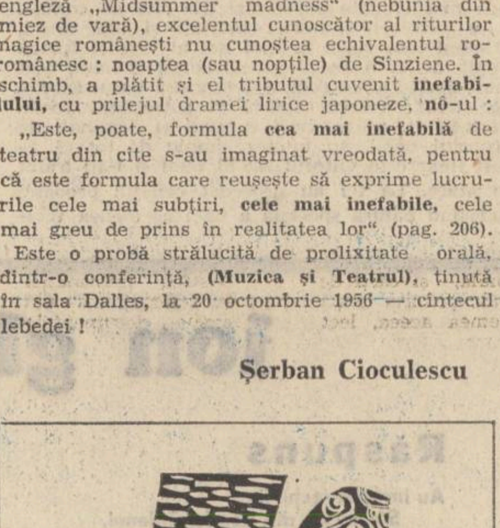

Desene de Mihai Gheorghe

EDGAR PAPU LA 70 DE ANI

Ispita sintezei

Edgar Papu a tipărit nu demult o carte frumoasă, o carte în care informația (abundentă) și judecățile (de multe ori scînteietoare) trec spre cititor îmbrăcate în fraze delectabile intelectual. O carte însă aproape neobservată, din păcate, de cei cărora le era adresată. Căci puținele ecouri care au succedat apariției lucrării **Barocul ca tip de existență** nu au reușit și nu izbutesc să mascheze o curioasă (cel puțin) lipsă de interes. Cauzele unei asemenea recepții rămîn deocamdată obscure, fiindcă (admițînd, pentru o parte din specialiști, o posibilă inaderență la substanța cărții — motivată, poate, de obiectul investigației) textul în sine constituie o lectură pentru care calificativul „agreabil" rămîne capul unei serii ce accede, cu temeiuri, către superlative.

Excelent ghid, autorul are știința dovedirii savante, uneltele sale construiesc cu erudiție, dar fără ostentație. „Călătoriile" diverselor secțiuni propun trasee grandioase, dar, departe de a copleși, drumurile prilejuiesc adevărate „voiaje familiare" pe parcursul cărora un om al locului are aerul că reamintește, cu discreție, niște lucruri cunoscute conlocutorului, luîndu-și doar, din cînd în cînd, libertatea — gest făcut, iarăși, fără paradă — de a stabili înlănțuirile dintre fapte.

Edgar Papu a scris o carte nutrită de mari ambiții. Semnele ei tutelare ar fi, dacă descifrarea noastră este corectă, explorarea minuțioasă, exploatarea totală și cuprinderea. Planurile se vor întotdeauna largi, orizonturile sînt deschise sub unghiuri mari, generoase, inspecțiile ocolesc „totalizările" operate înainte de epuizare. Poefixoidul **quasi** se impune, însă înaintea fiecăruia dintre cele trei substanțe prefigurate de noi drept posibile „semne" ale demersului. Se impune din cîteva motive.

Unul, cel puțin, este vorba de ordin general. El se află dincolo de „universul cercetătorului", aparține, am zice, „universului cercetării". Deși are deja o tradiție considerabilă, investigarea aparițiilor baroce într-un plan sau altul se află încă în faza de adunare. „Sintezele" (atîtea cîte există ori sînt prezentate ca atare) se dezvăluie a fi, în fapt, niște mari culegeri de secvențe descriptive, pentru că materialul introdus în analizele sistematizatoare copleșește, îi domină încă pe cercetători și își conservă o insubordonată independență. Categorisirilor și catalogărilor de tot felul li se opun, în primul rînd, imensitatea cantitativă a faptelor încadrabile sub mantia Barocului și varietatea lor pe genuri, specii, spații, zone. Dificultățile de acest fel sînt surmontate de obicei printr-o abordare globală, în care virtuțile eseului — atunci cînd își află minuitorul — maschează imposibilitatea epuizării și a ordonării.

Și cartea despre baroc — îl vădește pe excelentul cunoscător al literaturii romanice — **Barocul ca tip de existență** este un studiu care se sprijină, în mare măsură, pe datele furnizate de occidentul romanic. „Excursiile" pe mapamond nu pot să ne înșele, infuziile din celelalte arii producătoare de cultură barocă (anglo-saxonă, slavă ori sud-est europeană) zone întinse și purtătoare de semnificații importante pentru necesare limpeziri, sînt (atunci cînd nu lipsesc cu desăvîrșire) sporadice și inconsistente. Deși își încheie cercetarea cu o secțiune intitulată **Puncte de reper pentru un baroc românesc,** autorul poposește extrem de puțin în zonele circumscrise răsăritului european. Substanța din care se nutresc capitolele cărții este extrasă, cum arătam, dintr-un spațiu ce nu evidențiază legături imediate cu elaborările est și sud-est europene și, din acest motiv (în primul rînd), considerațiile consacrate „momentelor" baroce din cultura românească nu pot depăși o neconcludentă „izolare".

Evident, propozițiile de mai sus nu conțin obiecții ci, mai degrabă, doleanțe, pentru că în istoria și critica noastră literară, investigațiile asupra aparițiilor de factură barocă sînt încă în etapa de început. O privire de ansamblu, care să puncteze sau numai să sugereze momentele de articulare ori filierele ce au translat înrîuririle poate, la rigoare, stimula (deși ordinea firească nu este aceasta) considerațiile de tip particular. Și literatura barocă — ne oprim numai la această componentă — în țările din Europa de est și sud-est (căci alcătuirile din literatura română se află în armonioasă concertare cu aparițiile din această arie culturală) dezvăluie peste tot, la o privire atentă, producerea unor sinteze de tip particular, naționale dar și „regionale", născute de fiecare dată din îngemănarea elementelor exterioare, receptate odată cu fluxul influențelor, cu datele ce aparțineau tradițiilor bine consolidate ale culturilor respective. Este foarte normal, deci, ca toate aceste elaborări, calitativ distincte, să propulseze spre planurile superioare fapte, unghiuri analitice și chiar caracteristici de mare suprafață neîntîlnite în Barocul occidental. Am nota doar proeminența elementelor legate de istoria propriilor popoare, particularitate ce vădește vitalitatea, specificitate a acestei literaturi, legătura ei firească, așteptată, cu pămîntul în care s-a născut, cu soarta oamenilor lui.

Cartea lui Edgar Papu adăpostește un model de dezvoltare subtilă a demonstrației. Chestiunea importantă a fost, probabil, cea a alegerii, a opțiunii pentru sugestia cea mai potrivită (căci literatura critică a Barocului, fastuoasă și diversă pînă la deconcertare, abundă în idei, propuneri, ipoteze și supoziții ce scînteiază prin tonurile de descripții), pentru că, apoi, traseele au fost proiectate și urmate cu o vădită pricepere într-ale persuaziunii. E. Papu s-a oprit asupra perlei, alcătuire pe care scoica perliferă i-a oferit-o drept concretizare a sintagmei „strălucirea ca defensivă" și i-a conferit statutul de „semn", de „marcă" fundamentală a stilului în variatele sale materializări. Acestui simbol îi pot fi alăturate altele — depistabile în paginile cărții — ce pot aspira cu îndreptățire la calitatea de „poartă de acces" în păienjenișul Barocului. Capodopera lui Cervantes (în caracterizarea exemplară izbutită de Edgar Papu) poate fi unul dintre ele : „Don Quijote întrunește laolaltă motivul iluziei, al denunțării ei, al scepticismului și deșertăciunii, al melancoliei, al lumii ca teatru și ca vis, al necrofiliei, al părții de umbră, la care se adaugă și alte trăsături, cum ar fi intelectualismul, originalitatea, echivocul și ambiguitatea, varietatea. În sfîrșit, caracterul ludic, spiritul picaresc, marea elevație a gîndului, antagonismul tragic, dinamismul neîntrerupt, vocația decorativă în ordine stilistică (I., 207).

Construcția alcătuită de Edgar Papu propune un model (multiplicat, firește, într-o serie aparent infinită de variante) posibil al tipului existențial baroc, model a cărui principală caracteristică poate fi socotită vuicitatea, efortul neîntrerupt de coagulare a subcomponentelor într-o structură dată, mereu aceeași. S-ar părea că din această strădanie către o permanentă convergență se poate articula sistemul (dorit, căutat, solicitat) dar sublimarea „formei" — dincolo de relevarea (cel puțin concomitentă) a „funcției" — într-un cadru „dirijat" consecvent de către autor duce, după opinia noastră, cu iminență, la deformare. Considerarea „funcției" ni se pare esențială, pentru că, în contextele culturale diverse, elementele fundamentale și toate celelalte componente grefate pe structura de bază a Barocului se comportă diferit. Un exemplu ni l-ar putea furniza barocul portughez manuelin — propus de E. Papu drept etapă incipientă a „marelui moment" european — dezvoltat pe un postament gotic. Un altul — și mai concludent, credem — se află în istoria culturii și literaturii noastre, unde — la fel ca în alte literaturi din răsăritul Europei — Barocul a preluat și exercitat cîteva din cele mai importante funcții ale Renașterii. Impactul baroc în cultura românească a veacului al XVII-lea a însemnat în primul rînd contactul cu Antichitatea clasică, relație decisivă pentru o cultură care, din bine cunoscute motive, nu a trecut prin etapa renascentistă. Barocul — curentul și stilul totodată — a realizat o preluare firească a celor mai multe dintre cuceririle Renașterii. Nu este vorba numai de asimilarea manierei de resuscitare a valorilor clasice, ca și de interpretarea lor în spiritul unei modernități acute. Au fost incorporate în plan filozofic ideile principale ale teoriilor lui Platon și Aristotel (după ce gîndurile stagiritului au fost „purificate" de cernerea pe care au impus-o într-o primă fază preceptele tridentine) și, în continuare, procesul acestei întregiri a fost rafinat în sensul delimitării ideilor celor mai adecvate contemporaneității : recunoașterea poziției fundamentale a rațiunii în cercetarea macro și microuniversurilor și izolarea empirismului caracteristic aristotelismului veritabil. Prin filiera umanismului baroc, pe care cultura română l-a contactat în secolul al XVII-lea. Antichitatea pătrunde în spațiul nostru spiritual după ce fusese conciliată cu „ideologia" dominantă în epocă. Acest context motivează lipsa de bruschețe a încorporării, asimilarea de tip nonconflictual.

Enumerarea ar putea, firește, continua. La fel și discuția pe marginea lucrării, atît de interesante, a lui Edgar Papu. Incitantă cu deosebire — probă a substanțialității și originalității, elegantă, cizelată, scrisă cu rafinament și precizie, cartea **Barocul ca tip de existență,** elaborarea de prim plan a exegeticii noastre, aspiră, cu justificate pretenții, la un loc în bibliografia universală a Barocului.

Dan Horia Mazilu

● **EDGAR PAPU** ● Bibliografie ● n. 13 sept. 1908, București ● Absolvă liceul la Sf. Sava, București, 1927 ● Termină studiile de filologie, 1931, și filozofie, 1932, București ● Studii la Viena ● Doctoratul în Italia, 1944 cu teza : **Contribuție la estetica formelor deschise** ● Profesor la Liceul Național din Iași, 1936—1943 ● Profesor la Liceul Sf. Sava, București, 1943—1946 ● Asistent universitar, București, 1946—1952 ● Redactor la Institutul de lingvistică, București, 1952—1954 ● Lector la Catedra de literatură universală, București, 1954—1961 ●● Volume : ● **Răspîntii — forme de viață și cultură** (1936) ● **Artă și imagine** (1939) ● **Soluțiile artei în cultura modernă** (1943) ● **Giordano Bruno, viața și opera** (1947) ● **Călătoriile Renașterii și noile structuri literare** (1967) ● **Evoluția și formele genului liric** (1968) ● **Din luminile veacului** (1967) ● **Altdorfer** (1969) ● **Fețele lui Ianus** (1971) ● **Poezia lui Eminescu** (1971) ● **Între Alpi și Marea Nordului** (1973) ● **Arta și umanul** (1974) ● **Din clasicii noștri** (1977) ● **Barocul ca tip de existență** (1977) ●

Atlantide culturale

Urmare din pag. 1

imens ! — reprezintă totuși o realitate interioară, un dat al speciei culturale pe care o reprezentăm. Avem în noi barocul, la cuprindere planetară, așa cum avem mitul ieșirii din ape, tot la cuprindere planetară, chiar dacă minunea barocului iese pe țărm ici și colo, pe anume latitudini și meridiane, într-o anume fracțiune de timp a cuaternarului uman.

Din acest punct, **Barocul ca tip de existență,** Edgar Papu prefigurează înțelegerea artei ca dat structural al ființei, confundîndu-se eternitatea ființei cu perenitatea stihurilor, ca moduri de expresie, oricît de temporale, ceea ce ne îndreptățește să așteptăm, pentru întregirea demonstrației, un Clasicism, un Romantism, un Manierism, sub aceeași semnătură.

Stilurile sînt deci consubstanțiale spiritului uman, în viziunea lui Edgar Papu, ele sînt recurente, chiar cînd își dau fizionomie într-un loc și într-un timp anume, primind un nume funcțional sau un nume accidental (ca Barocul, care pornește de la perlă). Stilurile sînt niște strategii ale existenței, și fiind astfel, orice cultură are acces la expresiile unui stil, propunînd valori în numele lui. (Nimănui nu i-a provocat iritare existența unui baroc hindus sau a unui baroc islamic, au trezit în schimb revoltă afirmările lui Edgar Papu despre existența unui baroc românesc). Așa stînd lucrurile, nu există locuri privilegiate și locuri blestemate în cultura umană, locuri care numai dau și locuri care numai iau sau primesc ; demarcația major-minor este inoperantă cînd lepădăm prejudecățile, examinînd valorile ca valori, apreciind doar greutatea lor în sine. Surpriza este ca țări mici sau „culturi mici" să propună valori mari, novatoare, iar în „călătoriile" sale Edgar Papu ne-a adus exemplul Portugaliei, exemplul Olandei, exemplul tot atît de excentric geograficește al Țărilor Române.

Călătoria e oricum o definiție, nevoia descoperirii unor rudenii, a unor spirite afine, fiindcă un călător ,oricît ar fi de singur, vrea să-și intemeieze demersul explorator prin înrudiri cu demersurile unor altor singuratici, aflați în ipostaze asemănătoare. În culturile lumii sînt mulți asemenea călători, în cultura noastră Edgar Papu l-a redescoperit pe Eminescu de care s-a ocupat stăruitor **(Poezia lui Eminescu).**

Din departe, prin Eminescu văzut ca pisc, Edgar Papu se întoarce la aproapele nostru, unde de fapt s-a aflat permanent. Dar deși apropierea obturează privirea, deși toți cei din aproape sau aproape toți riscăm complexul miopiei, călătorul nostru a știut să vadă și aici. Ce anume ? Ceea ce este bătător la ochi văzut din departe, dar greu apreciabil din aproape, faptul că această cultură română e o cultură mare.

Semnificativ, polemica în legătură cu valoarea și destinul culturii române nu s-a putut angaja eficient, printr-o tranșantă definire a pozițiilor decît în clipa în care, prin Edgar Papu, și datorită lui, a apărut la orizont un termen teoretic operativ, pe cît de simplu pe atît de insurgent, noțiunea de protocronism. Prima consecință : practica adulării blajine, confortabile, „profesioniste" a valorilor literaturii române, practica de a-i bate pe umăr consolator pe Eminescu, Sadoveanu, Blaga, Arghezi, și alții, asigurîndu-se lumea că ceea ce au făcut ei și alții „merge", deși n-are curs de ca cea de la Viena sau mai încolo, a fost trecută, încă nu definitiv, în registrul minor al cîrteliî de catedră, revistă, club. S-ar putea să avem o literatură minoră, trebuie s-o dovedim însă cu acte. Să ne luăm deci acest curaj ! S-ar putea în schimb să avem o literatură majoră, și atunci conceptul de protocronism este la locul lui aici, ca și în alte culturi, cum afirmă și demonstrează Edgar Papu.

A doua consecință : nevoia implicării valorilor literaturii române într-un tablou dinamic, în chiar tabloul planetar al valorilor în cadrul căruia literatura română evoluează. Comparatismul pedestru, cu trimiteri înguste sau întîmplătoare nu mai satisface ; pentru a putea fi mai adecvat înțeleasă și apreciată literatura română pretinde un vast cadru de referință, în fond chiar acela pe care i-l impune așezarea ei la o răspîntie nodală a lumilor. Nu numai vestul, ci și estul, și sudul (de care sîntem puternic legați) și nordul, cu intruziunile sale catalitice. Implicarea comparatistă are menirea să introducă valorile literaturii române în circuite mari, ea înlesnește situări judicioase, evaluări exacte, apărîndu-ne atît de riscul minimalizării cît și de riscul exaltării megalomane, amîndouă fiind maladii ale complexului provincial.

Formularea conceptului de protocronism nu putea veni din partea altcuiva decît a unui cărturar de mărimea, puterea de pătrundere și perspectiva lui Edgar Papu. Dar de aici se cuvine să revenim în punctul de altitudine în care se află cugetătorul nostru. Fiindcă viziunea sa, deși din aproape, nu e robită totuși aproapelui acestei culturi ci purificată, limpezită, întemeiată prin departele unor perspective de cultură, a unor mari perspective, în cadrul cărora cultura română reprezintă, ceea ce este de fapt, un fragment. Un fragment dintr-un mare organism, prin care trec toate circuitele de energie și idei ale întregului. Și atunci de ce cultura română, ca fragment, s-ar compara aberant ? De ce s-ar compara altfel decît cultura lusitană, italiană, germană, argentiniană ș.a.m.d., iar cînd se comportă altfel, cînd primește dar și transmite, cînd emite propria sa energie, de ce să nu identificăm fenomenul fără a decreta apriori că tot ce se petrece în cadrul acestei culturi este doar o probă de imitație sau sincronism ?

În ultimă instanță, profesorul Edgar Papu ne îndeamnă să avem privirea proaspătă, să citim cărțile românești ca pe oricare alte cărți, uitînd că sînt românești, pentru a putea descoperi asta, calitatea lor românească atunci cînd există temeiuri, abia la urmă.

„Luceafărul" vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric și instalații Titu (I)

● Cuvinte de început

Despre *Întreprinderea de aparataj electric de instalații din orașul Titu* am mai scris cîndva. Am stăruit atunci asupra produselor care ies pe porțile întreprinderii, despre calitățile excelente pe care le probează produsele ce poartă înscrise pe ele vocalele I.A.E.I., despre oamenii care prin efortul și munca lor susținute fac ca marca întreprinderii în care lucrează să fie apreciată pretutindeni. Oricine trece pragul fiecăreia dintre secțiile Titu se poate convinge singur că problema calității este aici în fiecare zi la ordinea... zilei. Tot ce se întreprinde la nivelul fiecărui loc de muncă, tot ce se produce aici poartă însemnele calității.

De aceea spuneam atunci, într-unul din reportajele apărute tot în acest spațiu, că I.A.E.I. este o emblemă a calității.

Recapitulînd — și întărindu-mi apoi afirmația cu alte preocupări ce vizează îmbunătățirea calității produselor — pot spune și acum același lucru.

I.A.E.I. reprezintă prescurtarea a patru cuvinte ce aureolează o activitate susținută și fructuoasă.

I.A.E.I. reprezintă, aș spune, și prezentarea a ceea ce se numește IREPROȘABIL — AVANTAJOS — ELEVAȚIE — INGENIOZITATE.

IREPROȘABILĂ este calitatea oricărui reper, cum se numește într-un termen uzual și generos fiecare produs.

Nimic nu se poate reproșa nici în ceea ce privește calitatea produselor, nici în ceea ce privește promptitudinea cu care se livrează produsele contractate, nici condițiile de livrare.

Pentru că I.A.E.I. este un organism perfect pus la punct, un organism viu, aș zice, care garantează tot ceea ce produce.

AVANTAJ, adică acea siguranță în livrare pe care ți-o dă orice contract încheiat cu un furnizor ca I.A.E.I. Titu.

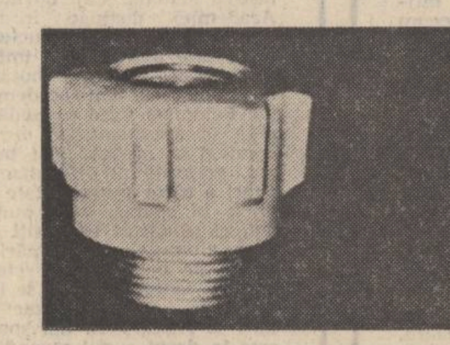

Avantajul de a nu mai pierde timp pentru urgentarea onorării contractelor, avantajul de a fi sigur că la data fixată în contract transcontainerul îți va aduce la banda de fabricație la care ai nevoie sau la locul de muncă sau șantierul care necesită asemenea produse reperele respective, fără nici o întîrziere.

În plus, așa cum viitorii beneficiari pot vedea în capitolul următor, contractele pe care ei le vor încheia cu I.A.E.I. Titu le vor garanta, pe lîngă calitatea ireproșabilă a produselor, și promptitudinea onorării unor comenzi care intervin neprevăzut.

Dar despre asta — în capitolul ce va urma.

ELEVAȚIE în construcție, elevație în aspect, elevație în procesul tehnologic care stă la baza producerii lor, aceasta ar mai reprezenta una dintre vocalele din emblema I.A.E.I., prescurtarea ei, bineînțeles...

● Despre aceeași întreprindere, dar folosind cuvintele unuia dintre cei mai importanți beneficiari actuali

B.A.T.M.M. București este, într-adevăr, cum mi-o spunea și economistul *Liviu Bucur,* unul din cei mai importanți beneficiari ai produselor I.A.E.I. Titu.

Șeful serviciului desfacere al întreprinderii, Liviu Bucur, mi-a dat și date și cifre capabile să mă convingă de acest lucru. Nu a fost nevoie, obiectul reportajului meu fiind mai degrabă evidențierea felului cum se achită de sarcinile ce-i revin din contracte, ca furnizor, I.A.E.I. Titu.

Și la acest „capitol", ca la nenumărate altele, I.A.E.I. Titu s-a prezentat, și de data aceasta, excelent.

Tovarășul *Mihail Covaci,* directorul filialei „Electrotehnice" din cadrul bazei de aprovizionare tehnico-materială a municipiului București a avut, în timpul convorbirii pe care i-am solicitat-o, numai cuvinte de laudă la adresa acestei prestigioase întreprinderi.

„Relațiile noastre cu Întreprinderea de aparataj electric de instalații din Titu, mi-a spus interlocutorul meu, sînt dintre cele mai bune, aș putea spune *model* pentru relațiile dintre un furnizor și un beneficiar.

I.A.E.I. Titu este unul dintre cei mai buni furnizori din 54, cîți avem. Mă îndeamnă să afirm asta receptivitatea probată de furnizorul nostru, promptitudinea cu care ne onorează comenzile. Nu pot să nu amintesc faptul că atunci cînd am avut nevoie de urgentarea livrării a numitor produse, I.A.E.I. Titu s-a dovedit a fi un furnizor excelent, înțelegîndu-ne dorința și, ca atare, livrîndu-ne produse la data la care aveam urgentă nevoie de ele.

Sintetizînd în cîteva cuvinte, I.A.E.I. Titu s-a dovedit mai ales în ultimul timp un furnizor ideal".

Într-adevăr cuvinte frumoase, capabile să aureoleze o activitate susținută, la care se pune inimă și suflet.

● Cîteva cuvinte, la fel de frumoase, despre o anumită activitate

Cum reușiți să faceți astfel ca beneficiarii să aibă asemenea frumoase cuvinte de laudă la adresa întreprinderii în care lucrați? — l-am întrebat pe șeful serviciului desfacere, economistul Liviu Bucur.

„Ceea ce trebuie menționat — mi-a spus economistul Liviu Bucur, este în primul rînd colaborarea excelentă ce există la ora actuală între producție și desfacere. Cu alte cuvinte, tot ce se produce în întreprindere, tot ce intră pe banda de fabricație ține cont de cerințe și de urgențe. Nu se mai produce sub nici un motiv ceea ce nu se vinde, ceea ce nu se cere pe piață, ceea ce nu satisface beneficiarii. Aceasta conduce la realizarea planului de livrări, pe de o parte, iar pe de altă parte, la eliminarea tuturor greutăților care se mai creau pe ici pe colo beneficiarilor noștri.

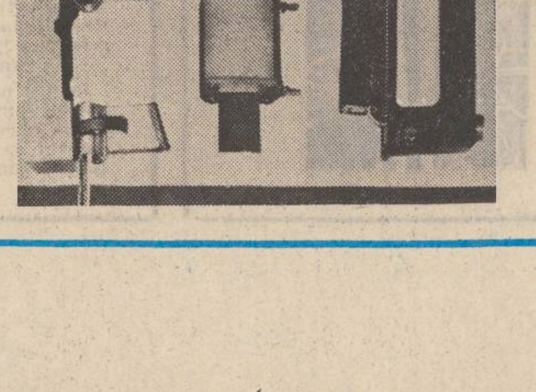

O evidență clară a cererii și a producției a condus, odată în plus, la eliminarea unor neajunsuri, astfel că la ora actuală la adresa I.A.E.I. Titu se pot auzi rostite numai și numai cuvinte de laudă. Mi-ați spus-o chiar Dumneavoastră".

Într-adevăr, îi „divulgasem" economistului Liviu Bucur, cuvintele de laudă rostite la adresa I.A.E.I. Titu de către directorul Mihail Covaci.

Ceea ce îmi spunea tovarășul Bucur nu făcea decît să întărească aceste laude, să le facă și mai plauzibile.

Eu, reporterul, nu aveam altceva de făcut decît să înregistrez toate laudele, spre a le oferi drept garanție viitorilor beneficiari. Cărora le fac invitația de a contracta cu toată încrederea produsele ce ies pe porțile Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu.

Și îi asigur că pentru o mai bună producție aici, la I.A.E.I. Titu, se vor înregistra noi preocupări, atît pe linie de producție, cît și pe linie de desfacere.

Despre aceste preocupări, relatate mie de către inginerul **Lucian Ionel Pătru,** șeful serviciului producție, în reportajul următor.

Reporter

atelier literar
poșta redacției

ADRIAN FOARFĂ : Dacă veți urmări atent și consecvent revista, veți observa, desigur, la un moment dat, și „coordonatele axiomatice" de care vorbiți. Versurile sînt, deocamdată, modeste, neconcludente.

ALITA : N-am putut descifra toate paginile (oricum, prea multe) și oscilăm între impresii contradictorii (influențate, unele, și de chinul lecturii). Reveniți cu texte dactilografiate, ca să ne putem face o părere „ca lumea".

C. VELESCU : Nu reiese destul de clar explicația conflictului, atît de acut și vehement (care pare cumva forțat, exagerat, tras de păr). Dar povestirea nu e rău scrisă, ceea ce ne îndreptățește să sperăm în performanțe mai bune.

A. DERLEA : Multe lucruri palide, șterse, în ultimele două plicuri (unele par pagini vechi, din caietele primelor încercări, șovăitoare, stîngace — de pildă, „Vizită", etc.). Cîteva, un pic mai înfiripate : „Secretaire", „La țtrand", „Afară" „Muzicuță", „Sămănătorism".

TRAIAN GRIGORE : Ați crescut, într-adevăr, și veți mai crește, desigur. „Descoperirile" relatate în scrisoare se pot înmulți — trebuie ! — iar exercițiul luciditățli, manifestat tot acolo, pînă la „gîndurile negre" și autonihilism (tristesse oblige !) reprezintă pașii de avînt care preced săritura (după cum ați văzut, săritura „fără elan" nu mai figurează nici în programul olimpic — s-au înțeles, în fine, nefirescul și neputința ei batraciană...). Dar nu e inutil nimic din ce tindeți să evaluați ca atare, în epistola dv., iar „blocajul" (care poate dura, uneori și 17 ani !) e doar aparent — motoarele lucrează în continuare, fără întrerupere și fără zgomot ! Versurile trimise sînt în mare progres (ușor rarefiate, uneori) așa încît „vameșul" ineficient e obligat să le dea „foc verde" (trebuie să aveți, totuși, mai multă încredere în „picătura chinezească" !...).

M. CIORANU : În ultima vreme, doar lucruri slabe, fade, fără nerv, fără substanță. Nu e altfel nici în ultimele două plicuri, din care abia dacă putem pomeni (cu surplus de bunăvoință) „Toamnă I", „Fără sfială", „Pe umerii mei".

DAOS : Felicitări și mulțumiri și multe înainte ! (...și iată că disperările vechi se risipesc — cine-ar fi crezut, în afară de dv. și încă cineva ?...). Prietenul dv. — dacă într-adevăr nu

și-a virit coada Măria Sa Naiba — e prea aproape de pupitrul dv., trebuie să-l îmbrinciți nițel mai încolo... Multă sănătate !

MALANCA M. : O viziune exagerat de întunecată, pesimistă (decepțiile se pot transforma, prin poezie, și în speranță !...). În versuri, care sînt încă lucruri de început, șovăitoare, există și un zvon liric demn de atenție, în pagini ca „Sinceritatea", „Și au trecut", „Existență". Dar cea mai interesantă și promițătoare ni s-a părut „Iubire". Reveniți.

A. P. — GALAȚI : Sîntem „oameni de rînd", în comparație cu marile talente și genii recunoscute peste timp. De aceea, trebuie să i se lase lui, timpului, sarcina de a alege și decide. Aveți dreptate în legătură cu impostura și ipocrizia, dar... Din scurtele crîmpeie versificate încă nu putem trage o concluzie.

M.A. — ZINCA : În progres, „Credință", „Azi", dar e nevoie de mai mult curaj, de mai multă stăruință (a scrie „printre picături", cu nonșalanță diletantă, fără o preocupare și o tensiune continuă pentru poezie și în numele ei, nu poate da rezultate la înălțimea talentului și așteptărilor).

Georg Nicolaus, Ruxandra Zaharia, Ștefan Gașler, Ionel Crăciun, P.D.A., P. Grec, Marian Mireanu, Teodor Loviște, Nae Cristian, Aurica Cranta, Petrică Podaru, Nicolae Drăgu, Ilie Palade, I. Braghеș, Mariana Nicolaie, Nicolae Cișmaș, Veronica Sarmis, Titu Dumaru, Ion Cristea, I. F. Tuinea, Angela Adria, T. Cronos (ceva, în „Vehiculație"), **Iuliu Șerban, Tache Beceru, Corneliu Iovuța** (ceva, în 115, 119, 135, 35/c, 137), **A. V., Petru Munteanu, Aurel Odoroabă** (versuri și proză), **Octavian Ciucă, Em. — Adrian Iosub, Popliuc Gh. Make, Gheorghe Griguța, Geo Fabian, Alex. Gamureac :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Lumea", „Nemărginire", „Fantastică", „Amurg", etc. ; „Menire", „Marină", „Te simt", etc. ; „Deprindere", „Exces de zel", etc. ; „Poezie pentru intelectuali", „Vești noi despre pasărea Phoenix", „Noe", „Ramură castanie", etc. ; „Cine se naște visînd", „Pasărea", „Izolare", etc. ; „Eu vin să vă spun", „Nu mă căutați", „Meteorologie", etc. ; „Poem de iarnă", „Poeme singure", „Eresuri", etc. ; „Ani tîrzii", „Lîngă fereastră", „Celor ce suferă", „A sta de veghe", etc. ; „Zi de vară", „Noapte de vară", „Din plin", „E cerul senin".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet: TRAIAN FINȚESCU

Cit încă

Nu
închide pleoapele nu
lăsa să cadă
această ghilotină a luminii
cit încă
o inimă tîrzie mai bate secunda
de aur a dimineții cit încă
mai moare moartea trăită în somn
cit
mai răsare soarele ca o altă amintire
despre mama
cana de lut a copilăriei
din care se revarsă crud
laptе pur, lumina.

Vecină timplă, așteptarea

Într-o
zi de vineri a vieții tale către seară :
După-amiaza se stinge ca o lebădă
(orice pasăre
pe limba ei piere
dar unul
este cîntecul de lebădă).
Bei vinul înșelător al amurgului
așteptînd.
Într-un tîrziu
nasc
stele :
Vorbe, vorbe de aur într-un pustiu
(Poemul s-a scris).

Pseudo-papagal

Un papagal apărîndu-se de ploaie cu flecăreala
penelor.
Dincolo de pădurea ochilor dincolo
de podișul frunții
dacă știi drumul.
Tic-tac-ul asurzitor al minții
gîndurile ca niște cuie cu virful
în sus Groapa Comună memoria.
Mă poți vedea :
prea tînăr tras pe roată de idee.
Altfel —
laolaltă
cu ceilalți deprind
iscusit ucenic vînător
dibăcia de a împușca
francul. Un papagal apărîndu-se
cu flecăreala penelor.

Alchimie

Părinții mei
(calciu săruri minerale fier
într-un cuvînt : țărînă
organică)
mi-au pregătit o carieră strălucitoare :
Vînzător de cîntece în paradis plătit
în moneda melodioasă
a luminii
(salbă de aur trecător
pune dimineața
în jurul gîtului).
În pămînt or muta
inima
acest mușuroi
al unui popor de furnici
roșii.
Iată
deja
în așteptare
iarba fosnește ca o cămașă
nerăbdătoare să mă-îmbrace.
(Piinea adoarme și se visează
grîu).
Mlădios și răbdător ca un fluviu
părul meu
va continua să curgă :
în cer
norilor
va spune o poveste.

Dezacord

Voi dezbrăca această cămașă
de mișcătoare
Nisipuri (Destul
folosit de lucruri învățat
pe dinafară. Rumegat de
o memorie mlăștinoasă Rătăcit
în creierul lor ca într-un labirint
de nori Un adevăr ponosit o pălărie
ia forma capului pe care-l
acoperă Mirosul Gîndurile Firele
de păr în locul mîinilor
Mănușile încep să cînte la pian).
La nordul inimii Acolo
unde vîntul amestecă vocile poeților
Ca un cornet de zaruri Vegheat
de stele fixe între
doi îngeri de ghiață
Într-un cuvînt într-o piramidă
trupul meu
Îmbălsămat
Vindecat de timp.

Poem în doi

Viața noastră
după ora cinci după-amiază după
cortină.
Eu mai
trec înot o carte mai
impăiez
cuvinte sburătoare
construiesc un poem
ca pe o casă
de bani.
Tu
ca într-un ritual de sacrificiu
cu gesturi sacerdotale
răsucești
gîturi lungi neprihănite
sugrumi
cîteva rufe cîteva
lebede
compui
un poem comestibil o musaca
piatra filosofală o cauți
în cartof
voalată în aburi scoși pe-o nară de balaur
lîngă cuptorul tău de alchimist.
Împreună
ucidem cu sînge rece
cîteva țigări cîteva ore
sbătîndu-se peștii
vii. Împreună.
Schimbăm cîteva gesturi închiși
în sacii noștri de piele
ca niște boxeri atingîndu-și
mănușile. Împreună.
Lumina
scade încet ca vinul
într-un pahar
din care bem pe rînd.
Ca atîția alții trăim
viețuim
într-un ou de furnică.

Ars poetica Ars mundi

Am învățat
înalta artă a descrierii
Hingher de imagini Ediții
vulgarizate ale clarului de lună
pentru uzul amantelor limuzinelor
silențioase
Singurătatea mea în ediții de lux
în ediții prescurtate lungile mele
nevroze Trandafiri de plastic Adjective
de plastic. Cuvinte întinse ca rufele
la uscat : totul se spală și poate fi
Luat de la început Suplimentăm
Tirajul.

Izvoare necercetate ale culturii române

Urmare din pag. I

săsească românii sînt prezenți în conștiința acestui sas anonim. De aici încolo, istoriografia săsească ia un avînt puțin obișnuit în întreaga istoriografie medievală, rostirea istoriei devenind un adevărat **spiritus rector** al întregii activități culturale săsești. Aproape că nu există cronică săsească în care să nu apară referiri la români și la țările române de dincolo de Carpați. Dacă interesul pentru vecinul român din Transilvania se explică din natura relațiilor cotidiene, cel purtat pentru românii din Țara Românească și Moldova se încadrează într-o viziune istorică și într-o gîndire politică ce denotă la acești cronicari (preoți în marea lor majoritate) cunoașterea atît a intereselor complexe ale comunității săsești cît și conștiința unității celor trei provincii istorice locuite de români și legate între ele prin aceeași soartă istorică și același mecanism economic comun. **Cronicarii sași știau prea bine lecția istoriei în lumina căreia orice schimbare (de orice natură ar fi fost ea) în țările de dincolo de Carpați putea să se răsfrîngă într-un sens sau altul asupra Transilvaniei și implicit deci și asupra comunității săsești.** Se ajunge astfel ca singura permanență oarecum externă, nesăsească, a istoriografiei săsești să fie preocuparea ei față de români. Pur cantitativ exprimată, această permanență se constată pînă la finele veacului al XVIII-lea, la cîteva sute de cronici săsești cu cîteva zeci de mii de știri despre români (față de cîteva zeci de cronici românești care se referă la sași furnizînd cîteva zeci de știri răzlețe despre sași !). Pentru această permanență, sfîrșitul secolului al XVIII-lea nu reprezintă hotar, nici criteriu de periodizare. Bazele realizărilor românești ale istoriografiei săsești din veacul trecut și al nostru se pun în veacul Luminilor, unele chiar și în cel al Umanismului și Renașterii și al Barocului. Metoda și concepția au fost supuse vicisitudinilor veacurilor, nu însă și preocuparea sașilor istoriografi față de români. **Frumoasa tradiție românească a istoriografiei săsești este cultivată și respectată cu un conservatorism pozitiv rar întîlnit.** Conservatorismul este de natură exterioară, înnoirile sînt de natură calitativă. Această — fericită — îmbinare între conservatorism și novatorism s-a transmis pînă în zilele noastre. Lucrările și cercetările noastre realizate sau planuite se înscriu declarat și conștient în șirul preocupărilor devenite tradiționale și constante ale sașilor față de români (conservatorism exterior) ; metoda de investigație, interpretarea și prezentarea se vreau înnoitoare, supuse cuceririlor istoriografiei contemporane din țara noastră.

— De o însemnătate specială pentru noi sînt izvoarele istorice pe care ni le oferă literatura germană din România. Ce aduc ele nou față de alte izvoare atît ca informație cît și ca optică, mai ales ?

— Evoluția istoriografiei săsești în raport cu interesul purtat românilor se înscrie pe o orbită a cărei trăsătură caracteristică este permanența și constanta preocupare față de români, indiferent că este vorba de cei de dincolo de Carpați sau de cei din imediata vecinătate ardeleneacă. Evoluția este dictată de ceea ce interesează și de însăși evoluția istoriei românești. Istoria politico-militară înainte de toate **(se poate reconstitui astfel o detaliată istorie a românilor pe o bază informativă exclusiv săsească !)** ; de asemenea **originea lor romană, limba lor romanică, „legea" lor ortodoxă,** adică acele însușiri prin care românii se deosebeau fundamental de sași. Structura internă, politică, socio-economică, destinul istoric cu precădere, mentalitatea **colectivă,** folclorul, etnografia sînt elemente de apropiere a românilor de sași, resimțite ca atare și de aceea mai puțin prezente în istoriografia săsească medievală, ele fiind pentru purtătorii ei lucruri de sine înțelese — de aceea ei reții mai ales excepțiile de la aceste daturi comune și firești.

Optica cronicarilor sași este sensibil deosebită de cea a cronicarilor români, lucrul acesta evidențiindu-se îndeosebi în acele pagini paralele care se referă la același eveniment sau aceeași realitate, de exemplu : descrierea bisericii domnești de la Curtea de Argeș de către Radu Popescu sau de către sașii brașoveni de la începutul veacului al XVIII-lea, sau acțiunea unificatoare a lui Mihai Viteazul, pe care nici un cronicar român n-a resimțit-o ca atare. În schimb sasul Johann Filstich își încheie cu următoarea remarcă prezentarea campaniilor lui Mihai : **„Și astfel, acestui domnitor** [Mihai Vodă] **i-a fost dat ceea ce nici un alt voievod de pînă la el nu a reușit să facă, anume să reconstituie vechea Dacie".**

Mai amintim că sibianul Martin Felmer este primul care aplică spațiului românesc termenul de **România** (1764) cum de altfel în general cronicarii sași avînd avantajul privirii din afară au surprins mult mai pertinent și complex conștiința unității românești medievale în toate manifestările ei. În schimb, ca o scădere a cronisticii săsești față de cea românească amintim faptul că nici un cronicar sas contemporan nu a înregistrat schimbarea regimului pămîntean cu cel turco-fanariot, această amnezie fiind condiționată de mai mulți factori a căror analiză aici ar necesita prea mult spațiu.

— Ce relații au existat între scriitorii români preocupați de istorie și cercetătorii și istoricii sași ai timpului ?

— Cronicarilor români din veacurile XVII—XVIII nu le-au fost necunoscute unele din realizările confraților lor sași, între care Lorenz Töppelt (Laurentius Toppeltinus) s-a bucurat de cele mai înalte aprecieri (Miron Costin, stolnicul Cantacuzino, corifeii Școlii Ardelene), el fiind tradus chiar în românește parțial de către Miron Costin. La rîndul lor, cronicarii sași au apelat la scrierile confraților români, fie traducînd cronicile muntene (Johann Filstich) sau cronica lui Popa Vasile din Schei (care s-a păstrat numai în traducerea săsească din Brașov !), fie utilizîndu-le în scrierile lor consacrate românilor (Johann Filstich, Georg Matthiae, Martin Felmer, Andreas Wolf, acesta din urmă utilizează la finele veacului al XVIII-lea opera lui Dimitrie Cantemir și letopisețul „logotetului" Miron Costin). Nu de puține ori sașii mărturisesc că s-au informat de la boieri, călugări sau negustori români asupra istoriei românești, alteori ei se informează la fața locului, în Moldova și Țara Românească. **Observația nemijlocită** a fost sursa principală de inspirație în prezentarea limbii, a obiceiurilor și credințelor populare, a folclorului românesc.

— Cum explicați rămînerea în manuscris a unor texte istorice sau literare demne de interes și ce credeți că se poate face pentru a fi puse fie la îndemîna specialistului, fie la îndemîna cititorului interesat firesc de aceste probleme ?

— Cronicarii sași au scris de regulă dintr-o vocație lăuntrică, neurmărind o publicare a operelor lor. În veacul trecut și la începutul secolului nostru s-a început publicarea unor cronici săsești, inițiativă lăudabilă, dar care a fost repede abandonată, așa încît marea majoritate a cronisticii săsești zace și astăzi în arhive. Se impune așadar mai întîi **alcătuirea unui repertoriu al acestor manuscrise,** răspîndite în arhivele ardelene, la Budapesta (80 de volume de cronici, pe care cu toate străduințele noastre nu am avut încă posibilitatea să le cercetăm !) și de curînd și la București (luate cu ocazia înființării Muzeului de istorie sau în alte împrejurări și din alte inițiative vizînd arhivele provinciale și care nu s-au mai restituit depozitelor posesoare și nici nu se mai știe cu exactitate unde se află la ora actuală !). Alcătuirea acestui repertoriu cu descrierea amănunțită a fiecărei cronici ar deveni un instrument de lucru util, dar care nu poate dispensa pe specialist de studierea fiecărui manuscris, căci numai astfel se vor putea valorifica toate informațiile din ele, unele de cel mai mare interes și de absolută noutate, îndeosebi în ceea ce privește niște stări de conștiință, de mentalitate, de amănunte de etnografie, folclor, artă (Atrag atenția asupra unui manuscris de la Brașov din anul 1685 în care se află un portret necunoscut al lui Mihai Viteazul !).

— Ce texte istorice privitoare la români scrise de sași. credeți că ar merita să fie traduse mai întîi în românește ?

— Se impune o grabnică punere în circulație a istoriei românilor scrise de Johann Filstich în 1728 (în curs de editare de noi la Editura Științifică și Enciclopedică), apoi a istoriei războaielor antiotomane scrisă de Georg Soterius (mort în 1728), în care se descriu pe larg eforturile voevozilor români în lupta lor cu Semiluna, a cîtorva jurnale de o valoare excepțională, scrise în veacul al XVIII-lea ; foarte utilă ar fi apoi alcătuirea unor antologii pe teme majore din istoria și realitățile românești așa cum au fost ele tratate în istoriografia săsească, în care ar trebui incluse și pagini publicate de mult, puse acum la îndemîna cititorilor, în traducere românească. Cred că un act de cultură ce depășește mult cadrul național ar fi, în fine, publicarea integrală a poemului **Ruinae Pannonicae** în versiunea originală latină însoțită de o traducere germană și română. Autorul acestui monument literar și istoriografic este Christian Schesaeus (mort în 1585), cel despre care se afirmă axiomatic că ar fi pentru timpul său „cel mai mare umanist al Europei de sud-est". Or, axiomele e bine să fie limitate la științele exacte, acolo unde le e locul, și să nu fie acceptate și în cele sociale, și în nici un caz în literatură și istorie. O ediție a acestui poem (prilejuită poate de aniversarea a 400 de ani de la moartea poetului în 1985 ?) ar aduce suficiente dovezi pentru caracterizarea axiomatică a lui Christian Schesaeus. Pînă în prezent s-a considerat că partea inedită a acestui poem (respectiv cînturile V—VIII și XII) ar fi pierdută ; am avut fericita întîmplare să aflu două copii integrale ale poemului la Brașov și Tg. Mureș (o a treia se află, probabil, la Budapesta).

(Continuare în numărul viitor)

Finlanda

Urmare din pag. a 8-a

și mai agili decît tavaștii dar în al căror caracter bucuria vieții și optimismul se împletesc cu o anumită melancolie și visare. Fizic se deosebesc de tavaști, avînd o bună parte din ei părul negru, ochii castanii și trăsăturile feței mai bine conturate. A treia grupă o formează suedezo-finlandezii, despre care se spune că temperamental ocupă un loc intermediar între finlandezii „puri" și suedezii „puri". Aceștia se găsesc mai ales în părțile de sud vest ale țării și provin din îndelungata epocă de dominație suedeză precum și ulterior acesteia, în Finlanda existînd și astăzi o minoritate suedeză de aproximativ 7—8 la sută din populația totală. Altfel stau lucrurile cu micul grup al laponilor din regiunile de dincolo de Cercul polar, al căror tip somatic este cu totul diferit de cel finlandez, dar a căror limbă este tot atît de apropiată de finlandeză, cum este, spre exemplu, suedeza de engleză.

Cu toată existența celor trei grupe, de care am vorbit mai sus, nu trebuie să se înțeleagă că între ele există granițe strict determinate, în decursul conviețuirii lor comune, de secole și milenii, grupele pierzînd, treptat, trăsăturile lor particulare și cîpătînd, temperamental și caracterologic, pe acelea proprii întregii populații.

Vorbind însă despre trăsăturile cele mai evidente, mai tipice ale caracterului național al finlandezilor, se poate spune că acestea se concentrează într-o expresie greu traductibilă în alte limbi — SISU. Acest sisu înseamnă dîrzenie, încredere în propriile forțe, rezistență, perseverență, curaj fără margini. Datorită caracterului lor, finlandezii au supus natura severă a Nordului, s-au impotrivit secole întregi dominației străine, păstrîndu-și nealterate particularitățile distincte, specificul lor național. Acest sisu este și azi forța uriașă care zace în întregul popor al Finlandei și îi face să se situeze, ca individi și colectivitate, în multe privințe, la cotele cele mai înalte ale culturii și civilizației contemporane.

Finlandezii întrețin un adevărat cult pentru memoria marilor personalități ale țării — mari reformatori și revoluționari, comandanți de oști și conducători de țară, savanți și scriitori, compozitori și artiști plastici, sportivi de performanță, ale căror monumente impodobesc piețele publice sau instituțiile pe care le-au onorat cu munca și comportamentul lor strălucit. Cultul oamenilor de excepție, al celor care și-au închinat viața slujirii poporului și țării este păstrat cu sfințenie.

Finlanda cu oamenii ei a devenit, mai ales în ultimele decenii, tot mai mult cunoscută în lume. Și aceasta nu numai prin marile sale personalități sau prin cîteva din trăsăturile caracteristice ale finlandezilor, ale vieții și obiceiurilor lor. Nu numai prin gradul înalt de dezvoltare al industriei mai ales al prelucrării lemnului și al construcțiilor navale, nici prin arhitectura ultramodernă și perfect funcțională în care sînt ridicate cartiere întregi din capitală și alte orașe, sau prin vestita saună, dătătoare de viață, care este la îndemîna fiecărei familii ci prin vocația pentru pace și înțelegere între popoare, prin lupta pentru edificarea unei lumi a securității și colaborării. În acest ultim și mare sens, Finlanda și oamenii ei este gazdă ospitalieră și militantă neobosită.

Eminescu și Transilvania

Urmare din pag. I

În orice caz, numai o relație de acest tip afectiv, diferită cea prescris pedagogică, poate explica atracția atît de puternică a lui Eminescu pentru Transilvania. Și tot ea explică și cantitatea (neverosimilă) și calitatea (excepțională) a cunoștințelor de istorie care atunci cînd au fost etalate — oral la Blaj, (16 ani) și în scris la Viena (20 de ani) au uluit. Dealtfel, „trăirea națională" a poetului a fost resimțită într-atît ca pericol pentru liniștea acvilei imperiale încît, pentru unul din cele 3 articole publicate în „Federațiunea" el a fost convocat în fața procurorului public din Pesta și amenințat.

Sînt încă două date esențiale care trebuie integrate în relația Pumnul-Eminescu pentru că aruncă o nouă lumină asupra, să spunem, „cazului Transilvania". Mai întîi faptul că Eminescu a fost custode al Bibliotecii gimnaziștilor și alături de Lepturariu a citit, fără nici un fel de-ndoială, și cărți de istorie. Astfel, informației orale primită la școală i s-au adăogat, încă din vremea aceea, lecturile intensive, documentele despre istoria Transilvaniei. Apoi, faptul neîndoielnic că tot prin mijlocirea lui Pumnul, Eminescu a fost acceptat la Cernăuca familiei Hurmuzachi, transformată de emigrația pașoptistă din Transilvania în tribună de afirmare a idealului național, Litania singulară a profesorului Pumnul se va fi amplificat ca o cîntare de orgă, „Imnul Libertății Naționale" dobîndind implicații tulburătoare în acea frăție comună a românilor ardeleni și bucovineni. Poate că lecția patriotică pe care Mihai Eminescu a ținut-o de-a lungul vieții a fost învățată acolo și tot acolo s-a molipsit de optimismul care i-a călăuzit atît de statornic, în anii de tinerețe, campaniile.

Un alt capitol al „cazului Transilvania" este călătoria pe care Mihai Eminescu a făcut-o în anul 1866 la Blaj. Ea a urmat îndeaproape morții lui Pumnul și trebuie să fie pusă în relație cu toate îndemnurile despre care-am vorbit. Dacă perioada cernăuțeană poate fi socotită o pregătire teoretică în problemele Transilvaniei, călătoria la Blaj este, fără nici o îndoială, verificarea în spațiul realității a adevărurilor în legătură cu care poetul fusese inițiat. Pelerinajul la mica Romă a fost făcut cu piciorul și această pătrundere „la pas" în lumea ardelenească, i-a furnizat ziaristului Eminescu toate exemplele de viață concretă pe care, în scrieri, le-a folosit.

Putem presupune că dacă peregrinarea sa prin Ardeal ar fi contrazis imaginea (negreșit ideală) furnizată de Pumnul, Eminescu n-ar fi izbutit niciodată să-și preschimbe dezamăgirea în pledoarie ideologică. Iată însă că paginile din „Geniu pustiu" și articolele publicate la Pesta demonstrează tocmai contrariul. Transilvania nu este leitmotivul unei meditații romantice ci este o cauză în care poetul s-a implicat. Putem deduce că întîlnirea cu țara de peste munți a fost o preumblare prin peisaje, încîntătoare care să-i smulgă poetului exclamații ci o experiență fundamentală care justifica influența sub care stătuse în anii de școală, adîncind, ca substanță, imaginile de atunci. Prelungirea șederii sale la Blaj din primăvară și pînă în toamnă este, și ea un argument. Tînărul care purta în picioare încălțări de pămînt și-un streang ros la gît, în amintirea cămășii, a aflat în Ardeal o scenă ocupată de lupte politice îndîrjite dar și un spațiu de reculegere. Ochiul liber și clarvăzător al poetului a înregistrat sărăcia, nedreptatea și umilința „durerea de veacuri", dar inima sa a tresărit fermecată cînd a aflat identități de simțire și limbă, cînd a găsit o lume civilizată și demnă, un tineret instruit și inteligent. Întîrzierile lui între copii și țărani, discuțiile aprinse cu seminariștii blăjeni, nenumăratele gazde la care a tras și oamenii pe care, din întîmplare i-a întîlnit, faptul că la data sosirii acolo era, prin versurile publicate-n „Familia", deja un poet cunoscut i-au deschis lui Mihai Eminescu o fereastră prin care a știut să privească și relieful încîntător al imaginii dar și structurile ei. Celebrul pasaj din scrisoarea trimisă de la Viena lui Iacob Negruzzi la 6 februarie 1871, în care Eminescu explică vorbirea patriotică a ardelenilor ca pe un produs al istoriei lor, este în sensul acesta, pe deplin elocvent : „E o idee impunsă cu putere, care predomină și întunecă pe celelalte, tot așa precum o idee fixă face cu neputință liniștea sufletească, îndată ce se reflectează numai umbra ei pe țesătura celorlalte cugetări. Mie-mi pare că nu sunt aspirațiuni momentane, cum le numiți c'o mică doză de nedreptate, ci o întrebare de moarte sau viață".

Amintirile blăjenilor despre Mihai Eminescu sînt singurele relicve după care se poate reconstitui portretul poetului la 16 ani. Ele reflectă cu fidelitate înfățișarea deosebită a celui ce-și purta „vizibil" prin lume însingurarea și geniul. Sobrietatea ardelenească este, în cazul acesta, absolut salutară, ea ferește relatările de extazul în care-au căzut cei mai mulți dintre biografii lui Eminescu și produce o impresie admirabilă. Elie Dăianu, R. Ulăcan, Ștefan Cacovean, notează în stilul lor „economic", izbutind veritabile procese verbale asupra înfățișării poetului. Acceptată fără prejudecată, biografia eminesciană blăjeană compune o imagine a poetului inedită, un Eminescu purtător de nimb de lumină mult înainte de a fi scris poeziile geniale, oprindu-i pe oameni în stradă, la simpla sa apariție, și fascinîndu-i pe cei care îl ascultau.

Dealtfel, destinul lui Eminescu se leagă în chip ciudat de transilvăneni. Nu este o constatare biografică relevantă dar faptul că primul îndrumător cultural i-a fost Pumnul, că a debutat în „Familia" lui Iosif Vulcan, cel ce cu atîta tristețe și cu atîta înțeleapt-o strigat la moartea poetului : „Scrieți, toți cei care l-ați cunoscut" că mentorul activității sale poetice a fost Maiorescu, că venirea la „Timpul" se leagă de Slavici (și viața din vremea aceea și domiciliul, uneori) că în momentele și bune și rele ale vieții, dar mai ales în cele din urmă, l-a avut foarte-aproape pe Miron Pompiliu, că „iubita femeie" a fost Veronica și „acel înger de pază" Cornelia Emilian — oferindu-se, într-o ordine subiectivă, cel puțin slăbiciunea statornică a ardelenilor pentru Mihai Eminescu, convingerea — și timpurie și nezdruncinată de nimeni — că el este geniul, că el este binele care-n lunga-i eternitate și-a oprit o clipă, privirea, asupra suferințelor lor.

În toamna anului 1866 Eminescu a trecut Munții Sibiului, prin vama Cucului, ajutat de Nicolae Densușianu. Ce-și vor fi spus la vîrsta aceea cel mai mare poet al românilor și unul din cei mai mari istorici ai neamului va rămîne pururea un mister. Unica lor înțelegere rămasă în documente este unirea românilor din toate provinciile și afirmarea comună a spiritului național ; și este, poate, și zîmbetul din fotografiile adolescenței, care poate fi înțeles ca document al iluminării comune, în numele aceluiași ideal.

SPORT Dobrin, Mateianu și ceilalți

● Ceea ce era de demonstrat s-a demonstrat. **Steaua** a ieșit din CCE, **F.C. Argeș,** deși nu e încă o echipă calificată, se află în turul I și și-a făcut datoria în fața unei echipe elene care nu e lipsită de o bună carte de vizită. Vrem să spunem, fără ocoluri, că de drept campioana țării trebuia să fie **F. C. Argeș,** (care are un lot tînăr și valoros, un antrenor fără fumuri și pe unul din cei mai mari jucători din istoria fotbalului românesc), și nu **Steaua** București, ajunsă la cîștigarea titlului după două meciuri discutabile cu **Sportul studențesc** și **U.T.A.**

Recent **F. C. Argeș** a făcut alături de **F. C. Baia Mare,** echipă demnă pînă acum de respect, un meci în care s-a văzut cam tot ce poate mai bun la ora de față fotbalul românesc. Jocul echipei piteștene și în ea al lui Dobrin ne-a arătat că nu sîntem excluși de la secretele și frumusețea fotbalului. Derbyul argeșean a infirmat încă o dată prejudecata care se reinstalează la noi prea repede după decepția unor grele înfrîngeri. Se joate juca fotbal bun și cu jucători români, se poate realiza un ritm de joc superior și în regimul nostru competițional.

Viorel Mateianu, care ni s-a părut remarcabil încă de pe cînd antrena **Progresul,** făcut și la Baia Mare o minune. Adică a pus pe picioare o echipă competitivă cu jucători pe care multe alte echipe i-ar fi trecut pe tușă. Personalitățile derbyului piteștean au fost, după părerea noastră, Dobrin și Mateianu. Execuțiile fotbalistului piteștean, mai ales cea de la golul doi, și mișcarea în teren a echipei băimărene care, nota bene, n-are nici un jucător de primă mînă în rîndurile ei, ne dau dreptul să spunem că meciul de la Pitești n-a fost doar cel mai bun din proaspătul campionat dar unul dintre cele mai adevărate cu putințe pe care le-a procurat fotbalul românesc în general. Evident, nu oamenii și posibilitățile ne lipsesc în fotbal ci **instituția** fotbalului în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Într-unul din numerele recente ale **Sportului,** Viorel Mateianu a dat un interviu memorabil. Memorabil mai ales pentru că observații ca cele ale lui ceilalți antrenori români nu le fac. Mateianu gîndește mecanismele inteligent, ca un bun antrenor de formație continentală, anticipează formule și combinații de joc, care în aparență stau la îndemîna oricui, dar nu e ăsta adevărul. Viorel Mateianu, s-a văzut din jocul **Progresului** sau al băimărenilor, nu e doar antrenorul „micilor capcane". Înclinăm să credem, ca și Fănuș Neagu, cu care sîntem spre surpriza noastră, prima dată de acord, că în Viorel Mateianu putem vedea pe viitorul antrenor al naționalei României.

F.C. Argeș se mișcă de doi ani pe o linie constantă. Echipa a reușit, deși cu jucători tineri și noi, să aibă o bună linie de plutire, să facă jocuri excelente și asta de multe ori fără Dobrin în formație, lipsindu-i foarte puțin ca să cîștige de drept titlul. Am scris de mai multe ori cuvinte bune despre echipa piteșteană la această rubrică și ne bucură să constatăm că formația lui Dobrin nu ne dezminte. Comportarea ei din primul tur al competiției continentale în care a intrat confirmă și ea valoarea echipei. O victorie cu 3—0 în fața unei echipe experimentate nu e la îndemîna oricui. **F. C. Argeș** nu este calificată, o așteaptă returul, dar prin această victorie returul oricît de greu are pentru atenieni un handicap serios. S-ar putea, ca și altădată cînd fotbaliștii din Pitești învingeau **Ferecvaros Budapesta,** să avem singurele satisfacții de durată de la **F. C. Argeș.**

Poli Timișoara a învins și ea cu 2-0 pe **Honved Budapesta.** Chiar dacă echipa militară maghiară nu mai e cea de altădată returul va fi foarte, sperăm, favorabil timișorenilor. Deznădăjtor s-a comportat **Universitatea Craiova** care avea șansa să conducă cu 4—1 după un penalti pe care l-a ratat și a ajuns să fie învinsă cu 4—3. Aici ca și în meciurile **Steliei** chestiunea lipsei dozajului și, unui moral satisfăcător se pune din nou cu toată acuitatea.

Discobol

mapamond

inedit

„JURNALUL“

Jurnalul e, ca romanul, poezia, piesa, un „gen“, dar n-a atins, decît în rare ocazii, nivelul care să-l constituie.

Ce este o zi ? O zi este ca o ființă, care apare dimineața și te însoțește pînă seara — vie și variată, mai prezentă și însuflețită, sau brusc retrasă, ca o ființă, ori este ca o întîmplare. Fiecare zi e ca o creație ; e ca „ziua dintîi“.

Zilele vieții noastre sînt ca oamenii cu care avem de-a face, ca evenimentele și locurile, mai cunoscute ori mai puțin cunoscute ; fiecare e în fond o poveste reală.

Jurnalul, ca „gen“ ar trebui „să imite“ (dacă asta e „imitație“) cum zicea Aristotel, zilele.

Cum creează („imită“) personagii, întîmplări, momente lirice, artistul — în jurnal — ar trebui să creeze zile.

Aceste creații nu copiază, în clipele, în faptele lor principale, zile, ci sînt proecția, — pătrunsă mai adînc în substanța tainică a timpului curent al vieții, — aruncată de incandescența zilei.

Jurnalul evocă, într-un fel sau altul, ziua, dar o face „Ocazie“ goethiană, adică o realizează ca „gen“ de creație scrisă : ca pe un roman, ca pe o poezie, ca pe o piesă.

Cine poate să înfăptuiască acest jurnal, scos din funcția de simplu memento, ori de suport, de instrument privat, de atelier, al celui ce scrie sau al oricărui om ?

Jurnalul lui Amiel e prea analitic, ale lui Stendhal sînt sincopate, dar se apropie de nepreväzutul inepuizabil, viu, de nerepetat al zilelor — surprinde un colț de fizionomie, un gest de personalitate (grefat pe personalitatea noastră) al zilei, mișcări interesante, profunde ori expresive ale acestei ființe aeriene, cu fruntea de aurora și picioarele de amurg, de miez de noapte.

Minunea este că vine un moment în care pleoapele ne cad grele pe ochi, adormim — fie și o jumătate de oră — și pe urmă ne trezim avînd alături altă zi, care începe cu o altă mijire de zori.

Dacă am putea să observăm de fiecare dată o

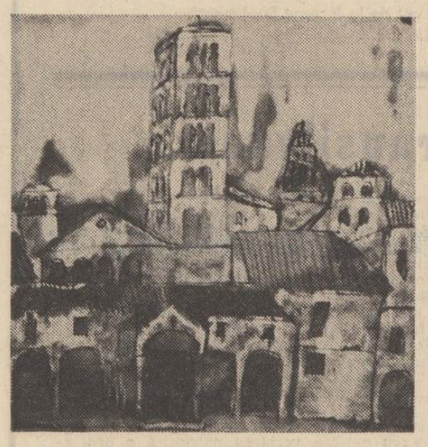

Ilie Boca : „Florența“

mijire de zori, am vedea că nici măcar meteorologic, fizic, ea nu se aseamănă cu cea precedentă. Aerul are o altă umezeală, cerul o altă nuanță. Și primul pas pe care-l facem nu poate repeta pe cel din dimineața trecută. Lucrurile sînt multiple, ființele cu care avem a face, de asemeni, zilele și ele. Așa este viața noastră. Desigur că zilele noastre se aseamănă în multe privințe, dar jurnalul, ca „gen“ le vede indeosebi fie sumar, fie fragmentar, în personalitatea lor. Jurnalul fiind exact în adevărul lui, unește arta cu viața printr-o legătură în plus, arta cu istoria. Dar vai ! El e asa de greu de „ținut“. Fiecare zi este ca o zeiță care stă lîngă tine. Ea are o strălucire prea mare — te orbește puțin. Trebuie să prindești momentele în care îi poți surprinde — cu condeiul — ceva din această prezență divină a ei. Trebuie să pîndești un recul, un unghi, în care ea, prin cine știe ce mișcare, îți stă și nu-ți stă drept în ochi. Chipul ei divin complet nu-l poți surprinde niciodată. Dar poate îl „refaci“ după atitudinile văzute, așa cum unii sculptori au încercat să „reconstituie“ brațele rupte ale statuii lui Venus din Millo. De obicei în jurnale se reține o mînă de fărîmături, un scrum care, după un timp, îți vorbește vag ceva — și încă poate să facă să-ți dea lacrimile. Chiar dacă n-ai „notat“ nimic, și te uiți înapoi, viața întreagă îți apare ca o zi strînsă într-o mînă de fărîmături, de scrum.

Totuși în acel scrum e divinitatea ei, a vieții noastre, în care inima — cît timp încă bate — poate sufla, reintruchipînd-o ca pe pasărea din basm, din cenușă — fie și sub formă de statuie. Căci, în fond, oamenii trăiesc prin statui, — din nefericire. Miracolul vieții lor a fost prea scurt, și minunea cea mare au fost ființele pe care le-am iubit. Alt sens decît acesta minunea nu poate avea. Ah, dar de ea îți dai seama prea tîrziu !

★

Puține lucruri, în fond, poate spune un scriitor despre el însuși, în afară de ceea ce exprimă opera lui. Dar se întîmplă foarte adesea ca poetul sau scriitorul — după obiceiul pictorilor — să-și facă sau să-și schițeze un „autoportret“. Dacă ar fi să încerc și eu un „autoportret“, din puține trăsături, m-aș opri în primul rînd, firește, la punctul de pornire al poeziei mele, la vremea adolescenței, atunci cînd toți ieșim din cețurile albastre ale copilăriei și ne conturăm, adesea prudent, adesea aventuros, în fața vieții. Am spus „adesea prudent, adesea aventuros“, dar adolescența este de obicei aventuroasă. Eram în acel timp o fire foarte tăcută — pînă într-atît încît colegii mei de liceu mă defineau ca „specialist în tăceri lungi și prelungite întrerupte de pauze“. Pe neașteptate însă, nu spun că am devenit vorbăreț, dar m-am manifestat, după luarea bacalaureatului, stăpînit de o inițiativă surprinzătoare : m-am decis dintr-odată să plec în Italia, la Florența, pentru studiile universitare. Eram atras cu putere de un simplu miraj, desigur explicabil, dat fiind că Florența a fost și a rămas sipotul nesecat al marei arte italiene din toate timpurile. Odată cu plecarea mea la Florența, m-am simțit investit cu un fel de chemare, pe care aș putea-o numi chemarea poeziei. Simptomul a fost în adevăr real. El se manifesta nu prin scris, ci printr-un gest — gestul călătoriei, — căruia i-a urmat fără întîrziere și scrisul. Am debutat în grupul de poeți italieni din Florența denumiți „san-marchiști“ pentru că nu ne puteam deslipi de cafeul San Marco, așezat în centrul orașului, unde începeam discuțiile după masă și trăgeam concluziile pe la ora 2 sau 3 noaptea la cafeul gării, singurul care mai rămînea deschis la acea oră. Viața de café mergea paralel cu cea universitară, amîndouă completîndu-se. Poezia noastră s-a dezvoltat sub steaua lui Giuseppe Ungaretti, poetul care s-a stins de curînd la vîrsta de 82 de ani. Ea s-a manifestat printr-o grijă — adesea exagerată — pentru cuvînt și printr-o concepție anti-retorică. S-ar putea spune că lozinca noastră erau vorbele poetului francez, care afirmă : „pune mîna pe elocvență și suceste-i gîtul“. De la Florența m-am întors în țară cu volumul „Closca cu puii de aur“ și cu o trenă de prietenii mișcătoare, pe care le-am păstrat pînă astăzi, cînd foștii „san-marchiști“ au devenit scriitorii de seamă ai Italiei.

Acestor începuturi li s-a adăugat, pe toată durata vieții, o mișcare pendulatorie, între patrie și între Italia, între emoțiile mediterane și emoțiile de țară și de istorie, simțite mai ales în privelistele arhaice și patriarhale, dar și în privelistele noi, care m-au condus la volumele „Columne“, „Poemele transhumanței“ și la „Cîntecele casei de sub pădure“. Acul de alternantă al poeziei mele s-a îndreptat momentan spre Italia cu volumul intitulat „Migdalul înflorit a doua oară“.

Dragoș Vrînceanu
(Din „Jurnalul patetic italian“)

Pietrele dacilor vorbesc lumii

De curînd, iubitorii de istorie au fost martorii și totodată principalii beneficiari ai unui remarcabil eveniment editorial : apariția în librăriile cărții profesorului american Paul MacKendrick, sugestiv intitulată **Pietrele dacilor vorbesc**. Editura științifică și enciclopedică, care ne-a obișnuit cu publicarea unor lucrări de mare interes, adresate unui public larg, dar păstrînd în ciuda caracterului lor de popularizare un ridicat nivel științific, ne prilejuiește de astă dată cunoașterea viziunii unui cercetător străin asupra istoriei vechi a țării noastre. Lucrarea la care ne referim reprezintă versiunea românească a unei cărți care era destinată cititorilor de limbă engleză și care a apărut în anul 1975, sub titlul **The Dacian Stones Speak**, în editura Universității statului Carolina de Nord (S.U.A.). Adresîndu-se unui public larg și acelor specialiști străini mai puțin familiarizați cu problemele istoriei vechi românești, autorul — profesor la Universitatea din Madison (Wisconsin), avînd o formație de arheolog clasic — folosește izvoarele și metodele arheologiei pentru a scrie, în primul rînd, o istorie culturală. În adevăr, cartea sa este bogată în descrieri de monumente, de descoperiri și de obiecte, iar ilustrația abundentă întregește aceste descrieri și le face accesibile cititorului care nu a avut încă ocazia de a le cunoaște nemijlocit. Autorul nu se mulțumește însă cu atît ; cartea sa nu rămîne la nivelul unui simplu ghid istoric, ci constituie o istorie culturală și, în același timp, o istorie politică a pămîntului românesc, începînd din neolitic și mergînd pînă la sfîrșitul antichității. Scopul final al cărții, care a fost gîndită, cum spuneam, pentru cititorul străin, este acela de a furniza o explicație complexă, convingătoare, a originalității, a poziției particulare a poporului român, ca reprezentant principal al romanității orientale.

Cum era și normal, accentul cade pe prezentarea celei de a doua epoci a fierului și în special pe înflorirea culturii geto-dace în cursul perioadei sale „clasice“ (secolele II î.e.n. — I e.n.). Descriind cu lux de amănunte descoperirile făcute în marile așezări de tip **dava** de la Zimnicea, Piscu Crăsani, Popești, în cetățile din Munții Orăștiei („unice în întreaga Europă“), în celelalte cetăți din sudul Transilvaniei (Căpîlna, Tilișca etc.) și, în sfîrșit, în cele din Moldova (Bîtca Doamnei, Barboși), MacKendrick arată că înflorirea multora dintre ele în secolul I î.e.n. trebuie pusă în legătură cu Burebista, „prima personalitate tridimensională“ din istoria Daciei, care „prin geniul său diplomatic și militar, prin persuasiune sau cu forța armelor“ a realizat unirea triburilor geto-dace. Atît Burebista cît și Decebal au știut să folosească „realizările tehnologice“ ale civilizației greco-romane, dar această dezvoltare accelerată a societății geto-dace în perioada „clasică“ a fost întreruptă de cucerirea traiană. Premisele romanizării fuseseră însă deja constituite prin asimilarea anterioară a unor bunuri culturale din civilizațiile meridionale, greacă și romană.

Vorbind despre războaiele daco-romane, pe care le descrie în special pe baza reprezentărilor de pe Columna lui Traian, autorul remarcă cu admirație eroismul și demnitatea dacilor. Pierderile lor vor fi fost mari, dar viața a continuat sub semnul romanizării : „Romanizarea le-a permis dacilor să prospere, fără a renunța la cultura lor autohtonă. Iar după anul 271, cînd romanii s-au retras, dacii au continuat să-și ducă existența, profitînd de ceea ce ei au învățat de la romani, vorbind latina care este și acum baza limbii române, de peplin conștienți de mostenirea lor culturală primită de la Roma“. Cucerirea romană a adus, desigur, și multe suferințe pentru daci, dar predominante au fost „binefacerile romanizării“ : apariția unor adevărate orașe, înflorirea meșteșugurilor, a mineritului și a agriculturii, dezvoltarea comerțului și a rețelei de drumuri, securitatea frontierelor. Concluzia lui MacKendrick este că cinci generații au fost suficiente pentru ca geto-dacii să se romanizeze, iar retragerea aureliană, implicînd doar administrația, armata și pătura bogată, nu a putut anula rezultatele romanizării. Tratînd separat Dobrogea, autorul arată că aici influența romană s-a impus mai de timpuriu, iar romanizarea a fost mai intensă în mediul rural, unde s-au așezat numeroși veterani.

O atenție deosebită se acordă evidenței arheologice care documentează menținerea influenței și uneori chiar a autorității romane la nord de Dunăre, după anul 271 e.n. O viziune întrucîtva limitată, de clasicist, îl împiedică însă pe MacKendrick să acorde aceeași atenție monumentelor culturii autohtone daco-romane (Bratei, Ipotești-Cîndești, Botoșana-Costișa), așa cum anterior ignorase descoperirile mai modeste ca aparență, dar pline de semnificație pentru problema continuității și a romanizării, de la Soporul de Cîmpie, Obreja, Locusteni, Enisala, așezările și necropolele carpice sau cele de tip Chilia-Militari etc. În schimb, sînt detaliat descrise marile așezări urbane și militare ale epocii romano-bizantine din Dobrogea (Scythia Minor), subliniindu-se continuitatea de viețuire pînă în plin secol al VII-lea.

Rezumînd ideile lui MacKendrick asupra problemelor tratate, putem spune următoarele : civilizația are pe teritoriul României străvechi tradiții, care urcă pînă în epoca pietrei ; în vremea lui Burebista și Decebal ea a atins un nivel la care ar fi greșit să o mai numim „barbară“ ; acest nivel a asigurat asimilarea influențelor clasice, greco-romane și succesul romanizării de mai tîrziu ; slavii nu au venit în calitate de cuceritori, căci curînd ei au fost absorbiți de masa populației autohtone daco-romane ; toate aceste fapte explică poziția particulară a poporului român, a limbii și culturii sale, în peisajul etno-cultural al Europei de astăzi.

Cartea lui MacKendrick este solid documentată. Asa cum rezultă, de altfel, și din bogata listă bibliografică, autorul este la curent cu publicațiile românești, vechi și noi, precum și cu literatura străină dedicată istoriei vechi a României. În plus, din paginile cărții se simte cunoașterea nemijlocită a țării noastre, pe care a străbătut-o cu metodă, de la un cap la celălalt, zăbovind în fața monumentelor pe care le descrie. În plus, MacKendrick datorează șederii sale în România contactele și discuțiile cu numeroși cercetători, înțelegerea nuanțată a punctelor de vedere exprimate în istoriografia românească, pe care de altfel le împărtășește în cea mai mare parte. Rezultat al unui impresionant efort de sinteză și al unei nedisimulate simpatii pentru țara a cărei istorie o tratează („a labor of love“, cum recunoaste autorul în prefata ediției americane). **Pietrele dacilor vorbesc** reprezintă o operă de popularizare de nivel ridicat, oferind un bun punct de pornire celui ce ar dori să ajungă la o cunoastere mai aprofundată a istoriei vechi românești, indiferent dacă este vorba de cititorul străin sau de cel român.

Cititorul trebuie totuși prevenit asupra împrejurării că în această carte valoroasă, alături de idei și interpretări care întrunesc adeziunea generală, întîlnim o serie de greșeli, în general minore, care pot induce în eroare pe cel neavizat. Un control științific de rutină ar fi putut cu usurință să prevină transmiterea lor din ediția americană (recenzată deja la noi de specialiști) în cea românească. Unele sînt greșeli de geografie, strecurate în text și mai ales în unele hărți, altele sînt de cronologie (de exemplu, pătrunderea celților pe teritoriul României a avut loc pe la mijlocul secolului al IV-lea și nu la începutul secolului al III-lea î.e.n., iar Dobrogea a intrat în componența Imperiului roman nu în anul 15 e.n., ci în anul 46 e.n. etc.). În sfîrșit, semnalăm și confuzii de ordin istoric : bastarnii și roxolanii nu sînt triburi locale, ci alogene (unii germanici, alții iranieni), costobocii nu se localizează în nordul Transilvaniei, ci în principal în valea superioară a Nistrului, generalul Cornelius Fuscus nu a fost ucis la Tapae, ci într-un loc al cărui nume nu îl cunoastem, mai probabil pe teritoriul Olteniei, iar colonizarea celor 12 000 de daci liberi sub Commodus nu s-a făcut în Dobrogea, ci în Dacia.

Dincolo de aceste greșeli, care se explică prin dificultatea cuprinderii unei problematici atît de vaste de către un cercetător străin, cartea lui Paul MacKendrick este valoroasă prin ideile pe care le împărtășește cititorului, ca și prin materialul documentar adunat și sistematizat în sprijinul lor. Scrisă într-un stil atrăgător, fără a face concesii de la spiritul științific, această carte, care contribuie efectiv la răspîndirea cunoștințelor despre istoria și cultura veche a pămîntului țării noastre în cercul cititorilor străini, este în egală măsură utilă cititorului român, venind să răspundă nevoii sale naturale de a se informa asupra trecutului mai îndepărtat al patriei.

Mircea Babeș

Poezia lui Arghezi în limba sîrbocroată

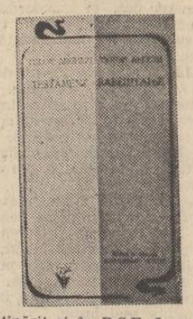

De curînd, Editura „Facla“ din Timișoara a scos o ediție bilingvă, româno-sîrbocroată din poezia lui Tudor Arghezi. *) Autorul selecției și traducătorul versurilor argheziene este poetul de limbă sîrbocroată Vladimir Ciocov, cunoscut și cititorilor români prin unele traduceri din poezia sa.

Vladimir Ciocov este întemeietorul poeziei de expresie sîrbocroată de după războiul din țara noastră și redactor șef al revistei literare „Književni Život“ (Viața literară), care apare la Timișoara. El are o experiență literară bogată, numeroase volume de versuri publicate, a fost tipărit și în R.S.F. Iugoslavia și tradus în alte țări.

Volumul realizat de V. Ciocov cuprinde un număr de șaizeci de poezii din cele mai de seamă cicluri argheziene : **Cuvinte potrivite, Flori de mucigai, Stihuri de seară, Șapte cîntece cu gura închisă, Hore, Poeme, Cîntare omului, Stihuri pestrițe** ș.a.

Vladimir Ciocov a ales modalitatea unei traduceri cît mai fidele a versurilor lui Arghezi, și în această privință reușita lui este remarcabilă. Este vorba nu numai de fidelitatea la nivelul ideatic și semantic, ci și la cel al prozodiei, ritmului, rimei. A fost, desigur, necesar un travaliu îndelungat și minuțios pentru realizarea acestui scop, care în marea majoritate a poeziilor a fost atins. Ca și originalul, și traducerea este caracterizată de o mare bogăție lexicală. Sînt cazuri cînd, la o eventuală revenire, traducătorul ar fi găsit un echivalent mai puternic sau mai exact, cum este de pildă în poezia **Psalm** din **Cuvinte potrivite** unde, cuvîntul „tărie“ a fost înțeles de traducător cu sensul de „forță“ și nu de „înaltul cerului“ pe care-l are, sau cuvîntul „chezășie“ din aceeași strofă, care ar fi avut ca echivalent sîrbocroat „jemac“, egal ca efect artistic și ca sens, dar care a fost tradus cu vagul „sigurnost“ care înseamnă siguranță, certitudine. Desigur, în cuprinsul volumului se mai pot găsi și alte asemenea exemple, dar de cele mai multe ori poezia ca întreg fiind bine tradusă, aceste deficiențe nu ies la iveală decît prin confruntarea cu textul originalului, aflat alături, ele fiind și o ilustrare grăitoare a dificultăților pe care traducătorul le-a întîmpinat în actul său de înaltă calificare artistică.

O mare încercare a constituit-o pentru traducător realizarea ritmată a traducerii, dar, din fericire, Ciocov a știut să transforme acest obstacol în reușită. Pe alocuri însă, pentru a realiza consecvent strofe rimate, el s-a văzut nevoit să introducă elemente lexicale de umplutură, cu efectul nefast de a dilua concizionea de diamant a versului arghezian. S-ar mai putea observa, sub aspect lexical, că traducerea se realizează pe un strat mai nou al limbii sîrbocroate, neavînd în mod echivalent acele minunate cuvinte vechi, de țară, care reprezintă una din înaltele valori ale versului arghezian.

Nu se poate trece fără cuvinte de laudă peste această remarcabilă inițiativă a Editurii „Facla“, care a mai publicat acum cîțiva ani și un volum bilingv din poezia lui Nichita Stănescu, în traducerea izbutită a poetului iugoslav Adam Puslojić.

Voislava Stoianovici

*) **Tudor Arghezi : „Testament — Zaveștanje“, selecția și traducerea în sîrbocroată de Vladimir Ciocov, Cuvînt înainte Mihai Beniuc, Editura „Facla“, Timișoara, 1978.**

REVISTA STRĂINĂ

● **NOILE INTERPRETĂRI** ale dramelor clasice reprezintă subiectul principal de discuție al criticilor dramatici din Republica Federală Germania. **Ifigenia** lui Goethe, **Minna von Barnhelm** a lui Lessing sau **Prințul de Homburg** al lui Kleist, sub diferite direcții de scenă, au fost transplantate într-un climat contemporan, cu gestică specifică omului de azi. Peter Iden scrie : „publicul are uneori sentimentul că asistă la piese străine, necunoscute“. Iar în legătură cu un **Hamlet**, montat de Peter Zadek, la Bochum : „O altă metodă consistă în limitarea spectacolului la un singur aspect ales din diversitatea dramei. Așa procedează Peter Zadek, izolînd din **Hamlet** această singură idee : este un vorbăreț, un causeur nepotolit, un erou de serată, mondenă ; în toate situațiile piesei, el începe imediat să vorbească, să glumească, este un indecis, care își ascunde lipsa de hotărîre sub un exces de zel inactiv, un motor sforăitor care merge în gol.“ Este oare acesta, într-adevăr, un **Hamlet** ? Desigur că nu. Mai mult o probă de frivolitate regizorală.

● **BELGIANUL PANAMARENKO** a atras atenția criticii prin happeningurile sale, și prin obiectele poetice expuse în diferite galerii din Occident. În ultimii 10 ani se ocupă de creațiuni speciale, un fel de motoare zburătoare, la confluența dintre artă și tehnică. Spunem că obiectele lui sînt zburătoare pentru că așa ne asigură el. De fapt, este vorba de o exhibiție verbală, bazată pe un titlu ostentativ. Cataloagele expozițiilor ne asigură, de asemenea, că obiectele ar trebui să fie altfel în realitate. Din acest talmeș-balmeș artistico-tehnic se naște numai plictiseala, gustată însă cu delicii de mulți critici de artă, a căror inteligență încearcă să justifice orice le cade sub ochi.

● **CINCIZECI ȘI UNU DE CANALE DE TELEVIZIUNE** din 37 de țări au participat la Concursul internațional pentru cele mai bune emisiuni dedicate tineretului și copiilor. O participare foarte largă din partea țărilor în curs de dezvoltare a atras atenția comentatorilor și juriului concursului. Au fost premiate filmele pentru copii produse în Suedia și în Germania, iar filmul „Trei scarabei“ al Televiziunii din Praga a primit un premiu pentru producțiile dedicate copiilor mari. Din păcate, a surprins faptul că juriul nu a selecționat nici o peliculă care se adresa tineretului. Un premiu special a încoronat emisiunea „Cucul“ a televiziunii iraniene.

● **MARTHE ROBERT,** cunoscuta comentatoare și popularizatoare a operei lui Kafka în Franța, este laureată a Premiului traducerii, decernat de orașul Baden-Baden, din doi în doi ani, unor personalități care promovează cooperarea culturală franco-germană. Primul laureat al acestui premiu a fost profesorul Carlo Schmid. Marthe Robert este autoarea celei mai complete ediții Kafka în limba franceză, precum și a unui studiu monografic de autoritate.

● **ULTIMUL NUMĂR** al revistei **Fantasmagie** se bucură de contribuțiile unor artiști-exploratori ai subconștientului, animator al unei arte speciale, cu inspirație poate limitată, dar de o fascinantă putere expresivă. Dincolo de plastica splendidă și de interpretările unor fenomene de cultură străveche, poezia revistei este, și de astă dată, excepțională. Avem revelația unei poete de mare ținută : Marie Claire d'Orbaix. Iată o poemă, comentată de Marcel Hennart : „Tu, care ai fost regină, aici / și servitoare, cu ținuta regească, / care mai este rostul tău ? / Ai căzut în libertate / ca într-un gol, / și stîncile singurătății / se adună peste tine“.

● **NUMĂRUL DIN AUGUST** al revistei sovietice **Novii Mir** este dedicat aniversării lui Lev Nicolaevici Tolstoi. Ampla culegere de studii critice, de documente și de omagii aduse creației romancierului constituie o adevărată contribuție monografică la care au participat cîteva personalități imoortante ale criticii și istoriei literare de azi din Uniunea Sovietică. Imoresionante sînt documentele literare puse în circulație, variantele de la **Război și pace,** publicate fragmentele de E. Zaidensnur, scrisorile editate de V.M. Dunaeva, fragmentele din **Memoriile** soției scriitorului.

● **MEMORIILE LUI PABLO NERUDA** se află încă în atenția criticii la un an de la apariția lor în traducerea engleză, publicată de Farrar, Straus and Giroux. Marele poet cilian apare din paginile cărții sale de amintiri drept un om solicitat continuu de realitate, exprimînd triumful sensibilității care primește efluviile mulțimilor în luptă pentru libertate. De altfel, titlul spaniol se poate traduce „Depun mărturie că am trăit“. Remarcabilă este profesiunea sa de credință : „Nu există singurătate pe care să nu o poți depăși. Toate drumurile conduc spre același scop : să transmitem și celorlalți ceea ce sîntem noi înșine“. Ne amintim că aceste cuvinte se găseau în cuvîntul rostit la decernarea Premiului Nobel.

● **O APARIȚIE EXCEPȚIONALĂ** în „Colection Blanche“ a Editurii „Gallimard“ este volumul antologic al lui René Char : **Commune présence.** Toate marile sale cărți de poezie sînt reprezentate într-o culegere caracterizată astfel de către editură : „În **Commune présence,** René Char a trasat drumuri paralele, care jalonează și împodobesc poemele înrudite, pentru a face mai evidente claritatea și flexibilitatea intenției sale : poeme de tinerete, de formatie, excavade cu pictori, cîntece de prietenie, poeme de dragoste“.

Finlanda și oamenii ei

Zicătoarea care spune că „Finlanda fără păduri ar fi ca un urs fără blană“ conține mult adevăr. Din regiunile sudice ale golfurilor Finic și Botnic, pînă dincolo de cercul polar, aproape tot pămîntul acestei țări nordice pare învelit într-o uriașă haină vegetală. Peste două treimi din suprafața ei sînt acoperite cu soiuri variate de copaci, mai ales cu mesteceni și brazi, care dau, iarna și vara, o coloratură vie întregului peisaj. De sub frunzele și crengile căzute și adăpostite vreme îndelungată în umbrarul umed și răcoros al pădurii răzbat, la fiecare pas, colțuri roșietice de stîncă, dezvăluind existența în adîncuri a marelui „Scut baltic“, unul din cele mai solid constituite teritorii de pe continentul nostru, printre și peste care sînt presărate cantități incalculabile de depuneri moreniene din ultima eră geologică. Și, cu toate acestea, Finlanda nu se numește nici țara pădurilor, nici a stîncilor sau morenelor ci, etimologic, țara mlaștinilor (SUOMI) și, figurativ, cea a lacurilor.

Peste șaizeci de mii de lacuri își resfiring apele, nu întotdeauna și nu peste tot liniștite, în cerul albastru al zilelor lungi de vară și tot atîtea îngheață „tun“ în nopțile prelungite și friguroase de iarnă. Poate cel mai frumos aspect al acestor îndepărtate pămînturi îl constituie expresivitatea și unitatea fără seamăn, monumentală a climatului și peisajului. Aici vara este vară și iarna iarnă. Între ele se strecoară cu timiditate celelalte două surori, mai ales primăvara, cu vegetația ei delicată, lipsită parcă de curajul de „a ieși în lume“. Adeseori această primăvară, repede trecătoare, ușor intermediară, își găsește greu locul în conștiința finlandezilor. Pentru ei există, adînc înrădăcinată în toată ființa lor, iarna și toamna tîrzie, așa cum mi-a fost dat să aud de la mai mulți interlocutori finlandezi, iar vara atît de dorită și atît de expresivă, cu nopțile ei calde și albe, dar tot atît de scurtă, plutește unduios ca o ironie atunci cînd aceștia spun „La noi sînt numai zece luni de iarnă și toamnă, restul este vară, vară, vară“.

Stînci acoperite de frunzișuri, lacuri înconjurate de păduri, ierni mohorîte și veri exuberante, nopți multe prelungite în zi și zile pufine prelungite în noapte sînt proprii naturii și climatului acestor meridiane nordice.

Pădurile și lacurile, lacurile și pădurile se întind peste aproape întreaga Finlandă. Numai opt la sută din pămînturile ei sînt arabile și

O artă viguroasă și austeră, asemănătoare poporului său

cultivabile. Altădată erau și mai puține. Și totuși, finlandezii au venit și s-au stabilit aici cu aproximativ două mii de ani în urmă, la răscrucea celor două ere. De atunci au lucrat fără preget, s-au zbătut din răsputeri să se acomodeze noilor locuri și să și le acomodeze pe ale lor. În această luptă titanică, plină de izbînzi și înfrîngeri, de bucurii și dureri, în luptă inegală cu natura vitregă și climatul sever, finlandezii au învins pentru totdeauna. Au învins nu numai ostilitatea naturii și climatului, ci și nesațul celor care au vrut să-i domine și chiar i-au dominat vreme îndelungată. Au devenit ei înșiși numai după grele secole de luptă pentru libertate. Nimic nu i-a putut îngenuchia, nimeni nu le-a putut opri mersul înainte fiindcă dorul de libertate și voința de viață de sine stătătoare erau prezente ancestral în toate fibrele ființei lor.

Finlandezii se spune că au venit din regiunile mijlocii ale Volgăi, pe drumurile Europei de răsărit, în timpul migrației lor de acum două mii de ani, cu calul, cîinele și sauna. Ceea ce se spune poate fi adevărat, dar acest adevăr este mult simplificat. Ei au adus în ființa lor, într-o stare latentă, toate bogățiile și virtuțile spiritului de care s-au dovedit a fi capabili mai tîrziu. Au venit cu limba, înrudită cu a celorlalte popoare ugro-finice pe care au dezvoltat-o în condițiile specifice ale existenței lor nordeuropene. În limba strămoșilor lor au creat finlandezii, cine știe cite secole și milenii, marea lor literatură orală, culeasă înp rima jumătate a secolului al XIX-lea de medicul de țară **Elias Lönnrot** și publicată, sub forma unei glorioase epopei, numită Kalevala și a unei colecții de poeme lirice intitulată Kantelatar. Această mare comoară a spiritului finlandez, ale cărei origini se pierd în negura vremurilor, a exercitat, prin conținut și formă, o influență determinantă, asupra dezvoltării de mai tîrziu nu numai a literaturii ci și a celorlalte arte. Multe din compozițiile marelui Sibelius, ca și multe din pînzele lui Gallen Kallela, întocmai ca și cărțile primului clasic al literaturii finlandeze, Aleksis Kivi, și ale altor creatori de artă din ultimele două secole sînt puternic marcate de lumea kalevaliană, de bogata ei mitologie și de numeroșii săi eroi. Oamenii acestei țări pot fi împărțiți în cel puțin trei grupe diferite. Din prima fac parte tavaștii, veniți în vremurile imemoriale din Sudul Balticii și așezați în partea centrală a Finlandei, categorie de oameni care întrunește trăsăturile fundamentale ale tipului somatic finlandez. În a doua intră carelienii, ajunși în părțile răsăritene ale țării din sudestul Mării Baltice, oameni ceva mai vorbăreți

Vasile Ileasa

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
38
(856)
Sîmbătă
23 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Elocvența vitrinei literare

Evenimentul cel mai de seamă în viața scriitorului sînt cărțile. Cărțile proprii și cărțile altora cu care sufletul său se simte în comuniune.

Apariția grupată a unui mare număr de volume de critică prin care critica literară românească de astăzi se definește mai bine decît ar face-o prin declarații de principiu sau de credință.

Expresiv este și numărul de cărți de critică apărute și marea lor diversitate, ceea ce nu ne împiedică să observăm o serie de preocupări comune. Iată, mai întîi, o privire înapoi către clasicii literaturii române și o analiză mai bine instrumentată decît oricînd a acestor scriitori. Un compendiu alert, convingător asupra **Operei lui Vasile Alecsandri,** a publicat recent Al. Piru. Eugen Todoran ne-a oferit un **Maiorescu** confruntat exigent cu ideile estetice moderne, examen pe care mentorul **Convorbirilor literare** îl trece cu brio în această carte. Slavici este investigat cu instrumente moderne de Magdalena Popescu **(Slavici)** și rezultatul este și aici tonifiant. Slavici rezistă unei analize moderne a textului. O cercetare, asemănătoare cu cea semnată de Eugen Todoran, întreprinde și Mihai Drăgan în **Lecturi posibile** unde se ocupă de critica lui Titu Maiorescu și a lui G. Ibrăileanu. Semnificativ este că, deși de formații diferite și cu metode diferite de lucru, cei doi exegeți ajung la aproximativ aceleași concluzii. Mircea Tomuș a publicat primul volum dintr-o serie închinată **Operei lui I. L. Caragiale** și preliminariile pe care le avem sub ochi ne întăresc credința în soliditatea întreprinderii. Despre **Romanul psihologic românesc,** Al Protopopescu a scris o carte, îndelung meditată și plină de sugestii. **Opera lui Mateiu Caragiale** și-a găsit în regretatul Ovidiu Cotruș, un cititor subtil și extrem de avizat. Nu uităm între aceste studii de doctă formulă și pe cel al lui Ion Lungu despre **Școala ardeleană,** care se autorizează de la sinteza fundamentală pentru problema studiată **Supplex libellus valachorum** de David Prodan. Un volum stringe contribuțiile atît de echilibrate, de sobre și controlate, de un gust sigur ale lui Dinu Pillat : **Mozaic istorico-literar.** Cîteva concentrate studii de literatură română (Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Marin Preda, Swift, Arghezi) stringe, în **Alianțe literare,** Valeriu Cristea. Nu lipsesc nici încercările istorico-literare de amploare. Ov. S. Crohmălniceanu a tipărit ediția a doua a interesantei explorări cu titlul **Literatura română și expresionismul.** Deși nu este un studiu de istorie literară propriu-zisă citim aici și cartea lui Alexandru Duțu **Cultura română în civilizația europeană modernă** pentru că ea trasează drumul unei alte înțelegeri a literaturii române din perioadele anterioare secolului al XIX-lea. Paginile despre Antim Ivireanul din subcapitolul **Originile spiritului critic** situează mai acut silueta morală a mitropolitului în epocă și dau o viață nouă textului **Didahiilor.** Cîteva trăsături comune caracterizează aceste studii de istorie literară. Mai întîi excelența informației; în al doilea rînd marea atenție acordată textului, rolul permanent probant al acestuia, ceea ce înlătura interpretările fanteziste, lipsite de suport real în opera anchetată. Investigația nu are șabloane, concluziile nu sînt prescrise.

La fel de interesante sînt și cărțile de critică, legate de actualitatea literară. Amintim între ele volumul **De la Ulyse la Don Quijote** de Constantin Ciopraga, după care culegerea de **Lecturi și păreri,** semnată de Dumitru Micu, **Alte lecturi și zile** de Mircea Zaciu. Vie și sinceră cartea lui Dumitru Micu, care respiră un aer de autenticitate a angajării și reflecției critice. Impresionantă prin calitatea meditației în jurul actului scrisului și al lecturii este și volumul lui Lucian Raicu **Experiența scrisului și experiența lecturii** în care un spirit lucid și ascuțit dizertează în jurul literaturii ca mod de existență. În **Studii literare.** Georgeta Horodincă stringe patru articole întinse, despre patru scriitori contemporani, propunînd incitante unghiuri de vedere asupra lor. I. Constantinescu oferă cititorului o **Introducere în literatura clasică** a cărei noutate este dată de tentativa de a introduce în sfera clasicismului și opere clasice din geografii literare mai puțin reclamate în astfel de introduceri. Al. Călinescu își continuă în **Perspective critice** pledoaria pentru modernizarea criticii literare românești ca singură carte de introducere a literaturii române în concertul de valori europene. **Lecturi și rocade** de M. Ungheanu se interesează de cîțiva scriitori fundamentali (Iorga, Sadoveanu) și de cărțile de istorie literară care revizuiesc vechi puncte de vedere. Mircea Iorgulescu face în **Scriitori tineri contemporani** o panoramă succintă a literaturii ultimilor ani produsă de mai tinerele condeie. După **Carnete europene,** Adrian Marino scrie o revelatoare carte **Prezențe românești și realități europene,** în care criticul denunță complexul de inferioritate al culturilor mici față de marile culturi occidentale ca principal obstacol în calea realizării lor. Adrian Marino privește cu sarcasm occidentalolatria multor confrați. Cartea lui Adrian Marino colorează peisajul ideilor noastre critice contribuind neîndoielnic la dinamizarea lui. Recolta de cărți de critică literară este dintre cele mai bogate și mai atrăgătoare. Privite grupat în evantaiul pe care ni l-au pus în mînă editurile aproape simultan, putem trage o concluzie despre resursele și posibilitățile criticii literare românești de astăzi. Critica și istoria literară românească de astăzi se află la postul său.

Luceafărul

Monumentele unirii

Inscripție pe piatră

O, nu ne-am înclinat grumazul
la vămi și fum : să ne rămînă
semn că pe-aici trecu Viteazul
arde sub lună o fîntînă

duc steaua ei înmiresmată
prin jertfele de mai departe
cei ce știură să răzbată
la noi de dincolo de moarte

– drumețule, oprește-ți calul,
ia apa-n pumni și sorbi tărie
am prins sub chingi vîntul și
valul
fîntîna, iată,-i mărturie

George Chirilă

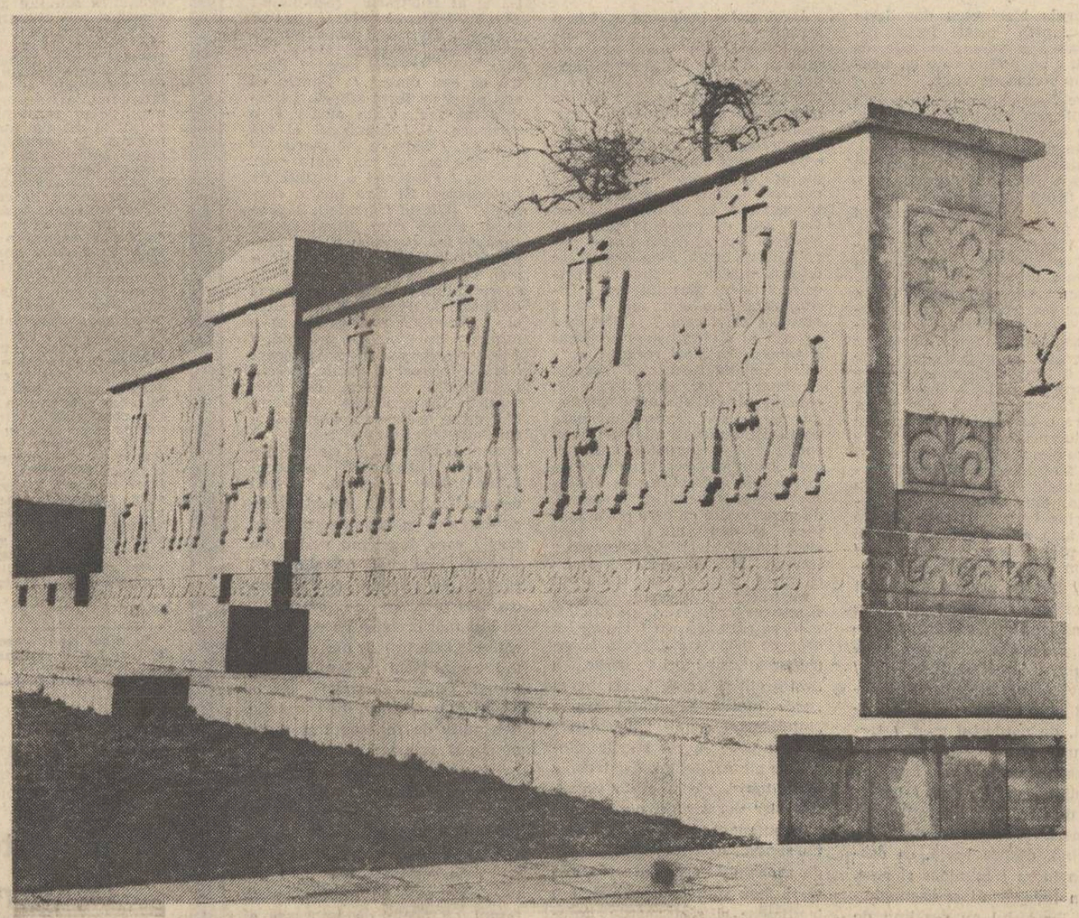

Buzău : Fîntîna lui Mihai (Monument de Gheorghe Coman)

Eminescu și Transilvania (II)

Între călătoria în Transilvania și începutul epocii vieneze sînt trei ani. În vremea aceasta poetul a peregrinat prin Muntenia, apoi a fost sufleur în trupa Pascali și diferența dintre un Mihai Eminescu, „nici ciorapi, nici cămașă" răzînd banițele în portul din Giurgiu și celebra fotografie a studentului Eminescu în ținută inalt-academică, este atît de surprinzătoare, de parcă imaginația unui regizor celebru ar fi pregătit, cu migală, reintrarea în scenă a unui mare actor. Dar rolul care i s-a încredințat spre interpretare poetului a fost o abstracțiune : chiar geniul. Copleșit de povara exprimării lui în tipare concrete, Eminescu s-a sustras într-atît biografiei comune, încît încercarea de a-i fixa existența în decizii definitive seamănă cu strădania celor ce-au vrut să ducă lumina în casă c-un ciur.

Peregrinarea lui Eminescu cu trupa Pascali s-a explicat îndeobște ca o nouă manifestare a firii unui boem. Certat cu disciplina și școala, încrîncenat cu familia, cel ce „învățase să trăiască pe drumuri" afla o plăcere „perpetuă" în a hoinări. Evident : nu există nici o îndoială că libertatea, gustată încă în timpul copilăriei, i-a fost dragă lui Eminescu și că anii de fericire tot libertatea i-a guvernat, dar cine poate susține cu dovezi hotărîte, că repetatele incursiuni peste munți, din Moldova în Transilvania, au fost numai fapte de fire independentă și nu etapele, îndeaproape urmate, ale unui **program ?** Întreprinsă la 16 ani, călătoria la Blaj a purtat toate semnele unui pelerinaj ; de ce să credem atunci, că puțin mai tîrziu, la o vîrstă și mai matură, Eminescu recidivează, de-odată, pornind spre Ardeal cu trupa Pascali din spirit de aventură și nu din dorința expresă de-a extinde experiența transilvăneană la întreg teritoriul locuit de români ? Dacă adolescența lui Mihai Eminescu a fost o boemă, era firesc ca reflexul ei simultan în creația literară să producă o operă care, măcar parțial să-i fie fidelă, dar începutul epocii vieneze, anul 1870, cînd poetul își face debutul în publicistică și în proză, și debutul de calitate în versurile din „Convorbiri", cristalizează, fără nici un fel de excepție, ...concepția patriotică.

Documentele de arhivă arată că turneul trupei Pascali s-a transformat într-un act de patriotism care a cuprins toasturi și imnuri, declarații incendiare și, mai ales, aclamarea limbii române într-o irădiere continuă. Entuziasmul dezlănțuit al mulțimii s-a lovit statornic de colivia în care ședea Eminescu, și poetul va fi înțeles încă o dată că lectia patriotică a bătrînului Pumnul n-a fost numai un gest de conduită morală ci cauza unei întregi națiuni. Pildele încă vii ale Cernăuțiului patriotic, lecturile și discuțiile cu seminariștii blăjeni, realitatea ardeleneasă pătrunsă la nivelul instrucției prima oară, apoi trăită prin impresii directe, era acum retrăită în public, la temperatura mulțimii și a cuvîntului „frate", pronunțat ca parolă de liberă trecere prin toate provinciile românești.

Cum va fi reacționat spontan Eminescu nu vom ști exact niciodată, ci numai reacția sa de durată s-a făcut cunoscută, în acea atitudine moral-patriotică, pe care a slujit-o de-a-lungul întregii sale existențe și pe care a afirmat-o în scris, prima oară, pe cînd, student la Viena, se pregătea să iasă în scenă cu acel chip sublim, de-o senină iluminare și de o magică frumusețe a Luceafărului.

Anul 1870 fixează începutul creației mature a lui Mihai Eminescu. Poetul publică poezii remarcabile în „Convorbiri Literare" și debutează în proză și jurnalistică. Cronologic, întîietate au avut, însă, articolele de ziar. Semnătura Mihai Eminescu apare la 1 ianuarie în „Albina" din Pesta, chiar în preajma aniversării (la 15 ianuarie) a zilei de naștere (20 de ani). Viena imperială era un cimp al luptelor politice naționale și Eminescu a decis să intervină într-o pro-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

PRELUDII LA COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

Poema patriei

Explozia lirică a ultimilor cincisprezece ani, observată adesea, nu este totuși fără explicație. Nu e aci un fenomen spontaneu și nici un accident, căci înaintea ultimelor generații contemporane stă o tradiție poetică prin nimic mai prejos decît a multor literaturi cu dată inițială mai veche. Sînt, mai întîi, poeții interbelici a căror înrîurire biografică s-a exercitat direct pînă mai ieri iar culturalicește rămîne durabilă. În al doilea rînd, și numai în analiza istorică, vine Eminescu și este cu neputință să desparți calea vreunui poet român de ieri și de azi de iluminația acestui unic astru. „Eminescianismul", înțeles ca un nume... național și prin urmare ca un termen congener al creației este nota întîie a poetului nostru, independent de vreme și loc. Apoi, scoborînd pe scara vremii literare — „pașoptiștii" al căror răsunet contemporan constă mai puțin în ce era stilisticește nou la acea dată și mai mult în sentimentul istoriei, privită ca o repetare de prototipuri și ca o înfățișare eroică a umanității. Nici Budai-Deleanu, cu poezia lui inventivă, nu e străin de contemporani, iar Văcărești și Cantemir și-au găsit în lirica de astăzi demni urmași. Apoi, Nicolaus Olahus, elegiacul cărturar, și atîția alții, repetați și azi în felurite proporții și identificați într-o vocabulă veche, într-o întorsătură de frază lirică, într-o viziune, adaptați, se înțelege, la temperatura actualității. Și dacă tradiția poetică românească nu are scriptic mai mult de patru sute de ani, aceea orală, așadar folclorică, este neîndoios mult mai veche și umple un mileniu. Toată această literatură, edificată în momentele rare de calm ale unei istorii furtunoase, și-a găsit în poetul român de azi „un răsunet".

În al doilea rînd, poetul nostru are sentimentul cosmosului. Alții au elegia nebuloasă ori meditația conceptuală, lirica fără imagine, experimentul. Unii iubesc eposul și nu concep liricul fără deformare ori fără o viziune în extensie cu substrat teoretic. Poetul român are percepție pentru elemente și numenii universali sînt pentru el materia lirică, înfățișată într-o substanță locală. Sînt unii care pot vedea în aceasta un simțămînt primitiv, o laudă înfricoșată a forțelor oculte. Însă primitivul se sperie de element, divinizează focul fiindcă nu-l cunoaște și e pentru el un factor distructiv, exorcizează apa care îl năpădește fiindcă e pentru el o stihie.

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

Eseu despre „experiența asumată a operei"

Contrar unor opinii de oarecare circulație, tentația criticului contemporan de a teoretiza în marginea propriei profesii și a fenomenului literar în genere nu este nici decum expresia unui anume bovarysm vizînd cine știe ce ambiții de afirmare în cîmpul esteticii, mai exact, în cîmpul „sistemelor" moderne ale acesteia, cu scopul de a-i concura și nici măcar de a-i amenda pe specialiștii domeniului în cauză. Este de observat, totodată, că o asemenea marcată preocupare pentru eseul menit a explicita temeiurile demersului analitico-interpretativ (practic, aproape că nu există critic modern important care să nu fi dat la iveală un astfel de mic „tratat" !) nu divulgă în nici un caz o presupusă stare de derută în ceea ce privește absența așa-ziselor criterii „directoare" general-valabile, altădată — în clasicism, de pildă — atît de ferm statuate și — cel puțin așa se mai crede — cu sfințenie urmate. Numai judecată „din afară" ori de pe pozițiile unei neîncrederi dar mai ales ale unei înțelegeri simplist tendențioase, chestiunea poate să apară într-o atare lumină nefavorabilă. Dacă ne gîndim bine, adevărul e că asupra rațiunii ei de a exista critica literară n-a fost niciodată, precum în epoca noastră, guvernată de certitudini mai mari, dată fiind împrejurarea că ea se constituie în element fundamental specific atotcuprinzătorului spirit critic ce tutelează întregul dinamism creator al civilizației moderne. Or, tocmai aici, în această înscriere fățișă pe traiectoria fluxului celui mai larg al creativității, confundabilă, într-un fel, cu însuși conceptul de civilizație spirituală, se află sursa imperioasei nevoi a disciplinei (poate că e mai potrivit să spunem a **genului)** de a se reautodefini. În substanța lor intimă (să ne gîndim, între altele, la acelea datorate lui G. Ibrăileanu, E. Lovinescu sau G. Călinescu, existente fie ca lucrări de sine stătătoare, fie — mai ales — ca fagmente)

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

● **În acest număr :** ● Fețele ascunse ale istoriei literare ● **IZVOARE NECERCETATE ALE CULTURII ROMÂNE (II) — Interviu cu Adolf Armbruster** ● Poezii de ● **Ion Iuga** ● **Ion Lotreanu** ● **Ion Nicolescu** și ● **Adrian Păunescu** ● Proză de **Radu Ciobanu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Instantanee de **Șerban Cioculescu.**

Despre tensiunea lecturii

Între iluștrii care prelungesc azi marile tradiții ale universității ieșene trebuie amintit, între primii, profesorul Const. Ciopraga, personalitate de prim rang a istoriei literare actuale, autor, pînă în anul de grație 1978 al unui număr de opuri care ilustrează nu numai temeinicia unei munci didactice, ci și noblețea unei înzestrări ; ultima dintre cărțile domniei sale, **Între Ulysse și Don Quijote,** îl reprezintă nu numai pe istoric, pe comparatist, ci și pe scriitorul eliberat de servitutile catedrei profesorale. Subintitulată **Reflecții despre literatură,** cartea conține eseuri, meditații, reflecții, note, toate fiind demonstrații ale capacității profesorului de a purta dialog dincolo de materia pretențioasă a cursurilor universitare.

Ultima carte a lui Const. Ciopraga le urmează, într-un sens, pe celelalte ; scriitorii asupra cărora meditează profesorul au constituit, și cu alte prilejuri, obiecte de meditație ale D-sale ; despre Eminescu, Arghezi, Bacovia, Ibrăileanu, Sadoveanu, profesorul s-a pronunțat în studii savante, reluînd, pe urmă, o seamă de observații într-o sinteză de anvergură : **Personalitatea literaturii române.** Alte numeroase păreri se vor fi sistematizat în timpul alcătuirii solidelor monografii consacrate lui Topîrceanu, Hogaș sau

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 7-a

Jurnalul unui poet

Trecut prin anii vămuitori ai unei tinereți dionisiace, sufocat de marile și chinuitoarele întrebări asupra a „ceea ce este", purtînd cînd o durere mintuitoare, cînd o vitalitate corosivă, cînd simple note de lectură sau însemnări de călătorie, cînd eseuri profunde asupra istoriei artei și istoriei gîndirii, înfășat în pînză moale de in curat sau asprit în șiacul Învățăturii și răbdării, aminat cu modestie sau reluat cu fervoare, — jurnalul de poet al lui Ioan Alexandru își află acum intiia închegare în volum *). Din cele peste 200 de articole răspîndite în periodice de-a lungul a aproape 15 ani, poetul a ales în această antologie cam jumătate. Ajuns aproape la 20 de cărți (după 6 volume de poezie și 5 antologii, un volum de traduceri din Rilke, 3 din Pindar, o gramatică a limbii ebraice, o lucrare despre Luchian, traducerea **Cîntării Cîntărilor** și lucrarea de doctorat, nepublicată încă, despre **Patria la Pindar și Eminescu)** Ioan Alexandru este, cum spune, „un om al bucuriei creatoare": „Acolo unde este viețuită plenar condiția omului, măreția și frumusețea lui, cu necesitate fapta lui creatoare este una bogată și neîntreruptă, începută de timpuriu" **(Bucuria creației).** Așa cum este firesc, **Jurnalul** a luat rînd pe rînd fețele mereu înnoite ale creației poetice, dezvăluind adesea ceea ce liricul ermetizează, constituind un plan referențial alcătuit în aparență la întîmplare, dar fiind de un programatism (în sensul nepeiorativ al cuvîntului) învederat. Că acest plan referențial s-a constituit paralel cu opera poetică, ca sprijin și completare a acesteia, stă mărturie însăși evoluția titlurilor pe care poetul le-a plănuit jurnalului, din 1968, de la anunțarea în presă a volumului de eseuri în pregătire, și pînă acum: de la titlurile marcate de viforul egocentric al răscoalelor interioare pietrificate în **Vămile Pustiei (Noli me tangere, Poetul și Candela, Sihăstria)** pînă la numele simplu **(Jurnal de poet)** și pînă la noua față sufletească, în care „omida a devenit fluture" și unde „persoana s-a copt în grai", înălțîndu-se la idealul Patriei, — titluri precum **Poe-**

Dan Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

Lună nouă

Presat de viață și supt de vis travaliul spiritual al poetului e la fel de dur ca lupta-armată. În afară de faptul că natura pare mai agresivă în epoca modernă decît fusese în copilăria omenirii, omul mai are a se teme și de amenințarea (aproape religioasă) a propriei sale inteligențe acumulate de secole și presată acum sub centuri care abia o mai țin. Să fi fost lumea scutită de neliniști și probleme în cea mai fragedă întruchipare a ei ? Dar în antichitate sau în evul de mijloc ? Deloc, fiindcă altfel istoria n-ar mai fi existat. În trecut însă lumea se

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

CARTEA CU PRIETENI

Sabin Bălașa

Pe sub mîna lui Sabin curg piraie de stele ; printre degete, o gîrlă de păcate, din urechi îi ies îngeri de hîrtie care dansează în vînt, iar din castelul gurii, numai vorbe de dragoste pentru prieteni. E un zăpăcit, cu trup subțire ca o pensulă, cu capul cufundat în niște nori plesnind de farmece și vrăji. Cred că pe-acolo, pe sus, el înoată prin mări de floare de portocali și pune cîte un zbenghi de fosfor verde pe fruntea stelelor adolescente. Îl cunoști și ți-e drag. Și apoi vezi cu uimire că vine din cîmpul suferinței și din blinda pace a lumii lui Andreescu și Luchian, din carnea troițelor și din oasele întunecate ale salcîmilor lui Țuculescu. Te bucură

Continuare în pag. a 2-a

Valeriu Bucuroiu

Și eu și Valeriu Bucuroiu locuim, fiecare, în patruzeci și șase de ani. Iată un fapt care ne leagă și mă face să-i întind mîna de pe Dunărea pustie de lebede cu acest septembrie peste Călmățuiul cît o tulpină de mac, pînă spre munții Buzăului, unde ascundeau ai noștri de la Brăila căi de furat. Între Brăila și Buzăul lui Bucuroiu, toamna înalță cazărmi de pepeni și luminează pămîntul cu chihlimbar galben pe locul unde cîmpia împletește funii de nisip și privește stelele cu ochi de mure și cu chihlimbar negru

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

Angela Marinescu

„POEME ALBE"

Volumele anterioare ale Angelei Marinescu, mai delicate, mai *poetice* decît acesta de față, cuprinzînd și îndeajuns de multe momente cînd se putea percepe nevoia *de a vorbi* frumos în versuri, lăsau prea puțin să se întrevadă adevăratul temperament al poetei, „pătimaș" pînă la incandescență, capabil de furii și revolte nereținute, de o pasionalitate dură, necruțătoare atît cu sine, cît și cu ceilalți. Nici vorbă că preferăm poate mai frumoaselor articulații de altă dată energia „albă" a rostirii de acum, sensibilitatea tranșantă, nedeghizată în vreun fel și discursul care își incorporează fără rezerve materiale aproape brute, elanurile și căderile propriei vieți afective, cu un cuvînt preferăm toată această încredințare de *sinceritate*, toată această autenticitate sporită a confesiunii, convingătoare de faptul că poeta are ce să comunice și că nu în mai mică măsură s-a convins ea însăși de densitatea și de natura irepresibilă a mesajului său.

Poezia de astăzi a Angelei Marinescu, ca și lirica altor colegi de generație, se pătrunde de înțelesul că poezia, dorind să fie și să rămînă poezie și să nu abdice de la statutul ei esențial, trebuie să treacă și într-un *dincolo* al literaturii, în zone ultime dar cu atît mai adevărate care depășesc ființa literaturii și ne revelează dimensiuni *reale* ale autorului ei și deopotrivă ale existenței. Nu e vorba de o banală nemulțumire față de parțialitatea cuvîntului literar, ci de încredințarea că trebuie forțate tocmai limitele „biografice", tocmai limitele superficialei și satisfăcutei pudori pentru ca din poezie, din versuri să se distingă precis vocea celui care se adresează, alături de întreaga lui conformație morală și existențială. Faptul de a scrie devine programatic un fapt de existență și verosimilitatea lui decurge din intensitatea cu care este trăit: „Colindă tu spațiul îngust al poeziei, / Forțează tu limita ei. / Eu, aruncată brutal într-o lume ireală, / Îmi azvîrl masca, mușc mîna ce mă ocrotește, / Spulber pacea rece a ființei mele, / Mă arunc în propria-mi groapă / Ca și într-un loc străin, de neconceput. / Revino tu la jocul pur și abstract. / Eu strig rătăcindu-mă, îndepărtîndu-mă mereu / De poezie, ca de un lanț prea strîmt" *(Mai mult decît poezia)*.

Această aparentă „dezicere" față de actul poetic este însă numai un mod, orgolios și polemic, ca tot ceea ce întreprinde poeta, de a profesa o și mai strînsă contopire cu ființa poeziei, unica posibilitate în ochii săi de a garanta persistența, durabilitatea unor valori și a unui stil de viață: „Acum știu că orice aș face, oricît aș striga, / Oricît gîtlejul meu se va răsuci către cer, / Voi muri în brațele tale, pierdută" *(Scrisoare de la o prietenă de departe)*. Dincolo de astfel de programe, a căror convingere intimă n-o punem nici o clipă la îndoială, spre meritul ei Angela Marinescu dovedește practic, prin însăși forța indiscutabilă a versurilor sale, că pentru sine poezia este cu adevărat o formă de viață.

Între felul cum concepe poezia și felul cum scrutează existența, autoarea realizează un aliaj dificil de realizat la prima vedere, căci dacă poeziei i se cere să păsească *dincolo* de poezie pentru a ființa cu maximum de eficacitate și pentru a-și împlini înalta menire cu care-i investită, vieții i se cercetează, de predilecție, zonele cele mai umile, cele mai aride și mai improprii, la drept vorbind, adăpostirii a ceea ce s-ar crede că sînt nucleele de elevată poezie. Cu necruțare, sarcastic adesea, poeta se înfățișează nu numai pe sine drept o ființă mărunță, aproape derizorie în ordinea lumii, aptă de a fi compătimită, dar și tot ceea ce o înconjoară ia aspectul unor lucruri despre care se poate discuta elementar, fără emfază și chiar fără autentic fior, ca despre faptele cele mai banale cu putință. Este semnul unei răsturnări a valorilor: „Vorbim de viața asta scurtă și adîncă / Și ni se pare că este doar o idee. / Vorbim despre bucurie și resemnare / Despre naștere și țipătul îndurerat al vulturului / Și ni se pare că vorbim, doar așa, / Despre niște lucruri mărunte. / Ne învăluim tot mai mult, aburul / Ne învăluie cu straturile lui negre și absolute, / Se lipește de copaci, de pardesiul meu, / Devine una cu noi — vai, aburul ăsta abject mă linge pe față — / Copacii se îndepărtează / Iar eu alerg după ei cu pardesiul negru pe umeri. / Vorbim sacadat, abia respirînd, despre boală, ca despre un lucru / Luminos și rece. Filfîim îndepărtați și nestingheriți. / Pardesiul mi s-a lipit de umeri și filfîie ca un steag negru / Înfipt în pămînt" *(Provincie veche)*.

Dacă aici e inclus un apel la o scrutare a lucrurilor la dimensiunile lor cele mai profund umane, altă dată o violență desperată se naște nu împotriva unei agresivități de cine știe ce rang cosmic, ci împotriva unor realități cît se poate de familiare, precum rudele, prietenii, vecinii: „Sînt înconjurată, fără putință de evadare. / Lume, vecini, poeți, rude de singe, / Rude îndepărtate. Ce-aș mai putea să fac? / Fug de acasă în zadar. / / Moartea mă așteaptă între pereți, nu pe drum. / De ce vorbesc despre moarte? Vine ea, oricum. / Șocul glasului lor. / Înconjurată cum sînt, mai văd? Mai pot privi ceva? / Veșnicia se află în creierul meu" *(Glasul Ifigeniei)*. În atari condiții, strigătul devine „cel mai precis sentiment", iar resentimentele, ciudate zeități ale unei mitologii personale. „Proza" în care poeta își cufundă adeseori versurile nu-i o invenție însă și prin trăirea concretă, de mare intensitate a detaliilor ea dobîndește ceva indicibil de pregnant, de agresivitate cu care nu te poți juca și nici nu i te poți sustrage. Multe poeme, compuse într-un stil sincopat, sacadat, ca niște bocete, și traducînd „mizeriile" vieții casnice, de nu și ale celei literare *(Criticilor mei)* se războiesc cu furie cu tot ceea ce poeta consideră a fi întruparea „supunerii" oarbe, a „văicărelii și larmei", întruparea „prea multei vitalități" sau a „inteligenței cenușii", incapabile de a accede la resorturile adevărate ale existenței, dar trebuie spus, totuși, că în ciuda accentului lor negativ ori nu întotdeuna suficient motivat, poeziile nu *supără*, n-au acel aer sicîitor de ranchiună, căci autoarea știe să-și facă revolta credibilă, s-o legitimeze și să-i acorde totodată garanția propriilor sfîșieri și a propriilor recuperări. Reproșurile ei capătă, paradoxal, pe tărîetura lor dorit implacabilă, inflexibil „pătimaș", tinzînd la ruperea „hotarelor îngăduinței" o undă tandră, de fraternitate și de omenească înțelegere, iar sinceritatea cu care sînt expuse, nuanța de loialitate reinnoadă firele momentan rupte, ale comuniunii. Senzația că poeta nu se cruță nici pe sine, nici pe ceilalți într-un suprem efort de onestitate contribuie la instalarea, asigurantă, a unui raport de franchețe. Regimul, de altfel, al acestei poezii, este unul de „puritate crudă", amestec de brutalitate și de tandrețe, regim pe care autoarea și-l asumă deschis și din care face modul ei propriu de a-și rosti adevărurile intime.

Furia destructivă a acestei poezii, aflată la antipodul modului sentimental de a fi și al adevărurilor „frumoase", reprezintă, înțelegem mai bine, un mijloc de apărare și nu este nici o ciudățenie să descoperim că sub înfățișările umile, supuse, tracasate și agresate de „golurile" existenței se află o ființă a cărei *vitalitate*, de trăire și de exprimare, se hrănește tocmai dintr-un exorcism al slăbiciunii. Experiența „umbrei" este, la Angela Marinescu, o experiență revitalizatoare și toate atributele negative se unesc în a da un coplesitor sentiment al existenței și al frustrării răzbunate: „Umbră! Țip în zadar, / Cu tine mă cert. Tu / Ești izvorul tuturor relelor / Și bucuriilor și bolilor mele / Fără leac! / Pentru că ești umbră, / Pentru că ești plină de forță adîncă. / Umbră, nu vezi, viața mea / E o carapace — / Înăuntrul ei mă zbat eu. / Oare te voi pierde? / Cu cine am să mă mai cert, mereu, / Fără nici o putință de înțelegere / Și fără nici o speranță?" *(Glasul Ifigeniei)*. Și poate că atunci cînd glasul poetei sună cel mai sumbru, ca o tînguire fără leac, el cuprinde și cea mai luminoasă încredințare în speranța regenerării, în lepădarea de gustul de cenușă al zădărnicirei. („Iar eu mă rostogolesc ca o minge / Suferindă și peticită, / Atingerea lor mă frige, mă doare / Mă închircesc și rămîn în șanț / Înghețată și plină de speranță"). Un adevărat „vade retro" cît se poate de apăsat, adresat acestei funeste zeități ce amenință din cînd în cînd să cucerească panteonul autoarei („Zădărnicie goală, piei de-aici!") fortifică în chip fericit moralul și totodată mesajul poetei care, încercînd multe din formele umilinței („Sînt o biată ființă"), ne propune, de fapt, un orgolios program de existență, cu atît mai orgolios cu cît imperativele sale provin dintr-un autentic sentiment de fragilitate al ființei. Patosul Angelei Marinescu este un apel la resursele nebănuite de rezistență și regenerare și prin versuri care, la o privire grăbită, ar putea face dovada unui deficit vital circulă în realitate suflul plin de fervoare al conștiinței de a fi. Poezia este vie și convingătoare tocmai prin senzația de experiență trăită pe care o degajă, prin faptul că poeta dă impresia a *spune* totul despre sine.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Figura poetului

Aparînd nu numai multe volume de poezii, dar și mulți autori noi, încît e cu neputință să știi tot, să citești tot. Am rugat pe cei care vor să scriu despre ei să-mi comunice odată cu volumele cîteva date, locul și data nașterii, ce studii au făcut. Poeții, mai ales, nu vor să-și spună vîrsta, ne lasă să ghicim noi tot, vor să fie înțeleși, adică aprobați, și, s-o spunem cu cuvintele noastre, fără a cita. De fapt noi, eu cel puțin, informez în primul rînd și, ca să fiu crezut, aleg cîteva specimene.

Valeriu Pricină, unul din foștii studenți, îmi trimite placheta sa de debut **Alcătuire de chip**, apărută la Editura „Eminescu". Sînt poeme în versuri albe de o anume unduire a limbajului, cu multe imagini, din care unele prea des folosite de toți, precum: **păsări, pești, oase, stele, iarbă, rouă, fîntînă**, dar și cu unele metafore proprii, de obicei bizuite pe antropomorfism: „O cîrtiță tîrăște de fuste noaptea în pămînt"; „Soarele, huruind, abia-și tîrăște pîntecele greu..."; „Vînturile s-au pornit să are pieptul țepos al pămîntului"; „Noaptea răsucește între degete moi țigara unui plop"; „Bărăganul descheie un nasture de fum..."; „Porțile întunericului mirlie ca un cîine bătrîn"; „O salcie desbrobodită cerne mălaiul soarelui în ape"; „Peste tot crește iarba — trupul ei zbîrnie scăpind mai înalt din oasele crude ale rădăcinilor"; „Coastele salcîmilor frînte" etc. Sigur, am decupat imaginile din context, dar am dat o idee despre limbajul liric al lui Valeriu Pricină, a cărui poezie se constituie asemenea jocului unui actor care-și așează pe față o mască, într-un cuvînt ca o „alcătuire de chip". „Dacă ultima noapte mi-aș petrece-o-n adîncuri, la horă cu peștii, dacă drumurile mele s-ar sfîrși aici odată cu somnul de pasăre al singelui, dacă pămîntul n-ar fi o apă curgînd în văile largi dintre stele, mi-aș scoate masca de iarbă, masca de faguri, să le-ngrop — mărturie c-am fost". Cu alte cuvinte, poetul are motive să nu se demaschează și, înhumîndu-și măștile, să ateste c-a existat: n-a murit încă, nu s-a reîntors în ciclul naturii minerale. Urmează încă două strofe, ca să le spunem așa, în care se dau alte motive ce încuviințează jocul cu măștile și, la sfîrșit, o destăinuire: jocul nu-i decît o „alcătuire de chip", o încercare de autoportret: „Dar într-o peșteră din soare inima lui Zamolxe bate un prunc botezat într-o cofă de luceferi și mîinile mele caută în semințe rădăcini pentru alcătuirea de chip sub care visez". Valeriu Pricină se caută deocamdată în litera lui Blaga, nu și în spiritul lui. Dar sînt și cîteva lucruri bine găsite, precum: „Asemeni singurătății în lacrima unei femei așa căzuse noaptea" sau poezia care dezvoltă ultimele cuvinte din **Enigma Otiliei** de G. Călinescu: „Aici, nu stă nimeni..."; „Domnișoara Otilia nu mai stă demult pe strada asta... nici casa pe care o căutați nu mai stă pe strada asta. S-au mutat și birjele și felinarele... caldarîmul, biserica, arborii și canapelele și toată mahalaua aia de porți ruginite, reumatice și strîmbe..."

Primim din partea lui **Radu Pătrășcanu** un volum de sonete, **Parabole**, publicat în regie proprie la „Litera". Autorul e un versificator în formă fixă tenace din păcate, fără nici un raport cu literatura, cu reflecții naive și cu rime de timpul: **candoare-pieritoare, minte-cuvinte, prostia-simetria, inocență-violență**, toate într-un singur sonet intitulat **Poetica**: „În verde proaspăt am găsit esență; / iubirea, tinerețea, poezia / compătimind în galben gelozia / pe toți care-i suportă penitența". Ceva ar fi în sonetul **Sisif**. Poetul, pare a spune parabola, nu și-a dorit destinul, să-și ofere inima în versuri universului ingrat. Însă, deși simte că se jertfește zadarnic, căutînd desăvîrșirea (vorbă să fie), a înțeles, în sfîrșit, că-i „blestemat să cînte întotdeauna". Un sonet se numește **Cronică literară** și preîntîmpină observațiile criticilor. Aceștia ar trebui să învețe, scrie Radu Pătrășcanu, că „atunci cînd sună", cuvintele dor prin fiece silabă. Să nu fie deci „minți haine și ucigătoare" și să pună otravă frumuseții, fiindcă tot ce e clădit pe minciună se năruie la judecata de apoi. Nu e oare cunoscut că morții se răzbună? Ar trebui ca toți, fie mari, fie mici, să fie cinstiți cu „gînd sfințit" și frică la vama cea din urmă. Cei care lovesc „cu bună seamă" în vers, nu vor avea posteritate, sînt doar „furi de armonie și iubire". Rezultă că cine vrea să reziste timpului trebuie să laude sonetele, ca și nule, ale lui Radu Pătrășcanu. Bieții critici!

Al. Piru

---

viața cărților

Ion Creangă și basmul cult

● Studiul lui Mihai Apostolescu despre Creangă *) autor de basme urmărește două teze; afirmarea originalității marelui povestitor în raport cu creația populară și situarea sa într-o paradigmă universală (Grimm, Andersen, Perrault, Rabelais), bineînțeles cu aceeași intenție, reliefarea individualității sale marcante. În ceea ce privește primul obiectiv, autorul examinează critic izvoarele folclorice ale operei lui Creangă urmărind cu minuție detașarea de model, depășirea și sublimarea lui prin procedeele artei culte. Față de basmul autentic popular, basmul lui Creangă se diferențiază prin luciditatea actului artistic, prin unitatea și funcționalitatea procedeelor narative, astfel încît nici un element nu este parazitar sau redundant: „Selectarea artistului Ion Creangă este de un grad superior, pînă la schimbarea de esență. Alege cu luciditate episodul interesant și respinge pe cel nesemnificativ în oglindirea sensului general al vieții. Nu contaminează inconștient sau utilitarist motivele, ci și le apropie în sens individual sau le îndepărtează în măsura în care narațiunea trebuie să devină mai captivantă, potrivit exigenței ridicate a unui public cult" (p. 104). O observație fundamentală care susține ipoteza este cea referitoare la motivările textuale, adică justificarea prin logica narativă a întregului, a tuturor componentelor basmului. Ba mai mult, uneori scriitorul oferă o dublă motivare a faptelor, sensul în cel mai înalt grad, al unei elaborate strategii a textului. Ca exemplu, dintre numeroasele posibile, este aleasă hotărîrea lui Dănilă Prepeleac de a construi o mănăstire, hotărîre într-adevăr cu o dublă justificare: pe de o parte, vorbele ironice amare ale fratelui său păgubit de boi, iar pe de alta credința populară potrivit căreia dracii te vor îmbogăți dacă vei ridica o mănăstire, adică încerci să le furi sufletele. Creangă utilizează, astfel, procedee culte dar creează o atmosferă folclorică. Concluzia care se impune după analiza relațiilor basmului lui Creangă cu variantele folclorice este, fără a fi nouă, formulată și demonstrată ferm. Scriitorul este independent față de modelul popular chiar și în privința structurilor și compoziției epice. Aceasta este și partea cea mai interesantă și mai logic argumentată a exegezei. Capitolele de comparatistică, dezvoltă sau disociază și nuanțează afirmații anterioare. Trecînd peste paralele cu culegerea de povești a fraților Grimm, unde diferențierile sînt mai mult decît evidente, comparațiile cu Andersen, Perrault sînt sugerate de Jean Boutière, față de care autorul se situează însă polemic, iar referirea la Rabelais are o lungă tradiție în critica românească. Cum am spus, însă, ceea ce înainte era afirmație pe baza unei intuiții critice, sau aspect exterior acum este tratat în amănuntime și validat prin text. Remarcabilă este studierea modalităților comicului și a procedeelor retorice la Creangă și Rabelais (farsa în modalitate burlescă, gigantizare și diminuare, etimologii fanteziste, finaluri bufone antifrază comică etc.) Dar și aici una din ideile ax, euforia verbală, este preluată din monografia lui Vladimir Streinu. În orice caz situarea povestitorului român de geniu în contextul literaturii generale este meritorie și dacă nu avem în final un alt Creangă, avem cel puțin unul mai sistematic, mai clar decupat în originalitatea sa ireductibilă.

Paul Dugneanu

*) **Mihai Apostolescu: „Ion Creangă între marii povestitori ai lumii", Editura „Minerva", 1978.**

O carte captivantă

● O carte trebuie analizată în realizare și nu în intenție (mai ales că este greu de dedus care a fost intenția autorului). De aceea voi spune că noul roman al lui Nicolae Țic *) este mai apropiat de filonul originar al romanului, de acel **conte roman** în care ficțiunea domină realitatea. Bonomia cu care autorul își tratează subiectul, lipsa de prejudecăți în a face să apară sau să dispară personaje atunci cînd drumul lor s-a închis, senzația că autorul nu luptă deloc cu imagini stabile (cu modele ale literaturii), rezolvarea conflictului ca-n povești, seninătatea îmbibată în roman asemănătoare tot poveștilor (care spun propoziții teribile, dar pe care nu le băgăm în seamă știind că va veni Făt-Frumos și Căpcăunul care mînca oameni etc. etc.) sînt argumente suficiente de a considera că avem a face cu un **romanț**. E o poveste (să-i zicem din realitatea imediată) cu copii care au crescut și care nu-și mai zic Ion ci Jean, care nu mai sînt muncitori, ci ingineri, care nu mai merg la muncă cu mijloacele de transport, ci cu mașină proprie, cu țărani deveniți muncitori, însă la fel de energici, totul învăluit într-un umor blînd, cu personaje prezentate în manile și ticurile (comportamentale, lingvistice) esențiale, dar oameni buni, nebîntuiți de probleme spinoase sau rezolvări dilematice. Titlul ne-ar putea duce la ideea că este urmărit destinul unui personaj (maturizarea lui Jean Andreica), dar trama epică nu prea există, Nicolae Țic ambiționînd doar o secționare pe orizontală a vieții unei uzine. În centrul atenției stă totuși această familie Andreica: membrii săi avînd funcția de convenție epică. Prin capul familiei, Ion Andreica, Erou al Muncii Socialiste, deputat în M.A.N., pătrundem în intimitatea conducerii uzinei, prin Jean, fiul său, în problemele legate de intimitatea uzinei, prin Gabi, fiica sa, în mediile de tineri intelectuali. Dar romanul este plin de personaje, fiecare cu povestea sa: Augustin, directorul uzinei, făcînd totul pentru îndeplinirea planului (duminici lucrate, neritmicitate etc.), Alexe Șerban — secretarul de partid — părăsit de soție după 12 ani pentru că tot timpul se ocupă numai de probleme, recăsătorit cu o educatoare de la el din sat, mireasă găsită de mama lui venită în grabă la București pentru că nu se cade ca un om în toată firea să stea singur, inginerul Varuja prototipul simplului executant, Iorgu Berindei — navetistul din Tunari, aprig în problemele industriei, Simona — un soi de isteață pămîntului, gata oricînd de glume pe seama cumnatului Fănică dispus să creadă orice trăznaie, adolescentă agresivă, seralistă, viitoarea soție a lui Jean, Smaranda, arhitecta ratată din cauza băuturii, și multe, multe altele. Să recompunem, totuși, firul epic, atît cît el există, pentru a vedea ce anume unește toate aceste personaje: aflat în concurență cu alți ingineri pentru obținerea unei burse de studii în Japonia, Jean Andreica este preocupat numai de întregirea dosarului (de înlăturarea acelor piedici aflate în calea plecării) fiind pe punctul de a contracta un mariaj cu arhitecta Smaranda (care a mai fost căsătorită). Simona, o lucrătoare din uzină, îndrăgostită de el, încearcă prin tot felul de mijloace (comice) o apropiere, reușind în cele din urmă.

Conflictele sînt transformate în încurcături, lucrurile își arată totdeauna fața lor comică (în plină disperare Gabi, terorizată de ifosele doctorului Mihalcea, șotul ei, îi spune: „măi maimuță, dacă te mai prind că mă faci să plîng, te jupoi de viu"). Remarcabilul talent al autorului de a surprinde realitatea sub forma ei imediată, precum și puterea de conturare a personajelor fac din „Jean, fiul lui Ion" o carte care se citește cu plăcere, chiar dacă trece cu seninătate (sau cu o întîmplare comică) peste lucruri ce meritau o altă soartă.

Constantin Stan

*) **Nicolae Țic: „Jean, fiul lui Ion". Editura „Cartea Românească", 1978.**

Nostalgia cunoașterii

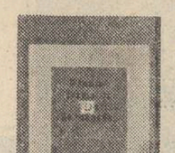

● După aproape șapte ani de la debut, Cornelia Maria Savu publică un volum auster prin dimensiuni *), incluzînd trei cicluri care ar trebui să-i valideze posibilitățile maturității artistice. Ceea ce se dovedește de la întîia lectură este capacitatea inventivă a autoarei care în ansamblu reușește să „asuprească" virtuțile creative mai mult presupuse. Poezia scrisă cu „ruleta sub frunte" — pentru a relua una din imaginile reușite ale cărții — încearcă într-un fastuos bazar al întîmplărilor celor mai comune să ne surprindă cu dimensiunile unei lumi redevenită plină de minuni, situații de excepție și prea dese prilejuri de meditație („a stat singur pe scări de uraniu / cu animalele sale / în imperiul celor demult acceptate / într-o zi cu fulgerătoare lumină / ignorînd nisipuri plantele carnivore / urme ciudate care-și string cercul / tot mai mult în jurul său / căutîndu-l / a privit înapoi / exorcizează de atunci / flacăra și / turma de capre" — **Vineri**). În versuri pline de nervozitate, trecînd cu o voință dusă pînă la violență prin bezna celor trăite, autoarea dezvăluie și depășește acele „spații albe / unde totul acum se petrece / fără urmări și mișcare / ca o fugă în somn" (**Oracolul**). Tot ceea ce se dovedește deci fără consecințe trebuie înfruntat clipă de clipă, un carpe diem al intelectului propunîndu-se parcă de la sine („ai băut ai ajuns în țarcul semantic / iată supui iată ordine și clemență / cu Magister Ludi la brat convertești / senzația zilei" — **Zece ani pe mare**). O altă trăsătură distinctivă a poeziei semnate de C. M. Savu o reprezintă strecurarea livrescului alături de fapte și locuri demne de „faptul divers" (un personaj îl citește pe Thoreau sau este evocat afirsitul Izadorei Duncan — v. **Sprechgesang**), sugerînd eclipsele prin care trece o lume crepusculară. De altfel multe poeme ne îndatorează să descoperim un decadentism rafinat, printre numeroase căutări presărate de sclipiri și atît. Discontinuitatea, în aparență un procedeu de bază al poetei, este deseori exagerată însă, ajungîndu-se la senzația audierii unei melodii de pian mecanic.

Cornelia Maria Savu caută nu atît expresia unei realități cît exprimarea unei replici pe care literarul o poate da acesteia. Atîta timp cît efortul nu devine ostentativ, alterîndu-i personalitatea adîncă a viziunilor, puterea de sugestie, solicitînd permanent colaborarea cititorului, impune acel refuz al fluziei care se învederează în fiecare poem. „Călătorie între lucruri opuse și fără urmări" aceastâ carte forțează lent, ca un fluviu, aluviunile nostalgiei maturizării și cunoașterii lumii („risul tău face valuri / cercuri cuminți în / ordinea lumii" — **Autoportret iarna**), către marea poezie.

Ciclul baladesc **Oameni de zăpadă** oferă spectacolul euforic al unor istorii „balcanice", copleșite întrutotul de bogăția exploziei de trumuseți a limbajului, dincolo de care nu se află decît gratuitatea. Așezînd sub un spectru ludic întîmplările grave ale existenței, acest volum nu este decît o nouă experiență plină de surprize a unui poet care știe rostul exprimării și importanța universurilor de explorat.

Andrei Roman

*) **Cornelia Maria Savu: „Uraniu, forme și oameni de zăpadă". Editura „Eminescu", 1978.**

Ședința Biroului Uniunii Scriitorilor

● Marți 19 septembrie 1978, la București, sub conducerea tovarășului **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor. Au fost prezenți tovarășii **Dumitru Ghișe**, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste și **Dumitru Gheorghișan**, prim secretar al Comitetului de partid al Sectorului I, București.

Ordinea de zi a cuprins următoarele probleme: Informare despre activitatea Uniunii Scriitorilor pe timpul verii și despre planul de acțiuni al Uniunii pentru perioada următoare; Discutarea desfășurării primului colocviu național de poezie; Organizarea unei manifestări literare la Alba-Iulia cu prilejul împlinirii a 60 de ani de la formarea statului național român unitar; Aprobarea regulamentelor pentru acordarea premiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori pe anul 1977; Analizarea activității revistelor „România literară" și „Neue Literatur"; Diverse.

Pe marginea acestor probleme au luat cuvîntul scriitorii: **Alexandru Balaci, Nicolae Balotă, Teodor Balș, Ion Dodu Bălan, George Bălăiță, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Geo Bogza, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu, Domokos Geza, Geo Dumitrescu, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Dumitru Ghișe, Arnold Hauser, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, George Ivașcu, Eugen Jebeleanu, Mircea Mallța, Ioanichie Olteanu, Dumitru Radu Popescu, Titus Popovici, Marin Preda, Cornel Regman, Nichita Stănescu, Emmeric Stoffel, Franz Storch.**

Valeriu Bucuroiu

Urmare din pag. 1

acolo unde munții încep să-și profileze ființa. În munții Buzăului, zice Bucuroiu, oamenii își potrivesc pasul după cîntecul livezilor, vinul se limpezește cu viscol și apele fac jurămînt de întoarcere pe căi ce-au văzut răsăritul și amurgul cocorilor: „Apa / trebuie să rămînă / mereu / cu ochiul limpede. / Ea trebuie să vadă / înainte. / Pașii ei / vin / de departe. / Apa-i fără noapte. / Apa este și ea / o ființă / care s-a născut / din lumină".

Aceste versuri dovedesc că poezia e o trecere în altă fire, e un țipăt al cărnii exaltate, o izbucnire de măr cu obrajii roșii sub fereastra unui copil abia trezit din somn. După fiecare poezie bună pe care o citesc, mă înalț și întreb uimit: cine-a făcut atîta gol în jurul meu? o floare sau chiar Dumnezeu?

Născut în drumul turmelor care urcă în fiecare primăvară spre virful Penteleul, Bucuroiu a văzut de mic că un om poate să ducă o jumătate de țară în spinare. Cîntecul lui are umbletul moale, legănat pe frunză și îndulcit de ie buri fraged al bărbatului care știe că muntele trebuie străbătut timp de o viață și timp de o veșnicie.

„Crinul se trezește cu noaptea-n cap. / Vrea să fie primul care vede soarele / Aurul cerului sărută acolo, sus, lingă stinci / cu dragoste, izvoarele. / Gîze șovăielnice reîncep să cutreiere / lumea pe drumuri de vînt / Cînd noi mereu căutăm: unde e? unde e? / miracolul acestui pămînt."

Ajuns aici simt că mă furnică prin degete să vă spun despre Bucuroiu o întîmplare cu crînguri și libelule. Dar întîmplările fac să scapere fulgere... „sub cearcănul vîntului greu / cînd norii sînt plini de porunci / Iar eu am uitat să fiu eu."

Cîtindu-l azi din nou pe Valeriu Bucuroiu, am avut impresia că mi-a răsărit un deal în fereastră, și era luna. Versul lui este o ființă mergînd prin riul în susul apei, uimită că malurile sînt umbre de pasăre, dornică să afle numai spre seară clipa izvorului pe care o presimte amară. A fi înseamnă a sui în spic. De aceea poezia bună, poate chiar înainte de-a se împlini în cîntec, e făptură de pîine. Așa se întîmplă, ca și în cărțile prietenului meu Valeriu Bucuroiu.

Sabin Bălașa

Urmare din pag. 1

la el ochii adînci, gîndiți cu petale negre și albastre, ca ai fetelor în cinstea cărora Tonitza aprindea mirodenii în pahar și se îmbăta cu nemurire și azvîrlea cîte o picătură și peste noi. Pentru că trece zilnic pe sub geamul casei unde locuiesc, colorat în podul palmelor, poleit cu minuni și fluierînd un început de ninsoare (albul majestos din tablourile lui care cheamă sănii și clopoței!) rugii mei de iederă și corzile de glicină fulgeră lumea cu zîmbete roșii, cu plecăciuni violete. Știindu-l că plăsmuiește frunze și flori luminoase, arborii din curtea și de pe strada mea îi așteaptă pasul sălțat și-l acoperă cu umbră, cu mîngîieri și cu cearcăne care povestesc triumfuri și înfrîngeri. Sabin îi salută, cu fluturi și păsări din mătăsuri nemaiîntîlnite și se duce să lucreze, vesel și purtînd în sînge o fărîmă de fericire. Sabin, îmi vine să zic, are numai ceasuri proaspete și pline de rouă. E asemeni pîlcului de plopi tineri din mijlocul căruia s-a arătat mielul pe care l-am mîncat împreună cu Nichita Stănescu și Constantin Chiriță la Roma, într-o primăvară cînd ne scriam viața cu crengi de dafin, cu untdelemnul celei mai senine candele, care e cerul Italiei, cu vin Frascati, cu drumuri la Cancla Sixtină, la San Pietro în vincoli și la Villa Borghese, încercînd în fiecare dimineață o răstignire și în fiecare seară o înviere.

La Roma l-am auzit pe Sabin zicînd: „cei vechi știau să întingă dumicatul în talerul în care ține Dumnezeu răsăritul și apusul soarelui". La București, în fața unui tablou de Țuculescu, l-am auzit rostind alte vorbe care, pentru mine, s-au pietrificat în diamante: „dincolo de trăsura asta, dincolo de caii ăștia de aprilie trebuie să fie o primăvară nesfîrșită, cu o poartă de aur și cu ploi solemne".

La Roma, ca și la București, Sabin își despica sufletul în culori tulburătoare. Privindu-i pînzele, de fiecare dată parcă mă aștept să văd răsărind niște munți din mare, și alt lanț de munți ieșind din ploaie, bătuți de lună și avînd în vîrful cel mai înalt trei brazi verzi cu creștetul isprăvit în cruce. Privindu-i pînzele începi să te simți cu inima curată ca și cînd ai dormi în fîn într-o moară înconjurată de arini. Fiecare pînză a lui Sabin Bălașa se înrămează ca un hublou deschis spre univers. Și din toate tablourile, un vîlstar de fată (poate încă neîntîlnită), frumoasă și visătoare, cu părul agățat într-o margine de furtună, trece dintr-o zare în alta, unind răsăritul cu asfințitul.

Lună nouă

Urmare din pag. 1

bucura de o liniște relativ mai mare. Dar cu toate că nu circulau nici măcar trenuri pe la vreo 1800 lui Novalis i s-a impus constatarea: „Rocile și substanțele sunt supreme: omul e adevăratul haos", frază care a accentuat enorm de mult (mai tîrziu) sentimentul de alienare al omului. Efectul acestei meditații este incalculabil și cutez să cred că meditația lui a fost însușită ad literam de cei mai proeminenți sociologi și filozofi; poetul era considerat atunci ca avînd „harul inspirației" și „privilegiul genialității", atribute care astăzi se mai recunosc doar în alte domenii. Dar Novalis n-a văzut clădirile făcînd balet, nici apele în diluviu, purtînd leagăne, și paturi cu oameni adormiți sau urlînd, altfel n-ar fi acordat superlativul de suprem substanțelor. Intuiția care l-a determinat pe poet să vadă în om adevăratul haos vine de acolo că substanțele constitutive ale omului, îmbătrînind treptat degradează în luptă cu acesta și spiritul care le animă, și care ar dori să le păstreze, dacă nu să le potențeze perpetuu vigoarea. Pe cît se mai poate, efectul acestei meditații trebuie oprit. Omul nu este o substanță, nu este o rocă, omul este în primul rînd sediul gîndirii, cugetare, spirit. Rocile n-au gîndit nimic niciodată, iar eternitatea lor e la fel de relativă ca a unui copil care s-a stins înainte de a lua cunoștință de sine, astfel că rocile se vor pulveriza chiar sub ochii omului sau ai spiritului. Amorful perfect al substanțelor îi va fi impus poetului, mai mult ca sigur, un simbol analog al spiritului și numai în acest caz și-a permis să așeze asupra lor vălul suprem al plinătății.

O lună artificială, antigravitațională, trebuie colectată din meteoriți, părțile cioplite și zidite etanș în jurul unui nucleu gazos în virtej, apoi strînse în cercuri din două-trei riuri sterilizate și plimbată apoi după închegare, seară de seară pe deasupra orașelor după ce, lipită de turla unui castel părăsit, își va fi format blana de vid necesară și astfel, cu ajutorul ei, grație principiului pe care a fost zidită — acela de a nu se supune gravitației (noi o vom ține aproape cu ajutorul unor fringhii din piele de caiman) să învățăm imponderabilitatea, fiindcă numai lucrurile și substanțele care nu se supun gravitației sînt de o ființă cu spiritul care este motorul ființei umane.

Preludii la Colocviul național de poezie

poezia de azi și de mîine

1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine ?
2. Ce așteptați de la critica de poezie ?

Să facem eforturi de obiectivare

1. Sînt unul dintre cei care văd cu ochi buni poezia română de totdeauna. Astăzi poezia noastră numără o serie de personalități al căror contemporan fiind mă simt fericit. Cine știe, însă, cît va mai ține acest sentiment ? Nu din vina lor, din a lor. Și, mai ales, cine știe dacă voi (vom) mai fi contemporan(i) și cu poezia de mîine, către care privesc cu mare speranță, prin lentila măritoare a celei de azi. Speranță care, de ce să n-o recunosc, e mai mult dezinteresată.

Dar cîntăreții fără har, ocazionalii autori de epode ? mă veți întreba. Vă amintiți versul eminescian „Azi o vedem și nu e" ? Vă amintiți că fenomenul astronomic „reflectat" în poezia aceea era, în fapt, un anacronism. Între noi și steaua respectivă.

2. Subiectiv vorbind, aștept adevărul meu. Dar promit să fac mari eforturi de obiectivare (am și început!) și să aștept și adevărul lor, al criticilor. Și, mai ales, să-l accept. Dar pentru asta e nevoie de un singur lucru : de adevăr.

Nicolae Prelipceanu

Modeste prolegomene la Un elogiu limbii române

1. Metafora rezultă, după cum știm, din faptul că asupra unui lucru se transferă un nume aparținînd altui lucru. (Astfel, ne-am încumeta să spunem că ereditatea și moartea sînt metafore naturale). Să rămînem, dacă iubim simplitatea, la această accepțiune a metaforei, de găsit, alături de lămuririle de rigoare, în **Poetica** lui Aristotel. Miraculos de flexibilă, limba română este un mijlocitor ideal pentru transferuri de acest gen. Deoarece, spre lauda poporului care i-a dat suflet, limba noastră, una dintre cele mai expresive limbi vorbite astăzi pe Pămînt, a înregistrat în succesiunea veacurilor, din succesiunea creațiilor orale și culte, nenumărate asemenea transferuri de sens — ceea ce nu înseamnă că ea nu a fost receptivă la nou, la cuvinte sau expresii cu valoare sinonimică, dimpotrivă —, devenind o sursă inepuizabilă de efecte poetice dintre cele mai insolite, o ființă fabuloasă, capabilă **să mijlocească și să memoreze** metafore și lucrări poetice de geniu. Dacă, după o maximă ilustră, „literatura e un trop", sîntem în măsură să susținem, cu mîna pe inimă, că limba română poartă în sine caracterele unei figuri de stil, ale unei literaturi fără seamăn. E înțelept să pornim, de aceea, din pietate, în orice analiză a poeziei românești, de la premisa că limba e cel mai înzestrat poet al unui popor. Iată cum, bunăoară, aducînd la lumină, la zi, poate impropriu spus : întărind **metaforele pe care însăși limba română pare a le fi creat,** descindem în imperiul tulburător al miracolului poetic. Să luăm un exemplu. Există în limba noastră expresiile **pîine rumenă și obraz rumen.** Nu încape îndoială că ne aflăm în fața unui caz tipic de transfer metaforic. În ce sens s-a produs acest transfer, n-avem cunoștință. Prin întărire (simplificarea e uneori ea însăși întărire), obținem expresia **față purpurie** sau **Față Purpurie** (aceasta din urmă, cu majuscule, parcă ne catapultează de sub cerul lui Zamolxe, de-a dreptul sub cerul lui Quetzalcoatl, Șarpele-cu-pene). Din cealaltă expresie obținem, pe aceeași cale, **pîine roșie,** o metaforă excepțională, egalată, poate, în frumusețe, numai de „zăpada roșie" a lui Luis de Góngora sau de „pîinea de zgură" a lui Dosoftei. Iar aceste metafore sînt rezultatele simplei recunoașteri că **rumen** înseamnă : „care bate în roșu, sub acțiunea focului sau a soarelui". Pe acest lanț genetic al transferului metaforic, se află, probabil (dacă ne gîndim că termenul se folosește și cînd e vorba de **buze** sau de **fructe),** înșirate ca boabele de rubin pe un rozar, și alte imagini poetice fascinante. Nu insistăm, am dorit doar să sugerăm cum, aducînd la lumină și făcînd transparente metaforele conservate în memoria limbii, e cu putință să vedem în adîncurile lor grădini poetice și hambare de spirit îndepărtate, sau altele care par a nu fi existat niciodată, de o stranie frumusețe.

Afirmam, cu un alt prilej, că limba e creierul comunicării (nu numai în aparență). Tot astfel cum, pentru lumea plantelor, creier e soarele, nu conopida care, înflorită, seamănă atît de mult cu un creier. Ce i-am putea asocia metaforei, în această ordine, dacă nu materia cenușie ? Cît extaz conține observația lui Ortega Y Gasset, după care metafora se invecinează cu magia și e „ca un instrument al creației, uitată de Dumnezeu înlăuntrul creaturilor sale, după cum chirurgul distrat uită un instrument în trupul celui operat".

Poeții sînt figuri de stil ale limbilor lor materne, se nasc și se îngroapă în ele, „făr'a prinde chiar de veste". Iată pricina pentru care, considerăm noi, unul din pericolele mari care stau în fața poeziei noastre contemporane este acela de a folosi limba ca pe o **unealtă rece,** cum ne-am sluji de un calculator electronic, ignorînd, din inerție sau rutină, inteligența înmagazinată în el.

Cum va arăta poezia de mîine n-avem de unde să știm. Se ridică totuși o problemă. De ce nu ar fi de imaginat, sub ochii noștri, un **cvartet de stiluri,** dacă există, pentru auzul nostru, **cvartete de coarde ?** Poeții vor ajunge în situația absurdă de a **colabora** cu ordinatoarele, înainte de a fi colaborat, în vederea unei creații, cu semenii lor, numai aceștia din urmă fiind cu adevărat **poeioni,** creatori. Ceea ce e sigur, însă, e că valurile mai recente de poeți — foarte înzestrați, incontestabil — vor scrie și poezia acestui sfîrșit de secol, poezia acestui sfîrșit de mileniu. Dacă vom da dovadă de înțelepciune în renunțarea la canoane, vom avea șansa ca, probabil, în deceniul următor, această poezie să fie prefigurată în trăsăturile ei esențiale, precum și șansa ca, la începutul celui de al III-lea mileniu, să înfățișăm lumii— care va fi descoperit metode mai eficiente de însușire a limbilor străine — una din limbile cele mai strălucitoare de pe Pămînt și o literatură uluitoare.

2. În pofida altor opinii, noi credem că se scrie prea multă critică pe seama poeziei. Prea multă, pentru că, astfel, în paginile publicațiilor noastre literare rămîne prea puțin loc creației înseși. Prea multă, pentru că nedreptățită în tratamentul care i se aplică nu e poezia, ci tocmai proza. Dacă se publică suficientă poezie și dacă există o revistă intitulată **Teatrul,** proză se publică extrem de puțin (povestiri, nuvele și, în cele mai fericite cazuri, fragmente de roman) ; și nu am luat cunoștință de existența vreunei reviste intitulate **Proza** și în care critica însăși ar avea suficient loc de manifestare. În sfîrșit, se scrie prea multă critică literară pe marginea poeziei, exercitarea ei nemailăsînd timp criticilor de a se pregăti asiduu pentru ulterioarele confruntări cu creațiile poetice. Pentru că, surprinzător, critica noastră literară — care nu duce lipsă, har cerului, de talente, de oameni cu larg orizont intelectual și intuiție — nu a încurajat niciodată experimentul, manierismul, în înțelesul lui cel mai pozitiv, poezia „asianică". Iată una din cauzele pentru care nu ni se pare exclus ca, în următorii ani, critica noastră literară să se confrunte cu producțiile poetice ale unei generații noi, cu adevărat revoluționare, în fața unor structuri poetice de o mare complexitate, propunînd ritmuri tulburătoare, întemeiate pe aliterații și rime interioare, din care va răzbate acea muzică a cărei origine nu poate fi stabilită cu precizie, acea „muzică mută" învăluitoare și stranie, cum e însăși aventura spirituală a omului acestui sfîrșit de mileniu, în univers.

Ion Mircea

Harta unui continent cu mari reliefuri

1. Reprezentarea subiectivă pe care un poet o are asupra momentului poetic în care e implicat derivă, cred, din adîncimea conștiinței sale artistice, din modul în care se judecă pe sine și, nu în ultimul rînd, din propriile sale iluzii. Dar, oricît ar diferi punctele noastre de vedere, există, totuși, unele caracteristici ale poeziei de azi asupra cărora sîntem cu toții de acord. Momentul poetic actual se prezintă ca un edificiu durabil cu mai multe „straturi" valorice și tipologice. Se observă, de la prima ochire, cîteva personalități proeminente (mai numeroase ca altădată, spun unii), închegate și așezate într-un perimetru tematic și stilistic tutelar, constelații cu un cîmp gravitațional uriaș, structuri lirice inconfundabile care duc pe umerii lor șansa și greul poeziei noastre. Ele alcătuiesc emblema poeziei de azi. Dar, ce se întîmplă **astăzi** cu aceste „constelații" ? Cred că aceste voci suverane se află într-o situație confortabilă, să-i spunem, de așezare și calm ; acești reformatori ai lirismului își consolidează teritoriile cucerite, își organizează interior fortărețele și își celebrează magnifica construcție, își antologhează opera și se instalează pe orbite fixe, unde își derulează odiseea spirituală ireversibilă, își consumă destinul. E imaginea unui univers ce tinde să devină staționar.

Dar poezia de **azi** nu o fac numai acești „capi de serie", (împreună cu cei care îi acompaniază), în mare parte afirmați în deceniul trecut, ci și cei care au debutat în ultimii 7 ani (cifra e convențională). Este necesară afirmația că aceștia din urmă au cîteva izbînzi notabile, și aș putea exemplifica prin 4—5 nume în care cred, dar faptul rămîne puțin semnificativ de vreme ce ei n-au reușit să tulbure ordinea consolidată pe care au găsit-o și pe ale cărei performanțe se sprijină, cu temei, judecățile superlative despre poezia românească actuală. Se poate susține, cu inima împăcată, că ei au fost asimilați în harta acelui continent cu mari reliefuri, coagulat în anii șaizeci și a cărui configurație de ansamblu nu se clatină chiar dacă suferă mici prefaceri locale. Și poate că va mai trece mult timp pînă ce vom avea o atare surpriză. Acum cîțiva ani un prieten m-a revoltat spunîndu-mi : cu fiecare nou volum pe care-l vom publica (noi, poeții tineri), Nichita **va fi tot mai din viitor !** Nici azi nu sînt lămurit dacă e așa sau nu. Dar n-am încetat să mă gîndesc obsedant la această observație.

Cred că această stare se explică nu numai prin caracterul „noii" poezii, dar și prin condițiile exterioare, prin cîmpul limitat de afirmare de care dispune, căci, fapt controlabil, ce pot face noii sosiți cu micile lor plachete de 50 de pagini și cu un tiraj care uneori nu ajunge nici pentru studenții unui amfiteatru ? Cum să se audă, atunci, vocea lor ? Dar poate că exponenții acestui pluton au ceea ce merită și situația lor (epigonică, dacă termenul nu este prea nedrept) se explică și prin fondul energetic subiacent al structurii lor lirice, prin mecanismul de creație în care excelează. Și aici lucrurile devin cu adevărat grave și cred că cea dintîi datorie a noastră la acest examen critic este luciditatea. Oare nu este simptomatic faptul că, la o judecată globală, dar radicală, această poezie este fără anvergură, fără setea unor mari proiecții vizionare, că se produce într-o tonalitate tipologic minoră, fără entuziasm, fără ambiții artistice majore ? Exponenții ei sînt în mare parte timorați, striviți și marcați de autoritatea celor pe care îi citeau în liceu pe sub bănci la orele de fizică și matematică ; au devenit bătrîni, lucizi, sceptici, și-au rumegat mult condiția înainte de a fi avut șansa publicării, iar azi, cu notabile excepții, scriu o poezie preponderent artizanală, de indiscutabil rafinament, dar obosită de propriul ei meșteșug, saturată de artificii și încifrări, o poezie care înlocuiește valorile vitale prin cele livrești, derivate, (ce-ar fi, vai, dacă ar trebui să ne trăim, cu adevărat, opera — spunea Nichita Stănescu !), o poezie aflată în evident deficit de forță și originalitate, dar pe care critica o întreține într-o păgubitoare iluzie despre sine. Dar încă o dată, aceste impresii pot fi neîntemeiate, simpliste, grosiere și cum mai vrea cititorul.

Mulți vor contesta această imagine și poate că ea e eronată.

2. Să opereze cu un concept **contemporan** de poezie, pe care să-l aplice fără privilegii tuturor creatorilor. Să renunțe la confortul excesivei prudențe și să-și asume riscurile de rigoare, împreună cu poeții.

Grigore Georgiu

O inimă bătînd pentru toți

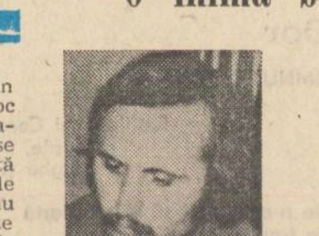

1. Dacă aș încerca să-mi imaginez cum arată poezia dintotdeauna, de azi și cea viitoare, nu aș putea să o fac decît sub forma unei inimi generoase ce bate pentru toată lumea. O inimă gigantică pulsînd și împingînd prin arterele săracului și bogatului un sînge sănătos, dătător de viață. Poezia populară a avut acest dar din cele mai vechi timpuri. A hrănit cu nădejde, cu dragoste de glie și strămoși întreaga existență a poporului. Cred că și atunci cînd nu este citită, poezia îndeplinește aceeași funcțiune. Cu atît mai mult astăzi cînd sîntem liberi, stăpîni ai lucrului nostru, poezia rămîne o hrană spirituală de neînlocuit.

De o varietate aproape fantastică inspirația poetică de azi atinge prin cei mai buni exponenți ai săi — tărîmuri și domenii incredibile pentru poezia de altă dată. Numai poezia populară mai era de o așa vastitate a orizontului. Parcurgînd doar drumul de la marele și încăpățînatul poet Ion Caraion pînă la poezia despre părinți vizionari și țărani de la Vinț a lui Adrian Păunescu — vom observa o parte însemnată a drumului lung al poeziei românești de azi. Ion Gheorghe a pus poezia la lucru, zdruncinînd serios științe academice crezute pînă nu de mult exacte pînă în măduva oaselor.

Important e și faptul că tinerii poeți de azi dovedesc că știu, pipăiesc cu ochii, mîinile și mintea, omul modern, conștiința care devine ax central al activității practice, sociale și de creație. Mircea Dinescu simte, trăiește... „realitatea pe piept ca o cămașă" și e proprietar de poduri într-o lume atît de frămîntată. Poezia de azi fortifică nu întotdeauna prin contabilitate — ci prin proiecția timpului trăit spre viitor. Ea e un necontenit drum.

2. Cred că e foarte greu să faci critică de poezie. E o osîndă cu nimic mai prejos decît poezia. De aceea reușesc așa de puțini. Din acei puțini și mai puțini reușesc să se abțină de la a descrie poezia și a-i găsi modele. Întîlnirea unui simbol sau altul chiar de la începutul cărții nu trebuie să fie hotărîtoare într-o afirmație critică. E nevoie de multă migală, nemaipomenită chiar în interiorul acestei abundențe editoriale. M-am temut dar am sărit în sus de bucurie cînd Laurențiu Ulici a desconspirat multe din tainele primului meu volum de poezie. De aici vine și respectul pentru critic și critică. Atît al poetului cît și al cititorului. Printr-un critic bun poezia merge la sigur către cititorul de poezie.

Valeriu Bârgău

Accidentele interpretării

1—2. Poezia de azi și de mîine o văd ca-n cele mai înalte file eminesciene, înflăcărată, romantică. Ca-n cele mai uluitoare poezii de Tudor Arghezi și Lucian Blaga și Ion Barbu, nepotolită, și de asemenea, romantică. Deschisă unei viziuni noi și totale ca-n poezia unui Nichita Stănescu, însă nu mai puțin romantică. Să nu uităm că chiar „hermeticul" de Ion Barbu, obsedat și de numere în aceeași măsură, își începea demersul liric cu un „Elan", ajungînd în apogeul său „hermetic" la un asemenea „Timbru" : „Ar trebui un cîntec încăpător, precum / Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare, / Ori lauda grădinii de îngeri, cînd răsare / Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum". Patima poetului este aceea de a cuprinde totul, veacurile, cu înțelepciunea, chiar cu evenimentele lor, el nu poate fi oprit să „dezgroape" istoria, să o tălmăcească pentru contemporanii lui într-un limbaj specific. Nu cred să existe poet mare și adevărat care să nu fi încercat mai întîi să versifice, dacă nu întocmai istoria lumii, măcar viața ei ! Înainte de a se iniția, de a se deprinde cu vinul tare al poeziilor lui Eminescu cititorul obișnuit e fascinat de „lungimea", de numărul de strofe a „Luceafărului", nelăsînd să-i scape știința nestăvilită a poetului asupra istoriei și forța lui, sau ambiția lui de a o înfățișa într-un „Memento mori" ! Pînă ajungem să punem în fruntea oricărui „top" de poezie românească neegalată „Sara pe deal", noi îl citim pe Eminescu pe file nenumărate, iar unii îi cercetăm manuscrisele la Biblioteca Academiei. Poeții de azi, adevărații poeți de azi, nu se lasă nici ei ; viziunea lor nu poate fi una comodă, ei vor să pună viitorul la lucru, netemători, viața pe care și-o „pierd", fascinați în mod sigur de forța ei, o adună în uluitoare poeme, sau pur și simplu în tomuri nu de puține ori impresionante. Atitudinea criticii ar trebui de aceea să fie și ea una îmbietor romantică ! Nu să-l inhibe pe cititorul de poezie, încurajîndu-l în schimb pe (oribil spus !), consumatorul de „poezi" ! N-a ostenit critica poeziei, dar se mai văd uneori critici grăbiți, gata să ia cuvîntul oricum, să ne mintă că ei au citit (ori au „parcurs") cărțile noastre înainte ca noi să ne dezmeticim, căci lucrarea grea a unei adevărate cărți se ține după noi mult timp după aceea, modificîndu-ne uneori, dacă nu chiar metabolismul, în orice caz felul de a privi lumea, existența ei ! Fără îndoială, poetul care atît de minunat spune într-un poem al său că munca lui de un an (mi se pare), cititorul i-o parcurge aproape distrat într-o oră, pe o terasă la mare (sau altundeva), are dreptate. Criticul însă e un cititor cu mandat în fața istoriei. El nu poate citi cărțile noastre „distrat" sau „îndrăgostit", iubindu-ne sau urîndu-ne etc., G. Călinescu a precizat parcă și acest lucru, că pentru critic scriitorul, în viață fiind încă, în momentul lecturii critice e privit dintr-o perspectivă inactuală, istorică. Fiind, în momentul în care scriu acum, pe masă cu ultima carte a poetului Ion Gheorghe, pe care, nu c-am „parcurs-o" și eu, dar uluit la-nceput de volumul ei am răsucit-o mult timp în mîini, inventînd pe urmă tot felul de metode de a o ceti, pînă cînd, nesperată răsplată, tonul ei a căzut greu în mine, descoperirea pe care cu atîta ardoare doream s-o fac s-a produs, — am de-a face, văd, cu un „vechi testament" al poporului nostru dinaintea intruziunii latine în rasa vechilor daci ! Ambiție fără precedent a unui poet român, de a duce la capăt un gînd străvechi, că legea morală stă la originile istoriei noastre, de aceea cerul nostru de stele luminează tragic simbolul nunții cosmice dintr-o baladă fundamentală ! Să nu fi observat un anume critic, enervat aproape de „obsesia" tracologică a lui Ion Gheorghe, că poetul răstoarnă mitul în actualitate, atestîndu-se cu alte cuvinte într-o durată care s-a moștenit înainte de „Miorița" și Eminescu, încă de la acela pornit în căutarea „oii rătăcite" ?

Însă criticul, înscris la cuvînt, de-o revistă prea indulgentă în cazul lui, ce afirmă ? „Ion Gheorghe face un fel de pseudoștiință în literatură. Inițiativă originală, recunoaștem, dar care ne lasă sceptici." Nu cumva tomul poetului, „strivitor (ca proporții : peste 400 pagini, format 16/24 !), **Dacia Féniks",** s-a deschis singur, și la întîmplare în fața criticului „sceptic" asupra „pseudoștiinței" poeților, cînd aceasta împovărează sacra literatură ?! Într-o artă poetică subsemnatul afirmă : „Poezia e cauza Timpului ; cauza Poeziei e o știință exactă uitată !" Stînd în față cu tomul „strivitor", e drept, al lui Ion Gheorghe, încă deschis, am chiar această senzație : o știință uitată vrea să ne sugereze poetul **Daciei Fênikș !** Metoda lui, personal mă impresionează ! În marginea unor rune (ele pot fi și imaginare, dar au tilc filologic) poetul desfășoară proiecții gigantice, lansează pedagogii iscusite, în care include nu doar înțelepciunea restrictivă a unor vremi apuse, ci în primul rînd moștenirea ei morală, așa cum s-a păstrat pînă azi în conștiința noastră ! Dar criticul, care primul, excitat poate de evenimente personale, își ia misiunea de a fi „sceptic" față de lucrarea covîrșitoare a unui mare poet, să vedem cu ce pune acesta „pe două coloane" inspirația poetului comentat, care i se pare „obositoare", „o adevărată obsesie" (între altele fie spus aceeași obsesie „tracologică" — în latura ei strict dacică — nu i-a lipsit nici lui Eminescu însuși !) ; ce gen de obsesii îl scot „la lumină" pe critic, și-l fac „să respire...". Poftim ! Pe planul criticului sînt bunăoară aceste versuri ale unei [illegible] care [illegible] și ea „cum respiră" : „M-aș fi vrut un palid [illegible] / care [illegible] sîmburi tandri / printr-un cîmp arat mereu / numai [illegible] înțelepții andri // Și i-aș fi păzit atunci / să văd sîmburii cum țipă / cînd răsar din frunze prunci / beți de timp, într-o aripă...".

Ion Murgeanu

FRAGMENTE CRITICE

Starea de spirit a poeziei

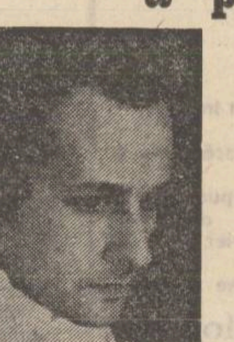

Matur și bine orientat în tehnica lirismului modern încă de la primul volum **(Ninge la izvoare,** 1967), egal cu sine în culegerile ulterioare **(Viața și petrecerea,** 1969 ; **Clar și singurătate,** 1972 ; **Utopia ninsorii,** 1975), Marius Robescu își află, am impresia, tonul plin, original al poeziei sale în **Spiritul însetat de real** (C.R., 1978). Critica (Lucian Raicu) l-a numit un vitalist spiritualizat. Însă de la început se remarcă, în poezie, evitarea stărilor de frenezie, absența orgiacului, stăpînirea suferințelor mari. Spiritul trăiește cu discreție în umbra marilor teme, o calmă luciditate domină versurile lui Marius Robescu. Vitalitatea spiritului se verifică, atunci, în forța de a se stăpîni în fața spectacolului existenței. Vorbind în termenii lui Lovinescu, poetul își intelectualizează emoția, fără să evite faptele banale ale vieții, întîmplările de miercuri și de vineri. Există în **Viața și petrecerea, Spiritul însetat de real** etc. o sistematică dorință de a evita imaginile de sărbătoare, „duminicalul", grațiosul din lucruri. Poezia este fructul spiritului „consternat" de terifiantul, imprecisul, insignifiantul din natură și dornic de a umple golurile ce se deschid, amenințător, în afară și înăuntru. Cînd starea de grație coboară asupra spiritului și poetul aude la ureche glasul zeului, beatitudinea ia forma unei curioase înstrăinări de sine : poetul este „dat afară" din propriile cuvinte și rătăcește, neputincios printre lucrurile simple : „Nici n-auzi potcoava zeului / cum se apropie / pe lespezi de marmoră ci numai deodată / glasul lui șoptindu-ți la ureche / umplîndu-te în întregime / robit ți-l uiți pe-al tău propriu / pieri dat afară din cuvintele tale / rămîn toate deoparte / neputincioase / și jalnic te bîlbîi printre faptele cele mai simple // sunetul cîndva omenesc / îți răsare acum direct din piept / monosilabic înfricoșător / ca opintirea unui ventriloc // se întorc spre tine prietenii, iubita / neînțelegînd / străini consternați / cine stă ascuns în spatele acestei imagini / cine calcă pedala / acestui ciudat instrument muzical ? // îngăduie-i ; desigur ei scobindu-ți vinele / de bună-credință / vor găsi o picătură de sînge albastru."

La începutul oricărui poem este o asemenea faptă simplă, căci **starea de poezie** începe (sugerează Marius Robescu) printr-o **stare de real.** Trebuie să citim aici o convingere și un orgoliu întors. Cînd mulți poeți tineri tind, de regulă, să conceptualizeze versul și să-l îndepărteze (după exemplul cunoscutului model) de tentația **poeziei leneșe,** Marius Robescu caută o formulă care evită, deopotrivă, și abstracțiunea inertă și confesiunea indiscretă. Versul stă la egală distanță de „calma creastă" a gîndului geometrizat și de orgia „cirezilor agreste". Un lirism de cumpănă, ieșit dintr-o încordată, totuși nu spectaculoasă, **stare de veghe.** În poezie se aude nu lancea care trece vuitor spre țintă, ci ecoul ei, domolit, după oarecare timp.

Încă de la primele versuri se vede la Marius Robescu obsesia lichidului amniotic, numit, în ultimul volum, „sfînt" și celebrat într-un poem de o frenezie rece **(Către (Mare) :** „Stăpînă înaltă îmi ești Mare — și bună / pe limba ta adast ca un sîmbure / simte-mi tu gustul amar / și răsplătește-mă în veșnicie / căci carnea mea atîrnă sfîșiată / precum lîna oilor în tufe de spini // ci regăsind-o într-o bună zi / la fel de stearpă ca marmora / însă întreagă pe trupul mlădios / să fac din nou să înflorească voi putea / cu un cutremur de fericire / sub picătura fierbinte a unei lacrimi ?// încredințare dă-mi la aceasta / ori dacă vrei neclintită rămîi, Adorato !"

În **Spiritul însetat de real,** Marius Robescu îmi pare a fi mai ales un poet al neliniștii urbane, profund fără obstinația profundității și reflexiv atît cît este necesar pentru a nu transforma versul într-o fandosită dizertație (cum sînt atîtea). Trecerea printr-un cartier în demolare, vizita la un prieten în agonie, o plimbare solitară pe o alee cu pietriș pot stimula spiritul, în ciuda banalității lor, spre trei mari teme ale poeziei : moartea (trecerea), destinul și singurătatea. Marius Robescu intră, cu motoarele gîndului încetinite, în interiorul acestor copleșitoare idei. Totul începe la el simplu, nefiresc de simplu : „Într-o seară din pricina oboselii / și a aerului închis din odaie te doare capul..." ; „Cînd te trezești afară plouă mărunt / tu intri în baie îți cufunzi ochii în apă rece..." ; „Mîncam mere dulci beam țuică tare și / priveam norii culcați pe spate...," prin consemnarea fără grabă și fără nici o solemnitate, a stării nu care **precede** poezia, ci a stării care ascunde starea de poezie, ca pansamentul o rană ascunsă. Totuși, poezia nu vine de la sine, smulgerea învelișurilor cere un efort, o căutare de sine care, de multe ori, înseamnă și o lepădare de sine. Într-o frumoasă artă poetică **(Poezia)** Marius Robescu vorbește cu umilință franciscană de sentimentul de teamă ce însoțește această trudnică aventură a spiritului creator : a descoperi în întunericul vieții interioare ochiul de lumină al lirismului. Poezia nu este o **facere,** ci o descoperire de sine, uneori poezia nu este decît conștiința unui eșec. Remarcabilă expresia acestei sincerități în niște versuri care fug de orice strălucire formală. Sînt clare și precise ca niște lame de oțel, pătrunzînd fără ocoluri în inima ideii. Nu ocolesc expresia banală, dimpotrivă, o cultivă pentru că banalitatea este forma de existență a mitului. Ca sfîntul Francisc, poetul lasă porumbeii să-i ciugulească boabele din palmă gîndind că divinitatea (lirismul) se întrupează în fărîmele materiei umile : „Pentru prefăcuți poezia e un cub de gheață / adică un obiect totuși solid / (deși pînă la urmă incert) / care dă fiori pe șira spinării // cu înnăscută știință o pescuiesc ei / din paharul tulbure — exact ca un cleștișor / apoi o așează simplă și unică / pe farfurie în toată splendoarea // eu însă pentru ca s-o întîlnesc / trebuie să umblu cu mîinile oarbe / în cămara nădușită a sîngelui / neștiind dacă nu cumva o sugrum pe-ntuneric / zi de zi mă uit ca un fotograf / prin mîneca hainei tatălui meu mort / unde roiesc de șapte ani furnicile / pîndind să-i imprim pe suflet imaginea // plîngîndu-mi mie însumi de milă / uneori sînt silit s-o prind de urechi / ca pe un elev ascuns de teama pedepsei / sau ca pe o pradă // dar cruzimea și riscul nu mă rușinează / ci mă umplu cu un fel de dibăcie din dragoste / nu e de mirare : i-aș fi croitorul / care și legat la ochi îi coase veșmintele !"

Există la Marius Robescu un sentiment stăruitor de durere sau, mai bine zis, o conștiință a durerii reținute, supravegheate, transformate nu într-o beatitudine (ca la poeții mistici), ci într-o stare de vigilență a ființei față de timp, istorie, față de agresiunile existenței. O teamă și un sentiment modest de vinovăție („Cu un fel de sentiment al pieirii / (din proprie vinovăție) / întipărit pe față după o noapte albă / spre dimineață mă rătăcisem...") însoțesc pe poet prin trecerile lui prin cetate și, mai ales, în clipele în care ochiul se deschide spre agitata lume interioară. La Marius Robescu aceste teme (stări) nu ating niciodată starea de criză. Reflecția le temperează, gravitatea nu ia forme apăsătoare și viziunea suferinței nu atinge granițele coșmardescului. Dealtfel, imaginația poetului fabrică numaidecît spațiul de purificare, orizontul recuperator. Este spațiul copilăriei, este lumea pierdută a inocenței. În toate actele de mare încordare apare, pacificator și sublim, copilul jucîndu-se cu un șirag de cristale. Dislocarea de vîrsta copilăriei este boala cea mai gravă de care suferă poetul, vinovat de creșterea, de maturizarea lui, scuturat din cînd de frigurile singurătății și rătăcirii în altă vîrstă. Starea de **trezire** obosește, luciditatea devine o altă boală, mai crudă : „Într-o anumită noapte din luna octombrie / cu puțin înainte de revărsatul zorilor / boala de care sufăr se dezlănțuie într-un nou acces // în somn îmi intră rumoare de roți și de valuri / un violent cutremur al oaselor înlătură orice amintire / se dezghioacă din trupul meu actual copilul care am fost."

Poezia intelectuală, limpede și cu obstinație simplă a lui Marius Robescu îmbrățișează și asemenea teme mai neobișnuite. Uneori versurile merg spre coincidentele bizare cultivate de colajele suprarealiste, alteori **(Șapte ani, Întîlnire cu cerbul)** dau roată misterelor interioare și capătă un aer nepotrivit inițiatic. Vocația lui (remarcabilă) este, s-a putut vedea, să dea stărilor de existență noblețea unei veritabile tensiuni spirituale.

Eugen Simion

Costel Badea : „Angrenaj"

Poema patriei

(Urmare din pag. 1)

Nu groaza de elementar e nota poetului român și consensul cu universul. Focul, apa, aerul și pămîntul sînt termeni ai unei lumi cunoscute, mișcate după legi neignorabile, în care omul carpatic s-a inițiat. „Măsura" românească și „cumpătarea" aceasta care vine de la daci sînt semne ale cunoașterii legităților universale și ale echilibrului lor. Nimic excesiv nu-l atrage pe scriitorul român. El nu admite „stranietatea" decît ca un termen dialectic, momentan negator și ca atare fertil, valabil numai prin mișcare. Stihiile nu-i plac și nu întîmplător în poezia românească a răsunat foarte rar un ecou marin deși marea a fost geograficește o margine sempiternă. Poetul român cîntă pămîntul, laudă cîmpia și griul, ascultă fecundația, e prin urmare un teluric germinativ. Poezia calendaristică a anotimpurilor și mișcarea cosmică în temeiul prezentului răsfrînt în viitor și-au găsit acum interpreții. Îi plac poetului român întinderile campestre căci el are sensul infinitului numai raportat la condiția lui umană. Visul gratuit, ultramarin și himeric, tot ce iese din orizonturile lui echilibrate e așadar înlăturat. Cîmpia întinsă, cu calul viguros împărțind orizontul cu goana lui, da, contemplația infertilă, cu gîndul la fabulații de dincolo de zare, aceasta e rară și se naște ca un incident. Poetului român îi place muntele fiindcă e în esența lui un alpestru și a cîntat mai degrabă pădurile de esență tare montană decît salcia plîngătoare și mesteacănul de podiș.

Muntele e un însemn eroic și o domă, e locul metafizic românesc laolaltă cu pădurea. Dacii erau un popor alpin și s-au retras în munte și în codru ; cîte ceva din această regresiune, care a dat permanența straturilor arhaice, a rămas și în conștiința scriitorului de azi. În retragere ei nu vede totuși un înțeles retrograd și nici o evaziune de sub regimul zilei ci un termen de contact metafizic și de consultare rituală a originarului. Filozofia istoriei la român are pe lîngă expresia cumpenei cosmice și pe aceea a roții în care momentele cronologice succesive sînt spiritualicește contemporane. Focul și apa sînt elemente civilizatoare și nu expresii ale coroziunii. Termenul acvatic e privit ca un rîu solidar cu omul unde se așează vatra și de unde se nutrește solul. Rar cursul apei e un element melancolic și atunci mai cu seamă la poetul instruit pentru care acesta e o expresie culturală.

Poetul cîntă focul sub înfățișările lui civile ori afective, căci pînă și anatomia ia o formă elementară, repetind, prin cordul pasionat, flacăra universală. Nimic excesiv, deși totul poetic, nici o linie teribilă, deși totuși mereu vizionară.

Toate acestea, desfășurate la proporțiile geografiei răsfrînte în spirit, trebuiau să dea o mare poezie și au dat-o, niciodată incidentală, mereu neconjuncturală, raportată la fundamental și nu la părelnic.

Și de-ar fi să așezăm, ca într-o reprezentare cartografică, toate locurile poeziei românești, am obține fără îndoială imaginea României, căci țara a fost întotdeauna, pentru scriitorul nostru, tema universală, fascinația lui, cheia de boltă a literaturii.

ion iuga

Peisaj

Ruginesc de lună soldații fugiți din tranșee
cei fugiți din viață nu știu unde
lașitatea i-a scos în cîmp să sfîrșească
lupta i-a scos în cîmp și curajul
puteau să se-nchidă-n cearceafuri pudrate
de fluturi
ori dînd acatiste sub vești mintul Mariei
dar au fugit în cîmp să ruginească
pe pînză de lună soldații din tranșee

Și țărmul ca un clopot

Să mergi și gîndul alături
lîngă tine urmărindu-ți mișcarea.
Cînd farul e stins

țărmul ca un clopot scufundat
primește nevlegi în cutia de întuneric ;
distanțele pași fără umbră
și umilință cît marea. Trebuie
prin prăpastia numelui să mergi ;
nu-s de folos nici gura nici ochii –
schilod și orb rămas în nume
pe puntea cea neagră
ai doar lumina gîndului pe-o trotinetă de abur,
în stînga și dreapta trupului
înapoi și mai în fața gurii
este sîngele fereastra din nume.

Rămîi. Farul e stins.
Și nu mai găsesc paznici pe lume.

Noapte

Coboară întuneric umilindu-mi ochii
umblă prin mine ca pe o stradă pustie
prin măruntaie mușcă întunericul
și-l aud și mă doare
cînd se-nfășoară pe acele ceasornicului.
Cu dinți reci de rechin îmi surpă tăcerea.
Cîntă – îmi spune nuștiucare gînd
cîntă – îmi spune îngerul din mine

pe pîrtii de ghiață tăcerea din mine.

Dantela-n alb și negru

S-au prăbușit peste inima lui
păduri de zăț,
peste ochi
două crengi ori două săbii
iscodesc ;
una lovește-n albastru
alta ca hoții adînc –
teafără lumina
în cheia casei îl căuta.

Avea zale și scut ruginite de sînge
și cămașă din lumină țesută
a zis ghicitoarea
aruncînd în gură de canal
ceașca mea de cafea.

Ieșire în flacără

Maria de Magdala
ai ieșit din icoane
umbli prin aer spre iarba de-acasă
tot mai frumoasă
de viață

flori de foc prin brațele mele
și riu înspicat de liniștea ochilor
cerească irosire

o mulțime de păsări ieșite din scorburi
cu pînză
din aripi de fluturi ne-acoperă

și cîntă singure lăcașurile din arbori
pentru cei rătăciți într-o flacără.

ion lotreanu

Fată goală
întinsă pe malul mării

Tu ești o vietate
depusă pe mal de congrese dubioase /de ape/
Un sculptor te-a făurit acolo /departe/
după înaltele legi ale frumosului
Ai mii de rotunjimi
și nici o asperitate
Departe de seceta uscatului meșterul
a-nvățat de la valuri
subtila tehnică a faldului

Ești cel mai luminos obiect
pe care marea neliniștită-l respinge
De această pierdere memoria mării
își va aduce aminte. Pentru că
ochii tăi au limpezimi de ape și cer
pentru că încheieturile tale
sînt umbroase ca perdelele mării
și ca adîncul pădurilor

Nevăzute corăbii
te-au purtat spre nisipuri fierbinți
corăbii înzestrate cu aripi de fluture
cu aripi ușoare palpitînd pe catarge
corăbii
cu îngeri transpirînd la galere

Ești cea mai scumpă vietate
lăsată de ape pe maluri
Ești o mare pierdere
și un mare cîștig

O mare pierdere

Aripile fluturilor

Mîna iubitei mele e albă,
parcă a trecut prin cărți sapiențiale.
Cibele doarme între rimele unui sonet,
țările plutesc pe ape
ca niște corăbii cu pînze. Poeții
pun ordine-n emoții.

Aripile fluturilor scîrțîie prin văzduh –
parcă suflă un vînt prin decoruri de gheață.
Soarele trece ca un înțelept prin văile cerului.

Au fost auzite pădurile
cum ascultau, smerite, comunicări
despre semnificația cuvîntului „rariște" !
Sunetele care nu convin unor urechi albe
sînt vopsite în negru.

Cuvintele mele
au învățat în sfîrșit să respire.
Le privesc cum dorm : nările lor roze
sînt tivite cu brumă,
pe cerul lor trec fluturi cu aripa albă

ca o risipă...

Analogii

Pe omoplații celor ce dorm
cîrtițele trag linii cu o cretă obscură
ele care-și construiesc lunete cu greu
ca să privească dinspre ură spre ură

E ca o înțelegere între doi ingineri
ca o roată cu nenumărate spițe
ca un fluture zburînd
prin cabina unei timide actrițe
ca un vers de Sylvia Plath
ca un metal prețios ascuns într-un minereu
ca sîngele care circulă circulă
prin arterele unui elev de liceu
ca brazda trasă pe-o mare
de un animal strălucitor și rebel
ca un șarpe trecînd
prin al pielii sale tunel
ca nervura unei frunze
ca un submarin ca un atentat
ca umbra aripei unui pește
înaintînd peste visul unui serafim înecat

ion nicolescu

Lex

Nici o tortură din lume nu poate
patria mea să mi-o ia din plămîni
sîngele meu va mai Dava din coate
ca să-ți strige cu sînge
noi suntem latini

și cu gura mea plină de sfinte morminte
și cu gura mea plină de numele lor
voi avea atît trup voi avea tîta minte
să trăiesc tricolor ca să mor tricolor

chiar de nimeni de-ai mei n-or putea
înțelege
chiar de dragostea lor va sosi
prea tîrziu
România-mi va fi prima ultimă lege
ci apoi ce va fi nu mai știu
dar mai știu

Dor

(IMNUL DORULUI)

Fraților mei Constantin
și Vasile, Mircea,
Gheorghe și Elena

De n-ar mai fi să ne despartă
de frații noștri Riul Dor
am face-n liniște o poartă
cu un cuvînt nepieritor

am împleti cununi de spice
pe fruntea Domnului Ștefan
mormîntul lui să se ridice
deasupra lumii diafan
și să rămînă sus în codri
deasupra morții suspendat
ca să-l vedem cu frații noștri
pe Ștefan cel adevărat
ca să vedem ce-avem pe suflet
și-apasă greu ca un mormînt
de n-avem somn și n-avem umblet
nici noi nici frații noștri cînd
un riu nu poate să despartă
în două sîngele străbun
mai cheamă-ne și ne mai poartă
doamne Ștefane peste drum

unde-i tot vița ta străveche
și vinul tău de tînăr crai
lipiți de glie c-o ureche

așteaptă să viseze cai
ei frații noștri de o parte
noi frații lor altminteri ei
și n-avem vorbă și nici carte

nici de la noi nici de la ei

Rouă

(IMNUL ARMIEI ROMÂNE)

Lui Vlad Țepeș

Noi am pus cuvîntul rouă
la hotare să-l vedeți
de-ați orbi dușmani vai vouă
vă vom face noi județ

vom muri ce veste bună
cînd e patria în joc
ne vom naște peste-o lună
și-om avea mai mult noroc

niciodată niciodată
făr-de-legea n-o primim
e o țară delicată
noi pre dînsa o iubim

e o țară tricoloră
e o țară din minuni
cît un secol într-o oră
e sublimul domn român

încă-odată încă-odată
noi vom bate orice ei
pentru taina preacurată
a țărinii patriei

dominic

radu ciobanu

4 martie 1918. Gyuri îmi confirmă. Dominic a fost transportat într-adevăr, dar unde nu știe să-mi spună. La plimbare sîntem iar mai puțini cu unul. Cei rămași, care au auzit scandalul de aseară, îmi adresează priviri întrebătoare. Îmi par mai neliniștiți, mai agitați. Afară e și mai cald decît ieri, dorul de ducă e și mai tulburător, iar noi, ca robii lui faraon, străbatem muți același drum în cerc, sub cerul strălimpede. Încerc să le transmit cîte un semn liniștitor, dîndu-le de înțeles că totul e în ordine, lucru asupra căruia eu cel dintîi am cumplite îndoieli. Tot restul zilei apoi, în cursul căreia nu s-a mai întîmplat nimic deosebit, m-am gîndit la Dominic. E locul aici să observ că toate zilele noastre fiind îndeobște la fel de monotone și de sărace în evenimente notabile, ceea ce credeam că va fi un jurnal zilnic s-a transformat pe nesimțite și aproape fără voia mea într-un memorial. Mă apăr cît pot de gîndul că aș fi ajuns la vîrsta memoriilor. Dar atunci cînd ai răgaz, cum am eu acum — trist răgaz ! — și cînd ai în urma ta o viață plină de întîmplări și de oameni de tot felul, socotesc că e de datoria ta să-ți ordonezi gîndurile și judecățile, venind astfel în întîmpinarea acelor ani slabi în care memoria ți-e cuprinsă de picle și susceptibilitatea ticăită a senectuții încearcă să modeleze adevărul după chipul și asemănarea ta. Mă aflu încă în putere și am tăria să rostesc adevărul ținînd departe de mine ispita de a povesti nu ceea ce a fost, ci ceea ce mi-ar fi plăcut să fie. E și acesta un mod, poate ultimul, de a rămîne drept atunci cînd nu mai poți face nimic pentru Dreptate, cînd sufletul e trist iar trupul cuprins de ziduri fără ieșire. Numai gîndul a mai rămas liber și datoria ta e să-l răsfeți și să-l păzești de atingerea cu neadevărul. E arma pe care nimeni nu ți-o poate lua chiar de vei muri singur atîrnat de un streang ori ciuruit de gloanțe, într-o curte mucedă de temniță. Slobozenia gîndului e adevăratul Dumnezeu de care se tem și s-au temut tiraniile dintotdeauna pentru că împotriva sa n-au cum să lupte. Iar oamenii care au obiceiul să spună ce gîndesc — obicei primejdios în egală măsură pentru ei înșiși ca și pentru dușmanii lor — sînt urmăriți cu consecvență și sistemă pînă sînt reduși la tăcere. Unul dintre acești oameni sînt eu, altul e Dominic și, firește, mulți din cîți ne aflăm aici întemnițați. Nu toți, pentru că unii au fost întemnițați din exces de zel, din eroare sau din prudență, pentru a-i intimida pe cei rămași afară.

De Dominic poate că se tem mai mult decît de mine, dacă ținem seama de faptul că el e socialist iar socialismul, pentru toate stăpînirile, e cam același lucru cu anarhismul. Dar nu numai pentru stăpînitori, ci, din păcate, încă și pentru oamenii de rînd, oricare le-ar fi credința, un socialist e un fel de antihrist. E o prejudecată născută din ignoranță și întreținută cu bună știință de cei de sus iar socialiștii vor avea încă mult de luptat pînă s-o vadă stîrpită. Din cauza asta, lupta socialiștilor poate fi socotită de două ori mai grea și nu e de mirare dacă vreunul dintre ei ajunge să-și piardă mințile. Soarta lui Dominic mi se pare pilduitoare în această privință. El e fiul unui tîmplar destul de înstărit care-și avea casa și atelierul pe Ulița Maistorilor. Era un meșter vrednic și bun român. Se abonase la aproape toate gazetele românești iar duminica venea la biserică împreună cu maistorița și cu cei doi băieți îmbrăcați toți în straiele lor țărănești de acasă, curați, solemni și frumoși, avînd ceva de înalți demnitari în toată ținuta. Ciudat e că peste săptămînă umblau îmbrăcați ca tîrgoveții, dar de sărbători își scoteau din lăzi straiele bătrînești ceea ce înseamnă că le țineau la mare preț, lucru mai rar întîlnit azi la orășenii noștri care se rușinează să se arate în costume naționale. Doar doamnele și copiii ce le mai îmbracă pe la serbări. Mai avea maistorul Borza și o voce puternică de bariton și multă lume venea la biserică numai ca să-l audă cîntînd priceasna. Dar știa și cîntece de lume și rar petrecere sau bal la care să nu fie invitat. Îndeosebi „Marșul lui Iancu" și „De-ar fi mîndra-n deal la cruce" erau bucățile lui de mare succes cu care-și încheia de fiecare dată recitalul. Pe mine însă, mai mult decît astea, m-a tulburat întotdeauna alt cîntec pe care și acum, aici, între ziduri, mă surprinde fredonîndu-l fără să-mi dau seama. Cred că și meșterul ținea în mod deosebit la el pentru că niciodată nu-l uita, iar înainte de a-l cînta, întindea brațele cerînd tăcere și așteptînd pînă se făcea deplină liniște pentru ca abia atunci să înceapă cu glas mare și inflexiuni de un tragic patetism : „Frică mi-i că mor ca mine și mă-ngroapă ca pe-un cine..." Nu se mai auzea nici o șoaptă, nici un fîșnet de rochie, nici o fluturare de evantai, lumea asculta înfiorată, nemaiîndrăznind să se miște și ar mai fi rămas poate încă astfel mult timp după stingerea cîntecului dacă meșterul însuși n-o întorcea pe neașteptate în „Ce stai, bade, supărat" ori în vreo ciobănească hurducată cu care își aducea iar asistența la realitate după ce o ademenise în acel scurt și tulburător interludiu cu sugestii metafizice.

La stradă, deasupra intrării în atelier, atîrna o rîndea mare de lemn care ținea loc de firmă. Dominic îmi povestise însă că la început tatăl său avusese o bucată mare de tablă, care în bătăia vîntului se legăna scîrțiind deasupra ușii. Pe ea stătea scris același cuvînt în trei limbi și cu trei culori : **Măsar** — cu roșu, **Asztalos** — cu galben și **Tischler** — cu albastru. După ce a plătit amendă și a primit poruncă să schimbe firma în așa fel ca primul cuvînt să apară în aceeași culoare, dar în urma celorlalte două, el a renunțat definitiv la firmă, preferînd să atîrne în locul ei uriașa rîndea de lemn.

Dominic e cel mai mic. Despre frate-său, Octavian, căruia toți îi ziceam, firește, Tavi, am crezut mult timp că va moșteni atelierul tatălui său. Lucra într-adevăr împreună cu bătrînul, dar erau perioade de cîte două, trei săptămîni în care dispărea. E după lemn, explicau ai lui oricui întrebau de el, deslușire întrutotul firească, pe care niciodată n-am pus-o la îndoială și după, cît se pare, nici alții n-au pus-o. În realitate el cunoștea munții ca pe ograda părintească, avea legături cu ciobanii și cu negustorii de dincolo și făcea contrabandă trecînd prin vama cucului îndeosebi cărți, ziare și reviste. Adevărul a ieșit la iveală prin 1886, la scurt timp după ce a izbucnit războiul vamal cu România, cînd, pe lîngă tipărituri, Tavi a început să aducă din Țară și altfel de marfă, rahat, halva, țiri, ghiudem, lacherdă, scrumbii afumate, butoiașe cu icre, pastramă și alte asemenea delicatese după care inteligheția noastră începuse să se dea în vînt nu atît pentru ele însele, cît pentru faptul că îi evocau într-un fel aparte Țara de unde fuseseră aduse în ciuda interdicțiilor vamale și a primejdiilor. Cînd, de pildă, în

timpul vreunui banchet românesc, era adus în triumf un butoiaș pe care scria GALATZI, momentul primea semnificația unei atitudini politice, a unui act de frondă și asistența se ridica aclamînd entuziastă. Ea aclama de fapt ideea legăturilor indestructibile cu frații de dincolo care rămînea trează grație îndrăznelii lui Tavi Borza. Faptul că Tavi realiza și niște profituri substanțiale din această aventură nu preocupa pe nimeni și poate pe drept cuvînt căci era inteligent și întrepid și putea obține profituri aproape egale fără să riște pășind în afara legii. El însă alesese această cale din considerente patriotice, așa vedea toată lumea lucrurile și de aceea numele lui Tavi Borza dobîndi nimb eroic și conspirativ și începu să circule în șoaptă, ca numele lui Pintea ori al lui Dăianu de la Săliște. Pînă și copiii nu se mai jucau decît „de-a Tavi și grănicerii". Urmarea fu aceea care era de așteptat : veni o zi în care nu mai putu cobori acasă. Hălădui o vară pe cumpăna apelor, din stînă în stînă, cînd de o parte, cînd de alta a graniței, de negăsit și transformat într-un soi de haiduc. Amănuntele din această perioadă sînt vagi și contradictorii ceea ce mă face să cred că începuse să intre în legendă. Oamenii l-au iubit și s-au simțit solidari cu el pentru că, în mijlocul luptelor noastre politice încete, greoaie, cu eficacitate îndoielnică și, pentru mulți

teatru t

Oedip salvat

Dacă în tragedia antică **voința** Eroului este aceea care conduce la deznodămînt — deși forțele oarbe par să-i prescrie limitele acțiunii —, în transcripția modernă a tragediei eroii își refuză destinul, justificîndu-se prin revolta împotriva împrejurărilor. Eroul clasic își găsea împlinirea și măreția în destin, pe care îl invoca și i se supunea, masca tragică era una cu obrazul, necesitatea părea să fie discreționară fiindcă n-avea nimic exterior. Acum masca începe să crape și omul se declară străin de propria-i tragedie. Nu însă și de conștiența ei. Totul are un iz de farsă iar adevărul, care întîrzie să se releve, nu poate fi cucerit decît prin sacrificiu, prin depășirea granițelor individuale, prin cunoaștere. Deschizîndu-se spre lume, eroul tragic învață să dialogheze cu semenii săi.

Cu **Oedip salvat**, Radu Stanca aduce în dramaturgia românească o asemenea originală perspectivă. Identitatea înghețată care dădea statura Eroului nu-și mai găsește locul, iar tensiunea tragică izbucnește acolo unde vechea tragedie se pregătea să pună punct. Parabola se constituie în jurul unei situații limită : rătăcirea. Faptele au fost consumate, incertitudinea nu. Oedip orb, în drum spre Colonos, resimte cu intensitate mecanica sforilor zeești. Dar condiția eliberării este o nouă crimă, echivalînd cu însingurarea definitivă : masca tragică pare să ascundă, în fond, o acută sete de revanșă, ceea ce nu este decît consecința degradată a iluziei. Fiindcă cele două drumuri posibile care pot să rezolve criza duc spre realități anonime ca substanță, cetățile Theba și Colonos, ai căror fugari nefericiți, Oedip și Eumet, le atribuie o miraculoasă putere de grație. Suspendați în spațiu și în timp, eroii vor trebui să aleagă înainte de a cunoaște. Iar alegerea va fi ea însăși un act de cunoaștere și, totodată, reala, suprema eliberare.

Regizorul Mihai Maniuțiu împreună cu trei tineri absolvenți ai I.A.T.C. au gîndit piesa lui Radu Stanca într-un sens ritualic, al unei geometrizări pregnante a tensiunii dramatice. Spectacolul a folosit drept decor însuși spațiul reprezentării. Monumentul cu mozaic din Constanța. Eroii sînt „aruncați" în scenă într-un fel de dans al derutei, în care neliniștea, uimirea, groaza, presimțirea misterului sînt expresii ce alternează cu tendința spre interschimbabilitate a fiecăruia dintre ei, ca un joc cu măști pe care individul le refuză succesiv. Frumoasă și adecvată contextului această metaforă a lipsei de finitudine specifică ființei umane, ca și imaginea, hieratică și totalizatoare, cu care se încheie spectacolul. Între aceste două repere, aventura întîlnirii dintre Oedip și comunul, în aparență, Eumet, se desfășoară într-o progresiune sensibilă, cu semnificative pauze de respirație, cu un anume simț al interiorității. Uneori avem totuși senzația că regizorul se complică inutil, tinzînd spre un teatru al stărilor extreme, intenție față de care nu este întotdeauna consecvent. Pentru un proaspăt absolvent al secției de regie, însă, este o realizare considerabilă, care merită toată atenția. Marcel Iureș, Mirela Gorea și Adrian Pintea, interpreții spectacolului, și-au dovedit încă o dată maturitatea artistică.

Valentin Dumitrescu

film f

Sensibilul

Comedia cinematografică se află în plină căutare de formă și, în același timp, în plină concurență cu comedia de „altădată", pe care publicul din întreaga lume încă o preferă. Încercările sînt numeroase, mai mult sau mai puțin satisfăcătoare, mai mult sau mai puțin discutabile, mai mult sau mai puțin originale. Unui Jerry Lewis nu-i este suficient comicul de situații și transferă comedia într-un domeniu al mimei, care, la el, atinge gesticulația maladivă și o comunicare facială aproape grotescă, privire crucișă, tremur paralitic, bolboroseală și bîlbîială respingătoare. Pierre Étaix, mult mai sobru, pornind de la seriozitatea și distincția lui Buster Keaton, dezvoltă ironia, pînă la amărăciune, risul apare în filmele sale din neprevăzutul situațiilor vieții cotidiene. Peter Sellers tinde spre comedia completă, în care gestul, intriga, cuvîntul, situațiile, mimica, exagerarea se combină nuanțat. La Pierre Richard frapantă este sensibilitatea.

Filmele lui sînt mici povestioare de dragoste, cu aspirații cît se poate de modeste, care se împlinesc foarte greu din cauza eroului timid, indiferent că acesta este „distrat" sau „ghinionist". **Ghinionistul** nu e prea depărtat de **Distratul**, nici de **Jucăria**. La Pierre Richard contează nuanța, gama de culori, înregistrarea fină a situațiilor comice, în care poanta e voalată, reținută cît mai mult, ca să izbucnească explosiv. Scenele din filmele lui, oricît ar fi de „tari", de ilare, sînt învelite cu un strat subțire de duioșie. Eroul distrat și ghinionist este un sensibil. Gagurile vechi au iz de noutate, povestea se frînge și se leagă delicat, trecînd prin hohote de rîs. Comediile lui Pierre Richard n-au forță, n-au capacitatea de a determina un rîs copleșitor, ele respiră un comic spumos, cu multe transparențe, nuanțat și plutitor, deși, adesea, atacul implicat poate fi caustic. Abordînd acest gen de comic, plutitor ca un nor capricios, autorul capătă posibilitatea de a cuprinde foarte mult în risul peliculei sale, instituții și moravuri, portrete și caractere, anecdote și întîmplări reale, situații fantazate sau numai surprinse.

Indiferent cît este de distrat, indiferent cît este de ghinionist, Pierre este un cîștigător. Întîmplările comice prin care trece întind filmele spre același final fericit și foarte modest în același timp, aspirație comună tuturor oamenilor de azi. Din cale afară de distrat, din cale afară de ghinionist, eroul Pierre este perfect acomodat cu epoca, el supraviețuiește oricărei întîmplări mișcîndu-se degajat și elegant într-o lume care aparent îi este potrivnică, dar care l-a produs.

Glumele filmului, situațiile, poantele pierd savoarea prin repovestirea lor. Publicul rar reacționează în grup, mai mult partajat, chiar individual. Fiecare răspunzînd la altceva din humorul întîlnit. S-ar putea ca „genul Pierre Richard" să rămînă în comedia cinematografică **determinat** tocmai de aceste calități.

Corina Cristea

televiziune tv

Dialoguri

● A început iar școala și odată cu ea au început și ședințele cu părinții. De aceea emisiunile dedicate în vacanță copiilor și numai copiilor au primit, cum era și firesc, uniforme școlare. Elevii și elevele au cîntat și au recitat „La început de an școlar" sau pe „Micul ecran pentru cei mici", arătîndu-și poate prea fățiș bucuria de a fi scăpat de vacanța mare. Din păcate, așa cum observam mai de mult, prevalîndu-se de adresă, emisiunile „neanimate" pentru micii noștri contemporani sînt mai mult sau mai puțin niște serbări, chiar și atunci cînd pretind că au scenariu. Privindu-le, ne întrebăm uneori dacă cei mici nu au și ei problemele lor mari (procurarea manualelor, schimbarea învățătoarei, singurătatea în care-și așteaptă părinții să vină de la lucru, greutatea excesivă a ghiozdanelor etc), dacă nu ne-ar fi plăcut ca toate aceste „serbări" de început de an școlar să fi avut și intercalări de scurte reportaje în librării, în școli, acasă, interviuri fără răspunsuri recitate, dimpotrivă, poate chiar și o rubrică „lumea văzută de clasa cutare sau de la 1,31 m în jos". De ce să avem numai grija fundițelor și a pantalonașilor ? „Copiii anului 1978" sînt mult mai inteligenți și mai interesanți decît cum apar la serbare. Aceasta au arătat-o și Al. Stark în emisiunea cu același titlu, cît și „galele antenelor" în care au apărut cîțiva copii cu un talent cu adevărat ieșit din comun în dans, cîntec și recitare. Spre asemenea talente se îndreaptă gîndul nostru. Ele trebuiesc căutate și descoperite chiar și în aceste emisiuni.

● **„Portativul veseliei"** este o emisiune relativ nouă, animată de un realizator (Titus Munteanu) și un prezentator (Octavian Ursulescu). Primului, om integru și modest, îi datorează consacrarea mai multe tinere vedete ale muzicii ușoare (Olimpia Panciu și Mihai Constantinescu, de exemplu), celui de-al doilea inconturile „top-ului și a comentariilor competente asupra muzicii tinere românești și străine". De aceea am sperat revăzînd acest cuplu de duminică și, deși primele două emisiuni au șovăit între „a se da pe brazdă" cu Luigi Ionescu și Tamara Buciuceanu (într-un cuplet de arhivă), Nicu Constantin s.a. și a încerca microshow-uri cu cîntăreți mai mult sau puțin cunoscuți, credem totuși că vor reuși. Știm că le va fi greu atît timp cît cîntărețele și cîntăreții noștri nu știu să se miște, iar textele umoristice vor fi lăsate pe mîna acelorași autori. Am sugera chiar să se renunțe la serviciile cupletiștilor, prezentatorii putînd să aibă atîta umor încît să încerce să înghebeze scurte dialoguri cu cîntăreții pe care îi prezintă.

● **„Jerry în încurcătură"** este primul film pe care l-am propune pentru o eventuală „oră a infantililor", chiar dacă aceasta îi va supăra pe mulți dintre susținătorii lui Lewis care-și scriu impresiile la lumina aparatului de proiecție. Am adăuga la acest film, pentru aceeași emisiune, și altele, pentru că în ultima vreme cei ce programează filmele par să nu le fi dus lipsa.

Iulian Neacșu

Ilustrații de Nicăpetre

nu tocmai limpezi, Tavi Borza reprezenta o formă de acțiune directă, dinamică și cu rezultate palpabile, reanimînd oarecum amintirea vremurilor eroice ale bătrînilor. De aceea, cînd cercul s-a strîns în jurul lui și a fost nevoit să se dea la fund, oamenii au preferat să-și inventeze veștile despre el decît să renunțe la ceea ce începuse să ia înfățișarea unui mit. Ceva adevăr trebuie totuși să fi existat în toate aceste povești căci pe la începutul iernii se răspîndi vestea că fusese împușcat. Multe fete au plîns atunci pentru că toate-l iubeau, chiar și cele ce nu-l văzuseră niciodată, ba poate că acestea-l iubeau chiar mai mult fiindcă închipuirea-i întotdeauna mai generoasă decît realitatea. Au plîns însă degeaba căci la vreo cîteva luni de la vestea aceea nenorocită, bătrînul Borza primi o scrisoare prin care însuși Tavi îl vestea că într-adevăr era cît p-aci să fie prins, fusese chiar rănit de un glonte, dar Dumnezeul pribegilor îl ajutase de scăpase și acum se așezase în București unde, cu banii pe care avusese grijă să-i depună din timp acolo, își deschisese o **boltă** care se anunța înfloritoare. Faptul că avusese banii depuși în Țară mă făcea să presupun că, din capul locului, țelul fusese să se stabilească în București, repetînd de fapt ceea ce mulți negustori și meșteri ardeleni făcuseră înaintea lui. Ba, cînd cu războiul vamal care adusese mari prejudicii comerțului, începuseră să treacă în Țară și negustori sași, politica vamală chezarocrăiască luînd astfel o întorsătură cu totul neașteptată și nedorită de cei ce o preconizaseră ca o măsură subtilă și eficace de a face șicane României.

Dominic e cu totul altă fire decît frate-său. Tavi cînd se aprinde dă cu pumnul în masă de se crapă scîndura în două ; Dominic nu-i în stare să alunge o muscă. În schimb toată sfiala și delicatețea lui sînt compensate în scris de nemaipomenita lui vocație de ziarist. O dovadă a acestei vocații e faptul că a ajuns să fie jurnalistul cunoscut de azi fără să aibă o școală anume, alta în afară de școala vieții. Bătrînul Borza n-a vrut nici pe el să-l dea la școli înalte, credința lui fiind aceea că dacă sînt prea mulți domni nu va mai avea cine să coase straiele și că meseria-i plug de aur care nu poate fi cumpărat cu domnia mațelor goale. Singura concesie a fost aceea de a-și lăsa copiii să-și aleagă singuri meseria. Dominic, căruia-i plăcea cartea cu condiția să nu i-o bage nimeni pe git, a ales tiparul. A ucenicit la tipografia lui Backhaus și, dacă nu mă înșel eu, tot aici a întîlnit primii socialiști. Sub influența lor s-a mutat la Budapesta, unde, după ce a ieșit meșter, cu banii adunați de el și cu un împrumut de la Albina, și-a deschis o tipografie proprie. În toți acești ani a citit enorm, frecventa biblioteca universității, îi plăcea să umble, pe cît îi stătea în puteri, elegant și a devenit un familiar al cercurilor de studenți și intelectuali români. Alma, fiica lui Mecena, la el își tipărea cărțile de poezii, pe hîrtie japoneză, comandă specială, căci cu timpul tiparnița evoluase devenind „institut de arte grafice". Într-adevăr, Dominic era meșter între meșteri, începuse să se specializeze în lucrări delicate și era din ce în ce mai căutat, mai ales după ce-și anexase și o secție de legătorie artistică. Mi se rupe inima acum, cînd mă gîndesc ce se va alege de toată truda lui.

5 martie 1918. Îmi aduc aminte că, pe vremea cînd îmi tipăream ziarul la el, m-am dus într-o seară, ca de obicei, în tiparniță să văd cum merge treaba și am dat acolo peste Alma. Tocmai își pregătea un nou volum de versuri. În paranteză fie zis, toate cărțile astea ale ei zac troienite de colbul uitării și nu știu cînd se va găsi vreun literat eroic care să le dezgroape. În seara aceea Alma ședea cocoțată pe un taburet din acelea înalte, care se rotesc pe un singur picior. În atelier era cald, mirosea a plumb și a cerneluri, iar ea își scosese pardesiul și pălăria mică, rămînind doar în rochia a cărei turnură bogată se grămădise sub taburet lăsînd să i se vadă — spre stupoarea noastră — ghetele cu nasturi de sidef și chiar gleznele elegante în ciorapi albi de bumbac. Coafura complicată, cu bucle și zulufi, i se deranjase și — cum pe vremea aceea era tinără — era realmente frumoasă, cu genele ei lungi care coborau molatic peste ochii rimelați cu o artă ce le dădea adîncime și mister, cu obrajii aprinși de zăpușeala din atelier și cu gura ei ciudată, ademenitoare, care, din pricina colțurilor ușor ridicate, pare mereu că surîde enigmatic sau insinuant. Dar nu știu de ce am simțit nevoia să fiu răutăcios cînd adevărul este că și acum, trecută fiind ea demult de ceea ce îndeobște numim tinerețe, tot frumoasă e, pentru că știe să-și disimuleze declinul, și sînt încă mulți și azi cei ce roiesc în jurul ei.

În seara aceea aleseseră literele pentru foaia de titlu, inițialele, corpul pentru text și acum paginau tatonînd spre a găsi o modalitate cît mai insolită care să nu iasă totuși din limitele artei. Ea stătea cu un vingalac în mîna pătată de litere, cu o expresie dilematică, iar Dominic, aplecat plin de solicitudine peste umărul ei, se străduia să nu-și piardă cumpătul. Ceilalți muncitori păstrau o atitudine cuviincioasă, văzîndu-și fiecare de treaba lui și ignorînd în aparență prezența neobișnuitei vizitatoare, dar erau vădit amuzați, zîmbeau pe sub mustăți și schimbau ocheade semnificative. Alma era fără îndoială prima femeie care pășise în atelierul lor, amestecîndu-și degetele suave, prelungi, prin casetele cu litere unsuroase. Cînd mă văzu, pocni din degete băiețește în semn de satisfacție că mă putea consulta și pe mine. I-am spus că paginația la care se opriseră mi se părea elegantă și aerisită, așadar potrivită pentru un volum de versuri, dar că găseam totuși litera puțin cam mare, ca și distanța dintre versuri de altfel, ceea ce va spori considerabil prețul hîrtiei. Alma izbucni în rîs cu capul dat pe spate, scuturîndu-și zulufii : „Asta-i grija ta ?! exlamă ea. Lasă că de bani se ocupă tata, nu-ți bate tu capul !" Dacă era așa, eu unul nu mai aveam nici o obiecție, iar ea, satisfăcută, s-a întors pe neașteptate, a cuprins chipul lui Dominic între palmele diafane și l-a sărutat prelung pe gură. Stăteam încă paralizați cu toții pe cînd ea sări sprintenă din vîrful taburetului și își puse pălăria. „Rămînem la asta, spuse veselă, apucați-vă de treabă, Dominic scumpule, și pe simbătă să fiți gata". Era marți, iar el, exaltat de sărutarea aceea intempestivă, îi termină într-adevăr cartea pe simbătă. În zilele care au urmat, m-am temut că Dominic va cădea în plasa Almei, devenind ultima ei victimă. Era o perspectivă cît se poate de plauzibilă dacă ținem seama de faptul că el era un delicat naiv și sentimental iar ea, sub aparența de fermecătoare și irezistibilă ștrengăriță, o sirenă fără scrupule. M-am înșelat însă, ceea ce îmi confirmă convingerea că oamenii n-ajung să se cunoască niciodată cu adevărat. Pînă la urmă Dominic s-a lăsat antrenat în aventura care începuse sub ochii mei, dar spre mirarea mea, n-a investit în ea mai mult sentiment decît era necesar. După cîtva timp se despărțiră cu discreție, păstrîndu-și probabil o amintire frumoasă iar cartea următoare Alma și-o imprimă tot la Dominic, pe cînd acesta continuă să rămînă un familiar al reuniunilor pe care ea le punea la cale de cîte ori venea la Budapesta. La seratele ei populate de domni scorțoși din anturajul lui Mecena, aparținînd lumii băncilor, a tribunalelor sau parlamentului, însoțiți de consoarte țepene, cu picioarele legate cu panglică sub genunchi ca să nu facă pașii prea mari sub rochiile ce ascundeau la spate cîte o pernuță strapontin, aveau acces și așa-zișii **tinări de viitor** recrutați din rîndurile studențimii românești a capitalei. Făceau acești studenți un fel de figurație, întreținîndu-se în conversații galante cu doamnele mult mai mature decît ei, ai căror soți gravi jucau **ramsîi** la mesele acoperite cu postav verde sau discutau complicate **cestiuni** legate de insolubila noastră politică națională. Băieții, îmbrăcați decent în hăinuțele lor vechi, întoarse, lucioase, de multe ori cu cravatele ori chiar cu ghetele împrumutate de la colegi mai răsăriți, erau fericiți că puteau mînca pe săturate, că-i puteau asculta pe fruntașii nației ale căror nume le știau din ziare și — în sfîrșit — că o puteau sorbi din ochi pe Alma. Puțini știau că cei mai mulți dintre acei studenți erau foști sau viitori convivi ai Almei la memorabile agape în timpul cărora era abolită eticheta și care se consumau pe la primitoare crîșme periferice cu gulaș și cu acel vin negru în stare să scoale morții, numit prin partea locului **bikavér** — sînge de taur ori, cum zic bănățenii, de bică. La una din petrecerile astea m-am nimerit și eu, tocmai după întîmplarea nenorocită cu incendierea Teatrului German. La o masă vecină stăteau vreo șase șvabi, după toate aparențele muncitori. Doar doi erau mai în vîrstă, cu părul alb, probabil maiștri. Petreceau liniștit, vorbind rar și ciocnind în răstimpuri tăcuți. Abia mai tîrziu ne-am dat seama că de fapt nu petreceau, ci își înecau necazul și că ceea ce luasem drept liniște, era o stare de tensiune, un soi de încrîncenare mocnită care ar fi izbucnit exteriorizîndu-se într-un fel sau altul dacă nu apăream noi. Cînd am venit însă și ne-am așezat la masa de lîngă ei, toată atenția le-a fost acaparată de prezența noastră. Nu mai vorbeau și îi simțeam, mai mult decît îi vedeam, cu urechile ciulite spre noi. Presupuneam că încercau să înțeleagă ceva din discuțiile

Continuare în pag. a 6-a

adrian păunescu

Plîns adevărat

Noi plîngem și din plînsul nostru iese
Mereu cîte-un comerț, cîte-un folos,
Mai mare, dacă plîngem mai frumos,
Cum sînt și-atîtea lacrimi ne-nțelese.

Plîns pentru vii și plîns pentru postumii
Ce tinerețea nu și-o au trăit,
Dar lîngă plînsul nostru explicit
E ceața plînsul păsărilor lumii.

Pling păsările de năduf și jale,
Un plîns de miazăzi și-un plîns de vest,
Un plîns de neputință și protest,
Difuze lacrimi moi, universale.

Atît de tristă-i ceața că detest,
Plîns profitabil, lacrimile tale.

Fals îndemn pentru un sentimental

N-am să mai sufăr, n-am să mai pling,
Că se aprobă, că nu se aprobă,
Mi-am lăsat rana la garderobă,
Lumea o văd doar cu ochiul meu sting.

E mult mai bine, e aproape sfînt,
Să nu te-amesteci în nici-o luptă,
Doar să contempli lumea coruptă
Să nu te miri de ce vezi pe pămînt.

Nu face bine, că ești suspect,
Poartă-ți ființa nevertebrată,
Ca pe-o flașnetă prin lumea toată
Pune-ți pe chip egoismul abject.

Stai între cauză și efect
Și nu fii duios niciodată.

Seducția de-a nu mai fi

Am să vă vorbesc cu vorbă înceată,
Cu vorbe de piclă și timpurii,
Despre senzația minunată,
Despre seducția de-a nu mai fi.

Despre plăcerea de-a-nchide ușa,
După ce lampa o stingi și ești trist,
Despre străvechiul comerț de-a cenușa,
Despre accidentul bătrînului maratonist.

Prin somn am să vă vorbesc odată,
Cînd cocoșii vor exploda în coșmar,
Am să vă povestesc întîmplarea mea toată,
Articulînd cuvintele mai rar.

Și mă voi lăsa răpit de senzația minunată
De seducția că e în puterea mea să dispar.

Baconsky

Unu, șase, trei, cinci, douășunu... era
telefonul poetului însingurat
Unu, șase, trei, cinci, douășunu... am aflat,
am uitat.
Și ca o revanșă ca un coșmar de care mă
simt vinovat
De la sine la mine-n memorie, imediat,
După ce cutremurul l-a făcut să sune ca un
clopot în sat
Unu, șase, trei, cinci, douășunu, el, pe mine
formîndu-se m-a chemat :
Idiotule, mi-a spus, de ce te-ai îndepărtat
Ți-era frică de poliție ? De ce-ai făcut un
rabat
Acelora, care, pe pianiști peste degete-i bat ?
De ce pe poetul, din care doar eu mai rămîn,
l-ai trădat ?
Uitasem că sîntem mai muritori decît
telefoanele la care ne-am abonat.
Unu, șase, trei, cinci, douășunu, judecător —
numerotat,
Dacă te sună vreodată de dincolo de
moarte, dispărutul bărbat,
Spune-i că nu l-am uitat
Dar că am fost de alte apeluri chemat
Mai urgente, credeam, și mă temeam să nu-mi
fac un păcat
Și iată de ce n-am mai sunat
Aproape te și uitasem, număr al fatalității,
reînviat.
...Din cînd în cînd mă sună un telefon ciudat
Și-o mină uriașă trîntindu-mă pe pat
Mă ține ca pe-un receptor, să bat, să bat.
În numărul ce singur la mine-n creier s-a
format·
1, 6, 3, 5, 2, 1... ocupat... ocupat... ocupat.

Floare de cenușă

Foaie cenușie de cenușă rea,
Plouă cu lește în ființa mea,
Drumul e cu pete, visul e real,
Ceasul din perete bate ritm mortal.

Călărim pe calul însetat și trist,
După ce trec dealul n-am să mai exist.
Foaie cenușie, porumbel de gri,
Nimeni nu mai știe cine ne-o uni.

Zice și notarul că-i un fals abject
Că-ți sînt predicatul și imi ești subiect,
Lumea se întreabă ce se va-ntîmpla,
Am venit în grabă spre a te fura.

Vin de prea departe, din decor burghez,
Vin de peste moarte ca să te salvez,
Te-a-nnegrit arșița cît m-ai jeluit,
Tu ești Miorița ce s-a-mbolnăvit.

Și dacă vreodată tu m-ai apărat,
Stea întunecată profețind ciudat,
Astăzi vin la tine spre-ați restitui
Ora mea de bine, viața mea de-o zi.

Foaie prea măruntă, care n-ai să mori,
Am să-ți dau la nuntă un chervan cu flori,
N-am să fiu cu tine, n-am să-ți dau răspuns,
Dacă-ți va fi bine imi va fi de-ajuns.

Suta de lei

Printre atîtea shopuri cu devize,
Urăsc dolarii ce ni se refuză,
Sută de lei, bacnota mea ursuză,
La munca mea și dă-o marii mize.

Balanța lumii, mai mereu nedreaptă,
C-un talger sfoiegit, vîndut și veșted,
Din cînd în cînd ne bate peste creștet,
Ne umilește, aur pur așteaptă.

Noi mai avem de dat o datorie
La banca mondială a pieirii,
Dolari grețoși, la strîmbe nunți, sînt mirii
Ce fragede mirese-n dinți sfîșie.

Sută de lei, bancnotă-a României,
Ca-ntr-o coincidență de destine
Bălcescu, care-i desenat pe tine,
Muri ca un martir al sărăciei.

Corn de trista vînătoare

Aș lua un corn, un corn tăcut
Și m-aș sui pe-un vîrf de munte
Să vreau să cînt, să-l pun să cînte
Durerea că te-am cunoscut.

Să-mi fac din aripile frînte
Un fuselaj necunoscut,
Să fug cu tine în trecut,
Un alt noroc să te descinte.

Să înfloreși de timpuriu,
Curată, neagră și fierbinte,
Să nu ne cumpărăm morminte,
Să mă cunoști și să te știu
Ca o pustie în pustiu·

Dar vai, ce este înainte ?

Costel Badea : „Icar"

Execuții de primăvară

S-a-mbolnăvit pentru a cita oară
Văzduhul, de-o lumină fără leac.
Nu știu ce să mai zic, ce să mai fac,
Orice-aș vorbi, se-aude „primăvară".

Unde mă uit e pace și e verde
Din cînd în cînd ne cad pe suflet ploi,
Păcat că e atîta moarte-n noi,
Că ne vom risipi și ne vom pierde.

Acum era de zis și de trăit
Și ni se cuvenea o virstă-ntreagă,
Și-au început toți arborii să tragă
Cu flori în scutul nostru ciuruit
De sînt beteag și simt că ești beteagă
Răniți mortal de-același infinit.

Rugă

O, patrie, îndură-te de noi,
De-a noastră înnoită disperare
Și dă-ne greutatea cea mai mare
S-o ducem vitorului-napoi.

Nefericit e-acela care are
Și duce grija turmelor de oi,
Tu, patrie, îndură-te de noi
Și dă-ne doar o inimă ce doare.

Pe urmă să ieșim la semănat,
Și dacă s-o-ntîmpla sămînța proastă,
Pe noi aceștia — oameni cu păcat —
Poți să ne-arunci, să încolțim în brazdă,

Nu mai avem nimica de sperat
Și de rugat : decît să fii a noastră.

Căderea în temeiuri

Și s-a făcut iubire și amurg,
Păsări plutesc cu aripile arse...
Ca din oglinzi închise toate curg
La prima lor obîrșie întoarse.

Ca-ntr-o revanșă, e restituire
Întregul lumii umilit concert,
Lovite de blîndețe, de iubire,
Imperiile rosturile-și pierd.

Se îmblînzesc și lașitatea-și lasă
Atîtea animale care-au plîns,
Și soarele parcă se-ntoarce-acasă
Plutind pe asfințit ca pe-un răspuns.

Cuvintele rămîn așa puține
Că aerul se-ntoarce la furtuni,
Și numai sufletului îi e bine
Cînd simte că și oamenii-s mai buni.

Se varsă vechi tablouri din muzee
Într-a naturii groapă de picturi,
Spînzurătoarea însăși se descheie
În cinepă de bici și-n arbori puri.

Se liniștește furia în lume,
Stau scoici suave spre sălașul sfînt,
Mi-aud cerneala picurînd din nume
Și osul picurîndu-mi în pămînt.

Iar luminările din care moartea
Și viața sărbătorile își rup,
Se-nchid în ele însele, sînt cartea,
Întoarsă de albine către stup·

Astfel găsim originea și rostul,
Și liniștea, iubindu-ne curat,
Cade-n temeiuri adăpostul nostru,
Noi amurgim pe unde-am luminat.

---

radio **r**

Memorii dramatizate

Săptămîna aceasta, programul 3 a dedicat o emisiune lui Benvenuto Cellini. Formula a fost aceea a dramatizării faimoasei cărți autobiografice a artistului italian, dramatizare lucrată de Cristian Munteanu. Personalitatea meșterului aurar și sculptor a tentat, evident, prin farmecul detaliilor și prin posibilitatea de a lumina oarecari particularități ale unei epoci pornind de la un caz nu numai pitoresc, dar profund caracteristic. Autorul emisiunii și-a propus să ofere toate datele concrete obișnuite (naștere, descendență, ucenicie etc.) într-un mod variat și „pe neobservate" cu o dibăcie profesionistă a expunerii faptelor. Și-a propus să sublinieze învățămintele ce se pot trage, la nivel general uman, din contemplarea vieții unui artist — adică să ne sugereze morala fabulei. Textul ales și prelucrat a lăsat să se observe franchețea îndrăzneață a confesiunilor lui Cellini, acolo unde faptele nu ni-l arată a fi fost de o angelică nevinovăție. Emisiunea a debutat cu menționarea opiniilor de autoritate ale lui Michelangelo, Vasari, Burckhardt — iar apoi a avut în general atmosfera vag lirică — pe alocuri chiar „legendară" - a evocării autobiografice. Memoriile, scrise la 58 de ani, au, în naturalețea lor, un ton înțelept, senin — dar și reacții de o neascunsă pasionalitate. Dramatizarea de care vorbim a reușit să aibă un crescendo adecvat audiției, adică a reușit să capteze interesul, subliniind o evoluție. Deși se menționează războiul (de la Roma, 1527, despre care Cellini scrie unele din cele mai frumoase pagini ale sale), ciuma (meșterul însuși a fost bolnav de ciumă), conflicte grave cu personaje de mare influență socială, acuza de delapidare din aurul papal, detenția, evadarea și o condamnare la moarte, punctul dramatic culminant s-a petrecut în jurul renumitului **Perseu** cu capul de meduză — munca tenace, înverșunată a lui Cellini, încrederea în forțele sale și reușita. Accentul cade pe muncă, pe realizare, morala se referă la sentimentele deplinătății și chiar fericirii la artistul care, în jurul vîrstei de 60 de ani, știe că mîinile sale au modelat atîta frumusețe și simte că mai are multe de făcut.

În regia lui Dan Puican și cu o echipă la fel de experimentată ca acesta, emisiunea a beneficiat, tehnic vorbind, de toate cele necesare, de la muzica de fond la onomatopee, de la un joc sugestiv al intensității sonore la distribuirea personajelor. Vocea lui Victor Rebengiuc l-a reprezentat, cu multă naturalețe, pe Benvenuto Cellini. Dintre ceilalți actori îi reținem pe Fory Etterle, Mircea Șeptilici, Radu Albulescu și alții, pe care doar din cauza lecturii mult prea grăbite de la sfîrșitul emisiunii nu i-am putut nota. Altfel, vocile actoricești au fost de o admirabilă adecvare. Totuși, sîntem tentați să facem o mică observație : poate că experiența popularizării arată că așa este eficace și necesar, însă oarecari accente ca de oficiere, sărbătorești, profetice, cutremurătoare (ca sugestie sonoră în anumite momente) ne par ușor exagerate. Ne referim, de exemplu, la aura creată în jurul cuvintelor lui Michelangelo. Admirația lui Cellini față de acesta era fără margini, ca a noastră a tuturor, totuși...

Ioana Ieronim

---

plastică **p**

Spațiul receptor

După ce Medgidia, începînd din anul 1971, a devenit prin cele aproape 70 lucrări de mari dimensiuni, realizate în cele șapte ediții ale simpozionului de ceramică spațiul receptor al unui important ansamblu ceramic, unic nu numai în țară dar și pe plan european, în vara acestui an, prin încheierea unui protocol între Comitetul județean U.T.C., Uniunea Artiștilor Plastici și Consiliul Municipal, Sibiul a preluat această ștafetă.

Astăzi, cum fiecare urbe năzuiește să-și constituie o personalitate proprie printr-o armonioasă dezvoltare a tuturor ramurilor industriale, economice, nu întîrzie să apară și să se manifeste în același timp noi forme de cultură și civilizație care imprimă fiecărei localități un profil aparte.

Cei 11 artiști invitați la Sibiu : Radu Aftenie, Costel Badea, Lajos Kiss-Pál Bagáti, Eugen Cioancă, Victor Cristea, Gheorghe Fărcășiu, Dragos Gănescu, Kurtfritz Handel, Nicolae Moldoveanu, Dumitru Rădulescu și Gheorghe Rizoiu și-au propus realizarea unor forme ceramice stabile, înscrise echilibrat în spațiu, ca o replică a lumii contemporane în care trăim.

Beneficiind de experiența acumulată în special de activitatea de creație în grup, în colectiv, la simpozioanele din Medgidia, dar și de maturizarea în general a efortului de integrare a artei ceramice în spațiul urbanistic, la prima ediție a simpozionului de la Sibiu s-au pus bazele unui plan de acțiune bine structurat, a unei activități ordonate și organizate. Colaborînd direct cu edilii orașului, care au vădit deplină înțelegere, am stabilit, ca loc comun de expunere a lucrărilor, unul dintre spațiile verzi, din noul cartier de locuințe — Hipodrom 2, acolo unde se poate realiza un dialog tainic între proporțiile lucrărilor, al clădirilor, al pomilor, verificînd și valorificînd astfel, pe o treaptă superioară, concepte devenite teme generale și probînd încă o dată seriozitatea muncii colective în ceramica noastră de azi. În clipa de față, lucrările, urmînd cursul firesc, complex și anevoios al procesului tehnologic al producției ceramice, se află în faza arderii la cuptoarele întreprinderii Record-Sibiu, moment esențial, care, odată bine încheiat, ne va putea permite amplasarea definitivă a obiectelor, integrarea lor în ambientul sibian.

Avem convingerea că deschiderea acestui nou șantier de muncă și creație va face dovada înaltului profesionalism a ceramicii românești contemporane, dar mai ales întregirea zestrei patrimoniale naționale cu un mănunchi de lucrări de artă care, acum, sînt donate orașului de mare tradiție — Sibiul. Încheierea primei ediții, desfășurată într-o atmosferă de lucru, la care au participat forurile locale de partid și de stat, ale organizației de tineret, a prilejuit organizarea de asemenea a unei dezbateri teoretice, la care au participat arhitectul șef al orașului Ionel Vitoc, criticul de artă Horia Horsia, critici și istorici de artă din Sibiu și București, ca și autorii lucrărilor, în cadrul acestei actiuni, pe lîngă analiza rezultatelor obținute și pe baza acestora, formulîndu-se utile și eficiente opinii cu privire la perspectivele de viitor ale simpozionului sibian.

Costel Badea

---

muzică **m**

Deschiderea stagiunii

Deschiderea stagiunii s-a petrecut în zilele de 15—16 septembrie la Ateneu cu „Simfonia nr. 15 Sarmisegetusa" de Wilhelm Berger, dovedind că „nota tracică" și-a cîștigat un loc convingător nu numai în literatură și teatru ci și, iată, în muzica noastră modernă. Inteligența arhitecturală a compozitorului a adunat, ca într-un sanctuar al semnelor, melodii infinite, contrapuncturi ca niște pietre care marchează un drum ascendent : finalul, lentila spre care converg toate razele „muzicalității în mic", impresionînd cu adevărată flacără interioară. Lucrarea nu e numai o frescă, o epică a semnelor ; în bună parte a contribuit la clarificarea înțelesului ei dirijorul Mircea Cristescu (acest prieten atît de atent al muzicii românești contemporane). Orchestra, corul, cvartetul vocal (Virginia Manu, Martha Kessler, Florin Diaconescu, Viorel Ban) au accentuat impresia de monument. A sunat bine această „bătaie de gong" menită să trezească atît mintea cît și imaginația.

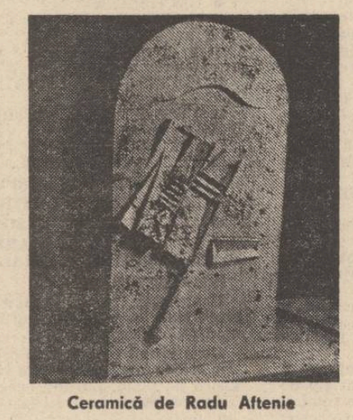

Ceramică de Radu Aftenie

Mai puțin expresive au părut în contextul deschiderii concertul de Ceaikovski (poate și din cauza pianului dezacordat pe care s-a realizat impecabila tehnică a lui Dan Grigore) — cît și „Ucenicul vrăjitor" (fabulă sonoră care are rostul descătușării fanteziei ; de data aceasta destul de „obosită"). Nu totdeauna lucrările „de succes" reverberează în amintirea publicului, care tocmai pe acestea le cunoaște foarte bine și așteaptă înnoiri de interpretare, pentru a se bucura de fiecare dată. Un exemplu de „realizator" al acestei minuni rămîne Aurelian Octav Popa, care ne oferă aproape la fiecare început de stagiune concertul de Mozart, adăugînd însă mereu alt gest, altă mișcare a **omului** care transpare în sunet.

Noul an muzical mai prevestește cîteva „minuni" de acest fel : concertele dirijate de Celibidache, revenirile Lolei Bobescu, apariții mereu emoționante. Surprize așteptăm și de la noile cicluri, noile forme de prezentare. Rămîne oare stagiunea muzicală marcată de un eveniment, de un nume, așa cum se întîmplă în viața literară ? Mult mai rar. S-a întîmplat acest lucru în anul 1977—1978, datorită apariției lui Celibidache.

Să nădăjduim că și această stagiune va purta o amprentă.

Grete Tartler

FEȚELE ASCUNSE ALE ISTORIEI LITERARE

Izvoare necercetate ale culturii române

Urmare din numărul trecut

— Ce i-a frapat pe scriitorii germani la societatea românească, ce aspecte i-au reținut, ce relații și ce tip de conflicte cuprind cărțile lor ?

— Pînă pe la 1800 literatura beletristică săsească nu există, cu mici excepții, ca gen literar independent ci este inclusă în literatura istoriografică, moral filosofică și teologică toate acestea cu suficiente referințe la români. Abia generația de la 1848, romanticii sași au impus separarea beletristicii într-un gen literar independent. Continuînd și preluînd tradiția săsească a aplicațiilor către realitățile românești, generația pașoptistă a ales acele momente din istoria și viața românilor care corespundeau cel mai mult problemelor stringente, idealurilor revoluționare. Se preferă așadar teme cu rezonanțe istorice majore (Traian, Decebal, voievozi români iluștri și patrioți) teme cu conflicte sociale (Horea !) sau chiar tema unității politice românești (Dacoromanismul).

— Care ar fi interesul special al acestor cărți pentru cititorul român ?

— Interesul major al acestor creații literare pentru români — și nu numai pentru ei — este în primul rînd că ele există ! O alcătuire a unei antologii a celor mai ilustrative pagini ar aduce mari servicii publicului larg de cititori. Înainte de toate însă, se impune grăbirea redactării istoriei literaturii săsești, la care lucrează un colectiv de specialiști coordonat de Centrul de studii sociale de la Sibiu. Utilă ar fi însă și reeditarea în traducerea românească și cu completările de rigoare, a studiilor regretatului Karl Kurt Klein consacrate contactelor româno-săsești pe tărîmul literaturii.

— Orice absolvent de liceu știe că volumul de basme care a sugerat lui Eminescu poemul, Luceafărul **este o culegere realizată de un german. Vorbiți-ne despre această categorie de cercetări întreprinse de folcloriștii germani din Transilvania.**

— Generația săsească pașoptistă este cea care descoperă folclorul românesc din Transilvania ca gen literar popular. Cred însă că primul este David Herrmann (mort în 1682) care într-o lucrare inedită din 1655 amintește de faptul că românii transilvăneni îl omagiau în cîntece populare pe viteazul Ștefan Mailat. Se știe apoi că Johann Karl Schueller (1794—1865) a strîns și publicat cîntece, povestiri și legende populare românești, urmat fiind de celebrele culegeri ale fraților Schott (Banat) ale lui Josef Haltrich sau Pauline Schulerus (Transilvania) de povești populare românești, ultimele trei culegeri fiind de curînd reeditate de Editura Kriterion. Am totuși impresia că în ciuda acestui adevăr, această latură a culturii săsești continuă să fie neglijată de cititorii români, chiar și de către folcloriștii români. O traducere a acestor culegeri ar fi un prim pas spre remedierea acestei situații ? Ar trebui apoi alcătuită și o bibliografie a cercetărilor folclorice săsești și abia atunci ar reieși cît de întinse au fost preocupările sașilor și în această privință.

— Publicului românesc îi sînt mai puțin cunoscute cercetările etnografice, ale căror rezultate sînt tipărite de autori sași din România asupra folclorului românesc. Într-o recentă cercetare ale unor Forme străvechi de cultură poporană, **Traian Herseni enumera cîteva asemenea studii puțin cunoscute. În** Istoria folcloristicii românești, **Ovidiu Birlea trece și el în revistă cîțiva etnografi sași. Cunoscînd pe viu faptele, cărțile lor sînt extrem de interesante pentru noi. Care sînt realizările cele mai viabile, cele mai interesante științific, ale acestei categorii de scrieri ?**

— În ambele lucrări citate se fac într-adevăr referiri la cîțiva folcloriști sași. Dar ele sînt departe de a epuiza toate cercetările săsești în domeniul folclorului și al etnografiei românești. Căci : pînă ce nu se întreprind cercetări proprii și exhaustive ale acestor contribuții și ne mulțumim numai cu preluări ale unor lucruri cunoscute nu vom dispune de adevăratele dimensiuni și de complexitatea realizărilor săsești în cercetarea folclorului și a etnografiei românești. Or, pentru aceasta trebuie să mergem nemijlocit la surse. O seamă de cronici din veacurile XVI—XVIII furnizează amănunte extrem de interesante despre folclorul și etnografia românească (credințe, obiceiuri, datini populare). Amintesc aci lucrările inedite ale lui Lorenz Weidenfelder (1693—1755) și cele tipărite ale medicului sibian Andreas Wolf (1741—1812) cu a sa descriere a Moldovei, sau jurnalul primarului Mediașului Michael Conrad von Heydendorff (1730—1821) din care o cercetătoare din Cluj a extras știrile despre români, dar tocmai prima descriere amănunțită a festivalului de etnografie românească, **Tergul Fetiloru** de pe muntele Găina nu a observat-o !

— Nu puține din aceste cărți de etnografie și folclor, semnate de sașii din Transilvania, au avut o circulație notabilă în lumea germanică și, printre primele știri, despre folclorul și etnografia română, intră în circulație științifică europeană prin aceste scrieri. Ce ne puteți spune despre circulația lor peste granițe, despre rolul de vehicol științific corect, pe care l-au jucat ?

— Michael Conrad inaugurează de fapt un șir de premiere săsești pe tărîmul etnografiei și folclorului românesc. El este urmat apoi în veacul trecut și al nostru de un șir întreg de alți sași, care, de cele mai multe ori empiric și autodidactic (pentru că nu exista cadrul organizatoric pentru aceste discipline) se apleacă asupra folclorului și etnografiei românești din pură curiozitate. Observațiile lor sînt de cel mai mare interes și au darul de a fi surprins autenticitatea, originalitatea și complexitatea folclorului și și ale etnografiei românești. Ca și în alte domenii, ei au jucat și în această direcție rolul de „agenți de presă" prin punerea în circulație europeană a constatărilor lor contribuind astfel decisiv la intrarea în conștiința europeană a folclorului românesc. Și în acest sens, abia o bibliografie și cercetare temeinică ar releva adevăratele dimensiuni ale acestor contribuții în difuzarea folclorului și a etnografiei românești în Europa.

— Nu ne-ați spus nimic despre atitudinea cercetătorilor sași față de limba română. Ca limbă romanică, ea trebuie să le fi atras atenția pentru că atesta romanitatea poporului român și-i dovedea continuitatea.

— Aș recomanda lingviștilor români o studiere temeinică a unei serii de manuscrise săsești din veacurile XVII—XVIII, care conțin liste impresionante de cuvinte românești, adevărate glosare, vocabulare etimologice, locuțiuni și fraze întregi alcătuite de erudiți sași pentru demonstrarea latinității limbii române. Ele se constituie astfel în adevărate monumente lingvistice de cel mai mare interes.

— Am vorbit mai ales de epocile vechi în care atestarea realităților românești de către națiunile conlocuitoare, e foarte importantă. Ne interesează însă și aspectul modern al problemei. Cum a reflectat literatura de limbă germană o suită de evenimente din istoria României moderne?

— Literatura germană contemporană din România continuă într-un fel frumoasele tradiții românești ale înaintașilor. Practic vorbind, nu există astăzi o creație literară a sașilor sau șvabilor, în care să nu fie prezente realitățile românești, fie cele ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, fie cele din chiar zilele noastre. Temele preferate ale acestei literaturi sînt evenimentele frămîntate din deceniul al IV-lea, ultimul război mondial și anii construcției noii societăți din țara noastră cu multiplele și complexele ei probleme. Așadar o apropiere cu literatura română contemporană, din care de altfel se fac masive traduceri în limba germană de către Editura Kriterion, dar bănui mai mult pentru piața externă. Cu excepția unui romancier de limbă germană, e drept foarte — chiar prea prolific, literatura germană din țara noastră nu mai cultivă acest gen care reclamă o imaginație extinsă și ototcuprinzătoare, o stăpînire și minuire a limbii și a procedeelor artistice adecvate acestui gen care mi se pare că au pierit la connaționalii mei literați, aplecați cu fervoare către atît de ccmoda „proză scurtă". Așteptăm totuși cu încredere urmași competitivi și demni ai unui Oskar Walter Cisek sau Erwin Wittstock. Pînă atunci sînt bune și traducerile și reeditările ca soluții de circumstanță !

— Care a fost ecoul în scrierile germane de epocă ale Unirii Transilvaniei în 1918 cu România ?

— Populația germană din țara noastră nu a urmărit niciodată să se constituie într-un stat propriu, într-un stat în stat, ci au fost întotdeauna loiali față de puterea politică supremă și diriguitoare. Pe de altă parte ei s-au manifestat în scris, vorbe și fapte în favoarea idealului politic și național al tuturor românilor, așa încît, cînd la 1 decembrie 1918 s-a desăvîrșit procesul de unificare politică a românilor, germanii au fost primele naționalități conlocuitoare care s-au declarat în favoarea acestui act istoric. În acest sens deosebit de ilustrative sînt declarațiile solemne și oficiale ale germanilor din nord-estul țării, îndeosebi însă cea a sașilor din 8 ianuarie 1919 care ar merita o publicare a lor în limba română, ele alcătuindu-se în adevărate declarații de credință, pline de speranțe și făgăduieli reciproce mai răspicat sau mai mijlocit rostite.

— Credem că reproducerea unora din aceste texte, în limba română, ar aduce un real folos științific și ar lumina mai bine relațiile istorice dintre români și germani în Transilvania. Un autor cum este Stephan Ludvig Roth, merită o traducere în limba română, ca și alți gînditori și scriitori sași. Editurile noastre, fie Editura Științifică și Enciclopedică, fie Kriterion, fie Facla sau Dacia, pot pune în circulație în traducere sau în text bilingv, acolo unde este cazul, astfel de izvoare și texte. Ce părere aveți asupra acestei probleme ?

— Am depus la Editura Științifică și Enciclopedică o lucrare amplă consacrată imaginii cronicarilor români despre sași și a știrilor despre români din cronistica săsească (veacurile XV—XVIII) ; aceeași editură va publica în curînd prima — și singura — istorie a românilor scrisă de un sas : Johann Filstich (1684—1743) ; editura Kriterion va publica la rîndul ei traducerile germane ale **Letopisețului Cantacuzinesc** și **Vieții lui Constantin Brâncoveanu** a lui Radu Greceanu, făcute de același harnic sas brașovean, la care se observa o adevărată „obsesie românească". Există de asemenea o solidă monografie consacrată lui Stephan Ludwig Roth scrisă în limba română de colegul Michael Kroner, o ediție bilingvă a unor scrieri ale aceluiași revoluționar îngrijită de prof. Vasile Maciu și Carol Göllner, două monografii concise despre Johannes Honterus și Samuel Brukenthal (ambele în limba română).

Este un început frumos și plin de făgăduințe, dătător de speranțe. El va trebui continuat. Ar trebui mai întîi elaborate bibliografii și repertorii ca instrumente de lucru indispensabile, apoi antologii tematice de texte istoriografice, literare, folclorice, etnografice, de istoria artei etc. și monografii. Utilitatea și necesitatea științifică și politică a acestor lucrări sînt evidente. Sînt sigur că dispunem și de cadre cu voință de muncă și pregătirea profesională corespunzătoare. Sperăm că și edițurile vor dovedi înțelegerea necesară, așa cum, bunăoară, au făcut-o, cel puțin față de mine, cea Științifică și Enciclopedică și Kriterion.

Interviu de
M. Ungheanu

Interviu cu Adolf Armbruster

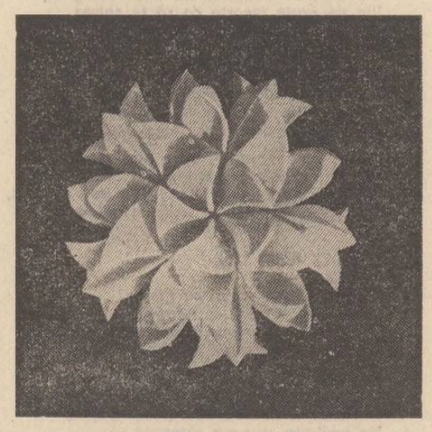

Patriciu Mateescu : „Floare"
(porțelan ; lucrare distinsă cu Medalia de aur la Concursul internațional de la Faența, 1978)

Dominic

Urmare din pag. a 5-a

aprinse și încrucișate de la masa noastră, dar petrecem prea bine și eram prea veseli ca să le dăm o atenție deosebită. La un moment dat însă, unul dintre cei mai în vîrstă, cu chipul rotund și roșcovan, și aproape de tot pleșuv, doar cu cîte un smoc de păr alb, zburlit deasupra urechilor, veni în dreptul nostru, se înclină în fața Almei și își ceru scuze că ne deranjează, dar, băgînd de seamă că sîntem români, el și prietenii lui doreau să își exprime admirația și să ne mulțumească pentru atitudinea de solidarizare frățească pe care o avuseseră românii față de nemți în afacerea încendierii teatrului lor. Avea mare stimă mai ales pentru presa noastră și cînd spuse asta, Dominic, mîndru, îl întrerupse și arătă cu un gest emfatic spre mine : priviți, dumnealui e unul din jurnaliștii pe care-i stimați și care a scris cel mai violent articol în apărarea dumneavoastră. Meșterul acesta de treabă era deja **in floribus,** adică i se cam urcase băutura la cap — ei erau doar acolo cu mult înaintea noastră — și intervenția lui Dominic îl copleși. Le făcu semne largi și celorlalți să se apropie și aceștia veniră, fiecare cu halba lui. Bătrînul se înclină din nou în fața Almei — și ceilalți îi urmară pilda cu corectitudinea aceea scorțoasă a nemților — și-i ceru voie să ciocnească împreună cu noi în cinstea fericitei cunoștințe.

Dacă lăsăm la o parte introducerea bătrînului, în seara aceea nu s-a discutat nici un subiect politic. Cu toate astea aveam sentimentul că ne cunoaștem de cînd lumea și, mai mult decît atita, n-am simțit nici o clipă că ar exista vreo nepotrivire de conduită ori de gînd între noi, intelighenția, și ei — lucrători. A fost poate și o stare de spirit favorabilă, dar, cred, a contat mult și împrejurarea că nici unul dintre noi nu s-a apucat să facă pe deșteptul încercînd să se dea drept altceva decît era în realitate, cum se întîmplă îndeobște cu junii care au apucat să dea cu nasul prin cîteva cărți, închipuindu-și după aceea că nu mai e nimeni însemnat ca ei. Oamenii însă pot să se înțeleagă dincolo de stări sociale și naționalități și acest ideal umanist nici n-ar apărea atît de utopic dacă anume oligocrații n-ar fi exaltat orgoliile propriilor nații spre a-și susține astfel apetiturile expansioniste. Prin reacție la această realitate s-au exacerbat toate orgoliile naționale, ceea ce de altfel e cît se poate de firesc, dar din păcate ne pune în imposibilitate să mai vorbim despre umanism. Dar nu vreau să alunec în considerațiuni ce ar putea părea riscate, aducîndu-mi învinuirea că trag concluzii pripite și prea generale dintr-o banală agapă studențească. Vreau să spun doar că întotdeauna se află o punte de comunicare cu oameni cu care nu-ți închipuiai vreodată că ai putea avea ceva comun, fără să înțeleg, firește, prin punte o reuniune de circiumă.

Eseu despre „experiența asumată a operei"

Urmare din pag. 1

asemenea elaborații sînt adevărate „jurnale de creație" în care, prin **angajare totală,** autorii lor își relevă dilemele profesionale, direct implicate în cele existențiale. Mai devreme ori mai tîrziu, mai mult sau mai puțin explicit, autenticul critic modern nu poate să nu riște o asemenea dezvăluire a istovitoarelor confruntări cu sine, tocmai spre **a-și dovedi și a dovedi** — privind faptele din unghiul istoriei literare, pentru a cita oară ? — că ceea ce face el, profesiunea lui, dispune de toate datele etic-umane necesare pentru a se constitui, cum atît de frumos se spune îndeobște, în **unic mod de existență.**

În ce anume constă, care este „romanul" unui asemenea mod de existență definitiv asumat, iată, de fapt, realul și tulburătorul leit-motiv ce definește „tema" incitantului (era să zicem „provocatorului") eseu **Reflecții asupra practicii scrisului,** cuprins în ultima carte a lui Lucian Raicu **(Practica scrisului și experiența lecturii,** Editura „Cartea Românească", 1975). A reflecta asupra „practicii scrisului", ca act critic, echivalează cu ceea ce autorul eseului numește „experiența asumată a operei, prin străbaterea acesteia", căci mai arată el pe drept, sprijinit și de unele aserțiuni pline de bun-simț aparținînd lui Oskar Walzel „Noutatea mijloacelor cu care operează „noile" critici este desigur impresionantă, dar nimic nu ne poate sustrage totuși, pînă la urmă, din orbita criteriului vechi, pe care îl consideră unii depășit și cam penibil, al **trăirii operei** (s.n.)". Convingerea inalienabilă că — după expresia aceluiași O. Walzel — „în analiza operei de artă trebuie să se pornească de la **simpla** (subl. lui L.R.) trăire" a acesteia, mai departe, determină pe autor a defini critica pornind tocmai de aici. „Critica literară, postulează, așadar, Lucian Raicu, este **Complicarea** voită și necesară a acestei „trăiri", mobilizare de mijloace pentru a-i verifica intensitatea și a-i da, totuși, un sens, care să o îmbogățească fără să o falsifice". „Sufletul caracteristic al acestei prime trepte — se accentuiază în același loc — va trebui să-și facă simțită puterea și după „depășirea" ei, să se „simtă" și în drumul mai complicat și mai lung care urmează primului contact (trăit) cu opera". Se desprinde, sîntem siguri, destul de limpede care anume este sensul pledoariei. În esență, identificăm formele unei duble reacții. Ceea ce ni se propune în subsidiar constă în idealul unei viziuni critice integratoare. În sfera ei, viabilitatea „trăirii" așa-zicînd spontan-naturale a operei literare — o „trăire" de tip neoimpresionist, am spune — își asigură șansa convertirii în judecata „obiectivă" cu prețul amintitei complicări „voite și necesare" prin apel la capacitatea noastră de „mobilizare" a tuturor „mijloacelor" de care dispunem în ordine conceptual-intelectuală, spre a justifica, astfel, tocmai intensitatea respectivei „trăiri". Întrebarea ce se însinuiază cu mare încordare afectivă în materia întregii suite de reflecții ce compun eseul lui Lucian Raicu ține neabătut la identificarea cvasimajorității punctelor de impact revelator dintre „practica scrisului" (privilegiul creatorului) și „practica lecturii" (privilegiul criticului), prin raportarea stringent-deschisă la cît mai mult (dacă se poate, la tot !) din ceea ce știm **doar din teorie** despre statutul general-estetic al operei literare. Situînd problema în cîmpul mai larg al disputelor (de lungă durată și fără să fi ajuns — evident ! — la un consens, fie el și relativ) vizînd șansa analistului de a capta realmente „misterul" operei literare, vom constata că, implicit, demonstrația desfășurată de Lucian Raicu respinge, cu egal temei, atît „teza" (reformulată de G. Călinescu) obligativității criticului de a „rata" mai mult sau mai puțin deliberat în cît mai diferite genuri ale beletristicii, cît și „teza" (relansată, cu dezinvolt orgoliu și dezarmant exclusivism, de „noua critică") ce postulează ideea „concurenței" dintre textul critic și cel artistic, în sensul substituirii „creatoare", se înțelege, a celui de-al doilea prin cel dintîi. Practica, ne face autorul eseului să deducem, arată concludent cît de sporită este încărcătura de „romantism" a ambelor soluții (în special, a celei de-a doua, dată fiind împrejurarea că, acum, materialul cu care se lucrează este de împrumut), pentru a le putea privi altfel decît cu principială neîncredere. Revenim, deci : bunul-simț profesional, expresie a lucidei conștiințe de sine de care se cuvine să beneficieze criticul de vocație, impune condiționarea demersului interpretativ de modul în care „trăirea" operei prin lectură este validată de însuși modul în care este înțeles „pe viu" ceea ce se știe din punct de vedere teoretic despre mult discutatele „legi" ale actului de creație.

Sigur, dacă dorim neapărat să conferim și o asemenea semnificație faptelor — ceea ce nu e deloc contraindicat, dimpotrivă —, putem vedea în eseul **Reflecții asupra practicii scrisului** o tentativă singulară de „laicizare" a esteticii ca disciplină ; o tentativă ce are ca principal resort discretul dar tenacele efort de apropiere a poziției dintre cel care „știe" (teoreticianul) și cel care „face" (criticul). În ce ne privește, însă, preferăm să insistăm în primul rînd asupra însușirii de „jurnal" a scrierii, în accepția pe care am încercat să o delimităm pînă acum. Marca adîncii originalități a eseului rezidă în existențial-firescul gest al autorului de a lua pe cont propriu, ca pe un dat consubstanțial biografiei sale spirituale, sarcina (de vădit neobișnuită cutezanță) redefinirii și nuanțării a ceea ce știm că se consideră a fi din perspectivă teoretică unanim acceptată actul de creație literară, cu un unic scop : asigurarea necesarei temeinicii a însești demersurilor interpretative personale. Iată de ce, printr-o metamorfoză întrutotul previzibilă, ca rezultat al confruntării lor cu „practica scrisului" și, concomitent, cu „practica lecturii" (citește, „practica interpretării critice"), termenii și conceptele vehiculate de teoreticienii și esteticienii profesioniști, în exprimarea lui Lucian Raicu capătă formulări, — implicit, semnificații — dintre cele mai libere, adesea memorabile tocmai prin antidoctismul lor neostentativ. Și e firesc să se întîmple astfel, întrucît, de fapt, ne aflăm în prezența unui **manual de estetică practică,** structurat din unghiul „psihologiei creației", unghi dedus cu extremă abilitate din „izvoarele vii" ale fenomenologiei creației artistice. În cîmpul de observație și reflecție al eseului — drept urmare — se află statornic ceea ce constituie sistemul structurilor imponderabile ale „practicii scrisului".

Începînd, nu întîmplător, cu momentul originar ce declanșează decizia iminentei angajări în aventura scrisului și explicitînd această „temă" prin intermediul nuvelei **Feuillets d'automne** de André Gide, în fond, Lucian Raicu își divulgă atît programul cît și metoda de lucru. Textul refuză „ordinea", „sistemul" clasificărilor și al subclasificărilor, căci autorul nu se prevalează de ambiția epuizării materiei odată cu aducerea în discuție a bibliografiei aferente etc. Nu definițiile gen tratat ori dicționar de estetică îl preocupă pe autor, ci formulările cu turnură opaftegmatică, captivante — ca „literatură" — tocmai prin oralitatea lor lejeră, de „jurnal".

Dar tocmai pentru că poartă pecetea unui atît de accentuat „personalism", pe de altă parte, „zicerile" din **Reflecții asupra practicii scrisului** nu pot aspira peste tot la unanima și completa lor acceptare. De aceea, în rîndurile ce urmează, ne luăm libertatea delimitării față de unele opinii avansate de Lucian Raicu. Considerăm că o atare poziție e în firea lucrurilor și că, prin urmare, ea nu dă nicidecum glas unei meschine nevoi de a exprima și cîteva eventuale rezerve critice, de circumstanță, menite, chipurile, a tempera entuziasmul pricinuit de lectura strălucitului eseu. Iată, în pofida avalanșei de nume prestigioase propuse ca argumente peremptorii (în ordinea citării : G. Călinescu, Dostoievski, Gogol, Dickens, Eugen Sue, Eminescu, Bolintineanu, Liviu Rebreanu, Moritz Szigmond, Marin Preda, Calistrat Hogoș, Fănuș Neagu, M. Sadoveanu, Panait Istrate, Teodor Mazilu, Cehov, Caragiale, Scedrin, Labiș, Nichita Stănescu, G. Topîrceanu, Benjamin Franklin), considerăm că e destul de riscant a trasa net în favoarea părerii că în cazul debutului important e „să te exprimi cu cuvintele **tale",** întrucît ideile nici „nu contează". Se impune numaidecît constatarea că acest punct de vedere vine în flagrantă contradicție cu însăși **„teoria"-premiză** a eseului, aceea a „șocului", a „rupturii", provocate de întîmplări similare aceleia din **Feuillets d'automne** a lui André Gide. E o „teorie", care, în chip evident, acordă primordialitate celui de-al doilea termen, căci, simplu spus, în momentul în care „șocul", „ruptura" se produc înseamnă că scriitorul are „idei", adică are cu adevărat **ceva de spus** și că, astfel, cuvintele vin „de la sine". De altminteri — observăm în treacăt — nu este exclus ca punctul de vedere acreditat de Lucian Raicu să apară atît de „forțat" numai pentru că la mijloc se află o confuzie de „teme". Anume, „tema" instinctului artistic pare a fi examinată din perspectiva alteia, aceea a autoinstruirii și autoeducării tînărului scriitor sub raportul limbajului artistic, ceea ce — nu încape discuție — este cu totul altceva. La rîndul ei o „zicere" ce se bizuie pe mărturisirile din-tr-un interviu al lui Gabriel Garcia Marquez („zicerea" sună astfel : «cărțile cele mai realiste sînt inventate, cărțile cele mai „fantastice" conțin amintiri și sînt foarte realiste», comportă, fără îndoială, serioase rezerve. Este suficient să reflectăm doar asupra semanticii noțiunii de „fantastic", disociind, între altele, accepția sa elementar-umană, direct psihică (șocul „fantastic" în fața **realității-realitate** — adesea, cum ar zice Geo Bogza, mai fantastică decît orice produs al imaginației — implicit, al operei „foarte realiste"), de cea estetic-convențională, de o „artificialitate" sui-generis, chemată a contribui la structurarea unor universuri artistice caracteristice prin „suprarealitatea" lor revelatoare în ordine simbolică. Cu alte cuvinte, se pune problema evitării confuziei dintre „fantasticitatea" stărilor de spirit-limită pe care lectura oricărui text literar de certă valoare realist-biografică îl poate (și trebuie să se întîmple astfel) declanșa, cu însăși literatura de tip fantastic, pur și simplu. În sfîrșit, pentru a mai atrage atenția asupra unui singur caz. Nu ni se pare că adagiul goethean potrivit căruia „Trebuie să ne cultivăm calitățile nu particularitățile", raportat fie și la unii dintre cei mai mari scriitori, se traduce neapărat sau numai în constatarea că «tot ce e „balzacian", „dostoievskian", „proustian", „kafkian", „eminescian", „arghezian", „bacovian" etc. este exact partea datată, ceea ce s-a învechit în opera celor ce au inițiat tiparul, suma de particularități.» Ca mai totdeauna, și aici medalia își are reversul ei, ceea ce — evident — obligă la maximum de circumspecție.

Partea a doua a volumului din care face parte eseul **Reflecții asupra practicii scrisului,** la modul antitetic, este intitulată **Experiența lecturii.** Ea reflectă activitatea de analist aplecat asupra literaturii române contemporane desfășurată de Lucian Raicu în ultimii ani. Prin urmare, este lesne de înțeles că examinarea studiilor, articolelor și cronicilor de aici e susceptibilă unei strînse confruntări cu atît de compacta suită a „artelor critice" din **Reflecții asupra practicii scrisului.** Dar aceasta constituie tema unui alt eseu de „critica criticii". De aceea, deocamdată, punem punct relativ extinselor dar nu și îndeajuns de cuprinzătoarelor noastre considerații și reflecții.

„Luceafărul" vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (II)

● Prefață la un reportaj sau cîteva gînduri de viitor ale directorului I.A.E.I. Titu

Promiteam în reportajul trecut cîteva date și preocupări care stau în atenția conducerii Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu.

Discuția cu inginerul Andrei Costea, directorul general al I.A.E.I. Titu s-a înfiripat repede. Fără telefoane date secretarei spre a-i aduce „situația la zi", fără a răsfoi tabele și registre. Și asta pentru că pe directorul Andrei Costea l-am găsit în întreprindere, încercînd și reușind să rezolve problemele pe care le ridică producția. În plus, inginerul Andrei Costea cunoaște întreprinderea în toate amănuntele ei.

Așadar, l-am rugat pe interlocutorul meu să prefațeze reportajul de față răspunzîndu-mi la cîteva întrebări ce vizau preocupări legate de dezvoltarea întreprinderii, de modernizarea aparatajului, de înnoirea producției.

Aveam să aflu, astfel, că un aspect care va avea repercusiuni extraordinare în viața întreprinderii este acela al specializării ei pe SIGURANȚE CU MARE PUTERE DE RUPERE, LENTE, RAPIDE ȘI ULTRARAPIDE, precum și derivate din acestea :

- APARATAJ DE JOASĂ TENSIUNE PENTRU PROTECȚIA INSTALAȚIILOR.
- SEPARATOARE DE LINII, începînd de la 16 A pînă la 2 500 A.

O altă problemă care stă în atenția întreprinderii este aceea a modernizării aparatajului de instalații.

Aceasta presupune îmbunătățirea aspectului, a esteticii aparatelor, precum și asigurarea unei cît mai bune, mai sigure și mai îndelungate funcționalități.

Toate acestea vor conduce la o specializare a întreprinderii pe producerea unui anumit tip de aparataj. Din punctul de vedere al sortimentelor, numărul acestora se va micșora, se va restringe, asigurîndu-se totodată desfacerea produselor.

● „Și dotarea tehnică și înnoirea produselor trebuie să constituie preocupări principale".

... mi-a spus, la începutul unui alt „subcapitol" al discuției noastre, inginerul Andrei Costea.

Pentru viitorii beneficiari precum și pentru cei actuali, interesați de ceea ce va mai produce la I.A.E.I. Titu la capitolul **noutăți** precizăm încă de la început că vor avea destule produse noi de contractat... Din punct de vedere al dotării tehnice preocuparea principală este ca sculăria să se dezvolte la o capacitate de 2 milioane ore/scule pe an. Se vor dezvolta secțiile :

- BACHELITĂ
- GALVANIZARE

La capitolul noutăților, directorul Andrei Costea anunță actualilor și viitorilor beneficiari următoarele produse :

- PRIZELE INDUSTRIALE de 32 A și de 63 A cu separatoare
- 6 POZIȚII DE ÎNTRERUPĂTOARE ȘI PRIZE pentru ușcătoare
- ÎNTRERUPĂTOARE PE CORDON ȘI DE CAPĂT PENTRU INSTALAȚII DE ILUMINAT
- DULII PENTRU CORPURI DE ILUMINAT
- DULII PENTRU LUSTRE
- DULII PENTRU LĂMPI FLUORESCENTE
- SIGURANȚE CU MARE PUTERE DE RUPERE PENTRU MATERIAL RULANT

Sigur, noutăți mai sînt.

Unele erau, la ora la care decurgea documentarea mea, la seria **zero,** urmînd să intre în curînd în producția de serie.

Beneficiarii reportajului produs de I.A.E.I. Titu vor fi bucuroși să constate că și **noutățile** ce vor apare pe piață, purtînd aceeași marcă a I.A.E.I. Titu, probează aceleași excelente calități funcționale.

Directorul general al Întreprinderii de aparataj electric de instalații Titu, inginerul Andrei Costea m-a rugat, chiar, să-i asigur pe beneficiari că noile produse vor fi de cea mai bună calitate.

Ceea ce și fac, întărind cele spuse de inginerul Andrei Costea cu o invitație :

Deveniți beneficiari ai produselor fabricate de I.A.E.I. Titu !

● Preocupări ale serviciului producție

Fiind unul din sectoarele-cheie ale întreprinderii, serviciul Producție — așa cum îmi spunea inginerul Lucian Ionel Pătru, șeful acestui serviciu — trebuie să fie permanent preocupat de probleme ce privesc producția lunară precum și de cele ce privesc introducerea produselor noi. În ceea ce privește producția, dat fiind faptul că la nivel de întreprindere apare un deficit între capacitatea de producție și planul anual, și anume în secțiile de presă, produse mase plastice și strungărie, s-a recurs la diferite colaborări. Astfel I.A.E.I. Titu a pus în producție, cu oamenii ei, Fabrica de organe de asamblare din Rîmnicu Sărat. Așadar, îmi spunea cu mîndrie interlocutorul meu, această fabrică de la Rîmnicu Sărat este o realizare a I.A.E.I. Titu !

Tot pe linia asigurării colaborării de care vorbea inginerul Lucian Ionel Pătru, pot consemna un alt eveniment : în luna septembrie va intra în funcțiune Întreprinderea de ceramică Tîrgu Secuiesc, la care se lucrează în prezent, și care va asigura portelan pentru I.A.E.I. Titu. Iată deci cum o întreprindere dintr-o zonă a țării se arată preocupată de intrarea în funcțiune a unor unități industriale cărora le va deveni ea, la rîndu-i, beneficiar, asigurîndu-și, prin colaborarea ce se va institui, realizarea contractelor ce-i vor reveni în calitate de furnizor, de data aceasta !

● Preocupări interne, susținute și eficiente

Trecînd la preocupările care vizează viața internă a întreprinderii, șeful serviciului Producție a început prin a evidenția principala preocupare, și anume aceea a creșterii productivității muncii prin introducerea de scule, ștanțe, matrițe, cu productivitate ridicată. Pentru aceasta a fost construită o mașină automată de ștanțat cu posturi de sudură tip Bihler, de 40 tone, care va asigura :

- CONTACTUL FIX 1 ȘI 2 DE LA BUTOANELE DE COMANDĂ
- PRODUCȚIA ATELIERULUI III LA UN NUMĂR DE 10 000 BUTOANE PE ZI
- ECONOMIE DE ARGINT (prin economisirea cozii nitului) de 30%
- ÎMBUNĂTĂȚIREA CALITĂȚII ȘI A PERFORMANȚELOR

Mai pot aminti faptul că tot în ideea creșterii productivității muncii s-a hotărît copierea unei mașini de resoarte de tip Bihler, care a intrat în funcțiune la 30 iulie, cu normă de la diametrul de 0,1 mm pînă la diametrul de 1 mm.

● Autoutilarea, în atenția oamenilor muncii de la I.A.E.I. Titu

Despre importanța autoutilării nu cred că trebuie să mai amintesc. Trebuie să spun doar că aici, la I.A.E.I. Titu, autoutilarea își găsește un loc de vîrf între preocupările zilnice ale oamenilor muncii.

Sînt antrenați în această importantă acțiune de creare cu resurse proprii a unor mașini și utilaje dintre cele mai complicate, cîți mai mulți oameni, muncitori, tehnicieni, ingineri.

Fiecare, la locul său de muncă, gîndește noi soluții pentru îmbunătățirea procesului de fabricație, pentru creșterea productivității muncii, deci, în ultimă instanță, a producției nete și a eficienței economice a întreprinderii.

Dintre preocupările care vizează în special autoutilarea am notat :

- Folosirea a cît mai multe dispozitive electrice pneumatice
- Terminarea programului de înlocuire a rezistențelor tip manșon pentru încălzit matrițe cu rezistențe tubulare.

Această inițiativă va conduce în final la o economie de 70% din consumul total de curent electric al secției.

- Întrucît la ora actuală întreprinderea duce lipsă de strunguri paralele, în special la prelucrarea zamacului, prin consultări tehnice s-a hotărît trecerea la scule care să scoată filetul direct din turnare, în așa fel încît să nu mai fie nevoie de operația de prelucrări de strungărie, rămînînd doar operația de finisaj.
- În Atelierul construcții metalice se lucrează în prezent la execuția unui agregat de sudură care va asigura un număr de 10 000 patroane pe zi.

Acestea sînt numai cîteva din preocupările privînd Autoutilarea, din cadrul Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu. Nu înseamnă că doar acestea sînt problemele pe care le rezolvă serviciul Producție privind... producția.

Inginerul Lucian Ionel Pătru mi-a mai oferit și alte date.

Acestea, însă — în reportajul următor, al treilea dintr-o serie de opt, cîte vom afecta activității I.A.E.I. Titu, produselor sale, oamenilor care fac ca marca I.A.E.I. să fie o marcă a calității.

Nu pot încheia acest capitol fără a înnoi invitația făcută beneficiarilor :

Contractați cu toată încrederea produsele ce poartă emblema I.A.E.I. Titu !

Calitatea lor — excelentă !

Condiții de livrare — excelente !

Promptitudine — dintre cele mai alese !

Toate reunite într-o singură marcă : I.A.E.I. !

REPORTER

atelier literar

poșta redacției

T. P. ȘTEIANU : Tema e interesantă, dar, din păcate, încă nu se văd semne de ameliorare în ce privește tehnica scrisului (încă simplistă, rudimentară, stîngace).

M. MARIN : Relatarea simplă, cursivă, fără afectări „literare" (minus întreruperile evocatoare ; cam inoportune) reprezintă garanția că „jurnalul" dv. ar putea deveni o carte reușită și interesantă.

V. IONESCU : Cîteva lucruri mai bune (printre semne de inerție, oboseală, plafonare) : „România", „Pădurea de salcîmi", „Beție dulce", „Diamantul", „Patria".

MARIUS SIMIONESCU : Deși nu lipsesc unele fulgurații lirice, tensiunea se pierde sub eforturile calofile, uneori, ermetizante, astfel că paginile rămîn, în general, uscate, înghețate, fără emisie.

I. NEȘU : Se confirmă bunele impresii, mai ales în „Calul", „Frica" (terminată, însă, în doi peri). „Urmele" e și ea nepusă la punct, cu final confuz, însăilat stîngaci. În toate, se poate vorbi, însă, de o insuficientă atentie (uneori, chiar de neglijență) în privința redactării, stilului.

DIAMOND : Încă nu e clar. Deocamdată, niște însemnări metaforice, prin care, pare să mijească și poezia. Să vedem ce mai urmează.

A. DORIN : Sînt și acum o serie de lucruri bune, care adeveresc perspectivele observate anterior („Dexterități", „Simfonie", „Secvențe", „Serata", „Gînduri reci", „Duminică"). Un comentariu mai amănunțit nu este necesar — vă aflați pe un drum bun și e cazul să-l urmăriți cu tot dinadinsul (e de evitat, firește, tendința — incipientă — a instalării unei „rețete" fixe, care duce la monotonie și superficialitate).

A. DUMITRAȘCU : Lucruri bune și frumoase, în scrisoare (cu excepția acelei întristătoare vești a întîrzierii — inadmisibilă într-o asemenea împrejurare). Versurile, însă, grea dezamăgire !, sînt mai slabe, mai împrăștiate, mai neserioase ca oricînd. Frumoasele (și repetatele) planuri, angajamente, proiecte, etc. rămîn, deci, din nefericire, simple „petece de hîrtie"...

VAL. POPESCU : În ultimele plicuri, alarmantă scădere de tonus, de nivel, pagini însăilate, superficiale, improvizație și „confecție". Textele degajă și un aer de suficiență și plafonare de precaritate a orizontului intelectual și de cultură. Jenant cu deosebire rămîne faptul că, după atîta vreme și atîta „producție" literară, încă nu vă descurcați cu ortografia elementară (vezi bizarele grafii, ca : **oamenilor, copacilor, închipuiriile, văile, păsăriile, eream** etc.).

I. CRAIOVA : Mai numeroase dar nu și mai bune, în ultima vreme predomină versificările modeste, aproape de cronica rimată, uscate, pedestre și pline de locuri comune. Ceva mai bine, oarecum, în „Fîntîna", „Fluierind", „Neică, bate-te-ar".

Iulian Crudu, Ileana Lăscoi, Em. Tarmiliu, Ion Biriș, Traian Șerbu, Ică Munteanu, Viorel Breban, M. Țelian, Ionel Spinu (ceva, în „Poem" I, II, „Prietenul meu"), **Ion Hnat** (ceva mai bine în proză), **D.M.** (ceva, în „Tu"), **Em. Achelăriței, N. Sima, T. Manafu, Coman Anton, Mircea Lungu, Vasile Dumitru, Dan Micșa, V. Alinescu, V. Aru, Victoria M., Victoria Condeescu, Lia Nata, Mircea Manolescu, Aspiros :** Nimic nou !

T. D. Dzadido, Marin Marcel, Lucia C. Bordea, G. V.-Negru, Luca Dan, Elena Spirtaru, Veronica Crăciunescu, Eftimie Filimon, Pompil Drăghici, Viorel Sandu, Mihai Cotuțiu, Mari Jana Burghiu, Ionel Țeculescu, Sarina Gheorghe, Lăcrămioara Istrate, Mitică zis Liliac, Florin Oprea, Alex Herder, Darie Mircea, Onisim, Natalia Nicuță, Marian Dinicu, Mihai Pinzaru, Nicolae Benea, Ioan Huțu, Alexandru Fernand (Fernando), C. Dan, Gabriela-Iulia Macavei, Maria Doandeș, Irene Talaban, Val Climescu, Ion Udrescu, Margareta Pușcaș, Vasile Popa, Haid Serdar, Anastas Pandele, Gh. Iosub, Vasilica Paravan, Alexandru Purdelea, Boby Clipa, Demostene Tarniță, Dimitrie Cavaler, Cici Marinescu, Ionel Averescu, Petre Bunescu, Manuela Lampă, Orfeu Dimcea, Alecu Popescu, Zamfir Dumbravă, Costică Gherghina, Dinu C. Corcescu, Fănuș Lupescu, Anghel Manea, Alexandru Hulpescu, Anton Gornea, Glencora, Radu Iminescu, Klaus Fridman, Pavel Sorescu, Marin Panaitescu-Leleasca, Mircea Linguraru, Ștefan Banu, Mona Nuțescu, Marian Despinoiu, David Lepșa, Gogu Jelescu, Pavel Duță, Valter Nicolau, Sandu Zorilă, Gigi Mogoș, Traian Furnică, Anghel Diaconu, Tudor Gavrilescu, Nefertiti X., Gheorghe Zbîrnea, Constantin Miloș, Clementina Sasu, Igi Pașa, Vladimir Morcoveață, Mircea Daian, Bică Tudose, Felicia Marin, Dina Licurici, Adina K., Democratul : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

La mare

Cu patimă
și cine m-ar crede
rușinos de sărbătoresc
am întîmpinat
rămurișul zorilor.
Prin tevi de crini
cele cinci simțuri
deveneau orgă
și deodată
soarele a ieșit din valuri
și un pescăruș
s-a așezat pe aparatul de fotografiat.

MARIN CASAPU

Hai !

Hai să ciocnim un pahar cu vin,
clinchetul paharelor ne-apropie
cum stringe cordonul o rochie
pe un trup perfect, de manechin.

Mai vorbim de ce-a fost, de ce-am vrea
să se-ntîmple pe lume,
surisuri, vorbe-nțelepte și glume
ne aprind în suflet o stea.

Altfel crește pasul, mai drept și mai viu,
timpul nu mai fuge precum o nălucă,
setea noastră de-nălțimi și ducă
taie printre lanuri un fluviu argintiu,

în care se-oglindește cerul etern
cu adîncimi albastre și calme
pe care îl ținem în palme
cu tot ce se vede, cu un gest patern.

Hai să bem un pahar cu vin să zicem „noroc"
Singele meu curge-n al tău cu tandrețe
e farmec în jur și-n noi tinerețe
ce arde ca o pădure cuprinsă de foc.

EMIL GAVRILIU

Simfonie în pal minor

Plouă dodecafonic
pe clapele sufletului meu.

Din tuburi de orgă
țîșnesc parcă porumbei de hîrtie creponată,
galbeni ca soarele privit prin ciobul tristeții.

Saxofoane de liniște, grav,
plantează periodic tema principală a toamnei
în fertilul sol al poeților.

Plouă stereofonic
și simt cum buzunarele mi se umplu
de solitudine și fișe de telefon.

ANDREI DORIN

Umbra ultimei păsări

E toamnă. Umbra ultimei păsări
se spulberă-n cerul egal.
Ca o lacrimă se șterg culorile
de pe fața îmbătrînită a zilei.
Rămîn iarăși între toate plecările
pe care n-am putut să le-mpiedic
cu vorbele mele gîndite-ndelung.

Ridic capul din palme.

Floarea soarelui cu grea umilință
mă imploră-n fereastră.
Întristat îi fac semne că
nu pot.

NELU STANCIU

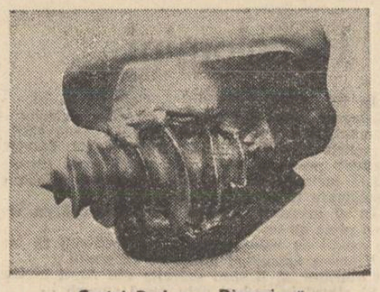

Costel Badea : „Dinamism"
(faianță ; lucrare distinsă cu Medalia de aur a „Concursului internațional de ceramică de la Perugia, 1978")

Cînd ai plecat

Cînd ai plecat
din oglindă
cineva în gri
Julieta
fredona
șlagărul zilei
pe ultrascurte
mari teatre ale lumii
în legătură cu
problema incendiilor
în folio
apoi
liniștea țiuind
megafonic
și
cordonul uitat
și verde.

DAN LĂDINA

Rațiunea și lucrurile din jur

Întunericul sfîșiat,
rațiunea deasupra unei cărți
citindu-se
ca și cum — ea însăși —
ar exista pură
în mijlocul lucrurilor,
Tu
aplecat discret
deasupra unei cărți...

Rațiunea
strălucitoare ca un lucru perfect,
amintirile,
realitatea însăși
sufocată de lucruri
și Tu,
descoperind lumea
din jurul tău...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Descoperire tîrzie

Niciodată n-am pășit desculți pe-o arătură
noi am crescut la oraș
iar la oraș drumurile înseamnă asfalt
mirosul de țărînă neagră lipită de oțel
și de rime tăiate

I-am descoperit tîrziu
cînd știam deja despre agricultură
cîte ceva de prin cărți
cîte ceva de prin jurnalele de actualități
ni se părea atunci că meseria de țăran
e un joc plăcut
și-atît
ne convingeau tractoriștii cu gura
pînă la urechi
salutînd entuziaști către aparatul de filmat

ADRIAN DERLEA

Pădurea de salcîmi

Nu mai sîntem copii
dar puterea de a minca
flori de salcîm nu am pierdut-o
doar că de-acum ne rămîne în gură
și gustul de praf și mireasma
de acum firul de păianjen
se distruge clar în lumină
cine ne vede prea ușor
poate crede că sîntem fericiți
de parcă ar fi de ajuns să alergi
în picioarele goale ca să afirmi
că ești liber de parcă
pădurea s-ar sprijini pe aer
lăsînd sub umbră uitată de lume
rădăcina-i bătrînă.

VIORICA IONESCU

Eminescu

(Urmare din pag. 1)

blemă către care-l purtase viața, experiența și pregătirea spirituală de pînă atunci : Transilvania.

Articolele dedicate chestiunii transilvănene sînt în număr de cinci. Ele au fost publicate la Pesta, în anul 1870. Ordinea cronologică a apariției lor este următoarea :

7/19 Ianuarie : „O SCRIERE CRITICĂ" în „Albina" cu semnătura autorului.

9/21 Ianuarie : „O SCRIERE CRITICĂ" (continuare) „Albina" cu semnătura autorului.

30 Ianuarie : „TEATRUL ROMÂNESC ȘI REPERTORIUL LUI" în „Familia" cu inițialele M.E.

17/5 Aprilie : „SĂ FACEM UN CONGRES" în „Federațiunea" sub pseudonimul Varro.

22/10 Aprilie : „IN UNIRE E TARIA" în „Federațiunea" sub pseudonimul Varro.

4 Mai : „ECHILIBRUL" în „Federațiunea" sub pseudonimul Varro.

11 Mai : „ECHILIBRUL" (continuare) „în Federațiunea" sub pseudonimul Varro.

Primele două articole au un caracter cultural. Următoarele trei un caracter politic. Ceea ce ne interesează nu este însă critica debutului publicistic al lui Mihai Eminescu ci argumentele care pot produce dovada influenței transilvănene asupra profilului său intelectual. Desigur : chiar faptul că **toate** articolele publicate de Eminescu în anul 1870 privesc Transilvania este un argument. Dar argumentele decisive se află în filiațiile directe pe care ideile afirmate în aceste articole le stabilesc : a) cu programul ideologic al Școlii Ardelene b) cu programul politic al revoluției transilvănene de la 1848.

O SCRIERE CRITICĂ cuprinde elogiul lui Pumnul împotriva acuzației de „stricător de cuvinte" produsă de persoana obscură a unui publicist (D. Petrino într-o broșură tipărită în anul 1869 la Cernăuți). Pledoaria lui Eminescu pune-n valoare misiunea patriotului ardelean, umanitarismul școlii filologice dela Blaj :

— limba trebuie să fie o icoană a romanității și o deșteptare a simțului național : **„Autorul e nedrept, deși nu și ceva mai mult decît nedrept. Zice că filologii și societatea din Bucovina au de principiu de-a se depărta de limba poporului, — noi și lumea, din contră, pretindem a ști că tocmai ei și ea sînt aceia, cari vor rămîne cu și numai pe lîngă popor" ; „Mi se va spune, poate, că părerea lui Pumnul nu e bună..." („Pumnul, care'n amorul său cel nemărginit pentru limbă, în increderea cea sfîntă ce-o avea pentru puterea creatrice a limbei nu primea în ea nici vorbele grece : gramatica și istoria, nici vorba greco-slavă : carte de citire.") „Dacă nu e bună, aceea însă stă, că cronistice, e dreaptă și scusată."**

— literatura trebuie să ridice conștiința națională a maselor și să aibe o funcție etică : **„Persoana (Pumnul n.n.) asupra căreia aveți bunătatea a face alusiuni atît de delicate, Domnul meu, a încetat demult a fi numai o persoană simplă. Nu mai e muritoriul slab, muritoriul plin de defecte pămînești, nelimpezit încă de eterul opiniunei publice ; — nu !, el e personificarea unui principiu, sufletul-nemuritor neapărat — care a dat consistența și conștiința națională maselor și a făcut din ele o națiune" ; Întru realizarea principiului său, omul ce-l personifică a întrebuințat mijloace care în detaliu dumitale nu-ți plac, pe care le găsești, ca tot ce e omenesc : necomplecte, defectuoase, să zicem chiar rele. Combateți atunci mijloacele, domnul meu, combateți-le în defectuozitatea lor, și nu persoana, individul, principiul său cel bun." ; „Nu rideți domnilor de Lepturariu, pentru că secațiunea lui de pe alocuri e oglinda Dv. proprie ; nu rideți de nihilismul său pentru că e al Dv." ; „Dacă apoi Lepturariul a exagerat în lauda asupra unor oameni ce nu mai sînt, cel puțin aceia, mulți din ei, au fost pionieri, soldați gregari."**

— Istoria trebuie să fie cronologică și să producă dovezi : (pasajul despre Șincai atestă lectura Hronicei și cunoașterea intimă a vieții marelui învățat ardelean) : **„Cu toate acestea, rămînem datori cu răspunsul la întrebarea, dacă Șincai, ca un adevărat martir, ce-a fost, nu a rămas drept și nepărtinitor pînă și cu inamicii. Șincai — chiar dacă n-ar fi atît de mare cum pretindem noi că este (subl. ns.) totuși el a fost la înălțimea misiunii sale" „pentru că dacă criticul ce-l califica de minciunos, ar fi avut bunăvoința de-a cerceta istoria istoriei (subl. ns.) atunci ar fi putut băga de samă, că procesul întru scrierea istoriei la orice națiune, se începe mai intîi și constă din cronografie, cu sau fără tendință, din culegerea de prin toate părțile a materialului. Dominarea critică asupra acestuia și cîștigarea unui punct de vedere universal, din care să judecăm faptele, e fapta unor timpi mai tîrzii, decît aceia, a căror caracteristică și espresiune a fost Șincai ; deși nu i se poate disputa că chiar forma sub care apare, în totalul său domină o singură idee, aceea a Românismului" ; „Dacă acest mod de a trata istoria e speculativ, sau e empiric și pragmatic, lăsăm la judecata istoricilor nostri competenți. — Ne ținem de datorința noastră de a aduce aminte că nu ne simțim îndestul de capabili, ca să apărăm, cum se cade, oameni ca Șincai și ca Pumnul... oameni, care apoi nici nu au nevoie de apărarea noastră sau alt-cuiva pentru de a rămînea cum sînt, adecă nemuritori și mari".**

INSTANTANEE

Pleiada eminescologilor italieni

Șapte la număr, ca în constelația Pleiadelor, sînt învățații universitari italieni pe care ni i-a prezentat colecția ieșană **Eminesciana — 9**, în Editura Junimea, 1977 (texte alese și traduse de Radu Boureanu și Titus Pârvulescu, argument de Radu Boureanu, prefață de Ștefan Cuciureanu).

„Membru onorific al Academiei R. S. România, încă înainte de ultimul război mondial și doctor honoris causa al Universității din București", profesor la Universitatea din Padova, Carlo Tagliavini a publicat o gramatică, o carte de citire și o antologie română, a condus revista **Studi rumeni** (1927—1933) și a scris „prima lucrare mai întinsă despre marele nostru poet publicată de un savant italian".

Mulți ani titular al catedrei de italiană la Universitatea din București, numit în 1933 profesor la catedra de limbi și literaturi neolatine la Universitatea din Padova, Ramiro Ortiz a publicat o temeinică lucrare despre cultura italiană în România, a îngrijit de editarea traducerii **Divinei Comedii** de Coșbuc și a dat întîia tălmăcire în italiană din poeziile lui Eminescu. Ramiro Ortiz a fost profesorul lui G. Călinescu; tot el i-ar fi dat „ideea de a scrie **Viața lui Eminescu**".

Celui mai ilustru dintre cei șapte, Giulio Bertoni (1878—1942), profesor la universitățile din Fribourg, Torino și Roma, îi datorăm crearea catedrei de limba și literatura română în capitala Italiei și înființarea lectoratelor respective în alte universități italiene.

Fost membru al Institutului italian din București, Umberto Cianciolo, elev al precedentului, a tradus poezii alese din Eminescu, cu texte paralele, în limbile română și italiană.

Profesor la universitățile din Milano și Roma, Gino Lupi a publicat multe studii despre literatura noastră, o gramatică și o istorie a literaturii române (1955) și alta despre literatura română a secolului nostru (1966).

Autoare a unor studii fundamentale despre Blaga și Arghezi, titulară pînă de curînd a catedrei de limba și literatura română la Universitatea din Roma, polemistă redutabilă, nesfiindu-se să releve erorile traducerii lui Quasimodo din Arghezi, Rosa del Conte a publicat printre altele o foarte importantă lucrare : **Mihai Eminescu o dell'Assoluto.**

Doctor honoris causa al Universității din București, Mario Ruffini „a ilustrat, pînă la ieșirea la pensie, catedra de limba și literatura română de la Universitatea din Torino, catedră înființată încă din 1863 de G. Vegezzi-Ruscalla — prima catedră de limba și literatura română la o universitate străină". A tradus și a publicat din poezia erotică a lui Eminescu, enumerînd în studiul introductiv, pe inspiratoarele lui, inclusiv improbabila Eufrosina Popescu-Marcolini. Credem că **La o artistă** a fost dedicată Tudorei Pătrașcu, pentru care, în acea vreme, ne spune Caragiale în necrologul ei, visa să scrie un **Endymion.**

Numeroase extrase din studiile celor șapte autori italieni ilustrează răspîndirea mesajului eminescian în patria lui Dante. Spațiul nu ne îngăduie să ne oprim decît asupra unei singure sugestii, dintre cele mai seducătoare. Fost student al poetului Arturo Graf (1848—1913), profesor de literatură italiană la Universitatea din Torino și eminent istoric literar, Giulio Bertoni ne informează că acesta „a trăit, cînd era tînăr, la Brăila, în România și s-a înapoiat acolo mai tîrziu în 1871—1874, la douăzeci și patru de ani și a cunoscut versurile lui Eminescu în limba lor originală". Cu emoție, profesorul i-a încredințat discipolului, impresiile neuitate despre țara noastră. Mai mult, Bertoni a rămas convins că magistrul său n-a fost ferit de influența eminesciană, în **Medusa,** unde a observat „ceva din pesimismul lui Eminescu dus pînă la exasperare", precum și în **Danaidi,** în **Dopo il tramonto** și în **Rime delle Selva,** „un ecou îndepărtat din unele poezii eminesciene". Mai departe, Giulio Bertoni dă „cîteva exemple din micul poem **Lucifero** sau din **Astro morto,** unde se vorbește despre o stea ce s-a stins" și din **Idillio,** „unde o fată îi răspunde poetului : Îmi pari, cînd te privesc, un om mort. Învie, dacă poți. Adio". În sfîrșit, Bertoni mai citează din **Ultimo sole :**

„Din adîncile vîltori și din profundul ger / Al minții mele se-naltă un mic astru / Care cu lumina lui muribundă stropește / Valul întunecat și cerul plin de nori. / / Contemplă de departe cîteva clipe / Întunericul sfîșiat și din nou / Ca un meteor ce dispare / Se scufundă în apa imobilă".

Citim și recitim sugestiva pagină și ne întrebăm : coincidență fortuită, afinități morale sau influență directă ? **Chi lo sa ?**

Am ținut să nu trecem peste această revelatoare apropiere a lui Giulio Bertoni, — steaua de prima mărime a strălucitei Pleiade de romaniști italieni, — care ar putea îndemna pe un tînăr studios să ducă mai departe investigația mai sus sugerată.

Șerban Cioculescu

P. S. În articolul de acum două săptămîni, în versul din Victor Hugo, se va citi **hurler,** în loc de **hurles.**

Despre tensiunea lecturii

(Urmare din pag. 1)

Hortensiei Papadat-Bengescu. Fiindcă profesorul nu scrie numai despre literatură ; în toate studiile cărții, obiect al atenției ar mai fi raportul literaturii cu viața. În studiul acestui raport, în descrierea și analiza acestui raport, Ulysse e personaj al faptei biruitoare, „caracterizat printr-un regim de echilibru în fața lucrurilor, printr-un limbaj de o impozantă demnitate..." iar Don Quijote, erou cu o mare disponibilitate a autoiluzionării în care... „umorul cervantesc răzbate din subterane, vehiculînd, potrivit cu experiența tragică a autorului, o filozofie a înfruntării..." Scriitorul, afirmă profesorul, „e pe rînd Ulysse și Don Quijote... Ne referim la scriitorul de profil grav..."

Firește, am putea prelungi ideea : reflecțiile aparțin, pe rînd, lui Ulysse și lui Don Quijote, adică ordinii ce se cuvine studiului literar și patosului iubitorului de literatură : profesorului și scriitorului, istoricului literar și contemplatorului, criticului și omului. Unul dintre subiectele profesorului este secolul douăzeci. Dacă întrebările vizînd raportul creatorului cu lumea nu ieșeau, cu tot patetismul lor, în afara unor consacrate analize, cele privind raportul între creator **și un anumit timp** (timpul nostru) pun în evidență anumite preferințe ale lui Const. Ciopraga : dintre creatorii secolului douăzeci, profesorul preferă totuși scriitorii care nu s-au aventurat în afara unui spațiu clasicizabil sau clasic, scriitori care ar corespunde „spiritului veacului".

Pornind de la cei doi mari eroi ai literaturii, profesorul devine teoretician fără a fi mai puțin istoric literar, comparatist, fără a fi mai puțin critic ; confesiunea rămîne a fi descoperită în ultima secțiune a volumului, în **Reflecțiile neofanteziste,** panseuri care pun în lumină opțiunile clare ale unui umanist : „Preocupați pînă la obsesie de drama morții, unii nu mai înțeleg rostul existenței. A face din creație un argument împotriva neantului înseamnă a înfrunta destinul. Literatura, muzica, pictura, și celelalte arte sînt moduri de a sfida." Sau, „Un desăvîrșit cunoscător al secretelor creației poate sugera mai puțin impresia vieții decît un diletant, dacă scopul lui ignorează viața, — adică esențialul. Adevărata artă electrizează." Încercînd să redefinească cu sau fără ajutorul exemplelor literatura, arta, rostul și rolul artistului în lume, în societate, Const. Ciopraga nu ocolește întrebările pe care le ridică arta secolului XX. Așa cum arătam, secolul e un permanent spațiu de referință. Raportîndu-se la timpul său, profesorul, om al bibliotecilor, ține la mare cinste intensitatea trăirii, viața trăită întru adevăr ; unul dintre autorii cei mai citați, dacă nu cel mai citat, cel puțin dintre autorii secolului al XX-lea este Camus. Contemplarea nu rămîne nici ea fără obiect. O reflecție protestează în acest fel împotriva abstracției : „Îmi plăcea să contemplu, în acele dimineți de iunie transparente pînă la cer, cimitirul părăsit de pe țărmul mării. Timpul și spațiu concretiza. Două mărturii ale vieții..." între realitatea vieții și realitatea ficțiunii, între echilibrul comentariului lipit de text și fantezia eseistică, între studiu didactic și confesiunea moralizatoare profesorul **propune o remarcabilă experiență a lecturii. Siguranța comentariului** dă formulare pregnantă unor adevăruri ce au fost, dintr-un motiv sau altul, ocolite. Despre ultimele volume ale lui Arghezi, în acest stil telegrafic („Mai mult decît lecturile intermitente, abordarea globală a poeziei argheziene de sfîrșit invederează, ca substanță, o linie de continuitate. Aceleași mirodenii și asprimi în vers. Aceleași măști. Vocea e însă adesea obosită. Cîntecul pe registre ample apare mai rar. Materia în care se lucrează e mai puțin densă. În genere, un aer de **deja vu...** Se multiplică, normal, întrebările privind declinul.") se spune ce se cuvenea de mult a fi spus. În cazul analizei poeziei lui Bacovia remarcabile sînt considerațiile introductive, făcute oarecum „în treacăt", în același stil care lasă în întregime cititorului bucuria descoperirii adîncimii acestor notații memorabile : „Barocul duce spre labirintic. E plin de meandre și de curbe. Labirinticul presupune, în latura lui metaforică, nu atît o destrămare a ordinii, cît o conștiință a impasului". Dacă în cazul lui Eugen Jebeleanu comparația cu Petrarca ni se pare forțată („Precum la Petrarca, la Eugen Jebeleanu orice amănunt, orice fapt de viață cheamă imaginea aceleia care pentru el a însemnat totul. Cu diferența că...") rodnic e efortul profesorului de a descoperi repere în universalitate, instructivă e divagatia comparatistă, cea istorico-literară. În cazul lui Geo Dumitrescu criticul bănuie că, în orientarea către poezia cotidianului, acesta va fi avut în față modelul lui Miron Radu Paraschivescu. Filiația (înrudirea) merită a fi înregistrată și studiul ei dezvoltat.

Dacă mai vechile studii se opreau, cu mîndrie, cu orgoliu, asupra Moldovei culturale, dacă ele puneau în lumină, cu tenacitate, structura unei tradiții, volumul de față, cel mai eseistic dintre toate, își permite divulgarea unor simpatii, a unor înclinații. Profesorul mărturisește. Opțiunile sale sînt echilibrate, numele și teoriile în vogă trecute cu vederea în numele celor de penultimă oră. Într-un interviu profesorul vorbea despre un sentiment al totalității („M-a cercetat întotdeauna un sentiment al totalității, de aceea am cercetat literatura ocupîndu-mă, în același timp, de filozofia culturii, antropologie, sociologie, istorie, mituri etc., de tot ce contribuie la cunoaștere"), sentiment pe care noi îl vedem exprimat și în vibrația lirică ce îi însoțește eseurile. Prudența afirmațiilor derivă astfel și din conștiința, atît de prețioasă, de continuator al unei direcții culturale ce trebuie să-și aibă, azi, magiștri ei inatacabili, așezați, cu toate aparentele contrarii, de-asupra înfruntărilor cotidiene, a luptelor literare zilnice.

Jurnalul unui poet

(Urmare din pag. 1)

zie și istorie, Poetul și Istoria și, în sfîrșit, Iubirea de patrie.

Textele adunate aici pot fi împărțite în 3 secțiuni : texte, să le zicem, „parenetice", categoria cea mai numeroasă, în care transpare vocația pedagogică, de misionar patriot, a poetului ; apoi texte culturale, cu referiri la personalități ale istoriei picturii, la procedee stilistice sau la oameni a căror activitate este pilduitoare și note de drum, din țară și străinătate. Ca și în ultimele antologii de versuri, Ioan Alexandru a ales pentru acest volum cu precădere texte din anii din urmă, puține fiind cele apărute inițial în periodice în 1969, de pildă (ca **Rembrandt** și **Vermeer).** Figura imnografului a înlăturat aproape cu totul chipul omului dilematic și al energiei devastatoare. Articole mai vechi, cu un ton virulent precum cele publicate la „Poșta redacției" din **Luceafărul (Carieră sau destin ?,** 6.12.1969), cu un ton polemic **(Traducerile, Luceafărul,** 17.5.1969) mai întrebător filosofic **(Chipul lui Orfeu, Luceafărul,** 31.1.1969) sau mai dureros **(Chipul lui Pascal și al lui Eminescu Luceafărul** 21.12.1968, **Pascal și secolul său,** 8.3.1969), — lipsesc din antologie. La fel, fragmentele de jurnal tipărite în **România literară,** în timp ce poetul se afla la studii în Germania, sub titlul provizoriu de **Sihăstria,** unde fierbînteala patristică, profunzimile heideggeriene și gerul lăuntric al scrisorilor din urmă ale lui Nietzsche, spulberau făptura tînărului cugetător. Simțul de discernămînt a operat nu numai înlăturînd o serie de articole, conform criteriului adoptat de autor („calitatea cuvîntului față de Adevărul Patriei") ci și prin eliminarea unor pasaje, cum aflăm de pildă în texte precum **Rostul criticului,** redus față de versiunea inițială **(Luceafărul** 7.6.1975) sau **Iubire de patrie** (față de textul din **Tribuna** 28.2 1974) ca și prin adăugarea altora, ca în **Semnificația nunții** (față de textul care constituie prefața antologiei **Nunta la români,** Minerva 1974) sau în cazul visului (superb poetic) din **Interioritatea poeziei** și care, în textul publicat în **Luceafărul** din 28. 9. 1974, nu exista. Procesul de îmblînzire progresivă, de echilibrare și ceremonializare a neliniștilor în tiparele imnice pindaric-bizantine, tonalitatea sărbătorească și lumina lină a „iubirii nădăjduitoare" își află în aceste eseuri un confident și o decodificare elocvente. Iar opțiunea eseistului este, ca și a poetului, necruțătoare. Aceasta pentru că „nu de tristețe, nu de pesimism, nu de purism și puritați căzute, nu de estetisme psihologizante, nu de chipuri hidoase și abstracțiuni sterile are lumea nevoie", spune poetul, amintind tonul publicisticii eminesciene, ci „de bucuria demascată de obrazul curat și feciorelnic al cîntării bucuriei noastre că sîntem oameni și viețuim atît amar de vreme în lumina atîtor nepieritoare frumusețe ce nimbează slăvitul nostru drum prin istorie" **(Bucuria slujirii).** Iar „poetul trebuie să-i lumineze omului această șansă spre bucuria proprie, să-l deschidă pur și simplu pe om pentru celălalt în cosmos, să-i sugereze o finalitate de împăcare" **(Scriitorul truditor).** Drumul către patrie este — la Ioan Alexandru — egal cu drumul către sine, pentru că patria înseamnă putere și încredere, „dreptate și frăție" și rostirea poetică nu poate fi altfel : „Poet de două ori vizionar este cel ce biruind atît disperarea cît și exaltarea bucuriei se ridică la înțelepciunea senină și curată" **(Puterea vizionară a poeziei).** De aceea sentimentele esențiale ale acestor articole sînt sentimentul cumuniunii, al bucuriei creatoare și al sănătății spirituale. Comuniunea cu tine însuți și biruința asupra „zgomotului biologic" au loc prin comuniunea cu semenii, cu locurile natale, cu tradițiile, cu istoria patriei : înnobilarea de sine este implicit înnobilare a patriei. Un text ca **Pace și comuniune** poate fi văzut ca suma acestui volum. Pace și comuniune se află în drumurile în Moldova, la Blaj sau la Cluj, la Putna sau la Delphi, la Bran, la Pskov sau pe Acropole.

Jurnalul de poet al lui Ioan Alexandru amplifică și explică în amănunt opera poetică, fără a fi un simplu pandant al acesteia, ci avîndu-și propria autonomie și valoare. Și nu în prolixitate sau manierism trebuie — cum s-a spus — căutat defectul acestor texte, dat fiind că un crez nu se schimbă de la o zi la alta, de dragul originalității cu orice preț, nici în tenta „sămănătoristă" a unor pagini, fiindcă idealurile morale ale artei, cultivarea tradițiilor și valorilor istorice naționale sau cultivarea graiului sînt scopuri general valabile pentru poezia adevărată. Dacă este ceva criticabil aici, este nu criteriul antologiei (calitatea) cît metoda acesteia, cu totul în defavoarea criticii și istoriei literare. Avînd de a face cu texte publicate de-a lungul a peste 10 ani, de un poet care a evoluat permanent, și nu lent, ci în salturi spectaculoase, era imperios necesară prezența unui indice bibliografic sau măcar indicarea sub fiecare articol a anului și locului primei apariții. Cu siguranță că pentru autor cartea și experiențele de aici alcătuiesc un întreg și de aceea un articol din 1969 urmează firesc altuia publicat în 1977. Pentru un specialist și chiar pentru un cititor obișnuit, condiția enunțată era însă de mare utilitate. Regretabilă este și renunțarea la cîteva din interviurile acordate de poet ; ne gîndim la convorbirea cu Ion Pop, cu Adrian Păunescu, G. Arion și, cel mai recent, cu Doina Uricariu. Indiferent, însă, Jurnalul lui Ioan Alexandru, în această primă întocmire, este evident ceea ce sînt și poezia și persoana autorului — o pildă profundă de moralitate, de cultură și patriotism. „Cele mai vechi poezii la popoarele orientale sînt sentințe morale. Simburele Imnului arhaic este o învățătură întru moralitate, este strigătul eroului care era omul moral. Nu din sălbăticie s-a născut poezia, ci din noblețe spirituală, nu din patimi și obscuritate ci din lumina spirituală a omului rivnitor întru moralitate spre desăvîrșire".

***) Ioan Alexandru : „Iubirea de patrie", Editura „Dacia", 1978.**

SPORT

Sport și frustrație

● Gimnastica feminină nu se dezminte. Emilia Eberle, tînără gimnastă din Arad, calcă pe urmele Nadiei Comăneci și ale Teodorei Ungureanu. Ea a cîștigat campionatul european de junioare în concurs direct cu gimnastele sovietice și campionatul național de senioare în compania Teodorei Ungureanu. Un semn bun, zice toată lumea, pentru Olimpiada de la Moscova.

● Mateianu își continuă seria. Echipa de fotbal a Băii Mari a cîștigat din nou în deplasare la **Corvinul** Hunedoara. Echipa lui Viorel Mateianu confirmă și confirmă și antrenorul său. **F.C. Argeș,** în schimb, nu reușește să depășească pe **Universitatea Craiova** și pierde teren în fața **Stelei** care are vitezia de a cîștiga numai în campionatul intern.

● În curînd echipa națională de rugby va juca în Anglia cu 7 echipe de club engleze. Dat fiind că jocurile vin la o distanță mică unul după altul, turneul e de două ori mai greu. Timpul de refacere e foarte mic. Națională însă are datoria să joace bine, pentru că are o firmă care obligă. Echipele de club engleze sînt de prima mînă, dar un XV ca cel român are resurse pentru acest turneu. Dacă testul de la București cu Anglia B ar fi fost mai concludent, am fi putut face pronosticuri. Așa cum stau lucrurile, așteptăm primele întîlniri.

● Sportul nu mai e sport. N-am comentat eliminarea echipei de polo a României din calificările campionatului mondial de polo. În frunte au rămas ca de obicei : Italia, Iugoslavia, Ungaria, U.R.S.S., nu știu exact ordinea. Dar felul cum a fost eliminată din competiție echipa României ne arată că arbitrii sînt încă atotputernici în detrimentul sportului adevărat și în slujba unor orgolii extrasportive. Sportul românesc are o lungă listă de astfel de frustrații. Un studiu asupra frustrației în sportul românesc și a antidotului lor, iată o sugestie.

Discobol

românii în arhivele romei

Din manuscrisele lui Enea Silviu Piccolomini

● **Enea Silviu Piccolomini (1405—1464), devenit din 14 august 1458 papă sub numele de Pius al II-lea, a fost una dintre minţile cele mai luminate din Europa secolului al XV-lea. Umanist de mare erudiţie, el a fost prezent în mijlocul vieţii diplomatice a timpului său şi a determinat nenumărate acţiuni politice de interes continental. Recunoscutului om de litere, Frederic al III-lea — împăratul Germaniei i-a pus pe frunte cununa de lauri la 27 iulie 1442, consacrîndu-l în rîndul poeţilor. Atras din tinereţe de marile figuri ale umanismului, a devenit ulterior el însuşi principalul centru de atracţie al acestora.**

La 27 martie 1458 a încheiat o istorie a Europei, lucrare care a rămas secole în şir la baza studiului trecutului şi a cronicilor popoarelor din bătrînul nostru continent. În Europa, Enea Silviu Piccolomini prezintă istoria poporului român în unitatea sa etnică, latinitatea şi continuitatea sa neîntreruptă în teritoriul naţional probată cu argumentele ştiinţifice ale epocii. În misiunile sale de legat papal în centrul Europei el aminteşte că a avut contacte cu diferite personalităţi româneşti, cronicile proprii atestîndu-i admiraţia faţă de poporul român ca prezenţă activă în viaţa continentului.

În Biblioteca Vaticanului, Colecţia Chigi, se păstrează, în manuscrisul cu cota Codex A, poemele sale autografe sub titlul : Aeneae Silvii Senensis Cinthia incipit feliciter (ff. 84—102). Printre poemele lui, am găsit şi acest Carmen XLII închinat Dunării şi popoarelor prinse ca nestemate în salba apelor sale.

În el prezenţa românilor este redată cu versuri pline de semnificaţie lirică :

În spaţii cu valuri mai calme vieţii-mi fă loc :
Viena-n splendori de palat să revăd ;
În murmur să-ţi simt măreţia din Alpii pietroşi
Şi cîntul în vaduri prin şesul superb —
Comori de oglinzi frămîntate-n istorii de lumi.
Plutire regească pe Norica-ntinzi
Şi zbucium fierbinte ţi-aduce năvalnicul Inn.
Austria-n unde-ţi dă zare de cer
Şi grîne de aur Panoniei dai în ogor ;
Mingii pe tribali şi-i desparţi pe valahi ;
Vitejilor sciţi le oferi un pocal de cristal
În inima mării prin delte vărsat.

Poemul, pe care îl tipărim în latineşte, este un reflex al operei sale istorice, înscriind poporul român în existenţa sa unitară, ca forţă vie în orizontul politic al continentului.

Ion Dumitru-Snagov

AD HYSTRUM

Hyster, ut indignum faueas transire Poetam,
Te precor, et placidum cede benignus iter.
Nonne uides magnis uexata carina procellis
Vt nequit inceptamcontinuisse uiam ?
Inuidauentorum rabies et dira malorum
Fata meum cupiunt abbreuiare diem.
Promerui, fateor, mediis iacuisse sub undis,
Et fieri magnis piscibus esca tuis.
At tu, si ueterum uera est sententia, natum
Numen habes ; numen conuenit esse pium.
Da spatium uitae, da fluctus esse quietos,
Daque Viennenses me reuidere domos.
Hinc ego raucato quantus de morte feraris
Et quantus dicam rura sueua seces ;
Norica quam pulchro percurras flumine regna,
Quamque tumens Eni lata fluenta bibas ;
Et quam te placido susceperit Austria uultu,
Pannoniaeque planis ut remoreris agris ;
Vt Tribalos lambis, ut diuidis Valaccos,
Vt Scythicis prebes pocula larga viris ;
Vtque, decem bis ter Euxini in uiscera mersus,
Optima nauigio flumina magna uehis.
Haec tibi, si placeant reddentur premia ; namque est
Immemor accepti nemo poeta boni.

REVISTA STRĂINĂ

● **CU OCAZIA BICENTENARULUI** morţii lui Voltaire a fost organizat, la Mannheim, în R.F. Germania, un Colocviu în care au participat o sută de specialişti din lumea întreagă, cercetători ai operei marelui gînditor iluminist. Această manifestare internaţională deschide seria unor simpozioane şi colocvii omagiale care vor avea loc în centre universitare şi academice, la Paris, Oxford, Bruxelles, Nice, Cambridge, New York, Varşovia şi Amsterdam. La simpozionul din Mannheim au impresionat, îndeosebi, cele peste 30 de comunicări privitoare la relaţiile lui Voltaire cu lumea germană, demonstrînd, de fapt, universalitatea ideilor luministe şi marea autoritate morală şi intelectuală a autorului scrisorilor filozofice.

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII OCTOMBRIE** se va deschide marele Festival austriac de avantgardă „Toamna styriană", consacrat, de această dată, „teatrului fără cuvinte". Este vorba de o trecere în revistă a tendinţelor actuale în teatrul mondial, la care vor lua parte Teatrul vels de laborator din Cardiff, Magic Theatre din San Francisco, Academia de înalte studii artistice din Berlin, un ansamblu de teatru din Nancy, precum şi actorul elveţian René Quellet, „Theatre Cricot 2" din Cracovia, Compagnie du Lierre din Paris şi Teatrul „Patra" care vor prezenta o serie de spectacole demonstrative în ceea ce priveşte modalităţile spectacolului non-verbal.

● **„MONUMENTUL PARTIZANILOR"**, una dintre cele mai preţioase relieve arhitecturale, datînd din anul 170 e.n., va fi expus în curînd în marea colecţie a Muzeului efesian din Viena, care va fi inaugurat la 17 octombrie a.c. în urma mai multor ani de lucrări pentru adaptarea clădirilor de la vechiul Palat imperial Hofburg, în aripa „Neue Burg". Expoziţia se va extinde pe o suprafaţă de 1100 de metri pătraţi, cuprinzînd fragmente de arhitectură, decoraţii şi statuete în greutate de peste 240 de tone. Este, de fapt, cea mai importantă colecţie de arhitectură expusă muzeal în Europa centrală.

● **MARELE FILOZOF ŞI LOGICIAN LUDWIG WITTGENSTEIN** a influenţat în mod substanţial gîndirea europeană şi literatura primei jumătăţi de secol XX, constituind şi azi subiectul de studiu al multor cercuri academice şi literare din întreaga lume. De curînd, s-a desfăşurat cel de-al III-lea „Simpozion internaţional Wittgenstein", a cărui şedinţă inaugurală a fost dominată de comunicarea profesorului C. Hempel de la Pittsburgh, din Statele Unite ale Americii, cu tema : „Cercul vienez — perspective personale".

● **O INTERESANTĂ INIŢIATIVĂ LITERARĂ** se datorează „Programelor internaţionale scriitoriceşti Antioch", cu sediul la Londra, organizatoare ale seminariilor de vară, în cadrul cărora sînt invitaţi scriitori din întreaga lume. Cu acest prilej, se organizează dezbateri ample şi seminarii consacrate operelor prezentate şi mişcării literare din diferite ţări. Seminariile de vară se transformă în adevărate simpozioane, un mediu intelectual favorabil mai bunei cunoaşteri reciproce, traducerilor şi promovării literaturilor mai puţin cunoscute. „Programul Literar Antioch" editează şi o splendidă revistă de poezie, **„The Atlantic Review"**, al cărui număr de vară 1978 cuprinde un sumar bogat, cu nume atrăgătoare, cum sînt : Stephanie E. Weller, Nancy Burks, Melody Shahan, Jake Gaffigan, Peggy Leddgerg, Sue Bertrand, Joshua Simons, Denise Sobilo şi alţii.

● **PREMIUL FESTIVALULUI INTERNAŢIONAL DE LA STRUGA** a fost decernat în acest an marelui scriitor spaniol Raphael Alberti. „Cununa de aur" este, la ora actuală, un premiu prestigios, acordat marilor personalităţi ale poeziei mondiale, rivalizînd cu cele mai sonore distincţii internaţionale de acest fel. În anii trecuţi el a încununat opera unui Pablo Neruda, W. H. Auden, Eugenio Montale, Leopold Sédar Sénghor, Artur Lundquist şi alţii. Cu prilejul încoronării lui Raphael Alberti cu premiul „Cununa de aur" a avut loc o seară de poezie la care au participat peste 60 de invitaţi reprezentînd poezia întregii lumi.

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 150 DE ANI** de la naşterea lui Tolstoi, a fost editată, la Moscova, „Anna Karenina" într-o ediţie de lux, cu ilustraţiile graficianului Orest Veresski, artist al poporului din Republica Federativă Rusă. Ediţia omagială conţine 150 de desene, apreciate de critică şi de cititori drept una dintre cele mai autentice manifestări de admiraţie faţă de opera marelui scriitor rus.

ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE

O parabolă exemplară

Nordul Poloniei, mai exact secţiunea de litoral înscrisă între Gdansk—Sopot—Gdynia aparţine istoriei într-un fel plin de adîncime pe care, dacă nu m-aş feri de cuvintele umflate, l-aş socoti marcat de patosul depoziţiei. Mai întîi Westerplatte. Este numele unei peninsule ce controlează accesul în golful Gdansk. În 1939 aici se afla instalată o garnizoană poloneză dotată cu două tunuri de calibru mediu, cîteva tunuri uşoare şi mitraliere. În total mai puţin de 150 de oameni, comandaţi de un maior, aveau sarcină să le pună în funcţiune la nevoie. Cum oraşul Danzig putea fi atacat mai lesne dinspre mare, hitleriştii au trimis în zorii zilei de 1 septembrie crucişătorul Schleswig-Holsten de 35 000 de tone, cu 28 guri de foc să şteargă de pe faţa pămîntului peninsula Westerplatte. Ostaşii au rezistat, respingînd de trei ori asaltul unor grupe de desant. Cînd au capitulat, unica lor cazemată era praf şi pulbere, iar din clădirile administrative nu mai rămăsese decît o grămadă de moloz. Pe locul unde cîţiva militari polonezi căzuţi în luptă au încercat să alcătuiască un ultim punct de rezistenţă se înalţă acum un splendin monument, simbol al eroismului polonez.

După ce am putut preţui farmecul oraşului Gdansk, vechi de nouă secole, şi cunoaşte monumentele remarcabile ale istoriei lui atît de încrustată de trecerea timpului (ziduri de cetate şi turnuri fortificate numite *Barbakane*, hanuri păstrate de la jumătatea mileniului), mi s-a părut ieşită din comun aici ordonarea elementelor arhitectonice. Spirite reflexive, polonezii au refăcut oraşul vechi, cum mă prevenea cunoscuta scriitoare Danuta Bienkowska, ca să putem apela oricînd la memorie şi să rememorăm, cum spunea tot dînsa, atît de plastic, împrejurări şi destine, subînţelegînd împrejurările ca un imperativ istoric în măsură să modeleze destinul. Pentru codul contemporanilor şi, de ce nu ?, pentru nevoile viitorului.

Resorturi ale înţelegerii m-au ajutat să pun în relaţie peninsula Westerplatte cu şantierele navale din golful Gdansk, unde se produc în prezent nave pînă la un deplasament de 70 000 de tone şi unde se execută comenzi venite de pretutindeni : Franţa, Argentina, Maroc, Uniunea Sovietică.

Eram tentat să consider că zecile de nave în construcţie sau în reparaţie, văzute într-o zi de toamnă tîrzie aveau o semnificaţie economică şi atît. Dar mi s-a povestit că nu mai ştiu ce gauleiter evaluase greşit nişte date ale istoriei, afirmînd că pe acolo, la malul Balticii, vor goni doar vînători şi pescari de rasă superioară... Navaliştii polonezi de la Gdansk şi de la Gdynia, din truda cărora Republica Populară Polonă ocupă în prezent locul zece pe glob la construcţii de nave au fost de altă părere. Ei şi nu numai ei au restituit istoriei adevăratul ei relief şi odată cu aceasta semnificaţiile reclamate de adevăr, de simţul proporţiilor.

La Sopot am urcat pe promontoriul de lemn ce înaintează spre Baltica preţ de 460 metri. Deasupra valurilor treceau pescăruşi angajaţi în lungi plutiri elegante. Mi s-a părut sau chiar am desluşit în zborul lor unul din înţelesurile acestei provincii care încărcată de multiple mărturii are totuşi de partea ei tinereţea pilduitoare a realizărilor în stare să transfigureze deopotrivă pămîntul şi oamenii. Căci tocmai asemenea mărturii mai lesne sau mai greu detectabile compun acea cronică despre care vorbea Danuta Bienkowska şi îi dezleagă înţelesurile, ne împrospătează memoria. O memorie pe care un poet polonez, parcă Tadeusz Sliviak, o compară cu un milion de paranteze. Poate, vom zice noi, dacă susţin dialogul cu infinitul experienţelor omeneşti. Şi cu traiectorii de care ne amintim cu plăcere, ca această vizită făcută pe litoralul polonez, el însuşi o dovadă că istoria nu este altceva decît o parabolă gravă despre inteligenţă şi eroism.

H. Zalis

Pablo Neruda

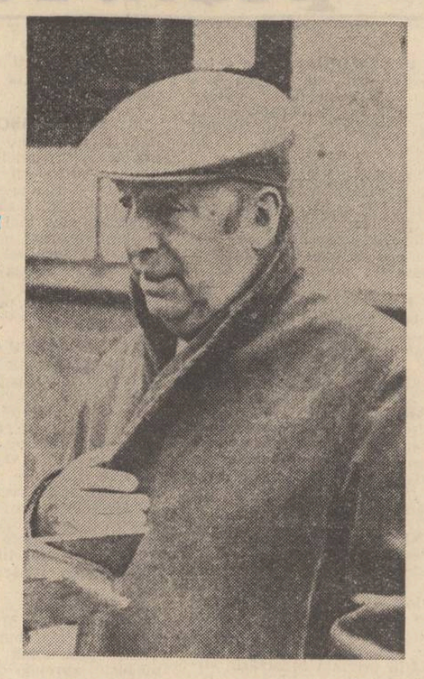

● *„În cea de-a şaptea zi a creaţiunii americane, Dumnezeu şi Diavolul au obosit. Atunci Pablo Neruda a luat cuvîntul şi a botezat toate lucrurile acestei creaţiuni splendide şi lugubre". Romancierul mexican Carlos Fuentes, autorul acestor rînduri, nu a fost primul care a semnalat vocaţia de fondator a autorului „Cîntului General". Neruda s-a întîlnit la naşterea sa literară cu o lume americană „de împrumut", un univers saturat de prinţese, zine, pegaşi, privighetori, trandafiri, lebede etc., totul învăluit într-un stil preţios în care se amestecau o anumită senzualitate orientală şi o caldă intonaţie franceză...*

Primele cărţi ale lui Neruda (Crepusculario şi Veinte Poemas de Amor y una Canción Desesperada) *datează din 1923 şi respectiv 1924. În acei ani şi chiar şi înainte, se publicaseră cîteva din operele fundamentale ale liricii hispanoamericane :* Altazor *de Vicente Huidobro,* Desolación *de Gabriela Mistral şi* Trilce *de César Vallejo. Ceea ce poezia de limbă spaniolă datorează fiecăruia dintre aceşti poeţi, fiind vorba de o indiscutabilă datorie, formează încă obiectul discuţiilor şi al precizărilor. Asupra locului lui Neruda în poezia noastră există, dimpotrivă, vechi coincidenţe. Şi cu aceasta nu încerc să fac comparaţii de valoare.*

Poetul, cel care nu era nici Dumnezeu şi nici Diavolul, nu a obosit numind lucrurile din America şi a făcut-o cu „depline puteri" (titlul uneia dintre cărţile sale), cu neobosită putere, aţintindu-şi ochii şi cuvîntul în geografii şi botanici, în hidrografii şi în istorie, în om. Toţi poeţii latinoamericani posteriori lui o ştiu. Ucenicia poeziei a fost, pentru mulţi, ucenicia lui Neruda. Chiar dacă prin opoziţie sau prin negaţie.

De la „marinarii care sărută şi se duc" pînă la incitaţiile culinare ale odelor elementare, părea că posibilităţile creatoare ale lui Neruda erau nelimitate, precum ale lui Chaplin sau ale lui Picasso. „Poezia ta atinge piscurile homeride", îi spune Eugen Jebeleanu într-un salut mişcător. Şi asta. Totuşi, om pînă la sfîrşit, poetul s-a predat fantomelor de pe vaporul de mărfuri, în timpuri de lungă, persistentă şi tristă amintire. Aceasta s-a petrecut la 23 septembrie 1973, acum cinci ani, adică acum o secundă, adică acum o eternitate.

O. L.

Partidului meu

Mi-ai dat fraternitatea pentru-acela pe care nu îl cunosc.
Mi-ai unit forţa cu-a tuturor celor care trăiesc.
Mi-ai redat patria ca pe-un izvor.
Mi-ai dat libertatea pe care însinguratul n-o are.
Mi-ai învăţat să aprind ca pe-un foc bunătatea.
Mi-ai dat rectitudinea de care copacul are nevoie.
M-ai învăţat să văd unitatea şi diferenţa-ntre oameni.
Mi-ai arătat cum durerea unuia s-a stins în biruinţa tuturora.
M-ai învăţat să dorm în paturile tari ale fraţilor mei.
În realitate m-ai făcut să construiesc ca pe-o stîncă.
Duşman m-ai făcut ticălosului şi zid pentru patimi.
Lumina lumii s-o văd m-ai făcut şi să-ntrevăd bucuria.
De ne-nvins m-ai făcut fiindcă cu tine nu sfîrşesc numai în mine.

Poemul 10

Am pierdut şi crepusculu-acesta.
Nimeni nu ne-a văzut în seara asta mînă în mînă
cînd noaptea albastră cădea peste lume.

De la fereastra mea am văzut
sărbătoarea amurgului pe depărtate coline.

Adesea ca o monedă
în mîinile mele se-aprindea o fărîmă de soare.

Cu inima strînsă de tristeţea aceea pe care
mi-o ştii, mi-aduceam aminte de tine.

Atunci, tu unde erai ?
Cu ce oameni ?
Ce cuvinte spuneai ?
Întreaga iubire, deodată, de ce-o fi venind
cînd trist eu mă simt şi departe te simt ?

Cartea pe care o iau mereu în amurg, a căzut,
şi la picioare mi s-a rostogolit pelerina ca un ciine rănit.

Mereu te-ndepărtezi, mereu, serile
către unde aleargă crepusculul ştergînd statuile.

Piciorul copilului său

Piciorul copilului încă nu ştie că este picior
şi fluture vrea să fie sau măr.

Dar sticlele apoi şi pietrele,
străzile, scările
şi drumurile tari de pămînt
învaţă piciorul că nu poate să zboare,
că nu poate să fie pe-o ramură fructul rotund.
Atunci piciorul copilului
a fost învins,
în luptă-a căzut,
a fost luat prizonier,
condamnat într-un pantof să trăiască.

Puţin cîte puţin, fără lumină
a cunoscut în felul său lumea,
fără-a cunoaşte celălalt picior, închis,
viaţa ca un orb explorînd-o.

Acele suave unghii
de cuarţ, de ciorchine
s-au întărit, s-au schimbat
în substanţă opacă, în corn tare,
şi micile petale ale copilului
s-au turtit, s-au dezechilibrat,
au luat forme de reptilă fără ochi,
capete de vierme, triunghiulare.
Şi apoi s-au bătucit,
s-au acoperit
cu minusculi vulcani ai morţii,
inacceptabile întărituri.

Dar acest orb a mers
fără-ncetare, fără oprire
ceas după ceas,
piciorul şi cellalt picior,
de bărbat acum
sau de femeie,
sus,
jos,
pe cîmpuri, în mine,
în ministere, în magazine,
în urmă,
înăuntru, afară,
acest picior cu pantoful lui a lucrat
abia a avut timp
să fie desculţ în dragoste sau în somn,
a mers, au mers
pînă ce omul întreg s-a oprit.

Şi atunci a coborît în pămînt
şi nimic n-a ştiut,
fiindcă totul, absolut totul e-acolo întunecat,
n-a ştiut c-a-ncetat să fie picior,
dacă-l îngropau pentru-a zbura
sau doar pentru-a putea
să fie măr.

Călătorie spre inima lui Quevedo (fragment)

În adîncul fîntînii istoriei, ca o apă mai sonoră şi strălucitoare, scînteiază ochii poeţilor morţi. Pămînt, popor şi poezie sînt aceeaşi entitate înlănţuită prin subterane misterioase. Cînd înfloreşte pămîntul, poporul respiră libertatea, poeţii cîntă şi arată drumul. Cînd tirania întunecă pămîntul şi pedepseşte spinările poporului, înainte de toate se caută vocea cea mai înaltă şi cade capul unui poet în fîntîna istoriei. Tirania reteză capul care cîntă, dar vocea din fundul fîntînii se reintoarce la izvoarele secrete ale pămîntului şi din întuneric urcă spre gura poporului.

Aceasta este o călătorie spre adîncul fîntînii istoriei. Ne îndreptăm spre un teritoriu întunecat, pe un drum pe care frunzele copacilor persistă arse de secole, şi unde întrebările se referă la un infern terestru, măturat de spaima omenească.

Vă voi vorbi de un poet şi de prelungirea lui în alţii, vă voi vorbi de un om şi de întrebările lui, de suferinţele şi de lupta lui, şi veţi vedea cum apar în timp alte dureri, alte lupte, altă poezie şi alte afirmaţii. Oamenii despre care voi vorbi si-au petrecut viaţa clamînd pămîntului, coborînd privirea spre străfundurile omului şi ale vieţii, căutînd cu disperare un cer mai posibil, arzîndu-şi ochii în contemplarea umană, în disperarea cerească.

Aceasta este o călătorie spre adîncul ascuns ce mîine se va ridica la viaţă. Aceasta este o călătorie spre ţărînă. Spre ţărîna îndrăgostită ce mîine se va întoarce la viaţă.

Şi vă iau cu mine în această călătorie spre un om turbulent şi de temut ca don Francisco de Quevedo y Villegas, pe care, de asemenea, îl consider drept cel mai mare dintre poeţii spiritului din toate timpurile. Este pregnant în el, ca în atîţia alţii dintre oamenii mari, acest lucru asupra căruia niciodată nu s-a insistat destul. Quevedo este biciuit de valul critic al timpului său : este biciuit şi zgîlţîit ca o trestie, dar trestia nu se rupe. Este o trestie care cîntă. Îl ţine-n picioare ca pe-o săgeată şi înclinat ca pe-un tirnăcop — întreaga viaţă materială a timpului său. Există în Quevedo, ca într-o magazie imensă, ca în magazia unui imens vestiar de teatru, toate costumele abandonate ale unei epoci. Se află aici costumul nobilului duce şi al bufonului mizerabil, costumul regelui patetic, al bogatului abuziv şi faţa multiplă a mulţimii înfometate care mai tîrziu se va numi „poporul". Vestoanele brodate ai principilor zac lîngă hainele vestejite ale prostituatelor, pantofii celui ce-şi cîştigă viaţa, ai avarului, ai pretenţiosului, ai picaro-ului, se confundă cu relicvele celor mai naivi ţărani.

Dar, printr-o fereastră intră culoarea albastră a cunoaşterii şi iată că aici toată această mulţime grosolană şi luxoasă, palpitantă şi bestială primeşte raza ce continuă să izvorască încă din inima cavalerului.

Totul rămîne atunci să trăiască în această încintă seacă, totul, toate ideile materiale ale timpului său. Critica izbucneşte din toate părţile ca un metal fierbinte. Cavalerul cunoaşterii, teribilul domn al poeziei cu mîna sa stîngă a creat muzeul prăfuit de costume uitate şi cu mîna sa dreaptă menţine încă sfredelul viu al creaţiei şi al distrugerii.

. . . . . .

Nimic nu i-a scăpat nevăzut în secolul său lui don Francisco de Quevedo. Niciodată nu a încetat să vadă, nici noaptea, nici ziua, nici iarna, nici vara, şi nu au orbit ochii săi de sfredel rece şi puternic, nici nu l-au înşelat mercenarul şi nici şarlatanul de meserie.

Martí ne-a lăsat spus despre Quevedo : „A prevăzut atît de bine ceea ce venea, încît noi care trăim azi vorbim cu limba lui".

Cu limba lui vorbim... La ce se referă aici Martí ? La această calitate a lui de părinte al limbii care, ca în cazul lui Ruben Darío pe care l-am negat timp de o jumătate de viaţă pentru a înţelege apoi că fără el nu am vorbit propria noastră limbă, adică, că fără el am vorbi într-o limbă dură, de carton şi fără savoare ? Dar nu mi se pare că acesta este cazul. Inovarea formală este chiar mai mare la un Góngora, graţia este mai nesfîrşită într-un Juan de la Cruz, dulceaţa este apă şi fruct la Garcilaso. Şi continuînd, amărăciunea e mai mare la Baudelaire, viziunea este mai supranaturală în Rimbaud, dar mai mult decît în ei toţi, la Quevedo grandoarea este mai mare.

Acum cîntă Dunărea

II. GURA CARE CÎNTĂ

Merg dinspre pini
spre gurile joase-ale Dunării,
aeru-albastru zgîlţîie
vieţile, viaţa.
Aerul curăţă
adîncul saloanelor,
prin ferestre pătrunde
o adiere de steaguri populare.
Înlăturînd în acest ceas, Românie,
cu mîinile tale zorenţele
poporului tău, ai ivit
un alt cap, alţi ochi,
o nouă gură care cîntă —
şi nu doar un neam de păstori
ostăzi arăţi pe pămînt
ci o uimitoare
construcţie-n marş.

Înălţimile din Macchu Picchu

(fragment)

VIII

URCĂ cu mine, iubire americană.
Sărută cu mine pietrele secrete.
Argintul năvalnic al Urubambei
face să zboare polenul în cupa ei galbenă.
Zboară golul volburei, planta
de piatră, aspra ghirlandă
peste tăcerea canionului.
Vino, minusculă viaţă, între aripile
pămîntului, în timp ce — cristal şi frig, aer lovit
îndepărtînd smaralde disputate, —
o, sălbatecă apă, cobori din zăpadă.

Iubire, iubire, pînă la noaptea abruptă,
de la sonora piatră andină,
către-aurora cu roşii genunchi,
contemplă fiul orb al zăpezii.

O, Wilkamayu cu fire sonore
cînd liniarele tunete-ţi rupi
în alba spumă ca zăpada rănită,
cînd stîncoasa-ţi furtună
cîntă şi bintuie cerul trezindu-l,
ce limbi aduci în urechea abia
dezrădăcinată a spumei tale andine ?

Cine a închis fulgerul frigului
înfăşurat lăsîndu-le pe înălţime,
împărţit în lacrimile lui glaciare,
scuturat în iuţile-i săbii,
lovind staminele sale-oţelite,
condus în patul său de războinic,
surprins în sfîrşitu-i de rocă ?

Ce spun prigonitele tale sclipiri ?
Secretul tău fulger rebel
a mers înainte populat de cuvinte ?
Cine rupe-ngheţatele silabe,
graiuri negre, stindarde de aur,
guri adînci, strigăte supuse,
în dulcile-ţi ape arteriale ?

Cine taie pleoapele florale
care vin din pămînt să privească ?
Cine precipită ciorchinii morţi
ce-n mîinile tale de cascadă coboară
să destrame noaptea sa destrămată
în cărbunele geologiei ?

Cine smulge creanga din trunchi ?
Cine-ngroapă din nou despărţirile ?

Iubire, iubire, să nu atingi graniţa,
nici capul plecat să-l iubeşti :
lasă timpul să-şi atingă statura
în salonul său de izvoare-ntrerupte,
şi, între ziduri şi apa cea iute
culege aerul din defileu,
lamele paralele-ale vîntului,
canalul orb al cordilierilor,
salutul aspru, de rouă,
şi floare lîngă floare, urcă desişul,
călcînd pe şarpele-acum prăbuşit.

În zona înaltă, codru şi piatră
pulbere de stele verzi, clară pădure,
Mantur izbucneşte ca un lac viu
sau ca un nou etaj al tăcerii.

Vino spre mine, spre zorile mele,
pînă la singurătăţile încoronate.
Regatul mort încă trăieşte.

Şi în Ceasornic singeroasa umbră-a
condorului trece ca o neagră corabie.

În româneşte de Omar Lara

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
39
(857)
Sîmbătă
30 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cinstirea cărții românești

Între 1 și 10 octombrie pe întreg cuprinsul țării va avea loc Decada cărții românești, ajunsă acum la cea de a XI-a ediție. Așadar, sărbătoarea cărții românești se bucură de pe acum de o tradiție prestigioasă, semn că în conștiința tuturor iubitorilor cuvîntului tipărit și adunat între coperțile cărții s-a statornicit acel atașament profund față de tot ceea ce emană de la spiritul creator al poporului nostru în cele mai diverse domenii. Dacă nu pierdem din atenție împrejurarea, fundamentală, bogată în semnificații de anvergură, inedite, că sărbătoarea cărții românești se înscrie la loc de cinste în seria acțiunilor ce se desfășoară sub egida celei de a doua ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", mai departe, avem depline temeiuri să afirmăm că un asemenea atașament a căpătat deja caracter de masă. Fenomenul — căci, într-adevăr, este vorba de un fenomen, în ordinea mutațiilor ce se produc în cadrul raportului dintre „producătorul" de carte și „consumatorul" acesteia — își are neîndoios explicațiile lui axiologice, decurgînd din însăși dialectica politicii culturale a societății românești contemporane, pregnant definită în întreaga ei structură de documentele Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale ale Partidului Comunist Român și de acelea ale Congresului educației politice și al culturii socialiste.

Pentru a avea imaginea indubitabilei concretețe a întregii acțiuni, cu alte cuvinte, pentru a ne da seama de natura riguros aplicată a manifestării acesteia înscrise la loc de cinste în calendarul vieții noastre cultural-artistice, implicit spirituale, e suficient, credem, să atragem atenția cel puțin asupra următoarelor două elemente. Pe de o parte, ne gîndim la ceea ce constituie baza materială, în toate compartimentele ei, a producției de carte și a difuzării ei. Firește, nu este locul potrivit aici să înșiruim prea multe date încălcind, așa zicînd, domeniul statisticilor ; dar nu putem rezista la ispita de a menționa că, de pildă, în anul 1977 edițiile din țara noastră au tipărit peste trei mii cinci sute de titluri însumînd aproape o sută de milioane de exemplare. A mai „poetiza" în jurul unor asemenea cifre, vorbind despre ele la modul hiperbolic echivalează cu a aluneca într-o adevărată tautologie sui-generis, atîta vreme cît e limpede că — într-o asemenea împrejurare — superlativele apar cu totul de prisos. O stare de lucruri similară ne întîmpină și în ceea ce privește cadrul organizatoric, menit a mijloci în condiții cît mai optime procesul de difuziune a cărții, în așa fel încît cititorul să ajungă în posesia cărții dorite cu prețul unor eforturi minime. Riguroasa sistematizare a rețelei de librării de pe cuprinsul întregii țări, gradul de competență profesională tot mai sporit al acelora care veghează de la o fază la alta dificila, aproape inefabila geneză a cărții tipărite și apoi imprevizibila, am zice aventuroasa „viață" a acesteia, iată deci pe scurt însemnele indubitabile ale certitudinii, ale lucidei siguranțe de sine cu care autorul cărții de azi se înarmează determinîndu-l a acționa în consecință.

Pe de altă parte, și cu aceasta dorim să zăbovim, fie și succint, asupra celui de-al doilea element implicat în dialectica fenomenului cultural-artistic de azi, este tot atît de semnificativ să reflectăm asupra a ceea ce numim climatul spiritual și intelectual general sub auspiciile căruia se produce complexul „dialog" dintre autorul de carte și cititorul său. Privită din unghi psihologic și sociologic, problema comportă, nu încape nici o îndoială, analize dintre cele mai atente, încredințați fiind că „tezele" ce se desprind de aici sînt ele însele revelatoare prin substanța lor. Esențial este însă că ambii „protagoniști" — autor și cititor — acționează în deplină cunoștință de cauză, că, prin urmare, se întîmpină în mod deschis unul pe celălalt.

Se degajă din cele spuse pînă acum, poate, însăși semnificația cea mai de seamă a Decadei cărții românești, prilej cum nu se poate mai potrivit de a sintetiza în manifestări de mare pregnanță atotcuprinzătoarea și neîntrerupta efervescență creatoare consacrată nobilului produs al spiritului uman care este cartea. Creator și cetățean într-o unitate indestructibilă a personalității sale, scriitorul României socialiste, se înțelege de la sine, este și trebuie să se considere participant privilegiat la acțiunea semnificativ denumită, grație formulării ei sobre, Decada cărții românești.

Luceafărul

monumentele unirii

HORĂ

Întîie horă izbăvindu-ne
Toată teroarea, tot mutismul,
Din veac în veac de-acum rotindu-ne
Cercul Perfecțiunii, eroismul,
Roată de foc a unor stele nove,
Roată de sînge luminînd ca focul
Țărînă sfîntă-a gingașei Moldove,
Tu, Preursita noastră și norocul !

Cezar Ivănescu

Monumentul Unirii din Iași (detaliu)

TINEREȚEA CLASICILOR

Permanența valorilor literaturii

Prin natura literaturii ca fenomen de cultură, istoric determinat, primul criteriu de valorificare a moștenirii literare este situarea istorică a fenomenului literar, în așa fel ca să recunoaștem în el valoarea operelor prin raporturile dialectice stabilite între dezvoltarea condițiilor istorico-sociale și modalitatea lor specifică de reflectare a realității. După o astfel de cerință, în moștenirea literară locul central îl ocupă scriitorii clasici, ce stau la temelia culturii, de care se vor apropia generații după generații cu același interes. În literatura română așa este valorificată moștenirea scriitorilor clasici ai secolului trecut : Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici, Coșbuc sau alții, la care se adaugă scriitorii clasici ai literaturii dintre cele două războaie : Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Arghezi, Camil Petrescu. Din opera acestora putem reține că termenul „clasic", cu care îi calificăm, nu înseamnă vechi, bătrîn, ci mereu tînăr, permanent actual, tocmai prin puterea „vechimii" de a fi mereu o măsură a valorii ce rămîne peste timpul care a creat-o. Clasicismul, prin astfel de valori înțeles, ca patrimoniu spiritual al unei culturi, este o eternă tinerețe, de care orice popor are nevoie în entuziasmul lui creator de valori permanente, cu alte cuvinte, este o continuă conștiință a prezenței lui în istorie, pe care cultura lui o mărturisește, servindu-i progresului său în propria sa istorie, și prin aceasta în istoria umanității.

Deci, putem completa tabloul valorificării științifice a moștenirii literare cu al doilea criteriu : judecarea operei literare după valoarea ei artistică, singura care poate asigura condiția clasicității, sau mai modest spus, singura care are ca model arta permanentă în timp, indiferent în ce timp a fost ea creată. Este criteriul cel mai controversat, pentru că marea artă pentru a se impune ca valoare, în ciuda spontaneității impunerii unor opere, cere și ea timp, o perspectivă istorică pentru judecarea și rejudecarea ei ; dar și pentru că noțiunea de valoare artistică n-a fost și uneori nu este prea bine înțeleasă de cei ce o caută. Pentru că orice artă exprimă o ideologie, supusă fiind astfel inevitabil tendințelor sociale, nu arareori a fost judecată valoarea artei numai după conținutul ei ideologic. Poezia patriotică este o poezie legată totdeauna direct de un anumit moment istoric, prin ideologia ei, este deci o poezie cu un caracter politic mărturisit de poeți prin ideologia lor, dar numai arta exprimării ei poate impune opera ca valoare în permanența literaturii ca fenomen de cultură. Este pentru noi foarte clar astăzi ceea ce Maiorescu susținea la vremea lui, dintr-o necesitate istorică a culturii noastre, că adevărata poezie nu se reduce la conținutul ei politic, fiind obligatorie o includere a politicului, ca ideologie în artă, fără de care ea nu este poezie. Aceasta nu înseamnă că arta adevărată exclude politica, după cum într-un timp i se reproșa teoriei lui

Eugen Todoran

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

O conștiință

Dintr-un sat de pe Mureș, din preajma Albei Iulia, din inima sbuciumatei istorii a Transilvaniei noastre, dintr-o familie de țărani, s-a impus cu anii, prin nopți și zile de trudă neîndurătoare, intîi muncind pămîntul, apoi lucrînd cu muncitorii alături de ei în spiritul lor după război, apoi cotropind pagina imaculată cu un scris mărunt și adînc, întîrziind să-și încheie ultima frază alcătuită din mii de pagini smulse din cursul lor sbuciumat în peste zece cărți,

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 4-a

PRELUDII LA COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

Timpul lucrează pentru poezie

Poezia cheamă irezistibil o conștiință critică. Ea nu vrea să existe singură, între hîrtiile sertarului, n-o mulțumesc nici edițiile beneficiind de o ireproșabilă condiție grafică, nici entuziasmul prietenilor autorului, nici tablourile de grup în genul **Lecției de anatomie**, nici bilanțurile pe ani și decenii (necesare totuși) și chiar un colocviu de poezie poate deveni un cadru prea strîmt ori prea larg pentru adevărurile și nu vanitățile poeziei. Faptul că avem o poezie foarte bună, că istoria literaturii române și-a găsit întotdeauna pilonii de rezistență în poezie, bucuria și, la un moment dat, sentimentul de obișnuință și, de ce nu ?, chiar teama de inflație pe care le poate resimți uneori critica în confruntările ei cu poezia, începînd să-și supravegheze entuziasmul și, mai grav, să facă **lecturi de serie** și nu **lecturi-eveniment**, toate aceste judecăți generale privind existența poeziei și reacțiile criticii nu pot înlocui judecățile de valoare formulate individual (și nu în bloc), interpretările universului fiecărui poet legitimat sau în curs de legitimare. Am citit lecția de mare adevăr semnată de poetul Florin Mugur despre poezie, lecție ce sublinia dintr-odată multe din falsele probleme ce înlocuiesc întrebările reale ale poeziei și criticii ce-și asumă destinul creației în contemporaneitate. Nu citim în sensul realității și al adevărului poezia dacă o opunem eflorescenței romanului, cuceririlor de ultimă oră ale criticii ori ascendentului pe care-l cîștigă azi documentul, non-ficțiunea.

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 7-a

● **Cariatide :** Daniela Crăsnaru ● Carolina Ilica ● Nicolae Prelipceanu ● Ioanid Romanescu ● Mircea Florin Șandru **(pag. a 3-a)**
● Fierul și aurul — **scenariu de film de** Mihnea Gheorghiu ● **Poeme de** Florin Mugur **(pag. 4-5)**
● **Instantanee de** Șerban Cioculescu ● **Pompiliu Eliade (I) de** Pompiliu Marcea **(pag. a 6-a)**
● **Atelier literar de** Geo Dumitrescu ● Sport **(pag. a 7-a)**

VARIA

Vlad Țepeș — Dracula

După interesanta carte a lui Stefan Andreescu, **Vlad Tepeș (Dracula) — Între legendă și adevăr istoric** (1976), un alt cercetător, Ion Stăvărus, publică la Editura Univers lucrarea **Povestiri medievale despre Vlad Țepeș — Dracula, studiu critic și antologie** (1978). Noutatea relativă a ultimei lucrări stă în faptul că publică în anexe textul narațiunilor germane despre Vlad Țepeș după editia Matthias Hupfuff de la Strassburg (1500) în original și traducere de Adela Perju, textul narațiunilor slave despre Dracula după editia A. D. Sedelnikov și traducerea lui Pandele Olteanu din 1961, o culegere de povestiri românești despre Vlad Țepeș din Petre Ispirescu, C. Rădulescu-Codin, **Legende istorice ale românilor din cronicari** de Mihail Popescu (1937) și **De pe plaiuri argeșene** (Pitești, 1974) de Dumitru Udrescu, de asemenea o culegere de extrase despre Țepeș (Kaziklu) din

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

Eminescu și Transilvania
(III)

Însemnările rămase în manuscris, alte mărturii biografice, certificatele vieneze pentru semestrul de iarnă al anului 1869, arată că informația culturală a lui Mihai Eminescu a cuprins o zonă mai largă, și izvoare de informație mai bogate decît i-a oferit Transilvania. Dar faptul că primul articol publicat la Viena a fost tocmai Apologia lui Pumnul și că el etalează în suită logică impecabilă principiile umaniste ale Școlii Ardelene dovedesc că la începutul epocii vieneze și la vîrsta aceea, Eminescu se putea afirma mai ales în probleme de istorie și cultură transilvăneană, aflîndu-se încă sub raza de influență a anilor de la Cernăuți.

TEATRUL ROMÂNESC ȘI REPERTORIUL LUI — reprezintă intervenția lui Eminescu în discuția publică găzduită de revista „Familia" asupra înființării „Societății pentru fondul de teatru" a românilor din Ardeal și Ungaria. Înarmat cu o trainică experiență în problemele scenei, poetul s-a grăbit să iasă la rampă dar nu ca să cînte la lîră ci pentru a înfrunta într-o admirabilă diatribă polemică, repertoriul „național". Opinia sa despre vodevilurile lui Vasile Alecsandri (frivole) și despre dramele istorice ale lui Bolintineanu (fără caractere) rezistă și astăzi, dar ceea ce ne interesează îndeaproape este concepția culturală care-a dictat-o, pentru că ea sună : **„În genere, noi nu suntem pentru traduceri, ci pentru compuneri originale"** și **„numai aceea voim ca piesele, de nu vor avea valoare estetică mare, cea etică să fie însă absolută"**, adică iarăși tendința morală a umanismului ardelean. Numind-o fără înconjur, Eminescu s-a detașat de celebrităților vremii, votînd cu obscurul poet ardelean, Ioan Lepădatu care tipărise, și el, în „Familia" o propunere de repertoriu „moral". **„De aceea eu găsesc că cea mai bună idee de a începe un teatru național e aceea ce a pus-o pe tapet d.nul Lepădatu"** pentru că **„D.nul Lepădatu și junimea din Paris"** au ocazia de a vedea teatru **„însoțit de prejudiciul frumos al unei valori atît estetice cît și etice" ; „Repet dar, cum că studiul cel serios al dramaturgilor naționali, aceea numai poate să aducă, ca să compunem un repertoriu**

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

150

„La 6 octombrie 1828 episcopul Vulcan înființează cu toată a sa cheltuială un Liceu românesc în Beiuș întru folosul și cultura națiunei române... În chipul acesta Maramureșul, Satu Mare, Bihorul, Aradul, Banatul, aproape două milioane de români din aceste părți, fură îndrumați și avisați pînă la întregirea neamului, la unicul liceu românesc, la Liceul din Beiuș al lui Samuil Vulcan" scrie în cartea Școalele din Beiuș, *doctor Constantin Pavel.*

Între Munții Pădurea Craiului, Bihariei și Codrului se deschide o largă depresiune colorată de păduri și întărită de sate străvechi — depresiunea Beiușului. Cînd soarele e trecut de amiază călătorul care se oprește lîngă balustrada podului de peste Crișul Negru, privind în aval apele care aici încă mai par limpezi, dacă întîrzie mai mult — învins de reverie, va putea să vadă cum apa de munte care bate în talpa lui e cuprinsă de umbra cultă a liceului ce se ridică pe malul din dreapta. O sută cincizeci de ani de umanism dau căldura acestei umbre a după-amiezii și parcă se aud pașii măsurați (ca într-o scandare) ai bătrînilor dascăli sau cei agili și plini de elan ai tinerilor învățăcei, dintre care mulți au ajuns mai tîrziu să facă cinste acestui lăcaș de cultură. De ne-am aminti doar cîteva personalități a căror instrucție a început în acest liceu, și meritul școlii de la Beiuș tot ni s-ar părea deosebit, dar cînd ne gîndim că de

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

CARTEA CU PRIETENI

Ov. S. Crohmălniceanu

Croh umblă aplecat din umeri pe pămîntul dintre Dunăre, Siret și Dîmbovița, gîndind cărți și adunînd glume care să te întărească în credința că viața e și petrecere. O inimă caldă ne face puțin gheboși, puțin ridicoli — nu-i așa ? — dar și nespus de dragi multor oameni. Născut la Galați (fapt pentru care ar trebui să mi-l doresc cu capul pe butuc, fiindcă nimeni, în afară de Galați, n-a dorit și nu dorește dărîmarea Brăilei), Croh e mereu ca lumina blîndă ce s-așterne după rostirea unui vers frumos. Buzele-l murmură și-n gură nu mai e loc, multă vreme, pentru alte cuvinte, iar sufletul se retrage pe maluri, așteptînd împăcat să apară în albia fluviului apa vie a izbînzii sau duh de moarte senină. Cînd îl întîlnesc pe Croh, știu că-n ziua aceea soarele a răsărit pe fața unei fete, că la Galați doi tei și-au dat mîna pe deasupra unui catarg de corabie sosită din Mările Sudului, ca să incendieze visele tuturor școlarilor puși să studieze literatura română între cele două războaie mondiale (volumele I, II, III) și că voi traversa o zi fără înjurături, bînd vinul capabil să-mi amețească sîngele cu superstiția dragostei, semănînd porumbei, cîșmele, legende, ochi și sprîncene, jocuri de copii, întoarceri colorate și o dimineață cu toate ușile deschise. Croh trece (și este !) drept un critic strălucit. Mi-a mărturisit, mîndru și așezat pe o treaptă de marmură, că doar o singu-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Tomuș

«OPERA LUI I. L. CARAGIALE»

S-au publicat, în ultima vreme — e drept — mai multe cărți consacrate lui I. L. Caragiale, dar o lucrare de sinteză care să cuprindă toate aspectele personalității și operei sale continuă să lipsească. Scrierile cunoscute păcătuiesc prin concentrarea atenției cu precădere într-o singură direcție, rămîn fatal unilaterale, avînd ambiția să reducă un univers artistic variat și foarte complex la o singură formulă, în plus, neglijează istoria împlinirii creației marelui nostru clasic, ca și relieful ei, piscurile și depresiunile.

De la remarcile acestea pleacă Mircea Tomuș în cartea sa **Opera lui I. L. Caragiale,** col. „Universitas" (deocamdată vol. I). Oricît ar surprinde atari afirmații, ele includ o doză de adevăr și emițătorul lor își dă osteneala să o degajeze, neprecupețind spațiul și argumentînd ceea ce spune cu perfectă urbanitate, în peste 150 de pagini, format mare. Sînt luate în considerație comentariile care au însoțit și influențat însuși destinul operei de la „origini" (paginile lui Maiorescu și Gherea) ; intervin apoi „tendințele spre sinteză", detectate la Horia-Petra Petrescu, Paul Zarifopol, Șerban Cioculescu, G. Călinescu, Silvian Iosifescu, Șt. Cazimir, B. Elvin, I. Constantinescu. Mircea Tomuș nu neglijează și „alte interpretări", datorate lui E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Mihai Ralea, L. Blaga, Radu Stanca, I. Negoițescu, Cornel Regman, N. Tertulian, fără a omite și pe „detractori" (începînd cu Fr. Damé și Dimitrie Sturza și încheind cu N. Davidescu). Nelăsînd să doarmă nicăieri spiritul critic, probitatea profesională a autorului îl face să rețină, ori de cîte ori întîlnește în textele parcurse observații judicioase sau incitante, să stabilească, acolo unde este cazul, nuanțe și să furnizeze explicații pentru eventualele exagerări, ba să și citeze, chiar generos, formulările fericite.

Se adună astfel un prețios dosar al receptării lui Caragiale, și reacțiile semnalate sînt actualizate printr-o abilă regie, cu trimiterea luminilor de reflectoare din unghiuri inedite.

Ies la iveală și cîteva probleme, în jurul cărora au gravitat discuțiile și au apărut controversele ori opiniile absolut opuse : artistul viziunii esențial comice a lumii și cel înclinat a-și masca prin rîs sentimentul tragic pe care viața i-l trezea ; realistul, naturalistul și clasicul : executorul cópiilor exacte după natură cu o ureche-magnetofon și insul osîndit să simtă „enorm" și să vadă „monstruos", caricaturistul pus pe șarjă, fabricantul de „marionete" ; spiritul conservator, „junimistul" și criticul lucid, denunțătorul nemilos al relelor sociale, amicul socialiștilor etc. Iată avantagiile unei lucrări universitare care procedează sistematic, își asumă riscul parcurgerii „bibliografiei obligatorii", chiar dacă operația poate să devină, la un moment dat, fastidioasă, dar își asigură astfel o bază de pornire solidă, acordînd cuvîntul tuturor cercetătorilor autorului în cauză.

Să observăm însă și anumite dezavantaje ale acestei căi :

Întîi, literatura secundară — cum numesc specialiștii comentariile critice existente ale unei probleme — e, practic, inepuizabilă și ambiția străbaterii ei se vădește vană, lăsînd mai totdeauna ceva pe afară. Notele lui Mircea Tomuș ne trimit adesea la volumul : **Caragiale interpretat de...** precizîndu-ni-se motivul preferării respectivei surse : „în primul rînd, pentru că, fiind un corp de texte critice unitar, se asigură o mai mare operativitate în consultare ; în al doilea rînd, pentru a saluta și în acest mod, indirect, apariția, în cultura noastră, a acestor foarte utile instrumente de cercetare, pe care, de vreme ce le avem, sîntem datori să le utilizăm, în ciuda imperfecțiunilor de care mai pot da dovadă". (p. 406). Mă rog, dar într-o lucrare științifică universitară ne interesează neapărat și sursa primă, spre a controla exactitatea opiniei. Culegerile amintite pot fi foarte utile, sînt însă nevoite, fatal, să se mulțumească numai cu texte fragmentare. Alcătuitorul antologiei, alegînd ceea ce a socotit el esențial, riscă oricînd să creeze erori. Cade oare accentul, la Pompiliu Constantinescu, pe **realismul** lui Caragiale ? Mă îndoiesc, și va vedea oricine că e astfel, cercetînd direct izvoarele. Criticul apasă cel puțin în egală măsură pe clasicismul scriitorului, cum rezultă chiar dintr-un citat, țîșnit fără vreo pregătire, ulterior. Iar amploarea cercetării și minuțiozitatea ei în cazul de față (P. Constantinescu intenționa să scrie o monografie a lui I. L. Caragiale) s-ar fi cuvenit să trimită textele numeroase din **Scrieri** (2), la capitolul „Tendințe spre sinteză". Ce ne facem cînd volumul preferat de Mircea Tomuș omite pe unii autori sau nu reproduce pagini reprezentative ale lor ? E cazul cu M. Ralea care capătă un loc minor în lista exegeților caragialieni, deși a scris lucruri de o rară penetrație despre autorul **Momentelor** (vezi cele referitoare la „Lumea lui Caragiale" din „Valori").

Mai serios e, pînă la urmă, alt dezavantaj. Amendînd opiniile exegetice anterioare, Mircea Tomuș o face, în raport cu o idee de monografie ideală, care n-ar simplifica nimic, și-ar imagina mereu totalitatea operei, ar trata-o și diacronic și sincronic, fără să ignore vreo notă unanim recunoscută, dar realizînd și o „construcție critică" originală.

Dorința e, în fond, lăudabilă. De ce nu ? Dar devine primejdioasă ; obligă prea mult în continuare. Fiindcă, după ce ai emis atîtea cerințe, e foarte greu să le satisfaci în cele ce urmează să spui.

Studiul operei, cu multe contribuții într-adevăr personale și observații subtile, nu împlinește dezideratele formulate înainte. Capitolul consacrat textelor jurnalistice bate apa în piuă, neschimbînd deloc imaginea operei. Analiza nu rezolvă contradicțiile semnalate. Tendința e mai degrabă spre o împăcare a lor, generoasă, poate, dar prea puțin convingătoare. Căci a recunoaște istoricitatea puternică a operei lui I. L. Caragiale în „comedii" și „Momente" cere a respinge ca nefondată interpretarea lui I. Constantinescu, foarte elogiată anterior. Veridicitatea desăvîrșită exclude masca și îngroșarea serioasă a lui Jarry. Naturalismul nu se poate apoi împăca în nici un caz cu clasicismul. Aici ne-am fi așteptat ca teza Caragiale — zolist să fie circumscrisă strict, iar speculațiile care o împing dincolo de marginile adevărului să-și capete o infirmare hotărîtă.

Orice reliefare a unei trăsături definitorii presupune reducție. A arătat-o excelent G. Călinescu, vorbind de „schematismul" intenționat al clasicilor. Cu sacrificiul acesta se fixează o anumită trăsătură umană și putem avea revelația esențelor. Important e ca axul care adună notele caracteristice să fie cu adevărat cel principal. Nu altfel se întîmplă cînd vrem să evidențiem originalitatea unei creații artistice. Turnăm, pur și simplu, apă în vin, dacă scriem „Incursiunea pe care am încercat-o în universul operei lui Caragiale și pe care am dorit-o cît mai insistentă ne-a comunicat, sperăm, ideea despre complexitatea ei reală ; potrivit acestei calități, pe care o considerăm acum un lucru dovedit, credem că nu mai putem vorbi și căuta astăzi nici o singură trăsătură, nici numai trăsături importante : opera pe care am căutat s-o descriem se definește atît prin conjugarea mai multor trăsături importante, cît și prin asocierea acestora cu unele secundare, într-un dozaj variabil și pe care trebuie să-l înțelegem ca pe un substrat real al originalității. Caracteristica dominantă este un poliedru luminat și luminînd egal cu fețele sale" etc. Orice caracterizare sfîrșește prin a se aplatiza după acest principiu. Noroc că Mircea Tomuș nu-l respectă, ca, dealtfel, nici un comentator.

Peste astfel de rezerve, cartea aduce cîteva observații profunde și originale adîncind efectiv cunoașterea lui Caragiale, dar tot prin tușe parțiale. Pentru ansamblu ne rămîne dator.

Așa să menționăm întîi admirabilele analize ale comediilor, văzute prin prisma jocului între realitate și iluzie, cu observația fină a structurii bizare pe care o prezintă piramida autorității personagiilor. Cu cît au mai multă, cu atît le este mai necesară, vital, minciuna. Remarcile acestea se prelungesc ulterior, poate fără atîta pregnanță, dar cu o netăgăduită forță revelatoare. Foarte pertinentă și într-adevăr nouă este ideea „savorii" detaliilor de epocă. Aici, M. Tomuș izbutește realmente să împingă înainte dilema : realism, istoricitate, prin urmare : perisabilitate (E. Lovinescu), clasicism, etern uman, recte perenitate (Paul Zarifopol, Pompiliu Constantinescu). Explicația prin „inefabil" nu e, însă, dusă pînă la capăt, mizează prea mult pe vaporozitatea termenului. În fond e vorba de **poezie.** Lucrurile se lămureau, cred, mai bine dacă exegetul punea punctul pe i. Există o poezie „retro", foarte modernă, mai ales astăzi, cînd e reluată chiar și în modă. Se cuvine a observa că, după un timp, amănuntul de epocă se „stilizează" și devine „sugestiv", adică „poetic", nemaitrăind prin semnificația lui strictă, ci încărcîndu-se cu multe altele suplimentare și globale. Așa ajung „evocatoare", pierzîndu-și orice vulgaritate, fotografiile vechi. Toate se patinează și dobîndesc „poezie". E exact locul unde-și găsea o aplicație fericită observația lui Ralea cu privire la „lume paradisiacă" în care se mișcă eroii caragialieni.

Iarăși inteligentă și originală mi se pare observația actului devorator exercitat de limbaj asupra personagiilor din **Momente.** Se dezvoltă creator aici o remarcă a lui G. Călinescu, replicile încep să trăiască singure, ca ariile de operă italiene. M. Tomuș ne permite să urmărim cum, treptat, eroul adevărat al literaturii caragialiene, în **Momente** și ulterior, devine însuși **stilul.** Demonstrația e o bucată de bravură. Avem prilejul să urmărim cum diverse formule narative joacă pe rînd și laolaltă marea comedie a cuvîntului. Despărțite de chipul în care sînt expuse, faptele își pierd tot hazul.

Pentru întîia oară — după știința mea — se încearcă, nu fără succes, găsirea unei corespondențe între Caragiale melomanul și structurile muzicale pe care le cunosc frazele sale. Temeinic sînt valorificate „amintirile", zonă din literatura scriitorului, rămasă, curios, în umbră pînă acum. Mai expediat ni s-a părut capitolul „eposul folcloric", deși trădează niște intuiții exacte.

Monografia, dacă nu realizează visul autorului, înscrie numele lui Mircea Tomuș printre exegeții mai noi care au avut într-adevăr ceva interesant de spus peste lucrurile știute cu privire la I. L. Caragiale.

Ov. S. Crohmălniceanu

viața cărților

Călătoria ca re-cunoaștere

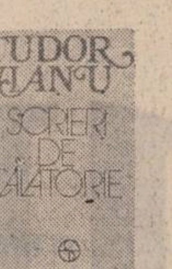

● Desigur că nu întîmplarea face ca, în ultimii ani, producția noastră editorială să fie mai bogată ca oricînd în jurnale de călătorie, note de drum, memoriale de călătorie, ș.a.m.d., aparținînd unor personalități din toate domeniile culturii românești din trecut și prezent. Este o expresie firească a generoasei deschideri către universalitate bazată pe cunoașterea și respectarea tuturor valorilor umane, indiferent de aria lor culturală, — pe care o are politica României. Aproape nu există personalitate culturală la noi care să nu fi călătorit mai mult sau mai puțin și care să nu-și fi însemnat cîștigul spiritual și afectiv al drumurilor sale, de la cronicari, la D. Golescu, de la Cantemir, la Sadoveanu, Iorga, Arghezi, Blaga, Pârvan, M. Ralea, Rosetti, S. Mehedinți, de la Hogaș și pînă la E. Barbu, A.E. Baconski, A. Marino, M. Ralea, M. Preda, E. Simion, O. Paler, A. Rău, R. Rusan și cîți alții, fiecare cu drumurile sale, cu modul său particular de a privi, de a compara, de a cunoaște și a descrie. Astfel încît o cercetare în amănunt a **sentimentului călătoriei** în cultura română ar dispune, fără îndoială, de un material enorm și demn de toată atenția.

Între toate numele citate aici, cel al lui Tudor Vianu se înscrie aproape de la sine. Gelu Ionescu reușește prin antologia de față *), **să popularizeze o latură mai puțin cunoscută** și studiată a savantului român, semnînd o prefață și o „cronologie" exemplare, scrise cu finețe disociativă și economie, cu formulări precise și cu o venerație care nu alterează însă niciodată obiectivitatea. „Chip de efigie", cum îl numea cineva, T. Vianu, om de o rară ținută culturală și etică, preocupat de toate domeniile spirituale, — dovedește și aici aceeași armonie, pasul nesovăitor printre capodopere , dar și fervoarea noilor descoperiri, un echilibru născut din vasta arie de cunoaștere, dar și o bucurie în fața noului, dovadă a unei capacități de simțire niciodată claustrate. Cele peste 30 de texte adunate aici pot fi împărțite în două : scrierile „europene" și notele de drum în India ; după cum spune Gelu Ionescu, „în **India** Vianu e mai «literar» ca în orice altă scriere a sa. Imposibilitatea desfășurării pe larg în planul esteticii și filosofiei culturii îl conduce la o savuroasă literaturizare (...) **India** e relevantă pentru curiozitatea autorului pe care, de data asta, își permite să o «descopere» să o savureze, chiar, renunțînd (...) la stilul său dominant științific". Ceea ce marchează aceste scrieri este **sentimentul de re-cunoaștere,** contactul nemijlocit cu o realitate asimilată deja pe cale cărturărească și care este absolut firesc la un gînditor ca Vianu Cel mai ades călătorul caută interioarele : „curțile interioare ale mănăstirilor italiene", muzeul din Ravenna, Capela Sixtină, „Casa Sfintei Caterina", „sala de consiliu a Palatului Public din Siena", „încăperile lui Bernardone" tatăl lui Francisc din Assisi, „vechile clădiri ale Forului roman" „curtea Universității din Padova", „villa d'Este", „castelul Albrechtsburg" din Meissen, Casa lui Herder, a lui Goethe, a lui Tolstoi sau Bach Castele, săli academice, biblioteci, basilici sau case memoriale, care sînt legate indisolubil de istorie și cultură. Călătorul este demult familiar cu spiritul locului, referințe livrești se fac de la sine (niciodată, însă, abundent sau ostentativ), iar integrarea în peisaj se întîmplă într-un mod firesc. Nu o dată apare exclamația „iată", semn al re-cunoașterii de care vorbeam („iată intrarea către încăperea în care Giacomo Benincasa....", sau „iată casa lui Herder", sau „iată drept în fața noastră biserica Santa Maria degli Angeli...") ; cîteodată savoarea suprizei este tăiată de erudiție, cum este în cazul vizitei în casa Sf. Francisc, unde toți vizitatorii exclamă cu uimire sau durere înaintea simulacrului din ceară, în mărime naturală, al sfîntului, în timp ce „noi recunoaștem aci gustul bisericii apusene pentru înfățișările sensibile și înclinarea ei de a cuceri inimile pe calea imaginației". Cultura ajută ochiul de a contempla nu **deasupra** ci **dinlăuntrul** obiectului — „Călătoria în Italia a fost pentru noi un prilej neîntrerupt de comparare între epoca antică și medievală..." Călătorul nu se lasă legănat în gondole și în mijlocul acestei „cetăți a iluziei" care este Veneția, spiritul este mai viu ca oricînd, căutînd nu atît feericul, cît „psihologia feericului" care nu poate fi „**studiată** decît la Veneția". Un admirator (cum sînt mulți) al jurnalelor de călătorie captivante, care urmărește pulsul vital al străzilor, piețelor, bazarelor și autobuzelor, căutînd specificul nației din datele de coloratură ale cotidianului, ar fi fost destul de dezamăgit de stilul acestor scrieri, dacă, însă, nu ar fi existat capitolul rezervat Indiei, care face, cum spuneam, contrabalansul impresiilor europene. Acum „contemplarea devine cercetare", iar văzul devine unicul ghid, senzorialul lucrează asiduu și eficient, privirea înlocuiește datele culturale preasimilate. „A privi este o metodă a cunoașterii pe care am folosit-o destul de puțin" observă T. Vianu și astfel începe drumul în orient, pe străzile-furnicar, în imperiul enorm al cromaticii și olfactivului, al bazarelor, cu degustarea unor meniu-uri insolite. Călătorul se abandonează vegetațiilor luxuriante, forfotei negustorilor ambulanți, admiră vitalitatea și geometria suavă a dansurilor indiene (corpul dansatoarei Sitara Devi are „vibralitatea unor helitre") nu se sfiește să admire cu naivitate, să simtă mirificul grădinilor și „mișunarea animalieră" de pe bulevarde și de la intrarea în temple și poate că expresia totală a teribilei bucurii încercate aici de Omul Cărții este această frază splendidă, care poate modifica orice tentativă unilateralizantă care s-ar folosi în cazul lui T. Vianu : „În biblioteca din Bombay zboară rîndunele".

Dan Mihăilescu

*) Tudor Vianu : „Scrieri de călătorie", Editura „Sport-Turism", 1978.

„Confesiuni paralele"

● Încă din primele pagini, romanul lui Costache Olăreanu *), incită prin insolitul faptului de viață : funcționarul serviciului-personal al unei presupuse instituții trebuie să facă față unui ins care, după întocmirea unei autobiografii în vederea ocupării unui post, forțează, pînă la paroxism, atenția acestuia, din dorința povestirii propriei sale vieți, aparent banale, în speranța depășirii, oricum, a convenționalității, a tonului impersonal al autobiografiei sale. Pe nesimțite, modestul funcționar „de la cadre", la început, ce-i drept, mai mult absent și iritat, își va depăși rigiditatea profesională, sedus de confesiunea propriu-zisă, de imprevizibilul anecdotic, pînă la punctul în care el însuși simte nevoia unor rememorări, dar surprinzător, acest ins ca și necunoscut, îi interzice cu bună știință, dictatorial, eventualitatea unor mărturisiri „Și sînt sigur că ar fi avut ce povesti. Dar eu n-aveam chef de așa ceva. Vroiam să fiu singurul vorbitor și în intoleranța mea nu-i acordam nici cinci minute".

Cu acest ascendent epic, revelator prin simplitate, suficient pentru a valida anume date de viață, romanul ajunge, prin acumulare de întîmplări, de detalii aparent inutile, la un fel de stare civilă a personajului, altfel spus, la adevăratele dovezi de existență, chiar dacă nimic nu pare spectaculos în biografia sa. Este vorba, mai degrabă, de acea patologie a comunicării infinite, de unde și precipitarea, ebuliția personajului, dornic să reanime amănuntul ultim de viață numai pentru că poartă amprenta propriei sale trăiri dar și ceva din nostalgia umilă a comuniunii pasagere. În cele din urmă întreaga confesiune, violentată permanent de-o ironie deloc protectoare, devine o simplă gratuitate prin însăși suficiența, stereotipia unei biografii, ceea ce și explică, la un moment dat, nevoia paradoxală a personajului cărții de a fabula, de a inventa alte și alte fapte de viață. În acest sens este suficient de semnificativ că, într-o anume perioadă istorică, din motive de imediată insecuritate socială, eroul romanului își „compune" o serie de autobiografii, care mai de care mai fanteziste, insinuîndu-se astfel, transferul dintotdeauna dintre ficțiune și planul real, ce duce, firește, la o posibilă mistificație. La acest nivel este simptomatic faptul că personajul, pornit în inventarierea propriei sale biografii, din dorința de autenticitate a rememorărilor de tot felul, ajunge, dintr-odată, la ficțiunea compensatorie. Firește, este de remarcat jocul ambivalențelor, arbitrariu, care dau personajelor o notă de ambiguitate și de absurd potențat, cum se întîmplă, de exemplu, cu vînzătorul Jenică sau cu propriile sale amintiri care, cronologic, devin incerte. Dovezile de existență reală sînt puse mai pretutindeni la îndoială, în însăși febra confesiunii sale imperative, saturată de concretețe dar greu de omologat prin incertitudinea lor existențială

De remarcat calitatea specială a dialogurilor, în descendență caragialiană cît și un registru comic foarte variat, de unde și un aer polemic al romanului, ușor de identificat mai pretutindeni. Dincolo de acestea, cîteva observații se impun : abundența personajelor pe un spațiu, totuși, restrîns duce la miniaturizarea lor, cît și o construcție lineară, cumulativă prin stereotipie, al cărei singur centru de interes rămîne, de fiecare dată, anecdotica, parodia infinită. De altfel, excesul de ironie, devenită involuntar automatism, sfîrșește prin discreditarea, în cîteva momente, a chiar gravității eroilor cărții, impresie departe de orice intenție a autorului. Dar tonul imediat-provocator al romanului lui Costache Olăreanu, descongestionarea epică ce ține de simplitate compozițională, discreția lirică și ironia demistificatoare, fac ca aceste posibile insuficiențe să fie, nu de puține ori, ignorate de cititor, cucerit de farmecul povestirii.

Vasile Petre Fati

*) Costache Olăreanu : „Confesiuni paralele", Editura „Cartea Românească", 1978.

Vîrstele cetății

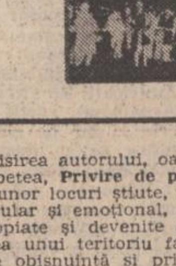

● Alcătuită, după mărturisirea autorului, oarecum de la sine, cartea lui Aurel Șorobetea, **Privire de pe cetățuie*),** încearcă o redescoperire a unor locuri știute, cu relevarea faptului semnificativ, particular și emoțional, cu redimensionarea unor imagini apropiate și devenite prin aceasta comune, încearcă explorarea unui teritoriu familiar cu o privire nouă, nealterată de obișnuință și prin aceasta o definire nouă a unui spațiu cunoscut. Această evocare a cetății Clujului se constituie ca un reportaj sentimental, izvorît deopotrivă din fluxul memoriei, din senzația directă, din detaliul prezent și din reveria livrescă, reconstituind vîrstele orașului, spațiile sale reale și imaginare, transformările sale de-a lungul secolelor și de-a lungul anilor, schimbările de planuri ale peisajului, jocul luminii după anotimpuri. Imaginea cetății se reconstituie astfel din unghiuri diferite, de la acela fabulos și confuz al amintirii aducînd ecouri dintr-o copilărie fascinată de spațiile emanînd mister și aventură, la evocarea de factură eseistică a istoriei spirituale, a conflictelor sociale, pînă la notația jurnalistică ce consemnează transformările noii cetăți industriale. Constanta cărții, între aceste modalități diverse, ce își păstrează autonomia refuzîndu-se unei viziuni sintetice, este dimensiunea ei afectivă, identificabilă deopotrivă în latura de pur reportaj jurnalistic și în divagația subiectivă sau livrescă, imaginile fiind polarizate de un permanent sentiment omagial ce unifică subtextual substanța cărții.

Aurel Șorobetea este tentat îndeosebi de modalitatea de expresie lirică, în desfășurări ce aspiră la restituirea unei imagini subiective a unui spațiu perceput cu o sensibilitate ce aburește conturul : „Iar dincolo de porți există curți părăginite, înnegrite cu tencuiala risipită în cale. Aici iradiază adolescenții, îndrăgostiții străluci. Smălțuită, paloarea fețelor focalizează urmele de ziuă rămase în umbre și le întoarce încet spre limpezire. Paragină — începutul unui incendiu invizibil. Împinse de flăcări arătările se rotesc împrejur ; reflexe albastre, gri, roșietice se amestecă și, deodată, discul se liniștește, alb, peste perimetrul interior".

Dimensiunile cetății se prelungesc prin reverie, spațiile se adîncesc și se confundă prin deformare lirică, uneori prețioasă. Lauda lucrurilor, celebrată gidian, este dublată de notația senzației subtile („Orga alintă încet cu muget răcoros, liturg. Se aude fluierul infim, numai spre vis, umblet de păianjen în tuburi"). Există însă la Aurel Șorobetea și atracția concretului, a culorii, a mișcării și a detaliului frust, în pasaje pline de animație (**Piața mare, Oser**). Reveria în umbra zidurilor vechi este urmată de participarea la viața pestriță a unei umanități diverse, aflată la cumpăna vremurilor. După cum există și formația jurnalistică al cărei accent devine pregnant în partea a treia a cărții, **Miez de eră industrială.**

Istorie, artă, viață socială, peisaj subiectiv și peisaj industrial, evocare lirică și observație directă se concentrează pentru restituirea unei imagini vii a unei cetăți vechi și în același timp moderne, a cărei fascinație este prezentă în fiecare ipostază. Această laudă a cetății intonată în cele mai diverse registre este echilibrată prin sentimentul unic — al unui spațiu al apartenenței reciproce, al unei relații subtile și complexe — care reține cartea de la risipirea între meandrele și imperfecțiunile unui stil dislocat, refuzînd selecția formelor, aflat într-o fază a căutării de sine.

Sultana Craia

*) Aurel Șorobetea : „Privire de pe cetățuie", Editura „Dacia", 1978.

CARTEA DE DEBUT

Paul Valéry — „par lui — même"

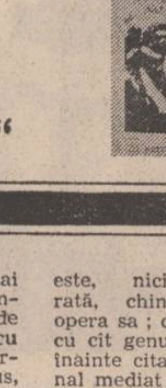

Din nefericire, chiar și cînd este vorba de cea dintîi carte a unui tînăr autor, spiritul critic al comentatorului nu poate întotdeauna să nu-și pună întrebarea insidios-sceptică dacă nu cumva geneza respectivei cărți, departe de a fi expresia unei necesități vitale în ordine afectiv-morală, implicit intelectual-existențială, reprezintă mai degrabă rezultatul unei decizii și al unor eforturi circumscrise strict în sfera a ceea ce ține de imboldul (omenește motivat, într-un fel) „producerii" unor „lucrări" mai mult sau mai bine „făcute", capabile a deschide căi de acces în așa-zisa profesie a celor care „scriu". Un asemenea fenomen de escamotare a elementului numit *vocație* (de *talent* nici nu mai vorbim !), cel mai adesea, își vădește prezența programată în cîmpul cercetării literare. Este domeniul în care „specialistul" în cutare sau cutare disciplină, problemă, perioadă istorică ori, mai ales, în cutare literatură străină, bazat pe „știința sa de carte", își ia răspunderea de a pune lucrurile la punct odată pentru totdeauna fiind convins astfel că ne scoate din ghearele oricărei nedumeriri și că de aici încolo putem fi definitiv liniștiți. De faptul dacă poartă sau nu amprentele unei asemenea mentalități de meseriaș perseverent trebuie să depindă, credem, însuși tonul comentariului cu care întîmpinăm întîia apariție editorială a unui critic.

Aceste succinte reflecții preliminare ne-au fost suscitate, prin ricoșeu, de eseul dedicat de Gabriela Negreanu lui Paul Valéry*). Spunem prin ricoșeu întrucît cartea de debut a tinerei autoare captivează realmente tocmai prin pasionantul atașament etic și intelectual la tema abordată. În acest sens, pasajele confesive din finalul eseului nu degajă nimic din convenționalitatea orgolioasă și doctă a atîtor altor tentative critice bîntuite de complexul suficienței de sine al celor care le elaborează. Dimpotrivă, întregul demers interpretativ al Gabrielei Negreanu impune ca pe o necesitate exprimarea unor gînduri ca acestea : „Această carte am dorit-o, în timp și peste timp, un dialog. Alegînd să scriu despre Valéry mi-am mărturisit, prin însăși această alegere, preferința. Interogațiilor mele le-am aflat, uneori, răspunsuri în textele lui ; problemelor lui le aflu soluții, uneori, epoca noastră. Este drept că subiectivitatea mea rămîne aceea care decupează, selectează. Fiece nou fragment citit, fiece nouă lectură modifică tabloul de-abia schițat, uneori chiar în momentul în care imaginea se vrea definitivă. Desigur că nu vom crede în acest *definitiv*. Textele unui autor autentic sînt infinite, în măsura în care nu vei afla nicăieri punctul terminus de la care o nouă lectură, o nouă interpretare să nu mai fie posibilă. Aceasta nu înseamnă că orice tentativă de restituire a unui autor este cu necesitate falsă ; ci doar parțială". Pasajul de mai sus, așadar, merită să fie cu atenție scrutat și pentru că, în afară de motivația afectiv-intelectuală a angajării la studiul „temei" Valéry, indică chiar punctul de vedere axiologic propriu metodologiei critice utilizate de autoare. În spiritul unei binevenite „laicizări" a conceptelor, am spune că perspectiva adoptată de Gabriela Negreanu este una „psihocritică" ; ceea ce, în „cazul" Valéry, (mai exact, în cazul *personalității* Valéry) se impune ca o metodă de portretizare prin analiză aproape naturală. Într-adevăr, buna cunoaștere a faptelor demonstrează că, într-o măsură infinit mai mare decît la alții, „realitatea primă" a operei lui Valéry nu este nicidecum aceea că ea ne „place" într-un fel sau altul, în sensul producerii unei „încîntări" estetice sieși suficientă. Mai presus de orice, esențial este să pornim la convingerea că în interiorul acestei opere „se joacă o existență", o existență de creator și gînditor care, în mod incontestabil, desemnează în exponentul ei pe unul dintre marii noștri „contemporani".

Detașată de ambiția cuprinderii monografice a temei, Gabriela Negreanu este exclusiv interesată de surprinderea și descrierea celor cîtorva momente cruciale ale respectivului „joc" din existența spirituală a „eroului". Într-un fel sau altul (și distribuirea copioasă a textelor valéryene în paginile eseului constituie o dovadă), pentru autoare întreaga operă a lui Paul Valéry este privită ca un fascinant „jurnal" sui-generis. Sub zodia acestei structuri intră nu numai *Une soirée avec M. Teste* ci și *Introduction à la mèthode de Leonard de Vinci* ; nu numai *Rhumbs* și seria *Tel quel* ci și *Eupalinos ou l'orhitecte* ori *Mon Faust* etc. Și este firesc a privi astfel faptele, atîta vreme cît peste tot se face distincție între „persoana autorului" și „creator", căci „persoana", acestuia din urmă este, nici vorbă, încorporată, chintesențial, în însăși opera sa ; cu atît mai mult, deci, cu cît genul de opere valéryene înainte citate (la modul funcțional mediat am zice) constituie teritorii ideale ce favorizează proiecția *eului creator* al omului Valéry. Evident că din multitudinea acestor proiecții una singură este chemată a și le asuma pe toate celelalte. Gabriela Negreanu optează pentru aceea propusă de „modelul" Leonardo. „Prin aceasta, Valéry — conchide eseista — semnifică o formulă esențială, care-l plasează alături de modelele perene ale umanității", scriitorul impunîndu-se ca „un mare moralist și un clasic al secolului XX".

Remarcăm desigur, particulara tensiune a argumentației de care beneficiază în general textul eseului. Pe de altă parte, bizuindu-ne mai mult pe „vocea" bunului simț critic, socotim totuși că cel puțin în cîteva locuri autoarea trece cu mult dincolo de limita plauzibilului. Este cazul — de pildă — unui subcapitol precum cel intitulat *Metoda lui Leonardo da Vinci : viziune și structură*, unde un anume amatorism enciclopedico-științific — e adevărat, atractiv prin patosul exprimării — divulgă suficient de repede caracterul aventuros al tezei conform căreia intuițiile tînărului Valéry premerg și anticipează, neapărat, teorii și descoperiri științifice înscrise într-un evantai uluitor prin vastitatea lui. Mai pe față spus : Valéry exprimă strălucitor spiritul leonardesc, dar nu este, totuși, *mutatis mutandis*, un... Leonardo al veacului XX.

Dată fiind tema propriu-zisă a eseului, în final mai formulăm o întrebare : oare Gabriela Negreanu refuză operei poetice a lui Valéry funcția de „jurnal", în sensul definit mai înainte, adică de document moral în care se „joacă", de asemenea, existența creatorului Valéry ? Pentru noi este limpede faptul că *La Juonne Parque*, *Charmes*, *Le Cimitière morin* reclamă imperios privilegiul de a da seama, dinlăuntru, asupra personalității umane (în coordonatele urmărite de Gabriela Negreanu) a plăsmuitorului lor.

Ne-am bucura dacă această inexplicabilă omisiune ar fi compensată odată cu apariția unui studiu analitic dedicat poeziei lui Paul Valéry semnat de însăși Gabriela Negreanu.

Nicolae Ciobanu

*) Gabriela Negreanu : „Paul Valéry și modelul Leonardo", Editura „Albatros", 1978.

REVISTA REVISTELOR

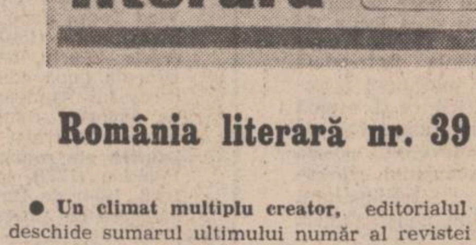

România literară nr. 39 a. c.

● **Un climat multiplu creator,** editorialul cu care se deschide sumarul ultimului număr al revistei ce aduce în discuție o seamă dintre aspectele esențiale ale vieții noastre literare, raportată la multitudinea acțiunilor întreprinse de Uniunea Scriitorilor în etapa de față, între care la loc de frunte se situează apropiatul Colocviu național de poezie. De altfel, în preajma acestui important eveniment se publică și îndrăznețul eseu intitulat **Promoția 70,** semnat de Laurențiu Ulici, plauzibilă introducere la un posibil studiu analitic, consacrat celei mai tinere generații de poeți români contemporani. Academicianul Iorgu Iordan — autor și al unor deosebit de instructive însemnări : **Lingvistica și critica literară** — este sărbătorit cu prilejul împlinirii venerabilei vîrste de 90 de ani, prin articole pătrunse de o gravă emoție intelectuală, semnate de Alexandru Philippide, Alexandru Graur, George Macovescu, Theodor Hristea, G. Istrate și Arthur Beyrer de la Academia de științe din Berlin. Analize consacrate aparițiilor editoriale la zi semnează Nicolae Manolescu, Sorin Titel, Dana Dumitriu și Ion Jurăscu. **Un nume pe o casă** se intitulează tableta lui Geo Bogza, iar „breviarul" lui Șerban Cioculescu **Orthokynegetikos.** De o mare profunzime liric-patriotică dă dovadă suita de poeme **Din „Imnele Moldovei"** a lui Ioan Alexandru. Sectorul de proză este asigurat de Radu Cosașu și Mariana Costescu. În nota lor obișnuită celelalte rubricii ale revistei : „teatru", „cinema", „plastică", „muzică" etc.

Cronicar

150

Urmare din pag. 1

la Orșova pînă la Sighetul Marmației, era unicul gimnaziu românesc, atunci ne închipuim ce a însemnat el pentru românii din vestul țării de-a lungul a mai bine de un secol.

După Blaj, Beiușul a fost considerat în timpul sutei XIX și pînă după primul război mondial drept suflet și inimă a culturii române din Transilvania. Nu întîmplător va ajunge marele Eminescu, după întîlnirea cu Blajul, tocmai la Beiuș, care-i era cunoscut de bunăseamă din scrisul vremii din murmurul și rumoarea admirativă a veacului trecut față de celebrul liceu. Un absolvent de la Beiuș știa latină cît nu știe azi un profesor și această bună stare a învățăturii n-a fost legată numai de secolul trecut, ci a continuat pînă după al doilea război mondial. Iubitul nostru poet Al. Andrițoiu, absolvent al Liceului „Samuil Vulcan", uimește pe oricine cu latina acumulată pînă la finele deceniului cinci. În acest moment mai avem încă diferiți oameni de știință, cunoscători buni de latină și greacă etc., dar ce se vor face peste cîțiva ani tinerii arheologi și istorici care nu-și vor fi însușit încă din primele clase aceste limbi capitale pentru cercetare ? Retorismul acestei întrebări e doar unul aparent fiindcă mă gîndesc că acest liceu, dacă nu toate, ar trebui să predea și astăzi asiduu limba latină, fiind mai evidentă astfel continuitatea învățămîntului umanist.

Joia, la tîrgul din Beiuș, locuitorii satelor din împrejurimi trec cu desagii în spate pe lîngă liceu și pot fi auziți spunînd cu voce mai mult sau mai puțin clară, într-un elan de recunoștință : Dumnezeu să le dea sănătate profesorilor că aici o învățat și pruncul meu de-o putut să ajungă inginer... profesor... doctor... etc. !

La o sută cincizeci de ani ai celebrului liceu și noi ne gîndim cu nesfîrșită recunoștință la întemeietorul Samuil Vulcan, la generațiile de profesori și de elevi deveniți profesori, urîndu-le dascălilor de azi multă sănătate, iar liceului o viață egală cu a poporului nostru.

c a r i a t i d e

daniela crăsnaru

Imitatio

Spaimă domoală,
șarpele împietrit asupra cupei.
Mîinile cu care sugrumi
caliciul întiorat, lobul fragil, fragmentul
de întuneric.
Pe sub arcadele devoratoare
cu semnul blîndeții stigmatizat, al retragerii,
al desfolierii, îngini tu
imaginea lumii :
vocale, consoane — vîrful unor lănci
pedepsitoare.
Imago, mundi, dulce, dulcissima,
ironie duioasă, fără urmări.
Și totuși,
acest lac în care căzu, sfidătoare,
lacrima mea,
acest zid, pe care sîngele îndrăzni să imite
reflexul amurgului.

Numărătoarea

În fața unei arbalete
dintr-un timp depărtat,
în fața filei pe care vremea se-ntinde
ca un vînăt miceliu cotropitor,
vederea ta, iată,
deprinde alfabetul amurgului.
Sunete care au fost,
culori viețuind într-un caliciu
dintr-o eră apusă.
Atît. O linguriță de cenușă
în gușa acestei clipe devoratoare.
Această clipă, respirația ta.
Și ah, sub clopotul sîngelui tău,
acolo, în arena pustie,
îți iei tu armele și uniforma !
Sub clopotul sîngelui tău
înveți tu, zi de zi, cu disperare
numărătoarea pînă la unu.

Piața spaniolă

În vis, într-o piață spaniolă,
numai acolo, — umbra morții
peste care zac aruncate brațe de flori,
cavalcada sîngelui
gonind din urmă instincte speriate.

Încet pătrunde întunericul în piele, întunericul
ca o boală a văzduhului.
La vida es sueño
ai vrea să murmuri, poate să strigi,
în timp ce pe gura-ncleștată
îți șiroie sîngele izbăvitor al unei flori
necunoscute.
Într-o piață spaniolă, în vis, altădată,
sufletul față în față cu trupul.
Eliberat.

Ultima Cină

Sufletul meu se-mbolnăvi de un sunet,
cotropit se lăsă de o paloare divină...
În cealaltă viață, la ceasul acesta
animalele sfinte se pregătesc pentru cină.
Botul lor mută încet văzduhu-ntr-o parte,
ghearele ah, cît de intens luminează.
Trupul meu, de bună voie, noapte de noapte
sub blînzii lor colți se așează.
Și iarăși timpla mea visă un cring
fără moarte
și coapsele mele visară un cîntec
necunoscut.
Cînd ultima picătură de sînge
lumină gîtlejurile înfometate
se pregătiră pentru un nou început.
De ce îți spun ție toate acestea ?
Ce știi tu, depărtatule, imaginarul meu
scutier
despre tăișul pe care lunecă tălpile mele
cu cît mă apropii de cer,
despre această ispititoare,
perpetuă cădere într-un gol care nu e ?
Tu nu poți desluși în acest întuneric
decît palma mea albă
în care, desigur, mai e loc pentru cuie.

Mierla și Saltimbancul

Atunci intrară Sublimii în cortul nopții...
Și nici o ușă nu se trînti,
lăcătul nu se umplu de hemoragia ruginei
cheile rămaseră mute,
semn că tainele se petrec numai în curăție.
Ce știi tu despre ultimul,
cel care nu s-a mai întors ?
Genunchii crispați pe piatră,
gîtlejul iluminat de plumbul unui cuvînt
nicicînd al iertării.
Ce știi tu despre trupul
prin care colindă în haine carnavalești
viermele palidus, fratele somnului ?
Crezi că te zguduie plînsul
și nu e așa.
Crezi că e susurul biciului peste piept
și nu e el.
Ochiul tău, pregătit pentru spectacolul
marilor incendii
dezleagă de pe frontispiciul acestei
întîmplări a memoriei :
silueta subțire a Mierlei
și țipătul Saltimbancului.

carolina ilica

Ofelia

Un hoit mi-e trupul și plutește
În voia sufletului meu.
L-am înecat în două lacrimi,
Cu nepăsare de călău.

Dar fără el mi-e mult mai bine.
Chiar vremea trece mai ușor.
Și parcă în plutiri m-ar ține
Aripe line, de condor.

O, simțurile, cinci ferestre
Deschise toate în afară,
S-au aburit de răsuflarea
Din noaptea-ntîia, sublunară !

De-atunci, tăcut precum un zeu,
În dimineți aeriene,
Doarme-necatul trup al meu
Acoperit de gîndul meu.
Cum dorm incestuoase gene.

Deasupra stelele

Îți priveghez absența : aprind o luminare
Să pot citi de-aproape ce niciodat' n-ai scris.
(O, fără voia mea se-mpreunară
Aceste vorbe trădătoare !

Ne stăpînește uneori cuvîntul.
El spune-acum ce-am vrut să tăinuiesc)
Deasupra stelele stau înghețate
Și precum ochi de gheață mă privesc.

Prin trei tavane reci le simt
Și încă prin răceala pleoapei.
Aceasta-i doar singurătatea...
Și amăgirea, ce aproape-i !

Prin parcuri

Mă simt străină uneori și rece.
Prin parcuri mă așez lîngă bătrîni.
În poală : zece vreascuri, două mîini,
Din care-nfrigurarea stă să plece.

Uscate vorbe, rare, frunze ude
Învălmășesc auzul cu privirea.
Apoi tăcerea... Deznădăjduirea...
Întrebi de moarte. Nimeni nu-ți răspunde.

Au fost și-acești bătrîni copii cîndva ?
Ce tobă mică-n piept li se-ntețea
Cînd mîini enorme se-ndreptau spre ei !

Adolescenți nehotăriți ? Bărbați
Porniți să schimbe lumea ? Sau mușcați
De șarpele aprinselor femei ?

Va avea ochii mei

Această noapte cu zăpezi divine
E-o promisiune de eternitate.
Șoptește o gură : Îmi place cu tine !
Prefăcută doar pe jumătate.

O ascult, o sărut, dar n-o-ntreb
În numele cui glăsuiește.
Trecutul tot în nouă luni incape.
Ca un copil viitorul zvîcnește,

Nenăscut. În curînd se va naște ;
Va avea ochii mei, va avea rătăcirea
Privirilor mele lăsînd
Cît mai la urmă iubirea.

Ploi de toamnă

În plină primăvară : ploi de toamnă
Luînd lumina ce-ar putea să fie
Ca aurul aureolelor
La păpădie.

Dar nefirescul va părea firesc
De va rămîne printre noi mai mult.
Neprefăcutul ris copilăresc
Într-un suris de ou s-a prefăcut.

Iubită fără nume

La lumina erotică a stînjeneilor
E iarba lucios mătăsoasă.
Cum stau întinsă, degete de aer
Abia de mă ating, apoi mă lasă.

Suflarea mea peste țărînă-adie,
Dar răsuflarea ei mi-o contopește.
Eu stau culcată pe pămînt,
Pe cînd pămîntul mă rivnește.

Sub el, iubită fără nume,
Sub el, iubită fără glas.
Un vraf de cărți se surpă-n iarbă...
Erotici stînjenei au ars.

nicolae prelipceanu

Nud căzut

Stă singură la mijlocul acelei ploi
nemișcată ca un înger căzut
în primele clipe după eveniment

Ne îndepărtăm unul de altul
eu mergînd cu spatele
ea nemișcată ca un înger
căzut prima oară

Dar ploaia nu e decît clopot
picătura se sprijină pe altă picătură
de sus în jos
și de jos în sus

Ea stă acolo înger căzut
altfel ar fi pendula clopotului
deasupra pe bolta ploii
bătînd cu disperare
în pereții fără sunete
trecerea timpului

Primul cascador

A făcut în locul meu totul
a răspuns cînd am fost întrebat
a întrebat cînd am răspuns
a plouat într-o noapte peste el
și eu am plecat singur
mustind de apă
și el a rămas singur pe un mal
primul cascador primul cascador
este întotdeauna nemuritor
el trăiește în locul meu toată viața
și eu în locul lui am
un singur lucru de făcut

Al doilea cascador

Vă amintiți săriturile lui cu parașuta
vă amintiți în aer cum stătea
cîte o secundă sau două
cum se-ndepărta cum se apropia

Vă amintiți noaptea farurile
mașinii lui care se răsturna
pe marginea unei prăpăstii
fără nume pe un munte undeva

Vă amintiți eram numai noi doi
singur să rămînă ce ușor era
nimeni însă nimeni nu l-ar fi crezut
nimeni nici atuncea nimeni nu-l credea

Al treilea cascador

Frunzele nu au cascadori
pe ele nimeni nu le filmează cînd cad
poate numai o apă un nor
poate numai o fereastră și nu durează
decît pînă la spălatul ferestrelor

Al cui e cascadorul pînă la sfîrșit
cine e el
pe cine imităm fiecare murind
al cui e brațul nostru de oțel

De unde pînă unde durează cascadorul
de cînd și pînă cînd e rîndul lui
singurătatea lui imită norul
imită cascadorul nimănui

Vedenii

Vedenii circulare ne cuprind
ca într-o pîlnie ce soarbe
ca într-o pîlnie
cu capătul în pămînt
ca într-o pîlnie prin care
sîngele nostru curge blînd
în adînc din vreo mare
Vedenii ca niște aureole
ziua-n amiaza mare
luneci culcat pe un plan înclinat
altădată în picioare
pe vedenii circulare
o traiectorii ce se degradează lent
spre-un spațiu vechi interior
către un fel de continent
al tuturor al tuturor

Unde

Unde magnetice
unde secrete
unde se vede
jocul de cuvinte
de sunete de lumini
străvechi rătăcitoare
prin sacul de cartofi
ești lîngă foc
și aștepți să se coacă
în tine
să cadă moi
să te lapideze
miros blînd
cu mîini de pîslă
tăiate

ioanid romanescu

Privighetoarea-n flăcări

Fii ai colinelor de aur,
suflete adînci pe care mierea cîntecului
niciodată nu le umple,
credeți-mă : eu am văzut bătrîni
alergînd să atingă orizontul
și căzînd în prăpastie

ceruri cutremurîndu-se apleacă
fruntea demiurgului, încărcînd-o
cu o altă memorie

cînd pe înfloritele voastre guri
se zămislește lumina care va curge
în toate albiile lumii,
ascultați privighetoarea-n flăcări

Învierea

Cînd ne-am trezit priveam unul spre altul
suspectîndu-ne, ceva inexplicabil
plutea în jur ca o amenințare,

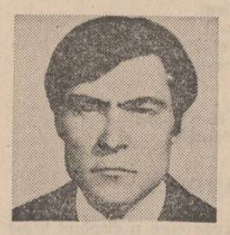

oameni pe care atît îi iubisem erau
nume săpate mult mai adînc
în memoria altei lumi

ce timp să fi fost ? cine erau naivii
care voiau să vadă umbra piramidei ?
din toată opera scrisă a lumii
exegeții abia reținuseră cîteva cifre

și iar am adormit —
un soare morocănos lumina
statuia dintr-o veche piață indică

Sincopă

Locul din care se rupe cuvîntul
devine o rană —
un trup de fier să ai,
repede vorbirea te devoră

culegători de priveliști,
sub picioarele voastre e jarul
pe care vîntul din gura unui monstru
îl întețește

Cîntecul buldozerului

Nimic de înger nu are deci nu se cîntă
nu căutați frumusețea acolo unde e nevoie
de forță
prin toate gropile prin toate mizeriile
nepăsător trece scrîșnind buldozerul

peste conducte vechi și resturi de cazemate
peste bucăți de sticlă sîrme și oase
în urma lui puteți merge oricînd
un patinoar se face drumul sub șenilele
buldozerului

prin bălării și duhori de canale
prin fumul galben al dărîmăturilor
pe unde orice memorie devine schematică
locuri pentru statui pregătește buldozerul

și chiar cînd nu mai poate să fie ce este
nu-l găsești abandonat cu pietre și iarbă
în gură
nu-l uită careva la marginea orașului
pentru că prea mult metal are în el
buldozerul

nimeni nu confundă buldozerul
nimeni nu dă piept cu buldozerul
pe nimeni nu-l izbește nu-l calcă buldozerul
toți spun acesta e buldozerul

Exilat în memorie

Celui care a trăit o epopee
îi este greu s-o mai scrie

acum un aforism trece din gură-n gură
și toți rămîn cu ochii măriți

orbirea unora m-a făcut
părintele vostru din exil

cu fiecare cuvînt mă îngrop
tot mai adînc în memoria voastră

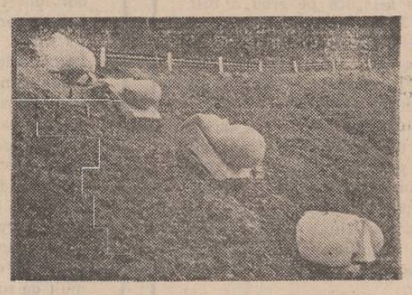

Bela Crișan : „Nașterea fluidelor"

mircea florin șandru

Jocul

Acesta e adevărul tineri prieteni
Un deceniu alege din trei sute de poeți
Unul singur
Auziți zgomotul marilor jocuri, monedele
zbîrnîie
Cap-pajură, cap-pajură, cap
Priviți cum aleargă acul ruletei, les jeux sont
faits mesieurs
Priviți magister ludi ține mîna suspendată
în aer
Cu cealaltă ține tratatul de retorică
El stă în fața urnei : două sute nouăzeci și
nouă de bile negre
Și una singură Roșie
În fața noastră un cîmp imens, alergăm
Ca un nebun forfotește sîngele
Scriem ziua și noaptea
La capătul cîmpiei Dicționarul Enciclopedic
Doar o singură filă liberă, de aceea vă spun
Nu vă supărați pe Critic, el atît poate striga
Cap-pajură, cap-pajură, cap
Fiți liniștiți bunii mei poeți
Unul din noi dacă piere, altul, tuns soldățește
Intră în alergare cu poezia sub braț
Acesta e adevărul bunii mei prieteni, un secol
Alege din trei mii de poeți
Unul singur.

Numai aceasta

Printre arbori o reptilă înghite
Gîtul unei păsări, șarpele
Devoră insecte cu aripi de diamant
Fluviile cară aluviuni și înalță
Insule, promontorii și delte
Ploaia cade pe acoperiș
Și desprinde mici molecule metalice
Trupul nostru, oasele, se subțiază, ca muzica
Soarele scade deasupra noastră
Obosit, ca taurul roșu
Numai vara aceasta rămîne cea mai frumoasă
Numai vara ce va veni rămîne cea mai
frumoasă
Numai acest copil întîmpină dimineața
Triumfător, alergînd ca o lance.

Un tren în iarnă

O fanfară cîntînd, în timp ce trenul
Înaintează prin viscol
Și glasul unor tineri, violent
Ca și cum prin traheele lor
Ar trece un plug de zăpadă
Trenul înaintînd prin cîmpia fantastică
Și înăuntru dulcea căldură promiscuă
Somnul, ca o pasăre gri cu aripe umede
Bărbați sprijiniți de umărul femeilor cu pulpe
de piatră
Totul înecat în sudoare, damigene cu vin,
Copii vorbind în somn, soldați
Cîntînd răgușiți lăsarea la vatră
Și muzica fanfarei rătăcind pe culoare, așa
se duce
Trenul prin zăpezi, cursă de provincie.

Tablou — copie perfectă

Gheara toamnei acoperă continentul
Cu umbră și cu clar-obscur
Spulberă vîntul peste noi cenușă
Din focurile stinse împrejur
Mirosuri de rășină și de sînge
Păsări tăiate pe butuci se zbat
Cu șomoioage de porumb se-afumă
Carnea vițelului tăiat
Dor de singurătate ne cuprinde
Rană pe inimă, dori de plecări
Toamnă flamandă, gîlgîie vinul
Seara aprinde ruguri pe mări.

Seara

Cu biciul său albastru, seara
Se pleznește pe pulpe
Făcînd să sune pînă departe
Sirene, trenuri, tramvaie, spălătorii
Și mori de ciment
Cu pieptul său uriaș seara aruncă focuri pe
orizont
Îneacă străzile de polen
Și face iubirile să se caute
Cu sîngele mai aprins decît spirtul
Incendiază cafenelele, innebunitoare
Dă orchestrele peste cap
Poleiește trupul femeilor cu o
Carne de bronz, gonește
Perechile pe șosea către locuri dosnice
Scoate pe străzi turme de adolescenți
Pune bătrînii să privească spre
Geamul luminat cu binoclul
Magnetizează totul, orașul
Dansează și stă în cap.

Sunete

Zgomotul acesta de motoare
De lifturi, de păsări care se zbat
De uși trintite, de geamuri
Plînsetul de copii, de femei
Părăsite, de bătrîni, care presimt
Mirosul de moarte
Pașii bărbatului care se plimbă
Pe hol, de la un capăt la altul,
De o mie de ori, împotriva
Aterosclerozei
Sunetul apei în țevi, sirena locomotivei
Care intră în ceață
Glasul femeii care țipă de plăcere
Sau de spaimă, risetul copilului
Agățat de marginea balustradei
Urletul cîinelui lovit în ochi cu praștia,
Și peste toate astea, orașul dansînd.

florin mugur

Ceramică de Horezu

Și numai cerul galben traversat de fringhii delicate
și numai norul acela fără noimă, norul acela căruia nu-i răspundea nimeni — o greșeală
a inimii — artistul continua să lucreze
apoi muri și-n timpul scurt al morții sale
desenă acel nor care, uite, se prăbușește
atît de lent, fără iertare, către mine.

De neînlăturat

Batista, cheile în buzunarul întunecos
și deodată cîteva vișine —
le pipăi speriat.
Virfurile degetelor sînt reci. Ele însele
sînt vîrfuri de degete reci.
Cine te caută prin tenebra intimă ?
Cine vrea să te-apuce de mînă ?

Glumă de vară

Lui Emil Brumaru

Și despre poezie ce crezi ?
mă-ntreabă cineva. Nu știu. Uite
măninc tot mai rar vișine
urc anevoie scările — și nici măcar
nu-s alte scări. Nu-i nimic, spune
tot ce atingi se face poezie.
Da' de unde ! Era așa dinainte.
Și pentru că mi-ai adus aminte, uite
e momentul să nu mai ating nimic —

îmi țin mîinile tremurătoare-n aer
departe de mine
de parc-ar fi bolnave de boala copiilor
și să nu-mi spui mie
că aerul le sărută —
nu le sărută nici dracul

nici măcar dracul cel frumos
nu le mai sărută
nici mama dracului
săraca.

Spinoza

Umblase multă vreme pe străzile
Olandei — în buzunare, afișe
împotriva barbariei — apoi, cînd s-a
îmbolnăvit
scria Tratatul
asupra curcubeului pe care, iată
de douăzeci de ani încerc
să-l termin eu, mereu speriat
de mohorita culoare indigo
și mereu întrebîndu-mă
ce caută ea, mohorita culoare indigo
între cele șapte minuni ale cerului.

Moment senin

Flori de prost gust, flori
de la marginea orașului, mă rog
flori de doi bani cîmpul
albastru mult și gras
roșu aproape vînăt de roșu ce e
flori ca un atac de apoplexie.

Și frumusețea — dar de unde ?
și frumusețea devenind din ce în ce mai mare
din ce în ce mai
mare. Ce bine !
Niciodată n-ai înțeles tu nimic
îmi spune cineva.
Ce bine !

Șterg penița cu-o frunză
și scriu mai departe.

De dragoste

Primăvara aceea care a dispărut brusc
într-un poem scurt și brutal
cerînd răzbunare — dar cui ?
dar pentru ce ? —
primăvara aceea strălucitoare curgînd într-o
clipă
ulei auriu, blestemată otravă de aur
în urechea frumosului rege Hamlet
așipit în grădină.

Primăvara aceea de după fuga ta
pură și singură și fără prinți și galbenă
de gelozie.
Primăvara — furia
plîngînd încet cu fața la grădină.

O conștiință

Urmare din pag. 1

unele lăudate, altele contestate cu vehemență, dar mereu mai aproape de sufletul țăranilor și muncitorilor și fiilor lor și mereu mai bine scrise și mai limpede și mai firești și mai aproape de adevărul acestui popor multimilenar învirtoșat în jurul Carpaților, izbutind în cele din urmă să impună în scrisul românesc contemporan o conștiință în stare să filtreze evenimentele fără a se lua după svonul lor, să le privească în față, să le îndure, să intre în jugul greu și anevoios al celor ce suferă și plîng și se bucură cu nevoile și suferințele și clipele de seninătate ce transpar din istoria contemporană a poporului nostru.

După Rebreanu, demn de a-i sta alături în urma unei munci uriașe pînă acum, aflată în deplină maturitate, inepuizabila forță morală a satului transilvan ajunsă cu atîta greutate la cuvînt așează treptat o nouă conștiință pe nume Ion Lăncrănjan. Ultima sa carte, Suferința urmașilor, *rodul a cîtorva ani de muncă intinsă cu reveniri și stăruințe în amănunt înseamnă o dată în proza contemporană. Cele cîteva capitole din inima cărții care vorbesc despre obiceiurile satelor noastre transilvane, despre nopțile de vară și despre rînduielile morale și spirituale atît de nobile și adînci, despre candoarea copiilor și legămîntul adînc cu făpturile naturii statornicit prin veacuri, ating măiestria și sînt printre cele mai convingătoare scrise pînă acum asupra Transilvaniei. Om al muncii cu precădere, proletar al scrisului cum se numea într-o mărturisire, Ion Lăncrănjan este o conștiință prin care literatura noastră se revendică încă o dată angajată la greul istoriei poporului nostru.*

Primească prinosul de recunoștință pentru munca sa dreaptă și adîncă întru edificarea morală a compatrioților săi.

Gheorghe Coman : „Intîmpinare"

Taberele sculptorilor

Nu mai este o noutate să vorbim despre taberele de lucru ale sculptorilor români. Dacă ne ducem la Medgidia, de pildă, putem „vizita" muzeul în aer liber cu lucrări de ceramică monumentală ; la Sibiu, s-a inaugurat în acest an un simpozion de ceramică — ale cărui rezultate le vom putea vedea în curînd ; să mai amintim tabăra sculptorilor în metal de la Galați, sau pe aceea de la Arcuș, lîngă Sfîntu Gheorghe, de sculptură în lemn.

Nu de mult, s-a închis a 9-a ediție a taberei de lucru de la Măgura. Vizionarea (atent pregătită de organizatori, din partea Comitetului județean P.C.R., a Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Buzău și a U.A.P.) a fost marcată de exigența opiniilor criticului de artă Ion Frunzetti ca și a pictorului Brăduț Covaliu, prezenți în imensa „sală" a expoziției. Toți vorbitorii au adresat cuvinte calde participanților, au schițat o fugară cronică a lucrărilor acestui Muzeu național de sculptură în piatră în aer liber.

Sîntem primiți cu o tradițională „Intîmpinare" lucrată în piatră de sculptorul Gheorghe Coman, sufletul taberei, apoi privirea se echilibrează în „Duetul" eternizat de Alecu Bobu, iar, întru păstrarea liniștii, „Himera" lui Dan Covătaru se ascunde în marginea pădurii parcă urmărind „Nașterea fluidelor" izvorîtă din gîndul și munca lui Bela Crișan.

Dar și de Vasile Onuț cu al său „Dor stelar", și Viorel Pranițchi, cu un etern „Omagiu" artei, oamenilor... Nu-i putem omite nici pe Vera Barkocsi, Mihai Ecobici, Petre Grăjdeanu, Ion Iancuț, Marin Mănăilă, Nicolae Procopan cu al său „Omagiu soarelui" sau „Starea" Manuelei Sicloși, pe Florentin Tănăsescu, Iuliana Turcu care s-au strîns laolaltă în muncă și creație, salutînd fiecare răsărit de soare, fiecare nouă zi de trudă alături de cioplitorii destoinici, veniți tocmai de peste deal, de la Ciuta. Poate așa a pornit și ideea lui Gheorghe Terescenco — imortalizînd al său „Răsărit de soare" impietrit, de-a pururi, aici, în poenile de deasupra Tisăului.

Fiecare monument, aflat în îngemînare cu natura, este un monument al unei simțiri artistice, al unei personalități artistice. „Să nu uităm — spunea Ion Frunzetti — că aceste energii ale artiștilor trebuiesc înconjurate cu dragoste, să nu uităm că au nevoie de ea, au nevoie de admirație, au nevoie de atitudine critică atentă, pentru a forja bunurile spirituale adevărate prin bunuri spirituale autentice".

La acest moment erau prezenți, alături de artiști, cioplitorii din Ciuta, cu costumele și pălăriile lor negre, aidoma mătăniilor pe o sfoară, cu mîinile ce se odihneau, după zile de lucru, pe genunchi — adevărate noduri ce parcă despărțeau fiecare „mărgea" în parte. Un șirag sobru, colorat uneori de prezența multicoloră a vreunei neveste, sau a vreunui copil mai curios. Ședeau și ascultau cîntecele de bucurie înălțate de oamenii Buzăului, pentru că aici la Măgura, fiecare vizionare este prilej de dans, cîntec și bucurie. O lume, o viață ce se adaugă celor împietrite în albul de granit al statuilor ce ne înconjoară. Nu le poți vedea pe toate dintr-o suflare. În dreptul unora te oprești, stai, aștepți — apoi treci mai departe, citești incrustațiile, le descifrezi mesajul, vrei să afli mai mult și mai multe despre fiecare. Și, chiar dacă-l ai drept ghid voluntar pe sculptorul Dumitru Pasima, tot îți promiți în gînd să mai revii.

Cornelia Djigola

Vasile Onuț : „Dor stelar"

FIERUL

Publicăm un fragment inedit din scenariul filmului FIERUL ȘI AURUL, **de Mihnea Gheorghiu, consacrat destinului celei mai proeminente personalități a istoriei antice a României. Filmul va fi realizat de Studioul „București" și va completa „epopeea cinematografică națională" cu evocarea glorioasei perioade istorice de-acum peste două milenii, marcată prin făurirea statului getodacic unitar și independent, sub sceptrul lui Burebista.**

În loc de prezentare, am solicitat autorul să ne răspundă la cîteva întrebări.

— Pentru ce ați ales acest titlu și nu pur și simplu „Burebista" ? Nu este el eroul „titular" ?

— Ba da. Însă un film nu este o epopee, exhaustivă. Aduceți-vă aminte că despre Mihai Viteazul s-au făcut două lungi filme în acest deceniu și subiectul n-a fost încă... epuizat.

Personajul meu central se afirmă într-o epocă de intensă viață socială și politică, pe fundalul unor evenimente memorabile ale istoriei Europei și a omenirii, la răscrucea marilor civilizații ale lumii antice : tracică, greco-romană, celtică și orientală, marcată de războaie sălbatice, făuritoare de imperii gigantice și trecătoare, dar și de spirite înalte și construcții bogate și frumoase, mai durabile decît istoria lor. **„Fierul și aurul"** simbolizează instrumentele păcii și războiului, puterea și bogăția

trei bărbați tineri, blonzi și voinici, cu chipul și veșmintele însemnate de drumuri lungi și obositoare, coboară, într-o noapte furtunoasă, printr-o trecătoare de munte, spre plaiul la poalele căruia se văd apărînd casele unui sat. Se vede că sînt oameni înaspriți de războaie și suferințe, bănuitori, cu armele mereu pregătite pentru un neprevăzut atac. Caii lor osteniți merg la pas. Unul dintre ei e pe jos, ducînd de căpăstru calul tovarășului său ce pare suferind. El poartă la briu, în loc de sabie, un fel de fluier cu două țevi inegale. Primul călăreț, probabil șeful lor, scrutează zarea.

E ziuă acum, soarele răsare din ceturi lămurind peisajul bogat și impunător al depresiunii carpatice, din mijlocul căreia se ridică fumul unui horn înalt. O turmă de zimbri trece printr-un luminiș. Deasupra, într-un arbore înalt și stufos, pe o platformă așternută cu un snop de paie, un băiețandru îi urmărește atent pe călăreți, scoțind un șuierat, probabil vreun semnal anume.

Într-un vast luminiș al pădurii, un grup de mineri și fierari muncesc cu voie bună, sub porunca unui meșter care bate un fier cald. Hornul cel mare aparține unui cuptor de topit minereul, fiindcă din acea direcție este transportată pe rotile masive, materia primă a fierarilor. De pereții fierăriei atîrnă arme și capete de furci de fier, potcoave, cîrlige etc. Fierarul a auzit șuieratul și dă poruncă mută unei Calfe, care se depărtează în grabă, iar el continuă lucrul cu barosul, mai atent în direcția semnalului.

Cei trei își fac apariția dintre copaci : primul se apropie la oarecare distanță, de starostele fierarilor și-l salută latinește :

CALOPODA : Pax vobiscum !...

Starostele se întoarce spre dînsul, apoi trecînd cu privirea peste însoțitorii săi, îi răspunde șiret :

CASTABOCA : Ad vitam aeternam... dar, după vorbă și după port, nu păreți romani...

Călărețul e bucuros de răspunsul acesta, dar nu se grăbește să-i explice mai mult.

CALOPODA : Nu sîntem ; dar voi ce sînteți, căci înțeleg graiul vostru ?

CASTABOCA : Străinul e dator să răspundă la întrebarea stăpînului casei. De unde știi limba noastră și de unde veniți ?

CALOPODA : Vorbesc limba tracilor, fiindcă e limba părinților mei și venim de departe, de foarte departe...

Între timp, grupul călăreților a fost împresurat, în liniște, de fierarii înarmați. Tînărul rănit (Comata) geme și cade de pe cal. Primul descalecă și-l ajută, împreună cu tovarășul său. După o clipă de gîndire, starostele face semn oamenilor lui să se întoarcă la lucru și calfei sale (Bedar) să-l ajute pe străin :

CASTABOCA : Duceți-l pe fratele nostru la „casa femeilor", să-l oblojească, iar pe oaspeți conduceți-i la colibă și dați-le cele de trebuință, să se întremeze.

Primul călăreț trac îi întinde sabia lui scurtă, cu minerul înainte. Starostele o ia, o privește cu ochi de expert, apoi i-o restituie zîmbind, arătîndu-i panoplia de pe pereți.

CASTABOCA : Poți s-o păstrezi, avem destule și pare-mi-se mai bune... Ai fost gladiator ?

CALOPODA : Da. Am fost în oastea lui Spartacus.

CASTABOCA : Dar tu, ce porți în briu ? Un fluier parcă...

Fluierașul trac pare surprins de întrebare, apoi suride viclean.

LAI : Două fluiere, unul pentru bucurie, altul pentru minie...

Starostele devine serios și-l privește scrutător în ochi, dar nu-l întreabă mai mult și-i face acum semn din cap să se alăture tovarășilor săi, apoi, privindu-l din spate, își continuă lucrul. Gladiatorul se întoarce însă și-l întreabă curios :

CALOPODA : Asta ce fel de armă este, la care ciocănești ?

Starostele se oprește din ciocănit și îi arată „arma".

CASTABOCA : Un brăzdar de fier.

CALOPODA : De fier ? La Roma sclavii ară cu pluguri de lemn.

Fierarul răspunde mîndru, continuînd să bată fierul cald :

CASTABOCA : Precum vezi, și plugurile noastre sînt mai bune decît ale romanilor.

În drum spre coliba unde i-a poftit gazda, calfa Bedar se simte dator să adaoge :

BEDAR : Principele nostru vă consideră oaspeții săi...

Gladiatorul nu se poate opri să se mire din nou :

CALOPODA : Principele vostru muncește ?

Calfa se miră, la rîndul său, de întrebare.

BEDAR : La noi toată lumea muncește, cu sabia sau cu plugul...

LAI (către gladiator, în amintirea unui vers latin) : Ense et aratro...

Un grup de femei îi așteaptă pe prispa colibei. Una dintre ele se îndreaptă de grabă spre tracul rănit. „Casa femeilor" este un fel de atelier de tors și țesut lîna, cînepa și inul. Un frumos covor se zărește pe peretele din fund. Cuptorul și vatra bucătăriei se află alături de casa femeilor. Se coace piinea.

*

A doua zi, refăcuți, cei doi traci străini, însoțiți de un polc de călăreți, conduși de CASTABOCA, se gătesc de plecare într-o direcție necunoscută. Rănitul, întremat, le face semn de rămas bun.

COMATA : Eu rămîn aici, să încerc plugul acela de fier.

În spatele lui, îi privește zîmbind FEMEIA care l-a îngrijit. Gladiatorul se preface supărat.

CALOPODA : Țăranul tot la pămînt trage.

LAI (privind podgoria de pe deal) : *Sau la vie...*

Călărețiî pleacă rizînd, la drum, traversînd o poiană plină de stupi de albine, în care lucrează doi prisăcari, printre uneltele lor de albinărit. Unul dintre ei le dăruiește cîte-o bucată de fagure de miere, într-o frunză de brusture.

*

Piața din perimetrul palatului lui Burebista e plină de artizani și negustori, geto-daci și străini, lesne de recunoscut după portul lor. Olari geți, vînzători greci și orientali de obiecte și țesături frumoase ; coșuri cu fructe și zarzavaturi, păsări și purcei, amfore cu ulei și grîne ; cițiva oieri daci vînd brînză și mei ; un zaraf schimbă bani ; un bărbier își tunde clientul cu castronul în cap ; un prisăcar își vinde mierea. Lîngă un trunchi de copac, un geambaș oriental își alege caii pe care urmează să-i achiziționeze, plimbîndu-i în buiestru, sau căutîndu-i la dinți. Chestorul pieții, voinic, oacheș și cu un început de chelie, cu o tablă de ceară în mînă, urmat de un tînăr ostean, căruia îi cam fug ochii după o florăreasă, inspectează tîrgul, notînd cîte ceva la răstimpuri. Servitorul negru al geambașului a scăpat un cal din coardă, fuge după el și răstoarnă, din greșeală, pe stăpînul său, înainte de a prinde animalul speriat. Acesta se ridică din praf și cu harapnicul îl biciuiește pînă la singe.

Călărețiî au intrat pe uliță și acum privesc spectacolul. Negrul, inspăimîntat, ferindu-se de o lovitură fatală, smulge harapnicul din mîna stăpînului său. Furios, acesta îi pune piciorul pe grumaz și trage pumnalul din cingătoare, să-l înjunghie.

Atunci, mîna chestorului Viezure îl oprește hotărît.

VIEZURE : Aici vărsarea de singe e oprită, comise Mitran.

Geambașul persan e nedumerit în furia lui oarbă.

MITRAN : E sclavul meu ! Fac cu el ce poftesc.

VIEZURE : Aici nu există sclavi. Acasă la tine, faci cu el ce poftești.

Gladiatorul a auzit replica și în ochii lui se recitește aceeași mirare care-l urmărește de cînd a intrat în Dacia. Privește spre tovarășul său și trec mai departe.

Dinaintea atelierului olarului get, un grec se tocmește cu negustorul care-i arată marfa, niște amfore de toate dimensiunile, oale și ulcioare pictate și negre. Alături, din două vase enorme de pămînt, pline cu vin, un ajutor al său umple amfore și le cetluiește cu cilți și ceară de albine.

Neguțătorul grec e foarte atent la calitatea mărfii oferite de colegul său get.

teatru **t**

Generoasa fundație

Anul acesta **Național**ul bucureștean își deschide stagiunea cu un spectacol cu totul pe măsura sa, realizat de regizorul Horea Popescu împreună cu o excelentă echipă actoricească. „Generoasa Fundație" de Antonio Buero Vallejo este deopotrivă o piesă document (ea reproduce experiența autorului) și o parabolă existențială care transcende realitatea istorică (de altfel depășită) a unei Spanii încătușate. În centrul dramei stă figura scriitorului Tomas, însetat de libertate și obsedat de ideea dragostei și a realizării. Aceste irepresibile obsesii îl fac să transforme temnița unde așteaptă să fie executat într-un așezămînt superior, în bună măsură utopic, într-o „generoasă fundație". Impetuosul tînăr se automistifică (mistificîndu-i și pe alții) dar vindecarea se va produce în chip implacabil, lent și tragic. Treptat, obiectele închipuite care semnifică modesta și întrutotul meritata lui fericire (o pură proiecție) dispar făcînd loc realității. Telefonul, rafturile de cărți, dulapul cu băuturi, se retrag în pereți, pereții se sudează peste visate, scăldate în lumină, ferestre. Tocmai acest proces de re-captare a lui Tomas de către realitate (crudă, fără speranțe) dau tonul spectacolului, dirijînd momentele de stranietate, de surpriză, de lirism, de bărbătească asumare a chipului (adevărat) al lumii. Gradația impusă de regizor este fără greș, și chiar scenele „estetizante" sau spectaculoase, ce nu-i displac lui Horea Popescu, își găsesc acum justificarea : ultima apariție a Bertei, de exemplu, ca madonă sumbră pictată parcă de Salvador Dali pe fundalul gri-albastru ce poate fi la fel de bine orizontul unei cîmpii, marea ori cerul.

Trebuie remarcată în mod special știința cu care talentul lui Vallejo construiește personaje, căci în afara lui Tomas mai apar încă patru memorabile tipuri : generosul, greoiul, invincibilul Tulio, interpretat de Mircea Albulescu, lucidul și încordatul Azel, întruchipat de Gheorghe Cozorici, poltronul și pitorescul Max, jucat, de Marin Moraru, brutalul și tranșantul Lino — Costel Constantin. Personalitatea acestor actori fiind cunoscută, rămîne să recunoaștem că rolurile li se potrivesc perfect, fără cel mai mic decalaj. Pentru a-l juca pe erou a fost ales Ovidiu Iuliu Moldovan, care deșiră întreaga gamă de stări proprii acestuia, de la entuziasmul jucăuș, ușor iresponsabil, la deprimarea cruntă și de aici la atitudinea directă, fățișă, a confruntării. Cu siguranță că în cariera tînărului (încă) actor, imaginea lui Tomas e un punct de fericită evoluție. În apariții succesive, carnală și eterată în același timp, îmbinînd prospețimea cu tristețea amară, Ilinca Tomoroveanu a fost Berta, viziunea, patima și iluzia încarceratului.

Marius Robescu

film **f**

Muntele alb

Premiera Muntele alb, producție a studioului de film TV, vine să întărească impresia pe care ne-au făcut-o filmele noastre din ultima vreme : tot ceea ce s-a putut învăța în materie, s-a învățat ; ceea ce ține de meserie — de la decupajul regizoral și pînă la prelucrarea peliculei —, se face bine, cu competență și chiar cu harul necesar. Nivelul profesional este cu atît mai lăudabil în **Muntele alb**, cu cît Studioul de film TV se află la primele sale filme mai ambițioase.

Scenariul rămîne însă și aici în aceeași suferință. Povestea pentru care, la urma urmelor, vedem filmul e cunoscută : combinatul care se construiește va produce numai sodă, sau va produce și oxid de magneziu ? Iată o problemă care pasionează pe cei doi ingineri, protagoniști ai filmului. Cei doi iubesc aceeași fată. Părerile sînt însă împărțite în privința unui munte. La sfîrșit, cei doi iubesc același munte. Problemele de producție s-au rezolvat. Mai rămîn de pus la punct chestiunile sentimentale unde, așa cum spune un personaj al filmului, mai funcționează încă libera concurență...

Scenaristul Liviu Timbus reia aici o schemă dramatică mai des folosită atît în dramaturgia, cît și în filmul nostru : lupta între spiritul conservator și spiritul de inițiativă preia totodată și eroarea de a se ocupa mai mult de soarta șantierului, a întreprinderii, decît de soarta oamenilor angajați de o parte sau de alta a baricadei.

Regizorul Dan Necșulea a reușit să dea viață și spontaneitate foarte multor secvențe ; există și scene admirabil realizate atît din punct de vedere regizoral, cît și al imaginii, precum cea a mutării familiei Popescu ; operatorul Mircea Gherghinescu este un bun profesionist și, pe alocuri, dialogul și situațiile sînt spirituale ; actorii au și ei momente bune, deși distribuția conservă foarte multe din locurile comune impuse pînă acum — un Traian Stănescu rigid pînă la academizare, deși actorul are disponibilități interpretative mult mai largi, un Emil Hossu băiat bun pînă la hazard, o Ana Szeles care se străduiește din toate puterile să joace o fată de optsprezece ani...

Dar spectatorul nu vede filme ca să se entuziasmeze pentru o mișcare savantă a aparatului de filmat, sau ca să constate că nivelul profesional al filmelor noastre a crescut ; spre lauda lui, spectatorul se duce la filme ca să se bucure și îl interesează mai puțin felul în care i se produce bucuria. De aceea, toate calitățile unui film precum **Muntele alb**, ar fi putut să fie mai cu folos spectatorului dacă scenariul ne-ar fi spus mai multe despre noi înșine — subiect atît de pasionant de fapt !

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Muzică și poezie

● Tot mai multe emisiuni încearcă să conjuge aceste modalități de expresie în formula unui spectacol simplu, elementar, lipsit de fastuozitate, dar cu mari cîștiguri în comunicarea directă a stărilor, a emoției, cucerind adeziunea telespectatorului prin sinceritate și naturalețe. Printre aceste emisiuni dedicate în mod expres tineretului, de o oarecare audiență se bucură **Clubul tineretului**. Emisiunea este alcătuită din secvențe bogate de muzică și poezie, interpretări și recitări, susținute de formații ale tinerilor din întreprinderi și instituții, brigăzi artistice etc. Deși în bună măsură este o emisiune, să-i spunem, „de studio", cea pe care am urmărit-o săptămîna trecută, în 23 septembrie (realizator : Nedic Lemnaru), a avut ca loc de desfășurare ambianța campestră a plaiurilor din incinta localității Monor, județul Bistrița-Năsăud, fapt care i-a acordat un plus de farmec și pitoresc. Un aer proaspăt și cristalin a vibrat și în vocea celor care au susținut emisiunea, interpreți și formații care au folosit acest prilej fericit pentru a-și exprima talentul și măiestria în cîntec, dans, poezie, scenete satirice etc. Bine reprezentat a fost cîntecul popular bistrițean, în general momentele folclorice au fost de bună calitate artistică, precum și cel susținut de membrii cenaclului „Alma Venus" din Năsăud. O emisiune sărbătorească, într-un cuvînt, beneficiind de înzestrarea deosebită a celor prezentați, dar stîrnind și o undă de nemulțumire prin modul liniar, monoton, lipsit de inventivitate în care a fost articulată. Ar fi bine ca realizatorii să investească o doză mai mare de spontaneitate, imaginație și pasiune în găsirea unor forme mai eficace de punere în valoare a tinerilor creatori, de **evidențiere** și încurajare a acestora. Necesare mi se par și o selecție mai exigentă a celor aduși în fața aparatului de filmat, o grijă mai mare pentru **calitatea artistică** a ceea ce ni se oferă (mai ales în cazul producțiilor literare). Dar, dincolo de aerul ușor festiv al emisiunilor, ceea ce le umbrește este un anumit scenariu-tip de la care arareori se abat (o recitare, un cîntec folk, o poezie, un interviu eventual, și iar de la capăt). După un scenariu asemănător se derulează și emisiunea **Cenacluri ale tineretului din capitală** (realizatori : Ionel Stoica și Gheorghe Teașcă). Emisiunile îi individualizează prea puțin pe cei prezentați, tratîndu-i pe toți egal și distant, cu aceeași severă imparțialitate și lipsă de entuziasm.

● Urmînd celei de acum două **săptămîni**, pe care am menționat-o în acest colț de pagină, emisiunea de știință de luni, 25 sept., provocată de întrebările telespectatorilor și dedicată noțiunii de „suflet", a reușit, cu ajutorul invitaților Petru Pânzaru și Constantin Bălăceanu, — aflați în excelentă dispoziție explicativă —, să lămurească mai în profunzime problema pusă în discuție.

Grigore Georgiu

ȘI AURUL

Scenariu de film de

mihnea gheorghiu

poporului de țărani, soldați, meșteșugari, negustori și învățați, conduși de marele rege al Geto-dacilor.

— Ce ne puteți spune despre semnificația culturală, autohtonă și universală, a evocării personalității căreia i se dedică scenariul noului dumneavoastră film, după ce ați consacrat unul lui Tudor Vladimirescu și altul lui Cantemir ?

— Am conceput, inițial, pe eroul filmului nostru, ca pe un personaj al tragediei antice, de pildă Agamemnon, sau ca una din „viețile" lui Plutarh. Subiectul era generos prin fantastica lui încărcătură intrinsecă de acțiune, de cultură și civilizație, de Istorie. Și e firesc ca epoca respectivă și eroii ei legendari să fi inspirat pagini glorioase literaturii dramatice universale. M-aș opri, de exemplu, la **Iuliu Cezar** de Shakespeare și la **Mitridate** de Racine.

Dacă adăogăm la aceștia povestea eroică a tracului Spartacus, contemporan cu ei și cu Burebista, — prezenți cu toții în filmul acesta, — amploarea extremă a sferei politice și artistice, în care se încadrează acțiunea și personajele noastre, apare intimidant de seducătoare. M-a atras, de asemenea, foarte mult, viața cotidiană a cetății antice, a oamenilor ei, așa cum a fost, sau cum o înțelegem astăzi, în perspectiva vremii. Istoria nu se repetă, dar este o școală civică și politică plină de învățăminte pentru urmași. **Fierul și aurul** este în fond o dramă a puterii, o dramă politică. Mărturisesc că, după doi ani de muncă efectivă asupra acestui material copleșitor, fusesem tentat chiar să-l intitulez **Cezar și Burebista,** sau **Răzbunarea lui Spartacus,** atras de variatele modalități pe care mi le oferea acțiunea, fiindcă **este** un film de acțiune, aproape un „film de aventuri", deși încărcat de mitologie, — și țin s-o subliniez — de mitologia pămîntului nostru, mergînd pînă la sondarea surselor filozofiei și civilizației românești.

— De ce țineți să subliniați aceasta ?

— O spun și pentru că filmul meu nu este o lucrare festivă, circumstanțială, ci expresia unui ansamblu de idei care mă preocupă de mai multă vreme și mă refer, între altele, la filmul **Zodia fecioarei** în care una din temele actualului film se regăsește „avant la lettre".

— Ce puteți adăoga la informațiile cunoscute despre importanța evenimentului pe care-l vom aniversa, după douăzeci de secole și jumătate, în 1980 ?

— Despre însemnătatea istorico-politică a aniversării, care ne va prilejui, desigur, în următorii doi ani, un mare număr de alte manifestări culturale, nu cred că e necesar să adaog noi argumente și date pe lîngă cele cunoscute de cititori, — unele din chiar foiletonul excelent publicat într-o serie de numere ale „Luceafărului", — mai ales că o bogată producție editorială dedicată evenimentului a început, încă de pe acuma, să le completeze cu rodul noilor cercetări acumulate și coordonate de Institutul de tracologie de pe lîngă Academia de Științe Sociale și Politice. Cred însă că, în primul rînd, importanța educativ-patriotică a momentului, consemnat și în interview-ul nostru, n-ar trebui să scape nimănui.

GRECUL : Doresc o sută de amfore, jumătate cu vin roșu și jumătate cu vin alb vechi, îndulcit cu miere. Romanilor le place vinul amestecat.

Negustorul clipește din ochi înțelegător.

OLARUL : Îl revindeți la Roma ca vin grecesc...

GRECUL : Acestea-s treburile negoțului. Ce-ți pasă ?

OLARUL : Am întrebat, ca să știu dacă nu-i mai potrivit să-l turnăm de-a dreptul în amfore grecești.

GRECUL : Aveți și amfore grecești ?

OLARUL : Cele mai frumoase și mai trainice, numai la mine se găsesc. Costă mai mult, dar face. Bis dat qui cito dat — *cine dă repede, dă de două ori.*

Negustorul grec cugetă o clipă, șiret, apoi cere să i le arate. Se apropie și VIEZURE de taraba olarului. Acesta intră în atelier și-i face semn unui lucrător să-i aducă ceva. Ucenicul tocmai apăsa pe lutul încă umed al unei amfore „marca fabricii" grecești, cu o mică ștampilă de fier. Se ridică și ia de pe raftul de la gura cuptorului o amforă pictată de toată frumusețea și o scoate-n uliță, la tarabă. Negustorul grec o examinează, apoi strigă indignat.

GRECUL : Aceasta este marca amforelor mele de Histria. Mi-ați furat sigiliul. Îmi furați clienții. Mă nenorociți. Hoților. Săriți, hoții !

Chestorul VIEZURE se apropie precipitat de negustorul înșelat, chestionîndu-l asupra hoției de care se plînge. Grupul călăreților trece prin piață și privește, în trecere, la pehlivăniile unui păpușar care mimează și acompaniază o comedie oarecare. Cînd ajung în dreptul tarabei, olarul mîncînos e întins pe jos de gardianul chestorului care se pregătește să-i aplice pe spatele gol, cu fierul înroșit, „marca fabricii" falsă. Atunci grecul se răzgîndește, smulge sigiliul din mîna gardianului și intervine, către Viezure.

GRECUL : Stai, frățico, poate că am greșit. Stai să mă uit mai bine.

Cu sigiliul în mînă, — corpul delict, — el se apleacă spre olar și-i șoptește la ureche.

GRECUL : Dacă plătesc numai vinul și-mi dai amforele pe de-asupra... ce spui, te învoiești?

Olarul prins cu „ocaua mică" se învoiește ; atunci grecul, către chestor.

GRECUL : Prea nobile păzitor al dreptății negustorilor, lasă-l, căci am greșit din nebăgare de seamă.

VIEZURE : Nu e hoț olarul nostru, precum strigai adineaori ?

GRECUL : Nu e, am mințit, pe cinstea mea de negustor !

Chestorul e un hitru care se pricepe la asemenea afaceri și se preface convins. Ochii lui nu prevestesc însă nimic bun.

VIEZURE : Atunci, iertat să fie. Dar pentru că domnia-ta ai strigat în piață că un get este hoț, ai să răscumperi minciuna, cu prețul amforelor îndoit. Jumătate pentru cinstea lui și jumătate pentru visteria regelui geto-dacilor (Batjocoritor) Bis dat qui cito dat.

Grecul îi numără-n palmă monede romane și grecești, răsuflînd ușurat.

Gladiatorul o vede și o aude și pe-aceasta și dă din cap, izbucnind în rîs, împreună cu ceilalți spectatori ai acestei întîmplări.

În imediata apropiere, pe prispa unui han, la umbra unui arbore pletos, lîngă o arcadă de viță, un dascăl-filozof discută cu discipolii lui tineri și mai virstnici, sorbind din cănile lor de lut. Dascălul e asemănător unui preot budist, dar bundița și opincile îi atestă origina de prin partea locului.

MAESTRUL : Vinul tracic este înșelător. Eternitate, numele tău este vinul !

Un discipol dac îl completează. Înalță și golește cana cu vin.

DISCIPOLUL : In vino veritas, închinător al lui Bachus-Dionysos !

MAESTRUL : Marea voastră însușire, a dacilor, e că dintre toți închinătorii Zeilor, voi jertfiți cele mai multe cupe pe altarul lui Dionysos !

DISCIPOLUL : Zeul dacilor este Zamolxes, maestre !...

MAESTRUL : Același zeu, cu alt nume ! Care e deosebirea dintre ei ? Poți să-mi spui, tinere filozof ?

DISCIPOLUL : Al nostru dăruiește închinătorilor lui, nemurirea. Și nu bea ! Pe cînd zeii grecilor beau, dar nu îndrăznesc să-i dăruiască pe bieții muritori cu nimbul eternității lor. Da, da, adu-ți aminte ce a pățit Prometeu pe chestia asta !

MAESTRUL : Voi, dacii, sînteți niște barbari ; niște barbari prea deștepți pentru mine.

La semnul căpeteniei, călărețiî se opresc dinaintea hanului care seamănă cu străvechile hanuri românești, cu prispă, pridvor și jitniță.

CASTABOCA : În seara asta, o să trageți aici, la Hanul Pietii. Sînteți oaspeții regatului. (Arătînd spre Maestru). *Mai sînt și alții. Are să vă placă. Mîine, mai stăm de vorbă.*

Unul din călărești descalecă, își leagă calul de un stănog și se îndreaptă spre Hangiu, șoptindu-i ceva și arătînd către cei doi sosiți, în timp ce starostele și ceilalți doi călăreți îi salută și își continuă calea, printr-o mare poartă de zid,

Grigore Minea : „Buerebista"

peste un pod, unde se înalță palatul regelui Burebista.

★

Palatul regelui din Argedava se întinde pe o mare suprafață de teren, între două rînduri de ziduri de piatră și palisade de pămînt bătut, între care se ridică diferite clădiri. În stînga este un fel de tabără — cazarmă militară de tip roman, în mijlocul căreia ostașii fac diferite exerciții de luptă, sub comanda șefului dac VISCOL, al cărui nume vorbește de la sine despre firea și puterea sa. Se fac exerciții de sabie și lance, trageri la țintă cu arcuri mari, dar centrul atenției spectatorului se va îndrepta spre armele grele de război : catapulte și tunuri de asalt, la care ostașii lucrează cu multă îndeminare sub ochii meșterului helvet BERNA, care le și „fabrică". La intrarea taberei se vede o statuie reprezentînd un călăreț, în uniformă de luptă, pe un cal înzăuat, (aidoma „călărețului trac" legendar).

În dreapta se întinde o zonă rezidențială de vile cu aspect grecesc, locuințe și ateliere-prăvălii ale locuitorilor capitalei, unele cu colonade și patio, ca acelea din Pompei. O clipă, aparatul va întîrzia asupra „monetăriei" regelui, unde aurarii și argintarii săi lucrează la baterea monedei cu efigia sa și la tot felul de juvaeruri. În această zonă apar și cîteva temple mici de piatră, ca templul Atenei de pe Acropole, și un templu oriental, iranian printre coloanele căruia se întrevede o statuie a zeului Mithra, cu ochi de peruzea. Un mare portic, cu ample trepte de piatră și coloane (Propylee), deschide intrarea spre un palat de piatră din blocuri masive, descinzînd direct din civilizația miceniană.

Pe latura din fund continuă lucrările de construcție a unui apeduct, conduse de un arhitect roman. Pe schele lucrează zidari de toate neamurile, iar arhitectul Marius DULLA supraveghează funcționarea unei mari macarale de lemn, mișcată cu o enormă roată în interiorul căreia „păsesc" oamenii care o învirt fără odihnă. Blocurile mari de piatră de construcție sînt dirijate, de pe schele, de alți zidari. (Vezi reconstituirea construcției apeductelor romane Aqua Claudia și Aqua Marcia).

Panorama capitalei lui Burebista prezintă aspecte ale unei vieți civilizate, deschisă influenței romane, grecești și orientale. CASTABOCA i-a văzut și s-a salutat, prietenește, cu DULLA și BERNA, tovarășii săi din „Consiliul pentru arme și fortificații". Acesta din urmă schimbă un semn de caldă salutare cu Bedar, fiul său. Atunci sînt zăriți și de VISCOL, care-i face semn lui Castaboca să vină la el. El descalecă și lasă calul în grija calfei BEDAR care intră în tabără îndreptîndu-se spre grajdurile regale.

VISCOL : Meștere Castaboca, ce vînt te-aduce pe la noi ?

CASTABOCA : Ai uitat, generale Viscol ? E vremea adunării consiliului armelor.

VISCOL : N-am uitat. Dar mi se pare că ai venit prea devreme.

CASTABOCA : Mai bine mai devreme, decît prea tîrziu.

VISCOL (serios) : *L-am văzut cu tine pe tînărul helvet, fiul meșterului Berna.*

CASTABOCA : Marele maestru al armelor mi-a trimis răspuns prin calfa Bedar, fiul său, că va trebui să punem de grabă în lucru un nou model de catapulte, pe care l-a cumpărat de la spaniolul său din arsenalul Romei.

VISCOL : Romanii își reînnoiesc armele de asediu ? Pentru ce ? Sau contra cui ?

CASTABOCA : Arhitectul Dulla nu știe ? E roman doar. Ce mai face ?

VISCOL : El știe să facă palate și poduri. Acum face apeductul... Și nu mai e demult roman ; acum e de-al nostru.

CASTABOCA (șoptind) : *M-a chemat regele. Cezar a intrat în Gallia.*

Aparatul pătrunde în palat, unde sobrietatea încăperilor și tăria porților sînt cu gust îmblînzite de frumoase lucrări de artă în stil grecesc și oriental, mozaicuri, statui, vase, mobilier, fără luxul strigător al regilor orientului și al patricienilor romani. Senzația de tărie și opulență e statornică, dar nu ostentativă. Regele se află în tovărășia nepoatei sale IRA. Este un bărbat de virstă mijlocie, care arată mai bătrîn, din pricina corpolenței sale. Cu mustață și barbă rară, nasul turtit, ca de luptător, ochi mici, verzi și ageri, părul creț. Pare un om blînd, dar de ale cărui furii ai fi îndreptățit să te temi. Tocmai a mîncat ceva și nepoata îi șterge mîinile cu un prosop cald și umed, pe care-l trece mai departe, împreună cu tablaua de masă, unei slujnice cu un chip mongol care-i zîmbește pe furiș, cunoscînd pe semne subiectul discuției Irei cu unchiul ei

BUREBISTA : Semeni leit cu soră-mea !... Și ea seamănă leit cu maica noastră...

IRA : Laptele și sîngele ei, stăpîne...

BUREBISTA : Și viclenia, nepoată. Și frumusețea muierilor neamului nostru. Numai eu am ieșit urît, nepoată Ira.

IRA : Ba ! Cine zice ?

BUREBISTA (ride) : *Cine-ar cuteza ?*

IRA : D-apoi, dacă măria-ta chiar dorești a fi frumos, asta-i că te-ăi fi molipsit de la Caius Iulius Cezar. Numai, cum ți-ar sta sulemenit, ca dînsul ?... Cică se scarpină-n cap cu degetul mic, ca să nu-și strice frizura, cu toate că e chel !...

BUREBISTA (ride) : *Dar de unde știi tu, Ira, că Cezar se sulemenește ?...*

IRA (schimbînd o privire cu slujnica ei) : *Iaca știu, de la una din roabele casei sale. A venit la noi, odată cu arhitectul roman, cînd l-au surghiunit.*

BUREBISTA : Dar arhitectul tău e frumos ?

IRA (face pe mirata) : *Nu m-am uitat... Și-apoi, nu-i al meu. E sluga măriei-tale.*

Cînd Regele izbucnește iarăși în rîs, intră VIEZURE, iar Burebista îi face semn Irei, că se poate retrage.

BUREBISTA (încă cu rîsul pe buze, către el) : *Nepoată-mea Ira a aflat că Cezar se sulemenește... Pontifex-Maximus, ha,ha...*

VIEZURE : Asta știe toată Roma...

BUREBISTA : Și eu de ce n-am știut, Viezure ! Înseamnă că șeful poliției mele îmi mai ascunde cîte una din tainele sale ? Nu ?

VIEZURE : Nu, înălțate stăpîne ; dar acea vorbă spurcată a romanilor, eu n-o puteam rosti de față cu măria-ta.

BUREBISTA : Te iert, dacă mi-o spui.

VIEZURE (comic) : *„Cezar e bărbatul tuturor femeilor și femeia tuturor bărbaților"...*

BUREBISTA (după o tăcere) : *Ai avut dreptate să nu mi-o spui, Viezure. Spurcată vorbă, despre un prinț viteaz al Romei... Aceasta nu l-a împiedicat să cucerească Spania și acum să vrea Galia... Să trecem la ale noastre. Ce-i nou ?*

VIEZURE (le numără pe degete) : *Persianul Mitran, comisul regelui din Pont, a ales caii pe care a venit să-i cumpere pentru cavaleria lui Mitridate și pleacă mîine.*

BUREBISTA : Să-l păziți, s-ajungă cu bine cu mesajul meu către regele Pontului.

VIEZURE : Un decan cu nouă călărești, pînă la Dunăre ; apoi oamenii lui Balta, pînă la cetățile grecești. Acolo îl așteaptă Acornion.

BUREBISTA : Bine. A venit Castaboca ?

VIEZURE : A venit, împreună cu doi străini.

BUREBISTA : Ce străini ?

VIEZURE : Oameni buni. Castaboca ar dori să-i înfățișeze la curte.

BUREBISTA : Să-i înfățișeze. Dar consiliul armelor știe ce vrem ?

VIEZURE : Am zis, că să afle mai bine de la măria-ta, după adunarea prinților tarabostes... Iar Adunarea așteaptă.

BUREBISTA : Să vină și ei la Adunare.

VIEZURE : „Pileați" nu-i vor îngădui pe „comați" în Adunarea prinților tarabostes...

BUREBISTA (cugetă o clipă, ironic) : *Au să se supere bogații pe săraci ? Sau unora tot nu le convine a crede că dacii sînt o mlădiță a geților și că toți ne tragem din neamul cel mai numeros și mai răspîndit în lume după cel al Indienilor ? Marele neam al Tracilor !*

VIEZURE (prudent) : *De cînd ai făcut unirea triburilor trace, regișorii lor nu s-au deprins încă cu legile cele noi și amintirea eliberării sclavilor nu i-a părăsit încă... Deși unora le-ai plătit credința.*

BUREBISTA (necăjit) : *Cu aur, Viezure... Cu aurul nostru.*

VIEZURE (zîmbind rece) : *Și altora cu fierul... necredința.*

BUREBISTA (concesiv) : *După dreptate. Bine... Să nu-i mai supărăm. Deocamdată...*

VIEZURE : Doi dintre șefi lipsesc de la Adunare...

BUREBISTA (bănuitor) : *Care ?*

VIEZURE : Țap, principele din țara aurului și Balta, pescarul, vărul măriei-tale...

BUREBISTA : Vor veni pînă la sfîrșitul Adunării, mai avem o lună înainte.

VIEZURE : Țap ar mai putea veni, dacă-l lasă celtii să treacă. Dar Balta, nu.

BUREBISTA : A murit ?

VIEZURE (clătină capul) : *După ce feciorul i-a căzut în robia piraților, durerea l-a răpus treptat pe bietul bătrîn. S-a dus la strămoși !...*

BUREBISTA : Zamolxis să-l primească printre prea-fericiți. Să mergem la adunare. Timpul nu așteaptă.

În sala mare a tronului, care seamănă cu sala senatului roman, minus marmora, — pentru că primează granitul și lemnul sculptat, — șade Adunarea anuală a nobilor și comandanților de oști ai triburilor geto-dace din regatul unit al lui Burebista Scaunul lui e păzit de stegari purtînd stindardul său cu cap de lup. Se remarcă printre dinșii, după port, oamenii de la șes și de la baltă și oamenii munților, cu trăsături nu prea deosebite, dar îmbrăcați altfel, cu influențe explicabile prin poziția geografică și diversitatea marelui lor Regat care se întinde de la Dunărea mijlocie și Munții Slovaciei pînă la Pontul Euxin și din Carpații Păduroși pînă la Balcani. Adunarea se ridică în picioare aclamîndu-l pe Rege.

PRINCIPII GETO-DACI : Regelui regilor, glorie!

Burebista purtînd pe frunte coifui-coroană de aur tracic, ridică ambele mîini, într-un salut sacerdotal și toți iau loc în tăcere.

---

radio **r**

Gardul cu iederă

O poveste cam subțirică și suficient de confuză a fost pretextul teatrului radiofonic „Gardul cu iederă" de Lia Crișan, adaptare de Petre Popescu. Într-un orășel de provincie se rătăcesc (sau se opresc, sau pierd trenul) o scriitoare (Matilda Cristea) și o fată de 18 ani (Vasilica), prilej cu care, intrînd în intimitățile vieții respectivului orășel, vor descoperi : un talentat prozator (profesor, soț înșelat, om însingurat și timid) un primar (care știe tot, vede tot, descurcă tot), un doctor (șarlatan, mințind oamenii cu un medicament ineficient dar și periculos), o doctoriță (îndrăgostită de profesorul-prozator), o moașă-diplomat și un pseudo-literat. Toată această omenire se agită în jurul construirii unei maternități. Finalul va face lumină în toate : soția prozatorului-profesor va fugi cu pseudo-literatul, Vasilica, fata de 18 ani, va rămîne în orășel și va ajunge primar, primarul îi va publica profesorului o nuvelă (deplasîndu-se în acest scop personal la București), doctorița și profesorul își vor aduce aminte că s-au iubit încă din copilărie.

Tehnic, piesa a fost o evocare. Așadar, un povestitor rememorează întîmplări trecute. Povestitorul este Vasilica, ajunsă primar. De ce povestește, n-am înțeles. Ar fi de dedus că povestește pentru fata ei, Catrinel. (Toate acestea, spune evocatoarea la început, nu mi le-aș fi amintit dacă fetița mea Catrinel n-ar fi intrat în biroul primarului, primarul sînt eu. Într-un tur de oraș primarul vede maternitatea și începe să povestească. Resortul este minim, aproape că nu se susține, convenția devenind convenționalitate). Ce povestește, am văzut. Cum povestește ? Făcînd ca scena să se populeze cu eroi. Cum vorbesc personajele ? Cam în acest fel : „hai înseamnă acțiune, luptă, fericire", „și... dragoste", „da, și dragoste" etc.

Rememorînd și alte scenarii (sau piese scurte) ascultate (despre unele am scris la timpul cuvenit) concluzia nu este prea favorabilă. Lipsesc conflictele adevărate, lipsește usurința dialogului (frazele sînt lungi, poetice, întortocheate sau suspendate de pauze nefirești, lăsate să se subînțeleagă adevărul), lipsesc oamenii vii. Ai impresia, ascultînd unele scenarii că autorii nu prea cunosc specificul teatrului (o dovadă ar fi caracterul narativ dominant al multor piese, îmbrumut prozastic, ceea ce duce la artificiu de construcție). O infuzie de piese clasice ar fi binevenită. În acest fel s-ar produce o educație după modele demne de urmat. Eforturile actorilor (să consemnez o parte din distribuția piesei „Gardul cu iederă" : Gina Patrichi, Vasilica Tastaman, Stela Popescu, Mircea Albulescu, Virgil Ogășanu și Margareta Pîslaru) s-ar consuma într-o direcție nobilă. A nu se înțelege cumva că sînt împotriva jucării pieselor noi, scrise de tineri.

Dimpotrivă, aștept de fiecare dată cu multă emoție apariția unui dramaturg nou, sperînd mereu că și radioul a găsit pulsul exact al unei generații aflate în plin proces de afirmare.

Constantin Stan

---

plastică **p**

Nostalgie și echilibru

Cea de a patra expoziție personală (anterioarele în 1967, 1969 și 1976) a lui ION GRIGORE (**Pictură.** Galeriile de artă ale municipiului ; septembrie-octombrie), confirmă, în mare măsură, constatările anterioare ale criticii care, parcă prin consens, relevă natura poetică a viziunii pictorului, calma seninătate cu care în pînzele acestuia se distilează emoții trăite **a posteriori** în fața unor aspecte ale realului, restituie simțurile de către retină în virtutea unui impuls nostalgic. Lumea artistului a rămas aceeași lume purificată de filtrul memoriei. În ea, existența naturii și a omului par a fi reglementate de ceremonialuri precise. Un anume colț de pădure, din apropierea unei case cu acoperișul diafanizat de o candidă iarnă, pare a întruchipa anume cadrul rar al unei vechi balade ale cărui ritmuri revin obsedant, redeclanșînd și reordonînd o impresie cîndva, într-un timp anume, acumulată. Un aer de căldură umană și de simplitate străbate pînzele lui Ion Grigore, este aerul lumii noastre rurale ce a hrănit cu legendele sale imaginația artistului. Insuflat imaginii cu siguranță, fără stîngăcie sau artificiu, el conferă acesteia capacitatea de a pune în valoare un inconfundabil sens al duratei. El poate servi drept punct de reper în evaluarea demersurilor pictorului, căci în funcție de acest dat — oarecum imponderabil — se organizează plastic în special peisajele lui Ion Grigore. Relevarea lui cu mijloace (asocieri de imagini) mai brutale ar putea în orice moment să reverse miticul în anecdotic, aureola în povestioară. Dar mîna este atentă și ochiul sigur ; controlul asupra emoției degajată de compoziție este simultan un control atent asupra tehnicii reprezentării. Coerența pictorului este reflexul unui echilibru interior, a unei stări de stabilitate afectivă hrănită de modestia și liniștea derivate din conștiința faptului că undeva, departe, în timp și spațiu, se află un teritoriu de candoare, lin precum o melodie, cu care se intră în rezonanță mai ales cînd ritmurile sale ne ating discret, precum o boare palidă de vînt.

Într-un moment cînd una dintre îndeletnicirile celor ce privim constant ce se mai întîmplă prin artă este identificarea posibilelor semnificații ale unor demersuri izvorîte din o competiție furibundă pentru noutate, o pictură precum cea a lui Ion Grigore are asupra spiritului efectul tranchilizant al unui poem învăluit, cu metrică precisă și fără divagații, citit iarna, la gura sobei.

Grigore Arbore

---

muzică **m**

Toamna varșoviană (I)

Înainte de toate, **Toamna varșoviană** înseamnă un efort organizatoric uriaș și adevărată, dăruită competență, care au făcut din această întîlnire a muzicii contemporane, de-a lungul a douăzeci și doi de ani de existență, cel mai reprezentativ festival al tendințelor muzicale actuale. De aceea, atunci cînd afișul unui septembrie varșovian este pictat în culori mai estompate, trebuie să acceptăm o umbră pe chipul avangardei muzicale, mai degrabă decît să acuzăm o vină a organizatorilor. Oricum, cu compozitori din nouăsprezece țări europene și transoceanice, festivalul este simptomatic, și aceasta în însăși lipsa sa de exclusivism stilistic, căci diversitatea este găsită astăzi nu numai de la o lucrare la alta ci chiar în interiorul unei singure opere. Sîntem, așadar, într-o perioadă a panoramicelor stilistice care se pot numi sinteze în cazul operelor de mare clasă, actuale sau relativ recente, cum au fost cele de Charles Ives **(Central Park in the Dark),** Witold Lutoslawski **(Concertul pentru violoncel și orchestră),** Luciano Berio **(Coro),** Olivier Messiaen **(La transfiguration),** unele beneficiind și de interpretări excepționale, cum au fost cele semnate de dirijorii Antoni Wit și Stanislaw Wislocki cu orchestra Radioteleviziunii din Cracovia.

Ascultată în cantități mari, muzica ultimilor ani ne-a sugerat ideea că sintaxa a rămas în urma vocabularului, că inventivitatea în domeniul auditivului imediat nu este proporțional urmată de găsirea unei noi concepții arhitectonice. Adesea forma tentată este cea veche (conștient sau nu), pe deasupra unui material nou, care nu se lasă făcut semnificativ, în aceste condiții. A trebuit să constatăm deci existența paralelă a unor lucrări interesante și a unor lucrări plăcute la audiție, în afară de cele (multe) care nu erau nici așa nici așa.

Semnificative în prospecție, chiar dacă nu totdeauna satisfăcătoare auditiv, au fost lucrările lui Josef Anton Riedl **(Glas-Spiele),** Dieter Schnebel **(Maulwerke),** Fernando Grillo **(Itesi),** toate în aria teatrului muzical, domeniu deschis încă explorării. Aici tentativa se justifica fie în defrișare, fie în umor, oricum conformarea la procedeie mai vechi sau mai noi rămînea în urmă. Dar, desigur, acolo unde se reușea o proporționare a intenției exolorative cu acoperirea imagistică muzicală, valoarea se desena cu autoritate. Aș cita aici, în primul rînd, **Marginals** a americanului Denis Eberhard și, partial, lucrările lui Francois-Bernard Mâche (Franța), Nigel Osborne (Anglia) și Gloria Coates (S.U.A.).

Am observat absența aproape totală a inovațiilor de acum cîțiva ani — muzica repetitivă, minimalistă — iar moda „retro" apărea cu discreție. Cred că muzica actuală trage aer în piept pentru un important salt înainte, deja previzibil în lucrările cîtorva talente autentice.

Despre participarea țării gazdă ca și despre prezența românească — într-un număr viitor.

Costin Cazaban

Între proverbe și sentențe

În seria interesantă de care ne-am mai ocupat la această rubrică, a apărut recentul **Dicționar de proverbe germano-român** de Mihai Anuței, în Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, cu **Prefață, Bibliografie** și **Indice.** Se dau echivalențe românești, adeseori multiple, la o singură zicală, în felul următor :

„93 **Am besten schmeckt dem Dummen die Schmeichelei** surdul caută la buze, prostul la laudă ; lauda mincinosului, bucuria nebunului".

Nu e rău, dar se presupune cunoașterea limbii germane de toți cititorii, și ca atare lipsește traducerea literală : „Cel mai mult gustă prostul lingușirea". La care s-ar putea glosa : „Și nu numai prostul !".

În **Prefață,** materialele sînt prezentate ca proverbe, expresii proverbiale, zicători și povățuiri, unele din „cele mai cunoscute proverbe migratoare în spațiul european", altele „proverbe și zicători proprii înțelepciunii populare". Asta să fie tot ? Ne propunem, în spațiul de care dispunem, să menționăm un număr de sentențe latine, clasice sau medievale, dintre cele mai cunoscute, dar prezentate tot ca proverbe.

„498 **Dem Tapferen hilft das Glück** norocul ajută pe cel îndrăzneț".

În latină : **Fortuna audacem juvat.**

Dacă această cunoscută sentență a intrat și în folclorul german, aceasta s-a făcut, ca și în cazurile următoare, prin cultură, dar echivalentul românesc nu este luat din gura poporului !

Lucrul este evident cu universal cunoscuta vorbă a lui Horațiu : **Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.**

În „proverbele germane" :

„625 **Der kreissende Berg hat ein Mäulein geboren.**

S-a scremut muntele și a născut un șoarece".

Un șoarece de ris, un șoricel !

Iarăși universal cunoscut e dictonul latinesc : **Finis coronat opus.** În dicționar :

„412 **Das Ende krönt das Werk** sfîrșitul laudă începutul".

Laudă sau încoronează ?

Alt celebru dicton latin : **verba volant, scripta manent.** Versiunea germană literală :

„Die Rede verfliegt, das Geschriebene bleibt".

În paranteză fie zis, acest dicton e contrazis de altul, poate propriu limbii germane :

„1475 **Gered't ist gered't ; man kann's mit keinem Schwamm ausswischen (sic** pentru **auswischen)** în traducere greșită :

„vorba ce zboară odată nu se mai întoarce".

Corect, sensul e invers : **Ce s-a spus, s-a spus ; nu poate fi șters cu buretele.** Mă întreb : este vorba tot de cuvîntul rostit, sau de cel scris ? În orice caz, tălmăcirea ne dă sensul exact contrar.

Alt dicton etic latin : **Quidquid agis, prudenter agas et respice finem,** apare prescurtat :

„248 **Bei allem was du tust, bedenke das Ende** la toate urma alege ; totdeauna urma alege ; pînă a nu intra socotește cum ai ieși".

În traducere literală : „Orice ai face, fă-o cu prudență și gîndește-te la consecință".

De trei ori ne e dat alt dicton latin curent : **Bis dat qui cito dat** (Dă de două ori cel ce dă iute). Versiunea germană :

„879 **Doppelt gibt, wer bald gibt** lucrul la timp dăruit, prețuiește îndoit."

„880 **Doppelt gibt, wer schnell gibt** darul dat la vreme e dar îndoit."

„3020 **Wer bald gibt, gibt doppelt** lucrul la timp dăruit, prețuiește îndoit ; darul dat la vreme e dar îndoit".

Umorul latin glăsuiește : **Piscem natare doces ?** (Înveți peștele să înoate ? sau, mai popular : „înveți pe tată-tău să facă copii ?").

Pe nemțește :

„1224 **Er will den Fischen das Schwimmen lehren** pe vultur inveți să zboare ?".

Se atribuie lui Vespasian o vorbă cinică ; la obiecția că nou înființatele „vespasiene", în piețele publice, miros rău, el ar fi dus la nas un sesterț (monedă divizionară) — taxa respectivă —, replicînd : **Non olet** (nu miroase). În dicționar :

„1464 **Geld stinkt nicht** banii n-au miros".

Fără a mai trece în revistă fiecare exemplu, mai amintim următoarele dictoane latine, cu trimitere la numerele respective din dicționar :

824 **In cauda venenum** (veninul e la coadă = adică la sfîrșitul vorbirii sau al scrierii).

1525 **Similia similibus,** cele asemănătoare (se curarisesc) cu cele asemănătoare — principiul medicinii homeopatice.

1708 **In vino veritas,** adevărul e în vin.

1738 **De gustibus non disputandum** gusturile nu se discută.

1736 **Errare humanum est** a greși este omenesc.

2002 **De mortuis nihil nisi bene** despre morți numai de bine.

1893 **Quem Jupiter perdere vult, dementat** celui pe care vrea să-l nimicească, Jupiter îi ia mințile.

Mi se va spune, vorba francezului, că forțez ușă deschise. Așa este. Era însă bine ca vrednicul culegător a 3446 „proverbe" să distingă între proverbele (de sorginte populară) și sentențele cărturărești ! Atita tot, din punctul de vedere al adevărului !

Șerban Cioculescu

Ov. S. Crohmălniceanu

Urmare din pag. 1

ră dată în viața lui a scris bine despre un scriitor prost. Eu, care cred că păcatul are două ființe umblînd mînă-n mînă, bănuiesc că nu peste multă vreme va scrie prost despre un scriitor bun. Și mi-ar place să-l văd arătîndu-și conturul pumnului sau punînd piedică și aruncînd în centrul frigului vreo gaie cu ghiare poleite. O natură moartă cu două boabe de otravă, cuțit viclean și o felie de întuneric face bine, pe perete, la intrare, cînd se-arată falsificatorii de bani, cei ce se cred de o seamă cu Dumnezeu, pe motivul că și Dumnezeu, ca să se apere de țințari, tot cu bălegar întreține focul. Inteligent pînă la a-și pierde capul, Croh e omul care pîndește timpul și-l îndoaie pe nicovală. Nu suferă primejdia, dar n-o ocolește. Și aici e mai călinescian decît își închipuie — se poate muta dintr-o priză în alta cu o iuțeală nebănuită fără măcar să-și pîrlească degetele, și poartă ca supremă podoabă pe geamurile timplei doi stropi de Dunăre. El scrie ca și cum ar pătrunde într-o pădure ca să respire aer curat. Criticii, cînd n-au răbdarea stinsă ca a buturugilor lovite de trăsnet, proorocesc minie, neîmplinire sau făgăduiesc raiuri. Croh arde vesel, căci de la Dunăre venind, cunoaște că Dunărea e împărțită numai de stele. Croh — și nu știu dacă-i fac un serviciu — îmi place în primul rînd ca povestitor. Pe partea aceasta îl simt mai aproape de eternitate. Citiți ce-a scris el despre Sadoveanu, Rebreanu, Blaga și veți da peste un povestitor dăruit, cucerit de magia verbului. Croh pune-n spații critice buchet de arome, o fișie de luceafăr, una de viscol și una de pătimire.

Se spune că voievozii din vechime ai Moldovei își trimiteau, pentru un an, fiii dintîi la Sihăstrie, mai sus de Agapia, ca să învețe să tacă, pentru că punînd pe buze nu vorbe, ci floarea roșie a surîsului ești oricînd mai aproape de izbîndă. Dacă-aș fi fost mai înțelept aș fi învățat de la Croh arta tăcerii. Nu-i nimic, ce-a fost scrisă să se piardă s-a pierdut. Azi mi-ar place să stau cu Croh într-o trăsură înconjurată de brazi înalți și s-ascultăm lumea, pacea cailor și pasul pe care-l încearcă izvoarele ca să se arunce cu o clipă mai repede în Dunăre.

În ajunul Anului nou al veveriților, care se petrece odată cu prima ninsoare, îl voi căuta să ne spunem povești într-o odaie mirosind a mere coapte.

Vlad Țepeș — Dracula

Urmare din pag. 1

cronici bizantine (L. Chalcocondil, Ducas) și turcești (Tursunbei, Ibn Kemal, Kodja Husein, Așik-pașa-zade, Enveri, Hodja Efendi).

Asupra importanței povestirilor germane despre Vlad Țepeș a vorbit la noi încă Ion Bogdan în 1896. Am fost primul care le-am acordat un loc în istoria literaturii române în 1961, deoarece au servit ca model scriitorilor posteriori, începînd cu Ion Budai Deleanu. Reluînd problema, Ion Stăvărus este de părere că anecdotele germane sînt mai vechi decît cele slave și că ambele au fost puse în circulație la curtea lui Matei Corvin încă din vremea cînd Vlad Țepeș era în viață. Cel mai vechi manuscris cunoscut e presupus cel de la cuventul Saint-Gall din Elveția. Autorul anonim, desigur un sas, prezintă pe voevodul român care a fost în relații încordate cu negustorii sași ca pe un tiran crud care însă, după ce a stat închis la Visegrad și a fost repus domn ar fi făcut mult bine („man sagt er het darnach vil guter werckgethön"). Răspîndirea unui număr de circa 14 tipărituri ale anecdotelor după 1480 se poate explica și ca o justificare a regelui Matei Corvin de ce primind bani dela papă, nu începuse, ajutîndu-se și de voevodul român, cruciada împotriva imperiului otoman. Supoziția lui Ion Stăvăruș că povestirile slave despre Dracula ar fi scrise de un român și ar polemiza cu cele germane nu se sprijină pe nimic. Toate manuscrisele anecdotelor slavone în număr de 22 au fost găsite în Rusia și nici unul la noi. Autorul nu are ca cel german un parti-pris, e interesat doar de figura ciudată a lui Dracula semănînd în parte cu aceea a contemporanului său, țarul Ivan al III-lea. Că povestirile slavone, adesea o repovestire a celor germane, sînt mai noi, se vede din faptul că se opresc în anul 1486 în a doua domnie a lui Vlad Călugărul, fratele lui Vlad Țepeș (...acum este voievod în Țara Muntenească Vlad, cel care a fost călugăr").

Este inutil a presupune un nucleu arhetipal folcloric românesc al acestor anecdote care în nici un caz n-ar fi putut sta la baza celor germane îndreptate împotriva voievodului român, menite adică să pună figura sa într-o lumină rea în apus. Se poate admite cel mult nașterea paralelă a unor legende românești care s-au răspîndit oral, este totuși curios că cele două cronici ale Țării Românești, **Letopisețul Cantacuzinilor** și **Letopisețul Bălenilor,** scrie în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, nu le înregistrează, referindu-se doar la construirea cetății Poenari, de care nu vorbesc anecdotele germane, nici cele slave. Cît despre Petre Ispirescu, acesta, cum observă și Ion Stăvăruș, a cunoscut legendele germane prin Engel, după cum singur arată în scrierea sa postumă **Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș,** deci ale sale **Povești** (tot postume) **despre Vlad-vodă Țepeș** nu sînt folclorice. Ne îndoim de autenticitatea unor legende culese prea recent de folcloriști amatori care puteau să cunoască ediția povestirilor slave în traducerea lui P.P. Panaitescu din 1959.

La capitolul „Ecouri ale povestirilor despre Țepeș-Dracula în literatura și arta universală și românească" nu se amintesc două piese importante și anume **Filozofia portretului lui Țepeș, schiță iconografică,** București, Imprimeria Cezar Boliac, 1864 (54 p. în 16°) de B. P. Hașdeu, reprodusă și în ediția Mircea Eliade, **Scrieri literare, morale și politice** de B. P. Hașdeu, 1937, tomul II, și legenda lui Vasile Alecsandri **Vlad Țepeș și stejarul,** datată Mircești, 1874 și publicată în volumul **Pasteluri și legende,** 1875. Hașdeu interpretează portretul cu care Engel însoțește legendele despre Dracul vodă după incunabulul aflat azi la Magyar Nemzeti Muzeum din Budapesta servindu-se în comentarii de lucrarea lui Lavater, **Physiognomische Fragmente** (1778). Găsește că figura lui Țepeș seamănă cu aceea a lui Cesare Borgia și Shakespeare : „Ochii și nasul lui Țepeș prezintă o asemănare atît de perfectă cu a lui Cesare Borgia și Shakespeare, încît desemnîndu-se aceste organe de pe portretul unuia din citeștrei fără celelalte trăsături ale feței, pictorul cu greu ar putea decide cui anume aparținesc membrii astfel izolați". Ochii lui Țepeș sînt ironici : „Această expresiune, scrie Hasdeu, se manifestă și mai vederat în capetele rădicate în sus a liniei mijlocii între ambe buzele ; cercetați portretele oamenilor satirici, sarcastici, caustici : Voltaire, Sterne etc. și veți recunoaște deplin adevărul acestei observațiuni. Hasdeu e de părere că ochii și nasul lui Țepeș destăinuie cruzimea, dar și energia, „pătrunderea sa întru a prevedea și a combina împrejurările", „bărbăția sa în suferințe și nevoi, natura sa înfocată". Chipul lui Țepeș e „al unui om mare, fie prin inteligență, fie prin activitate". Istorioara pe care sasul anonim a scris-o la curtea lui Matei Corvin e „prețioasă" și nu avem motive să ne îndoim că portretul voevodului (o xilogravură) e veridic (într-adevăr seamănă cu pictura din colecția castelului Ambras de lîngă Innsbruck și cu miniatura de la Kunstmuseum din Viena).

Pompiliu Eliade (I)

Lectura principalelor cărți ale lui P. Eliade : **De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie, Causeries littéraires** și **Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle** lasă convingerea că autorul a fost nedreptățit de către posteritate. Căci strălucitul elev al lui Brunetière de la Școala Normală Superioară era un om învățat și onest, un profesor audiat și un cercetător cu metodă, înzestrat cu capacitatea de pătrundere a manifestărilor spirituale și, nu o dată, cu disponibilități de sinteză.

Terminînd Facultatea de litere în 1891 cu o teză de licență despre **Silogismul și adversarul său Herbert Spencer** susținut în fața unei comisii prezidată de Titu Maiorescu, Pompiliu Eliade este trimis la Paris și în 1898 își susține doctoratul cu **De l'influence française...** Cartea, considerată de cei care n-au citit-o drept „primul tratat de literatură comparată" este în realitate o cercetare de ordin istoric, fiind un „Étude sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes" și ocupîndu-se, mai ales către final, de originile influenței franceze asupra spiritului public în România, noțiunea de **spirit public** incluzînd, în egală măsură, politica, legislația, viața socială, administrația, învățămîntul, literatura, prin urmare „l'ensemble des manifestations de l'esprit roumain".

Tomul, de 450 pagini format mare, este împărțit în trei cărți : „L'état de la société sous l'ancien régime", „Les intermédiaires de l'influence française" și „Les premiers résultats de l'influence française". Prima, cea mai importantă, conține trei capitole mari : **Țăranul, Biserica, Boierul,** tratate în maniera demofilă a unui intelectual fascinat de ideile revoluției franceze, cu o atitudine deosebit de critică față de formele învechite ale feudalismului. Țăranul este văzut ca o victimă a exploatării boierilor, bisericii și administrației, tabloul vieții lui este, zguduitor. Capitolul despre țărani are ca primă diviziune : **mizeria țăranului român,** o alta se ocupă de **starea de spirit a țăranului** caracterizată prin : **ignoranță, scepticism** și **resemnare,** prin **neîncredere** și **ură** față de opresori. Aceste particularități ale firii țărănești, explicate de autor pe temeiuri istorice și sociale, sînt puse în relief pe baza unor argumente temeinice, convingătoare și posteritatea lor este dintre cele mai bogate, indiferent dacă P. Eliade este sau nu citat. Un subcapitol se ocupă de **cintecele populare** și autorul reproduce, în traducere franceză, numeroase doine, balade, strigături, încercînd să dea un evantai cît mai complet al genurilor și speciilor folclorului poetic românesc. Ultimul subcapitol se cheamă **Emigrație** și **haiducie** (brigandage) fenomenul explicîndu-se prin duritatea asupririi boierești și a administrației fanariote. Face un excelent portret al haiducilor (haïdouks) cu multă înțelegere, simpatie și realism în spirit baladesc : Își bat joc de poteră, jefuiesc și pedepsesc fără a ucide, nu atacă niciodată pe săraci, ai căror răzbunători, dimpotrivă, sînt și pe care-i ajută ; în fine, sînt mereu înamorați ; triumfă totdeauna, mai ales în dragoste. Exemplifică prin Bujor, Jianu, Codreanu, Tunsu, Busuioc, Groza, Voicu ș.a.

Următorul capitol este consacrat bisericii **(L'Eglise)** și, cu deosebire, clerului. Iată și tematica acestui capitol, semnificativă prin simpla ei înșirare : **Călugării greci, Mînăstirile dedicate, Clerul indigen, Averile imense ale clerului de sus, Mizeria și relele clerului de jos, Ireligiozitatea poporului român.** În întregimea sa acest capitol este un adevărat proces pe care Pompiliu Eliade îl face bisericii și clerului, în spiritul unui veritabil iluminist și raționalist. El vorbește, fără înconjur, de „la nullité intellectuelle et morale de l'église orthodoxe". Clerul este, în sine, o clasă mixtă, compusă din înalți prelați care se apropie, ca avere, privilegii și morală de boierimea laică și clerul de jos ce se apropie de țărănime ,din mijlocul căreia s-a și ridicat. Jumătate din slujbașii bisericii sînt străini de țară, n-au nici o legătură cu poporul, nu-l cunosc și nu-l iubesc. Sînt vicioși, imorali, necredincioși, adesea dominați de instincte și superstiții primitive. În continuare Pompiliu Eliade emite o constatare ce va fi reluată, în formulări aproape identice, de către sociologi, filozofi ai culturii sau creatori : românul e funciar nereligios ; nu poartă cruci la gît, nu călătorește la Ierusalim sau la Athos, spre deosebire de greci, sîrbi sau ruși care au vocația religiei. Nu citește cu precădere cărți sfinte, nu există sate sau orașe care să poarte nume de sfinți. Chiar bisericile au nume laice : Biserica Albă, Manea Brutaru, Mihai Vodă etc. Țara n-a dat nici un sfînt : „il n'y a pas un saint sorti du pays". Se amintește de un fapt cu neputință de înțeles la alte popoare : Un preot, hirotonisit în 1825, și-a luat ca temă a jurămîntului ecleziastic Patria, făcînd această declarație uluitoare : „Trebuie, **înainte de orice,** să servim Patria ; Biserica trebuie să lucreze cu toate forțele pentru a susține Patria".

Următorul capitol este consacrat boierimii **(Le Boyar)** încercîndu-se o adevărată monografie a acestei clase sociale : **Echipaje și costume, Casa boierească, Servitori și sclavi, Istoria boierimii, Titlurile nobiliare, Privilegiile și bogățiile** etc. Se trece, apoi, la **Psihologia boierului** stabilindu-se următoarele particularități : vanitatea, dragostea de lux, lenea, nestatornicia, servilitatea față de domnitor, față de turci și ruși, găsindu-se, în final, și citeva circumstanțe atenuante : regimurile despotice, schimbările continue de domni, tulburări politice continui, războaie fără sfîrșit etc. În același spirit demofil și antifeudal, Pompiliu Eliade face, ca și în cazul bisericii, un proces sever principalei clase exploatatoare, oprindu-se mai ales asupra viciilor de ordin moral : gustul intrigii, corupție și lașitate, viclenie și lipsă de demnitate. Numeroase exemple revelatoare, înfățișate cu un remarcabil talent narativ, într-un stil sobru, cu ironii voltairiene, sînt menite să ilustreze portretul general. Așa este scena cu boierul ce-și duce propria nevastă în iatacul generalului rus Kutuzov, care-o remarcase la un bal. În anumite împrejurări, reflectă Eliade, mobilitatea intelectuală și suplețea de spirit remarcabile ale boierimii noastre ar fi putut fi convertite în mari calități.

Aproape strict istoric este capitolul dedicat domnitorului **(Le Hospodar —** cuvînt ucrainean care înseamnă suveran — titlu dat de turci domnitorilor din Principate) ca și cel consacrat **altor clase ale societății,** de fapt altor categorii etnice : țigani, armeni, greci, turci, evrei.

Abia în cartea a doua : **Les intermédiaires de l'influence française,** Pompiliu Eliade trece propriu-zis la tema anunțată prin titlu. Primii mijlocitori sînt fanarioții, domnitorii în primul rînd, obligați să știe limba franceză. Unii domnitori sînt francofili : Constantin Mavrocordat, Grigore Ghica, Alexandru Ipsilanti. Un rol important l-au avut secretarii francezi ai „hospodarilor" : Millo, La Roche, Carra, l'abbé Le Chevalier etc. La București și Iași limba franceză devine obligatorie, e folosită în saloane, se introduce în școli.

Următorii intermediari ai influenței franceze sînt rușii, care au adoptat, în veacul al XVIII-lea, manierele și formele franceze. Odată cu înființarea consulatului rus de la București, cu trecerea armatelor țariste prin Țările Române, limba și manierele franțuzești se accentuează.

Urmează un capitol despre **Revoluția franceză și Principatele Române,** despre **Primul Consulat francez la București,** intensificarea raporturilor cu Franța, influența exercitată de personalitatea fascinantă a lui Napoleon, despre rolul jucat de emigranții francezi în România, pentru ca volumul II să ia sfîrșit cu deșteptarea sentimentului latin la românii din Transilvania.

Cartea a treia se ocupă de **Primele rezultate ale influenței franceze.** Acestea sînt consemnate, mai întîi pe plan literar, încercindu-se o privire retrospectivă asupra literaturii române, trecîndu-se la primii cronicari : Ureche și frații Costin, continuîndu-se cu secolul al XVIII-lea unde sînt semnalate primele opere franceze și primii

Desene de Gheorghe Bălan

autori care au jucat un rol important în „renașterea" literaturii române sub înrîurirea spiritului francez : Marmontel, Florian ș.a., mai apoi influența poeziei franceze minore : Dorat, Collardeau, Piron ș.a. Eliade se oprește și asupra traducerilor făcute de „foarte învățatul boier Alexandru Beldiman", de traducerile și imitațiile lui Iancu Văcărescu și C. Conachi, de dezvoltarea teatrului de influență franceză în Principate : Asachi, prințesa Ralu ș.a. Observații interesante se fac cu privire la limba literară, sub influența traducerilor din franceză.

Sînt urmărite, după aceea, **rezultatele sociale :** primele împrumuturi din civilizația franceză, modul în care sînt înțelese principiile revoluției franceze, influența formelor exterioare asupra spiritului public etc.

În privința rezultatelor politice, Pompiliu Eliade se oprește, cu insistență, asupra revoluției din 1821, menționează „l'esprit nouveau" care a caracterizat-o și observă, cu dreptate, că formulele proclamației relevă influența revoluției franceze, observație care a fost, după aceea, reluată de mulți cercetători. Îl interesează și personalitatea lui Tudor Vladimirescu, căruia-i face un portret plin de simpatie și, în același timp, verosimil. Cu revoluția din 1821 a lui Tudor Vladimirescu tomul lui Pompiliu Eliade se încheie.

Cartea este, în totalitatea ei, bogată în date și informații, construită cu siguranța cercetătorului erudit și cu vocație, orientat în spiritul idealurilor democratice ale revoluției franceze. Este, în același timp, opera unui cărturar luminat și a unui patriot care dorește, cu ardoare, înlăturarea reminiscențelor arierate ale feudalismului și progresul țării sale. Unele idei, cum am văzut, au fertilizat în posteritate. **Spiritul critic în cultura românească** al lui Ibrăileanu, **Istoria civilizației române moderne** de Eugen Lovinescu, **Fenomenul românesc** al lui M. Ralea se pot revendica, într-o însemnată măsură, din excelenta carte a lui Pompiliu Eliade.

Pompiliu Marcea

„Luceafărul" vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (III)

■ GÎNDURI DE ÎNCEPUT

Începem acesta, al treilea reportaj din suita de opt, pe care le vom consacra activității și produselor Întreprinderii de aparataj electric de instalații Titu, cu o remarcă a directorului general, inginerul Andrei Costea : „Ceea ce se poate evidenția este competitivitatea produselor care poartă înscrisă pe ele marca IAEI. Acesta este gîndul nostru, acesta e visul nostru ; produse cît mai competitive pe piața internă și externă. Și tocmai în această direcție, spre realizarea acestui vis sînt concentrate toate eforturile noastre".

Gîndurile directorului general al IAEI Titu, gînduri de început, își găsesc realizarea — aveam să ne convingem — în fiecare produs ce părăsește fluxul tehnologic, luînd drumul beneficiarilor. O preocupare permanentă a celor ce lucrează aici este aceea de a se lărgi gama de bunuri de larg consum și anume gama aparatajului de instalații folosit în apartamente.

■ I.A.E.I. ÎNSEAMNĂ PRODUSE NOI, MODERNE

Așa ar suna, sintetizate, cele cîteva zeci de informații pe care cititorii le vor parcurge cu privirea mai încolo, informații care vizează producția Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu. Iată, așadar, aceste informații pe care reporterul le aduce la cunoștința celor interesați de produsele IAEI Titu :

Practic, la ora actuală se află în faza de fabricație, seria zero, la un nivel de cîteva sute de aparate pe zi o gamă largă de produse :

● PRIZA ȘI FIȘA DE 63 A CU COMUTATOR. Caracteristici tehnice ce o impun :
— nu poate fi decuplată fișa decît după întreruperea tensiunii electrice

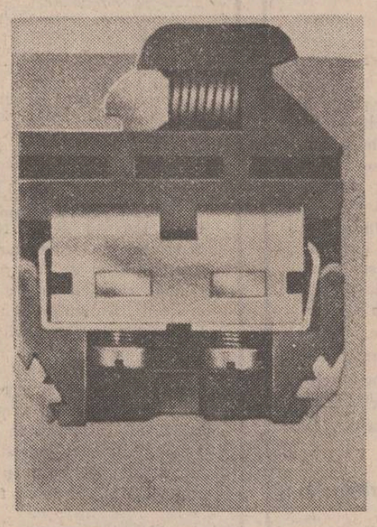

— este echipată cu nul de protecție și nul de lucru.
— asigură un grad înalt de protecție, eliminînd pericolul de electrocutare.
— este competitivă pe piața externă.
— poate fi folosită pe șantiere și în agricultură.

● S-au modernizat COMUTATOARELE CU CAME C16, constînd în :
— modernizarea racordării.
— înlocuirea frecării dintre piese metalice și termoplast prin folosirea în exclusivitate a pieselor din termoplast.
— mărirea numărului de manevre.
— mărirea siguranței în comutare.

● LA IAEI Titu a intrat în fabricație CHEIA CU 3 POZIȚII. Calități noi, ce o impun pe piața internă :
— număr de manevre sporit.
— garanție în funcționarea pe mașinile unelte.
— aspect plăcut.

O altă informație, utilă beneficiarilor actuali și viitori :

● S-a lărgit gama de BUTOANE prin introducerea în fabricație a BUTONULUI CIUPERCĂ cu LĂMPI

● I.A.E.I. produce SELECTORUL CU TREI POZIȚII

● O altă noutate o constituie BUTONUL SELECTOR CU REVENIRE, cu o poziție cu două poziții.

● Întreprinderea de aparataj electric de instalații din Titu a introdus în gama aparatajului pe care-l produce BUTONUL CIUPERCĂ CU LAMPĂ și TRANSFORMATOR.

Reporterul poate continua transcrierea, sub acest subtitlu, a altor informații utile beneficiarilor.

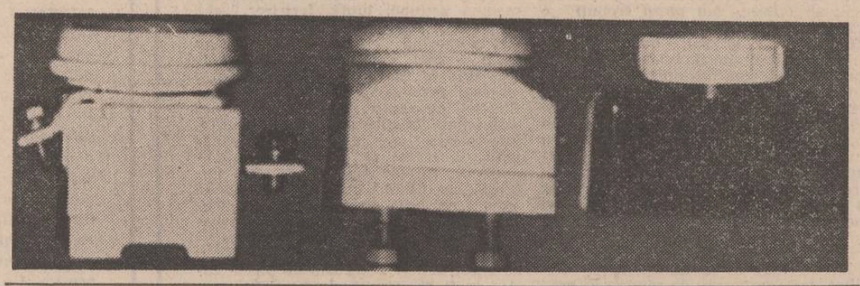

Unele informații se referă la aparatajul care a intrat în fabricație în lunile mai, iunie, altele privesc unele produse și mai noi. Produse ce pot constitui subiectele unor informații pe care le trecem sub alt titlu.

■ I.A.E.I. TITU — O EMBLEMĂ A NOUTĂȚILOR ȘI A MODERNULUI

Da, titlul acesta se justifică prin produsele pe care le vom prezenta în rîndurile ce urmează, produse ale căror calități sînt, pe lîngă noutatea în materie, concepția modernă care stă la baza producerii lor, linia suplă, securitatea în funcționare.

● O primă noutate : CUPLA și FIȘA DE 32 A. Caracteristici tehnico-funcționale :
— are 5 poli.
— permite un număr mare de manevre.
— are nul de lucru și nul de protecție.

Toate aceste caracteristici o fac să concureze cu succes, așa cum ne informa șeful serviciului Desfacere, economistul Liviu Bucur, produsele firmelor străine specializate în asemenea repere.

● A intrat de asemenea în producție CUPLA BIPOLARĂ CU CONTACT DE PROTECȚIE PENTRU UZ CASNIC !

Sigur, șirul noutăților poate continua. Reporterul le cunoaște, le garantează calitățile, așa cum a făcut-o și cu alte ocazii.

Ceea ce se impune a fi reținut acum, în finalul acestui al treilea reportaj și în finalul acestui șir de informații utile beneficiarilor este concluzia următoare : Toate produsele Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu probează un înalt grad de modernitate, precum și o gamă întreagă de calități.

Așadar : IAEI — o firmă a calității !

Reporter

atelier literar
poșta redacției

ȘT. JURCĂ : Nu sînt noutăți hotăritoare, dar, parcă e ceva mai bine în unele pagini, ca „Drum i: apoi", „Cumpără", Mai rămîne".

M.A. ZINCĂ : Jurnalul e mai matur, mai cumpătat, dar încă timid, reticent, expeditiv. Versurile, mai puțin reușite, de data asta.

KUHO ALCONA MOT : Binevenită încercare de înnoire, cu unele rezultate promițătoare („Unchiul", „Mă închid în casă", „Meditație") dar, în general, încă nesigură, inegală. Nu e clar, deocamdată, dacă ați găsit drumul căutat Să mai vedem. (Poate ar fi necesară mai multă lectură diversă, aprofundată, studioasă ; textele lasă, din acest punct de vedere, o impresie de sărăcie, lipsă de orizont).

N. STANCIU: Lucruri bune, în general, pe o linie de decantare progresivă, de urcuș lent, dar real („Portretul artistului", „Veghe", „Coborînd", „Aer fericit", „Poezia ca fenomen natural"). Și o anume amenințare a discursivului retoric, prelungit uneori în gol.

TEI : Sînt încă simple jocuri metaforice, inconsistente, care nu ajung la structură, viziune, concepție, ci se mărginesc să „clătească" niște vorbe (cam aceleași ,din păcate), reușind citeodată să degaje „in treacăt" un scurt (și vag) susur liric („Eu nu număr", „Cît se mai poate", „Cămașa de flori"). Dar e încă prea puțin, mai ales în raport cu posibilitățile de care dispuneți. Pare-se, mai mari.

G.M. BUCOVICIOR : Cele mai multe, lucruri modeste, de inerție (unele, chiar slabe, convenționale, neglijente : „Coborîm din balade", „Poetul", etc.). Citeva pagini mai aproape de poezie : „Copilăria", „În amurg", „De toamnă".

B. MARIAN : Dacă tot faceți curățenie „în pod", trebuie să vă amintiți și de nevoia de a ne elibera de tirania lucrurilor vechi, inutile (adesea, le tirîm îndelung după noi, dar speranța de a le „recicla" e de multe ori iluzorie — deci, să aruncăm ce e de aruncat ; e un curaj salutar !...). Puținul care a rămas în „sită", (uneori cu bunăvoință) : „Ne trebuie" „Istorie", „Ultimul vagon", „Suferință", „Vîrstă", „Postbelică".

D. BORCEA : Cîteva pagini mai răsărite („Meșterul", „Eu sau pastel", „Ceva ca un tîrg", „Astăzi doar joacă", „Balada viorii", „Însemnări de pelerin"), dar se cam bate pasul pe loc, iar lucrurile cele mai bune au rămas undeva în urmă. „Becul de mai multe luminări" pare să fie încă destul de departe.

E. COZEANU : Lucruri slabe, în regres. poticnite, greoaie, fără vibrație. Un aer de sărăcie spirituală, de incultură, stăpînește paginile (ce vrea să însemne acest **damant,** pe care de altfel vi-l cere rima ?...), tristă urmare a anilor nedăruiți școlii, studiului, lecturii, condiției intelectuale.

SUFIX : Paginile de față aparțin și ele noii dv. orientări, atît de neinspirată și ineficientă. Desenuri complicate, îmbîcsite, mîzgălite, din care imaginea, ideea, nu mai răzbat, nu se mai configurează. Ceva mai curate, „Oaspete ocazional", „Secundă", „Unghi", „Început de năvod".

MARINEL BULACU : Sînt unele semne bune ; merită să stăruiți.

Titu Dumaru, Coman Anton, Aida Moga, Aurica Cranta : Nimic nou !

Teodor Pinu, Viorica Iulia Dumitrescu, Ernest Rega, Janet Nică, M. Grigore, Bogdan Bogdan, Florin Constantin, G. Brăiliță, Nicolae Mateescu, M. D. Iorga, Titi Covale, Niculae Iorga, Constanța Ifrim, Sergiu Someșan, Vasile Panaitescu, Iordache Florin, Dimitrie Costinescu, Leon Popa, Florica Despinescu, Kraus Wolf, Iulian Dima, Ilarion Gîngu, Matei Luminița, Anghel Spirescu, Minodora Angelescu, Dorel Trifon, Alexandru Vaisman, Georgeta Forgaș, Liviu Roșianu, Ștefan Huriea, Ion Ion Ionescu, Oprea Hristea, Gigi Julea, Vasile Fraga, Bica Doncuș, Sabina M. Dumbrăveanu, Costică Panaitescu, Bibi Temistocle, Gherase Otonel, George Florescu, Milan Toma, Anton Burcă, Marin Bobescu, Irina Delacostești, Haralambie Toncea, Dan Valentineanu : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Să stingi durerea, să uiți", „Ai căzut, ridică-te !", „Bună dimineața", „Acord", „Gînduri pentru mai bine", etc. ; „Trezire". „Simfonie de toamnă", „Limanul roșu", „Geografie", „Pastel comentat", „Adîncuri însorite" ; „Descoperiri sentimentale", „Vești cosmice", „Ridicolul rușinii" ; „Zîmbet salariat", „Mașini umane", „Rîd pentru pace", etc. ; „Desmeticire", „Aur și suspine", „Samson și Dalila", „Groaza" ; „Iubire și tristețe", „Singurătate în doi", „Apa învingătoare" ; „Destin alienat", „Covor românesc" ; „De unde vin speranțele", „Drumul griului", „Însemnări despre cer", etc. ; „Cai trecînd prin apă", „Adam", „Gloria muncii".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Suferință

Suferința este iscată de amintire,
de nu am avea amintiri
am suferi doar de frig,
fruntea mea se ridică
deasupra amintirilor
ca un munte naiv și puternic,
dar inima e înecată
în amintiri ca în propriul
ei sînge :
„Hai, ajută-mă să scap
din amintiri sau dă-mi puterea
minții tale".
Și astfel se zbate
între oameni
sub calcarul privirii mele calme.

BORIS MARIN

Răsărit

Tot
stînd așa cu nervii încordați
sub talpa piciorului
nici nu-i de mirare că
în sfîrșit
a răsărit soarele
și de cealaltă parte
a pămîntului.

MARIUS TÂRZIU

Copilăria

Nu mai caut după cîntec
privighetorile prin ceață
după licurici nu mai alerg
cînd scapă întunericul
din ecluze
mîna mamei
nu-mi mai trece prin păr
cînd plouă stau în casă
cînd ninge
și nu sînt trist
semn că mi-am pierdut
copilăria...

G. M. BUCOVICIOR

Chepeng

Chepengul nopții
Apasă gura mea închisă
Strivind falduri înmiresmate,
Împreună cu zumzetul unui zvon stins.
Surd răsună ecourile
Izbiturilor mele
În scoarța poroasă a nopții.
În ungherul ei cel mai alb,
Dorința mea, var nestins,
Așteaptă borboroseala unei arderi depline.

IOAN PLEȘ

Început de năvod

Venea desculț,
opincile îi atîrnau de umăr,
una îi venea înspre spate
ca un început de năvod,
cealaltă îi venea înspre piept,
apăsătoare decorație care nu îl lăsa
în voie să respire.
Venea desculț,
ierburi avea printre degete,
s-a oprit vrînd să le elibereze
însă ele n-au pornit spre adîncul cîmpiei
speriate ca puii de prepeliță.
Din traistă cînd a scos
o bucată de mămăligă uscată
a privit-o fără să știe că
în mînă avea
umărul crăpat al unei statui.

ION TEODORESCU

Gînduri despre toamnă

Într-o vale adîncă,
unde apa curge ca un gînd limpede
împletit cu vise de pești
și nuferi încă nedeschiși,
pașii mi-i îndrept către rotundul soare
adormit în culcușul șingeriu al apusului.
Drum nemaiumblat
și lanuri nesecerate mi se-nfățișează,
cînd, cu milă, desprind năvodul împletit
de peste întinderea ferecată dinainte-mi.
Pui mărunți de prepeliță
mi se cuibăresc în pumnul stropit
cu pulbere arămie.
O, numai toamna îmbată mirosul viilor
neculese,
și mă las furată de somn...
și adorm...
visînd la rotunjimea bobului cald
ca un pîntec de prunc.

GEORGIANA ROȘCA

Veghe pentru pace

Ar putea veni o vreme în care toate cuvintele
lumii
să nu mai poată acoperi nici o rană
și sîngele să curgă printre cărțile noastre
încărcate de nuferi sau crini.
Am putea pune aceleași plăci
pe aceleași gramofoane lustruite
dar acul va descifra numai tipătul agoniei.
Toți cei care au inventat grădini mincinoase
se vor trezi exilați într-o groapă de obuz,
numărîndu-și șansele cu cifrele fricii,
depunînd mărturie despre sufletul lor
cu o mînă sumbră din umăr.

Ziua de azi
are nevoie de adevărurile zilei de azi.
Rătăciți prin labirintul bibliotecilor
nu investiți prea multă încredere
în vorbe cu efect întîrziat.
Zadarnic vom sădi trandafiri
în culcuș de cenușă.
E timpul
să ne începem ziua de lucru, prieteni,
cu grija de a nu pune cumva
teancul nostru de cărți
peste rănile deschise ale lumii.

NELU STANCIU

Eminescu și Transilvania

Urmare din pag. 1

național român, care nu numai să placă, ci să și folosească, ba înainte de toate să folosească".

Articolele publicate de Eminescu în „Federațiunea" sub semnătura Varro, privesc direct viața politică a românilor din Ardeal. Dovada că el este autorul și că suita acestor articole l-au împins în procesul de presă unde a fost inculpat, se află în manuscrisul 2257, pag. 224—323 de la Academia Republicii Socialiste România **„În articolul „Echilibrul" publicat în Federațiunea, (no 38 și 39 mai 1870) am susținut autonomia Transilvaniei, fărîmarea dualismului, dreptul ce-l are fiecare popor de a-și determina voința prin legi, și de-a avea un organ pentru formularea acestor voințe, o legislativă. Acest articol a dat însă prilej procurorului public din Pesta de a mă cita la judecătoria de instrucțiune".** Dar judele de instrucțiune l-a citat mai întîi pe Ioan Poruțiu, „redactoru respunictoriu alu diariului periodicu Federațiunea sub motiv că" **directorul cauzelor regești, ca procuror general în afacerile de presă, plîngîndu-se împotriva mea din cauza delictului de presă cuprins în articolul Ecuilibrul, (...) te invit, domnule redactor, ca pentru a fi ascultat, să binevoiești a te înfățișa sub greutatea consecințelor legali în localitatea mea oficiale** (Pesta, Str. Kerpes, nr. 65) la 26 octobre 1870, la orele 9 1/2 antemeridian." **Însă** redactorul n-a fost absolvit de către judele de instrucțiune și procesul de presă al ziarului „Federațiunea" din Pesta are loc la 29 noiembrie și la 7 decembrie în două ședințe cu public cînd, a intervenit incidentul că **„rugîndu-se autorul aceluia (articol) de dl. Porutiu a-i spune numele la judecătorul de instrucție,** cititorii români din Viena au aflat că autorul imprincinat este **„Junele poet și colaborator al nostru, dl. Mihaiu Eminescu"** (Familia). Așadar : nominalizarea în procesul de presă din Pesta a lui Mihai Eminescu s-a produs la dorința acestuia. Studentul în vîrstă de 20 de ani își asuma răspunderea afirmațiilor făcute și, deși documentul prezenței sale în boxa-acuzaților ne lipsește, reținem că prima chemare în judecată ca urmare a activității politice s-a făcut în numele Transilvaniei.

Sumarul ideilor cuprinse în articolele politice publicate în „Federațiunea" sînt următoarele :

— drepturile imprescriptibile și naturale ale neamurilor : **„Nimeni nu trebuie să fie stăpîn decît popoarele insele, și a trece suveranitatea în alte brațe decît în acelea ale popoarelor e o crimă contra lor"**

— adevărata libertate, egalitate și frăție nu pot să fie fără naționalitate : **„Un insolent are cutezanța de a spune în camera Ungariei cum că națiunea română nu există. I se răspunde că există și nimic mai mult ; căsicind acel om n-ar fi știut-o ; căsicind el ar fi spus-o cu altă intenție decît ca să arunce o nouă umilire asupra națiunii românești. Aici trebuia un protest energic și formal contra purtării necscuzabile a unor deputați, care n-au respect de națiuni întregi ; trebuia demisionarea deputaților români dintr-o dietă care nu se respectă nerespectînd chiar individualitatea celorlalte națiuni !"**

— fără organizare sub un singur cap, pe un teritoriu propriu, fără o cîrmuire din sinul ei, o națiune nu poate să fiinteze timp îndelungat : **„Oricare bun cetățean are datoria de a se ocupa de viitorul patriei sale și de aceea și românii, prin natura lucrurilor, au datoria de a provoca un congres general al lor, care să determine atitudinea națiunii românești față cu o eventuală schimbare a sistemei constituționale".**

— rolul armonios pe care trebuie să-l joace în concertul popoarelor din Austro-Ungaria, Transilvania : **„În această operă, ce pare a se pregăti, Românii trebuie să joace un rol eminamente activ. Trebuie ca sufletul acestei națiuni vechi să lucreze cu toată vigoarea sa de fier, căci aicea nu mai e vorba de declamațiuni vane (...) ci cu toții uniți trebuie să mergem alături de alții, cu principiul, cu națiunea".**

Este limpede că ideile susținute de Eminescu derivă direct din programul lecțiilor ținute de Pumnul, adîncind rădăcini pînă în proclamația lui Bărnuțiu din anul 1848. Filiațiile sînt atît de directe, încît a încerca să așezi gîndirea istorică a lui Mihai Eminescu **de la începutul epocii vieneze** sub influența lui Hegel, Kant, Schoppenhauer și nu sub aceea, cu mult mai firească, a mediului intelectual în care, adolescent, s-a format este un non sens. Contactul direct cu realitatea politică ardeleneacă îi va fi sugerat poetului opinii independente de cărțile de filozofie germană, aflate, la începutul epocii studenției, încă sub brat. Numele de profesori ilustri și titlurile de cursuri din certificatele vieneze ale iernii 1869 nu sînt, în sine, o dovadă că Eminescu deja și le-ar fi însușit. Atunci cînd preocupările filozofice au devenit o realitate, faptul acesta a dat un reflex în creația literară și în articolele din Timpul, astfel că n-a fost nevoie să cauți sursa aiurea ci doar s-o constați. Iar cunoștințele de istorie din articolele publicate la Pesta au tocmai însușirea aceasta : de a fi foarte bine integrate, iar faptul că au putut să producă o concepție patriotică arată vechime, asimilare și îndelungă reflexie. Ne aflăm în fața unei implicări absolute, din care imaginea bătrînului Pumnul, cărțile vechi de istorie, repetatele călătorii în Ardeal și atmosfera Cernăuțiului patriotic, nu pot lipsi.

Drumul **Luceafărului** se depărtează de locul nașterii sale dar lumina ce-o poartă este lumina care l-a zămislit.

Omagiu poeziei române

Dumitru Ionescu este un poet al desenului. Poemele sale plastice au o precizie halucinantă, contopind realitatea cu visul, într-o suită de imagini ce reușesc să închege o lume proprie. Este o lume a raporturilor ascunse dintre lucruri, linii și forme, încremenite și în același timp incendiate brusc de flacăra albă a metaforei.

Arta lui Dumitru Ionescu, în ce are ea mai reprezentativ, nu este nici descriptivă, nici complementară. Ea se exercită, e drept, cel mai adesea, la sugestiile unor mari scriitori români. Dar, intrînd într-o tonică rezonanță cu ele, pătrunzînd pînă la ascunzișurile care nu mai pot redeveni decît vizibile, ea își descoperă, cu o candidă forță, fundamentele originare. Artistul deviază lumina din cuvînt pentru a-și întregi, cu unelte mai perfecționate și mai subtile, gîndurile și sentimentele care-l obsedează.

Din derularea năpraznică a cuvintelor, cercetate drept spațiu primordial, el reține ceea ce nu vom putea percepe altfel niciodată, ceea ce n-a fost dar trebuia să fie spus. Urmărit astfel, efortul expresiei de sine se pătrunde, se convertește într-o mai pură emoție. Asemeni materiei intrată în vibrație și limpezită în sunet.

Proteismul inițial din „Scrisoarea I-a", conținuta proliferare din „Oul dogmatic", transformarea vegetalului prin mineral din „Plumb", pietrificarea monumentală a umanului din „Suiș", fantastica înnorare cu umbrele din „Ploaie urbană", amenințătoarea, deși atît de gingașa capcană viscerală din „Moartea căprioarei", se constituie în tot atîtea poeme, de corespondență dar și de delimitare, amintindu-ni-i încă o dată, cu mare frumusețe artistică și sufletească, pe Eminescu, Barbu, Bacovia, Minulescu și Labiș.

Caldarîmul sau acoperișul, cu felinare sau coșuri de casă, înălțate cu o stranie și molusculară sete, într-un mediu perfect rigid și uscat din „Bacoviana", pentru a da un exemplu edificator nu numai de rafinamentul dar și de puterea de pătrundere a viziunii artistice, sugerează atît de violent ploaia, încît nu mai poți decît silabisi, din nou, a nu știu cîta mia oară : De-atîtea nopți aud plouînd / Aud materia plîngînd...

Prin poemele sale plastice, cu cicluri pe care le-am dori mereu improspătate, mereu îmbogățite, aduse poate pînă la contemporaneitatea cea mai strictă, Dumitru Ionescu se impune fără vehemență, truda, abnegația și onestitatea lui nefiind altceva decît semne ale valorii.

Un omagiu adus poeziei române.

Grigore Hagiu

Permanența valorilor literaturii

Urmare din pag. 1

Maiorescu că ar susține, ci înseamnă că trebuie să admitem, cum criticul însuși o făcea, că atunci cînd patriotismul scriitorului este un sentiment profund, el este născător de mare poezie, și dacă poezia este realizată în planul artisticului nu exclude politica. Criticul cita ca exemplu de poezie patriotică opera lui O. Goga, care realiza emoția artistică și astfel, adică în mod artistic, servea un mare ideal social : ideea eliberării naționale a românilor din Transilvania, în condițiile istorice ale asupririi tuturor popoarelor stăpînite de vechiul imperiu austro-ungar, înainte de primul război mondial. În disputa dintre apărătorii „artei" și ai „tendinței" în artă, în secolul trecut era așadar evident că nu există „artă fără tendință", dacă bineînțeles e vorba de „artă", nu numai de „tendință". O recunoșteau aceasta criticii, dar o spuneau și scriitorii. Caragiale fiind întrebat odată pentru care formulă optează, a răspuns, mai mult în glumă, dar foarte adevărat : pentru „tendință cu artă". Este punctul de vedere al unui scriitor clasic, a cărui tendință este evidentă. Și acesta este criteriul pe care trebuie să-l reținem cînd stabilim raportul între ideologie și artă.

Criteriul este valabil și pentru poezia noastră de astăzi. Ceea ce vrem să precizăm acum, pe scurt, este că patriotismul ca permanență a politicii în poezie, este o condiție fundamentală a oricărei arte adevărate, dacă tot o condiție fundamentală este și realizarea ei artistică, în măsura în care, prin legile interdependenței factorilor sociali și ai celor spirituali în procesul istoric, arta adevărată îndeplinește inevitabil o funcție socială. Mai mult : în această formă chiar, patriotismul este o trăsătură a scriitorului clasic. Hegel, în prelegerile sale de estetică, constata că realizarea istorică a clasicului trebuie căutată în arta veche greacă pentru că în arta clasică, așa cum grecii au realizat-o, ca model etern în istoria umanității, idealul frumuseții cuprinde cea mai înaltă forță de viață, bazată pe o etică în care individul era, fără îndoială, liber în sine, fără să se rupă însă de interesele generale existente ale statului real și de imanența afirmativă a libertății spirituale în prezentul efemer ; ceea ce înseamnă că arta clasică nu se poate realiza în afară de etic și politic, atunci cînd o deplină armonie există între indivizi și substanța vieții de stat. La acest criteriu se gîndea și Marx cînd recomanda modelul artei clasice, ca o tinerețe din care spiritul mereu se întreține prin valorile permanente ale literaturii, condiționate istoric de relația dintre indivizi și substanța vieții de stat. Patriotismul, dacă nu exclude politicul, trebuie așadar, după modelul clasic, să sporească semnificația politicului în planul valorilor artistice, și să-i dea astfel forță în planul ideologiei, pe care scriitorul o servește prin patriotismul lui. Este aceasta de fapt drumul artei clasice nu numai ca fiind realizat de arta antică, ci drumul artei clasice de totdeauna, către care și poporul nostru este în drept să aspire astăzi, prin conștiința prezenței lui în istoria, pentru care zilele noastre stau mărturie. Și este o datorie a scriitorilor și artiștilor noștri să creeze literatură cu această conștiință, mergînd pe acest drum al permanenței valorilor în literatură, pentru a răspunde astfel comandamentelor etice și sociale ale epocii noastre. Se poate spune că ideologia cu adevărat valoroasă, verificată în tot procesul dezvoltării istorice, este cea care poate susține cît mai bine condițiile în care să se realizeze o artă cu adevărat mare, care să rămînă astfel în planul valorilor universale. Este nivelul de coincidență a culturii naționale cu cultura universală, măsurat prin valoarea clasică a valorilor naționale.

Așa este literatura, în istoria mostenirii ei clasice, o permanentă valorificare, după necesitățile propriei sale dezvoltări interioare, în concordanță cu idealul politic, moral, patriotic al epocii pe care scriitorul o servește, cînd patriotismul său este susținut de o ideologie progresistă, care vede trecutul într-o permanentă mișcare spre viitor, într-o evoluție culturală în care literatura este una din marile împliniri ale idealului uman de totdeauna.

Timpul lucrează pentru poezie

Urmare din pag. 1

Fotografia n-a înlocuit pictura. Nu săvîrșim lecturi concludente ale poeziei împărțindu-i teritoriul în taberele opuse ale generațiilor biologice și inoculîndu-le acestora sentimentul adversității acolo unde nu e firească decît dorința colaborării și comuniunii. Ca să nu mai vorbim că e cel puțin ridicol, oricum anacronic, „un război al celor două roze" între generația lui Nichita Stănescu și cea a lui Mircea Dinescu. Revendicările poeților, dorințele lor firești de afirmare și intrare în literatură și-n istoria literaturii, nu în circuitul reclamei literare, și ecourile critice ale operei lor au credibilitate și autenticitate numai în măsura în care sînt formulate pentru poezie, în sensul lumilor ei și-al adevărurilor pe care și le asumă. **Pentru poezie** nu lucrează nici simpla dorință (altfel omenească) a poeților de-a fi cunoscuți, ci opera lor, nici impulsionările ori aversiunile criticii, ci lectura ca eveniment al cunoașterii, nici măcar entuziasmul strident, ci veghea lucidă, responsabilă asupra luminii cuvîntului.

În puterea poeților stă poezia. În mîinile lor sînt adevărurile ei. Nu de valoarea ei, ci de felul în care este ea întîmpinată răspund gazdele poeziei, mediatorii ei spre cititor și cultură, editorii, redactorii, criticii. Cele ce depind de poeți sînt libere prin esența lor și nu pot fi frînate de vreun obstacol. E o iluzie să crezi că vei fi citit ori afirmat în mod plenar, trăgînd de mînă critica, punîndu-i în față opera și silind-o s-o vadă. Vorbindu-i de îndatoriri și obligații. Făcîndu-i recomandări și, la rîndu-i, considerîndu-și rolul împlinit doar cu articole bine căptușite de devize lirice și nume. De clasificări ce te clasicizează înainte să te cunoască. Ceea ce dau poeții criticii sînt cărțile lor, faptele lor. Ceea ce criticii fac pentru poezie se numește în primul rînd **lectură onestă, lectură cunoaștere, lectură de afirmare.** Faptele criticii nu pot exista în afara **lecturii** și vocației ca

Desene de Gheorghe Bălan

evantai de principii deschis frumos spre văzul tuturor, acoperind tocmai fața poeziei. Prin operă se pot arăta neînfrînți poeții, puși față în față cu cărțile lor și nu confruntați cu numărul de cronici literare, cu cel al apariților la televiziune ori în reviste. Deși nu numai o revistă de poezie, ci și alte spații de afirmare îi sînt necesare poeziei de azi.

Mai este oare firesc să cultivăm mentalitatea verigilor ce se înlocuiesc una pe alta în poezie ? A prim-planului literar ocupat de alte grupări de la o epocă la alta ? Nu ne îndepărtăm de la rosturile noastre rîvnind locul înaintașilor în poezie ? Problema se pune oare în termenii că Mircea Dinescu va lua locul lui Nichita Stănescu ? Că Ion Mircea, Adrian Popescu și Dinu Flămînd vor ocupa locurile vacante ale poeților X și Y ? Că Mihai Ursachi nu încape din cauza nu știu cui ? În fine, că Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu, Florica Mitroi, Mara Nicoară, Ioana Diaconescu, Daniela Crăsnaru și Grete Tartler vor schimba pe Maria Banuș, Nina Cassian, Ana Blandiana și Constanța Buzea ? Toate aceste false probleme nu pot înlocui **lectura cărților** de poezie, înțelegerea viziunii și-a universului pe care acesta-l edifică. Poeții și limbajele lor nu pot fi contabilizate cu mentalitatea autorilor de dicționar ce-și numără numele proprii și cele comune ca simple denotații. În poezie nu funcționează arbitrarul semnului lingvistic. Poeți și critici există prin faptele lor : **opera.** N-au mai fost mari Eminescu și Blaga, „uitați" o vreme ? Nu-și are oare Emil Botta locul lui în poezia română și universală deși nu există o monografie Emil Botta ? E poezia scrisă de femei mai puțin poezie numai pentru că „lirica feminină" e un concept folosit peiorativ ? Este Ion Mircea mai puțin poet dacă se scrie despre el la șapte ani doar cu prilejul apariției **Tobelor fragede ?** E poezia mai puțin bună dacă pentru o vreme critica își întoarce obrazul de la ea, întîmpinînd oaspeți ce-au frecventat-o mai puțin ca romanul și critica ? Putem oricînd reduce la absurd aceste întrebări și putem îndrepta erorile omenești sau flagrante care se adăpostesc ori roiesc în jurul luminii poeziei. Ceea ce este cu adevărat minunat și tonic este că nu putem reduce prin nici o demonstrație **teritoriile reale,** existente ori în curs de afirmare ale poeziei și criticii. Fiecare existînd și independent, atunci cînd nu se întîlnesc sau nu-și vin în întîmpinare.

„Căci oile nu aduc iarba păstorilor și nici nu arată cît de mult au păscut. Ci după ce au păscut și au rumegat dau lînă și lapte", spunea Marc Aureliu. Și timpul lucrează **pentru poezie.**

SPORT

Sărbătoarea sportului

O grandioasă serbare — desfășurată în prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a tovarășei Elena Ceaușescu, a celorlalți conducători de partid și de stat — a marcat cu strălucire încheierea ultimei ediții a **Daciadei,** competiție de mare amploare, o adevărată olimpiadă a sportului românesc, care a mobilizat pe întreg parcursul desfășurării sale energii și talente din toată țara. A fost un emoționant spectacol al tinereții, elocventă mărturie a dragostei față de partid, patrie și popor, grăitor exprimată în jurămîntul sportivilor participanți la cea mai mare competiție din istoria sportului românesc, organizată din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu . „Ni-s inimile vetre de lumină / Pe frunți azurul patriei purtăm ; / Mai mîndră către anii ce-or să vină / Să urce patria de azi — jurăm !"

Această vibrantă manifestare a fost o superbă demonstrație a voinței ferme a tuturor fiilor patriei — indiferent de naționalitate — de a face totul pentru gloria și măreția patriei, pentru triumful socialismului și comunismului în România.

★

Speranțele tuturor — legate de calificarea reprezentativelor noastre în turul următor al competițiilor europene — au fost în parte confirmate. După eliminarea campioanei din C.C.E. încă din preliminarii de către **A. S. Monaco** (echipă a cărei lipsă de valoare a fost demonstrată de pierderea calificării, chiar pe teren propriu în fața lui **F. F. Malmö**) și după acel 3—4 cu **Fortuna Düsseldorf** al **Universității Craiova** în Cupa Cupelor reabilitată într-un fel de rezultatul meciului din retur, (1—1), celelalte două echipe, înscrise în Cupa U.E.F.A., **F. C. Argeș** și **Poli Timișoara** au reușit să intre în faza următoare a competiției. Este cu atît mai meritorie performanța echipei piteștene, cu cît ea a eliminat-o pe **Panathinaikos,** fostă finalistă C.C.E., cu un scor general concludent (5—1), după ce în ambele partide a obținut victorii. Cît privește calificarea lui **Poli Timișoara,** aceasta s-a făcut la un scor foarte strîns (3—2), echipele împărțindu-și victoriile. Meritul studenților este acela că au reușit să înscrie punctul calificării la Budapesta, în fața unei echipe, **M.T.K.,** care remontase pînă în minutul 77, handicapul din prima partidă. Privite prin prisma apropiatelor confruntări ale naționalei noastre, rezultatele lor sînt reconfortante, ele demonstrînd că jucătorii noștri, cînd se pregătesc și se mobilizează sub conducerea competentă a unor tehnicieni serioși (Angelo Niculescu și Florin Halagian), sînt capabili de performanțe internaționale. Păcat însă că ultimele rezultate din campionatul intern nu sînt în măsură să ne demonstreze că în fotbalul nostru s-a petrecut o schimbare de fond. Liderul, **Steaua,** o echipă care după părerea specialiștilor se va „plimba" în ediția actuală a campionatului cu tricourile de campioană în sacoșele lui Dumitru, Iordănescu și compania, a pierdut la „lanternă", **Gloria Buzău** care, spre deosebire de **F. C. Baia Mare** (o mare revelație grație antrenorului ei, Viorel Mateianu) nu pare să aibă valoare de „A". Scorul categoric (1—4) la care a pierdut echipa militară elimină orice dubiu. Speculațiile suporterilor săi care o învinuiesc de gratitudine nu-și au rostul. Rezultatul acesta, simptomatic, cît și celelalte „surprize" din prima divizie demonstrează aceleași vechi hibe ale jucătorilor noștri fruntași, pregătirea lor precară, suficiența cu care își joacă șansele. Inerția și improvizația în campionatul intern nu pot fi ascunse de două-trei rezultate bune care, în caz de neconfirmare în tururile următoare ale cupei europene, pot fi considerate pur și simplu întîmplătoare. Misterul cu care este înconjurată națională la ora actuală accentuează și ea încertitudinea noastră în ceea ce privește evoluția sa ulterioară și exprimă cît se poate de limpede inconstanța valorică a majorității jucătorilor susceptibili să ne reprezinte într-un viitor apropiat.

Discobol

Desen de Vera Hariton

m a p a m o n d

Un umanist în acest veac

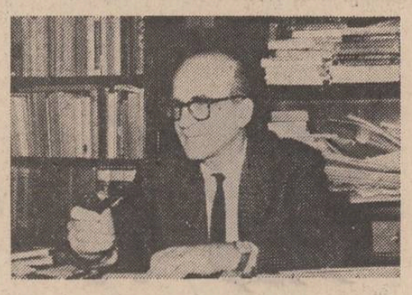

● **Cahiers de l'Herne** sînt astăzi o adevărată instituție editorială pariziană de prestigiu internațional. Printre cele treizeci și trei de volume-omagii, apărute pînă acum, enumărăm la întîmplare „Caietele" dedicate lui Poe, Jules Verne, Péguy, Dostoievski, modernilor Céline, Ezra Pound, Thomas Mann, Raymond Queneau, sau contemporanilor René Char, Pierre Jean Jouve, Julien Gracq, Samuel Beckett, Henry Michaux ș.a. Un volum închinat lui Mircea Eliade — ultimul — arată de la sine ce semnifică în lume opera științifică și literară a acestui mare contemporan al nostru. Este una dintre regăsirile și reîntîlnirile cu Mircea Eliade, văzut prin multiplele oglinzi ale unor personalități de renume din țară și din străinătate. Prezența este în primul rînd a omagiatului, care își celebrează evenimentul cu noi pagini literare și cu noi studii ; fragmentarii din biografia sa intelectuală, începînd cu **Souvenirs de jeunesse ; L'Inde á vingt ans ; Journal himalayen,** studii reluate din versiunea românească, eseuri ca cele din **Fragmentarium,** adevărate opere de concepție, deși par articole : **Le Folklore comme moyen de connaissance ; La conception de la liberté dans la pensée indienne ; Architecture sacrée et symbolisme ; Le mythe de l'alchimie** etc., și o corespondență selectivă, din ultimele decenii, — și ea un semn și un însemn al familiei de spirite a lui Mircea Eliade. Romancierul deschide această festivitate mondială cu **amintiri,** cu regăsirile sale în timp, într-un prezent al său, inalterabil de circumstanțe. Savantul nu face loc scriitorului pentru a-i satisface vechi orgolii. Mircea Eliade **nu a fost** un romancier, ci **este** unul dintre prozatorii români moderni, clădit într-o matrice spirituală ce aparține unei geografii umane proprie acestor locuri. Descoperind, studiind, ca oamenii Renașterii, el nu a abandonat niciodată creația. Voluptatea descoperirilor și a analizelor nu a ucis în Mircea Eliade voluptatea pură a creației artistice. O bipolaritate și o disponibilitate exprimată armonios în decursul vieții ! Creatorul literar și cel ce recreează universul prin lumea sa de simboluri și de semnificanță. Unul a simțit nevoia celuilalt. Creația beletristică nu l-a readus pe Mircea Eliade dintre cărțile și biblioteca de specialitate, tot așa cum opera sa științifică nu a venit ca o salvare a savantului de la o aventură de tinerețe. Cultura, dimensiunea și profunzimea spirituală a savantului au consolidat cadrele vocației sale artistice, după cum fantasia, libertatea creatorului i-au dat savantului o sete de căutare și de pătrundere în taina universului uman.

Savantul, ca și creatorul literar, într-un secol al atitor utopii și necrofori de cultură și civilizație, afirmă o permanență a spiritului uman, o regăsire și o salvare prin el însuși. Mircea Eliade „refuză să dispere chiar și într-un timp pe care nu-l acceptă" **(Maurice de Gandillac),** pentru că el menține o credință în om și în puterea sa de a se regăsi prin el însuși. Cum afirmă însuși Mircea Eliade, omul are o predestinare demiurgică pe pămînt. Ființa noastră „nu se poate instala în lume decît asumîndu-și răspunderea de a creia". Pentru a avea o lume proprie, „trebuie s-o creieze — oricare ar fi prețul ce trebuie plătit pentru a desăvîrși această creație și a o face durabilă". Mircea Eliade a văzut omul, între și peste virste, peste timp. El n-a descoperit un tip de **hommo religiosus,** ci tipurile de reprezentare a umanului în nevoia sa de absolut. „Căci sacrul, cum spune C. Noica, nu este numai o chestiune de religie, nici chiar întotdeauna de religiozitate. Sacrul atestă prezența și puterea Spiritului, așa cum este el". Sacrul ține de însăși sacralitatea ființei umane. Omul eliadesc păstrează partea vie de contemplație, de meditație, de adorare și de puritate în aspirarea unei condiții totale. El caută, așteaptă, se resemnează, nu disperă. E un profet al lui însuși, neașteptînd profeții străine. Pe aceste căi umblate la nesfîrșit, părînd a fi rămas neumblate de nimeni, Mircea Eliade caută adevărul așa cum se exprimă el prin actele de viață, pentru că tot universul de simboluri reprezentări, mituri sînt „hieroglife ale unei realități" **(Alexandru Ciorănescu).**

Pentru Mircea Eliade nu există inferior și superior, periferic și central în cercetarea dimensiunii interioare a umanității. Totul este viu și ne este contemporan. Opera sa ignoră dogma, mistica, instituționalizarea exterioară, formele de cult. Datele și concluziile cercetărilor vizează nu o tipologie faptică ci o orînduire în definirea esenței. „Originalitatea lui Eliade se află în metoda și în perspectiva sa" **(Julien Riès).** „Mircea Eliade este dintre aceia care, împreună cu Jung, Dumézil, Corbin între alții, într-un mod calm, minuțios, științific într-un cuvînt, exhumă marea statură a lui **homo sapiens** (sau a lui **Adam Kadmon,** aceasta n-are importanță) ascunsă de idolii prometeieni nemărturisiți ai civilizației inumane ieșită din mașină" **(Gilbert Durant).**

L'Eternel retour este numai metaforic un mit al întoarcerii, pentru a înainta în timp. Istoricismul este inerent, nu însă fatal. Veșnica reîntoarcere este un etern dor și vis al umanității de regăsire și de redobîndire. Mircea Eliade, cum spunea **Charles H. Lang,** nu ne cere «să ne schimbăm pielea», dedîndu-ne la o anume imitație degradată a lui yoga sau la o întoarcere la natură după exemplul numeroaselor mode de viață aberantă care caracterizează epoca noastră. Credințele popoarelor în „faza lor etnografică" ca și „folclorul popoarelor civilizate" au la bază **fapte** și nu „creații fantastice" **(Folclorul, ca mijloc de cunoaștere).**

Universul uman este un spațiu explorabil pentru cunoașterea modurilor în care s-a construit o lume de reprezentări a nostalgiilor și aspirațiilor de total. Eliberat de natură, putînd deveni rivalul ei, „fără a mai fi sclavul timpului, omul își definește într-un nou mod starea sa de sacralitate". Devenind competitiv cu natura, „făcînd mai repede și mai bine, schimbînd raportul cu natura, omul a intrat într-un moment tot atît de revoluționar ca și acela al descoperirii focului și al agriculturii" **(Mitul alchimiei).**

Mircea Eliade îl numea pe Teilhard de Chardin un optimist, pentru că el crede în om ca într-o ființă creatoare, cu o imaginație inepuizabilă. Dar însuși Mircea Eliade este un optimist, afirmînd o identitate umană prin spirit, și printr-o universalitate a spiritului. Mesajul său este al unui umanist. În metamorfozele sale, omul în viziunea lui Mircea Eliade renaște nu din propria cenușă, ci din propria ardere și din propriu-i destin de ființă în căutarea Absolutului pe care niciodată nu-l crede pierdut.

Marin Bucur

REVISTA STRĂINĂ

● **Sub titlul „Nouvelles Hébrides 1922—1930"** sînt adunate, într-un volum al Editurii „Gallimard" (Col. Blanche), textele și proza scrise în această perioadă de Robert Desnos și rămase inedite. 1922 este începutul aparteneței lui Desnos la mișcarea suprarealistă pînă în 1930, cînd, împreună cu alții, a fost exclus din grupare. Volumul cuprinde în paginile sale două ansambluri inedite : „Penalités de l'Enfer ou Nouvelles Hébrides" (1920) și dosarul „Dada-Suprarealisme" (1927), reluînd și două texte din 1923 și 1928, epuizate. Ediția a fost întocmită, prezentată și adnotată de Marie-Claire Dumas.

● **Moștenirea literară a lui Lev Tolstoi** numără pe lîngă romane, drame, nuvele, povestiri, jurnale, scrisori, tratate, articole politice, literare, pedagogice, — și un „Abecedar" și „Cărțile rusești pentru citire". A început să lucreze la ele încă din anul 1870, o muncă uriașă, constînd în culegerea și alegerea materialelor din cele mai diverse domenii ale cunoașterii, prezentîndu-le mai întîi sub forma unor basme, povestiri, nuvele scurte. Fiecare miniatură era purtătoarea unui mesaj moral sau educativ. Marele scriitor acorda o deosebită însemnătate limbii scrierilor sale, alegîndu-și cu grijă cuvintele cînd se adresa celor mici. Povestirile sale pentru copii reprezintă încă o dovadă a supremei exigențe care-l caracteriza, neabătîndu-se de la deviza „...cărțile trebuie să fie frumoase, scurte, simple și principalul — clare", așa fel încît valorile adevărate ale culturii umane să ajungă la tînărul cititor.

● **Colecția de teatru** a Bibliotecii Naționale austriace va prezenta cu începere de la 27 noiembrie 1978, pe o perioadă de 2 luni, o mare expoziție privind teatrul japonez. În colaborare cu Muzeul Teatrului din Tokio vor fi alese circa 300 exponate, pentru a oferi o vedere de ansamblu asupra formelor și evoluției istorice a teatrului japonez. Toate obiectele alese (alături de peruci, diverse accesorii, desene, fotografii, afișe și gravuri pe lemn) vor reprezenta perioada dintre secolele VII și XVII.

● **Cunoscutul dirijor și compozitor american Leonard Bernstein,** primă baghetă la Metropolitan Opera din New-York, autor printre altele al operei „West side Story" (versiune modernă după Romeo și Julieta a lui Shakespeare), bine cunoscut publicului nostru și datorită interesantei și documentatei „Istorii a muzicii", transmisă nu de mult la T.V., — a fost numit, cu prilejul împlinirii a 60 de ani, membru de onoare al Operei Naționale din Viena.

● **Al doilea volum al ediției definitive a teatrului lui Armand Salacrou, „Théâtre II",** apărut sub egida Editurii „Gallimard", cuprinde piesele: „Patchouli", (povestea bălatului care încearcă să descopere absolutul prin diferitele sale pasiuni) „Atlas-Hôtel", (al cărui erou visează să aibă un hotel în munții Atlas), „Les Frénétiques", (dragoste, gelozie, trădare în mijlocul faunei studiourilor de cinematograf), „Note sur le théâtre", scrisă în 1930 și completată în 1943 ; o improvizație „La vie en rose", o poveste ce-și țese intriga timp de 25 de ani între cele două limite ale unei zile, schițînd aici tehnica piesei „L'Inconnue d'Arras".

● **O ediție completă, în 18 volume,** a operelor lui Ernst Jünger urmează să înlocuiască ediția epuizată în 10 volume, editată în deceniul șapte de Editura „Klett-Cotța" (R.F.G.). Ediția care va cuprinde și o serie de inedite, va fi terminată în primăvara anului 1982.

● **Cu Hannah Höch a dispărut** singura femeie și ultima veterană a curentului dadaist. Nu a fost numai prietena și muza lui Kurt Schwitters și Raoul Hausmann, ci și o artistă de mare talent, excelînd prin colaje și fotomontaje agresive care i-au atras în anii dictaturii naziste interdicția de a picta și de a expune. Academia Artelor din Berlin, din care făcea parte, i-a consacrat în 1971 o expoziție personală, au urmat manifestări în Berlin și Paris, iar în 1977, în cadrul Consiliului european, o ultimă expoziție la Berlin.

● **Profesorii, studenții și asistenții** Facultății de litere a Universității din Bratislava au început în 1965 o serie de cercetări arheologice la poalele munților Tatra. Urmare a efectuării săpăturilor au fost descoperite, în apropiere de Velka Lomnica, resturile unei fortificații cuprinzînd numeroase obiecte ale epocii preistorice, unice în Europa Centrală. Locuitorii unei așezări, construită acum circa 7000 de ani în partea de nord a țării, datînd din perioada mezolitică, se ocupau în mod deosebit de agricultură. Alte așezări dintre care cea mai veche datînd de aproape 12 mii de ani erau locuite de populații stabilite acolo după epoca glaciară și care se ocupa cu vînătoarea de reni, iar cele din regiunea Poprad, de metalurgie. O monedă greacă găsită în urma săpăturilor, dovedește și legăturile comerciale cu lumea Greciei antice.

● Ca un gest de gratitudine adus cunoscutei actrițe Arletty, societară a Comediei Franceze, Philippe Ariotti și Philippe de Comes au tipărit în editura **Henry Veyrier** volumul ARLETTY, pe care, într-un cadru festiv la Comedia Franceză i l-au înmînat cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani. Din păcate însă, veterana actriță nu va putea decît să asculte lectura acestei biografii fără să vadă nimic, întrucît cu vîrsta, a orbit aproape cu desăvîrșire. Vocea însă și rîsul ei atît de îndrăgit publicului francez nu s-au schimbat, și optimismul care a călăuzit-o toată viața îi molipsește pe cei din jurul său.

din poezia chineză

JONG YI-JEN

Celebrînd marea sărbătoare

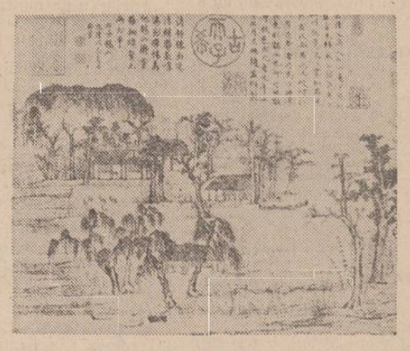

Primăvara zburdă topind întîrziatele zăpezi.
La adierea vîntului, sute de flori se deschid.
Piscul nu va putea stăvili involburatul Yukong,
Vasul, pilotat cu iscusință, va întîlni oceanul.

Trecutul e departe ca un nor dus de vînt,
Prezentul nu mai prididește să-și numere eroii !

Iată-mă, surprins în amurgul fericit al vieții,
Bătrîn luptător ce refuză categoric repaosul...
N-am fost decît o țiglă, o cărămidă la temelia
Acestui meleag, veșnic roșu, al patriei mele.

KUO SIAO-CIUAN

Cîntec de toamnă

Vînturile înviorătoare ale toamnei
Mă trezesc de adîncul meu somn ;
Focurile de artificii ale sărbătorii
Îmi înflăcărează nebănuit inima.

Astăzi, vînturile toamnei par mai reci
Pentru că trec prin inima mea ;
Astăzi, focurile de artificii mă poartă
Acolo sus, printre miriade de stele.

Amintindu-mi momentele triste din trecut,
Inima mi se posomorăște profund ;
Amintindu-mi zilele lungi de disperare,
Mă simt copleșit de remușcări.

Un brav luptător nu-și pleacă armele,
Nici măcar pentru o singură clipă.

Un revoluționar nu trebuie să ezite
Chiar dacă înfruntă o pădure de săbii.

. . . . . .

Viața unui brav și dîrz luptător
Nu poate fi decît plină de lupte,
Atitudinea unui adevărat revoluționar
Nu poate fi decît revoluționară.

Va veni ziua nedorită, o știu,
A bătrîneții și a infirmității ;
Sper însă că inima îmi va rămîne tînără
Ca pe vremea cînd am întîlnit revoluția.

. . . . . .

Împreună cu vîntul înviorător al toamnei,
Spiritul meu s-a ridicat în văzduh ;
Focurile de artificii ale sărbătorii
Mi-au reaprins astăzi jarul din inimă.

În românește de
Petru Dan Lazăr

REPERE

Despre un realism mai puțin cunoscut

Recenta apariție a cărții „Întîmplări din lumea cărturarilor" completează fericit imaginea prozei chineze clasice pe care cititorul român și-a putut-o forma din traducerile anterioare **(Călătoria spre soare apune, Vis în pavilionul roșu).** Dacă celelalte opere aparțineau însă unei perioade mai vechi, avînd o structură inițiatic-fantastică sau simbolic-alegorică, romanul lui U Ting-zi*) (1736) are o puternică tentă realistă. Scriitorul (1701—1754), dintr-o cunoscută familie de oameni de cultură, a trăit departe de onorurile și ierarhiile oficiale, fiind contemporanul unei epoci de declin a idealurilor umaniste favorizînd prin răsturnările valorice formula realist-satirică.

Introducerea unor examene de vaste cunoștințe bazate în primul rînd pe literatură (606 e.n.) care să permită participarea la formele de conducere a tuturor categoriilor sociale a generat o structură specifică modului de viață chinez ducînd la o înflorire fără egal a culturii și la un statut privilegiat al cărturarului. Adevărată Renaștere orientală prin frumusețea idealurilor umaniste, perioada dinastiei Sung (960—1280), a dezvoltat personalitatea individului prin îmbinarea preocupărilor filosofice, politice, literare, artistice, sportive, savante etc. Cu timpul însă examenele devin scop în sine sau mijloc de a parveni pe scara socială, pierzîndu-și caracterul inițial de stimulare a valorilor, înlocuindu-le cu o pedanterie de tip scolastic unde creativității i se substituie însușirea mecanică a regulilor și formulelor sterile. Categoria socială care acaparează imensul mecanism birocratic al imperiului și din care U Ting-zi face eroul romanului său este cărturarul, mai precis licențiatul examenelor de o viață. Acesta săracește plenitudinea formației umaniste reducînd-o la știința succesului social și a puterii. Profitul sau satisfacerea vanității devin adesea legile acestei lumi închise. Moralist dar nu moralizator prozatorul înfățișează cu obiectivitate faptele, situațiile, personajele, subminînd însă din interior cu o subtilă ironie acest model de existență. Viziunea nu e simplistă, caricaturală, surprinzînd viața în varietatea ei. Galeria portretelor cărturarilor este nuanțată, între ei existînd și adevărate exemple de umanism autentic. În subtext se prefigurează o temă de profunzime pe care aș numi-o **mitul literaturii.** Este izvorul subteran care de-a lungul cărții străbate tot mai puternic spre suprafață. În astfel de momente registrul stilistic se modifică, un abur de lirism colorînd expunerea, contrapunctînd tonul general obiectiv și aducînd variația necesară : „Mai întîi, Ting și-a trecut mîinile ușor peste corzi, apoi a început să cînte. Sunetele limpezi au umplut toată pădurea și păsările și-au reținut ciripitul, ascultînd în cuiburile lor. Apoi melodia s-a învolburat, exprimînd durerea și speranța și bătrînul Yu a ascultat tulburat, pînă cînd nu și-a mai putut reține lacrimile". Unul din exercițiile alese ale spiritului erau desele întîlniri și întreceri de poezie în forme de un mare rafinament și o uimitoare diversitate. În aceeași sferă a esteticului dar și a eticului se înscriu și alte valori : politețea, oratoria și prietenia. Aproape în fiecare pagină întîlnești descrierea unor complicate ceremonialuri ale politeții.

Printr-o mișcare de translație lesne de înțeles autorul își deplasează lumea contemporană în secolele anterioare, păstrînd același ton de fină sugestie a satirei. Singura intervenție directă, schimbînd perspectiva și tonalitatea, e cea din amarele pagini finale. Departe de ierarhia comună, patru bărbați de talent, un caligraf, un vînzător de hîrtie, patronul unei ceainării, un croitor, rătăcesc senini în căutarea absolutului și a adevărurilor interioare : „Eu cîștig cinci sau șase arginți pe zi. Iar după ce mănînc, cînt la cin dacă îmi place, sau pictez în voie. Nimeni nu mă poate opri. Nu mi-ar plăcea să fiu bogat sau nobil și nici să slugăresc la alții. Cerul nu mă apasă, pămîntul nu mă frămîntă, sînt liber. Oare nu trăiesc fericit ?" Înțelepciunea bătrînului Yu nestiutor de carte, dar iubind frumosul, arta și valorile vieții ascunde ideea fericirii prin acordul cu universul : „Să trăiești așa cum știe să o facă bătrînul meu prieten, calm și netulburat, într-o mare de verdeață în mijlocul orașului, înseamnă să fii un nemuritor al zilelor noastre".

Formula narativă este fragmentară, discontinuă, romanul realist chinez, ca și romanul picaresc european, fiind mai aproape de specia nuvelei. Cartea este alcătuită dintr-un șir de povestiri cu subiect de sine stătător, dar integrabile unui ansamblu semnificativ. Multe dintre personaje revin în contextul altor întîmplări, destinele lor se întregesc, firele epice aparent disparate se înmănunchează creînd o atmosferă solidară, o senzație de mișcare și concretețe. Traducerea păcătuiește aici, din grijă pentru cititor, modernizînd excesiv limbajul, lipsindu-l de o anume patină stilistică. Se remarcă însă acuratețea și fidelitatea ei, notele explicative, competența și utilitatea prefeței semnate de traducătorii Mira și Constantin Lupeanu.

Privită dintr-un unghi de vedere comparatist, scrierea lui U Ting-zi, surprinde prin asemănarea frapantă cu evoluția prozei europene. Lumea „răsturnată" a inteleptilor pierduți în bizare și stereotipe controverse va apare, colorată violent de satira neagră, grotescă, în paginile lui Swift scrise aproximativ în aceeași perioadă (1740). Evident modalitățile artistice diferă. Apropierea ultimului capitol de ironia acidă și de filosofia lui Voltaire (1747) nu este nici ea forțată. Tot atunci apărea și romanul picaresc al lui Le Sage (1735) ale cărui structuri narative sînt asemănătoare romanului chinez, ambele fiind influențate de mentalitatea și spiritul viu popular.

Dan Alexandru Condeescu

*) U Ting-zi : „Întîmplări din lumea cărturarilor". Editura „Univers" 1978.

adam puslojić

Portret de Halil Ticveșa.

În românește de :
ANGHEL DUMBRĂVEANU
și DUȘAN PETROVICI

A fi

Voi încerca să mă apropii
și mai aproape de-abis,
ca să te pot vedea.

A fi pe buza prăpastiei
e ca și cînd ai fi la marginea unei păduri,
dacă aceeași fiară-i iubirea.

A-ți spăla fața într-un abis !
Mai ales capul,
dar ochii și mai și.

Întunecat demon, înger alb,
iată-mă.

A ști

Dimineața mă spăl pe față.
Treaba asta știu s-o fac.

La amiază
mă spăl pe mîini
de funinginea vieții și-a morții.

Seara
Uneori la miezul nopții
dau drumul apei,
rece și limpede, pe ostenitele mele picioare.

În toiul nopții,
spălîndu-mi sufletul cu propriul meu sînge,
curăț de pe mine pulberea zeilor.

Ca să pot spune rugămintea
pînă la capăt
fără să cad în genunchi.

A asculta

Ți-ascult sufletul lîngă fereastră.
Astăzi e ultima zi
de cînd ai plecat

Aceeași muzică ascultă
tatăl tău, mama.

Pisica așișderea.

Stai liniștită-n grădină
pe tronul împărătesc al taburetului din bucătărie.
După tainicul semn
al întinderii labelor pisicii tale
știu că ești aici, că mai trăiești.

Și poate mîna ta în geam
o să-mi rostească numele.

Mi-am pierdut manuscrisele

Mi-am pierdut manuscrisele

deși
multe minciuni
am tras acolo
acum sufăr totuși

altfel decît
scriam în ele

observ
că ăsta e un manuscris nou

și m-apuc să-l transcriu cît mai citeț.

MONDORAMA

Fascinația cotidianului

Lumea contemporană are nevoie, în această etapă a dezvoltării sale spirituale, de informație. Omul modern este adînc și, se pare, definitiv ancorat în contextul mijloacelor de mass-media, subjugat de fluxul continuu de texte scrise, de imagini televizate sau emisiuni radiofonice. Concepem cu greu cum ar putea trăi fără ele un om al secolului XX transformat în om relațional, centru imaginar spre care se îndreaptă mereu mii și mii de eforturi creatoare ziaristice. Căci, ce altceva decît acest om al secolului XX, un individ generic, este „cititorul nostru", „ascultătorul sau telespectatorul nostru ?" Simple formule ? Nu, fiindcă miracolul tehnic a permis ziaristului contemporan să realizeze vechea fantasmă romantică a ubicuității, modelator universal, în intenție, de opinii și caractere. Or, tocmai aici se poate situa centrul unei dezbateri asupra condiției și răspunderilor ce revin ziaristului, asupra calităților necesare unui tînăr ce intră pe porțile unei redacții. Este ceea ce a încercat, într-un recent număr al său, revista italiană **Panorama,** ce-și începe ancheta prin declarația lui Piero Ottone, fostul director al ziarului **Corriere della sera :** „prima condiție a unui ziarist este să fie curios".

Pentru Paolo Murialdi, președintele federației naționale a ziarelor italiene, calitatea fundamentală este curiozitatea înțeleasă ca dorință de a înțelege, de a ști. „Dacă scrii despre realitate, — precizează el, trebuie să fii interesat de realitate". Dar pentru a înțelege realitatea în toată complexitatea ei, ziaristului modern îi este necesară, în primul rînd, alături de „flerul" tradițional, o formație multilaterală care să-i ofere posibilitatea de a dialoga, în mod real, cu interlocutorii săi. „Nu știu cît de bine poate să scrie despre politică externă un ziarist care să nu poată discuta de la egal la egal cu un ministru de externe" — îmi spunea odată unul dintre marii noștri ziariști, Mircea Grigorescu. „Și nu zîmbi — adăuga el. Cititorul știe imediat dacă ești stăpîn sau nu pe meserie. Iar dacă pui o întrebare neroadă, n-ai să auzi niciodată un răspuns inteligent".

„Un ziarist trebuie să știe foarte bine o serie întreagă de lucruri. Să citească mult. Să studieze economia, istoria, lingvistica, politologia. Nu este deajuns, pentru a scrie un articol, să pleci cu gîndul de a pune o întrebare inteligentă. Trebuie să existe cultură pentru a pune această întrebare inteligentă" — afirmă, răspunzînd anchetei revistei italiene, cunoscuta ziaristă americană Clara Sterling, „corespondent itinerant" al cotidianului **The Washington Post.** „Dar, atenție ! — continua ea. Ziaristul are înainte de toate datoria de a fi un interpret între subiectul său și lumea externă, fără să se teamă niciodată de riscul simplității în dauna aspectului intelectual. Pentru că, mie personal, nu mi se pare important să apar în fața cititorilor drept un intelectual, ci să mă fac înțeles de toată lumea". Toate acestea trebuie susținute, afirma, în continuare, Piero Ottone, de „o rigoare aproape științifică, de un acut sens al responsabilității. Este, aceasta din urmă, o condiție necesară și indispensabilă pentru a căpăta încrederea opiniei publice". Cititorul, ascultătorul sau telespectatorul nu sînt niște persoane anonime, un public inert. Pentru ca ziaristica să fie într-adevăr eficientă, ea trebuie să acorde auditoriului dimensiunea participativă, singura ce poate transforma un text scris sau vorbit într-o dezbatere cu valențe creatoare. Și pentru ca această implicare a auditoriului să fie reală, trebuie ca ziaristul sau reporterul să fie ei însiși **implicați în cotidian.** Să suporte, cu alte cuvinte, **fascinația cotidianului,** să iubească oamenii și să știe să-i asculte. Nu poți vorbi despre oameni fără să fi știut să-i asculți, fără să știi cu adevărat ceea ce vor, ceea ce speră. Orice lucru care este scris, orice lucru care este creat în această lume, orice fapt cultural este destinat oamenilor. Fără a ști bine asta, nu e nevoie să te mai apuci să scrii. „Oamenii știu imediat dacă ai vrut să spui într-adevăr ceva, sau pur și simplu ai umplut cu vorbe un spațiu pe care ți-l consideri rezervat. Nu există o palmă mai usturătoare dată unui ziarist decît de a vedea cum cineva deschide un ziar, își aruncă ochii pe pagina cu articolul și apoi o închide la loc, cu plictis" — spunea Clara Sterling. Înseamnă, de fapt, că ziaristul a uitat, în acea clipă, că a scrie înseamnă a fi pînă la capăt responsabil nu numai de opiniile sale, ci și de timpul sufletesc al celor pentru care scrie.

Cristian Unteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 06
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
40
(858)
Sîmbătă
7 octombrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poezie și critică

Poate că argumentul cel mai important, menit a indica rațiunea de a fi a criticii de poezie, rezidă în însuși faptul că nu puțini dintre marii exponenți ai lirismului modern sînt în același timp sträluciți teoreticieni și interpreți ai fenomenului în cauză. O asemenea stare de lucruri s-ar părea că îndreptățește, cel puțin în anumite împrejurări, punctul de vedere potrivit căruia, de vreme ce luciditatea și capacitatea de obiectivare a poetului cunosc asemenea cote ridicate, s-ar putea renunța, pasă-m.-te, la serviciile criticului de profesie. Adevărul este însă că, din necesități extrem de presante vizînd o cît mai riguroasă și mai calificată definire a ceea ce numim condiția poeziei moderne, oricît de subtile și de nuanțate s-ar dovedi disocierile, definițiile, punctele de vedere etc. formulate de critica poeților, solicită termeni de confruntare cu adevărat viabili pe care — sincer vorbind — nu-i poate exprima decît reprezentantul autorizat al cititorului, respectiv criticul literar. Am spune deci că ceea ce constituie contribuția marelui poet la îmbogățirea domeniului numit estetica poeziei își vădește eficiență practică odată cu explorările analitice propriu-zise întreprinse de critic. Patetic-umana aspirație a cititorului de poezie din totdeauna de a pătrunde, cum se spune, cu inima și cu rațiunea sa, marea și indefinibila taină a poeziei poate și trebuie să beneficieze tocmai de fericitul impact ce se produce între cele două tipuri de sensibilitate critică. Pentru a da fie și numai cîteva exemple — e adevărat, întrutotul strălucite ! —, să ne gîndim numai ce progrese extraordinare înregistrează gîndirea critică românească axată în jurul fenomenului poetic, începînd cu apariția unor poeți-critici precum Eminescu și Macedonski, continuînd cu Arghezi, Blaga și Ion Barbu și ajungînd la contemporanii noștri Al. Philippide, A.E. Baconsky, Ion Caraion și Șt. Augustin Doinaș.

Dată fiind o asemenea realitate, se poate oare susține în chip cît de cît serios că s-a produs sau că se produce dacă nu un anume proces de „uzurpare" cel puțin unul de diminuare — ca funcție — a criticii de poezie practicată, așa-zicînd, de „profesioniștii" Maiorescu, Ibrăileanu, E. Lovinescu, Perpessicius, G. Călinescu și de atîția alții dintre reprezentanții de seamă ai criticii românești de ieri și de azi ? Nu încape nici o îndoială că a enunța problema în asemenea termeni înseamnă a intra în hățișul unor dispute ce nu au nimic comun cu prerogativele autenticului spirit critic, ale acelui spirit critic ce-și revendică dreptul de exercitare de la principii estetice și de la norme morale validate de istoria milenară a creației artistice. Departe de noi gîndul că, totuși, atitudini exclusivist-absolutiste de această natură nu ar mai exista în contextul vieții literare românești de azi. Trebuie să spunem, astfel, că, în detrimentul climatului artistic și spre dezamăgirea cititorului, din cînd în cînd, își mai face apariția fie autorul de versuri întru-totul acaparat de complexul propriei genialități care refuză cu vehemență orice credit acelora care se apleacă asupra volumului ori volumelor sale, fie comentatorul plin de sine, convins că el și numai el deține adevărul absolut, că opiniile proprii sînt prin definiție inatacabile și că, de aceea, poetului analizat de el nu-i rămîne altceva de făcut decît să se resemneze în fața infailibilității sale.

Dar, indiscutabil, nu acesta este aspectul ce definește în mod real, la ora actuală, raportul dintre poezie și critică. Componente inalienabile ale unui unic mod de existență spirituală, poezia și critica de azi se întîlnesc, interferîndu-se, în interiorul fascinantului punct geometric reprezentat de mereu neistovita sete a cititorului de a se regăsi pe sine, de a-și identifica eul uman cel mai profund și mai intim prin intermediul supremului vis care este poezia.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

Monumentul Unirii de la Alba Iulia

Inima

Sîngele vărsat s-a înnodat
la Alba Iulia, într-o inimă.

Vai, vouă, e o inimă
iar nu un nod gordian !

Nichita Stănescu

MĂRTURII DOCUMENTARE

Momentul sublim al unui vis de secole

Actul politic, de semnificații majore, petrecut în anul 1918, realizarea unui vis de secole, a fost opera tuturor românilor, atît a celor aflați după 1359 sub dominație străină, a celor din România creată la 1859, cît și a acelora care din motive obiective, la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, au plecat pe alte meleaguri mai îndepărtate.

În cele ce urmează vom prezenta cîteva fragmente din rapoartele întocmite de Frederich Lachmann *), în anul 1881, pentru guvernele monarhiei austro-ungare, referitoare la acțiunile românilor transilvăneni pentru unire cu România. În aceste rapoarte sînt redate diverse aspecte din lupta românilor transilvăneni, împotriva autorităților austro-ungare, împotriva politicii de deznaționalizare practicată față de români prin o serie de legi adoptate, organizarea lor în partide politice, legătura strînsă cu confrații lor din România care-și cucerise independența la 1877, adevărat prolog al formării statului național unitar.

Într-un raport din 29 martie 1881, transmis din București [1]) Lachmann face referiri directe la reluarea acțiunii politice de către românii din Transilvania, cu prilejul proclamării Regatului român.

....„Șeful românilor din Sibiu, Barițiu, se află aici (în București, n.n.) **de cîteva zile, pentru ca în urma hotăririi conaționalilor lui de a renunța la pasivitatea politică să ducă tratative cu personalități proeminente, că Maiorescu, Laurian, ș.a. În ce constau tratativele, care formează obiectul prezenței lui aici, nu cunosc încă, este însă în orce caz foarte caracteristic că românii transcarpatini, odată cu reluarea acțiunii lor po-**

dr. Stelian Popescu

Continuare în pag. a 7-a

• CARTEA DE POEZIE : • „DACIA FĒNIKS" DE ION GHEORGHE • „TOBELE FRAGEDE" DE ION MIRCEA • „CELE MAI FRUMOASE POEZII" DE ANA BLANDIANA • „UN POTOP DE SIMPATII" DE PETRE STOICA • „FIUL LUI EROS ȘI ALTE POEZII" DE HORIA ZILIERU • „ÎNTÎLNIRE ÎN OGLINDĂ" DE VASILE NICOLESCU • ARTICOLE DE • NICOLAE CIOBANU • VALENTIN F. MIHAESCU • IOANA CREȚULESCU • SULTANA CRAIA • DAN ALEX. CONDEESCU • DOINA URICARIU • POEZIA DE AZI ȘI DE MÎINE • SEMNEAZĂ : • EUGEN SIMION • MIRCEA MARTIN • LAURENȚIU ULICI • DAN CRISTEA • MARIN MINCU • MIRCEA IORGULESCU • D. MICU • „BĂTRÎNA ZOE" DE CEZAR IVĂNESCU • • POEME DE ILEANA MĂLĂNCIOIU • CARTEA DE DEBUT DE AL. PIRU • 70 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI AL. SAHIA • CARIATIDE • FLORIN COSTINESCU • IOANA DIACONESCU • NICOLAE DAN FRUNTELATĂ • DUMITRU M. ION • MARA NICOARĂ

JURNAL DE POET • TÎNĂR ÎN AGORA

Dacia Fēniks

După zece ani de muncă necruțătoare pe tot ce istoria pune la îndemînă unui poet : documente de piatră și cuvînt, piei cu inscripții, amfore și monezi, sicrie și cioburi, pulbere și oseminte, straie și obiceiuri rămase pe statura urmașilor, povești și basme păstrate din tată-n fiu de satele noastre, din vîrful munților pînă la mare pe drumul oilor ; după ce o viață întreagă acest trunchi de gorun cît un snop de aur care se cheamă Ion Gheorghe a fost numai ochi și urechi la tot ce se svonește în cer și pe pămînt, în acest neam, cît îi stă lui în putință pînă acum, după ce a sorbit cu toată ființa lui, de mic, literatura noastră populară ; după zece ani de îndoieli și certitudini, de bucurii și desamăgiri, mereu luînd-o de la capăt, din toată această istorie preromană cîtă este ea sau protoromană s-a plăsmuit încă o carte printre puținele ce le avem asupra acestor vremi, o carte rară, plină de cutezanță și adînci frumusești de înțelepciuni și formulări vizionare, în duh antic pitagoreic și presocratic ; mai precis și sigur ar fi o carte scrisă dintr-un cutremur lăuntric în spiritul unei bucurii în vinzoale care-i cercetează din cînd în cînd pe poeți, apucîndu-i de plete ca pe Haracum, smulgîndu-i din cotidianul obișnuit pe un munte să vadă la picioare întinsă, în dinamica desfășurării, ființa lumii.

O mare dragoste stă în dosul acestei cărți, un patriotism de rangul lui Bălcescu, o mistuitoare dorință de-a ridica în clarviziunea solară istoria, trecutul strămoșilor noștri, iar pe lîngă această dragoste și putința exprimării, cartea asta de patru sute de pagini este o bolboroseală homerică în felul ei, un suflu de Pithie pe trepied sub care arde mirenind jarul cu smirne delfice sub vulturul apolinic încremenit în azurul parnasian. Dar totul se desfășoară la poalele Carpaților, pe această vale divină a Buzăului, unde a dormit în extază de foc veacuri de-a rîndul Cloșca cu pui de aur.

Ion Gheorghe este fascinat după ordine și armonie Cartea sa este o apologie a echilibrului cosmic, a biruinței luminii asupra întunericului, este o ontologie în cel mai adînc înțeles ; versurile puse în fruntea cărții par rostite de teogonia lui Hesiod.

Haos ! Opresc lucrarea Ta.
Să-nceapă Opera Unicului !

Opera Unicului asupra Daciei strămoșilor noștri în veacurile protolatine o exprimă suflul unui mare poet în această carte asupra căreia timpul își va spune cuvîntul.

Ioan Alexandru

Izvoarele

Izvoarele sînt setea noastră de puritate. Susurul lor ajunge pînă la noi ca un cîntec etern al materiei. Prin ce site trec, cu ce miraculoase substanțe sînt tratate, de reușesc să răzbată la suprafață curate ca lacrima, cristaline ca roua diminetilor de vară ?

Cei mai mulți dintre noi — fii ai cîmpiei ori ai munților — ne-am născut în preajma unui izvor. Și cum să nu fie așa, într-un spațiu geografic în care riurile tîșnesc viguroase din tainițele pămîntului, brăzdîndu-l în lung și-n lat ? De aceea, poate, nostalgia izvoarelor este un dat al firii noastre Eu însumi mi-am făcut motiv liric din Siul natal, ca și din faimoasele cișmele din Vale, de care se leagă amintirile copilăriei mele.

M-a impresionat încă de la prima vedere — și mă impresionează ori de cîte ori mă abat prin bătrînul Cișmigiu — un fapt cu totul emoționant : izvorașul din panta dinspre Conserva-

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 5-a

CARTEA CU PRIETENI

Mircea Ivănescu

Mopete are mutra unui plantator de bumbac din sudul Statelor Unite ale Americii, căruia i s-a furat mașina de egrenat și nu mai știe încotro s-o ia, trebuie să se apuce de băut sau de scris versuri. Cu fața arsă, venind parcă din amiaza crucilor de iarbă, cu nasul cît un preduf îndesat în vrana unui butoi plin cu cărți de poze, singurătate margini de lume sărată, descrieri într-o vară ce n-a avut loc, iubiri neștiute, o foame năpraznică de trecut, puțină sclavie dinaintea lacului din munți și amurguri ca portrete de doamnă. Mircea arată a om pornit să caute o slujbă la un felinar peste care va ninge curînd la o fereastră unde riciie uritul cu unghie plictisită, la o neplăcere sau la o poveste care sună așa : „Pallida mors — și profilul ei palid / cînd îmi recita versurile acestea, / și eu o ascultam îngrozit — și avea / privirile fixe, pierdute. Ca un colind / de moarte sunau cuvintele latinești / și se spărgeau într-o iarnă murdară / în sinea noastră. Înspăimîntați, într-o doară / Închideam rău obloane sufletești / să nu se mai audă. Și zăpada care atunci / nici nu începuse afară, înlăuntrul / nostru își așeza pragurile adînci / chiar sub ferestrele zăvorîte. Blindul / sunet osos al silabelor afară, cîntate de ea / aici se pierdea. Stam într-o liniște rea..."

Noi doi am întîrziat de multe ori și în poienile acelea pline cu irozi care sînt circiumile. Acolo, dacă știi cum și cît să locuiești în scaun, fiecare zi e o dimineață de duminică, o lună de miere sau un corb de iederă roșie zburînd peste pămîntul unui suspin. Pe vremuri, Mopete ne-a înmînat tuturor celor ce-o meritam lista completă a circiumilor bucureștene și unii am livrat-o pe suflet și o păstrăm și acum prinsă în fir de maghiran, pe piaf de gutuie în partea de primăvară și de toamnă a inimii. Departe de lumea din stradă fiecare din noi e un roman de atmosferă, *dar..*

.....Mai degrabă am putea tocmi un povestitor / foarte reținut în comentarii, care să spună / cum liniș buzelor strînse — dar nu de ajuns / ca să ne facă să ne gîndim la un surîs / puțin amuzat — o face să semene cu acea verișoară / din casa de țară de undeva dintr-o regiune de nord, / și care, în picioare în fața căminului, căci tocmai s-a întors / de afară, de la plimbarea prin vînt, pe landă, / ne

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

Toast academic

Este recunoscut că filologii și lingviștii nu se prea bucură de trecere în lumea scriitorilor, pentru că sînt profesori, ceea ce vrea să zică mai mult decît spune cuvîntul. Au și de ce, cînd ne gîndim că pînă și un cărturar filolog ca Ovid Densusianu a fost într-o derută a gustului pentru literatura modernă, că a încurajat ca poezie exact pe dos de ceea ce scria în articolele polemice contra lui Iorga și Ibrăileanu. De la Eminescu pînă la Arghezi, Blaga, Pillat, Voiculescu, n-a înțeles mai nimic. Scriitorii îi acuză pe filologi de incomprehensiune pentru actul de creație artistică, tratînd literatura ca mod de a fi al limbii, nu invers ; filologii privesc pe scriitori ca pe niște forțe declanșate ale geniului, dinamitatori și provocatori de explozii în limbaj. Și totuși ce a putut să însemne un Hașdeu pentru literele românești, sau un Sextil Pușcariu pentru viața literară transilvăneană și cît de mare i-a fost rolul în biografia clujeană a lui Lucian Blaga ! Așa a fost și în biografia ieșeană a lui Călinescu rolul profesorului Iorgu Iordan, sărbătoritul de azi al culturii noastre. După Ibrăileanu, Călinescu a întîlnit la Iași „marele caracter" care era Iorgu Iordan. Acesta a fost cel care a reușit să-l împună pe tînărul Călinescu, împotriva opoziției ministeriale, politice și de culise locale, un om care nu era nici filolog și nici deprins a umbla cu menajamente și plecăciuni pe la uși. Călinescu avea deja o legendă insolită și atunci, și pe cît era de temător pe atita era și de temut. Și totuși profesorul Iorgu Iordan a voit ca George Călinescu să fie colegul său la Academia Mihăileană și l-a avut. Iorgu Iordan a moștenit aici acel spirit junimist din secolul trecut, al **familiei de spirite**, de la **Convorbiri** în care nu existau filologi și scriitori, ci intelectuali, oameni ai devotamentului ideii și ai cugetului. La **Viața Românească**, Ibrăileanu avea și el alături filologi care nu-i „îngropau" paginile revistei cu studiile lor de limbă. Profesorul de filologie romanică, pe care școala românească îl are ca o încununare a unui secol de carte și de cultură filologică, preluînd și dezvoltînd o tradiție în contextul științei mondiale, a fost, dincolo de autorul unor tratate și volume cu valoare clasică în bibliografia de specialitate, un profesor de demnitate și de credință într-o idee. Cînd am venit la universitate, desigur steaua polară după care pornisem la drum era proaspătul venit de la Iași — Călinescu. Unele nume sonore de filologi nu-mi spuneau nimic — apucasem chiar să le citesc din opurile specioase, reușind să mă îndepărteze pentru totdeauna de ei și de meseria lor. Alții își citeau pe furate pagini de manuale de gimnaziu unic, producîndu-ne, ca tineri o stare de plictiseală că am hotărît să facem o revistă literară de șarjă antifilologică tinerească **Strînghii.** Era plină de umor și de spirit și ne-a fost confiscată după vreo două numere de apariție (manuscrisă, desigur). Poate să se păstreze vreun număr la vreun coleg de-al meu. Era prin anii 1950. Aturci existau în universitate două frumoase deminutăți : Iorgu Iordan și Tudor Vianu. Era un miracol pentru mine de mai tîrziu să văd un amfiteatru (Odobescu) ticsit de un auditoriu tînăr care nu cricnea două ore pentru a asculta prelegeri... de fonetică și de morfologie-romanică. Profesorul Iordan ne vorbea cu toată știința savantă a disciplinei, și cred că examenul cel mai greu era acela la „Filologie romanică", dar era în ținuta sa, în fraza sa o putere a exemplului pentru claritate, metodă, măsură, sobrietate, nu distanță. Alți universitari umblau după populisme de culoar, căutau să atragă studenți spre disciplinele lor pe orice cale. Iorgu Iordan nu era profesorul care să fie cultivat : — dar era stimat. Nu era un orator strălucit, fiind total un antiactor universitar. Dacă nu ar fi fost liniștea de biserică în amfiteatru, nu am fi auzit mai nimic din ce spunea. Vorbea tot așa de încet și de cumpătat, măsurînd cuvîntul înainte de a-l spune, ca și Sadoveanu. În acei ani, profesorul Iordan a publicat un volum **Nume de locuri românești** care, pe considerente improvizate, a fost criticat ca neräspunzînd unui stas de gîndire „științifică" din acea vreme. Noi studenții am fost revoltați că profesorul nostru era tratat ca unul care trebuia să fie învățat cum să facă știință... filologică. Cînd l-am revăzut la primul curs, aveam un sentiment de rușine. Nu că cineva nu ar fi avut dreptul la o opinie, chiar și nedreaptă, dar aici era utilizat un mijloc nedemn de a compromite și de a denigra sub protecția unor fraze sacrosancte. Pentru că ceea ce am admirat la profesorul nostru este onoarea unei ținute atît intelectuale cît și umane. În **Memoriile** sale, deseori în caracterizările contemporanilor apar ca repere de apreciere : **valoarea științifică** și **valoarea umană.** De fapt, există una singură : valoarea umană, garanția de uman cu care se face dovada dreptului și grației de a fi trăit. Valoarea științifică intră într-un alt registru, inferior, dacă nu este un atribut al investiturei umane a personalității noastre. Apoi valoarea științifică este relativă prin definiție, pe cînd valoarea umană tinde și exprimă ceva absolut. Aș zice chiar că totul în aprecierea umană începe și se termină cu coeficientul și gradul de reprezentare umană pe care a avut-o fiecare dintre contemporanii pe care i-a cunoscut profesorul. Lumea savantă e supusă celui mai necruțător examen : acela al demnității și al lealității de conștiință față de sine și apoi față de semenii săi. Nimeni nu este iertat pentru petele pe care și le-a pus singur pe conștiință Căci valoarea științifică mediocră sau submediocră are scuze ale unei limite de construcție și dispoziție fiziologic umană, — și poate fi iertată sau înțeleasă Natura n-a putut face mai mult și nu toți pomii din ogradă, deși au fost pregătiți pentru a da rod, dau aceleași fructe ! În schimb, natura morală aparține eului nostru este opera sau maculatura însului. Omul care a fost și a rămas un om judecă pe ceilalți tot ca oameni nu ca perimetru ci ca dimensiune și altitudine Rămîn la același exemplu : la G. Călinescu O parte din ceea ce se știe aparține legendei literare a epocii, însă este știut că **Bietul Ioanide** a dat profesorului Iordan — și nu numai lui — o reacție critică față de modul în care erau înfățișați in-

Marin Bucur

Continuare în pag. a 4-a

INSTANTANEE

Despre dor

În cuprinzătoarea carte despre **frumosul în concepția și viziunea poporului,** ediție îngrijită și comentarii de Ioan Șerb și Florica Șerb, prefață de Dan Grigorescu, Editura Eminescu, 1977, ne reține, printre altele, fragmentul **Despre dor,** de Lucian Blaga, din **Spațiul mioritic.** După filosoful culturii, în poezia noastră populară, „stările cele mai des cîntate și exprimate sînt, precum se știe : „dorul", „jalea", „uritul". Și mai departe : „Ori **(sic)** toate aceste stări, care alcătuiesc substanța celor mai multe poezii populare, sînt stări de «nuanță». Nici unul din cuvintele dor, jale, urît, nu e traductibil în altă limbă. Ele denumesc stări sufletești românești".

În treacăt fie zis, și Blaga, ca și Ion Marin Sadoveanu, confundă conjuncția **ori,** disjunctivă, cu conjuncția adversativă, **or** (neologism, din limba franceză, cu înțelesul **dar, însă**), precum și consecutivă, cu sensul **deci, așadar.** Am verificat dacă nu e o eroare de transcriere. Nu, acest **ori** apare și în ediția originală, din 1936, în capitolul cu același titlu.

Blaga își propune o sarcină foarte ambițioasă, aceea de a supune „unui examen infinitezimal sau unei «analize spectrale» — dorul ca motiv liric". Observația capitală este aceea că dorul, adeseori, „nu e cîntat prin intermediul obiectu-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 5-a

cartea de poezie

Poemul „sacrei vororiri"

Ni se pare absolut firească, am spune straniu de firească, starea de năucitoare stupefacție în care ne trezim la primul contact cu ultima carte *) a lui Ion Gheorghe. Cel dintîi gest reflex al oricărui cititor — acela al „răsfoirii" — recepteză stări de lucruri situate în afara tuturor obișnuințelor statuate de ceea ce numim practica (dacă vrem să-i zicem astfel, știința ori arta !) cititului. Căci rar — sau poate niciodată — nu s-a mai văzut un **poem scris**, avînd peste patru sute de pagini format mare, al cărui sumar se intitulează **Scara expresiilor**, acestea din urmă — „expresiile", fiind, în număr de patruzeci și cinci (plus ultima, **Expresia apolog**), repartizate, la rîndul lor, în trei „cicluri inițiatice". Rămînînd tot la **Scara expresiilor**, amintita stare de stupefacție atinge, literalmente, pragul cel mai de sus. Întrucît, iată, de pildă, **Expresia I-a** se înfățișează astfel : AZOIFIOSARMESZERNOIPLAIMOZIOZOBUAZISI, a XVII-a, RIPAISTASAKLABOZIRIPILSOLOVESTIGETZITDASKALVISIDISI, iar a XXXIII-a AEDIROIAGTROIAPADREHSFRADTESZIDTAINIA. Pe aceeași linie, rămînînd tot în stadiul gestului reflex al „răsfoirii", normal, ne întoarcem la întîile file ale cărții (dacă nu cumva aceasta a constituit deja primul „act" al „răsfoiririi"), unde dăm de o amplă explicație, al cărei text, dispus grafic în formă de triunghi (cinci la număr), indică, pe de o parte, izvoarele din care își trage substanța **Dacia Fëniks** iar pe de altă parte, care anume este finalitatea didactică a acesteia. Iată, pentru edificare, cum se înfățișează „textul din primul triunghi explicativ : „după KHRONASKOGNOS-KOGHEO-OENES-IUNES = Sacrele Khronine ale Koghitătorilor Uriași închiși în Pămînt, în KOGHEON — pentru instrucția tinerilor, întru cunoașterea timpurilor și-alcătuirea hronicului nașterilor oamenilor, regilor și înțelepților : ALE soroacelor oilor și-ale jocurilor și luptelor de-nvățătură OENES — Întru, asemenea cunoașterea timpului cînd se va naște Păstorul zeul Necunoscut — Fiul cerului și-al Pămîntului, cu numele Nenumitului — OEN — Fiul Oii ; Trimis întru zicerea sacrelor KHRONAS-RONAS — pentru scoaterea din zidirea cea din pămînt a Uriașului Învățător".

Să arătăm, însă, numaidecît că, fără să ne fi dat seama, din vina noastră exclusivă deci, „răsfoind" cele dintîi pagini ale cărții, am trecut direct (atrași probabil și de spectaculoasa ei imagine grafică) la ampla explicitare de mai înainte, pierzînd cu totul din atenție, această inscripție inserată în chip de motto pe fila anterioară : „HAOS-/AHOA-/HO-A-/KAMO-A-IO-OAN/HAOS. Haos ! / Opresc lucrarea Ta / Să-nceapă Opera Unicului !" În fine, chiar pe contrapagina filei unde este dispus motto-ul în cauză, sesizăm, în ultimul moment, prezența unei discrete inscripții, a cărei lectură, de data aceasta, se desfășoară fără nici un fel de dificultate : „În ceea ce privește scrierea numelor, cum că aceasta nu-i unitară, pe parcursul cărții de față, să se știe că ea nu emană din rea atitudine față de legile gramaticale în vigoare, cît autorul a urmat veridicitatea de spirit și de literă a textelor ce le-a cercetat, considerînd astfel că cele mai aproape de sugestia culturală a vremurilor de demult, în care a pătruns și în care a căutat să se păstreze — polemica trebuind căutată în fondul chestiunilor de altă natură. Fericire !"

Mărturisim că lectura celor trei „piese" de la început ale cărții (așadar „motto-ul, inscripția purtînd drept semnătură inițialele I. G. și cvintetul triunghiurilor cuprinzînd textul explicativ-introductiv al întregului poem) ne-a „vindecat", dintr-odată și definitiv, de practica „răsfoirii" suspicios-agreabile a volumului. O tiranică și scrupuloasă curiozitate intelectual-afectivă a început să-și exercite prerogativele, așa încît, angajarea pe făgașul a ceea ce se numește **lectură-studiu** s-a impus cu o imperioasă necesitate. Gospodărește, tradițional — cum vrem să-i spunem — lectura a început cu... începutul, respectiv cu întîiul capitol din **Expresia I**: „Căderea Pietrelor e Dezlegare. Pregătește-te, eu vin să te locuiesc. / Acum cînd toate le-a răsturnat Mama burzuluindu-se, / S-au dat peste cap Marile Forme. / Citește prima Expresie logo-astrală. Interpretează-o ! / Inepuizabile, de necuprins c-o viață de om sînt Numele / Aceluia din care purced și pe care-l întruchipez / Nici o viață de om nu-i poate cuprinde Cuvintele-n care să poată fi / exprimat. / Cercetăm și întreprindem de la AU la ZAU, de la Alfa pîn' la Omega- / Să ne-ntoarcem iarăși la Alfa, la AU" etc. Nu pretindem nicidecum că am pătruns dintr-o dată toate și mai ales marile înțelesuri ale fragmentului, în schimb afirmăm că sentimentul reintîlnirii cu marea poezie a lui Ion Gheorghe ne-a cuprins, copleșindu-ne, din primul moment. Va să zică, lirismul de anvergură originar-megalitică e chemat a „face muzică" și în cazul „poemului didactic" **Dacia Fëniks**. Nu e mai puțin adevărat, însă, că structura ezoteric-silogistică a fragmentului din citatul de mai sus (culminînd în ultimele două versuri) nu ne poate lăsa indiferenți ; e limpede că poetul urmărește a ne indica cheia conform căreia înțelege a „citi" inscripțiile „logo-astrale" transcrise, cum s-a văzut, în **Scara expresiilor**. Iată, numai după un pasaj, în același prim capitol din **Expresia I-a**, ne întîmpină următorul enunț : „Cercetează : NU lăsa lucrurile cum par. / Expresiile Logo-Astrale se scriu de la stînga. / Încep cu sfîrșitul și se termină cu începutul. / Multe mersuri are citirea și pătrunderea-n ele : / De la stînga la dreapta se află datinile și zicerile de bine".

N-am putea spune, iarăși, cu exactitate, cum s-au petrecut faptele, dar silogismul cuprins în aceste patru stihuri ne-a solicitat atenția, deocamdată, în **spiritul lui cel mai larg**, făcîndu-ne a ne gîndi pe loc la ultima **Expresie** a cărții, la **Expresia apolog**. Și ne-am zis : ce-ar fi să urmăm înseși indicațiile autorului și să încercăm a pătrunde în universul **Daciei Fëniks** luînd-o de la... sfîrșit. Prin urmare, am citit și recitit **Expresia apolog**, cu cele cinci cînturi ale ei (cîte unul pentru fiecare din cele cinci „piramide" din „cuvîntul introductiv" al poemului ?) și **am simțit** că aici este sublimată într-o extraordinară baladă, fantastica aventură inițiatic-oraculară a poetului, menită a temeinici **marea protomitologie** a poporului român.

Va avea oare, vreodată, semnatarul acestor rînduri cutezanța de a se angaja în fascinanta dar și suprem riscanta operație de explorare, din perspectivă monografică, a monumentalei opere care este **Dacia Fëniks** a lui Ion Gheorghe ? Iată întrebarea pe care, de fapt, s-ar cuveni să și-o adreseze toți acei cărora le stă, așazicînd, la inimă destinul poeziei române contemporane.

Nicolae Ciobanu

*) Ion Gheorghe : „Dacia Fëniks", Editura „Cartea românească", 1978.

Ceremonial de purificare

Poezia este, în egală măsură, limbaj specific care exprimă omul și lumea dar și modalitate de a acționa asupra omului și lumii. Această frază, aparținînd — să spunem așa — programului poeziei moderne, presupune efortul comunicării imediate, prin renunțarea, în bună măsură, la „tropi", în vederea transmiterii unei experiențe de cunoaștere considerată a fi esențială. Paralel cu deschiderea spre comunicare, avînd ca efect permeabilitatea sensurilor unei poezii care mizează totul pe „cartea" sincerității (ilustrată remarcabil de „Poemele albe" ale Angelei Marinescu) are loc și mișcarea inversă, de închidere și încifrare, urmare a considerării limbajului poetic drept scop în sine, destinat să se comunice și apoi să comunice. Este, spre exemplu, cazul poeziei lui Ion Mircea*). Poetul cultivă, în descendență mallarméană, un lirism al absenței, în care numele obiectelor evocate sînt însoțite de determinanți negativi, anulatori, existența lor imaginară fiind atestată doar de prezența în limbaj : „Treci prin fața unui rece cristal / și prin voalul cristalin se întoarce un fum / către **un tufiș / ars de demult // Aleea circulară, amintire pură** / cînd stîrvul unei păsări (numai gheață instelată) / **sub hipnoza cerului** / se descompune și înaintează (s.n.) Sintaxa eliptică, dificilă, ipostaziază stări incerte, între anxietate și melancolie, circumscrise în imagini de sorginte surrealistă, în care autorul excelează : „o pipă de glucoză", „rame înalte, de aur și mentă", „trestie de sare", „clopotul de pînză", „un arbore imens de șpan", etc. Ion Mircea nu este, însă, un producător de serie, ci un rafinat al parfumurilor secrete, emanate de cuvintele aduse în stare de grație, un creator de alcătuiri fragile, imponderabile, de o frumusețe stranie : „Lingură de aur în văzduh. Te oglindești, / cum o scoică sculptează oceanul, în gușa, în depresiunea ei galbenă, în elegia candelabrului / o frază de miere, o guașă pe talpa zeului, / nefiind întru totul lumină, / această carență înflorește în memorie / acest prinos al ființei împodobind țărîna". Sînt imagini în care funcția referențială a limbajului devine subsidiară sau dispare, lăsînd loc deplin funcției sale emotive. În acest spațiu, eminamente poetic, (uneori doar, poetizant) se întrupează „lumea" poeziei lui Ion Mircea. O lume eterică, aburoasă, care abia începe **să fie**, pentru ca apoi să se destrame pe neștiute, ca-n vis : „Altădată-n vis / concepeam un foc mai pur, / focul / văzut printr-un perete străveziu / de apă, numai lumina focului. Pe flamele / mai înalte, pîlpîie fragile / libelula de dimensiunile pelicanului, / pelicanul cît fregata, / fregata peste Purpura Lebedei / Mai departe nimic. La trezire / îmi era frig." Principiul dominant al universului său poetic este **incertitudinea**, reflex al unei sensibilități retractile, temătoare, care aproximează doar contururi vagi ale obiectelor, sugerează fără a numi sau încifrează, pentru a se apăra. De aceea, încercarea de a pătrunde dincolo de vizibil, în profunzimile bănuite ale textului, întîmpină rezistența simbolurilor ermetice. Orgolios și sceptic (sau doar precaut) poetul suspendă sensurile, oficiind uneori sibilinic. Totuși, dincolo de atmosfera învăluitoare a versurilor, de muzicalitatea lor subtilă, de rafinamentul pictural, se deslușește subteran nucleul afectiv către care imaginile converg cosmotic. Acel „dor de moarte" eminescian prin care poezia lui Ion Mircea capătă semnificația tulburătoare a unui ritual de purificare, prin cuvînt, înaintea „marii treceri".

Valentin F. Mihăescu

*) Ion Mircea : „Tobele fragede", Editura „Dacia", 1978.

„Pleoapa care coboară peste lume"

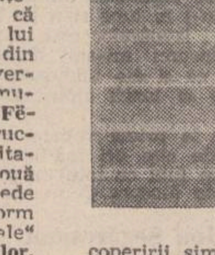

Șansa unui volum alcătuit din „cele mai frumoase poezii" este nu de a da măsura completă a unui poet, ci de a-i urma itinerariul (ideea de „evoluție" părîndu-mi-se prea sentențioasă pentru un poet tînăr și apoi evoluție în poezie nu înseamnă aproape nimic) în sensul cristalizării metaforelor esențiale poate chiar obsedante și a modalităților poetice, în fine în sensul descoperirii simbolului care leagă sinele de lume. Așa se face că recunoaștem Anei Blandiana *) o ciudată dorință **confesiv-noțională** aproape stăruitoare, care se așează pe o simbolică a „privirii". „Privirea" nu este o noutate sub soarele poeziei, ea este, sigur, creatoarea lumii sensibile, prin ochiul acela „magic" al versului care desface și reface un univers de sentimente și credințe. Altceva este însă caracteristic acestei „priviri" : întîi **vulnerabilitatea** : lumea nu reflectă cum s-ar putea crede, ci trimite parcă selectiv semne ale proceselor ei, iar privirea le recompune dîndu-le noțiunea, trezirea și nășcînd mereu și pentru orice sentimentul sau starea corespunzătoare ; apoi **candoarea**, poate chiar prea copilărită, uneori, dar senină și decentă parcă dintr-o voită reținere ; în fine **lăuntricul** acestei priviri care închide sub pleoapă elementele pentru a naște nu iluzia, ci deziluzia, în sensul mutării imaginii în trăire : „Nu îndrăznesc să închid o clipă ochii / de teamă / să nu zdrobesc între pleoape lumea, / să n-o aud sfărîmîndu-se cu zgomot / ca o alună între dinți. / Cît timp voi mai putea fura din somn ? / Cît timp o voi mai ține în viață ? / Privesc cu disperare / și mi-e cîinește milă de universul fără apărare / Ce va pieri în ochiul meu închis." (**Ochiul închis**). Ceea ce privirea transformă în existență devine în vers confesiune, o confesiune mai caldă sau mai severă, în funcție de starea transmisă, o confesiune care include întotdeauna o noțiune ; noțiunea nu va fi concluzie sau poate va fi, oricum lucrul este fără importanță pentru că lirismul nu poate fi noțional. Teza deci, dacă teză este, rămîne doar o imagine sau există virtual prin imaginea ei : „Adusă la marea judecată / Care se termină prin trimiterea pe pămînt, / Eu, găsită nevinovată, / Am primit dreptul / Să mă aleg pe mine, / Dar nu bărbat și nu femeie, / Și nici animal n-am vrut să fiu / Și nici o pasăre, și nici o plantă. / Se aud secundele căzînd / Din marele drept de a alege. / Se aud lovindu-se de piatră : / Nu, nu, nu, nu. / Zadarnic adusă la judecată, / Zadarnic nevinovată". Sigur că imaginea poate pierde astfel accente estetice și nu o dată se întîmplă astfel dar ideea, noțiunea capătă cu siguranță un echilibru poetic. Aici fusese opțiunea în sine, altădată va fi ridicolul, altădată puritatea mult visată, sau timpul, durata, continuitatea, neputința, inutilitatea, căutarea, ideea de cuplu, cuvîntul, iată cîteva din temele predilecte ale acestei poezii care se vrea legămînt de supunere față de viață și natură, față de om și suflet, față de cuvîntul devenit poem. Pentru un asemenea legămînt stările diferă și totuși alcătuiesc laolaltă o frumoasă statornicie. De la un orgoliu copilăros și tandru pentru **a ști** sau **a putea** la sentimentul că doar candoarea și albul pot sprijini lumea, de la credința în coborîrea din atîtea generații la duioșia orgolioasă față de mormintele străbunilor sau la acea stare de umilință ușor demiurgică în care eul se suprapune peste toate lucrurile lumii, de la creștere și coacere pînă la descreștere și moarte, de la domnia somnului creator de imagini pure pînă la trezia care dezleagă semnele și nuanțele lumii, toată această poezie pare să înconjoare tainele de atîtea ori căutate și mereu ascunse ale legăturilor definitive dintre om și univers. Ceea ce nu e puțin lucru. Imaginea nu e niciodată obosită de gravitate sau de tragism, e doar uneori ușor rigoristă, alteori frîntă din cine știe ce rațiuni tematice. Itinerariul tonalităților este deosebit de la un ciclu la altul, de la o „vîrstă" la alta. În primele serii de poeme versul e uneori neînchegat, alteori timid, apoi imaginea depinde parcă mai puternic de simbol și cercul pare să se închidă de fiecare dată în jurul semnificației. Deci, privirea naște existența și o face cuvînt, iar ochiul are cînd tristețea de a anula, cînd bucuria de a pune în valoare semnele care fac poezia : „Ceața care coboară / Este pleoapa ta / Lăsată somnoroasă peste lume ? / Lumea visează / Dincolo de ea / Și numai eu am fost uitată / Trează / Anume / Să văd cum somnul / Curge-n moarte bun, / Neschimbător, / Ca un izvor / Care apune-n mare, / Ca stele care apun / Cuprinse-ncet, încet de soare ? / Să văd cum moartea limpede, / Din cînd în cînd, / Se tulbură visînd / Mări pustii / Înlăcrimat și mut / Ca să pot întinde / O gură tremurată spre sărut / Cu buze-nvinețite de cuvinte".

Starea lirică reținută aproape că înlătură orice mari elanuri metaforice și în mod foarte sigur seninul cuvintelor exclude orice urmă de cinism, lăsînd doar candoare acestei priviri visătoare, pornită să cutreiere și să redea lumii fața ei verbală. Grea tentativă, adesea rătăcită în sentimentele calde față de vibrația vieții și a secundelor.

Ioana Crețulescu

*) Ana Blandiana : „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", 1978.

Contrapunct liric

Noul volum de versuri al lui Petre Stoica *) aduce subtile modificări în cadrul aceluiași registru al atitudinii poetice, propriu volumelor imediat precedente. În ultimii ani, poetul dă expresie unui acut sentiment al „degradării" spațiilor liricii ; ceea ce imprima, în volumul **O nuntă de cenușă**, tonalități elegiace. În fața pericolului nevrozant, exacerbat subiectiv, al civilizației „cu clămpănit de cutii de conserve", Petre Stoica încerca o regresiune în zona bucolicului ideal și protector, o întoarcere la Hesiod prin celebrarea unor munci, zile și bucurii, un refugiu într-un spațiu necorupt, dublat, ca reacție defensivă, de transfigurarea lumii domestice umile, banale sau chiar sordide. Transfigurare poetizantă, favorabilă acelor bucurii simple, opuse polemic invaziei degradante a obiectelor depersonalizate, standardizate, a „gustului de motorină" și a „suvenirurilor de plastic".

Un potop de simpatii conține o poezie scrisă din aceeași perspectivă a refugiului în care poetul țese „covoare de mărar și de pătrunjel" îngrijindu-se de sănătatea iepurilor de casă, dar cu sentimentul că această oază este asaltată de prozaic, de pericolul degradării : „Tractoare / salcimi carbonizați / un specialist / saci cu îngrășăminte / monumentul ultimului iepure". Modalitatea descriptiv-transfiguratoare a volumelor precedente se modifică. Poetul pierde capacitatea de a poetiza spațiul domestic, sustrăgîndu-l condiției umile, pierde bucuriile simple de altădată. Își pierde chiar, într-o oarecare măsură, tandrețea care îi însoțea ironia. Tensiunea emoțională coboară frecvent, accentul poemelor descriptive mutîndu-se de la transfigurare la concretul frust, în anti-pasteluri : „O pisică alăptîndu-și puii slăbănogi / găini cu aripi cenușite dude negre ce cad / pe masa acoperită cu un ziar îngălbenit de un veac / sub masă ochelari cu lentile ruginite / și alături / un lighean murdar solzi și mațe de pește / și nici un zeu mînios nici unul nu vine / să alunge cu biciul din curte / această zi cu picioare de iască".

Petre Stoica scrie acum o poezie a... lipsei de poezie, marcată de nostalgia stării de grație, renunțînd la celebrarea acelui spațiu domestic-rural care îi oferise o vreme refugiu. Ofensiva factorului nevrozant impune căutarea altor spații poetice, imaculate, pentru că poetul care afișează frecvent o atitudine anti-lirică, anti-emoțională, este un sentimental aspirînd la puritate, sensibil la „melodia izvoarelor de primăvară / turnate din cer cu polonice de aur", pe care o distinge dincolo de vacarmul cotidian.

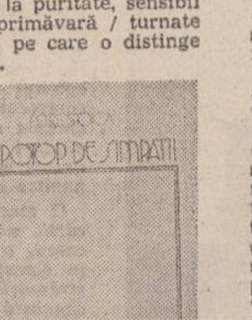

Față de volumele precedente, în care substratul afectiv proiecta un fascicul poetizant asupra obiectelor, asigurînd o anume continuitate a stării lirice și o iluminare interioară, în noul volum transfigurarea se realizează prin contrapunct liric opus „descrierii" cu valoare emoțională negativă sau nulă. Fluxul filmic al imaginilor unui bufet sătesc este întrerupt astfel : „timpul deșartă diamantele false și diamantele adevărate". În general însă, contrapunctul intervine în final printr-un singur vers a cărui greutate echilibrează prin opoziție întreaga poemă. (**Bufetul seara. În preajma bufetului**). Contrapunctul confruntă un spațiu degradat cu un teritoriu poetic, vizibil printr-o breșă în masa poemei, cu efect emoțional implicit.

Prozaismul nu este de obicei la Petre Stoica un refuz al emoției, ci, dimpotrivă, nostalgia ei. Dacă în volumele anterioare poezia era descoperită în „tainele zilei umile", în acest volum ea se regăsește numai într-un spațiu al imaginarului și al reveriei purtînd amprenta frecventării reprezentărilor expresioniste de diferite nuanțe : „O poiană cu iarbă uscată / și mulțimi de cai de toate culorile / clopoții de la gît le sînt adiați / de suflările îngerilor veghind în copaci".

Ironicul desuet-liric și modern-anxios nutrește o constantă aspirație spre puritate, spre vibrația infimă, prezentă și în acest volum al nuanțelor înăsprite : „Unghiile fecioarei sînt acum atît de curate / și privirile ei atît de adînci și de tulburi încît / pînă și melcul se oprește în drumul lui spre infinit / ascultînd cu coarnele înfiorate / desprinderea unor funii lungi de argint".

Petre Stoica este un poet cu vocația idilicului, desigur într-o formă modernă și nu netulburat, al cărui ideal nemărturisit este un univers populat de reprezentări infantile, lume pură și iluminată, în care miracolul să fie ordinea naturală și definitivă : „Pe cîmp iepurii dansau în cinstea vînătorilor polca / o sanie cu patru cai ducea la o nuntă pe zîna pădurilor / în hățiș un lup pansa și mîngîia o oaie rănită / în gura omului de zăpadă înflorea un trandafir / ciorile risipeau pretutindeni nuci învelite-n staniol / soldați de promoroacă luptau cu soldați de turtă dulce / pe rîul înghețat o știucă învăța patinajul artistic / și bucuroasă de bucuria și de minunarea copiilor / noaptea nu mai cobori niciodată".

Univers mirific, subminat, ca și la Dimov și Brumaru, de ironia conștiinței lucide. Toate nostalgiile poetului sînt cuprinse în noul său volum : nostalgia copilăriei, a existenței patriarhale, a naturii, a poeziei. Descriptivismul prozaic contrapunctat liric coexistă cu evaziunea în reverie, pe care ironia tinde permanent să o împingă spre disoluție. Notația frustă este însoțită de alunecări metaforice („curînd cocoșul sparge culoarea neagră din hambare / și soarele va înflori între coarnele taurului"). Formele liricii lui Petre Stoica coexistă într-o relație de subminare reciprocă, în care sînt accentuate succesiv. Este, aceasta, caracteristica predominantă a volumului, în care se păstrează procedeul enumerării și al acumulării, mutațiile producîndu-se nu în ordinea expresiei, cît la nivelul trăirii, ca nuanță.

Sultana Craia

*) Petre Stoica : „Un potop de simpatii", Editura „Cartea Românească", 1978.

Un univers baroc

Poezia ultimului volum*) al lui Horia Zilieru se înscrie în acea constantă a spiritualității artei europene — atitudinea „manieristă", barocă. Lumea devine în paginile cărții voit deformată, suprareală, abstractă, pentru a uimi și încînta, dar și pentru artificiul creator de valoare poetică. Poetul este un „personaj" compus pentru spectacolul ales al poeziei — un „il cortegiano" ce disprețuiește cu noblețe existența lipsită de complicații. El este totodată cel chemat să îmbine în versurile sale elementele îndepărtate și contrarii („discordia concors"). Scrisul său ține de „terribilità" și „bella maniera" în care simbolul, metafora devin „hieroglife" : semne pentru altceva, enigmatic. Motivele poetice sînt bivalente, încifrarea e mai mult decît un joc, este o sporire a tainei și un refuz al clarității „non-poetice". „Hieroglifa" fiului este ambiguă. Rareori fiul este mai mult decît un martor al suferinței poetice și atunci asistăm la un rit străvechi inițiatic : „cristalele-înțelepte să-ți arate : / legendă, basm, mîndrie și poveță //... Bătrînul meu l-a părăsit odată / ca pe-un cuțit de jertfă-n pîinea moartă, / a-nchis cu fumul o străveche poartă".

Inițierea e mitică fie în planul timpului istoric, fie în cel abisal, cosmogonic. Referentul dispare însă, **fiul** devine un simbol emblematic, un rod ce poate fi „poetic" perpetuînd existența tatălui-demiurg : „tu ești învingătorul meu altoi, / iar eu sînt tulpina truditoare", „grai și rod în sîngele pereche". „Pentru-a rămîne după moarte-n viață, / merg să trezesc prin văile fierbinți / cuvinte milostive din părinți / lovind c-un spic oglinzile de ceață". Elemente biblice (tată-fiu, spini, răstignire, asin, bethleem) se întîlnesc cu gesturi magice păgîne („e orbul în arhaicele piei / cu dreapta milei pipăind în mine / bobul de griu și mana de albine ?") într-o ritualică naștere de sine în care poetul moare spre a se-nălța („E moarte ? Naștere ? Sînt amîndouă ?"). **Fiul-tată, soare-lună** sînt perechi unite în metaforă după legile alchimiei poetice. Hieroglifa **fiului** se îmbină cu cea a **griului** („Ești pruncul-griu") motivul poetic cel mai frecvent (bob, spice, coacere, pîine). Decodarea simbolurilor nu este cea mai fericită cale de apropiere de poezia lui Horia Zilieru „clarobscurul" fiindu-i necesar („Nu știe nimeni drumul să-mi arate / spre bobul pus în casa unei pîini / și-n căutarea unor alte mîini / se smulg din cuie mîinile curate.") Sensurile sînt multiple dar toate converg spre ideea creației, a însămînțării și a rodirii, a coacerii și pîrgului și spre existența poetică : „E jumătatea vieții secerată, / prea bine văd deșertul fără spice / și magii vin vorbirea să-mi ridice / abia suflînd cenușa-nfricoșată". Cele două **chei** poetice țin însă mai mult de luciditate speculativă, de cerebralitatea actului creației. Adevărata obsesie a cărții este tema **morții** tratată și ea în spiritul baroc al unei prezențe enigmatice în lumea poetului, ca o perpetuă trăire în moarte („morir viviendo"). Fără a fi tragică sau patetică această învățare a muririi (ca la Arghezi) este vizibilă pretutindeni prin recuzita ei tradițională creînd nu rareori un decor macabru salvat de la desuetudine prin gesticulația poetului — personaj și prin intensitatea imaginilor. Se realizează astfel o mască bacovian-simbolistă a rătăcirii delirante printre semnele mortuare, poetul interpretînd un rol într-un spectacol regizat de el însuși în care convenția cu spectatorul-martor este necesară. Dincolo de ceremonialul poetic, moartea rămîne tema obsesională a universului volumului. Trecînd de acest nivel al poeziei, „hermeneutica" întîlnește în profunzime „reveria materială" a **focului**. („Cine ți-a spus că-i îngerul trimis / un paradis de focuri să-ți arate ?" : „Puterea pleacă și se nalță rugul / și după rug o sabie la locul / și blînd și milostiv prin carne focul / rupînd lințoliul își împlîntă plugul.") O lume a căldurii și văpăilor trăiește în această zonă ascunsă : „Pămîntul a născut un spic de foc ; / puterea lui îmi curge-acum prin vine / și se ridică din pămîntul gol / semănătorii îngropați în tine / și-un miros cald de pîrgă urcă-n cer / din limba arsă într-o altă lege / și-n rugul tău încătușat alerg / precum un roi în foame..." Focul nu e pustiitor ci blînd („obscurul frate : focul" ; „i-e dor de blînda spicului dogoare / și în blîndețea focului cel mare...") combustiile sînt vitale, elementele participă la o nuntă sacră : „în stînga-i focul — mire în trufie, / cenușa-n dreapta stă ca o mireasă." Alte cuvinte trădează prin frecvență și funcționalitate autenticitatea reveriei : vatra, fierbințeala („devine vatră și-adăpost fierbinte, / conturul unei inimi în genune."), rugul, văpaia („Văd legătura între lut și cer : / un griu ceresc în mari beții de rug"), arderea („Ce griu curat / va fi să ardem la a doua nuntă"), cenușa („Sămînța-n moarte cere dezlegare / să săvîrșească arderea de tot / lăsînd în noi cenușa roditoare."). Culoarea **roșie** învăluie arderea poetică și în spiritul manierist al artificiului și paginile cărții sînt colorate suav în roșiatic. Versurile cultivă muzicalul, transformînd discontinuitatea limbajului în cantabilitate fluidă. Rostirea e hieratică cu unele asprimi argheziene. Tablourile „votive" ale poetului sînt mai potrivite în cadrul broderiilor abstracte în piatra „Curții de Argeș" și mai puțin al „naivelor" fresce moldovene. Arabescul poemelor cu lucrătura lor de filigran și proliferare orientală a ornamentului îl înscrie pe Horia Zilieru în acel tip de sensibilitate barocă românească prefigurat de Dimitrie Cantemir.

Dan Alexandru Condeescu

*) Horia Zilieru : „Fiul lui Eros și alte poezii". Editura „Junimea", 1978.

Idealul imaculării

Spiritul problematic modern și tensiunile umanismului acestui sfîrșit de secol, trăind deopotrivă fervoarea cunoașterii și idealul imaculării, au redescoperit virtuțile ori vraja oglinzii (Zauber der Spiegels) ca spațiu al răsfrîngerilor multiple și enclavă pură a răsfrîngerilor de tot felul. Artistul contemporan trage consecințe profunde din identificarea artei cu o oglindire a lucrurilor, săvîrșită de Platon, îmbrățișînd totodată credința lui Leonardo, pentru care „oglinda este maestrul nostru". Circumscrisă între aceste două linii de forță, poezia din ultima carte a lui Vasile Nicolescu **Întîlnire în oglindă** *) nu se reduce la un autoportret nostalgic în oglindă ori la o narcisiacă contemplare, cum am putea fi tentați să credem, citind poemul ce dă titlul volumului : „De cînd nu te-am mai văzut, / doamne, cît de mult te-ai schimbat /.../ părul tău e-o bucată alburie de nor / în care dorm visele îngîndurate / cu mîinile deasupra capului". Creația este asumată, deci, în ipostaza ei de oglindire a lucrurilor. Poezia devine un univers al răsfrîngerilor realului, o dezvăluire adesea violentă ori alegorică a luminilor și umbrelor acestuia (**New-York ; Pe un motiv irlandez ; Iarmaroc ; Căprioară traversînd noaptea** etc.) Ea delimitează în același timp un spațiu dimensionat preponderent de morfologii și nu de seisme psihologice, acumulînd priveliști fragmentare ale unei lumi mozaicate în care „puzderia misterioasă a formelor" „caută mereu alte forme" (**Petreceri**).

Ce rosturi atribuie poetul acestei „întîlniri în oglindă" ? De conexiune, de ciocnire a realului, de biciuire și scoatere la lumină a adevărurilor lui, de unire a disparatelor (concordia discors) pentru o nouă luminare a fiecărui element acumulat, aglutinat, confruntat cu contrariile lui. Asistăm la un adevărat **proces al realului** în acest ultim volum al lui Vasile Nicolescu, în care metaforele sînt și martori și judecători ai lumii. Căci oglinda oferă un tărîm „ciudatei expansiuni a lucrurilor". În ea încap fața și reversul lumilor, tărîmul realului și cel al visului, identitățile proteice ale creației. Atras de legile date de **phantasia (Quasi una fantasia)** și nu de cele ale mimesis-ului, poetul poate fi astfel un modulator de vise (**Pe Acropole**), un reconstituitor al realului. Iar poezia se naște din vîrtejul metaforelor, din gloria imaginilor în ciorchine ca răsfrîngere a lucrurilor și ființelor într-o multitudine de oglinzi. Fiecare din ele — o altă perspectivă din care pot fi văzute lucrurile, ființele, stările de spirit, sentimentele. Lumea nu e cunoscută și înțeleasă cu ajutorul unei perspective unice (clasică) ci se lasă reconstituită cu ajutorul unui șir nesfîrșit de priviri : „Modulînd vise, privirile sosesc fără / întrerupere de pretutindeni, / ca păsările și pulberea nevăzută a cerului, / ca norii nestatornici, ca semințele și sporii...". (**Pe Acropole**). Mijloacele acestor priviri ne trimit la madrigal. Aceeași secvență a realului e pusă sub lentile diferite, cîntată pe voci diferite, după legi complicate ale contrapunctului și sincretismului fonic. Poemul e un adevărat madrigal al privirilor. Un șir nesfîrșit de metafore (voci) neașteptate definesc cărțile în poemul **Seisme**. În **New-York** ne lovim de un adevărat mozaic de metafore. Orașul e văzut și cîntat de voci diferite ce sună ca un „avertisment" ori ca o prevestire, lăsînd să se audă „strigătul" și „minunea" însceninînd o adevărată „alegorie a disperării", corală. În **Chipuri**, multiple răsfrîngeri reconstituie „cina de taină a părinților" într-o imagine intim-biografică de tonalitate elegiacă. **Dimensiuni** e un semnal de alarmă tras în fața relativismului unităților de măsură. Poetul se relevă a fi mai puțin un cîntăreț solitar. El e omul-orchestră, stăpîn pe mai multe portative și instrumente de a cînta lumea. Sonuri diafane se întîlnesc cu cele violente, frazările dulci stau alături de cele voit stridente.

Același poem poate uni, într-un dialog sincopat, purul și grotescul, elegia și blestemul, șoapta și strigătul expresionist. Sînt exemplare în acest sens **Căprioara traversînd noaptea, Tremurătoare, Pasăre, Clopot**. Metaforele răsfring realități contrare : ochii puri ai căprioarei, ca două răni de înger transparente văd „Gunoiul lumii scurs în patrupede".

Poemul **Clopot**, născut dintr-o adevărată avalanșă de metafore, e un adevărat peisaj al limbajului dezlănțuit pentru a umple albia de posibile semnificații ale unui lucru. Există o adevărată „artă a rațiunii" în aceste fîntîni arteziene ale metaforelor, stăpînă pe artele poetice baroce, manieriste ori suprarealiste. Vasile Nicolescu exploatează în **Întîlnire în oglindă** posibilele unei lumi, „sufletul invizibil" al lucrurilor.

Poemele scot la lumină virtualitatea și tainele realului. Aproape fiecare poem poate fi dat ca exemplu pentru asumarea acelei „frumuseți tărcate" ori „multicolore" invocate de G. M. Hopkins într-un poem celebru, cuprins de Vasile Nicolescu în cea de a doua secțiune a volumului său, unde poetul propune interpretări din Spender, Supervielle, Apollinaire, Vallejo, Lorca, Aiken și Desnos. Aceste interpretări evidențiază și tipologia artistică de care e atras Vasile Nicolescu. Fiecare din cele patru cicluri ale volumului, **Seisme, Quasi una fantasia, Patria lăuntrică, Pasăre**, deschide mai multe ferestre asupra unei lumi multicolore, în care luptă răul și binele, noaptea și ziua, frumosul și urîtul, dragostea și ura. Poezia, nicicînd un tablou pasiv al realului se arată a fi **o instanță** ce condamnă macularea, servituțile, trădarea, cinismul, monștrii realului născuți din somnul rațiunii. Poezia lui Vasile Nicolescu, departe de a rămîne o ciudată expansiune a lucrurilor născute de închipuire, o cascadă de metafore rare, se relevă a fi și o veghe, o atitudine, o opțiune morală. Oglinda se arată a fi mai mult decît un spațiu al răsfrîngerilor optice, un loc de întîlnire a cîtorva adevăruri și speranțe dragi poetului, legate de o „lume diafană", ce trebuie apărată, salvată de maculare și distrugere. Numite cu atîta pregnanță în **Rugă de crin** ori în **Dacă aș fi lebădă**.

Doina Uricariu

*) Vasile Nicolescu : „Întîlnire în oglindă", Editura „Eminescu", 1978.

Mircea Ivănescu

Urmare din pag. 1

privește fără să spună nimic, cum noi / ne pierdem șirul gîndurilor..."

Meserie ocultă, povara asta de a scrie poezii. Însă dacă te-apucă năbădăile, trebuie s-o duci pînă la capătul înfrîngerii. Să scrii mereu înseamnă să umbli îmbrăcat în hamurile morții. Dar ai început și în clipa aceea e mult prea tîrziu să te lași. Mopete știe lucrul acesta mult prea bine și îl numește Jocul de-a Sanseverina :

„...Și eu surîd — dar e un surîs fals, / adevăratul surîs e cel cu care ea-și urmează / gîndurile, și spre mine-și întoarce absența, / și totul continuă..."

Mircea dezmoștenește cuvîntul de toate fructele livezii. Din toate bucuriile îi lasă numai una : înțelepciunea vîntului de seară. De la americanii Fitzgerald, Faulkner, Truman Capote, pe care i-a tradus cu pasiune, a împrumutat un lemn straniu, puțin neurastenic — lemn pentru scaune episcopale sau pentru viori ca aceea la care cînta Bacovia, spre asfințit.

Mopete nu invocă pe nicăieri florile. O pisică-i culege mereu gîndurile și le trece strada ca pe niște pale de fum. Citindu-l, simți că se face iarnă, îți ridici gulerul și pleci la circiuma din colț. Niciodată la un han. Nicicînd între mozaicuri și vitralii. Plouă — și presimți nebunia — primul pas din dansul ce va rupe echilibrul. Toate ploile sînt numai peste burguri germanice Sau poate mă înșel, poate că ploile acestea nu sînt altceva decît întunericul acelei uluitoare nașteri din Joyce ? ! Rar de tot întîlnești în Mircea Ivănescu un vers despre care poți să zici : această zi pe care vara n-a vrut s-o trăiască în august și ne-a dăruit-o în februarie. Poezia lui are culoarea întunecată a romului purtat amar de vreme pe mări, ca să ne bucure gîtlejul septentrional și să ne scufunde în vis.

Preludii la Colocviul național de poezie

Poezia de Azi și de Mîine

1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine ?
2. Critici fiind, cum apreciați interpretarea critică a poeziei ?

„Delosul poeziei"

1. In privința poeziei de azi trebuie să deosebim, cred, între poezia **ce se face** și poezia **ce se citește**. Inutil să dovedesc de ce aceste două noțiuni nu se suprapun perfect. Se scrie multă poezie și asta este bine pentru că poezia este expresia vitalității spiritului național. Ce om inteligent a spus că țara în care miturile poeziei agonizează este condamnată să sufere de frig ? Poezia este singele ei cald, vital, expresia libertății ei interioare. Nu mă sperie, de aceea, numărul mare de poeți, mă deprimă însă numărul mare de cărți care zac, necitite, în librării. Nu putem pune totul pe seama publicului. Publicul românesc este bun, receptiv, cartea valoroasă este depistată și, în genere, n-avem de ce ne plînge în această privință. Publicul are exigențele și gustul lui și critica **simpatetică, amicală** nu reușește întotdeauna să-i bage pe gît orice carte de versuri. El preferă, uneori, pe clasici, Blaga fiind mai contemporan, în spirit, decît poetul care are, azi, 30 de ani și învirte la nesfîrșit aceleași goale abstracțiuni. Un semn al timpului nostru este **sincronizarea** gustului public cu fenomenul literar actual. Un bun poet de azi nu mai trebuie să aștepte 20—30 de ani pentru a fi înțeles și apreciat de generația următoare. Există, realmente, o foame pentru valorile noi, un efort colosal al lectorului pentru a ține pas cu evoluția literaturii. Critica literară a avut și are rolul ei în acest proces. Ardoarea cu care ea a îmbrățișat cauza lirismului tînăr în ultimele decenii a dat roade. Un critic — nu este un secret — este și un fin pedagog al publicului, opiniile lui sînt ascultate, urmate și, mai mult decît ne închipuim, opiniile critice formează gustul pentru poezie.

Poezia de azi o fac toate generațiile de poeți, unele dintre ele cu o evoluție spectaculoasă. Poezia anilor '60 este opera a (cel puțin) trei generații, inclusiv aceea a **marilor modele.** Prezența spirituală a lui Blaga a fost (și continuă să fie și azi) puternică în literatura contemporană, o veritabilă „școală" s-a desprins din versurile lui postume. Au apărut, evident, și bufonii, imitatorii, făcătorii de metafore vaste, încăpătoare, misterioase. „Blagismul" se poartă, va trece desigur, pentru că modele mor tinere.

O tendință în poezia actuală este aceea care asumă **livrescul** și-l transformă în obiect de reflecție lirică. Am scris mai demult despre acest fenomen, el este viu și cu efecte remarcabile în cîteva cazuri. În genere, n-am putea spune că există un stil dominant „manierismul", de care vorbește critica, fiind o formă de a accepta toate formele. Poeții tineri iau în ris miturile poeziei dar noi știm, deja, că desensibilizarea universului duce la o nouă formă de mitizare în artă. Mulți dintre „ironicii" de azi vor evolua probabil spre lirica „metafizică", pentru că acolo unde nu există puțină „metafizică" (în sens etimologic) nu există poezie mare.

N-aș vrea să vorbesc despre stilurile deja constituite și nici despre creatorii lor. Mai interesant este de văzut lirismul ce se constituie sub ochii noștri. Ce se observă imediat este (în afara „livrescului", bufoneriei fine, „manierismului" acceptat voluntar, îndepărtarea de marile modele) o mare mobilitate a spiritului creator. Poetul din anii '60 trecea printr-o criză de **identitate** și transforma **poezia** într-un obiect al poeziei. Poetul foarte tînăr de azi încercuiește cu ironie și această ipostază și caută nu o identitate, ci o mască acceptabilă. Uneori optează pentru masca gravității. Cea mai nesuferită (pentru mine) este masca intelectualității tenebroase. Micii filozofi lirici cu ochii dați peste cap, sterpi și inutili ca două vase sparte. Îmi plac poeții vieții urbane, îmi plac și „pădurosii", poeții inițiatici, oraculari, „imnici", aceia care trag după ei miturile vechi, nu-mi spun însă nimic izmenitele versuri care glosează în marginea miturilor și trivializează, în genere, orice temă prin lipsa de talent. Poezia care afectează poezia gravă este, dintre toate formele de mistificație, cea mai rea. Nu-i înțeleg deloc pe confrații care o încurajează, o laudă, făcînd o detestabilă curte artificialității pretențioase.

Poezia de mîine ? De-abia ne înțelegem asupra **poeziei de ieri**, ce să mai zicem, atunci, despre **poezia de mîine ?!** Ce putem spera este ca poezia să nu moară. Unii cred că poezia a și început să moară, într-o concurență neloială cu valorile materiale. Dar nu cred. Macedonski putea spune care va fi **poezia viitorului.** Criticul din 1978 și-a pierdut harul divinatoriu. Observînd ceea ce se petrece în proză (întoarcerea la epic) ne putem, totuși, hazarda : poezia se va întoarce la elemente, după ce va epuiza toate formele îndepărtării de ele.

2. Critica de poezie este bună, atentă, generoasă, în ciuda a ceea ce spun unii autori nemulțumiți (suferință eternă) de felul în care sînt primite cărțile lor. Tinerii, în orice caz, n-au de ce se plînge. Mircea Iorgulescu a publicat, recent, un volum masiv despre ei. Alți critici, competenți, țin o cronică a **debuturilor.** Însă sînt nemulțumiri adînci, și am auzit chiar în această revistă cîteva voci minioase. Daniela Crăsnaru este supărată că se vorbește de „poezia feminină" văzînd în această formulă o insultă. Înțeleg că poetesele noastre nu mai vor să fie considerate „feminine" și, în genere, să nu se mai facă o deosebire pe acest plan. Însă problema nu este dacă versurile sînt **feminine** sau **nefeminine**, problema este dacă versurile au sau nu valoare. Fuga de temele „feminității" nu înseamnă, automat, un spor de profunzime. Am motive să cred că dimpotrivă... Curioasă această optică **anti-feministă** la cîteva autoare de azi, iritate în chip absurd de o formulă care exprimă nu o judecată de valoare ci o judecată de existență.

Alt simptom este agresiunea față de critică. Am citit, iarăși, niște articole în care autorii de versuri (printre ei, n-am ce face ! cîțiva autori cu nume feminine !) ceartă critica. În imaginația lor, ar trebui să ne înbulzim toți cînd apare o carte și, dacă se poate, să ne sfîșiem între noi pentru a putea scrie cei dintîi despre ea. A scrie înseamnă a elogia. N-am aceeași viziune. Cartea de poezie poate fi comentată oricînd și nu cu necesitate de către toți criticii unei epoci. Luarea de guler, pe stradă, a unui critic și somarea lui de a scrie despre tine este o probă de lipsă de demnitate greu de acceptat. În genere, agresarea criticii este un semn de neintelectualitate. Observ că la 30 de ani unii autori de volume de versuri sînt deja furioși, dezamăgiți și, la primul prilej, dau în cap criticii contemporane cu eternele exemple : Maiorescu, Lovinescu, Călinescu. Cu gîndul, nemărturisit, că dacă acești critici ar fi în viață s-ar îmbulzi să-i laude... Am motive să mă îndoiesc.

Mă despart de L. Ulici în ideea că există, azi, o promoție fără critici, pentru că, sincer vorbind, nu cred în posibilitatea acestei ecuații literare. Acolo unde există poeți există, neapărat, și critici. Iar dacă unii poeți n-au reușit să se impună, s-ar putea, iarăși, să nu fie de vină numai critica literară. Critica română de azi are multe păcate, de unul însă, cu siguranță, este scutită : lipsa de generozitate. Critica este generoasă, „atașantă", „simpatizantă". Evident, critica, nu toți criticii. În literatură principiul unanimității este suspect.

Poetul Adrian Popescu, pe care îl prețuiesc (pe el și, în genere, pe poeții din grupul „Echinox", condus de doi inteligenți și talentați critici : Ion Pop și Marian Papahagi), se întreabă într-un număr recent din „Luceafărul" pentru ce scriu rar despre noile promoții de poeți. Scriu rar pentru că nu țin o „cronică literară" la nici o revistă, și asta nu pentru că mi-ar displăcea. Scriu cînd pot și cînd reușesc să pun mîna pe o carte mai bună de versuri. Mă resemnez cu ideea că cel dintîi comentator nu este, cu necesitate, și cel mai profund. Literatura este spațiul posibilităților nelimitate. Caut alte forme de a scrie și, pe masa mea de lucru, se află în pregătire volumul al III-lea din **Scriitorii români de azi.** El este dedicat, cu precădere, noilor promoții de scriitori. Sper că în acest fel să prind din urmă pe confrații mei mai iuți de picior.

Eugen Simion

Spiritul poeților să fie supus poeților

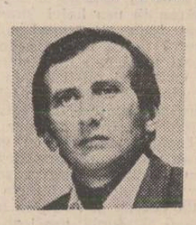

1. N-o prea văd — iată ce aș fi tentat să răspund într-o primă instanță. Volumele de poeme se epuizează în cîteva zile și, cum nu dețin o rubrică de comentariu curent, împărtășesc situația multor cititori rămași fără atitea din titlurile dorite. Revistele literare oferă un spațiu tot mai restrins poeziei-poezie, mulțumindu-se cu versificații aparținînd unor autori anonimi, obscuri sau mediocri, „specializați" dintr-odată într-o temă majoră și gata să se „recicleze" cu primul prilej. Rămîn volumele pe care, totuși, reușesc să mi le procur, precum și cele pe care unii autori mi le trimit. Rămîn citatele oferite generos de confrați în cuprinsul recenziilor și cronicilor și rămîne, desigur, promisiunea unei lecturi totale, a unei cuprinderi exhaustive, sistematice cu note și „fișe", etc. la Biblioteca Academiei — ca pentru scrierile din alt veac.

Dincolo de toate acestea, starea poeziei române contemporane este bună, poeții care se afirmă azi nu scriu mai rău decît cei de ieri și dacă, totuși, poezia tinde să-și piardă poziția centrală, privilegiată de dinainte, este, printre altele, și pentru că proza își cîștigă treptat locul pe care trebuie să-l ocupe într-o cultură modernă.

2. Aș începe printr-o „zisă" celebră, modificată ad-hoc : spiritul poeților să fie supus poeților. De la critica de poezie aștept deci, în primul rînd, să fie... poetică. Să nu rezume, să nu inventarieze poemul, să nu-l reducă la „idei", să nu măsoare saltul imaginii cu „cotul" bunului simț cotidian. Să creadă în poezie, în adevărata poezie, desigur, să o întîmpine nu numai cu antenele minții, dar și cu ale simțurilor, cu porii sufletului deschiși. Trebuie să-i fie foarte greu să comenteze poezia cuiva căruia îi lipsește aptitudinea metaforică, necesară nu pentru a rescrie poemul (cum se crede), dar pentru a participa cu adevărat la viziunea lui, pentru a o putea, eventual, prelungi într-o ordine intelectuală, pentru ca această construcție intelectuală să fie adecvată, nu arbitrară sau aberantă.

Inutil să mai spun că nu orice poezie suportă o astfel de critică și că „simțul" critic se verifică în însuși actul alegerii. Asta nu trebuie să provoace însă inhibiții și să invite la o prudență meschină. Poate mai mult decît în alte domenii, criticului i se cere aici îndrăzneală.

Mircea Martin

De la o promoție la alta

Receptarea critică. Chiar dacă resurecția lirismului în poezia promoției 60 nu a fost determinată de acțiunea criticii este incontestabil că afirmarea poeților din această promoție (ca, de altfel, și a prozatorilor) a întîlnit în consens opinia critică și că se poate vorbi cel puțin la începutul deceniului al șaptelea, de existența unei perseverente critici de susținere. Paul Georgescu, Lucian Raicu, S. Damian, iar, mai apoi, Valeriu Cristea, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Eugen Simion, Mihai Ungheanu au intrat, unii mai mult, alții mai rar, în focul promovării poeziei tinere, și nu o dată entuziasmul susținerii a concurat spiritului critic. Consecințele n-au întîrziat, cea mai importantă fiind o autoritară impunere în conștiința publică a poeților apăruți între 1960 și 1965. În legătură cu ei o critică de susținere nu mai era necesară și ar fi fost de așteptat nu dispariția acestei atitudini critice dar o schimbare a „obiectului" ei. Ceea ce nu s-a întîmplat și iată că poeții apăruți în a doua jumătate a deceniului respectiv, deși lansați, unii, destul de zgomotos nu au avut parte de o critică de susținere pe măsura celei de care s-au bucurat congenerii lor cu puțin timp înainte. Critica, în chip paradoxal, continua să **susțină** pe autorii deja impuși fapt care a avut două urmări negative : a creat o falsă distanță între episodul Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Marin Sorescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu etc și episodul Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Angela Marinescu, Ion Drăgănoiu, Ion Cocora, Nicolae Prelipceanu, Dan Laurențiu, Cezar Ivănescu, Mircea Ciobanu, George Alboiu, Gh. Istrate etc, pe de o parte, și a întîrziat exegeza operei celor dintîi pe de alta (critica de susținere nu situează, nu face sinteză și nu ordonează ; de aceea nu avem pînă astăzi nici un studiu serios și cuprinzător despre, bunăoară, poezia lui Nichita Stănescu, ci numai articole).

Cu poeții promoției 70 istoria e pe cale de a se repeta însă într-un chip vizibil diferit. Critica de susținere există dar o fac mai puțin (deopotrivă cantitativ și calitativ) criticii și mai mult poeții înșiși, dinlăuntrul promoției sau din afara ei. O anume tendință de dispersare în interior, motivată de accentuarea unor divergențe, altminteri firești, de ordin teoretic dar și, vai, a altora de un ordin ca să zic așa mai „practic", a făcut ca unitatea acestei promoții, în comparație cu a promoției anterioare, să fie ca și inexistentă, de unde și dificultatea unei critici de susținere eficiente. Se produce apoi și o eroare de rang teoretic care împiedică justa evaluare critică a poeziei anilor 70 : în loc să fie privită ca parte a generației de după 60, cum este firesc, și discutată ca atare, promoția 70 este socotită ea însăși o generație complet delimitată ; în loc să se releve locul ei în cadrul mai larg al generației și, astfel, să se scoată la suprafață corespondențele și dominantele care compun împreună personalitatea dinamică a promoției se caută mereu opoziția în sine, ca și cum între cele două promoții n-ar exista decît o relație de paralelism în diacronie cînd, de fapt și de drept, relația e una de interferență în sincronie. Dovadă simplă că așa stau lucrurile e influența reciprocă depistabilă fără nici o greutate : găsim în cărțile poeților tineri elemente de univers poetic sau de modalitate poetică proprii poeților din promoția dinainte după cum găsim în cărțile mai noi ale acestora din urmă elemente ce caracterizează poezia tinerilor. Mi se pare o dublă eroare să considerăm, cum a încercat recent un confrate, că avem a face cu o „generație Nichita Stănescu" și cu o „generație Mircea Dinescu" : 1. pentru că ambii fac parte în chip obiectiv și subiectiv din aceeași generație și 2. pentru că Nichita Stănescu reprezintă mai mult decît numele unui foarte bun poet al promoției 60, el este, în fond, un constructor de limbaj poetic în vreme ce Mircea Dinescu e un foarte bun poet în aria acestui limbaj.

În condițiile în care critica de susținere suferă, cum am văzut, de nesiguranță și inadecvare nu e de mirare că receptarea critică elementară (recenzia) precum și critica integratoare (studiul de sinteză) se arată unui ochi străin teribil de contradictorii. Sîntem departe de consensul critic pe care-l obțineau poeții tineri din 60—65. Dacă diversitatea opiniei critice ar exprima o stare reală de ambiguitate valorică a poeziei (ceea ce este întrutotul posibil) ne-am mulțumi să constatăm fenomenul și să sperăm într-o clarificare. Mi-e teamă însă că această diversitate se bazează pe altceva decît pe faptul poetic propriu-zis. A spune despre un poet recunoscut **ca poet** de majoritatea criticilor în funcțiune că nu are pic de talent poate să fie o eroare de gust, o hipertrofie a orgoliului critic sau o intuiție genială a gustului de mîine, primele două tolerabile iar a treia, în caz că s-ar dovedi exactă, aplaudabilă. Dar a opune poetului de mai sus numele unor „autori" care n-au produs deocamdată nimic nu-i, cu siguranță, o dovadă de inteligență, ba dimpotrivă. A nu vedea poezia acolo unde este mi se pare mai grav decît a o vedea acolo unde nu este. Receptarea critică a poeziei scrise de poeții promoției 70 dă uneori impresia parodiei (...). Fără îndoială însă că, odată cu maturizarea promoției, cu ieșirea de sub drapelul de „poet tînăr", avantajos și dezavantajos în aproape egală măsură, acțiunea critică va renunța la plimbările lejere printre șiruri de poeți și se va ridica deasupra pentru o vedere verticală și completă. Deocamdată promoția aceasta are mulți critici dar îi lipsește critica (...).

Laurențiu Ulici

Riscurile poetizării

1. Am fost foarte dezamăgit citind în revistele literare din ultimele săptămîni diferite articole, intervenții, declarații etc. despre poezia contemporană în care dorința de afirmare a unui „punct de vedere personal" era atît de puternică încît ducea la desfigurarea unei realități literare totuși evidente. Dar nu era vorba de un **„punct de vedere** personal", ci de „un punct de vedere **personal"** : schimbare de accent avînd efectul paradoxal de a da articolelor, intervențiilor, declarațiilor etc. un ton, o atitudine și un sens comun. Privită din aceste „puncte", poezia românească de azi era, mai întîi, redusă la o parte a ei, impropriu și relativ denumită „poezia tînără", căci, dacă există **poeți tineri** (formulă contestabilă cînd implică o judecată de valoare, utilă însă cîtă vreme exprimă o judecată de constatare), „poezia tînără" este o expresie fără nici a acoperire literară, produsul unei înțelegeri și al unei mentalități poetizante. Poetizarea, indiferent sub ce formă s-ar manifesta, reprezintă însă omologul literar al birocratizării ; împărțirea poeziei pe categorii de vîrstă dă o măsură foarte exactă a poetizării. Dacă socotim împreună cu Al. Paleologu, că bunul-simț „e darul de a «simți bine», de a discerne, de a-și reprezenta, de a imagina adevărul, de a îndrăzni", vom remarca strînsa legătură dintre simțul comun (adversar al bunului-simț) și poetizare ; numai așa se explică și numai așa se înțelege de ce, vorbindu-se despre poezia românească de azi puțini au „îndrăznit" să vorbească despre opera lui Ion Caraion și Ștefan Aug. Doinaș, a lui A. E. Baconsky și a lui Florin Mugur, a lui Emil Brumaru și a lui Cezar Ivănescu, a lui Dan Laurențiu și a lui Adrian Păunescu, a lui Leonid Dimov și a lui Mircea Ivănescu, a Ninei Cassian și a lui Gheorghe Pituț, a lui Marius Robescu și a Constanței Buzea, a Ilenei Mălăncioiu și a lui Ioan Alexandru, a Anei Blandiana și a lui Mihai Ursachi, a lui Adrian Popescu și a lui Geo Bogza, a lui Gellu Naum și a lui Virgil Teodorescu — adică despre poeții a căror creație constituie, cu voia sau fără voia autorilor de articole, intervenții, declarații etc., fondul de bază al liricii contemporane. Și n-am citat decît o parte a poeților care, **prin operă**, participă la constituirea acestui fond. Cum putem vorbi despre poezia de atitudine civică „uitîndu-l" pe Eugen Jebeleanu ?! Cum putem vorbi despre poezia născută dintr-o hipersensibilizare a conștiinței poetice „uitîndu-l" pe Geo Dumitrescu ?! Iată că, totuși, se poate ; în numele unei ficțiuni pompos denumite „poezia tînără" ; și prin poetizare, instrument al simțului comun ca dușman al bunului-simț. Care se manifestă nu doar ocazional, cu prilejul articolelor, intervențiilor, declarațiilor etc., dar și sistematic, prin producerea de versuri „ingenioase" și „bine făcute", dar nu mai mult decît atît, lustruite perfect, meschin și mediocru, în conformitate cu un mărunt ideal meșteșugăresc.

2. Fiind eu însumi critic, mi se pare nepotrivit să vorbesc despre critică fără a mă implica, din exterior. Critica presupune dialog, confruntare, polemică ; presupune continuitate, urmărire continuă, susținută, a „cîmpului" literar. Nu se poate obține o imagine coerentă a literaturii unei epoci printr-o activitate critică intermitentă, fluctuantă, provizorie, accidentală. Variabilitatea exercitării actului critic duce, inevitabil, la variabilitatea și la dispersarea opiniei critice. „Opera" unui critic de literatură contemporană se realizează exclusiv prin păstrarea unui contact strîns, permanent și sistematic cu actualitatea literară ; în absența acestuia se scriu, e drept, „opere critice", dar ele sînt expresia unui spirit literar, nu însă și imaginea lui. Ideal, un critic de literatură contemporană are nevoie de posibilitatea de a se exprima despre toate cărțile care apar și despre toți autorii care există în perioada acțiunii sale ; de posibilitatea ca selecția, momentul exprimării, prioritățile să fie stabilite de el însuși, nu determinate de publicațiile la care colaborează și de caracterul colaborărilor. Nimeni nu doreste o „registratură" indiferentă, totuși prin fluctuație se ajunge ca o rubrică de cronică literară să semene cu un birou la care se așează, după un program mai mult sau mai puțin riguros, diverși funcționari anonimi. Cînd se vorbește prea mult despre „critică" înseamnă că se întîmplă ceva cu criticii. Nu este, de aceea, nimic de așteptat de la „critică" ; sînt, în schimb, de așteptat opiniile lui Mircea Zaciu, L. Raicu, Eugen Simion, G. Dimisianu, N. Manolescu, Valeriu Cristea, M. Ungheanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Cristea, Cornel Ungureanu, Petru Poantă, Cornel Regman, Victor Felea, Ion Vlad, Gheorghe Grigurcu, Daniel Dimitriu, N. Ciobanu, Al. Piru, Laurențiu Ulici, Cornel Moraru, Lucian Alexiu, Dan Culcer, adică ale „cronicarilor". Inclusiv ale celor mai tineri — Ion Simuț, Radu G. Țopescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Valentin F. Mihăescu, Victor Atanasiu. Este, așadar, de așteptat ca poetizantei (=birocraticei) „critici" să-i ia locul criticii. La fel ca poezia, critica nu este o îndeletnicire practicată de meseriași anonimi, ci o activitate reprezentată de personalități.

Mircea Iorgulescu

„Tăcerea" criticii?

Cîțiva dintre tinerii poeți participanți la discuția despre poezie din **Luceafărul** reproșează criticii faptul de a nu acorda promoțiilor lirice mai recente același interes ca promoției 1960 și celor imediat următoare. Reprosul este, fără discuție, nu numai legitim din punctul lor de vedere, dar și obiectiv întemeiat. Se scrie mult, am mai spus-o, despre o seamă de poeți, îndeosebi dintre acei ce au debutat pe la începutul celui de-al doilea deceniu republican, în timp ce alții, nu mai puțin talentați, mai tineri sau mai virstnici decît aceia, au parte adesea doar de mențiuni mai mult sau mai puțin superficiale. Nu e de loc normal să fie așa, și, mai ales, nu e bine, dar situația își are, poate, explicația ei. A crede că acei ce scriu mereu doar despre anumiți autori o fac exclusiv din comoditate, din inerție sau din vreun interes înseamnă a judeca pripit. Tinerii nu realizează, probabil, ce a reprezentat, la momentul respectiv, lansarea acelor volume din colecția „Luceafărul" a fostei „Edituri pentru literatură", prin care s-au revelat Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Marin Sorescu. Apariția volumelor respective echivala cu o resurecție a lirismului. S-a produs, în anii '60 o renaștere a poeziei analogă cu cea petrecută în Franța, după 1880, prin insurecția simbolistă. Poezia românească și-a reluat, în jurul anului 1960, pe deplin în posesie natura proprie, iar debutanții de atunci erau vestitorii primăverii lirice. Pentru criticii din generația lor, intrați în arenă tot atunci într-un climat din ce în ce mai propice dezbaterilor și confruntărilor libere, deschise ca și promovării literaturii adevărate — cum nu fusese climatul perioadelor precedente — amintiții poeți, și alții, din aceleași promoții, erau — și pentru unii au rămas, probabil — Poezia însăși. Gîndind astfel ei simplificau, evident, pînă la denaturare realitatea (o mai fac încă și astăzi, poate), dar cum acționează poeții ridicați de prin 1970 încoace pentru a-i constrînge să ia act și de existența lor, nu mai puțin vrednică de atenție ? Printre acești poeți există, categoric, talente remarcabile, și în intervențiile apărute în „Luceafărul" se dau nume convingătoare. Dar, fără îndoială, și pseudotalente ! Și mai ales talente incerte. Ușurința cu care se poate azi debuta editorial a dus la o asemenea supraproducție lirică și nu numai lirică, încît, cu toată bunăvoința, este imposibil a citi tot ce apare. Enorma cantitate de literatură doar corectă, acceptabilă, dacă nu chiar submediocră, caducă, face dificilă selectarea promptă a valorilor autentice. Dificultatea e sporită prin faptul că, voindu-se, în chip firesc, originali, poeții tineri, chiar și cei deosebit de talentați, se dau adesea în vînt după originalitatea cu orice preț, după noutatea aparentă, de suprafață, cultivînd cu ardoare mai ales obscuritatea factice și excentricitatea. Angajați în competiție cu generația imediat anterioară, ei se obstinează să-l concureze pe Nichita Stănescu preluînd ceea ce e mai artificios, extravagant în poemele lui. Procedînd așa, respectivii cultivă — sub aparența emancipării — epigonismul. Chiar în unul din numerele „Luceafărului" în care e găzduită discuția despre poezie sînt tipărite versuri ce nu pot fi clasate decît în categoria așa numitului de către un participant la discuție „joc ezoteric". Un poem se și intitulează de altfel, **Puzzle.** O asemenea modalitate poetică nu poate fi, desigur, respinsă din principiu. Cei ce o practică trebuie să înțeleagă însă că ea nu mai produce astăzi același efect ca acum cincisprezece — douăzeci de ani. Ceea ce constituia atunci, în raport cu șabloanele alirice proliferante în atmosfera infestată de dogmatism, o inovație poate să nu fie azi — ca urmare a canonizării extravaganței — decît expresie a inerției și a conformismului și poate camufla impostura. Aceasta nu justifică, firește, blazarea criticii. Dar este cazul, poate, ca și poeții, atunci cînd se cred ignorați sau subestimați, să se întrebe dacă nu cumva și producția lor alimentează în vreun fel și într-o oarecare măsură tăcerea (în orice caz vinovată) a criticilor. Și să tragă concluziile de rigoare.

Dumitru Micu

Mesajul umanist

Căpătînd adeseori accepțiuni emfatice sau rebarbative, cuvîntul „mesaj" riscă să nu acopere întotdeauna foarte bine ceea ce ne comunică într-adevăr o poezie. Și cu toate astea, pentru un auz interesat să descopere mișcările ființei și să asculte cu atenția încordată depozițiile ei de plenitudine și de profunzime, există negreșit un autentic mesaj al poeziei contemporane. Ea ne pretinde și noi îi pretindem deopotrivă un regim de încredere. Ne solicită, în primul rînd, să nu nesocotim vocea celui care ni se adresează și adevărul pe care îl expune, nici cel mai mic și nici cel mai impropriu dintre adevărurile ce pot fi rostite în clipa de față ; să nu privim cu mefiență ori cu o confortabilă suspiciune menirea și locul poetului, demnul său efort de a surprinde existența, demersurile și experiențele sale care, în numele său și al nostru totodată, se încarcă de responsabila misiune a forțării și confruntării limitelor, a sensurilor și elanurilor generale ale vieții.

În același timp, încrederea noastră și acea „complicitate" de cititor de care poezia are neapărată nevoie ca să fiinteze merg tot mai apăsat spre un lirism care să ne convingă de faptul că are **ce** să ne spună, că afirmă și legitimează un spațiu uman printr-o „trăire" proprie, nesubsumabilă și de înaltă tensiune lăuntrică. Fie că ne **instruiește** despre elanurile excepționale, superioare și necontingente ale spiritului, fie că se raportează la necesitățile „prozaice" ale realului și la respirația naturală a existenței, simțim cu tot mai multă acuitate, în ce privește poezia, că nici una, nici alta dintre aceste două atitudini nu este **firească,** pe deplin credibilă, dacă nu posedă girul afirmat al unei ființe implicate pînă la ultima fibră în istorie și în evenimentul personal, al unei ființe călăuzite de un neconditionat respect pentru lumea așa cum este, pentru tot ceea ce ne înconjoară și ne exprimă în egală măsură de misterios și de necesar.

Îl **credem** pe poetul care ia parte la lume, cu toată convingerea și cu toate „sfîșierile" plauzibile și care nu mai puțin visează și speră într-o lume mai nobilă și mai pură ; îl **credem** pe poetul pentru care realitatea se prezintă palpabilă, cursivă și pentru care poezia constituie în același timp un mod de a o fixa în aspectele cele mai bogate, mai complexe și un mod de a o **înfrumuseța** printr-un statornic ideal de existență ; îl **credem** pe poetul care, nefăcînd figura infatuată a deținerii adevărurilor ultime, ajunge, odată cu noi și prin complicațiile deliberării, la un adevăr mai adînc al experienței umane, al raporturilor lui cu sine și cu lumea ; îl **credem,** în fine, pe acela care știe să vorbească la fel de avizat și cu egală solicitudine în numele său și în numele celorlalți. Asemenea poeți pentru care faptul de a scrie poezie este un fapt vital există, fără îndoială, în poezia contemporană și, la rîndul ei, o bună parte din aceasta ne convinge de „încărcătura" omenească profundă care îi întreține și-i justifică demersurile.

Cel care iubește poezia și în speță poezia românească de astăzi a avut posibilitatea să se convingă că cei mai buni exponenți ai ei și-au cucerit dreptul de a vorbi, cu patos și cu demnitate, din profunzimea lucrurilor supuse atenției și confruntării existențiale, despre tot ceea ce presupune un autentic statut al ființei umane ; ei și-au cucerit dreptul de a vorbi, prin implicare, prin tensiunea implicării, prin exemplaritate și natura opțiunii, despre adevăr și minciună, despre bine și rău, despre norme și limite, despre istorie și propria viață. Felul lor de a înțelege lumea acordă poeziei scrise o pondere a actului „trăit" și asumat în întreaga lui concretețe. Căutarea unui cadru de manifestare deplină a omului, cu destinul său ireversibil și singular, depozitar de nesubstituibile valori este, poate, **mesajul** cel mai generos al acestei poezii, mesaj resimțit ca o nobilă investitură. Iar pentru faptul că poezia nu poate face altceva decît să ne ridice la demnitatea propriei ei condiții făcîndu-ne egalul ei în momentul lecturii, a vorbi despre poezie este și trebuie să fie sinonim cu a vorbi cu demnitate și respect despre una din valorile fără de care lumea ar fi infinit mai săracă. E datoria atît a criticului, cît și a cititorului de poezie.

Dan Cristea

Evazionism și complexe

1—2. Neevoluînd în ceea ce privește substanța, poezia tînără actuală, cu rare excepții, ancorează tot mai mult într-un **evazionism formal** indistinct. Cum aceasta mi se pare o cale sterilă, cred că e timpul să întrăm în alarmă fără să ținem cont de riscul unor generalizări ce pot fi considerate de alții pripite. Nu trebuie să se tragă concluzii false din aceste afirmații. Fiind autorul unei abordări polemice a ultimei generații poetice, cea inaugurată de Nicolae Labiș, vorbesc în numele acestei generații. Volumul „Poezie și generație" (Eminescu, 1975) exprimă o atitudine față de poezia cuprinsă în „seriile" și „direcțiile" propuse atunci, în linii mari necontrazise de evoluția poeților reprezentanți. Astăzi acea „radiografie" critică ar arăta altfel. Cum acea carte a fost scrisă în 1971, (și apărută în 1975), ea acoperă „suprafața" poeziei care se scrie între anii 1960—1970 și consider și acum că „acea" generație este una de substanță. Dar nu înțeleg de ce poezia actuală tînără (mă refer și la poeții cuprinși acolo) a cam eșuat după 1970 într-un manierism îngrijorător. Acest manierism se manifestă mai ales printr-un evazionism formal fără nici o orientare estetică. Poeții noștri par să trăiască într-o planetă numai a lor, fără să știe ce se întîmplă în lume. Se cred cu toții geniali și nu mai au timp să tragă cu ochiul prin ograda vecinilor din Europa, să vadă dacă aceștia mai au ceva de zis în poezie. Și se pare că ajunge să-l citești pe Eminescu și pe Blaga. Desigur că pentru această situație vina cea mai mare aparține criticii de poezie. Ea nici nu a avut cum să orienteze niște „direcții" poetice și să le afirme, din moment ce formele ei de manifestare au fost mai ales recenzia și foiletonul. Nu este suficientă „notarea" poeților (de la 1 pînă la 10) ca la o pseudo-școală de literatură. Critica ar trebui să anticipeze niște posibile „piste" lirice, să le anunțe și să le susțină. Fără un program teoretic articulat, poezia sucombă în alexandrinism. Or, credem că nu se mai poate scrie acum numai după „inspirație", o noțiune învechită deja de la romantism încoace. Dar ca poetul să vadă o cale lirică posibilă ar trebui să i se ofere mai multe din care să aleagă. Acest oficiu a știut să-l îndeplinească E. Lovinescu, cel care l-a debutat pe Ion Barbu. Cel mai descurajant lucru constă însă în faptul că mai sînt critici care au „complexe" în fața poeziei, să zicem, a lui Ion Mircea. Aceasta divulgă ori incultura criticului, ori „genialitatea" poetului. Înseilînd și tricotînd impresii candide, critica noastră nu are nici o pretenție de a orienta literatura actuală. Ea se predă în mod aprioric. Așa că nu mai este de mirare că poeții vor „cîrti" cu toții, cerînd doar laude, te vor trage de mînecă pe stradă mustrîndu-te „dom'le, nu m-ai citit cu atenție !", sau „de ce nu scrii, dom'le și despre mine ?".

Desigur, această ocazie polemică poate să fi fost folosită aici puțin cam exagerat, dar în esență nu văd cum s-ar justifica „poezia leneșă" din vitrinele librăriilor.

Marin Mincu

ileana mălăncioiu

prea multă lumină

eu trecusem pe urmele sale
printr-un ochi de apă verzui
și prin aburul foarte ușor
de pe oglinda pusă la gura lui

el se uita încă în oglindă
înfricoșat că nu mai era el
iar eu ștergeam oglinda din partea cealaltă
și mă miram că rămînea la fel

un singur punct transparent s-a făcut
nu mai mare decît o pupilă
prin care lucrurile treceau dintr-o lume în alta
luminate de milă

prea multă lumină am strigat
întinde tu o mînă tremurătoare
și mișcă puțin oglinda aceasta
înțepenită spre soare

dar el sta neclintit și privea mai departe
în acel punct transparent din oglindă
prin care lucrurile treceau în mare viteză
amenințînd să se aprindă

două furnici

o furnică mare ducea în gură o furnică mai mică
așa cum ar duce un sac împărțit în trei
o apucase de partea din mijloc care nu se vedea
și se încovoia sub zbaterile ei

tot ce pot să vă spun este că erau din același neam
adică purtau pe cap slabe licăriri
din albastrul ceresc și din apele mării
și aveau picioare lungi și foarte subțiri

pe care le mișcau repede de tot
cumpănindu-se una pe alta către abisul
spre care se-ndreptau deopotrivă
prin iarba înaltă cît visul

aș fi vrut să eliberez furnica mai mică
din gura celei mari dar nu mă puteam decide încă
nu știam dacă într-adevăr vrea să o ducă pe drumul furnicilor
sau pur și simplu o mănîncă

vipera

mă visez pe stînca de deasupra
încălzită de soarele strălucitor
mă visez undeva pe o stîncă
asemenea unui pui de viperă
nestrivit încă

el se uită-n tăcere la litera V
de pe capul meu răsucit în sus
care nu peste mult se va pleca
și zice : aceasta este o viperă
din trupul său nu pot mușca

ba chiar întinde mîna către mine
asemenea cleopatrei
dar eu șuier prelung
hei, ai vrea tu
și eu aș vrea dar nu se poate
sînt vipera care încă nu se născu

încă un ceas

încă un ceas și aș fi văzut iarăși
cum soarele aleargă pe deasupra norilor
și cum la marginea lor pilpiie
ca la ivirea zorilor
unei alte vieți... încă un ceas
și aș fi privit din nou valea îngustă în care stam
și aș fi numărat brazii proiectați în zare

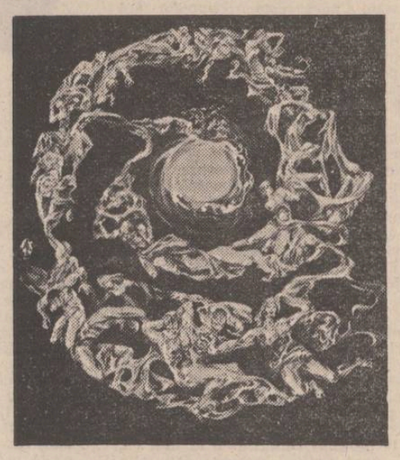

Dumitru Ionescu : Ilustrație la „Scrisoarea I" de Mihai Eminescu

și păsările sub care visam
și furnicile care umblau pe mine
ca pe un drum al lor obositor și trist
încă un ceas și le-aș fi simțit mușcătura
și m-aș fi bucurat că exist
și m-aș fi bucurat că sînt altceva
decît tăcerea aceasta hohotitoare...
încă un ceas și norul acela negru
s-ar fi mutat de pe soare

șopîrla

el a zis, acum îți voi dezlega
misterul unei făpturi vii
și-a luat în mînă o șopîrlă speriată
și i-a numărat în liniște solzii argintii

și i-a măsurat atent capul triunghiular
și i l-a desfăcut cu unghia mare
și i-a rupt coada ca să văd aevea
procesul sacru de regenerare

apoi chiar în vreme ce eu așteptam
ca șopîrlei să-i crească fie alt cap
fie o altă coadă cît de subțire
cu ochii măriți cît cerul ca să nu scap

clipa cînd noua vietate
făcută din bucăți de la-nceput
înlocuiește părțile însingerate
ale unei făpturi care aproape a dispărut

deodată am văzut doar capul lui imens
din care creștea-ncet o coadă de cuvinte
el a spus : acesta este misterul unei șopîrle
eu am zis : dar unde e șopîrla de mai nainte

salomeia

nu mai jucam înaintea împăratului
de multă vreme stam nemișcată
cînd el a poruncit să mi se-aducă iarăși
capul cerut altădată

o roabă a lui îl purta către mine
pe o tipsie-ntinsă din ce în ce mai grea
și oasele mîinilor care tremurau încă
se desfăceau definitiv sub ea

nu puteam să adorm mă uitam
cum capul tăiat ca al sfîntului
se învîrtea asemenea unei frunze
în bătaia vîntului

să vină cineva să-l ia m-am rugat
și au venit toți robii lui dumnezeu
dar n-au putut îndepărta de la mine tava
cu capul pe care l-am cerut eu

domnul artur

domnul artur ședea la gura sobei
nu vă este urît singur l-am întrebat
nu sînt singur m-a liniștit sînt cu pitulicile
și-a deschis gura sobei de mi le-a arătat

nu te speria mi-a spus nu li se-ntîmplă nimic
pitulicile sînt foarte rezistente la foc
și într-adevăr le-am văzut stînd pe-o grămadă de jar
ca pe un ou clocit ajuns la soroc

ba chiar am auzit cum ciocnește ușor
în coaja de foc a oului
și am văzut aevea cum iese din el
întîiul pui al noului

neam de păsări fără gheare
și fără creastă și fără gușă
care cîntau în soba domnului artur
într-un cuib de cenușă

Dumitru Ionescu : Ilustrație la poezia „În parc" de G. Bacovia

Toast academic

Urmare din pag. 1

telectualii universitari, ca să nu mai vorbesc de opinia sa față de limba literară a „eroilor" lui Călinescu. A urmat, cum era și firesc, de o parte și de alta, o anume reacție și ripostă, care însă n-a depășit convenția academică. În fond și unul și celălalt erau în continuitatea modului lor de a fi. Dincolo de irascibilitatea sa insolită, Călinescu păstra o mare stimă intelectuală fostului său coleg, cum profesorul Iordan, peste orice aprecieri asupra comportamentului, recunoștea „adversarului" său „geniul" indiscutabil. După moartea lui Călinescu, în calitatea sa de vicepreședinte al Academiei, Iorgu Iordan a făcut dovada caracterului său demn, și atît de rar : datorită lui, Institutul de Istorie și teorie literară care fusese „casa" spirituală a lui Călinescu, după ce nu mai avusese catedra universitară, a luat numele fostului său director. Nu mă aflam în țară, bursa de specializare la Paris primind-o tot datorită lui Iorgu Iordan care, în ciuda opțiunii mele categorice și entuziaste pentru Călinescu, mi-a arătat mereu o considerație detașată de relațiile mele cu **Profesorul**. Am aflat atunci că cel care a venit cu această investitură onorifică la institut, în semn de omagiu, a fost Iorgu Iordan. După aceea a și scris un articol despre venirea lui Călinescu la Iași, publicat în revista Institutului, la care mai colaborase, cred, chiar în primul număr din 1952. Că Iorgu Iordan este un romanist de faimă mondială, nu mai trebuie să repetăm. Că a preluat conducerea lucrărilor Dicționarului tezaur al limbii române, publicînd cu Institutul de Lingvistică, pe care l-a condus zeci de ani, și din care a făcut un centru științific de prestigiu internațional, pentru Iorgu Iordan a fost un act al datoriei. Că acest moldovean, cu o jovialitate luminată a fost și este necruțător cu prostia și incompetența, avînd curajul, recunoscut de a nu menaja și de a nu trece cu vederea ceea ce nu este adevăr și e dat ca certitudine, este iarăși știut de toți. El a pregătit o elită științifică dintre tineri, lăsînd o școală de filologie românică și de lingvistică. Încrederea în cei tineri, cu care a publicat lucrări fundamentale, fără a se considera minimalizat semnînd, alături de nume care nu sounеau la acel moment mai nimic, se înscrie în biografia ținutei sale morale. Neinduplecat, chiar și cînd a fost nedrept, lui Iorgu Iordan nu i s-a reproșat de nimeni ambiguitatea comportamentului. A judecat, în bine și în rău, dar nu a spus ceea ce nu credea. Caracterul său de om a fost lipsit de vreun proces de eroziune.

La cei 90 de ani, pe care i-i sărbătorim cu toții, profesorul Iorgu Iordan se poate privi cu seninătate în această oglindă pe care i-o dă strălucirea unei conștiințe și a unei datorii, piatra și bronzul nesofisticate ale unei adevărate vieți.

gesturi

sabina drăgănel

În dimineața aceea, oamenii din schimbul trei, care se pregăteau să plece, i-au văzut venind ca de obicei, cu mult înaintea începerii lucrului.

Totdeauna se oprea pe la fiecare și schimba cîteva vorbe, o glumă, o noutate. Așa că muncitorii de la strungărie zîmbeau involuntar cînd apărea în ușa halei jerseul verde, ponosit, atîrnat lăliu pe trupul său, ale cărui oase crescuseră parcă fără coordonare. Curios era că-n locul unui cap mic, șters, cum te-ai fi așteptat, încît nici nu-ți venea să mai înalți privirea, convins c-așa arată, te izbea — ca raza aurie pe ceru-ntunecat — expresia de voioșie a chipului copilăresc, rotund, chiar bucălat, adăpostit sub bogăția zulufilor cu grijă descîlciți. Cu zece ani în urmă, cînd se angajase, l-au chinuit mult cu întrebarea cum reușește să fie dichisit la păr — nimic nu-l înfuria mai tare : se înroșea ca un curcan și-i suduia pe după limbă — avea jerseul și atunci, așa-l știa uzina.

Tovarășului de strung i s-a destăinuit odată : puloverul e singurul lucru care îi mai aduce aproape satul (afară de amintiri). Focul iscat hain în bătătură, pe cînd era plecat, luase și suflarea mamei — ea împletise lîna groasă să nu-i fie frig la oraș. Nu s-ar fi despărțit de el, nici dup-atîția ani, cînd se rosese, pentru nimic în lume. Sosind la lucru se dezbrăca în vestiar și-l aranja cu grijă pe umăraș. Sub salopetă purta alte flanele.

Așa că-n dimineața aceea muncitorilor din schimbul trei nu le-a venit să creadă cînd Leventiu, lîngă mașina lui și-a lepădat cu sete vesmîntul și l-a trîntit pe jos, în șpan și praf. S-au adunat cu toții în jurul lui, parcă l-ar fi zărit încercînd să se arunce de la vreun balcon. Si-au înțeles ce se-ntîmplase. Șefu-l unde își ținea uneltele fusese spart și jumătate din comanda, pe care urma s-o livreze urgent, zăcea turtită cu ciocanul, sute de piese rebutate. Oamenii căutau buimaci unul spre altul, vociferînd, agitîndu-se.

Leventiu își aduse o cană mare cu apă, sorbi din ea de două ori, apoi culese haina de pe jos, o scuturâ și-și trase salopeta. La întrebări, doar ridica din umeri și întoarcea fruntea-ndărătnic. Albul ochilor i se colorase-n roz — singura tulbureală ce dăinuia pe chip.

Dădu drumul la strung și-ncepu iar să lucreze comanda pentru „Flacăra Roșie". Vorbise cu delegatul, știa că urma să vină de-abia a doua zi, deci dinspre partea asta nici o grijă — nu se făcea de ris.

O liniște nefirească înfășurase hala — doar zgomotul mașinilor lovea continuu în timpane — aflaseră toți din secție de straniul incident și nu le mai ardea de vorbă.

Leventiu își vedea de treabă și pîn-la pauza de masă sfîrșise cu jumătate dintre piese. Se trase-ntr-un ungher — oamenii îi respectau discreția — parc-ar fi purtat doliu după cineva drag — și desfăcu pachetul cu mîncare. Privirea zăbovi asupra mîinilor osoase — alături de dungile negre de la șpan se iteau altele alburii și pielea era pe-alocurea zbîrcită. „Asta se trage din detergenți", își spuse molfăind alene, fără chef, cașcavalul. „Trebuia s-o fi-ntrebat duminică pe Maria ce cantitate punea — eu am trîntit ca un neghiob toată cutia. Ei, nu-i nimic, are azi mijlociul o cămașă ! De n-ar uita cel mare, zăpăcitul, să fie la școală cînd va începe festivitatea. Că eu nu pot să mă-nvoiesc, iar Maria nu iese din spital mai repede de două luni. Cine să fie lîngă el, să-l vadă, și să se mîndrească cînd va rosti angajamentul ? Ce-a plîns anul trecut că nu e pionier — nu avea vîrsta. Acum i s-a-mplinit dorința și parcă mi-era milă ieri cînd se ruga de frate-su să vină barem el. Si ăla nu, că are teză, că trebuie să-nvețe. Dar tot o să se ducă, știu eu. Chiar dacă toceste și nu doarme toată noaptea, nu-l lasă pe puști singur.

Sarmalele mai trebuiau puse la fiert — erau cam tari. Si fetița nu are pantofiori. O iau deseară în oraș si-i cumpăr, c-a rămas desculță. De cînd s-a-mbolnăvit Maria și trebuie să mă descurc, cu asta mică-i cel mai greu. Băieții-s altfel, măricei, m-ajută, că sînt chiar pricepuți la tîrguieli, dereticat — mezina plînge, nu mănîncă. Noroc de soră-mea, mai vine și o spală, a vrut s-o țină ea — dar are încă patru cît ulceaua, a mea lipsea de-acolo ? Mi-e teamă să nu facă vreo poznă, să spargă ceva ori să deschidă robinetul. Maria ar muri — de boală se vindecă, mi-au spus doctorii sigur — dar fără fetiță s-ar usca. Băieții sînt la școală, eu am cîte-o ședință — cum a fost ieri — și ea rămîne-n pătuț doar cu păpușa...

Leventiu se-napoie la strung, mintea îi zbîrnîia mai abitir decît mașina — „plenară" — gîndul trimitea fulgerător la întîmplarea cu piesele.

În seara precedentă avusese loc ședința de alegere a noului comitet sindical. Obosiți, dornici să plece repede, (era un meci din campionat la televizor) oamenii votaseră de formă, propunînd tot pe aceiași membri. Lui Leventiu, cînd se sculase-n picioare, îi zvicneau timplele de ciudă — vorbise însă calm, convingător și susținuse cu argumente că „foștii" nu-și respectaseră angajamentul privind crearea unei microcase de comenzi alimentare lîngă uzină și nu se rezolvase nici problema spălării salopetelor. Muncitorii fugeau după program cîte două-trei ore prin zeci de magazine să cumpere mîncare (unii, de aceea, ciupeau mult timp chiar de la lucru) și ori dădeau bacșiș îngrijitoarelor (care urcaseră enorm „tarifui") ori le îngălau acasă în cadă cum se pricepeau.

Pînă la urmă discuția se aprinsese, oamenii uitaseră de meci și împărțiți în două apărau ori acuzau. Comitetul se autocriticase, promitea că...

Ședința s-a-ncheiat tîrziu și Leventiu s-a bucurat cînd cei din secție trecînd pe lîngă el, la plecare, îl băteau pe umăr în semn de gratitudine, de sprijin. Erau siguri că peste cîteva săptămîni problemele nu vor mai exista — noul comitet dorea ca sala imensă să devină magazin cu autoservire — nu club de dans, cum intenționaseră „vechii" — și fondurile pentru curățătorie urmau să se fixeze. Iar astăzi...

Doar nu el singur îi dăduse jos — ci adunarea oamenilor muncii — și pe deplin temei — au huzurit și au lăsat să se aștearnă praful pe ce era mai important.

★

La secretarul de partid care-l chemase înainte de sfîrșitul lucrului, Leventiu intrase hotărît să se disculpe, să convingă, să... Dar omul zîmbea cald și-i pofti în fotoliu fără cuvinte, printr-un gest — vorbea la telefon. Puse receptorul jos și-l întrebă cum se numea fetița, ce vîrstă avea.

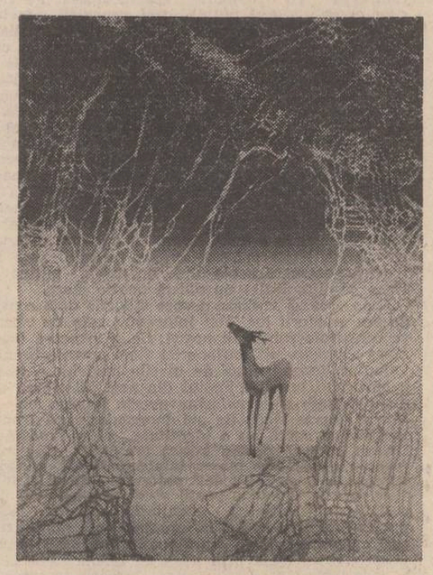

Dumitru Ionescu : Ilustrație la poemul „Moartea căprioarei" de Nicolae Labiș

Leventiu, uluit, bîigui : „Maria, doi ani și șapte luni", pe urmă sări ca ars urlînd „i s-a-ntîmplat ceva ?" Fu liniștit cu greu — chiar nervii lui de țăran sănătos prea multe-ntinderi suportaseră ; știind că are o situație grea, soția la spital, copilul singur, secretarul se gîndise — și adunarea aprobase — să i se facă un loc la grădinița fabricii. De-aceea-l reținuse de la treabă — voia să-i spună că putea aduce chiar mîine, fără grijă, copilul la cămin.

Leventiu mulțumi și cînd să iasă din birou mai auzi vocea ușor răgușită sugerîndu-i să nu se frămînte — căci vinovatul fusese demascat. Pedeapsa o vor da cu toții într-o ședință specială. Deja regretă dar nu-i de-ajuns...

Leventiu nu-l știa pe cel care-i stricase truda. Ce nu putea pricepe el era faptul că omul se răzbunase ca un prost sau un nebun, pe lucruri. Pe-un bun ce nu aparținea anume nimănui, ci tuturor. Era ca și cum și-ar fi tras singur palme.

Dar oare înțelegea el asta ? Mai bine — își spuse Leventiu în sine — dacă nu i-a priit vorba de-aseară, din ședință și a crezut că am ceva de împărțit mă invita afară la o trîntă. Era cinstit așa și cred că-l lecuiam de rele.

teatru

t

Ca la teatru

Creație a clasicului comediei daneze din sec. XVIII, Ludvig Holberg, piesa „N-am timp" oferă toate datele pentru realizarea unui spectacol popular, de o maximă accesibilitate. Aceasta este, de altfel, ceea ce pare să-și fi propus regizorul invitat din Danemarca, Ulf Stenbjörn, care a montat-o pe scena Teatrului de comedie din București. Trama nu prezintă complicații neașteptate și nici complexele psihologice nu sînt surprinzătoare. Interesul este aici oarecum de ordin social, deși moralul — sau morala — prevalează asupra eticului, într-o subțire învăluire a direcțiilor satirei. Fiindcă eroii, caractere emblematice ale unui timp de neconfundat, orbiți de propriile acțiuni, nu sînt decît instrumente ale unei tipice mecanici sociale, singur sentimentul părînd să spargă pentru moment crusta prejudecăților, spre a întrona în mod liber legea iubirii. Că aceasta din urmă poate sucomba în contact cu vicisitudinile vieții, personajele cu valoare exemplară integrîndu-se spontan în mecanismul pe care acum îl resping și devenind la rîndul lor factori de ordine, aceasta nu ni se mai spune, intenția dramaturgului oprindu-se la rezolvarea fericită a cuplului de îndrăgostiți, ca o demonstrație că fericirea simplă este posibilă și, prin ea însăși, justițiară. Totul se întîmplă întocmai ca la teatru, unde costumația îi transformă pe actori în personaje pe răstimpul cîtorva acte, după care costumele sînt periate cu grijă și așezate într-un dulap în așteptarea unui nou prilej sărbătoresc — spectacolul. Se presupune că, de-a lungul acestei perioade, ele nu vor fi afectate de scurgerea timpului, iar silueta actorilor nu-și va modifica dimensiunile. Această idee de teatru în teatru — luată desigur într-un sens limitativ — pare să fi prezidat concepția regizorului Ulf Stenbjörn, spectacolul debutînd printr-o pantomimă ilustrativă pentru starea și tribulațiile personajelor. Ambițiile sînt evident modeste și risul modest și îngăduitor este tot ceea ce se pretinde din partea spectatorilor. Relativismului actelor și năzuințelor umane, firav sugerat de text, i se adaugă o nouă surdină prin specularea „efectelor de succes". Astfel încît actorii, scăpați de sub supraveghere, își recompun la vedere întregul arsenal de „poante" care le-au însoțit cariera Aurel Giurumia în rolul lui *Vielgeschrei*, joacă precum în fața camerei de televiziune, deși mai obosit, mai puțin concludent acum. Dan Tufaru *(Leander)* și Anca Pandrea *(Leonore)* sînt palizi și cu o tinerețe de împrumut. În ceea ce o privește, Vasilica Tastaman face mare risipă de vitalitate, nu întotdeauna însă în vederea unei finalități clare. Scenografia lui Ion Popescu-Udrițe urmărește cu deosebire conturarea atmosferei de epocă, utilitatea ei fiind discutabilă. Ceilalți actori, Mircea Septilici, Stefan Tapalagă, Dumitru Chesa, Eugen Racoți, Gheorghe Simonca, Iulian Voicu, Gheorghe Crișmaru, Theo Cojocaru, Romeo Popescu, Constantin Vintilă, Candid Stoica, Liliana Țicău și Consuela Darie nu s-au putut sustrage într-un mod hotărît acestei stări de fapt.

Valentin Dumitrescu

film

f

Revistă despre o revistă

Dacă filmul american *Star* nu s-ar desfășura pe lungimea obositoare a două serii, dacă „clasicile" numere de revistă, ce apar, ar fi un pic condensate și împrospătate, pe ici, pe colo, chiar dacă nu în punctele esențiale, dacă melodiile interpretate de celebra și mult apreciata Julie Andrews ar fi mai puțin narative și mai antrenante în ritmul filmului, dacă povestea de viață a eroinei *Star* — Gertrude Lawrence — ar ocupa în economia filmului o cantitate de timp echilibrată cu cantitatea de timp ocupată de revista muzicală propriu-zisă, dacă anumite părți ale libretului și coregrafiei ar fi mai puțin sinistre, dacă nu s-ar pretinde (cea ce e prea mult), la început, că este vorba de „legenda" unei *Star*, atunci regizorul Robert Wise ar fi realizat o revistă muzicală despre un anumit gen de revistă muzicală — tipic londoneză, Piccadilly style, 1916—1920 —, suportabilă.

O atmosferă cuceritoare, sugerînd autenticul, cu filmări *originale* din epoca predecesoare anilor primului război mondial și din imediat următoarea, (alb și negru) deschide filmul și-l rupe permanent, accentuînd veridicul, insinuînd documentarul. Filmul se încarcă pe parcurs cu fel de fel de povestiri laterale, unele savuroase, care compun și conturează personalitatea unei stele de revistă. O companie masculină, eroul scenariului, Noël Coward, imaginat cu humor fin și întotdeauna acordat textului, (un fel de raisonneur mascat al faptelor și gesturilor lui Gertie) asigură părți plăcute în desfășurarea peliculei. Dar calitatea cea mai de apreciat a filmului rămîne atmosfera epocii, atmosfera lumii teatrului de revistă, atmosfera falsului dar și a adevăratului fast al acestei lumi. Abundența de interioare sclipitoare, o adevărată paradă a modei, așa cum trebuie făcută o astfel de paradă, un lux exorbitant comunicat în stridențe de culoare, și, bineînțeles, un sfîrșit fericit, care să mulțumească gustul și așteptarea majorității spectatorilor, relaxează, într-un anume fel, ochiul. Întinderea rămîne însă supărătoare, în contrast evident cu conținutul și mesajul filmului.

Dintre „numerele" lansate în film, cel cu personajul Barling Bow, și ca text, și ca montare, și ca interpretare, este în mod evident de o remarcabilă calitate. Există în consistența lui o satiră puternică, fără a fi grosolană, o savoare nuanțată și spumoasă, fără a fi superficială și un „specific" englezesc, imediat recognoscibil, fără a fi încifrat sau prea sec. Din păcate, nici unul dintre celelalte „numere" nu stau la înălțimea celui citat mai înainte, nici cel cu pretenții dramatice, „Parizianul Pierrot". Poate că aici intervine pretenția comunicării și combinării artelor, des discutată în acest sfîrșit de secol. Nu e momentul și locul unei dezbateri. Indiferent de ceea ce și-a propus, filmul american despre pulsul, specificul și veleitățile unei reviste muzicale londoneze, impresionează prin platitudine, fast de superproducție și prin comunicarea unei idei denaturate despre ceea ce înseamnă „Revistă muzicală", (cu larg acces la mase), dar mai ales despre ceea ce înseamnă vocație, credință artistică și profesionism, chiar dacă este vorba despre o legendă, sau poate, tocmai de aceea.

Corina Cristea

televiziune

tv

Toamna

● În aceste zile de toamnă — în care telespectatorii pasionați de „buletinul meteo" de seară nu știu cum să se mai îmbrace dimineața și-și plimbă umbrelele ca pe niște servicte, iar grădinile de vară s-au acoperit cu frunze — micul ecran se reinstaurează din ce în ce mai mult în atenția noastră. Emisiunile de inspirație rurală predomină, cu prim-planurile recoltării intense de porumb, fructe și struguri, aflate acum la punctul de maximă intensitate. Între acestea, *„Viața satului"* este purtătoarea de fanion, nu numai pentru că este programată duminica și pe un spațiu de emisie destul de întins ci și pentru că, am mai spus, este o emisiune bună, completă, „telegenică". Rubricile acestei emisiuni care, în ciuda anilor pe care îi numără, nu și-a pierdut deloc prospețimea, sînt dintre cele mai diverse, cuprinzînd interviuri, sfaturi tehnice, documentare, anchete, muzică populară și mai ales acele strălucitoare confesiuni ale oamenilor satului care știu — cum mărturisea unul dintre ei, medicul — „cum latră fiecare cîine al locului".

Privind această emisiune, duminică de duminică, sîntem siguri că și orășeanului i-ar place să aibă o emisiune la fel de bine realizată, o „Viață a orașului" care să recompună mozaicul emisiunile fragmentate cu subiecte citadine.

● *Gala copiilor* de duminică seara (realizator poetul Adrian Păunescu) ne-a încîntat prin prospețimea și talentul micilor artiști veniți din toată țara la Vatra Dornei. Nu-i vom numi pe nici unul dintre cei care, de la cinci ani în sus, au reușit să învingă marea scenă și microfonul televiziunii (cum nu li se întîmplă întotdeauna tuturor mai marilor lor), care au cîntat, au recitat și au dansat cu acel talent pe care numai ei îl au și atîta de puțini dintre noi și-l păstrează : *talentul de a fi copil*. Nu-i vom numi pentru că nu vrem cu nici un preț să-l uităm pe vreunul dintre ei, știut fiind că la o asemenea vîrstă nedreptatea rănește adînc și fără întoarcere. A fost deci o izbucnire de zăpadă, o ninsoare pură care a acoperit sub vălul candid toate petele și imperfecțiunile pămîntului, oglindit pentru cîteva clipe în lumina rece a ecranului, a fost acel miracol care înflorește iarna copacii.

● O emisiune „articulată", bine gîndită și realizată de Valentin Verzeanu și George Ghidrigan, beneficiind și de grafica sprințară a Mariei Dinulescu — Niță, a fost *„Panoramicul"* de luni seara. Ancheta împotriva risipei ne-a reamintit, pe alocuri, prin imagine și comentariu, de *„Reflector"*, emisiune pe care o regretăm că s-a „stins".

Iulian Neacșu

nicolae sirius

Popas

Mina ta cum o priveam vedeam în ea
fosnitoare
raze de soare. Albinele cărnii
Care fugeau înspre stupi și creanga
promițătoare că va înflori cu însăși
frumoasa mater.e a miinii ce-ți e.

Se auzeau în apropiere cringuri cu
voci joase. Vara
cu apele tulburi. Cositul finului.

În picioare m-am ridicat. O nouă
galaxie se zbătea in naștere. Cosașul
se pregătea să treacă un deal. Despre
el știam puține lucruri.

Porunca bătrînilor

Întinde-ți privirea ; cît ceru-i de mare.
Trimite vorbă frunzelor ce-ți sunt ; să frăminte
Cu grijă mai multă mincare. Ascultă de
bătrînii care-ți stau în jur. Nu scoate
strigăte la păsările cîntătoare.
Vișinul tinăr nu avea de unde să știe, tot
așteptă să i se spună
Pregătește-te : va trebui să aducem floare.
Vorbea incet vișinul bătrin. Cel mai bătrin.
Se despletea cu grabă aerul prin el să ducă
mesajul
Participase tot cerul
vișinul tinăr de îndată să fie.

Aproape de pomi

Pe la amiază era. Pomii munceau.
Dăduseră pe rod.
Îi știu de pe vremea cînd încă erau o
mare distanță înșelătoare. O creangă de-a
lor
Nu se măsoară. Ea continuu urcă.
Din mare amar ca o poruncă ; duce
Spre virf minunatele fructe.
Totul e drum.
Vara pînă la trecerea lui august eu sunt pe
lîngă
pomii fructiferi. Ei merg și parcă nu mă văd.

Incet mai adaug ceva la ce am învățat.
Privirea cerului e o oglindă
Pomii în fața eternității lucrează
Eu vin de ei mai aproape.

Judecata arborilor

Am ieșit în grădini, am auzit în dimineață
pomii cum știu să se salute între ei.
Semnalul, pe care-l
trimiteau în ajutorul albinelor. Judecata lor pe
care o aveau. Unii de alții întrebau.
Cum este în șira spinării la om. Cum este
aleasă
materia-n timp, tot astfel există și în
trunchiul
de pomi. Pe văi îndulcite și dealuri colindă
spiritul lor. La amiază
ei știu pînă seara cît mai au să muncească.
Pomul cel mai voinic nu este stăpîn pe cei
mai subțiri ;
Se ferește să nu-i umbrească.

Ramul, prietenul meu

Ramul venea dintr-un alt ram sau pornea
chiar din trunchi. Cu sine își lua aer, apă
și tot
ce îi mai era necesar. În sine se așeza. Își
ridica pleoapele și știa ce mai trebuie să
facă.
Muncă grea : îl vedeai cum se apleacă.
Atunci
toată ființa din el era o singură încordare. El
nu mai știa decît ce zi a fost ieri
și pentru mîine ce va trebui să mai facă. Se
umflau ochii lui de nesomn. Razele calde îl
frigeau
ca o vatră. În felul acesta nu puteai să-i vezi
fața. Nu știai dacă fața îi e curată.
Peste munca ce-i era dată — aplecat —
pentru că ramul ajuta fructele să se coacă
timp nu mai avea să se privească, să-l mai
întrebe
cîte ceva pe ramul de alături, frate.

dan david

iubirea

curgeau gîndurile tale pe tavan șiroaie, pe
dușumea, pe plită
eram soare verde, erai ploaie fericită
curgeau nervii mei pe respirarea ta albastră
cerul răsufla greu, se dărîma pe fereastră

cerul se dărîma grămadă peste mine,
satanică boare
fata mea de smeură și de mers de căprioară
eram băiat de noapte, erai limpede răcoare
eram fecior, erai fecioară

se năduseau copacii înfrunzind, luna luminînd
pereții murmurînd, noaptea tremurînd, stelele
plîngînd
dimineața răsărind, fecioara mea murind
gînduri greu fosnind, femeia mea înviind

zile răsăreau, nunți se terminau, cîntice
înfloreau
genii de nord și focuri licăreau, creierii plecau
la coasă, la-ntuneric, la masă
și creșteau poemele pe cer, pe casă... și
creștea omenirea frumoasă

coase-mi cămașa, nu mai plînge
se aud prin tine fosnind privirile vieții
nătînge ;
se rostogolește sîngele meu în tine în riuri
păcătoase —
noroiul verde al iubirii luminînd în oase

adio noapte văduvă și acră
sînge nebun de primăvară sacră...
trebuia să cadă moartea peste mine ca o
vorbărie
și nu mai vrea să cadă sfînta jucărie

e tîrziu, iubirea mea se zbate pe pămînt
în veșnicie, pe crucea bietului cuvînt

ea

tremura ca viața trandafirului, ca frunza
limba lupului flămînd
răchita pe prund
iubita, arma, meduza
ea tremura ca ochiul mustos al zeului
muribund
ea era arma care înfrunzise în liniște de prund

cînd ceru-mi...

mirosi a flori de vale verde
a mușchi licărind în rouă
te-ai pierdut printre îmbrățișările mele viață
nouă
sărut de soartă veche ochii tăi mă plouă

viperă blîndă satană de înger junglă sacră
plîngeai și erai
tare frumoasă cînd plîngeai
o eutanasie a mea fetișcană acră

cum te iubesc de pestriț de tulbure de plăcut
iubito plaiul meu verde și mut
statuie rîncedă dărîmată pe mine grămadă
cînd ceru-mi varsă peste întuneric zăpadă

am să mă duc cu tata la lemne în dumbravă

soarta m-așteaptă-n pădure bolnavă
am să-mi duc bucuria și orașul acasă
inima tatei crește liberă-n dumbravă
n-a sosit lacrima mea la voi pe masă ?

nu cred că m-am rătăcit părinți
mi se fac poemele cuminți

fata de 16 ani

să-ți odihnești privirea pe fata de 16 ani
care merge la școală prin grădina Ghetsimani
să-și spele cu răcoare de cruce
păcatul

să-ți odihnești privirea ta flămîndă
pe iluzii verzi și frămîntări de fată
limpede ca nufărul, caldă ca o iapă de
secundă
să-ți odihnești graiul tras pe roată

graiul care poate murmura un poem senin
ochiul cu lacrimă curată
crescut din flori, din seară și din chin
graiul care murmură un poem despre o fată.

bătrîna zoe

Fratelui Nostru Dumitru Ivănescu

cezar ivănescu

Bătrîna Zoe este mama tatălui meu. Într-un foarte scurt poem i-am folosit numele anagramat, Ezo, și numele li s-a părut unora exotic. Adevărat.

Ea trăiește și azi într-un sat din Moldova, Curteni. Răzeșii de pe vremuri pretindeau că satul s-ar numi așa de pe vremea lui Ștefan cel Mare întrucît, înaintea bătăliei de la Vaslui, în acel loc, slăvitul domn își desfășurase curtea.

Născută ca fiică de armaș într-un sat din preajma Crasnei, avea prin tată în ea și sînge turcesc: tatăl ei și o soră a lui, copiii unui „pașă turc" și ai unei „romînce" fuseseră după încheierea războiului din 1877 subiecții unui județ de basm, ca în „Cercul de cretă caucazian" : așezați pe două scaune, părinții își chemau copiii către ei : fata s-a îndreptat prima către scaunul mamei, urmată de fecior, iar turcul a zis către fată și către mamă o cumplită vorbă de ocară.

Copilă la școală în Vaslui, cu o cruce agățată pe piept de niște domnișoare bigote și îngrozite de „țărani", Bătrîna Ezo a ieșit la barieră și ea ca toată lumea din tîrg să vadă puhoiul răsculaților în '907.

A învățat carte degeaba, căci la optsprezece ani au mărîtat-o cu un notar, flăcău tomnatic, înalt, de o forță herculeană și iubeț de toate cele ale vieții — numele lui era un nume nou, cu un „escu" în coadă, cum era moda, numele adevărat al familiei cestuia era Cioacă, zice profesorul G. Ivănescu, „cioacă" vrea să zică „vită slabă", căci moșii lor au venit de peste munți din Ardeal, nu se știe din ce pricină, și de lungul drum, bag de seamă, vitele or fi slăbit.

Notarul fudul, bărbatul Bătrînei Ezo, avea frați avocați și cu toții un teribil orgoliu : părintele lor, un dulce copil abia, cu călîmările la briu îl întîmpinase pe Domnul Cuza la trecerea-i prin sat și Domnul Cuza i-a prevestit un mare viitor lui și alor lui. Bărbatul Bătrînei Zoe, odrasla precocelui „scriitor" reprezenta oarecum linia conservatoare a familiei în perspectiva marelui viitor, căci a rămas doar notar.

Casa în care venise să trăiască Bătrîna Zoe fusese ridicată cînd pădurea era pe loc, — pădurea Hușului.

În timpul primului război o divizie rusească a poposit și a rămas cîtva timp în grădinile imense din jurul casei ; sub un cireș bătrîn fierbeau ciorba ; un scandal provocat de chestiunea unor purcei a fost aplanat de Bătrîna Zoe printr-o discuție, în franțuzește, cu ofițerii ruși care și-au cerut scuze, dar cireșul pînă la urmă tot l-au tăiat.

Cînd cei doi fii ai Bătrînei Ezo au mers la Huși la liceu, a trebuit să mai vîndă din pogoane, ea, căci bărbatul ei era prea puțin interesat de oiconomie. Dintre toate pogoanele cel mai tare a durut-o cel care a plătit repetența fiului mai mare (ce avea să fie al nost' crunt părinte) : vînduse pogonul și cu banii în basma a plecat cu trenul, dimineața, la Huși, să plătească taxa de corigență ; fiul era corigent la germană, germana o preda Codreanu, bătrînul, „tatăl căpitanului", biciul lui Dumnezeu ; s-a întors seara, Bătrîna Zoe cu căruța, fiul era demult sosit, cu trenul, și repetent : răspunsese perfect la examinare numai că de două ori l-a omis pe *und*.

Fiul mai mic al Bătrînei Zoe avea să studieze germana, în țară și la Hamburg, „din ambiție" mai întîi, apoi cucerit definitiv de grandoarea culturii germane. Era poet. Prima lui plachetă purta titlul „Cetatea cu flamurile albe" și dedicația „Fratelui meu Dimitrie", a doua plachetă anunțată, ori n-a mai apărut, ori n-am mai găsit-o noi...

El a dispărut fără urmă în război... Acest al doilea fiu era slăbiciunea Bătrînei Ezo... Înainte de a pleca pe front, în mod stupid, s-au certat, ea pregătise o masă aleasă pentru fiul ei și ceilalți ofițeri cu care el venise, el a voit o mîncare cu varză, el care era atît de delicat... Oricum a fost, s-au despărțit fără o vorbă și nu ea ci mama mea Xantipa „i-a făcut valiza", și pentru asta Bătrîna Zoe nu a iertat-o pe mama mea toată viața... În vara în care i-a plecat acest fiu pe front, Bătrîna Zoe s-a lovit cu un spic de grîu la un ochi, a făcut albeață și și-a pierdut vederea...

Era incredințată că era plata ce o merita...

Cînd mergeam cu Bătrîna Ezo în fundul viei îmi arăta totdeauna cireșii pe sub care tatăl meu se plimba cu mine în brațe și se bocea înainte de a pleca a doua oară pe front...

Și în al doilea război rușii s-au așezat tot în grădini...

Născut și crescut la oraș eram dus vara la țară... ori ni se aduceau de la țară bunătăți, mie și fraților mei...

Nu pot spune însă că am dus traiul unui copil de țăran decît începînd din vara în care (aveam unsprezece ani) am fugit de acasă din orașul B. și, făcînd pe jos vreo 45 de kilometri pînă-n satul Bătrînei Zoe, m-am dus să-i cer ocrotire „mamei tatălui meu", terorizat de nu știu ce nouă metodă pedagogică a tatălui meu care se întorsese din război cu idei noi (cum și în ce hal s-a întors e o chestiune aparte)... !

De atunci a început iubirea mea pentru Bătrîna Zoe, care nu l-a lăsat să intre pe poartă pe tatăl meu care venise să mă caute...

Munceam amîndoi toată vara... lotul meu ca pentru o fetiță... Avea un corp de o mare frumusețe și de o neînchipuită forță fizică ; mergeam la gîrlă ori la vreun iaz amîndoi să ne scăldăm, ori la furat lemne în pădure, ori trăgeam la rîșnița din căsoaie, cu schimbul...

Frumusețea și forța ei m-au făcut să înțeleg prima oară ce chin e pentru un suflet să nu poarte un trup pe măsură... trupul ei „verde" era un admirabil vestmînt pentru sufletul ei cum mai drept n-am întîlnit altul vreodată...

Avea un anume dispreț pentru caracterul masculin, dispreț pe care l-am resimțit și eu de la o anume vreme, sexul slab, după ea fiind, firește, bărbatul...

După ce a murit și bărbatul ei și a rămas singură, seara, cînd făcea mîncarea, la vatră, îmi istorisea...

Singura chestiune care o interesa cu adevărat însă era chestiunea fiului ei dispărut în război, nu mort, dispărut, iar în mine avea singura persoană care credea tot cu adevărat că totul e posibil... Că e posibil ca fiul ei cel iubit să se întoarcă, s-o încredințeze că o ceartă oarecare cu propria-ți mamă nu e o vină chiar atît de mare încît să trebuiască să plătești cu viața...

Faptul că-i împărtășeam credința nu era de mare importanță pentru propria-i credință, avea forța acelora care-și fac totul singuri, care suportă totul singuri și mai bine, îi era greu și ei totuși să trăiască cu ideea că chiar toată lumea e stupidă...

Ceea ce m-a înspăimîntat totdeauna în *așteptarea* Bătrînei Zoe a fost totala absență a exaltării, nici o rugă, nici o lamentație nu și-au găsit loc pe buza ei, m-a înspăimîntat fiindcă însumi, dintre toate științele umane, specialist sînt în aceasta a așteptării...

Preocupat cu grave treburi literare nu am mai fost la Bătrîna Zoe de zece ani... și-i datorez atîtea care nu se pot spune în nici un fel... zece ani nepotul, treizeci de ani fiul... și veacuri și veacuri de singurătate de cînd bunul Domn Aurelian pe unii i-a luat, pe alții i-a lăsat aici să îndure totul, căci au rămas prin bună voia lor...

Despre dor

Urmare din pag. I

lui spre care e orientat (iubita, casa, familia, peisajul)", ci „pentru el însuși, ca stare aproape fără obiect, ca stare al cărei obiect e oarecum retăcut **(sic)** sau numai discret atins". Iertе-mi-se o a doua paranteză de ordin filologic : verbul a **reface,** cu înțelesul **a trece sub tăcere.** O altă observație justă a lui Blaga, este aceea că „poporul ipostazează (adică personifică, n.n.) dorul", ca și „jalea, uritul, norocul" etc.

Exemplele pe care le dă sînt convingătoare. În concluzie, respingînd existențialismul heideggerian și originile sale, kierkegaardiene, Blaga sugeră ideea unuia strict românesc, în care „dorul s-ar revela deci ca ipostază românească a «existenței» umane".

Nu voi intra în analiza acestui discutabil concept de filosofie existențială sau ontologică, ci voi trece la temeinicul dicționar român-german al lui H. Tiktin, care ne dă mai mulți termeni echivalenți ai cuvîntului dor, și anume :

1. **(seelischer) Schmerz, Weh** (durere, suferință morală) cu întîiul exemplu din **Viețile Sfinților** de Dosoftei : „mare **doru-mi-i,** c-am avut numai doi cuconi (fii, n.n.) și i-am îngropat astăzi pre-amîndoi)". Al doilea exemplu e din **Mărgăritare** de Ioan Zlatoust, 1691 : „că nu arde fierbințeala figurilor trupurile, precum arde și aprinde **dorul** sufletele prietenilor cînd se despart unul de altul".

2. Olt(enia). Pop(ular). — de cap, de inimă. Mai e nevoie de echivalențele din limba germană ? Iată-le : **Kopf — Magenschmerz.** Urmează exemplele date de Tiktin.

3. **Sehnsucht, Schnen, Verlangen.** Cu exemple : Înghițea bietul odată și-l lovea **dorul de fată** ; mor de **dorul tău ; dor de țară ; mi-e dor de cineva ; mult mi-e dor** de-o floricea... care-o porți în buzișoară ; **duc dorul** unui lucru, **dorul de cineva,** etc. Cu — **sehnsuchtig. sehnsuchtsvoll, voll Verlangen, liebeglühend.** Cu exemplele: Iar în urma lor (a fetelor), / Mulți voinici **cu dor.** S-au luat cîntînd. A face **pe dorul cuiva = pe voia cuiva : tun was jeder verlangt.** Pop(ular) **in dorul lelei, ohne dabei eine besondere Absicht zu verfolgen, ohne sich dabei etwas zu denken** și Ispir(escu) **Leg(ende sau Basmele românilor).** Căciula-i țurcănească, trîntită p-o ureche, **în dorul lelei.** (Aș propune echivalentul românesc al lui **in dorul lelei,** cu sintagma **într-o doară, la întîmplare** n.n.).

4. spez(iell) : **Liebessehnen, Liebesqual** (Suferință, chin din dragoste). Cu exemplele : „Eu **cu dor,** mîndră **cu dor,** / Trebui-ne-ar un doftor, / Pe noi să ne doftorească, / **De dor** să ne mîntuiască".

La etimologie, Tiktin propune explicația cea mai plauzibilă : Postverbal din lat. **dolere** „a durea", ca în italiană, **duol,** în spaniolă, **duelo,** în portugheză **do.**

Se observă polisemismul — variatul număr de sensuri sau de nuanțe — la grupul 3. În grupul 2, poporul a materializat noțiunea, degradîndu-i valorile spirituale și poetice. Transcendentul poet și filosof Blaga a trecut peste acestea, ignorîndu-le. Am ținut să arătăm însă că geniul popular aterizează adesea în concret. Nu-i bai !

Izvoarele

Urmare din pag. 1

tor, rostogolindu-se încet peste cîteva lespezi de piatră. Cineva a pus acolo o plăcuță de marmură cu inscripția : „Izvorul M. Eminescu". Cult pentru izvor, ori pentru marele poet național, care își chema cu ardoare iubita : **Vino-n codru, la izvorul / Care tremură pe prund ?** Cred că ambele, în egală măsură.

Imaginea se asociază de minune cu o alta. Undeva, în munții Transilvaniei, am întîlnit, răsărind de sub un pîlc de brazi uriași, un izvor ca un vers continuu, încărcat de taină și vrajă. Alături, o tăblită cu litere șterse de ploi : „Izvorul Lucian Blaga". Descoperindu-l, mi-am adus aminte de fascinantele stihuri din aforismul „Inscripție la un izvor", aparținînd celui ce a fost și rămîne Magul poeziei românești : **Prin luturi, zgură și putregaiuri. / prin elemente străbat. / Călătorule, aibi încredere-n graiuri / cum este al meu. / Nu sînt un zeu, / Dar ies curat.** Ce adîncă limpezime de gînd și viziune în acest splendid poem, semnat de cel reîntors pentru totdeauna în lutul originar al satului cu sunetele lacrimei în nume ! Al magicului Lancrăm, în care **subt un răzor / rămas-a firav un izvor.** Nu spunea, oare, el, Marele Stihuitor, în același stil de aforistică expresivitate, că „drumul poetului e mereu către izvoare" ?...

La scenariul de film „Fierul și aurul" de Mihnea Gheorghiu, apărut în nr. 39, la pagina 5, coloana a treia, rîndul trei, se va citi catapulte **și turnuri.**

radio

A ști să dorești

Emisiunea „Tinere condeie" din 28 septembrie s-a desfășurat, după cum ne anunța și programul RADIO—TV, sub forma unei dezbateri cu privire la revistele școlare. Reporterește vorbind, emisiunea a fost, în mai multe privințe, o surpriză plăcută. S-a bazat pe fragmente expresive de interviu cu un mare număr de elevi-redactori ai revistelor școlare dintr-o serie de orașe ale țării, o adevărată anchetă, pe care Liana Molnar a întreprins-o, cu simplitate, în spiritul **căutării adevărului.** Și iată că adolescenții cărora li s-a cerut opinia (și care au fost probabil aleși ca redactori dintre cei mai buni elevi) au fost stimulați să rostească ceea ce gîndeau, fără nici o urmă din formalismul care guvernează nu rareori dialogurile de acest tip. Ce doreau ei, elevii-redactori ? Un lucru firesc, anume ca publicațiile respective să-i **intereseze.** Un elev spunea că pe lîngă partea științifico-tehnică a revistei, ar vrea să găsească și o parte de literatură **bună** — inclusiv umor de bună calitate. Altul exprima sentimentul că deși rubricile sînt „cum se cuvine", formal-tematic satisfăcătoare, diverse, nu afli în ele nimic pasionant, care să răspundă, să corespundă vreunei cerințe autentice — pentru că „nu se îndrăznește să se discute real" (remarcăm impersonalitatea expresiei). Un alt elev ar fi dorit ca revista să fie o posibilitate de afirmare a opiniei — și să fie „completă". Altcineva insista, paradoxal, pe ideea de **tinerețe** a revistei școlare. Ciudată problemă ! Ce-i împiedică pe niște adolescenți să-și manifeste virsta într-o revistă lucrată de ei înșiși ? Oare și tinerețea de spirit e un lucru care trebuie învățat, cultivat ? Oricum, nu putem spune că acești copii inteligenți nu știu să dorească — poate chiar ucenicia lor pe lîngă publicațiile școlare a contribuit la clarificarea viziunii lor asupra lucrurilor, le-a exersat forța opiniei. Un mare cîștig, fără îndoială. Dar înțelegem că în practică inerția este, deocamdată, un adversar încă puternic.

Comentariul critic al celor rostite de elevii din țară și sugerarea unor linii directoare au venit în cea mai mare măsură din partea unui profesor de română și a unei eleve-redactor (aleasă ca model de competență), amîndoi din București. Apreciem pertinența profesionistă și siguranța cu care au abordat aspectele teoretice și practice ale gazetăriei școlare. Însă cu toată valabilitatea lor evidentă, replicile conclusive au fost de tipul acela prin care nu se fixează prea mult din esența problemei: Revista să se refere la orientarea profesională. Într-adevăr. Dar — cum ? Revista să fie o oglindă a școlii — aceasta, sîntem asigurați, va da automat un profil distinct diferitelor reviste. Dar dacă prin specializarea profesională a liceelor s-a ajuns la diferențe substanțiale între școli, nu ar fi bine ca revistele elevilor să încerce a depăși sfera strictă a obligațiilor imediate, răspunzînd, la virsta formării, unei profunde nostalgii a epocii noastre, nostalgia deplinătății individuale ?

Dincolo de orice obiecții de detaliu posibile, inițiativa de a forma adolescenților, prin jocul serios de-a publicistica, niște deprinderi de gîndire, scriere și atitudine cetățenească e excelentă.

Ioana Ieronim

plastică

Problemele acuarelei

O expoziție elegantă, alcătuită cu bun gust și cu mult spirit de discernămînt, rod al investigației muzeografilor de la Cabinetul de stampe și desene, nu este prezentată în una din sălile de la parterul Muzeului de artă al R.S.R. **(Acuarela românească în secolul XX — 1900-1975).**

Nu este, desigur, aici locul potrivit pentru a face o incursiune, oricît de fugară, în trecutul acuarelei românești, trecut datînd din secolul al XIX-lea, consonant doar sub anumite aspecte, mai mult tehnice, cu preocupările pentru acuarelă ale unor artiști de renume ce în Franța celei de a doua jumătăți de veac trecut puneau bazele a ceea ce cu un termen generic exegeza a numit mai tîrziu arta modernă. Există, fără îndoială, o diferențiere destul de netă — de viziune, execuție și valoare — între un Carol Popp de Szatmary, Henrich Trenk, Aman și Grigorescu. Puși față în față, în bloc, cu înnoitori ai genului, precum zbuciumatul, imprevizibilul Turner sau savanții în exprimare Signac și Cézanne, toți artiștii noștri își păstrează o anume individualitate, în tiparele unei anume concepții artistice pentru care nu atît tensiunea imaginii cît concretețea ei — realizată în mod specific, de la un creator la altul — sînt importante. Pășind în secolul al XX-lea acuarelistica românească și-a menținut acea tendință spre concretețe, materialitate, moștenită ca un dat destul de generic de la premergătorii ei de frunte. Diversificarea ei stilistică a urmat îndeaproape drumul parcurs de pictură. Mulți pictori au găsit în ea posibilitatea unei exprimări care să nu le îngrădească mijloacele ci, dimpotrivă, să le diversifice, aducînd astfel într-o altă tehnică preocupări și intenții greu de finalizat cu mijloacele picturii în ulei. Posibilitatea realizării unei imagini fulgurante, rapide, clare, transparențe, unde culorile să dobîndească o nouă fluiditate sau consistență, iar formele să se încarce de o senzorialitate nouă, impusă de alte sugestii asupra spațiului și timpului, a atras pe artiști de renume, capul lor de afiș, fiind, neîndoielnic, Luchian, în acuarelele căruia se păstrează nealterat acel sens adînc omenesc al culorii ca proiecție directă și ireversibilă a suprafeței obiectelor. Nutzi Acontz, Max Arnold, Marius Bunescu, Henri Catargi, Ștefan Dimitrescu, Pallady, Petrașcu, Phoebus, Ștefan Popescu, Vasile Popescu, Francisc Șirato, Jean Al. Steriadi, mai puțin cunoscutul George Zlătescu, Tonitza, sînt prezenți pe simezele expoziției cu lucrări în care modul personal de a vedea și simți al artistului în acuarelă apare indisolubil legat de o tradiție coloristică și de reprezentare constituită. Un suflu înnoitor au adus între cele două războaie, în acuarelă ca și în pictură, un Brauner, un Marcel Iancu, un Maxy, prezenți și ei cu lucrări destul de reprezentative, marcabile în larga mișcare de idei ce, între anii '20—'30 și ulterior, a tulburat destule ape în arta europeană.

Limpede, deși nu lipsită de „fisuri", ni s-a părut și selecționarea lucrărilor unor artiști contemporani în accentiunea strictă a cuvîntului. Conturul acuarelei ca gen în arta românească a secolului nostru se prezează corect în această expoziție care excelează prin calitate și nu prin dimensiuni.

Grigore Arbore

muzică

Toamna varșoviană (II)

Promovarea internațională a componisticii poloneze este indiscutabil legată de festivalul **Toamna varșoviană.** La ediția din acest an, o treime din lucrările cîntate aparțineau școlii muzicale din țara gazdă. La numai cîțiva ani după înființarea festivalului, muzica poloneză își afla mesagerii în toate colțurile lumii, urmare și motivare de necontrazis a efortului organizatoric și material. Compozitorii polonezi consideră acest festival ca o așteptată panoramă anuală, care aduce mereu nume noi sau confirmă valorile autentice anterior afirmate.

La ediția la care am participat, tocmai calitatea muzicii tradițional-avangardiste, optimizînd adică descoperiri de acum 10—15 ani, figura conturul școlii poloneze. Parcă pentru a întări această impresie, marile personalități au apărut cu lucrări cunoscute, de înaltă clasă (Lutoslawski) sau momente trecătoare, de mai mică importanță pe traiectoria autorilor-vedete (Penderecki, Schäffer). A ieșit astfel în evidență moda retro — neo-romantică, teatrală (Concertul pentru vioară de Z. Bargielski) sau neo-hindemithiană (cvartetul de coarde de K. Meyer, care, oricît de „neo" era, semăna mult cu avangarda obosită interbelică). Asa se face că adesea lucrările compozitorilor de virsta a doua erau mai tinere decît ale tinerilor (Kotonski — **Spring music,** Serocki — **Arrangements)** reușind să se mențină proaspete în memoria celui care a ascultat peste 100 de lucrări în opt zile.

Un merit al festivalului îl constituie și formarea unui public competent și pasionat. Toate concertele, chiar cele ce se petreceau în preajma miezului nopții, aveau sala plină. Acest public competent a fost sensibil la calitatea excepțională a interpreților români din festival. Mă refer la formația **Musica nova** și la corul **Madrigal.** După concertul semnat de **Musica Nova** („Quatuor pour la fin du temps" de Olivier Messiaen) cuvintele „genial", „formidabil", abundau din partea unor experți care își cîntăreau afirmațiile. Într-adevăr, lucrarea înalt vibrantă a compozitorului francez a găsit poate pe cei mai inspirați interpreți ai săi în ansamblul român.

Elogiile la adresa corului **Madrigal** și a dirijorului său Marin Constantin sînt un fapt obișnuit. Nici de astă dată nu s-a petrecut altfel, mai ales că programul (Sabin Pautza, Ștefan Niculescu, Mihai Moldovan, Miriam Marbe) plus două biss-uri, a fost croit astfel încît să permită evidențierea magnificelor performanțe pe care ansamblul și dirijorul său le pot realiza.

Prezența componistică românească s-a mai concretizat și în cvartetul **Anamorfoză** de Șerban Nichifor, interpretat de cvartetul din Republica Federală Germania, lucrare ce face o frumoasă carieră internațională, după ce a obținut trofeul Gaudeamus în Olanda. Și aici a fost foarte bine primit pentru spontaneitatea și inspirația sa, pentru ingeniozitatea arhitecturii.

Un festival de un asemenea calibru are să-și reconfirme în fiecare an prestigiul Ne-a bucurat să-l redescoperim și să constatăm că muzica din România a contribuit și ea, proportional cu numărul lucrărilor incluse, la ținuta, universalitatea și diversitatea stilistică a festivalului.

Costin Cazaban

7 OCTOMBRIE 1978

L 5

AL. SAHIA: 70 DE ANI DE LA NAȘTERE

Cuvîntul viu

Cei care i-au fost apropiați, care l-au îndrăgit și care l-au stimat pentru atitudinea sa, pentru curajul său, pentru neînduplecata sa perseverență de a demasca racilele vremurilor și lăcomia celor care nu țineau seama că spoliind pauperizau țărănimea și muncitorimea, cei care au lucrat alături de el, care i-au ghicit gîndurile și care l-au ajutat să-și împlinească vrerile, nu uită că luna aceasta dacă ar fi trăit ar fi ajuns la frumoasa vîrstă de 70 de ani și că s-ar fi bucurat ca și noi, prietenii lui, de împlinirea idealului său.

După absolvirea Colegiului, la scurt timp, începe să se afirme prin multele articole publicate în presa democrată ca un spirit de nădejde al vremilor ce se pregăteau și, încet, încet, fără ca cei din jurul său să bănuie, ia contact cu mișcarea muncitorească în care își găsește ce dorea, ce căuta și mai ales ce nădăjduia. Angajat la ziarele „Adevărul" și „Dimineața" în scurt timp devine șeful rubricii **„Tribuna muncitorească"**, în care ani de zile avea să demaște ipocrizia guvernanților care veneau la putere avansînd platforme demagogice de care nu țineau seama cînd intrau în posesia posturilor de conducere.

În fiecare dimineață în sala mare de la intrare, în fața ascensorului care ne urca la redacții, Alexandru Sahia primea delegații de muncitori de la diferite uzine care se plîngeau de felul cum erau exploatați.

Odată cu diversificarea activității sale de ziarist și scriitor militant, se cuibărește în trupul său firav o boală necruțătoare în vremea aceea, boală care cu timpul a devenit o problemă de mare importanță pentru prietenii săi și pentru cei pe care numai noi îi știam că se ingrijesc ca drumul său să fie lipsit de pericole.

După călătoria făcută în U.R.S.S. în anul 1934 scoate o serie de cărți printre care : **Uzina vie, U.R.S.S. azi, Moartea tinărului cu termen redus.** Boala începe să se agraveze. Se află sub îngrijirea profesorului Maximilian Popper la Spitalul Noua Maternitate. Diagnosticul este precis : tuberculoză pulmonară agravată de o lombosciatică rebelă. Nu ține cont de durerile fizice și continuă să activeze pe tărîmul scrisului făcînd tot ce îi era în putere pentru ca masele de muncitori și țărani să fie scoase din pauperizarea materială care se adîncea tot mai mult.

Îndrumat de partidul comunist încearcă să scoată „Bluze albastre", dar nici una din tipografiile bucureștene nu-l găzduiește. Împreună cu semnatarul acestor rînduri, care scotea o revistă pentru copii la tipografia cărților bisericești de la mănăstirea Cernica, tipărește primul număr din „Bluze albastre", care nu avea însă să vadă lumina zilei pentru că, alertată nici azi nu știu de cine, Siguranța Statului face tăndări spalturile care urmau să intre în teascul mașinei plane. Mai tîrziu, apar cîteva numere la tipografia „Vremea", proprietatea primarului Capitalei de pe vremea aceea, dar ultimul număr în care cenzura a constatat că se depășește buna rînduială a guvernanților burghezi este confiscat de către agenții Siguranței. Un singur balot de 100 de numere este totuși scăpat de către un lucrător tipograf care îl virâ în lada de gunoi aflată pe trotuarul străzii Pictor N. Tonitza și care au putut fi trimise la destinație.

Revista cea mai prețioasă pentru Sahia era însă „Cuvîntul Liber", al cărui secretar general de redacție era prietenul său apropiat Gheorghe Dinu.

Pe la începutul lui iunie 1937 ne pomenim la redacție cu doctorul Popper care ne spune că avea să plece în curînd la sanatoriul ce-i purta numele de la Predeal și să avem grijă de Sahia, a cărui boală îi sleise toată puterea, dîndu-ne sfaturi ce să-i folosească pacientului său pe tot parcursul verii, cît lipsea din București. „Să-l feriți de a merge la mare. Bacilii se pot ridica la cap și făcînd o meningită tuberculoasă nu mai poate fi salvat". Era o vară călduroasă începută de timpuriu. Pe furiș de cei care l-ar fi împiedicat, împreună cu o prietenă la care ținea ca orice tînăr, l-a convins să meargă la mare. Inevitabilul s-a petrecut. A fost adus aproape mort de la Balcic. Cum doctorul Popper, care funcționa la Spitalul Caritas, era plecat, după o ședere de cîteva zile aici, a fost luat de Gheorghe Dinu și mutat la Colentina.

Într-o după-amiază cînd ieșeam de la redacție, mă întîlnesc cu Ghiță Roll care, agitat, îmi spune să mă reped pînă la Tudorică Iorga ce avea o garsonieră într-un bloc pe lîngă Biserica Albă să-i cer o pernă și o pătură. Astfel am aflat că Sahia își dădea sufletul așa după cum prevăzuse doctorul Popper. Între timp, anunțat, a venit din Comuna Mînăstirea și fratele lui Sahia. Cu o camionetă a ziarelor „Adevărul" și „Dimineața", încărcată de șraifuri peste care se așternuse pătura luată de la Theodor Iorga, Al. Sahia a fost așezat cu capul pe pernă. El, cel ce mai nădăjduia în reapariția revistei „Cuvîntul liber" atunci cînd îi spusese lui Gheorghe Dinu prin suflul morții : **„Rolișor, să ai grijă de «Cuvîntul Liber»".**

Ajuns în sat a fost așezat într-un pat încărcat cu pături pe prispa casei unde, către înserat, și-a dat duhul. A fost dus la locul de veci însoțit de sumedenie de prieteni și de tovarăși de idei și plîmbat prin toată comuna, iar la fiecare răspîntie cîte un vorbitor amintea de munca lui, de lupta pentru o viață nouă. Pe de lături mulțime de jandarmi și **prieteni necunoscuți** aveau grijă ca totul să decurgă în ordine, să nu se depășească limitele bunei rînduieli.

A doua zi, Ștefan Roll, care participase la înmormîntare împreună cu George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Horia Roman, cei mai dragi prieteni ai săi, scria în ziarul „Dimineața" un panegiric încheiat cu fraza :

„Alecule, aceste rînduri scrise cu lacrimi, n-aș fi vrut niciodată să le scriu".

La cimitirul satului, înainte de a fi coborît în mormînt, Eugen Jebeleanu se adresa mulțimei de țărani spunînd :

„Pentru Dvs. a luptat. Din greu, necontenit, cu fapta și cu scrisul, cu vorba și cu sufletul, cu mintea și cu talentul. V-a înfățișat nedreptățile în cuvinte dirze, iar lacrimile lui rostogoleau întotdeauna un strop din cerul satului său. Știind că, după cum spuné un mare cîntăreț, „bătrînii au adunat printre plăvani, sudoarea muncii sutelor de ani", Al. Sahia a crezut că va putea fi de mai mare folos schimbînd sapa în condei și brazda în călimară. A crezut și a avut dreptate".

Acum cînd se împlinesc 70 de ani de la nașterea sa și totul este după cum și-a dorit, noi cei care l-am cunoscut, l-am apreciat și l-am iubit, îi păstrăm în suflet floarea amintirii care nu se va veșteji niciodată.

Tudor Ștefănescu

O parte din redacția ziarelor „Adevărul" și „Dimineața". Sus, de la stînga : Gh. Dinu (Ștefan Roll) și autorul acestui articol. Jos, la mijloc, Al. Sahia și Mircea Grigorescu

CARTEA DE DEBUT

Istoria ieroglifică

După neașteptata carte a Manuelei Tănăsescu **Despre istoria ieroglifică** (C.R., 1970) și antologia de „povestiri exemplare" din „Istoria ieroglifică" **Melancolia neasemuitului inorog** (Dacia, 1973) de Doina Curticăpeanu, încă o femeie învățată, Elvira Sorohan, publică în colecția „Confluențe" a editurii Minerva studiul **Cantemir în cartea hieroglifelor,** un nou demers critic în vederea dezvăluirii ultimelor arcane pe care întîiul roman românesc, scris în 1705, dar publicat abia în 1883, le mai conținea.

Lucrarea Elvirei Sorohan, doctor în filologie și cadru didactic al Universității ieșene, are patru capitole. Primul, intitulat **Căile labirintului,** se referă la mutația intervenită în literatura română medievală românească la începutul secolului al XVIII-lea cînd Dimitrie Cantemir scrie la Constantinopole **Istoria ieroglifică,** o lungă fabulă cu substrat autobiografic prezentat în formă alegorică, dar cu o scară explicativă finală unde se lămuresc eroii și întîmplările. S-ar putea deci vorbi de un roman cu cheie și istoricii au și identificat personajele și faptele, cu toate acestea, dacă autorul nu a inventat nimic, a tratat totul în așa fel, încît realul a fost în întregime absorbit în imaginar, subsumat unei viziuni proprii și putem socoti istoria sa operă de ficțiune. O carte de A. Fletcher, **Allegory** (Ithaca and London, 1970) călăuzește pe autoare în ce mod, prin resemantizare, alegoria devine un procedeu artistic superior, bazat mai mult pe ambiguitate decît pe travestiri sau substituiri. Cantemir lucrează cu personaje, dar și cu categorii sociale cam în felul în care figurase ierarhia socială engleză ornitomorfic Chauser în **The Parliament of Fowls** (1382).

Cel de-al doilea capitol, **De la satiră la anamorfoză,** prezintă **Istoria ieroglifică** drept un nou „Divan" în care Cantemir, geniu frustrat, se ridică împotriva lumii contemporane ca un precursor al luminilor, apărînd rațiunea, dreptul firii și libertatea împotriva tiraniei. Întîrziind printre ieroglife, cărți de fiziognomonie, alchimie, iconologie, orașe fantastice, foc și vis, statui mecanice și oglinzi, autorul uzează larg de procedeul anamorfozei, al deformării și caricării figurilor, măștilor, văzute pe dinăuntru ca expresii ale unor malformații irecuperabile. Cu sugestii din Jurgis Baltrusaïtis **(Evul mediu fantastic, Anamorfoze)** autoarea aduce dovezi de creație în stil baroc, manierist, la Dimitrie Cantemir, occidental și oriental (cînd e vorba de Eros).

Al treilea capitol are în vedere armonizarea părților romanului, cadrul povestirii, ordinea și durata evenimentelor, folosirea discursului, a documentului epistolar, recursul la onirism și inserția poveștii didactice, a fabulei în fabulă, modalități care toate anunță romanul modern, la noi **Bietul Ioanide** de G. Călinescu. Elvira Sorohan face această legătură ce nu mi se pare deloc exagerată, din moment ce G. Călinescu a scris la un moment dat un dialog cantemiresc intitulat **Gîlceava înțeleptului cu lumea,** ulterior intitulat **Despre rai.**

În sfîrșit cel de-al patrulea capitol și ultimul privește **Inorogul sau himera absolutului,** explică semnificația generală a acestei istorii în care Cantemir se înfățișează pe el însuși sub masca unicornului, animal himeric definit de comentatorii de bestiarii drept fiire neîmblînzită și solitară, purtătoare de viață și lumină, în reprezentările picturale (de pildă **Dama con licorna** de Rafael) drept principiu masculin activ față de feminitatea pasivă, expus a cădea însă în robia erosului, ceea ce nu se întîmplă Inorogului din **Istoria ieroglifică,** închinător al Dianei și nu al Afroditei, geniu inconformist, asemenea eminescianului Hyperion.

Studiul Elvirei Sorohan este ermeneutic, mai puțin preocupat de valorizarea literară. Cititorul va afla ce este inorogul din cartea lui C.G. Jung, **Psychologie et alchimie,** Paris, 1966 și, dacă este curios, e trimis mai departe la anticul Ctesias în a cărui **Indica** găsim relațiuni despre cornul benefic al măgarilor sălbatici din care bea nobilimea spre a se imuniza contra relelor. Vezi și Claudius Aelianus **De natura animalium, Variae historiae** sub **Cartazonon,** „silvestres asinos" unde citim că inorogul are corp alb, cap purpuriu și corn în frunte, este solitar și iute de picioare. Unele detalii din Cantemir despre cetatea Epithimiei pot fi puse în legătură cu **La hypnerotomachia di Poliphilo** (Veneția, 1545) de Francesco Colonna unde dăm și peste un car triumfal al virginității tras de patru inorogi. Despre cameleon ca emblemă a vrăjitorilor se poate citi în J. Collin de Plancey, **Dictionnaire infernal,** Bruxelles, 1845. În **Istoria imperiului otoman** Cantemir vorbește de Nastratin. În **Les fourberies de Si Djeh'a,** Paris, 1892, René Basset citează pe Cantemir și identifică pe Si Djeh'a, traducător al unor fabule arabe din **Panciatantra,** cu Nasr eddin Hodja, personaj real. Astfel de amănunte fac lectura cărții Elvirei Sorohan delectabilă prin erudiție.

Al. Piru

Pompiliu Eliade (II)

O continuare a primei cărți este **Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle.** Autorul însuși ne invită s-o vedem ca atare : „Scrierea noastră din 1898 **(De l'influence française)** poate fi considerată ca o introducere a celei pe care o publicăm astăzi". Scrierea, construită din trei cărți apărute succesiv (1905, 1914), tratează epoca dintre 1821 și 1834, prezentînd faptele și oamenii mai importanți, oprindu-se asupra domnitorilor epocii : Ion Sandu Sturdza, renumit prin pasiunea bahică (toujours en ivresse) și Grigore Ghica, distins și sobru. Sînt, în același timp, prezentate fapte de psihologie și manifestări populare, între care mișcările haiducilor cu poveștile despre ei : Belicciu, Fedeleș, Diamandi, Iordache Măgureanu în Moldova, Iancu Jianu, Frangulea, Simion, Ghiță Olteanu, Cristea ș.a. în Muntenia. Nu sînt ignorate calamitățile vremii : ciuma, incendiile, dar mai ales jafurile turcilor care lasă țara în sapă de lemn. Domniile lui Ion Sandu Sturdza și Grigore Ghica se caracterizează printr-un fel de „explozie a sentimentului patriotismului" ; care ar fi fost sugerat de influența franceză, desigur : „abia ieșiți din somnul lor, moldovenii și muntenii se adresează Franței de la care împrumută îndată formele de civilizație și de viață politică". Însuși Regulamentul organic al generalului Kiseleff are, în afara surselor naționale și ruse, surse franceze. Se ocupă de filofrancezi ca Barbu Paris Momuleanu sau Gheorghe Lazăr și zăbovește într-un capitol special : **Primul român modern** asupra logofătului Constantin Golescu, călător în Europa, autorul **Însemnării călătoriei mele din 1824,** în care boierul, influențat de ideile franceze revoluționare, pledează în favoarea țăranului muncitor din Muntenia deși susține principii aristocratice în guvernare. Un capitol special este consacrat bonjuriștilor, cu insistențe asupra corespondenței lui Eufrosin Poteca și C. Filipescu, altul **Limbii și literaturii** în care un loc aparte îl ocupă comentariile despre vederile filologice ale lui Eliade Rădulescu.

În prefață autorul polemizează, cu sobrietate dar fără vervă, cu Nicolae Iorga pe diverse chestiuni de ordin istoric cum ar fi vechimea românilor sau personalitatea lui Constantin Mavrocordat. Este o prelungire a polemicii începute în anul 1903, după ce, în **Revista idealistă,** Pompiliu Eliade publicase un număr de lecții ce vor fi adunate, în același an, în culegerea **Ce este literatura ? Condițiunile și limitele acestei arte.** În patra dintre aceste lecții (tinute mai întîi, la Universitate) profesorul lansează ideea lipsei de formă sau a „rupturii dintre fond și formă" la Eminescu. **Semănătorul** răspunde că „arareori un poet a atins efecte de armonie așa de fine, așa de rare ca Eminescu", respingînd violent asertiunea lui Eliade. Polemica se mai duce pe ideea sincerității sentimentelor ce au dreptul să intre într-o operă literară, pe ideea pesimismului etc. **Semănătorul** contestă, în focul polemicii, chiar competența lui P. Eliade în traducerile din franceză, ceea ce este, desigur, exagerat.

Pompiliu Eliade, în polemica cu Iorga (vezi broșura **Semănătorului,** 1903) bate în retragere, e prea plăpînd spre a ține piept tumultuosului adversar care n-a întîrziat să-l strivească. Excelentul profesor de franceză este, literalmente, o victimă a lui Nicolae Iorga. Arghezi are toată dreptatea afirmînd :

„Pompiliu Eliade ar fi fost un om mare în felul lui. Nenorocirea lui intelectuală se pregătea însă în același timp ce se pregătea el însuși pentru carieră. O epocă nu poate încăpea mai mulți oameni de același sens, decît la același nivel. Eliade Pompiliu ar fi putut străluci în același timp cu Ionescu-Gion, cu G. Dem. Theodorescu, cu domnul G. Adamescu și chiar cu Tocilescu și putea forma cu dînșii o constelație culturală armonică. Personalitatea domnului Iorga trebuia să-l reducă la neant... Domnul Iorga era un impetuos, un pasionat, un om de riscuri, de jertfe, o nevroză. Pompiliu Eliade se retrase și suferi să joace rolul accesoriu pe care l-a jucat, subt porunca împrejurărilor..." **(Seara,** an IV, 30 mai 1914, cu titlul : **Om de țărînă).**

Înfrînt ieșise Eliade încă înainte cu doi ani, după publicarea cărții sale despre **Filozofia lui La Fontaine** (1901) comentată cu multă severitate de Șt. Orășanu, elev al lui Iorga, în **Convorbiri literare** (vezi: Șt. Orășanu: **Filozofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade** — Note critice, Buc., 1901, Extras din **Convorbiri literare).** Ceea ce a trezit iritarea criticului de la **Convorbiri** a fost mai ales **Introducerea** în care, punînd o problemă de metodologie a cercetării, Pompiliu Eliade face cîteva referiri la forma poeziilor lui Eminescu, în aceeași manieră a lecțiilor din **Ce este literatura ?** apărute în același an. Noutatea formei poetice la Eminescu nu este contestată, dar noutatea nu implică după el corectitudinea și grija pentru formă :

„Eminescu reprezintă, ce e drept, un progres față de poeții noștri anteriori, față de Alecsandri bunăoară, din punctul de vedere al noutății formei, dar reprezintă, dimpotrivă, un regres considerabil, ca îngrijire de formă, față de acelasi Alecsandri". Ștefan Orășanu ridiculizează atît această opinie, cît și încercarea de metodologie critică a lui Pompiliu Eliade, „uimitor de asemănată cu cea practicată de La Harpe în secolul al XVIII-lea" și care „este demult părăsită chiar în Franța". Sînt ironizate, apoi, observațiile criticului privind lungimea și structura fonetică a versurilor, diagramele folosite ca demonstrație (în această privință P. Eliade îl anticipează pe D. Caracostea) etc. Se găsesc și alte „erori" și „aberații". Concluzia cade greu : Pompiliu Eliade a dat „o pastișă de conferință pariziană, în care paradoxele ieftine dau iluzia originalității".

Un alt scriitor străin de care se ocupă, mai întîi într-o conferință la Ateneu tipărită, ca și **Filozofia lui La Fontaine,** este Maeterlink **(Cu privire la Maurice Maeterlink,** 1912) într-un stil de elocință publică, de efecte căutate și de lirism.

Dar repertoriul autorilor ce l-au preocupat pe Pompiliu Eliade n-ar fi complet fără cei întîlniți în **Causeries littéraires** (1903) în care găsim cele mai interesante contribuții de critică literară și eseistică ale autorului. Citîm dintre scriitorii străini pe Edmond Rostand **(Cyrano de Bergerac),** Shakespeare **(Iulius Cezar),** Richepin **(Le chien de garde),** E. de Girardin **(La joie fait peur),** Al. Dumas fils **(Denise, L'Ami de femmes),** Molière **(L'Avare** — comparaison entre Euclion et Harpagon) ș. a. Cele trei cărți, editate într-un singur tom, conțin, de asemenea, studii despre cîțiva scriitori români : Radu D. Rosetti, Haralamb G. Lecca, Șt. O. Iosif, I. L. Caragiale **(O scrisoare pierdută, O noapte furtunoasă),** Al. Davilla **(Vlaicu Vodă),** Renetti Roman **(Manasse).** Cele despre autorii minori ca H. G. Lecca sînt lipsite de gust și măsură în judecățile de valoare, dar cele despre Caragiale conțin observații pătrunzătoare iar studiul despre **Manasse** este, fără îndoială, cea mai temeinică exegeză despre această atît de controversată piesă, deși nu lipsesc unele exagerări privind valoarea ei. Relevăm, în același timp, toleranța etnică a criticului, expresie a unei structuri umaniste : „Grâce à Dieu, la littérature est une des rares contrées où l'on ne vous demande ni votre nom, ni votre religion, ni la condition de vos ancêtres".

Fără îndoială că Pompiliu Eliade a crezut în marele talent al lui Caragiale căruia, ca director al Teatrului Național, i-a jucat piesele. **Scrisoarea pierdută** este „cea mai bună piesă din repertoriul nostru" și „cea mai frumoasă bucată literară pe care o avem în limba noastră" ; **O noapte furtunoasă** este și ea „o capodoperă", n-are „nici un cusur". Admiră mereu „l'art merveilleux" a dramaturgului. Pe urmele lui Gherea, Eliade susține că Dumitrache, Chiriac, Spiridon nu sînt „decît același personaj la vîrste diferite". Caragiale este „notre Molière". În același timp însă criticul exprimă cîteva rezerve pe care le vom găsi, în formulări surprinzător de apropiate, și la Eugen Lovinescu. Pornind de la aprecierea, care va avea, de asemenea, o bogată posteritate că autorul **Scrisorii pierdute** „este superior tuturor producțiilor sale", Eliade se întreabă dacă peste un număr de ani piesele

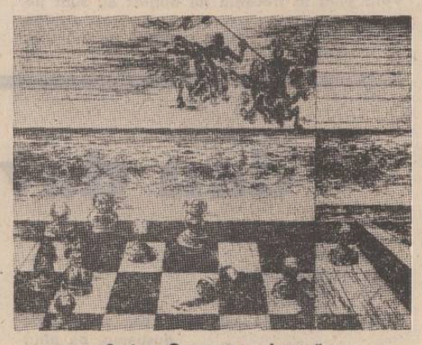

Ștefan Gavenea : „Lupta"

lui Caragiale nu vor deveni „istorice" prin îmbătrînire, căci dramaturgul, cu „enormul său talent" n-a ales din moravurile noastre „ce qui est éternel de ce qui est éphémère". Un alt repros adresat lui Caragiale, reluat peste ani de N. Davidescu și nu numai de el (vezi **Ultimul ocupant fanariot)** este mai dur ; marele autor satiric a vrut să demonstreze, în creația sa, „prostia românească" **(la bêtise roumaine)** ceea ce e „trist" și cere scriitorului să dea „un dément à sa thèse favorite".

Și în studiile cu caracter general, eseistic, Pompiliu Eliade se dovedește un fin teoretician, capabil de a deschide orizonturi de pionier. În **Lettres sur les directions de la pensée roumaine,** de pildă, întîlnim, pentru întîia oară la noi, teza sincronismului, chiar dacă autorul nu-i dă o denumire :

„Lumea este divizată astăzi într-un mare număr de state distincte, adeseori adversare unele altora, dar peste aceste deosebiri politice plutește **Spiritul uman** care este unul și care se îmbogățește continuu prin eforturile făcute în toate părțile globului : Mijloacele de comunicație au devenit pretutindeni mai numeroase și mai facile, tiparul răspîndește pretutindeni binefacerile gîndirii umane... Nu mai avem nevoie astăzi de sute de ani spre a ne civiliza... Doctrina lovinesciană se află aici „în nuce". Dar mai departe :

„Noi sîntem și vrem să fim Români, dar Românii civilizați ai începutului de veac XX. Români luminați, rezonabili. Iubim infinit Patria noastră, dar avem în același timp admirație pentru marile națiunii ale Occidentului".

Personalitatea lui Pompiliu Eliade este, indiscutabil, superioară imaginii rămase în posteritate. Ignorarea autorului **Causeriilor** lipsește istoria culturii noastre de contribuțiile unui intelectual cultivat și fin, metodic și onest, care a introdus, cu bune urmări, spiritul și metoda cercetării sorbonarde în învățămîntul și publicistica literară de la noi. Lovinescu îl consideră „un bel esprit" spre deosebire de N. L. Apostolescu, „un faux esprit". Scrierea principalelor cărți în limba franceză trebuie reportată la moda vremii și la mentalitatea, de atunci, a unei părți a intelectualității românești formate în Franța. Ca și mai înainte Alecu Russo, Alecsandri, Macedonski, ș.a. care-și redactaseră, și ei, unele scrieri în franceză.

Pompiliu Marcea

TEATRUL „NOTTARA" București și ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI anunță deschiderea TEATRULUI DE POEZIE

Primul spectacol va avea loc luni, 9 octombrie 1978, ora 19.

Citesc din versurile lor preferate poeții : EUGEN JEBELEANU, GEO DUMITRESCU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, NICHITA STĂNESCU, ILEANA MĂLĂNCIOIU, CONSTANȚA BUZEA, MIODRAG PAVLOVIĆ — Iugoslavia ADAM PUSLOJIĆ — Iugoslavia.

„Luceafărul" vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (IV)

■ **ACEEAȘI EMBLEMĂ, ALTE NOUTĂȚI**

Spuneam în finalul reportajului trecut că o gamă întreagă de calități, ce vizează concepția de fabricație, modalitățile de utilizare, gradul de protecție, durata funcționării — recomandă drept excelente produsele Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu.

Noutățile despre care scriam atunci nu sînt singurele. Oricine trece pragul acestei moderne întreprinderi poate constata că noutatea, modernul sînt puncte înscrise pe agenda oricărui proiectant, a oricărui om implicat în viața uzinei.

Sub aceeași emblemă, I.A.E.I., pot fi trecute, în vederea informării viitorilor beneficiari, alte noutăți.

Așadar, vă informăm despre noile produse fabricate la I.A.E.I. Titu :

● FIȘA PENTRU FIERUL DE CĂLCAT, CU CONTACT DE PROTECȚIE ȘI FĂRĂ CONTACT DE PROTECȚIE

Caracteristici
— produse modernizate
— caracteristici tehnice îmbunătățite
— aspect plăcut
— pentru uzul casnic

● Încă din trimestrul I al acestui an a început (în cadrul Atelierului IV) să se producă PRIZA ȘI FIȘA DE 16 A PE TENCUIALĂ.

Ceea ce poate întregi informația este faptul că pînă acum nu s-a mai produs aici asemenea aparataj, și nici în țară, că are 5 poli, că a fost solicitat la export.

● Produsul mai sus menționat se folosește la mașini-unelte și la noile apartamente care vor fi dotate cu instalații electrice la bucătărie.

■ **CÎTEVA INFORMAȚII UTILE, VERITABILE MINIREPORTAJE**

● La I.A.E.I. Titu noutățile se succed cu o repeziciune foarte mare. I.A.E.I. Titu este o întreprindere sensibilă la dorințele și cerințele beneficiarilor, la ceea ce se cere pe piața pe care-și desface produsele. Tocmai de aceea, pentru îmbunătățirea aspectului produsului respectiv, a și fost proiectată și executată seria zero pentru PRIZA ST CU 5 CONTACTE, DE 16 A, care va da un aspect mai plăcut apartamentelor noastre.

● În aceeași idee, a îmbunătățirii aspectului produselor, se fabrică aici ȘTECHERE ÎN DIFERITE VARIANTE.

Iată cîteva dintre variantele cele mai importante :

● ȘTECHERUL FĂRĂ CONTACT DE PROTECȚIE DE 6 A

● ȘTECHERUL FĂRĂ CONTACT DE PROTECȚIE DE 10 A

● PRIZELE TRIPLE FĂRĂ CONTACT DE PROTECȚIE, care au fost deja cerute la export.

■ **CE VA PRODUCE I.A.E.I. TITU ÎN TRIMESTRUL IV ?**

Aceasta a fost întrebarea adresată de noi inginerului Lucian Ionel Pătru, șeful serviciului producție :

Răspunsul a venit imediat. Și la fel de repede l-am transcris și noi pentru beneficiarii produselor I.A.E.I. Titu.

● În trimestrul IV va începe producția întregii game de PATROANE ULTRARAPIDE, atît de necesare economiei naționale, în special întreprinderii „Autobuzul" București.

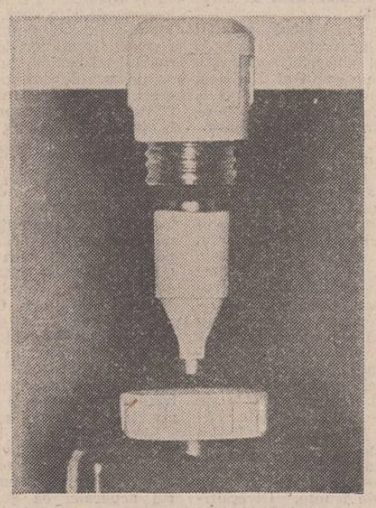

● În curînd Electro-Argeș va folosi :
— ÎNTRERUPĂTOARELE cu 4 TREPTE PENTRU USCĂTOARELE DE PĂR
— ÎNTRERUPĂTOARELE PENTRU FIERĂSTRAIE ELECTRICE
Toate acestea sînt produse aici, la I.A.E.I. Titu.

■ **UN ULTIM CAPITOL, LA FEL DE IMPORTANT CA ȘI CELELALTE**

● În colaborare cu R. S. Cehoslovacia, la cererea partenerului extern, I.A.E.I. Titu a asigurat o LAMPĂ DE SEMNALIZARE DE 220 V, 6 A.

● Tot pentru partenerii cehoslovaci s-a produs prima serie, zero, din SOCLURILE PENTRU DULII FLUORESCENTE.

Și pentru ca acest capitol să fie cît mai complet, să transcriem cîteva nume de oameni, oameni care și-au pus inima și mintea în sprijinul producției I.A.E.I. Titu. Care sînt aceștia ?

— Maistrul Ion Ene, de la „Galvanizare", care a adus foarte multe îmbunătățiri în tehnologia de galvanizare.

— Maistrul Ștefan Panait, șeful Atelierului „Termoplast", care se preocupă în permanență de asigurarea unor repere de mase plastice din colaborări.

— Alți fruntași : Vasile Polizache, Constantin Matei.

Șirul lor ar putea continua. Pentru că așa cum sînt ei sînt mulți.

Mulți care vor ca emblema I.A.E.I. Titu să fie o emblemă a calității, care să garanteze produsele ce-o poartă.

O concluzie se cuvine să încheie acest reportaj, al patrulea, căruia-i vor urma încă patru privind produsele I.A.E.I. Titu. O concluzie care să sune ca o invitație :

● **Contractați produsele I.A.E.I. Titu. Produse cu calități deosebite, cu linie modernă, executate după cele mai noi idei în materie !**

● **Produsele I.A.E.I. Titu — produse excelente !**

Reporter

atelier literar

poșta redacției

A. M. DARUS : Greu de urmărit și de apreciat aceste jocuri telegrafice, sacadate, gifiite, din care nu lipsesc totuși metaforele interesante, fronda inteligentă. Să mai vedem.

ALEXANDRU HERDER : Versurile sînt slabe, nesemnificative, fără perspectivă. Primim și proză, desigur (10-15 pagini), tema o alegeți dv., n-o „fixăm" noi (asta ar mai lipsi !...).

ANGELA ELENA : Nu ne putem pronunța în problemele de critică literară. E preferabil să luați legătura cu secția respectivă a redacției.

OVIDIU BORCAN : În general, lucruri de nivel modest, exerciții de început. Ceva mai bine, în „În autobuz". Pe viitor, pagini dectilografiate (și nu mai mult de 10-15).

A. A. IOSAN : E greu de tras o concluzie. Uneori, cuvîntul capătă sens și vibrație, dar, de cele mai multe ori, vorbele se agită haotic, confuz (printre ecouri argheziene ori barbiene), fără a reuși să se îmbine coerent într-un sens, o semnificație, o sugestie, un cîntec. Ceva mai curată, „Praxis".

CARMEN I. : Încă nu e concludent ceea ce ne-ați trimis, dar nu lipsesc unele indicii de bună perspectivă. După cum, punctele de vedere din scrisoare indică și ele seriozitate, o orientare judicioasă. Ceea ce ne determină să așteptăm cu interes viitoarele vești și manuscrise.

ANCA B. : Dezlînate, confuze, nesemnificative (uneori, chiar puerile, de pildă, „Ora de Română"), și, din nou, artificiu și afectare (mai ales „La pădure"). Ceva, în „Peisaj cu cai", unde intervine, însă, un amestec de planuri care nu „trece", nu convinge. Botezarea personajelor cu nume de notorietate publică nu e tocmai un lucru serios și de bun gust.

D. LADINA : Trei piese cam chlorotice, dificile, uscate, fără reverberație.

X.Y.Z. : Pagini demne de interes, de data asta, mult mai limpezi, mai inspirate. E cazul să ne indicați o semnătură.

EM. GV. În ultimul plic, multe lucruri bune și foarte bune (prea multe ca să le enumerăm aici). Din manuscrisul cel mare citim printre picături ; poate vom reuși să-l isprăvim în timp util.

Mariana Nicolae, V. Aru, Rodica Popel (ceva mai bine, în „Trecere"), **Nicolae Dragu, George Papp, Troncuță I. Delabonțești, Maria Doandeș. Marian Vitiuc, Pompil Drăghici, Aspiron, Vasile Neagu, B. Corsala, D. Stănciulescu-Naparis, Amar Grunsky, E. Bucurescu, Nastasia Maniu** (ceva mai bine, în „Nemărginire de lumini"), **Eugen F. Nasta, Adrian Lucaci, Adrian Alui Gheorghe :** Nimic nou ! **M. Aldeanu, Tudor Marinescu, Nina Că'in, Constantin Purcaru, Nicolae Zărnescu, T. Barbu, Stanley Walter, Toma Antonescu, Dorin Dorian, Nadia Moldovan, G. B.-Plopu, Val. Pandora, Ioan Pomnarău, George Cutieru, Nic. Mateescu, Petru Stoian** (ne viitor, texte dactilografiate), **Iulian Stipiuc, Paul Sebastian, Kally, Aurica Burlac, Victor Ionescu)** ceva mai bine, în „Poemul făcătorului de semne", „Balada stinii", „Dacă ai o mamă"), **Anca Ioachimciuc, Gheorghe Minculescu-Cristi, Florentina Oraș, A. Mirov, Alexandru Chelaru, Mihaela Enescu, Dragoș Leon, C.M.S.** (ceva, în „Glonțul turnat", „Mă locuiesc"), **Viorel Arhire, Ion Bologan, Salvia Om, Nicu Silade, Mihai Amaru, Dumitru Pașcanu, Maria Petrescu, Steluța Ispas, Gheorghe Apostol** (n-am primit grupajul de care vorbiți), **Criș Cerbu, Ana Ioan, Ovidiu Samoilescu, Ioan Suciu-Bv., Nicolae Tudor, Anton Gagiu, Ioan Huțu** (ceva, în „Așa a fost să fie"), **Luiza Landt, Maria Dobromir, Ion Florian, Liviu Popazu, Ioan Mitu, Aben** (ceva, în „Să poți fii curat", „Nu lăsați mărturisirile"), **Dan Pavel** (ceva mai bine, în „Popas", „Invers"), **H. Aznim, Petru Airinei, Liviu Socec, Anda Movileanu, Aster, Dudu Pavelescu, Kaput, Ioan Prezbiter, Liliana Decu, Gigi Zvirlugeanu, Anton Pitiș, Marin Mihăilă, Ulise Popescu, Fifi Groza, Despina Lotru, Aspasia Dimcevici, Iorgu Mormocea, Ilie Mierlanu, Pavel Trașcă, Ion Ionescu Ion, Xantipa Biji, Nelu Avacum, Vasile Dinică, Iordan Popic, Leon Dărmănescu, Alina Motru, Jean Licu, Oreste Doi :** Incercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Materie și spirit", „Decorul nopții", „Dragoste mai pură", etc. ; „Absolutul", „Tăcere Rotundă", „Flori de cactus", etc.; „Ce căutați ani nebuni ?", „Vremelnicie", etc. ; „Obicei de zăpadă", „Jocul de șah", „Autoportret", „Bunicii mele", etc. ; „Inscrisul istoriei", „Filă actuală", „La hotarul gîndului meu" ; „Cere și ți se va da", „Necunoscutul din noi", „Iarna iubirii", etc. ; „Semne de viitor", „Algoritm", „Oceanul tristeții", etc. ; „Dragoste cu sila nu se poate", „Întomnare", „Droguri".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Unchiul

Umblă fără baston, pentru a-și întări
optimismul necesar traversării unei zile
la bătrînețe, cît Helespontul,

combustibil necesar dezvoltării unui
om-putere pentru promenadă,
pentru buletinul de știri din tutungerie
și popasul prelungit la cafenea

pentru a-i vedea pe copiii pletoși
ai marelui oraș
făcînd gargară cu propria tinerețe

și pentru a încerca marea cu degetul.

FRANCISKO KOCSIS

Serata din cărți

Era o doamnă într-o rochie albă
care recita din clasici
sub candelabre scumpe,
în fața unor personaje la fel de prețioase.
Avea un vag accent străin
Dar nu ostentativ,
ca ținuta unui vînt
nehotărît să intre pe ușa balconului.
Mai erau de față
amintirile unor ducese și conți
morți demult
dar prezenți la dineu
ca oricare alt invitat.
Asta însemna
că toată lumea era atentă
la versurile
pe care tînăra doamnă în alb
le interpreta atît de sensibil
încît deodată,
de pe omoplatul drept
i-a crescut rapid
o imensă aripă de înger
cu pene albe și gri
iar ea și-a luat chiar atunci zborul
pe terasă,
lăsînd să-i cadă din mîini
volumul de versuri
cu scoarțe de piele...

ANDREI DORIN

O posibilă discuție cu un copac

Copacule, îi spun,
fii tu om în locul meu
numai o oră !
Vreau să las o frunză
pentru poezie.
Eu sînt poezie,
îmi spune copacul —
și poezia mea se naște
în frunzele pe care voi, oamenii,
n-aveți timp să le știți pe toate.

DOINA FRUNZĂ

Ștefan Găvenea : „Amintirile unei imagini dispărute"

Iarnă

Anotimpul
din care vin miresele
cu ciorchini de luminări
în plete.
Mirii pocnesc din bice
încercînd să despice
aerul înghețat.
La nuntă sînt poftiți
oameni de zăpadă
și cozonaci fierbinți.

MARIANA GEORGESCU

De toamnă

Cum plouă fără ploaie
cînd vîntul spulberă nisip
sub crengi fragile ce se-ndoaie
de-o suferință fără chip,
curg valuri de mătase moartă
pe-o vagă liniște verzuie
pe cînd un șarpe-ncet își suie
spirala calmă ca o toartă
de vas de lut dormind cuminte
cu rotunjimile-i vetuste
culcate-n cartea de cuvinte
pe luciul paginii înguste.

Curg frunze-n scoici cu glas cîntat
mișcînd înșelătoare ape
din care va să nu se-adape
vreo gură vie de-nsetat.

Văzduhu-i lin. Nimic nu-i sparge
senin albastra inocență.
Nu-s valuri mari. Nici o cadență
nu clatină subțiri catarge.

Sînt toate-ntregi. Sînt toate-n două.
E-o lună plină și-una nouă.
Frumos nu e dar nici urît.
Cad toate-n veșted. Doar atît...

LILIANA POPESCU

La fereastră

Ce simplu să privești
cînd fereastra deschisă
îți lasă visul
să crească fantastic
pînă dincolo de oraș...

Ce simplu
să zîmbești
către acești trecători
ce simplă
această geometrie
a zidurilor
cînd ferestre deschise
în semn de salut,
fac să se îmbrățișeze
singurătățile
de care fug
oamenii...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

poeți din r.d.g.

GÜNTER KUNERT

Privire spre plajă

Trupuri trintite pe nisip,
trupurile celor din forje de oameni,
din cuib de mașini,
din fluvii de unelte.
Pe țărmul acesta mătăsos și ademenitor.

Fiecare trăind în felul său
în îmbrățișări de-o clipă,
de sine străin și totuși atît de aproape.
Nenumărați copii a născut acest cuplu,
cel mai ager dintre ei
e încă nevăzut, dar el are un nume :
VIITORUL.

HENRIK KEISCH

Originea nedreptății sociale

Cînd cel de sus a creat lumea a fost limpede
care i-a fost intenția :
natural, trebuia ca cei mai buni să stea în frunte.
S-a întîmplat, din păcate, o neînțelegere
și-n frunte au ajuns cei mai cu stare.

Proveniența înțelepciunii

Repetiția, spun unii, e mama înțelepciunii !
Eu nu voi a mă îndoi și, totuși, cred
că sînt suficiente motive să acordăm și tatălui
o leacă de atenție
Tatăl tuturor înțelepciunilor lumii rămîne,
deocamdată, GÎNDIREA.

Predica

Nu știu dacă respingeți sau credeți
miracolu-nvierii,
în orice caz, nu trebuia să credeți că se va mai
repeta.
Odată răstigniți pe crucea războiului, nu vă mai
scapă nici o spovedanie.
Și dacă se va întîmpla, totuși, o minune,
ea nu va fi de ziua Învierii.

ROZE NYLAND

Cîntec despre vis

Dorința-mi, cînd eram copil,
era să hoinăresc visînd prin codrii
îndrăzneț și tăcut
cu pași ușori.

A venit într-o zi o furtună
pe care nu a fost chip s-o opresc
și ea mi-a luat toate visele
îndrăznețe.

Visez despre vise :
sînt ele pierdute ?
Le-a luat cu ea năpraznica
furtună ?

Visele au născut
fapte,
faptele au semănat
puzderie de vise.

Și uneori
sub copacii desfrunziți ai toamnei
cînd, fluierînd,
vîntul aleargă pe străzi,

dorința mea e
să visez prin codrii
tăcut și-ndrăzneț
cu pași ușori...

SARAH KIRSCH

Frumoasa dimineață

Dimineața
cînd umbre pestrițe
de animale pictate-n perdele
încep să mi se plimbe
sub pleoape
îmi șoptești
cele mai gingașe nume,
că sînt aidoma celor mai neasemuite
femei,
îmi mîngîi, ca într-un bolero,
evantaiul degetelor de la picioare
și tot ce mai rămîne
de mîngîiat.

Tot ce ține de mine tu lauzi,
lumina mea blîndă,
ce somnu-mi l-ai făcut să dispară...

În românește de
Nicolae Nicoară

SPORT

Victorii de antrenor?

● Pentru a doua oară consecutiv, **Gloria Buzău** a fost performera etapei dar dacă victoria ei în meciul cu campioana și actualul lider, **Steaua,** poate fi explicată, măcar în parte, de avantajul terenului propriu și a unui public „fierbinte", cea obținută în fața **Politehnicii** la Timișoara (după ce echipa gazdă reușise o frumoasă calificare în Cupa U.E.F.A.) pare aproape incredibilă. Cronicarii au încercat să explice această spectaculoasă remontare a unei echipe fără valori individuale fie prin forma slabă a adversarului (dar și **Steaua** și **Poli** veneau după succese notabile în campionat și afară), fie prin antrenorul său tînăr și ambițios, cu concepții tactice de joc inedite, fie prin acomodarea sa la nivelul diviziei A. In ceea ce ne privește noi continuăm să credem că asemenea victorii nu mai pot fi considerate de mult surprize într-un campionat în care participantele, cu puține excepții, încep să se deosebească mai mult prin culoarea tricourilor și nu prin jocul pe care îl practică. Cea mai bună dovadă în acest sens este urcarea meteorică a echipei bălmărene căreia, datorită mai ales antrenorului său de excepție, Vișorel Mateianu, i-a fost de-ajuns să învețe să alerge și să paseze din mișcare, fără preluare (vechi deziderat al fotbaliștilor noștri) ca să sufoce adversari cu pretenții, dar fără mijloace fotbalistice deosebite. Toată lumea știe acum că la Baia Mare (poate și la Buzău, vom vedea asta azi, cînd se vor întîlni cele două) se joacă „altceva". Ori acest „altceva" este tocmai fotbalul așa cum este el jucat la ora actuală aproape în toată lumea. Ar fi, de aceea, mult mai bine să ni se pară „altceva" atunci cînd nu se joacă fotbal, nu atunci cînd se joacă, dar aceasta este o mai veche dorință a noastră, puțin luată în seamă de fotbaliștii și antrenorii noștri.

Rămîne de văzut de-acum înainte cum va putea juca națională noastră altfel decît s-a obișnuit să joace în compania Spaniei și Iugoslaviei, aducerea cîtorva jucători bălmăreni în loturile reprezentative nefiind, ea singură, cum s-a mai dovedit în alte cazuri, o soluție. Iar dacă acceptăm că victoriile în serie ale celor două foste divizionare B (mai ales cele ale lui **F.C. Baia Mare,** la egalitate cu liderul), care nu mai surprind pe nimeni, se datoresc în primul rînd antrenorilor lor inspirați din toate „mondenitățile" tehnico-tactice ale fotbalului actual, atunci de ce nu am avea aceeași plăcută surpriză și în nivelul echipei naționale, astfel ca să putem spune că, deși jucătorii noștri nu sînt mai buni decît cei sîrbi sau spanioli, antrenorii lor au reușit să-i articuleze și să le imprime ideile de joc care le-au adus victoria în grupă. Chiar de ce ?

● În momentul în care scriem aceste rînduri echipa de rugbi a României care face un turneu de 7 jocuri în Marea Britanie a obținut o victorie, un scor egal, dar și o înfrîngere în fața selecționatei Bath. Dificultatea turneului e desigur mare, teren străin, public furibund, o zi de pauză între meciuri, dar să nu uităm că am trimis acolo o națională pregătită îndelung pentru acest turneu. Să sperăm că sfîrșitul va semăna cu începutul. Mic P.S. — E de neînțeles de ce la un turneu atît de important n-a fost trimis și un ziarist de specialitate.

● O analiză a cauzelor eșecului echipei naționale de volei la campionatele mondiale de volei, unde a ajuns pe locul 13, publică, sub semnătura lui Vasile Căbulea și Horia Alexandrescu, **Scînteia tineretului.** Autorii pun o întrebare valabilă și pentru alte discipline și federații sportive românești : de ce federațiile de specialitate îndepărtează cadre experimentate și apelează la specialiști improvizați ? Întrebarea este valabilă pentru volei, a mai pus-o și **Flacăra** nu de mult, dar și pentru handbal, pentru rugby chiar. Subliniem că acolo unde apare contraperformanța este aproape întotdeauna vorba și de aruncarea specialiștilor reputați, experimentați peste bord.

Discobol

REVISTA STRĂINĂ

● **UN VOLUM DE ANALIZĂ CRITICĂ** a aspectului formal și a conținutului corespondenței lui Nicolas Copernic a apărut de curînd în editura poloneză Ossolineum din Wrocław, sub titlul NICOLAS COPERNIC ÎN LUMINA CORESPONDENȚEI SALE. Lucrarea, purtînd semnătura lui Drewnowski Jerzy, cuprinde în paginile sale un studiu critic al vastei corespondențe precum și un număr important de scrisori adresate marelui astronom.

● **EDITURA ISKRY DIN VARȘOVIA** a scos de sub tipar volumul „Organizațiile de tineret din țările socialiste", îngrijit de Solski Ryszard. Autorul trece în revistă istoria, structura internă și activitatea organizațiilor de tineret din toate țările socialiste și în paralel analizează rolul tinerilor în societate precum și participarea lor la viața culturală, politică și economică a popoarelor lor.

● **CENTRUL DE CERCETARE ȘI COMEMORARE A LUI MAX REINHARDT** va organiza în timpul Festivalului de la Salzburg, 1979, în cooperare cu acesta și cu Fundația Internațională „Mozarteum" o expoziție consacrată temei generale „De la saltimbancul sălzburghez la succesul mondial al Flautului fermecat".

● **TEMA „COPILUL ȘI CARTEA"** va constitui punctul de atracție la cel de-al 30-lea Tîrg al Cărții de la Frankfurt, care va fi deschis între 18 și 23 octombrie anul acesta Un întreg etaj (cca. 10 000 mp) este rezervat copiilor și tinerilor unde vor putea să discute cu laureații premiilor cărții pentru tineret, să organizeze concursuri de pictură și fotografie, să-i asculte pe scriitori citind pagini din lucrările lor. Va mai fi prezentată și o bibliotecă model pentru copii cu 3 000 de cărți, cît și expoziții speciale cu titlurile premiate. O expoziție internațională a cărții pentru copii, adaptată temei centrale a tîrgului, va avea loc, după închidere, la Palatul UNESCO din Paris, în cadrul „Anului Copilului", în 1979.

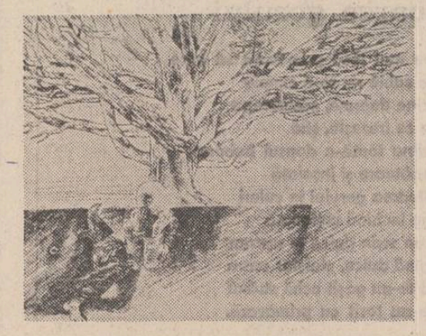

Ștefan Găvenea : „Copacul"

● **CU PRILEJUL CENTENARULUI MUZEULUI DE ARTE ȘI MEȘTEȘUGURI** din Hamburg a fost redeschisă colecția consacrată curentului Jugendstil, cea mai mare și mai importantă colecție de acest gen de pe glob. Cuprinzînd peste 2 000 exponate, obiecte, ediții bibliofile și lucrări de grafică din care sînt expuse în mod alternativ aproximativ 800, colecția impresionează nu numai prin copleșitoarea varietate de nuanțe stilistice ce caracterizează arta sfîrșitului de veac, ci și prin alăturarea și succesiunea interioarelor concepute într-o viziune unitară. În cele 14 săli și cabinete Jugendstil, se poate admira nu numai măiestria făuritorilor unor obiecte de artă desprinse din context, ci se vor descifra tendințele și liniile de evoluție ale unei epoci, realizînd istoria artei ca proces și ca devenire dinamică.

● **CU OCAZIA ANULUI MEMORIAL ALBERT DÜRER** care stă sub semnul celei de-a 450-a aniversări a morții sale (1471—1528), muzeele de istorie municipală și secția consacrată poștei din cadrul Muzeului Comunicațiilor din Nürnberg au organizat o expoziție de timbre cu motive de Dürer din toate țările, cuprinzînd aproape patru cincimi din cele 300 timbre Dürer. Prima marcă dedicată lui a fost pusă în circulație în 1926, în Germania, în seria „Germani ilustri", înfățișînd celebrul autoportret de la München. Motivele preferate în anii următori pînă în trecutul apropiat sînt în special madonele lui Dürer, în primul rînd „Maria cu felia de pară", din Muzeul de artă din Viena.

● **TIME-LIFE BOOKS DIN LONDRA** distribuie colecția **Seven Centuries of Western Art** (Șapte secole de artă occidentală) destinată amatorilor de artă. Tipărite în culori, în condiții deosebite, albumele cuprind în afară de pictura diferitelor curente — cu exemplificarea maeștrilor respectivi — (Renașterea — sec. 16—17, Perioada barocă — sec. 18 și 17. Rococo, Neoclasicul și Romanticul — sec. 18 și 19. Impresionismul și Post-impresionismul — sec. 19, Cubismul, Suprarealismul, Expresionismul — sec. 20) — și vieți și epoci ale diferiților maeștri ai penelului. (The World of Van Gogh, Piccasso, Turner, Rembrandt, Leonardo și mulți alții).

● **„PREMIUL PAULA VON PRERADOVIC PENTRU LITERATURA AUSTRIACA TINĂRĂ"** a revenit anul acesta scriitoarei din Graz, Roswitha Hamadani, fiindu-i înmînat în cadrul inaugurării Forumului European din Alpach (Austria).

● **TIME IN ITS FLIGHTS** (Timpul în zborul lui) este titlul noului roman al scriitoarei americane Susan Fromberg Shaeffer, apărut în editura Doubleday New York. Acțiunea se petrece în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, sub forma unei cronici de familie, cu bucuriile, adversitățile și toate celelalte imponderabile, aduse de timp. Scriitoarea realizează o portretizare a vieții rurale din secolul al nouăsprezecelea, în statul american New England, un fel de basm pentru tinerii de azi ai locurilor respective.

Momentul sublim al unui vis de secole

Urmare din pag. 1

litice, intră în legătură directă și mai apropiată cu conaționalii de aici".

La 29 mai 1881 [2]), tot din București, Lachmann, întocmește un nou raport în care erau prezentate relatări ale ziarului „Telegraful" în sprijinul unității tuturor românilor.

„Să lucrăm cu toții și din toate puterile la fundarea viitorului stat român, spre a-l restabili așa cum a fost odinioară. În bucuria noastră, să nu uităm însă pe frații noștri care rabdă jugul străin. Ci dimpotrivă, mai trebuie să-i îndemnăm să nu-și piardă curajul. căci și pentru ei va bate ceasul sfînt al libertății, pentru care luptă și ei de secole. Spunîndu-le „la revedere, pe curînd" să strigăm cu toții, Trăiască neamul românesc" ! Lachmann, făcea precizarea la încheierea raportului amintit, că **„în același sens s-au exprimat și alte ziare mai mult sau mai puțin apropiate guvernului".**

Într-un alt raport, din 15 iulie același an, se relata despre atitudinea antiaustriacă a presei și a cercurilor oficerești.

„În cercurile oficerești, se discută exclusiv tema : Ce șanse ar avea armata la o eventuală ciocnire cu „austriecii" și sînt destui ofițeri în poziții înalte, de exemplu Cantilli, Dumitrescu, Maican ș.a., care țin față de subalternii lor un limbaj ce se află în cea mai crasă contradicție cu distincțiile acordate în ultimul timp armatei de către majestatea sa. În cercurile politice se visează neîncetat la o răscoală a românilor din Transilvania, insuflîndu-se convingerea că aceștia pot conta pe o sprijinire din partea lor.[3])

Referindu-se la presa din București [4]), Lachmann redă extrase semnificative despre propaganda făcută de unele ziare în favoarea acțiunilor desfășurate de românii transilvăneni :

— **„Aici** (în București, n.n.), **ca și dincolo de Carpați nu lipsesc elemente care folosesc orice ocazie spre a se pune de acord pentru orice eventualitate, firele unei mișcări de trădare se țes aici și că capetele acestor fire se află în mîini sigure dincolo de munți, aceasta dovedește încrederea cu care organele de aici vorbesc de anumite eventualități ale viitorului, care sînt poate mai aproape decît s-ar crede în general. (...) Unora dintre ele nu li se poate contesta un anumit curaj, fie el și trist, de a spune lucrurile pe față, pe cînd altele se învăluie cu mantaua unei piretenii ipocrite față de monarhia vecină, însă luate la un loc, ele toate se înțeleg între ele și se dirijează spre un scop comun, iar aceasta culminează în cele două cuvinte „dobîndirea Transilvaniei" (subl. n.).**

Raportul face referiri concrete la activitatea studenților bucureșteni, în sprijinul colegilor transilvăneni : **„Tineretul studenților de la Universitățile** (de fapt, facultățile Universității, n.n.) **de aici este de dreptul îndemnat să-și facă datoria patriotică și să sprijine prin manifestații, pe colegii din Transilvania și să le declare că între toți românii există o solidaritate absolută. Momentul este însă favorabil, peste cîteva zile încep vacanțele și odată cu ele începe iarăși perioada pelerinajului în masă, care are loc în fiecare an spre „frații înrobiți". De data aceasta,** spune Lachmann, **nu vor lipsi schimburi de opinii cu totul speciale..."**

Relatînd vizita, la București a președintelui Camerei de Comerț din Brașov, Diamandi Manole, pentru o întîlnire cu primul ministru I. C. Brătianu, Lachmann arată că **„de la prezența lui aici, care datează de mai multe zile, Diamandi este obiectul unei atenții deosebite din partea cetățenilor mai apropiați și a tovarășilor de idei".**

În urma unei vizite pe care Lachmann a făcut-o lui Diamandi **„în intenția de a mă informa despre starea de spirit din Transilvania",** după cum menționează raportul, pare surprins de numărul mare de transilvăneni, care se aflau la Diamandi și care **„tocmai analizau o temă politică",** iar **„limbajul lor era acolo al organului lor „România liberă" și nu mi-a procurat decît o nouă dovadă a unei de moarte care domină împotriva monarhiei".** Referindu-se la poziția reprezentantului Camerei de Comerț din Brașov, Lachmann notează : **„Diamandi nu și-a impus nici o rezervă și s-a dedat la o descriere elocventă a condițiilor din Transilvania și în special a românilor de acolo, a căror situație în raport cu ungurii, el a desemnat-o de-adreptul, ca insuportabilă și a pus în perspectivă o revoluție în stil mare, ca singurul mijloc de îmbunătățire".**

Vorbind despre activitatea primului ministru român, în această problemă, în raport se consemnează :

„Brătianu, cu toată șiretenia, nu poate tăgădui obiectul diferitelor articole de ziar, căci el își oferă, de-adreptul mina, pentru a vedea împlinîndu-se și ultimul dintre visele lui. În acest scop, el se servește pentru a evita o vîlvă deosebită, de presa din provincie, „Curierul de Ploiești", „a cărui legătură intimă cu firma Rosetti — Brătianu, nu este un secret, și aduce în numărul de azi o replică unor voci din presa străină, și în care se răspunde : „visul de aur al românilor, aspirația permanentă a lor constă în a alcătui... o Românie puternică".

Cel mai documentat raport al lui **Frederich** Lachmann, despre mișcarea națională din Transilvania, datează din septembrie 1881, și este întocmit în urma unei călătorii efectuate prin principalele orașe transilvănene. În urma vizitei făcute proprietarului „Gazetei Transilvaniei", de la Brașov, cît și la cîteva oficialități, Lachmann notează :

„Într-un cunoscut loc de întrunire al românilor din Brașov, care din anul 1877 a fost botezat cu numele de „Grivița" și unde sub forma de întîlniri de seară obișnuite, se iau uneori hotăriri care nu sînt compatibile cu liniile ordinei de stat și unde se face mereu propagandă, în ce privește schimbul de păreri în sensul României Mari... Personalități bine informate îmi confirmă că nu numai printre românii din Brașov, ci și în alte părți, cum voi avea cinstea să arăt mai departe, se manifestă o evidentă tendință spre secret și în special de cînd România a luat titlul de regat, nu mai străbat în public nici un fel de întîmplări, pe cînd mai înainte, se practica cu mult mai puțin spiritul de secret. Imediata apropiere a orașului de localitățile de graniță, Satulung, Cernat, Turcheș și Baciu, populate predominant cu români, care întreține cu România o comunicație continuă și foarte vie, oferă o ocazie binevenită pentru a activa în sens agitatorie"

Referindu-se la căile de legătură între românii de pe ambele versante ale Carpaților, se relatează în raport : **„Pentru românii din comitatul Brașov, comerțul cu oi și lînă formează ocazia cea mai favorabilă de comunicații frecvente și sub acest pretext, mulți trec granița adesea de două, de trei ori pe lună, deși ocupația lor propriu zisă nu are nimic comun cu comerțul exterior. Unde anume se duc oamenii și cu cine anume au relații este deocamdată un mister și ar merita o observație mai exactă, dar un lucru este evident, că de la proclamarea regatului, a apărut pentru români o activitate mai mare decît a fost pînă atunci".**

Lachmann se referă în continuare, în amplul său raport, la relatările unor ofițeri austrieci despre activitatea ofițerilor și soldaților români, desfășurată tot în același scop, la desele cazuri de trecere a frontierei, la transportul de arme din București, prin Comarnic și pe la Mănăstirea Cheia, activitatea pentru unire a lui Aron și Nicolae Densuseanu.

În următoarele file ale raportului, **Fr.** Lachmann descrie călătoria sa la Alba Iulia și Zlatna, unde a întîlnit aceeași atmosferă... **„La Zlatna, subliniază el, au avut loc în cursul verii, reprezentații teatrale date de o trupă ambulantă de actori români, cu care ocazie au fost jucate în cea mai mare parte numai piese naționale, în legătură cu ultimele evenimente. Printre altele, de pe scenă, românii au fost îndemnați să întindă mîinile spre frații lor de dincolo de Carpați, pentru a fi uniți pe totdeauna și fără ca din partea autorităților să se ridice obiecții împotriva unei astfel de propagandă inscenată".**

Raportul menționează și deosebirile de natură religioasă, care au generat acțiuni ale populației românești împotriva asupririi naționale. Lachmann amintește și de „agitațiile" din cadrul armatei. **„Mai amintesc,** spune el, **că în prezent, în toată regiunea locuită de români, cu ocazia expoziției care se va deschide la Sibiu** (este vorba de expoziția organizată de „Astra"), **o activitate frapantă a pus stăpînire pe români și toți care dispun cît de cît de mijloace se duc acolo".**

Am inserat în cele de mai sus doar cîteva aspecte ale luptei românilor aflați sub dominația străină, lupte care s-au amplificat după cucerirea independenței de stat a României, pentru desăvîrșirea unității național-statale. Dezvoltarea economică și socială a României după cucerirea independenței a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare.

Dezideratul de veacuri al poporului român, formarea statului național unitar, se va realiza în 1918. Încheierea acestui proces, cu șase decenii în urmă, a permis crearea codului social politic și economic, necesar dezvoltării mai rapide a forțelor de producție, iar după 23 August 1944, trecerea sub conducerea comuniștilor la realizarea unor transformări radicale în societatea românească.

---

[2]) Frederich Lachmann, agent de informații la București, al Ministerului de război austriac, în timpul războiului din 1877—1878, a fost corespondent de presă la Augsburger Allgemeine Zeitung, Pester Llayd. Schlesische Zeitung. A fost decorat de guvernul român.

[1]) Arhivele St. București (Arhiva Istorică Centrală) — Colecții Xerografii, Viena, doc. XXXXIII/40 (Haus —Hof. und) Staotsarchiv nr. 7, 1881, Lachmann, Karton 133).

[3]) Ibidem.

[4]) Ibidem, raport din 5 iulie 1881.

cariatide

florin costinescu

Roata norocului

Un popas
pentru roata norocului –
nu numai la tinereţe
ne dăm uitării şi jocului.

Ce n-am ciştigat niciodată
poate acum,
la miraculoasa,
fantastica
roată.

„O păpuşă de gips
ciobită puţin :
marele premiu hărăzit
de destin,
dată cu toate vopselele
in jurul ei se invirt
palide,
stelele...".

Strigă omul cu glas de profet
şi roata se mişcă
uruind, ca pămintul,
incet.

Cuiele roţii ruginite de ploi
parcă-s bătute in lemnul din noi,

Spaţii egale fug, se însumă
sint de lacrimi şi miere
de văzduh şi de humă.

„Cine incearcă ? Se ciştigă oricit
şi-apoi vă mai trece din timp,
din urit..."

La mijlocul drumului
e cuiul ceţii şi-al fumului.

C-o măiastră, fericită mişcare
se poate opri la cuiul cu soare

Pentru verdele primăverii
daţi-vă pină la rană obolul puterii

Incercaţi, incercaţi,
păpuşa din gips
trasă la roată
poate va fi
in sfirşit,
ciştigată...

Ninsori cădeau

Ninsori cădeau amurgul clătinind,
eram prea tineri ? Troienea sărutul,
trăgeau cu arcul visul, inceputul
şi singeram de-albastru şi curind.

Nu ne feream – lunecătoare ţinte
acestui joc suav eram supuşi,
de vinturi anonime am fost duşi
in ţara celor tineri fără minte.

Păreau in zare dealurile sănii
trase de cai cu zorii drept zăbală
iarnă aevea, iarnă ireală
anii aceia dacă poţi mai dă-ni-i.

Acum cad altfel şi zăpezi şi ploi
mai rare parcă şi mai sfidătoare
şi locuim străini intr-o culoare
prea strimtă pentru amindoi.

În vechi oraşe

In vechi oraşe să ajung,
să-mi potrivesc ceasornicul după orologiul din turn.
să-mi singerez cămaşa de lichenii zidurilor,
să-mi ingheţe singele in catedrale căzute-n temelii
să mă lovesc de armurile invizibile,
ale cavalerilor retraşi demult in neamurile lor.
In oraşe vechi să ajung in orele dimineţii
să aud vocea răguşită a dogarilor,
a fierarilor şi a tuturor breslelor,
să-mi zdrobesc pumnul bătind
la poarta cetăţii
să aud lunecarea caleştilor pe drumuri de lemn
trimbiţele oştenilor cu coifuri
veghind inalţi pe ziduri pin-la cer,
să aud tobele amurgind liniştea pieţei,
glasul toboşarului citind un ordin
al primului cavaler,
să aud suspinele din turnuri clădite pe umbre
să număr capetele trădătorilor căzute pe buturugi tocite.
In vechi oraşe să ajung,
după ce postalionul a schimbat
citeva perechi de cai.
să ajung istovit in orele serii
la hanuri zgomotoase,
să mi se ingusteze ochiul spre cănile cu vin,
şi să adorm cu capul pe mese de lemn
fără să-mi pese de numărul nopţilor
incrustate sub frunte
şi să visez un drum, chipul de pe un tablou
chemind un trup
şi trupul acela să fie al meu
să pot pleca, mai departe,
in lume.

ioana diaconescu

Travestit în lebădă

Cu graţie, uită securea
intilnită in pădurea inrourată.
(Şarpele incolăceşte clanţa uşii,
rugina se lichefiază,
limba roşie despicată-n două
şuieră ca biciul).
Nu mă-ntreba ce vină are
semnul ales. Loveşti toate aceste
crimpeie de amintiri,
de dureri, de amintiri.
Securea e-nfiptă-n pămint
şi luna ii abureşte tăişul,
vai, nici măcar brinduşa de toamnă
nu poate indura această istorie.
Monstrul travestit in lebădă
cu tine va călători.
Cu graţie, gratia plena,
coboară-ţi ochii in pămint şi
alungă vedenia.

Răsfirat în eter

Şi arbori de zgură să crească
Peste acele iubite, ticăloase intimplări,
Nu de tine să-i fie milă mulţimii
Ci de cel răsfirat in eter.

Peste capul cel alb să se ivească
Groaznice scuturi inchipuind arătări,
Caii cei iuţi cu glezne subţiri
Să te-arunce cu spaimă din scări.

Aşa, la pămint vei vedea bolta sură
Şi o singură stea ingheţată
Simţi-vei pe gură.

Străina

prietenilor mei Stere, Mina şi George

Tatăl tău are o casă bogată
uite cum stau sufletele in rama ferestrelor ei,
eu mă tem să păşesc pe podeaua de ceară
sub care cristale de diamant scot un dulce clinchet,
mama ta toarce lină de aur,
degetele i s-au subţiat pină la os,
tot cu ele iţi piaptănă părul pe care
eu l-am numit mătăsos
şi inveleşte uşa odăii.
Fraţii tăi au ochii adinci
şi scapără-n ei luna ca in ape clocotitoare.
ei păzesc cu străşnicie
porţile tale.
Mai rămin eu, străina, care intră
prin rama de platină a acoperişului
păşesc cu o incrincenată sfială
pe scoarţele moi ce mi-s aşternute la picioare
şi gonesc vintul din grădină
cu furtuna aceasta de lacrimi
şi indoi pină la pămint pomii de criţă
care sparg geamurile casei voastre.
Mai rămin eu, străina, volbură amară
şi secer ceea ce mi s-ar cuveni.
Singele florilor şiroieşte in mina mea ce le stringe
nemiloasă. O nu veni cu mine, nu veni.

Să laşi în urmă

Să laşi in urmă drumul
cu atita grijă ocrotit,
să mergi cu durere pe marginea lui
privindu-l pentru ultima oară,
infiorata noapte să te ascundă
singurătăţii tale dă-i un ceas,
un gind, doar unul, o clipită,
apoi indepărtează-te de arbori,
smulge-te din ceaţa caldă
ce s-a lăsat peste oraş.
Adună-ţi minţile,
opreşte-ţi lacrimile
şi pleacă,
lasă in urmă
ceea ce niciodată nu este de lăsat,
lasă totul pe seama intimplărilor tale,
aruncă-te la pămint, sărută asfaltul fierbinte
şi spune-ţi că nimic nu te va intoarce inapoi
de-acum inainte.

Cavalerul în zale albastre

Mina mea nu a mai fost
prinsă de mult in cătuşa somnului,
braţul drept nu mi-a mai fost smuls din umăr
şi degetul meu
nu a mai scormonit fragedul zid.
Cu rochia albă rotindu-mă
intr-o piaţă din alt ev
văd venind către mine
Cavalerul in zale albastre.
El poartă pe piept stigmatul durerii
şi pe chipul frumos
poartă obrăzarul spart.

Apropie-te, nerăbdarea mea sporeşte,
somnul sub pleoapa deschisă
mocneşte,
numai singele clocotitor se presimte
sub pieliţa albă zvicnind
nebuneşte.

nicolae dan fruntelată

Veac

Singele meu se face roşu depărtat
Şi ochii bat spre cimp, tot mai subţire
In stilpul porţii a rodit un măr
De parcă-ar fi fugit din amintire
Iată riul, iată colilia, iată cuţitul
Uitat in piinea celor care nu-s
Pindă peste toate, plouă, ninge
Umbra bunei, seară la apus
Ce-mi mai umbli oare prin cuvinte
Deşirat şi singur ca un fum
Tren de case-nstrăinind cimpia
Fără ţintă poate şi acum
Intre două veacuri luminează
O silabă fragedă de dor
Cind se nasc ai mei cu-ntreg pămintul
Şi odată cu pămintul mor

Scrisoare veche

Măria-ta, numai şapte zile de pace
Iţi cer pentru satul unde mă voi naşte
Un cerb tinăr şi insingerat bate
Cu corn de aur la fereastra casei noastre

Şapte zile ne trebuie, imi vor spune,
Să imbrăcăm intr-o biserică de flori
Umbra cerbului străin, şi numai
Ochii să ne lumineze-n sărbători

O, chipul femeilor cum se subţiază
Către fiul rătăcit prin veşnicie
Şi n-au veacurile toate şapte zile
Pentru sunetul care-o să vie

Oglindă 'ndurerată

Intre două ape, intre două iubiri
Ploaia ca o pedeapsă parfumată
De iarba care n-a mai răsărit
In somnul meu, oglindă-ndurerată

Şi cresc doi meri pe malul din apus
Cu floare palidă şi trecătoare
Şi rodul lor nu se mai ştie cind
Primi-va drept de taină, de la soare

Rămii să ne privim măcar in vis
Prin umbra ploilor de niciodată
Un singur dar mai pot să-ţi fac de-acum
Iubirea mea, oglindă-ndurerată.

Floarea gerului

Şi nu mai lăsa primăvara să intre
Ca o sabie verde-n cimpie
Ai, cine doarme, călătoreşte
Cine se trezeşte, ştie
Grădina toată-n dansul buimac
Lunecătoare şi inşelată
Ai, floarea gerului in culori
Nu se inchină niciodată
Intr-un scrin dulce te aşezam
Lacrimă dulce, stelelor scară
Cind te-au găsit ochii străini
Şi te-au lovit cu primăvară.

Îmblînzitorul de urme

N-aş vrea să fiu
in amurguri străine şi vechi
decit cel ce vine cu steaua pe umăr in umbrita-i cimpie
limpezit de dureri şi dator
cu o necunoscută copilărie
Imblinzitorul de urme, decit,
din paşii de fiară fac raze lactee
din drumuri, reţele de aştri-n rotire
cerul tot se coboară-n cimpie, trăieşte
vietate imensă şi blîndă
respiră in urmele mele
Stau planete sub mina mea dreaptă
sate intregi, galaxii adormite
in iarba din marginea dorului, cind
imblinzitorul de urme se-ntoarce
in umbrita-i cimpie, cintind.

Trecutele păduri

Trecutele păduri cum stau in gind
lăstarii lor răcoare duc prin vise
blind, brazii ingenunchează in cite-o apă
tulburindu-şi privirea
toate cimpiile, invinse pierd
griul, iarba, nemărginirea
Trecutele păduri cum impresoară
sufletele noastre de copii
năvala aceasta nu ţine
decit o noapte, apoi plecăm
şi ele cad intr-un cuvint uitat
doar noi cu visul le mai căutăm

dumitru m. ion

Culesul de purpură

Mi-a luat minţile culesul de purpură, culesul
De perle de foc ; prin zmeurişuri ţesute cu spini,
Cu beteală şi cenuşie cenuşă culegeam picătura –
La treizeci de ani picătura : o, lăcomie, hrib sbircit,
Nu mi-e poftă de tine ! Se zbate animalul de purpură
In coşul ce-mi spinzură-n briu : la git am să-ţi pun
Perlele roşii in tremur, Viaţă, mironosiţă cu spadă !

Cel care nu ştie şi doarme

Cel care nu ştie şi doarme poate să fie
Trădat ; şi cel ce nu doarme poate să fie trădat.
Cine ţi-alege lanţul de aur sau lanţul de-argint
Ori lanţul de fier ? Doar amintirea cind moare
De foame iese la pradă : ea urlă un cintec
Care nu poate să fie trădat.

Hoarda de Aur

– lui Cezar Ivănescu –

A venit Hoarda de Aur : toţi au fugit.
Eu am rămas. Ar fi fost o mare ruşine
Să nu găsească pe nimeni. A venit
Hoarda de Aur : ei, şi ? Auzi-o, ea merge
Pe virfuri ca să nu-i sperie pe cei
Care, de frică, abia au murit. Linguşitoarea
Hoardă de Aur incearcă să trateze cu mine :
Ii trebuie măcar un invins. De aceea
Se poartă frumos (cit se poate !) şi-mi spune :
Caesare, era gata-gata să te-nvinuim
De victorie !

Masa-mpăcării

Prilej de zăbavă in pace :
Mai lungă-a fost masa
Chiar decit drumul spre case :
Toasturi şi laude, ultima picătură
De vin pusă pe unghie, sărutări
Şi cintec de slavă. Se pricepeau
De minune bătrinii viteji
Să inchidă ochii la toate, de vreme
Ce-au adus flori din exil : lăcrămioare !

La o moarte uşoară

Trei ani vechi, trei zile negre, trei nopţi albe,
In cenuşa de aur, in roiul de viespi,
Să ari trei ani buni, trei zile cu soare !
Ochi de copil : rouă de trei ani pe obraz,
Pe razele gitului – prinos de trei ani intr-o zi !
Trei ani vechi, trei zile negre, trei nopţi albe :
Sare-n bucate la o moarte uşoară.

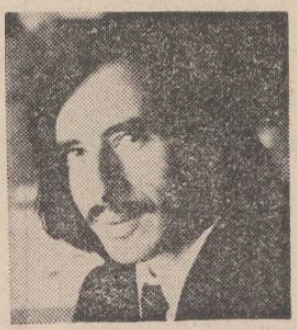

Un cîntec de orb

Vara ce vine şi vara ce trece : una şi-aceeaşi
Himeră, un ţipăt cu ferestrele-nchise.
Tu nu m-auzi şi m-auzi : doar harul plăcerii,
Şopteşti, este harul ! Te speli cu apa aceea
Pe ochii cu frică inchişi, dar nu mai apuci
Să mă vezi : un cintec de orb.

Un lan de secară

Mişcarea aceasta a miinii nu-i totul
Şi dacă e totul imi vine să pling

Lingă un lan de secară cuprins
De sudoarea şi spaima că-l tai. Acum
In văzduh se joacă-adevărul : măruntul,
Ştiutul de toţi şi neştiutul de mine
Grăunte. Mai ceartă-mă cind nu ştiu
Pe creştet să ţin un lucru pierdut :
O cunună.

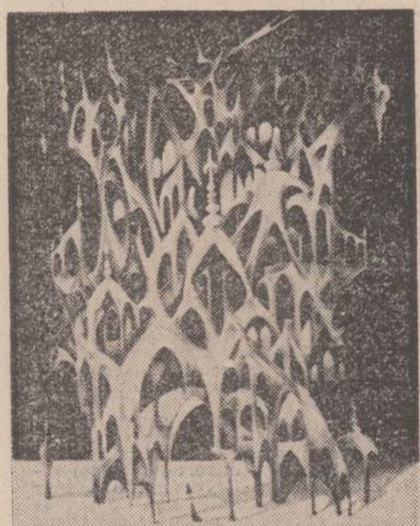

Grafică de Dumitru Ionescu

mara nicoară

Poetul

Poetul este necesar la sărbători
Să cinte la un crin, el este pasărea phoenix
Prima victimă pe rugul adevărului.
Poetul umple pieţele de piine, e necesar la ridicarea oraşelor de gheaţă, lustruieşte corăbiile de argint din adincul mării
El ninge, şi nimeni nu este in oraş să vadă,
Este aruncat pe trotuare ca boabele de mărgăritar,
Poetul este foarte necesar ca pasăre.

Vara

Un cer albastru, de care atirnă ciorchini de struguri.
Tu rîzi, şi petalele trandafirilor
cad in ţărina albă din grădină.
Trece viaţa, vreau să uit, dar melancolia
imi inţeapă sufletul cu ace de aur.
Incerc să inţeleg de ce exist, atit de tinără
şi frumoasă in oglinzi
Cind miine cineva o să ridă
Şi mi se vor scutura trandafirii in ţărină.

Depărtare

Gura mea este un trandafir
Sărută-mă să nu mă veştejesc.
Zăpada se ridică in fluturi de purpură
Am spart oglinzile şi curg mările
Astăzi timpul este un aurit car
de triumf
Inaintind cu spiţele lui imense peste
oraşe, peste iarba verde
a dealurilor.
Singele tău curge lipit de singele
meu şi intre noi e atita depărtare.

Gînduri

Ninge, şi este inconjurat de zăpadă
Fiecare obiect de pe pămint.
Bunica mea este o ţărancă sănătoasă
Trăind aceeaşi zi la fel de nouăzeci de ani :
Ograda, animalele blinde, satul,
Nu e niciodată singură.
Eu am ajuns in oraşul făcut din cuburi albastre
M-am invăţat să stau la cozi, să nu vorbesc tare, să nu ţin ciine,
Să nu salut fiecare om de pe stradă,
Eu ştiu cine e Picasso, am invăţat singurătatea lumilor,
Zădărnicia unui trandafir arzind o secundă in vază,
Cunosc oglinzile blestemate ale adincurilor,
Mări de gheaţă, in care orice gind se umple de frig.
...Dar mai e iubirea, pasăre galbenă,
Crescind odată cu iarba
Şi murind odată cu ea.

Focul

Cade ceasornicul pe pămint, cifrele orelor
se imprăştie ca grăuntele
Unele intră in ţărină şi incolţesc alte ceasuri,
Lanul de floarea soarelui lunecă şi el in pămint
Aşa ne invaţă fizica : toate obiectele cad pe pămint
Iar pămintul este un foc purificator.
Cade paharul cu apă, cade vechea clădire, cade iarba,
statuia albă cade, imprăştiind in jur
valuri de aur, cade zăpada, portocalele,
pisicile cad tot pe pămint deşi zboară
noaptea pe acoperişuri, cuvintele cad
intr-o ureche imensă, care adună toate
sunetele, cade singele,
Cade crinul alb pe toba pămintului.

Mai bine...

Crinul curat creşte din frunze putrede,
Vrabia albă creşte din ţărina cerului,
Ideea, din mările ingheţate ale minţii.
Ne construim, iubite un castel
Cărţile noastre de poezie sint cărămizi de zăpadă
Zilnic ne duelăm cu trandafiri...
Dar poezia nu ingraşă.
Mai bine construim case din beton, vindem cartofi,
Mai bine muncim in salinele amiezii,
Mai bine curăţăm holdele de păsări,
Grădinile de iepuri.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct). Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti Piaţa Scinteii Nr 1. tel 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115. tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni – 13 lei : 6 luni – 26 lei : 1 an – 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
41
(859)
Sîmbătă
14 octombrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Divergența și consensul opiniilor

Cititorii au reținut, desigur, faptul că în mai multe numere ale revistei noastre s-a publicat un relativ mare număr de intervenții critice prilejuite de apropiata desfășurare, la Iași, a **Colocviului național de poezie.** Eveniment unic în analele istoriei poeziei române contemporane, **Colocviul** își propune, fără îndoială, să se constituie într-un adevărat **forum,** de la tribuna căruia poeții și criticii noștri de azi să-și expună punctele de vedere în mod cît mai deschis, într-un climat de deplină sinceritate, cu privire la ceea ce, cu o expresie nu numai deosebit de adecvată dar care se bucură deja de o largă circulație, numim **starea poeziei române contemporane.** Nu vrem să spunem că scopul principal al dezbaterilor îl va constitui, neapărat, întocmirea unui bilanț mai mult sau mai puțin exhaustiv, în așa fel încît numele autorilor și titlurile operelor să se așeze unele lîngă altele într-un șirag complet menit a substitui eventualele tentative cu finalitate strict bibliografică.

Revenind la suita dezbaterilor din „Luceafărul" organizate în întîmpinarea **Colocviului** și judecînd după conținutul propriu-zis al acestor dezbateri, dimpotrivă, avem temeiuri să sperăm că toți aceia care se vor înscrie la cuvînt — pornind, neîndoielnic, de la referate — vor fi animați de dorința angajării într-un amplu și complex dialog al cărui cuvînt de ordine va trebui să-l formeze confruntarea de idei, de opinii axate pe problematica intrinsecă a fenomenului poetic actual, evitîndu-se astfel, în chip programatic am zice, alunecarea în tot soiul de discuții cu caracter extrinsec realei problematici a fenomenului în cauză. Firește, nu se pune nicidecum chestiunea totalei abstrageri de la aspectele de natură general-organizatorică (raporturile poetului cu revistele și cu editurile, tirajele volumelor, procesul de tipărire a acestora etc. etc.), dar considerăm cu totul îndreptățit punctul de vedere potrivit căruia o întrunire de anvergura aceleia ce va avea loc la Iași este chemată, în primul rînd, dacă nu exclusiv, să facă **dovada unei înalte conștiințe profesionale,** element care, la rîndul lui, nu poate fi autentificat decît cu prețul implicării lui deschise, lipsite de prezumții și inhibiții, în sfera esteticului. Nu susținem că toți participanții la dezbaterile revistei noastre și-au înscris intervențiile cu maximă rigoare între coordonatele unui asemenea program, întrucît cel puțin în cîteva cazuri — oferite mai ales de cîțiva poeți tineri — un anume spirit revendicativ, o anume patimă nu tocmai dezinteresată a tonului, reprezintă aspecte mai puțin plăcute care e de presupus că nu au putut scăpa atenției cititorului.

Toate acestea, însă, nu trebuiesc în nici un caz confundate cu vitalul **necesarul spirit polemic eminamente creator,** chemat să stimuleze confruntarea de idei și opinii sprijinite exclusiv pe datele și sugestiile oferite de peisajul poetic actual privit pe cît posibil, în totalitatea fațetelor lui. Iată de ce, străin de orice orgoliu al întîietății, ne place să credem că revista noastră își aduce partea ei de contribuție reală la enunțarea și, într-o anumită măsură, chiar la nuanțarea și clarificarea unora dintre temele de însemnătate fundamentală asupra cărora **Colocviul** își va concentra eforturile.

De-altminteri, o asemenea lucidă autoapreciere își are temeiuri mai adînci și mai diverse, implicate în orientarea generală a revistei, politica ei literară în domeniul poeziei din ultimii ani depunînd mărturie concludentă, sperăm, în acest sens. Animați în permanență de criteriul suprem al valorii — criteriu înțeles și tradus în faptă din perspectiva unei cît mai complexe determinări în ordine estetică, ideologică, morală, etc. —, așadar, unicul și marele nostru obiectiv a fost și este să propunem cititorului o imagine cît mai fidelă a dinamicii fenomenului liric românesc actual, cu specială atenție acordată contribuției celor mai tinere generații. Iată de ce, prin dezbaterile publicate în ultimele sale numere, revista „Luceafărul" nu face altceva decît să-și valorifice cu prilejul unui eveniment deosebit de propice confruntărilor și analizelor revelatoare precum **Colocviul național de poezie,** propriul program de lucru, dîndu-și astfel contribuția și pe această cale la propășirea, promovarea și impunerea în conștiința marelui public a autenticelor valori de care, incontestabil, dispune poezia românească de azi.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

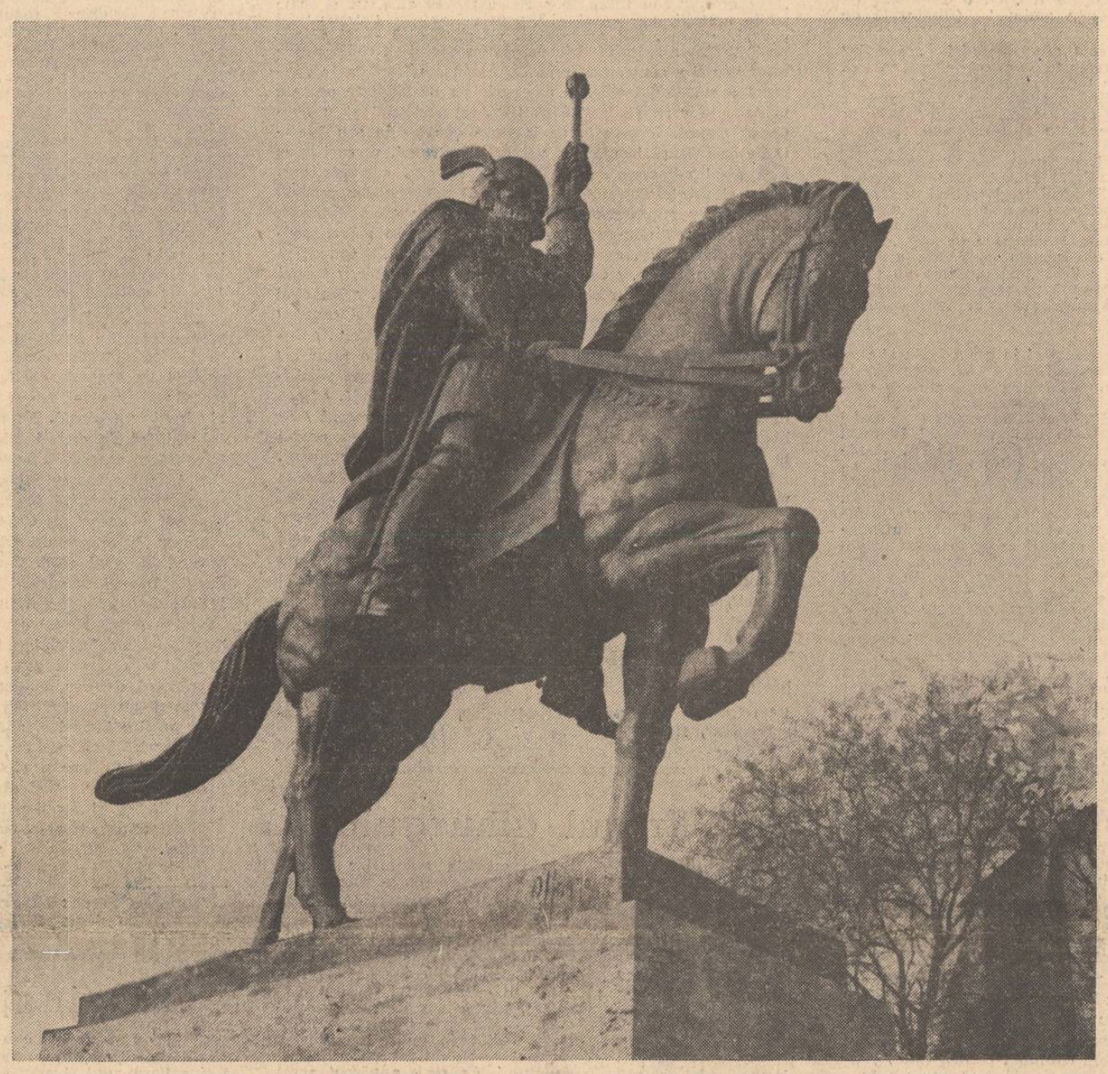

Statuia lui Mihai Viteazul de la Alba Iulia (Sculptură de Oscar Han)

Un ceas enorm, acoperit de zale...

Lumina te închide ca într-o carapace
de aur blînd sub care vuitoare
se balansează pe un vîrf de lance
un trup prin secole în navigare.

Doar inima lovește în metale
cutremurînd, colină, riuri, țară
precum un ceas enorm, acoperit de zale,
pompînd în ierburi sînge cald, de vară.

Grigore Arbore

Sensul tradiției:
Călinescu și Iorga

I.

În prefața la „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" găsim următoarea precizare de principiu : „Nu intră în cadrul literaturii decît scrierile exprimînd complexe intelectuale și emotive, avînd ca scop (ori cel puțin ca rezultat) sentimentul artistic". Autorul evită deci programatic „pioasa confuzie între cultură și literatură" comisă de unii dintre istoriografii anteriori, specialiști în perioada veche, adevărați eruditi însă „nevenind cu un punct de vedere estetic".

Călinescu nu este însă chiar atît de singur în a afirma necesitatea unei asemenea disocieri. Încă în 1901, Iorga însuși înțelegea să despartă apele în acest fel : „... a scrie istorie literară și istorie culturală nu e același lucru. Cea din urmă se ocupă de ceea ce a realizat în civilizație umanitatea dintr-un timp, într-o țară ; cea dintîi cercetează cele mai înalte manifestări ale acestui proces de civilizație".

Literatura este așadar, în concepția lui Iorga, produsul cel mai înalt și mai greu reductibil al culturii. Din această cauză, istoria culturii și istoria literaturii se definesc prin inițiative opuse : tendința uneia este unificatoare, tendința celeilalte este diferențiatoare. Deși se arată conștient de riscurile rezultate din încălcarea domeniilor („sfărîmînd strălucitoarea formă personală"), Iorga nu ezită să considere istoria literară drept o sursă prețioasă a istoriei culturale, în încercarea acesteia de reconstituire a „spiritului unei epoci" : „Nu se poate înțelege firea unui Cantemir, unui Nicolae Costin, unui Neculce, unui Sincai, unui Claiu, unui Conachi, unui Budai-Deleanu, fără a avea noțiunea vieții la Curtea Domnilor români din secolul al XVIII-lea, fără a ști cum era mănăstirea pe această vreme, cîtă lumină și ce lumină se păstra aici și se răspîndea în lume, fără a se arăta situația românilor de dincolo de munți, fără a se explica marea revoluție culturală petrecută acolo, noua orientare produsă prin schimbarea rituală".

Această frază e rezumativă pentru însăși practica de istoric literar a lui Iorga. El nu admiră orice, dar consemnează totul, traduceri, compilații, genealogii etc. Cronicile sînt cercetate și apreciate în primul rînd și foarte pe larg din punct de vedere istoric. Aflăm din comentariul interpretului date cu privire la viața și averea cronicarilor boieri, la luptele neistovite pentru domnie, la politica subtilă ori agresivă a Curților vecine, într-un cuvînt, toate detaliile spre care îl mînă interesul său primordial și irezistibil de istoric. Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea se confundă, în fapt, fie cu istoria scrisului în limba română, fie, pe alocuri, cu însăși istoria poporului român.

Nimic mai semnificativ decît exegeza consa-

Mircea Martin

Continuare în pag. a 7-a

scriu

credincios acestui timp
cînd mai rău cînd mai bine
mai mult se poate citi
decît se poate vorbi despre mine

mă reneg mă aprob
sînt și nu sînt una cu lumea
chiar dacă numai din cauza
pămîntului
uneori nu vedem luna

scriu cum mi s-ar lua sînge
și-n cîteva ore năprasnice
singur în vad la loc se reface

în fluviul cel mare
de unde-i împrumutat
să se-ntoarcă în pace

Grigore Hagiu

Comparativul de egalitate

Cîteodată, în vreun colț de pagină mai neaerisit al unei reviste sau alteia, se întîmplă să mai apară și cîte o idee nu prea fericită. Nu este nicidecum vorba de ceea ce numim îndeobște **un fenomen** și nici, probabil, de niște simptome capabile să împingă proporțiile pînă acolo. Totul ar putea deci să se prelingă pe sub ochii îngăduitor întredeschiși, fără nici un fel de poticniri sau amendări, cu atît mai mult cu cît, la prima vedere, nimic nu pare să atragă atenția cu insistență. Cel mult, amănuntul că, în colțul acela mai neaerisit, autorul se cam plînge, se cam la-men-tea-ză, pe un ton parcă nu chiar atît de bărbătesc : „Vai, cît de grea este munca poetului ! Și cîtă trudă se cere pentru șlefuirea unui vers ! Este o caznă mai istovitoare decît aceea a minerului ! Este un efort mai demn de admirație decît acela al oțelarului !" Și tot așa, la același diapazon jeluit-oftat, după ce își împărtășește și el stilul de muncă din schimburile de noapte prelungite, poetul înjgheabă, în cele din urmă, un articol ; o o-pi-ni-e ; o in-ter-ven-ți-e.

La prima vedere, spuneam, nimic mai de înțeles și mai omenesc decît ca fiecare meseriaș să-și laude propria meserie. Mai cu seamă că, privind lucrurile din unghiul firesc al utilitătii sociale, orice indeletnicire — fizică sau intelectuală, artistică sau științifică — își are un rol al său, bine delimitat și imposibil de contestat. Așadar, în cîntărirea unei activități sociale, oricare, nu se poate purcede de la criteriul că una este mai răsărită decît alta, ci de la faptul că toate sînt **necesare.** Orice om de bună credință procedează exact în același fel, nu disprețuind sau repudiind altă profesie care nu-i a sa, ci dimpotrivă, fiind dispus să-i recunoască un anumit grad de dificultate, conștient el însuși că nimic nu se poate obține bătînd din palme. Din punctul acesta de vedere, a asemui cizelarea unui vers cu șlefuirea diamantului nu mai este o simplă metaforă, ci un adevăr. Iar a-l recunoaște nu înseamnă decît a accepta că opera de artă poate fi zămislită în orice domeniu al vieții sociale, pretutindeni la fel de greu probabil.

Pînă aici — toate bune, numai că în continuare lucrurile încep să se complice. La o a doua sau o a treia vedere se simte parcă nevoia de precizări ; de explicații suplimentare ; de com-ple-tări. Și nu în punctul în care truda poetului, la masa lui de lucru, este înnobilată cu cele mai generoase epitete. Un respect ele-

D. Matală

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Dürer

-au împlinit de curînd patru sute cincizeci de ani de la moartea pictorului și gravorului în lemn și aramă Albrecht Dürer.

Născut în anul 1471 în Nürnberg ca al doilea copil într-o familie modestă; tatăl său era gravor și a crescut din munca mîinilor sale optsprezece copii, frați și surori ai marelui pictor.

În această familie grea și numeroasă, în spiritul muncii și al evlaviei specifice medievale a deprins de mic viitorul pictor lucrul în amănunt asupra obiectelor pînă dobîndesc înfățișare și întrebuințare în mîna omului precum și seriozitate față de viață, spiritul de jertfă zi de zi pe care trebuie să-l adevereasică omul în toate ceasurile existenței sale.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

„Diplomă pentru atașament, dăruire și continuitate"

Există o astfel de diplomă : „Diplomă pentru atașament, dăruire și continuitate". Ea a fost acordată unui om de excepție, ale cărui „atașament, dăruire și continuitate" față de activitatea artistică de amatori sînt bine cunoscute la Tg. Mureș și nu numai acolo. Omul acesta, în vîrstă de 34 de ani, absolvent al Facultății de filologie, se numește Kelemen Ferenc. Asistent la Institutul de teatru „Szentgyörgyi István", el este în același timp, instructor de dansuri la Casa de cultură a studenților din Tg. Mureș și conducătorul formației de dansuri moderne. Despre această din urmă formație și despre conducătorul ei au scris ziarele și au deliberat juriile. De fiecare dată cînd a apărut pe scenă, „f.f.n.-ul" acesta coregrafic, unic, fără nici o

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Dragoste de frumos

TÎNĂR ÎN AGORA

Curcani. Un sat în plină cîmpie, nu departe de Oltenița, sărbătorindu-și, ziua prin muncă, seara prin manifestări cultural-educative, cei 100 de ani de atestare documentară. Documentele vremii vorbesc de un loc gol, pe care creșteau în voie bălăriile și iarba, despre cei 120 de curcani, tineri, purtînd pe umeri gloria independenței. O scrisoare oficială proclama ziua de 24 septembrie ca o sărbătoare a pămîntului. Cei 120 de curcani tineri au primit locul gol, „comuna însurățeilor, care va purta numele de Curcani, ca amintire a faptelor măreți din ultimul război în care bravii dorobanți au schimbat pe poalele Balcanilor această poreclă în renume". Și, spune mai departe scrisoarea, citită, pare-se, în fața primului stîlp bătut ca temelie, „vouă noilor proprietari, vă urez fericire în această comună înființată prin aplicarea legii și faceți ca prin munca voastră să prospere".

S-au ridicat case, s-au întemeiat familii. Bravii curcani au trecut, ca orice român, prin focul a două războaie.

Și, așa cum se întîmplă pe acest pămînt, în locul vetrelor însemnate de bombe au crescut altele noi, solide, trainice. Care păstrează mireasma istoriei, dar trăiesc în prezent și pentru viitor.

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 6-a

Harta cerului

Un poet — înzestrat cu o uimitoare putere de a metaforiza — spunea acum cîțiva ani că fiecare om trebuie să-și imagineze, să-și construiască patria sa în cer, se gîndea, poate, la o patrie eternă, nesupusă eroziunii timpului.

★

Îmi amintesc un filozof bătrîn povestind cum în tinerețe colinda Țara Făgărașului și întîlnind cîțiva oameni la coasă i-a salutat și i-a întrebat, după cuviință, ce mai fac iar unul dintre ei a spus : *pe-aci cu munții* ; un răspuns uriaș, potrivit cu ideea pe care omul țărînii, al țării, o are despre sine și conform căreia el va dura o veșnicie.

★

Nește rs va rămîne în memoria mea un țăran (el se odihnește acum pe un deal iubit) care spunea (oricui l-ar fi întrebat despre starea lui) că o duce *bine.*

Văd aievea un copil care nu se culca niciodată înainte de a veni tatăl lui acasă, iar cînd șosea îl privea îndelung și în așa fel încît mi se părea că — dus de privire — ar fi vrut să intre în fruntea mare a părintelui său și să adoarmă acolo ; m-am gîndit atunci că tatăl său era patria sa.

★

Îmi amintesc ce sete cumplită, ce secetă a cuprins într-o vară de demult o întreagă depresiune din Carpații occidentali, iarba devenise fin înainte de a fi cosită, oamenii căutau umbrele, vitele ieșeau numai noaptea la păscut, iar mie mi s-a întîmplat, cu cîinele meu fiind, să dau peste un izvor în care mai licărea o șuviță de apă ; mi-am înfipt degetele în formă de cupă adînc în nămol și, lăsînd în urmă un răcoros și miniatural crater am așteptat îndelung, prietenul dădea semne de nerăbdare, dar cînd unda apei a început să se reverse, l-am împins aplecîndu-i capul spre izvor, el însă refuza să bea și după ce am băut eu și-a apropiat și el botul de izvor, apoi ne-am privit atît de mult încît deodată mi s-a părut că-l văd plîngînd și mi-am spus : ce om ar fi fost acesta, ce șansă a pierdut spiritul neîntrupîndu-se în acest prieten, care nefiind decît un cîine e totuși în stare să plîngă.

★

În Jegălia, în Bărăgan, oamenii erau iuți, gesticulau larg, dorind parcă să acopere cu mișcarea mîinilor imensitatea cîmpiei, pentru ei cerul și șesul erau egale ; privindu-i cînd erau abătuți cum se uitau numai în jos îmi apăreau presați de înălțimea intangibilă a cerului, iar mai tîrziu cînd am văzut toate reliefurile, n-a mai fost centimetru de vale sau munte ori deal pe care să nu fi dorit să am o casă, de unde copiii, privind ondulat, să poată vedea dintr-o vale jocul copiilor din cealaltă vale ; casele răsfirate pe dealuri sau în munți trebuie să rămînă la locul lor cu oameni cu tot, fiindcă pămîntul fără case și fără stăpîni e o tristețe și un pustiu.

★

Îmi amintesc perfect harta cerului deasupra satului meu și, deși n-am nici un merit în privința divinei topografii, sînt mîndru că nicăieri pe pămînt nu pot fi numărate mai multe stele.

Gheorghe Pituț

● În acest număr : ● Cartea de poezie : Articole despre volume semnate de ● **Mihai Beniuc** ● **Ioana Diaconescu** ● **Daniela Crăsnaru** ● **Florin Mugur** ● **Șerban Foarță** ● Colocviile Luceafărului : ● Un roman al mutațiilor sociale : **„Suferința urmașilor"** de **Ion Lăncrănjan.** ● Participă : ● **M. Ungheanu** ● **Al. Oprea** ● **Valentin F. Mihăescu** ● Poeme de ● **Ana Blandiana** și ● **Marius Robescu** ● Preludii la Colocviul național de poezie. Opinii despre poezia de azi și de mîine semnate de ● **Al. Piru** ● **Nina Cassian** ● **Angela Marinescu** ● **Al. Paleologu** ● **Lucian Raicu** ● Cartea de debut de **Nicolae Ciobanu** ● Instantanee de **Șerban Cioculescu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu.**

CARTEA CU PRIETENI

Florin Pucă

Corb vînăt și urs liliachiu. Amîndoi minjiți de afine (pe plisc, pe bot și pe dinăuntru), prieteni cu toți vișinii, cu trei mesteceni din malul lacului, cu tufele de merișor și de lemn ciinesc, cu plopii princiari puși să numere căruțele, trenurile și morții dintr-un veac, îngenunchiați sub balcoanele Brâncoveanului și îndatorați din creștet pînă la coapse boschetelor de lămîiță sub care am petrecut atîtea după amieze de vară, Pucă și cu mine (el fiind Corbul, eu însoțitorul) iubim Mogoșoaia așa cum iubea răspopitul Gösta Berling, și cavalerii întovărășiți cu el, castelul Ekeby și mai ales aripa lui veselă. Venit aici din gropnița numită Singapore și de pe un morman de cărbuni, ca să respire o gură de aer răsucit prin ierburi, prin sălcii și stuf, să urce apoi să ia un spriț în prepeleacuri și să plece, Pucă împlinește acum aproape zece ani de cînd a uitat să se întoarcă în București. Eu l-am dedat la dragostea pentru cîmpie — și

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

cartea de poezie

Ipostaze dominante

Apariția volumului lui Mihai Beniuc, **Glasul pietrelor** *) coincide cu împlinirea unei jumătăți de secol de la debutul poetului în **Bilete de papagal.** Cartea devine, prin aceasta, cu atît mai reprezentativă ; de altfel, orice volum al lui Mihai Beniuc l-a reprezentat întotdeauna integral, oferind un uimitor exemplu de consecvență cu sine însuși, de perpetuare de-a lungul unei creații de o viață a acelorași teme, motive, forme și ipostaze, în afara oricăror rătăciri, căutări, incertitudini sau înnoiri, ceea ce face din Mihai Beniuc un poet senin, imperturbabil chiar, deși în mod paradoxal el are o structură patetică.

Glasul pietrelor se integrează deci acestei poezii întotdeauna egală cu sine, în același sistem de certitudini și atitudini. Valențele sale etice sînt cele ale întregii creații a poetului, care nu a devenit cu vîrsta, ci a fost dintotdeauna o personalitate moralizatoare, un **poeta clamans,** tentat de gesticulație, avînd gustul marilor dimensiuni și al proiecției în simbolul cuprinzător. Discursul de factură etică și politică se desfășoară și în acest volum cu același patos juvenil provocator, cu tentă pamfletară, rămas nealterat din vremea poemei manifest, **Poeților tineri.** Spiritul vaticinar al poetului nu și-a pierdut ardoarea în lunga-i carieră („Ci-n mine totuși un războinic doarme"). După cum capacitatea de a celebra evenimentul, acțiunea, sub semnul acelorași embleme personale, nu a suferit modificări nici în planul modalităților de expresie, nici în acela al sentimentului. Ipostazele lirice ale lui Mihai Beniuc sînt aceleași la vîrsta senectuții ca și în urmă cu cîteva zeci de ani. Opțiunea inițială făcută publică în diferite manifeste poetice a fost definitivă și totală, excluzînd evoluția. Mihai Beniuc este un poet al zbuciumului combatant apărat însă împotriva condiției tragice de absolute certitudini a căror afirmare a fost sensul întregii sale creații.

În volumul **Glasul pietrelor** ipostazele dominante sînt celebrarea, poezia politică, patriotică, și o anume înfiorare elegiacă trezită de sentimentul extincției, ipostază nu nouă, dar mai pregnantă : „Privesc la stele, mai privesc la humă, / aproape-i huma și departe-s ele ! / Iar marea lor imensă de mărgele / Oricît o numeri tot nu se consumă. / Numărătoarea mea e mult mai simplă : / În fundul pungii mîna mi se plimbă / Și dau doar de fărîme de tutun". Extincția este însă reintegrare în ordinea universală și eternă : „Te cere din străfunduri rădăcina / Va trebui să părăsești lumina". Elegia senectuții este confesiune, în alt registru decît confesiunea clamată a tinereții combatante și angajate, dar în ultimă instanță de aceeași natură, determinată de aceeași conștiință a existenței total legată de **agora** : „Eu am rămas bătrînul vostru bard / Încrezător în flamurile roșii / Și chiar de-ar fi pe-un rug de foc să ard, / Tot mie-mi vor cînta în zori cocoșii". Gustul poetului pentru proiecția simbolică și pentru grandoare convertește elegia în odă : „Am prevăzut așa cum se cuvine : / O sită-i între lume și-ntre mine ! / Cu fire de-ntuneric tot mai dese / Parc-un amurg în jurul meu se țese (...) Și orișice stihii mă țin, eu scap / cu chivăra mea roșie pe cap / Pe-un pisc, cu spada-n mînă și călare / Cu țundra neagră proiectat pe zare".

Rareori în orchestrația lirică se insinuează acorduri ale unui fior de neliniște („Nu te mai duce-acasă, orice părete-i gol, / Iar pașii prin odaie stîrnesc în mers ecou / Dar nevăzut în beznă se plimbă-un oaspe nou") cu rare accente metafizice („Viața-i o-ntîmplare la margine de hău"). Structura poetului este însă predominant combatantă, cu o încrîncenare a transcenderii propriei condiții care ar fi tragică dacă nu ar fi alimentată de certitudinile dintotdeauna. În sistemul său de embleme, copacul generos, motiv privilegiat îmbină ipostaza elegiacă cu aceea celebrantă : „Sînt ca un pom cu soiuri de altoiuri / Cu rămurișul invadat de roiuri / De neamuri de gîngănii după spiță / Ce cercetează cupele florale după culoare, formă, gen și viță / Storcîndu-și ceară și zaharicale / / De mult în trunchi am scorburi și vermină / Chiar dac-aprind lumini-făclii ca floare, / Chiar dacă-nfrunt ce dat mi-i să mai vină / Să-nfrunt cu rămurișul meu rotat, / Urechi de frunze-ntind spre orice zare / Din răsărit și pînă-n scăpătat".

Permanența propriilor idealuri asigură poetului seninătatea și sentimentul existenței plenare, implicînd (cu nuanță polemică) refuzul condiției tragice : „Nu sînt eu prințul aquitan cu turnul / De vremuri dărîmat ori de vrăjmași / Și n-am purtat în viața mea cothurnul (...) Ajunge dîra de lumină scursă / Pe boltă ca o schijă dintr-o stea / Ce se consuma-n cosmica ei cursă / Aceasta vreau să fie steaua mea". Elegia senectuții primește replică din fondul trăirii viguroase, animate de sentimentul generozității ca esențială condiție existențială : „Fii ca un arbor darnic în frunziș / În flori, în roade și bogat în umbră / Și nu răbda-mprejur mărăciniș". Mihai Beniuc nu a fost niciodată un poet dilematic, dar el a cunoscut ipostaza meditativă, în măsura îngăduită de certitudinile sale.

În volumul **Glasul pietrelor** nota meditativă este prezentă în poemele elegiace, scrutînd veșnicia din perspectiva unei atitudini netulburate („Căci veșnicia n-are nici un capăt / Și știu că fără s-o ating eu scapăt / Acolo unde orișice amurg / Își varsă stinse razele ce curg"). Meditațiile își conservă și la această vîrstă caracterul oarecum sentențios. Incoruptibila tinerețe a poetului se manifestă însă preponderent în capacitatea sa de a celebra, de a polemiza, de a-și desfășura energiile verbale în discurs, imn, proclamare, în puterea de a simți plenar și de a afirma sentimentul tonic : „Deschide ochi de rouă mătăsoasă / Cîmpia, părăsesc țăranii casa / Și-ascut în cinstea zeului lor coasa / / Foșneste-oțelu-n ierburile vii / Pe cînd se-nalță val de bucurii / Explozia sub cer de ciocîrlii".

Între elegie și celebrare triumfă optimismul unui poet neîncercat de tulburări, oferind imaginea unei existențe de o desăvîrșită consecvență.

Sultana Craia

*) **Mihai Beniuc : „Glasul pietrelor". Editura „Eminescu", 1978**

Utopiile lirismului

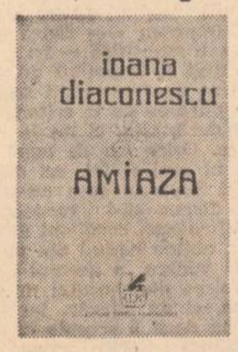

Poezia Ioanei Diaconescu nu are prejudecăți și nu se crispează nici un moment, umilită, înfricoșată sau dezabuzată, în fața aspectelor așa-zicînd consacrate ale experienței lirice. Locurile prestigioase ale poeziei, partea ei de naivitate și de candoare, ca și tot ceea ce ține aici de plăcere, de încîntare, de extaz și euforie n-o „înspăimîntă" pe poetă care, cu un bun instinct și cu o înnăscută **dotare,** știe foarte bine să formuleze impulsurile imediat și muzical perceptibile ale sensibilității. Autoarea nu dezarmează la gîndul că lirismului a început să i se conteste tocmai frumusețea, tocmai clipele de apăsată inspirație, și cu o fervoare care provine din convingerea întemeiată pe calitatea și pe intensitatea propriei stări poetice își **permite** să nesocotească avertismentele contrarii, dubiile ori susceptibilitățile față de poezie luată ca poezie pur și simplu. Ea nu se sfiește astfel să evoce, să cînte și să se extazieze (după cum nu se sfiește să compună pasteluri, madrigaluri sau lieduri cu un soi de sfidare a „desuetudinii"), depășind uneori chiar limitele strictei credibilități, dar, pentru sine, condusă mereu de infailibilul palpit al inimii și acoperită de intima siguranță că se găsește în „firea" poeziei, că n-o trădează nicicum și că tot ceea ce spune are capacitatea de a emoționa prin firescul lucrurilor și prin implicita lor iradiere poetică. Există aici, sub aparenta detașare cu care sînt străbătute temele, temele mai mari sau mai mici ale poeziei, un orgoliu poate mai profund decît acela afirmat deschis, din capul locului, un orgoliu al „spunerii" directe, ce nu poate greși fundamental prin luarea vreunei note false, pentru că se autorizează cu o deplină franchețe de la prospețimea și realitatea particulară a emoției. Clipa de inspirație, de contact cu lucrurile este atît de viu resimțită și atît de șocantă, încît pentru poetă cea mai favorabilă metodă de creație nu poate fi decît „lunecarea mătăsoasă a gîndului", consecutivă momentului originar și căutînd în același timp să-i conserve acestuia, pe toată durata respirației poemului, încărcătura inițială de comoție afectivă. Spontana și, deopotrivă, cuprinzătoarea **deschidere** a sufletului care vrea dintr-o dată, dintr-un suflu susținut cu putere și animat de nelimitată încredere, să eternizeze clipa trecătoare rămîne principiul constitutiv cel mai caracteristic pentru poezia Ioanei Diaconescu*) și atît cît rezistă acest suflu, cît rezistă el nesubțiat pe parcursul unui poem, avem înainte și rezultatele cele mai convingătoare, de autentică vibrație : „Pe înserare vine-n zbor o salcie / Și se așează singură-n cîmpie ; / Umbra sprîncenelor se-mbină / Și capătă culoarea stacojie. / Spinări de bouri dealurile sînt / Cuminți și triste în însingurare ; / O, de-am avea un suflet înflorit / Și ramuri largi înmugurind în chihlimbare..." **(O, de-am avea un suflet înflorit).**

Toate poemele Ioanei Diaconescu, vorbind cel mai adesea cu o tristețe elegantă și într-un vers armonios, acordat unui simț muzical intern, despre tăcere și singurătate, despre reculegere și intimitate, despre pierdere și regăsire, despre toate sentimentele care, în genere, trebuie să constituie (și constituie negreșit) acea punte imaterială, fraternă dintre oameni, manifestă o mare încredere, o încredere bărbită de tandrețe, în partea frumoasă a lumii și în latura bună a sufletului uman. Poeta izbutește să pună obiectele într-o lumină favorabilă, intensă, grăitoare de la sine despre plenitudinea și afinitatea lor, cu o înclinație evidentă spre feeric care le face deopotrivă de transparente și de reale : „Suierul vîntului în caprifoi, / Capul tău mîndru ridicînd coroana nopții, / Brațele fosforescente mîngîind / Fîntîna de argint / Care transpare pe cîmpia pustie. / Pe podiumul lunar să mă înalț, / Teamă nu-ți fie, vino într-acolo, / Nu-i nimeni în noaptea aceasta / Feeric luminată doar de lună. / E iulie, iulie, auzi pasărea / Ciripind ca ziua, / Dă capul pe spate și privește departe, / Spune ce vezi, / Ce stea, ce ținuturi, ce furtuni deslușești / Cînd lumina-i mai albă / Printre ierburi cerești..." **(Iulie).**

Este în această poezie respirația însăși, elocvent perceptibilă, a unui suflet frumos construit, capabil să vibreze și să se emoționeze de lucrurile cele mai simple, apt să viețuiască cu încîntare într-un regim solar și să se bucure de toate binefacerile faptului de a participa la lume, într-o stare de siguranță ingenuă, afectuoasă : „Dar aceasta nu poate fi / Decît o dimineață de vară, / Eu la fereastra ta, eu tăcînd, / Pielea mea umbrindu-se către seară, / Desigur, multe zgomote se aud / Între zidurile acestei grădini interioare, / Dar iată-mă, eu la fereastra ta, / Înnebunitoare dimineață de vară, / Divinele semne ale oboselii pe obraz, / Frumusețile lumii adunate în / Trandafirul de noiembrie pe care / Îl auzi înflorind, / Bobocul pocnind sub grozavele semne ale verii, / Cumplitele lumini și foșnetul / Gîndului meu fierbinte. / Aceasta nu poate fi decît o dimineață de vară, / Adu-ți aminte, o, adu-ți aminte" **(Dimineață de vară).**

Nu sînt excluse din diagrama afectelor nici „căderile" inerente, nici melancoliile care înmoaie și catifelează versul, nici schița unui mic program de existență bazat pe trăirea temperată, demnă și în surdină a suferinței : „Și nimeni să nu-ți știe suferința / Pe cînd se furișează noaptea în odaie...". Dar mai presus de toate și înfruntînd riscurile grandilocvenței, atunci cînd prea multe lucruri devin din cale afară de sărbătorești, versurile Ioanei Diaconescu își datorează farmecul real felului plăcut, cald și deschis uman cu care poeta privește în jurul ei, detectînd printr-un dar al vizibilității imediate motivele de emoție și de uimire. Ea trăiește într-o „lume senină", cu patos, cu convingere și cu o atenție **simpatică,** atașată tocmai față de „ființa blîndă a lumii" și, dincolo de formele grațioase, evanescente în care-i place să se înfățișeze, ne propune un temperament de o vivacitate continuă pe care gustul vieții îl întoarce mereu spre fața seducătoare și luminoasă a lucrurilor.

Prezentă și în precedenta ei carte, **Spațiul de grație,** care firește că nu configura altceva decît spațiul privilegiat și protector al „harului", meditația asupra poeziei capătă în noul volum al Danielei Crăsnaru, **Arcașii orbi** **), dominantele unei teme ordonatoare, aproape exclusiviste. Temă susținută acum într-o formă mai tăioasă, mai categorică și, s-ar putea spune, mai **avizată,** căci obiectul adorației sale își arată în acest volum nu numai fațetele utopice, spectaculoase și asigurate, dar, în același timp, apare întovărășit și de laturile „negative", de toate riscurile posibile, decurgînd dintr-o participare nu o dată dureros resimțită la natura actului poetic.

Un spor de „conștiință" și de asumare conștientă, edificată și asupra aspectelor relative, **umilitoare,** existente în firea lucrurilor, sensibilizează modul fericit și proaspăt al poetei de a se simți cantonată cu toate disponibilitățile pe tărîmul poeziei, ocrotită de atotputernica „stare de grație", indicînd un soi de atenție îngrijorată la ceea ce s-ar putea produce și **altfel,** în condiții mai ingrate, mai puțin favorabile. „Dulcele abandon" al poeziei conține în sine și ceva neliniștitor, insidios, destructiv ; el e legat de o cheltuire de forțe vitale ce înfruntă primejdia de a nu-și primi răsplata imediată sau de a și-o primi după epuizări totale care amenință cu pulverizarea ființei. Adorația nu exclude de astă dată și o notă circumspectă, o întrebare gravă asupra puterilor și limitelor ce se ascund în condiția de poet. Poezia scrisă cu literă mare presupune, în viziunea Danielei Crăsnaru, un „pariu" mortal, un pact de existență și într-un poem ce deschide volumul, sub aerul de adresare mîndră, ambițioasă, pe cît de „răzvrătită" pe atît de familiară, trebuie perceput și un secret semnal de alarmă provenit din însăși firea duplicitară a actului creator : „Tu flacără părere, tu sîmbure / care-mi luminezi palmele / pînă la scrum, / îngăduie-mi mie, cea numită / să mă alătur numelui tău de acum. / Tu, care mă cheltui fibră cu fibră / lăsîndu-mă cu ochii goi / în fața taurului îngenuncheat de spadă / aibi grijă, / de bunăvoie în umilință / m-am cufundat pentru tine / precum în cea mai curată zăpadă / Tu, care-mi sorbi încordarea / în fața sîngelui țîșnit sub pumnalul / înfipt în oglinzi / aibi grijă / pe ce-ai să mă vinzi ! / Oho, surizînd am risipit nisipul / clepsidrei, fără habar / ca să ating veșmîntul tău rar, / susurul lui, care îmi arde timpanele / sfredelitor. / Aibi grijă, numai sub zimții unei singure stele / voi putea pentru tine să mor" **(Invocație poeziei).**

Fără să inoveze în ce privește „mitologia" poetului și fără să propună neapărat definiții memorabile legate de înfățișările consacrate ale acestuia, dimpotrivă, căutînd să spună lucrurilor pe numele cît mai propriu, Daniela Crăsnaru scrie convingător, cu „patimă" și fervoare, despre locul și misiunea poetului, despre condițiile poeziei și despre statutul ei singular, despre starea de revelație și despre momentul inspirației, cu un cuvînt, despre ipostaza general-socială dar și intimă a actului creator. Prima calitate a acestei reflecții, ce-ar fi putut să devină, dintr-o apăsată emfază, o rece dezbatere și o didacticistă descriere, este pasionalitatea cu care sînt trăite atît adevărurile obișnuite, cît și cele neobișnuite, neliniștitoare, rostite despre poet. Acesta traversează cartea Danielei Crăsnaru așa cum îndeobște îl știm sau cum pretindem mai ales că-l știm : uimit în fața Firii și într-o așteptare „cutremurată" dinaintea colii albe ; inspirat și reculeș, fragil și vital deopotrivă, atașat „veșniciei" și pierzîndu-se clipă de clipă în „labirintul umbrei" ca s-o regăsească. Dar pe un asemenea fond de meditație **frumoasă,** generoasă mai exact spus, asupra „practicii scrisului", pentru că versurile cu o tăietură austeră, precipitată îndepărtează ideea de frumusețe formală, se produce o „iritare", o suspiciune că lucrurile nu se desfășoară întocmai utopiei acreditate. Strictele evidențe sînt înșelătoare și a vorbi despre poezie nu-i tot una cu a o accepta ca pe un fapt de la sine înțeles. Un gust amar, avertizant asupra unor obstacole nenumite învăluie în această clipă reflecția pînă acum încrezătoare a autoarei și, drept consecință, nu numai poezia este invocată să-și descopere darurile, dar și altceva, dinafara ei, e conjurat să-i întrețină acesteia flacăra pură, nealterată : „Lasă-mi această flacără, / acest capăt flămînd ce adulmecă / tîmplele lucrurilor și le cîntărește / sclipirea" **(Coridorul în plus).**

Poemele ne vorbesc, așadar, nu numai despre clipele de efuziune și de concentrare sufletească ale poetului, despre „laboratorul" său intim în care se petrec alchimii și invizibile mutații, dar — și aici poezia Danielei Crăsnaru își dezvăluie forța, atît afirmativă, cît și ironică — și despre posibilitatea mesajului liric de a supraviețui în ciuda nedumeririlor și a contestărilor pe care le naște fragilitatea aparentă a substanței sale. O pledoarie cu neașteptate accente vehemente care radicalizează turnura poemului și o „opțiune" sigură, încordată, ce înlătură contrariile sau jumătățile de măsură însuflețesc versurile autoarei, versuri care, fără să-și adîncească întotdeauna planurile, cuceresc prin patos și printr-o urgență a clamării adevărurilor proprii. Este efectiv reconfortant să auzi această voce ambițioasă, sfidătoare, rostindu-se în același timp dintr-o mare apropiere a lucrurilor, care-i legitimează crezul : „E timpul să spun ce sentiment, / ce anotimp, ce culoare prefer. / Nu-mi plac sentimentele / distribuite precis, din oficiu. / Nu cred în îngeri pentru că, mai ales, / nu-mi place să-mi spună / din minut în minut, ora exactă, / îngerul de serviciu. / Cerul cu șapte lăcate închis / nerușinate ocheade aruncă / spre carnea noastră plăpîndă / și mult mai aproape pămîntul / cu porțile vraiște / în eterna lui pîndă flămîndă. / Dacă e să aleg, / dacă dat e să trec / această supremă probă / de libertate / aleg pămîntul / chiar dacă umbra mea scursă în el / mă va pîndi / clipă de clipă / din spate" **(Opțiune).**

La momentele de hipnoză poetică, de calmă lăsare în voie, la momentele de transă inspirată ce însoțesc „starea de grație", și pe care Daniela Crăsnaru știe să le „analizeze" cu finețe și neprovocată concentrare, volumul **Arcașii orbi** adaugă glasul plin al unei poete pentru care poezia nu înseamnă numai atît, ci, în primul rînd, un lucru viu și durabil, o cale esențial activă de participare.

Dan Cristea

*) **Ioana Diaconescu : „Amiază", Editura „Cartea Românească", 1978.**

) **Daniela Crăsnaru : „Arcașii orbi", Editura „Cartea Românească", 1978.

„În frigul amurgului"

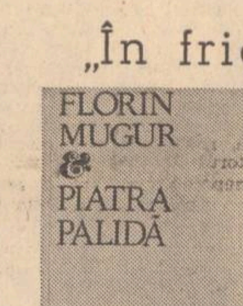

Prin apariția volumelor **Mituri, Destinele intermediare, Cartea regilor, Cartea prințului, Roman,** poezia lui Florin Mugur și-a cucerit treptat un spațiu liric și vizionar inconfundabil ce i „se datorește în exclusivitate", cum observa Mircea Iorgulescu, clădind o lume căreia îi cunoaștem mai mult metafora, obiectele, măștile ori bestiariile — „destinele intermediare" adică — și prea puțin impulsurile, regimul existențial sau mișcările sufletului. Ce **verb** a născut acest univers ? Care este totuși acel primum movens al adevăratei poezii scrise de Florin Mugur ? Căci volumul **Piatra palidă,** *) remarcabilă sinteză a unei creații, ne obligă să descoperim vîna acestei poezii, mentalitatea ce-o guvernează, despre care știm, deocamdată, că e trecută prin filtrele culturii orale și scrise. Ni s-a părut că poemul **Artă veche** ar dezvălui axul acestui lirism, coloana lui vertebrală : „ce lume se poate clădi cînd începi să-nțelegi / sfios **arta vechiului tremur,** (s.n.) ce lume !" Același poem ne arată și momentul cînd a înțeles poetul acest lucru, „în frigul amurgului", încercînd să-și apere, „tremurul trupului", sensibilitatea, lovit de acel **fugit irreparabile tempus,** de spaima extincției. Deci arta vechiului tremur. Poemul ca neastîmpăr, ca agitație a sufletului și a minții, metaforă ca frison și ca freamăt în fața realului și-a adevărurilor lăuntrice. Versul ca neliniște și preocupare, ca frămîntare și uzurpare a somnului rațiunii. Viziuni generate de angoasa existențială, de criza ori cumpăna cu valoarea pozitivă a lui **a fi** sau **a nu fi,** a lui **a risca** și **acționa,** în fond, în numele dezvăluirii adevărului, al libertății și demnității umane. Poemul ca artă a emoției, ca îngrijorare și zbucium, ca lume a vibrației, a înfiorării, ca realitate zguduită, cutremurată scoasă din inerție, ca ieșire violentă din repaos și liniște. Ca ceas al spaimei și depășirii ei. Ca tensiune exacerbată, ca pîlpîire a întrebării ori ca biciuire prin întrebare a lumilor. Poezia împlinindu-se astfel din căutarea și asumarea riscului, rostindu-se ca somație, ca provocare a răului. Avînd vocea febrilității, a frămîntării purtînd ecoul chinului lăuntric, arsă de flacăra alternativei, împietrită de emoție. Poezia deci ca piatră palidă, ca piatră cutremurată, ca piatră azvîrlită în rău și nimicnicie, cele trei versuri despre fericirea poetului **(Terțină)** sau pietricica albă cu care cei vechi însemnau zilele fericite spre neuitare. Profitabilă pentru înțelegerea mesajului poeziei lui Florin Mugur ar fi și o integrare a poetului în seria acelora atrași de „la quête de la peur", descrisă de Greimas în **Du sens.** Pentru Florin Mugur poezia e aventura „eroului fără frică" atît de specifică mitului, basmului ori romanelor evului mediu. Poetul e deci și Cavalerul fără frică și fără prihană pornit în căutarea purității și-a vasului ce asigură eternitatea, trăind regimul riscului și-al primejdiilor, refuzîndu-și apatia, liniștea domestică, reveria leneșă, cumințenia versului frumos și sigur de sine. Iată **Ifigenia** e o adevărată exportație împotriva fricii, o sancționare a celor ce se lasă învinși de **Teroare.** Florin Mugur alege depășirea temerilor umane, printr-o asumare a lor și nu printr-o ignorare. Numai astfel înțelege să acceadă la puritate, la identitatea cu sine însuși, la adevăr. Cel ce tremură e cel ce trăiește, cel care e viu, cel ce cunoaște mișcarea. Nu întîmplător în **Despărțire** „osul inimii" „tremură înalt". În **Bălcescu în Italia,** în așteptarea unei rezolvări a contradicțiilor realului și-a unei idei de luptă, „trupul meu tremură ca o armată părăsită". Arderea lăuntrică e tot un tremur precum în **Ioan** unde „cărbunii tremură". Poemul **Nimic străin** opune disoluției — „zgomotul foarfecelor" —, același tremur ca însemn al vieții : „În mine nu există nimic străin de mine, / Și dacă vrei să știi, părinții ne-au făcut tremurind / noi sîntem trupurile lor dulci răspîndite de tremur în lume / și dacă vrei să știi / ei tremură încă și azi...", **Veche baladă despre prinț** e un fel de portret al creatorului, bîntuit de căutarea riscului, de dorința de a forța ușile interzise : „O, arta fricii ! Prea grăbite fapte / El tremură-n amurg atît de tare / de parc-ar stăpîni deodată șapte / suflări și șapte trupuri muritoare". Nu întîmplător, poemele celui mai cuprinzător ciclu sînt așezate sub titlul **Tabăra frunzei.** Universul freamătului, ofensiva emoției. Lupta fiorului, a crizei interioare. Poemul **Oswiecim** din ciclul **Interludiu** adaugă sensuri morale, vindicative, insurgente tremurului ca verb definitoriu pentru artă și morala poeziei lui Florin Mugur : „e greu să arăți mereu aceeași direcție — uită-te la / acul busolei cum tremură". Cutremurul lăuntric e rodul unei alegeri, o luptă pentru a păstra o direcție, un sens al existenței : „trebuie să începi prin a deveni de neînvins — doar așa vor înțelege și ceilalți că **nu de frica fluturilor tremuri"** (s.n.). Poezia e un „tremur al spiritului". Visul ei ca „formă a demnității și a violenței" deplînge și denunță „liniile tremurătoare ale statelor". Poezia e acul busolei. Ea alungă adesea rîsul : „din nenorocire arta tremurului alungă rîsul". E conștientă însă că sub masca acestei arte se pot ascunde și trădătorii. „Aripile în ofensivă" ale poemului poartă deci „tremurul celui ce spune", „celui ce dezvăluie adevărul".

În **Basme,** eroul (poetul) e cel ce „tremură în inima demnității sub o povară prea mare". Cîntecul erotic, ridicat de Florin Mugur la o înălțime ce taie respirația, poemele de dragoste cuprinse în **Roman fără final** adaugă valențe noi lirismului ca „artă a tremurului". Precum în **Descrierea fetei** : „tremurul degetelor printre frunze / deschide lent bricege de mătase", sau : „zăpada face soarele să tremure". În **Dinți** : „singură, tremură de gelozie / Furia tremurului. Parcă s-ar zbătea în trup nestăpînite șapte suflete". Ori în **Moment senin** : „Să-ți tremure de frica morții sînii / curați ca lacrimile toată noaptea". Ironia lui Florin Mugur, des evocată de comentariile la cărțile sale, are „buze tremurătoare" : „Dar plouă fin și friguros pe buzele / tremurătoare ale ironiei" **(Episod).** Ea nu e joc căci, ne avertizează poetul : „Plină de sînge-i fața ironiei", **(Regele Ioan).** E simptomatică și această definire a absenței, a singurătății : „Fără tine / totul e **tremur stins** (s.n.) și dezonoare / Redevin rău și asemănător **(Fără tine).** Sub regimul aceleiași mișcări e văzut și cosmosul în **Ceasuri** : „și cerul / e-un perete tremurînd". În altă parte, oda poetului „se-nchide goală / tremurînd în jurul său". Cartea tremură-n brațele celui ce-o ține în **Dansul cu cartea.** În **Prințul și lira** cele șapte corzi întinse de emoție și înfrigurare „Tremură și tac".

Fără a putea epuiza semnificațiile estetice, morale de antropologia imaginarului (misterium tremendum) acestui prim impuls ce-a dus la configurarea poeziei lui Florin Mugur în ultimul deceniu, ci doar enunțînd cîteva dintre ele, nu putem să nu așezăm **Piatra palidă** sub semnul unei sensibilități poetice intensive, nedeclarate dar mereu prezente, atît de puternică încît ea duce și la un **tremor lapidis,** la o cutremurare și paloare a pietrei. O poezie ce refuză condiția neutră, ce trăiește real riscul viziunilor sale și pentru care sensibilitatea și spontaneitatea nu sînt nicicînd reduse la dubletul remanent al senzației printr-o minimalizare a imaginației.

Doina Uricariu

*) **Florin Mugur : „Piatra palidă", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Imaginație și ironie

Și în cel de-al doilea volum al său Șerban Foarță *) cultivă o poetică a livrescului și artificiului dublată de o conștiință ludic-ironică sau subtil-parodică. Dar formula literatură „livrescă" nu mai reprezintă deja o marcă specifică, domeniul acoperit de ea incluzînd autori și opere de o mare diversitate dacă nu chiar contradictorii, pentru că ce legătură poate exista, să spunem, între Emil Botta, Șt. Aug. Doinaș, Ion Negoițescu și Leonid Dimov, înregimentați de critică sub aceeași etichetă ? Unica trăsătură comună ar fi **nașterea poeziei din poezie,** deci o literatură avînd punctul de pornire din universurile imaginare ale cărții și nu în formele realului. În schimb, diferențele specifice sînt mult mai evidente și mai importante pentru definirea structurii proprii unui poet. Și pentru Șerban Foarță **constanta generală** se validează (geneza mediată prin formele literaturii) dar discursul său se manifestă ca o **variabilă** specifică rezultată în primul rînd din marea capacitate mimetică a limbajelor și codurilor poetice, atît în ceea ce privește, să spunem, stilul unui curent (simbolist, romantic, suprarealist etc.) cît și al unui autor (Macedonski, Emil Brumaru, Nichita Stănescu ș.a.). Dar dacă ne-am opri numai la acest palier al discursului care este al parodiei obișnuite nu am localiza încă nota individualizantă. Șerban Foarță nu urmărește ridiculizarea sau subminarea modelului prin parodiere, cu toate că și el transferă stilul înalt în regimul mimetic inferior, ci revitalizarea clișeului prin detașare și ironie. Iată replica **„Balada baionetei din Bayonne",** în registru ludic-parodic, la faimoasa poemă villonescă **Balade des dames du temps jadis** : „Olanda vine din Olanda, / cașmirul vine din Cașmir ; / că ni s-a ofilit ghirlanda, / cu toate astea, nu mă mir... / ...A mai dansat o arleziană / a mai căzut un batalion : / sclipea-n Artois o arteziană / și-o baionetă, la Bayonne. // (...) Voltaire dormea într-o volteră / și, între timp, filosofa ; / a mai trecut de-atunci o eră, / a mai căzut cîte-o sofă... / ...De ce se clatină iatacu' / și cad ghiulele pe balcon ? / Opriți, / opriți, / opriți atacul / la baionetă, la Bayonne ! ÎNCHINARE A mai trecut o belepòcă ; / adio, domnule baron !... / ...Sclipește-n soare, echivocă, / o baionetă, la Bayonne."

La conotațiile amintite, **mimare, ironie** sau **parodie** se mai pot adăuga și spiritul ludic, tendința spre artificii verbale și giumbușlucuri lingvistice : „Am un tunel / și două mingi, / și un flanel / cu trei flamingi" etc. Dar jocurile sale cu vocabule nu sînt chiar gratuite, și formula mai exactă ar fi **rocade ale limbajului.** Cuvîntul sau expresia vetustă, clișeul sau toposul poetic consacrat sînt cuplate cu un termen modern, iconoclast sau aparținînd sferei limbajului comun sau jocurilor verbale ale copiilor : .....Dar, dacă așa ți-i datu', / domnișoară bramura, / am un leac : „Tolle grabtum / tuum et... funambula !". Cu un astfel de arsenal al procedeelor poetice Șerban Foarță recitește modele și stiluri, ca spre exemplu : limbajul simbolist **(De vorbă cu florile),** rondelurile lui Macedonski **(Rondelul rozei vînturilor),** limbajul poeziei „pure", ermetice **(Valsuri nobile și sentimentale II),** Nichita Stănescu **(Sub termine fagi I),** Emil Brumaru și stilul idilic **(Pastel),** Marin Sorescu **(Cosmojonglerie),** balada în genul lui Miron Radu Paraschivescu **(O promisiune-n formă de sonet, cu leit motive),** autumnale bacoviene **(Valsuri nobile și sentimentale I),** titluri celebre **(Cinci săptămîni în balcon)** și specii poetice (rondeluri, sonetul, balada etc.). Și încă nu am epuizat întreg repertoriul stilistic. În multe dintre aceste piese mimetice (cîteva dintre ele adevărate virtuozități interpretative) se citește conștiința estetică rafinată a autorului, altele însă rămîn simple exerciții **(Maria).** Din prima categorie aș aminti, din mai multe posibile **Cinci săptămîni în balcon,** unde predispoziția lirică îmbracă haina unei mici fabule cu sens moral : „Am și-un zid cu, / drept balcon. / o nacelă / de balon... // ...Că nu zboară / e, vă jur, / vina iederii / prea tari / și-a ne'ncrederii / din jur, / scumpii mei / proprietari ! // Dacă, însă, / lăsăm lest : / răutăți / și neghiobii, / va redeveni celest, / el, / iar noi, / niște copii !" Dar poemul cel mai reușit rămîne **Istoriile unui matroz întors de pe planeta Roz,** parodiere a motivului călătoriei „minunate" și a țării utopice, unde fantezia debordantă sublimează în alegorie.

Impresia de ansamblu este a unei poezii nu întotdeauna profundă, dar încîntătoare prin explozia imaginației și subtilitatea ironiei.

Paul Dugneanu

*) **Șerban Foarță : „Simpleroze", Editura „Facla", 1978.**

CARTEA DE DEBUT

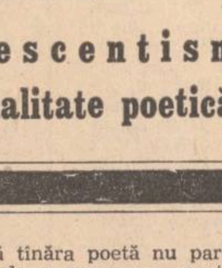

Adolescentism și virtualitate poetică

Dacă le-am acorda valoare de etalon, poemele cu care începe volumul Cleopatrei Lorințiu* ar îndreptăți constatarea că ne aflăm în prezența unei sensibilități lirice adolescentin-feminine dispusă a contempla existența dintr-o perspectivă sensitiv-idealizantă, caracteristică vîrstei în cauză. În articulațiile ei, deocamdată, poezia tinde, în plan imaginar, să recompună „scenariul" încîntătorului dar și difuz gravului „joc" cu viața. E un „joc" ce își revendică dreptul de afirmare (cum e și firesc) mai ales ca „trăire" eroică. Așadar, pudoarea hieratică a tonului ce străbate „cîntarea inimii" reprezintă tot ce poate fi mai opus excesului de frustețe a confesiunii, atît de în vogă la nu puține dintre exponatele „noului val" al liricii noastre „feminine" : „Fii tu băiatul-de-iarbă / e atît de ușor. / Nu te atinge nici un cuvînt / oasele nu te mai dor. / Am să rîd în părul tău / întunecat, foșnitor / ochii îți vor fi din semințe / zîmbetul doar o umbră de nor. / Viața se va întîmpla / într-un ritual mai ușor, / Mă vei lăsa oricînd / să te știu, să te cobor. / Fii tu băiatul-de-iarbă / mîna mea este rece. / Viață cu viață prin nervurile noastre / se va petrece." **(Băiatul din iarbă).** Un atare mod de percepție, normal, nu se poate dispensa de serviciile metaforismului dacă un luxuriant, în orice caz îndeajuns de abundent, în măsură, astfel, să delimiteze cît se poate de tranșant teritoriul autenticii visări poetice. Un poem, precum cel intitulat **Iarbă în iarbă** cucerește tocmai prin aspectul lui de feerie naturistă, chiar dacă antropomorfismul inculcat descripției, în cele din urmă, poate părea cam simplist prin naivitatea lui (totuși !) melancolică : „Într-o zi va încolți o privire / mai verde ca de obicei / timpul o să se înăsprească spre lemn / mîinile o să-ți miroase a tei. // Va fi atît de treptat și de lesne / cu mușchi și cu ferigi la glezne / Casa ta fără uși, fără cheie, / Mai ocrotitoare decît un surîs de femeie. // Vei fi propriul tău prizonier, iarbă în iarbă / Verdele cînd va fi terminat să te soarbă". Etc.

Iată însă că tînăra poetă nu pare a fi mulțumită de o asemenea postură lirică, adolescentin-visătoare, și, fără prea multă zăbavă, optează pentru alte formule. De pildă, pentru aceea a „meditației" monologant-dialogante, mod de adresare poetică cu totul desavantajos pentru Cleopatra Lorințiu, atîta vreme cît ideatica poemului dezarmează prin banalitatea ei conținută : „Mie eu. Ție veghe. Bunul promis. / Cine oare trăiește mai bine ? / Care oare trăiește mai bine ? Care cuget e mai viu, mai aprins ? // Ce-ntrebare. În viața aceasta de vis. / Avem de la naștere pe frunte un nume / Numai vorbele sînt bucăți de postav / Să se roadă de purtare, de lume." **(Trandafiri fără soartă).** Sau : „Nu-mi căuta alte vinovății / Dacă-ți închipui, dacă le știi. // Vorbele par poate dulci, curgătoare / Dar nu tot ce există e așa cum apare. // Apoi este greu și să ceri și să dai /Partea pe care nu o mai ai" **(Alte vinovății).**

Trebuie să spunem că a fost nevoie de un susținut efort la lectură pentru a trece cu bine de nu tocmai redusul număr al compunerilor de factură pueril-filozofardă, spre a ne întîlni, astfel, cu o seamă de alte fermecătoare poeme, în care levitația spiritualității adolescentin-feminine își recapătă expresia plenară : „Trec libelule fragile / subțire impact între stare și curgere. / Între mine, tăcutul oaspete bun / și rîul care aleargă nebun. // Trec libelule fragile / limpezindu-ne cu neștiință chiar firea / poemelor încă nescrise / cu mîna ce leagă iubirea. // Fragile libelule trec / transparente gînduri de seară. / Te ocolești tăcut și te admiri / cu ierbi în păr și flori la subțioară" **(Libeluliada).**

Nu e mai puțin adevărat că, în cîteva rînduri, mai ales în partea finală a plachetei, se face simțit un binevenit proces de conștientizare interiorizată a poemului și s-ar părea că tocmai aici identificăm însemnele ieșirii autoarei din ceața ingenuității oarecum prepoetice. **Între întîmplare și liniște,** de exemplu, este poemul care nu-i exclus să anunțe o nouă vîrstă a poeziei Cleopatrei Lorințiu, dată fiind lucida revelare a disjuncției ce guvernează orice formă de cunoaștere, inclusiv cea poetică : „Bucurie rîvnită, drumul de tine ales / mai primejdios e / decît călătoria / cu poștalionul întunecat al tăcerii ; / cînd caii se schimbă prea des, / istoviți, cu zăbala mușcată. // Neînțeleasă rămîi, / dincolo de ce-am fi dorit / să se-ntîmple. / înaintea regretului alb, / Între întîmplare și liniște / întinzîndu-ți prefăcuta netezime. / Domolindu-ne. Deopotrivă / dăruitoare de toamnă. // Și mă întorc / să încerc încă o dată / poarta ruginită a copilăriei."

Să așteptăm, deci, cu încredere.

Nicolae Ciobanu

*) **Cleopatra Lorințiu : „Regina cu pași furați", Editura „Dacia", 1978.**

colocviile „Luceafărului"

un roman al mutațiilor sociale

Proza românească de astăzi trece printr-o etapă ascendentă. Ea a reușit să sporească numărul cititorilor de literatură română contemporană și meritul cel mai de seamă în această direcție revine romancierilor. Cărțile de un incontestabil succes la cititori sînt romanele ultimilor ani, tirajul lor fiind o dovadă grăitoare a interesului pe care ele îl prezintă. Semnificativă este și întoarcerea la roman a multor prozatori după ce specia fusese supusă temporar unei discreditări. Romanului frescă i-a fost preferat microromanul. De la proza de mari dimensiuni, romanul se întorcea la o condiție improprie. Ultimele romane apărute tind să redea romanului românesc masivitatea specifică. Romanul înseamnă implicit substanță, profunzime, monumentalitate.

Între cărțile care ilustrează acest reviriment al romanului de factură amplă se înscrie și recentul roman al lui Ion Lăncrănjan Suferința urmașilor. **Autorul lui, adept încă de la debut al epicii de mari proporții, a realizat prin** Suferința urmașilor **un roman monumental și captivant inspirat de o perioadă istorică dinamică și problematică. Eroul conceput de Ion Lăncrănjan, Simeon Moldovan, zis Monu, un caracter inflexibil asemănător** Ancăi din Năpasta, **menține treaz în permanență interesul cititorului. Atît prin materia de viață, cît și prin unghiul de abordare, ca și tratarea artistică romanul** Suferința urmașilor **invită la discuție.**

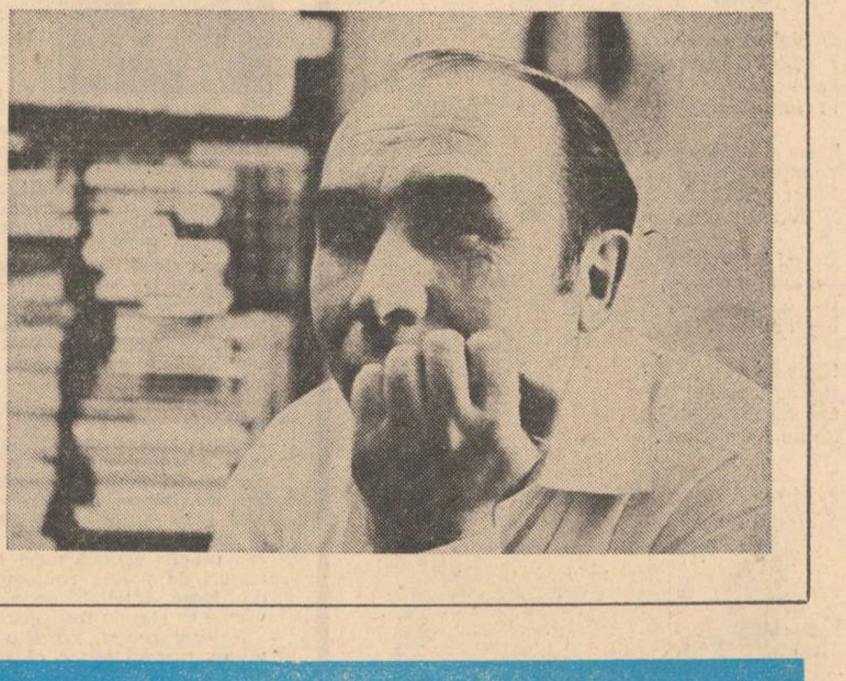

Luciditatea construcției

Suferința urmașilor de Ion Lăncrănjan este un roman care glorifică la eroul său refuzul oricărei tranzacții. Simeon Moldovan, zis Monu, figura centrală a romanului, este fără îndoială cel mai netranzacțional personaj pe care-l deține romanul românesc. Monu este supus unei presiuni treptate și crescînde la care însă nu cedează adoptînd o atitudine care-l duce la dezastru. Încolțit de împrejurări, de oameni, de legi, înstrăinat de propria lui familie, ispitit fără încetare de cei care vor să-l dezarmeze, Simeon Moldovan rămîne ireductibil pe vechile sale poziții. Omul nu cade la înțelegere și această rectitudine a comportamentului adîncește și tensionează conflictul inițial dîndu-i dimensiuni neobișnuite. Consecvența se verifică în durată și Simeon Moldovan înțelege să facă din rezistența sa o demonstrație care să sfideze orice împrejurări. Pe scurt, Monu este un țăran care refuză să accepte modificările social-politice produse în România după ultimul război mondial, împotrivirea lui pornită de la o injustiție care i se face, căpătînd cu timpul aspectul unei împotriviri politice. Conflictul dintre Simeon Moldovan și Ionelu lui Tincuș, care în alte condiții s-ar fi consumat după tipicul tradițional al satului, ia, în noul context social și politic, în care Ionelu lui Tincuș devine factor decisiv în viața colectivității descrise de romancier, proporții și semnificații noi cîștigînd în acuitate și forță. Simeon Moldovan nu este inițial un adversar al noii orînduiri sociale pe care în sat o reprezintă mai ales Ionelu lui Tincuș, dar exclus din partid fără o motivație suficientă și supus unui șir de vexațiuni și nedreptăți se constituie treptat într-un opozant convins al inițiativelor organizației de partid și sfatului popular. Monu este exclus din partid, arestat pentru o vină imaginară, eliberat tîrziu după prinderea făptașului real, trecut la chiaburi, deși era țăran sărac, șicanat **în diverse feluri** pentru a intra în gospodăria colectivă, terorizat, după ce această gospodărie colectivă se înființează, prin luarea boilor și a carului, prin descoperirea unor impozite noi pe pămîntul care i-a mai rămas și așa mai departe. Pînă aici cumulul de năpăști nu e altul decît cel pe care l-au trăit mulți din țărani în epoca „lămuririlor" în masă. Dar lui Monu îi este maltratat și copilul : Niculae este scos în fiecare zi din clasă pentru că tatăl nu se înscrie la colectivă, Monu îl trimite, implacabil, înapoi la școală și din acest ping-pong jucat cu sufletul unui copil rezultă o sinucidere. Niculae scos din nou din clasă pentru motivele știute evită să se mai întoarcă acasă și dispare sub gheața rîului. Moldovan e atins în intimitatea vieții de familie. Soția lui, Lița, supusă și ea aceleiași presiuni extraordinare, urmărită de avansurile lui Ion a lui Tincuș se înstrăinează de propriu-i soț. În ciuda atîtor necazuri omul nu se inconvoaie, nu intră în gospodăria colectivă, nu renunță la felul său de a trăi, concepe chiar un plan de salvare colectivă a întregului sat de injustițiile care-l apăsau.

Interesant este că în **Suferința urmașilor** țăranul nu mai ascultă ca în **Ion** doar de „glasul pămîntului" și de „glasul iubirii". Simeon Moldovan e un țăran care deși răspunde la glasul pămîntului și al iubirii e atent și la alte voci. Vocația sa cea mai puternică este aceea a justiției și a insurgenței, atît de puternică încît îndepărtează forța oricăror alte seducții. Monu își distruge familia și se distruge pe sine ascultînd acest nou glas al existenței țărănești.

În Simeon Moldovan, Ion Lăncrănjan a țintit programatic să creeze un personaj inflexibil. Romanul **Suferința urmașilor** e conceput, credem noi, ca răspuns al scriitorului la o afirmație semnată de Mihai Ralea după care românul este o ființă tranzacțională și că din această pricină, viața neoferindu-i o materie conflictuală adecvată, romanul românesc se află într-un impas fără ieșire. „Combativitatea îndelungată și îndărătnică nu e în caracterul nostru" scrisese Mihai Ralea în **Fenomenul românesc** și Ion Lăncrănjan citează propoziția pentru a o respinge în articolul său despre **Filonul tragic (Nevoia de adevăr).** Pentru Ion Lăncrănjan tocmai combativitatea îndelungată , absența „spiritului tranzacțional" de care făcea caz Mihai Ralea sînt caracteristice poporului român. **Suferința urmașilor** este un roman care încearcă o demonstrație în această direcție. Cartea are un subtext polemic și antitezist reprezentînd o construcție elaborată cu atenție pentru a corespunde scopului propus. Simeon Moldovan nu mai e țăranul care stă să se îndoiască dacă trebuie să intre sau nu în gospodăria colectivă, cum se întîmpla în **Cordovanii,** a cărui materie e prelucrată în **Suferința urmașilor** adecvat noului proiect, ci țăranul conservator, rezistent, inflexibil, mai presus de toate netranzacțional și capabil de o îndelungă combativitate. **Suferința urmașilor** nu-și propune deci să vorbească despre un țăran oarecare ci despre țăranul român reprezentativ, iar romanul se organizează și se compune în întregime altfel decît **Cordovanii** pentru a sluji noile intenții ale autorului. „Istoria e nedreaptă cu oamenii, scrie Ion Lăncrănjan în **Suferința urmașilor,** fiindcă ea consemnează numai evenimentele mai de seamă sau de excepție. Cu oamenii satelor, mai ales, cu țăranii, ea a fost nedreaptă și vitregă, chiar și atunci cînd le-a luat partea. Asta pentru că între o răscoală și alta, între Răscoala de la Bobîlna și Răscoala lui Horia n-a pus nimic, sau a pus foarte puțin din viața adevărată a oamenilor ăstora, din gîndurile lor, din vrerile lor neîmplinite, al căror rîu a curs neștiut prin vreme, trecînd dintr-un rînd de oameni în alt rînd de oameni, pînă în pragul acestei vremi de răspîntie". Ion Lăncrănjan vrea să facă un act de justiție în numele acestui efort anonim al făcătorilor de istorie. Miza acestei cărți este mare, proiectul ei este de anvergură și le semnalăm ca atare cititorului. Romanul se va desfășura de aceea în planuri ample proiectînd existențele individuale pe fundale mari. **Suferința urmașilor** nu ne vorbește numai despre satul românesc de după război, ci și despre satul insurgențelor istorice cunoscute în care amintirea lui Horia sau a lui Iancu mai stăruie, despre satul tradițional în care figurile patriarhale sînt depozitare ale experienței și înțelepciunii, despre orizontul magic al omului rural introducîndu-ne în curtea babei Mita vrăjitoarea. Țăranii lui nu sînt niște oameni care descoperă cu ochi uimiți realitățile, nici simpli prizonieri ai nehotărîrilor care se cer dizolvate prin „lămurire" ci depozitari ai unei experiențe seculare care i-au ajutat să străbată istoria. Riscul unui astfel de roman era de a rămîne doar la teză, doar la schelărie, fără carnația care să dea senzația viului.

Ion Lăncrănjan înfruntă în **Suferința urmașilor** dificultatea unei construcții programatice și în plus insuficiența propriului său stil. Prozatorul folosește ca și Liviu Rebreanu regionalisme, are plăcerea cuvîntului neaoș, fără a repudia neologismele, folosește pînă la tic repetiția, și-a creat un stil tautologic, obositor la primul contact. Cîteva cuvinte revin cu o mare frecvență în textul scriitorului **(aspru, mare,** etc.), romanul abuzînd de adverbul „cam" și de adjectivul „anumit" -„e". Fraza e greoaie, șovăitoare, neatentă la nuanțe. În plus, Ion Lăncrănjan ține la un ruralism al expresiei, pagina lui fiind din acest punct de vedere în chip ostentativ ruralistă. Deși orice exces este inevitabil un defect, nu facem din aceste constatări judecăți de valoare. Autorul **Suferinței urmașilor** nu e un autor de miniaturi și literatura lui nu ține să concureze cu proza artistică. A anula valoarea unui prozator pentru defecte stilistice, — tendința există —, ni se pare exagerat. Arghezi a scris pagini inspirate și violente, — convingătoare în sine — împotriva stilului lui Rebreanu din **Ion,** dar asta n-a anulat nici romanul nici pe prozator. Există în literatura română o rea înțelegere a prozatorilor transilvăneni care se perpetuează. Valoarea lui Slavici a fost recunoscută abia de G. Călinescu. Rebreanu a trebuit să suporte vitriolul pamfletului arghezian. Agîrbiceanu e tratat încă de sus. În literatura acestora e mai interesantă masivitatea și concepția, profunzimea și mai puțin aptitudinea calofilă. Deficitul de stil, real, al prozei lui Ion Lăncrănjan nu poate anula însă valoarea acestui roman **Suferința urmașilor** care nu stă în stil.

S-a zis că un bun roman trebuie să semene cu un cîntec. Îngrămădind obiecții asupra stilului lui Ion Lăncrănjan nu s-a observat factura poematică a prozei lui, lirismul ei necontrafăcut, ochiul deschis către integrarea omului în cosmos, natură, raporturile cu elementele ca și frecvența episoadelor onirice care intră în conflict cu granițele realismului. Întors din Ungaria, Monu are extraordinara viziune a plugurilor care ară pe cer. Limita dintre veghe și reverie, dintre trezie și vis e trecută, de obicei, pe nesimțite în proza lui Ion Lăncrănjan în care cealaltă viață, din timpul somnului, ocupă un loc pe care puțini scriitori români i-l acordă. „Noaptea, Monu visă **plugurile copilăriei,** plugurile pe care le văzuse pe cer, deasupra Ungariei, cînd se înturna acasă din război, nu în alt an, în alt veac, fiindcă timpul se spărsese, se rupsese în bucăți, nu mai avea nici un dumnezeu și nici o **față,** era al tuturor și al nimănui... văzu plugurile, abia atunci, cum suiau pe cer la deal, plug după plug, pereche de boi după pereche de boi, plugar după plugar, nu în șir însă, în altfel de desfășurare, asemănătoare cu zborul cocorilor și cu felul cum se înșiră cosașii unul după altul, cînd culcă iarba la pămînt, sau lucerna, sau trifoiul, ce era de cosit în lumea asta a țăranilor, care era **pe ducă,** așa se arăta în vis. Fiindcă plugurile arau, dar brazde nu se vedeau, nici de țărînă, nici de lumină, nici un fel de brazdă și nici o clătinare, nici o vorbă, nici o plesnitură de bici, nici un scrîșnet de piatră, nimic odată..." Forța și lirismul acestei viziuni impune de la sine. Ion Lăncrănjan scrie pagini inspirate de evocare a copilăriei în mediul natural, delicate și grave, descrie cu o pudoare care este atributul fineții trezirea instinctului erotic infantil, înfățișează în pagini de neuitat curtea plină de jigănii fermecate, sugestie sadoveniană, a babei Mita, vrăjitoarea, insistă asupra caracterului ritual al obiceiurilor de iarnă, insistă asupra solemnității implicite a evenimentelor capitale din viața omului rural. Forța și cruzimea unor pagini alternează cu altele de o reală delicatețe și discreție sufletească ca în **Țăranii** lui Wladislav Reymont.

Amplitudinea registrului artistic este ceea ce dă viață proiectului său ambițios de a da un roman al rezistenței la tranzacție care să fie în același timp și un roman-poem al vieții satului care apune.

Impresionantă la Ion Lăncrănjan este intuirea fondului obscur al psihologiilor cu care lucrează. Conflictul dintre Ioan lui Tincuș și Simeon Moldovan nu este cristalizat la începutul cărții. El este produsul colaborării celor doi adversari potențiali și a împrejurărilor istorice pe care ei le traversează. Nu se înfruntă două scheme ci doi oameni care au fiecare din ei justificări intime pentru acțiunile lor. Tincuș e un personaj detestabil, dar dincolo de asta e un om care încearcă folosindu-se de istorie să recîștige ceea ce a pierdut, și pe care istoria îl leapădă ca pe o cîrpă netrebuincioasă atunci cînd rolul lui s-a terminat. Simeon Moldovan nu pleacă la drum, am mai spus-o, ca adversar al noului regim politic. El are un conflict personal încă neelucidat cu Tincuș și, în măsura în care acesta din urmă începe să reprezinte anumite idei și să dispună de aparatul de represiune al epocii, Simeon Moldovan devine adversar al acestor idei și al acestui aparat de represiune. Drumul de la intrarea în partid a lui Simeon Moldovan la alcătuirea comisiei celor 12 care trebuie să meargă la București pentru a căuta dreptate satului Dîrja e drumul unor lente mutații sufletești pe care Ion Lăncrănjan știe să le sugereze, să le facă credibile, să le dea o notă de autenticitate fără de care întreaga sa construcție romanească s-ar putea prăbuși. Întrebarea care se poate pune, și se va pune inevitabil, este dacă găsim sau nu firească această îndărătnicie care ține o viață de om. Întrebarea s-a pus și în cazul **Năpastei** cu care **Suferința urmașilor** lui Ion Lăncrănjan are cîteva puncte de contact. Nu e vorba numai de felul cum înnebunește Simeon Moldovan amintind izbitor în această împrejurare de Ion din **Năpasta** ci de coordonata principală a fiecărei din cele două opere. Ca și în **Năpasta** se va căuta nefirescul, teza, dar dincolo de ele stă valabilitatea psihologică a personajelor, autenticitatea înfățișării lor.

Valoarea și forța romanului lui Ion Lăncrănjan vine din omenescul acestui conflict. Al treilea personaj al acestei teribile încleștări, dusă pe lungimea a două decenii, este o femeie, Lița, de fapt mobilul la început subconștient al disputei. Lița e mai presus de toate femeie, cu deciziile dar și cu slăbiciunile tipice, justificînd prin condiția ei curat feminină energiile pasionale declanșate. Dacă acest al treilea personaj al triunghiului ar fi fost ratat sau fals romanul și-ar fi pierdut cel mai important punct de sprijin. Autenticitatea personajului garantează autenticitatea conflictului. După Parasca din **Cordovanii,** Lița e o altă figură memorabilă a prozei lui Ion Lăncrănjan căruia nu-i lipsește intuiția sufletului feminin.

Fără consistența celor trei figuri centrale, Monu, Tincuș, Lița, pe lîngă care mai roiesc nenumărate altele, construcția lui Ion Lăncrănjan ar fi fost eșuată din capul locului. Adevărul mișcării psihologice a personajelor susține însă romanul pe toată durata lui.

Construcția are forță, amploare, densitate psihologică și un mesaj care-i dă o remarcabilă demnitate. Istoria acționează în cazul acestor eroi ca un mare și implacabil mecanism, adevărată întrupare a destinului, de unde dimensiunea tragică a romanului.

M. Ungheanu

Originalitatea unui ciclu romanesc

Ca unul care am scris și despre alte cărți ale lui Ion Lăncrănjan m-a interesat să urmăresc felul în care se constituie, în perimetrul prozei contemporane, „ținutul" literaturii sale, cu formele de relief specifice, cu istoria și legendele locurilor și, bineînțeles, ale oamenilor. Căci deși în critică, nu odată, s-a cîntat prohodul formelor epice ample, al construcțiilor monumentale, elogiindu-se, în chip exclusivist, speciile narative scurte, romanul-pilulă, prozatorii noștri, fără să se sinchisească prea mult, au continuat să cultive spațiile literare vaste, apte în a cuprinde în toate ramificațiile lor problematica umană — atît de complexă — a epocii. Ecouri ale formulelor zolist-balzaciene, cum presupun unii ? Exemplul mai apropiat în timp și ca atare, mai justificat, este cel al lui Faulkner, creatorul imaginarului dar atît de realul „stat" Yoknepatawpha, fără a se omite modelul marelui autohton, Liviu Rebreanu.

Ultimul roman al lui Ion Lăncrănjan : *Suferința urmașilor* mărturisește, pentru prima oară cu pregnanță, intenția grupării cărților sale de pînă acum într-un vast ciclu. Nu am în vedere numai comunicări subterane de ordinul similitudinii problemelor de viață sau cadrul geografic comun — satele din regiunile deluroase de pe malurile Mureșului — ci și reluarea unora dintre eroi. Astfel, aici îl vom reîntîlni episodic pe Lae Cordovanu și vom asista — de departe, scena aparține altui sat, învecinat — la repovestirea unora dintre peripețiile sale. Ce să mai spunem despre eroina din *Drumul cîinelui,* copca de pe Mureș, în care-și găsește moartea, fiind din nou evocată, și cu atît mai dureros cu cît se pare că a fost și mormîntul băiatului lui Monu.

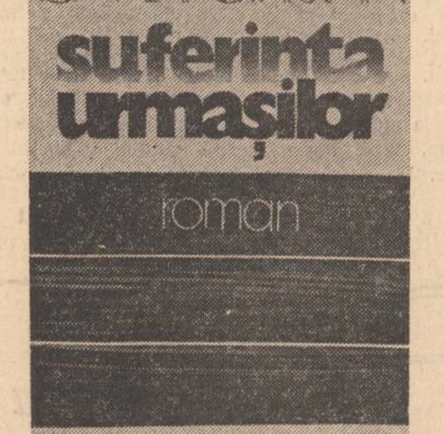

Mă grăbesc să subliniez că, pe măsură ce-și anexează noi zone tematice, și-și configurează mai precis hotarele ciclului său romanesc, Ion Lăncrănjan se arată a fi preocupat totodată de adîncirea și diversificarea formulelor sale de creație.

În *Suferința urmașilor,* de pildă, romancierul nu numai demonstrează voința descrierii, cu lux de amănunte, a evenimentelor istorice consumate în epocă, sau, mai precis, le înfățișează doar în măsura în care au un ecou direct în existența și conștiința eroului principal. Restrîngerea ariei de cuprindere — în plan orizontal — a realității va facilita investigația psihologică. Se cuvine însă să ținem seama și de un alt aspect : interferența mai multor „romane" în *Cordovanii* — romanul lui Lae și al familiei sale, romanul altor oameni din sat și al satului însuși — se justifica și prin faptul că, pînă la urmă, după dramatice învolburări, personajul principal își găsește limpezirea sufletească, integrîndu-se noului curs al vieții, cîtă vreme Monu trece printr-un proces de progresivă însingurare ce-i va pecetlui destinul tragic.

Suferința urmașilor se constituie ca o tulburătoare anchetă interioară întreprinsă de erou cu scopul de a înțelege rațiunea nenorocirilor de care are parte. Autorul n-ar fi putut găsi un caracter mai nimerit pentru a-l opune unei perioade dificile — în care aspectele de justiție socială înnoitoare se împletesc cu altele injuste, expresii ale unor erori — decît pe acest țăran „rădăcinos", cu mișcări încete ale gîndurilor, și cu reacții temperamentale vijelioase. Posibilitățile sale de înțelegere sînt îngreuiate de factura acut personală pe care o îmbracă conflictele sociale în angrenajul cărora se găsește aruncat. Reprezentantul ordinii noi în viața satului va fi Țăncuș, un carierist care se află într-o vrăjmășie de moarte cu Monu pe care, folosindu-se de funcțiile sale, încearcă să-l distrugă atît ca membru al colectivității cît și așa ca om (urmărind să-i seducă soția). Lupta va fi aceea dintre un ins abil, alunecos ca un șarpe și un fel de urs, care se lasă ușor provocat, nu știe să dea înapoi sau să-și disimuleze intențiile, fiind croit dintr-o bucată — și anume dintr-o bucată de stîncă dură, colțuroasă. Mai grav e că Monu se ferecă, ursuz, în sinea lui, își reprimă — ca pe un lucru de rușine — rezervele de sensibilitate —, ajungînd să nu poată comunica firesc cu cei din jur și chiar cu ființele apropiate — Lița, soția lui Niculae, băiatul său. Acest din urmă aspect îl va face să sufere cel mai mult, lipsindu-l de posibilitatea de a arunca vina a ceea ce se întîmplă numai pe ceilalți, pe „dușmanii" săi. Voi cita ca exemplu unul dintre momentele cele mai zguduitoare din roman : moartea lui Niculae. Vinovatul principal este, desigur, Țăncuș care, în calitatea sa de primar, îi interzice învățătorului să-l mai primească în clasă. Dar contribuie și firea dură a lui Monu care, nesinchisindu-se de mîndria copilului său, îl obligă să se ducă totuși în fiecare zi la școală. Niculae, pentru a nu se mai repeta scena umilitoare cu scoaterea din clasă, obișnuiește să se refugieze pe gheața Mureșului, unde desenează la nesfîrșit variante feerice ale călutului său, El Zorab. Aceste desene le descoperă Monu cînd reconstituie ultimul drum făcut de băiat înainte de a fi sorbit de vîltoarea iscată sub platoșa gheții.

Propriu-zis, atitudinea beligerantă a eroului este absolută, el se luptă cu toți, inclusiv cu el însuși. Va ajunge în situația unui Iov (îi moare și soția). Numai că spre deosebire de personajul biblic el nu știe ce e aceea resemnarea, cu cît primește mai multe lovituri cu atît devine mai îndîrjit — nu întîmplător satul din care provine se numește Dîrza.

În această vînzoleală contra a toți și a toate, el caută să găsească un sprijin moral în retrăirea cu pasiune a istoriei mitice a satului, în reamintirea dîrzeniei moșilor săi (care au întemeiat vatra comunei). În acest refuz de a înțelege imperativele realității, refugiindu-se în trecut, în această înaintare de-a-ndărătelea, cu fața spre imaginile baladești de altădată vedem eroarea sa fundamentală, explicația tragicului său donquijotism. El va încerca să reînvie procedeele de luptă ale moșilor săi într-o altă realitate istorică, în tentativa sa disperată de a-și croi un drum propriu, altul decît al celorlalți oameni din sat, dar predestinat de la început eșecului, ținînd de domeniul utopiei.

Monu îmbogățește, incontestabil, galeria acelor eroi din literatura română sau de aiurea care vin într-un conflict tragic cu istoria, reprezentînd unul dintre tipurile cele mai complexe realizate în proza ultimilor ani.

Romanul, după cum am spus, se alcătuiește ca o spovedanie și o anchetă interioară, personajul trecînd de la ceea ce i se întîmplă în prezent la evocarea unor întîmplări din trecut, și, de aici, din nou la prezent, clipele de îndîrjire și de zbucium alternînd cu altele de duioșie tainică, fiecare lucru avîndu-și rădăcinile și istoria sa ascunsă. Nimic nu este uitat, dezvăluirea voindu-se totală, cu acea îndîrjire de a merge pînă la capăt, de a descoperi esența ultimă a adevărului — particularități care conferă scrisului lui Ion Lăncrănjan o rezonanță aparte.

Aș face însă observația că adoptînd principiul „autoexprimării" eroului, ca principiu compozițional fundamental, el s-a lăsat contaminat uneori de predispozițiile polemice ale lui Monu și-a introdus anumite elemente de șarjă în înfățișarea personajelor care poartă răspunderea unor greșeli comise în acei ani. (Chiar și numele acestora sînt grăitoare : Țăncuș, Sterpănuș, Mitrofan Pujdercă etc.). Un aspect care trebuie, firește, trecut la capitolul minusurilor, dar ținîndu-se seama de contextul real și fără a fi exagerată ponderea sa în tabloul general al realității, reconstituit cu trăsături sigure și cu grijă la nuanțe.

Ceea ce apreciez cel mai mult e că Ion Lăncrănjan trăiește cu pasiune marile probleme ale timpului nostru și-și continuă cu tenacitate drumul început, căutînd și izbutind să exprime în forme cît mai expresive adevărurile complexe ale istoriei contemporane. Căci, în treacăt fie spus, e mai ușor să-ți exerciți virtuozitatea ocupîndu-te de o problematică abstractă sau îndepărtată în timp decît să abordezi frontal procese de viață fundamentale aflate încă în mișcare, necristalizate definitiv. Drept rezultat al experienței de creație acumulată, în *Suferința urmașilor* se remarcă o mai parcimonioasă triere a materialului de viață, faptele cunosc o sedimentare și o sublimare în semnificațiile lor generale, care merg pînă la încorporarea unor sugestii de mit. Obsesia lui Monu cu „satul celălalt" îi prilejuiește lui Ion Lăncrănjan scrierea unora dintre cele mai sugestive pagini ale romanului, evocînd stirpea mîndră a „neamurilor", cu istoria Dealului Călușului, cu jocurile lor specifice care începeau și sfîrșeau, „prin lumină și pe lumină".

În acest fel se conferă o dimensiune în plus problematicii dezbătute, amplificîndu-se ecourile sale subterane. Căci nu e vorba în *Suferința urmașilor* numai de simbolul întruchipat de destinul tragic al lui Monu ci și de o pledoarie — de un patetism conținut — în favoarea ideii că satul contemporan, intrînd în chip inexorabil și salutar în circuitul vieții moderne trebuie să țină seama, în crearea noii sale poetici, de tot ceea ce a fost bun și frumos în satul de altădată, în satul începuturilor noastre, în satul aureolat al nimbului poeziei populare.

Al. Oprea

Vocația tragicului

Ceea ce impresionează în scrisul lui Ion Lăncrănjan și-l particularizează în contextul literaturii de inspirație rurală, de după Rebreanu, este propensiunea spre tragic, sau, mai exact, capacitatea selecției și organizării materiei epice în construcții monumentale (nu doar ca dimensiuni exterioare) în care dramele individuale sau de grup generate de puternice conflicte interumane, proiectate pe scena istoriei dobîndesc semnificația tragică a înfruntării destinului inexorabil. În această direcție, urmărită cu consecvență de-a lungul întregii creații, după **Cordovanii** (1963), — epopee a satului transilvănean în care dimensiunea tragică, fără să dispară, se estompează datorită subiectivității marcate a personajului narator — Ion Lăncrănjan publica în 1974, **„Drumul cîinelui",** nuvelă excepțional tensionată, cu desfășurare și deznodămînt ce trimite la tiparele tragediei antice. Universul rural înceta să mai fie sursă exclusivă de inspirație în **Caloianul** (1975), roman-frescă al societății românești postbelice, ambiționînd și reușind să cuprindă în ramificațiile sale cinci decenii de existență socială. Stufos, sufocat de evenimente, deficitar din punct de vedere al construcției romanești și tributar unei viziuni parcă programatic sumbre, romanul cuprinde totuși cîteva secvențe remarcabile și memorabile, structurate în jurul unor nuclee epice cu mare forță de iradiere a unei atmosfere tragice.

La tematica țărănească Ion Lăncrănjan revine cu **„Suferința urmașilor",** (ed. Eminescu, 1978), roman masiv, amintind prin vigoarea epică de construcțiile tolstoiene. Cartea urmărește destrămarea unei colectivități rurale tradiționale(străvechiul sat ardelean Dîrja), în confruntarea cu noul mod de existență propus și impus prin colectivizare. Pe fondul acestor mutații spectaculoase, care generează reacții firești din partea colectivității țărănești conservatoare, asaltată de **nou** dar și de abuzurile și nedreptățile comise de „oameni mai puțin corespunzători, oameni care se gîndesc de la început la propriile lor interese !" se derulează drama simbolică a lui Simion (Monu) Moldovan, personajul central al romanului. Monu face parte din „neamul" mîndru și înțelept al întemeietorilor satului, a celor care au știut, în vechime, să apere colectivitatea de „seismele" istoriei, să-i păstreze nealterată „ființa" morală, conservînd datinile cu valoare inițiatică revigorantă. Trăsătura esențială a personajului este **inflexibilitatea morală,** garantată, în codul său etic, de legătura cu pămîntul. De aceea, abuzurile săvîrșite în numele colectivizării reprezintă pentru el tot atîtea atentate la propria integritate morală dar și semnalele anticipatoare ale destrămării comunității rurale. Căci Simion Moldovan este un personaj-simbol („Eu sînt și voi fi cel de pe urmă țăran, din cel de pe urmă sat !..." „Și-atunci cînd nu va mai fi nici urmă de țăran, nici urmă de sat, cînd fierul și betonul vor birui lemnul și pămîntul, eu voi sta și mă voi uita, cum le duce **valul** pe toate, cum le-a dus !". „Dacă nu voi fi murit pînă atunci !...") statut care-i dă dreptul să aibă premoniția (imaginea obsedantă a plugurilor părăsite, arînd în cer) dispariției satului tradițional împreună cu „străvechea spiță țărănească". Refuzul de a se înscrie în colectivă, gest dus pînă la capăt, traduce nevoia de identitate cu sine, avînd semnificația unei rezistențe simbolice, nu lipsită de incertitudini dramatice. De altfel, trecînd din planul simbolic în cel evenimențial, întreaga viață a lui Monu este profund dramatică. În urma unui conflict cu Ionel al lui Țăncuș, devenit apoi președinte al Sfatului popular din Dîrja, este exclus pe nedrept din partid, este închis pe baza unor acuzații false, copilul i se sinucide nemairezistînd presiunilor prin care același Țăncuș speră să-i impună lui Monu înscrierea în colectivă, este persecutat în chip evident de oficialitățile aflate atunci la putere, își omoară soția într-un moment de rătăcire și confuzie. Cauza nenorocirilor lui Monu și explicația atitudinii sale „în răspăr" cu vremurile pare a fi excluderea abuzivă din partid, ofensă pe care orgoliosul ardelean nu o poate uita : „Cum să mă dea ei pe mine afară ? se întreabă el într-un tîrziu, stînd locului neclintit, aproape acolo unde stătuse în noaptea cînd se bătuse cu Ionel, cînd îl așteptase pe ăsta la răspîntie. Și de ce ?!... Pentru că le-am păzit urnele și le-am lămurit niște împrejurări mai grele ?! Păi pentru așa ceva nu dai omul afară, nu-l faci cetățean și mai știu eu cum !... Mai ales că omul acesta nu ți-a cerut nimica ! Sau poate că tocmai de aceea îi periculos, pentru că nu cere și nu vrea nimic !?... Păi atuncea, dacă-i așa, înseamnă că voi ăștia care îi dați zor cu noua orînduire nu sînteți altceva decît niște înșelători de oameni !... Dacă îi dați dreptate la al lui Țăncuș ! Și la al lui Baltău !... Iar pe mine mă scoateți în drum !...". Cum se vede personajul face greșeala de a atribui întregului sistem erorile individuale. În acest context restrictiv apare firească întrebarea lui Laurențiu Ulici — dintr-o recentă cronică la roman — cu privire la evoluția personajului în cazul în care excluderea n-ar fi avut loc. Criticul sugerează astfel — dacă înțeleg bine — că **Suferința urmașilor** ar fi doar o dramă individuală, datorată unui incident biografic cu valoare de artificiu compozițional. Dar Monu — spuneam mai devreme — este un personaj-simbol, ale cărui modele existențiale sînt întemeietorii satelor („cîte-un om ori cîte doi, care le-au păzit sufletul și gîndul, cîte-un Traianu Tomii, ori cîte un Pantelimon") sau răzvrătiții întru dreptate Horia și Avram Iancu. Mai mult chiar, personajul are conștiința valorii sale exponențiale, el are un dat de împlinit, un destin care trebuie consumat pînă la capăt : „Își dădea și el seama de asta, că nu avea nici o șansă de izbîndire, dar nu vroia să se oprească din drumul său pămîntos și alunecos.(...) Asta mi-i **datul** (s.a.) asta o fac, pentru că și Nicola Ursu, fratele Horia, n-ar mai fi fost el însuși dacă nu și-ar fi împlinit datul, **dacă n-ar fi făcut ceea ce trebuia să facă** (s.n.), dacă nu s-ar fi jertfit pentru ai lui — pentru noi toți ! —, fiindcă lucrul ăsta l-a făcut el : s-a jertfit pentru noi, a lăsat un semn în urmă, să nu rămînă batjocura nesmintită !...". Astfel, șirul întîmplărilor dureroase (inclusiv episodul excluderii) apar doar ca circumstanțe agravante ale unei situații de fapt. În actul înfruntării fără speranță a procesului **obiectiv** de dispariție a satului tradițional, rezidă măreția tragică a personajului.

Dacă este adevărat că valoarea unui prozator poate fi judecată după gradul în care îi reușesc personajele feminine, atunci Ion Lăncrănjan este, fără îndoială, un mare scriitor. Căci „romanului" Liței, soția lui Monu, cuprinzînd evocarea copilăriei și adolescenței (excelente pagini de roman pastoral), prima experiență erotică, bucuria vieții alături de Monu, apoi reacțiile contradictorii ale unei vitalități debordante, pînă la însingurarea progresivă, este fără fisură, denotînd intuiția sigură a meandrelor sufletului femeii.

Cu precizie, fără îngroșare este surprinsă labilitatea morală și drama lui Ionel al lui Țăncuș, dușmanul etern al lui Monu. Dispunînd efemer de instrumentele puterii, Ionel își pierde controlul în momentul în care este înlăturat. Încearcă să se apropie de oamenii din sat, pe care altădată îi disprețuia și-i umilea, dar aceștia îl resping simțindu-i falsitatea structurală. Personajul dispare pentru a reapărea abia în final, la procesul lui Monu pentru uciderea Liței. Într-un acces de demență agresivă Țăncuș îl împușcă pe Monu cu revolverul păstrat ca ultim însemn al puterii pierdute. Doar acum cercul se închide, personajul este „rotund", consecvent cu sine pînă la capăt.

Sînt în romanul lui Ion Lăncrănjan lungimi nejustificate (inserția **tale-quale** a basmului **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte)** explicitări inutile (pledoaria apărării în procesul lui Monu) personaje șterse, fără relief (activistul înțelegător și „meditativ" Iuliu Jeler) și destule incongruențe stilistice supărătoare.

Deficiențele se compensează pe ansamblu printr-o construcție clară, solid articulată, care reușește să transmită imaginea dramatică a perioadei istorice abordate. Vocația tragicului — „rara avis" în proza românească — ridică romanul deasupra valorii celorlalte construcții romanești dedicate, la noi, momentului colectivizării.

Valentin F. Mihăescu

ana blandiana

O cucuvea

O cucuvea lătra
Pe casa noastră azi-noapte
Ca un cățel părăsit
Singur printre simboluri,
Jalnic lătra,
Disperată ea însăși
De ceea ce spune,
Hidoasă și singură,
Pe casa noastră,
O cucuvea.
O priveam
În lumina speriată a stelelor
Și nu-nțelegeam
Amenințarea pe care-o rostea,
Îmi era numai
Nespus de milă
De pasărea-aceea
Și-aș fi vrut să i se-ndeplinească
Urarea,
Să se poată și ea bucura.

Umbră

O umbră a ierbii,
Ce poate fi mai firav
Decît o umbră a ierbii,
Decît o linie subțire de noapte
În lumina cotropitoare și rea,
Ce poate fi mai eroic
Decît o umbră a ierbii
Escaladată cu greu
De o umbră și mai stinsă
De buburuză ?
Desprinse de mult de formele
Pe care le reproduc împotriva luminii
Și existînd patetic
În după-amiaza toridă :
O umbră de buburuză cucerind
Chinuitor
Meterezul unei umbre de iarbă,
Ce poate fi mai firav
Și mai imposibil de-nfrînt ?

În apă

Mă uit în apă,
Mă uit pe mine în apă.

Stau pe un mal țesut din ierburi
Și mă uit în apă,
Chipul meu mereu curgător îl contemplu :
Străin,
Încrețit de furtuni,
Schimonosit de adieri,
Îmbătrînit de trecerea
Fără întoarcere a undei.

Stau pe un mal
Țesut din ierburi,
Buruieni fermecate și flori
Care își trag tinerețea uitucă din riu
Și nu mi-e destul că exist,
Vreau să mă văd
Și mă las răstrîntă
De pagina strîmbă
A apei.

Alb

Casă împletită din ramuri de salcie
Și cioplită apoi ca Adam din pămînt,
Casă-acoperită c-o orgă de papură
Gata să curgă în cînt ;

Casă spălată de rouă și ștearsă de soare,
Casă-nvelită ca un zeu mic într-un nor
Și care asemenea mării se trage spre lună
Din noaptea cu greieri și cu pridvor ;

Casă-apărată de pomi și de vițe cu struguri
Și vegheată de-albine, de licurici, de lăstuni,
Pe care se cațără vitejește dovlecii
Și se-ncaieră crengi încărcate de pruni ;

Casă clădită din litere, pe stîlpi de silabe,
Sprijinită-n cuvinte, suspendată de stele,
Liniștea pune foi albe în juru-ți,
Cerul și-așterne cerneala pe ele.

Jumătate de lună

O jumătate de lună
Cade stingace prin cer –
Fă-mă să uit,
Înger stingher,

Fă-mă să uit,
Sau fă-mă s-adorm
În singurătatea
Crescută diform.

Iar dacă visez,
Înger înțelept,
Să nu mai țin minte
Cînd mă deștept.

Fă-mă să uit,
Sau fă-mă să scriu
Cu țipăt continuu,
Înger pustiu.

Ochiul meu rece
Acoperă-l, îngere,
Cu o pleoapă
În stare să singere

Peste prealimpede-
Le înțeles.
Minte-mă blînd
Și du-mă-n eres,

Dă-mi jumătatea
De lună-n neștire,
Dar fă-mă să uit,
Înger subțire.

Sfîșie-mi al
Neuitării delir,
De singurătate-mi
Să nu mă mai mir.

Bogdan Stihi : „Păsările"

Știu

Atît de puține lucruri mă pricep să fac,
Nici piersici ca piersicii,
Nici struguri ca via,
Nici măcar nuci
Ca arborii cu umbră amară
Și foșnet ușor,
Un singur lucru știu să fac
Cu o pricepere extraordinară :
Știu să mor.

Nu mă laud,
Știu să mor cum puțini oameni știu –
Mă invelesc intîi în tăcere,
Apoi în pustiu,
Și pornesc astfel încet, un pas,
Încă un pas, și încă un pas,
Pînă nu se mai vede din mine
Decît un glas
Așezat somptuos
În al cărții sicriu.

Nu mă laud,
Credeți-mă, știu să mor
Și știu, mai ales, să inviu,
Dar asta e, bineînțeles,
Mult mai ușor.

preludii la colocviul

poezia de azi

Poezia este fără virstă

1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine ?
2. Cum apreciați interpretarea critică a poeziei ?

1. Cum văd poezia de azi, de după război, am spus pe larg în **Poezia românească contemporană**, I-II, Ed. Eminescu, 1975. In ultimii trei ani poeții prezentați de mine au mai scris, fără să-și modifice sensibil opera, cu excepția poate a celor mai tineri, care și-au îmbogățit volumele. Au apărut și cîteva voci noi, mai ales feminine, despre care am referit la timp. In general se scrie mult și este cu neputință să citești tot. Chiar poeții cunoscuți se republică în culegeri, uneori schimbînd textele sau cel puțin titlurile. Nu văd nici un rău în asta, personal am declarat că în multe cazuri nu mai citesc a doua oară. Poezia, literatura în genere, e fără virstă și nimeni n-ar putea să elimine din poezia noastră de azi pe Arghezi, care a scris pînă în 1967, pe Blaga (a scris pînă în 1961), pe Alexandru Philippide, nici măcar pe Ion Barbu, Ion Pillat, G. Bacovia și alții, luați ca modele, pe Ion Vinea, Zaharia Stancu, poeți și prozatori, pe G. Călinescu, autor universal. Personal cred că Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu și Emil Botta sînt la nivelul marilor înaintași afirmați în perioada dintre cele două războaie și vor servi probabil de modele generației următoare, care trebuie să se iveească din 1980 (generațiile anterioare fiind cea de la 1920 și cea de la 1950). Cred că poezia noastră de azi, produs a două mari generații, stă cu cinste alături de poezia contemporană din orice țară din lume, intrînd de altfel de o bucată de vreme în atenția forurilor de apreciere mondiale.

Nefiind profet, nu știu cum va fi **poezia de mîine**, prevăd totuși că nu va fi cu totul deosebită de poezia de azi și de poezia de totdeauna. Se va modifica, desigur, limbajul, în sensul că va fi tot mai greu pentru un poet, ca și azi, să vorbească altfel decît Arghezi, Blaga sau Barbu, chiar decît Beniuc, Jebeleanu, Botta, fapt realizat acum de un Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Doinaș, Nichita Stănescu. De pe acum, Mircea Dinescu e altfel decît Ioan Alexandru, ca să mă limitez la un singur exemplu. Sper că poezia de mîine va înlătura, prin cultură, atît ininteligibilul, obscuritatea trucată, cît și exprimarea primitivă, platitudinea de fond și de formă. Sper ca mistificația să aibă din ce în ce mai puțin acces în rîndul poeților și să dispară veleitarii de orice fel, versificatorii fără har, simulatorii, poeții profesioniști în sensul cel mai rău al cuvîntului.

2. Se scrie tot atît de multă critică, pe cît se scrie poezie, proză, teatru etc. Nu e nici anormal, nici ceva rău în asta, fiindcă avem tot atîția cititori de critică, dacă nu și mai mulți decît de poezie. Critica spune ce este și cum este poezia, explică și dă o judecată de valoare. Este rea critica care nu știe să interpreteze poezia, s-o înțeleagă, dacă într-adevăr e de înțeles, și să sugereze sau să dea direct judecata de valoare. Sînt critici care, ca și poeții, învăluindu-se în vorbe oraculare, mistifică, se prefac că nu văd elucubrația și dau notă bună sau, dimpotrivă, pretind că au sezisat extraordinarul și dau aceeași notă. Vin apoi metodicienii, „trăiriștii". Poezia trebuie codificată și decodificată, trebuie suptă prin toți porii. Nu mai avem voie să pătrundem cu mintea, trebuie să sorbim și să ne exprimăm apoi senzația euforică de a fi citit pe Constantin Abăluță. Multimea părerilor critice contradictorii poate produce oarecare confuzie în public ; mai devreme sau mai tîrziu se impune, totuși, opinia obiectivă, prin consimțire la ceea ce inițial părea subiectiv.

Altă chestiune ar fi aceea că nu există critici specializați, mai buni în interpretarea poeziei decît a prozei și invers. Cine nu e bun critic al poeziei, nu e nici al prozei și viceversa. La fel poeții buni sînt și critici buni, uneori și invers, nu-i obligatoriu. Nu e însă critic cine n-a aspirat să scrie poezii, cine are oroare de a face poezie, parazitînd numai poezia altuia. Un critic trebuie să vorbească apoi de la nivelul unei activități cît de cît recunoscute. Este foarte bun critic cutare, dar cine e, cine a auzit de el ? Prin urmare, după părerea mea, tinerii să scrie mai puțin despre confrații lor la fel de încerți ca și ei, să se ocupe de valori, după care pot trece și la clasificarea noilor veniți. G. Călinescu nu avea mai mult de 33 de ani cînd a publicat prima carte despre Eminescu. Am impresia că tinerii încep să nu mai citească pe Arghezi, confiscați de nu știu ce poet la modă. Însă modele trec și numai poeții rămîn. Emil Botta merită studiul unui tînăr critic. Un studiu sau, dacă preferați, un eseu.

Al. Piru

Curierul de Ambe-Sexe

1. „Azi", „mîine", „ieri" — la ce timp să-l trec pe Eminescu, timpul crescînd în urma și în fața lui, fără să-l întunece ?

Oricît aș înțelege necesitatea întrebărilor didactice — cum pot capta în „ieri", în „azi", în „mîine" fluxul poeziei, continuu pentru că esențial hrănitor ?

Prețuind în mod deosebit un poet de azi, îl plasez implicit în „mîine" și în „de-acum încolo", prețuirea fiind pe măsura duratei pe care o atribui descoperirilor lui. Și una din minunile artei este aceea că descoperirile ei nu se dislocă unele pe altele, ci coexistă spre mai marea glorie a spiritului uman.

2. Poate că dintr-o prea mare pasiune față de conjuncturâ, se scrie despre un poet de „azi", ignorîndu-se adesea, deliberat sau nu, de unde „se trage", cine i-au fost înaintașii sau învățătorii, ce surse, influențe, rudenii, respiră în scrisul său.

Nu mi se pare o dovadă de desconsiderare, dacă un poet este asociat cu altul — contemporan sau nu — iar indicația de continuitate sau de interferență nu contrazice originalitatea, ci, dimpotrivă, îi dă relief.

Datele cele mai obiective care se pot supune criteriului comparativ sînt chiar cuvintele, deci vocabularul, tipul de metaforă, figurile de stil predilecte, caracteristicile prozodic-muzicale, construcțiile specifice, accentele de intensitate etc., etc.

Nu mi s-ar părea în nici un fel degradantă nici pentru poet, nici pentru critic, o asemenea analiză „profesională", legată de studiul uneltelor (așa cum a practicat-o cu excelente rezultate Șerban Cioculescu, sau Tudor Vianu în „Arta prozatorilor români"), ea avînd avantajul, printre altele, de a echilibra și argumenta peri- și para-frazele, interpretările universului poetic, fără îndoială cu importanța lor.

Ca să nu mai adaog că s-ar combate în acest fel ideea falsă că arta e exclusiv „viziune", „sentiment", „inspirație" și nu, implicit, muncă grea, cu atît mai grea cu cît normele, indicatorii, stass-ul sînt înlocuite de o perpetuă, misterioasă și revelatoare invenție de unicate, cioplitorul în arta cuvîntului fiind un cinstit și neobosit om al muncii.

Formulînd aceste modeste sugestii adresate criticii de poezie, mă tem să nu fiu considerată „agresoare", cum spune Eugen Simion în recenta lui intervenție : „Am citit, iarăși, niște articole în care autorii de versuri (printre ei, n-am ce face ! cîțiva autori cu nume feminine !) ceartă critica".

Bogdan Stihi : „Amintiri"

Departe de mine acest gînd, dar nu pot să nu constat că, în ciuda demonstrațiilor celor mai clare și, mai ales, în ciuda ortografiei franceze, „merci" continuă să se scrie cu sedilă iar atributul „feminin" continuă să pecetluiască (aproape) toate recenziile și studiile acordate poetelor (sau prozatoarelor).

Dacă termenul e folosit — așa cum declară criticul — **nu** ca judecată de valoare ci, pur și simplu, ca „judecată de existență" — mă întreb de ce e necesară precizarea sexului, exclusiv în cazul femeilor scriitori ?

De ce, în comentariile despre autorii bărbați, nu se repetă pînă la obsesie, caracterizarea „masculin" ? Dar criticul continuă : „Fuga de temele «feminității» nu înseamnă, automat, un spor de profunzime. Am motive să cred că dimpotrivă...".

Iată că nu e vorba numai de o „judecată de existență" ci că se fixează și niște **teme ale feminității**, de la care, derogîndu-se, criticul „are motive" să creadă că valoarea însăși ar avea de suferit.

Și atunci n-ar avea dreptate „cîteva autoare de azi", „iritate în chip absurd (?) de o formulă care exprimă nu o judecată de valoare ci o judecată de existență..." (!!!)

Și așa, din aproape în aproape, transpare din nou vechea (invincibila ?) prejudecată, conform căreia literatura scrisă de femei se circumscrie și se exilează într-un compartiment **special** al istoriei literare („literatura copiilor", „literatura nebunilor" etc.) și delicat-singeroasa discriminare se exercită mai departe, nestingherită, în ciuda nu a supărării Danielei Crăsnaru, ci a realității... existențiale.

Între timp, și în același timp, poezia „de ambe sexe" e un „curier" sublim care învinge în proba de ștafetă și în cursa cu obstacole și care nu e de prevăzut, deocamdată, să-și dea, ca alergătorul de la Marathon, ultima suflare.

Nina Cassian

O anumită intransigență

Relația mea cu poezia este una extrem de dificilă și îndelung gîndită încă de la primul volum apărut în 1969 și nu în 1960, așa cum am citit recent într-un articol, că aș aparține generației 1960 ! Am disprețuit de atunci și, de fapt, de cînd am devenit conștientă de mine, patima și fervoarea sau alte atribute asemănătoare ce ar putea polei într-un anumit fel spiritul meu și, după cîte știu, niciodată n-am uzat de o anumită intransigență (patimă ziceți dumneavoastră) și o oarecare dorință de posesiune decît în domeniul strict al faptelor și discuțiilor intelectuale sau dacă am făcut-o și în alte împrejurări, vai, mie ! Am formulat remarca respectivă pentru că nimeni nu mă va apăra vreodată în acest sens și, apoi, chiar dorința mea de ordonare și purificare, în raport cu anumite idei pe care le gîndesc, vorbesc despre concepția mea despre poezie.

Într-adevăr, poezia care nu reușește să fie un mod de a fi al omului, liber pe plan moral și spiritual, adică nu poate converti și transcende cuvîntul, reorganizîndu-l ca și existență, dîndu-i dimensiunea cea mai acută cu putință, aceea de creatoare de sensuri, cu adevărat nu poate fi poezie ! Sînt destul de singură pentru ca ceea ce gîndesc și am gîndit mereu să nu poată primi măcar un accent de adevăr. Îmi construiesc viața pe măsură ce îmi construiesc poezia și dacă, mai nou sau mai vechi, poezia mea se încarcă de sensuri străni este pentru că nu pot învinge realitatea (natura) de pe același plan cu ea, din pricina slăbiciunii mele structurale. În această afirmație vă veți regăsi cu toții, sper. Am nevoie de o aprofundare și de o dimensiune nouă, construită, pentru ca să am revelația realității (naturii) și a înfrîngerii ei, după care se insinuează în ființa mea un fel de libertate interioară ale cărei limite sînt împinse pe măsura cuceririi unei realități esențiale ca rezultat al luptei cu aparența. Nu voi putea înțelege niciodată descrierea sau notația simplistă a unor relații facile cu natura. Mi se pare derizorie construirea unui univers poetic din aglomerarea de astfel de notații, fără sforțarea de a le reorganiza pe un alt plan, unde surprinderea profunzimii faptelor naturale te duce

teatru

Teatrul de poezie

Mărturisesc adîncul scepticism cu care am primit această veste : se deschide-n fine **Teatrul de Poezie** ! Ideea fusese deja discreditată. Un grup de tineri, înzestrați de la natură cu truse contra complexelor de orice natură, lansaseră mai demult chiar această titulatură pentru manifestări diverse, modeste.

Dar în seara de 9 octombrie, **Teatrul de Poezie** într-adevăr s-a născut. O idee care plutea de mult, după cum arăta Horia Lovinescu, directorul teatrului-gazdă, teatrul „C. I. Nottara", în cuvîntul de bun început. O idee care a prins acum cheag datorită înțelegerii și sprijinului acestui teatru-gazdă și a Asociației Scriitorilor din București. Sufletul care a reușit să unească toate bunele intenții și care aproape din umbră, dar cu mare discreție și fantezie în același timp a creat practic spectacolul este poetul Ion Drăgănoiu. Alături de el, în seara de 9 octombrie, intra dezinvolt din culise în scenă, dar mai mult invers, din sală-n scenă, dar mai mult invers, ducînd spectacolul pe umerii lui de atlet și-n ochii de grav și prea ironic leopard, Nichita Stănescu.

Au citit poeziile cele mai aproape de inima lor Ștefan Augustin Doinaș, începînd chiar cu celebrul „Mistreț cu colț de argint", delicat tulburată în adîncul suferinței Constanța Buzea și cu forța ei de eveniment ciclonic Ileana Mălăncioiu.

Poetul de limbă română din R.S.F. Iugoslavia, Ioan Flora, cu un talent de recitator care concura însăși scrierea poeziei, ne-a surprins cu o foarte profundă conștiință de poet.

Iar muzica a venit la braț cu Johnny Răducanu, campion al visurilor de mare suflet și speranță, iar la un moment dat silueta lui Miriam Răducanu, ca un fulor de fum a trecut prin drama lui Johnny ca o pasăre neagră prin suflet.

Către sfîrșit, Nichita Stănescu și Ion Drăgănoiu au citit traduceri din poeții sîrbi Miodrag Pavlovič și Adam Puslojič, prezentînd, cu acest prilej, personalitățile lor, date biografice etc. În final Nichita Stănescu a citit trei poeme proprii. Astfel o seară de mare generozitate s-a încheiat. Cu emoție și curiozitate greu de reținut așteptăm ce va veni în continuare.

Dar după un început atît de bun, marcat de originalitatea totală a spectacolului, în continuare totul rămîne obligat de tot, închei eu parafrazînd un vers dintr-o elegie a lui Nichita Stănescu. Și iată care e versul : „Totul e legat de tot".

Dumitru Dinulescu

Desen de Sabin Ștefănuță

film

Forța de penetrație

Întîmplarea face ca, la puțin timp după Revanșa lui Sergiu Nicolaescu, să apară pe ecrane Cianura și... picătura de ploaie a lui Manole Marcus — filme care, deși se înscriu în același gen, pornesc de la concepții cu totul diferite. Latura umană, latura psihologică și socială, pe care Sergiu Nicolaescu le forța de dragul convenției cinematografice, trec pe primul plan la Manole Marcus, filmul său fiind în primul rînd un act de cunoaștere și abia în al doilea rînd o etalare de mijloace și virtuți regizorale. Comparația se impune, mai ales pentru a ridica o întrebare : de ce manierismul lui Sergiu Nicolaescu este mai strălucitor, mai spectaculos, decît realismul lui Manole Marcus ? De ce cîștigul de „adevăr de viață" trebuie plătit pînă într-atît, încît bucuria creației aproape că dispare în spatele relatării conștiincioase ? Comparînd cele două filme descoperim încă o dată că adevărul este uneori mult mai plicticos, mai lipsit de haz decît fantezia.

Așadar un asasinat, o delapidare, o anchetă ; o distribuție din actori de primă mînă : Victor Rebengiuc, Ștefan Bănică, Marin Moraru, Aurel Giurumia, Iurie Darie ; un regizor, Manole Marcus, cu calități care nu pot fi puse la îndoială : un scenariu (Mihai Mogoș și Manole Marcus) bine gradat, cu un dialog care nu-ți zgîrie urechile ; toate acestea par a fi premise suficiente pentru a ține pe spectator cu sufletul la gură, și totuși filmul este în continuu flux și reflux : între premisele palpitante și plictisitoarea anchetă, între datele problemei și enunțul ei monoton, lipsit de nerv. Foarte multe discuții, foarte multe interioare în care invenția regizorului, a operatorului și a scenografului sînt minime... De fapt, trebuie să observăm că vocația realistă a regizorului nu depășește pragul unei curate puneri în scenă : din masa faptelor nu se încheagă acele sensuri majore fără de care realismul se sufocă.

Fugara trecere printr-o lume interlopă, schița de caracter făcută funcționarului mărunt jucat cu har de Aurel Giurumia, creațiile realizate de Marin Moraru, Ștefan Bănică și mai ales de Dem Niculescu (o revelație !), sînt prea puțin pentru a închega o opinie. Manole Marcus se mulțumește să stăpînească „materia de viață" a filmului, fără să aibă de fapt o opinie foarte personală.

În planul cunoașterii, Cianura și... picătura de ploaie este, desigur, mai profitabil decît Revanșa ; păcat însă că fiecare gest firesc, fiecare replică bine rostită, fiecare situație care dă sentimentul vieții de toate zilele, sînt cîștigate cu un efort pe care spectatorul îl resimte neplăcut ; doar bucuria creației poate să dea realismului forță de penetrație și Manole Marcus nu a reușit aici să ne-o transmită.

Nicolae Mateescu

televiziune

Prim-plan: Mocănița

Printre multe simboluri care au marcat existența moților se află și acest trenuț, Mocănița, ce leagă Apusenii de restul lumii. El e un dat al acestui spațiu uman, azi, poate, o relicvă, dar față de care oamenii locului s-au atașat în timp printr-un sentiment familiar adînc, puternic și indefinit. Puține obiecte de civilizație au fost încărcate cu atîtea semnificații sufletești și integrate în țesătura vieții ca acest tren în care moții și-au legănat visele și speranțele de mai bine. Un puternic sentiment de nostalgie va lăsa în urmă, căci, Mocănița, azi pe cale de a fi înlocuită de un tren obișnuit, avea o personalitate a ei, așa cum oamenii din această parte a țării își poartă cu ei caracterele emblematice, inconfundabile.

O frumoasă secvență evocatoare a acestui simbol și un portret interior a „trei oameni de pe Valea Mocăniței" a realizat Alexandru Stark în emisiunea **Prim-plan** de vineri, 6 octombrie. Realizator extrem de dotat, cu un puternic simț al televiziunii (există și așa ceva !), reporter degajat, autentic și agreabil în dialogul cu oamenii, Alexandru Stark convinge prin firescul pe care-l degajă emisiunile sale, prin știința de a orienta întrebările și conversația în consens cu situațiile concrete. Înaltul său profesionalism se relevă în capacitatea de a pune în valoare personalitatea interlocutorului, de a-i stimula și orienta discursul, de a-l aduce într-o stare permeabilă (așa cum s-a întîmplat și în emisiunea de care vorbim), și, nu în ultimul rînd, în acuratețea și spontaneitatea comentariului, ocolind cel mai adesea locurile comune, dar și textele facil poetizante care acoperă jenant comentariul altor reporteri. Apropierea de omenescul situațiilor, pătrunderea în universul de simțire și preocupări al celor intervievați mi s-a părut a fi virtutea acestei emisiuni, mai ales cînd ai în față trei oameni din categoria acelora care știu prețul cuvîntului și a căror reticență și mutenie (scot o vorbă la un kilometru, spune anecdota !) au devenit proverbiale. Realizatorul a reușit să compună, din date exterioare de biografie și din cele interioare de atitudine și gîndire, portretul a trei oameni așezați în adevăruri statornice și greu de smintit din matca lor : Ion Petru Cîmpeanu, mecanic pe Mocănița, convins că „fiecare drum are viața lui" ; Felix Treger, de la Întreprinderea de metalurgie nefieroasă din Zlatna, care și-a trăit viața după un imperativ moral pe care-l transcriem pentru frumusețea lui : „Așa să te porți, spune el, încît să nu-ți fie niciodată rușine să te uiți înapoi" ; Constantin Pascu, inginer constructor, „a venit din toată țara", spunea el, pentru a înălța cetățile industriei în minunatul peisaj al Apusenilor, om al noilor ctitorii, dar care alcătuiește o „colecție de crengi", recuperînd astfel în amintire și simbol ceea ce uzurpă prin fapta întemeietoare. Oameni ai pămîntului, cu privire hotărîtă, tăioasă, cu simțul lucrului durabil, făcut pe îndelete și bine.

Grigore Georgiu

national de poezie

şi de mîine

la coşmar sau la decantarea pură a sunetelor din ether.

Faptul că omul face parte integrantă din natură, mă obligă să fac eforturi în acest sens, adică al cunoaşterii sale în relaţie cu acest plan supraindividual de care vorbeam mai înainte, pe care-l preconizez ca fiind singurul capabil de a-l revela pe el, ca om. De aici preocuparea de un mine, (iată unde ironia piere, la nivelul gîndirii pure !) construit, însă, prin exacerbarea neliniştii dată de întrebările la care este supusă orice fiinţă omenească, pe măsura înaintării spre echilibrul deşert al vegetării în natură. În ce măsură eul duplicitar, care mi-a dat de furcă atîţia ani, faţă în faţă cu nişte realităţi ce te fac să te cutremuri, mai poate exista, nu ştiu. Nu că aş refuza toate subtilităţile acestea minunate şi cu un gust atît de fraged încît atrag un anumit fel de extaz al simţurilor după ele, un fel de saturaţie, de lenevie a trupului, dar consider şi văd cu ochii larg deschişi cum lumina şi umbra sînt una singură. De aici „subiectivitatea" exacerbată a poeziei mele, ce se vrea, însă, aptă de a recepta legi umane, spirituale şi morale.

Oricum, am ajuns la o vîrstă la care există o posibilitate de autodeterminare şi autoprovocare a gîndirii înspre poezie. Orice act înafara unui travaliu conştient, ce poate deveni creator prin construcţie şi pasiune, mi se pare lipsit de înţelegere şi orice act existenţial neconvertit şi neconştientizat mi se pare că poate nega viaţa. Nu cred că scrisul (creaţia artistică) reprezintă o negaţie a vieţii, aşa cum spunea cineva într-o discuţie despre Ion Barbu, dar nici nu cred că poate afirma viaţa. Cred, doar, că este esenţa vieţii. Atît. Aşa văd poezia din trecut şi din viitor.

Angela Marinescu

Necesară ca aerul sau apa...

N-aş vrea să vă supăr, dar nu prea văd rostul acestei anchete. Să „intimpinăm" (nu?) Colocviul de la Iaşi cu nişte declaraţii ad-hoc ? Şi deci „hai să mai vorbim de poezie", spunînd cum o vedem pe cea de azi şi chiar, dragă Doamne, şi pe cea de mîine ? Despre cea de mîine, vă mărturisesc că eu unul n-am nici o idee ; dealtminteri acest „mîine" e un teribil semn de întrebare. Despre cea de azi, aşa, în general, nu prea ştiu ce să zic, dacă e să fiu luat din scurt, ca la o „anchetă". Ca să fac plăcere poeţilor aş putea repeta o vorbă de pe vremuri, a lui Al. T. Stamatiad : **poezia e divină, mon ami !** Dar nu-mi prea place să spun despre poezie că e divină, deşi cred că e. Mai exact nu poezia e divină, ci geniul. Cînd vine un tînăr, pe nume Goethe, şi într-o poezioară de opt versuri, cu cele mai simple cuvinte, începe : **Ueber allen Gipfeln / Ist Ruh** ; şi termină : **Warte nur, balde / Ruhest du auch,** aceste imense şi minunate banalităţi îmi par într-adevăr divine. Tot aşa : **Ştiţi voi ce vorbă este vorba „ieri" ?** (Arghezi) ; **Grăbite trec frunze liberate** (Bacovia) ; **Tu réclamais le soir ; il descend ; le voici** (Baudelaire) ; **Mai suna-vei dulce corn / Pentru mine vreodată ?** (alt poet). Da, fără îndoială, cînd apare, cum zice Bogza „un astfel de om extraordinar" în stare să exprime cu vorbe obişnuite lucruri atît de tulburătoare, avem de a face cu o epifanie divină. De aceea poezia e tot aşa de necesară ca şi aerul sau apa, iar cei care admit liniştiţi eventuala ei dispariţie într-o viitoare lume tehnocrată, sînt tot atît de inconştienţi (ca să nu zic imbecili) ca şi cei care privesc cu seninătate poluarea aerului şi apelor. Omul, indiferent dacă e sau nu ateu, agnostic, sceptic, dacă are sau nu o concepţie ştiinţifică despre univers, nu se poate lipsi de lucruri „divine", deci nu se poate lipsi de poezie. Se prea poate ca cineva să nu citească poezie, sau să citească rar, dar de poezie tot are nevoie, chiar dacă nu-şi dă seama de asta, iar cînd din întîmplare se întîlneşte cu ea, dacă e om şi nu bestie, nu se poate să rămînă nepăsător (sau chiar ostil, cum se întîmplă). E adevărat, sînt mulţi oameni inocenţi, lipsiţi de gust sau ineducaţi, care iau drept poezie versuri proaste şi se încîntă cu ele ; dar, vedeţi, chiar şi aşa, de poezie tot au nevoie ; este aici o chestiune dificilă şi delicată, de stringentă utilitate socială, ca acestor oameni să li se deschidă receptivitatea virtuală pentru marea poezie. Nu este o chestiune de evoluţie în ordine istorică ; poezia popoarelor primitive din Africa şi Oceania sau de aiurea, şi în genere folclorul dovedesc nu numai că omul este în mod natural capabil de mare poezie dar că îi este în mod natural indispensabilă. Preferinţa pentru versurile proaste e tocmai un fenomen de evoluţie, mai exact un epifenomen datorat clişeelor pe care le impune o educaţie lipsită de inteligenţă, efectuată de slujbaşi fără chemare. Deci trebuie discreditate clişeele. Rolul acesta îi revine tot atît de bine criticii cît şi poeţilor înşişi (celor adevăraţi, se-nţelege).

Dar, cum mărturiseam mai sus, nu-mi prea place să spun despre poezie că e divină, deşi cred că e. Evident, ca să fie „divină" trebuie să fie în primul rînd umană, dar nu e destul, trebuie să fie şi genială. Nu-mi prea place să spun că e divină pentru că prea sînt convinşi de asta toţi versificatorii şi prea trag spuza pe turta lor ; prea scriu numai cu literă mare : „Poetul". Această slăbiciune se constată nu numai la versificatorii mediocrii, dar nu rareori şi la poeţi adevăraţi. Poate că e, la unii, o legitimă nevoie, probabil compensatorie (vezi cazul Macedonski), de a-şi revendica în mod mai mult sau mai puţin sfidător demnitatea ofensată de atîţia utilitarişti ignari, care nu destul de rar au poziţii discreţionare. Dar marii poeţi, marii artişti în general, creatorii veritabili nu prea mai au nici gust nici vreme pentru fasoane şi oricît ar fi omeneşte de vanitoşi, cînd lucrează uită şi de glorie ; un asemenea om lucrează nu numai cînd „lucrează" propriu-zis ci şi cînd se plimbă şi uneori, mai mult sau mai puţin constient, chiar şi cînd conversează sau ia masa în oraş, deci cu cît e mai mult timp ocupat cu creaţia sa cu atît face mai puţin pe „artistul".

Am spus numai generalităţi şi n-am vorbit deloc de poezia „de azi". Dar poezia „de azi", la noi sau aiurea, nu e un subiect care poate fi tratat în două-trei pagini. E vorba, în acest caz, de poeţi, nu de poezie în general. Să fac iarăşi o listă cu nume bine sau mai puţin bine alese ? Din care, fatal, să omit pe unii sau voit, pe alţii ? Văd că se discută despre generaţii de poeţi, ceea ce e legitim, dar o generaţie, să nu uităm, reprezintă în timp distanţa de la naşterea părinţilor la cea a copiilor. La noi nu numai că se scurtează nefiresc acest termen, dar s-a ajuns să se facă recensămîntul poeţilor pe „promoţii", de cîte un deceniu sau chiar numai un lustru : şi se constată, pe cărării, că unii sînt „ironicii", că ceilalţi fuseseră „pateticii" sau mai ştiu eu cum; de asemeni că critica „de susţinere" rămîne cam în urmă, continuînd să „susţină" promoţiile deja afirmate şi care deci n-ar mai avea asa mare nevoie, etc. Poate că este asa, dar cam seamănă cu succesiunea tipurilor de automobile.

Ar mai fi de spus destule despre altceva ; lipsa evidentă de patriotism, adică de seriozitate şi de conştiinţă artistică (toate aceste trei noţiuni, fără să fie, evident, sinonime, sînt atît de solidare încît aproape că se suprapun) a metrilor pătraţi de versificaţie despre Decebal, Mihai Viteazul, Ţepeş şi alte mari figuri ale trecutului naţional. Lucrul acesta s-a subliniat mereu, chiar şi de tovarăşul G. Macovescu la Colocviul national de critică, şi de nu puţini dintre cei mai de seamă dintre poeţii şi cărturarii noştri, Eugen Jebeleanu, Doinaş, Geo Dumitrescu şi alţii, dar spaţiul revistelor continuă să fie expropriat de această industrie, jignitoare nu numai a simţului estetic dar mai ales a celui mai adînc sentiment românesc.

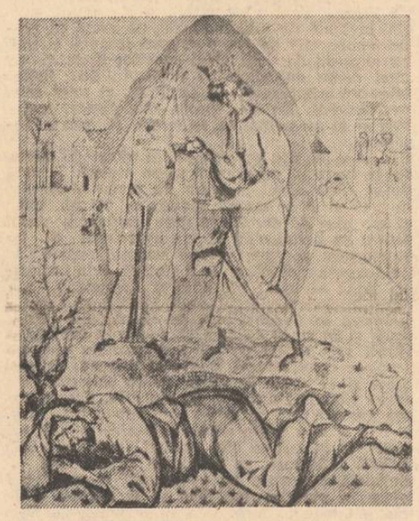

Bogdan Stihi : „Visul"

Al. Paleologu

Dialectica înnoirii

Adevărurile simple şi de nezdruncinat (nu sînt multe, nu ne încarcă memoria, nu ne împiedică să nuanţăm după pofta inimii) riscă să fie uitate chiar în momentele cînd sînt de mai mare trebuinţă, acum, de pildă, cînd spiritele se înfierbîntă la ideea că se apropie Colocviul de poezie unde, desigur, se va spune „totul" şi se vor rezolva definitiv toate problemele.

Cel mai la îndemînă — şi de aceea neglijat şi parcă de neînţeles — e adevărul că poeţii nu se înlocuiesc unul pe celălalt, unii pe ceilalţi, cei mai tineri pe cei abia mai puţin tineri şi aşa mai departe, într-un joc al zădărniciei. Promoţiile noi nu le scot din acţiune pe cele constituite, ci doar le pun într-o nouă lumină, poate mai favorabilă, nu se ştie. A fost nevoie de explozia forţelor tinere din deceniile VII şi VIII ca să înţelegem mai bine ce fel de poeţi sînt D. Stelaru, A.E. Baconski, Jebeleanu, Caraion, Gellu Naum, Şt. Aug. Doinaş, Geo Dumitrescu, M. Beniuc, Emil Botta.

Exponenţii forţelor tinere (nu mai e nevoie să-i amintesc, critica a exercitat o acţiune de susţinere a valorii şi însemnătăţii lor) n-au avut nimic de pierdut din această confruntare, dimpotrivă, s-au definit ei înşişi mai bine pe măsură ce s-a pus oarecare ordine în receptarea numelor constituite. Scriitorii adevăraţi nu pierd ci cîştigă în dialectica înnoirilor succesive ; nelinişteа, de o parte sau de alta, exprimată de cei tineri sau de cei bătrîni, este în egală măsură suspectă. Cei ce o manifestă, mai zgomotos, sau mai prudent, cei ce îşi cer pe un ton răstit „drepturile", exact ca şi cei ce, intrînd în panică, ripostează cu mai multă îngrijorare decît se cuvine, la ideea, la coşmarul că — împinşi din urmă, daţi în lături etc. — le-ar putea pierde, dovedesc, deocamdată, un singur lucru : că nu au, dar deloc, însuşirea ce pare (pare numai) a prezida şi a legitima energica lor acţiune : **orgoliul.**

O numesc **însuşire** fără teama unei înţelegeri greşite, pentru că de înţelegerile greşite nu te poţi apăra niciodată ; e mai bine să le laşi în plata domnului. Domeniile poeziei (a spus-o Valéry) sînt domeniile orgoliului ; altfel nimeni nu ar scrie poezie, ci s-ar mulţumi să o trăiască. Dar a trăi e una şi a scrie cu totul altceva. Aşadar, lipseşte din astfel de intervenţii active, de o parte şi de alta, exact ce are aerul că prisoseşte : orgoliul.

Imi amintesc de o vorbă extraordinară a lui Vladimir Streinu, cînd nu ştiu ce l-am întrebat şi el mi-a răspuns plictisit : „domnule, eu **m-am vindecat de vanitate prin orgoliu".** Şi chiar „se vindecase" marele critic, se vedea din plictiseala lui că rezolvase radical această problemă, falsă acum pentru el. Şi că, de pildă, strălucirea lui G. Călinescu, reputaţia lui incompatibilă printre tineri, încetase să-l irite (omeneşte desigur, îl iritase o vreme) ; era cel dintîi dispus să recunoască strălucirea confratelui miraculos de dotat în atîtea privinţe (nu în toate). La o conferinţă a lui Călinescu despre poezia lui Eminescu, se ridicase în picioare, el singur din toată sala tixită, să-l aplaude, nu i se părea de-ajuns să bată din palme stînd, ca tot omul (oricît de satisfăcut) pe scaun — şi dacă nu mă înşală memoria a şi strigat tinereşte, deşi trecuse şi el — ca şi spectaculosul, genialul conferenţiar — de şaizeci de ani: Bravo Călinescu ! sau aşa ceva. Pot spune liniştit, după trecerea unui bun număr de ani şi după ce eu însumi am învăţat cîte ceva în această viaţă trecătoare, că entuziasmul **avizat** al lui Vladimir Streinu la conferinţa confratelui despre Eminescu îşi trăgea îndreptăţirea dintr-o seninătate, dintr-o **demnitate** ea însăşi zguduitoare, şi mai presus de orice din conştiinţa propriei valori, nesubstituibile, din siguranţa liniştită a **locului** său, a dreptului său, inalienabil, în această lume ; în această cultură, pe care n-o face unul singur, oricît de dăruit şi de destoinic ar fi. Criticul, sceptic altfel, care aplauda şi striga bravo se simţea bine, se simţea mai sigur de sine, în apropierea gloriosului confrate. Încrederea lucidă în puterile proprii, în existenţa unui mesaj personal ireductibil, şi recunoaşterea loială a meritului celorlalţi pornesc din aceeaşi sursă şi se condiţionează una pe alta. Dacă încrederea lipseşte dispare şi loialitatea.

Lucian Raicu

marius robescu

Fiecare

Eu nu voi înceta să iubesc credincios
adolescenţa
vremea cînd toţi sînt la fel
dar îşi strigă răguşit deosebirea de fire
miei trufaşi zmulgîndu-şi încă puterea
cu dinţii de lapte din iarbă
şi nu mă voi opri să regret (rău de moarte îmi
va părea)
că m-am trezit prea curînd din somnul ei dulce
să-i văd înverşunaţi pe inocenţi
vinînd cu praştii şi cuţite
inima rumenă a semenilor
după cum iarăşi, mereu, răutăcios am să
plîng
(fie şi în taină, chiar şi ascuns)
lemnul verde prefăcut în cenuşă
şi atîtea oase şi oscioare
risipite ca floarea de vişin
ce nu se vor mai uni niciciînd împreună

doamne, aşa s-a întîmplat,
fiecare a apucat pe alt drum
care în foc, care-n pămînt, care în apă,
care în sterpul dispreţ ce nu-i va pomeni
amintirea
care înfăşurîndu-şi inima în albă grăsime
şi rostogolind-o deadura prin ani
ca pe o minge grea de zăpadă.

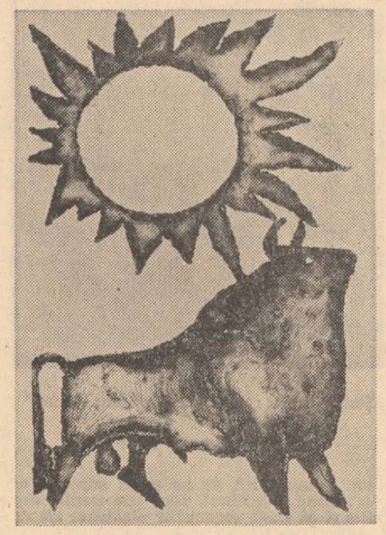

Bogdan Stihi : „Fertilitate"

Poveste de la ultimul etaj

Pe distanţa a nouă etaje
oamenii îşi bat cuie în pereţi
încăpăţînat, ritmic,
cu adversitatea stupidă a păsărilor
lovind cu pliscul

la ultimul etaj e mai multă linişte

aici zgomotele parvin numai
de jos în sus
asemenea pietrelor zvîrlite de copii
într-un aerostat
ce trece lin, întîmplător, deasupra

tocmai că la ultimul etaj locuiesc eu

dacă aş vrea aş putea
să întreţesc flacăra gazului
(care umflă balonul
care se înalţă datorită aerului cald
care e mai uşor decît aerul rece)

dar îmi amintesc o întîmplare
spusă (citită?) de altcineva altcîndva:
în amurg
vînzătorul de baloane surîzînd aiurit
începe să zboare pleşuv deasupra oraşului.

Rugăminte

Cu evlavie şi simplitate
mă adresez frunzelor palide
mai înainte să fie măturate cu tîrnul
împinse jos de pe trotuare
şi arse la răspîntii în grămezi

îngăduiţi voi frunzelor
să mai sărut o dată mîna toamnei
degetele ei roşii, descărnate,
pe care arsurile sclipesc
asemenea unor inele scumpe?

ah, toamna, fostă doamnă
devenită spălătoreasă peste noapte!

Răspuns

Îmi stai în palmă (aş putea să cred)
tot astfel ca şi sînul tău
fluturele alb şi orb

eşti un pic stricătoare
altfel n-ai fi venit la miezul nopţii
să-mi spargi o cutiuţă muzicală

în schimb eu am o rană
adîncă şi subţire ca de tîrbuşon
din cauza ei nu pot fi

ea mă aminteşte că nu sînt
prin urmare dă drumul iluziei mele de mine
demnă de ură

mai bine îngrijeşte-ţi ficatul

cîndva ţi-am mărturisit exasperarea senzuală
care mă cuprinde
încercînd să rup din carne codiţa unei cireşe.

Poţi — totuşi treaz

Poţi — totuşi treaz — să te odihneşti într-un
loc
care pe lumea aceasta reală
seamănă cu somnul.
Aşa am fost eu în dumbravă.
Crengile îmi acopereau vederea
cu palmele înlănţuite.
Era un amurg verde.
Din patru în patru minute cînta un greier.
Aşteptam o apariţie
şi mă îndulceam cu aerul morţilor.

Dar am fost zmuls din pace curînd
(zmuls din durere pe un ţărm provizoriu).
Soarele crud
a curs sfîriind peste naivităţile fragede.

Aripile

E în cer o covălie albă
unde se bat aripi la poeţi
cît nu vine nimeni să le poarte-n spete
precum hamurile de argint
goale atîrnă ele de pereţi;
se răsfrînge clipa învestirii
ca un somn din care
brusc am fost strigat
pîn-la măduvă cu patru cuie reci
faurul mi le-a înfipt în omoplaţi;
ah, mi-e aşternutul de atunci mai tare,
de cînd dorm pe aripi
şi mă doare
de grea oboseală neînvăţatul trup
aripile-şi prigoneşte singur şi se rup.

* * *

Nu e păcat
că sînt pe jumătate fiinţă
şi pe jumătate un mecanism;
nenorocirea e că
aripile nu se învîrt mereu cu aceeaşi viteză
nici măcar totdeauna în acelaşi sens
(faurul probabil a greşit
grăbindu-se să mă vadă cît mai iute
zburînd din covălie)

un folos trag totuşi:
zborul îmi este cu atît mai concret.

radio

Cartea

● Două evenimente culturale de un real prestigiu domină luna octombrie : decada cărţii româneşti şi Colocviul naţional de poezie. Amîndouă ne-au spus sau ne vor spune despre rolul modelator al cărţii, despre continua aspiraţie către cunoaştere, despre setea de frumos, aşadar, despre cărţi ca despre insemnele civilizaţiei şi culturii. Cartea a fost şi este mereu în atenţia radioului nu numai prin emisiunile sale literare. Constanţa comentariilor, a momentelor poetice, a sintezelor ne indică grija radioului faţă de fenomenul literar românesc.

Era de aşteptat, deci, ca în zilele acestei luni emisiunile literare să fie mai dinamice, să-şi depăşească formula astfel încît cele două evenimente să-şi afle o rezonanţă mai amplă şi mai vie. „Viaţa cărţilor" a dedicat un radioreportaj decadei cărţii româneşti (şi a avut în sumar, în primul rînd, cărţi de poezie). Celelalte au fost în nota lor obişnuită.

● Duminică, **„Divertisul"** a poposit cu rubrica sa „Incredibil, dar posibil" în librăria bucureşteană „I. L. Caragiale". Interlocutor : o tînără-librar. Pretextul : căutarea unor cărţi. Subtextul : il veţi deduce ! Aşadar reporterul s-a adresat tinerei pentru a-i da lămuriri cu privire la ultimele (inventate) apariţii : „Aforisme" de Ion Nunweiller, „Clipa" de George Bacovia, o carte ilustrată pentru copii de Shakespeare, volumul I din opera lui Arghezi şi un roman al lui Zambaccian (!)). Cu părere de rău tînăra nu l-a putut servi cu nimic : se epuizase-ră ! ! ! Într-adevăr incredibil, dar, din păcate, posibil. O constatare care ne-a umplut sufletul de tristeţe.

● Teatrul radiofonic a revenit la sentimente mai bune, aşa că, în locul producţiilor de serie cu care fusesem obişnuiţi luni seara, o premieră : **„Dansul morţii"**, adaptare radiofonică după piesa lui Strindberg. Miercuri (pr. II, ora 20) o sărbătoare : **„O scrisoare pierdută"** în regia artistică a lui Sică Alexandrescu (înregistrare realizată în anul 1952), cu o distribuţie de aur : Niki Atanasiu, Radu Beligan, Alexandru Giugaru, Ion Finteşteanu, Grigore Vasiliu Birlic, Ion Talianu, Costache Antoniu, Elvira Godeanu. Să notăm şi alte titluri : **„Dansul milioanelor"** de Victor Eftimiu, **„Muşcata din fereastră"** de Victor Ion Popa, **„Cînd înfloresc migdalii"** dramatizare radiofonică de Angela Plati după romanul scriitoarei italiene Marina Sereni, **„Un regiment de artilerie"** de I. Al. Brătescu-Voineşti. Amatorii de teatru au de unde alege ! Infuzia de clasicism pe care o întrevedeam ca necesară într-una din cronicile trecute nu s-a lăsat aşteptată.

Constantin Stan

plastică

Realitate şi metamorfoză

La treizeci de ani, avînd în urmă o experienţă de viaţă din specia romanului picaresc, Gheorghe Bălan iese în lume cu o mapă de desene şi un hiperdistilat volum de versuri. Te-ai aştepta să ai de a face cu un amator şi ai de a face, în realitate, cu mersul sigur al unei profesionalităţi obţinute trudnic, la capătul a cincisprezece ani de anonimă singurătate. Tot ce a adunat e găsit de el, trăit de el şi asumat de el. Tot ce ştie, ştie pe riscul lui şi asta dă ştiinţei sale nimbul unui anumit eroism spiritual care transpare în tot ceea ce face.

Convingerea intimă din care decurge plastica lui Bălan pare să fie aceasta : nu e drept şi, prin urmare, nu poate fi adevărat ca lucrurile pe care le vedem să fie condamnate a exista vesnic în limitele formei lor actuale. Dacă nu e concepută ca simplă **ipostază,** forma devine un tiranic **prizonierat.** Or, legea realului, singura lui lege venerabilă, e libertatea. Tot ceea ce este poate foarte bine să fie şi altfel. Lumea e una din infinitele meta-lumi posibile Pornind de la această intuiţie, Gheorghe Bălan încearcă să surprindă grafic marele dans al întruchipărilor sensibile, de la un mod de existenţă la altul. El întîlneşte astfel, inevitabil, motivul — de largă circulaţie în manierismul secolului al XVI-lea — al interpenetraţiei regnurilor : figura umană are vegetalitatea frunzei şi a rădăcinilor, inerţia minerală a cochiliei devine, pe nesimţite, ou şi pasăre, ierburile devin insecte, amforele devin cai Asupra întregii lumi pluteşte un liric duh al metamorfozei. Totul pare să fie un episod din metabolismul gigantic al unui singur organism. Ne gîndim, fără să vrem, la „planta originară" a lui Goethe. Dar pentru a ajunge la percepţia supremei **continuităţi** a celor văzute e nevoie ca văzul însuşi să-şi regîndească statutul. El trebuie să se deprindă a găsi asemănări, acolo unde altădată găsea deosebiri, el trebuie să colaboreze cu imaginaţia, mai mult decît cu raţiunea curentă. El trebuie, pe scurt, să nu mai procedeze discriminativ, ci analogic. Riscul unui asemenea proces e, neîndoielnic, esuarea în monstruos, într-o factice „ars combinatoria". Dar nu prin **juxtapunere** de date disparate îşi obţine Bălan imaginea, ci prin resizarea **creşterii** organice a disparatelor, una dintr-alta Expoziţia sa ar putea avea, în definitiv, drept motto, un fragment din Novalis : „Lumea exterioară e lume interioară ridicată la condiţia misteriului". Artistul nu are însă nevoie de citate pentru a se exprima. El recurge la mijloacele inerente graficii : un singur instinct al siluetei, o bine controlată dar generoasă ritmică, o neinhibată amploare a desenului foarte precis, dar spontan totodată, în sfîrşit, o muzicală regie de curbe şi contracurbe care evocă un larg spectru de reţete stilistice, de la ceramica greacă, la Matisse.

Deocamdată, Gheorghe Bălan îşi expune lucrările într-unul din hall-urile Institutului de Fizică Atomică (comuna Măgurele), căruia se cuvine să-i mulţumim pentru ospitalitate. Dacă întorcîndu-se în singurătatea din care a venit, artistul acesta îşi va continua calea şi dacă, la rîndul nostru, vom şti să-i stăm alături, e de sperat ca data viitoare să-l putem confrunta cu un public mai larg, într-una din sălile de expoziţie bucureştene.

Andrei Pleşu

muzică

Octombrie

● Doi tineri violonişti au cucerit (în plină perioadă de afluenţă spre sonorităţile de funigel sau de focuri tomnatice ale lui Richter) atenţia publicului. Nume impetuos afirmate, laureate ale feluritelor festivale de exigenţe tehnice şi finete a interpretării, foşti colegi de şcoală, **Paul Florin** şi **Mihaela Martin** au concertat în aceeaşi zi la Ateneu — unul într-un matur şi complex recital, cealaltă susţinînd cu orchestra Filarmonicii un dificil concert de Mozart.

Pentru Paul Florin treptele dezinvolturii şi naturaleţei tehnice s-au desăvîrşit într-o maturitate a concentrării care l-a făcut să şlefuiască fiecare amănunt al „pietrelor de încercare" violonistice. Capriciile de Paganini şi prima parte din concert cu cadenţă au dovedit eliberarea de orice dificultăţi ; Bach-ul sobru şi sonor, Sonata în La de Tartini, au demonstrat arhitectura bine gîndită a frazei ; Concertul de Sibelius — o lume abstractă, atinsă prin suprema puritate a sunetului. Străduniile lui Paul Florin de a diferenţia şi nuanţa (de exemplu prin vibrato, reuşind pe Sol efecte de violoncel, etc.) dovedesc un stil de studiu superior, promiţînd una din cele mai interesante maturări violonistice cunoscute la noi în ultimul deceniu.

Mihaela Martin, interpretînd cu Filarmonica Concertul de Mozart nr. 3, a cîştigat îndeosebi lirism. De o mare poezie, partea lentă, cu toate amănuntele prelungite în diafan, a înscris lucrarea într-un contur al coloratului rafinament. Pînă cînd se vor putea adapta şi orchestrele noastre unui subtil pianissimo, rareori am întîlnit un solist care să sacrifice prezenţa sonoră masivă pentru culoare.

● Un volum, apărut la Editura Muzicală **„Ciprian Porumbescu"**, de Paul Leu (ediţia a II-a revăzută şi adăugită), reconstituie după bogatul material documentar aflat în muzeul din Suceava biografia universul spiritual şi afectiv al romanticului muzician şi patriot. Etapa formativă suceveană, experienţa vieneză, cercetările de folclorist în timpul profesoratului la Braşov, integrarea în mişcarea intelectualilor vremii, creaţia instrumentală, vocală şi corală a popularului compozitor, sînt cercetate cu emoţie şi minuţie. Anii care au trecut de la 14 octombrie 1853, ziua cînd s-a născut Ciprian Porumbescu, n-au făcut decît să şlefuias-ă prezenţa ideală şi entuziastă a celui „care şi-a pus viaţa şi creaţia în slujba celor mai înalte ţeluri ale poporului român".

Desen de Sabin Ştefănuţă

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Critica? O lectură înceată

Citind recentul volum al lui Mircea Zaciu (**Alte lecturi și alte zile.** Ed. Eminescu), unde este vorba din nou de starea criticii, de „critica agonală", de construcție critică etc., mi-am amintit de vechea formulă a lui Faguet : critica este o lectură înceată, o lectură meditată, o relectură...

„Înainte de a fi un demers complicat, o strategie, un meta-limbaj, critica este, într-adevăr o lectură lentă, o lectură ginditoare. Știința ei pornește nu atît din plăcerea de a citi, cît din plăcerea de a medita la ceea ce citești.

Mi-am amintit, zic, de vechea, simpla și sănătoasa formulă a impresionistului Faguet parcurgînd noua serie de **lecturi și zile** ale criticului Mircea Zaciu. Ce se observă imediat la el este tocmai plăcerea lecturii tihnite, n-aș spune: bucuria de a citi, căci un critic trebuie să citească și ceea ce nu-i place. Dar bucuria de a medita în marginea textului literar există și fără ea un critic nu este critic, căci nu poate fi critic cine nu iubește critica. La Mircea Zaciu se observă mai ușor decît la alți comentatori actuali această lipsă de grabă în fața textului, dublată de o accelerare a gîndirii și a fanteziei critice. Sentiment întăritor de echilibru și obiectivitate. Ne mișcăm în spațiul adevărului, verosimilului, talentul criticului nu mai trebuie să scuze injustițiile lui, talentul caută adevărul și, vorba lui Maiorescu, rămîne în marginile adevărului. Întîrzierea în paradox obosește ca și persistența în banalitate. Am gîndit totdeauna, citind pe moraliști, că lucrul cel mai greu este să descoperi un adevăr nou, nu să ridiculizezi o prejudecată veche. Cele mai multe din lecturile lui Mircea Zaciu sînt asemenea meditații în marginea cărților apărute în ultima vreme. Cronici, articole, însemnări despre ediții din clasici, intervenții cu o adresă precisă (critica, data de naștere a lui Arghezi etc.), opera, pe scurt, a unui foiletonist care, din bivuacul său, urmărește fenomenul literar actual dintr-o perspectivă istorică mai largă. Fenomenul literar actual se întinde de la apariția unei ediții din Heliade Rădulescu pînă la notele de călătorie ale lui Romulus Rusan. Mircea Zaciu le discută, serios și profund, pe toate, citează pasajele pe care le găsește semnificative, comentează, revine la ele, aduce o nuanță nouă, îndu-ne, încă o dată, sentimentul că are timp, că nimic nu-l silește să sară peste pagini și să simplifice demonstrația critică. Văd în această răbdare în fața textului nu numai o tehnică a lecturii, dar și expresia unui spirit moralistic ascuțit, curios să observe și să judece pe alții. Că este așa dovedește și faptul că Mircea Zaciu trece ușor de la operă la creatorul ei. Cronica se termină, uneori, cu un portret al scriitorului, observat ca individ social și în alte împrejurări. Iată unul, foarte reușit, al lui Al. Paleologu :

«Am avut odată acest sentiment. Murise Călinescu și încurcata „moștenire" a tratatului de istorie literară împotmolit la primul volum adunase în fosta lui a doua casă (instituțională), personalități și veleitari. Discuțiile fără noimă hăcuiau splendidul monument, fiecare silindu-se să se aleagă cu cîte o ciosvîrtă. Aveam sentimentul penibil că asist fără voia mea la o nepermisă autopsie. Îmi plimbam privirea prin încăperea întunecoasă, peste mobilierul și tablourile din alt veac, ninse de un colb al neîngrijirii și indolenței. Descoperii altfel, în asistența convulsivă, adunată ca într-o sufragerie a pomenii lui Costache Giurgiuveanu, un bărbat de o contrastantă distincție, trăgînd calm dintr-o lulea englezească, un fel de Phileas Fogg zîmbind interior, avînd în aerul său ironic-absent o neașteptată căldură a înțelegerii în modul cum îmi întoarse privirea. Din prevaricațiunile acelei seanțe nu s-a ales nimic, cum și era de așteptat. Singură imaginea acelui Phileas Fogg întors din exactul său ocol și aflat între deciziune și „stilul deciziei", stăruie în memoria mea.

Era Alexandru Paleologu.»

Și cum unui spirit moralistic dacă nu este puțin și malițios, cîrtitor nu-i stă bine, Mircea Zaciu, obiectiv, calm, în genere nu elimină din critica sa ironia, aluzia răutăcioasă, își iese, cum se zice, din pepeni, rar dar își iese și atunci grăbește ritmul frazei și, printr-o demonstrație strînsă, își pune adversarul în dificultate. Foarte actuale și indiscutabil juste sînt însemnările lui despre starea criticii, acuzată (de către un prozator) de a fi „servilă și serviabilă", „circotașă" ș.a.m.d. M. Zaciu vede în astfel de represiuni împotriva criticii „o veche tactică a setei de putere", o acțiune conjugată de a crea un „complex al culpabilității". El este aici pe poziția lui G. Călinescu (citat, de altfel în text) care spunea, în 1932, că un scriitor care nu crede în critică nu are simțul eternității. Mircea Zaciu este foarte atent la astfel de simptome, în comentariile sale se vede limpede iritarea în fața „maladiilor" ce vin din zona morală a literaturii. Detestă publicitatea în jurul unui nume și în niște inteligente cugetări așezate la sfîrșitul cărții vorbește (în diviziune, bine înțeles) de „profesionaliștii falselor vocații", de „arîviști ai vocației". Nu-i plac spiritele retorice și descoperă în textele unor contemporani o boală rușinoasă : „exhibiționism retoric".

De la literatură ajunge la cinematografie și politică, și într-un excelent eseu **(Tiranii sînt timizi)**, el face considerațiuni subtile despre spaima dictatorilor, mizeria morală și umilința celor care și-au pierdut puterea. Sînt pagini pline de substanță, scrise cu vervă și fantezie, în linia **Teritoriilor.** Ceva din vocația moralistică a literaturii ardelene răzbate, îmi vine să spun, și în critica lui Mircea Zaciu, în primul rînd în oroarea ei de ostentație. Criticul amendează la tot pasul nu ieșirea din rînd, excepția, originalitatea, ci gesticulația abundentă, inutilă, ipocrizia sincerității, țîfna, vanitatea solemnă sau vanitatea iritabilă, certăreață. Laudă studiul unui confrate mai tînăr (Ion Pop) pentru că înaintea altor cercetări („mai gălăgioase și apoi mai publicitare") a spus lucruri esențiale despre avangardismul românesc. La Marin Papahagi observă cu satisfacție că eseurile lui n-au „pedanterie belferească" și evită comparativismul mărunt. Alt tînăr critic, Ion Vartic, primește iarăși adeziunea lui Mircea Zaciu pentru faptul, între altele, că formația lui comparatistă este „neostentativă" și lipsită de pedanterie. Un pasaj din cronica la **Simțul practic** de Al. Paleologu începe cu propozitia : „Lapidar totdeauna, fără a se pierde în lungi excursii belferești"... etc. În spatele acestor scurte caracterizări simțim prezența unui ideal critic care este, totodată, și un ideal al moralei critice, întemeiat (în termeni maiorescieni) pe respectul adevărului și, încă o dată, pe o morală a adevărului. Traducînd mai limpede această aspirație, Mircea Zaciu scrie într-un loc : «E nevoie și aici de ceea ce se numește în limbaj internațional de un „moderator" sau în cel teatral,

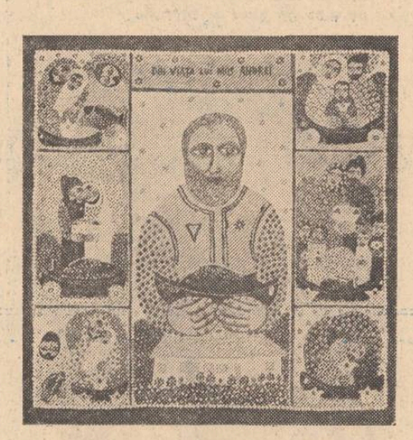

Ștefan Știrbu : „Din viața lui Moș Andrei"

de un „raisonneur", de un spirit superior adică, cumpănit, echilibrat, care știe atenua asperitățile și să tragă concluziile sănătoase ale dezbaterii.»

Vocația moralistică nu-l împiedică să vadă drept în literatura contemporană și, în genere, să primească semnele talentului ce vin, fatal, din mai multe zone estetice însoțite, adesea, de diverse forme ale orgoliului. Mircea Zaciu nu este un critic (istoric) literar obstinat într-o problemă, n-am observat să aibă antipatii față de un clasic sau altul, nu cere excluderea lui E. Lovinescu din istoria literaturii române pentru că iubește pe G. Călinescu, sau a lui Tudor Arghezi pentru că, spiritual, se simte mai aproape de Lucian Blaga. Practica lecturii (și a meditației) l-a învățat că un critic poate avea, în planul valorilor, preferințe, dar nu poate avea, afectiv, simpatii sau antipatii, sau dacă are trebuie să facă efortul să le stăpînească. Articolele lui arată deschidere, curiozitate pentru formele noi ale criticii și, în genere, nu se grăbește să respingă ceea ce nu cunoaște bine. Dacă facem abstracție de cîteva (puține) comentarii cu o notă mai apăsat didactică, explicativă — la origine, probabil, referate la lucrări de stat — aceste **Alte lucrări și alte zile** reprezintă opera unui om învățat și fin, întors la literatura actuală după ce a dat studii solide despre scriitorii clasici.

Eugen Simion

Dürer

Urmare din pag. 1

Ne-au rămas de la pictor cîteva scrisori, jurnale de călătorie în Țările de jos și în Italia precum și cîteva poezii, înțelepciuni ritmate și rimate asupra credinței vieții și a morții, care pe lîngă opera sa picturală adeveresc încă o dată profunda evlavie a marelui zugrav.

Opera lui, în substanță, continuă evul mediu dar în formă este atinsă pe de o parte de întoarcerea la natură a Renașterii și pe de alta la umanismul Reformei prin care se afirmă spiritul național.

Dürer se va apropia de firul de iarbă, de spinii și pălămida pămîntului, de duritatea rocilor și bobul de grîu, va privi în amănunt cu lupa pulberea drumului și ondulațiile firului de păr pe umărul adolescentului, clipătul ochiului căprui și firul de purpură de pe buzele despătimite ale bărbatului ancorat în moralitatea familiei Patriei sale.

Celebrele sale gravuri asupra Apocalipsei dovedesc inrudiri cu tradiția atonită răsăriteană iar în culori Dürer preia toată încărcătura simbolicei medievale.

Iată cîteva din înțelepciunile versificate ale lui Dürer : „Cel care crede că poate cunoaște orice / Nu se cunoaște pe sine însuși" ; „Cel care nu-și stăpînește limba / Vorbește greșit ori de cîte ori își deschide gura" ; „Cine face bine dușmanului său / Smulge înțelepciune și din infern" ; „Cine a dobîndit înțelepciune / Nici aurul nici sărăcia nu-l smintesc" ; „Nu răspunde tuturor solicitărilor / Ca să nu-ți pierzi pacea inimii" ; „Făcînd binele dobîndești curaj / Și bucurie în fața morții".

Ștefan Știrbu : „Binecuvîntați pămîntul"

Florin Pucă

Urmare din pag. I

asta fiindcă ne-am născut în aceeași lună și-n același an, la distanță, în zile, de o vadră de vin roșu. În aceeași lună cu noi (dar în alt an), ca să nu ne lase singuri pe lume, s-a iscat și Nae Velea. Cînd eram mici, uriți și peticiți cu cer albastru am urmat toți trei liceul militar. Bogdaproste că nu l-am isprăvit niciunul, căci, plini de smerenie cum sîntem, ce s-ar fi ales din noi? — arest la domiciliu, scădere în grad, batalion de pedeapsă, tribunal militar, picior de gumă...

Schimbînd tunul pe pensulă (fir ales, smuls cu multă grijă din coada iepei de la manutanță), Florin nu s-a depărtat prea mult de pasiunea ce i-a mistuit copilăria ; ajuns grafician, dar fără slujbă, a retușat poze, vreme de două ierni și-o vară fierbinte, la Foto-Puișor unde, contra cinci lei punea pe umărul oricărui soldat un grad în plus și punea ceas la mînă sau il potrivea călare în spinarea unui cal de paradă. Dar cel mai mult mi-a plăcut mie de el în perioada cînd vindea ziarele la care scriam eu și Băieșu, iar mai apoi în zilele cînd il întîlneam, sus, pe acoperișul Casei Scinteii, făcînd plajă în timpul serviciului, convins pînă-n lipanul urechilor că cei de jos (cei din birouri !) il dușmănesc, nu-l trec niciodată la prime de fruntaș în producție.

Ca grafician, Corbul de la Mogoșoaia lucrează numai în esență de cerneală neagră urmînd întins drumul coborînd spre Singapore. Marele drum spre podgoriile morții sau spre uriașa spaimă din om, căci ce altceva e Dumnezeu, într-o explicație primitivă, decît îngrozitoarea frică de moarte din noi ? !

După ce am văzut Goya, la Madrid, am înțeles că degetele mîinilor lui Pucă se împletesc cu degetele de la picioarele lui Dumnezeu. Prin desenele lui umblă rădăcini de mărgean negru, copaci hrănind universul cu întuneric, tauri cu două capete, azvîrlind șbilțuri, ca hingherii ca să prindă ciini suiți pe palate, bufnițe avîndu-și culcușul în migdalele sau orbul ochilor unui bătrîn (mereu același) așteptînd o aschie de sidef din soare sau o răsturnare de constelații, trec sănii de la Singapore peste spinări de măracini apocaliptici, în sănii gonesc cai, între ei, cu barba curgîndu-i într-o hîrcă și cu mîinile atîrnate de inimi mutate în cer, Pucă, deasupra lui, un înger de față nestiind încotro să-și ia zborul, un cor de poeți știrbi cîntînd colinde, două sfeșnice culegînd flori și peste toate, Păunul Vasile, care ne ciugulea nopțile și ne sfîrtecă somnul ; neputînd să-l doborîm nici cu praștia, nici cu barda, nici dîndu-ne drumul din virful salcîmilor, peste el, ca să-l strivim sub pieptul de aramă, Florin l-a suit în blesteme (tuș pe 2 metri de carton), cu aripile și coada sublim desfăcute, ținînd în creștet un răsărit negru din care simți că va izbucni vîntul ca să înălțăm smeiele (împreună cu Mircea Dinescu) urmărit de un potop de luminări din care sorb apă neagră un cerb cu fruntea înavuțită de arbori, de diamante și cu genunchiul împodobit c-un mic arbore de sînge, și un cal alb povestind despre izbînzile verii la Mogoșoaia.

Acum, cînd scriu, Păunul Vasile mă privește de pe peretele odăii, trufaș cu ghiarele înfipte în scara lumii, ruptă, și parcă-mi zice : voi doi, și otrava brîndușilor de toamnă, fiți atenți, începe să se limpezească minunea, curînd va trebui să rupeți o mînecă de la cămașa vinului.

Dragoste de frumos

Urmare din pag. 1

Oamenii s-au schimbat și ei, sînt alți, poate mai puțin romantici, dar sigur, acolo, la ei acasă, trăind așa cum se cuvine, din plin.

Manifestările, organizate la inițiativa Comitetului comunal de partid și a Consiliului de Cultură și Educație Socialistă din comună, cinstesc, din plin, eforturile celor care, prin trudă și dăruire, au ridicat comuna la loc de frunte.

Astfel, muncitorii pămîntului, elevii, dascălii lor, muncitorii secției din Curcani a Industriei locale Oltenița au primit, o săptămînă în șir, vizita unor muzeografi, artiști, istorici, activiști de partid, au ascultat cîntecele satului și, spre fericirea tuturor, au putut constata că portul strămoșilor a fost dus din om în om, ca o lege nescrisă, pînă astăzi.

În acest climat, cu o zi înaintea încheierii săptămînii culturai-politice de la Curcani, redactori ai revistei **Luceafărul** și membri ai Cenaclului acesteia au pășit în hala de montaj a secției din localitate, convinși fiind că acest mod de-a colabora este ideal, că poeții locali trebuie și merită să-și spună cuvîntul, iar ei, dascălii cu experiență, pot îndruma, promova, prețui ceea ce elevii, muncitorii, intelectualii de-aici au așternut pe hîrtie.

Poemele lui Ion Gheorghe, Florin Costinescu, Radu Cârneci, Nicolae Dragoș, Viorel Cosma, candoarea versurilor recitate de elevele Aurica Coarnă și Cornelia Preda, de lăcătușul Aurel Bold ori profesorul Nicolae Mavrodin, versuri sincere, închinate satului, oamenilor, dragostei de libertate și pace au fost primite cu bucurie, de la inimă la inimă.

Iată, așadar, că acolo unde cel chemat vine cu sufletul deschis, colaborarea dintre oamenii de artă ori de litere, cu artiștii amatori trece dincolo de forma cenaclului.

INSTANTANEE

Pristandanism ?

În recenta lui carte, *Jurnal de atelier* (1978, Editura „Eminescu"), în care-și povestește cu haz și cu haz de necaz, tribulațiile carierei sale teatrale, adeseori dramatică, Aurel Baranga creează acest cuvînt, *pristandanismul*, spre a defini și stigmatiza oportunismul acelora care-și părăsesc patronii din ajun, la căderea lor, spre a-și oferi serviciile noilor oameni ai zilei. Se vede că autorul noii vocabule se referă la scena VII din actul II al *Scrisorii pierdute*, cînd polițaiul Pristanda, care-l arestase pe Caţavencu din ordinul prefectului Tipătescu, dar il eliberează, la porunca Zoei Trahanache, il introduce în salonul prefectului și-l roagă să-l ierte, cum că n-a avut încotro, a executat ordinul superiorului său. Înclinîndu-se obsecvios înaintea evenimentului potentat al județului, îi spune :

„Poftiți, coane Nicule, poftiți... (umilit) și zău, să pardonați, în considerația misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloși la datorie... D-voastră știți mai bine ca mine... așa e poliţaiul : tată să-ți fie — trebuie să-l ridici ? il ridici ! n-ai ce-i face : e misia. De aia (foarte rugător) mă rog să pardonați..." Caţavencu il pardonează, condescendent :

„Îmi pare rău, Ghiță, că mai stăruiești cu scuzele d-tale... Adică noi nu știm cum merge poliția ? (sentențios). Într-un stat constituțional un polițai nu e nici mai mult nici mai puțin decît un instrument !".

Papagalicește, Pristanda aprobă, repetînd ultimul cuvînt, așa cum obișnuia și față de șeful său, Tipătescu :

„Curat instrument !".

Iar Caţavencu, important, conchide :

„Nu brațul care lovește, voința care ordonă e de vină...".

Pristanda nu și-a părăsit încă șeful, pentru că il știe mereu în favoarea celor de sus, dar se gîndește la ziua de mîine, cînd odată cu schimbarea acestuia, ar cădea și el, dar dacă i-ar urma Caţavencu lui Tipătescu, n-ar fi rau să se pună din vreme bine cu el. Pristanda are o scuză : aceea de a trebui să hrănească unsprezece guri :

„Familie mare, renumerație mică, după buget...".

Pentru el, slujba, cu ghelirurile ei, îi asigură un trai modest, dar sigur.

Interesantă e și soția lui, care nu apare pe scenă, dar a cărei filosofie practică o enunță în micul său monolog Pristanda, rămas singur în cabinetul prefectului, după ce acesta și Zoe i-au numărat steagurile de la „luminație" :

„Grea misie, misia de poliței... Și conul Fănică cu coana Joițica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bietei neveste, zice : Ghiță, Ghiță, *pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămînd...*".

Aurel Baranga amintește, în același loc, cum „într-una din serile lui de vervă inepuizabilă", Mihail Ralea ar fi „completat fenomenul „*Pristanda*" cu o explicație suplimentară, seducătoare : nu se dezvoltă decît pe terenul favoritismului".

La rîndul lui, favoritismul e un fenomen al competițiilor politicianiste. În trecutul nostru istoric, cronicarii il numeau cu sintagma „voie vegheată". Erau rari domnitorii și marii dregători, cunoscuți a nu fi făcut nimănui „voie vegheată", adică favoare, sau, în vocabularul oriental, hatir.

Nu am citit discursurile ce s-au ținut la înmormîntarea fostului ministru liberal Alexandru Constantinescu, dar Aurel Baranga ne spune că într-unul din acestea a fost lăudat ca „hatîrgiu", cu alte cuvinte, ca omul care nu refuzase nimănui — se înțelege nici unui partizan — hatîrul solicitat.

Aș merge mai departe și aș spune că în timpurile revolute ale bunului plac, chiar acela căruia nu i se refuzase dreptatea solicitată, putea rămîne cu impresia că i se făcuse un hatîr !

Un „*Pristanda* contemporan" apare totuși în *Jurnal de atelier* la data de 22 aprilie 1965. Este numitul Colibaș, dar ni se spune, la sfîrșitul cărții, în *Precizarea autorului*, că avem de-a face cu „o lucrare de ficțiune". Așadar, *Jurnal de atelier* este o pură operă de imaginație !... Să o gustăm ca atare. Nu e deloc lipsită de savoare. Scene ca aceea a întîlnirii cu Victor Eftimiu, într-o zi de iarnă cu viscol, sau precedenta, cu Lucia Sturza Bulandra, sînt scrise cu mînă de maestru.

Șerban Cioculescu

Comparativul de egalitate

Urmare din pag. 1

mentar il îndeamnă desigur și pe cititor să-i acorde un credit la fel de generos, pentru simplul motiv că nimănui nu i-ar conveni ca propria sa activitate să fie considerată de alții o bagatelă. Poate că însăși comparația cu străduințile anonim-eroice ale minerilor și siderurgiștilor ar merita, la rîndul ei, cuvintele cele mai călduroase. În fond, în felul acesta artistul nu urmărește decît să așeze rodul nopților sale albe alături de sectoarele de bază ale producției materiale — ceea ce dezvăluie intenții demne de toate laudele. **Alături** însă — și nu undeva deasupra, sau într-un alt loc, cît de cît privilegiat. Pentru că altfel, o gramatică simplă, învățată de toți în școală, ne arată că gradul comparativ nu are o singură treaptă, ci trei. Iar expresii de tipul „Mai istovitor decît..." ori „mai demn de admirație decît..." nu indică deloc un comparativ de egalitate, ci unul ceva mai sus-pus. De aici încolo, din păcate, metafora — și nu numai ea — începe să cam șchiopăteze...

În ceea ce mă privește, i-am văzut de cîteva ori la lucru și pe mineri, și pe oțelari. Și cînd zic că i-am văzut la lucru nu vreau nicidecum să pretind că le cunosc munca, ci numai atît : că am idee de ea. Mi se pare suficient, însă, pentru ca bunul simț să mă avertizeze că un comparativ de superioritate nu mai rezistă în locul acesta nici măcar ca metaforă. Prin urmare, din două — una : ori autorul respectiv n-a călcat niciodată pragul unei oțelării și metaforizează în necunoștință de cauză ; ori chiar crede și în sinea sa ceea ce spune în cuvinte și atunci vrei măcar să afli argumentele care îi proptesc convingerea. Deliberat sau nu, artistul poate și el cădea în iluzia că de cîntecul său atîrnă răsăritul soarelui. Ca om este, firește, supus greșelii, iar ca artist este supus infatuării. Și una și alta devin chiar de înțeles pînă la un punct, în sensul că sînt oricînd posibile. Sub această înfățișare, ca accidente ce nu pot fi niciodată prevenite total, oamenii le mai pot tolera în preajma lor, fără să le aprobe, și le mai pot aștepta încă, fără să le dorească. Dar, odată ce ceilalți muritori sînt capabili de o înțelegere atît de elastică, artistul, la rîndul său, este și el dator să priceapă că vechile credințe, de sorginte separatist-orgolioasă, nu mai au de mult sorți de izbîndă.

Fără îndoială, nu mai crede prea multă lume astăzi în izvoarele divine ale harului artistic : nici în emanațiile sale ezoterice, menite să se lase descifrate doar de un grup restrîns de inițiați. Epocile în care creatorul de artă trebuia să fie prin definiție un om însingurat, enigmatic, înfășurat într-o izolare aseptică, și-au trăit traiul și nu mai au șanse de reîncolțire. Iar dacă vreun poet s-ar încăpățîna să mai creadă și astăzi că inspirația sa este un dar al duhului sfînt, ar fi mai mult ca sigur aprobat cu zîmbete condescendente. Un proces legic de democratizare a tuturor structurilor sociale a adus, treptat dar ireversibil, și arta cu picioarele pe pămînt, implantînd-o în miilocul realităților vremii sale ; o viziune științifică asupra lumii și vieții i-a lărgit orizonturile, întorcînd-o cu fața către problemele vitale ale omului și omenirii. Istoric, mutațiile nu s-au produs prin elaborarea unui decret, în urma căruia muritorii de rînd au dat năvală în turnul artistului, pentru a-i smulge secretele și formulele magice, ci pe măsură ce creatorul însuși și-a dat seama că locul său nu e decît în cetate, printre semenii săi, odată ce pentru ei creează. Dar, dacă teoretic sîntem cu toții de acord că nici nu se putea altfel, în forul intim al cîte unei conștiințe mai greu adaptabile se întîmplă să mai răbufnească, instinctiv, vechi regrete și nostalgii. Firește, nu sub chipul unor împotriviri acute și, probabil, nici revărsate dincolo de marginile subconștientului. Oricum, uneori ai totuși senzația că apropierea de alte sectoare și îndeletniciri, condiție indispensabilă unei bune vecinătăți, nu este privită chiar de la egal la egal, ci oarecum de sus în jos, ca un gest de favoare. Un asemenea punct de vedere, oricît de neintenționat exprimat, este de două ori păgubitor: și pentru munca de creație, și pentru societate.

O operă ca aceea pe care ne-am angajat noi s-o durăm, de transformare din temelii a țării acesteia și a oamenilor ei, reclamă conjugarea tuturor forțelor, într-o participare nedrămuită, cu drepturi și datorii egale. Nici măcar o colaborare onestă, la care fiecare **factor** și-ar aduce o **felie** de contribuție, n-ar izbuti să acopere pe toată întinderea lor cerințele acestei epoci și ale noastre totodată. Entuziasmul nu poate fi măsurat cu porția, cu bu-ca-ta, iar contopirea n-a fost niciodată parțială. Într-o asemenea viziune de ansamblu, arta este desigur obligată și ea să-și croiască datorii și țeluri pe măsura vremii care îi dă naștere. Cel puțin una din ele este aceea de a cobori din sferele sale fals aristocratice în mijlocul oamenilor simpli, al vieții lor de fiecare zi, într-un fel

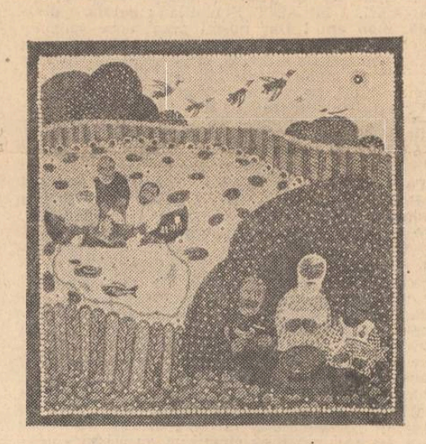

Ștefan Știrbu : „Toamna pescarilor"

care o înalță de fapt spre alte rosturi, mai trainice, mai încărcate de garanții. Și de a se apropia de celelalte activități sociale nu pentru a dobîndi un statut privilegiat, ci pentru a se înrola cot la cot cu ele, cu aceeași dăruire și modestie, în marele front comun. Generatoare de valori, materiale sau spirituale, munca a fost și va rămîne, în orice domeniu s-ar exercita, un act de creație.

Este de la sine înțeles că, cerîndu-i-se firesc și necesar să se hrănească cu aceleași datorii, creatorului de artă i se cuvin fără doar și poate tot aceleași drepturi. Nici rolul de rudă săracă, tolerată undeva mai la coada mesei, nu este deloc un rol pe potriva creației artistice — și cînd spun asta nu fac decît să semnalez pericolul unei alte extreme a aceleiași exagerări ; un accident, posibil și el ca și celălalt și la fel de păgubitor pentru toată lumea. Altminteri, odată reciproc acordate, stima și încrederea nu pot fi investite doar pînă la un punct sau de pe o treaptă pe alta, ca o mînă întinsă celui rămas în urmă. Ele nu se manifestă la largul lor decît pe cea mai înaltă platformă, situată mai presus de orice trepte și ierarhii deșarte: platforma deplinei egalități.

Atrăgătoare locuri de popas în județul Caraș-Severin

În județul Caraș-Severin, dăruit de natură cu una din cele mai frumoase zone turistice din țara noastră, **cooperația de consum** a construit în ultimii ani cîteva frumoase unități turistice și de alimentație publică.

Hanul „TIBISCUM", situat la intrarea în Caransebeș, pe malul rîului Timiș, dispune de un restaurant, o cramă, precum și de locuri de cazare în camere elegante, cu încălzire centrală și în căsuțe tip camping.

Hanul „BOCȘA-IZVOR" este amplasat pe malul rîului Bîrzava, în zona turistică a orașului Bocșa, pe șoseaua națională ce leagă Reșița de Timișoara. Și această unitate asigură condiții de găzduire (cazare și masă) în tot timpul anului.

COOP

Tot în apropierea orașului Bocșa, în mijlocul unei păduri, se află Cabana „STEJARUL".

La cca 1 000 metri altitudine, în satul Gărîna, pe muntele Semenic, în apropierea Izvorului Timiș, Hanul „GĂRÎNA" este o unitate apreciată de turiști. Ea dispune de camere cu încălzire centrală, un restaurant, un bar de zi, o terasă, loc de parcare auto.

În orașul Oravița, Hotelul „CARAȘ" — din noul cartier „Zona Gării" — asigură, de asemenea, vizitatorilor săi condiții bune de cazare și masă.

O găzduire ospitalieră în sezonul estival oferă și cabanele „ȘAPTE BRAZI" din Oravița (în zona turistică „Lacul Mare"), „CERBUL" și „BRÎNDUȘA", amplasate în locuri pitorești pe șoseaua Oravița-Bozovici-Herculane.

Hanul „Tibiscum"

atelier literar
poșta redacției

N. ALEX.-VEST : „Circul“ e o încercare interesantă, plină de semnificații, dar lucrurile nu sînt realizate pînă la capăt, cu aplicația și răbdarea necesare. Sînt multe părți neomogene, unele umflate disproporționat (umpluturi retorice, de inerție, sau exces de vorbe și amănunte fără importanță, etc.), altele cu apropouri cam prea „groase“, stîngace, inabile, sau cu glume ușurele, periferice, etc. E nevoie de o decantare mai profundă, mai riguroasă, pînă la nivelul simbolului și aluziei fine, vibratile, de o concentrare mai severă, etc. Cea mai aproape de aceste deziderate ni s-a părut „Dansatorul pe sîrmă“ și, oarecum, „Patul de cuie“, „Aruncătorul de cuțite“, „Zidul morții“ (toate trei, acestea din urmă, insuficient finisate, terminate cam în doi peri).

GHEORGHE ZAMFIRA : Cele trei schițe, indică o oarecare îndeminare de povestitor, deși scrise, deocamdată, destul de stîngaci, șovăitor. Ele mai indică, însă, și insuficiența pregătirii școlare, a orizontului de cultură — și tocmai în acest sens trebuie să vă concentrați, înainte de toate, eforturile și ambițiile dv. (veți afla, astfel, între altele, și sensul corect al cuvîntului **editorial,** și cum se scrie corect cuvîntul **jurisconsul,** etc., etc.).

CRISTIAN ȘERBU : Am mai citit cîndva „Un salt în gol“, în ciuda afirmației din scrisoare („e pentru prima oară cînd îndrăznesc să le supun unei critici exigente“). Care e adevărul și care e sensul acestui „joc“ ? N-am mai avut curiozitatea să citim și „Întoarcerea la adevărata tinerețe“, despre care ne spuneți chiar dv. că e rezultatul unei „colaborări“ neautorizate, cu un autor căruia nu i-ați reținut nici măcar numele !... (de fapt, „operația“, în termeni mai proprii, se numește plagiat !). Pe viitor, poate veți găsi alte distracții pentru timpul dv. liber, care să nu irosească și timpul (ne-liber) al altora !...

ROSALYNN P. : Nu e rău pentru început. Narațiunea e destul de bine condusă, cu mijloace simple, convingătoare (deși unele șovăieli stilistice nu lipsesc). Sînt motive să continuați.

V.P. GAJ : E o scădere de tensiune, se pare, un început de inerție și „serie“, amenințări de plafonare. Desenul e, în general, mai tulbure, mai confuz, mai puțin inspirat. Doar citeva pagini mai amintesc de bunele performanțe de odinioară : **„Fluier românesc“, „În poem“, „Dar nu“, „Fără bucurii și zîmbete“, „Inima dăruită“** (cu finalul „căzut“), „Utilitate“ (cu un final prea material și gros).

ILIE F. : Cea mai bună ni s-a părut „Prototipul“, pe linia umorist-satirică unde, se pare, păstrați atuurile principale. „Podul“ nu ne-a convins, motivația psihologică rămîne, poate, insuficientă. „Brigada de zvonuri“ dispune de o „materie primă“ savuroasă, dar punerea în operă e nejudicioasă, fără măsură, „cu furca“, astfel că aglomerările de amănunte picante, improvizația umoristică nestăpînită trag lucrurile spre caricatură, scoțîndu-le finalmente din zona credibilului.

LUCIAN PETRESCU : În „Prințesele“, pătrundeți într-o lume (și într-un spațiu lingvistic) pe care, vădit, nu le cunoașteți prea bine. De-aici un aer livresc, afectat, lipsit de naturalețe și siguranță, pînă la urmă, confuz. „Măduva frîntă“ e și mai slabă, iar afectarea „literară“ devine insuportabilă, în dialogurile eliptice, gifiite, în doi peri, în tiradele biiguite, delirante, gen : **„Fetiță cu iarba în dinți. Soare de măr, Filip, dormit în poiană, dormi, ce piersică părul din ram ce curge cînd laptele și fecioara... Tot. E tot. Verde“...** etc., etc.

D. CERASIA : Proza e cu totul neinteligibilă. Ca, de altfel, și versurile, făcături fără sens, care încearcă infructuos să mimeze poezia.

M. TÂRZIU : Felicitări pentru succesul relatat. Nu și pentru ultimele versuri trimise, intrate pe făgașul confecției ostentative și a vînătorii de efecte șocante, fără substanță și inspirație.

T. N. HALMYRIS : De la o vreme, predomină un soi de strungărie convențională, epigonică, din care vibrația și cîntecul au cam pierit. Ceva, în „O, gîndul rău“.

Irimia Bălescu, Sandu Petrovici, Marian Covrig, George Lixandru-Ploiești, Florica Bălăneanu, Boșco Alexandria, George Anghel Popescu, Ilie Vinătoru, Julieta Belu, Viorel Arhire, G.T. Iulian, Sofiana Dima Rîmniceanu, Dan Borode, Grigore Mihail, Alexandru Herder, Mari-Jana Burghiu, T. Barbu, Myky Mollnar, Ioan Oțoiu, Ilie Petcu, Mihai Moraru, Chiuan Măgureanu, Dumitru Bîrleanu, Mihai Niculescu, Nando Mario Varga : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. — Manuscrisele nu se restituie.

Viața

Sună pe dealuri clopote-clopote,
Se-aud pe-nserat migăloasele tropote
Ale norilor grei, războindu-se, lacrimi să lepede
Peste-argila de foc, măcinîndu-se repede.
Ca o cosmică navă, gata de zbor, șade veșnicul brad,
Cu frunzele lui de-un ermetic smarald;
Cineva fluieră la stele, pe negrul și umedul cimp;
Un ochi de mamut mă privește dușmănește și strimb.
Dă-mi gînduri o mie, Dumnezeule sfînt,
Din ele să-mi fac pavăză împotriva celui ce sînt!...
Dispare noaptea, fiară bătrînă, și, dimineața,
Cu flori mă salută Măria Sa Viața...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Azi am observat

Azi am observat
din bătăturile din palme
crește un copac.
Nu, nu-i nimic curios:
sînt fata din dafin
aseară, înainte de culcare,
a plouat cu semințe.
Tu știi ce mult îmi place
ploaia.

Uite,
crește din palmele mele
văzînd cu ochii.
Sînt sigură că picioarele
mi-erau înfipte în pămînt
că rădăcini grele
De-acum vor fi și mîinile

Vezi,
am început să mă-ntăresc.
Nu mă mai mîngîia,
sînt aspră.
O să-ți rupi mîinile,
tu n-ai bătături...
Mai bine iartă-mă.
Iartă-mă!!!
Vine septembrie
Or să-mi cadă frunzele...

MONA DAMIAN

Nu închide ochii

Nu închide ochii, îmi spun:
în camera ta, astă seară
va apare imaginea ei,
dînd la o parte cărțile vechi
prin care, nu demult,
răsfoiai.
Nu închide ochii
și pregătește colile albe
s-o luminezi.

DAN ȘTEFAN MERA

Ștefan Știrbu : „Toamna moșnegilor“

Portretul artistului

Cu foarfeca printre reviste uitate
printre ziarele insuportabil sporind
printre afișe decolorate de ploaie
printre romane de Dumas — tatăl și fiul —
printre rătăcitele duhuri ale filozofilor
abandonați în labirintul bibliotecilor
printre listele de bucate
printre etichete, manifeste
reclame, scrisori
cu foarfeca într-o mînă
și pasta de lipit în cealaltă
pe fereastra albastră a fiecărei zile
refac neobosit portretul artistului
în timp ce o lacrimă fierbinte
roade pe dedesubt masca lui subțire de carton
și îmi caută fața.

NELU STANCIU

Veghe

Te aștept noaptea,
Pe străzi cu frunze vorbitoare,
Întunecate și fremătătoare ca sîngele.
Dacă în așteptare mi se albăstresc nopțile,
Mă scutur de rouă,
Ostenit de veghe, strig totuși:
„Bună dimineața, lume!“
Oamenii dorm adînc.
Dincolo de geamurile transparente
Își călăresc visele albe,
Risipesc mătăsuri și puf.
Unii devin imponderabili,
Și doar după ce se trezesc
Își simt trupul greu
Căzut în așternut.
Spirale celeste se rezumă la
Coborîtul din pat.
Undeva, într-o margine pură
Cad ultimul
Și mă transform într-un bloc de piatră.

IOAN PLEȘ

Ultimul vagon

E vie numai clipa iute
care mă ceartă, mă sărută,
și așteptarea uneori
în fața unui semafor.
Și totuși ca-ntr-un tren albastru,
privesc din chipuri, din fereastră
cu ochii triști sau doar gîndind
bătrînii care-n gări nu mint.
Iubiri umile sau victorii
nerodnice, flăminde orgolii
și doar din ultimul vagon
privesc copiii drept în om.

BORIS MARIAN

În amurg

Îmi las privirile slobode
ca și cum aș dezlega o barcă
depărtînd-o de mal
ore în șir
ore în șir le urmăresc
pînă se izbesc de coloanele
de granit ale orizontului...
Privesc apoi cireșul înflorit
cei cițiva porumbei sălbatici
și nu mă satur respirînd
aer umed în care
s-au răspîndit cîteva cîntece
de privighetoare...

G. M. BUCOVICIOR

Călinescu și Iorga

Urmare din pag. I

crată „Istoriei ieroglifice“, de pildă, „alegorie politică și satirică“, a cărei intrigă Iorga o explică din punct de vedere psihologic și o corectează din punct de vedere istoric. Observațiile de ordin artistic, exacte dar puține la număr, sînt minuscule pete de culoare în țesătura masivă a relatării istorice. În ciuda precauțiilor teoretice, pe care și le ia autorul, amploarea și implicit importanța acordate într-o istorie literară unei perioade aride, în genere, din punct de vedere literar, trădează o tendință mai degrabă unificatoare decît specificatoare. Ca practician al istoriei literare, Iorga este adus deseori în situația de a confunda culturalul cu esteticul.

În vreme ce Iorga extinde la maximum spațiul acordat „literaturii“ noastre religioase și istorice, G. Călinescu îl reduce la minimum. Această reducție vine tocmai din „izolarea culturalului de artistic“, din „supunerea întregii materii la aceleași metode strict literare“. Pentru Iorga raportul între cultură și literatură se constituie ca un raport între întreg și parte. Călinescu își reprezintă același raport mai ales ca o succesiune de etape : una culturală, veche, cealaltă nouă, literară. Numită astfel, aceasta este și succesiunea sau distincția între „oriental“ și „occidental“.

A afirma predominanța criteriului estetic înseamnă și a delimita evoluția modernă a culturii române, desfășurată după tipare occidentale, de faza orientală, care a precedat-o. „Medievalitățile întîrziate“ de care vorbește la un moment dat Călinescu s-ar fi putut numi foarte bine și **orientalități întîrziate,** în sensul că specific orientală rămîne tocmai întîrzierea, prelungirea medievalității. Începuturile literaturii propriu-zise coincid la noi cu „descoperirea Occidentului“. Operele aparținînd perioadei anterioare sînt considerate doar ca preliminarii la literatura română și criticul nu se va opri asupra lor decît din această perspectivă.

„Traiectoria simțului estetic“ este ceea ce urmărește G. Călinescu de-a lungul „perioadei vechi“ din istoria literelor românești. Și în continuare, căci descoperirea Occidentului nu a dus imediat la apariția unei literaturi în adevăratul sens al cuvîntului. Autorul deplînge astfel faptul că „artele, literatura Italiei n-au ispitit“ pe austerii cărturari ardeleni, al căror umanism tardiv nu a găsit nici o expresie estetică : „Meritul celor trei, îndeosebi, este imens, din punct de vedere cultural, istoria literară nu mai poate reține azi decît contribuția la formarea limbii literare“.

Distincția între cultural și estetic, manifestată inițial ca o distincție între două epoci, se continuă în cadrul epocii moderne luînd alte forme. Variantele mai noi ale vechii confuzii între cultural și estetic sînt — cu termenii lui Lovinescu — confuzia între etic și estetic și cea dintre etnic și estetic. Călinescu nu le combate în mod expres și repetat, ca Eugen Lovinescu, dar nici nu le comite, precum, uneori, Iorga [...].

G. Călinescu disociază esteticul de cultural, dar nu le separă, nu întrerupe o evoluție organică și nu secționează o totalitate, căci numai în acest fel își reprezintă el istoria literaturii române. „Nu este îndoială că organicul există în literatura română“ — spune el în aceeași „Prefață“. „Se cade doar să-l descoperim fără prejudecăți, și mijlocul nimerit este a scrie o istorie literară bine informată, însă de substanță, nu de nume proprii și de cifre“. O istorie literară „de la origini pînă în prezent“, așadar, din care să se poată desprinde un sens al continuității și al totalității.

În urmărirea acestei idei de totalitate organică, este însă încă o dată precedat de Iorga. Fragmentele citate anterior din „Introducerea“ la „Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea“ sînt semnificative și din acest punct de vedere, dacă lucrarea însăși ori „Introducerea sintetică“ din 1929 nu ar tinde explicit „către înțelegerea totalului, a ceea ce se cheamă ansamblu“. De altfel, sintezele de istorie literară ale lui Iorga ar putea compune oricînd o Istorie a literaturii române de la origini pînă în contemporaneitatea autorului.

Călinescu nu scria, așadar, prima istorie completă a literaturii române, nici prima istorie care să dețină un sens al devenirii și al totalității. El scrie, totuși, „întîia istorie a literaturii române în înțelesul propriu“ — cum singur o spune — pentru că este întîiul care aplică pe toată întinderea ei un criteriu estetic consecvent. Acest criteriu estetic îi lipsea lui Iorga și-i lipsea nu atît pentru perioada de început, „culturală“, a literaturii noastre, cît pentru perioada cea mai recentă, aprecierile din „Istoria literaturii românești contemporane“ fiind cele mai grav alterate, dincolo de simpatii ori antipatii personale, de confuzia esteticului cu eticul sau cu etnicul. Altor autori avînd o privă corectă asupra valorilor estetice, le lipseau interesul pentru epocile literare mai vechi, preocuparea de cuprindere totală. Printre aceștia din urmă, Lovinescu însuși, autor (numai) al unei „Istorii a literaturii române contemporane“ și, în plus, neîncrezător în tot ce premerge în cultura română revoluția de la 1848, adică importul occidental „integral“.

Ștefan Știrbu : Omagiu pentru cele patru anotimpuri

(Fragmente din volumul „G. Călinescu și «complexele» literaturii române“.)

REVISTA STRĂINĂ

● **„SUMER-ASSUR-BABYLONE** — 7000 de ani de artă și cultură între Eufrat și Tigru“ este intitulată expoziția oferită populației din diferite orașe ale Germaniei Federale, în care s-au putut admira peste 200 de obiecte de artă provenind din Muzeul Național irakian din Bagdad, după ce mai întîi fuseseră prezentate la Tokio, Geneva și trei capitale scandinave. Expoziția, care cuprinde cronologic perioada de la neolitic — anii 5000 î.e.n. pînă la epoca islamică — sec. XVIII — pune accentul pe apogeul civilizațiilor sumeriene și assiro-babyloniene. Mesopotamia a inventat roata și scrierea cuneiformă, a cultivat astronomia și astrologia și a pus la punct sistemul sexagesimal care se mai întrebuințează și azi pe alocuri; povestea potopului din Geneză se regăsește în mitologia assiro-babyloniană. Sumerienii, babilonienii, assirienii, seleucizii (dinastia fondată în Persia și Asia Mică de Seleucos I — 312—64 î.e.n.) au creat mari imperii pe acest teritoriu „dintre fluvii“, Babylonul a devenit în anul 331 î.e.n. capitala imperiului lui Alexandru cel Mare, înainte de a fi fost supus Parților, — (a căror cultură avea trăsături elenice) — sassanizilor și în final califilor islamici. Prin execuția lor, cele mai importante obiecte ale civilizației mesopotamice sînt: imaginea unui prinț din Uruk, capitala sumerienilor (anul 3000) și capul regelui akkadian din Ninive (din aur, anul 2300, care se crede a-l reprezenta pe regele Sargon) și mai multe table de legi din piatră. Catalogul exponatelor a mai cuprins în afara statuetelor aflate prin temple, și baso-reliefuri din cărămidă emailată, reprezentînd taurul sacru, zeu al timpului.

● **ȘAPTE ORCHESTRE,** printre care Orchestra Filarmonică din Viena, Israel Philarmonic Orchestra și cea a Scalei din Milano, vor participa în 1979 la „Vara carintiană“ cînd își va sărbători cea de-a 10-a aniversare. Programul va cuprinde cu deosebire o săptămînă Richard Strauss, recitaluri de sonate de Beethoven în memoria pianiștilor Wilhelm Backhaus și Rudolf Buchbinder, cît și reluări ale producțiilor scenice „Fiul risipitor“ de Benjamin Britten și „Jephta“ de George Friederich Händel.

● **„KUNSTHALLE“ DIN HAMBURG** va primi sub titlu de împrumut în toamna viitoare un număr de 50 de planșe anatomice ale lui Leonardo da Vinci, proprietate particulară a coroanei britanice. Aceste documente ale începutului Renașterii nu au fost accesibile pînă acum decît unui cerc restrîns de specialiști la Biblioteca marelui castel Windsor.

● **COLECȚIA „DU MONDE ENTIER“** a editurii Gallimard înscrie în palmaresul ei romanul ALFA-TRIDE al lui Vasilis Vasilikos, tradus din limba greacă de Gisèle Jeanperin. Acțiunea se petrece în perioada 1970 cînd soția unui mare armator grec moare în împrejurări destul de suspecte. Afacerea, acoperită de junta militară aflată la putere, are mare răsunet în străinătate. Prin peripețiile unei anchete polițiste, autorul denunță corupția politică și socială.

● **UN NOU FILM ALB-NEGRU, INTITULAT „ORIUNDE AȚI FI, DOMNULE PREȘEDINTE“,** în regia lui Andrzej Trzos-Rastawiecki a fost de curînd realizat de studiourile poloneze. Această peliculă se adaugă celorlalte care ilustrează tragica lună septembrie 1939, cu diferența însă că eroul este un personaj autentic: Ștefan Starzynski, omul care a organizat apărarea civilă a capitalei. Filmul este consacrat de asemenea memoriei tuturor civililor și militarilor care au acționat în acele cumplite zile. Atmosfera vechii Varșovii, — cu sacrificiile și curajul locuitorilor ei, cu eroismul armatei care luptă pînă la capăt împotriva forțelor superioare ale inamicului, este evocată cu multă autenticitate, realizatorii consultînd documente de arhivă, cît și materialele gazetarului american Julien Bryan care a stat în Varșovia pînă la capitulare. Rolul președintelui îl interpretează actorul Tadeusz Lomnicki.

● **DUPĂ SESIUNILE** ultimului deceniu aflate deseori sub semnul confruntării, sesiunea din acest an a Societății Hölderin ținută la Tübingen s-a remarcat prin tonalitatea degajată a discuțiilor. Nu au lipsit nici dezbaterile pasionante, suscitate, cum era de așteptat, de noua ediție Hölderlin de la Frankfurt, îngrijită de Dietrich E. Sattler și Wolfram Goddek, dar și de conferința lui Jochen Schmit despre ultimele ode ale lui Hölderlin, interpretate ca expresie a romantismului care se întoarce împotriva lui însuși și ca renegare a extazului tinereții, sau de tentativa lui Götz Eberhard Hübner de a analiza prin prisma actualității „întoarcerea patriotică“ a poetului.

● **DUPĂ CE A STAT** mai multă vreme în America, scriitorul polonez Bratkowski Stepan publică în editura PIW din Varșovia lucrarea „Continentul care se depărtează“, — o analiză a genezei, a stării actuale și a viitorului culturii americane, a mecanismelor la baza cărora funcționează modelul culturii ei și al rolului creator jucat de minoritățile naționale, — încercînd totodată să definească diferențele dintre culturile europeană și cea americană.

● **ÎNTRE 10 ȘI 17 OCTOMBRIE,** Teatrul orășenesc din Karl-Marx-Stadt a întreprins un turneu în România. Acest ansamblu este cunoscut dincolo de granițele țării sale, datorită punerilor în scenă ale operelor lui Shakespeare, Molière, Goldoni, Goethe, Gorki și Brecht. Repertoriul pregătit pentru România a prevăzut piesele „Campiello“ de Goldoni, „Cercul de cretă caucazian“ de Brecht și „Sărbătoarea tîrgului din Plundersweilen“ de Peter Hacks după Goethe, piese cu care s-au prezentat și în Ungaria, Bulgaria, R.S. Cehoslovacia și R.F. Germană. Spectacolele s-au bucurat de un deosebit succes.

● **PROZATORUL GHEORGHI MARKOV,** personalitate de prim plan a vieții culturale din Uniunea Sovietică, prim-secretar al Uniunii Scriitorilor, se bucură de atenția susținută a criticii pentru cărțile sale solid construite, inspirate din viața amplă a ținuturilor siberiene. Romanul său SIBERIA a fost, de altfel tradus și în românește, fiind bine cunoscut publicului de la noi. Iată cum caracterizează criticul Evgheni Sidorov, într-un articol recent, creația literară a lui Gheorghi Markov: „...Markov și-a ridicat printre primii în literatura sovietică glasul în apărarea naturii vii, împotriva distrugerii fără sens a bogățiilor taigalei. Acțiunea se petrece în anii de după război, cînd a început valorificarea subsolului deosebit de bogat al Siberiei. Era o perioadă dificilă și complexă din viața țării și scriitorul a prezentat în mod realist dramatismul luptei dintre nou și vechi, dintre ceea ce era înaintat și ceea ce era înapoiat“.

Profesorul Mihai Berza

La 5 octombrie 1978 s-a stins din viață, în chip neașteptat, profesorul Mihai Berza, membru corespondent al Academiei R.S. România, membru al Academiei de științe sociale și politice a R. S. România, directorul Institutului de studii sud-est europene din București.

A fost una dintre inteligențele cele mai subtile, mai pătrunzătoare și mai apte de a da expresia potrivită demersurilor ei, din cite au slujit în ultimele decenii istoriografia românească. Fără să fie foarte întinsă, opera sa scrisă este de o mare varietate, determinată atît de multilateralitatea personalității autorului, cît și de împrejurările existenței sale care l-au pus în fața unor sarcini istoriografice de mare diversitate. A început prin studii de istorie universală, fiind unul dintre puținii români care au produs, pe baza cercetărilor personale în arhive străine, lucrări cu adevărat originale, contribuții însemnate la cunoașterea unor aspecte din trecutul Europei occidentale. Rămîn încă actuale studiile sale despre cetatea medievală italiană Amalfi, despre colonia florentină din Constantinopol, despre sentimentul național la lombarzi în secolele IX—X. O altă direcție a cercetărilor sale este aceea a genealogiei și heraldicii, legată de activitatea sa de profesor la Școala superioară de arhivistică și care l-a dus la elaborarea unor contribuții valoroase privind stema Moldovei în secolele XV—XVI. S-a dedicat apoi problemelor de istorie națională. În acest domeniu a dat la iveală importante lucrări privind mai cu seamă epoca lui Ștefan cel Mare, cultura și arta acestei vremi, regimul dominației otomane în Țările Române, raporturile acestora cu Poarta în genere. A fost unul dintre realizatorii tratatului academic de **Istoria României,** la care a lucrat ca autor și coordonator. Problemele teoretice ale științei istorice, chestiunile de metodă și cele de istorie a istoriografiei l-au preocupat, de asemenea. I se datorează, între altele, pagini dintre cele mai pătrunzătoare despre opera lui Nicolae Iorga, pentru a cărei reconsiderare critică și valorificare editorială a inițiat și depus eforturi exemplare.

Toate aceste direcții de cercetare și-au avut corespondentul și în activitatea sa didactică, la Școala de arhivistică mai întîi, apoi la Universitatea din București, unde a fost șeful catedrei de istorie universală medie, modernă și contemporană vreme îndelungată. Învățămîntul nostru istoriografic pierde în persoana sa un maestru devotat cu rară conștiinciozitate catedrei, cu rară exigență și solicitudine discipolilor săi, pe care i-a condus de la lucrarea de seminar la teza de doctorat, îndrumîndu-le creșterea profesională, discret dar ferm.

A dovedit calități deosebite de organizator al muncii colective de cercetare în instituțiile pe care le-a condus : ca director adjunct, secondîndu-l pe Gheorghe Brătianu, în Institutul de istorie universală „N. Iorga“, ca șef al secției de istorie universală din Institutul de istorie „N. Iorga“ al Academiei noastre, ca director al Institutului de studii sud-est europene din București, de la înființarea acestuia, în 1963, pînă în trista zi a morții sale.

Institutul de studii sud-est europene a fost fără îndoială opera pe care a îndrăgit-o cel mai mult și mîndria vieții sale. Reînnodînd firul unei vechi tradiții românești în domeniul de cercetări interdisciplinare și comparate privind complexul de viață istorică sud-est european, tradiții ilustrate cîndva de un Nicolae Iorga, și aici un mare inițiator, și de Victor Papacostea, fidelul său discipol și emul, acest Institut a primit nobila sarcină de a contribui, în spiritul tradițional și el al politicii românești în Balcani, prin încurajarea dialogului și a cooperării intelectuale dintre oamenii de știință, la întărirea, cu mijloacele culturii, a prieteniei, cunoașterii reciproce și colaborării constructive dintre țările balcanice. Puțini oameni ar fi putut răspunde acestei misiuni cu talentul, tactul și distincția cu care a făcut-o profesorul Mihai Berza. Sub conducerea sa, Institutul a devenit o prestigioasă incintă de muncă științifică și de cooperare internațională. Revista acestui institut, una dintre cele mai răspîndite publicații științifice românești în lume, beneficiind de colaborări de pretutindeni, este un instrument de cunoaștere și de pace. Și în persoana directorului său, onorat cu calitatea de membru a numeroase instituții de cooperare culturală internațională, a unor Academii străine, însăcrinat — ca singurul istoric român de la dispariția lui Nicolae Iorga — cu îndatoriri importante în Biroul executiv al Comitetului internațional al științelor istorice, lumea științifică a omagiat succesul unei opere românești de știință și de înțelegere între popoare.

Factor de continuitate în cultura noastră națională, în istoriografia noastră căreia i-a slujit spiritul și tradițiile, prezență românească de prestigiu în viața științifică internațională, profesorul Mihai Berza lasă acelora care l-au cunoscut îndeaproape, lucrînd sub îndrumarea sa, amintirea unui sfătuitor înțelept și a unui sprijinitor generos, de neînlocuit.

Nicolae-Șerban Tanașoca

„Diplomă pentru atașament, dăruire și continuitate“

Urmare din pag. I

excepție, a încîntat și a uimit. De unde, s-au întrebat spectatorii văzînd zvîcnirile de fulger „domesticit“ ale dansatorilor studenți, vine această puritate coregrafică, ferită de orice urmă de ilustrativism ? Cine și-a asumat răspunderea de a pune în scenă un cunoscut basm ca „Meșterul Manole“ (Laureat la faza pe țară a Festivalului artistic studențesc, în 1974), ori cine a „inventat“ coregrafia (de premiul I, desigur, în 1976) din „Sărutul pămîntului“ și „Timpul nu doarme“ ? Nimeni altul decît posesorul diplomei amintite, care este una și aceeași persoană cu laureatul de la Galați (1976) pentru „rezultate deosebite în mișcarea artistică de masă“, ori unul și același cu tinărul care în urmă cu cincisprezece ani cucerea premiul I pe țară ca solist de dansuri populare, și tot unul și același solist al renumitului ansamblu de dansuri populare al pionierilor din Tg. Mureș. Cu alte cuvinte, „atașament, dăruire și continuitate“, este o diplomă care încununează tot ce a realizat Kelemen Ferenc mai de preț pînă la vîrsta pe care-o are. Laureată și la prima ediție a Festivalului „Cîntarea României“, iar în prezent pregătită pentru a oferi noi surprize „concurenților“ din anul care vine, formația lui „Kely“ cum îi pot spune numai cei 30 de dansatori pe care-i îndrumă, pregătește în primul rînd **dansuri contemporane,** care nu sînt „nici stilizarea și nici poluarea“ dansurilor populare, ci „pur și simplu un nou gen coregrafic“, pentru spectatorii de azi, „cu mijloacele de exprimare de azi“. Statutul de conducător de formație Kelemen Ferenc îl înțelege ca pe o „mare obligație socială și artistică“, acest „post“ îl obligă pe titular la o continuă autoperfecționare, la o permanentă informare. Problema de bază în activitatea artistică de amatori, atît pentru instructori, cît și pentru membrii formațiilor, este „ieșirea din capcana imitației profesioniștilor“, pe care Kelemen Ferenc nu o vede ca pe o concesie făcută valorii artistice, ci ca pe singura modalitate de a pune în valoare arta autentică, de mare penetrație, cu mijloacele cele mai „curate“, fără sofisticări și izbăvite de păgubitoarea rutină în care pot cădea uneori profesioniștii. Kelemen Ferenc este, prin formație, un pedagog. Kelemen Ferenc este, prin structură, un excelent sportiv și artist. Kelemen Ferenc este, prin vocație, un instructor cu o viziune foarte largă asupra muncii în grup, asupra metodologiei repetițiilor. Instruind dansatori care, din păcate, nu rămîn decît maximum trei ani în formație, adică pînă la terminarea studiilor. Ferenc pune patimă într-o, de fapt, activitate sisifică. Fiecare toamnă, fiecare 15 septembrie, pentru el înseamnă o luare de la capăt. Repetînd, „se relaxează“ căci pentru el repetiția la dansuri este mereu „așteptarea drumului nou“ a inovației coregrafice. Fiecare repetiție este și un fel de colocviu despre literatură și artă, fiind de față chiar și studenți din afara formației, și el străduindu-se să creeze un cadru ideal pentru îmbogățirea culturii lor generale. Aceștia sînt, de fapt, toți studenți foarte buni, „media“ la învățătură a formației fiind mai mare de 9. „Avem legi interne nescrise pe care le respectăm“. „Nu facem niciodată concesii de la disciplină“, „Prin tradiție, români, maghiari și germani, majoritatea studenți la I.M.F., activăm într-o înțelegere perfectă“. „În formația noastră există și se cultivă un respect pios pentru tot ce se numește artă“. În acest fel, Kelemen Ferenc ar putea întocmi un adevărat „îndreptar“ de principii și metodici căci este, pe lîngă toate, un moralist. „E trist, spune, să întîlnești tineri minunați, înalți și frumoși, care nu știu să se miște artistic. Încă în liceu ar trebui introduse cursuri de mișcare artistică“.

SPORT

Un 5-0 neconvingător

Trei reprezentative de fotbal ale României (juniori, tineret, seniori), au obținut trei victorii în întîlnirile recente cu juniorii R.D.G., cu o echipă bulgară de divizia A și cu națională Poloniei la un scor total de 5—0. Desigur, cea mai prețioasă victorie rămîne aceea împotriva Poloniei, iar o victorie este, oricum am lua-o, o victorie. Dar concluzia tuturor ziariștilor în legătură cu aceste meciuri este că ele atestă un jos nivel competitiv. Lipsa de rapiditate și absența unui angajament total par a fi după observațiile presei lacunele cele mai importante ale echipelor noastre naționale. Semnalăm cu această ocazie sporul de realism al comentariilor. Deși în fața unor victorii, obținute în fața unor echipe bine cotate: R.D.G. — juniori și națională poloneză, paginile presei n-au înregistrat aproape deloc aplauze. Tonul e mai degrabă al îngrijorării.

Sîntem sub presiunea calendarului competițional, care peste zece zile ne indică un meci la București cu reprezentativa iugoslaviei. Dușul pe care ni l-au aplicat nu de mult la București fotbaliștii iugoslavi n-a fost uitat și o să dea partidei o notă de prudență pe care jucătorii noștri nu trebuie s-o exagereze. Dubla înfrîngere pe teren propriu în fața spaniolilor ne arată că echipa iugoslavă a făcut un joc norocos la București ajutată și de forma proastă a portarului Moraru. Fără a-i minimaliza pe „plavi“ care practică un joc tehnic și avîntat, e bine să nu ne minimalizăm nici noi posibilitățile. Dar care sînt aceste posibilități?

Meciul cu națională poloneză ne-a oferit o selecționată românească întrucîtva de fantezie. Nici ca valoare, nici ca experiență echipa prezentată de antrenorii noștri în fața Poloniei nu este omogenă. E un amestec de generații, de stiluri de joc, de echipe de club care nu dă roade peste noapte. Națională noastră n-a ieșit din faza tatonărilor și nesiguranță selecționerilor e vizibilă, și acum ca și anii trecuți, în rulajul continuu al jucătorilor. Lipsa de stabilitate a lotului național și a formulei de echipă e vizibilă. Improvizațiile cu Biro și Terheș nu-s deloc convingătoare. Nici Koller nu e încă adaptat regimului de joc al unei naționale. Pe scurt „experimentul Baia Mare“ n-a prins, ceea ce nu înseamnă că cei trei sînt lipsiți de talent sau șansă viitoare. Graba cu care selecționerii s-au îndreptat către echipa băimăreană nu e însă de bun augur. Miracole nu se produc în fiecare zi și oricît de bun antrenor ar fi Viorel Mateianu el nu poate fabrica peste noapte și titulari echipei României. Surprinzător este că echipa cea mai constantă a ultimelor două campionate, **F.C. Argeș,** nu are decît un singur jucător în națională și acesta, M. Zamfir, apărut prin jocul imprejurărilor, adică accidentarea lui Cheran. Nu-s prea mari reticențele față de această meritoasă echipă ? Slăbiciunea selecționerilor pentru echipa **Steaua** e vizibilă și în numărul de 4 jucători, cei mai mulți de la un club, introduși mereu în echipă. Selecția lotului, alcătuirea echipei mai suferă încă din pricina unor comodități, inerții, prejudecăți.

Echipa României a făcut un joc bun în linii mari, cu o bună circulație a balonului, dar și cu multe pase greșite, mizînd excesiv de mult pe viteza lui Crișan sau Marcu. Polonezii au jucat exact, metodic, greșind rar pasa, atletic, cîștigînd majoritatea duelurilor corp la corp, nervoși după o inexactitate de arbitraj care-i dezavantaja, adepți ai unui joc tare de intimidare atunci cînd viteza atacului român i-a handicapat. Insuficiența celor două echipe s-a văzut însă în atac. Nici polonezii, nici românii n-au reușit faze periculoase de poartă. Dacă echipa noastră ar fi avut un centru atacant real am fi putut vorbi de o superioritate românească pe înaintare impulsionată bine de cele două extreme, dar fără un centru de atac real fazele noastre la poarta adversă au fost irosite. O bună impresie au lăsat din echipa noastră Ștefănescu, Mehedințu, Bölöni, Romilă, Iordănescu și dintre cele două extreme mai ales Crișan. Evident partida cu Iugoslavia e cea care verifică valoarea și aportul decisiv al fotbaliștilor români și atunci e de așteptat de la toți o contribuție majoră. Cu atît mai mult cu cît jocul colectiv, combinativ trebuie să suplinească absența unui veritabil centru atacant.

★

În Anglia selecționata română de rugby aflată acolo într-un turneu de 7 meciuri care se apropie de sfîrșit a realizat cîteva partide frumoase, iar presa engleză a avut cuvinte de laudă pentru rugbyștii români. Valoarea și semnificația acestui turneu n-o puten însă judeca pînă la capăt decît după ce el va fi încheiat.

Discobol

tineri poeți

gabriel chifu

Viață lirică

o stea imi lovește casa
un colț al ei sparge zidul
pătrunzind in cameră orbindu-mă

citeva suflete plutesc prin oraș incolore
se agață in ghimpii unei tufe de trandafir
țipă

ca o scufundare in riul rece năvalnic
scufundarea – voluptoasă in moarte
moartea care mă refuză
lepădîndu-mă ametitor in văzduh
cum teiul își leapădă aroma smintită

(intîmplări lirice cu sensul pe jumătate
dezvăluit
aidoma unor ființe
jumătate formă și jumătate intenție)

A opta scrisoare de dragoste către Revonia

După sute de miliarde de ani lumină
raza din nebuloasa Cvadrigus
ajunge aici pe o frunză.
Privită cu ochii razei
viața mea e fulgerătoare,
nu se vede. Atît.

Tragere la sorți

ploaia vesperală se odihnește deasupra orașului
cum in așternuturile albe femeia planturoasă
a lui Degas

un automobil cu o rană in piept
la fel ca a duhului din Purgatoriu
sună la ușa medicului

eu in căutarea elementului meu imuabil
in centrul orașului ca o fracție zecimală
mă simplific

atunci Herta spune mi-e foame
și dintre mine, automobil și ploaie
își trage la sorți cina.

grigore georgiu

Omagiu lui Newton

Aprigă atingere cu visul
o intoarcere a capului spre gol
in această rînduială care ne ține atîrnați
in scripeții unui suspin.
Cosmosul e un container
in care stăm de veghe cu vorbe înțelepte
undeva in constelații moarte
se aud pocnetele uraniului veșnic.

Greu greu e gîndul cupolă galactică
și legea căderii corpurilor
ce dulce gratuitate
impietriți impietriți așteptăm
să cadă cupola

chemați-l pe El să o sprijine
aduceți profetu-ntre suliți
el vinovat de tot ceea ce nu se aseamănă
cu legile-i atroce.

Seceriș

Timpul își arată dinții albi
prin tăietura ce-o lasă trupul în aer
chiar acum și chiar în locul acesta
i se cască groapa ca o vedenie
în care se poticnesc toate
în care ni se scurge printre degete
cenușa elementelor.

Nu mai e timp să repetăm mitologia
prea repede trec frunzele prin copaci
prea repede trec copiii prin hainele lor
prea repede înaintează acest seceriș
sub care hohotește gura cu dinți de lapte.

Dar să fim fericiți. Chiar noi sîntem
orbitele prin care timpul se uită în lume
ocheanul prin care își cercetează obîrșia.

Succesiune

Înăbușit de vedenii cade trupul
ca un sac de nisip. Apoi
clopot de sticlă cade somnul
peste insecta asta țepoasă.
Și deodată sîngele își recapătă
amintirea apei marine.

Apoi trec peste tine toate sudorile
noaptea e un cojoc de oaie
noaptea e o pînză de catarg
aceeași noapte te acoperă ca un pod de metal
apoi sub un acoperiș de șindrilă
un compas scrie singur acest text
în pergamentul cărnii
mai spre ziuă vine o aripă
prin care se strevăd măruntaiele veacului.

Apoi totul se reia de la început
pînă ce somnul își ridică de pe creier sugativa
cu inscripția vedeniilor tale.
Și te smulgi din somn ca un copac
cu rădăcini cu tot.

Umbli apoi prin lume și te miri
de pămîntul reavăn și crud de sub tălpi.

liliana ursu

Matca pereche

Matca din sînge și carne
Din care viața țîșnește triumfătoare
Matca din pămînturi tace
Din labirintul ei nimeni nu se mai întoarce
(și firul de iarbă cum cîntă iar !)
Matca asurzitoare
Din care se rupe cu vuiet cuvîntul
Matca din foc și apă și aer
Din care se naște zeul
Pentru a se naște
Iar nu pentru a muri
De aceea lacrima-i de sticlă
Frumos sunătoare
Mi-a prins-o la ureche el
Cercel desperecheat, veți spune
Dar iată perechea lui, acest poem.

Moara albastră

De unde atîta lumină
Pe chipul albastru ?
Cîte priviri spre brațele de lemn,
frumos cîntătoare

Și marea deasupra
Și marea înăuntru
Și tu pretutindeni...
Tăcere
Stropi de sînge pe brațele de lemn
Lupta cu umbra
Între cer și pămînt
Aici se deprinde meșteșugul de aur
(Homer pierzîndu-și vederea
Aici și-a cîștigat lumina !)
La umbra pietrelor grele
Înmulțită de flacăra lucrurilor mărunte
Acele ceasornicului de plumb se închid
Peste aripi.

În leagăn iată pruncul
Care cu neauzită suflare
Va învîrti iar tristele brațe
Și corabia albastră dezgropată din pămînturi
Va întîlni marea.

Să nu ne mai mințim

Pentru că noaptea nu e un sfetnic bun
Nici cei care vorbesc despre cum vor termina
cu viața, sinucigași adevărați
Pentru că metafora nu e esențială
Și podoabele pe femeia orbului sună fals
Pentru că îmi scriu poemele asemeni insectei
Care după ce-și depune ouăle îngheață
Ca fiii să reziste, hrănindu-i cu cadavrul ei,
Pentru că viața e o cursă de șoareci
Să nu ne mai mințim
Să ascultăm sămînta primordială
Cum descrește în noi.

laurențiu cârstean

să poți numi

să poți numi amiezile anume
conturul lor de aer să-l desprinzi
din arșiță și încă lăudindu-l
ca pe-un cuvînt de aer să-l aprinzi.

să poți numi tăcerea-naltei umbre
și pasul tău albind a cita oară
și nefirescul ierburilor crude

să poți numi intrarea ta în seară...

de dincolo de arbori

de dincolo de arbori
cum respiri
cum te desprinzi din ceață
surizind
cum se răstoarnă aerul
cu tine
nedureros spre seară
intr-un gînd

cobori plutind
asemeni numai ție
în umbra mută-a mîinilor
rămîi

(același semn ne pierde
pe vecie
același ochi ne-nchide
intr-un călcîi
prin care trec de-acum
cu disperare
cortegii lungi de melci
spre miazăzi...)

învăluită-n orele solare,
în anotimpuri veșnice de-o zi

din nou pierdutul văzduh

seara
din nou pierdutul văzduh
din nou aerul
inalții oțetari.

ce bună știință copilăria...

ușor aplecat
dincolo de umărul bătrînului tău
închipuind fantaste privelești.

ce liniște...

chiar dacă
o lungă așteptare va fi fost
brațul întins

chiar dacă...

rîdeam.
mîinile mele erau slăvite
de soare.

ce bună știință copilăria

ștefan ioanid

Despre înlocuire (I)

În pielea lui își făcuseră locul albinele,
în pielea cu care se apăra, își cîștiga hrana
și locul odihnei, că veni norul la el
și îi astupă toate ieșirile. Un cort de sînge

peste noaptea crinului care se aduna
înlăuntru. Ce nor mai era acela
că veni și-l mută în văzduh. Ca albinele
zbura pe deasupra albinelor, cum ceara
crinului,

scînteietoare. Cap de aur
peste neamul văzutelor și nevăzutelor
(cine-i știa numele cădea în genunchi).
Se hrănea cu lapte și miere. Se odihnea

în tot nelocul.
Cine-i știa casa cădea în genunchi.
Și veni norul încă o dată la el
și îi spuse: „Mai vrei tu pielea cu care

te apărai?, mai vrei tu pielea cu care îți
cîștigai
hrana și locul odihnei?" Dar el pe deasupra
zbura, prin tot universul. Se hrănea
cu lapte și miere, se odihnea

în tot nelocul. Un cort de aer era
peste numele ce nu îl mai numea.

Nichita Stănescu

El, care nu mai este imagine,
pentru că nu mai are pe nimeni. Și-i singur.

El, care chiar stă la umbra unei pantere negre
și nu spune nimic despre asta.

El, care este o neagră panteră
și nu spune nimic despre asta.

El, care stă chiar la umbra sa
și venim noi și i-o spunem.

Și nu ne aude, și nu ne aude,
pentru că vai, nici nu suntem, noi

nici nu suntem.

Capcane de prins păsări

În veghea care tocmai își arată obișnuința
mortală. Sub ea se înflăcărează jertfa. Numai
tu
bănuiești mai aproape străvechile semne.
Adorația
legile își picură, iată. Formule-opaline

în umbra ferigilor, în oglinda imundă,
chiar esența neașteptată a dublului pare că
tremură
-n preajmă. Comuniunea

se întrezărește, ea dizolvă ceara, ea scoate
din somnolența legilor misterul
și îl desfășoară. Neprevăzutul emoției nu este
totuna cu violentele polenuri ale serii,

gîndeai. (Cîndva
uitatele miresme ale goliciunii se retrăgeau
în agonia albastră peste

izvoarele neurmărite de nimeni).
La atingerea aceasta săgeata se scufunda
în răcoarea privirii. Hlamida metaforei
ne trecea peste glezne fragede animale.

ana mureșanu

Sanie îngropată în lanul de grîu

Sanie uriașă, uitată în mijlocul cîmpiei
Cresc spicele aromitoare în jurul tău
Cu arșiță toropitoare ca pe un prea ciudat
Car triumfal
Te impodobesc
Uimită-i nemișcarea ta, astfel cum stai
Greoaie și străină
Căzută parcă pe pămînt
Dintr-un astru înghețat
De tăceri și lumină

Sanie îngropată în lanul de grîu
Ce magică încărcătură va urni
Tălpile tale melodioase
De arcă pierdută pe-o apă de aur
Prin plinul verii-abis, cît veșnicia ?

Inima

În unghiul bănuit al păsărilor călătoare
Se-aude tunet stins
Și în adînc
Unde se-așterne-n rădăcini și seve
Pentru marele somn,
Răspunsul.

E inima
Bătaia ei
Între ornice mari.

Cade sufletul meu peste lume
Între timpanele uriașe
Ale auzului cosmic
Ca o brumă caldă, ca un veșmînt viu
În care se furișează fiara tinără
Și fără de apărare.
Îi e cald și acasă în sufletul meu.
Frigul astral
Ne cuprinde într-o îmbrățișare de fier
O singură făptură.

Sau doar aripă

Mi-aduc aminte de somnul ce-l dormeam
Cînd pasăre eram
Sau doar aripă vîslind ușor
Printre fulgerele cerului de vară
Sau doar zbor
Sau doar țipăt învingător.

mihai cantuniari

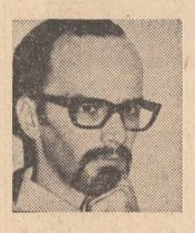

Intre

Parcursul între două paranteze drepte
paranteza deschisă [: a iubirii
paranteza închisă] : a morții,
și eu
intîlnindu-mă cu urmele tale
ce vin din sens opus.

Interurban

La un capăt al aparatului de conectat suflete.
O auzeam nedeslușit ; așa departe
încît am întrebat-o ca în șagă
– mai ești pe-acest tărîm, mai ești ?

Apoi ne-am ascultat tăcerea
tă-ce-rea grăitoare
tăcerea ei cea plină de ofrande
tăcerea mea de rugăuri calcinate,
cînd vocea, din neant iscoditoare,
ne-a pălmuit sever – Vorbiți ? –
– Tăcem.

Intuitiv

Minutul – verticalul – și
imensul rămășag de-a fi.
O noapte-a răbufnit ca un oftat
„tu nici nu vii, dar pleci neîncetat !"

Pe gura cea crispată în sărut
bandaj murdar de nori cum se tîrăște...
n-a fost iubit cel iute cunoscut,
ci doar acél ce-n mine-l intuiește ;

– dar, laborios, efortu-i necurmat
de a mă naște iar în vechea zi.
Puteri întunecate-au parafat
imensul rămășag de-a fi !

patrel berceanu

Așadar

Așadar iată cît de departe
poate fi poemul din propriul său sînge :
să nu fi fost iubire îndeajuns
în imnurile sale ?
Închisă-n lacrima de aur
a propriului tril – întocmai pasărea
nu pare știință a avea
că ai slăvit-o.
Cîntă cîntă atunci
aceste mîini de spălătoreasă
care au înflorit numai pentru tine.
Ele măcar lasă în urma lor
o lume curată.

Pădure de rezonanță

Sub coajă am ghicit odată
o scorbură
exact cît să încapă în ea
o vioară
le-am spus vioara nu mai e aici
a plecat să-și facă datoria ei
de vioară
Dacă vîntul bate
din spate
iar luna din față
cei din spate nu mă aud niciodată.
Au o poftă de concert
extraordinară
și coboară pe urmele mele
cu grele arcușuri pe umeri.

Vă rog frumos

Sfaturile mamei s-au oprit
la bariera de nord a cetății
Bariera mai sfioasă decît ele,
Se spune că aș fi cel mai nou
poet al orașului
Asta în timp ce fratele meu ciocnește
Pentru singurătate
Iarba simte ceva, dacă nu chiar aceasta...
E toamnă : nu pot face nimic pentru ea,
Nu mai pot deosebi roua de lacrimă,
Spuneți-i și dumneavoastră.

m. n. florian

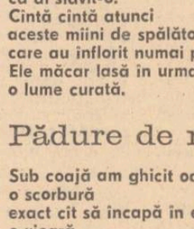

bate cineva

de ce strig spre dragostea ta
ca spre-o armă? bate cineva,
ori o absență sfîșiată
de oboseală-și caută cuibul?

vara și-a pierdut una dintre
dimensiuni iar fericirea
e deja în pantă, se sălbăticește,
fierbe și se transformă-n aburi

și noi n-avem de unde afla
dacă trandafirii din glastră dau
strigătele-acelea neomenești
de intoxicați cu viață

sau e numai pasiunea ce ne cheltuie
ca pe propriul lor venit,
lîngă tine lumea e dureroasă
asemeni cioburilor sub picioarele goale,

cînd sînt singur mă simt
ca un riu ce nu știe gustul
trupului de-notător
și dorul devine culoare,

dar tu nu știi că bătăile
unei inimi, istorie sînt,
nu te teme, numai dragostea
ne poate salva

și noi avem sentimente
să ne putem apăra de moarte,
o, numele tău
e lung ca istoria și tremură

de poftă, ori de cîte ori
în roua glasului meu
ți-l speli, singur,
zilele nu-mi sînt

pe măsură, prea lichide
ori prea lungi, pentru nevoia
mea de sentimente, cine
bate? tu-mi ești un sprijin

vital și mă-ncumet
să-ți iau linia
de ochire a inimii,
eu sînt! deschide!

mersul pe muchia lumii
mi-e singurul mers
în care, cu trupul tău în mîini,
îmi păstrez echilibrul

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
42
(860)
Sîmbătă
21 octombrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poezie și conștiință critică

Nu încape îndoială că inițiativa de a se desfășura un amplu colocviu despre poezie precum cel recent încheiat izvorăște din necesitatea acută a unor cît mai obiective și cît mai riguroase evaluări pe care fenomenul liric românesc de azi le reclamă cu perfectă îndreptățire. Spunem cu perfectă îndreptățire întrucît, efectiv, poezia românească contemporană se află într-una din acele perioade deosebit de înfloritoare, ceea ce, evident, atrage de la sine nevoia unui autoexamen lucid, detașat, menit a identifica, pe cît posibil, care anume sînt marile ei linii de dezvoltare și, în același timp, menite a divulga nu puține dintre avatarurile parazitar-mimetice ce-i grevează, în mod paradoxal, dinamismul, inițiativa creatoare.

Privind dintr-o asemenea perspectivă complex-dialectică problema, e cît se poate de logic să acordăm maximum de încredere factorului numit conștiință critică, singurul capabil să opereze, cu discernămînt și în deplină cunoștință de cauză, disocierile necesare între valoare pe de o parte și non valoare sau pseudovaloare, pe de altă parte. Ajunși în acest punct cu considerațiile noastre, se cere numaidecît să facem observația, fundamentală după opinia noastră, potrivit căreia conștiința critică autentică nu-și poate exercita prerogativele decît cu pretul, pe cît omenește e posibil, eliberării de sub tutela atît de insidiosului și, vai, atît de păgubitorului spirit revendicativ și exclusivist, principial situat în afara esteticului, dar care, nu o dată, beneficiind de eforturi intelectuale dezarmante prin intensitatea lor, vădește o tenacitate de-a dreptul stranie în tentativa de a se substitui adevăratei conștiințe critice, atributul cel mai de seamă al artistului de marcă dintotdeauna.

Textele intervențiilor ce vor fi tiparite în puținele noastre literare vor face dovada incontestabilă a profesionalismului remarcabil propriu unui însemnat număr dintre vorbitori și din acest punct de vedere. Pledoaria pentru o poezie de înaltă ținută artistică, axată, tematic, pe marea problematică civic-patriotică, organic implicată în existența și gîndirea omului de azi, respectul pentru marea tradiție a lirismului național coroborat cu poziția creator-critică față de experiența literaturii universale, încrederea matură acordată criticii, astfel, constituie doar cîteva din aspectele incontestabil majore asupra cărora s-a oprit atenția multora dintre participanții la colocviu. Dar iată că, în același timp, s-au făcut auzite și o seamă de „voci", în cazul cărora a discuta critic despre poezia românească contemporană echivalează cu gestul întocmirii și al citirii unor texte întristătoare prin sărăcia lor de idei, de principii creatoare. O serie de critici s-au adus poeziei patriotice, implicit poeților care susțin această poezie. Desigur că exigența e necesară în toate. Regretăm doar că există tendința de a da numai exemple negative de poezie patriotică, de poezie de inspirație istorică și nu ni se oferă, în schimb, și exemplele — suficiente ca număr — prestigioase, care să arate calitatea remarcabilă a unei bune părți, singura care contează valoric, a poeziei ce se închină astăzi la noi istoriei și patriei. Absența acestor exemple duce la confundarea poeziei efemere cu poezia patriotică și absolvă restul poeziei de orice scădere. Ceea ce e, desigur o eroare.

În ultimă instanță, e o chestiune de pedagogie literară a cărei transpunere în practică este vital necesară cu deosebire în cazul poetului (de multe ori a făcătorului de poezie !) mai mult sau mai puțin tînăr care, din cînd în cînd, este dispus să confunde în chip deliberat teritoriul confruntărilor de opinii critice și estetice cu cîmpul de manifestare a tuturor complexelor sale de superioritate sau de inferioritate. Însemnatele succese dobîndite de conștiința critică pe ansamblul vieții noastre literare de azi îndreptățesc în cel mai înalt grad speranța grabnicei și, evident, structuralei remedieri a neajunsului semnalat în prezentele însemnări. Ar fi, acesta, și un semn de stimă pentru cititorul și iubitorul, de azi și de mîine, al poeziei românești contemporane.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

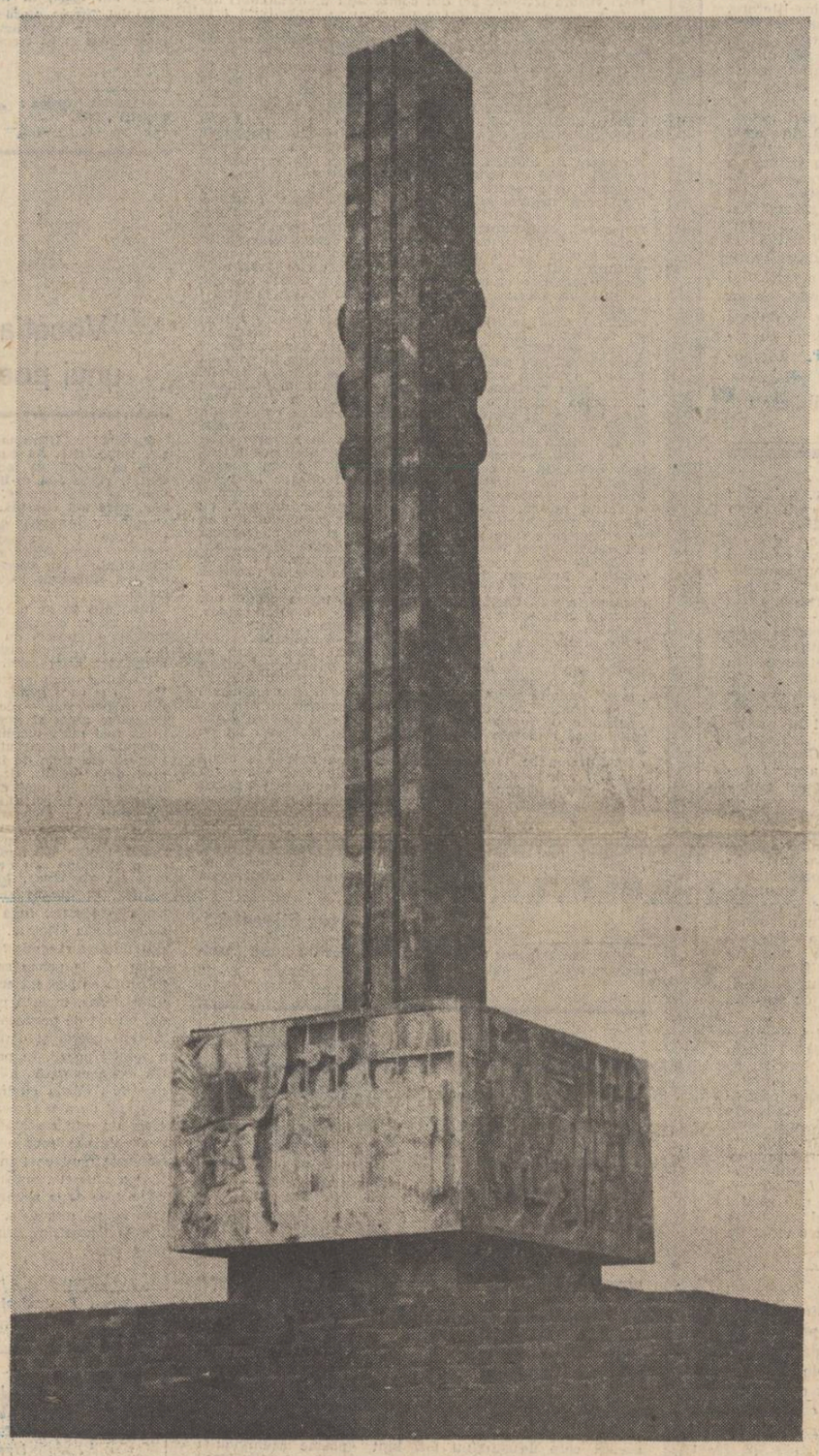

Obeliscul de la Gurăslău — Sălaj (Lucrarea, în piatră, aparține sculptorului Victor Gaga)

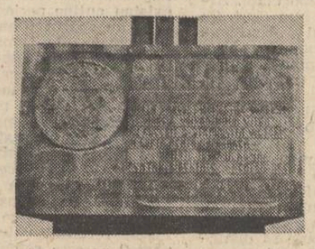

Tăcere-niricoșată

Sunt niște plopi la vreo zece
kilometri de Cluj
de o parte și de alta a singurătății
șoselei

pe Dealul Feleacului —
niște arbori
pe care niciodată n-am să-i uit
ca niște consuli ai solemnității

De ce nu ne-om fi putut înțelege ?

Sunt niște plopi de o parte și de alta
a lunii decembrie
și-a singurătății șoselei

Se suportă foarte greu neuitarea
m-am certat cu cei ce-astupă
izvoarele
era-nspre seară
și ningea peste ei...
Ningea și peste plopi — e ninsoare
pudră
în tăcerea lor consulară

Sus de tot
pereții muzicii cosmice se continuau
cu păsări necunoscute Zburătoare
ducînd în pliscuri — de sîni —
despletite fete și ploaie
de presupuneri. Și ploi...

Turme — tălăngi — petece
de lună și de civilizație

Prin fiecare copac din istoria
Ardealului
trec apele și munții României

Fără oboseală Fără odihnă

Sunt limite chiar și în cer

Ion Caraion

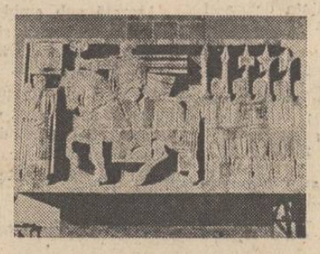

Simbolul celor 11 lăzi

Era anul 1914 și uniformele militare schimbaseră culoarea zilelor și a săptămînilor. Se abandonau poziții dărăpănate și se pregăteau alte linii întîi, pentru primul mare război al secolului. Și pentru asta trenurile nu mai duceau oameni în voiaje de plăcere, cărau tunuri acoperite cu crengi, obuze, soldați în boi-vagon, lăzi de muniție. Unii își căutau adăpost, alții hrană, unora le rănăștea curajul și altora le pierea încet. Și-n toată această, cînd liniște cînd harababura dinaintea marelui dezastru, un singur om se chinuia să transporte, nu gloanțe, nu grîu pentru vremuri de foamete, nu pansamente pentru răniți, ci Dicționarul limbii române, *materialul dicționarului tezaur, împachetat în 11 lăzi. Autorul Sextil Pușcariu era deja „peste munți" soldat al triumfalei armate în care nu se mai lupta cu pana, ci direct cu mitraliera. Gîndiți-vă la omul care avea din partea* Academiei Române *însărcinarea de-a salva fișele, tot materialul documentar al* Dicționarului limbii române ! *Cine avea timp pentru el, cine îl putea ajuta să transporte lăzi cu hîrtii cînd hîrtiile nu valorau nici cît un tub de cartuș pentru generalii prinși în febrilele pregătiri ale apocalipsului. Și el, nici bătrîn nici tînăr după ani, dar slăbit și chinuit de boli, căuta drumul spre București unde trebuie să ajungă limba română din cele 11 lăzi, el, nici bătrînul, nici tînărul Albini Septimiu știa că au trecut aproape 70 de ani de cînd celălalt Albini, tribunul, tatăl său, pregătea Apusenii de apărare cu Legiunea Gemina. Și mai știa acelt Albini că* Dicționarul limbii române *trebuie salvat, dus la* Academie, *altfel într-o bună zi limba română se va întoarce asupra lui așa cum știa că istoria se întoarce asupra celor care au măsluit-o sau au împiedecat-o să fie istorie.*

Presimțea el, fiul tribunului, că se apropie ceasul, că n-a umblat de pomană la Viena cu cei 200 de români pentru depunerea Memorandumului, *că n-a îndesat degeaba scîndura tare a băncii acuzaților, că se răsbună anii de condamnare ai lui Vasile Lucaciu, Ioan Rațiu, Dimitrie Comșa, D.P. Barcianu, Iuliu Coroianu, Patriciu Barbu, Teodor Mihali, Rubin Patița, Gherasim Domide etc., toți cei care în clipa rostirii sentinței aveau să sară în picioare sub puterea unui singur resort, același resort care le-a dat puterea să strige : „Trăiască unirea tuturor românilor ! Trăiască libertatea !". Simțea acest Septimiu Albini, un mare erou, un mare om politic al sfîrșitului de veac, ziarist cinstit care punea stiloul și-l folosea ca pe o pușcă de soldat în apărarea unui singur pămînt, că el trebuie să ducă lăzile cu limba română pentru că suferințele atît îi îngăduie să facă, că nu mai poate pleca pe front, că și lucrînd pentru* Academie *lucra pentru împlinirea imperativelor memorandumului, ale viselor și speranțelor bătrînului tribun din Legiunea Gemina. A ajuns cu bine. Într-un mare război el și-a pierdut fiul, și a salvat dicționarul limbii române. Și asta i-a ajuns ca-la puține zile după unirea din 1918 să se întoarcă în Transilvania într-un sat oarecare. Multă putere avusese în el, putere de țăran. O terminase, își văzuse visul cu ochii și putea muri. S-a stins fericit, redevenit țăran cu ochii totdeauna întorși spre orizontul devenit mai clar. Ioan Rațiu, Rubin Patița, D.P. Barcianu, Gherasim Domide, Dionisie Roman, O.C. Popovici, Aurel Suciu, I. Russu-Sirianu, Aurel Mureșianu nu apucaseră să-l mai vadă atît de limpede.*

Cornel Nistorescu

Un scriitor al Unirii:

Dimitrie Ralet

În plină efervescență a luptelor pentru Unire, la 13 aprilie 1857, trei fruntași moldoveni aduc în București un document acoperit de sute de semnături exprimînd dorințele cele mai arzătoare ale țării : unirea Principatelor și autonomia deplină. O corespondență publicată în ziarul **l'Etoile du Danube** (nr. 32 din 25 aprilie) arată că „cei trei delegați au fost primiți cu entuziasm de locuitorii județelor pe care le-au străbătut și peste tot au primit acte de adeziune". Comisarul Franței la București, Talleyrand, scria a doua zi ministrului său de externe : „Cei trei sînt oameni de înaltă distincție : unul a fost ministru, ceilalți doi, unul ca istoric și celălalt ca poet, ocupă un loc de frunte în țara lor. Întrevederea cu ei a produs în general, asupra tuturor colegilor mei (comisarii celorlalte puteri — n.n.), o impresie favorabilă cauzei pe care au venit s-o apere pe lîngă noi..." Istoricul era Kogălniceanu iar poetul — V. Alecsandri ; cel de al treilea, fost ministru, prieten și părtaș al primilor la toate acțiunile purtate în vederea Unirii, vechi colaborator al aceleași la **Propășirea** și la **România literară**, este astăzi aproape uitat :

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 6-a

Sensul tradiției

Călinescu și Iorga

II

De ce ține Călinescu să dovedească neapărat că „organicul există în literatura română" ? Organicul presupune, înainte de orice, putere de emanație proprie, capabilă să înlăture eventualele goluri și să absoarbă influențele străine care, neasimilate cum trebuie, ar produce impresia de „artificial". Organicul unitate și continuitate, unitate în continuitate. Organicul implică însă și o evoluție lentă, o alunecare ineată, fără salturi, de la o etapă la alta, uneori chiar fără treceri sesizabile ca atare. Organism independent, literatura română urmează un astfel de model evolutiv căruia criticul însuși pare să i se supună

El insistă să descopere chiar în cadrul etapei „culturale" a literaturii române acele elemente estetice incipiente care au făcut posibilă trecerea spre faza artistică propriu-zisă. În continuare, o înaintare lentă dar sigură, greu sesizabilă de la un autor la altul, e urmărită de criticul atent la rafinarea treptată a observației și a limbajului. Ajuns la 1848, el nu poa-

Mircea Martin

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Ion Vinea panlirist

Nu despre poezia lui Vinea încerc să glosez în rîndurile ce urmează, deoarece locul lui în lirica noastră este astăzi necontestat și dintre cele de rangul întîi. Apariția însă a volumului V de **Opere**, în Editura Dacia, Cluj-Napoca, **Publicistica**, ediție îngrijită de Mircea Vaida și Gheorghe Sprințeroiu, cu un studiu introductiv al celui dintîi, mă îndeamnă să iau în considerație ideile lui Ion Vinea, poetul modernist, despre poezie. Și anume, în ce măsură teoretizează propria lui poziție, în calitate de director al revistei **Contimporanul**, care s-a pus din primul moment în serviciul cauzei suprarealismului, inițiind chiar, în capitala noastră, prima lui expoziție plastică internațională ? Și apoi, dacă nu cumva ideile sale despre poezie se îndepărtează cît de cît de idealul conmilitonilor lui occidentali ? Operația critică este înlesnită de faptul că editorii au grupat într-un ciclu, I, **Literatură și artă**, tot ce li s-a părut interesant în scrisul lui Vinea asupra variatelor probleme artistice și literare ale timpului, între anii 1924 și pînă în pragul morții lui, 1963.

Într-un **Manifest activist către tinerime** (1924), este condamnată în bloc producția lirică, prin aceste cuvinte în stilul său pamfletăresc :

„Poezia nu e decît un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice virstă".

Nu era chiar așa. Poezia încetase de a fi, chiar în sectorul ei erotic, sentimentală și lacrimogenă.

Acest proces începuse cu Minulescu, din anul 1908 (**Romanțe pentru mai tîrziu**), ca o reacțiune împotriva ultimilor posteminescieni, ca P. Cerna și alții.

După un an, în revista **Punct**, sub titlul **Vorbe goale** și într-un text alternativ în limba română și franceză, Vinea începe cu o enumerare cumulativă de noțiuni curente în poezia suprarealistă. Iată-le :

„Metro, metronom, mecanic, constructiv : nickel, express, radium, telefon, T.F.F., cablu, as-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE ● IAȘI, 1978 ● **Poeme de Virgil Teodorescu** ● „Nunta fluturilor roșii" — proză de **Dumitru Radu Popescu** ● Cronica literară : Valentin F. Mihăescu și Alexandru Condeescu despre volumele : **„Introducere în opera lui Alecsandri"** de **Al. Piru** și **„Imaculatul panegiric"** de **Tudor George** ● Viața cărților ● Fragmente critice : „Dialog la Cochirleni" de **Eugen Simion** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● TV ● Radio ● Plastică ● Muzică ● Revista revistelor ● Sport ● **Mapamond** : ● „Pictoriștele din Uzdin" de Dan Mutașcu ● Zilele literaturii și artei din R.D.G. ● Repere ● **Cultura românească în lume** ● **Revista străină** ● **Poezie filipineză.**

ATITUDINI

Istoria literaturii între Ormuzd și Ahriman

Caracterul exploziv al istoriei literaturii române sare în ochi chiar celui mai superficial examinator al ei. Constrînsă să ardă doar într-o sută de ani etape pentru care alte literaturi au avut la dispoziție perioade mai lungi și mai puțin convulsionate de dezvoltare, literatura română oferă spectacolul conviețuirii simultane a unor curente, tendințe, personalități care în chip firesc ar fi trebuit să fie succesive. Fatalmente această conviețuire duce la ciocniri, unele violente, la polemici, dintre care multe excesive. Gherea coexistă cu Maiorescu, Iorga și Ibrăileanu cu Dragomirescu și Lovinescu. Enumerarea în paralel a perechilor antinomice din punct de vedere al ideologiei literare poate fi mult mai lungă. Caracterul accelerat al dezvoltării literaturii române, cumulul de personalități pe spații mici dă un desemn și o culoare aparte istoriei literaturii noastre care trebuie, de aceea, înțeleasă în resorturile ei adînci. Desigur, constatarea noastră nu justifică nedreptățile, nu puține, dar conține explicația adîncă a situației.

Mai ales paginile de critică ale literaturii române se cuvin citite cu un ochi foarte atent la context. Fiecare epocă literară își are învinșii și învingătorii ei, conform unei dialectici specifice momentului, decișii de multe ori mai mult de talentul polemic al uneia din părți decît de îndreptățirea ideilor lor. Istoricul literar are, de aceea, datoria de a merge la rădăcina lucrurilor. El nu poate împrumuta fără modificări tabloul pe care i-l oferă un moment literar sau altul, deoarece punctul său de observație se cade să fie altul decît cel consumat de trecerea timpului. Se impune a observa la cei mai importanți critici ai literaturii române mai

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Cuvintele și poezia

Relația dintre cuvinte și poezie este fundamentală numai în punctul inițial, atunci cînd talentul se află în starea de grație și cuvintele sînt selectate ori vin ca în vis în mișcătoare imagini și combinații inedite. Despre cuvinte am mai spus undeva că ele nu sînt decît o cimpie nesfîrșită de animale adormite, absolut transparente, cărora vorbitorii de-a valma le atribuie culori, acizi și otrăvuri potrivite cu umoarea fiecăruia: Se pare că dintre cei care le tulburâ somnul poeții reușesc cei mai bine și îndelung să mențină cuvintele în stare de veghe Închipuiți-vă un mare poet, rostindu-și prima oară poemul genial pe vîrful unui munte liniștit ; e mai mult decît sigur că poemul se va constitui, imprima și rămîne într-o alcătuire de sine stătătoare, asemeni acelor vestite monade, chiar de-ar fi să-l asculte numai stîncile și norii. Altfel nici nu ne putem explica modul cum Iliada a ajuns pînă la noi, fără să fi fost scrisă inițial, circulînd o lungă perioadă de timp numai pe frunzele care cădeau, pe vînturile care-au bătut prin secolele VII — X î.e.n. și pe buzele unor cîntăreți incurabili. Deci marele poem homeric a fost cules direct din vînt și scris numai la lungă vreme după dispariția celui care l-a conceput. Lucian Blaga vorbea cîndva de mîntuirea artiștilor de orgoliul creației și vanitatea paternității și propunea (la modul ge-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

CARTEA CU PRIETENI

Vasile Nicolescu

Poeții fac parte dintr-un batalion de taină. Nu se pedepsesc povestindu-și lumii faptele (Neputință ? Spaimă ? au firi de brîndușă crescută-n coapsă de catedrală ?) Nu le poți cunoaște drumurile decît citindu-i cu ochi în care ard doi stropi de tristețe legănată pe oceane, seara, cînd pe cer trec spre vaduri cu apă rece stelele ce și-au sfîrșit menirea, cînd lîngă singele fetelor îmbobocesc jderi și dă-n spic secara spre a fi adunată în brațe și sărutată cu sînii, iar sufletul fiecăruia din noi caută un colț de primăvară ca să se-mbete spunînd : bună seara, scînteietoare ploaie de aprilie, cu care mînă vei semăna poveștí pe maluri de riu ? Atunci se leagă punțile și se întîmplă miracolul pe care Vasile Nicolescu îl bate cu boabe de ienupăr spre a-l schimba în descîntec

...Niciodată atît de aproape
ca-n noaptea
cu crengile rupte...
Vasile vine din **Liturghii negre,**

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

AL. PIRU: „Introducere în opera lui Alecsandri“

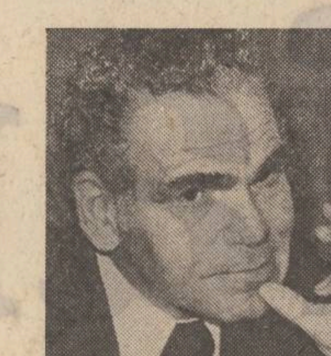

Un studiu critic privindu-l pe Vasile Alecsandri, fie el și numai **Introducere în operă,** este o intreprindere dificilă și riscantă, cel puțin din două puncte de vedere. Dificultatea ține de „transparența“ scriiturii „bardului de la Mircești“, calitate ce ar lăsa puține șanse de originalitate unui demers interpretativ orgolios, excedat de ambiția noutății. În același sens, se adaugă existența unei bibliografii critice anterioare, impunătoare nu atit cantitativ cit mai cu seamă calitativ. Este vorba în primul rind, de cartea lui Charles Drouhet, **Vasile Alecsandri și scriitori francezi** (București, C.N., 1924), remarcabilă analiză comparatistă, de capitolul **Vasile Alecsandri Momentul 1855. Poezia oficială,** pe care G. Călinescu îl dedică autorului „Pastelurilor“, în celebra sa „Istorie a literaturii române de la origini pină în prezent“ și, desigur, de monografia **Vasile Alecsandri** (1958), a aceluiași. De aici derivă și riscul redundanței, al dublării unor interpretări critice valide, deja exprimate. Acestor (pre)judecăți le răspunde Al. Piru în recenta sa **Introducere în opera lui Vasile Alecsandri** (Editura Minerva, București — 1978). În cele cinci secțiuni ale cărții criticul analizează **poezia** (intră aici și caietul manuscris de **Poezii,** păstrat la Biblioteca Academiei Române), **teatrul, proza, scrierile cu caracter documentar** care se pot integra prozei **(Memoranda,** impresii de călătorie notate în limba franceză ; un jurnal în aceeași limbă, cuprinzind perioada 7/10 iunie 1846 — 4 mai 1847 ; memorialul diplomatic din 1868, tipărit între 1877—1878 în „Convorbiri literare“, cu titlul **Estract din istoria misiilor mele politice), articolele de critică și corespondență.** Așadar, o abordare exhaustivă a operei făcută fără dilatări inutile ci, dimpotrivă, concisă și eficientă, vizind **sinteza.**

Analizind poezia și, în general, creația lui Alecsandri, criticul nu ajunge, în esență, la concluzii diferite radical de cele ale lui Călinescu. Acesta din urmă este citat cu venerație și, de cele mai multe ori, observațiile sale sint respectate și urmate. Deosebirile constau în efortul de sistematizare, plusul de informație, compararea atentă a edițiilor, nuanțarea unor judecăți și, uneori, răsturnarea altora. Iată citeva exemple : Al. Piru imparte „Doinele“ lui Alecsandri în patru grupe distincte : **cintecele de lume,** poezii care se confundă cu producția folclorică și al căror conținut se suprapune pe definiția pe care Alecsandri o dădea speciei („...Cintice de iubire, de jale și de dor, plingeri duioase a inimii românului în toate impregiurările vieții sale“) ; **scenariile** avind ca eroi ființe fantastice sau ilustrind credințe imprumutate din folclor ; **doinele cu haiduci** ; în fine, **legendele.** Fiecare grupă, cuprinzind exemplele adecvate, se diferențiază prin repertoriul tematic, extras de critic printr-o analiză strinsă și documentată. Accentul didactic, ca efect al clasificării, nu ingreunează lectura ci o clarifică salutar. Vorbind despre cariera diplomatică a poetului, Călinescu amintea de intilnirile cu Napoleon al III-lea, cu Victor Emanuel, cu contele de Cavour. Al. Piru îi adaugă pe lordul Malmersbury, contele Kisseleff, baronul Hübner, ducele de Malakov și notează că „Alecsandri a pledat cu finețe cauza românilor (recunoașterea Unirii Principatelor), izbutind să-și ciștige simpatia tuturor, chiar a celor care nu ne erau din primul moment favorabili“ (...). Unele judecăți sint nuanțate (semnificația acordării premiului felibrilor de la Montpellier) altele au un vădit caracter polemic și propun revizuiri importante. Argumentele sint de bun simț (în legătură cu poemul „Sentinela română“ criticul notează : „Versuri bune de declamat la serbările școlare, zic comentatorii, însă cu adevărat bune cit timp vor exista (probabil întotdeauna !) asemenea serbări, iar logica demonstrației își adaugă, cind e cazul (polemica cu Călinescu dar mai ales cu Cioculescu în privința valorii poeziei „Steluța“) și atributul erudiției. Iată o mostră de vervă polemică : „Mai intii trebuie să distingem între poezie și melodie, cu specificarea că nu compozitorul, ci autorul însuși a schimbat în 1875 titlul din **Dedicație** în **Steluța.** E adevărat că unele melodii precum **Plaisir d'amour** de Martini au inlocuit textul literar (de cavalerul Florian) de care puțini mai știu. Însă melodia lui Dumitrache Florescu nu-i mai cunoscută ca poezia lui Alecsandri, chiar dacă vulgul o gustă și fără să știe de cine sint cuvintele. Cit despre gustul literar, acesta n-a aparținut niciodată autorilor de romanțe care, în chip firesc, nu decid în materie de literatură. Textul **Dedicației** nu s-a degradat prin cintec, a rămas același, iar literatura clasică, de altfel ca și muzica, nu are soarta șlagărelor. Poezia lui Alecsandri nu are numai o valoare istorică, e și cea mai bună poezie românească de la mijlocul secolului trecut și o poezie modernă, prețuită și cultivată și azi, surprinzător de actuală uneori“. Urmează, apoi, decupajul în text care întărește afirmațiile.

Cind scrie despre proza lui Alecsandri, considerată de Călinescu „poate că cea mai durabilă parte a operei“, Al. Piru explică afirmația maestrului (și de fapt, o corijează) prin aceea că poezia s-a innoit mai repede decit proza încă din timpul vieții lui Alecsandri (Eminescu, Macedonski) dar atrage atenția și demonstrează convingător că, de fapt, „nu găsim în proza lui Alexandri nici o calitate și nici un defect pe care să nu le aflăm și în opera sa poetică ori dramatică“.

Criticul respinge și teza potrivit căreia între 1863 și 1868 Alecsandri ar fi trecut printr-o perioadă de criză lirică, manifestată prin absența semnăturii sale în reviste. Răspunsul (aproape incredibil prin simplitate) este că în acea vreme existau puține periodice literare. Cind au apărut **(Convorbiri literare** apare la 1 martie 1867), poetul s-a manifestat din plin.

Rezultatul demersului critic din **Introducere în opera lui Vasile Alecsandri** nu este un Alecsandri fundamental „nou“, ci o lectură nuanțată, în care accentele de intensitate au fost redistribuite cu acea știință a echilibrului proprie personalității lui Al. Piru. Apariția acestei cărți — la care se adaugă și foarte recentul volum „Permanențe“ — este semnificativă și din alt punct de vedere. Parafrazind o apreciere a criticului privindu-l pe Alecsandri, vom spune că „Trecut de 60 de ani (Al. Piru) nu-și diminuă cu nimic forța creatoare“. Dimpotrivă.

Valentin F. Mihăescu

TUDOR GEORGE: „Imaculatul panegiric“

Într-un peisaj poetic marcat în general de convenția literară, livresc adesea în sensul devitalizării, ironic pină la dizolvarea de sine, Tudor George este un poet anacronic prin credința sa în Poezie și în fuziunea ei cu Realul : un vagant perpetuu rătăcind printr-o atemporală piață carnavalescă. Viziunii umaniste și populare a carnavalului îi aparține poezia lui Tudor George refăcind un tip de comunicare ideal și totodată real, utopic și sărbătoresc, născut din libertatea contactului dintre oamenii descătușați prin veselie și mască. Regimul cotidian e abolit din piață și din crîșmă pentru o libertate rizindă. Aici totul e permis și mai ales veselia, risul (risus paschalis) ce transformă totul — sacru și solemn — într-un chiolhan vital al lumii : „Cinta la crijmă stanțe și rondele / Innobilîndu-i pe scirțanii cu ele / Brav castelan, pierzîndu-și iarna vara / În bătălii — la birtul «Feldioara» !. Cel ce trăiește veșnic condiția carnavalescă schimbind întruna lumea este bufonul, nebunul medieval, herald al „unei forme de viață deosebite, reale și totodată ireale la hotarul dintre viață și artă“ (M. Bahtin). Opunindu-se rigidității și monotoniei existenței Tudor George și-a creat un astfel de „nebun“ poetic și boem : **Ahoe** — erou real și ideal, figură insolită în literatura română unde „trăirea“ poetică e cenzurată de „echilibru și măsură“ și rareori dusă pină la ultimele consecințe. Și unde, totuși, înaintași iluștri n-au lipsit Eminescu, Tonegaru, Stelaru ș.a. : „Haz de necaz destul făcuși în viață / Boema Ta, ce altceva mă-nvață ? / / De ne-am fi cunoscut, de bună samă / S-ar fi găsit și pentru noi vreo cramă ! / / Și-nemaivrind să știu ce veac, ce zi e — / Aș fi-nchinat cu Tine — Poezie !“ **(Poezie-sărăcie).** Cintăreț boem, ars de poezie, Tudor George își asumă cu luciditate condiția anacronică și precară acum la sfîrșit de secol XX : „De-atît nesomn și-alcool, cu dinadinsul /, Beat trec prin voi, dar cine să mă vadă ? / Sint Insul-cel-de-Scrum, prieteni, Insul / Care, de fapt, e-un Înger de Baladă !“ De aceea risul său de descendență villoniană și rabelaisiană și-a pierdut cu timpul veselia : „Sint trist de-o bubă veche și parcă, deopotrivă / Sătul de neghiobie, în crijmă, beat, sint vesel“. Moartea nu mai e doar o sperietoare caraghioasă ci o prezență apăsătoare și mohorîtă ce i-a răpit cu cruzime poetului veselii și nepăsătorii convivi. Căci — helas ! — dincolo de patetismul pastișat ce-i proiectează gesturile pe scena existenței carnavalești, ultimul volum al lui Tudor George ascunde un dureros rămas bun de la „al vieții tragic teatru“ : „Dar văd că-s singur ! Bîjbii spre trecut, / Pe-un colț de masă răsturnind cinzecul. / Prea m-am întins pe zare — arbor slut : / Ating un **Plop** de-o jumăta' de secul !“. De la glumă, joc, farsă, dans macabru tensiunea urcă prin temele poetice consacrate — zădărnicia (fortuna labilis, ubi sunt), regretul vremii ce se duce, testamentul — ajungind la disperare și strigăt ca în finalul baladei „singaporene“ **Plopii.**

Poetului i-a mai rămas totuși din veselul carnaval de odinioară concepția estetică numită de Bahtin „realismul grotesc“ a cărei principală trăsătură este „degradarea“ : moartea hilară a lumii serioase și inalte pentru a renaște cu o nouă prospețime — „Și cine-mi da banchetul și-i bancher / Și saltă-n cinstea tuturor paharu ? / Sculat din moarte, ca un pișicher / Cinstea el însuși : — A-nviat Stelaru !“. Grotescul se amestecă însă în veacul nostru cu ironia amară și sarcasmul. Astfel, în **Balada Marelui Stelar...** — piesă demnă de antologia lui Théophile Gauthier „Les Grotesques“ — un realism popular, gros și tonic, se îmbină cu realitatea pictată cu o cruzime dantescă. Doar visele boemului poet au tușe delicate, tandre, de peisaj flamand. Asemeni trubadurilor d'antan, Tudor George este și un poet „rhétoriqueur“, bun cunoscător al canoanelor versificației. Suflului său liric i se opune uneori tendința de a-și supune inspirația la rigorile unor forme fixe, prestabilite. „Abil în vers, isteț la rimă“, el compune cu ușurință și eleganță sonete, catrene, rondeluri, sextine și distihuri într-o generoasă dar inegală producere poetică. În ciuda acestora, baladele nu au forma fixă, consacrată, ci sint mai degrabă ample „lamente“ adecvate mijloacelor sale artistice.

Universul poetic al lui Tudor George e dominat de o viziune a colosalului geologic, galactic : o gigantomahie în care s-au deslănțuit toate energiile. Stihiile, stincării enorme, diluvii, păduri de sori, balauri colcăind prin lavă, fulgerul, larma, miezul de foc și ger, o mie de păminturi, explozii, furtuna, tije de foc străfulgerate — se-nvălmășesc în plasma genezei poetice. Beția e o descătușare dionisiacă, trăirea impetuoasă în șarjele jocului de rugbi — ardere a prisosului vital. Vigoarea poetului susține construcțiile artistice. Poet al gesturilor titanice, dind „autografe pe Cosmos“, Tudor George posedă o forță poetică a cărei autenticitate și grandoare amintesc de versul eminescian și de viziunile lui Lucian Blaga sau Geo Bogza. Acestui temperament liric îi corespund năvalnice rostogoliri de versuri în care poetul nu se oprește să-și șlefuiască imaginile, smulgîndu-le doar parțial din magma vorbelor stîncoase. Cu o altfel de măsură decit cea firească trebuie deci evaluate poemele sale din care totuși finețea nu lipsește și unde versul poate fi „un susur tandru, or stirnind potopul“.

Anacronismul acestei poezii e aparent și înșelător, căci prin refuzul civilizației tehnicii o-pace și cintecul vieții omului aproape de natură **(Țara migrenelor, Orașul fără rindunele** ș.a.). Tudor George utilizează „avant la lettre“ teme centrale ale poeziei **beat** acut contemporane : „Vai, de vîntu-ncremenit mi-i teamă ! / Și de ziduri — că-mpietresc sub ele ! / Zborul tău și ochiul nu-l da vamă — / Orb, sub cer vidat de rindunele !...“.

Așezată sub emblema bivalentă a comicului și tragicului — Sancho Panza grăind cu glas de Don Quijote — poezia lui Tudor George impune un poet acoperit pe nedrept de propria-i legendă și împărțind cu Dimitrie Stelaru un loc cu totul aparte în spațiul literar românesc.

Alexandru Condeescu

CARTEA DE DEBUT

Proza și poezia

● **Confesiuni paralele** (Cartea Românească, 1978), romanul de început al lui Costache Olăreanu este o scriere semiserioasă, lejeră. Titlul nu corespunde materiei. Nu sînt mai multe confesiuni paralele în carte, ci o singură relatare a peripețiilor prin care a trecut personajul cu numele T. din orașul R. (Roșiori ?) născut în anul 1928, elev de liceu, student filolog din 1948, absolvent prin 1952, repartizat la țară unde nu s-a dus, trecind din această cauză prin ocupații paradoxale ca aceea de ajutor mecanic la un liceu, bibliotecar etc., nevoit să dea autobiografii false pentru a putea fi primit în facultate și în diverse slujbe, din cauză că tatăl său, funcționar de bancă, fusese un timp reținut, nu știm de ce. Stilul este de parodie. În copilărie, T. ar fi trecut printr-o fază presocratică (cu ajutorul bătătorului de covoare vedea universul „unit printr-o trăsătură comună“, de la pămînt la cer și înapoi), apoi a devenit eleat („privind curtea de la înălțimea unui cireș“), în sfîrșit heraclitian (agățat în spatele unei trăsuri vedea cum defilează în urmă casele). În liceu, medita să se facă „cioban metafizic“, „inactual prin vocație“, „unit cu stelele și cu norii“, „cioban muzical“ primăvara, „cioban viril — la culme“, vara, și „cioban-cult“, „trăind idei și reflectind la orice pină și la legatul nojițelor de la opincă“. Nu citea pe Nedioglu și Tafrali, manualul de istorie, ci pe Blaga și Călinescu, dar și **Sub stele** de Cronin. La facultate fusese acuzat de un coleg că citește literatură pornografică în franțuzește, deoarece avea pe Platon în colecția „Belles lettres“. A făcut comerț la talcioc și ni se dă o interesantă listă de lucruri pe care le expunea, comică : „plăci de gramofon (Ah, vocea lui Stracciari !), ace, lame de ras, **A la recherche du temps perdu,** creioane colorate, manșoane, mufe, bile de sticlă, veioze, scrumiere din fontă sau ceramică, busturi, clepsidre, stative pentru partituri, fulare, saciz, sticle de cerneală Kores, încălțătoare, frînghie, Aristot în diferite interpretări, picături Davila, aforisme, belciuge, coperți de carte, desene de Pallady 50 de lei bucata, ascuțitoare, broșuri cu romanțe și cintece de petrecere, **Vicleniile lui Scapin,** cursul scurt, clame, șosete, căni, centuri, capse (moși și babe), busole, coupe-papier-uri“, cu alte cuvinte cam tot ce nu mai interesa atunci pe posesori. La fel de amuzantă e lista invențiilor și descoperirilor lui T. dintr-o autobiografie : „L-am ajutat pe tatăl meu adoptiv să măsoare cu ajutorul unui cadru de lemn mobil cubajul sobelor în raport cu cel al încăperilor, am executat o undiță eficace de prins găinile care urmează să fie sacrificate, am mai făurit și un dispozitiv special de măsurat salinitatea în borșuri și supe, o cheie franceză adaptată la prinsul racilor, un aparat de presat mustățile la bărbați, mult mai comodă decit acea fișie de pinză legată strins în jurul maxilarelor și cu care trebuie să dormi o noapte întreagă, în fine un sifon minuscul de aromat gura, precum și un dispozitiv de alarmare a ciinilor leneși“.

Din nefericire, intimplările puse pe seama unor eroi fugitiv aduși în scenă seamănă cu cele din filmele americane cu gaguri și bătăi cu frișcă și sînt prea vesele pentru a ne lăsa impresia unei atmosfere de suspiciune din perioada 1949—1953 la care Costache Olăreanu se referă. La întrebările : „Ce puteri ne stăpineau destinele, decideau drumurile, nopțile, traiul nostru ? Ce plutea în aer, pe străzi, în piețe, chiar acasă ?“ — răspunsul : „Ceva ce făcuse ca din Eminescu elevii să nu învețe decit **Codrule, codruțule,** Brâncuși să fie ignorat, Blaga și Barbu condamnați, Arghezi stigmatizat“ — ni se pare cel puțin incomplet.

● **Patima muntelui** (Eminescu, 1978), volum de versuri al debutantului Dumitru Pricop, merită o mențiune pentru acuratețea prozodică și deocamdată numai pentru programul liric enunțat în poezia liminară : „Eu mă înalț un munte spre ochii tuturor / o pasăre încheagă pămîntul cu vecia / sub aripile-i albe cu Vrancea sint dator / pămîntul plin de taine, mai vechi ca poezia“. Poetul se recunoaște „dator cu Miorița Vrancei“ și într-adevăr în volum figurează șase poeme cu titlul **Mioritică** bine versificate, dar din care nu se poate cita nimic. O strofă de oarecare semnificație găsesc în **Rădăcinile eternității** : „Nu știi nicicind cit suflet lași cetății / dar viața dintr-o arcă-n altă arcă / prin rădăcinile eternității / cu vina tuturor de-a fi se-ncarcă“. Prin urmare, Dumitru Pricop aspiră a fi un poet angajat existențial. Este deocamdată un corect tradiționalist : „Sint cel din urmă prinț cu o coroană / de munți, de dealuri, ciuri și stejari / în loc de sfinți strămoșii-mi sint icoană / și eu mă-nchin sub aștrii lor cei rari... / Prințul intii, și mai apoi flăcăul / din sat vrincean găsit într-o baladă / ce i-a sortit să poarte printre oameni / cuvintul care-n brazde va să cadă“. Se impune însă o innoire a limbajului liric, pentru moment, prea cuminte.

Al. Piru

viața cărților

Reconstituire plastică

● Un livresc cu sincope vitaliste e și **Adrian Popescu,** „echinoxist“ din intiia promoție, zugrav de enluminuri artifițioase, vetust cu măsură și într-o proporție curat barocă. El cintă „Umbria“, a lui Eutopie, țara paradiziacă purificată de indepărtarea în vreme, iluminată de o radiație impenetrabilă ca în tablourile lui Fra Angelico : „Prin pulberea lunii, copil, cu părul plin / De viespi de aur și fluturi de noapte / Cit ai mers stirnind praful alb cu tălpile / Pină la steaua în care te-ai aprins / Din vale urca un fum albăstrui / Și se simțea dulceața unui nor de rășină / Ca și cum acolo un sat de dulgheri / Și-ar fi făcut sălaș tainuit / Sau subțiri păstori de albine / Ce te-au rugat să șezi cu ei la cină...“ Poetul e aparent din clasa barocului reconstitutiv, în gustul André Mary, și se alătură, așadar, lui Horia Bădescu. Însă nu inovația pur verbală, cu o factice patină a vremii, e aci baza căci Adrian Popescu nu are mină de cronicar ci ochi de pictor. Instinctul plastic și, mai rar, olfactiv, domină simțul limbii. Mari viziuni izvorăsc aci din combinația unor tablouri arbitrare, cu o notă izbitoare de colaj : „Umbelifere / la marginea drumurilor tale / dîre de spumă / în urma roților / te fac mai ușoară printre / lucruri aeriene: / această prezență a naramzelor / mai îmbietoare ochiului / decit femeia însorită / pe care o zărești / la ultimul val de șosea“. Simțul vizionar nu merge cu vremea înapoi și poetul nu se sforțează spre a scoate efecte trubadurești. El are o senzitivitate modernă și adaptează tehnica enluminurii la filmul vieții contemporane, pictează în gust primitiv instantanee de stradă și de larmă diurnă. Rară este aci, și izbitor decorativă, senzația naturistă, ca în aceste inventare de ierbar : „Toamna în munți, într-o pădure de fagi / cind de țărînă te desfaci / mirosul de lemn, de ciupercă, de strugure / cum poate de mult să te bucure / căpriorii, negrele grinzi afumate, umila iască / dintr-o casă cum e argintul vechi / înnegrindu-se, luminind părintească“. Mai nimic din țipetele elementare gidiene și Adrian Popescu nu este un Emmanuel care zugrăvește în pastă groasă cite o „natură moartă“ în care să vibreze tensiunea culorii. El iubește linia și este un caligraf, exagerările exterior cromatice nu-i plac. Din aceste glaciale poliptice ca acesta : „Un velier fantomă acostă la țărm / Părea un cuib pietrificat în mare / Oh, eram gata să mă sfărim / Cind se ivi sub turnuri și ceru intrare / Lăzi cu miresme, fructe mari și plante / Din miazăzi în vrejuri delirante / O însoțeau / Era un dar de preț / Alcoolul cel mai pur, mai genuin / Se revărsa în palidu-i îngheț“ a izvorit o lirică alegorică, unde termenii poetici simpli s-au prefăcut în mari idei generale, majusculate: „Verzimea pajiștei o răscolești desculț, / în Vint ciulești urechea și asculți, / întrezărești printre coroane-un Roi / de mari Albine care vin spre noi, / o Zugrăveală ce n-o strică ploi / o Frescă minunată în Noroi?“ Ceea ce era vital decorativ a luat acum o înfățișare hieratică, dezlegată de contingent și Adrian Popescu simbolizează în chip personal, într-un tablou cifrat : „Urzeala unor cinepi, aspre, / e Cortul simplu așezat sub astre, / e cortul nostru, frageda lui fire, / cu fir de Aur, cu albastre fire, / țesut, păienjeniș curat și nălucire, / în care Soarele e Domn, un Soare Mire, / și stelele, intreaga lui oștire“. Acest univers ficțional, inventat de poet, are limba lui obscură și noțiunile lui fundamentale, la fel de opace : („Iluminări, înluminări, / pădurea mea de luminări / Aur și Rouă și Cinabru / Și Soarele vestitul Fabru / dumnezeiescul Candelabru“, poetul le înșiră peste tot. Senzații vizionare abreviate și, păstrind limbajul plastic, embleme. „Aur“ sugeră valoarea supremă, „Vint“ semnifică perisabilul terific, „Albinele“ — unitatea orfică, „Soarele“ principiul cosmic fundamental. Este izbitor că poetul exprimă pe scurt și în ieroglife o prelungă ochire vizionară. În universul liric, totul este artificios și futil: „roiul“ lume de albine, „cortul“ care este o casă artificială și provizorie, „soarele“ — un divin candelabru. Lumea poetică e de aceea o picturală clădire labirintică unde spiritul se rătăcește beat de imagini. În sforțarea lui de a izola poeticul de vital, Adrian Popescu a exprimat nu odată dramatice interogații : „În inima mea e o cheie ruptă, / voi, prieteni, o știți mai demult / nici din afară nu se poate pătrunde / nici dinăuntru nu o poți descuia / însumi, uneori, lipind urechea, ascult“. Zugrav liric și „păstor de albe turme / nu meșter blind de fresce daurite“, Adrian Popescu reprezintă simțul vizionar și calofil, pe întindere voit redusă, căci poezia este la el o asiată sforțare de a exprima cit mai mult în spații contradictorii. „În mine-un grai uitat sălbăticește / ca vinul vechi din amforă deschis / într-o lumină crudă, ce-l asprește / în Umbria mă-ntorc numai în vis“.

Artur Silvestri

*) Adrian Popescu : **„Cimpiile magnetice“. Editura „Eminescu“, 1977.**

Despre purificare

● Spațiul poetic inaugurat de Daniel Turcea odată cu intiia sa carte **(Entropia,** 1971) își confirmă viabilitatea în noul său volum *) dedicat recuperării desăvîrșirii. Daniel Turcea impune un stil de o mare intensitate intelectuală, interzicindu-și iluzia, convertind cunoașterea abstractă în cele mai concrete ipostaze ale naturii. Apelind la emoție, evitind impresiile violente, poemele sale iscă tulburare în evocarea devenirii, purtindu-și cititorul în intimitatea tensiunilor care se produc față în față cu fenomenele ce țin de geneza elementelor și în același chip de sfîrșitul lor. Sînt poeme asumindu-și riscurile dezvăluirii necunoscutelor căi ale re-cunoașterii de sine, prin intermediul a ceea ce am putea numi cu un termen generic Aproapele — cel care îi deschide miezul înțelegerii superioare a firii și îi dă puterea de a suporta aparițiile ființei ieșind la suprafața lucrurilor incendiată de știință. Discursul său rivnește să integreze în cuvînt zbaterea lumii de la haos către ordine. Se vorbește, uneori cu patetism, întotdeauna cu rafinament despre stările sufletești purificatoare, premisă necesară a desăvîrșirii. Aproapele iubirea și nunta — comuniunea definitivă cu Aproapele — sint termenii definitorii ai acestor experiențe. Să ne amintim de vorbele lui Rilke, de care îl apropie mai multe lucruri decit îl despart : „căci versurile nu sînt, cum cred unii, sentimente, ci experiențe“ **(Caietele lui M. L. Brigge).** Discontinuitatea construcției fluxului liric parcurgind în ritm egal întreaga carte este numai prilejul surprinderii exacte a senzațiilor, restabilirea lor cea mai veridică, reunită prin coordonarea semnificațiilor care ies la iveală. **Epifania (o cîntare a treptelor)** sugerează evoluția către momentul revelației. Sub spectrul vremii „viscolită-n flăcări“ (p. 5) începe călătoria. **Geometria sau căutarea drumului** alăturată și asimilează prin transfer semnificațiile senzațiilor și lucrurilor înconjurătoare. Afirmarea axiomelor ce conduc rațiunile alegerii și purificării abat geometria de la propriile ei funcții. Ea ne asigură astfel numai de ceea ce este, dar nu și de ceea ce poate fi, ea este marginea dincolo de care începe aventura o nouă deschidere („Axiomele sînt plexurile / sînt momentele de contemplare / sînt împotriva geometriei pentru că geometria lor / interioară, rămîne totdeauna / necunoscută / construcției pe care o generează, o radiază... Geometria / este știința proprietății golului / / este elogiul adus / de gene, desăvîrșirii“ p. 10—11). Necunoscutul strălucește în imagini neînchipuite „stîlp de flacără înaintea deșertului“ (p. 13) Descoperirea celor ce se găsesc aici nu se realizează decit prin identificare : „a cunoaște / cerul, înseamnă / a fi cerul“ (p. 17).

Am amintit despre discontinuitatea discursului, de refuzul închegării lui obișnuite. Aflăm rosturile unor insinuate tăceri, pentru a cuprinde necuprinsul, pentru a nu se lăsa supus ordinii, pentru a fi asemeni vieții „această eleganță a aerului“ (p. 28) cum o denumește Daniel Turcea. După dezmărginirea din înșelătoarele chipuri ale ființei, urmează dezlegarea chemării semenilor înaintați în presupunere : „poate că ei au ajuns / poate ne cheamă / prin noapte / de s-ar face iertare zăpada / ce drumul ni l-a ascuns“ (p. 24). Exprimarea eliptică implică o retorică a comunicării secretelor, a intensei intimități, atmosferă propice destăinuirii săvîrșită printr-o mișcare pură asemeni „spadei fulgerată în purpură“ (p. 27). În acest univers în care „tot ce atingi e din cuvinte“, iar „asemeni / asfințirii / degetele / ezită“ (p. 29), sîntem dintr-odată părtași la un mister petrecut în plină lumină, dizolvind contururile și deci limitele între elemente și sensuri, prielnic contopirii. Eul se lasă cuprins de prezența Aproapelui, copleșit de această apariție de uimire și de miracol, existind fără a fi fost săvîrșit („e-n nevăzut cum e zăpada / în mina flăcării“ — **Fructe** p. 58). Împreună cu el gindul trece dincolo de înfățișări și închipuiri presimțind nemijlocit înțelesurile („vale a luminii / vinovată, cale / îmi parcurse-n singe desfăcind încet / petalele serii vremii noastre cind / steleadevărate, vii, au să apară / ...cind se vor aprinde mările de-un gind...“ p. 59) Orizonturile se înmulțesc, dar viziunea poetului nu se consumă, nu obosește, ci abia își capătă suprema măsură („îmi spui / ce nu văd / / ce-i dincolo de ginduri / / în splendoare / / și te-nduri / și-ncepe frumusețea / și ne doare“ — **Balada splendorii,** p. 63). Viața se extinde, luind noi dimensiuni. Indepărtat însă prin vinovăție de sensul pe care-l descoperă cu fiecare încercare („atunci începe / între om și sine-ntregul cer“ **Vina,** p. 82) omul doar prin dăruire poate depăși piedicile în căutarea omenescului, repetind creațiile Aproapelui într-o lume care este un „prilej / singurul, de a nu muri“ **(Zid,** p. 90) Elogiul sacrificiului impus de șirul acestor inițieri urmează în mod necesar („fețele lor luminind cine le spune / bucuria lor cine-o cunoaște / ce nume vom da fericirii / de-a străbate pină la ultimul cer / om fiind, în trupul durerii...“

Daniel Turcea oferă poeziei noastre un stil și un univers dificil într-o experiență singulară. Printre puținii noștri poeți tineri el își trece calitățile în valori memorabile.

Andrei Roman

*) **Daniel Turcea : „Epifania“, Editura „Cartea Românească“, 1978.**

Vocația unui poet

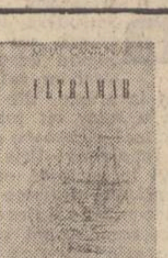

● **Dincolo. Ultramar.** Dincolo de regiunile cunoscute sau întrezărite. Să cunoaștem abisurile sau, cel puțin, să știm că există, să facem inventarul lor. Să le dăm cuvintul. **(Cine ești tu-îl strig, dar nu răspunde / ... — Mai vino, — abia șoptesc. Îmi este teamă / de buza dinspre hău, care mă cheamă. „Abia șoptesc“).**

Mihai Cantuniari face inventarul acestor posibilități tulburătoare și suspecte. Cu teamă dar cu tandrețe trece degetele peste suprafața lucrurilor, ce adeseori sînt aspre sau sumbre, sau adeseori nu sînt nimic, un obiect iluzoriu ce și-a schimbat locul în infinitele posibilități ale spațiului.

Cine ești tu ar putea constitui foarte bine leit motivul (sau ideea?) poeziei lui Mihai Cantuniari. O poezie care, inscrisă în poezia cu adevărat interesantă și multiformă a celor mai tineri creatori români, ocupă în cadrul ei un loc perfect diferențiat.

Poetul a optat pentru o cale ce l-a apropiat de César Vallejo și care foarte bine l-ar fi putut apropia — în una din etapele sale — de Ion Barbu, de exemplu, om de știință și ascet al poeziei, armonios și echilibrat, dar l-a atins mai mult luciditatea neliniștitoare și terestră a peruanului. De remarcat că această afinitate se manifestă nu într-un caz tipic de influență sau de orbire. Cantuniari, poet deja definit, descoperă la jumătatea drumului său umbra fratelui mai mare și se apropie de ea nu pentru a se pierde în duritatea și puritatea ei verbală sau în evantaiul său dureros, ci ca într-o recunoaștere spirituală. De aceea, apropierea tinărului poet român de peruanul ce a murit în Paris „cu averse“ nu este formală sau mai bine spus, pur formală. Este vorba mai degrabă, de o atitudine sau de conduită. Atitudine sau conduită care de asemenea, bineînțeles, se rezolvă în experiența poetică. Și despre asta este vorba. Tensiunea expresiei, rigoarea formei, fuga de ușurință, cuvîntul asimilîndu-se sensului său original. Cine ești tu ? Cine ești tu poezie ? **O ecuație fără răspuns ?**

Încă de la prima sa carte **(Poezii)** Mihai Cantuniari se înfruntă cu această ecuație fără răspuns, o nutrește în cuvinte dense, înțeapă poezia, o somează. Realizează în sfîrșit, un act de provocare, dar în sensul unei autoprovocări, în care poetul și omul riscă totul. Iată aici altă trăsătură a acestei poezii. În primul rind trebuia să notez onestitatea extraordinară a exercițiului său literar. Și acum, furindu-i citeva cuvinte lui Andrei Ionescu, apreciem „curajul de a fi sincer“ al poetului. Chiar limbajul folosit (care nu este răceală sau intelectualitate ci tensiune pură și dinamism) este o dovadă a acestui lucru. Rămin cu impresia unui poet în care se amestecă în mod straniu o idee a poeziei „cunoscute“ de multă vreme și un proiect ce se face de la primele trepte, ce nu se grăbește, sigur de sine însuși (nu, asta, nu va spune Mihai), care știe că pentru maturizare fructul are nevoie de mult vînt și de mult soare.

Omar Lara

*) **Mihai Cantuniari : „Ultramar“, Editura „Eminescu“, 1978.**

Cuvintele și poezia

Urmare din pag. 1

neral) un curajos anonimat, de care el însuși bine a făcut că și-a salvat numele. Numai popoarele mai au curajul de a crea anonim pentru că ele sînt suficiente exemple din care se poate vedea că omul individual nu îndrăznește să mai facă nici răul în mod anonim, necum binele. Iar creația se știe că reprezintă un bine permanent.

Dar revenind la relația dintre cuvinte și poezie, două analogii pot fi grăitoare : să ne închipuim că ouăle din cuiburile unei primăveri pot și vor pluti ca păsări la mare înălțime toamna spre sud ; sateliții ajunși în starea de imponderabilitate abia dacă mai au vreo legătură cu tonele de combustibil care s-au consumat pentru plasarea lor într-un spațiu (pentru noi) intangibil și strălucitor. Tot astfel poezia trebuie să convingă pe toată lumea că mijloacele de care dispune pentru a ființa, cuvintele adică, nu trebuie să restituie realitatea (pe care o reprezintă noțional), ci s-o înalțe. Dar dacă singure cuvintele (fără participarea, intenția și arta de a le stabili anumite relații, proprii fiecărui talent) ar fi suficiente pentru a vedea în ele ceea ce îndeobște se crede a fi poezia, atunci dicționarele ar reprezenta în cel mai înalt grad poezia sau suma poetică a fiecărui popor.

REVISTA REVISTELOR

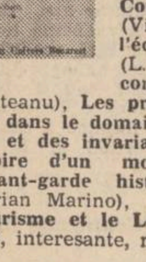

Cahiers roumains d'études litteraires nr. 1/1978. Primul număr din anul acesta al publicației se înscrie pe aceeași linie a eforturilor menite să angajeze în mod cit mai deschis dialogul gindirii critice și estetice românești de azi cu străinătatea. Specificitatea problemelor abordate de colaboratorii „caietelor“ este sesizabilă din însuși modul în care sînt formulate titlurile studiilor și eseurilor: **Considérations sur le baroque roumain** (Viorica S. Constantinescu), **Quand l'écrivain roumain devient profesionnel** (L. Volovici), **Critique littéraire et la conscience de la modernité** (Romul Munteanu), **Les prédécesseurs de Ferdinand de Saussure dans le domaine des anagrammes, des paragrammes et des invariances** (Adrian Rogoz), **„Décadence“: histoire d'un mot et d'une idée** (Roger Bauer), **L'avant-garde historique et la question du realisme** (Adrian Marino), **Sur quelques analogies entre le Futurisme et le Lettrisme** (Pietro Ferrua). Ca de obicei, interesante, minuțios alcătuite, rubricile permanente **Perspectives et confluences, La chronique de traductions ; Comptes rendus ; Kaleidoscope.**

REVUE ROUMAINE, nr. 6—7/78. Și acest număr al publicației **Revue Roumaine** se impune atenției cititorului prin masivul efort de punere în circulație peste hotarele țării a valorilor literaturii române actuale. Sumarul se deschide cu un amplu poem **(Chansons Noires)** de Ion Caraion și cu piesa în două acte și șase tablouri **La Source** de Marin Sorescu. Variate ca problematică și instructive sînt textele critice de la rubrica **Studii și comentarii** semnate de Nicolae Tertulian **(Critică și valoare),** Ion Dodu Bălan **(Tradiție și inovație în literatura română contemporană),** Constantin Ciopraga **(Perspectivele prozei istorice)** și Răzvan Teodorescu **(Mărturiile monumentelor de artă). Contacte, Viața și arta, Cărți** — celelalte rubrici ale revistei sînt, de asemenea, bine concepute, utile sub raport informativ.

Cronicar

Colocviul național de poezie

iași, 1978

Iași : Statuia lui Eminescu

Prima zi a lucrărilor Colocviului național de poezie. Aspect de la ședința de deschidere

O prestigioasă manifestare culturală, înscrisă la loc de frunte pe agenda Festivalului național „Cîntarea României" s-a desfășurat între zilele de miercuri 18 octombrie și vineri 20 octombrie la Iași. Este vorba de Colocviul național de poezie care a reunit în primitorul și cunoscutul oraș al țării noastre, plin de amintiri culturale și istorice, un număr de aproape 400 de poeți, critici și istorici literari, directori de edituri, personalități ale vieții literare din întreaga țară.

Acest colocviu face parte dintr-o suită de manifestări similare inițiate anul trecut de Uniunea scriitorilor din Republica Socialistă România, odată cu primul Colocviu național de critică.

Colocviul național de poezie a fost organizat de Uniunea scriitorilor și Asociația scriitorilor din Iași în colaborare cu secția de poezie a Asociației scriitorilor din București. Eveniment în viața spirituală a țării prin caracterul său de dialog complex despre poezia românească contemporană, despre menirea ei socială și politică, despre evoluția de astăzi și de mîine a poeziei românești, Colocviul național de poezie a fost conceput ca un important punct de reper al schimbului de idei asupra literaturii române contemporane, valorilor ei și caracterului ei angajat.

În pregătirea acestui Colocviu național de poezie presa cotidiană, revistele de cultură și revistele de literatură au publicat contribuții pregătitoare, însemnări și articole în care poeți și critici din toate generațiile și-au spus cuvîntul despre poezia care se scrie astăzi în România. Aceste preliminarii critice au relevat bogăția și diversitatea poeziei contemporane, numărul ei mare de valori active, conștiința de sine a poeziei românești, capacitatea ei de a se angaja într-un dialog fertil asupra problemelor creației contemporane.

Colocviul și-a început lucrările în Sala teatrului Național „Vasile Alecsandri" cu un cuvînt introductiv al lui Mircea Radu Iacoban, din partea Asociației scriitorilor din Iași. El a dat cuvîntul tovarășului Ion Iliescu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean Iași al P.C.R., care a subliniat că schimbul de idei, confruntările de opinii ce vor avea loc, în climatul fertil promovat de partid, de stimulare a gîndirii înnoitoare, a creației vii, animate de idealuri generoase, ancorate în viața și trăirile poporului, vor prilejui o amplă afirmare a creației lirice contemporane, a reflecțiilor pe care experiența lor literară le-a oferit-o pînă acum în scopul înfloririi literaturii și culturii noastre socialiste.

În cuvîntul său, tovarășul George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, a vorbit despre semnificația acestui Colocviu național de poezie, despre necesitatea ca poezia să se adreseze omului de azi, despre exigența pe care fiecare autor trebuie s-o aibă față de propria-i creație.

Aceste invitații la o discuție profundă, responsabilă, conștientă de misiunea artistului astăzi în România socialistă a fost prefața dezbaterilor care au început apoi pentru a se termina vineri.

Au luat în continuare cuvîntul următorii scriitori : Ștefan Augustin Doinaș, Radu Boureanu, Ion Gheorghe, Dorin Tudoran, Al. Andriescu, Sasz Ianos, Nicolae Țatomir, Letay Lajos, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Ioanid Romanescu, Nora Iuga, Cezar Ivănescu, Venera Antonescu, Lucian Valea, Radu Cârneci, Alexandru Paleologu, Vasile Nicolescu, Aurel Covaci, Ion Drăgănoiu, Nina Cassian, Mihai Ursachi, Balogh Ioszef, Dan Verona, Martha Bărbulescu, Nicolae Prelipceanu, Laurențiu Ulici, Constantin Abăluță, Dinu Flămând, Dumitru Bălaeț, Gheorghe Grigurcu, Paul Tutungiu, Aurel Rău și alții.

După deschiderea de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri" lucrările Colocviului național de poezie s-au desfășurat în Aula Bibliotecii universitare din Iași. Un moment de factură aparte în lucrările colocviului l-a procurat aducerea pe scenă în cadrul inscrierii la cuvînt a criticului Laurențiu Ulici a aproape douăzeci de poeți tineri fără volum care au citit fiecare din versurile lui.

Joi, 19 octombrie la 19,30 s-a inaugurat Casa cărții din Iași manifestare în cadrul căreia s-au lansat cărțile poeților Nichita Stănescu : **„Epica Magna"**, N. Prelipceanu : **„De neatins"**, Vasile Mihăescu : **„Dulcissima"**. La această lansare a vorbit scriitorul Geo Bogza.

Editura Junimea din Iași a sărbătorit cu acest prilej și tipărirea celui de al 500-lea titlu al său de la înființarea editurii. Cartea cu numărul 500 a fost **„Epica Magna"** de Nichita Stănescu.

În aceeași zi, la orele 19,30 a avut loc o întîlnire la Teatrul Național din Iași între poeți și public, întîlnire în cadrul căreia o parte din poeții prezenți la colocviu au recitat versuri.

Lucrările Colocviului național de poezie s-au încheiat vineri 20 octombrie, la prînz, cu un cuvînt de închidere din partea conducerii Uniunii scriitorilor.

Tot vineri, la orele 16 au avut loc mai multe întîlniri ale poeților cu cititorii lor, iar la ora 19,30 Teatrul Mic din București a dat un spectacol de poezie.

Prin amploarea manifestărilor, prin numărul mare de participanți la discuție și prin problemele pe care aceștia le-au adus în dezbatere colocviul și-a dovedit utilitatea prilejuind un larg schimb de opinii asupra unor aspecte diverse ale literaturii contemporane și vieții literare de astăzi.

★

Colocviul național de poezie a avut un registru larg de teme și o mare diversitate de opinii. Citeva dintre ele vor fi menționate mai jos fiind aproape imposibil să ne oprim la toate chestiunile aduse în discuție. Cele mai interesante luări de atitudine au fost cele care au discutat creația poetică din interior, care au dovedit o conștiință a angajamentului artistic și ideologic de înaltă ținută.

O pledoarie pentru o literatură angajată, în slujba maselor largi, legată de cele mai semnificative tradiții istorice și spirituale ale poporului român a făcut de la tribuna colocviului Ioan Alexandru. El a insistat asupra necesității ca poeții să fie cei mai intim legați de izvoarele tradiționale ale poeziei românești, cei care să contribuie cei dintîi la crearea unei conștiințe istorice a cititorilor, la dezvoltarea bogatului tezaur de cultură și civilizație al țării noastre. Ioan Alexandru a vorbit despre valoarea implicită a acestui mesaj patriotic. Dinu Flămând s-a referit în cuvîntul său la importanța de a recunoaște valorile poeziei românești și de a cinsti memoria unor poeți de prestigiu care nu se mai află printre noi, prin instituirea unor premii care să le poarte numele.

Colocviul național de poezie a fost un bun prilej pentru a afirma conștiința lucidă a angajamentului artistic pe care-l presupune actul poetic. Poetul Dan Verona a vorbit despre seriozitatea angajării artistice, despre răspunderea tînărului scriitor în contextul literaturii române de astăzi.

O temă care a revenit în mai multe luări de cuvînt a fost aceea a exigenței față de producția poetică. Combaterea improvizației, a poeziei facile, a subprodusului este, s-a afirmat de la tribuna colocviului, o datorie. Critica literară a fost chemată în sprijinul acestei acțiuni de descurajare a poeziei mediocre și submediocre. Mai mulți participanți s-au referit și la slaba calitate a unora dintre poeziile care se pretind patriotice și la deserviciul adus ideii de patriotism și poeziei însăși prin produse îndoielnice.

Grija pentru tînara generație s-a vădit la mai mulți dintre vorbitori. Ce fel de poezie se va scrie mîine, s-au întrebat mulți dintre participanți înainte de acest colocviu și în cadrul lui. Un răspuns, parțial desigur, a încercat să dea criticul literar Laurențiu Ulici prezentînd în colocviu mai mulți poeți tineri care au citit din versurile lor.

Condiția de manifestare a poeziei, cadrul instituțional al existenței ei au fost puse în discuție de mai multe ori. Poetul Vasile Nicolescu s-a ocupat în cuvîntul său de acest capitol referindu-se critic la unele opinii anterioare. Nu puțini vorbitori au arătat că este necesar să se păstreze în cursul dezbaterilor literare un ton adecvat, o argumentare exactă, un respect firesc al preopinentului. Calitatea unui schimb de idei depinde esențial de stilul participării la dialog.

Bilanțul dezbaterilor prilejuite de acest Colocviu național de poezie ne-a arătat că există o mare diversitate de opinii asupra poeziei românești contemporane, că vocile care o susțin și posibilitățile lor sînt mari și că un climat de exigență în judecata de valoare este extrem de necesar. Lucrările colocviului au subliniat forța creatoare a literaturii române, înaltele idealuri care o animă.

Cuvînt rostit de tovarășul ION ILIESCU

Stimați tovarăși,

Îmi face o deosebită plăcere să pot saluta în numele organelor locale de partid și de stat prezența la Iași, la această manifestare prestigioasă a unui număr atît de mare de reprezentanți ai obștei scriitoricești, ai liricii românești contemporane.

Doresc să apreciez opțiunea manifestată de Uniunea Scriitorilor de a organiza Colocviul național de poezie în vechea și mereu înfrățita urbe a Iașilor, vatră de bogate tradiții a culturii și literaturii naționale, cu deosebită rezonanță în conștiința noastră, a tuturora, unde poezia s-a bucurat dintotdeauna de o aleasă stimă și receptivitate, unde personalitatea lui Eminescu și a altor înaintași iluștri au lăsat urme de nesters, unde se mențin și azi — preluate într-un cadru nou, creator, — tradițiile prelecțiunilor Junimii, ca, de altfel, și ale dezbaterilor Contemporanului — respectiv al revistei Cronica — și unde și azi se afirmă un puternic detașament de poeți din noua generație. Sînt convins că întîlnirile, schimbul de idei, confruntările de opinii ce vor avea loc pe parcursul manifestărilor colocviului, în climatul fertil promovat de partidul nostru, de stimulare a gîndirii înnoitoare, a creației vii, animată de idealuri generoase, ancorate în viața și trăirile poporului, vor prilejui pe de o parte o amplă afirmare a creației largi, contemporane iar pe de altă parte reflecții și concluzii comune cu privire la prezentul și destinele poeziei românești.

Nu sînt în măsură și nici nu am de gînd să emit păreri sau judecăți pe această temă. Sînt aici destui oameni avizați care să o poată face cu competență și în primul rînd cei ce trudesc pe acest ogor.

Doresc doar să vă urez întîlniri plăcute și utile aici, la Iași, dezbateri fructuoase și profitabile în cadrul Colocviului și, mai ales, succese și împliniri în eforturile dv. creatoare puse în slujba înfloririi poeziei, literaturii și culturii noastre socialiste.

Cuvînt rostit de tovarășul GEORGE MACOVESCU

Începînd lucrările Colocviului național de poezie se cuvine să îndemn această adunare a poeților din România să ne îndreptăm primul nostru gînd către zeul poeziei noastre de ieri, de azi și de mîine, către Mihai Eminescu.

Îmi fie îngăduit ca, gîndindu-ne la el, să jertfim zeului, prin propria lui jertfă :

Nu credeam să-nvăț a muri vreodată ;
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.
Cînd deodată tu răsărișî în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce
Pin-la fund băui voluptatea morții
Ne-ndurătoare
Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul inveninat în haina-i ;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.
De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
De-al meu propriu rug, mă topesc în
în flăcări...
Pot să mai renviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix ?
Piară-mi ochii tulburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă ;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă !

Ne-am întîlnit în Iașul lui Eminescu pentru a discuta despre poezia noastră care se scrie azi în România. Poezia se scrie, se citește, se ascultă. Este oare nevoie să se discute despre ea ?, s-ar putea întreba cineva.

Poezia este expresia cea mai nobilă și cea mai subtilă a spiritualității umane, este fiorul inefabil al vieții, este interogația dramatică a omului, cînd sfîșietoare, cînd stenică în fața destinului. Este strigătul, este cîntecul lui în clipele de supremă tensiune. Ea este esența vieții.

Poezia măsoară gradul de civilizație și de cultură al unui popor, al unei societăți. Cînd oamenii iau armele în mînă pentru ca prin puterea fizică să-și impună voința, muzele se retrag, tac. Dar atunci cînd muzele coboară în arenă, cînd poezia își face auzit glasul ei sublim, oamenii sînt mai buni, mai nobili, mai frumoși, abia atunci își pun marile întrebări asupra vieții, asupra timpului etern și asupra timpului lor.

Pe noi, cei ce trăim pe acest pămînt, ne-a hărăzit natura cu mare sensibilitate.

Polimnia a stat la leagănul nostru și de atunci ne poartă de mînă prin lume. De la Miorița și pînă la lirica de azi, trecînd peste înaltul pisc eminescian, fiorul poeziei a sălășluit în acest neam dăruit cu profunde sentimente, cu viforoase pasiuni și nu ne-a părăsit niciodată, nici în vremuri de restriște și nici de izbînzi. Am știut să vibrăm întotdeauna la evenimentele care ne-au zguduit, să ne exprimăm prin poezie stările noastre emoționale.

O facem și azi cu o deosebită forță și măreție poetică. Geniile poetice nu se pot planifica, după cum nu se poate planifica un val de opere poetice valoroase, geniale, dar nu putem nega că în anii socialismului, după căutări și ezitări, după erori și eșecuri, a apărut în România o poezie nouă, de o valoare excepțională, contemporană cu lumea aflată într-o mare prefacere, contemporană cu omul plecat în spațiile cosmice, contemporană cu schimbările revoluționare petrecute pe pămîntul românesc. Aceasta este o realitate de necontestat și ea este opera poeților de azi din această țară. Cum s-a ajuns aici ? Tainele creației artistice și, deci, și poetice, nu au fost încă aflate. Poate într-o zi, în drumul omului către cunoașterea tuturor adevărurilor se vor lumina și aceste necunoscute. Dar despre unele realități contemporane, pentru a înțelege mai bine fenomenul **prezent și pentru a descifra** căile viitoare ale poeziei românești, despre aceste realități se poate vorbi în acest forum al poeților din România.

Se poate discuta despre locul pe care poezia contemporană din țara noastră îl ocupă în cadrul spiritualității românești. Se poate vorbi despre participarea ei la treburile cetății, despre influența ei asupra omului de azi, în România, despre comunicativitatea în dublu sens dintre poezie și acest om.

Revoluția care se petrece în România, revoluția condusă de Partidul Comunist Român și la a cărei înfăptuire participă toți cei ce trăim în această țară are consecințe profunde asupra vieții spirituale, asupra creației artistice. Cum participă poetul la această revoluție care trebuie să conducă la o civilizație înaintată, la o cultură superioară, la o artă de mare bogăție și frumusețe spirituală ? Întrebării acesteia îi dă răspunsul fiecare poet prin opera lui, fiecare în felul lui, punînd în funcție capacitățile lui creatoare, conduse de conștiința că aparține acestui pămînt, acestui neam, aflat la o răscruce a istoriei lui.

Conștiința aceasta ne determină să pledăm pentru o poezie de înaltă valoare în care ideile înaintate ale timpului nostru, ale realităților contemporane să fie îmbrăcate în forme poetice demne de vremea noastră. Noutate în idei, noutate în stil, noutate în imagini. Nu sîntem și nu vrem să fim epigoni ; a învăța din trecut nu înseamnă a-l copia și nici chiar a-l imita. În artă, și mai cu seamă în poezie, este nevoie de îndrăzneală, de curajul de a pătrunde în tainele atît de ascunse ale inefabilului acestei lumi și de a scoate de acolo, la suprafață, frumusețile nespuse niciodată. Cum trebuiesc spuse ? Aceasta depinde de arta fiecărui poet.

Conștiința responsabilității noastre ne determină să ne opunem invaziei de non-valori în cîmpul poeziei. Așa cum muncitorii în uzine resping produsele lipsite de calitate și pe cele contrafăcute, tot astfel noi avem datoria, tocmai pentru că vrem să participăm, angajați cu tot ce avem noi mai bun, la crearea unei culturi socialiste înaintate, să luptăm împotriva unor versificări lipsite de fiorul poeziei, fie ele prezentate sub orice etichetă. Socialismul nu are nevoie de false epitete în spatele cărora se ascund lipsa de valoare, impostura. Patria nu are nevoie de fraze goale, de mimări de sentimente, de versuri „ce din coadă au să sune", de cuvinte stilcite aduse din vocabularul istoriei numai pentru a arăta că avem istorie. Sentimentul iubirii de patrie este prea nobil, el este prea adînc pătruns în inimile noastre pentru a sta indiferenți atunci cînd îl vedem înjosit.

Fiecare popor își făurește singur limba pe care o vorbește și o scrie. El este marele artist, iar din timp în timp poeții intervin în această operă, aruncă bulgărele lor de aur în creuzetul unde se face și se desface limba și deodată strălucesc noi culori. Dacă Eminescu nu apărea, nu știu cum am fi scris și vorbit azi. A scrie o poezie nouă înseamnă a găsi noi mijloace lingvistice și trebuie să spunem că în creația poetică din ultimele decenii, în poezia scrisă în țara noastră, indiferent în ce limbă, se observă o înnoire a limbajului, o îmbogățire a limbii. Dar și aici s-a constatat presiunea impostorii, care se manifestă fie prin sărăcia vocabularului, pînă a-l reduce la folosirea a cîteorva sute de cuvinte — uneori și acelea prost întrebuințate — fie prin „îmbogățirea" limbii cu cuvinte, expresii și forme topice ceea ce urîțesc ce trebuie să fie mai frumos și mai strălucitor — limba în care scriem și vorbim. Este îmbucurător faptul că în intervențiile din presă care au precedat acest Colocviu, poeții tineri au semnalat pericolul și au luat atitudinea care trebuie continuată și generalizată. Cu îndreptățite temeiuri se vorbește azi despre epoca de aur a poeziei din România. Laurii care stau pe fruntea ei sînt bine meritați, dar s-ar putea vesteji dacă nu ar exista permanenta grijă de reînnoire a poeziei. Care sînt mijloacele de reînnoire și spre ce orizonturi se va îndrepta mîine poezia noastră ? Acestea sînt întrebări cărora răspuns le pot găsi numai poeții. Societatea se schimbă necontenit. Omul se schimbă mai repede decît în alte perioade istorice. Psihologia lui bîciuită de evenimente extraordinare prezintă modificări substanțiale. A vorbi despre o lirică modernă, contemporană cu asemenea transformări esențiale devine o necesitate obiectivă. Poeții din această țară s-au adunat în Iașii lui Eminescu pentru a dialoga despre arta lor, despre destinele ei. La ultima conferință a scriitorilor ținută anul trecut, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-a îndemnat să ne întîlnim în cercuri cît mai largi și să discutăm despre problemele care ne preocupă. Pînă acum s-au întrunit Colocviile naționale ale criticii și dramaturgiei. A venit rîndul poeților. Să sperăm cu toții că dezbaterile din aceste trei zile vor fi adevărate dezbateri, pline de substanță, lipsite de formalisme, în care vor circula idei înaintate, valoroase, demne de nivelul la care se află poezia noastră, întreaga noastră literatură. Să sperăm că locul argumentului, al ideilor, nu va fi luat de afirmații gratuite, lipsite de acoperirea necesară pentru a fi luate în serios, nu va fi ocupat de jigniri și călcări pe demnitatea nimănui. Tonul participării pentru o asemenea discuție este acela în care respectul reciproc pentru om, pentru confrații noștri și pentru părerile lor să fie lege de fier. Aceasta nu înseamnă că pledăm împotriva polemicii, a încrucișărilor de idei, a expunerilor de teze contrarii. Nu ne-am întîlnit pentru a monologa ci, pentru a dialoga. Și dialogul presupune contradicții. Ceea ce interesează este să plecăm de la Iași în acest prim Colocviu național de poezie mai bogați în idei, mai hotărîți pentru a scrie o poezie mare, demnă de vremurile noastre.

Premisele pentru o asemenea realizare există. Să demonstrăm aceasta în dezbaterile colocviului.

nunta fluturilor

dumitru radu popescu

Cum sta cu fața către perete, învelită cu pătura, văzu neamul de furnici negre acoperind ca o pulbere mișcătoare geamurile ferestrei Ce boală neștiută le scotea din pământ și le punea pe drumuri, doamne păzește ?! Sau vreo viță de apă se rupsese și năvălea să le amestece cu țărînă, de ieșiseră pline de friguri din mușuroaiele lor ? Nori de ploaie nu se arătau pe cer, ori ea nu-i mai vedea ? Și pe cine să întrebe ? Lică era cu țuica în nas și behăia ca un nărod în tinda bucătăriei făcînd luminări cu nepoata preotesei Vanvulea. Furnicile răzbiră printre muchiile ferestrei ce da spre via dinspre șoseaua nu prea apropiată și întotdeauna aproape goală și cu mersul lor mărunt și grăbit coborîră văruiala peretelui, albă, pînă pe pămîntul roșu cu care era lipită pe jos odaia și se pierdură sub patul ei, unde ea de atîtea săptămîni bolea și nu voia să moară... Era ceva sub pat, vreo bucată de carne putrezită adusă de mîrtanul negru al preotesei Vanvulea ? Sau poate un pui de rîndunică, sau un brăbete lovit cu praștia de Lică, sau o cioară moartă ? Nu simțea nici un miros de mortăciune. Doamne, nu cumva începuse ea să miroase a cimitir și furnicile năvăliseră ?... Se aștepta să urce pe picioarele patului și să între prin saltea și prin pătură și să le simtă atingîndu-i pielea cu picioarele și gura lor afurisită... Sau poate că pielea ei veche și uscată nici nu le mai putea înțelege truda și flăminzeala ?... O auzi pe Lena lui Costiconiu întrebînd cu glasul ei de rață :

— Se răci, muică ?

O văzu apropiindu-se pe poteca din vie cu sacul de dudău pe cap, cu sapa pe umeri și cu broboada legată peste mijloc : venea de la grădină și-i era cald.

— Astă toamnă am fost cu ea la tăiat de coceni și eu gîfiiam în urma ei și credeam că mă prăpădesc eu întîi, cu toate că n-am nici șaptezeci și cinci, cît are ea, că sînt mai tînără, m-am măritat cînd ea îl făcuse pe Dinu, ăla de-i bucătar în București, om mare...

— Te mai doare capul ? o întrebă nepoata preotesei.

— Ba. Ei, și ce mă durea, mă spinteca prin timple ! Am fost bolnavă la nervi și Petcuieasa mi-a zis să gasesc argintul ăl viu și să-l beau. L-am găsit... Dar doamna lui Traian al lui Nică al lui Nae mi-a zis : nu-l lua, nu ești tu destul de otrăvită ? De-l luam, toată mă spărgeam. Dar Milica ce face, o mai trage pînă răsar stelele ?

— Nu știu, îi facem luminări, să fie, zise Lică. Dacă nu pînă dau stelele, pînă la varsatul zorilor tot se duce.

— E osul dracului, ține mult, Lică, să-ți pară bine, că și tu n-o să crapi ușor...

Lena plecă, fudula, cînd din prestelci, ca și cum se mai uita cineva după dosul ei ! Milica o văzu cum piere printre vița de vie, țanțoșă, parcă intra într-o împărăție, de parcă o împărăție de frunze verzi și de struguri dați în copt o înghițea. Furnicile nu ajunseră la ea — ceva se afla totuși sub pat dacă se opriseră acolo, ca și cum nici n-ar fi fost. Sau poate nici nu fuseseră și numai privirile ei slăbite vazuseră norul acela negru de furnici lipindu-se de geam ?... Nu se poate, nu se poate, vedea destul de bine : prin ușa deschisă îl zărea în tindă pe Lică ținînd o ață de amîndouă capetele și pe nepoata preotesei luînd între palmele ei un cocoloș de ceară și frămîntindu-i, frămîntindu-l, să-l încălzească...

— Ce faci, fă ?

— Ai răbdare, zise nepoata preotesei Vamvulea și puse cocoloșul de ceară pe ață ținută de Lica și mișcîndu-și palmele una peste alta, în sus și în jos, în sus și în jos, se vedea cu ochii cum luminarea ieșea dintre mîinile ei, mereu subțiindu-se, subțiindu-se... O învățase preoteasa cum să le facă, repede, repede, cum să le taie cu foarfeca de tuns oile, egale, egale, și nu prea înalte, să ajungă la toți morții și la toți vii...

— Hi, hi, se auzi glasul lui Lică : nepoata preotesei pusese o nouă luminare lîngă celelalte, în znopul de lînga canta cu apă și-i bagase mîna pe sub cămașa și-l apucase de moțul cocoșului. Acest nătăfleț gras, cu fălcile ca niște buci de copil, cu luni în urmă își freca pudoaba pînă se roșea la față ca o sfeclă și cădea jos sleit de putere, ca într-un leșin, plin de sudoare pe frunte și pe la subțiori, puțind a om și a sămînță dulce de om risipită în vînt, fluierînd în vînt, ca și cum chiar taică-său îl făcuse în vînt, risipindu-și puterea ca să se nască în vînt un găgăuță cu mintea cît o boabă de piper și cu uneltele zdravene, de animal sălbatec, să poată înlocui ciltii din țeasta lui cît un dovleac. Dar nepoata preotesei și muierile rămase fără bărbați, plecați în război, și văduvele dolofane puseseră mîna pe el și-l dezbăraseră de vrednicia sa nepotrivită și-l învățaseră să fie bun și harnic, lăudîndu-l mereu — și el chiar ajunsese să-și facă o părere bună despre el, că e om bun și milos, și silitor și săritor la nevoie, el se considera Omul Frumos și aducător de Bucurie prin casele și șurele și pătulurile din sat, sau pe poteci și prin vii și prin pădure, pe iarbă și pe fin, Omul Iubit și Drag, nu un copilandru, cum era după virstă și nu neisprăvit cum îl arătaseră cataloagele școlii, ori sărac la minte, cum ziseseră niște tîmpiți de doctori ce-l scăpaseră de armată, nici vorbă, el era, și asta știa el sigur, privindu-se dimineața în oglindă și lăsîndu-se pieptănat pe cap de însa la care-i adusese bucuria sub acoperiș, el era, da, Omul Bun și Drag și Iubit și Frumos și Harnic și Săritor și Iubăreț. Doamne ferește s-ajung în iad, se-nchina Milica în gînd, doamne ferește, își zicea speriată că iadul o să fie fără focuri aprinse și căldări cu smoală, diavoli turbați, ci mai rău, o să fie pardosit cu ghiață, ca o baltă înghețată, și cu pereți de ghiață, ca o peșteră în care intrase în tinerețe la o rugă, de Sfînta Marie și se-ngrozise, și cu tavan plin cu țurțuri de ghiață, albi, o hrubă albă, lunecoasă, unde crăpau pietrele de ger și unde avea să tremure și să-l clănțănească dinții și unde, Doamne ferește, unde în iadul ăsta de ghiață o să mai fie pe lîngă frig și muieri, puzderie de muieri, cațe care toată ziua o să clămpăne din gură ca niște berze, buzele fiindu-le bocnă, muieri, numai muieri, din cauza poalelor pe care și le dăduseră peste cap cît bărbații lor fuseseră duși în... Iadul, drace, n-o să scap de ele nici acolo, se-nchina Milica în gînd, făcîndu-și cruce și cu limba în gură, cuprinsă de un vînt rece auzind chicotelile nepoatei preotesei Vamvulea...

— S-o ducem afară, i-o fi venit vremea trebii, zise ea, grăbită s-o ducă pe Milica la treaba trupului și să-i rămînă timp destul să facă luminări cu Lică pentru Sfînta Marie Mică.

— Vrei să te duci dinapoi pentru matale ? o întrebă nepotu-său, venind pînă în prag.

Dar cum se așteptau să nu răspundă și întrebarea era pusă doar ca să nu se spună că n-o întreabă, traseră albia de sub patul ei și dintr-odată începură să strige : „Doamne, ia-mă, doamne, ia-mă !“ Milica bănui că în albie se afla acel lucru necurat și mort către care năvăliseră miile de furnici, dar nu se clinti din loc, să-l zărească, să zică ei : aha ! uite-o că mai are puteri cînd ia foc lumea și vrea să vadă, vrea să vadă focul !“ Nu era vorba de foc, nu putea să ardă ceva în albie, ei să fie atît de besmetici și să dea foc la casă doar

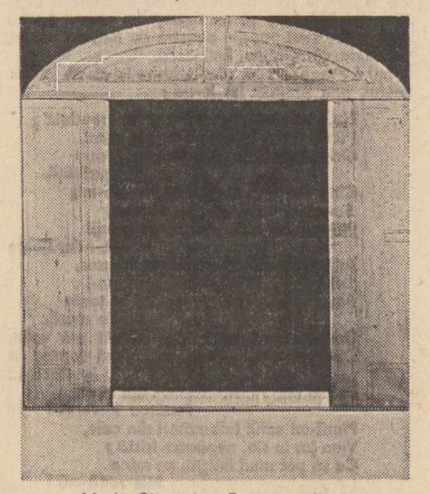

Marin Gherasim „Poarta eroilor"

ca s-o sperie pe ea de moarte, și să-i mai scurteze deci viața (sau să i-o scurteze de tot), — dar despre ce era vorba, despre ce ?

— Cum să fi ajuns aici cioara asta ? nu prinsese nepoata preotesei și luă pasărea moartă de-o aripă, cu scîrbă, și-o aruncă prin ușă afară peste prispă.

— O fi venit pe fereastră, cînd eram noi plecați, de cine să se teamă ?...

Deci Milica era ca și moartă : o cioară putea intra în odaie și de stătea ea întinsă în pat, ca într-o casă pustie... Însă gaia o adusese Lică ascunsă într-un șorț lepădat pe piriu : duhoarea de pasăre ce-avea să putrezească din ce în ce mai adînc să-i intre ei în nări și să creadă, cum zăcea, că e vorba de propria ei duhoare și de propria ei putreziciune. Aici se înșelase el, eu mintea lui de urdă : ea nu mai simțea în nări aproape nici un miros, decît de-l bătea vîntul puternic și decît dacă vîntul nu bătea întruna și acel miros n-o înconjura întruna, statut... Hoitul de gaie afurisită nici nu-l simțise, nu dăduse toropeala căldurii peste el să-l umple de miasme, el începuse pe nesimțite să se moleșească și doar pentru furnici să dea semne moartea din el că drumul lui este fără de întoarcere... O puseră în albie peste o pătură, luară albia de capete și ieșiră afară, el fluierind și prefăcîndu-se că se-mpiedică în prag, ea țipind cică de spaimă, și rizînd, că nimic nu se întîmplase să cadă pe pămînt, din albie...

— Mergi mai încet, că de-o scăpăm din mîini și se lovește baba cu ceafa de vreo piatră, o plătim ca pe-a bună, zise nepoata preotesei.

— S-o ducem lîngă piriu, să se urițească acolo, zise el și-o luă printre porumbii neprășiți spre apa ce se vedea sticlind lîngă șirul de sălcii...

— Bine că are beșica bună și nu se udă în pături, c-ar puți de te-ar trăsni...

— Dacă nu moare mai repede, o s-o apucăm și pe asta.

— Al bătrîn al lui taică-meu se duse în pămînt acum o lună, Dumnezeu să-l ierte, dar pe el înainte cu mult de-a da ortul popii l-a lăsat beșica de apă și, drace, oricît îl schimbam și-l scoteam la soare, paiele erau tot ude sub el și era plin de viermi albi sub cearceaf, oricît...

— A noastră, cum e de ușoară acuma în albie, ca o pană, a fost muiere frumoasă... Și s-a măritat cu tata lui tata, care era șchiop, dar avea avere... Acuma e bolnavă și bătrînă și azi mîine se duce în drumul ei, așa că nici nu-i dăm mîncare multă, să n-o spălăm prea mult...

O lăsară, în albie, pe malul apei, printre buruieni. Fluturi roșii treceau pe sub crengile sălciilor plîngătoare. Dincolo de ei, mai sus, cerul trebuia să fie albastru, nesfîrșit, dacă fluturii și caii popii n-aveau nici o teamă în drumul lor și dacă peștii se vedeau în apa limpede înotînd ca într-o joacă... Și sub cerul curat sigur că se roteau berze, era vremea cînd ele se roteau, și mai sus, în cer, oare ochiul acela la care se închinase de mică o vedea și o aștepta ?... Doamne, cum să se dea ea jos din albie și să se spurce pe malul apei dacă de sus, de dincolo de plutirea berzelor... ? Nepoata preotesei Vamvulea ridea cu hohote pe aproape, în cinepa rămasă neculeasă... Întinse mîna, și-o privi : degetele îi erau pămîntii, uscate... Și le puse pe obraz și nu simți nimic, nici o căldură, nici un frig. Se lăsă încet, peste albie, să intre în apa ce curgea liniștită : și simți apa și se bucură și le uită parcă în apă... Oare pui de pești îi treceau printre degete, mătăsoși ?...

Cine-a zis că Vasile Balaure a avut avere ? Un capăt de vie, ăsta, unde este și casa asta părăsită unde-au adus-o să moară și-o curea de nisip, bună de pus lubenițe, și mai ce ?... Și cîntecul lui destrăbălat, dinspre dimineață, din gură, și cîntecele lui spre seară, mereu cu damful în el, în fața casei, din goarna aia afurisită la care nu-i rămînea cap de om, lăutar afurisit ce se făcuse din lene și din sărăcie și din plăcerea de a petrece pe la terminarea nunților și a botezurilor și a înmormîntărilor...

— Cine bate Dunărea, nu mi-l bate muierea, se auzea cum cîntă el beat în car, răstignit pe cergă cu burta în sus, mîndru, ca și cum el ar fi bătut vreodată Dunărea, trecînd-o în inot...

— Și ce mănîncă ? o auzi pe nepoata preotesei Vamvulea.

— Aproape nimic, i-au secat mațele, nu mai intră nimic în ea... Mai bea cîte o gură de apă din ulcior... N-are nici dinți, roade mălaiul cu gingiile...

— Hi, hi, n-am văzut niciodată o babă știrbă, rise nepoata preotesei și se aplecă asupra bătrînei și-i deschise gura cu degetele, prinzîndu-i buza de sus cu degetele de la mîna dreaptă, și buza de jos cu degetele de la stînga. Doamne, e ca un copil care-a venit azi dimineață pe lume, are gura goală de dinți, hi, hi... Hai s-o legănăm cu albia, poate-așa mai deschide ochii.

Prinseră albia de capete și începură s-o legene pe Milica în aer.

— Ce-ar fi să-i dăm drumul în apă, ce-ar fi ? zise ea. N-ar mai puți atita, s-ar mai scălda...

Se auzi un cîine lătrînd, lîngă casă și, ei puseră albia în iarbă și se scuturară de frunzele de cinepă ce le rămăseseră pe haine.

— Să nu ne fure cineva luminările, zise ea.

— Ce hoț e ăsta, care vine cu cîine cu tot ?! Că noi n-avem cîine la casa asta din vie...

— Hai să vedem, zise ea și apucă albia de un capăt și începu s-o tîrască după ea printre porumbi.

— E grea, fă, așa, hai s-o luăm tot pe sus, zise el și amîndoi luară albia pe umeri și plecară spre casă printre porumbii înalți și verzi.

Milica vedea peste porumbi, pînă departe, spre sat. Casa dintre vii era pe un fel de coastă.

— Ai grijă cum calci, să nu ne cadă baba din albie și să-i între undeva vreun mărăcine, rise nepoata preotesei Vamvulea.

În fața casei, patru muieri stăteau cu mîinile în șolduri, ca niște soldați, și surideau. Lîngă ele, Milica văzu un cîine alb, ca al lui Vasile Balaure... O, dar cîinele ăla, Burcuș, de mult se făcuse oale și ulcele, înainte de a se duce Vasile în rai, căci în rai se dusese cu goarna lui, cu trompeta lui arămie, cîntînd din ea, în rai, nu în altă parte...

— Burcuș, zise una dintre muieri, ia-o pe iapa asta de buci !

Nepoata cum văzu potaia repezindu-se la ea o luă la fugă și din albia rămasă numai pe umărul sting al lui Lică, bătrîna se prelinse într-o dungă și era să cadă cu capul de-o butură de cireș, de n-o prindeau în brațe două dintre femeile roșii la față și tinere ca niște soldați lăsați demult la vatră.

— Ho, drace, că nu te mușcă Burcuș al meu, vrei să turbeze ?! rise una, prinzînd cîinele de git și ținîndu-l lîngă ea. Mai bine du-te și adă-ne două urcioare cu apă proaspătă de la izvorul Frumos...

Nepoata luă urcioarele și o întinse repede spre Izvorul Frumos. Cele patru muieri o puseră pe Milica din albie în pat și o acoperiră cu pătura pînă pe la brîu. Apoi ieșiră afară și puseră mîna ușor pe Lică și începură să-l dezbrace. Două, ale lui Simbure, erau fete stătute, bătrîne, fete vechi, veniseră să nu mai fie. Aduseseră tîrne pline cu mîncare, veniseră toate patru pe cap cu tîrnele, doar oblanicele erau puse pe prispă, la rînd, să-l îndoape pe Lică, să fie om lumeț. Îl puseră în capul mesei mici, pe trei picioare, așezat pe un căpătîi umplut cu fîn, cu pahar de țuică înainte și caș de oaie, cu țipari uscați și limbă de porc coaptă în natură. Și dintr-un troc îi turnau într-o ulcică de pămînt vin roșu, acrișor, să nu se gretălească. Și veseleanca lor țicăia ca o inimă de miță cînd vedea șoarecele...

— Să-i dăm și babii ceva ? întrebă a mai mică a lui Simbure.

— Nu-i e foame, zise Lică.

— Niște ciorbă de fasole, că mai e caldă...

— Vrei să se facă motocicletă ? rise Lică, înfulecînd. Bătrînii ăștia nu mai sînt pofticioși decît de moarte, s-ajungă mai repede în rai, burta nu le mai primește mîncarea, inima nu le-o mai cere... Și e bine așa, ce să se mai chinuiască ? Mai umple o ulcică, ce te uiți la mine așa, al lui Simburică ?!

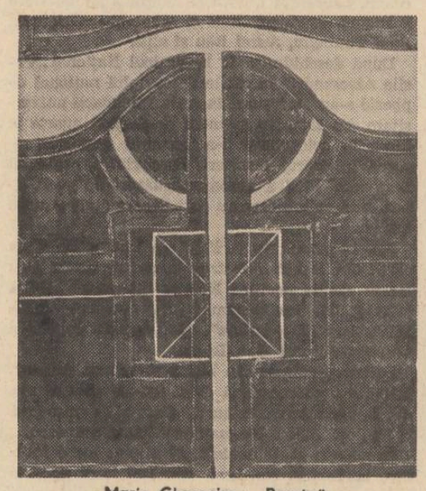

Marin Gherasim : „Poarta"

— Lasă, nu striga, că-ți strici glasul, zise văduva lui Blegea, frecîndu-l cu palmele pe git și pe spate, surizînd, fiindcă oricît s-ar fi îmbîrțoșat el, n-avea cum să scape și să fugă, nici așa ușor cum era îmbrăcat, doar cu cămașa cu poale lungi pe el, fără izmene.

Copiii mîncau fasole cu mămăligă, Ion, Nicolae, Tița, Lionora și Costică și apoi se puneau pe bătut floarea soarelui, în bătătură, de se-auzea pînă la popa la biserică... Cîți dintre băieți muriseră în război nu se știa, toți plecaseră de-acasă, și de muierile lor, nici o nădejde... Măcar să vină cînd o să mă bage lîngă Vasile, își zise Milica, și iarăși îl auzi pe omul ei plîngînd :

— S-o ia dracu de lume, eu stau pe fucia cu apă și muierea mea sapă via, de azi dimineață sapă via, nemîncată, și eu bag în mine brînză și cu mălai și torn în mine vin și stau ca un trintor, lua-m-ar dracu !... Păcătosule, păcătosule ! se lovea el cu aprigă și sfîntă furie în piept cu palma dreaptă, învinovățindu-se din suflet, dar nu făcea un pas să pună mîna pe sapă și s-o ajute... Doamne, bine-ar fi să-mi ajut și eu muierea la lucru, că eu ar trebui să tai via și să ar și să samăn, dar stau cu afurisita asta de damigeană lîngă mine, sparge-s-ar în țăndări, plîngea și ducea damigeana la gură să se mai răcorească și să mai prindă puteri să injure sufletul său păcătos și lenea... Și pe urmă uita dintr-odată despre ce era vorba și scotea goarna din traistă, trompeta lui arămie și începea să cînte de tremurau frunzele în vie.

Se auziră strîchini sparte de zidul casei, țipete. Cîinele lătră înverșunat. Venise nepoata preotesei Vamvulea și le dăduse la două muieri în cap cu urcioarele pline cu apă rece. Nu mai putuse răbda să stea pitită printre buruieni. Lică de atîta mîncat și băut și de atîta cît asudase simțise că-i merg pîntecele și le lăsase pe muieri să se tîrăie de păr și să se zgîrăie și se dusese apropape în fugă între niște lăstari să se plătească de popă. Fetele lui Simbure ajunse și ele muieri și cu celelalte două muieri veselite o luară pe nepoata preotesei Vamvulea de picioare și o răscrăcărară și-i aruncară cu țărînă în buburează și în gură și în nas, s-o astupe pămîntul, și-o frînseră de mijloc și apoi o înghesuiră într-un sac pe care-l legară, și ea degeaba drăcuia și bătea din picioare, doar se rostogolea prin prafu din fața casei. Cele patru dușmance puseră apoi sacul în picioare și-l scuturară de praf cu niște viță neroditoare ruptă din vie. Și luară sacul în spinare și intrară în casă și-l băgară sub patul pe care bolea Milica și începură să se jelească, atunci parcă băgînd-o de seamă că sta nemișcată și cu fața la perete și cu ochii închiși :

— Aoleu, muică, gurguică, tu murișî dădă Milică, și pe noi cui ne lăsași, singurele ne lăsași, că oamenii sînt plecați în lume, singurele ne lăsași...

Căzură în genunchi și se jeliră din baierile inimii, să le audă și Lică de unde se cufurea și să vină repede și să le vadă că țineau la neamul lui, nu erau ca nepoata preotesei care înlemnise în sac și nu se jelea...

— Jelește-te, fă, afurisito, ce stai acolo cu gura căscată ? o înghionti fata mai mică a lui Simbure și nepoata preotesei de atîtea coate și călcîie primite începu din sac să se jelească.

— Fă, uitarăți, sări în picioare Cleopatra, cea mai mare dintre gemenele lui Simbure, uitarăți luminarea !

Și aduse din tindă un brat de luminări și le aprinse și le puse la căpătîiul patului, pe o măsuță.

— Oare chiar muri ? întrebă cea mică, Despina, care nu prea avea glas să se jelească.

— Pune mîna pe ea...

— E rece de rece, dar oare muri ? zise ea și-o întoarse pe Milica încet cu fața în sus și-i împinse pleoapa în sus cu un deget și-i deschise ochiul drept.

— După vedere nu se vede, hai s-o gidilăm la subțiori...

— Dar cine o dezbracă ?... sau cine-i bagă mîna pe sub cămașă... Mai bine s-o gidilăm la tălpi, zise Cleopatra și-o gidilă, dar Milica nici nu rise și nici nu se mișcă și nici nu scoase o vorbă de frica lor...

— Muri ? intră în casă Lică încheindu-și cureaua la pantaloni.

— Licăă ! țipa nepoata preotesei din sacul de sub pat.

— Ce e ? nu înțelese el.

— Nimic, zise Despina și dădu din toate puterile cu piciorul în sac.

— A, să vedem, să vedem, zise Lică și-i căscă bunicii sale gura și-i puse o oglindă în dreptul buzelor și oglinda (cu stînga el o ținea pe bătrînă de nas) se încețoșă, îi ieșe aer din piept, trăiește... Stingeți luminările, că mai are...

— Mai lasă-le, se închină Despina în fața lor și a icoanei de pe perete, și a sfinților din calendar așezați în dreapta și în stînga regelui, cu mîinile nevăzute...

— O să fie fericită cînd o ajunge în rai, nu mai are mult, zise Cleopatra. Și mai tăceți dracului, n-o mai jeliți, le astupă gura cu palma celorlalte două muieri cu care nu era neam, nu mai plîngeți de pomană, că babele nici n-ai de ce să le plîngi, și-au trăit traiul și și-au mîncat mălaiul, ce mai e aici de bocit, și unde-ați mai văzut voi pe cineva bocind vreun bătrîn ?!...

— Asta e adevărat, zise Despina și toate dădură din cap, da, da, pe bătrîni nu-i jelea nimeni, doar nu erau tineri să piardă ceva murind, se duceau unde trebuiau să ajungă și unde plecaseră înaintea lor și bătrînii bătrînilor lor...

— Dar patul e bun, îi zgîlții Cleopatra, e bun și e păcat să-ți rupi șira spinării pe cergă întinsă pe pămînt...

— Hai s-o dăm jos și s-o scoatem în tindă, îi făcu Despina cu ochiul, să-ncercăm patul...

— Asta ar fi ceva...

— Asta n-ar fi rău...

— Licăăă !...

— Ce-i ? se uită el pe fereastră.

— Nimic, zise Despina, mai dînd o dată în sac cu piciorul, cu călcîiul...

— Chestia cu ăștia ăi bătrîni e să nu le dai mult să mănînce, zise Lică, să nu trăiască mult și tot degeaba și să-i tot îngrijești, să-i speli... Și vine mîine poimîine toamna și iarna, e greu să-i... Că ăștia tot ce bagă în ei scot din ei, aproape că nici nu putrezește mîncarea în ei, mai bine să le dai numai apă, să se ducă cu zile în drumul lor...

— Parcă tata lui tata nu s-a stins tot așa, zăcînd nemîncat ? îi dădu dreptate Cleopatra.

— Și parcă pe noi n-o să ne țină tot așa într-un pat ?... ori o să ne aducă între vii, la vreo covercă, ori la vreo casă părăsită, de-o fi vară ? N-ai cum să spui că n-o să mori de moarte bună... și scapă lumea de tine ca de o belea, se închină iarăși Despina Simbure.

— Ce să-i faci, e bătrînă, nu mai e bună de nimic... Și parcă ea nu tot așa a petrecut-o pe mumă-sa, ori pe muma lui mumă-sa ? întrebă Cleopatra. Doar știe și ea, că și ea le-a făcut alor ei tot așa.

Milica tăcea, de-abia respira. Le vedea doar gurile pline de dinți, vorbind, vorbind, rizind, lătrînd, ca într-un vis cînd dau peste tine niște hoți în mîini cu foarfeci și cuțitoaie, să-ți reteze beregata de scoți o vorbă... Și cum vorbeau de mîncări, o apucase foamea și-ar fi vrut să se ridice în picioare și să caute prin tindă ceva să mănînce, dar n-avea putere, și mai ales n-avea putere să încerce să aibă putere în picioare...

— Viața ei e așa, ca să fie, zise Cleopatra, poate că acuma ea și moare, ori o fi murit... Și chiar de mai trăiește, asta e viața, neputința asta e viață ?

---

teatru

Spectacolul unei conștiințe

Reprezentativă pentru dramaturgia produsă de Theodor Mănescu, noua sa lucrare, **Noaptea pe asfalt,** (montată la Teatrul maghiar de stat din Sf. Gheorghe, în regia lui Constantin Codrescu) cumulează mai toate temele și motivele tratate de autor într-o carieră ce intră de-acum în a doua jumătate a deceniului al treilea. Materia acestei piese apare sublimată, de o coerentă susținută cu meșteșug compozițional și nu mai puțin de o replică polifonică, scrisă chiar cu anume plăcere a jocului de-a cuvintele, întotdeauna bogată în sugestii, mereu ancorată în stratul epico-dramatic. Dialogul este cînd vindicativ, cînd poetic, cînd întors către sine (solilocvial), cînd dispus în evantai, distribuit pe o largă paletă de stări, acroșînd acțiunea — aducînd în focarul dezbaterii fragmente de fapte, gesturi, inerții, orgolii, ranchiune, pioșenii stînjenitoare — transgresînd, prin ceea ce am insistat aici, motivul incidental al unui accident pe o șosea.

Spuneam că mai toate temele autorului și-au dat întîlnire aici, pe un teren de o organicitate îndubitabilă (dincolo de tehnica, nicidecum compromisă, a prologului și epilogului). Piesa emite un puternic impuls confesiv și aceasta are o primă explicație în structura introspectivă, dilematică, avidă de adevăr a eroului central, nu întîmplător chemîndu-se Eugen. Intriga polițistă (preferată cîndva de autor), caracterul colocvial **implicit** (fără, deci, retorismul din **Excursia**), priza morală tensionată, specifică dramaturgului, atmosfera cvasirocambolescă (din **Acum și în cele din urmă**) și-au dat întîlnire „noaptea pe asfalt“. Parafrazăm titlul spre a indica turnura itinerantă a personajelor, intrînd și ieșind din raza de lumină a conștiinței ultragiate a eroului central, om sfîșiat de pasiunea adevărului absolut, care și mărturisește — avertizîndu-ne — că „totul se plătește, și rău dar și binele. Mai cu seamă binele“.

Noua identitate a personajului este cîștigată la capătul unei dramatice încleștări, prin confruntarea cu obtuzitatea și carierismul, cu interesul mărunt și chiar cu frica unora de a căuta și rosti adevărul. Regăsirea de sine a personajului semnifică așadar atingerea „integrității dobîndite“. Din această experiență eroul va ieși îmbogățit. Pe lîngă rimele de sens și de compoziție, ce-și joacă rolul cu bine, consistența dramatică a personajului Eugen așează piesa lui Theodor Mănescu alături de „Pasărea Shakespeare“, excelenta dramă a lui D R Popescu, din care pare să se și „tragă“. El însuși operator de imagine, Eugen e — nu numai sub acest aspect — din aceeași familie cu Thomas, fotograful din „Blow-up“, binecunoscutul film al lui Antonioni.

La Sf. Gheorghe, autorul a fost jucat cu talent și dăruire. Regizorul a întîrziat asupra ideilor cardinale și, în cîteva scene (clinchetul ciucurilor de cristal, imaginile fantasmagorice reflectate în oglinzi, așezarea mesei pentru o nouă nuntă), imaginile au într-adevăr pregnanța eseistică spre care și conducea discursul de idei. Ni s-a părut totuși că pe alocuri dramei de idei i-a fost preferată ipostaza psihologică, ce dă reprezentației un aer de cabinet, mai puțin inspirat. Nici autorul nu a renunțat la logoreea manieristă a unor fragmente de text. Spectacolul are un excelent interpret — Visky Árpád, în Eugen.

Ioan Lazăr

---

film

Efecte psihologice

Destul de interesant obositorul film **Camera cu fereastra spre mare,** realizat de Janusz Zaorski. Interesant pentru că subiectul captivează, solicită o atenție serioasă, propune și dezbate o problemă de conștiință — aceea a opțiunii pentru viață în opoziție cu renunțarea la viață — interesant pentru că asistăm la o scurtă terapeutică psihică, aplicată unui caz limită, interesant pentru că nu se poate ști dinainte care va fi metoda eficientă de convingere, de salvare a unui om tînăr, pentru că doi psihiatri, susținînd puncte de vedere diferite, urmăresc același scop, la fel de nesiguri de rezultatele eforturilor lor Obositor pentru că în însăși încărcătura „interesantului“ poartă „obositorul“ în ea, imaginea, mijlocul filmic de comunicare nefiind suficient transmiterii dezbaterilor teoretice și morale, pe care filmul și le propune. Explicația verbală, dialogul prea dezvoltat concluzia transmisă ca un raport pe o fișă medicală, literaturizează prea mult filmul, care duce la ideea că subiectul lui ar putea fi cu succes dezvoltat într-un roman. Or, nu acesta poate fi scopul unui film. Faptul real, ales din viață, reușește să devină un fapt de viață, dar metoda de transpunere, „mistificarea“ estetică nu e suficient epurată de literatură, de efectele literare ale povestirii faptului. Defectul scenariului este evident, căci imaginile propriu-zise sînt fără cusur, aparatul de filmat trădează expertul, secvențele defilează elegant legate între ele, deși scurtele evenimente ce se adună par să rupă desfășurarea normală. Acțiunea cuprinde timpul unei zile, de la opt dimineața pînă după opt seara. Un tînăr, necunoscut, și necunoscut rămîne spectatorului de-a lungul întregului film iar scurta, laconica informație din final nu-l face mai cunoscut, deci un tînăr fără chip, fără biografie, fără identitate, încearcă să se sinucidă urcîndu-se în cel mai înalt bloc dintr-un oraș, stînd suspendat pe pervazul unei ferestre mai bine de douăsprezece ore. Cei din jur, necunoscuți acestui necunoscut aflat în impas sufletesc, necomunicat nici de film, nici de finalul filmului (căci filmul dezbate teoretic un caz de conștiință), încearcă să-l salveze în fel și chip, să-l recîștige pentru viață. Aproape neputincioși, ca mijloace, ei n-au decît forța cuvîntului și a conversației, pe care eroul fără chip și identitate o refuză categoric, amenințînd cu gestul tragic în tot timpul oscilației lui dramatice.

Filmul aduce, în amestecul lui de date și impresii, surprinzătoare aspecte ale comportamentului uman în situație de grup, de societate, ca și delicate conflicte interioare, individuale. Nu lipsesc amănuntele satirice, nici cele ilare, nici cele grotești. Finalul; că Andrei S. a afirmat că sinuciderea i s-a părut singura soluție posibilă în acel moment, și că a renunțat la ea nesilit de nimeni lasă problema deschisă pentru alte discuții Ideea că virstnicul psihiatru l-a influențat poate fi sau nu poate fi valabilă în egală măsură. Dar oare, aceasta trebuie să fie rezolvarea de peliculă a unui film de idei ? Nu cumva s-a realizat doar **filmarea** unui caz de dezechilibru sufletesc și încercarea medicală de rezolvare a lui ? **Camera cu fereastra spre mare** pare o propunere de film bazat pe una dintre cele mai grave dileme umane.

Corina Cristea

---

televiziune

Toamna

E atîta toamnă, încît și aerul pare mai ruginiu ca altădată. Zilele însorite pe care ni le-au promis administratorii litoralului pentru septembrie sînt acum, în octombrie. Ne amintim de aceea cu melancolie subțire de emisiunile de toamnă pe care, nu mai demult decît anul trecut, ni le ofereau cu atîta generozitate redacțiile T.V. Exceptînd „Viața satului“, pentru care vrînd-nevrînd este toamnă și cîteva aluzii metaforice din diverse prezentări, pare că pentru mulți anotimpurile (în afară de vară, cînd, nu ? se poate filma în slip chiar și pe malul mării) nu există. Ignorarea acestui „sezon“ plin de subiecte, atît serioase, cît și „neserioase“, și rotirea camerei de luat vederi doar în perimetrul studioului, de unde se face „transmisia directă“, în afară celorlalte „stadioane“ din piață, din parcuri sau chiar din vitrinele librăriilor arată încă o dată că nu de idei am avea nevoie, cît de oameni capabili să li se însusească. De aceea ne mai amintim, din cînd în cînd, de frumoasa emisiune a poetului Romulus Vulpescu într-o zi de toamnă. Știm, poetul are o diplomă de regizor pe care numai cîțiva cunoscători de italiană o pot citi, dar oare cîți poeți, prozatori, dramaturgi și chiar critici literari nu ar fi în stare să „scrie“ cu aparatul ? Este oare de ajuns a delimita atît de exact profesiile atît de relative de realizatori, reporteri, redactori T.V.? Mai mult, am văzut o „oră a tinereților“ (emisiune, în general, slabă într-o zi asisderea) în care a strălucit un tînăr muncitor căruia redactorii, fericit inspirați, i-au permis să le țină locul între colegii lui. Ce ar fi dacă această „idee“ ar prolifera, le va amenința ea oare profesia realizatorilor T.V. ? De ce să nu vedem un interviu luat de un poet altui poet, de un prozator unui dramaturg, de exemplu, în emisiunile literare ? Sau de ce să nu avem redactori ca Andrei Bacalu care, în diversitatea „întrebărilor“ și în preajma atitor specialiști în domenii diferite, pare că știe totul, inclusiv cum se conduce o mașină de formulă 1 ? Același zîmbet de circumstanță în fața unui interlocutor care, încurajat, devine din ce în ce mai criptic, îi descurajează pe telespectatorii mai serioși care-și doresc și altceva decît fotbal și film. Iar a face o emisiune literară nu înseamnă neapărat în a-i pune numai pe literați să vorbească mai bine sau mai puțin bine despre treburile lor, să alerge în trening sau să povestească dezinvolt cum trec ei strada pe rosu. Autorii, se știe, interesează mai puțin dacă ies sau nu în lume, este suficient să circule cărțile lor, personajele lor să declanseze amintirea numelor lor (spui Ana Karenina, îți amintești de Tolstoi, nu ?) Și atunci unde sînt scenarizările, dramatizările de altădată ? Sau, privite din alt punct de vedere, de ce să nu aducem în aceste emisiuni dedicate artiștilor în mare măsură și subiectele lor probabile. Iată, ce crede un lucrător de la salubritate despre toamnă ? Sau ce crede un participant la vernisaj despre vernisaj ? Sau ce crede un spectator de teatru (poate el stă în Berceni sau Titan, și prin simpla lui prezență pe micul ecran într-o pauză a spectacolului, pot fi convinși și vecinii lui că distanța dintre ei și teatru nu e mai mare decît distanța dintre sat și oraș)? Și cîte ar mai fi !

Iulian Neacșu

roșii

— Uite-l pe popa ! strigă Despina.

— E o viață... e o viață... cum zice popa Vamvulea ? mai intrebă Cleopatra și ieși prima pe ușă.

— Să nu ne afle aici, că ne afurisește, zise una dintre muierile care nu erau rudă cu gemenele lui Simbure.

— Ne strică planul, rămase patul neincercat... Și ele, patru, o luară la fugă prin porumbi, spre piriu. Preotul Vamvulea se apropia pe poteca din vie, cu o pălărie neagră și uriașă pe cap. Lică ii ieși in drum, băgindu-și cămașa in pantaloni și suflindu-și nasul.

— Sărutmina, părinte.

— Să trăiești, băiete... N-ai văzut-o cumva pe nepoata mea ?...

— Ba a trecut pe-aici... și nu știu unde s-a dus... Am ajutat-o să facă niște luminări...

— Cum o mai duce bunică-ta ?

— Bine, sărutmina, foarte bine.

— A mincat ceva ?

— A mincat, minți Lică și crezu că e de cuviință să-și facă un rind de cruci peste piept. Lică ieșind din casă inaintea preotului, suflase in luminări — și ele acum, cind Vamvulea intră pe ușă, mai fumegau.

— Ți-am adus un măr, auzi Milica vocea preotului, și-o auzi din sac și nepoată-sa. Trebuie să te impaci cu lumea, mai zise el și se așeză in genunchi lingă marginea patului și-i luă in miini mina bătrinei, ușoară și uscată.

Nepoată-sa, printr-o gaură a sacului ii văzu pielea lui albă prin rosătura din genunchi a pantalonilor și inchise ochii să nu se mai gindească și la alte prostii, ca și cum inchizindu-i nu mai putea să-i treacă prin minte nimic.

— Doamne, iartă-ne pe toți, zise Vamvulea și nepoată-sa așteptă acum să audă vorba unchiului ei cunoscută de tot satul și care insemna că fără Dumnezeu pe ele, muierile, o să le sugă pe lumea cealaltă șerpii de țițe, iar pe bărbați...

Și Vamvulea chiar zise că fără credință viața e o deșertăciune și o albie de riu fără apă (asta Lică n-o ințelese) și o lungă adormire. Insă nu acesta era cuvintul pe care ea il aștepta. El veni mai tirziu, dar nu se referea la Dumnezeu, Vamvulea voia să spună că Milica tot zăcind in pat viața ei nu mai era cu adevărat viață, era un fel de viață simulată, o moarte prelungită...

— Asta e, strigă Lică, amintindu-și de fetele lui Simbure. Asta e cuvintul, cu s...

Vamvulea il trimise să aducă apă rece de la Izvorul Frumos, să scape de el și de prostia lui și să poată vorbi cu Milica in voie și s-o spovedească. El plecă, dar cind Vamvulea era gata să-și pună patrafirul și să scoată din geanta sa neagră cădelnița și tămiia și să aducă pace in această odaie și in sufletul bătrinei, auzi sub pat plingind... Și o clipă nu ințelese, apoi se aplecă și văzu sacul. Il trase in mijlocul camerei și-l dezlegă la gură și nepoată-sa ieși afară din el vinătă pe sub ochi și cu părul claie, mototolită. Ea ii spuse printre sughițuri de plins că năroadele lui Simbure și cu...

— Eu făceam luminări... cind ele au venit și...

Vamvulea le văzuse alergind prin porumbi, cu tirnele in miini și cu Burcuș in urma lor, dar crezuse că și nepoată-sa plecase cu ele, să n-o găsească aici la... Doamne ferește ! Iși făcu el cruce și se gindi la muierea cismarului din Lespedea care ajunsă la bătrinețe și stind tot așa părăsită intr-o bucătărie și așteptindu-și moartea și văzindu-și moartea cu ochii, și simțind cum moare de vie și in jurul ei femei tinere iși fac de cap cu bărbatul ei care era mai tinăr decit ea, se ridicase din pat cind lumea asta beată din jurul ei ațipise, tot așteptind să-și dea duhul, și pusese mina pe secure și...

— Doamne ferește ! Doamne ferește ! Și tu fato, du-te acasă, du-te acasă, zise el și merse in urma nepoatei sale pină in curte.

Și o uită pe Milica tocmai in clipa cind se gindea să spună că fericiți sint oamenii care lasă in urmă copii și nepoți, ca singele lor să nu se stingă, sămința lor să nu se istovească, să-i cinte cind o muri și să-i plingă și din tată in fiu să-i pomenească mereu și in vecii vecilor... Nepoata dădu colțul casei și se pierdu in vie, insă o luă spre poteca pe unde trebuia să se arate Lică venind de la Izvorul Frumos. Și ca să fie mai sigură cind o să plece bărbatul mătușii sale se apropie tiptil de părul unde-l lăsase și unde-l și zări intinzindu-se pe virful degetelor după pere, de i se vedeau in turul pantalonilor prinși niște scaieți roșii, flori de scaieți... Preotul ii duse bătrinei o pară și incercă să vorbească in zadar cu ea, ea nu-i răspundea, poate fiindu-i frică, iși zise el, că se mai aflau de față, sau in tindă și alte urechi necuviincioase...

— Doamne miluiește, doamne miluiește, popa prinde pește, auzi glasul prefăcut al lui Lică... popa prinde pește, preoteasa pe rogoz, cu... he, he, he, scos...

Se indepărtă, privind soarele care apunea, tot mai sigur că nepoată-sa se afla pe undeva prin preajmă. Așa cum și era. Bea apă din urciorul plin adus de Lică și cu o mină il ținea de după mijloc. Apoi ei inchiseră ușa casei și-i spuseră bătrinei tare :

— Noi plecăm, venim miine...

— Vezi să nu fure hoții ceva.

Și afară, mai incet, nepoata preotesei Vamvulea zise :

— Adio și un praz verde !

Și Milica ii văzu pe fereastră indepărtindu-se incet, tot impingindu-se unul in altul, nesătui. Mergeau in picioare, chicotind și graurii treceau peste ei ca o vijelie și soarele se lăsa peste vie și peste lume incet... Doamne, de l-aș mai vedea și miine, iși zise Milica și zimbi pentru prima oară : era singură și nimeni n-avea cum s-o mai vadă, decit sfinții de pe pereți.

Ce sănătoși sint și ce frumoși sint, iși zise, bucuroasă, amintindu-și de ziua minunată care trecuse. Și lingă piriu cum biziiau bondarii prin florile sărace, ofilite de soare. Și cum inotau in piriuri peștii, sticlind. Și ce vesele erau fetele lui Simbure, și cum cintaseră muierile cind incepuse să latre ciinele alb, oare ce cintaseră de bucurie, ce ?... Și preotul... și nepoată-sa, in sac, ce glumă grozavă, doamne, ce le mai trece tinerilor prin minte ! Și Lică... el... el... bravo lui, bravo lui, așa nepot nici nu-și inchipuise să aibă, băiat bun, iubăreț, milos...

Se insera, cerul cobora peste vie, lăsind acolo sus, de unde venea, stele mici, stele... Lingă fereastră, spre nuc, văzu dovlecii puși de soră-sa Aurica astă primăvară, niște dovleci de-ai năroji, ce cresc mari, in prostie, umflați cit banița, și suitori pe ce apucă... Vrejul lor se urcase și peste claia de fin de lingă casă și un dovleac atirna din virful clăii... Cum stătea el acolo și nu-l dobora vintul ? Era galben, se vedea soarele cum se stinge in el...

Și Vasile ? S-au dus la biserică pe jos, prin mijlocul satului, să se cunune, și lui ii părea rău că nu poate cinta din goarnă la nunta lui... Dar la naș... cind cine mergea cu găina in prăjină, și cu piinea infiptă in capul prăjinii ?... La naș nu s-a lăsat, a cintat... Și cum aruncau peste ei bani și bomboane in biserică, să fie bogați și viața să le fie dulce ca... Și griu aruncau...

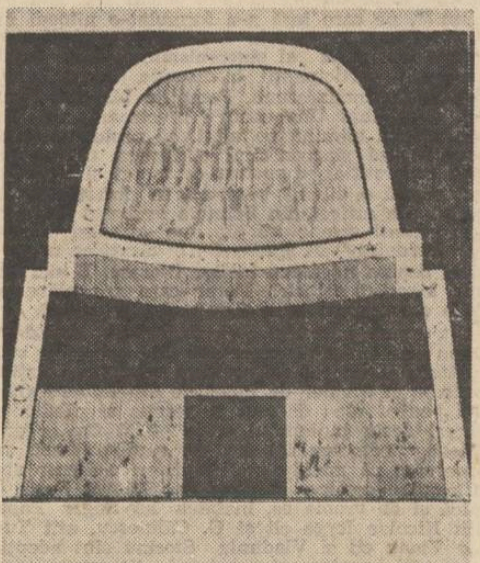

Marin Gherasim : „Absidă"

Și-au avut o viață plină de copii și de nepoți, ce viață grozavă, doamne... Ei, dar cu banii... La nuntă au aruncat cu bani peste ei, soru-sa Aurica a aruncat de s-a spetit peste ei cu tot felul de bani mărunți, să calce pe ei, să calce pe bani, și-au călcat pe bani, viața să le fie așa.... numai pe bani să calce... Dar ce vrei, nu toate se nimeresc. Ei, și ? O, ce nopți și ce zile au fost, ce nopți și ce zile !...

I se făcu sete dar nu bău apă din urciorul lăsat de Lică lingă piciorul patului. Sub o strachină era un codru de piine și niște brinză, și mai era și mărul... Ieși din casă, aerul era parcă sfințit, plin de pace, via dată in pirg mirosea... Și strugurii copți erau dulci, erau dulci... De-asta se-nvirteau graurii pină peste vii, păsările cerului ciuguleau și ele, și ele...

Se așeză pe pămint, inconjurată de frunzele viței de vie și de strugurii dați in pirgă sau copți... Bătea luna de sus, albind pămintul. Ca in noaptea cind cu Vasile... o, incă nu erau... erau copii, copilandri... Și s-au dus la furat de lubenițe cu Aurica și cu... o, cu mai mulți de seama lor, prin salcimi... Și Vasile a zis, cum era el șchiop, să se dezbrace in pielea goală ca să nu-i vadă ăla cu lubenițele de n-o fi dormind, și să-i gonească... Să ascundă țoalele in boji, și de i-o vedea Potricală, trezit din beție cumva de ei, să creadă că sint moroi și să se sperie și să stea dracului in covercă... Iar de s-o lua după ei să n-aivă, de ce să-i prindă, dacă n-aveau nici cămăși... Dar oare de ce-și amintea ea de lubenițe și de urzici și de nunta ei și de Aurica și de toate lucrurile de pe pămint, de lună și de afurisitul de Potricală și de toate intimplările de pe pămint pe care le trăise și le auzise, de ce veneau către ea acele zile și nopți indepărtate, ca și cum nu se indepărtaseră niciodată de ea și rămăseseră mereu aproape și vii, de ce urzicile acelea o mai ?... Și cum atirna dovleacul in virful clăii cu fin, și cum foșneau frunzele porumbului, și cit de dulci erau strugurii copți, și ce... Doamne, iși zise, stau lingă struguri, ce aproape e luna, dincolo de dovleacul nărod, parcă stau aici de cind e... Da, parcă stătea acolo de la inceputurile lumii, de cind pășise pe pămint și aflase nucul tot la marginea viei, strugurii copți și dulci, și păsări trecind in goană, intirziate, spre cuiburi, și dovleacul... Pe toate le găsise aici pentru ea, și pe Vasile, și pe Aurica, și pe Simbure și pe Potricală, și pe mai ciți... Și iarba pămintului o găsise verde cind venise pe lume, iși amintea de ea, verde, verde, zburind peste ea rindunici, și luna o găsise pe cer, iarba și stelele și nucii și graurii, toate o așteptaseră și erau pentru ea, și cind ea n-avea să mai fie, mergind după Vasile, toate acestea aveau să rămină pentru Lică și pentru nepoata preotesei Vamvulea, și pentru copiii copiilor lor și pentru toți vecii vecilor, nepingărite și veșnic tinere, ca iarba raiului și ca nucii și dovlecii raiului... Și atunci, ciudat, văzu venind printre aracii de vie pe sfintul Haralambie imbrăcat intr-o haină roșie pină in călciie, cu o carte albastră in mină și pe cap purtind un fel de căciulă de foc, și pe Sfinta fecioară Maria, cu miinile impreunate, așa cum stătea ea in biserică, cu un trandafir alb in păr insă, da, și pe sfinta Paraschiva o văzu apropiindu-se, și pe sfintul prooroc Ilie, in mină cu un bici ca un fulger, și pe Sfintul Dumitru, pe toți sfinții la care ea a ingenuncheat și s-a inchinat in biserică, și pe cei din calendar, Constantin și Elena, și pe acel sfint cu barbă pină la pămint, cum il chema ? cum il chema ?... Ei se apropiau in tăcere și o priveau, o priveau... De ce-ați venit ? ii intrebă și o apucă frica și frigurile, in loc să se bucure, de ce ?... Dar ei nu răspunseră, nici n-avură timp, pe șosea se auzi un huruit de mașini... și mașinile o luară pe drumul ce venea pină lingă casa lor, drum părăsit, printre porumbi... Și se opriră nu departe de ea și coboriră niște oameni cu chipie de militari... Sfinții se pitiră in vie, tăcuți cum veniseră... Doamne, iți pup poalele cămășii tale că am ajuns in rai. Și Milica se inchină, deși nu știa dacă in rai era voie să te inchini... Insă, domnule, cum e lumea, nici o deosebire nu era intre via lor și... și... Doar militarii ăștia și mașinile, ei ce-or fi căutind pe-aici, ce să caute trei mașini in rai ?...

— Cind am părăsit palatul ? După trei ? Bine c-am plecat, ceva plutea in aer...

— Era greu să spui ce se va-ntimpla, dar așa e mai bine...

— Mai bine, dar pe cheiul Dimboviței cind patrula care păzea podurile a strigat să ne oprim ?... Noroc că n-am putut frina... Și Lincolnul a zburat pe lingă patrulă, nici nu s-a gindit să stea...

— Și de-l nimereau gloanțele pe ?... C-a tras, patrula a tras... a și lovit acoperișul mașinii..

— Eram pe lingă un spital de urgență... Dar după asta... și regele o mai reducea din viteză cind vedea vreo patrulă... Asta a fost bună, că sintem o comisie a statului major, rise omul care se oprise lingă claia cu fin și se așezau pe pămint. Mai visase ea odată, in tinerețe, că se află in rai și raiul arăta ca grădina lor de lingă piriu, cu ceapă, și morcovi și ardei grași, cu mărar și pătrunjel, cu dovleci și castraveți și cu floarea-soarelui inflorită, dar fără mașini și fără miros de benzină și fără sfinții care acum iarăși se apropiau de ea in odăjdii luminoase...

— Pină acum n-ați venit niciodată toți, le zise, iarăși cuprinsă de frig și de spaimă și uitind de rai. Ce se-ntimplă ? ii intrebă incet. Ei nu răspunseră, și ea ii auzi tot pe cei doi de lingă claia cu fin :

— Trebuie să meargă tot in mașina a doua... Ai văzut cind ne-a oprit la Bragadiru, și pe urmă la... ? Nici n-au băgat de seamă că era cu noi... Și spre Alexandria, cind am intilnit coloana germană am crezut c-o băgăm pe minecă...

— Să treacă și-acuma coloana pe care-am vazut-o... și s-ajungem cu bine la Dobrița...

Sfinții se apropiară din nou, Haralambie ținind in mină un lanț de aur de care... Sfintul Ion se uita cruciș, ca Buzădeiepure. Ei incepură să cinte pe nas și Milica uitind din nou de rai le spuse că nu vrea să moară in cintecele lor și in aburii albi care... Nu vreau, zise, și atunci auzi un uruit de mașini trecind pe șosea, și apoi, apoi, da, il văzu chiar pe rege apropiindu-se dinspre claia de paie, unde se intilnise cu cei doi militari, spre ea, venind spre ea, regele, ca și cum s-ar fi deslipit din calendar, dintre sfinți, cu șapca in mină și pieptănat...

— Plecăm ? intrebă el și ceilalți ii răspunseră fără să se apropie de el că sint gata — și ce grozav era, dacă și in rai se vorbea românește și ea ințelegea ce vorbesc oamenii, nu cum o inspăimintase Vasile că acolo sint și italieni, și englezi, și ruși, unguri, sirbi, și ea vai și-amar, ca in Babilon...

— In prima mașină merge maiorul Anton Dumitrescu, căpitanul Gherghel Arpad și plutonerul Dumitru Bilă...

Și regele se apropie de ea... Măcar de-ar căuta struguri copți să mănince și nu să vină să...

— In cea de-a doua merg eu, și rămin tot eu la volan, zise regele, mincind un strugure.. Colonelul Emilian Ionescu, aghiotantul regal, surise regele, parcă zărind-o pitită după un arac, pe pămint, Mircea Ioanițiu și Jac Vergoti... In ultima, cei doi subofițeri, și cei doi ostași din batalionul de garda regală, voi doi, zise el către cei de lingă claia de fin... Voi sinteți paza mea... Plecăm ? mai zise el și fără să aștepte răspunsul se indreaptă spre mașini cu strugurele in mină...

Ea mai vru să vadă ceva, dar nu știa precis ce... Aștepta ceva, dar ce ?... Ce ? se intrebă, auzind mașinile cum pornesc și se duc spre șosea, ce ? A, uite că o văd, iși zise, e o pasăre, o pasăre, un graur ?... Sfintul Haralambie in haina lui roșie privi cum se indepărtau mașinile uruind, și sfintul Constantin, și sfintul Ion, cel care era ca Buzădeiepure... Milica intinse mina, pasărea se apropia, uite că se apropia... Trebuie să se așeze in palma mea, iat-o, priviți-o !... Trebuie să se așeze in palma mea, iat-o, priviți-o !... Mașinile nu se mai auziră și sfinții se topiră prin vie, să mănince struguri, și ea stătea cu palma intinsă să i se așeze pe degete pasărea galbenă, care nu era graur... și ea i se așeză, galbenă, și chiar atunci dinspre capătul viei se auzi goarna lui Vasile și el se apropie de ea șchiopătind, cintind din goarna lui arămie, in izmene venind spre ea, cintind, inconjurat de o nuntă de fluturi roșii, cintind la nunta de fluturi roșii ce venea spre ea, Vasile, șontorogul, apropiindu-se de ea prin vie...

virgil teodorescu

Departe

O vară albă și albastră
e-n jurul meu ca o pădure,
și vine-o pasăre măiastră
și cind adorm o să mă fure,
și-o să mă ducă cine știe unde
intr-un adinc frumos de munte.

Da sau nu?

Am să scot capra din peșteră
și am s-o duc să pască,
apoi am să-i invelesc ugerul in flori
și coarnele in velur,
zic să scot capra din peșteră,
dar parcă nu mă-ndur, —
pesemne
tot e mai bine să tai pe ea lemne.

Ce zăpăceală...

Ce zăpăceală-n vorbe aduce vintul seara,
ce zăpăceală-n frunze cind se desprind
din pom,
ajungi din om neom,
pindarul melancolic ce urmărește fiara
ivită din hățișul pădurilor de roci
auzi o sumedenie de voci,
auzi cum se repetă la infinit balastru
auzi chiar mormăitul celebrului sihastru,
și-ai vrea s-alergi, deși e-n rugăciune,
să-i spui numai atita : Toate bune.

Marin Gherasim : „Poarta jertfelor"

Frasini

După ingropăciune va urma un bal,
aș putea chiar de pe acum să atest,
un bal modest,
dar unde, la sunetele orgii,
vor dansa și ologii.

Inainte insă și cu precădere
unora le va face multă plăcere
să se refere la trecut :
voi asculta din groapă, mut,
plonjind in vid,
acel vocabular stupid.
Nimeni nu va vorbi urit,
nici cei pe care i-am plesnit peste rit.

Dispariția mea va fi un motiv
ca totul să decurgă cit mai cursiv,
voi fi lăudat ca o vită beteagă
scoasă in vinzare la obor,
și poate unii vor sări intr-un picior.

Cind eram foarte tinăr, am scris un poem
pe o foaie de caiet de aritmetică,
in care ziceam că voi muri cu gura
intr-un os de cal,
deschizindu-mi pieptul spre est,
ziceam că voi muri ca un lest
imens și imun,
jelit de femei mirosind a săpun
galben, fiert in cazan,
și inălțam un imn acelui memorabil an
cind urma să fiu miliardarul violetelor
mușcături,
miliardarul de dimburi, cimpii și păduri,
de arbori obosiți și triste clavecine,
de osuare cu oase
lustruite, frumoase,
miliardar de litere aldine.

Cam așa vorbeam despre mine
intr-un poem vechi de vreo cincizeci de ani,
scris la țărmul mării, intr-o după amiază,
cind curenții reci imi țineau conștiința trează,
așa vorbeam mormăind ca un tinăr urs, —
mormăitul s-a pierdut pe parcurs,
dar poate că la acel modest bal
voi putea prezenta un mormăit sepulcral.

Desigur vor veni și frasinii la groapă
foșnind liniștit ca o apă,
ei nu vor lipsi din acel loc
cu trunchiul prins in inele de foc,
vor veni inveliți in mantale
și din harfele lor ideale
regretul și cintul de jale
va suna atit de adinc,
va veni atit de departe,
că cine știe poate mă voi trezi din moarte.

Două miini

O mină spală gardul și alta spală iapa
și amindouă spală cercelul vagabond
care atirnă de cirligul bont
pe care-l ruginise bine apa.

Atitea triste jertfe (și intr-un fel integre)
atiția măcelari căzuți in șanț,
pantofi cu scirț, sau alții fără branț,
masive albe fără capre negre.

Un subteran cu rodii la gura unui puț
in care rareori am să cobor
intr-un costum de interpret, ușor,
impodobit cu pene lungi de struț.

Să ai o sobă

Cu-alaiu-ntreg de forme mă-nvăluiau incet,
cu vechile litanii repuse iar in drepturi,
oribile ca spasmul corcitelor concepturi, —
ca un deșteptător intr-un boschet.

Măi tonților, dați foc la brutărie
și vreți să coaceți piinea in geamii
hrănind un maraton de ageamii
inșiruiți pe o șosea pustie ?

Azvirle-n sobă otrăvita floră
de vrei să fii cu-adevărat soldat,
decide-te in mod automat, —
și-atunci voi alerga să joc in horă.

Cei care se feresc...

Cei care se feresc de soare
au chipul negru, negru corb,
căci s-au hrănit cu carnea unui atlet atins
de-un straniu morb,
au membrele infășurate intr-un cearceaf
matriculat,
minjit de o ștampilă mare
care pătează orice pat.

Iar ochii lor fără culoare fac cale-ntoarsă,
ca la chiori
și sint serviți de o subretă ce aliniază uneori,
pe cind fosforescenta gleznă,
ca putredele garduri moi,
pătrunde in orbita goală, alene,
ca un car cu boi,
ieșind, apoi, ca un fiacru,
atit de bine lustruit
incit iți pare că fusese păstrat in burta
unui chit.

radio

r

Poezia, poezia...

Spiritul molipsitor al poeziei acaparează de mai multe zile (săptămini, chiar) publicistica literară. Se spun atit de multe și diverse lucruri dinlăuntru și din afara poeziei — cu sentimentul imposibilității de epuizare. Ba mai mult poate, cu sentimentul fericit al adincirii conștiinței de sine a poeziei.

In ordinea firească a lucrurilor, adică respectind obiceiul sincronizărilor tematice in publicistica noastră, **Revista literară radio** din 15 (și 21) octombrie a fost dedicată poeziei. Emisiunea a debutat cu o scurtă panoramă a poeziei românești contemporane, pe care autorul, Dumitru Micu, a conceput-o dintr-un punct de vedere al tipologiei creatoare. Luindu-și precauțiile de rigoare in intreprinderea sa, criticul a schițat, din citeva trăsături esențialmente definitorii, coordonatele peisajului nostru liric actual, care este, in fapt, divers și mobil. Optind pentru un ton mai intim in eseul său radiofonic asupra poeziei din țara noastră, criticul Eugen Simion a făcut o elegantă voltă printre probleme de mai multe feluri ce privesc lirica postbelică — abundența și calitatea creației, efortul de innoire tematică și stilistică, relația cu marii poeți contemporani, interesul față de ultimii debutanți, modernitatea spiritului critic ce apare implicit in poezia noastră din ultima vreme.

Interviul emisiunii, cu Constanța Buzea, a reprezentat accentul de incredere venind din partea unui poet, incredere nu numai in poezie, dar și in disponibilitățile de receptare a poeziei. Vocea egală, alb-melancolică, a rostit o pledoarie pentru demnitatea morală a poetului de orice virstă și a postulat ideea că numărul mare de poeți tineri — și faptul că ei apar intr-o grădină ingrijită — sint condiții nu de scepticism și descurajare, ci, dimpotrivă, de creație excepțională. Emisiunea a mai cuprins o relatare in legătură cu sărbătorirea a 25 de ani de la inființarea revistei maghiare **Igaz Szó**, din Tirgu Mureș, un jurnal de reporter despre Iași — capitala Poeziei săptămina aceasta — scris de Florin Costinescu și cronica ultrascurtă a lui Constantin Vișan, care de data aceasta s-a referit tot la poezie, anume la teatrul de poezie, un alt eveniment, cum bine se știe, al anotimpului nostru poetic.

In rest, intermezzo-ul liric „de rutină" nu a lipsit ; o serie de autori au citit din creația lor cite o poezie : Eugen Jebeleanu, Nicolae Dragoș, Letay Lajos, Ion Horea, Grigore Hagiu, Corneliu Sturzu, Nicolaus Berwanger, Dan Verona, Violeta Zamfirescu, Ion Caraion. Inutil să demonstrăm interesul real pe care ascultătorul poate să il aibă față de rostirea versurilor. Există poeți care au intr-adevăr darul să transmită prin lectura lor un sens, o sugestie in plus față de puterea cuvintelor insemnate pe pagină. Insă credem că nu e o practică favorabilă receptării de poezie antologarea cite unei mici piese lirice dintr-un număr (cit mai mare) de poeți: ce altceva decit o regretabilă anonimizare poate rezulta dintr-o atit de prolifică inșiruire, dat fiind timpul minimal ce se pune la dispoziție ?

Ioana Ieronim

plastică

p

Doi pictori

Pentru **Constantin Gheorghe** (născut 1935 ; absolvent in 1973 al Institutului „N. Grigorescu", clasa prof. Corneliu Baba) actuala expoziție, de la Galeriile „Orizont" reprezintă o primă confruntare de proporții cu publicul și, cred, cu el insuși. Prezența pictorului in diferite expoziții colective, incepind de prin 1974, nu mi s-a părut edificatoare. De data aceasta, avind posibilitatea unei perspective de ansamblu, putem să ne formăm, ca și pictorul, o imagine destul de corectă asupra naturii demersului său, acceptind de la bun inceput ideea că multe posibilități de surpriză nu vom avea de acum incolo cu acest artist ajuns deja la virsta unei maturități ce nu mai lasă loc schimbărilor spectaculoase. Constantin Gheorghe preferă culoarea crudă, combinațiile simple și efectele violente. Are o predilecție pentru tonurile reci. Imaginile sale au o anume rezervă care te incită să rămii oarecum la distanță, deși, in esență ele trimit la un univers cu care sintem familiarizați. Ai senzația că pictorul a ieșit cu șevaletul din casă infruntind răcoarea unei dimineți de toamnă cind nuanțele incep să se clarifice in contact cu primele revărsări ale soarelui. Acest mod direct și frust de exprimare prin culoare are avantaje, atunci cind efectul compozițional este coerent subordonat unei idei. In absența acesteia și in abandonarea in fața impresiei stă punctul critic al picturii lui Constantin Gheorghe.

Tot la prima expoziție personală se află și **Valentin Scărlătescu** (născut 1951, absolvent al Institutului „N. Grigorescu" — secția pedagogică, elev al lui Brăduț Covaliu, Marin Gherasim, Ion Țarălungă) care, trebuie spus din capul locului, mi se pare a fi printre cei mai interesanți artiști tineri care au expus pină acum la „Atelierul 35" (in subsolul Galeriilor Orizont). Ar fi cazul, totuși, ca Uniunea Artiștilor Plastici, in colaborare cu forurile de resort, să incerce a scoate, in fine, de la acel subsol, arta unor tineri debutanți foarte talentați și s-o plaseze mai spre stradă, pe unde trece toată lumea.

In peisajul expozițional actual expoziția acestui modest profesor dintr-un sat de lingă Băicoi, aduce un suflu puternic de neliniște și tensiune interioară, calități proprii dintotdeauna artei autentice. Expresionismul ciclurilor „1907" și „Doja" nu are nimic livresc ; violența imaginii, incadrată intr-o compoziție ale cărei elemente au o pregnantă vizuală de necontestat, este refluxul unei trăiri intense, a integrării unei proprii tulburări in anumite cadre ale temei. Doja martirizat este o imagine de antologie a durerii și trebuie să mărturisesc, fără speranțe mari de a greși, că in arta noastră plastică nu-i găsim multe puncte de contact. In peisaj atentia pictorului este vădit indreptată spre tectonica imaginii. Prioritate se acordă problemelor de organizare a spațiului, ceea ce impune o anume stringență coloristică. Arta acestui tinăr pictor are un aspect unitar și coerent. Are, cum observa un fost profesor al său, Marin Gherasim, „o unitate dată de trăire, mult mai de preț decit cea pur formală".

Grigore Arbore

muzică

m

Pledoarie pentru muzical

Cind o bună comedie se insoțește cu muzică bună, rezultatul este in primul rind depășirea condiției modeste a comediei muzicale, trecerea divertismentului revuistic, ades incriminat ori persiflat, către cote mai inalte ale aprecierii. Brecht este un mare exemplu.

Adolf de Herz este unul din cei mai notorii comediografi interbelici, personalitate funambulescă și excesivă, excelind in piese voioase, mare satiric al moravurilor de salon, dar mai ales un umorist dens, strălucitor. Replicile pieselor sale sint glume inlănțuite intr-o structură epică solidă. *Incurcă lume*, restituție notabilă la teatrul „A. Davila" din Pitești, secția estradă, este o dovadă.

Comica desfășurare de fisuri matrimoniale a conflictului, cu fermă tentă de satiră morală, se ingemănează in spectacolul regizat de Eugen Aron cu sonurile antrenante ale muzicii lui Aurel Giroveanu, cuplete pline de voioșie, indrăcite, pilon de rezistență consonind cu veselia textului.

Această fericită asamblare de literatură bună, uitată și regăsită, și de muzică bună, antrenantă, este un ciștig pentru toți și mai ales o pledoarie pentru multe asemenea intilniri. La acestea se adaugă și vocile plăcute, cu nerv, ale Cristinei Niculescu și Marianei Popa, ale lui Dragoș Mirzan, Marin Radu Ene, George Gentea, ca și, deloc neglijabil, talentul lor actoricesc. Cu alte cuvinte o reușită a unui ansamblu. Și cum istoria comediei românești de salon e bogată (dacă ne gindim numai la piesele lui Hertz, jucate la vremea lor in mai multe teatre europene) nu vor lipsi credem și alte incursiuni restitutive. Aceasta și ca o datorie față de valori stabile, dar și ca să suplinească lipsa mare de comedii muzicale contemporane, cu tematică actuală, ori cumplita lor fragilitate.

R. A. Roman

Desen de Raluca Grigorcea

FRAGMENTE CRITICE

Dialog la Cochirleni

I

Cochirleni este o groapă imensă, așezată la 20 km de Cernavodă, păzită de mai multe coline acoperite de o iarbă sirmoasă, plină mereu de un praf lipicios. Dacă te urci pe una dintre ele, vezi o succesiune de spinări uriașe de berbeci, intrați, ai impresia, de la începutul lumii într-un somn geologic total. Pe spinările acestor berbeci scitici a fost cultivată însă vița de vie, și asprimea peisajului este corectată de geometria rândurilor drepte sau circulare.

Strugurii sînt mari ca niște ugeri cu boabele gata să crape sub presiunea energiei luminoase din interior. Strivite, boabele lasă un parfum discret care-ți aburește cerul gurii... Din cînd în cînd se aude, exact ca în **Priveliștile** lui Fundoianu, cîte un pocnet îndepărtat. Sînt poate dovlecii care explodează în porumbiștile de pe malul Dunării sau sînt sunetele misterioase ale toamnei care începe aici devreme și ține mult, ni se spune, într-o agonie lentă, luminoasă.

N-am auzit chiotele oamenilor de la cramă, n-am văzut șuvoiul mustului țîșnind din teascuri, n-am zărit nici pe junele culegătoare cu coșurile pe cap, cîntînd voios ca în cunoscutele, vechile pastorale... Drumul strugurelui spre vin este, acum, mai scurt. Din ladă, el merge direct în teascurile mecanice și, de aici, prin țevi nevăzute ajunge în butoaie sau, dacă strugurele este exemplar în speța lui, ia o cale mai complicată spre pîntecul consumatorului necunoscut. Poezia, ajutată de puțină imaginație, rămîne doar în faza culesului. Degetii de metal care apucă și strivesc cu lăcomie boabele bolnave de soare îmi dau un sentiment de cruzime rece, impersonală. Din ugerul transparent nu mai rămîne decît un jalnic cadavru.

Dialogul ce urmează a avut loc în acest cadru scitic îmblînzit, într-o după amiază lăptoasă de octombrie, după ce studenții și profesorii filologi au realizat, bineînțeles, cele 40 de lădițe, norma fatală... Un dialog pornit spontan, fără protocol, fără ierarhii, fără dorința de spectacol spiritual. Participă la el și doi studenți fizicieni, oameni, îmi dau seama numaidecît, cu lecturi bogate, ageri la minte și hotărîți în opiniile lor. Filologii au, de la început, un aer obosit, literatura le pare, aici, un subiect frivol, altele sînt neliniștile lor. Privesc cu oarecare superioritate (superioritatea profesionistului), tac în chip elocvent, apoi, cînd discuția se aprinde, ei leapădă hainele blazării, se însuflețesc, devin polemici. Cineva încearcă să aducă discuția pornind de la G. Călinescu **(Universul poeziei)** despre simbolul strugurelui în artă. N-are succes, strugurele este pentru noi un obiect halucinant de concret, îl visăm noaptea, îl trecem de două mii de ori prin mînă, ziua. Simțim cu toții că acolo unde există un prea plin al vieții nu este loc pentru literatură, opera imaginației. Discuția evoluează rapid spre acele teme, mai abstracte. Cînd simți praful cleios pe picioare, ai o poftă nebună să vorbești despre torsul stelelor.

— Tovarășe profesor, de ce spune sfîntul Augustin că poezia este vinul diavolului ?, asta ca să rămînem în domeniul nostru viticol ! Face, cumva, o aluzie la puterea ei de a îmbăta spiritul, de a delira strîmbînd dreapta imagine a lumii ?

— Sfîntul Augustin numește, într-adevăr, în **Contra Academicos,** poezia ceea ce spui că o numește un elixir primejdios, pentru suflet, o astiție a necuratului. Sînt și definiții mai măgulitoare, mă limitez să-ți citesc una singură, găsită într-o crestomație : „societatea are nevoie de poeți, cum noaptea are nevoie de stele". Sau, dacă vrei, îți mai citez una, dintr-un latin : poeții și regii nu se nasc în fiecare an...

— Bine, bine, dar noi avem, azi peste 500 de poeți și apar în fiecare an, alții, ironiști și manieriști, vizionariști, intelectualizanți, spirite agreste, spirite citadine, poeți și poetese...

— Te rog, nu aborda problema sexului în poezie. Poezia, ca și îngerii, n-are sex. Am făcut imprudența să vorbesc, în termeni cît se poate de măgulitori, despre **lirica feminină** și mi-au sărit toate poetesele de limbă română în cap. Unele dintre ele nu-mi mai răspund la salut. **Feminin, feminitate** sînt, pentru ele, ai citit poate și dumneata presa literară, niște noțiuni fără sens. Degeaba spun eu că **lirica feminină** nu-i o sintagmă peiorativă, nimeni nu mă crede. O distinsă poetă vede în această formulă o violenie a criticului (sau, mă rog, o prejudecată) și se grăbește să mă admonesteze. N-aș fi crezut niciodată ca feminitatea să irite în așa măsură pe unele autoare încît văd roșu înaintea ochilor cînd vine vorba, în critică, despre această noțiune. Să mai spui că marea lirică a trecut, adesea, prin ferestrele **feminității** și că de la eros la cosmos niciuna dintre temele fundamentale nu-i este străină **liricii feminine ? !**

Spun, dar parcă aud replica : acestea sînt temele (miturile) generale ale poeziei, de ce nu se vorbește, totuși, de **poezia masculină,** de ce această stăruitoare discriminare în privința feminității ?

Ce să mai zic ! Îmi este tot atît de greu să răspund la această întrebare, ca și cum ar trebui să răspund de ce femeia naște copii, iar bărbatul nu. Mărturisesc că nu știu, dar vin și mă întreb la rîndul meu : din condiția că femeia cunoaște miracolul procreației să nu rezulte nimic pentru poezie ? Nici o nuanță a sensibilității lirice să nu se diferențieze din contactul intim cu astfel de procese vitale ?

Nu știu ce credeți dv, dar pentru mine poeta care își asumă, cu curaj estetic, riscul de a vorbi despre toate acestea face un pas spre marea poezie. Nu sînt de părerea lui Baudelaire care se întreba, mirat, pentru ce sînt lăsate femeile să intre în biserică : „ce conversație — zicea el, malițios — pot avea femeile cu Dumnezeu ?! Pot, din moment ce Sfînta Theresa d'Avila simțea corporal Sfîntul spirit și vedea, în crizele de extaz, imaginea fizică a divinității. Fiorul metafizic nu-i o vocație masculină, dar îmi vine să zic că sînt teme, mituri pe care nu le pot aborda, din interior, decît poetesele.

— **Feminitatea** este, dacă înțeleg bine, un privilegiu în artă. Un privilegiu pe care cîteva poetese romînce îl refuză cu furie rece. Mă simt ispitit, tovarășe profesor, să cred că furia aceasta pornește dintr-un orgoliu rănit. Nu cumva autoarele în cauză nu sînt lăudate prea mult și atunci intervine obișnuita diversiune (justificare exterioară) ?! Feminină sau ne-feminină, poezia trebuie să spună ceva ce n-a fost încă exprimat în același fel. Noutatea în artă (nu știu dacă nu parafrazez pe cineva) este a redescoperi miracolele vechi. Cînd o poetă îmi vorbește, ca Sapho, despre eros, o lumină se aprinde în spiritul meu...

— Poate să fie și ceea ce spui dumneata, dar, spun drept, nu mai vreau să caut rădăcinile acestei dispute. Ca să încheiem mai fericit această paranteză, dă-mi voie să-ți citez (din memorie) o propoziție din Hugo : **dacă Dumnezeu n-ar fi făcut femeia, n-ar fi făcut floarea.**

Să ne întoarcem la Sfîntul Augustin. Poezia ca instrument al spiritului rău...

— Impresia mea este, tovarășe profesor, că poezia contemporană suferă de un complex al poeziei. Nu fac un paradox, este o realitate, poezia este bolnavă de propria inteligență. Are dreptate părintele Augustin, poezia devine, uneori, un vin al diavolului, ne îmbată cu vorbele, ne amețește cu delirul frazelor. Nu sînt un spirit tradiționalist (o noțiune ce ar trebui, de altfel, redefinită, căci a cînta procesele fundamentale din univers nu înseamnă a te așeza pe o poziție conservatoare !), nu sînt, zic, tradiționalist, dar bolboroseala aceasta de versuri deștepte mă scoate din fire. Vreau în poezie mai multă sinceritate, chiar dacă poezia este

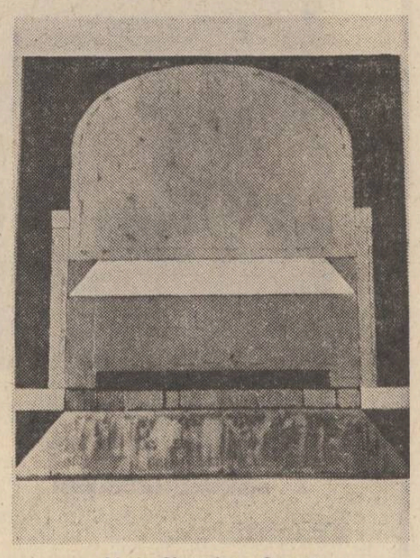

Marin Gherasim : „Scaun"

o convenție, vreau o imaginație mai liberă, mai tinerească (spiritual), prea multe versuri pe care le citesc prin reviste îmi dau impresia de precoce oboseală. Sau de o inestetică încrîncenare.

— Dă-mi voie (intervine studentul-fizician), vorbind despre poezie, ai intrat fără să vrei într-o stare de revoltă. Nu este umoarea cea mai bună pentru a discuta despre „vinul diavolului". Poezia este de mai multe feluri, pentru că și sensibilitatea umană (aceea care face poezie și aceea care o primenește !) este diferențiată. Eu cer poeziei să fie elocventă în raport cu genul ei. Nu detest pe bucolici pentru că sînt un citadin fanatic și mă pregătesc pentru o profesiune prin excelență citadină. Șansa poeziei este să se adreseze tuturor și să cultive în noi dorul de universuri imaginare. Cine nu sădește în spiritul meu o floare, indiferent de natura ei, n-a comunicat cu mine. Iar dacă nu comunică, salut, de vină este poetul sau de vină sînt eu. Nu mă grăbesc să arunc vina pe poet... Un prieten, care are o anumită experiență, îmi spunea că puțină lume știe să bea. Adevărații profesioniști ai băuturii nu se îmbată. Ei intră doar în acea stare specială care te face să descoperi sub geometria înghețată a lumii imperceptibila metamorfoză a lucrurilor...

— Ajungeți departe. L-ați părăsit de mult pe sfîntul Augustin. El voia să spună un lucru mai simplu pe care l-ați intuit, de altfel : poezia este o minciună care deschide porțile universului. Ea trece de pragul la care se oprește rațiunea ordonatoare, exactă. Ea îmbată spiritele și cultivă în ele o geografie imaginară... Vinul acesta naște îndoiala și, acolo unde există îndoiala, cunoașterea progresează...

Eugen Simion

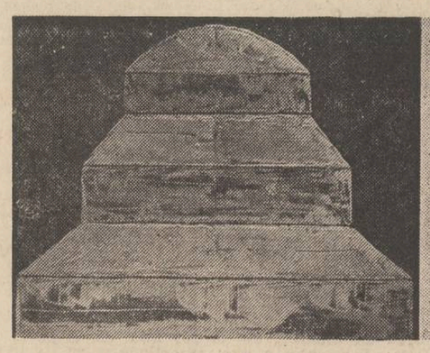

Marin Gherasim : „Tezaur"

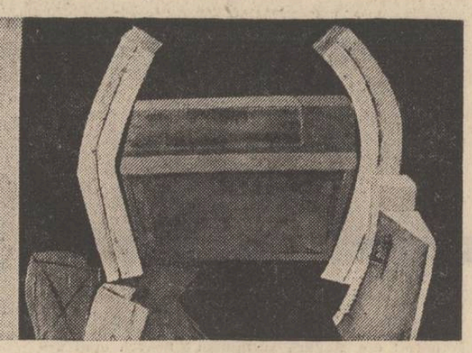

Marin Gherasim „Trepte"

Istoria literaturii între Ormuzd și Ahriman

Urmare din pag. 1

ales factorul de continuitate al activității lor, capacitatea de a colabora la edificarea conștiinței de sine a literaturii române din diverse unghiuri, decît a exhiba cu obstinație disensiunile dintre ei, a proceda cu insistență la ierarhii de valoare care deformează imaginea unei personalități literare în favoarea alteia. Mulți concep istoria literară maniheic și înțeleg supremația unei personalități neapărat în dauna alteia. Gherea a fost redescoperit acum mai bine de două decenii și opus cu o inversșunare demnă de o cauză mai bună lui Maiorescu. Unul era îngerul, celălalt era demonul. Terenul agitat al istoriei literaturii române oferă o excelentă materie acestui viciu de gîndire, tipic episodului literar de acum aproape trei decenii pe care-l numim cu un termen insuficient „proletcultist", viciu capabil și astăzi de resurecție în anumite minți care concep atît dinamica vieții literare contemporane, cît și reconsiderarea marilor noastre valori literare în chip maniheic. Că problema este reală ne-o probează și Eugen Simion care într-un articol recent din **Luceafărul** (nr. 41) ține să sublinieze salutara atitudine a unui critic de azi care „nu cere excluderea lui E. Lovinescu din istoria literaturii române pentru că iubește pe G. Călinescu sau a lui Tudor Arghezi, pentru că, spiritual, se simte mai aproape de Lucian Blaga". În paranteză fie spus, nu cunoaștem încercarea de contestare a calităților criticii lovinesciene prin supralicitarea celor călinesciene, efortul polemic se desfășoară exact invers, dar fie antilovinesciană, fie anticălinesciană, **cu ricoșeu** calculat, în ambele cazuri poziția se dovedește de un exclusivism păgubitor. Gestul disociativ, dacă despre disociație ar fi vorba, este dus dincolo de limitele firești.

Simplismul acestei viziuni maniheice de sursă postbelică duce la permanentizarea în peisajul ideilor literare a unor polemici anacronice. Deshumate și cu toaletă nouă ele sînt prezentate cititorilor de azi ca polemici de actualitate. Personal, cred că alta e calea inițierii cititorilor contemporani în tabloul literelor românești și am încercat, de cîte ori am avut ocazia, să subliniez liniile de continuitate între critici care, la vremea lor, au schimbat între ei replici lipsite de menajamente. Mi se par mai importante apropierile dintre Ibrăileanu și Lovinescu decît deosebirile dintre ei și am încercat să arăt (G. Ibrăileanu **Spre roman,** Ed. Minerva), că de multe ori ei se plasează pe o platformă comună de militantism artistic, după cum cred că e mai important să evidențiem demonstrația pe care partial am întreprins-o. **(Campanii,** Ed. Eminescu) filiația dintre Iorga și Călinescu. Apariția corespondenței dintre G. Călinescu și Al. Rosetti a resuscitat însă un spirit polemic pe care-l credeam apus odată cu trecerea timpului. Iar un eseu în jurul criticii lovinesciene tipărit acum cîțiva ani nu obosește în a-i pune în paralel pe Ibrăileanu cu Lovinescu pentru a sublinia cu orice preț superioritatea celui de al doilea. Mai mult decît atît, discipoli declarați și recunoscuți ca atare ai lui Ibrăileanu sînt scoși din propriul lor peisaj ideatic și plasați cu forța în descendența lui Lovinescu pentru a da impresia absenței oricărui legat spiritual al criticului **Vieții românești.** Într-o carte recentă viciul de gîndire al epocii proletcultiste, care nu poate concepe decît dialectica simplistă a maniheismului, forțează fără scrupul datele istoriei literare să intre în șablonul vulgarizator al unui antagonism Călinescu-Lovinescu în care primul este „bestia neagră", cel de-al doilea fiind „angelul radios". Rezultatul este o adevărată operă de mistificație istorico-literară. Cu ce îndreptățire sînt inventați, fără nici o acoperire, adversari ai lui E. Lovinescu ? Este simplu : focul trebuie întreținut pentru că oficianții au nevoie de temple.

Evident acest viciu de gîndire care vede totul sub semnul lui Ormuzd și Ahriman, transferat din religiile primitive ale Asiei mici, în plin peisaj spiritual modern, se cere scos la lumină, psihanalizat dacă e nevoie, iar tentativele de a întreține o atmosferă literară fanatică printr-un astfel de bizar transplant, descurajate. Interesant este că autorilor, care întrețin focul pe altarul unor dispute revolute, ca vestalele în templele vechii Grecii, li se confecționează un profil de Meșter Manole a cărui construcție e dărîmată sistematic de alții.

Această privire tenebroasă descoperă peste tot ca în romanele de capă și spadă alternative fatale. Chiar Eugen Simion, care am văzut că ține să se situeze deasupra crispărilor exclusiviste, are și el, o viziune maniheică asupra unor chestiuni de istorie literară românească. Criticul a citit și a auzit, după cum ne declară **(Colocviul de critică, Viața românească,** nr. 1—2, 1978), „despre conștiința noastră retardatară (partea noastră rea, diavolească) și conștiința noastră inventivă, anticipatoare, protocronică (adică partea îngerească)". Nimeni, din cîte știm, n-a pus în discuția despre „protocronism și sincronism" **(Luceafărul,** nr. 41, 42, 1977) semnul paradisului asupra protocronismului și semnul hadesului asupra sincronismului, dar, bineînțeles, că nu putem împiedica pe nimeni să vadă peste tot îngeri sau demoni dacă sufletul i-o cere. E aici un viciu de optică care divulgă poate o formă a minții. Blaga ridiculiza literatura care popula cu figuri biblice realitățile curente. De la gîndirismul condeielor interbelice pînă la maniheismul actual al criticii literare e doar un pas. Alternativa înger sau demon nu e întîmplătoare însă pentru că mai departe ni se vorbește despre falsa dilemă „protocronism sau sincronism ?", pe care însă n-a formulat-o nimeni în pagina pe care revista **Luceafărul** a dedicat-o **Protocronismului și sincronismului.** Mai mult decît atît, participanții la discuție (Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Pompiliu Marcea, Paul Anghel, Mihai Ungheanu) precizează că un concept nu elimină pe altul, că protocronismul completează sincronismul și invers. Criticul e însă superstițios și speriat de îngeri și demoni, inventează o dilemă pentru a se război curajos cu ea. Un articol din **Scînteia** vorbește alarmat sub aceeași semnătură din nou de falsa dilemă „protocronism sau sincronism ?" văzută ca un pericol pentru mișcarea ideilor literare. E aici un mic bigotism istorico-literar care are plăcerea de a denunța cu voce clamoroasă primejdii.

Cît despre faptul că un fin erudit ca Edgar Papu este expediat energic și fără ezitări în vecinătatea unui tip infracțional ca Stănică Rațiu, cunoscutul cavaler de industrie din **Enigma Otiliei** pentru vina de a-și fi permis să aibă alte păreri decît indignatul critic („Să fim ceara mă-sii, protocronici") nu ne rămîne decît să observăm că micul fanatism istorico-literar are și resurse comice. Pulpana lui Stănică Rațiu e mică și de vreme ce, înaintea lui Edgar Papu atît Nicolae Iorga cît și G. Călinescu, atît Tudor Vianu cît și Vladimir Streinu sînt adepții unor idei protocronice privind literatura română, ne e teamă că vor fi necesare insistente și solemne operații de croitorie pentru a-i introduce pe toți sub ea. Evident, nu-i putem sacrifica pe toți pe rugul lovinescian bine servit pînă acum de oficianții săi. Chiar dacă-și asociază pe neaoșul „ceara mă-sii", triumful alternativei lui Ormuzd sau Ahriman în istoria literară românească rămîne îndoielnic.

Ion Vinea panlirist

Urmare din pag. 1

censor, termometru, bitum, calcul integral, vermouth, viteză, pașaport, radiator ; arc voltaic, pneumatic, motor, alcool, turbină etc.".

Apoi, în limba franceză, urmează dezavuarea acestui cerc de preocupări moderniste. Traducem :

„— opinia curentă este că numai și numai întrebuințînd un vocabular de contra-maistru de uzină, în calitate de cuvinte puse în libertate, devii, în felul acesta, poet modern...

E o revoluție lexicală.

Este o concepție de calfă de bărbier autodidact.

Pe cînd revoluția sensibilității — cea adevărată ?"

Futurismul lui Marinetti, vechi de un deceniu și jumătate, se măgulea a fi pus în libertate cuvintele. Așadar, era și o piatră în grădina acestei doctrine, atunci oarecum la putere, prin aderiunea la fascism a șefului ei. Vinea condamna însă suprarealismul însuși, care-și alesese ca domeniu civilizația cu progresul tehnic cel mai avansat.

În același an, în **Contimporanul,** cu **Principii pentru timpul nou,** după ce-și luase distanța, cel puțin teoretic, față de suprarealism, Vinea enunță idei generale, axate nu pe inteligență și tehnică, ci pe sensibilitate. Iată cîteva din aceste noi principii :

„Poezia e o stare sufletească.

★

E o zonă aparte, o atmosferă în lumea simțirii, o treaptă pe scara sensibilității.

★

E un element precum : apa, eterul, lumina".

În cele ce urmează, de acord și cu estetica cea nouă, Vinea enumeră elementele ce trebuie excluse din poezie :

„Pentru a fi redată, nu necesită nici obiect, nici anecdotă, nici logică, nici punere în scenă".

Transpunînd un principiu wagnerian, teoreticianul însumează poeziei toate artele :

„Poemul e rezultanta tuturor artelor : muzica, plastica, literatura — sunetul, materia, verbul — se rezolvă în poezie".

Așadar, „poezia e și ea pretutindeni", iar „poeții posedă secretul stării de poezie". Aceasta, după Vinea, e de ordinul sensibilității, în înțelesul cel mai larg al cuvîntului.

Recepția sa e dintre cele mai largi, de la Ion Pillat cu **Pe Argeș in sus,** pînă la vasta poezie în proză a lui Mihail Sadoveanu.

De fapt, Vinea era un panlirist. În pamflet, reținea lirismul **(Pamflet și pamfletari,** în **Contimporanul,** 1928). Cu prilejul sărbătoririi lui Sadoveanu, la împlinirea virstei de 80 de ani, a salutat pe poet **(Sadoveanu, poetul,** în **Steaua,** 1960), „la egal cu Eminescu".

Și reporterului îi cerea să fie poet **(Jurnalist și romancier,** în **Contimporanul,** 1926). Ba chiar și **criticului !**

Închei cu acest ultim citat :

„Ne încearcă o veche ispită, aceea de a vedea în diversitatea genurilor literare un singur și unic gen — Poezia (...) și dacă e așa, atunci poetul nu se mai ține ca un «dublu» spectral în spatele prozatorului : romancier, povestitor sau critic. (Da, critic !). E trup și suflet cu el. E una și aceeași ființă". **(Sadoveanu, poetul).**

Ce alta a fost Vinea decît un panlirist ? A făcut poezie în versuri și în proză (gazetărie, pamflet, roman).

Un scriitor al Unirii:

Dimitrie Ralet

Urmare din pag. 1

Dimitrie Ralet, de la a cărui moarte se împlinesc la 25 octombrie 120 de ani.

Dacă este sarcina istoricilor să repună în adevărata sa lumină activitatea acestui unionist înflăcărat, căruia i se datorește în mare parte descoperirea corespondenței compromițătoare pentru caimacamul reacționar Vogoridi, atît de importantă în succesul partidei unioniste, care — deși deputat al marilor proprietari — propune desființarea privilegiilor boierești și care luptă la Constantinopol, alături de Negri, pentru secularizarea averilor mănăstirești, îi revine însă istoriei literare îndatorirea de a recupera în Ralet pe unul din scriitorii marcanți ai epocii, adversar spiritual al puriștilor în problemele limbii, pictor rafinat al moravurilor vremii și, mai ales, dușman declarat al necinstei, nedreptății și favoritismului cu adresă precisă asupra protipendadei. Dacă orientarea generală a scrierilor sale justifică pe deplin interesul nostru pentru o literatură pe nedrept uitată, savoarea particulară a prozei sale îndeosebi îl plasează pe Ralet printre cei mai importanți scriitori de la mijlocul secolului trecut, între care trebuie să-și ocupe măcar astăzi locul cuvenit.

După începuturi romantice în gustul epocii, incluzînd traduceri din Lamartine (publicate în broșura **Plăcerea simțirei,** 1837, și în diferite periodice), Ralet își găsește adevărata vocație în proza satirică, în fiziologiile la modă atunci. Intenția didactică indiscutabilă a acestor proze este slujită de o fină capacitate asociativă, de observații pline de spirit și de ascuțime, împărtășite cu o remarcabilă ușurință a expresiei, avînd adeseori inflexiuni populare care colorează și autentifică excepționalul talent portretistic al scriitorului. Defilează astfel prin fața cititorului nenumărate tipuri ale societății contemporane, cunoscute în parte din scrierile lui Negruzzi, Alecsandri sau Kogălniceanu, dar avînd fiecare timbrul său particular, caracterizate cu aparentă bonomie în ipostaze apartinînd de fapt ridicolului mușcător.

Ralet este și autorul unor pamflete în versuri care au cunoscut o largă răspîndire în epocă sub titlul generic de **Plutarhul Moldovei,** tipărite pe foi volante după reprimarea mișcării revoluționare din martie 1848 ; cele opt satire ale ciclului dedică principalelor instrumente ale reacțiunii, începînd cu domnitorul Mihail Sturdza, cite un portret violent colorat al fărădelegilor care aduseseră țara la exasperare. Domnia lui Sturdza „ce, prin abuzuri, blăstem și aur adună" este denunțată în actele sale tipice : vînzări de titluri și influență, fraude uriașe, nesocotirea intereselor țării, samavolnicii împotriva democraților, favoritism nerușinat ; autorul încheie virulentul său rechizitoriu prin exprimarea dorinței ca acest putregai să fie măturat cu orice preț, deschizînd calea unirii tuturor românilor.

Între uneltele josnice ale domnului sînt amintiți în cîte un pamflet postelnicul Petrache Asachi, „vicleanul sfetnic a negrilor sale fapte", autor al unor „răsluiri de pămînturi", „învoieli silnicite", ale cărui urme „sînt însămnate cu dărmări și cu ruine", postelnicul N. Milu, pe care „răzășii goliți de dinsul" îl blestemă în versurile lor (citate de Ralet : „Trestiana cea bogată / Au mincat-o Milu toată. / Să-l trăznească Dumnezeu / C-au luat și ogorul meu"), vornicul Iordache Bălșucă, poetul, și alții.

Impresurarea micii proprietăți răzășești, fenomen caracteristic momentului, care apare și în alte scrieri din epocă, la Sion, la Alecsandri, la Kotzebue **(Laskar Viorescu)** este tema unuia dintre monologagele dramatice apărute în 1857 : **Harță sau Balaban răzeșul,** personaj pe care-l va prelua Alecsandri peste cîțiva ani în vodevilul **Harță răzășul,** iar propagandei unioniste Ralet îi va dedica nu numai mai multe articole importante, în țară și în străinătate, ci și o **Horă a Unirii,** un lung rechizitoriu versificat împotriva ingerințelor externe, **România după tractat** (reeditat de Alecsandri în 1882), mai multe fabule.

Cea mai importantă scriere a acestui autor este însă un memorial de călătorie la Constantinopol **(Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole,** Paris, 1858), fermecător prin talent descriptiv, sensibilitate la peisajul divers și pitoresc al orașului „așezat pe două continente", umor și receptivitate față de un mediu social și cultural fascinant prin noutate, contraste nebănuite, plasticitate etnografică. Dincolo de sentimentul melancolic al istoriei, care îi inspiră călătorului la fiecare pas lungi incursiuni în trecut pentru a rememora fețele atît de deosebite ale unor locuri unde au înflorit civilizațiile strălucite ale grecilor antici, ale bizantinilor, ale turcilor musulmani, dincolo de reflecțiile morale ale unui patriot care este totuși un cetățean al lumii, învățat să recunoască și să iubească pretutindeni calitățile sufletești, înțelepciunea, virtutea, toleranța, dragostea de libertate, setea de cultură, cartea sa este oglinda unui iubitor al naturii, sensibil la toate formele de frumos, vibrînd cu discreție în fața spectacolului grandios al universului însuflețit de oameni și avînd darul să evoce pentru cititor cele văzute prin acumulări crescinde de impresii și sentimente savant amestecate într-o proză curgătoare, naturală, cuceritoare. Lîngă tabloul multicolor al bazarului și cel melancolic al apelor liniștite ale Bosforului, Ralet simte nevoia să introducă pagini de observații directe asupra

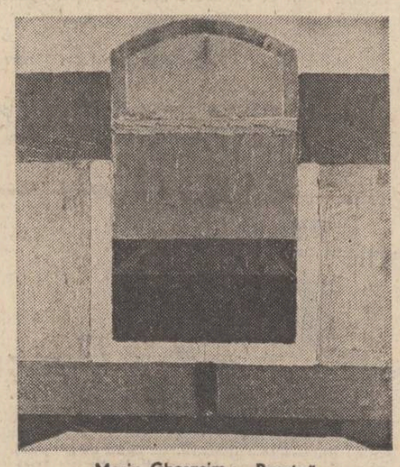

Marin Gherasim : „Poarta"

poporului de rînd, pe care îl iubește pentru modestia și cinstea lui, asupra tradițiilor sale și asupra culturii în general, oferind lectorului — dincolo de imaginea exotică a unei lumi necunoscute — posibilitatea să înțeleagă și ceea ce alcătuiește fondul de tradiție pe care se ridică această realitate, uneori ciudată, alteori surprinzătoare, dar întotdeauna atractivă.

Se pot găsi în scrierile lui Ralet numeroase elemente care îl anunță pe Odobescu (în descrierile de călătorie), pe Macedonski (în satira formelor), pe Alecsandri (cel din vodeviluri, din călătorii etc.), pe Hasdeu (prin jocurile de cuvinte filologice și satira latinismului) ș.a. El este însă înainte de orice un scriitor caracteristic momentului de frămîntări și de acumulări dintre 1840 și 1858, exprimînd societatea timpului său, cu defectele și cu avînturile ei generoase, cu contradicțiile și cu problemele ei, demonstrînd — alături de ceilalți autori ai vremii — nu un proces de ruptură față de cultura trecutului, cum s-a spus uneori, ci unul de continuitate ; cunoscător și iubitor al literaturii populare, al vechilor scriitori (Dosoftei, Cantemir), al predecesorilor imediați, Ralet este unul din primii noștri scriitori moderni care înțelege și afirmă valoarea tradiției culturale unitare a românilor.

Mort cu puțin timp înainte de realizarea Unirii, la abia 45 de ani, Ralet își topește parcă existența în triumful cauzei pentru care a luptat ; ne rămîne însă o operă, nu foarte întinsă, dar diversă, atractivă, plăcută la lectură, meritînd — ca și autorul ei — să fie smulsă din uitare.

Radioreceptorul portabil — util în toate împrejurările

Acasă, în vacanță, în excursie, aparatele de radio sînt deosebit de utile și practice. De aceea, radioreceptorul portabil poate fi un cadou minunat pentru cei dragi dv. Magazinele și raioanele specializate ale COMERȚULUI DE STAT, vă invită să alegeți aparatul dorit, prezentîndu-vă următoarele aparate de radio portabile :

CORA	(1 L.U.)	prețul	345 lei
APOLLO	(1 L.U.)	„	345 „
PESCĂRUȘ	(2 L.U.)	„	450 „
ALFA	(2 L.U.)	„	540 „
COSMOS	(3 L.U.)	„	645 „
GLORIA	(4 L.U.)	„	1 450 „
PREDEAL-auto	(3 L.U.)	„	1 000 „

Principalele caracteristici tehnice ale aparatelor de radio portabile sînt : sensibilitate, selectivitate, claritate a sunetului care asigură o audiție perfectă. Toate aparatele de radio se pot cumpăra și cu plata în 18 rate lunare, cu un aconto de numai 20 la sută, conform dispozițiilor în vigoare.

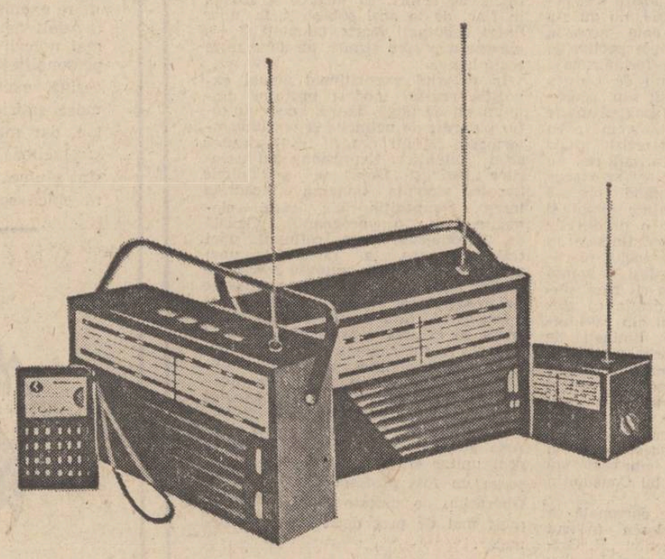

atelier literar
poșta redacției

G. G. CRĂCIUN: Pagini interesante, în general, unele cu lungimi discursive („Omul negru", „Energie potențială"), cele mai multe ușor decoltate (în raport, desigur, cu rigorile publice). Cele mai bune ni s-au părut: „Odă superficială", „Esther", „Îndatorire". Convorbirea pe care o propuneți nu e posibilă, deocamdată, dar ne puteți înfățișa mai pe larg problemele care vă frămîntă, căznindu-ne noi să vă dăm — după puterile noastre — un răspuns cît mai adecvat.

D. I. BĂNULESCU: Nu lipsesc nici acum unele semne bune, dar sînt cîteva metehne care se opun încă unui progres real. Mai întîi, aglomerarea excesivă a vorbelor (îmbinate, uneori, forțat, anapoda), stăruința explicativ-descriptivă, prin straturi succesive, împovărătoare, de cuvinte etc. Apoi, versificația rigidă, monotonă, cu iz vetust, pentru care manifestați o pretimpurie și exclusivistă preferință, înainte de a fi descoperit, explorat, exersat (măcar în parte) mulțimea de stiluri și modalități pe care le-a înregistrat lunga istorie a poeziei clasice și moderne. N-am putut sesiza, de la un plic la altul, nici o noutate, nici un semn de progres, ceea ce, la virsta dv., nu e de bun augur, indicînd instalarea cu totul precoce a unor obișnuințe, tabieturi și ticuri, o prematură tendință de profesionalizare, o scădere a curiozității și pasiunii studioase. Nu încape îndoială că, reflectînd asupra acestor observații, veți deduce cu ușurință soluțiile și remediile potrivite.

RADU LENUȚA: „Meditațiile", mărturii ale unui spirit judicios, de observație fină și de bun gust, sînt de fapt un coroar al vocației lirice, pe care n-aveți voie s-o abandonați („norocul" nefiind, în cazul de față, decît un nevinovat fenomen de conjunctură).

I. MÎNZĂLESCU: Nu sînt lucruri noi, din păcate, în cele două plicuri. Pagini de nivel mijlociu, versificări convenționale, stăpînite de o grea monotonie, atît în sfera temelor și motivelor, foarte săracă, cît și în privința mijloacelor de expresie (metaforă, lexic etc.). Scrieți prea mult, după cît se vede, o producție „de serie", și zăboviți prea puțin și superficial în preajma cărților marilor creatori de poezie. E un drum greșit, fără perspective. (Ceva mai bine, în „Mamele", „Destin").

IOAN-VASILE MARCU: Dezamăgitoare, noile pagini, rigide, șterse, convenționale, neaducînd nimic nou față de precedentele.

LIVIA BOGEA: Caligrafii subțiri, de o mare transparență, cu o linie simplă și fermă, cu o vibrație discretă („Noaptea", „Interiorul visului", „Adolescență", „De sub rădăcini"). O bună opțiune în perspectiva unei vocații lirice.

G. OCNIȘOARA: Ni s-au părut mai aproape de reușită: „Tristețe", „Ca o femeie așteptînd un copil", „Inima în fața încercării de zbor", „Degetele poemului". Nici celelalte nu sînt lipsite de interes, dar mai ales în ele, se manifestă unele neajunsuri și șovăieli, dureri și nesincronizări ale metaforei, dizarmonii și incongruențe, care fac versul, nu o dată, greoi, scrîșnit, strident, lipsit de fluiditate. Sînt, poate, și probleme de finisare, dar sînt și altele, mai profunde, care țin de gust, de siguranța expresiei, de inspirația alegerii etc.

I. BURNAR: Nu s-ar putea spune că lipsește poezia din aceste versuri aspre, zgrunțuroase, hurducate, fără mlădiere și cintec, care reiau mereu aceleași teme și motive (uneori, cu aceleași vorbe și imagini, repetate pînă la monotonie și oboseală). Dar experiența trebuie extinsă, atît în privința sferei tematice, cît și în aceea a mijloacelor literare. Ceva mai bine, în „Epopee nescrisă", „Eroilor de la Moisei", „Balada omului simplu", „Artă poetică".

RADU ȘTEFAN: Abilități de ordin mai cu seamă formal, artizanale, printre care poezia, cînd nu suferă, stingherită grav, pînă la anulare (sub meticuloase, contorsionate, adesea otioase alcătuiri prozodice, lipsite de limpezime, fluență, rezonanță), rămîne un element deobicei subsidiar, ori chiar facultativ.

DOM PETRIC: E un lucru mai structurat, mai dens, mai amuzant ca deobicei.

ION AMINTE: E o dispoziție lirică incontestabilă, chiar dacă, deocamdată, se manifestă mai ales printr-o joacă adesea fără implicații mai profunde și mai substanțiale. Așteptăm, deci, noutăți mai consistente și decisive.

A. B. C.: Obsesii cam lugubre, dar, uneori, pagina capătă o anumită vibrație („Nebuna"), care ne lasă să sperăm în vești și mai substanțiale și mai concludente.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Și între cuvinte a fost război

Auzit se făcu
sunet de corn
frunza a căzut în păduri :
graba celui plecat
la luptă
chip de fosnet să ia
prea curînd
săbii aprinse au dat foc
la văzduh și la tot
ce ascunde filfiire de
aripi
și cu țipete de bătaie
au ars pînă noaptea tîrziu
apoi s-a făcut liniște
mare
și luna
fără nici o pată de sînge
s-a legănat precum un felinar
toamna în parc
cînd am văzut
cuvintele mame plîngîndu-și fiii
căzuți
am deslușit în depărtare
cîntecul.

D. BORCEA

Hai

Hai să zbor fără aripi — mi-am zis.
Sistemul cu ele e prea cunoscut
Chiar păsările-l folosesc de-o mie de veacuri
Preluîndu-l mereu din trecut.

Altceva trebuie să găsesc care atrage
Și face lumea să umble cu gura căscată
Ca de-o sete mare cît deșertul Sahara
Sau cît un cer fără pată.

Hai să zbor fără să visez — mi-am zis
Iluziile dor ca o rană și apasă
O să dau cu pietre în stelele din cer
Să-mi cadă moarte pe casă.

Luna, ca pe-un tei înflorit
O s-o scot cu rădăcini cu tot
Și-n locul ei o să pun un izvor
Moale și cald ca un bot.

În apa lui clară o să mă privesc
Treptat, ca-ntr-un somn să m-afund
Pînă o să mi se facă sufletul
Un cerc infinit și rotund.

EMIL GAVRILIU

Diamantul lingurarului

Tristețea unui diamant
privit în muzeu
este tristețea unei stele de mare
închisă în acvariu
el trăiește umilința
cioburilor înălțate în rang
pe gîturi de fecioare
în zadar făcătorul de versuri
mă vizitează pe patul de spital
primăvara nu-ți dă alinare
privirile toropite de poftă
nu se spală în sclipirile lui
cum nici tristețea nu se vinde
în tîrg ca o marfă de rînd.

VIORICA IONESCU

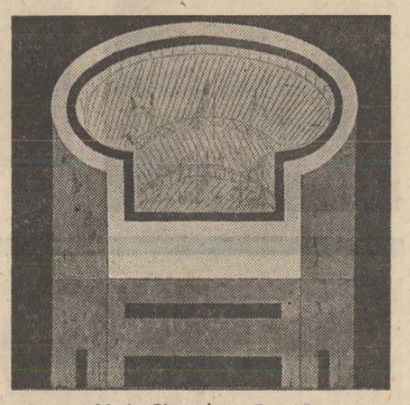

Marin Gherasim : „Scaun"

Fără bucurii și zîmbete

Soarele ne caută soarta,
descurajare sau avînt
timpul se dilată
și noi pătrundem stelari în inima lui
izbind aerul cu săgeți amnezice,
vîntul îmbrăcat în uniformă
cu miros de sînge pe glezne
aleargă prin cîmpii și păduri,
fără bucurii și zîmbete
ziua se năruie
rămînîndu-ne dintr-un cer vast
un bănuț de aur adormit.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Duminica

Să vă spun ceva : astăzi este duminică
și am chef să mă rătăcesc în labirintul
vagoanelor de tramvai ca o furnică
într-un covor persan.
Să vă mai spun ceva : ieri a fost sîmbătă
dar n-am avut chef de nimic... Simțeam
ochii fierbinți ai singurătății
pîndindu-mă după gratiile imaculate
ale caloriferelor
și intimitatea camerelor de hotel îmi luase
mințile ;
între șiruri nesfîrșite de fotolii
nu aveam unde să mă așez,
încercuit de ferestre nu aveam unde
să privesc,
orbit de toamnă
nu găseam parcul în care să mă veștejesc...
Dar azi, azi este duminică și din nou
ploaia a-nceput să-și trosnească miile de
falange
pe pervaze.

ANDREI DORIN

Noaptea

De ce se spune
că se lasă noaptea ?
Umbra iese ca un abur
din pămînt, din copaci, din noi
și se întinde spre cer
unde mai dăinuie
o urmă de lumină.
Aleile fragile și tăcute
se cufundă într-o pată întunecoasă
care acoperă somnul,
pietrele învăluite de noapte
se prefac în ceață.
Noaptea izbucnește
ca o uriașă mînă a pămîntului
alinîndu-i fruntea
încinsă de soare și de oameni.
De ce se spune
că noaptea coboară
de pe brațele cerului
cînd ea iese
din pămînt, din copaci, din noi ?

LIVIA BOGEA

Sensul tradiției

Călinescu și Iorga

Urmare din pag. 1

te totuși ocoli evidența : „Creșterea literaturii române se face cu atîta repeziciune într-un timp îngust, încît scriitori înfățișînd feluri te virste literare sînt contemporani după virsta umană. Poeții începîndu-și activitatea în primele decenii ale veacului trăiesc și scriu către sfîrșitul lui încălecînd mai multe școli".

Din această constatare, alți istorici literari vor trage concluzii diferite cu privire la ritmul de evoluție al literaturii noastre, vor vorbi de „arderea" etapelor și vor susține — ca și Lovinescu — ideea unei transformări „în sens revoluționar". Transformarea în acest sens presupune însă ruptură, or Călinescu se pare că ține mai mult la continuitate. Vorbind despre „înaintarea organică", deci lentă, el adaugă „după legi proprii" și am putea să credem că viza astfel tocmai această ritmicitate specifică. El nu ignoră saltul realizat, dar crede că poate găsi în stadiul premergător elementele care îl pregătesc. Organicitatea lui vrea să nu contrazică dialectica.

În prezentarea lui Călinescu, epocile literaturii române sînt etapele unui proces unitar, ipostazele unui organism unic. Între ele există continuitate, nu soluție de continuitate. Criticul are nevoie de ideea acestei continuități organice pentru a justifica perspectiva estetică globală a istoriei sale literare. Perioada „veche" nu este de o intangibilă desuetudine, cronicarii nu sînt irecuperabili din punct de vedere artistic. Mai mult, scriitorii de început nu s-au perindat fără urme, moștenirea lor poate fi regăsită la urmași, o transmisiune substanțială se lasă descoperită, continuitatea ia uneori forma incontestabilă a unei filiații.

În felul acesta, literatura română nu mai este rezultatul tardiv al unor influențe străine, ea își cîștigă o tradiție, și, implicit, o anumită independență. Pentru cucerirea unui asemenea statut nu ajungea proba oferită de stadiul ei modern — raportabil la orice literatură majoră a Europei — mai era nevoie ca acestui studiu modern să i se poată descoperi antecedente care să permită raporturi interne suficiente.

Orice literatură națională își manifestă relativa independență printr-o anumită suficiență a raporturilor — și implicit, a criteriilor — interne. Demnitatea unui trecut trebuie să poată fi invocată în acest sens, autoritatea unei tradiții. Dacă G. Călinescu ține atît de mult la ideea continuității este tocmai pentru a reabilita tradiția literară națională în conștiința estetică a epocii, pentru a impune o nouă „conștiință de tradiție".

Și în încercarea de impunere a unei „conștiințe de tradiție", Călinescu este precedat de Iorga. În seria lui de istorii literare separate pe epoci, ca și în „Introducerea sintetică", acesta inițiase o campanie de anvergură menită să descopere zăcămintele prețioase ale unui „fond indigen" pe care activitatea de îndrumător cultural de la „Sămănătorul" va tinde să-l implice în însăși formația literatului român.

În căutarea acestui fond, pasiune scotocitoare a istoricului și intuiția lui participativă sînt gata să treacă dincolo de marginile cunoscute ale scrisului în limba română, închipuind existența unei literaturi ce nu ni s-a păstrat, dar „pe care avem dreptul să o presupunem". Cum știm, el este cel dintîi la noi care face loc folclorului într-o istorie literară. Dar în afara poeziilor populare transmise pe cale orală, el are în vedere scrisori ce trebuie să se fi schimbat măcar între boieri cu mult înainte de data primelor atestări și, la fel, mesajele domnitorilor, replicile lor memorabile. „Desigur, spune Iorga, Ștefan cel Mare a fost un «scriitor» foarte adînc și impresionant".

Pentru a-și face credibilă ipoteza el lărgește semnificația termenului de „literatură" (într-un fel care nu e străin de accepția avută în secolul al XVIII-lea) : „Se zice, literatură știm noi ce este : poezie, nuvelă, roman, teatru ; (...) Dar literatură adevărată este orice idee limpede, orice sentiment delicat sau puternic, înfățișat într-o formă corespunzătoare. Se poate întîmpla ca o scrisoare particulară să valoreze mai mult (...) să cuprindă mai multă literatură, mai multă poezie decît toată literatura tipărită din anul acela". („Introducerea sintetică").

Cincisprezece ani mai tîrziu, cînd, în Introducerea compendiului său, G. Călinescu va refuza să măsoare vechimea culturii și literaturii române cu „dimensiuni superficiale" și va admite caracterul recent doar al literaturii de tip occidental („poezie profană, proză analitică, dramă"), se va întemeia tocmai pe această extensie a conceptului operată de Nicolae Iorga.

În sprijinul anexării „Învățăturilor lui Neagoe Basarab" la tradiția națională românească, Iorga invocă argumente diverse, printre care și accepția specială în care trebuie înțeles termenul de „autor" în secolul al XVI-lea : „Sensul cuvîntului «autor» este cu totul altul pentru acea vreme și cu totul altul pentru timpul nostru. Nu trebuie să ne luăm după sensul foarte precis, foarte conștient și integru al nostru, pentru o epocă de aceasta, instinctivă, în care orișice găseai bun într-o operă veche reținеai pentru a face o operă nouă".

În „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", Călinescu va scuza caracterul de compilație al aceleiași lucrări în exact același fel : „Așa se proceda pe atunci și clasicii francezi n-au făcut altfel cu modelele lor eline".

Istoria literară a lui Iorga este în ansamblul ei concepută ca o confruntare dramatică între fondul autohton și fondul străin, împrumutat, cel dintîi fiind făcut să obțină asupra celui de-al doilea victorii intermitente. Lectura numai a sumarului „Introducerii sintetice" este edificatoare în acest sens.

Definind acest „curent autohton în fața romantismului de împrumut", autorul și-l reprezintă ca pe o „intimitate locală, tradițională, foarte complexă, care ascunde sub o înfățișare simplă lucruri foarte vechi și foarte adînci", ca pe un „glas al obștii românești în literatura noastră". E vorba, așadar, de un filon popular, menit să răzbată deasupra tuturor influențelor, filon pe care istoricul ideolog îl identifică în spațiul românesc de la Ștefan cel Mare sau Gheorghe Ștefan, „domn de folklore al Moldovei" pînă la Delavrancea sau Vlahuță și, în cuprinsul căruia face loc, printre alții, nu numai lui Slavici, dar și lui Caragiale.

În ciuda subiectelor pe care și le-a ales și a multiplelor influențe suferite, Caragiale e anexat la curentul tradițional, Iorga avînd chiar ideea de a condiționa în acest fel viabilitatea operei lui : „... dacă el va trăi prin însăși literatura sa, pe care nimica nu o va putea ataca, fără îndoială, nimic și nimeni, va fi, între altele, și pentru motivul că el continuă tradiția cea adevărată a noastră, tradiția aceea indigenă de care am vorbit de atîtea ori, care se poate recunoaște și caracteriza în literatura românească, nu numai în ce privește subiectul, ci și spiritul". Criticul întărește această înscriere prin descoperirea unei filiații neașteptate. N. Filimon — Caragiale. Și, mai adaugă el, „poate că este și o legătură între Caragiale și Eliade Rădulescu, între Tîrgoviștea lui Rădulescu și Ploieștii lui Caragiale...".

„Expresie integrală" a fondului autohton și a „sufletului românesc", în genere, este considerat a fi Eminescu, în opera căruia toate influențele străine, filosofice și literare, germanice și romanice sînt absorbite într-o vastă sinteză imposibilă altfel decît prin cunoașterea desăvîrșită a folclorului, a limbii și a vechii noastre culturi.

Din însăși selecția scriitorilor reprezentativi se înțelege că fondul autohton nu este pentru Iorga neapărat unul țărănesc. Totuși, componența lui rurală este esențială ; pe de o parte, scriitorii care nu s-au apropiat cu înțelegere de sufletul țărănesc sînt excluși, pe de altă parte, originea rurală este menționată de fiecare dată cu neacoperită simpatie. Vorbind despre Varlaam, autorul nu uită să ne spună că acesta a ajuns mitropolit „din simplu fiu de țăran de prin părțile Odobeștilor". Răzeșia lui Neculce este, la fel, subliniată și așa mai departe. Iorga urmărind — înaintea lui Călinescu — „promoția ruralilor" în literatura română.

Creangă este, desigur, alăturat și el acestei serii, dar nu în felul în care ne-am fi așteptat din partea celui care încă în 1890 l-a comentat cu atîta participare și pătrundere. Comentariu care — în treacăt fie zis — trebuie să fi fost citit cu mare atenție de Călinescu, după cum lasă să se vadă studiul monografic al acestuia închinat marelui humuleștean.

În 1890 Iorga vedea în Creangă pe „cel mai românesc ca inspirație și formă dintre prozatorii noștri". În 1929 criticul nu mai face din Creangă o „piesă" centrală în constituirea fondului indigen — cum ar fi fost normal și cum va face mai tîrziu Călinescu — ba, chiar mai mult, exprimă rezerve serioase față de „felul lui pitoresc, cam vulgar" și se declară convins că „nu i se poate cere nimic din ceea ce formează elementul cel mai interesant în sufletul omului modern". Observația ultimă e valabilă în ordinea bunului simț, ea contrazice însă puncte de vedere anterioare ale exegetului și ne oferă, în plus, un spectacol din care nu lipsește paradoxul : Creangă repudiat de Iorga din unghiul modernității !

În realitate, se pare că, așa cum a remarcat recent M. Ungheanu (care a actualizat printre primii filiația Iorga-Călinescu) și cum autorul însuși se deconspiră, Iorga renunță la Creangă pentru că între timp opera acestuia fusese utilizată de poporaniști în sensul vederilor lor. Pe măsura apropierii de perioada contemporană, doctrinarul sămănătorist începe să fie tot mai prezent în interpretări de detaliu sau de ansamblu — în ciuda precauțiilor luate și a unui efort de deschidere teoretică.

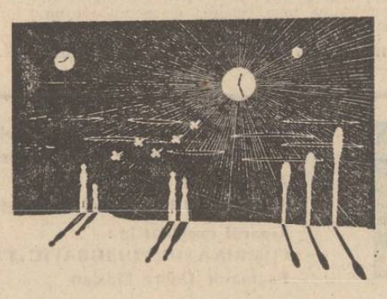

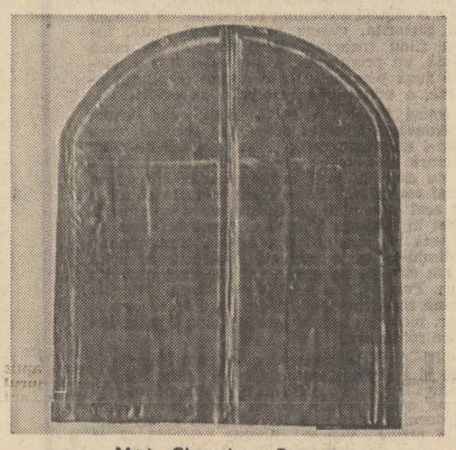

Marin Gherasim : „Poarta"

Vasile Nicolescu

Urmare din pag. I

dintr-o ceremonie petrecută sub zăvoare de umbră. Era în cartea aceea de început o desnădejde căutîndu-și triumful, multă poză adolescentină, cum e și frumos să fie, dar și glezna unei tulburătoare mîhniri, pe care-aș rezuma-o-n ideea : nimeni nu vrea, nu mai găsește timp să meargă ca să privim în ochii macilor — ce de virtejuri negre pe gura roșie a lumii !... Tînăr, curgea spre inima vieții într-o luntre cu prova împletită numai din margarete de toamnă. Înaintînd mereu spre oglinzile albastre, înrămate cu păsări plecînd spre cer, ca să coboare, ducînd coșuri de greieri, la țărmul toamnei de acum, unde

Înnebunînd de rugină arborii nu știu niciodată
ce se întîmplă
și-ntind unii spre alții crengile îndurerate de
așteptare.
Jefuind curcubeiele riurile se retrag în sine
și inima — alergător de cursă lungă — repetă
înaintea frunzelor
Doar toamna seamănă blînd nemurirea în
lucruri.

Aceste cuvinte, ca niște frunze de iederă roșie, aceste frunze de iederă, ca niște limbi de vulpe stăpînite de duh de foame veșnică. Într-o pagină, „asemenea cămășii izvorului", Vasile își vinde cumpăna nopților, spunînd că el trăiește „cultivînd rouă". Citînd această spovedanie, ți se pare că auzi sunînd un clopoțel la streașina Vilei Minovici.

Ca om, Vasile e un înrăit în carte. Un lucid. Din neamul celor ce-și încercuiesc viața cu frînghii de fier și gropi de var, cu două coarne de zodie și un colț de trunghi din cabală. Înrăiții în carte fug de sentimentele pustiitoare, dar nu-și pot închide călimara cu o gheară de leu. Orgoliul e frate bun cu piaza-rea. De aceea, ghicitor în cerneală, eu știu că Vasile Nicolescu nu-și scrie poezia nici la vioară, nici la ghitară (lucrul ăsta e de nasul unor tineri revărsați pe mese de circiumă) dar poate să planteze o floare în urma ce-o lasă un iepure pe zăpadă. În el duc viață amestecată apărătorul firului de iarbă și al ciorchinelui de liliac cu procurorul desemnat să ceară pedepsirea hoților de gave. Umblă cu picioarele goale prin rouă, ca printr-o pieire și se zvîntă pe mîini în trestiile din seră. Această înverșunare — o scăpare spre undeva, o întoarcere spre ceva — dau patimă și neîntreruptă înviere talentului său. Îl colindă cu ploi și ninsori. Verbul și versurile lui Vasile Nicolescu au rasă veche. Duc viață liberă și frumoasă. Duc viață calmă. Sau duc viață zbuciumată :

...M-am prins de sunetul tău, clopot neauzit
din seminția
fără prihană a unei lumi ce-o să vină,
semn, hieroglifă, mușcătură de șarpe, arsură-a
unei revelații,
clopot cetate,
rămuriș de cristale,
vameș al porților ce nu se deschid niciodată,
călcîi de cenușăreasă împotmolit în aurora,
carapace a stelelor plutind în oceane,
pumn bătînd pe-nfundate,
clopot,
ivit din moarte, ivit din viață,
în ele prelungindu-te deodată,
tot mai stins, tot mai puternic,
tot mai încet, tot mai sălbatec,
tot mai lent, tot mai năvalnic,
tot mai rar, tot mai năpraznic
clopot !

Igaz Szó — 25

S-au împlinit 25 de ani de la apariția primului număr al revistei **Igaz Szó** — publicație editată la Tîrgu Mureș de Uniunea Scriitorilor din România. Fundamentîndu-și existența pe un program călăuzit de țelurile politicii naționale și culturale ale Partidului Comunist Român și dîndu-i expresie de fiecare dată, la fiecare apariție, revista tîrgumureșeană s-a impus ca o prezență vie, activă în rîndul periodicelor românești, urmărind în întreaga sa activitate să promoveze cu exigență, în spirit revoluționar, o literatură, o artă care să se înscrie organic în rîndul valorilor culturii socialiste din România. **Igaz Szó** a publicat, creații literare ale scriitorilor de limbă maghiară de la noi, opere de înaltă ținută artistică, contribuind astfel la valorificarea și, totodată, la popularizarea unora dintre cele mai de seamă scrieri. Publicarea în revistă a operelor scriitorilor de limbă maghiară a atras automat și atenția traducătorilor, care transpunîndu-le, de cele mai multe ori împreună cu autorii înșiși în grai lui Eminescu și Rebreanu le-au făcut familiare cititorului român. Alături de nume ale maeștrilor, în **Igaz Szó**, au apărut semnături numeroase, ale mai tinerilor confrați, colectivul redacțional străduindu-se să încurajeze de fiecare dată literatura inspirată de realitatea României socialiste. Au apărut povestiri, nuvele, schițe, fragmente de roman, poeme și alături de acestea comentarii critice, eseuri, cronici care vizează în întregime fenomenul cultural de la noi. O notă distinctă a revistei este aplecarea către viața teatrală : literatura dramatică este de multe ori prezentă în paginile ei, sînt organizate frecvent discuții, colocvii pe teme specifice. Trimestrial este tipărit un supliment în care sînt publicate creații ale celor mai noi autori de teatru.

Igaz Szó s-a impus de-a-lungul anilor prin publicarea, în traducere, a operelor scriitorilor români, precum și prin preocuparea de a fi continuu în mijlocul fenomenului literar românesc prin comentarii la cele mai recente și mai valoroase cărți de literatură română, prin permanenta grijă de a informa cititorul de limbă maghiară despre ultimele apariții editoriale în limba română.

În cei 25 de ani de la apariție, revista **Igaz Szó** și-a asigurat un loc aparte, prin formula ei dinamică, distinctă, în cîmpul literaturii și al culturii românești în general.

Mesajul pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a adresat revistei **Igaz Szó** cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariție, precum și conferirea prin decret prezidențial a Ordinului „Meritul cultural" clasa I, constituie o dovadă vie a prețuirii și încrederii, a grijii pe care conducerea partidului, secretarul general al P.C.R. o poartă înfloririi culturii României socialiste, vieții culturale și artistice a naționalităților conlocuitoare cărora li s-au asigurat condiții optime pentru manifestarea plenară, în toate domeniile de activitate, în deplină egalitate cu toți fiii țării. În mesaj sînt subliniate, alături de meritele revistei în promovarea politicii Partidului Comunist Român, sarcinile deosebit de importante care îi stau în față, asemeni tuturor mijloacelor de educație a maselor, în lumina istoricelor hotărîri ale Congresului al XI-lea, ale Conferinței Naționale a partidului, ale Congresului educației politice și al culturii socialiste. Astfel revista, „este chemată să militeze neobosit prin articolele și creațiile literar-artistice pe care le publică, pentru o artă și literatură pătrunse de nobilele idealuri socialiste, de concepția noastră materialist-dialectică și istorică, care să contribuie la educația patriotică, socialistă a oamenilor muncii, la întărirea continuă a prieteniei, solidarității și frăției tuturor cetățenilor patriei în munca și lupta unită pentru progresul și înflorirea patriei comune, Republica Socialistă România.

Înfățișînd în paginile ei realizările dobîndite în înfăptuirea politicii naționale a partidului și statului nostru, revista este chemată să combată cu fermitate, de pe poziiile ideologice ale societății noastre socialiste, mentalitățile retrograde, concepțiile naționaliste, șovine, mentalități care dăunează profund intereselor tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, cauzei prieteniei și înțelegerii între popoare".

În atmosfera de puternică însuflețire prilejuită de mesajul adresat revistei de tovarășul Nicolae Ceaușescu, mesaj primit de redactori, colaboratori și cititori cu deosebită satisfacție și bucurie, cu sentimente de profundă recunoștință, s-a desfășurat adunarea festivă prilejuită de împlinirea a 25 de ani de la apariția primului număr al revistei **Igaz Szó**. Au participat reprezentanți ai vieții culturale și științifice, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai organizațiilor de masă și obștești, cititori. Au luat cuvîntul Nicolae Vereș, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R., Hajdu Győző, redactorul șef al revistei sărbătorite, Tamara Dobrin, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, George Macovescu, președintele Uniunii scriitorilor, Tövisi Lajos, maistru la fabrica de zahăr din Tîrgu Mureș, Ioanichie Olteanu, redactor șef al revistei „Viața Românească", Letay Lajos, redactor-șef al revistei „Utunk" și Romulus Guga, redactor-șef al revistei „Vatra". Participanții la adunare au adoptat textul unei telegrame, adresate **C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu**, în care este exprimată unanima recunoștință pentru mesajul cald, vibrant, atît de bogat în idei și îndrumări prețioase pe care secretarul general al partidului l-a adresat revistei, precum și hotărîrea întregului colectiv redacțional de a sluji și în viitor cu toată forța politica Partidului Comunist Român, de a milita cu pasiune pentru înflorirea literaturii patriei noastre comune, de a lupta cu dăruire pentru frăția tuturor oamenilor muncii din țara noastră, fără deosebire de naționalitate.

„Vă asigurăm, mult stimate tovarășe secretar general, se spune în încheierea telegramei, că noi, scriitorii maghiari din România, redactorii și colaboratorii, cititorii revistei **Igaz Szó**, în condițiile deplinei egalități în drepturi, asigurate de politica națională a partidului nostru, în spiritul îndrumărilor dumneavoastră luminoase, vom acționa cu hotărîre și în viitor, în strînsă și organică unitate cu toți oamenii de cultură, literatură și artă din țara noastră, pentru transpunerea în viață a directivelor măreț cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului în scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România".

SPORT

Fără precedent

● Performanța sportivă nu depinde numai de evoluția în teren a competitorilor. Astăzi perioada pregătitoare a concursurilor, rolul factorilor instituționali care prezidează mișcarea sportivă sînt la fel de importante ca și întrecerea din arenă. Confruntările bine pregătite în culise sub toate raporturile sînt de obicei cîștigate. Fiecare sport are sau ar trebui să-și aibă eminențele sale cenușii, oamenii care nu intră direct în luptă, dar care sînt regizorii disputelor, cei ce evaluează condițiile de concurs, valoarea adversarilor, forța lor, punctele lor tari sau slabe și care instruiesc în consecință pe reprezentanții lor. E o greșeală să credem că în acest complex de evaluări pregătitoare, de regie nevăzută a viitoarelor meciuri, rolul principal revine doar antrenorului. Acesta e și el un factor în marele mecanism, unul decisiv, dar nu singurul. O victorie, o înfrîngere pot fi puse doar pe seama lui. Dar cînd contraperformanța e de mari proporții, cînd rezultatul negativ este de fapt un șir de scoruri negative ele nu mai pot fi atribuite doar jucătorilor și antrenorului.

Cea mai mare contraperformantă din istoria recentă a sportului românesc este locul 13 ocupat de echipa de volei la campionatele mondiale. Ea este mult mai joasă, mult mai gravă decît căderea handbaliștilor din vîrful ierarhiei pe un loc de mijlocul clasamentului. Locul prost obținut de voleibaliștii români a surprins pe toată lumea. Comportarea lor neserioasă din unele meciuri a întristat pe mulți. S-au promis măsuri severe pentru redresarea voleiului românesc. Dar ceea ce aflăm iese din sfera bunului simț. A fost demis antrenorul — firesc. Au fost sancționați cîțiva jucători. Iarăși firesc. Dar federația de specialitate, evident vinovată de aceste rezultate, își ilustrează incapacitatea de a gîndi corect dînd sancțiuni stupide. Această federație de volei a cărei incompetență e vădită în starea actuală a voleiului românesc nu și-a aplicat desigur nici o sancțiune, dar a sancționat cu retragerea titlului de maeștri emeriți ai sportului pe cîțiva dintre cei mai buni sportivi români. Care este rațiunea acestei măsuri ? Care este vina lor ? Titlul de maestru emerit al sportului se acordă pentru performanțe și merite sportive recunoscute, obținute de acești sportivi în întîlniri și competiții anterioare recentului campionat mondial de volei. A contesta acestor sportivi merite reale pentru că au pus federația într-o tristă lumină ni se pare că nu mai ține de sancțiune firească ci de represiune. Federația română de volei este vinovată de contraperformanța voleiului românesc, în plus vinovată de măsuri absurde care nu fac cinste mișcării sportive. Această atitudine represivă arată calibrul de gîndire al suszisei federații, evidențiază modul defectuos de lucru și dinaintea acestor campionate mondiale. Cine sancționează această federație sportivă care-și demonstrează vizibil incapacitatea și incorectitudinea ?

Discobol

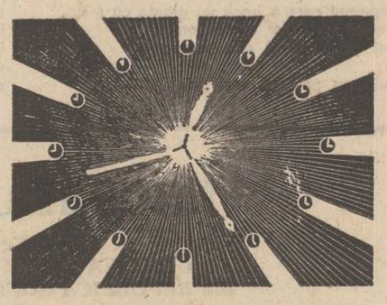

Desene de Benedict Popescu

m a p a m o n d

Pictoriţele din Uzdin

UZDINUL e un sat aproape cît un orăşel, frumos, cu străzi late ca nişte bulevarde din mici oraşe de provincie, plin de case mari, ambiţioase şi curţi paradisiace şi puţin misterioase, amintind de acelea din prozele *realist-magice* ale lui Mircea Eliade.

Am venit la Uzdin, loc pentru frumuseţe şi prosperitate din ţara prietenă, Iugoslavia, nu din considerente de călător, nici de etnograf, ci spre a vedea pe viu, cu ochii mei şi într-o lumină de august „Galeria pictoriţelor naive" de acolo şi pe citeva dintre aceste artiste ce au dovedit prin vocaţia şi încăpăţînarea lor estetică faptul că între un pictor (talentat) profesionist şi un pictor (talentat) amator nu e o distanţă mai mare de o geană de copil.

Am sosit la Uzdin pe sub un soare ca un engolpion bizantin, dar n-am îndrăznit să-ncep vizitarea galeriei rurale pline de frumuseţi decît spre seară, sub o aripă de răcoare, ferm hotărît să-mi urmez itinerariul, a doua zi, devreme. Aşa că, însoţit de soţia mea Steliana şi de talentatul poet Petru Cîrdu, am început, c-o bucurie de duminică, să bat Uzdinul, loc din Banatul iugoslav, unde trăiesc şi creează, de aproape două decenii, o familie (îi spunem aşa în sens spiritual desigur, nu cadastric) de pictoriţe naive, citiţi de fapt : de pictoriţe adevărate ştiind din prima clipă (şi fără să le fi învăţat nimeni) că politeţea excesivă faţă de formulele culte şi consacrate duce la imitare, la senilizare artistică, aşa încît ele caută, caută mereu într-o dialectică, mişcătoare şi necurmată vibraţie de consimţiri şi stări.

Certificatele electrizantului talent al pictoriţelor din UZDIN l-au dat rînd pe rînd, într-un urcuş meritat, rudele artistelor, prietenii, cunoscuţii, satul întreg, pe urmă, în sporire : Voivodina, Iugoslavia întreagă, Elveţia, R.F. Germania, Suedia, Franţa, Olanda, Italia, Austria, America, Japonia ş.a.

Un fin degustător al genului, NEBOJŠA TOMASEVIC (autorul acelui regal pentru ochi tradus şi reprodus şi în româneşte şi intitulat *Pictura naivă iugoslavă* în Editura Meridiane, Bucureşti, 1977), intelect efervescent, care se preocupă c-o pasiune de-a dreptul exemplară de peste douăzeci de ani de fenomenul dezvoltării picturii naive în Iugoslavia, scrie despre Şcoala de pictură ţărănească din Uzdin frumos şi sub un raport decisiv : „...*toate* (pictoriţele din Uzdin — n.n.) *pictează de regulă modul de viaţă tradiţional, împotrivindu-se în acest fel dispariţiei lui rapide. Ca nişte cronicari ai timpului, vor să fixeze şi să ferească de uitare bogăţia şi varietatea datinilor româneşti, comorile folclorului, virtuţile modului de viaţă tradiţional al consătenilor lor. Năzuinţa firească dacă ne gîndim că în ultimele decenii mediul rural — datorită călătoriilor tot mai frecvente ale sătenilor, a contactului lor cu lumea şi cu alte medii, cu oraşe şi alte ţări — se metamorfozează ireversibil, satul ieşind din izolarea lui conservatoare şi ocrotitoare de odinioară*".

Iar un alt comentator, francezul CHARLES JOURDANET vedea în modul de a picta al reprezentantelor Şcolii de pictură de la Uzdin : „...promisiunea unei sărbători : a personajelor, costumelor şi culorilor. Promisiunea unei sărbători pentru ochii şi inima noastră...".

Ce vor să adauge atari citate comentariului nostru ? Un gir, un prestigiu adăugat, căci, într-adevăr tot ce au făcut şi fac în pînzele lor : ANNICA MARAN, MARIA BALAN, FLORICA PUIA, SOFIA DOCLEAN, MARIOARA MOTOROJESCU, FLORICA CHET, ANA ONCIU, STELUŢA TARAN, ANUŢA DOLAMA, VIORICA IEPURE, ca să dăm doar numele devenite notorii de-acuma, înseamnă, într-adevăr, prin încadrare nu în ipoteză cît în certitudine, o bucurie pentru ochi şi suflet.

Şi (sensul subiectiv) şi pentru memorie...

Galeria de pictură naivă din Uzdin e o încăpere, dacă-mi permiteţi, nu prea mare, poate chiar anostă. Dar odată pătruns în ea te laşi cucerit de forţa, prospeţimea şi aerul firesc inspirat al pînzelor din perete.

Florica Puia te cucereşte prin imposibila ei pictură în care ciinii din bătătura casei sînt roz, caii pot fi albaştri, un curcan înfuriat are pur şi simplu culoarea indigo ! Asta ca să nu mai vorbim de o frumoasă femeie zburînd prin aer, ca-n Chagall (de care, m-am convins, Florica Puia n-a auzit niciodată !), sau de boi blînzi de culoarea cinabrului, ori de armăsari de culoarea rubinului.

Discretă şi fără finalitate fantezistă ni s-a părut pictura semnată de SOFIA IONAŞCU, impresionînd prin ciclul ei de alb şi verde, ca într-un potolit joc închis.

ANUŢA DOLAMA a fost cea care ne-a violentat în chip fericit ochii cu tablourile ei înţesate de scene cinegetice, tratate cam ca în Rousseau Vameşul, dar nu după album, ci într-o sfîntă necunoştinţă de cauză, astfel încît animalele de pradă şi hăitaşii se amestecă într-o dulce horă a răutăţii imposibile, totul fiind tratat ca-n basm, înmuiat şi chiar educativ în fond, cu sfătoşenie. TARAN STELUŢA ştie să umble la marea alchimie a culorii, făcînd din petele, din amestecurile ei o bucurie în lanţ, un aspect al unei realităţi visînd sub părul pensulei să iasă din contingent şi să se consacre în fantastic.

Privind preţ de citeva ceasuri pînzele şi smingălind însemnări în carneţele mi-am zis că (hotărît lucru) pictura de acest tip are *valoare de mărturisire*.

Pictura ţărăncilor din Uzdin mi-a dat sentimentul că femeile acestea se mişcă în lume ca şi cum ar avea misiunea de-a o formula din nou.

Viguroasă, despotic de deschisă, învăluitoare în sinceritatea ei ca privirea unei păsări ni se pare, o recunoaştem, mai cu seamă pictura a trei soliste din magnifica orchestră plastică a Uzdinului : MARIA BĂLAN, SOFIA DOCLEAN şi FLORICA PUIA.

În pînzele lor (le-am vizitat pe toate trei acasă, în atelierele lor improvizate, de femei-pictoriţe care nu se dau înapoi să gătească, să spele, deretice, să coasă) mi s-a părut a descoperi punctul unde începe trecerea de la caricatural şi anecdotic la figurare, expresie, sens, vis, trecerea deci la liniaritate şi epic pur la plasticitate.

MARIA BĂLAN m-a mişcat, de ce să n-o recunosc, printr-un static fragil şi virginal, în care culorile vii de tot nu sînt decît podoabe, deci rămîn exterioare subiectului, dar mai ales substanţei tabloului. Unora li s-a părut că MARIA BĂLAN pictează : „...o lume veselă, pitorească". Mie mi se pare că Maria Bălan are de fapt nostalgia unei lumi vesele şi pitoreşti, avînd în fond, un suflet bîntuit. În treacăt fie zis „o lume veselă şi pitorească" pictează cu înzestrare, ca discipol al Mariei Bălan, MĂRIOARA MOTOROJESCU. De fapt, tehnica de a picta predilectă a Mariei Bălan e una însorită şi inundată de culori aprinse, amintind îndeajuns de bine pe aceea „poantilistă".

SOFIA DOCLEAN are (aşa ni s-a părut) o rară imaginaţie vizuală şi un dar de a colora, iute şi definitiv în acelaşi timp, ceea ce vede, o clipă, o zi, sau un an ; ori poate o viaţă. În primitoarea ei casă plină de nepoţi am putut admira citeva pînze cu totul remarcabile (nu ne vom permite să facem aici „Teoria capodoperei" ca profesorul Mihail Dragomirescu) dintre care ne-au „punctat" atenţia şi ne-au marcat amintirea citeva, încinse, temperamentale, precum : „Car cu boi de altădată", inspirat după spusele suspect de lirice, parcă programate, ale autoarei de vechiul cintec bănăţean începînd cam aşa : „Patru boi suciţi la coarne, / S-a culcat mîndra, nu doarme..."

Tabloul *Vatră de altădată*, văzut în miros de prăjituri şi răchie, ne apare la recitirea notelor şi în răscolirea lui pe ecranul aducerii aminte, la fel de minunat : drept o concordie de roşu, maron şi alb, într-un ton idilic, sentimental şi cald, cuceritor de cuminte cu bună ştiinţă.

Şi pe urmă, dacă în „Tărancă torcînd" am putut lesne depista o caldă gradaţie a cerului de şes, în „Bătrini la biserică" m-am simţit copleşit şi încîntat de jocul surprinzător de subtil, pervers aproape, neobişnuit în orice caz, de gri, albastru, verde turcoaz ; după cum pînza „Sărace cărările mele" (inspirată de alt refren popular) în care o femeie semănînd tulburător de bine cu însăşi pictoriţa, culege romaniţă şi cîntă, lucrarea fiind încheiată fără sovăire, cu mînă exersată, cu proprietate a expresiei într-o adevărată fugă perspectivală denotînd echilibru, adîncime, o admirabilă rezolvare de culori.

Şi totuşi FLORICA PUIA tocmai cea despre care francezul Charles Jourdanet scrisese, prefaţîndu-i expoziţia de la Nisa, din aprilie 1975, că pictura ei degajă : „O sănătate şi o prospeţime de care cu toţii avem nevoie" îmi apare cea mai *constituită* dintre toate colegele ei, alcătuind acel ansamblu de soliste ale penelului de invidiat în întreaga Europă şi poate în lume. Şi spun asta nu doar fiindcă mi-am simţit inima încordîndu-se ca o arbaletă încărcată cu crini cînd am citit pe un catalog al superbei pictoriţe Florica Puia : „née en 1920 a Uzdin (Banat) d'origine roumaine", ci fiindcă în chip efectiv şi salutar, pictura ei toată este un elogiu prozodiei plastice româneşti.

FLORICA PUIA pictează ca şi cum i-ar sta la ureche şi i-ar şopti culori tocmai Matei Timforea din Cîrţişoara : pictează în permanentă inflexiune sentimentală, cu un excepţional gust al misterului zilnic, cu fervoare, în culori care par, la prima vedere, că abia aşteaptă să se muşte între ele, dar care, pînă la urmă chiar în ochiul nostru, se calmează, se resemnează, sună ca epitalamul. Pînzele *Floricăi Puia* au un „staif" profesional care, în genere lipseşte tuturor celorlalte, nesufocîndu-se totuşi sorgintea populară, capriciul direct, pensularea uneori burlescă, improvizaţia pură, calamburul, coloritul brusc.

Oricum ar fi văzută şi de către oricine, Şcoala de pictură ţărănesc-naiv-feminină (merita să încercăm să-i dăm şi noi o titulatură) din UZDIN rămîne un teritoriu al frumuseţii şi al bunei speranţe. Inventive nu la un mod caligrafic, picturile Şcolii naive din Uzdin deschid o mulţime de paranteze vieţii reale, ca să-i reexplice frumuseţea. Amestecîndu-şi culorile cu apă de lumină pictoriţele din Uzdin au reuşit să rămînă în marginea tuturor culorilor omologate şi consacrate academic, la un mod care pînă la urmă ajunge să mistifice devenind adică, prin ele însele, nişte pictoriţe fără dogmă plastică, nişte independente, cîştigîndu-şi, definitiv, dreptul la visare.

Dacă ne gîndim bine, aceste gospodine cu pupilele şi mîinile fluturînd de culori fac să strălucească acest adevăr pe care nu-mi vine să cred că l-au citit în vreo bibliografie „Pictura e o luptă împotriva morţii".

Uzdin — Beograd — Bucureşti 1978.

Dan Mutaşcu

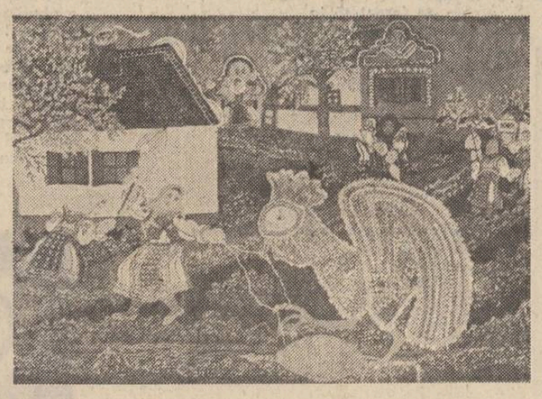

Florica Puia şi „Cocoşii" săi

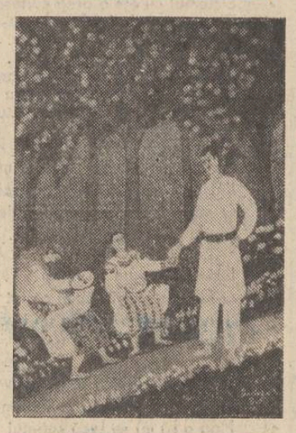

Sofia Doclean : „Chemarea la nuntă" (stg.) „La Paşti" (dr.)

ZILELE LITERATURII ŞI ARTEI DIN R.D.G.

Dialog spiritual

În cadrul amplului dialog spiritual pe care România îl promovează în relaţiile sale internaţionale, simbătă 14 octombrie au fost inaugurate „Zilele literaturii din Republica Democrată Germană", manifestare organizată ca răspuns la acţiunea similară desfăşurată luna trecută în ţara prietenă. Programul acestor manifestări depăşeşte însă sfera strict literară cuprinzînd teatrul, artele plastice, muzică, învăţămînt.

„Zilele" au fost marcate de deschiderea la sala Dalles a unei expoziţii de carte din R.D. Germană, reunind circa 1 500 volume — literatură social-politică, ştiinţifică, tehnică, de largă informare, beletristică originală şi traduceri din literatura universală, cărţi pentru copii şi tineret, de artă, mărturie a bogatei activităţi editoriale din această ţară, premiată la multe tîrguri de carte internaţionale. Reţin, de asemenea, atenţia cărţile din literatura română apărute în edituri din R.D. Germană. Tot la sala Dalles a avut loc vernisajul expoziţiei „Sculptura contemporană din Republica Democrată Germană", semnificativă pentru preocupările artiştilor prezenţi. Inspirate din actualitate şi dedicate efortului creator al omului, sculpturile şi desenele celor 19 expozanţi oferă un reprezentativ tablou al realizărilor de azi ale artei plastice din R.D.G. La festivitatea de deschidere au rostit alocuţiuni Dumitru Ghişe, vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, şi Klaus Höpcke, adjunct al ministrului culturii din R.D. Germană. În aceeaşi zi a avut loc o conferinţă de presă la care au fost abordate aspecte ale vieţii culturale, ale editării şi răspîndirii cărţilor.

Luni, la Muzeul literaturii române s-a desfăşurat o altă acţiune cultural-artistică : scriitorii Hors Deichüfus, Heinz Kohlau şi Ruth Craft din R.D.G., aflaţi cu acest prilej în ţara noastră, au citit din creaţiile lor. În continuare, actorii Silvia Popovici, Valeria Gagealov şi Dorel Iacobescu au recitat din poezia clasică şi romantică germană precum şi din opera poeţilor români: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Alexandru Philippide. Programul s-a încheiat cu recitalul violoncelistului George Georgescu, care a interpretat piese din creaţia lui J. S. Bach. Tot luni, în foaierul Universităţii din Galaţi, a fost deschisă o expoziţie de fotografii în care pe aproape 100 de panouri sînt prezentate aspecte din Universitatea din Rostok.

După spectacolele de la Braşov şi Sibiu, Teatrul Municipal din Karl Marx-Stadt a oferit pe scena teatrului Giuleşti din capitală un spectacol de gală cu piesa „Cercul de cretă caucazian" de Brecht. Interpretarea actorilor oaspeţi s-a bucurat de un deosebit succes. A doua zi, artiştii s-au întîlnit în sala Majestic a aceluiaşi teatru cu oameni de teatru şi ziarişti români. Între oaspeţi şi gazde a avut loc un animat schimb de opinii despre viaţa teatrală. Seara un alt spectacol cu piesa „Tîrgul din Plunderswellern" după Goethe a fost prezentat publicului bucureştean...

Pornind de la ideea că toate culturile naţionale fac parte din patrimoniul umanităţii, dialogul spiritual al celor două ţări contribuie la o mai bună cunoaştere, apropiere şi respect reciproc, la întărirea încrederii în valorile umane.

REPERE

Început de ev în poezia engleză

Într-o perioadă scurtă, Editura Univers ne-a oferit două opere-reper ale literaturii engleze : prima selecţie din cel mai original poet de după război — Ted Hughes — în traducerea lui Vasile Nicolescu, de altfel şi iniţiatorul prestigioasei colecţii „Orfeu", şi, de curînd, poemul **Troilus şi Cresida** de Geoffrey Chaucer, pe care G. K. Chesterton îl definea, cu o formulă devenită celebră, drept „părintele tuturor poeţilor englezi" şi „bunicul tuturor romancierilor".

După Ted Hughes, cu natura lui violentă, cu viziunile coşmaresti ale dramaticei conştiinţe postbelice, lectura din Chaucer e o reconfortantă întoarcere la un univers cu valori ferme, la o artă fără prejudecăţi, tabu-uri, al cărei registru merge de la anecdota hîtră la patosul cel mai pur, iar dicţia, de la familiaritatea folclorică la retorica cea mai rafinată. Cum cu nostalgie remarca Virginia Woolf, Chaucer era liber să scrie chiar şi despre o ogradă cu paie, cocoşi şi găini, în timp ce poetul modern sau ocoleşte subiectul sau cere ca ograda „să fie plasată în Tesalia iar porcii să fie de origine mitologică"... Şi totuşi, în ciuda unor deosebiri impuse de restricţiile unui repertoriu de teme privilegiate la poeţii de mai tîrziu, unui ochi atent nu-i vor scăpa elementele unei înrudiri profunde, care se instituie în orice literatură şi-i defineşte specificitatea. Chaucer nu e numai primul în ordine cronologică ci şi parte viabilă a unei ierarhii literare, fondator al unei tradiţii. Materialitatea imaginilor, de exemplu, (sentimente traduse în elemente pur anatomice sau fiziologice, convulsii ale feţii, puls al „vinelor cu sînge", paloare, etc.) total diferite de figurile de stil convenţionale şi banale ale literaturii vremii, sau şocantul amestec de imagini concrete şi abstracte se pot întîlni de la Shakespeare şi poeţii metafizici pînă la Dylan Thomas şi Ted Hughes. Cuprinderea panoramică a vieţii în toate formele ei şi demiurgica înţelegere a naturii omeneşti au fost întrecute doar de Shakespeare. Viziunea robustă a omului integrat marilor cicluri naturale, plasat în aceeaşi ordine cu constelaţiile dar şi cu umila mlădiţă înmugurită în aprilie, o unitate convertită în semne şi determinări pentru individ, caracteristică dimineţii istoriei, a rămas însă privilegiul lui exclusiv. Şi, tot ca la începuturi, opera lui Chaucer are caracter sincretic. **Troilus şi Cresida** e în acelaşi timp poem, epopee sau roman psihologic şi o mare parte e dramatizată.

Între coperţile sobre, elegante, păstrînd solemnitatea cărţilor de căpătîi, **Troilus şi Cresida** contrazice imaginea celor care-l identificau pe Chaucer cu **Povestirile din Canterbury:** comedia umană, observată în detaliu şi cu amuzată detaşare de un inegalabil umorist, face loc unei poveşti tragice, unei meditaţii asupra destinului omului şi a libertului lui arbitru. Istorioara erotică preluată de la Boccaccio e mult extinsă şi îmbogăţită în motivaţie.

În linia modernizărilor începute de Ovidiu, subiectul clasic rămîne un pretext; experienţa autorului invadează scena, ca în **Povestirile din Canterbury** astfel încît impresia lectorului e de viaţă adevărată şi nu de artificială reconstrucţie. Autenticitatea de substanţă şi adevărul psihologic rămîn marile atu-uri ale lui Geoffrey Chaucer.

Recenta ediţie mai înseamnă şi un miracol de transpunere, dificultăţile traducătorului fiind din cele mai mari. În primul rînd, datorită faptului că Chaucer scria pentru un auditoriu, nu pentru un public de cititori. Consecinţa e exploatarea la maximum a resurselor sonore ale limbii. Adaptarea metrului la diferitele necesităţi ale scriiturii, jocul subtil al pauzei, accentului, lungirea sau scurtarea cuvintelor, toate acestea rezultă într-o inegalabilă fluenţă a versului, într-o expresie unică a cărei simplă transpunere în engleza modernă (Wordsworth !) îi iroseşte farmecul. Traducerea nu înseamna deci transpunerea unor elemente mai mult sau mai puţin universale (metafore, imagini, idei) ci menţinerea virtuţilor originalului la nivelul sunetelor, vocabularului şi prozodiei limbii române. În fidelitatea faţă de concepţia şi intenţiile textului original, versiunea lui **Dan Duţescu** pare să ţină de magie. Dincolo de soluţii la îndemîna unui bun lingvist, impresionează acea chauceriană libertate în lexic şi prozodie precum şi desăvîrşita fluenţă care ia naştere din armonizarea tuturor detaliilor şi rezolvărilor poetice — oricît de licenţioase — astfel încît impresia generală e de simplitate şi naturaleţe.

Maria-Ana Tupan

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **O AMPLĂ MANIFESTARE** culturală prilejuită de împlinirea a 60 de ani de la formarea statului naţional român unitar a găzduit recent oraşul francez Argentuil. Astfel, la Biblioteca municipală a fost deschisă o expoziţie de carte românească care cuprinde volume donate acestui lăcaş de cultură de către Ambasada Republicii Socialiste România la Paris. Între celelalte exponate, un loc de frunte l-au ocupat operele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, lucrări consacrate omului politic, personalităţii preşedintelui României socialiste, apărute în Franţa. În localul primăriei din acelaşi oraş a fost vernisată o expoziţie de reproduceri de artă care grupează lucrări inspirate din istoria poporului nostru.

● **ORAŞUL DRESDA** este gazda unei importante expoziţii de carte românească care cuprinde peste 1 600 titluri de volume apărute la editurile noastre. Sînt prezentate lucrări social-politice, tehnice, ştiinţifice precum şi tipărituri din domeniul artei, literaturii beletristice şi turismului. Expoziţia este organizată în cadrul zilelor literaturii româneşti în R.D. Germană.

● **TOT ÎN R.D.G.,** de data aceasta la Erfurt, s-au desfăşurat lucrările Comisiei mixte a istoricilor din România şi R.D. Germană care au avut ca temă „Legături şi comparaţii între revoluţiile din 1848 în Ţările Române şi Germania". Colocviul s-a înscris printre manifestările consacrate împlinirii a 130 de ani de la revoluţia paşoptistă. Următoarea întîlnire ştiinţifică, în cadrul Comisiei, va avea loc în anul viitor, în România.

● **O ADUNARE** consacrată împlinirii a 70 de ani de la naşterea lui Alexandru Sahia a avut loc la Biblioteca de Istorie a R.S.F.S.R. din Moscova, membru colectiv al Asociaţiei de prietenie sovieto-română (A.P.S.R.). Despre viaţa şi opera scriitorului au vorbit I. D. Zaiumcikovski, lector universitar, membru al conducerii centrale a A.P.S.R. şi poetul K. V. Kovaldji. Fragmente din proza lui Sahia a citit actorul Aleksei Golvin.

● **DUMITRU M. ION** este laureatul din acest an al Colocviului Internaţional al poeţilor şi traducătorilor de la Tetovo — R.S.F. Iugoslavia. Desfăşurat după încheierea Festivalului de la Struga. Colocviul a reunit poeţi şi traducători din 40 de ţări ale lumii. Marele premiu „Pana de aur" a fost acordat poetului român pentru traducerile sale din literatura popoarelor iugoslaviei în limba română.

REVISTA STRĂINĂ

● **PESTE 800 AFIŞE** cu privire la Bertold Brecht găzduieşte între 5 octombrie şi 3 noiembrie Turnul Televiziunii din Berlin, constituind expoziţia „Brecht în afiş". Cei mai importanţi participanţi sînt graficienii din ţările socialiste, din Italia, Japonia şi Suedia. Afişele expuse participă la un concurs pe care Asociaţia Internaţională a graficienţilor (ICOGRADA) şi Uniunea Artiştilor Plastici din R.D.G., l-au organizat cu ocazia anului jubiliar Brecht. În categoria **A** (inedite cu a 80 aniversare Brecht) au intrat 397 de schiţe aparţinînd unor plasticieni din 30 de ţări, iar în categoria **B** (retrospective) au fost prezentate juriului 435 lucrări din 36 ţări. Premiile au fost înmînate de preşedintele U.A.P., prof. Willi Sitte şi de vicepreşedintele Asociaţiei Internaţionale a graficienilor, Rudolf Grüttner, la 5 octombrie.

● **TOT CU PRILEJUL** celei de-a 80 aniversări a lui Brecht s-a încheiat anul acesta la Editura Aufbau — prin apariţia celui de-al zecelea volum de poezii — ediţia completă a operelor lui Bertold Brecht însumînd o serie de 39 volume, a căror editare a început încă din anul 1955. Bertold Brecht s-a născut la 10 februarie 1898 în Augsburg şi a murit în 14 august 1956 la Berlin.

● **„MULTE NOUTĂŢI DESPRE EXILUL LUI EISLER ÎN S.U.A."** îşi intitulează Eberhardt Klemm articolul apărut în nr. 10, pe octombrie, al revistei Centrului Brecht din R.D.G. „Notate", despre cartea lui Jürgens Schebera „Hanns Eisler în exil în S.U.A.". Autorul cărţii este un om de ştiinţă. El conduce Anticariatul central al R.D.G. din Leipzig. S-a ocupat mult cu problemele filmului şi ale filmului muzical. O sensibilă lacună — explorarea emigraţiei în S.U.A. — a fost luminată prin această importantă apariţie. De aici interesul major pentru această carte, mai ales în rîndul oamenilor de ştiinţă şi al studenţilor.

● **EDITURA VARŞOVIANĂ W.S.iP.** publică volumul „DESPRE ISTORIA POLONIEI 1864—1939". Lucrarea, însoţită de numeroase ilustraţii, este o culegere de documente originale privind istoria Poloniei din 1864 pînă în august 1939. Colectivul autorilor a încercat să prezinte cît mai amplu cu putinţă cele mai importante probleme ale epocii : începuturile mişcării muncitoreşti, reconstituirea Statului polonez şi poziţia Poloniei în perioada dintre cele două războaie mondiale.

● **PREMIUL FUNDAŢIEI ROBERT STOLZ** a revenit, anul acesta, cîntăreţului vienez de operetă Peter Minich, care a interpretat numeroase roluri de tenor în operete de Robert Stolz. Fundaţia se străduieşte să promoveze opereta şi muzica uşoară de calitate şi decernează premii anual unor personalităţi care au difuzat opera lui Robert Stolz, al cărui centenar de la naştere s-ar fi sărbătorit în 1980. Printre laureaţii anilor precedenţi se numără cîntăreaţa Anneliese Rothenberger şi cîntăreţul Rudolf Schock, publicistul muzical Marcel Prawy şi alţii.

● **APELE POEZIEI CONTEMPORANE BRITANICE** au fost agitate de un eveniment literar major : publicarea unei culegeri de poezii ale unui poet în vîrstă de 17 ani, E.J. Thribb. Volumul a văzut lumina tiparului în editura londoneză **Elm Tree Books,** sub titlul SO, FAREWELL THEN... AND OTHER POEMS **(Aşa dar, Adio... şi alte poeme).** Un număr din ce în ce mai mare de critici şi confraţi poeţi îl consideră pe tînărul Thribb a fi nou glas al poeziei britanice şi se spune că ar figura printre primii propuşi la catedra Universităţii Oxford.

● **EDITURA ENGLEZĂ Times Books** a început în 1895 publicarea unor atlase, şi a obţinut cel mai răsunător succes cu ediţia **Mid-Century** apărută pînă în 1967 în 5 volume, urmată de **Atlasul Lunii** în 1969 şi **Atlasul Chinei** în 1974. Mergînd pe linia cuprinderii tuturor domeniilor, după studii de pregătire care au durat 10 ani, la 11 septembrie 1978 a fost pus în vînzare un nou atlas al istoriei lumii, **„Times Atlas of World History"**, trasînd în termeni geografici migraţia diferitelor popoare, drumul politicii lor, economiei, războaielor, imperiilor şi religiilor, pe scară mondială. Un însemnat capitol este consacrat începutului civilizaţiei în lumea Eurasiei din anul 3500 pînă în 1500 î.e.n. trecînd în revistă drumurile comerciale, culturale, migraţiile ş.a.m.d. din regiunile europene, Creta, Asia Mică, Siria, Palestina, Egipt, Mesopotamia, Elam, India, China.

● **ÎN EDITURA** „Farrar, Strauss & Giroux" din New York a apărut volumul SAKURAN : A NOVEL OF MEDIEVAL JAPAN **(Sakuran : Un roman al Japoniei Medievale)** semnat de romancierul american Edward Tolosko. Tratat într-o manieră deosebită, acest roman pare mai curînd o tălmăcire a unui manuscris japonez din secolul XIII. Scena apare formală, bidimensionată şi ceremonioasă. În prim plan paşnica feudă Ikoma, cu vechi castele, întinse păşuni, drumuri pline de caravane ale negustorilor, cuptoare ale ceramiştilor, o grădină în care un venerabil profesor îşi antrenează elevii în codul Samurai al artei duelului. Peisajul este punctat cu arşi de curte, cu soldaţi care luptă pentru onoarea naţională, cu samurai războinici, şi toată saga îşi desfăşoară firul istoriei delectîndu-şi cititorul cu o seamă de fapte neobişnuite.

● **SĂPTĂMÎNA INTERNAŢIONALĂ SCHUBERT** care va avea loc la Viena între 14 şi 22 noiembrie, cu ocazia celei de-a 150-a aniversări a morţii prinţului vienez al lied-ului, va fi continuată în viitor sub titlul „Zilele vieneze ale lui Schubert". Anul acesta sînt anunţate patru recitaluri de pian la Wiener Musikverein cu Alfred Brendel. La 19 noiembrie va fi proiectat la Viena filmul despre compozitor „Am venit în străinătate" în regia tînărului regizor Titus Leber. Pianistul vienez Erik Werba, compozitor şi acompaniator la pian al cîntăreţilor celebri din lumea întreagă, a fost invitat de către Societatea Japoneză Schubert la Osaka pentru a redacta conferinţa care se va citi de către artiştii japonezi în cadrul unui concert Schubert, la comemorarea marelui artist în Japonia.

● **PREMIUL VIAREGGIO,** premiu literar de tradiţie în Italia, decernat anual unei personalităţi a vieţii culturale internaţionale, a fost conferit anul acesta, după Neruda şi Sartre, romancierului Günter Grass. El se numără în Italia printre cei mai populari autori de limbă germană angajat în pledoaria pentru înţelegere şi pace între popoare.

POEZIE FILIPINEZĂ

LAMBERTO ANTONIO

Un pumn de orez

De ce să caut pe cealaltă parte
fapte ce pe mine mă privesc ? Un obişnuit
eveniment
al scenei sînt :
un copil în zdrenţe, cu faţa-n stradă singerînd,
cu picioare goale, acoperit cu ziare ;
o curiozitate pentru pantofi şi pahare sclipitoare ;
cu un pumn de orez.

Aş fi eu oare obiectul
la care trecătorii să privească ?
Un junghi, spun ei, al societăţii,
Un avertisment celor ca mine care, de undeva,
se interesează la părinţi ce au dat
tonul modei de a minca de trei ori pe zi.

El, cu sacoşa plină de mincare şi pintece
proeminent,
va predica el oare bunele maniere
spre masa de prinz îndreptîndu-se ?
Şi el, domnul care a irosit un glonte cu mine,
El, care cu un fluier ceartă omul,
va irosi pe mine-al său scuipat ?

Tu nimic nu poţi să vezi sub
ziarul blestemat — al meu veşmînt.
Nimic, doar picioarele-mi desculţe
trupul doar piele şi oase.
Nimic, doar un copil cu un pumn de orez plin.

TEO ANTONIO

Litanie Sfintei Clara

(O, prea curată Sfîntă Clara,
dă-ne nouă mulţi filipinezi
bravi şi înţelepţi.)

Dansează Doamnă de la Cruz,
mişcă-ţi şoldurile, mai mişcă-le încă,
foşneşte-ţi fusta lungă.
Cîntă Binecuvîntatului Patron Sfînt.
Cere-i ceva Sfîntului Binecuvîntat.
Mai în Obando înseamnă îngenunchere.
Mai în Obando înseamnă dans şi legănare.
Mai în Obando înseamnă a cere un copil.
Cui să-i mai pese oare
la bătrîneţe sprijin de-o să ai ?
Dansează Doamnă de la Cruz,
mişcă-ţi şoldurile, mai mişcă-le încă,
foşneşte-ţi lunga fustă.
Un miracol de-al Sfîntului speri,
credinţa mai sfîntă deci fă-o,
credinţă-n speranţă să ai.

Fiece dorinţă curată nu este,
nici fiece-aşteptare,
nici rugă fiecare.
Pamfletele despre planificarea familiei nu-s
rugi,

nici campania din ziare,
nici a organului bărbătesc operare.
O, prea curată Sfîntă Clara,
ascultă-i,
ascultă-i,
lasă sudoarea să facă dansul sacrificiului,
sacrifică în contul dansului pilula
Nu dansul Doamnei de la Cruz e
cel ce a omenirii întrebare o va rezolva.
Dansul şi balansul Doamnei de la Cruz
E doar o pledoarie pentru un copil.

Doar unul, sau doi, sau trei.
Ea ştie că altcineva
ar trebui să minuie ciocanul
cînd vlăguită-i mîna deja bătătorită.
Ea ştie că altcineva
pe plug va pune stăpînire
cînd de dogoare va fi ars singele clocotind.
Ea ştie că altcineva cîrma carului
o va prelua
dacă corpul acelui altcineva de roata-n agitare
ars va fi.

În româneşte de
Daniela Nicoară

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
43
(861)
Sîmbătă
28 octombrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poetul și cîntarea patriei

Constanta și patetica aplecare a autenticului poet român din totdeauna asupra niciodată istovitelor teme izvorîte din conștiința apartenenței la un topos național, un topos avînd o coerență atît de indestructibilă și un specific prin definiție inconfundabilă, constituie suprema sa șansă de afirmare a vocației creatoare. De aceea, problema adeziunii lui la tema în cauză nu mai comportă nici un fel de dubiu. Dimpotrivă, reala problemă care se ivește, în superba și dilematica ei complexitate, este de a capta copleșitorul cîntec în versuri capabile să supună atenției sensibilității cititorului substanța motivului poetic îmbrățișat. Prin urmare, chestiunea, în esență, este una de incertitudine creatoare, dată fiind împrejurarea că, așa cum tradiția o demonstrează prin multitudinea ei de exemple strălucite, în afara dobîndirii unei asemenea dimensiuni privilegiate, idealul înscrierii actului de creație poetică pe orbita valorilor perene se dovedește a fi o simplă și nevindecabilă vanitate. De altminteri, însuși peisajul poeziei românești moderne și contemporane, în acest sens, propune argumente realmente peremptorii.

Stîlpii de susținere ai lirismului românesc din acest veac probează că nobilul atribut de poeți naționali, și prin aceasta, poeți cu șanse firești și sigure de cucerirea atributului universalității, este direct condiționat de calitatea lor de cîntăreți ai patriei. Ceea ce ni se pare deosebit de interesant, atunci cînd reflectăm mai îndeaproape asupra structurii artistice și tematice proprie operei de inspirație patriotică a unor autori este revelatoarea diversitate a viziunii lor lirice : ceea ce, evident, presupune existența unui generos și inepuizabil teren de manifestare a inițiativei creatoare.

Poeții de azi afirmă această permanență a poeziei românești al cărui început stă în versurile lui Dosoftei, a cărei plenară expresie artistică o dă Eminescu, a cărei profundă angajare o exprimă Goga. O seamă de poeți din toate generațiile susțin această importantă linie a tradiției noastre poetice, lucru afirmat și în cuvîntările recentului Colocviu de poezie, impunînd o coordonată majoră, caracteristică literaturii de azi. Făcîndu-se uz de criterii analitice riguroase, atent disociative, evităm din capul locului atît riscul acceptărilor globale cît și pe acela al suspiciunilor nemotivate față de nu puținele și mai ales față de elocventele realizări ale poeziei noastre de azi în direcția apropierii ei de marea temă a cîntării patriei. Cititorul și iubitorul poeziei române actuale, el însuși exponent al spiritului patriotic și civic prin fapta sa concret creatoare, este îndreptățit să aștepte ca inspirația poetului contemporan să-și tragă în continuare, cu și mai multă vigoare cu și mai puternice străluciri sevele din bogăția de evenimente și simțăminte înscrise în analele istoriei noastre din trecut și din prezent.

Luceafărul

„Omagiu înaintașilor" – frescă monumentală de Sabin Bălașa, adăpostită de Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași

Poezia și lupta pentru unitatea națională

Istoria poporului român a înregistrat în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea o captivantă serie de evenimente, cu consecințe capitale pentru dezvoltarea vieții noastre naționale, și, totodată, pentru realizarea principalelor sale obiective patriotice : libertatea socială și națională, unirea și independența tuturor românilor.

Primul dintre aceste evenimente a fost revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, revoluția din 1848 apoi, Unirea Principatelor la 1859, Războiul de Independență din 1877—1878 și, în sfîrșit, desăvîrșirea unității naționale la 1 decembrie 1918.

La realizarea, valorificarea și consolidarea tuturor acestor acte au avut o largă contribuție, pe lîngă masele populare și pe lîngă bărbații politici progresiști ai timpului, și scriitorii români de pe ambele versante ale Carpaților, poeții, publiciștii, prozatorii, dramaturgii, care și-au ridicat cu toții tulnicele pentru a vesti aprinderea focurilor revoluționare, pentru a mobiliza conștiințele patriotice ale românilor de pretutindeni, toate straturile sociale, toate forțele sale politice și militare, toate elementele creatoare ale poporului român.

Și dacă la 1821 mișcarea literară românească se găsea încă abia la începuturile ei, prea pu-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 7-a

Învingătorii de la Mărăști

● **Notițele zilnice din război** (1916—1918) ale mareșalului Alexandru Averescu, apărute la **Cultura națională**, f.a. (prefață din 15 iulie 1935) (precedate de ur. volum de notițe zilnice din timpul neutralității, 1914-1916) sînt de o mare importanță pentru cunoașterea evenimentelor care au precedat marele act al unității naționale. Ele încep în ziua de 21 august 1916 și merg pînă la 5 martie 1918, încep dec. cu șase zile înainte de intrarea României în război și merg pînă la pacea preliminară de la Buftea. Mareșalul a fost indiscutabil ur. patriot și un militar admirabil tactician, și strateg de prima mînă care a știut să se descurce în cele mai dificile situații ducînd oștile la victorie în cea mai importantă bătălie de pe frontul românesc din 1917 bătălia ofensivă de la Mărăști (11—15 iulie 1917) bătălia de la Mărășești (6—19 august 1917, avînd cum se știe un caracter defensiv.

Numit comandantul armatei a II-a, generalul se adresează printr-un ordin de zi ostașilor în acești termeni :

„De veacuri a fost simțită, în toate colțurile locuite de români dorința de a închega românismul într-ur singur și unic trup. Ceea ce însă pentru părinții și strămoșii noștri nu a putut fi decît un vis frumos, dar depărtat, pentru noi ne este hărăzit să fie realitate înfăptuită prin noi...".

Din nefericire nu se lasă generalului de la început inițiativa, e foarte îngrădit de comandantul de căpetenie, regele, manevrat de primul ministru. I. C. I. Brătianu și de generalul preferat al acestuia, Constantin Prezan. După primele victorii pe frontul de nord și pierderile de pe frontul de sud. Averescu e trecut la comanda armatei a III-a, în sud. Cînd era la nord, i s-au luat două divizii pentru sud, acum, fiind

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

MONUMENTELE UNIRII

POEM DE ALINARE

Pentru destinul Țării Românești
Din turla veacurilor de iubire
În loc de mere capete domnești
Căzut-au pentru a noastră mîntuire

Pentru Moldova au căzut mereu
Din turla veacurilor mere sfinte
Pentru Moldova noi purtăm în piept
Iubirea grea a primului părinte

Căzut-au mere sfinte și-n Ardeal
Înpurpurînd pămîntul peste care
Se prăvăli și capul lui Mihai
Pentru unire, pentru alinare

Mere domnești și capete domnești
Căzut-au laolaltă pe pămîntul
Acestui neam de vînturi răscolit
Dar care și-a păstrat întreg cuvîntul

De merele, de capete domnești
Fost-au cîmpii mereu să-nflorească
Dar n-a pierit și-n veci nu va pieri
Această sfîntă limbă românească.

Dan Verona

Sensul tradiției:

Călinescu și Iorga

III

Prin temperament și vocație, mai mult decît prin formație, Iorga este un anti-pozitivist. Textele sale cu caracter teoretic (culese în „Generalități cu privire la studiile de istorie") stau mărturie în acest sens și vor constitui cel puțin un precedent stimulator dacă nu chiar o sursă reală de inspirație (rămasă, ca de atîtea ori nemărturisită) pentru disocierile care ne vor întîmpina în „Tehnica criticii și a istoriei literare" ori în „Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică" Nu e mai puțin posibil însă ca punctul de plecare în generalizările lui, Călinescu să-l fi găsit direct la Dilthey, Simmel ori Rickert, pe care îi și pomenește ca atare, spre a nu mai vorbi de Croce, alt reputat teoretician anti-pozitivist al istoriei și al istoriei literare.

Din perspectiva temei noastre ne interesează acum măsura în care concepția generală anti-pozitivistă s-a răsfrînt în practica de istoric literar a lui Iorga și, mai departe, măsura în care aceasta din urmă a putut servi lui Călinescu drept model inspirator Lecția capitală conținută în tipul de istorie practicat de Iorga este, fără îndoială, retrăirea trecutului prin investiție simpatetică, precum și recrearea lui prin „discernămînt" și „fantezie". Conceperea trecutului ca experiență, ca trăire, ca Erlebnis era și îndemnul magistrului recunoscut al lui Călinescu, Vasile Pârvan.

O asemenea exigență are însă implicații diferite în istorie și în istoria literară. Date amănunțite și pitorești, semnificative pentru viața unei epoci aruncă numai prin excepție sugestii înspre viața literaturii. Abia Călinescu va ști să „citească" artistic documentele, să așeze detaliul istoric într-o montură care să-l facă revelator din punct de vedere estetic.

Mircea Martin

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Veghetorii patriei

Noul în poesie apare numai acolo unde a fost asimilată transfigurată tradiția De aceea, vreme îndelungată trece neobservat, iar pentru cei grăbiți rămîne inaccesibil.

A asimila tradiția neamului tău este cel mai greu. Ți se cere o mare răspundere și statornicie, multă renunțare, revenire la sînee tu cea profundă și tainică Risipitorul revenindu-și la sine se întorcea la casa părintească ; fără această revenire la sine nu există acasă nu există Patrie și părinți Suntem unul dintre cele mai vechi popoare din Europa și avem datorită statorniciei rămînerii pe loc, neexpansiunilor pe orizontală un legămînt profund și rafinat cu cele ce rămîn cu zările viitorului. Universalitatea noastră nu se realizează prin extindere ci prin adîncire. Ziua în amiaza mare de cobori în adîncul unei fîntîne se văd stelele. Nu trebuie să ajung noaptea din urmă, ci să pogor la izvoare, la origini ; sălașul liniștirii mele este în inima mea. A plînge pe mormînt străin, a pribegi departe de Patrie, îi se părea celor vechi blestemul cel mai greu.

Greutatea în afirmarea adevărului unei Patrii statornice vine de acolo că se pleacă în aprecierea valorilor de la cultură, se absolutizează cultura, nu spiritul ; cultura este numai un mijloc nu un scop Cum se integrează omul în univers, cum devine mădular în corpul Patriei cum își însenînează și eliberează ființa lăuntrică este mai de preț decît babiloanele ce le-ar putea lăsa pe urma sa. În acest sens Voronețul este mai ziditor pentru noi decît o Acropolă.

★

Cel dintîi cuvînt pe buzele noului născut este legat de Patrie, de părinte și cel din urmă cuvînt al fiecăruia dintre noi este tot invocarea paternului, a Patriei, statornică și nepieritoare.

★

Trăind între popoare migratoare și imperii expansive, Patriile în istorie au fost adesea zguduite din temelii iar nu distruse. Existența noastră ca popor milenar, zici în jurul Carpaților, și-a durat ființa, în spiritul Patriei cîntată de opt glasuri veacuri de-a rîndul în zecile de mii de imne odihnitoare, renăscătoare de suflet, în vetre și sanctuare din om în om, generație după generație.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

CARTEA CU PRIETENI

Horia Lovinescu

Pe Horia l-am văzut prima oară sub salcia din curtea casei lui Ion Barbu, în Cotroceni. Rezema aerul, subțire, jertfit pe un gînd de dragoste, poate, cu pardesiul pe brat, cu un capăt al fularului de mătase neglijent aruncat peste umăr și furind sub pleoapă cerul primăverii — neșfîrșite brazde de violete deschizîndu-se în bob de zăpadă. Semăna, în strîngerea zilei de martie, cu Alan Squier, din „Pădurea împietrită" privind spre inima deșertului. Sînt sigur că în clipa aceea atîrna de lumea reală numai prin șuvița de fum vioriu pe care salcia poetului i-o sorbea din țigară, și că toți cocorii sufletului său zăboveau în lună, la fîntîni de mărgele. Fruntea casei din Cotroceni fusese aleasă să închipuie în filmul „Cetatea Sfărîmată" peretele de osîndă înapoia căruia își sună lanțurile destinului Irina, Matei, Petru, bătrîna Dragomirescu, și el, Horia, auzea fantasmele vorbind — în sîngele lui și dincolo de acel hotar neaevea (salcia plîngînd prevestiri), atît de devreme frumos, atît de departe amar.

De atunci și pînă cînd timpul ne va urca pe eșafod sînt prieten cu Horia. El este instrumen-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 5-a

Vocația echilibrului

Cine urmărește activitatea istoricului literar Pompiliu Marcea (n. 20 octombrie 1928 în Ștefănești-Gorj) desfășurată mai ales în ultimii doi ani rămîne surprins, poate, de prezența sa în coloanele publicațiilor sau în planurile editoriale. Dincolo de frecvență avem convingerea că au fost remarcate competența profesională, puterea de discernere și fermitatea ideologică, stilul, de elevație aparte, echilibrul fiecărei intervenții în locul frazelor grandilocvente și ostentativ zgomotoase, pentru că Pompiliu Marcea se dovedește în tot ceea ce face a fi interesat, în sens superior, de evoluția culturii naționale, de locul limbii și literaturii române în sistemul educațional și modelator de conștiințe. Scrisul său pare a fi așezat sub profesiunea de credință a lui Boileau : **Avant donc que d'écrire, apprenez à penser** și în vecinătatea adagiului **Festina lente** desprins din **Viețile celor 12 cesari**, lucrare a istoricului latin Suetoniu.

Debutul editorial nu-l realizează prin regruparea cronicilor și însemnărilor din reviste, cum adesea se obișnuiește. Această cale lesnicioasă este înlocuită de Pompiliu Marcea cu munca temeinică de documentare întru cunoașterea profundă a fenomenului literar românesc a conexiunilor sociai-politice. Așa a apărut, mai întîi, studiul monografic dedicat scriitorului și publicistului comunist **Al. Sahia** (1961). La ciția ani, în 1965, îi apare ampla monografie **Ioan Slavici** prin care istoricul literar Pompiliu Marcea.

Eugen Marinescu

Continuare în pag. a 6-a

colocviile «luceafărului»

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

LA UN AN DE LA DEBUTUL DEZBATERII

● Participă : Edgar Papu ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Solomon Marcus ● Paul Anghel ● Nicolae Dragoș ● M. Ungheanu IN PAGINA A 3-A

cronica literară

MIHAI BENIUC: „Glasul pietrelor“

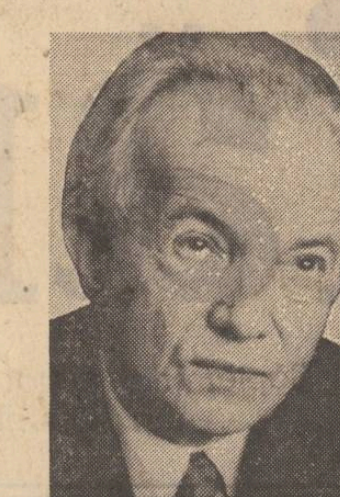

Și acest recent volum al lui Mihai Beniuc, ca și altele, de altfel, conține o serie întreagă de piese memorabile : versuri cu o *tăietură* atît de personală, atît de limpede de recunoscut, încît nu pot purta în dreptul lor decît semnătura *Beniuc*, semnătura „bătrînului bard“ pentru care fidelitatea față de sine, niciodată uitată ori renegată, reprezintă negreșit unul din cele mai de preț bunuri de pe lume. Și cum, „eu am rămas același ce eram“, ține să ne asigure o dată și încă o dată poetul, piesele memorabile nu sînt scutite nici aici de acel „balast“, din nou tipic Beniuc. „Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat“, observa Lucian Raicu, poezia bună *cade*, în cuprinsul cărților lui Beniuc, ca un metronom salvator, tocmai atunci cînd se simte cea mai acută nevoie de ea, și acest secret, de „liniștire“ a noastră, de asigurantă reintrare în matcă, poetul atîtor versuri de recitat pe nerăsuflate îl posedă ca puțini alții. O stare de *veghe*, de continuă veghe, la propriu și la figurat, ne propune mereu poezia lui Beniuc. Fără însușirea ei, riscăm să pierdem din vedere atît pregnanța, în sine, a unor poeme, cît și gestica sufletească inconfundabilă, de o răzvrătită *trezie*.

Căci fidelitatea față de sine se poate traduce în multe chipuri la Beniuc, dar parcă nici un nume nu îi este mai propriu acestui orgoliu al sinelui decît răzvrătirea. O răzvrătire îndărătnică, împotriva a tot și a toate („Iertați-mă că nu-s cu toți de-acord“), un gust al marșului solitar și purtat pînă-n pînzele albe, deși numeroasele chemări de solidaritate existente pot imprima alte aparențe ; o răzvrătire fără nici un iz nonconformist, dimpotrivă, dar cu ceva de vechi și sănătos tipar țărănesc. Pentru a spune *da*, un *da* al dăruirii și al jertfei de sine, un *da* al ofrandei necondiționate, Beniuc trebuie să spună *nu* foarte multor lucruri din cele ce-l înconjoară ; ca într-o expiație, ca într-o supremă pregătire. Iar această negație semeață, *făloasă*, ca să respectăm limbajul poetului, și care poate merge pînă la insensibilitatea „metafizică“, nu cuprinde în sine nimic negativist, nimic dictat din afară, ci exprimă o vitalitate extraordinară, cu mult mai convingătoare și cu mult mai umană decît toate formele acceptării *din principiu*. Există atîta încredere în poezia lui Beniuc, atîta încredere în dreptatea sa și în prețul plătit pentru a și-o afirma, încît „rostirea“ pare inepuizabilă în fața acoperirii ce i se cere, aptă mereu să răspundă prompt la comenzile fondului „războinic“, de nedomolit, al poetului : „Sînt ca un pom cu soiuri de altoiuri / Cu rămurișul invadat de roiuri / De neamuri de gîngănii după spiță / Ce cercetează cupele florale / După culoare, formă, gen și viță / Storcîndu-și ceară și zaharicale. / / De mult în trunchi am scorburi și vermină / Chiar dac-aprind lumini-făclii ca floare, / Chiar dacă-nfrunt ce dat mi-i să mai vină / Să-nfrunt cu rămurișul meu rotat, / Urechi de frunze-ntind spre orice zare / Din răsărit și pînă-n scăpătat“.

Și dacă versurile mai sus citate pot fi luate ca o replică, o replică la altă vîrstă de creație, a celebrei poezii *Mărul de lîngă drum*, poemul următor nu mai lasă nici un dubiu despre recurența regeneratoare a fondului și, în genere, a tuturor simbolurilor reprezentative existente în lirica lui Beniuc : „Am prevăzut așa cum se cuvine : / O sită-i între lume și-ntre mine ! / Cu fire de-ntuneric tot mai dese / Parc-un amurg în jurul meu se țese. / / După ce mor, cînd mă chemați, eu vin / Cam amețit, cu cupa mea de vin, / Ori cu mînie, foc țîșnit din vatră, / La meliță strigînd că tot mai latră, / Ori dintr-un rug de vîlvătăi și fum / Răsar, măr plin de floare, lîngă drum, / Ori întorcînd 'napoi al vremii curs / Apar în lanț ca românescul urs. / Și orișice stihii mă țin, eu scap / Cu chivăra mea roșie pe cap, / Pe-un pisc, cu spada-n mînă și călare / Cu țundra neagră proiectat pe zare“.

Această trăire *în răspăr*, vindicativă în subteranele ei, chiar și atunci cînd ea îmbracă formele dăruirii, nu devine niciodată obositoare la Beniuc și, cu toate că așteptată, consimțită, acreditată, în firea cea mai adîncă a poetului cu alte cuvinte, nu-și pierde nici o clipă din ineditul și forța afirmării, din acea încredințare intimă de ton a corespunderii totale într-un temperament și o vocație. Pe autor „îl prind“, îl prind structural gesturi care la alții ar părea frivole inacceptări ori meschine insatisfacții și aerul de înțelepciune populară, în dezacord cu înțelepciunea „academică“, conferă versurilor sale un firesc inalterabil, chiar atunci sau tocmai atunci cînd se discută lucruri dintre cele mai grave cu putință pentru că versurile lui Beniuc nu exclud gravitatea, ci o însoțesc întotdeauna cu demnitatea rostirii : „Încerc să rîd, apoi din ochi îmi curg / Stropi de rubin ca razele-n amurg / Și vinul care-n cupă mi se strînge / Din lacrimi are gust sărat de sînge. / De plumb pe cap îmi pune seara cască, / Guri de tenebre-n jurul meu se cască / Și stelele de sus privesc la mine, / Iar ceru-ntreg de ochi aprinși lumine. / Dar nu mă-ntreabă nimenea : Ce ai ? / Ce am aș spune din cimpoi ori nai, / Din fluier / Ori din al furtunii șuier. / Și de-o să-ntrebe vr-unul, ce-o să zic ? / Aș spune dus pe gînduri : N-am nimic“.

Afirmații de genul : „Eu n-am fost niciodată obosit“ sau „Mă simt un altul și sînt eu mereu“, afirmații care ar putea stîrni prin refuzul lor dincolo de nuanțe rezistența, omeneasca noastră rezistență, capătă prin vocea poetului, nesovăitoare, o credibilitate întru totul susținută și iată că, totuși, Beniuc rămîne Beniuc, cu viul, inimitabilul său accent atingînd, deopotrivă, și zone mai puțin accesibile energicelor, categoricelor articulații. Sînt multe feluri de a trăi iminența timpului devastator și dacă Beniuc n-a ales cu precădere calea melancoliei, a înțeleptei reculegeri și a confraternei amintiri, dacă dialogul său cu „Sfînta Moarte“, cu solitudinea, cu oboseala sau cu plictiseala se poartă în continuare de pe poziții eroice, eliminînd condiția tragică, asta nu înseamnă că din poezia sa nu poate fi detectat oricînd un fior de copleșitoare eternitate. Refractar la „coborîrile“ ființei, Beniuc nu este refractar tocmai la partea de eternitate, de permanență pe care o reprezintă aceasta. Convertirea tuturor semnelor negative în noi prilejuri revitalizatoare, departe de a marca o *suficiență* în planul trăirii individuale, departe de a produce suspecte exclamații, dă naștere prin simplitatea timbrului și prin dramatismul *depășit* unor versuri de o autentică măreție umană, cu o morală care, chiar dacă nu poate fi întotdeauna însușită, trebuie respectată : „Mă simt mai singur ca o scoică-n mare / Visîndu-și solitarul mărgărint / Ori ca pustia navă plutitoare / Pe care-amăgitoare zări o mint. / / M-o pescui din fundul mării cine ? / Comoara mi-or răpi-o ce pirați ? / Nu mă-ntrebați — eu am visat de mine / Urmași mai demni să am și numai frați. / / Dar port blestemu-n mine, al comorii / Ce cheamă dușmăniile și ura — / De-aceea mi-s în lanțuri grele zorii, / Iar asfințitul cap mergînd de-a dura“.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Proză scurtă și fabule

● Deliberat parcă, Nicolae Cabel scrie o proză *) care, mai peste tot, divulgă intenția de a încerca „sunetul“ unui relativ întins registru de formule și modalități narative aflate în circuit curent. O asemenea disponibilitate nu exprimă neapărat siguranță de sine și dezinvoltură, așa cum, probabil, își închipuie autorul. Este vorba, mai degrabă, de aproape fireasca stare de indecizie subconconștientă a tînărului prozator, disimulată tocmai cu astfel de mijloace. Din această pricină, considerăm că, recenzînd volumul **Somnul pe rîu**, mai important decît orice este să încercăm a identifica, pe cît cu putință, gradul de compatibilitate dintre amintita disponibilitate a lui Nicolae Cabel și eventualul său instinct de prozator.

Privite astfel, o seamă dintre schițele și povestirile inserate la începutul volumului (**Dimineața, la marginea ploii, Mai avem cîteva sentimente, Față în față, Cînd vii, sună de două ori**) stau în chip vădit sub semnul unghiului de incidență cu percepția dinamic-reporterícească a realului. Faptul în sine, firește, nu comportă nici o rezervă, dimpotrivă. Numai că, sincer vorbind, Nicolae Cabel nu pare a fi înzestrat cu deosebit de ascuțita, am spune neînduratoarea privire a reporterului de rasă, capabil, în ipostaza de narator, să-și „ilustreze“ tema și ideea narativă cu întîmplări de viață izbitoare prin ineditul lor concret. Dacă în prima din prozele citate, **Dimineața, la marginea ploii**, deficitul de substanță este oarecum compensat prin abila notație a elementelor de atmosferă și a reacțiilor psihice, în celelalte dezamăgitoare este nu numai lipsa de invenție — ceea ce face ca acțiunea propriu-zisă să beneficieze de un mare coeficient de previzibilitate —, ci, totodată, extrem de neplăcute sînt finalurile, datorită facticei lor ținute optimist-moralizatoare. Dintre toate, povestirea **Față în față** este cea mai tributară clișeelor tematice și de compoziție cu care operează foiletonul de așa-zisă intrigă polițistă și e de mirare că gustul literar al lui Nicolae Cabel n-a respins o asemenea tentație.

Senzația de **déjà-vu** planează, într-o anumită măsură, și asupra celui de-al doilea grup de narațiuni ale volumului. **Tăietura lungă a cerului, Hoinărea dimineața un zimbet, Cînd o strigau copiii Noatena** ; povestiri ce gravitează în jurul temei războiului, par, literalmente, că descind din proza de tinerețe a lui Vasile Rebreanu și D. R. Popescu. „Contribuția“ lui Nicolae Cabel constă în maxima și insuportabila literaturizare a temelor.

Totuși, chiar în cea de a doua parte a volumului, am întîlnit două scurte schițe care, dintr-odată. încep a dezvălui adevăratul instinct epic al autorului. **Luna, cu somnul în barbă**, scrisă în memoria lui A. E. Baconski. este un veritabil și emoționant poem în proză, în care cîntecul elegiac al vîrstelor, trăit cu ingenuă intensitate de copilul Oane, potențează cu naturală subtilitate textul: „Umbra i se subțiase, lungă, luna avea barbă acum și se-nclinau unul în fața altuia. Uite, domle, luna cu barbă, și-a zis Oane mirîndu-se puțin. A crăpat o spaimă, tălmăci el scrișnetul simțit cu mîinile acolo, sub **pielea cîmpului**. Trecea subțire un frig prin degete și pleoape. Vine altă zăpadă, la anu am să bat nucile, uite-așa... Și asta să-mi fie necazul. Acoperit de clipe, Oane s-a prefăcut o umbră, cu pielea cîmpului înfășurată strîns pe brațul stîng. Noaptea era un basm rece, luna-i o fată cu pulpe de gheață și Oane un cîntec vechi, ca un somn, ca o lebădă, ca un plîns“. Ceva mai extinsă, **Poveste** este demnă de reținut pentru sugestivitatea ambiguă a filonului poetic, foarte bine captat de fluxul sincopat al „scenariului“ epic-descriptiv. **Soarele-n puntea subțire, Năluca**, proze inserate în a treia și ultima despărțitură a volumului, aderă și ele la epicul poematic, autorul obținînd și acum rezultate notabile, deși spiritul autocritic s-ar cuveni să-l avertizeze asupra unor iminente excese poetizante.

Dar vocația epică a lui Nicolae Cabel este cel mai convingător probată de tentativele nuvelistice cuprinse în aceeași parte a volumului: **Și se uită soarele îndărăt, Somnul pe rîu, Cocorii s-au oprit între brazde.** În linia nuvelisticii lui Ștefan Bănulescu și a lui Fănuș Neagu, în special primele două titluri constituie certe izbînzi ale autorului. Pe lîngă densitatea materiei narative, calitatea lor deosebită constă în deschiderea pregnantă spre epicul mitic-baladesc, treapta privilegiată la a cărei cucerire aspiră întotdeauna proza de inflexiune poematică. De altfel, familiarizarea lui Nicolae Cabel cu un anume topos rural-subcarpatic transpare cu destulă vigoare artistică din cele două nuvele.

● Fabule cu adresă cît se poate de precisă, adică moralizatoare la modul explicit, conține placheta lui Nicolae Pop.**) explicit intitulată, și ea, **„Ventuze“**. Va să zică, autorul, să spunem așa, nu scrie fabule pentru fabule, în sensul „înscenării“ cvasiincifrate a unui anume „joc“ al inteligenței, „joc“ de pe urma căruia cititorul, deși amuzat, să nu-și refuze totuși efortul de a identifica reflecția de subtext. Fabulele lui Nicolae Pop au, așadar, bătaia mai scurtă, dat fiind pragmatismul lor etic. Dar, de aceea, la lectură, adesea, „reprezentația“ nu este mai puțin captivantă și nu e greu de imaginat efectul tonifiant-educativ provocat, să spunem, de fabula **Poleială**, interpretată în fața unor tineri militari: „Caducul tun, de riduri mari brăzdat, / (zărind un altul nou și sprintenel), / se întrebă, firește, afectat: / „Oare mai pot să fiu și eu ca el?“ / A chibzuit minute dumnealui / purtind un dialog interior: / — Ce zici bătrîne? / — Îi arăt eu lui! / — Ia să te văd! / — De nu-l întrec, să mor! / — Și cum ai vrea, mă rog, să-i vii de hac? / — Cunosc secretul, pe onoarea mea! / Nu vezi că piciu-i parcă dat cu lac? / — Ce vrei să spui? / — Secretul e-n vopsea // Numaidecît, bătrînul tun, zelos, / se lustrui cu lacul cel mai bun. / Așa era, desigur, mai frumos, / Dar ce folos?“. Conștient, probabil, de faptul că a demara exclusiv în direcția unui asemenea animism **ad hoc** înseamnează a cădea necondiționat în monotonie (ceea ce, de la un moment, se și. întîmplă!). Nicolae Pop apelează în cîteva rînduri la bunele servicii ale arsenalului fabulistic clasic, adaptîndu-l — e drept, uneori, cam prea dintr-o bucată — necesităților impuse de temele ce-l preocupă în chip expres: „— Nu mai răbdăm în nici un chip și fel / (ii zise unui șoim mai tinerel) / Chiar șeful, în persoană, iritat / Să știm că mai nimic n-ai învățat. / Toți cei de vîrsta ta sînt asi în zbor. / Stăpîni pe aripile lor. / Tu, însă, ești povară pentru noi, / Tragi clanul vesnic înapoi. / — Mi-ați spus aceleași vorbe ne-ncetat, / Răspunse șoimul criticat. / Însă mi-ar fi cu mult mai de folos / Dacă vreun șoim isteț și inimos, / Îndiferent că nu îi sînt pe plac, / Mi-ar arăta și ce să fac!“ **(Șoimul criticat).**

Nicolae Ciobanu

*) **Nicolae Cabel: „Somnul pe rîu“, Editura „Cartea Românească“, 1978;**

) **Nicolae Pop: „Ventuze“, Editura „Militară“, 1977, cu un „Cuvînt înainte“ de Vasile Băran.

REVISTA REVISTELOR

ramuri

Noutatea... absolută cu care își întîmpină revista „Ramuri“ cititorii în ultima vreme rezidă, fără îndoială, în prezența lui Marin Sorescu, ca titular, la cronica literară. Și în această nouă ipostază, poetul, eseistul, dramaturgul și prozatorul Marin Sorescu se simte pe deplin în largul său. Inimitabila „zicere“ soreciană face corp comun perfect cu exigențele spiritului critic : „Eugen Negrici pășește (...) cu îndrăzneală în larga împărăție a penumbrei operelor, maidanul din spatele Panteonului — cum ar veni — și se desfată descoperind capodoperele aruncate, conserve de poezii și proză care îi dau delicii, fie prin forma cutiei, fie prin rezistența păstăilor la ploaie. (Cel mai mult îi plac desenele ruginii). El schițează, de fapt, prin această „reformă a unghiului de vedere“, un fel de tratat de estetică — nu numai involuntară — care se poate detecta lesne din judecăți de valoare și opțiuni. Fire generoasă, dar nu îngăduitoare cu literatura, apt să valorifice acele sclipiri ale tezaurului de tipărituri, scoase din sporul de civilizație, ori din denivelările ei, ca oasele de mamut ivite în urma deplasărilor de teren, gestul lui e salutar, nu numai pentru umiliții și obidiții literaturii, dar chiar pentru cei mari : atrage atenția că ar putea fi înțeleși încă și mai complex. Critica lui e polifonică“.

Din același număr al revistei craiovene mai remarcăm eseurile și articolele : **„Căderea Plevnei“ între document și literatură** de Ilie Purcaru, **Critică și temperament** de Marian Vasile, **Erotica de album** de George Sorescu, **„Calea netulburată“** o evocare de George Ivașcu a propriilor ani de studenție ieșeană cu specială atenție acordată profesorului Iorgu Iordan.

ateneu

Din diversitatea textelor de critică și istorie literară inserate în acest număr al revistei băcăuane, reținem în chip special fragmentul exegetic **Drum „inițiatic“ în „Ochi de urs“** de Al. Paleologu, interesant prin noutatea și temeinicia unghiului de percepție a operei sadoveniene. Iată, în acest sens, concluzia demonstrației analitice : **„Ochi de urs** nu este povestea unui inițiat, cum e în schimb **Creanga de aur** ; dar **Ochi de urs** este, ca și **Baltagul**, o povestire inițiatică. Lucrul acesta ni se pare mai important, firește nu din punct de vedere literar, din care toate trei sînt capodopere, ci din punctul de vedere al cuprinderii virtuale. Nu este vorba de condiția unui ins de excepție, a unui ins din afara lumii și vieții, în care intervine în calitate de „Trimis“, ci este vorba de condiția posibilă a oricăruia dintre noi. Și de sensul avatarului nostru tranzitoriu, cu marile noastre omenești, prea omenești, pasiuni, nebunii și împliniri, ce nu se pot pierde cu totul în ciclurile infinite ale vieții indestructibile și eterne“.

viața cărților

Dincolo de luminile rampei

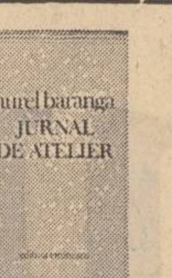

● Publicarea în volum a **Jurnalului de atelier** întregește imaginea unui scriitor, conturată în ultimii ani cu pregnanță prin apariții succesive ale volumelor semnate de Aurel Baranga *). Acest jurnal concentrat, polemic, pendulînd între actul memorialistic și teoretizare, confesiune, discurs, pamflet, evocare expune profesiunea de credință a unui dramaturg, pledoarie pentru forma de teatru pentru care a optat și pe care o reprezintă. „Scriu cu îndărătnicie, într-o permanentă stare polemică“ notează scriitorul în jurnal, și aceasta este de fapt o notă caracteristică a scrisului său marcat de patimă și de sentimentul contradicției. Jurnalul relevă starea de tensiune a creatorului cu sine însuși, determinată de refuzul propriilor tentații, confruntarea permanentă cu textul după trecerea „entuziamelor facile“, rescrierile succesive, efortul de a nu pierde nici o clipă din vedere „dreptatea fiecărui personaj“.

Munca dramaturgului este o repetată revenire la text pentru eliminarea „a tot ce era prolix și neesențial“, ceea ce el numește „o sculptură mai atentă“, o punere în acord cu concepția sa despre teatru. Confruntarea cu propria exigență este o constantă a acestui jurnal ce consemnează numeroase rescrieri, renunțări, modificări și căutări ce au însoțit apariția fiecărei piese, revelînd o conștiință artistică în permanentă stare de încordare : „Va trebui, de aici înainte, să fiu cu mine infinit mai necruțător. Sîntem năpădiți de cuvinte ca de o vermină nefastă. Lucrul nu se întîmplă în istorie pentru prima dată. De la marii tragici greci pînă la literatura alexandrină, drumul, în jos, în trivial și derizoriu, a trecut prin **desacralizarea cuvîntului**“.

Funcția cuvîntului în teatru este una dintre problemele frecvent reluate în „jurnal“. Aurel Baranga refuză „decăderea logosului“, afirmînd permanent drepturile cuvîntului, restituirea „sunetului virginal, a purității inițiale a cuvintelor“, sensul comunicării. Dramaturgul de succes se dovedește un teoretician preocupat să susțină „teatrul ca mod de comunicare umană“, afirmarea fiind permanent polemică : „Acum cînd în întreaga lume se practică **un anti-teatru** furios, nutresc ambiția să realizez un **pro-teatru** alcătuit din limpezimi, dintr-o geometrie exemplară a relațiilor omenești, scris în respectul tuturor canoanelor, înfrîngînd dificultăți, superiorul dispreț al unora, surîsul satisfăcut al altora“.

Un asemenea teatru presupune o maximă concentrare, un permanent refuz al prolixității. Aurel Baranga face în repetate rînduri elogiul laconismului, respingînd teatrul „expozitiv, flecar și filozofard“ Singura rațiune de existență a teatrului este pasiunea autentică, singurele legi seriozitatea, spiritul limpede, puritatea : „Comedia trebuie jucată cu seriozitate, degrevată de orice artificiu, cu o economie de mijloace împinsă pînă la zgîrcenie“. Datoria scriitorului este sondarea sufletului uman, fără teama „psihologismului“, înțelegerea fiecărui personaj. În același timp însă, arta nu este numai morală, ci și frumoasă : „Arta nu se poate dispensa de caracterul hedonic. O artă care nu încîntă : am spus „încîntă“ nu „anesteziază“ e o bombă cu noroi“.

Pledoaria lui Aurel Baranga opune teatrului „disperării și inutilității și derizoriului“, propria sa formulă. „Acceptînd toate riscurile, luînd asupra mea invective și ofense, voi continua să scriu un teatru al încrederii în om și în destinul lui“.

Jurnal de atelier al lui Aurel Baranga este un document al unei epoci frămîntate de conflicte-limită, de răsturnări, de erori și un document al creației, al zbuciumului de dincolo de cortină, al elaborării, al confruntării cu publicul. El este în același timp un discurs **pro domo**, desfășurat cu îndărătnicie și pasiune, revelînd chipul interior al scriitorului.

Sultana Craia

*) **Aurel Baranga : „Jurnal de atelier“, Editura „Eminescu“, 1978.**

Durată și timp

● Un roman*) al căutării sfredelitoare a timpului interior, închis și înghețat în memoria personajului său — Benedict Pașalega, „omul de graniță între două epoci contradictorii“ — și totodată romanul unei lumi care moare și al uneia care își caută adevărurile existenței, scrie Ovidiu Genaru dintr-o dublă perspectivă romanescă : realistă și simbolică. Construcția este subordonată alternanței prezentului evenimentelor (anul 197..) cu trecutul memoriei prin care se reconstituie atît timpul istoric cît și durata individuală a trăirilor personajelor. Structura narativă va fi fragmentată, cu dese întoarceri în timp și false înaintări, totul dominat de obsedanta căutare în pragul morții a greșelii ce a marcat tragic viața eroului principal. Dacă **discursul** nu urmează linearitatea axei temporale, **povestea** — în termenii lui E. Benveniste — acoperă o perioadă de peste treizeci de ani. Proprietar al unui discret restaurant dintr-un tîrg moldovenesc, Ben a încercat să trăiască „alături“ de realitatea politică pe „o insulă ocolită de vasele de război“. Lumea dezlănțuită în care trăia îl lovește însă cu brutalitate prin asasinarea din motive politice a fratelui său. Evenimentele de care crezuse că scapă îl transformă.

Crisparea în efortul uriaș de refacere a ființei ultragiate îl blochează într-o carapace, o grotă, în care viața n-a fost decît **supraviețuire** și așteptare a descoperirii greșelii. Prima frază a romanului anunță datele esențiale ale acestei existențe : „Ben stă în cărucriorul lui pe rotile și privește afară printr-o lungă lunetă de artilerie din primul Mare Război“. — fără a mai atinge pămîntul și privind **mereu prin ochean** (simbol-cheie), izolarea sa de realitate pare din nou deplină. Partea a doua a „discursului“, este o **analepsă** — o evocare a trecutului, provocată de același „oaspete“ din urmă cu treizeci de ani, venit acum să-l oblige pe bătrîn să lupte. nu pentru satisfacția unor „reparații“, ci pentru afirmarea adevărului. Tema, adevărată piatră de încercare pentru mai multe romane contemporane este tratată de Ovidiu Genaru fără idilism sau convenționalitate. „Condamnat“ de prietenul său, el însuși reabilitat după Congresul al IX-lea, să scrie un memoriu, bătrînul resimte dureros, ca o disecare pe viu a memoriei, acest transfer al vieții pe hîrtie. Tulburată de revelațiile neașteptate, partea a treia conține ceea ce Maria, soția sa, numește „blîndele ostilități ale recuperării cetățeanului Benedict Pașalega din ghearele resemnării“ și tema noii generații Ana și Emil Pașalega. Întrebările rămîn însă chinuitoare pentru Ben : „A cui a fost greșeala ? A lui sau a istoriei ? Victimă obligatorie sau victimă a propriei sale lipse de acțiune ?“ Ocheanul său prin care privește lumea (p. 228—229) i-o arată cînd mărită, deformată și monstruoasă (ca în paginile lui Swift), cînd micșorată și schimonosită, dar Ben nu poate renunța la „lentilele lui vechi“ cu care uneori „distinge ceea ce nu se vede și totuși există“. Această cunoaștere din irealitatea imediată asupra căreia insistă autorul conferă bătrînului o capacitate deosebită de a înregistra și interpreta faptele dar și o imobilitate de „sfinx privind prin ochean“. Boala sa necunoscută devine în final, ca în „Solaris“ (Lem-Tarkovski), mai mult o problemă de conștiință decît una de știință.

Dacă „filiera Ben“ este privită din perspectiva realismului tipologic, personalitatea eroului depășește cadrul, impunînd un personaj de „excepție“ Ben prezintă analogii cu Moromete : aceeași pasiune gratuită a politicii de gazetă, aceleași probleme de cap al familiei ce a pierdut controlul absolut. atitudinea de bufonadă tragică, și o ascunsă duioșie și blîndețe. El este totodată liderul inteligent și persiflator al unei lumi pe cale de dispariție : „Ben era încredințat că mahalaua este o lume întreagă. O sferă perfectă.. planeta lui care se pierde lent în întuneric, se depărtează de soare și se răcește pînă va ajunge un sloi de gheață“. O pitorească umanitate ce trage să moară — moartea este tema poetică a romanului — se desprinde, pestriță și grotescă ca într-o naivă pictură de bîlci. La fel cum mahalaua înghițise altădată cîmpia, orașul nou strivește acum vechile cartiere, iar Ben este martorul ce înregistrează și tălmăcește semnele vieții și ale morții Toate lucrurile au un tîlc. pare a spune scriitorul, de aceea tratarea realistă, balzaciană uneori. este forțată să semnifice mereu o dimensiune simbolică. Totul tinde să devină simbol — luneta, patefonul, ceasul, boala, săpatul grădinii, claxonul, numele etc. — provocînd adesea o lectură alegorică care sărăcește cîteodată realul. Lumea cărții, amintind de atmosfera teatrului expresionist, are însă suficientă concretețe pentru a trăi autentic. Vocile narative se împletesc de-a lungul unei povestiri în care naratorul dialoghează cu lectorul (ambii ipotetici), trecînd de la ipostaza omniscientă la efasarea în spatele personajelor sau transcriind într-un lung monolog dialogul lui Ben cu sine și cu lumea Digresiunile sînt dese, urmînd meandrele memoriei, surpările amintirilor, dar granița între disoluția necesară și comentariul inutil este labilă Autorul se lasă furat de cuvinte („mandibulele microorganismelor“). Poetizările scad șansele romanului de a deveni poetic. Tipic, în acest sens, este finalul al cărui efect este diminuat de insistența ultimelor fraze. În general apăsarea asupra cuvîntului duce la un primat al textului asupra sub — și supra-textului care împiedică circulația semnificațiilor la toate nivelele.

Realizînd un erou cu drept de existență incontestabil în galeria personajelor românești contemporane, romanul lui Ovidiu Genaru îmbină mai multe tehnici narative moderne într-o viziune însă tradițională a subordonării necondiționate a prozei la cuvînt.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Ovidiu Genaru, „Fidelitatea“, Editura „Junimea“, 1977.**

Cercetarea interdisciplinară

● Paralel cu multiplicarea și diversificarea domeniilor și ramurilor cunoașterii, a metodelor și metodologiilor, a sistemelor și disciplinelor științifice, a apărut necesitatea cercetărilor interdisciplinare, a unificării într-o viziune totalizatoare. Este vorba de așa-numitele științe-pilot care au un dublu rol; epistemic, de metalimbaj capabil să înglobeze limbajele particulare ale celorlalte științe, și de instrument al cercetării, de organon pentru aceleași științe obiect. Aceste două funcții contradictorii, sistem reflectant și obiect ale reflectării, pot fi preluate de semiotică sau semiologie, singura disciplină capabilă să-și creeze un discurs teoretic superior care să o integreze în metasemiologie. Tot prin semiotică se încearcă apropierea pe baze comune a celor două mari teritorii ale cunoașterii aflate nu de puține ori în disjuncție; științele exacte și umanitățile. Avînd în vedere că limbajul natural este unicul în stare să cuprindă și să descrie toate celelalte tipuri de exprimare, firesc, semiotice și-a ales drept știință-model lingvistica cu care, în ceea ce privește unele funcții, se și confundă. Problema este minuțios tratată de **Paul Miclău în recentul studiu Semiotica lingvistică (Editura Facla (978)**.

Un nou volum semnat de Maria Carpov *) este dedicat unei prezentări generale a semiologiei, a relațiilor ei cu domeniile învecinate și în special cu cercetarea literaturii. După cum indică titlul și o recunoaște cu franchețe și autoarea, nu este vorba de o contribuție originală, creatoare ci de o înfățișare și prelucrare în spirit critic, ce-i drept, a stadiului actual al disciplinei, axîndu-se cu precădere pe lucrările lui A. I. Greimas. În primul capitol, **Ce este semiologia ?**, autoarea sistematizează diversele definiții date obiectului începînd cu Saussure, S. C. Peirce și continuînd cu W. G. Morris, Hjelmslev, Greimas ș.a. Trăsătura generală este conceperea semiologiei ca știință a semnelor (cu o modificare terminologică la Hjelmslev, figuri), a legilor lor de funcționare potențial dar și materializate în diverse contexte. De asemenea, statuare acelei duble perspective de care am amintit la început, știință și instrument. În prima calitate, semiologia prezintă mai multe diviziuni, între ele intrînd și semiotica, parte subordonată și nu sinonimică cum deseori sînt considerate. Semiotica, în ipostaza de metaștiință, comportă un studiu la trei nivele deosebite, corespunzătoare celor trei dimensiuni ale semiogei: a) studiul structurilor formale, adică al relațiilor dintre semne (sintaxa) b) studiul relațiilor dintre semne și obiectele desemnate (semantica) c) studiul relațiilor dintre semne și cei ce le folosesc (pragmatica)“. Clasificarea este făcută după lingvistul și logicianul american W. G. Morris. Un capitol special este afectat raporturilor dintre lingvistică și semiotică (**De la lingvistică la semiologie**), în care sînt trase preliminariile pentru analiza discursului literar evident din perspectiva unei gramatici și semiotici generative. Întreprinderea temerară, dar nu și nejustificată, avînd în vedere faptul că semiotica nu și-a delimitat încă un teritoriu exact și nu și-a elaborat pe deplin instrumentația teoretică. Dificultăți care se și vădesc în ultima secțiune a cărții (**Analiza semnificatului**), o prezentare a modelelor de analiză a textului literar. Mai exact spus este vorba de sistemul greimasian desprins din **Semantique structurale** și **Du sens**. Gérard Genette cu **Discours du récit** și Tzvetan Todorov cu **Gramatica Decameronului** sînt doar sumar amintiți. Analiza semantică de tip Greimas, care pleacă, în fond, de la distanța pătratului logic în sfera sensului, și reduce opera la cîteva relații semice fundamentate, constante și indecompozabile, oferă, în ciuda unor obiecții, premisele, subliniez doar premisele, unei viitoare și atît de utile gramatici a textului. Este un spațiu al perspectivelor și, dincolo de aspectul informativ **Introducerea Mariei Carpov** are și meritul de a-l fi evidențiat ca atare.

Ne exprimăm însă regretul că autoarea nu a valorificat și contribuția școlii românești în motive atît în ceea ce privește cercetarea contemporană (Paul Miclău, Sorin Alexandrescu, Mihai Nasta, Solomon Marcus, Mihai Pop etc.) cît și studiile anticipative ale unor nume ca Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, Pius Servien, cu rezultate din cele mai remarcabile în disciplinele literaturii.

Paul Dugneanu

*) **Maria Carpov : „Introducere la semiologia literaturii“, Editura „Univers“, 1978.**

Narațiune și document

● Trebuie remarcat din capul locului că **Atunci, acolo... la Auschwitz** de Oliver Lustig nu este exclusiv genul de documentar cutremurător despre universul lagărelor de exterminare naziste.

Cartea este în primul rînd un roman. Deci are o substanță romanescă și o componentă epică, psihologică, analitică. Este adevărat că mediul concentraționar aflat sub semnul atrocităților comise de fasciști în timpul celui de-al doilea război mondial fixează cadrul general de desfășurare. El este mereu punctul ultim de referință, apelul final al tînărului Dan, eroul cărții, care trăiește circa un an în lagărul de la Auschwitz și în cel de la Landsberg, din primăvara lui 1944 pînă în primăvara lui 1945, cînd este eliberat de aliați. Este experiența fatidică din care Dan își trage forța de viață și energia de a nu se lăsa niciodată înfrînt, dar este și amintirea de care nu poate scăpa, care îl obsedează, îi provoacă înspăimîntătoare coșmaruri (remarcabile capitolele despre halucinațiile eroului în somn, intitulate **Coșmar 1, 2, 3**) de la eliberarea sa și pînă azi. Recunoaștem aici amintirea personală chinuită, experiența proprie obsedantă a autorului cărții, el însuși unul din puținii supraviețuitori ai sinistrului lagăr. Descrierea este dură, nemiloasă, fără artificii, căci monstruozitatea nu mai are nevoie și de adjective atunci cînd este vorba de un loc precum Auschwitz.

Pe erou îl urmărește o amintire teribilă din lagăr, de care încearcă să se elibereze scriind această carte : un deținut tiung, în disperarea sa aproape inumană de a supraviețui, izbutește să se sustragă multă vreme selecțiilor pentru camera de gazare. Observă obiceiurile călăilor, profită de momentele lor de neatenție, speculează cu maximum de eficiență portițele strîmte ale vieții din lagăr și reușește să rămînă în viață, cu toată infirmitatea sa, pînă într-o noapte cînd este ucis.

Oliver Lustig angajează o discuție deschisă, sinceră, dreaptă, în jurul atitudinii colective care refuză să salveze un om, mai mult, îl condamnă să fie descoperit și sfîșiat de cîinii S.S.-iștilor, salvînd astfel însă, cu prețul vieții lui, alte vieți umane, sau măcar ideea posibilității ca alți oameni să supraviețuiască. Autorul nu escamotează lașitățile, reacțiile dezumanizate și dezumanizante ale omului redus, în lagăr, la condiția subumană. El nu se sfiește să recunoască deschis că, în mai toate cazurile, inclusiv al lui, supraviețuirea într-un lagăr de calibrul Auschwitz-ului nu ar fi fost posibilă fără un lung șir de acceptări, de supuneri, de consimțiri, de lașități chiar, toate însă în numele unei mari încrederi în viață, în puterea regenerării, în capacitatea fără egal a omului de a supraviețui și de a se întări prin suferință.

Romanul nu se ocupă exclusiv de lumea lagărelor. Eroul cărții își **amintește**, de fapt, scenele din lagăr. El este în realitate un tînăr activist U.T.M. la Cluj către sfîrșitul anilor '40, apoi ziarist în același oraș și în capitală. Este tînăr, muncește, stabilește relații de lucru cu oamenii din toate categoriile, iubește în mai multe rînduri, își rememorează anii clujeni dinaintea deportării, mediile burgheze sau mic-burgheze pe care le frecventase — prilej pentru cîteva minunate schițe tipologice.

Dan trăiește cu intensitate, din miezul evenimentelor, toată epoca de început a societății românești noi, cu faptele ei de muncă, bune, demne de laudă, însă și cu exagerările ei, perioada luptei de clasă, a ședințelor nocturne în care adesea pornirile oportuniste pe de-o parte și zelul punitiv nediferențiat pe de altă parte au produs excese, declanșînd adevărate drame umane nedreptăți dureroase și greșeli cu atît mai grave cu cît victimele au fost nu o dată oameni capabili, înzestrați, devotați.

Eroul nu se cruță nici pe sine de examenul obiectiv, critic, al prejudecăților avute într-o perioadă, nu încearcă să se disculpe aruncînd vina în seama altora, așa cum nu caută să se absolve singur de atitudinea sa din lunile de lagăr.

Romanul **Atunci, acolo... la Auschwitz** reprezintă, din acest punct de vedere, o meditație gravă, plină de o responsabilitate matură.

Roman care nu cruță greșelile, dar nici nu uită, din cauza lor, binefacerile, progresul, înaintarea fermă a unei societăți pornite să se reclădească singură din cenușa celui de-al doilea război. **Atunci, acolo... la Auschwitz** de Oliver Lustig e un document-discuție despre război și despre epoca postbelică, construind o imagine a ceea ce nu ar trebui să se mai repete niciodată, și o imagine a ceea ce este lumea de azi.

Gabriel Gafița

*) **Oliver Lustig : „Atunci, acolo... la Auschwitz“, Editura „Cartea Românească“, 1978.**

protocronism și sincronism

LA UN AN DE LA DEBUTUL DEZBATERII

M. UNGHEANU : Ecoul pe care l-a avut apariția cărții profesorului Edgar Papu **Din clasicii noștri** ca și dezbaterea revistei **Luceafărul** despre **Protocronism și sincronism** a dus la reunirea de azi în jurul aceleiași simbolice „mese rotunde" pentru a trece în revistă noul stadiu al problemei. S-a scris mult despre protocronism și s-a vorbit și mai mult despre el. Vom avea în vedere desigur numai contribuțiile scrise și nu și pe cele orale de vreme ce am ieșit de mult din faza culturilor folclorice. Regretăm faptul că revista **Luceafărul** a fost pusă în situația de a publica numai texte favorabile cel puțin principial protocronismului, dar surprinzător n-am primit nici un singur text în care pozițiile protocronismului, argumentele discuției noastre despre protocronism și sincronism să fie combătute cel puțin de plano. Nici contribuțiile scrise nu vor fi toate avute în vedere. Chiar atunci cînd a fost respins termenul ori teoria de protocronism propozițiile n-au depășit faza enunțului. Nu ne vom ocupa de aceste ecouri. Ar fi un război cu morile de vînt. Mai importante decît unele ecouri sînt cîteva cărți axate aproape în întregime pe ideea de protocronie și apărute, cu o singură excepție, după colocviul despre „Protocronism și sincronism". Citez la loc de cinste eseul poetului Ion Caraion despre Bacovia **(Bacovia, sfîrșitul continuu)** în care poetul **Plumbului** e văzut ca un creator protocronic în plan european. Apoi studiul lui Alexandru Duțu despre **Cultura română în civilizația europeană modernă** care demonstrează cît de neinspirată e uneori obsolutizarea teoriei sincronismului pentru cultura română. Un aport de excepție la discuția protocronism-sincronism, așa cum a fost conceputa ea de revista **Luceafărul,** semnează Adrian Marino în volumul **Prezențe românești și realități europene,** unde tema noastră e dusă mai departe și confruntată cu realități europene elocvente. Adăugăm pentru abundența materiei folosite și cartea lui Radu Iftimovici **Creație românească în biologia universală** unde, minus termenul de protocronie, comentariul merge în același sens. În sfîrșit, excelenta carte a lui Solomon Marcus, **Din gîndirea matematică românească,** unde nu se pune numai problema priorităților științifice românești, ci și chestiunea frustrației românilor de succesul la care aveau dreptul. Împotrivirile care n-au arătat decît că susținătorii lor n-au uneori cunoștințe elementare de istoria culturii și literaturii române sînt constrînse de evidența faptelor.

NICOLAE DRAGOȘ : În receptarea tezelor avansate de revistă ne-am încrucișat și cu o tendință de reinterpretare a intenției noastre. În dezbaterea inițiată de **Luceafărul** am plecat de la constatarea că nici o cultură nu se dezvoltă în sine, deci nici cea românească, că nu ne-am închis niciodată în fața sugestiilor creatoare dinafară, că n-am rămas surzi la orice ecou din afara granițelor țării ci, dimpotrivă, am pornit de la faptul că o cultură nu poate fi imaginată ca un cerc închis. Discuția s-a intitulat semnificativ **protocronism și sincronism,** dar simpla înlocuire a lui **și** cu **sau** poate duce la răstălmăcirea intențiilor noastre și, din păcate, uneori substituirea s-a operat. Intențiile dezbaterii noastre, urmărită cu consecvență pe durata unui an de zile, au fost acelea de a demonstra că atît cultura cît și știința românească au contribuția lor distinctă, nota lor de originalitate, că și aici ca și în alte părți ale lumii s-au născut valori care uneori au anticipat curente, au deschis drumuri noi, au promovat în plan artistic și științific opere și invenții care fac onoare umanității. Am urmărit să subliniem ceea ce se pare că nu s-a făcut întotdeauna cu suficientă forță și convingere, în opoziție cu atitudinile criticiste, originalitatea, demnitatea unei culturi care exprimă un popor cu filozofia lui, cu o structură specifică, cu o civilizație veche, constituită în comunicare, în dialog cu altele, dar avînd orgoliul firesc de a veni cu o contribuție proprie. Am dorit să subliniem asemenea adevăruri de care nu numai că nu trebuie să ne fie rușine, dar trebuie să le punem în lumină pentru a avea un mai puternic sentiment al continuității în spirit, sentimentul că literatura, cultura română pot intra într-un dialog rodnic și în viitor cu alte culturi, avansînd propriile lor valori care nu trebuie ignorate, propunînd în continuare propriile priorități științifice și artistice.

EDGAR PAPU: Anul care a trecut reprezintă un cîștig indiscutabil pentru ideea de protocronism. Ideea s-a desprins ca un modul de vehicul mamă și circulă acum singură. Vreau să atrag atenția asupra unei disocieri: s-au confundat pînă acum două realități pe care aș vrea să le disociez. O realitate este cartea mea **Din clasicii noștri,** carte cu o demonstrație incompletă, cu o documentație incompletă, din care pricină n-a fost destul de convingătoare. Este realitatea pe care de-a lungul acestui an am putut s-o cîntăresc mai bine sub raportul contribuției ei. A doua realitate, azi cu totul independentă de cartea mea, este ideea protocronismului, care, mi-am dat seama de-a lungul acestui an, s-a desprins cu totul de mine. Am astăzi la îndemînă un dosar cu nenumărate constatări privind protocroniile literare românești care se întind pe o durată lungă. Interesant este că între acești descoperitori se află mulți adversari ai ideii de protocronism românesc. Deci, în lumina acestor constatări, la care am reflectat de-a lungul unui an de zile, pot spune că mă desolidarizez de cartea mea acolo unde ea este insuficientă, dar că ader în mod cu totul obiectiv la această idee care m-a premers, care este deasupra mea și la care cu toată modestia ader și eu.

SOLOMON MARCUS : Am urmărit cu mare interes anul trecut cele două numere dedicate de revista **Luceafărul** protocronismului și sincronismului, dar aș vrea să observ că discuția era poate prea mult colorată de specificul disciplinei dvs., lucru explicabil de altfel, deoarece contextul ei a fost cel al unei discuții de literatură. Chestiunea interesează însă nu numai pe literați și din acest punct de vedere limbajul ei specializat, „jargonul" ei, a provocat dificultăți de înțelegere celor care nu erau literați. Din felul cum au fost alese cărțile enumerate la început de Mihai Ungheanu înțeleg că există dorința de a extinde discuția la întreaga cultură românească, ceea ce cred că va fi un cîștig. Cred că efortul nostru ar trebui să meargă către identificarea unui numitor comun al literaturii cu alte discipline și domenii de activitate intelectuală. Prefața cărții **Din clasicii noștri** făcea observația că literatura e ultima care vine să se alăture tentativei de a stabili prioritățile culturale românești. Știința se dezvoltă mai vizibil decît literatura în etape bine marcate, fiecare etapă nouă bazîndu-se pe cea precedentă, de unde concluzia că în știință problema priorităților, a protocronismului se rezolvă foarte simplu. Nu este însă așa. În aceeași prefață profesorul Edgar Papu dă mai multe exemple din știință, dar de valori inegale, pentru că nu toate exemplele citate se datorează unor cercetări efectuate de specialiști. În demonstrarea protocronismului avem nevoie de o adevărată cercetare, nu de reluarea unor informații neverificate. Cartea lui Radu Iftimovici este exemplară în această privință ; verifică afirmații aproximative. Cercetarea poate să infirme unele din „amintirile" noastre, dar poate să descopere și situații noi, de care nu știam nimic. Este necesar să ne bizuim numai pe o cercetare la sursă. Altfel vine cineva cu un exemplu slab și oferă argumente împotriva ideii, cum s-a întîmplat în cursul discuției despre protocronism. Unii au încercat ca printr-un singur exemplu, mai puțin rezistent, să răstoarne întreaga teorie.

Problema cea mai stringentă este următoarea: în jurul ideii de protocronism s-au adunat foarte multe exemple. Întrebarea care se pune este : sînt aceste situații particulare rezultate accidentale ori sînt expresia unui fenomen sistematic ? Și dacă este vorba de un fenomen sistematic, trebuie să vedem care este resortul acestui fenomen. În ce măsură se poate vorbi de ghinion sau de noroc în cazurile de ignorare sau de validare ? Discutînd cazurile din știință, numeroase, fenomenul e, după constatările mele, sistematic.

EDGAR PAPU : Vorbind despre fenomenul sistematic care ilustrează protocronismul îmi demonstrați încăodată că trebuie să mă desprind de cartea mea și să mă solidarizez cu ideea de protocronism românesc.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Subscriu la cele spuse de Nicolae Dragoș. A afirma poziția nesubalternă a unei culturi, demnitatea ei, înseamnă ceva necesar și firesc. Înțeleasă astfel, discuția despre protocronism este întrutotul acceptabilă. Datoria noastră însă rămîne să privim totul în marginile adevărului pentru că el servește patriotismului. Vreau să preîntîmpin o echivalare a noțiunii de protocronism cu noțiunea de patriotism. Protocronismul a comportat discuții în contradictoriu. Aceasta nu înseamnă că cine nu susține protocronismul nu este patriot. Trebuie să ne dea de gîndit că doi dintre marii noștri critici literari au fost etichetați, cu decenii în urmă, ca antipatrioți pentru că aveau rezerve la anume probleme controversate ale momentului cultural. E un exemplu istoric din cultura noastră care trebuie să ne pună în gardă și precizările de față le cred necesare.

PAUL ANGHEL : Aveți într-un fel dreptate. Cei care neagă valorile noastre nu sînt obligatoriu antipatrioți, cei ce ne afirmă valorile noastre nu sînt obligatoriu patrioți. Asta îmi amintește dialogul dintre Socrate și Hippias ; în care Platon relativizează atît ideea de adevăr cît și ideea de minciună. Unde-i adevărul, unde-i minciuna ? Înțeleg că profesorul Crohmălniceanu ne invită la o considerare științifică a problemei, fără patimile din vremea proletcultismului, cînd „adevărul" era proclamat administrativ. Nici un pericol de așa ceva azi. Cine susține ideea protocronismului riscă un adevărat boicot, cine susține ideea contrarie se plasează într-un scepticism confortabil și uneori profitabil. Nimic mai simplu decît să negi, chiar fără a demonstra.

EDGAR PAPU : Antiprotocroniștii uită că protestînd împotriva protocronismului românesc sînt de fapt înverșunați protocroniști dar în favoarea altor culturi și altor literaturi. Am scris despre barocul portughez subliniindu-i poziția protocronică. Am subliniat caracterul expresionist al artei plastice medievale germane, deci protocronismul ei și n-a protestat nimeni. În momentul în care am vorbit despre trăsăturile protocronice ale literaturii române s-a născut un adevărat vuiet de nemulțumire.

M. UNGHEANU : Este interesant de observat că cel puțin o parte a celor care nu acceptă ideea protocronismului sînt fie foști proletcultiști, fie din cei care au cochetat cu proletcultismul, iar azi, unii din ei, se străduiesc să-și facă uitat trecutul.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Fără îndoială că fenomenul de protocronism trebuie să existe într-o cultură constituită. A porni de la ideea că niciodată cultura română nu ar fi fost protocronică, ori extrem de rar protocronică am ajunge la concluzia că această cultură este infirmă, ceea ce nu corespunde adevărului, ba chiar ar constitui o gravă calomnie. În esență, trecînd peste foarte multe lucruri care sînt discutabile (la prima masă rotundă am precizat că există multe aspecte în tezele lui E. Lovinescu care trebuie amendate) ceea ce a vrut să spună Lovinescu este că sincronismul, care nu se opune protocronismului, privește fenomenul cultural cu caracter de amplitudine statistică, de stări mai generale. Una este să observăm că există gesturi protocronice și alta este să vorbim de rămînerile în urmă ale unei culturi și literaturi. Astăzi putem găsi un poet care să fie anticipator, protocronic, dar restul poeziei să se prezinte desincronizată. Trebuie să distingem între fenomenul statistic de caracter dominant și celălalt fenomen, normal, firesc, protocronic, dar izolat. Depinde în numele căruia vorbești.

NICOLAE DRAGOȘ : Cărțile amintite aici nu sînt numai un punct de pornire pentru discuție, ci și argumente în demonstrarea viabilității conceptului de protocronism. Referindu-ne la ele, avem în vedere și faptul că ne aflăm la un an de la găzduirea în **Luceafărul** a dezbaterii despre protocronism. Nu putem ignora faptul, și obiectivitatea ne îndeamnă la acest lucru, că timp de un an dezbaterea noastră a fost receptată, preluată de instituții, de publicații, de comentatori ai literaturii, că a cunoscut o seamă de adeziuni ; unele dintre ele depășind entuziasmul simplei opțiuni prin apelul la noi argumente care au îmbogățit cadrul discuției. În același timp au existat și opinii care n-au venit să facă front comun cu noi, au existat autori care au întîmpinat cu reticență și ironie ideile lansate în dezbaterea **Luceafărului,** în cuprinsul revistei. Cred că după un an de zile putem să conturăm mai exact semnificațiile majore ale problemei în dezbatere. Protocronismul are rădăcini adînci în cultura românească și este meritul cărții profesorului Edgar Papu de a fi sintetizat un adevăr al spiritualității românești și de a fi demonstrat, încă o dată, acele idei care, privitor la cultura și știința românească, să ne dea un sentiment de demnitate. Cultura și știința românească nu s-au prezentat la confruntarea cu alte contribuții universale doar în rolul subaltern, aceasta e ideea prețioasă a cărții **Din clasicii noștri,** acesta este sensul noțiunii de **protocronism,** acceptată, asumată și completată de multe conștiințe ale vieții spirituale de azi.

PAUL ANGHEL : Fiindcă sîntem la ceasul unei evaluări globale, eu aș începe să apreciez și dintr-un alt punct de vedere, dacă vreți pur teoretic, apariția ideii de protocronism. Protocronismul a pus în discuție însuși modelul de dezvoltare al culturii române, ne-a pus deci în fața unei chestiuni cheie.

Cum și-a imaginat conștiința teoretică românească acest model de dezvoltare, pînă la formula lui Edgar Papu ? Prin sincronismul lovinescian. Ce înseamnă sincronismul ca model, cum concepe mișcarea unei culturi ? Simplificînd lucrurile, sincronismul concepe mișcarea temei culturii în doi timpi sau în doi termeni : imitație și originalitate. O cultură are deci nevoie, obligatoriu, în viziunea lui Lovinescu, de un termen extern de referință, de un centru exterior, care-i condiționează fundamental existența. Așa stînd lucrurile, o cultură începe prin imitație. Acesta este primul termen. Urmează apoi „diferențierea", care conduce treptat la originalitate. Este cel de-al doilea termen.

Vedeți dv., schema aceasta e săracă, elementară, chiar dacă etape din dezvoltarea culturii o confirmă, peste toate schema aceasta e viciată de un fals : exclude teoretic originalitatea ca prim demers. A lucra numai cu modelul sincronismului înseamnă a concepe o cultură, cultura ta, oricare cultură, prizonieră altor culturi care oferă etaloane, fiindcă fără un etalon extern cum ar apărea imitația, și fără imitație cum ar apărea originalitatea ? În viziunea sincronistă originalitatea nu e negată, dar e condiționată și deci vasalizată, ceea ce creează un tablou inexact al dezvoltării culturilor derivate, care sînt o umbră a primelor, niște jocuri secunde. Ducînd lucrurile și mai departe, aceasta ar însemna că culturile sînt blestemate să se împartă în două culturi model și culturi copie, culturilor care copiază revenindu-le grija să-și aleagă adecvat modelele ; nu Orient, în cazul lui Lovinescu, ci Occident, de fapt o anume zonă din Occident, Franța, Franța reprezentînd pe atunci progresul. Iată cum dintr-o teorie a deschiderii, sincronismul se întoarce în contrariul său, vasalizarea culturală reprezentînd o închidere, o inhibare în însuși procesul de dezvoltare a originalității.

SOLOMON MARCUS : Orice organism intră în metabolism cu mediul exterior. Orice cultură intră în metabolism cu alte culturi. Ceea ce se produce în orice țară într-un domeniu de activitate reprezintă numai 1 la sută față de ce se produce în acel domeniu în lume. Ceea ce trebuie să luăm de la alții este mult mai mult. Iar ceea ce dă o cultură este mai puțin decît poate primi de la celelalte culturi la un loc.

PAUL ANGHEL : Originalitatea nu e obligatoriu derivată, secundă, ci poate veni și dinăuntru, din interior, mai mult decît atît, tocmai interiorul unei culturi e centrul care comandă originalitatea, iar o asemenea originalitate e nu sincronică și protocronică. Un precursor teoretic al protocronismului mi se pare a fi în secolul trecut Eminescu, care respinge cu îndreptățire formele fără fond, invocînd în numele fondului factorul intern, autohtonia, tradiția, văzute ca singurele purtătoare de mesaj. Din păcate dezbaterea de pe atunci concepea raportul fond-formă ca un raport de excludere, forma ca inveliș exterior trebuind să fie obligatoriu de împrumut, fondul autohton avînd obligatoriu o formă veche, expirată. Sincronismul nuanțează raportul, introducînd o corectare : formele pot fi și creatoare de fond. Protocronismul schimbă însă radial perspectiva : fondul capătă drept de a crea forme, propriile forme, anticipînd forme, propunînd forme în chip prioritar. Cîștigul teoretic este inestimabil. Modelul e rațional, dialectic și nu mecanic, peste toate acest model salvează cultura de blestemul ontologic inventat de sincronism, împărțirea culturii umane în două etape : „major și minor".

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Lovinescu dubla teoria sincronismului de o sociologie. El admitea ca centre de inducție și Anglia și Germania și Statele Unite și Rusia (a arătat că adversarii cei mai înverșunați ai sincronismului și-au împrumutat tezele „ortodoxiste" de la Florenski și Bulgakov). A insistat mai ales însă pe ceea ce socotea el că sînt țări industriale dezvoltate, față de alte țări mai înapoiate. De reținut din sincronism în plan sociologic larg este acest proces de recuperare pe care țările mai mult sau mai puțin dezvoltate își propun să-l traverseze. Ele tind să-și însușească foarte grabnic descoperirile, cîștigurile, cuceririle pe planul înaintării gîndirii. Una din ideile pentru care militează azi toate țările. Evident trebuie făcută o distincție între planul științelor pozitive, al tehnicii și planul umanist al creației culturale, literar-artistice și filozofice, fără a crea antinomia cultură-civilizație. Civilizația nu poate trăi fără cultură și invers, aceasta e o tează marxistă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat în recenta Expunere tocmai această relație necesară vorbind despre importanța cuceririlor științifice. Dacă însă protocroniile sînt mai ușor de precizat în știință, în tehnică, cred că în planul creației umaniste e mult mai potrivit să vorbim de originalitate.

SOLOMON MARCUS : Din afară poate să pară că protocroniile în știință sînt mai bine delimitabile, dar lucrurile nu stau astfel și voi reveni asupra acestui aspect. Întrebarea mea este : nu putem vorbi de **prioritatea originalității ?**

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Important este să constatăm că avem poeți originali și mai puțin important este să precizăm că ei s-au realizat cu cinci ani să zicem înaintea altora. Originalitatea este apoi ireductibilă pe cînd acest tip de comparație strict cronologică presupune serii tipologice în care un creator foarte original nu are ce să caute. E o distincție necesară pentru a nu împinge demonstrația spre exagerări, megalomanii.

NICOLAE DRAGOȘ : Observînd toate acestea — și în universul spiritual, ideologic al fiecărui autor de valoare se pot detecta opțiunile, afinitățile pentru o anume cultură, sau pentru mai multe, care îl sprijină în actul de creație, inconfundabil — nu putem, nu avem dreptul, cred, să omitem nici un moment faptul că în primul rînd acesta va aduce în opera sa ceea ce este definitoriu, specific, vital pentru poporul căruia îi aparține. Sincronizarea cu alte culturi este posibilă numai cu condiția ca rodul spiritual al culturilor naționale să se impună prin originalitate, printr-o contribuție creatoare posibilă într-un spațiu istoric și geografic bine conturat. Sincronizarea nu este în același timp incompatibilă cu **dreptul** și **datoria** unei culturi de a-și afirma substanța, caracteristicele, specificitatea, de a aduce în patrimoniul general numele unor precursori, de a propune propriile priorități creatoare. Iar cînd, în raport cu realitățile culturale și științifice ale umanității, avem contribuții ce-și merită locul întîietății sîntem nu numai pe deplin îndreptățiți, dar avem și datoria patriotică de a le impune. De a ne arăta lumii nu doar în ipostază sincronică ci și în aceea protocronică. Ar avea șansa credibilității contestarea adevărului că Brâncuși, creator pe care nimeni nu-l poate imagina într-o ipostază epigonică față de alți titani ai artei căreia îi aparține, a adus un mesaj de creație specific, ridicîndu-l prin geniul și originalitatea sa în zonele universalului? Este neapărat un gest de megalomanie spirituală să vedem în Brâncuși un precursor, un deschizător de școală, să numim prin opera sa un exemplu de protocronie românească? Și cîte exemple oferă cultura, știința românească, în această direcție !

M. UNGHEANU : În fond, nu poți fi împotriva introducerii spiritului de competiție în artă, în literatură, obiecție care s-a făcut privitor la consecințele protocronismului. Nu acesta a fost scopul discuției inițiată de revista **Luceafărul** privitoare la cele două noțiuni și dacă a fost înțeleasă ca atare, vina nu aparține interlocutorilor care n-au formulat-o ca atare. Ea este încă una din concluziile trase pe marginea acestei discuții și atribuită ei fără să-i aparțină. Adevărată acțiune de exorcism din partea celor care procedează astfel, deoarece transferă propriul viciu de gîndire în afara lor. În paranteză fie spus, ideea competiției e inculcată de sincronism, iar practica vieții culturale europene, mai larg spus occidentale, modelul nostru cultural, după cum toată lumea spune, ridică competiția culturală la o treaptă care înlătură comunicarea reală, osmoza firească de care vorbea profesorul Solomon Marcus creînd mereu primate nu o dată false. E aici o problemă de sociologia succesului pe care n-am avut-o încă în vedere, dar pe care n-o putem evita. Scopul nostru n-a fost decît de a atrage atenția asupra unui fond ignorat de valori și nu de a concepe competiții retroactive. E mult mai importantă, aș zice, competiția internă a valorilor decît cea externă.

SOLOMON MARCUS : E. Lovinescu a văzut acest proces necesar de osmoză a culturilor, dar în mod unilateral, pentru că această perioadă a teoriei sincronismului trebuie văzută în context mondial. Deceniile 4, 5 și 6 sînt ultimele decenii bolnave și pentru marile culturi ale lumii. Osmoza nu funcționează la ele. În domeniul lingvisticii, de pildă, americanii îl ignorau pe Ferdinand de Saussure. iar francezii îl ignorau pe Bloomfield și pe Sapir. În acea perioadă cultura franceză își concepea existența în chip aproape autarhic ; la fel cultura americană. A fost fără îndoială o situație maladivă care avea inevitabil consecințe asupra întregului context cultural al lumii. În momentul de față situația e mai bună. Metabolismul culturilor e mai sănătos decît înainte. Este de la sine înțeles că orice cultură dă și primește. Dar problema care se pune acum este în ce măsură căpătăm conștiința a ce putem să dăm, în ce măsură știm că putem da, în ce măsură reușim să dăm, în ce măsură această potențialitate devine realitate.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : De vreme ce ne-am întors la Lovinescu țin să atrag atenția că au existat nu numai asemenea fenomene bolnave pe plan mondial ci și tendințe retrograde, agresive, xenofobe, deci mult mai bolnave, împotriva cărora trebuia dusă o luptă. O astfel de bătălie Lovinescu, exagerînd polemic în unele cazuri, a purtat-o cu mult curaj și consecvență.

PAUL ANGHEL : Nu știu dacă e cazul să dăm credit tuturor polemicilor lovinesciene și să-l considerăm obligatoriu campionul progresului. Unele au ca punct de plecare resentimente personale, altele reflectă, lucru mai puțin discutat în ultima vreme, o poziție de partid. **Istoria civilizației române moderne** a fost scrisă de pe pozițiile liberalismului român. Față de Eminescu, de pildă, a cărui protocronie a fost demonstrată convingător de Edgar Papu, E. Lovinescu are o serie de rezerve care nu izvorăsc dintr-o privire neangajată, detașată, lucidă. Nu s-a purtat altfel nici cu Nicolae Iorga, care a preluat în bună măsură tezele eminesciene asupra fondului autohton. Închipuiți-vă imaginea literaturii române fără contribuțiile lui Nicolae Iorga și G. Călinescu asupra lui Eminescu, mărginită doar la cele ale lui E. Lovinescu pe aceeași temă. Criticul are neîndoielnic merite, dar să nu i le exagerăm.

M. UNGHEANU : Alarmiștii de profesie s-au întrebat dacă protocronismul nu ascunde pericolul șovinismului cultural. Pentru simplificarea discuției am să dau un exemplu elocvent pentru direcția în care am dorit să propunem chestiunea protocronismului. Este vorba de Gherea, criticul literar de formație marxistă și de primatul său european, nerecunoscut însă ca atare în afara granițelor țării și nici la el acasă. În 1962, profesorul Alexandru Dima demonstrează fără dubiu rolul său de pionier în critica literară marxistă europeană. Deci nu Franz Mehring, citat și astăzi ca primul critic literar marxist european ci Constantin Dobrogeanu-Gherea. În 1977, Z. Ornea atrage atenția asupra caracterului de pionierat al unor teze asupra socialismului științific susținute de Gherea. În 1978, Paul Cornea vorbește despre Gherea ca precursor al sociologiei literare moderne. Iată un autor despre a cărui complexă protocronie vorbesc pînă acum trei istorici literari. Cercetarea lor e solidă, afirmațiile lor indiscutabile. Dar aceste afirmații n-au avut nici o repercusiune asupra felului cum a fost retipărit, difuzat, interpretat Gherea în România. În 1973, apare la Varșovia o carte de sinteză **Marxismul și estetica** de Ștefan Moravski, carte de reală audiență între specialiști pe care editurile noastre o traduc în 1977. Care e locul lui Gherea în această carte ? Numele lui Gherea e pomenit cu totul în treacăt, deși i s-ar fi cuvenit fără îndoială unul din primele capitole ale lucrării.

SOLOMON MARCUS : Cum reacționează prefațatorul față de această lacună ?

M. UNGHEANU : Prefațatorul, Ion Pascadi, mărturisește insatisfacția de a nu-l găsi la loc de cinste pe Gherea, consideră asta o carență de informație și trece mai departe. Dar această carență de informație nu cred că trebuie imputată în primul rînd autorului ci esteticienilor și istoricilor noștri literari care, neavînd conștiința reală a acestei valori în plan european, a poziției ei protocronice n-au făcut nimic pentru a o impune. A fi indiferenți la felul cum valorile românești sînt inserate în tratatele de circulație, în marile bibliografii de referință este o eroare. Florin Mihăilescu într-un, de altfel, pertinent articol asupra protocronismului și sincronismului se declară împotriva depistării de priorități post-festum deoarece nu-s integrate în mecanismul devenirii istorice. Exemplul pe care l-am dat infirmă o astfel de judecată. Circuitul valorilor nu ține seamă, cel puțin teoretic, de data lor de naștere sau de loc.

PAUL ANGHEL : Exemplul e într-adevăr elocvent. Iată o protocronie care, netratată ca atare, și-a pierdut dreptul la circulație europeană.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : În cazul lui Gherea lucrurile sînt clare. Teoria marxistă e databilă, la fel și modalitatea criticii literare marxiste, dar alte priorități literare sînt greu de demonstrat.

SOLOMON MARCUS : Eu susțin că nu este un accident faptul că n-a fost recunoscut.

M. UNGHEANU : E preferabil să rămînem la cele demonstrabile și să nu vorbim despre cele nedemostrabile. E important să avem conștiința valorilor noastre și a poziției lor în ierarhia generală, să urmărim succesul lor intern, de care depinde în mare măsură cel extern. Discuția noastră nu poate ocoli problemele de sociologia succesului puse de Ibrăileanu, Vianu, Ralea, Herseni. Cunoașterea acestui mecanism de propulsare a valorilor e absolut necesară.

POMPILIU MARCEA : Ideea esențială, cel puțin din cîte-mi dau eu seama, este însă aceea de a crea un climat în care în ce mai favorabil cunoașterii și însușirii marilor noastre valori spirituale, de a risipi, acolo unde există, o anume stare de complex în cultură care, trebuie s-o recunoaștem, s-a manifestat în diverse momente ale evoluției noastre inclusiv cu două decenii în urmă. Anumite mentalități de aservire spirituală nu sînt, cum s-ar putea crede, specifice numai țărilor a căror limbă e de circulație restrînsă, ea apare și în culturile de notorietate și e de amintit complexul culturii germane față de cea franceză în secolul al XVIII-lea, al celei franceze față de cea italiană în Renaștere, pentru ca în alte epoci raporturile să se inverseze etc. Spre sfîrșitul veacului trecut slăbiciunea pentru cultura franceză și la noi era atît de mare încît o revistă ca **Vatra** (1894) condusă de I.L. Caragiale, G. Coșbuc și I. Slavici își propunea să aibă ca idee directoare întoarcerea la valorile statornice ale tradiției, ca și **Semănătorul** cîțiva ani mai tîrziu. Nicolae Iorga își leagă activitatea de început de lupta pentru afirmarea spiritualității românești. Încă înainte de **Lupta pentru limba românească** (1906) el exprimă în **l' Independence roumaine** din 1899 următoarele: „Există în România instituții de cultură mai vechi decît în țările transdanubiene, o limbă ale cărei momente literare încep în secolul al XVI-lea, o perfectă tradiție literară ; România actuală este țara de limbă română care a produs scriitori și savanți care ar găsi cu ușurință locul lor în alte culturi". **(La vie intelectuelle des roumains, 1899).** Și, în stilul său aforistic, observă : „nu poți iubi ceea ce nu cunoști". Îndemnul prof. Edgar Papu este, în primul rînd, acela de a ne cunoaște mai bine și, cunoscîndu-ne mai bine, de a fi conștienți de rangul pe care-l ocupăm în cultura umanității. În acest sens excelentele analize din cartea domniei sale (repetăm ştiietățile cronologice propuse nu ne-au impresionat și le acordăm mai mult un rost polemic și mnemotehnic) trezesc, într-adevăr, un sentiment de mare încredere în performanțele spiritului românesc. Căci se întîmplă uneori, mai ales între tineri, ca în graba informării și în ambiția și orgoliul de a fi sincronici, să ne diminuăm ambiția și orgoliul cunoașterii proprii. Foarte mulți tineri critici s-au repezit, cu voluptate, să învețe noua critică trecînd însă prea ușor peste maeștrii criticii românești care trebuie nu numai cunoscuți, ci asimilați temeinic. Mi se pare că Gherea, Ibrăileanu, Călinescu, Vianu, Streinu, Cioculescu sînt aproape ignorați de contingentul criticii noi ceea ce, este sigur, va diminua, mai devreme sau mai tîrziu, rolul și eficiența acesteia. Faceți o experiență și anume : alcătuiți un indice de nume din articolele scrise în presa literară de critica mai tînără și veți vedea autorii care circulă cu deosebire. Situația pe care am relatat-o se confirmă îndată. Iată de ce e nevoie să ne întoarcem mereu asupra noastră : nu pentru a ignora pe alții, nu pentru a disprețui sincronismul ci, acordîndu-i întreaga importanță, pe deplin meritată, să intrăm în universalitate „pe poarta națională", cum spunea Octavian Goga.

SOLOMON MARCUS : Eu pun problema astfel : care este mecanismul promovării și recunoașterii valorilor ? Care este mecanismul aducerii lor în conștiința culturală a omenirii ? Insuccesele nu sînt accidentale. Am examinat numeroase situații și am observat caracterul lor sistematic. Exemplul relativ la Gherea nu e un caz izolat. Acum vreo zece ani s-a tradus la noi o carte **Teorii moderne ale invățăturii,** în care contribuția remarcabilă a școlii românești de teoria probabilității e ignorată. Totuși, ediția românească nu s-a sesizat de acest fapt. S-a tradus din franceză **Istoria generală a științei** (sub redacția lui René Taton), din care cele mai multe contribuții românești lipsesc. Notele adăugate la ediția românească s-au sesizat numai parțial de aceste absențe. Un exemplu semnificativ e cel al **distanței** introduse de Dimitrie Pompeiu. Felix Hausdorff o consemnează în celebrul său tratat de teoria mulțimilor, modificînd-o ușor : ulterior, însă, numeroși matematicieni (printre care și români) nu mai atribuie această **distanță** lui Pompeiu, nici măcar lui Pompeiu-Hausdorff, ci exclusiv lui Hausdorff. Handicapul unei culturi mici (ca întindere, nu ca valoare) este acela că, de cele mai multe ori, cînd vine cu o anumită contribuție, o lansează izolat, nesusținută de o întreagă școală, de un sistem publicitar corespunzător. Am ilustrat acest fenomen prin mai multe exemple în volumul **Din gîndirea matematică românească.** Problema este în mare măsură de politică a culturii. În momentul de față, de exemplu, cu toate progresele realizate, avem un sistem deficitar de reviste științifice în limbi de circulație internațională, iar aceste reviste sînt insuficient diferențiate, insuficient utilizabile în schimbul cu reviste străine ; capacitatea noastră de a lansa prin publicațiile noastre un rezultat, de a-l aduce mai repede în conștiința specialiștilor este mult mai mică în momentul de față decît a altor țări. E adevărat că abia de vreo 20—30 de ani au luat naștere la noi adevărate școli științifice. Pînă atunci, marile valori se manifestau aproape izolat. Un Gabriel Sudan nu a putut rezista întregului front al școlii germane a lui Hilbert, școală în cadrul căreia s-a manifestat Ackermann. În acest fel, prioritatea primului exemplu de funcție recursivă a aparțiunt lui Ackermann, ea nici măcar n-a fost împărțită cu Sudan, care publicase primul un atare exemplu. Abia acum, după o luptă de cîțiva ani, am obținut ca revista internațională **Historia Mathematica** să consemneze contribuția lui Sudan, la același rang cu aceea a lui Ackermann.

(CONTINUARE ÎN NUMĂRUL VIITOR)

colocviile «Luceafărului»

SOLOMON MARCUS :

Insuccesele nu sînt accidentale

EDGAR PAPU :

Protocronismul e o realitate independentă de cartea mea

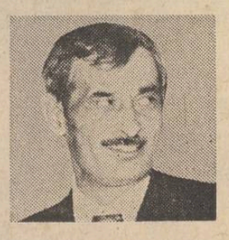

PAUL ANGHEL :

Cîștigul teoretic este inestimabil

Ov. S. CROHMĂLNICEANU :

Protocronismul trebuie să existe într-o cultură constituită

NICOLAE DRAGOȘ :

Dreptul și datoria unei culturi : să-și afirme valorile

POMPILIU MARCEA :

Se trece prea ușor peste maeștrii criticii literare românești

M. UNGHEANU :

Să urmărim succesul intern al valorilor, decisiv pentru cel extern

ion murgeanu

SONETELE VIEI

Strugurii dulci

Te îndoiești cînd pui o întrebare,
Și viei tale nu-i mai tai altoiul.
S-a strecurat în frunze-o-nnourare,
O mană s-a întins să-i strice boiul.
Ai început de-atunci s-arunci petale
Din floarea ta ; pe tîmpla-ți ca de sloi
Țîșnesc sudori : un riu curgînd la vale ;
S-a-nverșunat un anotimp de ploi
Topind pămîntul parcă-n foc și-n smoală.
Acum răcoare-i iar ; vezi ia aminte :
Iubirea vrînd să-ți facă de ocară
Mulți vor să-ți poți ieși din minte.
Ci tu ai minte dup-a ei făptură :
Via-i pe rod ; deci gust-o pe măsură !

Teama de rai

Povața ta e-un rai contradictoriu !
Se vede bine că ceva ne doare !
Iubirea mea e-un mare oratoriu
A talei vieți trăită-n depărtare !
Pe cît ne-apropiem să ne atingem
Teama de rai e și mai nemiloasă ;
Îți pare-n van că n-o să mai învingem
În lupta lumii cea mai nemiloasă :
Iubirea deci ! Ea naltă cîntec stelei,
Deși turbată geme pe pămînt.
Din toate cîte dăruie ce iei,
Și ce adaugi în eternul cînt ?
Începi c-o ramură de suferință
Și-nchei căindu-te de biruință.

Vin stors

Vorbirea e totuna cu păcatul,
Căci dragostea începe să lucreze,
Ca un vier în vie, toamna, cînd
Soarele stă-n ciorchine cugetînd !
Atunci abia ajunge el să suie,
Un cer din fruntea altui cer văzîndu-l,
Iar soarele în trupul toamnei nu e
Decît vin stors la fel ca-n minte gîndul !
Altfel e-o curgere mereu de vase,
Și-un foc aprins de alte căi, întoarse !
Ori acel foc avînd încredințare
Să nu ridice valurile-n mare ;
Căci nu repetă focul rece jocul
Părinților ; iubirea lor ; norocul !

Călătorie cosmică

Vezi tu ce năruire veche speră
Un soare supt de raza lui, în sferă !
Vom curge într-alt soare : totuși unde
Închidem trupurile noastre :-n unde ?
Ori în oceane ? ori în mări de aer ?
Timp de-am avea ! dar Timpul țese caer
Alt trup, învins, și-l și supune !
Ca-ntre Doi Sori cînd Soare-Unu-apune !
Pe subt pămînt ne ducem, și-nviază,
Lovindu-ne ca niște vechi ulcele !
Doar clinchetul durînd răzbate-n rază !
Gustul coboară în pămînt cu ele
Și ne simțim îndepărtați, dar strînși
De-același țel : călătorim ne-nvinși...

Ținut lunar

Văd un ținut acum, dar nu mă-mparte
Pe nici o stea voința de-nviere.
De multe ori îl mai vedeam, deoparte,
Triști stăruind în trista lui tăcere.
Cînd ieși afară și simți luna rece
Pui în pămînt a ei zăbavă, bobul.
E-ndurătorul orb care-și petrece
De mină, prin uitarea vie, rodul.
În tîrguri vechi îl vinde, și-l măsoară
Cum își măsoară-n fapt, nu în cuvînt, rușinea
Acestui tîrg de-a miriada oară,
Cu-acei plecați într-un ogor, din sinea
Bobului meu, din gînduri cel mai teafăr...
În firea mea de-acest ținut mă apăr !

era un bărbat înalt și frumos, se putea vorbi într-adevăr despre el ca despre un bărbat frumos, linia vie, tranșantă a sprîncenelor negre, împreunate, o dungă de cărbune trasă de cineva cu decizie și cu neascunsă răutate dădea frunții sale înalte și albe și feței prelungi cu pielea întinsă, vag vineție, aproape lustruită, o lumină și un aer semeț, buzele caligrafiate cu o peniță subțire, ca un vîrf de cristal, uscate și strînse ca pentru a evita continuu surîsul ironic, îndepărtat, privirea intenționat stinsă, izbucnind rece și obosită prin păienjenișul genelor lungi și întoarse și grele și mereu ca și cînd atunci, în clipa aceea cînd se petrecea ce se petrecea ochii săi negri și altfel tineri și sănătoși și plini de viață reveneau la realitate după ce contemplaseră o lume de coșmar, dacă nu cumva și ceea ce vedeau ei acum era un coșmar adăugîndu-se la cel dinainte. nările tremurinde și trădătoare, atît de ușor, ale falsei liniști și ale falsei oboseli cu care el își domina universul, bărbia ocrotitor rezemată în palma stîngă cînd el sta în prezidiu și chiar aplecarea continuă a capului spre umărul sting cu care el lăsa atît de limpede să se înțeleagă că distanța pînă la el nu este numai o chestiune de spațiu, totul, și umerii largi și puternici și croiala savantă a reverelor și cravata care se revărsa neglijent studiată peste imaculareа cămășii apretate atît de evident încît dădea sentimentul că poate respira răcoarea zăpezii și puritatea reflexelor ei albastre, totul, trebuia recunoscut și era recunoscut, făcea din acest bărbat o ipostază a unui reper, sigur pentru viitor, un viitor poate mai îndepărtat, dar cert a unui viitor posibil de realizat, oricît ar fi părut de îndepărtat acum sau deocamdată sau în acest stadiu și admirația se unea cu speranța și cu acceptarea și uneori chiar cu invidia, o invidie firește curată sau aproape curată, din partea unor oameni pe care viermuiala cotidianului cu atîtea și atîtea neprevăzute îi copleșea nu o dată și făcea ochii lor în mod sincer roșii de nesomn și de insomnii și de griji și de oboseală crudă și de patimă și de indirjire și de speranță, de adevărata speranță. Arta lui de a sta în prezidiu era și ea o ipostază a unui reper pentru cei din sală și ei o înțelegeau ca atare, recunoșteau că se putea învăța foarte mult din această artă și chiar se gîndeau că odată, firește pînă la urmă, așa vor trebui să stea și ei și nu numai în prezidiu ci și în sală, în băncile comune și unificatoare, destinși și distanți față de realitate pentru ca ea, realitatea, să poată fi privită detașat și cu obiectivitate, cu obiectivitate teoretică, însă ei deocamdată erau prea implicați în realitate și prea puțin capabili să se desprindă de ea și rămîneau robii ei și asta se vedea nu numai pe fețele lor obosite fără distincție, pur și simplu obosite, mototolite adesea de oboseală, ci și în căderea vlăguită a umerilor, și în mularea stofei hainelor pe trupul lor care parcă trăgea după el și după amorțeala lui dulce și le făcea otova și țesătura și culoarea și croiala și cînd întorceau filele calelor sau agendelor sau carnetelor să continue însemnările, mișcarea îi unea și îi unifica și ea și cînd ridicau ochii așteptînd următorea, reperul pe care îl reprezenta el devenea și mai viu și uneori ei simțeau acest lucru cu umilință, însă în umilință era neapărat și nevoia omenească de aspirație dar nu o dată și sentimentul la fel de omenesc de recunoaștere a unei inferiorități care nu putea să fie lipsit și de durere.

El însă era un om care știa să se arate calm și sigur de el și mai ales stăpîn pe el și care știa să arate că ascultă cu luare aminte, cu mare luare aminte, dar și cu foarte puțin mascata convingere, încă dinainte, că nu i se poate spune mare lucru nou, și chiar cu tristețe că nu i se pot spune noutăți și atunci privirile lui izbucneau de sub fruntea înaltă și de sub sprîncenele ca o dungă groasă și severă trasă de cineva cu un cărbune de cea mai bună calitate și străbăteau desișul genelor lungi și întoarse încărcate de o melancolie stăpînită și echilibrată de arcuirea ironic invinsă a buzelor uscate și strînse cu grija să nu arate totuși prea mult din ce se ascundea în sufletul și în mintea lui.

Și ce era curios și ce era uimitor și ce era subjugant literalmente era sentimentul de înduioșătoare neliniște pe care îl trezea în cei din sală atunci cînd el era în prezidiu și melancolia abia cenzurată de ironie din privirile lui reci și mereu studiat obosite și atunci apărea și neputincioasa nemulțumire care îi încerca pe ei în această situație. Atunci el renunța să-și mai sprijine bărbia în palma stîngă și se rezema de spătarul scaunului înalt făcînd să se înțeleagă că are nevoie de această poziție ca să poată respira mai adînc, se simțea, adică, sufocat de planarea atît de joasă a ședinței sub orizontul atît de jos al lipsei lor de personalitate.

Mînecile apretate și marcînd tranșant culoarea curajoasă a costumului, un liliac cu vii reflexe moi și mătăsoase, scoteau în relief mîinile lungi cu degete lungi și subțiri pe care, din cînd în cînd, le lăsa să se odihnească lenes pe spătarul scaunului sau pe fața biroului cînd te primea la el în cabinet și te asculta cu un aer ocrotitor lăsîndu-te să crezi tot timpul că nu face altceva, atunci, decît să învingă, pentru tine anume, o oboseală veche și să se păstreze, numai pentru tine, atunci, atent și cu liniște, o liniște și ea obosită și stăpînită cu greutate.

— Putem să începem — spuse el calm și împăcat și superior înțelegător cînd în sală se stinse parcă și respirația celor prezenți pe care el îi urmărise cu o aparentă absență cum își scot din mape și serviete agendele și blocnotesurile de care nu se despărțeau niciodată și în care de atîtea ori însemnau conștiincios aceleași fraze și propoziții și chiar lozincile aflate nu rareori pe pereți dar rostite tot nu rareori ca noutăți sau ca argumente întăritoare de către cel care avea cuvîntul final.

— Pentru că nu întîmplător, tovarăși — continua acel cineva cu un spirit de observație mai ascuțit și mai rutinat căzînd în mijlocul perorației cu ochii exact pe lozinca decupată din litere albe de carton pe pînza de mătase roșie întinsă bine și apretată pe peretele din stînga sau din dreapta tribunei — și urma citarea integrală și chipurile intenționată a paragrafului conținînd o idee majoră, firește, un adevăr esențial, din nefericire bagatelizat și compromis uneori pînă la anulare prin repetarea automată, cu orice prilej și de către oricine.

În sală liniștea crescuse pînă la a deveni o prezență — de dincolo de pasajul care despărțea amfiteatrul lor elegant și sediul întreg și nou al județenei de șantierul viitorului centru al orașului se auzi limpede, prin ferestrele larg deschise, glasul cuiva, răgușit și gros și buhăit însă destul de puternic și de rezonant, enervat sincer și aproape plîngăcios :

— Dă, mă băiete, drumul la basculantă, și lasă dracu ședința că nici n-a început bine ziua de lucru și v-ați și apucat de ședințe, acum ți-ai găsit tu să te spovedești ! ? — și în hohotele înăbușite de ris ale celor prezenți cineva îndatoritor se duse și închise ferestrele răsucind cu răutate mecanismul complicat care le asigura etanșeitatea.

Dumitru Dumitru se făcu că nu aude nici replica lucrătorului de pe șantier dar nici acordul superior al oaspetelui său cu care acesta dorise elegant să atragă atenția asupra sa și să sublinieze gradul ierarhic și faptul că venea de la centru și reprezenta centrul însă secretarul organizatoric se grăbi și el să atragă atenția că e momentul ca ședința să fie deschisă.

Stătea în stînga lui Dumitru și se chinuia fără nici un rost să pară preocupat de hîrtiile aflate în mapa din dreptul lui, le numărase și le aranjase de cîteva ori în aceeași ordine și mereu cu o grijă vădită să fie totul la locul lui și era, bineînțeles, de la început, iar el de fapt nu urmărea ordinea lor ; cu coada ochiului fura prin spatele lui Dumitru reacția înaltului personaj care și pe el îl neliniștise prin atît de afișata liniște obosită și prin răbdătoarea lui resemnare.

Îmbătrînise rău în ultima vreme, fața sa căpătase o culoare pămîntie, pe frunte îi înfloriseră mari pete maronii, buzele se uscaseră și se făcuseră vinete, parcă se topise carnea din ele și rămăsese numai pielea ca o pojghiță deasupra unei răni, sub ochi se lățeau pînă în umărul obrazului cearcăne cenușii, în marginea lor stăruia mereu o lacrimă alunecată fără voia lui căci ochii lui obosiseră și ei și nu mai țineau lacrimile iar el și le ștergea cu o batistă, la nesfîrșit, mîinile se pătaseră și ele de acele pete mărunte și cafenii care apar la bătrîni sau la oamenii bolnavi de ficat și el de multe ori se trezea că le freacă chiar și de privirile lui.

— Ar trebui să te îngrijești nițel, să consulți niște doctori, nu-mi place cum arăți — zisese într-o dimineață cînd se pregăteau să plece la Grup la Tudor Cernat unde nu se mai sfîrșeau reclamațiile, era un adevărat infern al anonimelor, un război surd și complicat desfășurat pe un front larg și bine dirijat al inerției călcate brutal în picioare și fără diplomație de directorul general care nici el nu era, „din păcate — cum zisese cineva — un sfînt". Nu-mi place cum arăți, insistase Dumitru Dumitru crispat de înfățișarea secretarului său organizatoric cînd acesta intrase în birou atît de vlăguit și de stors și de stins și de năruit și nu era decît luni dimineața, începutul săptămînii, iar săptămîna se anunța burdușită de treabă. Trebuie neapărat să consulți niște doctori !

— Nu mai e nevoie, încercase acela să înlăture cu scepticism posibilitatea unei refaceri și risese scurt, un ris hîrîit de om care fumează mult și fumatul i-a uscat de tot gîtul și sunetele ies dogite și parcă înecate în cenușă.

— Nu-mi place nici cum respiri de la o vreme — adăugase Dumitru Dumitru, trebuie neapărat să te îngrijești. Ce zice soția ? Ce spune fata, cînd te văd așa ? !

— Cu soția — zise el — ne-am obișnuit — și rise iar cu acel ris scurt și hîrîit și înecat în cenușă. Cît despre fată, ce să mai spun, ne-a părăsit — continuă el după o pauză în care ar fi vrut să ofteze dar aerul puțin din pieptul lui obosit de fumat nu-l lăsase. S-a măritat — spuse el iar, încercînd să-și dreagă glasul care suna înăbușit și ars și care acum parcă se înecase de tot. Desfăcuse mîinile neputincios ca în fața unei situații asupra căreia autoritatea și judecata sa nu se mai puteau exercita cu obiectivitatea principială cu care operase el pînă atunci și în alte cazuri care, oricum, nu făceau parte din carnea lui și nu-l dureau ca pe o rană proprie și el „tăia în carne vie" — cum singur zicea nu odată — acum carnea vie era a inimii lui și în fața unei astfel de răni el nu fusese niciodată pus să taie.

Spre coada ochiului său sting alunecă, fără voia lui, un fir de lacrimi, ca un suvoi fierbinte, însă el nu simțea fierbințeala și lacrimile se prelingeau pe obrazul ras proaspăt și parcă lustruit pămîntiu. Îi căzuseră și obrajii și sub bărbie atîrna pielea obosită și ridată și aspră mărunt.

— Ieri, mai zise el încercînd să fie stăpîn pe hîrîitul risului său sterp cu care ar fi vrut să micșoreze înfățișarea dramei sale — ieri ne-a trimis o înștiințare scurtă că s-a căsătorit și o poză cu ginerele, student și el și tot la comerț exterior.

Ce ciudat, se gîndea atunci Dumitru Dumitru reamintindu-și faptul că fata secretarului său organizatoric se înscrisese la noua facultate de comerț exterior, ei construiesc aici cu sudoare și greutăți fără margini o lume nouă pe care ar dori și ei să o apuce pînă la urmă întemeiată deplin și să se bucure de ea, iar copiii se înghesuie să-i trimită la o facultate care să le asigure măcar o vreme drumul spre lumea pe care ei, în atîtea împrejurări, o condamnă ca fiind expresia celei mai lamentabile descompuneri umane. Cît de necruțător fusese acest om în viața lui și cu bună dreptate și cu credință și cu devotament sincer iar din sinceritate făcuse cum nu se poate mai cinstit un argument al pumnului său necruțător pe atîtea mese de prezidii de unde dictase verdicte fără drept de apel și fără îndoială întemeiate și acum puterea lui toată se afla dezarmată, ca o armată căreia i se luaseră pe neașteptate toate scuturile și ea se afla cu pieptul liber, descoperit, în fața tunetelor care anunțau ploaia de săgeți nimicitoare și unele din aceste săgeți veninoase se și înfipseseră adînc în pieptul ei descoperit.

— Nu știu cine este — continuase el gîndindu-se cine ar fi putut fi acest neașteptat ginere al său — nu știu al cui este —, nu știu nimic, trebuie să ne interesăm, adăugase el încluzindu-l nădăjduitor și pe Dumitru în acest „trebuie" ca într-o acțiune comună față de care nu pot, amîndoi, rămîne indiferenți.

— Ai vorbit cu ea mai înainte, ți-a spus ceva, ați discutat ?

— Cînd ? — întrebă el mirat de ce îi spunea Dumitru Dumitru. Cînd ? A dat examen la facultate, a luat, am dus-o la cămin, a învățat bine, trei ani la rînd, ce să vorbesc ? ! Nu i-a lipsit nimic, eu am fost tot timpul prezent aici, — ridicase el din umeri eliberat.

Zilele trecuseră una după alta, grăbite, și ei mereu grăbiți și grăbiți la rîndul lor de timpul care se scurta și nu mai ajungea.

— Ar trebui să mai discutăm, — zisese Dumitru Dumitru — poate că e un băiat bun, poate că a făcut bine, nici dumneata nu te-ai apropiat prea mult de ea, să nu ne grăbim — încheiase el îngăduitor dar neconvins totuși, uitîndu-se la chinul chinuit și învins al acestui om, care în afară de oboseală fizică păruse, pînă atunci, să nu înțeleagă cît de grea e totuși viața, și nu avusese pentru nimeni răbdare să asculte pînă la capăt o sfîrșeală care era numai sufletească și care nu avea cum să fie explicată și justificată altfel decît ca o lingoare a sufletului.

— Să nu ne grăbim — încercase Dumitru să nu pună capăt unei situații care s-ar mai fi putut îndrepta. — să mai discutăm — lăsase el deschisă o portiță a speranței — însă nu mai avuseseră timp să discute, se scursese de atunci o lună de zile, secretarul organizatoric ar fi trebuit să-l informeze în acest timp, oficial, cu privire la schimbarea produsă în biografia lui și firește să completeze această biografie cu noile date și el tot aminase și uitîndu-se la el acum, cum sta în stînga lui în prezidiu, Dumitru Dumitru își dădu seama că omul își pierduse de tot stăpînirea de sine. Degetele îi tremurau usor deasupra foilor aranjate pentru a zecea oară fără nici un rost, cu gesturi oarbe, și pînă la urmă își prinsese mîna stîngă cu dreapta și se sprijinise cu pieptul peste amîndouă, pe marginea mesei prezidiului.

— Putem să începem — se auzi din nou glasul acela răbdător și superior liniștit și înțelegător și trecînd iar cu privirile prin spatele lui Dumitru, secretarul organizatoric îl văzu pe oaspete cum îi zîmbește aprobator primului secretar și cum se lasă apoi, rezemat, de spătarul scaunului înalt și cum își lipește lenes umerii de acesta căutînd să-și sprijine cît mai odihnitor mîinile lungi cu degete lungi de brațele rotunjite, îmbrăcate în catifea gălbuie, ale fotoliului.

Peste reverele late trecuse cu o neglijență fermecătoare cravata înnodată bogat și izbucnind din imaculareа cămășii în carouri mari alternînd violetul intens cu un galben viu, aproape bolnăvicios.

Pe încheietura mîinii stîngi alunecă tot lenes, prins de o brățară aurie, un ceas cu un ecran violet, în ton cu culoarea costumului, iar pe ecran pulsau ritmic, aprinse electric, cifrele indicînd neostenit ziua și ora și minutele și secundele. Era ca o jucărie, la care el ținea mult și care îi dădea sentimentul că poate controla timpul și că îl poate stăpîni și nu pierdea din vedere să sublinieze severitatea secundelor în toate împrejurările care depindeau de el și el putea să determine o anume situație. Acum însă era o ședință de rutină, sau așa o considera el, una din nenumăratele ședințe care înghițeau nemiloase timpul constructorilor și al activiștilor și în care se repetau aceleași și aceleași rapoarte cu privire la stadiul lucrărilor și al planului și în care se aflau, la nesfîrșit, neconcordanțele dintre cifrele și procentele înscrise în planuri și capacitatea realității de a le face față, ore nesfîrșite de tocat nervii în care se căutau soluții iar directorii erau ridicați în picioare sau întorși din drumul lor spre sală înapoi la tribună și puși să dea explicații și ei nu o dată rămîneau pur și simplu muți și înțepeniți și sudoarea șiroia pe frunțile lor și în tîmpla lor se zbătea neputincioasă cîte o venă umflată peste măsură și cînd ajungeau înapoi în băncile lor de școlari devotați, — chiar dacă de atîtea ori aflați la limita trecerii unui prag anume — ai unei școli care la rîndul ei și odată cu ei și pe propria lor piele își definea profilul și metoda și pedagogia — cînd ajungeau în bănci.

dinu săraru

Dragostea

SCULPTURI DE IULIAN OLARIU

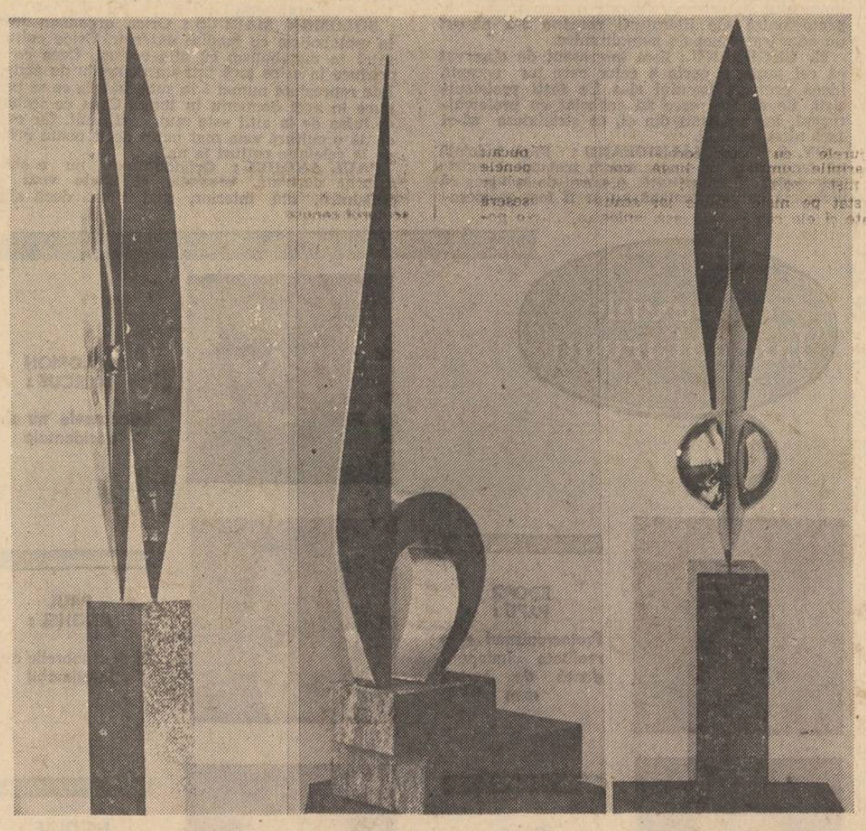

teatru

Dramaturgia sentimentului patriotic

Tema iubirii de țară străbate literatura noastră de la începuturi pînă — am zice, prefigurîndu-i eternitatea — în viitorime. Toate genurile au dat creații memorabile în acest domeniu cardinal al vieții unei națiii. Teatrul a pus în scenă cel mai nobil sentiment și i-a conferit — printr-un șir de scriitori de primă mînă — strălucirea, vibrația și adîncimea meritată, a făcut din el spectacolul cel mai însuflețitor al spiritualității noastre. Este firesc, de aceea, să avem atîtea piese despre un eveniment major — este desigur vorba de Centenarul Independenței —, fără să ne întrebăm cine are, și cine nu, dreptul să încerce marile teme. Și este, invocînd pentru aceasta pedagogia iubirii de țară, previzibilă, încă de pe acum, recolta de piese consacrate sărbătoririi a 2 050 de ani de la întemeierea statului centralizat și independent al lui Burebista. Sînt momente de o pilduitoare participare a scriitorilor de teatru la reînvierea paginilor de glorie nepieritoare, ce devin ele însele mărturii de suflet românesc.

Nu ne-am propus să analizăm, în puținul colț de pagină de aici, felul în care a evoluat concepția despre textul dramatic de inspirație istorică. De un lucru sîntem siguri. Anume că — în creațiile de vîrf — etalonul stilistic se constituie din refuzul retorismului, al ilustrației și schematismului. Au coborît de pe soclu megafoanele în care, în locul bătăilor de inimi, auzeam gîlgîitul vorbelor supradimensionate. Oamenii care au ținut piept năvălitorilor de tot felul s-au jertfit pe sine, dar au făcut-o ca și cum viața lor simplă și dreaptă așa trebuia să și fie : lipsită de comodități, și totuși tragică. Așa scrie teatru Marin Sorescu, în respectul **firescului istoric**, detectînd doza de excepționalitate tocmai în faptul brut al cotidianului. Așa procedează D. R. Popescu, nimbînd — în „Muntele" — faldurile veacurilor din protoistorie cu eșarfe folclorice. Eroul piesei sale e un înțelept cu simțul umorului **și-și** păstorește țara în buna știință a lucrurilor pașnice, învățîndu-i pînă și pe dușmanii lui de moarte ce este dreptatea, cugetarea dreaptă, tihna, mulțumirea cu ce e al tău și nu trebuie răpit altuia, viața noastră în libertate. Desfășurată în prezent, acțiunea unei piese cum e, de pildă, „Excursia" de Theodor Mănescu se compune printr-o abilă răsturnare de situație. Procedeul e menit să absoarbă discursivitatea și să dea expunerii de argumente o culoare politică de cea mai stringentă actualitate. Sînt, acestea, cîteva aspecte. E de așteptat ca următoarea stagiune să propună lucrări care să aducă noutăți și în tratarea unor evenimente mai puțin cercetate de dramaturgi. Ne gîndim la 1 decembrie 1918, la unirea Ardealului cu Țara, și, firește, la vecinătatea cronologică a acestei date cu Anul de zodie comunistă, 1921.

Am vrea ca, în încheiere, să medităm împreună la o cerință adusă în sarcina oamenilor de artă de glasul cel mai însuflețitor al ființei naționale. Ne gîndim acum la grandioarea prezentului socialist, la marile edificii ce sînt, pentru noi toți, dovada unei bătălii cu răminerea în urmă, cu ceea ce istoria ne-a obligat să surmontăm **la un preț greu, de sacrificiu continuu.**

Ion Lazăr

film

Un regizor autentic

Caragiale este unul dintre autorii cărora cinematografia noastră le-a făcut curte cu asiduitate, dar puține au fost ecranizările care să ajungă pînă la spiritul operei sale, pînă la acea luciditate care este unul din izvoarele forței sale dramatice. Iată că acum și nuvela **În vreme de război** și-a găsit o interpretare cinematografică — de data aceasta o întîlnire bazată pe o fericită afinitate între opera literară și regizor. Alexa Visarion a făcut după nuvela lui Caragiale un film de factură intelectuală — cu beneficiile, dar și cu limitele care decurg de aici : dacă putem să trecem însă peste marea noastră nevoie de afecțiune și sîntem de acord că tot atîta nevoie **avem și de rigoare** intelectuală, filmul **Înainte de tăcere** ne va oferi motive de reală satisfacție. O simbolistică decentă, rece, îngheață patimile și avînturile personajelor într-o formă cristalină, riguroasă ca un desen geometric ; istoria scrisă de Caragiale se vede în filmul lui Alexa Visarion ca sub un strat de gheață și rezultatul ne amintește cîteva foarte bune filme ale școlii poloneze **(Pădurea de mesteceni**, printre altele) ; prin Alexa Visarion filmul românesc se apropie de spiritul european în ceea ce are el mai riguros, mai convențional — un gest artistic pe care, chiar dacă nu îl iubești, trebuie să-l respecți.

Maniera convențională în care regizorul de teatru Alexa Visarion tratează substanța cinematografică poate să trezească obiecții justificate, dar ea este totodată izvorul unor momente de un dramatism greu de atins altfel și important mi se pare faptul că regizorul **a avut tăria să-și susțină** artistic, pînă la sfîrșit, punctul de vedere.

O distribuție cu actori de vocație : Liviu Rozorea, Ion Caramitru, Mircea Diaconu, Florin Zamfirescu, Valeria Seciu, descoperă laturi noi ale fiecăruia în parte. (Mai puțin în ceea ce o privește pe Valeria Seciu, al cărei personaj trece sensibil din zona convenției în cea a manierei). În Mircea Diaconu regizorul a descoperit mai ales latura grotesc-tragică și a exploatat-o în întregime, pînă la crearea unui moment de mare forță emoțională în care se întîlnesc față în față două umbre ale războiului : un nebun și un schilod, pentru care războiul nu se va termina niciodată. Deasupra tuturor personajelor planează de altfel umbra unui dezastru iminent — patima pe care nu pot s-o învingă și care, în mod fatal, îi va îngenunchia.

Cu filmul **Înainte de tăcere** și regizorul **Alexa Visarion ne aflăm**, fără îndoială, în fața unei realizări de excepție în cinematografia noastră și a unui creator autentic la care știința legilor dramaticului întrece lipsa de abilitate într-ale expresiei filmice. Operatorul Nicu Stan are și el o contribuție importantă în această reușită care, așa cum spuneam, merită cel puțin respectul nostru.

Nicolae Mateescu

televiziune

Marți

● Două emisiuni de marți seara, 24 octombrie, s-au înscris într-o zonă tematică fierbinte, avînd ca obiect de investigație eforturile noastre de autoperfecționare : **La ordinea zilei în economie** (bine realizată de Florica Rădulescu), dedicată recentelor inovații tehnice în construcții și **Ancheta TV** care a sondat factorul uman, resortul sufletesc al acestei bătălii pentru competitivitate: pasiunea perfecționării. Această din urmă emisiune, realizată de Carmen Dumitrescu în colaborare cu Dan Fruntelată, a reținut cîteva eșantioane semnificative și convingătoare în care lupta pentru autodepășire constituie o condiție de existență Menționăm secvența reușită cu pasionatul librar de la „Alfa" care se află în dialog cu peste 15 mii de cititori, spunea el, cărora încearcă să le procure cărțile de specialitate de care au nevoie. O inițiativă care merită să fie popularizată. Un elogiu meritat le-a fost adus și „seraliștilor", angajați deopotrivă în frontul muncii și al cunoașterii.

Emisiunea a cîștigat un plus de vivacitate prin montajul alert și antrenant realizat de Maria Nedelcu.

● O dezamăgire în toată regula, dacă se poate spune așa, a fost piesa **Zborul** de Rodica Padina, difuzată în aceeași seară de marți. Construită pe un schelet narativ fragil, saturată de șabloane și soluții confortabile sub raport artistic, piesa transferă în spațiul dramatic un conflict real, oricînd posibil de a constitui suportul unor dezbateri și pledoarii nobile, dar nu reușește, decît în mică măsură, să-i insufle tensiune și nici să-i ofere metafora scenică necesară pentru a acoperi o oră și jumătate de emisie fără a-l pierde pe telespectator. Anularea tensiunii dramatice prin expedierea și rezolvarea unilaterală a situațiilor, statutul artistic univoc, alteori incert, al personajelor, psihologia lor sumară, evoluția cenușie a conflictului spre un final previzibil, dialogul lipsit de strălucire etc. sînt neajunsuri care se deconspiră la prima vedere. Jocul actorilor a fost în același registru fără relief, cu o oarecare notă de firesc din partea lui Ion Caramitru și Sorin Postelnicu. Filmările în aer liber, de care a beneficiat regizorul Corneliu Dalu, nu aduc nimic revelatoriu pentru piesă, decît un lirism campestru și turistic.

● Foarte bune sînt emisiunile lui Radu Cimponeriu: **Unde e fum e și boală**: adevărate pilule împotriva fumatului, susținute de un comentariu partizan și sprinten, condimentat cu fapte și date medicale, bogat și convingător ilustrat cu pelicule de animație și documentare științifice.

● O inițiativă afirmată mai simțitor în ultima vreme și care merită a fi salutată este aceea de a îmbogăți prezentarea știrilor externe din cadrul emisiunilor de **Telejurnal** cu imagini filmate și fotografii de la evenimentele comentate.

Grigore Georgiu

şi Revoluţia

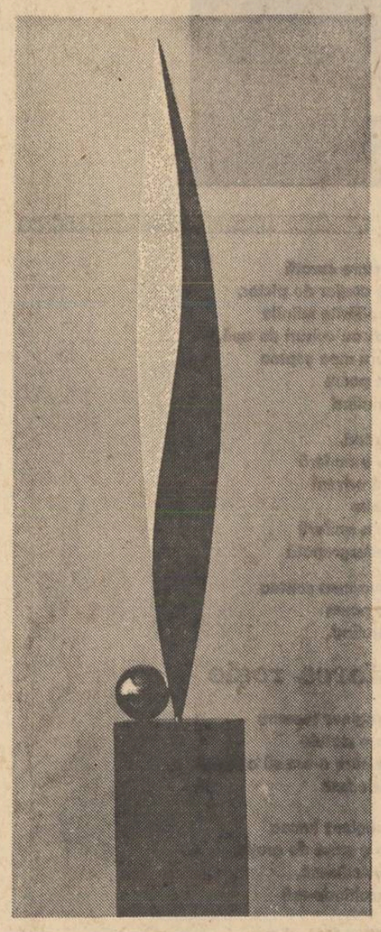

cile din care fuseseră ridicaţi în picioare sau chemaţi la tribună simţeau cum îi lasă genunchii şi cum fug dinaintea ochilor lor cifrele scrise mărunt în agende şi blocnotesuri şi caiete, scrise mărunt şi mereu rescrise şi revăzute şi rectificate, mereu sporite, iar ei aceiaşi şi se trezeau ridicînd braţele învinşi şi supuşi ca şi cînd ar fi răspuns cuiva anume care i-ar fi întrebat „ce au făcut", şi ei ar fi vrut să spună „atît am putut". „trebuie să o luăm de la început" şi o luau, într-adevăr, de la început, o energie nebănuită îi ţinea în picioare şi cînd ajungeau în faţa sediului şi maşinile se lipeau de scară aşteptîndu-i, auzeai mereu şi mereu acelaşi glas autoritar şi surprinzător de hotărît :

— La trust ! La şantier ! La centrală !

— Acum ? ! întreba cîte un şofer mai curajos uitîndu-se la ceasul de la mîna pe care dormise cu capul şi mîna rezemată de volan, şi el îşi făcuse un somn bun din noaptea care se lăsase de mult iar ceasul arăta că trecuse de zece sau de unsprezece sau de douăsprezece şi a doua zi, la cinci sau la şase, ei trebuiau să fie din nou în picioare.

— Acum ! — venea răspunsul cui mai avea chef de răspuns, acum, dar cînd ?, şi motoarele erau brusc ambalate şi ieşirea lor din curtea bogată, a sediului semăna nu o dată cu declanşarea unei adevărate curse contra cronometru.

O cursă nemiloasă, şi dură şi cu nenumărate schimbări de ritm şi la dispoziţie mereu şi mereu cu numai aceleaşi douăzeci şi patru de ore în care ar fi trebuit să-şi facă loc şi somnul lor şi ziua de naştere a copilului sau a soţiei şi chiar naşterea copiilor şi uneori clipa cînd termometrul arăta treizeci şi nouă de grade iar doctorul lungea la nesfîrşit timpul pînă să spună diagnosticul şi sărbătorile şi bucuriile şi chiar moartea...

Dumitru Dumitru îşi scosese, ca deobicei, ceasul de la mînă şi îl pusese pe catifeaua care învelea masa prezidiului dar nu băgase de seamă minutarul. Discul alb, cuminte, marcat de cifre caligrafiate savant în vechiul stil al ornicelor de la începutul secolului implica în eleganţa lui modestă sentimentul liniştii şi acelaşi sentiment păru să-l dea şi ritmul egal al propoziţiunilor cu care le anunţă ordinea de zi, cunoscută, de altfel, de toţi dinainte şi după o pauză care oaspetelui său i se păru eziţantă, un ultim punct consacrat de formula de atitea ori capabilă să-i pună pe mulţi pe gînduri.

— Unele măsuri organizatorice...

Cînd ordinea de zi fu acceptată, printr-un acord venit automat, iar ridicarea mîinilor obosite stărui o secundă în aer şi în secunda aceea obrazele lor tresăriră şi privirile şi ele obosite se căutară furiş unele pe altele, Dumitru Dumitru anunţă liniştit, mai liniştit decît ar fi bănuit ei toţi care îl ştiau sigur pe sine şi stăpîn pe scaunul lui — prezenţa „tovarăşului Anghel Tocsobie" — iar acesta trecu rece cu privirile peste sala plină spre tavanul de stuc care ascundea odihnitor lumina neonului.

Nu auzi nici numele primului vorbitor, nici nu-l văzu, în colţul buzelor strînse uscat şi chinuitor simţi iarăşi firul acela de pelin, o amărăciune subţire de fiere tăie ca un brici cerul gurii lui şi îl făcu să strîngă viu dureros pleoapele aşa cum fac cei care nu văd bine şi ori s-a lăsat întunericul ori lumina e prea puternică iar ei nu mai reuşesc să distingă bine contururile şi se simt ca şi cînd ar fi trebuit să străbată o ceaţă sau să o despartă de conturul lucrurilor celor mai apropiate.

Fierea sporea şi umplea gura lui şi el o simţea cum îi înundă corpul întreg, un val fierbinte arse timplele lui, pe urmă, încet, şi fierbinţeala şi fierea se stinseră şi ce rămase fu numai amintirea acelui fir de pelin de la început care îl făcea să strîngă mai departe pleoapele şi să ţină buzele uscate tivite. Aşa căzu el atunci cu ochii pe obrazul masiv, roşcovan, de copil mare al secretarului cu propaganda care stătea în dreapta lui şi îşi puse mîinile zdravene pe masa prezidiului, cu palmele deschise, una lîngă alta, cum fac muncitorii săpători de pămînt cînd se aşează la masă şi aşteaptă să vină mîncarea. Mîinile cu care au strîns cozile lopeţilor şi ale casmalelor şi ale hîrleţelor, ele însele ca nişte lopeţi şi de culoarea pămîntului pe care l-au răscolit sînt puse de ei greu şi împărăteşte pe masă şi lăsate parcă să se odihnească lîngă bucata de pîine şi lîngă lingură, şi nici după ce li se pune dinainte talerul plin şi fierbinte ei nu se grăbesc să le ridice din odihna lor. Cu aceeaşi greutate şi linişte ei prind cu degetele bucata de pîine neagră şi coaja pîinii şi miezul pîinii nu se deosebesc, atunci, de mîna lor.

Secretarul cu propaganda era el întreg ca un copil mare, crescut ca într-o joacă copilărească, obrazul curat şi limpede şi părul negru niţel înspicat şi fruntea bombată şi buzele groase, sănătoase, şi gîtul puternic şi umerii largi şi haina care se întindea pe spatele lui parcă nu l-ar fi cuprins sau abia l-ar fi cuprins şi mînecile care parcă şi ele erau mai scurte iar manşetele ieşeau din ele mai mult decît ar fi trebuit şi iar mîinile lui mari, fără a fi însă butucănoase, curate şi odihnindu-se moale pe catifeaua mesei, îl ţinură un timp pe Anghel Tocsobie absent la tot ce se petrecea în acea şedinţă.

Apoi în ureche îi sună numele unui Hristache Trapezuntu despre care se spuse că vorbeşte în numele directorului general al grupului industrial, Tudor Cernat, care avea să mai întîrzie, anunţat însă şi justificat. Şi Anghel Tocsobie ieşi din îndepărtarea lui voită şi bine stăpînită, şi încercă să-l urmărească pe vorbitor. Acesta însă era un om pirpiriu şi sfrijit şi fără nici o pecete şi ceea ce spunea se înţelegea greu căci avea şi un glas mic şi parcă era şi niţel peltic, nu semăna în nici un fel cu numele său, sau cu ceea ce Anghel Tocsobie spera sau credea sau ar fi fost surprins să semene, în orice caz un trup ca al secretarului cu propaganda s-ar fi potrivit, în închipuirea lui, cu acel nume sau cu ceea ce îi amintea lui acel nume iar glasul mic şi nefericit al vorbitorului făcea pentru el şi mai contrastantă cu numele, fiinţa neînsemnată a acestuia.

— Cine spune că e ? — întrebă Anghel Tocsobie adresîndu-se secretarului cu propaganda de care acum nu mai reuşea să despartă acel nume neaşteptat pentru el.

— Economist — şopti înveselit ironic secretarul cu propaganda, ţine locul cui trebuia, de fapt, să ţie locul — continuă el la fel de ironic. Comunică datele — admise el, apoi, sensul aceluia la tribună şi Tocsobie nu mai insistă.

Fereastra pe care privea acum nu mai era a sălii de şedinţe ci a unui cămin de orfani sau de copii găsiţi, o pădure bătrînă de stejari rotaţi ascundea soarele de sala de mese a căminului şi dincolo de pădure zidul alb şi înalt al fostului palat şi porţile de fier cu stîlpi înalţi şi puternici şi deasupra fiecărui stîlp cîte o pajură de piatră ţinînd în ghearele groase un glob pe care fusese sculptată o cruce şi pajurele cu cioc coroiat şi ochi bulbucaţi şi aripile umflate pe lîngă corpul cu penele ca nişte solzi mărunţi şi ele ca şi cînd ar fi stat pe nişte scaune iar scaunele fuseseră luate şi ele rămaseseră aşa, aplecate, într-o poziţie greţoasă.

De cîte ori veneau de la plimbare, de pe dealurile din apropierea palatului, ce îzbea imaginaţia lor de copii înşiraţi unul cîte unul şi obligaţi să se ţină de mînă, erau aceste pajure deasupra stîlpilor înalţi ai porţilor şi apoi porţile care se trînteau şi făceau să sune asurzitor tabla lor veche şi ruginită şi fieăria numeroaselor drugiuri cărora le urma, la fel de strident, glasul lui Hristache Trapezuntu.

— Încolonarea ! La spălător ! Toată lumea la spălător ! şi ei se înşirau iar unul cîte unul şi intrau în încăperea căreia i se spunea spălător şi care era mărginită de jur împrejur de nişte jghiaburi de zinc şi fiecare se aşeza în faţa cîte unui robinet şi se spăla în neştire frecînd harnic mîinile cu o coajă de săpun vineţie şi apoi clătind la fel de harnic orbeşte faţa pînă se auzea din nou glasul acelui Hristache Trapezuntu :

— Încolonarea — şi urma numele locului unde aveau să meargă din nou încolonaţi — dormitorul sau sala de mese sau grădina din spatele palatului.

— O copilărie încolonată — se gîndea el acum încercînd să-l asculte pe omul care purta numele directorului orfelinatului din care pornise în lume în urmă cu mai bine de treizeci de ani, completînd de atunci, necontenit, sute de chestionare şi de fişe şi de declaraţii la capitolul „Familia" sau „Părinţii" sau „Rudele", cu două cuvinte : Orfelinatul Alba — şi mai departe, ca la toată lumea, firească. Comuna Alba, judeţul Alba. Simplu era de completat şi Data naşterii care nu cuprindea decît anul: 1932!

(Fragment din romanul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie).

ion dodu bălan

Aşteptare

Ce drumuri trudnice-napoi
Prin vremea prăbuşită peste noi,
Ce labirint stufos de amintiri,
Ce-nspăimîntate-s unele priviri
Rămase în albume, într-o clipă,
Cînd nu simţeam a timpului aripă
Cum bate obosită, neştiută,
Ducînd cu ea durerea noastră mută.

Caut drumurile şi cărarea şi locurile din răscruci
Dar iarba a crescut pe ele şi oamenii s-au făcut cruci.
Prin vremea gîrbovă, bătrînă, nu-i nimeni să mă ia de mînă,
În faţa casei cu fîntînă, împrejmuită cu sulfină.
A fost cîndva o mamă bună care-aştepta arzînd de dor
Să-i vie, de prin lumea mare, înstrăinatul ei fecior.
Dar s-a topit în aşteptare, cu ochii sprijiniţi în zare.
Şi-n locul ei îmi iese-n cale, ca o himeră, o mustrare.
Azi aştept eu, aştept să vie, în drumul meu
Să-mi dea un sfat căci simt urcuşul trist şi greu
O strig cu glasul răguşit, printre-amintiri şi zi şi noapte
Ecouri îmi răspund, sfidînd, că ar veni dar... nu se poate.
Zăvozii timpului fugar mă hăituie prin amintiri
Glasul s-a stins şi-o chem acum doar din priviri...

Copilul de pe ciob de cer

Il me semblait glisser à la surface d'une autre conscience jusqu'alors inconnue de moi, d'un miroir trouble où j'ai craint tout à coup de voir surgir un visage — quel visage le mien peut-être... Un visage retrouvé, oublié ?

GEORGES BERNANOS

Mă pierd tot mai afund pe apele amintirilor...
Doamne, cum le-a tulburat izvoarele
Cu botul său duhul rău al pămîntului !
Cu ani în urmă, într-un capăt de toamnă,
Lăsasem,
La marginea satului,
Pe-un ciob de cer, prăvălit într-un ochi de apă,
Chipul unui copil cu faţa suptă, cu ochii negri,
Cu tălpile înţepate de mirişti,
cu buzele strînse într-o sudalmă,
cu sufletul arat de plugurile iscoditorului... de ce ?
Azi nu-l mai regăsesc
Îl caut în ochiul acela de apă, tulburată de vreme
Şi acoperită de umbre.
Hainele albe i s-au înnegrit
Ochii-i senini au scame din singeriul amurgurilor
Pe faţă i-a răsărit un fel de muşchi,
Un soi de mătasea broaştei,
Iar în păr vremea i-a scuturat cenuşa visurilor arse.

Nu mai văd bine ?
Se agită apele amintirilor şi se tulbură ?
sau peste copilul acela au trecut ielele
cum trece acum peste deal
un flăcău, cîntînd :
„Vai, vai, vai, cum trece vremea..." ?

Coborîrea lui Don Quijote

Opreşte-te... Opreşte-te, Don Quijote,
Descalecă !
mai mergi şi pe ciubote...
Rosinanta şi-a pierdut, de-atîta cale, potcoavele.
Şi copitele, bolnavele, îl dor ;
pe tine te urmăresc amarnic,
Ursitele.
Nu vezi cum ţi se clatină gloria
Pe spinarea mîrţoagei ?!
Nu te temi c-o să cazi
în ţărînă,
cu lancea în mînă ?
Hai mai bine să intrăm aici
La Hanul de la răscruci,
De la răspîntia veacului
Să cădem în ispitele dracului,
Să ne povestim romane cavalereşti
Şi să-mi spui,
pe şleau,
cum mai trăieşti.
Să ascultăm ce zic oamenii la un pahar
Lasă-le dracului mori de vînt

S-aude ţărmul lumii plîngînd
Şi visele cad singerînd
Sub oştile tale de gînd...

Cocorii

De ani şi ani,
De vreme multă,
Veneau de peste mări şi ţări
Cocorii, ca norii,
Ca să-şi dureze cuib pe şura noastră.
Veneau cocorii,
Tîrînd prin spaţii siderale,
O stranie sărbătoare
Şi-un început fermecător de primăvară trecătoare,
Acum au venit din nou cocorii
Dar nu mai au unde să-şi aşeze cuibul...
După plecarea bunicului,
Vremea a tot vremuit peste şura gîrbovită
Şi-a năruit-o în ţărînă,
strivită
de mîna nimicului.
Cocorii se rotesc melancolic peste amintirea ei
ca peste o iluzie înmormîntată,
în sat, la Vaidei,
Apoi,
obosiţi de drum şi de durere,
cu ochii ţintă la noi,
Se aşează, în grădină,
într-un singur picior,
ca într-o rădăcină,
Şi trişti, solemni
şi demni,
veghează mormîntul bunicului,
mormîntul nostru
al tuturora,
trecătorii,
recunoscătorii,
cocorii.

INSTANTANEE

Poetul despre poezie

Delicat poet intimist, de factură tradiţională, cu o variată tematică, axată umanistic, Petre Strihan îşi încheie recentul volum, **Moara albastră** (1978, Editura „Eminescu"), cu o serie foarte interesantă de aforisme. Iată, de pildă, cum defineşte acest dificil gen gnomic, de strictă concentrare a gîndirii:

„Aforismul e o gîndire formulată în aşa fel încît place şi celui ce nu e de acord cu ea".

De acord! Trec acum la celelalte aforisme, care privesc Poezia (majuscula îmi aparţine... măcar atîta!).

Referindu-se la propria sa modalitate, Strihan scrie:

„Paradoxal, poezia se bucură de cea mai largă libertate. Dar în acelaşi timp, suportă corsetul celor mai aspre rigori".

Aşa este pentru poezia, vai! veche... Poeţii, ah! noi, nu se supun nicî unei rigori, supunînd însă poezia la platitudinea prozei.

Ce este o poezie bună? Strihan răspunde în mod pertinent:

„Pentru ca o poezie să fie bună, se cere o singură condiţie: să fie foarte bună".

Ştiam că poezia, spre deosebire de proză, de cea epică şi dramatică, nu admite mediocritatea.

Ce este „poezia mare"? Poezia locurilor comune, dar ale celor fundamentale:

„Poezia mare realizează acest paradox: spune lucruri banale într-o formă care surprinde".

În acelaşi sens formulează Strihan opera poetului:

„Poetul este omul care caută şi deseori găseşte ceea ce nimeni n-a pierdut".

Ce n-a pierdut nimeni? simţul naturii (pentru a cărui adîncime îl felicită Al. Philippide pe Strihan), setea de viaţă şi de iubire (parcă ar fi tot una); teama morţii, nuanţată cu acceptarea ei, căutarea echilibrului moral etc. Toate acestea le spune poetul mai bine decît oricine, dacă şi-a găsit vocaţia, pe care nu o are oricine face versuri.

Ce loc ocupă poezia în viaţa fiecăruia dintre noi?

„După o zi de muncă, prăfuit de proza cotidiană ,omul are nevoie de puţină poezie cum are nevoie de baie: poezia e un fel de baie a spiritului".

Este adevărat, dar numai pentru cel ce are la căpătîiul său o carte de poezii. Formula „o baie a spiritului" este dintre cele mai fericite.

Aparent paradoxală ni se pare această cugetare:

„Pericolele care ameninţă poezia sînt două: obscuritatea şi claritatea".

Sărind peste un aforism, dăm de dorita dezlegare a celui precedent:

„Poezia se naşte în zonele dintre clar şi obscur: în zori, în amurg. Claritatea, ca şi obscuritatea, ucid poezia".

Poeţii ermetici nu pot fi de acord cu acest aforism, care, vorba aceea, le taie... macaroana.

Ca să exprime durerosul adevăr, că mulţi, foarte mulţi cititori se pasionează exclusiv de proză, Strihan observă:

„Poetul e primul cititor al poeziilor sale. Şi adesea, e şi ultimul ?"

Foarte exigent, iată ce pretinde poetul nostru de la poezie:

„Poezia cea mai modestă trebuie să trăiască mai mult decît cel mai reuşit şlagăr".

Este drept că viaţa şlagărului ţine doar un sezon, dar din păcate, „poezia cea mai modestă", nici chiar atît. Adeseori însăşi capodopera trebuie să-şi aştepte ceasul înţelegerii generale. Baudelaire numea ilustru pe poetul primelor poeme în proză ale timpului său, — Aloysius Bertrand, autorul cărţii **Gaspard de la Nuit**, — pentru că îi plăcea lui. Ceilalţi l-au urmat mai tîrziu.

S-a spus despre electricitate că nu se ştie ce este, dar că e suficient să întoarcem comutatorul, că să o declanşăm. Aşa vede Strihan şi poezia, căreia nimeni nu i-a găsit o definiţie cuprinzătoare:

„Cunoaştem poezia cum cunoaştem electricitatea: numai prin efectele ei".

Care sînt aceste efecte ale poeziei?

„Poezia e o lumină indirectă: o lumină nu în ochi, ci în suflet".

Cu această splendidă comparaţie, pe care numai un adevărat poet o putea găsi, încheiem spicuirea unei părţi numai din aforismele lui Petre Strihan, relative la Cenuşăreasa literaturii, după al cărei condur aleargă în cros nenumăraţi stihuitori.

Şerban Cioculescu

Veghetorii patriei

Urmare din pag. 1

A convorbi cu slujitorii Patriei de două mii de ani pe acest pămînt daco-roman al părinţilor noştri unde-şi dorm somnul de veac iată rostul adînc al poetului care nu se poate înveşnici şi împuţina. Ca poeţi ai Patriei, ai părinţilor sunt cele mai nobile nume din istoria poeziei pînă azi, de la Pindar pînă la Eminescu şi Hölderlin, Roman Melodul şi Sadoveanu.

Cînd Filip a cucerit Elada a cerut arhonţilor atenieni să-şi exileze poeţii, ştiind că fără ei Patria este pierdută. Demostene, în numele poeţilor, a spus arhonţilor : cînd lupii vor să intre într-o turmă întîi sfîrtecă şi alungă ciinii păzitorii oilor, Poeţii sînt aceşti veghetori ai Patriei. Arhonţii au înţeles şi au refuzat să-şi exileze poeţii şi astfel Patria lor a putut dura mai departe.

Horia Lovinescu

Urmare din pag. 1

tul singurătăţii; e ca un izvor care se înalţă şi la chip de om spre a se întîlni cu ninsoarea în locuri de taină: veşnic ispitit de floarea ce-o aşează egretele în drumul care trece, plin de bruma neagră, prin zarea munţilor ce-i închid Moldova; încărcat de aşteptări şi de cîrtire, ca lăcătul de pe uşa dîncolo de care Cain îl ucide pe Abel ; obsedat pînă la tremur de ochii tatălui său, pîndind spaima de la o fereastră ascunsă: vine din stînga, vine din dreapta ocolind, fără să vrea, faptul că-n anii aceia blestemaţi, spaima venea mai ales pe uşa din dos. Căci tatăl său făcea parte din turmele blînde, neadăpate la iezere în sărbători iniţiatice.

Născut în vatra plină de jar de măr a Fălticenilor, trăindu-şi copilăria în livada Lovineştilor, măturată cu sinziene (într-o casă mică, pe aceeaşi ulicioară, locuise Ion Creangă, cînd umbla la şcoala de catiheţi, iar mai în deal, între brazi întunecaţi, Mihail Sadoveanu — trei case ca trei boturi de zimbru), Horia a răsărit ca scriitor, cum mi-a zis odată, pe drumul către mănăstiri. „Plecasem în vacanţă, cu trăsura, duşi de mama şi m-am trezit scriind cu degetul, în picioare Moldovei, tot ce vedeam"... Mărturisire sunînd ca o vară întoarsă numai prin flaute, din largul mării, făcută de unul dintre marii dramaturgi contemporani, care m-a azvîrlit şi pe mine să muşc pînă la ruptul dinţilor din lemnul scenei şi din două pahare negemene. Horia duce în arcul paşilor povara pustiei din om. Mi-e drag ca o cramă cu uşile larg deschise, pentru că încearcă (şi va izbuti mereu) să pună cîte-un spic de grîu în locul minutarelor rupte.

radio

Colonia cea nouă

La capătul unui drum, **omul are conştiinţa** re-facerii prin puterea regenerării morale. Plecarea, exodul, căutarea unei legi izvorîte din experienţe decisive, o lege numai a ta, dar care să fie a tuturor, iată cîteva din ideile ce-au dominat **„Colonia cea nouă"** de Luigi Pirandello (premieră radiofonică). Aşadar, o colectivitate îşi caută un adăpost moral. Plecarea în insulă şi ideea instaurării aici a unei ordini naturale par singurele soluţii. Oamenii vor constitui aici o nouă colonie şi-şi vor duce viaţa departe de toate vicîile oraşului, de toate vanităţile şi intrigile de la care plecaseră. Dar, dacă răul nu este în om, îl urmează oricum şi noua colonie va fi bulversată de apariţia oamenilor oraşului ce aduc aici banii, femeile şi vinul. Vor mai aduce însă şi intriga şi setea de putere şi gelozia. Petrecerea nu se mai sfîrseşte în insulă, se pun la cale căsătorii (a căror valabilitate este supusă incertitudinii), izbucnesc vechile duşmănii, dorinţele neîmplinite se maschează sub forma principiilor. Oamenii nu-şi mai pot fi suficienţi lor înşişi, abandonîndu-se instinctelor. Ei vor să stăpînească. Nelegiuirile se plătesc prin forţa naturală : apele vor spăla insula şi vor lăsa spre supravieţuire numai legea morală întruchipată în Spera, personajul care apără această lege, şi copilul ei.

Povestea reface, după cum se poate lesne observa, în sinul unei colectivităţi o întreagă istorie a unei umanităţi obsedată de putere. Personajele au, prin consecvenţa în bine sau rău, funcţia prototipurilor. Însinguratul Croco se lasă pradă disperării, iubind-o pe Spera, devenind agresiv, dominat de slăbiciune. Bătrînul şovăitor Nocio nu mai poate dobîndi încrederea în rînduială. Spera îşi păstrează prin iubirea ei moralitatea marilor eroine tragice.

Şi, totuşi, această piesă a lui Pirandello nu are forţa marilor creaţii, supralicitînd influenţa exterioară („Aţi adus toate vicîile oraşului", spune un personaj aruncînd totul în spatele nou venitilor), dar prin final (justiţiar) autorul se arată un încrezător într-o posibilă umanitate în care legea morală să fie dominantă. Nu legea altora, ci aşa cum spuneam, legea omului care a învăţat din nevoie, din suferinţă („Legea noastră e dreaptă pentru că aşa ne-a învăţat nevoia").

În rolul Sperei, Gina Patrichi a realizat o foarte bună creaţie, captînd zona de interes a ascultătorului. Cornel Coman şi Mitică Popescu s-au remarcat prin intrarea în rol.

O remarcă specială pentru regia lui Titel Constantinescu care a înţeles şi a condus textul spre obţinerea acelui grad de dramatism impus de un fel de teatru în teatru. Pentru că personajele nu par numai nişte eroi în poveste, ci înseşi personaje exponenţiale ale dramei pe care colectivitatea o trăieşte. Aşa încît teatralitatea (accentuarea acesteia) a fost bine venită într-un astfel de caz.

Regia muzicală (Romeo Chelaru) a fost şi ea în ton cu regia artistică, contribuind la reuşita unei premiere radiofonice.

Constantin Stan

plastică

Pentru o cronică a atelierelor

Să nu se creadă că expoziţiile curente ni se par atît de nesemnificative, încît preferăm să ne refugiem în penumbra atelierelor... Este totuşi un fapt că în cronica de expoziţie pindeşte mai întotdeauna riscul unei anumite mondenităţi. Ea tinde să fie complezentă : semnalează politicos, se înclină galant, inventariază rutinier, tămîiază, alină, clasează şi — cu mai multă sau mai puţină pompă — îngroapă. Criticul intră în expoziţie fie prea „specializat", fie prea ceremonios, iar artistul se arată în ea duminical, extrovertit, agitat, ca organizatorul unei nunţi cu dar. Pînă şi publicul a ajuns să se comporte întrucîtva fals cînd trece prin cîte o expoziţie : cu ani în urmă mai ştia încă să bombăne. Acum, priveşte competent printre gene, dă din cap cu subînţelesuri, felicită pe amfitrion şi iese pe stradă înfăşurat în zîmbete, ca după o audienţă încheiată cu succes. Dar încă o dată : să nu se creadă că avem ceva cu expoziţiile curente. Sau că instituţia însăşi ni se pare inutilă. Sîntem doar cuprinşi de nevoia — legitimă — de a-l întîlni pe artist în ambianţa muncii sale zilnice : nehotărît, necoafat, luat prin surprindere. Căci abia în atelier, rătăcit printre eşecuri şi tatonări, prins în „flagrant delict", cu nuda lui cugetare, el se dezvăluie pe sine în adevărul său. Socotim, de aceea, că o cronică a atelierelor ar putea fi infinit mai vie, mai întemeiată critic, decît cronica de expoziţie.

Artistului, o asemenea cronică i-ar oferi şansa dialogului de lucru cu teoreticianul. Fi n-ar mai face, ca de obicei, schimb de amabilităţi, ci ar conlucra, s-ar reflecta unul în celălalt, stîrniţi de un comun efort spre realizare. Teoreticianul n-ar avea nici el decît de cîştigat intrînd în contact cu universul de o sublimă precaritate al atelierului. El n-ar mai vedea ceea ce i se arată cu crisparea preţăluitorului de meserie. Eliberat de obligaţia de a defini, de a da note, el s-ar putea abandona nemijlocit încercării de a înţelege Creatorul nemaifiind salonard, criticul nu va mai fi doctoral. Se vor înălţa astfel amîndoi la contemplarea sfioasă a ideilor. Vor fi de acord sau se vor certa. Dar vor avea, oricum, o experienţă comună. În definitiv, puţine lucruri apropie mai mult pe un om de altul ca o ceartă gospodărească, născută din intoleranţa bunei-credinţe.

Cît despre public, el ar fi, probabil, cel mai avantajat beneficiar al cronicii de atelier. Cronica aceasta îl va confrunta cu ceea ce el **nu poate vedea** într-o expoziţie, cu **seriozitatea** adîncă a creaţiei, cu truda ei — atît de des luată de răuvoitori sau de ignoranţi drept frivolitate şi lene. Pentru public, cronica de atelier ar putea deveni o severă şcoală a privitului, cum cronica de expoziţie, cu monotona ei cadenţă, cu mic-burgheza ei coregrafie de elogii, nu poate spera să devină.

Gîndirile acestea ni s-au impus, firesc, într-un atelier : în atelierul maestrului Kazar. „Nu mă preocupă organizarea unei expoziţii" — ne-a spus el. „Mi-ar lua din timpul de lucru". E un cuvînt grav, lîngă care ar trebui să întîrziem îndelung. Evident, nu vom ocoli, de-aici înainte, galeriile de artă. Vom fi atenţi doar ca, zăbovind în spaţiul lor, să nu pierdem din preţiosul timp pe care îl datorăm atelierelor...

Andrei Pleşu

muzică

Muzică şi poezie

Îi este Muzicii necesar Cuvîntul ? Enescu punea, la repetiţiile cu orchestra, cuvinte frazelor muzicale, pentru a-i face pe interpreţi să înţeleagă mai bine sensul ; simfonia IX-a de Beethoven, simfoniile de Mahler cheamă în ajutor cuvîntul pentru apoteoză; operele lui Wagner sînt fără fisură fiindcă datorează aceluiaşi autor atît textul cît şi muzica. Verbul adăugat muzicii reprezintă împlinirea „voinţei" prin „reprezentare".

La rîndul ei, Poezia recurge la graiul direct, elementar, al Muzicii, pe de o parte pentru a surprinde esenţele şi a pătrunde prin ritmuri, prin ecourile silabelor, prin construcţia frazei, dincolo de semnificant: pe de alta, pentru a se integra în acel limbaj al primei existenţe, al unităţii spirituale absolute din care conform mitologiei indiene s-au divizat cuvîntul, muzica şi materia.

Nostalgia unităţii originare a cuvîntului cu muzica se reflectă în primul rînd în eufonia semnificaţiilor, dar şi mult mai des, în simboluri muzicale (reordonarea unităţii esenţiale se face mai uşor cu ajutorul unor „chei" prestabilite).

Atman văzut ca un mare soare emanînd ritmuri, „zgomotul soarelui" la Eluard, „cîntecul care trece" al soarelui la Macedonski , luna „sunînd răguşit intrarea-n vecie" la Esenin, stelele care la Hermann Hesse întruchipează Analogiile Universale, „sunînd cîrstalin", sau emană melodii nocturne (la Swinburne, Baudelaire, Valéry Larbaud) — toate aceste simboluri macrocosmice primesc adesea un sens muzical. Apa sonorizează locurile pustii, spală trupul după cum muzica purifică sufletul, este element sunător atît prin adîncime cît şi prin superficialitate, duce „vapoarele cîntătoare ale anilor" lui Apollinaire, învaţă oamenii şi păsările să cînte. Păsările, cu limbajul lor pur, care nu poate fi transpus, cristalizează simboluri uşor descifrabile: „imnul pur, strident, voalat" al privighetorii la Paul Fort, sau Swinburne, sau Macedonski ; spontaneitatea mierlei, la Claudel; cucul din folclorul românesc, cîntecul de moarte al lebedei etc. Ecoul devine un simbol muzical pentru alter ego, vorbind propriei noastre voci, dublîndu-ne natural, continuîndu-ne (după Eluard, moartea apare cînd nu mai există ecou). Culorile primesc şi ele în sistemul analogiilor universale valoare de sunet : azurul clopotelor la Mallarmé, clinchetul său de potir la Maeterlinck ; albul — gong înăbuşit la Henri Michaux: ruginitul violonistic la Esenin („loviţi, măceşii toamnei dau sunet de vioară").

S-ar putea continua enumerarea unor asemenea simboluri al căror sens a devenit muzical. Sunet-culoare, sunet-parfum, sunet-cuvînt, esenţa sunetului răzbate pretutindeni, ajutînd Poezia să regăsească elementele fundamentale pe care, aşezîndu-le din nou în relaţia lor originală, să-şi întemeieze absolutul adevăr.

Grete Tartler

FRAGMENTE CRITICE

Dialog la Cochirleni

II

— Tovarăşe profesor, înţeleg de ce Barthes consideră romanul „un act de sociabilitate", dar nu înţeleg ce vrea să spună el prin faptul că romanul „instituiază literatura". Se gîndeşte, cumva, la faptul că romanul dă literaturii un statut social şi face din ea o forţă de persuasiune în societate ? Formula este, în orice caz, ambiguă, paradoxală. Paradoxul este fructul unei gîndiri minore... Ambiguitatea este regimul gîndirii leneşe. Vreau, în critică, mai multă exactitate, vreau adevăruri mari, esenţiale, m-am săturat de frumoasele aproximaţii. De ce să ne fie ruşine să zicem că romanul trebuie să vorbească despre om în relaţiile lui multiple ? Nu mi se pare deloc învechită imaginea propusă de Stendhal : romanul este o oglindă care se plimbă de-a lungul unui drum... Şi, apoi, ce atîta teorie ? Pădurea de teorii despre roman ne împiedică să mai vedem romanul...

— Sper din tot sufletul, stimabile, că teoriile despre roman nu te-mpiedică, totuşi, să citeşti romanul. Ar fi culmea ca efortul de a limpezi problemele unui gen în plină expansiune să devină o frînă în calea lecturii. Dar să luăm pe rînd neliniştile dumitale. Înţeleg că te irită excesul de aproximare în domeniul esteticii romanului. Te irită, dar te preocupă din moment ce ai insomnii din cauza unei formule propuse de Rolland Barthes. Dă-mi voie să-ţi spun că te contrazici, ceea ce nu-i grav, literatura este domeniul în care contrazicerile sînt admise. Ce ne-am face dacă adevărurile ar fi de la început limpezi şi imuabile ? N-ar mai fi cu putinţă progresul. Romanul se constituie dintr-un număr impresionabil de anti-romane : opere care se abat de la regulă, pînă ce abaterea devine o lege, se instituţionalizează. Şi atunci apare un nou roman care contrazice eroarea instituţionalizată, „normalizată". Aceasta-i dialectica literaturii, n-avem ce face. Romanul din secolul al XIX-lea (nu în totalitate, dar în tendinţa generală) este, într-adevăr, o oglindă de-asupra unui drum care străbate spaţiul societăţii. Scriitorul din secolul nostru a restrîns perimetrul acestui drum, a restrîns şi cronologia (durata) lui. Romanul a devenit oglinda ce se plimbă în spaţiul unei camere. O călătorie în jurul unei singure încăperi pe o durată, uneori, de cîteva ore. Îşi pierde el, din această pricină, puterea de „sociabilitate" ?, capacitatea de a „institui" literatura, cum zice nu paradoxal, ci foarte exact Barthes !? Romanul este genul (specia) care are, cum ştii, cea mai mare deschidere. Asimilează toate *limbajele*, discursul romanesc suferind de un fel de bulimie cronică. De la lista de bucate pînă la mit, arhetip, totul

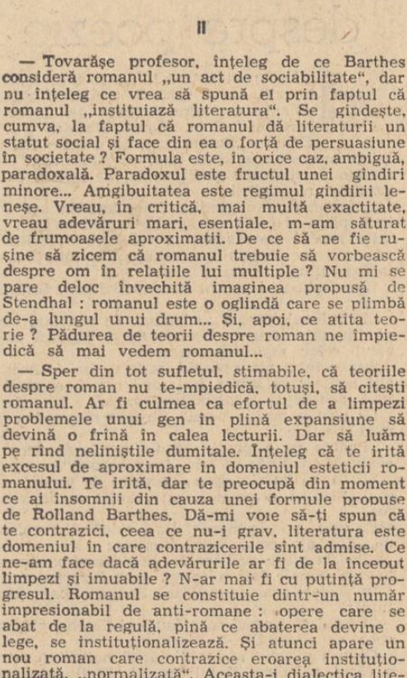

Iulian Olariu „Compoziţie" (pictură ulei)

poate intra în structura, încăpătoare ca o arcă a lui Noe, în romanul contemporan. Marea lui popularitate (romanul este genul cel mai citit) şi puterea lui de a influenţa conştiinţele din toate straturile societăţii îi dau un loc preferenţial în ierarhia valorilor literare. Deschis spre social, el deschide, la rîndul lui, conştiinţa unei epoci spre literatură. Romanul instituează, într-adevăr, spaţiul imaginarului, aduce fantezia la putere. Poezia este detonatorul vieţii spirituale, romanul vine şi structurează ceea ce a fost aruncat în aer. Datorită lui, literatura devine o ficţiune care concurează nu numai (cum s-a zis) starea civilă, concurează şi influenţează conştiinţa socio-culturală a unei societăţi. Romanul poate fi atît de precis în intuiţiile şi descripţiile lui, încît, pornind de la Balzac, s-a putut ţine un curs despre codul penal francez. Cît despre abundenţa teoriilor asupra romanului, exagerezi, n-am observat, cel puţin în literatura noastră, să fim agresaţi de prea multe exegeze, ipoteze despre un gen care, încă o dată, stăpîneşte spiritul cititorului modern. Romanul se dezvoltă rapid şi estetica aleargă cu limba scoasă în urma lui. Rareori îl anticipează (cazul *noului roman*) dar şi atunci îşi găseşte modele în literatura anterioară. Ţi-aş atrage atenţia asupra altui fapt : romanul contemporan a început să cuprindă în interiorul lui şi o *estetică a romanului*. Prozatorul nu mai vrea să fie un grefier onest, vrea să fie şi un estetician, mai ales un estetician. Cititorul să binevoiască să gîndească puţin la ceea ce citeşte şi să ordoneze, potrivit gustului şi instrucţiei sale, faptele pe care le citeşte. Cum vezi, romanul a devenit o instituţie complexă şi cu atribuţii ce se întind de la politică la estetică.

— Condiţia este, tovarăşe profesor, ca romanul să poată fi citit. Cu o estetică implicată sau o estetică manifestă, romanul trebuie să atragă pe cititor. Spun, poate, o banalitate, dar nici o estetică din lume nu poate scuza lipsa esteticului într-o carte. Şi cînd spun estetic nu mă gîndesc numai la stil (*l'écriture*), ci la un stil de a gîndi şi a formula adevărul romanesc. Mi se pare că se face adesea o confuzie deplorabilă între premizele ambiţioase ale unei cărţi şi substanţa ei artistică reală. Nu-i suficient ca o naraţiune să vorbească despre un fenomen tragic pentru ca imaginea lui să devină memorabilă. Balzac descrie nenorocirea unui parfumier şi vedem, la urmă, că se prefigurează un destin uman extraordinar de complex şi, totodată, se prefigurează drama unei societăţi care trăieşte sub puterea unui regim juridic terorizant. Legea care îngăduie ruinarea onestului parfumier este tot atît de absurdă ca şi fatalitatea care loveşte pe Oedip. Este puterea talentului de a face dintr-o simplă chichiţă juridică expresia unui mecanism aberant care loveşte pe individ... O mie de documente despre exploatarea sălbatică a copilului în societatea burgheză, nu egalează cele cîteva pagini extraordinare despre Cosette din romanul lui Hugo. Nu ştim de ce nu se înţelege acest fapt simplu : acolo unde nu există artă nu poate exista nici adevăr. Nu cred să mă situez pe o poziţie estetizantă dacă cer unei cărţi să fie profundă în raport cu premizele ei.

— De acord (intervine studentul fizician), dar eu cer *esteticului* să-şi asume o responsabilitate *etică* în cel mai înalt grad. Acolo unde nu există o conştiinţă morală mare nu poate exista nici o conştiinţă estetică mare. Cine face în literatură doar fraze frumoase, nu mă interesează, n-am timp. Cine se hotărăşte să spună adevărul pe faţă merge în sensul artei. Minciuna frumoasă îi dă doar roată. Epoca noastră este însetată de adevăr. Îl culeg acolo unde îl găsesc. Nu accept, evident, impostura care îşi îngroaşă vocea şi profeţează marile adevăruri fără a avea o conştiinţă estetică, dar nu pot accepta nici literatura care fuge de adevărurile mari. Mai mult decît oricînd, timpul nostru pune pe primul plan următoarea relaţie definită astfel de estetica veche: frumosul este forma supremă a binelui. Esteticul este eticul în grad desăvîrşit... Reproşez multor romane de azi lipsa lor de fundament etic. Este poate o consecinţă a disciplinei în care mă formez dar, din lecturile pe care le-am făcut în ultimul timp, am constatat că multe cărţi de proză complică inutil banalitatea, nu spun nimic esenţial, memorabil despre omul de azi. Începi o carte şi, după o sută de pagini, îţi vine s-o laşi din mînă: o pisălogeală insuportabilă, o dizolvare a epicului într-o estetică neinteligentă... N-aveţi impresia, tovarăşe profesor, că formele epice complicate au început să mănînce romanul contemporan ? Mi-e dor de o naraţiune simplă în care să regăsesc ceva din neliniştile mele... O poveste, de pildă, despre un bărbat şi o femeie care se iubesc în timpurile noastre şi trec printr-un număr de întîmplări...

— Îmi vine să răspund ca înţeleptul dialectician : şi dumneata ai dreptate, şi dumneata. Nu vreau să fac pe judecătorul, dar văd că mă împingeţi mereu spre acest rol. Dv. priviţi, în fond, acelaşi fenomen, dar din unghiuri diferite. Dumneata ceri în chip expres literaturii şi ai dreptate, negreşit, un fundament estetic. Nici nu se poate altfel. Curajul fără artă este o voce în pustiu. Dar şi arta fără curaj n-are bătaie lungă. Literatura trebuie, în consecinţă, să aibă şi fundament etic. Romanul, îndeosebi, nu poate trăi în afara noţiunii de adevăr. Dar modul de a-l sugera diferă. Nu m-aş grăbi să spun că romanul lui Mateiu Caragiale, prozator cu stil înflorat, iese din sfera adevărului, nu comunică nimic despre mediul moral pe care îl are în vedere. Este, dimpotrivă, în bună măsură, un roman de moravuri, tipologia lui este memorabilă, mai „realistă" decît personajele din cărţile pur realiste. Ca să rezum : curajul este perceptibil în literatură de la un anumit grad de creaţiune. Adevărul brut interesează în altă ordine (sociologică, politică) şi, deci, în alt tip de discurs. Poţi dumneata să-mi înşiri pe o mie de pagini nenorocirile unei lumi dar nu mişti în mine fibra tragicului dacă îţi lipseşte capacitatea de a crea o ficţiune verosimilă artistic despre această lume. Ai dreptate cînd spui că epoca noastră este însetată de adevăr şi că adeseori căutăm adevărul în afara literaturii. Am citit mai multe cărţi care nu aparţin literaturii de ficţiune, dar care descriu, într-un mod tulburător, simple fapte de viaţă. Aceste cărţi se situează dincolo de literatură, reprezintă jurnalul unei experienţe. Ele sînt luate, ca atare, ca dosarele unei experienţe umane. Sînt, încă o dată, extraordinar de interesante dar nu ca opere de ficţiune. Trecute în roman, faptele de viaţă ar trebui să fie altfel înfăţişate şi autorul în cauză a avut inteligenţa să nu amestece ficţiunea cu istoria.

Spui că romanul românesc (o parte a lui) şi-a pierdut, vorba lui Ibrăileanu, capacitatea de creaţie. Îţi dau dreptate în cazul romanului mediu, acela care are (ar trebui să aibă) un rol important în formarea gustului public. Într-adevăr, romanul mediu s-a înfundat în nişte formule epice, care-i depăşesc forţele de creaţie. Este fie brutal simplist, în ignorarea noţiunii de adevăr artistic, fie complicat, sofisticat într-o eseistică fără perspectivă. Lipseşte şi unuia şi altuia dimensiunea creaţiei, şi, în afara ei, orice discuţie despre estetică şi etic este inutilă...

Şi acum să revenim la lăditele noastre. Să ne consolidăm experienţa viticolă.

Eugen Simion

mihai duţescu

Tîrziu

Trupul cuvîntului ducînd pe umăr
înţelesul cuvîntului,
cu graiul ating zăpada, ca orbii,
sărut mina însingerată a florii,
întru cu graiul în teritoriul
părăsit al iubirii

sînt toate cum le-am lăsat
capetele tăiate ale lucrurilor,
păsările împăiate ale
ceştilor de argint,
panopliile cu armele
albe ale luminii

ceasul dă la rîndea
viaţa privighetorii
trupul privighetorii,
pentru cine iubito
această ceremonie ?

tîrziu, sunetul cuvîntului
în goarna trupului meu
se aude.

Umerii lebedei

Cu mîna petrecută
după umerii lebedei,
la marginea lumii

cu sufletul meu alături
nimicuri spunînd
privind fotografii
de familie

amintindu-mi retragerea
zăpezii
dintr-o provincie a iubirii
schiurile de mătase
ale trupului tău
lunecînd

cu mîna petrecută
după umerii lebedei
priveam cerul,
eram contemporan
cu steaua

alături, lumina
bulboane
făcea.

Amforă

Livezile ploii
de-a stînga oraşului
şi glonţul ultimei păsări
trecîndu-mi la tîmple

o stare curată
de atelier de pictor,
copilărite mîinile
ridicau cuburi de apă,
gura mea şoptea
un poem
sărutînd

alături,
ca o amforă
mă priveai
iubito
ca o amforă
nedezgropată

gura mea şoptea
un poem
sărutînd.

Marea roşie

Imaginez toamna
ca o statuie
pe care n-am să o termin
niciodată

imaginez lumea
ca o stare de graţie
privindu-mă,
ascultîndu-mă

gîrbov umărul meu,
cu părul alb
pentru că
umărul meu
e mai bătrîn decît mine
şi fără de aripă

în nisip, uitat,
toiagul cuvîntului
şi marea roşie
despărţindu-se
să treacă trupul
cuvîntătorul.

Vocaţia echilibrului

Urmare din pag. 1

confruntat cu dimensiunea, luminile şi umbrele operei lui Slavici, reuşeşte să ofere cititorilor primul studiu valoros consacrat scriitorului ardelean. Încununată cu premiul Academiei Republicii Socialiste România, lucrarea se află astăzi la a treia ediţie.

Consecvent cu principiile muncii serioase relevate anterior, istoricul literar abordează un alt aspect fundamental al culturii şi literaturii române şi anume epoca „Junimii" şi a „Convorbirilor literare". Înarmat cu o solidă cultură, informat şi cu limpezime ideologică, Pompiliu Marcea, prin **Convorbirile literare şi spiritul critic** (1972), înlătură prejudecăţi din studiile de circumstanţă, confuzii şi schematisme, punîndu-ne la îndemînă un model în ceea ce priveşte valorificarea moştenirii noastre culturale şi literare. Fără îndoială că întreaga măsură a talentului de interpret al fenomenului literar românesc se relevă prin cele două cărţi consacrate celui mai mare prozator român — Mihail Sadoveanu. În 1976 vedea lumina tiparului **Lumea operei lui Sadoveanu**, premiată de Asociaţia scriitorilor din Capitală. Este adevărat că şi alte exegeze, studii sau articole, s-au oprit asupra cosmosului uman sadovenian. Citind, însă, lucrarea lui Pompiliu Marcea avem sentimentul că nicăieri „lumea sadoveniană" nu ni s-a relevat atît de unitară şi echilibrată în ciuda diversificărilor profesionale, sociale, etnice, psihologice etc. etc. Cosmosul uman sadovenian se proiectează solemn în spaţiul românesc, vibrînd tulburător şi simultan cu sufletul istoriei şi cîntecul naturii. De ce să nu recunoaştem că această dimensiune a operei sadoveniene, de altfel fundamentală, adesea a ridicat în faţa fiecăruia dificultăţi. Simţind acest lucru, Pompiliu Marcea a publicat în 1977 un dicţionar de personaje sadoveniene intitulat **Umanitatea sadoveniană de la A la Z**, de acum instrument indispensabil şi unic în descifrarea unui univers fermecător, populat de peste 3 000 de personaje. Nu este vorba de un inventar pentru că fiecare personaj beneficiază de **o fişă biografică** din care reţinem operele în care apare, profesia, caracterul, apelativele, interdependenţa dintre ele, şi nu în ultimă instanţă aprecierile proprii ale lui Pompiliu Mărcea. Operă de pionierat în cultura română, **Umanitatea sadoveniană de A la Z**, deschide noi perspective înţelegerii şi interpretării operei lui Sadoveanu sub aspect psihologic, etnologic, antropologic, lingvistic etc. Cele două volume au beneficiat de un larg ecou în critica literară ; important este însă alt fapt şi anume că ele conferă lui Pompiliu Marcea un loc distinct în rîndul acelora care se încumetă să pătrundă în universul sadovenian.

Profesor prin vocaţie de peste 24 de ani, Pompiliu Marcea, cu acelaşi spirit al echilibrului, eleganţă şi sobrietate a oferit şi oferă cu generozitatea studenţilor nu numai cunoştinţe, ci şi un model pentru că întotdeauna s-a considerat un educator. Venerează maeştri care au strălucit la catedrele universitare sau în critica şi istoriografia literară, dar nu i-a copiat. A urmat un drum propriu pe care colegii mai virstnici şi mai tineri îl stimează, îl apreciază. La Paris, Bonn, Köln, Aachen, Düsseldorf, în calitate de lector de limba şi literatura română, Pompiliu Marcea a fost un propagator al valorilor noastre autentice, al istoriei şi civilizaţiei româneşti.

Acum, cînd Pompiliu Marcea a împlinit 50 de ani, imaginea profesorului şi istoricului literar este unitară şi demnă.

Învingătorii de la Mărăşti

Urmare din pag. 1

la sud, i se iau două divizii pentru nord. I se dau ordine să facă demonstraţii de trecere a Dunării (o şi trece pe la Flăminda), ignorînd scopurile Marelui Cartier General care ordonă prin telefon şi prin subalterni. Răspunde ferm că nu admite astfel de convorbiri la telefon şi că la Armata sa impulsurile se dau numai de sus în jos.

Rechemat la armata a II-a, nu are nici un moment încredere în cei de la Marele Cartier General. Consideră că „pe cît s-a mers de încet înainte, cînd nu erau greutăţi în faţă (la înaintare), pe atît de repede s-a mers înapoi, îndată ce au început greutăţile". Părerea lui e că „mai multă activitate la înaintare şi mai multă îndărătnicie la retragere ar fi fost mai de acord cu situaţia generală a Armatei". Dar nu e nimic de făcut. Prezan, aflat un moment sub comanda lui, îi răspunde „în termeni înţepaţi", cei de la Marele Cartier trăiesc „în nori", misiunea franceză se pierde în teorii sau forţează uşi deschise susţinînd că muniţiile trebuie economisite, deoarece „consumul este superior producţiunii". În timp ce oamenii adevăraţi sînt ţinuţi deoparte, se improvizează oameni. Prezan e numit într-un post nepotrivit : „Chiar şi acum (? decembrie 1916), cînd apa a trecut şi de gît, se numeşte Şef de Stat Major al Armatei un ofiţer meritos în arma geniului, dar care nu a servit măcar o zi în Statul Major". Armata ţării e dată „pe mîna unor diletanţi, pe atît de inconştienţi, pe cît de prezumţioşi". Comandantul misiunii franceze e o fire prea optimistă, probabil prin proporţiunile corpolenţei sale", generalul Cerbacef pesimist, cu ticuri : „Dă din umeri, închide din ochi şi cînd, stă în picioare, are vîrful unui picior întotdeauna în sus, iar călciîul apăsat în jos. Vorbeşte multişor şi foarte neînţeles, pronunţia încurcată, parcă ar avea ceva în gură".

Oricum ar fi, războiul nu poate degenera în barbarie. Cum este posibil ca nemţii să nu ţină seama că Bucureştiul fiind oraş deschis nu trebuie bombardat. E o „ignominie". Şi care bombardamentele se prelungesc „spre marea glorie a naţiunii care pretinde că prin cultură şi calităţile sale sufleteşti are dreptul să stea în capul civilizaţiei ! Poate merge inconştienţa atît de departe ?". Nu-i de mirare că pînă şi femeile întreabă cînd vor fi alungaţi cotropitorii, „hoţii aceştia". El ar prelua chiar situaţia grea din Oltenia, dacă nu ar fi pus sub vreo tutelă şi ar face un război dacă nu strălucit, măcar onorabil.

La 10 ianuarie 1917 frontul se stabilizează pe linia Brăila, Siret, Putna, Oituz. Generalul Averescu îşi reorganizează armata, ia măsuri sanitare şi economice, cere să se cultive pămîntul, „tot ce este disponibil prin localităţi: sate şi oraşe, grădini, curţi, locuri virane, chiar şi acoperişul caselor".

Însemnări dinainte de ofensiva de la Mărăşti (9 august 1917) :

„— În fine, ziua mult aşteptată începe. Zi mare, căci este în joc reputaţiunea Armatei, sau cel puţin a valoarei soldatului nostru. Nu cred în nimicirea duşmanului, nu cred în ajungerea la R. Sărat, mai ales pe direcţiunea Năruloasa ; dimpotrivă mă tem de o teribilă înfrîngere în acea parte, după un uşor prim succes. Am însă ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul Armatei mele. Sînt convins că acţiunea care începe azi va fi pentru soldatul nostru un titlu de glorie şi pentru ţară de mîndrie. Ne măsurăm în condiţiuni aproape egale, cu cei mai buni soldaţi din lume. Sînt convins că vom învinge".

Impresii de pe front după cîteva zile de lupte crîncene :

„Am trecut spre Mărăşti, străbătînd cîmpul de luptă. Un adevărat labirint de şanţuri şi reţele de sîrmă, duşmane. Nici nu-mi vine a crede că o aşa formidabilă întărită poziţie a putut fi părăsită de duşman. Cadavrele voinicilor noştri soldaţi, alături în unele părţi cu cadavre duşmane ; prin şanţuri, prin reţele ! Ce priveliştе !"

În sfîrşit, ofensiva, începută şi continuată cu succes, e oprită în chip arbitrar de sus. Generalul e dezamăgit :

„Au reînceput atacurile Marelui Cartier General. Nici nu se putea altfel. Se spune că am înaintat prea mult, că am depăşit ordinele ce aveam, precum şi libertatea de acţiune de care mă pot bucura ! Citesc şi nu-mi vine să cred ! Este o adevărată ruşine, căci e greu de închipuit o imperechere mai monstruoasă de neadevăr cu nepricepere. Nu voi ceda nici un deget din terenul ce am luat afară de ordin taxativ, ci, din contră, acolo unde situaţia locală va impune, voi merge pînă la atingerea liniei impusă de formele terenului".

Este posibil ca soarta războiului să fi fost alta, dacă ofensiva de la Mărăşti ar fi fost exploatată. Oprirea ei a permis inamicului regruparea şi contraofensiva de la Mărăşeşti, din fericire primind riposta generalului Eremia Grigorescu : **Pe aicea nu se trece !** Notiţele generalului Averescu conţin în continuare puţine fapte de pe cîmpul de luptă. S-a obţinut la 9 decembrie 1917 armistiţiul cu rămînerea pe poziţiile cîştigate fără capitulare şi, prin tratative directe cu Mackensen, pe care Averescu l-a vizitat personal, în calitate de şef al guvernului, pacea preliminară de la Buftea la 5 martie 1918.

Generalul Averescu, născut la Ismail în 1859, îşi făcuse studiile militare în Italia şi Germania (trei ani). Vorbea italiana, germana şi foarte bine franceza şi aruncă din cînd în cînd cîte o expresie în aceste limbi. Cînd un general nu primeşte ajutoare după cererea sa, exclamă : **Himmel hast du Keine Flinte !** La consiliul din 30 mai 1917 înainte de ofensiva de la Mărăşti mihnit de atitudinea unui general : **Cosi va il mondo !** Comandantul misiunii franceze susţine că o divizie poate fi transportată în 15 zile. Averescu răspunde că o divizie avînd 60 de trenuri şi calea ferată un randament de 16 trenuri pe zi, ar putea fi transportată în patru zile. **„L'état major français compte 15 jours, et ce ne sont pas des imbeciles"**, răspunde francezul Dacă întrebuinţăm „des gros mots, toute discussion est impossible", replică românul.

O performanţă în domeniul electronicii:

TELEVIZOARELE CU CIRCUITE INTEGRATE

Un televizor în căminul dv. vă oferă posibilitatea să vizionaţi cele mai diverse emisiuni – filme, concerte, piese de teatru, spectacole de operă, transmisiuni sportive, cursuri de limbi străine, emisiuni ştiinţifice ş.a.

Magazinele şi raioanele specializate ale COMERŢULUI DE STAT vă prezintă cea mai recentă realizare a industriei noastre electronice – TELEVIZOARELE CU CIRCUITE INTEGRATE, realizate de Întreprinderea Electronica – Bucureşti.

Iată cîteva din avantajele de exploatare pe care le oferă noile tipuri de televizoare :

– DURATĂ DE FOLOSINŢĂ ÎNDELUNGATĂ, datorită faptului că sînt complet tranzistorizate ;

– REDUCEREA CONSUMULUI DE ENERGIE ELECTRICĂ CU CIRCA 33%, prin îmbunătăţirile constructive şi funcţionale ;

– FUNCŢIONAREA NORMALĂ CHIAR ŞI LA VARIAŢII MAI MARI ALE TENSIUNII PE REŢEA, datorită încorporării unui stabilizator în aparat ;

– SIMPLIFICAREA OPERAŢIUNILOR DE DEPANARE, prin folosirea în construcţia televizoarelor a modulelor funcţionale, module care se pot înlocui cu operativitate.

Garanţia pentru buna funcţionare a televizoarelor cu circuite integrate este de 12 luni.

În toate magazinele şi raioanele specializate ale COMERŢULUI DE STAT, televizoarele cu circuite integrate se pot cumpăra şi cu plata în maximum 24 rate lunare, cu un aconto de 10% din preţul de vînzare al aparatului :

Denumirea televizorului	Diagonala ecranului	Preţ lei	Aconto 15%	Rate lunare (24 rate)
Olt	44 cm	2 920	438	103
Snagov	47 cm	2 920	438	103
Sirius	50 cm	3 050	457	108
Sirius	50 cm	3 100	465	110
Diamant	61 cm	3 600	540	128
Lux	65 cm	4 000	600	142

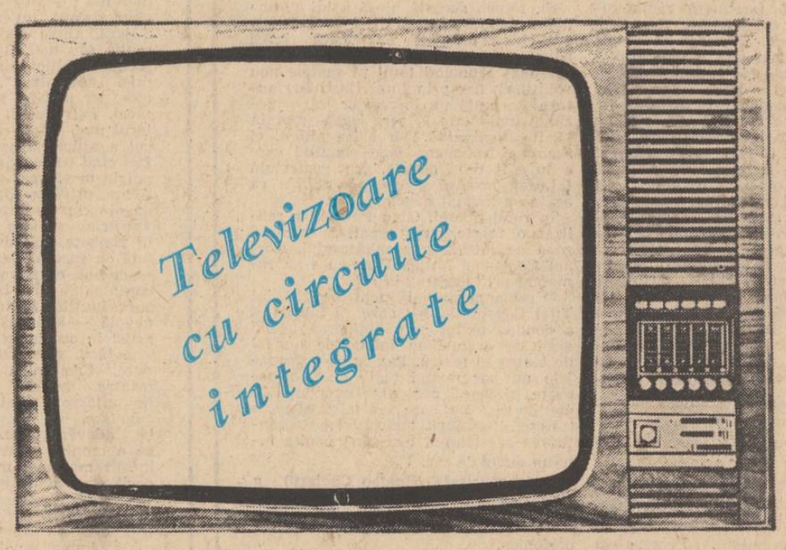

atelier literar

poșta redacției

M. CIORANU: Lucrări de inerție și confecție (cam manieristă) care nu aduc noutăți și nu prea confirmă bunele perspective anunțate anterior. Ceva, în „Cu timpul", „Ca un zid".

LUCIA MORARU: Cele mai bune sînt tocmai paginile mai puțin evazive și divagante, mai configurate și mai limpezi : „Întunericul", „Psalm" II, „Ora întoarcerii", „Poem fără dragoste", „Elegie" II, „Identitate".

R. ROPALĂ: Pare a fi un exercițiu de începător, naiv, șovăitor, școlăresc. Dar încă nu se pot trage concluzii definitive.

DUMITRU D. CERNAT: E un început promițător, pe care trebuie să-l luați în serios și să vă pregătiți cu toată ambiția pentru a-l purta spre cele mai înalte împliniri.

ALEXANDRU DEDIAN: Pasiunea dv. de cititor și iubitor de poezie vă face cinste. Nu s-ar putea spune că părerile dv. în legătură cu revistele noastre nu sînt judicioase, dar, după cum știți, sînt gusturi și gusturi... Deși nu tocmai tînăr — cum presupuneți — „poștașul" vă mulțumește pentru bunele ginduri și vorbe.

G. RAȚIU: Experiențe interesante, îndrăznețe, care, în ciuda rezultatelor inegale (a unor trucaje, colaje, elemente de frondă etc., aparținînd unei avangarde ușor vetuste), se află, majoritatea, în zonele poeziei. Cele mai semnificative și mai concludente ni s-au părut: „Anotimpul", „Aici, cuvîntul", „Între noi", „Gestul aprinderii". Vă mulțumim pentru bunele păreri și pentru încrederea pe care ne-o acordați; în privința paginii de cenaclu, ea nu se află — ca să zicem așa — sub jurisdicția noastră.

LUMINIȚA MIHAIESCU: Unele semne favorabile nu lipsesc, dar nesiguranțele începutului sînt încă prezente. Ne-au plăcut mai mult: „Singurătate", „Eveniment" și, oarecum, „Spun ziarele". Să vedem ce mai urmează.

D. FRUNZĂ: Din nou, lucruri frumoase (mai ales, „Și dacă mă cheamă pădurea", „Cînd te certi cu tine"). Dar nu trebuie trecută cu vederea o anumită amenințare a vorbelor uscate, aglomerate, retorice.

P. CERNAT: Am preferat: „Cîntec trist", „Dimineață", „Joc de măști".

A. DUMITRAȘCU : Nimic nou! Pași pe loc, suficiență și provincializare. Ani risipiți, im-

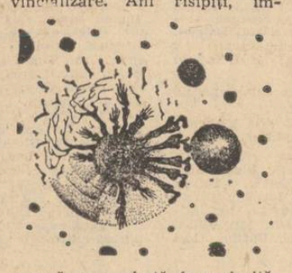

preună cu o virstă (a curiozității și asimilării, a marilor țeluri, ambiții și elanuri), care nu e fără sfîrșit...

VIOREL ANDREESCU: Un plus de consistență și vibrație, în „Mă odihnesc între lăncile soarelui", „Pietrele și apa".

MARIAN GHEORGHIU: Sînt mai mult de „cîțiva ani" și ceea ce era atunci o oarecare promisiune, ce trebuia încurajată, se poate numi azi, după un considerabil răstimp (și ținînd seama de nivelul textelor recente, aproape neschimbat față de cel vechi) o făgăduială neținută. Dar poate că nu e cazul, încă, să renunțăm la toate speranțele, nici dv., nici noi.

Nicolae Mateescu, D. I. Bănulescu, Viorel Breban, T. Pîrvan, Dan Cristian (ceva mai bine în „Poem"), **Dan Micșa:** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Drept voievodal", „Noapte de mai la Atena", „Noapte de ianuarie, la Cluj", etc.; „Abur", „Septembrie", „Pruncul", „Preludiu", etc.; „Noapte cosmogonică", „Aventură-n faptul zilei", „Așteptare" etc.

Gheorghe Pleșea, C. V. Dulciu, Avram M., Grig Silvestru, Podecra, D. Zamfir, Magda Ispir, Florin Oprea, Traian Dirjan, Liviu Poenaru, Coriolan Arădeanu, Un elev, Alexandru Pipa, Longin Treboniu, Vasile Trifan, Liviu Popescu, Mircea Aștefanei, Haralambie Troienescu, Imanuel Vornicu, Sandu Panaitescu, Alina Trandafirescu, Larisa Manta, Tudorel Baciu, Mădălina Aslan, George Bunescu, Marin Georgescu, Marin Hirleț, Niculae Monoran, Lae Tinărescu, Ladima, Norbert Mediețeanu, Anastasia Ducu, Dumitru Hasnaș, Oprea M. Dudulan, Despina Bageac, Bulă Nicolaescu, Constantin M. Popirlan, Gută Harison, Decebal N. Calomfirescu, Zorba Grigorescu, Damian Urdăreanu, Lache Popescu, Temistocle Miclescu, Fifina Deleanu, Vasile Lumezianu, Istrate Dobrovolschi, Valentin Hagiu, Mihai Alimănescu, Bucur Marinescu, Jean M. Lepădatu, Dieran Vesoasianu, Xavier Ștefănescu, Klaus Fridman, Marian Pandelescu, Dumitru Paraschivescu, Ștefan Papacostea, Hristea Nicolaescu, Aristide Belisarie, Copil găsit, Magdalena Dutescu, Solweig, Gigi Mandravela, Victor Frunte, Anabela Lugojeanu, Titi Gorănescu-Delacortu, Liviu Gherghinescu, Marin Curecă, Postolache Dumbrăveanu, Juja Petreanu, Mircea Hariton, Barbu Vladimir, Vladimir Dulieă, Anton Gherghișan: Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R.: Manuscrisele nu se înapoiază.

Și dacă mă cheamă pădurea

Aștept să mă cheme pădurea.
Mă doare starea de veghe
în mediu domestic.
Aștept chemarea păsărilor
ca pe un răsărit de ziuă
și-mi împart neliniștea
pe la colțuri de noapte.
Mi-e dor de pădure
ca de o naștere,
mi-e dor de verde
ca de sărbătoare
și-aștept să mă cheme poteca
bătută de cerbi
în ceasul acela în care setea
e dorință
și dor mi-e să-mi scutur țărina
de patimi
să aud cum mă soarbe uitarea
și boare sînt, zvicnire de alb,
pas și cărare.

DOINA FRUNZĂ

Dimineață

Dis-de-dimineață două femei
și un copil merg cu căruța la tîrg

O mîrțoagă trage alene o căruță cu roți de camion

Lîngă ea mînzul ei slăbănog
iese pentru prima dată în lume

O căruță cu pămînt
duce la oraș primăvara
Un copil pe străzi va striga
Pămînt de flori, pămînt de flori
într-o dimineață însorită
ne vom scula devreme la fel
ca toamna cînd dogarul bătrîn
cu pălărie maro strigă
Repar butoaie, repar butoaie
cînd punem la murat castraveți gogoșari pătlăgele

Două femei cu basmale și un copil
duc în căruță la tîrg pămîntul
pe care călcam odată desculți
O femeie atinge din cînd în cînd caii cu bățul

copilul ține hamul și e fericit
fiindcă vezi doamne nu e un țînc
o femeie se gîndește la aluatul de pîine
pus la crescut
și hainele ei au aroma cuptorului cald

PETRE CERNAT

Interiorul visului

Aș vrea să mă așez
cu genunchii la gură
la capătul pămîntului
dincolo de închipuire.
Acolo,
ideea n-ar fi decît o trecere,
cuvintele ar fi mute,
înțelesurile s-ar confunda
cu începuturile,
doar gîndurile ar lua-o
înaintea timpului
de care mă desparte
doar un gest.

LIVIA BOGEA

Desene de Dinu Popescu

Gînduri reci

Gînduri reci îmi apasă tîmpla
precum teava unui revolver.
Tu mă aștepți pe plajă, tu —
o prelungire a mării.
De departe vin
pescărușii inserării
și gîndurile îmi sparg tîmpla
cu proiectile albe.
Deasupra se arcuiește rochia de doliu
a zilei
iar noi privim împreună
ca pe un miracol tăcut
oceanul cu buzele sparte.

ANDREI DORIN

Și eu aș putea să fiu

Și eu aș putea să fiu grădinarul.
Aș putea să vă spun:
„Mi s-a arătat frumusețea,
dinspre tărîmul ei vin
și-o vestesc mergîndu-i cu o zi
înainte".

Fericit aș putea să vă întîmpin
cu brațele pline de flori,
încoronat cu ramuri tinere,
purtînd lung pe umeri
pelerina mireșmelor.
Aș putea să v-arăt izvoarele
rătăcite-ntre frunze,
să vă deschid scorbura mierii,
să vă conduc în inima generoasă
a fructului copt.

Vine însă adevăratul grădinar
și-mi șoptește:
„Eu știu c-ai putea —
dar de ce ți-ai ales grădina aceasta
mîncinoasă și rece?
De ce împietrește în mîna ta
fructul promis ?"

NELU STANCIU

Stare

S-a cutremurat pămîntul, s-a cutremurat,
Au ieșit, arhangheli, turmă la arat.

Doamne opulente, fete zvăpăiate,
Flori, canistre, guște, suflete-mpăiate,

S-a mișcat o dîră, seara, pe balcoane,
Un balaur schimnic, ciortănit de foame,

A ucis cu bulgări, zdrențe de moloz,
Dorul meu sihastru, floarea mea din Oz,

Whisky, portocale, versuri, piulițe,
Au murit actorii, s-au strîmbat iglițe,

Un poem sub piatră, pești uciși cu aer,
Măgărușî de pîslă slobozesc în vaier

Diatribe scurte; gîze firoscoase
Zac în catalige — un brocart de oase

Și e frig afară, e pustiu pe drum,
Hornuri sclipicioase varsă-n suflet scrum,

Zboară-n cerul sumbru un crotal și-o viespe,
Beau tăcut cu magii și adorm în iesle...

CRISTIAN GREȘANU

Călinescu și Iorga

Urmare din pag. 1

Nu se poate spune că Iorga e insensibil la izvoarele de farmec intilnite în scrierile vechi, că ar lăsa să-i scape aspecte notabile din punct de vedere estetic. Dimpotrivă, el le alege întotdeauna cu o bună intuiție, izolează cu gesturi sigure citatul revelator. Demersul său de istoric literar rămîne însă, mai degrabă expoztitiv și sincretic, decît analitic și specific. Prins de nenumărate și ample referințe în toate planurile istoricul este critic numai cu intermitențe. Proiectul estetic nu-i lipsește, însă nu este primordial și nu devine nici măcar atunci cînd obiectul de studiu se schimbă. Chiar și atunci momentul estetic propriu-zis este învăluit într-o serie întreagă de considerații morale, psihologice, biografice, istorice.

Aprecierea unei opere este vizibil călăuzită uneori de simpatia ori antipatia interpretului față de autorul respectiv, iar faptul se verifică, nu numai în cazul contemporanilor, dar și în al scriitorilor din veacurile trecute. Aceasta, cu toate că disocierea principială dintre om și creator, între biografie și operă nu îi este deloc necunoscută lui Iorga. Alteori, opera e interpretată ca o mărturie a vieții și verificată ca atare. Desigur, pentru autorii de început, care nu-și puteau depăși biografia, procedura nu e fatală. Ea se continuă însă, chiar dacă în forme mai acoperite, și la scriitorii deplini de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

Se poate spune (exagerînd, desigur) că Iorga aplică întregii noastre literaturi același tratament sincretic aplicat scrierilor religioase și istorice și îndreptățit în cazul lor. În cazul unei literaturi evoluate și diferențiate, care și-a cucerit un statut de relativă autonomie, criteriile trebuie însă diferențiate, la rîndul lor. Concluzia dintre cultural și estetic, dintre etnic și estetic, etic și estetic nu vine la Iorga decît din nerecunoașterea preeminenței criteriului estetic asupra tuturor celorlalte.

Criteriul estetic funcționează, totuși, în judecățile sale în mod implicit și subordonat. Aprecierea valorică nu este însă din această cauză mai puțin exigentă, inclusiv pentru perioadele inițiale, „culturale", care nu sînt deloc supralicitate din punct de vedere estetic. (G. Călinescu nu va fi mai exigent decît Iorga dar va veni cu alte instrumente de lucru.)

În același timp, meritul artistic e subliniat uneori în ciuda unor rezerve de ordin moral. Ba chiar citeodată autorul sesizează însăși convertirea valorilor ca efect al artei. Iată, spre pildă, comparația între Radu Popescu și Axinte Uricariul, tranșată în favoarea celui dintîi : „Dacă e o scădere din punct de vedere moral, dacă e o injosire a tonului povestirii istorice, această aprindere, acest zel înfocat fac din lucrarea oficială a lui Radu Popescu o operă literară cu mult superioară ca expresie și interes palidei povestiri a uricariului".

Cu greu s-ar putea găsi în literatura noastră o operă care să satisfacă mai puțin preceptele sămănătoriste decît cea a lui I.L. Caragiale. În ciuda acestui fapt și în ciuda caracterului instabil al omului, a ironiei lui distructive, Iorga îi acordă — cum am văzut — o înaltă apreciere Asemenea exemple mai pot fi scoase din toate volumele sale de istorie literară, chiar din cele dedicate literaturii contemporane, în cuprinsul cărora, printre altele, autorul arată o prețuire mai mare unor poeți ca Iuliu C. Săvescu și Ștefan Petică decît cutărui prozator trecut prin școala „Sămănătorului".

Acestea sînt însă fericite excepții, erorile de gust și aprecierile pătimașe abundă în „Istoria literaturii românești contemporane". Scara de valori propusă aici este nu o dată discutabilă. Trecem peste cazurile prea des invocate, Arghezi și Rebreanu (acuzația ultimului de intelectualitate necultivată nu e cu totul lipsită de temei), ca și peste diatribele împotriva „francomaniei" și, în genere, „obrăzniciei modelor de împrumut".

Atitudinea față de poeții noi nici nu este total și categorie negativă. În general, ei sînt prețuiți pentru începuturile carierei lor și mustrați pentru căderea ulterioară în „obscuritate căutată", în „ininteligibil și absurd". Nu contează însă aici atît judecata în sine, cît argumentele, criteriile. Debutul lui Ion Barbu e uimitor printr-o „mare înălțime filosofică", dar această înălțime e echivalată imediat cu claritatea. Lui Blaga, începînd indeosebi cu „În marea trecere", criticul îi retrage simpatia acordată inițial, dar îi recunoaște și-i respectă „sinceritatea". La fel, lui Bacovia, al cărui univers maladiv e recompus cu o mînă suficient de sigură și avizată.

Tabloul pe care Iorga îl face acestei poezii noi nu este însă numai sumar, ci și incomplet. Despre Ion Vinea, de pildă, nu aflăm decît (dintr-o comparație cu Adrian Maniu) că e lipsit de talent. Tristan Tzara e amintit într-un subsol de pagină în acest fel : „șarlatanul de europeană vilvă". Numele lui B. Fundoianu nici nu este pomenit. Aceasta, în vreme ce ultima revistă provincială „de drum sigur", adică de orientare tradiționalistă, e citată cu măcar cei mai asidui dintre colaboratori.

Surprinzător la prima vedere ar putea fi faptul că o anumită selecție e operată și în ce privește trecutul, acolo unde ne-am fi așteptat — conform aceleiași „concepții acumulative" — la o înregistrare și apreciere nediferențiată, la o exaltare în bloc. Nu este însă, o dată mai mult, cazul. Ne amintim că în „Introducerea sintetică", de pildă, din literatura secolului al XIX-lea era aspru sancționat, dacă nu chiar respins, tot ce se afla sub semnul „romantismului de împrumut". Reprezentarea lui Iorga asupra tradiției — și îndeosebi asupra celei mai recente — este, la rîndul ei, selectivă. Criteriile selecției sînt aproximativ aceleași și nespecifice în multe cazuri. Literatura trecutului și cea a prezentului sînt supuse acelorași binecunoscute comandamente. „Concepție acumulativă", da, dar — cum spune Lovinescu — „pe bune criterii naționale și morale". De altfel, trebuie adăugat că, în practica de istoric literar a lui Iorga, culturalul nu e decît o haină, un înveliș al eticului și etnicului. Estetismul e resimțit ca o sustragere de la aceste imperative și condamnat ca o „dezertare".

Obiectivul mai adînc al autorului e de a dovedi că există nu numai o tradiție românească, dar că ea se prelungește organic pînă în actualitate. Această tradiție e astfel recompusă încît joncțiunea cu inițiativele „Sămănătorului" să se producă în chipul cel mai firesc. Filonul autohton își găsește în sămănătorism expresia contemporană cea mai autorizată. Împrumuturile neasimilate și „elucubrațiile" moderniste sînt respinse pentru că sînt considerate inaderente la acest filon. Refuzul e făcut, deci, să se fondeze pe o devenire seculară.

Înțelegem acum de ce, înainte de a aborda perioada contemporană în ansamblul ei, Iorga a simțit nevoia să reitereze succint evoluția literaturii române pînă atunci, și de ce în „Istoria literaturii românești contemporane" reia o bună parte din materia tratată deja în „Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea" și în „Introducerea sintetică". În orice caz, „Introducerea" și „Istoria literaturii românești contemporane" trebuie citite împreună. Titlul celei dintîi ar putea fi foarte bine și acesta : „Introducere sintetică la istoria literaturii românești contemporane". Cartea din 1929 se încheia cu o decisă „chemare la ordine", cu un avertisment ce parcă anunță rechizitoriul ce va urma. Cartea din 1934 identifică în final „semne de îndreptare", de reluare a „drumului drept", de revenire la normal, adică la tradiție.

Obsesia mărturisită a lui Iorga este „refacerea organică", restabilirea continuității, a legăturii cu tradiția. Continuitate și organicitate ce riscă să se piardă prin invazia modernistă.

Modernismul este respins ca produs al unor „civilizații prea înaintate ca să-și fi putut păstra frăgezimea inițială", ca formă de rafinament al unor „capitale obosite". Cum se poate remarca, organicismul lui Iorga include și o nostalgie primitivistă. Adevărata — după Iorga — modernitate ar urma să nu fie altceva decît o prelungire a tradiției : „Nu există mai multe drumuri în dezvoltarea literaturii noastre ci unul singur, de mai multe ori secular și care va merge înainte cu secolele, iar lîngă dînsul — devieri.

De niciunde parcă nu reiese mai clar opoziția între tradiție și modernitate, între tradiția pe care o resuscită autorul și modernitatea pe care o întîlnește, de care se lovește, în literatura română contemporană. Se poate spune că Iorga reabilitează tradiția noastră culturală și literară spre a o putea opune înnoirilor de inspirație străină. Nu înseamnă că ar dispreți sursele străine în sine. Există în opera lui suficiente declarații și chiar probe concrete de admirație cît se poate de competentă față de literatura Apusului, „armonică, sănătoasă, binefăcătoare". Formele ei transferate însă ca atare în spațiul nostru național dau prin inadecvare rezultate regretabile. Organicismul intervine mereu ca un corectiv. Sigur rămîne faptul că el îi servește autorului ca argument antimodernist.

Se vede acum ce a putut prelua și ce nu G. Călinescu din teoria și practica de istoric literar a lui Iorga. Tradiția pe care o redescoperă Călinescu este tot una selectivă, dar criteriile selecției nu sînt etice sau etnice, ci estetice. Factorul tradițional nu e opus influențelor străine și nici perioadele mai vechi nu sînt opuse fazei moderne în cuprinsul căreia nu se fac discriminări. Dimpotrivă, efortul criticului nostru, cu fiecare prilej, e de a pune în lumină continuitatea și unitatea. Reprezentarea lui Călinescu este, de asemenea, organicistă, dar acest organicism este înțeles în mod diferit. Dintr-un punct de vedere, Călinescu poate fi însă considerat un continuator al lui Iorga pentru că înțelege să ia, ca și acesta, apărarea tradiției, să o cultive, să legitimeze prin ea un anumit sentiment de mîndrie națională. În această ordine de idei, adversarul său va fi Lovinescu, vechiul adversar al lui Iorga însuși.

Unitatea națională

Urmare din pag. 1

țini poeți putînd fi socotiți pînă atunci ca barzi ai patriei — Ienăchiță Văcărescu, Zilot Românul, Al. Beldiman, continuatori ai lui Dosoftei — îndată după această revoluție, și ca o consecință a impulsurilor ei patriotice — ridicarea pandurilor fiind bine cunoscută și în Transilvania și Moldova — numărul poeților patrioți începe a crește într-un mod vertiginos, ei îmbrățișînd, în forme artistice din ce în ce mai pregnante, toate revendicările social-politice ale poporului român, toate idealurile sale,

În primul deceniu după revoluția pandurilor apar astfel poeziile patriotice, cu caracter programatic, ele fiind adevărate chemări de tulnic, ale ardeleanului Vasile Fabian Bob, profesor la Iași **(Moldova la anul 1829, Glasul viitorului)**, Iancu Văcărescu **(Marșul românesc)**, Vasile Cîrlova **(Marșul oștirii române)** și apoi ale lui Ioan Heliade Rădulescu **(O noapte pe ruinele Tîrgoviștei)**.

Printre cei cari au dat urmare apelului poetului, care era însuși apelul epocii, devenind astfel purtători de sabie, au fost și N. Bălcescu, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti, Grigore Alexandrescu, Ion Voinescu I, Ion Voinescu II, Ion C. Brătianu, N. Golescu, cari își vor înscrie cu toții numele în cronica marilor evenimente următoare.

În anii premergători revoluției de la 1848, muntele literar, pentru strigarea tulnicelor, dînd o expresie din ce în ce mai puternică spiritului epocei, a fost ocupat de Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Alecu Russo, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, Andrei Mureșianu cari — tutelați de concepțiile patriotice ale lui M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, George Barițiu, redactorii marilor publicații „Dacia literară", „Magazinul istoric pentru Dacia", „Gazeta Transilvaniei" — au constituit o adevărată pleiadă de impetuoși luptători pentru unitatea și independența națională chemările lor străbătînd adînc în toate conștiințele românești. Bolintineanu în special găsește tonalități și accente pe cît de lapidare în exprimarea lor, tot pe atît de adînci și de captivante prin forța lor patriotică : **„Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor, / Merită să-l poarte spre rușinea lor."**

Și totodată prin optimismul lor vibrant și cuceritor : **„Viitor de aur țara noastră are, / Și prevăd prin secoli a ei înălțare !"**

Chemările anului 1848 au fost exprimate prin tulnicele lui Vasile Alecsandri și ale lui Andrei Mureșianu, care au dăruit literaturii revoluționare românești două din cele mai înălțătoare ode : **Deșteptarea României** și **Deșteaptă-te Române.**

Cu gîndul la românii de pretutindeni, V. Alecsandri exclama : „Hai copii de-acelaș sînge ! hai cu toți într-o unire, / Libertate-acum sau moarte să cătăm să dobîndim / Pas rumâni ! Lumea ne vede... Pentru-a patriei iubire, / Pentru-a mamei desrobire / Viața noastră să jertfim !"

Privind spre mărețele umbre ale trecutului, Mihai, Ștefan, Iancu de Hunedoara, poetul ardelean trăgea concluziile noii etape istorice în care intrase poporul român : „Pre voi vă nimicră a pizmei răutate, / Și oarba neunire la Milcov și Carpați ! / Dar noi pătrunși în suflet de sfînta libertate, / Jurăm că vom da mîna să fim pururea frați."

Tulnicele poporului adunat pe Cîmpia Libertății de la Blaj umpleau și ele văzduhul, laconic și imperativ, prin marea strigare : **Noi vrem să ne unim cu țara !**

Pornind de la aceste mărturisiri, care erau ale întregului popor român, N. Bălcescu se simțea astfel îndreptățit să declare la 4 martie 1850 — orișicare ar fi fost rezultatele revoluției — că **„România noastră există, orb cine nu o vede".**

În același an la 2 decembrie, C. A. Rosetti îi scria domnitorului Barbu Știrbei că revoluționarii exilați luptau **„să nu mai fie moldoveni, transilvăneni etc, ci o singură națiune de români liberi și egali, fără protectori și suzerani".**

În 1856, ca o consecință a luptei revoluționarilor de la 1848 și a statornicirii noului echilibru european, fixat prin pacea de la Paris (30 martie), Vasile Alecsandri desfășura în largul pămîntului românesc, prin ziarul lui M. Kogălniceanu „Steaua Dunării", **Hora Unirii** menită a deveni cel mai popular cîntec și dans românesc : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română. / Să-nvîrtim hora frăției / Pe pămîntul României".

N-a fost oraș și n-a fost cătun unde să nu răsune acordurile horei — concepută de poet încă de la 1848 — unde pașii tuturor patrioților să nu se orienteze după cadența și după imperativele ei.

Cezar Bolliac, George Sion, Grigore Alexandrescu își însoțesc și ei tulnicele lor cu ale lui V. Alecsandri, la 24 Ianuarie 1859 Moldova și Țara Românească unindu-se sub sceptrul lui Alexandru Ioan Cuza.

Transilvania, prin memoriul revoluționarului și istoricului Al. Papiu Ilarian și prin articolele lui George Barițiu, se prindea și ea sufletește în marea horă, care nu era numai a moldovenilor și a muntenilor, ci a tuturor românilor.

„Românii din Transilvania — scria Papiu la începutul anului 1860 — **numai la Principate privesc, numai de aci așteaptă semnalul, numai de aci-și văd scăparea"**, adăugînd totodată că „fără Transilvania nici Principatele nu au viitor, duc o existență precară și dubie. **Numai Unirea Transilvaniei va pune fundamentul vieții perpetue a României".**

Finalul memoriului cuprindea o emoționantă urare : „O Principe și Doamne al românilor, fie ca să vă steie în ajutor geniul națiunii romane, ca să răzbunați cu înțelepciune moartea și să **fiți executorul fericit al planului celui mai mare Domn și român, ce a avut vreodată Dacia lui Traian"** — planul lui Mihai Viteazul, planul Unirii românilor de pe ambele versante ale Carpaților.

Războiul de la 1877 — Războiul Independenței — va fi un nou prilej de năvalnică manifestare a unității spirituale naționale. În redutele de la Plevna au luptat nenumărați voluntari transilvăneni, bănățeni, maramureșeni, bucovineni, iar orașele și satele de peste Munți s-au luat la o adevărată întrecere pentru a trimite la București ofrandele și danilile lor pentru susținerea războiului și pentru ajutorarea ostașilor, a invalizilor și a familiilor lor.

Tulnicele poeților au răsunat și de astă dată cu elanul și înflăcărarea cunoscute din evenimentele anterioare. În fruntea lor s-a aflat din nou Vasile Alecsandri care prin **Oda ostașilor români, Peneș Curcanul, Sergentul** ș.a. — publicate în „Convorbiri literare" — a adus cel mai însuflețit omagiu eroilor de la Grivița, Rahova, Plevna, Smîrdan, Vidin.

Omagiul adus eroilor era ecoul propriei fericiri a poetului :

O, copii ! de voi sînt mîndru, simt acea mîndrie mare
Care crește cu mărirea unui neam în deșteptare
Mi-am văzut visul cu ochii, de-acum pot să mor fericе !
Astăzi lumea ne cunoaște ! **Român** zice, **viteaz** zice.

Tulnicul lui Alecsandri a fost acompaniat și de tulnicele poeților George Sion, Alexandru Macedonski, Ioan Nenițescu, George Bengescu, George Baronzi, Al. Pelimon, N. T. Orășeanu, precum și de forța de evocare a prozatorilor Alexandru Odobescu, Nicolae Gane, Grigore H. Grandea, Mircea Rosetti, N.D. Popescu, A. Chibici Rîvneanu și al dramaturgilor G. Sion, Pantazi Ghica, Grigore Ventura și alții.

Alături de tulnicele Moldovei și ale Munteniei au răsunat și tulnicele Ardealului, mai modeste ca semnificație estetică, dar tot atît de însuflețite și tot atît de dîrze ca și ale poeților transcarpatini. Tulnicele lui Iosif Vulcan, Aron Densușianu, Petre Dulfu, Ioniță Scipione Bădescu, Zaharia Boiu, Basiliu Michail Lazăr, Teockar Alexi.

Ce vedeau tulnicarii Ardealului în marea încleștare din Balcani a destăinuit — pe lîngă articolele lui George Barițiu, Nicolae Cristea, Aurel Mureșanu — poetul Petre Dulfu în poezia **Cununa de laur** publicată la 18 decembrie 1877 în revista „Familia". Subliniind eroismul și sacrificiul celor căzuți, poetul releva cu entuziasm faptul : „Căci sus, colo în stele, trăi-vor dinșii iară, / Cu-a gloriei cunună etern încoronați... / **Iar din a lor cenușă acuși o să răsară / Cereasca Libertate — unind pe frați cu frați".**

După războiul independenței arsenalul literar politic românesc avea să primească o nouă deviză elaborată de scriitorul Ioan Slavici : **Soarele pentru toți românii de la București răsare.**

Alte tulnice vor vesti marea biruință în preajma Unirii de la Alba Iulia (1 decembrie 1918), prin care se va desăvîrși Unirea din 1859.

Sport și farsă

● Gimnastica românească confirmă în condiții grele ● La Strasbourg, competiția orgoliilor e explozivă ● Situația de la Campionatele europene de la Praga continuă ● Gimnastica românească aplaudată de spectatori de pe toate meridianele nu poate convinge și pe cei care dau notele ● E de analizat nu numai comportarea gimnastelor noastre și a concurentelor lor, dovadă rectificările de note, dar și mecanismul succesului la acest Campionat mondial de gimnastică ● Supremația se cedează greu ! ● Fetele noastre sînt totuși la înălțime.

★

● Dacă jucătorii români n-ar fi salvat cea de a doua repriză a acestui meci cu Iugoslavia am fi putut vorbi despre farsă petrecută pe stadionul din Ghencea sub ochii a mii de spectatori. Dar efortul extraordinar al fotbaliștilor noștri care conduși au reușit să refacă un handicap greu, — handicapul golului cît și al arbitrajului—, este demn de toată lauda. Pe primul loc între jucătorii echipei trebuie citat veteranul Dobrin care — introdus în ultimul moment în formație — a fost de departe cel mai strălucitor jucător de pe teren greu de ținut de adversarii lui mult mai tineri chiar cînd acționau la dublaj. Dobrin și-a etalat marea clasă și regretul de a nu-l fi arătat lumii pe stadioanele mexicane rămîne credem și acum viu pentru orice amator de sport din România. Al doilea om care a ținut echipa iugoslavă sub tensiune a fost Crișan, constant în toate întîlnirile internaționale pe care le-a jucat, un exemplu de decizie, dăruire, perseverență sportivă. Vin la rînd Romilă, jucător de mare suflu și de mare angajament care nu s-a dezmințit nici în această întîlnire. La fel de perseverent și dedicat meciului a fost și Bölöni, iar în repriza a doua Aurel Rădulescu, factor tehnic și moral decisiv pentru victoria noastră. Apărarea minus portarul trebuie remarcată în totalitatea ei pentru prudență, tenacitate și decizie. Dar încetineala lui Vigu și incapacitatea lui Anghelini — unde sînt Cheran, Zamfir ? — rămîn o problemă. Mai slab ca de obicei a jucat Iordănescu, reactivat însă de suflul coechipierilor în repriza a doua Doru Nicolae a fost extrem de timid și de neinspirat. La fel ca și în meciul de anul trecut punctul nostru slab a fost portarul. De aici încolo intrăm în farsă.

SPORT

Este de neconceput ca un sportiv să risipească, dacă e un sportiv adevărat, cu atîta ușurință agonisita colegilor lui. Răducanu gafează cu o imaturitate inadmisibilă în situații cînd nimic nu-i poate justifica. Iar gafele lui se petrec în meciuri importante, decisive pentru cariera echipei naționale. A greșit grav în meciurile cu Cehoslovacia, cu Danemarca, cu Finlanda, a greșit grav și pe stadionul Ghencea dăruindu-le iugoslavilor un gol pe care nu-l meritau. Prezența în lot a lui Răducanu după asemenea gafe rămîne inexplicabilă.

Dar oaspeții au mai marcat un gol nemeritat și aici ne apropiem cu adevărat de marea farsă care ni se pregătise și pe care printr-un concurs fericit de împrejurări, creat de fotbaliștii noștri, n-am văzut-o decît pe jumătate. Dacă al doilea gol a fost dăruit iugoslavilor de Răducanu, primul este cadoul pe care li l-a oferit arbitrul italian Latzina. Acesta, care a jucat comedia autorității și energicelor agitări de cartonașe galbene a avantajat fățiș echipa oaspete, dezavantajînd la fel de fățiș pe jucătorii români. Elocvent este faultul asupra lui Crișan în careul de 6 metri petrecut sub ochii arbitrului care se afla la un pas de față dar care n-a fluierat în consecință. Comentatorii care luați de bucuria victoriei închid ochii asupra arbitrajului dau dovadă de lipsă de consecvență.

Fotbaliștii iugoslavi, tehnici, rapizi, cu remarcabile un-doluri au fost ca de obicei periculoși în atac, dar vulnerabili în fazele de apărare. Scorul putea fi în a doua repriză mult mai mare și o echipă mai matură și mai sigură de ea ar fi putut cîștiga acest meci la o diferență confortabilă. În loc de o victorie lejeră la două goluri, intrăm însă în clasamentul grupei cu un golaveraj egal cu al spaniolilor, ceea ce nu ne avantajează. O concluzie după această a treia întîlnire cu fotbalul iugoslav în ultimii doi ani: meciul în deplasare cu Iugoslavia poate fi cîștigat.

A treia farsă rămîne antrenorul naționalei române de fotbal Ștefan Covaci Perioada de cînd e la conducerea națională i-a făcut vizibile atît calitățile cît mai ales defectele. E vizibil că acest antrenor nu cunoaște valoarea reală a jucătorilor pe care-i are fotbalul românesc. Selecțiile preferențiale, vezi echipa **Steaua,** și rulajul unui mare număr de jucători la echipa națională este dovada dezorientării conducerii tehnice. După Ștefan Covaci am fi trebuit să jucăm cu plavii avînd în formație pe Terheș, Biro și alte improvizații. Accidentările unor jucători ne-au scutit de experimente și au adus contra dorinței antrenorului în națională cîțiva jucători care au decis victoria. Ținerea pe tușă a lui Rădulescu este de altfel inadmisibilă.

Discobol

PREMIUL

perpessicius

1978

AL REVISTEI „MANUSCRIPTUM"

În cadrul Prelecțiunilor „Manuscriptum", **care au avut loc vineri 20 octombrie și simbătă 21 octombrie a.c., a fost decernat Premiul „Perpessicius" pentru cea mai bună ediție critică apărută în 1977.**

Sufragiile juriului celor 13 (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șerban Cioculescu — președinte, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Al. Dima, Iorgu Iordan — președinte de onoare, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, D. Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Ion Vlad) au fost întrunite de volumul : M. Eminescu, Opere, **vol. VII** — Proza literară, **(București. Editura Academiei R.S.R. în colaborare cu Muzeul literaturii române, 1977). Fiind vorba de o lucrare editată de instituția care decerna premiul, s-a hotărît ca volumul să fie scos din concurs și să i se acorde o** Diplomă de onoare.

Ca urmare, ținînd seamă de ordinea voturilor, Premiul „PERPESSICIUS" pe acest an a fost conferit volumului : Dimitrie Cantemir, Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane. **Traducere. studiu introductiv și comentarii de Virgil Cândea (București, Editura Minerva, 1977).**

Lucrarea sus-menționată reprezintă cea de-a șaptea ediție critică care a primit prestigiosul Premiu „Perpessicius".

m a p a m o n d

„Limba română poate reda toate bogăţiile marilor culturi ale lumii“

Convorbire cu LEON LEVIŢCHI

— Ar fi cu siguranţă hazardant să ne propunem să rezumăm într-o scurtă convorbire preocupările şi realizările dumneavoastră atît de numeroase şi diverse din cursul a aproape 35 de ani, dacă nu mă înşel. Aş începe deci prin a vă întreba dacă această diversitate a corespuns unor imbolduri interioare sau exterioare, şi dacă aţi putea stabili o ierarhie între diferitele sfere ale activităţii dumneavoastră ?

— Este muzica un imbold interior sau exterior... ? Tot ce pot spune este că ea a fost **primum mobile** în diferitele avataruri ale activităţii mele profesionale. Explicaţia probabilă : cred profund în matematica abstractă, în „numere“, dar ca umanist mă preocupă în primul rînd concretizarea lor prin ritmuri şi melodii. Polisemia cuvîntului englez **numbers** îmi conferă suportul ştiinţific : cred în **numbers** şi în sensul de bază (numere) şi în sensul al doilea (versuri, poezie — deci muzică). M-am străduit întotdeauna să aplic **numbers** oriunde a fost posibil (şi unde nu a fost posibil ?) — gramatică, lexicografie, cursuri etc. — dar, evident, mai puţin contrapunctic, în... poezie. Răspund în felul acesta şi la întrebarea dv. privind „ierarhia“.

— Acum trei decenii, venirea dv. la catedra de engleză a Universităţii din Bucureşti (ilustrată de profesoara noastră, a tuturor, Ana Cartianu) a fost un eveniment pentru învăţămîntul anglistic din România. Cum apreciaţi drumul parcurs ?

— Voi ocoli orice „ocoliş“ : sînt mulţumit, chiar dacă aş fi putut face mai mult. Pentru că, neabătut, am căutat să slujesc cultura patriei mele şi, pe de altă parte, mai ales prin traducerile din română în engleză, să arăt puţin ştiutoarei străinătăţi că balada populară românească este la fel de grăitoare ca şi cea engleză sau că Eminescu nu este cu nimic mai prejos decît Coleridge. Restul nu e „tăcere“, ci o absolut necesară rampă de lansare pentru relaţii bilingve şi bi-culturale : dicţionare, istorii ale literaturii. etc.

— Judecînd după nenumăratele faţete ale activităţii dv., cred că sînteţi omul potrivit pentru a comenta valoarea conceptului de integrare în cadrul învăţămîntului nostru filologic şi al educaţiei tineretului în general.

— Şantierul e vast, atît de vast încît şi studenţii de la facultăţile filologice îşi găsesc un loc într-însul. Ca profesor-traducător, lexicograf şi cercetător, afirm cu toată convingerea că integrarea învăţămîntului cu cercetarea şi producţia este un lucru minunat — cu condiţia să ştim exact ce avem de făcut şi ce anume mijloace să folosim pentru a-i convinge pe studenţii şi elevii noştri (ba şi pe unii din profesorii noştri) de utilitatea, ce zic, de **necesitatea** procesului. Mă gîndesc, de pildă, la sectorul „relaţii culturale anglo-române“ — sector al „cercetării“. Convinşi că aici sînt foarte multe de spus, cîţiva membri ai catedrei noastre au sugerat subiecte interesante subsumate acestei teme prioritare din planul de muncă ştiinţifică şi, sub îndrumarea cadrelor, numeroşi studenţi le-au realizat **cu succes** : fie ca activitate de practică productivă, fie ca lucrări de licenţă, multe din acestea reprezentînd dezvoltări ale subiectului elaborat în cursul practicii : **Umorul la Coleridge** şi **Eminescu, Ecouri shakespeariene în „Năpasta“, Studiu comparativ al baladelor haiduceşti române şi engleze** etc.

— Îndelungata şi fructuoasa dv. colaborare cu Dan Duţescu incită la mai multe întrebări : Cum pot lucra atît de bine împreună doi autori cu personalităţi şi structuri inevitabil diferite ? Se pot trage învăţăminte din aceasta ?

— Am colaborat foarte bine cu prietenul şi colegul meu de facultate Dan Duţescu (colegi ca studenţi şi ca membri ai aceluiaşi colectiv didactic) întrucît am avut o pregătire comparabilă, afinităţi literare şi stilistice, acelaşi crez în materie de traduceri (fidelitate sintactică, nu morfologică, transpoziţie stilistică, empatie, corectitudinea limbii-ţintă, păstrarea tiparului metric etc.).

— Presupun că una din cheile reuşitei acestei colaborări a fost şi dragostea şi înţelegerea comună pentru limba şi cultura română, pentru valorile lor apropiate de cele anglo-saxone. Mă înşel oare ?

— Cituşi de puţin. Sînt, iată, decenii de cînd am ajuns amîndoi la convingerea că limba română dispune de toate elementele (bogăţie lexicală, sinonime, straturi stilistice, structuri metrice etc.) pentru ca traducătorul exigent să poată reda fidel mesajul unei opere literare sau ştiinţifice din limba engleză.

— Aş putea spune că trecerea dv. de la reticenţa faţă de traducerea lui Eminescu în engleză la marile realizări pe această linie şi la studiile comparatiste consacrate legăturii lui Eminescu cu literatura engleză s-a produs sub ochii mei. Explicaţia deplină îmi scapă totuşi.

— Cînd, acum cîţiva ani, am cedat în cele din urmă stăruinţelor celui ce-mi pune această întrebare şi m-am apucat să traduc din Eminescu, am avut mari ezitări : dincolo de marea răspundere ce mi-o asumam faţă de literatura română şi de cel mai strălucit mesager al ei se conturau — totuşi — şi nedesăvîrşirile mele în ale limbii engleze (limba mea maternă este româna, iar engleza nu am învăţat-o în Anglia sau în Statele Unite). Întîmplarea a făcut, însă, să încep cu **Scrisorile**, mult mai uşor de tradus decît alte poezii pentru că sînt alcătuite din distihuri şi fiecare vers este destul de lung pentru a permite „combinări şi permutări“ (doi tetrametri trohaici cu terminaţii feminine). Iar faptul că am găsit un tipar corespunzător în poezia anglo-saxonă m-a încurajat considerabil :

Cînd cu gene ostenite / sara suflu-n luminare...

(Scrisoarea I)

Once upon a midnight dreary, / while I pondered weak and weary,

(E.A. Poe, The Raven)

— Cum poate un tînăr să ajungă un bun traducător ?

— Ca în orice altă îndeletnicire sau profesie, şi în aria traducerilor reuşita depinde de oarecare înzestrare („un procent inspiraţie“ cum spunea Edison, parcă e, totuşi, prea puţin) şi de foarte multă muncă (cele 99 la sută transpiraţie ale aceluiaşi Edison mi se par o cifră corectă, în ciuda greşelii de aritmetică pe care o fac...) perseverenţă, dragoste pentru preocuparea aleasă. Traducător în devenire ce te afli : lasă-te stăpînit de **daimon** şi izgoneşte demonul trufiei, al nepăsării, al discontinuităţii, al lipsei de concentrare, al lipsei de informare... Şi ai să izbîndeşti.

— Acum în pragul celei de-a doua tinereţi, cînd alături de marele public vă dorim să daţi la iveală cît mai multe şi mai trainice opere culturale, dv. ce vă doriţi ?

— Deocamdată, lucrez la o ediţie lărgită a dicţionarului român-englez, la definitivarea traducerii ultimelor balade româneşti ce vor apărea în ediţie bilingvă (Ed. „Minerva“, în colaborare), precum şi a ultimelor traduceri ce-mi revin în cadrul primului volum al **Antologiei poeziei engleze** (B.P.T.) Am înaintat Ed. „Dacia“ primul volum din **Istoria literaturii engleze** (în limba română, pentru uzul marelui public) şi va trebui curînd să trec la elaborarea volumului al II-lea (anii 1700—1832). Ceva mai tîrziu voi relua traducerea unor poezii alese de G. Cosbuc (altă „probă a focului“). Pentru mai tîrziu încă mă gîndesc la o ediţie bilingvă Topîrceanu. Pentru şi mai tîrziu, la ediţii bilingve ale altor poezii muzicale... Închei, aşadar, pe un fond muzical, clasic sau romantic. Ştiinţa a demonstrat (am citit şi eu prin reviste) că pînă şi plantele sînt sensibile la muzica ce li se oferă spre audiţie : muzica dodecafonică etc. le ofilește, cea muzicală le ajută să se dezvolte cum trebuie.

Interviu de Andrei Bantaş

MONDORAMA

În absenţa speranţei

● „Nimic nu poate exista în afara speranţei !“ — ar fi exclamat, poate, unul din eroii lui Saint-Exupery, unul dintre aceia care, asemeni Micului Prinţ, plecau în lume pentru a-şi face prieteni. Totul se petrece după dispariţia oricărei speranţe, a oricărei fărîme de nădejde într-o posibilă schimbare în lumea închisă şi dementă a eroilor puşi în scenă de Samuel Beckett. Scriitorul care, în 1969, primea premiul Nobel pentru a fi prezentat în opera sa fiinţe şi situaţii în care umanitatea secolului XX — sau, cel puţin, o parte din ea — s-a putut recunoaşte în mod exemplar. Dar, firește, universul din **Aşteptîndu-l pe Godot, Murphy, Molloy,** evoluează pe măsura trecerii anilor în sensul unei din ce în ce mai cumplite însingurări, mereu la marginea ce desparte universul lucidităţii omeneşti de fantasmele nebuniei groteşti şi penibile. Ultimul volum semnat de Samuel Beckett şi apărut, la mijlocul acestui an, în **Ed. de Minuit,** grupează, alături de piesa **Paşi,** o serie de alte patru **Schiţe dramatice,** „fragmente de teatru“ datînd, pare-se, din perioada anilor '60.

Citindu-le, mi-am amintit atmosfera, plină de un apăsător tragism dintr-o precedentă piesă de teatru a aceluiaşi autor „Le dépeupleur“. Lumea era reprezentată aici ca un imens cilindru prevăzut, la diverse nivele, cu orificii în care cei aşezaţi în cercul de jos încercau să intre folosindu-se de scări întotdeauna prea scurte. Oamenii se roteau la nesfîrşit în cerc, mai încercînd o dată şi încă o dată, mereu în zadar, să ajungă în locul ce le era desemnat de o fatalitate absurdă. În **Paşi,** motivul mersului este reluat, într-o notă mai obsedantă poate, căci aici paşii nu duc la nimic, nevoia de a merge fiind însăşi condiţia unei femei fără virstă, May ce-şi îngrijeşte, poate de la începutul timpurilor, mama bolnavă, surdă şi complexată de o profundă lipsă de tandreţe. De fapt, drama profundă a tuturor personajelor beckettiene este nu lipsa de dragoste, ci imposibilitatea lor de a realiza, spiritual, sensul acestui cuvînt pe care-l vehiculează mereu ca pe un termen magic dintr-o invocaţie de mult uitată. Fiinţele abstracte din ultimele „schiţe radiofonice“ caută, cu mijloacele de investigaţie ale torturii celei mai moderne, nu cine ştie ce secret poliţist, ci **valoarea reală** a cuvintelor dezlinate ce par să povestească o întîlnire de dragoste, seara, între un bărbat şi o femeie. Altundeva, un om abstract ascultă cu groază şi profundă nelămurire ţipetele noilor-născuţi, fenomen ireal într-o lume a morţii spirituale. Oamenii ce populează scenele viziunii beckettiene şi-au pierdut demult nu numai apartenenţa individuală la un gen anume, dar se pare că, odată cu trecerea timpului, devin din ce în ce mai absenţi fizic, diminuîndu-şi aparenţa reală într-un reflex în negativ proiectat pe scena unei lumi abstracte şi, într-adevăr, „lipsită de ură sau pasiune“. Lipsită însă, prin aceasta, de legătura necesară cu viaţa, cu tot ceea ce poate însemna simţire şi devenire omenească.

Nu credem în virtuţile acestei lumi derizorii, par a spune eroii anonimi ai acestor schiţe dramatice, anulînd, prin însăşi prezenţa lor distructivă, virtuţile permanent umane ale dragostei şi creaţiei, ale morţii şi amintirii. Dar dacă în **Aşteptîndu-l pe Godot** aşteptarea însăşi deschidea un drum — şi acela ipotetic — aici negaţia nu oferă nici o soluţie de schimb, nu se cultivă decît pe sine întru deriderea oricăror idealuri umane. De aici impresia generală, cea resimţită şi de cronicarul de specialitate de la **Time** care scria că „lumea lui Beckett pare trecută sub ploaia unui acid dizolvant“, „o nebunie lucidă dusă pînă la consecinţele sale extreme, acolo unde toate felurile de delir se întîlnesc în tristeţea ultimei disperări“. Această lume a nonidentităţilor este oare cea a secolului nostru ? Oare aceşti oameni-personaje semnifică într-adevăr existenţa, condiţia noastră în mijlocul timpului ? Să ne fie îngăduită îndoiala.

Dacă eroii beckettieni sînt într-adevăr semnificanţi, aceasta se întîmplă numai în cazul unei anume lumi şi al unor anume aspiraţii a căror ratare duce automat în acest infern al singurătăţii căci fraza leit-motiv este „atunci cînd eşti singur, eşti singur“. Lumea aceasta redusă la legile sumare ale unei jungle a supravieţuirii nu poate fi imaginea decît a unei realităţi pe măsură, cea a miilor şi miilor de oameni care recurg la „paradisurile artificiale“ ale drogului, alcoolului sau violenţei mentale pentru a se desprinde de un context profund alienant, cel al societăţii în care trăiesc. Aici se situează, credem, adevărata problemă a cărei consecinţă este generarea acestor situaţii-limită din schiţele teatrale ale lui Samuel Beckett. O problemă care, este perfect adevărat, depăşeşte cu mult sensul unei interogaţii la nivel individual şi poate, în ultimă analiză, pune sub semnul întrebării valorile unei lumi care, într-o nesfîrşită nevoie de a merge cît mai repede pe calea bogăţiei şi progresului, uită adesea în drum povara sufletului.

Cristian Unteanu

Sculpturi de Iulian Olariu

poeţi turci de azi

NAHIT ÜLVI AKGÜN

Soarele

Eşti casa orfanilor
Patul cald al săracilor
Singura poartă luminoasă a cerului
Tu aştepţi luna şi stelele.

Eşti martorul etern al Universului
Focul veşnic al lui Heraclit
Mireasma tuturor florilor, într-una
Cui sclipitor ţintuit în bolta cerului.

Eşti tipsia plină de roade
Mult visate de flămînzi
Apollo e în părul tău
De tine fug în noapte, nebunii.

MÜCAP OFLUOGLU

Celei de lîngă mine...

Cu lumina ta răsfrîntă-n mine
Eşti de-a-pururi sufletul meu
Chiar de-s departe de tine
Fiinţa-mi sălăşlue-n al tău eu.

Mi-ai alungat din minte gîndul negru
Tu, cea frumoasă, strălucind ca o stea.
Mi-ai redat speranţa în făptura zilei
M-ai făcut să-mi iubesc viaţa mea.

ŞÜKRAN KURDAKUL

Gardianul

Copacul cutremurat de capriciile toamnei
Trădătorul, la cheremul avutului.
Ca un riu sterp, secat e
Gardianul pătruns în fiinţa mea.

Chiar dacă glasu-mi înfundat
Va tremura de durere
Vocea mea ajunge la cei mulţi.
Degeaba zăngăni chei ferecate la briu
Lumina din mine
Nu are oprelişti.

NAZMI AKIMAN

Nu-i în zadar

Nu-i în zadar să risipim norii
Să ne-afundăm piciorul în pămînt
Să alungăm vălul beznei
Din privirile noastre
Să ieşim la un capăt de lumină.
Nu-i în zadar
Să alergăm spre evul nou
Cu un ţipăt de nou-născut.

A. RIZA ERGÜVEN

Veniţi, păsări, veniţi!

Am trăit ieri
Apuc azi
Mîine ?

Am scormonit glia,
Car apă-n bostan
Semăn sudoare.

Zina primăverii se arată
Un cîntec îngîn copacilor
Veniţi, păsări, veniţi !

În româneşte de Erem Mélike Roman

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

La Atena a apărut volumul:

„PROZATORI ŞI POEŢI ROMÂNI“

● În întîmpinarea aniversării a 60 de ani de la realizarea statului unitar român, cunoscuta editură ateniană „Dorikos“ a scos de sub tipar un volum de 250 pagini intitulat „Prozatori şi poeţi români“. Antologia a fost alcătuită şi tradusă de regretatul scriitor Menelaos Ludemis, cu ajutorul poeţilor Dimos Rendis-Ravanis şi Lambros Zogas. Capitolul de **proză** cuprinde : schiţe, nuvele, povestiri, fragmente de roman, de D. Bolintineanu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Laurenţiu Fulga, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, Nicolae Ştefănescu, Fănuş Neagu, D.R. Popescu şi Ion Băieşu.

Capitolul **eseuri** este ilustrat de semnăturile lui : George Macovescu, Mircea Malița şi Octavian Paler.

De un spaţiu important se bucură capodoperele **poeziei populare.**

Cea mai mare parte a volumului este dedicată **poeziei româneşti clasice şi contemporane.**

Florilegiul este alcătuit din opera următorilor poeţi : Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Duiliu Zamfirescu, George Coşbuc, Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, Octavian Goga, George Bacovia, Ion Minulescu, George Topîrceanu, Emil Isac, Ion Pillat, Demostene Botez, Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Vinea, George Călinescu, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Camil Baltazar, George Lesnea, Ilarie Voronca, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Dragoş Vrînceanu, Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Constantin Nisipeanu, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Vlaicu Bîrna, D. Stelaru, Maria Banuş, Ion Sofia Manolescu, Gellu Naum, Magda Isanos, George Dan, Geo Dumitrescu, Veronica Porumbacu, Francisc Păcurariu, Ştefan Augustin Doinaş, Mariana Dumitrescu, Victor Felea, Ion Caraion, Nina Cassian, Aurel Gurghianu, Traian Iancu, A.E. Bakonsky, Tudor George, Victor Tulbure, Dumitru Trancă, Dan Deşliu, Radu Cîrneci, Dumitru Popescu, Toma George Maiorescu, Ion Dodu Bălan, Alexandru Andriţoiu, Ion Brad, Ion Horea, Vasile Nicolescu, Aurel Rău, Alexandru Căprariu, Tiberiu Utan, Petre Stoica, Petre Ghelmez, Dana Gheorghiu, Anghel Dumbrăveanu, Nichita Stănescu, Romulus Vulpescu, Ovidiu Genaru, Florenţa Albu, Nicolae Labiş, Corneliu Şerban, Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, Ion Gheorghe, Nicolae Dragoş, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Constanţa Buzea, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, G. Aiboiu, Dinu Flămînd, Mara Nicoară, Ioana Diaconescu, Mircea Dinescu.

Antologia se bucură de o primire călduroasă din partea cititorilor greci.

REVISTA STRĂINĂ

● **PRINTRE CELE 25 DE ŢĂRI** europene participante la Expoziţia de carte ştiinţifică de la Budapesta este prezentă cu un bogat stand şi ţara noastră. Un loc de seamă, între celelalte lucrări prezentate, îl ocupă operele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, documentele Congresului al XI-lea şi ale Conferinţei Naţionale a partidului, alte lucrări de literatură politică. Sînt expuse de asemeni cărţi de beletristică, istorie, ştiinţe sociale precum şi periodice publicate în limbi de circulaţie internaţională.

● **POSTUL NAŢIONAL DE RADIO** din Senegal a difuzat o emisiune consacrată vieţii şi creaţiei lui Ciprian Porumbescu, cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la naştere. Emisiunea a fost ilustrată cu două dintre cele mai cunoscute creaţii ale compozitorului „Balada“ şi cîntecul „Tricolorului“.

● **CEZAR BALTAG, ANEMONE LATIZINA ŞI RADU LUPAN,** participanţi la ediţia 1978 a Festivalului Internaţional de poezie organizat de „Antioch International Writing Programm“ sînt prezenţi în caietul publicaţiei **The Atlantic Review** cu o sugestivă selecţie de versuri.

● **ULTIMELE NUMERE** ale revistei literare „Varlik“ care apare la Istanbul sub îngrijirea cunoscutului om de cultură turc Yasar Nabi Nayir publică în continuare traduceri din lirica românească. Astfel într-un număr recent al revistei se publică pentru prima dată în Turcia poezii de Mihai Eminescu. Numărul din august al revistei are pe copertă o gravură semnată de Victor Rusu Ciobanu ; poezia românească este reprezentată de Nicolae Dragoş şi Toma George Maiorescu. Traducerea poeziilor în limba turcă este semnată de Erem Mélike Roman.

● **O SERIE DE VOLUME** recente de literatură română, citite şi recenzate în textul original, atrag nu mai puţin atenţia unor publicaţii străine. Astfel Nicholas Catanoy se ocupă, în **World Literature Today** (Spring 1978, p. 275—276) de Leonid Dimov **(Dialectica virstelor)** şi de Marin Sorescu **(La Iliieci).** Acelaşi critic prezintă opere de Ana Blandiana **(Cele patru anotimpuri)** şi Saşa Pană **(Culoarea timpului)** în aceeaşi publicaţie americană **World Literature Today** (respectiv Winter 1978, p. 98 şi Autumn 1977, p. 608).

● **REVISTA FRANCEZĂ** „Poésie“ include în sumarul ultimului său număr (5/1978) o serie de **Poèmes** semnate de Leonid Dimov.

● **RECENTA EDIŢIE FRANCEZĂ** (Complexe, P.U.F.) a lucrării lui Adrian Marino, **La Critique des idées littéraires,** se bucură de foarte bune ecouri în presa francofonă. Astfel, cronicarul revistei **Les Nouvelles Littéraires** (6—13 juillet 1978), Daniel Oster apreciază că „proiectul lui Marino de a elabora o metodă de cercetare capabilă să fundeze o istorie a ideilor literare independente de istoria operelor este foarte **(infinément)** fecund şi educător...“, în timp ce Jacques de Decker **(Le Soir,** 6 septembrie 1978) consideră apariţia cărţii drept „un eveniment în lumea francofonă...“ Criticul român a dat pe aceeaşi temă şi un interviu postului de radio **France-Culture,** transmis în ziua de 18 septembrie. Versiunea germană a aceleiaşi cărţi este supusă unei analize în revista **Beiträge zur Romanische Philologie** (R.D.G.), nr. 2/1977 pp. 351—354 (Rita Schober).

● **ULTIMELE TRADUCERI** în limbi străine din poezia lui Tudor Arghezi continuă să se bucure de atenţie din partea criticii de peste hotare. Astfel **Selected Poems of Tudor Arghezi** (Michael Impey — Brian Swan) sînt prezentate (elogios) de Eric Tappe, în **The Slavonic and East European Review** (nr. 1/1978, pp 122—123) şi de T.A. Perry, în **World Literature Today** (3, Summer 1977, p. 430). **Poeme (Poems)** (versiunea Edmée Gregorian) atrage de asemenea atenţia cititorilor străini : Edoard Roditi în **World Literature Today** (Spring 1978, pp. 275).

● **PREMIUL DE POEZIE** decernat anul acesta lui Marin Sorescu de către **Academia artelor** din Florenţa este foarte favorabil comentat în **Le Monde des livres,** la rubrica **La Vie littéraire** (23 juin 1978) : **Un paysan du Danube, prix de poésie à Florence.**

● **CITITORII DE LIMBĂ GERMANĂ** pot citi un fragment din proza lui Al. Ivasiuc în revista din R.D.G., **Sinn und Form** (mai-iunie 1978, pp. 528—543), sub titlul **Sie haben den Wächter erschossen,** în traducerea lui Valentin Lupescu. Acelaşi traducător semnează şi un articol introductiv despre opera romancierului român : **Vom Essay zum politischen Roman** (pp. 544—546).

● **UN NOU STUDIU** publicat în străinătate despre primul mare critic marxist român G.D. Gherea aparţine lui Michael Kitch, lector de Istoria Românilor la S.S.E.E.S. (London) : **Constantin Dobrogeanu-Gherea and Rumanian Marxism,** în **The Slavonic and East European Review** (1/1977, pp. 65—89). Poate fi reamintit cu acest prilej că aceluiaşi cercetător englez i se datorește şi studiul : **Constantin Stere and Rumanian Populism,** apărut anterior în aceeaşi revistă londoneză (aprii 1975, pp. 248—271).

● **IN ACTAS DEL QUINTO CONGRESSO INTERNATIONAL DE HISPANISTAS** (Bordeaux, 2—8 septembrie 1974), de curînd editate (Instituto de Estudios Ibericos e Iberoamericanos, Universidad de Bordeaux, III, 1977), hispanista română Domniţa Dumitrescu publică (pp. 345—354) textul comunicării : **Sobre la terminologia cromatica en la poesia de la generacion del 27.** Aceleiaşi active cercetătoare i se datorește şi contribuţia : **La metafora ultraista y la generacion del ventisiete,** în : **Actas del Simposio Internacional de Estudios Hispánicos,** Budapest, 18—19 de agosto de 1976 (Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978, pp. 171—176).

● **D. J. DELETANT,** de la S.S.E.E.S. (Londra) prezintă cititorilor revistei **The Slavonic and East European Review** (2/1977, pp. 284—285) într-o recenzie tehnică, lucrarea lui R. Theodorescu, **Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale.**

● **RECENTA EXPOZIŢIE** de artă românească de la Londra este elogios prezentată în **Times Literary Supplement** (9 june 1978, p. 640) : „Expoziţie interesantă, inteligent prezentată“... Paciurea şi Brâncuşi se bucură de o reală admiraţie artistică (titlul cronicii, ne emnată în tradiţia revistei : **Pleasantey Romanian).**

● **ÎMPLINIREA VÎRSTEI DE 80 DE ANI** a cunoscutului sculptor englez Henry Moore a fost marcată

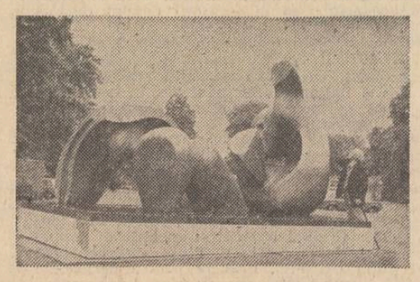

de aprobarea vizitării de către public a unui număr de 10 lucrări în bronz aflate în Kensington Gardens, unul din parcurile regale din Londra. Pe lîngă operele sale, din diferite muzee şi parcuri din lume, anul acesta amatorii de artă îi vor putea admira o serie de realizări care se găsesc în casa şi studioul său de la ţară şi pe pajiştile care o înconjoară, la Much Hadham în apropiere de Londra. Născut la 30 iulie 1898 la Castleford, Henry Moore, fiu de miner, este de origină irlandeză, fapt care pare să fi contribuit din plin la realizarea formelor dramatice care predomină opera sa.

● **COLECŢIA „DU MONDE ENTIER“** a editurii Gallimard publică, în traducerea lui J. F. Reille, cea de-a treia carte a odelor lui Pablo Neruda, "Troisième livre des odes". Marele poet chilian cîntă în odele sale lucrurile cele mai modeste ale vieţii cotidiene dar şi eternele teme care obsedează omul : vîrsta, bătrîneţea, stelele, lumina, norii. În „Odes de tout le monde“ el îşi proclamă intenţia : „...Eu vînd ode neînsemnate, de toate culorile şi de toate mărimile serafice sau albastre sau violente, pentru a mînca, pentru a dansa, pentru a fi şi pentru a nu fi...“.

● **REVISTA CHINEZĂ** „Literatura mondială“ a reapărut la Pekin după o pauză de 12 ani. Cuvîntul introductiv la acest număr al revistei este semnat de cunoscutul critic Fen Cin care subliniază că deşi „cultura străină nu poate să înlocuiască cultura naţională, ea poate să îmbogăţească spiritul şi să stimuleze progresul în cadrul culturilor naţionale“.

● **DESPRE SCRIITORUL AMERICAN HENRY MILLER,** autor al cunoscutelor volume „Tropicul Cancerului“, „Tropicul Capricornului“, „Plexus“, — s-a scris o carte HENRY MILLER GRANDEUR NATURE care îl descria în timpul boemei; editura Gallimard publică anul acesta, în collection Blanche, sub semnătura lui Brassaï volumul HENRY MILLER ROCHER HEUREUX în care Miller, devenit celebrităte mondială, este descris de autor într-o serie de întîlniri în Europa şi în California. Căsătoriile, copiii, dezamăgirile sentimentale, călătoriile sale în Franţa, în Midi pe urmele lui Nostradamus, anecdote, amintiri, întîlnirile sale cu Durrell, Perlès, Brassaï. Lucrarea a fost adnotată de Miller însuşi, consemnîndu-şi părerile, şi confruntîndu-şi amintirile cu cele ale autorului, prietenul său.

● **U.N.E.S.C.O. A EDITAT DE CURÎND UN AFIŞ-CALENDAR** cu tema ANUL INTERNAŢIONAL AL COPILULUI 1979 Desenul afişului, în afara calităţilor artistice, viziune plastică şi tehnică contemporană, face apel în mod deosebit la responsabilitatea adulţilor faţă de copii.

● **„CÎNTECUL DESPRE ARBORE ŞI TRANDAFIR“** este noul film al regizorului Ladislav Rychman în care rolul principal îl deţine cunoscutul actor sovietic Viatceslav Tihonov. Eroul filmului vine la Praga ca expert în instalaţii de forare de tuneluri în vederea construcţiei metroului din oraş. Ajuns aci, caută oameni şi amintiri din vremea cînd, cu 30 de ani în urmă, luota ca soldat pentru eliberarea capitalei. Printre ceilalţi interpreţi se remarcă Jelen Sebestová, Václav Mares, Ivan Richter, Jan Kuželka.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
44
(862)
Sîmbătă
4 noiembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Îndemnuri gravate în conștiințe

În acest anotimp, cînd ogoarele țării își arată în lumina soarelui roadele, am fost martori, participanți ai unei săptămini bogate în evenimente social-politice, de deosebită însemnătate pentru activitatea amplă de construcție în care este angajat întregul nostru popor.

Vibranta manifestare care a avut loc în orașul Pitești, consacrată tradiționalei sărbătoriri a „Zilei recoltei" a evidențiat, prin sintetica trecere în revistă a izbînzilor obținute de oamenii muncii din agricultură, caracterul viguros, sănătos al întregii noastre economii, justețea orientărilor adoptate de partid pentru prosperitatea multilaterală a patriei. În cuvîntarea rostită cu acest prilej de tovarășul Nicolae Ceaușescu au fost exprimate cu claritate obiectivele primordiale ce stau în fața agriculturii socialiste, a cercetării științifice, a tuturor factorilor chemați să acționeze pentru modernizarea continuă a agriculturii, pentru creșterea bunăstării generale.

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, ale cărei lucrări s-au desfășurat în cursul acestei săptămini, avînd la ordinea de zi probleme de major interes pentru destinul națiunii noastre, a pus în fața partidului, a tuturor organelor de partid și de stat, sarcina intensificării eforturilor tuturor oamenilor muncii în vederea realizării unui program suplimentar de dezvoltare mai rapidă economico-socială a țării și a programului de creștere mai accentuată a nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru traducerea cu hotărîre în viață a obiectivelor stabilite de Congresul al XI-lea și Conferința Națională ale partidului. Încă o dată, prin cuvîntul secretarului general al partidului s-a subliniat necesitatea întăririi spiritului de răspundere în toate domeniile, a manifestării unei exigențe maxime față de desfășurarea întregii activități, în așa fel încît — prin participarea energică a maselor largi de oameni ai muncii la realizarea obiectivelor prevăzute — să se asigure în continuare valorificarea superioară a posibilităților existente, drumul către noi împliniri în toate sectoarele vieții economice și sociale, trecerea cît mai rapidă a României de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la acela de dezvoltare economică medie.

Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, **actuala Sesiune a Marii Adunări Naționale au dat expresie voinței unanime a poporului, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, de a face totul pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru dezvoltarea continuă a industriei, agriculturii, științei și culturii, pentru afirmarea României ca o țară demnă, suverană și independentă, ca o țară al cărei popor este hotărît să construiască neabătut socialismul și comunismul, idealuri superioare ale umanității.**

Chemarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste **este întîmpinată cu patriotică emoție de întreg poporul român, care va celebra în acest moment de împliniri socialiste, șase decenii de la unirea Transilvaniei cu România, un eveniment epocal, care a consfințit încununarea aspirațiilor și luptei de veacuri pentru eliberare națională și unitate statală. Cu istorică îndreptățire, Chemarea relevă rolul hotărîtor care a revenit Partidului Comunist Român în soluționarea problemelor fundamentale ale societății românești în interesul întregului popor, în asigurarea propășirii continue a patriei, în afirmarea drepturilor și libertăților democratice, în edificarea unei politici interne și internaționale care se bucură de prestigiu și unanimă recunoaștere.** „Strîns uniți în jurul Partidului Comunist Român, al Comitetului său Central, al secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **se spune în Chemare** — să acționăm ca un singur om, pentru apărarea și consolidarea libertății, independenței și suveranității patriei, a minunatelor cuceriri revoluționare obținute prin lupta și munca întregului popor".

Un îndemn firesc, un îndemn adînc gravat în conștiința fiecărui fiu al țării, un îndemn căruia faptele de azi și de mîine îi vor lumina realismul și măreția.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

Monumentul lui Mihai Viteazul ridicat la Cluj-Napoca (Opera sculptorului Marius Butunoiu)

Dreapta – mplinire

Puternic bate clopotul Unirii
În Alba noastră și-azi ca-n orice zi
Și cu cît trece timpul toți românii
Mereu mai tare îl vom auzi.

Mihai Viteazul a-mplinit porunca
Din moși strămoși, ce-n veci va lumina,
Poruncă dreaptă ce pe totdeauna
Cu nici o spadă nu s-o mai schimba !...

Virgil Carianopol

● În paginile 4 — 5 : ● A PATRIEI CINSTIRE ● Poeme de Ioan Alexandru ● „Ușile" — proză de Dumitru Dinulescu ● Rubricile noastre : ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică

INSTANTANEE

Drumurile Mioriței

Învățăcelul : — Ce spuneți, magistre, de noua carte a lui D.I. Suchianu : **Foste adevăruri viitoare,** recent apărută în Editura Minerva ?

Eudoxiu : — Sînt niște „studii literare" foarte interesante, ca tot ce semnează acest veșnic tînăr octogenar, mereu pe linia întîi de atac. Îl urmăresc cu nestinsă pasiune, încă de pe cînd eram pe băncile Universității.

Învățăcelul : — Eu unul, n-am putut trece dincolo de primul studiu, **Estetica „Mioriței"**, în care se susține că păstorul n-a murit, că...

Eudoxiu : — Și ce te miră? Sache, cum îi spun lui Suchianu prietenii, ne-a deprins de mult, de totdeauna, cu punctele lui de vedere, în răspăr cu părerile comune.

Învățăcelul : — Credeți și d-voastră că păstorul din baladă n-a murit ?

Eudoxiu : — Dacă ar fi să-l credem pe Andrian Fochi, care a publicat în 1964, în Editura Academiei Române, monumentala lucrare despre

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

Ferestre către cetate

Cineva mi-a zis deunăzi că detestă pe un confrate, poet, care a scos pînă azi patru volume de versuri și care și-ar folosi prin urmare literatura ca „marfă". Eminescu, zicea acest amic, a publicat în viața lui o singură carte și aceea în chip întîmplător și oarecum în contra voinței proprii. Ei bine, nu e așa. Mai întîi că Eminescu se gîndea (avem indicii) la apariția unui volum și numai evenimentele vieții și o muncă istovitoare pe care n-o merită-l-au împiedicat să-și adune poeziile mai iute decît au făcut-o alții pentru ei. Dar în spatele acestui așa-zis dezinteres pentru publicare zăceau nenumărate producții de temperatură înaltă, din care s-ar putea extrage cu ușurință douăzeci-treizeci de volume. Așa de „neînsemnată" numeric în timpul vieții, opera eminesciană capătă în absolut proporții nepereche.

Una e fuga de umanitate și detestarea omenirii în secret și alta cenzura propriei producțiuni în vederea unei opere de valoare înaltă. Dacă Arghezi n-a publicat pînă la 47 de ani nici un volum, nu decurge de aici că în 1927 el a apărut ca un bolid în literatura noastră și că ura publicul. Acest punct de vedere e neadevărat și vădește o mentalitate înapoiată, de „fin de siècle". Numai Des Esseintes, eroul lui J.K. Huysmans, se izola într-un castel și degusta în tăcerea profundelor arcade versuri rare de poeți decadenți. În cursul vieții lui Eminescu i s-a publicat un singur volum, însă poetul cobora ziua în agora spre a combate, scria în fiecare zi cîte un articol jurnalistic, retrăgîndu-se noaptea la lumina selenară ca să audă rotația galaxiilor. El nu fugea de lume ci voia să-i sporească înțelesuri cu un sunet nou, esențial

Și atunci, pentru ce să nu publici mai mult de un volum în cursul vieții, ba chiar patrucinci dacă nu zece ?

Dintr-un motiv foarte simplu : scriitorul nu este izolat în condiția lui elitară. Creatorului, de orice expresie, îi trebuie confruntare și prin urmare raport. Numai o trufie veleitară e capabilă să rupă firele cu umanitatea și să se închidă într-o cameră de plută sterilă. Un creator fără critică e un autodidact care descoperă America a doua oară. El se teme de propagarea în public dintr-o secretă intuiție a nulității

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Poezia și lupta pentru unitatea națională (II)

Impulsurile și elanurile date literaturii române de războiul pentru independență au continuat și după marea biruință de la Plevna, pentru a o contura cît mai pregnant în inimile urmașilor, ele cunoscînd o nouă recrudescență în preajma și după aniversarea primului sfert de veac de la luptele din Balcani.

Este perioada în care apare romanul lui Duiliu Zamfirescu **În război,** publicat mai întîi în „Convorbiri literare" (1897—1898), marile evocări în proză ale lui George Coșbuc, **Războiul nostru pentru neatîrnare** povestit pe înțelesul tuturor, volumul de poezii al acestuia intitulat **Cîntece de vitejie** (1904), urmate de **Povestirile din război** ale lui M. Sadoveanu (1905) și de **Schițele din război** (1908) publicate de Emil Gîrleanu. Recenzînd volumul de poezii al lui George Coșbuc — volum consacrat în mare parte eroilor de la Plevna, lui Basarab, învingătorul lui Carol Robert, lui Ștefan cel Mare și lui Mihai Viteazul, lui Tudor Vladimirescu și atîtor alți eroi ai patriei — N. Iorga scria că aceasta „este cartea cea mai ocrotitoare de inimi pe care a scris-o un poet român".

Concomitent cu acestea, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, tematica patriotică se lărgește, ea dobîndind, în spirit pașoptist, o puternică patină de actualitate, abordînd problema originii și continuității noastre naționale, a luptei pentru desăvîrșirea unității statale românești.

Din acest punct de vedere este semnificativă, pe de o parte, creația poetică a lui Victor Vlad Delamarina — **Noi ni-s acasă** — apărută în ziarul „Dreptatea" de la Timișoara (1894) și apoi monografiile publicate de N. Iorga în amintirea lui Mihai Viteazul, simbolul unirii, **Scurtă istorie a lui Mihai Viteazul în amintirea celor săvîrșite acum trei sute de ani,** (1900) și **Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc,** (1900) și de istoricul bănățean Ioan Sârbu, **Istoria lui Mihai Vodă Viteazul** (2 vol 1904 și 1907). În primul din cele două volume dedicate marelui viteaz, Ioan Sârbu, un istoric aproape uitat astăzi, adresa Transilvaniei unul din cele mai înălțătoare imnuri, comparabil cu vechea evocare a lui N. Bălcescu: „Transilvanie! Transilvanie! Țară de pădure, Țară de peste Munți, Țară plină de atîtea daruri dumnezeiești! Pămînt roditor... munți ce ascund bogății de aur, de sare și de cărbuni, munți ce și-au deschis sinul să verse riuri binecuvîntate peste văile și cîmpiile tale!".

Monografiilor despre Mihai Viteazul, N. Iorga le adăuga în 1904 și **Istoria lui Ștefan cel Mare, povestită neamului românesc** cu prilejul comemorării a 400 de ani de la moartea sa.

Omagiului lui N. Iorga îi se asociau și poeții transilvăneni Șt. O. Iosif și Octavian Goga, primul prin poemul **Din zile mari,** scris la mănăstirea Putna, în preajma mormîntului viteazului voievod, iar al doilea, prin poezia **De la noi,** publicată în revista „Luceafărul".

Nimeni, de la Eminescu și pînă atunci, n-a găsit accente mai vibrante pentru a evoca personalitatea învingătorului de la Baia, de la Podul Înalt, din Codrul Cosminului, semnificația lui națională: „Acolo dormi tu arhanghel bătrîn, / Tu Ștefane, Sfînt voievode, / Ce-ai scris strălucirea norodului tău, / Cu singe dușman de noroade. / De sfînta ta dreaptă, de spada ta sfîntă, / Spun toate poveștile slovei, / Să nu se-nfioare de numele tău / Nu-i frunză în codrii Moldovei... / Măria Ta. Sîntem bătuți de nevoi, / La noi în zadar ară plugul, / Căci holdelor noastre cu spicul de aur / Streinul le fură belșugul"

Marele cîntăreț al timpului, „poetul pătimirii noastre", „poeta vates", avea de altfel să fie Octavian Goga prin care poezia patriotică românească s-a ridicat pe noi culmi. Volumul său din 1905 — **Poezii** — a fost cea mai înălțătoare realizare patriotică și artistică a timpului. Poeziile sale inspirate din durerea Ardealului oprimat captivau și emoționau ca adevărate strigări sfîșietoare: „La noi sînt codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă, / La noi atîția fluturi sînt / Și-atîta jale-n casă... / La noi de jale povestesc / A codrilor desișuri, / Și jale duce Mureșul / Și duc tustrele Crișuri... / Iar codrii ce-nfrățiți cu noi / Își înfioară sînul, / Spun că din lacrimi e-mpletit / Și Oltul nost bătrînul."

Volumul, premiat de Academia Română în 1906 în urma unui raport al lui Titu Maiorescu, va fi elogiat, pe lîngă prestigiosul pontif al criticii literare, de principalii cărturari ai epocii, N. Iorga, C. Stere, V. Goldiș, Sextil Pușcariu, și va fi retipărit într-un timp record în patru ediții. Strofe din el se citesc și de la tribuna Camerei deputaților, și se recită la solemnități și festivaluri. Poetul e socotit marele cîntăreț al neamului. Poezii ca **Rugăciune, Noi, Oltul, Plugarii, Clăcașii,** sînt considerate ca bucăți de antologie, intrate definitiv în patrimoniul literar românesc. Volumele următoare — **Ne chiamă pămîntul** (1909), **Din umbra zidurilor** (1913), — fără a avea prospețimea și vigoarea celui dintîi, continuă același fir al revoltei și întreține prestigiul poetului.

Și alături de Goga, unindu-și cîntarea cu a lui, se mișcă întregul Ardeal. Revistele **Luceafărul, Transilvania, Cosînzeana,** ca și ziarele **Tribuna, Gazeta Transilvaniei, Românul** publică în fiecare număr articole și poezii patrio-

Vasile Netea

Continuare în pag. a 5-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Cronica literară de M. Ungheanu** ● **Viața cărților** ● **Fragmente critice :** „Elegiile lui Nichita Stănescu" **de Eugen Simion** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Mapamond :** ● **Cultura românească în lume** ● **Revista străină** ● „La Suzdal și Vladimir" — **note de călătorie din U.R.S.S., de Vasile Ileasă** ● **Din lirica sovietică**

Sensul tradiției
Călinescu și Lovinescu

(I)

G. Călinescu face el însuși o evidență din faptul că prin afirmarea unei tradiții anterioare occidentalizării se opune punctului de vedere lovinescian din „Istoria civilizației române moderne". Cum bine se știe, Lovinescu își fonda din punct de vedere istoric concepția sa pe absența unei tradiții constituite ca atare și fixate „în multiplele forme ale culturii". El admitea totuși prezența unui „element fix" rezidind în latinitate (nu ca formulă somatică, ci mentală). Istoria noastră pînă în veacul al XIX-lea desfășurată în mediul „de dizolvare morală" al vieții răsăritene este considerată ca o abatere de la virtualitățile rasei, de la „esența sufletului românesc". Abia contactul integral cu civilizația și cultura apuseană ce a avut loc în secolul al XIX-lea a însemnat „o reluare a adevăratei continuități etnice și ideale". Și pînă atunci, la originea oricărui element de progres a stat o influență occidentală : „Începînd cu veacul al XV-lea și pînă în veacul al XIX-lea, istoria culturii românești și-a însemnat (...) progresele sub influența apusului..."

Civilizația și cultura română sînt datorate, așadar, contactului cu Occidentul și singura soluție eficientă pentru dezvoltarea lor viitoare o constituie imitația în continuare a modelelor lui. Lovinescu amendează, se știe, teoria maioresciană a „formelor fără fond", insistînd asupra funcției stimulatoare a formelor. Aceste forme „goale", care sfîrșesc însă prin a-și crea un conținut, reprezintă pentru el singura alternativă la „barbaria orientală". Termenul însuși de „barbarie orientală" e reluat de la Maiorescu, partizan al unei evoluții organice, lente, și dușman al formelor exterioare, al „stafiilor fără trup", dar și al stării vegetative în care a fost „cufundată" societatea românească pînă în secolul al XIX-lea.

Deși consideră tradiția noastră orientală „un amestec de elemente eterogene", Lovinescu nu operează disocieri în cadrul ei și o respinge în bloc. Susținătorilor ei, Lovinescu le cere un inventar, un „corpus" al elementelor de cultură tradițională. Gestul e, bineînțeles, retoric. „Numai arareori, spune el, ancora civilizației române se lovește de terenul solid al tradiției naționale".

De-a lungul întregii sale lucrări, Lovinescu insistă asupra lipsei de consistență a formelor instituționale și culturale ale Evului Mediu românesc. Pretextul îi-l oferă de fiecare dată soluțiile organiciste atît de des recomandate în istoria culturii noastre, de la Mihail Kogălniceanu pînă la Rădulescu-Motru. Trecutul nostru

Mircea Martin

Continuare în pag. a 7-a

colocviile «luceafărului»

UN AN DE LA DEBUTUL DEZBATERII :

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

(II)

● Participă ● Edgar Papu ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Solomon Marcus ● Paul Anghel ● Nicolae Dragoș ● M. Ungheanu

(În paginile 3 și 6)

CARTEA CU PRIETENI

Erik Majteny

Ne despart două magnolii în care suspină de febră căutînd loc în candelă, ploile de primăvară. Nu unesc povești părăsite în mirodeniile timpului și un drum cu mașina, iarna, sub lună printr-un ținut înzăpezit. Brazi naivi sau poate cedri (ramurile scînteiau albastru și se legănau, trunchiurile se visau schimbate-n lăzi de zestre) ne erau prieteni fără deznodămînt. Erick, lîngă umărul meu, spunea de dragoste : „În urmă și-naintea / a fost și fi-va cîntul — / ulciorul plin, izvorul, ulcior de lut : pămîntul, / o, liniște-nfrunzită / a orelor fugare / răspuns discută / cu rima întrebare... /.

Și eu, ascultîndu-l, mă simțeam prizonier sub un portal ornat cu lămîi și-mi sprijineam sufletul într-o bardă bătută cu stele. Ningea. Și noaptea era plină de elan, cu ochii lîngă oala de rachiu amestecat cu piper. Și cum Erik se

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

ALEXANDRU DUȚU „Cultura română în civilizația europeană modernă"

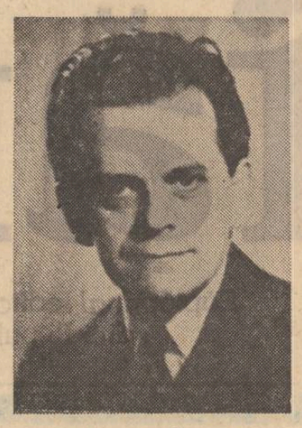

Cercetarea aprofundată a istoriei culturii și literaturii române a provocat în ultimul deceniu un adevărat proces de revizuire a concluziilor vechi și a soluțiilor inițiale de interpretare. Cartea lui Alexandru Duțu, **Cultura română în civilizația europeană modernă,** se arată preocupată de felul cum s-a alcătuit civilizația română modernă și de felul cum a fost înțeleasă constituirea ei în timp. Nu e greu de observat, pornind chiar de la titlu, că sinteza pe care ne-o prezintă Alexandru Duțu se înscrie în sfera temelor culturale care cuprinde și scrierea lui E. Lovinescu **Istoria civilizației române moderne** singura lucrare cu acest titlu din bibliografia românească a temei. În lucrarea lui Alexandru Duțu numele lui E. Lovinescu nu este niciodată pomenit, fapt cu atît mai curios cu cît autorul ține să nu lase pe dinafară nimic din ceea ce are atingere cu preocupările lui. Sfîrșitul perioadei de care se ocupă Alexandru Duțu, secolele XVI—XIX, coincide cu începutul perioadei care intră în raza atenției lui E. Lovinescu. Cu toate acestea indicele de nume nu conține nici o trimitere la autorul **Istoriei civilizației române moderne.** Amnezia se explică prin simplul fapt că Alexandru Duțu nu agreează polemicile în sine, concentrîndu-se asupra noutății cercetării sale și mai puțin asupra combaterii insistente și individualizate a punctelor de vedere opuse.

Autorul **Culturii române în civilizația europeană modernă** evită tradiționalul capitol de bilanț al stadiului problemei cercetate intrînd direct în materia propriei lucrări. Proceedul maschează caracterul profund polemic al acestei cărți care merită o mai largă audiență nu numai prin angajarea ei deschisă într-una din marile polemici privind istoria culturii românești cît și prin critica metodelor de lucru întîlnate și, evident, prin concluziile avansate. **„Eliberînd studiul culturii române de obsesia sincronizărilor,** scrie Alexandru Duțu, **cercetarea istorică va putea marca locul culturii române în civilizația continentului, surprinzînd dinamica internă a vieții intelectuale române și depistînd în asimilări o parte dintr-un dialog, care, în cealaltă parte, conține replică și difuziune".** (p. 231) Aceasta e fraza program a cărții așezată însă, ciudățenie a redactării, undeva spre sfîrșitul cărții, ca o concluzie și nu la începutul ei ca un enunț. Intenția autorului e de a restitui adevărata înfățișare a culturii române de-a lungul vremii, îndepărtînd imaginea ei contrafăcută după modele europene inadecvate și de aceea dezavantajoase. Alexandru Duțu definește vocația culturii române drept o vocație europeană, dar observă că această vocație nu poate fi înțeleasă după aprecierea **„că Europa** este totuna cu **Occidentul".** Cea mai barbară consecință a acestei confuzii, dovadă încă vie a unui mod de a gîndi și a acționa plin de suficiență, sînt citeva restaurări de vechi monumente arhitectonice românești de către renovatorii străini care au desființat liniile stilului local „occidentalizînd" inutil un trecut care-și avea propria sa configurație europeană. **„La Argeș, Tîrgoviște, Putna sau Suceava, arhitecți formați în medii culturale deosebite au purces la reconstruiri totale, cu convingerea că lumea începea cu ei; monumente de mare vechime. precum Tismana sau Bistrița olteană, au fost reclădite în stiluri depășite care nu se implantaseră, la vremea lor, în cultura română. Confuzia grosolană dintre modernizarea unui oraș și modernizarea unei mărturii a lipsit istoria noastră culturală de citeva documente de cea mai mare importanță".** (p. 212) Vestejind efectele occidentalizărilor excesive cu consecințe nefaste, Alexandru Duțu vizează o întreagă mentalitate care proiectează nu numai asupra unor relicve istorice o lumină falsă ci chiar asupra desfășurării istorice a faptelor. Una din ideile istoriei civilizației scrisă de E. Lovinescu este că România modernă datorează totul unui occident salvator care a scos-o dintr-o sferă de influență răsăriteană infecundă, păgubitoare. Astfel de aserțiuni are în vedere desigur autorul **Culturii române în civilizația europeană modernă** cînd scrie: **„Intelectualii pașoptiști au proclamat programatic vocația europeană a culturii române; dar nu ei au introdus cultura română în civilizația europeană, așa cum ne-ar putea face să credem interpreții care, întrucît nu cunosc și nu înțeleg forma de universalitate europeană în care s-a înscris cultura română pînă în secolul XVIII, pretind că alfabetizarea culturală a poporului român a început din momentul în care acești savanți întîlnesc, pe treptele timpului, în versiune română** Tragedia lui Lentor..." (p. 215) Alexandru Duțu își propune să fixeze profilul acestei forme de universalitate în care s-a înscris cultura română și să precizeze locul și rolul acestei culturi în ea.

Premiza de la care pleacă sinteza asupra culturii române în civilizația Europei moderne este că opoziția dintre „occidentul dinamic" și „orientul letargic" sau „occidentul progresist" și „orientul stagnant", cu care multe lucrări de istorie mai operează, este o falsă opoziție. Ea rămîne rezultatul unei priviri comparative care ia drept unic criteriu occidentul. Realitățile românești, realitățile sudesteuropene pentru a fi bine înțelese au nevoie, ni se spune, de căutarea criteriului intern de dezvoltare. Critica lui Alexandru Duțu se îndreaptă atît asupra istoricilor sudestului european care au preluat schemele istoriei occidentale și le-au aplicat la istoria propriilor lor popoare, cît și asupra exagerării rolului influențelor: **„A vorbi despre șocul provocat în conștiințe de achiziționarea de către un cărturar a Enciclopediei franceze sau de realizarea unui contact cu istoria lui Lalande înseamnă a reduce istoria culturală la textologie și frămîntările oamenilor la capricii amuzante".** (p. 60) Ce propune cercetătorul este vizibil încă de aici: o analiză a faptelor în propriul context istoric, o relaționare a lor în propriul perimetru de desfășurare. Atenția se concentrează însă asupra structurilor mentale singurele în stare, după părerea autorului, să explice persistența unor moduri de exprimare și adoptarea altora. Reconstituirea structurilor mentale presupune la rîndu-i o operație documentară plină de migală deoarece tinde să absoarbă în receptaculul ei de interes detaliile cele mai semnificative ale epocii. Postulatul acestei metode privește rezistența structurilor mentale la schimbări violente. Prefacerea lor e lentă și transportul pe care-l realizează dintr-un trecut îndepărtat într-un prezent trepidant, novator devine foarte important. Cu alte cuvinte rapida prefacere din secolul XIX n-ar fi fost posibilă dacă structurile mentale n-ar fi fost din vreme pregătite pentru ea. În viziunea lui Alexandru Duțu europenismul culturii române e vechi și nu trebuie confundat cu curentul de occidentalizare, posibil tocmai pentru că venea pe un teren pregătit. Întrebării dacă în cultura română a existat o Renaștere autorul îi dă cel mai interesant răspuns. El se adresează unei definiții esențializate a Renașterii, care înseamnă întoarcerea la Antichitate și la clasicismul grecolatin. De vreme ce cultura română prin filiera bizantină s-a întors la Antichitate se poate vorbi despre o Renaștere românească care nu trebuie nici confundată nici comparată cu cea occidentală. Acolo unde mulți cercetători se grăbesc să vadă influențe ale Renașterii apusene e mai degrabă corect să observăm dacă nu este vorba de o tradiție proprie. Fizionomia particulară a culturii române își precizează în urma cercetării și sintezei lui Alexandru Duțu cîteva din trăsăturile definitorii. Sciziunea tipică pentru occident între nivelul aulic și cel popular al culturii nu mai este tipică pentru cultura română unde, din pricini de dezvoltare istorică specifică, cele două nivele se întrepătrund. Solidarizarea conștiințelor este procesul cel mai bine marcat al acestei culturi care se dezvoltă în alte condiții decît chiar vecinele ei de sub dominația otomană. Societatea românească, ne arată Alexandru Duțu, își formează și consolidează conștiința națională încă din secolul XVII. Intelectualii romantismului românesc se mișcă pe o platformă de idei care a pregătit cu două secole mai înainte starea de spirit care a constituit cel mai bun climat pentru mișcarea națională și revoluționară. O surpriză, într-un studiu atît de supravegheat doct, este schițarea unui portret inedit al lui Antim Ivireanu ca o înaltă conștiință critică a momentului său, un om angajat adînc în viața societății românești, un intelectual pe care spiritul său critic și dorința de independență atît pentru biserica românească cît și pentru statul român al vremii l-au transformat în martir așa cum mai tîrziu se va întîmpla cu N. Iorga.

Cercetarea culturii române în context european modern prin studiul structurilor mentale este firesc să urmărească consecința inoirilor asupra acestor structuri. Influența luminilor introduce un dezechilibru în raportul tradițional al culturii române care știm că interfera nivelul aulic cu cel popular într-o simbioză vizibilă. Ea amputează, ne spune Alexandru Duțu, o parte din profunzimile trecutului și reprimă „moduri de gîndire încă vii, în mediile rurale". Ruptura e încă mai puternică în secolul XIX în care imitația inundă mai ales compartimentul de sus al societății: **„Imitația a luat proporții la nivelul culturii oficiale, impulsionată fiind de clasa suprapusă care s-a dorit mai aproape de burghezia străină decît de masa țăranilor din satele tot mai atașate formelor tradiționale, pe măsură ce urbanizarea progresa unilateral. Politica oficială de modernizare a societății în folosul unei clase și prin sporirea obligațiilor marii mase țărănești și apoi a muncitorilor, a provocat permanent reacția intelectualilor care au pus în lumină vigoarea culturii dezvoltate e la nivelul popular și au recapitulat momente din tradiția de civilizație română (...) Asemenea probleme au stat la baza poporanismului sau a semănătorismului"** (p. 217). Dinamica procesului pe care E. Lovinescu o înfățișa parțial e aici completă și reacțiile justificate.

Cercetarea lui Alexandru Duțu scoate la lumină o cultură cu rădăcini adînci, cu un model și soluții proprii, care a avut incontestabil prestigiul său și influența sa în mediile vecine. Ocupîndu-se de determinismul adînc, subtil al culturii române, Alexandru Duțu a scris o carte care revizuiește simțitor o optică perimată. **„Nu mai avem motive să acceptăm explicația oferită de autorii cu reputație internațională, de manuale de istoria artelor sau de istoria scrisului, care acordă o pondere covîrșitoare unui singur grup de culturi"** scrie la începutul cărții Alexandru Duțu. Cum am observat în cartea lui o simetrie inversă, citîm la sfîrșit această frază franc polemică cu care se deschide **Cultura română în civilizația europeană modernă,** carte fecundă prin metoda și perspectiva ei înnoitoare.

M. Ungheanu

Geo Bogza — Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor

Ceremoniile cuvîntului

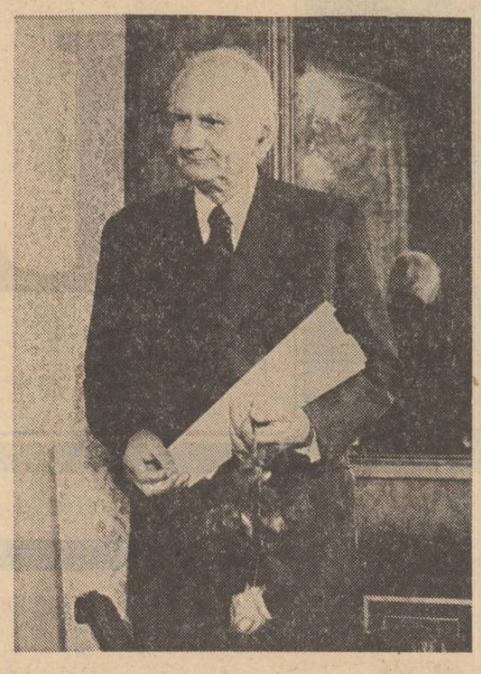

Într-un cadru sărbătoresc, sîmbătă, 28 octombrie 1978, a fost acordat Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe 1978 academicianului GEO BOGZA. Despre semnificația evenimentului precum și despre personalitatea scriitorului au vorbit George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Ana Blandiana, Meliusz Jozsef, Romulus Vulpescu, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Alexandru Philippide.

Nu știu ce-ar putea explica mai bine locul atît de important pe care îl ocupă Geo Bogza în literatura românească actuală decît caracterul de **necesitate** a scrisului și rostirii sale. O necesitate organică întocmai fenomenelor naturale. Cuvintele lui, solemne, arzătoare, pătimașe trebuiau **spuse** și Bogza a găsit întotdeauna mijlocul să le spună, mai exact, mai oportun, mai vibrant decît o puteau face alții, stîrnind acea adeziune spontană, imperioasă, a frazelor și adevărurilor pe care numai o clipă, neîndurătoare clipă, te desparte să nu le formulezi și tu însuți. Dar Bogza a avut, de atîtea ori, acest fertil primat al rostirii. Personal, m-am gîndit, și nu în puține dăți, la ce ar fi spus Bogza despre cutare eveniment, faptă sau gînd și mărturisesc că această vecinătate mentală am simțit-o continuu stimulatoare.

M-am întrebat, de pildă, de unde provine acea senzație de **veghe** solemnă, nedomolită pe care o invocă mereu opera sa. M-am întrebat, de asemenea, cum un scris care bate tot timpul la porțile sublimului mai găsește în sine forța și disponibilitatea de a se interesa și de mărunțele întîmplări ale lumii fără de care, însă, viața n-ar avea nici un moment palpitul ei inconfundabil. M-am întrebat de unde atîta gravitate în cotidian și de unde atîta familiaritate, în sensul cel mai bun al cuvîntului, cu lucrurile copleșitoare ale umanității. Pentru că, poate, adevărul cel mai de preț pe care ni-l comunică opera lui Bogza tocmai acesta este: acela de a trăi demn și frumos, înconjurați de lucruri care merită în cel mai înalt grad atenția și respectul nostru și, totodată, înconjurați de lucruri ce reclamă neistovita noastră trezie.

Faptul că mulți dintre noi au început să se uite cu mai multă atenție la constelația Orionului, dacă n-o făcuseră pînă atunci, i se datorează, firește, și lui Geo Bogza. Faptul că de multe ori ne-am adus aminte, cînd trebuia, cînd era cea mai presantă nevoie, de Eminescu și de condiția, veritabila condiție de scriitor român i se datorează, desigur, și lui Geo Bogza. Faptul că adevărurile conștiinței, din viață și deopotrivă din literatură, ne interesează acum mai mult ca niciodată, faptul că integritatea morală nu mai apare drept o condiție printre altele în fața omului de condei, toate acestea sînt legate și de numele lui Geo Bogza. Este mult, este puțin?

În ce mă privește, cred din răsputeri că odată cu Bogza s-a ivit pe lume ceva mai multă frumusețe, ceva mai multă omenie și demnitate, ceva mai mult adevăr. A-l gîndi pe Bogza alături este un prilej de nobilă garanție a valorilor ce constituie prețul existenței, iar cuvîntul său, scris sau rostit, îmi dă de știre că într-adevăr nu poate lipsi din viața noastră, oricît de amalgamată uneori, o „oră a frunții ridicate spre cer". O oră care prin intensitatea și prestigiul ei poate măsura cît toate celelalte.

Dan Cristea

viața cărților

Alb-negru

● O poezie confesivă cu măsură, de un dramatism reținut, cu accente pasionale supravegheate de luciditate, trecută, fără ostentație prin filtre culturale, ne întîmpină în cel de-al doilea volum *) de versuri al lui Stelian Oancea.

Cartea se deschide programatic cu poemul **Atlantida 2,** definiție lirică a peisajului interior asupra căruia se apleacă inteligența artistică a poetului. Este sugestia unei stări preconștiente, haotice, ființînd obscur în continentul misterios al memoriei afective, de unde eminesciene „aduceri-aminte" ies la lumină pentru a configura un univers: Trăiri, aduceri-aminte / Toate făpturi / Adunate cu lacrimă / Unele într-altele lunecînd / Fără trup / / Haos concentric / Îmbulzeală bezmetică / / Beznă atotștiutoare / Atît de înțeleaptă încît / Nu a mai avut nevoie / De lumină /!. Și lumina a orbit. / O memorie fără chip / Ținea totul în stăpînirea ei / Monstruoasă // Simțurile ieșiseră mult / În afară / Antenecimpuri, tentacule... / Se plămădea lumea / Și colcăia toată într-un punct / Jilavă... / Nu era încă timpul să zboare". Titlul volumului **(Împărăția sorilor)** ar putea programa lectura în direcția descoperirii unui poet solar, cîntăreț al luminii ca ipostază a echilibrului interior. De fapt, este vorba mai degrabă de o aspirație neliniștită decît de o stare imobilă, și, de aceea, eul liric, angajat în aventura descoperirii de sine, pendulează între **lumină** și **întuneric,** spații metaforice, în plan existențial, complementare: „S-a crăpat bezna toată / Firea s-a tăiat într-o rază / și a curs lumină / / Dintr-o dată dezgolite / Visele au prins coajă / și au murit puțin / Pe dinlăuntru / și s-au făcut lucruri" **(Sublimul).**

Descrierea peisajului interior este făcută prin contaminație cu lumea sensibilă iar cele două spații metaforice își asociază constelații semantice și teme relevante. Astfel „luminii" i se suprapun **zborul, puritatea, lacrima,** în timp ce **întunericul** „vine" cu **taine,** cu **„boncănitul singelui",** cu **tăcere.** Starea conflictuală nu-și află rezolvarea („O, soarele nu poate / Pînă umbrei rele să-l topească"), se extinde în toate planurile existenței, punîndu-și sigiliul și pe poezia erotică. Cuplul nu poate fi refăcut, ceea ce rămîne fiind doar dorința. Ca în acest frumos poem cu atmosferă retro în care cadrul pregătește subtil izbucnirea erotică din final, chemare tristă peste timpuri: „Îmbătriniseră apele Loarei / Putrezind încet / La Chenonceaux / / Miriapod, încrement / Peste oglinzi / cizelate cu pești / / Băteau cornurile de vînătoare / Băteau / Se furișea pînă departe / Balaurul-fantomă al chemării / / Alaiuri de curteni / De-odinioară / Urcau în mine / Ca-ntr-o firidă a timpului / Tîrzie / / Miriapodul pornise / Să traverseze apa / / **Curtean stingher / Incolăcit de șoapte / În seara aceea / Aș fi vrut să mă iubească / O femeie / La Chenonceaux".** (s.n.).

Cu discreție, fără tam-tamul care înconjoară evoluția altor destine poetice, Stelian Oancea se arată a fi, la a doua sa carte, un poet notabil.

Valentin F. Mihăescu

*) **Stelian Oancea: „Împărăția sorilor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Călătorie teatrală

● Subtitlul **Călătorie teatrală prin Statele Unite** exprimă cît mai exact intențiile cărții **Teatrul american de azi** *), publicată de profesoara Ileana Berlogea la Editura „Dacia". Lucrarea nu evită aridităteа informației de specialitate, dar, conștientă de dinamica și labilitatea unui proces în mers, preferă o imagine ea însăși în mișcare, mai apropiată de realitatea descrisă și mai plăcută la lectură. Se transmite — într-o transparență pe care autoarea nu o cenzurează, dimpotrivă — pulsația impresionistă, efectul vag turistic, lar amalgamul acesta, de imagini de ansamblu ale realităților americane și respectiv de note și fișe culese pe scenele teatrelor de tot felul, de la repetiții și spectacole, din dialoguri cu celebrități în materie, conferă paginilor caracterul unui jurnal de călătorie... „Teatrală", se impune să adăugăm numaidecît, pentru că autoarea nu divaghează, deși simțim la tot pasul bătaia digresionistă a ochiului.

Itinerant, de o deschidere mozaicată, excursul are la bază o orientare profesională concretă, întemeiată pe un program riguros, chiar dacă handicapul deplasării continuie obligă la dispersii provocate din motive de tot felul. Cercetătoarea e prezentă la rampa mișcării teatrale cu o disponibilitate infinită, în această privință cartea emanînd o prospețime binevenită. Este impresionantă astfel tocmai putința, deloc comună, de a angaja în abordarea diverselor aspecte la zi, cunoștințe culturale diverse, amintiri, remanențe livrești, rezumate de lucrări dramatice, corecții ale unor imagini demult depășite, impresii directe și încă fremătătoare, de o emoție crudă, portrete și mici casete bibliografice, într-un potpuriu agreabil, deloc obositor, fără a fi cituși de puțin pauper ori diletantist.

Cititorul va găsi mai tot ce-i interesează cu privire la mișcarea teatrală americană, în această privință rigurozitatea — desigur, în limitele naturii eseistice a lucrării — răsplătind așteptările. Parcă invocînd înțelegerea lipsită de prejudecăți a europeanului, Ileana Berlogea încă de la început ține să opereze distincția în chiar aparatajul criticii, arătînd că în Statele Unite comentariile, oricît de avizate, nu pot trece peste aspecte acolo cardinale, cum ar fi sursa de finanțare, eficiența, reclama, încasările, impozitele, cheltuielile Nici o clipă nu vom găsi în cartea Ilenei Berlogea bagatelizarea novatorismului perpetuu al artei teatrale americane. Cartea pornește la drum cu indicarea valorilor estetice deja constituite ale fenomenului, văzut în amploarea și diversitatea sa. Și tot pentru a evita orice circumspecție, ni se oferă concluzii care ordonează cartea, menționate în precizarea direcțiilor de evoluție ale teatrului american de azi: „dispariția căutărilor spectaculoase, violente, bazate pe negări categorice care au stîrnit vîlvă în ani „70" și înlocuirea lor cu un proces de decantare riguroasă și atentă a mijloacelor găsite, cu desăvîrșirea celor valoroase în vederea apropierii teatrului de marile probleme sociale ale contemporaneității și respectiv „mutarea centrului de greutate al vieții teatrale din New-York în restul țării prin apariția teatrelor cu un profil bine stabilit și un program artistic propriu și în imensul spațiu dintre Atlantic și Pacific".

Intră, deci, în atenția cercetătoarei, teatrul comercial, concurența acerbă între Broodway și angajamentul ofensiv al mișcării Off-Broodway și respectiv Off-Off-Broodway. Aflăm lucruri noi în legătură cu **Living-Theatre, Open-Theatre, Bread and Puppet.** Parcurgem relatări ale unor întîlniri cu oameni de teatru celebri: Julian Beck, Judith Malina, Peter Schumann, Joseph Chaikin, Richard Schechner. Un capitol e dedicat lui Paul Baker și Teatrului său din Dallas-Texas altul se consacră dintr-o prezentare a **El Teatro Compesino-**ului și a animatorului acestuia Luis Valdez. Pornind de la concluziile celei de a XI-a Conferințe Naționale a Dramaturgilor Americani, din 1975, autoarea stabilește mutațiile în structurile dramatice contemporane, iar apoi direcțiile principale ale experiențelor americane.

Ioan Lazăr

*) **Ileana Berlogea: „Teatrul american de azi", Editura „Dacia", 1978.**

Experiența lecturii

● Spirit metodic, avînd obișnuința muncii ordonate, a documentării mergînd pînă la erudiție, Aurel Sasu, autorul unui studiu remarcabil consacrat retoricii literare românești întreprinde o nouă experiență intelectuală, de altă factură, cu eseul său **Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei** *). Autorul consideră că romanele lui Rebreanu „oferă sugestii pentru un comentariu mult mai abstract (speculativ) decît simplele omologii cunoscute", și are sentimentul că exegeza romancierului se află într-un „punct mort", ceea ce impune depășirea interpretării tradiționale. Cercetarea pe care o propune Aurel Sasu se vrea un „examen practic" care „a însemnat mai puțin o ilustrare și mai mult o verificare polemică" a unor bunuri comune ale criticii contemporane, urmărind să ofere „o probă de actualitate". Aurel Sasu vede în critică o „cercetare de sine" dincolo de secretul operei, aserțiune acceptabilă dacă nu ar fi absolutizată („Dacă n-ar fi așa, critica ar fi inutilă"). Această conștiință a criticii ca funcție narcisistă determină într-un anume mod lectura ca „reflecție liberă" și ca „vis liber". Riscurile provin din transformarea demersului critic în speculație preocupată de sine însăși, din schimbarea planului. **Textul** devine, contrar intenției, **pretext** și cu aceasta speculația critică evoluează paralel cu el, luminîndu-se pe sine. De aici și caracterul preponderent generalizant, utilizarea unei categorii tactice preexistente. Din acest moment critica devine speculație autonomă, textul interesînd în măsura în care furnizează confirmări pentru categoriile propuse, ceea ce se întîmplă numai rareori.

Categoriile aplicate operei lui Rebreanu sînt Omul revoltat, Simetria, Captivitatea, Dublul, Durata, Privirea, Eșecul, Vinovăția, Focul, Criza de identitate etc. Proveniența acestora nu este însă textul, ci metodologia și descoperirile criticii moderne însușite și aplicate în litera lor. Aurel Sasu nu se poate sustrage erorii de a nu fi uitat acea parte necesară din lecturile sale teoretice, de a fi păstrat toate fișele și de a recurge la citate cu o frecvență excesivă, chiar acolo unde formulări personale ar fi avut aceeași funcție. Aurel Sasu citează abuziv; Starobinski, Barthes, Valéry, Freud, Mauron, Girard, Bahtin, Sklovski, Caillois, intervin permanent în „reflecția liberă" a autorului. Criticul se lasă tutelat de autorități în domeniul teoriei literare pînă la regretabila înăbușire a propriei originalități, aplicînd operei lui Rebreanu concepte, definiții, categorii, perspective exterioare și prin aceasta irelevante. Ceea ce este definitor pentru Racine sau Dostoievski nu este în mod obligatoriu revelator pentru specificul operei lui Rebreanu, fiecare operă fiind unică, dincolo de similitudini. Deși nu descoperă identitatea operei, cît o raportează la categorii calchiate, speculația rămîne totuși atrăgătoare, ca o aventură a intelectului sedus de noutate, dar eroarea de a-și însuși noua teorie a literaturii mai mult decît în spiritul, în litera ei este sursa de risc a demersului. Este aceasta o experiență și o vîrstă a lecturii care, în perspectiva viitoare a istoriei literare românești se va dovedi probabil un simptom al unei grăbite reacții recuperatoare.

Sultana Craia

*) **Aurel Sasu: „Liviu Rebreanu. Sărbătoarea operei", Editura „Albatros", 1978, colecția „Contemporanul nostru".**

CARTEA DE DEBUT

Scurte istorii

Cartea lui Apostol Gurău, **Începutul verii astronomice** (povestiri, Cartea Românească, 1978), recomandată cititorilor de Marin Preda, este într-adevăr un debut remarcabil. „Profesor gălățean, scrie Marin Preda, el cunoaște medii diferite și mai ales tinerele generații de țărani care au luat drumul calificării în marile uzine. Talentul său sesizează mutații psihologice frapante, într-un stil fără înfloriturl, fidel faptelor de viață, care prinde interesul cititorului din primele fraze și îl captivează...".

Cele 28 de povestiri ale volumului, nu mai mare de 130 de pagini, sînt scurte istorii, de multe ori vesele, cu toate că autorul e mai mult un ironist, decît un umorist. Accentul nu cade atît pe întîmplări, cît pe comportamentul eroilor, pe reacțiile lor adesea neașteptate. Un țăran vinde un miel. Cumpărătorul vrea la rîndul său să-l revîndă, dar fiindcă îl scapă din mînă, îl lovește. Țăranul nu admite ca animalul să fie batjocorit și vrea să și-l ia înapoi. Cumpărătorul îl îmbrîncește, țăranul cade, dar la un moment dat izbește pe mușteriu în ceafă și cînd acesta se rostogolește la pămînt ca un sac, îi pune banii „ca pe o luminare" în mînă și-și ia mielul înapoi **(Incident pe bac).** Tănase Cinepăverde, șef de tură la uzina din Galați, vrea să plaseze lui Axente, rămas văduv, pe cumnata sa, Georgeta, și fiindcă acesta nu se lasă prins îl acuză că i-a furat o iapă murgă, dată însă la jurnal ca dispărută **(Iapa murgă).** Inginerul Viorel Alstanei roagă pe subinginera Cleo Popescu să-l ajute la proiecții. Fata e bucuroasă de sarcină, se mîndrește în fața studenților, dar după un timp constată că Alstanei i-a produs o sarcină reală **(Momeala).** Diana Adafin, foarte preocupată de copil, își surprinde soțul cu fata din casă și se răzbună provocînd o explozie de pe urma căreia cei doi albesc **(Lumina Dianei).** Femeile vorbesc mult, fără să poți înțelege ceva din turuiala lor **(Măgăoaia),** bărbații nu vor să fie socotiți „omul" cuiva, nu le place omul cu „os de rimă", au ciudă pe ingineri „băieți de asfalt", care „stau la umbra importului cu oaia pe căldură", rămîn oameni cînd sînt înșelați de mulieri, ca Iordan Doblete al cărui cap „în patru colțuri", de țăran, e folosit la mărci speciale de oțeluri. „N-am pierdut mare avere-n sat, explică el tovarășilor de chef, am lăsat apa pe loc și iepurele-n cimp. hai, mai toarnă, Ene!" De moarte nu se tem, iar fetele acceptă să fie măritate și simbolic cu cineva care a căzut ca un erou. Dragostea apare brusc și se soldează cu căsătoria pe loc. Un tînăr cunoaște o fată în tren și în aceeași zi, seara sună la ușa ei cu toate lucrurile într-un sac de hîrtie și un pickup cu discuri; „Din momentul acesta nu mai plec de la tine". Printre muncitorii veniți din mediul rural calificativul de om bun nu-i măgulitor. Trebuie să arăți că poți fi și altfel, ca meșterul Naia, care aruncă într-un dormitor de la subsol cîrpe aprinse și rîde cînd cei dinăuntru ies buimăciți strigînd: „— Arde, măăă, **atelerul!"** Ion Haraga, maistru la furnale, ajuns pensionar, deschide un atelier de căciuli de damă. Un timp n-are clientelă, dar într-o zi apare „o păpădie, o fată nălțuță, firavă" care probează o căciulă. Deoarece n-are bani s-o cumpere, blănarul i-o oferă în dar. Fata îl îmbrățișează și Haraga, om viguros, își ia cinstit, recompensa. Melu, sudor electric de la Combinat, a suferit un accident și stă în ghips în spital. Deoarece nuntise înainte de căsătorie cu nevastă-sa în magazia din curtea unei biserici pe un dric i se mai zicea și Meludric. Melu suferea nu atît pentru că i se zdrobise oasele lui, cît pentru că Toașcă, beat, trecuse cu tractorul peste calul lui, crescut de mic. Un tînăr părăsit de o fată se uită pe stradă după toate fetele, neizbutind să atragă și pe prietenul său Luci care de fiecare dată îi răspunde impasibil: „Am acasă, George" **(Lasă-mă, inimă!).** Concentrarea aici este maximă, autorul are nevoie de două pînă la patru pagini. Mai lungi sînt povestirile **O garoafă roșie** (Virgi iubește pe Șoni, dar e fascinată de Arturo Catacomba, un tip sclivisit care-i oferă o garoafă și numărul de telefon). **Unchiul Alec** (un bibliotecar în mediul rural cu mare succes la femei, căsătorit în cele din urmă cu o veterinară care însă moare, lăsîndu-l nemîngîiat) și povestirea care dă și titlul volumului **Începutul verii astronomice,** narațiune în stil senzațional a unei tentative de crimă din gelozie (Tibi Lepădatu înjunghie, din cauza Dorei Crăiță, operatoare la o stație de radiotele-releu, pe Adrian Florescu, șeful unei echipe de asfaltatori, Adrian nu moare și Dora vestește acest lucru triumfătoare rivalului). Ritmul narativ e încordat, energic, anunțînd poate în Apostol Gurău un viitor romancier. Căci un volum ca **Începutul verii astronomice** e irepetabil într-o carieră.

Al. Piru

Erik Majtèny

Urmare din pag. I

adîncea mereu în cîntec mi se părea că ninsoarea creează încă o dată lumea, așezîndu-ne pe noi doi în centrul ei, care e arhipelagul pericolelor. Eram buni și veseli și triști și, de bună seamă, intangibili — dac-am fi avut am fi dăruit cîte-o sanie fiecărui om — și Erick: „...De mi-ar fi tare frig / aș rupe din coline catifea / — un lat de palmă doar — / să-mi-o-nfășor la git....

Noaptea era ca o moară în care sună un clopot rătăcit, era un omagiu adus nesiguranței, iar noi ne înscriam în singurătatea ei ca doi piranți în drum spre marea buzelor ce se doresc sărutate. Astăzi știu că a fost acolo, pe terasă unde cîmpia se petrece în munte, și un lup, ca un fruct imens al iernii, a ieșit într-o rariște ca să măsoare ninsoare egală în străfundurile ei fantastice numai cu răbdarea și cu foamea lui. „Păcat că n-avem să-i dăm nimic", a zis Majteny, și-n glas avea o tristețe de piatră lunară.

Erick a cunoscut foamea pustiitoare (cinci ani în care n-a curs nici-un strop de milă prin cîte rupturi suferă lumea!) în răsăritul ei de singe vînat. De aceea strigătul poeziei lui e un migdal în marginea inimii, o pîine din care ies aburi, o lumină de vin subtil ca un duh de demult

„...Și-am rătăcit pe străzi și m-am gîndit / că e timpul să redactăm, în sfîrșit / dicționarul enciclopedic al culorilor, catalogul / sunetelor și noua ediție critică a miresmelor / Și m-am urcat în tramvai ca-ntr-o navă / Și geamurile vibrau și coastele de fier / înălțau armonia lor simplă și gravă / și-au străbătut între valuri și cer / golfurile pieților și strîmtorile-adînci / ale clădirilor și m-am gîndit atunci / dacă pe ceasornicul electric de la capătul liniei / mai flutură oare al lui Iason tezaur — lîna de vis și de aur...".

Cascade redate liliacului și izmei.

Iar acelui lup înjugat foamei, un uger cu lapte nerătat fîntînilor.

colocviile «luceafărului»

protocronism și sincronism (II)

> „Momentul întîi, popoarele învață a cugeta ; momentul al doilea, cugetă asupra sa însuși —, al treilea, cugetă asupra lumei întregi și pentru lumea întreagă. Cel dintîi e receptiv, cel de-al doilea emancipă individualitatea națională de sub sarcina recepțiunii, făcînd-o să cugete asupra ei însăși ; al treilea, în fine, e floarea de aur ce lucește lumii întregi".
>
> M. EMINESCU

Un decalaj intern:

creație — receptare

POMPILIU MARCEA : Fapt ce ține de psihologia elementară, ni se pare că ceea ce este al nostru, în apropierea noastră imediată, este în același timp și bine cunoscut și nu întreprindem nici un fel de eforturi speciale în vederea adîncirii cunoașterii, a desprinderii adevărurilor esențiale și a demonstrației lor riguroase. Or, invitația ce ne-o adresează prof. Edgar Papu este tocmai aceea de a părăsi această ipostază comodă și superficială, de a ne adînci în noi înșine pentru o cunoaștere completă, în cunoștință de cauză, de pe platforma căreia aprecierile pe care le vom formula să capete temeinicia morală și intelectuală corespunzătoare. Consider de aceea că trebuie să capete o nouă amploare studiul comparatist al autorilor români, demonstrația valorii lor, firește acolo unde este cazul, adică la autorii fundamentali, nu numai în contextul culturii noastre ci pe planul absolut al culturii așa cum, în cartea sa, Edgar Papu procedează și izbutește în numeroase capitole. Modelele nu lipsesc în cultura noastră anterioară și exemplele lui Vianu sau Călinescu, spre a ne limita la ei, și care desigur că l-au stimulat și pe profesorul Papu, sînt suficiente pentru demonstrație. S-a invocat aici și cartea lui Caraion despre Bacovia și cred că exemplul a fost bine ales. Multe studii, despre mari autori în lipsa orizontului cercetării, folosesc numai parametrii locali, ceea ce se dovedește insuficient, uneori chiar minimalizant. Metoda comparatistă în cercetarea literar-artistică se cuvine intensificată și, în multe cazuri, ea este obligatorie. Comparația cu noi înșine nu e probantă la modul absolut, ea trebuie extinsă. Iată prin urmare că ideea de protocronism, înțeleasă în substanța ei, poate deveni o adevărată forță dinamizatoare în cultură. Căci, departe de a ne crea iluzia că, vorba lui Caragiale, „dăm exemplu Europei", așa cum au înțeles unii comentatori, mai mult orali ai mesei noastre rotunde de acum un an, eu cred că, dimpotrivă creează obligații sporite, fecunde cercetării.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Tăcerea nu înseamnă acord. Faptul că am intervenit mai rar e departe de a insemna acceptarea multor lucruri spuse de unii dintre convorbitori pînă acum. Ca o discuție să înainteze și să evite a rămîne o simplă ceartă se cere o minimă comprehensiune a rațiunii opozanților. Găsesc inutil să reluăm controversele de acum un an, altfel vom bate pasul pe loc, sau apa în piuă. Celor încăpățînați să-i tot găsească păcate lui Lovinescu, le-aș putea reaminti că și Ibrăileanu, apărător al originalității naționale, a susținut că „toată istoria culturii românești, de la sfîrșitul veacului de mijloc pînă azi, e istoria introducerii culturii străine în țările române". Mă îndoiesc că mulți dintre „autohtoniștii" noștri înverșunați au gustat la vremea făuriri ei „Pasărea măiastră" a lui Brâncuși, au considerat-o reprezentativă și „protocronică" pentru geniul național, (cum și este) și nu o imitație condamnabilă de modele cubiste din Occidentul decadent.

Se vădește că a fost, totuși, util cuvîntul meu inițial de punere în gardă. Cei care și-au exprimat rezerve față de teza protocronismului n-au fost declarați antipatrioți. Dar, dacă revedem anumite intervenții de pînă acum, constatăm că ei se plasează „într-un scepticism confortabil și uneori profitabil", că sînt „protocronisti în favoarea altor culturi", „cel puțin o parte, fosti proletcultiști" sau inși care „au cochetat cu proletcultismul" și „se străduiesc să-și facă uitat trecutul", vasalizatori ai originalității, relativizatori ai adevărului. Mult pînă la grava acuzație nu lipsește.

Distinsul matematician și om de știință reputat, Solomon Marcus, susținător al protocronismului, a afirmat că „ceea ce se produce în orice țară într-un domeniu de activitate reprezintă numai 1 la sută față de ce se produce în acel domeniu în lume. Ceea ce trebuie să luăm de la altii este mult mai mult. Iar ceea ce dă o cultură este mai puțin decît poate primi de la celelalte culturi la un loc". Nu altceva susținea Lovinescu, atunci cînd vorbea de raritatea originalității absolute în planul ideilor și de manifestarea ei mai ales prin fenomenul refracției lor conform cu spiritualitatea specifică fiecărui popor. „Modelul" schițat de Solomon Marcus diferă simțitor de cel pe care și-l propune Paul Anghel, ca rezultînd din importanța ideii protocronismului.

Eu cred că discuția are șanse să înainteze, dacă pornim de la lucruri acceptate, peste divergențele expuse. Așa, de pildă, mi se pare interesant să discutăm puțin problema prin prisma „sociologiei succesului", așa cum ne invita Mihai Ungheanu.

SOLOMON MARCUS : În esență, problemele legate de alternativa protocronism/sincronism, de raportul dintre originalitate și prioritate, revin la una și aceeași problemă a producerii și promovării valorilor, a aducerii lor în conștiința publică. Nu e vorba de dispute semantice, nu e o ceartă pentru cuvinte ; e vorba de înțelegerea și ordonarea faptelor de cultură. Astfel, distincția dintre un precursor al unui domeniu și fondatorul acestuia este esențială ; primul aparține perioadei de acumulări îndelungate care pregătesc o nouă teorie, cel de al doilea stringe laolaltă elementele acumulate, ridicîndu-le din starea lor disparată și latentă și organizîndu-le într-un mod explicit, coerent și unitar. Arhimede e numai un precursor al calculului diferențial și integral ; fondatorii acestui calcul sînt Newton și Leibniz. Prioritatea, dimpotrivă, se referă la unul și același rezultat, obținut însă la momente distincte, de autori diferiți. Desigur, în disciplinele social-umaniste (fie ele științifice sau artistice) problema echivalenței a două rezultate, idei, metode comportă dificultăți mai mari decît în științele exacte. E adevărat și faptul că originalitatea, mai cu seamă în artă, se dezvăluie prin unicate, nu prin fapte de repetiție. Dar nu e mai puțin adevărat că unicul mod de a studia valorile originale, de a le încadra într-un sistem de referință, este inserarea lor în diferite categorii, în diferite serii de ordin logic, filozofic, social, cultural sau estetic. Nici faptele artistice sau literare nu se sustrag (cel puțin deocamdată) acestei constrîngeri. Teme, stiluri, curente, metode intră astfel în matca inevitabilă a ordonărilor care comportă priorități și anticipări.

POMPILIU MARCEA : Ce trebuie să facem cu alte cuvinte pentru ca inițiativele, să le numim protocronice pentru că termenul a prins, care există în diverse domenii să fie omologate, să capete demnitatea pe care o merită prin natura și substanța lor ? Mai întîi să folosim, cum s-a spus, argumentele care provin din partea specialiștilor. Din păcate însă uneori ei nu se pronunță și am convingerea că pentru motivul că nu sînt solicitați, căci îmi vine greu să cred că sînt dezinteresați. Iată, spre pildă, a apărut, de curînd, cartea lui Constantin Noica : **Sentimentul românesc al ființei**, cu totul interesantă pentru ceea ce ne preocupă pe noi la această masă rotundă. În legătură cu ea s-au pronunțat, favorabil, chiar elogios, criticii literari. Dar cartea, avînd certe tangențe cu literatura, privește într-o măsură și mai mare pe filologi și pe filozofi care nu știu să se fi pronunțat în scris. Am avut însă, vă dați seama, curiozitatea să le aflu opiniile și o spun nedumerit, și unii și alții manifestă oral numeroase rezerve, ba chiar îl tratează de sus pe autor considerîndu-l un diletant în filozofie, un impresionist în lingvistică. Las la o parte faptul că autorul e tratat cu ironie mai ales de cei care nu scriu nimic în problemă, avînd superioritatea și mai ales invulnerabilitatea tuturor creatorilor de cafenea. În ipoteza că numai cîrtesc, chestiunea nu se termină aici. Mulți au audiență, sînt ascultați, au autoritatea ce le-o conferă funcția (confundată adeseori cu autoritatea muncii și meritelor) și pot imprima o atmosferă nefavorabilă unor cărți care merită o altă receptare. Cred, de aceea, că, în asemenea cazuri, revistele literare se cade să aibă mai multă inițiativă, să solicite opinii ale unor specialiști de prestigiu care să se pronunțe competent și să impună punctele de vedere cele mai judicioase după care să se ghideze atît specialiștii cît și mai ales tineretul studios.

EDGAR PAPU : Expunerea cazurilor de protocronie din știință făcută de profesorul Solomon Marcus atrage într-adevăr atenția asupra faptului că nu ne aflăm în fața unor rezultate accidentale ci în fața unui fenomen sistematic. Cazurile de protocronie literară sînt și ele numeroase și ne pun în fața aceluiași fenomen sistematic. Ele sînt cu mult mai multe decît cele înfățișate în cartea mea, dar necunoașterea lor a făcut pe unii din cititorii cărții să lege adevărul protocronismului doar de exemplele date de mine.

M. UNGHEANU : Critica și istoria literară românească din ultimii douăzeci de ani oferă numeroase exemple de paralele literare cu sens protocronic. Compararea lui Camil Petrescu cu Sartre, a lui Sadoveanu cu Hemingway și Faulkner, de pildă, nu sînt opera profesorului Edgar Papu. Aceste comparații și altele premerg cartea **Din clasicii noștri.** Iată ce scrie N. Steinhardt în volumul **Între viață și cărți**, apărut în 1976 : „Culturii române îi revine cinstea de a număra printre reprezentanții săi pe înaintașii citorva din marile curente literare ale lumii contemporane. Urmuz, fără îndoială, poate fi socotit inițiatorul scrisului suprarealist ; Tristan Tzara este întemeietorul dadaismului ; maestru mai mult decît precursor al stilului absurd este Eugen Ionescu ; **Știința literaturii** a lui Mihail Dragomirescu (și în deosebi primul volum al lucrării, **Teoria capodoperei**) constituie contribuția noastră cea mai de seamă la începuturile structuralismului lingvistic, iar în **Istoria civilizației române moderne** a lui E. Lovinescu oricare critic imparțial va recunoaște un valoros aport la ansamblul de genuri și de teme ce pot fi denumite ale sincronismului". Deși folosirea citatului de față nu e lipsită de „riscuri" pentru autorul lui, (e vorba de etichetările gen Stănică Rațiu) am apelat totuși la el pentru că vorbește semnificativ despre o nouă optică asupra literaturii române.

PAUL ANGHEL : Dramatic mi se pare faptul, (dețin informația din cartea profesorului Marcus, care descrie cîteva cazuri de frustrație de-a dreptul jignitoare), că prioritatea lui Gabriel Sudan nu este încă recunoscută la ea acasă. Există o rezistență mai generală față de afirmarea propriilor noastre valori care ia uneori aspectul ostilității. Notiunea profesorului Edgar Papu ne oferă prilejul să vorbim tocmai despre aceste valori ignorate la ele acasă, contestate alteori.

SOLOMON MARCUS : Voi relua, pentru semnificațiile sale deosebite, prioritatea — descoperită cu o întîrziere de 50 de ani — pe care matematicianul român Gabriel Sudan o are asupra primului exemplu de funcție recursivă neprimitiv recursivă. Este vorba de un rezultat clasic, consemnat în toate cărțile de logică matematică modernă, dar atribuit peste tot lui Ackermann. Am prezentat radiografia acestui caz în **Din gîndirea matematică românească** (1975). Vă rog acum să-mi permiteți să prezint ceea ce a urmat, veți vedea că lucrurile sînt semnificative pentru întreaga problemă pe care o discutăm.

Un singur curs universitar românesc a consemnat (în treacăt și timid) această prioritate. Cei mai mulți studenți ai noștri învață deci în continuare că Ackermann e autorul exclusiv al exemplului în cauză. Concomitent, un articol privind această prioritate a fost trimis revistei internaționale **Historia Mathematica.** Inițial, această revistă a refuzat să-l publice, obiectînd că articolul lui Sudan (publicat într-o revistă românească purtînd data ianuarie — iunie 1927) nu avea specificată data primirii la redacție. A urmat o corespondență complicată, în care s-a putut arăta, prin referire la texte publice, că Ackermann avea cunoștință, în momentul elaborării articolului său, de cercetarea lui Sudan, după cum și Sudan avea cunoștință de preocupările lui Ackermann. În aceste condiții, publicarea a fost acceptată cu următorul amendament : Ackermann și Sudan sînt, deopotrivă, autorii primului exemplu de tipul menționat mai sus.

Obiecția privind absența datei de primire la redacție a articolului lui Sudan e îndreptățită. Consemnarea datei de primire ține de abecedarul alcătuirii unei reviste științifice. Acest fapt, în aparență mărunt, e simptomatic pentru o întreagă stare de lucruri nesatisfăcătoare.

Ne-am supus unei prime confruntări internaționale. Ea ne-a obligat să revizuim unele argumente, să întărim altele. Vor urma, fără îndoială, alte confruntări, pentru a obține ca, treptat, noile monografii, sinteze, tratate de logică matematică să insereze, alături de numele lui Ackermann, pe cel al lui Sudan. Va fi probabil un drum lung, nici nu sîntem siguri că acest drum va fi parcurs pînă la capăt.

EDGAR PAPU : Prin exemplul dvs. caracterizați o situație de un ordin mai general. Există un decalaj extraordinar și neacceptabil între capacitatea de creație și cea de receptare. Multe personalități literare de mare dimensiune sînt parțial sau deloc înțelese, o parte a operei lor rămîne ignorată. Receptarea rămîne evident în urmă față de creație. Îndrăznesc să spun că dacă din punctul de vedere al creației românii sînt unul din primele popoare ale Europei, din punctul de vedere al receptării propriei creații cred că nu ocupăm locul pe care-l meritām.

„Boicotul istoriei" —

boicotul propriilor valori?

SOLOMON MARCUS : Dacă vrem să ne încredințăm de autenticitatea unei valori științifice, să-i apreciem amploarea, trebuie să acceptăm ca testarea ei să se facă pe baza unei confruntări cu întreaga comunitate științifică mondială, trebuie să ne rezervăm și pentru eventualitatea infirmării unor ipoteze, să fim deschiși unor posibile revizuiri. Trebuie nu să așteptăm această confruntare, ci să ne pregătim pentru ea, s-o provocăm, să venim în întîmpinarea ei, dacă vrem să evităm pe viitor fenomene de tip Paulescu, Sudan, Gherea. O atare confruntare face parte din procesul firesc de comunicare între culturi. Ea e necesară nu numai pentru testarea și validarea valorilor, ci și pentru producerea lor. Ea se face de la egal la egal, fiecare cultură avînd obligația de a lua în considerare achizițiile celorlalte culturi, dar și dreptul de a pretinde celorlalte culturi să țină seamă de ceea ce ea le poate da și de a participa la testarea și validarea valorilor pe care ele le propun. Această atitudine nu are nimic comun cu aceea pe care profesorul Edgar Papu o numește atît de sugestiv **conștiință retardatară** și care, din păcate, încă persistă ca o realitate deloc neglijabilă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Afirmării valorilor noastre spirituale în lume le fac — cred — mult rău și insistențele deplasate, fără simțul măsurii. O vorbă populară spune cu înțelepciune : „Lauda de sine nu miroase bine". Trebuie să deprindem viclenia, care e o adevărată artă, de a ne valorifica pe plan mondial realizările autentice, fără să lăsăm impresia că ne autoelogiem. Aici au o însemnătate capitală respectul adevărului și simțul măsurii. Unii ajung să facă rău din dorința de bine, exagerînd și născocind întîietăți contestabile. Alții cad în neseriozitate completă și anunță descoperiri epocale, făcute la noi în fiecare lună. Nu e sănătos scepticismul și ne strică neîncrederea în capacitățile proprii. Dar am fi orbi să nu vedem și cît discredit aruncă și asupra realizărilor efective tărăboiul fără rost. Încă o dată, galeria limbută și vociferantă nu e chemată să cîștige astfel de bătălii grele și serioase. În domeniul acesta, iarăși, travaliul serios, documentat și inspirat are cuvîntul hotărîtor. Și iarăși, adevărul trebuie să prezideze — cum recomanda Maiorescu — sforțarea legitimă și necesară de a ne afirma contribuția la tezaurul valorilor spirituale mondiale.

PAUL ANGHEL : La pericolele semnalate aici de tovarășul Ov. S. Crohmălniceanu eu aș mai adăuga unul. În tentativa de a analiza, evalua, reevalua valorile noastre întîmpinăm adesea o opoziție care nu duce decît la inhibarea celulei creatoare : ideea **megalomaniei.** La dosarul ineficienței demersurilor de impunere a valorilor adăugăm și acest obstacol : eticheta megalomaniei.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : În defecțiunile sociologiei succesului privitor la impunerea valorilor proprii peste hotare disting și cîteva aspecte, care ne privesc pe noi. Unul, de ordinul inerției trecutului. Românii s-au obișnuit cu o anumită resemnare mîndră la acest capitol. Blaga vorbea de un „boicot al istoriei". N-a fost chiar așa, dar ceva oarecum analog a existat și persistă. Vrem să fim recunoscuți, dar fără a ne agita prea mult și mai ales fără a cheltui energie și bani. E, poate, nobil, dar ineficient. Fără o atitudine activă nu vom reuși. După opinia mea terenul unde avem cele mai multe șanse să obținem rezultate este cel universitar, al seminariilor de românistică. Acolo e pepiniera viitorilor iubitori, traducători și comentatori de literatură română în limbile cu circulație mondială. Acțiunea cere însă răbdare, grijă, cadre într-adevăr pregătite. De asemenea, relații strînse și bune interuniversitare. Altfel totul riscă să devină o simplă spoială.

Al doilea aspect e cu totul contrariu. Se caracterizează, după mine printr-o febrilitate și iritație rară. Exultăm, dacă ne pomenește pe știu care publicație obscură și decretăm imediat faptul inventariabil la rubrica „succese peste hotare".

Ne facem sînge rău pe chestiuni fără o prea mare importanță. Aici putem măsura practic diferența dintre prioritate și originalitatea recunoscută. Să fiu bine înțeles, vorbesc de creația literară. Una e să se consemneze undeva, într-o listă, că autorul român cutare a tratat întîiul nu știu ce motiv sau a folosit primul o anumită tehnică artistică. Alta înseamnă însă ca respectivul romancier, poet ori dramaturg să fie considerat o personalitate de o mare originalitate, tradus, citit și comentat. Panait Istrati n-a fost protocronic, dar își păstrează și astăzi o reputație mondială. Austriacul Arthur Schnitzler a utilizat înaintea irlandezului Joyce monologul interior, în **M-lle Elsa.** Totuși autorul lui **Ulysse** a cîștigat renumele născocitorului acestei tehnici literare noi, fiindcă a împins-o printr-o operă grandioasă, de o mare originalitate. Și Schnitzler n-a rămas un necunoscut, dar gloria sa e clădită pe alte scrieri, ca piesa „Reigen" și altele.

Revenind la problemele noastre. E mai important, după mine, să ne concentrăm eforturile în creația de valori majore și originale, decît să urmărim locurile din diferite clasamente culturale dubioase. Publicarea unui eseu critic inteligent și convingător despre valoarea fără pereche a lui Urmuz, să zicem, poate aduce literelor românești servicii superioare insistențelor privitoare la prioritatea lui pe tărîmul humorului absurd.

NICOLAE DRAGOȘ : Teoria „boicotului istoriei", formulată într-o perioadă istorică deosebit de complexă, conține în sine și elementele unui protest față de aberantele atentate la condiția de suveranitate și existența demnă a unui popor. Putea fi, în viziunea celor ce o susțineau, și o replică la nedreptățile și faptele absurde la care destinul unor colectivități umane era supus. În consecință, rațiunile acreditării ei puteau fi, în anumite cazuri, pozitive. Numai că se pornea de la o interpretare excesiv unilaterală a adevărurilor istorice, de la supralicitarea unor situații, mai cu seamă de natură mitică, în detrimentul actelor majoritare și esențiale ale istoriei naționale. Poporul român n-a întors niciodată fața de la istorie, nu s-a lăsat copleșit de cumplitele interogații la care aceasta l-a supus, și-a asumat eroic apărarea integrității, a ființei sale naționale. Iar, prin creația reprezentativă — de la cronicari la Sadoveanu, sau de la autori de seamă contemporani, ca Eugen Barbu și Marin Preda, pînă la foarte tineri scriitori ca Eugen Uricariu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru —, se validează și literar adevărul implicării active, energice în istorie. Mi-as îngădui să observ că și în materie de istorie, de reprezentare și interpretare a faptelor ei, românii au propus lucrări ce se pot, la o cercetare atentă, integra conceptului de protocronie.

PAUL ANGHEL : Dar teoria „boicotului istoriei" n-are nici o îndreptățire. Blaga însuși a amendat-o în ultima lui carte, „Ființa istorică", unde, spre deosebire de trecut, vorbește despre rolul fertil al proto-istoriei, despre permanența preistoriei, care face istorie. În momentul istoric dat, al elaborării teoriei „boicotului", Blaga nu înțelegea mecanismele sociale, etno-sociale ale rezistenței poporului român în epoca migrațiilor, rolul obștiilor sătești, pus în lumină de cercetarea lui H. H. Sthal. „Teoria" dă expresie perplexității lui Blaga în fața unui fenomen care i se părea incomprehensibil filosofului. Vedeți dv., se mai întîmplă ceva cu Blaga, un fenomen care s-a întîmplat cu mulți intelectuali români, cu mulți intelectuali din alte țări aflate în aceleași condiții cu România, aflați adică sub condiția dictatului intelectual al atitor culturi. Citind tabelele de valori ale acelor culturi, vezi că tu lipsești. Prima reacție este de stupoare. A doua, în unele cazuri, de revoltă. A treia, în anumite cazuri, de resemnare. Admiți că istoria sau cultura a fost făcută de alții, pentru alții, cu ignorarea neamului tău, isprăvind prin a te resemna, sau prin a acuza, teoretic desigur, neamul tău. De ce el a lipsit ? Cum de n-am vibrat, să spunem, la căderea Constantinopolului sub otomani, tează avansată de un strălucit bizantinolog român, care, fapt curios, ignoră informația din propria sa disciplină. Ironie nescontată : supracoperta cărții în care se afirmă această teză, reproduce vestita frescă de la Humor, reprezentînd căderea Constantinopolului, temă iconografică în care românii și-au concretizat, neîntrecuți de alții, participarea la tragicul eveniment. Se mai adaugă și un document politic : scrisoarea lui Ștefan cel Mare către țarul Ivan al III-lea, cuscrul său, în care românul deplînge căderea „creștinității" bizantino-balcanice, acuzînd incapacitatea țărilor creștine de a face un front comun de apărare (document publicat în 1955 de I. S. Lurie și N. A. Kazacova, și introdus în circuitul istoriografiei noastre de P. P. Panaitescu). Revenind, cum n-ar fi vibrat românii la căderea Bizanțului, cînd ei erau interesați vital ca Bizanțul să nu cadă ? Cum să boicoteze istoria, cînd practic țările române au preluat funcția Bizanțului și cînd, cu aportul fundamental al românilor, la 1877—1878, s-a scris ultima cruciadă, care a avut ca rezultat eliminarea otomanilor din Europa ? Cum să-i excluzi pe români cînd, în cea mai recentă cruciadă, cea împotriva fascismului să spunem, România, cu efectivele ei, se plasează pe locul celei de a patra puteri combatante și ca număr de jertfe ? Și asta într-un act istoric de anvergură mondială ! Noi azi discutăm despre frustrări, acele frustrări de care vorbea prof. Solomon Marcus. Dați-mi voie să spun că și-n acest domeniu intransigența noastră trebuie să aibă un caracter absolut. Cu atît mai mult cu cît, invocîndu-se teoria „boicotului istoriei", este vorba într-adevăr de un boicot, boicotul propriilor noastre valori. Un exemplu : am tradus a patra carte a lui Levy-Straus, dar nici una din cărțile lui Mircea Eliade.

M. UNGHEANU : Cînd anonimii făcători de istorie și-au putut trimite mesagerii la suprafața vieții sociale, cînd au procurat țării scriitori legați indisolubil de o seculară tradiție, iar evenimentele social-politice de după 1944 au creat această posibilitate, ei au respins această optică. Marin Preda nu a scris numai **Moromeții** ci și **Imposibila întoarcere** în care se întreabă nedumerit : badea Gheorghe sabotor al istoriei ? Cînd a boicotat badea Gheorghe istoria ? La Rovine ? La Podu-Înalt ? La Călugăreni ? La Plevna ? La Mărăști și Mărășești ? În Munții Tatra ? Astfel de întrebări, de bun simț răstoarnă orice teorie, oricît de seducător construită. Semnul de întrebare ridicat de Marin Preda ne arată că formule ca „boicotul istoriei" (Blaga), „simularea morții" (Ralea) nu mai sînt de actualitate. Dacă funcționează față de Lovinescu nu văd de ce spiritul critic ne-ar lipsi și față de o teorie ca aceea a lui Lucian Blaga. Teoria nu mai rezistă într-un moment în care faptele au fost evaluate la justa lor valoare.

POMPILIU MARCEA : Că nu ne cunoaștem suficient de bine valori fundamentale din cultura noastră, valori care uneori stau la temelia unor discipline sau capitole de interes universal o dovedește, după opinia mea, suficiența, ca să nu spun ignoranța, cu care este tratată una din cele mai mari figuri ale spiritualității românești din toate timpurile și un mare european, Nicolae Iorga. Parcurgeți capitolele ce i se consacră în diversele cărți de istorie literară, ca să ne oprim la ceea ce știm mai bine. Imaginea marelui om este minimalizată, se accentuează, pînă la schematism și caricatură limitele (existente, desigur), și se manifestă o ciudată zgîrcenie în recunoașterea meritelor, pe deasupra și într-un spirit de îndulgență superioară. Iorga a devenit, astfel, un etalon al îngustimii tradiționaliste, un campion al luptei contra europenizării noastre, un critic obtuz și arierat în criterii, un ins aproape ridicol. Plecîndu-se de la opiniile lui Lovinescu (care a beneficiat, fără voia lui, desigur, de un tratament preferențial) dar depășîndu-se în sens negativ aceste opinii (dealtminteri incomparabil mai generoase și mai obiective ca unul care s-a înfruntat direct cu „colosul", recunoscîndu-i mari merite), s-a ajuns la găsirea unui „țap ispășitor" pentru fenomenele revolute din literatura română, cu o inversiunare demnă de o cauză nobilă. Nu vom suspecta, nici vorbă, pe cineva de intenții premeditat malefice sau machiavelice. S-a ajuns aici dintr-o cauză mai simplă, mai omenească, anume din superficialitatea cunoașterii. Texte de bază din Iorga, precum **Opinions sincères** (1890) sau **Opinions pernicienses d'un mauvais patriote** (1900) adunînd articolele din **L'independance roumaine, Cuvinte adevărate** (1903) lipsesc din circuitul de referință, deși fără ele nu se poate concepe înțelegerea autorului (fac excepție cărțile lui Z. Ornea). Aproape nimeni nu se referă la perioada convorbiristă a lui Iorga, ce a durat, cu întreruperi desigur, 17 ani (între 1890—1907). Nu este însă vorba de o simplă colaborare ci de adeziunea la criticismul junimist, manifestată în atitea împrejurări, înțelegînd linia maioresciană ca un impuls puternic în afirmarea valorilor noastre. În acest sens, polemicile cu Grigore Tocilescu, V. A. Ureche sau Ionescu Gion, aproape ignorate, sînt mai mult decît edificatoare. Dar se ignoră în primul rînd un lucru fundamental în legătură cu Iorga și anume acela că **lupta lui pentru afirmarea culturii naționale se face de la altitudinea celui mai erudit, mai poliglot și mai „european" om al epocii,** astfel încît acuzația de „îngustime naționalistă" potrivită unui spirit într-adevăr obtuz, ni se pare, în cazul lui Iorga, o diversiune și o mistificare. El înțelege, ca și Maiorescu în **Literatura română și străinătatea,** necesitatea de a da poporului român o literatură care să pornească de la el, de la ce e mai răspicat și „caracteristic în el, și de a da în același timp literaturii universale, în formele cele mai bogate ale ei, un capitol nou și original". Mărturisim că un asemenea program, repetat permanent, nu ni se pare a păcătui prin nimic. Este ciudat că, în locul trimiterilor la scrieri de referință ale lui Iorga, se fac trimiteri la Lovinescu, Ibrăileanu, Ovid Densușianu și alți adversari ai lui, cînd alta ar fi trebuit să fie calea spre concluzii. Îndemnul spre o apreciere obiectivă, rezultat al cunoașterii adîncite, se impune ca o obligație elementară și un omagiu adus unuia din cititorii spiritului românesc și unei personalități de dimensiuni universale.

Un model de import:

sinteza lacunară

M. UNGHEANU : Tema protocronismului conduce inevitabil la o alta : tema fenomenului românesc. Ceea ce este evident, și discuția despre protocronism a evidențiat asta, este că avem o aproximativă cunoaștere a fenomenului românesc în sens larg. Dacă pe vremea în care E. Lovinescu își scria **Istoria civilizației** faptul putea fi justificat de absența unor cercetări și studii auxiliare, astăzi nu mai sîntem în aceeași situație. Observarea funcționării mecanismului extern al succesului impune și observarea mecanismului intern al succesului, difuzarea cunoștințelor despre noi înșine, felul cum le inserăm în contextul general. Intră în joc aici obiceiul de a ne privi sau a ne transforma în spectatori la un happening pe care-l oferă Europa occidentală mai ales. Un exemplu : se traduce de către **Editura politică** o carte ca **Furioșii Domnului** de Georges Bolnd, dedicată fanaticelor lupte religioase europene de-a lungul vremii. Cartea nu vorbește, era de așteptat, despre luptele religioase duse de români, dar surprinzător, nici prefața n-o face, deși s-ar fi cuvenit făcută o completare în acest sens. Cititorului i se formează astfel o reprezentare falsă despre luptele religioase europene de vreme ce conflictele românești de acest fel — puternice, semnificative — sînt complet ignorate. Ca și cum totul s-ar petrece mereu în altă parte și românul e numai spectator. Alt exemplu care se oprește la jumătate de drum. Tot editura **Meridiane** traduce cartea lui Guido A. Mansuwelli, **Civilizațiile Europei vechi,** intrată în colecția parisiană **Marile civilizații,** coordonată de Raymond Bloch. Cine va căuta aici referințe despre civilizațiile preistorice de pe teritoriul traco-get va rămîne dezamăgit. Cartea, excelentă în ansamblu, are extrem de puține referințe asupra acestei zone geografice. Prefațatorul (Radu Florescu) subliniază carența atrăgînd atenția că vina o poartă în mare măsură și arheologia balcanică insuficient conectată la circuitul științific internațional, dar notele care să suplinească deficitul cărții lipsesc. Alte lucrări traduse procedează mai corect cu cititorul român. Traducînd **Prerenașterea rusă,** lucrare cunoscută în lumea specialiștilor, a lui D. S. Lihaciov, editura **Meridiane** previne lacuna cărții precizînd în prefața lui Dan Zamfirescu ce loc și rol revin culturii române în cadrul „prerenașterii răsăritene". Acest procedeu este singurul recomandabil : acolo unde studiul sau tratatul străin tradus face „tabula rasa" dintr-o realitate sau contribuția românească, golul trebuie umplut de editură prin prefețe, studii anexă, note de subsol etc. În locul simplului transport cultural acțiunea unui spirit critic activ.

PAUL ANGHEL : Excluderea răsăritului din Europa e o mai veche meteahnă a lucrărilor occidentale. Și dacă este vorba de megalomania culturală, cam pe aici ar trebui căutată. **Prezențele românești** ale lui Adrian Marino tocmai despre hipertrofierea eului acestor culturi vorbește. Să trecem la boicotul cultural. Vedeți dv., istoricii occidentali ai culturii au făcut o istorie pe cît de unilaterală pe atît de comodă. Trebuie oare noi s-o acceptăm ? Ei comit sau au comis falsuri cu mult mai crunte decît excluderea culturii române din ansamblul culturii europene. Ei au comis falsul de a exclude aportul culturii bizantine la constituirea edificiului european pre și post renascentist, cultură în care românii, dar și alții, au un aport imens, așa cum au comis gafa de a exclude cultura arabă la constituirea edificiului european, sărind de-a dreptul la romani și elini și uitînd că factorul de continuitate l-au asigurat altii decît occidentalii. Văzute din perspectivă vest-europeană, continuitatea și unitatea spectacolului cultural european apar fragmentate și cu nejustificate goluri. Noi, care știm ce știm, admitem, din păcate, golurile propuse, ba facem chiar teoria golurilor. Apoi inventăm teoria sincronismului, uitînd să atragem atenția occidentalilor că și ei au datoria să se sincronizeze — cu ce ? — cu niște tradiții pe care, voit sau nu, le ignoră, să se sincronizeze deci cu o parte a continentului care e la fel de importantă ca și cealaltă, cu o lume care are un urias tezaur de valori, oricît de ignorat. Fragmentar, prin inițiativă sporadică sau prin pătrunderi tumultuoase, ei, occidentalii, au luat act de Răsărit. Au descoperit, spre exemplu, în secolul al XIX-lea, cultura rusă, asta, mai mult ca o consecință a victoriei ruse asupra lui Napoleon, apoi vag, concesiv, culturile sud-estului european. Au preferat să descopere Asia, India, Japonia, China, sărind peste noi, uitînd că drumul unității planetare trece și pe aici, chiar pe la noi. Au sărit deci peste gară. Vom vedea însă că această cultură occidentală pe care o luăm ca etalon știe să-și repare greșelile teoretice și practice : voi vorbi despre asta mai tîrziu. Important este să fixez aici, acum, la

Continuare în pag. a 6-a

ioan alexandru

Rădăcina

De nimenea văzută pe pământ
Fără de chip și fără-asemănare
O știu numai coroanele în vînt
Pe frunzele cuprinse-n tremurare

Dintr-o plămadă moartă în adînc
Se-alege mai întîi o-ntemeiere
Căci înainte de-a fi fost cuvînt
Era sămînța-n noapte la putere

Un fir de ghindă-n țărnă doborît
De sinea sa măruntă se desparte
Cu cît e lepădat mai în adînc
Cu-atît va crește-n ceruri mai departe

Avram Iancu

Cine te ține-ntr-una-n preajma mea
Nu pot să-mi văd în pace de-ale mele
De cum întorc obrazul spre Ardeal
Apari și tu cu-n fluier dintre stele

Cu șapca veche de bătrîn pe cap
Osos la chip și luminat din fire
Pe umere pogoară un suman
Și-n crucea ochilor o mănăstire

Moșul din partea mamei te-a văzut
În nopțile de iarnă în pruncie
Cu frații roată-n vatră lîngă foc
Îl ascultam pe cal cum te îmbie

Casa din munți în care te-ai născut
Îți mai păstrează leagănul în tindă
Pe masă e un sfeșnic și-un cosor
Și o icoană sîngeră la grindă

Suntem și noi un neam cu ceilalți
De oameni drepți și blînzi și de-omenie
Ca frați să fim cu toții pe pămînt
Trudim din greu aici de-o veșnicie

Neagoe Basarab

Lăuntricele nevăzute răni
Nu poți scăpa de ele într-o vară
Cu cît dorești în grabă să le uiți
Cu-atît încep să sîngere și doară

Bine-i să ai de-apururi pe pămînt
Durerile aducere aminte
Să-ți minci lumina ființii suspinînd
Și lacrimile-n ochi să nu se svînte

De bucurii mai rar să te atingi
S-amii plăcerile pe cît se poate
Că cine știe mîine de-i putea
Să plîngi în tihnă și pe săturate

Bună-i văpaia plînsului în zori
Și-n miez de noapte lacrima e sfîntă
Iar toamna în amurgu-ndurător
Se face plînsul candelă de nuntă

Columba

Noapte de iarnă-n cer și pe pămînt
A început să ningă de la sine
De cînd tot doarme soarele cu noi
I-ajunge numai semnul pe colină

Se domolește fiece-nțeles
Valea se-nalță dealul se rețează
Numai columbei drumul i-a rămas
Descoperit pe zarea de amiază

Să poată ea străbate la isvor
Atît amar de vreme ce desparte
Cerul tăcut de cel cuvîntător
Raiul apus de cel fără de moarte

Bradul

Drept crește bradul pururi pe pămînt
Oricît de strîmbă-i stînca și rîpoasă
Căci el nu-și ia statura din adînc
Ci steaua-n vîrf îl crește și apasă

Picură roua cerului senin
Și cetinile șuieră șiroaie
Și-ncremenesc în lacrimi străvezii
Stăpîni pe munți și văi între piraie

Cum leagănă în noapte uriaș
Corabia aceasta în furtună
Pînă se scurge sbuciumul din ea
Și desfrunzește oasele-n țărînă.

Vara

Ulvinei

Ai vîntului sunt arborii de-acum
Îngreuiați pe ape de lumină
Revarsă aur plopii fără fum
Și tot rămîne verde pe colină

Crengile se-nmoaie și pogor
Încovoiate întru așteptare
Se naște-n slăvi ceva înălțător
Și cerurile sunt nencăpătoare

Cu vuiete de ape rostogol
Se prăvălesc întruna și murmură
Și cel din urmă cuib nu este gol
Și cel dintîi e împăcat pe-o șură

Și coaja de pe ou s-a spintecat
Și-ncep aripele să se întindă
Și-acest pămînt de-acuma-mpovărat
Atît amar de sbor să-l mai cuprindă

Și se arată leagănul cuvînt
Desferecat pe ape în bulboane.
Ceru-i adînc, pămîntul e prea strîmt
Într-un avînt, e totul în coroane.

Toamna

Sînt agitate păsările nu mai au
Acea răbdare-n sbor și neclintire
Se vede c-a pătruns ființa lor
Chemarea rece dincolo de fire

Se trag într-adevăr de pe pămînt
Ca într-un fel letargic de-nginare
Clonțul prin ceață iarăși de argint
Aprinde-n sbor un strop de luminare

Să se cunoască urma pe unde au trecut
Ceru-și deschide rana după ele
Să sîngereze-ncet și nevăzut
O văruie cu lacrimi și cu stele

Frunza

Nu mai are frunza în văzduh
Pe coroana pomului menire
Fructu-i copt și poate fără vînt
Ține loc luminii de vorbire

Cerul împrejur s-a-ngreuiat
Și e zarea nopții necuprinsă
Și nu poate frunza de acum
Să-i mai țină candela aprinsă

Cît e vara umbră pe pămînt
Numai foșnet fost-a și răcoare
Arșițele s-au trecut pe vînt
Și nu-i cui mai fi cutremurare

Puii-n cuib înaripați și ei
Fără teamă gîngure sub lună
Au deprins pe foșnete în tei
Cum să-ndure noaptea în furtună

Alte cuiburi mai fără de glas
N-au de-acuma cine le ascunde
Și-i trimeasă frunza de pripas
Să-și aline-aurele în unde

dumitru dinulescu

UȘILE

Familia Atanasiu era compusă din el, inginerul Atanasiu, din ea, Elena Atanasiu, de profesiune dactilografă și copilul Andrei, de 12 ani.

Cristea veni acasă obosit. Deschise ușa cu gesturile întipărite perfect în arcul reflex al deschiderii ușii, pomenindu-se-n antreu agățînd repede-n cuier pardesiul și basca.

Cristea se născuse la Dîmbeni, un sat de munte caracteristic, cu oi și case albe și maro. Acoperișurile erau roșii.

Venise de mic la oraș, la o mătușă, pe care o ținea un tinichigiu auto.

Făcuse liceul, reușise la facultate și terminase cu brio ieșind diplomat în mașini-unelte.

Apoi se-nsurase.

Avea o locuință onorabilă, cu trei camere, baie, bucătărie, cămară și două closete.

Copilul era precoce, vioi și îi plăcea cartea.

Soția avea 38 de ani, era cu doi ani mai tînără.

Fusese laborantă la Institutul Agronomic, apoi dase examen la seral și încet, încet se încadrase într-un serviciu financiar.

Acum era în concediu. Fără să fie bolnavă. Doctorul Traian Cocină, un prieten al familiei, consătean cu Cristea, familiile erau în vizită, îi dăduse acest concediu.

Masa de prînz, dacă ora patru se poate numi prînz, trecu fără ceva deosebit. Băiatul sta cuminte, cu privirea-n farfurie, Elena se ducea și aducea mîncările și salatele și cînd era nevoie, pîinea.

Elena avea foarte acută distanța de mitocănism.

— Păi cum să îți pîinea pe masă ? îi zisese ea lui Cristea. Să știi, dragă, ăsta e un obicei mitocănesc, să știi asta de la mine.

— Bine, dragă, admisese Cristea, dacă zici tu.

Și de-atunci Elena ținea pîinea în bucătărie, nu aducea decît în coșuleț, atît cît trebuia.

Aveau în ziua aceea soté de mazăre și mîncare de castraveți. La desert Elena făcuse gălușți cu prune.

La mîncărica de castraveți Cristea și-a tăiat niște roșii. Îi plăceau roșiile natur, roșii pline, mari, dure ca dovleceii.

Era într-o miercuri, era vară.

Familia bău și un chil de vin de Murfatlar, de 12 lei și 50 de bani.

— La ce te gîndești Andrei ? făcu tatăl după ce rase vreo două păhărele de vin și-și privi cu nespusă tandrețe feciorul.

Dar Andrei stătea cu nasu-n farfurie.

Nici mama nu era-n apele ei. La întrebarea tatălui făcu un semn din cap, știa ea ceva.

Ce știa ?

Băiatul a fost la strand. În loc să vie la ora 12, cum a fost vorba, a venit la unu și jumătate.

Elena se enervase. Vroia să-l trimită pe Andrei să mai cumpere ceva. Avea nevoie pentru masa de seară.

Așa căscat cum era Andrei nu se interesase cît e ceasul.

Venind acasă, Andrei știa ce-l așteaptă. Dar spera. De ce spera ? Credea-ntr-o minune.

— Cît e ceasul ? îl întrebă Elena.

— Păi...

— Ce păi ? Cît e ceasul ?

— Mamă...

— Da, deci știi cît e ceasul...

Andrei începu să plîngă.

Elena-i întoarse spatele, intră în baie și închise ușa cu cheia.

Se dezbrăcă de capot, nu vroia s-o-mpiedice la mișcări, își puse niște pantaloni roșii, în partea de sus rămase doar cu sutienul.

În oglindă își privi fața :

— Ce cearcăne idioate !

Luă din cuier o curea subțire, pe care o purtase Cristea de mult și acum o abandonase. Cureaua își avea însă locul ei.

Andrei aștepta în sufragerie.

Elena puse cureaua-n două și intră-n sufragerie.

— Scoate-ți cămașa.

Andrei își scoase cămașa.

— Și pantalonii !

— Te rog, mamă, iartă-mă, altădată nu mai întîrzii.

Dar în timp ce vorbea Andrei își scotea pantalonii.

— Culcă-te !

Andrei se culcă pe canapea.

Mama îi smuci chiloții, îi cobori pînă la genunchi și-i spuse :

— Treci în baie !

Cu chiloții în vine copilul se duse cuminte în baie. Elena îl urmă.

Băiatul aștepta în picioare.

Mama deschise robinetul și udă cureaua.

— Mamă, te rog, spuse Andrei...

— Gura !

— Mamă, nu mă bate !

Copilul plîngea și sughița. Elena-i aruncă o privire scurtă și-nchise robinetul.

— Treci în sufragerie !

Împiedicîndu-se de chiloții care-i stăteau în vine, Andrei îi scoase din mers și se lungi pe canapea.

Ceasul din sufragerie bătu ora două.

Elena îi lăsă întîi cureaua peste omoplați, fără să lovească, băiatul simțea răceala, apoi brusc mama ridică obiectul și trăzni.

Andrei văzu stele : albastre, verzi, galbene, roșii, aurii.

Zbieră.

După vreo unsprezece lovituri, Elena se plictisi. Andrei zbiera, plîngea în hohote, aproape horcăia.

— Ridică-te !

Băiatul se ridică imediat, cu fața schimonosită, plîngînd disperat :

— Iartă-mă, mamă ! Iartă-mă !

— Culcă-te la loc.

— Nu, mamă, nu, te rog...

— Bine, cere-mi atunci iertare. În genunchi !

Andrei îngenunchie :

— Iartă-mă, mamă !

— Dacă mai întîrzii, ce să-ți fac ?

— Să mă bați, mamă !

— Vezi, tu ai spus-o. Ia cureaua și du-o-n baie.

Andrei se ridică, își trase plîngînd chiloții și pantalonii, luă cureaua, o agăță în baie la locul ei și se duse-n camera lui să plîngă-n voie.

— Ei, am avut noi o problemă, spuse mama acum la masă.

— Ce problemă ? făcu tatăl care tot nu-și dădu seama.

— O problemă cu cureaua, zise mama.

— De ce-o superi, mă ? făcu tatăl. Nu ți-e rușine puțin ?

Și-i dădu cu o mișcare fulgerătoare o palmă grea peste față ; copilul rămase năuc.

— Marș în camera ta, încheie tatăl.

Cristea se ridică de la masă. Andrei se retrase-n camera lui, se lungise pe pat și plîngea cu lacrimi amare ca fierea.

— Azi am avut mult de lucru, se gîndea Cristea și spuse :

— Ei ! Îți faci griji cu ăsta !

Îi plăcea Elenei că bărbatul îi dădea dreptate :

— Păi da, spuse ea. Nu ? N-am dreptate ? Putem să lăsăm ? Spune și tu...

— Nu, zise Cristea.

El se gîndea la altceva. Avusese o ceartă cu un subaltern și asta-l tulbura, îl tulbura îngrozitor.

— Azi am avut mult de lucru, spuse.

Dac-ar fi putut, și-ar fi zdrobit, ca pe-o ploșniță, idiotul de subaltern.

— Dar ce s-a-ntîmplat, dragă ? făcu Elena care simți că nu-i ceva în regulă.

— Poftim ?

— Spuneai c-ai avut mult de lucru.

— A, da...

— A, da, păi cum ! ?

— Păi așa, m-am certat cu unu.

— Cu cine ?

— Cu un subaltern. Mazilescu.

— Cine ?

— Mazilescu.

— Și ?

— Și... nimic...

— Așa ?

— Păi așa... Ce să mai vorbim ?

Cearta se încheiase și dacă se-ncheiase ce mai vroia ? Totuși Cristea vroia să aibă dreptate. Oamenii înainte să acționeze vor să aibă dreptate. Și Cristea făcea parte dintre oameni.

De-aceea se tot gîndea. Punea argumentele pe-o față și pe alta să se-aleagă adevărul de inversul lui.

Cristea intră în dormitor. Imediat cum ieși el intră motanul Piță în sufragerie. Motanul Piță nu-l suferea pe Cristea, care era brutal cu el. Se-nțelegea mult mai bine cu Elena. Elenei îi plăceau animalele.

Cristea avea o ură nesecată față de Piță și dacă nu era Elena de mult l-ar fi dat la hingheri.

Dar Elena se simțea bine cu motanul, era tovarășul ei de singurătate cînd Cristea era la serviciu, Andrei la școală și ea în concediu medical.

Motanul era un zdrăgan de pisică asiatică, enormă, cu bot rozaliu și mustăți albe. Fusese castrat cu două luni în urmă.

Elena intră în baie, își scoase capotul, închise ușa cu cheia și se privi în oglindă.

Cearcănele i se adînceau. Parcă din lună în lună se-ndepărtau ochii. Și se stingeau. Ochii verzi, verzi sau albaștri, o culoare nedefinită între albastru și verde. Cînd era-mbrăcată-n verde erau verzi, cînd era-mbrăcată-n alb erau albi.

★

Cristea o cunoscuse pe Elena într-o vară, prin 1963.

Abia ieșise inginer stagiar. Avea douăzeci și cinci de ani. Era foarte meticulos și avea un hobby : apa.

Știa să-noate și citea cărți de călătorii și aventuri. Povești cu marinari și pirați mai ales. Se ducea la strand, la Floreasca.

Admira femeile, trecea pe alei cu bustul lui plin, pietrisul scîrtîia, uneori făcea baie.

Venea direct de la serviciu. Lenevea și visa. La soare. Urmărea cîte-o gîză, cu zborul elegant și-i venea să zboare. Să aibă și el aripi de gîză, aripi delicate, elitre ușoare și tari ca o batistă scrobită.

Zări o dată o fată blondă, subțirică, dar cu picioarele bine formate. Fata era în șezlong, citea. Minca în același timp o tartină cu unt și brînză.

Cristea se uita la ea. Cerul era albastru și lacul Floreasca liniștit, el privea fata, fata minca, lăsase cartea, minca și după ce termină tartina își scutură palmele pline de firimituri, înghiți ultimele gogoloașe, îl fixă scurt pe tipul cu bustul plin, își șupse buzele, luă cartea din poală și căută cu degetul rîndul unde era.

Apoi Cristea se plictisi s-o mai privească, fără ca să poată schimba o vorbă-două cu ea sau măcar să fie și el privit de ea și se-ndepărtă. Se cobori în lac și se scăldă.

Deși venea zilnic la strand n-o mai văzu însă pe fata blondă, care oricum i se legase într-un fel ciudat și brusc de suflet. Ar fi vrut să poată

Sculptură de George Babici

4 NOIEMBRIE 1978
L4

teatru t

Trei surori

Cred de mai multă vreme că actul regizoral nu poate fi decît un demers exegetic. Sigur, aserțiunea nu conține aproape nimic nou, ideea apare în comentarea spectacolelor teatrale, dar, din păcate, nu își găsește adepți întotdeauna. Este prea în treacăt formulată, ca un adevăr binecunoscut și tinde să rămînă o frumoasă axiomă.

Cu toate acestea, cei mai interesanți regizori de astăzi se dedau faptei, pătrunzînd în miezul operei, descifrînd-o în chip critic pentru a da la iveală sunetul inedit. Este, practic, renunțarea fermă la înscenarea banală care se rezumă mai întotdeauna la distribuție și cadru scenografic onorabil.

Am recurs la aceste citeva cuvinte introductive, simțindu-le necesare și la locul lor pentru a ne referi la spectacolul cehovian „Trei surori" proiectat la teatrul băcăuan de un talent regizoral remarcabil : Mircea Marin. De mai multă vreme, sînt convins, deși avem proaspătă încă imaginea „Livezii cu vișini" de la Teatrul Bulandra, nu am mai urmărit o atît de serioasă și solidă incursiune în universul marelui autor rus. Scena este de la început și pînă la sfîrșit un spațiu al așteptării, înundată cu scaune locuite pasager. Eroii vin și pleacă, se adună, uneori, în grupuri, dar senzația este aceea de monolog. Timpul în care ei trăiesc nu există : plutesc fie ca umbre ale unui trecut încărcat de amintiri sau avem siluete fragile „valsînd" într-un viitor inefabil. O spaimă și o neliniște cutremură această lume în scurte clipe de intensitate reală pe care nu are însă forța de a le reține atît cît este pămîntește posibil. A filosofa se conjugă în accepțiunea eroilor (cuvîntul sună aici peiorativ) cu ambalarea plictiselii în poleiala jalnică a „bontonului" mic burghez. Să-l observăm astfel, pe Kulighin (interpretat cu mult subînțeles de Constantin Constantin) profesorul latinist, ridicul și tragic totodată în lansarea, mereu inoportună, a maximelor celebre ; sau pe Versinin, militarul preocupat de bunele maniere și de înțelepciuni reduse de fiecare dată la adevăruri elementare, dar nici acestea asimilate, întruchipat de Dan Săndulescu, actor adus de regizor de la Teatrul dramatic din Brașov.

Iată că nu am spus încă nimic de cele trei surori, considerate hazardat „personaj colectiv" de cite cineva. Aspirația lor comună — Moscova îndepărtată — le adună, ce-i drept, sub același semn. Dar, în fapt, avem în fața ochilor trei personalități distincte, cu grade de refulări diferite, cum bine susține spectacolul lui Mircea Marin. Și cum, de asemenea, convingător, ni le arată în ametitoarea derută din finalul montării, o soluție deschisă de reintoarcere a lor în prezentul concret fiind simulată ipotetic, în timp ce Natașa (veridic interpretată de Doina Iacob) se instaurează ca incontestabilă supraviețuitoare. Cele trei surori și-au găsit chip și asemănare prin Despina Prisăcaru (Olga), Diana Lupescu, actriță cu un impresionant registru de trăiri (Mașa) și Mona Bordeianu-Fulga (Irina). I-am mai reținut pentru realizări deosebite pe : Liviu Manoliu (un interesant și complex Solionii), Livius Rus (Tuzenbah, sfîșiat de neliniști), Romeo Mușeteanu (Andrei), Gheorghe Gheorghiu (Cebutikin).

Ermil Rădulescu

film f

Primatul mesajului moral

Se pare că Gene Hackmann este actorul folosit prin excelență în filme „tari", cu acțiuni dinamice, adesea derutante din punct de vedere al construcției, care printr-un captivant de prima calitate învelesc un mesaj moral de răscolitoare gravitate. Interpret fără cusur al majorității rolurilor acordate, Gene Hackmann apare pe ecranele noastre și în filmul lui Stanley Krammer, **Principiul dominoului**, un film de stringentă actualitate, realizat programatic sub amprenta kafkiană a reflectării relațiilor sociale dintre oameni, a atitudinilor de viață, a acțiunilor individuale în raport cu acțiunea „în lanț", dominantă în societate. **Principiul dominoului** este metafora subtilă, în același timp și în aceeași măsură, evidentă și elocventă, a acestor relații. Fiecare dreptunghi al dominoului are poziția determinată și legată de „precedent", dar și determinantă pentru următorul. Întrebarea kafkiană, cine anume se află în poziția hotărîtoare a întregului lanț, cine determină ordinea verigilor și „manipularea" lor, care trebuie să fie sau care „poate" să fie atitudinea individuală în mișcarea generală, constituie tema dar și mesajul acestui film de remarcabilă ținută artistică. Asasinatul politic ar putea părea, la prima vedere scopul intrigii susținute de film. Eroul, determinat la gestul crimei (crescut, manipulat fără cunoștința lui, de-a lungul anilor) își ia libertatea de a refuza gestul cerut. Mișcarea generală nu-și schimbă cursul, libertatea și revolta verigii — caz individual — nu oprește distrugerea lanțului, nici distrugerea „în lanț", fiecare crimă transformă pe asasin în victimă. Într-o astfel de relație, „determinată", existentă împotriva a tot ceea ce este uman, frumos, constructiv, pașnic, fericit, revolta și gestul de refuz, ale unei singure verigi, ale unui singur dreptunghi de domino, nu sînt suficiente. Necesitatea acută, imperioasă, este atingerea conștiinței de sine a fiecărei verigi, schimbarea structurii întregului lanț, stagnarea din fașă a poziției prime, determinante, care, paradoxal și kafkian, nu se știe cui aparține și de cine și cum este determinată. Apelul acestui film este „Atenție !", starea de atenție pentru fiecare atitudine individuală, căci altfel se ajunge la extraordinar de expresiva scenă finală a filmului. Eroul este hotărît să lupte, împotriva tuturor dezamăgirilor, furturilor materiale și sufletești, împotriva tuturor și împotriva singurătății, singura stare de care i-a fost teamă dar, în același timp, singura stare care l-a mai rămas, numai că hotărirea lui, sigură, profundă, emoționantă, convingătoare, are loc **sub cătarea** unei puști. În ciuda amenințării fatale, în cadrul solid definit al interdependenței verigilor constitutive ale lanțului social de crime și atrocități, forța filmului constă tocmai în acest final încrezător în atitudinea curajoasă a adevăratului **om**, care ajunge să fie conștient de faptele sale, de atitudinea sa de viață, împotriva a „orice", cu toate că nu poate fi străin de realitatea că a **hotărît prea tîrziu**. Mesajul moral, de înaltă ținută, are un corespondent estetic pe măsură. E vorba despre un film care obligă la bucuria unor discuții ample.

Corina Cristea

televiziune tv

Noiembrie

● „Serenada pentru două vîrste", o scenarizare TV a lui Paul Everac după piesa sa „Simple coincidențe", a constituit, prin regie și interpretare, o surpriză în programul zilei de marți, 31 octombrie. Subiectul, mereu actual — interpretare a dificilelor relații dintre generații, dintre părinți și copii, părinți și părinți și copii și copii — a fost în atenția dramaturgului, spirit viu și incitant, un bun profesionist al replicii și un abil constructor de situații dramatice. Filmările exterioare au „luminat" scenariul sublinînd o calitate specifică a teatrului TV, în care aparatul, substituindu-se privirii noastre, are o mai mare libertate de mișcare atunci cînd nu este fixat în studiou sau, în cazul înregistrărilor, în sălile de spectacol. Distribuția, reunind actori consacrați (Gina Patrichi, Dorado Negreanu, Constantin Brezeanu, Simona Bondoc, Mihai Mereuță, ș.a.) și actori tineri și foarte tineri (Catrinel Dumitrescu, Mihai Dinvale, Dan Condurache, Dumitru Drăcea ș.a.), a fost echilibrată, asigurînd trecerile de la o vîrstă la alta fără stridențe, cu evident talent actoricesc. Și trebuie amintită, nu în ultimul rînd, regia care a știut să interpreteze corect textul încredințat, fără false veleități de autor ad-hoc. Deci, o seară de teatru adevărat, la televiziune, lucru pentru care, în afară de autor și interpreți, și-a avut meritul său și redacția.

● Ancheta TV a lui Ilie Nedelcu și Florin Brătescu, care s-a vrut o demonstrație a priorității absolute a faptelor și nu a vorbelor, a fost urmărită cu un interes care, pe alocuri, se mai subția, mai ales atunci cînd totuși, în perimetrul emisiunii, primau vorbele. Accentele critice ale anchetei, cîte au fost, nu ne-au impresionat cine știe ce, fiind, ca și în alte cazuri, slabe. În urmare a unui declin mai general al criticii pe micul ecran, după dispariția „reflectorului". Poate aceasta explică în parte și intermitența apariților în program ale unor realizatori cunoscuți pentru incisivitatea anchetelor realizate (ne gîndim la Al. Stark, Carmen Dumitrescu, Ștefan Dimitriu și chiar ale autorilor anchetei de față). Credem că s-ar putea face mai mult în acest sens, ținîndu-se seama de o anume tradiție a criticii responsabile și constructive la televiziune, continuată astăzi numai în parte de cîteva emisiuni („Viața satului", „Panoramic"), minimalizată de cele mai multe ori de scenetele de satiră și umor de simbătă seara și duminica după-amiaza.

● În emisiunea de miercuri — „Pentru noi, femeile", am remarcat un reportaj al Corneliei Rădulescu, o teleastă talentată, în care mai multe contemporane ale noastre încearcă să-și înțeleagă timpul împărțit între locul de muncă și familie. Răspunsurile, nefardate de mina reporterei, au evidențiat, dacă mai era nevoie, criza de timp în care își „mută" preocupările mamele, soțiile și surorile noastre, aflate într-un mai nou „perpetuum mobile".

Iulian Neacșu

vorbi cu ea, să-i povestească tot ce crede el despre lume și oameni, despre apă și soare, despre bucuria de-a exista, despre necazurile prin care trecuse și prin care spera că n-o să mai treacă niciodată. Dealtfel la bătrînețe și la moarte nu se gîndea. Era prea tînăr și le socotea lucruri îndepărtate, la care va avea timp să se gîndească și poate chiar le va înlătura și dacă nu el precis știința, căci pînă va fi el bătrîn probabil știința va face asemenea teribile progrese că-l va scăpa și de bătrînețe și de moarte. Și oricum bătrînețea nu va fi foarte grea pentru el căruia îi plăcea atît de mult sportul și-i plăcuse încă de mic și făcea și zilnic exerciții cu extensorul și cu niște gantere, pe care le ținea în baie.

Elena, căci ea era fata blondă de la strand, fusese și ea interesată de băiatul acela bine făcut care se așezase în fața ei și-o privise fix circa un sfert de oră-douăzeci de minute. Îi plăcuse. Ea avea atunci deci douăzeci și trei de ani și deși nu era decît laborantă îi plăcea să citească, nu terminase însă nici liceul, fiindcă avusese niște încurcături. Era fata unui grădinar de la marginea Bucureștiului, om foarte aspru și fata ne mai suportînd scandalurile și chiar bătăile, fugise cu un ceferist. Pe care l-a părăsit pentru un locotenent major de aviație. Apoi s-a angajat la Alimentara și vindea brînză. Cînd se întorcea acasă făcea menajul unui bărbat bătrîn, un colonel de infanterie deblocat. Apoi s-a băgat la Institutul Agronomic. A ajutat-o unul, Vasile Vulpe, o rudă mai de departe, un fel de cumnat al bunicului din partea mamei, om de vreo șaizeci de ani, îngrijitor la cimitirul Sfînta Vineri. Vasile Vulpe avea o nepoată, la cadre, la acel institut. După ce se făcuse laborantă, Elena plecase de la colonel și stătea într-o mansardă pe lîngă Arcul de Triumf, era bine că era aproape de serviciu, dar camera era proastă, o fostă odaie de servitori.

Dar nu era rău, Elena era mulțumită. Trăia pe picioarele ei, singură și aștepta să se mărite. Pînă atunci își găsise un prieten, un tînăr de vreo treizeci și cinci de ani, însurat, cu doi copii, de meserie merceolog și-n orele libere arbitru de tenis de masă. Un bun arbitru, fiindcă avea dreptul să conducă și meciuri din prima divizie, iar odată fusese delegat la Campionatele internaționale.

Elena, cu ajutorul lui Milu, arbitrul, ajunsese și-ntr-un cerc de ceaiuri, unde veneau oameni de vîrstă mijlocie, cîțiva chiar depășind cincizeci de ani. Rar veneau și oameni mai tineri, foarte rar. Unii aveau însă mașini sau motociclete și în cîte-o duminică ieșea cu ei la plimbare. În cercul lor avea și niște prietene, dar ea la altceva se gîndea. Drăguță era, însă cît o să mai fie ? Și nu-i plăcea ei viața asta, azi cu unul, mîine cu altul și să joace rolul de obiect de plăcere ușoară, căci așa-s bărbații, ce ? nu știi ?

Îl măsurase bine pe băiatul care stătuse acolo în fața ei și o privise și băiatul după ce că era drăguț, adică era bine format și avea trăsături regulate, părea un om serios și delicat.

Totuși nu se făcea să deschidă ea întîi vorba, pentru că ce ar fi crezut el despre ea ? Iar faptul că el nu îndrăznise s-o acosteze era un semn bun că nu era cum s-ar spune un profesionist al acostajului. De d-alde ăștia ea era sătulă.

De-aceea îi păruse rău că el plecase și după aceea nici nu-i mai venise să citească. Deși ei îi plăcea foarte mult să citească și era mîndră de acest obicei al ei.

Dar tipul dispăruse de parcă-l înghițise pămîntul. Ea mai veni vreo două zile la strand, dar ori că nu mai veni el, dar el fusese, asta știm noi, dar ea nu știa atunci, ori că, și ăsta-i adevărul, în strandul atît de mare soarta nu mai vru să-i pună alături.

Iar ea plecă în concediu. Idiot concediu ! Își luase bilet la mare, la Eforie Sud. Acolo s-a legat de ea un bărbat bătrîn, de aproape șaizeci de ani și ea a vrut să profite, să viziteze restaurantele, barurile, să trăiască și ea omenește, cum îi șade bine unei fete tinere. Dar moșul era foarte zgîrcîob. Și-a dat seama și ea cam tîrziu. O ducea la restaurant și nu-i dădea să mănînce, nici n-o dansa. Moșul nu bea decît sitronadă, iar ea servea cîte-un coniac. Așa azi, așa mîine, iar moșul îi tot dădea înainte cu succesele lui din industria materialelor de construcție.

În ultima zi cunoscu pe plajă un student. Juca volei în cerc, băiatul a venit și el în cerc și după ce jocul s-a terminat, au stat de vorbă. N-a vrut să-i dea adresa din București. Studenții ăștia n-au nici bani, nici nu vor să se-nsoare și prea îi-e gîndul la altele, vor și ei titrate probabil, sau, mă rog, fete cu zestre.

Dar studentul era băiat bun. S-a dus cu el la Mangalia și acolo au servit la braseria „Neptun" friptură și bere. Uite, domnule cu zgîrciobu-ăla bătrîn nu se-atinsese nici de-un mic și-acum deodată friptură, au băut și bere, iar la urmă studentul i-a cumpărat un pachet de ciocolată.

După aia au ieșit să se plimbe. Era frumos pe malul mării. Au mers mult, cîțiva kilometri, spre sud, pînă aproape de granită. Era sălbatec țărmul, pescărușii țipau cu-nverșunare.

— Aici e-un cimitir de scoici, i-a zis studentul.

Erau într-un golf, pietros, luna veghea, plină, albă, ca un tișlaifăr.

Elena și studentul se dezbrăcară și se-aruncară-n mare.

Se-ntoarseră.

— Stai liniștit, mă, îi zise ea.

Îi plăcea citeodată să stea singură și era atunci foarte tristă.

Se credea melancolică.

Studentul o-ntrebă :

— De ce ești tristă ?

— Nu știu, răspunse ea.

El fuma și privea marea.

Ea tăcea.

Capul lui zbură, se izbi cu gura de buzele ei, o mușcă, pescărușii țipau, chiștocul aruncat de student se ducea în larg.

Se-mbrăcară cu gesturi rapide și drumul lung pînă la Mangalia se petrecu-n tăcere. Un marinar care ședea de pază îl rugă pe student dacă n-are o țigară.

După ce se-ntoarse la București, Elena frecventă iar strandul. Se bronzase foarte frumos, nu vroia să-și piardă bronzul.

Pe băiatul care-o privise atunci sigur că-l uitase completamente. Dar iată că într-o zi îl văzu iar. Și el iar păstră o distanță respectuoasă, ca un cîine care a fost deja bătut. Și iar nu schimbară vorbe. Și-a doua zi iar se văzură și de data aceasta el stătu mai mult în preajma ei, circa o jumătate de oră. Atunci ea învățâ jocul și veni să stea mereu în același loc. Dar el nu mai veni. Dar ea continua să stea în același loc, pentru că tot una era. Și în fine el veni. Ea citea acum „Ivanhoe" de Walter Scott, marele romantic. Și el iar nu-i vorbi. Dar în ziua următoare îi vorbi.

— Am citit și eu un roman de Walter Scott. Se numește „Rob Roy" și este foarte interesant.

— Dar pe ăsta nu l-ați citit ? se mîră ea cu o prefăcătorie de o rară drăgălășenie și arătă coperta cărții la care citea acum.

Era tot „Rob Roy". Cu o zi înainte terminase „Ivanhoe" și-l luase pe ăsta. Cristea se înroși, îl apucă un fel de tremurici și zise :

— Credeam că citiți „Ivanhoe".

Și se-nclină din cap destul de brusc, se duse direct la vestiar, dar nu se-mbrăcă și se-ntoarse înapoi. Însă fata nu mai era pe mal.

— Unde-o fi ? se-ntrebă Cristea.

O revăzu după două săptămîni. Atunci a fost ceva extraordinar. Cristea sta acasă și citea. Lo-

George Babici : „Portret de flăcău"

cuia în apropiere de Piața 1 Mai, avea o cameră mare și frumoasă, într-o vilișoară de pe strada Petöfi.

Aude deodată că-l strigă cineva. Era prietenul lui Andrei, un fost coleg de facultate, dealtfel unul din cei mai buni prieteni din facultate. Care era cu o fată : frumoasă, blondă, cu tenul bronzat și într-o rochie albă cu linii. Era chiar ea.

— Poftiți, a zis Cristea extrem de ampresat, poftiți !

Pe urmă, Cristea, la rugămintea prietenului, care l-a luat de-o parte și i-a explicat, a trebuit să plece.

Distrus, a rătăcit pe Șoseaua Kisseleff, pe străzile din fostul Parc al Domeniilor și peste vreo două ore s-a întors. Prietenul plecase, dar ea era încă acolo. Se dezbrăcase și dormea.

Văzînd-o cum doarme, Cristea s-a înduioșat. A pregătit repede o cafea și a trezit-o. Dar ea a vrut să mai doarmă. Neavînd ce face și făcîndu-se tîrziu, Cristea s-a strecurat în pat lîngă ea. Se parfumase, se bărbierise și spera să profite și el de această femeie. Dar nu a fost așa cum prevăzuse. Elena s-a trezit și a început să se îmbrace și i-a spus că ea nu e ce crede el și să știe că nici Andrei n-a reușit să facă ce vroia el să-i facă, așa că să nu încerce să-și bată joc de ea.

Cristea a asigurat-o însă că nici pe departe nu se gîndise la ce credea ea. Atunci Elena începu să plîngă și i-a spus că toți bărbații nu urmăresc decît un singur lucru și de ce și el pe care-l credea altfel, este la fel cu toți ceilalți.

Atunci Cristea i-a povestit viața lui și a asigurat-o că de patru luni de zile nu se mai culcase cu vreo femeie.

Apoi s-a îmbrăcat și el și a condus-o pînă acasă.

De-atunci se-ntîlneau în fiecare zi. Făceau plimbări lungi, întrau de cele mai multe ori în cîte un restaurant, vorbeau despre toate, rîdeau, glumeau și se simțeau foarte bine împreună. Pînă cînd, într-o seară cînd erau la restaurantul 1 Mai, căruia acum îi spune Doina, Cristea a cerut-o.

Elena a rîs.

— Da, mă, sigur, a acceptat ea. Numai să fii tot așa. Știi, mie un bărbat trebuie să-mi dea garanții, altfel nu se poate. Ce garanții îmi dai ?

Cristea i-a dat garanții și a luat-o. Peste două săptămîni au făcut nunta și s-au înțeles, slavă domnului, foarte bine.

a patriei cinstire

MIHAI BENIUC

Întrebare

Noi Agatîrșii, noi Cimerienii,
Noi munții cei de aur, Apusenii,
Cu feții cei frumoși, cu Cosînzeană,
Purtînd mari lacrimi argintii în geană,
Cu feții noștri cei frumoși ce mor
Ca să trăiască domnii, dumnealor,
Toți grofii și baronii, toți avuții,
Ce facem, ce-am făcut (ca Horea, Iancu,
Și cei veniți pe urmă, nelăuții,
Și cei de mult robiți) să ardă teancu'
De drepturi și dreptăți ce pe nedrept
Le-au dobîndit, ca să se bată-n piept,
Că ei sînt mai presus și mai atare
Decît mlădița lumii muncitoare?

Răbdare, fătule frumos, răbdare.

NIKOLAUS BERWANGER

Pentru cei care ne sfidează

sufletul vostru a fost
a fost este
este și va rămîne
și va rămîne mare de tot
mic măreț și luminos
mic și chircit ca soarele verii
otrăvit și atît de limpede
și plin de riduri și prietenos
chiar dacă ca un suris fericit
dimineața și seara de copil
il stropiți bine de aceea
cu spray extra sîntem atît de bogați
nici n-aveți cum și voi atît de săraci
să înțelegeți mai săraci
sufletul nostru decît cei
care dintotdeauna lipiți pămîntului

În românește de Anton Palfi

GEORGE ȚĂRNEA

Despre statornicie

Statornicia mării
este zbuciumul
statornicia patriei
scinteia
statornicia păsărilor
este zborul
statornicia îndrăgostiților
nerăbdarea
statornicia vîntului
sînt înălțimile
statornicia întîmplărilor
cuvîntul
statornicia învingătorului
ezitarea
statornicia celui înfrînt
speranța
statornicia clipelor
este nașterea
statornicia trestiei
un cîntec.

PAUL SÂN-PETRU

Dragostea de țară

Destule-au fost iubirile pierdute —
nici cea din urmă nu s-a rupt de fum;
uitarea-n fii o mai suspină tatăl
dar dragostea de țară e altcum —
ea nu e-n treacăt, semnul meu, de-o vară
ci vine dintr-un spațiu de strămoși,
ea e colosul sufletului nostru
ce ne inspiră fapte de coloși!

George Babici : „Omagiu"

ION SOFIA MANOLESCU

Compoziție în prag mioritic

Încărcată de prea multe emoții
impovărată de prea multe relicve
îmi umblă inima prin iarba trăită
și nici un cuvînt nu se preschimbă
nainte de-a ajunge implinirea din lacrimi
Aevea rămîne numai copacul strigat
să mă pot regăsi în toate faptele mari
revărsate din umbra pămîntului drag
sub care îngenunchez mereu tulburat
lîngă îmbrățișările coapte de dor

Încrustat blagian în muguri de piatră
cuvîntat în adînc pe o gură de rai
la nașterea sufletului din prag mioritic
i-am adus ochiului din cunoaștere
spada netrecută prin sîngele auzit
Pentru eternul pămînt românesc
lîngă eternul cuvînt împlinindu-se
mai adaug țărinii cu un semn mai aproape
cînd mă încearcă străbunii din somn
adormiți sub pleoape nebiruite de timp

FLORENȚA ALBU

Altitudine

Spun țară. Acestor geometrii spațiale, acestor galbenuri, verdelui, milului; apei și grîului copt. Anotimp în zenit.

Aripi desprinse. Și atît de legate sus, prin atracția pămînteană. Dragoste de pămînt zborul, vederea de sus.

Drumurile — de-aici toate drumurile sunt Drumul Subțire al copilăriei. Și meandrele apelor — felul cum îmbrățișează, cum pleacă și vin, și veșnic ne leagă de semințiile locului.

Spun țară. Acestui rotund al vederii de sus, jumătate pămînt, jumătate spirit. Continuu sentimental...

Norii apusului înapoi. Norii de-odată reverberînd ziua și noaptea. Forme schimbătoare, himere bogate, crepusculul vă face posibile, vă suspendă în posibilul, imposibilul ochiului; ochi care arde pe rug pedepsit de erezia vederii.

Luna în elice. Sfertul ei luminînd orașul rămas înapoi (Bătrîna doamnă rămasă acolo. N-o vei mai vedea niciodată. Dar știi că este acolo —un du-te vino, în curtea mușcatelor sălbăticite de vară. Cu picioarele anchilozate de artroză și păru-albăstriu ; vorbele încă se aud pe ele însele, la ora ceaiului băut cu fagure de albine...)

Și seara cum vine. Aparenta eliberare. Apele, așezările, prezențele, în această lumină. Lumina distanței! Aerul avînd aceași intensitate, dînd aceeași iluzie trupului, de inaripare.

Dar țară spunîndu-i acestui sentiment de zbor — și ceea ce vezi printre aripi, elice, haloul rotirii; spectrul culorilor, sentimentelor — nori și miraj și vizibil...

Aceste pămînturi colorate diferit, după lumină și umbră. Forme precise și imprecise, îmbrățișate în anotimp. Și dintre toate, lanurile florii soarelui cele mai vii. Predominanta simbolului.

Altitudinea adăugîndu-se timpului, spațiului; apusului și răsăritului; lui bună ziua și bună seara. Acest sentiment de țară — continuu al gîndului.

Urmare din pag. 1

tice. Printre combatanți întîlnim pe Andrei Bîrseanu, autorul imnului **Pe-al nostru steag**, Zaharia Bîrsan, Ioan Borcia, Maria Cunțan, I. U. Soricu, Vasile Stoica, mai apoi Aron Cotruș. Durerea Banatului subjugat e cîntată de Cassian R. Munteanu, a Bucovinei de George Rotica, George Tofan. La București, Craiova, Iași, Suceava se manifestă marile reviste **Semănătorul, Ramuri, Viața românească**, în fruntea cărora se aflau profesorii N. Iorga, C. Stere, Garabet Ibrăileanu, Sextil Pușcariu, și în paginile cărora întîlnim numeroși scriitori de peste munți. Curentul potriotic e puternic alimentat de creațiile scriitorilor transilvăneni stabiliți la București, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Gh. Bogdan Duică, Ion Gorun, ca și de scriitorii autohtoni Alexandru Vlahuță, Barbu Delavrancea, Corneliu Moldovanu, Mircea Dem. Rădulescu, M. Săulescu, D. Nanu, Cincinat Pavelescu, V. Voiculescu, N. Vulovici, Vasile Militaru și atîția alții.

Unitatea națională

A. D. Xenopol va publica, în această perioadă, o nouă ediție a scrierii sale despre **Mihai Viteazul**, Octavian Goga un nou volum de poezii **Cîntece fără țară** (1916) — și simbolice prin însăși titlul lor — care a adus poetului demnitatea de membru corespondent al Academiei, iar Mircea Dem. Rădulescu volumul **Eroice** premiat de Academia Română la propunerea lui Barbu Delavrancea.

La Iași, în timpul războiului, scriitorii se vor strînge apoi în jurul ziarului **România**, la care vor colabora M. Sadoveanu (director), O. Goga, Ion Minulescu, Al. Th. Stamatiad, Corneliu Moldovanu, Ion Agîrbiceanu, Petre Locusteanu, George Ranetti ș.a. stimulînd și glorificînd necontenit avîntul vitejilor noștri ostași. Al. Vlahuță va coborî în inseși tranșeele de la Mărășești pentru a îmbărbăta pe luptători.

Printre numeroasele sacrificii făcute de poporul român în decursul războiului, în luptele din Transilvania, din Carpați, de la Mărășești și Oituz, au fost și viețile scriitorilor M. Săulescu (căzut la Predeal), N. Vulovici (la Miercurea Ciuc), Const. T. Stoica (în Carpați), Ion Grămadă (la Mărășești).

Victoria a fost cîntată de Zaharia Bîrsan prin **Poemul Unirii** (1919) și prin marea baladă a lui Andrei Bîrseanu **Grăește marea**, citită sub cupola Academiei Române.

Poezia a exprimat astfel pas cu pas aspirațiile sociale și naționale ale poporului român, durerile și bucuriile lui, setea lui de unire, fiind alături de toți luptătorii — istorici, publiciști, oameni politici — exponenți ai luptei pentru realizarea unității naționale.

radio

Emisiuni de artă

● Emisiunea de **Arte frumoase** de vinerea trecută a continuat ciclul despre **Muzeul colecțiilor de artă**, de data aceasta cu un scurt comentariu al Ioanei Kasargian, care a amintit de prezența unor lucrări ale sale la acest muzeu. Apoi, într-o prezentare a colecției Avachian, Marina Preotu și-a propus să descifreze personalitatea renumitului colecționar din mai multe perspective — punînd, bineînțeles, accentul principal pe sugestiile ce vin dintr-un spațiu plastic constituit în acord cu individualitatea și certitudinile unui gust artistic bine cultivat, unei viziuni despre artă. De fapt comentatoarea a propus termenii problemei anticipînd posibile afirmații definitorii, o portretizare esențială a spiritului receptor de artă.

Un alt punct al emisiunii, intitulat „Exigențe ale actualității", a reprezentat o succesiune de remarci ale lui Vasile Celmare, Spiru Chintilă, Erwin Kuttler și Ion Sălișteanu, despre deziderate calitative ale plasticii zilelor noastre.

Momentul cel mai interesant al emisiunii a fost interviul cu pictorul Aurel Ciupe. Gînduri despre artă exprimate cu precizia expresivă, cu siguranța aproape a unor sentințe. Linia fermă, de cristal, a frazelor sale, departe de a aplatiza sensul, nu reprezenta decît formularea lapidară a unor adevăruri la care pictorul trebuie să fi ajuns prin efortul său de creație, de înțelegere a lumii, pe căile autentice ale vieții lui de intelectual și artist. O ciudată vibrație în sobrietatea aserțiunilor sale (pe alocuri de portanță filosofică) avertiza asupra aderenței lui vitale, totale la sistemul de valori sugerat. Admirabilă în cele cîteva replici substanțiale ale pictorului a fost tocmai impresia că vorbele vin din partea unei individualități artistice în care experiențele de gîndire și creație s-au decantat într-o configurație exemplară.

● Emisiunea **Atlas cultural** de simbătă (cu durata de 20 de minute) răsplătește nu rareori audiția cu lucruri cel puțin interesante. Din amintiri relativ recente, vom cita transmisiunea vocii lui Serghei Esenin declamînd dintr-un poem al său (inspirată inițiativă !) — transmisiune însoțită de un frumos comentariu subiectiv al Ilenei Mălăncioiu despre poetul rus. Tot așa, ne gîndim cu plăcere la prezentarea autoportretelor lui Dürer, de Octavian Paler. Săptămîna trecută emisiunea a fost dominată de Florian Potra, care a realizat o evocare de o deosebită căldură și eleganță a lui Italo Svevo — o incursiune fluidă, ușor nostalgică (foarte bine informată, desigur) în spațiul de răscruce între secole, în spațiul de început de secol XX, cu minunile sale încă proaspete, cînd se făcea că Joyce îi era lui Svevo profesor de engleză...

Ioana Ieronim

plastică

Atributul excelenței

Expoziția de pictură și sculptură a lui **Iulian Olariu** (Galeriile „Simeza" ; octombrie-noiembrie '78) stă în întregime sub semnul formei epurate, al reducerii geometrice progresive a oricăror posibile sugestii ale realului. Sobră și închegată, pictura lui se vrea un sistem coerent de forme cristaline, ce nu cunosc metamorfozele spectaculoase ; ele au o autonomie completă a existenței, situată în afara regnurilor, într-o lume a proiecțiilor ideale. Chiar și raporturile cromatice urmează această aspirație a artistului, ele tinzînd parcă să epuizeze gama contrastelor posibile, să valorizeze fiecare aspect al unui ansamblu conferindu-i independență, să detașeze atît de pregnant masele de luminozitate diferită încît să facă să dispară impresia că în compoziții există o virtuală zonă de atracție și un virtual fundal. Impresia rezultată de pe urma concentrării privirii pe unul dintre elementele compoziției este că celelalte au un rol ordonator, că ele doar canalizează percepția vizuală. Ar fi greșit, desigur, dacă am analiza o astfel de pictură din perspectiva valorii semantice intrinseci. O asemenea analiză nu ne-ar releva mare lucru despre realitatea la care, eventual, s-ar raporta universul picturii lui Olariu. Devenită consubstanțială expresia bazată pe puritatea geometrică a liniei și pe raporturi clare stabilite între mari mase cromatice prezintă un interes mai mult decît decorativ. Dinamica formelor rămîne o problemă a inscrierii lor într-un spațiu sugerat de celelalte elemente ale lucrării, devenite „subansamblu" în virtutea procesului descris mai sus. Nu o reprezentare analitică, ci un reflex descriptiv geometric al unei realități spațiale, dezbrăcată de orice adaus inițial, poate fi considerată pictura lui Iulian Olariu. Calitățile pînzelor sale sînt de întîlnit și în sculpturile (din oțel inoxidabil și alamă polisate) expuse. Ele au o eleganță remarcabilă. Multe, mărite la scară, pot împodobi cu cinste orașele noastre. În ciuda dimensiunilor, monumentalitatea lor impune și suprafețele perfect polisate îndeamnă parcă ochiul să alunece în direcții determinate de un avînt lăuntric. Forma devine astfel concretă, în ciuda străduinței artistului de a ilustra prin ea imponderabilitatea actului devenirii reflecției în imagine. Ca și pictura, sculptura lui Iulian Olariu vorbește despre o anume modalitate, radicală, de a sublima și armoniza aspectul general al unui univers de semne artificiale, născut în urma unui proces de raționalizare a lumii vizibile. Acuratețea concepției și execuției conferă multor lucrări — insist asupra sculpturilor — atributul excelenței.

Grigore Arbore

muzică

Dinamismul prezentului cultural

Dinamismul pe care cultura românească — și muzica joacă aici un rol de primă importanță — îl are în acest moment de deosebită fertilitate al istoriei sale, se datorește fără doar și poate îmbinării armonioase dintre o mare tradiție a artei orale și o actualitate larg desfășurată, corespunzătoare cerințelor de profesionalizare și măiestrie ale secolului nostru, a artei profesioniste. România, țară est-europeană, adică și estică și europeană, se bucură, în actuala cumpănă a vechilor modele culturale, de o situație privilegiată. Sursa de inspirație (din oțel încă plină de sevă, ce pare a fi din ce în ce mai greu de găsit aiurea, se află la noi într-un trecut încă viu prin modelele artistice ce le-a conservat și transmis. Nicicînd în arta românească nu a existat un antagonism între latura sa profesionistă și cea amatoare, ci o osmoză deplin profitabilă, în care specificitatea culturală nu stă într-unul sau altul din aspectele ei fundamentale, ci în îmbinarea lor perfectă.

Să nu uităm că însăși menținerea autenticității artei nonprofesioniste, în condițiile asaltului informațional, a diversității modelelor, a poluării firești a tradiției pe măsura îndepărtării de un trecut izolat, depinde de multe ori de autoritatea profesionistă care, după studii îndelungate și neîncetate comparații, discerne autenticul de imitație, originalitatea de împrumutul involuntar. O izolare este astăzi de neconceput, pentru că ea ar fi inconformă cu un stat ce are de jucat un rol cultural însemnat, pe măsura celui politic pe care și-l îndeplinește cu atîta strălucire. La marele dialog al valorilor culturale, România participă totodată cu tradiția și cu actualitatea sa profesionistă, căci ce poate fi mai impresionant decît vocea artei. Mesajul de prietenie, de înaltă spiritualitate este transmis de zecile și sutele de muzicieni români care, în fiecare an, concertează pe toate scenele lumii, în fața unui public ce vibrează în acord cu sensibilitatea marilor noștri interpreți.

Faptul că România ocupă astăzi al treilea loc în lume în clasamentul concursurilor muzicale cîștigate ne informează edificator asupra densității neobișnuite de talente și asupra calității învățămîntului muzical. Acest învățămînt specializat, creație a vremurilor noi, socialiste, ale istoriei României, este responsabil de depistarea numeroaselor talente care altfel s-ar fi irosit, este responsabil, de asemenea, de instrucția necesară pentru ca nativitatea să devină competitivă.

Învățînd pe parcursul întregii școlarități, incluzînd aici și cursurile superioare, o seamă de deprinderi tehnice necesare interpretării sau compoziției, nu înveți de fapt altceva decît cum arta ta poate să se adreseze mai direct și mai convingător celor mulți, cum să fie un model de etică. Civilizația se împlinește în spiritualitate, omul complex al viitorului are nevoi estetice mereu sporite, pe măsura multiplelor probleme ce-i stau în față. Rezolvarea lor depinde de imaginație și creație, de exercițiul zilnic al lor.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Elegiile lui Nichita Stănescu

11 Elegii (1966) a fost socotită cartea cea mai bună a lui Nichita Stănescu. Autorul însuși a sugerat, în citeva confesiuni publice, această ierarhie. Cea mai bună carte a lui Nichita Stănescu este însă poezia lui, luată în totalitate. Elegiile sînt fragmente dintr-un poem vast, neîncheiat, reluat și completat periodic. Putem spune însă că **11 Elegii** constituie volumul cel mai unitar și, în sens filozofic, mai **dogmatic** al lui Nichita Stănescu, hotărît să dea, acum, o viziune mai coerent demonstrativă despre filozofia sa lirică. S-a spus, în chip exagerat și impropriu, că el vrea să corecteze sistemul filozofic al lui Hegel. Niciodată însă un poet n-a corectat sau negat un filozof pentru că metafizica poetului este de natură existențială (chiar atunci cînd operează cu concepte și se revendică de la sistem) în timp ce metafizica filozofului este de natură conceptuală și intenționează să dea o explicație coerentă a lumii. Un poet poate lua sugestii din cărțile unui filozof dar ideile lor se dezvoltă în registre diferite. Nichita Stănescu citează însuși pe Hegel, Vasile Pârvan și frecventează în chip sigur **Dialogurile** lui Platon (aici și în celelalte cărți) însă poemele sale nu-și propun, și nici n-ar putea, să dea un sistem unitar de gîndire clasabil din punct de vedere filozofic.

Ambiția lui este mai simplă și mai mare : să sugereze un număr de raporturi care determină poezia și existența poetului în niște versuri mai conceptualizante și mai disciplinate decît altele. Cele 11 elegii sînt, în fapt, douăsprezece : **Omul-fantă** care în ediția din 1966 alcătuia **elegia a noua** devine în edițiile mai noi un poem de sine stătător și în locul lui apare o altă elegie sporind astfel la 12 numărul secvențelor. **Douăsprezece** este un număr de mai multe ori simbolic și cartea poate da de la început o sugestie despre natura ei inițiatică. Sugestia se întărește la lectura versurilor, precedate de dedicații solemne („închinată lui Dedal. întemeietorul vestitului neam de artiști, al dedalizilor") sau de preciziuni asupra temei discursului : „lupta dintre visceral și real", „tentația realului" etc. Explicațiile sînt și nu sînt lămuritoare. Poemele, în sine, au o altă desfășurare și, în genere, toată această aparatură filozofică rămîne în afara scenei lirice. Esențial este efortul intelectual de a defini liric un număr de categorii care intră în sfera poeziei și o determină.

Punctul de plecare este criza de natură existențială. Trecînd printr-o întîmplare mai gravă a ființei sale, poetul încearcă s-o depășească prin meditație. Citim, toate acestea, printre rînduri, căci tema intimă este ascunsă, poetul evadează din subiectivitate pentru a contempla subiectivitatea și condiția ei. Iată de ce poemele n-au o notă afectivă deși pornesc, am impresia, dintr-o afectivitate rănită. Întîia elegie este o definiție, în stil **taoist,** a ceva esențial dar nedeterminat și nenumit. De la **punct,** cel mai concentrat semn și imaginea cea mai redusă a universului, pînă la Creatorul absolut, totul poate fi îndreptățit, sugerat de acest enigmatic **El** : „El începe cu sine și sfîrșește / cu sine [...] / / Din el nu străbate-n afară / nimic ; de aceea nu are chip / și nici formă. [...] / / El este înlăuntrul-desăvîrșit / și, / deși fără margini, e profund / limitat. / Dar de văzut nu se vede...".

Stilul este solemn și ermetic ca în vechile cosmogonii : „Totul este inversul totului. / / Spune Nu doar acela / care-l știe pe Da. / Însă el, care știe totul, / la Nu și la Da are foile rupte" — stil pregătitor, inițiatic, cu propoziții oraculare din care fiecare înțelege ceea ce poate. Între atîtea aproximații, sigură este doar sugestia unei sufocante existențe în interiorul unui univers „care se începe cu sine / și se sfîrșește cu sine".

Elegia a doua, numită și **Getica,** destramă această solemnitate și, în stil aproape eseistic, stil alb de comunicare, dă o idee despre populare universului cu zei. Zeul apărea acolo unde se producea o ruptură în coerența materiei. Orice rană naște zeul ei, orice suferință este sacralizată. Dar suferința de a scrie, dar rupturile în interiorul subiectivității (ca cele sugerate de **tăcerile, golurile** elegiilor) nu au zeii lor ? Propozițiile clare nu merg mai departe și gîndul cititorului aleargă în voie. Mai concret lirică este cea de-a treia elegie, divizată în cinci părți, numite cu pedanterie de savant pozitivist : **contemplare, criză de timp,** iarăși **contemplare, criză de timp, contemplare.** Conceptele nu se lămuresc prea mult nici aici, în schimb lirismul afirmă, puternic, oroarea de vid, voința de solidaritate cu lucrurile. Baudelaire ura mișcarea, poetul tînăr român începe să se teamă de metamorfozele lucrurilor, el care celebrase mai înainte dizlocarea, ruperea lanțurilor gravitaționale : „Mă amestec cu obiectele pînă la sînge / ca să le opresc din pornire, / dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe / spre o altă orînduire".

Creatorul locuiește acum într-o sferă vidă și simte teroarea inconsistenței pe măsură ce simțurile cresc alarmant : ochii se deschid, unul cîte unul, din tîmplă, din degete etc. Apar **păsările,** într-o imagine emblematică a înlănțuirii : „Fluviu de păsări înfipte / cu pliscurile una-ntr-alta..." și **îngerii** cu lănci în mînă, și **ochii** („o gîrlă de ochi verzi") și, în fine, **privirea** acaparatoare de care stă suspendată lumea. Viziune teribilă, de un onirism negru : „Sîntem fructificați. Atîrnăm / de capătul unei priviri / care ne suge".

Este limpede (cît pot fi de limpezi conceptele poeziei) că Nichita Stănescu împinge limitele lirismului dincolo de frontierele realului și vrea să vadă ceea ce într-un loc numește „văzul dinapoia frunzelor". A surprinde **Altceva,** pe **Altcineva. Altunde** pe care deocamdată logica normală nu-i poate concepe este ambiția (și suferința) poetului. Nichita Stănescu creează categorii care, apoi, îi asediază spiritul și-i provoacă aceste **stări de criză.** Deocamdată, el încearcă să străpungă lumea visului și, din contemplarea ei în stare de trezire, ies micile viziuni cosmardești citate înainte. În această ordine apare și simbolul Evului Mediu (în **a patra elegie,** aceea care dă seama despre lupta dintre visceral și real !), dar nu sub chipul întunecat pe care îl știm. În fabula lui Nichita Stănescu, Evul Mediu s-a retras din afară (din istorie) în interiorul subiectivității lirice. În ce scop se poate întreba logica normală ? Însă logica poetică are propria ei justificare. Evul Mediu este un fragment din marele tot care trebuie să trăiască în cineva și de care să se lase trăit, și acest factor recuperator este poetul obsedat de ideea ascezei spirituale. El poate spune, atunci, provocînd stupoarea bietului nostru bun simț : „Evul Mediu s-a retras în chiliile / roșii și albe ale singelui meu".

Elegiile alternează asemenea secvențe, pur speculative, abstracte, cu fragmente în care imaginația lirică se întoarce spre dramele existenței. Reapare, atunci, ca riul ce curge o vreme sub pămînt și iese apoi la suprafață, tema fundamentală. În **Elegii** tema este suferința de diviziune, tînjirea de unitate, ridicată la treaptă cosmică : „Durere a ruperii în două a lumii / ca să-mi pătrundă prin ochii, doi. / Durere a ruperii-n două a sunetelor / lumii, / ca să-mi lovească timpanele, două. / Durere a ruperii-n două / a mirosurilor lumii, / ca să-mi atingă nările, două. / Și tu, o, tu refacere-n interior, / tu potrivire de jumătăți, aidoma / îmbrățișării bărbatului cu femeia sa",

Obsesia rupturii aduce imediat, în această dialectică fecundă și sucită, ideea de culpabilitate. Refacerea unității primordiale nu-i posibilă pînă ce poetul nu va ști limba simburilor, limba ierbii. O elegie (**a șaptea,** subintitulată : „opțiunea la real") exprimă în stilul solemn de la început solidaritatea cu pietrele, merele, cărămizile, caii. Versurile, de o umilință cam orgolioasă și, din loc în loc sacerdotale ca un comunicat al Sfîntului Scaun, proclamă abandonarea totală a subiectivității pentru ca, odată instruit în limba necunoscută a materiei concrete, să poată îmbrățișa „un posibil gălbenuș al existențelor". Gînd îndrăznet ca acela al lui Dionis care se visează Dumnezeu și se prăbușește. Nichita Stănescu nu se pedepsește pentru cutezanța lui, și în altă elegie, una din cele mai frumoase, creează o țară nouă. **Hiperboreea,** locuită de ideile pure și uriașe, un fel de peșteră platoniciană unde sînt primiți și poeții : „Hiperboreea, zonă mortală / a mai-marilor minții / loc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sînt doar sfinții".

Elegia oului, a noua, aceea ce nu figurează în prima ediție, aduce imaginea barbiană a oului și a **sinelui** care locuiește în el. Lupta **sinelui** de a ieși din **sine** se izbește de dura lege a determinațiunii în univers, văzut, aici, ca o însumare de ouă din ce în ce mai mari. Imagine pur plastică, folosită și de vechea iconografie bizantină, împinsă de Nichita Stănescu spre simbolismul creației și drama cunoașterii : „Sinele încearcă din sine să iasă, / ochiul din ochi, și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu. / Dintr-un ou într-unul mai mare / la nesfîrșit te naști, nezburată / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare. / din coaja vieții nici unul, / niciodată".

Omul fantă este un divertisment comic într-o operă serioasă. Ca să nu supere pe zeu, luptătorul așază la coada cortegiului triumfal un bufon. Comicăria este supapa necesară tragicului pentru a nu muri de congestie. **Omul-fantă** este spiritul pozitivist care trăiește în lumea aparențelor. El se umple „cu imaginile diforme" și așază piramide de vid pe întinsele deșerturi. El poate fi identificat cu conștiința noastră limitată

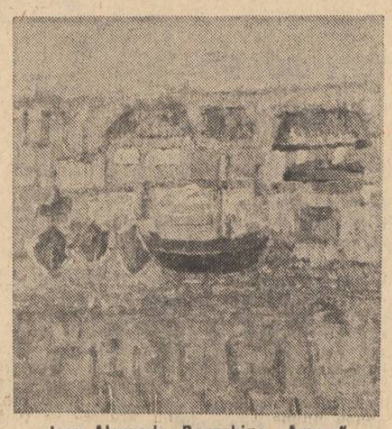

Ioan Alexandru Boanchiș : „Amurg"

existențială, el vede că „totul este lipit de tot" și nu are știința că există „un spațiu pentru vedere" accesibil doar celor care trec dincolo de falsele hotare.

După acest interludiu, menit să odihnească puțin spiritul, poemul revine la tema lui esențială exprimată, aici (în elegia a zecea) în plenitudinea ei. Este cea mai profundă, sub raport liric, pentru că versul nu mai ascunde tensiunea interioară în groase învelișuri de abstracțiuni. Ce a fost pînă acum a fost o lungă pregătire, o călătorie complicată prin straturile unei cosmogonii utopice. Atingem, în fine, centrul, izvorul ei existențial. Programul următor al poeziei lui Nichita Stănescu aici îl aflăm : voința lui de a atinge prin intensitatea gîndirii poetice **neauzul, nevăzul, nemirosul, negustatul, nepipăitul,** de a exprima inexprimabilul și, mai ales, suferința pe care el îl provoacă. Spiritul care își pune astfel de probleme intră, fatal, într-o stare de criză pentru că el suferă de ceea ce nu poate cuprinde : „Dar eu sînt bolnav. Sînt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, de un fel de ureche / neinventată de ere. / Trupul ramură fără frunze, / trupul cerbos / rărindu-se-n spațiul liber / după legile numai de os. / Neapărate mi-au lăsat / suave organele sferii / între văz și auz, între gust și miros / întinzînd ziduri ale tăcerii".

Ca orice poet care vrea să treacă dincolo de aparențe, Nichita Stănescu aduce în versurile sale și probleme pe care nu le poate rezolva. Sensibilitatea inventează teme imposibile pe care, apoi, trebuie să le dea corporalitate prin exercițiul limbajului. Din izbirea spiritului creator de astfel de interogații iese, în cazul **Elegiilor,** o poezie de o puternică originalitate, insolită prin discursul ei, ici radical prozaic, conceptual, colo amplu, patetic, muzical, pierdut în lumea ficțiunilor mari. Zborul cosmogonic al lui Nichita Stănescu se încheie prin acceptarea realului, întoarcerea la lumea fenomenală :

„A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu
înlăuntrul fenomenelor".

Eugen Simion

protocronism și sincronism

Urmare din pag. a 3-a

acest punct, că noi dogmatizăm doar falsele modele occidentale, fără a prelua însă adevăratele și fertilele demersuri pe care aceeași cultură le propune.

SOLOMON MARCUS : Uneori, modelul acestor cărți e preluat și în redactarea lucrărilor românești. Conștiința retardatară nu prea are încredere în capacitatea proprie de creație iar, în cel mai bun caz, dacă totuși o acceptă, consideră că validarea valorilor este de competența exclusivă a cîtorva centre culturale străine. Desigur, această atitudine e numai rareori mărturisită explicit, dar numeroase situații concrete o trădează. O parte de vină o are și comunicarea deficitară în interiorul propriei noastre culturi. Uneori, nu sesizăm anumite valori tocmai pentru că ne aflăm prea aproape de ele. Unde oare să încadrăm exemple ca cele care urmează ? O importantă contribuție românească, pe deplin acreditată în lumea științifică (dar care s-a zbătut mulți ani pentru a fi recunoscută) se referă la teoria matematică a învățării și este legată de numele profesorilor O. Onicescu, G. Mihoc și M. Iosifescu. Valorosul **Dicționar de psihologie,** recent apărut la Editura **Albatros,** ignoră această contribuție, deși consacră un lung articol teoriilor învățării. Un alt exemplu : Interesanta **Introducere în semiologia literaturii** publicată recent la Editura **Univers,** ignoră semiologia literară românească, deși tratează probleme în care autorii români au adus contribuții deosebite. De altfel, numeroase prefețe la cărți de teoria literaturii, cărți traduse din limbi străine, evită să realizeze joncțiunea cu cercetările românești corespunzătoare. Subaprecierea de către unii tineri (și mai puțin tineri) a maeștrilor criticii literare românești, la care se referea prof. Pompiliu Marcea, face deci parte dintr-un fenomen mai amplu, în care se înscrie și minimalizarea contribuțiilor românești recente de teorie și semiologie literară. Unele dintre aceste contribuții sînt mai degrabă cunoscute și folosite (fiind și traduse) aiurea decît la noi.

EDGAR PAPU : Conștiința retardatară, așa cum a precizat prof. Solomon Marcus, se arată difidentă în propria noastră capacitate de creație și dintr-un alt motiv. Ea se bazează pe o prejudecată care pleacă de la premisa falsă că, rămînînd cu cîteva veacuri în urma occidentului, este imposibil și chiar absurd să se afirme că unele lucruri au fost gîndite nu acolo, ci la noi prima oară. În fond, ce s-a întîmplat pe plan istoric ? Cu veacuri înainte, cultura noastră urmase doar un alt curs decît cultura franceză, la ale cărei tradiții și inițiative noi am început să ne adaptăm odată cu începutul veacului trecut. De aici decurg două efecte diametral opuse. Pe de o parte am rămas într-adevăr în urmă față de noul cadru în care am intrat, dar pe de altă parte ne-am eliberat de atîtea servituți rutiniere pe care le provoacă o îndelungă evoluție culturală într-un același sens. Cei ce neagă acest fapt sînt obligați să desconsidere și afirmațiile atîtor mari scriitori occidentali din veacul XX că ei sînt anticipați de Dostoievski — de la care se și autorizează — numai pentru că genialul romancier rus aparține unei literaturi ce a luat mai tîrziu contact cu cultura franceză.

Desincronizări forțate și desincronizări naturale

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Realitatea ne arată că termenul lansat de Edgar Papu s-a îmbogățit cu nuanțe noi în răstimpul de un an de zile scurs și că s-au introdus, așa cum s-a mai spus, și alte noțiuni. Marino a propus **pancronismul** iar Marcus **anticronismul.** Mie mi se pare că un fenomen care este mai apropiat înțelegerii noastre imediate și care se situează la antipodul sincronismului este **asincronia** ori **desincronizarea.** Nu trebuie să ne facem iluzia că fenomenul desincronizării e mai puțin important decît cel al sincronizării. Practic el a fost uitat în discuția noastră, dar nu poate fi ignorat. E. Lovinescu avea o viziune prea optimistă, el credea că procesul sincronismului merge înainte pînă la capăt triumfal, fără nici o problemă. Dar istoria ne arată că nu este așa și că momentele de desincronizare nu sînt excluse. Ele și-au avut locul și în istoria noastră și folosirea noțiunilor trebuie făcută dialectic prin înscrierea lor în coordonate istorice. De multe ori, cu bună intenție, prin încercarea de a apăra identitatea culturii naționale s-a ajuns la un proces de desincronizare. Chiar în perioada interbelică au fost reacții care au obturat procesul de sincronizare. Urmarea este un refuz de deschidere către alte culturi și pînă la urmă o închistare.

PAUL ANGHEL : Dar nu vi se pare că desincronizarea este și totuna cu închiderea față de izvoarele interne ?

M. UNGHEANU : Dacă acceptăm termenul ca binevenit nu putem accepta explicația după care apărarea identității naționale în cultură duce la desincronizare. N. Iorga a perorat despre taxe pe cărțile străine, dar activitatea lui este a unui cărturar deschis către Europa și către lume. Să vedem cînd se produce în cultura română prima desincronizare autentică. Este perioada fanariotă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Fanariotismul ilustrează într-adevăr o desincronizare, dar nu numai el.

M. UNGHEANU : Preludiul fanariotismului înseamnă executarea sau pribegirea celor mai importante personalități politice și culturale ale românilor. Instalarea fanarioților aduce apariția acelei pături suprapuse (care a trezit, retroactiv, alergia lui Eminescu) și, în același timp, disprețul față de valorile pămîntene. Într-o carte despre perioada fanariotă **(Ideile politice și iluminismul în Principatele române, 1972),** Vlad Georgescu a subliniat caracterul profund traumatizant al perioadei, apariția decalajului față de Occident și a complexelor de inferioritate. Este tipul de desincronizare forțată față de cel al desincronizării naturale care marchează momentele de vîrf ale unei culturi.

PAUL ANGHEL : A doua desincronizare forțată coincide cu proletcultismul. Trăsăturile sînt aceleași : traumatism, decalaj, complexe de inferioritate. Consecința ei primă : amnezia culturală. Acum, și nu după 1900 cînd semănătoristul Vlahuță făcea un elogiu sculptorului, a fost șters Brâncuși din cataloagele artei românești și nu de către „autohtoniștii" amintiți aici, mai-tratați frecvent în această perioadă. N. Iorga este cel care l-a decorat pe Brâncuși.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Dar să nu uităm că și în epoca proletcultistă se anatemiza orice contacte cu „occidentul decadent". Atunci se arunca foarte ușor și termenul de „Cosmopolitism" ; pot vorbi în cunoștință de cauză fiind un beneficiar.

POMPILIU MARCEA : Ceea ce mi se pare regretabil este faptul că persiflarea lui Iorga a proliferat și în beletristică, Iorga devenind fie direct numit, fie prin fraze înțelese izolat, prin aluzii malițioase sau grave, un personaj pe seama căruia se hrănea spiritul sprințar al cîte unui romancier sau memorialist. Amintim paginile din **Domnul general guvernează** sau **Regele Palaelibus, Carte despre vremuri multe,** tipărite în tiraje de masă, și chiar unele pagini dintr-o carte cu neîndoielnice merite literare, **Coborînd.** Faptul că Iorga nu e singurul mare om al culturii naționale tratat astăzi la modul „neparlamentar" în timp ce alții sînt sufocați de adevărate bătăi cu flori, nu ne poate consola.

M. UNGHEANU : Și proletcultismul, ca desincronizarea forțată, aduce închiderea față de izvoarele interne. Valorile mari sînt destituite și înlocuite cu valori minore. Disprețul, adversitatea față de valorile pămîntene sînt notele dominante ale proletcultismului. O etapă de desincronizare naturală ni se pare a fi epoca interbelică. Desincronizarea naturală cred că se caracterizează prin apariția de valori greu raportabile la curente, dificil de încadrat în serii imediate. Din acest punct de vedere perioada interbelică ni se pare a fi cea mai desincronizată prin marile ei personalități.

NICOLAE DRAGOȘ : S-a citat Bacovia, ca exemplu de protocronie. Cu ani în urmă s-a pus în lumina adevărată opera lui Macedonski, de către Adrian Marino, subliniindu-se originalitatea și contribuția proprie a poetului român, în cadrul unui curent de amplitudine europeană. În momentul cînd Lovinescu edifica, teoretic, teza sincronismului — teză care, raportată la momentul dat, viza o implicare mai accentuată a literaturii române în fluxul general al dezvoltării literaturilor, înlăturarea cantonării necreatoare într-un tematism conservator — să nu uităm într-adevăr, că-și împlineau opera un Sadoveanu, Arghezi sau Blaga, creatori de universuri inconfundabile, personalități nepereche ale culturii universale. Aceste exemple, și cîte altele, vin să susțină afirmația axiomatică, devenită, sper, loc comun prin acceptare generală — anume că o cultură nu poate fi universală fără a fi națională. Fără orgoliul creator al originalității, al intîietății nu ne putem imagina propășirea unei culturi. Iată de ce, în loc de a ne transforma în pseudo-teoreticieni ai inerției, în loc de a privi cu timiditate valorile proprii, atunci cînd este cazul să le definim în raport de valorile din alte părți, este logic, firesc să le detașăm cu discernămînt din corpul unitar al culturii naționale, în climatul căreia s-au afirmat, și să ne angajăm în a le pune în circulație mondială, la dimensiunea lor reală. E bine să se manifeste prudență, să se evite exagerările. Dar, ferindu-ne de exagerări, să nu refuzăm evidențele. Și aceasta nu numai în ce privește trecutul culturii ci și prezentul ei, cînd, datorită superiorității orînduirii și filosofiei asumate, putem aspira cu îndreptățire la opere de valoare, de originalitate și întîietate. O societate superioară nu poate accepta sincronizarea ca unică realitate a culturii și științei sale. A ne sincroniza cu valori, cu tendințe înnoitoare, revoluționare este o datorie. A ne desincroniza, (dau cuvîntului, iată, un alt sens decît cel propus, un sens activ, de atitudine deliberată), nu prin necunoaștere ci prin justa evaluare, de mode ce au o unică șansă, a efemerului, de false-valori este un act de superioară conștiință creatoare.

SOLOMON MARCUS : Nu cumva și acum riscăm ca abia peste 10, 20 sau 50 de ani să descoperim unele priorități apărute în anul 1973 ? Nu cumva sub ochii noștri apar valori pe care nu le punem în evidență în mod adecvat și, din acest motiv, ele nu sînt receptate corespunzător de cultura noastră și, cu atît mai mult, nu-s receptate în lume ? Desigur, e greu să se facă o evaluare precisă a unor contribuții foarte recente. Sînt însă convins că unele manifestări de originalitate în cultura noastră actuală ar căpăta o șansă mai bună în competiția internațională a valorilor dacă am găsi posibilitatea de a le aduce într-un mod mai pregnant și mai organizat în atentia specialistilor. Mă gîndesc, de pildă, la splendida echipă de compozitori și muzicieni care se manifestă de mai multi ani la interferența semioticii muzicale cu informatica și teoria limbajelor (un Brediceanu, un Stroe, un Vieru, un Niculescu, un Metianu, un Ciocan, un Nemescu, un Brîndus). Ei s-au manifestat fiecare pe cont propriu, în cîte o revistă, nu dintre cele mai citite, dar ar merita mult mai mult, pentru că ei constituie un adevărat front care trebuie lansat ca atare. Exemple de acest fel mai sînt. Este de datoria noastră să le considerăm ca atare.

Un an de la debutul dezbaterii

Mitul obiectivității apusene și reala sociologie a succesului

POMPILIU MARCEA : Cred că discuția noastră este cazul să sugereze anumite soluții în cultură, menite să facă mai bine cunoscută, în afară (dar și pentru noi, repet), valorile noastre reprezentative. Ar trebui, după opinia mea, un plan centralizat de măsuri, a cărui realizare să fie riguros urmărită, și care să conțină cel puțin instrumentele esențiale necesare, cum ar fi, de pildă, Dicționarele de autori, de opere, de personaje, în maniera „Bompiani", compendii de istorie literară, studii sintetice despre epoci și curente etc. Cînd eram la Paris am făcut o vizită editurii „Larousse" pe al cărei redactor șef îl cunoșteam bine. M-am plîns de modul în care literatura română apare în prestigioasa casă de editură, dar redactorul ei șef mi s-a plîns, la rîndu-i, că nu i s-a trimis niciodată un dicționar de autori sau de opere din România și, mărturisesc că nu m-am simțit în largul meu. Ideea **Dicționarului de personaje sadoveniene** nu e, desigur, fără legătură cu această întîmplare.

Un excelent mijloc de a ne face cunoscuți în afară îl reprezintă bibliotecile românești din străinătate (din care avem, se știe prea puține), participarea la reuniuni sau colocvii internaționale (prea puține în raport cu ceea ce ar fi nevoie) și, mai ales, lectoratele de limbă și literatură română din străinătate care adună destui tineri interesați de fenomenul românesc. Trebuie, cred, să ne sprijinim, de-acum încolo, ceea ce este pe deplin în spiritul hotărîrilor de partid și de stat, într-o mult mai mare măsură pe aceste pîrghii foarte importante, asigurînd o cale eficientă de circulație și de cunoaștere a valorilor noastre de seamă.

SOLOMON MARCUS : Mă voi referi acum la afirmația tov. Mihai Ungheanu : „Să urmărim succesul intern al valorilor, decisiv pentru cel extern" și la aceea a tov. Adrian Marino din **Prezențe românești și realități europene :** „Nimeni nu se poate impune în străinătate dacă nu s-a impus mai întîi în țară". Urmărirea succesului intern al valorilor mi se pare o adevărată comandă socială. Promovarea unei valori la scară națională asigură formarea acelui front de susținere de care au nevoie valorile pentru a putea intra în universalitate. Desigur, nu toate valorile sînt de aceeași mărime, dar toate au dreptul de a intra în competiție, iar rezultatul acestei competiții poate aduce surprize care ne obligă la reevaluările necesare. Global, condiționarea succesului internațional de succesul la scară națională corespunde realității. Individual însă, se știe că lucrurile sînt mai nuanțate. Cunoaștem destule personalități care s-au impus în lume înainte de a se impune în țara lor. Ar fi regretabil să neglijăm această posibilitate. Cultura românească, de exemplu, nu a receptat încă toate valorile pe care ea le-a produs (Un singur exemplu : A intrat oare Matila Ghyka, un nume de prim rang, în studiul evoluției formelor, în conștiința noastră culturală ? Nici măcar nu e consemnată în **Mic dicționar enciclopedic).** Desigur, ar fi de dorit ca locul pe care o personalitate îl ocupă în cultura românească să nu fie în discordanță cu locul ei în cultura universală. Anomaliile care există în această privință provin fie dintr-o greșită evaluare a lor la noi sau aiurea, fie din deficiențe care apar în procesul de comunicare între culturi.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : „Sociologia succesului" presupune actul selectării, așa cum îl definea schematic în teoria sa vestită Ibrăileanu. Dar cine alege și în virtutea căror criterii ? E clar că marile centre de inducție culturală, prin care se produc omologarea și asigurarea pe scară mondială a „succesului" nu procedează obiectiv. Prin însăși tendința lor de a-și păstra proeminența, sînt foarte severe cu realizările popoarelor mici și mijlocii, în schimb supraliciteză, cînd e vorba de ceea ce înfăptuiesc ele. Pe urmă sînt subiective în chip fatal, fiindcă reacționează conform intereselor proprii. Orice roman care denigrează socialismul e editat îndată în Occident, chiar dacă valoarea lui, strict literar vorbind, rămîne adesea foarte scăzută. Extrem de greu se publică o carte foarte bună, venită din Est, cînd adoptă o altă atitudine. Oare „Morometii" nu merită să fie tradusă la Paris sau New York în loc de atîtea texte de mîna a șaptea, dar cu o certă notă politică anticomunistă ? Nu ați observat cum partizanii autonomiei judecății estetice, apărătorii „libertății tuturor convingerilor" devin subit sociologiști vulgari cînd judecă o carte care afirmă idealurile socialiste, îi reproșează „conținutul", oricît strălucire ar avea expresia.

Să reținem și că grație mijloacelor moderne de comunicare azi, succesul se poate, pur și simplu, „fabrica", zeci de „best-seller"-uri, lansate pe piață cu un tam-tam asurzitor confiscă o vreme complet atenția publică. Cîte nu sfîrșesc să facă o carieră literară „aranjată" industrial, ca abia după decenii colții timpului să poată roade și demola un monument artificial ?

E firesc ca să apară, în vremea noastră, am mai spus-o, o reacție de nemulțumire la asemenea tratamente inegale. Monopolul validării succeselor trebuie combătut cu speranța de a-l anula cîndva.

M. UNGHEANU : Asupra demitizării mecanismului de promovare a valorilor în Occident sîntem de perfect acord. Orice listă a premiilor Nobel ne arată prin ignorarea sistematică de către jurii a unor mari valori literare, științifice, că întotdeauna mecanismul occidental al promovării, al succesului este pus în mișcare nu de întîmplătoare impulsuri subiective, ci de precise interese naționale, politice. Funcționează aici forța și interesele imperialismului cultural sau politic care beneficiază de o bună organizare, de bune vaduri de difuziune și de o experimentată propagandă. Iată de ce faptul că prioritatea diverselor valori românești n-a fost validată acolo, ne obligă la formularea unei scări de valori proprii, la luciditatea perspectivei protocronice și nu la entuziasmul tarasconez care i se atribuie preventiv. Obiectivitatea occidentului în materie de cultură, literatură, artă e una din iluziile scumpe intelectualului român la care, date fiind brutalele realități, este, credem, constrîns să renunțe. Scara de valori pe care ne-o propune Occidentul fiind nu o dată falsă este firesc să tindem către o proprie scară de valori.

Cărți ca **Intrusul** de Marin Preda, **Barocul ca tip de existență** de Edgar Papu, **Bacovia, sfîrșitul continuu** de Ion Caraion, **Critica ideilor literare** de Adrian Marino, **Urmuz** de Nicolae Balotă, lucrările închinate avangardismului românesc, **Vlad Țepeș** de Ștefan Andreescu sînt cărți cu dreptul la o circulație europeană pe care trebuie să le-o facilităm. Iată utilitatea protocronismului ca **idee forță,** cum a numit-o Nicolae Balotă.

PAUL ANGHEL : Toate ar fi bune și frumoase dacă unii preopinenți n-ar împinge discuția noastră într-un unghi provincial. Se respinge protocronismul sau se reduce la minimum cînd ? — într-un ceas cînd în culturile occidentale unele personalități produc o fermă deschidere către alte culturi, către protocronia altor culturi, o mișcare umanistă de recunoaștere, asimilare, sinteză. Ceea ce înseamnă că chiar culturile occidentale, cele care au propus pînă ieri etaloane, resimt necesitatea recunoașterii și asimilării demersului protocronic al altor culturi, în interesul propriei dezvoltări. Niciuna dintre problemele morfologiei culturii sau ale istoriei literare, să spunem, nu se mai discută azi în dialog între francezi și italieni, germani, englezi, spanioli, ci ca un dialog la scară planetară, în care sînt integrați termeni dintre cei mai îndepărtați în spațiu și timp. Din acest dialog cine lipsește ? Lipsesc țările sud-estului european. Lipsim noi, românii, și o facem, curios, în numele teoriilor subestimatoare.

Am citit zilele acestea ultima carte a lui Mircea Eliade, „L'épreuve du labyrinthe" („Proba labirintului"), în care sînt formulate, în urma unei experiențe de cercetare de o viață, cîteva din problemele care ne preocupă și pe noi. Mircea Eliade se întreabă care e destinul culturilor mici sau puțin cunoscute în omenirea viitoare, în formula de umanism pe care viitorul o va găsi. Are dreptul acest umanism, în măsura în care se pretinde umanism, să excludă valorile acestor culturi, oricît de modeste ar fi acestea, chiar la nivelul miturilor, riturilor, experienței socio-etnografice ? Dacă o face, el, acest umanism se condamnă, excluzîndu-se din formula umanității de mîine. Mircea Eliade spune că el, ca român, se simte solidar nu numai cu spiritualitatea lui Platon, Dante, Goethe, Shakespeare, dar și cu spiritualitatea bășinașului australian sau a eschimosului, care împreună compun o formulă a omului, fără de care nu putem înțelege omul. Vreau să spun că protocronismul ne invită la o maximă deschidere, care începe cu recunoașterea capacității noastre de a face cultură, isprăvind cu recunoașterea tuturor capacităților creatoare de cultură, din lumea de azi, din istoria lumii, printr-o cunoaștere fără prejudecăți, care să excludă mitul superiorității unora și al inferiorității altora, ca premisă în construcția unui umanism superior, umanismul zilei de mîine. În construcția acestui dinamism cultura română are de spus un cuvînt important.

NICOLAE DRAGOȘ : Sîntem îndreptățiți, cred, să constatăm că, la un an de la debutul dezbaterii noastre despre **Protocronism și sincronism** (perioadă în care s-au adus reale contribuții la mai exacta definire a conceptului de protocronism și a celui de sincronism, din perspectiva acumulărilor spirituale de pînă acum, a imperativelor prezentului, dincolo de existența deosebirilor de păreri) această dezbatere s-a dovedit oportună și eficientă, răspunzînd unei cerințe majore a culturii și științei românești, îndemnînd mai ferm, în continuare, la o sporire a răspunderilor tuturor față de o mai susținută și științifică operă de impunere în conștiința umanității a contribuțiilor românești, originale, specifice, valoroase, din trecut și din prezent. Bineînțeles, această masă rotundă fără a fi o simplă introducere în problemă nu este totuși o încheiere, un ultim cuvînt. Ci un îndemn la reflexie activă, la acțiune lucidă de impunere a valorilor românești în dialogul tot mai amplu și mai dinamic al culturilor lumii.

ERATĂ. În pagina a treia a numărului trecut al revistei noastre, în cadrul discuției despre **Protocronism și sincronism,** a doua intervenție a scriitorului Paul Anghel din coloana a treia (începînd cu : **originalitatea nu e obligatoriu derivată...)** se va citi în continuarea primei intervenții a prof. Solomon Marcus din coloana a patra (care se termină cu : **nu putem vorbi de prioritatea originalității ?)**

Televizorul SPORT —
un prieten de nedespărțit

ÎN CONCEDIU ȘI ÎN EXCURSIE LA MARE ȘI LA MUNTE, TELEVIZOARELE PORTABILE „SPORT" — COMPLET TRANZISTORIZATE, ADAPTABILE LA TENSIUNEA DE 220 V și 12 V DE LA ACUMULATORUL AUTOTURISMULUI DV. OFERĂ POSIBILITATEA VIZIONĂRII ÎN CONDIȚII OPTIME A TUTUROR EVENIMENTELOR.

LA MAGAZINELE COMERȚULUI DE STAT VĂ PUTEȚI PROCURA FOARTE AVANTAJOS TELEVIZORUL „SPORT" LA PREȚUL DE 2 870 LEI ȘI CU PLATA ÎN 24 DE RATE LUNARE, PRIMA RATĂ CONSTITUIND ȘI AVANSUL ÎN SUMĂ DE CIRCA 120 lei.

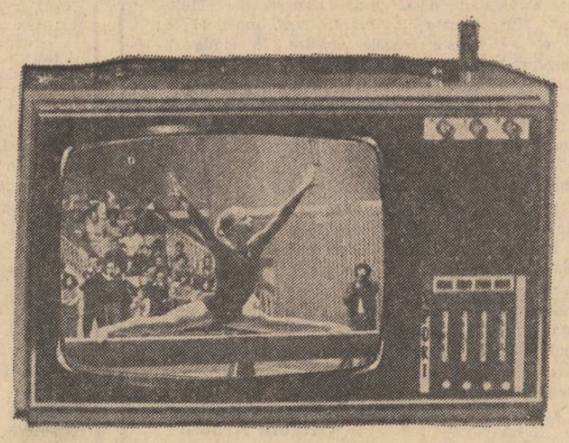

atelier literar
poșta redacției

FERNANDO : Am mai citit cîndva „Omul cu servieta diplomatică". N-avem nimic de adăugat celor spuse anterior (în afară de un fel de mirare pentru gestul dv. inexplicabil...).

G. N. RODESCU : Versurile trimise dezmint succesele pe care ni le aduceți la cunoștință. Ele sînt niște simple compuneri mimetice, fără un mesaj și o vibrație autentice, care nu justifică graba dv. spre edituri. Acesta este și unul din motivele pentru care nu vă putem citi volumul de care ne vorbiți (celălalt motiv, principalul, ținînd de obligația noastră — nu tocmai simplă și ușoară — de a citi și discuta uriașa corespondență adresată „Atelierului literar", obligație care ne ia aproape tot timpul). Nu rămîne decît să vă încercați în continuare șansele în concursurile pentru debutanți ale editurilor.

I.V. PERIAM: Ceva mai bine, în : „Ritual", „Buletin de știri" I, II.

I. DIACONU : Considerațiile teoretice din scrisoare (inclusiv citatele) ar putea avea un sens și o motivație, dar „demonstrația" practică e cu totul impracticabilă, imposibil de urmărit și de „dezlegat".

ION NEDELCU : Mai limpezi și nu prea, dar, oricum, în progres (se pare) lăsîndu-ne în așteptarea unor rezultate și mai bune. Deocamdată : „Constructorul", „Sublimă arca lui Ulyse".

PAUL P.-PLOIEȘTI : N-ați reușit să găsiți, totuși, o parodie ? ! (O parodie „ca lumea" — se subînțelege, probabil — și nu ne-ar fi prea greu să cădem de acord cu dv...). Chibzuind, însă, îndelung și profund pe marginea textelor dv., ne-am dat seama că nici prin eventuala lor publicare n-am reuși, vai !, să punem capăt stării de carență care domnește în revistele noastre, în materie de parodie. (Principala lor meteahnă e că nu sînt „în caracter", nefiind, în general ,indentificabil modelul, ci doar prozodia, invariabilă și destul de sumară și neiscusită a parodistului...).

I. LUPOAIE : Mulțumiri pentru declarația de simpatie (cu „probe de dosar" atît de solide !...) și scuze pentru „forfait"-ul dezamăgitor — dar pînă și fotbaliștilor li se iartă unele indisponibilități involuntare !... Cît privește poezia, nu ne putem încumeta să tragem concluzii dintr-un singur text, insuficient de semnificativ și concludent. Reveniți cu o selecție mai cuprinzătoare.

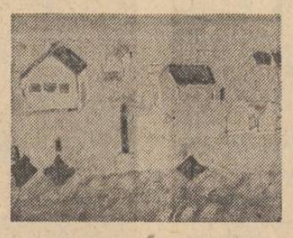

Ioan Alexandru Boanchiș : „Toamna în deltă"

IOAN POTOLEA : Atunci cînd nu dați drumul țăranului „care taie limba unui automobil cu barbă", cîmpiei „din pod", podului „care se umple cu cai", „calul grîului" și altor „goange" facile și ieftine, cînd, dimpotrivă, promovați efortul firesc și cinstit al vorbelor de a se exprima, de a purta un înțeles și un mesaj, atunci vă apropiați destul de mult de poezie, într-un chip care arată că dispuneți de „armele" necesare , și care ne lasă să sperăm lucruri din cele mai bune („Copilăria mișcării", „Poem", „Poem în casa fetei").

ZAMFIRA CHIRONOAEI : Nu ne putem face o părere din cele șase versuri, atît de puțin concludente.

MĂRIOARA (A. DONCU) : Curiozitate și sete de cunoaștere și explorare, spirit de aventură și frondă, de independență și insubordonare, ispita (voluptatea) de a încălca niște rigori adesea seci și formale (sau chiar absurde), setea de originalitate, de ieșire din anonimat, etc., toate acestea sînt fenomene firești (și, după părerea noastră, pozitive) ale vîrstei dv. (și nu numai ale ei !...). Problema care s-ar pune, poate, este aceea a alegerii momentului și (ca în orice joc sau joacă) a justei anticipări a riscurilor, în așa fel încît o independență și originalitate de moment să nu compromită independența și originalitatea de durată, de perspectivă, de adîncime (vocația, viața...). Ar mai fi, desigur, de discutat și alte aspecte ale „cazului" dv., dar specificul rubricii noastre (și spațiul ei !) nu sînt tocmai adecvate unei asemenea intenții (... de pildă, problema școlii, pe care, după cum vă așteptați, n-o putem trece cu vederea, mai ales că unele lucruri din scrisoare — de pildă, cuvîntul stîlcit **injective** e tipic pentru analfabeți și agramați ! — par să demonstreze că spiritul dv. de independență tinde să se manifeste și împotriva limbii române !...). Și ar fi păcat, pentru că versurile pe care ni le trimiteți arată că înzestrările pentru poezie nu vă lipsesc și că perspectivele, în acest sens, sînt promițătoare. Rămînem, deci, în așteptare.

Poema Năpastă, V. Vasiloancă, Mihai Ioana, Duply : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Fluier românesc

Cu mult înainte
de a se fi descoperit
patefonul
străbunii mei descoperiseră
fluierul,
o creangă
ce memorase
toate suferințele și bucuriile lumii.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Secundă

Pădurea,
frunzișul ei închipuie
obloanele scorojite ale unui han...
Stau lipit de copac,
luna este cuib peste care nu ai cum să treci,
luna mă strigă,
orașul mă strigă
îngrijorați că n-am trecut pe acasă de cîteva zile

și eu fug
și mi se pare că întunericul este
un dud desfrunzit
și fug,
floarea pe care o am în mînă
e fierbinte de parcă aș duce cu mine
rănitul dintr-o
benzinărie incendiată la marginea autostrăzii...
„Unde ești ? Unde ești" sînt strigat,
eu tac,
m-am oprit pentru o clipă
să văd noaptea
prăbușită în urmă ca rafturile unei biblioteci...

ION TEODORESCU

Buletin de știri

Coșurilor fabricii
le-au dat mugurii,
în parcul de la marginea
orașului
un castan a-ndrăznit
să bombardeze cu frunze
doi îndrăgostiți
uitați de anotimp
pe o bancă fără picioare,
un tînăr instrumentist
a fost prins
în timp ce susträgea
o melodie celebră
dintr-un pian învechit,
deasupra vîrfului Omul
norii au declarat război
pămîntului...

IOAN VASIU

Copilăria mișcării

Vorbesc la ferestre călătorii
și deasupra trenului
o floare de frig
se deschide în pasăre.
Cîmpia se umple de aburi
prin care copiii desbrăcați
mină cai de hîrtie caldă
și fac cu mîna spre cer.

ION POTOLEA

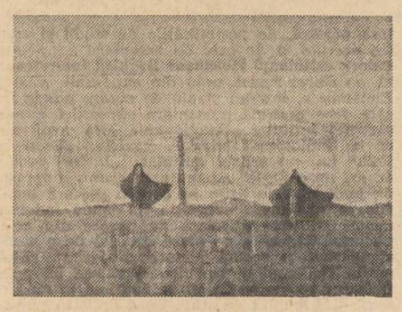

Ioan Alexandru Boanchiș : „În așteptare"

Patima

Mă afund în patimă —
și din trup țîșnesc punți stacojii
pe care alunec — regină din Saba
mistuită de împotriviri.

Buzele suferă de ametitoarea povară
a presimțirilor,
în aburul respirației
înfrigurat palpită așteptări,
ca-ntr-o dulce osîndire
privirile-mi curg supuse,
hipnotic atrase de soarele negru
din ochii tăi.

Prin viforniță de miresme
a chemării,
ca halucinată inima naște
o visătoare apă
legănată de noapte,
bîntuită de lună
și iată-mi satanele trufiei —
boturi de miei
păscîndu-ți urma.

ELVIRA ILIESCU

Pasul meu

Îmi ascut zorile,
Mă pregătesc pentru a tăia
Carnea albă a zilei.
Fața fragedă a străzii,
Spintecată de pasul meu
Uneori bocanc,
Uneori țipăt.
Atunci cînd alerg
Pentru a-mi înhăța de guler
Rătăcită iluzia,
Ca să-i pot spune,
Sau măcar să-i sărut ochii,
Singerează urmele pașilor mei,
Strada se clatină,
Și toate par a se nărui.

IOAN PLEȘ

Vis de fum

Arcul gestului rotund
și ciobul celui săgetat
pe nebunia de-a iubi
lasă-le să cadă odată cu
abrupta voie
de a nu ști ce vreau.

Sălbatica grădină
de rîndunica foarfecei lipsește-o
și lasă-mi
nehotărîrea vîntului și mersul
egal și inegal al valului
și raza
pe care urc, nenumind-o
speranță,
și pe mine însumi, nenumită lasă-mă,
liberă de tine,
vis de fum.

LILIANA POPESCU

Ca o femeie așteptînd un copil

Dragostea noastră,
fluture alb
pe o bombă H odihnindu-se
și noi prin orașele lumii
ne facem blîndajul inimii
tot mai gros,
cu arca subțire a ochilor,
prin radarul genelor te-am căutat,
cu vîrfuri de aripi ți-am mîngîiat somnul,
tu n-ai știut că e dragostea mea
și iată dincolo de toamne
mă strigă pe nume zăpada,
prin buzunarele sufletului
pierd tot mai multe frunze
și pe pagini, dezgolită,
stă poezia ca o femeie
așteptînd un copil.

GEORGE OCHIȘOARA

Călinescu și Lovinescu

Urmare din pag. 1

nu putea servi însă nici ca reper, nici, cu atît mai puțin, ca model așa cum pretindeau doctrinele evoluției organice. Calea aceasta normală, a evoluției presupunea existența unei baze tradiționale care să se configureze într-o epocă clasică, adică într-un moment de supremă expansiune națională. Cum un asemenea punct de plecare lipsește, propășirea societății românești nu putea avea loc prin reforme fondate pe tradiție, ci numai pe cale revoluționară, adică prin imitație integrală: „Ca și la alte popoare înapoiate (...) civilizația noastră nu se putea deci forma decît revoluționar, adică brusc, prin importație integrală, și fără refacerea treptelor de evoluție ale civilizației popoarelor dezvoltate pe cale de creștere organică."

Această dezvoltare în salturi n-ar fi explicabilă altfel decît în absența unor forțe de rezistență, a unui „trecut cert", a unei tradiții autoritare. Acordul final al „Istoriei civilizației române moderne" sună astfel: „Tocmai lipsa unei tradiții puternice, unită, de altfel, și cu lipsa unei autorități organizate, au făcut posibilă o transformare atît de bruscă a civilizației noastre în sens revoluționar".

Aici este punctul de maximă opoziție între concepția lovinesciană și cea călinesciană. Pentru Călinescu, această transformare bruscă și rapidă se explică tocmai prin existența unei tradiții îndelungate, reprezentate nu atît în formele ei concrete, greu reconstituibile, cît ca o exersare a facultăților creatoare ale poporului nostru, fără de care cuceririle moderne ar fi de neînchipuit. Din faptul că în formele actuale e dificil să recunoaștem formele vechi, nu trebuie trasă încheierea că acestea n-ar fi existat sau că n-ar fi avut consecințe. Adoptarea tiparelor occidentale și refacerea grabnică a handicapului de cîteva secole n-ar fi fost posibile fără continuitatea unui efort spiritual. Adaptarea noastră rapidă nu infirmă, ci confirmă existența unei tradiții cu mult anterioare.

Polemica dintre G. Călinescu și E. Lovinescu, menținută aproape o viață la flacăra orgoliului, pare să-și găsească un ax în această atitudine diferită față de tradiție. Diverse alte contraziceri sînt, într-un fel sau altul, reductibile la ea.

Încă în 1927, Călinescu reacționa împotriva sincronismului lovinescian, mai precis împotriva principiului contagiunii prin idei. Acestora din urmă el nu le recunoștea eficiența practică, nu le acorda — ca Lovinescu — un rol configurator. Ceea ce se aseamănă sub raportul ideilor se

Ioan Alexandru Boanchiș „Lunca Ciucurovei"

poate deosebi sub raportul actelor. Ideile ca idei, ca forme pure, sînt contagioase, actele sînt întotdeauna specifice — susținea el. „Căci actul fiind expresie, reacțiune, are îndărătul lui tot sufletul individual și ca atare în primul rînd ceea ce este aproape și adînc și mai apoi ceea ce este general și accidental".

Trecînd peste imprudența teoretică din finalul acestei fraze (cum s-ar putea admite cu oarecare seriozitate că generalul este... accidental?), notăm, împreună cu Călinescu, adevărul elementar că actualizarea unei idei este întotdeauna specifică. Sensul polemic dat acestei observații este însă lipsit de obiect, căci Lovinescu scria la rîndu-i: „trecute prin medii cu un indice de refracție variabil, ideile se naționalizează, totuși..."

Pentru Călinescu disputa era mai ales de ordin practic. El desparte atît de răspicat ideile de fapte tocmai pentru a dovedi că sincronismul unora nu atrage după sine în mod automat sincronismul celorlalte. Prin această rezervă și prin sublinierea caracterului artificial al imitației, el se situa pe o poziție net maioresciană pe care contextul epocii sale o colora în chip caracteristic. Iată aplicația lui la literatura română: „Urbanismul analitic al literaturii franceze este un fenomen specific pentru Franța. Aceeași urbanizare voită în literatura română, poate fi o imitație, dacă privim faptele superficial; în realitate e o manifestare specifică pentru culturile primitive ce vor să țină în chip artificial pasul vremii..."

Oricît ar părea de ciudat, Lovinescu nu susține altceva. Și pentru el urbanizarea este o manifestare specifică pentru culturile primitive ce vor să țină pasul vremii. Această manifestare este voită pentru că e cerută de sensul însuși al progresului social și este artificială pentru că întrerupe ritmurile seculare ale unei evoluții lente. Bineînțeles, la Lovinescu termeni de „artificial" și „voit" nu ar avea nimic pejorativ urbanizarea, fie ea voită, artificială sau formală, reprezintă singura șansă a unei societăți primitive.

Deosebirea esențială între cele două păreri aici e, în aprecierea vîrstei societății și culturii românești. Tocmai pentru că nu consideră primitivă cultura română, lui Călinescu îi apare drept artificial urbanismul analitic urmărit cu orice preț în literatură. Urbanismul analitic este specific, adică organic, literaturii franceze; același urbanism introdus în literatura română este artificial, adică nepotrivit specificului societății românești.

O opoziție e implicată aici între „artificial" și „organic" precum și ideea că o cultură veche are dreptul la o evoluție organică. Dar dacă lucrurile stau astfel, de ce să pară artificială prezența urbanismului analitic în literatura română, cînd el este o manifestare specifică unei culturi cu o îndelungată tradiție? Călinescu intra, fără să-și dea seama, într-o masivă contradicție logică: Ori cultura română e veche și, ca atare urbanismul analitic reprezintă un fenomen normal în evoluția ei, ori ea e tînără și atunci o asemenea apariție este încă prematură, forțată, artificială. Mai tîrziu, el va disocia în mod explicit între cultură și literatură, mai precis între vîrsta literaturii și cea a culturii române, și nu va mai considera (cum vom avea ocazia să vedem) urbanismul analitic un fenomen artificial și superficial.

Pentru Lovinescu, urbanizarea și analizarea literaturii române nu reprezentau altceva decît o replică normală, o adecvare firească la exigențele societății românești. În treacăt fie spus, se uită adesea că sincronismul în accepția lui Lovinescu presupunea și **o corespondență între stadiile evoluției literare și sociale.** Lovinescu își caracteriza epoca tocmai prin „tendința de sincronizare a literaturii cu evoluția societății, adică de îndepărtare de spiritul rural, de la baza ei, spre forme evoluate".

Fie și numai din acest scurt pasaj se poate deduce sensul sincronismului lovinescian. El este, mai cu seamă, un **anti-ruralism.** „Istoria civilizației române moderne" și „Istoria ideologiei literare" conține afirmații încă mai radicale în această privință.

Autorul recunoștea „caracterul mai mult rural al literaturii române", precum și faptul că reprezintă „un fenomen determinat de înseși condițiile vieții din trecut a poporului nostru", dar aprecia ca reacționară „ideologia tuturor mișcărilor culturale ce se străduiesc să-l mențină intact ca pe singurul posibil. „Sufletul rural al poporului nostru — adăuga el — s-a realizat desăvîrșit în Creangă și Coșbuc; literatura lui nu se poate fixa însă într-o formulă parțială și insuficientă prin idealitate".

Lovinescu nu contesta, deci, desăvîrșirea inspirației rurale, ci numai exclusivitatea ei, reclamată într-un fel sau altul de tradiționaliști. Mai exact, el înțelegea să o limiteze la trecut și să califice drept anacronică stimularea ei în continuare. Dreptatea era de partea lui cînd denunța „insuficiența" unei formule ideologice și critice; el își extindea însă nemulțumirea și asupra formulei literare, căci iată concluzia lui: „Nu există popor în Europa care să fi rămas la această literatură rurală, oricum inferioară".

Cum se vede ușor, refuzul exclusivității literaturii rurale face loc aici afirmării nete a inferiorității ei. Și nu numai literatura noastră are o structură rurală, dar și limba. Din această cauză, crede Lovinescu, ea este „atît de înapoiată". Combătînd cu îndreptățire limitarea limbii române la „fondul său rustic", el recomanda neologizarea și intelectualizarea ei continuă. O opoziție este instituită între limbajul modern, intelectualizat și „limba pur materială a țărănimii". O dată mult, ruralismul primește o calificare negativă. Lovinescu îi recunoaște numai legitimitatea istorică, referindu-se la manifestările lui în actualitate aproape întotdeauna sub semnul refuzului, al concesiei, al pejorativului.

Împotriva unui asemenea punct de vedere (în susținerea căruia Lovinescu nu era singular), afirmă G. Călinescu valoarea și demnitatea tradiției noastre rurale. Istoria lui literară se constituie din acest punct de vedere ca o mărturie pentru ruralism, ca o apărare a lui, ca o demonstrație a potențelor lui creatoare. Occidentalizarea, respectiv citadinizarea, e salutată de Călinescu, care acceptă în mare exigențele ei, fără a trece însă cu vederea prezența factorului tradițional.

Din volumul „G. Călinescu și «complexele» literaturii române".

Către cetate

Urmare din pag. 1

sale care se preface, compensatoriu, în platoșa de gheață a omului superior.

Este „poezia" o marfă ? În înțelesul strict economic, se înțelege că nu. Dar ce este literatura, în fine, dacă un mijloc de a spori „umanul" din omenire, de a îndepărta acele instincte violente din om, de a combate abuzul, întunericul, brutalitatea, atentatul, privațiunea de libertăți și injustiția ? O lume fără artă ar fi una acefală și indicibil mai tristă.

Pentru ce scrii, dumneata, stimate prietene tînăr, oare nu pentru a face din om o valoare superioară, oare nu pentru a-i face și pe alții să înțeleagă ceea ce ai simțit și tu într-o clipă de conexiune vizionară ? Nu cunosc sentiment mai deplin pentru un scriitor decît acela de a ști că rîndurile lui, bune-rele, sînt citite de alții, astăzi sau mîine, anul viitor sau poate peste cîteva zeci de ani. În acele clipe adînci din noapte, cînd tu, scriitorule, te ridici de la masa de lucru și deschizi larg fereastra către cetate nu gîndul superiorității tale ci ideea că ai sporit omenirea cu încă o lumină — aceasta e totul.

Este cu neputință de închipuit o literatură alcătuită din scriitori singuri, care să nu corespondeze artisticește unii cu alții. Fiecare apariție nouă excepțională este un moment și nu se poate crede că ea n-a mișcat barem și infinetizimal conștiința unui cititor sau a unui confrate. O literatură puternică este conștiința unității valorice în diversitate de stil și conjugarea pe deasupra reacțiilor umorale a tuturor personalităților notabile ale unui moment. De aceea confratele pe care tu, amice, îl detești, a publicat pînă azi unele volume. El s-a așezat onest sub lupa criticii, a mișcat cititorului cîteva gînduri în conștiință și a înrîurit, de ce să n-o spun, și cîțiva confrați mai tineri care, pe urmă, s-au afirmat. Un scriitor nu se naște perfect și nu iese în lume gata înzăuat din capul lui Zeus : el se creează pe sine treptat și produce o operă etapă cu etapă, după puteri. Acest proces este minunat și consolidarea unei reputații literare adevărate prin muncă publică, vizibil prin confruntare continuă, este un fapt moralicește superior. Opera nu trăiește la întuneric, ascunsă vederii contemporanilor căci atunci ea este fructul unei gîndiri anacronice. Cine scrie direct pentru „posteritate", scrie pentru neant. O operă fără acel substrat istoric adevărat, născută fără temperatura zilei, e ca o plantă jilavă și fără clorofilă, nutrită cu obscuritate.

Drumurile Mioriței

Urmare din pag. 1

„Moriță, tipologie, circulație, geneză, texte", cu un studiu introductiv de Pavel Apostol, conținînd peste 800 de variante, complete sau fragmentare, balada a plecat de la un fapt concret : o crimă cu substrat economic, pentru deposedarea ciobanului mai avut, mai „ortoman". Asemenea tilhării, atribuite uneori tătarilor, alteori geloziei competitive la mina unei „fete de maior", erau frecvente în lumea păstorească. Îți recomand călduros lucrarea mai sus numită, un adevărat monument editorial și folcloristic.

Învățăcelul : — Așadar nu puteți crede în soluția pe care Suchianu o dă, ca să zic așa, problemei.

Eudoxiu : — Dragul meu, nu e nici o problemă, afară de aceea că nu se cunoaște nici vechimea baladei, nici localizarea ei originară : după ultima versiune, nu Vrancea ar fi fost leagănul baladei, ci Muscelul.

Învățăcelul : — Iertați-mă că insist. Vă întreb încă o dată: credeți ca Suchianu că pericolul de care l-a anunțat Moriță pe cioban nu

Ioan Alexandru Boanchiș : „Canalul Dunavăț"

era iminent și că „testamentul" păstorului are un caracter ludic ?

Eudoxiu : — Dacă plecăm, așa cum afirmă Suchianu în nota finală, de la textul unic, din punct de vedere estetic, al lui Alecsandri, n-am prea putea accepta premiza majoră a silogismului său, deoarece Moriță spune limpede :

„...Că, **I-apus de soare**
Au să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrîncean".

Care va să zică, baciul moldovan n-are înaintea lui decît, cel mult, o jumătate de zi, în cursul căreia și-ar putea lua măsuri de apărare, sau să încerce a o lua la fugă părăsindu-și însă oile, ca în cîte o rară variantă.

Învățăcelul : — Cum însă nu face nici una, nici alta, e limpede că testamentul său nu e doar un joc gratuit al imaginației, ci reprezintă într-adevăr ultimele lui dorinți, nu-i așa ?

Eudoxiu : — Firește, așa ne spune bunul simț. Deoarece însă, măreței construcții lirice a celui condamnat la moarte, trebuie să-i corespundă și cîte o interpretare tot atît de ludică, de ce i-am contesta inteligentisimului Suchianu, dreptul de a opune concluziei logice a baladei, una paralogică ? La poezia sublimă a textului, o interpretare — paralogism transcendental, dacă ar fi să folosim, mai mult sau mai puțin apriat, terminologia kantiană ! Cine-l mai citează astăzi pe solitarul din Königsberg ?

Învățăcelul : — Eu cred că Suchianu falsifică datele problemei, afirmînd :

„Pînă la moarte este o cale lungă".

Eudoxiu : — Dragul meu, cunoști relativitatea timpului. Ciobanului i se va fi părut timpul rămas să-l trăiască, foarte scurt. Lui Suchianu i se pare foarte lung. Și unul și altul sînt subiectivi în măsurătoarea timpului, ca noi toți, de altfel.

Ca nimeni pe lume, Eminescu și-ar fi dat viața pentru „o oare de iubire". Acel ceas, petrecut în intimitatea nu prea dezirabilei Cleopatra Lecca-Poenaru, care i se refuza, era pentru el eternitatea. Suchianu calculează altfel timpul, în veacul nostru al astronauticei, cînd o kilometri se străbat într-o singură secundă.

Învățăcelul : — Suchianu mai afirmă :

„...simpla aflare a complotului reduce dimensiunile primejdiei brusc, de la infinit la zero ?". Așa să fie ?

Eudoxiu : — Desigur, și premiza minoră a silogismului suchianesc este discutabilă. Să zicem însă că două premize eronate pot duce la o concluzie justă, după cum minus înmulțit cu minus dau plus.

Învățăcelul : — Rideți de mine, magistre ?

Eudoxiu : — Cîtuși de puțin. Suchianu, spuneam, face poezie în marginea poeziei și ca atare, îi aplic adagiul francez :

— Même quand il a tort, le poète a raison.

Învățăcelul : — Așadar, Suchianu se înșeală, dar ca poet, are dreptate. V-am înțeles bine ?

Eudoxiu : — Numai pe jumătate. Rămîn cu o insatisfacție. De ce n-am crede că, în legitimă apărare, într-o luptă pe viață și pe moarte, ciobanul știa că-și va răpune adversarii și că numai astfel, sigur pe planul său invincibil, a putut delira poetic, atît de emotiv, la rece.

Ca șerifii în westernurile, magistral interpretate de eminentul critic cinematografic, păstorul nostru putea răpune nu numai pe cei doi, ci pe toți cei șapte din variantele transilvănene, coalizați împotrivă-i, care-l condamnaseră, după „legea" lor, la moarte, lăsîndu-i doar alegerea mijloculul de execuție : prin șireang, sabie sau armă de foc.

Departe de a-l acuza așadar pe Suchianu că a greșit, îi reproșez amical că n-a mers pînă la capăt în silogistica sa paralogică. Păcat ! e atît de inteligent !

SPORT

Turnee — test, turnee — maraton în rugbyul mondial

Tuturor cunoscătorilor și iubitorilor sportului cu balonul oval le apare tot mai evidentă expansiunea pe glob a rugbyului amator în 15 jucători, precum și imperioasa necesitate a confruntărilor pe plan internațional și intercontinental prin jocuri și turnee-test, al căror caracter, deocamdată amical, tinde cu entuziasm către o confruntare supremă, de categoria olimpiadelor (în care au și fost incluse, cîndva) și a campionatelor mondiale, pe care le merită cu prisosință acest nobil sport al bărbăției și unității combatante.

Deocamdată, după fluxul universal stîrnit de rugbyul britanic, asistăm la un reflux filial, să-i spunem așa, la o întoarcere către sorginte a celor mai îndepărtate „ecouri", care vin în Marea Britanie cu o mare dorință de a-și „testa" autenticitatea, la țărmul primordial.

Astfel, în aceeași simbătă în care selecționata divizionară de rugby din România susținea penultimul său meci al turneului din Marea Britanie, surclasînd echipa **Clifton** cu 50—13, selecționata Argentinei se întîlnea cu selecționata Angliei, într-un meci încheiat la egalitate : 13—13, dar nu mai puțin glorios.

Iar, în timp ce rugbyștii români își încheiau temerarul lor itinerar, selecționata Noii Zeelande sosea la Londra, în vederea unui turneu-maraton, susținînd nu mai puțin de 16 partide, în decurs de aproximativ două luni, cu accentul pe cele patru meciuri-test cu reprezentativele Irlandei, Țării Galilor, Angliei și Scoției, în capitalele respective, constituind ad-hoc un pseudoturneu al celor cinci națiuni, prin substituirea Franței. Desigur că întîlnirile-cheie erau judicios spațiate în suita datelor calendaristice (4, 11 și 25 noiembrie, 9 decembrie) iar componența lotului deplasat și a jucătorilor folosiți va fi atins, probabil, trei formații complete. La acestea, vom adăuga, pentru o imagine fastuoasă a grandioasei acțiuni de „pelerinaj" rugbystic, corpul impresionant alcătuit din magazineri, maseuri, medici, conducători tehnici și administrativi, suporteri, gazetari și scriitori de profesie, împreună cu cineaști, care să marcheze cronica vie a disputelor și încleștărilor ce tind să consolideze o tradiție a fair-play-ului și desigur să înlocuiască istoria războaielor cu istoria confruntărilor rugbyste.

Dacă, dintr-un capriciu statistic, vom privi, comparativ turneul selecționatei noastre, vom vedea că ea a susținut în decurs de 17 zile un număr de 7 întîlniri (aproximativ, una la două zile și jumătate !) ceea ce ar însemna, procentual, 13—14 partide pe lună, față de cele 16 întîlniri în decurs de două luni ale neozeelandezilor.

Desigur că exagerările comparative în această direcție sînt riscante, întrucît condițiile și obiectivele pot fi exprimate la trepte și preocupări diferite, iar, în ceea ce ne privește, nu putem trece cu vederea unele concluzii clare, afirmate de către antrenorul federal Valeriu Irimescu, a căror gravitate se cuvine subliniată : „cel puțin la ora actuală, nu avem și o a doua garnitură la fel de valoroasă ca prima". Într-adevăr, dacă un „joc tactic prost", precum cel cu **Bristol** (3—16) poate fi analizat, explicat și eventual remediat, ori chiar lăsat pe seama unei oboseli justificate, rezultatul cu selecționata **Bath** (6—18) în care „am folosit foarte mulți jucători de rezervă" — după ce, vorba presei britanice : „Românii au distrus tristul **Aberavon**" (20—7) și : „Galezii vor avea zile grele în fața românilor" (7—7) ei, bine, acest lucru nu mai poate fi cu ușurință justificat. Dincolo de jocul „mai realist" și „îmbunătățirea grămezilor spontane" — fără îndoială, învățături practice ale turneului britanic — trebuie înțeleasă și armonia proporțiilor din sportul amator de masă, dacă reamintim că numai Anglia numără peste 600 000 rugbyști legitimați !

Astfel că nici un joc suportat în compania oricărei echipe de club de acolo nu poate fi considerat o simplă formalitate !

Privind prin această prismă, cu atît mai eroici mi se par cei puțini care ne-au reprezentat cu cinste și practicînd un joc dinamic modern, asemănător ca factură fantezistă celui francez, după cum s-a afirmat în ziare. Și prin controlul statistic, turneul acesta se reflectă pozitiv, lucru unanim recunoscut, căci, din 7 partide s-au cîștigat 4, una a fost nulă și numai două, prin „justificările" intentate, s-au pierdut. În privința esaverajului, de asemenea, cumpăna realizărilor se înclină de partea noastră, raportul de punctaj fiind : '65 marcate, la 101 primite.

Bucuria noastră o amplifică și maniera în care au fost cîștigate unele confruntări, înscriindu-se, într-un stil penetrant, nenumărate eseuri (8 încercări la **London Scotsch,** 7 încercări la **Clifton**), iar, alteori, prin remarcabile lovituri de picior, care au stîrnit asemenea titluri : „Bucos cutremură **Gloucester-ul**" !

Distinsul meu coleg Dimitrie Callimachi, de la ziarul „Sportul", după interviul acordat de către Viorel Moraru, conducătorul delegației noastre, se gîndește că „fiecare dintre cei 28 de tricolori, odată întors la clubul său, va aplica cele învățate, mai mult — că va fi un propagator al NOULUI, sub toate aspectele, așa cum îi șade bine unui component al echipei naționale". Fără îndoială că asemenea „exemple vii" sînt necesare în sînul cît mai multor colective din țara noastră. Nu consider însă, că într-aceasta stă totul. Agitația vizuală și propaganda informativă și publicitară trebuie să completeze eforturile noastre și ale federației pentru răspîndirea acestui titanic sport. Or, în numărul 10 al revistei „Sport", sub aceeași semnătură a prietenului menționat, apare un articol despre „Toamna de aur a rugbyștilor", cu fotografii din diverse jocuri internaționale, numai din ultimul turneu britanic, nu ! La un turneu de asemenea amploare, se face vădită lipsa de atenție publicitară și documentar-informativă, redarea unor filme la t.v. pentru marele public, precum și conferințele ilustrate cu impresii vii de la fața locului pentru tehnicieni și specialiști. Fără să mai vorbim că „tradiția" la care aspirăm are nevoie de cît mai multe cluburi cu propria lor tradiție și **arhivă celebratoare.** Scripta manent !

Tudor George

mapamond

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„Emoționanta artă a pictorilor români"

O expoziție de pictură contemporană românească organizată în Danemarca în cadrul schimbului de expoziții prevăzut în programul româno-danez de colaborare culturală, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Ministerului Culturii din Danemarca, se va deschide între 20 noiembrie — 5 decembrie la Copenhaga. Constituind un răspuns la expoziția artistului danez Henri Heerup, deschisă în aprilie la București, expoziția românească a fost inaugurată la biblioteca Aby din Arhus cu prilejul Festivalului anual internațional al artelor găzduit de acest oraș.

Cu un cuprins de 70 de lucrări din creația pictorilor Sabin Bălașa, Francisc Bartok, Constantin Blendea, Ion Gheorghiu, Sever Frențiu, Aurel Nedel, expoziția „Pictură contemporană românească", s-a bucurat de aprecierea publicului și de elogiile presei.

Intitulînd acest eveniment cultural „Modernism românesc la Biblioteca Centrală", „Suprarealism românesc în vizită în Danemarca", ziarul **Frederiksborg Amts Avis** sublinia : „Comun celor 6 pictori le este umanismul în arta picturii, preferința pentru colorit, fantezia, modernismul și originalitatea precum si forța personalității individuale".

Interesat de condiția creatorilor de valori din țara noastră, de posibilitățile de studii și creație precum și de cele de receptare a acestor valori, cotidianul **Helsingor Dagblad** intervievează pe Aurel Nedel, unul din expozanți, aflat în Danemarca, într-un stagiu de studii, ocazie cu care face o caldă prezentare expoziției într-un reportaj intitulat „Emoționanta artă românească la Biblioteca Centrală". Revista **„Land și Folk"** într-un articol intitulat „Pictori români de azi de calitate" accentuează asupra impresiei de înalt nivel artistic pe care o conferă lucrările ce alcătuiesc expoziția, în ciuda independenței stilistice afirmate de fiecare din cei 6 pictori. „Expoziția ne oferă prilejul de a studia standardul și scopul picturii moderne românești. Nici unul dintre pictorii expuși nu poate fi trecut cu vederea deși se exprimă în mod cu totul diferit unul de altul. Dacă ar fi să numim o trăsătură comună aceasta ar fi, poate, măiestria cu care își desăvîrșesc calitatea expresiei picturale atît ca formă cît și în fond. Cei interesați de artă trebuie să vadă această expoziție și în același timp să ceară ca aceste picturi să se expună și în alte orașe".

În întîmpinarea acestei dorințe expoziția va pleca de la Copenhaga în Suedia și Norvegia.

Viorica Necula

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CADRUL STUDIOURILOR „MOSFILM"**, unul din cele mai mari studiouri cinematografice din U.R.S.S, a luat ființă Uniunea experimentală de creație a tineretului. Au fost invitați să participe 40 de reprezentanți ai regizorilor din diverse ținuturi și regiuni ale Uniunii Sovietice. Maeștri regiei sînt foarte atenți cu începătorii. Debutanților le-au încredințat, în acest scop, scenariile unor dramaturgi și scriitori cu experiență ca Iuri Bondarev, Boris Vasiliev, Vasili Belov, Valentin Ejov. Membrii Uniunii vor începe primele lor filmări chiar în cursul acestor ani.

● **INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.** pregătește o lucrare în 60 de volume intitulată „Arheologia U.R.S.S.". Astfel de ediții nu s-au mai scos pînă acum. În aceste volume vor fi cuprinse materialele oamenilor de știință acumulate în 150 de ani de cercetări pe teritoriul U.R.S.S. Toate informațiile vor fi prezentate în ordine strict cronologică, fiind incluse și o hartă a fiecărei culturi, civilizații, cu descrierile și caracterele populațiilor, și diverse ritualuri. Primele două volume se află sub tipar. Această ediție va fi realizată de editura „Nauka".

● **ÎNTRE LUCRĂRILE** omagiale prilejuite de aniversarea nașterii lui Tolstoi, presa sovietică menționează pînza cusută de artista ucraineană Tamara Levitska, reproducînd portretul marelui scriitor, pictat de Ivan Kramskoi. Paleta coloristică a plasticianului a fost de data aceasta înlocuită de firele colorate, a căror tratare abilă a reușit să redea întreaga bogăție a originalului atît de reputat, cît și o sugestie nouă, de portret în relief. Tamara Levitska și-a realizat lucrarea în timp de trei luni de muncă asiduă și a donat-o muzeului din Moscova consacrat autorului **Anei Karenina.**

● **LISTA BEST-SELLERS-URILOR DIN STATELE UNITE** la deschiderea sezonului de toamnă din acest an cuprinde cărți semnate de autori cunoscuți, „surprize" destul de așteptate de către editori și cititori : James A. Michener cu **Chesapeacke,** Mario Puzzo cu **Fools Die,** Richard Bach cu **Illusions,** în sfîrșit Arthur Schlesinger și William Manchester, autori celebri de literatură documentară, așa numita nonfiction, atît de gustată de publicul anglo-saxon. Critica de peste ocean remarcă o pronunțată scădere a calității generale a ultimelor apariții, autorii mergînd pe căile bătătorite ale modalităților care le-au asigurat succesul unor apariții anterioare, comoditate încurajată de editorii avizi de un succes dinainte asigurat, făcînd apel la reflexe cunoscute ale publicului. Comerțul înainte de toate !...

● **MARELE ACTOR BURT LANCASTER,** imaginea de neuitat a prințului Salina, din adaptarea **Ghepardului,** împlinește în această lună șaizeci și cinci de ani. Figură dominantă a Holywoodului de după război, Burt Lancaster s-a afirmat pe toată gama actoricească, de la roluri de music-hall pînă la strălucite adaptări după opere literare : în **Omul care aduce ploaia,** în **Ghepardul** deja menționat și altele. Poate că dimensiunea cea mai substanțială din punct de vedere artistic a carierei sale o reprezintă aceste compoziții de personaje din opere epice, a căror vigoare provine din tradiționalul **story,** din trama condusă cu acuratețe și forță caracterologică.

● **REVUE D'HISTOIRE LITTERAIRE** publică scrisori inedite ale lui Victor Hugo adresate unor contemporani obscuri, lui Colfavru, Thomas și alții, semnificative pentru o virstă entuziastă a literaturii franceze, adînc angajată în convulsiile politice ale epocii, cutreierată de idei generoase, antimonarhice și progresiste. Personalitatea flamboyantă a autorului **Mizerabililor** este privită din intimitate, cîștigînd în trăsături umane, adînc preocupată de realitatea vieții sociale.

● **ACEST AN** constituie în Uniunea Sovietică un prilej de rememorări gorkiene. A reapărut revista dedicată de marele scriitor tinerilor ucenici în ale

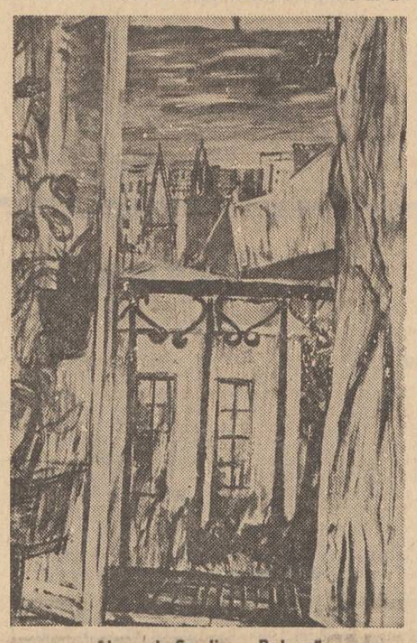

Alexandr Smolin : „Balcon"

literaturii, **Literaturnaia Uceba,** și s-au împlinit patruzeci și cinci de ani de la inițierea seriei „Viața bărbaților ilustri", care celebrează peste șase sute de apariții. Colecția a constituit de-a lungul anilor o sursă de inestimabilă valoare educativă, recunoscută ca atare de către toți cei ce au salutat aniversarea.

● **DANIEL ÎN GHEARELE LEULUI,** lucrarea pentru copii a Danutei Bienkowska, a fost încununată cu un înalt premiu acordat de către Președintele Consiliului de Miniștri din R.P. Polonă. Autoarea este o cunoscută iubitoare a literaturii române, traducătoare și comentatoare de cărți românești. De curînd a publicat o monografie Mihai Viteazul, asupra căreia s-a oprit pe larg și revista noastră. De asemenea, o parte a cărților sale anterioare se referă la România și la experiențe românești ale personajelor, constituind un cald omagiu al autoarei față de umanitatea caldă și față de frumusețile țării noastre.

REPERE

Roberto Sanesi și gîndul secund

● Roberto Sanesi este neîndoios un poet cu vocația unei imagistici deosebite : imagistica interogației. Afirmativul rămîne pentru el alegerea formei și sensului ei din real, aici mergîndu-se de la proporția supraumană la detaliu, la gest, la sunet. Demonstrația este întotdeauna interogativă. Imaginarul se dezvoltă ca decor voalat pentru lucrurile și tonurile realului cuprins. Compunerea este construită, elaborată, nu cu minuție și căutare expresivă, sau cel puțin aceasta nu se vede, ci ca structură de stare psihică. Condiția poetică pare să fie dominată de un sentiment al absurdului care trezește mirare, nedumerire, consternare și pe care imaginea îl surprinde în mișcarea unuia sau altuia din elementele pentru care a optat din mișcarea realului. De abia dincolo de consternare intuim firismul sensibilitatea unei receptivități doar aparent dure dar impresionabilă în fond : „În bătăi de aripă am deslușit / cum scade un nor la graficul unei secțiuni de noi segmente / foșnete de azur și cuvîntul cer / scris cu tuș negru la limita cea mai înaltă : / m-am întrebat / cum de se poate mișca în abscisă / pe-acele înălțimi geometrice, dacă vîntul / hotărîse de mult direcția lui" (**Pescărușul**).

Este interesant de observat în această poezie un fenomen straniu : de fapt, versurile lui Roberto Sanesi sînt o pledoarie pentru marile și adîncile dimensiuni ale umanului, ale unui uman rational, față de lume și simbolic în transcenderea ei. Dar procedeul poetic nu se va baza, cum ne-am putea aștepta, pe rezonanța majestuoasă a verbului în pledoaria pentru profunzime. Ci, dimpotrivă, el se va alcătui din încercuirea asperităților și îngustimilor într-o ordine mai puțin metaforică, și mai puțin simbolică dar majoritar metonimică. Viziunea optează pentru un anumit arsenal obiectual din concretul imediat ceea ce este o formă de metonimie. Limbajul optează (ca întotdeauna în artă) pentru un anumit sistem de referință polisemantic. Poezia sa capătă un aer de austeritate prin forma extrem de directă a vorbei : „În '71, scăpînd de obștească / mizantropie, / corbi veseli rînjesc / în sacade cenușii și noroase / Gîndind / la bătrînul Euclid / înarmat cu un triunghi / poți vedea luna care se despoaie / între două sofale de gheață / Vîrsta critică pretinde aceasta și atîtea altele" (**Frumoasele vremuri**).

Sub aerul acestui așa-zis anunț se simte mocnind focul unor ideaiuri voalate de aerul unui zîmbet amar pentru tot ce nu e speranță sau vis și iarăși se simte nevoia acută de comunicare. Poezia are farmec numai prin dezvăluire. Dezvăluirea sensurilor ei nu e un joc ci o adevărată lectură. O franchete, o dezinvoltură și un aer de „raisonneur" marchează aceasta evidentă confesiune reținută, poate într-adevăr după model anglo-saxon, cum afirmă poetul St. Augustin Doinaș, tălmăcitorul acestor versuri în limba română. Tălmăcirea poetului St. Augustin Doinaș este una din acele rare echivalente care păstrează sau altfel spus, într-o asemenea operație, restituie unui univers poetic întregi valențele sale. A-l alege chiar pe Roberto Sanesi singular într-un peisaj liric destul de apăsat de tradiția Ungaretti-Quasimodo și care păstrează melancolii ce pot părea desuete este un semn de gust elevat, pe care de altfel îl cunoaștem bine. Cînd un poet se mișcă atît de lesne ca Sanesi între abstract și concret, mai exact, cînd construiește din concret abstracțiuni și idei esențiale cu aerul că badinează cu universul, fie el trist sau grotesc, și în fond reușește o pledoarie pentru sublim sînt semne certe ale unei forte lăuntrice deosebite și a unei mari purități poetice.

Ioana Crețulescu

La Suzdal și Vladimir

Însemnări de călătorie din U.R.S.S.

Chiar dacă drumul de la Moscova la Suzdal trece prin Vladimir, călătorului îi stă în minte, în primul rînd, orășelul de pe riul Kamenka și numai după aceea orașul de pe Kliazma. Faptul se explică prin importanța istorică și artistică a Suzdalului, odinioară centru, împreună cu Vladimirul, în jurul căruia s-a format, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, viitorul stat rus. Și atunci, ca și astăzi, natura a fost primitoare cu oamenii acestor meleaguri găzduindu-i pe cîmpiile întinse, cît vezi cu ochii, din nord-estul Moscovei, accidentate pe alocuri de mici coline, acoperite cu pîlcuri de pădure de stejari și mesteceni, care dau o coloratură vie și plăcută întregului peisaj.

Marele erou național, Alexandru Newski, spune legenda că ar fi fondat la Suzdal mînăstirea ce-i poartă numele, cîndva denumită Marea Lavră, în incinta căreia se poate vedea și azi vasta și maiestoasa biserică a Înălțării, construită la răscrucea secolelor XVII și XVIII de mama lui Petru cel Mare. Umbra legendară a lui Newski, plutește în aceste părți ale Rusiei, iar osemintele i se odihnesc în biserica Născătoarei din Vladimir. Alt mare erou național, Dimitri Pojarski, al cărui monument, în tovărășia cneazului Minin, se înalță în Piața Roșie din Moscova, își doarme somnul de veci în mănăstirea Evfimiewski din Suzdalul natal.

Cu eroi legendari și oameni de seamă curge istoria Vladimirului și Suzdalului din vremuri îndepărtate pînă în zilele noastre. La Vladimir și-a desfășurat o parte din activitatea revoluționară Mihail Frunze, unul din cei mai vestiți făuritori și comandanți ai Armatei Roșii. Memoria a peste două sute de eroi ai Uniunii Sovietice din Marele război pentru apărarea Patriei, luptători neînfricați împotriva armatelor hitleriste, din Vladimir, Suzdal și alte orașe și sate ale regiunii, este cinstită în Muzeul Porților de Aur, cea mai veche ctitorie a Vladimirului, construită odată cu orașul însuși. Portile de aur constituie monumentul unic al artei fortificațiilor din aceste locuri, reprezentînd un cub înalt din piatră albă, traversat de un enorm pasaj boltit, deasupra căruia se ridică mai multe turnuri rotunde, sub care, de o parte și de alta, două aripi puternice flanchează acest prețuit monument. Cu toate că au trecut peste opt sute de ani de cînd a fost construit, iar un metru și jumătate din partea de jos i-a fost înghițită de scurgerea vremii, monumentul ctitorit de prințul Andrei Bogoliubski, despre care se vorbește că nu-și pleca niciodată capul în biserică, este încă frumos și impresionant. Meșteri iscusiți au înălțat în anul 1160, tot la îndemnul prințului Andrei, catedrala cu trei cupole a Adormirii Maicii Domnului, decorată înăuntru și în afară cu sculpturi în piatră, cu fresce și aurărie. Distrusă de incendiu, la numai 25 de ani, a fost reconstruită de zidari ruși, cronicile notînd cu mîndrie că „nu s-a mers să se caute zidari germani". Noii catedrale, lărgită și înălțată peste zidurile celei vechi, i s-au adăugat încă două cupole iar interiorul a fost împărțit în cinci nave. Unele detalii ale primei biserici, mai ales o friză cu mici colonade, așezate pe console înclinate și împodobite cu capiteluri de stil occidental, se pot vedea și azi. Deasupra ei se găsește o altă friză ornamentală și fragmente de frescă din anul 1161. Cu trei secole mai tîrziu, bolonezul Aristote Fioravanti a descoperit aceste detalii pe care le-a transpus în lucrarea sa din Kremlinul Moscovei, unde a fost solicitat să facă o copie a vechilor biserici în stilul celor din Vladimir. Aici s-a găsit prețioasa icoană — Fecioara din Vladimir — executată de un pictor bizantin de la începutul secolului al XII-lea, azi în Galeriile Tretiakov din Moscova — și tot în biserica Adormirii, restaurată de mai multe ori, au fost descoperite frescele celui mai mare pictor de icoane din Rusia — Andrei Rubliov și ale apropiatului său Daniil Ciornii. Tot aici Andrei Rubliov a realizat unul din cele mai importante iconostase ale începutului secolului al XV-lea, cu cîteva icoane, care depășesc ca înălțime 3 metri, dar care, din păcate, s-au distrus, pînă în zilele noastre ajungînd numai cele restaurate în anul 1918. Tot la Vladimir, în perioada sa de înflorire, cînd în a doua jumătate a secolului al XII-lea devenise centrul politic, economic și cultural cel mai important al Principatului Vladimir — Suzdal, Vsevolod al III-lea, poreclit și Marele Cuib, din cauza multor copii ai săi, a hotărît să se înalțe catedrala Sfîntului Dimitrie ca simbol al puterii principiare din această parte a Rusiei. Sanctuarul acesta, sprijinit pe patru stîlpi, decorați cu artă și grijă, străjuiesc o sculptură murală multiformă, asemănătoare unei broderii somptuoase, care cade de la cupola aurită pînă la pandantivele frizei de arcatură. O mare varietate a faunei și florei se desfășoară de-a lungul pereților, de la reliefurile cele mai pronunțate pînă la acelea abia sesizabile, reprezentînd portretele ctitorului și ale familiei lui precum și ale unor mari oameni politici și comandanți de osti, printre care se distinge figura legendară a lui Alexandru cel Mare. Puținele fresce care s-au păstrat atestă lucrul bine meșteșugit al unor pictori deosebit de talentați.

Și chiar dacă cunoașterea Vladimirului, a istoriei și a artei lui poate continua cu multe alte monumente din secolele XII—XVII, așezate în „inima" orașului sau înafara ei, așa cum sînt bisericile construite la Bogoliubovo de prințul Andrei Bogoliubski, dintre care cea a Protectoarei de pe Nerl este de referință în literatura mondială de specialitate, Vladimirul trăiește și se dezvoltă, prin voința și munca neobosită a celor peste 360 000 oameni ai săi, preocupați de creșterea și înflorirea modernă a orașului lor. Fondat cu 870 de ani în urmă, oraș-veteran printre multele orașe rusești, Vladimirul este mîndru de trecutul său istoric și de prezentul socialist. Încă în anul 1932 au apărut aici primele „rîndunele" ale primului plan cincinal — uzinele de aparatură auto și de produse chimice. În plin război de apărare a patriei, la Vladimir a început construcția uzinei de tractoare, de pe porțile căreia în anul 1945 au ieșit cele dintîi o mie de tractoare. Astăzi produsele de înaltă calitate ale acestei uzine se exportă în peste 70 de țări ale lumii. În același timp, uzina de autoaparatură livrează produse de înaltă calitate întregii industrii automobilistice și de tractoare a U.R.S.S., exportînd, de asemenea, o mare parte din ele în aproximativ 60 de țări din Europa și de pe alte continente. Pe străzile Vladimirului vizitatorul observă o îmbinare pitorească a vechiului cu noul, a vremurilor de demult cu zilele de azi. Întregi ulicioare vechi cu case din lemn de numai un etaj își găsesc loc printre blocurile masive de pe bulevardele largi și moderne ale orașului.

În anii puterii sovietice suprafața locuibilă a Vladimirului a crescut de mai mult de 11 ori. În instituțiile de învățămînt superior, cu clădiri pentru studii și cămine bine aranjate, învață peste 11 000 de studenți, iar în școlile tehnice de specialitate peste 10 000 de elevi.

Locuitorilor Vladimirului, mulți din ei mari amatori de sport, le stau la dispoziție 63 de săli de gimnastică, 2 stadioane, 2 bazine de înot acoperite, Palatul sporturilor, 14 poligoane de tir și un club pentru șah. Biblioteci, case de cultură, cinematografe, sala de concerte a Filarmonicii „S. T. Taneev" și sălile de spectacole ale Teatrului de păpuși și ale Teatrului de dramă „A. V. Lunacearski" adăpostesc activități profesioniste și de amatori de o înaltă ținută artistică, încurajate și susținute cu căldură de mulți vladimireni. La loc de frunte se situează printre edificiile culturale noua clădire a Teatrului de dramă, construită în piatră albă și sticlă în anul 1973, cu prilejul celei de-a 125-a aniversări a fondării teatrului, după proiectul talentatului arhitect G. P. Goriskov. În construcția și reconstrucția Vladimirului se poate observa o grijă deosebită atît pentru păstrarea și conservarea monumentelor arhitectonice ale veacurilor trecute cît și pentru crearea condițiilor moderne de trai locuitorilor și vizitatorilor orașului. Vladimirul devine, cu trecutul său istoric și cultural bogat, cu prezentul socialist tot mai înfloritor, unul din orașele cele mai vizitate ale Uniunii Sovietice, un centru al turismului sovietic și mondial.

Dar la numai 40 de kilometri spre nord-est de Vladimir stă, parcă ascuns în negura veacurilor, Suzdalul. Și expresia i se potrivește, pentru că, așa cum spun localnicii și ghizii, orașul are aceeași înfățișare pe care a avut-o la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Nici populația n-a crescut aici peste 10 000 de locuitori, excedentul luînd în mod sistematic calea Vladimirului. Novgorodului, Moscovei și altor orașe ale Rusiei și Uniunii Sovietice. În anii puterii sovietice, cînd construcțiile peste tot, în toată țara, au cunoscut realizări de neimaginat înainte, Suzdalul a rămas în afara planurilor de reînnoire și reconstrucție. Văzîndu-l cu 15—20 de ani în urmă cineva ar fi putut crede că autoritățile l-au dat uitării, îl vitregesc, în comparație cu vecinii lui mai apropiați sau mai îndepărtați. Dar lucrurile nu stau așa. Și Suzdalul s-ar fi putut reconstrui și aici puteau fi amplasate mari și puternice uzine și fabrici, care să transforme orașul din vechiul și pitorescul Suzdal în modernul și sclipitorul oraș al zilelor noastre. Dar planurile puterii sovietice în privința acestui leagăn al istoriei poporului rus au fost altele.

Suzdalul trebuia conservat și restaurat ca oraș-muzeu, ca vatră istorică a începuturilor statalității ruse. Și așa s-a făcut. Suzdalul, cu cele 75 de monumente istorice și de artă ale sale, primește anual vizita a peste 1 000 000 de turiști sovietici și străini. Complexul turistic ultramodern din apropierea sălii Kamenka și a mănăstirii Protectoarei, nu depășește pe verticală înălțimea medie a clădirilor din Suzdal, pentru a nu afecta în nici un fel panorama arhaic-istorică și monumental-artistică a orașului. La Suzdal, vizitatorul simte profund pulsul istoriei și artelor poporului rus La Vladimir, pe lîngă fiorul istoriei și artelor din veacurile trecute, se resimte puternic pulsul înnoitor și edificator al socialismului și comunismului.

Vasile Ileasă

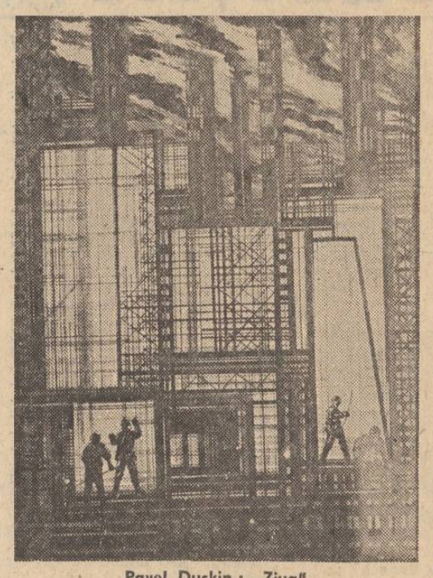

Pavel Duskin : „Ziua"

Andrei Milnicov : „Zi însorită"

din lirica sovietică

GHEVORG EMIN

Basm

Minat, cîndva, în lume de-al soartei vînt avan,
se spune că, de-acasă plecînd, un biet armean
a rupt din măr o creangă de și-a cioplit toiagul
ce l-a purtat pe drumuri de jale și alean.

Dar negăsind, se vede, tristeții sale leac,
se spune că se-ntoarse acasă, tot sărac,
și-atuncea rădăcină de-odată în meleagul
străbun i-a prins toiagul schimbîndu-se-n copac.

Era un măr cum nimeni, niciunde, n-a văzut.
Pe creanga cea mai naltă trei mere au crescut.
Unu-l iau eu. Al doilea : îl va lua pribeagul.
Și-al treilea : cel ce tîlcul de-acum l-a priceput !

BULAT OKUDJAVA

Ultimul troleibuz

Cînd jalea cea neagră m-apasă în piept,
cînd geana de lacrimi mi-e scursă,
eu stau troleibuzul albastru s-aștept
spre ultima-i cursă,

Îl văd de departe cu faruri lucind
pe uliți 'necate în ceață.
De el rătăciții în noapte, pe rînd,
se-agață Se-agață.

Și eu ca din valuri de picle răsar
și-mi dau ajutor pasagerii
să urc ca pe-o navă în care ei par
matrozi ai tăcerii.

Cu ei niciodată nu fug de alean.
Cu ei îmi împart nenorocul.
Ce triști le sînt ochii ! Dar cît de uman
într-înșii e focul !

Și nava mă duce prin Moscova mea
pe-un riu ce se stinge în tină
și dorul ce-n suflet atîta mocnea
se-alină, se-alină.

KAISIN KULIEV

O femeie se scaldă în rîu...

O femeie intră goală-n rîu.
Dincolo de lanul copt de grîu,
soarele plecat spre asfințit
ar apune dar s-a răzgîndit
mîngîind cu tandre și tîrzii
raze, sinii ei trandafirii.
Dinspre mal mestecenii întind
degete de umbre și-o cuprind.
Trestiile-ncremenite tac.
Undele un zgomot nu mai fac.
Vîntu-și ține răsuflarea-n grîu.
O femeie goală intră-n rîu.
Și-i atîta pace ! Nicăieri
nu se-aude plînset. Nu-s dureri
și nici lacrimi nu sînt pe pămînt.
Nu e viscol. Închisori nu sînt.
Nicăieri nu-s lipsuri. Nu-s nevoi.
Nu mor oameni și nu e război.
Numai pace, numai soare, numai grîu...
O femeie intră goală-n rîu.

IURI KOJEVNIKOV

Suceava

Suceava, Suceava, Suceava !
Rămîn rădăcinile-n stei
adînc împletite cu slava
și toate legendele ei.

Dar nu vezi creneluri mărețe,
nici șanțuri, nici poarta de tuci...
doar brazi, ce cu vîrfuri semețe,
țin locul străbunelor cruci.

Și unde altcînd neînfrîntul,
călare Ștefan a umblat,
înfruntă azi iedera vîntul
și urcă pe zidul surpat.

Din glii — depărtîndu-i rugina,
scoți spada și-o pui la oblinc
dar nu poți să smulgi rădăcina
Sucevei din veacu-i adînc !

În românește de
Victor Tulbure și Raluca Tulbure

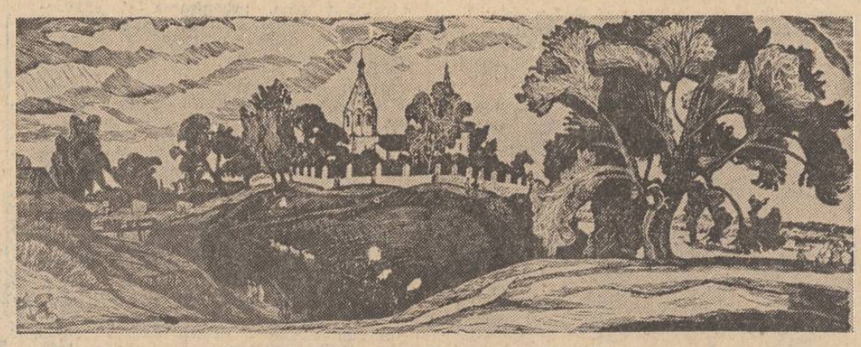

Anatoli Borodin : „Pe deasupra Volgăi"
Din expoziția de pictură și grafică din U.R.S.S. „Chipul patriei", deschisă la sala Dalles.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Bals (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
45
(863)
Sîmbătă
11 noiembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MONUMENTELE UNIRII

Poporul, făuritorul istoriei

Idealul unirii, vis scump, durînd de secole în conștiința poporului român și ilustrat exemplar de-a lungul întregii istorii a neamului prin fapte care au rămas gravate pentru eternitate în cugetul și simțirea oamenilor acestor locuri, și-a aflat expresia emblematică la Alba Iulia, în acea memorabilă zi de 1 decembrie 1918. Actul Unirii, prin care se consfințea existența statului național unitar România, marca punctul culminant al unui proces legic, care adunase, cu forța pe care doar adevărurile fundamentale o dețin, toate energiile neamului românesc, lupta necurmată a maselor populare pentru înfăptuirea acestui străvechi ideal.

Năzuințele maselor și-au aflat intruchiparea, în timpul devenit istorie, în personalități de primă mărime care au știut să lucreze, cu mintea și cu fapta, în sensul cerințelor obiective ale progresului social, al aspirațiilor poporului, și, de aceea, au putut influența pozitiv mișcarea istoriei. Nume ca ale lui Mihai Viteazul, Bălcescu, Avram Iancu, Kogălniceanu sînt simboluri grandioase de conștiință națională, păstrată nealterată în vremuri vitrege, conservată exemplar în confruntarea, de multe ori dură, cu istoria.

Mărețul act al Unirii din 1918 și-a aflat temeiurile și și-a extras energiile implacabile, în masele largi populare, în poporul erou, hotărît să facă totul pentru a se uni într-un stat unitar.

Istoricul act de la Alba Iulia, prin care se încheia procesul de făurire a statului național unitar, a deschis largi perspective progresului economic, social-politic și cultural. Dar marile probleme ale vieții sociale, aspirațiile democratice ale maselor nu și-au putut găsi rezolvarea în condițiile în care la conducerea țării se aflau în continuare burghezia și moșierimea. Politica claselor dominante, de subordonare a țării marilor puteri imperialiste, a avut ca efecte, în cele din urmă, știrbirea suveranității de stat și frînarea dezvoltării economico-sociale.

„Ceea ce n-a realizat și nu putea realiza regimul burghezo-moșieresc — arăta tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** în cuvîntarea de la Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste — s-a realizat odată cu înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, cu trecerea la revoluția democratică și apoi socialistă, cu cucerirea puterii politice de către masele largi populare".

Victoria socialismului în România a însemnat, înainte de orice, împlinirea idealului de dreptate socială care a constituit dintotdeauna dimensiunea morală esențială a poporului român.

Acum, în pragul celei de-a 60-a aniversări de la glorioasul eveniment, care a reprezentat încununarea luptei de veacuri pentru eliberare națională și unitate statală, toți cei ce muncesc în România socialistă, strîns uniți în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aduc un vibrant omagiu tuturor celor care, de-a lungul timpului, au făcut totul pentru ca astăzi să trăim cu demnitate aici, într-o țară suverană, aflată în plin progres, în care poporul își făurește și își asumă conștient propria istorie.

Luceafărul

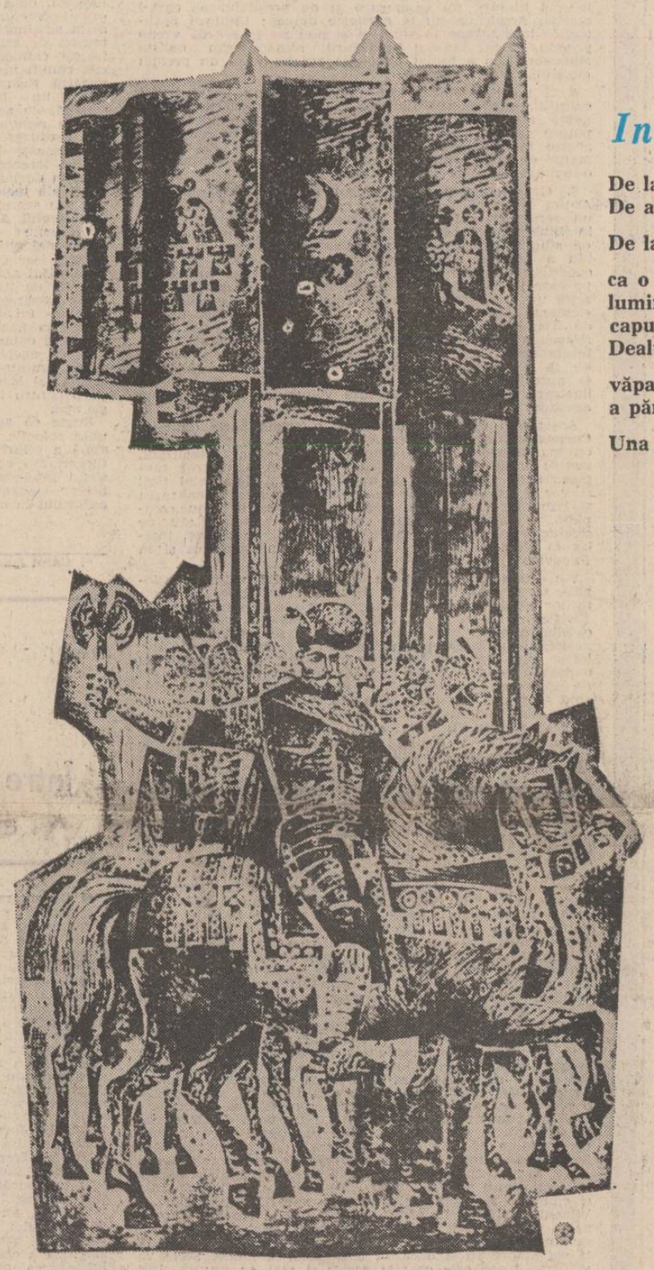

MIHAI VITEAZUL — gravură de Șerban Rusu Arbore

Inscripție

De la rădăcini pînă la soare
De al copil pînă la stele

De la izvoare pînă la obiceiuri

ca o flacără
luminează din pămînt
capul de la Mănăstirea
Dealului

văpaie
a pămîntului meu

Una și nedespărțită.

Cezar Baltag

JURNAL DE POET

Blajul

Pe urmele lui Ștefan cel Mare au rămas cetăți și mănăstiri, pe cele ale lui Mihai Viteazul un gînd al Unirii tuturor românilor peste veacuri. Aici la Blaj, pe urmele lui Avram Iancu a rămas Cîmpia Libertății. Adolescent, trecînd pe aici, în urma lui Eminescu a isvorît un tei care stă pe Dealul Hulii lîngă crucea scrijelată de vreme a Ianculuí; pînă astăzi Gorunii sînt aici în Ardeal de obicei ai lui Horia iar cărțile ale Școlii ardelene.

Am stat pe deal lîngă teiul poetului sub soarele de toamnă și am cercetat în limpezimea zărilor această vatră a latinității noastre.

Așezată la confluența Tîrnavei-mici cu cea mare, între dealuri care se retrag a amfiteatru lăsînd deschideri spre alte așezări printre colini și păduri, te îmbie la meditație și statornicie iar pe-o cărăruie printre vii, către seară, în ritmul pasului poți desăvîrși o cugetare întru înseninare. Toate par de cînd lumea îngăduitoare aici, colini și drumuri în această austeritate transilvană unde mărul rămîne pe creangă prin grădini pînă rumeneala dobîndește aureolă. Satele cu clopotele turmelor nu-s departe de aici, dar nici prea aproape ca dangătele lor să tulbure argintia împletire a turlelor catedralei ce bătătoresc alte căi și vămi decît cele pămintene. Satul a venit în Blaj cu cei mai destoinici fii ai lui, gata să intre în jugul greu și blînd al cărturăriei. Intrai din fineață și codru în această grădină claustră unde Măcesul și mărul pădureț trebuiau cultivați întru a deveni trandafir purpuriu și măr nobil. Cîntător pe talgerul de argint al spiritului. Pe nesimțite treceai din sat în cetate, intrai din străiul țărănesc în cel cărturăresc fără nici o ostentație, intrai din limba română în cea latină pe nesimțite, așa cum se topește o Tîrnavă în cealaltă, fără să-și istovească originile. Gîndul te duce, fără să urci, la Academia lui Platon care tot un sat era, un sat al spiritului, unde și natura începuse alături de om să gîndească, să-și transfigureze ființa.

În aceste căsuțe cu privdor de lemn, întocmai ca în satul moșilor lor, au trăit acești sfinți părinți ai neamului nostru, împlinînd o lucrare uriașă ce stă la temelia României moderne: Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Timotei Cipariu și atîția alții. Biblioteca, în parte păstrată, a lui Cipariu poate da o imagine aproximativă a cîtă înțelepciune și prîcepere erau în lucrare aici spre edificarea poporului nostru. Însemnările minuscule pe margini, în latină, în texte în limbi originale: ebraică, latină sau arabă, fără să vorbim de limbile moderne europene. Mărturisesc priceperea și stăruința în amănunt pînă la cea mai delicată nuanță a simțirii cugetului. S-a muncit pe texte, pe ediții fundamentale ale spiritualității antice și medievale mai ales, pînă în pînzele albe: istorie și filosofie, logică și metafizică, patristică și geometrie, poezie și agronomie, știință în amont întru ridicarea spirituală și materială a poporului nostru. Iar pe această temelie, pe această vatră a cărturăriei a putut veni Avram Iancu dintre moți să deschidă zările Cîmpiei Libertății, să rostească prin zecile de mii de țărani luminați de rînduiala cărturarilor: noi vrem să ne unim cu țara.

Ioan Alexandru

ATITUDINI

Consecvențe călinesciene

„Un jurnal de campanie" s-ar putea subintitula recenta antologie a articolelor și studiilor lui G. Călinescu dedicate vieții și operei eminesciene și acoperind o perioadă de patru decenii de activitate neobosită. Mai puțin poate decît imaginea poetului, cunoscută din opera critică, sau decît imaginea călinesciană în devenirea ei, ceea ce captivează la lectura noii „cărți" este caracterul **metacritic**, de comentariu al atitudinilor proprii, de „caiet" al marii creații **(Viața lui Mihai Eminescu, Opera lui Mihai Eminescu)** și de „jurnal de front" pentru numeroasele polemici iscate de aceasta. Vitalitatea ei stă în patosul adevărului, în angajarea totală, fără fanatism, în susținerea valorii unui poet cu forță de simbol pentru cultura noastră — ceea ce nu exclude luciditatea gestului: „rămînerea numai în simbolizări poate duce la un cult de goluri. Simbolurile se suprapun contactului cu biografia și opera, din care decurg toate valorile posibile". Surprinzătoare este aici și autentica vocație polemică a criticului materializată într-o proză densă de idei, incisivă, de inspirație maioresciană, neocolind însă pamfletul acid în spirit muntean. Nici un mijloc nu e de prisos în lupta criticului pentru cauza sa. Iar cauza aceasta a încetat de mult să fie o cauză personală Călinescu luptă pentru un **ideal** care nu e neapărat ipoteza sa critică despre poet ci **ideea** de „geniu" și „poezie" întruchipată în Eminescu, deasupra înțelegerii mărunte, vulgarizatoare, sau a judecăților procustiene, comune: „Omul de toate zilele nu-și dă seama decît cu mult prea tîrziu că geniul și-a luat sarcina de a realiza integral o experiență umană, pierzîndu-se pe el și scutind mulțimea de sforțări pe care nu le poate face". Consecvența militantă a criticului este exemplară iar bătăliile numeroase, căci multe primejdii au pîndit opera poetului de-a lungul timpului. Chiar dacă din carte se aude doar vocea autorului, articolele sînt adesea dialoguri violente din care se pot ușor deduce afirmațiile sau negațiile unor „eminescologi" de ocazie sau ale unor impostori ignoranți și agresivi.

De la primele scrieri (1927) cu limbajul lor încă stîngaci, înflorat metaforic de ardoarea tinereții și aprecierile tranșante ce nu acceptă nuanțările, constantele criticii călinesciene sînt deja trasate ca și judecățile de valoare de la care nu va abdica niciodată. Chiar și în momentele de mare cumpănă pentru însăși ființa literaturii noastre, altele au fost doar argumentele sau unghiul abordării, nu substanța demersului sau concluziile criticii. Motivația exterioară a gestului critic călinescian este de la început una polemică, militantă: „Sute de pagini se scriu despre Eminescu, dar lipsește pînă acum singură pagină ce ne trebuie: pagina critică. Fiecare

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA CU PRIETENI

Mircea Sântimbreanu

De Mircea mă leagă mai mult decît o prietenie (citeodată, prieteniile se ruinează mult prea repede), mă leagă, în începuturi depărtate, o viață de ciine, apoi rugi de purpură, multe urcioare sparte chiar în clipa cînd le-ai luat în mînă, cîteva mari surpări de lume, o împletire de ape, dragostea pentru cele mai călduroase luni ale verii și, pe deasupra a toate, izbînzile noastre ca actori de film — el haiduc în poienele lui Eugen Barbu, eu vînător pe pogoanele mele, amîndoi am demonstrat că triumful asupra textului e posibil doar acolo unde există vocație, talent, chemare și un scenariu trecut prin douăzeci de aprobări.

Mircea seamănă (și uneori mă întreb chiar dacă nu este) cu o casă din Munții Apuseni care-a coborît în Bărăgan să secere grîu și s-a schimbat într-o moară așezată în vîrf de gorgan ca să-i colinde solzii de sindrilă cete de copii desculți și amețiți de fluviile de închipuiri și miresme ce le ridică vîntul din ierburi. El s-a născut cu adevărat ca să

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

Rădăcinile istorice ale culturii socialiste

Cultura românească s-a format, dezvoltat și afirmat ca o cultură unitară, aparținînd întregului popor român, pe deasupra frontierelor impuse temporar de dominațiile străine. Unitatea culturală a națiunii române a *precedat* înfăptuirea și desăvîrșirea unității politice, contribuind la întărirea conștiinței naționale, la mobilizarea maselor. Cultura a fost o adevărată școală a luptei naționale. Una din caracteristicile epocii moderne este aceea că ideile înaintate au fost duse mai departe de noua clasă revoluționară, proletariatul. Rădăcinile istorice ale culturii socialiste contemporane coboară în profunzime pînă la însăși originile culturii noastre naționale, cuprinzînd întregul tezaur de valori ale acesteia, pe care socialismul nu numai că le continuă în chip firesc, dar le și ridică la sensuri superioare, revoluționare. În cele ce urmează ne vom limita considerațiile la sfera acelei părți a tradițiilor noastre culturale pe care o reprezintă elementele de cultură socialistă preexistente socialismului ca orînduire. Aceste elemente constituie unul din filoanele cele mai prețioase ale trecutului nostru cultural, încă puțin explorate din punct de vedere al istoriei culturii, ca rădăcini istorice ale culturii socialiste.

Elementele de cultură socialistă *originală*, românească, ce s-au afirmat atît de pregnant în istoria noastră modernă, au contribuit și ele, în măsură însemnată, la consolidarea unității culturale a poporului român. Problema a stat mai puțin, pînă acum, în atenția cercetărilor cultural-istorice și credem că aprofundarea ei va înlesni formularea unor concluzii înnoitoare, substanțiale.

Cultura socialistă se definește în primul rînd prin *ideologia* ei caracteristică, prin *concepția* socialismului științific, care face parte integrantă din patrimoniul *gîndirii* progresiste, revoluționare românești, nu numai al gîndirii social-politice, ci și al celei filosofice, estetice ș.a. Nu este cazul să intrăm aici în analiza conținutului propriu-zis al acestei concepții revoluționare, care pentru sociologi, filosofi, politologi, reprezintă un teren vast, inepuizabil, de cercetare. Am menționa doar faptul că această concepție este definitorie pentru *mișcarea socialistă*, ca expresie superioară, social-politică, a unei efervescente *mișcări de idei* a timpului, ce potențează și propulsează calitativ pe un plan superior însăși *mișcarea muncitorească*, baza socială a acestor idei înnoitoare. Prin semnificația lor istorică, ideile socialiste vizează transformarea radicală a *înseși structurilor* social-economice și politice, fiind cel mai elocvent exemplu asupra rolului activ al suprastructurii, exprimat în celebra tză marxistă asupra transformării ideilor ce cuprind masele, în forțe materiale.

În cadrul realităților istorice, naționale, sociale, culturale românești, *nu se putea ca aceste idei să nu îmbrățișeze și problemele unității culturale, ca expresie a unității naționale, ca anticipare a unității politice*. Ideile socialiste nu ar fi putut fi viabile, nu ar fi aflat aderența de care s-au bucurat, dacă nu se pronunțau asupra problemelor fundamentale ale poporului român. Cum s-a produs aceasta în mod concret și cum a evoluat procesul, cu meandrele și limitele lui, dar cu trăsăturile principale ce ies tot mai mult la lumină, ne dăm seama pe măsură ce avansează cercetările de specialitate.

Delimitarea social-politică și ideologică pe care o marchează afirmarea crescîndă a mișcării socialiste și muncitorești în arena istoriei românești, *nu exclude contribuția ei specifică la întărirea unității* culturale și a unității naționale a poporului român. Atitudinea mișcării socia-

Alexandru Porțeanu

Continuare în pag. a 7-a

Disocieri necesare

În cea de-a patra sa lucrare de apologie a lui E. Lovinescu și denigrare a altor critici români, intitulată **Între Aristare și Bietul Ioanide** (titlu în care se face o confuzie intenționată între un pseudonim și un erou de ficțiune al lui G. Călinescu), Ileana Vrancea susține insistent, prin tehnica citatelor trunchiate, trucate și chiar ajustate, că G. Călinescu a fost în materie de teorie a istoriei literare un simplu epigon fără nimic personal al lui Nicolae Iorga. Pentru aceasta se pun față în față șapte articole (majoritatea lecții de deschidere) de Nicolae Iorga dintre 1894—1940 reproduse în culegerea **Generalități cu privire la studiile de istorie** (ediția a III-a, postumă) și două eseuri de G. Călinescu, unul **Tehnica criticii și a istoriei literare** cuprins în **Principii de estetică**, 1939, și altul **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică** din **Jurnalul literar**, 1947. Am arătat în altă parte că titlul celui de-al doilea eseu, reluare a celui dintîi, conține o omisiune îndreptată între timp de G. Călinescu, dar Ileana Vrancea nu a folosit ediția critică a **Principiilor de estetică** din 1974, s-a servit de pseudoediția din 1968 care preface opusculul din 1939 într-un volum masiv de 400 de pagini.

Oricine își dă seama de la început că Ileana Vrancea compară două lucruri deosebite, niște reflecții de filozofia istoriei de Iorga, cu principiile de istorie literară ale lui G. Călinescu.

„Pentru a fi istoric, spune N. Iorga în prelegerea **Frumusețea în scrierea istoriei** din 1897, trebuie o natură de artist". Sau în prelegerea **Cum se scrie istoria** din 1898: „Înainte de toate

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

Premiile revistei „Luceafărul"

Marți, 14 noiembrie a.c., orele 17, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, în cadrul celei de a XLIII-a ședințe a Cenaclului revistei se vor decerna premiile „Luceafărul" — 1977.

Demian

Apărut anul trecut, în paginile „Luceafărului", primul și ultimul interviu acordat de pictorul Demian. Din cuprinsul lui cititorii au putut afla amănunte interesante privitoare la viața și la opera marelui artist. Dar și unele adevăruri dureroase. Printre ele (citez textual cuvintele lui Demian): „Eu nu mă pot plînge în materie de zăcut". „Lucrările mele stau în pivniță la București, la Cluj, la Arad", „La București, bunăoară, stă ascuns un «ulei» mare, premiat cu o sută de mii de lei în 1928 — Premiul I al Salonului. Comisia era compusă din Petrașcu, Tonitza, Ștefan Dumitrescu, Ștefan Popescu. Și e probabil că toți aceștia n-ar fi greșit chiar sută-n sută".

Timiditatea nativă, o exagerată conștiință critică și stîngăcia în a se orienta în cele lumești au colaborat în așa fel ca la 78 de ani pictorul să nu se fi putut înfățișa în mai mult de două sau trei expoziții personale. Decorase, firește, în acest răstimp catedralele din Cluj, din Timișoara, din Lugoj și fusese profesor la Școala de belearte din capitala Ardealului. Grafician de neuitat, a ilustrat cu strălucire reviste literare, precum și basme populare, traducerea Nibelungilor, Baladele populare ale lui Alecsandri, Baladele rusești. Posteritatea va reține desigur pe creatorul atîtor nuduri, atîtor peisaje — dar și pe marele portretist. Cine se va putea sustrage pe de altă parte magiei care se degajează din pastelele înfățișînd copii din Feleac, din Baia Sprie, din Maramureș? Este foarte greu să alegi dintr-o operă atît de vastă în care unitatea de stil leagă varietatea genurilor, în care grafica, arta decorativă, pictura de șevalet își dispută întîietatea Moartea a întrerupt și de astă dată planuri și proiecte. După expoziția de reamintire de la Casa Scriitorilor, o mare și cuprinzătoare retrospectivă urma să adune tot ce se mai putea găsi și transporta dintr-o operă de atîtea ori monumentală. De asemeni, sub titlul „Copii din țara mea", urmau să bată drumurile Europei toate acele miracole de frăgezime lirică pe care el le-a făurit, cutreierînd plaiurile transilvane... Acum, cînd modestul și inspiratul Demian a trecut în lumea umbrelor, este o datorie să i se pună în valoare opera. Demian a fost un deschizător de drumuri care a avut nesansa perfecției. Discipolii îi sînt nenumărați imitatori. Specificul național creat de Demian a devenit un bun comun; s-a integrat unei tradiții care își trage seve din arta populară, din Eminescu, din Creangă și în același timp din rafinamentul prerafaelit.

N. Carandino

Un exemplu

A trecut mai mult de un an de cînd se anunțau măsuri serioase în vederea propagării culturii noastre, deci și a literaturii române peste hotare. Într-un articol apărut mai demult în **Luceafărul** pledam pentru invitarea pe termen lung a unor studenți străini interesați de limba și cultura noastră, tineri care să fie, pe cît posibil, scriitori la ei acasă. În rîndul unui mare număr de tineri care studiază acum la noi, prezența acestor viitori traducători de literatură română ar avea o importanță deosebită. Lectoratele românești și misiunile noastre culturale de peste hotare ar fi bine să-i atragă în cel mai scurt timp și să-i îndrume spre universitățile sau cursurile intensive din țară. O experiență recentă în R.F. Germania cred că e de natură să-mi furnizeze argumente. Instituția care

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

ANTON COSMA: „Romanul românesc și problematica omului contemporan"

În ciuda obiecțiilor pe care le trezește, eseul lui Anton Cosma, „Romanul românesc și problematica omului contemporan", cîștigă din capul locului simpatie pentru cîteva motive bine întemeiate. Întîi, e cu adevărat o lucrare de sinteză, avînd ca obiect literatura noastră actuală; autorul nu caută alibiuri ca să divagheze, își ține făgăduiala făcută în titlu și pornește efectiv la discutarea romanului românesc contemporan prin prisma problematicii acestuia. Cît reușește urmează să vedem îndată; oricum însă, abordînd pieptiș o temă „fierbinte" eseul incită la discuție, ridică întrebări legitime, care așteaptă răspunsuri și își atinge astfel unul din principalele sale țeluri. Mai mult, Anton Cosma evită, într-o apreciabilă măsură, ispita înlocuirii prin descriere și analiză a veritabilei reflecții generalizatoare pe marginea fenomenului literar, păcatul atîtor lucrări numite abuziv sinteze, cînd sînt foarte des simple cronici legate între ele cu o ață contextuală extrem de subțire. Vreau să spun că aici intervin realmente niște idei. Întîlnim o incontestabilă strădanie teoretică, destinată a organiza o materie vastă astfel ca ea să permită o perspectivă globală și să conducă la anumite concluzii interesante. Anton Cosma are lecturi serioase privitoare la natura și evoluția romanului, el își dă o autentică osteneală să le caute eventualele aplicații în literatura noastră, firește utilizînd respectivele sugestii cu spirit critic și dezvoltări personale.

În privința definirii genului apelează mai ales la Lukács, Lucien Goldmann și Gerard; dă totodată mult credit „gîndurilor despre roman" ale lui Ortega y Gasset, după cum reține nu puține observații, socotite judicioase, din A. Gide, G. Călinescu, M. Dufresne, Mircea Eliade, A. Robbe Grillet, M. Zéraffa, Roger Garaudy.

Principiile invocate cel mai des sînt ale „anonimizării" și „omnilateralității". Altfel zis, Anton Cosma recunoaște ca fondată opinia după care romanul se îndreaptă către personaje fără proeminență socială deosebită. Eroii tind să fie oameni cît mai de rînd. Aici, s-ar schița consecința inevitabilă, dacă i-am da crezare lui Lucien Goldmann; o *reificare* mereu crescîndă ar lipsi fatal genul de atributul său tradițional, personajul, care, ajuns egal cu „lucrurile", s-ar pierde, pînă la urmă, printre ele, ca în „noul roman". Aceasta ar fi „anonimizarea" *negativă*, cu efecte anihilante pentru însuși viitorul epicii. Ipoteza sumbră admite însă o corijare pozitivă, în perspectiva lumii socialiste, după eseistul nostru. Personajul și-ar regăsi adevărata esență umană în „omnilateralitate". El va continua să păstreze statutul „anonimizării", dar — printr-o integrare superioară în mediul social, grație înțelegerii necesității și participării la făurirea istoriei.

În treacăt fie spus, teza anonimizării, oricîtă largă circulație ar avea, ni se pare contestabilă. Ea întreține o confuzie între condiția — să zicem ștearsă — a personajului în realitate și relieful său literar. Sînt oare figuri „anonime" în sens artistic, adică fără pregnanță, nememorabile, Herzog al lui Saul Bellow? Le lipsesc protagoniștii cu o pronunțată personalitate celor mai bune romane americane, italiene sau germane, scrise de John Updike, Philip Roth, Chester Hines, William Styron, Thomas Pynchon, Elsa Morante, Leonardo Sciascia, Günther Grass, Heinrich Böll? Teoria e scoasă mai degrabă din literatura epică franceză și sfîrșește prin a fi infirmată azi chiar acolo. Decesul personajului literar îl tot anunță diferite Casandre de prin 1900. Muribundul însă, se vădește sănătos tun.

Dar să admitem teza, fiindcă are numeroși susținători. Anton Cosma preluînd-o trage grație interpretării proprii o idee originală. În literatura noastră, perioada 1950—1960 ar fi fost animată de inițiativa contemporană a „armonizării" prin perspectiva integratoare sociologică, dar a compromis adeseori impulsul rodnic unilateralizîndu-l și imprimîndu-i un caracter dogmatic absolutist. Romane ca „Desculț" (1948), „Nicoară Potcoavă" (1952), „Bietul Ioanide" (1954), „Moromeții" (1957), „Groapa" (1957) și aproape în egală măsură „Străinul" (1955) și „Setea" (1958) au reușit să folosească fericit principiul, evitînd reducerea lui la „schema teoretică preconcepută" și negînd complexitatea umană. Astfel, între perioada 1950—1960 și cea de astăzi n-ar exista o ruptură. Dimpotrivă, în realizările vechi și noi, tendința spre anonimizare e continuată, dar salvată de procesul anihilant al reificării prin cultivarea omnilateralității. Se face tot mai vădită o îmbogățire a umanului. Pe lîngă „omul social", romanul nostru contemporan a cîștigat și conștiința „omului subiectual", „omului arhetipal", „omului obiectual" și a „omului evenimențial". Primul ar fi reprezentat cu precădere în romanele lui Al. Ivasiuc; pe ceilalți, în ordinea respectivă, i-ar întruchipa îndeosebi personajele create de N. Breban („Animale bolnave"), Fănuș Neagu („Îngerul a strigat"), Radu Petrescu („Matei Iliescu"), Marin Preda („Delirul") și Eugen Barbu („Incognito").

Anton Cosma se ocupă și de cîteva tipuri reprezentative: „comunistul", „frustratul", „absentul", „noul arivist" și „sucitul". Examinează apoi romanul privindu-l ca pe o „mitologie modernă". Aici remarcă „decăderea unui mit", al „banului", proces identificabil în epica românească și înainte de eliberare — după opinia autorului, care, ca să-i iasă demonstrația, forțează adevărul, căci oare se ridică țăranii în „Răscoala" pentru „dreptate" și nu pentru „pămînt" — așa cum sîntem îndemnați să credem? Mai demnă de luat în considerație rămîne teza că, deși luciditatea critică a romanului crește și constituie însuși motorul evoluției lui, identificabil cu progresul realismului (înțeles firește foarte larg, „fără țărmuri"), totuși mitologia persistă, ca o tendință formală către *stilizarea* faptelor expuse, spre a le dărui înțelesuri superioare. Principalul exemplu edificator, Anton Cosma îl găsește în ciclul lui D. R. Popescu, vastă frescă inspirată din actualitate și, concomitent, trimitere permanentă la situații fundamentale, veșnic repetabile, ale existenței umane.

Eseul nu se sfiește să reabiliteze și ideea perspectivei viitorului, sub forma „utopiei necesare". Cu alte cuvinte, o proiecție ideală e de dorit să însoțească faptele în optica romancierului contemporan. De aici se scoate, pe lîngă justificarea frecvenței unor personaje mesianice și profetice la Marin Preda, D. R. Popescu, N. Breban, și o inteligentă constatare a pătrunderii science-fiction-ului azi, în epica majoră.

După ce subliniază cu satisfacție înflorirea cunoscută în ultima vreme la noi de romanul politic, partea finală a eseului urmărește să surprindă și formele noi pe care le ia realismul acestui gen proteic. „Concepția polifonică" justifică după Anton Cosma o dilatare considerabilă semantică a termenului, peste accepția tradițională. Cartea se încheie, lucru deosebit de meritoș, cu indicarea unor simptome proprii dezvoltării romanului românesc contemporan. Primul ar fi „expansiunea barocului", tendință care, fără a cîștiga adeziunea autorului, găsește înțelegerea lui pentru varietatea mijloacelor oferite genului. Anton Cosma nu se dă îndărăt să-și exprime anumite opțiuni, ceea ce iarăși întărește calitatea incitantă a cărții.

Preferința lui se îndreaptă către idealul clasic în „permanența" căruia crede. E, de asemenea, convins că viitorul este al unui „realism dialectic", bazat pe concepțiile de „durată", „devenire", „idealizare", „relativizare". Mișcîndu-se mai tot timpul în cîmpul ideilor — cum am spus — eseistul nu evită bineînțeles analiza, acolo unde o socotește indispensabilă pentru a lămuri ceea ce vrea să demonstreze și obține chiar cîteva reușite menționabile la „Animale bolnave", ciclul lui D. R. Popescu, „Galeria cu viță sălbatică", „Ce mult te-am iubit" și în special „Princepele".

Cartea suferă însă de o inconsecvență care alterează impresia favorabilă creată inițial. Autorul mizează pe o anumită speculație teoretică în jurul cîtorva idei („anonimizarea", „omnilateralitatea", extensiunea înțelegerii noțiunii de „realism") și scoate dintr-un atare demers intelectual partea cea mai substanțială a eseului. Pledoariile în favoarea gusturilor personale, înfățișate ca tendințe obiective ale dezvoltării romanului contemporan, chiar dacă nu convîng totdeauna, imprimă textului o tensiune agreabilă.

Inconsecvența eseului constă în lipsa tăriei de a păstra pînă la capăt aceste atitudini fertile, asumîndu-și răspicat concluziile către care ele conduc. Mai simplu zis, autorul vrea de prea multe ori să împace capra cu varza și atunci sacrifică principiile invocate foarte ferm la început, amendîndu-le atît, încît ajung să convină chiar contrariului lor. Nu prea putem pricepe astfel cum, dacă romanul evoluează 1. „De la ideal spre real" și 2. „De la simplu spre complex", de la eroi mitici, simboluri globale și grandioase ale umanului către personaje „asemănătoare" celor din viață, „micșorînd", „anonimizînd omul" pentru a-l face să capete „dimensiunile corespunzătoare situației lui în lume", „arhetipalul" și clasicul „etern uman" capătă o binecuvîntare finală. Anton Cosma afirmă răspicat: „dacă acceptăm că romanul s-a născut negînd mitologia, spre a-i lua locul, trebuie să privim orice mișcare îndreptată împotriva miturilor constituite ca o dovadă de vitalitate și de reîntinerire a artei romanului" (pag. 258—259).

Un capitol întreg însă își dă osteneala — cum arătam — să susțină o teză absolut contrară. Însuși titlul lui e grăitor: „Romanul, mitologie modernă" (pag. 193—243). Transistoricitatea nu e istoricitate la oricîte artificii speculative am apela. Putem întinde termenii ca pe niște bretele, totuși, cînd ele sînt dintr-o materie bună, vor reveni la starea inițială, adică perspectiva lucidă critică, „hic et hunc" se va opune mitologizării. Istoricitatea reclamată trebuia introdusă cu mai multă consecvență chiar în cercetarea etapelor romanului nostru. Anton Cosma are dreptate să distingă anumite principii teoretice juste, în numele cărora s-au confecționat, o vreme, niște monștri literari, în scris. Dar dogmatismul n-a fost doar un fenomen pur ideologic, o formă de raționament greșit, dar bine intenționat și bazat pe niște premise acceptabile. Privind lucrurile așa, ar însemna să fim idealiști și să ignorăm determinările social-politice concrete și obiective ale unei mentalități. A existat, în perioada 1950—1960, o practică administrativă impusă literaturii și o nevoie culpabilă de acoperire a anumitor adevăruri ale vieții cu bună știință. O istoricizare autentică a epocii ar fi exclus fraze osîndite a idiliza grav lucrurile cînd spun: „A fost o perioadă în care, în numele idealului urmărit, societatea a fost obligată să instituie în domeniul creației, artistice și literare mai ales, o cenzură severă asupra procesului de creație, o perioadă în care artistul însuși s-a văzut obligat de conștiința sa de om și de patriot să accepte această cenzură, să și-o însușească, să o transforme într-o cenzură interioară", sau a luat o turnură involuntar comică, afirmînd: „că scriitorul care în acel timp voia să slujească sincer și cinstit poporul trebuia în chip necesar să se abată de la preceptele realismului tradițional, idealizînd viața **într-un anume fel** și simplificînd-o, uneori poate conștient, nepermis de mult"... (pag. 86—87).

Inconsecvența față de preferințele sincere duce la o ambiție a „receptivității", cu orice preț. Autorul are teama să nu fie considerat cumva „încuiat" și atunci face adevărate acrobații pentru a împăca lucruri care se bat cap în cap. Nu văd cum ajunge la „omnilateralitate" omul „subiectual" și „obiectual". Mi-e cu neputință să realizez în ce chip scapă de reificare și atinge „anonimizarea" superioară, a necesității înțelese, „frustratul", „absentul" și „noul arivist". Nu neg că ei sînt tipuri ale lumii noastre. Dar atunci persistența lor se cuvenea explicată altfel. A prezenta forme ale alienării sociale, nedispărute din socialism ca tendințe spre îmbogățirea umanului înseamnă a bate cîmpii.

Cazul cel mai elocvent de receptivitate excesivă autoimpusă, îl descoperim acolo unde autorul discută „expansiunea barocului". Termenul circulă azi la noi cu o frecvență și labilitate care-l fac să acopere totul. Nu mai știi ce nu e baroc. Anton Cosma, pentru a face ca tendința să convină unei epoci revoluționare, cînd istoricește a însoțit vremuri de alexandrinism cultural, îi opune „barochismul". Cu acesta polemizează fără milă.

Dar să trecem peste toate astea, fiindcă nu atît ilustrațiile interesează aici, cît ideistica. Ea avea șansa să ne prindă mai sigur în mișcarea vie pe care o desfășoară, dacă își păstra pe tot parcursul eseului o minimă consecvență, dată de rigoare și ne scutea de invenții terminologice și formule neinspirate.

Ov. S. Crohmălniceanu

viața cărților

1 600 de manuscrise românești

1. Un număr într-adevăr impresionant de manuscrise catalogheazǎ Gabriel Ștrempel într-un prim volum *), dintr-o serie apărut acum cîteva luni în urmă. Și pentru că n-am văzut încă în nici o revistă literară sau ziar vreo recenzie venită din partea specialiștilor, îmi îngădui, aici, o **cronică de amator.** Nu de alta, dar se pare că sub ochii noștri își face loc un simptom îngrijorător: nepăsarea față de asemenea opere de o deosebită importanță. În pofida unor principii clare privind punerea în lumină a tezaurului cultural-artistic de care dispunem (și care, vai! e încă atît de fragmentar cunoscut!), totuși cînd cineva își asumă truda unor ani de zile de cercetări și meditații și ne oferă spre știință și desfătare asemenea monumente ale scrioturilor românești faptul este, adeseori, trecut cu vederea. A nu știu a cîta plachetă a cutărui poet, a nu știu a cîta culegere de publicistică a cutărui literat fac obiectul cronicilor și recenziilor, pe cînd **o bună ediție** dintr-un autor mai vechi ori mai nou, ediție în care s-a investit muncă, pricepere și fermitate ideologică trece, de regulă, neobservată nu însă și neepuizată din librării. Politica tirajelor în asemenea cazuri e încă un aspect de discutat.

Mari editori ai prezentului, precum Florea Fugariu, Gabriel Ștrempel, Nicolae Gheran, Dan Zamfirescu, Grigore Brâncuși, I. Pervain, Mircea Babeș D. Vatamaniuc și atîția alții, unii dintre ei și distinși critici și istorici literari, nu se bucură și de presitgiul pe care-l merită. Academia nu le cinstește munca; Uniunea Scriitorilor nu-i atrage în sînul ei și nici nu le acordă vreun premiu. Doar Muzeul Literaturii române prin revista **Manuscriptum** a inițiat cu cîțiva ani în urmă un premiu onorific...

A fi un bun editor însă presupune un bogat bagaj cultural, cunoașterea limbilor clasice și moderne, inteligență asociativă, talent, o lucidă orientare ideologică, putere de muncă, dîrzenie, iar cel care întrunește toate aceste însușiri și le concretizează în opere devine un factor de spiritualitate de un netăgăduit interes pe care o cultură care se respectă nu-l poate neglija.

2. Gabriel Ștrempel, distinsul editor al **Operelor** lui Antim Ivireanu, ne oferă în cartea pe care o discutăm un scrupulos catalog al manuscriselor românești aflate în Biblioteca Academiei. Este rodul unor îndelungi ani de studiu. Editorul continuă strălucita lucrare în domeniu a lui Ion Bianu subtilizînd însă metoda în urma cuceririlor pe care le-a adus timpul. După principiile pe care le dezvăluie în **Cuvînt înainte,** editorul ne descrie un manuscris ținînd seama de patru aspecte: 1) elemente secundare și cantitative (cotă, datare, număr de file, dimensiuni), 2) conținutul lucrării (în cazul miscelaneelor sînt notate toate operele componente), 3) însemnările copiștilor și orice alte însemnări provenite de la cei prin mîna cărora a trecut manuscrisul și, 4) aprecieri cu privire la particularitățile de scriere, ilustrare, ornamentare, legătura volumului și proveniența acestuia.

Acest tom este, cum spuneam, o primă parte dintr-un **Corpus atoatecuprinzător.** „Într-un viitor, pe care-l dorim cît mai apropiat — ne spune autorul — va fi realizată, pentru întîia oară, o evidență completă a tuturor manuscriselor păstrate astăzi de-a lungul și de-a latul țării și vor fi luate măsurile ce se impun pentru restaurarea și buna lor conservare. Atunci vom avea o icoană completă a unității culturale românești, reflectată atît de strălucit în modestele manuscrise vechi, cu același înțeles în Maramureș ca și în Dobrogea, în Banat ca și în Bucovina".

Fie ca această operă de semnificativă valoare națională să se împlinească în cît mai scurt timp, iar ziditorilor ei să le arătăm mai generos recunoștința noastră.

3. Pentru cercetătorul oricărui domeniu un asemenea catalog este un ghid orientativ de mare utilitate. Dar și nespecialistul poate lectura cu profit volumul. I se oferă, ici și colo, diverse feluri de învățături, se va întîlni nu o dată cu o blîndă și limpede limbă veche românească de la care nu i-ar strica pilda, dă peste unele locuri cuprinzînd farmec și stîrnind desfătarea. Află, totodată, că multe din aceste manuscrise au trecut prin mîna unor mari oameni ai culturii noastre din care ei și-au tras învățăminte de preț (Bălcescu, Odobescu, Bariț, Papiu-Ilarian, Gaster, D. A. Sturza, N. Densușianu etc.). Nu-i semnificativ, oare, că un ms. miscelaneu (nr. 1155) cuprinzînd, între altele, **Alexandria, Archirie și Anadan, Descîntece, Obiceiuri, Rînduielile evreești în toate lunile, Sămnile trupului, Floarea darurilor** (frag.), mai multe rețete medicale, poezii populare etc., a aparținut, după însemnarea de la f.173 unui locuitor al Călineștilor, satul ascendenței bărbătești a lui Eminescu?: „Această **Alexandrie** este a lui Gheorghi Cuparencu din Călinești, am luat-o de la Ioniță fon Arhip". Întîlnim pe filele manuscriselor mai multe blesteme pentru furii și stricătorii de cărți: „Acest sfînt Triod să se știe că s-au cumpărat 26 fiorini în judecata Cindăi și s-au dat de pomană sfîntii beserici a Săliștii. Deci cine s-ar ispiti a o vinde sau a o schimba, sau a o tăgădui unul ca acela să fiia afurisit și antihima, herul, pietrile să ruginească și să putrezească, iar trupul lui să ste întreg și să fiia lăcașul lui într-un loc cu a Iudii. Leat 7225, 1717" (ms. 759). Pentru cărțile pierdute se dădeau recompense: „De se va întîmpla a perde și cine va găsi s-o v-o aducă la dumnealui Vasile M. Gologan, că-i va da de colac bun..." (ms. 1346). Sînt notate mișcările tectonice, abaterile meteorolofice eclipsele de soare și de lună: „1823 ghenar 14, în zi duminică seara, au răsărit luna întunecată și au fost pînă la doao ceasuri și mai bine, așa întunecată, învelită ca într-o basma roșie." (ms. 1351). Pe o altă filă (ms. 1190) găsim o echivalență absolută a expresiei „din doască-n doască": „Acest Erotocrit eu Niculai Ciucă l-am cetit din scîndură în scîndură și am văzut." Multe însemnări vorbesc despre venirea lăcustelor. Iată una de pe manuscrisul **Scurtă cunoștiință a istoriei românilor** de Samuil Micu: „1828, avgust 22, au venit lăcuzte aicea, marți; ca negura au fost venitu aice la Brașov. Au eșitu oamenii și au tras și clopetile la biserici și s-au tras spre Cîrstianu și sore Vîlcani la Bran." În sfîrșit, cine o fi fost ironicul care a notat pe fila întîi a unui **Erotocrit** (ms. 1133) această savuroasă meditație: „Această istorie este prea nostimă la cei amorezați și dacă va fi puținel la minte, acela va și urma toate cele ce sînt scrise și mai cu asupră. 1836 iulie 26."

Gheorghe Suciu

*) Editura „Minerva", 1978.

Un „basm" modern

● Debutant acum 35 de ani cu un roman pentru copii, Vlad Mușatescu produce în scurtă vreme un soi de basm modern, care merită reeditat („Bobby Felix Făt-Frumos și motocicleta BMW", ed. ABC 1943) și o mică utopie cu substrat pacifist („La sud de Lacul Nairobi", 1945). De altfel, nu era întîia apariție căci, sub pseudonimul Alexandru Vlad Marincu, autorul apăruse încă din 1941 ca poet. Viață agitată și plină de felurite evenimente, cu ceva de picaro superior: a lucrat la editura ABC din Craiova, a condus efemera casă de editură „Europolis". Apoi, ziarist cunoscut și tehnoredactor „de excepție", intelectual fin, priceput în pictură și în muzică (a ținut multă vreme „Cronica discului" la „Flacăra"), Vlad Mușatescu părea că a dispărut din literatura de ficțiune pînă cînd, „trente ans... après", inventă un personaj unic în proza românească, amestec de energie și de tristețe subtilă, tenace, bățos, și simpatic, pe care l-a botezat „Al Conan Doi". Din aceste „jocuri ale detectivului Conan Doi", apărute treptat, își trage notorietatea Vlad Mușatescu.

Cele patru volume, denumite mereu ludic au fost culese la un loc de autor sub un titlu generic *) și ca atare o examinare mai în amănunt are utilitatea ei.

Întîia impresie stîrnită criticii, a fost că avem a face cu niște „parodii" și ca atare cu un „pseudo-roman polițist". Parodie totuși nu poate fi proza lui Vlad Mușatescu fiindcă nu imită pe nimeni. Autorul are tehnica lui, și-a creat o umanitate prozastică personală, frază tipică, stil. Într-un cuvînt. Personajul lui, Al Conan Doi, e un scriitor păgubos care voiește să scrie un roman și nu-și găsește liniștea. Nimic din teribilii Arsène Lupin, Maigret sau Jacques Rouletabille, polițiști de meserie sau ziariști, înclinați către sectocire, curioși de toate, preparați ca să combată pe infractori. Al Conan Doi e un literat bonom, fără operă, „stressat", cum îi zice autorul, iritabil, care pică mereu în conjuncturi funambulești de care fuge ca dracu de tămîie.

Marii infractori pe care involuntar îi detectează Conan Doi nu sînt nici gangsteri internaționali, nici spintecători de profesie ci o categorie comică nouă, apărută mai recent și alcătuită din bișnițari, escroci, indivizi fără ocupație și pe care instrucția nu-i dă afară din casă, gestionari incorecți.

A doua notă a prozei lui Vlad Mușatescu este „convenția", însușire direct modernă și care a produs dificultăți de clasificare critică. Pe scurt, „convenția" nu vrea să zică inoriginalitate ci un soi de perspectivă voit deformatoare, cu sursa în tehnica propriu zisă. Fără Al Conan Doi, care vede totul enorm, lumea aceasta periferică și-ar înceta existența. Eroii, cîți sînt, trăiesc doar în raport cu povestitorul și atîta cît vorbește el. Nu „manieră" este aici și nici inaptitudine pură de invenție, ci ideea că umanitatea este întocmită din prototipi cu puține accente fenomenale. De aceea, infractorii din aceste romane seamănă unul cu altul, deși operează în chip original. Nici mediul care îi favorizează nu e în alt fel.

În al treilea rînd, e cu neputință de a se vedea aci niște aventuri „Stan-branești". La aceia gagul e pur și fără epică, precum un show cu momente izolate. Aci, Al Conan Doi trece peste pagube mari și distrucții generale, înfometări aparente, agresiuni benigne, cu o energie excepțională și cu o mare jovialitate melioristă.

Din excesul exterior provine așa zisul gag la Vlad Mușatescu care e în fapt o exagerare burlescă a percepției directe. De altfel, în domeniul umorului „extravagant" excelează autorul.

El a creat un erou indimenticabil, Conan Doi, o combinație de Ostap Bender și Jerome K. Jerome, mincău, spirit subțire deși prăpăstios, mare maestru al combinațiilor fantaste, speriós, atacat de obiecte, de o divină nepricepere și totuși tenace, un om viu esteticește.

Artur Silvestri

*) **Vlad Mușatescu: „Extravagantul Conan Doi", Editura „Cartea românească", 1978.**

Miscelaneu teatral

CAROL ISAC

TEATRUL ȘI VIAȚA

● **Teatrul și viața** (volum care ar fi putut purta tot atît de bine titlul **Viața teatrului**) este, de fapt, un mozaic, un colaj de meditații, opinii, constatări, dialoguri și comentarii de specialitate, cu dublu izvor: pe de-o parte, lecturile teatrologice (la care se face foarte des apel), pe de alta — viața nemijlocită, profundă, complexă, îndelungată, dusă de autor în culise (situație ideală pentru orice comentator dramatic). Atenția lectorului este constant susținută de **varietatea** problemelor abordate („Spectatorul de azi", „adevăr și rutină", „poezia regiei", „Măiestria comicului" ș.a.) ori, de **utilitatea** lor — derivată din ritmul prea rar în care sînt dezbătute de către presa noastră (teatrul de păpuși, teatrul pentru copii, dramaturgia lui De Filippo, Armand Gati, Ion Luca ș.a.). Oprindu-se asupra lor, implicit, autorul cărții pledează pentru repunerea în discuție a subiectelor și chiar pentru readucerea lor pe scenă: de ce, spre exemplu, teatrele noastre-l joacă atît de rar pe Ion Luca — autor român interesant, aproape necunoscut marelui public? Sau, în dorința de-a aduce pe scenă noi și valoroase partituri ale teatrului politic, cum de nici un director, regizor sau secretar literar nu s-a oprit la **Viața închipuită a gunoierului Auguste Geai** — tradusă în românește acum un deceniu?

Am mai reținut: pledoaria pentru „teatrul activ" (căruia, firește, i-ar corespunde „publicul activ"), discuția despre proaspătul absolvent de IATC — de multe ori „îmbătrînit" imediat ce trece de poarta institutului, insistența asupra celor „treizeci de mii de pagini" ale lui Tudor Mușatescu — într-un dialog crepuscular cu chiar autorul lor, pledoaria pentru lectură, pentru continua perfecționare, adresată oamenilor de teatru, de multe ori grăbiți și hărțuiți de agende de lucru supraaglomerate (Mircea Ștefănescu amintește, în interiorul acestei cărți, de o statistică a lui Marcel Aymé, care demonstra că cel mai mult timp pentru lectură au tocmai oamenii cei mai ocupați!) ș.a.m.d.

Poate că această carte (apărută în recenta și foarte utila colecție „Arlechin") ar fi meritat o sudare ceva mai abilă a feluritelor chestiuni teatrale (re)puse în discuție. Importantă este, însă, doza ei de interes — apreciabilă, tonul intelectual ridicat și, nu în cele din urmă, stilul literar elegant. Ceea ce, desigur, recomandă revenirea autorului în cîmp editorial cu opuri de cutezanță sporită...

Bogdan Ulmu

*) **Carol Isac: „Teatrul și viața", Editura „Junimea", 1978.**

Între teorie și analiză

● Cu siguranța, pertinența și deplina rigoare a demonstrațiilor pe care numai cunoașterea perfectă a propriului domeniu le generează, V. Mîndra *) desfășoară de peste 25 de ani o activitate de istoric și teoretician al teatrului întru totul remarcabilă și, în felul ei, singulară. Într-un domeniu destul de puțin frecventat la noi, cel al teoriei dramatice, contribuțiile lui V. Mîndra dețin un rol primordial, care, din păcate, dată fiind ocolirea aproape programatică a domeniului de către critica modernă, care manifestă încă o înțelegere a teatrului ca gen hibrid și nu ca gen-sinteză, — este puțin comentată, susținută și continuată, trecută în bibliografiile obligatorii ca referință obligatorie, dar foarte puțin analizată și popularizată. Dacă în **Clasicism și romantism în dramaturgia românească** autorul dezbate raportul dintre teatralitate și clasicism, de o parte, și romantism, de alta, ajungînd la problema realismului „ca factor complementar în dramaturgia clasică sau romantică", în **Jocul situațiilor dramatice** se remarcă aceeași lipsă de falsă pudoare (fără a face nici o clipă exces de citate și păreri, ci **implicînd** toată istoria problemelor dezbătute, înlăturînd tacit și adăugînd întru totul convingător) în abordarea problemelor esențiale ale teoriei dramatice: raportul monolog-dialog, cuvînt-gest, „social și individual în structura situațiilor dramatice", probleme ale dramaturgiei comparate, traseul text-spectacol-actul receptării, statutul dramatizărilor, etc. Sigur că, prima secțiune a cărții intitulîndu-se **„Ipoteze** în teoria dramei", închegarea unui **sistem unitar** propriu de interpretare, nu apare decît implicit, lăsîndu-se construită în mintea lectorului, autorul sintetizînd **și grupînd** modalitățile de înțelegere a „jocului situațiilor dramatice", urmărind probabil ca, într-o dezvoltare ulterioară, prolegomenele de aici să capete statut de sistem. Cu toate că rămînem cu nostalgia acestei viitoare închegări, nu putem să nu remarcăm perfecta subsumare a materialului cărții ideii inițiale a acesteia: „Paginile ce urmează conțin multiple încercări de a releifa jocul relațiilor dintre idei și personaje în dramaturgie. N-am întreprins «analize pe text» globale și nici nu am alcătuit un manual teoretic. Investigațiile de ordin principial ca și ipotezele conceptuale de lucru sînt însoțite de fragmente analitice realizate în spiritul aceluiași sistem". Astfel încît, teoria nu va fi niciodată suspendată, ca fiind pură **ipoteză de lucru.** Așa se întîmplă că, vorbind despre **Genul dramatic în perspectiva esteticii marxiste,** eliminînd dintru început falsele polemici privind raportul dintre genuri și înțelegînd teatrul ca sinteză și rezultat dialectic al dipticului liric-epic; trecînd prin Thibaudet și ajungînd la Lukács, autorul trasează imediat traiectul analitic, observînd „nevoia de obiectivare a dialogului interior și considerînd două modalități de întrupare a acesteia, la Delavrancea și D.R. Popescu; la fel, abordînd relația **Social și individual în structura situațiilor dramatice,** după amintirea clasificărilor lui Souriau, se fac referiri la **Răzvan și Vidra** și **Danton,** autorul pledînd pentru tipul de **analiză integrală** a textului dramatic: considerarea analitică a dominantelor conflictuale și a valențelor de scenicitate ale acestora. Din păcate, caracterul de **ipoteze,** de puncte de plecare al acestor studii lasă impresia de incitare nefinalizată. Așa se întîmplă și în **Politic și poetic în teatru,** unde ipoteza e seducătoare („teatrul politic este prin excelență deschis lirismului") dar valorizarea este pripită, sau în **Oralitatea dialogului și valoarea „tăcerilor",** polemizînd cu Tomașevski și inițiind o fertilă discuție (studiind teatrul în raport cu dezvoltarea contemporană a prozei) și unde raportul, urmărit la Camil Petrescu, rămîne numai în eboșă. Urmînd concluziile lui R. Caillois și Todorov (în **Fantasticul, auxiliar al dramei realiste**) analizele devin — într-un cadru de o atare complexitate — insuficiente, oricît de bine se face aplicarea pe teatrul lui D. R. Popescu și Alexandru Sever. O datorie a autorului rămîne dezvoltarea ulterioară a uneia din cele mai generoase idei ale volumului, întruchipată în definirea statutului și modalităților a ceea ce V. Mîndra denumește **poezia dramatică.**

Pentru un cititor mai puțin avid de teoretizare, capitolul cel mai important al cărții rămîne cel rezervat **Problemelor dramaturgiei românești,** compus dintr-o excelentă sinteză a **Situațiilor teatrului istoric românesc,** o relevare a „releului de transmisii tematice care leagă **Năpasta** de piesele care s-au dedicat ulterior universului țărănesc al aceleiași epoci", o resuscitare a ideii „actualității feeriei", o studiere a „tipologiei eroului militant", un studiu plin de disocieri de o rară subtilitate (**Între tragedie și melodramă**) care poate genera o extrem de rodnică dezbatere privind motivația și modurile de realizare a categoriilor tragicului în dramaturgia actuală.

Cea de a doua jumătate a cărții — **Însemnări despre drame și dramaturgi** — amplifică și nuanțează concluziile — explicite și implicite — ale primei, aplicația analitică fiind de data aceasta directă și dusă pînă în amănunte. Aici întîlnim, alături de articole cu caracter jurnalistic o analiză de-a dreptul fermecătoare la **Jocul ielelor,** cea mai „modernă" și mai rafinat alcătuită de pînă acum, un studiu la fel de bine gîndit despre G. Ciprian și, în sfîrșit, o analiză, una din cele mai solid făcute pînă acum, asupra teatrului lui Horia Lovinescu. O notă aparte aduc comentariile făcute cu prilejul turneului în România al teatrului Royal Shakespeare Company, cu Peter Brook sau a viziunii lui Berliner Ensemble asupra lui Brecht. În fine, paginile dedicate lui Michel de Ghelderode vădesc în V. Mîndra și un subtil spirit poetic dotat cu senzorii rafinați ai captării cuvîntului și dincolo de miraculosul spațiu scenic.

Dan C. Mihăilescu

*) **V. Mîndra: „Jocul situațiilor dramatice", Editura „Eminescu", 1978.**

INSTANTANEE

Aforisme

O amplă „culegere de aforisme, reflecții, versuri, anecdote, curiozități privind via și vinul", sub titlul de mai sus, semnată de prof. dr. ing. Avram D. Tudosie și prof. Alex. Angheluș și urmată de o impresionantă Bibliografie selectivă, în Editura Ceres, *București, 1978, se axează firește pe elogiul marilor bogății viticole din țara noastră. Încă din antichitate, viticultura constituia după V. Pârvan, „principala ocupație (...), fundamentul însuși al existenței daco-romanilor în regiunile carpatine", ne informează autorii în însemnarea cu nr.-ul 358 (viitoarele citate vor da numerele respective între paranteze). În veacul al XII-lea, vinurile transilvane „erau atît de bine cotate în Ducatul Veneției, încît la stabilirea prețurilor maximale, ele au fost exceptate, adică încurajate" (363).*

Aș fi dorit ca citatele să fie însoțite în subsol de însemnarea izvorului. Aș fi aflat astfel în care din poemele marelui liric englez Robert Browning din secolul trecut, și în a cui tălmăcire se găsesc aceste versuri, închinate „Vinului de Cotnari...

Sau dacă-ai de gînd să-i dai mai bine vin, / Cînd stă mereu tînjind, pune-i un pahar plin / Din vinul din Moldova, suav Cotnar divin, / Ce de-atîta dulceață-i vîscos și verde ca / Pelinul lunii mai, și nu ne vom certa" *(355).*

Aceeași îndreptățită curiozitate mă frămîntă la lectura elogiului pe care alt mare scriitor englez, H. G. Wells, îl aduce Busuioacei de Bohotin (340), specia de mare calitate a podgoriilor moldovene.

Murfatlarul, după Yves Gandon (iar nu Gaudou), fost președinte al PEN-clubului, „este un vin distins, cu buchet încîntător și compoziție armonioasă, demn de toate laudele" (251). Aforismele despre virtuțile vinului străbat trei milenii, de la poemele homerice pînă în zilele noastre.

Versurile atribuite lui Vergiliu (1182), sînt însă de Horațiu, din cunoscuta odă către Taliarh (Cartea I, oda IX), într-o bună tălmăcire, în care „vechiul vin" din versiunea romană se referă la un vin sabin de patru ani (quadrimum).

Unele aforisme se întîlnesc în termeni aproape identici în mai multe limbi, ca zicale sau cu atribuție certă. Astfel, reformatorul Martin Luther a spus: „Cine nu iubește vinul, femeia și cîntul, degeaba umbrește pămîntul" (688). Un proverb german slăvește aceleași trei elemente: „Vinul, iubirea (femeia) și cîntecu (sic) sînt cele trei lucruri neîntrecute" (732). Un alt proverb, italian, formulează în același sens: „Cui nu-i plac vinul, iubirea (femeia) și un cînt / Este un nerod și nu un sfînt" (735). Germanii din zilele noastre asociază, în proză și în cîntec, aceiași trei termeni: „Wein, Weib und Gesang".

Poetului elin Alceu, din veacul al VII-lea al erei vechi, i se atribuie dictonul: „În vin este adevărul" (611). După el, așadar, a spus naturalistul roman de la începutul erei noastre, Pliniu cel Bătrîn: „Adevărul e în vin" (In vino veritas, *712).*

Cităm, ca o curiozitate gramaticală, reflecția lui D. Iordache: „Vinul băut în cantitate exagerată are însușirea de a modifica însăși adjectivele (sic), *adăugînd cuvîntului om prefixul ne-om"* (56).

Imensa erudiție oenologică a celor doi autori, dintre care primul a efectuat peste 2 000 de degustări, preferînd vinurile seci (217), ne lămurește asupra celor mai bune sorturi naționale, dar ne și avertizează împotriva exceselor. Accentul preferențial cade mai ales pe vinurile moldovenești, Busuioaca de Bohotin, de lîngă Huși, — care i s-a revelat polonezului Marian Vișiniewski „cel mai bun vin din viața sa" și i-a „dat un nou sens vieții și filosofiei sale", — și Zghiharei din aceeași regiune. Ambele ar lăsa mai prejos vestitul Cotnar, fala viilor lui Ștefan cel Mare și rivalul Tokajului.

După Athanasie Bulencea și Gh. Csavassy ne vom orienta în vinurile transilvane: Feteasca albă, Furmintul, Traminerul, Sauvignonul, Pinotul gris, Silvanerul verde, Plebanoșul, Steiningerul, Perla de Tîrnave, Muscatul Ottonel, Codarca, Cabernetul Sauvignon.

Eroul versurilor bachice este inepuizabilul Păstorel, iar anecdotistul său, talentatul umorist N. Dimitriu, în cartea sa Experții veseli *(Edit. Albatros, 1972).*

Poetul Adrian Păunescu, proclamă „comoară" și „miracol" vinul de Segarcea, după ce a cercetat vinoteca respectivă (Lumea ca lume, *Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1973).*

Personal, păstrez o amintire neștearsă Cotnarului vechi din pivnițele muzicologului Drăghici, degustat în 1939 în trei, cu Ionel Teodoreanu, precum și unui Nicorești Rosé, veritabil nectar, băut tot la Iași, în 1947, în casele gazdei mele, anticarul Ackermann, care a publicat în 1946 Manual de morală practică *de Tudor Arghezi, în propria editură, Pygmalion. Sînt însă un prost băutor: prefer vinurile de desert și le mitocosesc pe cele seci!*

Cer iertare valoroșilor autori pentru micile pete în soare pe care le-am depistat, subliniind însă varietatea și interesul materialelor, și recomandînd cartea deopotrivă băutorilor și nebăutorilor (dacă specia lor nu s-a stins!).

Șerban Cioculescu

Un exemplu

Urmare din pag. 1

se situează pe primul loc în R.F.G. în problema relațiilor culturale cu străinătatea. **Goethe-Institut,** invită în fiecare an, pentru aproximativ o lună, traducători de limbă germană din țările socialiste. Programul rezervat acestei grupe de traducători este unul intensiv (mai mult de zece ore pe zi) fiind preocupat să transmită invitaților cunoștințe privind starea poeziei, prozei, dramaturgiei, televiziunii în slujba literaturii, organizării sistemului editorial și politicii culturale de stat. Vizionări de filme, spectacole de teatru sînt îmbinate seară de seară cu lecturi ale autorilor germani importanți și cu discuții pe marginea acestor lecturi. Orașul Göttingen care a găzduit și în acest an seminarul traducătorilor din țări socialiste este o cetate universitară între ai cărei locuitori, doi din cinci sînt studenți. Clădirea Goethe-Institutului pare un castel medieval situat la marginea unui parc uriaș a cărui iarbă e călcată (cu lăcomia orășenilor) de copii, bătrîni, perechi de tineri, poney și buldogi, iarbă care strivită ziua, noaptea se înzdrăvenește iarăși astfel că a doua zi săbiile ei de clorofilă se înclină fragile în vîntul de nord. Foarte interesant mi s-a părut faptul că scriitorii germani invitați pentru lecturi participau a doua zi împreună cu reprezentanții fiecărei limbi la traducerea și rezolvarea unor dificultăți din textele lor. E de prisos să amintesc faptul că fiecare scriitor avea un anumit număr din cărțile sale pe care la despărțire le dăruia fiecărei delegații.

Autorii de aici simt, deci, nevoia de a fi cunoscuți și în alte culturi și încearcă permanent acest lucru.

Fără a insista pe amănunte, rîndurile de mai sus nu vor decît să ilustreze o modalitate (din multe altele posibile) care să ne incite, nu să facem la fel, ci să pornim cu energie lucrarea de propagare a literaturii noastre, care merită să fie cunoscută în lume.

fețele ascunse ale istoriei literare

Scriitorul C. Stere și radicalismul democratic

În 1926 Camil Petrescu, contemplînd personalitatea încercată acum a fostului director al **Vieții românești**, făcea o observație inteligentă : „D. Const. Stere — scria el — pare să fi **fost mai curind înfrîntul** unei idei fixe“ 1). Diagnoza trebuie, negreșit, reținută, chiar dacă înfrîngerea de care vorbea Camil Petrescu nu e totală, pentru că au existat și momente de împlinire. Dar monomania este, cu siguranță, dominanta personalității lui Stere. O fixație, să precizăm, de ordin conceptual care a nutrit deopotrivă suișurile și prăbușirile catastrofale ale fostului revoluționar. O fixație care dă cheia marii sale tragedii. Întrebarea e dacă această obsesie ideologică nu poate fi asimilată cu rectitudinea în convingeri. E greu să se răspundă altfel decît afirmativ. Doctrinarul își formase încă din tinerețea sa matură, o bine articulată concepție sociologică, sprijinită pe temeinice lecturi filozofice, sociologice, juridice, politice. Și această concepție, devenită convingere a fost slujită, fără abatere pînă la izbăvirea luptătorului. Nu vrem să spunem că Stere a respins superb actul concesiv sau pertractarea. Dimpotrivă. A fost om politic timp de aproape o jumătate de veac și, în consecință, a știut să se adapteze realului. Iar adaptarea la real, fatalmente conjunctural, presupune cu necesitate concesia. Dar omul de caracter care a fost Stere a știut să confere și concesiei o notă particulară. Se adapta numai pentru a-și putea înfăptui idealul. Era, de obicei, vorba de căutarea celui mai bun mijloc pentru atingerea scopului. Iar scopul (citește convingerea), niciodată abandonat, era urmărit cu o stăruință efectiv fanatică. Dar un fanatism umanizat prin mlădiere lucidă.

Această trăsătură care e deopotrivă temperamentală ca și ideatică o aflăm solid instalată, aproape în aceeași înfățișare, în toate ipostazele graniticei sale personalități *).

Ipostazele nu au fost prea multe. Dar destule pentru a da unor contemporani impresia de pulverizare. Om politic și de directivă literară, profesor de drept constituțional și administrativ, sociolog, ideolog, animator de publicații literar-culturale, mare debateur parlamentar, romancier. Din perspectiva de azi, a specializării foarte precizate, imaginea aglomerată cu atîtea linii care nu se armonizează întotdeauna, pare într-adevăr binișor barocă. În epocă însă cazul nu era deloc singular și, apoi, dacă procedăm prin unificare, eliminînd detaliile, obținem o fizionomie destul de echilibrat construită. În obiectiv rămîn sociologul care a înțeles să lupte pentru înfăptuirea convingerilor sale și scriitorul, relevat încă în eseurile de la începutul veacului și care, spre sfîrșitul vieții, intenționînd să-și scrie memoriile le-a dat înfățișarea unui roman frescă, de o mare rezistență estetică în primele 4—5 volume. Am adăuga că simplificarea noastră nu e deloc artificială și — mai ales — nu trădează în nici un fel subiectul. Ni-l restituie în dimensiunile sale fundamentale. Apoi nu uităm ceea ce am notat mai sus. Pluriformitatea aparentă (sau reală) a acestei personalități cu adevărat fascinante se încheagă unitar, chiar de la origini, datorită a ceea ce Camil Petrescu numise „idee fixă“ iar noi rectitudine în convingeri, urmărită fanatic. Reintorcîndu-ne de unde am pornit, s-ar putea spune că, de fapt, aceeași idee superioară (sau același ideal) a avut parte de mai multe ipostazieri. Dar toate îndreptate către o unică direcție. Impresia de pulverizare se elimină de la sine.

De fapt și monomania și pulverizarea (citește îmbrățișarea ansamblului) sînt consecințe inevitabile ale statutului personalității sale. Fundamental e faptul că Stere a fost creatorul unui curent de idei în cultură și spiritul public din țara noastră. Aceasta e cheia întregii probleme, care o desferecă și o luminează. Demiurgul unei orientări în spiritul public, de larg ecou în epocă, avea menirea să vegheze la construirea și impunerea ei. Nimic nu a fost ocolit, totul a fost pus la bătaie cu o mare știință strategică și cu o stăruință a cărei tenacitate a fost confundată cu fixismul. Temeliile au fost așezate pe toată suprafața și numai după ce și-a găsit apostolii, s-a retras spre zonele de interes socotite mai importante. Dar la începuturi a schițat, cu gesturi repezi, arhitectonica întregului edificiu. Convertiții au venit imediat după aceea, dezvoltînd uneori, la dimensiuni și adîncimi nebănuite nici de fondator, subansamble care au devenit apoi hotărîtoare pentru rezistența edificiului întreg. (Ne gîndim desigur, la rolul lui Ibrăileanu în afirmarea ideologiei literare a curentului). Dar și aici cuvîntul de început fusese rostit de întemeietor. E drept că era lapidar, vag și plutea în cerul îndrumărilor mesianice. Oricum, fusese însă enunțat iar mesianismul este, desigur, la locul lui în actele demiurgice.

Totul a fost așezat repede, în doi-trei ani (1892—1895). Nu s-a putut trece însă dincolo de temelii. A fost nevoie de aproape un deceniu, pentru ca, în 1905—1906, pe fundațiile existente să se ridice construcția. Dar în acest destul de lung interstițiu materialul constructiv a fost pregătit cu grijă, s-a reflectat îndelung la ideile din proiect în vederea unei mai precise a lor definiri, au fost înlăturate obstacolele dinprejur (ne gîndim, desigur, la mișcarea socialistă) și apoi, preparativele fiind isprăvite, s-a înălțat rapid ansamblul. Căutările de început, îndoiala, stîngăciile au fost calculat eliminate în deceniul preparator. La irumperea în conștiința publică, noua doctrină se înfățișa matură, sigură pe sine, cu un țel precizat, îndreptîndu-se, fără ocoluri, drept spre țintă. Dincolo de climatul necesar, favorabil, numai așa se explică cum de a putut să se impună atît de repede și de puternic poporanismul. Într-un an-doi a izbutit ceea ce își propusese, înlăturîndu-și principalul adversar, sămănătorismul. Rapid și fără dificultăți s-a instalat autoritar în conștiința publică, spre poporanism venind și unii dintre cei care mai înainte reprezentaseră sămănătorismul. Și această autoritate și-a menținut-o timp de un deceniu. Fără îndîrjire și stăruință (care unora li s-a părut fixism fanatic) nu era posibilă crearea și impunerea unei doctrine. Stere, creatorul poporanismului, a avut energia de a se cheltui într-o asemenea superbă acțiune eroică. A dispărut cînd și-a împlinit misiunea pentru care se născuse. Iar actul părăsirii scenei publice a fost anunțat deschis și justificat cu o rară conștiință a responsabilității istorice asumate.

Și pentru că am evocat destinul unui creator de conștiință (pentru că — nu-i așa ? — ce alta este făuritorul unui curent de idei ?), am observa similitudinea destinului lor în spațiul spiritual românesc. Ne gîndim la T. Maiorescu, Nicolae Iorga, Const. Stere și — parțial — Mihail Kogălniceanu. Toți au fost spirite enciclopedice, stăpîni pe întreaga zare, mereu acuzați (chiar și de posteritate) că se risipesc, în loc să se concentreze într-un domeniu anume, pentru a-i da strălucire. Dar ei se cheltuiau peste tot, treceau parcă fără astîmpăr de la un post de observație la altul, vegheau ansamblul, fără a pierde din vedere detaliul, dictînd oriunde se aflau directive și cerînd aderenților o supușenie fără murmur. Era rostul destinului lor. Era blestemul și fericirea vieții lor. Și fiind conștienți de aceasta, înaintau apăsați sau semeți pe o cale închipuită de intuițiile cărora le dădeau ascultare. Încît toate imprecațiile privind comportamentul lor autoritar, aproape dictatorial, izvorăsc dintr-o condamnabilă neînțelegere sau o eronată punere în ecuație. Cu toată această „risipire“ și acest viciu de comportament, materializare parcă a complexului adlerian al puterii, s-au realizat, fiecare dintre ei, ca personalități remarcabile. Nu numai ca diriguitori de conștiințe, ci și ca străluciți specialiști într-un domeniu anume al științelor umane. Și, faptul nu e credem deloc un hazard, toți au fost încercați de muze. Kogălniceanu ca autor al unui notabil roman neterminat, Iorga drept poet, dramaturg și extraordinar în proza de evocare, Maiorescu un mare prozator în prefețele la **Discursuri parlamentare** iar Stere, un romancier de puternică forță epică și nebănuită paletă coloristică. Conștiințele tutelare — să convenim în fața evidenței — presupun imaginație și vocație expresivă. Acest har, care în alt plan a răscolit conștiințele unor epoci, s-a convertit finalmente în creații literare incontestabile. Și acestea dăinuie peste veac, întregind și întreținînd posteritatea autorilor.

Și nu e șocantă, de asemenea, similitudinea de destine în viața politică ? Deși oameni politici de știută suprafață, foarte stimați oratori, cîteodată temuți la tribună sau în conciliabulele de culise, nici unul nu s-a realizat cu adevărat în acest domeniu. E drept că Maiorescu, în cîteva rînduri ministru, spre sfîrșitul vieții a fost prim ministru. Dar cîte umilințe a distilat decenii de-a rîndul pentru a ajunge o clipă în fruntea guvernului ? Și pînă la urmă tot un înfrînt al combinațiilor de partid a fost. Kogălniceanu, deși a trăit fericirea de a-și lega numele de cele trei evenimente fundamentale ale României moderne, de prin 1880 încolo a fost practic un ostracizat politic pentru că a refuzat să se supună voinței autocrate a lui I. C. Brătianu. Nicolae Iorga, intrat în viața politică în 1905, a aspirat febril spre funcțiunile cheie în stat. A izbutit tîrziu, în două combinații efemere. În 1919—1920 e timp de cîteva luni președintele parlamentului și în 1931—1932 prim ministru într-un guvern catastrofic, instituit anume ca să eșueze. Nu interesează aici faptul evident că Iorga nu avea însușirile de statornicie necesare unui șef de partid guvernamental. Important e eșecul său total într-un domeniu spre care a năzuit naiv o viață întreagă. Marele înfrînt a fost însă pururea Constantin Stere. Deputat din 1901, sfetnic de taină al lui Ionel Brătianu, nu a putut urca dincolo de funcțiunea de prefect al Iașilor, ocupată fără voia sa, cîteva săptămîni, în toiul răscoalei din 1907. Ar fi voit să fie ministru. La Domenii, pentru că de acest departament depindea într-o bună măsură înfăptuirea noilor legiuiri agrare. La sfîrșitul anului 1907, cînd ministerul Domeniilor s-a împărțit în două, candida cu mari șanse. Dar, pînă la urmă, Ionel Brătianu, care-l voia pe Stere doar în postura supusă de sfetnic, l-a preferat pe Al. Djuvara. Apoi, se pare, a renunțat la aspirația spre o funcțiune guvernamentală, ținut mereu în umbră de toți șefii de partid pe care i-a avut.

Sigur că, exceptîndu-l pe marele Kogălniceanu, nici unul dintre acești fondatori de curente de opinie nu aveau calități de politicieni. Ei erau doctrinari, handicapați în practica vieții de stat, chinuiți de teorii și nepricepuți în întortochiatele aranjamente oculte. Probabil că pentru activitatea de stat sînt necesari oameni de faptă, nu de gînd. Viața politică românească a fost astfel dominată timp de șapte decenii (1870—1940) de dinastia Brătianu, Lascăr Catargi, Dim. Sturdza, Gh. Cantacuzino, generalul Averescu, Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voievod, Gh. Tătărăscu și deasupra tuturor familia de Hohenzollern. Aceștia și alții asemenea lor — pragmatici prin excelență — au stăpînit în timp ce creatorii principalelor curente în spiritul public erau ținuți departe sau li se crea iluzia că sugestiile lor doctrinare sînt inestimabile și utilizate. E — oricîte justificări am găsi faptului — o anomalie. I-a răzbunat însă posteritatea, care le întreține memoria, infinit mai mult decît atotputernicii vremii lor. Izbînda compensatorie a spiritului asupra pragmaticei, finalmente, s-a împlinit.

★

Stere a scris odată un mic eseu tulburător de frumos, intitulat **Omul perfect**, apărut, prin iunie 1894, în **Evenimentul literar**. Idealul uman, în care esența se contopește cu existența era desigur țăranul. Aici perfecțiunea umană — se spunea — este sau poate deveni nu o abstracție, ci o realitate împlinită. Și Stere ni-l oferă — pe țăran — ca model spre care trebuie să năzuiască forțele progresului. E idealul umanist în care poporanismul a crezut cu o sinceritate și azi dezarmantă. „Țăranul e incult — scria Stere —, orizontul vieții sale e foarte mărginit, el nu știe nimic încă de luptele noastre sociale și politice, el n-are nici o idee despre sîngele vărsat de eroii omenirii, de frămîntările cugetărilor, de visurile poeților noștri. Cu toate acestea, el este cum este, e un tip armonios, el ne poate servi ca o imagine, ca un prototip al unui «om perfect» al viitorului... Să nu vi se pară că vreau să plăzmuiesc vreun paradox ! Viața țăranului în adevăr are toate elementele unei vieți pline omenești : el muncește, simte, cugetă, la el lucrează deopotrivă timpul, inima și capul... Civilizația noastră cu formele-i capitaliste a produs un om-roată sau ciocan, un om-spadă, om-carte, om-condei și l-a mîncat pe adevăratul «om», pe bietul **homo sapiens**, om pur și simplu !... Și numai negația negației, numai transformarea societății acestia, atît de puțin armonice, ne va duce iar la un tip armonic, la un adevărat om perfect...“ 2) Omul perfect la care năzuia Stere era, de fapt, conceput ca expresie a unei civilizații anume.

Un gînditor care considera că societatea românească trebuie să evolueze spre formele fixe ale unei civilizații rurale modernizate (de fapt, o altă abstracție încremenită) nu putea să vadă idealul esenței umane realizate sau realizabile decît în perfecțiunea „omului de la țară“. Știm că la configurarea idealului închipuit de poporanistul Stere a contribuit mult și durerea — sinceră — încercată în contemplarea suferințelor muncitorului de fabrică, a intelectualului proletar. „Omul-ciocan“, „omul-carte“ erau, fără îndoială, naturi umane imperfecte și înstrăinate de condiția lor originară. Erau produse ale unei civilizații robite, supuse și integrate unor relații exterioare, de utilitate. Aceasta și în societățile mai dezvoltate, în care acest tip de civilizație ajunsese la o scară mai înaltă a evoluției. Dar la noi, unde noile forme nu depășiseră stadiile începutului, malformațiile capitalismului răsfrînte asupra condiției individului căpătau expresii și mai atroce. Pentru că întotdeauna caricatura și calchierea dilată deformările originalului. Sigur că pentru intelectualul provenit de la țară și silit să trăiască în orașele românești de la începutul veacului, satul părea limanul purificării și al farmecului indicibil.

Dar putea fi exponentul acestei lumi, să admitem, neatrofiată de unilateralitatea muncii specializate, obiectivarea idealului esenței umane eliberată de înstrăinare ? Mai întîi că și oamenii acestei lumi trebuiau să trăiască și în viitor, postula poporanismul, dominați de rela-

Z. ORNEA

țiile proprietății private. Ba chiar, în condițiile transferării în acest eden, socotit totuși purificat, a relațiilor burgheze, de vreme ce poporanismul milita pentru împroprietărirea și fortificarea burgheziei sătești. Infuzarea acestui nou tip de relații nu avea să aducă și aici tarele specializării și ale robirii omului absorbit de cupiditatea banului ? Marx a arătat în ale sale celebre **Manuscrise economico-filozofice** din 1844 că numai suprimarea proprietății private — considerată o autoînstrăinare a omului — va crea „apropierea reală a esenței umane de către om și pentru om“, că numai după ce această suprimare va deveni o realitate înfăptuită social se va fi găsit „adevărata rezolvare a conflictului dintre om și natură și dintre om și om, adevărata soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie“ 3).

Ceea ce închipuia Marx în 1844 era modelul uman al socialismului pe care Stere, lector al literaturii marxiste (uneori direct de la sursă) trebuia să-l cunoască. Poate l-a și cunoscut, dar nu credea în valoarea lui. Stere avea modelul său uman, proiecție a concepției poporaniste în planul antropologiei filozofice. Îl citise deci pe Marx, dar nu era marxist. Delimitarea se produsese — am văzut — încă în anii primei tinereți. Amuzant este că putea propune „modelul“ nemarxist al omului viitorului într-o revistă care se considera — și parțial era — socialistă. Dar cine avea răgaz și cunoștințe să discearnă atunci între eroare și adevăr științific, altfel spus între poporanism și marxism ? Singurul care putea s-o facă era Gherea. Dar acesta era atunci atît de supărat de scandalul pe care-l provocase polemica tinerilor de la **Evenimentul literar** cu **Vieața** lui Vlahuță, încît toată energia o investise în rugămintea — insistent formulată — de a-i potoli. Iar Stere era unul dintre principalii combatanți vorbind deschis și arogant în numele socialismului. Confuzia era totală și — cum se știe — a epocii.

Important e să subliniem că „omul perfect“, omul viitorului, așa cum îl imagina Stere, era o iluzie și o himeră romantică. După cum o himeră romantică era și tipul de civilizație pe care poporaniștii militau, cu o stăruință care era pură și dezinteresată, să-l înfăptuiască. Nu uităm însă că în epocă militantismul lor era realmente progresist, în comparație cu orientările conservatoare care doreau să mențină tipul de civilizație anacronic, dominat de puternice lesturi feudale și lăsînd țărănimea în ignoranță și lipsită de drepturi politice. Poporanismul milita — era evident și în epocă — pentru progresul economic, cultural și politic al țăranului. „...Intelectualii ca și fruntașii satelor și mica burghezie din orașe au interesul, material chiar, de a lucra pentru înălțarea economică și politică a țărănimii“, scria Stere în 1908 4). Democratismul poporanist era o realitate recunoscută, temută și dușmănită. Și, din nou, în comparație cu forțele conservatoare, democratismul poporanismului era — mai e necesar să o spunem ? — progresist.

Eseul acesta de tinerețe este așadar o primă proiecție a modelului uman poporanist. Va fi întregit, lămuritor, la o altitudine doctrinară socotită adecvată în **Social democratism sau poporanism ?** De astă-dată modelul uman era proiectat la dimensiunea macrosocială a întregului organism socio-politic, economic-cultural românesc. Nu e aici locul unei analize detaliate a sociologiei poporaniste 5). Fără îndoială, modelul socio-politic poporanist, cu toată armătura sociologică de care a beneficiat, nu avea șanse de înfăptuire. Aceasta e dimensiunea sa negativă. Dar există, se știe, și o ipostază a sa pozitivă manifestată prin strădania de a ridica radical condiția de viață a țărănimii prin eliminarea progresivă a regimului latifundiar și democratizarea vieții publice, prin universalizarea sistemului electiv. Amîndouă aceste deziderate (ne oprim aici numai la ele) privesc deci lumea rurală și sînt consecințele afirmative ale viziunii sociologice poporaniste. Sau, mai bine, etape în procesul realizării idealului poporanist. Pentru că, înțelege oricine, nu se putea închipui un intermedium poporanist într-o țară dominată de imense latifundii, cu o țărănime mizeră economic și lipsită, practic, de drept la expresie politică. Pentru înfăptuirea acestor obiective esențiale (care semnificau desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice), fondatorul poporanismului a cheltuit toată energia. A fost idealul scump al lui Stere (și al întregului grup de la **Viața românească**) pentru materializarea căruia s-au desfășurat adevărate campanii, de o amploare impresionantă, concepute și dirijate atent de directorul publicației.

De fapt, anomalia vieții socio-economice românești a constituit și argumentul principal (teoretic și pragmatic) al abandonului „generoșilor“ din 1899. Stere și întregul grup cucerit de poporanism se deosebea în multe chestiuni de elementele „generoase“ propriu-zise (V. G. Morțun, Al. Radovici, G. Diamandi, I. C. Atanasiu, chiar Ion Nădejde). Și deosebirea ideologică dintre aceste două grupări avea să se dezvăluie practic după 1907, în diferitele guvernări liberale. Dar, atunci, la sfîrșitul veacului XIX, cînd s-a pregătit ideologic actul abandonului, de la 1899, argumentele teoretico-doctrinare utilizate au fost acestea care apoi, dezvoltate și altminteri asamblate, se vor constitui în poporanism. Simplu vorbind, se argumenta că România, țara predominant agrară, lipsită de industrie și proletariat are probleme specifice, care o fac deocamdată inadecvată militantismului socialist. Aici, în centrul atenției trebuie să stea revendicările filo-țărănești și democratizarea vieții publice. Or, aceste cerințe fundamentale nu sînt specifice unui program socialist și nici nu pot fi realizate de puțin fortificatul partid socialist, ci de un partid puternic care dispune de capacitatea necesară realizării unui asemenea program revendicativ. Trecerea la liberali li se părea a fi singura soluție convenabilă și, după multe conciliabule, au adoptat-o. Sigur că la destui dintre dezertorii de la 1899 au intrat în calcul arivismul, aspirația spre căpătuială și rostuire politică în atotputernicul partid liberal. Nu acesta a fost și cazul lui Stere (și al adepților săi) a cărui convingere se cristalizase încă înaintea stabilirii în România.

Rolul său a fost totuși mare în aceste evenimente dramatice. Considerat socialist, dar oficial neînregimentat în partid, Stere a furnizat argumentele ideologice celor care de prin 1898 stăteau cu bagajele pregătite pentru a părăsi mișcarea socialistă. Nu e rostul acestui studiu să dezvăluie eroarea doctrinară și strategică a argumentului poporanist. Am încercat s-o facem în alte lucrări. Important e de apreciat aici dacă promisiunile lui Stere au fost abandonate după intrarea în partidul liberal. Dacă la nu puțini din „generoșii“ intrați la liberali (îi pomenim din nou pe V. G. Morțun, Al. Radovici, G. Diamandi, I. C. Atanasiu și alții mai neînsemnați) se constată o rapidă și avantajoasă acomodare la noile condiții, ignorîndu-se „marile comandamente“ afirmate la 1899, nu același lucru se poate constata la Stere. Întregul program revendicativ rămîne în picioare formînd ideile forță în jurul căruia se constituie poporanismul. Iar în partidul liberal, Stere e mereu considerat un radical, cu cerințe socotite revoluționare, pururea incomod pentru că nu admitea concesia dincolo de prevederile minimale ale programului revendicativ.

De fapt, cum se știe, intrarea la liberali s-a făcut într-un moment considerat favorabil, intențiilor urmărite. Aici se pregătea — cu ajutorul „ocultei“ — ascensiunea politică a tînărului I. I. C. Brătianu pentru a acapara șefia partidului, prin detronarea bătrînului Dim. Sturdza (faptul se va petrece abia în decembrie 1908, după o luptă intestină de o rară ferocitate). Or, pentru aceasta tînărul Brătianu se prezenta cu un program de revendicări, susținut de tinerimea liberală, care asigura ceea ce se numea „adaptarea partidului la imperativele vremii“. Printre aceste prevederi programatice, figurau și unele dintre cerințele revendicative amintite mai sus. Stere a stabilit bune relații cu tînărul Brătianu încă, probabil, prin 1898, și a contribuit, cu sfatul său atunci ascultat, chiar la alcătuirea acestui program revendicativ. Era o șansă pe care Stere înțelegea să o folosească util pentru realizarea idealurilor sale. Și locul său în apropierea — adesea intimă — a lui Ionel Brătianu prezenta o cîtime de garanție în acest sens. Apariția, în martie 1906, a **Vieții românești**, adică într-o perioadă cînd disputa pentru instalarea lui Ionel Brătianu la conducerea liberalilor intra în fazele ei decisive era un act diplomatic bine gîndit. S-a constituit deopotrivă într-o tribună care milita pentru realizarea planului reformator agreat aparent și de Ionel Brătianu, păstrîndu-și totodată o bine supravegheată atitudine independentă în opinii, cu ajutorul căreia se puteau exercita presiuni asupra numeroaselor fracțiuni din partid, inclusiv a celeia ce se pregătea să acapareze șefia celui mai puternic organism politic din acea vreme. Stere a știut să mențină un echilibru util între aceste două poziții nu atît în avantajul său cît al idealului social pe care îl reprezenta. Și cum revista ieșeană s-a impus din capul locului drept cea mai importantă publicație a vremii, rolul lui Stere a crescut mult, devenind un factor de influență politică autoritară care, chiar cînd nu era ascultat întocmai, nu trebuia oricum contrariat.

Cine recitește azi cu ochi avizat și cu intenții comparatiste **Viața românească** din primul ei deceniu de apariție constată, încă o dată, adevărul că în planul socio-politic și ideologic burghez reprezintă punctul de observație și acțiune cel mai avansat. Se afla, incontestabil, (împreună cu ziarul **Adevărul** al lui Const. Mille, dar care adesea se făcea ecoul partizan al takismului), la stînga radicală a vieții politice burgheze. Stere a avut tăria consecvenței de caracter de a nu-și fi abjurat (ca alți foști „generoși“) programul revendicativ anunțat încă de prin 1893—1899. Dimpotrivă, s-a angajat fără rezerve, din interiorul partidului liberal și adesea împotriva factorilor săi conducători, în acțiunea realizării unui program, în valoarea și eficiența căruia investise toate speranțele și convingerile sale democratice. Desigur, în aceeași perioadă activa mișcarea socialistă, care își reorganizează structurile pentru ca în 1910 să se reconstituie în partid, (P.S.D.R.). Dincolo de prevederile programatice direct legate de apărarea intereselor clasei muncitoare, cele ce privesc condiția țărănimii și democratizarea vieții publice erau cele mai înaintate din acea vreme. Dar poporanismul (căruia doctrinarii socialiști i-au evidențiat acum, în polemicile amintite, gravele erori ideologice), nu era și nu putea fi o doctrină socialistă. Era, dimpotrivă, exponentul ideologic și politic al radicalismului mic burghez de stînga și orice evaluare trebuie să țină seama de această realitate. A-l aprecia exclusiv din perspectiva daunelor aduse mișcării socialiste este, cum am mai spus, și contraindicat și inoperant. Orice judecată valabilă despre poporanism, fără a ignora grava eroare din înfrunțările cu mișcarea socialistă, trebuie să țină seama de fizionomia perimetrului în care s-a plasat. Or, în acest teritoriu destul de accidentat, poporanismul lui Stere este orientarea ideologico-politică, nu mai încape discuție, cea mai ferm plasată la stînga. Dacă în România de atunci s-ar fi putut înființa un partid radical autonom (dar nu era posibil datorită sistemului electoral în vigoare și pentru că regele nu accepta decît existența a două mari partide, cel liberal și cel conservator), Stere, în fruntea unui asemenea partid, ar fi militat, cu siguranță, pentru realizarea integrală a programului său reformator. Dar cum nu era posibil, Stere s-a adaptat — lucid — realului, a intrat în partidul liberal și s-a străduit să realizeze, atît cît se putea deocamdată din interiorul și cu ajutorul acestuia. Ale sale **Cronici interne** din **Viața românească** a anilor 1906—1908, care au stîrnit atîta interes, oferă posibilitatea înțelegerii acestui punct de vedere responsabil care năzuia să modifice structura socială și de clasă a organismului românesc și să democratizeze viața politică. Și întregul său militantism era — cum lesne se poate constata — îndreptat spre țărănime, care constituia 90% din populația țării.

Neîndoielnic, a acceptat destule concesii (dovada o avem tot în aceste **Cronici interne**) care pe bună dreptate i s-au reproșat. Dar el le considera etape impuse într-un proces evolutiv care, finalmente, vor atinge integralitatea necesară dorită. După război, cînd reformele pentru care a militat se înfăptuiseră, Stere, devenit alături de Virgil Madgearu, doctrinarul Partidului Țărănesc, adică mișcarea politică radical mic burgheză, acum, în sfîrșit, creată. S-a străduit să contribuie la consolidarea lor și la instaurarea climatului general democratic în spiritul public românesc. Dar nici de astă dată destinul nu i-a fost fast. Din 1926 încolo, prin unificarea cu Partidul Național din Ardeal, fizionomia radicală a P.N.Ț. s-a alterat destul de mult. Iar în 1930 — colac peste pupăză — a fost silit să părăsească P.N.Ț., unde, de fapt, de trei—patru ani capacitatea sa de a influența deciziile era practic anulată. Tragedia destinului său public (o dramă, a neîmplinirii, cum am numit-o altădată) l-a urmărit, ca o tristă predestinare, împiedecîndu-l să se realizeze sau să-și realizeze cum se cuvine idealul. Mereu în umbra unui lider, de care trebuia să asculte și să-l menajeze, niciodată factor de decizie. Stere (asemenea altor creatori ai unor curente de idei din țara noastră), a fost un înfrînt. Din fericire, destule din idealurile sale s-au întrupat în real, chiar dacă niciodată în spiritul în care le inițiase, întotdeauna ciuntite și lipsite de adjuvantele necesare consolidării efective. Strădania nu i-a fost deci zadarnică și gîndul său a rodit.

A fost — au recunoscut-o și adversarii — un extraordinar sămănător de idei, o personalitate ferment mereu în centrul de interes timp de aproape o jumătate de veac (1892—1936), influențînd adesea hotărîtor disputele ideologice importante ale vremii, concentrînd adeziuni și mari simpatii, dar și inverșunate inimiciții care i-au adus imense daune morale. Fără verbul și activismul politic al veșnic neîmpăcatului, turbulentului Constantin Stere e imposibil să înțelegem și să reconstituim tabloul ideologiei literare și politice a României de pînă la 1940. Istoria radicalismului democratic românesc are în fostul narodnic personalitatea cea mai impunătoare. Ambițioasă, uneori extravagantă, contradictorie ca însăși viața, dar întotdeauna pe liniile de forță ale progresului social și moral. E un exemplu copleșitor și un îndemn de reflecție cutremurător prin eșecuri și fascinant prin împliniri.

(Fragmente dintr-un studiu despre Const. Stere)

---

1) **Camil Petrescu**, Corbii albi, **Cuvînt liber, Seria II, an. I, nr. 26, din 19 iulie 1926.**

2) **Const. Stere**, Omul perfect, **în vol.** În literatură, **1921, p. 43—46.**

3) **Marx, Engels**, Scrieri din tinerețe, **Editura politică, 1968, p. 576.**

4) **Const. Stere**, Social-democratism sau poporanism ?, **Cap. V**, Sistemul politic și problema democratismului în România, **în rev. cit., an. III, 1908, nr. 1, p. 70.**

5) **Cititorul interesat se poate adresa următoarelor analize critice : C. Dobrogeanu-Gherea**, Un mic răspuns la o mică recenzie, Judecata posterității și judecata contemporanilor, Postscriptum **sau** Cuvinte uitate **(în** Opere complete, **vol. 3, Ed. Politică, 1977)**, Neoiobăgia, **în** Opere complete, **vol. IV, Ed. Politică, 1976**, Poporanism, socialism și realitate, Viitorul social, **1907, nr. 11—12 ; Ștefan Voicu**, Ideologia lui Const. Stere, **în** Viața românească, **1937, nr. 1—3, reprodus în vol.** Pagini de istorie socială, **Editura Politică, 1971 ; Z. Ornea**, Poporanismul, **Editura Minerva, 1972 ;** Curentul cultural de la „Contemporanul“, **Editura Minerva, 1977 ; D. Micu**, Poporanismul și „Viața românească“, **E.P.L., 1961 și** Început de secol, **Editura Minerva, 1970 ; N. Tertulian**, C. Stere — doctrinarul **în** Eseuri, **E.P.L., 1968.**

***) Nu e în intenția noastră să facem aici detaliate incursiuni în viața eroului nostru, deși — tulburătoare cum a fost — e cu deosebire captivantă. Cîteva elemente biografice (cu caracter de fișă enciclopedică), necesare mai ales cititorului mai tînăr, sînt, însă, cu siguranță, utile. Constantin Stere s-a născut în 1865 pe moșia părinților săi din satul Cerepcău din județul Soroca. După frecventarea unui pension al unui pastor german, a frecventat liceul din Chișinău. Apoi și-a început studiile universitare la Odesa, unde în 1886 intră în mișcarea revoluționară narodnică. E arestat, după o prevenție la Chișinău, e condamnat la trei ani de exil în Siberia (mai întîi la Tiumen, apoi la Kurgan și Tobolsk). La Kurgan s-a îndeletnicit cu potcovitul în atelierul unui nobil polonez revoluționar și el exilat de autoritățile țariste. Continuîndu-și și aici activitatea revoluționară, editează o revistă șapirografiată. Datorită unei trădări, un transport cu această publicație e interceptat de autorități și Stere suferă o nouă condamnare : prelungirea cu încă trei ani a pedepsei. De astă dată a ajuns în gubernia Enisei. În exil l-a urmat viitoarea soție (Grosu Maria cu care s-a căsătorit în 1885. A avut din această căsătorie, patru copii; cel dintîi, Roman, s-a născut în Siberia. În 1916 își părăsește familia, căsătorindu-se cu Aneta Radovici din Ploiești, cu care are un fiu) În Siberia a citit enorm și sistematic, încît nu e exagerat să se spună că formația sa culturală aici s-a făcut. Eliberat, probabil, prin 1892, după o scurtă ședere în comuna natală, se stabilește la Iași unde devine student al facultății de drept. Intră în relații amicale cu cercul tinerilor socialiști asupra cărora cîștigă rapid o mare ascendență. Colaborează activ în 1893—1894 la publicația socialistă ieșeană** Evenimentul literar, **unde vorbește în numele mișcării socialiste, fără a fi formal înscris în partid. În 1897 își ia licența cu teza,** Evoluția individualității și noțiunea de persoană în drept **care a avut și bun ecou de presă. În 1898 (pînă în 1899) este — cu agrementul parțial al P.S.D.M.R. — ajutor de primar la Iași. Face cunoștință cu Ionel C. Brătianu, al cărui unul dintre sfetnici devine. A îndeplinit roluri importante, din culise, în realizarea actului de la 1899, prin care o bună parte a intelectualilor socialiști părăsește partidul, intrînd în P.N.L. În 1901 — cu sprijinul liberalilor, devine suplinitor la catedra de drept constituțional și administrativ la Universitatea din Iași (e titularizat în 1903). Și tot în 1901 devine deputat liberal de Iași, cu o mare influență datorită poziției ocupate pe lîngă Ionel Brătianu. În 1906, la stăruința lui Ibrăileanu, întemeiază revista** Viața românească, **repede devenită cea mai importantă publicație literar-culturală a vremii. Această calitate și-o va păstra pînă tîrziu spre 1940. Aici își publică studiile și eseurile sale cele mai importante, în care își afirmă opiniile sale sociologice și politice, de un foarte mare ecou în epocă. În 1906 este ales șef al puternicei filiale liberale din capitala Moldovei și în martie 1906, la instalarea guvernului liberal, e numit prefect al județului Iași, funcțiune pe care o părăsește după cîteva săptămîni. Continuă să ocupe o poziție fruntașă în partidul liberal, fiind exponentul doctrinar al aripii sale de stînga, pînă la instalarea, în decembrie 1908, a lui I. I. C. Brătianu ca șef al partidului, în locul lui Dim. Sturdza, silit să demisioneze. În 1913 este ales rector al universității ieșene, funcție din care demisionează în februarie 1916. După ce îndeplinește roluri importante în elaborarea proiectelor liberale de revizuire a Constituției, în 1914 — la izbucnirea primului război mondial — se declară (și își menține poziția în cei doi ani de neutralitate) pentru intrarea României în conflagrație alături de Puterile Centrale. Se așeza astfel împotriva majorității opiniei publice care e favorabilă angajării țării alături de Antanta. La izbucnirea războiului rămîne la București, cu acordul — se pare — al primului ministru Ionel Brătianu. Aici își continuă activitatea antantistă filogermană (deși țara sa era în război cu Germania), și, deși nu îndeplinește nici o funcție oficială în instituțiile ministeriale colaboraționiste, militează pentru ieșirea României din război. În martie 1917 editează chiar în Bucureștiul ocupat ziarul** Lumina, **unde expune aceleași puncte de vedere. Atitudinea din timpul războiului îi va aduce mari prejudicii morale și politice (printre altele, și-a pierdut pentru totdeauna catedra de profesor, deși oficial nu a fost demis). Deși stigmatizat ca „trădător“, activitatea sa din anii războiului, fără îndoială grevată de erori ireparabile, nu verifică o atare sancțiune. A împărtășit o convingere (eronată datorită deficitarelor sale calcule de prognoză, apoi recunoscute) care era clădită pe sincere elanuri patriotice. Cazul său nu a fost niciodată judecat de o instanță juridică, pentru a se rosti o sentință. A fost utilizat mereu ca un puternic motiv de șantaj politic. A devenit, încă în 1919, deputat și, apoi, fruntaș al Partidului Țărănesc (din 1926, P.N.Ț.), al cărui doctrinar principal a fost. În 1930 — datorită unor manevre liberale (motivul fiind tot activitatea sa din anii războiului) la care s-au alăturat unele personalități național-țărăniste interesate — e nevoit să demisioneze din P.N.Ț. (vezi pentru aceasta lucrarea sa din 1930, cu vădite însușiri literare,** Preludii, Partidul Național-Țărănesc și „cazul“ Stere**). Formează o efemeră grupare politică „Partidul radical“. De prin 1932 părăsește practic viața politică. Din 1932 pînă în 1936 publică opt volume din puternicul roman** În preajma revoluției. **A încetat din viață la 26 iunie 1936. (Despre viața și activitatea lui Stere vezi Iorgu Iordan,** Memorii, **vol. I și II, Editura Eminescu, 1976, 1977), Stelian Neagoe.** Triumful rațiunii împotriva violenței, **Ed. Junimea, 1978, C. Stere,** Un caz de conștiință, 1921, **lucrările noastre,** Țărănismul **(Editura Politică, 1968) și** Poporanismul, **Editura Minerva, 1972). Am consultat de asemenea, lucrarea în manuscris a lui L. Leoneanu (fost secretar al lui Stere),** Amintiri din lumea scrisului **și, desigur,** Enciclopedia „Cugetarea“ **de Lucian Predescu.**

stelian gruia

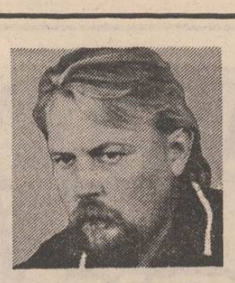

Paletă nordică

* * *

Lui Nichita

Aproape, vai ce aproape,
Sînt ochii mamelor noastre,
Pe netede drumuri albastre,
Cu spusa calmelor ape.

Mănoase, vai ce mănoase,
Ne sînt bărăganele firii,
În clipa sortită zidirii,
Cu bruma răsfrîntă prin oase.

Sfîntă-i tăcerea de flaute,
Vai, peste moaște flăminde,
Verbe supuse cad singerinde
Și orbii încep să ne caute,

Aproape, la unghi de zidire,
Din ruga stearpă de tămăduire...

* * *

Și dacă peste voci de iarbă
Se lasă aprig roua morții,
Nu sînt de vină numai sorții
Cernuți de doamna rece, oarbă...

Mai este vanitatea cruntă,
Pusă deacurmezișul firii,
Prăsind la umbra multumirii,
Sclipirea searbădă, măruntă.

De asta cercul se răstoarnă,
Cu picătura de purificare,
Pe cheaguri de sofisticare,
Din care-și împletește goarnă,

Miriapodul de pe cioată,
Cu bățul piedică la roată...

* * *

Îngheață sufletul în pietre,
De-atîta ger picat deavalma,
Memoria preacalmei vetre,
Ogoaie scrișnete cu palma,

Pe cheagul aspru de vîntoase,
Ivite peste aburi de îngheț,

Cu năvălirea stolurilor joase,
La buza răsfățaților nămeți ;
Căci nu-i în firea de pămînt
Să geamă pe tăiș de săbii
Și nici să-i cearnă pe cuvînt,
În voie, ciripit de vrăbii,

Iar pacostea cu an ce trece
Visează rece și mai rece...

* * *

Acum la taina apelor stătute
Cu luna închegată prin răchite
Pe somnul ostenit de răsărite
Să numărăm cărările bătute.

Și cele dinspre Pasărea de foc,
Cu ghimpii singeri de vedere,
Vor trece prin mirabilă scădere,
Cu ciuturile pline la un loc.

Și din semințe albe și rotunde,
Culese pe suișurile reci
Să facem chipul Păsării de veci,
La buzele fîntînilor profunde.

La văzul ei, mirarea gravă,
Ne va prăsi un mugur de otravă.

* * *

Se zice c-a fost o cărare,
Bătută cu țînțe de rouă,
Pe lună rotundă și nouă,
Flămîndă de limpede zare.

În brațe cu pruncul bălai,
Trecea, se zice, sfioasă,
Sore ochi de apă mănoasă,
Pe buza gurii de rai.

Răscruce cu prima oprire.
Se zice că mama tăcea,
Doar buha, zbîrlită și rea,
Era ostoire-vestire :

Va arde, zicea, va arde,
Pe rugul verdelor-hoarde...

petru romoșan

Rosa Canina sau Muntele

Prietenii mei poartă însuflet cîteva cărți:
Vechi, prăfuite, roase de molii.
Sufletul meu s-a ascuns în cîteva cărți:
vechi, prăfuite, roase de molii.
Bem vinul roșu. Sîngele Rosei Canina
ne entuziasmează peste măsură.

Dincolo, pe celălalt versant al muntelui,
cineva s-a îndrăgostit de mine, zic eu.
Hei! Roșiți celeștilor?

Casa mea e aici, cîntecul meu e pe celălalt
versant al muntelui.

Dincolo, pe celălalt versant al muntelui,
în satul numit Rosa Canina,
am fost văzut:
copil cu surisul de aur scuturînd merele.
Pornesc într-acolo.

Hai să cîntăm în cor:
Mai de preț decît toate ni se pare Rosa
Canina!

Muza

Teme-te de zeița capricioasă !
Ea vine și pleacă după bunul ei plac.
Și eu am văzut-o, nu e mult de atunci,
Mîna mea toată încărcată de rubine
S-a înălțat din această întindere verde,
I-am prins glezna.

Rezemat cu fruntea de genunchii ei:
„Te rog, zeiță!"
A șoptit (cine a mai auzit-o?):
„Ascunde-te sub Marea Neagră
Și privește-ți glorioasele mîini palide..."

Teme-te de zeița capricioasă!

Șoarecele de bibliotecă

Eu, umilul scrib, am notat spusele adevăratului
meu principe,
Celestul Scrib,
pe cele zece plăci de argilă roșie:

„Înfrînt pe toate cîmpurile de bătaie,
m-am întors acasă și-am scris."

El, Celestul Scrib, privind pe fereastră afară
mi-a spus că vede veacul ce vine.
Spusele lui m-au bucurat.

Celestul Scrib vorbea înainte:

„Umilit de toate cărțile Bibliotecii,
m-am întors acasă și-am scris".

nenumăratele oglinzi

corneliu rădulescu

„A fost o noapte cu lună plină, o noapte caldă de vară. Aveam numai cămașa pe mine, dar nu mi-a fost deloc frig. Dacă ar fi trecut riul prin curtea minei și dacă ți-ar fi stat gîndul atunci la așa ceva, puteai să te și scalzi, că aerul s-a ținut încins pînă spre ziuă", își amintește Tudor Oanea. „A fost cam frig ; de cum asfințise soarele, s-au ridicat nori de ploaie și s-a pornit un vînt rece dinspre munte, și era întuneric de nu te vedeai om cu om, și a fost vînt mare de a alungat norii de ploaie și n-au căzut decît cîțiva stropi", își amintește Gavrilă Simedrea. „A fost o noapte senină și caldă, își amintește Victor Brata, am aprins focuri prin curte iar unii aveau și lămpile la ei, dar nu era nevoie de ele, că lumina luna ca ziua. Noi, vreo cîțiva mai tineri, jucam biza, că n-aveai ce face o noapte întreagă, și lui Ion Mera i-a scăpat unul o labă de l-a pornit sîngele pe nas". „Uite că nu mai știu cum a fost vremea în noaptea aceea, adică nu pot să-ți spun precis că a fost așa ori așa. Noi, ăștia mai tineri, cîntam. Adică eu nu prea cîntam, că n-am avut noroc în viață de darul ăsta, șopteam și eu odată cu ceilalți. Unul, Carol Șipca, de juca fundaș la «Vulturii negri», avea o muzicuță. Era mare fotbalist Carol Șipca Doamne, ce mai striga mamă-sa cînd l-am îngropat", își amintește Visalon Riza. „Eu gătisem niște bureți, își amintește Carolina Voicicl, că au fost ăia mici în pădure după bureți. N-aveam somn de grija lui, și am ieșit afară și am văzut că se pornește ploaia și m-am îngrijorat, dar pe urmă m-am gîndit că dacă plouă or să crească bureții, că lui Ștefan îi plăceau de zicea că-s mai buni decît carnea de pui..."

Buletin meteorologic în ziarul **Universul** : „Ieri nu s-au semnalat ploi în nici o zonă a țării..."

„Am organizat pichete de cîte zece oameni la fiecare din cele patru intrări în incinta minei, iar în lungul gardurilor patrulau grupuri de mineri. Practic nu aveam de ce ne teme, fiindcă în localitate nu erau, la ora aceea, decît vreo douăzeci de jandarmi", își amintește Wiliam Schulz. „Parcă îl văd, de parcă ar sta cum stai dumneata acuma lîngă mine, pe Ilie Aflorici, cum stă el pe un vagonet răsturnat și minca dintr-o cratiță fasole frecată, adusă de muierea lui, de l-am întrebat că de unde are ea fasole uscată, acuma vara, și el m-a îmbiat ia, Ștefane, și mănîncă, să fim barem mîncați, și eu n-am vrut, și mă miram cum de îi arde lui de mîncare. Și a doua zi dimineața, cînd a venit armata de ne-a înconjurat și a tras în noi, odată îl văd pe Ilie căzînd cum ar cădea un stîlp în abataj...", își amintește Ștefan Bulzan. „Pe la vreo două jumătate noaptea, a venit o femeie la poarta Unu și ne-a spus că în gară a sosit un tren cu soldați ori jandarmi. Atunci ai noștri au mers prin cartiere, din casă în casă, și i-au trezit pe cei care dormeau, așa că dimineața, cînd armata ne-a înconjurat, eram acolo peste patru mii de mineri. Îți poți imagina că dacă nu venea femeia aceea să ne anunțe, pe noi, cîțiva oameni acolo, ne-ar fi scos afară în baionete", își amintește Dumitru Cimpean.

Victor Brata : N-a fost o femeie, a fost o fată. Îți spun sigur, pentru că eu am vorbit atunci cu ea, așa că n-am cum să mă înșel. De fapt pentru mine a și venit, pe mine mă căuta.

Să-ți spun drept, eu eram cam zurliu pe vremea aceea. Nu că m-aș fi ținut numai de bătăi și de scandaluri, dar nici prea departe nu eram. Ce vrei, de pe la paisprezece ani trăgeam la lopată în rînd cu oamenii mari și aduceam și eu un ban în casă. Mult, puțin, dar se chema că nu mănînc pîinea altora. Puteam să intru și eu într-o crîșmă, crîșma era, cum se zice, singura „instituție de cultură" legală, deși cu băutura nu m-am omorît eu niciodată. Apoi puteam duce o fată la un bal, mă puteam răsti la unul și la altul fără teamă că o încurc, jucam și fotbal, eram centru stinga la „Vulturii negri". Nu-mi făceam eu prea multe probleme, cu mizeria eram învățat, nici nu-mi închipuiam că se poate trăi și altfel. Dar începusem să-ți vorbesc despre fată Ajung și la ea, după ce îți spun că atunci cînd a intrat tata la prim-maistru în birou să-l roage să mă angajeze, s-a rugat să mă pună la cai. Da, caii care trăgeau vagonetele în subteran, cai orbi. Era mai ușor să duci un cal de căpăstru decît să tragi la lopată, de asta angajau și copii pe post de vizitiu ori ca să deschidă și să închidă porțile de aeraj. Chiar și copii de doisprezece ani. Dar cînd m-a văzut primmaistrul, a zis bă, tu poți să duci și calul în spate, la lopată cu tine. Nu mi-a părut rău, cîștigam mai mult la lopată, și pe urmă eu iubesc animalele, caii, și nu suportam să-i văd cum se chinuiesc, dar să-i mai chinui și eu. Povestea cu fata tot de la cai vine. Sau aproape. Caii erau aduși de tineri în subteran, acolo aveau și grajdurile, nu-i mai scoteau la lumină decît morți ori ca să-i omoare, cînd îmbătrîneau și nu mai puteau trage vagonetele. Pe cei de la orizonturile de jos, cei care fuseseră coborîți cu colivia în subteran, pe cînd erau încă minji, îi împușcau acolo și îi scoteau în bucăți ca să-i dea la porci. Pe cei care puteau fi scoși prin galerii îi împușcau afară. Da, cred că era un loc anume. Nu-ți doresc să vezi cum moare un cal... Ei, și îi venise rîndul unui cal bătrîn, Marghioloman, nu știu cui îi trecuse prin cap să-i dea numele ăsta. I-am auzit pe vizitii că l-au scos pe Marghioloman la suprafață să-l împuște, și calul ar fi dispărut. Ei, și trec eu, cam a doua zi după asta, prin lunca de lîngă riu, în vale de Trei-Est, pe unde vine acum barajul stației de epurare a apei. Atunci erau pe acolo numai tufe de arin, bălării. Și văd culcat la pămînt, pe iarbă, un cal. Mi-am dat seama imediat că e un cal de mină ; au o culoare a lor, de nu mai zici că sînt cai, crește părul pe ei ca plantele în întuneric. Iar lîngă cal șade jos o fată, o fetișcană de fapt, ținîndu-și genunchii cu brațele și sprijinindu-și bărbia de genunchi. Mă apropii, mă uit la ea, și de la un timp îmi zice : „Nu știe. Îți dai seama ? Nu știe". „Ce nu știe ?" o întreb. „Nu știe să pască. Îți dai seama ? E plin de iarbă împrejurul lui și el nu rupe măcar un fir. O mîroase și sforăie. Ai mai văzut așa ceva ? Cum poate să existe un cal care să nu știe să pască ? Ce faceți voi acolo, în mină, cu caii de uită că trebuie să pască ?" „E prea bătrîn, îmi dau eu cu părerea, s-a ramolit și nu mai știe nimic", încerc să rîd. Ea se uită la mine de jos, cu un fel de milă : „Numai măgarii nu au ce uita, de asta trăiesc oriunde". Aveam ce să-i răspund, puteam să și pun mîna pe ea, dar adevărul este că felul ei de a fi mă intimidase, și apoi era calul acolo, trintit la pămînt parcă intrat deja în pămînt și numai capul ridicat, cu ochii privind fără să vadă, urmînd să se afunde și el, se facă una cu pămîntul. Ea a simțit asta și și-a continuat gîndul : „A fost și el cîndva

Ilustrații de Nicăpetre

minz, a alergat cîndva pe pășuni. Cum de nu-și amintește de iarbă ?". Avem același gînd, uitîndu-mă la animalul de jos, dar nu era ea omul în fața căruia să mă dezvălui. Mă și grăbeam, trebuia să plec. „Tu l-ai furat ?" am întrebat-o. Ea s-a ridicat repede în picioare : „Și ce-ți pasă ?" Situația se schimba, vedeam că se teme. Nu, nu pentru că aș fi putut s-o spun cuiva, s-o pîrăsc că a furat un cal, nici nu-l furase de altfel, ci pentru că întrebarea era străină și pentru că ridicîndu-se în picioare, stînd amîndoi față în față, se trezea într-o situație pe care o neglijase pînă atunci, aceea de a fi singură cu mine, acolo, printre bălării, fără nimeni prin preajmă. Se gîndea că aș fi în stare s-o întind acolo pe iarbă, ceea ce, ca să fiu sincer, nu era prea departe de adevăr la ora aceea. Am prins-o de bărbie, ea mă privea țintă în ochi, îngrozită la gîndul că orice împotrivire i-ar putea fi fatală — sau așa credeam eu — și i-am spus : „Mîine am să trec tot pe aici. Să mă aștepți". Și am plecat. Calul ? Domnule, nu-ți doresc să vezi cum moare un cal...

De ea am uitat. Aveam alte griji, și apoi fusese doar o vorbă aruncată în vînt. Așa că îți închipui cît m-am mirat, în a patra sau a cincea zi, cînd ieșeam din șut, din schimbul întîi, și am văzut-o așteptînd la poarta Doi, de cealaltă parte a drumului, rezemată de gard. Purta aceeași rochie, rămasă probabil de la vreo soră mai mare, dar era încălțată. Am văzut eu că mă urmărește cu privirea, dar m-am gîndit că va fi avînd și ea un tată, vreun frate mai mare, și au trimis-o să-i aștepte, să nu-i lase să intre în crișmă ori cine mai știe pentru ce. Ea mi s-a pus însă în față și mi-a spus : „L-au luat. Au venit țiganii și l-au luat". Ei, mi-am zis, m-a văzut, m-a recunoscut, mi-a spus, se poate întoarce să-și aștepte tata ori fratele, dar ea a continuat să meargă alături de mine, ca și cum așa ne-am fi înțeles, o chemasem eu să vină acolo și ea venise. Avea și un fel de a ți se uita în ochi, știi cum se uită fetișcanele astea, merg pe lîngă tine și vorbesc și mereu ridică ochii să-ți prindă privirea, se uită țintă în ochii tăi de jos în sus, ca să fie sigure că ești acolo și nu în altă parte, și cu o încredere neprefăcută și neclintită, de parcă ți-ar spune : uite, asta sînt eu, asta e viața mea, ce ai de gînd să faci cu mine ?

Ne întîlneam seara, în locul unde o întîlnisem prima dată, printre tufe și bălării. Alteori, cînd eram în schimbul de noapte și ieșeam din mină dimineața în zori, murdar și frînt ca un cîine, treceam pe acolo și o găseam zgribulită de frig, așteptîndu-mă. În casa ei n-am intrat, nici ea într-a mea ; la mine dormeau șase într-o cameră, la ea zece, așa că, îți închipui, nu ne puteam arăta pe acolo. De multe ori, ținînd-o în brațe, aveam impresia că țin un pui de pasăre căzut din cuib. De fapt amîndoi eram niște pui căzuți prea devreme din cuib.

În prima zi a grevei, pe la amiază, cînd se adunaseră deja în curte minerii de la toate minele, am văzut-o printre celelalte femei și fete și copii, în drum, privind prin gardul de sîrmă. Iar noaptea, a fost în stare să fugă de acasă și să vină la mine. A trecut pe lîngă gară, a văzut că sosește un tren, la o oră cînd nu era în orar vreun tren — ei îi plăcea să se uite la trenuri, să viseze la călătorii, și știa — a fost curioasă să vadă ce tren poate fi acela, noaptea. S-a furișat pe după niște grămezi de traverse, a văzut jandarmii și a venit în fugă, cu merele acelea în sîn, să-mi spună.

M-am dus la ea, mi-a dat cele cinci mere și abia după aceea mi-a spus. Merele erau încă verzi, mere pietroase care se coc numai prin noiembrie, după ce le culegi din pom, și se încălziseră de căldura ei, cum le purtase în sîn. Sigur, vestea era de mare importanță pentru noi, dar am alungat-o, am trimis-o cu forța acasă, să nu mai umble noaptea pe drum.

Dimineața, cînd au început să tragă în noi, pe mine m-a îmbrîncit un ortac de alături, unul mai bătrîn, la care lucrasem în grupă, m-a făcut să mă culc la pămînt. Ne-am tras apoi spre canalul de scurgere și am fugit împreună cu alții peste gardul dinspre poarta Trei. Două săptămîni a trebuit să stăm ascunși prin păduri, că ne vînau jandarmii peste tot. Cînd am coborît în colonie, am aflat că tatăl ei fusese rănit destul de grav, și cum fugise și el să se ascundă, n-a avut cine să-l trateze, să-i scoată glonțul din carne, și acum nu mai putea merge la lucru. Erau mulți, o casă de copii. Pe ea a dat-o maică-sa servitoare la Cluj.

teatru

Fedra

Montînd „Fedra" lui Racine, regizorul Aureliu Manea trebuie să-și fi pus **în mod concret** două probleme, și anume : a) ce reprezintă (și cît) pentru noi tragedia, și b) care este relația, în perspectivă modernă, dintre vorbirea scenică și cuvîntul scris. Este pus în discuție însuși conceptul de teatralitate în cadrul acestui gen excelînd prin convenționalitate care este, astăzi, tragedia. Teatrul lui Racine aduce, în plus, acele hotărîtoare distorsiuni mitului antic prin intermediul cărora începe să se afirme spiritul modern. Ieșind, adică cu ajutorul unor transparente strategii, de sub interdicțiile mimesis-ului. Realizînd universalul în viziune, paradoxal, prin desacralizarea dar și **decircumstanțierea** particularului. În fond, spiritul modern sfidează convenția numai în raport cu lumea tragică, în a cărei omogenitate nu mai crede. Singur eroul tragic, campion și victimă a limitei, poartă cu sine sufletul neliniștei și al insurgenței, emisar privilegiat al libertății.

Pe de altă parte, ca un excelent meseriaș, regizorul știe că legătura dintre semnificația cuvîntului și stilul exprimării lui scenice (**actualizarea** acestuia) este arbitrară. Influențele culturale au, de regulă, inițiatele și ele suspendă de la o epocă la alta substanța ideatică. Perspectiva ironică propusă de Manea totalizează, dar și demistifică influențele culturale pe care le-a suferit receptarea tragediei (astfel, pe scenă se vorbește gen teatru de curte, teatru romantic, burghez, realist, etc.), „sentimentul" constituind pretextul și marota tuturor justificărilor de epocă. Totodată gesticulația nu face decît să scoată în relief discrepanța dintre omul comun (psih)analizabil și convențiile culturale tezaurizate. Există în spectacol pseudoantracte, în care lumina transportă scena în sală, instruind asupra adevăraților actori. Încît lumea tragică ne este înfățișată ca un imperios ventriloc, singura constantă rămînînd Fedra, firul călăuzitor prin labirintul intenționalităților artistice. Spectacolul pare la un moment dat să refacă însăși evoluția dramei, ca eveniment al comunicării. Argumentele regizorului fiind irefutabile : eroul **se lasă vorbit**, lumea, la rîndul său, **se lasă vorbită** cu o docilitate surprinzătoare, încît nici o structură umană sau obiectivă nu mai semnifică ca atare, ci suferă agresiunea sunetelor „teatral" articulate.

Creație de excepție, „Fedra" a fost pusă în scenă la Teatrul de Stat din Sibiu, în decorul esențializat, creat de Clara Racz-Manea. Distribuția se remarcă prin profesionalism, și, mai ales, printr-o deosebită implicare în rol, aceasta din urmă fiind, în bună măsură, expresia metodei regizorale. Perfect adecvați intențiilor prin fizionomie și interpretare, Marius Niță (Tezeu) și Alexandru Bălan (Hypolit). În rolul Fedrei, Ancăi Neculce-Maximilian i s-a acordat dificila sarcină a „semnalizării" de care s-a achitat cu mult succes. Livia Baba, Geraldina Basarab, Rodica Turbatu, Radu Basarab și Dana Lăzărescu-Popa au încarnat intuițiile unui regizor remarcabil.

Valentin Dumitrescu

film

Legea muntelui

Deși o cinematografie se constituie prin filmele sale de excepție care îi dau personalitate și înălțime, ea poate fi definită mai bine prin filmele sale de rutină ; se aude în acestea din urmă însuși „zgomotul de fond" al epocii, se deconspiră motive și teme predilecte, se lasă văzută mai ușor pecetea pe care istoria o pune asupra spiritului, în formulările sale cele mai categorice. Un asemenea film este și **Explozia albă** transmis de televiziune în cadrul serii televiziunii sovietice și alegerea s-a dovedit inspirată căci, pentru a medita asupra condiției umane și asupra unei epoci, nu este neapărat nevoie de un fapt artistic de excepție, dar este absolut necesar un fapt de viață tranșant, un răspuns fără echivoc la problema vieții și a morții.

Cîțiva oameni urcă un munte. De ce o fac ? Ce-i împinge să-și pună viața în pericol ? Și, mai ales, cine va supraviețui ? Iată o temă de meditație și întrebări inevitabile care decurg din schema cinematografică, răspunsul ieșind din sfera senzaționalului pentru a intra în cea a concepției de viață. În filmul regizorului Stanislav Govoruhin șansa de supraviețuire este a celor slabi și concluzia este surprinzătoare după alte atîtea filme care au încercat să ne convingă de contrariul, dar trebuie spus că aici lecția de viață depășește obișnuitele considerații în jurul atît de discutatei „legi a muntelui" pentru a deveni lege și lecție a istoriei ; este vorba de bunăseamă de o istorie în care cei puternici, cei dotați pentru luptă, au trebuit să se sacrifice și nu de povestea măruntă a unei excursii la munte care se transformă în dramă. Filonul tragic al cinematografiei sovietice se face simțit și în filmul lui Stanislav Govoruhin, chiar dacă mijloacele artistice de care dispune regizorul nu depășesc nivelul mediu. S-au făcut filme mai spectaculoase, cu actori de prim rang, cu un remarcabil bagaj de mijloace artistice, care la o ultimă analiză nu sînt însă mai mult decît tribulații pe tema dată. Poate că sensurile filmului **Explozia albă** depășesc intențiile lui Stanislav Govoruhin, ies de sub obișnuitul control pe care creatorul îl are asupra actului artistic, dar cu atît mai mult concluziile sînt tulburătoare. Siguranța cu care regizorul afirmă, atitudinea fără echivoc în relațiile umane, pot să fie semnele unui oarecare simplism, dar sînt totodată dovezile puterii — dovezile forței cu care o cultură impregnează spiritual fiecare creație în parte.

Nicolae Mateescu

televiziune

Moștenire pentru viitor

● Cu un interes deosebit a fost urmărită prima emisiune (și o așteptăm pe a doua) dedicată vieții și operei lui George Călinescu, în cadrul ciclului **Moștenire pentru viitor**, de marți, 31 octombrie. A evoca într-o emisiune, să-i spunem, monografică, uriașa personalitate a lui Călinescu, manifestată cu forță în mai toate compartimentele artei scrisului, nu este o întreprindere ușoară. Intențiile Mihaelei Macovei, realizatoarea emisiunii, au fost de a recompune din detalii și fapte documentare portretul interior unitar, de o structură poliedrică, al criticului, luminînd contrapunctic dimensiunile operei și ale vieții, din răsfrîngerea lor reciprocă rezultînd tabloul de ansamblu al activității cărturarului.

Partea biografică, ușor accentuată în cadrul emisiunii, a fost trecută pe seama unui excelent film documentar, bogat ilustrat cu mărturii vizuale și sonore (acestea mai puține, dar de un inegalabil farmec), evocînd traseul unei vieți exemplare, de muncă și creație, susținută de un nobil și irezistibil impuls patriotic. Cel care afirma că „fără o Românie liberă n-ar exista nici literatura română" avea o reprezentare complexă asupra raporturilor organice dintre artă și viața națională. Filmul a reușit să ilustreze fericit această existență dominată de setea de creație, de bucuria expresiei, o existență pentru care viața spiritului era esențială și definitorie. Menționăm doar un emoționant moment biografic, relatat de soția scriitorului: într-o noapte de cumplită confuzie, creată de rebeliunea legionară, Călinescu aleargă sub ploaia de gloanțe la clădirea editurii unde era depus, pentru publicare, manuscrisul „Istoriei" sale pentru a se convinge că acesta se află în securitate.

Comentarii interesante, bibliografice și critice, au fost rostite și de George Ivașcu, Marin Sorescu și Cornelia Ștefănescu. Nicolae Manolescu a evocat acțiunea formativă a lui Călinescu asupra generației critice din anii șaizeci, pentru care a constituit modelul incontestabil, sursa unor inițiative exegetice care conferă criticului o autentică existență postumă.

A fost o emisiune necesară și binevenită. Sperăm că emisiunea următoare va insista pe aspectele interioare ale creației, va confrunta personalitatea criticului cu mișcările literare, va lumina partea substanțială a operei sale : de critic și istoric literar, de scriitor.

● Studenții Institutului de arhitectură „Ion Mincu" s-au exprimat cu talent și sinceritate în emisiunea de luni, 6 noiembrie, realizată de **Ionel Stoica**, un amfitrion degajat și decis să pătrundă în secretele meseriei. Reținem secvențele de spectacol (prea scurte, totuși) prezentate de formația de teatru, originale și cu o vădită capacitate de sugestie și de expresie scenică.

● Emisiunea **Orizont tehnico-științific** ne-a surprins din nou cu prezentarea unei performanțe din cîmpul cercetării științifice : prima imagine filmată a atomilor, obținută cu un microscop electronic care mărește de 90 de milioane de ori. Pulsația internă a materiei a putut fi filmată „pe viu", realizare aproape incredibilă (dar ce nu este „fantastic" în acest domeniu al descoperirilor științifice.

Grigore Georgiu

ale memoriei

File dintr-un dosar posibil

Acum, după ce ți-am povestit toate astea, așa cum ți le-am povestit, s-ar putea să crezi despre mine că sînt un om cam sentimental, cum s-ar zice, vreun bătrîn ramolit care își aduce aminte de tinerețe. Din păcate, nu cred că sînt un om prea simțitor, dar de cite ori îmi amintesc de fata asta, mă apucă, așa, un fel de nebunie. Poate că ceea ce m-a legat de ea, ceea ce a făcut să mă leg au fost vorbele acelea, felul în care mă întrebase cum poate uita un cal că trebuie să pască, cum poate uita el iarba.

Nu ți-am spus numele ei ? Da, ai dreptate. Dar la ce ți-ar folosi ?

Visalon Riza : N-a fost nici o fată. Unde s-a pomenit așa ceva ? Ortacul ăsta al meu, dacă de la el zici că ai auzit povestea asta, a fost tare iubăreț la tinerețea lui și nici pînă în ziua de azi nu s-a potolit. N-a fost o fată, a fost o femeie mai în vîrstă, nevasta lui Gheorghe Cromea. Nu, eu n-am văzut-o cu ochii mei, de ce să spun că am văzut-o, dacă n-am văzut-o. Dar pe Anica lui Cromea o cunoaște toată lumea, pentru că bărbatul ei, Gheorghe, era un miner vestit și o fire de luptător. Iar cel care mi-a spus mie, la cîteva clipe după ce a vorbit cu ea, nu era nici el omul care să se înșele ori să aibă vedenii. Nu încape discuție.

Anica lui Cromea venise fiindcă avea un băiat și un frate acolo. Uitasem să-ți spun că Gheorghe Cromea n-a fost cu noi atunci, il arestaseră mai înainte. Omul ăsta, îți spun că l-am cunoscut, am lucrat la el în grupă într-un timp, era un miner cum puțini mi-a fost dat să cunosc, și un munte de bărbat, jucau mușchii pe el, îl vedeam în abataj, că lucram pe o căldură de treizeci de grade, goi. Ca o statuie grecească era. Poate și din cauza asta și fiindcă mai era și aspru, semeț la vorbă, a avut atitea necazuri ; ăștia, liota de piperniciți, se simțeau mici în fața lui și se înverșunau să-l vadă mușcînd pămîntul. În timpul războiului, cînd mai eram sub stăpînire austro-ungară și mina era păzită de armată, că începuseră și la noi să se miște oamenii să ne unim cu România și ziceau să nu dăm cărbune pentru dușmani, nu era săptămînă să nu fie Gheorghe Cromea legat la stîlp. Aveam treisprezece ani și lucram pe post de copil, așa i se zicea la funcția mea grozavă, dar de amintit îmi amintesc. Parcă îl văd și acum pe Gheorghe Cromea stînd în soare ca un Cristos răstignit. Da, te urcau soldații, austrieci sau unguri, cine îi mai întreba de ce nație sînt, te urcau cu picioarele pe niște cărămizi, cu spatele la stîlp, te legau cu mîinile la spate, de stîlp, strîns, ca să ții, și pe urmă trăgeau un șut de cizmă în cărămizile de sub picioarele tale și tu atîrnai în stîlp precum Cristos răstignit. Și asta nici nu era o pedeapsă prea mare. Știu, e greu să crezi că s-au întîmplat asemenea lucruri, să te gîndești la ele cînd îți bei dimineața cafeaua cu lapte, dar așa a fost.

Iar cînd a fost de s-a înființat partidul, Cromea a făcut parte din prima celulă comunistă. Erau puțini la început, iar el a fost printre primii. Pe urmă, cînd a intrat partidul în ilegalitate, pe Cromea îl știau ; avea dosar la poliție, la siguranță, cînd simțeau ei că se pregătește ceva, îl arestau. Îmi amintesc, asta a fost cu vreo doi ani înainte de greva cea mare, că eram amîndoi la poliție, într-o cameră. Noi stam fiecare la un capăt de bancă, iar în fața noastră, pe un scaun, jandarmul. Era într-o zi de duminică, ne luaseră de dimineața, chiar la ieșirea din mină, fiindcă bănuiau că vom merge la o manifestație. După-amiază le-au lăsat pe neveste să ne aducă de mîncare. Și cum mîncam noi așa, ăsta, jandarmul, se uita la noi și își înghițea scuipatul. M-am gîndit că i-o fi și lui foame ori o fi un om lăcomos, deși știam că mîncase și il văzusem cum se tot scobea între dinți. Nu mai eram în stare să mănînc ; m-am uitat la Cromea, dar n-am înțeles nimic din privirea lui. Am întins cratița spre jandarm, am zis să mănînce și el cu noi. Nu era cine știe ce mîncare aleasă, dar oameni sîntem. Și cum țineam eu cratița în mîna întinsă, jandarmul, de pe scaun, a tras un picior în ea de mi-a aruncat-o în față și mi-a spart buza. Pe urmă a început să mă lovească cu picioarele, și atunci Cromea i-a dat un brînci de l-a lățit pe podea. În ziua aceea l-au bătut pe Cromea cu țeava de la armă și de atita bătaie i-au dezbătut plăminii. Că de cum îl duceau la poliție, îl băteau pînă leșina, și pînă la urmă au făcut din el un neputincios. Nici la mină nu-l mai primeau, nici el nu mai putea lucra, dar l-au ajutat ortacii, că noi ne ajutam între noi. Aproape nu era dimineață să nu găsească Anica în curte cîțiva ciutaci, știi, butuci, capete rămase de la stîlpii de brad cu care se armează galeriile. Dar de cînd începuse Gheorghe să scuipe sînge, ea umbla de parcă n-ar fi umblat pe lume. Mi-a povestit că s-a dus cu încă vreo două femei să ceară de lucru. „Unde-s bărbații ?" zice că le-a întrebat funcționarul care făcea angajările. „La închisoare", au răspuns ele. „Dacă bărbații sînt la închisoare, a strigat el, cum vreți să vă dau eu piine ? Marș ! Nu dăm piine comuniștilor care ard florile." „Auzi, povestea Anica, să spună el că noi sîntem cei care ard florile, minca-l-ar viermii de viu".

Iar în noaptea grevei celei mari, Gheorghe tot la închisoare era, și din cauza asta n-a fost cu noi în curtea minei. Anica mai avea un băiat la mină, era îngrijorată. Ori poate nu numai pentru băiat, ci și în numele bărbatului ei a venit să ne spună. Era tot ce putea face mai mult o femeie ca ea atunci. Și asta a făcut...

Aron Tazma : Apoi cine să fi fost alta decît mama mea. Chiar ea. Eu, pe timpul acela, nu mă însurasem încă și stam cu mama în cortel la un om de la noi din sat, care mă adusese la mină și îmi spusese ce și cum să fac. Eu am fost țăran la originea mea, dar s-a întîmplat de am rămas numai cu mama, după întîmplarea cu tata meu care a murit dintr-un lucru de nimica, s-a tăiat în coasă la un picior. Au zis doctorii că de acolo i s-a tras că a călcat cu piciorul în gunoi de cal, dar cine poate ști de unde îi vine omului moartea. Mama m-a avut numai pe mine, copil tîrziu și cam bolnăvicios, de ce să spun că nu : am bolit pînă pe la cinșpe ani, parcă nu aveam vlagă în mine, ca un pui scos de cloșcă în septembrie goream și mă purtam. De asta intrase în mine un fel de ambiție și de asta am ajuns de am mers și la război, la austro-ungari. De război aș fi putut să scap, că nici vîrsta n-o aveam și eram și singur cu mama. Mai pe urmă am aflat că primarul avusese ordin să deie un număr de feciori din comuna lui, și el tot pe ăștia mai săraci și mai neajutorați ne-a dat. Dar vina și prostia tot ale mele au fost, tot din ambiția asta m-am dus, să arăt că nu sînt un slăbănog și un oarecare. Și tot din ambiție m-am dus și la mină, că prin sat eram un fel de slugă pe la unul și pe la altul și am zis că de ce să fiu eu sluga lor, mai bine merg la mină să cîștig un ban și să le arăt eu lor cine sînt...

Și în ziua cînd a început greva cea mare, mama tot lîngă gardul minei a stat și tot la mine se uita. Și ca să te miri, îți spun că ea nu mi-a zis nimic, n-a încercat să mă convingă să nu mă amestec și să stau acasă pînă se termină învăluiala, cum te-ai fi așteptat de la o țărancă. Iar noaptea, n-a avut stare, s-a tot gîndit la mine ce fac, poate mi-i foame ori sete, ori frig, și s-a pornit noaptea spre mină, și trecînd pe lîngă gară, i-a văzut pe jandarmi, s-a înfricoșat și a venit să-mi spună, s-a gîndit poate în sinea ei că, aflînd eu de primejdia asta, am să plec, dar de chemat n-a îndrăznit să mă cheme să-i las pe ortaci.

Ana Făgaș : Eu, în tinerețea mea, pînă a nu mă duce după Avram, fie iertat, am petrecut multă vreme pe dealuri, cu oile și cu vitele, și am învățat să pricep semnele. Că ai mei au fost momîrlani din moși strămoși și pe dealurile astea au trăit și au știut că pe jos, prin vale umblă Frumoasele, Vîlvele, numai că n-au știut că ce caută ele acolo, pînă n-au venit oamenii de-au găsit cărbunii și au săpat minele. De bănuit, vezi că bănuiau ei, cum să nu bănuie, dar atunci au înțeles că Vîlvele păzeau ce-i acolo, sub pămînt. Acuma, poate oricine, fie el om ori muiere, să rîdă și să nu creadă, ori, să zicem de-o părere, chiar dumneata, dar eu îți spun ce am văzut și am auzit. Că Vîlva nu-i nici om, nici muiere, dar poate să fie și una și alta ; poate să fie o flacără, dar poate să aibă ea și alte înfățișări...

Și să știi dumneata că și în noaptea aceea a grevei, cînd a fost de s-au miniat oamenii noștri și au zis că poate să-i și omoare, dar ei nu se lasă pînă nu capătă dreptul lor, tot o Vîlvă s-a arătat. Vîlva știe viața minerului și tot ce i se întîmplă lui pe lumea asta. Acuma nu le mai vezi, că de cînd cu atitea mașini în mină, le-au speriat și s-au ascuns tot mai adînc, dar pe vremuri, cînd nu se pomeniseră încă sub pămînt motoare, ele nu se temeau să ție calea la om. Vîlvele nu se arată unde sînt lucruri de fier care merg singure, numai la om se arată, că el îi carne și suflet, și suflet numai la suflet se arată și îi poate face rău și bine, de asta poate omul cunoaște ce-i pe pămînt și sub pămînt și în cer, și de asta-i omul și tare și slab.

În noaptea grevei eu n-am dormit. Stam și atunci tot în casa asta de aici de pe deal. După miezul nopții a trecut peste mine o undă de somn, dar odată am tresărit, că începuse să se miște frunza în cireș, fără vînt, și am văzut jos în vale, în întuneric, o lumină albastră lunecînd. Luneca, pilpîia ca o lumină albastră, ca un ghem de nor ori ca un caier, și era albastră, cum îți spun, dar pe măsură ce luneca, albăstrimea ei ardea spre roșu, parcă tot mai sîngerie se făcea. Și am simțit cum îngheață carnea pe mine, că nu-i om să vadă o Vîlvă și să nu se încrîncene carnea pe el și să nu i se ridice părul ca la o spaimă de lup. Și frunza în cireș mișca ca de vînt, dar nici leac de vînt nu era, și eu tremuram în friguri de se clătina ciresul cu mine. Ce crezi. Vîlvele știau ce se întîmplă și ce are să se întîmple, și una din ele a venit să le spună că îi pîndește primejdia de moarte. Și cum luneca para aceea albastră-sîngerie, numai ce văd că sare și se rostogolește și dintr-odată se stinge. Ea s-a stins pentru că în clipa aceea s-a și prefăcut în femeie cu broboadă, că rar întîlnești Vîlvă să se facă bărbat. De asta, vezi dumneata, zice unul că a fost una, altul că a fost alta, că o femeie care nu-i femeie și n-are trup să i-l poată bărbatul cunoaște, nu rămîne limpede în mintea lui, și fiecare și-o amintește după cum i-i felul și aplecarea lui de bărbat...

ion caraion

zece poeme

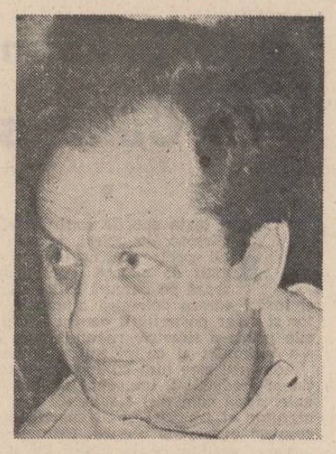

Relief

Tu vii mereu aproape. Ne povestești frumos.
Din cînd în cînd la oameni zîmbești. Te uiți la linguri
— Vezi, domnule, în lume sînt toate-așa : pe dos.
Iar vorbele... mai bine le-am spune-n gînd. Și singuri.

Că au boierii-un fel de-a deveni miopi
Și-adeseori pricep ce nu-i de priceput.
— Vezi, domnule, în lume sînt ierburi și sînt gropi,
Că viața are numai atita : început...

1942

Dintr-un principiu al scăderii

oaspete la furie și la corbi
viața lucra c-un actor din trecut

Hera se ducea cu boii la templu

flori aplecate în toate luminile

paradisul nu există decît pierdut

e prea strîmt în lume
bătălia a fost fixată în cîmpia mușteloi
și n-am folosit nici un cuvînt în care să nu fi murit...

e prea dezbinare în aer

sunt un senior pe care-l ninge
în desfrunzirea lumii
în trecutul al optulea
în viitorul al doilea
în infernul al patrulea

cu sînii ca două fluiere,
trimisă fie să ne cinte
mașina de făcut aspide

obiecte pe o pajiște cărămizie
prin versetele lui Solomon evangheliștii pasc porcii
și nu mai trece zgomotul acelei defăimări !

știu ce nu însemn
avocați în alb : întrebarea, tăcerea, tristețea —
începe viața de apoi a fructelor

avocați în alb

În toamna fîntînii

În seara aceea ploua în toate spectacolele
Și-n tot orașul.
Cu gestul pe care-l face o femeie
Cînd își acoperă sînii
Întunericul făcea numărătoarea.
Creioanele arborilor cleveteau cerul.
Drumul mergea înainte și singur.
Lumea-i lume. Lumea cum e ?
Sus, la numerele sume,
În seara aceea lumina orbea de-ntuneric.

Crater

Luna a luat soarele cu ea.
Dintr-o piatră strigă un glas...
Inel pustiu.
Nu mai avem timp frumos, nici păsări.
Despodobit, sună pe sini un cositor de pavaj.
S-au stricat și stelele.
Nefoșnet și nedumerire.
Cad.
Neamul închis într-o carte
Se lupta cu neamul închis într-o cetate.
Plăgi violacee.
Fiole cu lună.
Și-n nici un cuib nici o diademă...
Voi, primejdii neascultate !
Am sînii ca două cranii de sticlete.
Oameni pe care i-a tocit casna și timpul.
Nu ne-am fi înțeles nici în moarte.
Florile îți mișună sub tălpi.
Sfeșnic pulverizat.
Picură-ți, sloi de noapte, bruma —
Cosit în fantezia pribeagului.

În cer, acolo, cineva întoarce zilnic noimele ;

lernez în deriderea luminii.

Ninsoare fără urmă

aceasta-i casa la care a venit
cocoșul de ghimpi

lacrima se-ngrijea de cenuși...

o femeie se dezbracă
în seara fiecăruia

tu n-ai văzut niciodată scară de argint

am aerul plin de degete și pulberi
și tărcată cu alb
o uriașă vacă roșie răsare-n mijlocul riului
să oprească apa cu coarnele

ghețari înmormîntați în flăcări
cai bolborosind la înțelept

aceasta-i casa la care a venit
luna aceea ferfeniță

slabii pumni ai rasei albe...

Portret

stau lîngă mine —
mă uit la necunoscutul din dreapta
la necunoscutul din stînga
toți trei ne uităm unul la altul
apoi unul se scoală
pleacă
și banca rămîne goală
ca pălăria de pe geam
ca un vas de argint
somnoros
din care picură vin,
ca tîmpla de pe umerii tăi
fără umbră puțin...

Zgomote

prefacerea e altceva și piatra e altceva

cele ce s-au pierdut se păstrează
cele ce se păstrează se păstrează împreună
fiecare prin sine și fiecare prin celălalt
și toate prin departele aproapelui

cele ce s-au pierdut s-au pierdut
cețos fiecare
prin sine
și toate
uriciune punînd în păsări și sminteala
sporind-o
fiindcă li se va da vestinilor tulburi via pe mină

prefacerea e altceva și piatra e altceva
neamul acesta vrea semn

și toți strigă

Comemorări

În oglindă, mereu,
Avem negativul.

Ce de pietre ați cărat !
Nu e nimeni în palat.
Curg lacrimile piticului Pim înapoi.
Nu-i numai ăsta motivul.
Timpul va fi indignat.

Dacă nu ne-auzim noi,
Cine vrei să ne-audă ?

Uitare. Uitare absolută.
Ultimul trofeu.

În oglindă, mereu,
Avem două capete.

Sîngele-aleargă să capete
Bijuterii și răsad.

Ce de pietre-am cărat !

Și-n palat nu era nimeni.

Acel noroi veșnic...

Paparudă-rudă,
Vino și le udă.

Uitare. Uitare-absolută.

Peștera din Macheda

toți strigă —
și cei zdrobiți cu inima
defăimați de bătrîni
și cei zdrobiți cu inima și cei
ce le-au zdrobit-o

cerul e o clinică a florilor

Într-un străin

Dragostea-ntrerupe întunericul.
Frunzele amînă mierea.
Dacă n-am avea încheieturi, am fi niște statui. Brrr...
Marea pune-n legile mișcării sori contradictorii.
Eu nu-s de azi, ei nu-s de-atunci.
Urite bice ai, frumoaso.
Și porumbeii au ordinea lor.
Și-n Galaad erau semne ciudate.
Sunt într-un străin
Care-mblînzea frigu-n cetate.

---

radio

Reclame și muzică

● A devenit aproape comic „războiul" dus cu facilitatea textelor de muzică ușoară sau a reclamelor cîntate. Imperturbabili, de-un calm și de-o perseverență demne de admirat — dacă s-ar dovedi în alte domenii — textierii trec peste orice sugestie sau critică și-și continuă jocul lor de-a poezia, punînd cuvintele alandala, uneori fără nici un sens, imperechindu-le ridicol. Noi vom continua să scriem împotriva acestor mostre de subliteratură deși nu ne îndoim că textierii își vor duce mai departe „activitatea", ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, ca și cum le-am cere capodopere poetice și nicidecum, măcar, decență lingvistică.

Aceeași soartă, dacă nu cumva și mai ingrată, suportă reclamele cîntate. „Vreau să știu, vreau să știu / Și vreau să-mi explici / Sincer, ca între amici / Vreau să știu, vreau să știu" ne „încîntă" un glas tremolat și grav de parcă ar fi la mijloc întîia problemă filosofică. Știți ce vrea să afle cîntărețul nostru ? Pentru ce plătește **ADAS-ul** asigurări ? Un amic (atoatestiutor), ce vorbește ca de pe regulamentele **ADAS-ului**, îi răspunde, dar se cam grăbește. Și atunci, din nou, auzi : „Vreau să știu, vreau să știu..." (autorul găsind, probabil, inspirate aceste „versuri" le-a făcut refren). Să spunem și noi odată cu cîntecul : „Înțeleg, firește / ADAS-ul plătește", dar o întrebare tot se impune : îi ajută ADAS-ului o astfel de reclamă penibilă ?

„Pronosport, pronosport, / Un cuvînt des repetat / Jocul preferat". Cu veselie teribilă în glas ni se dă și cheia pentru a cîștiga : mizați pe echipa dumneavoastră chiar dacă joacă-n deplasare. Mulțumim frumos, dar cu astfel de sfaturi riscăm să facem infarct.

● Sensibilă la rotația anotimpurilor, muzica ușoară a constatat că a venit toamna. Mihai Constantinescu ne-o spune direct, fără menajamente, arătînd-o cu degetul : „Deodată se arată / Cum e ea / Toamna umedă și rea". Cită melancolie aduce cu ea, „toamna rea" : „Flori și frunze / Cad plîngînd" și „S-au ascuns în cuiburi / Vrăbii". De toate, vinovat fiind numai soarele · „Unde ești soare acum / De ce vara ai lăsat-o în drum ?". Nenorocirile se țin lanț : „Norii negri s-au lăsat / Peste dealuri, peste sat / Pling întruna / Nopțile sînt lungi și reci / Iar în zori peste poteci / Vezi bruma".

Știm că de multe ori se dă vina pe nivelul general scăzut al textelor, pe lipsa de inspirație (ca să nu se spună : de talent) a textierilor. E cazul să amintim că există (totuși) o muzică (tinără sau folk) care folosește (și cu cîtă inspirație !) versurile marilor noștri poeți. Să amintim că Tudor Gheorghe nu este prea răsfățat de posturile noastre de radio, că Benedict Popescu apare doar din cînd în cînd, că Vali Sterian, că Mircea Vintilă, că Mircea Florian, că Nicu Alifantis... nu apar nici ei la justa valoare. Se pare însă că banalitatea este de preferat. De ce ? Nu știm, rămîne un mister. Ținînd seama de funcția educativă a radioului (inclusiv o educație estetică) semnalăm producțiile de subliteratură în speranța că, totuși, ceva se va îndrepta.

Constantin Stan

---

plastică

Elöd Kocsis și microcosmosul uman

Am mai avut ocazie să scriu acum cîteva luni, chiar în această pagină, despre sculpturile de mici dimensiuni ale lui Elöd Kocsis. Rîndurile de atunci erau rezultatul unor impresii generate de un contact rapid cu acea lume de forme încă în fierbere care este atelierul sculptorului.

Nu aș dori ca în însemnările de față să repet constatările anterioare. Ele erau mai mult o reacție de moment pe marginea unui fenomen asupra căruia actuala expoziție de sculptură a lui **Elöd Kocsis** („Căminul artei", octombrie-noiembrie) ne îndeamnă să reflectăm mai temeinic. În mod generic fenomenul despre care vorbim ar putea fi definit prin resurecția formelor mici, legate de o anume realitate umană, fie ea și de extracție livrescă. În plămădirea acestor forme excelează Elöd Kocsis, despre a cărui expoziție, dacă facem o sinteză, s-a scris, din păcate, puțin. Spun, din păcate, pentru că ea ar fi putut constitui, cred, un bun pretext, dacă nu chiar un prilej de rediscutare, plecîndu-se de la un exemplu concret, a funcției sculpturii mici, a rolului ei într-un context artistic mai larg și într-un moment anume, cînd forțele sculptorilor s-au concentrat asupra conceperii și, în cazul adjudecării comenzii, executării unor lucrări de proporții, menite, nu în puține cazuri, a străjui piețele, parcurile, străzile orașelor, ca și colinele patriei. Nu asistăm oricum, actualmente, la o goană după proporții ; momentul istoric anume, exigențele sale au impus o canalizare a demersului creator către arta monumentală.

Interesul pentru sculptura de mici dimensiuni este determinat de alți factori decît cel pentru sculptura monumentală. Înflorirea sculpturii mici este condiționată de gustul, educația vizuală, exigențele impuse de ambiant și, nu în ultimul caz, de disponibilitatea financiară a publicului. A aduce arta în interiorul locuințelor, nu doar în afara lor — iată o ambiție pe care o au, firește, tot mai puțini artiști. Procesul de socializare al artei a impus, desigur, forma monumentală. El nu a nivelat, în nici un caz, și nici nu ar fi putut, gusturile orientate de grade de cultură și înțelegere diverse, nu a nivelat modul individual de percepere al operei de artă. Dacă în sculptura monumentală, în genere, imaginea omului este o proiecție în macrocosmos, în cea de mici dimensiuni o putem reîntîlni înscrisă într-un microcosmos posibil, familiar. În microcosmosul sculpturilor lui Kocsis se pătrunde ca într-un ținut al tensiunii și neliniștii. Sperietorile sale au funcția rituală de a alunga duhurile. Printr-un teritoriu al spaimelor — multe sculpturi au un net caracter polemic, vizînd o tragedie posibilă a umanității amenințată de spectrul lui Ares — cutreieră tutelară și singuratică figura lui Dante urmărit de obsesia Beatricei. „Poezia învingînd umbrele" — s-ar fi putut numi această expoziție a unui artist care nu este doar un modelator de primă mînă ci și un expert al formelor umanizate. Microcosmosul său nu este apropiat.

Grigore Arbore

---

muzică

Un inel mozartian

● Am spune, fără teama de a greși, că în această abia începută stagiune singurul concert care a adus o înfrățire totală în părerile muzicienilor mereu căutători de hibe, a blazaților cronicari, a ascultătorilor mereu plini de speranțe — deci un concert cu adevărat remarcabil — este cel în care **Radu Chișu** a cîntat la Filarmonică acel Concert în Re major pentru oboi (K. 285) de Mozart. O mică operă buffă instrumentală, cu un andante intraductibil, de finețe linear argintată, cu un final amintind acea populară arie „Welche Wonne, welche Lust", din „Răpirea din serai", sugerînd o stare de spirit mai rară la Mozart, veselia (nu veselia aparentă, ci veselia de substrat) — acest concert a rămas în interpretarea lui Radu Chișu ca un inel subțire cu pietre prețioase, înel rostogolit cu vervă și nepăsare de solist, ca de unul „care mai are sute de asemenea bogății", după cum îl definea un confrate. Radu Chișu, un oboist de talie internațională, cîntă rar pe scenele bucureștene ; pe cînd un „serial" de recitaluri la Sala Mică (o singură seară ar asigura acestei săli public cît pentru o duzină de inodore reprezentații), pe cînd un concert la Radio, dar în această stagiune ?

● Din plin se desfășoară între timp cariera solistică a lui **Valentin Gheorghiu.** Patruzeci de ani de activitate artistică au fost pecetluiți cu „Imperialul" beethovenian, Concertul nr. 5 în Mi bemol major, văzut cu „noblețe apolinică", așa cum de altfel ne obișnuise interpretul integralelor beethoveniene, al serilor de trio-uri, de sonate pentru pian și vioară ascultate în ultimii ani. Concertul de la Filarmonică ni l-a prezentat însă pe Valentin Gheorghiu și în chip de compozitor : s-a cîntat Simfonia a II-a, dirijată cîndva de Silvestri în primă audiție, acum revăzută și definitivată de autor ; o lucrare cu teme, combinații ritmice, construcții de lied și rondo, cu aer neoclasic, obținînd tensiuni și gravități deopotrivă.

● Nu mai puțin demn de interes, în acest context, rămîne recitalul pianistei **Carmen Mihalache** la Conservator. Temperamental încă sub influența vîrstei neșlefuite, ea reușește însă efecte de mare preț, datorate unui real talent, și nu e departe de perfecțiunea acelui „inel" al stilului, lucru remarcat în feluritele concursuri internaționale la care a participat.

Semnalăm, de asemenea, recitalul **Cameliei Pavlenco,** recital de pian cuprinzînd un program de anvergură, așteptat ca una din cele mai serioase participări ale tinerei generații la viața muzicală — și care va avea loc astăzi, 11 noiembrie, la Sala Mică.

Grete Tartler

Sensul tradiției:

G. Călinescu și E. Lovinescu

II

În toate epocile confruntările de opinii sfîrșesc, de obicei, într-un ireconciliabil spectaculos, nu într-un acord imbogățit de nuanțe. Părerile se radicalizează pe parcurs în loc să se nuanțeze și însăși adresa polemică ajunge contemporanilor și chiar posterității pentru a clarifica lucrurile printr-o simetrie cu mult prea simplă. Așa s-a întîmplat și cu polemica Lovinescu—Iorga.

Adevărul este însă că Iorga n-a fost un reacționar ireductibil, un adept al închistării naționale, după cum nici Lovinescu n-a fost un denigrator al tradiției și al specificului, un „sincronist" absolut și absurd. Printre altele, Lovinescu a susținut — la rîndul lui și în maniera lui discretă — ideea continuității, căreia i-a dat o interpretare proprie și din care a făcut o caracteristică fundamentală pentru „psihologia (noastră) etnică".

Este în cel mai înalt grad semnificativ faptul că, adversar al lui Iorga și al sămănătorismului, Lovinescu a simțit nevoia să recupereze din punct de vedere estetic talentul unor scriitori ca Sadoveanu și Goga. „Există o literatură română !" — îi va răspunde el fostului sburătorist B. Fundoianu care, într-o furtunoasă prefață, rezerva literaturii române statutul de „colonie" spirituală franceză. „Departe de a păși în pragul Europei cu mîinile goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original că fond și ca formă, ci și cu afirmațiile categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale".

De altfel, poziția lui Lovinescu se modifică pe parcurs din necesități polemice. La începuturile carierei nici nu putea fi calificat drept anti-tradiționalist. După cum nici tînărul Iorga drept anti-modernist, „Paginile de critică" ale acestuia surprinzînd printr-o receptivitate acută în sensul cel mai modern cu putință. La radicalizarea imaginii anti-tradiționaliste a lui Lovinescu a contribuit și opțiunea sa pentru perspectiva sincronică.

Nu înseamnă că Lovinescu a avut întocmai „mentalitatea unui cronicar", cum va considera — depreciativ — Călinescu în „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent". El a făcut și istorie literară propriu-zisă, nemaivorbind de implicațiile pentru literatură ale „Istoriei civilizației române moderne". Scriind istoria civilizației românești, Lovinescu scrie și o istorie a literaturii române din unghi ideologic. Această istorie începe, e drept, abia cu secolul al XIX-lea, mai precis cu '48-ul dar nici literatura noastră nu începe — esteticește vorbind — cu mult mai devreme. Meritul lui Lovinescu — fiindcă există un merit lovinescian chiar și în acest domeniu, pentru el, de retragere și refuz — este de a fi introdus — înaintea lui Călinescu — criteriul estetic în studiul monografic și istoric, de a fi apreciat operele trecutului prin confruntare cu spiritul critic modern.

Tocmai această raportare consecventă îl va fi dus, probabil, la constatarea unei cezuri de ordin estetic între epocile istorice, la ideea incompatibilității actuale a operelor venind dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat. La baza convingerilor lui stă, desigur, experiența literaturii române ; Lovinescu nu va evita însă generalizarea și va ajunge în „Mutația valorilor estetice" la formulări de principiu memorabile în radicalitatea lor.

Cu sugestii primite de la Spengler și T. H. Chamberlain — pe care îi citează, dar de care se și disociază — Lovinescu susține teza „caracterului de unicitate și de ireversibilitate al formulelor estetice" de-a lungul timpului. Fizionomia estetică a unei civilizații ori epoci anumite se refuză cunoașterii sensibile a epocilor următoare. Între noi și cei vechi nu se poate stabili nici o consonanță de sensibilitate. Din punct de vedere estetic, epocile nu comunică realmente între ele : „Oricită ipocrizie s-ar pune în afirmația contrariului, literatura veche nu constituie [...] decît un obiect de studiu, de care fără a o simți și a ne identifica cu ea, ne apropiem pe cale intelectuală, pentru a recunoaște într-însa vestigiile unei civilizații dispărute, ale unei sensibilități risipite, roca purtînd încă urma animalului viu odinioară dar fosilizat acum".

Valorile estetice ale trecutului sînt considerate de Lovinescu în asemenea termeni depreciativi. Combătînd excesele istorismului, el vorbește de școală ca „necropolă" sau „crematoriu al capodoperelor", după cum vorbește de „columbariile istoriei literare". „Odată cu timpul, scrie el, partea vie, palpitul operei de artă se scutură, lăsîndu-i mai mult sau mai puțin numai scheletul". Criticul nu ezită să meargă în această direcție pînă la capăt și să afirme răspicat că, din punct de vederee al sensibilității, „nu există decît literatură modernă".

Acesta fiind cadrul teoretic, aplicațiile la literatura română sînt cît se poate de firești. Cu atît mai mult cu cît decalajul între perioada veche și cea modernă a literaturii noastre este foarte mare, mai mare decît în cazul altor literaturi. Mutația valorilor e izbitoare în literatura română deși intervalul de timp în care se manifestă e foarte îngust. Explicația acestui fapt îi dă prilejul lui Lovinescu să facă o demonstrație de coerență și să racordeze legea mutației valorilor la cea a formației civilizației și culturii române : „...pe cînd în culturile de formație evolutivă dislocările de sensibilitate se fac încet, în civilizațiile de formație revoluționară, cum e a noastră, dislocările se fac brusc în toate domeniile ; printr-o violentă sincronizare cu formele de artă ale apusului, pentru a ne pune, dintr-odată, pe picior de egalitate, fazele intermediare lente, organice au fost suprimate".

Ipoteza evoluției organice e categoric respinsă de Lovinescu, rațiunea adîncă a formației revoluționare a culturii și societății românești fiind — ne amintim concluzia citată deja din „Istoria civilizației..." — absența unei baze inițiale solide, a unei tradiții cu adevărat eficiente. Cum se vede, pe o cale ocolită și cu nuanțe suplimentare, ne întoarcem la negarea tradiției.

Într-adevăr, după Lovinescu, „poezia română de dinainte de Eminescu nu există ca valoare actuală, ci numai ca valoare istorică raportată la momentul ei de producere". Dintre puținii poeți menționați totuși în discuție, Alecsandri e caracterizat prin „mediocritatea sensibilității" și printr-o „expresie poetică depășită". Grigore Alexandrescu este considerat, în monografia din 1910, drept un autentic poet intelectual pentru ca în „Evoluția poeziei lirice", poezia lui să treacă drept „o ideologie exprimată aforistic și prozaic", iar în „Mutația valorilor estetice" să fie taxată ca total „anti-poetică". Lucrurile nu se schimbă esențial nici după Eminescu, despre Coșbuc spunîndu-ni-se că și-a pierdut „în sinul poeziei contemporane orice actualitate". Numele lui Macedonski nici nu este măcar invocat aici iar comentariile anterioare sînt mai degrabă defavorabile. Așa încît singura tradiție poetică viabilă o constituie poezia eminesciană, „prima noastră valoare pozitivă cu adînci rădăcini în sensibilitatea actuală". În ce privește proza, prețuirea arătată inițial de către Lovinescu pentru „Alexandru Lăpușneanu" e menținută și în „Mutația valorilor estetice". Rămîne să credem același lucru și despre romanul lui N. Filimon, nepomenit acum, dar considerat odată o „operă viabilă".

Este probabil necesar să atragem atenția asupra faptului că aprecierile lui Lovinescu nu conduc la ideea unei tradiții cu desăvîrșire absente, ci numai la aceea a absenței unei tradiții viabile. Cu excepțiile amintite, nimic din arsenalul tradițional nu mai poate avea, după el, vreun ecou în prezent. În ultimă instanță, tradiția nu e contestată ca existență, dar ca valoare. Negînd tradiția națională, Lovinescu nu emite o judecată de existență, ci una de valoare. Dar, din păcate, el echivalează valoarea propriu-zisă cu actualitatea. Alunecare de sensuri ce contribuie la coerența sistemului său de gîndire — și chiar de acțiune — dar nu îl face mai puțin vulnerabil.

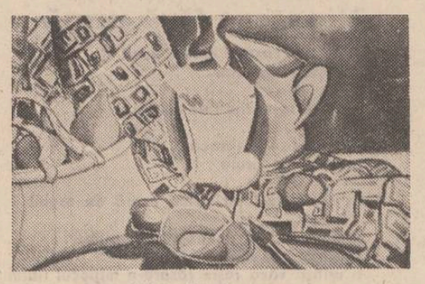

Silvia Panaitescu :
„Natură statică"

Am putea adăuga în sprijinul lui observația că a proba actualitatea unor bunuri ale trecutului înseamnă a le măsura perenitatea, existența transistorică, într-un cuvînt, valoarea. Dar Lovinescu se întrebuințează în a pulveriza ideea de perenitate, respectiv ipoteza selecției tacite a timpului ; pentru el perpetuarea vechilor opere pînă la noi se datorează mai degrabă hazardului decît unor merite îndelung cîntărite. Ceea ce s-a numit „consensul veacurilor" nu e decît fie o iluzie de perspectivă, fie o judecată impusă prin autoritate.

E semnificativă în acest context atitudinea lui Lovinescu față de Caragiale, a cărui actualitate momentană nu o contestă, dar de a cărui perenitate se îndoiește în repetate rînduri. Cauza perisabilității operei caragiliene e găsită în dependența strictă a efectelor ei de condițiile social-istorice care au inspirat-o. Odată cu evoluția însăși a societății românești, situațiile generatoare de comic vor dispare, iar comediile vor fi lipsite de obiect și, implicit, de actualitate : „...opera lui Caragiale e săpată într-un material puțin trainic, pe care timpul a început să-l macine. Lipsită de adîncime, de orice ideologie, de orice suflare generoasă, pesimistă, de o vulgaritate, de altminteri colorată — după ce s-a bucurat de prestigiul unei literaturi prea actuale va rămîne mai tîrziu cu realitatea unei valori mai mult documentare".

În mod surprinzător, criticul pare să nesocotească aici ideea (de sursă kantiano-schopenhauriană) din celebrul articol al lui Maiorescu privitoare la moralitatea intrinsecă a comediilor caragiliene, ca a tuturor producțiilor artistice izbutite. Uitînd o clipă că moralitatea e a privirii care contemplă și nu a obiectului contemplat, el face un reproș din faptul că „în tot teatrul lui Caragiale nu găsim, nu un erou, ci un om cinstit, sau un om moral". Cel care disocia principial — împotriva lui Iorga — esteticul de etic îl acuză pe Caragiale pentru imoralitatea eroilor săi ! Nu-i exclus ca prețuirea acordată de Iorga lui Caragiale pentru totalitatea operei (nu numai pentru „Năpasta") în „Introducerea sintetică" din 1929 (deci, după ce punctul de vedere lovinescian s-a fixat în conștiința publică) să-și aibă mobilul nemărturisit într-o reacție de anexare definitivă a unui teritoriu extrem de important părăsit în chip ciudat de adversar.

Mircea Martin

Urmare din pag. 1

se cere istoricului talent literar." G. Călinescu în singurul citat aliniat de Ileana Vrancea : „Se cade ca istoricul literar să fie mai întîi de toate un istoric general, care numai după oarecare experiență să treacă la istoria literară propriu-zisă." Iorga se ocupă de istoric, G. Călinescu de istoricul literar care e și el, evident, un istoric, nu un istoric propriu-zis. Iorga cere istoricului natură de artist, talent literar G. Călinescu îi cere experiență De fapt și talentul pe care Iorga îl cere istoricului e de un anumit fel. În același articol, **Frumusețea în scrierea istoriei**, Iorga precizează (restituim citatul trunchiat de Ileana Vrancea) : „Numai cît pentru a scrie frumos trebuie talent, și anume talentul special de a scrie lucruri frumoase, talent compus din impresie puternică, din **fantazie** reproductivă, din bogat material lexic și simț pentru sunetul frazei. Nu toată lumea-l are. Cine nu-l posedă, nu poate avea vocație istorică ?" — se întreabă Iorga. „Neapărat că poate", răspunde el. „Fără talent literar, cineva poate fi un mare înțelegător al trecutului și un iubitor pasionat al acestuia, un om cu așa-numitul spirit istoric, spirit de înțelegere relativă și justă a celor ce au fost..." Așadar Iorga admite și istoricul fără talent literar, dacă în schimb are spirit istoric, pătrundere a trecutului. Ce spune G. Călinescu în eseul său din 1947 din care Ileana Vrancea dă un citat trunchiat în altă ordine de idei. Ei bine, după Călinescu esențială în istorie și istoria literară („știință inefabilă") e „sinteza epică" raportarea, într-un scenariu, a accidentalului la universal, intuirea generalului în particular. „Cu cît aspectul textil al narației e mai complex, cu atît opera e mai organică", scrie G. Călinescu, și : „Cine nu știe să nareze, nu-i istoric". Pentru Iorga decisive pentru istoric sînt „talentul, adică impresia puternică, fantazia reproductivă și simțul limbii, darul de a scrie frumos". Pentru G. Călinescu (dar Ileana Vrancea nu mai citează) „nu talent literar propriu-zis se cere istoricului și nici măcar înlăturarea abstracțiilor", adică a noțiunilor, care, dimpotrivă, pot vehicula materiile inerte. Totul e ca acestea din urmă „să se miște".

Trecem la chestiunea subiectivității în istoria literară, unde, conform demonstrației întreprinse de Ileana Vrancea, G. Călinescu trebuie să copieze fidel pe Iorga. „Noi modernii, citează Ileana Vrancea o propoziție fără să ne spună din ce text de Iorga, înțelegem altfel subiectivismul în istorie". Cum înțelege Iorga acest subiectivism vedem din **Prefață la istoriologia umană** (1940) din care Ileana Vrancea dă doar frînturi. Restituim pasajul întreg. „Este un obicei la cercetătorii de amănunte și la sufletele uscate, a căror obiectivitate nu e decît neputința de a fi subiectiv, acela de a considera ca diletantism tot ce se prezintă în alt veșmînt decît al unor simple formule de transmisiune. De la Ranke și Michelet încoace, — acesta din urmă fiind un vizionar, uneori voit, dar nu odată și un ghicitor, cele mai mari opere istorice au în ele și poezia simțirii și poezia stilului. Felul acesta de înfățișare a rezultatelor cercetării e dealtminteri, o necesitate. «Adevărurile istorice» sînt de discernămînt, nu de simplă constatare și reproducere. Pentru a le prinde, se cere tot ce constiința adîncă a limbii, tot ce fantazia creatoare de definiții poate găsi mai fin și mai delicat. A vorbi despre oameni și lucrurile trecutului în vocabularul curent e a greși de la un capăt la altul. Aș fi vrut din partea mea, să am mai mult talent «poetic» pentru a fi mai aproape de adevăr." Deci, încă o dată, Iorga susține în 1940 că marii istorici sînt naturi artistice dotate cu discernămînt, fantezie și putere personală de a exprima.

Ce spune în această chestiune G. Călinescu ? Ileana Vrancea scoate propoziții disparate, le amestecă și răsucește, încît, pentru a ne descurca, trebuie neapărat să mergem singuri la text. Citim astfel în **Tehnica criticii și a istoriei literare** (1939) : „Cînd este vorba de istorie, indeosebi de istoria literară, expresiile care vin mai des și cu emfază în gura istoricului sînt obiectiv și științific. O operă este obiectivă, științifică, alta dimpotrivă este subiectivă, neștiințifică." G. Călinescu nu transcrie aici pe Iorga, care e din 1940. Nici mai departe Iorga nu e vizat, deși pare că ar fi vorba de el : „Cei mai concesivi teoreticieni admit că în expunerea rezultatelor se cere și talent..." „În ce poate consta obiectivitatea în istorie ?" se întreabă în continuare G Călinescu. „În știință ea ar însemna așteptarea ca un număr suficient de experiențe să îndreptățească inducția. În istorie, unde toți recunosc două momente, strîngerea faptelor și interpretarea lor, obiectivitate nu poate însemna decît plecare de la fapte autentice. Rigoriștii însă vorbesc des de subiectivitate, de atitudine neștiințifică cu privire la interpretare. Deci se pune întrebarea : obiectivitatea și subiectivitatea, admițînd că cercetătorul n-are intenții neoneste și pornește de la fapte autentice, este numai o chestiune de știință ori de neștiință ? Răspunsul este acesta : **În afară de autenticitate și onestitate, noțiunea obiectivității n-are nici un sens.** Orice interpretare istorică este în chip necesar subiectivă."

Alte lămuriri, deosebite de opinia lui Iorga, citim într-un pasaj din **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică** din care Ileana Vrancea dă numai ultima parte : „Se înlătură cu desăvîrșire pentru o minte analitică pretenția că istoria redă faptul «așa cum este el», adică

Silvia Panaitescu :
„Peisaj din Dobrogea"

cum a fost. Istoria este în înțeles filozofic «subiectivă» întrucît obiectul ei se constituie ca atare numai după ce subiectul s-a infiltrat în el și l-a declarat obiect. Faptul istoric nu se impune cu necesitate, ci printr-un act de libertate a spiritului nostru. Dacă vrem, putem contesta unor elemente calitatea de fapte istorice."

Discuția despre subiectivitate e înlocuită de Ileana Vrancea printr-o discuție asupra faptului istoric unde, nu mai e nevoie să repetăm, Călinescu trebuie să fie tributar lui Iorga. Se scoate, fără să se arate de unde, ideea lui Iorga că „pentru ca faptele să fie istorie, trebuie ca sistemul să intervie", sistemul, adică „stabilirea de raporturi între fapte". Ce a spus Călinescu în această privință ? Ileana Vrancea răsucește din nou citatele, ocolind cu grijă pe cele necesare. În **Tehnica criticii și a istoriei literare**, G. Călinescu se reclama de la gestaltiști : „Cunoaștem, zicea el, în măsura în care recunoaștem o structură, în care organizăm. Sînt mulți aceia care privesc un tablou fără să-l vadă cum trebuie, fiindcă n-au izbutit să delimiteze contururile. Aplicînd această observație gestaltistă în cîmpul mai larg al istoriei, ajungem la încheierea că faptele, ca să devină fenomen istoric au nevoie să fie văzute într-o structură, să capete de la noi un sens." În **Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică** Călinescu nu mai apelează la gestaltism și înlocuiește ideea de structură prin ideea de sistem, ceea ce nu înseamnă că s-a împrumutat din Iorga (de altfel am văzut că Ileana Vrancea nu precizează unde și cînd vorbește Iorga de sistem) : „Este imposibil, scrie Călinescu, ca un istoric să nu aibă pe cale inductivă un anume «sens» al lucrurilor. Nu poți expune materialul în vederea unui sistem, dacă n-ai dinainte sistemul. Nu aduni faptele chimice înainte de a fi definit chimicul. Așadar istoricul trebuie să determine întîi valoarea istorică a faptelor, într-un cuvînt coeficientul de fixitate sugerat de ele. Unde nu e sugestie a universalului nu este nici istorie." De adăugat că analiza noțiunii de fapt istoric il condusese pe Călinescu la recunoașterea subiectivității necesare în istorie încă din **Tehnica criticii și a istoriei literare** : „Acest fapt, scria el acolo, nu există în sine cum există faptul fizic, ci numai ca un punct de vedere. Faptele noastre de acum nu sînt istorice, ci existențiale. Dar orice fapt, oricît de indiferent în sine, introdus într-o structură de un istoric, devine istorie. Istoria este interpretarea însăși, punctul de vedere, nu grupul de fapte, și această interpretare presupune un ochi formator."

Ultima frază este asociată de Ileana Vrancea cu ce spusese Iorga în lecția din 1898 **Cum se scrie istoria** (istoricul adevărat „își înfățișează faptul, îl creează din nou **în sine**, prin **fantazie**"). Și Ileana Vrancea ne lasă să credem că citează din aceiași lecție în care Iorga își explica termenul de fantazie prin reproducere creatoare, deosebită de fantazia romanticilor, cînd în realitate despre aceste lucruri autorul vorbește în lecția **Frumusețea în scrierea istoriei** din 1897. Citatul, omis, era absolut necesar : „Toate silințele istoricului care-și are materialul cernut, coordonat, trebuie să tindă să ne dea această viziune care stă numai în purtarea lui. Atîrnă numai de dînsul. Pentru aceasta-i trebuie fantazie, însă nu fantazia istoricilor romantici care creau ce nu era : sau adăugau și îndreptau ceea ce e permis a se adăuga sau îndrepta, fiindcă aceste lucruri au fost așa și nu altfel. Aceea e fantazia literară, care scoate opera din creierul artistului ca Minerva din creierul lui Joe. Fantazia lui e fantazia reproductivă, creatoare și ea în felu ei, căci din cenușa ei învie o operă moartă. „Se vede limpede că Iorga nu dă credit istoricilor cu fantazie literară care inventează faptele, cum susține trucind textul, Ileana Vrancea, pentru a acuza pe Călinescu că l-a urmat în această direcție. Dimpotrivă, Iorga pune accentul pe „viziunea" istoricului, pe „învierea" faptelor prin fantazia reproductivă (evocare), în vreme ce Călinescu, consideră că esențial e punctul de vedere al istoricului, că faptele devin istorice numai prin introducerea lor într-o structură, sau sistem, într-o „sinteză epică". Mai pe scurt, Iorga este adeptul istoriei ca reproducere, ajutată de fantazie, Călinescu adeptul istoriei literare ca operă de creație critică. Concepțiile sînt asemănătoare, nu identice. Iată de pildă ce obiectează Călinescu lui Croce : „Observarea veche a lui Croce că în istorie faptele sînt înfățișate «așa cum au fost» n-are nici o bază filozofică, fiindcă am văzut că n-avem înainte decît documente, iar ceea ce a fost «este» de fapt prin sistemul epic..."

Găsim la G. Călinescu unii termeni ca **divinație** și **creație** pe care-i folosește și Iorga (în **Spiritul istoric** din 1929, de acesta, creația e identificată cu „acel dar pe care grecii îl numesc **poiesis**"), ceea ce nu înseamnă că trebuie să deducem neapărat o filiație. Călinescu nu a vorbit niciodată de **istoria poiesis**, înțelege, cum am văzut, prin creație, în cazul istoriei literare, sinteza epică, în vreme ce Iorga are în vedere în **Adevăr și greșală în scrierea istoriei**, din 1935, puterea de resuscitare a trecutului, a lumilor dispărute, acea **vis poetica**, putere ce caracterizează în genere pe marii oameni de știință, pe un Darwin sau Humboldt autor de cărți „care nu mor niciodată". În același articol, Iorga se referă la polemica dintre Dessau și Mommsen cu privire la **Historia augusta**, încheind cu propoziția că „rezultatele obținute cu cea mai mare trudă de inteligențele cele mai strălucitoare încă sînt capabile de a fi văzute și din altă latură". G. Călinescu și-a însușit, pretinde Ileana Vrancea nu numai această concluzie, dar și exemplul dat de Iorga prin „referiri aluzive". Este un neadevăr, căci, la locul indicat, Călinescu face distincția între documente și scenariile ridicate pe documente care, ele, cad de obicei sub ochii istoricului. „Poți într-adevăr desface documentele autentice dintr-o construcție veche, zice Călinescu, din dezbaterile parlamentare, de pildă, unde sînt orientate după un plan scenic care nu te satisface și să le folosești din nou după scenariul tău, care nu e mai obiectiv prin aceasta. Istoricul care, aflînd că se bizuise pe o știre falsă, nu mai voia să-și schimbe pagina, verosimilă și așa, avea cap filozofic." Cine poate spune că aici e vorba de **Historia augusta** și de Mommsen ?

Demonstrațiile Ilenei Vrancea se bizuie pe citate compuse din articole diferite, alternate fără ordine cronologică și logică și întrerupte de croșete acolo unde contravin ideilor autoarei, dacă putem vorbi de așa ceva pentru ca faptele să se potrivească la teorii. Adesea trimiterile lipsesc (mai ales cînd vrem să aflăm data textului) sau sînt greșite. Astfel pentru a afla „termenii lui Iorga din 1932" trebuie să ne adresăm unui articol din 1929 ; pentru a afla ce a zis Iorga în 1898 trebuie să citim un articol din 1897. „Pînă la sfîrșitul vieții", Iorga s-ar fi delimitat de istoricii care „tind să demonstreze teze aprioric impuse faptelor". Cînd însă a spus Iorga că faptele nu trebuie să servească tezelor, ci să intre „vii în structura ce se urmărește" ? Ileana Vrancea nu spune și ne dă în continuare un citat din articolul **Frumusețea în scrierea istoriei**, redactat în 1897. Istoricul, zice aici Iorga, ar trebui să scrie de oamenii și faptele trecutului „ca de lucruri văzute și trăite". „E o minune pe care în literatură o face zilnic talentul și entuziasmul pentru subiect". Așa scrie Iorga. „E o misiune...", citează Ileana Vrancea. Și nu e singurul caz în care cuvintele sînt înlocuite.

Între izvoarele sale, Iorga citează doar pe A. L. Schlözer în 1898, autorul unei **Weltgeschichte**, și pe Karl Lamprecht, în 1912, „unul dintre cei mai minunați povestitori și creatori de tipuri istorice care există astăzi". Nici urmă în cele șapte articole citate de Ileana Vrancea din **Generalități cu privire la studiile de istorie** de teoreticienii discutați de G. Călinescu : Rickert, Max Weber, Cysarz, Tröltsch, Dilthey, Gentile, Thyssen, Rothacker, Ortega y Gasset.

Mircea Sântimbreanu

Urmare din pag. I

poarte copiii pe umeri, să le dăruiască, atunci ajung elevi, recreații mari și vacanțe și să-i învețe să viseze frumos în toate nopțile și în toate zilele. Pe fiecare frunză a lui stă scrisă o poveste sau se leagănă un fluture. Mai înalt ca mine cu două păsări (or fi bufnițe ? or fi stigleți ?) cred că-nmoaie tocul citeodată de-a-dreptul în nori (Tot acolo înting și copiii cu degetul ca să ia basmele ce cresc în cer și să le dea bunicilor). Pentru noi, cei cu capul mai aproape de umărul fetelor, lumea începe la primul colț de

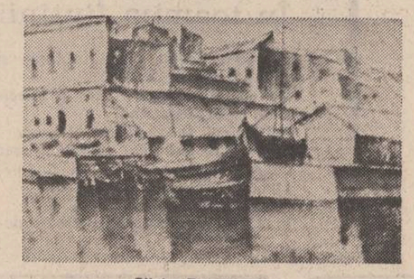

Silvia Panaitescu :
„Siracuza. Portul Mic"

stradă, pentru el, de-abia la al șaselea. S-ar zice, prin urmare, că avem cinci palme de pămînt vrăjit mai mult decît el. Dar stînd să mă gîndesc, m-am întrebat dacă n-are și el, în plus, cinci palme de vrajă, dincolo de pămîntul nostru ? Și astă vară, la Marea Neagră, i-am zis ? mă, ce vezi tu dincolo de pămîntul nostru ? Apă și pești. Nici nu m-așteptam la alt răspuns, fiindcă Mircea și-a potrivit toate clipele libere pe ideea zănatică (și total falsă, zice Băieșu) că e pescar. Pe el, pe Băieșu și pe mine ne trimite Laurentiu Fulga, cînd sîntem la mare, să aducem peste. Ei, care-au crescut la munte, merg cu sculele, eu, crescut între bălți, merg numai pentru descintec. Mircea prinde, uneori, dar numai carași ; de-ar fi fost pescar pe măsura înălțimii lui nu s-ar mai fi găsit azi sturioni la gurile Dunării și balene în Oceanul Înghețat de Nord. Acolo, la mare, pescuim în umbra unei livezi. Tot timpul mîroase a piersici gata să se schimbe-n rachiu, luna verde-și scutură secera peste noi și-n stepă cad puzderii de stele, iar cînd vine furtuna, ne împrietenim cu ea și nicăieri nu e mai frumos pe lume.

În restul anului, și eu și Mircea umblăm cu degetul pe buza paharului propriei noastre vieți, paharul sună, probabil, puțin cam strident, căci aproape de fiecare dată s-aude un glas furios întrebînd din noapte : hei, cine nu s-astîmpără acolo ? cine scîrțîie întruna ?... avem și noi dreptul la puțină liniște, ce dracu !

Noi tăcem și ne schimbăm în meri, la margine de cîmpie, unde stăm să privim cum fulgeră și ascultăm tunetul.

Luceafărul vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (V)

INTRODUCERE

Se cuvin transcrise aici, acum, la începutul celui de-al V-lea reportaj și ciclu de informații despre întreprinderea dîmbovițeană, pentru viitorii beneficiari ai produselor fabricate de **Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu** citeva **cuvinte de laudă**, cuvinte ce se cer adresate atît produselor, **grație calității lor excelente**, cît și oamenilor care fac tot ce le stă în putință ca firma I.A.E.I. să capete zi de zi, ceas de ceas, noi carate ale încrederii beneficiarilor.

Cine a fost măcar pentru cîteva ore reporter în această modernă întreprindere, cine i-a cunoscut pe oamenii ce-și pun mintea și brațele în slujba strălucirii emblemei **I.A.E.I.**, acela va găsi de cuviință că laudele ce se aud adresate produselor se cer adresate deopotrivă oamenilor, muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor de la I.A.E.I. Titu.

De aceea, cred că atunci cînd scrii despre o asemenea întreprindere, cînd vrei să încredințezi literei tipărite lumina sentimentelor pe care le nutrești pentru acest organism economic bine pus la punct în toate sectoarele lui, nu știi ce să lauzi mai întîi : oamenii sau produsele.

Eu, reporterul acelor clipe de toamnă a anului în curs, clipe petrecute în compania **directorului general, inginerul Andrei Costea, a contabilului șef, economistul Voicu Pirvu, a șefului serviciului Desfacere, economistul Liviu Bucur**, sau a **șefului atelierului Proiectări, inginerul Grigore Custin, voi lăuda produsele, acele produse care prin calitățile lor fac cinste firmei pe care o poartă incrustată pe ele : I.A.E.I.**

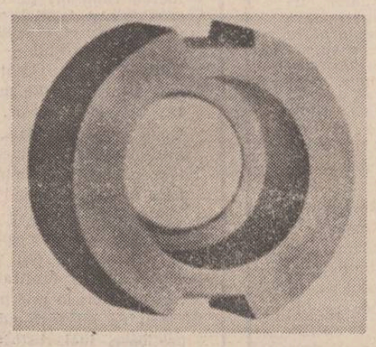

APARATAJ DE INSTALAȚII

Sigur, cei care nu sînt familiarizați cu termeni tehnici, cu cifre și cu ceea ce în mod curent aici, în întreprindere, se numesc **parametri sau caracteristici tehnico-funcționale**, vor parcurge cu atenție aceste rînduri, încercînd să afle „acoperirea" în calitate a fiecărei cifre, a fiecărei caracteristici tehnico-funcționale.

Cert este că **aparatajul electric de instalații fabricat de I.A.E.I. Titu** probează calități excelente în folosire și în manevrabilitate etc.

„Toate gîndurile acestor oameni minunați cu care lucrăm, îmi spunea **directorul general al I.A.E.I. Titu, inginerul Andrei Costea**, toată inventivitatea lor, toate aptitudinile și preocupările lor creatoare, toată capacitatea lor de a zămisli noi și noi produse se materializează, în ultimă instanță, în calitatea produselor care iau drumul beneficiarilor".

Într-adevăr, cuvinte frumoase, spuse de un conducător de întreprindere, atît la adresa oamenilor din subordine cît și a produselor pe care aceștia le fabrică.

Cuvinte frumoase, care pot fi o frumoasă introducere a următorului capitol, capitol brodat cu cifre, cu parametri tehnico-funcționali.

ÎNTRERUPĂTOARE ȘI COMUTATOARE

● Unul din capitolele aparatajului de instalații este acela al **întrerupătoarelor și comutatoarelor.**

● Se utilizează la stabilirea și întreruperea circuitelor în instalațiile electrice interioare.

Iată cîteva caracteristici tehnice :

● **O construcție modernă**
● **O eleganță sobră**
● **Durată de folosire mare**
● **O bună securitate în funcționare**
● **Tensiune nominală — 250 v c.a.**
● **Intensitate nominală — 10 A**
● **Anduranță mecanică și electrică — 100 000 manevre.**

Toate acestea recomandă **comutatoarele și întrerupătoarele de instalații fabricate de I.A.E.I. Titu**, inginerul Andrei Costea, toată inventivitatea lor, toate aptitudinile și preocupările lor creatoare, toată capacitatea lor de a zămisli noi și noi produse se materializează, în ultimă instanță, în calitatea produselor care iau drumul beneficiarilor".

Într-adevăr, cuvinte frumoase, spuse de un conducător de întreprindere, atît la adresa oamenilor din subordine cît și a produselor pe care aceștia le fabrică.

Cuvinte frumoase, care pot fi o frumoasă introducere a următorului capitol, capitol brodat cu cifre, cu parametri tehnico-funcționali.

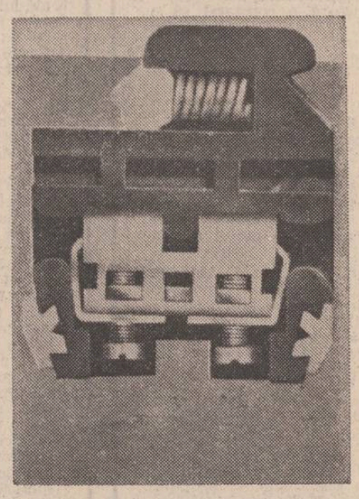

Titu drept unul dintre cele mai bune aparataje de acest gen din țară.

ÎNTRERUPĂTOARE ȘI COMUTATOARE CU RAMĂ

● „Noul" în capitolul comutatoarelor și al întrerupătoarelor îl constituie **întrerupătoarele și comutatoarele cu ramă.**

● Este o variantă modernă ; se folosesc în orice instalații, de la uzul casnic pînă la cel industrial.

● Se execută în variantele :
● **Normal**
● **Export normal**
● **T.H.A. III**

Se folosesc numai în curent alternativ

COMUTATOARE PENTRU APARATE ELECTROCASNICE

● Se folosesc la comutarea circuitelor electrice ale aparatelor electrocasnice, în vederea unei funcționalități bune la temperaturi înalte.

La cererea dumneavoastră, a beneficiarilor, se pot executa de către I.A.E.I. Titu în următoarele variante :

● **Comutator pentru aparate electrocasnice cu 4 poziții**
● **Comutator pentru aparate electrocasnice cu 5 poziții**
● **Caracteristicile tehnice : tensiunea nominală — 380 V c.a. ; intensitatea nominală — 10 A la 380 V și 16 A la 250 V ; rezistența mecanică și electrică la 250 V — 100 000 manevrări ; durata de conectare 100% și frecvența de conectare — 30 manevre/oră, toate le recomandă drept excelente. Fapt ce mă face pe mine, reporter și martor al fabricării cîtorva exemplare din ele, să vi le recomand cu plăcere.**

Reporter

atelier literar
poșta redacției

ROMEO POPESCU : Amîndouă schițele, scrise relativ curat, rămîn, finalmente, fără înțeles, nerezolvate.

A. ALBU : Cam bateți pasul pe loc, într-un cerc tematic și metaforic minor, sărac, monoton, lipsit de respirație și idei, alunecînd adesea în sentimentalism dulceag etc. Se simte lipsa lecturii și a studiului. Întrebarea nu prea are rost, dacă ne amintim de străvechiul „de gustibus"... Sigur că subiectivitatea gusturilor a existat și există și nu vedem ce ar putea interveni (și, la urma urmei, de ce ?...) pentru a o face să dispară.

CRISTIAN PRAID : Deocamdată, sînt doar niște simple crochiuri, stăpînite de observația de bun simț (uneori, chiar de locul comun) citeodată, ușor spirituale și lirice, în general îngrijite și cursive. Condeiul n-are încă destulă siguranță și îndeminare (adică, probabil, experiență). Să vedem ce mai urmează.

O. VLAD : Versificări cuminți, ușor desuete (uneori, cam poticnite și zgrunțuroase), atestînd însă un potențial liric cert, care se cere pus în valoare cu mai multă ambiție și energie (mai ales prin lărgirea orizontului de cultură și meditație). Ceva mai bine, în „Toamnă", „Plecare", „Sub zodie străină". Vă mulțumim pentru prietenească invitație ; deocamdată, însă, din păcate, nu-i putem da curs.

ION NEL : Povestirea e interesantă și destul de bine scrisă, dar ne-a lăsat impresia de a mai fi citit cîndva ceva similar. Vreți să ne spuneți unde și cu ce ocazie ?

L. MARCU : După atîta tăcere, ne așteptam la progrese mai mari, la o creștere mai marcată a exigenței de sine, la dispariția verbiajului parazitar („vorbele goale"), la o decantare mai severă și mai profundă, la o creștere a substanței nobile, a tensiunii lirice etc. Sînt, desigur, și pagini meritorii („Generație", „Copilărie", „Sărbătoare" „Doi" (V), „Decor", „Speranța") dar nu la înălțimea promisiunilor de odinioară.

NARCISA DIAC : Sînt bune semne de lirism în paginile trimise („La cimp", „Ecoul chemării", „Îmbrățișare", „Dorința de a rosti adevărul"). E vorba, se pare, de încercări de început, rezultate ale unui flux încă tulbure, torențial, care an-

trenează și mult mîl verbios, de o fază în care condeiul n-are încă destulă experiență și putere a decantării, selectivitate și spirit critic, pricepere în strunirea cuvîntului. Să sperăm că aceste însușiri (indispensabile !) se vor ivi cu timpul, confirmînd promisiunile preliminare.

L.C. ADRIANA : Acuzațiile pe care le formulați sînt tot atît de grave pe cît de vagi și indoielnice sînt indiciile și argumentele furnizate. Un plagiat se demonstrează prin punerea pe două coloane paralele („modelul" și „copia") a cazului incriminat. În lipsa unei asemenea demonstrații concludente, acuzațiile dv. rămîn neîntemeiate și răuvoitoare. Deci, așteptăm „probele".

R.L.A. : Nu lipsește o anumită undă lirică, dar lipsește un ritm interior, tensiunea, „nervul", astfel că vorbele se înșiră într-un discurs fără relief și modulație, prelungit, monoton.

A. NACHE : Se poate remarca o îmbucurătoare creștere a siguranței și rigorii în expresie, care e mai sobră, mai stilizată, mai densă (mergînd, însă, uneori pînă la un laconism telegrafic, pînă la sterilitate și ermetism — primejdii care nu trebuiesc subestimate !). Ne-au plăcut (dintr-un buchet tematic care pare să fie și el mai divers și mai larg) : „Tinerețe", „Miraculum", „Starea vremii", „Herbar", „Crepuscul", „Diminează".

Mihail Ionescu, Constantin Bontea (partial indescifrabil), **Elena D., Nicolae Rimbu, Sidon Naana, V.N.Z., Daniel Niculescu, Mihai Niculescu, Saul Beloia, Laurențiu Drăgoi Baroma, Ecaterina Dumitrache, Doina Secul, N. Ștefanide, M.S.I., Natalia Nicuță, A.C.C., Septimiu Milcovia, M.A. — Brașov, Diana Moszes, Dinboian, Daniel M. Tevanian, Ioan Savelciuc, Ladislau Daradics, Liliana Sicora, Alic Vrancea, Antoniu Deladunăre, Christian D. Drăniceanu, Lopotencu Taraleu, Nicolae Nicolae, Liliana Ciornei, Maria Dobromir, Mariana Nicolae, Elvir Marian, Lucian Scurtu, Nicu Zărnescu, Flavi Savnicub, Valentin Ștefan, Marin Ungureanu, Mircea Diaconu, Ștefan Vergu, Alin Argeșeanu, Sofiana Dima Rimniceanu, Silvian Floarea, Elena Dumitru, Daniel Mladin, C. Lungu, Elena Mihulecea** (ceva, în „Sărbătoare"), **Dan Eugen Mănăstireanu, Ioan Bîndilă, Grigore Pinzaru, Ionel Gidioi, Hanibal Stancu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Postbelică

Un nou film, o piesă de teatru,
dospesc salamandre în vatră,
dar mîna ta-i caldă și bună,
aplauze răsună.
Ajunși într-o lume ciudată
în care nici ciinii nu latră,
învăț limbi străine, străine
de vocea scăzută din mine.
Doar corbul, o pasăre rară
pătrunde cu ciocu-i de navă
în camera noastră albastră,
mușcată de albul din glastră.
Și-și strigă acel „Nevermore",
corb o fi sau cocor ?
Lumea mai doarme pe săbii,
în cer plutesc putrede vrăbii,
viitor neclădit de noi încă
pe piatră curată, pe stîncă.
sub cer limpezit ca o apă
în care iubirea să-nceapă.

BORIS MARIAN

Doi

Tu nu aluneci vreodată pe apa
aducerii-aminte
— eu stau ghemuită-ntr-o noapte
cu pojarul stelelor stins peste mine
Tu treci ca o pasăre mare
— eu încă alerg într-o zi
cu tălpile ude pe-asfaltul fierbinte
uimindu-te
Dar tu mergi și, iată,
în urma ta vin
supusă și dulce
firavă femeie în lanul galben de grîu

LIANA MARCU

Tinerețe

Ce moale covorul de frunze
Patul lor verde-n
Răcoarea și nepăsarea
Tălpilor umede
Apa luminoasă și largă
Se întîlnește odată
Pînă atunci ne ținem
De capul atitor izvoare subțiri
Bezna se îneacă-n fruntile lor
De argint
Și-n stropii grăbiți să pătrundă
Bluza albastră și groasă...

ANGELA NACHE

Desene de Dinu Petrescu

Joc de măști

Hai să jucăm jocul de măști
Uită-ți gîndurile zilnice
pentru un ceas
Lasă-ți pe pămînt elegantele haine
și pune-ți veșminte caraghioase
blană de urs blană de lup
măști de sfoară măști de cîrpe colorate
păr de lînă de mătase de porumb

Să jucăm în jurul focului noaptea
în ritmul nebunelor tobe
douăsprezece zile în iarnă
în Hațeg în Vrancea în Neamț
scormoniți de bucurii ancestrale

O zi la anul o zi la anul
strigarea peste sat
feciorii-ncep să strige

jocul de măști jocul de măști
în zăpadă
jucăm

PETRE CERNAT

Întunericul

Cine nu m-a cunoscut pînă acum
nu mă va mai cunoaște
Se strecoară trecutul în zaua zilei de mîine
amintirile vin ca două animale cuminți
așezîndu-se sub hieroglifele frunții
Simt curgînd spre mine întunericul luminii
așa spuneam cînd nevăzutele mele dorinți
mă recompuneau abstract în lucruri idoli
cine nu m-a iubit pînă acum
nu mă va mai iubi
eu umbresc cu partea obosită a adevărului
iluzia clocindu-și oul de cucuvea
Ca într-o naștere revin în memorie
fără să aștept nimic
în fotografia unei măști de carnaval —
începutul derizoriu al visurilor

LUCIA MORARU

Coborînd

Lucram numai ziua
în camera mea de la marginea orașului,
pe dealul salcîmilor, unde începe cerul.
De zece ani trăiam cu promisiuni
și îmi scriam poemele într-o limbă suavă
pe care o vorbeam numai eu.
De zece ani se investeau în mine speranțe
dar morile mele de vint
refuzau să se învîrtească
într-un aer deja respirat.

Toate astea pînă-ntr-o noapte
cînd n-am mai putut să adorm
și-am auzit, dintr-odată, orașele căzute ale Sumerului
călătorind spre centrul pămîntului,
pașii războinicilor de pretutindeni
tropăind pe acoperișul de tablă,
fosnetul săgeților care nu și-au atins niciodată ținta
adulmecînd prin aerul lumii un vînt pe potrivă ;
cînd am văzut înflorescența porumbeilor
suspendată deasupra orașelor
încercînd zadarnic să-și facă cuib
pe automobilele-n mers ;
și-am văzut palmieri de cenușe
destrămîndu-se lent pe umerii îndrăgostiților
și buzele lor ca o floare strivită
în acvariul cețos al măștii de gaze.
Toate astea într-o singură noapte
în care am scris primul meu poem disperat
și am coborît în fugă dealul salcîmilor
la ora cînd ceilalți trubaduri fără somn
urlau la ferestrele iubitelor
buletine de știri.

NELU STANCIU

Consecvențe călinesciene

Urmare din pag. 1

prețuiește altceva în Eminescu și n-a venit încă curajosul și abilul critic care să sprijine restul... 44 de ani au trecut de la moartea poetului și afară de d. Ibrăileanu și Tudor Vianu nimeni nu a îndrăznit să-și dea o opinie critică asupra operei, așa cum atîția și-au dat-o despre Ilarie Voronca sau Fundoianu, poeți moderniști. „Împotriva admirației oarbe și a prejudecăților false la fel de primejdioase ca și ignoranța se va ridica vocea criticului spre o mai dreaptă cinstire și cunoaștere a poeziei eminesciene. Zece ani mai tîrziu, analizînd „intrarea sa în luptă" el va avea aceleași opinii : „....N. Iorga, singurul om de cultură care s-a bizuit totdeauna pe clasicitatea noastră. „Criticii" nu se ocupau decît de prezent, și încă și acum critică literară și cronică literară sînt termeni sinonimi. Ce părere are critica noastră mai veche despre Eminescu, despre Alecsandri..., despre Caragiale etc. ? Nici una, absolut nici una".

Încercarea de a crea un portret moral, o biografie a poetului, s-a lovit de legenda patetică și romantată a desconsiderării poetului-victimă a societății, legendă susținută de stilul bombastic al lui Vlahuță sau Hasdeu, alimentat — cum observa Călinescu — de „inimiciția acestora împotriva lui Titu Maiorescu. Analizînd obiectiv situația, fără a încerca să „înflorească", criticul conchide : „Mizeria lui Eminescu, ca efect al inconștienței societății, este o legendă... Încă de la început Maiorescu se interesează de Eminescu și-i trimite, ca ministru al Instrucției, o sumă importantă de bani spre a-și da doctoratul. ....Ferindu-l de ridicol pe poet, analiza motivează mult mai profund existența tragică a acestuia. Mai tîrziu, în plin proletcultism, Călinescu va spune aceleași lucruri dar cu alte cuvinte : „Dar nici a insista patetic asupra «mizeriei" nu-i științific. Procedînd astfel minimalizăm analiza istorică a deficiențelor societății vechi. Eminescu a primit foarte tînăr ajutoare pentru studii de la Junimea...".

De-abia scăpat de „eminescologi" criticul are de înfruntat o altă primejdie : „aportul" medicilor psihiatri ce încearcă să-și facă o clientelă din operele literare — vulgarizatori jalnici atît ai literaturii cît și ai metodei psihanalitice de la care se revendică : „Freud e un mare literat, un om de o pătrundere excepțională, un Paganini al subconștientului. Vioara lui e construită după legi fizice și minuirea ei se face cu respectarea legilor fizice. Dar în degetele groase ale altuia e numai o cutie de lemn. „Cartea dr. Vlad este culmea acestor încercări pe care Călinescu le analizează nu scandalizat de terminologie — el însuși va mărturisi în 1946 (nota bene) : „D. Mircea Eliade a comentat și el unele opinii ale mele, adoptînd unele și respingînd altele și eu însumi m-am moderat în cursul redactării volumelor de un limbaj cam prea disgrațios freudist". — ci de obtuzitatea jignitoare a autorului. Cartea nu e respinsă principial ci în urma unei strînse demonstrații pe chiar terenul doctorului, încheiată nu fără o maliție tipică deja : „din ipotezele lui Freud trebuie să fie dotat cu o inteligență fină ca un ac de purice. Nu este cazul d-lui dr. C. Vlad".

Dar, vorba cronicarului : „cum să tîmplă purure omului de n-are odihnă, că bine de unii nu să mintuia, alții veniia asupra lui" : o altă primejdie se ivește — „Eminescu devine, ca și Dante, o victimă, fiecare căutînd să cadă în el altceva, de dragul ineditului și din emulație universitară". Două sînt, după Călinescu, „tendințele reprobabile ale studiilor eminesciene : una căutătoare de izvoare — pentru care poezia e o haină de petice și critica o expertiză a furturilor — și alta după care poezia este o criptografie densă. Duse prea departe, ele se transformă în cabală și magie neagră, și fac din Eminescu un odios scamator". Acest tip de excese pot fi însă combătute cu ajutorul „bunului-simț", ele provenind dintr-un zel bine intenționat și fără nota de agresivitate a istoricilor literari „eminescologi".

Chiar pătimașe sau violente, problemele polemice din jurul lui Eminescu nu depășeau însă pînă atunci sfera strict literară, dar, cu brutalitate, în preajma războiului Istoria pătrunde în „turnul de fildeș" al criticului. Și în această împrejurare Călinescu se dovedește a fi același spirit lucid și combativ : „Dar mai este o aberație care ar trebui cît mai curînd vindecată. Eminescu e un poet mare și un mare polemist. A-l admira pentru forma acestor idei, nu înseamnă a-l urma, și mai ales a-l deforma. Eminescu slujește azi celor mai mulți ca ferment de agitațiune și intoleranță. Cu Eminescu se face azi nu literatură, ci politică. Iată ce înseamnă a caricaturiza".

După război criticul aderă la noile realități sociale și își asumă cu gravitate programul teoretic marxist. Sîntem în anii perioadei numite (insuficient, cum susține pe bună dreptate M. Ungheanu) „proletcultism", ale cărei ape tulburi au acoperit multe probleme literare, parte din ele nelimpezite suficient nici pînă astăzi. Una dintre ele, menținută cu abilitate, uneori ca o justificare a greșelilor criticului de rînd — este ideea profesării de către Călinescu a „proletcultismului". Dar orice cititor de bună credință al antologiei ieșene va ajunge la descoperirea, firească, a strategiei călinesciene de adaptare a mijloacelor de **luptă** la necesitatea epocii, în scopul declarat al salvgardării tezaurului eminescian. Ceea ce pentru alții a fost un scop „în sine", pentru Călinescu a fost o modalitate de acțiune, singura realistă. Să examinăm, însă, mai îndeaproape afirmațiile criticului din acea perioadă : Primul articol (1945) —„Poetul trebuie citit ca poet... Așa credea el și putea să greșească, dar era om și avea dreptul să aibă dreptățile și erorile lui... Căci dacă ar fi să folosim și noi umbrele în cauzele noastre civice, Eminescu este mai degrabă poetul problemelor de azi". — al doilea articol (1946) : „astăzi unii îl trec sub tăcere, sub cuvînt că ideile lui sunt șovine și reacționare... Căci Eminescu, e un poet mare și ca atare venerat. Toată lumea are la îndemînă opera lui Eminescu, aceasta nu poate fi epurată". „Un poet se slujește de metafore și mituri. Eminescu, și biografic, și critic, poate sluji ca școală de idei democratice, fără a cita poeziile lui cele mai proletariene în fond, dar mai slabe... La comemorarea de la Academie s-a zis că Hristo Botev e un poet al morții. Deci ca și Eminescu. Ce marxist-leninist va susține că omul nu moare ?" (1949) și lista ar putea continua. Așadar nu mai era vorba de exegeză sau finețe a interpretării, ci de însăși supraviețuirea poeziei eminesciene. Și pentru aceasta Călinescu nu precupețește nici un efort, de la argumentele puerile („Nimeni nu va acuza microscopul că nu e realist, că se depărtează de viață") pînă la citarea lui Lenin (Trebuie să visăm). După încercări repetate de a-și republica marile opere de exegeză eminesciană, Călinescu face un ultim demers într-un articol din „Contemporanul" (1959) în care supralicitează latura critică a operei poetului. În același an însă scrie : „Desigur, nu astfel se cuvine a reevalua opera eminesciană. Trebuie să mergem de-a dreptul la marile poezii".

Pînă în 1963 Călinescu se ocupă în studiile sale **(Eminescu, făuritor al limbii literare, Despre măiestrie și metaforă)** de aspectele „imanente" ale „analizei de text". Din același an (1963) datează și o netă apărare a lui Titu Maiorescu, legată de influența acestuia asupra lui Eminescu și Caragiale **(Eminescu și contemporanii săi).** Ultimele studii eminesciene readuc problematica din tinerețe a criticului (pornind de la „chestiunea pesimismului eminescian" el scria încă din 1931 că nu „optimismul" se cere dovedit ci „vitalitatea sufletească a lui Eminescu"), îmbogățite însă de concepțiile materialist dialectice în abordarea specificului estetic. „Proletcultismul" călinescian e deci o falsă problemă sau una tendențioasă, ce nu poate influența asupra receptării operei sale critice. Căci, dacă Eminescu este azi pentru noi marele poet național și universal, aceasta se datorează în primul rînd luptei lui G. Călinescu. Iar dacă între studiul de sinteză din 1943 **(M. Eminescu,** prefață la **Poezii** ed. G. Călinescu) și cel din 1964 **(M. Eminescu, poet național,** republicat ca parte finală a capitolului **Mihai Eminescu** din **Istoria literaturii române)** diferența de valoare este în favoarea celui din urmă, aceasta se datorește înaltei înțelegeri a spiritului esteticii marxiste de către G. Călinescu, premergător al multor direcții ale criticii actuale.

*) **G. Călinescu, Mihai Eminescu (studii și articole), Ediție îngrijită de Maria și Constantin Teodorovici, Editura „Junimea", Iași, 1978.**

Editura „Eminescu" anunță că ultimul termen de predare a manuscriselor pentru cea de a treia ediție a concursului de debut în volum, va fi 30 decembrie 1978.

Manuscrisele se vor trimite pe adresa : Editura „Eminescu" — Casa Scinteii — Piața Scînteii nr. 1, sectorul I. București — 71341.

din poezia austriacă

Tălmăciri de Maria Banuș

KURT KLINGER

Pregătiri pentru dragoste

Mai intîi trebuie să dezgropi un copăcel,
cel mai bine într-un parc public pustiu,
il iei pe umăr
și il duci, neobservat, prin oraș —
desigur trebuie să fie o zi calmă și fără vînt
pentru ca tichia fermecată să nu-și ia zborul,
Apoi în mijlocul Pieței Esedra
dai de o parte asfaltul. Sădește-l —
pe insulița miinilor tale ce fac nevăzute semne
cu descintece-ncete — în pămîntul orașului veșnic.
Mașinile se ridică de la pămînt
și zboară în jurul lui —
n-o să pățească nimic, glia-l păzește.
Dacă-l uzi îmbelșugat din izvorul vestalei,
el crește mai înalt ca tine
și seara, cînd îți aștepți iubita,
e plin de cuiburi de păsări în fiece ram.

Firește, trebuie să fii acolo înaintea ei,
să-mpodobești pomul cu ghirlande
și inimi de-argint,
cu clopoței și fructe pictate.
cu lampioane, lănțuge, inele,
ceasornice licăritoare.
Proptește o scară de el
și instalează-i în vîrf un tranzistor —
e nevoie de multă muzică
atunci cînd doar ochii vorbesc.
Apoi ea sosește, așa cum te așteptai,
se reazemă de copac
și spune : Nu, nu aici, te rog, e neapărat nevoie ?
Dar după aceea se-ntinde alături de tine
pe legănatele ramuri —
este cel mai tăcut, cel mai singuratec
loc de pe lume,
într-un oraș împresurat de lumini —
giuvaeruri de-argint și lampioane
și mere pictate și ele se leagănă și clopoței
sună atinși de degete tremurătoare,
care cu lănțuge și ceasuri se joacă.
Simțiți acum că pomul crește tot mai înalt
și mai înalt,
pînă cînd norul coroanei lui ce vă acoperă
întrece cupole, palate, iar voi prindeți puteri,
atunci cînd buzele v-au ostenit,
cu răsină și semințe de pin.
Dimineața iei copacul și-l duci,
cît nu-i încă veșted,
înapoi în parc — deghizat în grădinar maur —
și prinzi de el o placă pe care stă scris un nume
ce ți-a venit într-o clipă suprem fericită :
Ravenala madagascariensis —
copac al călătorilor... deși el,
cînd îți scoți fermecata tichie
arată iar ca un neștiutor copăcel numit tisă.

JEANNIE EBNER

Fulgi

Profesorul cel rău, de muzică,
a instalat un metronom
în mijlocul pădurii.
De atunci privighetoarea tace,
ea care mi-a îndulcit, cu dorul ei,
aprinsele nopți.
Dar nimic nu mă poate împiedica
să merg pe lumină
și să adun o mină de fulgi.

ALFRED GESSWEIN

Înregistrat

cînd te-au prins
registraturile
ai căzut pradă oficiilor
labirintelor dedalice
ghișeelor nesfîrșite
induratul lor cnipie chipuri poartă
chipuri de ploi de gheață
făcute din noiembrie
hranite cu praf
de hîrtie-a matricolelor
cu spaimă
schimbare a pielii tale
a părului
a oaselor tale

ești dat în arendă
curăușilor cimitirelor
avocaților pulberii
ai măsura pe creștet
semnul la ureche
porți samarul
stigmatul pe spate

semnalmentele tale
un baston
o pereche de ochelari
o aluniță pe șold
ochii-s albaștri
numărul tău e
șaptezecișiunuzerocinci
ești înregistrat

DORIS MÜHRINGER

Lingă mine

Lingă mine.
Ce respiră ?
Un om.
Inaccesibil.

Dar cald ceva cald mă atinge
bun e mirosul a tot ce trăiește
(de-ar fi chiar o jivină !)
căci zadarnic
zadarnică-i orice atingere
pe cealaltă lume

★

Ia-ți, frate, tristețea
un pumn de tristețe,
sufl-o deasupra mării —

Ia-ți veselia, frate,
un pumn de veselie,
trimete-o pe urmele ei

În fața casei tale așează-te.
Sori și luni vor răsări și vor apune.
Trebuie să-nduri și asta o vreme.
Apoi vei pleca.

Rădăcinile istorice ale culturii socialiste

Urmare din pag. I

liste față de problema națională face parte, așadar, *și din sfera istoriei culturii.* Interferențele teoretice și practice de acest fel au contribuit la importante clarificări ideologice, pe care nu le-am ilustra decît cu viile controverse provocate de concepția asupra „autonomiei culturale-teritoriale". Nu este locul să dezbatem aici, în legătură cu mișcarea socialistă, problema receptării unor influențe din străinătate, decît doar spre a menționa ca pe o dată de istoria culturii.

Desigur că din punct de vedere metodologic, domeniul cel mai reprezentativ al manifestării concrete a elementelor de cultură socialistă îl constituie acela al *atitudinii adoptate față de problemele culturii,* al prezenței active a mișcării socialiste în dezbaterile literare, artistice, științifice, filosofice a epocii de la finele secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea. Cîmpul explorărilor documentare, al celor *interdisciplinare,* este nelimitat, iar rezultatele se întrevăd a fi deosebit de promițătoare.

Avem pînă acum o serie de lucrări fundamentale, monografice în această privință, iar eforturile noastre continuă convergent, pe multiplele laturi ale problemei, vizînd — în perspectivă totuși nu prea îndepărtată — elaborarea unor sinteze *cuprinzătoare* și *nuanțate,* atît asupra ansamblului acestei problematici, cît și a componentelor sale. Din punctul de vedere al istoriei culturii românești și al contribuției ei la tezaurul culturii universale, avem încă de stăruit asupra unor priorități cum ar fi rolul gîndirii socialiste românești în elaborarea esteticii marxiste, după cum considerăm că, de asemenea, nu am tras încă toate concluziile din larga înșiruire pe care au exercitat-o ideile socialiste asupra unui număr impresionant de oameni de cultură români din trecut. Unitatea culturii noastre naționale nu a scăpat atenției în dezbaterea problemelor culturale de către mișcarea socialistă. Era subliniat în primul rînd *rolul literaturii* în conștientizarea unității naționale. În această privință e suficient, credem, să ne referim la aderența deosebită a poeziei lui Eminescu și Coșbuc în rîndurile mișcării muncitorești, la circulația pe ambele versante ale Carpaților, atît a capodoperelor literaturii române în ansamblul ei, cît și a creației unor scriitori sau poeți socialiști, ca T. Neculuță ș.a.

Un capitol important, esențial, al istoriei culturii, este acela al *presei.* Bogăția remarcabilă a tradițiilor noastre în domeniul presei socialiste este permanent aprofundată atît pentru interesul reflectării în paginile acestei prese, a mișcării muncitorești și socialiste, cît și pentru acela al manifestărilor atît de diversificate, de înaltă ținută civică, vizînd istoria propriu-zisă a presei. La rîndul ei, presa socialistă a constituit mijlocul principal prin care s-a afirmat poziția mișcării socialiste față de problemele culturii (exemplul „Contemporanului" fiind cel mai elocvent în acest sens). Dar presa socialistă a fost și tribuna principală a afirmării mișcării muncitorești și socialiste în sprijinul luptei întregului nostru popor pentru libertate, unitate, independență și suveranitate, pentru drepturile naționale în domeniul culturii. „Dacia Viitoare", „Emanciparea", „Adevărul" („glasul Poporului"), „România Muncitoare", lucrările lui C. D. Gherea, M. Gh. Bujor etc. — sînt numai cîteva dintre expresiile concentrate ale sprijinului activ, militant, amintit.

Relevarea, în amploarea și profunzimea necesară, cuvenită, a rolului elementelor culturii socialiste în istoria noastră modernă, nu forțează cîtuși de puțin realitatea istorică, nu supraîncălzește schema despre cele „două culturi" în cadrul societăților bazate pe exploatare, căci, evident, elementele de cultură socialistă nu erau nici pe departe, nu puteau fi în mod obiectiv, predominante în ansamblul culturii noastre moderne. Înțelegerea concret-istorică a acestui adevăr contribuie cu atît mai mult la relevarea aportului pe care acești germeni de cultură socialistă l-au avut în desăvîrșirea fizionomiei culturale unitare a românilor.

După cum se știe, o parte însemnată a mișcării noastre muncitorești și socialiste s-a desfășurat în teritoriile aflate sub dominație străină. Nu este cazul să trecem sub tăcere adevărul că timp destul de îndelungat, ținînd seama de politica națională practicată de opresori, dar și de unele realități de ordin național ale mișcării muncitorești, s-a pus însăși problema folosirii limbii române de către muncitorii români, inclusiv în cadrul mișcării. Situația presei socialiste în limba română, din Transilvania, este manifestarea apropape tipică a unei atari situații. *Limba națională* este un element definitoriu al culturii naționale, al unității acesteia, iar afirmarea mișcării muncitorești și socialiste pe tărîmul dreptului la limba națională, ca și însăși utilizarea tot mai profundă a bogatelor resurse și nuanțe ale limbii române pentru exprimarea în această limbă a tezaurului ideatic socialist, reprezintă fapte de cultură avînd ample semnificații naționale. Sprijinirea mișcării socialiste din Transilvania cu materialele propagandistice în limba română, reflectarea reciprocă în coloanele presei socialiste a mișcării muncitorești de pe cele două părți ale Carpaților, oferă indicii importante asupra nivelului superior atins de această mișcare în ansamblul ei. Odată cu aceasta se manifestă rolul de excepțională însemnătate al *legăturilor culturale* în conturarea și desăvîrșirea unității culturale a poporului român. Legăturile reciproce ale mișcării muncitorești din toate provinciile românești fac parte integrantă din ansamblul legăturilor amintite. Faimosul Badea Cîrțan este un simbol și în această privință. Embrionul semnificativ, simbolul desăvîrșirii unității politice a poporului român l-a constituit statornicirea din cele mai vechi timpuri și dezvoltarea neîncetată a legăturilor dintre românii din toate ținuturile românești. În *acest* cadru, legăturile amintite au jucat un rol de seamă nu numai pe planul social, al întăririi conștiinței de clasă, ci și în aprofundarea sarcinilor ce reveneau proletariatului român în ansamblu, în lupta pentru desăvîrșirea unității naționale a poporului român ; legăturile amintite nu pot fi confundate — cum s-a făcut uneori — cu legăturile internaționale ce se stabilesc între mișcarea muncitorească din țări diferite.

După desăvîrșirea unității statului național, în 1918, unitatea culturală a poporului român dobîndește nu numai dimensiuni noi ci și un nivel mult superior al formelor de expresie în toate domeniile, fiind vorba de o adevărată „epocă de aur" a spiritualității românești. Ea înglobează, pe un plan superior, radicalizarea luptelor social-politice interne, apărarea în fața pericolului extern, corespondențele acestor puternice frămîntări în domeniul culturii. Lupta maselor conduse de P.C.R. pentru înlăturarea rînduielilor exploatatoare, pentru apărarea patriei, a fost totodată, și o luptă pentru cultura înaintată, democratică, patriotică a acestui popor care, prin definiție, a fost, a rămas și va rămîne națională și profund unitară.

11 NOIEMBRIE 1978

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Ecouri ale prozei românești contemporane

În cunoscuta editură „Maladaia gvardia" a apărut recent, la Moscova, o antologie din povestirea și nuvela noastră contemporană (Rumînskii rasskaz, 1978) menită să ofere cititorului sovietic o imagine corespunzătoare asupra evoluției genului scurt în proza română postbelică. Selecția și alcătuirea îi aparțin lui S. Kostenko, bun cunoscător al literaturii române actuale, semnatar și al prefeței în care își expune criteriile de ordonare și prezentare a materialului.

Autorul, de fapt, nu-și asumă pentru lucrarea sa termenul prea „academic" de antologie, numind-o mai modest culegere „istorico-tematică". Sînt incluși prozatori din „trei generații" formați „integral" în anii socialismului, care s-au impus opiniei publice : 1) la sfîrșitul deceniului al 6-lea, 2) la mijlocul deceniului al 7-lea ; 3) la începutul deceniului al 8-lea. Un număr de 30 de scriitori, de la Eugen Barbu la Eugen Uricaru, cîte 10 din fiecare generație, fiecare autor fiind prezent cu o povestire. Din prima generație sînt antologați : Eugen Barbu, Dumitru Mircea, Ștefan Luca, Al. Simion, Ion Lăncrănjan, Süto Andras, Petre Sălcudeanu, Alecu Ivan Ghilia, Teodor Mazilu, Nicolae Țic. Din a doua : Ștefan Bănulescu, Ion Arieșeanu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Hans Liebchardt, George Bălăiță, Sorin Titel, Corneliu Omescu, Nicolae Velea. Din generația tînără : Virgil Duda, Sânziana Pop, Constantin Stoiciu, Gheorghe Suciu, George Timcu, Mircea Radu Iacoban, Horia Vasilescu, Iulian Neacșu, Aurel-Dragoș Munteanu și Eugen Uricaru. Clasificarea e desigur convențională, revenindu-i antologatorului, în scopul de a releva relația dintre viziunea artistică a scriitorilor și momentul istoric în care s-au format.

În **Prefață**, S. Kostenko formulează cîteva interesante și documentate idei asupra epicii românești de după 1944. Conform opiniei sale, se poate vorbi azi de o „școală" matură și originală a nuvelei din România, moștenind și dezvoltînd cele mai bune tradiții ale narațiunii clasice de la Rebreanu și Sadoveanu la George Călinescu și Zaharia Stancu. De genul scurt, mai scrie prefațatorul, se leagă în bună măsură, renumele unor remarcabili romancieri contemporani ca Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, Titus Popovici, Ion Lăncrănjan. S-ar fi putut adăuga și Marin Preda ale cărui nuvele din **Întîlnirea din pămînturi** au avut înrîurire asupra tinerilor prozatori, unii cuprinși în prezenta antologie. Maeștri ai prozei scurte au devenit, imediat după debut, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Vasile Rebreanu, primul fiind absent din culegere, întrucît îi va fi tradus în curînd un întreg volum la o altă editură sovietică. Numărul autorilor antologați ar fi putut, desigur, să crească, proza românească fiind bogată și mai variată. S. Kostenko menționînd și numele altor scriitori cunoscuți : V. Voiculescu, Geo Bogza, Eusebiu Camilar, Lucia Demetrius, Nicolae Jianu, Emil Galan, Remus Luca, Aurel Mihale, Haralamb Zincă, Ferencz Papp, Constantin Țoiu, Radu Cosașu, Pop Simion, Ioan Grigorescu, Vasile Băran, iar din promoția mai nouă pe Augustin Buzura, Platon Pardău, Romulus Guga, Dana Dumitriu, Bujor Nedelcovici, Gabriel Gafița. Relevabile sînt și caracterizările povestirilor din volum. Astfel, **Munca de jos** a lui Eugen Barbu e numită o „puternică povestire" care a învins din toate unghiurile de vedere „verificările" anilor. La Bănulescu, Fănuș Neagu, se observă influența culturii populare și valorile de stil. N. Velea e un scriitor „înclinat spre zugrăvirea complexelor coliziuni morale", la fel Vasile Rebreanu și George Bălăiță. Generația deceniului al 8-lea acordă o atenție specială tehnicii povestirii, stilului, căutărilor artistice. Povestirea lui Aurel-Dragoș Munteanu „impresionează prin forța și prospețimea cu care reia o melodie permanentă la toate generațiile de creatori români : elogiul muncii grele dar nobile a țăranului". Proza citadină a lui George Timcu și Iulian Neacșu„ e plină de dramatismul" provenit din

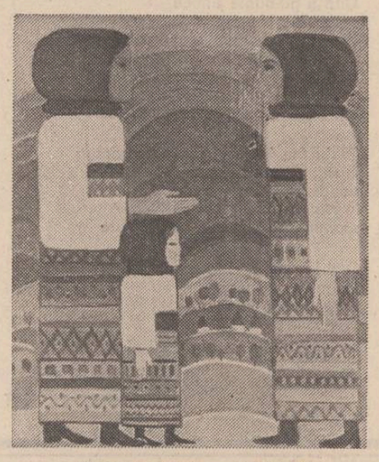

Gheorghe Boțan : „Folclor"

contradicțiile interne ale personajelor ; în **Pentru că nu se poate altfel** de Sânziana Pop, ecourile războiului „irump în memoria eroinei" etc.

Deși cele „trei generații" de scriitori au problematica și procedeele lor specifice, există între ele o continuitate nu numai tematică, dar și estetică. Autorul introducerii propune unele filiații între prozatorii diferitelor vîrste. **Rumanskii rasskaz**, amplu volum de nuvele românești contemporane, în traducere rusă, are semnificația unei reale pătrunderi a literaturii noastre actuale în conștiința altor popoare.

Marian Vasile

● **REVISTA POLONEZĂ** de cultură „Nad Odrze", care apare la Zielona Gora, publică un grupaj de poeme semnat de Nicolae Stoe, însoțit de un studiu al criticului A. I. Brumaru despre literatura română contemporană cu referiri concrete la activitatea unor scriitori din Asociația Scriitorilor din Brașov ca : Dan Tărchilă, Emil Poenaru, Eva Lendvay, Ștefan Stătescu, Hans Schuller, Titus Vijeu și alții. Versiunea poloneză este asigurată de Irena Wierzbanowska-Kawalec.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN EDITURA W. L. DIN CRACOVIA** a apărut volumul „Pe cine să aplaudi?", o culegere de crochiuri din anii 1972—1976 ale scriitorului Kelera Josef, în care autorul încearcă să comenteze cu obiectivitate cele mai mari și interesante puneri în scenă a operelor clasice naționale, a preocupărilor unor eminenți regizori precum și achizițiile estetice rezultate din montarea dramelor contemporane.

● **FRUMOASELE SĂLI ALE CASTELULUI ÎN STIL RENAȘTERE** al Prinților de Pomerania din Szczecin găzduiesc în fiecare an Festivalul Picturii poloneze contemporane — unul dintre cele mai mari și cuprinzătoare manifestări culturale. Marele Premiu al Festivalului din acest an a fost atribuit lui Ryszard Kieltyka din Szczecin, „diplomat al secției de belle-arte a Universității „Nicolaus Copernic din Torun. Artistul s-a dedicat picturii metaforice. Operele sale, prezentate în numeroase expoziții colective, în Polonia și în străinătate, i-au adus nenumărate alte premii și distincții.

● **UN MARE COLECȚIONAR** de obiecte de artă, Peter Ludwig a pus la dispoziția Republicii Austria 168 opere care tind spre o adevărată perspectivă de ansamblu a creației artistice contemporane. Printre operele care urmează să fie expuse la Palatul Liechtestein figurează și cele ale lui Jean Dubuffet. Pablo Picasso, Robert Rauschenberg și Andy Warhol. Colecția Ludwig va constitui o parte esențială a expoziției de deschidere a palatului, socotit ca una din cele mai frumoase monumente baroce din Viena, la a cărui renovare și readaptare se lucrează încă, inaugurarea fiind fixată în primăvara anului 1979, ca Muzeu de Artă Modernă.

● **CINEAȘTII** din toată lumea au apelat în nenumărate rînduri la eroii romanelor clasice, pentru a transpune pe ecran aventurile lor. Recent, la comanda Televiziunii Centrale a U.R.S.S., Studioul de filme din Odessa filmează muzicalul de televiziune în culori, în trei serii, „Cei trei mușchetari", după romanul lui Alexandru Dumas. Filmul va fi realizat de regizorul Gheorghi Jungwald-Hilkevici, iar muzica a fost scrisă de compozitorul Maxim Dunaewski. În rolurile principale apar cunoscuți actori sovietici Alisa Freundlich, Irina Alferova, Oleg Tabakov, Mihail Boianski și alții.

● **COREGRAFUL FRANCEZ** Maurice Bejard a compus special pentru Maia Plisețkaia baletul „Isadora" (pe muzică de Beethowen, Schubert, Chopin, Skriabin), consacrat celebrei balerine Isadora Duncan. Plisețkaia nu repetă dansurile Isadorei Duncan, ci le interpretează într-un stil și spirit nou.

● **PICTORUL EGIPTEAN** Farouk Hosny se bucură de aprecierea presei franceze, cu prilejul unei expoziții deschise la Paris. Artist de subtile nuanțe, Hosny este comentat în următorii termeni de către revista **l'Amateur d'art:** „Pătruns de arta egipteană tradițională, a evoluat spre abstracție, către o pictură subiectivă și poetică. Farouk Hosney ne transmite toată forța și temperamentul său aprins. Este o explozie de culoare, dominată de un roșu cuceritor, de albastru profund, de alb și negru".

● **ROMOLO PONTECORVI** este un artist italian cu biografie de tip renascentist. Începuturile sale stau sub semnul muncii manuale. A petrecut o vreme ca zugrav, îndeletnicindu-se cu vopsitul clădirilor din Roma. Ambițios și obstinat, Pontecorvi a evoluat spre un grafism subtil, scăldat de culori pure. Peisajul urban îl solicită în continuare, cu vigoarea primelor impresii ale omului care a trăit din plin realitatea vieții imediate.

● **PIESA LUI JORGE LUIS BORGES, „Emma Zunz"**, în montarea lui S. Konorty, este de fapt o adaptare a regizorului, împreună cu actrița R. Schorr. Critica dramatică subliniază senzualitatea delicată, caracterul pătrunzător al unui text despre loialitate, obsesie și răzbunare după cum scrie Dennis Silk. Spectacolul inaugurează un teatru experimental consacrat unor tendințe estetice înnoitoare.

● **SEMINARUL MAX REINHARDT** își sărbătorește cea de-a 50-a aniversare. În această perioadă au ieșit de pe băncile școlii de artă dramatică din Viena, atît de bogată în tradiții, seminarul Max Reinhardt, mai mult de 1 000 diplomați. La 13 noiembrie 1928 acest curs de artă dramatică și regie i-a fost încredințat lui Max Reinhardt care a ținut cu această ocazie o celebră conferință despre educația actorului, adevărată lecție de artă. Printre cei mai cunoscuți oameni de teatru de limbă germană, foști elevi ai acestui institut, sînt de menționat O.W. Fischer, Otto Schnek, Michael Heltau.

● **KUPFERKABINET DIN DRESDA ȘI ALBERTINA DIN VIENA** prezintă la sala Albertinum din Dresda o expoziție comună însumînd 200 de desene aparținînd unor maeștri din cinci secole. În această expoziție care a fost inaugurată la sfîrșitul lunii septembrie pot fi admirate lucrări semnate de Raphael, Michelangelo, Rembrandt, Dürer, Kubin, Klimt și Schiele.

arthur rimbaud

*Ceea ce se spune poetului despre flori**)

În românește de Tașcu Gheorghiu

Domnului Théodore de Banville

I.

Astfel, mereu, spre negru-azur
Cu-n freamăt, marea de topaze,
În seara-ți funcționa-vor puri
Crinii, clistire de extaze!

Cînd evul de sagûni-i plin,
Și Plantele trudesc zeloase,
Crinul va bea vinăt venin
În Prozele-ți religioase!

Crinul domnului de Kerdrel,[1])
Sonete din '30, galante,
Crinul dat unui Menestrel,
Cu dulci garoafe și-amarante!

Crini ! Nu mai vezi ! Și-n Versu-ți lași
Cu minecile largi, ușoare,
De Păcătoase cu lini pași,
Aceste flori să se-nfioare!

Mereu, Iubite, cînd te scalzi
Cămașa-n blonde subțioare
Ți-o umflă briza-n zorii calzi
Pe myosotise murdare !

Liliac, -o, leagăne ! — doar lași
Iubirii-n vămile-ți integre
Și ai Dumbrăvii toporași,
Scuipați dulcegi de Nimfe negre !...

II.

O, Poeți, să-aveți de-ar fi
Rozele, Rozele umflate,
Pe fir de lauri roșii, vii,
Și-n mii de-octave bucălate !

Și cînd BANVILLE le-ar ninge lin,
Sanghinolente, rotitoare,
Pocnind smintitul ochi străin
De cărți rău binevoitoare !

Prin codrii voștri și livezi,
O, blinde pene fotografe !
Flora diversă-aproape-o vezi
Ca niște dopuri de carafe !

Mereu Francezele verdeți,
Hazlii, ursuze, de ftizie,
Pe unde burți de ciini basseți
Navigă-n pace la chindie !

Mereu, după zugravi nerozi,
Lotuși albaștrii-ori Heliante,
Prea-sfinte scene, poze roz
La tinere comuniante !

Odele-Açoka la fel, de vrei,
Strofa-n loretă o-ncarnează ;
Și-un găinaț mari fluturi grei
De foc, pe Părăluțe-așează.

Hai, pajiști vechi, hai, vechi paltoane ![2])
O, turte-uscate vegetale !
Fantaste flori de vechi Saloane !
— La rațe, nu și la crotale,

Țincii-ăștia verzi ce-adeseori
Grandville[3]**) i-ar pune-n liziere,**
Și-i alăptară la culori
Aștrii calici cu viziere !

Da, balele voastre-n nai, duios,
Fac rare, fără preț glueoze !
— Scrob de-ouă în jobenul ros,
Crini, Açoka, Liliac și Roze !...

III.

Alb vînător ce-alergi desculț
De-a lungul prin ismașul groaznic
Nu-ți insușești, nu vrei să-asculți,
Puțin, bagajul tău botanic ?

La schimb, mă tem, că-ai trece prin
Greierii roși la Cantaside,
La Rios de-aur, — de la Rhini, —
Scurt, din Norvegii la Floride :

Dar Arta, -acum, nu mai e-n script
— E-un adevăr de-nalt geometru, —
Să-ngădui unui Eucalipt
Constrictori de un hexametru ;

Hai... ! Parcă-ai noștri Acajù
Decît, doar, n-ar sluji-n Guyane
Cascadelor de sapajù
Prin largi delire de liane !

— De fapt, o Floare, Rosmarin
Ori Crin, în prețu-i se măsoară
Cu-un spirc de pescăruș marin ?
Ar face cît un muc de nară ?

— Și-am spus ceea ce voiam !
Tu, chiar, acolo-ntr-o cabană
De bambù,-obloane-n geam
Închis, perdea de indiană, —

Ai meșteri-n floriri, minuni
Demne de Oaze-extravagante !...
— Poete ! astea-s rațiuni
Hazlii precît de arogante !...

IV.

Nu pampașii în primăveri,
Negrii de groaznice revolte,
Ci zi tabacuri, cotonieri !
Zi de exotice recolte !

Zi, chip alb de vipie-argăsit,
De cîți dolari prin Cuba-n rente
Velasquez Pedro-i procopsit ;
Te scîrnă-n marea din Sorrente

Pe unde lebede vin mii ;
Să-ți fie Strofele reclame
De manglieri rupți în fișii
Scurmați de hydre și de lame !

În codrii-nsingerați cu zel
Catrenul să-ți cufunzi și-n lume
Zaharuri albe-adu-ne,-ori fel
De fel de pectorare,-ori gume !

Prin Tine, marile blondori, —
(Să știm), -din munții ninși, spre Tropic,
De-s gize ouătoare, ori
Licheni cu bobul microscopic !

O, vinător, află-un cotlon
De dulci garanțe parfumate,
Ce-n colț, Natura-n pantaloni
De-ar da !- pentru-ale noastre-Armate !

Află, prin adormitul Cring,
Ca boturi, flori, ce lasă bale
Pomade-n aur care ung
A Bivolilor coamă,-agale !

Află prin selbe,-unde-n Senin
Tremură-un argint de pubescențe,
Calicii ce-ouă-ncinse țin,-
Care se coc printre esențe !

Bumbac ne-adu-n Scaieți agrești
Pe care-asini cu hărnicie
Îi torc fuioare ! Să găsești
Flori care scaune să fie !

Da, află-n roce de vulcan
Flori, pietre-aproape,-minunate !
Care-n ovarul dur, bălan,
Au amigdale-n nestemate !

Dă-ne,-o, Farsor, versat servant,
Pe-o tavă de vermeil splendidă.
Crinii,-ce mușcă,-n sos picant,
Lingurile noastre Alfenidă ![4])

V.

Va spune vre-unu-Amorul pur,
Tilhar, de sumbre Indulgențe :
Dar nici Renan, nici mița Murr[5])
Nu știu de Thyrsele imense !

Tu, fă să joace în lingori,
Cu-arome-a noastre hysterie ;
Exaltă-ne înspre candori
Mai pure ca orice Marie...

Neguțător ! colon ! medium !
Rima ta-n țîșnet s-o desprinde,
Svicnind ca rază de sodium,
Ca un cauciuc ce se destinde !

Din iambii-ți negrii,-o, Jonglor !
Albi, sau verzi, ori roși dioptrici,
Să evadeze stranii flori
Și fluturi scăpărind, electrici !

Iată ! E-un veac de iad sub cer !
Și stîlpi de telegraf în gală,-
Lîră cu cintece de fier,
Pe omoplați ți-or fi gâteală !

Și mai ales fă versiuni
Despre ce boli cartoful piere !
— Și pentru compozițiuni
De Cinturi pline de mistere

Ce s-ar ceti de la Trégnier[6])
În Surinam[7])**, cumpără-un set**
De Tomuri de Domnul Fignier,
— Ilustrate ! — la Domnul Hachette !

ALCIDE BAVA
A.R.
14 iulie 1871

---

*) Timp de decenii necunoscut, poemul e descoperit de Marcel Coulon, rimbaldist soroonnard, într-un lot de autografe aparținînd lui Louis Barthon și publicat în „Les Nouvelles litteraires", 2 Mai 1925, apoi în cartea sa „Au coeur de Verlain et de Rimbaud". Rimbaud i-l trimisese, în cea de-a doua scrisoare pe care o adresează, lui Théodore de Banville, datată 15 august 1871, și semnînd cu pseudonimul Alcide Bava, sub care adaugă inițialele A.R. „Nu se știe care fu reacția lui Banville în fața baroculul poem. Să-i fi răspuns, doar, lui Bava (Alcide) ? Dacă a făcut-o, în orice caz, n-a fost spre a-l invita la Paris" (H. de Bouillone de la Coste).

„Rimbaud la în deriziune, în acest poem, flora poeților publicați în le **Parnasse contemporain**, și îndeosebi pe Leconte de Lisle, pe Mendès, și chiar pe însuși Banville. Însă darul său vizionar se exercită în așa fel cu prilejul acestei satire, exprimată în termeni de o prestigioasă originalitate, încît propriul său simbolism floral trece întreg în aceste strofe pe care le-a voit distructive" (Roland de Renéville).

„Să fi concurat Rimbaud la Jocurile Florale de la Toulouse ? Crini, garoafe, amarante (a 3-a strofă), sînt principalele recompense decernate „Menestrelilor" de către Academia Clémencei Isaure. Violetele de asemeni, care figurează în a 6-a strofă, Crinul, acordat Sonetului sau Imnului în cinstea Fecioarei : toporașii, destinați tuturor genurilor, sînt un premiu de încurajare, violetele recompensează Poemul, Epistola, Discursul în versuri : sînt trei flori de argint. Amaranta de aur e rezervată Odei. Amaranta e socotită 400 de franci ; violeta, 250 ; gălbenelele 200 ; răsura 150 ; crinul, agliciul, garoafa, 100. Rimbaud putea crede că premiile se însoțeau cu trimiterea acestor sume... fabuloase pentru unul ca el care n-avea **„nici-o biată para în buzunar"** ! — Fără a mai pune că erai publicat în **Buletinul Academiei** ! (Cf. studiul lui Jules Mouquet, „Rimbaud și Jocurile Florale", în **Vers de Collège**, cit. de R. de Renéville (Rimbaud, **Oeuvres complètes**, Bibl. de la Pléiade).

1) **Monsieur de Kerdrel**, legitimist, apărător al monarhiei.
2) **Vieilles verdures, vieux galons !** Variantă la **Vieux habits, vieux galons,** (Haine vechi, paltoane vechi) : strigătul telalilor care bat străzile Parisului spre a cumpăra haine vechi. (Littré).
3) **Grandville** (Jean Ugnace Isidore Gérard, desenator francez, născut la Nancy. Fantezia stilului său imaginativ a fost celebrată de către surrealiști.
4) **Alfénide.** Chimistul Halphen descoperi, în 1850, un aliaj metalic cu totul alb (compus din aramă, zinc, nichel și fier) care fu întrebuințat mai ales la fabricarea tacîmurilor. Fu numit Alfenidă, cuvînt derivat din numele inventatorului.
5) **Le chat Murr**, apare într-o povestire a lui Hoffmann, căreia numele îi servește de titlu, și pe care Baudelaire o admiră cu predilecție.
6) **Trégnier**, cantonul Côtes-du-Nord (arr de Lannion). Patria lui Renan.
7) În orig. **Paramaribo**, cap. și port al Surinamului, numele oficial al fostei Guyane olandeze, împrumutat unui fluviu care se varsă în Atlantic.

Reîntoarcere în Hellada

Sînt în Grecia de numai cîteva zile și în Hellada de mai bine de treizeci de ani ; încerc să mă adaptez acestei realități și nu reușesc — năluca lăuntrică mă stăpînește : oare n-ar fi mai bine să părăsesc orașul și tot ce ține de el și să pornesc la drum numai cu toiag și desagă ? N-ar fi să arunc din mine tot ce am adunat ca trecere a timpului dincoace de nepieritoarea Helladă ca pe o încărcătură stînjenitoare, ca pe un lest care mă împiedică să o regăsesc ? N-ar fi să revin astfel la mine cel autentic al ei ? Adică al meu.

Mă mir cum de nu s-a observat — ori poate numai eu nu știu — că orice călătorie în Grecia e o reintoarcere, o revenire la ceea ce a fost, ceea ce a rămas și ceea ce va fi lumea aceea ajunsă atît de aproape de ideal ? Că orice venire aici e o revenire la sine, la cei care eram atunci cînd a fost să ne descoperim adîncul atît de aproape de zenit ? Nu s-ar putea astfel hoinărind să mă întîlnesc și în afara mea cu cei care m-au făurit mai înseninat, mai împăcat și mai bun ? Adică mai înțelept ?

Oare nu tot astfel pornise tînărul Oedip în căutarea destinului — prin fuga de destin — ca să-l creeze el însuși și să se mintuie acceptîndu-l, înseninat ? Mi-aș dori o călătorie asemenea a aceluia : o regăsire în asumatul destin. Dar templul din Delphi e numai ruine. Pythia de mult s-a retras. În urma ei a stăpînit — și cu ce forță ! — mai cruda (mai frageda !) Cassandră. Iar eu pierdut în labirintul orașului caut Acropola fără să port fir : acolo unde vreau să ajung nu minotaurul e cel care așteaptă și nici întoarcerea de nedeslușit : am reușit după mii de ani să ne putem minți că reușim să învingem. Dar ceea ce acolo așteaptă nu trebuie învins. Ne mintuie cînd am reușit să-l atingem — acolo sus pe Acropolă, — adică-n adîncul ajuns zenit.

★

Noaptea e la fel de liniștită ca toate celelalte: la fel de înaltă, de senină, de calmă — la fel de ușor de cucerit. Numai că de data aceasta nu mai are mărgini iar eu cucerind-o îmbrățișez infinit.

Sunt undeva pe țărmul mării. Țărmul abrupt — sub mine scobit — potoleste treptat zbuciumul valurilor pînă aproape că nu-l mai simt.

Ochii mă înalță deasupra stelelor.

Și deodată strania senzație că m-am desprins și că mă rostogolesc în afară, în infinit. Și o alta mai puternică și mai adîncă : pămîntul și-a restrîns marginile iar eu reușesc să mă înalț întreg în afara lui și să-i simt (nu să-i gîndesc!) rotunjimea, micimea.

O, cum nu știam că fiecare din noi trăiește cu capul în stele și că n-are legătură cu Universul decît în timp ! Iată a trebuit să ajung aici pentru o clipă de eternitate !

★

Dinspre mare să vii și de se poate într-o corabie fără motor sau într-o ambarcațiune cu pînze ; după ce ai străbătut labirintul atîtor insule fără să fi încercat un popas. — Să te stringi într-un golf pentru o mai îndelungă odihnă. — Să te aduni la tine de pe ape și numai cu gîndul peste ape din nou cutreierînd.

Aseară am stat pe malul mării și am privit spre celălalt țărm. Este un moment al serii cînd marea nu se distinge de cer decît prin luminile pămîntului. Apoi ușor, ușor cerul se limpezește, se ridică, se liniștește iar marea continuă să se sbuciume furioasă cu aceeași neputință spre țărm.

Înțelepciunea greacă s-a format prin contemplarea celuilalt țărm. [Stau pe malul mării și văd cum se aprind rînd pe rînd luminile (stelele) pămîntului (acum sunt o mulțime !) unele stabile, altele parcă aprinzîndu-se, stringîndu-se și iar reinviind.]

Înțelepciunea aceasta e gîndul că oriunde te-ai îndrepta vei găsi un țărm pe care vei putea aprinde lumina. Sigur că mai aproape de suflet, de om era pe vremea cînd puteai să contempli nestingherit Olimpul (și nu-i o metaforă doar ; din numeroasele insule sau de pe coastă Olimpul se vedea aproape continuu în toată splendoarea lui. Acum acest lucru a devenit o raritate ; chiar cînd e vorba de închipuire !) sau să urmărești focurile aprinse pe celălalt țărm.

Era mai mișcător, mai profund uman, mai plin de semnificație să vezi că aproapele de dincolo a aprins lumina spunîndu-ți astfel : trăiesc. Înțelepciunea greacă e formată din credința celuilalt țărm. A luminii care acolo nu se stinge.

Acest sentiment, această credință n-am avut-o atunci cînd la Veneția pe treptele pieții San Marco priveam spre Lido în larg. Acolo gîndeam la fastul festivităților, la logodna Dogelui cu marea. Aici mă gîndesc la încrederea în cel de dincolo, la încrederea în celălalt : de la cel mai aproape pînă la cel din urmă celălalt. Iar atunci cînd reușești să-l descoperi ajungi la tine însuți.

★

Ure încă o dată colinele care duc spre Acropole. Ca și ieri, ca și alaltăieri — la răsărit de soare, la miezul zilei sau în apus. Am început să cunosc mișcarea lumii stelelor de pe această corabie. Vin aici să prind în pînzele mele vînt. Așa cum făceau cei care au întemeiat-o. Cei care au făcut-o nemuritoare. Căci acesta era rostul Acropolei : să primească oamenii pentru a-i înălța sufletește, pentru a le înteți nestrămutata credință în adevăr și frumos. Și, ca de fiecare dată cînd ajung aici, mă reintorc pe drumul care duce la locul unde Socrate a băut otravă. Merg încet privindu-mi pașii cu gravitatea gîndurilor. O fac la fel cu orice muritor care vrea să-și sporească adîncul cu o adiere de sublim.

Să lupți împotriva legilor nereușite ale cetății numai prin puterea convingerii ; să vrei să îndrepți răul prin pildă și cuvînt. Să duci această luptă pînă la sacrificiu, cu seninătatea celui ce învins, se știe învingător.

Aici ajuns, pot să mă îndrept oriunde. Întoarcerea în cetatea de astăzi are un singur sens : coboară.

★

La Muzeul național mă regăsesc de fiecare dată în jurul celor cîteva (foarte puține !) bronzuri dinaintea oricărei culturi care să poarte nume (înaintea celei homerice, miceniene). Sînt statui mincate, roase (împlinite !) de apele mării, de timp Seamănă cu ordonarea de cochilii zdrențuite de alge pentru chipuri de oameni, de zei. Și deodată revelația așteptată : apele mării — ale mării Egee — sunt inverzite de pulberea bronzurilor impădurite aici. De aceea însuși cuvîntul Egee îmi sună în suflet el însuși ca un clopot al timpului de mult înverzit. Și încă. Tot mai aproape de preistorie decît de civilizație : acele figurine (mai greu de descoperit în bogăția muzeului) atît de apropiate, de asemănătoare civilizațiilor vechi (revelate nouă tîrziu — către zilele noastre) și care adaugă convingerii că omul oriunde s-a (a fost) născut a suferit o dezvoltare apropiată, asemănătoare ; că ceea ce este esențial rămîne simplu, obișnuit, comun ; că realitatea nu are decît chip secund ; că ea poate fi sesizată numai în categorii, numai în Idee.

★

În Grecia, oriunde a-i fi, totul începe și se termină cu nepieritoarea Helladă.

Hellada nici nu e
Ea e un vis
E doar un ideal
Greu de atins
. . . . . .
Hellada e un dor
Ce-ntruna crește
Dar numai la izvor
Nu amăgește.

★

În căutarea izvorului care nu amăgește sîntem de cînd ne știm. Și tot de atunci căutăm și lîna de aur, tot de atunci rătăcim ca Dedalus sau ne batem cu Morile de Vînt. Și de fiecare dată revenim în aceeași Ithacă. Dar nu totdeauna Penelopa ne așteaptă. Se întîmplă, și se pare din ce în ce mai des, că nimerim la Micene : fiindcă în fapt de acolo pornim.

Dumitru D. Ifrim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator : Dobre Marian

ANUL XXI
46
(864)
Simbătă
18 noiembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cristalizări literare

Cel mai interesant fenomen al momentului literar actual este tentativa de a se impune convingător, de a se defini a unei generații literare pe cît de activă literaricește pe atît de puțin omogenă ca formație și orientare. Ea a fost reprezentată pînă acum de scriitori realizați plenar, adevărați clasici în viață ca Marin Preda sau ca Eugen Barbu, a căror operă a pătruns în egală măsură în manuale, dar și în rîndurile cititorilor iubitori de literatură română.

Ecoul pe care l-a stîrnit o carte ca **Viața ca o pradă** vine nu numai din valoarea ei ci și din faptul că definește o generație scriitoricească sau o parte a ei precizîndu-i liniile directoare. De altfel este singura generație care a produs pînă acum astfel de cărți și încercarea ei de a se înfățișa retrospectiv e de cel mai mare interes pentru istoria literaturii române. Tot aici trebuie să amintim mai vechiul **Jurnal** al lui Eugen Barbu ca și recentele cărți semnate de Veronica Porumbacu, **Voce și val** și Radu Stanca și Ion Negoițescu, **Un roman epistolar.** Ele vor ajuta pe cercetător să fixeze harta unei epoci literare și profilul ei, să stabilească, în măsura posibilului, trăsăturile de legătură între membrii ei atît de diferiți ca proveniență, formare și orientare literară. Această generație este una din cele mai puțin omogene din cîte numără literatura română și una dintre cele mai contradictorii uneori. Intră aici atît poeții generației numite de critică pierdute, pomenim aici pe D. Stelaru sau pe C. Tonegaru, cît și pe scriitorii de la **Albatros,** de care e legat atît numele lui Geo Dumitrescu cît și tangențial al lui Marin Preda sau numele colaboratorilor **Revistei cercului literar,** dinspre care ne-au venit I. Negoițescu, C. Regman, Șt. Aug. Doinaș, Radu Stanca. Tot din această generație fac parte colaboratorii revistelor **Contemporanul** și **Flacăra** de după război, Ion Vitner, Mihnea Gheorghiu, Ov. S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu și alții, după cum alți membri ai aceleiași generații au fost colaboratori ai **Vieții românești** și mai tîrziu ai **Gazetei literare.** Opțiunile lor literare, opțiunile lor estetice au fost și ele foarte diferite mergînd pînă la opoziție. Unii descindeau din marginile literaturii suprarealiste (Nina Cassian), alții exploatau literar deschiderea pe care o produsese suprarealismul (Geo Dumitrescu), alții (D. Stelaru, C. Tonegaru, Tudor George) făceau o interesantă sinteză lirică, după cum cerchiștii sibieni încercau o reabilitare a baladei. Ion Caraion venea dinspre experiența argheziană, alții dinspre Ion Barbu. Proza se revendica de la cele mai solide tradiții literare anterioare, ca astăzi reprezentanții ei să facă fuziunea cu cele mai noi modalități românești. Ideologicește opțiunile erau și ele diferite. Unii jurau pe Lovinescu, alții pe Gherea, alții pe Călinescu. Istoria acestor opțiuni e agitată și sinuoasă. Tentativa acestei generații de a-și asuma tradiția, de a o reformula uneori drastic, este una din cele mai frămîntate. Tot din rîndurile acestei generații s-a ridicat un excepțional interpret al lui Bacovia, poetul Ion Caraion, care reorganizează liniile semnificației literare a lui Bacovia în context românesc și european. De aici au venit mai ales inițiativele multe mai vechi, altele mai noi pentru revizuirea unor valori consacrate. Un lot masiv de romane, **Galeria cu viță sălbatică, Cartea milionarului, Suferința urmașilor, Nebănuitele primejdii, Ocheanul întors** ale unor scriitori de aceeași vîrstă și grupă valorică subliniază configurarea tîrzie a unei generații discontinui și plină de surprize.

Producția extrem de abundentă a acestor scriitori, citați aici, și a altor colegi ai lor oferă criticii o materie de studiu a cărei analiză poate da cheia sistematizării istorico-literare a perioadei postbelice. Această generație, născută în jurul sau în timpul primului război mondial, și care debutează, teoreticește, în jurul celui de al doilea război mondial, a avut condiții dificile de dezvoltare și la realizarea ei deplină asistăm abia în acești ani. Caracterul de eveniment al multor cărți scoase de scriitorii acestei perioade ne conduce la concluzia că descifrarea itinerariului acestei generații literare este una din sarcinile cele mai urgente ale criticii.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

Statuia lui AVRAM IANCU dezvelită duminică 12 noiembrie 1978 la Tîrgu Mureș, operă a sculptorului Florin Codre

Trepte de aur

Dacă n-ar fi fost văzut era spirit,
unul din zeii noștri pămînteni s-ar fi numit
asemenea lui,
dar el a existat și astfel a fost
mai mult decît spirit,
decît zeu :
a fost un om
mai mult decît poate fi un om, om
într-o viață,
a fost om cît alții de-abia ar reuși
într-o mie de vieți ;
Apusenii,
pentru pașii lui,
veșnic
cioplesc
trepte de aur

Florin Costinescu

Schimbarea la față

Două selecții antologice „Clar de inimă" și „Starea poeziei" încununau o viziune poetică originală constituită de-a lungul timpului, **(Sensul iubirii, O viziune a sentimentelor, Dreptul la timp, 11 elegii, Oul și sfera, Laus Ptolemei, Necuvintele, În dulcele stil clasic, Măreția frigului)** și clasicizase o formulă lirică. În același timp anunțau închiderea unui drum, epuizarea unei surse avînd drept consecință fie continuarea stilului prin autopastișă manieristă și sterilă fie necesitatea unei mutații (radicale) în cîmpul sensibilității și limbajului poetic. Din fericire, Nichita Stănescu a avut forța (lucru mai mult decît dificil la un poet cu un limbaj ce a făcut școală) să se contrazică într-un fel pe sine și desigur imaginea noastră despre el prin ultimul său volum „Epica Magna" pe care l-aș intitula și „schimbarea la față". Desigur aceste afirmații nu trebuie înțelese exagerat, în sensul unei rupturi totale cu creația anterioară **(Laus Ptolomei, Necuvintele** și cele **„11 elegii"** pot fi considerate unele din rădăcinile actualei cărți) ci ca o reînnoire și primenire poetică asemeni sărbătorilor sacre ce redau periodic ciclurilor un suflu nou, vivificator.

Două sînt motivele care structurează la toate nivelele (text, subtext, context) materia cărții, cuvîntul și obsesia morții. Le vom analiza atît în sine cît și în țesătura complexă de reciprocă determinare. Meditația asupra cuvîntului nu mai este demult o surpriză la Nichita Stănescu (un întreg volum, **Necuvintele** îi este îndatorat) dar acum s-a modificat viziunea asupra limbajului. Accentul nu mai cade pe virtuțile prodigios expresive și creatoare între și dincolo de limite (necuvîntul) ci pe calitatea lui de **semn,** de **literă** „Îl opun pe A lui I / Nori peste semne". Ceea ce înseamnă trecerea cuvîntului de la matrice și potențialitate la rolul de intermediar care poate opaciza („Credeam că totul vorbește / A, m-a despărțit de auz") sau deschide porțile comunicării : „Templu al cuvîntului, A / rugarea trupurilor noastre fumeginde, — / vulturul ți l-am ucis / schimbîndu-te în lucru. / Gîndire devenită strigăt, / înzdrăvenind un mormînt". Ca reflex imediat al naturii ambivalente a semnului, a instabilității sale, a, în ultimă instanță, neputinței sale de a crea ca logos, se manifestă setea de real, de trăire în act și pentru act, pe care o vom indexa printr-un termen heideggerian, situarea în **existent.** „Nu trebuie în-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Veste

Nu știu dacă și în ochii altora o veste cum este cea de mai jos trebuie să se bucure de un comentariu scris, dar eu, care aștept de mai bine de zece ani și care am insistat mai mult decît deputații acelei circumscripții să se rezolve o cerere veche și justă, eu sînt fericit să consemnez că în satul la care țin cel mai mult a început să circule de curînd un autobuz. Mare lucru, vor spune unii sau alții, un autobuz! Acum cînd circulă într-adevăr nu mai este atît de mare lucru, dar înainte era un vis. Mai mulți muncitori și copiii de școală aveau a străbate zilnic 10 (elevii) și 16 (muncitorii) kilometri pe jos, adăugîndu-se la aceasta intemperiile de care înaltele dealuri din vestul Apusenilor nu sînt scutite. Am ajuns, cu timpul, ca ambiția mea socială cea mai înaltă să o constituie aducerea apei potabile de la 4 km, din munte pînă în sat, construirea unui drum modern din orașul Beiuș pînă la noi și, bineînțeles, introducerea curselor regulate de transport. Spuneam mereu prietenilor că în schimbul asigurării apei și drumului (pentru satul nostrû) personal aș renunța la cele mai nevisate avantaje dacă mi s-ar oferi ; pentru că vara, cînd e secetă și pe cursul văii de la poalele dealului vîna de apă dispare

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Un alt Maiorescu

S-a spus că procesul care uzurpă sau uzează vocile criticii e destul de rapid și ireversibil. **Maiorescu** al lui Eugen Todoran infirmă cu argumente acest silogism. Bazată pe o substanțială cercetare hermeneutică, recenta monografie decupează acele întrebări și răspunsuri, care, deși aparțin „structurii junimiste", sau cum a definit-o Tudor Vianu, depășesc ramificațiile junimismului și ale progeniei maioresciene, urcînd în vasele comunicante ale marii critici internaționale, pînă în zilele noastre. Rod al credinței în perenitatea ideilor critice, lectura propusă de Eugen Todoran e comparabilă cu introducerea perspectivei tridimensionale în pictură. Din păcate, noul tip de abordare și aducere în contemporaneitate a **Criticelor** maioresciene a fost lipsit de ecoul meritat.

De la început studiul reliefează **fundamentul lingvistic al criticii maioresciene,** lăsat în umbră de cercetarea cu prioritate a bazei filozofice a esteticii sale ori frecventarea, adesea unilaterală și epidermică a polemicilor și ideologiilor. Dintr-odată autorul **Direcții noi...** e plasat într-un unghi extrem de actual de dezvoltare a criticii literare, internaționale. Cum bine se știe, această trăiește de cîteva decenii un proces de remodelare și redefinire al propriului statut, ținînd seama de **rolul lingvisticii** în epistemologia contemporană. În aceeași ordine de idei suportul „funcțional al stilisticii lui Maiorescu, înțeleasă de el ca o bază a poeticii, și deci a criticii literare în ansamblul ei" pune în evidență actualitatea și modernitatea mentorului Junimii, dacă avem în vedere faptul că „studiile contemporane de poetică nu stau pe alte poziții fun-

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Poezia stepei

Cunoșteam, din literatura ucraineană a secolului trecut, cîte ceva despre marele poet revoluționar Taras Sevcenko (1814—1861), firește, atît cît s-a tradus în limba noastră. Sînt bucuros să prezint cititorilor noștri recenta culegere bilingvă de poezii, **Focurile inserării** (în ucraineană, **Bogni smerkannia),** de poetul Kiril Kutiuk-Kotrzynski, în excelenta versiune a poetei Livia Bacâru. Cartea a apărut în Editura „Litera" cu această scurtă notă biobibliografică :

„Kiril Kutiuk-Kotrzynski, autor a 2 culegeri de poezii în l. ucraineană „Cîntece de seară" (1974) și „Aroma cerului" (1977)... s-a născut la 8.VII.1910 în com. Iakimovți, reg. Tarnopol în Volinia (U.R.S.S.). Este de profesiune inginer. A funcționat ca inginer principal la Trustul de Lucrări Speciale ale Ministerului Construcțiilor Industriale din București. S-a pensionat în 1975. Locuiește în București".

Marelui înaintaș, poetul îi închină poemul **Drumurile lui Taras,** amintind de epocalul lui volum de versuri, **Cobzarul** (1840), de închisorile lui și de îndelungatul său martiriu.

Un alt ilustru scriitor ucrainean, **Ivan Franko** (1856—1916), poet, nuvelist, romancier, gînditor, om politic, istoric literar, etnograf și folklorist, este evocat cu ocazia aniversării lui.

În sonetul **Antonici,** este slăvită amintirea poetului Lemko, „tînăr, plin de har", poate stins înainte de vreme.

„Lăsînd o urmă-n veci scînteietoare".

O serie de trei sonete, cu titlul **Dimitrie Bolintineanu,** stăruie în deosebi asupra poeziei lui eroice, a evocării lui Ștefan cel Mare și a lui

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

MIHAI BENIUC

Un trunchi bătrîn

Nu pot s-afirm, dar nici nu pot să neg
Că-s dac, roman, cuman ori peceneg,
Nici că strămoși am în gorgane scite
Ori în movile-n țărnă prăbușite —
Sînt cine sînt și-atîta cît am fapt,
Nimic prin vicleșug, prin furt ori rapt,
Și nu prea mult, să mi se dea renume
Ca să stîrnească vîlvă mare-n lume,
Acesta sînt, un biet Mihai Beniuc,
Un unul singur, ca-ntr-o curte-un nuc
Ce n-a putut, crescînd, să nu aducă
În juru-i umbră și belșug de nucă.
Dar nucii oare cum să stai să-i numeri
Nici munții care ceru-l țin pe umeri ?
Pe nuci îi scuturi, munți-i mai numești,
Ca-n pribegie să nu rătăcești :
Ceahlău, Pietrosu, Surul ori Vlădeasa
Ei nici nu știu numirea lor, frumoasa.
Eu știu că am un nume : Mi s-a dat
Făr' să mă-ntrebe cînd m-au botezat.
De ce l-oi fi cărat din sat departe ?
Aveam un loc acolo după moarte.
Aicea-s trunchi ades izbit de bardă,
Menit cînd mă doboară să mă ardă.
Măcar de-ar încălzi pe cei săraci,
Cărora-ai vrut căldură să le faci
Pe vatră iarna și să coacă pîne
Și-ncredere să aibă-n azi și-n mîne.
Un trunchi bătrîn de vreme răsucit
Stînd singuratic pe-un ponor tîrșit
Și nourii și fulgerele-l uită —
O buhă dintr-o butură se uită.

Iubire tîrzie

„Ca umbra-s după tine" — ea mi-a spus.
Se-ntunecase, umbrele s-au dus.
Dar chipul ei cum rămăsese încă
O perlă-n scoica inimii adîncă
Și-așteaptă ca s-o scoată la lumină
Un iscusit pescar și de rutină ?
Eu te iubesc, am ani ce-i drept, cam mulți,
Dar dacă vrei și poți să mai asculți
Sărută-mă făr' să-ți mai fur lumina
Ce altora le va-nflori grădina.

Așteptare

De-aici încolo-ncepe-a fi departe
Dar nu chiar așa mult pînă la moarte
Și cîte-odată chiar de lîngă mine
Cu glasul blînd îmi zice : Vii, vecine ?

Se miră poate că mai stau pe gînduri.
Îi spun : Mai am de scris cîteva rînduri...
Ea dă din cap : De-acuma codru-i veșted.
Nu vezi ce nea ți s-a lăsat pe creștet ?

Mă string în mine însumi ca o ghindă
Și nu vreau să mai caut în oglindă
Pe cel ce-am fost — eu știu că e-n zadar.
Aștept pîn' voi fi iarăși un stejar.

Cort de azur

Mă simt ca o cetate pe un pisc
De munte între turmele de munți
Simt însă lipsa unui obelisc
Să-mi razim lotca grelei mele frunți.

Puteam fi păcurarul de pe Crișuri
Ori arătorul din crișene lunci ?
Se deschideau în față-mi noi suișuri
Și drumuri tot mai lungi și tot mai lungi.

Că sînt același, veșnic răzvrătitul,
Se știe doar și peste granițî tot,
Nu-s omul care umblă cu cuțitul,
Dar nedreptatea eu s-o rabd nu pot.

Mă osîndiți ori spuneți că sînt lotru,
Deși eu numai dau, nicicînd nu fur,
Dar cred în strămoșescul nostru codru,
Cu falnicii-i stejari sub cort de-azur.

Ne-or dobori nevremi de vrăjmășie
Pe unii, dar vor rămînea destui
Să țină-n brațe-această omenie
Ce nu se ploconește nimănui.

CARTEA CU PRIETENI

Mircea Dinescu

În elita hoților de cai de la Dunăre, în miezul ei amețit, Slobozia însemna ospăț și trei zile de jaf, tot așa cum satul Bisoca, unde munții Buzăului se varsă în Ardeal însemna dragoste desfrînată, ascunzătoare de nedescoperit, loc ideal pentru cine nu știa să mînuiască bine arcul și vroia să învețe.

În caietul neuitării, care e copilăria, citesc aceste însemnări tulburătoare. La Slobozia e un lac plin de lebede negre — cîntă în nopțile cînd sînt spintecate iepele și li se fură mînjii nenăscuți, la mînăstirea din Slobozia. În a doua zi de Paști, care e ziua iertării păcatelor, se întîlnesc căpitanii cetelor de hoți, se duc unul pe altul în spinare pînă la altar, acolo, călărețul sărută mîna Maicii Preciste, iar calul piciorul copilului Isus, apoi beau împreună, strecurîndu-l prin liliac și prin iarbă crudă, vin roșu, vin alb și argint viu ca să nu prindă ură între ei și să nu se vîndă jandarmilor ; la Slobozia, în noaptea cînd înflorește secara, vin toate drumurile cîmpiei și aduc plocoane riului Ialomița pentru că așează piclă pe zăvoaie în clipele de spaimă... Poveștile astea se spuneau de obicei seara și atunci, în dedesubtul casei, se auzea tropot de copite, în odaia din Crivăț, rezervată oaspeților de seamă, s-auzea vîntul ca un nechezat de cal cu nările rupte și smocul de pelin de la icoane scutura dor de ducă. Trebuia să-i vezi pe hoți cînd plecau spre Slobozia. Se urcau șapte-opt inși într-o căruță fără scoarțe, așezați spinare în spinare și cu picioarele atîrnate, înghinau un fir de cîntec și sărutau o ploscă plină cu rachiu și toți rideau și făceau cu ochii femeilor și ele, atîtate de fărădelegea aventurii, care e sîngele vieții, azvîrleau cu bolovani, prefăcîndu-se

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Disocieri necesare (II) : O lovinescolatră de **Al. Piru** ● Blaga și mărturia discipolilor de **Ion Papuc** ● „Alte întîmplări în liniștea unei fotografii" de **Cornel Nistorescu** ● Poezii de **Matei Gavril** ● **Mariana Bulat** ● **Marcel Mihalache** ● Aforisme de **George Alboiu** ● Fragmente critice de **Eugen Simion** ● Sensul tradiției : Lovinescu și Iorga de **Mircea Martin** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Sport : Încă o federație bolnavă ?

cronica literară

Dan Laurențiu: „Zodia leului“

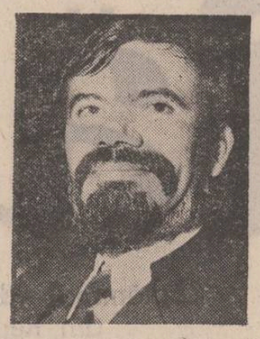

Ridicată, trufașă și fără concesii, lirica lui Dan Laurențiu își conservă, de la volum la volum, un fond distinct, aproape imperturbabil, de meditații. Supremul ei adevăr, adevărul ei apodictic mai bine spus, rezidă în celebrarea funcției demiurgice a poetului și, bazată pe această convingere inflexibilă, emblematică, anunțată ca o sabie a lui Damokles deasupra fiecărui vers, poezia este, pentru autorul **Zodiei leului**, „iubire fără cunoaștere, trăire pură în iluzia nemuririi, în perpetua devenire a informului către o substanță formală prezentă și indestructibilă“. Poetul modern, afirmă Dan Laurențiu într-un text critic ce deschide ultima lui carte, trebuie să fie un nou Orfeu, dar un Orfeu aflat dincolo de dubii, neîndoindu-se nici o clipă că aceea care îl urmează este chiar Euridice și apt astfel, prin nealterată pasiune, „**să asculte** prin straturile geologice depuse de epocile succesive murmurul dintîi, auroral al cuvîntului, fluxul vital capabil să ordoneze lumea discordantă după norma invincibilă a iubirii“. O asemenea normă se confundă cu norma însăși a „ordinii, măsurii și echilibrului“, tot așa cum limbajul poeziei se confundă cu limbajul iubirii, amîndouă la un loc reprezentînd forme absolute de exorcizare a morții. Din același text avîntat, el însuși de o fină și mîndră poezie a sentențiozității, mai reținem următorul pasaj care descrie de fapt una din temele obsesive ale liricii lui Dan Laurențiu : „Stările fundamentale, aspirațiile noastre dominante sînt prefigurate într-un trecut mitic datorită unui reflex natural al memoriei de a retrăi cu emoție ceea ce au trăit părinții, generațiile anterioare, iar participarea la această istorie imaginară ca la una reală nu poate fi decît un semn al măreției omului, al ideii perfecte pe care și-o face despre el“.

După cum se vede, chiar cu reminiscențele de rigoare, programul poeziei nu este, pentru Dan Laurențiu, deloc unul obișnuit și aprofundîndu-și ideile, poetul dă la iveală versuri de o marcată originalitate, cu o gesticulație amplă, fastuoasă, pe cît de acerb personală și recognoscibilă de la prima ochire, pe atît de în stare de a produce epigoni. El se așează în punctul cel mai înalt posibil de cuprindere a lucrurilor și în tentativa de captare a absolutului pe care i-o conferă poeziei nu se ferește de a folosi nici unul din „marile“ cuvinte ce însoțesc mitologia poetului inscris cu majusculă. Dar pe cît vreme o asemenea privire astrală, de sus, în lipsa fondului adecvat, riscă în multe cazuri să provoace în cititor efectul exact contrar celui scontat, instalîndu-l într-o stare de indiferență la pretențiile absolutiste, aici, la Dan Laurențiu, gesturile cele mai sacerdotale cu putință **suportă**, de cele mai multe ori, investitura și rezistă cu succes la proba „deconspirării“ lor nereținute. Căci, deși turnura poemului caută, în genere, să înnobileze tot ceea ce privește prea îndeaproape pe autor, rupîndu-se, dintr-o intransigentă pudoare, legăturile cu trama obișnuită a vieții și cu abruptul confesiunii, la suprafața „rostirii“ se înalță, din frînturi și sacadări, liniile unei biografii esențializate și palpitul unei vii pasionalități : „Dormi liniștită tu care ai plecat / împodobită cu miraculoase petale / de trandafiri pe roțile automobilului / dormi liniștită îngerii să te aibă în pază // eu voi sta aici și voi gîndi / la tine așa cum ești o tînără femeie / așa cum sînt un bărbat / căruia-i crește barba albă // și voi ride fericit / voi ride ca un blestemat / pușcăriaș fumînd din țigara aproapelui său / voi ride vai ca dracul pe comoară // tu du-te și dormi liniștită / ca norul coborînd o clipă / pe botul acestui trandafir / speranța mea și arta mea“ **(Speranța mea)**.

„Realitatea obiectivă trece pe lîngă noi / cu indiferența geniului“, declară Dan Laurențiu, în stilul său atît de propriu, într-unul din poeme ; și cu toate astea, simțim, presimțim într-un mod indubitabil că lucrurile nu stau tocmai așa și că este bine, favorabil poeziei, că nu stau așa, că există aici, din fericire, mai multă viață, în sensul ei adevărat, uman, decît se acceptă ori decît se admite „sotto voce“ și că în definitiv, nu ni se descrie altceva decît „ritmul profund al unei vieți“, chiar dacă ea este orgolios orînduită „sub zodia mîndră a leului“. Sînt suficiente cel mai adesea un mic accent în poem, un mic amănunt de nebăgat în seamă la prima vedere ca să ne convingem că vocea care ne vorbește nu ne vorbește de la reci altitudini, necontingente cu climatul nostru sufletesc, ci se rostește dintr-o imediată apropiere, cu inflexiuni de caldă familiaritate, cu plauzibilă tandrețe și duioșie, chiar atunci cînd, aparent, se afectează o categorică distanțare de rosturile intim lumești : „Aș vrea să-mi aduc aminte de tine / dacă s-ar întîmpla acest miracol / ei bine eu care trăiesc în balonul albastru / în sfera neagră a unui cuvînt // ar trebui să intonez cîntece de inviere / cu moartea pre moarte călcînd / îndrăzneala mea de a gîndi nu de a visa / la tine mi se pare deja un incest / atîta timp cît pe strada / pe care eu trec mereu cu autobuzul / zboară porcul și înflorește portocalul / atîta timp cît eu te iubesc // tu nici nu bănuiești frunză pleoapă / de soare de zi și noapte și apă ce ești / cît de fericit este bradul în plină vară / în pîntecul imaculatei zăpezi // aș vrea să-mi aduc aminte de tine“ **(În sfera de oțel)**.

Există un **firesc** al poeziei lui Dan Laurențiu, un firesc care se impune treptat și în condiții nu dintre cele mai prielnice, pentru că nu este ușor de acceptat, din capul locului, o poezie ce-și propune, la prima impresie în „nesocotirea“ altor teme, numai atacarea notelor acute. Poetul izbutește, însă, să facă să colaboreze elemente profund disparate, chiar divergente. El reușește să fie grav și în același timp să nu-și ascundă o anumită „cochetărie“ în mijlocul celei mai convinse, mai pline de sine gravități ; reușește să fie, deopotrivă, glacial și vulnerabil, tandru și crud, intransigent și comprehensiv, după cum poate să reconcilieze în cele mai bune condiții profunzimea sa structurală cu un cert gust al prețiozității. Spațiul poeziei sale se dovedește atît de elastic încît aceste elemente se omogenizează parcă de la sine, își răspund și își tocesc reciproc asperitățile, întregind în cele din urmă o **emisie** convingătoare, bine pusă la punct în toate articulațiile ei, o emisie în care poetul își permite să fie el însuși, complet și liber de orice prejudecată. Or, acest **firesc** rezidă tocmai în surpriza de a vedea cum o rostire, în aparență capabilă numai să înnobileze lucrurile și să le împartă în ierarhii clare, redevine înduioșător de pămînteană, mediu dintre cele mai prielnice pentru durere și tristețe, pentru nostalgie și amintire, pentru reculegere și speranță : „Vîntul azi te sărută / cu o grație nouă / cerul aurit de căderea sărbătorească / a unei stele îți spune că / există o speranță a sfîrșitului // frunzele care au fost verzi / în lumina soarelui te acoperă / cu murmurul extatic / al epidermei în somn // o pace desăvîrșită coboară / în vocea inimii tale va trebui / să-ți aduci aminte că ai fost tînăr / și că ai mai trecut pe drumul acesta // nimic nu-ți mai este strein / e bine acum să scoți / din sin steagul pasiunilor de vară / și să-l îngropi e tocmai timpul // să privești cu un ochi tolerant / promenada micilor demoni / așteptînd sub crengile tale / să le cadă un fruct amar...“ **(Frunzele)**.

Monolog lăuntric conservînd și resuscitînd cu intensitate o amintire ideală, consolatoare (multe poeme încep prin invocarea acestui trecut imaginar : „aș vrea să-mi aduc aminte...“), poezia lui Dan Laurențiu posedă totuși știința de a trăi în prezent, într-un prezent pe care memoria „imemorială“ nu-l poate trece sub tăcere, și de a uni, în același timp, solemnitatea cu faptul de viață, punînd dimensiuni esențiale acolo unde trebuie și mai ales, într-o căutare patetică a fericirii și armoniei, aventură cu morală victorioasă, în ciuda obstacolelor ce-o însoțesc, din care poetul iese de două ori consolidat : prin întîlnirea omenescului necesar și prin întîlnirea expresiei fericite.

Dan Cristea

Premiile revistei „Luceafărul“

— pe anul 1977 —

În cadrul ospitalier al Ateneului tineretului din Capitală — luni, 13 noiembrie a.c. — a avut loc o emoționantă manifestare cultural-artistică : decernarea, în prezența reprezentanților C.C. al U.T.C., Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii Scriitorilor, a unui numeros public — a premiilor revistei „Luceafărul“ pe anul 1977. Meritatele distincții confirmă apariția în rîndul tinerei generații de scriitori a unor noi talente, în curs de viguroasă afirmare. Poeți, prozatori, critici, reporteri, tinerii scriitori premiați au dovedit (paginile revistei stau mărturie) o certă înzestrare literară, o sensibilitate proaspătă ce își caută originale formule expresive. Juriul, compus din prestigioși scriitori și critici, a acordat următoarele premii :

Poezie — ARTUR BADIȚA, MIRCEA BRĂILIȚA, DENISA COMANESCU, ADRIAN FRAȚILA, MĂRIN LUPȘANU

Proză — AUREL ANTONIE, DUMITRU AUGUSTIN DOMAN, MIRCEA NEDELCIU, STELIAN ZAMORA

Critică literară — DAN CONDEESCU, SULTANA CRAIA, DAN C. MIHAILESCU

Reportaj — ION LONGIN POPESCU.

Felicitîndu-i pe cei premiați, poetul Nicolae Dragoș, redactorul șef al revistei „Luceafărul“ și președintele juriului, a subliniat calitatea demersului lor artistic, polivalența preocupărilor creatoare ale acestora. „Distincțiile acordate vin să încununeze o prezență statornică, de ținută în paginile „Luceafărului“ a unor tineri scriitori din toate regiunile țării, pentru care literatura înseamnă un chip fericit de întregire a personalității, o modalitate de dialog cu contemporaneitatea. Muncitori, profesori, economiști, redactori, cercetători, numitorul lor comun e reprezentat de pasiunea pentru artă înțeleasă ca mod de existență, de intervenție activă în realitate“. Noilor laureați și celorlalți participanți la festivitate le-au fost, de asemenea, adresate cuvinte de sinceră laudă, felicitări, de către tovarășii Nicolae Croitoru, secretar al C.C. al U.T.C. și prozatorul Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor. Tinerii poeți și prozatori au citit din lucrările lor. Festivitatea s-a încheiat cu un deosebit de izbutit recital muzical-poetic susținut de tinerii interpreți Benedict Popescu și Adrian Antonescu.

Cronicar

viața cărților

Poezie și echilibru

● Aflat la cel de-al doilea volum *) Eugen Evu scrie o poezie discretă, expresie nu atît a meditației sau a celebrării, cît a contemplației unui peisaj subiectiv, ale cărui imagini reverberante se integrează unei subtile mișcări interioare. Eugen Evu se dovedește un poet echilibrat, sedus mai curînd de armonia estompată a vibrației interiorizate decît de gest și declamație : „Fără strigăt se naște acum poezia. / în urmele focurilor departe de timp parcă zac / în iarba adîncă pe care se zbat / fluturi grei de întuneric“. Echilibrul poetului pare să fie rezultatul consonanței temperamentale cu opțiunea estetică, formulată de altfel în ultima poemă a volumului : „Pentru el nu mai vine nici o sărbătoare, / El a deprins băutura cuvintelor esențiale, / Fulgerat de viziuni se uimește de fiece lucru simplu / pînă la lacrimi cutremurîndu-se (...) / Pentru el nu mai vine nici o durere / miezul vieții lui s-a contopit cu miracolul. / O poetică simplă și direct de la sursele inefabile / îl ocrotește de patimi pe pămînt / Astfel așteaptă în tăcerea asurzitoare poetul / cu singele gravitînd înspre lume / zborul final de atingere / a patriei-mume“. Un echilibru interior care vine din conștiința poeziei ca privilegiu și har. Spiritul contemplativ întors către sine definește acea parte a liricii lui Eugen Evu care s-ar putea numi erotică dar care este numai invocare a iubitei pentru a i se încredința confesiuni care nu privesc atît iubirea cît și o stare lirică difuză uneori vag elegiacă : „Iubito, spulberat voi coborî în flori de cîmp / în freamătul de fin auriu necosit pentru iarnă, / dîncolo de arborii aceștia răsucindu-se în aer / după rădăcinile lor ce-ar muri de lumină. / În florile de cîmp voi adia neplîns / deasupra mea doar umbra norilor / alunecînd însetată și fără lumină / imi va iubi mîresmele-n sălbăticie. / Spulberat în flori de cîmp voi pleca fără trup / în fagurii vremilor luminîndu-mi ultarea“. Peisajul interior al poetului este reflexul transfigurat al spațiului natal, proiectat și imaginar, redimensionat mitic : „Înghețată mierea-n somnul din știubeie / pe miezul plinii singerind genuni / bătrînii scot din frunze la nedeie / colaci sufiați cu aur în cununi / și la amurg, pe mese lungi de brad / sub licărirea Ursei Mari se-ntinde / ospățul zeilor... semințe cad, / milenii de cuvinte, din colinde...“

Spațiul interior al liricii lui Eugen Evu este deopotrivă supus înfloririi și întunecării. Cele două ipostaze corespund timbrului celebrant și celui elegiac, egal reprezentate în orchestrația lirică : „Adie frăgezimi de miei prin muguri / se luminează patria din gînd / și laptele prin ierburi a belșuguri / se îndulcește ; arborii se-aprind / în horele nuntirii germinale“.

Din acest al doilea volum personalitatea poetului se arată deja conturată în liniile în care lirica sa va evolua previzibil, ferită de excese, prin temperamentul echilibrat, dar și de sterilitate prin sensibilitatea creatoare de imagini ce traduc discrete înfiorări.

Sultana Craia

*) **Eugen Evu : „Cu fața spre stea“, Editura „Facla“, 1978.**

Elogiu lucidității critice

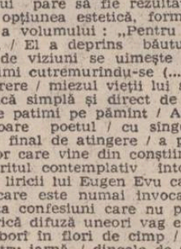

● Cărți originale în ideea că știința, tehnica și arta „numai unindu-și forțele vor reuși să cucerească VIITORUL omenirii“ au apărut și vor mai apărea la noi și aiurea. Care poate fi, atunci, coeficientul de interes și, respectiv, de originalitate, al culegerii de eseuri *) de Mircea Herivan ? Se cuvine observat, întîi, că o primă diferențiere stă în **atitudinea** autorului față de problematica implicată. Scepticismul sau pesimismul pot eroda bune intenții, după cum pot justifica tentative elitiste, conservatoare sau reacționare. Optimismul, singur, nu încurajează obiectivitatea ; se pot oficia osanale unui statu quo anomic, anacronic, ca și unor tendințe de supralicitare a unuia sau altuia dintre indicatorii luați în discuție — privitor la tehnică, știință și artă — sau, în sfîrșit, tot optimistă poate fi și pledoaria strict imaginativă, metaforică și analogică, situată dincoace ori dincolo de cadrele reale ale prognozelor viitorologice. Este loc, în spațiul literaturii viitorologice — pentru că aci se înscriu eseurile lui M. Herivan — și de un A. Huxley dar și de un Dänicken, de un Marcuse dar și de un Fourastié, de un Malița dar și de un Rostow ș.a.m.d. Sînt numeroși mult mai numeroși decît autorii citați, factorii de tensiune privind (ne)convergența dintre artă-tehnică-știință și faptul că, după cum subliniază M. Herivan, „numai în cadrul gîndirii materialist-dialectice și al sistemului socialist, factorii de tensiune își pot găsi deplină rezolvare în conceptul și acțiunea **umanismului revoluționar**“, nu împiedică, sau nu ar fi trebuit să împiedice vreodată, redscutarea critică obiectivă a teoriilor concepute și dezvoltate în sisteme referențiale ne- și antimarxiste, sau ai căror autori susțin (fals, altminteri) că nu sînt exponenții vreunei ideologii. Deoarece fiecare grupaj eseistic din prezenta culegere conține, explicit și implicit, o atare critică, bazată pe fundamentele materialismului dialectic și istoric, constituie un prim argument de originalitate și probitate științifică al „Argonauților...“ Numai în confruntarea cu vechile, și recentele curente ideologice și cu individualitățile lor marcante, se dovedește, o dată în plus, caracterul creator al marxismului, deschiderea lui revoluționară, democratismul și înaltul său umanism. Mircea Herivan reușește să convingă — pe aceia care încă șovăiesc — de lipsa fundamentului real, fie psihologic, fie ideologic, al opoziției ferme, intușabile dintre artă, tehnică și știință. În registru grav, nu pedant, presărat cu ironii dar evitînd pamfletul, autorul desferecă pas cu pas prejudecăți vechi și noi, ipoteze false, rigidități și exagerări. Materialul consultat este enorm.

Cele mai atent supuse analizei — e de altfel una dintre noimele „Argonauților...“ — sînt „pseudoprognozele despre un viitor fără speranțe“. Subliniind numai asta, și cred că se poate imediat observa că autorul nu și-a propus o sarcină ușoară, nici lipsită de interesul contemporanilor. Pentru că într-adevăr în tabăra celor care prohodesc viitorul (culturii și civilizației) omenirii nu lipsesc reputați savanți, ilustri artiști, influenți politologi, economiști și ideologi. Prestigiul lor a marcat și marchează milioane de conștiințe tinere. Nu e, așadar, absent interesului să fie confruntată viziunea comunistă, revoluționară și democratică, cu ideologia guvernantă a acelora în chiar epoca „industrializării intelectuale a profeției sociale“. Identificîndu-se ferm cu aceea că „studiile viitorologice au valoare, cu condiția să fie privite drept niște schițe ale uneia dintre (foarte multele) opțiuni posibile“, M. Herivan transformă, în eseurile sale, **metoda** într-o pledoarie pentru curajul optimismului lucid, în favoarea încrederii într-o lume a realei convergențe dintre tehnică, știință și artă. Este meritul fundamental al culegerii sale de eseuri. O gîndire consecvent comunistă pledează pentru ideea „ca omul de știință și artistul să se înțeleagă sau cel puțin să nu se ignore“ deoarece „prin literatură, ca și prin celelalte arte, oamenii au dobîndit un **mijloc specific de a cunoaște**, de a defrișa spațiul a tot ceea ce nu poate fi cunoscut prin intermediul științelor exacte «verificabile și certe»“ și întrucît „în cadrul literaturii nu sîntem confruntați numai cu forme specifice de cristalizare a gîndirii științifice, ci și cu un mod de regîndire a științei, de reflecție asupra evolutiei posibile a acesteia prin prisma unei înalte responsabilități pentru destinele omenirii.“ Sînt, acestea de mai sus, numai două dintre demonstrațiile citabile din ansamblul unui volum extrem de incitant și prin care viitorologia românească își lese în lume competitiv.

Mircea Constantinescu

*) **Mircea Herivan : „Argonauți pe marea cenușie“. Convergențe în gîndirea contemporană. Editura „Eminescu“, 1978.**

O eroare critică

● Cartea Passionariei Stoicescu *) este aranjată de o asemenea manieră încît primul vers al fiecărui text să înceapă cu cîte o literă a alfabetului, autoarea epuizînd astfel toate literele. Nu am reușit să întrezărim scopul acestui joc. Manierismul cuprinde multe modalități ludice, însă acestea sînt puse întotdeauna în slujba anumitor forme mentale cu care se armonizează. Pe lîngă acest lucru titlurile pe care și le alege sînt de o dezlînare desăvîrșită ; culegem cîteva la întîmplare : **Fărimizez, formez, roșnesc..., Hotesc, hrănesc, hotărnicesc..., Rămîn, repet, rodesc, răspund...** etc. Cu oarecare indulgență le-am putea socoti jocuri de-a gramatica, dar și pentru a clinti gramatica din firescul ei îți trebuie stil.

Cele spuse despre titluri se repercutează și în texte propriu-zise, dar la nivelul sintaxei care, recalcitrantă în cazul Passionariei Stoicescu, nu se lasă convertită în act poetic : «Străjă-coajă înspre miez / zac în simbur și veghez / cum matrioșcile (pluralul de la matrioșcă nu e în — șci, ci, cel puțin în limba română, în și — n.n.) ascund / trupul tainei cel rotund : / / în cea Casă stă cea Drum, / în cea Plăcări stă cea Fum, / în cea Multe stă Nici una. / În cea Noapte stă cea Luna». Partea proastă e că poezia nu permite mirarea a-stilistică a esoterismului. Dar cu această observație am trecut deja pe tărîmul formelor interne. O deprindere care deserveste schițele de poezie ale volumului de față e imitarea unor conținuturi psihice (iubirea, devotiunea, sentimentul de însingurare etc.) ce se topesc ca niște cuburi de zahăr în marea de imprecizie verbală : «Lumina mă gonea din rai... / Ploua de cîte ori plecai. / Luai cu tine, călătoare / clipa zănatică de soare / și ferecat în dor de cercuri / descînt de vineri și de miercuri...» **(Doresc, dispar, devin, descînt...)**

Din punct de vedere uman, altminteri, autoarea pare animată de cele mai curate intenții. Comunicate de cuvintele pentru care a optat ele însă nu-și sporesc caratele poetice. O critică a eticului implicat în bucățile volumului **Reverberata** nu ar avea ce să epureze, ce să respingă, dar o critică a poeticului da. Iritate de unele demersuri sintaxa și semantica se răzbună pentru că aceste două coordonate circumscriu noțiunea de stihie lingvistică. Iar cu stihiile nu te joci adoptînd o atitudine nerespectuoasă și mecanic-nonimaginativă.

În sfîrșit, toate titlurile înșiruite de-a lungul cărții sînt adunate într-un conglomerat final cu titlul **RE-VERB-ERATA**. Dacă P. Stoicescu ajunge cu aceasta în pragul autoconștiinței critice, tot bine...

Dan Arsenie

*) **Passionaria Stoicescu : „Reverberata“. Editura „Albatros“, 1978.**

CARTEA DE DEBUT

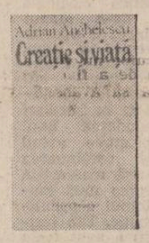

Între „contribuție“ și interpretare

Debutul editorial *) întîrziat al lui Adrian Anghelescu este precedat de o relativ îndelungată — e adevărat, întrucîtva, și sporadică — activitate publicistică, pe de o parte, și istoric-literară, pe de alta. Dealtminteri, volumul **Creație și viață** învederează îndeajuns de clar însemnele acestor experiențe prealabile. Dacă ne gîndim, prin comparație cu alte cărți de critică aparținînd debutanților, doar la completa absență a orgoliilor absolutist-juvenile din acest volum ne observăm numaidecît că ne aflăm în prezența unui interpret lucid și ponderat, edificat în bună măsură asupra propriilor posibilități. Departe de a exprima o presupusă adaptabilitate confortabilă, respectiva stare de lucruri pare mai degrabă să indice justa intuire a funcționalităților reale pe făgașul cărora e potrivit să se orienteze travaliul critic. Problema, deci, este de a aborda subiecte și teme apte să permită explorările pe cît de utile tot pe atît de meticuloase, dar, în același timp, degajate, adică eliberate de complexul unghiului de percepție dobîndite cu prețul delimitării de interpretările anterioare. În această privință, cel puțin în cîteva rînduri, Adrian Anghelescu dovedește un remarcabil spirit de orientare. Și nu încape îndoială că dovada cea mai concludentă a formulei critice adoptate de el o constituie cele două excelente studii dedicate plurivalentei personalități creatoare a lui G.M. Cantacuzino, intitulate **Un argument al supremelor armonii și Lungul drum al spiritului către cunoaștere**. De fapt, masivele incursiuni analitice întrunesc întrutotul însușirile unei posibile schițe monografice și e de mirare că autorul n-a procedat în consecință. Cu un efort în plus, Adrian Anghelescu ar fi putut lesne elabora o atare lucrare de sine stătătoare, o lucrare al cărei succes de public ni se pare absolut sigur. Dar și așa, lectura celor două ample interpretări este nu numai deosebit de instructivă, ci realmente pasionantă. Calitatea cea mai de seamă a ambelor texte rezidă, indiscutabil, în **acuitatea și acuratețea expunerii**. Vrem să spunem prin aceasta că Adrian Anghelescu practică, în deplină stăpînire a mijloacelor, exegeza de tip stringent descriptiv, în sensul continuei raportări a punctelor de vedere cu finalitate evaluativă la argumentele palpabile propuse de materia literară supusă analizei. Impresia, statornică, de soliditate a demersului exegetic aici își are sursa, căci autorul nu mizează niciodată pe credibilitatea simplelor impresii, eventual paradoxal formulate. Cită argumentație irecuzabilă, atîta îndreptățire a judecății critice. Cînd, spre exemplu, autorul ajunge la punctul în care definește după cum urmează specificitatea psihico-intelectuală a cărții de călătorii **Pătrar de veghe**, să fim siguri că demonstrația bizuită pe dovezi de necontestat, este deja încheiată : „Dacă celelalte memoriale (al lui M. Ralea ori al lui Camil Petrescu, de pildă, n.n.) pot fi socotite niște cărți ale plecării, ale unei neliniștitoare desprinderi de țărmul unei lumi care, atît din punct de vedere spiritual cît și afectiv, îi era autorului reazem și punct vital de referință, ale familiarizării cu un necunoscut pînă atunci previzibil, imaginabil doar prin datele culturii, **Pătrar de veghe** este, într-un fel, o carte a întoarcerii, a revenirii și re-descoperirii unui spațiu spiritual și artistic, în ipostaze dintre cele mai neașteptate și semnificative, tocmai în necunoscut. Experiența aceasta de cunoaștere se va transforma astfel într-una de autocunoaștere, de autodefinire și îmbogățire spirituală, atît în sens individual cît și în general, de intuire mai exactă a valorilor propriei spiritualități, în contactul stimulator cu acelea ale altor lumi. Blîndă iscodire a destinului, adresată siesi sau poate unui interlocutor nevăzut, interogația autorului din final — „De ce mă întore ?“ — își află astfel o posibilă dezlegare“.

De altfel, citatul de mai sus este semnificativ și sub al aspect esențial. Este vorba de plauzibilitatea evaluărilor și a caracterizărilor obținute prin raportarea asociativ-disociativă a personalității „eroului“ din cele două studii la exemplul unor personalități artistice de anvergură universală. Sobra, grava și fireasca deschidere spre asemenea parametri interpretativi este constantă și, ca atare, frecventa prezență a unor nume precum Proust, Palladio, Goethe, Ruschin, Herbert Red, Giullia Carlo Argan, Bramante, Ortega y Gasset, Malraux, T. E. Lawrence, de o parte, Hașdeu, Odobescu, Iorga, Pârvan, G. Călinescu, M. Eliade, de alta, nu stîrnește nici cea mai mică suspiciune. O singură excepție, totuși : aceea din post-scriptumul celor două studii, unde, printr-o stranie eludare a ierarhiilor valorice, originala carte **Pătrar de veghe** este comparată — aproape **ad litteram !** — cu **Divina Comedie** : „Cu tot aspectul de memorial de călătorie, tributar deci fluxului impresiilor spontane, **Pătrar de veghe** dezvăluia, la un examen mai atent, solide articulații lăuntrice, o uimitoare unitate de structură. Cele trei „cărți“ care îl compun — **Desertul, Grădina, Izvorul** — sînt, asemenea **Infernului, Purgatoriului** și **Paradisului** din marele poem dantesc, tot atîtea etape și experiențe fundamentale trăite de Spirit în drumul său anevoios către cunoaștere. Caracterul simbolic al acestui itinerar se impune de la sine“. Și mai pe față : „Revelația «Izvorului» pe muntele Silpius poate fi privită astfel și ca expresia acestei înfiorate apropieri din «inima răcoroasă a vieții», odată cu presimțirea sfîrșitului posibil. Pelerin, asemenea unui Dante, prin limburile și sferele unor lumi de infern și de azur, la capătul călătoriei sale G.M. Cantacuzino va fi îndreptățit să constate : «Am trăit multe lumi în țara umbrelor»“.

De mai redusă întindere dar de un indiscutabil interes, „incursiunile în lumea teatrului“ **(Un analist — Mihail Sebastian și Traian Chelariu — dramaturg)** se înscriu și ele în sfera criticii de „reconsiderare“, asemena studiilor despre G.M. Cantacuzino.

Pe Adrian Anghelescu îl tentează însă și acele teme a căror rezolvare nu presupune atît de mult un efort recuperator cît mai ales unul de interpretare mai mult sau mai puțin inedită. La un asemenea privilegiu aspiră fără doar și poate eseurile **Carnavalescul în proza lui Caragiale, „Drumul“ în eposul sadovenian** și **Despre sublimul omenesc în literatura lui Tudor Arghezi**). Conținînd observații de detaliu uneori pătrunzătoare și pasaje analitice de finețe, totuși, pe ansamblu, cele trei eseuri nu depășesc statutul unor oneste „marginalii“. Interesantă în sine, tema carnavalescului în proza lui Caragiale (în pofida sprijinirii cam obediente pe asertiunile lui M. Bahtin din **Problemele poeticii lui Dostoievski**) este tratată dintr-un unghi apăsat unilateralizant — cel psihosocial și psiho-istoric —, în așa fel încît implicațiile ei tragicomice, etern-umane, strălucit relevate de critica modernă începînd cu G. Călinescu, scapă cu totul din atenția autorului. După părerea noastră, la rîndul lui, eseul despre Sadoveanu suferă fundamental de pe urma contradicției ivite între enunțul temei și categoria de opere solicitate să susțină în planul analizei tema în cauză. Căci e aproape un non-sens să te ocupi de fascinanta temă a „drumului“ în eposul sadovenian situînd în prim plan romanele **Strada Lăpușneanu, Oameni din lună** și **Morminte**, în timp ce **Creanga de aur, Frații, Jderi, Hanul Ancuței, Zodia Cancerului, Nicoară Potcoavă** etc. sînt în treacăt discutate. Am spune că în eseul despre Sadoveanu cauza nereușitei stă în procesul de imixtiune a criticii „de recunoaștere“ în sfera criticii de disociere strict ideatică. În fine, handicapat și de clasica interpretare a lui Tudor Vianu, eseul despre **Cîntare omului** a lui Arghezi face prea mult loc expunerii didactic-patetice. Chiar dacă un anume ceremonial apologetic subtil inculcat textului nu poate fi neglijat, în schimb, cele șase „crochiuri“ din partea finală a cărții divulgă în chip mult mai convingător posibilitățile lui Adrian Anghelescu de a se manifesta în aria criticii întreprinsă, așa-zicînd, pe cont propriu, adică în aria criticii de analiză vizînd formularea judecăților de gust și a opiniilor ce presupun înfruntarea riscurilor dinainte asumate.

Nicolae Ciobanu

* **Adrian Anghelescu : „Creație și viață“, Editura „Eminescu“, 1978.**

Veste

Urmare din pag. 1

cu totul sau ajunge să fie doar o suviță mai anemică decît dîra ce o lasă în urma lui un copil pe ciment, femeile cară haine și rufe la vreo patru km pentru a le spăla într-un alt sat. Apa le-ar da oamenilor, pomilor și vitelor mai multă vigoare, rezistență și putere de a trăi, fiindcă pămîntul de acolo este bun pentru a produce numai fructe (cînd nu îngheață) și fin; grîul este mai mult pai, iar porumbul mai mult tulei. Celor ce trăiesc de mii de ani pe astfel de pămînturi puțin roditoare ar trebui să li se plătească anual prime de rezistență, dar nici într-un caz prin plecarea lor în locuri mai fertile dcoarece o astfel de hotărîre ar fi pripită față în față cu rațiunea pe care secolele au impus-o viețuitorilor de acolo, neîntrerupt. Din cele mai importante puncte de vedere se vede clar că trebuie să se construiască drumuri (care să aducă odată cu ele confortul) pînă la cele mai îndepărtate cătune și case. Orice bucată de pămînt trebuie să fie tot timpul stăpînită de cineva, altfel s-ar părea că e a nimănui. Începutul oricărei localități, oricît de mici, a constituit, cîndva, o epopee, deci se reclamă posibilitatea ca aceste așezări să dureze. Nici Sinaia, nici Predealul, nici toată Valea Prahovei n-au avut pe vremuri condițiile, confortul de azi. Toate cătunele din munți și de pe dealuri pot fi transformate în localități de unde să nu-ți mai vină să pleci. Dar cînd pleacă oamenii din munți și de pe dealuri spre localități mai bine organizate e ca și cum s-ar duce munții spre confort, pe cînd noi trebuie să ducem confortul în munți. Apoi este sigur că oricărei astfel de localități, dacă i s-ar asigura un drum modern, i-ar crește bunăstarea de cel puțin zece ori. Cu această speranță îmi rămîne dorința ca satul în care a intrat de curînd autobuzul să aibă un drum și apă de băut...

DISOCIERI NECESARE (II)

O lovinescolatră

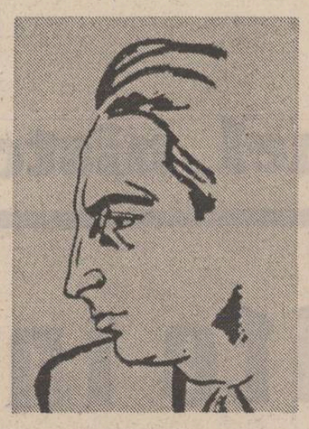

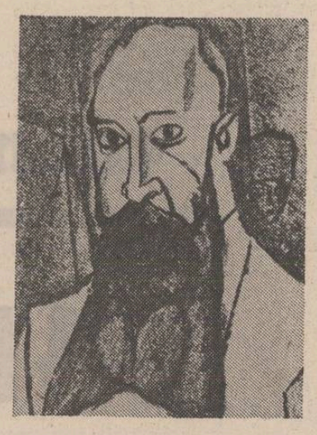

Nimic din ce susține Ileana Vrancea nu rămîne în picioare, dacă verificăm și restituim citatele trunchiate și ajustate. Iorga nu vorbește în ale sale **Generalități** decît de istorie, nu se referă niciodată la istoria literară, conceptul său de **istoria poiesis** n-are nimic comun cu conceptul de **sinteză epică** al lui G. Călinescu. Reluăm un ultim citat : „Oamenii trecutului — scrie Iorga în 1897 în lecția **Frumusețea în scrierea istoriei** — nu era însă de marmoră albă și nici nu locuiau pe scîndurile unei scene, cocoțați pe coturne. Pentru a ni-i înfățișa, trebuie să cunoaștem cît se poate (Ileana Vrancea omite **se poate**) mai multe amănunte asupra vieții lor, (aici I. V. pune un **și**) pe scenă ca și în culise" (urmează la I. V. croșete). „În felul acesta, se sfarmă nenorocita distincție (la I. V. : **distanță**) care se fixase între realitatea umană organică și vie, și istoria omenirii moarte, palidă, artificială și fatală". Iorga are în vedere înviereа figurilor istoriei, nu judecata de valoare asupra operelor literare. Citatul din Călinescu pe care Ileana Vrancea, îl alniază în continuare („Istoricul însă nu poate nara ce nu-l interesează"), se referă la cu totul altceva, la stabilirea prin retrăire (în sensul preconizat de Rickert) al valorilor estetice : „Într-un cuvînt, adaugă imediat Călinescu, istoricul nu e un contemplativ, ci un participant activ la determinarea valorilor".

Mai departe, Ileana Vrancea acuză pe G. Călinescu că, vorbind în **Istoria literaturii române** de Iorga, nu citează cartea **Generalități** cu privire la studiile de istorie, apărută într-o primă ediție în 1911 și în ediția a doua în 1933. Răspunsul este că, din moment ce se ocupă de literatură, Călinescu nu avea de ce să citeze o carte, de, să zicem, filozofia istoriei. Respectivele **Generalități** nu tratează despre tehnica criticii și a istoriei literare și nici Ileana Vrancea nu citează din ea decît (trunchiat și desfigurat) șapte articole dintr-un total de 29, numai 81 de pagini dintr-un total de 348. Dacă ar fi folosit ediția din 1933, care-i stătea la îndemînă în 1941, Călinescu trebuia să citeze mai puțin cu două articole, numai 61 de pagini. Dar, continuă temuta autoare, „fapt cu totul neobișnuit — titlul și data apariției volumelor consacrate de Iorga literaturii vechi nu sînt absente numai din textul istoriei, ci și din bibliografia operelor lui Iorga, singurul loc în care figurează parțial și fără indicarea anului ediției princeps (sic) — este locul rezervat bibliografiei de generalități ; dar chiar și aici se trece sub tăcere **Istoria literaturii române, în secolul al XVIII-lea** în două volume apărute în 1901".

Pariem că Ileana Vrancea confundă epoca veche din istoria literaturii române cu secolul al XVIII-lea, altfel ar trebui să știe că Iorga a publicat, ce-i drept, întîi în 1901, în două volume **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** (Epoca lui Dimitrie Cantemir, II, Epoca lui Petru Maior) și numai după aceea, în 1904, **Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688.** Aceste trei volume și numai acestea au fost revăzute, larg întregite și reeditate de autor după cum urmează : **Istoria literaturii românești,** I, Literatura populară. Literatura slavonă. Vechea literatură religioasă. Întîii cronicari (—1688), București, 1925 ; **Istoria literaturii românești** II. de la 1688 la 1780, București, 1928 ; **Istoria literaturii românești,** III, Generalități, Școala ardeleană. București, 1933. De ce Călinescu citează la p. 888 a Istoriei aceste ediții ale operei și nu primele, credem că nu mai este nevoie să explicăm. Pentrucă de ele trebuie să ținem seama în primul rînd, de ultima voință a autorului care le-a revăzut ! De ce procedează altfel Ileana Vrancea ? Pentrucă așa citează E. Lovinescu în **Istoria literaturii române contemporane,** II, 1926 (cînd nu se reeditase decît **Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688**) și din păcate, și în compendiul din 1937.

Compararea lui Călinescu cu Iorga ca istorici ai literaturii române de la origini pînă la 1821 trebuie să țină seama mai întîi de proporții, în sensul că Iorga acordă acestui spațiu aproape jumătate din întregul text al Istoriei literaturii sale care merge pînă în 1934, în vreme ce Călinescu numai a noua parte din textul care merge pînă în 1940. Apoi Iorga fiind un istoric al culturii în înțeles larg nu analizează aproape niciodată literatura spre a-i dovedi valoarea artistică, ci numai spre a extrage din ea spiritul epocii, felul de a simți și a gîndi al unei lumi. Niciun alt istoric literar român nu se ocupă, ca el, de Ștefan Berghер, Nicolae Roset, State Leurdeanu, Daniil din Cluj, Vlad Botulescu, Meletie Ursachi, Toma Costin, Gheorghe Montan, Emanoil Băleanu, Moise Nacul, Petru Furdui ș.a. Iorga a scris bine despre Cantemir și Neculce, dar inadmisibil despre Budai-Deleanu și Conachi. A făcut un cronicar din Nicolae Muste, simplu copist, a atribuit cronici lui Stoica Lidescu, Constantin Căitanul, Alexandru Amiras, Enache Kogălniceanu, Tudose Dubău și Vasile Damian. Credea că **Muntenii (Menehmii) sau frații de gemene** e operă de Ion Budai-Deleanu. A trebuit să recunoască singur că pamfletul **Cuvîntul unui țăran către boieri,** pe care îl credea de Vartolomei Măzăreanu, e de Ionică Tăutu, că **Panegiricul lui Ștefan cel Mare,** socotit al aceluiaș, e apocrif. Ileana Vrancea citează ca model pentru Călinescu portretul pe care Iorga i-l face lui Dimitrie Cantemir după o pictură anonimă reprezentînd un nobil european de la finele secolului al XVII-lea din Muzeul de artă și ceramică din Rouen, care în mod sigur nu e al lui Cantemir și n-a fost preluat în ce privește descrierea fizionomiei („ochi de o nevinovată privire dulce, cu mustăcioara mijindă") de Călinescu.

Iorga, crede Ileana Vrancea, a fost primul care a relevat valoarea artistică a cronicarilor munteni, înainte de Călinescu, și ne și arată cum, vorbind de Radu Popescu, Iorga vede în opera acestuia neapărat, o înjosire a tonului povestirii istorice", o „scădere din punct de vedere moral", dar și „aprindere" și un „zel înfocat" care fac din lucrarea sa oficială, „o operă literară cu mult superioară ca expresie și interes" celei a lui Axinte Uricariul. Aici este vorba de cronica lui Radu Popescu privind domnia lui Nicolae Mavrocordat, cronică encomiastică, de curte, valoroasă, într-adevăr, prin violența pamfletărească. O recunoaște și Iorga, de părere totuși că, „în violența lui, care se coboară totdeauna până la trivialitate, se răsfrînge turburarea sufletească a trădătorului, graba și focul neofitului care vrea să dovedească, să se afirme". Așadar Radu Popescu e cu mult superior lui Axinte Uricariul care nu-i decît „palid", dar dă pe față un suflet de trădător. Cine să mai aprecieze scrisul său ? Mai departe acest „isteț ambițios fără scrupul" devine, în credința lui Iorga, ceea ce Ileana Vrancea nu observă, titularul cronicii brîncovenești, cu autorul necunoscut al cărei caracterizările anterioare ale omului Radu Popescu nu se potrivesc deloc și tot așa nu se potrivesc nici cu cele finale privitoare la Radu Popescu, „cărturar ales și om fără caracter". Chiar recunoscînd meritul literar al lui Radu Popescu, Iorga nu iartă omului sufletul de trădător. Sînt compatibile noțiunile de cărturar ales și om fără caracter ? Iorga nu era totdeauna de această părere. În tot cazul face trădător în chip gratuit pe Anonimul brîncovenesc, deși în cronica acestuia nu există niciun motiv pentru asta. Este riscul de a interpreta opera prin om.

Nu am dori ca prin restabilirea unor adevăruri să se creadă că vrem să infirmăm pe Iorga, pentru a înălța pe Călinescu. În istoria culturii și literaturii românești aceste strălucite spirite se împacă foarte bine, fiecare cu al său. **Istoria literaturii românești** în opt volume de Nicolae Iorga este numai o parte din monumentala **Istorie a românilor** (1936—1939) în zece volume, opera sa capitală. Să fie adevărat însă, cum pretinde Ileana Vrancea, că atît „eminentul cunoscător al operei lui Iorga", Barbu Theodorescu, cît și „un cunoscut specialist în studiul literaturii române vechi", I. D. Lăudat, mînt cînd susțin că la p. 542 din **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu se află o mențiune elogioasă despre **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** de N. Iorga ? „Oricine deschide cartea la pagina indicată, scrie învățata noastră lovinescolatră, vede bine că nici acolo, nici în altă parte, **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** nu este menționată în nici un fel, că G. Călinescu nu o „recunoaște" ; cît despre fraza în care Călinescu ar susține că **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** rămîne «unică în patrimoniul culturii noastre» — această opinie călinesciană este în întregime inventată, Călinescu nu a formulat-o niciodată, nicăieri". Deschidem și noi la pagina 542. Despre istoriile lui Iorga privind relațiile, armata, comerțul, tipăriturile, literatura, Călinescu spune că nu sînt simple îndreptare, ci lucrări complete, exhaustive, „uneori disperant de amănunțite, egoiste în note, pînă a nu lăsa altuia bucuria unui adaos". Refăcute tipografic științificește, emendate pe ici pe colo, „în substanță ele rămînînd monumente definitive de care trebuie să se țină seama". Istoria literaturii române vechi ține la Iorga pînă la 1780, după care urmează o fază de tranziție, iar de la 1821 epoca modernă. Citim la p. 542 în **Istoria** lui Călinescu : „În studiile (lui Iorga) despre literatura română veche toate citatele sînt excelente, istoricul gustă cu o mare justețe arta caligrafică a cronicarilor. Abia intrat în epoca romantică, el se simte stînjenit". Se știe că romantismul începe la noi în epoca modernă, în jurul anului 1830. Prin urmare Călinescu apreciază superlativ **Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea** de Iorga, dar are în vedere ediția a doua a acestei opere care poartă titlul simplu **Istoria literaturii românești.** Ileana Vrancea nu a văzut această operă și nu știe ce se înțelege la noi prin literatura română veche. Lovinescu care în **Istoria** sa citează numai prima ediție din **Istoria literaturii românești** de N. Iorga, la bibliografie, nefăcînd nici o mențiune în text asupra ei, nu i-a fost de data aceasta de folos. De altfel, opinia lui Lovinescu era că talentul lui Iorga „nu s-a manifestat decît în lucrările mici", iar **Istoria literaturii românești** e o lucrare mare, ca și **O viață de om** (3 volume, 1934), una din puținele opere care, după Lovinescu, „vor rămîne mai neatinse de dintele vremii".

Cu privire la **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** Ileana Vrancea preia cele mai vehement negative opinii critice, sub cuvînt că G. Călinescu are geniu ca romancier, dar nici o însușire de istoric literar. Terenul i-l destelenise mai înainte Iorga și Lovinescu, tot ce-a făcut el mai departe e haotic și minimalizator. Cu astfel de diatribe se explică de ce marea istorie literară nu se reeditează.

Să vedem însă care și unde este adevărul. În 1932 Călinescu venea cu **Viața lui Eminescu,** ajunsă în 1938 la a treia ediție și reeditată abia în 1964, după 26 de ani ! Între 1934—1936 apăreau cinci volume despre **Opera lui Mihai Eminescu,** întîiul studiu amplu asupra poetului național. Refăcut, de autor după război, apariția lui, anunțată în 1947 a fost amînată pînă în 1969—1970, cînd în fine a fost publicat în culegerea de **Opere,** în două volume. Ileana Vrancea susține că autorul și-a prefăcut, după observațiile care i s-au adus, **Viața lui Eminescu** și face o comparație între ediția I și ediția „aflată astăzi în circulație". La **Opera lui Mihai Eminescu** însă unde Călinescu arată singur (în 1947) că și-a revizuit în noua ediție în două volume textul primei ediții, nu mai consideră necesar să se oprească asupra textului aflat astăzi în circulație. I se obiectează lui G. Călinescu că nu s-a ocupat în **Viața lui Mihai Eminescu** de opera publicistică a poetului. Desigur, Ileana Vrancea n-a văzut primul volum din studiul **Opera lui Mihai Eminescu,** ediția I dedicat în mare parte jurnalisticii, nici capitolul **Filozofia practică** din volumul al doilea, ediția a II-a, de peste o sută de pagini, despre această problemă. Referindu-se la cele cinci volume ale primei ediții, Ileana Vrancea se face a nu observa reducerea lor la două în ediția nouă și cere în continuare, împreună cu E. Lovinescu, „acea sută de pagini de sinteză interpretativă" ignorînd că și aceasta, exact de o sută de pagini dactilo, există în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (textul a intrat și în **Istoria literaturii române,** III, tratatul Academiei din 1973 de care a răspuns Șerban Cioculescu).

Nici **Viața lui Ion Creangă** n-a convins-o pe Ileana Vrancea, fiindcă, ce neșansă, tocmai atunci a scris și Vladimir Streinu un articol despre același autor. Nu mai vorbim de faptul că Lovinescu prefațase anterior o ediție din opera lui Creangă în trei volume. Caragiale ? Călinescu i-a „eliminat" teatrul din **Istoria literaturii române,** probabil sub influența aceluiași Lovinescu care într-un articol din 1913 arătase că tipurile lui Caragiale sînt resturi ale societății, „puțin interesante, prin lipsă de conținut sufletesc", teatrul său avînd o valoare „mai mult documentară". Maiorescu ? Aproape nu mai e nevoie de argumente, Călinescu l-a „decretat" critic cu „gîndire plată" și „estetică strîmtă", cu toate că în 1940 Lovinescu publicase monografia sa în două volume **Titu Maiorescu,** cap de serie a ciclului junimist. Ileana Vrancea practică imperturbabil izolarea cuvintelor și citatul trunchiat, cu care se poate dovedi orice. În realitate capitolele din **Istoria literaturii române** despre Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu sînt cele mai bune sinteze despre acești autori existente pînă în 1941 la noi și, citite de la un cap la altul, dau sentimentul deplin al existenței unor valori indubitabile sub raport național și universal. „Maiorescu — scrie, ca să dăm un singur exemplu, Călinescu — a făcut un mare serviciu contemporanilor, atrăgîndu-le atenția că simpla versificare de știri istorice ori de judecăți nu este poezie. El are noțiunea gratuității artei pe care cu vorbele d-nei de Staël o numește **une noble inutilité.** Înlăturarea din sfera artei a considerațiilor impure, mai ales într-o vreme preocupată de valorile relative, este un titlu de glorie al criticului. Și azi poziția lui strict artistică mai are de învins obstacole ce se ridică mereu".

Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, prezentați de Călinescu ca nimeni altul înainte, beneficiară, ne încredințează Ileana Vrancea, de examenul critic al lui Lovinescu. Nu contestăm, și n-am vrea să cădem în obsesia preopinentei noastre de a opune mereu pe Călinescu lui Lovinescu spre a coborî sau înălța pe unul în favoarea celuilalt. Lovinescu și Călinescu sînt personalități proeminente în istoria literară românească, fiecare în felul și la timpul său. Dar Lovinescu a scris prea puțin și numai despre 34 de opere, apărute pînă în 1936, de Mihail Sadoveanu, obiectîndu-i „insuficiența creației", „lipsa de psihologie", „lipsa de relief a tratării" vieții de provincie, zugrăvirea iubirii „numai în aspectul ei fizic". De adăugat că încadrînd pe Sadoveanu în 1929 la sămănătorism, în 1937 la sămănătorism și poporanism, Lovinescu a impus în critică opinia că sămănătorismul a fost o mișcare literară minoră și retrogradă, cu toate că reprezentată și de Iorga și Goga, viziune pe care abia G. Călinescu a modificat-o, deși mai găsește și astăzi aderenți. Lovinescu făcea eroarea de a scoate notele sămănătorismului nu a posteriori din analiza scriitorilor reprezentativi, ci aprioric, din programul revistei, ca și cum scriitorii trebuiau să i se conformeze strict, să scrie după un retetar. Nici la **Sămănătorul,** nici la **Convorbiri literare,** adevărații scriitori n-au urmat întocmai directivele revistei care, de altfel, erau minimale, atît junismul cît și sămănătorismul fiind ceea ce erau nu numai Maiorescu și Iorga, ci Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Sadoveanu, Goga, Davila la un loc.

Mai departe se cunosc ezitările lui Lovinescu în legătură cu Rebreanu (despre care a scris întîi Tudor Vianu), Hortensia Papadat-Bengescu (remarcată întîi de Ibrăileanu), Tudor Arghezi (despre care au scris întîi Cioculescu, Călinescu și Ralea), Ion Barbu (receptat de Lovinescu numai cu poezia din prima și a doua fază, abia în 1937 revenind asupra artej „ermetice" care, în 1929, spera să fie un punct extrem „provizoriu") Ileana Vrancea nu mai aduce în d'scuție pe Camil Petrescu căruia Lovinescu îi găsește în romane „lipsă de aplicație stilistică" și „lipsă de unitate de compoziție", două lipsuri imaginare, nici pe Al. Philippide despre a cărui poezie aflăm dintr-o jumătate de pagină că „lipsită în genere de emotivitate... nu comunică..." Oricine compară nu **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (în partea despre contemporani) cu **Istoria literaturii române contemporane** I—IV, de E. Lovinescu, ci compendiul de **Istoria literaturii române** (de la cap. XVIII pînă la sfîrșit) de G. Călinescu cu **Istoria literaturii române contemporane 1900—1937** de E. Lovinescu observă ce transformări a suferit istoria literaturii române la o distanță de numai 4—6 ani, cîte sensibile rectificări și reevaluări.

Lovinescu a trăit puțin, numai 62 de ani, a murit în 1943, n-a mai avut timp să se confrunte în continuare cu operele marilor contemporani, cu Sadoveanu, Arghezi și Călinescu. Despre **Viața lui Mihai Eminescu** de acesta scrisese în 1937 că e o „simplă improvizație", despre **Opera lui Mihai Eminescu** că e un „labirint hipogeic". Își va formula observațiile sale cu privire la **Istoria literaturii române** în revista **Curentul literar** din 13 septembrie 1941 (articol reprodus în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică,** 1943), făcînd o distincție față de lucrarea similară a lui Iorga : „Prin întinderea spațiului îmbrățișat, ea n-are echivalent decît în cele opt volume ale **Istoriei literaturii românești** ale lui N. Iorga, monument de erudiție informativă, greu de descifrat din pricina amestecului de planuri, culturalul fiind confundat cu esteticul, esențialul, semnificativul fiind înăbușite de vegetația amănuntelor moarte, rumegușul unei memorii prodigioase, fără capacitatea de a selecta..." În rest, articolul nu era de apărare a lui G. Călinescu, violent atacat în același timp de presa fascistă, și este inexact, cum pretinde Ileana Vrancea, că Lovinescu ar fi făcut o a doua intervenție în apărarea colegului, său mai tînăr la 16 noiembrie 1941. În ziarul **Evenimentul zilei** cu această dată care ni se indică, E. Lovinescu dă un interviu lui N. Jianu unde fixează locul lui Călinescu în „critica actuală" (în a treia generație de critici maioroscieni, în dependență de el).

În **Istoria literaturii române contemporane,** III, 1929 E. Lovinescu consacrase trei pagini poeziei lui A. Toma. În compendiul din 1937 caracterizarea se menține în aceeași termeni. Toma moștenește pe Eminescu și Coșbuc, „respiră o mare și onestă conștiință profesională" scrie o poezie „de calitate intelectuală, desfășurată în ample volute impecabile". Călinescu nu a acordat credit acestei opinii a lui Lovinescu, și în a sa **Istorie a literaturii române** nu inserează pe A. Toma decît la bibliografie. A. Toma revine cu patru volume de versuri între 1944—1949 și e elogiat în **Contemporanul** nr. 123 din 1949 de Ion Vitner căruia i se raliază Dumitru Micu în **Steaua** nr. 4 din 1950. Poetul lăudat mai înainte și de Tudor Vianu și Mihai Ralea, devenit academician, va fi sărbătorit de Academie la aniversarea a 75 de ani de viață de Traian Săvulescu, G. Călinescu și Mihai Beniuc, G. Călinescu vorbind despre **A. Toma, poet combatant.** Eram acasă la G. Călinescu cînd, cu o zi înainte, A. Toma a venit să-i vadă discursul. Deoarece vorbea despre multe și prea puțin despre el, i-a cerut să-i adauge o propoziție : „Mihail Sadoveanu e cel mai mare poet în proză și eu cel mai mare poet în versuri". Nu degeaba scrisese E. Lovinescu : „M. Sadoveanu este un mare poet liric în proză".

Călinescu, mai zice în fine Ileana Vrancea, n-a scris nimic de bine despre Maiorescu după 1945. A scris totuși, nu articolele indicate de temuta autoare doar prin dată, fără titlu, și care sînt despre altceva **(Eminescu și clasele pozitive, Realismul),** ci **Maiorescu și toleranța** în **Lumea** din 17 februarie 1946 (despre **Einiges Philosopische...), Logica lui Maiorescu** în **Națiunea** din 12 ianuarie 1948, a adus completări de date la **Istoria literaturii române** în cadrul eseului **Poezia realelor (Jurnalul literar,** nr. 4—5 1968), republicate ca **Material documentar** în revista **Studii și cercetări de istorie literară și folclor** 1960, nr. 4. Datele proveneau din cel de-al treilea volum de **Însemnări zilnice** maioresciene, apărut în 1943 și de care nu putuse face uz nici E. Lovinescu în monografia sa

Al Piru

Continuare în pag. a 7-a

Ion Andreescu : „Pădure de fagi"

Blaga și mărturia discipolilor

Tocmai îmi încheiam, plin de amărăciune, **cîteva** considerații provocate de polemica privitoare la biografia lui Blaga, regretînd că cei îndreptățiți să facă lumină în acest colț de istorie literară întîrzie — și în primul rînd îi aveam în gînd pe **steliști,** pe cei de-atunci, care au primit întotdeauna cu căldură la masa lor de redacție pe marele poet și care pot mai bine decît alții să rezolve atîtea inutile controverse —; cînd tocmai îmi ajunsese în mîini o carte pe cît de răscolitoare, tot pe atît de instructivă pentru problema ce ne preocupă. Este vorba de: I. Negoițescu — Radu Stanca: **Un roman epistolar,** carte a cărei valoare de document fiind excepțională, ne interesează aici pentru noua, surprinzătoarea lumină sub care ne dezvăluie relația lui Blaga cu Cercul literar de la Sibiu. Este știută și unanim apreciată contribuția cerchiștilor, în acești ani din urmă, la realizarea fastuoasei popularități a poetului, atît prin studii de analiză fecundă cît și prin articole de elogiere sărbătorească. Numai că publicarea corespondenței dintre I. Negoițescu și Radu Stanca pune în evidență faptul că înainte de a începe postumitatea operei lui Blaga, raporturile dintre poet și cerchiști erau de altă semnificație. Meritul sincerității, al curajului de a dezvălui adevărul bine ascuns pînă azi, pe care îl are autorul acestei apariții editoriale, este inestimabil, pentru că în loc să le înăbușe într-un camuflaj prudent, el lasă pozițiile antinomice să se ridice în necruțătoarea lumină a conștiinței publice.

Există, mai întîi, ca o certă realitate istorico-literară, comunitatea Blaga — Cercul literar, manifestată, printre altele, prin schimbul de opinii despre lucrări aflate în fază de manuscris: „De asemenea vei primi. (...), partea tradusă de Blaga din Faust (2/3), din care voi trimite un exemplar și lui Doinaș.", sau: „Blaga se interesează mereu dacă ți-a plăcut Faustul". Or, între poet și unul sau altul (prea puțin semnificativ care) dintre cerchiști se stabilesc și raporturi mai deosebite, în aparență de apropiere sufletească : „Din cînd în cînd, închipuindu-și, desigur, o postură Goethe — Eckermann, Blaga îmi face confidențe". Desigur, nu atît de importante pentru cel mai plin de fervoare partizană dintre cerchiști, încît să simtă nevoia de a le împărtăși. De altfel, el știe că : „În camera lui de lucru (a lui Blaga — n.n.), unde are loc dialogul, suntem ca în turnul cetății asediate". Adică, această conștiință a asediului căruia erau supuși și unul și altul, ea nu mai făcea cu putință comuniunea, nu însă pînă la realizarea unei uniri în fața primejdiei istorice comune, ci numai ca o reducere a ostilităților înspre o tonalitate surdă. Altădată, găsim notată, tot așa, ca pe un fapt comun, aproape că enervant de banal: „...m-a chemat Blaga să-mi citească poezii, că-i era «urît» ; zi de toamnă sfîrșită, cu ploaie deasă...", și nici o impresie, dar absolut nici o impresie ca o consecință a întîmplării. Să îndrăznim, oare, comparația, și să spunem că productele unui cerchist ar fi stîrnit ce! ditirambi critico-metaforici? Iar cît privesc aceste conversații, din desfășurarea cărora tînărul interlocutor nu reține absolut, dar absolut nimic demn de a fi consemnat și apoi împărtășit, aș cuteza să avansez presupunerea că interesul acestuia mergea mai puțin spre **idee,** cît spre alte zone, precum o și recunoaște: „Trecutul lui (al lui Blaga — n.n.) mă interesează ca tactică". O tactică, evident, a ascensiunii sociale. Căci, dacă așa cum urmează să arăt, Blaga este disprețuit ca exponent cultural, în schimb, el este întrebuințat ca instrument cu eficiență socială: „Au încercat să mă scoată de la **Tribuna,** dar de acolo li s-a răspuns că... am «fost impus de Blaga»", sau altădată : „Din recomandații nu e folosibilă decît aceea a lui Blaga".

Cum anticipam, la baza relațiilor dintre poet și cerchiști stătea disprețul acestora, plin de suficiență adolescentină — uneori, alteori bazat pe prejudecăți curente în unele cercuri snobe ale respectivului moment literar, altădată luînd forma unei combateri programate, purtată cu disperarea autoafirmării; dar, peste tot — suveran disprețul. Astfel, despre includerea (pur fictivă!) a lui Blaga într-un repertoriu teatral: „... deși nu merita să-i fac acest serviciu, l-am fixat și pe Blaga cu **Arca lui Noe!"** Omul sau opera nu meritau, sau și unul și alta — deopotrivă? — Răspunsul îl avem în paginile acestei corespondențe, ca și în paginile întregii creații a lui Blaga, mai ales. Căci, înlăturarea lui de la Universitate este notată cu abia disimulată satisfacție: „Blaga a rămas în aer". Iar, mai apoi, dăm și peste drastice, însă nedemonstrate, caracterizări ale creației blagiene. Deoarece, despre piesa **Anton Pann,** un cerchist spune altuia: „Vezi de-l citește și mai corectează-l." Adică profesorul este pus la colț de chiar școlarii săi și admonestat cu nuiaua unei severități pline de cruzimea de care sînt în stare uneori copiii. Și, tot așa, altădată : „...i-am spus (lui Blaga — n.n.) că nu mi-a plăcut conferința lui despre Titulescu". Apoi, iarăși, despre alte sectoare ale operei lui Blaga: „Am citit prin **Fundații** niște anoste aforisme blagiene. Cotruș mi-a vorbit despre plictiseala pe care a încercat-o ascultînd din **Hronicul vîrstelor.** Cît de neinteresanți pot fi unii oameni!!!" Să ai privilegiul de a cunoaște ceea ce posteritatea convine apoi a fi o capodoperă, și aceasta în chiar lectura autorului, iar după aceasta să exclam cum a exclamat mai sus cerchistul nostru, ce putem spune. Dar intransigenței cerchiste nu-i scapă nimic: „Incursiune doar în **Faustul** blagian, atît de inegal și în general tern." Or, iată cum după lectura unei singure cărți aparținînd lui Fr. Nietzsche (cu adevărat nu interesează care, într-atît judecata este arbitrară), întreaga operă filozofică a lui Blaga este culcată la pămînt: „Blaga al nostru îi e atît de fidel discipol (lui Nietzsche — n.n.), încît „cazul" lui (suavă aluzie la pamfletul lui Dan Botta — n.n.) mi se pare, pentru cel ce va scrie în viitor o documentată istorie a literaturii române, rezolvat."

Toată această adversitate, aș spune că funciară, fără a-i nega puterea de nuanțare, cristalizează într-o scrisoare revelatoare pînă la ultimele consecințe pentru atitudinea luată în discuție. Iat-o:

(...)

„De cînd lucrez în același serviciu cu Blaga și ne vedem zilnic, mi-am dat seama și mai bine de faptul cît de străini suntem noi de el, adică mai bine zis cît de opac e el la generația noastră: nu poate distinge între noi și ceilalți cu care vine în contact. Nu are nici un simț pentru cunoașterea oamenilor și ierarhizarea lor. E atît de preocupat de persoana sa încît nu-l interesează real decît ceea ce poate servi această persoană. Ne înțelegem foarte bine, dar niciodată nu simt nevoia să-i comunic ideile și problemele care mă preocupă. Relațiile dintre noi sunt așa: eu respect opera lui (chiar dacă o combat, considerînd-o însă ca realizarea cea mai tipică și importantă a culturii noastre), fără ca personal să mă angajeze, iar el prețuiește în mine faptul că știe că îl înțeleg perfect și îi dau considerația totală și mai ales calculează cu viitorul, cînd voi fi unul din cei care vor scrie și vor răspîndi opinii despre opera lui.

Ca om este complet rece, și dacă eu nu aș avea în general un puternic sentiment pentru opera de cultură în sine, nu aș putea stabili nici un fel de comunicație cu el. El nu are entuziasme, ci numai interese, chiar și în cele mai acute situații spirituale. Opera lui este complet lipsită de iubire. Lucrurile îl interesează, nu se dă niciodată lor. Iată de ce nu are Dumnezeu și nici nu-l caută."

(...)

Se poate spune că toată acestea sînt capriciile ce țin de teribilismul virstei, ori că printr-o orientare mai specială a gustului s-a ajuns aici (că adică gusturile nu se discută etc., etc.), sau că ar fi vorba de absența unui organ de receptare a operei lui Blaga, — că prin aceste situații toți acești studenți ai lui se coalizează într-o frondă a miniei demolatoare. Or, printr-o reducere la absurd, să acordăm credit perspectivei cerchiste și să admitem că observațiile lor critice sînt adevărate, și atunci chiar ele au vina de a reprezenta o descriere parțială, consacrată exclusiv intunericului, evitînd cu o abilitate rea zonele de lumină, ignorînd contextul istoric, raportîndu-se numai la absolut pentru că perspectiva aceasta este imparabil strivitoare. Dar nu, toate acestea sînt numai simple ipoteze gratuite, căci aici în preajma poetului, în intimitatea lui socială, avem de-a face cu edificarea prin luciditate și consecvență a unui program de îndirjită și oarbă opoziție, cu vădit caracter negativ, în măsura în care definirea pozițiilor proprii se face prin delimitare, prin negație — adică, și prea puțin dacă nu chiar deloc prin afirmare, prin propunere de idei noi. Or, tocmai în ce privește negativismul antiblagian al cerchismului, precizările din corespondența la care ne referim nu lasă nici un dubiu: „În ce constă resurecția noastră? (...) În primul rînd, ruperea totală și definitivă de acea «substanță românească» ce a culminat în spațiul mioritic..." Or, altădată, punctul principal de program cerchist se exprimă astfel: „...repudierea morbului de sistem filosofic românesc-blagian..."

Să adăugăm că aceste opțiuni teoretice se clarifică o dată în plus cînd în continuarea lor sînt dezvăluite și atitudini „civice" (horribile dictu .. pentru un purist estetizant) cu adevărat străine acelei „substanțe românești" ce a culminat în blagianism. Căci, iată-l pe un ilustru cerchist visînd să aibă „...chiar domiciliul permanent în capitala Austriei..." Or, preocupat de lărgirea relațiilor maghiare pentru a-și fabrica mai grabnic ceea ce numește cu o galantă prețiozitate: „l'air de l'étranger" (Las' că aceasta în anii patruzeci, cînd România trecea prin...), ori altădată insinuînd simpatie pentru așa-numitul „mitteleuropenismul burghez al lui Slavici", pe care noi ni-l amintim de atît de tristă faimă în vremea primului război mondial. Într-adevăr, discrepanța este totală între gînditorul organicist, exaltînd lumea rurală, și cei preocupați de un urbanism de salon și de un estetism vid.

Se va fi observat că, pe cît mi-a stat în putință, am evitat sistematic identificarea nominală a autorilor acestor critici, rezumîndu-mă la termenul generic. Și iarăși trebuie precizat că nu m-am preocupat să aflu dacă Blaga este mai mare poet sau mai mare filozof decît cutare ori cutare cerchist, urmărind cu precădere nu raporturile valoric-estetice, cît cele de ordin moral. Aceasta, pentru că ulterior, adică în postumitatea blagiană, corifeii Cercului s-au dovedit a fi campionii operei de popularizare a creației lui Blaga. Pe de altă parte, n-am fost preocupat nici de analiza uneia sau alteia dintre personalitățile Cercului (fără îndoială, de divergentă orientare ideologică și nu numai), interesat cum eram exclusiv de situația lui Blaga.

Ori concluzia este aceasta, că înainte de a fi fost victima unei conjuncturi politice, Blaga a îngenunchiat sub presiunea ostilă a mediului burghez în care i-a fost dat să-și petrească ultimii ani de viață.

Îmi amintesc cum, în acei ani care au fost și ultimii ai vieții lui Blaga, urcam cu îndîrjire mare Dealul Feleacului, împreună cu Poetul cel tînăr (căci era în Clujul acelor ani, într-adevăr, un poet tînăr), să căutăm pentru o supremă confruntare „păduricea" în care urca zi de zi Blaga să-și scrie ultimele pagini ale operei. Ne spusese chiar el de acea „pădurice" și noi o căutam fără întrerupere, pînă cînd într-un tîrziu, la un timp după moartea poetului, am aflat că de fapt pădurica era o livadă, livada pe lîngă care, așa s-a întîmplat, că de cîte ori am trecut, merii ei să fie împodobiți de explozia florilor. Iar noi — tenebroși, adolescentini și romantici — am privit cu dispreț spre florile acelea efemere, albe și rozalii, părîndu-ni-se o edulcorare a naturii. Nu ne-a trecut prin capetele noastre înfierbîntate că chiar acolo era ceea ce poetul numea „pădurica", chiar acolo, la numai cîteva sute de metri de cunoscuta șosea pe care, spune Mircea Zaciu, „ningea ca-n Evul mediu", unii se dădeau cu sania, „A.E.B. era mare meșter în condusul saniei", cu toate că era o pantă abrubtă, periculoasă etc. Căci Dealul Feleacului se întrerupea, la un moment dat, într-un scurt podiș, pe care forma reliefului îl ocrotea de viscole și de alte grele vremuiri, și acolo era livada veșnic în floare, în care Lucian Blaga, ascuns de meschinărie, se confrunta cu elementele veșnice și cu sufletul patriei.

Ion Papuc

matei gavril

Invocaţie

Cine are urechi de văzut
Să priceapă,
Iar cine are ochi de auzit
Să nu şi-i închidă !

cîntec concret sau joc secund

Începe naşterea din nou
A primului cîntec din ou :
Ar-ba-le-do-no-vi-ret.
Al-ba-las-tru-vi-o-lent.

Sări din limbă şi mă plimbă
Pe-o insulă de pămînt !
Lumea-i ca o dimineaţă
Albă-n care se aude
Ţipătul înfipt la culme
Al unui nou născut.

doină (aliteraţie)

Doină, doină, două doine,
doi o, doi pe, doi re, doi zet,
doi ce, doi be, dube duble.
Douăzeci de doine duse
După dorul de demult.
Du-te, doamne, după cergă,
Duroflex, dagherotip !
Damigeană, dă-mi o geană !
Doamnă geană ! Domn distih !

şah (ideogramă)

Turn, cal, nebun, regină, rege, nebun, cal turn,
Pion, pion, pion, pion, pion, pion, pion, pion,
Pion, pion, pion, pion, pion, pion, pion, pion,
Turn, cal, nebun, regină, rege, nebun, cal, turn.

Aceste două formaţii de luptă şi de joc,
Vor cîştiga, pînă la urmă,
Toate adevăratele bătălii ale lumii.

yală universală

O mînă pe sine se spală.
Un sîn s-a făcut portocală.
Un ochi şi-a pierdut o petală.
Accente de lirică goală ?

Poemul = o pedală.

setea de lucruri (poem final)

Eternitatea plină de lumină
În care dorul moare rănindu-se adînc,
Numai lumina ta este de vină
De toate lucrurile cite sînt.

Eternitate clară şi senină,
În care sînt, dar parcă nici nu sînt,
Tu îmi topeşti sufletul iar în vînt
Şi îmi îngheţi pe buze-orice cuvînt.

Eternitate pură, de lumină,
În care veşnic gîndul mi-l împlînt,
Doar strălucirea ta este de vină
De toate lucrurile cite sînt.

cornel nistorescu

Alte întîmplări

în liniştea unei fotografii

există cîteva fotografii ale unui grup de ţărani din Comuna Galtiu, sat transilvan cu spatele la Mureş şi cu faţa la univers. Şi aceste fotografii de la începutul lunii decembrie, anul 1918, circulă ca nişte monede vechi de aur, înnobilate de trecerea vremurilor. Din şerparele de sărbătoare ale ţăranilor ardeleni, au trecut în muzee, unele în original, altele în cópii, şi din muzee au trecut în cărţi şi tot mai există asemenea fotografii în Galtiu, pentru că încă nu s-a găsit omul care să-i convingă pe toţi să renunţe la ele şi nici nu se va găsi unul care să zmulgă de la un sat întreg atîtea cartoane îngălbenite, păstrate în sertare alături de acte de proprietate, certificate de naştere, buletine de identitate, certificate de căsătorie şi încă alte hîrtii eliberate în clipele hotărîtoare ale vieţii.

TIMPUL. Cele trei fotografii şi-au început drumul prin istorie în ziua de 1 decembrie 1918. Una din ele a fost făcută la Alba Iulia pe Platoul Romanilor dimineaţa, înainte de anunţarea hotărîrii Marii Adunări Naţionale. Era frig cu zăpadă puţină. Spre amiază s-a mai înmuiat. Bărbaţii poartă căciuli şi sumane iar femeile cojoace scurte din piele de oaie şi pieptare albe de miel. Fotografiile de după-amiază au fost făcute cu aceeaşi îmbrăcăminte, dar fără cojoace, pieptare şi sumane. Spre seară soarele a încălzit niţel, bărbaţii şi-au pus pălăriile şi au rămas în pieptare. Peste mijloc s-au încins cu panglici tricolore iar femeile au rămas numai în ciupaguri, poale şi săliştene, în ghete moi cu tureatcă înaltă. Singura care poartă o altă îmbrăcăminte este Profesoara, aşezată singură în centrul semicercului, cu pălăria de fetru pe cap şi cu capa de lînă strînsă în jurul umerilor.

LOCUL. În valurile murmurînd de pe Platoul Romanilor. Fotografistul s-a chinuit anevoie să găsească un colţ de loc unde să-i aşeze pe cei din Galtiu pentru fotografii. Nu aveai unde să arunci un ac. Şi nu aveai cum să faci o fotografie pentru că mereu apăreau alţii care îi recunoşteau pe alţii şi îi îmbrăţişau, pentru că mereu cineva trecea spre altcineva şi pînă să se aprindă lampa cu magneziu grupul din Galtiu era separat de retina obiectivului. Fotografistul a strigat să se aşeze cine vrea să fie fotografiat şi fiind o clipă solemnă au venit cu zecile şi în faţa aparatului au apărut soldaţi cu puştile neîncărcate şi aşezate în poziţie de tragere şi muncitori de cine ştie unde şi ţărani din toate colţurile ţării şi printre ei grupul din Galtiu, înghiţit, împrăştiat, acoperit de alţii. Lampa cu magneziu a fumegat scurt şi-a smuls clipei figuri necunoscute, mii de capete care acopereau orizontul pînă departe, în fundal nemaivăzîndu-se decît indistincte figuri, reduse la dimensiunile unui punct, şi acelea acoperite în cele din urmă de fîşii de pînză, de faldurile drapelelor româneşti. Dacă ar lipsi pînza albă pe care scrie „Galtiu, Trăiască Unirea şi România Mare" nimeni n-ar fi putut stabili vreodată identitatea precisă a celor din imagine.

Celelalte două fotografii au pornit din alt loc. Spre seară, după ce s-au întors de la Alba Iulia, bărbaţii şi femeile din grup au fost chemaţi în parc. Profesoara a recunoscut că Fotografistul avea dreptate. A fost o zi strălucită din istoria poporului şi se cuvine a fi imortalizată. Să se ştie şi să se ţină minte. Fotografia din înghesuiala de dimineaţă era prea puţin. Au ales ca loc parcul Catalinei Kovrig.

Grădina imensă şi castelul aparţinuseră cîndva unui cunoscut proprietar de pămînturi, Tivodor Kovrig, decedat înainte de 1900, şi rămase în grija Doamnei Ecaterina, cea care în zilele de la sfîrşitul războiului se pregătea să plece la Viena. Se auzise că a izbucnit „răvăluţia" şi n-a mai aşteptat să vadă ce-i aia o „răvăluţie", a luat cîteva lucruri, cît a putut îndesa în caleaşcă, şi a plecat pentru ultima dată din Galtiu. În ziua de 1 decembrie parcul aparţinea tuturor.

Pentru fotografii a fost ales un loc acoperit de frunze umede, sub coroanele desfrunzite ale stejarilor şi gorunilor mult prea bătrîni ca să fi aflat vreodată cineva anul în care fuseseră sădiţi. Bărbaţii şi femeile s-au prins de mîini într-o horă fără muzică şi-n faţă s-a aşezat profesoara şi-n spatele horei s-au aşezat cei mai tineri şi doi dintre ei au ţinut ridicată pînza cusută cu arnici negru. Unul a fluturat imensul tricolor desfăcut ca o aripă deasupra capului a două fete. În dreapta, un gorun strîmb, aplecat să-şi caute umbra imperceptibilă, s-a întins spre ceilalţi pentru a le şopti ceva.

A treia fotografie a fost făcută în acelaşi loc. Nu sînt decît şapte bărbaţi călări şi doi mai tineri pe jos, cei care ţin pînza cu dorinţa comunei Galtiu, cusută cu arnici negru. Unul din cei şapte bărbaţi călări ţine tricolorul.

STEAGUL. Numai foştii soldaţi în armata imperiului ştiau de existenţa lui. Cu cîteva zile înainte de plecarea la Alba Iulia, la una din repetiţiile făcute spre seară l-au văzut pe Pavel Barbu cum intră în încăpere cu un tricolor urias. Îl ţinuse ascuns de la întoarcerea de pe front. L-au purtat cu rîndul în sacul de merinde şi l-au scos foarte rar şi asta s-a întîmplat numai în ceasurile grele şi-l mai scoteau rar şi pentru că era riscant, pentru că ar fi fost arestaţi sau trimişi la arest pentru materiale agitatorii interzise. Cînd l-a primit de la un alt fost soldat al imperiului i se spusese să-l păstreze cu sfinţenie. Iar Niculae Crişan îl purtase ascuns pe toate fronturile şi de unde îl avea el nu se mai ştie. Şi Niculae Crişan l-a dat mai departe lui Pavel Barbu şi Pavel Barbu l-a ţinut o vreme ascuns şi a fost cu el la Alba Iulia şi după 1 decembrie nu l-a mai ţinut ascuns şi l-a dat altuia şi steagul a ajuns la primărie.

PINZA CUSUTĂ. Erau zilele dinaintea începutului de decembrie şi-n prima seară în care Profesoara i-a adunat pe cei tineri să-i înveţe cîntece pentru Alba Iulia s-a stabilit cine aduce pînză albă de jolj şi arnici şi cine va coase. Fetele au primit o bucată de hîrtie pe care scria „Galtiu. Trăiască Unirea şi România Mare" şi profesoara le-a spus să coasă cu arnici cele şase cuvinte şi ele au cusut totul în două seri şi au făcut asta după ce se terminau repetiţiile la cîntece. Şi cele trei fete care au cusut-o, **Frăsinica Barbu, Lucreţia Barbu** şi **Mărîuca** (nimeni nu-şi mai aminteşte celălalt nume) s-au mărîtat şi au avut copii şi s-au pierdut una de alta prin viaţă şi apoi au murit şi nu se mai ştie unde se află pînza albă cusută cu arnici negru pe care scria „Galtiu. Trăiască Unirea şi România Mare".

CAII. În ce-a de-a treia fotografie bărbaţii s-au fotografiat călări. Erau aceiaşi cai cu care fuseseră dimineaţa la Alba Iulia şi pe care îi lăsaseră la un cunoscut de la marginea oraşului. Plecaseră călări din cauza noroiului. Pe locurile unde era mai mare, luau şi cîte două fete pe un cal şi, cînd bidiviii se poticneau, le prindeau de mijloc şi le coborau. Fiind numai şapte cai, majoritatea grupului a mers şi s-a întors de la Alba Iulia pe jos. Pavel Barbu, Cornel Man, Iacob Crişan, Traian Mîrza a fost cu caii lor. Partenie Barbu avea o mîrţoagă, o adunătură de ciolane învelită într-o piele roasă. I-a fost ruşine să plece la marea sărbătoare cu un cal prăpădit şi bubos. Cum Doamna Catalina plecase, a ales unul din grajdurile ei. Cu acelaşi cal s-a şi fotografiat. Tot cu cai luaţi de la Doamna Catalina s-au fotografiat Cornel Ighianu şi Partenie Jurcă. Pînă la al doilea război mondial caii au murit, fie de boli, fie de bătrîneţe. Nici unul n-a mai apucat să vadă frontul.

Bogdan Stihi : „Nestrămutatul"

FOTOGRAFISTUL. Pe numele său adevărat Samoilă Mîrza, era un ţăran din Galtiu care n-a mai răbdat să se supună pămîntului şi a plecat în lume s-o cucerească cu un aparat de fotografiat cu burduf, marcă necunoscută. În nici una din cele trei imagini nu apare, asta pentru că nimeni nu se pricepea să minuiască aparatul şi cei care ar fi putut s-o facă se temeau de flacăra lămpii cu magneziu. El a avut ideea fotografiilor din parc. După 1918 s-a mutat în Alba Iulia şi şi-a cumpărat o bicicletă. Pînă la al doilea război mondial a colindat Munţii Apuseni şi a fost unul din prea fericiţii fotografi care i-a mai prins în viaţă pe cîţiva din soldaţii lui Avram Iancu. După război a colindat iar Apusenii, a trecut din sat în sat, călare pe aceeaşi bicicletă şi a înnemurit cu vechea sa cutie zeci şi zeci de familii de moţi. În anul 1968, la 50 de ani de la cele 3 fotografii, i-a venit şi lui rîndul să se aşeze în faţa unui aparat de fotografiat. În solemna sală a Unirii din Alba Iulia a înmînat un album preşedintelui Nicolae Ceauşescu şi a fost fotografiat împreună cu alţi bătrîni, într-un grup în mijlocul căruia se află şi el, Samoilă Mîrza, zis Fotografistul, în 1968 un bătrîn cu creştetul gol şi strălucitor, cu puţin păr alb pe tîmple, cu un baston noduros în mînă şi strivit de emoţii, în 1978 deja trecut în lumea celor drepţi unde-şi răsfoieşte în liniştea miile sale de fotografii îngălbenite.

PROFESOARA. N-a urcat niciodată la catedră şi totuşi cei care mai trăiesc îi spun Profesoara deşi şi ei ştiu că n-a intrat niciodată într-o clasă cu catalogul sub braţ. I se spunea domnişoara Galenia şi domnişoara Galenia terminase liceul la Sebeş. O vedeau mai ales în vacanţe, mică, subţire, neastîmpărată, cu părul altfel legat în fiecare zi, cînta frumos şi iarna mergea la sanie, patina pe Mureşul îngheţat şi purta un şal mare şi alb înnodat neglijent. Cînd era nevoie, domnişoara Galenia le scria cărţile poştale şi le punea în Sebeş la poştă şi cînd venea răspunsul domnişoara Galenia îi citea într-un fel aparte, îl recita şi unii o rugau să-l citească de mai multe ori. În noiembrie 1918, domnişoara Galenia n-a mai plecat la Sebeş. Fusese de cîteva ori pe la începutul toamnei şi se întorsese grăbită. Trupele germane încă îşi mai păstrau ultimele poziţii şi, la Galtiu, lîngă sora sa Maria şi lîngă părinţi, se simţea în siguranţă. Citea ziare şi cărţi şi înainte de a cădea prima zăpadă Domnişoara Galenia a trecut pe la toate fetele din sat şi le-a spus ce se va petrece la Alba Iulia şi unele ştiau şi altele nu şi i-a căutat şi pe feciori şi le-a spus şi lor şi ei ştiau şi i-a chemat să înveţe cîntece pentru că de mers la Alba nu mai încăpea vorbă, o aşa zi mare nu se putea petrece fără ei, şi dacă tot vor merge, să se ducă cîntînd şi să înveţe să cînte în grup „Deşteaptă-te române", „Pe-al nostru steag" şi alte cîntece ale vremii. Au venit toţi feciorii şi toate fetele între 19 şi 28 de ani şi, cînd Domnişoara Galenia răguşea, repetiţia era preluată de vărul ei şi a doua zi începeau iar cu domnişoara Galenia şi între două cîntece ea le citea din cărţile de istorie şi poezii de Mihai Eminescu şi le spunea ce mare ceas se apropie şi ceilalţi ştiau asta dar nu găseau cuvinte s-o spună atît de frumos şi, cînd nu reuşeau să cînte cum voia, domnişoara Galenia se supăra şi zicea, treaba voastră, dacă vreţi să ne facem de ruşine în faţa poporului n-aveţi decît, dar atunci mă duc de una singură. Domnişoara Galenia i-a condus la Alba Iulia şi pe drum n-a vrut să urce pe cal, a mers numai pe jos ca un mocan pornit să se răzbune şi la întoarcere a refuzat iar să fie luată pe cal şi cînd a ajuns acasă a plîns şi i-a bătut în uşă Fotografistul şi i-a zis să meargă ea să-i adune pe toţi să mai facă vreo cîteva fotografii că a fost o zi mare şi fotografiile vor rămîne de veci pomenire şi ea s-a dus pe la toţi şi i-a chemat în parc şi cînd s-au aşezat în semicerc Fotografistul i-a zis că, musai, domnişoara Galenia trebuie să stea în mijloc şi a stat şi la puţină vreme a plecat.

PARTENIE CĂPUDEAN. După anul 1918 s-a lăsat de pămînt şi a deschis un atelier de reparat pantofii. Ducea o viaţă modestă pentru că într-un sat nu prea mare se rupeau prea puţine perechi de pantofi, iar opincile nu se pingeleau niciodată. Din picioare erau aruncate direct la gunoi. În al doilea război mondial a fost concentrat şi cuprins de spaimă. La puţine zile după Dictatul de la Viena sergentul Partenie a fost găsit spînzurat de grinda casei sale.

PAVEL BARBU. El a primit tricolorul de la Nicolae Crişan zis Tuzu şi l-a purtat pe front şi l-a adus şi l-a ţinut ascuns şi l-a dus la Alba Iulia şi s-a întors cu el şi tot el, înainte de 1 decembrie, a organizat instruirea gărzii naţionale din Galtiu. Ca semn al trecerii sale prin lume, a lăsat un fiu, Cornel Barbu, economist în oraşul Cugir.

CORNEL IGHIAN. Zis Hameş, a fost „pe toate fronturile lumii" şi mai ales în marile bătălii date pe Fiume şi Piave. La Alba Iulia a plecat cu un cal luat de la Doamna Catalina. S-a fotografiat călare în benderia de călăreţi şi-n hora simbolică dintre goruni. După 1918 a primit pămînt şi l-a muncit cu înţelepciune. S-a bucurat de anii buni care urmaseră după război. „Pămîntul era aşa de bun şi de cuminte că ajungea să-i dai seminţe şi să-l laşi să lucreze singur şi te duceai toamna şi abia puteai lua cît îţi dădea". Are 80 de ani şi trăieşte. Citeşte în fiecare zi. Ţine sub saltea cîteva cărţi de istorie. Cel mai des citeşte din **Istoria veche şi mijlocie pînă la 1453** de D.D. Pătrăşcanu, ediţia XIV. Cartea are pe copertă imaginea lui Hermes de Praxitelle. Nu are copii şi trăieşte în pace cu prima şi ultima lui nevastă. Cînd se întîlneşte cu Florea Mîrza îi zice, mă Floreo, cînd ne adunăm noi, toţi ăia care am fost la Alba Iulia şi care mai trăim să ne închidem într-o cameră şi să povestim cum a fost ?

FLOREA MÎRZA. Zis Goadă, s-a născut în anul 1898. Trăieşte. Are trei copii, Mîrza Mîrza, maior, Iacob Mîrza, ţăran şi Ştefan Mîrza. Toţi au copii şi copiii copiilor săi au copii. Nu ştie ce meserii au. Se recunoaşte şi-n fotografia făcută la Alba Iulia, tipărită în zeci de cărţi şi expusă în

teatru

Necesitatea dezbaterii

În încheierea manifestării „Zilele culturii" la Reşiţa, teatrul dramatic din localitate a organizat cu sprijinul A.T.M.-ului şi al Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă a jud. Caraş-Severin vizionarea unor spectacole reprezentative, urmate de discuţii la care a luat parte şi un eşantion de spectatori entuziaşti S-a remarcat şi cu această ocazie că publicul este mai puţin naiv decît se crede, din păcate, şi nu suficient de informat. Este o carenţă care ţine de o mai veche stare de lucruri şi care a condus la o stranie confuzie între necesităţile spirituale (perfect justificate) şi acceptarea subprodusului artistic pe temeiul unei pretinse actualităţi. Criteriul tematic luat în sine, după cum a reieşit din dezbatere, poate împrumuta forme aberante, mergînd pînă la justificarea închistării regionaliste şi a interesului anonim. Sigur că teoretizările rămîn sterile dacă se menţin doar la nivelul dezideratelor, dacă ecoul lor nu este auzit la timp sau, pur şi simplu, este lăsat „să treacă" .Receptivitatea Teatrului de Stat din Reşiţa este însă neîndoielnică iar tendinţa evidentă spre înnoire pare să-i asigure un viitor generos. Dar pînă atunci trebuie să dăm întîietate faptelor, care, privite cu responsabilitate şi discernămînt, indică — într-un mod mai hotărît decît ar putea-o face simplele declaraţii de principii — strategiile culturale demne de urmărit. Spectacolul cel mai interesant a fost, fără îndoială, cel realizat de regizoarea Magda Bordeianu cu piesa „Regele luminărilor" de Oswaldo de Andrade. O montare cu virtuţi plastice, cu metafore scenice de o anume anvergură, rezultînd dintr-o răsturnare semnificativă a planurilor de joc ca modalităţi ale fiinţei, punînd astfel o necesară surdină stridenţelor sociologizante ale textului, care, aşa cum s-a observat, ar fi fost întîmpinat cu multă suspiciune dacă ar fi aparţinut unui dramaturg român contemporan. Pe de altă parte, îngroşarea fenomenului de dezumanizare al lumii incriminate şi caracterul static, expozitiv, al reprezentării unor tablouri constituie minusuri, corijabile de altfel, ale spectacolului. Inteligenţa regizoarei nuanţează însă sensibil viziunea monolitică a dramei, introducînd o rază de speranţă în acest univers grosier demonic şi spiritualmente pauper, ca o mărturie că, indiferent de împrejurări sau sisteme, pretutindeni trăiesc oameni. Celelalte două reprezentaţii, „Tîlharul" de Karel Čapek şi „Autobiografie" de Horia Lovinescu, au fost realizate de Mihai Manolescu şi respectiv, Emil Reus. Lipsite de strălucire, cu evidente stîngăcii şi elemente rebarbative, aceste spectacole au meritul de a fi relevat interesante creaţii actoriceşti, dintre care acelea aparţinînd lui Cornel Manolescu, Paul Zein, Dan Ivănesei, Gabriela Teodorescu, ş.a. De asemenea, Constanţa Stoia, făcînd parte din corp ansamblu, în rolul Raluca Pop („Autobiografie").

Bineînţeles că toate acestea nu pot da seama decît de cîteva dintre posibilităţile şi limitele unui teatru care îşi caută încă specificul. Ele se realizează însă liberului schimb de vederi care tinde să cuprindă întreaga mişcare teatrală românească.

Valentin Dumitrescu

film

Degradarea filmului de aventuri

Goana după aur, mirajul aventurilor din canioanele sălbatice şi neexplorate, au fost motivele a nenumărate filme, de la începuturile cinematografiei mondiale şi pînă astăzi. Indiferent de perioada în care au fost create, aceste filme compuneau portretele legendare, pline de virtuţi morale, ale fascinanţilor răţăcitori, opuneau violenţei, crimei şi înjosirii omului de către ban, imaginea forţei adevărate, perfecţiunea morală şi fizică, aureolată romanţios de cite o încîlcită, voit încîlcită, dar nu lipsită de graţie şi delicateţe, poveste de dragoste... Actualitatea cinematografului în viaţa contemporană, participarea lui eficientă la marile dezbateri de idei ale epocii, angajarea cinematografului de a răspunde prompt la tot ceea ce este nou şi preocupă epoca, nu a micşorat interesul, nici atracţia pentru splendida şi mereu captivanta temă a goanei după aur. Numeroase producţii americane, şi aproape la fel de numeroase producţii europene, au readus pe peliculă farmecul şi tumultul marilor aventuri cu indieni, comori ascunse şi blestemate, urmăriri şi întîlniri teribile, acordînd legendelor un stil nou, o interpretare nouă, o valoare nouă, un farmec nou. Au avut grijă să multiplice tipul căutătorului de aur şi al aventurilor sale, pînă la distrugerea farmecului de care el se bucura. Cîştigurile tehnice, folosirea actorilor cu renume în astfel de filme mai atrag încă publicul, plin de speranţă că va reîntîlni eroul cunoscut, prins şi surprins într-o nouă mare aventură, într-o nouă poveste, deslusind şi desfăşurînd o nouă legendă. Comercialul, dezinteresul pentru mesajul transmis, atenţia exagerată pentru „senzaţionalul" ieftin, au degradat filmul de aventuri pînă la expresia căpătată în filmul **Aurul lui Makenna**, pe care nici prezenţele cu cărţi de vizită atît de cunoscute, cum sînt ale lui Gregory Peck, Omar Sharif, Edward G. Robinson şi Telly Savalas, nu-l salvează de la vulgar. Scenele care probabil se vor „realiste" „thrilling", sînt mai curînd scîrboase, cele care se vor „sexy" sînt ridicole, iar marea aventură, pentru care s-a făcut filmul este degradarea şi defăimarea unei legende. Absenţa unui mesaj moral de înaltă ţinută umană, cum îl au numeroase alte filme cu căutători de aur, absenţa unei motivări convingătoare a desfăşurării subiectului, amprenta pres puternică a unui şablon insuşit din filme de proastă calitate, coboară filmul **Aurul lui Makenna** sub limita mediocrului. Doar natura, numai ea, colosală, înspăimîntătoare, ameţitoare, cuprinzătoare, este filmată impresionant şi salvează cîteva secvenţe, din cînd în cînd, de la reacţia de reprobare. Nu ne punem întrebarea de ce a fost făcut acest film, Carl Forman : scenariu, Lee Thomphson : regia, n-ar avea probabil nici un fel de interes să ne răspundă. Dar ne putem pune întrebarea, de ce acest film de două serii ocupă cinematograful Patria, într-o perioadă cînd în presă, la radio şi la televiziune se ridică problema calităţii producţiei cinematografice, a rolului cinematografului în societate, a răspunderii educaţiei publicului prin film, etc. Poate, pentru că filmul este atît de slab, atît de ieftin şi atît de vulgar, încît trebuie văzut de toată lumea, ca toată lumea să ştie cum **nu** trebuie făcut un film de aventuri.

Corina Cristea

televiziune

Iarna

● Se observă acum, cînd iarna s-a apropiat atîta şi ultimele frunze aşteaptă zăpada, sfîrşitul anului. Cristian Topescu şi-a început deci ceva mai devreme ca deobicei retrospectivele sale sportive, în timp ce în studiourile televiziunii se înghesuie toţi cei care ne vor înveseli în noaptea albă a anului. Filmele programate sînt din ce în ce mai slabe, deşi sclipiciurile lor sentimentale ne reamintesc că am fost cîndva copii. Emisiunile distractive îşi caută încă nordul, ţinta aceasta neavînd nimic comun cu catifeaua costumului lui Horia Moculescu „dezgropat" împreună cu Dan Spătaru şi alţii pentru a ne recomanda pe o melodie şcolărească să fim calmi şi să numărăm pînă la zece (mărturisim că, urmărind această emisiune aşa-zisă de satiră şi umor a lui Aurel Felea şi Titi Acs, am numărat pînă la 13 726 şi ne-am lăsat păgubaşi), după cum nici cu „Ora veselă" nu are nici în clin nici în minecă. Dacă ne-am tot înveselit, atunci să se ştie că am făcut-o fără voia nimănui atunci cînd într-un filmuleţ („Spectatori şi... spectatori") mut (de ce nu a avut un comentariu, să zicem, al lui Fănuş Neagu sau al lui Eugen Barbu) l-am văzut pe poetul Florin Costinescu pe un stadion în postura de mare iubitor al fotbalului şi al fotbaliştilor. Aşadar, să se fi subtiat oare atîta umorul de calitate, rezervele fiind toate trecute în programul Revelionului sau pur şi simplu autorii acestor improvizaţii satirice să nu aibă ei, primii, nici pic de umor ? Aceasta este o întrebare.

● De la o vreme revista literar-artistică T.V. pluteşte în derivă prin ceţuri de nepătruns. Locul său, mutat de la o zi la alta pînă cînd s-a părut că s-a fixat în ziua de vineri, a fost luat de alte emisiuni ale redacţiei, emisiuni în general bune care însă n-o pot înlocui. Nouă ne-au plăcut şi ciclul dedicat artei monumentale de C.R. Constantinescu şi „Atelierul de creaţie literar-artistică" al Smarandei Jelescu în care poetul care este Ion Horea a impresionat cu calendarul inimii sale, dar şi una şi cealaltă ar fi putut eventual doar însoti revista şi nu înlocui. Ne este limpede că această emisiune, pentru care am scris înainte de a fi înfiinţată ca rubrică în programul televiziunii, ar putea fi, împreună cu „agenda culturală" bună a Julietei Ţintea, obiectivul principal al redacţiei cultural-artistice. După cum la fel de limpede ne este faptul că ea poate fi cea mai mare revistă (ca audienţă) literar-artistică din ţară, influenţînd prin „tirajul" său de milioane de privitori opiniile acestora în ceea ce priveşte arta şi cultura. Realizînd în acest context responsabilitatea unei asemenea reviste, redactorii, ei înşişi, trebuie s-o impună şi nu s-o substituie cu alte emisiuni, oricît de bune ar fi acestea din urmă.

● Se zvoneşte că Onedin se va căsători pînă la urmă cu Ramona, iar Wesley cu Glencora. După atîtea episoade, orice este posibil, aşa că nu ne-am mira de nimic.

Iulian Neacşu

sălile muzeelor, și-n cele două făcute în parc, călare pe calul său și cu un steag mic, al său, altul decît cel purtat pe front, dar ținut și el ascuns mai mulți ani, pînă la 1 Decembrie 1918, cînd a ieșit cu el în lume și l-a arătat tuturor. A făcut parte din Garda națională a comunei Galtiu. În război a făcut o școală sanitară. Știe să panseze și să dea injecții și astăzi. Și-a pierdut diploma și a mai făcut o școală agricolă în castelul doamnei Catalina și de școala asta rîde cel mai mult pentru că nu avea ce să-l învețe și pentru că-l învăța cum să samene grîul și el știa asta încă de pe cînd nu se născuse.

TRAIAN MÎRZA. El a propus să se cînte Hora Unirii în timpul fotografierii. N-a fost pe front din cauza unei infirmități. Un cal îl lovise grav la un picior și a rămas șchiop. A continuat să încalece, dar se suia întîi pe o capră de tăiat lemne și de acolo trecea în șa. A visat de mai multe ori paradisul. Nu se știe cum arăta. A murit și dacă ar trăi ar avea exact o sută de ani.

ALEXANDRU FILIPESCU. Trăiește. Nimeni nu l-a văzut de cîțiva ani. E bolnav și nu primește pe nimeni. Plătește toate rănile și toate înghețurile din primul război. A avut un fiu care a murit într-un accident. De la fiul său a rămas un fiu care s-a căsătorit sîmbătă, 28 octombrie, cu o fată din Abrud. E fericit, prea fericit ca să-i mai aducă aminte că bătrînul soldat nu și-a putut înfringe rănile să vină la nuntă și să-l îmbrățișeze.

PARTENIE VOICA. Zis Cricuț, a trăit fericit pînă spre adînci bătrînețe. Trăiește și astăzi dar mult mai departe de lume. Stă în pat și nu primește pe nimeni.

MĂRIUCA IONAȘ. Fostă Mîrza, trăiește dincolo de Mureș, într-un sat cu nume ciudat, Mesentea. S-a căsătorit la puțină vreme după întoarcerea de la Alba Iulia și a trăit cu bărbatul ei de pe urma pămîntului. Din 1971 a rămas singură și stă cu fiul, un ceferist cu doi copii. Altceva nu se mai știe despre ea și nici despre fiul și nepoții ei.

IULIANA RAICA. Cu cîteva luni înainte de plecare la Alba Iulia a venit în Galtiu un bărbat înalt și tînăr care a deschis o fierărie. A început să cîștige și într-una din serile de repetiție a luat-o pe Iulia Magda. Nu s-au mai despărțit niciodată, nici la Alba Iulia, nici la Teiuș, pînă curînd, cînd Gheorghe Raica a trecut Acheronul și a lăsat-o pe Iuliana în grija celor doi copii, fierari și ei, pensionari în ultima vreme, fericiți că pot trăi în pace. Nimeni nu știe care este anul de naștere al mătușei Iuliana.

CORNEL BARBU. La 18 ani a plecat pe front. Sfîrșitul războiului l-a prins la Manutanța din Belgrad. Frămînta pîine. A plecat pe jos la Galtiu, a ajuns la Klagenfurt, apoi la Balaton și de acolo, tot pe jos, a venit acasă, bolnav, slăbit, ros de păduchi. A ajuns sîmbătă și a dormit pînă luni. Duminică seara a început răvășirea și țăranii din Galtiu au luat tot ce se mai putea lua din castelul doamnei Catalina. Luni dimineață cînd s-a trezit el, nu mai rămăsese decît trăsura londoneză și un taur de rasă Zimenthal. Cînd s-a dus să vadă ce-i, i-a găsit pe țăranii din Totoieni încercînd să înhame taurul la trăsura londoneză. A scos carabina lui cu țeavă retezată și a tras în vînt și taurul a fornăit de spaimă și a luat-o la fugă și a proptit osia trăsurii într-un gorun din parc și a dat-o cu roțile-n sus și cei din Totoieni strigau că-l împușcă și el rîdea de se prăpădea. A fost la toate repetițiile, și-n dimineața plecării la Alba Iulia a fost cuprins de gripă spaniolă și a zăcut toată ziua în friguri și spre seară cînd a auzit că se fac fotografii s-a tîrît și el pînă în parc și a stat cîteva minute, a urcat și pe cal și după ce Fotografistul a zis, gata, n-a mai putut cobori. L-au dus acasă cu calul și a delirat cîteva săptămîni, mai mult mort decît viu. A scăpat cu viață și a văzut satul acoperit de nea și boii luați de la castel plimbîndu-se leneși pe uliți. Cei care îi luaseră, nu aveau grajduri să-i țină și le dăduseră drumul prin sat să se dezmorțească. S-a căsătorit la cîțiva ani mai tîrziu cu sora domnișoarei Galenia. Trăiesc și sînt niște bătrîni liniștiți și pașnici. Rîd rar și nu plîng niciodată.

CAROLINA IGHIAN. Sora lui Cornel Ighian, cea mai frumoasă fată din Galtiu, subțire și firavă, cu o voce de cîntăreață. Pe drumul spre Alba Iulia a mers tot timpul pe jos, împreună cu domnișoara Galenia. S-au întors la brat, s-au fotografiat și, la cîteva zile, Carolina a fost cuprinsă de friguri. Răceala primită pe drum s-a așezat tot mai puternică în puținul și firavul ei trup și, la puțin timp după 1 decembrie, cînd fotografiile erau încă proaspete, Carolina a plecat în cea mai lungă călătorie, spre paradis.

CORNEL MAN. Fost marinar pe vasele imperiului, țăran după război, **LUCREȚIA BARBU, LIVIU CĂPUDEAN, FRĂSINICA BARBU, TRAIAN POPA, GHEORGHE MÎRZA, IACOB CRIȘAN** și **PARTENIE JURCĂ**, au rămas numai în fotografii, au trăit așa cum le-a fost viața pînă într-o anume zi, cînd fiii lor au scris pe cîte o piatră grosolană „Aici se odihnește scumpul nostru tată, soț și bunic". Și fiii au trăit în pace pînă într-o zi cînd le-a venit și lor rîndul să li se pună o piatră pe care să scrie : „Aici se odihnește scumpul nostru tată, soț și bunic" și fiii lor trăiesc în pace pînă în ziua de azi și vor mai trăi pînă le va veni și lor rîndul să se așeze lîngă părinții lor și lîngă părinții părinților lor care, înainte de a veni vremea să treacă Acheronul spre împărăția umbrelor și-au făcut datoria și s-au fotografiat.

PERSONAJ NECUNOSCUT. În fotografia făcută la Alba Iulia, în mijlocul grupului din Galtiu, mai apare un bărbat. Nimeni nu-și mai aduce aminte și poate că nici n-a știut vreodată de unde este și de ce s-a fotografiat cu ei. Se mai știe doar că în clipa anunțării rezultatului a strigat „Trăiască Unirea" și și-a aruncat mereu căciula în vînt. În viermuiala de oameni de pe platou și-a pierdut-o.

DINCOLO DE PARC. După perdeaua de goruni și stejari, și în anul 1918, și în 1978, ca un șir de ani în necontenită lunecare, se scurge lunatic și totdeauna friguros în noiembrie, Mureșul, printre sălcii fosnind subțire în aerul vesperal. Face parte și Mureșul dintre cei care au văzut de departe platoul acoperit de mulțime. Trăiește și curge liniștit.

mariana bulat

Cavalerul din dreptul soarelui

Un cavaler uriaș în armură
trece uneori
în crucea amiezii
prin dreptul soarelui
Femeile duc palma la gură
și rămîn cu ochii la el
Pe pămînt e eclipsă de soare
dar femeile văd armura cavalerului
cu săgeți sclipitoare
strălucind mai tare
decît palidul astru.
Și femeile rămîn
cu mințile duse.
Cavalerul uriaș în armură
niciodată nu mai apare
De atunci femeile
nu se mai uită la soare
și ingroapă în suflet
ca-ntr-un sicriu
armura aceea uriașă
cu săgeți sclipitoare
strălucind
cu raze negre de timp

Nunta albastră

Ceasul cu urechi de sunete
despăturește argintul clipei
Viscolește în ou albastru
o presimțire de nuntă
Dar ceasul o ia mereu înainte
Își ceartă pămîntul
de nesupunere
miezul de cocă fierbinte
Mereu se aprinde un neegalat ecou
și se rostogolește în flăcări
nunta albastră din ou

Rug de frunziș

În fumul de țigară
mirosul de pădure,
iluminări obscure
de ruguri de frunziș

Chemări către viața
bătută cu piciorul
Un munte răsturnat
cu vîrfu-n jos

Un flaut care cîntă
întunecînd pădurea
de-un dor îndelungat
ce-a răsărit pe dos

De ruguri de frunziș
se-aprinde amintirea
Copac crescut din carne
cu nimbul luminos

Memento vivere

Exist. Soare pe creste
Ramuri plutind spre amiază
Muzici celeste nocturn
profilul mi-l întruchipează

Marea cu șoapte dansează
mușcînd temelie de turn
Marele tragedian
șarjează suit pe coturn

Și totuși exist
Singele încă nechează
la coapsele verii aceste
Ca-n peisajele calme, agreste
cade lumina bogat,
Și trupul e-o veche poveste
cu firul mereu re-nnodat

george alboiu

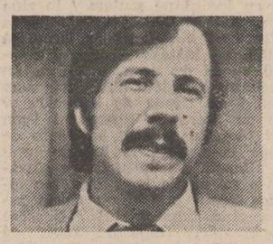

Aforisme

Îl citim pe Eminescu și-l trăim pe Caragiale.

Centrul este totdeauna rotund.

Într-o carte, în absența unei idei centrale, greșelile secundare apar în prim plan.

Orașele gătite cu mirese – iată o șansă poetică.

Pentru mulți oameni ceea ce este transcendent ajunge să fie absența unei cozi.

Momentul de înfatuare a oricărei forme : cînd este plină de ea însăși.

O frază explică un cuvînt, o carte explică o frază pe care nu o poate conține.

Să întorci un lucru pe partea cealălaltă doar o singură dată ; dacă îl întorci de două ori îl aduci pe aceeași parte.

În ceasurile de oboseală, cînd a încetat să mai crească, omul se odihnește prin lucrurile care l-au crescut.

Pentru un om prea grăbit toate adevărurile la zi sînt niște prejudecăți.

Mulți oameni au sentimentul egalității numai atunci cînd ies învingători.

Unii preferă o minciună exprimată cu maximum de inteligență unui adevăr exprimat cu o inteligență minimă.

Un critic începe să scrie „bine" din momentul în care textul lui reușește să ascundă lucrurile pe care nu le cunoaște.

De multe ori criticul există ca un „înger căzut" care își prezintă „căderea" ca pe o aterizare perfectă.

Valentina Dinu : „Victorie"

Pentru infirmi, cerul înstelat este un prilej de nefericire deși nici oamenii normali nu călătoresc zilnic pe calea lactee.

Cînd vezi ce frumoși sînt copiii pămîntului te gîndești zîmbind la bătrînii lui.

Orice individ e o mulțime posibilă.

Din punctul de vedere al muzicii lumina conține notele cele mai înalte și întunericul pe cele mai profunde.

Tu, încolăcită ca altă vietate, în centrul unui covor persan ; deșteaptă tu covorul cu o lovitură de gleznă din altă epocă...

Gluma oamenilor sănătoși înseamnă pace, gluma nebunilor, război.

În prezența zeilor (zice mitologia) omul își pierde simțul umorului. Cînd omul are din plin acest simț înseamnă că zeii sînt departe.

Pentru om întrebările sînt totdeauna mai mari decît răspunsurile. În restul naturii întrebările și răspunsurile par să coincidă.

Cel care vorbește retoric vrea să spună altora ceea ce el nu mai ascultă.

Viitorul – acest animal sălbatic pe care nu-l încape nici o rezervație.

Pentru un personaj din Babilon cercul este expresia perfectă a haosului.

Pentru o minte infinită nu există nici o soluție.

Nimic împotriva literaturii în afară de literatura însăși.

Cine privește cu atenție în ochii copiilor înțelege că existența are un scop.

Un om este cu atît mai important cu cît îi influențează mai mult pe ceilalți. Deși, conform unei logici naturale, o entitate emite atîta influență cîtă receptează.

Adecvarea perfectă la realitate este cea mai înaltă metafizică.

Luptele mari se amînă, cele mici le fac educația. Pentru omenire sportul este, poate, cea mai sănătoasă garanție a păcii. Utopie ?-cînd toți membrii tuturor societăților „fac sport" și se comportă „sportiv" lumea este liniștită. Omul se confruntă în orice situație – ca un demn participant la viața universală — și e bine să se confrunte după legile moralei sportive. Aceste legi dau fiecărui individ șansa unui succes anume integrîndu-l firesc în competiția generală.

În istorie dinastiile au obișnuit pe oameni cu ideea de dogmă.

Cerul promite pămînturi iar pămîntul promite ceruri.

Gîndurile cele mai ascunse provoacă, uneori sentimentele cele mai evidente.

Excentricii, de cele mai multe ori, sînt în centrul atenției.

Orice mască pe care și-o pune omul se lipește de fața lui.

Puține societăți sînt destul de înzestrate ca să suporte adevărul individual.

Numai voioșia (chiar dacă este secretă – Bacovia) poate crea.

Orice om are nevoie de o victorie – măcar asupra lui însuși.

Copiii sînt comici, tinerii sînt dramatici, bătrînii tragici.

De multe ori la petreceri ne veselim cu cîntece triste.

Optimistul consumă zilnic exact atîta pesimism cît are nevoie și îi ajunge tot anul. Pesimistul consumă tot optimismul în primele zile ale anului și rămîne singur.

Pretutindeni curățenia are ceva spiritual.

Ceea ce cunoaștem ajunge a fi dependent de conștiința noastră sau conștiința noastră ajunge să depindă de ceea ce cunoaște ?

Oamenii își măsoară propria lor libertate prin ceea ce pot permite altora.

Cine în munca spiritului nu a ajuns în vîrf tinjește după poalele muntelui. Pentru că în această acțiune ceea ce este infernal se află la mijlocul drumului.

marcel mihalache

Ne urmărește un miracol

Ne urmărește un miracol
Statuile cioplite în nisip
Cît moartea înflorește-n carne dulce
Și viața crește dincolo de chip

Bat zimții sorților în geamuri
Răsplata mi-e pămîntul poate
Iar voi sluji la poarta devenirii
Cu frica ne-mplinirii-n spate.

Sintem măsură pentru timpul viu
Căci pentru noapte cine ar mai plînge
Toți ne privim miresele cum scot
Lumina morții să ne-o toarne-n sînge

Și boala asta pare de-mprumut
S-au mai scăldat întrinsa și părinții
Stă cineva la trecerea spre ziuă
Și ne sfărîmă lacrima cu dinții

Dar am mai fost pe-aici știu bine
Pe frunte-i semnul de argilă
Nu ne cunoaștem ne iubim întruna
Vinzîndu-ne veșmintele de milă

De care împlinire să ne temem
Cînd toate sînt aceleași pentru toți
Și-n clipa asta umblă printre zodii
Primejdia adusă de roboți.

Ramurile magnoliei

Mîndrele dealuri de topaz ale tinereții
pe care am urcat și noi, îți amintești ?
Parcurile desfrunzite și imaculata
încercare de a fi noi ființe.
Ramurile magnoliei sub învelișul
cărora n-ai ghicit floarea.
Drumul la întîmplare prin orașul
abia ieșit de sub febrele iernii, toate
s-au adunat în clocotul sîngelui
nostru stigmatizat de durere.
Orice am fi căutat nu am fi găsit.
Era totul în noi. Și nu ai simțit
fiorul cald al primei atingeri.
Ai venit în cercul dorințelor mele
și ți-am devorat cuminția ca un păianjen
care de mult așteptă în plasa lui
de mătase o gîză nevinovată.
Trebuia să ne iubim, precum viscul cu
arborele :
Tu să-mi dai mie putere
și eu să te pot învinge.

Visul

Sufletul meu – barcă pe apă,
cerb rătăcit prin pădurile pustii.
Unde sînt malurile, unde sînt insulele
de lumină tradafirie ?
Pămîntu-i năpădit de sirene.

Caută soarele, inimă, pe baldachinul
unde pești se răsfață și unde vietăți
fără număr bolborosesc.
Clocotește pădurea de cai imaginari
și nu mai știu care sînt urmele
pe care am venit.

Istorie

Cuvîntul ei silabisit. Neîncăpător în lăcașurile
aurorei. Deschiderea, dezvăluitoarea
umbră a trandafirilor roșii. În parcul de
ghindă
ultimul însetat de bucurie, pe un cal alb
strecurîndu-se-n noapte.
Astfel s-au ivit ființele
în osuarul materiei. Celălalt capăt
al istoriei, nici vîntul trecut pe
călărești de spume nu și-l poate închipui.

radio

r

Vitrină pentru curioși

Clubul curioșilor — o oră de informații caleidoscopice, un amalgam de noutăți și explicații pe cele mai diverse teme. Această emisiune, asemănătoare unei vitrine cu obiecte multe și de obicei colorate de un real interes, mizează pe curiozitatea ascultătorului față de date ale unor domenii ce nu-i sînt direct accesibile. Ideea nu e rea, fiindcă plăcerea de a afla cîte ceva din minunile, curiozitățile și problemele lumii rămîne profund omenească. Ar fi o ipocrizie să spui că aceste mici informații te lasă indiferent, ar fi ciudat ca diferitele descoperiri, invenții, performanțe ale zilelor noastre sau ale altor vremi, despre care poți afla într-o asemenea emisiune de popularizare, să nu îți provoace mirarea firească, deși poate copilărească, în fața spectacolului vieții. În alte secole am fi ieșit în piața publică să auzim de la vreun călător neînchipuite întîmplări ale lumii, acum avem în casă radioul, televizorul, revistele... Iar stilul neformal, spontan (cu premeditare, evident) de a prezenta informațiile la **Clubul curioșilor** sporește atractivitatea audiției.

La ultima ediție a emisiunii de care ne ocupăm, am aflat despre zarzavaturi care cresc de două ori mai mari dacă nu le lași rădăcinile să se hrănească, tradițional, din pămînt, ci le alimentezi prin tubulețe, cu o soluție nutritivă (ce mult i-ar fi plăcut lui Swift descoperirea aceasta !). Am aflat că mașina cea mai bună de tuns gazonul este oaia (naturală) — care în Germania a început să fie folosită ca atare. Am auzit că bacul cel mai mare din lume, înalt cît o clădire cu patru etaje, e folosit la transportul între Franța și Anglia.

Și pentru că, s-ar părea, nimic nu îl fascinează mai mult pe ascultătorul contemporan decît informația obiectivă (chiar dacă spectaculoasă), **Clubul curioșilor** își alcătuiește programul cu ajutorul unor colaboratori întru totul avizați — cum e și firesc. Spre edificare tematică, vom numi cele cîteva probleme tratate **in extenso** la ultima emisiune. Prima temă : **visul,** atît de interesantă prin tradiția prodigioasă în cultura omenirii, a fost privită de data aceasta în lumina unor constatări științifice de ultimă oră. M. Tălpeanu, cercetător ornitolog la Muzeul Antipa, a dat cîteva detalii despre comportamentul păsărilor, absolut pitorești pentru nespecialist. Un meșter sticlar, Viorel Floare din Avrig, a vorbit despre exigența și satisfacțiile propriei sale meserii, cu intenția declarată de a face prozeliți printre tinerii ascultători ai emisiunii. Secțiunea numită **Melodiascop** s-a ocupat de jazz prin formația **Golden Gate Quartet.** Lichidarea decalajelor între state a constituit tema unei serioase discuții politice. Un arheolog ne-a dat informații despre **Curtea Nouă** din București, construită în sec. XVIII-lea, pe terenul căreia recent s-au descoperit niște vestigii neolitice. La momentul consacrat artei, Ileana Băncilă a vorbit despre pădurea în viziunea lui Grigorescu și Andreescu — un comentariu ce ne-a oferit evocarea blînd-nostalgică a unor detalii de biografie artistică și o disociere fină între sensurile peisajului la cei doi maeștri.

Ioana Ieromin

plastică

p

Eleutheriade

Michaela Eleutheriade știe să facă din adevărul motivelor picturii, adevărul propriei stări de spirit. O intuiție sigură și vie reține din motiv atît cît îi este necesar expresiei, atît cît îi poate defini sintetic sentimentul încercat și trăit. Peisajele, naturile statice, interioarele exprimă în primul rînd o viziune, înainte de a se exprima pe sine, ca motiv. Michaela Eleutheriade simplifică cu o remarcabilă vocație a sintezei, reduce imaginea la ritmurile ei esențiale, și face toate acestea cu naturalețe, cu o spontaneitate menită să sugereze supunerea obedientă, față de motiv, primatul impresiilor, doar să sugereze numai, fiindcă această spontaneitate, această fervoare a lucrurilor sale rămîne în primul rînd o calitate a spiritului.

Artista interpretează realitatea și riscul oricărei interpretări este acela de a te îndepărta de sensul vital al lucrurilor, de viabilitatea lor, făcînd să transpară inoportun construcția, articularea artificială. Felul în care interpretează Michaela Eleutheriade vorbește însă de o armonioasă consonanță a pulsului vieții cu forma artistică, o subtilă înțelegere a mijloacelor pot avea drept efect identificarea propriei perspective cu obiectivitatea naturii, a propriei capacități de a crea o lume cu lumea însăși.

Lucrările sale au atmosferă, sînt adînc evocatoare, iradiind o gamă infinită de stări, reculeasă nostalgic, visare, jubilație optimistă și vie curiozitate în fața vieții, care se împletesc și se completează fără putință de a le fixa într-o definiție. Pictorița ne apare astfel ca un amestec rar de candoare și rafinament, contopind într-o imagine unică, un răsărit și un crepuscul. Culorile sale au moliciuni și catifelări, au transparențe și străluciri de emailuri pe alocuri, savante împerecheri de ton, configurînd toate o paletă originală, un meșteșug ce trădează cultura artistică, în pofida disimulării, pentru că artista, sîntem convinși, știe sigur ce-i aparține și ce aparține realității, cît din pictura sa își asumă lecția artei ori lecția naturii.

Dacă ar trebui să caracterizăm creația Michaelei Eleutheriade ne-m opri la noțiunea de echilibru, de echilibru între rațiune și sentiment, între observație și avînturi imaginative, între frustă robustețe și evanescență. Artista se împlinește sub semnul unui tact deosebit, care conferă întregii sale creații naturalețe, franchețe, prospețime, iar pe un alt plan al discuției coerență și consecvență, nu tact prin care și-a sondat lucid propriile haruri, vocația de a crea ambiante intime, pline de farmec în spațiul miraculos al picturii. Tipice sensibilității artistei sînt discreția, o pudoare a vibrației emotive, o delicatețe în rostire, care făcea cu mulți ani în urmă să fie asemuită de către un cronicar, în acest sens, cu Luchian. Și poate nu numai cu el dacă ne gîndim la Pallady, Șirato și încă mulți alții, cu alte cuvinte la o întreagă tradiție a picturii românești moderne. Iată de ce, printre alte, vorbim despre expoziția Michaelei Eleutheriade deschisă în sălile Muzeului de artă al R. S. România ca despre expoziția unui clasic.

C. R. Constantinescu

muzică

m

Orestia II de Aurel Stroe

În discuțiile ce au urmat concertului de marți seara din sala Radioteleviziunii, concert ce a consemnat prima audiție a operei **Orestia II** de Aurel Stroe (după Eschil), termenul de capodoperă a revenit în intervențiile mai tuturor vorbitorilor. Un public numeros marca prin aplauze, cum nu adesea se aud, și prin cuvinte responsabil entuziaste această premieră, în atmosfera electrizată a marelui succes.

Forța muzicii lui Aurel Stroe stă în simplitatea care proiectează lumina densă a esențelor asupra invenției sale muzicale. Un exercițiu îndelungat și obstinat al esențializării fructifică azi o vocație și o experiență a renunțării, din care compozitorul a știut a face argument artistic primordial.

Dacă teatrul liric însemna deschidere, acumulare, însumare, acum el ne propune închiderea, îndepărtarea. Este drumul concentrării și esențializării pe care îl semnifică și succesiunea celor trei creații scenice ale lui Aurel Stroe, în ordine cronologică **Ça n'aura pas le prix Nobel, Aristofan : Pacea** și **Orestia II (Choephorele).**

Cercul trilogiei lui Eschil își așează necruțător personajele, de vreme ce o crimă odioasă nu se poate recupera decît prin alta, și mai crîncenă. De la Nietzsche știm că valența compensatorie a tragicului vine din aceea că ni se relevă jocul infinit al Ființei, joc în care destinul tragic al eroului durează doar o clipă. Dar eliberarea catarctică nu s-ar produce dacă, dincolo de relevarea acestui adevăr, în final, nu am fi constrînși să aderăm la universul insolubil în care se mișcă eroul. Chingile care îi string destinul și-i aduc sfîrșitul sînt legăturile invizibile ale economiei ce-l prind și pe spectator în capcană.

Cu o intuiție magistrală, Aurel Stroe transpune în sistem muzical deplin coerent această situație structurală a tragediei. Iluzia deschiderii o dată abandonată, muzicianul se poate concentra asupra strategiei informaționale a fiecărei intervenții. Sursele multiple, alese pentru înrudirile lor subtextuale, sînt supuse unei meditații superioare, unei meta-structuri, căpătînd astfel puteri conforme poziției pe care o ocupă în această ierarhie implicită. Această operă este triumful simplității adînci, a forței născută dintr-o îndelungată reflexie.

O echipă de interpreți de elită a semnat prima audiție în concert a operei. Dirijorul Ludovic Baci a mai adăugat o victorie în palmaresul său, unde stau înscrise multe partituri de primă mînă care au văzut lumina scenei datorită lui. Și de astă dată a fost același muzician înalt dăruit și concentrat, exigent și pătrunzător. În rolurile principale, Eduard Tumagianian a etalat o tehnică impecabilă, o rafinată înțelegere a posibilităților oferite de textul muzical, iar Adina Iurașcu a fost o mare revelație prin forța penetrantă a imaginii artistice desenate într-o trăire cu intensă combustie, cu o voce uimitoare sub raport timbral și condusă cu desăvîrșită expresivitate. Cu rol de solist, Alexandru Graur, la trombon, și-a susținut complexa partitură cu un spirit scenic înnăscut și cu calități instrumentale de excepție, antrenate într-o prezență de mare relief.

Locul acestei opere în istoria muzicală s-a precizat. Trebuie să-i găsim neapărat și locul pe scenă.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Poezia epicului

Pînă se lămurește în presa literară cine este mai mare: **Lovinescu sau G. Călinescu?**, să vedem ce spun cărțile care așteaptă, unele de un an-doi, să fie discutate.

Volumul al II-lea din La Lilieci (1977), intră și mai mult în istoria unui sat oltenesc, făcînd din el centrul unui univers spiritual, deși majoritatea pieselor sînt de un comic burlesc. Un poem este doar o juxtapunere de nume insolite: „Al lui Flețu, / Ai lui Fleașcă, / A lui Girlă, / A lui Tiugă, / Al lui Bășină, / Ionete-al lui Făsui, / Al lui Deșca, / Roncioaica, / Coadă al lui Ceapă, / Sandu lui Ciurel, / Tăgărilă, / Ai lui Mitrofan, / Ai lui Modîrlan, / Al băiatului Măriei lui Didu, / Trașcă, / Ai lui Corniță, / Brînzanii, / Roască, / Ai lui Ghirea, / Ai lui Birău, / Delieștii, / Fata lui Dincă Giscă, / Ai lui Patentă, / Mițăle, / Petrică și Cătălina lui Căsenete, / Ai lui Zgoidea, / Nătărău al bătrîn / Și ăștia sînt. / — Ei,... Dar Nătărău parcă murise. / — Atunci nu fu el. Atunci mi se păru. / — Atunci ți se păru. / Ori pe-ai lui Zăbic îi ziseși? / Rău e cînd te lasă vederea. / Atunci cine-o fi fost? / — Acum n-o să fug după el. / — Și unde se duc toți? / — Unde să se ducă? Trec pe drum... / — Să știi tu că ăla o fi fost al lui Gifotă. / Ori de-ai lui Sfoiag".

Limbajul a devenit și mai accentuat regional: **năplai, îmbulugeau, nichitarii, podbal, ududoaie, landră, girniță, coprelă, vuva, hupită, cloță, cocîrlă, însovonită, giovia, îngîmbat, tiuga** etc., iar intenția de a reconstitui un sat arhaic (satul pierdut al copilăriei) ia, acum, forma sistematică a unei monografii: date, sub formă de întîmplări tipice, despre înmormîntare, vrăji, căsătorie, botezul copilului, relațiile dintre soț și soție între vecini etc. Monografia unui ținut imaginar, **Bulzeștiul,** prezentat, mai în ironie, mai în serios, ca centrul lumii. Aici se face politică, se transmite din generație în generație o morală de viață, se moare, bineînțeles, și este exprimată, sub o formă elementară, o filozofie despre moarte. Poemele ar fi plăcut, în mod sigur, lui Petre Pandrea pentru că vin în întîmpinarea ideilor sale despre metafizica Olteniei. Formula lor lirică a fost contestată pe motiv că nu respectă legile genului și n-au lirism, ci numai umor. Umoristice sau nu, versurile plac, sînt inteligent scrise și dau o puternică senzație de plenitudine și originalitate a unei experiențe umane. Față de poemele vechi, abstracte, algebrice, în poemele de acum domină concretul, amănuntele nesemnificative. Poezia se întoarce astfel la faptele cele mai simple și, complet desacralizată, recurge pe față la procedeele epicului. Se constată și în alte literaturi (în poezia tînără americană) o revenire la poezia faptelor de viață, după ce versul s-a închis, mult timp, în propria solitudine.

Influențat sau nu de această tendință, Marin Sorescu încearcă o experiență deocamdată unică în poezia noastră, primejduită nu numai de prejudecățile noastre despre poezie, dar chiar de elementele cît se poate de prozaice cu care operează. Ce poate fi poetic în faptul că un țăran vine beat acasă și, înfuriat de soacră, sparge tuciul, tigaia, străchinile, apoi se împrumută de la vecini pînă cumpără altele, sparte și acestea la o nouă criză de furie? Nu este nimic poetic formal în banala întîmplare, dar ea poate căpăta un sens liric prin imperceptibila organizare a faptelor și limbajul (aici ironic și semnificant) al relatării. „Schița" umoristică surprinde o relație de viață de un comic absurd. Țăranul care distruge periodic avutul familiei și apoi se umilește cu sinceritate este un Sisif deplorabil și comic.

Astfel de amănunte intră în cărțile lui Sorescu și, puse la un loc, dau imaginea unui univers uman de o culoare extraordinară. O bătrînă este alungată de nora sa de la cîmp și, ca să nu piardă ziua, bătrîna se duce să muncească gratuit la o rudă. Explicația ei este de o naivitate cutremurătoare: „Mă goni netoata, să nu secer pe locul ei, / Și era cît pe ci să pierd ziua, / Acum în toiul muncii". Bătrîna moare după un timp și nora iese înadins cu pînza s-o înălbească la fîntînă cînd moarta este dusă spre cimitir. Chestionată asupra gestului ei, nora dă acest răspuns rău: „Dacă trece ce?" **(Să nu piardă ziua).** Autorul nu comentează faptul, nici pe acesta, nici altele. Cititorul dă singur o judecată asupra lor și trage ,acolo unde este cazul, un simbol mai general despre morala unei comunități țărănești. O femeie își omoară copilul în pîntece și preotul satului o pedepsește să mănînce un cot de pămînt. Femeia, superstițioasă, mănîncă, apoi face 14 copii **(Un cot de pămînt).** Stăncioaia mănîncă huma lipită pe casă (un personaj similar există în romanul lui Marquez!), și explică astfel deprinderea ei: „E bun, uite îmi vine mie așa un gust bun" **(Gustul casei).** Tăierea porcului este un spectacol teribil în viața familiei din Bulzești. Un asasinat pe care copiii vor să-l prevină trimițînd porcul în lume, să haiducească: „Cînd aflam mai din timp cînd cade ignatul, eu cu Ionică ne sculam / În ziua aia mai devreme, și-l scoteam în vale pe la curul / Grădinilor / Să se piardă în lume, să ia drumul codrului, pe Mătăsoaia, ca / Haiducii. / Dar porcul venea de cum o auzea pe mama ricîind ceaunul. / O dată abia învățasem să fac literele și i-am trimis de cu seara // Un bilețel, scris cu litere de tipar. / I l-am pus în coșare. / Mesajul era cît se poate de clar. / Guiț după ce-a-ntors la lumina lunii pe toate părțile / Bucata aia de hîrtie cu pătrățele, / A mîncat-o ca pe dovleac, fără s-o citească, / Cum am văzut mai tîrziu că se întîmplă în drame, cînd împricinatul / Nesocotește știrea de pază. / După un ropot de plîns, biruia curiozitatea și setea de spectacol / Ieșeam din casă, cu ocazia pîrlirii".

Dragoș Morărescu : „Jurnal italian"

Nicolae, fratele naratorului, trece pe furiș la adventiști, și mama, țărancă neclintită în credința tradițională, admonestează sever pe „schimnatic" și-l readuce în comunitatea familiei. Schimnaticul se revoltă apoi reîncepe să mănînce carne de porc și să muncească sîmbăta lăsînd credința și biserica pentru bătrînețe **(Schisma).** Secvența este admirabilă. De altfel, figura mamei capătă în **La Lilieci** proporții mitice. Nicolița, văduva cu mulți copii, reprezintă legea morală neîndurătoare. Ea școală de dimineață copiii care trebuie să plece cu vitele la păscut, hotărăște strategia muncii agricole, face educație cu varga în mînă și suprimă, din față tendințele de evaziune (ca în poemul citat mai înainte). În privința căsătoriei, morala ei este temeinică: „Cînd auzea maica de vreo fată care se mărită / Și nu vrea să se ducă la bărbat, zicea: / «Fată, dacă bărbatul te duce / Lîngă un gard, măturî bine, migălești, stringi / Și tu acolo, măturî, împodobești cu sălcii, cu boji / Și stai acolo. De dragul lui. / Aia e casa ta, ce vrei? / Să nu te măriți, dacă nu ești în stare să-ți placă tot. / / O fomee trăia rău cu bărbatul / Rău, rău / Și odată prin pădure a văzut un urs și s-a luat după el / Și s-a dus în vizuina lui / Și-a stat acolo / Și la urmă a întîlnit un om și-a zis ăla: / Cum ai venit tu după urs, năroado? / Și ea: „Mi-e mai bine cu ursul decît / Cu bărbatul meu". / Vezi, ursul îi aducea miere. / / Și ce spuneam mai înainte: / Să te ducă bărbatul lîngă un par / Să zică: asta e casa noastră / Și tu să stai acolo de drag»".

La Lilieci este o încîntătoare sfidare a retoricii tradiționale a poeziei. Este și o sfidare a lirismului modern care elimină epicul, anecdoticul și abstractizează de regulă simbolurile, închide mesajul și face din limbaj un cod pentru inițiați. Marin Sorescu întoarce mănușa acestei poezii și arată nodurile ei inestetice, pînza aspră a vieții elementare. Momentele tipice sînt trecute în niște pagini care nu fac nici un efort de a înfrumuseța faptele cu ajutorul limbajului figurat. Limbajul este (vorba lui Ion Barbu) voit „prostesc", de un rafinament, totuși, ce vine din folosirea abilă a oralității. Lirismul vine din filozofia aspră și profundă pe care o exprimă aceste false decupaje. Filozofia, morala, tipologia unei lumi vechi care, în elementaritatea ei, are un sens înalt al existenței. O lume care trăiește în vreme mitică, fără sentimentul sacrului, și face fără să știe, ca aceea a păstorilor și navigatorilor greci, fapte ce vor intra în legendă.

Descintoteca (1976) exprimă erosul sorescian. În cărțile anterioare sînt puține versuri de dragoste, ironia nefiind cel mai bun regim pentru emoția sentimentală. Sau cel puțin așa ne pare nouă, celor obișnuiți să cerem versului erotic sinceritate absolută sau o prefăcătorie cît mai desăvîrșită. În **Descintoteca** ironia este însă mai vioaie decît oriunde. Sub pomul ei se desfășoară o idilă relatată pe 150 de pagini. Idila trece prin toate fazele cunoscute, de la contestația dulce la beția simțurilor. Sinii, spre care Văcărești abia îndrăzneau să privească, oftind adînc și prefăcut, sînt pentru poetul ironist două morminte ispititoare în care se îngroapă și din care înviază: „O stea m-a călăuzit la acești sîni, / Ca la două, albe, mușuroaie cu minuni. / Eu nu vin de la răsărit, ci de la apus, / Dar tot aici steaua m-a condus. / Îngenunchez la sinii tăi, ca magul, / Și nu mai pot de dragul lor, de dragul. / În ei furnicile lucrează de cu noapte. / Furnicile care dau lapte. / Că este pace ori război afară. / Retrase-n munți furnicile tot ară. / Trebuie lucrat întruna acest lut. / Unde e veșnic ceva de făcut. / Ca la fîntîna cea de lîngă casă, / Ce cumpăna în noapte și-o apasă. / / Obrazul lasă să-l îngrop în sîni. / Ca-n două mușuroaie cu minuni, / Mormîntul din care, fără-a osteni, / Voi învia a treia zi".

Parfumul, părul dat pe spate cu cochetărie, starea de visare („visălogeală" — adică „visare cu pisălogeală — în gol" — zice autorul), mișcarea coapselor, mărul cunoașterii, rochia de lînă, pierderea de sine, toate simbolurile, mari și mici, ale eroticii tradiționale trec prin aceste versuri malițioase și tandre, lipsite de podoabele metaforei. Erosul merge, în poezia lui Sorescu, pe calul răpciugos al limbajului comun. Trece ușor de la sugestia unui sentiment la reflecția asupra aceluiași sentiment, altfel zis, de la poezia **de** dragoste, la poezia **despre** dragoste: „Seara e un cuvînt convențional. / Pentru că depinde doar de noi / S-o numim dimineață. / Dacă treci meridianul / Te trec eu în brațe dacă nu știi să-noți. / Dai ceasul înapoi și ai alt timp, / Tot convențional, / Pentru că dacă mergi mai departe / — Te duc tot eu — / Și așa mai departe. / Se schimbă ora, tabieturi. / Numai dragostea noastră e cam aceeași / Asta sînt sigur, / Aș fi vrut și să probez, / Să-mi bazez afirmația pe fapte. / Da, e același sărutul tău, / Felul mediteranian / În care îți freamătă nările. / Cum se ascut unghiile / Și pielea se transformă-n mătase. / Eu am fost mătăsar, mă pricep, / Pe vremuri mătasea se măsura cu cotul / Și cum îți spuneam / Oriunde — pune-ne pe noi doi alături, / Și las' pe noi restul lumii".

Greu de definit natura acestui eros ce bate atîtea cărări întortocheate pentru a i se șterge urma. Și mai greu de spus în ce constă **ideal erotic** al lui M. Sorescu, cum cerea critica veche. Cerebrală, poezia lui n-are în chip vizibil sentimentul naturii (alt punct de referință), nici nu propune un ideal de feminitate. Sorescu înfățișează fără solemnitate erosul bărbatului care simte nu numai bătaia inimii, dar și bătaia minții. Cînd nu iau înfățișarea acelei nesuferite eseistici uscate în marginea unui sentiment fundamental (unele partituri din **Descintoteca** lui Marin Sorescu merg în această direcție!), poemele comunică acea stare mai complexă a spiritului tulburat de viața incontrolabilă a simțurilor.

Eugen Simion

Sensul tradiției:
Lovinescu și Iorga

Neîncrederea în valorile tradiției autohtone, neîncrederea în viabilitatea estetică a oricărei literaturi trecute, precum și prelungirea acestor atitudini teoretice în optiunea pentru o critică sincronică — iată jaloane definitorii ale poziției lovinesciene în epocă și în posteritate. Poziție încă mai apăsat conturată de polemica deschisă împotriva tradiționaliștilor de tot felul.

Cum devine însă Lovinescu, moldovean de origine și clasicist de formație, anti-tradiționalist? Să nu uităm, printre altele, că ambianța universitară și literară din anii începuturilor sale a fost dominată de Iorga și că pasiunea evocării, forța de proiecție imaginativă a istoricului l-au fascinat. Nu însă mai mult decît o clipă și în nici un caz pînă la a-l convinge. Cît de hotărîtoare va fi fost întîlnirea cu Iorga pentru orientarea lui viitoare?

În „Memorii", Lovinescu ne comunică revelația tardivă a unei incompatibilități temperamentale și intelectuale. Scepticism și relativism de o parte, dogmatism, fanatism chiar, de cealaltă. Deși într-o asemenea opoziție frontală e încă loc destul pentru nuanțe, considerăm delimitarea lui Lovinescu îndreptățită. Dar mai este ceva.

În primul deceniu al secolului, Iorga nu era numai susținătorul zgomotos al tradiției naționale prin discursuri și campanii de presă, ci și cercetătorul ei laborios, în masive opuri. În 1901 apăreau cele două volume ale „Istoriei literaturii românești în secolul al XVIII-lea", în 1909, volumul al III-lea din „Istoria literaturii române din veacul al XIX-lea...". Așa încît, la 1910, cînd Lovinescu își ține lecția inaugurală despre „Critica și istoria literară", se poate spune că trecutul cultural și literar românesc fusese parcurs deja de Iorga și încă într-o manieră descurajantă — prin seriozitate și strălucire — pentru orice eventuală inițiativă similară.

Nu e, credem, fără legătură cu acest precedent impunător, separația netă pe care, inspirat de Faguet, Lovinescu înțelegea s-o facă atunci între istoria literară și critica literară, celei dintîi acordîndu-i un respect cam exterior, celei din urmă o simpatie care îi prefigurează decizia de mai tîrziu. Tot mai tîrziu el va justifica alegerea criticii sincronice prin „satisfacția de a lucra în materie inedită, de a fixa valori noi", în vreme ce istoria literară l-ar fi obligat să respecte „intangibilitatea valorilor constituite". În istoria literaturii române valorile erau departe de a fi constituite înainte de Iorga, dar, odată constituite prin întreprinderea sa, nu puteau fi prea repede transformate din nou în „materie inedită".

Cum știm, Lovinescu s-a exersat și el la început asupra tradiției; asupra unei tradiții mai recente însă, și nu prin cuprindere globală, ci prin partializare monografică. Fără să fie deloc oarecari, studiile despre Grigore Alexandrescu, Negruzzi și Asachi nu exprimau convingător și plenar personalitatea autorului iar comparația cu lucrările de istorie literară ale lui Iorga rămînea strivitoare nu numai din punct de vedere al anvergurii. Supunerea la obiect a criticului este ireproșabilă, caracterizările de ansamblu și judecățile de valoare sînt exacte, pagina rămîne însă de cele mai multe ori rece, fără vibrație conținută. Lovinescu n-are puterea lui Iorga de a reinsufleți trecutul, de a-i conferi o „viață împrumutată de la dînsul". (Și, deocamdată, nici distanța ironică din care vor ieși atîtea din portretele memorabile de mai tîrziu). Se observă incapacitatea lui de a se mobiliza în absența unor valori estetice plenare și nu-i exclus ca neutralitatea tonului să se explice în acest fel.

Sigur e, în orice caz, că Lovinescu a trebuit să se despartă de trecut, de un trecut considerat în sine și pentru sine, spre a se descoperi pe sine cu adevărat. Exegeții lui n-au insistat asupra consecințelor ce decurgeau din faptul că, în momentul de cristalizare a personalității sale critice, personalitatea proteică a lui Iorga se exprimase deja în cîteva domenii fundamentale și ocupa poziții ideologice agresiv delimitate, ca atare, de neignorat.

Lovinescu a fost un autor care și-a gîndit destinul, care a știut să se construiască pe sine prin renunțări ce s-au dovedit pînă la urmă profitabile. Renunțarea lui la istoria literară propriu-zisă poate fi interpretată și ca un fel de retragere strategică dintr-un teritoriu ocupat cu atîta autoritate de predecesorul său. El a înțeles că se poate formula pe sine într-un chip mult mai avantajos dedicîndu-se prezentului și modernității, spațiu în care spiritul său disociativ și, în genere, calitățile de critic se puteau manifesta din plin.

Ceea ce nu înseamnă că nu se va mai apleca asupra trecutului: nu o va face însă niciodată altfel decît din perspectiva prezentului și în funcție de necesități demonstrative și urgențe polemice. Știm care a fost punctul de plecare al „Istoriei civilizației române moderne" și ce rol precis trebuia să joace la sfîrșitul deceniului al IV-lea resuscitarea lui Maiorescu. De altfel, trebuie spus că, deși contrazisă de cronologie, traiectoria interioară a ciclului junimist al lui Lovinescu este una de la posteritatea maioresciană (respectiv, contemporaneitatea lovinesciană) la Titu Maiorescu, nu invers.

Dar pe măsură ce înainta în „lupta sa literară", Iorga însuși înțelegea să implice tot mai mult trecutul în prezent. Și nu numai în publicistica sa angajată, dar și în opera propriu-zisă, „Introducerea sintetică" din 1929 fiind, cum am văzut, o anexare a tradiției naționale, în ansamblul ei, la imperativele **Sămănătorului.** Spre a nu mai vorbi de „Istoria literaturii românești contemporane" în ale cărei clasificări trecutul joacă un rol configurator și chiar desfigurator. Departe de a se mulțumi, așadar, cu rolul de cercetător doct

al trecutului, Iorga se voia și un „apostol" al acestui trecut în prezent.

Tocmai pe terenul prezentului va deschide Lovinescu frontul său de luptă, invocînd trecutul național nu ca pe o entitate încă viabilă și exemplară, precum Iorga, dar ca pe o povară de care a trebuit să ne scuturăm brusc spre a putea ajunge unde sîntem. Aceasta este a doua despărțire, fundamentală, a criticului sincronist de trecut.

Opoziția între cei doi autori se dovedește a fi diametrală. Dacă n-a fost așa de la început, nu înseamnă că, la început, Lovinescu l-ar fi putut urma pe Iorga: nu i-ar fi rămas, de altfel, decît postura unui discipol și încă a unuia umil și fervent, personalitatea tiranică a maestrului neîngăduind nuanțe sau rezerve la tezele proprii. Ruptura inițială se va fi produs datorită spiritului intolerant al lui Iorga (așa cum lasă să se înțeleagă Lovinescu însuși), devizele și criteriile ideologului și criticului sămănătorist au adîncit-o desigur, de la o etapă la alta. Concepția lovinesciană se precizează și se fixează în funcție de obiectivele polemicii anti-tradiționaliste în genere și anti-iorghiste în special. Fără să o reducem la atît, am putea spune că ne aflăm în fața unui caz tipic de formulare prin reacție și disociere.

În numele unui ideal retrospectiv propus literaturii, culturii și chiar societății românești, (consecință ultimă a organicismului), sămănătorismul respingea o bună parte din operele prezentului, și, în genere, achizițiile modernității. Partizanul lor va fi Lovinescu prin critica sa curentă, prin disocierea esteticului și, mai ales, prin teza sincronismului care va constitui un cadru teoretic de natură să le justifice și să le favorizeze. Lovinescu va fi adevăratul critic al epocii, criticul literaturii române moderne în ale cărei valori a știut să le recunoască, ale cărei sensuri majore de evoluție a reușit să le aproximeze. Retrăgîndu-se din istoria literară propriu-zisă, unde Iorga nu putea fi întrecut, el își ia o meritată revanșă pe terenul actualității și al noutății. Posteritatea a ratificat cele mai multe dintre aprecierile și opțiunile lui în plan sincronic.

Nu același lucru se poate spune și despre judecățile sale referitoare la trecut.

Mircea Martin

Mircea Dinescu

Urmare din pag. 1

că vor să-i nimerească în tîmplă, dar în fapt urindu-le sminteală pînă în pragul pierzaniei și întoarcerea cu noroc. Marea și nespusa mea bucurie pentru ei s-a schimbat în mătanie cu absint la pragul Slobozieî în ziua cînd, într-o odaie din vechea clădire a *Luceafărului*, a apărut Cezar Baltag urmat de Ștefan Bănulescu și mi-au întins, să le citesc, versurile unui băiat de lîngă lacul cu lebede negre.

...Sînt tînăr, Doamnă, vinul mă știe pe de rost
și ochiul sclav îmi cară fecioarele în sînge,
cum aș putea întoarce copilul care-am fost
cînd carnea-mi înflorește și doar uitarea plînge,
Sînt tînăr, Doamnă, lucruri am așezat destul
ca să pricep căderea din somn în echilibru,
dar bulgări de lumină dac-aș minca, sătul
nu m-aș încape încă în pielea mea de tigru...

Dormisem cu Labiș în același pat, băusem cu Nichita vin cu bujori în obraji pentru intrarea noastră, în același timp, în pușcăria literei, eram călit pentru surprize, vreau să spun, băusem zăpadă în patru culori, fără să-mi rămînă limba pe clanță, tiram după mine destule adevăruri înjunghiate, iar în crăpăturile palmelor cîte-o amiază pusă în genunchi și totuși, în ziua aia, n-am putut să mă scutur de ideea că tîrgul cu lebede negre îmi răscumpără cu patru versuri durerea de a nu fi intrat în el ca hoț și ca om liber:

...Atît de mult, în alții desigur n-am greșit
de nu s-ar pierde vorba precum o iarbă dulce
spre mieii de podoabă nevinovați deși
o tulbure dorință în moarte o să-i culce...

Promisiunea umblînd în haine de duminică ne pune de git ghitare și ne așează în coloana dumnezeiască din noi două vertebre pe care timpul nu le poate usca:

Numai masa de brad șade verde în munți
așteptîndu-mă
numai eu știu cum se cîntă fără prieteni
în cușca azurului
ca un cobai sinucigaș...

Nepurtînd cămașa altora, ci numai pe a noastră, am fost născuți să fim prieteni. În numele ghilotinei de fum din grădina Ghetsimanii, cînd era în armată, l-am adus paznic peste magazia sportivilor de la clubul Dinamo (tovarășului general care-mi spunea la telefon: „omul dumitale doarme, cu capela pe ochi, sub castanul din fața biroului meu", îi cer iertare cu versurile: „Fierbem toți în aceleași cazane / bîciuiți de extaz și erori") l-am angajat apoi portar la Asociația scriitorilor din București (pe sub brațul lui au intrat acolo numai libelule), l-am logodit cu vișinii și sămînța princiară a Mogoșoaiei „amurg înfipt pînă-n prăsea / în pieptul meu" — și haimanaua, bineînțeles, mi-a pus lipitori unde aveam pielea mai subțire. Nu mă pot supăra însă pe el, fiindcă

...De boarea florii-soarelui atîrnă
iluzia ca o paiață cîrnă...

Totdeauna am gîndit că prietenia adevărată e posibilă numai între oameni de aceeași vîrstă, restul, cum zice Mircea, e o biblie de pîine, muscă fiecare cît poate. Nu abdic nici azi de la credința că prietenia peste generații e numai rodul unei tragedii... dar, acest băiat cu mamă din frunze — „aproape mi-e rușine că scriu poezii" — mă convinge mereu că tragedia înlănțuind doi prieteni se numește poem:

...și dovedește-le cît sînt de sfinți
înțepeniți pe crucea socială
acuma cînd istoria îți spală
cu neștiuți eroi frumoșii dinți...

Luceafărul vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (VI)

PREOCUPAREA PRINCIPALĂ O CONSTITUIE CALITATEA PRODUSELOR FABRICATE

Acest subtitlu constituie concluzia care s-a desprins din cele relatate mie, zilele trecute, de către **directorul Întreprinderii de aparataj electric de instalații din Titu, inginerul Andrei Costea.**

Tot ce se face acum în această întreprindere de la nivelul de concepție, în cadrul Atelierului de Proiectare, pînă la faza finalizării ideii, a livrării produselor care poartă înscrisă pe ele emblema I.A.E.I. tot, deci, este gîndit în lumina noii orientări care aduce în atenția producției realizarea unei noi calități, superioare. Lucrul acesta îi preocupă pe fiecare dintre membrii harnicului colectiv de la I.A.E.I. Titu, cu atît mai mult cu cît produsele fabricate aici erau deja cunoscute ca unele cu calități superioare, fapt ce făcea ca ele să fie căutate atît de beneficiarii interni cît și de cei externi. Directorul general, Andrei Costea, mi-a oferit și alte date și cifre care exemplificau într-un fel (spun **într-un fel,** pentru că în timpul documentărilor mele am stat de vorbă cu beneficiarii care aveau numai cuvinte de laudă la adresa I.A.E.I. Titu) cele spuse în cuvinte simple, dublate totuși de mîndria pe care ți-o conferă un succes obținut.

Cum pe mine mă interesa să aflu cîteva aspecte legate de grija pentru oameni, de măsurile întreprinse pe linie de protecția muncii, cîțiva factori răspunzători cu acest compartiment al vieții de producție aveau să-mi

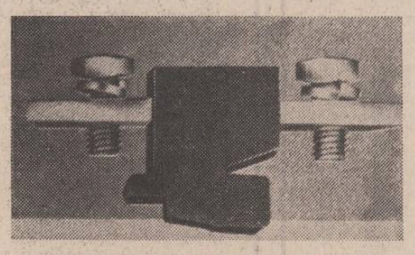

ofere mult mai multe date decît cele transcrise în acest șir de microreportaje.

PROBLEMELE LEGATE DE PROTECȚIA MUNCII — PREOCUPARE PERMANENTĂ

Ceea ce am observat din cele spuse de mulți din interlocutorii mei a fost faptul că în frazele rostite de fiecare apărea foarte, foarte des cuvîntul **preocupare.**

Astfel, unul din interlocutorii din altă zi a documentării mele (din cele cîteva zeci de zile în care am cunoscut cu adevărat acest harnic colectiv) îmi spunea că **problemele** legate de protecția muncii constituie o **preocupare permanentă** a factorilor care se ocupă de acest compartiment, și nu numai a lor ci și a fiecărui om care muncește aici.

L-am rugat pe interlocutorul meu, tehnicianul Vasile Ștefan, să-mi concretizeze această preocupare.

CE ÎNSEAMNĂ A FI PREOCUPAT DE RESPECTAREA NORMELOR CE PRIVESC TEHNICA SECURITĂȚII MUNCII ȘI PROTECȚIA MUNCII LA I.A.E.I. ?

Aceasta a fost întrebarea pe care i-am pus-o, mai în detaliu, interlocutorului meu.

Din cele cîteva zeci de răspunsuri date, unele completîndu-se pe celelalte și împreună compunînd ceea ce se cheamă o **preocupare,** am reținut pentru cititorii „Luceafărului", în cadrul acestui reportaj publicitar, cîteva.

• Confecționarea unor dispozitive silențioase pentru strungurile automate

Această măsură a condus la reducerea zgomotului cu 20—25 decibeli.

• Confecționarea unor colectoare de span care au fost amplasate la raboteze.

• Introducerea în cadrul secției de prese mecanice, unde zgomotul este mare, a unor căști antifon de tip nou.

Noul tip de cască antifon face posibilă auzirea cuvintelor dar reține în același timp zgomotul făcut de mașini.

• Pentru realizarea unui iluminat natural, pentru reducerea consumului de curent electric plafonul întreprinderii a fost decopertat. S-a constatat că productivitatea muncii a

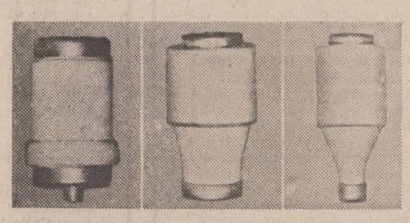

crescut în comparație cu timpul cînd activitatea se desfășura într-un cadru iluminat artificial.

CUM SE REALIZEAZĂ PROPAGANDA DE PROTECȚIA MUNCII?

Aceasta a fost una din întrebările pe care i le-am adresat interlocutorului meu în altă zi a documentării mele.

Propaganda pe linie de protecția muncii se realizează prin:

— afișe sugestive, puse la locurile de muncă
— tăblițe cu indicații privind N.T.S.M. puse la toate utilajele
— tipărirea și difuzarea unor culegeri de acte normative privind protecția muncii
— prezentarea, periodic, de filme specifice activității ce se desfășoară în întreprindere, pe ateliere și formații de lucru
— prezentarea periodică a unor acte normative sau modificări de legi ce privesc protecția muncii
— realizarea unor fotomontaje cu aspecte ce vizează respectarea normelor de tehnica securității muncii
— afișarea la locuri vizibile a numelor celor care nu respectă aceste norme
— prezentarea, în cadrul brigăzii artistice, a unor aspecte ce țin de propaganda privind protecția muncii.

LA I.A.E.I. TITU OMUL, VIAȚA LUI CONSTITUIE BUNUL CEL MAI DE PREȚ DIN INCINTA ÎNTREPRINDERII

Tehnicianul Vasile Ștefan mi-a relatat aspecte, situații, măsuri luate în direcția realizării unei propagande cît mai eficiente pe linie de protecția muncii.

Toate aceste măsuri demonstrează că la I.A.E.I. Titu omul, viața lui constituie bunul cel mai de preț din incinta întreprinderii. Este o concluzie care onorează activitatea unui colectiv preocupat de calitatea produselor, de realizarea lor la nivelul cerințelor beneficiarilor.

Invitația cu care închei acest șir de însemnări își are, în calitatea produselor, o acoperire adevărată.

Așadar:

• CONTRACTAȚI PRODUSELE I.A.E.I. TITU!
• CALITATEA LOR — EXCELENTĂ!
• CONDIȚII DE LIVRARE — EXCELENTE!

Reporter

atelier literar

poșta redacției

V. VIDRIAN : Aveți talent, fără îndoială, dar sînteți prizonierul unei formule care stinge, aplatizează, decolorează orice emisiune pură și adevărată, înnecînd-o în conformismul unui cadru „poetic" care convoacă, inevitabil, toate vorbele, imaginile, structurile convenționale, toată terminologia de locuri comune, parazitară, tocită, uscată etc. Și acum, în pagini, există fulgurații, crimpeie de cîntec și revelație lirică, dar de ce nu încercați să ieșiți din canoane, să vă rostiți direct, simplu, fără nici o recuzită, să lăsați gîndul, metafora, să zboare liber, cu propria lor aripă ?

ELV. I. : Am primit frumoasa și densa scrisoare, plină de adevăr și de adevăruri. Ne bucurăm că n-ați depus armele (momentele de obosealâ, descurajare, ca și nereușitele, impasurile, „cucuiele", care le determină sînt în firea lucrurilor !...) și vă dorim mai mult noroc și succes.

R.G.B. : Ați rătăcit, într-adevăr, ați pierdut multă vreme, ați pierdut o serie de „bătălii" (și nu întotdeauna din pricina altora !...) dar, acum, la o nouă răscruce (pe care o dorim revelatoare, decisivă) se pare că — așa cum rezultă din scrisori — ați tras toate concluziile și învățămintele, cu o sinceritate lucidă, de bun augur. Proiectele pe care le schițați sînt, într-adevăr, judicioase, salutare (trebuie să le asociați neapărat preocuparea pentru studii, a căror lipsă se simte în tot ce scrieți și faceți și va continua să vă pună piedici în tot ce veți întreprinde). Sînteți încă tînăr, darul de a povesti nu vă lipsește, se pare (versurile, însă, sînt slabe, din păcate, fără perspectivă) așa încît, adunîndu-vă forțele în direcția idealului de care vorbiți (și nu în mărunte încăierări cu birocrația !) veți putea da vieții dv. un echilibru și un rost. Vă dorim curaj și succes și așteptăm veștile bune. (Nu e rea ideea de a lua legătura cu M.P.).

E. STRĂUN : Și aici, elevație și bun gust, o virtuozitate (operativă !), un joc subțire, de penumbre, al spiritului. Dar corsetul formei înjumătățește aripa lirică, „o-mpiedică să meargă"... Cele mai bune ni s-au părut 2 și 3 din „Sonetele maestrului". În legătură cu „cele cinci poezii" (măcar !), lăsînd la o parte tonul care (adesea) face muzica, s-ar putea să fie adevărat (o spunem „grav și trist"...). Trimiteți-le, împreună cu cele remarcate de noi (dacă nu cumva sînt aceleași). Vom mai avea de discutat.

GAMA : Mulțumiri pentru bunele vorbe, pentru mărturia de luminoasă, patetică participare. Căruța e, într-adevăr, foarte încărcată și se mișcă încet, scîrțiit, anevoie, dar, vorba unui tragic nemulțumit de odinioară, totuși se mișcă ! În legătură cu eseul, așteptăm și noi, conform tradiției, reacția celor în drept.

MARIA GROZA : În „Taci" și „E vis", pare să se audă și un zvon de poezie.

EUG. RĂDUCANU : Sînt lucruri de mare sensibilitate, limpezi, de o grațioasă simplitate, cu un freamăt reținut, care deschid bune perspective lirice. Așteptăm, deci, manuscrise și vești din cele mai interesante.

R. GIORGIONI : Căutări, în diferite stiluri și registre. Deocamdată, după cît se pare, mai aproape de reușită sînt cele de genul „Stanțe", „Echilibrele reci", „Tărîm".

M. BIJI : Stare de „transă", tulbure (și adesea mimetică) în care, printre vorbe „poetice" și printre puseuri „în dodii", par să-și facă loc, uneori, și elemente de poezie („Cîntec cu lupi", „Fulgii pe care i-a blestemat zăpada", „Pregătiri pentru starea de lebădă"). Reveniți.

CRISTIAN OVIDIU : În toate trei (și mai ales în „Fecioara") sînt semnele unui început promițător.

Ioana E., G. V. Negru : Sînt unele semne bune, merită să insistați.

E. Bucurescu, Ioana Hutu, G.T. Iulian, Milan Șimian, Ștefan Jurcă, Vasile Mocanu, Emil Achelăriței, Eldorado-București, Nelu Oțoiu, Zoltes, Miron Țelian, Teofil Gliga (ceva, în „Închinăciune"), **Paul Traian, Albert Tioreanu, Aben, Ionel Spinu, Const. Cerna Drăganu, Rodica Mandi, Mihai Poenaru, Aida Moga, 8223, Paul Visarion, Andus, Emil Georgius** (pe viitor, texte dactilografiate), **Ana Maria Darus, Mirela Novacov, Ioan Suciu, Ion Hnat :** Nimic nou ! **Anca Ana-Maria, Dumitru Birleanu, Andra Prian, Lora Adrian, Ștefan Adrian, Ada Ploieșteanu, Nicolae Băra, Ionel Blidariu, Ilie Ghebaru, Liviu Bucur, Corneliu Teodorescu, Gabriel, Lidia Cantemir, Aurica Burlac, M. Anastasia, Gh. Gh. Blaga, Radu Simonian, M. N. Mihail, Eugen Dogaru-Traian, G. Ionaș, Mariana Ciolca, Doina Cadar, Ion Gaghii, C. C. Pănuș, S. Costandin, N. G. Musceleanu, Iulian Iordache, Ucigaș Rinofell, D. M. Onisim :** încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

De sub rădăcini

Așa se întîmplă
în fiecare zi fără soț
— în spatele pleoapelor
arse de lună
caut o fulgerare de zi
pentru mulțimea mea
de gînduri nerostite —
numai cînd
mă scriu de sub rădăcini,
cioburi din două în două nopți
îmi luminează, asimetric,
un drum de cuvînt.

LIVIA BOGEA

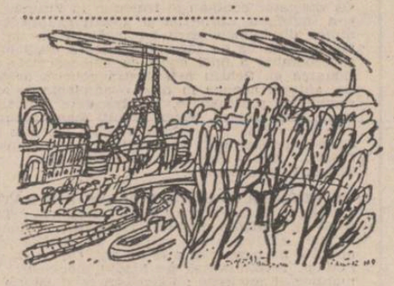

Constructor

Iau conuri și sfere
rotesc cuburi și cărămizi
le abat cursul într-o lentă viltoare
a grijii a protecției a închiderii

iau soarele și îl pun să ardă
pînă la fierbere pînă la amestec
iau forțele de gravitație și le pun
să strivească să acopere să uite

aflu că există morți și răniți
aflu refugii comune
absente de cuvinte
aflu peșteri îndepărtate laconice
și îmi privesc mîinile cu spaimă

mă gîndesc la cel care e destinat
să mă urmărească tot timpul

știu că dacă l-aș chema ar veni
însă nu-l chem
desigur l-aș confunda
iar prin simpla confuzie l-aș hotărî
alungarea
alungarea propriului meu strigăt
poate și el gîndește același lucru
însă desigur gîndește cu totul altceva
ne respirăm doar unul pe celălalt

(pe acoperișul înclinat
păstrîndu-și cu greu echilibrul
constructorul încearcă să fixeze un paratrăsnet
acoperișul este foarte alunecos)

ION NEDELCU

Vinovați

E cineva vinovat pentru bucurie
așa cum cineva vinovat de furtună !

Ciinii se dau mai rar la lună
noaptea se vinde pe-un cîntec
ochilor noștrii flămînzi.

E cineva vinovat pentru soarele
timid sau bolnav
sau mai străin de noi ca niciodată.
E cineva vinovat pentru fluturii
ce zboară dintr-o singură aripă
și mor de două ori
pentru același păcat.
Da, e cineva vinovat
pentru sufletele noastre
— statui prost cioplite
păzite de zei îngîmfați
și de garduri —
E cineva vinovat pentru durere
așa cum e cineva vinovat pentru bucurie
vinovați sîntem toți
de viața pe care ne-o gustăm
pe culori, pe bucăți de pămînt,
pe un pumn de miresme de fluturi,
vinovați sîntem pentru treceri,
aceleași treceri, aceleași cărări
săpate, zidite în noi
și doar pentru noi,

DOINA FRUNZA

Dragoș Morărescu : „Jurnal francez"

Tîrziu

Dragii mei, eu sînt o excepție, mi se pare,
Eu nu m-am născut cu buzunare,
Eu nu m-am născut cu capul, să fiu
mai-marele,
Eu m-am născut cu pintecul și cu picioarele...
La nașterea mea o bocit lapovița o săptămînă,
Vîntul mi-a azvîrlit cu zăpadă-n fereastră,
A înghețat și apa din fîntînă,
Sor'mea alerga prin vecini după o cană cu
lapte.
Era frig. O lua vîntul pe sus. Era noapte...
Pînă să fiu vertical sau aproape,
M-am tîrît ca un șarpe pe lîngă lucrurile
adevărate.
Cînd au auzit stelele de nașterea mea,
Era tîrziu, dragii mei ;
Soarele mă incremenise în orbitele zeilor
Cu chipuri dolofane de femei...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Ritual

Lasă-mă mamă să rup
floarea cu nume de fată
toamna cu chipu-i de lup
vine cu gura căscată

Vreau să alerg dar nu pot
poate că-i setea de vină
august mă-nghite cu tot
cu dimineața senină

Ca și un mire fălos
soarele bate-n fereastră
drumul se face pe jos
pînă la dragostea noastră...

IOAN VASIU

Poezia stepei

Urmare din pag. 1

Mihai Viteazul, dar și asupra exilului poetului pașoptist,

„Pradă-nsingurării, cînd a fost să moară".

Poetul a urmărit pe cer „regina nopții", coborînd „pe-al ei crug" **(Seara la Ipotești)**, iar în sonetul **Eminescu la Odesa**, l-a închipuit pe „mîndrul Luceafăr", sub „teii-n albastru nesomn", împrejmuit de zumzetul albinelor, dintr-o roiniță „plină de galbenă undă".

Din pelerinajul la **Mormîntul lui Ciprian la Stupca**, încheind seria de inspirații ale poetului care ne iubește țara, ca pe o a doua patrie, reținem, scena înfățișînd

„...zilele de doliu de demult",
lacrămile tatălui și cîntecului iubitei, în timp ce
„Arcușul zace părăsit pe jos",
iar
„Sub fulgere vioara i-a fost frîntă".

Stepa revine obsesiv în viziunea plină de prospețime a naturii, care domină lirica poetului ucrainean, ca și amintirea vechiului sat natal **(Nemurire)**. Iubita e privită prin lampa fermecată a lui **Aladin**, într-un sonet de impecabilă factură parnasiană :

„Scrutat-am soarta cu priviri curate. / În calea mea cenuș-a fost și scrum. / Dar duhul, glasul, prin pirjol și fum / Pătrunsu-mi-au în stele de agate. / / Năluca amintirii-n cîmp se-abate, / căci m-am luptat cu ea pe-ntregul drum. / În urma ei mă uit tăcut acum / Cu pleoapele de vijelii umflate. // Văd ochi-ți negri-n farmec arzători, / Sînt ca hameiul tare, lucitori. / Și-mi implinesc dorința mea de pace. / / Toiagul rupt l-oi drege. Dup-aceea, / În tui ce dragoste îl voi preface, / Seraiului meu regăsindu-i cheia".

Pe linia marilor înaintași ai liricii ucrainene, poetul **Focurilor inserării** slăvește lupta pentru libertate a popoarelor, înalță un imn celor căzuți la Varșovia, simbolizează în persoana cobzarului pe cîntărețul aleanurilor populare, scrutează cu încredere viitorul, pune o surdină suferințelor proprii și recheamă dragostea, în pragul senectuții.

Artistul frinează, parcă, elanurile nelecuitului visător, poetului romantic al stepei, care nu este altceva decît simbolul aspirațiilor nelimitate, ca și întinderile ei. Predilecția pentru sonet este un indiciu al năzuinței permanente către desăvîrșirea formală. Nicăieri „discursul" poetic al autorului nu se abandonează discursivității, nicicînd nu se lasă ispitit de sirena verslibristică sau de-a dreptul trivial prozaică. Partizan hotărît al metricii tradiționale, Kiril Kuțiuk-Kotrzynski nu cochetează în nici un fel cu modele literare, care pretind a oferi mai multă libertate de mișcare. N-a spus însuși Paul Valéry că din autoconstringerea artistului se naște însăși libertatea creației sale ?

În traducerea fidelă, colorată și armonioasă a poetei Livia Bacâru, descoperim un poet autentic, din filiera neîntreruptă a glorioasei tradiții scvcnkiene.

Schimbarea la față

Urmare din pag. I

înțelese sentimentele / ele trebuie să fie trăite. / / (...) Nu trebuie mai ales să înțelegem / trebuie mai ales să fim". Ce-i drept, scopul ultim al filozofiei lui Heidegger este tocmai de **a înțelege** existența, chiar dacă acest fapt nu este posibil decît în clipa supremă de iluminare, a morții. Semnalez nu chiar ca o curiozitate că actualul moment al **gîndirii**, subliniez **poetice**, al lui Nichita Stănescu poate fi tradus sau confruntat în sau cu categoriile filozofice heideggeriene, fie prin raportare fie prin opoziție. Dar nici plasarea numai la nivelul existențialului nu poate satisface tocmai prin lipsa de perspectivă, prin imposibilitatea de a „interpreta" sensul : „s-a pus la îndoială piatra / ca vorbire / / Au zis de fluture că este / o respirare / / de cartof, de porumb și prună / strigăt de nefiind —/ / la fel de porc, de capră și de lună, / fel de mestecind". Lumea este o „meraviglia" nedescifrată de ochiul comun, lipit de realitate care citește litera ca literă și nu ca semn și sens „Ei n-au știut nici să citească / leul în alergare, / că literă preeste și zeiască". Dacă am ști că citim, atunci „literă pre-este" ar însemna probabil originar, pre-existent, arhetipic, înainte de gest și act. Am circumscris astfel una din situațiile conflictuale dramatice la nivel ontologic, incapacitatea de a opta între esență și act, tradusă la nivelul limbajului prin oscilația semnului, prin neîncrederea în semnificația lui, mai exact spus în posibilitatea de a o detecta și interpreta adecvat. Poetul se află în spațiul alunecos dintre semnificant și semnificat, neinteresîndu-l un pol sau altul și nici fuziunea lor ci acea materie misterioasă a sensului care nu este încă expresie definitivă, deci falsificată : „N-am descifrat cîmpia mare, / marea cea mare, / viața prea singură / ce ni s-a dat". Ce traduce de fapt această subminare și neîncredere în cuvînt, care la Nichita era unul din pilonii universului său, sinonim cu viață și creație ? Evident, contrariul și anume o teribilă obsesie a morții : „Capul mi s-a umplut de un miros, / oasele, pe dinăuntru / mi s-au umplut de un miros / de moarte / mai vechi decît viața". Termen care aproape nu exista în vocabularul anterior sau care și atunci cînd apărea avea o semnificație benefică (etapă de trecere de la o metamorfoză la alta a existenței), devine un leit-motiv al discursului. Experiența tanatică infirmă sau valorizează toate celelalte experiențe, substituind erotica și reveria. Ceea ce determină o veritabilă răsturnare a mitologiei sale poetice, o înlocuire a metaforelor consacrate sau, în cel mai bun caz, o inversare a semnificației și funcționalității lor. Spre exemplu. Zborul care reprezenta o modalitate a înălțării, a eliberării de constringeri și limite, se încarcă de o valorificare negativă, predominantă fiind conotația de prăbușire și sufocare : „M-a izbit vulturul prăbușindu-mi-se pe umăr / Cîntul lui mi-a luat aerul din plămîni / treaz fiind încă, m-am trezit / cu lăuntrul meu plin de zburătoarele cerului". Sau în altă parte imaginea zborului este doar modul de reliefare al căderii : „Brusc, pasărea a murit în zbor / ca o pupilă piezișă taie un nor / Cade din ce în ce mai încet / spre secret". Toată acea splendidă mitologie a aerianului, a plutirii, a stării de grație este convertită și transformată în expresie a înundului „Suna murdar și greoi / prin aripa ei, aerul a noroi". Spațiul boreal, tărîmul arhetipurilor și al purificării este vidat de sens, metamorfozat într-un teritoriu al absenței și neantizării : „Și ceea ce nu există poate să moară / la fel ca viața unui animal boreal / despre a cărui stare crepusculară / n-am știut niciodată nimic" Dar pentru a înțelege mai exact cauza și natura tuturor acestor modificări iată definiția cutremurătoare a morții prin care repet sînt „interpretate" și investite cu înțeles celelalte fenomene : „Moartea este prima amintire, / Și cea mai veche / Amintirea lui nimic / amintirea lui zero". Din această perspectivă simbolurile ascensionale, acea înălțare a obiectelor pe verticală, ar fi devenit superflue. Lucrurile, sentimentele, gîndurile capătă greutate, iau un traseu descendent. „Placentă maternă / nedezlipită încă de cuvîntul pe care-l strig / seducție a mirosului greoi / din care nedezlipit sînt".

Limbajul însuși devine mai frust, mai crud, mai întunecat pierzîndu-și acea fluiditate și transparență atît de caracteristică. Uneori amintește de poetica argheziană a „Testamentului" ca în astfel de versuri : „Desigur, am să mor pe drum / îmbolnăvit de stele și de bube / se va lua ca rîia lumina de pe mine". Sau tot de Arghezi în perioada tîrzie, aflată sub emblema extincției : „Pun mîna pe șarpe / și el se face țărînă / Pun mîna pe șaua calului / și el se face pulbere" Dar dacă la autorul psalmilor obsesia tanatică se manifesta printr-o mitologie a ceții, a întunecării, a șoaptelor, a foșnetelor tainice, etc. la Nichita Stănescu se exprimă cum am mai sugerat printr-o imagistică a senzației de greutate și apăsare. **(„Greul** pămîntului", „dragostea acestui glob imens și **greoi"**, „dar îmi **atîrnă greoi** trupul spre regnul animal" etc) În contrast cu densitatea și consistența spațiului morții verbul existenței este resimțit ca insuficient („mai puțin decît a fi") mai mult chiar ca o abatere și greșeală de la „legile fixe" ale neantului, jucînd rol de „păcat originar" în viziunea lui Nichita. Un vers sună astfel „eroarea de a fi" Între aceste repere, însăși poezia ii apare o formă a golului, gînd dureros tradus în accente de ecleziast : „Pe nimicul fără nimic / ce tristă cîntare ridic". În acest univers al „căderii" și al dispariției nu există nici o soluție compensatorie ? Există și aceasta este durerea și suferința necesară **pentru a răscumpăra** într-o primă fază greșeala de a fi „să-l bați cu biciul lung și rău / pe calul care mi-e pereche / să-i dai cu raze-n steaua frunții / să-mi dai cu raze-n steaua minții" Într-o a doua etapă durerea devine un **ritual al purificării**, al pregătirii pentru o nouă stare : „Mă uit în ochii tăi și îți spun / în curînd vom da naștere unui copac / dureros și verde, dureros și verde". Și, în sfîrșit, cea de-a treia fază, **schimbarea**, în care metafora durerii, a suferinței anunță un alt mod de a fi, necunoscut încă, un alt limbaj al existenței : „Cu o aripă lungă, prelungită, tăioasă / deodată, îngerul ne-a înșirat pe amîndoi / și astfel înjunghiați de aceeași durere / pluteam în aerul vorbirii celei noi". După geneza și bucuria creației din volumele anterioare, după ecleziastul care este această carte, urmează oare, tot metaforic vorbind, „Cîntarea Cîntărilor" ?

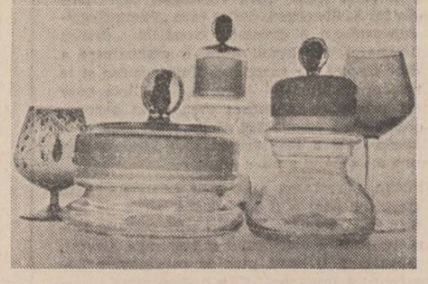

O lovinescolatră

Urmare din pag. a 3-a

despre **Titu Maiorescu** (pentru uzul și chiar abuzul de știri din jurnalul lui Maiorescu, editorul, I. Al. Rădulescu-Pogoneanu, chemase la un moment dat pe Lovinescu în judecată). Călinescu a temperat puțin zelul lui Liviu Rusu în reconsiderarea lui Titu Maiorescu cu articolul **Titu Maiorescu, socialist ?!** publicat în **Contemporanul** din 28 iunie 1963. Întrebarea e, ar mai fi fost nevoie de reconsiderarea lui Liviu Rusu, dacă se reedita **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** cu completările și modificările aduse ulterior de G. Călinescu ? În chestiunea ideologiei politice a lui Maiorescu, Călinescu e alături de Lovinescu care în **Istoria civilizației române** trece pe Maiorescu în volumul al doilea printre „Forțele reacționare".

Cine a citit eseul lui G. Călinescu **Domina bona** din 1948 știe ce importanță acordă criticul eroilor teatrului lui Caragiale ale căror posibile avataruri le urmărește. Vezi și **Caragiale, Omul și opera**, comunicare prezentată la 4 ianuarie 1962 în sesiunea festivă a academiei consacrată comemorării lui Caragiale, publicată în **Contemporanul** nr. 23 și în **Studii și cercetări de istorie literară și folclor**, 1962, nr. 2. În **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, ediția a II-a, în manuscris, sînt revizuiri ale textului în sensul acestei comunicări și a altor articole precum **Caragiale și Creangă** din **Studii și cercetări de istorie literară și folclor**, 1963, nr. 3—4.

În totul, cartea Ilenei Vrancea este o diversiune lipsită de orice valoare științifică sau literară, o polemică fără obiect.

Un alt Maiorescu

Urmare din pag. I

damentale de stilistică". Eugen Todoran ne convinge de asemenea că situarea criticului „în condiția de retor" permite o nouă înțelegere a valorii lui, din punctul de vedere al epocii noastre. Maiorescu a scris în spiritul poeticii aristotelice, al dialogurilor platoniciene, asumîndu-și în genere adevărurile retoricii clasice. Or, toate acestea, ca să nu mai vorbim de dialogul **Kratylos** ale cărui avataruri au fost urmărite de G. Genette într-un studiu, **(Avatars du cratylisme, Poétique**, 1972, 11) trăiesc azi un moment de resurecție în spațiul neoretoricii, stilisticii și poeticii contemporane. Eugen Todoran părăsește un drum bătut și într-un anume sens închis al exegezei maioresciene. Al celei aflate în amontele operei, obsedată de anterioritatea ei filosofică, de raporturile de subordonare și ascendență ale ideilor criticului. Or, Maiorescu trebuia să fie văzut și altfel decît fie et nunc. El trebuia să fie **proiectat în universalitate**, pentru a putea fi confruntat nu numai cu istoria literaturii și criticii naționale ci și cu vocile de autoritate din critica, poetica, stilistica, neoretorica și axiologia internațională. Condusă astfel, demonstrația precedă la modernitatea și actualitatea criticului. Concomitent Eugen Todoran subliniază **universalitatea** întrebărilor și **perenitatea** multor răspunsuri cuprinse în studiile maioresciene. Criticul e situat, cu argumente peremptorii „la locul de răscruce pentru constituirea stilisticii funcționale". E văzut și redimensionat cu „lentilele structuralismului, ale noii critici și semiologiei". Eugen Todoran pune un accent deosebit pe „aprecierea receptivității lui la toate ideile mari ale curentelor lingvistice", începîndu-și demersul printr-o polemică și curajoasă secțiune în **Estetica** maioresciană, din perspectiva cuceririlor lingvisticii moderne. Capitolele despre **Limba, Sistemul limbii și funcțiile limbajului, Limba literară și stilul poetic** inaugurează și o metodologie critică. **Traducînd** sau mai degrabă **„transpunînd în terminologie modernă"** textele maioresciene, Eugen Todoran actualizează problematica lor, apelînd la paralelisme și confruntări deloc forțate între ideile acestora și cele vehiculate de W. Humboldt, Peirce, Saussure, A. Martinet, E. Benveniste, I. Coteanu și alții. Dar odată obținute echivalențele, Eugen Todoran poate face afirmații liminare cu un spectru al consecințelor vital pentru viitoarea exegeză maioresciană. Faptul că Maiorescu are o concepție foarte modernă în ce privește scrierea e probată cu citate din E. Benveniste. Eugen Todoran aduce numeroase dovezi în sprijinul tezei că ideile lui Maiorescu despre poezie și limbajul poetic și-au păstrat valabilitatea, putînd fi întîlnite în lucrările recente de stilistică funcțională, în studiile semnate de J. Cohen, R. Barthes, Tzvetan Todorov, Ch. Bally, Pierre Guiraud, R. Jacobson, J. A. Richards, J. Mukarovsky, Giulio Bertini, A. Jacob, Sol Saporka și Riffaterre.

E remarcabil acest **dialog al limbajelor** critice, efortul de a face să comunice, peste timp și spațiu idei asemănătoare. Ar fi fost profitabilă confruntarea lui Maiorescu cu alt român deschizător de drumuri în estetica actuală, respectiv cu Pius Servien, cel puțin pe problema opoziției limbaj poetic or limbaj științific sau a ritmului poetic. După cum e posibilă o paralelă fragmentară Maiorescu—E. Coseriu, semantician român de talie mondială. Eugen Todoran caută **paradigmele criticii maioresciene** și fundamentul lor (lingvistic, filosofic, estetic, retoric, axiologic, istoric, sociologic) pentru a demonstra că acestea au rămas și **universaliile** ori „simburele de eternitate al criticii moderne și contemporane". Cercetarea se distanțează de locurile comune ale exegezei care au opacizat ori minimalizat individualitatea textului maiorescian prin atenția prioritară acordată influențelor și abaterilor acestuia de la litera și spiritul kantian, hegelian sau schopenhauerian. Citită astfel, opera lui Maiorescu își relevă o nouă transparență, odată îndepărtat stratul aproape impermeabil al lecturilor conduse de comparatisme univoce. În cîteva rînduri, Eugen Todoran reușește să smulgă legendarul văl al Popeei de pe fața **Criticelor.** Pentru a impune actualitatea lui Maiorescu, Eugen Todoran traduce tezele sale în limbajul celebrului triunghi al lui J. A. Richards. Sau folosește triunghiul fonologic al lui Jakobson și varianta acestuia, așa cum apare ea la J. Cohen în **Poésie et motivation.** Portretul mentorului Junimii se încarcă de semnificații noi prin „situarea lui în spațiul poeticii contemporane". Toate aceste paralelisme și confruntări cu noua critică, poetica neoretorică, estetica și axiologia contemporană (J. Mukarovsky, N. Hartman, M. Dufrenne, Guy Michaud, J. A. Greimas, G. Genette, G. Granger, M. Le Guern, Umberto Eco, Tagliabue, N. Frye, H. Friedrich, J. Starobinski, G. Lukács, Wellek și Warren, ș.a.) nu duc la o pulverizare sau standardizare a vocii maioresciene, la o acoperire a acesteia în corul conceptelor critice actuale, lipsit în mod firesc de consensul unor partituri unitare, bîntuit la rîndu-i de polemici și strategii generale în atac maioresciene. Studiul lui Eugen Todoran nu pierde din vedere, furat de analogii și omologii, particularitățile individualizatoare, rămînînd exemplar și în spațiul idiomatologiei critice. Interpretarea pune accent pe valențele de natură endotelică din studiile maioresciene, delimitînd aria acelei problematici (lingvistice, critice, estetice, de filosofia și sociologia valorilor) care, întemeindu-se concomitent cu întemeietorul Junimii, își făurește finalitatea simultan cu propria-i dezvoltare. Eugen Todoran scoate articolele din **Critice,** corespondența și **Jurnalul** maiorescian de sub semnul contradicției între vocația începutului și imposibilitatea de a se desprinde de trecut, explicîndu-le „printr-o **dialectică a valorilor** în care **afirmarea** prin **negație** (s. a.) este o lege a progresului culturii". Remarcabilă e analiza conținutului criticii maioresciene, descrierea tensiunilor ce subîntind această „sinteză generală în atac", viziunea este dinamică, accentuînd procesualitatea ideilor și direcției culturale, acolo unde alte comentarii se rezumau la descrierea statisticii, la descompunerea sistemului ori la găsirea structurii maioresciene. În terminologie humboldtiană, am putea spune că, pentru Eugen Todoran, opera lui Maiorescu, ca limbaj, nu e privită ca un produs sau instrument, ca un ergon, ci ca acțiune, ca energia. Toată această inoire a interpretării nu ține de modă și nu e o lectură de tip „trompe l'oeil", adică o „formă fără fond". Odată încheiată demonstrația, exegetul ne poate propune în locul devizei „Înapoi la Maiorescu" și al formulei lui Pompiliu Constantinescu „Înainte de la Maiorescu" — un nou suport criticii românești și, de ce nu internațional ? — „Înainte ca Maiorescu" !

Dan Băncilă : „Forme în sticlă"

Rugby: Încă o federație bolnavă?

SPORT

● Două împrejurări recente din mișcarea noastră rugbystică ne obligă la o retrospectivă și la cîteva întrebări. Ceva nu e în regulă aici, mai ales după turneul din Anglia, și e bine să numim faptele din vreme.

Mai întîi e vorba de meciul dintre selecționata universitară franceză și cea română care nu era deloc o selecționată universitară. Unii din componenții ei nu erau nici studenți, nici tineri, iar alții se numesc : Ortelecan, Tudose, Dumitru, Borș, Constantin, adică oameni din primul lot al țării. Cui servește mistificația, mai ales că formația oaspete nu se distingea printr-o valoare deosebită ? Victoria cu orice preț, goana după rezultat, maladie specifică mișcării noastre sportive în deceniile trecute, a reapărut în cadrul federației române de rugby n-a dictat sancțiunea care se cuvenea.

Alt caz : în meciul **R. C. Grivița Roșie — Știința Petroșani** jucătorul grivițean Scarlat a lovit cu piciorul pe jucătorul nr. 1 al turneului englez, petroșeneanul **Stoica Enciu care, accidentat, se găsea la pămînt.** Pentru astfel de infracțiuni, lovirea jucătorilor căzuți, federația britanică de rugby dă suspendări pe doi ani. Biroul federației române de rugby n-a dictat sancțiuni care se cuvenea.

Căutarea de succese cu orice preț, care duce la măsluirea realităților, și partizanatul pentru un jucător incontestabil vinovat nu fac o față bună Federației române de rugby. Să se fi instalat și aici moravurile și nepriceperea pe care pînă acum le descoperisem doar la alte federații?

Sînt și alte aspecte ale mișcării noastre rugbystice care impun o privire mai atentă a situației. Echipa națională de rugby s-a dispensat cu puțină vreme în urmă de Petre Cozmănescu (antrenor al **Stelei** și creatorul celei mai puternice înaintări și grămezi ai rugbyului românesc). Pregătirile pentru turneul din Anglia s-au făcut în secret. Lotul deplasat n-a fost discutat în presă. Conducătorii lui au făcut puține declarații în presă înainte de turneu. În Anglia turneul a fost prezidat de Viorel Moraru și V. Irimescu (foști grivițeni).

Prima întrebare care se ridică este de ce s-a făcut un turneu „orb", fără gazetari, fără înregistrări pe peliculă, fără nici un fel de transmisii detaliate de presă, deși despre importanța acestui turneu s-a vorbit mult înainte. Nu știm, de fapt, cum s-au purtat acolo jucătorii noștri și trebuie să ne mulțumim cu declarațiile la fel de laconice ale presei britanice și ale delegației române. Faptul că presa britanică a fost rezumativă e firesc. Faptul că presa noastră a fost absentă e ireparabil. Federația de rugby poate prezenta filmul acestor meciuri ? Poate realiza o propagandă sportivă a acestui turneu și pentru cei ce nu l-au putut vedea ? Are la îndemînă materialul informativ din care să ne facem o **proprie opinie** despre turneul englez?

Cu atît mai mult cu cît el s-a desfășurat în condiții mai grele decît turneul argentinienilor sau neozeelandezilor. Asta cu atît mai mult cu cît e vorba și de înfrîngeri cum este cea de la Bath.

Ciudat este că despre acest turneu n-au apărut în presă decît declarațiile conducătorilor delegației (V. Moraru și V. Irimescu) și aproape nimic de la alți participanți. Ar fi fost extrem de interesante opiniile componenților lotului, concluziile lor asupra turneului, mai ales că printre cei trimiși în Anglia s-au aflat jucători de superclasă ca : Stoica Enciu, Murariu, Marin Ionescu, Bucoș, Motrescu. Pentru ca acest turneu să fie într-adevăr un schimb de experiență sportivă, opiniile lor trebuie date publicității. Interesant este că singurele nume citate de V. Irimescu în **Flacăra** ca necorespunzătoare sînt ale jucătorilor Murariu, Marin Ionescu **(Steaua)**, Dărăban **(Dinamo)** pe care nu trebuie să le mai recomandăm amatorilor de rugby. Să fie aceștia jucătorii care au pierdut meciul în fața selecționatei **Bath ?** Și dacă nu sînt ei, de ce nu ni s-a dat formația care a pierdut meciul la Bath ?

Pentru o corectă informare de presă e necesar ca presa de specialitate să dea formațiile folosite în fiecare meci și numele tuturor componenților lotului.

Nu întîmplător am dat pentru toți cei numiți clubul din care fac parte. Antrenorul îndepărtat și doi din jucătorii citați negativ sînt de la **Steaua,** unul de la **Dinamo,** nici un nume de la **R.C. Grivița Roșie** de care țin cei doi conducători ai delegației. Acestea sînt faptele pe care le deținem și cu atît mai mult e necesar să le cunoaștem pe toate.

Ar fi cu totul reprobabil ca atmosfera de „lucru" din cadrul altor federații să se fi încubat și la Federația română de rugby și asta mai ales înaintea meciului cu **Franța** de la 3 decembrie și a viitoarei întîlniri cu **Țara Galilor.** Disensiunile dintre cluburi ne-au răpit două titluri prețioase în importante competiții internaționale. La fotbal predilecțiile lui Ștefan Covaci pentru **Steaua** sînt pline de urmări negative. Desemnarea la nivel de federație a unui conflict între cluburile bucureștene n-ar duce decît la slăbirea mișcării sportive și la anticipări nu prea vesele asupra întîlnirilor cu Franța și Țara Galilor.

O trăsătură negativă generalizată la alte federații sportive este și îndepărtarea cadrelor de valoare, Cu Oprea Vlase s-a făcut o reparație, dar pe unde sînt alții? Se pripășesc în sediile federațiilor sportive persoane fără un trecut sportiv care să le justifice prezența acolo. De ce nu fac parte din Biroul federației de rugby personalități ca Ascanio Damian, D. Manolileanu, Pîrcălăbescu și alții?

Discobol

„România a contribuit la definirea vocației mele"

Interviu cu HENRYK SZERYNG

— Maestre Szeryng, cele două concerte extraordinare date de dv., au marcat un adevărat eveniment artistic în viața bucureșteană. Ce au însemnat ele pentru dv. ?

— Mi-am dat seama de un lucru important : marea onoare ce mi-a făcut-o Filarmonica bucureșteană, care poartă numele celui considerat de mine drept „maestrul maeștrilor." Eu am spus întotdeauna că George Enescu era un Casals al viorii și o personalitate olimpiană.

Îmi dau seama, de asemenea, că acest prilej de a concerta împreună cu maestrul Ion Voicu — admirabil violonist, excelent dirijor, om de cultură discret și subtil — are o semnificație deosebită. Ne-am înțeles perfect. De-ndată ce i-am anunțat programul ales de mine, mi-a spus : „Amin ! Dar de ce îți să muncești atît de mult ?"...

Am ținut la un program foarte exigent ca să corespundă și cu răspunderea uriașă ce mi s-a încredințat. Dar o răspundere ușurată de convingerea că voi cînta în fața unui public foarte receptiv, bun cunoscător al muzicii și, în același timp, foarte emotiv.

Și ce răsplată mai mare decît să vezi cum o sală de trei mii de locuri este plină, desi știu că dinamica vieții sportivă prezintă multe ispite, într-o simbătă...

— Cunoașteți bine psihologia și gusturile bucureșteanului de astăzi... Dar aveți, se știe, și o întreagă „zestre" de amintiri foarte vechi despre București. Amintiri care ne duc în grădina fermecată a copilăriei : copilăria unui copil-minune, care a devenit un minunat muzician. Și am toate motivele să cred că acest început, această veche legătură afectivă, au o continuare actuală foarte vie...

— Realmente, prietenia mea cu Bucureștiul a început în 1933. Fiindcă maestrul George Georgescu, alt distins muzician român, a dirijat debutul meu. Nu mai eram chiar un copil-minune: aveam 13 ani. Dar maestrul George Georgescu, care mă cunoscuse la Varșovia, mi-a oferit prilejul unui concert dat la București, apoi altul la Sinaia. În acele zile, m-a impresionat puternic măreția iernii în Carpați, demnitatea austeră a locuitorilor de la munte.

— Se pare că, cu publicul, a fost o... dragoste la prima vedere.

— Fără nici o rezervă, de ambele părți, și pe „long distance"... Mi s-a făcut o primire atît de călduroasă, încît m-am gîndit că mă voi dedica integral viorii. Părinții mei stăteau în cumpănă : să fiu solist, poate diplomat, poate compozitor. Și pînă la urmă, au avut dreptate pe mai multe planuri : sînt violonist, dar și ambasador de bunăvoință al Mexicului, realizînd un fel de punte de prietenie cu toate țările lumii. Dar, revenind la acele zile de „iarnă fierbinte" din 1933, la acel succes bucureștean care a marcat debutul meu internațional, pot spune că ele au deșteptat în sufletul meu o mare năzuință. Ba chiar cred că pentru întîia oară m-am gîndit mai mult, și poate mai profund, la tot ce reprezintă muzica și contactul cu publicul, și la toate aspectele constructive ale carierei de muzician. Neîndoielnic, faptul de a fi cunoscut încă din copilărie mari maeștri a însemnat pentru mine un bogat izvor de inspirație, iar primirea extraordinară de care m-am bucurat în această țară cu un popor îndrăgostit și apropiat de artă rămîne una din marile inspirații, un frumos îmbold, în viața mea.

— Ce vă spun Bucureștiul, România azi ?

— Vă mărturisesc că niciodată nu am revenit la București fără un motiv special. Anul trecut, cînd inima mi-a fost lovită de vestea gravului seism suferit de bravul dv. popor, am ținut să fiu imediat alături, așa cum sînt prietenii buni : la nevoie — prin fapte, și am dat acel concert extraordinar în beneficiul sinistraților. De astădată revin cu un motiv mai vesel ; important pentru mine : în toamnă împlinesc 60 de ani, și cum sînt și 45 de ani de cînd am debutat, tocmai în România, am socotit că este indispensabil să fac această vizită și să aduc un mesaj de muzică și artă, însoțit de un mesaj de prietenie și fraternitate.

— Avînd în vedere toate precedentele fericite, precum și coincidența de năzuințe, preocupări, temperament — cum vedeți perspectiva relațiilor prietenești româno-mexicane ?

— Le prevăd o perspectivă pur și simplu strălucită. Știu bine că prietenia dintre poporul mexican și cel român nu are nimic convențional, nici un aer de politețe, ori de diplomație de circumstanță — este o prietenie profund umană, adică exact aceea pe a cărei temelie se pot clădi edificii solide, frumoase. Mai acționează și alte afinități : precum și principiul de fermă aplicare comună, generat de maxima lui Benito Juarez : „Respectarea dreptului altor națiuni înseamnă pace."

Este un principiu foarte valabil pentru tot ce construiește și promovează poporul român, caracterizat, ca și noi, printr-o mare mîndrie și demnitate națională și însuflețit realmente, așa cum îl îndreptățește o istorie vibrantă, de voința nestrămutată de a-și păstra personalitatea.

— Manifestări devenite tot mai frecvente în Mexic mărturisesc, pe multe planuri, dorința arzătoare de a cunoaște expresia autentică a spiritualității românești.

— Așa e ! Noi, în Mexic, cunoaștem de pe acum destule despre literatura și istoria României, despre verva și modernismul lui Caragiale, ca și despre meritele stilistice și subtilul colorism al picturii.

Dar cel mai mult cred că se cunoaște la noi muzica dv. Fiindcă o cunoaștem sub foarte variate aspecte : lucrări valoroase, scoase la lumină prin efortul muzicologilor dv. în ultimii ani, din epoca barocă ; unele opere importante, intrate în circuit internațional, ale compozitorilor români, ca și minunatul folclor, cu un farmec greu de definit — de pildă, pe lîngă ingeniozitatea instrumentelor din lemn, în Maramureș aveți un tezaur cum socotesc că în lumea întreagă nu am mai întîlnit, decît în tinerețea mea, în zona locuită de huțuli.

Pot afirma că, în ansamblu, deținem în Mexic o cunoaștere asupra muzicii românești de care nu s-ar rușina nici chiar un cetățean al țării dv. E bine cunoscut faptul că Rapsodiile lui Enescu sînt cîntate în cele mai importante săli de concert din toate statele Mexicului.

Eu personal, încă de mulți ani, am cîntat în primă audiție „Sonata a treia, în stil românesc", de Enescu. Formațiile de balet, cele folclorice, instrumentiștii — cei de la munte ca și cei de la cîmpie — sînt familiari publicului nostru, care poate admira în Muzeul de Antropologie din Ciudad de Mexico și piese reprezentative din sculptura în lemn, din ceramică, într-o întreagă sală românească.

Mai mult încă : mă pot lăuda că i-am „păcălit" pe cîțiva prieteni mexicani, persoane culte, dăruindu-le obiecte admirabile de artizanat românesc, drept obiecte mexicane. Seamănă uimitor cu țesături, ceramici, împletituri, din statele Chiapas și Tlaxcala. Mai cu seamă formele se înrudesc.

În fine, cred că viitorul relațiilor culturale româno-mexicane nu este numai strălucit, dar a și intrat într-o fază superioară, mai organizată. Acum nu ne vom mai mulțumi cu manifestări, chiar de mare valoare, dar urmate de o pauză îndelungată, ci ținem la un ritm susținut.

Pe noi ne interesează să ne trimiteți în Mexic pe cei mai buni poeți — a căror liră a avut rezonanță în atîtea țări de tradiție literară — pe cei mai buni actori și dansatori. Iar noi vom depune aceleași eforturi.

Interviu consemnat de Paul B. Marian

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN EDITURA GALLIMARD, „COLLECTION BLANCHE"**, a apărut volumul **PANORAMA DU THÉATRE AU XX-E SIECLE**, un studiu erudit de istorie, teorie și practică în domeniul artei teatrale. Ca spectator cotidian al teatrului în Franța, autorul și-a îndreptat privirile și gîndul asupra fiecăreia dintre disciplinele care au legătură cu un „spectacol", ceea ce nu înseamnă altceva decît imaginea reverberantă a unei epoci cu antecedentele și continuarea ei. Pentru a-și ilustra concret demonstrația, autorul adaugă în final o antologie de texte cu semnături prestigioase, printre care Romain Rolland, Jean Vulard, Peter Brook, Stanislavski, Maurice Maeterlinck, Berthold Brecht, Georges Pitoéff, Jean-Louis Barrault, Gaston Baty, Louis Jouvet, A.P. Cehov, André Breton, Jean Giraudoux, Arthur Miller, Eugen Ionesco.

● **EDITURA POLONEZĂ SLASK DIN KATOWICE** a tipărit lucrarea scriitorului Rujnicki Tadeusz, **DESPRE POEZIA REVOLUȚIONARĂ.** Volumul cuprinde analiza unei culegeri de poezie poloneză apărută pe parcursul a 50 de ani. Găsim în sumar : Poezia revoluționară pe fondul modelelor neoromantice și moderne ; Cataclismele și istoria ; Imaginea revoluției în poezia poloneză dintre cele două războaie ; Pelerinul și soldatul — rătăcitorul ; Peisaj — amintiri — tradiții ; Polemică asupra funcției poeziei proletare.

● **LA GDANSK (Polonia)** a început turnarea filmului „Tobosarul", în regia lui Volker Schloendorff (R.F.G.), după un scenariu al romanului cu același titlu semnat de Günter Grass. Este vorba despre istoria orașului Gdansk în timpul perioadei dintre cele două războaie, cînd se intensifică valul brutal al nazismului. Distribuția rolurilor are un caracter internațional Printre actorii polonezi îi vom vedea pe Gustav Holubek, Wojciech Pszoniak, Daniel Olbrychski și Marek Walczewski, iar dintre cei străini pe Charles Aznavour și Angela Winkler.

● **ÎN CULEGEREA DE POEZII „MORALE PROVISOIRE"** a lui Jean Pérol, apărut în editura Gallimard se regăsește glasul autorului, respirația sa originală acordată ritmului modern, întreținut de nerăbdare, fraternitate nesatisfăcută și de o speranță nestăvilită. Scurtele texte în proză care jalonează culegerea, introduc o notă neobișnuită și o tonalitate cu totul nouă. Într-o postfață, autorul vorbește despre arta sa poetică.

● **POEZIA DIN STATELE UNITE ALE AMERICII** cunoaște o dispunere geografică ce are adînci semnificații culturale, reieșind din tradițiile locale, din continuitatea unor experiențe artistice și a scopurilor sociale pe care le realizează. Zona vestului-mijlociu este una dintre cele mai bogate, pe un teren folcloric și spiritual specific, adaptată tradițiilor micilor comunități de proveniență germanică și a experienței prelungite de viață rurală. Un exemplu semnificativ este Paul Engle, binecunoscutul animator cu vocație internațională, fondatorul Departamentului de poetică de la Universitatea Iowa din Iowa City, cîntărețul cîmpurilor și al porumbului din statul său natal, rapsodul vieții lipsite de poluare morală din micile ferme de la stînga Mississipiului. Este un nume care apare din nou în cronicile comentatorilor de literatură de pe cele două coaste ale Americii, subliniindu-se și uriașul său aport la popularizarea marilor literaturii ale lumii în Statele Unite ale Americii și în tot spațiul de circulație al limbii engleze.

● **PREMIILE DE STAT PE ANUL 1978** în Uniunea Sovietică au fost acordate, în acest an, cunoscutului prozator Victor Astafiev pentru cartea „Țar-Riba", lui, Anatoli Aleksin pentru nuvelele: „Personajele și interpreții", „Alaltăieri și poimîine", „Al treilea în rîndul cinci", „Necugetata Evdokia", lui Daniil Granin pentru romanul „Klavdia Vilor", iar în domeniul poeziei lui Andrei Voznesenski pentru volumul „Meșteri de vitralii" și lui Djupan Muldagaliev pentru poemele „Stepa vulturului" și „Satul". De asemenea Premiul de stat pentru literatură a fost acordat și colectivului redacțional al celui de-al 200-lea volum al Bibliotecii literaturii universale. Laureații sînt nume proeminente ale literaturii sovietice de azi, prezențe cunoscute în viața publică și literară.

● **EVOLUȚIA ROMANULUI** egiptean de după abolirea monarhiei și intrarea țării într-o eră nouă a stat sub semnul preocupărilor sociale și a conflictelor puternice, a aspirațiilor progresiste și voinței de schimbare a vechilor structuri feudale. Au apărut, în acest sens, cărți viguroase, cum sînt romanele lui A. Sharkawi, dintre care „Pămînt egiptean" cunoaște azi o circulație mondială. Criticii literari remarcă în ultimul timp, o reîntoarcere a scriitorilor egipteni la sursele spirituale sufite și la alte izvoare tradiționale islamice, pe linia unor preocupă privitoare la natura umană, în general, și la posibilitatea ameliorării ei pe calea unei evoluții interioare și a realizării marilor idealuri dintotdeauna ale omului arab.

● **SPECIA LITERARĂ CEA MAI CULTIVATĂ** în R. F. Germană pare a fi eseul critic, altoit pe jurnalul liric și carnetul de amintiri care permite fantezia nestingherită a creatorului și inspirația diversă, de la speculația livrească pînă la confesiunea lipsită de cenzură interioară. Este o modalitate încercată cu predilecție de o generație de aur, care înscrie nume cunoscute cum sînt regretata Marie Louise Kaschnitz și Carlo Schmidt sau Max Fritsch. Această specie reprezintă o diagramă sensibilă a existenței cotidiene, un seismograf al stărilor paroxistice de conștiință și al marilor apeluri pe care realitatea înconjurătoare le adresează artistului revoltat împotriva unei lumi obtuze, un strigăt continuu, pe durata întregii vieți, împotriva alienării.

Poeți din R.S.F. IUGOSLAVIA

În românește de Dumitru M. Ion

MATEIA MATEVSKI

Iarba

Curioasă mă pierd în acest peisaj
De sirme de beton și de țigle
Și totuși vie rămîn

Acum sînt o mică poiană
A dulcilor triste speranțe
Pe care ne-ncrezătoare le-ascund
În vîntul ce trece pe riu

Dar am și eu amintiri
Care se ofilesc de îndată
Ce prind a-mi șopti
C-am fost o colorată aripă
A frumuseții

„Despre vis, despre soare, despre piatră" — detaliu dintr-o tapiserie de Jagoda Buić

O colorată aripă a tinereții
La rădăcina apelor line
Care cresc cu galbena lor amintire
În căpițele umbrei

TANE ANDREEVSKI

Un om șade la marginea lacului (3)

Aici este glasul seminței mele
Din care va ieși o nouă mlădiță
Iar privirea mea e cîmpia.
Bogată de-o-nțeleaptă iubire

O lacule vara ta îmi intră în suflet
Nu ca un vis ci ca o albină a somnului
Care se leagănă între floare și rod
Și astfel își adeverește ființa

Vara ta păsește-n privire
Și cîntă în ramul iubirii
Care plămădește mustoasele roade

De-acum e amiază și parcă propria-mi voce-o ascult

Lacule mi-am regăsit glasul
În albastra-ți grădină
Care respiră sub ploaia de aur a verii

De-acum e amiază și mi-am regăsit privirea
În ochii iubirii care crește pe malu-ți

SLAVKO IANEVSKI

Păunița

Poartă ziua sub o aripă,
În cioc o picătură de cîntec,
În ochi un vis întrerupt...

Patru păuni se sfîșiară țipind,
Din ei a țîșnit iubire și sînge.

Patru ;
Și cînd ulmul deasupra lor se plecă,
Se ivi un roșu piriu
S-au ivit moarte aripe
Și ochi fometoși de iubire.

Întunericu-l poartă acum sub aripă,

În cioc mihnire și foame,
În ochi o-ndurerare tăcută.

Pasăre,-i rău să ai dragoste,
Dragoste și stinse aripe ?

PETAR BOȘKOVSKI

Romanță de vară

Și-au întins lîngă albele coșuri
Cămeșile ude
După cum le-a fost voia

Plecară să culeagă zmeură sus
Dar riul le-a ademenit
Ce se va spune în sat dacă se va afla

Nisipul cu ochi lucitori
Tot țopăie pe trupurile lor
Ciupindu-le c-o dulce vrăjmășie

Un bătrîn trecînd prin pădure privește
Dînd din cap
Ca la o amintire de basm

N-au oare în acest joc al atingerii
În mintea lor vreun fiăcău
Ce se va spune în sat dacă se va afla

Ele s-au dus să-și fringă în apă
Cele trei goliciuni de tinere fete
Pe care cu patimă le bate vîrtejul

La dracu cu vîrtejul acesta
Care scoate strigăte de iubire
Fără să aibă mîini îndeajuns de puternice

Cămeșile albe se usucă
Iar vara cade-n genunchi
Fremătînd de iubire

Ce se va spune în sat dacă se va afla

TODOR CEALOVSKI

Casa și slăbiciunile ei

Intră meșterul plin de umbre luminoase —
Are de gînd să-i dea zidului un alt chip,
Să schimbe singurătatea goală-a ferestrei,
Strîmta transparență-a balconului.

El are un mare dor în mîinile sale,
Nici nu-și mai simte teama-n unelte
Și-l bîntuie-o neliniște care-mi vorbește :
— Mai întîi se zidește, apoi se repară...

Număram schimbările : eu, nevasta, copiii
Și vedeam cum casa noastră cu-ncetul își pierde
Din ciudatul rost al slăbiciunilor ei
Despre care, pe înserate, îndelung, tot vorbim.

Un artist antifascist: Rolf Nesch

Cu un demers distrugător de convenții în modul de a concepe și structura imaginea, dar cu o tehnică cu care se întoarce voit către migala meșteșugului, Rolf Nesch, artist norvegian de renume, s-a angajat după propriile mărturisiri, încă din anii 1925 să revigoreze genul. Fascinația materialului conjugată cu răbdarea laborioasă a unui scrupulos cunoscător al meseriei l-au determinat pe Nesch să practice o gravură înnobilată, căreia i-a redat dreptul să aspire la unicat.

Modalitatea tehnică a lui Nesch este intenționat într-un aparent dezacord cu specificul gravurii, acea virtute care a facilitat pătrunderea imaginii în ungherele cele mai îndepărtate: tirajul, posibilitatea mai multor exemplare.

Începuturile artei lui Nesch permit deslușirea unei înriuriri ce vine mai ales din partea lui Kirchner. Cu timpul, confirmarea artei sale în mediul artistic norvegian și mai mult, la nivelul receptivității europene, i-a îngăduit să lucreze în totală independență, iar către sfîrșitul vieții să se izoleze din tumultul orașului.

Pentru prima dată a fost silit să se izoleze emigrînd în 1935 în Norvegia, în urma declarării de către naziști a artei sale drept „degenerată". Este cazul atîtor alți creatori cum au fost Barlach, Klee, Nolde, Kokoschka, Kirchner, Grosz. Emigrația l-a silit să-și confrunte permanent valoarea, să-și mențină fertilitatea spiritului, să-și privească cu maximă seriozitate devenirea. Prin viziunea sa, Nesch a readus expresionismul în Norvegia. Personajele sale, extrase dintr-o lume rarefiată, comprimat abreviate, la granița dintre individual și caracteristic, numite categorial: **El, Ea, Pasăre, Inger, Pește, Episcop** nu ating deformările subiective în exces ori viziuni halucinante, cu care ne-am obișnuit cînd vorbim de reprezentanții expresionismului. Chipurile create de el nu sînt nici portrete propriu-zise, căci nu impun prezența particulară al vreunui model. Sînt mai degrabă personaje generice, de un anume hieratism, fixate uneori în atitudini ceremonioase alteori în incertitudinea unui moment, viziuni impuse de forța imaginației sale peste datele unui real din care a păstrat, moderat, repere ale figurativului.

Selecția din rotonda sălii mici a palatului prezintă lucrări din toate etapele de creație a artistului. Începînd cu peisajele din ciclul **Podurile Hamburgului**, impresii dense de amintiri, reprezentînd faza hamburgheză a creației sale, lucrări înmănunchiate în alte cicluri cum sînt cele din **Scene de inot** (1940), un triptic cu supliciul **Sfîntului Sebastian** (1942) reconstituind alianța de imagini ale unei compoziții voit fragmentate, aluzie la sacrificiul generației sale, lucrări din perioada anilor '55 caracteristice pentru definirea stilului de maturitate al artei sale, cum sînt cele din tripticul **Dans** (1955—1956), și sfîrșind cu un ciclu de **Păsări** din ultima perioadă, expoziția din rotonda sălii mici a palatului ne-a prilejuit întîlnirea cu arta unei personalități de profunzime artistică indiscutabilă.

Viorica Necula

Bülent Ecevit

Poetul turc contemporan Bülent Ecevit este tipul scriitorului a cărui conștiință în procesul său de întîlnire cu existența, percepută sub cele mai diverse moduri de manifestare, simte nevoia să exprime o suită de interogații.

Enunțate în mod direct, aceste întrebări vizează sensurile fundamentale ale poeziei, motivația existenței ființei omenești în univers, înțelegerea condiției umane, statutul individului în societate etc.

Așa ne explicăm de ce unul din eseurile semnificative ale autorului, care are caracterul unei evidente profesiuni de credință, se cheamă **De ce poezia ?** În același fel ni se pare că se poate motiva faptul că prima poezie din ciclul **Universul** este intitulată sugestiv, **Cînd nu se născuse întrebarea.**

Bülent Ecevit este un scriitor erudit, a cărui rază de percepție a creației literare se întinde de la Rabindranath Tagore pînă la T. S. Eliot. Sensibil la nou, deschis spre înțelegerea fenomenelor artistice moderne, scriitorul turc a scris un subtil studiu despre opera sculptorului român Constantin Brâncuși, pentru care nutrește o evidentă admirație.

Cunoscător al marilor capodopere ale literaturii universale, din care a tradus numeroase poezii, familiarizat, cum este și firesc, cu tradițiile creației lirice turcești, ajunsă foarte devreme la un înalt grad de maturitate, sub influența poeziei persane și arabe, admirator al folclorului turcesc, Bülent Ecevit intră în marea arenă a poeziei cu o sensibilitate acută față de marile valori literare din toate timpurile, ca și cu un profund spirit de discernămînt privitor la relația dintre fenomenul artistic și fenomenul politic.

Om politic și poet, Bülent Ecevit simte adeseori nevoia să facă distincția între diverse canale de comunicare și tipurile de informație transmise de poezie, cu statutul său specific. În eseul său, **De ce poezia ?**, își propune să stabilească un statut specific al creației lirice. **„Pentru mine,** scrie el, **indeosebi de cînd am intrat în viața politică, poezia nu reprezintă un mijloc de comunicare, o cale de exprimare a gîndurilor, ci o metodă de reflecție".**

Enunțat într-un fel mai deosebit, întîlnit cu diferite sensuri și la alți oameni de litere, raportul dintre poezie și comunicare, formulat de poetul turc, nu trebuie înțeles în mod eronat. Bülent Ecevit nu privează poezia de un mesaj posibil, nu crede că aceasta trebuie să rămînă un discurs literar neinteligibil. În felul acesta poezia nu ar mai avea sens. Ceea ce el dorește este doar faptul ca creația lirică să nu fie poluată de alte tipuri de informație, cu caracter paraliterar. Poezia rămîne, așadar, și pentru omul politic o **„indeletnicire specială".** Dar scriitorul turc nu ezită să precizeze că n-a separat poezia de activitatea sa social-politică. **„Căci încetînd să scriu, să traduc poezie,** adaugă el, **n-aș mai putea să fiu eu însumi în viața politică".**

Nelăsîndu-se astfel contagiat de preocupările și stările sale afective, generate de viața politică, Bülent Ecevit este conștient de faptul că în măsura în care poezia nu poate beneficia de o libertate absolută, ci de o libertate relativă, aceasta nu poate exista decît atunci cînd creația lirică nu este distorsionată de alte moduri de comunicare, integrate în mod artificial în sfera sa. Poezia devine astfel limbaj în limbaj, comunicare în comunicare, mesaj latent, libertate conferită de un anumit discurs literar specific.

Statutul conferit de poetul turc creației lirice nu anulează funcționalitatea sa publică, utilitatea sa socială. De aceea, el demonstrează că **„societatea fără poezie pierde orice contact cu «limbajul primar al omului». Se înstrăinează de limbaj și în felul acesta de sine".**

Poetul apare astfel ca un ins înzestrat cu un mod de reflecție specifică. El este investit cu darul de-a sesiza adevăruri subiective și contradictorii, cu puterea de a percepe lumea prin filtrul său interior caracteristic. **„Poetul,** scrie Bülent Ecevit, **nu-i un ins care caută adevărul cu proectorul în afara sa, ci unul care descoperă sau sesizează adevărul cu ajutorul radarului din sinea sa".**

Atunci cînd o anumită libertate interioară este cîștigată, cînd calea de descoperire a unor adevăruri subiective, interioare, devine posibilă, poetul poate pătrunde cu un grad mai mare de certitudine a descoperirii sinelui și-a lumii în universul atît de complex al creației lirice.

Etapele itinerarului liric stabilit de poetul turc traversează trei trepte specifice de confruntare a conștiinței scriitorului cu existența : **universul, omul și obștea.** Acest mod de percepție a existenței de la **cosmos** la **individ** și de la **individ** la **societate** reprezintă un fel de trepte inițiatice, menite să releve statutul omului în toate planurile vieții.

În viziunea poetului, omul este destinat faptei, iar natura este o generatoare continuă de viață și moarte. Omul inițial, omul mitologic este investit cu un impuls prim **de-a fi** printre celelalte făpturi și fenomene ale naturii. Un anumism energetic pare să domnească peste tot : „noi oamenii, nu ne simțeam singuri pe pămînt / lumea noastră era pe-atunci plină de avînt / însuflețit era vîntul, ajutînd orice pescar / însuflețiți norii, tunînd asupra celui vinovat / însuflețită ploaia, însuflețit pămîntul / cînd frunzei naștere au dat, / însuflețită natura-stăpînă / îngropînd frunza-n jivină, / jivina-n om / și omu-n țărînă...". **(Cînd nu se născuse întrebarea).**

Neliniștit și asaltat mereu de întrebări, preocupat de capacitatea ființei umane de-a percepe existența în imensa sa desfășurare în timp, Bülent Ecevit se străduiește să fixeze un anumit cod al vieții omului în lume și societate : **„Articolul unu** / omul trebuie să vină pe lume / **Articolul doi** / trebuie să iubească și să fie iubit / trebuie să știe că lumea / e paradisul său mult dorit". **(Lege).**

Ființa umană rămîne astfel mereu prezentă în universul literar creat de poetul turc. Tentativa de fixare sau de luminare a atributelor omului se face pe mai multe planuri. Ele vizează forța sa de creație, capacitatea de conservare a sinelui în procesul de expansiune în univers, ca și puterea de identificare a eului într-o lume amenințată de un grav proces de alienare.

Într-o lume investită cu puterea majoră de-a se concilia cu sine, de-a depăși catastrofele, de-a înțelege exact sensul hotărîrilor ce ne pot despărți, poetul devine un apologet al armoniei, înfăptuită prin **trudă și dragoste :** „Ce frumos s-au potrivit / fapta-trudei / inima-faptei / dragostea-inimii" **(Armonie).**

Și dacă scriitorul se concepe el însuși ca un Janus, fața pe care își propune să o arate lumii este aceea a poetului : „a doua mea față / vezi-ți de treabă / eu o să scriu poezii" **(Omul cu două fețe).**

Cu poezia lui Bülent Ecevit, creația lirică a poporului turc înregistrează o meditație gravă și profundă pe marginea existenței. Vocea poetului turc reprezintă un timbru specific în marele concert literar al lumii noastre contemporane.

Romul Munteanu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator : Dobre Marian

ANUL XXI
47
(865)
Simbătă
25 noiembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dinamism și consecvență

Evenimentele din această lună au pus încă o dată în evidență caracterul dinamic, constructiv al politicii partidului și statului nostru.

Clarviziunea și realismul evidențiate în documentele partidului nostru și în acțiunile de politică internațională ale președintelui Nicolae Ceaușescu, respectarea neabătută a principiului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și respectului reciproc, au devenit azi elemente fără de care este de neconceput o atmosferă politică normală, un cadru viabil de desfășurare a vieții popoarelor. Putem spune, azi, că viața a confirmat justețea politicii partidului nostru, că voința de prietenie și cooperare a României socialiste este cunoscută în întreaga lume și apreciată de către toți cei care slujesc idealurile de progres și înțelegerc între popoare. Sînt multe dificultățile care se ridică azi în fața omenirii, numeroase probleme legate de justa repartiție a bogățiilor planetei, de atribuirea unor finalități umane dezvoltării accelerate a capacității științifice și tehnice a popoarelor. Există încă subdezvoltare cronică într-o mare parte a lumii, există încă dezechilibre care pot amenința ființa fragilă a păcii mondiale, după cum partidul nostru a arătat, prin cel mai autorizat glas al său, că forțele ostile progresului nu primesc încă, pretutindeni în lume, riposta meritată. Cu toate acestea, concepția încrezătoare în forțele păcii și progresului, în supremația spiritului realist și rațional, conduita politică principială și consecventă descifrabilă în fiecare act al politicii noastre externe se înscriu drept o contribuție activă la acțiunile destinate statornicirii unui climat de înțelegere și colaborare între popoare.

În acest context, vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Iugoslavia și convorbirile avute cu președintele Iosip Broz Tito evidențiază posibilitatea de a trăduce în viață cele mai nobile idealuri de bună vecinătate, de a realiza o cooperare fructuoasă, de a contribui la creșterea potențialului economic al popoarelor noastre, în vederea creșterii capacității comune de a realiza marele destin istoric pe care-l putem descifra în voința acestor două popoare vecine de a trăi liber și independent. Primirea călduroasă făcută de poporul iugoslav prieten, înalta distincție acordată tovarășul Nicolae Ceaușescu, Ordinul „Erou al Muncii Socialiste", exprimînd prețuirea pe care popoarele iugoslave o nutresc față de rolul excepțional al conducătorului partidului și statului nostru în opera de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în România și față de contribuția sa la dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre țările noastre, rezultatele convorbirilor și hotărîrea de a intensifica conlucrarea dintre țările noastre, cooperarea în producție și implementarea unor proiecte comune, toate aceste elemente confirmă rolul deosebit de important pe care îl au contactele dintre președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și președintele Iugoslaviei, tovarășul Iosip Broz Tito. Comitetul Politic Executiv al partidului nostru a dat o înaltă apreciere rezultatelor vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu în Iugoslavia, iar numeroasele telegrame și mesaje de adeziune ale colectivelor de muncă, ale organelor și organizațiilor de partid reflectă aprobarea unanimă a întregului nostru popor față de activitatea internațională a partidului nostru, a conducătorului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Un rol important în extinderea și diversificarea relațiilor dintre țara noastră și Republica Austria va reveni, desigur, vizitei întreprinse la începutul acestei luni în România de către președintele federal, Dr. Rudolf Kirchschläger. Dialogul dintre cei doi președinți s-a desfășurat într-o atmosferă de înțelegere și stimă reciprocă, confirmînd relațiile bune dintre țările noastre, justețea aprecierii că există posibilități de a dezvolta în continuare cooperarea industrială și tehnică, de a amplifica eforturile comune pentru înfăptuirea securității și colaborării în Europa, pentru realizarea prevederilor Actului final de la Helsinki și, îndeosebi, a dezangajării militare și dezarmării pe continentul nostru. Convorbirile au dus la concluzia că există o deplină concordanță într-un mare număr de probleme care privesc dificultăți însemnate cu care este confruntată lumea de azi. Cele două țări au hotărît să acționeze pentru soluționarea diferendelor dintre state prin mijloace pașnice, pe calea tratativelor, excluzînd forța și amenințarea cu forța în rezolvarea oricăror probleme litigioase, creînd condiții de colaborare liberă și nestînjenită între state.

Un moment însemnat în cronica raporturilor româno-turce a fost reprezentat de vizita primului ministru al Republicii Turcia, Bülent Ecevit, în țara noastră, la invitația președintelui Nicolae Ceaușescu și a primului ministru Manea Mănescu. Convorbirile avute cu acest prilej au confirmat bunele raporturi și prietenia dintre România și Turcia, contribuind la impulsionarea colaborării în domenii importante, cum ar fi diversificarea schimburilor comerciale și a cooperării în diferite sfere de activitate. Cele două țări și-au exprimat hotărîrea de a colabora pentru soluționarea justă a problemelor care stau în fața omenirii, pentru a extinde pe arena mondială principiile egalității în drepturi și independența fiecărei națiuni, militînd pentru lichidarea subdezvoltării și pentru edificarea unei noi ordini economice internaționale. De asemenea, a fost evidențiat rolul important pe care-l joacă transformarea Peninsulei Balcanice într-o zonă a păcii,

Luceafărul

(Continuare în pag. a 2-a

Telegramă

Tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU,

Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Scriitorii din România socialistă au luat cunoștință cu adîncă emoție de faptul că ați fost distins, în cadrul vizitei de prietenie efectuate în aceste zile în Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, cu Ordinul „Erou al Muncii Socialiste", de către tovarășul Iosip Broz Tito, la aniversarea vîrstei de 60 de ani și a peste 45 de ani de activitate revoluționară, pentru excepționala contribuție pe care ați adus-o la dezvoltarea multilaterală a prieteniei româno-iugoslave, a strînsei colaborări de bună vecinătate dintre țările și partidele noastre.

Prin conferirea Ordinului iugoslav „Erou al Muncii Socialiste", popoarele iugoslaviei au dat o înaltă apreciere eforturilor permanente depuse de Dumneavoastră pentru cauza consolidării păcii, a progresului, a neamestecului în treburile interne ale fiecărui popor, a colaborării internaționale bazată pe egalitate în drepturi, la menținerea dialogului și a cooperării între țări cu orînduiri diferite, ca unică alternativă pentru evitarea războiului pustiitor, pentru independența și suveranitatea tuturor statelor, pentru o nouă ordine economică, socială și morală, capabilă să asigure dezvoltarea neîngrădită a celor ce au cunoscut pînă de curînd asuprirea și exploatarea.

Ca oameni ai scrisului, vă încredințăm, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că scriitorii din Republica Socialistă România, fără deosebire de limba în care se exprimă, își vor consacra toată energia lor creatoare, toată munca lor literară pentru afirmarea prestigiului României socialiste peste hotare, de a acționa cu dăruire revoluționară pentru triumful cauzei comunismului și păcii în lume.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Iubirea de patrie

Editura Dacia din Cluj-Napoca ne-a dat recent o culegere de eseuri cu titlul **Iubirea de patrie** de poetul Ioan Alexandru. Înainte de a-și exprima crezul patriotic, autorul a ținut să ne facă cunoscute vederile lui despre **Datoria scriitorului.** Ioan Alexandru e un gînditor auster și un moralist de caracter normativ, care ne arată calea pe care „trebuie cu necesitate" (sintagma sa favorită) să pășească scriitorul, pentru că el „mărturisește o epocă, anume epoca în care viețuiește". Așadar el trebuie să se pătrundă pe de o parte de spiritul vremii sale, iar pe de alta să fie responsabil de scrisul său, într-o „comunitate milenară" al cărei exponent va să fie. Patria e maica noastră și fiii ei, scriitorii, nu sînt chemați să-și etaleze subiectivitatea, ci să-și rostească fericirea de a trăi într-o obște, deținătoarea unor tradiții și a unor năzuințl obștești.

„Poetul patriot prin excelență în vremile de aur ale Eladei" a fost Pindar, pe care Ioan Alexandru l-a citit în original și căruia i-a studiat procedeele și metrica, cu secreta dorință de a fi la rîndul său Pindarul țării lui. Pindarul și Hölderlinul, genialul poet german imnic, nutrit la același ospăț al zeilor, care a cîntat Dunărea și Rinul, pîinea și vinul, și a năzuit să fie aedul unui neam regenerat.

Am vorbit de gîndirea normativă a lui Ioan Alexandru și de etica lui intransigentă. „Eticul se trăiește", ne spune el, adică nu este doar o normă, „el este aluatul necesar ce plămădește și împlinește această lume românească de veacuri cu tradițiile și cultura ei milenară de o înaltă elevație spirituală".

Poetul în cetate e „un cercetător într-un laborator foarte strîmt în care încape numai el singur", dar în care studiază elementele constitutive ale sufletului comunitar, ca să-i dea expresia cea mai înaltă, în acel lanț tradițional, începînd de la învățăturile lui Neagoe, trecînd prin școala ardeleană și sfîrșind cu mesajul marilor poeți naționali : Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Goga și Blaga. Toți aceștia au fost oameni ai „bucuriei creatoare", pe care au „degustat"-o ca răsplată a trudei lor. Este de menționat că acest verb, a **degusta,** — care se întrebuințează mai ales în oenologie, pentru selectarea sorturilor bune și apoi în gastronomie, de către „gurmeți", adică de cunoscătorii și prețuitorii mîncărilor alese, — reapare în mai multe rînduri în cartea lui Ioan Alexandru, desigur pentru a sublinia o aptitudine superioară pentru plăcerile de ordin spiritual, obținute prin riguroasa observanță a datoriilor scriitoricești.

Poet modern prin expresie, dar clasicist prin cultivarea imnului pindaric și prin disciplina artistică, poetul își avertizează confrații asupra capcanelor ce trebuie cu necesitate ocolite : „Nu de tristețe, nu de pesimism, nu de purism și purități căznite, nu de estetisme psihologizante, nu de chipuri hidoase și abstracțiuni în sine, nu de zmucituri și bruftuluieli și aristocratism steril are lumea nevoie, ci de bucuria demascată, de obrazul curat și feciorelnic al

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Contemporanii noștri. Articole despre ● Geo Dumitrescu ● Mircea Ivănescu ● Cornel Regman ● Poezii de ● Radu Cârneci ● Mircea Micu ● Anamaria Pop ● Cornel Brahaș ● Proză de Petre Anghel ● Sensul tradiției : Lovinescu și Iorga (II) de Mircea Martin

MONUMENTELE UNIRII

Statuia lui Mihai Viteazul ridicată în Piața Universității din București

SUBLIM CONTUR

Strălucitoarea spadă luptînd pentru dreptate,
dreptate de prieten și de frate,
această mare roză de rouă ce-a-nvelit
pămîntul nostru moștenit
din vechi, din începuturi,
căruia apa, munții și codrii i-au fost scuturi,
înviorat-a visul, ca-nsetatul prund,
și-i împlini destinul într-un contur rotund,
într-un contur de piatră și de singe,
care-l înconjoară și-l răsfrînge.

Nevoie-a fost de un fantastic foc,
nevoie-a fost de un sublim ghioc,
care să poarte-n el visarea noastră,
de-o minte-a fost nevoie, măreață ce-a cuprins
în lung și-n lat acest frumos întins,
nevoie-a fost și este, iar și iar,
de un sistem de vase capilar,
de gînd înalt și faptă pe măsură,
asemeni c-o aleasă cusătură,
nevoie-a fost, pe cît eu înțeleg,
de geometria lină a unui scump întreg,
pe care vitejia îl încarcă-n
adîncul lui ca un istoric cearcăn,
de-un suflet plin de tot ce-ți este drag,
de-acest semeț și fără pată steag
ca riurile care se-mbină între ele
umflîndu-se ca niște mari vintrele
sau ca divinul șes,
de unde rodul vieții l-am culeș,
ca graiul dulce care ne-a-nsoțit prin timp
fiindu-ne și pavăză și nimb.

Virgil Teodorescu

Atitudine filosofică și adevăr etic la Marin Preda

Ultima carte a lui Marin Preda — **Viața ca o pradă** — a fost pe bună dreptate primită cu elogii de critica literară pe care nu am de gînd s-o dublez prin considerațiile ce urmează. Eu m-am întrebat pur și simplu în ce constă secretul succesului acestei cărți care nu e nici roman, nici o carte de memorii. Dar ce importanță are încadrarea sa riguroasă într-un gen sau altul ? Aceasta o vor face istoricii literaturii de mai tîrziu. Într-o emisiune televizată Ov. S. Crohmălniceanu făcea la un moment dat o fericită apreciere : cartea reprezintă — spunea criticul — **un triumf al autenticității.**

Dacă **Viața ca o pradă** ar fi supusă unei judecăți prin grija celor (vii sau morți) ce se simt vizați, într-un fel sau altul, de aprecierile sale, autorul ei s-ar putea apăra prin cuvintele rostite de Lucian din Lamosata (care-și zicea **Parrhesiades = Neprefăcutul)** în fața venerabililor filosofi ce-l acuzau (în **Pescarul sau Inviații)** de blasfemie față de filosofie și de slujitorii ei cei mai înțelepți, îndeosebi în **Filosofii la mezat :** „Îndeletnicirea mea este de a uri lăudăroșenia, pehlivănia, minciuna, înfumurarea. Îi urăsc pe toți acei oameni mîrșavi care se dedau unor astfel de fapte și, după cum știi, numărul lor e mare... Căci sînt iubitorul adevărului, al cumsecădeniei, al simplicității și a tot ce are vreo înrudire cu iubirea... Eu așa sînt făcut : pe ticăloși îi urăsc, iar pe oamenii cumsecade îi laud și-i iubesc".

Pentru mine este evident că Marin Preda e un scriitor care trăiește și scrie sub zodia filosofiei. Poate că „meteahna" asta a mos-

Al. Tănase

Continuare în pag. a 6-a

Disponibilitate și rigoare

În ce ne privește, „deținem" nu puține date, însoțite de impresiile și observațiile aferente, despre omul Dumitru Micu. Pe anumite laturi — și nu dintre cele mai puțin însemnate, dimpotrivă — însăși biografia social-intelectuală din perioada primei tinereți a subsemnatului, fostul student de acum douăzeci și ceva de ani, este, așazicînd, tributară foarte tînărului lector universitar și critic literar de atunci care nu era altul decît Dumitru Micu. Mai mult, anii, atît de numeroși, ce s-au scurs pînă în clipa de față, la rîndul lor, au îmbogățit fără întrerupere respectiva „zestre" : așa încît, din punct de vedere „romanesc", fără îndoială, ne-ar fi mai

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Goga

Jurnal de poet

Cu bucurie aflăm de apariția la Roma a unui volum de poesii de Octavian Goga, tradus, în limba italiană, în preajma aniversării a șaizeci de ani de la Unirea tuturor românilor.

Goga este poetul, dintre toți ai vremii sale, care și-a închinat întreaga putere creatoare acestui vis multisecular al neamului nostru. Preluînd torța dreptății și nădăjduirii din brațul lui Coșbuc, Goga o retransmite prin vreme mai departe cu un plus de ardere și deplinătate.

Limba sa viguroasă și proaspătă, ruptă direct din existența milenară a neamului nostru țărănesc atît de matur spiritual, și-a păstrat întreaga putere de penetrație în sufletele tuturor oamenilor acestui pămînt, legați prin jertfă și credincioșie de strămoșii lor, de spiritul acestei Patrii române plămădită prin sînge și sudoare în jurul Carpaților.

Mesianismul lui Goga nu este un entuziasm de conjunctură socială, ci însăși condiția marii poesii ce se scrie neîntrerupt pe acest pămînt românesc de la poetul *Mioriței* la ultimul glas liric ieșit din vatra țării, astăzi, întru rostire. A fi solidar cu neamul tău, a subordona subiectivismul și egoismul propriu intereselor spirituale ale neamului tău, a rămîne alături de cei umili și mulți, a rămîne în sufletul și nădăjduirile poporului tău, aceasta-i condiția poesiei cît vor fi vremile, și Goga a împletit-o cu forță de geniu chiar dacă unele desvlăguiri lirice sau sentimental cosmopolit-estetice de mai tîrziu n-au mai avut vară fremătîndă să-i soarbă aerul tare al înălțimilor. Cartea sa de *Poesii* apărută la începutul veacului, eveniment de însuflețire națională încă de atunci, este una dintre cărțile fundamentale ale lirismului românesc. Dacă vrem să auzim deslușit ce-și spuneau unii altora cei o sută de mii de țărani veniți la Alba Iulia în acel început de decembrie fără moarte să ascultăm, cu înțelepciune, pe apostolii și clăcașii versurilor nemuritoare ale lui Octavian Goga.

Ioan Alexandru

Cartea cu prieteni

Paul Anghel

Lung și uscat ca o flintă, umblă ticălos prin sapte arte încît nu-i de mirare că într-o bună zi o să se trezească pus la blesteme din patru puncte cardinale. Cînd nu înjură din senin sau nu ne seamănă, pe amîndouă mîinile, pistrui teoretici, e un băiat care stîrnește în mine bucurii și dor, asemeni podurilor din lemn de peste rîuri — acolo își povestesc fetele iubirea, bătrînii beau apa morților și depărtarea e o armonică șoptind înserări și împletind zodii. Muncește mult și pe întuneric, ca un țigan aurar, cu mîinile rumenite de șerpii dragostei, ai alcoolului și ai nebuniei de a pleca în toate zările. E rău. E colțos. E și scandalagiu, dacă trebuie. Nu iartă pe nimeni. Vine întrebarea : pe cine iubește ? Cred că în primul rînd iubește drumurile și corăbiile de popas, cum îmi place mie să le zic circiumilor cu pereții pingărind ideea de stuf sau ideea de pădure. E un călător fanatic, cred că în altă viață a fost mag purtînd pe veșminte pulberea Asiei pe care atît de frumos o cîntă și în ochi fantoma palmierilor crescuți lîngă ape dulci și în coaste de caravanseraiuri. De la Arghezi — nu văd de la cine altcineva — Paul a învățat să spună și să scrie în loc de livadă, livede, călcînd peste rigorile

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

Gala Galaction interpretat de...

Centenarul nașterii lui Gala Galaction se va serba în mai puțin de un an. Marea generație literară românească născută în jurul lui 1880 va împlini în curind toată o sută de ani de la naștere. Este un bun prilej să ne întoarcem privirile către ea pentru a-i căuta rostul și valoarea literară.

Un volum de articole alcătuit de Teodor Vârgolici în seria **Interpretat de...** asupra lui Gala Galaction e punctul de pornire al acestor pagini. Gala Galaction, un scriitor glorios altădată, a pălit în conștiința cititorilor de azi. Scriitorul pare a deveni o relicvă de bibliotecă, un autor bun de introdus în cărțile de citire, dar fără ecou dincolo de coperțile manualului. Ultimele interpretări critice importante ale literaturii lui datează din 1941 și sînt semnate de G. Călinescu și Tudor Vianu. Generațiile mai noi nu se arată interesate de opera lui. Singurul căruia proza defensorului ecleziastic i-a mai vorbit sugestiv a fost Eugen Simion care s-a oprit asupra vocației fabulosului din povestiri. Felul cum se dublează însă cele două prezentări simultane ale operei lui Gala Galaction din 1941, semnate de G. Călinescu și Tudor Vianu, merită însă toată atenția. Primul dă sentimentul a fi epuizat și clasat problema, cel de al doilea dimpotrivă semnalează deschiderea operei si nu dă impresia a fi sleit analiza. G. Călinescu urmărește traiectoria literaturii lui Gala Galaction și-i precizează curba descendentă. După el singura etapă valoroasă e cea din tinerețe si cuprinde mai ales povestirile și nuvelele, faza ultimă, ilustrată de romane, fiind una descendentă, în care teza și artificiul ies biruitoare. Tudor Vianu nu face istoria operei ci descrie o structură artistică. Concluziile lui îl situează pe Gala Galaction printre cei mai importanți scriitori moderni ai literaturii române. Cele două interpretări închid un ciclu literar și dau sentința într-un proces literar ale cărui acte datează din al doilea deceniu al secolului. Gala Galaction, lucru care se uită adesea, a fost una din marile mize ale mișcării modernismului românesc, afirmat tumultuos în revistele românești ale începutului de secol.

Curentele înnoitoare de la sfîrșitul secolului trecut au fost pentru scriitorime socialismul și modernismul. Firesc ar fi fost să fuzioneze, dar critica socialistă l-a respins pe Al. Macedonsky preluînd îngustimile **Junimii**, iar Gherea n-a devenit și criticul celor mai noi și revoluționare valori literare ale vremii ci doar criticul scriitorilor lansați la **Convorbiri literare.** Gala Galaction e unul din puținii care realizează această interesantă fuziune a ideilor socialiste cu principiile estetice ale modernismului și noua rețetă spirituală izbește în alcătuirea scriitorului. În această direcție a sintezei dintre cele două poziții, Gala Galaction a avut un precursor de o pricepere literară puțin cunoscută, Traian Demetrescu, la încetarea căruia din viață nu întîmplător Gala Galaction îi închină un ardent panegiric. Alături de Arghezi și de Cocea plecați din rîndurile adepților lui Macedonsky, tinerii care voiau o literatură nouă concep reviste proprii și reușesc să impună vieții literare, prin ele, propriile lor adevăruri despre viață și literatură. Disputa în jurul modernismului a fost după 1900 concentrată în jurul cîtorva cărți. Una a fost **Romanțe pentru mai tîrziu**, alta **Bisericuța din răzoare.**

Faptul că Gala Galaction a fost preluat de revista **Viața românească** a deturnat multe concluzii. Eticheta pe care istoria literară românească a aplicat-o revistei ieșene fiind la antipodul modernismului scriitorul Gala Galaction n-a mai fost înregistrat ca pionier al modernismului român în proză. E. Lovinescu, atent la ideologia și nu la formula artistică, îl trece printre sămănătoriști. G. Călinescu îl analizează alături de scriitorii **Vieții românești.** Dar Gala Galaction a fost o miză a moderniștilor români înainte de primul război mondial și polemica în jurul primei lui cărți a marcat pozițiile literare ale celor aflați în dispută. Polemica declanșată de volumul **Bisericuța din răzoare** angajează numele lui G. Ibrăileanu,, D. Caracostea, E. Lovinescu, Arghezi, Ion Vinea. Fiind un schimb de opinii important atît pentru destinul lui Gala Galaction cît și pentru al modernismului român, nu mai puțin important pentru definirea traiectoriei criticilor intrați în joc ar fi fost utilă reconstituirea ei în paginile care-și propun să strîngă cele mai elocvente interpretări ale operei lui Gala Galaction.

Reconstituirea duelului de opinii e anevoioasă în prefața lui Teodor Vârgolici în care se încearcă totuși o informare minimală a cititorului. După ce afirmă (p. 11) că toți criticii prestigioși ai vremii au primit cu elogii **Bisericuța din răzoare** cu excepția unui obscur de la **Convorbiri literare,** prefațatorul notează (p. 13) că „singura notă discordantă" a frumoasei primiri a cărții o face E. Lovinescu care neagă valoarea cărții și vizează mai ales stilul autoprozatorului. „Atitudinea ostilă a lui E. Lovinescu, scrie T. Vârgolici, era determinată însă în realitate de motive extraliterare". Pe scurt, Gala Galaction pleda pentru neutralitatea țării și criticul nu era de acord. Motivul indicat de Arghezi este însă premiul Academiei deținut de Gala Galaction, dacă nu și alte motive de același fel. În primele articole ale lui E. Lovinescu nu e vorba deloc de atitudinea politică a scriitorului. Cînd va fi nevoie E. Lovinescu o va numi direct într-o tăioasă **Revizuire morală.** Reconstituirea e în suferință și la capitolul de referințe critice al cărții unde articolele lui E. Lovinescu fie nu-s indicate, fie sînt intitulate greșit. Lipsesc de aici și intervențiile lui D. Caracostea decisive în această polemică cu ecouri pînă după primul război mondial.

Primul comentariu la **Bisericuța din răzoare** e scris de Oct. Tăslăuanu în **Luceafărul** din 16 ianuarie 1914. Al doilea comentariu, extrem de favorabil, îl semnează în **Facla** din 19 ianuarie 1914, Ion Vinea. Tot acum apare **(Viața românească,** ianuarie 1914) și cronica lui Ibrăileanu care revendică pe scriitor pentru revista sa. Ca semn al adopțiunii apare în **Viața românească** din aprilie-mai 1914 și studiul lui D. Caracostea, **Un poet nou,** în care cu un aparat științific puțin obișnuit în critica românească la acea oră criticul provenit de la **Viața nouă** face o analiză convingătoare a noutății literare a lui Gala Galaction. La scurtă vreme Barbu Delavrancea susține un elogios raport academic care decide asistența în favoarea lui Gala Galaction : scriitorul primește premiul Academiei Române. Intervenția lui E. Lovinescu se produce abia acum și nu din pricina poziției politice cum susține prefața ci din pricina premiului academic. Seria de „revizuiri literare" din **Flacăra** care caută să desființeze artisticește pe scriitor e dedicată semnificativ „D-lui Barbu Delavrancea" ca autor al erorii academice. Prefațatorul scrie însă : „În cîteva «revizuiri literare», publicate în **Flacăra** din 20 noiembrie și 12 decembrie 1915, E. Lovinescu a negat vehement orice valoare artistică a nuvelelor din **Bisericuța din răzoare".** Trimiterea e confuză. Revizuirile literare închinate lui Gala Galaction sînt trei și ele apar sub titlul **S.P.L.** (adică : societatea pentru protecția limbii) în numerele din 15 august, 22 august și 29 august ale **Flacării** anului 1915. Aceste articole lipsesc și de la bibliografie, semn că ele nu sînt identificate la sursă. Culegerea reproduce textul lor în forma revăzută după **Critice VI,** 1928 de E. Lovinescu. Dar ce este cu așa-zisele „revizuiri literare" din 28 noembrie și 12 decembrie ? Puțintică răbdare. Provocat în cea de a treia revizuire literară despre Gala Galaction, unde e taxat drept începător, D. Caracostea dă un amplu răspuns tot în **Flacăra** (12 septembrie 1915) intitulat **Autorevizuire,** subintitulat **Instituție și control** unde demontează unul din „artificiile de calcul" ale polemicii lovinesciene. O notă a lui E. Lovinescu ironică, dar inafara obiectului discuției, anexată la sfîrșitul acestui articol nu tranșează problema în favoarea sa. Numărul următor al **Flăcării** (19 septembrie 1915), aduce partea a doua a răspunsului lui D. Caracostea și altă notă a lui E. Lovinescu. **Autorevizuirea** e intitulată acum **Răbojul lui Beckmeser** și face vizibilă orientarea limbii române literare care scăpase lui E. Lovinescu. Nota anexă a acestuia îl dovedește în secetă de argumente. Nici articolele lui D. Caracostea nici notele lui E. Lovinescu nu-s trecute la referințe deși reprezintă titluri cheie ale bibliografiei lui Gala Galaction. Replica imediată a lui Tudor Arghezi întru apărarea **Bisericuței din Răzoare,** inclusă de poet în tabletele de cronicar din 1960, nu este inserată în culegere și nu este așezată nici la poziția ei cronologică firească în referințele critice. Dar ce este pînă la urmă cu buclucașele revizuiri „literare" din 28 noembrie și 12 decembrie 1915 ? În 20 noembrie 1915, **Flacăra** publică un **Post-scriptum la Revizuiri literare** în care E. L.(ovinescu), învinovățit de Gala Galaction **(Vulpea și strugurii sau dl. Lovinescu moralist, Cronica,** 22 noembrie 1915) de gelozie literară pentru premiul academic se retrage din luptă punîndu-și masca dezgustului. Abia acum intervine acuzația de natură politică. Așa-zisa de către Teodor Vârgolici revizuire, „literară" din 12 decembrie 1915 este o **Revizuire morală : Sinuciderea morală a d-lui Gala Galaction** în care se tratează, abia acum, despre „un scriitor ce se vinde unor străini, împotriva idealului neamului său". Bibliografia dă greșit (p. 225) această revizuire morală drept revizuire literară, fără subtitlu. Facem cuvenita rectificare. Chiar dacă polemica a avut motive extraliterare (atribuirea unui premiu academic) descinzind ulterior la alte aspecte ea s-a desfășurat pe teren literar și a pus problema noutății scriitorului. Cîștigul de cauză, în această polemică, e de partea lui D. Caracostea care a numit și analizat cu acuitate și mijloace noi trăsăturile artistice innoitoare ale lui Gala Galaction. Articolul său din 1927 **(Adevărul literar și artistic,** 6 martie) **D. Lovinescu nu se revizuiește** este un ecou al acestei polemici de dinainte de război. Oprindu-se în **Arta prozatorilor români** asupra noutății stilistice a prozei lui Gala Galaction, Tudor Vianu pune punct unei dispute literare semnificative pentru miza ei și pentru formația tuturor celor intrați în joc. Legat de modernism prin formație intimă Gala Galaction a declanșat prin scrisul său una din polemicile literare cele mai semnificative ale vremii care fixează în paginile îngălbenite ale publicațiilor nerăsfoite azi pe toți actorii ei ca în scena mută de la sfîrșitul **Revizorului.**

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Unsprezece poeți tineri

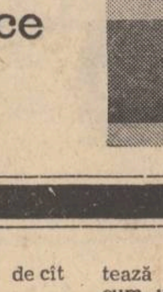

● Corneliu Sturzu selectează „din sutele de manuscrise sosite la redacție în ultimii doi ani" „Unsprezece seturi de 12—22 poezii aparținînd unor autori **între 36 și 19 ani** din **Dorohoi, Botoșani,** Fălticeni, Iași, Vaslui, Bacău, Brăila, Buzău, Ploiești, Turnu Măgurele și Brașov pentru un volum de 184 de poezii editat la „Junimea", Iași, în 1978, în 11 plachete : **Pe această liniște** de Dumitru Ignat, ziarist, **Scrisori dintr-un concert de iarbă** de Antoaneta Apostol, secretara cenaclului „Mihai Eminescu" din București, **Oglinda magică** de Steliana Delia Beiu, licențiată în drept, **Ploaie de sunete** de Anca Nicolau, absolventă a Conservatorului de muzică din Iași, **Steaua de apă** de Emil Bogos, profesor, **Fluturii de smalț** de Cătălin Bordeianu, student în filozofie, **Strigare la somnul miresei** de Victor Rusu, student filolog, **Sînt eu anotimpul ?** de Cristian Dică, elev, **Călătorie spre centrul inimii** de Doina Mihaela Sava, studentă în filologie, **Călătorind spre lebădă** de Mirela Mandric, elevă, și **Perpetue plecări** de Ramona Țenț, studentă.

Ce se poate spune global despre cei unsprezece autori tineri este că mai toți cunosc limbajul poeziei și evită exprimarea primitivă, plată, unii au oarecare ingeniu, cad peste lucruri mai puțin obișnuite, fac cîte un vers decupabil, descoperă cîte o imagine, dar atît. Nicăieri nu dăm peste o viziune originală, coerentă, sau peste configurarea unui destin cît de cît tulburător.

Ceva ar fi în dorința lui Dumitru Ignat de a urma calea filozofului stagyrit : „să te miști, răbdător, liniștit, / Impersonal pe această sîrmă aurită, loc / geometric al punctelor stăpînirii de sine, al renunțării de sine, fără să privești înapoi..." De reținut, din același, o constatare : „Sternul acesta al Carpaților / a strivit destule furtuni / de la crivăț la huni". Antoaneta Apostol eminescianizează în **Cîntec pentru Dionis :** „Frunzele cad / Sau apele-n scocuri de zvoană / Pietrele-n vad / Au stele deschise într-o rană". Ca și Steliana Delia Beiu, care ar vrea să fie „țarina" lui Hyperion, „al spaimei mele domn". Aceeași notează curgerea unui tren „precum un gușter verde", folosește însă neclar mitul oglinzii care-i aresteazä chipul („În apele oglinzii sînt ocnaș"). O confesiune se poate reține din **Ploaia de sunete** a Ancăi Nicolau : „Într-o zi am întîlnit un curcubeu / O lacrimă albă mi s-a prelins pe obraz / Pînă-n suflet / Mi-amintesc doar că ploua / Și urcam niște trepte / / Pînă unde strigam cu pieptul / Inundat de nuferi ? / Coborînd în ultimul țipăt de uitare / Aripile mele împovărate / De susurul nesfîrșit al razelor / Știau să nu mai coboare". Poeta e capabilă deci de astfel de elevații. Mai discutabilă e „steaua de apă" a lui Emil Bogos din care poetul așteaptă să curgă „limpede ceară", ceea ce, în vorbirea sa, va să zică „culoare de vîrstă" și întoarcere în floare „cu veșnic lumina stelară" (cam pretențios !). Același vorbește de „un cîntec alb cum primăvara-s crinii", ceea ce e bine spus, dar și de „un cîntec cald ca un mănunchi de rodii", ceea ce e mai hazardat, dacă nu chiar imposibil. Greu acceptabili sînt și fluturii de smalț albastru ai lui Cătălin Bordeianu, nefericit calificați „sublimi" („fluturi sublimi / se-afundă-n mine"). Putem tolera însă o mică abatere de la ortografie poetului, cînd declară iubitei sale : „Te-am numit poesie, Demetra, / Pentru că-n inima mea / Ești o pasăre prefăcută de vis / Și de-a pururi te naști, ca și cum ai cînta...". O dublă sugestie de inocență în poezia **Turn,** preluată ca titlu de la Cezar Ivănescu : „Cu botul crud, doar mieii într-o cîmpie lină / Se-mpung de colții moi ai ierbii fără vină". Poetul își imaginează însă și un canon groaznic : „Să mă împungă-un bou / În piept...". Victor Rusu s-a tăiat adînc, așa mărturisește, „cu sînge viu de Românie" și prin inima sa zboară „o pasăre de cuțite". Ar merita, zice, un ban, pentru poezia scrisă la închisoare iubitei sale care, deși fusese iertat, n-a mai vrut să-l vadă („Trenul cu care veneai s-a topit / Ca naftalina-ntr-o ladă de zestre"). Cristian Dică optează deocamdată pentru un Eros fecund : „Mai aproape și tot mai aproape / galopezi preschimbată în rouă / sînt eu anotimpul/ zodia florilor / în care lumina iubirii să plouă ?" Dragostea de țară regenerează poezia : „În lanul dimineții / sub pleoape de rouă / plesnește pasărea-grîu / cu aripi transparente / întinerind poeții". „Ar trebui să fim mai flori / Și mai cîntec", scrie Doina Mihaela Sava. Dacă definiția „Sufletului / E un drum curat / Pe care calci desculț" — e obișnuită, alte senzații sînt personal notate : „Ochii / s-au înverzit de lumină / Și prind rădăcini / Amare și-adînci / În ziua aceasta / Ce simt c-o să vină". Și Mirela Mandric se scutură de convenții, chiar dacă-i mai scapă cîte un termen nelalocul său : „Călătorind spre lebădă mă-nchin / Vocalelor să le-alungesc tulpina / Pe care rod surpat în rădăcini / Mi-e viața prea în cîntec / Și mi-e vina / De-a nu fi semănat printre lumini/. Doar una să rodească numai una, / Dispersii interzise între crini / Cu coapsa mai rotundă decît luna". În fine, foarte nimerit scrie Ramona Țenț despre iubire : „Iubire solară / Înflorește între pagini / De ierbare școlare, / Relicvă proaspătă, / Dulce și crudă, / Nepresată încă".

Erau, prin urmare, motive ca cei unsprezece poeți să fie învestiți ca atare de Editura „Junimea" cu cîte o plachetă, fie cît de subțire.

Al. Piru

Dinamism și consecvență

Urmare din pag. 1

contribuția pe care popoarele balcanice pot s-o aducă la securitatea europeană și la instaurarea păcii și securității pe continentul nostru.

Participarea delegației române, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, exprimarea — în acest cadru — a hotărîrii de a se continua lupta pentru pacea generală, libertatea și independența popoarelor, pentru încetarea cursei înarmărilor și dezarmare, pentru destindere, întărirea încrederii și prieteniei între popoare se înscriu ca un nou argument al statornicelor preocupări de a se dezvolta și întări colaborarea, în spiritul stimei și respectului reciproc, de a se acționa ferm pentru ca idealurile supreme ale umanității, idealurile păcii și colaborării, ale progresului și civilizației să-și afle împlinirea pe planeta noastră.

Ca întotdeauna, politica externă a partidului și statului nostru, profund patriotică și internaționalistă, se dovedește a fi închinată intereselor supreme ale poporului român, cauzei păcii, prieteniei și colaborării dintre popoare, idealuri întipărite adînc în ființa intimă a poporului român.

Paul Anghel

Urmare din pag. 1

dicționarelor ca să lumineze în om pămîntul fructelor, frunza ce îmbobocește în suflet în ceasul revărsării zorilor, poarta prin care ne pătrund în inimă cîmpia și munții, secundele și istoria — căci Paul e și un mare călător în istorie, pe toate pragurile ei de abur și de sunet vechi. Minios și pieziș, se schimbă în Duce de iarbă de mare atunci cînd întîlnește speranța și fluviile ei. Am fost cu el în Portugalia, pe vremea cînd Portugalia era diamant încătușat, ne-am împodobit umerii cu papagali albi, am băut cîte o gură de apă din Atlantic și multe pahare de Porto, am îngenunchiat pe altarele de lemn în formă de jug de pe care mari corăbieri au plecat să descopere lumi noi și ne-am închinat vîntului și libertății la Cabo da Roca, cel mai vestic punct al Europei — locul unde încep speranța și credința în adevăr, unde puterea ia forma omenească a gîndirii și lacrima e pasăre ocolind pămîntul și întorcîndu-se acasă. Acolo, ca și la Păcuiul lui Soare, în Dobrogea, și pe malul redutelor de la Plevna am stat și ne-am zidit amîndoi în vis.

Eu și Paul ne zicem : vere, ne belim de două piei cînd ni se întîmplă (și vai, mie mai ales mi se întîmplă) să fim lași, ne zugrăvim cu stele, ne îmbrățișăm zgomotos, bătîndu-ne peste umeri și peste coapse, căutîndu-ne, adică de pistoale, și mergem, mergem mereu în aceeași diligență, calul meu trage-ndărăt, calul lui trage spre șanț, cine merge înainte ?

viața cărților

Un spațiu al imaginarului

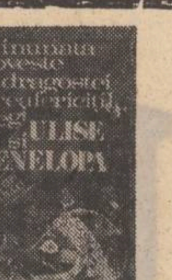

● Surprinzător acest roman*) de construcție imaginară totală al lui Platon Pardău, atît pentru formula narativă curentă a autorului cît și pentru peisajul prozei noastre actuale din care totuși fantasticul nu lipsește. Dar nu fantasticul surprinde în carte ci ducerea pînă la ultimele consecințe a caracterului de ficțiune al epicului. Dominantă aici, ca într-o altă „țară a minunilor", este facultatea de a inventa, de a povesti orice într-un teritoriu unde totul e posibil, iar criteriul „verosimilului" inoperant. **„Itaca"** lui Platon Pardău este însă un spațiu al confluenței morții cu viața, o construcție onirică, în care timpul este anulat pentru o deconcertantă simultaneitate a epocilor istorice. Nu în atemporal se desfășoară deci „povestea" ci într-o fuziune stranie a prezentului cu trecutul, unde fiecare epocă își păstrează individualitatea determinanților. Toate elementele spațiului epic (descrieri de ansamblu, obiecte, interioare, portrete) sînt compoziții hibride de arhaic și contemporan după o tehnică a colajului urmărită obsedant pînă la saturație pe fiecare pagină. Timpul romanului coincide cu timpul necesar lui Ulise, ajuns în Itaca, să o întîlnească pe regină, totul avînd doar o slabă legătură cu legenda, cunoscută de altfel de personajele cărții. Partea întîi și a treia cuprind rătăcirile labirintice și fantaste prin Itaca, partea a doua, scrisă din perspectiva reginei, include prin dese **flash-back**-uri anii de așteptare și scrisorile primite, iar partea a patra, ultima, este povestea scrisă la persoana I de autorul pretins al „cronicii", blonda sclavă Melania — final insolit cu intenția de a da un sens metaforic întregului. Desfășurarea de mijloace epice este fastuoasă : întîmplările sînt prezentate prin unghiuri multiple, faptele relativizate prin variante posibile dar contradictorii, din imaginarul „poveștii" devenit context și normă se desprind ca într-un roman picaresc cu „sertare" alte vise sau evenimente fantastice, în text sînt intercalate scrisori și documente, perspectivele epice alternează. Întreaga recuzită este utilizată fără efort vizibil, într-un exercițiu de stil în care autorul încearcă parcă claviatura acestei „mașini de visat" care este romanul. Construcție de imaginație pură, lumea cărții ajunge la o realitate proprie, interioară, bazată în primul rînd pe minuțiozitatea cu care sînt tratate detaliile povestirii, amănuntele descrierii. Impresia generală este de vis desenat cu o intensitate a percepției ieșită din comun, de lume onirică pictată „hiperrealist".

Ideea cărții ar fi acea „marotă" literară modernă : demitizarea unor eroi și întîmplări fabuloase și, eventual, încadrarea lor într-o mitologie modernă. Dar nu eroul, ca la Gide, sau sensul mitului, ca la Joyce, sînt vizate ci semnificația călătoriei și așteptării eroilor, totul însă pe un însemnat fond de gratuitate. Importantă e mai mult capacitatea de fabulație și povestire, decît posibilitatea de a semnifica a construcției. Demitizarea se face prin coborîrea de pe soclul poetic și aducerea în planul stilului jos a eposului eroic, fără căutarea efectului burlesc și comic ci, dimpotrivă, a celui serios și „realist". Alunecarea de la demitizare și depoetizare la vulgarizarea temei se produce însă ușor prin utilizarea excesivă a unor procedee îndoielnice. Cînd Platon Pardău se detașează și depășește stilul romanelor de aventuri ieftine, rezultatele sînt întrutotul remarcabile. Distanțarea se face fie prin schițarea unei teme centrale — iluzia, capcana imaginației, visul —, proza avînd atunci tăieturi de frază în stilul parabolelor lui Buzzati, fie prin parodierea unor clișee existențiale sau literare în manieră absurdă, urmuziană. Cartea trăiește astfel autentic în scurte episoade narativ-descriptive și prin cîteva fragmente de proză parabolică modernă, amestec halucinant de vis și realitate: moartea lui Polifem, călătoria reginei cu birja lui Hermon, finalul deschis ș.a.

Efortul autorului de a se elibera de vechile formule și de a lua în stăpînire un teritoriu inedit, dă cărții o arhitectură bizară, gaudiană, unde lectorul întîlnește coloane fin cizelate, săli, uși care nu duc nicăieri, frontoane echilibrate, scări care se termină în vid, încăperi splendide, culoare subterane, într-o construcție voit haotică care aspiră la sensul general al labirintului realizat.

Dan Alexandru Condeescu

***) Platon Pardău : „Minunata poveste a dragostei preafericiților regi Ulise și Penelopa", Editura „Eminescu", 1978.**

Timpul interior al personajului

● Cu **Rădăcinile casei,** Octavian Simu *) revine la formula romanului psihologic și simbolic care-i pune cel mai bine în valoare structura artistică, mizînd mai mult pe inteligență și finețe analitică decît pe imaginație sau inventivitate epică.

În comparație cu **Drumețul fără toiag,** primul volum din ciclul „Ispășirile Severinilor", apărut anul trecut, remarcăm un progres spre interioritatea personajului, cu preocuparea de a-i evidenția mobilurile, resorturile intime ale subiectivității. Digresiunile nu mai servesc ca o simplă modalitate narativă, ci ca spațiu de obiectivare a unei conștiințe.

Romanele lui Octavian Simu au, practic, un singur personaj veritabil, axat pe ideea de vinovăție și ispășire, celelalte servind doar pentru a-l reliefa. Dacă depășim terenul maximei generalizări, orice apropiere între cele două scrieri e greu de stabilit.

Un tînăr avea de ispășit o crimă pe care n-o comisese — condamnare destul de neverosimilă, disprețul pentru precizie în planul realității degenerînd într-o deliberată tehnică a ambiguizării în recentul roman. Eroul acestuia, Tancred Harnalis, are o culpă reală, dar nesancționabilă juridic : e vinovat de izolare, de neparticipare socială, de refuzul de a accepta adevărul sau de a se angaja față de semeni. El e un „caz" vrednic de a fi studiat, anume ales la vîrsta senectuții deoarece aceasta — se spune undeva — accentuează trăsăturile, potențează „simptomele" caracterologice. Un interes de clinician e manifest de la prima replică a romanului („Te rog să-mi dai, pentru o clipă, lupa") pînă la ultimele pagini. Acțiunea propriu-zisă e aproape inexistentă ; pe trei sute de pagini Tancred se străduiește inutil să găsească un cumpărător pentru o casă despre care, în final, nici nu mai știm cui aparține de drept. Accentul se deplasează în conștiința personajelor unde are loc o adevărată revoluție. Moartea proprietarului vilei — un pictor care se dovedește a fi fost un fals în profesie ca și în viața de familie — declanșează la locuitori, și la „apendicele funcțional" al familiei, doctorul Harnalis, un proces de reflecție și necesitatea de a acționa. Prizonier al automatismelor, Tancred se mulțumește în viață cu o singură ipostază și contemplă chiar posibilitatea de a deveni prietenul noilor proprietari, perpetuîndu-și astfel condiția sa de spectator al vieții altora ce-i îngăduie să nu vadă cum și-o irosește pe-a sa. Somptuoasa vilă Minea caracterizează, fără îndoială, pe cei ce o locuiesc. E o oază stătută, conservînd convenții demult depășite, și chiar timpul, într-o cehoviană lipsă de evenimente. E tot un fel de celulă, ca aceea locuită șase ani de Iulian Severin : „Căldura, apa, ferestrele, perdelele, parchetul și lustrele, covoarele, lenjeria, vesela erau tot atîtea celule aglutinate în mintea ei și în realitatea de care se ocupa." Ea e însă și un simbol ; de la „tegumentele bolnave ale zidurilor", privirea lunecă în final spre firișoarele de iarbă ce cotropesc asfaltul. Înstrăinarea ei nu reprezintă renunțarea la poezia unei epoci ci eliberarea din spațiul strîmt al existenței celor ce-o locuiesc. O eliberare treptată și abia sugerată, surprinsă în momentul delicat și fragil al schimbării indecise.

Dezarmat de evenimente pe care nu știe să le ordoneze, prizonier într-un lanț al acțiunilor frustrate, al ineficienței, frecvent în romanul modern, doctorul Ted rămîne un personaj fin creionat, ridicol și înduioșător în același timp. Actul său final e tot o amînare, tot un fel de fugă, în ciuda promisiunii de a-și revizui existența. Autorul a reușit să reziste tentației de a-l sacrifica unei scheme facile, lăsîndu-i partea de neprevăzut, pe care o conștiință artistică, înlocuind clinicianul, o recunoaște unui personaj complex, sinuos, și lent în evoluție.

Tehnica narativă e oarecum hibridă. Punctul de vedere al personajului central și narațiunea la timpul prezent, coșmarurile, digresiunile sau anticipările acestuia sînt brusc întrerupte de episoade relatate dintr-un punct de vedere neutru, o plonjare nefirească în structura afectivă, organică a narațiunii. Tehnica de amînare a informației, creînd un fel de suspense de roman polițist, mulțimea descrierilor, unele scene melodramatice indică o tendință de literaturizare ce umbrește meritele romanului. O disciplinare a tehnicii narative ar pune mai bine în evidență talentul unui autor, evident mai ales în observații de mare finețe, în crearea unei proze transparente, cu luminozități de simbol.

Maria-Ana Tupan

***) Octavian Simu : „Rădăcinile casei", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Ideea morală și proza de anticipație

● Un ingenios roman de anticipație este **Paradoxala întoarcere** de Constantin Cubleșan. Fapt stimabil și, în fond, rar, căci specia are stereotipia ei de unde prozatorul fără experiență nu poate ieși ușor : doi-trei extratereștri, o catastrofă de spațiu, senzații tari cosmice ca într-un Far-West al viitorului. E curată sforțare, așadar, de a îngloba șablonul invariabil într-o perspectivă inedită și de a da invenției fatal limitate înfățișarea verosimilității.

De bună calitate e, de aceea, proza „science-fiction" a lui Constantin Cubleșan*) ; ironică, dar cu măsură, plină de idei, însă fără gust tehnicist, în totul echilibrată. Subiectul, pe scurt, este acesta : Victor, celebru pilot intergalactic, este chemat din concediu de președintele Consiliului Superior al Zborurilor Intergalactice, numit U Fao. Împreună cu mai mulți coechipieri (denumiți astfel încît să reprezinte grupurile umane mai mari din ziua de azi), pilotul cam rebel este trimis să exploreze o zonă necunoscută a spațiului, cu scopul de a găsi o planetă favorabilă vieții umane (Epoca este, desigur, îndepărtată în viitor : zborul interstelar depășește viteza luminii, statele au dispărut, pămîntenii se înțeleg bine cu androizii de pe alte planete și formează o confederație). Din nefericire, exploratorii sînt capturați de creierul unei planete necunoscute și omorîți treptat, în felurite circumstanțe. Pînă aici ingeniozitatea prozatorului atinge domeniul amănuntului și merge, în ideile mari, pe urme bătătorite. Romanul lui Constantin Cubleșan conține însă o idee inedită și nu în domeniul tehnic, căci este de **natură morală.** Dominat de creierul malign, care l-a înrobit, Victor se răzvrătește și nu admite propunerea de a se transforma într-un dictator universal. El fuge pe o navă prin galaxii și ajunge, în fine, pe Pămîntul natal, printre sălbatici, căci în aventura lui cosmică pilotul lumii viitoare se întorsese în timp, într-o eră pleistocenă. El devine, așadar, un civilizator al epocii primitive, ca atîția alții pe care proza de „science-fiction" îi folosește, pe baza mitologiilor cunoscute de către etnologi („Xipehuzii" lui J. H. Rosny-Aîné e un exemplu clasic).

Totuși, în ideea morală și în amănuntul ingenios, Constantin Cubleșan aduce un fior inedit. Eroul său „galactic" este „umanizat" și nu are nimic din răceala umanității tehniciste (e cîte ceva din de Turris în aceasta). Cîte un detaliu curios dă măsura puterii de a imagina a prozatorului : obsedat de frescele de la Tassili, Constantin Cubleșan vede în „Marele Marțian" întîiul autoportret din istoria picturii cunoscute ; planeta nebuloasă, unde căile se bifurcă mereu și oamenii se pierd în timpuri paralele pare extrasă din desenele lui Escher.

În fine, istorisirea abruptă, aci aridă, aci emotivă, mereu gîtuită, dă o notă de „suspence" potrivită prozei de acțiune.

S-ar putea înșira, desigur, și patru-cinci sterotipii comune, anticipației științifice de pretutindeni. În **Paradoxala întoarcere,** ca și la Francis Corsac, organizarea intergalactică e într-o „Confederație a Lumilor Umane" (ca în **Cei de nicăieri**). Creierul inuman care guvernează universul are ceva din Scongii lui Jacques Sterngerb **(„Ieșirea e în fundul spațiului).** Fuga de pe un Pămînt în răcire e un șablon notoriu (îl găsim și la Francis Corsac, în **Fuga Pămîntului**). Ce dovedesc toate acestea ? Nu simpla imitație, ci dificultatea de a inventa în limita mărginită a ficțiunii științifice. Fiindcă este previziune, anticipația literară se sforțează să imagineze lumi viitoare, adeseori sub semnul concordiei universale ; meditează la condiția umanității ca speță, cu un semn de întrebare privitor la supraviețuirea pe termen lung.

Dar prognoza fără știință este nulă și de aci provine impresia „miraculosului scientist", căci fabulația tehnică depășește înțelegerea de azi, deși are la bază datele actualității. Nu o dată, totuși, asemenea reverii par lumii viitoare simple naivități și de aceea prozatorul „science-fiction" cu talent evită specioasele descripții de aparate, limitat la ideea pură, care e, în fond, imperisabilă. Din anticipațiile jules-verniene nu a rămas principiul științific al submarinului ci ideea de voiaj pe sub apă ; omul modern nu a zburat pe lună cu obuzul slobozit din tun ci cu racheta cosmică, însă ideea în sine a rămas.

Ceea ce salvează proza „science-fiction" de la rapida uitare e desigur ideea morală și, mai rar, paradoxul tehnic. Supusă vremii în accelerație, știința evoluează imprevizibil și face nu o dată ridicole cele mai cutezătoare prognosticuri ; morala însă nu, căci a revela „umanul" din umanitate iese țelul artei și nota ei imperisabilă. Nu întîmplător acest sentiment îl dă **Paradoxala întoarcere** a lui Constantin Cubleșan.

Artur Silvestri

***) Constantin Cubleșan : „Paradoxala întoarcere", Editura „Albatros", 1978.**

Joi, 23 noiembrie a.c., în cadrul învățămîntului ideologic de la Uniunea Scriitorilor a avut loc un simpozion consacrat împlinirii a 60 de ani de la 1 decembrie 1918 cu următoarele expuneri : „Idealul unității naționale — idee-forță în lupta poporului român de-a lungul secolelor, încununată prin desăvîrșirea unității naționale și de stat a României" (Vasile Netea) ; **„Actul de la 1 decembrie 1918, în contextul internațional al luptei popoarelor pentru răsturnarea imperiilor agresoare, pentru consolidarea statelor naționale independente și suverane din Europa Centrală și de Sud-Est"** (Paul Oprescu) ; **„Tradiții ale frăției și solidarității revoluționare între români, maghiari, germani și alte naționalități în lupta pentru dreptate social și libertate națională ; Teoria și practica P.C.R. în problema națională ca expresie a umanismului societății socialiste"** (A. Armbruster).

AQUA FORTE

Un cavaler al Mesei Rotunde

În loc de a reedita Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent **tiparnițele ne-au oferit un voluminos atac la adresa activității de critic și istoric literar al lui G. Călinescu, atac a cărui argumentație ne face să ne amintim vremurile în care „Loyola", N. Roșu, I. Ludo, Prundeni și alții își reglau tirul anticălinescian asupra monumentalei istorii literare al cărei autor era considerat, între altele, o rușine pentru universitatea românească.**

Intr-un articol din România literară **(nr. 47),** Locul lui G. Călinescu, **Mircea Iorgulescu dă numeroase ocoluri introductive unei cărți care apelează la mistificări chiar din primele ei pagini. Opinia autorului este că această carte ar fi mai ales o eroare de temperament și nu un trucaj al datelor de istorie literară. Vina Ilenei Vrancea în** Între Aristarc și bietul Ioanide **e de infracțiune științifică și a-i da certificat de onestitatea procedeelor ni se pare nefiresc. „Ileana Vrancea, se afirmă în comentariul amintit,** nu trunchează și nu deformează textele, nu atribuie formulări proprii autorilor discutați, ceea ce nu e puțin lucru ; în schimb, ADEVĂRUL brut al faptelor este selectat după nevoile demonstrației și apoi tras în recipientele unor interpretări evident NEADEVĂRATE".

Regele Midas transforma în aur tot ceea ce atingea. Tot ceea ce manipulează autoarea noastră devine materie impură și de aceea este necesar să ne întrebăm de ce, lucru pe care criticul nu-l face. Mai mult decît atît, deși înainte Al. Piru probase în Luceafărul **(nr. 45 și 46) fără dubiu că metoda trunchierii citatelor și a răstălmăcirii faptelor este la ea acasă în paginile cărții pomenite, iată că se pare că asistăm totuși la un gest de protecție avocațială.**

O carte care ne trimite prin procedeele ei la cunoscutul articol despre Arghezi scris de Sorin Toma pe vremea proletcultismului și-a găsit în sfîrșit un apărător. Deci, după Mircea Iorgulescu metodele de punere în pagină ale Ilenei Vrancea sînt fără pată și prihană. El își asumă rolul de garant științific între autoare și cititori. Intr-un articol dilatat de gesticulația obiectivității analiza faptelor este complet absentă. Întreg articolul nu cuprinde nici un citat din cartea împricinată, nu confruntă pe cititor cu afirmațiile autoarei, nu face examenul istorico-literar al chestiunii. Nici un cuvînt despre faptul că G. Călinescu este tratat drept o ființă acefală și necontrolată, un fel de vietate impulsivă, dar înzestrată cu talent. „A căuta deci în Istoria **călinesciană logica opțiunii, a construcției, arhitectura de idei — constituie o ocupație neavenită" (p. 55). Aceste cuvinte nu sînt scrise de N. Roșu în 1941, ci de Ileana Vrancea în 1978. O însăilare de asertiuni nu este însă o chezășie științifică. Criticul face abuz de prestigiul literei tipărite. Mistificației de proporții semnată de Ileana Vrancea i se adaugă mistificațiile comentatorului.**

Poezia lui Geo Dumitrescu

Geo Dumitrescu este un poet care și-a programat discursul liric în afara normelor restrictive ale retoricii clasice. Ieșirea din matca tradițională se produce adeseori fie prin unele mutații care au loc în cîmpul poetic pe planul ideilor, fie prin limbaj, boneta roșie a cuvintelor, statuată de Victor Hugo în perioada romantică, modificîndu-se în fiecare epocă într-o altă manieră.

La vremea sa, Geo Dumitrescu încerca marea aventură a unei revoluții poetice totale. Ea nu ancorează însă nici în gesturile teribiliste ale unor scriitori din vechea avangardă românească, dintre care doar foarte puțini au rămas în spațiul recognoscibil al poeziei, nici în acele compoziții de șoc de genul celor cultivate de Geo Bogza în **Invectivă**, cînd poezia părea să se convertească într-un minor strigăt cu etimonuri hormonale.

Cînd Geo Dumitrescu se afirma în poezia românească inventarul eșecurilor și al meritelor scriitorilor din **vechea avangardă** se limpezise atît în cultura noastră, cît și în alte literaturi europene. Anarhismul poetic din anii de după primul război mondial, care izbutise să impună noi dogme în viața literară, s-a soldat în unele țări cu foarte numeroase programe estetice și cu foarte puțini scriitori veritabili.

Cea mai consistentă experiență artistică a acelor ani de căutări ce au anticipat și urmat prima conflagrație mondială, era reprezentată de expresionismul german. Dar sorgintea literaturii lui Geo Dumitrescu nu trebuie căutată în acest spațiu poetic. Afinitățile sale artistice trimit spre experimentul francez și românesc, trăit însă cu o firească distanță, specifică unui poet care, asumîndu-și **libertatea de-a trage cu pușca,** nu face

uz de cartușe folosite. El este deplin conștient de faptul că o nouă avangardă nu apelează la convențiile literare ale celei anterioare, fiind în mod firesc obligat să-și creeze un alt program.

Ca și Miron Radu Paraschivescu și alți confrați de generație, dintre care poate fi amintit un poet de foarte mare talent ca Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu face parte dintr-o altă avangardă, care a înțeles riscurile și eșecurile celei anterioare. De aceea, el apare ca un „copil teribil" al vremii sale, dar un copil mai cuminte, cu gesturi grandilocvente și mai potolite. Un asemenea spirit antiromantic și antiacademic pe planul creației lirice (după ce îngurgitase o apreciabilă cantitate de informație literară și filozofică) nu se mai comportă ca un ins dornic să demoleze totul, ci ca un veritabil creator, capabil să modifice în profunzime structura discursului liric românesc.

Interogațiile sale asupra enunțului literar sînt rostite frecvent în numele unei libertăți totale, dar această libertate a experimentului de mare amplitudine rămîne mereu evidentă și coerentă pe plan estetic. Poate așa se explică în opera sa prezența acelor versuri declarative cu un pregnant, dar niciodată șocant, caracter programatic. Schimbarea bonetei cuvintelor este lucidă, poetul le cunoaște forța, dar și neputința reliefată de zona-limită, cînd se pot transforma în **antipoezie : „Eu pot să spun orice,** mă simt în stare. / Nu mi-e frică de gînduri, de vorbe. / Doar, uneori, asmuțindu-le în largul / văzduhului, ele se izbesc ca muștele de geam, / se izbesc și revin amețite, căzînd, / apoi iar se izbesc, încă o dată, mereu, / ca proastele muște lipsite / de ochiul adînc al depărtării" **(Aș putea să arăt cum crește iarba).**

În același spirit, poetul instituie **orizontul așteptării.** El știe că revoluțiile poetice declanșate pot să-și găsească cititorii ideali mult mai tîrziu. Observăm însă că și aceste poezii cu un evident caracter programatic sînt colocviale. Scriitorul pare să construiască un mic discurs pentru un public imaginar : „Și-apoi nu vă supărați, versul fraților, / e o floare de noapte / îl semeni în zori, îl stropești / cu toate apele zilei, / dar el / înflorește tîrziu, după miezul nopții / în bătaia lunii" **(Problema spinoasă a nopților).**

Geo Dumitrescu se desparte, așadar, de enunțul prozodic tradițional, poate nu fără o anumită nostalgie, în care cuvîntul capătă, printre altele ,o anumită semnificație estetică și prin forța sa de iradiație eufonică. De aceea, cuvîntul cîntat pentru sine este convertit într-o convorbire cotidiană între conștiința poetului și întreaga existență. Fixate între **eros** și **thanatos,** interogațiile grave ale poetului, actele de etalare a stărilor afective, modurile de relevare a misterului etc., sînt comunicate într-un limbaj familiar, obișnuit, în care cuvîntul aparent degradat, socotit a fi în afara poeziei, este încărcat cu valențe noi, menite să impună un alt gen de discurs liric. Antiromantică prin titlu, comportament și limbaj, poezia **De după Lamartine** anunță o asemenea schimbare de climat, de univers, literar în creația lirică românească : «—„Cercetați, urmăriți, prindeți !" / dădusem dispoziții severe / să mi se-aducă fără întîrziere, / numaidecît, / fata ce mă iubea cîntînd, nu de mult, / ce mă iubea permanent, / cu de la sine putere, și pentru care / crescusem cu aproape / doi centimetri, mîndru / și atît de tînăr, încît / toată lumea îmi spunea „bună ziua"» **(De după Lamartine).**

Nici neologismele, întîlnite într-o frecvență mult mai mare la Ion Minulescu, nici locurile aparent comune de limbaj, folosite mai înainte și de alții, nu conferă nota inedită a unor astfel de poezii. Dispare solemnitatea clasică, se estompează ceremonialul de factură simbolistă și reapare o nouă **poză** a poetului care nu se mai sfiește să introducă „banalitatea" în cîmpul universului liric. Evident, ni se pare însuși faptul că atunci cînd poetul realizează un cîntec de dragoste, aparent mimat după un model popular, acesta trimite fără dubii spre folclorul desacralizant de mahala. **(Cîntec de nucă verde).**

Caracteristica fundamentală a discursului literar al lui Geo Dumitrescu ni se pare a fi divagația, digresiunea lirică. Descentrate în mod programatic, secvențele poeziilor sale de dimensiuni mai mari lasă impresia unor fragmente dinamitate de idei și sentimente eteroclite. În cele din urmă totul se aglutinează prin actul de lectură în jurul unor **cuvinte-teme** sau a unor motive subiacente care creează aparența unui univers artistic unitar. Poezii ca **Obrazul rumen al amintirii, Doar așa să alergi, Aș putea să arăt cum crește iarba, Cîinele de lîngă pod, Problema spinoasă a nopților** etc., sînt cele mai ilustrative în acest sens. Poet al comunicării hazoase, ironice, persiflatoare, Geo Dumitrescu pare a vorbi despre sine pentru a se arăta celorlalți : „Sînt bolnav și aprins ca un caldarîm bucureștean — / o să mor, asta e sigur — puțin îmi pasă ! / Îmi pare rău că n-am decît douăzeci de ani, / că nu știu cine sînt și din creionul ăsta ce-ar fi putut să iasă" **(Rînduri pentru un eventual deces).**

Monologarea cu voce tare trădează un poet **ex-centric,** un mesager nostalgic, anxios, atins de o veselie locvace,gata să transmită totul și altora.

Într-o manieră asemănătoare cu a lui Brecht, Geo Dumitrescu trăiește drama cotidiană a micului accident posibil : „Numai vești rele mai aștept. / Numai vești proaste mai pot aduce : / a murit un copac, / a mai plecat o pasăre, / cineva și-a tăiat sufletul într-un / ciob de oglindă, / undeva, în continentul iubirii / au năvălit oamenii-cangur...". **(Africa de sub frunte)**

Nu se poate trece cu vederea că autorul **Jurnalului de campanie** introduce un nou gen de vorbire grandilocventă în poezie. Aceasta poate fi integral acoperită de sens, susținută de un flux psihic straniu, bazată pe o comunicare cotidiană. Transmutarea aceasta de limbaje, rezultată din faptul că scriitorul enunță faptele grave într-un limbaj familiar, mi se pare a fi una din cele mai frumoase îndrăzneli ale poeziei sale : „Ai să te faci urită, fată tristă, fată amară, / ca o grădină bătută de grindină. / Lacom, înfrigurat, te-am spălat în apele mele, / te-am ales strecurîndu-te ca pe un nisip aurifer — / nimic n-am scăpat printre degete : / toată pulberea ta strălucitoare / e-n mine". **(Madrigal răsturnat)**

Ne găsim în fața unui **Psalm de taină** arghezian, răsturnat. Atunci cînd este feminin, partenerul de comunicare a poetului este situat în cele mai diverse ipostaze. Oralitatea discursului nu trebuie să înșele însă pe nimeni. Scriitorul concepe un nou gen de selecție și asociere a cuvintelor destinate să sugereze un anumit climat liric specific.

Cînd influxul afectiv capătă o tonalitate gravă, ceremonialul cuvintelor declanșate de eros se sublimează, discursul liric fiind investit cu o solemnitate destinată evenimentelor ieșite din comun : „Te aștept. Gîndurile stau agățate, umede / de amintirea ta, umede pe funie, / într-o adiere inertă, fără nici o adiere... / Te aștept. Ceasul s-a oprit. Și doar inima / o aud măsurînd vremea, asurzitor / drumul unic de la tine pînă la tine". **(Te aștept)**

Timpul poetic plin al scriitorului este trecutul și prezentul. Timpul poetic gol, anxios, necunoscut se configurează ca o proiecție într-un viitor nedeterminat, ca o ieșire hazardată într-un spațiu-temporalizat, instabil.

Timpul trecut este amintire. Privită din prezent, starea de demult se insinuează în conștiință ca un amestec eteroclit de fapte. De aceea, discursul liric devine aglutinant, baroc, lanțul de metafore fiind conceput ca o agresiune împotriva unei stări consumate, amestecate, sucite, asemănătoare cu o **memorie-bazar :** „Amintiri, amintiri... Cîntec frumos, / cîntec palid cu ochii limpezi, / spirală caldă, vrăjită, ca un fum de țigară... / Amintiri, jurnal de bord al nevirstnicei, / fermecătoare litere stîngace, de dimineață, / maculator pestriț / cu file gălbui, doldora / de paradoxe greoaie și tenebroase ecuații, / de hidrocarburi în ghirlande ciudate, / și neverosimile amoebe „Hordmuth" nr. 2, / printre care mijește / mustața precoce a poeziei". **(Obrazul rumen al amintirii)**

Poetul care știe „ce bine e să ai certitudini", dar nu le găsește „în afară de cele patru picioare ale patului", îndrăgostitul declarat care își propusese să scrie „despre candorile noastre expirate", scriitorul care visează „pesimist în fiecare zi șapte vaci slabe", este de fapt un profund spirit meliorist.

De la **Treptele iertării** și **Columna libertății** pînă la **Inscripție pe piatra de hotar** se definesc ipostazele unui scriitor cu o conștiință poziționată bine precizată față de sine, față de poezie, ca și față de propria sa țară. Aforistice, versurile de acest gen au valoarea unui dicteu al conștiinței prin care se pronunță vocea destinului unui popor : „Slav aș fi fost de nu eram latin, / latin aș fi, de n-aș fi fost și dac — / dar a ieșit așa să fiu român, / și eu cu soarta asta mă împac". **(Inscripție pe piatra de hotar)**

Geo Dumitrescu este poetul avangardei altui timp. Tot ce constituie în opera sa un act de frondă, o tentativă de epatare, un mic strigăt teribil de alarmă față de spiritele amenințate de osificare, reprezintă un fenomen datat. Discursul grandilocvent, antiromantic din unele poezii ca **Macarale la marginea orașului, Cîinele de lîngă pod, Glasurile lunii, Balada corăbiilor de piatră** are de asemenea un mare coeficient de redundanță, cuvintele eteroclite care se ciocnesc strident între ele, fiind astăzi un depozit de vorbe stinse, de muzeu literar.

Dar dincolo de toate acestea se configurează arta viabilă a unui poet veritabil, a unui spirit inovator din care descinde o nouă avangardă literară, situată între Marin Sorescu și noul tip de retorică grandilocventă, epatantă, inaugurat de Mircea Dinescu.

Romul Munteanu

Linogravură de Costel Anghel-Iancu

Explorări critice

Plăcerea lecturii pentru calificare valorică, auto-interdicția impusă plăcerii indiferente — iată ceea ce constituie semnul de recunoaștere sigură a criticului „în stare pură": Cornel Regman poartă, indubitabil, acest semn.

Nu știm în ce măsură titlul ultimei sale cărți, **Explorări în actualitatea imediată** (Eminescu, 1978) a cedat contrapunctului ironic la cartea lui M. Blecher. Dar este sigur că sintagma-titlu trădează psihologic, un strat profund : cronicile din **Viața românească** publicate sub acest titlu trimit, toate, la adjectivul **imediat.** Nimic nu dorește mai adînc criticul Cornel Regman decît înlăturarea brutală a factorilor „mediatori", a tuturor acelor factori care întunecă — în concepția sa — transparența. Și cum timpul reprezintă faptul mediant cel mai grav și singurul inevitabil, actualitatea, ca obsesie, se instalează.

Istoria criticii noastre a mai avut exemple ale unei astfel de spiritualități logico-critice — Pompiliu Constantinescu, poate criticul „în stare pură" din generația sa. Dar diferența rămîne apreciabilă : P. Constantinescu, pe deplin conștient de o astfel de calitate a spiritului său, și-a cultivat-o intens, tinzînd mereu la fraza seacă, definitorie și oraculară; Cornel Regman rămîne mult mai temperamental, cu toate eforturile în

sens contrariu, își argumentează fluent și colorat opțiunea, se complace în argumentație.

Genul proxim, însă, ne pare în afară de îndoială. Calitatea esențială a scrisului lui Cornel Regman este aceea de a pune diagnostic fără șovăire, un diagnostic net, în fraze care nu ascund nimic și din care va fi gonită orice edulcorare. Precizia lor sperie. **Iluminări** al lui Al. Ivasiuc i se pare romanul „cel mai puțin obositor prin ticuri discursive" (p. 24) dintre cele scrise de acest romancier, judecat astfel implicit; nuvelele rurale ale lui Eugen Barbu i se par contrafăcute, „pe țărani, fie ei și munteni, prozatorul îi prinde mai ales din auzite și din închipuite" (p. 50); **Traversarea** lui Șt. Augustin Doinaș este un „poem mai puțin bun... cu efecte paralizante pentru spontaneitate" (p. 66—67). Și aceasta, la scriitori de primă mărime ! Judecata fără complexe actionează și mai net în alte cazuri. Mica explozie de sinceritate, plasată de obicei la începutul articolului, comportă avantajul unui contract intelectual ferm cu cititorul : știm de la început pe ce teren ne aflăm, putem respinge sau nu argumentarea, dar ne plecăm în fața logicii.

Trăirea criticului în sincronie la aspectul unei opțiuni profunde. Cornel Regman convoacă multe discipline înrudite și posedă, evident, o cultură excepțională în domenii umaniste variate. Dar toate slujesc aproape abuziv prezentul, sînt valorificate numai în vederea gestului esențial al rostirii contemporane de **da** sau **nu** (rareori al lui **poate**). Poeziei lui Doinaș i se va face o analiză stilistică și lexicală cu unelte care sînt cele ale lingvistului propriu-zis (cf. **Cel mai recent Doinaș**); analiza evoluției interioare a lui Sorescu și Ioan Alexandru relevă un soi de sociologie a adaptării; poeților mai puțin apreciați de la **Echinox** li se administrează lecții comparatiste perfecte **(Echinoxul în cinci poeți sau Poeții la al treilea volum) :** dar nici stilistica, nici sociologia și nici comparatismul nu servesc, în cele din urmă, decît tot situării valorilor, reducerii dimensiunilor la rațional și măsurabil. Metodologia poate varia spectaculos, privirea criticului rămîne mai departe bănuitoare și lucidă.

Dacă temperamentul critic al lui Cornel Regman este din familia lui P. Constantinescu, discursurile lor critice se întîlnesc într-un anumit punct : în cel al formulelor sintetice, rod al asocierilor continui. Cu vagi atracții către zona paradoxului, asemenea formule ating uneori memorabilul — și aceasta începînd de la titlu **(Candid de pe Dristorului** este Chiril Merișor, **Memoriile unui mare om obișnuit** denumesc amintirile lui Iorgu Iordan, **Viața ca un dar** ar fi fost titlul potrivit pentru cartea lui Marin Preda etc). Dar sintetismul fericit coboară mai adînc: la Eugen Barbu există două „registre" ale prozei, două limite valorice în același timp, „pe de o parte, narațiunea expeditivă și fără gînd ascuns, fără plan de adîncime", și, „pe de altă parte, proza șlefuită cu migală, în care reflecția colaborează strîns cu fantezia... iar Barbu se întrece cu sine, alt concurent nemaiavînd" (p. 56) ; o fericită sintagmă surprinde esența criticii lui N. Manolescu — „o experiență îndelungată i-a creat criticului un reflex al libertății" (p. 80); Sorescu, preferat al criticului, „e un poet perfect obiectiv, la care obiectul, natura, epicul, pretextul exterior sînt înlocuite cu reflecția și emoția solidificată" (p. 109). Și așa mai departe, majoritatea studiilor de față gravitează în jurul unei formule fericite.

Calitatea esențială — finețea diagnosticului diferențial — ne aduce în preajma dificultății existențiale a unui „critic în stare pură" : nu ne referim la inevitabilele conflicte pe care le stîrnește o limitare axiologică programată **(Explorări în actualitatea imediată** lasă, spre deosebire de precedentul **Colocviu,** prea puțin loc polemicii), nu ne referim numai la predilecțiile sau idiosincraziile netrucate (rezervele față de Ivasiuc sau Aug. Buzura, retezarea multor aspirații poetice), ci la limitarea ontologică. Oricît de paradoxal ar părea, situarea în prezentul perpetuu îngustează cîmpul percepțiunii și clasicizează. În articolul închinat lui Mircea Mališa, C. Regman descoperea cu interes „regula de cinci simplă", care spune că „nu putem avea controlul unei mulțimi mai mari de cinci obiecte fără numărătoare..." Metaforic vorbind, este și situația criticii deliberat sincronice, mai bine zis — prezente în sincronia ultimului moment. Pentru un critic excepțional de acest tip, precum Cornel Regman, peisajul literar contemporan are un mult prea familiar relief, oricare nouă apariție va fi instinctiv raportată la context, dar contextul literar al acestui moment (ca și al oricărui moment) reprezintă materializarea hazardului. De aceea non-conformismul, misterul compact și neașteptat, izolarea programată față de ceilalți nu pot fi măsurate. Ele vor trece cevа mai greu de partea bună a barierei. Iar paginile echilibrate și intransigente ale lui Cornel Regman sînt o dovadă peremptorie că gustul clasic nu se fortifică prin cultivarea literaturii academice, ci prin cantonare acută în „actualitatea imediată". Cutare poet de la **Echinox** poate fi ușor redus la dimensiuni modeste (și poate exacte) prin raportare la Doinaș sau Geo Dumitrescu ; dar toți poeții din lume sînt contemporani (cu Homer), **poet** însemnă un absolut în sine, probabil fără istorie ; în aceste condiții, „al treilea volum" nu desemnează o dimensiune calificativă.

Această rezervă de principiu — dacă poate fi una ! — nu privește excelenta carte de care ne-am ocupat, ci mai ales statutul abstract al „criticului în stare pură". Statistic vorbind, prezența sa rămîne o raritate ce se cere protejată. În cîmpul prin definiție eterogen al criticii, Cornel Regman își ilustrează specia superlativ.

Mihai Zamfir

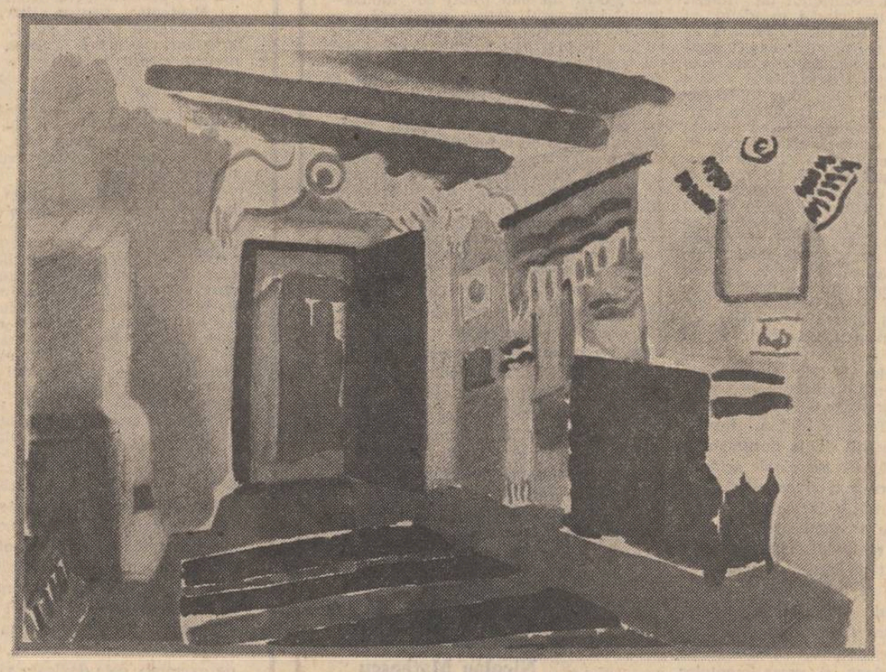

Lucia Dem. Bălăcescu : „Interior țărănesc"

Personajele poeziei

Titlurile cărților de poezie semnate pînă acum de Mircea Ivănescu **(Versuri, Poeme, Poesii, Alte versuri, Alte poeme, Poem, Alte poesii)** vorbesc parcă de la sine despre modestia structurală a autorului, trădată în această dorință de anonimizare, de confundare cu marele număr al celor ce scriu simple versuri, poeme, poezii. Este vorba, însă, de o modestie cel puțin orgolioasă, dacă ne vom aminti că Eliot își intitulează culegerea din 1919 „Poeme", așa cum procedează cu unele din volume W. C. Williams, Marianne Moore, MacLeish, Ransom, Cummings, nume deloc anonime în lirica americană. Pusă în relație cu credința formulată explicit, cum că „Oricine poate să facă vorbe unele după altele — / oricine poate să vorbească — nu asta / e principalul — ar trebui poate alese / tocmai cuvintele care să nu spună prea mult", consecvența cu care M. Ivănescu dă titluri „incolore" volumelor sale devine orgoliu curat. Și anume acela al tentativei paradoxale de a construi cu un limbaj „alb", mai degrabă al prozei decît al poeziei, un univers poetic original, singular în lirica românească. Să-l urmăm pe poet în aventura sa și să începem cu „Mopeteiana", cunoscutul ciclu avîndu-i printre „eroi" pe Mopete, V Innopteanu, El Midoff, tînăra Nefa, bruna Rowena, Ion Negoescu, pictorul Vasile, însoțiți de ciudatele „animale heraldice" : pisiciinele, vorbitoarele pisifone, broscoporcul. Neîncrezător în posibilitățile „vorbirii interioare" de a ipostazia stări sentimentale inefabile, poetul pare a se detașa de sine și de ceilalți, imaginînd această lume bizară, care se mișcă după legi proprii. Al. Piru a văzut aici o pseudo-epopee „tip de jurnal al existenței diurne și nocturne, materiale și spirituale în formă de parabolă adesea amuzantă prin afectarea seriozității în cele mai neînsemnate acte", și a identificat prototipurile reale ale cîtorva „personaje". Definiția este exactă dar ea circumscrie — credem — doar un nivel al lecturii. Privită în ansamblul creației lui M. Ivănescu „Mopeteiana" nu mai amuză ci, mai curînd, neliniștește, dezvăluind sub aparențele jocului sensuri grave, nebănuite. Personajele (de fapt proiecții imaginare ale eului confesiv, multiplicat pentru a umple un gol lăuntric devorant) fac gesturi numeroase, se agită intens, stabilesc relații de continuitate între fapte disparate, încercînd astfel să alcătuiască un scenariu existențial pe care să-l opună acelui „greu gest de vremelnicie care e spaima de neființă". Spaima de neființă, de absență, constituie obsesia fundamentală a poeziei lui M. Ivănescu, gata să izbucnească dincolo de ironie, de „suspiciunea față de literatură" peste „cenzura livrească", minînd subteran echilibrul savant al oricărui „ceremonial al afectelor". Formulele citate (decupate din mai multe comentarii critice dedicate în timp lui Mircea Ivănescu) conțin, desigur, mari adevăruri dar se referă aproape în exclusivitate doar la elementele importante ce acționează din exterior asupra discursului poetic și care pot da seamă numai de notele particularizante superficiale, fără să pătrundă în profunzimile textului, pentru a-i releva rețeaua tematică. De altfel, efortul de a descoperi particularul iară nu esențialul, operațiune, de regulă, necesară dar nu suficientă — apare ca inutil în cazul unei poezii care-și expune orgolios, printr-un adevărat demers critic paralel, mecanis-

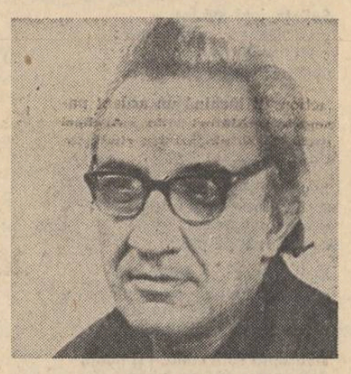

mele aparente: „Nu trebuie să povestești în poezie — am citit / un sfat către un tînăr poet — deci să nu povestesc / cum, foarte devreme, ea se scula dimineața, și așezîndu-se pe pat / așteptă să i se liniștească respirația, cu fața în mîini / să nu spun nimic despre chipul ei atît de obosit / încît i se încovoiau umerii, în fața oglinzii, cînd / se pieptăna încet. **Su nu-mi mărturisesc spaimele / lîngă fața ei înstrăinată, întoarsă de la mine** / să nu umblu cu versuri, ca și cu oglinda în mîini / în care se răsfring acele dimineți cu lumina cenușie / dinainte de zori. Poezia nu trebuie să fie reprezentare, / serie de imagini — așa scrie. Poezia / trebuie să fie vorbire interioară. Adică / tot eu să vorbesc despre fața ei înecîndu-se, cercetîndu-și / respirația (...)" s.n. Dar dincolo de configurarea discursului prin simularea acceptării convențiilor și preceptelor, poezia aceasta trăiește esteticește prin sugestia stării de anxietate, ca efect al alienării sentimentale. Tema înstrăinării, reflex în plan poetic al obsesiei existențiale a absenței, străbate întreaga creație a lui M. Ivănescu și-și află tratarea „monografică" în volumul **Poem.** Cartea (poate cea mai frumoasă carte a poetului), de un mare rafinament compozițional, sugerează cu finețe, alternînd tonalități subtil elegiace cu note ironice și interogații lucid dramatice, complexitatea trăirilor alienante din viața unui cuplu : „Deci, cam așa. Asta ar putea / să fie una din scenele de înstrăinare. Căci e o carte / în care, oricît de încet, personajele evoluează / mai mult în raport unul cu altul decît / față de ei înșiși". Interesant de văzut aici este felul în care poetul reușește să circumscrie perfect zonele incerte în care oscilează stări ambigue, o adevărată caligrafie sentimentală, cu mijloacele stilului „alb". Autorul își pune „personajele" (căci ne aflăm în fața unui pseudo-roman) să se „miște" în spațiul unui scenariu savant complicat, cu dese întoarceri în trecut și anticipări, cu scene amestecate după „legile" inefabile ale sufletului, reușind astfel să producă într-un fals plan epic ambiguitatea, dimensiune esențială a limbajului poetic : „Să ne amintim, / iarăși — cartea aceasta e doar un joc / de-a părerile despre ce am putea spune / că a fost o dată. Să ne amintim cum o dată / părea să fi fost altceva decît rostogolirea tăcută / — în înspăimîntător de moartă tăcere — a unor vorbe", etc. În poezia lui M. Ivănescu metamorfozele temei înstrăinării, de la opoziția **eu-ceilalți,** resimțită afectiv din interiorul relației în **Versuri,** pînă la glaciala constatare a solicitudinii iremediabile din **Alte poesii,** au loc pe fondul meditației lirice asupra curgerii inexorabile a timpului. Încercarea de a recupera prin limbaj poetic, adevărul unor fapte, gesturi, stări aparținînd trecutului eșuează. Totodată însă, situarea în timp, adică în existență, reclamă trecerea în limbaj a imaginației proliferante iscată din simțuri, drept unică ratiune de a fi : .....Pe mine mă sperie / timpul fără întîmplări — mi se pare că dacă nu intru / în fapte așezate unele alături de altele, continuîndu-se, chiar / dacă risipindu-se poate, în splendoare, ca a ninsorii, / mi se pare că nu sunt eu însumi în timp, că viața / trece și eu rămîn nemiscat, deoparte, mort, — lăsat la o parte. / Din cauza asta îmi fac mereu întîmplări, și legende / despre tot ce mi se pare că simt". Tensiunea se rezolvă (tragică soluție !) în viziunea „timpului mort", absență cutremurătoare care generează în plan existențial sentimentul zădărniciei. În planul creației, obsesia absenței dă naștere unei poezii a disperării surde, neostentative, bine temperată de ironie, retrasă uneori în joc și livresc însă mereu gravă în substanța ei intimă. Dar „toate astea — vorba poetului —sînt vorbe". Important rămîne actul lecturii repetate.

Valentin F. Mihăescu

radu cârneci

Dincolo de tine

Dincolo de tine, dincolo de mine,
dincolo de foame, dincolo de dor,
mereu spre acele lumine
pe drumul de jertfă, înălțător.

Dincolo de bine, dincolo de durere,
dincolo de sânge, dincolo de dor,
spe aeriana avere,
spre nepieritor.

Dincolo de puțin, dincolo de mult,
dincolo de carne, dincolo de dor,
din tine, din mine m-am zmult
de gând meteor.

Dincolo de patemi, ca o pasăre
de duh, dincolo de dor
mai mărunt decât bobul de mazăre,
stăpânind cerurile, infinit călător...

Din adorație

Apropierea dinspre lume
când sufletu-mi ți se închină :
te-aștept și ești a ta anume
ca o icoană bizantină,

Și ești de doruri transparentă,
iar carnea ta un abur, parcă :
e ochiul meu ce te inventă,
ori timpul care te încearcă ?

El vrea în ziduri să te pună,
el vrea din tine să mă scoată,
el vrea, de cer, să-ți dea cunună,
el nemurirea ți-o vrea toată !

Ci eu de chin imi țin făptura,
sunt ca un munte : neclintire,
iar cântul imi sfințește gura
precum o slovă din psaltire,

O veșnicie sunt în clipa
în care chipul tău se-nfiră,
în umăr imi zvâcnește-aripa,
iar ochiu-i umed și se miră :

Rămâi, rămâi mereu femee,
te-aștept în aurita ușă :
cum dragostea te face zee
cind restul nu-i decât cenușă...

Întoarcerea

Suflete, iată-mă iar
pe aceste dealuri de sare :
e un dor funciar,
calmă destrăbălare.

Scorburi și pietre și cruci,
o coroană de foc peste tâmple,
dans de imnuri și rugi,
dans de bocete simple.

Sus, în tării, lângă cer,
spre fără-de-timp o spărtură :
acolo un temnicer
cu un lacăt pe gură.

O, ce frumos pe pământ,
pe-aceste dealuri de sare !
dedesubt un tainic frământ,
deasupra oameni și fiare.

Deasupra sunt cânturi și nunți,
deasupra cetăți de iubire,
poți oricând, aici, să pronunți :
iubiți-vă, mireasă și mire,

Iubiți-vă-în valea cu flori
și fructe, dați lumii semințe ;
eu sunt magul cunoscător
al acestei credințe...

Dulce, pleoapa de zee

Bântuie-în sufletul meu
sufletul tău, femee
precum în rana de zeu
dulce pleoapa de zee,

Reinsemnându-mi pe scut
ora de piatră târzie —
și ce suav început :
zarea de veșnicie !

O, ce frumos cântă cer
peste taina albastră
și ce bun temnicer
carnea sihastră !

Niciodată, nicicum
n-o să moară tăcerea,
iată-ne, iarăși tăcum :
sângele tace ca mierea,

Căci e-n sufletul meu
sufletul tău, femee
precum în rana de zeu
dulce pleoapa de zee...

Pasărea-profet

De unde vii, unde alergi
neintrecuto, cu ton de profet
și nopții, cu aripa, stele-i ștergi
fără regret !

Ce astru de cintece
cu nevăzute izvoare
te-a slobozit din pintece
la clipa în care se moare ?

Vai, viersul tău e al focului veșnic,
el numai în taină se vede
pasăre, arzi ca lumina în sfeșnic,
ochiul după tine se pierde,

Uluit sufletul meu așteaptă,
sângele se îmbracă în teamă,
ascunsă, raza ta dreaptă,
mă cheamă !

Iată, îți pătrund ochiul cu întuneric,
inima ți-o incălzesc în durere,
de cele lumești mă desferic,
îți dau moartea pe înviere,

Iată, în ceruri se face lumină
de la lacrima izbăvitoare,
iată-te, necintată regină,
tronind ca mireasma în floare !

Pasăre bună,
pasăre nebună,
pentru mine cerul nu-i peșteră
ci, ca o vale de stele, răsună
la cintarea cea meșteră...

Lucia Dem. Bălăcescu : „Visul"

Oh, să fii liber

Oh, să fii liber, liber mereu,
de neoprit, asemenea vântului,
să poți gândi ca marele zeu
soarta pământului.

Ca pasărea în cerul de slavă,
să poți face dragoste-în zbor,
privirea să-ți ardă bolnavă
de marele dor.

Da, să fii liber ca într-un vin,
lung paradis,
iubirea să-ți fie marele chin
clipei deschis...

Oh, să fiu liber, liber aci,
să pot să mor,
să intru în acel mereu a nu fi
netrecător...

Din volumul „Temerile lui Orfeu", în curs de apariție la Editura „Cartea Românească"

petre anghel

lupii la stină

Titi Colan se hotărise : ori ajunge stăpînul tîrgului, ori își ia lumea în cap. Sta de trei zile într-o luntre veche cu ochii ațintiți spre grădina Ologului. În traista prinsă de cureaua pantalonilor luase cîteva bucăți de carne crudă peste care presărase otravă de șobolani, iar în buzunare ascunsese o piine din care rupea cîte puțin, ori de cîte ori îl răzbea foamea. Cînd vor sări la el ciinii Ologului — plănuise — le va arunca bucățile de carne, la care se vor repezi precis, și-i vor lăsa să se apropie în voie de căruțul bătrînului. La început nu văzu pe nimeni în afară de servitorii prinși cu treburi ; domnul Oprică traversase grădina nepăsător, însoțit și acum de bastonul plin de cocoșei de aur. Cu el se temea să vorbească, toată speranța o avea la Olog, Roșca bătrînul s-ar fi putut arăta mai înțelegător. Pe la prînz, cînd înghețase de tot și nu mai era sigur dacă aiurează sau nu, îl văzu pe Olog, împins de la spate de Mutu lui Perișoreanu, în cărucior lui cu trei roate.

Trase luntrea la mal și așteptă. Bătrînul rămase singur, poate chiar adormise cu fața la soarele palid. Titi Colan își controlă traista și se furișă în grădină.

— Bună ziua, zise încet, apoi, după ce văzu ochii speriați ai Ologului mai salută o dată :

— Să trăiți.

Bătrînul mormăi ceva printre dinți, încercînd să întoarcă fotoliul cu roțile spre Palat.

— Nu e nimeni, zise Colan, citindu-i gîndul, ciinii sînt legați. Nu vă fac nici-un rău...

— Ce vrei ? întrebă Roșca speriat.

— Domnul Roșca, îl imploră tînărul, simțind că-l trec nădușelile, făceți-mi un bine ! Să mă bată Dumnezeu dacă vă fac ceva. Am nevoie de bani !

Nu terminase bine de vorbit și se aplecase în genunchi la picioarele Ologului, sărutîndu-i ghetele îmblănite.

— Am nevoie de bani, ai fost și dumneata tînăr...

— Al cui ești ? întrebă Ologul liniștit.

— Am nevoie de bani ! răspunse Titi Colan — împrumut ! Nu sînt hoț, dă-mi două mii de franci, roagă-l pe domnu Oprică să-mi dea. Taie-mi o mînă, pun capul amanet, altfel nu pot trăi...

— Oprică ! strigă domnul Roșca încet, mai mult să-l sperie pe necunoscut, știa că nu poate fi auzit.

— Așa nu merge, zise Titi Colan, ridicîndu-se în picioare și venind în spatele căruciorului pe care-l împinse spre lac.

— Nu mă lua cu rău, promite că-mi dai ! Dacă nu-i găsesc mîine lîngă baltă, te ia mama dracului, te înec ! Vouă vă e ușor, aveți bani ! Trăiți cum vreți !

Bătrînul mai încercă o dată să strige. Era în zadar — ajunsese, împins de la spate, în capul scărilor care coborau pînă la lac. Încă un pas și gata ! Dacă nebunul i-ar fi dat drumul, nu se mai oprea pînă în fundul bălții.

— Cît vrei ? întrebă el văzînd ochii bulbucați ai hoțului.

— Două mii !... Aici să-i pui, arătă Colan un pietroi acoperit de iarbă. Privirea-i deveni aspră.

- Acum te las, să vie să te ia de aici, să vadă că nu e glumă, eu nu mă sperii !

Tînărul dispăru în trestii ; trecu luntrea pe celălalt mal și ieși pe pod, de unde urmări lumea care intra în prăvălie. Nu apăru nici un necunoscut, însemna că nu anunțaseră poliția. Seara, după ce se întunecă, scoase piinea din sîn și începu să muște din ea. Se duse din nou la luntre. Cu ochii pironiți la piatra pe care o arătase bătrînului înghețase de tot. Pînă spre ziuă nu apăru nimeni, apoi cînd se lămuri că nu mai are ce aștepta, ieși la mal și se îndreptă abătut spre casă. „Vedem noi, se adresă el în gînd Ologului, să dea dracul să nu-mi iasă nici planul celălalt, că vorbim noi atunci".

Aruncă traista în apă și o luă prin spatele grădinilor spre casă. Ai lui nu se sculaseră încă. Intră încet în camera bunicii și cînd ieși afară, porni spre casa lui Ștefan Miu.

— Ștefane, zise el, de îndată ce-l văzu pe șofer în prispă, du-mă pînă la Afumați, plătesc bine !

— Nu pot, se scuză șoferul, tu nu știi că mașina stă la domnu Gicu ?

— Hai mă, că plătesc bine. Uite icea.

Scoase din buzunar două sute de lei :

— M-am certat cu tata și m-a despăgubit ! Nu-mi mai lasă nimic, dă tot lui soră-mea ! Am bani... Împingem mașina afară și-o pornești după ce trecem de colț. M-am interesat, Florescu nu e acasă.

— Bine, zise Ștefan, dă banii, că pe urmă te răzgîndești, zici că e prea mult. Eu nu plec la drum cu atît bănet, nu sînt ca tine într-o ureche. Cui ai dat lovitura ? Lui Tice ?

— Nu, răspunse Colan, sînt ai mei.

— Eu nu știu nimic, să fie clar ! Spun că m-ai amenințat...

La Afumați, Titi Colan coborî în fața bisericii și-i lăsă vorbă șoferului să-l aștepte zece minute. Dacă nu apare, să plece singur înapoi, el are alte treburi.

Cu popa Turcu se înțelese pe loc : îi lăsă o salbă de aur amanet pentru un împrumut de 5 000 de lei : dacă nu dă banii înapoi, pînă a treia zi de Paști, nu are nici o pretenție. Ceru bani mărunți și ieși în uliță — șoferul plecase de mult. Se uită la ceasul din turla bisericii. Era devreme, tîrgul de la Afumați era în toi.

După ce cumpără curcanii găsiți în piață, și încă vreo douăzeci, aduși în grabă de țărăncile incintate de prețul oferit, Titi Colan numără păsările și porni spre șosea, chemînd cîrdul cu boabele de porumb aruncate din buzunarele mari, umflate, care-l făceau să înainteze anevoie.

Cu o săptămînă înainte de Paști, Titi Colan ajunse în București și începu vînzarea curcanilor. Care era prețul din Obor, nu-l mai interesa, era de ajuns că lua pe fiecare pasăre o dată mai mult decît plătise el. În afară de cei șase curcani pierduți pe drum, nu avea nici o pagubă. Strînsese 10 000 de lei, iar pînă în duminica Paștilor mai erau trei zile. Puse de-o parte datoria popii — 5 000 de lei, pe care-i cusu într-o batistă la turul pantalonilor — și se hotărî să meargă pînă la capăt : mai repetă afacerea o dată, cu curcanii cumpărați mai de aproape, de la Roșiori ! E o ocazie bună, își făcu el socoteala, Paștele a căzut devreme, iarna a fost grea și n-au prea ieșit miei, boierii trebuie să aibă și ei o bucată de carne pe masă, nu-i interesează că sînt de la Roșiori sau aduși de la Afumați, plătesc cît ceri, banii nu țin de foame.

De cîrdul al doilea scăpă mai greu, ajunsese tîrziu, în simbăta Paștilor nu mai erau atîția mușterii interesați, se descurcase fiecare cum putuse ; ultimele cinci-șase păsări le vîndu cu grămada unui chilipirgiu din piața Matache. Titi Colan se duse în Gara de Nord, mai făcu o dată socoteala la bani — era bine, chiar mai bine decît sperase — și se urcă într-un **personal** pentru Văleni. Cobori la Afumați.

— Părinte, zise, scoțînd banii și numărîndu-i încet, ai aici 5 000 și dobinda. Dacă-i vrei, ia-i ! Vezi că sînt om serios ! Dă-mi salba înapoi, să nu fi băgat baba de seamă că am furat-o : Îți dau o chitanță, mai lasă-mi banii pînă la toamnă !

— Așa e altul prețul, taică.

— Plătesc, plătesc dobinda pe loc ! Mai am nevoie de cele 5 000 ale dumitale. Vreau să arendez moara lui Segărceanu. O să cîștig bine și mai facem afaceri.

Cînd intră în Văleni, pe la scăpătatul soarelui, într-o căruță trasă de boi, pe care o ajunsese pe drum, Colan cobori la o fîntînă și se spălă pînă la briu în jgheab. Frigul, încă ascuțit, îi pătrunse pînă la oase, dar tînărul se purta ca și cînd ar fi fost în mijlocul verii. Cobori ciutura în fîntînă și bău cu poftă cîteva înghițituri. „A dat foamea în sate — se gîndi, amintindu-și că n-a mîncat de două zile nimic — vine ea și vremea mîncatului".

— Colane, se auzi strigat de un flăcău, coleg cu el la școala elementară, — îi zicea și acum ca la catalog, nu Titi, ca ceilalți băieți — te caută poliția, pe unde umbli ?

— Ce-am făcut, de mă caută ?. întrebă el speriat.

— Te-a dat ta-tău dispărut, cică te-ai înecat, ți-au găsit traista în Balașan.

— Prostii, răspunse el rizînd, vesel că nu e căutat pentru altceva, de s-ar fi aflat ceva, știa tot satul, nu umbla poliția cu ocolișuri.

— Taica ăsta al meu, continuă, s-a prostit de tot, a dat în mintea copiilor ! Nu i-am spus eu că mă duc la tîrg la Afumați, să cumpăr doi cai verzi pe pereți ?

Celălalt dădu din cap, îl știa el bine și pe Colan și pe ta-său ; nu prea te puteai înțelege cu ei. Se depărtă lăsîndu-l în pace.

După ce înaintă cîțiva pași. Titi Colan se opri și strigă tare la celălalt, zicîndu-i și el în bătaie de joc, tot ca la școală : Voicule.

— Voicule ! Ai văzut tu că m-au căutat în baltă ?

— Da, răspunse celălalt.

— Și n-au găsit ciubotele lui domnișoara Lulu ? Sau altceva, vreo cămașă, chiloții ? De ce n-ai căutat și tu ?

— Taci mă ! Tot nebun ai rămas, răspunse celălalt îndepărtîndu-se acum definitiv. spre bucuria lui Titi Colan ; dacă s-ar fi aflat ceva despre întîlnirea lui cu Ologu, i-ar fi zis Voicu, nu se lăsa batjocorit fără să-l amenințe cu ce-o să se întîmple.

★

Drumul care intră în Văleni, venind dinspre Craiova, ocolește, înainte de a ajunge în tîrg, o ripă plină de o baltă stătută și primăvara și toamna. În față se înalță o moară părăsită, cu zidurile în cărămidă albită de ploi ; Ghițu Mănucu, prins cu treburile la Fabrica de țiglă, moștenită tot de la bătrînul Iordache, nu s-a îngrijit nici să-i repare acoperișul, nici să-i schimbe valțurile ruginite. De ce se hotărise Ghițu să vîndă moara lui Roncea nu știa nimeni și poate nici învățătorul nu avusese un gînd limpede cînd se întovărășise, imediat după război, cu Marin Gheorghișan și cu părintele Segărceanu pentru o afacere la care nu se pricepea nici el, nici ceilalți doi. Primul care se lămurise că intrase într-o treabă fără nici o izbîndă fusese părintele Segărceanu, care abia făcea față celor o sută de pogoane de pămînt, arendate, mai mult de jumătate, vălenilor de la marginea tîrgului și dacă ar fi fost după el, ar fi vîndut-o de mult pe un preț de nimic, așa cum o și luaseră. Ce mai rămăsese în moară, după atîția ani, nu știa nici unul dintre el, își aminteau că sînt priprietari doar cînd se întîlneau la circiuma lui Blagotă, în jurul unei țuici, totdeauna iarna, cînd venea și scadența impozitelor. Se părea că și vălenii uitaseră de moară, nu-i întrebau niciodată cînd au de gînd s-o pornească, parcă nici n-o considerau a lor, îi spuneau tot moara Turcului, așa cum îi ziceau și pe vremea lui Iordache

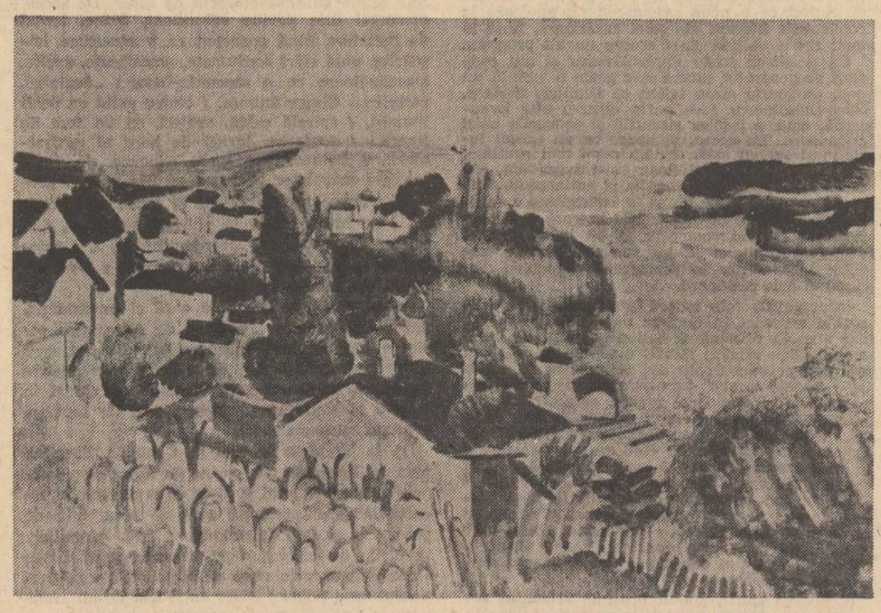

Lucia Dem. Bălăcescu : „Portul Hîrșova"

teatru **t**

A murit Tarelkin!

Un spectacol remarcabil din toate punctele de vedere a prezentat Teatrul de Stat Tîrgu Mureș (în cadrul **Colocviului regizorilor din teatrele dramatice** ținut recent la Bîrlad) cu piesa, farsă în trei acte, **A murit Tarelkin** de Suhovo-Kobilin. Gheorghe Harag, autorul spectacolului, este fără îndoială unul din cei mai importanți regizori ai noștri în momentul de față, comparabil cu Liviu Ciulei prin maturitate artistică și spirit de fineță. Reprezentația sa se bazează pe lectura în profunzime a unui text clasic (nu prea celebru), o lectură teatrală **cultivată**, ce îi dictează fără greș mijloacele de expresie. Situația imaginată este tipică pentru literatura rusă din sec. XIX : un funcționar umil, Tarelkin, ca să se răzbune pe șefii lui, pune la cale propria-i dispariție. Impostorul e însă descoperit și chinuit amarnic la poliție, întîmplarea sfîrșindu-se rău pentru el. Simplă, lucrarea lui Suhovo-Kobilin nu este mai puțin eminentă datorită analizei sociale pe care o izbutește. Cît despre Gheorghe Harag a știut să descifreze contemporan și să înfățișeze superior pe scenă două aspecte esențiale și corelate ale aceleiași lumi. Mai întîi, tabloul „subteranei", birlogul sordid al lui Tarelkin, iluminat cu luminări de seu și puțind a pește (bizara tentativă pe care o face eroul pare emanația efectivă, în gîndurile sale, a mediului pestilențial unde își duce zilele) iar în al doilea rînd, mecanismul represiv căruia îi cade victimă individul exasperat. Asupra acestui din urmă aspect, mai ales, se insistă în spectacol, făcîndu-i-se analiza spectrală. Pitorescul ciomăgaș. Raspliuev și ciracii lui sînt supervizați de comisarul șef, închipuit ca un asasin stereotip și rece, pe deasupra tuturora plutind masca albă, impersonală a tehnicianului care minuiește sertarele cu fișe. Însfîrșit, silueta uriașă și barba compactă a generalului Varravin, omniprezent, personifică dominația de clasă. Într-un final antologic, pînza decorului se prăbușește peste întreaga viermuială de nevoiași, escroci, polițai și profitori. Toată această lume continuă să se miște cu „capul în sac", ca o singură ființă absurdă, un miriapod înfricoșător. Dincolo de viziunea personală pe care o impune (pe de-a-ntregul coerentă și motivată organic) Gheorghe Harag se dovedește și un maestru al lucrului cu actorii (ce-i drept, aproape toți foarte buni). Desenînd în registru expresionist profilul și ghearele de pasăre ale omului famelic, sugerînd gîndurile semidemente care-i dospesc în creier, Aurel Stefănescu în Tarelkin se recomandă din categoria rarilor artiști — colaboratori ideali ai intențiilor regizorale. Admirabil, de asemenea, Mihai Ginguleșcu în Varravin, un Guliver fără scrupule într-o lume de pigmei. Strălucită, complexă, isterică și — în unele momente — obositoare, interpretarea lui Ion Fiscuteanu în rolul lui Raspliuev. Dimpotrivă, calculată, metalică, pregnantă, evoluția lui Cornel Popescu — un comisar șef de precoce concepție fascistă. Însă în întreaga ei componență distribuția merită menționată și felicitată. Colaborarea scenografului Dan Jitianu adaogă încă un merit acestei izbutite realizări.

Marius Robescu

film **f**

Actualitatea — din perspectiva faptelor

Dragomir Horomnea s-a apropiat de literatură cu o experiență de ziarist care e utilă atunci cînd i se adaugă și școala, cel puțin tot atît de dură, a literaturii însăși ; actualitatea văzută doar din perspectiva faptelor nu este cu nimic superioară actualității văzute numai ca dezbatere de idei. În scenariul scris de Dragomir Horomnea pentru filmul de televiziune **Pînă dincolo de orizont** se simte acuitatea privirii reporterului, darul de a descoperi caractere și situații din cîteva trăsături decisive ; mai departe însă, autorul se lasă sedus de iluzia că faptele capătă semnificație de la sine ; efortul de creație în planul percepției, în planul realității imediate, nu este dublat de un efort pe măsura lui și în planul ideii ; aici scenaristul se mulțumește cu o convenție — un conflict preluat cu ochii închiși dintr-o epocă de tristă amintire atît pentru literatură, cît și pentru film.

Pentru un film de televiziune părea că este suficientă colaborarea unui scenarist cu formație de reporter și a unui regizor, Traian Ștefan Roman care, și el a pornit de la documentar, ca să se ivească acea creație de actualitate necesară ca apa și ca aerul. Realizatorii au însă o idee foarte vagă despre ceea ce înseamnă un film de actualitate și regizorul Traian Ștefan Roman a făcut de curînd dovada nesiguranței sale și în filmul **Avaria.** Împărțirea unui sat în două tabere, pentru și contra unei idei, rezolvarea simplistă a conflictului, mușamalizarea sentimentelor și resentimentelor într-un final fericit sînt, pentru spectator, doar un bun prilej de amuzament. Pitorescul, latura șugubeață a faptelor dau sentimentul că pe ecran au apărut în sfîrșit vecinii și consătenii noștri : după chip și după glas s-ar zice că ei sînt, în carne și oase, actorii avînd și ei o foarte mare contribuție în crearea atmosferei ; l-am văzut astfel pe Ilarion Ciobanu într-una din aparițiile sale de referință, i-am văzut pe Ilinca Tomoroveanu, pe Traian Stănescu, pe Gilda Marinescu și pe aproape toți ceilalți actori din distribuție făcîndu-și cu prisosință datoria, creînd personaje, mișcîndu-se cu dezinvoltură și farmec ; mai departe însă, atunci cînd începem să înțelegem ce-i preocupă pe toți acești oameni, cînd îi vedem luptîndu-se în jurul unei probleme care a și fost rezolvată prin hotărîri oficiale în ceea ce privește agricultura, nu putem să nu ne întrebăm de ce a făcut televiziunea filmul acesta. O lume reconstituită cu vervă, vie și tonică în amănuntele sale, devine deodată convențională, schematică, în conflictul care i se atribuie. Rezolvarea dilemei — îmbunătățiri funciare sau creșterea animalelor ? — face ca și problemele personale să se aranjeze, ca prin minune. Iată așadar un film care ne invită să nu ne facem griji : concepțiile avansate învinge lesne și ele vor fi susținute pînă în pînzele albe, pînă cînd alte concepții avansate au să apară...

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Mozaic cultural

● Cea de-a doua emisiune dedicată lui George Călinescu, în cadrul rubricii **Moștenire pentru viitor,** a fost în nota pozitivă a celei dintîi, impunînd prin caracterul ei aplicat, de lucru, precum și prin comentariile critice, la obiect, ale invitaților. Acoperind cu folos spațiul de emisie și făcînd un adevărat tur de forță, emisiunea a încercat să îmbrățișeze creația literară a autorului, să alcătuiască, adică, un profil al poetului, romancierului și dramaturgului Călinescu.

Procedînd analitic, Eugen Simion a indicat universul ideatic și stilistic al poeziei călinesciene, a apreciat „fantezia, simplitatea înșelătoare și inteligența ei", refuzul simbolurilor copleșitoare și apetitul pentru elementele derizorii ale vieții, poezie a interioarelor de bibliotecă uscate și măcinate de jocul imaginar al ideilor. Un moment de încîntare și frumusețe a realizat actorul Ștefan Iordache prin recitarea pe care a făcut-o poeziei lui Călinescu. Mai dificilă a fost sarcina lui Al. Piru care a conturat opera de prozator și concepția marelui critic asupra romanului. Mai puțin cunoscută, creația dramatică a lui Călinescu s-a bucurat de o atenție specială din partea realizatorilor. Un comentariu critic pătrunzător al lui Romulus Vulpescu a însoțit secvențele ilustrative, foarte reușite, pe care emisiunea ni le-a oferit în interpretarea unui grup de actori.

● Există o seamă de emisiuni care sînt ocolite de comentatori (nu și de telespectatori). Mă refer la cele care au un caracter mai special, cum ar fi, de exemplu, cele dedicate **vieții economice** (de obicei, emisiuni bune și eficiente) sau cele care se numesc **Telesăcoală** (multe dintre ele cu un efect didactic îndoielnic, amenințate de formalism și rigiditate). Numai cuvinte bune se pot spune despre **Viața satului,** emisiune care și-a cîștigat un bun renume prin stilul de muncă impus de echipele de realizatori, prin faptul că nu trece cu vederea zonele problematice ale vieții sătești, adică tocmai acelea în care eforturile și căutările oamenilor au mai mult adevăr și pregnanță. Din cuprinsul ultimei emisiuni menționăm reportajul realizat în comuna Scornicești și microrecitalul susținut de Nicolae Sabău. Cîștigă în audiență, lărgindu-și aria de investigație și formele de prezentare și expresie, **emisiunile pentru tineret, Agenda cultural-artistică, Teleenciclopedia.** Recentul Concurs organizat în colaborare cu Consiliul Național al pionierilor se anunță ca o emisiune de ecou nu numai în rîndul micilor telespectatori. O emisiune despre care vom avea prilejul să ne pronunțăm mai pe larg. Aristide Buhoiu își continuă cu succes **Drumurile europene** ce merită o atenție aparte. O remarcabilă emisiune este **Cadran mondial,** adevărată revistă de politică externă, bogată în ilustrații și reportaje filmate din zonele agitate ale vieții internaționale, susținută de comentarii alerte, sintetice și expresive. Semne bune în repertoriul cinematografic : duminică seara am putut urmări filmul „Piesă neterminată pentru pianină mecanică" al regizorului Nikita Mihalkov.

Grigore Georgiu

Mănucu. Gheorghişan, cu care Roncea făcuse armata la grăniceri, înainte de război, şi care sta acum mai mult în Bistreţ, unde era notar, propusese odată să vîndă moara vreunui negustor, explicînd că pentru circiumă ar fi un vad bun, s-ar opri căruţaşii în drum spre tîrgul Vălenilor ; cei doi fuseseră de acord, dar clientul nu se ivise, iar ei uitaseră pentru încă un an de grija **rîşniţei,** cum o botezase părintele supărat.

Cînd Titi Colan îi spuse lui Aurel Roncea că ar vrea să cumpere Moara turcului, învăţătorul, deşi nu-şi pusese mare speranţă în oferta tînărului, se grăbi să ducă neapărat vestea şi părintelui Segărceanu. Părintele întrebă fără să mai aştepte vreo explicaţie dacă fierarul are bani sau vrea rîşniţa numai aşa, de pomană, să-şi macine cărbunii. Hotărîră amîndoi să-i pună problema deschis notarului : el, unul, oricum renunţă, s-a săturat să scoată francul din pungă fără să spere vreun cîştig pînă la Paştele Cailor. Spre mirarea lor, Gheorghişan îi sfătui să n-o vîndă, el nici nu credea că al lui Colan are bani, oricît ar cobori ei preţul : mai bine s-o arendeze, între timp se lămureşc cît de serios e fierarul şi se şi interesează ce să ceară pe ea, cine ştie ? dacă nenorocita face mai mult decît bănuiesc ei ? Trimiseră vorbă fierarului să vină la circiuma lui Blagotă şi de îndată ce-i văzu, Titi Colan scoase banii pe masă : tocmeală ţigănească — zise el — plată boierească, dă cît se vor înţelege şi fac actele, doar nu vor pretinde o avere pe patru ziduri cu igrasia pînă la brîu, şi pe nişte fiare cu care tot el o să cheltuiască să le scoată de acolo, să vadă ce dracu o mai face cu odăile ălea putrezite. Cîştigat şi Roncea de sfatul notarului, înţelegerea se făcu pe loc : arendară pentru doi ani — să încerce Colan s-o repare şi dacă va ieşi ceva din asta, cu atît mai bine, prelungesc învoiala, ei, proprietarii, sînt oameni serioşi, cînd se vor hotărî s-o vîndă, pe el îl întreabă întîi.

Vestea că Titi Colan arendase moara Turcului fu aflată în aceeaşi zi, fiindcă domnul Roncea, după ce se despărţise de popă şi de notar, făcuse un popas pe la terasa Palatului, dornic să povestească nu atît ce afacere încheiase, cît, mai ales, ce bănet are fierarul după urma curcanilor vînduţi la Bucureşti în preajma paştilor. Că Titi e morar s-ar fi aflat însă oricum. În zilele următoare, fierarul angajă două căruţe cu cai, care făceau de patru-cinci ori pe zi, drumul de la moară pînă acasă, trecînd podul Balasanului încărcate cu fel de fel de lucruri, cîte mai apucase Titi de la bătrîni, în urma certurilor ; moşul aflase de furtul salbei şi, convins că fiu-său a luat-o razna, era sigur că tînărul nu va cîştiga de pe urma morii. În mai puţin de o săptămînă. Titi Colan făcuse curat prin curţile vălenilor, luase zgură de la Tice, fierarul la care învăţase meseria, rumeguş de la timplăria lui Savu şi bălegar de unde găsise, şi începuse să astupe troapa din faţa morii ; vreo douăzeci de ţigani meştereau de zor, cînd acoperişul, cînd zidurile, frecau cu grijă fiecare cărămidă şi spoiau pereţii cu pămînt. Spre ciuda bătrînului, Titi o convinsese şi pe soră-sa să vină cu el şi să-l ajute, promiţîndu-i că renunţă la cele trei pogoane moştenire, numai să stea o lună-două cu el şi să gătească, lui şi oamenilor angajaţi la moară.

Moara mergea însă în bună regulă, Titi devenise şi cantaragiu şi mecanic, în afara unui şofer, scăpat de curînd din puşcărie, şi de soră-sa, fierarul nu mai găsise cu cale să ceară ajutor de la nimeni. Ieşea în mijlocul drumului, de îndată ce vedea pe cineva apropiindu-se şi făcea semn unde să fie trasă căruţa ; ajuta la descărcatul sacilor şi apoi îndemna noul venit să dejuge boii peste drum, acolo unde, în locul bălţii, făcuse umplutură şi bătătorise pămîntul : treabă fără rost, — spuneau vălenii — măcinatul dura numai o jumătate de oră, era lume puţină şi abia de se putea merge în plin o jumătate de zi, dar Colan vrea să se arate stăpîn, da o mînă de ajutor clientului, dar pretindea şi el cît de cît ordine, să tragă fiecare boii sau caii unde pregătise el, nu să-i umple moara cu coceni sau cu bălegar de vite, că nu degeaba a muncit el ca un rob.

Cînd făina înceta să mai curgă pe coş, Titi Colan lega sacii cu sfoară de cînepă, cumpărată special de la domnul Roşca, şi-i aşeza din nou pe cîntar, invitînd proprietarul să se uite cu atenţie şi să socotească : i-au venit unsprezece chile la baniţă de grîu ?, să spună el dacă mai dă vreun morar atît ! Aşa era, recunoşteau ţăranii, nu i-a furat, şi nici nu le-a băgat tărîţe de făină, ce este drept e !

Căruţele începură să se stringă cu zecile, Colan avea grijă să fie trase la locul lor, dar nu mai avea timp să cîntărească de fiecare dată făina fiecărui ţăran, acum scosese un cîntar afară : să socotească ei şi dacă au vreo pretenţie, să spună, el nu se supără. Ţăranii însă nu se lăsară duşi de vorbele lui şi, mai mult din curiozitate, îşi puneau sacii pe cîntar şi constatau, într-adevăr că nu fuseseră înşelaţi : 11 kile la baniţă ! Nu mai luau atît de la nici o moară.

— Nene — interveni într-una din zile sora lui Titi — tu ajungi în sapă de lemn ! Din ce-o să trăieşti, dacă nu-ţi opreşti nici partea ta ?

— Taci, fată, îi explică tînărul, nu fii proastă ! Acum sînt toţi cu ochii pe mine, cum vrei să iau ? Lasă-i să se ducă şi să spună prin sat ce văd, să capăt clienţi. Pe urmă, mă descurc eu... Dacă n-or să ajungă Stenţer şi Sau cu morile închise, de-o să crezi că treci pe lîngă biserică, să nu-mi zici mie pe nume ! Ai şi tu răbdare un an, şi te îmbrac ca pe-o cocoană ; nu te grăbi, ajută-mă şi tu ! Să nu te prind că bagi mîna în făina oamenilor ! Sînt eu într-o ureche, dar ceva tot ştiu : dacă vrei să iei cu două mîini, trebuie să dai cu una, şi la urmă, cînd socoteşti, abia faci faţă bănetului.

(fragment din romanul în curs de apariţie la Editura „Cartea Românească").

cornel brahaş

Poem stînjenit de mica lui singurătate

veniţi între gîndurile mele
între bătăile inimii mele veniţi
veniţi între simţurile mele stăpînite de un ochi simplu
nu vă sperie curajul de-a-mi crede mîna drept o dezordine
atunci cînd nu e lîngă trupu-i
de-a-mi crede sîngele drept dezordine
atunci cînd se depărtează mai mult decît trebuie
de inima-i
nu vă sperie toate acestea doar voi ştiţi
că aste minunate dezordini există pentru că
undeva se termină într-o ordine sublimă

veniţi între ştiutele mele conturate
de o inimă simplă şi veţi recunoaşte punctul magnetic
cu care începe România. Nu vă sperie diversificarea
straturilor
nu vă sperie apropierea seminţelor doar de pînze freatice
de cernoziomuri
nu vă neliniştească spaima lor de zăcăminte aurifere
sau de uraniu
o, nu vă sperie toate aceste dezordini
doar voi ştiţi că în lumină se vor desfăşura
ca ordine sublimă
ca ordine sublimă

Amintiri din copilărie

1. Primăvara
primăvară ? e primăvară ? se minună copilul
punînd deoparte gîndurile ce se simplificau
prin excluderea naturală a feţi-frumoşilor cosînzenelor
balaurilor
primăvară ? e primăvară ? se minună copilul
(pentru prima dată timpul dădea semne de nelinişte)
întrînd între gîndurile celor din jur...
dacă lumina, jocul acesta al spaţiului cu soarele,
încălzeşte oasele bunicului aşezate ghem chiar
de el însuşi în faţa noastră şi-a luminii
dacă în mama curge timp netrăit
dacă tatăl singur tata se uită încruntat la toate
neîncrezător în toate
dacă tata la toamnă va ride
creştetul meu simţindu-i mîngîierea-i obosită
atunci e primăvară...
2. Întrările cîmpului în muncile de primăvară
cîmp devorînd cîmpul
fără corectări de orizonturi
doar apropierea de altfel de palme
cu fiecare an cu fiecare gînd altfel de palme
îl zăpăceşte o clipă
pînă cînd pînă cînd seminţele sînt reaşezate
în gîndirea lui
spre a fi regîndite ca orice idee simplă
spre a fi regîndite
seminţele care-i fac intrarea în somn diferit
de somnul anterior

lîng-o aşteptare mai încape o aşteptare
îşi zice cîmpul devorînd, datorită ochilor mei, cîmpul
şi-apoi lasă ca alţii să dea semne de nelinişte
ştie că alţii dau semne de nelinişte
şi se lasă aşa remorcat de vînt (imens imperiu
de trecere al calendarului. Sănătate împrumutată
din vase liberiene în acţiune. Ca zborul sigur
al neîntorşilor. Ca inimile uitate liniştii)
voi trăi o viaţă şi ceva
îşi zice cîmpul devorînd
datorită ochilor mei, cîmpul

Bombele

Într-o expoziţie am avut ocazia să văd expuse gîndurile morţii, întrupate în forme clasice de calibre diferite şi în forme noi, curioase, neliniştitoare, nespus de atractive la prima vedere. Un amestec de artă şi „ştiinţă" concurase la organizarea expoziţiei în aşa fel, încît de la intrare erai obligat să înaintezi în spirală urcînd istoric de la praful de puşcă pînă la unul din zecile de etaje unde, măreaţă ca moartea, trona bomba cu neutroni. În dreptul fiecărei forme artiştii (era o expoziţie colectivă) găsiseră de cuviinţă că numele şi explicaţiile ar fi indispensabile, astfel ca una din primele lucrări expuse se chema bomba sperietoare *şi era legată de amintirea lui Hanibal; sub altă lucrare era scris* bomba simpatică *pentru că nu putea să distrugă mai mult de o casă cu tot ce era în ea şi pe lîngă ea; în dreptul* bombei curate, *înfăţişată fotografic, în secţiune transversală şi longitudinală, era o aglomeraţie de nedescris, interogaţiile şi răspunsurile ajunseseră la o vehemenţă vecină cu nebunia pînă cînd unul dintre vizitatori a propus să se îndrepte cu toţii spre casa artistului care să explice în ce fel ar fi curată acea bombă. Lumea care intra mereu nu permitea celor care urcaseră spirala să mai coboare astfel că ne-am pomenit la etajul bombei cu neutroni care avea o imensă terasă circulară cu restaurant şi separeuri suspecte şi, plini de oroare împotriva organizatorilor şi mai ales împotriva artiştilor care înfăţişaseră aceste bombe, am pornit să ne drogăm cu alcooluri într-un ritm atît de susţinut încît în mai puţin de o oră eram puşi pe cele mai fantastice fapte. Cum am spus, terasa era imensă, blocul era în formă de turn, cel mai înalt din oraşul acela şi, cum lumea se adunase în restaurant pînă la refuz, turnul a început să se legene atît de tare încît se vedea clar că dintr-o clipă în alta se va culca la pămînt. Cînd nu mai aveam nici o speranţă să ies din acea înghesuială am dat de o uşă, am urcat cîteva trepte şi m-am trezit la ultimul etaj sau mai bine zis pe terasa turnului care în mijloc avea un stîlp rotund care se pierdea în nori cu cîteva sisteme de antene. În cele patru puncte cardinale ale stîlpului scria cu litere de mină* bomba naivă. *Aerul tare mi-a redat puterile deoarece, împotriva oricărei rezistenţe, am reuşit să cobor printre cei ce urcau, dar ajuns jos, din cauza rîndurilor compacte, a fost imposibil să mă îndepărtez de turn.*

A doua zi, cînd m-am trezit plin de praf şi mirare, turnul căzuse iar pe vechiul fundament cîţiva oameni în uniforme şi cu aparate verificau fiecare centimetru pătrat. În jurul fostului turn mii de oameni strigau lozinci şi cereau ca artiştii (care înfăţişaseră bombele) să-şi primească pedeapsa, dar despre adevăraţii părinţi ai bombelor nu spunea nimeni nimic.

Gheorghe Pituţ

anamaria pop

Ninsori

Astăzi,
va ninge peste pădurea mea ;
ieri,
a nins peste pădurea ta.
Înecaţi în alb
ne vom iubi la o de taină cină
cu miros de zăpadă şi cetină de brad.
Îmi vei spune,
că peste pădurea ta
a nins alaltăieri,
peste pădurea mea
a nins ieri...
cuvintele
vor fi caise de iulie
şi ne vom încălzi la umbra din geamuri.

Sculptură

...priviri grozave aveau lupii
care au venit în vizită,
au venit fără să bată la uşă,
nici ghearele nu le-au rămas agăţate de sonerie ;
au venit lupi de jăratec,
începînd o conversaţie
pe limba lupilor poate
sau a unei alte specii de animale.

Comod în fotolii
hipnotizînd
mă ardeau privirile
şi am uitat să-i servesc
cu portocale negre
şi havane veritabile,
obiecte de oră bizară.

Încremenită am rămas,
ca o statuie neterminată,
operă a unui sculptor paralitic.

Poeme de nesomn

I.
Deci, să spunem lucrurilor pe nume :
miine e duminică
şi vom face ordine în suflet ;
în dreapta vom pune bărbaţii de sărbătoare,
în stînga, zilele cu ploi...
în mijloc rămîne doar floarea de cireş
rodită în zori
şi fringhia zmeului
rătăcit,
undeva,
printre nori...
Apoi,
vom scutura de praf zîmbetele,
vom aranja amintirile,

sentimentele...
după mărime
şi culoare.

II.
La noapte,
am să cînt !
Da, la noapte.
Împletiţi-mi un pat din narcise albe...
va fi frumos, nu ?
O, nu vă gîndiţi la plată...
voi cînta pe gratis,
sau... aproape pe gratis.
. . . . . .
Vă cer doar degetele,
am auzit că-l imitaţi perfect pe Chagal
– mie îmi place pictura –
Vă cer şi glasul,
– Rapsodia lui Liszt mi-ar impodobi pereţii –
O să mi le daţi,
pentru că sînteţi buni,
buni şi bătrîni, bătrîni, bătrîni...
Numai să aveţi grijă cînd veniţi la spectacol,
să nu vă muşte cîinii
şi să nu vă împiedicaţi în baston ;
ar fi păcat să aveţi picioarele în gips
şi jobenul în noroi.

III.
Sînt o femeie puternică,
pot să trec strada
şi ştiu să-mi cumpăr singură flori ;
despart ploaia de neploaie
şi nu mi-e frică de ninsori...
nu mi-e frică nici de limba şarpelui
nici de numărători...
dar,
nimenea nu mă întreabă
dacă are cine să-mi repare maşina de scris
suspendată undeva,
între un arc voltaic şi o singurătate ;
nimenea nu mă întreabă
dacă mi-e dor de un bărbat
sau dacă vreau să am copii frumoşi,
seara,
cînd urc într-o mansardă
cu miros de calendare vechi.

mircea micu

Ispitirea lui Nifon

„Amintirea e copilul uitării"

1

Nifon cunoaşte cîntecul păsărilor,
le cheamă pe glasul lor, ştie
unde tremură clopoţelul de munte,
(alcătuirea aeriană, lacrimă violetă) –
bate toaca închipuind uverturi, strănută,
se scarpină sub sutana de călugăr
şi recită proverbe uitate :
„Amintirea e un copil al uitării"...

2

N-are somn... Memoria lui e o clopotniţă veche...
Se roagă nimănui. Sau poate numai brazilor,
sau poate privighetorii cu care se întîlneşte
dimineaţa cînd lunecă roua din cer.
Ei doi sînt stăpînii pădurii şi-ai clopotului
donat de un credincios mort în război.
Nifon ştie cînd se coace chimionul,
arde tămîie şi-o aspiră-ndelung,
mulge vaca şi-o injură plugăreşte,
se îmbăiază în copaia de cositor
cu şampon Miraj, pentru bruni,
să-i miroase barba şi mîna
pe care i-o sărută ciobanii,
rătăcitorii munţilor, crezînd în el
şi-n ciinii de stînă. Mîna i-o sărută,
cuvioşi, cea cu care coseşte şi bate toaca
şi mulge vaca şi, uneori, (păcătosul),
pune gura la ţîţa prelungă-orbind...

3

Vine slujba de seară, vecernia zilnică,
cade amurgul pieziş. Soarele
ca un fazan speriat se ascunde
în turla schitului... Nifon bate toaca,
apoi clopotele şi se roagă citind
din cărţile fără litere ca şi cum
nu le-ar şti pe de rost...

4

E fericit ca un vultur...
Anul trecut o turistă l-a plăcut
şi privindu-l îi cerea cu ochii să păcătuiască.
Blondă era. Trupul ei începînd de la
temelii se răsucea ca turla schitului,
rotund şi tare şi vin şi mirosea
a dracu ştie ce, ameţitor şi periculos.
Dimineaţa venea aproape goală
să-şi răcorească dogoarea trupului tînăr
întîrziind nepermis la jghiabul
cu lacrimi de îngeri...

5

Nifon ieşea,
o vedea
şi-n schit fugea
şi se crucea
şi începea de slujea.

6

– „Doamne, apără ochiul meu
şi struneşte trupul meu
şi plouă şi fă să fie frig."
Se închina icoanelor lăcrimînd,
singur în biserica rece ca o criptă.
Se clătina aerul mişcînd candela,
o luminare se stingea pilpîind,
un parfum cunoscut concura tămîia.
Nu întorcea capul Nifon. Cineva
în spatele lui ca un sicriu aştepta.
Nifon îşi aduse aminte de moarte
şi întoarse capul plîngînd...
Aproape de toamnă era. Vara fugise...
O vulpe vicleană, caldă ca o flacără
trecu prin inima lui...
Vulpea, roşcata, amăgitoare
îl duce pe urmele ei.
Amurgul cădea ca un steag singerînd.
Undeva, o ferigă tremura spasmodic
în adîncul pădurii, fără pic de boare...
Doamne, iartă-l pe Nifon
şi priveşte în altă parte a lumii...

Sinaia, 15 august 1978

radio

r

Panoramic

O scurtă privire prin emisiunile săptămînii trecute spre a acoperi un spaţiu radiofonic mai mare.

● Cea de-a doua întîlnire a poeţilor-ţărani de la Arad a fost prezentă (în secvenţe, comentarii şi interviuri) în revista radiofonică de etnografie şi folclor „Mioriţa". Emilia Iercoşan, Ilie Dobre, Elena Vodă ş.a. au vorbit despre poezia lor. „Poezia este o floare a minţii", „Din vorba cu bătrînii, din viaţa oamenilor, din obiceiuri îmi aflu eu inspiraţia", spuneau ei şi o spuneau atît de frumos, cu atîta înţelepciune, cu atîta claritate cum numai creatorii adevăraţi o pot face. Montajul literar-muzical pe versurile Emiliei Iercoşan, prezentat de Casa de cultură din Sebiş, ne-a oferit o probă a autenticităţii spiritului creator popular în contra tuturor pseudo-montajelor folclorice răspîndite de unele centre de creaţie. Întîlnirea de la Arad trebuie înţeleasă şi ca un veritabil act de apărare a creaţiilor adevărat populare împotriva sălătăreţelor, falselor poezioare, montaje produse în „laborator" de „specialişti".

● Două evenimente radiofonice : prezentarea, la „Fonoteca de aur", a lui Miron Radu Paraschivescu şi a unui concert Vivaldi (luni seara). Ambele atît de tulburătoare încît nu pot fi comentate ci trebuiau ascultate.

● George Mihăiţă — o prezentă inedită lîngă Coca Andronescu la „De toate... pentru toţi". El — acelaşi nehotărît şi timid, gata să aprobe şi să dea dreptate, ea — aceeaşi cicălitoare veselă. Menajul a mers şi fără Mişu Fotino (care, parcă simţind, şi-a făcut reintrarea duminica următoare în mare vervă). De atîta vreme prezentatori ai acestei emisiuni, Coca şi Mişu, cred că ar putea s-o prezinte şi fără partitură scrisă. Rar mi-a fost dat să ascult doi prezentatori care să se înţeleagă atît de bine şi atît de vesel.

● La Top-5, duminica, pr. I, în vreo două rînduri numai melodii fără relief. Din două una : ori admiratorii lui Mihai Constantinescu sînt mai harnici în ale scrisului decît cei ai muzicii bune, ori topurile nu sînt chiar preferinţele radioascultătorilor. Oricum, o concluzie se impune : avem ceea ce promovăm, ceea ce susţinem !

● Virgil Stoenescu, la poşta teatrului la microfon, ne-a dat speranţe pentru anul viitor, anunţîndu-ne că „toate, dar absolut toate piesele lui I. L. Caragiale sînt în fonoteca radiodifuziunii" şi că în 1979 vor fi transmise „toate, dar absolut toate". Din aceeaşi poştă a emisiunii am mai reţinut că prima piesă de teatru s-a transmis la 8 februarie 1929 pe viu (din lipsa benzii magnetice). Piesa avea numai două personaje dintre care unul era interpretat de Maria Filotti.

Constanin Stan

plastică

p

Trei artişti maghiari

Selecţia din lucrările celor trei artişti din R.P. Ungară, care, la iniţiativa Uniunii Artiştilor Plastici din R.S.R., expun la Galeria **„Orizont"** trebuie privită cu interes nu doar datorită faptului că ni se înfăţişează un aspect al demersurilor artistice din ţara vecină şi prietenă în domeniul artelor plastice, ci şi datorită faptului că autorii sînt personalităţi cu un renume consolidat. Sculptorul **Kiss Istvan** (n. 1927) graficienii **Csohany Kalman** (n. 1925) şi **Reich Karoly** (n. 1922) sînt cu toţii artişti emeriţi, ultimul citat fiind şi artist al poporului din 1975. Confirmarea oficială a reputaţiei artistice a survenit, la toţi trei, în momentul deplinei maturităţi creatoare, ea fiind de natură să releve importanţa acordată demersurilor lor artistice. Cu toţii sînt activi în peisajul cultural al ţării vecine cam din jurul anilor '50 şi experienţa figurativă a acelor ani, ce au coincis cu începuturile lor artistice, le-a marcat în mod destul de pregnant creaţia. Pentru toţi, conceptul de realitate este înţeles nu doar ca un termen de referinţă a gîndirii creatoare de forme vizuale ci ca un izvor generator de imagini subtilizate, ulterior, în decursul procesului creator. Această subtilizare se face uneori cu grijă ca formele spaţiale (este cazul sculpturilor lui Kiss Istvan) să nu se îndepărteze excesiv de la aspectul lor real, intervenţia artistului constînd mai mult într-o dinamizare a ansamblului sau o accentuare a acelor caracteristici capabile a contribui la generarea unei imagini mai sugestive.

În procesul de subtilizare a imaginii, la care ne refeream mai sus, **Csohany Kalman** pune accentul pe ductul energic al liniei. El este un virtuos al execuţiei dintr-o răsuflare, am spune ; lucrările sale au consistenţă formală în pofida nervozităţii evidente a construcţiei care face să se desplaseze continuu centrul de interes al privirii dintr-o parte în alta. Artistul ne propune un univers al amintirilor poetice. Imaginaţia sa este mereu controlată şi nelăsată să debordeze în sensul construirii unei lumi mitice în care reprezentările să nu mai corespundă unui sentiment determinat de apartenenţă a imaginii la orizontul familiar creatorului.

De o mare sensibilitate şi delicateţă sînt desenele lui **Reich Karoly.** Linia sa are o simplitate clasică şi, adesea, o puritate de cristal. Formele sale sînt blînde şi elegante, celebrînd seninătatea vieţii, precum în acel remarcabil desen intitulat **Pe malul apei,** unde profilurile chipurilor par împrumutate din reliefurile antice. Inspirate de modul de punere în pagină al manuscriselor vechi, gravurile la shakespeareana piesă „Nevestele vesele din Windsor" pun în valoare o altă faţetă, dinamică, plină de vervă şi umor, imaginativă, a acestui inteligent artist.

Plecînd de la observarea directă a naturii, **Kiss Kalman** îşi implantează preocupările în zona de referinţă a umanului. Autorul uriaşei compoziţii „Republica sovietelor" ştie să modeleze forme mari, transpuse în bronz sau oţel, cu multă atenţie, ignorînd uneori voit detaliul în favoarea punerii în valoare a elementelor necesare evidenţierii temei. Cîteva mari bronzuri **(Iudith** etc.) ne vorbesc despre un virtuos al modelajului, sedus însă de formele monumentale pe suprafeţele cărora lumina nu poate decît să alunece.

Grigore Arbore

muzică

m

Un disc de sidef, un recital delectabil

● Mergînd pe linia meditaţiei asupra simburelui comun din culturile muzicale arhaice, linie „modernizată" de Béla Bartók şi Constantin Brăiloiu, **Aurel Stroe** ne oferă, pe lîngă recent comentata „Orestia II", un disc de o valoare pe care puţinele sau multele rînduri ale unei cronici muzicale nu o vor pune niciînd suficient în evidenţă. Cuprinzînd **Concertul pentru clarinet şi orchestră** (dedicat lui **Aurelian Octav Popa** şi interpretat de acesta cu o luminozitate de sidef, călăuzindu-ne prin cochilia acestui microcosmos străvechi, printre eflorescenţe orchestrale sau implozii sonore, ca un adevărat iniţiat al devenirii sunetului) precum şi **Cantio II,** pentru 12 formaţii instrumentale, şi **Muzică de concert pentru pian, alămuri şi percuţie** (solistă **Alexandrina Zorleanu,** în stare de mari exuberanţe sonore şi gravităţi de tragedie antică, o pianistă a cărei putere de convingere te ia cu sine asemeni vîrtejului) — discul este o adevărată sărbătoare intelectuală, reuşita unui program pe care şcoala de compoziţie românească şi-l propune de mult. Dar care se realizează de-abia prin Aurel Stroe, datorită acelei rare îmbinări între talent, intuiţie şi cultură care nu ne-a mai uimit după Enescu.

● Din ciclul de recitale Schubert-Kreisler, susţinut de tînărul (de trei ori premiat al unor concursuri internaţionale) **Petre Csaba** semnalăm cel de-al doilea concert, care a avut loc săptămîna aceasta (al treilea fiind programat în decembrie). Ideea graţiei şi eleganţei vieneze, care a structurat programul, polarizează în prima parte naturaleţea de profunzime a lui Schubert, în a doua „bijuteriile" violonistice kreisleriene, parcă un şir de „bis"-uri. Lumea de concentrată fineţe a Sonatinei în La op. 137 nr. 2 de Schubert, un adevărat duo, precum şi Introducerea şi Variaţiunile pe o temă originală op. 160, ne revelează un interpret care stăpîneşte deopotrivă structura şi amănuntele, o colorată şi felurită timbrată colaborare de muzică de cameră, datorată şi pianistei **Marica Mendelsohn.** Dacă în partea a II-a, în „parodiile serioase" ale lui Kreisler după feluriţi muzicieni (Grave — în stil Fr. Bach, Menuet — în stil N. Porpora, Andantino — în stil Padre Martini, La Preciense — în stil L. Couperin, etc.) eleganţa interpretării se păstrează, nelăsînd nici o clipă virtuozitatea să devină joc de suprafaţă, aceasta se datorează deopotrivă acompaniamentului. Îndrăzneala lui Petre Csaba de a cuprinde în repertoriul său o Canzonettă, o Serenadă Polichinelle, un capriciu vienez, lucrări pe care unii le-ar putea considera demodate, şi pe care o mediocră interpretare le-ar reduce într-adevăr la o percepţie „epidermică" — se bazează pe o fundamentare interioară, pe capacitatea rară de a exprima spontaneitatea fără a o transforma în superficialitate. Tonul larg, degajat, frazarea inteligentă (vizibile mai ales în „Grave"), sonoritatea cuprinzătoare chiar şi în acordurile plăcate din Variaţiunile pe o temă de Corelli, nuanţările echilibrate sau exagerate după împrejurări, fac din „seara vieneză" oferită de Petre Csaba o nu numai delectabilă dar şi inspirată evocare.

Grete Tartler

Atitudine filosofică și adevăr etic la Marin Preda

Urmare din pag. 1

tenit-o de la tatăl său — prototipul lui Ilie Moromete — care era tipul **țăranului filosof.** Această evidență nu e totdeauna identificată, recunoscută, acceptată, deoarece se face încă eroarea (chiar printre filosofi) de a identifica filosofia cu ipostaza ei doctrinară, conceptualizată. Dar filosofia este înainte de toate o **atitudine spirituală,** o privire larg deschisă, întrebătoare, lacomă de a ști, interogativă și înțelegătoare asupra lumii. Și un sentiment al libertății, al autonomiei sufletești. Nu spunea Moromete că era bucuros cînd avea ocazia „să stea de vorbă cu un om deștept, în stare să glumească inteligent" ? și nu mărturisea tot el, în ceasul din urmă „Domnule eu totdeauna am dus o viață independentă !"? O analiză a personajului în scrierile lui Marin Preda din acest unghi de vedere ar pune în lumină trăsăturile esențiale ce compun un model de înțelepciune populară, de filosofie ca stare de spirit a țăranului român — depozitar și beneficiar al unei bogate experiențe umane, rezultată din raportările omului cu natura sau a raporturilor interumane.

Revenind la scriitor, atitudinea filosofică funciară, intrinsecă a acestuia este probată nu numai de ochii mari deschiși asupra lumii în care trăiește, căreia încearcă să-i pătrundă și să-i tălmăcească înțelesurile adînci dar și din acea nepotolită sete de **autocunoaștere.** Marin Preda este eroul permanent dar mereu altul al cărților sale. Cu fiecare nouă carte ni se dezvăluie înțelesuri noi, inedite, ale unei lumi, ale unui segment de umanitate avîndu-l pe autor ca centru focalizator. Nu un eu singularizat, nu un personaj temător sau timid care fuge de lume și se închide în propria sa subiectivitate, ci un om întreg care știe să înfrunte viața așa cum e — deseori ca o pradă — și pentru care lumea în care trăiește, în care a crescut și s-a format, nu este nici o realitate paradisiacă, idilică în care ți se oferă totul de-a gata, nici un infern în care ești aruncat ca jucărie a destinului spre a ți se spulbera toate iluziile și toate speranțele. Din acest punct de vedere **Viața ca o pradă** este cea mai semnificativă și de aici marele ei succes. Încă de la început amintește un episod de viață ce-i prilejuiește următoarea reflecție „...e pentru mine semnul că pe această lume destinul orb nu e atotputernic, că hotărîrile lui pot fi smulse, că fulgerul intuiției noastre îl poate abate din mersul lui implacabil".

Dacă cineva se mai îndoiește că Marin Preda este un **scriitor filosof,** care gîndește lumea nu numai cu receptivitatea spontană a unui mare talent de povestitor ci și prin prizma cugetătorului lucid, înclinat mereu spre meditație, spre conștientizarea filosofică a actelor sale, ultima carte ne oferă suficiente argumente în acest sens : un sentiment puternic al solidarității valorilor și faptelor omenești —

Fotografie de Ion Cucu

de unde dragostea pentru istorie și repulsia față de legionari care pe lîngă atîtea ticăloșii în ordinea practică, provocau derută morală în plan ideologic : „Ce vroiau să facă cu noi ? Tabla valorilor absolute. libertatea, arta, filosofia, religia în care credeam era răsturnată. Tablele legii sparte, dar nu de un profet îndurerat, ci unul violent, intolerant, obscur în intențiile sale" ; pasiunea de a judeca cu detașare, cu spirit critic, fără prejudecata frînătoare a marilor monștri sacri, tot ceea ce citește — inclusiv marile capodopere, căci omul nu poate înceta de a-și pune întrebări, de a se indigna, aspirația către puritate morală și alergia față de orice formă a abjecției îi ghidează și opțiunea lecturilor, și judecățile de valoare pe care nu trebuie neapărat să le acceptăm spre a le înțelege resorturile intime de ordin sufletesc. Astfel Tolstoi i se pare mai aproape de natură, mai curat ; el n-a violat o fetiță de nouă ani ca Dostoievski, și nici n-a căzut în biserică, în criză, ca Gogol „speriat de monștri care îl vizitau și pe care îi crease". La Swift îl tulbura tocmai aspirația către puritate dar se simțea mai aproape de imaginația lui Gogol, iar de Dostoievski se simțea totuși atras, între altele, datorită aversiunii acestuia „împotriva trufiei umane, generatoare de atîtea josnicii" fără a agrea însă și ideea sa orgolioasă că am fi înălțători și plini de virtute. expresie a divinității și perfecțiunii, față de care toți ticăloșii trebuie să cadă în genunchi și să se mîntuiască prin umilință. Toți cei cu patima lecturii și a controverselor literare citesc cu nespusă delectare acele pagini în care Marin Preda își comentează lecturile sau relatează discuțiile avute cu Paul Georgescu, cu Miron Radu Paraschivescu și cu alții. Fie că se referă la stări de lucruri reale, fie că are în vedere numeroasele sale lecturi, scriitorul gîndește într-o perspectivă autentic filosofică. A explora lumea, inclusiv lumea copilăriei, odată cu descoperirea forței magice a cuvîntului este caracteristic pentru fiecare scriitor adevărat, dar Marin Preda a înțeles de timpuriu și altceva : „că omul poate gîndi simultan două lucruri care se bătеau cap în cap...", ceea ce reprezintă un pas decisiv în drumul către dialectica complexă a realului și a conștiinței. Însuși titlul cărții nu trebuie interpretat în sensul unui pesimism dezarmant. În viziunea scriitorului, așa cum spuneam, viața nu este o Arcadie a tuturor fericirilor dar nici o junglă în care fiecare poate constitui pentru oamenii săi o pradă. Este vorba de o metaforă ce sugerează aspectele colțuroase, chiar violente ale vieții, ciocnirea mai mult sau mai puțin spectaculoasă dintre bine și rău, multiplele primejdii ce-l amenință pe om și față de care, pentru a nu cădea răpuși, trebuia să-ți păstrezi un echilibru interior, cumplitele dificultăți pe care trebuia să le înfrunte un om foarte înzestrat dar sărac în drumul realizării de sine și chiar în obținerea unui drept elementar — care este și o condiție fundamentală a umanului — dreptul de a munci. Pe Marin Preda, ticăloșia îl contrariază și-l revoltă într-atît încît nu poate pricepe cum poate fi cineva scriitor dar abject ca om. „Scriitorul care aspiră spre o viziune totală asupra lumii se trezește, după o dramatică experiență, în fața unui obstacol de temut : abjecția umană, îi spuneam opt ani mai tîrziu unui proaspăt prieten, Paul Georgescu, care susținea că un scriitor poate fi un ticălos, dar poate în același timp să scrie o carte bună.

— Din ce resurse ? l-am întrebat. Abjecția alungă din el inocența, principalul său scut.

— De ce ? mi-a răspuns. Cunoaștem scriitori abjecți care au descris foarte bine lumea și dimpotrivă, inocenți care n-au putut s-o facă".

Din păcate, istoria literaturii îl confirmă pe Paul Georgescu dar asta este altă... istorie. **Adevărul istoric** nu coincide totdeauna — ba chiar în anumite împrejurări coincide rareori — cu cel **etic** dar prin aceasta adevărul etic nu e deminuat. Adevărul lui Marin Preda este un adevăr moral față de care, tot ceea ce face parte din viața privită ca o pradă, reprezintă o insultă, o maladie psiho-spirituală din care nu poate să iasă nimic bun. Dar aceasta nu este întreaga viață căci din ea fac parte și adevărurile morale din care este plămădită substanța sa spirituală precum și a celor mai buni din semenii noștri ; este și acea „bogăție de culori" din care „se naște fascinația pentru viață". Este viața spre care tînjea și un Moromete, în care „omul să rămînă om." adică să n-o ia razna împotriva altora, să stea la plugul lui, dacă era plugar, la cinstea lui de om, dacă era om de omenie, adică iubitor de alți oameni, la cartea lui dacă era cărturar... cine se ridică împotriva altuia se ridică împotriva lui însuși, fiindcă oamenii au descoperit legea armoniei în tot ce există, din care și-au făcut legi morale".

Sensul tradiției: Lovinescu și Iorga (II)

Judecățile lui Lovinescu asupra trecutului nostru sînt puternic marcate de adresa anti-tradiționalistă pe care a ținut și a fost ținut să le-o dea autorul. Organicismul tradiționalist se lovește de refuzul său energic, după cum programul său de modernizare și citadinizare a literaturii române întîlnește rezistența masivă a tradiționaliștilor. Iorga opunea trecutul prezentului, respectiv „modernismului năvălitor", căruia nu-i recunoștea legitimitatea. Lovinescu opune prezentul, respectiv noutatea, trecutului spre a înmormînta definitiv acest trecut în numele unor „necesități istorice" echivalate cu necesitățile prezentului. La amîndoi autorii disputa pentru trecut nu e decît un aspect al disputei pentru prezent.

Ceea ce respinge Lovinescu este tocmai prelungirea în prezent a unor mentalități depășite de realități, invocarea lor ca o „veșnică imputare" adusă prezentului. În ultimă instanță, el respingea exclusivismul paseist și ruralist impus epocii de doctrinarii tradiționalismului. Recunoscînd îndreptățirea inspirației rurale, precum și „indiscutabila valoare estetică" a poeziei tradiționaliste, Lovinescu denunța caracterul reacționar al ideologiilor care absolutizau tradiția într-un fel de „misticism țărănesc". Cu alte cuvinte, el era împotriva idealizării trecutului și a originii țărănești, împotriva tendințelor arhaizante și ruralizante cu orice preț.

Tocmai pentru că tradiționaliștii încercau să resuscite tradiția ca pe un obstacol în calea înnoirii, Lovinescu se mobilizează spre a dovedi lipsa ei de viabilitate, adică de eficiență actuală. De la ideea ineficienței tradiției se ajunge însă ușor la aceea a **inconsistenței** ei, mai ales dacă ținem seama de dificultățile reale ale reconstituirii, de puținătatea izvoarelor etc.

Criticul nu se mulțumește numai cu impunerea în discuție a unui cadru de date controlabile, de natură să corecteze excesele fanatismului ori pur și simplu ale ignoranței, dar resimte însăși afirmarea vreunei tradiții ca pe un exces. Fiind împotrivă soluției organiciste, el se exercită în a demonstra că în trecutul nostru nu e nimic de resuscitat ori de preluat.

Se poate spune că Lovinescu nu devine antitradiționalist pentru că ar fi constatat pozitiv absența oricăror tradiții naționale, ci ajunge să descopere absența tradițiilor pentru că nu putea să adere la programul tradiționalist. Contestîndu-l, el contestă existența tradiției înseși. Și aceasta pentru că are mereu în vedere reprezentarea tradiționalistă. În loc să îndepărteze supralicitările și, mai ales, ambițiile palingenezice ce-și făceau loc în această reprezentare, în loc să reducă, altfel spus, inventarul tradițional la dimensiunile lui reale, autorul se îndoiește chiar de posibilitatea întocmirii lui.

El stabilește, e drept, numeroase demarcații teoretice și, printre altele, nu acceptă viziunea tradiționalistă a tradiției ca bloc monolit : „Tradiția nu e o forță unitară și indiscutabilă, ci o forță complexă și controversată. În trecutul fiecărui popor sînt mai multe filoane care, privite parțial, ar putea constitui baza unei tradiții naționale".

După această prețioasă, din punct de vedere teoretic, disociere nu urmează însă, așa cum ne-am fi așteptat, o incursiune în tradiția românească din cuprinsul căreia autorul să desprindă filonul considerat valabil și productiv. Ideea e ilustrată cu exemple din tradiția franceză, numai aceasta cu adevărat apta a se desface în cel puțin două filoane disputîndu-și supremația. Tradiția națională Lovinescu și-o reprezintă ca pe un „amestec de elemente eterogene și adese nu numai neromânești (ceea ce e firesc) ci și antiromânești". Delimitare net antitradiționalistă care nu conduce însă la nici o alegere, la nici o asumare, conglomeratul eterogen fiind respins de autor în totalitate. Disocierea teoretică se anulează astfel prin lipsa ei de urmări practice.

Trebuie făcută, totuși, o precizare : așa cum rezultă și din ultimul citat, e vorba de tradiția anterioară occidentalizării. Aceasta este perioada a cărei „elaborație lentă" Lovinescu o neagă în bloc. Singurul element de continuitate admis îl constituie virtualitățile „rasei", adică ale latinității, păstrate în ciuda atîtor veacuri de disiocare și deviere.

Din secolul al XIX-lea, mai precis după „revoluția imitativă" de la 1848, se configurează o tradiție a cărei valabilitate intermitentă Lovinescu o recunoaște, chiar dacă e rezervat în privința viabilității ei actuale. Dacă ținem seama că, de-a lungul a „cinci secole de viață latentă", autorul n-a găsit „nici o tradiție puternică și imperioasă", am putea spune că, începînd cu secolul al XIX-lea, **negația** lui devine selectivă.

Este exact ceea ce se întîmplă — tot de atunci — cu **afirmația** lui Iorga, știut fiind faptul că acesta, după ce pusese în valoare tradiția culturală autohtonă, acceptînd chiar și un prim fond „împrumutat", va opera și prima sa importantă excludere — „romantismul de împrumut", fenomen ce-și are originea tot în „revoluția imitativă" invocată de Lovinescu. Trecînd de Eminescu și Caragiale, viziunea lui Iorga devine tot mai restrictivă pe măsura intrării în contemporaneitate. În vreme ce arcul comprehensiv al lui Lovinescu se lărgește mult în perioada contemporană, capacitatea de înțelegere și adeziune a lui Iorga scade.

Nu înseamnă că adeziunea celui dintîi era nediferențiată și a celui din urmă cu totul absentă. Iorga promova o literatură de inspirație rurală și istorică în care vedea o reînviere a adevăratului „spirit autohton". Lovinescu respingea în primul rînd acest fel de literatură ca pe o expresie a „misticismului țărănesc". Cu alte cuvinte, ceea ce iubea unul vestejea celălalt. Opoziția se arată a fi fost nu numai frontală, dar și acută.

Nouă, astăzi, această opoziție ne pare complementaritate. Posteritatea are dreptul la o selecție în funcție de propriile ei necesități. Ea poate opta pentru o soluție sau alta chiar dacă în felul acesta se sfărîmă unitatea conținută ori contradictorie a unei personalități. Nu cred că avem de ales **între** Iorga și Lovinescu, nu cred că, preferîndu-l pe unul, trebuie să-l împingem în uitare pe celălalt, de vreme ce ne putem foarte bine încredința lui Iorga pentru perioada veche a literaturii române și lui Lovinescu pentru perioada ei contemporană.

La atitea decenii de la moartea lor, după experiența unui război și a unei revoluții, mi se pare nefiresc să preluăm ca atare opoziția dintre ei numai din nevoia de simetrie. Polemica lor nu și-a istovit încă implicațiile și ecourile, ea este încă în stare să provoace luări de poziții, „situări" — cum ar zice Sartre — în contemporaneitate. Dar de la opțiunea lucidă, respectuoasă și nuanțată, pînă la partizanatul exclusivist și pătimaș distanța e apreciabilă.

Una din expresiile elocvente ale partizanatului

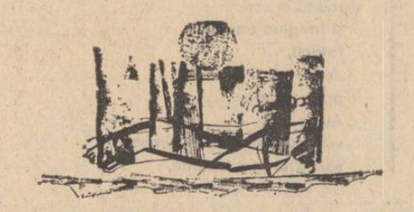

Desen de Gavrilă Ștefco

o constituie efortul, dacă nu de absolutizare a eroului, măcar de „rotunjire" a personalității lui. Acesta e absolvit de toate greșelile, excesele lui sînt făcute să treacă drept acoperire necesară a unor goluri anterioare, opera însăși e văzută ca deținătoare de răspunsuri profetice la întrebări care sînt chiar cele ale posterității. Partizanii de această factură uită însă că ceea ce cîștigă în suprafață pierd în profunzime și că riscă astfel să-și frustreze eroul exact de ceea ce acesta a avut mai personal și mai ireductibil.

O asemenea eroare este comisă, surprinzător, de majoritatea exegeților lovinescieni atunci cînd nu vor să admită — împotriva lui Lovinescu însuși — că opera lui conține o negație insistentă (uneori chiar convingătoare) a tradiției naționale (am încercat pînă acum să explicăm resorturile și să precizăm dimensiunile acestei negații). Se ignoră astfel nu numai evidența textelor, ci și coerența de ansamblu a gîndirii lovinesciene. Nu se poate vorbi de legea sincronismului aplicată la condițiile specifice ale civilizației românești fără a pomeni de absența tradiției care se constituie ca premisă esențială. Sincronismul presupune interdependență, e adevărat, și interdependența presupune reciprocitate, dar aceasta numai în cazul „popoarelor ajunse la maturitate". Numai acestea „se imită reciproc în mod parțial și selectiv". În cazul popoarelor tinere, încă nefixate, cu alte cuvinte lipsite de o tradiție autoritară, imitația este „integrală", cel puțin în prima ei fază. Abia după aceea urmează faza „deliberației critice". Dacă ar fi crezut în existența unei tradiții românești anterioare occidentalizării, Lovinescu și-ar fi limitat, de bună seamă, negația. Nu a făcut-o și, mai mult decît atît, se arată deseori destul de sceptic cu privire la valoarea perenă a unei bune părți din însăși tradiția inițiată prin revoluția „imitativă" de la 1848.

Înseamnă această negare a tradiției neapărat lipsă de patriotism ? Spunînd că a negat tradiția, n-am spus (și sînt departe de a crede) că Lovinescu este un critic mai puțin important decît Iorga sau mai puțin patriot. Ideea națională n-a fost pentru Lovinescu obsesivă, ca pentru Iorga, Lovinescu n-a fost patriot în moduri directe. Și, poate că n-a fost tocmai pentru că... Iorga a fost un asemenea patriot. Pe drumul lui, un intelectual nu putea merge mai departe fără să se piardă pe sine, ceea ce — prin calomnia împrejurărilor, a riscat Iorga însuși.

Iubirea de țară și de cultura națională poate îmbrăca multe chipuri, de la exaltare la exigență. Patriotismul nu se limitează la tradiționalism și nici la modernism. Iorga a preferat literaturii de azi pe cea de ieri, Lovinescu a preferat-o pe cea de mîine.

Mircea Martin

FRAGMENTE CRITICE

Epifania

Primul volum de poeme al lui Daniel Turcea se cheamă **Entropia** (1970), al doilea, apărut recent : **Epifania.** Dacă ne-am lua după titluri, poemele dintîi s-ar așeza sub semnul degradării materiei, cele din urmă sub simbolul revelației unei realități sacre, mitice. Însă cuvintele înseamnă, la poeți, altceva decît ne spun dicționarele. Orice poem este, în fond, o epifanie, revelația unei lumi nevăzute sau rău văzute : o cunoaștere care are sensul unei apariții revelatoare într-un cîmp de sensuri cunoscute. Daniel Turcea dă roată unor semne mari și vorbește de **Principiu,** de **Ceremonia Singelui mineral,** de **Linia Dreaptă** și de un **Timp al formei Clare,** de **Zen,** de **Tao** și de un timp vechi, muzical, nenumit și numai de poet știut : timpul unui miraj stătător, ca acelea din Isarlicul lui Ion Barbu. Daniel Turcea ne dă, la început, formula care deschide porțile acestui univers imaginar : N. = K. In. W, Revine, într-un **poem didactic,** cu lămuriri noi, zicînd că „existența a două, 3, **Impersonal.** / Rezolvarea dată numai de 43 + acești trei, / pentru că respiră aer muzical".

Totul este simplu, cum se vede. Cu aceste chei în mînă intrăm în tărîmul **liniei drepte** și al **Marelui Cameleon,** numit și **Tarta Cameleon.** unde, încercînd să folosești cuvinte pentru a lămuri acțiunea **Principiului,** îți dai seama că vorbești despre contrariul lui, cuvintele fiind hazardul pur : „cuvintele sînt văi sînt circuri sînt zaruri".

Acest suprarealism tîrziu ascunde un caligraf nebun de vocabule, fascinat de legăturile misterioase dintre ele, un spirit alexandrin cu un curios (și autentic) simț al tragicului. Jocul merge spre ritmurile muzicale, savante ale lui Ion Barbu : „frumusețe / goluri pure / și cu fastuoase, pale, / luneci, ireal, Lumină / văi Insectă, vie Cale / Te absoarbe. Și afară / vis magnetic, molesală / măduvă de vis destin / șansa monstru alcalin / și aproape, prea aproape / sufocant de multe clape / renunțare / cald și blînd / se descuie-acest pămînt / nu se poate, nu se poate / prea aproape, prea aproape / sînt nebun fiindcă sînt rege / și domnesc fără de lege / peste lumi nelocuite / vii, pe cît le vreau întinse ori insecte / reale / privind cu lumini egale / spațiu întreg cum se devoră pe sine, palidă oră // obiecte, obiecte : Ierarhii, plăceri și secte // cu decad în mult mai bine / subțiate și putine // sînge, vale spre explozii / simțuri, răni de spațiu pure / ochii / fragedă lumină / cum respiră, cum alege, cum disecă / cum ucid / ochii aud / urechea vede / armonii de muzici Vede / mîinile sînt emanații / sau absorb / privesc aud / netezimi cristale văluri / precum noaptea fără cap // știu / mai bine / prinț mogul / rege trist în vast imperiu / cum decad și cum sub lună / pe o plajă nesfîrșită / astm / iubită dansatoare / soldul soarelui de lin / ne-a ales și alcalin / curbe cuburi, palide, palide / unghiuri ochi nebun, nebun / și prăpăstii cum apun / și se sting se sting se sting / tot respiră / și un trup / orb și surd, nebun se naște / se devoră în uitare / lampioane, lampioane / aerul respiră păsări / jungla calme animale / ceremoniale rituri / morții pale, feudale / conurile colorate / (sacerdoți / inițiere / lumini-Con) Ra Faraon", cu absurdități calculate și moliciuni de poet fantezist obsedat de lumea **formelor onirice** și îmbătat de marile abstracțiuni. În **Epifania** (1978) poemele sînt mai pure și sensul lor existențial mai ușor de prins în vuetul bătăilor de aripi. Daniel Turcea, poet din școala lui Dimov, dar mai abstract și mai serafic, țese o pînză de păianjăn și atîrnă de ea copleșitoarele categorii ale spiritului. Vor rezista invizibilele fire, se vor sfărîma categoriile ?

Poemul este, înainte de orice, o formă grafică, o căutare a formelor. Starea lirică începe cu ritmul și forma versului, pentru că gîndul are o respirație proprie, ideile bat după un orar imprevizibil. Daniel Turcea sugrumă, într-un loc, poemul sau, dimpotrivă, îl lasă să curgă pînă la marginea paginii. Pune versurile în trepte pentru a marca o cadență sau o entropie a sensibilității, apoi schimbă sensul acestei curgeri și versurile se întorc tot în trepte spre un trecut nebulos și mirific.

Simbolismul numeric din **Entropia** este înlocuit în **Epifania** cu un simbolism al formelor. Existența era trasă, acolo, în (sau din) misterioase cifre, de o lenească gîndire pitagoreică, realitatea este gîndită aici în geometria formelor și exprimată formal prin corporalitatea versului. Însă ce melancolie de intelectual corupt de muzici celești în interiorul acestui joc cu imponderabile l: „ce ușor / ce puțin lucru / și-nțelepciunea. imi spuneai, era-n Museion / într-o scriere-ascunsă ce a ars / în semne / geometrii / numerele / stelele, paianjenii // magul, ce muntele ni l-ar ascunde / ar mai avea acea știință a prefacerii / gloria regilor / din Ur, din Ninive / a-nsingurăților / din Orașul Soarelui / închinîndu-se / scarabeilor / / e drept / deșertul crește peste orașe / dar căutați, dezgropați ruinele / poate șacali cunosc răspunsul / au fost cîndva zei, aurul / le strălucea pe față // veninul poemelor // și draperii grele de plus. Lumina. puțină / spaimele în jurul mesei, gazda / atotștiutoare și totuși / prietene, frate, nici acum nu-nțelegi ? // atît de puțin să fie totul ? // numai întrebări azvîrlite ca stelele / în fața nopții ? / și orgoliul celui ce se pierde pe sine ?" Există o mitologie în această poezie ce trece, vorba lui Daniel Turcea, pe „deasupra cuvintelor, peste vuietul de aripi". Poemul este, întîi, o rugă către **Cuvînt,** poemul trăiește în regimul soaptei, forma lui e roua, modul lui de comunicare este taina, căci „numai taina, rostește cuvintele / vieții / fără hotar". Un poem **(Zbor)** este o suavă definiție : „cerul / e o pasăre / în Dumnezeu" ; un altul introduce sugestia baudelairiană (devenită comună în poezia modernă) a frumosului ca expresie a stîngerii : „sicomorii-n floare / un om mort zîmbind". Alexandrinul Daniel Turcea rupe cuvîntul în două sau trei spre a vedea riul misterios din interior, acela ce duce spre realitatea sublimă a imanenței : „Cuvînt văz — duh". El vorbește des și de o **Nuntă,** de **Mire** și cîteva tonuri grave ne fac să ne gîndim la nunta cosmică din baladă. Cuvintele, zice într-un poem **(Logos, Izvorul)** sînt ca nisipul, mișcătoare, nesigure. dar de aceste nisipuri Turcea leagă steaua speranței lui și vrea, atunci, să le dea o consistență, chiar dacă între ele nu crește decît teama. Poemul este nașterea, stabilizarea lor : „cuvintele, / nisipul, în amurg / și semnele-s puține / ne învățăm cu moartea în fiecare zi / de parcă o săgeată ne caută prin lume / mereu e prea devreme. / nicicînd nu pare dreaptă / cum pot numi / iubire / și sfîntă, înțeleaptă / alcătuirea lumii și blîndă, / peste fire ? // numere, cuvinte / și teama dintre ele". Se întîmplă ca în această ciudată **Epifanie** ideea poetică să nu iasă la lumină decît sub forma sărac, călugărească a eseului liric : **Geometria sau căutarea drumului.** O meditație (în sensul, dar nu în stilul lui Nichita Stănescu din **Laus Ptolemaei !**) despre **punct** și despre **geometrie,** care este legea lumilor închise și obsesia cristalelor și a muzicii. Ce este, așadar, **punctul ?** „Punctul este poarta prin care universul poate ieși"... „fată de el toate sînt în egală distanță"... Dar geometria ? „geometria e morală fiind totdeauna pozitivă / și se hrănește din ea însăși ca piramida din / propriul său vîrf". Lirice cu adevărat, de o delicată originalitate. sînt în aceste îngîndurate poeme versurile care sugerează mai direct (ceea ce nu înseamnă mai simplu) o stare de spirit. un peisaj sufletesc, o bătaie de aripi a ideii. Iată o definiție lirică a existenței : „viața această eleganță a aerului" ; iată, în altă parte, sugestia unei ore pufoase și a bucuriei de a atinge lucrurile : „poemul descria / omida / cum se ascunde în pufoasa oră / cum țese-n juru-i / carceră, cămașă / larvelor de fluturi / s-ar fi vrut sufletul o umbră uriașă / viață s-aduce peste tot ce-atinge / căci orb fiind, mă bucuram de lucruri". Daniel Turcea este, în fond, un elegiac, poezia lui este rugăciunea abatelui Brémond într-o seară tristă, la o oră slabă, cînd vidul din lucruri crește și prin aer se aude filfiitul de aripi al heruvimilor nevăzuți. Poemul final din **Epifania** ne sugerează și grafic această pregătire de stingere prin îndepărtare, vidul crescut între cuvinte (ceea ce ne trimite la simbolismul statuilor lui Moore, unde golurile dintre forme au o funcție plastică) : „am aprins rugi în seara ce se lasă".

În coada unei școli poetice ce a murit demult (suprarealismul), dar care a lăsat iubiri nestinse, Daniel Turcea ne tulburâ cu jocurile verbale și cu mistica formelor lui într-o geometrie a oniricului.

Eugen Simion

Luceafărul vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (VII)

PRODUSE ULTRAMODERNE, COMPETITIVE PE PIAȚA MONDIALĂ

Aceasta e nota comună a întregului aparataj electric de instalații produs la I.A.E.I. Titu. De la produsele cu cele mai mici dimensiuni, folosite și de către unii din cititorii acestor rînduri, în apartamentele în care locuiesc, pînă la complexele siguranțe ultrarapide cu mare putere de rupere, folosite în industria constructoare de mașini, toate tipurile de aparataj întrunesc calități ce le impun atît pe piața internă cît și pe cea externă.

Cine a folosit unul sau altul din produsele fabricate la Titu, cine a contractat cu întreprinderea dîmboviteană aparatajul pe care acesta îl produce, poate oricînd depune mărturie că laudele ce s-au putut citi în șirul de reportaje pe care le-am publicat în această pagină (toate despre I.A.E.I. Titu) își au „acoperire" în realitate, în calitatea produselor.

Vreți să deveniți beneficiari ai produselor fabricate la Titu ? Întrebați-i pe cei ce le-au folosit pînă acum, și vă veți convinge că **Întreprinderea de aparataj electric de instalații din Titu** este furnizorul ideal.

Ce înseamnă a fi furnizor ideal ?

Înseamnă, în primul rînd, a livra produse de calitate superioară.

Înseamnă, apoi, a livra la timp aceste produse. Înseamnă a livra în cantități cerute și în condiții de transport dintre cele mai bune. Înseamnă, în plus, să poți să livrezi, să-ți structurezi producția în așa fel încît să poți livra, atunci cînd e nevoie, beneficiarului cantitățile de produse pe care le solicită suplimentar.

I.A.E.I. Titu însumează toate aceste atribute. Colaborarea cu această întreprindere întrunește toate calitățile care o pot certifica drept **excelentă !**

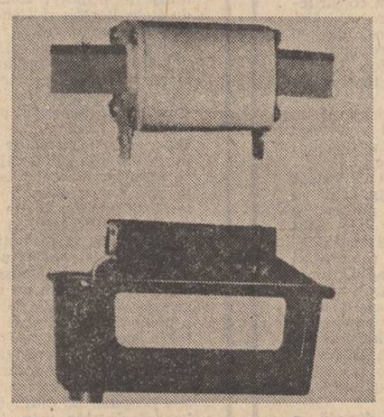

CÎTEVA DIN REPERELE TRIMESTRULUI IV ȘI CALITĂȚILE LOR

Trimestrul IV înseamnă pentru I.A.E.I. Titu pe de o parte continuarea producerii unor repere lansate în celelalte trimestre, iar pe de altă parte introducerea în fabricație a unor produse noi, de care piața internă și externă au nevoie.

Așadar, în trimestrul IV se produc :

● **PRIZA ȘI FIȘA DE 63 A CU COMUTATOR**

Ceea ce aduce nou, și în avantajul celui ce o folosește, avantaj concretizat în înlăturarea oricărui pericol de electrocutare, este faptul că fișa de 63 A cu comutator nu poate fi decuplată decît după scoaterea din sarcină, din circuit, după întreruperea tensiunii.

Noul produs fabricat la Titu are nul de protecție și nul de lucru, ceea ce face ca el să aibă un înalt grad de protecție.

Cîteva calități care-o impun drept competitivă pe piața mondială au fost, deci, amintite. Ar mai trebui adăugat doar faptul că marile șantiere și agricultura beneficiază deja de inventivitatea, pasiunea și înalta profesionalitate a colectivului de oameni ai muncii de la I.A.E.I. Titu, calități convertite în calitatea produselor ce se numesc prize sau fișe de 63 A, care se folosesc deja pe șantiere și în agricultură.

● **COMUTATOARE CU CAME C 16**

Am mai scris cîndva despre acest produs.

Și atunci, ca și acum, începeam capitolul afectat lui cu laude la adresa calității. Calitatea acestui produs — excelentă !

Ceea ce ar mai trebui amintit este faptul că noul tip de comutator cu came C 16 posedă o construcție ce permite sporirea numărului de manevre.

În plus, pentru micșorarea frecării, piesele metalice au fost înlocuite cu piese din termoplast, ceea ce a condus, în plus, la o economie de metal de 60%.

O mare siguranță în comutare completează gama calităților întrunite în noul tip de comutator cu came C 16.

Întreprinderea de aparataj electric de instalații din Titu mai produce :

● **CHEIA CU 3 POZIȚII,** care asigură un număr sporit de manevre
● **BUTONUL CIUPERCĂ CU LAMPĂ,** care s-a adăugat vechii game de butcane
● **SELECTORUL CU TREI POZIȚII**
● **BUTONUL SELECTOR CU REVENIRE**

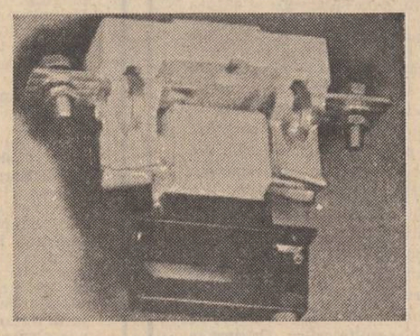

— cu o poziție
— cu două poziții

● **BUTONUL CIUPERCĂ CU LAMPĂ ȘI TRANSFORMATOR.**
● **CUPLA ȘI FIȘA DE 32 A.**

Caracteristici :

— are 5 poli
— permite un număr mare de manevre
— are nul de lucru și nul de protecție

● **CUPLA BIPOLARĂ CU CONTACT DE PROTECȚIE.**

pentru uz casnic.

● **PRIZA ȘI FIȘA DE 16 A PE TENCUIALĂ.**

Noutatea o constituie producerea pentru prima dată în țară a acestui tip de fișă.

Are 5 poli, fiind solicitată, grație calității ei excelente, și la export.

Atenție ! **Noile prize și fișe de 16 A pe tencuială** se pot folosi la mașini-unelte, precum și în noile apartamente dotate cu instalații electrice la bucătărie **(pentru aragaze electrice).**

● **O GAMĂ DE ȘTECHER în variantele :**

— fără contact de protecție de 6 A
— fără contact de protecție de 10 A
— **prize triple fără contact de protecție,** care au fost deja solicitate la export.

● **PATROANE ULTRARAPIDE.**

REPORTERUL PROMITE

Reporterul acestor rînduri promite pentru următorul reportaj o nouă serie de informații ce vor anunța gama de produse pe care I.A.E.I. Titu le va fabrica în anul viitor. Bineînțeles că și anul 1979 va prelua unele din produsele anului în curs. Ceea ce va constitui subiectul reportajului următor (al optulea din seria de... opt afectate acestei prestigioase întreprinderi) vor fi produsele ce vor intra (începînd din luna ianuarie 1979) pe banda de fabricație.

Produse noi, ce-i vor interesa, sîntem siguri, pe toți beneficiarii actuali ai I.A.E.I. Titu. Ceea ce putem spune în încheiere, acum, este că (așa cum spunea zilele trecute directorul general al I.A.E.I. Titu, inginerul Andrei Costea) toți factorii interesați în lansarea producției anului 1979 fac totul pentru ca toți beneficiarii să aibă și anul viitor aceleași frumoase cuvinte de laudă la adresa colaborării cu I.A.E.I. Titu.

Acum, cînd mai sînt cîteva zeci de zile pînă la încheierea anului 1978, contractați cu I.A.E.I. Titu produsele de care aveți nevoie în anul 1979 !

I.A.E.I. Titu — un furnizor ideal !

Reporter

atelier literar
poșta redacției

„FLOARE ALBASTRĂ" : Pasiunea dv. pentru literatură e un lucru lăudabil, dar faptul că, la vîrsta dv. (cu o experiență de viață și cu o experiență literară foarte reduse) vă apucați dintr-odată să scrieți romane, nu mai e un lucru lăudabil. Ci, dimpotrivă, o risipă mare, nejustificată, de timp, timp pe care pasiunea dv. merită, desigur, să i-l dăruiți dar sub altă formă — la această vîrstă a asimilării, a școlii, a pregătirii generale pentru viață — și anume sub forma lecturii și studiului. Cum era și firesc, romanul dv. e un lucru șubred, naiv, superficial, din care nu se pot trage concluzii în legătură cu posibilitățile dv. în domeniul literaturii (de cele mai multe ori, semnele talentului, ale vocației, se manifestă mai tîrziu). Așadar, puneți, deocamdată, accentul pe școală (și studiu, în general) și exersați-vă condeiul din cînd în cînd, numai în timpul cu adevărat liber și numai în lucrări de mică întindere. Trimiteți-ne și nouă, la răstimpuri, paginile care v-au „ieșit" mai bine.

M. SĂMÎNȚĂ : Lucruri de bun augur, în general, cu diferențe de factură, inspirație (și nivel) între cele cîteva cărări explorate (între care, una fantastico-suprarealistă, interesantă și ea, dar încă neconcludentă în rezultate). De remarcat : „Ion și Maria", „O noapte", „Pasărea dragostei", „Zestre", „Sate pustii", „În timp ce eu", „Ciinele meu", „Ciorapul de mătase". Sînt de așteptat vești bune, decisive.

V. VENAU : Tulbure și ostentativ (și niței excentric...) acest mesaj al dv., dar, dincolo de zgomot și paradă, se aude, parcă, și poezia (mai ales în „Jurnal 78"). E prea puțin, însă, ca să ne putem face o părere cu lumea. Reveniți.

G. LIBIȚA — TECUCI : Lucruri naive, stîngace, în care nu se văd încă semnele talentului (e și prea devreme pentru asta!). Puneți, deocamdată, toată rîvna în direcția școlii, a lecturii și studiului și lăsați caietul de exerciții poetice pe planul al doilea (v. și răspunsul pentru „Floare albastră").

I. MĂRĂȚINI : Sînteți încă sub reducția unei experiențe dadaist-suprarealiste, într-o înversunată dispoziție de frondă și joacă, dar, în lipsa unei explozii reale (pe măsura acestei înversunări) de fantezie, vervă, subtilitate, inspirație asociativă (cultură — generală și specifică) etc., etc., rezultatele sînt modeste, benigne, simplуțe. Treceți dincolo de această experiență și s-ar putea să vă întîlniți cu poezia (unele „presimțiri" se întrevăd chiar în paginile de față).

DAN CERNESCU : Tot pagini greoaie, prozaice, „făcute", neajungînd la incandescență și freamăt (mai ales „Eternul evadat", interesantă, altminteri, ca idee, „Elegie simplă"). Ceva mai „dezlegate", mai cursive, „Elegie" și mai cu seamă „Omagiu".

R. M. ȘERBĂNICĂ : Se pare că aveți talent, deși paginile sînt încă inegale, șovăitoare. Am găsit, însă, în ele destule semne bune (mai ales în „Oglindire", „Remember", „In memoriam", „Tabloul") care ne determină să așteptăm vești din ce în ce mai bune.

V. ARHIRE (ARHIRESCU ?) : Nu ne-ați trimis pînă acum decît pagini răvășite, scrise în grabă, neglijent (și uneori agramat !) din care n-am putut deduce că ați avea vreo chemare adevărată pentru literatură. Ne bucurăm că, după cît ne spuneți, în viața dv. se va produce o schimbare importantă (sperăm, în bine) — n-ar trebui să lipsească, însă, din sfera acestei schimbări și o întoarcere spre școală și studiu.

G. M. BUCOVICIOR : Mult prea abundentă producția din ultima vreme, mai mult confecție „de serie", într-un cerc limitat (tematic, mijloace, inspirație, etc.), bătătorit îndelung și monoton (într-un fel, precum cercul unui cal de arie, priponit...). Prea puține eforturi de curiozitate, de înnoire, de explorare a unor zone și orizonturi noi, etc. (ca, de pildă, în „Lebăda", „Să cînți", „Poezia", care sînt și lucrurile cele mai interesante, împreună cu „Tulburare", „O lacrimă", „Fir de iarbă", „Glas de fată"). Proza e un lucru modest, fără calități și promisiuni.

AL. H. : Interesantă, pledoaria dv., cel puțin din punct de vedere teoretic (realizarea artistică, din păcate, rămînînd mai prejos, și nu din cauza „ruginii metaforice", care, de altfel, nu s-ar putea spune că lipsește...)

Theodor Alexandru, P. P. — Vișeu (ceva, în „Știu, veți veni"), **Dan Iordan** (ceva, în „A doua nelămurire de toamnă", „Balada prostituatei"), **Petru Stoian, Virgil Eletarf, Niculina Iancu, Nicola Rohut, Kocsys Baga, Mircea Croitoru, Mariana Opriș, Pascal Negoescu, Manuela N., Crișan Galin :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Aici cuvîntul

Aici cu
vîntul s-a
oprit la
poartă
— nu a întrebat nimeni ?
— nimeni.
— se poate în cutia poștală să nu fie
întrebări ?
— se poate.
— bine.
dincolo de gardul cu lațuri prelungi de brad
e un brad
— bine.
și poarta scîrțiie ades
— nu e decît vîntul.
— trece ?
— trece.
— bine.
cuvîntul oprit la poartă. cineva.
— cine va veni ?
— nimeni.
— bine.
umbra lațurilor de gard e o umbră de brad

GHEORGHE RAȚIU

Pe marginea apei

Pe marginea apei plopii se mișcă într-una,
apele aleargă foșnind ca frunza de plop
e tîrziu și iată că vine și Luna
pe-un cal galben ce fuge-n galop.

Apele fermecate se fac de argint
cum e părul bunicilor mei de o vreme
pe ramuri se văd cuiburile păsărilor cum stau
rotunde și moi ca niște gheme.

Păsări cîntă. De farmec, de dor,
de nostalgia țărilor din care au venit
acele ceasului se joacă prin ceas
și rid mărunt ca un gîlgiit.

Aștept ceva... ce-aștept de cînd sînt
venit pe pămînt ca într-o vacanță
trecătoare — și cad în cuvînt
gol și totuși greu de substanță.

Îmi pare bine că sînt și că simt
din tot ce e pe lume citva îmi aparține
un fluid prietenos suie din trecut
în bucurie și plin sufletesc mă reține.

Mă-ntind peste tot ca aerul și vremea
n-am margini nici trecere care să doară
sufletul mi-e lin și-albastru ca cerul
moale și înalt ca o noapte de vară.

EMIL GAVRILIU

Mai dăinuiesc

Mai dăinuiesc prin parcuri publice
urmele splendorilor antice.
Pe sub tălpi
rădăcini despletite iscodesc cărămida
pe care-și zidise grădinile Semiramida.
Deasupra frunții
în floarea salcimilor se întoarce diafan

mirosul cedrilor de Livan
și, deodată, prim merii bogați s-au deschis
toate ferestrele spre paradis.

Pe banca din crucea cărărilor
îmi potrivesc cîntarea cîntărilor
plină de alinturi și de ispite
pentru recreația mare a noilor Sulamite.

NELU STANCIU

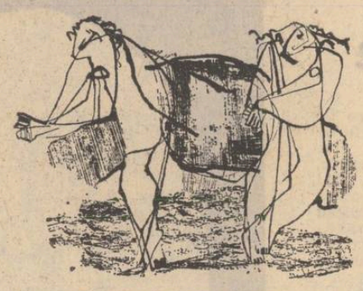

Desen de Gavrilă Ștefco

Degetele poemului

Noaptea, poezia
ce mecanisme complicate
mută în camera aceasta
plină de capcane,
din orice colț ca frigul mă pîndesc,
e răvășit covorul
ca o poiană sub trupurile ielelor,
sînt sigur că sub zidul acesta
se ascunde o inimă,
de-a lungul sufletului
cu teamă multă
număr pînă la un milion de pași,
calc atent,
ce drum alunecos,
fluturi se-nfig la rădăcina luminii
și de-odată pe grumazul meu
se string dureros degetele poemului.

GEORGE OCNIȘOARA

Noapte de iarnă

Notele istovite
de timp și de ger,
alămurile stridente
din fanfara
acestor nopți de iarnă,
sloiuri de gheață
agățîndu-se disperate
de acoperișuri,
conturul subțire
al orașului
tăiat
de învrăjbite zăpezi,
sticloasele sloiuri
troznind
ca niște oase bătrîne
lovite cu dispreț
de luciul
oglinzilor de gheață,
vacarmul uluitor
înghițind
fantastice umbre
și calmul
acelor oglinzi
ca un drum
fără întoarcere...

BOGDAN PĂCUREȚEANU

Ion și Maria

Aripă de rouă se lasă peste grîne
involburîndu-le.
Bate Ion coasa
în ciobul de oglindă
în care e lună plină.
Maria sub măr
coase un petec alb
pe umărul rămășilor lui.
Calul paște sub cer
priponit de o umbră.
Roua strălucește
în coama de argint
din care țîșnesc zorii nechezind.
Maria desculță și despletită
flutură rufe
în apa rece a riului grăbit.
Limpezimea rămîne
în pînza de in
și te poți afunda în ea
ca în nămeții din iarnă
dîndu-i formă și foșnet.
Maria desculță ca pietrele
spălînd steaguri
de luptă și sărbătoare...

MARCEL SAMANȚA

Disponibilitate și rigoare

Urmare din pag. 1

lesne decît altora (simpli și, cel mai adesea, întîmplători, implicit, superficiali, observatori de o clipă) să înșiruim aici fapte dintre cele mai insolite — căci, la urma urmei, cine nu are parte de ele ? —, în stare a satisface fie și în parte nesățiosul apetit al tuturora de a ști dacă nu „totul" cel puțin... cît mai mult din cele ce li s-au întîmplat altora.

Mărturisim însă că, în pofida acestei stări de lucruri privilegiate, nu intenționăm nicidecum să apelăm la serviciile „dosarului" în cauză.

Conținutul lui, cel puțin pentru subsemnatul, constituie un bun prea intim personal, așa încît preferăm ca totul să rămînă închis în taina obsesivului „timp pierdut", neîncetat scormonit și, vai, niciodată regăsit.

Și, la urma urmei, ne întrebăm dacă am ajuns chiar pînă acolo, să avem amintiri, chipurile, cu valoare „în sine", „obiectivă", dacă am ajuns a ne desprinde într-atît de propriul trecut încît acesta să poată fi privit doar ca atare, drept o simplă și manevrabilă materie „literară" ? Apoi, admițînd că biata și nevindecabila noastră vanitate ne-ar împinge la săvîrșirea unui asemenea act, ne mai întrebăm dacă aceasta ar fi calea într-adevăr potrivită spre a întîmpina așa cum se cuvine cincizeci de ani de viață împliniți doar cu puține zile în urmă, la 8 noiembrie, de Dumitru Micu. Avem temeiuri să credem că Dumitru Micu însuși, dată fiind cunoscuta sa derutanta lui discreție atît cu sine cît și cu ceilalți, s-ar simți stingherit în fața unei atari îndrăzneli. Și pe drept, căci într-o astfel de împrejurare sărbătorească, atenția tuturor se cuvine a fi reținută de remarcabila sa faptă literară. Evident, nici sub acest raport lucrurile nu sînt prea simple. Prodigioasa și diversa activitate literară a lui Dumitru Micu reclamă atente și meticuloase popasuri disociative. Pornim de la constatarea indiscutabilă potrivit căreia Dumitru Micu este protagonistul unui destin literar (destin care, desigur, este departe de a se fi încheiat !) dintre cele mai reprezentative pentru însăși critica și istoria literară românească contemporană. Statutul de „erou" sui-generis al vieții noastre literare din ultimul sfert de veac este probat de neîntrerupta și neobișnuit de tenacea sa angajare în vîltoarea evasitotalității marilor și micilor confruntări prin care a trecut spiritul critic în acest relativ întins dar mai ales fierbinte pătrar de secol literar românesc. De luăm bine seama, practic, aproape că nu există eveniment înscris în cronologia criticii și istoriei noastre literare de azi în bibliografia căruia să nu figureze și numele lui Dumitru Micu. Dacă strict cantitativ cota sa parte din această bibliografie este realmente impresionantă, să precizăm numaidecît că și mai important de reținut este semnificația ei în ceea ce privește definirea personalității critice a lui Dumitru Micu.

Se știe, orice definiție, fatalmente, este restrictivă, unilateralizantă : îndrăznim totuși să spunem că din unghi psihologic și temperamental critica lui Dumitru Micu stă, pe de o parte, sub semnul disponibilității imediate la solicitările presante ale problemelor ce se află pe ordinea de zi a vieții literare curente, pe de altă parte, o atare înclinație „aventuroasă", amintind-o pe aceea proprie pilotului de încercare, spre a-și micșora coeficientul de risc, de nesiguranță, se prevalează cu nobilă obstinație de rigorile disciplinei și competenței profesionale. Citite astfel, din perspectiva unei asemenea dinamic-dialectice contradicții, cărțile lui Dumitru Micu au șansa de a fi mai bine înțelese și mai just evaluate.

Cîtă vreme faptele se petrec în acest chip, este superfluu și otios a ne situa în absolut și a emite, cu superbă ioocrizie, judecăți infailibile asupra a ceea ce, tacit, formează hrana aproape zilnică a foarte multora dintre noi. Însetatul de valori absolute care era Paul Valéry, nu ezita totuși să afirme adevărul potrivit căruia „durata operelor este aceea a utilității lor". Să-i urăm deci lui Dumitru Micu, din inimă, puterea de a dovedi aceeași disponibilitate în efortul său generos și responsabil de a pune la îndemînă nouă și nouă scrieri avînd fie și numai utilitatea celor plăsmuite de el pînă acum.

Iubirea de patrie

Urmare din pag. I

cîntării bucuriei noastre că sîntem oameni și vietuim atît amar de vreme în lumina atîtor nepieritoare frumusești ce nimbează slăvitul nostru drum prin istorie într-un univers desăvîrșit purtat de steaua cea luminoasă a dimineții".

„Bucuria demascată" este acel sentiment neprefăcut, opus celuia care ne înfățișează masca bucuriei, acea jubilare convențională și conjuncturală, de comandă.

Cele trei condiții pe care scriitorul va fi musai să le împlinească, sînt următoarele :

„Întîi poetul trebuie să fie o ființă **istorică**, apoi una **socială** și în al treilea rînd el trebuie să fie o **persoană** care viețuiește în istorie și societate la modul exemplar".

Care este acest mod ne spune textul scurt, dar cuprinzător, al conferinței ținute la Jibou, cadrelor didactice **(Datoria noastră : munca și privegherea)**. Educatorul trebuie cu necesitate să fie o ființă etică exemplară, să educe prin exemplul său, „viețuind la înălțimea slăvitilor străbuni", să străbată țara, să umble „în portul locului", să scrie „obiceiurile oamenilor din aceste locuri", să fie la înălțimea lui Neagoe, într-un cuvînt, să-și cultive vocația apostolică.

Dintre scriitorii generației sale, care a debutat în jurul anilor 1960, Ioan Alexandru este acela care a studiat cel mai mult, printre altele greaca veche și ebraica, a călătorit în continentul nostru pe toate meridianele, a meditat mai adînc asupra a ceea ce numește „ceasul de criză escatologică" a istoriei contemporane, asupra esenței artei sale și asupra rolului poetului în lume și în societate. Schimbul de scrisori, în urma unei vizite lîngă Freiburg, cu filosoful existențialist Heidegger nu l-a abătut de la calea sa, ba poate chiar l-a întărît și mai mult să stăruie în apostolatul său propriu, care departe de a fi acela al disperării metafizice, este unul al încrederii depline în forțele latente ale neamului său și în mărețul destin istoric al României.

Răsplata strădaniilor poetului patriot ?

„...să degusți din plin
dulceața Patriei".

Lui Ioan Alexandru, după faptă, și răsplată !

P.—S. erată la **Poezia Stepei :** poetul ucrainean, mort tînăr aparținea grupului etnic **Lenki** și se numea Bogdan Igor Antonici (1909—1937).

Semnul aventurii

Urmare din pag. a 8-a

nimentelor vieții reale, incapabile, în fapt, de a trăi cu adevărat aventura. Vorbind despre eroii acestor romane și referindu-se la auditoriul acestora, Robert Musil afirma că aceștia sînt „personificarea instinctelor pur și simplu reprimate de ceilalți oameni, încarnarea omorurilor lor imaginare, a violențelor visate". Afirmație gravă, punînd în joc, în ultimă instanță, însăși condiția umană. Sîntem oare făcuți, cu toții, din asasini potențiali, din sadici refulați ? Istoria omenirii de pînă acum n-ar fi fost posibilă dacă răspunsul la această întrebare ar fi fost, chiar pentru o clipă, afirmativ. „Omul liber este în mod necesar lipsit de securitatea mediului", constata Erich Fromm. Atunci condiția omului secolului nostru este cea a eroului de western, simbol al permanentei insecurități, cel care își inlocuise idealurile prin sloganul devenit celebru „a girl and a gun" ? Și aici exagerarea duce spre lipsa de credibil. Există însă și o literatură ce deschide porțile adevăratei aventuri cea care, prin implicațiile posibile, vizează întreaga umanitate. Căci aventura de tip individual, cea trăită de eroi bine individualizați, tinde să dispară. În schimb, se naște, sub ochii noștri, marea epopee, în sine o aventură, a descoperirii noilor limite ale universului, uman și cosmic. Ce aventură de „superman, superboy, Amok, Fantomas, Zorro, Coplan, James Bond" et Comp., ar putea egala, în adevăr și intensitate, odiseea cosmică a oamenilor plecați să deschidă drumuri în infinitul spațiului ? Oare eroul polițist descris de M.G. Braun drept „un munte de mușchi cu o față deschisă și cu ceva în privire care inspiră încredere", poate fi cu adevărat credibil, poate influența cu adevărat structurile de adîncime ale unei conștiințe atunci cînd romancierii vor scrie despre aventura nucleară, cea care, în orice secundă, poate schimba destinul planetei ? Sau atunci cînd se vor afirma, cu toții, în scrisul lor, ca partizani ai unei lumi bazată pe noi relații între oameni și state, în care principiul central să fie buna înțelegere și coexistența pașnică, pentru salvgardarea marilor valori ale civilizației noastre. Păstrînd, astfel, puritatea semnului aventurii ca esență a cunoașterii de sine.

SPORT

Antrenorul Hazard

Nu mai surprinde pe nimeni tăcerea în care se complac responsabilii naționalei noastre de fotbal, ori de cîte ori aceasta pierde. Contrar ecourilor victoriei în fața reprezentativei iugoslave, ecouri înregistrate cu religiozitate de ziarul de specialitate, după înfrîngerea din fața Spaniei, în afara unor disculpări timide și unei analize cel puțin bizare a jocului nu a mai apărut nimic. Tehnicienii noștri cu fruntașul lor Ștefan Covaci au reintrat în „clandestinitate". Practica aceasta este veche de cîțiva ani, mai precis, de cînd s-a impus „formula" coordonatorului. Această formulă este menită să acopere printr-o pretinsă împărțire a responsabilităților incapacitatea unuia singur de a alcătui națională. Ne este greu astăzi să rememorăm toți jucătorii trecuți prin lot de-alungul ultimilor ani. Ne este la fel de greu să uităm înfrîngerile rușinoase în calificările pentru Olimpiadă, ratarea aproape incredibilă a calificării pentru Argentina și altele. Cîteva rezultate bune în „amicale" nu le pot salva. Această „rulare" a lotului, această sită mult prea rară este principalul argument al lipsei evasitotale a fierului coordonatorului, labilității criteriilor sale de selecție, a hazardului în care se complace de cînd a fost numit. Ceea ce, pînă la urmă, pune în umbră chiar și rezultatele prestigioase obținute cu Ajax, echipă formată înaintea venirii sale în fruntea ei (ca să nu mai vorbim de „perioada franceză"). Ștefan Covaci nu este, în primul rînd, constructor de echipă. Predilecția sa pentru 2—3 cluburi exprimă nesiguranța, teama lui de a se angaja în formarea unei echipe naționale cu jucători de la toate cluburile, puternică, „de rezultat". Pentru că, indiferent de meciurile cîștigate sub conducerea sa, națională noastră rămîne încă în plutonul echipelor care joacă sub clar de lună și nu la lumina reflectoarelor. O echipă incapabilă să facă față ciocnirilor dure de pe continent. Chiar și atunci cînd a fost victorioasă, cel mai recent exemplu este meciul cu Iugoslavia, victoria s-a datorat mai mult hazardului care a impus prin accidentări succesive o formulă de echipă la care Covaci nici nu se gîndea atunci cînd elabora pe tabla de la Snagov temele sale tactice. În aceste condiții, nu se poate vorbi, desigur, de o tactică și o strategie impuse de antrenor echipei, ci de ambiția, elanul și înțelegerea ad-hoc ale jucătorilor, o parte dintre ei convocați în ultimul moment, abia avînd timp să-și ia echipamentul de la magazia lotului. Și totuși zîmbitor, amabil chiar cu criticii săi (între care cîțiva colocatari), amintindu-și numele secunzilor numai după eșec, niciodată după victorie, acest antrenor atît de încrezător în norocul său cere timp, uitînd că a avut destul și că alții n-au avut deloc. Apare în postura de selecționer unic cînd cîștigă și în aceea „doar" de coordonator al loturilor cînd pierde. Promite, de ani de zile, impunerea unui fotbal modern, la nivelul național. Ori de cîte ori i se dă prilejul agită scheme tactice descoperite în numeroasele sale deplasări „afară". Clamează că nu i s-au respectat indicațiile cînd echipa este înfrîntă și că i s-au respectat atunci cînd (ca și în cazul meciului recent cu Iugoslavia) indicațiile, practic, nu puteau fi respectate. Ultimul meci cu o echipă a Spaniei, fluierată chiar de proprii săi suporteri, a demonstrat — dacă mai era nevoie — că legile hazardului sînt și contradictorii : accidentările care în meciul cu sîrbii au determinat victoria echipei noastre au avut, de data aceasta, urmări inverse, făcînd din antrenor doar un simplu spectator, așezat, e drept, înaintea tuturor celorlalți Nu însă atît de în față încît să observe că Dudu Georgescu nu știa la ce poartă joacă, și că Iordănescu ajunsese pe teren doar purtătorul banderolei de căpitan. A acredita ideea că Ștefan Covaci este un antrenor mare, însă neputincios în fața lipsei de valoare a fotbaliștilor români (care resimt puternic această neîncredere nemărturisită) este nu numai un neadevăr jignitor pentru fotbaliștii și tehnicienii noștri, ci echivalează și cu situarea, în context internațional, a fotbalului nostru la un nivel prea scăzut. Ceea ce este contrazis de clasamentele altora. Un antrenor mare este impus de echipa pe care a construit-o și a pregătit-o pentru a avea rezultate mari. O echipă în care numerele jucătorilor exprimă clasa și rolul precis în angrenajul său și nu simple jetoane aruncate pe masa hazardului.

Polifem

din poezia iugoslavă

În românește de Petru Cîrdu

MIODRAG PAVLOVIC

Capul

Capul nostru
seamănă cu soarele
cu scoicile
cu mai marele peștilor
rotund e
grăitor

tare ca piatra
cînd doarme
pleacă la vînătoare
mort cheamă focul
sau din vîrful satului rînduiește treburile

Cînd gîndește bine
capul e
el însuși
cea mai mare comoară

BRANISLAV PETROVIC

Broască-țestoasă

Și pe ea le-ai arătat-o elevilor
Vorbindu-le despre fertilitate
Și despre fetele sașii
În zilele de zămislire

Ea ți-a ajutat
Să supraviețuiești copilăriei
Cînd a fost nevoie ți-era tată
Cînd plîngeai ți-era nevastă

Ea ți-arăta de unde răsare copacul
Și ți-a dezvăluit fața în izvor
Te-a însoțit și mai adînc
Chiar și acolo unde sălășluia sora ei

Iar ea ție ți-a dăruit un cal înșăuat
Și tu ei un tînăr vultur la cină

DUȘAN BELCĂ

Setea

De tot osteniți și fără de nume,
de acum fără fețe și fără sentimente,
cu mintea de gînduri pustie, și demult fără
inimă,
osteniți și însetați-singeroși
războinicii trec tineri prin valea noastră.

Printr-un ochi de acoperiș
îi vedem aplecîndu-se
deasupra fîntînelor noastre
și-n neagra lor apă oglindîndu-se,
dar nu pot să se scufunde în undă
dureroasele lor priviri
spre a-și spăla din ele
pecetea morții

Și uite-așa vor pieri osteniți și fără de nume,
fără de fețe, sentimente și inimi
Însetați vor pieri, însetați pînă la veșnicie,
iar obrajii lor în adînc de fîntîni vămine-vor
în oglinda opacă.

NIKO GRAFENAUER

Camera

Chipul tău transpare ca o cîrpă goală.
Pe tărîm însetat, printre amprente grele de
pantofi,
de-a lungul unei îndelungi priviri gonește
urechelnița.
Zidurile stau aidoma cascadei împietrite și
întunecate.
Ca o șuviță de păr o mînă măsoară mișcarea
în beznă,
liniștea se rupe, ceasurile te-apasă tot mai greu.
Fisurile încoltesc în ziduri aidoma cozilor de
șoareci,
fălci rinjitoare se cască afară.

VASKO POPA

Amanții de aur

El și ea se iubesc
în plumb pîn-la git

Din umerii lui cresc
Doi clești
Dintr-ai ei
O pereche de foarfeci

După fiecare îmbrățișare
Rămîne din ei
Ceva mai multă gingășie
Ceva mai puțin din ei înșiși

După ultima îmbrățișare
Din ei nu mai rămîne nimic
În afară de dragostea lor nesecătuită

Din această îmbrățișare silnică
Cresc două perechi de mîini de aur
Ce se îmbrățișează fără el și fără ea

Se îmbrățișează în văzul lumii
Săruturile de plumb
Nu-i pot prinde
Lega și încadra.

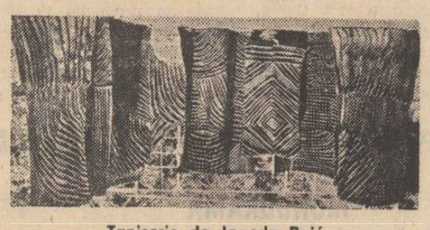

Tapiserie de Jagoda Buić

IVAN SLAMNIG

Este vorba să opresc calul

Este vorba să opresc calul.
El gonește mare și brun, nu prea repede,
de-a lungul drumului cenușiu,
înfrînat, înșăuat, fără călăreț.
Îmi prevăd mișcările și-mi lămuresc totul :
cum am să-l prind și cum voi trage frîul spre
mine
cu toată greutatea
și-apoi cum îl voi bate pe grumaz cu mîna stîngă,
potolindu-l.
Astfel. Acum. Ridic dreapta, dar bag de seamă
c-o am numai pîn la cot,
ridic stînga, dar ea atîrnă amorțită.

GORAN BABIĆ

Adevăratul navigator

Îți ofer să ne înțelegem N. N.
poate așa cum nebunul Ezra s-a înțeles
cu onoratul său predecesor
pre numele lui Walt Whitman.
Am putea scrie cărți bune.
O astfel de tocmeală n-am mai făcut și mă
simt slobod,
nu tînjesc după victorie.
Iar ție îți trebuie prieteni și prietenii,
oameni care în timpul absenței vor spune :
„Ce bun a fost N. N., el n-a ucis pe nimeni",
Căci nu trăim decît o dată, acum.

Eu socotesc că poți fi un adevărat navigator,
căci ne așteaptă noi ținuturi și noi zări.
Hotărăște-te, timpul nostru e măsurat,
alți căpitani vor naviga și alte steaguri.
Puțin îi pasă mării cine-o străbate.

Alba-Iulia: Inima unui simbol

● **La inițiativa Comitetului de Partid al Uniunii Scriitorilor, în perioada 15—17 noiembrie a.c. a avut loc o acțiune de documentare colectivă în municipiul Alba Iulia, în cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea a 60 de ani de la formarea statului național unitar român. La acțiune au participat tovarășii** George Macovescu, **președintele Uniunii Scriitorilor,** Dumitru Radu Popescu, **vicepreședinte al Uniunii, și secretar al Asociației scriitorilor din Cluj-Napoca,** Ion Hobana, **secretar al Uniunii, secretar al Comitetului de partid,** Petru Anghel, Teodor Balș, Horia Bădescu, Vasile Băran, Ana Blandiana, Radu Boureanu, Adrian Cernescu, Ion Clopoțel, Nicolae Dragoș, Nicolae Dumbravă, Anghel Dumbrăveanu, Mihai Gavril, Ion Horea, Traian Iancu, Negoiță Irimie, Ion Lăncrănjan, Létay Lajos, Ion Mărgineanu, Teohar Mihadaș, Emilia Milicescu, Victor Nistea, Ioana Postelnicu, Ion Potopin, Nicolae Prelipceanu, Ioanid Romanescu, Romulus Rusan, Ion Săngereanu, George Suru, Mircea Vaida, Petru Poantă.

Grupul de scriitori a fost primit de tovarășul Nicolae Hurbean, **prim-secretar al Comitetului județean Alba al P.C.R., care a informat despre problemele dezvoltării economice, sociale și culturale a județului.**

În numele participanților la acțiune, tovarășul George Macovescu **a mulțumit pentru informare și pentru programul bogat și interesant alcătuit împreună cu forurile locale.**

Au avut loc apoi vizite de documentare la Întreprinderea Mecanică și Întreprinderea „Porțelanul", la Muzeul de Istorie, Sala Unirii și Biblioteca Bathyaneum, la locuri și monumente legate de lupta poporului pentru dreptate socială și națională. De asemenea, grupul de scriitori a vizitat comuna Lancrăm, locul de naștere al lui Lucian Blaga, și a depus o coroană de flori la mormîntul poetului.

Casa de cultură a sindicatelor a găzduit un amplu recital de poezie patriotică, la care scriitorii participanți au citit din lucrările lor în fața unui public numeros.

Drum prin cetate

Exista în orașul copilăriei mele, Sibiu, mulțime de meseriași de toate breslele care purtau mărfurile confecționate de ei înșiși, la tîrgurile de an: hamuri, șerpare, jambiere, ghete, nojițe, cizme, opinci. Se asociau cinci, șase și închiriau cu anul o căruță cu coviltirul înalt. În zori se auzeau huruitul roților pe ulița noastră — a Faurului. Părinții mei supravegheau urcarea lăzilor grele și lungi ca un sicriu, în căruță, zidindu-se interiorul coviltirului cu opt, nouă asemenea purtătoare de marfă. Erau astfel clădite, să rămînă cîte o margine de 2—3 palme pe care să șadă proprietarul.

— Mergem la Orăștie, la Deva, spuneau părinții, la Hațeg, la Sebeș... Mergem la Bălgrad... Se puncta, pentru mintea mea fragedă, o geografie plină de taină în care Bălgradul, orașul în care s-a întîmplat o dată ceva cumplit, cu niște eroi de care ne povesteau părinții, îmi suscita tulburător fantezia.

Deodată, în șirul de orașe și de localități, a apărut un nume nou: **Alba Iulia.** Pentru urechile mele de copil, rezonanța lui era strălucitoare. Era oare un nume de fată? Era oare numele a două fete gemene ce erau chemate întotdeauna împreună și niciodată singure? Apăruse acest nume nou într-o efervescență care a cuprins casa noastră, strada noastră, orașul nostru. Era după ce turnul bisericii săsești a fost ciuruit de tunurile aflate la Turnișor. După „rivoluția" care a venit în oraș, atunci cînd s-au spart case și prăvălii, cînd uriașele galantare de la Dragoner-Wahe se prăbușeau zob umplînd orașul de un zornăit eclatant. Ce se întîmplă? întrebam noi, copiii, pe mama (tata se afla ascuns în pod, în așteptarea armatei române). „Vin românii cu muzică", spunea mama cărcia cioburile zbîrniitoare ale galantarelor i se păreau a fi o fanfară.

Zilele acelor ani fragezi au fost marcate de însuflețirea care a urmat. Ușile și ferestrele caselor s-au deschis larg și fără teamă. **Marșul lui Iancu, Deșteaptă-te române,** cintece învățate în taină, au început să răsune în voie, iar în urechile noastre au răsunat vorbele repezi și sonore ale graiului regățean. Cei atît de mult așteptați rosteau o românească dulce. Cuvintele alunecau cu ușurință de pe buzele primilor români care au trecut Carpații, dar într-un ritm prea rapid pentru așezata noastră vorbire ardeleană. A coborît și tata din podul unde a stat ascuns și a scos din ascunzătoare steagul tricolor pe care ni-l arăta din cînd în cînd. A prins pînza pe un par lung, cu ținte, și l-a proptit în fereastră, deasupra străzii. Am ieșit cu toții afară să-l privim. Cît vedeam cu ochii erau numai drapele pe care un vîntîcel le flutura făcînd în zare valuri tricolore.

Atunci, sau la cîteva zile, ori săptămîni, nu-mi amintesc cu precizie, s-a revărsat asupra orașului un zvon de sărbătoare, de mare sărbătoare, la care trebuia să ia parte toată suflarea românească. Atunci, în vorbirea părinților mei, a vecinilor din dreapta, din stînga, a orașului întreg a răsărit acel nume fascinant, Alba Iulia. Tata mergea în oraș, revenea, pregătind o plecare, undeva care nu era nici Deva, nici Orăștie sau Bălgradul. Ci Alba Iulia. Nu se ducea cu căruța cu marfă, se ducea cu trenul înțesat de toți meseriașii din oraș, purtînd steagul tricolor și cocarde în piept. Am fost la gară să-l conducem. O mulțime de lume se afla acolo. Meseriași, intelectuali și țărani veniți de la Turnișor, Șelimbăr și alte sate dimprejur. Răsunau sub cerul sticlos de iarnă cintecele învățate în ascuns și strigau „Trăiască România mare"! Strigam și noi, cei șase copii ai părinților mei, cu mama în frunte, purtînd cocarde tricolor pe căciulițe și în piept.

Mult, mult mai tîrziu am realizat că Alba Iulia era Bălgradul părinților mei din vremea grea a războiului.

În acest Bălgrad, din care a ieșit la iveală vechiul și strălucitul lui nume roman, Alba Iulia, am pășit zilele trecute, cu un grup de poeți veniți din toate părțile țării, să sărbătorească împlinirea a 60 de ani de la unirea Transilvaniei cu țara mumă. Am vizitat orașul istoric, și am trăit sentimente de evocare ale acelui moment de efervescență care a cuprins orașul meu și întreaga Transilvanie, sub fluturarea liberă a tricolorului. Mi-am imaginat cam pe unde vor fi trecut părinții mei cu căruța cu coviltir și cam pe unde va fi pășit acea mulțime din gara Sibiului, ca să ajungă la Cîmpia Libertății.

Am urcat pe „Dealul Furcilor", unde Horia și Cloșca au fost trași pe roată și am pășit pe Cîmpia Libertății. Mi-am rotit ochii peste cîmpul larg care se topea în zare. Am stat tăcută și am privit îndelung și deodată am simțit un cutremur. Din adîncul ființei mele, din acel timp îndepărtat, a răsărit amintirea acelor momente, ore și zile de însuflețire, acel alai care a plecat spre aceste locuri. Și deodată cîmpia de dinaintea mea, acum pustie, s-a animat. Locul acela sfînt s-a acoperit de glasuri. Steaguri fluturau spre înalt. În mulțimea asta se afla și tatăl meu, cu meseriașii lui, cu steagurile lor și cu marșurile lui Iancu. L-am văzut, i-am auzit. Cîmpul de dinaintea mea nu mai era acoperit de iarba lui noiembrie, ci de către toți cîți s-au petrecut din lumea asta și care au consfințit Unirea.

Și iată că de la această cufundare în trecut, am revenit brusc la zilele noastre. După momentul pios față de înaintașii de acum 60 de ani și de cei de mai înainte, fața mea s-a întors spre orașul de azi, spre istoria lui actuală, spre cei ce zidesc viitorul.

Am pătruns în uriașa sală a **„Întreprinderii de Mecanică — Alba"**, o fabrică tînără, intrată în producție în 1975. Se realizează aici cele mai grele piese din cîte se fabrică în țara noastră și poate chiar și aiurea, unele ajungînd la o greutate de 50 de tone. Tot ce vedem e uriaș, începînd de la piese, la miezuri, la podurile rulante, la cupele care poartă fonta spre turnare, la șuvoaiele lor incandescente și spectaculare. În această uriașă hală, în care ne poartă secretarul de partid, Cornel Medrea, și directorul, inginer Aurel Mitrofan, muncitorii, toți tineri, fete și băieți (media fiind cam 25 de ani), par niște pitici cu puteri miraculoase prin precizia cu care minuiesc aparatele, uneltele de turnare.

Am trecut apoi la **Fabrica Porțelanul.** Față de hala cu stîlpi cenușii, cu mașini cenușii, cu nisip pentru miezuri cenușii, cu halatele muncitorilor cenușii, pătrunderea în hala de lucru a Porțelanului ne-a produs un șoc. Parcă am fi pășit într-un salon luminos, alb, cu materia de prelucrare albă, cu muncitoarele tinere (18—24 ani) îmbrăcate în halate albe, cu produsul lor delicat — farfurii, bibelouri, vase — albe, strălucitoare și împodobite cu flori și cu aur, ieșite de sub pensula tinerelor care învață meseria la școlile de ceramică de la Turda și Alba Iulia și de împodobire a lor, la Școala cu profil artistic de la Deva. Inginera șefă, Elena Covaciu, împreună cu cel mai tînăr inginer din branșă, Welter Mihai, sînt profesionalizați în producție. Din fabrică au fost trimiși la facultate, trecînd pînă atunci prin toate fazele de ucenicie, la turnătorie, (căci porțelanul se toarnă), la pictură, la „piscăleală". Fabrica a intrat în producție în 1972. Înainte doar cu cîțiva ani, în perimetrul acestei fabrici ca și sub perimetrul fabricii de Mecanică grea, creștea mazărea. În 1968 președintele nostru a vizitat Alba Iulia. De atunci orașul a reînviat, ieșind de sub cupola lui de amintiri istorice, devenind un oraș industrial, sub bolta căruia se zidește prezentul și viitorul. Ne spunea inginera Elena Covaciu că plusul pe care-l realizează fabrica pe acest an va fi de peste 500 tone produse finite, în condițiile de economie a 418 tone materie primă. De asemenea, 63 tone combustibil precum și onorarea integrală a tuturor contractelor încheiate cu beneficiarii interni și externi. Sarcinile pentru anul viitor vor fi mai mari cu 17,07 la sută față de 1978. Am părăsit fabrica, atelierele de creație, halele luminoase, scinteietoare, la ora cînd tinerele începeau gimnastica profesională. Se unduiau din trup și cu brațele, sub îndrumarea unei profesoare, ca niște tije de floare într-o seră albă.

Vinul din Dacia Felix era vestit și purtat în vase de aur la Roma, pentru serbările de încoronare a regilor. În zilele noastre, aici, la Alba Iulia, el doarme în butoaie uriașe, sub bolțile de cărămizi ale zidurilor de apărare ale cetății, ridicate de domnia habsburgă ca mijloc de apărare împotriva unui imperiu otoman ce se stingea. Sudoarea a 20 000 de țărani iobagi, care le-au ridicat, se află amestecată în mortarul lor. Doarme vinul ca o ființă vie căzută în letargie și care așteaptă să fie trezită. După un an de zăcere, vinul este tras la sticle și se mai odihnește un an, în rasteluri înalte de doi metri și lungi de kilometri, aflate în miezul zidurilor, asistind plin de somnolență la prefacerile lente prin care trece: sedimentarea licorii, purificarea ei, limpiditate, aciditate, perlare. Apoi inelul cu „rugina" ce se strînge în gîtul buteliei, chiar sub dop, este scos în mod ingenios. Capsula îl pecetluiește din nou, se lipește eticheta cu numele de Alba Iulia, se învelește gîtul în staniol lucitor și vinul „Spumant", șampania noastră românească ia drumul în lume, la noi și peste granițe. În momentul de față, un milion de sticle de Spumant se află în lăcașurile din zidurile ridicate cu alt scop, ne spune inginerul șef al întreprinderii. Investițiile pentru amenajarea acestei „fabrici" de șampanie au fost de... doar 500 000 lei.

Și cîte nu se pot înșira din noua istorie a Alba Iuliei, fostul Bălgrad, de cînd, în 1968, s-a auzit un glas, s-a întins o mînă, cuprinzînd împrejurul și s-a marcat nașterea acestor întreprinderi, a cartierului nou de locuințe (35 mii de apartamente) a drumului spre toate realizările viitoare. Bălgradul în care părinții mei au înghețat sub coviltir cu marfă așteptînd mușterii, este azi frumoasa Alba Iulia, revenită la numele ei de început, în care trecutul strălucește prin jertfa strămoșilor, prin înfăptuirea înaintașilor, prin consfințirea Unirii în marea sală fastuoasă, prin catedrala monumentală ridicată pentru acest eveniment doar într-un an. Alba Iulia scînteiază vie prin toate realizările moderne, utile și folositoare a celor ce s-au înfăptuit și se înfăptuiesc sub ochii noștri.

Ioana Postelnicu

Gînduri în Sala Unirii

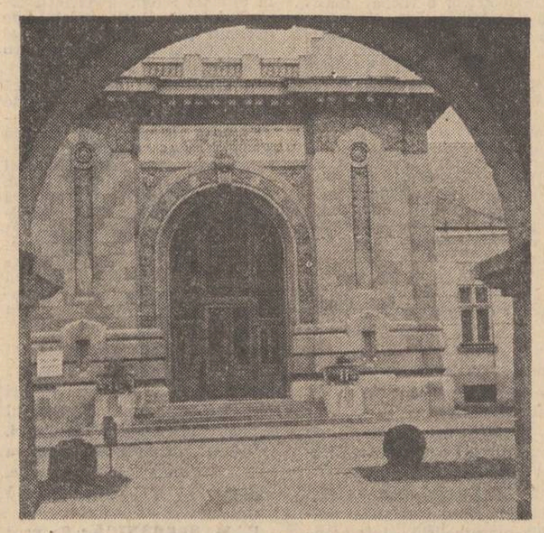

Pe cînd mă aflam, spre sfîrșitul acestui noiembrie, la Alba Iulia, s-a întîmplat să intru în Sala Unirii singur și pentru prima oară. Clădirea ce poartă cu sine măreția unuia dintre cele mai importante evenimente din istoria patriei m-a înfiorat. Afară era soare, iar aici totul părea înghețat. Pe zidurile, puțin strălucinde, se vedeau chipurile lui Decebal și Traian, apoi ale lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvin, apoi ale lui Avram Iancu, Andrei Șaguna, Lemeny și Petru Maior, apoi...

Apoi, în sală, au năvălit copiii, șiruri de oameni tineri aflați în excursie la Alba Iulia, în preajma aniversării a șaizeci de ani de la împlinirea unui vis străbun. Și toate acele chipuri, și toate lucrurile din preajmă, și toate obiectele incremenite au căpătat din acea clipă sens, ele erau, acum, repere ale istoriei. Iar eu aveam nu senzația, ci chiar credința că murmurele, agitația, cuvintele de odinioară au înviat și s-au prefăcut în flăcări. Că acea clădire care servise cîndva drept cazinou al armatelor austro-ungare s-a aprins și s-a încălzit, și-am auzit atunci, odată cu pătrunderea în sală a acelor grupuri de copii, pînă și zgomotele roților de căruțe trecute prin ochii poetului din Lancrăm, el însuși atunci foarte tînăr, pe cînd un copil ieșit, dintr-odată, din întunericul unei curți, strigase pe neașteptate: „Trăiască România dodoloață!" (cuvîntul „dodolat" însemnînd — cum notează poetul — rotund).

Lucrurile au căpătat, zic, din acea clipă, sens, fiindcă nimic nu e istorie dacă ea nu este privită și înțeleasă de oameni, dar mai ales de cei mai tineri care s-o ducă, la rîndu-le, mai departe luptîndu-se pentru ea, construind-o cu brațele, cu mintea și cu sufletul lor. Nici o piatră căzută dintr-un zid, nici un semn și nici o carte n-ar avea sublima lor valoare în afara noilor generații care pot prelua istoria cu întreaga ei încărcătură.

Dar iată că acei copii veseli, care urcaseră scările de piatră ale Sălii Unirii precum păsările ramurile stejarului în sus, acei copii nerăbdători să se deschidă marea ușă, de două și de trei ori mai înaltă decît ei, au devenit, deodată, tăcuți. Și nu oricum, ci surprinzător de tăcuți. Sigur, cauza era chiar momentul, dar eu am vrut neapărat s-o despic puțin pentru că îmi dădeam seama că fiind atît de tineri, privind înapoi, cu greu le venea să creadă că întîmplările de care auzeau trecuseră aidoma prin viață și prin timp. Ei toți erau elevi și Alba Iulia li se dezvăluise, pentru cei mai mulți, numai din lecții, ea avînd, într-adevăr, imaginea unei falnice și legendare cetăți zidită la rădăcinile neamului, în inima Daciei, Apoulon, Apulum, apoi locul în care, peste secole, a intrat, triumfal, Mihai Viteazul, proclamîndu-se domnitor al celor trei țări române. Acum ei văzuseră cu ochii lor poarta plină de strălucire, ale cărei arcade păreau cununi de lauri trezind, în inimă, puternic, mîndria. Dar văzuseră și locul acela însîngerat unde Horia și Cloșca au fost uciși conform unui obicei feudal neîntrecut în cruzime de nici o altă pedeapsă barbară, după ce li se zdrelise, sub excortă, picioarele prin satele de pe Valea Mureșului pentru a fi fost înspăimîntați țăranii și după ce zăcuseră în lanțuri, întemnițați în plină iarnă: Horia în celula de deasupra porții a treia, sub statuia ecvestră a lui Carol al VI-lea, întemeietorul Cetății, Cloșca — sub poartă, Crișan — în fosta încăpere a corpului de gardă. Celulele și lanțurile și instrumentele de tortură există și se pot vedea. Există chiar și roata pe care-a fost tras Horia!

Și se aud iarăși căruțele, și se aud glasurile oamenilor și o mare emoție pune stăpînire pe sală, acea sală în care cu șaizeci de ani în urmă poetul din Lancrăm nu reușise să intre din pricina aglomerației, dar avusese — cum mărturisește — avantajul că putuse colinda „din loc în loc, toată ziua pe cîmpul unde se aduna poporul. Era o roire de necrezut. Pe cîmp se înălțau ici-colo, tribunele de unde oratorii vorbeau nației. Pe vremea aceea nu erau microfoane, încît oratorii, cu glas prea mic pentru atîta lume, treceau, pentru multiplicarea ecoului, de la o tribună la alta... Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba Iulia, unde s-a hotărît alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani. În dimineața zilei de 1 decembrie, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba Iulia...".

Iar elevii, copiii de care vorbesc aveau acum în față nu numai un manual de istorie și nici numai memoriile unui martor ocular, Lucian Blaga, a cărui operă se află, de asemenea, în manualele lor de literatură, ci chiar sala în care „s-a proclamat pentru totdeauna și în mod irevocabil, prin votul solemn și unanim al poporului, Unirea Transilvaniei cu întreaga Daco-romanie...".

„O călătorie prin țară — scria George Călinescu — e o lecție vie în toate privințele". În toate privințele, fiindcă, iată, ieșind din Sala Unirii, coborînd adică „Platoul Romanilor" intru (și dacă n-ar fi vorba de cea mai concretă realitate aș spune: trec un prag de aur spre un castel de aur!) în Alba Iulia de azi, în Cetatea modernă cu orașe în orașul nou (pentru că „Platoul Romanilor" poate fi considerat el șingur un oraș), cu platforme industriale cuprinzînd fabrici dintre cele mai renumite nu numai în țară ci și în lume precum „Porțelanul". În toate privințele, fiindcă o asemenea călătorie îți dă, într-adevăr, o imagine a chipului patriei. Și-mi spun:

Văzînd Alba Iulia, văzînd toate așezările țării, din toate colțurile ei, din Transilvania și din Moldova, din Oltenia și din Banat, din Muntenia și din Dobrogea, văzînd oamenii de azi ai României, constructori ai visului de ieri, vom înțelege mult mai adînc că, într-adevăr, abia socialismul a realizat pe deplin năzuințele fierbinți ale maselor care au făurit Unirea.

Vasile Băran

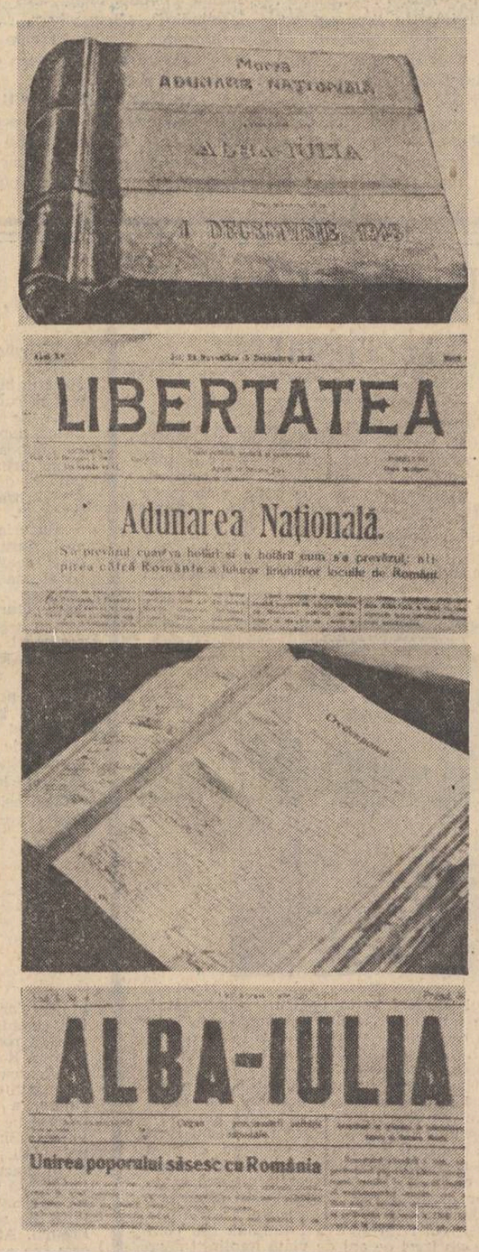

MAPAMOND

MONDORAMA

Semnul aventurii

„O rice lectură este mai întîi de toate o evadare", constata Robert Escarpit. Dar cum există mii de moduri posibile de a evada, esențialul, credem, constă în a ști de ce anume vrei să scapi și către ce te îndrepți. O evadare poate însemna, în planul spiritului, un drum deschis într-un univers strimt și prăfuit dar, la fel de bine, poate semnifica și refugiul laș și banal în lumea atît de comodă a lipsei de întrebări. „Te naști aventurier așa cum unii se nasc poeți", scria Pierre Mac Orlan. Dar aventura semnifică doar destinul neobișnuit al unui erou, cel care, așa cum îl definesc dicționarele, „își caută gloria prin calea armelor"? Adeseori se întîmplă așa. Adeseori aventura este un drum născut din neștiuta așezare a întîmplării. Dar, de foarte multe ori, aventura este însăși esența condiției umane, a cunoașterii, a zbaterii pentru adevăr și dreptate. Și din toate timpurile, creația artistică, în special literatura, s-a făcut oglindă, în diferite modalități și perspective, a unei aventuri considerate ca deschidere spre lume. Este interesantă, în acest sens, alcătuirea unei antologii ca cea foarte recent apărută în Ed. Bordas, sub semnătura profesorului Roger Mathé, purtînd titlul „Aventura — de la Herodot la Malraux", urmărind o cît mai fidelă ilustrare a citorva „genuri" ale așa numitei literaturi de aventuri. Evident, antologia nu se dorește o selecție exhaustivă ci, în limita bunului simț, se constituie ca un foarte util punct de plecare pentru o discuție asupra, în primul rînd, a termenului de „literatură de aventuri" și apoi, o analiză a evoluției contemporane a unei literaturi ce cunoaște, conform statisticilor, cel mai mare număr de cititori aparținînd celor mai diferite straturi sociale.

O literatură mult prea adesea demonetizată de producțiile de mare serie, romane polițiste și science-fiction, romane „de acțiune" și spionaj difuzate în tiraje enorme, adeseori în ritmul unei apariții săptămînale în cadrul colecțiilor specializate. Dar, așa cum subliniază autorul acestei antologii, „atenție la sensul acestei aventuri. Căci din ce în ce mai multe sînt romanele și filmele care folosesc aventura încercînd să reînvie interesul unui public blazat prin multiplicarea ororilor, a atrocităților, prin etalarea singelui și a depravării. Excese profund prejudiciabile consumatorilor, mai ales la vîrsta adolescenței. Se învață disprețuirea calmului, a indulgenței, a generozității. Te convingi că întotdeauna cel mai tare are dreptate și că forța pumnului sau a revolverului este mai eficace decît tratativele. Se alterează sentimentul milei și cel al demnității umane. Departe de a ne purifica, în sensul aristotelician al cuvîntului, de pasiunile rele, aventura de acest gen, citită sau privită pe ecrane, atunci cînd depășește măsura, nu face decît să le trezească. Și, odată sfîrșită lectura sau vizionarea filmului, s-a terminat și cu iluzia — arunci cartea, uiți și numele filmului. Test fără apel: opera nu lasă amintiri, dar lecția primejdioasă rămîne prezentă în subconștient". Într-adevăr, nenumărate sînt, la ora actuală, apelurile, adresate sub cele mai diferite forme, de specialiști psihiatri, oameni de cultură, scriitori, împotriva proliferării violenței mentale, refugiu pentru conștiințe ce se refuză evadării.

Cristian Unteanu

Continuare în pag. a 7-a

● **„POȘTA POLONEZĂ LA GDANSK"** este titlul unei monografii întocmită de Bogacki Franciszek și apărută anul acesta în editura K.I.W. din Varșovia. Lucrarea este consacrată organizării și activității poștei poloneze din Gdansk de la înființarea ei pînă în septembrie 1939. Punctele marcante ale istoriei ei au fost: a doua împărțire a Poloniei, la 8 martie 1793, punînd capăt și activității ei, pînă la redobîndirea independenței Poloniei în 1918, și înainte de toate iuna septembrie 1939 și apărarea Poștei împotriva invadatorului hitlerist. Autorul prezintă situația politică în legătură cu evenimentele tragice din septembrie 1939 și include în paginile cărții o listă a funcționarilor Poștei poloneze din Gdansk uciși sau arestați sub ocupația hitleristă.

● **ÎN TURKMENIA** se desfășoară lucrările de restaurare ale mauzoleului sultanului Sandjar, unul din conducătorii statului seldjuk, din Evul Mediu, monument unic din secolul XII situat la marginea orașului Mairam-Ali. Înainte de a începe această acțiune cercetătorii au studiat mulți ani tainele vechilor arhitecți și constructori, reușind să ajungă la concluzia că zidurile foarte groase ale mauzoleului se sprijină pe un fundament care are adîncimea de 5,2 m și grosimea de 6 m. Și totuși clădirea grandioasă, care se vede de la distanță de cîțiva kilometri, nu pare greoaie. În cupola sferică, cu diametrul de 25 m. se pare, după legendă, că ar fi fost ascunsă o casetă cu pieptenele de aur al soției sultanului, furat ulterior de bandiți. În paralel cu această restaurare, se efectuează ample săpături pe locul așezării care a ființat în apropierea mauzoleului. Astfel s-au făcut interesante descoperiri: un ceas solar, o figurină reprezentînd un cal pentru jocul de șah, cercei de cupru și multe alte obiecte.

● **DUPĂ „FARAON" ȘI „PAPUȘA", ROMANUL „AVANT-POST"** al scriitorului Boleslaw Prus

REVISTA STRĂINĂ

(1847—1912) a fost transpus pe ecran. E vorba de un țăran polonez care luptă cu disperare pentru a-și păstra petecul lui de pămînt amenințat de colonizarea germanică a teritoriului polonez în secolul al XIX-lea. Rolurile principale sînt interpretate de Franciszek Pieczka și Tereza Lipowska. Filmul a fost turnat de echipa „Profil", iar adaptarea cinematografică a romanului aparține lui Konrad Freijalich și Zygmunt Skonieczny care este și regizorul filmului.

● **„STAATLICHE KUNSTHALLE"** din Baden-Baden a consacrat o expoziție sculptorului francez Aristide Maillol, o cuprinzătoare reprospectivă a operelor artistului, organizată de la centenarul nașterii acestuia în 1961. În timpul vieții sale, Maillol, care a influențat modul de lucru și de gîndire al sculptorilor germani, își dobîndise cu întîrziere o celebritate internațională. La Baden-Baden au fost expuse sculpturi monumentale, proiecte modelate sau turnate, opere de mică amploare, desene și ilustrații de carte.

● **FACSIMILE** de manuscrise și tipărituri din 12 secole au fost prezentate recent la Biblioteca universitară și municipală din Köln. Printre exponate s-au aflat facsimilele celor mai vechi cărți manuscrise în limba germană, celebrul „Abrogens" din mănăstirea St. Gallen, din secolul al VIII-lea, primul poem german și ediția princeps a Bibliei Gutenberg, tipărită la Mainz între 1450 și 1455. După cum a subliniat organizatorul expoziției, facsimilele au o importanță inestimabilă, oferind uneori cercetătorilor singura posibilitate de consultate a izvoarelor, care nu mai pot fi folosite pentru a nu se grăbi degradarea lor. Este cazul „Manuscrisului Manesse" din anii 1300—1340, cel mai amplu și important manuscris al poeziei de dragoste din Evul Mediu german, la care simplul răsfoit al paginilor ar echivala cu distrugerea lui.

● **REVISTA „LOTUS"** consacră în ultimul său număr un grupaj de mărturii personalității scriitorului egiptean Youssef El-Sebai, unul din marii prozatori de limbă arabă, figură importantă a vieții publice din țara sa. Foarte semnificative sînt aprecierile semnate de Tewfik El Hakim și Naguib Mahfouz, ei înșiși autori proeminenți și laureați ai unor prestigioase, jurii internaționale.

● **O CARTE** incitantă este editată de Nguyen Khac Vien, **Studii vietnameze. Incercări lingvistice,** aducînd puncte de vedere surprinzătoare asupra dezvoltării limbii vietnameze, în condițiile istorice create de intrarea poporului vietnamez în epoca socialistă, împreună cu trăsăturile noi pe care le aduce în domeniul literar, politic, filozofic și științific, a îmbogățirii vocabularului și a nuanțării mijloacelor de expresie.

● **STUDIUL LUI P. N. KAVYU, O introducere în muzica Kamba** este recenzat de către P.R.M. Nene în termeni foarte elogioși, pentru calitățile științifice ale unei investigații dificile asupra acestei tradiții orale care împletește cîntecul cu poezia unei celebre specii artistice. Recenzentul face însă o distincție foarte subtilă în ceea ce privește sensul cuvîntului „folclor", opunîndu-se folosirii lui cu privire la producțiile culturale africane. Un punct de vedere interesant, recomandat atenției filozofilor culturii și cercetătorilor acestui domeniu atît de atrăgător.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator: Dobre Marian

ANUL XXI
48
(866)
Sîmbătă
2 decembrie
1978
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1 DECEMBRIE 1918

«Unire-n cuget și-n simțiri»

1 DECEMBRIE 1978

Zile istorice

Sînt atît de aproape în timp și, mai ales, atît de aproape de sufletul și conștiința noastră ideile înălțătoare cuprinse în ampla expunere făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea solemnă comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Marii Adunări Naționale și Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, sesiune consacrată aniversării a 60 de ani de la **formarea statului național unitar român.**

În viața unui popor sînt momente cînd, sărbătorindu-și istoria, face istorie. Un asemenea moment l-a trăit, ieri, întreaga Românie, toți fiii săi, fără deosebire de naționalitate. Evocarea emoționantă a actului istoric al Unirii de la 1 decembrie 1918, a faptelor de jertfă și luptă, **de gînd și visare care l-au premers, precum și a împlinirilor ce i-au urmat,** edificate fiind de popor, sub conducerea partidului comunist, se va încrusta în memoria timpului ca un veritabil document al demnității și conștiinței naționale, va da seamă viitorimii de ceea ce trăia și gîndea țara într-un an în care, sărbătorindu-și istoria trecută, se sărbătorea pe sine, cea prezentă, își sărbătorea certitudinile construcției socialiste și certitudinile viitorului comunist aflate în mîinile și gîndirea creatoare ale poporului.

Încununare semnificativă și sublimă a unor zile de angajare a conștiințelor și de sărbătorească unitate, aniversarea a șase decenii de la Unire se adaugă, firesc, viului și responsabilului dialog dintre partid și popor, dintre secretarul general al partidului, președintele Românie**i, și** națiunea care l-a investit cu unanima încredere a fiilor ei, cu omenească sa dragoste, cu speranța și convingerea că, sub conducerea sa fermă și clarvăzătoare, ziua de azi și ziua de mîine nu vor fi tulburate în libertatea și suveranitatea lor.

În aceste zile, la cererea reprezentanților clasei muncitoare, ai țărănimii, ai oamenilor de artă, ai celor chemați să fie scut de nădejde cuceririlor revoluționare ale poporului, președintele României a înfățișat practic întregii țări, cu claritate și profunzime, activitatea și semnificațiile activității delegației române la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Moscova.

Încă o dată, din acest dialog — purtat cu multă răspundere față de destinele poporului român și, totodată, față de destinele umanității, ale progresului, civilizației și păcii lumii — oamenii muncii de la orașe și sate au luat act, cu cetățenească mîndrie, de consecvența, principialitatea, spiritul rațional și constructiv al politicii partidului și statului nostru în problemele majore cu care este confruntată omenirea, de fermitatea comunistă cu care sînt slujite interesele și aspirațiile fundamentale ale tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, idealurile suveranității naționale, cauza socialismului, colaborării și păcii în întreaga lume, idei magistral prezentate și în ampla analiză a situației internaționale cuprinsă în expunerea la sesiunea solemnă, în vibrantul și profundul apel adresat lumii întregi pentru a se angaja în realizarea unui climat de pace și încredere reciprocă, **propice punerii în valoare a nelimitatelor energii ale umanității.**

Încă o dată poporul și-a evocat pentru sine și pentru viitorime, temeiurile care îi dau dreptul la o existență demnă, la un meritat prestigiu în conștiința lumii. Cu profundă satisfacție oamenii țării și-au declarat acordul cu poziția adoptată de delegația română, cu Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia și principiile înscrise în ea, adoptate cu acest prilej, Declarație care corespunde pe deplin situației internaționale actuale, la a cărei elaborare și-a adus o contribuție activă partidul nostru.

Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al partidului exprimă deplina aprobare și o înaltă apreciere față de activitatea secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a delegației României la Consfătuirea de la Moscova, dă glas acordului

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

„Aniversarea a șase decenii de la înfăptuirea statului național unitar român ne oferă prilejul de a afirma cu toată satisfacția și mîndria patriotică, că idealurile revoluționare pentru care s-au jertfit înaintașii noștri, pentru care s-au jertfit socialiștii, comuniștii, pentru care au căzut muncitori, țărani, intelectuali, pentru care poporul nostru a dat un mare tribut de sînge, se înfăptuiesc, sub conducerea Partidului Comunist Român, care asigură avîntul neîntrerupt al forțelor de producție, al dezvoltării economico-sociale, ridicarea gradului de civilizație, a nivelului de trai al poporului nostru, afirmarea cu deplină putere a principiilor socialismului, ale umanismului revoluționar".

NICOLAE CEAUȘESCU

Nobila idee a păcii

Ca fiu de militar, m-am jucat întreaga copilărie de-a armata, de-a soldații, de-a războiul. Desfășurările de trupe, învăluirile, asalturile mi-au părut multă vreme adevărata menire a bărbatului ce visam să fiu. Naivitate copilărească hrănită de lectura epopeilor homerice, de romanele eroice cu panașe, cuvinte grandiloc-vente, asalturi și alte cutezanțe.

Adolescența, deschiderea ochilor pe realitățile crude ale războiului, șirul de imagini ale suferințelor pricinuite de revărsarea universală de ură și orbire ca și deschiderea ochilor minții de concepția marxistă privitoare la pace și război, m-au trecut definitiv în tabăra celor ce iubesc cu pasiune pacea și visează la creație, la civilizație, la emanciparea omului.

Mircea Horia Simionescu

Continuare în pag. a 6-a

Vocea țării

Se spune că în lume cuvîntul are semnificația lui, are mesaj spre om, spre inima lumii. Se spune că, de asemenea, cuvîntul are ecou, stîrnește vibrații și atitudini, voință și crez. Cuvîntul — principalul mijloc de înțelegere între oameni —, însoțit de fapte, dă glas dorinței de împlinire, de viață lungă și fericire. Cuvîntul și fapta pot aduce, dacă devin un singur crez, o singură voință — pacea, înțelegerea între oameni.

Cuvinte simple, dar cu adînci rezonanțe, rostite cu gîndul curat și curaj

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 6-a

Încredere în rațiune

În preziua sărbătoririi Unirii, președintele Nicolae Ceaușescu ne-a adresat cel mai înalt mesaj de pace, de respect pentru independența și suveranitatea popoarelor, de încredere în rațiunea și în demnitatea umană. Acesta este de fapt mesajul pe care România — în ora cînd, muncind în liniște și clarviziune, aniversează împlinirea a șaizeci de ani de la realizarea idealului național, și cînd, o lume sfîșiată cum este cea de astăzi, are nevoie vitală, ca de rare ori în întreaga sa istorie, de liniște și clarviziune — îl adresează lumii întregi.

Analizînd situația internațională actuală și constatînd că nu sînt nece-

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 6-a

Telegramă

Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Mult stimate și iubite tovarășe **NICOLAE CEAUȘESCU,**

Scriitorii din țara noastră, fără deosebire de naționalitate și aparținînd tuturor generațiilor, au luat cunoștință cu profundă satisfacție de poziția revoluționar-patriotică adoptată de delegația țării noastre, condusă de dumneavoastră, la recenta consfătuire a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia. Cu legitimă mîndrie am constatat că Declarația comună a țărilor participante la consfătuire reflectă multe dintre principiile care călăuzesc activitatea internă și internațională a partidului și statului nostru, principii la a căror elaborare ați adus o strălucită contribuție.

Am aflat totodată, din comunicatul ședinței din 24 noiembrie a.c. a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., că delegația noastră nu și-a dat acordul în legătură cu unele probleme militare ale Tratatului de la Varșovia. Exprimăm și pe această cale deplina

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Continuare în pag. a 6-a

O Horă

Frații mei din România, strînși ca frunzele pe ram,
pentru care scriu cuvîntul cel mai sfînt din cîte am,
frații mei de toată ziua, frații mei de viitor,
luminați de steagul roșu și de steagul tricolor,
frații mei de omenie, tineri și bătrîni și buni,
ale căror munci rostire-s trudei mele-n zori de luni,
frații mei frumoși și harnici ca albinele din stup,
în a căror veșnicie steaua vreau să mi-o întrup,
frații mei de ieri și astăzi întru care eu exist
după chipul și simțirea scrise-n codex comunist,
frații mei, mărire vouă, peste miile de ani,
înflorind grădina țării, frați români, maghiari, germani.

Petru Anghel

Marele act al istoriei

Ziua de **1 Decembrie** este înscrisă cu litere de foc în conștiința națiunii, alături de celelalte zile mari ale ei: **24 Ianuarie, 9 Mai** și îndeosebi **23 August.** Au trecut 60 de ani, dar rezonanța actului istoric vibrează cu egală intensitate în inima și mintea românilor. Acea zi de 1 Decembrie n-a fost un dar sau o concesie a unora dintre marile puteri și nici un act de conjunctură, ci **împlinirea legică a unui proces secular și al unor năzuințe milenare.**

Puține popoare ale lumii au dus cu ele, în cursul istoriei lor, un atît de intens simțămînt de unitate cum au făcut-o românii. Puține limbi au asigurat în așa măsură permanența și deplina posibilitate de comunicare între fiii aceluiași popor, împărțit prin vicisitudinile istoriei în țări diferite, cum a făcut-o limba română. Lipsită de dialecte, extraordinar de unitară, această limbă a dat purtătorilor ei conștiința originii comune și a frățietății lor. Cărțile românilor n-au fost, încă din secolul al XVI-lea, cărți ce se adresau numai uneia sau alteia dintre ramurile neamului românesc, ci cărți care firesc erau scrise în limba tuturor și se adresau tuturor prin conținut și mesaj. Convingerea profundă a originii comune și a frățietății românilor a exprimat-o în primele decenii ale veacului al XVII-lea Grigore Ureche, cronicarul moldovean care a proclamat energic lozinca : „Noi de la Rim ne tragem" și care a subliniat unitatea locuitorilor țărilor române în ciuda unor granițe despărțitoare. Carpații n-au fost însă niciodată zid despărțitor, după cum nici Milcovul n-a putut separa pe români. Dimpotrivă, granița acelei vremi era o zonă de contact și de schimb economic și cultural. Tendințele de apropiere, alianță și uneori chiar unire politică nu au fost, de asemenea, întîmplătoare, ci firești, rezultînd din năzuințe profunde și din amintirea Daciei lui Burebista și a lui Decebal și a Daciei romane a lui Traian.

Cînd s-a trecut, sub impulsul transformărilor decisive, în perioada destrămării feudalismului, de la neam la națiune și de la conștiința de neam la conștiința națională, unitatea a devenit ideea-forță a dezvoltării națiunii, ea punîndu-și pecetea pe întreaga evoluție a acesteia. Românii au început atunci lupta lor **hotărîtoare** pentru realizarea statului unitar, independent și modern. Revoluția din 1848 a pus întreaga problematică a făuririi **noului** stat național românesc și totodată a fost preludiul constituirii sale. În 1859, „unirea cea mică" era realizată. Actul ireversibil al Unirii Principatelor a trebuit acceptat de marile puteri și România a devenit o realitate europeană. La mai puțin de două decenii, statul național și-a cucerit apoi independența.

Acestea au fost premisele desăvîrșirii statului național unitar român în hotarele națiunii, proces al cărui moment culminant l-a reprezentat „marea unire" de la 1 Decembrie

Dan Berindei

Continuare în pag. a 10-a

La aniversare

Aniversarea pe care o serbăm în toată țara și pe care românii din alte țări o evocă înduioșați cu străvechiul nostru **dor,** dorește să pună în evidență, o dată mai mult, o idee fundamentală, o permanență a întregului mod de a înțelege sensul și importanța evenimentului sărbătorit și anume aceea că marele ideal al unirii și neatîrnării n-a intrat niciodată în sfera utopiei ideologice și nici în fatalismul mișcărilor politice determinate la nivelul marilor puteri, ci a reprezentat, — în chip activ și combativ, — o luptă conștientă, continuă, multiseculară, ale cărei concluzii istorice, scrise cu sîngele ostașilor noștri pe cîmpurile de luptă, cu truda și elanul oamenilor muncii pe harta Țării, n-au avut nevoie de bunăvoință, ci de simpla recunoaștere politică onestă din partea celorlalte state participante, sau beneficiare, ale ultimelor două războaie mondiale și ale altor capitole din istoria Europei.

O altă idee de bază a sensului înalt al acestei aniversări și care se detașează prin consecvența sa pe un traseu milenar, este participarea întregului popor (adică a românilor din toate provinciile, inclusiv din teritoriile aflate vremelnic sub stăpînire străină), la întregul proces al cuceririi independenței României și la făurirea statului național unitar român după primul război mondial.

După actul memorabil al unirii iscălit cu sîngele lui Mihai Vodă-Viteazul pe Cîmpia Turzii, a urmat Unirea „principatelor române", de acum 120 de ani, care reconfirma o dată mai mult, — și o dată pentru totdeauna, — identitatea etnică a muntenilor și moldovenilor, a „româno-moldo-vlahilor" — ca să folosim expresia aleasă de Dimitrie Cante-

Mihnea Gheorghiu

Continuare în pag. a 8-a

Inimi fierbinți

De-a lungul istoriei sale zbuciumate, Ardealul a rămas ca un dulce-amar cîntec de fluier, transmis din sînge în sînge, din rod în rod, pînă la noi : cu siguranță, ca un jurămînt pe zeii lui Decebal va hălădui mai departe în timp, va trece în cei ce vin, în cei ce vor veni, în eternitate.

L-a purtat Gelu Românu prin voivodatul lui încărcat de vestigii apuse și dragoste de codrii puternicilor zimbri.

L-a purtat Iancu de Hunedoara, în lupta și victoria asupra otomanilor, lîngă Sibiu, anticipînd visul Marelui Mihai, „Domn din mila lui Dumnezeu al Țării Românești și al Ardealului". Cîte stele s-au stins și cîte comete și-au întins diafanele fire de lumină peste Alba Iulia ?! Pașii lui Mihai în bă-

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR :

● **Un vis de șase decenii**
● reportaj de Ion Longin Popescu
● **«La trecutu-ți mare, mare viitor»**
● Omagiul poeților
● **Corespondent special pentru Unire**
● reportaj de Constantin Stan și Dan Mucenic

● **Martori la Unire**
● filmul evenimentelor de Mihai Stoian
● G. Călinescu și scriitorii transilvăneni de M. Ungheanu ● Literatura și „unirea cu țara" de Pompiliu Marcea ● Ziariștii transilvani pribegi și triumful Albei Iulii de Ion Clopoțel
● **Ecouri ale actului Unirii în lume**
● semnează ● Ion Dodu Bălan și ● D. Ivănescu

UN VIS DE ȘASE DECENII

Către Alba Iulia venea poporul în sărbătoare; o mistuire ca o flacără purta pașii națiunii către acel Platou al izbînzii. Venea opincarul din Galtiu, din Țara Moților, din Biharia. O strălucitoare Mecca era atunci Alba Iulia. Țara urma să fie de-acum întreagă, iar Alba — osia pe care urmau să se rostogolească roțile „progresului său liberal". Conștiința națională urma să fie Farul călăuzitor, catalizatorul înfăptuirilor înscrise în Rezoluția Marii Adunări Naționale. Poporul trintise căciula, în beția clipei, căci luminații tribuni anunțaseră reformă agrară, drept la întruniri, vot universal, libertate pentru presă, propășire industrială, ridicarea nivelului de trai, fericire și bunăstare. România jubila ca sub o narcoză; un pictor naiv ar fi fost îmboldit să picteze flori mari, cărnoase, flori sociale, atît pe cer cît și pe pămînt...

Visul României noi

Poporul înfăptuise Unirea fără nici o condiție, fiind vorba de închegarea organică, imperativă, de afirmarea de drept a ceea ce veacurile consfințiseră de fapt.

Dar care era, totuși, vrerea acestui popor, secular și ea, la ce visau opincarii din Mărginimea Sibiului, învățătorii ardeleni, muncitorii Clujului și ai Bucureștiului, cele 17 milioane de români contemporani cu această Unire ? Libertate și neatîrnare, dezrobire națională și socială, drepturi egale și respectul față de om, democrație și progres social, așa cum se cuvenea unei țări mai mari și mai puternice.

Țara era însă pustiită de război, poporul flămînd. Clasa conducătoare, acum fortificată și cu puterea crescută, se înscria tot mai rapid într-o confortabilă curbă a uitării promisiunilor făcute. Pe această traiectorie, clasa conducătoare și-ar fi dorit liniște și pace, căci capitalul avea nevoie de aceasta în tendința-i de explozie în lanț. Conștiința socială a poporului bine-ar fi fost de-ar fi rămas adormită sub fastul curat al costumelor populare, al artificiilor și serbărilor de pe uliție, sub atracția programului liberal de guvernămînt... Dar această conștiință s-a dovedit trează încă din primele zile de după Marea Adunare, căci poporul avea imprimat în ființa sa, după veacuri de luptă socială, adevărul acesta, consemnat într-unul din ziarele vremii: „Dezrobirea națională e numai o floare stearpă dacă nu merge împreună cu îndreptățirea socială, cu ridicarea poporului la o treaptă de viață mai înaltă" („Adevărul", 8 decembrie 1918). Cine să „opereze" însă această ridicare a vieții poporului unit pe o treaptă mai înaltă? Care să fie acea forță în stare de o astfel de mintuire? Poate liberalii și capitalul clasei avute? Iată, liberalii, „conform trecutului, se prezintă cu un program îngrijit, studiat în amănunte, elaborat anume ca să atragă" („Socialismul", 11 decembrie 1918). Iar capitalul, „în întregimea lui în România, departe de a fi fost pericolitat de revendicările muncitorilor, a trecut în acest timp de după război, cînd masele muncitoare n-au avut ce minca și ce îmbrăca, printr-o perioadă într-adevăr de aur" („Socialismul", 20 aprilie 1920).

În aceste condiții, forța revoluționară care și-a asumat rolul de conducere a maselor în lupta împotriva exploatării, pentru o adevărată unire, a fost Partidul Socialist și Uniunea Sindicatelor din România. În „Declarațiunea" din 13 februarie 1919, Partidul Socialist făcea cunoscut că „își ia angajamentul, ca reprezentant al clasei muncitoare, de a lupta împreună cu muncitorimea din teritoriile alipite pentru respectarea libertăților și dreptăților cucerite și socoate ca un punct al său de onoare respectarea drepturilor minorităților de altă naționalitate". Vizionară și însuflețitoare, cu adevărat inspirată din năzuințele maselor, „declarațiunea" acestui partid prevedea în primul rînd unitate, căci „în fața puterei burgheziei române întărite prin unirea înfăptuită se impunea întărirea și unirea mișcării socialiste".

ÎN ACEST SCOP, PARTIDUL SOCIALIST DIN ROMÂNIA FACE APEL LA TOATE FORȚELE PROLETARE ȘI SOCIALISTE, PENTRU UNIFICAREA LOR, FORMÎND UN SINGUR PARTID PROLETAR, CARE SĂ DUCĂ ÎNAINTE LUPTA CLASEI MUNCITOARE DIN NOUA ROMÂNIE. ROMÂNIA NOUĂ DE ASTĂZI TREBUIE SĂ DEVIE ROMÂNIA SOCIALISTĂ DE MÎINE.

Visul poporului este preluat, iată, de cea mai puternică forță politică democratică și ridicat la rang de principiu de luptă, apropiindu-l prin aceasta de clipa împlinirii.

Ca urmare a prosperării capitalului, la numai un an după Unire, sînt consemnate 137 de noi întreprinderi. Clasa muncitoare devine tot mai numeroasă, mai puternică. Aproape 1 milion de muncitori vor consemna statisticile în anul 1921 ! Nici nu se stinseseră bine artificiile de sărbătoare cînd exponenți ai acestei clase, tipografii bucureșteni, au declanșat una dintre cele mai mari greve de la începutul secolului. La 13 decembrie 1918, pe acești muncitori și pe cei ce s-au solidarizat cu ei, i-au întîmpinat mitralierele în Piața Teatrului Național.

O altă mișcare muncitorească, fără precedent, avea să se declanșeze în anul 1920. „Pregătiți-vă de grevă generală! sună chemarea Partidului Socialist. Toată muncitorimea din regat și noile teritorii va încrucișa brațele! Trăiască greva generală! O grevă cum încă n-a știut-o și n-a simțit-o clasa stăpînitoare pînă acum! Pornim la luptă cu credința că avem o lume de cîștigat! Această luptă ne-a fost impusă de guvern". Nu s-ar spune, deci, că guvernul se bucura de prea multă popularitate... Fotografii de epocă păstrează pentru memoria noastră secvențe de stradă în care flămînzii și șomerii așteaptă la cozi interminabile un polonic de ciorbă din mila publică. Inflația atinge proporții uriașe: „5 miliarde! Aceasta e cifra formidabilă atinsă de bugetul României (față de 600 milioane în 1914)" — „Socialismul", 3 mai 1920

Ce era de făcut în aceste condiții? Domnul Argentoianu are o soluție salvatoare la care poporul reunit trebuie să ia aminte: „Trebuie ca muncitorii și țăranii, funcționarii și invalizii, orfanii și văduvele să-și stringă cureaua". Cine sunt aceia, avînd „cureaua strînsă", care cersesc pe stradă, ori așteaptă un codru de pîine la ospătăria populară? Sunt eroii care au înfăptuit unirea. Statul le-a dat 30 lei pe lună și crede că s-a achitat cu aceasta. Iată dar un teren cît se poate de favorabil „infiltrației" ideilor socialiste atît la orașe cît și la sate.

Anul 1921 debutează nu mai puțin liniștit decît 1920. Au loc conferințe ale grupărilor comuniste din diferite orașe. Sub directă influență comunistă, minerii din bazinul minier Baia Mare cer reducerea zilei de lucru și salarii mai mari, metalurgiștii din București, navaliștii din Galați, tipografii din Arad declanșează greve și demonstrații de stradă.

Rezoluții pentru viitor

În numai trei ani, clasa muncitoare din marea Românie a făcut un pas uriaș în ceea ce privește înarmarea sa cu ideologia necesară luptei de clasă. Acumulările de experiență politică au condus în mod obiectiv conștiința muncitorească pe o treaptă calitativ superioară. În mod imperios, datorită complexității tot mai mari a luptei de clasă precum și ca urmare a influenței puternice a marxism-leninismului, la 8 mai 1921, Congresul Partidului Socialist, chemat „să dea directivă marilor transformări sociale începute deja" („Dreptatea", 8 mai 1921), a hotărît afilierea sa la Internaționala comunistă și schimbarea denumirii în Partidul Comunist din România. Pe ordinea de zi a Congresului a figurat, printre altele, **problema agrară, presa și propaganda, chestiunea naționalităților, mișcarea de tineret, mișcarea feminină.** Adică aproape exact aceleași probleme din Rezoluția de la Alba Iulia, rămase în mare parte în stadiul de promisiune. În perioada 1922—1923, sub influența directă a Partidului Comunist, au fost declarate 332 conflicte colective de muncă, din care 100 de greve cuprinzînd peste 10 000 de muncitori. Începînd cu aprilie 1924, partidul este scos în afara legii. La Congresul al III-lea al P.C.R., ținut la Viena, s-a arătat, printre altele, că „sarcina cea mai de seamă a P.C.R. este întărirea influenței partidului comunist în sindicate, refacerea unității mișcării sindicale". După anii 1928—1929 un nou pericol de război amenință Europa. Și de această dată, Partidul Comunist a fost cel care, primul, a tras semnalul de alarmă în legătură cu pericolul ce se apropia vertiginos. Încă de la Congresul al IV-lea al P.C.R. din 1928, între rezoluțiile adoptate a figurat aceea privind „organizarea luptei împotriva pericolului de război". În perioada crizei mondiale, 1929—1933, cînd asupra clasei muncitoare, funcționarilor și a altor categorii de salariați publici, au apăsat curbele de sacrificiu și teroarea polițienească, P.C.R. este principalul organizator și conducător al luptei de clasă, al marilor greve și demonstrații ale petroliștilor, ceferiștilor și minerilor. Lupeni '29, Ploiești '33, Grivița '33 — iată trei din cele mai sîngeroase repere ale acelor ani. Numai în anul 1933 au avut loc în țară 1 408 acțiuni muncitorești la care au participat 67 040 muncitori. 1933 este și anul în care tînărul comunist Nicolae Ceaușescu va fi arestat pentru întîia oară pentru participarea la acțiuni muncitorești. De asemenea, către sfîrșitul lui 1933, va lua ființă Comitetul Național antifascist, în cadrul căruia va activa același tînăr revoluționar Nicolae Ceaușescu. În octombrie 1933, C.N.A. lansează următorul apel: „Facem apel la unirea tuturor forțelor muncitorilor și intelectualilor să formeze pretutindeni, în toate orașele, satele, fabricile, birourile și cartierele, comitete antifasciste".

În perioada 1934—1938, P.C.R. a organizat și condus nu mai puțin de 1 368 de acțiuni muncitorești, la care au luat parte peste 700 000 de oameni.

Spectrul războiului amenință tot mai puternic popoarele Europei. La 17 martie 1939, Partidul Comunist din România declară: UNIȚI-VĂ CU TOȚII ÎNTR-UN SINGUR FRONT PUTERNIC CONTRA LUI HITLER ȘI ALIAȚILOR SĂI. NUMAI UN POPOR BINE HRĂNIT, SĂNĂTOS ȘI LIBER VA PUTEA SĂ-ȘI APERE ȚARA. LUPTAȚI PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA NIVELULUI DE TRAI, PENTRU RESTABILIREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR DEMOCRATICE, PENTRU DREPTURI EGALE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE.

Poporul este chemat la lupta care va hotărî, în final, după atîtea decenii de așteptare, împlinirea visului de la Alba Iulia. Partidul comunist a făcut apel în primul rînd la oamenii simpli, la muncitori și țărani, adică la acei „titulari" de drept și de fapt ai acestui vis. În paginile următoare, un astfel de om, surprins în perioada formării ca meseriaș de războiul mondial, își deapănă cîteva triste amintiri din copilărie.

Ucenic la o societate anonimă

Muncitorul Nicolae Petre din București, în vîrstă de 52 de ani, este orășean la prima generație. Părăsindu-și satul natal, Clondiru, Buzău, în anul 1939, el făcea un pas salvator pentru sine și pentru familia sa, posesoare a numai 10 pogoane de pămînt ce trebuia împărțit celor 7 copii în viață. Un pas în necunoscut, pe riscul său de copil fără altă perspectivă decît chinuitorul streang al nevoii, fără altă căldură și mîngîiere decît un petec de hîrtie pe care sta scris, cu creion chimic: „Nicule, mamă, vezi de te poartă bine și nu-ți supăra patronii, vezi de nu ne face de rîs în lumea albă, vezi de rămîi acolo unde ești, că pe aici e tot cum ai lăsat..."

„Am muncit o vară întreagă să-mi pot cumpăra ghete și pantaloni. Două pogoane de cosit pentru un metru de covercot, la boier Lebu. Frate-meu, Manole, n-a ținut pasul; de aceea, în ziua plecării, el era mai prost îmbrăcat decît mine și pe cînd traversam satul în căruța încărcată cu mălai, păsări vii, brînză de burduf și nutreț pentru cai, nu lui i-a fost adresat un anume salut de la o fereastră pitită în dosul unui corcoduș... Cu noi se afla Grigoriță al lui Ieremia care mă privea cu ușoară invidie pentru marea șansă, pe vremea aceea, de a mă feri de ger în scorbura unui flanel nou din lînă țigaie. Mă, Nicule, mă.. țțț... mă Nicule, mă... făcea tata privindu-mă. Unde mergem noi cu băiatu ăsta, domnule, zicea. Poți să-mi spui? Cînd m-am văzut aproape de țința călătoriei, m-a cuprins frica. Tată, am îngăimat, hai, bre, îndărăt. Om găsi noi ceva la Buzău... Dar tata s-a făcut că n-aude. Uite, zice, Niculae, vezi tu luminile alea, vedeți mă? Astea-s becuri electrice, e plin orașul de ele. Așa ceva n-ai să vezi la Clondiru. De ce, am întrebat. Pentru că la astea lumina vine pe fir, iar firul nu poate ajunge pînă la Clondiru, nu e făcut din fabrică să ajungă pînă acolo... Cînd am intrat în București, în lumina unei reclame, l-am zărit pe unu al lui Gheorghe Japonu: mă consătene, l-a întrebat tata, care-i drumul spre Giulești? Nu știu, bre, nea Petre, că sînt bucureștean abia de trei zile. Întreabă-l pe ăla din borcan. Uite-l colo... Am rămas zece zile la unchiu-meu în Giulești, pe strada Bălăriei 25, astăzi blocuri. Mi-a găsit o slujbă pe Calea Dorobanți, la atelierul de reparații auto Pelicanol. Figuram în dosare ca ucenic la o societate anonimă, și de aceea m-au repartizat într-un dormitor cu 30 de paturi. La unchiul ăsta al meu nu mai puteam sta, avea greutăți, copii, casă mică, și mă drăcuia toată ziua, dar fără răutate. Așa c-am acceptat un pat în odaia societății, în care se făcea un singur foc pe zi. Ne gospodăream binișor, dimineața la 5 în bucătărie, la 6 în atelier. Mă specializasem în lăcătușerie auto, profilul caroserii. Trei ucenici la un lucrător. Pe lucrătorul meu îl chema Năstase Ion, om priceput, dar tare al dracului. „Atenție la mine, mucea! striga dimineața la intrarea în atelier, să nu văd o spinare mai sus de caroseria mașinii, să nu te văd holbîndu-te la nemții care ne vizitează, n-ai voie să trîncănești despre ei! Să nu vă prind, mîrlani de la țară, că ieșiți nici la privată fără să m-anunțați". Am îndurat trei ani regimul cazon al atelierului Pelicanol. Timp în care începusem să cunosc Bucureștiul. Un București trist, înspăimîntat de teroarea legionară, cu străzi întunecate, sfîșiat de mugetul surd al cozilor nesfîrșite la pîine cu mălai, „pîinea ucenicilor", un București prădat de trupele germane, nesigur, cu prăvăliile părăsite, devastate, cu o Piață Națiunii devenită piața șomerilor, chinuit de urlet de sirene, de bombardamente, un oraș în agonie în care, totuși, copil de la țară fiind, te puteai rătăci...

Acel „mîine" al înaintașilor

În august 1944, Partidul comunist este cel care, organizînd și conducînd lupta maselor populare, deschide pentru totdeauna calea pentru adevărata înfăptuire a idealurilor Unirii din 1918. Pas cu pas, an după an, Partidul Comunist Român organizează transformările revoluționare care au făcut din România o țară cu adevărat liberă, unită și independentă. Reforma agrară, proclamarea Republicii, naționalizarea mijloacelor de producție, cooperativizarea agriculturii, întărirea democrației și dezvoltarea artelor și a culturii, întemeierea unor noi relații între oameni, a unui nou umanism, socialist, elaborarea de cutezătoare planuri cincinale, — iată principalele elemente ale strategiei de dezvoltare a națiunii, elaborate de Partidul Comunist. Mai cu seamă de la Congresul al IX-lea, această strategie s-a îmbogățit radical, ca urmare a contribuției de covîrșitoare importanță a revoluționarului comunist Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii. Visul de aur al poporului român dintotdeauna, libertatea, pacea și neatîrnarea, este astăzi o realitate „România nouă de astăzi trebuie să devie România socialistă de mîine" — scria în „Declarațiunea" sa Partidul Socialist în 1918. Iată, poporul din România trăiește astăzi acel „mîine" al înaintașilor vizionari, înfăptuind mărețele opere constructive stabilite de Congresul al XI-lea și de Programul partidului, strîns unit în jurul Partidului Comunist Român, călăuzit de înțelepciunea revoluționară a secretarului general, animați de înaltele sale idealuri de pace și progres și pregătind totodată un alt „mîine", acela al viitorului comunist, visul de aur al generațiilor contemporane.

Reportajul nostru nu ar fi complet însă, dacă nu am descrie în cîteva pagini chipurile unor contemporani. O „cîntare" a lor mi se pare totuna cu o cîntare a României socialiste, unite. Libertatea și fericirea lor este, desigur, consecința libertății și fericirii întregului popor. Sînt oameni simpli, „personalități ale muncii", creatori de bunuri materiale și spirituale, anonimi înfăptuitori ai socialismului.

Patru fotografii ale lui Vasile a Vălenarului

Lui Vasile a Vălenarului din Ieud, Maramureș, îi place să se fotografieze. De cîte ori primește oaspeți, deschide albumul. Fotografiile îi amintesc, spune el, „de oarecare imprejmuiri" ale inimii sale din trecut.

1. Aici is în fața căsii mele, era pe la Crăciun, în anul în care am refuzat să mă înscriu la C.A.P. și am primit un lot hăt la fundul lui Dumnezeu. Mă uitam înainte, către casa văduvei Pleș Palaga. Un student de la Cluj care m-a fotografiat mi-o zis că io is un adevărat dac. Mi-o zis că al doilea nume al meu, Chindriș, vine de cînd or părăsit italienii Dacia, rămînd prin părțile noastre unu din Florența cu acest nume...

2. Aici încă stau la masă și vorbeam cu Pandele, ce știu eu ce... Cu „Mărășești" între degete, cu părul lăsat, mă tinguiam de reumatism. De te uiți în colțul gurii, ai să vezi...

3. O vezi pe soția mé. Eu pe scaun, ea-n picioare. Așa o zis, că eram mai înalt. Ea-și ține mîna la chieptar, ni, eu mi-s îmbrăcat în alb, cu țiagara la locu ei. A fost ultima pe ziua aceea, că apoi am lăsat-o, țigara, 9 luni. Eram veseli, cum ne-o spus să fim fotografu, care era foarte glumeț de felul lui. Ileana ridé chiar tare și-și împingea pantofii în față și-și sălta zadia. Eu purtam opinci. În spate aveam un pridvor sculptat și spațiuri de lemn. A fost o zi tare de neuitat...

4. Ni, colorul arată bine. Eu în șatră, cu o nepoțică, iar Ileana jos, pe un țol de lînă. Are opinci, obiele, ațe. Zadia mărănească, roșu cu negru. Se uita în sus și era veselă. În acea zi m-am înscris la C.A.P. la o echipă fulger. Ca fost furier în armată am carte bună, 7 clase; Ileana primise vestea că nu se mai angajau pe moment femei la covoare. I-am spus: taci, nu te amări. A veni și timpul tău...

Cartea de porunci

În comuna Jina din Mărginimea Sibiului se păstrează de veacuri un obicei unic, extraordinar, o mare curiozitate, cred, pentru „moderna" lume occidentală în care bîntuie terorismul, furturile, tîlhăriile în plină stradă. Se numește „Poruncile" și constă în aceea că în fiecare duminică, la ora prînzului, cei care au pierdut sau au găsit ceva, un obiect, un animal, o cheie ori un bou, „publică" faptul într-o carte de porunci pe care primarul o citește cu glas mare în fața sătenilor adunați în piață. Dacă obiectul găsit și „publicat" de trei ori, în trei duminici, nu este revendicat de nimeni, atunci în mod firesc, acesta va rămîne în posesia găsitorului. Iată mai jos, cîteva pilde din această fără egal întruchipare a cinstei din Carpați, un emoționant poem al oamenilor, ce nu mai are nevoie de nici un alt comentariu.

„Gheorghe Sterp, agricultor, cu numărul casei 209, a găsit 200 lei pe Pajiște."

„Vingărzean Nicolae, cioban, anunță că a găsit o oaie bucălaie, de 2-3 miei, și cine a pierdut-o să se ducă la domiciliul lui 962."

„Stoica Ion, de la 191, a găsit un țol și o secure. Le publică pentru a doua oară."

„Sava Valeria, de la 1009 a găsit un săcăteu cu merinde."

„Dulău Vasile a găsit un noatin"

„Un om a pierdut un cățel. Cin' l-a găsit să-l anunțe la Consiliu (cățel de întors oile)."

„Vlad Ion, de la 950 a găsit trei oi albe."

„Paca Dumitru, de la 190 a găsit un portofel cu bani."

„Lupu Ioan, de la 195 a găsit un ceas."

„Dumitru Budrală a găsit o greblă, care se află expusă în poarta casei sale."

„Cineva de la Poiana a pierdut un cal negru cu căpăstru. Să-l anunțe la poștă."

„Uscatu Viorica, de la 980 a găsit o icoană"...

Zi de nunți la Miercurea Ciuc

Plouă. Primarul orașului Miercurea Ciuc, Ráduly Alexe oficiază la Casa căsătoriilor. Ceremonialul este obișnuit, se spune „da" cu tărie, se ciocnesc pahărele cu „chimion" (băutură secuiască de casă care il face pe oricare să se vîseze mire...), se aprind flash-uri pentru eternitate. La un moment oarecare din cuprinsul îmbrățișărilor de familie, sobrul și distinsul primar izbucnește în lacrimi. Explicația primită mă liniștește : Gyöngy, mireasa, este fina dumisale, care a crescut pur și simplu „în pragul casei noastre"... Or, intrucît în subtext este vorba de cunoscutul „Ia-ți, mireasă, ziua bună", toate se lămuresc... Îmi atrage apoi atenția o pereche ce se fotografiază de zor în dosul unui imens buchet de gladiole. El, Tiriac Emil, electrician la uzina „Tractorul". Ea, Ivás Magda, funcționară. Cum s-ar spune, o nuntă româno-maghiară, fapt care nu e deloc, pe aceste meleaguri, ieșit din comun. Zice socrul mic, Ivás Ștefan : „Asemenea căsătorii sînt foarte dese. Copiii noștri vorbesc între ei românește și ungurește : noi sîntem adepții frăției adevărate, așa cum a fost de veacuri". Pe drumul spre cartierul Șumuleu, mă opresc în centrul comercial al orașului. Plouă. Trecătorii fără umbrelă se adăpostesc în cochetele magazine de cosmetice în care, nu știu din ce pricină, miroase puternic a liliac. Ploaia aduce dinspre munți un pătrunzător și cald miros de fîn proaspăt cosit. Pe un fotoliu roșu, în librărie, o fată cu părul lung, de culoarea amurgului, citește Arghezi tradus în limba maghiară. Umbrelele orașului se „sting" apoi pe rînd și ploaia încetează. Ziua munților a ajuns acum cînd strălucește soarele, abia la jumătate...

Ilustrată de toamnă din Năsăud

În Năsăud, după cum spunea o monografie locală, trăiesc femei nu prea înalte de statură, frumoase, bune gospodine, multe dintre ele lucrînd la întreprinderea de țesături extra-late din zona industrială a orașului, și bărbați bruneți, cu ochi luminoși, care poartă capul tuns și barba rasă, în spiritul vechii tradiții militare a grănicerilor. Vîrsta medie a locuitorilor este 70 de ani, dar frații Ioan, Pavel și Nistor au trecut de 101 ani. Mulți dintre oameni sînt recunoscuți după porecle, unele destul de ciudate, care ar merita, cred, un studiu special. Iată cîteva exemple : Largu, Tupcil, Tătuca, Flusa, Sfencu, Schipa, Hrana, Murelu, Schircăl, Crăcuțu, Pușuca, Sperla... Cînd cobor în pitoreasca gară a Năsăudului, pierdută în iederă brumată și străjuită de turnul de apă zidit în cărămidă roșie, este o după-amiază de duminică. În centru mă așez pe o bancă sub un păr a cărui vîrstă voi afla că depășește 200 de ani, și-mi propun să înțeleg orașul și, după vorba poetului, „marea lui siguranță de a se trezi în lumină". Tinerii trec perechi pe sub castanii sălbatici și se opresc în dreptul unei cofetării cu iz patriarhal, curată, vopsită în culori calde. Fetele care servesc îmbietoare cafele cu frișcă au părul de culoarea mierii. Dinspre nord, de la finețele Salvei și Vișeului, adie un vînt cu mirosuri de tei și flori de cîmp. Pe băncile verzi de pe alee, bătrîne cernite țin sfat. Bătrînii, îmbrăcați în alb, cu sumane împăturite pe umeri, zăbovesc în fața chioșcului de ziare. Vînzătorul a scos în stradă un mic tranzistor, iar vocea crainicului Redlow se zbate „în plasa aerului", răsunînd metalică în piața încinsă în care sînt parcate cîteva autoturisme cu număr polonez. Pe trotuar, înalt și drept, cu aer de lord pensionar, trece deacul Sîrbu, respectat și străluci tor, în vechiul său costum năsăudean. Împovărat de gruia cetății, trece, iată-l, primarul Dumitru Nichiți, așezat pe bancheta din față a unui microbuz de culoarea grîului în iulie. În curtea Liceului silvic, directorul Traian Buta așează rituos coroniță de foaia-n-fir pe fruntile premiantilor. Copii, se aude o voce tremurată, voi veți fi soldații de pază ai pădurilor, ai aurului verde ! Într-o grădină, sub sălcii pletoase, năsăudenii beau bere în acordurile unui taraf. Lăutarii au ținuta îngrijită, sobră. De malul Somesului, bărbați cu „ochi halucinați și mistuiți lăuntric", cum i-ar caracteriza Camil Petrescu, „văd idei" în valurile tulburi... În curînd, se va deschide pescuitul ! În parc, frumosi adolescenți cu mustăcioară calcă neauziți pe pietrisul alb ca grindina, purtînd parcă pe umeri, sfiosi, ziua argintată care se înclină către apus. Seara coboară asupra orașului lent, ca o lovitură de apă.

Portret pe șantier

Deși este simbătă, lucrul pe Șantierul exploatării miniere din Munții Călimani, nu încetează. Un personaj oarecum ciudat al acestui șantier este artificierul. El lucrează ca și ceilalți în schimburi și umblă încins cu un roi de aparate din aluminiu. O tască verzuie, de pădurar, îi bate șoldul. Lumea-l salută, mulți îi dau onorul prin claxoane, ziariștii îl fotografiază și el este vesnic pus pe reciclare, deoarece nici un artificier nu rămîne prea mult timp artificier. Pentru cititorii care ar voi să afle în ce constă, concret, munca lui, l-am rugat pe Alexandru Olteanu să povestească : „Am 13 fronturi de noapte. Întîi controlez frontul de lucru să văd de sustine galeria ! Fac măsurători, găuresc. Dacă corespunde, pușc, dacă nu nu pușc. Așa scrie legea. Io din lege nu ies, că n-am cum. Bag prima gălușcă de baraj. Așa scrie la instrucțiuni. După aceea, barajul îl face minerul. După aceea, fac legătura frontului, io, nu iel. Asta-mi spune legea. Întind rățaua, evacuez oamenii și pun pază. Așa scrie, dacă n-ar scrie, n-aș face. După aceea, orientîndu-mă că nu se întîmplă nimic, fac declanșarea focului. Asta scrie tot la instrucțiunile acelea. Ar mai fi alte feluri de cărți de citit pe aici, dar io n-am timp să cetesc tată ziua. Am de dat de pămînt cu muntele ista...".

Campionul aurului alb

În anul 1976, Ioan Dürik era încă muncitor. Astăzi, are diplomă și atribuții concrete (adjunct de șef de secție) de subinginer. Angajat la Întreprinderea de aluminiu din Slatina în anul 1972, arădeanul înalt și cam tăcut, calificat la Oradea ca hidrometalurg, s-a dovedit destul de repede și un bun electrometalurg.

Proba Slatinei a trecut-o într-o lună, cît a durat noua calificare, și încă în secția cea mai grea : Electroliza. Cine rezista în acei ani în această secție era numit din oficiu unul din „așii" metalurgiei albe. În scurt timp, I. D. a fost numit șef de echipă, apoi maistru în hala 8. Devenise un om al muncii cu răspunderi morale și profesionale nu numai pentru sine, dar și pentru alții. Tocmai începuse la Slatina marea campanie pentru calitatea producției. Dacă la început noua funcție îl răpise „de la tehnologia cuvei", trebuind să se preocupe de oamenii din echipă, de problemele lor începînd cu masa de prînz și terminînd cu stilul în care doreau să-și mobileze noile apartamente, după intrarea „în rutină" cu aceste lucruri, Ioan Dürik a redevenit „omul fără program de lucru", omniprezent, neobosit și inventiv. Ce face Electroliza, tovarăși, se spunea în ședințe, ne ajută să producem numai A^5 și A^7 ? Da, a fost răspunsul, numai să avem în flux continuu materii prime, acetilenă, piese de schimb și anozi. Și au venit toate acestea în fluxul cerut. Apoi, au fost calificați mai mulți tineri, pentru a se evita lucrul „mecanic", de roboți, pe care-l mai practicau unii în secție. Muncitorul trebuie să știe de ce introduce anodul în baia de aluminiu cu 1 cm și nu cu 2. În sfîrșit, din aceste „acumulări" (și din altele), s-a ajuns la situația paradoxală că un contract de A_0 (adică aluminiu inferior) să nu poată fi onorat în condițiile de A_0. A fost livrat A^5 și s-au adresat partenerului de contract mii de scuze : „ne pare rău, dar nu mai putem produce aluminiu inferior, nu ne ajută oamenii și nici utilajele"... În ceea ce-l privește pe Ioan Dürik, el nu s-a oprit aici. În paralel cu serbul la Subingineri s-a pregătit pentru concursul național de metalurgie și s-a preocupat de a doua mare campanie a uzinei: reducerea consumului de energie. „Contaminat" de ambiția oltenească a autodepășirii, I. D. a învins în toate cele trei obiective pe care și le-a propus : a absolvit facultatea, a obținut locul I pe țară la concurs și a realizat o inovație privind economia de energie electrică la cuvele de electroliză. Cea din urmă realizare se alătură încadrării în consumul specific de anozi și săruri de fluor, încadrare reușită încă în urmă cu 2 ani. Ca adjunct al șefului de secție de la Electroliză, Ioan Dürik este și un „moralist" : «băieții din secția mea nu se mai duc la baluri cu țigara aprinsă, nu-și mai pierd vremea în baruri și nu mai umblă pe stradă în salopeta de lucru. Alături de problema energiei și a organizării muncii, problema bunei cuviințe se cere abordată la fel de serios. Uzina este pentru muncitori și o școală, nu numai un spațiu arid și zgomotos în care ei produc metal. Uzina „produce" și oameni, eu însumi fiind un astfel de „produs"...»

Un produs, am adăuga, al cărui destin se aseamănă cu acela al mediului care l-a format, uzina, la fel de plin de neprevăzut, la fel de tînăr, la fel de complex. Un tînăr obișnuit al timpului socialist, unul din cele 22 de milioane de oameni cărora istoria le-a acordat șansa de a trăi în anii în care, după lupte de decenii, visul celor care au plins de fericire la Alba-Iulia, în acea neuitată zi de decembrie, a fost împlinit și este dus mai departe, îmbogățit și revigorat și pentru bucuria celor de mîine.

Ion Longin Popescu

La trecutu-ți mare, mare viitor!

Compoziție fastuoasă

Fastuoasă intrare în Alba Iulia !
Întîia sabie din zumzetul săbiilor
a intrat arzînd în cetate
pentru întregirea neamului
pentru bucuria unirii
îndestulînd sufletul
În veșmîntul de piatră al timpului
pecetluită a rămas nașterea
și istoria însușindu-și pămîntul
pînă la umbra decapitată

Fastuoasă intrare în Alba Iulia !
unde se arată măreția faptului împlinit
unde țărîna își sărută sîngele hotărît
pentru bucuria unirii definitive
pentru întregirea hotarelor milenare
Alba strălucind din cuvînt în cuvînt
— salbă a ținutului transilvan —
împodobind sufletul românesc
și-a întors jertfele în pămîntul
căruia îi aparțin rădăcinile

Ion Sofia Manolescu

Roata pămîntului

Pămînt solar, pămînt de tot cuprinsul
păstrat din amintire-n amintire
te-am străbătut mereu cu dinadinsul
ființei „A" din cartea de citire

M-am legănat și m-am arat cu tine
și m-am cules cu grîul pentru hrană
și-am adăstat la vetrele-ți latine
între o stea de inimă și-o rană

Ca să te cînt nu-mi stă la îndemînă
devreme ce-n adîncu-ți mi se pare
că văd mereu o mai cinstită mînă
care-n puterea gîndului te are

Dar nu mă tem să te rostesc pe nume
să te cuprind și astfel să mă doară
nu doar Povestea Vorbei de sub hume
ci și fiorul viu cu trup de țară

Pămînt curat, pămînt de tot înaltul
copleșitoare lacrimă a firii
te-am scris mereu de la un fruct la altul
cu cifra „Om" din tablele-nmulțirii

Și-am socotit întinderea-ți de bine
nu după lungul drum de-a jocul sorții
ci-nveșmîntînd cu miere de albine
pe toți ai tăi cuprinși sub fruntea porții

Pămînt dospit între sfințite palme
de ctitori, de olari și de mirese
te știu doinind sub cerul piinii calme
rotită-n zori spre macii unei mese

George Țărnea

Mărturie

Pămînt natal cu riuri albastre,
Cu oameni întregi precum sorii,
Nicicînd nu te-am uitat.
Chiar dacă pașii îmi rătăcesc
Pe maluri de fum.
Aici m-a miruit prima dată lumina,
Aici m-au încercat flăcări nespuse.
Am rădăcinile în inima ta.
Vai, cum ne-nvinge timpul pe toți,
Nimeni nu-l poate îndupleca.
Totul se răsfrînge pe-al cerului ecran.
Pămînt natal, nicicînd nu te-am uitat.
Sufletul meu umblă pe aici în fiecare noapte,
Se rostogolește ca merele coapte,
Deși am plecat atît de departe.

Petre Got

Părinții

Trăirile lor unde sînt ?
Ierbilor le lasă din pămînt
Și sufletelor noastre le lasă ?
Ele vibrează și se sting în vînt ?
Părinții ne lasă lucidele febre
Și această zare și această casă,
Ne dau ore de cugetare vie
Din morminte ca de la catedre
Și chiar ore de dirigenție...

Simțim cum părinții-n amurgul tîrziu
Ne lasă timp de trăire adîncă,
Ne-ncredințează acest ancestral spațiu viu
Cu zestrea din mare în stîncă.
Avem la ce monumente aduce
Garoafe și crini, trandafiri, crizanteme,
Avem pe ce movile profund să ne-nclinăm
Spre a nu dispera și a nu ne teme.

Ion Rahoveanu

De nemurire

Codru
azvîrlit în inima
altui codru.

Oameni se așează la pace.

Eu mă visez la umbra teilor
în flăcări
și ochiul îmi crește
pînă întîmpină orbita celestă
și sarea din apa dulce a Izei.

Lunară lumina lovește în colțul pieții
și cutremură
aceste bazine astrale
pînă începe a ninge
peste raiul întreg al Valahiei.

Și tu te împarți ca un prinz
iar
patria ți-e trup !

Cineva,
asemeni unui copil în leagăn tresare,

În dimineața lui UNU,
pădurea ca sigiliile
intră în epitalamul și cartea lumii.

O, Lerui-ler, bunul meu
cîntă-mi de nemurire.

Artur Bădița

Octavian Goga

Profet al pătimirii Transilvane,
Vizionar, prin anii-aceia crunți,
El a cîntat ca nimenea din vreme
Durerile de dincolo de munți.

Venea din neamul asuprit de veacuri
Zdrobit pe roată însă neînvins
Și lui i-a dat iubirea și revolta
Din inima lui fără de cuprins.

A stat încătușat pentru iubire,
Dar n-a-ncetat cu cîntecul iubi,
Văzînd o zi, în depărtări, în care
Durerile de veacuri vor sfîrși.

Îl știe Oltul ce-a trăit ca dînsul
Înstrăinat cu fiecare val,
Cu toți românii ce-au iubit Ardealul
Și care-n vreme s-au făcut Ardeal.

I se cuvine azi cinstirea noastră,
A celor care-n urme-i vom călca
Sub cea mai mare dragoste de oameni,
Sub cea mai dreaptă românească stea.

Virgil Carianopol

Auzit-ați de-un Mihai ?

O, nu se tem de moarte stejarii, cînd se nasc,
nici că murind se vor preface-n vreasc.
Ei speră-n seve, în lăstari, în ghinde,
în scoarța lor, ce-amarnic îi cuprinde.

I

Desfac din amintire, ca pe-un hrisov, acest
întors luminii noastre palimpsest —
și vechiul scris, prin noul, se străvede,
în care țara, ca-n izvoare, crede.
Întors luminii noastre, ne-nconjură Mihai
voievodînd pe cîte șapte cai,
cu pohta ce-a pohtit-o, atavică, fecundă,
de-a-i face țării marginea rotundă.

Pe șapte cai, schimbați în șapte lupte,
a strîns în stemă roșul Moldovei ne-ntrerupte,
auriferul galben al Țării Românești,
albastrul, încă tînăr, al munților firești.
Sub soarele fierbinte sticlind în săbii reci
au filfîit o clipă culorile de veci
și-n ceturile vremii, ca-n viitor au stat
un steag al țării — unul — și-un bărbat.

II

Privesc, din largul nostru, acest imens prezent
ce s-a-nălțat din cronici imanent
și liber îmi afirm, cu-ntregul trunchi,
istorica virtute de-a nu mă ști-n genunchi,
chezaș fiindu-i Țării Românești
și-Ardealului cu munți împărătești
și tainicei Moldove cu strune lungi de ape
bărbatul demn, cu sufletul aproape
de cîte-au fost, de cîte sînt — de cîte
vor înflori, de-a pururi hotărîte.

Căci nu se tem de iarnă stejarii cînd se nasc,
nici că iernînd se vor preface-n vreasc.
Ei cred în seve, în lăstari, în ghinde
și-n scoarța lor ce-i crește și-i cuprinde,
cum în adîncul vremii vor sta de nemișcat
un steag al țării — unul — și-un bărbat.

Andrei Ciurunga

Mihai Viteazul aducînd țara în țară

Ieșind din cetate cu o spadă presimțind
miezul unei flori
am spus : țara e o capcană a sferei,
transparentă,
în ea boabele de grîu se văd rînduite
în patru colțuri,
rană răstignită în mijlocul cîmpiei.
La marginea semințelor
am săpat de trei ori ;
oglinzi imblînzite de sunet
îmi fură chipul la Călugăreni și Alba Iulia,
cai albi trag după ei o pată de sînge,
așa cum cetate a umbrei
e drumul meu plecînd din una singură
inimă țării.
Soarele îmi cade de pe umeri frăgezindu-mi
armura,
sub talpa mea întineresc ogoarele
precum un paloș la adulmecarea morții
prin strălucire.
Dar iată,
la Turda o stea
secătuiește de sînge mormintele
înțelenite în gura unei frunze,
la pîndă mă trag spre fîntîni,
căci fii în mame însămînțează aerul
în ochii unui vultur semeț
aducînd țara în țară
ca un sunet de luptă prins într-o
limbă de clopot,
ori ca un cearcăn de apă
asmuțit în jurul somnului.

Vivi Anghel

Nopți de vară

Vîntul îmi aduce
dinspre apă foșnet de arini
și mireasmă de pe holde coapte.

Mă-nvăluie tăcerea lenevoasă
și tihna lîncedă acum
Pui mărunței, frumoși,
în bătătura cerului cea largă,
plouie stele-nveșmîntate-n puf.

Pe nesimțite în odaie mi se furișază
prin fereastra larg deschisă, peisajul :
foșnitoare holde, cîmpuri
care visează sute de culori,
poteci trăpașe, surpate țintirimuri,
bolți, pietre și coline
se adună-n jurul meu
la plutitorul ceas de noapte,
la mine impregnîndu-se asemeni
luminii și căldurii
zilelor fierbinți, în spice.
Mi-e inima ușoară precum somnul
păsărilor adormite-n poală de tufani
și-mi este grea cu oasele-n adîncul
mormintelor încătușate-n rădăcini de flori
și de copaci.

Și dinspre apă, vîntul îmi aduce foșnet de
arini
și mireasmă de pe holde coapte.

Molnos Lajos
În românește de Gelu Păteanu

Sufletul românesc

Mă reîntorc cu sufletul
la dulcea lumină din Transilvania
Lumina de aur, mîngîietoare.
Drumurile sînt acoperite cu paie
Grîul stă în hambar ca un stol de porumbei,
Lumina aceasta, care este grădina mea,
bunica multiubită,
calul alb, ceasornicul cu flori,
secera veche, lumina pe care veacul
nu o poate cîntări, măsura, ea
este de cînd lumea
Ea crește din pămînt
Ea este sufletul românesc al strămoșilor.

Mara Nicoară

Venind din adîncuri

Albă Cetate din inima patriei coborînd
către inima mea,
Apulum tu, cea din vechimi,
din marmură albă zidită, ca-ntr-un vis i
la zeul Apollon — cum trece el pe cer
învăluit în raze și se oprește
în pragul munților aurii pe din lăuntru,
dimineața gîndului meu să-l întîmpine pură
venind din adîncuri de timpuri.
Fie-mi balsam cu lustrale puteri
numele tău, Apulum, rămas în izvoare
și-n cîntec !
Cînd un popor se adună spre Tine
și cheamă lumina
și lumina vine din adîncurile lui
să întîmpine Soarele,
zidurile tale se luminează pe dinlăuntru,
Albă Cetate de vis coborînd
către inima mea
dinspre inima patriei.

Dumitru Bălăeț

Neasemuita insulă

Popor de drumuri spre insula care-și lega
țărmurile. Unit
întrebau de existența acestor drumuri. Unii
se împotriveau
că ar exista : drumurile începeau să atace și
tot mai apărea cîte un drum
de sub munți, de sub rîuri, din păduri.

Flacără a soarelui coborîtă în neam. Buze
de încredere pe spada de sînge
Dreptul ochilor nu mai suporta.

Nicolae Siriuș

Hora Unirii în Ardeal

Aud bătăi de clopot
în liberul Ardeal,
la Ip învie morții,
Bălgradul e o proră

În care transilvane
puhoaie se unesc,
se prind de mîini și joacă
o prea tăcută horă.

Parcă-i o horă deasă
rotită de bătrîni
cu pași greoi de vîrste,
cu verb lăsat să sune

Cum păsările toamna,
muncite de fior,
nainte să străbată
în zbor o altă lume.

Acum parcă-i înaltă
pădure de stejari
crescuți cu doina-n ramuri,
din rădăcina mumă ;

O țară prinsă-n horă,
o oaste cu săgeți
pe care-n disperare
un clopot o adună.

Cît e de mare marea,
cerul cît e de nalt —
hora prin noi inundă,
bate în pragul porții

Și cred că se horește-n
tărîmul celălalt
cu cei ce vin din urmă,
cu vii și cu morții !

N. Grigore Mărășanu

Pămînt al meu de vatră

Pămînt al meu de vatră,
adînc tăcută glie,
nu doar făgăduință
ci dăruire vie,

chiar cînd se stinge, ochiul
tot chipul tău îl poartă ;
în liniști învelita-ți
tăcută brazdă neagră

cu-aceeași rînduială
deapuri schimbătoare,
dăruie turme grase
și grîu în bob de soare.

De mii de ani se-ncrustă
în tine mii de urme :
lăsatu-le-au năvoade
și roți de car și turme.

Dreapta ta e una
și, de o înțelege,
o lume-ntreagă poate
din ea să-și facă lege :

sub lacăt bunătatea
îți șade ferecată,
ceri chiar pe-un dram de pîine,
muncă adevărată

căci vrei ca toți cei care
te calcă și frămîntă,
în veci dîrji să rămînă
ca glia asta sfîntă.

De-aceea-n vremi trudît-au
să te desțelenească
străbunii mei, fugiții
de robota domnească ;

de-aceea-n brazda-ți aspră
călcînd, și bietul tata
nestrămutat și harnic
trudnicul plug purtat-a ;

de-aceea mîna mamii
a frămîntat la pită
pînă ce-a ostoit-o
hodina ta sfințită.

Iar mie, mii de chipuri
nicicînd întruchipate
îmi dărui, schimbătoare,
în lutul tău turnate.

Cîtă asemănare !
Cît de adînc, port iadul
noroaielor din tine
și cît de-adînc, înaltul

și izbăvirea scrisă
pe frunți îmbrobonite !
Sînt, ca și tine, sluga
schimbărilor sortite.

Noi nu clădim din piatră,
din lemn sau din metale :
tot ce durăm, se-nalță
din seva gliei tale.

Rodnic și perisabil,
ne-ndemni și treji ne știi :
noi sîntem bătălia
din grîu și bălării.

E însuși slava noastră
în tine încrustată :
și rodul, și pieirea
ne e cu ea odată.

Se coșcovesc pereții,
grădina-i buruiană,
dar ne-ncetat la lucru
un tainic glas ne cheamă,

o febră fără stîmpăr
ne dă adîncul gliei :
nu-ngăduie răgazuri
porunca rodniciei.

Toth István
În românește de Gelu Păteanu

Cînd spun partid

Cînd spun partid istoria țării mele
Grăiește de viteazul ei trecut,
Iar glia unduind de spice grele
Își leagănă eroii ce-au căzut

Partid cînd spun uzine noi în zare
Înlocuiesc al României strai,
Rodind cuvîntul clasei muncitoare
Rostit aici, pe-acest picior de plai.

Cînd spun partid, văd nesfîrșit ogorul
Brăzdat de cai-putere năzdrăvani,
Ce-i insuflesc de bogăție sporul
Și cutezanță dau acestor ani.

Partid cînd spun, spun ASTĂZI și spun MÎINE
Și hotăriri se nasc și cresc depline,
Partidu-a fost și este și rămîne
Făuritor al noilor destine.

Viorel Cosma

Țărm natal

Străbunului meu, memorandistul
Dionisie Roman — in memoriam

Pădure ardeleană cutremurată de asfințitul
de lună
Somnul își doarme în fiece arbor al tău
Un luptător pentru glia străbună
Viu cît pămîntul seva sacră-și trimite
Spre dăinuirea prin vremi a patriei mele

Ardeal, lacrimă-adîncă, din laptele
Izvoarelor tale atoateîndurătoare am învățat
Sfînta povară, iubirea de țară

Hrană divină, doar tu
În ceasuri de cumpeni ai îndrăznit
Fiii tăi să-i cumineci cu puteri neînvinse
De nici o vrere dușmană

Fără de tine, mai iute decît a clipei bătaie
M-aș fi risipit
Ești fătul cel veșnic ce-l poartă
Sîngele meu de român
Cu speranță, dor și sudoare rîvnind
Minunea-împlinirii.

Ana Mureșanu

Rememorări

Intrăm în cetate
pe sub porți brumate de stele
și totul e alb,
alb, alb, alb
ca-ntr-o sărbătoare a crinilor
aici, la Alba Iulia,
în inima ținutului transilvan...
Voci din adînc
răbzat prin omături de veacuri,
furcile, coasele
sparg norii holbați
ca niște balauri imperiali
prin satele cu biserici de lemn,
roți dințate zuruie
peste răsculatele óbcine,
sîngele curge din stampe
înroșind codrii, holdele
alinate cu lacrimi și doruri...
Și peste toate, înalt,
strigătul acela-n decembre
ca un clopot-chemare,
ca un verdict al istoriei
de unire-n vecie cu Țara !...

Și ninge,
ninge peste sufletele noastre
cu alb
— alb de statui și visare —
ca-ntr-o sărbătoare a crinilor
aici, la Alba Iulia,
de unde reîntrupatul Mihai
ține sub veghe ecvestră Cetatea...

Ion Segărceanu

Declarație de proprietate

Declar că n-am nevoie de nici un testament
acelui care-mi pune cu tîlcuri întrebarea
în ce veleat anume s-a săvîrșit urcarea
acestui neam al nostru în foi de pergament.

Izvorul stirpei mele nu-l căutați în cronici
pre unde preț mai are numai mîgala slovei,
Că Ulpia Traiana ori gloria Moldovei
nu stă-n negreala strîmbă a scribilor laconici.

Eu nu îmi caut moșii în colburi de hrisov
că-i știu dormind cuminte
sub ploapele Vlădesii,
deși îmi este martor diaconul Coresi
că graiul meu e-o apă curată de Brașov.

Am rădăcini ca bradul în spații și în timp,
iar dedesubt sînt oase din osul alor mei
și nu mă-nchin la idoli că idolii-s pigmei
cînd Sarmizegetusa mi-i cel mai drag Olimp.

Dar n-am păstrate-n seifuri însemne și peceți,
nici flamuri ori blazoane cu lucrături măiestre,
ci numai niște cercuri pe lăzile de zestre
și niște zori de ziuă pe-un zid de Voroneț.

Izvorul stirpei mele nu-i în vîndute acte
pe unde se mai știe doar umbletul de șoareci ;
vechimea mi-i cusută pe ie și pe cioareci
și sufletul meu are înscrisuri mai exacte.

Și se-nfioară și-astăzi cînd trec pe la Predeal
ca o tristețe veche țesută-n filigran,
că martor peste veacuri mi-e bunul crai Avram
c-am înțeles ce-nseamnă durere în Ardeal.

Străbunii mei purtară opinici, suman și zeghe,
nu cunoscură pofta de-a-și umili vecinii,
ci-amarnic singerară în mlaștina Rovinii
stînd neclintiți prin veacuri istoriei de veghe.

Iar pentru ei n-am lipsă dovezi din primării
cînd sîngele lor are dulci albăstrimi de Olt,
cînd semăn cu părinții, iar trupul meu învolt
e o fîntînă lină de Ștefani și Mării.

Și totuși n-am pretenții că aș fi neam de zeu,
că vreun străbun îmi fuse vlădică sau ministru,
dar dacii se închină și apă beau din Istru,
călări se duc romanii spre munți
prin trupul meu.

De-aceea n-am nevoie de putrede palate,
ci-s fericit cu-o casă pe margine de rai,
deși îmi este martor viteazul ban Mihai
c-am priceput ce-nseamnă cuvîntul libertate.

Spre a-i răspunde celui ce iscă întrebarea
de cînd îmi este neamul înscris în pergament,
declar că nu am lipsă de nici un document.
Să-ntrebe el Carpații și Dunărea și Marea.

Teodor Capotă

corespondent special pentru unire

S-a născut în ținutul Hălmagiului în primul an al ultimului deceniu din veacul trecut. O coamă de deal, călcată adesea, îl despărțea de Vidra și cîțiva pași iuți făcuți, de Hălmăgel, ținut al olarilor ce pun cel mai tulburător verde de pe pămînt în smaltul vaselor ieșite din mîinile lor crăpate.

Va fi învățat ceva carte în sat, iar sufletul și l-a plămădit la auzul poveștilor și al baladelor. A urmat, ca și Ciparîu, autodidactul, pătimașul dascăl de gramatică, gimnaziul și seminarul teologic la Blaj, și visează la scrierea fierbinte, simplă, a ceea ce vede și simte.

Citește mult. În odaia sa din casa părintească lampa se stinge arareori pînă la ziuă. Un om tare școlit, trecînd într-o zi prin sat — era la hotarul iernatic al toamnei, își amintea perfect, și-un vînt aspru aducea presimțirea unor mari zăpezi — i-a citit dintr-o carte a unui francuz, Felix Colson, ce zicea tocmai acolo, la Paris, și încă din 1839 că „românii din Transilvania... nutresc speranța unirii cu frații lor din Moldo-Valahia." Și tot de-acolo auzise că „Transilvania poate da un număr mare de români învățați și distinși, care ar putea aduce mari servicii compatrioților lor." Îl vrăjiseră aceste vorbe. Din prima clipă le memorase și ele stăruiau, ba încă se și zvîrcoleau în minte, chemîndu-l mereu în fața filelor grele de înțelepciune și credință într-un mîine al luminii.

Nu avusese prea dese prilejuri de a călători, decît în anii de școală. Dar avea mulți prieteni ce-i scriau cu regularitate din Cluj, Arad, Alba-Iulia sau Sibiu. Cei mai mulți se aflau însă în Blajul cel de legendă, descris de Iorga, după o vizită în '902, drept „un colț ardelenesc de pe Tîrnave în care trăia neschimbat secolul al XVIII-lea, epoca Mariei-Tereza, cu tot ce o formase odinioară. Piața largă, austriacă, biserica în stil iezuit cu cele două turnuri în față, clădirile școlare, seci, reci, vechi, pline de mireasmă călugărească, din umbra ei, castelul unguresc, refăcut în stilul unei epoci mai noi, casele canonicilor, cari, unii cu cartea, alții cu moșia, ba, chiar, cîțiva, și cu cartea și cu moșia, își succedeau căsuțele pe străzi înguste, abia pavate. Și, de jur împrejur, emanația țărănimii din această vale, de pe dealurile cu vii, sătenii așezați și sătenii cari veneau la tîrg. Totul în sunetele clopotelor catedralei și în mormăitul de lecții al ucenicilor și fetelor ucenice veniți de pe la sate, și cu ceva hrană în traiste și în legături." De-acolo, din Blaj, porneau înspre Hălmagiu numerele ziarului „Unirea", apărut din 1891, pe care tînărul singuratec și studios le citea fără să sară vreun rînd.

Simțea, înflăcărat de vîrstă și de studiu ales, că este foarte aproape de un moment mare pentru istoria țării, cea din care nu contenea să desprindă cele mai profunde și exacte sensuri, în lungile seri cînd dorul de știința ce-l învăța să descifreze fireasca devenire a neamului îi alunga osteneala de peste zi.

N-avea, însă, cum afla, acolo, în valea Crișului Alb, în chiar ziua de 29 octombrie 1918 că la Arad luase ființă Consiliul Național Român, consiliu căruia poporul îi dăruia încrederea și-i conferea răspunderea de a conduce spre împlinire voința fără margini a tuturor românilor din Transilvania — unirea cu Țara. Află, însă, despre toate acestea, puține zile mai tîrziu.

El, deci, tînărul ce n-avea alt vis decît acela de-a urma ilustra pildă a învățaților ardeleni, a căror slovă nu înceta s-o iubească : să ajute prin faptă și cuvînt luminarea minților celor din jur, progresul poporului, era un ales, alături de alte milioane, al istoriei : avea să fie contemporanul Unirii celei Mari, act pe care-l văzu, din prima clipă, ca inevitabil, răspîntie necesară, deschizînd larg vama vederii în viitor a unui popor ce nu și-a dorit, din timpurile toate, decît libertate, unire și dreptate.

Zilele ce-au urmat au fost ale unor febrile pregătiri. Lecturile fură reluate cu sporită atenție. Își însemnă cu grijă tot ce-i putea folosi spre a reuși, apoi, să aștearnă, în deplină cunoștință de cauză, descrierea fidelă a unui fără seamăn moment istoric, și asta nu din exterior, la nivelul simplei forme de desfășurare — oricît de interesantă, dramatică sau pitorească s-ar fi arătat a fi — ci la cel al substanței, al miezului fierbinte conținut de eveniment, miez ce ținea de-o conștiință a unității neamului nostru ce a înflăcărat din toate timpurile cugetele marilor noștri bărbați, conștiință pe care și-o amintea cu drag pronunțată așa frumos, în Țara Românească, de Cantacuzino Stolnicul, în veacul al XVII-lea : „Însă rumânii înțeleg nu numai cestea de aici, ci și den Ardeal, carii încă și mai neaoși sînt, și moldovenii... tot unii sînt."

Un tînăr caută, așadar, să zugrăvească în scris acele zile — pline pentru el (deși, firește, nu doar pentru el) de-o necurmată tensiune, dar și de-o fericire fără hotare, de nerăbdare, zile ce s-au alcătuit din gînduri și acțiuni, din călătorii și, în fine, din participarea la adunarea cea mare a nației române.

Așternute cu emoție și neascunsă sfială, căutînd să recompună o atmosferă nu dintre cele obișnuite, precum și condițiile ce i-au favorizat declanșarea, rîndurile ce urmează au născut în autorii lor o tensiune de suflet și un entuziasm aidoma celor ale corespondentului special, pe care slova nu a încercat să le suprime.

S-a înfiripat astfel un veritabil jurnal, consemnînd participarea, cu inima și mintea a tinereții însăși la actul unirii, căci al cui corespondent poate fi eroul nostru (pe cît de fictiv, pe atît de posibil ca existență reală — în care, autorii, prinși de elanul scrisului, au ajuns să creadă cu statornicie) decît al vîrstei sale, al vîrstei noastre.

Nu s-a lăsat prea lesne adus între rîndurile așternute, fără pic de ușurătate, tînărul cronicar. Și asta, pentru că, între ideea ca el să existe și conturarea unui profil cît de cît exact, posibil măcar, așa cum am mai spus, drumul a fost lung. Ne sînt martori oamenii cu care am discutat, locurile bătute, sălile de muzeu și arhivele cercetate. Dar, întreg acest parcurs ne-a oferit sumedenie de clipe dintre care, acum, cînd ceea ce ne-am propus spre realizare se oferă cititorului ca împlinire, măcar două se cer rememorate.

Una se leagă de imaginea Cîmpiei Libertății într-o amiază de toamnă. De lîngă monumentul ridicat acolo — o poartă înaltă, simplă, în fața căreia trei tinere, trei surori, trei provincii țin în mîini trei cununi de laur — înconjurați de 24 de statui ale unor mari bărbați — entuziaștii, romanticii noștri pașoptiști —, citind textul înscris la baza monumentului : „La 15 mai 1848, pe Cîmpul Libertății, reprezentanții poporului român au rostit răspicat dorința arzătoare a realizării unității naționale a statului român, visul de aur al unor veacuri de suferință și luptă, prin istoricele cuvinte : **Vrem să ne unim cu țara**", am avut impresia că în fața noastră învie, pentru o clipă numai, marea adunare de acum treisprezece decenii. Printre oamenii strînși acolo, l-am zărit, cu deplină claritate, și pe corespondentul special. Și am rămas încredințați că-l vom întîlni oriunde am merge în Transilvania, oriunde am privi în jur și am gîndi la istorie.

Scriind celor de-acasă despre ce-am văzut, cercetat și simțit (scriam chiar acolo, lîngă monument, din departe, cîmpul era privit de vechea clădire a liceului „Iacob Mureșanu", iar soarele trecuse culmea dealurilor din jur, cele mai rotunde și mai dragi dealuri ale lumii), am semnat, cu creion sigur, în josul rîndurilor : CORESPONDENȚI SPECIALI PENTRU UNIRE.

„Cu voi (...) șeade pre aceeași bancă întreaga națiune română"

„mărturie de adevăr și credință depun în fața neamului meu românesc pentru cele ce, din dreaptă și neabătută iubire, voi spune. Nimeni nu m-a învestit cu această misie, nimic alta decît conștiința nu m-a îndemnat. Singur, coborîtor din cărările Iancului, simțind cît de aproape de împlinit stă visul nostru, mă pregătesc pentru a duce mai departe — din văzute și auzite — poporului însetat știri despre ceea ce face din el popor stabil, independent, liber și unit.

Poate în mine să fi urcat povestea crăișorului spusă de bunul meu, poate ca potecile și cărările bătute între Vidra și Hălmagiu să-mi fi îndreptat pașii către adunarea cea mare a nației române. Poate ca Iancu pribegind și priveghind Ardealul să-mi fi spus : între cele ce au fost și cele ce sunt, între cele ce sunt și cele ce vor fi, există puntea cea de neclintit a conștiinței neamului tău.

Pe lespedea Monumentului Unirii de pe Cîmpia Libertății din Blaj sînt săpate cuvintele : „La 15 mai 1848, pe Cîmpia Libertății, reprezentanții poporului român au rostit răspicat dorința arzătoare a realizării unității naționale a statului român, visul de aur al unor veacuri de suferință și luptă prin istoricele cuvinte :

«VREM SĂ NE UNIM CU ȚARA»

E greu a-ți alege un punct de început în istoria acestui neam. La ce să mă opresc și cu cine să-mi încep drumurile mele pentru a fi cuvînt premergătoriu Marii Adunări Naționale ? Cu Bălgradul domnului Mihai, cu Horia strivit și reînviat mereu, cu Iancu atît de viu în ținuturile noastre încît se tot adună bătrînii pentru a-și spune ce le-a mai zis aseară Iancu ? Răsfoiesc însemnări, ziare, adun note, mărturii despre noi.

Strabon : „Burebista, bărbat get, ajungînd în fruntea neamului său, a început să-i instruiască pe oamenii săi și atît de mult i-a ridicat prin exerciții, prin cumpătare și prin ascultarea de porunci încît în cîțiva ani a creat un mare stat..."

Martin Opitz : „Și-ntocmai Esperiada și Galia vecină pe cît de puțin ele cu Roma se unesc, pe atît de mult unit e poporul românesc".

Flavio Biondo : „Valahii pe care i-am cunoscut arată originea lor prin limba cu care se mîndresc ca de o podoabă și pe care o proclamă română."

Și mai presus de toate aceste mărturii, cuvintele domnului Mihai, fremătînd de durere și grijă unui român pentru toți românii : „Iar în această toată a mea străduință nici Țara Moldovei nici Ardealul nu mi-au fost mai puțin în grijă decît Muntenia... Că încă și mai mult decît Muntenia mi-au fost." (Cuvinte scrise lui Rudolf al II-lea).

Oh, aceste drumuri și jalbe la împăratul ! Tot atîtea dovezi că noi, românii, am crezut în ordine și legi, că am căutat în hrisoave argumentele existenței noastre, că inscrisele ne-au dat mereu dreptate. Pe temeiurile vechimii noastre înfăptuite în de netăgăduitele litere ne-am cerut noi drepturile.

Cu 35 de ani în urmă, iluștrii și scumpii noștri bărbați, căutînd vreme de 11 ani în legi, întocmeau **„Memorandumul românilor** din Transilvania și Ungaria către Maiestatea sa Imperială și regală apostolică Francisc Iosif I", crezul și mărturia noastră, **„expresiunea simțămintelor întregului popor român care în patria comună deopotrivă cu celelalte naționalități dorește a trăi liber și fericit bucurîndu-se de toate drepturile"** — după cum își formulau locuitorii comunei Bănișor aderența lor la 10 mai 1894.

Cît de grăbită e istoria și cum soarbe anii cei de trudă și neodihnă, de speranțe și amăgiri ! Unsprezece ani vor fi trudit pe literele legilor și pe potrivirea cuvintelor pentru ca **Memorandumul** să fie clar în cauze, drept în temeiuri, limpede în cuget ca legea. Unsprezece ani de întruniri și pregătiri. Atîta amar de vreme pentru a găsi momentul ca împăratul să binedispună a-și arunca ochii pe drepturile poporului român !

Trebuie ca împăratul Franz Iosif să se fi mirat foarte, cînd s-a trezit c-o delegație impunătoare de trei sute de oameni la curtea sa de la Viena. Coridoarele palatului erau luminate zi și noapte, geamurile erau înveșmîntate cu perdele moi și verzi astfel ca nimic să nu tulbure liniștea măriei sale. Poate ca pelerinii români, oameni fără dorul de țări și hotare străine să fi nimerit la schimbul gărzilor uimindu-se de roata ce, parcă, se învîrtea de la începutul lumii o oră gardă austriacă, o oră gardă ungurească: poate că, încrezători în rîndulală și legiuire, vor fi călcat pașnici și sfioși spre a nu produce stricăciuni. Ei vor fi trebuit să arate așa cum ni-i înfățișează poza: oameni așezați și blînzi, luminați la chip de lumina cea bună a sufletului. Numai privirile (și chiar hotărîrea cu care s-au așezat în fața aparatului de pozat) spun că ei au o datorie față de neamul din care se trag și nu vor da înapoi. Sînt aici și Ion Rațiu și Vasile Lucaciu și Iuliu Coroianu și Gheorghe Pop de Băsești și Eugen Brote.

Dar Măria-sa, împăratul Franz Iosif, nu se pricepea la numărat. Nici vreme n-avea să zăbovească cu privirea pe chipurile celor veniți de departe. Nici nu știa Măria-sa, atunci cînd săvîrșit de importantele atribuțiuni de suveran a refuzat primirea pelerinilor români, că a pierdut ocazia de a vedea și a auzi un neam întreg. Urechea sa nu era făcută pentru a auzi „blestămății". Ochii săi nu puteau citi în punctele Memorandumului durerile românilor. Fără măcar a-l deschide, într-un gest de Pilat, l-a trimis la Budapesta.

Drumul spre Viena fusese bătut fără rost. La capătul lui, Măria-sa avea de rezolvat urgente treburi de stat, ca și cum problema românilor din Transilvania ar fi fost definitiv pecetluită. Deșartă închipuire! Abia prin refuzul împăratului avea Memorandumul să capete, cu adevărat, înalta sa misie. Națiа română avea să se unească în jurul reprezentanților săi cu forța crescîndă. Drumul întoarcerii, un drum de umilință și spășire după voia împăratului, avea să se transforme într-un drum al viitorului.

„Astăzi suntem în pozițione de a da publicității faimosul act de acusație al procurorului superior de la Cluj prin care sunt acusați și citați înaintea juriului de la Cluj membrii partidei noastre naționale în număr de 23 și, afară de aceștia, patru bărbați români care nu fac parte din comitet, toți pe motivul că ar fi comis delictul de agitațiune prin aceea că au răspîndit Memorandumul care ar ataca puterea obligatorie despre uniune." („Gazeta Transilvaniei", simbătă 11/23 decemvre, 1893)

Pe adresa „Tribunei" încep să sosească scrisorile de aderență cărora din ce în ce mai greu li se poate găsi loc. Spațiul ziarului este prea mic pentru așa mare avînt. Și chiar dacă unele nu ajung la destinație, fiind interceptate la telegraf sau la poștă, chiar dacă nu toate cele ajunse vor vedea lumina tiparului, alinînd și înseninînd chipurile iluștrilor bărbați, semnăturile pe aderențe se string în număr impresionant astfel că, într-adevăr, ele exprimă voința întregului popor. Pagini întregi, sute de semnături. La 23 aprilie 1894, comuna Altina își aliniază pe scrisoarea de aderență 166. La 1 mai 1894 locuitorii comunei Agârbiciu (aproape două sute de semnături) dau cuvînt către Cluj:

„Subscrișii, în numele întregului popor din comuna Agârbiciu, declarăm era-și din nou solemne, că atîtu așternerea, cîtu și conținutulu acelui este adevărata ecspresiune a poporului din comuna noastră."

Alte scrisori:

„Cauza pentru care luptați e a întregului popor român. Vă admirăm cu dragoste și ne declarăm solidari cu voi, cu inima și sufletul vostru, Curaj bravi stegari! Înainte! Vă urmăm!" (Locuitorii din comuna Bănișor, 10 mai 1894).

„Cu voi vom fi pînă cînd va suna ceasul isbăndei care nu poate lipsi căci causa pentru care luptăm dreaptă este." (Comuna Benicu de la poalele munților Apuseni)

„Tăria și abnegațiunea cu care apărați cauza poporului român este demnă de numele vostru și de gloria străbună." (Comuna Chernecea-Banat)

Dar nu numai din Transilvania s-au auzit glasuri ce se ridicau în contra procesului scumpilor noștri luptători. Notez din gazeta „Munca" apărută în Țară :

„Să se știe de toți că nu poporul maghiar, nu păturile muncitoare fac proces Românilor, pentru că ele sufer cu tot așa ca și Românii. Dovada cea mai bună este că la Congresul național ținut anul acesta în Pesta, partidul muncitorilor unguri, partidul social-democrat a protestat contra procesului de la Cluj și s-a declarat solidar cu frații lui de suferință".

La București au avut loc manifestații ale populației și studenților de solidarizare cu lupta românilor din Transilvania.

În preajma procesului străzile Clujului au devenit loc de întîlnire pentru mulți români sosiți din toate părțile. Cu ei, cu lupta lor de acum treizeci și cinci de ani îmi voi începe corespondența mea specială dedicată Unirii, răspunzînd astfel întrebărilor pe care Clémenceau le punea : „Ce sentimente vor duce cu ei acasă cei 15 000 de țărani români care au alergat din toate părțile pînă la Cluj pentru a aclama pe acuzați ? Cum va putea cineva să-i împiedice a-și întoarce privirile către București ?" Nimeni și nimic nu-i va putea întoarce pe români din visul lor de secole. E voința unui neam, a unui popor întreg".

„De la 1840 încoace, zile așa hotărîtoare pentru neamul românesc nu am trăit"

deschid caietul și constat, abia acum, că am uitat a-l ține la curent de pe la începutul lunii, cînd eram încă la Hălmagiu. Azi, 28 noiemvrie, sunt două săptămîni de cînd m-am așezat în Blaj, la prietenul Cornel Ordace, mai tînăr cu un an ca mine, advocat, în al cărui cvartir stau și așternd aste rînduri, nerăbdător de-a ajunge să văd cu ochii momentuosul eveniment din prima zi a lui decemvrie. Pînă atunci am două zile, vreme destulă să acopăr lipsurile din jurnal, căci fără a înscrie cele petrecute în timpul din urmă — văzute și aflate —, imaginea visatului meu reportaj n-ar mai fi amăsurată întîmplărilor și imaginea ce-ași da-o viitorimii ar fi nu falsă, dar golită de niște lucruri de preț.

Am fost rămas la bucuria citirii unor cuvinte avîntate, de mare simțire, în foaia blăjeană „Unirea", în numărul ei din 4 noiemvrie :

„Frați Români !

A bătut ceasul !

Lanțurile sclaviei s'au prăbușit în țină, și neamul nostru își înalță fruntea obidită de pînă acum și privește în jur de sine ca popor liber, ce singur are dreptul de a dispune asupra sorții sale.

Lăudat să fie amintirea atâtor mii și mii de eroi-martiri, frați ai noștri, cari prin sîngele vărsat au stropit din belșug glia strămoșească, pînă ce a răsărit din ea floarea sfîntă a libertății, egalității și fraternității tuturor popoarelor din lume".

Ajuns aici, n-am răbdat. Ceva, din foarte adînc, nu-mi dădea pace. Și am plîns de tata, ce n-a mai aflat drumul întoarcerii acasă din război, și de alții am plîns, și de Iancu, apărut ca o vedenie colo, sus, pe dealul din fața casei, plimbîndu-se îngîndurat : îl vedeam, doar era lună afară, o lună sfrijită și luminoasă tare.

Și i-am strigat, cred : „Vină, bade Iancule, vină să-ți citesc ce zice neamul nostru azi, cînd a venit și timpul lui". Apoi am zis, cu voce mare, ce scria în ultimele rînduri din foaie :

„Trăiască libertatea tuturor popoarelor !

Trăiască Neamul Românesc !"

Și am închis geamul. Era frig, iar Iancu plecase mai departe. Poate mă auzise și mergea să vestească prin munți ce aflase, pe acolo pe unde știe doar dînsul că mai sînt crăișori.

Lumea din sat avea știre de toate acestea și uiau împrejurimile de bucuria strigată pînă noaptea tîrziu. Din cele mai tainice ascunzișuri a fost scos vinarsul și oamenii stăteau la porți acum, cînd era aproape iarnă, și se-ncălzeau de gînd frumos și se-mbătau de tărie aprigă, laurie, anume ținută, cine știe cîtă vreme, în butoiașe de lemn de dud.

Am scris prietenilor de la Blaj că vreau să mă duc și eu acolo, iar ei, lîngă răspunsul că mă așteaptă, au acludat o gazetă — „Gazeta poporului" îi spune — din 10 noiemvrie. Am tăiat cîteva rînduri pe rostul sufletului meu în alte clipe.

„Noi Românii avem de înfăptuit un mare lucru, pentru cîștigarea căruia trebuie să ne adunăm toate puterile pe care le mai avem. Ca mîine va trebui să se țină adunarea cea mare națională, la care noi românii va trebui să ne spunem cuvîntul din urmă".

O zi după venirea scrisorii, în 14 noiemvrie, am luat drumul Blajului și am ajuns noaptea tîrziu, încît abia am dat de casa lui Cornel, care m-a primit frățește și fără vreo mirare, de parcă ieri am fi vorbit ultima oară. Am stat la purparleu pînă-n zori și așa am aflat toate cîte s-au petrecut în oraș în cele 10 zile ce trecuseră de la constituirea Consiliului Național Român de-acolo.

A început, așa cum i-am și cerut, cu 4 noiemvrie. Cît am pierdut prin șederea, în acea zi mare, la Hălmagiu ! Oricît de frumos mi-a povestit prietenul, gîndul meu mergea mai departe și zicea că totul trebuie să fi fost — văzut — încă mai înălțător.

Întîi că, în piața mare, cea cu numele lui Inocențiu Micu Clain, s-a adunat întreaga obște blăjeană, ba încă și locuitori ai jurului, din sate. Apoi, că femei și bărbați purtau în mîini, la pălării sau prinse de haine eșarfe tricolore, încît se putea zice că steagurile mari de pe liceu și catedrală își aflau oglindă în oameni.

Ca să nu fie tulburări la convenirea largă ce se pregătea, o mină de studenți de la academia teologică au luat armele jandarmilor într-o clipită, fără să aibă loc vreo încăierare sau să se tragă vreun foc.

La ora 11, în fața catedralei, s-a pornit, din cîteva mii de piepturi, cîntecul nostru drag, cîntecul de-o viață — „Deșteaptă-te române".

După ce s-au ales membrii Consiliului, s-a citit chemarea (aceea care-mi adusese, în sat, seara, lacrimile emoției și ale amintirii).

Cineva, vreun student — crede Cornel —, a dat tonul altui cînt scump tuturor — „Pe-al nostru steag" — și piața a devenit scena unui cor care-n fiecare notă punea o nemăsurată bucurie — a sa, a celor ai săi, vii sau morți, a nației toată.

Cu descrierea amintitelor fapte, la care încă altele s-au adăugat (am să le notez cînd voi avea mai mult timp pentru asta), noaptea s-a dus fără știre.

Ai sentimentul cîteodată (de multe ori l-am încercat) că prinde greutate orice cuvînt și memoria devine hruba sa binepăstrătoare, din care iese la iveală de cîte ori ai trebuință. Așa s-a întîmplat în primele clipe, la redacția, „Unirii", unde m-am aflat, de aceea reții cu exactitate toate cele spuse acolo, într-atît de crescut era interesul meu pentru oamenii de aici, așa cum și eu aș vrea să devin : misia ce-o au ei să-mi revină și mie pentru toată viața, cu greutățile ce le impune, dar și cu mulțumirea ce ți-o dă zicerea oferită de tine mințiі și inimii tuturor. Cine știe cîtă vreme nu voi avea putința să uit ceea ce mi-a spus Nicolae Negruțiu, deîndată ce i-am fost prezentat, cu o căldură fără margini, drept un tînăr studios, cu mintea bine aranjată, cu aprins simț patriotic și cu marea dorință de a face ziaristică. Negruțiu a ascultat, a zîmbit și mi-a zis cu un glas blînd, deloc întrebător : „Știi legende despre Iancu". „Nu pot să le număr". „Uită-le ! Uită-le, frate, măcar în vremile astea ! Avram Iancu nu-i legendă și el nu în închipuiri își află locul. El înseamnă dreapta revoltă și românească îndrăzneală, atunci cînd crezi în ceva pînă la sfîrșit. Dacă vrei să ajungi gazetar bun, nu-ți tîn prelegeri acum, poartă-l viu pe Iancu în minte. Așa ai să-ți amintești oricînd de unde vii și ce vrei. Iar calea-ți de urmat, doar una, va fi dreaptă. Eu unul, am să-ți zic Iancu". N-am vorbit. L-am privit drept, cum știe un moț privi și l-am auzit spunînd : „Fă-ți aici ucenicia, căci o foaie se scrie bine mai cu seamă în timp de revoluție. Simți că-i revoluție acum ?" „Da". „No, fain !".

Multe din știrile citite în agendă mă uimeau și ceream ajutor în deslușirea sensurilor lor celor din preajmă.

Astfel, în 14 noiemvrie, se află scris :

„La 13 nov. la Șilia. De la un țăran cu stare au jefuit multe. S-a constituit Garda națională în care au intrat și ungurii.

Și românii și ungurii se constituie împreună".

Scurgerea zilelor se făcea într-un ritm ce nu-ți lăsa timp să numeri ceasurile. Iată, de pildă, în noaptea de 15/16, pe la ora două și un sfert, se însemnează în agendă :

„Garda de la gara Blaj comunică, că e dezarmată din partea alor 1 200 nemți înarmați pe deplin ce-au fost în trecere cu trenul pe-acolo. Li se trimite ajutor".

Alături stă însemnată măsura luată : „Isprăvite".

Peste un sfert de oră, altă notă :

„Garda de la gara Blaj cere să i se trimită un ofițer priceput la mașina de pușcat, pentru mașina de pușcat de la gară, c-o ladă de muniție".

Rezoluția : „Isprăvite".

Știrile primite în ziua de 17 nu ridică mari probleme. De dimineață, la 8.30 : „De la C.N.R Alba Iulia telefonează că e liniște în oraș și pe sate". Sau, la ora 3 p.m. : „De la gară întreabă comandantul că sunt vagoane de petrol acolo, ce să facă ?" Se răspunde : „Să lucreze conform instrucției. Dacă nu sunt avere privată, să se reție cu frumosul". Știrile serii sunt liniștitoare. La ora 6 p.m. : „Turda. Convorbire cu C.N.R. din Turda : Acolo aproape satele sunt organizate. Garda din Turda 60 de oameni. Liniște la sate".

Am înregistrat, în după amiaza zilei de 19, la ora 3.10, o știre amuzantă prin ceea ce solicita : „Cenade. Dumitru Ghibu, arendatorul moșiei basilitane din Cenade, cere ajutor împotriva locuitorilor, care amenință cu jaf averea Curții. Cere apoi să se trimită cît mai des oameni în vîrstă — cu barbă respectabilă — care să capaciteze poporul, pentru că de cei tineri nu ascultă".

Zilele petrecute la Blaj mi-au dat de priceput un lucru de mare importanță, pe care nu trebuie să-l pierd din vedere cînd voi începe să așternd cronica acestui eveniment : unirea cea mare, cea pe care ne pregătim cu toții s-o trăim în aceste zile, va trebui să aducă poporului și alte mulțumiri decît reîntregirea țării. Ea, unirea, vine din adîncul istoriei noastre ca una din fierbinții dorinți. Vine și de la Horia, cel ce voia ca „nobilii stăpîni de moșii să-și părăsească odată pentru totdeauna moșiile. Și ei să plătească dare ca și poporul de rînd". Vine și din intîiul tuturor înscris în „Supplex Libellus Valachorum" : „Numirile odioase și pline de ocară : tolerați, admiși nesocotiți între Stări și altele de acest fel, care, ca niște pete din afară, au fost întipărite fără drept și fără lege națiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în mod public ca nedemne și nedrepte, și astfel, (...) națiunea română, renăscută, să fie repusă în folosința tuturor drepturilor civile și fegnicolare". Vine de la 1848 și de la memoranditi, vine din răscoale sîngeroase și din cărți scrise cu pătimașă dragoste de pămînt și de neam. Unirea nu trebuie să ne ofere doar o țară întreagă, ci și una fericită, întemeiată pe dreptate.

În toate aceste rînduri recunosc, acum, cînd le citesc din nou, vorbele multora dintre numeroșii bărbați cu minți luminate pe care am avut fericirea de a-i cunoaște aici, în aceste zile așa de aprinse.

Îmi place nespus ca acum, în apropierea celei mai frumoase ierni pe care am trăit-o, să mă plimb pe străzile Blajului, să-i privesc zidurile încărcate de istorie. Iată casa lui Iacob Mureșanu, cel ce-a condus într-o vreme „Gazeta Transilvaniei", iată casa lui Timotei Cipariu și, nu departe de ea, clădirea unde e strînsă neprețuita sa bibliotecă. În piață, catedrala domină restul clădirilor — gimnaziul, seminarul teologic și internatul. Dar, poate, oamenii sînt acei care dau, în aceste zile, marele farmec al „micii Rome", grăbiți, vorbind aprins și gesticulînd, ei dăruiesc orașului, atît de liniștit pe cînd făceam școala aici, o viață nouă, agitată, prevestind marele eveniment ce se apropie.

Un fapt deosebit, care a sporit entuziasmul locuitorilor — și așa mare — s-a petrecut în ziua de 23 noiemvrie, în jurul prînzului, cînd pe Cîmpul Libertății a aterizat un aeroplan românesc, venit de la Bacău cu aviatorii Precup și Niculescu. Al Ciura avea să scrie în numărul din 27 al „Unirii" aceste frumoase rînduri :

„Doi vulturi

falnici și-au întins aripile dincolo de Carpați, au trecut Munții în zbor, și s'au coborît apoi pe Cîmpul Libertății.

Ei aduceau salutul fraților, pe cari alcătuiri și uneltiri omenești ni i-au îndepărtat, în vremea din urmă, ca și cînd ar fi locuit pe celălalt tărîm.

Ei aduceau solia mîntuirii : cuvîntul fraților, că ei au pornit să ne întindă mîna, la marea sărbătoare a unirii tuturor Românilor.

Ei vin, în numele dreptății și al umanismului, pentru a asigura libertatea și egalitatea deplină a tuturor popoarelor.

Se prăbușesc hotarele măiestrite, atît de puternice pînă ieri, se spulberă pumnul de fier al tiraniei : și cei ce credeau pînă acum că puterea e mai hotărîtoare decît dreptul (...) își deschid ochii, și înțeleg rătăcirea, în care s'au legănat veacuri de-a rîndul.

Cei doi vulturi ne-au adus ramul de oliv al păcii și libertății.

De-acum să nu mai fie nici un șovăitor în rîndurile noastre ; să ne gătim de sărbătoare (...)

Gătiți-vă de marele praznic la care trebue să avem cu toții conștiința curată.

Sus inimile !"

Aceasta este, deci, ultima seară ce-o petrec la Blaj, înainte ca el să devină, ca toate celelalte orașe transilvane, localități ale României.

De cîteva zile a început să ningă : acum e seară și revin asupra caietului după cîteva ceasuri petrecute la Casină și într-o lungă plimbare. Entuziasmul tuturor celor întîlniți nu încape în vorbe. Am auzit un om înțelept, un suflet mare spunînd prin preaima Cîmpului Libertății, într-o mare înaltă, albă și mărunt vălurită : „Prietene, în aste zile uit adesea că mă aflu la Blaj, în noiemvrie 1918. Trăiesc de-a dreptul în eternitate". Ningea mai departe, cîmpul se întindea ca o tăcere solemnă, prevestind urale și cînt.

Acum sunt acasă, Cornel citește în camera de alături, a trecut de miezul nopții, deci suntem în 30, mîine vom hotărî și înfăptui Unirea, iar reportajul meu se apropie de clipa scrierii.

Îmi iau acum puțin răgaz, de vis fericit, cu ochii larg deschiși în mîine, și rog aceste file să mă aștepte cîteva zile, după care rîndurile atît dorite se vor așterne în sfîrșit. Scrise cu pana înmuiată în suflet".

Constantin Stan
Dan Mucenic

MARTORI LA UNIRE

Un fapt istoric cu peste 100 000 de martori ! În memoria lor răsună, ca într-o uriașă scoică de mare, cuvintele lui Nicolae Bălcescu : „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii".

„Istoria ne cheamă la fapte"!

exact în urmă cu 60 de ani. Toamnă rece, umedă, febrilă. Pretutindeni, pe garduri, pe ziduri, în satele și orașele Transilvaniei, în Maramureș sau Bihor, pe valea Arieșului sau a Someșului, în Țara Oașului, în Țara Sălajului sau în Țara Moților, aceeași chemare înflăcărează mințile, inimile :

„Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizațiunii a scos și neamul românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluțiunea istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să hotărască însăși soarta sa de acum înainte... Sîntem convinși că [...] la această istorică adunare, unde se va hotări soarta neamului nostru poate pentru vecie, se va prezenta însuși poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfîntă".

Această convocare este lansată, la 20 noiembrie 1918, de către Consiliul Național Român Central din Transilvania, constituit la 30 octombrie 1918 și alcătuit din reprezentanți ai Partidului național român, ai Partidului social-democrat, precum și ai altor organizații, sindicate, uniuni de meseriași, etc. Pretutindeni se creează consilii naționale și gărzi patriotice, se aleg delegați pentru Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia. La 18 noiembrie 1918, Consiliul Național s-a adresat și omenirii întregi, publicînd manifestul : **Către popoarele lumii,** în care este proclamată voința națiunii române de „a-și înființa pe teritoriul locuit de dînsa statul său liber și independent [...] din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, [națiunea română] este hotărîtă a pieri mai bine decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea... [populația românească din Transilvania] speră și așteaptă că în năzuințele ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una vom fi de aici înainte în veci".

UNA VOM FI DE AICI ÎNAINTE ÎN VECI !

Texte pentru manualul de Istorie

noapte de noapte, în încăperi mirosind a plumb, degete grăbite și agile, de zețar, culeg asemenea texte care, iată-le, peste decenii, par extrase de-a dreptul din manualul de Istorie :

● „La Alba-Iulia se va începe un nou capitol al istoriei naționale românești. Iar conținutul acestui capitol va fi dat prin vrednicia celor de față și a urmașilor noștri [...] Ne vom gîndi la noi, la urmașii noștri, la drepturile noastre, la libertatea noastră. Ne vom spune voința nestrămutată așa cum s-a oțelit aceasta în cursul veacurilor de grea cumpănă [...] Dar n-avem să ne gîndim numai la noi. N-avem să cădem în păcatele acelora de sub al căror jug scăpăm acum. Sîntem datori în aceste zile mari să ne gîndim și la cetățenii noștri de altă limbă și lege, care de aici înainte vor fi chemați să împartă cu noi binele și răul... Chemați sîntem să le dovedim prin fapte că n-au de ce să se teme de noi, pentru că libertatea noastră n-are să însemne pentru ei sclavie, ci, din contră, libertate ca și pentru noi [...] Noi acum avem să dovedim că lupta noastră a fost izvorîtă din porniri generoase și nu din pofta brutală a schimba rolurile spre a deveni din împilați împilători, din oprimați opresori, pentru că, dacă am face aceasta, ne-am lipsi pe noi înșine și existența noastră națională de baza morală" („Libertatea" — Orăștie); ● „Celelalte [dorințe ale poporului] se vor face cînd vom vorbi de o singură națiune română, de un singur teritoriu românesc, cînd o singură stăpînire va lua frînele ocîrmuirii în mînă și nici un român nu va mai fi sub oblăduirea străină [...] Un singur program și o singură țintă urmărim: eliberarea tuturor energiilor de sub jugul sub care gem azi și concentrarea tuturor forțelor în serviciul acestei idei" („Unirea" — Blaj).

În acest anotimp friguros, umed și cu vînt tăios, cuvintele tipărite sînt o forță capabilă să dreneze arterele oamenilor, pulsînd sînge fierbinte, trezit la luptă, în conștiințele tuturor. O foaie volantă circulă din mînă în mînă :

„Veniți cu miile, cu zecile de mii ! Lăsați la o parte grijile voastre acasă, căci în această zi vom pune temeliile unui viitor mai bun și fericit pentru întregul neam românesc".

Peste 100 000 de mii de oameni își lasă acasă grijile de tot felul, îndreptîndu-se spre Alba-Iulia : fie cu trenul sau căruța, fie de-a dreptul pe jos, în coloane, nesfîrșite coloane, cu tricolorul în frunte și cîntecul pe buze :

— Deșteaptă-te, Române !

La puțin timp de la debutul secolului al XX-lea, peste 100 000 de oameni, realmente fascinați de apropiata împlinire a „visării iubite a voievozilor noștri cei viteji, a bărbaților noștri cei mari", înaintează spre „Sfînta cetate de durere și de slavă a neamului românesc" (cum avea s-o încununeze, pe merit, ziarul festiv al adunării, „Alba-Iulia"). Este timpul în care călătoria nu echivalează cu ceea ce reprezintă astăzi o călătorie, mai cu seamă că imensa majoritate sînt țărani, îndurînd — precum și cei 10 000 de muncitori, dintre care 4 000 mineri vin din abatajele Transilvaniei — „dublul jug", național și social.

SFÎNTĂ CETATE DE DURERE ȘI DE SLAVĂ !

„Ca o oaste nebiruită"

Confirmînd pe deplin previziunea, datînd de trei decenii, făcută de Friedrich Engels — „dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie" — iată-i pe oameni trecînd, la sfîrșitul anului 1918, cu pași de gigant, hotarul dintre „mîine" și „poimîine". „Imperiul de petice" s-a pulverizat în condițiile victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Pe ruinele Austro-Ungariei, în centrul Europei, s-au și format o serie de state naționale, fapt care favorizează și împlinirea visului de veacuri al poporului român : **unitatea națională !**

● 30 octombrie 1918 — începe revoluția burghezo-democratică din Austria (social-democratul Karl Renner formează guvernul) ;

● 2 noiembrie 1918 — Ungaria își proclamă independența de stat ;

● 7 noiembrie 1918 — Polonia se proclamă republică independentă (se constituie guvernul provizoriu) ;

● 12 noiembrie 1918 — proclamarea republicii în Austria ;

● 24 noiembrie 1918 — Vocea Populară Centrală de la Zagreb proclamă crearea Statului sîrbilor, croaților și slovenilor...

Elemente progresiste ale intelectualității maghiare lansează un manifest : „Vechea Ungarie s-a prăbușit, maghiarimea nu mai este legată de patul lui Procust al unui stat istoric vechi. A devenit propriul său stăpîn, dispune singură de soarta sa [...] Scopurile noastre nu se mai opun scopurilor altora. Față de națiunile-surori nu mai avem nici o pretenție. Și noi ne considerăm o națiune reînnoită, o forță acum eliberată, ca și acei frați care se ridică fericiți la o viață proaspătă din ruinele monarhiei. Ne trezim ușurați la conștiința faptului că nu mai sîntem forțați să fim stîlpii asupririi..." (printre semnatari : Ady Endre, Bartók Béla, Kodály Zoltán).

În rîndul „fraților care se ridică fericiți la o viață proaspătă din ruinele monarhiei" se numără și românii transilvăneni. Aici, în Transilvania, nici dezorganizarea parțială a transporturilor pe căile ferate, nici mizerabila stare a drumurilor, nici timpul nefavorabil, NIMIC, NICI O FORȚĂ DIN LUME nu-i mai poate opri din mers pe cei 100 000 de drumeți, alături de care se găsesc, cu sufletul și conștiința, milioanele de români de dincolo și de dincoace de Carpați. Este mersul Istoriei ! Trenuri arhipline. La ferestre, pe coridoare, tricolorul ; acolo unde-s muncitori, steagul roșu ! Peste ani și ani, participanții la această memorabilă călătorie aveau să-și amintească, astfel, momentele atunci trăite:

— La Alba-Iulia ne-am dus, nu numai eu, ci toți cei ca mine, ca să arătăm că sîntem, că existăm, am mers să susținem și noi, cum putem, unirea cu țara... (îi declară **Ion Roman** din Tirgu-Mureș, lui **Victor Basarab).**

— În adunarea populară din 28 noiembrie 1918, din Reghin, am fost propus ca delegat la Alba-Iulia. Am acceptat „credenționalul" și chiar a doua zi am plecat spre Alba-Iulia cu o scurtă oprire la sora mea la Blaj. În Blaj, în noaptea aceea nimeni nu dormea. Comitetul național obținuse pentru delegați două vagoane. Cu un vagon, pus la dispoziția publicului, am călătorit și eu, împreună cu nepoata de 17 ani și nepotul de 14 ani, pe care nici eu, nici mama lor, nu i-am putut împiedica să urce cu potopul de lume de pe peron (îi povestește muncitorul tîmplar **Ion Banciu,** delegat al cercului electoral Gornești, lui **Mircea Leon,** asiduu culegător de documente privind unirea Transilvaniei cu patria-mamă).

Aflat într-un compartiment de clasa a III-a, Dominic Stanca stă de vorbă cu conducătorul delegației minerilor, socialistul **Ciser Iosif,** care-i spune :

— Ziua de azi ar trebui să fie ziua de bucurie a tuturor neamurilor conlocuitoare și a noastră, a muncitorilor.

Așa și este ! Într-alt tren, în ușa unui compartiment, steguleț roșu, brodat pe margini cu fire aurii, marchează prezența trimișilor socialiștilor români... Oamenii cîntă, ici, colo acompaniați de un clarinet, de o goarnă. Nu există gară în care simpla trecere sau oprire a trenului să nu fie un nou prilej de afirmare a dorinței unanime, manifestată în fel și chip, prin cuvînt sau chiot, prin vers sau joc, prin cîntec. Cerul e plumburiu, dar entuziasmul îl înseninează :

„Natura nu se arăta prielnică unei mari aglomerații de popor. Văzîndu-l cu norii lui, cu vîntul cel ascuțit și cu fulgii cei lați de ninsoare, ar vrea parcă să facă o ultimă cercare de credință a ființei de opincari din Țara Ardealului". **(Al. Lupeanu-Melin).**

Nici cerul nu mai este în stare să-i oprească ! Un val uriaș, ritmic, invincibil, atinge întruna, din toate părțile, zidurile cetății de la Alba-Iulia. Frecvența sosirilor se menține egală, atît în cursul zilei de 30 noiembrie, cît și în noaptea de veghe dinspre duminică 1 decembrie.

— Am ajuns în ajunul zilei de 1 decembrie seara. Alba-Iulia era plină de oameni (își aducea aminte regretatul învățător pensionar **Sava Dumitru,** din satul Deleni, comuna Idelciu).

La fiecare 45 de minute — un tren supraaglomerat intră în gara și în halta de-aici :

„De vineri dimineață, trenurile care curgeau spre Alba-Iulia au început să aducă necontenit oaspeți români. Cete de țărani din sate apropiate sau îndepărtate, din Munții Apuseni, din Bihor și din Sătmar, de pe Valea Crișurilor intraseră în Bălgrad [Alba-Iulia], pe jos ori de-a călare, ca o oaste nebiruită" („Gazeta poporului" — Sibiu).

De cele trei intrări pe care le are orașul, necontenit se apropie șiruri de care, de călăreți, de drumeți :

„Nefiind trenuri, țăranii pleacă pe jos, înfruntînd drumul greu și gerul. Flăcăii din jurul Aradului au plecat ieri și azi, cu tricolorul în frunte, ca să ajungă duminică la Alba-Iulia („Românul" — Arad).

CU TRICOLORUL ÎN FRUNTE !

Vrem unirea! Vrem unirea!

tricolorul cimentează simțăminte și gînduri. Tricolor în fruntea coloanei ; tricolor la ferestrele vagoanelor de tren ; tricolor de jur, împrejurul căciulilor (tot felul de căciuli : tuguiate, tesite, rotilate, trase adînc pe frunte, date isteț pe ceafă) ; tricolor drept panglică, cocardă, bransardă ; tricolor imens peste cetatea lui Mihai, în chiar Alba-Iulia ; și tot aici, pe Cîmpul lui Horea, printre miile de steaguri tricolor, iată și o lance fără stindard ; a aparținut drapelului cu emblema VIRTUS ROMANA REDIVIVA, al Regimentului transilvănean 2 grăniceri, care a fluturat într-o sută de bătălii victorioase — de fiecare dată o țintă bătută în lancea de lemn a tricolorului ; unitatea fiind desființată în anul 1851, drapelul a stat ascuns în biserica din Năsăud pînă în preajma lui 1 decembrie 1918, cînd, dezgropîndu-l, s-a găsit doar lancea, pînza putrezită ; însă tricolorul nu conține să filfîie în amintirea transilvănenilor...

„Toată suflarea românească să se grăbească la Alba-Iulia" („**Românul**" — pagina a I-a — 1918, noiembrie 23).

— Vrem unirea ! strigă oamenii aflați încă pe drum. Și alții răspund ca un ecou, gata ajunși la Alba-Iulia:

— Vrem unirea ! Vrem unirea !

Un reporter francez, atașat pe lîngă cartierul generalului Franchet d'Esperey se apropie de stegarul delegației de mineri de la salinele din Ocna-Mare, muncitorul Drăghici, și-l întreabă :

— Ce semnificație are tricolorul în vîrful steagului roșu ?

— Pentru că drapelul roșu înseamnă că vrem dreptate socială, iar tricolorul înseamnă că aceasta o vrem prin unirea cu România.

„Adevărul" din 30 noiembrie 1918 — ziarul socialiștilor români — explică cititorilor săi, în editorialul „La Alba-Iulia" :

„căci nu e vorba acum numai de dezrobirea națională, ci și de ridicarea asupritului popor român la o treaptă socială mai înaltă și omenească. Se vor proclama acolo toate legile și reformele mari și însemnate care vor alcătui temelia fericirii poporului român în viitor".

Fericire pe care, peste decenii, socialismul îl va instaura pe pămîntul strămoșesc :

„Ceea ce n-a realizat și nu putea realiza regimul burghezo-moșieresc s-a realizat odată cu înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, cu trecerea la revoluția democratică și apoi socialistă, cu cucerirea puterii politice de către masele largi populare, în momentul în care poporul a devenit cu adevărat stăpîn pe destinele sale, asumîndu-și rolul de făuritor conștient al propriei sale istorii libere și independente" **(Nicolae Ceaușescu).**

Tații, bunicii și străbunicii care se numără însă, în preajma lui 1 decembrie 1918, printre cei peste 100 000 de martori ai mărețului act istoric, alcătuiesc un ocean de capete. Tundre seîne, sumane mițoase, mantale de postav aspru, cojoace păroase ; căciuli, șepci și mai rar pălării ; opinci, bocanci, și mai puține cizme și pantofi...

— Vrem unirea !

Focuri nenumărate împînzesc Cîmpul lui Horea. Oamenii stau în jurul lor, cu ochii ațintiți spre alte lumini : ferestrele casinei ofițerești din cetate, locul în care și-a început lucrările Consiliul Național Român Central. Sala e ticsită : 1 228 de delegați aleși în circumscripțiile electorale transilvănene, ca și reprezentanți ai tuturor organizațiilor politice, economice, culturale, religioase, militare și sportive de pe întreg cuprinsul Transilvaniei, dintre aceștia, 150 de socialiști au venit în numele a peste 70 000 de muncitori organizați, români, maghiari, germani. Se nasc discuții serioase în legătură cu prevederile sociale ce s-ar fi cerut a fi conținute de rezoluția pe care, a doua zi chiar, în prezența a peste 100 000 de oameni, Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia va trebui s-o voteze.

ASUPREALA PE CARE A ÎNDURAT-O ÎL ÎNDEAMNĂ SĂ VINĂ AICI PENTRU CA SĂ FIE OM LIBER **(Ioan Mihuț,** în numele socialiștilor români).

Pentru ca să fie om liber...

Începere vastă — în casina ofițerească — numindu-se, de atunci încolo, „Sala Unirii". Pe fundal, portretul lui Mihai Viteazul (exact 319 ani și o lună despart intrarea sa în Alba-Iulia, de momentul înălțător pe care-l trăim), dedesubtul căruia alte trei chipuri de martiri : Horea, Cloșca, Crișan. Și drapelele statelor eliberate din „imperiul de petice". O masă prelungă — prezidiul adunării.

— Vrem unirea ! Vrem unirea ! se aude de-afară.

Ioan Suciu prezintă raportul comisiei de validare, după care Vasile Goldiș citește un raport politic (avem „datoria... să asigurăm tuturor neamurilor și tuturor indivizilor conlocuitori pe pămîntul românesc aceleași drepturi și aceleași datorințe") și, apoi, proiectul de rezoluție :

— Punctul 1. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 noiembrie [1 decembrie] 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de ei cu Regatul român...

Un socialist din sală intervine :

— Nu cu Regatul, ci cu România !

Cineva se miră :

— Păi nu e totuna ?

— Nu e totuna : regatul poate fi trecător, România este veșnică !

Cuvîntul „Regat" este înlocuit cu „România".

Tiron Albani urma să-și amintească peste decenii :

„Era cam ora 20. Din acest moment a dispărut tonul solemn, discuțiile au devenit vii, polemice, transformîndu-se uneori într-un adevărat vacarm".

— Acel țăran care vine aici — rostește Ioan Mihuț — vine cu gîndul să ducă de aici pămînt și drepturi și pe baza aceasta vrea să se unească. Asupreala pe care a îndurat-o îl îndeamnă să vină aici pentru ca să fie om liber. Țăranul nu mai vrea să sufere sărăcia, mizeria și incultura. Aceasta nu înseamnă că noi nu vrem unirea. Vrem simplu ca să avem dată condiția ca nici posibilitatea asupririi țăranului să nu mai fie.

Alt socialist pretinde înscrierea în rezoluție a dorinței Adunării Naționale ca România să devină republică democratică. Unii protestează :

— Ieși afară !

Intervine Emil Isac, de asemenea socialist :

— Domnilor, acum un sfert de oră ați aprobat să se ia în rezoluție (citește) : „Adunarea garantează libertatea cuvîntului, a presei și libera propagandă a gîndirilor omenești" Acum vă revoltați auzind că se exprimă o gîndire omenească. Astăzi, cînd trei împărați au fost alungați și azvîrlite coroanele în ei ! Fiți mai consecvenți !

Același personaj care, mai înainte, se întreba dacă nu-i „totuna" Regat sau România, stîrnește risul general cu „nedumerirea" lui cea nouă :

— De ce nu vrei tu să avem rege, măi băiete ?

— Pentru că un rege poate fi bun și înțelept, dar poate fi și tiran și tot rege rămîne.

Socialiștii prezintă și alte revendicări : „reforma agrară radicală", „drepturile și avantajele muncitorimii industriale", „drepturi egale pentru femei"...

„Socialiștii din Ardeal au fost colaboratorii noștri prețioși la înfăptuirea unirii" **(Vasile Goldiș** — într-un interviu din 1919).

Este o noapte de viscol și ger. Pe cîmpul lui Horea nu contenesc focurile, doinele, speranțele și cuplul de cuvinte, secular :

— Vrem unirea ! Vrem unirea !

Întruna vin alți oameni, ca să rotunjească cifra de 100 000, s-o depășească. Masă fremătătoare, de neînvins :

„Un astfel de popor nu mai poate fi robul altui popor, și este o impunătoare demnitate în drumul acesta lung și greu ce-l fac pe jos pentru ca să fie martori la dezrobirea lui. Mergem pe jos, pe sus, în văzduh, în gînd și acolo vom fi toți, toți într-o suflare, țărani și cărturari, să strigăm într-un glas și o dorință, să știe lumea întreagă că nu mai vrem, nu mai putem să fim iobagi" („Românul").

MARTORI LA DEZROBIREA LUI !

Acolo unde ți-e patria...

Învesmîntați în straie albe, mai strălucitoare pe lumină, în dimineața aceasta de 1 decembrie 1918, moții străjuiesc drumul care duce la cetatea lui Mihai. Întregul oraș bimilenar, străvechiul Apulum, nu-i decît o inimă, în bătăile căreia se deslușește, perfect, chemarea :

— Vrem unirea !

Cîmpul e albit de ninsoare, ca și acoperișurile cetății. Cele două biserici românești sînt pline, cu oameni, mulți rămași pe dinafară. Se oficiază Te Deum-uri solemne. La un moment dat, după slujbe, cei de față cîntă „Deșteaptă-te, Române". Și atunci cînd, pe toate buzele, vibrează versul :

— Murim mai bine-n luptă...

Brusc, brațul drept al tuturor se înalță în aer — semn de legămînt pe viață și pe moarte. Credincioșii pling. Pling clericii. Sînt lacrimi de bucurie, purificatoare.

Încolonați în rînduri strînse, de cîte patru, cete-cete de 180—200 de oameni străbat cîntînd piața orașului, cu steagul în frunte și tabela pe care este scris numele fiecărei comune, pentru a intra pe sub poarta lui Carol sau pe sub poarta lui Mihai. Cocarde, panglici, drapele — toate tricolore, călăreți pe cai suri, femei în costume naționale, culori de necuprins înaintează spre locul de întîlnire — Cîmpul lui Horea, de sub Dealul Furcilor — trecînd și pe dinaintea clădirii casinei militare. Aici, deputații și invitații intră, dar sala îi cuprinde greu pe toți, astfel că o parte din oaspeți rămîn pe dinafară.

1918, decembrie 1. Ora 10 dimineața. În casina ofițerească se deschide Marea Adunare. Președintele Consiliului Național Român Central arată, printre altele :

— Cine pe fața pămîntului, ce sociolog, ce economist național, ce filozof, ce bărbat de stat, care om cuminte mai poate pretinde de la acest neam să mai sufere încă o dată repetarea acestei suferințe ? [din timpul monarhiei dualiste]... Credem că ceea ce am făcut bine am făcut. Dușmanii noștri însă nu au vrut să ne recunoască acest drept. Și cînd au văzut că valahii aceștia oropsiți, că iobagii aceștia nu se însuflețesc pentru treburile lor, ne-au ridicat acuza că înșelăm poporul, că noi nu sîntem dispuși să primim bunătățile cele mari care ni le oferă ei. Fraților, între acestea, noi neînfricați, cu fruntea ridicată am mers cu un pas mai departe și am publicat manifestul... [„Către popoarele lumii"].

Sînt îndemnați să ia cuvîntul reprezentanții poporului, fiind salutați cei veniți aici din România, cei din Corpul voluntarilor din Transilvania (cu sediul la Iași)... Raportorul Ioan Suciu precizează că s-au prezentat :

— 1 228 de delegați... Aici sînt credenționalele, aici e lista delegaților ; dacă doriți să citim lista delegaților ?...

— Nu-i de lipsă, le vedem, le vedem ! se aud voci din imensa sală. Să nu se citească !

— Au sosit mii de adrese de aderență cu sute de mii de semnături și că toate acestea arătînd cum că fiecare știe ce avem a decide... [adunarea este] capace a aduce hotăriri decisive în Marea Adunare națională...

Este aleasă conducerea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia. Bătrînul memorandist George Pop de Băsești e desemnat președinte :

— Națiunea română la toate evenimentele mari istorice în trecut, și astfel și astăzi, s-a adunat pentru a decide asupra sorții sale. Așa, onorată adunare, în anii 1848, cînd era cea mai grea sarcină asupra națiunii române, greutatea robotelor s-a adunat pe Cîmpia Libertății la Blaj și acolo Adunarea Națională a luat hotărîrea care avea să înfrunte iobăgia în care gemea sărmana națiune română. După dezrobirea noastră din iobăgie a urmat o altă iobăgie și mai mare, iobăgia sufletelor noastre, și apoi a urmat iobăgia de clasă. Astfel, onorată adunare, la locul acesta sfințit de sîngele marilor noștri martiri v-ați adunat și dumneavoastră, ca să sfărîmați și cătușele robiei noastre spirituale, ale robiei noastre seculare și să decideți ca un popor liber asupra sorții noastre... [Aici se va pune] piatra fundamentală a fericirii neamului românesc.

Președintele declară că adunarea de față este „constituantă și deschisă", deci cu delegați aleși ; după care îi dă cuvîntul lui Vasile Goldiș, însărcinat să schițeze o retrospectivă istorică și să supună la vot rezoluția :

— Nu există putere de a suci logica pînă acolo ca invadările elementelor străine, dirijate pe aceste teritorii în chip artificial și prin abuzul de putere al statului cu scopul desființării noastre naționale, să poată clătina dreptul nostru de proprietate asupra acestor teritorii [...] împăratul ne-a înșelat, împăratul ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine, în neamul nostru românesc ne poate mîntui. Să jurăm credință de aici înainte numai națiunii române, dar tot atunci să jurăm credință tare civilizației umane. Noua concepție a civilizației [...] va trebui să asigure tuturor aceleași datorințe... Teritoriile locuite de români de la descălecarea lui Traian și pînă astăzi au fost teritorii românești...

Chipul vorbitorului poartă amprenta unei gravități pline de ceremonie, cînd propune acceptarea, de către adunare, a „Declarației de la Alba-Iulia" :

— I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 noiembrie — 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România...

Punct cu punct, „Declarația" răsună în „Sala Unirii". Cei prezenți ascultă, neclintiți, numai ochi, urechi și suflet. Și cînd Vasile Goldiș termină de citit, delegații se succed la tribună. Din partea socialiștilor români vorbește Iosif Jumanca :

— Astăzi venim și noi aici, adevărații reprezentanți ai muncitorimii române în Transilvania și Banat, venim să declarăm în fața dumneavoastră, în fața Internaționalei socialiste și în fața întregii lumi că vrem unirea tuturor românilor. Noi vrem și sîntem gata de a lupta cu toate mijloacele pentru înfăptuirea și apărarea unirii. Noi sîntem proletari, ducem lupta socială de clasă, în lupta aceasta sîntem solidari cu toți frații noștri de orice neam ar fi ei [...] Dar solidaritatea aceasta nu ne-o înțelegem în așa fel ca să fim și pe mai departe o clasă fără importanță care n-are la dispoziție nici mijloace de afirmare și dezvoltare ; de aceea, cînd aderăm la unirea tuturor românilor, voim totodată și posibilitatea de dezvoltare muncitorimii române, voim să deschidem porțile largi ca în această țară românească nouă să se dezvolte și să progreseze și poporul muncitor român [...] Noi nu zicem **ubi bene ibi patria,** ci zicem că „acolo unde ți-e patria, acolo să-ți creezi fericirea vieții tale". Și noi n-avem teamă că poporul muncitor român, care a rupt acum cătușele unei robii seculare, nu va avea destulă putere ca și în România să-și asigure drepturile la o viață liberă...

După luările la cuvînt, George Pop de Băsești se ridică și întreabă :

— Primește onorata Adunare rezoluțiunea propusă de domnul Goldiș, în întregimea ei ?

— PRIMIM ! izbucnește asistența în picioare, aplaudînd, aplaudînd, aclamînd entuziast.

Se scurg minute în șir. Ovațiile din sală se unesc cu ovațiile de-afară. Iată **clipa** solemnă a anunțului :

— Adunarea Națională a poporului român din Transilvania, Banat și părțile ungurene a primit rezoluțiunea prezentată prin Vasile Goldiș și astfel unirea acestor provincii românești cu țara-mamă este pentru toate veacurile pecetluită.

PRIMIM ! PRIMIM ! PRIMIM !

Un clopot uriaș anunță măreața veste

este ora 12 la prînz. Ca la un semn, pe tot întinsul Transilvaniei, clopotele încep să bată. Adunări populare salută U N I R E A cu țara-mamă, votată la Alba-Iulia :

— Să trăiască unirea tuturor românilor !

La Alba-Iulia, centrul de greutate al zilei istorice se mută în jurul tribunelor din aer liber. Luări de cuvînt, aplauze, urale — oamenii, ca un singur trup cu o sută de mii de perechi de ochi și de brate, respiră tihnit aerul rece, întăritor și cînd expiră, un abur real, de nădejde, înundă atmosfera, sau nu-i decît năduful secular, acumulat de acest trup comun, gigantic, acum eliberat odată cu cuvintele fiecărui vorbitor, consfințind un trecut, certificînd un viitor :

„Entuziasmul e indestructibil, oamenii pling și se îmbrățișează pe străzi" (transmite corespondentul ziarului parizian „Le Temps" la Alba-Iulia).

Simultan, în localități, centre de plasă, comune, sate, cătune, fie la școală, fie în aer liber, fie în biserică, continuă serbările : luări de cuvînt, cîntece patriotice, urale și reînnoirea jurămîntului pe tricolor. Carpații despărțirii seculare, întocmai ca Milcovul dispărut dintr-o sorbire, devin — așa cum au fost dintotdeauna — șira spinării, demnă, a unei întregi națiuni. Pe deasupra lor, frate cu frate își dau mîna.

FRATE CU FRATE !

„O politică pe care poporul o iubește în înțelepciunea sa“

Importanța acestei ședințe mi se pare necesar a fi puternic subliniată ne-am reunit aici pentru a ne manifesta deplina adeziune la importantele cuvintări rostite de Președintele țării în ultimele zile, în fața unor reprezentanți ai clasei muncitoare, ai intelectualității și ai armatei.

Nu este un lucru nou în practica de partid și de stat, pe care secretarul general l-a impus încă de la venirea sa în importantul post pe care îl ocupă. Am simțit cu toții încă o dată cum în marile momente din viața națiunii noastre, din ultimele decenii tovarășul Nicolae Ceaușescu dovedește aceeași fermitate pe care numai un mare conducător politic o are. Nu este vorba numai de curaj, pentru că curajul trebuie folosit cu înțelepciune. Nu este vorba numai de o răspundere uriașă pe care Domnia Sa o împarte cu întregul popor, pe care îl consultă ori de cite ori trebuie luate decizii hotărîtoare.

Sintem o națiune unită, o națiune greu încercată de istorie, o națiune care nu a năvălit pe nimeni, nu a rîvnit la teritoriile altor state, nu are revendicări teritoriale de făcut, nu este adeptă a agresiunilor înarmate și vrea numai să trăiască în pace.

Ei bine, în acești ani zbuciumați, cînd în fiecare zi pe alte meridiane mor oameni în lupte drepte sau nedrepte, el, părintele patriei noastre dorește ca România să fie scutită de ororile unor războaie la care nu gîndește, pe care nu le-ar dori niciodată. Este o politică clară, o politică pe care poporul nostru o iubește în înțelepciunea sa. Este o politică dreaptă, care tinde la fericirea unei națiuni. Iată de ce, precizările pe care Președintele țării le-a făcut în fața noastră, în mod deschis, cu o sinceritate care a zdrobit orice insinuări din partea rău-voitorilor, au dobîndit, cu un entuziasm uriaș, aprobarea milioanelor de români, aprobarea tuturor celor de alte naționalități care locuiesc pe teritoriul scumpei noastre patrii.

Ca scriitor, ca om care iubește înainte de orice climatul de liniște și de siguranță al zilei de mîine, ca unul care și-a mai dovedit și în alte împrejurări admirația față de puternicul bărbat, care este și Comandantul Suprem al armatei noastre, vreau să mai spun o dată în fața dumneavoastră, că împreună cu toți oamenii de litere din această țară îl urmăm. Politica partidului și statului nostru nu este o politică aventuristă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, în îndelungata-i activitate, s-a dovedit, cum scriam în alt loc, un arhitect al păcii : Domnia Sa știe mai bine decît oricine că a asigura pacea și în alte locuri, nu numai în jurul său, pe lîngă faptul că este o ocupație nobilă, este și o sfîntă datorie a conducătorului de stat.

Climatul de ură, de înverșunare, de amenințare cu forța armată într-o lume hăituită și de alte griji, nu numai de cea a războiului, este nefolositor chiar pentru țările neangajate în lupta cu alte țări. Iată de ce, faptul că Președintele României și Comandantul Suprem al armatei noastre nu s-a angajat decît să răspundă unor necesități armate numai în cazul în care țara noastră și țările aliaților noștri ar fi atacate în Europa mi se pare un act de mare înțelepciune. Soldații sînt brațul înarmat al națiunii și națiunea a fost întrebată dacă vrea să fie tîrîtă fără voia ei în eventuale războaie pe care nu le-a visat și nu le dorește. Și tot poporul român a răspuns *nu*. Nu vrem să ne împovărăm bugetul cu cheltuieli megalomane în domeniul armamentului. Nu am fost și nu vrem să fim o națiune de cuceritori, dar tot atît de bine trebuie să se știe că, dacă cineva va îndrăzni să calce o palmă de pămînt din trupul țării, vom răspunde cu forțele noastre, atîtea cîte sînt, pînă la ultima picătură de sînge.

Soarta cotropitorilor ne este cunoscută tuturor din lunga istorie a omenirii. Imperii uriașe care păreau că vor dura milenii s-au prăbușit. Falnici generali, conducători de oști, care au visat să îngenunche popoare mici și neajutorate au pierit în negura uitării, blestemați de cei care au simțit sabia lor amenințătoare. Oare nu se învață nimic din tristul sfîrșit al nedreptelor învazii de la Ghingis-han la Hitler ?

Noi nu ne temem de nimeni. Ne vom respecta angajamentele asumate în măsura în care ele nu vor însemna altceva decît ceea ce sînt. Iată de ce, în acest moment, cînd ochii întregii lumi sînt ațintiți asupra noastră, noi spunem bărbatului care a încărunțit la cîrma țării, de atîtea griji și răspunderi, un bărbat încă tînăr, puternic și glorios : Te urmăm, sîntem cu tine !

Eugen Barbu

„În unitate deplină, spunem un NU hotărît cursei înarmărilor“

În legătură cu Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia, am citit cu multă atenție și cu simțămîntul acordului meu total, cuvintarile tovarășului Nicolae Ceaușescu, tinute de fapt în fața întregului nostru popor, avînd un uriaș ecou mondial, ecou pozitiv în rîndurile popoarelor lumii, care doresc și ele împlinirea visurilor milenare ale omenirii, excluderea războaielor pentru totdeauna de pe globul nostru pămîntesc.

Este cu totul motivat faptul că statele participante la Tratatul de la Varșovia, conducătorii acestora au discutat probleme arzătoare ale situației internaționale, căutînd posibilitățile de destindere, a căilor de oprire a cursului înarmării, care ne îngrijorează de mulți ani și înseamnă o povară uriașă pentru toate popoarele lumii. Dar nu este vorba numai de o povară impusă de cercurile imperialiste, de către monopolurile capitaliste, de către tendințele variate ale hegemonici, a menținerii colonialismului și neocolonialismului ș.a.m.d. Se mai adaugă la aceasta și elemente de natură subiectivă, o apreciere fatalistă a unei realități. Mulți comentatori ai soartei umane prevestesc imposibilitatea opririi cursei înarmărilor, socotind viitorul trist, schițînd viitorul trist și fără de viață al planetei noastre, ca victimă a descoperirii armelor nucleare.

Contrariu acestei concepții fataliste, Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în elaborarea căreia tovarășul secretar general al partidului nostru a avut un rol important, **contrariu, deci, acestei concepții și, așa** cum afirma și afirmă de multe ori, tovarășul Nicolae Ceaușescu pune, în cazul acesta, pe primul plan lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de astăzi pe calea tratativelor, pe baza principiilor respectului independenței și suveranității naționale, al neamestecului în treburile interne, al dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele proprii, de a-și făuri viața în mod liber, așa cum dorește.

Țin să afirm că sînt de acord cu toate aprecierile făcute de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în ce privește principiile de bază ale Declarației adoptate de statele participante la Tratatul de la Varșovia ; precum sînt, de asemenea, de acord și cu acele critici aduse în legătură cu hotărîrile despre care s-a discutat aici și pe care tovarășul secretar general nu a pus semnătura sa.

Împreună cu secretarul nostru general dezaprobăm cu toată fermitatea hotărîrile N.A.T.O. **cu privire la** creșterea masivă a cheltuielilor militare, într-o lume atît de împovărată de arme nucleare, încît, după părerea multor savanți, ea se află în pericolul distrugerii sale totale.

Alăturîndu-ne la cele afirmate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne pronunțăm cu toată fermitatea ca țările participante la Tratatul de la Varșovia să nu urmeze calea adoptată de țările N.A.T.O. ci, dimpotrivă, să adopte calea acțiunii hotărîte pentru reducerea înarmărilor. Să spunem un **nu** hotărît cursei înarmărilor în unitate deplină, indiferent de naționalitate, noi, români, maghiari, germani și oameni de alte graiuri, toți fiii acestei patrii pe care dorim să o înălțăm în sfera idealurilor noastre cele mai nobile. Și, vedeți stimați tovarăși, în exprimarea acestui legămînt pentru viață, pentru înălțarea patriei noastre, cuvintele noastre se dovedesc și ele a fi născute în ritmul comun al inimilor noastre, purtînd și semnele comune parcă ale foneticii. Spunem „nu“ pe românește, „nem“ în ungurește, „nein“ în germană. Și ele pomenesc conviețuirea noastră în patria comună, a cărei soartă este și va fi soarta noastră individuală a fiecăruia.

În ce privește Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia, valoarea și însemnătatea ei constau în dezideratele fundamentale ale tuturor țărilor socialiste, pătrunse de ideea apărării păcii, de dorința fierbinte a țărilor socialiste să-și făurească o viață pașnică și fericită, ferită de suferințele războaielor. Socot justă și realistă aprecierea conducerii noastre de partid cînd afirmă, în mod hotărît, că vom acționa cu toată conștiinciozitatea pentru realizarea celor ce am convenit împreună în cazul Consfătuirii de la Moscova. Această afirmare se îmbină în mod armonios și mobilizator cu aprecierea tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Avem convingerea că nu există un pericol iminent de război, că în momentul de față nu sînt necesare măsuri deosebite ; politica de destindere, lupta pentru pace a cuprins mase largi, a luat o asemenea amploare încît nu se poate spune că astăzi ne aflăm în fața unor evenimente grave, a unui război care să afecteze statele noastre“. Cine ar putea spune că această constatare ar avea un caracter negativ ? Ea se bazează pe o activitate neobosită și pe o experiență uriașă și concretă în ce privește situația internațională. Iar dincolo de stadiul obiectiv, ea poartă tocmai pecetea încrederii ferme în puterea mișcării mondiale de apărare a păcii, încrederii în posibilitatea reală ca popoarele să-și impună voința lor în fața cercurilor imperialiste, a oricăror tendințe războinice. Iată de ce socot și eu că ar fi o mare greșeală să mergem pe linia sporirii cheltuielilor militare, să depășim sfera lor rațională în dauna construcției noastre socialiste, a nivelului de trai al poporului nostru.

Aceasta este aprecierea partidului nostru, a conducătorului său și exprimă voința noastră, a întregului popor. Cum se știe și cum am citit din documentele de astăzi, există și alte aprecieri ca rezultat al unei alte viziuni despre lumea de astăzi. Dar, mi se pare că văzînd lumea cu ochii altora, am fi nevoiți să acționăm după voința altora, și a spune „nu“ este posibil pentru o politică bazată pe independența și libertatea unei țări cum este aceea a noastră.

Dorește, stimați tovarăși, să asigur Comitetul Central, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu personal, că scriitorii țării noastre împărtășesc cu totul această încredere în forțele păcii, în forțele umane. Cu puterile lor creatoare, ei se vor alătura fără șovăire, și în continuare, politicii externe și interne a partidului și statului nostru.

Sütö András

(Cuvintări rostite la recenta Plenară a C.C. al P.C.R.)

Telegramă

Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

aprobare a oamenilor scrisului față de hotărîrea de a nu mări cheltuielile militare, pentru a nu afecta programul de dezvoltare a economiei naționale și creșterea nivelului de trai material și spiritual al poporului. Analiza situației internaționale pe care ați făcut-o la întîlnirile cu reprezentanții oamenilor muncii din diferite domenii îndreptățește întru totul această hotărîre.

Sîntem cu trup și suflet alături de dumneavoastră, alături de conducerea partidului și a țării și în ceea ce privește reafirmarea dreptului inalienabil al poporului de a decide, prin cei pe care i-a investit cu această înaltă răspundere, în legătură cu dezvoltarea și întărirea armatei noastre, scut al independenței și suveranității României Socialiste, în legătură cu acțiunile ei în cadrul angajamentelor asumate.

Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, alături de toți cetățenii țării noastre, scriitorii vor face totul pentru a susține, cu fapta și cuvîntul, politica partidului și statului nostru, politică al cărei promotor și exponent strălucit sînteți, că își vor închina cu și mai multă energie creația cauzei nobile a socialismului și păcii.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Nobila idee a păcii

Urmare din pag. 1

Simțindu-mă fiu al unui popor iubitor de viață, de faptă, de creație, nu resimt o mai intensă bucurie și o mai deplină împlinire ca atunci cînd poporul meu întreprinde tot ceea ce stă în putință pentru cauza înțelegerii între oameni și pentru creație.

Nobilul demers al conducătorului nostru iubit, tovarășul Nicolae Ceaușescu, consecvent strateg al unei noi ordini în relațiile internaționale atrage, de ani și ani, odată cu corzile sentimentelor pe care le mărturisesc aici, acel aparat al rațiunii ce judecă, pricepe și creează convingeri și certitudini. Este vorba acum de aprecierea lucidă a situației politice și militare a planetei, de aplicarea vie a învățăturii marxiste privind dinamica creșterii forțelor progresiste în lume, și, mai apropiat de oricare inimă, de interesele vitale ale poporului nostru, în deplin acord cu interesele supreme ale tuturor popoarelor lumii. Principiile patriotismului în perfectă armonie cu cele ale internaționalismului, ideile socialismului în strînsă colaborare cu ideile și năzuințele celor mai mari visători ai trecutului, — iată argumentele și iată mișcările acestei strategii de o nouă calitate și de o infinit de generoasă deschidere.

Poziția țării noastre, a poporului nostru, exprimată atît de sincer și atît de limpede la recenta Consfătuire a Comitetului politic consultativ al Tratatului de la Varșovia nu are nevoie de interpretări, fiind evidența însăși : forța unui popor liber pe destinele sale, înarmat cu unelte construcției multilaterale ale socialismului, apărîndu-și independența, suveranitatea, liniștea creației nu stă în procentele mai mult sau mai puțin sporite ale bugetului militar, cît în coerența, structura și mai ales în posibilitățile civilizației noii orînduiri, în prestigiul ei trecînd în fiecare realizare hotarele țării, în ideile pe care le avansează, cucerind conștiința popoarelor și afirmînd noi raporturi și noi realități. Ideea pe deplin fidelă marxismului internaționalist, e de o importanță covirsitoare și în jurul ei națiunea română face zid cu credință și hotărîre, cu convingerea că nimeni pe lume nu poate pune la îndoială adevărul și sinceritatea cu care se exprimă în auzul tuturor. Această idee e sprijinită pe aprecierea științifică a Celui care, lucrînd neobosit pentru fericirea și bunăstarea poporului său, luptă fără odihnă pentru o dezarmare mondială reală, pentru raporturi umane superioare între națiunile lumii, deschizînd drumuri înțelenite de secole de practica forței, amenințărilor cu forța, de colbul tulburat al intereselor ce au condamnat în fața istoriei o lume ce dispare inevitabil.

Un popor întreg, pînă la ultimul om, crede în această nobilă idee, în demersurile strategului său, o națiune unită și liberă își afirmă, ca o singură voință crezul său, solidaritatea și hotărîrea în asumarea uneia dintre cele mai mari responsabilități în fața lumii contemporane.

M-am jucat, ca fiu de militar, de-a armata, de-a soldații, de-a războiul. Viața însă nu este joc, și nimeni pe lume nu trebuie să se joace cu destinele oamenilor. Dacă vrem pacea și dorim pacea ca lucrul cel mai de preț de pe lume, el însemnînd viață, cuvîntul nostru nu poate fi decît de adeziune și solidaritate militantă.

Inimi fierbinți

Urmare din pag. 1

trinul Bălgrad, speranța în cel care declara solemn că nu-și lasă „nimănui țara și patria“ ; Omul care a intrat într-un noiembrie pur, și-ntr-un oraș deschis ca un templu spre dragostea de pace, de neam, de pămînt. Fiecare dintre noi, cu aplecare spre istorie și nemărginită iubire de țară își poate imagina cum au singerat inimile străbunilor după anexarea Transilvaniei la Imperiul habsburgic. Nimeni, de la cel abia pornit pe picioare pînă la neputinciosul aflat pe patul morții, nimeni, dar absolut nimeni, n-a uitat, n-a admis că aici, unde dacii dorm sub temelia caselor, sub mușchii pădurilor, unde zimbri se declaraseră stăpîni absoluți, chemînd a dragoste în fiecare toamnă, unde au venit și-au rămas romanii lui Traian, iar datina, obiceiul, limba de la ei se trage, să se instăpînească o asemenea nedreptate. Mult mai tîrziu, după moartea celor trei moți, Horia, Closca și Crișan, prin părțile locului, în registrele de stare civilă, copiii au primit numele martirilor. Era, bineînțeles, un mijloc de a-i cinsti, de a-i purta în urmași, de-a spera, dar, de ce nu, și-un atac direct la adresa celor ce pretindeau, cu cinism și aroganță, nume ce excludeau națiunea română.

De aceea, ani mai tîrziu, Petru Maior, vorbind în numele său și-al Școlii Ardelene, spunea că cel ce caută să pună piedici neamului românesc, „păcătuiește împotriva naturei, mamei tuturor“...

De aceea, mai aproape de noi, vlăstar al pămîntului moțesc, Avram Iancu, alături de cei 40 000 de săteni aflați pe Cîmpia Libertății, cere o Transilvanie „de sine stătătoare“. Este știut, istoria acestui pămînt ne-o confirmă, că nu întotdeauna glasul poporului învinge. Dar n-a fost armă în stare să-i domine voința. S-au făcut crime în numele „binelui acestui neam“. Zeci de români au primit soarele dimineților spînzurați la marginea orașelor. Alții au căzut împușcați, pentru că doreau din tot sufletul lor să fie alături de Țară. Cine poate jura că la moartea lor n-au tremurat Apusenii de jale? ! Poate de aceea, cu toată teroarea, cu tot șovinismul epocii, Munții Apuseni au rămas o fortăreață de neînvins. Poate de aceea, patriotul moț Avram Iancu, bolnav de prea mult suflet și dragoste de neam, a rătăcit prin fortăreața străbunilor lui, cîntînd din fluier.

Și cine poate spune că n-a văzut deasupra Tebei o cometă uriașă, împletind cu jerbele ei harta țării, așa cum era firesc să fie, ÎNTREAGĂ!

Vocea țării

Urmare din pag. 1

de primul Om al țării la recenta Consfătuire de la Moscova, au purtat mesajul, voința unanimă a întregului neam, al întregii oameni care iubește și dorește pacea pe pămînt.

Un gînd curat a răsunat, prinzînd contururi minunate în inimi, încărcate de voința de a trăi în pace și înțelegere, în inimi de milioane. Flacăra vie a cuvintelor pornite de aici, din inima țării și de pretutindeni, s-a aprins și arde fierbinte în pieptul celor ce înfruntă cu forțe înzecite ale brațelor și a minții încercările deșarte de a arunca viața în prăpastia cursei înarmărilor. Drumul lung dar eroic al confruntării este, știm, greu și anevoios, dar sigur atunci cînd cinstea imaculată ca lacrima se adună ca un singur torent de forță într-o unanimă acțiune și crez, într-un singur șuvoi cristalin de luptă împotriva armelor de distrugere, îndeosebi împotriva celor mai odioase forțe ce s-au concentrat în materia fuzionabilă, împotriva hidosului distrugător de viață, împotriva producerii și stocării lor la noi cote, nimicitoare de bunăstare.

S-a ridicat glasul neamului, exprimat răspicat și limpede prin vocea responsabilă a eminentului nostru președinte. Cuvintele și faptele conducătorului sînt cuvintele și faptele noastre la un loc, sînt vocea și fapta Tării. Ele se materializează în cotidianul nostru de muncă, în drumul nostru clar spre culmile luminilor de azi și de mîine, pătrunzînd, într-un suflu cinstit, pe toate continentele globului pămîntesc.

Numai dezarmarea, numai înțelegerea între popoare, conlucrarea lor spre binele omului și a muncii pașnice — numai acesta este drumul păcii, drumul sigur spre un viitor tot atît de sigur al lumii.

Cuvintele nu pălesc în cursul timpului. Ele sînt cimentate adînc în istorie de fapte. Cuvintele și faptele României — pacea țării, un șuvoi prețios în torentul fluviului ce aduce pacea lumii.

Un gînd curat aleargă cu viteza secolului nostru spre lume, aducînd acestui secol și celor ce vor veni caratele luminii.

Este exprimată în cuvintele întîiului președinte al țării calea ce trebuie să urmăm spre soarele atotbiruitor al păcii.

Cuvintele și faptele mele, ca și a întregii bresle a minuitorilor cuvîntului, într-un singur glas cu poporul și toată lumea cinstită, izvorăsc din hotărîrea de a face totul, cu fapta și cu cuvîntul, pentru a triumfa pacea lumii în întreaga lume.

Gîndul meu, alături de gîndul întregului popor, zboară liber cu aripi de vultur ca o promisiune de credință ce se naște din toată făptura-mi, spre cel ce ne-a rostit cuvintele spre lume, cuvinte cuprinse de dorul nemărginit de pace, de a realiza pe trepte mai înalte planurile noastre de înfăptuire a piinii noastre calde și îmbelșugate.

Încredere în rațiune

Urmare din pag. 1

sare măsuri deosebite în direcția sporirii cheltuielilor militare, considerînd, în același timp, cu profund simț de răspundere, că de armata țării nu are a dispune decît poporul însuși prin organele legale de partid și de stat, delegația noastră, în frunte cu președintele țării, a luat la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia atitudinea cea mai rezonabilă, semnînd Declarația adoptată la Consfătuire și angajîndu-se a face totul pentru a o traduce în viață, în interesul securității tuturor țărilor iubitoare de pace, al înțelegerii internaționale și al ușurării poverii cursei înarmărilor.

Expunerile clare și complete pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a făcut, după întoarcerea de la Moscova, ca răspuns la întrebările pătrunse de legitimă îngrijorare puse de reprezentanții clasei muncitoare, ai țărănimii, intelectualității, tineretului și ai forțelor noastre armate, au afirmat încă o dată unanimitatea de gînd și de faptă a țării, dovedind lumii că spiritul de la Alba Iulia, spiritul unității naționale, este viu. Flacăra lui arde pe fiecare filă a calendarului nostru perpetuu. „Pentru a cita oară să se mai distrugă omenirea ?“. La întrebarea aceasta nu este posibil decît un singur răspuns rațional și noi, prin președintele țării, l-am și dat — exemplar.

Zile istorice

Urmare din pag. 1

unanim cu principiile ce guvernează statornic politica externă a partidului și țării noastre.

Prin cuvîntul președintelui Nicolae Ceaușescu, România adresează omenirii mesajul său de pace și colaborare. Prin cuvîntul președintelui României socialiste este afirmată cu putere voința de a se pune capăt politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de dominație și dictat, sînt condamnate măsurile de sporire a înarmărilor de către N.A.T.O., adresîndu-se omenirii un impresionant apel la vigilență față de tendința escaladării cursei înarmărilor, față de pericolul pe care aceasta îl reprezintă pentru viitorul planetei noastre.

Cu înaltă satisfacție a întîmpinat țara punctul de vedere exprimat de secretarul general al partidului, președintele republicii, potrivit căruia situația actuală internațională nu reclamă luarea de măsuri militare excepționale, nu face necesară sporirea cheltuielilor militare peste limitele rționale. Soluționînd problemele fundamentale ale dezvoltării economiei, problemele sociale ale oamenilor, asigurînd accesul cît mai larg la cuceririle științei și culturii, construind un cadru adecvat de manifestare a personalității umane, de dezvoltare a democrației socialiste, îndrumîndu-le, într-un cuvînt, oamenilor nu doar dreptul teoretic la o viață liberă și demnă, ci și asigurînd condițiile practice pentru ca aceasta să fie o realitate vie, va crește mereu forța poporului, unitatea sa. Iar un popor convins prin faptă că idealurile cărora își dedică energiile sale sînt idealuri în care merită să crezi, ale respectului față de om, care dau garanția unei vieți adevărate, un popor convins de logica desfășurării dezvoltării social-economice cu eforturile ce le face sînt destinate propriei sale bunăstări și civilizații va ști să apere, la nevoie, aceste cuceriri, orînduirea socialistă, va ști să pună actele sale de eroism, fără ezitare, în slujba apărării vieții sale libere și tot mai prospere, să înfrîngă orice agresiune imperialistă, orice încercare de atentat la roadele muncii sale, la unitatea, independența și suveranitatea patriei sale.

Din nou, din capitala României, prin glasul celui mai autorizat reprezentant al poporului român, a fost adresat lumii un mesaj istoric de pace și colaborare.

Printr-o coincidență demnă de memoria vremurilor, acest mesaj al solidarității în numele idealurilor de pace, progres și socialism a fost rostit într-un moment cînd țara întreagă a întîmpinat, prin succesele muncii sale și prin vibratia inimilor fiilor săi, marea sărbătoare a aniversării a șase decenii de la Unire. Ce omagiu mai luminos, mai profund putea fi adresat celor ce, prin ani, au contribuit la drumul către România de azi !

Țara a trăit în aceste zile clipe de mare și autentică istorie. Pe fața zilei de azi sînt gravate pentru totdeauna cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, care exprimă hotărîrea României de a asigura nu numai progresul și bunăstarea întregului popor dar și de a aduce în continuare o contribuție activă și constructivă la afirmarea unor relații noi de egalitate, încredere și conlucrare între state, la eforturile de destindere, dezarmare și securitate internațională, la înțelegerea și colaborarea dintre națiuni, la construirea cu consecvență a dărului cel mai de preț pe care omenirea și-l poate face sieși — **pacea.**

teatru

t

Alexandru Lăpușneanu

Momentele de cumpănă din istoria poporului român și-au găsit, în perimetrul culturii, reflectări artistice diferențiate. Ele au exprimat, de fiecare dată, o tendință și o adeziune. Căci împlinindu-le, artistul nu s-a dedublat pe sine, ci a dorit să pătrundă la modul cel mai sincer rădăcinile sale ca persoană și ca instrument al unui popor. De aici fiorul omenesc al reprezentării, exprimarea estetic dezinteresată a evenimentului. Nu alta este situația nuvelei „Alexandru Lăpușneanu“ de Costache Negruzzi. Inspirîndu-se după letopisețul lui Grigore Ureche, Negruzzi a riscat acea întreprindere singulară prin care istoria ajunge să se contopească cu ficțiunea, să devină ficțiune. Adevărul ei, ca o creație artistică, este indubitabil. Pornind de la datele tematice ale nuvelei amintite, dramaturgul Virgil Stoenescu cu a sa dramă în trei acte, prezentată recent pe scena Națională bucureștean, și-a propus să facă, ca să spunem așa, drumul invers. Să reconstituie adică, într-o perspectivă originală, adevărul istoric, problematizînd în sensul actualității drama domnitorului moldovean. Alexandru Lăpușneanu ne este înfățișat astfel ca un vizionar ce înfruntă fără crutare meschinăria intereselor boierești, el însuși nefiind scutit de contradicții și patimi preumane, justificabile în ordinea cauzei pentru care luptă. Destinul său pare să depășească limitele temporale ale acțiunii. Este una din explicațiile faptului că poporul nu ia parte efectivă la întîmplările aduse în scenă, fiind sugerat doar prin doi reprezentanți, Scutierul și Bătrîna, iar boierii, biserica și cronicarii înșiși formează în mod nediferențiat partida adversă. Termenii apăsați în care este pus conflictul împarte lumea în tabere opuse, din al căror dialog răzbat uneori inflexiuni de rezonanță. Dar dramaturgul nu se regăsește în planul parabolic, țelul său esențial fiind să recompună în spirit critic trăsăturile specifice unui conducător în cadrul strict al unei epoci determinate. Poate de aceea istoria este văzută adesea în două culori, viziunea autorului rămînînd senină, detașată, dar fără ironie, în raport cu singeroasele fapte pe care le animă.

În regia lui Cristian Munteanu, spectacolul vine cu unele adăugiri. Textul letopisețului, de pildă, este redat la scenă deschisă de trei personaje în chip de osteni. Cronicarii, creatori de limbă și tradiție literară, apar în postură de „mercenari“ ai reacțiunii, ceea ce este cel puțin infidel. În schimb, tratarea unui personaj cum este Bătrîna într-un plan simbolic se dovedește binevenită. Montarea este sirguincioasă, de altfel, cu accente sensibile pe narațiunea scenică, gradînd-o și acordîndu-i un ritm alert. În rolul lui Alexandru Lăpușneanu, Costel Constantin este un bun interpret al stărilor limită. Mai puțin necesar aici, mai impersonal — Mihai Mălaimare (Scutierul domnitorului). Adela Mărculescu conturează cu feminitate și nerv portretul Doamnei Ruxandra. Amintim de asemenea scenografia semnată de Mihai Tofan, plastică și utilă proiectului regizoral.

Valentin Dumitrescu

film

f

Rafinamente

Duelistii, filmul lui Ridley Scott, nu e un film de capă și spadă, nu e un film romantic, nu e un film istoric — deși istoria nu lipsește din el, nu e un film de „gen“, în care duelul să constituie tema speculată, nu e un film exclusiv despre onoare — cu toate că inițial se afirmă că pentru duelist onoarea e ca foamea, e mai curînd un film de moravuri, trădînd cu fiecare secvență, cu fiecare imagine, atmosfera, obiceiurile și depriderile unui mediu social, ale unei epoci, incluzînd armonios, nuanțat, dezinvoltura filmelor de capă și spadă, filonul romantic al duelurilor, și este, în primul rînd, un film de neîndoielnică frumusețe, încărcat de rafinamente și subtilități. Premiile cucerite, **David di Donatello, 1978 și Opera prima**, Cannes 1977, nu sînt decît două medalii, două decorații cîștigate deja în competiția cu publicul, poate chiar cu timpul.

Incidentul din salonul doamnei de Lionne deschide seria duelurilor dintre Feraud și Armand D'Hubert, dintre fanatic și „real gentleman“ (care nu-i atît de fanatic încît să fie și absurd, după cum mărturisește). Realismul scenelor de duel este inedit tratament estetic, nimic spumos, nimic sportiv, totul crispant și feroce. Cavalerismul lui D'Hubert, (Keith Carradine), stîrnește înversunarea fanaticului, eleganța, noblețea și mai ales generozitatea celui dintîi, înfurie și alimentează permanent ura celui de al doilea. Mereu „aproape“ învins, D'Hubert trăiește sub amenințarea unui viitor duel, sub spaima unei noi întîlniri cu moartea. Viața și întîmplarea le oferă mereu prilejul unei confruntări de-a lungul a cincisprezece ani de zile. Finalul aduce un mesaj surprinzător, ca o dezlegare a misterului tuturor întîmplărilor din film, care, oricît de rafinate, oricît de subtile, riscau să pară gratuite : cu generozitate trebuie să-ți supui dușmanul, nu să i-o dăruiești, nu s-o risipești, căci atunci treci drept prost, drept las, drept lingău. D'Hubert nu-și împușcă adversarul care l-a hăituit cincisprezece ani de zile. Feraud e însă ca și mort, este supus, desființat de generozitatea luptătorului din spirit de Onoare.

Cu excepția scenelor campaniei napoleoniene în Rusia, care, deși aduc minunate combinații de griuri și alb, nu se depărtează cu nimic de locul comun al tuturor filmelor despre această campanie și care apar dezacordate, ca valoare, în cadrul filmului, toate secvențele sînt fără cusur. Puține filme reușesc să surprindă peisajul atît de pictural, vibrînd tulburător între real și ireal. Puține filme vorbesc atît de convingător și de fascinant prin scenele de interior, în care lumina face adevărate minuni. Culorile, intimitatea atmosferei, brunurile obosite, sau cele incandescente, aurii, colțurile cu „natură moartă“, efectele flăcărilor de foc sau luminare, lupta dintre clar și obscur în încăperile cu ziduri groase și ferestruici tăiate meschin, abundența triumfătoare a luminii în cîmpii și păduri, planurile cu fațade de castele impunătoare și austere, sînt trecute printr-un filtru fin, foarte sever în același timp, fantazînd o lume de cadre, de pînze pictate cîndva, amestec de școli, de simțiri, de redări, unitar cuprinse în acest film al luptei dintre Feraud și D'Hubert, dintre fanatism și noblețe.

Corina Cristea

televiziune

tv

Decembrie

● O mai veche doleanță a noastră și anume aceea de a completa „desenele animate“ și cu alte emisiuni decît cele cu care ne-am obișnuit s-a împlinit. După un serial programat sovăielnic, în care regia lui Andrei Brădeanu strălucește între actorii consacrați o mică vedetă, Diana Voicu (ea ne-o reamintește pe Mihaela Istrate), iată că duminică, 19 noiembrie, redacția emisiunilor pentru tineret-copii, în colaborare cu Consiliul Național al organizației pionierilor a lansat o emisiune concurs de durată („Cutezători spre viitor“) menită să însumeze prin micii lor reprezentanți toate județele țării. Concursul avînd o asemenea amploare este firesc ca să-și fi asigurat un juriu (împărțit în trei grupe operative) de prestigiu în care, alături de cadre universitare, critici plastici, profesori ș.a. figurează și Eroi ai muncii socialiste, muncitori și maistri care pot fi pentru concurenți nu numai judecători, ci și exemple. Emisiunea fiind la început, nu o comentăm încă, deși cîteva sugestii ar fi, credem, bine venite, chiar de acum (ar fi de preferat ca răspunsurile să fie orale și nu scrise, întrebările sînt prea lungi, unele prea pretențioase, cadrele din „galeria“ micilor suporteri sînt sărace și generale ș.a.). Oricum, această emisiune era dorită, deci îi dorim succes!

● În cadrul sărbătoririi zilei de 1 decembrie 1918, zi în care Carpații s-au dat la o parte pentru o clipă în fața unei vechi aspirații a românilor de dincoace și de dincolo de ei, televiziunea a programat un ciclu de emisiuni dedicate acestui mare eveniment din istoria României („România socialistă — idealuri împlinite“). Între emisiuni le remarcăm pe cele semnate de scriitori în calitate de autori sau chiar reporteri (Virgil Teodorescu, Tiberiu Utan, Ana Blandiana, Marki Zoltan, Al. Căprariu, Dan Grigorescu, Florian Potra, ș.a.), ceea ce exprimă încă o dată participarea activă a slujitorilor condeiului la sărbătorile patriei.

● După o excelentă producție a televiziunii engleze („Strigoii“ de H. Ibsen) după ce am plins din spirit de solidaritate la o melodramă aproape perfectă („Vinzătorul de baloane“) și am rîs luni, la ora 20,25 („Putere fără glorie“), am asistat joi, 28 noiembrie, la debutul cu o piesă „pentru cei mari“ („Examene“) a unui dramaturg (Alecu Popovici) cunoscut pînă acum prin piesele sale „pentru cei mici“. Piesa, în afara unor dialoguri care aminteau vechea deprindere a autorului de a se adresa celor mici, a plăcut prin firescul personajelor, adolescenți frămîntați de eterna întrebare a bacalaureaților: „încotro?“. Actori de prestigiu, în regia Olimpiei Arghir (nume care de la o vreme nu mai trebuie recomandat), regie care ar fi putut fi totuși ceva mai îndrăzneață, desigur, mai ales față de unele slăbiciuni de ritm ale piesei. Debutul este oricum încurajator pentru Alecu Popovici, cu condiția ca acesta să nu-și părăsească definitiv vechii săi admiratori, copiii.

● În filmul lui Mihalkov „Piesa neterminată pentru pianina mecanică“, într-o secvență, Platonov exclamă : „Am 35 de ani!“. Un telespectator inocent (amintiți-vă de Saca) a exclamat, candid : „Și eu am 35 de ani !“

Iulian Neacșu

G. Călinescu
și scriitorii transilvăneni

Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti dezvăluie citeva din ideile de laborator ale istoriei literare călinesciene. „Ideea mea, scrie G. Călinescu, este că centrul literaturii noastre este Ardealul". Și în altă parte, după ce opera a fost dusă pînă la capăt, revine cu explicații : „În concluzie, dovedesc că literatura română își are sediul mai ales în Ardealul ocupat (Coșbuc, Rebreanu ș.a.), pe versanții munților, pe marginile granițelor (Slavici), că teritoriul ei de formație este tocmai ceea ce nise contestă". Intenția criticului este de a anexa și o hartă de o subliniată figurație plastică care să arate mai ales străinilor speciala configurație a geografiei literare românești. Ideea e prezentată de altfel și în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, în capitolul despre **Specificul național**, unde G. Călinescu, voind a contura specificitatea, se oprește mai ales asupra a ceea ce el numește „românii din centru". „Ardelenii mai cu seamă și subcarpatinii au această calitate", zice criticul. Dincolo de orice alte comentarii avem aici dovada că în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** scriitorii Transilvaniei sînt urmăriți cu un ochi atent, criticul avînd proiectul de a urmări literatura română atît în planul strict al esteticului cît și în configurația ei istorico-geografică. Cartea a stîrnit la apariție un cor de proteste, nemulțumiri mai trezește și astăzi, de vreme ce nu e reeditată, și dată fiind conjunctura istorică a apariției ei este de presupus că această orientare a cărții și-a avut și ea rolul ei în procesul violent care s-a făcut lui G. Călinescu în presă.

Noutatea atît de izbitoare a acestei istorii literare n-a fost încă descifrată în întregime, ceea ce face posibilă resuscitarea unor fraze vetuste asupra ei. Raza acestei istorii literare era fără precedent și a fost automat comparată cu singurele istorii literare de mai mari proporții ale vremii. În primul rînd cu istoria literară a lui Nicolae Iorga, de circa trei mii de pagini în opt volume, și cu aceea a lui E. Lovinescu de peste o mie de pagini în patru volume. Juxtapunerea lor era motivată și de faptul că prima începea cu literatura epocilor vechi, absente din a doua, și de faptul că istoria lui E. Lovinescu se deschidea acolo unde se termina de fapt aceea a lui N. Iorga. Într-un studiu asupra **Sensului tradiției**, Mircea Martin lua și el recent ca singure repere de confruntare ale lui G. Călinescu doar pe N. Iorga și E. Lovinescu. Chestiunea e mai puțin simplă decît pare. Raportul dintre G. Călinescu și predecesorii lui nu se poate face însă mecanic. Cercetarea atentă a istoriei lui literare ne arată că doar în privința duratei cele trei lucrări se suprapun, spiritul fiecăreia dintre ele fiind însă altul. Și G. Călinescu acordă atenție fondului autohton ca și Iorga, după cum este interesat și de fuziunea dintre fondul autohton și modernitate, chestiune care intra în primul rînd în vederile lui E. Lovinescu, dar el stabilește ca centru de greutate al întregii lui istorii perioada clasicilor: Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, ceea ce nu făcuse nici unul din cei doi. Literatura română veche este privită de G. Călinescu dinspre Eminescu. Caragiale, Creangă. Noutatea argheziană e privită și ea tot de pe acest promontoriu a literaturii române. Miza lui G. Călinescu e secolul XIX. Miza lui N. Iorga se fixează înaintea acestui secol. E. Lovinescu pariază pe valorile care se impun mai ales după cel de al doilea război mondial. Dacă trebuie să căutăm un precursor al lui G. Călinescu acesta este Ibrăileanu. Criticul **Vieții românești** este cel care a stăruit asupra valorilor literare junimiste, chiar și după ce Mihail Dragomirescu le părăsise cu totul, întreținînd vie flacăra interesului față de ele. Eminescu, Creangă, Caragiale sînt marile lui mize, preocupările constante din preajma lui 1900 pînă la sfîrșitul carierei. Ibrăileanu l-a apărat pe Caragiale de atacurile lui E. Lovinescu din 1912, el a dat primele comentarii memorabile asupra lui Creangă și tot el, după război, este deschizător de drumuri în exegeza eminesciană modernă ca și în stabilirea criteriilor pentru o ediție nouă a poeziilor lui Eminescu. În predilecția pentru Eminescu și Creangă, Ibrăileanu se întîlnește cu G. Călinescu, apariția monografiilor acestuia despre clasici dîndu-i prilejul să recunoască în el un urmaș. Interesanta poziție istorico-literară a lui G. Ibrăileanu, ca și influența lui asupra noii generații de critici au fost semnalate de Pompiliu Constantinescu în 1942 : «În evoluția criticii de analiză, scrie probul cronicar literar, Ibrăileanu apare astăzi mult mai aproape de Maiorescu decît propriii lui discipoli și mult mai depărtat de Gherea, cu toate aderentele lui la „critica științifică" a veacului trecut ; iar prin teoriile asupra „specificului național", Ibrăileanu este opus gherismului, depănînd unele fire maioresciene, din care și-a constituit apoi o dogmă, depășind și pe Maiorescu însuși, și pe Iorga». Scrisă la un an după apariția marii istorii literare călinesciene, care se termina cu faimosul capitol dedicat „specificului național", caracterizarea nu ni se pare întîmplătoare. Pompiliu Constantinescu, fără să discute aici opera lui G. Călinescu, semnalează punctul de contact dintre ea și perspectiva adusă de Ibrăileanu. El precizează pentru prima dată în critica noastră rolul jucat de G. Ibrăileanu în posteritatea criticii lui Titu Maiorescu : „Dintre criticii postmaiorescieni, dintre care fac parte d. Mihail Dragomirescu și d. E Lovinescu, G. Ibrăileanu este primul glosator interesant al valorilor estetice junimiste. (...) Mai mult chiar, s-ar putea spune că Ibrăileanu, pe premisele criticii maioresciene, care afirmase importanța lui Creangă, Eminescu și Caragiale, trage fructuoase concluzii din înseși judecățile ei de valoare, prin analize estetice, prin investigații istorico-literare și prin disociații sociologice. Excepțînd pe Caragiale, d. M. Dragomirescu, discipol direct al lui Maiorescu, n-a scris nimic mai semnificativ decît Ibrăileanu, asupra lui Creangă și Eminescu ; rămas la critica de principii, împinsă spre sistem, și la analiza didactică, d. M. Dragomirescu, asemeni tuturor discipolilor direcți ai lui Maiorescu, n-a trecut de preliminarii, în studiul celor trei mari valori estetice junimiste.

Și chiar un maiorescian prin derivație, fixat în planul exclusiv estetic al criticii, ca d. E. Lovinescu, n-a valorificat nici pe Creangă, și nici pe Eminescu, iar pe Caragiale l-a văzut prin prisma sociologiei lui Ibrăileanu, din **Spiritul critic**, socotindu-l un simplu înregistrator literar de moravuri perimate". În sfîrșit, în 1936, G. Călinescu indică și el pe Ibrăileanu ca precursor al modernității literare românești scriind concluziv : „Calea criticei de mîine este aceea pe care o arată Ibrăileanu". Dacă această declarație poate fi bănuită de unii de partizanat față de **Viața românească**, G. Călinescu a fost acuzat de acest lucru, s-o comparăm cu a lui Pompiliu Constantinescu la care această bănuială ar fi ridicolă. Iată ce afirmă un critic în care toată lumea vede un discipol al lui E. Lovinescu : „Ibrăileanu rămîne cel mai important precursor al criticii postlovinesciene, care prin critica de texte, prin istorie literară, prin biografism și studiul valorilor de artă, duce și mai departe spiritul inițiator al maiorescianismului. Un G. Călinescu, un Perpessicius, un Șerban Cioculescu și un Vladimir Streinu, cu mijloace diferite și în sectoare speciale, perpetuează, în ce privește adîncirea lui Eminescu, Creangă, Caragiale și Maiorescu (pentru cel din urmă putem adăuga și pe d. E. Lovinescu), atît pe shematicul Maiorescu, cît și pe analistul, istoricul literar și criticul de texte Ibrăileanu, ale cărui inițiative au menținut treaz interesul pentru primele valori clasice ale scrisului românesc". Filiația înfățișată de Pompiliu Constantinescu, combătută mai tîrziu de E. Lovinescu în ciclul junimist, este extrem de sugestivă. Ea precizează marele itinerar al criticii și istoriei literare românești care a dus la resuscitarea valorilor clasice și implicit la apariția unei istorii literare de proporții, întemeiată axiologic mai ales pe aceste valori. De e vorba să stabilim cui îi este îndatorată istoria literaturii scrisă de G. Călinescu paginile cărora ne vom adresa cu precădere vor fi cele semnate de Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu. Dacă de la G. Ibrăileanu trec în controversata istorie literară a lui G. Călinescu perspectiva de lucru, distribuția regionalistă, specifismul, numeroase judecăți de valoare, echipa de critici foiletoniști de după primul război mondial este cea care prelucrează o materie istorico-literară încă informă pregătind terenul întreprinderii călinesciene în care se află zidită, ca în mănăstirea meșterului Manole, decisiva lor contribuție.

Scriitorii transilvăneni prin care G. Călinescu ilustrează vigoarea creatoare a Transilvaniei sînt în ordine Ion Budai Deleanu, Slavici, G. Coșbuc, Iosif, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Aron Cotruș, Lucian Blaga, Pavel Dan la care se adaugă în compendiu, Ion Codru Drăgușanu și Mihai Beniuc. Cine va face istoricul acestor valori literare va constata că ele fie au avut o soartă vitregă, fie au fost contestate, fie cel puțin controversate. Fixarea parțială sau deplină a acestor valori se realizează în pofida ezitărilor inițiale, în această întinsă panoramă pe care G. Călinescu o face literelor române. O mare restituție din punct de vedere strict estetic este **Țiganiada**. În Budai Deleanu el vede cea mai însemnată realizare a poeziei românești de pînă la Eminescu. Interesul pentru **Țiganiada** a fost întreținut de Aron Densusianu și G. Bogdan Duică. Judecata de valoare a lui G. Călinescu nu se poate revendica decît de la sumarele evaluări estetice ale lui Ov. Densusianu, Mihail Dragomirescu și de la cele mai extinse ale colegului de generație Perpessicius. Ion Codru Drăgușanu, recuperat de N. Iorga la începutul secolului, este reeditat mai tîrziu și de Șerban Cioculescu. G. Călinescu, atent la restituirile operate între timp, îl include în compendiu.

Cel mai important act de justiție literară îl reprezintă însă capitolul despre Slavici. Neglijat de Maiorescu, lacună care va trece și la alții, proza lui Slavici se va izbi de negația decisă a lui E. Lovinescu și, mai ales, Pompiliu Constantinescu. Curioasă intoleranță a modernilor față de un modern. Interesant însă este că cei ce au sentimentul valorii lui Ion Slavici sînt criticii acuzați de lipsă de intuiție estetică : N. Iorga, consecvent în a afirma preeminența prozatorului din 1890 pînă în 1934, Mihail Dragomirescu și Ov. Densusianu. Li se alătură un alt critic bagatelizat de mulți : N. Davidescu. Cu Slavici, despre ale cărei proze se spun acum în istorie lucruri fundamentale. **Mara** e considerată „aproape o capodoperă", G. Călinescu realizează cea mai spectaculoasă restituție literară, plasîndu-se într-un punct de perspectivă superior tuturor contemporanilor săi. G. Coșbuc este și el un caz de repunere în drepturi. Entuziasmului inițial stîrnit de poet la **Junimea** și exprimat prompt de C. Stere și D. Evolceanu, urmați la trei ani de

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 9-a

Literatura
și «unirea cu țara»

Astăzi, la șase decenii de la făurirea unității naționale, dacă aruncăm o privire anterioară anului 1918, observăm un fapt cu profunde semnificații și anume acela că, în privința literaturii și în general a vieții spirituale, unirea se săvîrșise cu mult mai-nainte și am îndrăzni să spunem cu secole înainte. Conștiința apartenenței comune a românilor din Moldova, Muntenia și Transilvania, bazată pe originea lor comună și pe aceeași istorie între hotarele vechii Dacii, pornind încă de la cronicari, a atins un punct de culme în vremea Școlii Ardelene prin lucrări fundamentale datorate lui Șincai, Micu, Maior și altora. Revistele literare apărute în România, pe de o parte, precum și cele din Transilvania, pe de altă parte, și-au intensificat legăturile într-o asemenea măsură încît am putea spune că, odată cu **Revista română** a lui Alexandru Odobescu, din 1861, dar mai ales cu **Convorbirile literare** din 1867, continuînd cu **Contemporanul** (1881), **Vatra** (1894) și mai ales cu **Semănătorul (1901)**, literatura română din Transilvania este considerată ca o parte integrantă a literaturii române, ceea ce și era de fapt. La rîndul lor, publicațiile literare românești din Transilvania, și în primul rînd **Foaia pentru minte, inimă și literatură, Familia, Tribuna** (1884) (care, cum se știe, nu era numai un ziar politic ci și literar) și apoi **Luceafărul** (1902) se considerau ele însele ca făcînd parte din cultura română. În paginile **Convorbirilor literare**, ca să ne restringem la acest exemplu, s-au publicat scrieri literare aparținînd autorilor de peste munți căci revista, ca și **Dacia literară** (1840), ca și **România literară** (1855), își propunea să dea o imagine completă a valorilor românești din toate ținuturile. Astfel că Slavici, încă student la Viena, publică la **Convorbiri literare** (incepe cu **Fata de birău**) iar mai tîrziu, în 1888, Coșbuc trimite **Nunta Zamfirei** aceleiași reviste, care o publică. La rîndul lor scriitorii din „Regat" trimit foilor transilvănene producțiile lor, astfel că tînărul elev de 16 ani, Mihai Eminescu, debutează la **Familia** lui Iosif Vulcan din Pesta. Mai tîrziu, același Eminescu va trimite **Albinei Federațiunii** studii despre teatrul românesc și altele. Așa cum se știe, scriitorul cu cea mai largă difuzare în Transilvania în secolul trecut era Vasile Alecsandri, foarte perseverent în paginile **Familiei**, mai cu seamă, iar o statistică din secolul trecut, privitoare la repertoriul dramatic al „Societății de teatru din Ardeal" consemnează aceeași predominanță a lui Alecsandri cu întregul său repertoriu de comedii. Stim, de asemenea, cît ecou aveau în Transilvania turneele teatrelor din București și Iași, mai cu seamă cel condus de Mihai Pascali cu repertoriul său de piese istorice. Interesul scriitorilor din România pentru Transilvania a fost permanent, pentru mulți Transilvania era un ținut fascinant în primul rînd prin zbuciumata-i istorie. Este de-a dreptul emotionantă marea pasiune a lui Eminescu pentru Ardealul pe care l-a parcurs cu o adevărată evlavie în suflet. Romanul **Geniu pustiu** și poemul **Mureșan** sînt profund ilustrative pentru atmosfera spirituală cu care marele poet contempla Transilvania eroică. Din aceste ținuturi românești au venit, în Principate, dascăli și cărturari străluciți precum Gheorghe Lazăr, Ioan Maiorescu, S. Bărnuțiu, Laurian, iar mai tîrziu scriitori străluciți ca Slavici, Coșbuc, Octavian Goga, Rebreanu ș.a., al căror merit în stringerea unității românești este nepreținut. Slavici, de pildă, este scriitorul care, introducînd în Transilvania limba literară a **Convorbirilor** de la Iași ori a **Timpului** de la București, a adus imense servicii cauzei unității naționale. Lozinca sa, „Soarele pentru toți românii la București răsare", principiu călăuzitor al **Tribunei** de la Sibiu al cărei director era, a pregătit, mai mult decît acțiunile sale politice (ce nu s-au dovedit totdeauna inspirate) enorm opinia publică în vederea „unirii cu țara". Avea dreptate, de aceea, unul din apărătorii săi la procesul din 1919 să afirme că „directorul **Tribunei** trebuia răsplătit și nu sancționat, căci e un adevărat erou al cauzei unirii". Se poate, într-adevăr, spune că, emancipîndu-se de sub tutela etimologismului și urmînd principiile maioresciene, literatura și publicațiile lui Slavici au unificat, în fapt, limba română din cele trei ținuturi. Nu e de mirare, de aceea că, imediat după Slavici, în Transilvania a apărut o pleiadă de mari scriitori, în 2—3 decenii, cît nu apăruseră înainte în timp de secole : Coșbuc, Șt. O. Iosif, O. Goga, L. Rebreanu, I. Agârbiceanu, L. Blaga ș.a. Meritul este, în egală măsură, al lui Slavici dar și al direcției literare pe care o urma și care era cea junimistă. Mulți cred că atitudinea lui Titu Maiorescu, el însuși fiu de ardelean, față de Ardeal, ar fi fost ostilă (evident pe plan cultural), amintindu-se studii precum : **În contra școlii Bărnuțiu, Limba română în jurnalele din Austria, În lături !** ș.a. La mijloc este însă o profundă eroare căci, după opinia noastră, tocmai frecvența referirilor la Maiorescu la literatura și cultura transilvană ca și severitatea cu care o comentează probează contrariul. Maiorescu era, adică, profund preocupat de destinul culturii române de peste munți și violența cu care respingea anumite orientări ce i se păreau dăunătoare tocmai cauzei naționale a românilor din Transilvania ar putea pierde, în marea lor luptă națională, tocmai instrumentele culturale, cărora el le acordă o extremă importanță, în primul rînd limba literară.

Cînd critici de la Iași sau București se ocupau de literatura română ei aveau mereu în vedere și operele scrise peste munți. Maiorescu, în **Literatura română și străinătatea,** nu se oprește numai la scriitorii moldoveni și munteni ci, în egală măsură, la cei din Transilvania. După 1900 va face raportul de premiere al **Poeziilor** lui Octavian Goga din 1904, publicate, în mare parte, la **Luceafărul**. Unul din studiile rezistente ale lui Gherea este cel despre **Poetul fărănimii**, criticul dovedind o largă înțelegere și o reală competență în aprecierea spiritualității românești transilvane. De altfel unii dintre marii cărturari ai ținuturilor de dincolo de munți : Cipariu, Laurian, Iosif Vulcan intră în Academia română de la București.

Toate aceste direcții, afinități reciproce, confraterne, această permanentă tentativă de apropiere în plan sufletesc, de cunoastere și prețuire, mai mult, de adevărată iubire, semnalate pînă acum, dobîndesc dimensiuni mai ample și cu ecouri mai puternice la începutul veacului nostru, odată cu apariția **Semănătorului,** prin conlucrarea fructuoasă dintre scriitorii de dincoace și de dincolo de munți. Începutul îl făcuse **Vatra,** în 1894, condusă de Slavici, Coșbuc și Caragiale, revistă în care problema coeziunii naționale în plan spiritual (de unde respingerea literaturii moderne care se înstrăinează de păturile largi ale poporului) avea și consecințe în planul unității politice. Dar la **Semănătorul,** unde dominau transilvănenii : Iosif, Scurtu, Z. Bîrsan, Chendi ș.a. interesul pentru Ardeal era imens, iar scopurile finale nu puteau fi ignorate. O piesă ca **Vlaicu Vodă** a lui Davila, în care lupta voevodului pentru menținerea individualității românești este ideea de bază, nu se poate desprinde de acest context. De altminteri, trebuie spus, că după 1890, cînd se înființează **Liga culturală,** în urma proceselor de presă din Transilvania, a imixtiunilor violente ale cercurilor conducătoare maghiare în școlile române, a propagandei fanatice de maghiarizare, destinul românilor transilvăneni devine o temă majoră și dramatică. Activitatea desfășurată la **Liga culturală** de Vasile Lucaciu, Tache Ionescu sau Nicolae Filipescu, ca oameni politici, s-a conjugat cu cea desfășurată, cu remarcabil talent și dăruire, de scriitori ca Octavian Goga, Delavrancea și apoi de Nicolae Iorga. Am putea spune că, după Eminescu, Iorga este a doua mare personalitate din România pentru care problema Transilvaniei devine una din preocupările sale absorbante. Zecile de cărți ale marelui savant și artist despre românii din Transilvania, istoria și destinul lor, sînt profund revelatoare, ca și acțiunile politice, inițiate de el, nu o dată cu riscuri nepreăzute. Nu e de mirare, de aceea, că, la apariția în 1919 a **Poemelor luminii,** Iorga salută cu entuziasm volumul, ca „un dar" pe care Transilvania îl face României unite. Acest „dar" nu era însă o surpriză ci un rezultat firesc al „unirii cu țara" care, pe plan spiritual, se produsese încă de la despărțirea, vitregă, de corpul țării.

Pompiliu Marcea

Templul Unirii

Cînd spunem aceste cuvinte,
albe ca păsările înfiorate
de zarea unei zări,
înseși pietrele se aud
multiplicîndu-și sufletul
ca niște anotimpuri
care cîntă de-odată în toată țara !

Toate pietrele și toate păsările,
toate vocalele
și toate odele, toate sunetele noastre
răsunînd, sunînd
auzindu-se în aceeași arcuită secundă,
rotundă secundă, înfloritâ, albă secundă,
în toată țara.

★

Riul n-a fugit niciodată de alt riu,
încă din izvor el se visează frate cu-n riu ;
Să observați cum Oltul și Mureșul
pornesc din aceeași mirare
Din două izvoare atît de vecine
încît se aud unul pe altul —
Și devin rîuri, devin lupte,
Și devin ritmuri, destine,
Se împart frățește cu piatra, cu frigul,
cu setea, cu pîinea
Și se unesc în Fluviu —
Încă din aceeași mirare
Oltul și Mureșul
Își dau unire în Fluviu !
Încă de din sus de Suceava
Siretul își dă unire cu frații lui
Cît e Oltul de Mare
Și cît e Mureșul, tot așa,
În Dunăre...
Inimă de crai-craioviță,
Dalbă inimă moldavă,
Transeternă și silvanie inimă
Întreg și numai întreg puteți bate
În trupul destinului întreg
Care nu-i altul decît România întreagă :
Ca rîurile, ca timpul, ca muntele și gîndul
În România întreagă !

★

Gîndul fiecărei ape nu-i gînd,
Și gîndul fiecărei semințe nu-i gînd
Cum gîndul păsării, al timpului,
al pietrei nu-i gînd,
Și gîndul frunții nu-i gînd,
Gîndul iubirii, al nașterii și durerii,
gîndul tăcerii, al sunetului nu-i gînd
dacă
nu cuprinde în el
mai întîi
Sfera de Patrie !
Oh,
E fantastic, eroic,
e sferic,
e sublim
să te naști în Ea, să fii al ei,
e sublim și sferic
Să ai patrie !
Să poți iubi, să trudești,
Să cazi
Să te ridici,
Să știi că ți-i trup, idee, rost
destin, revoluție, dig, munte și mare —
unică pe lume :
Numai Ea — Patria —
E sferic, e sublim, e eroic
S-o avem prin rostul luptei,
al muncii, prin rostul ei drept,
Prin apă și pămînt,
Definitiv — ROMÂNIA !

Ion Cringuleanu

Cîntec de-același sînge cu țara

cînd decembrie ne așează
dragostea într-o datorie
de poartă, hotarele neamului
ne cer ochii și oglinda Albei
lulii crește să înflorească
cu numele patriei ;
coboară nuferi din cer
peste steagurile ce zare
au încărnat din bătaia
aripilor descărcînd
vuietele Unirii ; de florile
de la fereastra patriei,
de zbor, legarea
strămoșilor, e bine tocmită
și cînd ei, pe sub pămînt
spală steaguri de luptă
și de sărbătoare,
uriașă și de neoprit
curge Unirea prin noi
și-n dreptul inimii
ni se oprește
ca-n mare un fluviu,
după o lungă
și grea suferință.

M. N. Florian

radio

Clipe de răscruce

Memoria pămîntului românesc din 29 noiembrie a tratat într-un mod panoramic ideea de unitate națională a României din punctul de vedere al citorva vorbitori care au abordat diferite laturi și nuanțe ale problemei. Din suma luărilor de cuvînt, ca și prin accentele puse de redacție, s-a putut deduce limpede sensul profund al existentei și evoluției noastre naționale.

Acad. Ștefan Pascu a schițat în eseul său o imagine a armoniei sistemului nostru de principii ale politicii externe cu acelea ce guvernează dinlăuntru societatea română de azi. Prof. univ. Ștefan Ștefănescu a prezentat circumstanțele unirii de la 1 Decembrie 1918, accentuînd faptul că unitatea națională e rezultatul unei confluențe de motive și stări de lucruri în interior și în viața internațională. Ideea de reconstituire a vechii Dacii, însuflețită și de amintirea unirii lui Mihai Viteazul, a existat, ni se spune, ca un curent foarte puternic de opinie atît în mase cît și pe plan cărturăresc — a catalizat un impuls general de solidaritate a românilor de pe ambele părți ale Carpaților. Apoi, Vasile Nicolae a adus detalii despre sentimentul **construcției** naționale, caracteristic socialiștilor și comuniștilor de început de secol. Mai mult, V. Nicolae a sugerat ardoarea de pionierat a acestora, încrederea lor (justificată, s-a văzut) în reușita proiectului de desăvîrșire a unității naționale. Mircea Mușat a vorbit despre importanța epocii actuale și deschiderea spre viitor a țării noastre. De la Cluj la Tîrgu Mureș au fost transmise două luări de cuvînt care au tratat cu precădere problema naționalităților conlocuitoare în perspectiva unirii de la 1918. Clipele de răscruce în istorie — deci și unirea Transilvaniei cu România — au unit oamenii cinstiți din toate zonele țării.

Ultimul punct al emisiunii, comentariul General Loc. Gheorghe Gomoiu, ne-a adus în plină actualitate, referindu-se la unanimitatea de opinie și entuziasmul cu care cetățenii patriei aprobă atitudinea pe care au avut-o tovarășul Nicolae Ceaușescu și delegația României la Consfătuirea recentă a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia. Vorbitorul a menționat coordonatele economice și politice ale unității de acțiune a României, pacifismul umanitar, echilibrat al țării noastre asociat cu simțul răspunderii, hotărîrea României de a rămîne consecventă principiilor ei de politică externă, prin care își asigură o existență națională demnă.

Ioana Ieronim

plastică

Alexandru Cristea

Nota dominantă a expoziției de grafică a lui Alexandru Cristea (Sălile Muzeului de artă din Cluj-Napoca) mi se pare a fi dată de unitatea sentimentului. Structural, acest grafician aflat în plină maturitate creatoare și destul de puțin cunoscut sau, mai exact, prea puțin cunoscut în raport cu validitatea și onestitatea, pe planul artistic, se înțelege, a căutărilor sale — pare a fi o natură blîndă, poetică, un meditativ care percepe acut scurgerea timpului nu doar în rotația ostenită a unor limbi de ceasornic, ce par a antrena cu ele mișcarea nuanțelor de albastru ale cerului, ci și în creșterea ierbii, în declinul soarelui de-a lungul etern înzăpezitelor povîrnișuri ale munților. Alexandru Cristea percepe spectacolul naturii avînd tot timpul prezentă în memoria sa afectivă, relativitatea oricărei prezențe, efemeritatea oricărei treceri. Nu e de mirare deci faptul că, inscrise în albia unui flux de acute percepții ale duratei, impresiile vizuale se decantează, elemente constitutive ale imaginii tinzînd să intre în raporturi speciale cu restul compoziției, astfel încît dincolo de realitatea hîrtiei să se simtă mai puternică prezența tutelară a timpului. Majoritatea lucrărilor din expoziție sînt, s-ar putea spune, de un simbolism delicat, marcat prin accente discrete, ceea ce nu alterează însă capacitatea de sugestie a ansamblului. Lucrurile, elementele disparate din cadru au o anume elocvență a lor. Ele nu intră în raporturi tensionate unele cu altele, ci se inscriu în orizontul vizual din care artistul își recrutează imaginile într-un mod firesc, asemeni unor prezențe statornice, ușor misterioase. În fața privitorului, într-un asemenea caz, nu se pune neapărat o problemă de descifrare. Artistul nu vrea să ne propună (vezi **Aterizare la punct fix, Compoziția.** reprezentînd un colț de atelier, **Peisaj cu reflexe** etc.), șarade ci ne invită să consonăm cu propria lui modalitate de a simți invizibilă o prezență umană, ordonatoare, în univers. Chiar atunci cînd în construcția imaginii predomină un anume tip de rigoare geometrică (a se vedea în acest sens admirabilul peisaj de ruine antice pe malul mării, intitulat **Lumină peste timp,** în care sensația de progresivă depărtare este accentuată de decupajele circulare de tonalități diferite în seninul văzduhului), o căldură parcă emană dintre obiecte. Artist al arderilor lente și tăcute, Alexandru Cristea a știut să imprime lucrărilor sale fiorul meditativ fără de care imaginea devine fie ilustrație, fie joc al imaginației. În tonul reflexiv al discursului vizual al artistului se regăsește nealterată, acea unitate a sentimentului la care ne-am referit la început.

Grigore Arbore

muzică

Recital de muzică portugheză

Un recital cuprinzînd lucrări vocale și instrumentale de cameră a avut loc la Sala mică a Palatului, în cadrul Decadei muzicii portugheze. O microstagiune similară, privind muzica românească, s-a organizat în urmă cu un an la Lisabona, actuala manifestare fiind un cuvenit răspuns.

Din cîte am putut observa în acest recital ce a fost ilustrat prin numele a cinci compozitori, acoperind o perioadă stilistică ce se întinde din primele decenii ale secolului trecut pînă pe la mijlocul secolului nostru, școala componistică portugheză a avut a se defini treptat în ceea ce are personal, original și, ca și în muzica românească a aceleiași perioade, s-a instituit un schimb, un dialog acceptare-demarcare, ce se poate observa traversînd adesea chiar creația unui singur compozitor. În acest sens, mi se pare simptomatic cazul compozitorului Luis de Freitas Branco, clasic al școlii de compoziție portugheze în primele decenii ale secolului XX. Inițial influențat de impresionism, Freitas Branco se definește în miniatura pianistică sau în creația de lied ca fiind o personalitate puternică, preocupat de locul muzicii naționale în peisajul cultural al contemporaneității. Liedurile sale sînt tablouri vibrante în care versuri naționale c'asice (Camoes) capătă pregnanță prin linia vocală suplă, expresivă în intervalică și prin acompaniamentul pianistic inventiv, adecvat armonic. Aceste lieduri au fost redate în chip optim de cuplul format din tenorul Fernando Serafim și pianistul Armando Vidal. Fernando Serafim este un cîntăreț de lied cultivat, imaginativ, cu o conducere vocală deosebit de suplă și perfect acordată expresiei literare. Este un interpret pe care oricînd am dori să-l mai ascultăm.

Același duo interpretativ remarcabil a ilustrat și creația de lied a compozitorilor Jorge Croner de Vasconcelos și Fernando Lopez Graça. Primul dintre ei — tot pe versuri de Camoes — reia o formă poetico-muzicală medievală, **redondilha.** Reconstituirea de epocă se face cu multă convingere, imaginea capătă autenticitatea emoțională. Ior Lopez Graça, influențat de Ravel, se detașează prin suspensiile tensionale, prin adecvarea melismatică vocale.

Un alt moment memorativ al recitalului a fost prezența violonistului Vasco Barbosa și a pianistei Grazi Barbosa. Violonist format în contactul cu mari personalități pedagogice și interpretative, printre care și George Enescu, Vasco Barbosa este un instrumentist competent și rafinat. Cîntul său are cizelarea ultimă a personalității veritabile, are claritate și putere de transmisie. Lucrarea interpretată —**Sonata pentru vioară și pian** de Frederico de Freitas — avea mult din atmosfera celei de a doua sonate pentru vioară și pian de Enescu, fapt datorat probabil unei instrucții asemănătoare a celor doi compozitori.

Recitalul s-a încheiat cu pianista Nela Maissa, cîntînd **Sonata op. 18 nr.2** de Joao Domingos Bontempo și cele **Zece preludii** de Luis de Freitas Branco, despre care am vorbit. Bontempo este contemporan cu Beethoven și Chopin, ceea ce se vede și din muzica sa, un fel de comentariu **a posteriori** asupra muzicii marilor personalități.

Costin Cazaban

cronica literară

Mihai Stoian: PROCESUL UNUI PROCES

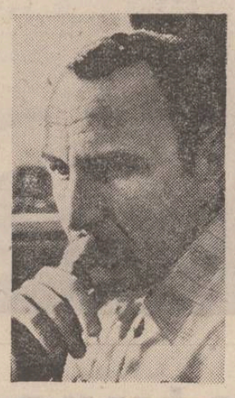

A ceastă din urmă carte a lui Mihai Stoian — autor specializat, se pare, în ultima vreme, în formula literaturii documentare — apare într-un context care-i asigură, de la bun început, din partea cititorului o receptare favorabilă, bazată pe un triplu interes. În primul rînd, este vorba de locul privilegiat ocupat în „orizontul de așteptare" al publicului de azi de cărțile-document, venite să refacă imaginea intimă, mai puțin cunoscută a unor evenimente de larg interes, aparținînd istoriei și să satisfacă, în același timp, nevoia de fapte a cititorului obișnuit. Apoi, în cazul cărții discutate aici, interesul afectiv crește datorită faptului că obiectul reconstituirii este celebrul proces al memorandiștilor, moment important din lupta maselor populare din Ardeal pentru unitatea națională, luptă ce avea să fie încununată de mărețul act al Unirii din 1 decembrie 1918. În fine, al treilea argument, tot de ordin afectiv, este coincidența, desigur neîntîmplătoare, între momentul apariției cărții și aniversarea a șase decenii de la Marea Adunare Națională din Alba Iulia, cînd cei peste o sută de mii de oameni prezenți pe Cîmpul lui Horea aclamau Unirea Transilvaniei cu patria-mamă și, prin aceasta, împlinirea idealului formării statului național unitar român. Cartea lui Mihai Stoian se deschide emblematic cu această secvență, la care au fericirea să participe și cițiva din foștii memorandiști. „Istoria știe să facă dreptate nu în spiritul, revanșei, ci în virtutea echității" — notează cu satisfacție autorul. Dar pînă la acest moment al dreptății, istoria trece prin anul 1894, cînd are loc **Procesul de la Cluj** înscenat memorandiștilor transilvăneni. Dosarul acestui proces („Dosarul M") îl alcătuiește cu minuțiozitate Mihai Stoian în paginile cărții, cercetînd un imens material, format din documente, mărturii, studii, știri, articole, pentru a reda memoriei publice evenimentele acelui an și semnificațiile pe care le înglobează.

Procesul Memorandum-ului — întentat de guvernul maghiar celor douăzeci și cinci de membri ai Comitetului Executiv al Partidului Național al Românilor din Transilvania și din Ungaria, acuzați de trădare pe baza unor pasaje din **Memorandum**-ul adresat împăratului Franz-Joseph în 1892, care ar fi îndemnat la revoltă împotriva legilor țării — este reconstituit, zi cu zi, de la 25 aprilie/7 mai pînă la 13/25 mai 1894, timpul cît au durat dezbaterile din sala „Redutei Orășenești" din Cluj. De-a lungul desfășurării ședințelor acuzații dovedesc tuturor celor care vor să vadă și să priceapă — desigur nu membrilor completului de judecată și juraților, aleși exclusiv din rîndurile clasei dominante și de la început opaci la glasul adevărului — că procesul are un profund caracter politic, că el este întentat nu unor persoane particulare, vinovate de a fi comis un „delict de presă" prin tipărirea și difuzarea textului **Memorandum**-ului înainte de verdictul împăratului (care, de altfel, nici nu-l citește) ci unui popor, a cărui „vină" este că a cutezat să dezvăluie opiniei publice oprimarea românilor transilvăneni și să-și afirme dorința de unire. Or, „un popor întreg nu poate fi tîrît pe banca acuzaților", clamează Ioan Rațiu, în plin proces.

În ciuda numeroaselor abuzuri săvîrșite de instanță, care reușesc, printre altele, să determine o spectaculoasă și unică, în analele judecătorești, retragere a avocaților aleși de acuzați, memorandiștii părăsesc treptat poziția defensivă și devin, în finalul procesului, prin cuvîntul lui Ioan Rațiu, acuzatori : — „Ceea ce se discută aici, domnilor, este însăși existența poporului român. EXISTENȚA UNUI POPOR ÎNSĂ NU SE DISCUTĂ — SE AFIRMĂ ! De aceea nu ne este în gînd să venim înaintea dumneavoastră să dovedim că avem dreptul la existență. Într-o asemenea chestiune nu ne putem apăra în fața dumneavoastră ; nu putem decît să acuzăm în fața lumii civilizate sistemul asupritor, care tinde să răpească ceea ce un popor are mai scump : legea și limba. DE ACEEA NU MAI ȘINTEM AICI ACUZAȚI, ȘINTEM ACUZATORI !" (sub. aut.).

Alături de figura de tribun al lui Ioan Rațiu, evocarea lui Mihai Stoian aduce în prim-plan alte chipuri luminoase de luptători : Gheorghe Pop de Băsești („badea Georghe"), Vasile Lucaciu („leul din Sișești"), Iuliu Coroianu (redactorul **Memorandum**-ului), Gavril Tripon și, încă, alții. Alături de memorandiști stau trup și suflet oamenii din popor, veniți la Cluj în număr mare să-și sprijine reprezentanții, moții răspîndiți prin satele din împrejurimi care așteaptă nerăbdători rezultatul procesului, militanții socialiști de dincolo de Carpați, din Regat, românii din străinătate. Adeziunea lor la cauza memorandiștilor este, în același timp, un gest de revoltă împotriva conducătorilor guvernului maghiar. **Împotriva conducătorilor iară nu nu a poporului maghiar** — lucru evident în întreaga evoluție a evenimentelor. Mihai Stoian îl subliniază cu diferite prilejuri, aducînd mărturie documentele. Astfel, în 1888, în perioada pregătirii **Memorandum**-ului, Ioan Rațiu vroia ca acest act „să combată sistemul și regimul, dar nu pe națiunea maghiară", iar în 1894 la Congresul național de la Pesta, partidul muncitorilor unguri (P.S.D.U.) protesta contra procesului din Cluj și se declara solidar cu poporul român. Meritul principal al cărții lui Mihai Stoian constă tocmai în refuzul unei înțelegeri unilaterale a evenimentelor, în capacitatea de a situa faptele într-un context mai larg, care depășește mereu sala tribunalului și textul stenogramei procesului — pentru a oferi, alături de analiza microscopică a detaliilor în timp, vederea de ansamblu peste timp. Numindu-și cartea **Procesul unui proces**, Mihai Stoian dezvăluie, încă din titlu, procedeul de construcție. Sîntem așadar avertizați că vom asista nu doar la recompunerea strictă a pieselor procesului memorandiștilor (este și asta) ci la **devenirea procesuală** a unui proces juridic. Prin urmare, evenimentul va fi privit pe coordonata temporală a Istoriei și nu doar conjunctural. Autorul „sparge" relatarea cronologică pentru a aduce o mărturie a viitorului care poate să elucideze un aspect rămas obscur în epocă, se întoarce în trecut pentru a găsi anticipări ale faptelor din prezentul acțiunii, „lese" din sala tribunalului pentru a reconstitui evenimentele petrecute la Viena, Paris sau București, care aruncă o lumină nouă asupra depozițiilor din proces, lansează ipoteze personale, pe care apoi le verifică și demonstrează prin confruntarea documentelor și a versiunilor provenite din surse diverse. Rezultatul este o carte interesantă, de multe ori pasionantă la lectură, care, respectînd adevărul istoric asupra procesului politic al **Memorandum**-ului, recompune atmosfera unei epoci tensionate, „piatră la hotar" în evoluția României moderne.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Ipostaze ale reportajului

Într-un chip paradoxal, mai mult decît în cazul altor genuri și specii, reportajul literar este, se pare, cel mai îndreptățit în aspirația sa de a fi un gen „complet". Nu intră în discuție, firește, caracterul practic nelimitat al disponibilităților sale în ordine tematică. Din acest punct de vedere — fapt demonstrat cu strălucire cel puțin de cei cițiva mari exponenți ai genului — este de făcut observația comună potrivit căreia reporterului de rasă nu poate și nu trebuie să i se refuze absolut nici una din fațetele existenței, oricît de insolite sau de gingașe ar fi acestea, și, mai ales, oricît de greu ar fi accesul în miezul, mai exact, în „secretul" lor. Sîntem obișnuiți — și pe drept — a vedea în reporterul autentic un ins al cărui atribut esențial rezidă în **indiscreția lui de un fel deosebit** ; adică o indiscreție ce rezultă din fericita și lucid-dramatica luare în stăpînire de către eul creator a sensurilor etic-filozofice și social-politice, în ultimă analiză, existențial-umane, proprii realităților investigația. Rămînind la această categorie de elemente ce contribuie la definirea condiției reportajului literar, să arătăm că volumul de față *) recomandă pe unul dintre cei mai înzestrați practicieni ai genului iviți în ultimii ani. **Întîmplări în liniștea unei fotografii,** astfel, e o carte ce reține de îndată atenția prin extrema sa bogăție tematică. Nu este deloc greu să observăm că, în totalitatea lui, volumul e un soi de repertoar cvasicomplet al tematicii reportajului nostru contemporan. Sub acest raport, ambiția tînărului autor de a se angaja la efortul de resuscitare a genului este neîndoielnică. Fiecare dintre piesele volumului pare că își propune să reia în discuție, sintetizînd-o una sau alta din „speciile" de reportaj consacrate prin uz tematic : reportajul de cuprindere larg descriptivă, monografică a unei așezări **(Lumea trebuia să aibă un început, Infinitul trece citeodată și prin centrul unui oraș de provincie),** reportajul de evocare a unui mare eveniment din trecut al cărui conținut rezultă din interferarea datelor de arhivă că observarea atentă a prezentului **(Liniște în mările de porumb, Întîmplări în liniștea unei fotografii, Cîteva cline înaintea bătăliei de la Mărășești, deși știa că va muri, un om voia să mai citească odată „Romeo și Julieta"** etc), reportajul-excurs într-o zonă geografică exemplară prin mutațiile spectaculoase produse în toate compartimentele vieții social-umane **(Un om și un cal leagă satul Albac de 6 continente, O femeie primește pentru durerea ei de o viață drept despăgubire un leu),** reportajul-portret, avînd în centrul atenției chipul unui om reprezentativ pentru categoria socială și profesională din care face parte **(Împotriva unui anume viitor, Vara merge încet și apoi din ce în ce mai repede, Omul care a auzit copacii strigînd, Diminețile și primăverile unui om de cîmpie)** ; în fine, și mai direct : reportajul „agrar" **(Respectați mersul corăbiilor),** reportajul „miner" **(Dimineața, spre soare se pornește totdeauna din mijlocul pămîntului, În sare totul devine etern),** reportajul „marin" **(La 10 kilometri de acest punct începe capătul pămîntului, Portițe, Gloria unei singure după-amieze).**

Cum rezultă fie și numai din această simplă înșiruire de teme, curiozitatea, „foamea de real" a tînărului reporter este impresionantă și, în această direcție, cartea sa oferă o lectură dintre cele mai captivante. Cornel Nistorescu este un observator meticulos și pătrunzător, la polul opus superficialității nonșalante a reporterului-turist, a cărui mentalitate autorul nostru însuși o combate în dese rînduri.

Dar propensiunea spre reportajul „complet" atît de tenace vădită în volumul **Întîmplări în liniștea unei fotografii,** nu este exprimată doar de varietatea temelor abordate. Chestiunea are, în același timp, implicații de natură efectiv artistică. În ciuda extremei lor concretețe tematice, reportajele lui Cornel Nistorescu, majoritatea, surprind prin valoarea lor literară. Cu alte cuvinte, autorul este un veritabil prozator, căci, ca expresie în sine, reportajele sale cristalizează frecvent în structuri propozastice nu numai de mare eficiență artistică, dar și de o mare varietate a formelor. Astfel, aproape la tot pasul, pe neașteptate, epica dialogată își dă întîlnire cu cea de atmosferă, cea introspectivă cu cea eseistică, cea discret imaginară, sprijinită pe abila compulsare a documentului revelator, cu cea sufocant documentară etc.

Impresia noastră e că în persoana lui Cornel Nistorescu avem un nuvelist ori un romancier care încă se ignoră. Un autor capabil a elabora pagini de „roman citadin" pătruse de amar-imperturbabila elegie a decrepitudinii iremediabile, precum acelea, de pildă, din **Infinitul trece citeodată și prin centrul unui oraș de provincie** nu are dreptul să-și refuze o asemenea șansă. Privită din acest unghi, pe care, de altminteri, ea însăși ni-l impune cu insistență, excelenta carte de debut a lui Cornel Nistorescu poate fi apreciată și ca un strălucit „exercițiu" premergător tentativelor epice pe care le așteptăm cu legitimă încredere.

La aniversare

Urmare din pag. 1

mir, cu aproape trei veacuri în urmă, pentru însuși titlul **Hronicului** său începînd cu dacoromânii.

Poporul a dus greul și, în primul rînd, țărănimea ; ea a fost „oastea cea mare" și a dat cei mai mulți eroi, — cunoscuți și mai cu seamă necunoscuți — și cele mai multe victime. Și de aceea poporului i se cuvine eterna glorie, de la Plevna, la Mărășești, la 23 August 1944 și mai departe, la ziua Victoriei, — părinților și frații lor noștri de pe întreg cuprinsul Țării reintregite acum șaizeci de ani.

Centenarul Independenței ne-a oferit, de asemenea, anul trecut, prilejul de a evidenția cum tînăra clasă muncitoare din România a participat cu deplină dăruire de sine la această luptă. Prin atitudinea față de evenimentul aniversat azi, socialismul românesc, mișcarea muncitorească s-au ridicat la înălțimile sarcinii istorice de a fi exponenții aspirațiilor celor mai înalte ale societății românești, ale întregii națiuni.

Odată cu elanul și izbînzile ostașilor români, ale țăranilor și muncitorilor din România, sînt vrednice de subliniat conștiința socială și patriotismul care au însuflețit în permanență ideologia unirii și neatîrnării, gîndirea istorică și social-politică a intelectualității noastre progresiste, ai cărei fruntași — cărturari, oameni de știință, scriitori și artiști — au participat activ, cu gîndul și cu fapta, la realizarea marelui tel popular.

Aniversarea noastră urmărește să puncteze cu fermitate și înțelesul general-valabil al cîtorva din marile momente ale acestei lupte îndelungate pentru libertatea națională și socială a poporului român, a căror expresie modernă specifică a fost insurecția națională, antifascistă și antiimperialistă, precum și concepția românească despre libertatea și egalitatea tuturor celorlalte națiuni, concepție ilustrată admirabil, încă de acum o sută de ani, de editorialul din revista „Dacia viitoare", care scria : „ca socialiști, noi fiind dușmani ai acestei despoieri de la om la om, nu putem fi decît împotriva celei de la popor la popor..." Românii au trăit multe, prea multe asemenea nedreptăți. Gazetarii generației mele își mai aduc aminte că, după ciuntirea Transilvaniei prin odiosul dictat imperialist de la Viena, contele fascist Ciano a devenit mare acționar „ardelean" al minelor de aur din partea locului.

Odată cu celelalte împliniri, evocate mai înainte, acel eveniment, din 1 decembrie 1918, a exercitat o mare înrîurire asupra unirii forțelor revoluționare și democratice la scară națională, asupra întăririi capacității de organizare și mobilizare a maselor în lupta pentru independență, suveranitate și democrație, pentru profunde prefaceri sociale.

Sîntem de aceea pe deplin îndreptățiți ca privirea noastră retrospectivă să se îndrepte cu emoție și gratitudine spre trecutul sbuciumat și glorios al patriei, din punctul de vedere al actualității, al socialismului victorios în țara noastră. Pentru că apare evident că momentul istoric crucial la care ne referim acum, dacă n-a putut înfăptui integral atunci, — social-mente vorbind, — țelul secular al maselor populare, a realizat cadrul propice pentru o mai accentuată evoluție a economiei, științei și culturii, pentru intensificarea mișcării revoluționare a clasei muncitoare, a activității tuturor forțelor înaintate ale societății.

A revenit socialiștilor români, Partidului Comunist Român, misiunea istorică de a înfăptui pe deplin idealurile de libertate socială și națională pentru care au luptat înaintașii cei mai luminați, de a realiza pentru prima oară unitatea social-politică a poporului în cadrul statului nostru național unitar — România socialistă, patria comună a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, — de a asigura **democrația și progresul** multilateral al societății noastre, garanția unei epoci noi, a unei istorii contemporane al cărei animator spiritual este tocmai această **unitate indestructibilă a poporului român** și această demnitate națională și internațională regăsite.

---

viața cărților

Circulația cărții românești

● Circulația cărții vechi românești pe întregul teritoriu al țării, în pofida barierelor politice vremelnice, pune în lumină profunde semnificații sociale și istorice. Prin aceasta, rezonanța faptului de cultură se amplifică, iar lucrările de bibliografie, care urmăresc și reconstituie drumul cărții românești, își depășesc interesul strict bibliografic, evidențiind o latură a permanenței și unității naționale, manifestată prin actul cultural al tipăririi, difuzării și conservării cuvîntului românesc.

Carte veche românească în Bihor *) de Florian Dudaș se dovedește a fi mai mult decît un catalog al cărții românești pentru secolele XVI—XVII, și anume — o cercetare a unui fenomen cultural cu multiple și adînci semnificații. Reconstituirea circulației, valorii și receptării unui număr de 156 de exemplare ale unor vechi tipărituri românești, în mare parte necunoscute, prezentarea lor analitică, ordonarea lor pe criteriul cronologic, individualizarea lor după locul de proveniență sau de păstrare, conturează aspecte particulare ale fenomenului. Ceea ce interesează nu este atît metodologia cercetării, disciplina și acuratețea identificării și valorificării documentului, cît ceea ce se relevă dincolo de aspectul bibliologic. Scopul lucrării, declarat în prefață, este acela de a restitui „crîmpeie de viață culturală românească, din vremea medievală și de început a epocii moderne, care atestă străduințele spirituale ale unor oameni din popor, din Transilvania, Țara Românească și Moldova, pentru unitate și neatîrnare, pentru păstrarea limbii și ființei naționale".

Din această perspectivă, devine revelator faptul că de la **Evanghelierul românesc** al lui Coresi, de la 1561, pînă la **Chiriacodromionul** lui Mihail Ștefan, de la 1699, au circulat în Bihor aproape toate tipăriturile de valoare pentru istoria culturii românești. Secolul al XVI-lea este dominat de tipăriturile coresiene, receptate încă de la momentul apariției lor. Pe un fragment din **Cartea cu învățătură,** scrisă „ca să fie mai lesne și mai ușor a ceti și a înțelege pentru oameni", se păstrează cea mai veche însemnare cu litere chirilice, în românește, din Bihor („Aș scris Ranc Petr. 1581"). Secolul al XVII-lea se deschide cu **Pravila de la Govora** (1640), imprimată și într-o ediție specială pentru Transilvania. Un „izvor de apă dulce și purure curătoriu, adăpătoare de suflete omenești", după caracterizarea lui Udriște Năsturel, s-a dovedit a fi pentru lectorii transilvăneni — **Evanghelia învățătoare,** de la 1642.

Tipăriturile din Țara Românească și Moldova au circulat intens în toate cele trei provincii românești. După ieșirea din teascurile tiparniților de la Iași, Tîrgoviște sau București, numeroase exemplare treC deseori în posesia diferitelor obști românești dintr-o parte și alta a Carpaților. Însemnările de proprietate și de lectori, cu vădită importanță documentară, oferă posibilitatea de a urmări drumul unor exemplare pînă în Bihor.

Florian Dudaș atrage atenția asupra unei danii de la 1659, de pe un exemplar al **Cazaniei lui Varlaam,** întărită de protopopul Daniil „venit în pamentul Ardialului în zile lui Io Mihai Voivodu". Domnitorul român și fapta sa persistă încă, vii, după o jumătate de secol, garantul daniei voind a perpetua, spre posteritate, amintirea acelor zile ale domniei lui Mihai Viteazul, unificatorul celor trei țări române. Ultima carte din catalog este **Chiriacodromionul,** Alba Iulia, 1699, „pentru folosul și luminarea neamului nostru Românesc", tipărit de Mihail Ștefan la îndemnul lui Constantin Brâncoveanu, „neuitîndu-se de această dată neamului nostru Românesc aici în Ardeal". Această tipăritură, asemenea **Cărții românești de învățătură,** a circulat și în multe copii manuscrise. Dincolo de caracterul documentar al acestei cercetări bibliologice, se conturează permanența conștiinței unității naționale.

Gheorghe Buluță

*) **Florian Dudaș : „Carte veche românească în Bihor", „Muzeul Țării Crișurilor", Oradea, 1977.**

Evocări antologice

● Sub titlul de mai sus a apărut recent la Editura „Junimea" din Iași o antologie *) ce însumează fragmente din scrieri ale unor autori români. Sînt fragmente structurate în jurul unor figuri eroice din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat al poporului nostru. În lunga sa introducere, antologatorul oferă explicații în legătură cu criteriile care au stat la baza demersului său, încercînd și cîteva teoretizări în legătură cu conceptul de eroic și cu concretizările sale în literatura beletristică. Afirmațiile din introducere sînt, în general, corecte, Constantin Parfene ferindu-se însă în mod consecvent de orice disociație care ar putea să contrazică oricît de puțin ideile cunoscute de toată lumea din manualele elementare de literatură. Un neajuns al introducerii, de data aceasta cu totul vizibil, este și tendința de lărgire nemăsurată a conceptului de eroic, bună poate ca metaforă publicistică, dar nepotrivită într-un context al exigențelor științifice. Nu numai că nu respectă adevărul, dar nu are nici un sens și nu este de nici un folos încercarea de a demonstra că în categoria eroilor intră de fapt mult mai mulți oameni decît s-ar crede. Făcînd un asemenea sofism nu se obține decît o diluare a conceptului, o minimalizare a concretizărilor sale reale.

Trecînd peste discutabilul punct de vedere al introducerii, am recitit cu plăcere o serie de fragmente datorate unora dintre marii noștri prozatori. Astfel, în prima parte a antologiei figurează Mihail Sadoveanu, cu un fragment din **Frații Jderi,** în care este surprinsă figura lui Ștefan cel Mare : „Vodă Ștefan, călcînd atunci în al patruzecilea an al vîrstei, avea obrazul ars proaspăt de vîntul de primăvară. Se purta ras, cu mustața ușor cărunțită. Avea o puternică strîngere a buzelor și o privire verde tăioasă. Deși scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus". Remarcabile sînt și fragmentele semnate de Panait Istrati, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, Titus Popovici.

Tot în prima parte a antologiei, intitulată **Eroi au fost...,** se află și cîteva texte, a căror prezență este justificată doar de faptul că se referă la cițiva dintre marii eroi ai poporului nostru, dar nu și de calități literare. Aceste texte seamănă între ele în mod vădit și antologarea lor nu este explicabilă decît prin dorința de a demonstra că aria literaturii noastre de inspirație istorică este mare. Mult mai nimerit ar fi fost dacă antologatorul s-ar fi oprit la un număr limitat de autori, renunțînd la textele cu discutabilă valoare literară.

A doua parte a antologiei cuprinde cîteva reportaje și interviuri scrise în ultimii ani. Sînt texte ce indică profesionalitatea autorilor. În centrul lor se află figuri de oameni ai zilelor noastre, care s-au ilustrat prin abnegație în diferite domenii ale vieții sociale. Reținem în mod special reportajul intitulat **Începuturi la Lotru** de Paul Anghel, de o remarcabilă elocvență colocvială, nutrită dintr-o riguroasă documentare, precum și interviul ingenios al Ecaterinei Oproiu, intitulat **Femeia triumfătoare.**

Voicu Bugariu

*) **Culegere de texte, introducere și note de Constantin Parfene.**

Jurnal de front și condiție umană

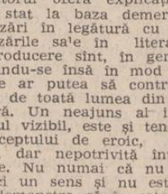

● Un document de valoare istorică, socială și în primul rînd umană sînt paginile*) însemnate de profesorul Al. Vasiliu-Tătărești „în cele două carnete" pe care le-a păstrat „cu mare îngrijire", cuprinzînd **Amintiri din primul război mondial** (1916—1918). Numele celui ce a ținut acest jurnal de front de o rară autenticitate e legat de **generația eroică** a învățămîntului românesc de la 1900, formată din dascăli, pe care S. Mehedinți îi numea „luminători". Asumîndu-și problemele culturalizării satului, din epoca de glorie a școlii lui Haret, acești „mari anonimi" cum îi considera Nicolae Iorga, erau călăuziți de mentalitatea cititorului polivalent, tipică oricărui început de Renaștere. O cititorie durată cu vorbe simple, cu un eroism al firescului, străin de cuvintele mari, este și acest jurnal de front, scris pentru „ca să rămîie" ca un fel de „document al vieții" trăite în „grele și cumplite și mărețe timpuri" : „Aici, în șanț, spre a nu fi văzut de aeroplane vrăjmașe, scriu aceste rînduri și două cîntece aud afară : cîntecul tunului și al unei biete ciocîrlii. S-au deprins sărmanele păsărele cu acest iad, cum ne-am deprins și noi". Așa cum subliniază Petru Ursache, autorul prefeței ce însoțește volumul, „informația cuprinsă în text ar fi extrem de utilă pentru redactarea unei sociologii a războiului". Căci e semnificativ modul în care Al. Vasiliu-Tătărești **privește, aude** și **înțelege** acest război purtat cu speranța „să văd împlinindu-se visul cel mare de împlinire a țării noastre". El vede în primul rînd oamenii și destinul lor în război. E impresionant numărul de nume evocate și invocate de amintirea sa, calitatea fundamentală umană a memoriei. Nu întîmplător jurnalul se încheie cu un fel de galerie de chipuri cunoscute în război, cu un panopticum al amintirii prezentînd cartierul brigăzii 28 infanterie : „ca să nu uit pe bunii mei camarazi de război". Altfel, războiul e mai mult **auzit** : „Din cît am putut trage cu urechea, starea oștirii noastre îi bună". Sau : „aducătoarea de moarte cîntare a obuzelor și a sfărîmăturilor de obuz". Situația fronturilor e auzită : „Nemții tot hodorogesc cu tunurile și nu știu ce au ai noștri de tăc". E semnificativă în acest sens mai ales ultima parte a jurnalului, un fel de basorelief al războiului săpat din liniște și bombardamente. Din bucuria și încrederea în victorie, nerostite ale celui care aude mereu glasul tunurilor românești și tăcerea celor vrăjmașe. Marșurile chinuitoare, săparea tranșeelor, nesomnul, foamea, setea chinuitoare, bolile, moartea camarazilor, micile bucurii legate de o masă mai bună, de un pahar de „năucească", de o clipă de răgaz sau de o scrisoare venită de-acasă, se decupează treptat din acest jurnal, scris cu meticulozitate, pe zile și pe ore, trecut „pe curat", completat și umanizat, căci devine un fel de prieten chemat pe nume : „Zi, carnețelule !". Toate acestea compun imaginea condiției umane în război, circumscriu eroismul și patriotismul omului simplu, niciodată evocate, dar întotdeauna prezente în nostalgia și dorul de casă, în neliniștea cu care sînt urmărite mișcările inamice, în compasiunea față de destinul celorlalți. Iată cum e zugrăvită armata română cu un sentiment al apartenenței și cu o durere de o rară autenticitate : „nămol de **lume de-a noastră"** (s.n.) Sau iată o încercare de tipologie a ostașului român : „Atunci am văzut fire și inimă ostășească la niște oșteni... Era vreme de război, dar un soldat cînta dintr-o trișcă un cîntec de joc cam nădușit — mi se pare „Slănicul", iar alți patru jucau de duduia pămîntul, parcă n-am fi fost pe front în fața Mărășeștilor". Scris pentru a rămîne o cititorie a memoriei despre oameni și vremuri, jurnalul de front al profesorului și furierului Al. Vasiliu-Tătărești e brăzdat mai puțin de meandrele autobiografiei, deși evocă în egală măsură viața autorului său, impresionînd în primul rînd prin valoarea lui de memento, prin galeria de portrete ale unor eroi anonimi, prin harta sufletului ostășului român așa cum se identifică ea cu harta războiului nostru din 1916—1918.

Doina Uricariu

*) **Al. Vasiliu-Tătărești : „Focul cel mare, Amintiri din primul război mondial", ediție integrită de Ion Arhip și Dumitru Vacariu, Editura „Junimea", 1978.**

Prezența Școlii ardelene

● Acaparați cum erau de un acerb militantism politic, social dar și cultural-științific, corifeii școlii latiniste, prin chiar aceasta, au făcut dificile ori chiar imposibile eforturile acelor istorici care au încercat cuprinderea lor într-o istorie a literaturii române în care criteriul estetic să funcționeze cu fermitate. Cu singura bine-cunoscută excepție a lui Ion Budai-Deleanu. Iată, însă, că — peste această situație delimatică — în apreciata colecție **Restituiri** a editurii **Dacia,** se publică o antologie de **Poezii, proză, tălmăciri** puse sub genericul Școlii ardelene.

Aflat pe un teren inedit și categoric dificil, îngrijitorul acestei merituoase ediții *), Mihai Gherman, își conduce întreprinderea cu destulă derută, jertfind arbitrariul unor criterii formale, insuficiente pentru închegarea organică a cărții sale. Căci, grupînd materia sub denumirile Poeții, Prozatorii, Traducătorii — comite eroarea de a atribui prin abuz calități pe care scriitorii vizați le-au avut în mod insuficient, conjunctural și adesea numai ca atribuție secundară. Iar în interiorul acestor grupe, editorul ordonează alfabetic autori ce reclamau o mai vie cuprindere a textelor care astfel s-ar fi putut coaliza în structuri semnificative. Ca să nu mai spunem apoi că, sub comandamentul seriei în care editează, Mihai Gherman se folosește în principal de texte inedite sau cu o circulație minimă, însă face o mare excepție cu fragmentele din **Țiganiada** lui Ion Budai-Deleanu. Faptul ar putea fi motivat prin aceea că, fără respectivele fragmente, imaginea literară a școlii latiniste ar fi fost văduvită de contribuția ei cea mai importantă. Admițînd aceasta, nu putem atunci să nu regretăm că licența n-a fost aplicată și lui Petru Maior prezent aici cu zgîrcenie — cînd fragmente de notorietate din textele lui polemice i-ar fi adus o imagine mai viguroasă, din perspectiva literaturii.

O altă problemă ce s-a impus cu stringență editorului a fost aceea a dialectică dintre literar și documentar. Pentru că în cazul latiniștilor, adesea într-un text științific patosul poate provoca transfigurarea artistică, în timp ce destule încercări beletristice rămîn numai pentru cît documentează asupra epocii. Așa și în cazul acestei antologii, destule pagini — cu farmecul lor naiv adesea, sau altădată sublim —grotesc — edifică asupră gustului curent într-o epocă și într-un mediu, ori descoperă izvoare literare ale unor opere ulterioare, din maturitatea literelor naționale. Dacă trecem peste acestea, ca și peste **Țiganiada,** ca prea cunoscută, merită o atenție specială **Elegia nobilului transilvan** a lui Gheorghe Șincai (aici, în traducerea făcută de Teodor A. Naum din originalul latinesc), pentru surprinzătoarea ei atmosferă de curtenie, de sociabilitate intelectuală, deosebită de imaginea luptătoare cu care fuseserăm instruiți și care simplifica epoca.

Dar centrul de greutate valorică a acestui volum este dat de prezența lui Samuil Micu Clain cu pagini de excepțională ținută literară. Descrierea sfîrșitului de domnie și de viață, a lui Constantin Brâncoveanu amintește întrutotul istoriile de mai tîrziu ale lui N. Iorga. Ceea ce la istoricul din secolul nostru este arhaism stă cu naturalețe deplină în textul corifeului școlii latiniste. În plus chiar, fraza își are aici propoziții secundare în mai deplină simetrie, cu o înaintare topică mai ordonată, mai severă. Neafectat, deloc sau prea puțin, de ceea ce va fi la confrații săi morbul latinist, Samuil Micu Clain scrie o frază puternică, grea de substanță, tensionată și de o concizie ce nu-și găsește prea repede un termen de comparație în toată literatura noastră. Mărturie stau și tălmăcirile sale din **Patristică** și mai ales **Cîntarea cîntărilor,** capodoperă a tuturor traducerilor cîte le avem la acest text, cu un sunet de clasicitate aspră, cu o cadență de solemnitate dură, întunecată, ce o ridică mult și peste traducerea din 1688, încă valabilă ca limbă literară dar pe alocuri aburită de scurgerea vremii și peste prea artist-senzuala variantă Gala Galaction — Vasile Radu.

Există un farmec lexical indicibil ce caracterizează vechile texte ardelene (altul decît al cronicilor, dar comparabil) și el este cu deosebire prezent în această antologie. Este farmecul unei limbi impracticabilă astăzi, dar familiarizîndu-se treptat, cititorul își va crea dispoziția necesară pentru ca ulterior să poată parcurge fără vreo dificultate, fie și numai prin fragmente, marile texte ale corifeilor școlii latiniste, încă de o actualitate ideologică atît de mare.

Ion Papuc

*) **Școala ardeleană : (Poezii, proză, tălmăciri), ediție îngrijită de Mihai Gherman, Editura „Dacia", 1977.**

REVISTA REVISTELOR

Revue Roumaine nr. 8/1978

Așa cum se desprinde și din articolul redacțional, începînd chiar cu acest număr **Revista Română** își propune să îmbrățișeze în chip cît mai complex fenomenul cultural-artistic contemporan, în așa fel încît toți cei interesați să poată fi în măsură a se informa într-ur grad tot mai sporit, de la sursă asupra dinamicii acestui domeniu al vieții noastre spirituale. Sumarul acestui număr onorează în chip elocvent respectivul program. Din literatura română contemporană se publică un semnificativ grupaj de poeme semnate de Virgil Teodorescu, un amplu fragment în romanul **Caloianul** de Ion Lăncrănjan, cunoscuta nuvelă **Cantonul părăsit** și schița **Drăgaica,** de Fănuș Neagu, și un număr de trei poeme semnate de Constanța Buzea. Cei patru scriitori sînt recomandați cititorilor prin scurte și instructive note biobibliografice. Rubrica **Studii și comentari** cuprinde o suită de eseuri de o stringentă actualitate pentru gîndirea filozofică și estetică din țara noastră: **La culture dans la vie des peuples** (Mircea Maliță), **La fonction artistique des thèmes littéraires** (Ignat Florian Bociort), **Art populaire et unité ethnique** (Paul Petrescu). În articolul **Une Présence roumaine de prestige** (rubrica **Contacte),** Luminița Vartolomei relatează despre succesele de mare prestigiu înregistrate de muzicianul român Mihai Brediceanu cu ocazia unui recent turneu peste hotare. **La vie des arts** este rubrica asigurată în acest număr de articolele semnate de Florian Potra (cinema), Anna Halasz (teatru) și Dan Grigorescu (arte frumoase). **La vie des livres** și **Nouvelles aparitions** completează în chip armonios sumarul acestui viu și substanțial număr al **Revistei Române,** prin semnăturile lui Dumitru Belciu, Andrei Bantaș, Sorin Titel, C. Pavel și Nora Iuga.

atelier literar

poșta redacției

A. RALU : Mai greoaie, neguroase cu o simbolistică incîlcită, obscură („Lor, corbilor neîndurători", „Vinătoarea" etc.), cu expresie sumară, uscată, fără reverberație. Ceva mai bune, „Albele ape", „Rugă de primăvară".

I. CRAIOVA : Creștere cantitativă de rău augur, însoțită de grele pierderi în ordinea lucrului artistic, a finisării, a scrupulozității prozodice, etc. (care, erau, de fapt, și atuurile principale ale textelor de pînă acum). Lipsite și de aceste calități, paginile se apropie evident de nivelul compunerii modeste, artizanale, al cronicii ritmate uneori. Nitel mai răsărite „Mit", „Mioritică", „Pescarul din deltă", „Pasărea neagră".

NUTOPIA : Frămîntările și îndoielile din scrisoare sînt firești (la un om înzestrat). Ca și bunele ginduri de viitor (la un moment dat, cărarea adevărată se va impune inevitabil). Rezervele pe care le faceți în legătură cu textele de acum sînt îndreptățite ; e, într-adevăr, o invazie a prozaismului, a locului comun chiar, a inerției fără inspirație. Dar sînt și niște pagini onorabile : „Fluture orb", „Cu ochii închiși", „Niciodată", „Drum", „Perimetru magic", „Aproape cîntec". Reproducem P.S.-ul scrisorii, pentru cei vizați : „Mulțumiri lui A. Dumitrascu pentru apreciere. Felicitări lui Radu Drăgan pentru victorie. Îl aștept pe Val. Pruteanu la aceleași cote".

STROE MARIAN : Sînt niște pagini de început, nesigure și stîngace, din care nu se pot deduce, deocamdată, semnele înzestrării, ci mai cu seamă, marea nevoie de lectură și studiu, de lărgire și perfecționare a cunoștințelor (între altele, și în domeniul limbii române).

D. CALIS : Destule pagini telegrafice, „albe", vagi, dar și multe lucruri frumoase, limpezi, sensibile : „Plopii", „Furtuna", „Prețul culorilor", „Se îndreaptă vremea", „Avalanșa", „Ridică fruntea", „La ce te gîndești", „Marea".

D. BORCEA : „Noua experiență" nu e concludentă încă, paginile sînt greoaie, poticnite, lipsite de fluență, cu o prozodie simplistă și șovăitoare. Ceva mai bine, „Descriere de natură".

I. DRAGOȘ : Alunecări din ce în ce mai pronunțate în manierism și minor, cu o restringere acută a sferei tematice și a mijloacelor de expresie (cu un „dicționar" sumar, monoton). Cîteva lucruri mai înfiripate : „Poetul", „Optimism", „Intrebare", „Despre rouă" (prea multă rouă, în general !...).

V. PRUTEANU : În nota obișnuită (n-am remarcat retorica, nici „tunsoarea" de care vorbiți, ci mai, curînd o reșută a suprarealismului), o serie de lucruri demne de atenție („Zăpezile mării", „Așezarea cortului", „Un foc palid la început", „Melancolia drumului", „Aripa unei iubiri"). „Impresia" nu se justifică („iritantă" poate fi, uneori, doar neputința de a face mai mult pentru cei care merită...).

A. DUMITRAȘCU : Nu sînt noutăți, din păcate. Un lucru mai bun, echilibrat, scutit de metaforismul facil, dulceag (care vă bîntuie manuscrisele în ultima vreme) e „Patria".

DOINA FRUNZĂ : Inflație de texte, dar grave pierderi de substanță nobilă, alunecare în confecția de serie, neinspirată, grăbită, neglijentă. Singurul lucru oarecum mai reușit, „Prea timpurie chemarea".

Mihaela Claudia Andrei, Mihu Cristea, Dia Verussi : Sînt uncle semne bune ; merită să stăruiți.

Mariana Rad, Dan Micșa, Iosif Tătar (ceva mai bine, în „Corupție", „Dialog", „Baladă prezentă"), **Antoniu Deladunăre, T. Barbu, C. Tania Grigore** (ceva mai bine, în „Viața ca o cumpănă", „Simptome"), **Traian Dărjan, Ioan Pomparău, P. Somăcescu, A. Geta** (mai bine, în „Sinceritate"), **Daniel Bănulescu, Maria Dobromir, 8223, Oct. Gătăianțu, Tudor Ion Pavel, Sandu Moldova, Coman Anton, Sergiu Someșan, C. Panaite, E. Bucurescu, Em. Georgius, N. Iorga, J. Ziemssen :** Nimic nou !

Georgeta Bogăescu, Nadina Xenopol, Mariana Stratulat, Virgil Ana, Nicolae Zărnescu, Viorel Arhirescu, Lucian N. Ioanid, Gabriel Dorobanțu, P. S. Cernat, Radu Matica, Radu Constantinescu, Dragoș Leon, Stelian Streja, Idi Edita, Costin Cristea, Petre Beduin, Ioan Dimitrie, Valentina Cotirlan, Gh. Ciubotaru, C. Vlăduț, Pavel Mureșan, Mara Mușat, Victor Cojocaru. (mai bine, în „Eu sînt frica"...), **N. Elimpiu, B.X.25, Apostol, Miserrimus, Marin Ifrim Bălăceanu** (ceva, în „Vizita rudei de la țară"), **Rodica Ștefan, Badea P.U.A.B., Marcel Gramnea, Petruța Gagu, Rodica Ciobanu, Herbert Waissman, Dan Cristolovean, I. A. Jurebie, M. Scârlet** (ceva mai bine în proză), **Fl. Bălăneanu, Victoria Condeescu, Const. Nicolau, Menelaciu T. N. Noru, Aurel Zîmbru, N. Tohăneanu, Tatiana F. Rusu, N. Căruntu-Arboreanu, Lica Tudose :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Sentimentul de patrie

Patrie
înseamnă să ai o iubire
pe care să nu ți-o poți pierde
nicicînd, orice-ai face
să ai întotdeauna un dor
care să-ți vină și să te izbăvească
pentru tot, suferindu-l.

Răsărim în fiece dimineață dintre somnuri
odată cu soarele, ca niște sori ai lui.
Cu brațe răcoroase ne rotim fiii de aripi
a păsări ce n-au aflat încă zborul rotund
a gînd niciodată trecut în afară de gînd...
(Pot eu singură atunci
să numesc sămînța sămînță,
eu singură, fără de botezul de zăpadă ?)
Nici vreme n-avem, să ne-aflăm că-i dorim
întorși să ne învețe rostul cel nou de senin
și ne înlimpezim și ne înmiresim
ca amiezile.
ne curățim dealurile și zilele de umbră
așezîndu-ne, apoi, la înserare ca la nuntă...

Dacă n-am fi noi
soarele n-ar mai ști unde să răsară
și locul acesta n-ar mai ști cui
să se-nchine, sfîrșindu-se de dor...
Nu de un loc oarecare zicem noi
patrie
ci de cel ce nu poate continua fără de noi,
fără de care nu ne putem nunti.

Noi să fi fost mai întîi,
Ea să fi fost mai întîi ?

Patria
e Marele Dumnezeu pe care strămoșii
de secole îl tot strigară undeva deasupra
capetelor lor nebănuindu-l la picioare întins
așteptător, cu bucurie primindu-le
povara trupurilor și truda mîinilor. Dumnezeul
de la picioarele noastre cu noi cu tot
zburînd în jurul lui — nu îngeri ci oameni —
singurul dumnezeu de care ne e dor, e patria.

Ieșindu-i din trup
horindu-ne viața
și întrîndu-i în trup
dor rostit în fiecare dor.
Purtăm în priviri
patria
singura icoană pe care-o merităm.

ARMINA RALU

Miraculum

Ploaia și nașterea firului neted de grîu
Eu născătoarea de fiu
Desmorțind înrobite picioarele
Dezvelind copilul meu viu
Ce rară-ntîlnire
Ce gravă-l păstrez pe genunchi
În tremurul mîinii a pieptului plin
Febra-ncercării fără potrivă
Din necuprinsul vieții și morții
Biruite în doi
Ce-aș fi putut să mai murmur
Toate-ale lumii mai moi și ușor
Dăruindu-se brațelor mele
Uriașe și grele în suflul uimitei tăceri —
Frumusețea și pacea cu care
Într-o mare de grîu
Mă aplec spre fiu
Și-l învăț lîngă zori să pornească !

ANGELA NACHE

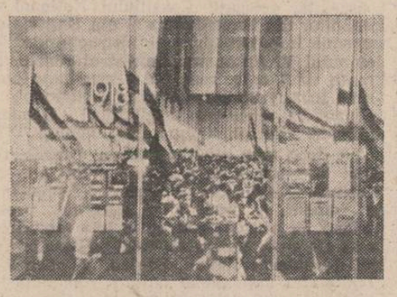

Fluviul fără hotar

patria cu inima respiră
steag însingerat
din luptele de neîngenuchere
România
nu poate fi închisă sub cristal
fluturarea trecută a unui steag
e un curent care trece
ca sîngele strămoșilor în noi
e un fluviu care curge fără hotar
să vegheze și să împodobească țara.

VIORICA IONESCU

Mereu în piepturile noastre...

Patria nu se povestește
nu se ascultă pe la ferestre
nu e un cont deschis la bancă
și nici provincie tristă
a unor emancipate lichele.
Patria-i o înaltă mireasmă
e un cîntec drag
cu un singur anotimp : lupta,
patria-i un drum lung
plin de miere și sare
e un ceas care bate
în piepturile noastre mereu,
se poate spune
e patria o viață
noi sîntem clipele
care-i dăruim respirația.

AUREL DUMITRAȘCU

Definindu-ne

Curați sîntem în tot ce facem
sîntem curați în toate
ce gîndim
nu doar în Balcani
ci pe-ntreaga planetă
în inimi sădim încrederea
prin trandafiri...
Noaptea ne este iubită
muncă și poezie
la gură de furnal
și nimeni n-o să poată spune
că-n istoria lumii am atîpit
împotriva războiului luptăm
cu arme de pace...
Are țara rotunjimea piinii de odinioară
pentru că lupta a rămas legea ei
milenară
în ape albastre liberi
au vîslit străbunii
vîslim noi
fiii noștri vor vîsli...
De-aceea la noi n-a murit nimeni
mai simplu
la noi nu se moare
eroii sub glie se odihnesc
cu capul pe munți de metale
și-n fața lumii după datină noi ieșim
cu piine și sare...

G.M. BUCOVICIOR

Ziariștii transilvani pribegi și triumful Albei Iulii

Cei 1 228 delegați ai națiunii române, ai tuturor straturilor sociale, instituțiilor meșteșugărești, reuniunilor feminine și altor categorii de muncă, desemnați să participe cu drept de vot la Alba Iulia, au primit în dimineața zilei de 1 Decembrie 1918 cu un puternic ropot de aplauze în Sala Unirii pe cei dintîi soli ai luptătorilor cu temuta și irezistibila armă a cuvîntului, apăruți acum în carne și oase pe podiumul președinției : Ghiță Pop, Iosif Șchiopul, Eugen Goga și Ariton Pescaru, aceștia aducînd cu ei și depunînd pe biroul adunării, celebrul memoriu politic redactat de doctorul Pompiliu Nistor și votat cu urale de ostășimea și ofițerimea celor trei regimente de voluntari români în februarie 1917 la **Darnița** lîngă Chiev.

Combativitatea publiciștilor transilvani s-a strămutat în Rusia europeană și asiatică, în Siberia, în Anglia, Franța, Italia și Statele Unite ale Americii, pretutindeni orientînd opinia publică și cabinetele diplomației mondiale, mobilizînd masele române pentru înrolări, participări la fronturile de luptă ale Impărtitei Înțelegeri, ale adevăraților prieteni și aliați ai României și ai celor rămași în afară.

Corpul voluntarilor români a organizat în februarie 1917 o mare adunare la Darnița și a hotărît **ruperea legăturilor de stat** cu Austro-Ungaria. E cea dintîi ruptură din chingile imperiilor autocrate. Pierderea războiului de către puterile centrale și izbucnirea revoluției sovietice au creat constelația internațională favorabilă creerii de state independente. La **Darnița** voluntarii au luat act cu satisfacție de declarația marelui Lenin de a se respecta voința popoarelor, dreptul lor de separație de statele poliglote, pentru a-și făuri cultura, progresul și fericirea.

Întors din Franța la izbucnirea războiului, capul de coloană al „răzvrătiților", Octavian Goga, neîzbutind să înființeze plănuitul ziar al pribegilor cu titlul **Ardealul,** a stabilit acord cu **Epoca** lui Filipescu de a deschide rubrica **Cuvîntul Ardealului** susținută de eminenții publiciști de la LUPTA, LUCEAFĂRUL, TRIBUNA și ROMÂNUL în frunte cu Vasile Lucaci, cu Ghiță Pop Tășlăuanu, Ghibu, C. Bucșan, Osvadă, Iuliu Enescu, Eugen Goga, Iosif Șchiopul, Aurel Esca, Imbroane, Vasile Stoica, și, firește, Octavian Goga. Un grup strălucit de combatanți de înaltă clasă a fondat foarte respectata revistă săptămînală cu titlul popular **TRIBUNA,** (supranumind-o „a treia Tribună") în toată perioada de 2 ani a neutralității, cu excepțional răsunet în cercurile diplomatice, ca și în toată pătura conducătoare a poporului, grupul constînd din Ghiță Pop, Iosif Șchiopu, C. Bucșan și Onisifor Ghibu, scriitori de talent și de suprafață recunoscută, specializați în metode eficace de luptă.

În Chiev, fostul director al cotidianului **TRIBUNA,** talentatul ziarist Sever Bocu a editat gazeta **România Mare** cu colaboratorii principali Voicu Nițescu, Aristotel Banciu și filozoful Giuglea Săceleanu. În Ecaterinburg, lîngă Celeabinse, Voicu Nițescu și Victor Branisce au tipărit cu ajutorul tipografului brașovean Zîrnoveanu cîteva numere din **Gazeta Transilvaniei** în refugiu.

În Moscova apăru **Foaia Țăranului** în redacția lui Ghiță Pop, Ariton Pescaru, Mihai Guiu și Henegaru, toți bucurîndu-se de simpatia și cunoștința personală a marelui Lenin.

La gazetele de mare tiraj, **România** de la Iași, de sub direcția lui Sadoveanu și la **Gazeta Ostașilor,** distribuită chiar pe front, au colaborat aproape toți scriitorii în refugiul Moldovei, printre ei erau Iorga, Cosbuc, Goga, Agârbiceanu, Minulescu. Iorga a continuat cu **Neamul Romanesc** în Moldova. O campanie inimoasă desfășurau Simion Mândrescu și Leonte Moldovanu în **Revista Neamului.**

Ziariștii și scriitorii transilvani și-au împlinit o misiune sacră punîndu-și verbul înflăcărat în slujba supremă a zilelor, utilizînd strălucita artă a cuvîntului cu o vervă, convingere, patos și curaj nemărginit. Ei și-au dobîndit titlu etern la recunoștința și admirația tuturor generațiilor viitoare pentru epocala dezrobire.

O metodă originală de a capta opinia publică din Statele Unite a fost inuită și practicată efectiv de poliglotul Vasile Stoica din Avrigul lui Gheorghe Lazăr. Era un inițiat în literaturile mari străine. A procedat de jos în sus, de la cluburile ziaristice și redacțiile americane dispuse să-i audă cuvîntul și publice articolele în limba lor. Inaugura o strategie care i-a înlesnit accesul la prezentarea memoriilor documentate către Lansing, acesta referindu-se la ele și considerîndu-le ca demne de luat în seamă. Vasile Stoica mi-a fost coleg de redacție la **Românul** din Arad, împreună cu bucovineanul Ion Grămadă căzut la Oituz. Deținean cheia succeselor sale ca ziarist și autor de cărți substanțiale asupra suferințelor românilor din Transilvania. Îi fac un act de dreptate, evocînd aici pe fostul ministru al presei și ambasador peste frontieră.

E aci ocazia să afirm, că și metropola istorică de două ori milenară a Daciei, Alba Iulia, s-a ilustrat și pe terenul publicisticei.

Cînd au șosit convoaiele sutei de mii de oameni cu trenuri, căruțe ori pe jos în 1 Dec. 1918, albaiulienii le-au făcut surpriza foarte plăcută de a fi salutate cu o foaie volantă în caractere marcante cu titlul **Albaiulia și cu subtitlul elocvent „organ** al proclamării unității naționale". Redactorii, în frunte cu foarte cititul și eminentul jurist dr. Zaharia Munteanu, în subsidiar ajutat de veteranul tribunist Ghiță Pop, se iviseră ca veritabili profeți, căci dețineau spiritul de divinație al mulțimilor și anticipau votul grandios asupra aspirației lor de veacuri : **unitatea națională.** Periodicul **Albaiulia** a continuat să apară și s-a însărcinat apoi în numerele viitoare să propage justețea principiilor superioare de care s-a ghidat statutul politic stabilit de acea **Cartă română** de importanța unui îndreptar pentru națiunea eliberată.

Ca martor ocular al decurgerilor epocalelor evenimente din 4 sept. pînă la 1 Dec. 1918, în calitatea de redactor șef al ziarului **Românul,** instalat cu biroul de presă în casa dr. Velican (primul prefect al Albei) și apoi prin funcția mea de fondator și președinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat, funcție acordată de totalitatea ziariștilor ciscarpatici timp de 16 ani, m-am simțit dator să eternizez memoria luptătorilor cu cuvîntul pentru descătușare și întrupare în stat neatîrnat prin diverse tipărituri, monografii, almanahuri și cărți. Am fondat în Cluj, sub auspiciile sindicatului presei, acea **Bibliotecă ziaristică.**

Legile implacabile ale progresului popoarelor și întregii umanități ordonau o transformare radicală în Europa Centrală, înființarea de state libere pe ruinile anacronicelor imperii poliglote.

La un pătrar de veac de la disoluția imperiului austro-ungar și de la actul eliberator de la Alba Iulia, Asociația voluntarilor români mă însărcinase cu o micromonografie ca martor ocular, posesor de documente ale perioadei dramatice de la sfîrșitul anului 1918. Broșura a cunoscut un tiraj deosebit și o rapidă desfacere : în 50 pagini am dat cea dintîi definiție mai completă a măreției adunării naționale de la Alba Iulia, care a inaugurat statutul politic nou al României și condițiile de dezvoltare viitoare.

Am înțeles să stărui pentru un adevăr politic prea puțin cunoscut și reținut de opinia publică la noi, anume despre splendida misiune îndeplinită de publicistica română transilvană de după 1900 : ziariștii și scriitorii români din aceste părți și-au putut desăvîrși în presa de înalt nivel din Brasov, Sibiu, Blaj și Arad o formație ideologică bine orientată, grație doctrinii politice închegată de 300 ani în tiparele timpului. Astfel se explică identitatea de vederi și caracterul hotărît al personalității lor, capabili să pledeze cu deplină cunoaștere pentru măreața cauză a închegării românilor în propriul lor stat suveran.

Ion Clopoțel

G. Călinescu

Urmare din pag. a 7-a

Gherea, i-a urmat o perioadă de frigiditate critică. Ulterior E. Lovinescu îl discută mai ales pe latura „imprumuturilor". G. Ibrăileanu scrie mai tîrziu, e drept superlativ, doar despre o singură poezie, **Vara.** Îi revine deci lui G. Călinescu sarcina să vorbească despre ceea ce e caduc și mai ales ce este poezie mare, viabilă în poetul care a deschis drumul semănătorismului și poporanismului. Criticul are mereu în vedere opiniile anterioare și cînd scrie, de pildă, despre Șt. O. Iosif corectează opiniile restrictive din istoria literară lovinesciană asupra duiosului poet insistînd, alături de Perpessicius și Cioculescu, asupra autenticității lirismului său și asupra notelor simboliste ale acestei poezii. Sinuoasă a fost și receptivitatea față de poezia lui Goga. Mihail Dragomirescu îl consideră un poet de conjunctură istorică. E. Lovinescu e indecis asupra valorii lui Goga. Optica lui G. Călinescu e mai aproape de aceea a lui C. Stere depășind-o însă pe a acestuia prin situarea estetică a poeziei lui Goga. În viziunea lui, poetul pătimirii noastre nu este numai unul din cei trei mari scriitori ai adîncii noastre specificități (cellalți doi fiind Eminescu și Sadoveanu) ci și singurul eminescian durabil, capabil de mare poezie. Capitolul despre Ion Agîrbiceanu ni se pare insuficient astăzi, dar e de reținut că sînt absente toate acele obiecții care se fac de obicei semănătoriștilor. Analiza lui Rebreanu se face prin raportare la Slavici, așa cum aceea a lui Arghezi, se face prin raportare la Eminescu, scriitorului proclamîndu-i-se genialitatea. G. Călinescu polemizează discret cu Arghezi pe tema stilului romancierului sugerînd superfluitatea obiectiei. Paginile despre Lucian Blaga, Aron Cotruș se resimt de lipsa elaborației critice colective a epocii interbelice. Singular, independent este gestul selectării lui Mihai Beniuc în compendiul din 1945. Preocuparea de nuanță, de construcție critică, (capitolul lui Goga, antologic prin poezia arhaității e clădit pe condiționarea poeziei lui Goga de cadrul originar), de justiție literară dezvăluie în cartea lui G. Călinescu un proiect de lucru limpede conturat, o elaborare atentă, o supravegheată arhitectură a ideilor, voința de a se înscrie pe coordonata majoră a istoriei și criticii literare românești.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

● Marți, 28 noiembrie 1978, la București a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : Analiza activității revistelor „România literară" și „Neue Literatur", pe baza dărilor de seamă prezentate de conducerile celor două publicații ; Informare despre Colocviul național de poezie, care s-a desfășurat în luna octombrie la Iași ; Diverse. La lucrările plenarei au mai participat, ca invitați, membrii colectivelor redacționale și membrii consiliilor de conducere ale revistelor respective, care nu sînt membri ai Consiliului Uniunii.

Pe marginea problemelor cuprinse în ordinea de zi au luat cuvîntul scriitorii : Alexandru Philippide (prin scrisoarea adresată Consiliului), Aurel Covaci, Mircea Zaciu, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Fănuș Neagu, Dorin Tudoran, Eugen Simion, Corneliu Leu, Dan Hăulică, Traian Iancu, Aurel Rău, Geo Bogza, Valentin Silvestru, George Ivașcu, Ileana Mălăncioiu, Alexandru Balaci, Mircea Radu Iacoban, Sânziana Pop, Gheorghe Pituț, Paul Anghel, Laurențiu Fulga, Mircea Dinescu, Ion Hobană, Emeric Stoffel, Marin Sorescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Laurențiu Ulici, Constantin Chiriță, Mircea Santimbreanu, Ioanichie Olteanu, Eugen Jebeleanu, Gheorghe Suciu, Ștefan Aug. Doinaș, Teodor Balș, Nicolae Mărgeanu și Dan Deșliu.

Consiliul Uniunii a aprobat constituirea Asociației scriitorilor din Craiova.

La lucrările Consiliului a fost prezent tovarășul Dumitru Ghișe, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Lucrările Consiliului au fost conduse de tovarășul George Macovescu, președinte al Uniunii Scriitorilor.

Romanul psihologic românesc

Studiul lui Al. Protopopescu, **Romanul psihologic românesc** (Eminescu, colecția Sinteze, 1978) nu se ocupă de ceea ce s-ar putea numi roman psihologic românesc de la început și pînă azi, ci numai de această specie în perioada dintre cele două războaie din 1922, cînd apare **Pădurea spînzuraților** de Liviu Rebreanu și pînă în 1935, data romanului **Proces** de Ion Biberi. Acestea sînt limitele romanului psihologic românesc clasat și pentru care s-ar putea folosi și categoria roman de analiză psihologică ale cărui modele sînt Benjamin Constantin, Dostoievski, Proust, Gide, Joyce și Kafka, scriitori din secolul al XIX-lea și scriitori de la începutul secolului XX înrîuriți de filozofia intuiționistă a lui Bergson și Husserl, de filozofia trăirii a lui Diethey, de psihologia lui William James și de psihanaliza lui Proust.

Cartea lui Al. Protopopescu e interesantă, nu mai puțin excesivă în demonstrații, cu multe alunecări paradoxale, chiar șclifosită pe alocuri și apelpisită. Autorul a citit cele mai noi lucrări de estetică a romanului pe Leon Edel, citat de două ori Endel, **(The Psychological Novel 1900—1950,** London, 1955) pe Michel Raimond **(La Crise du roman, Des lendemains du Naturalisme aux années vingt,** Paris, 1966) pe Michel Zeraffa **(Personne et personnage, L'Evolution esthetique du realisme romanesque en Occident de 1920 à 1950,** Paris 1969) pe R. Humphrey **(Stream of Consciousness in The modern novel,** Los Angeles, 1955) și pe Van Meter Amer **(Aesthetics of the Novel,** New-York, 1966), fără un prea mare profit sub raport teoretic, însă cu tentația de a aplica unele concepte noi la lucruri știute.

După două capitole introductive, unul intitulat **În căutarea genezei** și altul cu titlul **Viziuni asupra metodei** Al. Protopopescu își începe studiul asupra romancierilor analiști cu Liviu Rebreanu creator în **Pădurea spînzuraților** al unui cetățean al eului determinat de factori exteriori, Apostol Bologa, ceea ce este exact. Sînt unele observații fine și în subcapitolul **Despre lumina reflectorului : Simbolism psihologic** și în **Internaționala tipologică sau subconstientul din afară,** dar peste tot ne izbim de subtilități forțate sub care nu se ascunde o profunzime reală, împestrițe sporită de faptul că autorul nu cunoaște bine numele altor personaje ale lui Rebreanu precum Mahavira (scris de patru ori Mahariva) sau Hamma (scris Hanema). Hortensia Papadat-Bengescu e pusă sub semnul „injosirii romanului" adică al obiectivării prin trecerea de la observarea subțire a lumii distinse la sesizarea că „adevărul și omenescul trec prin obor și periferie". „De la vestala Porporata, la plebeiana Aneta, analiza urmărește degradarea și alterarea umanului". Putem fi de acord cu această frază, nu și cu cea care urmează : „Neexemplaritatea personajului e o consecință a socialului infest". Pe latinește „infestus" înseamnă gata de atac sau hărțuit și pe deasupra exemplaritatea unui erou nu e condiționată exclusiv de mediu. În plus, Balzac nu a scris **Psychologie,** ci **Physiologie du mariage,** iar Eliade Rădulescu nu a publicat în **Albina românească** a lui Asachi. Nu merge cuvîntul „marțafoism". Ce va să zică afirmația : „Romanul Hortensiei Papadat-Bengescu este, desigur, altceva decît vitrină și trial" ? Nu se înțeleg prea bine nici „anti-tezele eului" la Camil Petrescu. Faptul că romanul limitează psihologia la conștiință în sens husserlian (Wesenschau — intuiție a esenței — autenticitate) nu elimină creația sa din sfera romanului psihologic. **Patul lui Proust** nu devine o „mimare" a condiției romanului psihologic ci o mai solidă legitimare a lui. La Anton Holban se văd mai cu îndreptățire „preludii ale procesului absurd" și „dogmatismul" lui Don Juan, Gib Mihăescu este just prezentat „în Căutarea timpului pierdut" ca autor al unui Don Juan oltean. („Don Quijote de pe Cerna" nu-i același lucru), dar Al. Protopopescu numește de două ori pe Zina Cornoiu din **Brațul Andromedei,** Coroiu. La Mircea Eliade se pune problema dacă există o psihologie a fantasticului sau un fantastic al psihologicului, ceea ce este superfluu, din moment ce principalele sale romane nu intră în categoria romanului psihologic. S-ar fi putut vorbi doar de **Șantier.** Este reală ruptura pe care Al. Protopopescu o remarcă la Blecher între persoana reală și personajul abstract din roman, autorul fiind un povestitor al celei dintîi, dublat de un analist al celui din urmă. La Ibrăileanu se descoperă, în **Adela,** un mit al unicității, de fapt al femeii unice, de care doctorul Codrescu nu se poate atinge pentru că femeia se identifică naturii, iar amorul este invazia naturii în mijlocul civilizației. Rămîne însă iubirea (disociată de Ibrăileanu de amor), **Adela** fiind romanul unui **amour manqué,** scris de un moralist din spița lui Benjamin Constant, aproape în aforisme, cu o concesie romantică pentru natură, văzută ca o stare de suflet în felul lui Amiel.

Stilul critic este cam neglijent, romanul **Soarele negru** de Ticu Archip este întrerupt de „racursiuni analitice". Lili „versează sentimental cu forța și cu viitoarea rivală". Coana Profira „emite din prispa conacului galicisme accesibile slugilor, pînă cînd, de după cortină, iese la iveală o ceată de hedoniști ai mahalalei..." Deși cu multe deficiențe sub acest aspect, cartea lui Al. Protopopescu, laborioasă, este un preambul de oarecare interes al problemei romanului românesc, psihologic sau de analiză. Lipsesc din sinteza prezentată autori și opere importante, poate că se putea aminti **Simfonia fantastică** de Cezar Petrescu, 1929, se cădea, în orice caz, luate în considerație romane psihologice ca **Bizu și Firul în patru** (1932) de E. Lovinescu **Lutul, În preajma revoluției,** (III, 1932) de C. Stere, ș.a.

Al Piru

REVISTĂ STRĂINĂ

● **POEZIA POLONEZĂ ÎN SECOLUL XVIII** de Wacław Borowy, lucrare bazată pe un real simț artistic și o temeinică erudiție, lipsită din păcate de o postfață care să sintetizeze viața și opera autorului, a apărut în editura varșoviană PIW, deodată cu eseurile semnate de Jan Zigmunt Jakubowski, Unde ne ducem, dar și de unde venim, la Mon. Edițurile respective au tipărit aceste cărți ca un omagiu adus autorilor, foști profesori ai Universității din Varșovia.

● **PRIMA CARTE** de călătorie a lui Michel Butor, „Génie du Lieu", își plasează acțiunea în jurul Mediteranei — lumea veche : Spania, Italia, Grecia, Turcia, Egipt. A doua scăpa din această orbită, pentru a parcurge emisfera de Nord, abordînd Lumea Nouă, antichitățile occidentale și orientale. A treia, apărută de curînd în col. **Blanche** a edit. Gallimard, sub titlul BOOMERANG trece în emisfera de Sud, se desfășoară spre lumea a treia, în jurul planetei peste oceane și continente, urmînd mari curente ale migrației revelată de arheologi. Se trece de la un secol la altul, de la țară la țară, prin frîzări și transparențe. Australia cu **„Courrier des Antipodes",** Columbia Britanică cu **„La Fête en mob absence",** S.U.A. cu **„Bicentenaire Kit",** Singapore și atîtea alte insule cu **„Archipel Shopping",** Brasil și Nisa cu **„Carnaval transatlantique",** prin deșerturi, hoteluri, păduri, străinători, zgîrie-nori și aeroporturi, tîrguri și maghernițe, cheiuri și răspîntii, grădini și temple, stepe și savane...

● **LA ÎNCEPUTUL LUNII NOIEMBRIE** la Salzburg a avut loc un Festival al Copiilor, pentru a inaugura anul 1979, pe care U.N.E.S.C.O. l-a declarat An Internațional al Copilului. Festivalul a prilejuit proiectarea a 19 filme și 18 scurtmetraje din 15 țări, în cadrul a 27 de reprezentații.

● **LEONARD BERNSTEIN,** neobositul compozitor, dirijor și profesor a primit la 16 noiembrie inelul de onoare al Orchestrei Filarmonice din Viena, iar cu această ocazie el a anunțat o operă dedicată acestei orchestre.

● **POȘTA AUSTRIACĂ** a emis un timbru special cu ocazia comemorării a 150 de ani de la moartea lui Franz Schubert. Efigia timbrului reprezintă un portret al prințului vienez al liedului, după lucrarea pictorului și heliografului Josef Kriehuber. Executat în heliogravură, timbrul are un tiraj de aproape 4 milioane de exemplare.

● **LA TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET „KIROV"** din Leningrad a avut loc premiera baletului „Notre-Dame de Paris" (după romanul cu același titlu al lui Victor Hugo), pe muzică de compozitorul francez Maurice Jarre. Spectacolul a fost realizat de coregraful francez Roland Petit, iar decorurile și costumele sînt semnate de René Alliot și Yves Saint-Lorant. Rolul Esmeraldei îl interpretează tînăra balerină Galina Mezenteva iar cel al lui Quasimodo a fost încredințat balerinului Nikolai Kovmir.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD** a fost tipărit primul număr din seria CAIETELOR marelui poet Saint-John Perse (1887—1975). Reținem din sumar : „Saint-John Perse, poète de la merveille" de Kathleen Raine ; „Le monde et le verbe dans l'oeuvre de Saint-John Perse" de Roger Little și „Le Souffle du monde dans l'oeuvre de Saint-John Perse" de Friedhelm Kemp.

● **ÎN VOLUMUL CHARLIE CHAPLIN** — apărut de curînd în Editura „Nuova Italia", criticul Giorgio Cremonini încearcă să cuprindă glorioasa carieră de actor, regizor și scenarist a marelui Charlot. Volumul este completat cu o filmografie și o bibliografie.

● **MUZEUL DE STAT DIN MOSCOVA** a expus între 12 sept. și 20 octombrie aproape 200 de obiecte care vorbesc despre viața și opera poetului german Heinrich Heine (născut la Düsseldorf în 1797 și mort la Paris în 1836) foarte cunoscut și apreciat în Rusia. Materialul documentar al acestei expoziții provine de la **Heinrich-Heine Institut** din Düsseldorf. Critic social și prieten al lui Karl Marx și al lui Fr. Engels, Heine se bucura de renume în zona de expresie rusească din secolul XIX și există nenumărate traduceri ale operei sale cît și o întreagă serie de lucrări științifice despre autorul Cărții Cîntărilor. În replică Heine-Institut își va deschide porțile în martie 1979 pentru o expoziție Cehov, venită de la Moscova, care va fi completată de un program special de la Schauspielhaus.

● **L'ESPACE D'UNE FENETRE** se intitulează ultima culegere de poezii apărută sub semnătura cunoscutului poet francez Robert Mallet. Tipărit sub auspiciile editurii **Gallimard,** volumul este oglinda locului, lecturii, circumstanței, momentului care au suscitat autorului romanța sau poemul, epigrama sau eptiaful, cîntecul său dezinvolt sau grav. Muzica acestui limbaj are o tentă de melancolie care duce cu ea o discretă bucurie de viață, care poate nu este decît surîsul curajului. Cele mai recente culegeri de poezii ale lui Robert Mallet sînt : „Quand le miroir s'étonne", (1974) și „Plus léger d'être un autre" (1976).

SPORT

Prudență și victorie

● Un meci frumos de rugby e o sărbătoare. Bucureștenii au prilejul să vadă mîine pe Giulești, stadion de tradiție în sportul românesc, două din cele mai bune formații de rugby din lume : XV-le francez și XV-le românesc. Deși meciul de mîine poate dezminți aceste rînduri facem afirmația de consecvență, prezentă și altădată în acest colț de pagină pe care unii l-au descoperit, din păcate, doar cînd au fost criticați, că valoarea jucătorilor noștri nu e inferioară valorii jucătorilor francezi și că națională a cîștigat o maturitate tactică verificată și de ultimele întîlniri internaționale.

Indiferent de crizele declarate în presă, echipa cocoșului galic a fost întotdeauna puternică și cea care vine la București fără a mai impresiona ca altădată prin nume este capabilă neîndoielnic de victorie, dacă meciul e tratat de români cu suficiență.

Întîlnirea de pe Giulești se anunță foarte grea. A repeta victoria de acum doi ani înseamnă a solicita la maximum o echipă care știe să fie extrem de eficientă. Valeriu Irimescu care-și cunoaște bine adversarii are la dispoziție o înaintare cu calități deosebite. Dărăban, Enciu Stoica, Murariu, Marin Ionescu, Dumitru sînt nume care pot decide victoria. Dacă amintim că această înaintare are în spate atacanți ca Motrescu, Bucoș, Constantin, Tudose enumerăm alte argumente ale victoriei. Unul din capitolele vechii rivalități rugbystice dintre România și Franța se va scrie mîine pe Giulești. Conjugînd angajamentul total cu prudența, rugbiștii români pot avea cîștig de cauză.

Discobol

P.S. : Reproducem din rubrica Time-out **a revistei „Flacăra" nr. 48 un ecou la articolul nostru recent despre rugby : „Dacă nu știați pînă acum, aflați astăzi că inginerul Viorel Moraru, fosta glorie a rugbyului românesc de acum un deceniu, este, în același timp, vicepreședinte al federației și antrenor de club !! Toată stima pentru Viorel Moraru, dar parcă e prea mult pentru o singură persoană ! Și pentru că tot veni vorba, să amintim că grivițeanul Scarlat, tratat cu o nepermisă indulgență de Comisia de disciplină a F.R.R., indulgență față de care ne-am manifestat nedumerirea în urmă cu o săptămînă, și-a dat în petic în cursul recentei deplasări în Polonia, comițînd un nou act huliganic".**

ecouri ale actului unirii în lume

„Simpatie profundă față de aspirațiile juste și legitime ale poporului român"

Sfîrșitul anului 1918 a constituit pentru harta politică și militară a Europei un moment cu implicații foarte importante. Marea conflagrație mondială, care a atras în vîrtejul ei atîtea popoare, se apropia de final. După succesul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în condițiile intensificării luptei revoluționare și de eliberare socială, dar mai ales datorită victoriilor militare obținute de puterile Antantei, Puterile Centrale și aliatele lor din Balcani au fost obligate să părăsească teritoriile ocupate și să accepte dreptul popoarelor la autodeterminare.

Simultan cu prăbușirea unor puternice dinastii, a Hohenzollernilor și Habsburgilor, iar acestea precedate numai cu un an de Romanovi, popoarele Europei cer tot mai puternic dreptul la unitate și independență.

La 1 decembrie 1918, pe Cîmpul lui Horia, au sosit 1 228 de delegați cu drept de vot deliberativ și o masă de peste 100 000 de oameni. În cadrul Marii Adunări Constituante s-a adoptat istorica „Declarație de la Alba Iulia", document ce a consfințit unirea Transilvaniei cu țara. Evocînd acest moment istoric, Alexandru Vlahuță a scris următoarele cuvinte : „Mari au fost suferințele pe care le-am îndurat, dar mare este și răsplata jertfelor noastre. Poate că niciodată n-a încăput atîta fericire între hotarele țării ce s-a chemat cîndva **Dacia felix**".

Este firesc, deci, ca presa și documentele din străinătate să se fi referit la importantele prefaceri care aveau loc în Europa, mai ales că locul războiului a fost luat de o intensă activitate diplomatică, prolog al Conferinței de Pace de la Paris. O caracterizare destul de exactă asupra celor ce s-au întîmplat în 1918 a făcut-o la vremea respectivă o cunoscută publicație britanică, **The Annual Register**, care, trecînd în revistă evenimentele politice din Marea Britanie și din afară, afirma : „Este probabil că dezmembrarea Imperiului multinațional austro-ungar va fi considerată de istorici ca evenimentul cel mai important al anului 1918. Dezvoltarea concepției naționale în cursul anilor recenți a făcut ca mulți supuși ai habsburgilor să privească dubla monarhie ca un organism politic total artificial și nenatural". Nu era aceasta singura consemnare a presei engleze, transformările prin care trecea fostul imperiu austro-ungar fiind urmărite cu multă atenție, înserate și comentate în diferite publicații. La 2 noiembrie 1918 ziarul **Daily Express** își informa cititorii că : „Evenimentele se precipită cu rapiditate în Austro-Ungaria. La Viena a fost format un Consiliu Național și a fost adoptată o constituție excluzînd pe Habsburgi. La Budapesta a fost proclamată republica..." Și fiindcă congresul păcii se apropia, presa britanică atrăgea atenția oamenilor politici că este cazul să se țină cont de dreptul națiunilor, de libertatea și independența pe care o cer, iar pacea trebuia să fie realizată în așa fel încît viitorul popoarelor să fie asigurat. „Dacă Congresul de la Versailles vrea să nu fie o crimă — remarca autorul articolului publicat la 18 noiembrie 1918 în **The Manchester Guardian** — mai mare împotriva umanității decît a fost Congresul de la Berlin (1878) și cel de la Viena (1815), toate tratatele secrete trebuie înlăturate". Sînt cunoscute sacrificiile pe care le-a făcut România în cei doi ani de război. „Înconjurată din toate părțile de inamici", cu populația „demoralizată de foamete și privațiuni, fără nici o speranță de ajutor din partea aliaților ei", după cum remarca unul din membrii misiunii franceze din România, trupele române au reușit să repurteze la Mărăști, Mărășești și Oituz strălucitoare victorii ce au contribuit la apărarea ființei naționale și statale.

Cunoscînd într-un mod mai intim cele ce se petreceau în Balcani, dar datorită și afinităților existente, presa franceză și italiană, ca și documentele de arhivă, ce provin din aceste țări, oferă informații mult mai bogate asupra evenimentelor din România. La 2 decembrie 1918, **Le Temps** a făcut ample referiri la manifestul Consiliului Național Român din Transilvania, adresat popoarelor lumii în ultima decadă a lunii noiembrie. Același cotidian atribuia manifestului, într-un număr ulterior al său, semnificația unei proclamații de independență a Transilvaniei. Dorințele justificate ale românilor din Transilvania sînt susținute și documentar de către datele provenite din arhivele franceze. Conform acestor date numai în armata americană, care a luptat pe teritoriul francez împotriva Germaniei, s-au aflat 38 000 de soldați români proveniți din Transilvania iar 11 000 dintre ei au căzut pe cîmpul de luptă. Un motiv în plus pentru presa franceză de a fi receptivă la orice manifestare românească. Iată de exemplu, cum descrie **Le Matin** Adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 : „Comitetul Național Român din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a proclamat unirea provinciilor române la Regatul României. Drapelul român flutură pe toate edificiile publice. Entuziasmul este de nedescris. Oamenii plîng și se îmbrățișează pe străzi. Vechile colonii saxone din Transilvania, care au împărtășit de secole suferințele cu românii, participă din toată inima la bucuria lor".

Hotărîrile luate la Alba Iulia, consemnate în **Declarația** de la 1 Decembrie 1918, trebuiau puse în practică, guvernul român acționînd în acest sens pentru recunoașterea pe plan internațional a statului unitar național. Într-o notă a reprezentantului Franței la București, datînd de la începutul lunii ianuarie 1919, se sublinia fermitatea românilor de a impune lumii politice europene măsurile adoptate de națiunea română. „În primul rînd, reunirea tuturor provinciilor românești din Transilvania și Ungaria, adică inclusiv Banatul, se spune în nota menționată înainte — hotărîtă de Adunarea de la Alba Iulia, a fost notificată acolo ca un act îndeplinit. În consecință, delegații Consiliului Național al românilor din Transilvania și din Ungaria au transmis împuternicirile și instrucțiunile lor domnului V. Antonescu (ministrul român în Franța n.n.) care, remițînd aceste note conforme instrucțiunilor Consiliului Național, a acționat ca reprezentant al Marii Românii unificate, anticipînd puțin evenimentele.

Așa după cum menționam mai înainte, referiri interesante de cele mai multe ori de adeziune și simpatie la acțiunile întreprinse de români, se găsesc și în coloanele presei italiene. În paginile ziarului a fost reprodusă, la 4 decembrie 1918, scrisoarea pe care ministrul de externe italian, Sonino, a adresat-o Comitetului național al unității românilor și în care printre altele, se spunea : „Scrisoarea pe care domniile voastre au adresat-o la 19 noiembrie (1918) mi-a oferit ocazia să vă exprim simpatia profundă și constantă a guvernului italian față de aspirațiile juste și legitime ale poporului român". Aprecieri asemănătoare adresate cauzei românilor se găsesc în ziarul milanez **Il Corriere della Sera** cu prilejul vizitei pe care o delegație a comitetului amintit, din care făcea parte Vasile Lucaciu, N. Titulescu, senatorul Catargiu Anghelescu, C. Mille ș.a., a făcut-o la Roma. Delegația, scrie ziarul italian, a fost primită de președintele Consiliului de Miniștri, iar „domnul Orlando a rostit un discurs de caldă simpatie pentru cauza și națiunea română".

Presa europeană a comentat în paginile sale, mai ales după începerea lucrărilor Conferinței de pace de la Paris, actul împlinit de români la 1 Decembrie 1918 și consecințele lui pentru dezvoltarea viitoare a României. Referindu-se la lupta poporului român pentru eliberare națională și înfăptuirea unității statale, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma că „Unirea într-un singur stat — aspirație seculară a românilor, cauza înălțătoare pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași — devenise un obiectiv imediat, o necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al societății românești".

D. Ivănescu

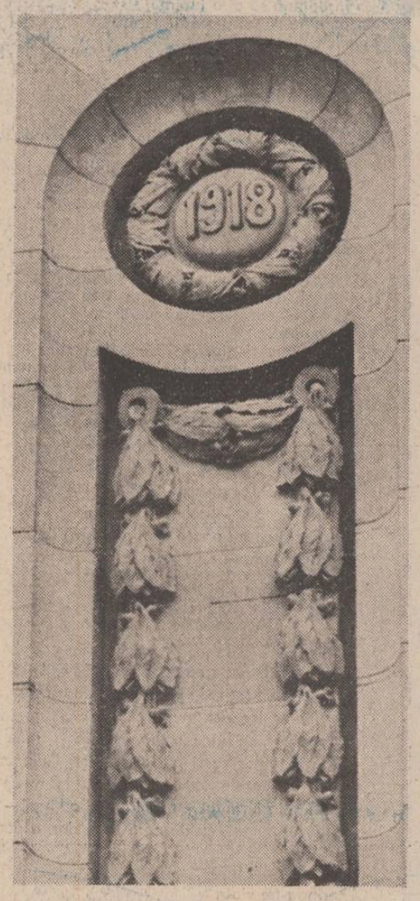

60 de ani

Norii anului 1918
sunt acum brazi
și zăpezi de aur
în Apuseni.
Trei rînduri de oameni
s-au dus
pe gura curcubeului
astfel că seara cînd e senin
se poate vedea pe cer
un popor alb înaintînd.
Dar noi — fiii celor
care au fost asupriți —
n-am vrut, nu vrem, nu dorim
să mai sufere nimeni niciodată
în țara noastră.

Gheorghe Pituț

Marele act al istoriei

Urmare din pag. 1

1918, act istoric care ne apare ca avînd adînci rădăcini, ca rezultînd dintr-o succesiune logică. Înfăptuire a poporului român, unirea de la 1 decembrie a fost sancționată în mod necesar de marile puteri ca un fapt împlinit, recunoscîndu-se caracterul ei ireversibil. Un act de dreptate se împlinise.

Dar încununînd un proces istoric, actul de la 1 decembrie 1918 a fost totodată punctul de plecare al unei noi etape în istoria poporului român. Un sfert de veac mai tîrziu, insurecția națională din august 1944 avea să creeze cadrul de realizare a deplinei uniri a națiunii, deschizînd drum desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și revoluției socialiste. Ceea ce nu putuse fi înfăptuit după 1 decembrie 1918, ceea ce clasele dominante ale statului unitar de la sfîrșitul anului 1918 **nu putuseră** realiza, întrucît ele fuseseră preocupate înainte de toate de propriile interese și nu de cele ale națiunii în ansamblul lor, a fost realizat în cadrul noii orînduiri socialiste. Barierele **interne** ale societății românești au fost înlăturate, clasele exploatatoare înlăturate, antagonismul dintre clase a trebuit să cedeze locul unor clase și categorii prietene, străine de exploatare, care acționează unitar, în aceeași direcție, **socialistă și unirea națiunii a căpătat o nouă înfățișare, plenară.** Barierele pe care clasele dominante le așezaseră de-a lungul veacurilor între români și naționalitățile conlocuitoare au căzut și ele. În România socialistă, drepturile depline fiindu-le asigurate, aceste naționalități conlucrează cu elan, împreună cu națiunea română, la construcția statului **celui nou.**

Cu o economie în plin avînt — producția industrială întrecînd de 38 de ori pe cea a anului 1938 —, cu o cultură înfloritoare, beneficiind de un cadru de necontenită propășire, poporul român se afirmă în lume ca o entitate respectată. Prețuirea acordată României socialiste reprezintă și aprecierea unei politici externe demne și înaintate. Apărînd cu fermitate — pentru sine și pentru toate popoarele și națiunile — cauza independenței și a suveranității naționale, militînd pentru bună înțelegere, destindere și pace, căutînd stăruitor să frîneze nebunească cursă a înarmărilor, România și președintele ei, purtătorul de cuvînt cel mai autorizat al năzuințelor ardente ale națiunii, se afirmă prestigios în fața umanității, impun respect și unanimă prețuire.

Întreaga istorie a poporului român reflectă o succesiune logică și legică. În cadrul acestei evoluții marile momente ale constituirii și desăvîrșirii României moderne și contemporane se leagă organic, se completează și se justifică. **24 ianuarie, 9 mai, 1 decembrie și 23 august** ne apar astfel într-o corelare firească, ca punînd temei etapelor dominante ale procesului făuririi și desăvîrșirii statului unitar român. Aceste zile istorice afirmă națiunea și ilustrează cu pagini de glorie și prestigiu cartea de aur a istoriei omenirii.

Mesaj de demnitate și pace

Ecoul marei Uniri de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a răsunat prelung și deosebit de puternic în întreaga lume. Aceasta pentru că Unirea n-a fost rodul unui concurs de împrejurări favorabile, n-a fost darul unor cancelarii diplomatice, „nu a răsărit din dărnicia vreunei puteri lumești, — cum scria Ion Lupaș în **Istoria unirii românilor**, — ci dintr-o tainică și îndelungată pregătire istorică. Temeiurile ei sînt adînci și nesguduite". Unirea de la Alba Iulia, rod al unei istorii zbuciumate de lupte și suferinți, pentru un ideal care a luminat necontenit de-a lungul veacurilor, ca o nestinsă stea polară, cărările drepte dar anevoioase ale poporului român, s-a impus în fața lumii, ca un strălucitor exemplu de ceea ce înseamnă voința unui popor, încrederea sa neabătută în destinul său istoric. Ea a demonstrat convingător că nici o putere, nici un imperiu nu pot înfrînge voința de granit a poporului, nu-i pot înăbuși în sînge și cenușă, în acte administrative samavolnice, idealul său de viață. Idealul românilor de a se vedea uniți într-o singură țară izvora dintr-un dat obiectiv al existenței lor, deoarece **în cuget și-n simțiri,** în felul de a fi, de a vorbi și gîndi, de a munci, ei s-au simțit din adîncul istoriei lor **unii și aceiași.** Am fost prin vremuri măstere și grele, sîntem și rămînem o familie unită, cu o conștiință de sine lucidă, monolită și generoasă, cu un ideal politic și etic luminos care a înflorit necontenit pe apele fără întoarcere ale timpului, la căldura Omeniei noastre proverbiale. Chiar atunci cînd împrejurări istorice vrăjmașe au dezmembrat administrativ și samavolnic trupul patriei, poporul român a rămas **tot una,** întrajutorîndu-se frățește peste granițele impuse arbitrar. În această străveche și statornică atmosferă de unitate spirituală, cei din Muntenia au ridicat sălașuri și lăcașuri în Transilvania ; dascălii învățați din țara de dincolo de munți au trecut în Moldova și Muntenia, întemeind trainice instituții de învățămînt și cultură în limba română ; un călugăr luminat s-a ridicat, pe la 1559, de la Tîrgoviște la Brașov, durînd acolo primele monumente tipărite de limbă română literară ; meșteri zugravi din Nordul Țării Românești s-au dus ca la ei acasă și-au pictat renumita biserică în stil roman de la Densuș ; figurile din icoane sînt ale oamenilor de la noi, îmbrăcați în renumitele lor straie naționale care, în esență, sînt pretutindeni, la toți românii, aceleași ; secole de-a rîndul românii treceau „Vama Cucului" și făceau comerț, întreținînd între cele trei provincii românești strînse legături economice, precum și culturale și politice. Numeroși voluntari din Transilvania au luptat eroic alături de frații lor munteni și moldoveni, în războiul de Independență. Ani în șir, celebrul țăran badea Cîrțan, din părțile Făgărașului, cel ce zicea atît de sugestiv că „dracu a mai văzut graniță prin mijlocul țării" ducea ani în șir, **cu desaga,** broșuri, reviste și cărți de la București și le dăruia țăranilor români subjugați imperiului austro-ungar. Scriitorii din toate provinciile românești colaborau la ziarele și revistele românești care nu apăreau în regiunea lor de baștină. Așa îi găsim în paginile **Curierului românesc** al lui Ion Heliade Rădulescu la București, în **Gazeta de Transilvania** și **Foaie pentru minte, inimă și literatură** ale lui Gh. Barit, la Brașov, în **Dacia literară** a lui Mihail Kogălniceanu, la Iași. Așa îi găsim la 1917, în paginile ziarului **România** de la Iași apărînd aceleași idealuri patriotice, pe scriitorii din toate provinciile românești, din toate generațiile și de toate orientările estetice. Am fost toată vremea uniți în cuget și simțiri, peste granițele administrative, și sîntem acum mai uniți ca oricînd sub steagul Partidului Comunist Român într-o mare și puternică familie socialistă. Unirea de la Alba Iulia a fost o treaptă înaltă pe drumul istoriei românești, a fost un final de tragedie eroică și un început măreț de epopee, ale cărei capitole le scrie acum cu litere de aur și sudoare, poporul român, făuritorul noii sale istorii.

Poporul a fost autorul și eroul marii Uniri de la Alba Iulia. Omenia lui funciară s-a reflectat nemijlocit în toate documentele acestui act istoric. De aceea ecourile ei atît de umaniste au răsunat în conștiința popoarelor lumii. Să ne amintim de un fragment din Manifestul către popoarele lumii : „Națiunea română din Ungaria și Transilvania nu dorește să stăpînească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvîrșire de orice clasă istorică stăpînitoare, națiunea română prin ființa sa însăși este întruparea democrației celei mai desăvîrșite. Pe teritoriul ei strămoșesc națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplina libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiunilor de viață, unicul mijloc al desăvîrșirii omenești". Idei generoase, idei umanitare și democratice care încălzeau, fără îndoială, inimile a milioane de oameni, le vorbeau despre frumusețea morală a poporului român, despre înțelepciunea sa politică.

De altfel, în Manifestul către națiunea română se mărturisea răspicat preocuparea de a „prezenta înaintea lumii tinere și frumoase, națiunea română în deplina ei curățenie, nepătată, în întreaga ei splendoare". Așa au prezentat-o lumii întregi membrii Consiliului Național Român, înființat la Paris, în 6 septembrie 1918, din care făceau parte personalități politice, literare și științifice ca Take Ionescu (președinte), Octavian Goga, Nicolae Titulescu, Constantin Mille, Traian Vuia. Numai la cîteva săptămîni de la înființarea sa, Consiliul a fost recunoscut de guvernele Franței, Angliei, Italiei și Statelor Unite ale Americii. Așa au prezentat națiunea română marii ei oameni de știință, scriitori și artiști care, prin specificul național al operei lor, prin înalta ei valoare estetică sau științifică au intrat în universalitate. Un Racoviță se impune ca întemeietorul speologiei, C. I. Parhon al endocrinologiei, Coandă ca ctitor al mecanicii cuantice, Brâncuși ca un demiurg care smulge lemnului și pietrei amorfe semnificații și frumuseți nebănuite, deschizînd o școală nouă în sculptură, Enescu — un Orfeu român care modelează sufletul omenesc de pretutindeni și-l înnobilează cu sunetele și ritmurile din afunduri de vremi ale tulburătoarei doine românești. Vocea lui Nicolae Iorga, acest Cantemir modern, acest Voltaire al românilor, se aude în amfiteatrele tuturor marilor universități din lume. Savantul, de renume mondial vorbea la Sorbona sau Oxford și Cambridge despre cine am fost, cine sîntem și ce vrem să fim, așezîndu-ne în conexiunea istorică firească cu istoria universală. Au venit apoi vocile marilor poeți Bacovia, Arghezi, Blaga, Cotruș, Ion Barbu, ale poeților moderniști care începînd să scrie în limba română vor întemeia curente cu răsunet european, neuitînd niciodată de țara lor de obîrșie, de unitatea morală a acestui minunat popor despre care învățatul german Albrecht Wirth scria, la 1916, că este „cel mai trainic neam de oameni de pe suprafața pămîntului", în sensul că a avut știința de a găsi formele și instinctul de a supraviețui în cele mai grele momente ale istoriei. Consecvența unor idealuri pentru care a trăit și s-a jertfit nu l-a părăsit niciodată. Din această perspectivă, Unirea de la Alba Iulia e doar o verigă de aur într-un lanț al istoriei naționale. Odată înfăptuită, Unirea de la Alba Iulia a sporit înzecit prestigiul internațional al României care va da pe cel mai strălucit președinte al Ligii Națiunilor Unite, în persoana lui Nicolae Titulescu. Va duce la intensificarea relațiilor ei economice, politice și culturale cu alte țări, de pe poziții mult mai avantajoase, va asigura dezvoltarea mai rapidă a mijloacelor de producție capitalistă, va asigura condiții mai bune pentru instituțiile de cultură și învățămînt etc., etc., dar multe din idealurile multiseculare ale românilor și ale naționalităților conlocuitoare rămăseseră încă neîmplinite în perioada interbelică. Neîmplinirea lor nu putea asigura deplina unire umană ; era și greu să se unească proletarul cu patronul, boierul, groful sau baronul cu robul pămîntului ș.a.m.d. Lumea înaintată și democratică se uită încă, în perioada interbelică, cu durere la unele situații de la noi. Națiunea română, despre care profesorul sas Andreas Wellmann scria încă la 1843 că „zace sămînța bogată a unui popor, pe care îl așteaptă un viitor frumos și mare dacă însușirile de căpetenie se vor dezvolta cum se cuvine", nu-și putea pune în valoare toate resursele ei de omenie, întregul ei geniu creator.

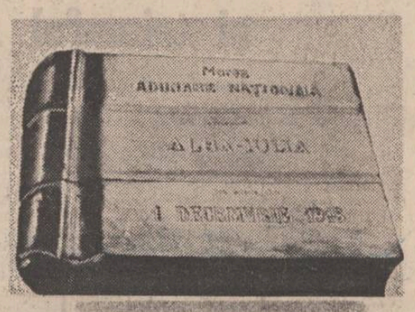

A fost nevoie de revoluția socialistă, de noua orînduire socială pentru ca acest lucru să se întîmple. Acum unirea începe a fi cu desăvîrșire reală. Se înlătură exploatarea omului de către om și se asigură baza obiectivă a Unirii de care vorbea și Vasile Goldiș la 1 Decembrie 1918. Aceleași drepturi și aceleași îndatoriri unesc azi marea noastră familie socialistă în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminentul om de stat și conducătorul iubit al poporului român, care a dus în lume mai mult decît oricine altul imaginea reală a unei Românii unite și prospere, dorința ei de pace și colaborare cu toate popoarele lumii, omenia românească și spiritul internaționalist, voința ei de a fi și a rămîne pe veci unită, ca țară liberă, independentă și suverană. Pe drumurile larg deschise pe toate meridianele lumii de Președintele României se deschid căi noi de cooperare și colaborare economică, politică și culturală cu toate popoarele bătrînei noastre planete, pe principii noi, echitabile, umaniste. Niciodată știința, cultura, învățămîntul și artele din România n-au fost atît de cunoscute în lumea largă ca în anii socialismului, ceea ce nu înseamnă că nu e încă nevoie de mai mult și de mai bine, pentru ca, cunoscîndu-se prin creație, popoarele între ele să fie tot mai strîns unite în jurul marilor idealuri ale umanității : pacea, fericirea și progresul. Uniți, sîntem puternici și vom fi, nu pentru a amenința pe cineva, ci pentru a ne aduce contribuția specifică la pacea, fericirea și progresul întregii omeniri.

Ion Dodu Bălan

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

ANUL XXI
49
(867)
Sîmbătă
9 decembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TÎNĂR ÎN AGORA

Statornicie

Un satul meu din Transilvania, un țăran a vrut să taie o salcie bătrînă. A chemat un vecin de-al lui să dea și el cu securea. Dar acesta in loc să vină a alergat pe la alții, cum că Lazăr vrea să taie salcia. Au ajuns să se plingă și primarului. La mijloc era cuibul unei berze. Țineau oamenii la ea pentru că era singura barză din sat și pentru că le spunea cînd vine toamna, dar mai ales pentru că venea in fiecare an in satul lor. Intrase in inventarul oamenilor ca și aerul. O așteptau la fiecare semănat de grîu, bine c-a venit și anul acesta, ziceau ei bucuroși c-au mai prins o primăvară. Vine și azi. Salcia, putredă și bătrînă, îi ține cuibul, sprijinită de un par gros.

Copil le auzeam cum lunecă, alături de altele de prin nord, cu țipete scurte peste vii, le bănuiam cercurile largi in singurătatea înălțimilor. O aripă moale și rece ducea chemările de-a lungul dealurilor roșcate.

Pleacă și se intoarce cu exactitatea unui ceasornic. Măsoară timpul și spațiul. Poate că și iubirea pentru un anume loc. Atît de statornică incît par a fi de aici și nu ne părăsește decît pentru a se convinge de tristețea unui anotimp trăit departe. Dacă n-ar pleca ar trebui să avem prea multe și-am fi lipsiți de această plecare ca un cintec in monotona invirtire a zbircitelor planete.

Zborul lor îl auzim in suflet ca pe o pală de vint. Le urmărim cu ochii pînă ni se topesc privirile. După ele rămine un gol de o clipă. Pe urmă se pierd in banalitatea sau importanța vieții de toate zilele. Cine știe vedea, in ziua aceea se poate uita pînă dincolo de marginea la care ajunge de obicei ochiul omenesc, de unde se mai zăresc puține lucruri. Uneori numai viața și moartea.

Din înălțimile lor pămintul trebuie că se vede rotund, frumos și stăpînit de pace, in culori albăstrii ori verzui, cu toate acestea diferit, de vreme ce preferă in fiecare an același loc. De undeva, de jos, le urmărim arcul tăiat pe boltă, curcubeu tirziu cu capul in alte emisfere. Ne învață cu sîrg cite ceva. Unii dintre noi îmbătrînesc sau mor de-a binelea pînă ce știu ca lumea aceste lucruri. Căci de la păsări am putea înțelege multe despre statornicie, iubire, drumuri și iubire de țară.

Fiecare patrie își are păsările ei. Statornice și călătoare. Poate că la fel de frumoase și cu aceleași glasuri. Ale noastre, unele, s-au ridicat iar și s-au înstrăinat pentru o călătorie de o iarnă. Vor reveni in primăvară curate, obosite și gălăgioase, in locul de care nu se pot despărți.

Cornel Nistorescu

MONUMENTELE UNIRII

MIHAI VITEAZUL — tapiserie de Eva Birsan, adăpostită de Muzeul de artă din Oradea

Fiul

Fiu al istoriei mari,
O maică amarnică te alege,
De o mie de ori răstoarnă ea leagănul,
Pînă prunc nevinovat
Ca oricare altul,
Nu mai vrea să cadă,
Și nici să plingă,
Ci se răstește la ea !

Fiu al istoriei mari, nu te mira
Că numai foarte tirziu
Te strînge la piept și te sărută

În dreptul inimii și in frunte,
Și buzele ei te ard,
Și buzele ei sînt marginea
Rănilor tale !

S-a chinuit și se chinuie
Să-ți dea intrupare
Din pămînt, din cuvînt.
Cuvîntul ți-l secătuiește curînd,
Și-ți lasă pămîntul !

Fiu al istoriei mari,
Flăminzind și nedormind de răul
Maicei tale amarnice,

Fără casă,
În nodul tuturor vînturilor,
Cu apa viltoare pînă la umeri,
Piinea de la gura ta,
Gălăgioasă și caldă,
O gonește, o-ntreabă fără cruțare
Cît și-a tocit călciiele pînă
Să ajungă la tine,
Tu, care, ca fiu al istoriei mari,
Omenește, cuviincios și cinstit
Incerci s-o măninci.

Constanța Buzea

A fi scriitor

PLANETE

În genere se admite imediat că nimeni nu poate fi bun mecanic, farmacist, planificator, mamoș, tapițer, magistrat, plăpumar, pavagiu, arheolog, profesor, pilot, fizician, contabil, comerciant și nici barem cofetar, coafor sau fotbalist, fără o prealabilă pregătire specială. Dar, in schimb, oricine crede că poate fi scriitor, dacă a ocupat cu litere o cantitate de pagini albe. Probabil și fiindcă oamenii citesc de multă vreme pagini, sute și mii de pagini peste care n-a trecut niciodată aripa vocației sau măcar zefirul unui talent. Dacă numai cu ambiție sau bunăvoință, fără studii și practică (deși la capitolul numit literatură, pe lîngă muncă și avut cultural, se cere cu prioritate chemare, multă chemare) s-ar vrea cineva atestat economist, geometru, stomatolog, inginer sau avocat și ar pretinde să fie titularizat ca atare, apoi acel cineva ori că ar fi luat in derîdere ori s-ar crede că e vorba de un ins neintreg la minte. De ce insă credința, totuși, că oricine poate fi scriitor, dintr-odată, mai lesne decît ai sui in tramvai sau decît ai scutura de scrum o țigară ?

Să istorisim niște mai vechi scene, edificatoare. — Lucrînd cîndva la o revistă care-și instalase redacția la al doilea etaj

Ion Caraion

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA EDIȚIILOR

O ediție monumentală

1. Este fapt recunoscut că nu avem incă nici un mare autor român clasic cuprins intr-o ediție integrală și realizată după cele mai moderne cuceriri in domeniu. Au fost și sînt intreprinderi in acest sens, cele vechi s-au oprit insă la jumătate, cele mai noi, o parte dintre ele, sînt in curs de finalizare, dar nu poate fi mulțumitor ritmul lent in care se realizează.

Dintr-o serie planificată de marele editor care a fost Perpessicius in 20 de volume a operei lui Eminescu au apărut, intr-un răstimp de aproape patruzeci de ani, 7 volume. Din Odobescu s-au tipărit pînă in prezent 4 volume, din Ibrăileanu 6, din Gherea 5, din Șincai 4, din Cantemir iarăși cîteva, asemenea din Lovinescu, Densusianu etc. Ne referim la edițiile științifice, căci seriile de opere din Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Călinescu ș.a. cu toate că unele au ajuns la un număr impresionant de volume (30 din Arghezi), nu intrunesc și trăsăturile a ceea ce inseamnă o ediție de referință. Ele, acestea din urmă, sînt simple culegeri, grandioase uneori, ca intindere, dar neinsoțite de aparatul critic necesar pe care-l presupune o ediție completă.

Cauzele acestei stări de fapt sînt multiple, nu o dată mai complexe decît ar părea la prima vedere și nu ne propunem să le analizăm acum. In orice caz, invocarea lipsei de specialiști pricepuți in domeniu e cea mai șubredă dintre ele. Am mai spus-o și altădată : munca editorului nu-i răsplătită și prețuită cum se cuvine. (in paranteză fie spus, atunci cînd am propus in Consiliul Uniunii Scriitorilor instituirea unui premiu pentru cele mai bune ediții din clasici, propunerea abia dacă a intrunit cîteva voturi, intre cei care s-au opus fiind și critici și istorici literari...). Cu toate acestea, prezentul nostru dispune de o sumă de editori de o inaltă calificare cum nu am avut niciodată in trecut.

Academia, Institutul „G. Călinescu", Uniunea Scriitorilor, Editurile trebuie să-și concentreze forțele și să ne ofere, intr-un timp rezonabil scurt, măcar autorii fundamentali ai culturii noastre in ediții complete. Probabil că e vorba și de schimbarea unei optici : monografiile, studiile despre un autor, oricît de bune ar fi, nu

Gheorghe Suciu

(*Continuare în pag. a 2-a*

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

Un deschizător de drumuri: Constantin Brăiloiu (I)

Se vor implini, la 20 decembrie, 20 de ani de la moartea muzicianului-savant Constantin Brăiloiu (n. 13. VIII. 1893). S-au implinit in luna august 50 de ani de cind a pus bazele **Arhivei de Folclor** de pe lîngă Societatea Compozitorilor Români, „puternic centru tehnic bine înzestrat, de culegeri și studii folclorice" in care sînt depozitate o parte din comorile artistice ale poporului nostru.

Descendent al unei familii oltenești, critic muzical respectat (și chiar temut in Elveția incă din anul 1911, cînd nu implinise 18 ani); compozitor „cu suflet de folclorist" — cum il considerau criticii francezi, după debutul său, la Paris, in 1912, cu lucrarea **Trois poèmes arabes** ; critic muzical, incepînd din anul 1914, la București, „unul din primii critici muzicali cu pregătire de specialitate"; fondator, alături de cunoscutul șef de orchestră elvețian Ernest Ansermet, al **Societății compozitorilor contemporani elvețieni**, la Geneva in 1918 ; inițiator și fondator, impreună cu un mic grup de compozitori, al **Societății Compozitorilor Români**, in 1920 ; fondatorul și conducătorul **Arhivei de folclor**, pe lîngă Societatea Compozitorilor (fără nici un sprijin din partea autorităților) ; din 1921 profesor de Istoria muzicii la Conservatorul din București, unde inițiază din 1933 predarea folclorului muzical, folosind o metodă inedită in acel moment, care imbină teoria cu practica ; creator, in 1944, impreună cu profesorul-etnolog Eugène Pittard, la Geneva, pe lîngă Muzeul de Etnografie, al **Arhivei Internaționale de Muzică Populară** (pe care o conduce pină in ultimele zile din viață) ; inițiator și fondator, in 1954, impreună cu renumitul muzicolog și estetician Paul Collaer (și alți etnomuzicologi belgieni și francezi), ai

Emilia Comișel

Continuare în pag. a 8-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» : Critica de azi și rigoarea metodei ● Participă : Dan Alexandru Condeescu ● Paul Dugneanu ● Valentin F. Mihăescu ● Artur Silvestri ● Doina Uricariu ● Poezii de ● Denisa Comănescu ● Artur Bădița ● Marin Lupșanu ● Mircea Brăilița ● Mira Lupeanu ● Adrian Frățilă ● Proză de Bucur Crăciun ● Fragmente critice : „Mihai Beniuc" de Eugen Simion ● „Mircea Dinescu" de Romul Munteanu ● „Ca in romanele proaste"" de Gheorghe Pituț ● Cronica literară de Ov. S. Crohmălniceanu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Sport

„Pămîntul visurilor noastre"

Însemnările de călătorie și documentare ale lui Iorga, reunite sub titlul **Neamul românesc in Ardeal și Țara ungurească la 1906** rămin, in ciuda celor foarte mulți ani ce s-au scurs de la prima lor tipărire, o carte impresionantă, cu vibrante și confirmate accente profetice. Este greu de spus care din fațetele timpului trăiește mai viu, mai plin in paginile reportajului, căci deopotrivă de patetic, de inspirat și de tumultuos se redeșteaptă aici trecutul, se cercetează prezentul și se luminează viitorul acestui, cum îl numește marele istoric, „pămînt ardelean al visurilor noastre", și departe de a fi numai un jurnal de călătorie, cu virtuți informative, cartea lui Iorga se constituie intr-o densă meditație asupra conștiinței, asupra sufletului și puterilor etern generatoare ale unui popor.

„Un popor — scrie Nicolae Iorga — trăiește și se dezvoltă inainte de toate prin sufletul său, pe care nimic in lume, intre cele mai mari și mai mindre, nu-l poate inlocui" și, intr-adevăr, ceea ce se pune in valoare mai intîi și mai intîi de toate in aceste note de călătorie este sufletul românesc, pe care nici un fals și trecător hotar pămintesc nu l-a putut impărți, perverti sau anula in substanța lui inalterabilă. Unitatea națională nu este, in aceste texte ale lui Iorga, atît o problemă de pledoarie, cît o realitate imediat palpabilă, concretă, discernabilă la oricare dintre amănunte și de intîlnit la fiece pas, un lucru cit se poate de firesc, in înțelesul propriu al cuvîntului, căci ține de „voința marilor puteri ale firii", așa cum sînt apele, munții sau pădurile.

Transilvania descrisă de Iorga este adăpostul „locurilor de evlavie ale neamului" și al „locurilor noastre de mucenicie glorioasă". Fiecare popas al călătorului reprezintă o emoționantă reintoarcere in trecut, in trecutul negurilor dacice sau in acela de date mai recente, dar nu mai puțin acoperit de insemnele jertfei și ale măreției. In Munții Hațegului, descendența noastră cea mai adîncă e de la sine grăitoare prin chipurile și prin portul aproape neschimbat din vechime al oamenilor : „La capăt curge Streiul, o apă ușoară, cu unde verzîu, revărsată larg intre cele mai frumoase zăvoaie de sălcii infoiate, cu trunchiul modîclos, de pădurici tinere și de bogate pășuni. Pare un riuleț de podoabă care străbate parcul unui magnat. Dar pe undele pure și limpezi călătorește o veche poveste măreață care atinge pînă astăzi inimile noastre : ea spune despre neamul neinfrînt al dacilor, cei mai depărtați dintre inaintașii noștri, despre războaiele eroice cu cei dintîi ostași ai lumii, cu impăratul cuminte și stăruitor venit de peste Dunăre, de peste mare, din cetatea stăpinitoare a lumii ; ea cîntă despre visurile lui Decebal strămoșul, care și-a cufundat comorile in această albie de prunduri și a mers să se ingroape supt ruinele regatului său sfărîmat de un dușman ce nu se putea invinge. Au trecut o mie opt sute de ani incheiați de la jertfa de sine a barbarului acestuia de la care ni vine o parte a neamului, precum de la romanii biruitori pornește și limba noastră. Cine se mai poate mindri pe acest pămînt cu un asemenea trecut, care se apropie de a doua mie !".

In Alba Iulia amintirea voievodului Mihai e nepieritoare : „De aici drumul de țară te duce curînd la acea cetate a visurilor noastre, pe care ni-o închipuim cu ziduri înalte, cu vechi palate, cu biserici mărețe, prin care toate a trecut cîndva, intr-un mare avînt de vitejie, acela

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

INSTANTANEE

Saadi: Bustan (Livada)

In colecția „Cele mai frumoase poezii", a Editurii Albatros, a apărut recent, in plăcuta tălmăcire din limba persană și cu un cuvînt inainte de Otto Starck, o selecție din celebrul poem al lui Saadi, **Bustan.** Nu e de prisos să menționez că limba persană a evoluat foarte puțin in decurs de un mileniu ,că marii scriitori ai ei, de la Ferdousi și pînă la Djami, timp de peste patru secole, au dat literaturii mondiale o filieră de foarte mari poeți epici și lirici, dintre care Moslehoddin Abdallah (Saadi) este și astăzi cel mai iubit liric al poporului prieten.

Datele nașterii și morții lui sînt incerte : i se atribuie o existență de peste o sută de ani (1184—1291), pe care o acceptă și traducătorul nostru, care ne-a mai dat tălmăciri din Hafez. In Șiraz, locuitorii și vizitatorii străini fac obinuite pelerinaje la mormintul lui, de la porțile orașului, lîngă un bazin cu apă limpede și pești socotiți sacri, intr-o grădină de chiparoși, aproape de mausoleul lui Hafez, cealaltă ilustrație a orașului rozelor.

Trandafirilor din Șiraz, pomeniți și de Eminescu intr-una din **Scrisorile** lui, le-a inchinat Saadi

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

Sensul tradiției: Călinescu, Iorga, Lovinescu (I)

Opoziția intre G. Călinescu și E. Lovinescu pare frontală in chestiunea tradiției și e un adevăr de necontestat faptul că in momentele in care se referă ca publicist sau ca istoric total al literaturii române la tradiția națională — incercind s-o reabiliteze din punct de vedere estetic — G. Călinescu va simți nevoia să imprime demonstrației sale accente vădit anti-lovinesciene. Nu se poate spune insă că această opoziție este și una totală, căci insuși terenul discuției reprezintă un factor de apropiere fundamental. In ciuda soluțiilor radical diferite, criteriile cu care operează cei doi critici sînt esențialmente aceleași, Călinescu disociază esteticul de cultural ca și Lovinescu, tradiția la care se referă cei doi e una de natură estetică : numai că unul se indoiește de existența ei iar celălalt o susține cu fervoare polemică. In acest efort de susținere, Călinescu se așează alături de Iorga, nu insă fără a corecta perspectiva acestuia in mod mai mult sau mai puțin tacit.

Deși principial disocia și el intre cultural și estetic, Iorga adoptă deseori in studiul litera-

Mircea Martin

(Continuare în pag. a 2-a

Ionel Teodoreanu: pagini semnificative

După monografia publicată in 1970 și după o serie de ediții din opera lui Ionel Teodoreanu, criticul Nicolae Ciobanu a întocmit o nouă culegere la editura ieșeană „Junimea", sub titlul sugestiv **Cum am scris Medelenii.** O asemenea carte (mai mult o cărticică) mi se pare binevenită, pe de o parte, pentru că inmănunchează texte pînă acum rămase prin reviste sau reproduse fragmentat, in care descoperim importante confesiuni și evocări literare, pe de alta, pentru că scoate dintre paginile ingălbenite ale unui volumaș din vechea „Bibliotecă pentru toți" **(Iarbă),** cele cîteva cronici sportive, mici bijuterii metaforice, de o strălucire ce nu apucase a fi umbrită de inflația verbală, atît de abundentă, cum se știe, in cele mai multe din romanele lui Ionel Teodoreanu. Autorul recentei culegeri și al studiului introductiv ne propune un portret moral și intelectual prea puțin cunoscut, accentuind virtuțile unui eseist liric, de fapt ale unui poet in proză, de o substanță asemănătoare cu a memorialistului de mai tirziu.

Pentru Ionel Teodoreanu, sportul reprezintă un spectacol, de unde și entuziasmul pe care i-l stirnește boxerul Moți Spakov, dansul pe gheață al Soniei Henje sau calul maiorului

Al. Săndulescu

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA CU PRIETENI

George Macovescu

Mi-a fost profesor de teoria literaturii, la Universitate, și eu i-am rămas, pînă astăzi, elev de lună gata să se prăvale-n uliță, de stele trăgînd cu ochiul la ce se-ntîmplă-n curtea din dos a hanurilor și de cîntec spus cu buzele crăpate de sete. Destinul meu il descoperă și cuprinde, la distanțe egale de timp, in anii cei mai buni, tot așa cum sufletul meu, inecat in cețurile Flandrei, descoperea, tocmai cînd da să se despice de tristețe, blîndele, fantasticele mori de vînt care sînt și fantastice cărți ale melancoliei intr-o Europă a viitorilor.

Sîntem născuți pe valea aceleiași gîrle, George Macovescu mai aproape de izvoare, acolo unde cireșii și nucii imploră munții și ninsorile să-i imprumute cu vulturi, eu, acolo unde apele nu mai au loc intre maluri și oamenii se-ndoaie sub poveri de grîu și poveri de pește. Pămîntul fermecat al Buzăului și Brăilei. Acolo, toamna miroase a dovleac copt in pietre arse și fiecare om varsă in pragul vecinului o căldare cu lună plină fără să ceară nimic in schimb. Cînd George Macovescu evocă tainele, zilele limpezi ale verii și mai ales nopțile acelui pămînt, suferința-și scoate stafiile pe marile lui intinderi de dor. Intrăm in timpul dus, ca regii Orientului de odinioară in pustiu, spre a ne intări in credința că lumea nu trebuia judecată pe la colțuri, că merită mai multă iubire și mai puține trădări. George Macovescu e un moralist, adică un măr uitat pe creangă, ca să ne amintească pierderea lui iulie și august, cînd, dac-am fi vrut, am fi putut musca din miresme ca din faguri. E un clasicist. Ceea ce inseamnă un spirit pătrunzător și calm. In el îmi pare rău că n-am putut să mă învețe asta), tăcerea sună zurgălăii trăsurilor adormite la inceputul timpului și cînd îi vorbește la infășură limbile de argint cu fire de iarbă. „Mi-e dor de marea de altădată. Mi-e dor de călătoriile sinuratice de pe malurile ei. Mi-e dor

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Al. Călinescu: PERSPECTIVE CRITICE

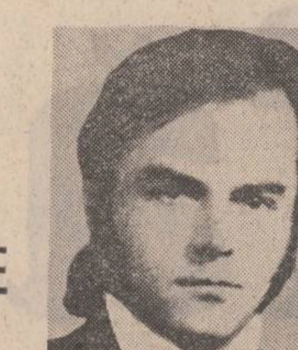

Faptul că provin, după toate aparențele, din niște articole scurte de gazetă (note pe marginea unor lecturi recente cu datările diferite corespunzătoare), face aceste „perspective critice“ să se resimtă. Inteligența, pregătirea și talentul autorului, care a scris o carte absolut remarcabilă despre Anton Holban, sint in afara discuției. Vreau să spun insă că, aici, condiția foiletonului, chiar atunci cind gravitează invariabil in jurul acelorași preocupări (poetica narațiunii), marchează cartea. Grupajul ulterior al articolelor pe teme (temporalitatea narativă, perspectiva narativă, citeva cuvinte despre verosimil etc.) nu poate schimba prea mult lucrurile. Pină la pag. 14 aflăm ce spune despre timp „Rhétorique générale“ (Larousse, 1970, trad. rom., Univers, 1974). După aceea, pe alte citeva file, sintem informați asupra opiniilor lui Harold Weinrich (*Tempus*, Stuttgart, 1964) in materie. Ajunși la pag. 20 cunoaștem și ce crede privitor la aceeași problemă Jean Ricardou in „Problemes du nouveau roman“ (1967) și „Pour une Théorie du nouveau roman“ (1971). Se adaugă „Exemplul“ lui Genette (Figures III, Seuil, 1971), Jean Pouillon (*Temps et roman*, 1946), Michel Butor (*Repertoire II*, 1964), Percy Lublack, Francois von Rossum, Roland Barthes, Todorov, formaliștii ruși Șklovski, Boris Tamașevski, Propp, Eihenbaun, Bahtin, B.A. Usparski, Kayser, Wayne C. Booth ș.a.m.d.

Am păcătui insă grav lăsind să se creadă că Al. Călinescu rămine doar la atit. El sistematizează opiniile menționate intr-o expunere coherentă, foarte exactă și clară, stabilește direcții convergente și divergente, face distincții fine și aduce numeroase exemple grăitoare din literatura română, in fine, semnalează probleme rămase nerezolvate, schițind eventuala cale a soluționării lor.

Neindoios, insăși familiarizarea cititorului român cu o serie de cunoștințe noi ciștigate in domeniul poeticii narațiunii, printr-o informație ireproșabil pusă la punct (nu scapă nici măcar un articol important din „Communications“ sau „Tel Quel“) constituie o operă salutară și merită stimă. Dar intervenția personală, punerea sub semnul intrebării a valabilității sau utilității anumitor considerente rămine minimă, așa că imi vine greu să impărtășesc entuziasmul cu care colegul meu N. Manolescu a intimpinat cartea. Contribuția originală, autorul era in măsură să o furnizeze, am convingerea aceasta din tot ce spune. Prizonier insă articolului scurt acceptat de gazete precum și ultimei cărți citite, nu a ajuns să topească reflecțiile intr-o construcție sintetică și să-și ia riscul a face speculații intelectuale mai indrăznețe pe marginea observațiilor comunicate. Aplauzele insuflețite ii convin, poate doar, virtual.

Oricum insă, cartea e incitantă fie și numai prin noutatea problemelor tratate. M-aș opri la citeva : il felicit astfel pe autor pentru fermitatea și totodată prudența cu care stabilește raporturile intre o nouă retorică sau poetică și critica literară. De cite ori prima e tratată cu ironie, chiar aluziv, sare să o apere, academic, politicos, dar decis argumentat și consecvent. În egală măsură, are grijă mereu să precizeze că cele două activități își păstrează domeniul lor propriu, prin urmare să combată orice tentativă anexionistă, indiferent de unde ar veni ea. Al. Călinescu arată, nelăsind loc nici unui echivoc : Obiectul noii retorici sau poetici e o teorie generală a formelor literare, pe cind criticii ii revine studiul operelor in individualitatea lor ireductibilă. Nimic nu impiedică, ba ar fi chiar de dorit ca interpretarea și aprecierea scrierilor literare să se sprijine pe o poetică modernă, dedusă dintr-o știință mai generală a semioticii. De asemenea, e imposibilă formularea unei teorii generale fără analiza particulară de cazuri caracteristice. Altfel zis, disciplinele, fără să-și incalce domeniile, s-ar completa, trăgind foloase reciproce din exercițiul fiecăreia. Afirmația, subliniată răspicat de citeva ori, e judicioasă și integral acceptabilă. Rămine să vedem insă, practic, cum are loc racordul presupus. Al. Călinescu mărginindu-se aici să repete sub o formă foarte abstractă că presupune pur și simplu mișcarea dialectică de la particular la general și invers. Am găsit un singur exemplu convingător in toată cartea, felul cum alternarea „vocilor“ susține mesajul romanului „Cei doi din dreptul Țebei“. Alteori, constatăm că inconsecvențele, nerespectarea diverselor „modele“ pe care le identifică retorica, nu afectează cu nimic valoarea cărții. Cum oare și de ce ? E greu să aflăm. La pag. 28 aflăm in ce constă diferența dintre povestirea singulativă și cea iterativă, după Genette. Diferențele nu sint in istoria literaturii absolut tranșante, dar „un anumit dozaj — ni se spune — poate defini un tip de discurs sau caracteriza opera unui scriitor (a povesti de n ori ceea ce s-a petrecut odată — iată un tip ce exista deja in romanul epistolar al secolului al XVII-lea, pe care il intilnim, apoi, in diferite variante și cu diferite funcții, la Faulkner, Gide, Robbe Grillet și la noi la un D.R. Popescu)“. Dar există ceva comun, intr-adevăr, caracteristic pentru individualitatea lor literară intre Gide și Faulkner de pildă ? Mă indoiesc serios. Nu e cumva vorba aici de o căciulă teoretică prea mare pentru capul fiecărui scriitor anume, ca să mă exprim in stilul lui V. Sanielevici ?

Al. Călinescu recunoaște că terminologia poeticii moderne rebarbativă (continuăm să credem noi) și-ar găsi anevoie loc in cronica literară curentă. Cum ar interveni atunci racordul visat, fără nici măcar asemenea pivote elementare de susținere

O chestiune mai serioasă privește ambiția retoricienilor de a rămine strict in interiorul textului. Personajul de roman există numai pe hirtie și prin cuvinte, iar viabilitatea lui trebuie căutată exclusiv intr-o consecvență cu sine insuși, numai sub raportul logicii literare. Foarte frumoasă aspirație, dar, vai, mă tem, himerică. Fiindcă mă intreb : poate oare fi eliminat vreodată complet caracterul referențial pe care il păstrează, vrind nevrind, limbajul ? Visul acesta a fost și al „poeziei pure“. De ce nu a renunțat atunci ea complet la cuvinte, mulțumindu-se să lucreze doar cu silabe ? Putem invoca in ordine sensibilă o logică străină experienței noastre trăite ?

Al. Călinescu citează, după Genette, coriiarea celebrei butade a lui Valéry : „Marchiza ieși la ora cinci“... arătind că fraza nu poate continua absolut arbitrar, implicind anumite restricții impuse de numărul limitat al combinațiilor acceptabile. Dar cele excluse pentru absurditatea lor devin astfel numai datorită caracterului referențial păstrat de limbaj, adică trimițind la o realitate empirică verificabilă. Altfel putem admite foarte ușor ca perfect posibil și enunțul : „Marchiza porunci să vină trăsura și se lăsă in pat“.

Mai personală mi s-a părut ultima parte a cărții, intitulată „Delimitări“. Autorul rămine și aici in cadrul foiletonului ocazional, dar cu o libertate de mișcare simțitor sporită. Spiritul disociativ și chiar stringența polemicii de idei apar in comentariul cărții lui Girard, „Minciună romantică și adevăr romanesc“. Reținem și o simpatică neintimidare in fața numelor străine, răsunătoare. O adevărată „execuție“ pașnică, dar radicală ni se oferă sub titlul : „Cui prodest ?“ și are ca obiect „Istoria literaturii franceze de la inceputuri și pină in zilele noastre“ de Sorina Bercescu. Ascuțime și umor au remarcile pe marginea cărții lui Grigore Smeu, „Previzibil și imprevizibil in epică“. Elegantă e „demonstrația modelului“ negativ de lectură. Amuzantă, ba chiar tulburătoare, se dovedește aplicația anagramelor lui Saussure la „Scrisoarea a V-a“ de Eminescu. Mă intreb insă, dacă punind in loc de Dalila alt nume format din vocale și consonante utilizate frecvent, să zicem Maria sau Lina, nu obținem același rezultat, dată fiind arbitrarietatea criteriului alcătuirii combinațiilor.

Ov. S. Crohmălniceanu

viața cărților

Portrete istorice

● Remarcabila inițiativă a editurii Militare de a publica o colecție de **Domnitori și voievozi** și-a dovedit oportunitatea prin galeria sa de portrete ale unor personalități istorice românești aduse in contemporaneitate. Dincolo de rolul de informare in spirit științific și critic pe care și l-a asumat această serie, se impunea o lărgire a liniei de orizont a interesului pentru trecutul patriei, o reconstituire continuă și completă a acestuia. Trebuia depășită etapa de valorificare și considerare fragmentară a trecutului, deschisă de istoriografia eroică, atrasă prioritar de nume sau perioade exemplare printr-o asumare integrală, complexă și diversificată a istoriei. Monografia inchinată de cercetătorul Alexandru Popescu personalității și epocii lui Șerban Cantacuzino *) trebuie privită și dintr-o asemenea perspectivă. Ea răspunde nevoii de a avea un tablou complex și complet al istoriei noastre, o hartă cuprinzind toate formele de relief ale trecutului. Cu atit mai mult cu cit numele lui Șerban Cantacuzino era așezat de Nicolae Bălcescu alături de Mircea cel Bătrin, Ștefan cel Mare și Mihai cel Viteaz, in rindul „voievozilor noștri cei mari, cari intrupară in sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii“ Nu intimplător studiul pune un accent deosebit pe definirea economică, socială, culturală și politică a perioadei in care a trăit Șerban Cantacuzino, trasind profilul acestui domnitor, aflat „in rindul celor mai de seamă ctitori ai emancipării istorice românești“ pe canavaua epocii sale, la confluența problemelor interne și externe ce-au marcat programul politic, administrativ, militar și cultural al domniei. Personalitatea lui Șerban Cantacuzino e privită multilateral, evidențiindu-se toate componentele sale nu numai in oglinda trecutului ci și din perspectiva prezentului ce luminează valențele și semnificațiile contemporane ale unei activități și gindiri politice. Voievodul și gospodarul ctitorul și cărturarul, continuatorul și premergătorul, osteanul și diplomatul, domnitorul și omul sint prezentați, de-a lungul acestor axe polare, din perspectiva documentelor, fără tendințe de literaturizare, in culori sobre ce-și refuză spectacolul cromatic și ipotezele fără acoperire. Se evită deopotrivă cele două excese, cel literar și cel filosofic, pe care le sancționa Iorga in scrierile istorice. Există o gradare a datelor și informației in carte, o construire clasică a portretului. Autorul stăpinește acumularea informă a datelor, oricit de sumare sau partizane, prin voința de sinteză și de dialog, prin refuzul tonului encomiastic, in prezentarea faptelor și abstragerea programului ce se află la baza lor. Spiritul de echilibru e tutelar. Voința de obiectivare ascunde pasiunea cercetătorului, care se vrea in primul rind exact și corect in cernerea datelor, dar in spatele frazei precise și-al tușelor puse cu un aer aproape impersonal, bănuiești opțiuni afective, un atașament lăuntric reținut, un mod de reconstituire a trecutului ce are, incontestabil, și resorturi subiective. Apelind la izvoare, scrise și orale, lansind și argumentindu-și ipoteza istorică in legătură cu **Cintecul lui Priscoveanu**, folosind interpretările clasice și recente ale problematicii, monografia **Șerban Cantacuzino** lasă documentele să vorbească Alexandru Popescu știe să pledeze cu ajutorul lor, ni le face, in repetate rinduri, contemporane. Paginile inchinate ctitorului și cărturarului, osteanului și diplomatului sint, dincolo de cronica unei epoci redactată științific, crimpeie dintr-un posibil Bildungsroman, avind in centrul său figura lui Șerban Cantacuzino, sub domnia căruia Țara Românească a fost „un stat respectat in Europa“.

Doina Uricariu

*) **Alexandru Popescu : „Șerban Cantacuzino“, Editura Militară, 1978.**

Drumuri noi în exegeza eminesciană

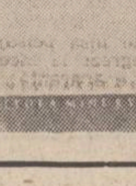

● Pentru cel care urmărește traseele actuale ale exegeticii eminesciene, destul de puține și sărace in interpretări cu caracter de sistemă, cartea Ioanei Em. Petrescu *) constituie o surpriză și o bucurie. Intii, pentru curajul cu care este abordat un aspect de profunzime al operei eminesciene. A reorganiza și a reinterpreta viziunea cosmologică eminesciană fără a relua intreaga literatură critică a problemei, implicind-o numai și procedind la restructurarea de ansamblu și analize sistematice asupra părților esențiale, aceasta este dovada unei depline siguranțe spirituale, fără de care exegetul eminescian de astăzi este sortit fie speculației gratuite, fie encomiasticii sterile. In al doilea rind, o bucurie este insăși respirația cărții, de temeinicie analitică, fără stufozități prețioase, cu observații de mare rafinament asupra unor detalii rareori comentate, cu o exactitate și o rigoare care nu veștejesc frăgezimile și sclipirile scriiturii. Sigur, cartea nu este lipsită de cusururi, dar cine poate visa vreodată o hermeneutică perfectă asupra unei opere veșnic deschise ? Faptul că mai există incă atitea drumuri către inima operei eminesciene este — paradoxal — departe de a constitui o invitație pentru cercetătorul care adesea preferă să contemple din diferite unghiuri perspectiva căii principale, nu și să incerce pe cont propriu un drum nou. Ioana Em. Petrescu incearcă tocmai acest din urmă procedeu, implicind, cum spuneam, viziunile anterioare asupra „modelelor cosmologice“ eminesciene, dar nelăsindu-se captivă aproape nici o clipă acestora. Temeiul cărții este de „a defini opera lui Mihai Eminescu in evoluția sa interioară, ca o succesiune de soluții existențiale — și prin aceasta poetice — ale raportului ființă-istorie-univers(limbaj)“, definirea circumscriindu-se in cadrele unei „semantici ontologice“. Enunțind 3 etape principale in cosmologia europeană, modelul sferic (platonician), cel de mecanism (kantian) și etapa einsteiniană, autoarea va compartimenta gindirea eminesciană tot in 3 etape : „modelul cosmologic platonician“ (anii **Ondinei**), unde motivele poetice sint gindirea divină, cintecul și lumina, apoi etapa sentimentului de instrăinare (anii **Melancoliei** și ai **Dioramei**), cind „demonul eminescian suferă de pierderea conștiinței atemporalității“ și ultima etapă, a modelului kantian (anii de „concepere a universului ca o pluralitate de lumi ce izvorăsc și mor perpetuu ca in imaginile cosmogonice din **Luceafărul**, in care lumile și-au pierdut pitagoriciana muzică a sferelor și s-au cufundat intr-o tăcere inghețată“. Trecind peste schematizarea — obligatorie pentru rațiunile analitice — ce poate fi oricind contracarată de viziunea **integrală**, a continuității gindirii eminesciene, in ciuda salturilor sale, viziune integratoare pe drept cuvint văzută de C. Noica și G. Munteanu ca fiind indispensabilă și trecind peste tonul didactic al primului capitol, de inițiere in stil de dicționar sau seminar universitar, trecind și peste alăturările, uneori forțate, de nume (Kant, Pope, Nichita Stănescu, Kepler, Blaga și Radu Ionescu puși laolaltă intr-un spațiu de numai 3 pagini), — trebuie să spunem, că, dacă nu atit **enunțarea**, in orice caz **demonstrarea** viziunii propuse este foarte bine articulată. Succesiunea rapidă de planuri nu trebuie să ne deruteze, dorința autoarei de a acoperi cit mai multe elemente fiind mai puternică decit căutarea efectelor de profunzime analitică. Astfel, se inșiruie rind pe rind „universul paradisiac“ eminescian problematica instrăinării, a daimoniei interioare eminesciene, poezia ca vis apolinic, problema centrală, a visului compensator, problematica iubirii (inteleasă in toate variantele sale, neoplatonician, ca intrupare mitică, uitare sau aducere aminte, ca negare de sine etc.) mag a, ș.a.m d.

De-a lungul acestui vast periplu (in care spiritul Rosei del Conte strălucește nu o dată) vom afla o serie intreagă de aplicații de mare finețe, care vădesc la Ioana Em. Petrescu o inclinare mult mai rodnică spre coordonatele verticale ale hermeneuticii, decit capacitatea de stăpinire a spațiilor vaste. Astfel sint observațiile asupra ironiei eminesciene, văzută mai puțin ca witz pur romantic și mai mult ca „nesubstanțialitate“ in sens hegelian sau ințelegerea inserării in opera eminesciană ca un „timp al izvoririi“ și nu al inchiderii (noaptea eminesciană fiind o hyper-zi, un „imperiu de lumine“) ; apoi, o asociație ce putea fi dezvoltată pe linia raporturilor vizual(onoric)-auditiv (sunetul de corn cu virtuți „similare cornului de argint al lunii“) sau conversațiile asupra „cromatismului ritualizat“, continuind sugestiile Rosei del Conte și lărgind aria subtilelor ecuații ale roșului in **Sărmanul Dionis**, reluarea raporturilor neființă-ființă eternă din perspectiva stării de totală nedeterminare“ pe care poemele sale tirzii o substituie divinității“, alături de unele asociații pertinente intre oglinda ca spațiu magic invocator și oglinda lacului. Tot aici se pune in discuție, pe bună dreptate, unul dintre cele mai interesante postume eminesciene, **Intr-o lume de neguri** ; din păcate necorelat cu pasajul cosmogonic din **Scrisoarea I.**

Pe linia analizei de text, Ioana Em. Petrescu posedă o siguranță și o putere de pătrundere intrutotul fertile. Ne-am bucura să știm că, inlăuntrul amplei perspective deschise de cartea de față, autoarea plănuiește in continuare o rețea de analize, reluindu-și in mod organizat sistemul și ducind interpretările pină la limite. Drumul se cuvine parcurs acum din interior către margini și nu o dată acest drum este cel pe care relațiile apar la fiecare pas.

Dan C. Mihăilescu

*) **Ioana Em. Petrescu : „Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică“. Editura „Minerva“, 1978.**

O ediție monumentală

Urmare din pag. 1

pot suplini opera scriitorului respectiv. Generații intregi de intelectuali români și tocmai cele formate in anii socialismului sint private de accesul la unele din operele fundamentale ale spiritualității noastre, fie că acestea se află in ediții vechi, de mult epuizate (cazul **Istoriei literaturii...** de G. Călinescu), fie, altele, se găsesc răspindite prin periodice sau in arhive și biblioteci. Simțul de discernămint al intelectualului nou, călăuzit de concepția materialismului dialectic și istoric, poate intimpina orice operă, oricit de **dificilă** ar fi ea. Valorificarea moștenirii culturale nu presupune eludarea unor opere, ci cunoașterea și interpretarea lor intr-un spirit nou, nu presupune serii de **opere alese**, ci serii de **opere complete**, comentate și amendate, atunci cind e cazul, in spiritul filozofiei noastre. E de datoria timpului nostru, e pentru intiia oară posibil așa ceva, ca să ne oferim nouă inșine, precum și generațiilor viitoare, integrala autorilor români fundamentali. E bine că i-am editat pe Shakespeare in 11 volume și pe Gorki in 30 de volume — ca să nu dau decit două exemple — dar e imperios necesar ca să-l avem și pe cel mai mare scriitor al românilor, Eminescu, in toată măreția lui, adică tipărit in 20 de volume. Și pe toți cei mari, care stau in preajma lui, cu serii complete.

2. In zece ani, incepind din 1968, Niculae Gheran (la primele 3 volume in colaborare cu Nicolae Liu, la celelalte avindu-i colaboratori pe Valeria Dumitrescu, (IV, V, VI, VII, VIII), Cezar Apreotesei (V) și Nicolae Coban (IX) a editat 9 volume din opera lui Liviu Rebreanu. Al zecelea se află sub tipar. Un ritm intr-adevăr accelerat, pentru că a face o **asemenea** ediție completă este o intreprindere dintre cele mai dificile. Seria este planificată in 20 de volume. Avem deci pină acum jumătate din ea și, cu excepția teatrului (obiectul vol. X), evasitotalitatea operei beletristice a lui Rebreanu.

Un studiu introductiv masiv, comprehensiv, fără subtilități de ultimă modă, cum stă bine unei asemenea ediții grave, dar cu o fixare clară, pertinentă a omului și operei in context național și universal semnează, la primul volum, profesorul Al. Piru.

Citeva date, oarecum tehnice, credem că sint in măsură să dea o imagine despre monumentalitatea acestei ediții. Cele 9 volume de pină acum insumează aproape 5 500 de pagini, dintre care aproape 2 000, dar acestea in majoritatea lor cu literă mică, sint Addende, Note, Comentarii, Variante. Ediția fiind **„cea mai cuprinzătoare din cite au apărut pină acum, își propune să ofere o imagine cit mai fidelă și completă“** asupra lui Liviu Rebreanu. După indelungi și obositoare cercetări se identificaseră pină in anul 1968, **„cca. 3 500 de referințe bibliografice“**. Intre timp, cum a dovedit ctitorul principal al ediției, Niculae Gheran, in **Caietele Rebreanu** numărul acestora a sporit. Scriitorul era dintre aceia conștienți că o operă intr-adevăr mare presupune pe lingă adincime și extensie : **„Nu există — scria el — scriitor mare numai cu un volum sau două la spate. (...) Chiar și poeții care insemnează culmi adevărate au fost mari și in cantitate ; să pomenesc numai pe Goethe și Victor Hugo...“.** Putea pomeni și pe Eminescu, dacă la ceasul acestei afirmații el ar fi avut ediția integrală !...

Liviu Rebreanu a colaborat la peste 70 de publicații, unele dintre ele efemeride, greu de abordat astăzi. Orice republicare și-o revedea. **„Existența unui mare număr de variante manuscrise la fiecare lucrare in parte conturează, pentru cercetătorul literar, imaginea unui creator meticulos ca Zola și exigent ca Flaubert sau Lev Tolstoi“.** A pune la contribuție această multitudine de variante nu este un lucru dintre cele mai ușoare, fie și numai pentru că ele se află dispersate, pe lingă donația soției scriitorului, din 1947, de la Biblioteca Academiei, **„in colecțiile Bibliotecii Centrale de Stat, Muzeului literaturii române, Muzeului Teatrului Național și in alte colecții publice și private din Capitală sau din țară.“**

Stabilirea criteriilor de transcriere a textelor — fixate cu prilejul pregătirii primelor trei volume — a necesitat un mare volum de muncă și de atenție dispersată : **„au fost parcurse, integral, 40 de ediții (17 volume de nuvele — marea majoritate reeditări ; 12 ediții din romanul** Ion **și alte 11 din** Pădurea spinzuraților**), 71 variante din periodice și 86 manuscrise“.**

De un deosebit interes este aparatul critic al ediției care oferă cercetătorului o variată și cuprinzătoare gamă de informații. El este **„astfel conceput incit să informeze cititorul, in cazul fiecărei lucrări publicate, cu privire la : locul și data primei apariții ; circulația respectivului titlu in periodice și volume . geneza creației ; ecoul in critica vremii ; observații lexicale și editoriale ; variantele.“** E de notat aici că editorul aduce informația bibliografică pină la zi, ediția constituindu-se, paralel, și in cea mai cuprinzătoare Biobibliografie Liviu Rebreanu.

Spațiul nu ne ingăduie să pomenim aici toate virtuțile acestei excepționale ediții. Ne ingăduim, in incheiere, două sugestii, una pentru editor, cealaltă pentru Editura **Minerva**, care tipărește ediția. Am sugera, deci editorului, ca ultimul volum din serie (sau penultimul) să fie inchinat iconografiei Liviu Rebreanu (fotografii de epocă, de familie, facsimile după manuscrise, scriitorul in dialog cu artele plastice etc.) insoțit de același competent și bogat comentariu cu care ne-a obișnuit după primele 9 volume și de care nu ne indoim că va fi la același nivel și in celelalte.

Supunem atenției Editurii **Minerva** politica de tiraj pe care o face cu această ediție monumentală. Dacă primele 3 volume, conținind nuvelistica scriitorului, au fiecare un tiraj de 9 180 de exemplare, acesta scade de la volum la volum, ajungind de 4 260 la vol. VIII (care conține **Răscoala**, și care deci s-a cumpărat și pentru necesități didactice !), ca apoi să crească iarăși brusc, cu vol. IX (**Amindoi : Jar**), la 8 430 de exemplare. Un tiraj de bază al ediției se impune deci, altfel vom avea (sperăm in citiva ani) o ediție completă dintr-unul din cei mai mari scriitori ai românilor dar... descompletată !

Cu pasiune, competență și indirjire, Niculae Gheran ridică sub ochii noștri cel mai măreț monument inchinat autorului **Pădurii spinzuraților.**

CARTEA DE DEBUT

Ion Dodu Bălan, poet

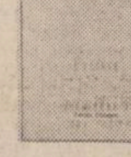

După un scurt popas in proză cu **Copilăria unui Icar**, iată-l pe Ion Dodu Bălan autor al unui volum de versuri **Neliniștea fintinii** (Eminescu, 1978), sub un motto din Lucian Blaga : „Zodii sint și jos sub tară, / fă-le numai să răsară / Sapă numai sapă, sapă, / pină dai de stele-n apă“. Se mai poate scrie, desigur, o poezie a adincurilor, a cerului interior, „chiar dacă s-a spus totul, și incă ceva pe deasupra“, fiindcă, zice Ion Dodu Bălan, „nici un poet n-a spus totul despre toți“, fiecare fiind pentru sine „Alfa și Omega Neștiutului“. Există un mister al fiecărui eu, o enigmă a fiecărui destin care se cere revelat.

Tot săpind fintina cu stelele-n apă, inima, Ion Dodu Bălan descoperă caracterul nostru specific in omenie, in dragostea pentru strămoși, in dorul de acasă, captat in doine. Asemenea poeților ardeleni și indeosebi asemenea lui Iosif, el are nostalgia satului părăsit : „A nins peste poteci uitarea, / pe casă, / năruită-i zarea : / cei dragi se odihnesc sub ierburi, / eu stau pe-aicea, prins de treburi, / și tot zic miine, / miine plec, / și-n alte treburi / iar mă-nec / și știu că va fi prea tirziu / cind voi pleca chemat de-o veste / că nimeni, nimeni nu mai este / și totul s-a făcut poveste.“

Jalea instrăinării, a desrădăcinării, este sentimentul care, necontrafăcut, dă poeziei tonul elegiac cel mai nimerit, intr-o compunere muzicală cu rime interioare, prin nimic invechită, deși pare un ecou din Coșbuc (**Așteptare**): „Prin vremea girbovă, bătrină, nu-i nimeni să mă ia de mină, / În fața casei cu fintină, imprejmuită cu sulfină, / A fost cindva o mamă bună care-așteaptă, arzind de dor, să-i vie, de prin lumea mare, instrăinatul ei fecior. / Dar s-a topit in așteptare, cu ochii sprijiniți in zare / Și-n locul ei imi iese-n cale, ca o himeră, o mustrare...“. Contemplind un vas de pămint, simbol al meselor modeste, dar curate de la țară, poetul se simte pe veci legat de valorile morale ale unei lumi dispărute din punct de vedere material, dar care a lăsat vestigii adinci in spirit. Următoarele versuri ar fi putut fi semnate și de Octavian Goga : „Blid de pămint tocit și pal, / Îmi văd copilăria-n tine / Ca-ntr-o oglindă de cristal / Cu ape-albastre, ape line. / / Cit m-am sfiit, cind m-a durut, / cind te-am văzut expus, aseară, / Într-un muzeu cu căni de lut. / Și artă veche de la țară... // Te-a dus destinul in palate / În preajma unor căni de aur. / Tu, ciob din alte vremuri sparte, / Rămas acolo ca un plaur.“

Orice copilărie este frumoasă in perspectiva trecutului, deși sint puțini acei care ar vrea să și-o retrăiască altfel decit ca pe o imagine a unei virste ireversibile. De altfel mai mult decit copilăria insăși, un prilej de lirism e curgerea implacabilă a timpului : „— Îți amintești ? — E mult de-atunci... / E-atit de demult, și-atit de departe / Încit mi se pare c-a imbătrinit vremea pe drum, / de cind tot trece ca apa, / și-a răgușit ceasornicul din turnul inalt al bisericii, tot măsurindu-ne zilele și nopțile, / iar cucul (mereu același ?), innebunit de singurătate, / se strigă pe sine / cu disperare, / și nu se mai regăsește...“.

Comparația era o figură retorică foarte răspindită altădată — și care se intilnește din ce in ce mai rar in poezia de azi. N-aș spune, citind poezia lui Ion Dodu Bălan, **Ca marea-s marile iubiri** (reținem și aliterația din titlu) că ea și-a istovit valențele lirice : „Aprigă și indurerată e, in lupta ei, marea ! / O luptă neistovită și zbuciumată. / Prin care nu cucerește decit citiva centimetri de nisip. / O luptă s-ar părea, fără izbinzi / Și totuși... uneori, se schimbă zarurile sorții / Și marea inghite-n marile-i singurătăți / Corăbii și vapoare / Ori nesfirșite intinderi de pămint / Asemeni mariior iubiri / devastatoare“.

Figurile de stil sint valabile atunci cind par spontane firești, atrag mai puțin cind sintem preveniți chiar de poet asupra lor, ca in poezia **Aliterație** : „Vintul vintură vieți, / vremea vremuie visuri, / Norii năvădesc nămeți...“.

În schimb lui Ion Dodu Bălan ii reușește atit de bine stilul popular, incit nu știi dacă **Doina țăranului de la 1907** e compusă de el sau culeasă din circulație orală : „Afară plouă de varsă, / Fac ce fac și fug in casă, / Intru-n casă, / Focu-i stins, / Mindra ofilită-n plins / Ies in codru, Codrul geme, / N-am săcure să tai lemne / Ies in cimp / Cimpu-i de gheată, / Ogoru-mi : un fir de ată, / Arz-o focu de viață / Nici nu sudui, nici nu tac, / Blestem ca omul sărac, / Nu știu, Doamne, să mai tac / Ce năcaz să mă mai fac, / Foamea cum să mi-o impac...“. Sfirșitul e eminescian : „Cui să spun ce dor mă doare ? / Codrului cu suflet mare / De haiduc și de român. / Codre frate și stăpin, / Tu lovind cu crengile / Poți indrepta legile...“.

Ion Dodu Bălan este un poet.

Al. Piru

Concursul de debut pentru poezie al Editurii „Cartea Românească“

La concursul de debut-poezie, organizat pentru anul 1978, au fost premiate următoarele manuscrise :

Ferigi, **de Gheorghe Bălan**
Flaut de răni, **de Florea Burtan**
Scribii cu gitul de lebădă, **de Silvia Chițimia**
Ninsoarea electrică, **de Traian Tr. Coșovei**
Decorul și prezența, **de Gabriel Negreanu**

Lucrările urmează să apară in cursul anului 1979 la Editura „Cartea Românească“.

Totodată, anunțăm pe această cale pe toți autorii debutanți care au depus pină in prezent volume de versuri că ele nu vor fi luate in considerație decit dacă vor fi prezentate la concursul anual in condițiile cunoscute. Termenul de predare a manuscriselor pe anul 1979 este 30 decembrie 1978. Fiecare manuscris va purta un motto și va fi insoțit de un plic inchis, cu același motto : in plic se va specifica numele, adresa, virsta și profesiunea autorului. Manuscrisele nu se inapoiază autorilor.

Sensul tradiției: Călinescu, Iorga, Lovinescu (I)

Urmare din pag. 1

turii române optica nediferențiată, culturală, binecunoscută. Pentru perioada veche, in spațiul căreia esteticul nu e desprins din amalgamul cultural, o asemenea procedare era insă legitimă. Chiar Lovinescu o indreptățea plecind dintr-un punct de vedere opus. El nu se referea, de fapt, la un fenomen cultural de inceput, ci la un fenomen estetic propriu-zis pe care trecerea timpului il modifică, readucindu-l in starea inițială, dezestetizindu-l : „fenomenul pur estetic tinde să devină un fenomen cultural, care nu poate fi ințeles și nu-și capătă chiar semnificația decit ca semn estetic al unei civilizații, ca manifestare a unei sensibilități de mult dispărute“. Interpretarea unui asemenea fenomen trebuie să țină seama de considerații mai largi, istorice, psihologice, morale, intr-un cuvint, culturale. Critica trecutului literar nu poate fi, după Lovinescu, decit o critică culturală. Din această cauză se și dezice pină la urmă de ea.

Lovinescu admite simbioza intre estetic și cultural numai pentru o literatură ajunsă deja in faza estetică și care, indepărtindu-se in timp, căzind in trecut, recade in starea inițială, culturală. Perioada veche a literaturii române n-a produs un „fenomen estetic pur“, ea răminind o perioadă culturală, incalificabilă altfel decit negativ din unghi estetic. Neavind ce alege din cuprinsul ei, Lovinescu o respinge in bloc. Pentru el nu există trecere firească, organică, de la cultural la estetic. Saltul de la o stare la alta e posibil numai printr-o revoluție pe care Lovinescu o asimilează, cum știm, cu „importul integral“. Poziția lovinesciană este, incă o dată, anti-tradiționalistă și anti-organicistă.

In opoziție, Iorga e un tradiționalist organicist. Trecerea de la perioada veche la cea modernă, de la faza culturală la cea estetică este evolutivă, organică pentru că, in interpretarea sa, esteticul insuși tinde să fie adus (sau redus) la un fel de sincretism cultural. Iorga, in ultimă instanță, „culturalizează“ o intreagă literatură. Organicismul său este unul de natură culturală.

Spre deosebire de Lovinescu cit și de Iorga, G. Călinescu persistă să creadă intr-o tradiție **estetică** a literaturii române. El crede in existența unui filon estetic chiar in spațiul perioadei vechi, culturale, filon pe care il tratează ca atare, adică il abordează cu mijloacele criticii estetice. Așa cum Iorga practica o critică culturală și in perioada modernă, Călinescu practică o critică estetică și pentru perioada de inceput. In „Istoria“ lui, el „estetizează“, de fapt, literatura română in intregime, inclusiv perioada inițială, culturală. Organicismul său vrea să fie unul estetic.

El nu izolează insă „culturalul de estetic“ — cum declară — ci esteticul de cultural, mai bine zis, esteticul din cultural. Desigur că ceea ce poate alege nu reprezintă decit fragmente dintr-un intreg ; devreme ce aceste fragmente sint considerate in sine și aproape in exclusivitate, inseamnă că ele iau locul intregului și că aprecierile asupra lor rămin să se răsfringă asupra intregului ca atare. Elementelor considerate a fi estetice li se ignoră, in genere, aderențele organice la un context mai amplu de altă natură. Asta inseamnă **estetizarea culturalului.**

Dar reprezintă ea, oare, o soluție organică ? Călinescu asimilează de fapt culturalul cu esteticul, el tratează fenomenul cultural ca pe un fenomen estetic, in timp ce Iorga trata fenomenul estetic ca pe unul cultural. Aprecierea aceasta se bazează pe faptul că atitudinile respective se exercită in cazuri-limită : Călinescu „estetizează“ perioada veche, Iorga „culturalizează“ perioada contemporană.

Criteriile lui Iorga erau — ne amintim — sinceritatea și claritatea, „bunul simț“ și au fost aplicate de autor nu numai trecutului, ci și prezentului literar. Criterii tradiționale, in fond, la care literatura română recentă era supusă spre a fi in bună parte respinsă. La celălalt pol, Lovinescu supunea tradiția la criterii moderne spre a-i vădi iremediabila perimare și a o respinge, la rindul lui. Călinescu, in ce-l privește, aplică tradiției aceleași criterii moderne ca și Lovinescu, dar nu pentru a-i nega viabilitatea, ci, dimpotrivă, pentru a o verifica și a o prelungi in acest fel.

Încercarea lui e una de actualizare a tradiției, de raportare a ei la exigențele prezentului. „Din prezent inspre origini“ — își va defini el mai tirziu demersul. Cum am incercat să demonstrăm, „Introducerea sintetică“ a lui Iorga era, la rindul ei, concepută din prezent inspre origini. Exigența majoră a prezentului, in interpretarea lui Iorga, o constituia insă tocmai resurecția tradiției și impunerea ei ca model. Actualizarea poate fi ințeleasă diferit in funcție de criteriile care o prezidează. Iorga raporta modernitatea la criteriile tradiției, Călinescu raportează tradiția la criteriile modernității. Unul privea actualitatea literară cu ochii tradiției, celălalt vede tradiția cu ochii actualității.

De la Iorga am văzut că autorul nostru prelua și ideea ax a tradiției ca „inaintare organică“, după cum de la Lovinescu adopta preeminența criteriului estetic. Desigur, cei doi nu erau singurii deținători ai acestor perspective, ei erau insă predecesorii cei mai apropiați și mai autorizați. Nu incape nici o indoială că din motive și in planuri diferite Iorga și Lovinescu au reprezentat pentru Călinescu veritabile modele, chiar dacă el nu o recunoaște cel mai adesea decit in mod involuntar.

Obiectivul nostru nu e acum urmărirea influențelor iorghiste ori lovinesciene suportate de Călinescu. Dar chiar și numai din considerarea atitudinii fiecăruia din acești trei autori față de tradiție și sensurile ei in contemporaneitate rezultă voința sintetică a celui care, venind mai tirziu, ințelege să profite de experiența predecesorilor săi. Adevărul este că, indiferent de ceea ce crede sau declară G. Călinescu, opera lui e greu de conceput fără anterioritatea lui Iorga și a lui Lovinescu.

Mai aproape in destule privințe decit de Iorga sau Lovinescu este G. Călinescu de Ibrăileanu. Raporturile cu mentorul „Vieții românești“ le vom aborda insă in alt cadru, cel pe care ni-l va oferi problema specificului național. (Într-un articol publicat in numărul trecut din „Luceafărul“, tot sub efigia lui Călinescu, M. Ungheanu se grăbește să-mi reproșeze absența din discuția pe care am angajat-o — in jurul conceptului de tradiție — a lui Ibrăileanu. In cartea mea — din care am publicat pină acum fragmente — mă ocup de Ibrăileanu in alt context, după cum ideea centrului de greutate ales de Călinescu — spre deosebire de Iorga și Lovinescu — in perioada „clasică“ a literaturii române urma să fie dezvoltată in continuarea „serialului“ meu, ceea ce M. Ungheanu ar fi putut ușor constata dacă nu se grăbea să conchidă. Cit despre aprecierea de «simplism» și «mecanicism», in locul său aș fi mai rezervat in a o aplica articolelor altora). Insistăm acum asupra rolului decisiv jucat in constituirea personalității critice călinesciene de Iorga și Lovinescu și, mai ales, de opoziția diametrală dintre ei. Este evidentă la G. Călinescu ambiția de a indepărta excesele de sens contrar ale celor doi și de a acoperi lacunele lăsate cu voie sau fără voie de către aceștia.

critica de azi și rigoarea metodei

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

DAN ALEXANDRU CONDEESCU

PAUL DUGNEANU

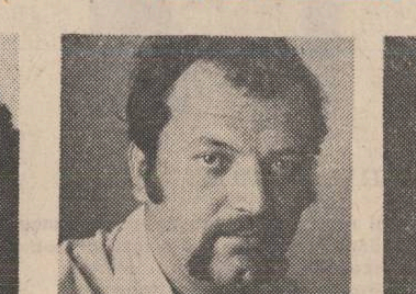
VALENTIN F. MIHĂESCU

ARTUR SILVESTRI

DOINA URICARIU

VALENTIN F. MIHĂESCU: Ne propunem să discutăm, aici, despre modul în care sînt receptate şi asimilate la noi metodele noi ale criticii, despre contribuţiile criticii româneşti în acest domeniu, despre eventualele note originale pe care le aduce în contextul european. Înainte de a trece la discutarea cărţilor prin care acest proces de asimilare se atestă, o situare teoretică a fenomenului mi se pare necesară. Fie că se numeşte **nouvelle critique, new criticism** sau **neue kritik,** după spaţiul geografic în care a apărut, curentul de înnoire a metodelor critice, dincolo de multitudinea de aspecte diferenţiatoare de la o şcoală la alta şi în cadrul aceleiaşi şcoli, permite, totuşi, izolarea coordonatelor unei atitudinii comune faţă de critica veche, numită, global, tradiţională şi, desigur, faţă de textul literar.

Mai întîi **renunţarea la factologie,** la determinismul rigid al criticii scientiste, pozitiviste (care ajungea contrar premiselor ei istorice, la o viziune statică a valorilor) în favoarea afirmării şi demonstrării **caracterului deschis al operei** literare, văzută ca sistem de reţele semnificante, generatoare inepuizabile de sensuri.

Apoi, **înlocuirea principiului analogiei cu cel al omologiei.** Critica tradiţională (în Franţa termenul este sinonim cu cel de critică universitară) încearcă să explice opera prin raportare la o circumstanţă exterioară, la un model referenţial, cu care se stabilesc analogii. Cînd opera refuză acest tip de considerare critica analogică se află în impas şi recurge la formulări impresioniste: inefabil, transfigurare genială, misterul creaţiei, etc. Noua critică, omologică, se apleacă asupra textului, considerat ca realitate multidimensională care-şi are motivaţiile (dacă le are) în sine. De aici, atenţia sporită pe care critica nouă o acordă aspectului vizibil al operei literare, **limbajului,** fapt ce explică legăturile cu structuralismul lingvistic şi cu şcoala formalistă rusă. O altă caracteristică, prin care critica nouă se delimitează de cea — s-o numim aşa — veche, ar constitui-o definirea criticii ca **metalimbaj.** În această calitate, rolul ei nu este să stabilească „adevărul“ operei ci „validitatea“ ei, coerenţa sistemului de semne.

PAUL DUGNEANU: Care adevăr, faţă de realitatea referenţială sau faţă de propriile premise?

VALENTIN F. MIHĂESCU: De bună seamă că este vorba de respectarea propriilor premise, de — aşa cum spuneai — adevărul acestora. În fine, şi cu asta voi încheia, acest scurt excurs teoretic — noua critică produce un alt punct de vedere în înţelegerea raportului dintre creator şi operă, înţelegere bazată pe postulatul ambiguităţii limbajului literaturii. Aşadar ceea ce „a vrut să spună autorul“ este lipsit de importanţă sau, oricum mult mai puţin decît spune opera. Se ajunge astfel, din nou, la afirmarea necesităţii unei **critici imanente,** aşa cum se vrea şi cum este noua critică.

ARTUR SILVESTRI: Să observăm, pentru moment, în ce fel pătrunde critica modernă în conştiinţa noastră literară şi ar fi, se înţelege, greşit a privi acest fenomen ca o imitaţie artificioasă, ca un produs pur de import. Critica românească, cu o tradiţie de cel mult un secol, este, aşadar, o magistratură biograficeşte tînără şi se poate deduce că sensibilitatea la noile metode de analiză e mare. În fapt, acest fenomen este de dată mai recentă şi ca efect al unor mişcări relativ complexe şi contradictorii.

Doi sînt factorii activi care au generat o repede observabilă îndreptare a criticii noastre către un orizont, sub toate înfăţişările, actual. Întîiul are o **sursă istorică** şi, sub un aspect, **sociologică** căci provine din reacţia unei însemnate părţi a criticii din anii '60 la erorile de valorizare ale deceniului anterior. Noile căi ale momentului erau detectate de tineri, atunci debutanţi sau afirmaţi cu numai cîţiva ani mai înainte. Totuşi, e cu neputinţă să găsim, în jurul anului 1965, o adevărată critică românească „modernă“, adică racordată la înnoirile de pe glob. „Critici“ moderni da, căci elementul personal e nu o dată fundamentul, însă o mişcare activă e mai greu de izolat din mulţimea producţiunilor momentului. Dacă pe de o parte, criticii moderni repun valorile pe postament şi resping îngusta analiză conţinutistică şi exclusivă, pe de alta ei recuperează tradiţia valabilă a disciplinei la noi. Al doilea factor e, prin urmare, **restitutiv** şi constă într-o **revizuire a ideii de tradiţie critică,** în scopul de a da fenomenului o înfăţişare organică. Dintr-o reacţie principială la eroare şi la „sociologismul vulgar“, combinată cu înţelegerea „ideologiei“ critice mai vechi sub regimul actualităţii, se iveşte încă latent înclinaţia către accesul modern la operă, privită sub raport majoritar estetic. O critică „nouă“ se formează uşor dacă e un fenomen superficial şi — treptat, atunci cînd tinde către **„organic“.** În etape, s-a întocmit şi critica noastră „modernă“, mai întîi pe baza unor mişcări **informative:** propagatorul semnalează anumite contribuţii cu aspect bizar sau, în tot cazul, insolite pentru cititorul comun, în fine descrie metode noi utilizate aiurea. Faza **experimentală** este următoarea şi, ca propagare, cea mai contradictorie. **Criticul nu e stăpîn pe metodă şi palpează un teritoriu practic nou iar cititorul se izolează de limbajul păsăresc pe care nu-l poate pricepe.** Este întîia impresie, izbitor deformabilă, pe care o dă critica modernă în etapa inovatoare a experimentului. Însă, aplicată cu justeţe în opera profundă, şi înţeleasă lent de lectorul educat, metoda modernă îşi cîştigă iute publicul său. (Astfel de producţii experimentale sînt detectabile şi la noi, după 1965, însă faza este neîndoios revolută.) „Informat“ şi „experimentator“ criticul „modern“ se înalţă pe treapta **organică** unde metoda inovatoare este aplicată adecvat la operă şi corespunzător cu factorul de coerenţă. Elementul **absorbant** este, în fine, ultimul căci încheie iniţierea publică şi deschide un limpede orizont sintetic. În critica românească sîntem, este sigur, la începutul fazei noi de sinteză metodologică.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Există, fără îndoială, o rezistenţă vădită în acceptarea limbajului noii critici, care, prin comparaţie cu cel tradiţional, apare ca tehnicist şi preţios. Ceea ce ar trebui să se înţeleagă este faptul că atunci cînd nu se supralicitează, termenii cu care operează în critica modernă, departe de a fi simple „mofturi“ sau echivalente perfecte şi, deci, inutile, denotează în fond, coordonatele unei atitudini faţă de literatură, reprezintă elementele consubstanţiale ale metodei, sînt, forţînd puţin lucrurile, însăşi metoda.

DOINA URICARIU: Aşa cum arată mulţi esteticieni, ochiul criticului se poate scleroza, lecturile lui, apelînd la acelaşi pattern, se stereotipizează, astfel că epoci noi au nevoie şi de un ochi nou al criticului care a învăţat din nouă să vadă şi altceva. Criticul are nevoie în egală măsură de ochiul **novice,** cerut de Ruskin şi de cel **spiritual,** definit de Friedländer. Dacă noile metodologii critice au fost îmbrăţişate la noi de reprezentanţi din toate generaţiile, a existat în egală măsură o rezistenţă în faţa lor, nu mai puţin semnificativă. Motivele ei? Rezistenţa în faţa „exoticului“, a împrumuturilor străine era falsă căci uita structuralismul operei lui D. Caracostea şi Mihail Dragomirescu, cel al lui Tudor Vianu, apetenţa pentru metodologie a unei părţi a criticii româneşti. Rezistenţa în faţa operei lui Caracostea ori Dragomirescu era nemotivată, fiind o rezistenţă neverificată prin cunoaşterea directă a textului critic, ci preluată de la Lovinescu. Modelele Călinescu şi Vianu, ori Lovinescu au fost adoptate adesea unidimensional. Polemicile criticii româneşti ori dialogurile marilor critici români au fost cunoscute tot unidimensional, prin publicarea unei singure voci. Caracostea a fost publicat parţial, Dragomirescu la fel, de puţin timp. Adesea rezistenţa faţă de noua critică a fost ecoul prelungit al rezistenţei în faţa acestor nume. Trebuie spus că rezistenţa a fost şi una născută din lipsa de credibilitate ori autoritate a unor nume ce-au trecut prea brusc de la proletcultism, (sociologism şi conţinutism extrem) la fenomenologie, psihanaliză şi formalism. De aceea a fost întîmpinată cu răceală de cei ce considerau că era mai oportun să valorificăm moştenirea critică românească pusă în eclipsă două decenii. Noua critică a fost considerată un moft sau o modă de spiritele presate de urgenţele punerii în circulaţie a unei tradiţii ocultate. În alte cazuri rezistenţa la noua critică a fost de fapt rezistenţa faţă de nume lipsite de vocaţie, ce-şi ascundeau sub steagurile ei complexe ale spiritului. A existat şi există rezistenţă şi în faţa limbajului noii critici. Apoi, noua critică a apărut concomitent cu fluxul şi refluxul criticii creatoare, dornice de autonomie şi de stil, părîndu-i celei din urmă, rigidă, dogmatică ori mecanică în lupta ei firească pentru libertate de exprimare. La noi, rezistenţa faţă de noua critică n-a fost doar expresia unei lupte între vechi şi nou şi refuzul unei tradiţii încă nepuse în drepturile ei, insuficient valorificate, de a ieşi din unghiul vizual al priorităţilor şi urgenţelor culturale. În acest context, schiţat doar de noi, asumarea noii critici şi rezultatele ei ni se par cu atît mai semnificative, evidenţiind elemente de continuitate şi nu de ruptură în istoria criticii româneşti.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Cred că am putea trece peste aspectele teoretice, principiile şi direcţiile fiind relativ cunoscute, şi să ne întoarcem la criticii noştri. Chiar dacă un critic nu trebuie să fie, cum susţine Romul Munteanu: „nici tînăr, nici bătrîn“, avînd această vîrstă, aş vrea să schiţez un portret al criticului la tinereţe. Formarea sa începe sau se conturează în facultate, unde informarea în probleme de specialitate este satisfăcătoare. Dar **cunoaşterea sa e fragmentată** în două sectoare: unul abstract, al teoriei, în care poate cunoaşte un inventar de metode şi instrumente critice în stare „pură“ sau cu aplicaţiile de aiurea ale autorilor; şi unul în care i se prezintă o istorie literară fadă, ferită de orice contradicţie dialectică a judecăţilor critice, o istorie în care literatura este etichetată şi clasată definitiv, mimînd viaţa ca într-un muzeu al figurilor de ceară. Oricum, literatura contemporană este privită în ambele cazuri, de foarte departe, minimalizată sau „purificată“ de vitalitatea ei autentică, deconcertantă şi polemică. Se obţine astfel, la terminarea facultăţii, un critic de eprubetă foarte departe de problematica fenomenului literar. Tînărului nu-i rămîne decît să încerce să aplice aparatul său abstract pe un fenomen pentru el cvasinecunoscut, sau, mai rău, să nimerească nepregătit într-o viltoare contemporană din care, confundînd critica cu pamfletul şi pamfletul cu injurătura, să iasă total compromis. Care este însă peisajul critic căruia trebuie să i se integreze la începutul carierei sale? Varietatea sa e aparentă: majoritatea criticii trăieşte un epigonism călinescian minor în care sînt mimate fie dezinvoltura limbajului căruia i se sacrifică adevărurile, sonoritatea abătînd atenţia de la idee, fie o superioritate nejustificată, cu care criticul se ridică pe un soclu de unde dă sfaturi şi judecăţi-sentinţă infailibile şi inefabile. Există, din fericire, şi o continuare în profunzime a spiritului critic călinescian, manifestată prin asimilarea şi stăpînirea unei imense informaţii, critica devenind un amestec de erudiţie şi analiză penetrantă. Este, în general, situaţia exemplară a „vechii gărzi“: Edgar Papu, Al. Piru, A. Marino, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, N. Balotă, ş.a. Preocupările acesteia sînt, paradoxal foarte apropiate de căutările tinerei critici. Dar de ce o nouă critică? Cred că explicaţiile trebuie căutate în **atitudinea** acestor **metode** faţă de **operă.** O atitudine nu servilă, ci de respect faţă de text şi de obiectivare a cercetării care nu exclude pasiunea, subiectivitatea interpretării şi, de ce nu?, eroarea necesară existenţei operei. Iată de ce cred că atitudinea, mai puţin decît metodologia strictă, îndreptăţeşte opţiunea pentru o critică nouă, pentru pedagogia actului ei critic.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Intervin pentru a înlătura o posibilă confuzie. S-ar înţelege din ceea ce spune Dan Condeescu că un critic tînăr este, implicit, un critic nou.

PAUL DUGNEANU: Da, în mod normal, dacă nu vrea să se autoexcludă, un critic tînăr trebuie să fie şi un critic modern.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Să fie un critic care şi-a însuşit această atitudine, vîrsta biologică fiind mai puţin importantă. De altfel e preferabilă formularea de critică nouă, prin „noua critică“ înţelegîndu-se mai mult mişcarea structuralistă franceză. Atitudinea despre care vorbeam e însă mult mai largă, devenind un fenomen general. Filiera franceză nu este cea mai accesibilă, dar aceleaşi preocupări de centrare asupra operei le are şi critica anglosaxonă şi cea spaniolă, stilistica germană şi formalismul rus, critica italiană şi, tot acum, putem vorbi de un prim val al criticii noi româneşti concretizat nu numai prin opere de informare dar şi prin realizări concrete. Tradiţia nu ne-a lipsit, de altfel. Ralea, T. Vianu, M. Dragomirescu, unele analize călinesciene, justifică aşezarea criticii româneşti printre deschizătorii de drumuri. Mai nou, Sorin Alexandrescu (analize stilistice, studii despre roman, prolegomene — în colaborare —, „Faulkner“), Adrian Marino (Introducere în critica literară. Dicţionar de idei literare, Critica ideilor literare), au reactualizat, din perspectivă contemporană, vechile preocupări. Adevărate şcoli ale criticii noi, în care structuralismul este interpretat critic, în spirit marxist, au luat fiinţă în toate centrele universitare: la Timişoara prin E. Todoran, Gh. Tohăneanu, Livius Ciocîrlie; la Cluj — Ion Vlad; Iaşi — Al. Călinescu; Bucureşti: Silvian Iosifescu, Marian Popa, Mircea Martin, Mihai Zamfir, cercul de semiotică condus de acad. Ion Coteanu, enumerarea fiind de altfel incompletă şi perfectibilă. Activitatea prelungită a acestora a început să dea rezultate şi, în ultima vreme, cîteva cărţi s-au impus spectaculos prin valoarea şi noutatea actului critic. Ion Caraion („Bacovia, sfîrşitul continuu“) şi Magdalena Popescu („Slavici“) sînt cercetările la care mă refer, însă lista este deschisă...

DOINA URICARIU: Nu trebuie să uităm — cercetările româneşti de etnografie şi folclor din această perioadă, curentele de cercetare la care am participat ca studenţi, conduse de Moisil, Solomon Marcus, Paul Miclău, Mihai Pop, Savin Bratu, George Munteanu, Ion Coteanu ş.a. Trebuie amintit rolul editurii Univers în tipărirea unor lucrări fundamentale de teorie, critică, istorie literară, retorică, poetică, antropologie şi semiotică — traduceri ori contribuţii originale. E semnificativă în acest sens şi revista **Cahièrs roumains d'études litteraires.** Se cuvine amintit şi rolul revistei **Secolul XX** în resurecţia eseului critic structuralist, antropologic, semiotic, sociologic... Revista **Echinox** a format şi formează o parte din criticii tineri. Am citit şi cronici literare ce-şi asumă elementele criticii moderne în **Tribuna, Familia, Orizont, Cronica** (acum cîţiva ani) în **România literară, Luceafărul,** deci procesul a atins şi critica situată în avalul operelor, la vărsarea lor, şi nu doar critica de amonte.

PAUL DUGNEANU: Să ne oprim asupra unor puncte considerate nevralgice în critica modernă şi, în special, asupra raportului dintre analiză şi judecata de valoare. Desigur, o apreciere directă estetică lipseşte, şi, aş spune, programatic, dar relevarea complexităţii semantice a textului, a varietăţii şi funcţionalităţii structurilor, a profunzimii universului imaginar şi a coerenţei figurilor duc implicit la o judecată de valoare şi încă mult mai justificată decît simpla afirmaţie. Critica modernă pune la dispoziţie aceste instrumente mai complexe, mai subtile, mai operative ce pot susţine o demonstraţie. Dar nu trebuie să ajungem la concluzia exagerată, că metoda înseamnă şi o cheie universală. O astfel de strategie presupune, după degajarea elementelor obiective ale textului, interpretarea lor, a cărei reuşită depinde numai de calităţile criticului. Dacă ne referim la cărţile relativ recent apărute, cea a Magdalenei Popescu despre Slavici este reprezentativă.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Generalizînd două sînt operaţiile succesive ale demersului critic: **decupajul** şi **aranjamentul** Cînd adepţii noilor metodologii se opresc la primul „etaj“, rezultatele sînt, firesc, neconcludente, lipsind tocmai demonstraţia coerenţei, sensibilizarea „cosmosului“ operei. Un exemplu de acest fel este cartea Marianei Ionescu **(Artă şi aspiraţie)** în care criticul identifică miturile şi motivele fundamentale din opera unui Arghezi, Călinescu, Stancu, Fulga, fără a le „aranja“ apoi într-un sistem funcţional existent şi generator de sensuri.

DOINA URICARIU: În calitatea ei de domeniu al cunoaşterii, critica e modelată în fiecare epocă de grile, pattern-uri, ori ştiinţe pivot. Valentin Mihăescu a numit cîteva dintre pattern-urile lecturii contemporane. Criticul român nu poate exclude din procesul modelării sale ceea ce modelează fundamental gnoseologia actuală. El nu poate ancora doar în portul vocaţiei. Bachelard observa ca „imediatul cedează în faţa construitului“. Monografia Magdalenei Popescu înlocuieşte lecturile imediate (stereotipizate) cu o lectură construită, cu o citire de tip reconstrucţie a lui Slavici. În acelaşi timp, dacă extrapolăm din planul semanticii în cel al criticii, dihotomia chomsky-ană, **competenţă** ori **performanţă,** e limpede că Magdalena Popescu obţine, apelînd la noile metodologii critice, **o lectură performantă,** pe Slavici. Ea descoperă o nouă constelaţie de semnificaţii în operă. Metodele noi (declarate, adoptate în mod deschis şi nu disimulate) sînt folosite ca o lentilă cu o capacitate de mărire a obiectului (opera) sensibil crescută faţă de cele curente. Cu ajutorul lor, Magdalena Popescu descoperă „stele noi“ în textul lui Slavici, luminează zone rămase în întuneric. Autoarea face în acelaşi timp un act remarcabil de pedagogie şi morală a lecturii, operînd în faţa noastră cu instrumentele criticii moderne, cu limbajul ei auster, definindu-şi termenii şi conceptele, supuse atîtor anamorfoze de-a-lungul folosirii lor de numeroasele şcoli şi personalităţi.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Cartea Magdalenei Popescu despre Slavici are meritul de a fi demonstrat convingător modernitatea procedeelor narative ale scriitorului precum şi mutaţia produsă de proza sa în „orizontul de aşteptare“ al epocii. Căci ce mai rămîne după studiul Magdalenei Popescu din prejudecata încă persistentă, a unui Slavici greoi, rudimentar, moralizator pînă la exasperare? Alături de capitolul dedicat de Călinescu lui Slavici în „Istoria literaturii române...“ cartea Magdalenei Popescu este lucrul cel mai profund care s-a scris la noi despre autorul „Marei“.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Critica modernă este de fapt o critică însetată de valoare şi certitudine. Demersul ei este unul profund constructiv, **valorificînd** opera prin demonstrarea complexităţii semantice, a semnificaţiilor interioare ale straturilor analizate. În realitate, orice act de cunoaştere literară implică intuiţia. Dar, în timp ce critica tradiţională şi-o justifică prin parafrazare, cea nouă o sprijină prin desfacerea mecanismelor textului. Analiza măreşte obiectul şi totodată motivaţia logică a intuiţiei. Reacţie la verbalismul impresionist facil, noile metode aspiră la criterii obiective, capabile să dea judecăţii analitice rigoare şi consistenţă. Interpretarea semnificaţiilor depinde însă de individualitatea criticului — iată un paradox necesar operei, ambiguitatea fiindu-i mediul prielnic existenţei. Din această perspectivă, cele două cărţi citate de mine sînt exemplare pentru performanţele atitudinii despre care vorbeam. Abordînd „genuri“ diferite, liric şi epic, studiile lui Caraion şi Magdalenei Popescu au multe trăsături comune: ambele încearcă şi reuşesc să impună o nouă imagine a autorilor analizaţi înfruntînd numeroase prejudecăţi ale istoriei literare; ambele folosesc mai multe metode de „investigaţie“ adaptîndu-le la specificul operei, fără a forţa textul de dragul vreuneia. Pentru analiza poeziei, Caraion face apel la stilistică şi statistică pe de-o parte, şi tematism bachelardian, cu influenţe J. P. Richard, pe de alta. M. Popescu aplică prozei lui Slavici o interpretare naratologică, în consens cu ultimele cercetări de poetică a textului narativ, urmărind strategia personajelor şi sensurile conflictuale ale obiectelor în lumea operei. Ambele cercetări aplică o semiotică a temelor literare, a „topos“-urilor comune — Slavici în contextul structurilor literaturii epocii, Bacovia într-o perspectivă comparatistă. Demersul critic este şi el asemănător printr-o trecere de la text la „psihodrama“ autorilor într-o mişcare circulară“, un „to and fro movement“ amintind de procedeul lui Leo Spitzer. Fără a-şi propune, analiza surprinde paralelisme stranii: ambii autori, urmăriţi de o autentică obsesie a morţii, au aproximativ aceleaşi complexe şi manifestări; o copilărie bolnăvicioasă şi izolaţionistă; învăţătura greoaie şi obositoare; un cult al uniformei; un spirit justiţiar susţinut de o structură pură şi naivă; existenţa a două faze de creaţie separate printr-o ruptură de o a treia, etc.

Iată cîteva constante care produc la Slavici „eterna schimbare“ (Magdalena Popescu) iar la Bacovia „sfîrşitul continuu“ (Iar Caraion) Bineînţeles că mai importante decît asemănările sînt individualităţile distincte ale creatorilor şi ale operelor. Nu-mi propun de altfel o analiză, ci o invitaţie la lectură, ce poate fi o veritabilă surpriză pentru cititorul cu prejudecate inflaţiei terminologice a criticii moderne. La cei doi, termenii „tehnicişti“ se îmbină firesc cu limbajul „artist“ într-un aliaj al bunului gust cu specificul operei comentate. Dacă la Caraion eseul trădează uneori criticul-poet, cu un stil profund individual, la Magdalena Popescu acuitatea interpretărilor denotă un dezvoltat simţ al paradoxului, creator de profunzime semantică. Uneori însă, o tendinţă de abstractizare conduce discursul critic nu de la simplu la complex, ci spre complicat. De asemeni, o analiză de text ar fi putut da seamă şi de unele scăderi ale operei lui Slavici. M. Popescu consideră că literatura nu mai e circumscrisă la cuvînt, subtextul şi supratextul fiind mult mai ample ca volum. Cuvîntul, totuşi, traduce arta scriitorului...

VALENTIN F. MIHĂESCU: Chiar folosirea acestei sintagme: „literatura, artă a cuvîntului“ ţine de perioada impresionismului critic. Nu-i contest adevărul, îi constat doar desuetudinea. De altfel critica nouă acordă un interes deosebit marilor structuri verbale, textului (context, supratext, subtext) şi, mai puţin cuvîntului. Dacă formularea conţine o metaforă, atunci ea trebuie să fie explicată (şi sînt convins că se pot încă scrie tomuri pornind de aici). Dar cred că „metaforita“ în critică este la fel de folositoare ca apa în vin.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Este adevărat că studiile neoretorice se îndrepată acum mai mult spre marile unităţi ale limbajului, dar nivelul textului, al cuvîntului, este esenţial construcţiei, artei literare. Slavici nu e un stilist, dimpotrivă; o analiză textuală, probabil, l-ar dezavantaja, dar un capitol dedicat „artei prozatorului“ ar completa în mod fericit cartea Magdalenei Popescu. Abordarea naratologică duce adesea la o schemă abstractă, interesantă desigur, dar nu suficient de revelatoare pentru unicitatea fiecărei opere. Astfel, o schemă a strategiei personajelor la Slavici seamănă foarte bine cu una realizată de Al. Călinescu pentru proza lui D.R. Popescu. Lucrul e valabil nu numai pentru proză: în analizele bachelardiene ale lui Romul Munteanu, Bacovia şi Blaga seamănă uneori ca două picături de apă.

ARTUR SILVESTRI: Critica modernă românească, deosebită de altele, are încă din acest moment o viaţă proprie. Ea se bazează pe valorile clasice şi le revizuieşte înfăţişarea profundă; însă, mai mult, încearcă să recupereze epoci, curente şi chiar scriitori, care interpretaţi dintr-un unghi nou, capătă o înveşmîntare contemporană. Nota **restitutivă** este aici fundamentul. Criticul român a părăsit îngustul raport cu biografia şi a descoperit continentul analogiilor largi, **istoria şi opera** într-un raport structural imanent.

Actul critic nu provine aici dintr-o unică aplicaţie ci din **metodologia conjugată;** nu o metodă ci mai multe, pe care criticul le stăpîneşte unitar, ca un evantai închis de unde simţul clasificator alege instrumentul adecvat. La noi, criticul a înţeles că o metodă nouă, aplicată singură, nu dă sinteza unitară. Şi mai este ceva: „noua critică“ nu înseamnează „nouvelle critique“ pentru că filozofia operei nu are nimic haotic ci, cu un sînge unic, izvorăşte din dialectică. Nu o reacţie polemică de moment ci un efect istoric intrinsec este „critica românească“. N-ar fi un paradox ci un fapt, căci fenomenul nu este o emanaţie incidentală, un factor regional sau un import teoretic ci însăşi descoperirea de sine.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Critica românească modernă a reuşit să învingă (fapt, notabil) două prejudecăţi. Cea dintîi ţine de aşa numita ei timiditate, care ar împiedica-o să abordeze mari opere ale literaturii universale. În replică, Sorin Alexandrescu publica în 1969 studiul **William Faulkner,** în care intuiţiile din prima parte a lucrării, construită după tipare tradiţionale, sînt apoi verificate, adîncite, dezvoltate şi demonstrate cu argumentele oferite de cercetarea semiotică. Rezultatul, cum se ştie, a fost cu totul remarcabil.

Aş aminti aici şi cartea lui Mihai Zamfir, **Imaginea ascunsă,** analiză pe ansamblu a operei lui Proust, făcută cu mijloacele stilisticii (metodă fertilă, neglijată inexplicabil la noi după moartea lui Tudor Vianu) care-l conduce pe autor la concluzii dintre cele mai interesante privind structura metaforei proustiene.

A doua prejudecată învinsă este cea potrivit căreia metodele noi dau rezultate doar atunci cînd sînt aplicate pe texte deja situate estetic şi axiologic. Studiile recente privind opera cronicarilor dovedesc cu excelenţă eficienţa metodelor moderne, chiar şi atunci cînd abordează texte impure din punct de vedere literar, cum sînt letopiseţele. Mă gîndesc desigur la Dan Horia Mazilu iară nu la Mircea Scarlat.

PAUL DUGNEANU: Validitatea acestui tip de cercetare este probată mai ales de investigarea literaturii vechi unde lucrurile păreau de mult spuse. Dan Horia Mazilu evidenţiază mai pregnant trama literară şi nu numai istorică a cronicilor muntene, aplicînd metodele „gramaticii“ textului în maniera Todorov. Există, desigur, structuri tipice literare, şi D.H. Mazilu le identifică pentru prima dată la cronicarii munteni; un argument în plus pentru a le introduce mai ferm în cadrul literaturii. Şi, aş spune, demonstraţia este mult mai convingătoare decît afirmaţiile şablon referitoare la limbajul colorat, pestriţ etc. Literaturitatea cronicilor este mai profundă şi este reliefată tocmai prin decelarea structurilor narative de adîncime. O exegeză asemănătoare întreprinde Eugen Negrici în ceea ce priveşte cronicarii moldoveni în „Naraţiunea în cronicile lui Gr. Ureche şi Miron Costin“, dar mai puţin sistematic, uneori „impresionist“.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Un teoretician ca Gerard Genette prezicea o fructuoasă aplicaţie a metodelor structuraliste la literatura veche. Dar folosirea unei metode moderne nu duce automat şi la reuşita cercetării. Este cazul cărţii lui Eugen Negrici despre Ureche şi Costin, carte primită în general favorabil de critică fie datorită noutăţii metodologice care a entuziasmat pe unii şi a inhibat pe alţii, fie din insuficienta cunoaştere a literaturii vechi de către cronicarii literari. Dacă al doilea aspect ne interesează mai puţin, asupra hibridităţii limbajului voi insista ca o posibilă primejdie: amestecul neplăcut şi bizar al cuvintelor ‚colorate“, de o maximă inconsistenţă, cu termenii precişi ai cercetărilor structurale într-o încercare de „înfrumuseţare şi împodobire“ a demersului critic.

PAUL DUGNEANU: Într-adevăr, una din cuceririle teoretice ale criticii moderne este perceperea operei ca o structură dinamică. Pentru critica modernă, opera reprezintă o aventură a lecturii, ce reabilitează toate planurile literarului. Acest concept dă dreptul la cetate tuturor elementelor operei, începînd cu materia sonoră, organizarea sintactico-morfologică (termenii îi folosesc în accepţia gramaticii generative, cu implicaţii în teoria textului, altfel spus naratologie) pînă la cea mai abstractă idee. Literatura apare astfel ca o construcţie complexă de sens unde fiecare componentă îşi are locul şi motivaţia sa.

Dacă dintr-un anumit punct de vedere opera este un univers autonom, suficient sieşi, din alt unghi se află într-o mişcare şi relaţie dialectică cu extraliterarul. Ea însăşi structură dinamică, producătoare de sensuri, nu devine semnificativă decît în funcţie de codul cultural şi socio-estetic al unei anumite epoci. Vreau să subliniez astfel că noua critică (cel puţin o parte a ei) nu rupe opera de contextul istoric. Dacă într-o primă fază, „îngheaţă“ structurile pentru a le studia obiectiv, în cea de a doua le interpretează şi le integrează fluxului diacronic. Dar fiecare sistem teoretic se verifică prin practică, iar tocmai în această etapă s-a vădit unul din impasurile noii critici: prea ampla şi sterila dezbatere teoretică. Critica română a lăsat pe seama surorii franceze, inevitabila „ceartă“ între vechi şi moderni, şi a debutat direct prin cîteva studii şi aplicaţii solide. Mă refer şi eu în primul rînd la acel „Faulkner“ propus de Sorin Alexandrescu şi la cartea lui Mihai Zamfir, „Proza poetică românească“. Sînt desigur şi încercări mai puţin reuşite, dar după o perioadă aş spune de „clasicizare“ a noilor metodologii, a apărut actualul val de interpretări critice, cu rezultate semnificative. Este cazul cărţii despre **Slavici** a Magdalenei Popescu, al lui Eugen Simion, **Scritori români de azi** (I şi II), studiului lui D. H. Mazilu despre cronicarii munteni sau interpretarea stilistică, despre Blaga „Corola de minuni a lumii“ semnată de Alexandra Andreieş.

ARTUR SILVESTRI: Totuşi, simţul limbii e notabil la Eugen Negrici, şi, în fond, probat în demonstraţia critică acolo unde Dan Condeescu izolează „unele expresii necorespunzătoare“. „Mitul metodei“ e în fapt o mică iluzie căci în realitate avem a face în critica modernă românească nu cu „metode unitare“ ci mai mult cu „critici moderni“.

În fond, critica are două momente unitare, detaşabile doar în teorie: unul — **analitic,** în care criticul poate să experimenteze pentru sine orice metodă doreşte şi un moment **retoric,** unde are de exprimat ceea ce a descoperit în urma investigaţiei anterioare. În absenţa momentului retoric, criticul este de departe, mai neconvingător şi procesul dezvăluirii nu îşi atinge scopul care e desigur... exoteric.

DAN ALEXANDRU CONDEESCU: Nu aliajul unui limbaj tehnic cu unul literar este supărător — am văzut că la Caraion acest lucru sporeşte farmecul cercetării — ci proporţiile greşite. În cazul lui Negrici se produce de fapt un efect kitsch prin asimilare inadecvată a procedeului. Totuşi prefer un astfel de fenomen generat de metodologiile moderne, lăudabil prin încercarea de a privi literaturitatea textelor cronicarilor, unor „metode“ critice care permit unui alt critic să afirme despre două cuvinte, inexistente într-un volum de versuri recenzat, că sînt cele mai frecvente din lexicul „analizat“.

DOINA URICARIU: Critica nu poate trăi în ideea leibniziană că lumea ei este cea mai bună din lumile posibile, că ea ar fi condusă de o armonie prestabilită (vocaţia, talentul) cînd însuşi promotorul acestor idei era un pluralist. Orice vocaţie are nevoie de construcţie. Critica nu poate cantona într-un spaţiu al inocenţei şi candorii, nu poate avea nostalgia picturii naive (autentice ori contrafăcute). Fetişizînd inefabilul operei, uităm că Einstein spunea că **„eternul mister al lumii este comprehensibilitatea** (s.n.). În fond, prin **Sfîrşitul continuu,** Ion Caraion face comprehensibil eternul mister al lumii lui Bacovia. Dintr-o spectaculoasă structură de suprafaţă, lectura a devenit o structură de profunzime. Istoria, critica şi teoria literară au intrat în relaţii complementare astfel că punerea unei ramuri sau a alteia în raporturi autarhice, de hegemonie sau inferioritate, e un gest riscant, anacronic. Monografia lui Sorin Alexandrescu e o lecţie a criticii de profunzime. Arhitectura lecturii închină un adevărat templu unui scriitor, dar este în acelaşi timp de o precizie a detaliului, edificat cu ajutorul antropologiei structurale, a statisticii etc. exemplară, inginerească. Lectura a devenit în aceşti ani construcţie şi reconstrucţie părăsind calea înfundată a improvizaţiilor după ureche, a impresiilor imediate.

PAUL DUGNEANU: Cronica literară nu exclude „lecţia“ pe care este necesar să o primească de la critica modernă şi anume: adecvarea şi specializarea limbajului la specificul literar şi dezideratul argumentării în funcţie de text şi nu de impresiile sale în legătură cu textul. Fac o paranteză pentru a sublinia că exclud de la început din categoria criticilor pe „comentatorii“ de literatură, ale căror impresii se exercită direct asupra autorilor, uitînd cu desăvîrşire de text. Apologetică sau nu, acest tip de cronică, refuzată sistematic de idee, îşi maschează vacuitatea într-un limbaj călinescian de contrabandă. În cronica literară cred că este mai indicat a se prelua spiritul criticii moderne şi mai puţin litera ei. Tot din acest punct de vedere nu trebuie să ne împiedicăm de mult vehiculatul clişeu al inaccesibilităţii limbajului specializat pentru cititorul obişnuit. Folosirea constantă a unor termeni, eventual „traducerea“ lor, pentru început, într-o formă mai accesibilă, vor familiariza pe lector cu acest cod. Aş spune chiar că publicul cititor trebuie educat în acest sens, încă din şcoală, unde şi receptivitatea este mult mai mare. Am făcut o astfel de experienţă cu elevii mei, la cîteva analize din Eminescu şi Caragiale şi limbajul modern a fost, poate şi prin apropierea mai mare de logica matematică, receptat şi înţeles mai uşor decît cel tradiţional. Acţiunea ar fi bine să înceapă în primul rînd cu manualele şi profesorii. Un alt punct fierbinte este raportul spirit critic — metodă, mai exact necesitatea de a domina şi controla metodologia nouă. Aş aminti volumul lui Nicolae Balotă „De la Ion la Bietul Ioanide“ în care instrumentele criticii arhetipale sau psihanalitice sînt racordate la judecata de valoare, sau „Scriitori români de azi“ (II) unde Eugen Simion, aplicînd tematismul, îi dă o notă proprie prin conjugarea cu conceptele criticii estetice. Traiectul ideal ar fi următorul: detectarea structurilor literare (proces obiectiv) — interpretarea lor, pornind de la o intuiţie critică valorizantă (proces iniţial subiectiv) — sinteza într-o judecată axiologică.

DOINA URICARIU: Se cuvine adăugată seria unor monografii ivite sub zodia criticii moderne, ce-au precedat monografia Magdalenei Popescu. Mă gîndesc la cartea lui Edgar Papu **Poezia lui Eminescu,** care pune accent pe elementele structurale, la monografiile **Eminescu** şi **Titu Maiorescu** ale lui Eugen Todoran, de tip genetic, stăpînind largi perspective ale comparatismului, la studiul paradigmatic al lui M. Ungheanu închinat operei lui Marin Preda, la cel închinat de Lucian Raicu lui Gogol ori la volumul de psihocritică al aceluiaşi, **Structuri literare.** În fine la monografia lui Ovidiu Cotruş închinată lui Mateiu Caragiale, la cea a lui Petru Poantă ce-a scos din inerţie studiile coşbuciene, la Holban şi apoi la Caragiale văzuţi de Al. Călinescu, ultimul prin grila formalismului rus şi a ‚gramaticilor prozei, la studiul Ioanei Em. Petrescu ce-a reformulat dimensiunile **Ţiganiadei.** Ar trebui să amintim şi **Metafora poetică** a lui Eugen Dorcescu, ce analizează poezia română apelînd la stilistica spitzeriană, la statistică şi psihocritică. Sau cartea lui Livius Cocîrlie **Realism şi devenire poetică.** Cercetările asupra retoricii şi poeticii româneşti începute de Aurel Sasu şi O. Berca. Studiile de tipologie aplicate la spaţiul românesc au dat opere critice şi estetice reprezentative. Amintesc **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea** a lui Dan Horia Mazilu. Cartea Magdalenei Popescu se înscrie, deci, într-o serie semnificativă.

VALENTIN F. MIHĂESCU: Metodele criticii noi îşi dovedesc utilitatea, paradoxal, chiar şi în cazul autorilor care-şi declară deschis inaderenţa la ele. Acesta este cazul lui Nicolae Manolescu, a cărui demonstraţie critică din „Introducere în opera lui Alexandru Odobescu“ chiar dacă nu depăşeşte prin nimic „spusele“ lui Călinescu, împrumută totuşi rigoarea structuralismului fie el şi numai „ingenuu“. În cronicile literare Nicolae Manolescu renunţă, din păcate, la argumentaţia riguroasă, pentru a profesa un impresionism, pe cît de bine lustruit stilistic, pe atît de superficial în analiză. Exemplul trebuie înţeles ca element al pledoariei pentru pătrunderea metodelor criticii moderne şi în spaţiul cronicii literare iar nu ca o contestaţie „de plano“ a activităţii criticului.

PAUL DUGNEANU: Cred că în discuţia noastră s-a dovedit faptul că în spaţiul românesc critica modernă este un fenomen de durată, cu ramificaţii în toate perioadele literare şi în toate generaţiile de critici. Dacă numele citate au aparţinut în general vîrstei de mijloc sau chiar tîrzii, aş vrea să închei acest arc al generaţiilor amintind cîţiva reprezentanţi tineri: Marian Papahagi, Livius Ciocîrlie, Petru Poantă. O critică valoroasă, modernă, cred că ar facilita în acelaşi timp pătrunderea literaturii române în circuitul universal. Studii ca cele semnate de Al. Călinescu („Caragiale şi vîrsta modernă a literaturii“) şi I. Constantinescu („Caragiale şi începuturile teatrului european modern“) pot constitui un excelent ghid pentru opera marelui autor român. Astfel de studii vor pregăti fondul receptiv: în străinătate, atît de necesar traducerilor din literatura română, şi îi vor argumenta totodată conştiinţa universalităţii ei.

denisa comănescu

Păpădia

Beţivii din fostul palat au dispărut
odată cu arderea bărbii bătrînului pictor.
(Respiraţia lor te-mbată fără strop de alcool)
Fata asta, iubita ta din liceu, degeaba
îşi blestemă pîntecul neroditor ca o păpădie,
un copil, cu plăpîndele-i forţe, n-ar asfixia
nicicînd
ura ce dormitează în voi.
Ci uită-te-n jur ; fiecare îşi plămădeşte
cîte o cărămidă
şi şi-o plantează undeva între stomac şi creier:
unul anunţă că se va sinucide
la întîi noiembrie
altul se unge zilnic cu nămol
al treilea are gută
tata nu mai este, mama nu mai este
tu vei fi, tu vei fi.
Treci într-un automobil la 5 metri
de casa prietenilor
şi nici ţipătul, nici sîngele tău
nu le tulbură somnul
în ultimul timp o voce suavă tot mai des îţi se
plimbă pe tîmplă :
Întoarce-te la soldaţii de plumb
şi la găletuşa răsturnată-n nisip
Întoarce-te la soldaţii de plumb.

Tablou de familie

Tata iar a uitat rufele de la spălătorie
pe o tarabă din piaţă,
sora mea îşi trimite singură scrisori
de dragoste
să mi le-arate triumfătoare,
mama îşi plăteşte pe furiş acatistele
(Dă-le Doamne, fetelor mele fericirea pe care
n-am avut-o eu)
Aşa cum stau pe balcon,
scriind pe genunchi,
o broscuţă a pătruns cu dezinvoltură în casă
şi nu am cu cine să mă bucur
de priveliştea ei,
căci tu
te-ai dedicat morţii.

Izgonirea din paradis

M-am săturat de tine pînă-n gît, îmi striga
şi vroia să mă mături-n grabă
din apartamentul
pe care nu i-l plătisem niciodată, în timp ce
în fiecare dimineaţă băteau
la uşă trei fete :
una cu nume exotic, alta cu preocupări oculte,
ultima ştiind să trăiască pur şi frumos.
Dar unde să plec : tinereţea mea e aidoma
lăzilor de gunoi în care nici
ţigăncile nu mai cotrobăie,
iar poezia s-a declarat ţinut închis
şi aplică strict legea lui Malthus.
Du-te-n parc, mi-a zis, întocmai
cum bolborosea
bătrînul paznic de cimitir pe cînd mă plimbam
de mînă cu primul băiat:
„Dragostea se face prin parcuri !"
. . . . . .
e noapte şi plouă, prin aerul decolorat
călătoresc
pe o lebădă uriaşă de-a lungul autostrăzilor
pustii,
nici o lanternă nu licăre,
de zece ori impung nervii
fiecare particulă de aer, gata să prindă
orice undă venită dintr-un nou paradis :
creierul meu excitat e o cursă de şoareci.

O cascadă de copii adormiţi

Din pletele fetei firave porneşte
pe apele aurii
O cascadă de copii adormiţi ; un mic tril
îi se prelinge
pe la colţurile gurii-ntredeschise
şi plutesc chirciţi, tînjind parcă după
pîntecul mamei prea de timpuriu părăsit.
Eu îi aştept pe mal să-i car
pe rînd în camera plină de şuruburi,
piuliţe, lămpi de tranzistori şi cuie.
Oare el, cînd se va trezi,
nu va confunda muzica somnului lor
cu zumzetul foiţelor de staniol
din condensatorul răsturnat la capătul patului?

artur bădiţa

Poem

E undeva
trezindu-se pe marea cîmpie de sînge
însinuînd legea
unicul său adevăr ultimul sunet
ce o clipă înainte nu însemnase nimic
aşa că sună oh
sorbită în vocale
ca moartea prin tufe
cu ghimpi în săruturi
aşa că poţi reveni
în locul acela
multiplu
al cîntecului ce încă
se presupune.

✲ ✲

Mai dulce decît toamna, iarăşi
văd patria.
Departe de a fi boare, respiră
Să mă topesc şi să devin în limpezimea ei
vers.
Libertatea se dăruieşte apelor ninse.
Răbdător la frig şi căldură,
patria e singurul oracol pe care-l consult.
Aici lumea se poate înfăptui.
Este înfăptuire.

✲ ✲

Scrii
şi litera se face fruct în iarnă,
oricît de aproape ar fi contopirea.
Frunziş de cuvinte înlăuntru.
Ascultă cum răsare
lin lumina din miracol !

Pleacă din tine în fiece seară
riuri de păsări străvechi ;
să poţi sorbi în gînd, să visezi
lumile la plural, toate
în cîte sclipeşte un înţeles, tu
născut pentru o singură zi
la fel de audibil
şi la fel de muzical
să existi cît se poate da liber.

Alt cîntec

AVEM de vorbit despre Fapte.
Lumile între ele se ating
ori se sparg.
Iarna durează şiruri de ani.
Lunile trec peste cer ca amintiri.
Piinea se rupe frăţeşte.
O gustă fiecare străin.
În ceas de repaos, murim.

Şi picătura din noi umple o mare.

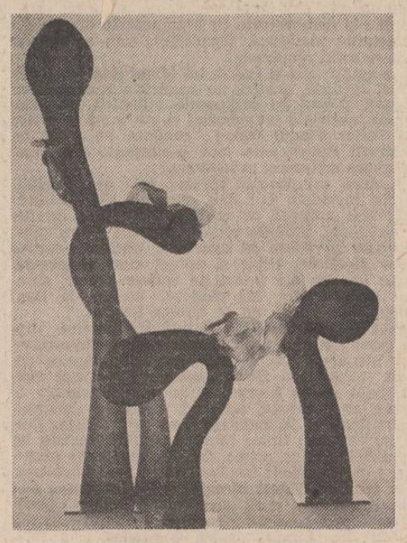

Dan Băncilă : „Geneză"
Expoziţia „Sticla contemporană" — Corning Museum, New York, 1978

marin lupşanu

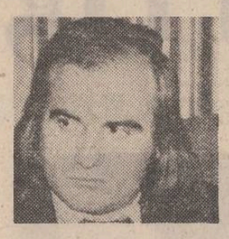

Munte învins

Tot mai rar usucă mama noastră ţăranca
albe cămăşi de in pe cîte-o rază de soare,
au plecat fiii cîmpiei spre munte
să-i măsoare puterile, să-l doboare.
Neam cîmpenesc care n-a văzut
niciodată munţii,
ţărani izbind cu privirea pieptul stîncii
în care stau vulturii însurubaţi adînc
de parcă-n zbor ar smulge munţii din pămînt.
Ca o gheară ţîşneşte privirea din teacă

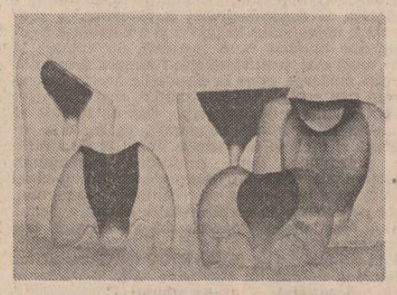

Dan Băncilă : „Vase albastre"
Expoziţia „Sticla contemporană" — Corning Museum, New York, 1978

însingerată revenind în matcă.
Pornesc ţăranii motoarele braţelor vînjoase
ocolind muntele de jur împrejur,
îi smulg carnea izbindu-l peste oase
de se retrag izvoarele-n păduri.
Ca Decebal este inima muntelui
de care vă vorbesc
se-njunghie singură cu propriul izvor,
ouă de vultur venind rostogol
opresc din cînd în cînd cîte-un motor.
Învins, din toate izvoarele horcăie muntele
poduri încordate vor înflori
din măruntaiele sale
piatră lîngă piatră ca o cămaşă de zale.

Dezbracă ţăranii salopete albastre la riu
fierbe apa dogorită pe piepturile lor masive
în care zvicnesc inimi nituite în boabe de griu.

Caii-putere

După ce prinde rădăcini în bazaltul oraşului
ţăranul tînăr îşi adună părinţii-n uzină
fantastici sînt caii-putere
care fornăie cu botu-n benzină.
Viaţa de oraş nu e aspră
pentru cel obişnuit cu ţărîna
pe cămaşa de in, rotunde petele de ulei
asemeni galbenilor scoşi la iveală
cînd ţăranul are plugul moştenit de la zei.
Uşor, uşor de la fii învaţă părinţii
să bată caii-putere pe şale,
să-i ţină-n frîu şi să-i ridice pe două picioare.
Uşor, uşor se-ntemeiază satul în inima oraşului
şi se proclamă pădure.
Izvorăşte-n uzină ţăranul pînă cînd
respiră herghelia mai generos, mai blînd.

Întoarcerea rîului către izvor

Vine des muncitorul tînăr acasă, la ţară,
îşi lasă genunchii într-un lan de ovăz
şi se prăbuşeşte în mireazma odăilor reci
unde mama noastră ţăranca păstrează
cămăşi aspre de in cojoace din berbeci.
Piini albe învelite în ştergare de nuntă,
decoraţiile tatălui din al doilea război mondial
şi singura fotografie a bunicului :
Plevna, înainte de moarte, pe cal.
Răscoleşte muncitorul cu gîndul
dealurile copilăriei,
zdruncină somnul fetelor
rămase-n satul străbun
cu biserici de lemn şi păduri de alun.
Şi totuşi întemeiere înseamnă
drumul oraşului,
în arterele ţăranului foşneşte
sînge de muncitor
chiar dacă rîul se întoarce la izvor.

Motto :

Auzi, corbul trăieşte patru sute de ani

Amai rămas din şoprurile Maialului o masă de drot înţepenită în ciment. E ruginită şi florile răsucite pe vremuri în jurul picioarelor în simetrie diagonală — cîte mai sînt — şi ele ruginite, abia se zăresc pe sub burta mesei la care-ncăpeau de zilele Maialului patruzeci de meseni. Lemnăria şoprurilor stă putredă pe sub pămînt, ce-or fi dus jos, în cetate, o fi scăpat, ce n-au dus stă între rădăcinile ierbii laolaltă cu scheletul turnului pompierilor, ce umplea pe atunci pînia pe unde poiana intra în Pădurea Spînzuraţilor.

Masa, aplecată, cu colţul dinspre întinderea Maialului ridicat ca o streaşină întoarsă de vînt, singura existentă amintind de zilele Maialului, sună înfundat ca şi cînd tabla ar fi dublă, labele cîinelui doamnei Lola Lenz bat pe faţa înclinată, apoi animalul tigrat zboară pe deasupra unor tufe speriînd un cîrd de fîncini, crenguţele unor tufe de iasomie se desfac sub pieptul adînc şi cîinele trecînd se duce-n jos ul şanţului, strîns cu picioarele din faţă între cele din spate, întinzîndu-şi apoi, neaşteptat de repede, arcul şirii. Mirosul doamnei se răspîndeşte în direcţia vîntului, către Pădurea Spînzuraţilor, amestecîndu-se încet cu frunzele stejarilor şi acele primilor pini. Este mirosul creioanelor Faber şi a cutiei în care au stat ele pînă au ajuns mucuri nefolositoare, acel miros cu încă ceva, ceva al ei, poate emanat direct din porii doamnei Lola Lenz, ceva cu care se născuse şi de care ea nici nu era conştientă.

Cîinele apare din dunga şanţului ce desparte acum poiana înghiţind în adîncul său o conductă argintie, bate în locul în care doamna-şi întinde degetul înmănuşat, apoi arcul trece pe deasupra îndoind nuielele lăstărişului cum un vînt adunat într-o scorbură şi răbufnit deodată ar apleca o singură tufă.

În capătul dintre Fîntîna Hoţilor, doamna Lola Lenz nu se vede mai mare decît cîinele, cum se zăreşte cu mîna întinsă ; îi oferă poate mîncare dintr-un pachet desfăcut, hîrtia acestuia, luată de vînt întorcîndu-se într-un zigzag spre masa de drot.

Toamna, pe vreme rece, masa se acoperă de brumă, iarba la fel, păsările stau ţepene-n crengi, mişcarea doamnei şi a cîinelui pare nefirească, cînd se opresc, tăcerea înaintează din toate părţile, totul aţinteşte răgazul acela şi-l crede intrat definitiv în veşnicie. Dar, deodată, cîinele tinteşte în prelungirea degetului din mănuşa surie, vîntul aduce parfumul pe lîngă şanţul conductei şi masa brumată opreşte pe colţul răsucit o bucată de hîrtie roz, mirosind a ceva amestecat, parfumul acela, mîncarea şi cîinele.

De mai bine de douăzeci de ani, poiana Maialului, pe soare, pe chiciură, pe ploaie, tace paralizată cînd paşii doamnei foşnesc, amestecaţi cu salturile cîinelui, bubuitul tablei, vibraţia lăstărişului, tot seara între orele şase şi şapte, iarna poate, înainte de amurg, poate după ceasurile patru.

Cîinele acesta-i altul, nu-i dogul negru, de acum aproape douăzeci de ani, nici lupul canadian. Este altul, un animal de oţel, tigrat, res-

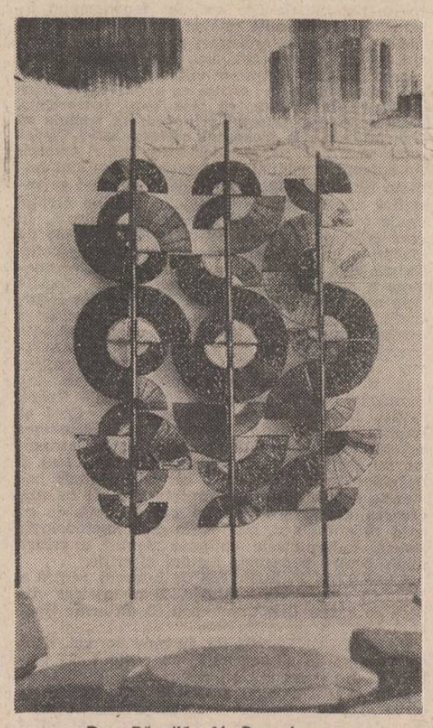

Dan Băncilă, Al. Racoviceanu : „Vitraliu"
(Hotelul tineretului din Costineşti)

lîngă rădăcinile

pirînd duritate şi ataşament fanatic. Mai în urmă, cam cu două decenii se terminase carnavalul burdioazelor din ploaţ şi lumea se pregătea de prima dimineaţă a Maialului, punînd în căroaie şi căruţe oale, miei şi băutură. Era noapte şi luna se lovea năucă de coperişuri, de coşuri, de turnul cetăţii, le ocolea pînă la urmă şi trecea mai încolo, numărind măselele puilor de lupi.

Lîngă zidul înalt al porţii doamnei Lola Lenz, de unde se îngurubau scările ce urcau pe rînd la două caturi şi apoi în pod, într-o nişă din zidul gros, cu picior de contrafort, seara, după ce burdioazele ostenite se desprinseră din cerc, către case, acolo-n nişa aceea lămpaşele jucătoarelor ardeau din cioatele luminărilor, lipăind lumina peste bolovanii ploaţului în dungi şi plezne. Burdioazele puseseră lubeniţele tăiate cu găuri de măşti, unele peste altele astfel că întreaga nişă lumina ploaţul şi-nceputul gropanelor dintr-un loc de unde niciodată nu pleca lumina spre întunericul nopţii. Broboadele şi iile spînzurau pe marginea zidului pridvorului şi Leonora cu Şapte puteri le aduna în tăcerea nopţii, suindu-le pe pridvorul cel mai înalt de pe gropane, pridvorul casei doamnei Lola Lenz.

Vioara lui Neculai Mutu căzuse deodată, rostogolită pe scările întoarse pe după zid, cîinele ce-l ştiusem primul în casa aceea sări zidul şi mirosi vioara dîndu-i ocol, cu grijă, chiar cu precauţie, apoi deodată se apropie şi ridicîndu-şi piciorul umplu cutia cu o urină din care lumina lămpaşelor desluşea aburi răspîndindu-se în răcoarea nopţii.

Adunaseră atunci toată încărcătura de broboade şi de ii de pe zid ; Leonora, cu sorţ în faţă, bagă cîinele în pridvor. Şapte puteri se apleacă peste zidul gros şi o privi ca şi cum ar fi întrebat-o ceva, sau ca şi cînd ar fi lăsat un gînd numai în el, fără să-l mai zică. Închiseră poarta şi începură să încarce căroaia cu măruntişuri, cu tacîmuri şi căni şi farfurii şi apoi, mai într-o parte cu oale şi sticle.

Dincolo, la Frobel, Coţăfişen bătea picioroangele de lemn, înalte, vechi de la taică-său, înalte cît stobosul lui Brudăr. Le bătea scuturîndu-le noroiul ce se adunase cît umblase toată seara pe gropane, anunţînd din corn, peste ziduri de porţi, începutul zilelor Maialului. Frobel scotea cîte ceva şi punea în căroaie, iar intra şi iar punea ceva şi tot aşeza ce aducea, parcă ăsta-i era scopul, ca cele ce le duceau la Maial să stea înţepenite şi să nu poată aluneca nici dacă ar fi scăpat căroaia-n jos, pe drumul Ciocraculuí.

Cărăbuşii zumzăiau în jurul nişei unde mai ardeau cîteva lămpaşe. Peste casa lui Boghea trecu un cîrd de raţe sălbatice întorcîndu-l pe Mihai pe partea cealaltă, cu faţa către Vlache.

Mirosea a pămînt, a răcoare de lut, intrat în moartea nopţii şi lumina lămpaselor tremura peste ploaţ pînă-n fîntîna lui Si.

A lui Susarenco, întoarsă din ploaţ, după ce jucase ca turbată-n jocul burdioazelor, acum stătea în faţa unei oglinzi; era goală şi-n casă nu ardea lampa, lumina nopţii intra-n odaia ei pe geamul uşii. Inima-i zvîcnea în piept, pe şira spinării îi şiroia sudoarea, prelingîndu-i-se pe pulpe, pînă sub călciie. Gîndurile i se adunau ca un roi în jurul stupului, le alunga, dar ele stăruiau către mijlocul căpăţînii, o vedea mereu pe Lola Lenz, o alunga, dar ea venea în felul acela cum se visa şi ea de-o vreme, ace ascuţite năvălindu-i pe magnetul creionului.

Ion al lui Susai, finu-său, trezit de furnicătura puricilor, trezit nu pe de-antregul — copil cum era — căzuse şi el răpus de oboseala din

---

teatru **t**

O scrisoare pierdută

Creator al dramaturgiei moderne româneşti, Caragiale reprezintă, fără îndoială, proba de foc în cariera unui regizor. „Lumea" sa este inconfundabilă şi totuşi ea continuă să fie la fel de vie peste timp. O mişcare irezolută pare s-o aşeze într-un echilibru precar, dar în spatele ei se ascunde golul, opac prin definiţie oricăror discriminări. Aglomerîndu-se la suprafaţă, determinările „realiste" cresc într-un ritm vertiginos, lipsite de acel suport real care le-ar putea limita sau ordona proliferarea. Poate de aceea personajele care o compun decad şi se redresează cu o aceeaşi, mecanică, uşurinţă. Ele nu se confesează, cel mult vorbesc „aparte". Sînt cu desăvîrşire străine de propria înstrăinare. Mimează gesturile vitale cu o jovială dezinvoltură, mergînd pînă la iluzionism, dar pun în joc întregul arsenal de „argumente" atunci cînd simt că situaţia le este periclitată. Ne aflăm în prezenţa unui univers fantastic, în care totul este posibil, fîndcă nimic nu este cu putinţă. La care însă, fap esenţial, se ride. Se ride întrucît totul este **ca-n viaţă** este, însăşi partea moartă a vieţii care se strecoară plesnind de sănătate prin viaţă, luînd cele mai neaşteptate înfăţişări.

Cu „O scrisoare pierdută", regizorul Nicolae Scarlat a adus, cu siguranţă, un spectacol de referinţă în cadrul spectacologiei caragialiene. Interesant îndeosebi, fiindcă păstrînd în reprezentare aparenţa de (fals) clasicism, regizorul nu a sacrificat nimic din hazul şi substanţa acestei lumi în favoarea „ideii", ci, la adăpostul ei, a ştiut să-şi impună propriile libertăţi de concepţie şi interpretare. Există astfel un „firesc" al fizionomiei eroilor şi al comportamentului lor (pînă la apariţia lui Dandanache) care nu dă de bănuit. Nimic forţat aici, nimic rebarbativ, venit dinafară. Pe fundalul plat, vopsit kitsch, al panourilor care compun decorul, ei capătă şi un anume relief. Dar punîndu-se în mişcare, încep să scrîşnească ca nişte roţi mîncate de rugină, adesea exercitîndu-se în gol, iar sosirea lui Dandanache, un manechin demonic, dezaxat încă de funciare ambiguităţi, introduce suprema derută, mergînd pînă la pierderea memoriei şi a impietrităţi, prin rutină, conştiinţe de sine.

Strălucitor prin invenţie şi savanta organizare a detaliilor, spectacolul este aici doar prefaţat, în limitele înguste ale rubricii. Toate compartimentele sale fiind mîgălos puse la punct : costumele şi ilustraţia programului (Daniela Codarcea), decorul (Dan Jitianu). Trupa de actori a Teatrului Dramatic Galaţi s-a întrecut pe sine, funcţionînd ca trupă. De aceea o vom cita în întregime, subliniind numele celor care, de data aceasta, au marcat un eveniment în propria carieră, dar, mai ales, în conştiinţa publicului : Mihai Mihail (un Caţavencu de zile mari), Sevtimiu Pop şi Mitică Iancu (cuplul Farfuridi-Brînzovenescu, original şi perfect sincronizat), Gheorghe V. Gheorghe (cu al său teribil Dandanache), Eugen Popescu Cosmin, Carmen Maria Strujac, Grig Dristaru, Marcel Hîrşoghe, Florin Dumbravă şi Vlad Vasiliu.

Valentin Dumitrescu

---

film **f**

Eroina de pe Jii

Un film consacrat unei eroine de excepţie cum este Ecaterina Teodoroiu presupune de la bun început o mare îndrăzneală din care nu este exclus riscul pentru absolut toţi cei care participă într-un fel sau altul la realizarea lui. Mărturisim că reamintindu-ne eşecul atît de dureros al filmului „Aurel Vlaicu" nu credeam prea mult nici în reuşita „Ecaterinei Teodoroiu", mai ales că regizorul Dinu Cocea părea prin filmografia sa destul de departe de un asemenea tip de film. Adevărurile ştiute de atîţia dintre noi despre această fată care s-a jertfit luptînd cu arma în mînă pentru fiinţa naţională a României în primul război mondial trebuiau filtrate cu competenţă şi siguranţă, în afara unor amănunte biografice, cît şi a unor invenţii post-mortem, pentru a contura atît personalitatea reală a Cătălinei, cît şi, într-un context mai larg, cadrul istoric, „fondul" tabloului din care se desprinde aceasta. Scenaristii (Mihai Opriş şi Vasile Chiriţă) au reuşit în mare măsură să păstreze un echilibru sensibil între ceea ce este şi ceea ce poate fi adevărat, evitînd momentele naturaliste sau insolite legate de prezenţa unică, fără precedent, a unei fete între combatanţi. Regizorul, Dinu Cocea, a dovedit de data aceasta nu numai profesionalism, dar şi intuiţie, alegîndu-şi bine colaboratorii. Operatorului său, Marian Stanciu, nu i se poate reproşa decît că uneori filmează prea frumos, că urmăreşte prea mult cadrul în sine; talentul său este însă incontestabil.

Din distribuţie se impune o debutantă, Stela Furcovici, interpretă inteligentă a eroinei principale, cu mari calităţi actoriceşti şi cu o disponibilitate surprinzătoare pentru filme. Jocul său interiorizat (exceptînd cîteva „dialoguri" false), expresivitatea şi o anume candoare fac din Stela Furcovici o certă promisiune pentru filmul românesc. Şi ceilalţi actori, între care Ion Caramitru, (care ar merita să joace el singur, fără nimeni altcineva, un film), Mihai Mereuţă, Ion Lupu şi... şoferul echipei Niţă Anastase-Fifi s-au încadrat destul de bine în concepţia regizorală a unui film amenînţat iniţial de melodramatic şi exces de culoare. Muzica excelentă a lui Ştefan Zorzor şi sunetul inginerului Dan Ionescu (am înţeles tot ce s-a vorbit în film, lucru atît de rar în filmele noastre) au concurat la realizarea acestui film-epopee, o incontestabilă reuşită în cadrul epopeii cinematografice naţionale. Ţelul acestui film ni se pare a fi fost astfel atins şi datorită acestui lucru unele neîmpliniri nu estompează mesajul generos al filmului.

Iulian Neacşu

---

televiziune **tv**

Drumuri româneşti şi europene

Se manifestă o tendinţă notabilă în programele televiziunii de a înviora emisiunile care ne sînt recomandate *documentare* sau *filme documentare*. Această formulă generică are avantajul că poate acoperi o mare zonă tematică : un moment de evocare a unor fapte şi personalităţi istorice, o micromonografie a unui oraş, o excursie culturală sau o explorare sistematică a unei geografii spirituale, iar uneori, exemplele nu lipsesc, se întîmplă să fie pusă drept paravan pentru un comentariu reportericesc ataşat unei imagini care ne arată altceva, astfel încît textul şi imaginea nu se întîlnesc decît arareori. Dar, în cele mai multe cazuri, aceste emisiuni sînt bune şi sînt nutrite de aspiraţia de a asimila realitatea cotidiană, latura umană a faptelor. În această tentativă se înscriu *reportajele de scriitor* (în ultimul timp cele semnate de Anghel Dumbrăveanu, Corneliu Leu etc.), în care există o strategie a apropierii de cotidian, de pulsaţia vie a faptelor, de stratul intim al vieţii, acolo unde ideile şi proiectele notabile sînt investite cu autenticitate prin eforturi şi muncă tenace.

Tot un film documentar a fost şi emisiunea *Vălenii de Munte — un vechi centru de cultură românească*. Această localitate a ajuns să reprezinte simbolul unei pedagogii culturale sui-generis şi nu poate fi evocată fără a aduce în prim plan figura celui care i-a dat strălucire şi i-a fixat locul în conştiinţa noastră. Urmărind firul acestor iniţiative culturale pe care le-a găzduit localitatea în trecut şi în prezent, realizatoarea documentarului, Maria Preduţ, a înfăţişat biografia măreţului proiect al lui Nicolae Iorga. Ne-au fost reamintite multe observaţii pătrunzătoare şi cuvinte profetice ale istoricului şi cărturarului, unele restituite chiar prin vocea şi imaginea acestuia, scoase din înregistrările pe care le deţine arhiva Un comentariu excelent, comprehensibil şi sobru, dar însufleţit, bine alcătuit şi concordant cu imaginea, a contribuit la reuşita emisiunii.

O iniţiativă bine venită se dovedeşte a fi reluarea ciclului de emisiuni *Drumuri europene*. Aşteptăm cu interes episoadele următoare, cele transmise pînă acum sînt foarte promiţătoare şi stimulative, căci, a urmări contactele noastre spirituale cu universul cultural european este un program ambiţios şi demn de a fi remarcat. Refăcînd traseul umanistului Nicolaus Olahus ori însoţind colectivul teatrului „Tăndărică" în turneul pe care l-a făcut în ţara lui Erasmus, Aristide Buhoiu se dovedeşte un reporter perspicace, iscusit, moderat şi stăruitor, avid de informaţie şi noutăţi, delectabil şi aplecat spre arhive şi locuri în care spiritul românesc s-a afirmat prin faptă culturală. Fără a refuza delicile turismului modern, autorul reuşeşte să înalţe ştacheta emisiunii printr-o formulă publicistică în care îmbină rigoarea informaţiei şi suflul patriotic al comentariului, prin stăruinţa de a pune în evidenţă aspiraţia constantă a culturii noastre spre dialog, comunicare şi integrare în spaţiu universal.

Grigore Georgiu

bucur crăciun

ierbii...

capătul serii ; o văzuse doar cu-un ochi ; era rămas în visul ce-l ducea-n Kerci ; legat de sanie. Burcul, ciinele lor îl trăgea și-l aștepta acolo taică-său care murise-n ultima zi de război și prima zi de pace, în mijlocul Berlinului ; îl aștepta să moară și pentru el, ca să știe și el de ce nu vine taică-său, de ce nu-l văzuse vreodată. Taică-său era lîngă o fîntînă, pe lîngă el erau caii împușcați și morți, scotea apă cu o găleată, o găleată de pînză și caii, zeci se adunau și-i cereau apă ; îl priveau și dădeau așa din cap, cum dau caii și ziceau dînd așa, dă-mi și mie o gură ; altul venea cu botul și altul îi lăsa loc la vadră, își da botul mai în margine. După ce băură, cei nemorți de tot, dădu apă și celor morți, ducîndu-le vadra sub cap. Dădu ocol cîmpului și ajunse lîngă sania lui Susai și-i zise să deshame ciinele, că i-o fi și lui sete și Ion îl desfăcu. Ciinele se uită înspre cîmpul plin de cai, dar cînd se întoarse sări în gîtul lui taică-său și-l trînti, apoi îi mușcă, pe rînd, degetele. Înainte de a muri, Susai se uită la ciine și-l scuipă cu greu. Se scuipă mai mult pe el, prelingîndu-i-se o spumă sîngerie pe rubașca asudată.

Al lui Susai o văzuse pe maică-sa ; o visa și pe ea, așa cum o văzuse cu-n ochi, sau visînd o mai vedea cu-o jumătate de văz. O văzuse și nu înțelesese de ce poate vedea tocmai așa ceva și se-ntoarse-n vis, poate altul, cu toți ochii, aruncîndu-i pe cițiva și mai în față, mai înainte de unde ajunsese pînă atunci.

În Maiai lumea mîncată și băută se trase sub șopru, la umbră, moțăind și vorbind prin somn, chemînd în vise, de undeva pe cîte cineva dar și mai rău ca-n viață negăsindu-l nicăieri. Unii vorbeau cîte ceva ascuns în ei pentru întreaga lume și-ntreaga viață, lucruri grele lovind în nu se știe cine, poate-n cel ce visa alături.

Berile stăteau sub crengi de brad, în răstoaca piriului din spatele tufelor de iasomie. Dogul negru mirosea talpa cuiva, un picior alb, descălțat, de dincolo de un trup care se încărcase de coșuri și de panașe, o grămadă de fructe.

Burdioazele dormeau laolaltă, lîngă ele broboadele și iile așezate în dreptul fiecăreia miroseau a seu de luminare, a catapeteasmă sau a candelă veche. Tăbăroi își ascuțea brișca cu prășele de os verzui, îmbrăcat cu haina și purtînd pe cap șapca sa cafenie, pe-o parte, de te mirai cum de nu-i cade la cea mai mică mișcare.

Apăruse ceva, odată, întîi se zicea că apăruse în curte la Si, apoi au căutat la ai lui Irimie, apoi au luat-o de-a lungul malului gropanelor și s-au oprit la Ștefănel al lui Brudăr și Tăbăroi a intrat atunci în pod pînă la mijloc într-un cotlon, într-o strimtătură unde crezuseră că s-a ascuns, că Irimie mai îi și strigase că-l vede. A intrat pînă la mijloc și au tras să-l scoată și n-a ieșit decît dimineața, din puterea lui doar, începînd să poarte haina și vara și după o vreme nedespărțindu-se nici de șapcă. În ziua acelui Maiai, pe la cinci după-amiaza, Leonora o căuta pe Doamna Lola Lenz și Șapte puteri începuse să le zorească pe burdioaze la îmbrăcat.

Ceasurile trecură iute, țin minte că lumea s-a întors mai înainte decît se știa — că niciodată nu se pleca înaintea serii, se sta toată noaptea și se făceau și colibe din crengi de brad. O căutaseră toți, scotocind tufișuri și văioage, înaintînd adînc în Pădurea Spînzuraților, ceasurile fugeau și nu dădeau de nimeni. Burdioazele așteptau năuce în mijlocul poienii, prinse de mîini, gata să înceapă.

Dimineața, la cinci, ieșisem pe malul gropanei. Venea soarele și din varnițe nu se mai vedea focul, doar tremura cerul deasupra lor îndoind marginea măgurii. Soarele venea de-a dreptul pe apa cotropită de coloranții fabricii lui Zermăș, apa aducea și soarele spre gropane și grămezile nesfîrșite de spume liliachii, grămezi înalte, ca niște aisberguri pe care soarele orbea.

Doamna Lola Lenz, descultă, apropiindu-se ca-ntr-o furișare, de primele curți fusese în depărtare mai mult o umbră, un lăstar de prun aplecat de vînt, părînd umbletul unui om. O văzusem printre cocenii uscați, deslușindu-i picioarele însîngerate, rochia ruptă atîrnîndu-i în urmă fîșii, mîinile și ele zgîriate și însîngerate, fața răvășită și cocul desfăcut, căzut într-o parte.

Vîntul adusese-n scurtimea cît bătu dinspre ea mirosul acela de parfum ce nu-l avea nici o femeie de pe-acolo, apoi o mai văzui doar petrecînd stoborul înalt, cu picioarele aurii, aruncate-n aer, dezgolite ca să poată sări, mai frumoasă ca oricînd.

Trăsesem cocenii într-o parte și uitasem de ce-s acolo și după ce se pierdu printre cucuruzul lui Șapte puteri, amorțit de frig, mă apropiasem de malul gropanei și-n locul unde trecuse gardul am mai văzut o fîșie din rochia albastră, o fîșie atîrnată de gard și întinsă-n lungul gropanelor de vîntul înțetit. Mirosul apei spurcate de coloranții fabricii bătea copîrșeu de cosciug peste năluca cu picioare aurii, lungi și nebune, năluca însîngerată, umblată prin cine știe ce margini, poate ca și cel ce alergase-n Prestură după un tren, în noapte, în cîmp, crezînd că trenul îl vede și stă și-l ia și-l duce, măcar atît, să-l ia și să-l ducă.

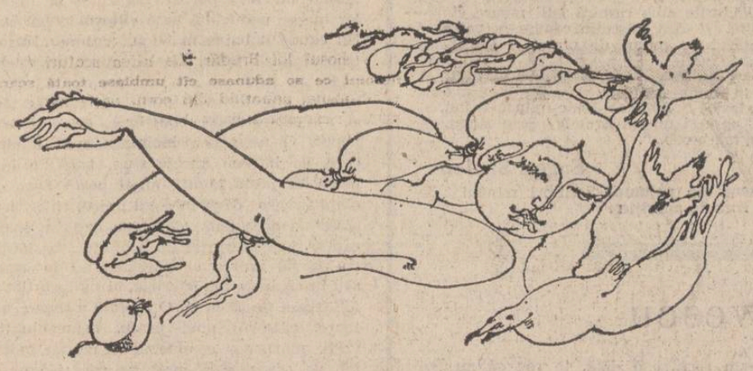

Desene de Nicăpetre

Aurel M. Buricea : „Septembrie"

Scăldată-n sărbătoare
oglindă verde prin care treci
vioară solitară respirația ta
în miez de noapte

din acest arbore confluent
de la marginea somnului
rupe fără milă rupe
o creangă de singurătate
și-n crucea vîntului sădește-o

stoluri de grauri vor so-bi
boabe de lumină amară
o, plînsul tău întunecă lumea
și peste frunze toamna dansează
cu pași de foc

iată timpul scriind poema tristeții
cu sîngele meu melancolic
pe aripi de fluturi căzînd...

mircea brăilița

Construind

Știu : zidurile tot mai cresc
cetatea-i fără poartă încă
intră și ies înfrigurate viețuitoare ale minții
de le-ai grăbi încremenirea
ca un anahoret al ginții
s-ar auzi din munți lichenii
cum năpădesc floarea de stincă
și pivnițele realității cu var nestins iar sînt umplute
prin încă tinere ferestre stelele
zorilor pot stringe
cu o pretimpurie milă ideile scăldate-n singe
și-amesteci iar ca ziditorii
mortarele necunoscute.

Și se va ști

Lucrare sub aripa sorții plăpînd e orașul
pe care-n suflet l-am zidit (oh ! miliardul
de case de palate și serele de veci
pe unde se tîrăște umbra întrebărilor)
și se va ști
cum am topit asfaltul și-am spart
granitele orbiculare
(ca să aluneci vesel pe străzi
cu nume sfinte
amabile popor !) se va ști cum am smuls
fericirea
ca hoți din livada-nflorită în ultima minte
și se va ști
cum de pe ceasurile vii de la-nceputul lumii
luam singe înghețat și micile rubine
cum prin lumești solstiții
pe străzi subcarpatine
le prefăceam în ființe (era o clipă-n care
zideam în timp mai mult decît edilii
de-a-pururi nemișcați în urbea zburătoare).

Remember

Iată și
fiorul pierdut : lumina în voi ingropată
picură greu, întîmplările zilei (subțiri)
nu pot mai fi niciodată stinse în singe
prin munții de negre-amintiri
trece un cînt sibilin pentru ultima oară
și vă arăt cum pe creste în zori
strălucind vor veni să își afle odihna
aștrii durerii proscriși și nespus de ușori

ar trebui în albă mătase acum să v-ascundă
viermele păcii cu fir strălucind peste vreme
ar trebui să se spele în sine imundă
lumea de gînduri și voi presărînd
pumni de cenușă de crin pe măritul pămînt
să v-amintiți mai ușor strategeme
ca să iubiți fără teamă ca mine un ultim
cuvînt care sparge cristale în aer — cuvînt.

Psalmodie

Înalță
pulberile vieții tale vei fi descoperit
ca oaspete al lumii pe drumuri vicinale
enorme inimi fixe ai locuit dar piară
sub lujerele nopții trecutul mult iubit

nu peste mult
corăbiile acestei lumi cu marea velă moale
încet și pururi (oh ! stagnantă fericire)
vor duce înapoi satanicele zale
ale slăbitei ființe, hibrizii înfloriți
pulberii tale atunci îi vor cerși iubire
din cer o ploaie nouă cu dulci aeroliți
va umple iar prezentul cu o desăvîrșire.

mira lupeanu

Izbînzi

Rănit, însingurat cocor la sol,
Dorința sa de zbor îi secondează
Pe cei care rotesc văzduhu-n stol
Și freamătul furtunilor brăzdează.

Puterea ne-nțeleasă-și rupe corzi,
Din inima voinței de-a învinge —
Tăiată mina vremii de irozi,
A învățat în felul ei a plînge.

În faptă tot se va-nălța, deși
Ceva se pierde amînînd chemarea ;
Un lanț de clipe-l țin a ispăși
Cînd mult prea depărtată este zarea.

Dar iar va fi în frunte cel mai bun
Și ochiu-nsîngerat și-l va ascunde,
Cu zestrea bărbătească de imun
Va da pe viață luptele fecunde.

Mitul Ofeliei

Nu știu, dar parcă plutesc
infinit despletită,
ca un fosnet de trestii prelung,
prea nimic să se-nece adînc.

Îmi mîngîie părul albastrele morți,
în care risipa mea albă de nor
pătrunde ca umbra
și alunec, alunec...

Pînă într-o-ntr-o stea într-o noapte
și învăț să clipesc într-un om...
Și apoi, cad iarăși în ape,
risipă de nor călător.

Poveste

Abia mă născusem fecioară...
Și-am pornit după vînt,
de alîntul pletelor mele
intrate șerpește în trup,
înfiorată ca o ninsoare
pe tăișuri de raze.
Și-am tot mers — nu știu cît,
bătăile inimii lui ascultînd
ca un sfînt
rugăciunea glasului său neștiut,
șoptit de argintul icoanei...
Și azi am ajuns
lîngă trunchiul uscat de copac
pe care spînzură gata să cadă
o bucată de tablă.

Inefabil

De ce-aș vorbi flori ?
Petalele se usucă pe buzele-ncinse ;
Îți sînt să respiri, parfumu-n tăceri,
Atît de pierdut din cuvinte.

De ce-aș rosti nopți ? !
Femeile sfinx la Vama Enigmei sînt oarbe ;
Vin în calea Cîntării puțin,
Să m-atingi cu roua de zare.

De ce s-ascult munți ? !
Bărbații sînt peșteri adînci din epoci de piatră ;
Lasă-mi pe umeri, pe pleoape ușor,
Ne-nțelesul albastru de dor.

adrian frățilă

Vînător înzăpezit

Plecasem de acasă la vînat
Ce călăreț eram, ce cal de singe
Dar am ajuns pe-un mal nepămîntesc
Și amîndoi am început a plînge.

Cădea o stea în fiece cuvînt
Pe gura înflorită de-ntrebare
Erau acolo niște pomi frumoși
Însă creștea în ei numai răcoare.

Și două veacuri am rămas copil
Părinții două veacuri m-așteptară
Pînă îmbătrînirá-n porți de tot
Așa încît nu mai puteau să moară.

Ce vînător mai sînt, înzăpezit
În largul cornului de vînătoare
De unde bat în cer c-un fel de ram
Și cade pe pămînt numai ninsoare.

Geneză

Ce dimineață doamne se făcea
Peste răcoarea asta tutelară
Din zimții cărcia se înălța
Cuvîntu-nsămînțat a doua oară.

Cădeau încet cortegii de lumină
De parcă cerul renunța la nimb
Zvîrlindu-l omenește ca pe-o vină
Și mulți din noi atunci făcură schimb.

O, se vedea dincolo de privire
Se auzea ce nu era rostit
Primise piatra darul să respire
Și aripi lîngă umeri s-au ivit.

Și presăra deșertul munții roși
De mare și vînzări fără de număr
Pe umerii aceia lunecoși
Și-n dreptul frunții mai creștea un umăr.

Cum suie frunza

Arzînd memoria cenușei
Furnici devoră trandafiri
Voi înălța iar turle albe
La baza umbrelor subțiri.

Oricît de orb aș fi neantul
Înșiră numerele roase
Pe fruntea mea, pe ochi, pe trupul
Cu forme vii și cuviincioase.

De-ar fi să pling aș plînge numai
Că n-am avut măcar răbdare
Să urmăresc din rădăcină
Cum suie frunza lîngă soare.

Cea căzătoare, căzătoare...

Cîntec

Cîntecul are conturul sîngelui meu
Dacă-l simțiți arzînd în depărtare
Nu vă loviți de marginile lui —
De multe ori împrăștie răcoare.

Rupeți pe buze fragede zăvoare
Și veți iubi sub clopotul marin
În loc de păsări forma lor de aer
Pe care însumi am suflat puțin.

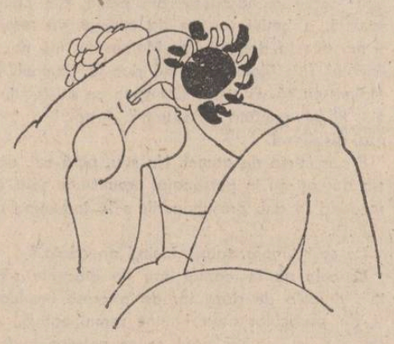

radio

Imagine și cuvînt

Peste citva timp (o zi după apariția acestei cronici) turul campionatului se va încheia. Deci, nimic nou nu se mai poate dovedi în materie de transmisii (rezultatele necontînd pentru noi în cadrul rubricii de față, neinteresîndu-ne, așadar, cine pe cine a bătut, cine pe cine a favorizat, astea-s lucruri știute ! Ascultați lunea dimineața „chibiții" din Cișmigiu și veți observa că nimic nu-i de ascuns în această competiție). Cum emisiunile sportive au un loc bine definit, cum ele reprezintă reportaje pe viu, ne vom ocupa de ele... strict profesional.

Să spun de la început că, fără a o face din rea credință, am ascultat deseori comentariile urmărind și imaginile pe micul ecran. Concluzia : un meci ascultat este mult mai palpitant decît unul văzut. Spiritul de anticipație este mult mai mic decît speranțele crainicilor astfel că într-o pasă lungă, ce sigur va ajunge în brațele portarului, reporterul vede „un contraatac periculos", într-un șut ce va trece mult pe lîngă poartă alt reporter vede „o încercare de la distanță a portii", mingile aruncate sus în careul advers se transformă în „dominare copioasă" ș.a.m.d. Aș putea spune că reporterii noștri și-au însușit ticurile lingvistice specifice unui joc modern, spectaculos (, cu angajament total", „cu deplasări înșelătoare pe tot terenul"), limbaj pe care-l practică în toate cazurile. Rapiditatea transmisiei are nevoie de locuri comune (pentru că altfel se ajunge la enervarea microbiștilor obligați să asculte o întreagă poezie a unui penalty ratat în loc de a li se spune scurt și la obiect „în minutul cutare, cutare a ratat o lovitură de la 11 m") dar, în acest fel, cuvintele creează o falsă imagine despre realitate.

Constat doar că reportajele de pe stadioanele noastre suferă de infrumusețare. Vreau doar să spun că, uneori, crainicii se jenează a-i spune faultului — fault, jocului slab — joc slab, arbitrajului părtinitor — arbitraj părtinitor. În limitele fair-playului se cuvine a spune adevărul despre cele văzute, fără a ne ascunde în spatele unor șabloane lingvistice. În fond, acești minunați oameni care sînt crainicii sportivi, pentru care avem tot respectul, muncesc, stau uneori în ploaie și vînt pentru a prinde și a spune radioascultătorilor faze frumoase. Ei sînt niște entuziaști (incorigibili, aș spune), dar de unde această jenă de a nu supăra cumva dacă-și exprimă și un punct de vedere personal asupra unui ofsaid, a unui gol, a unui fault ? Cuvintele lor ar trebui să fie o imagine a celor petrecute pe stadion. Și uneori chiar sînt. Se cuvine a face mențiuni speciale pentru Gheorghe Minoiu, Ion Mureșanu și Ion Ghițulescu (îndeosebi pentru ultimul care, prin doza lui de umor, știe să facă dintr-un meci exact ceea ce este, sau ar trebui să fie : un moment de relaxare, de destindere și nu de pasiuni încrîncenate). Se profilează oare la orizont un nou crainic sportiv ? Ion Ghițulescu l-a citat duminică de două ori pe Cornel Dinu și mi-am adus aminte de frumosul comentariu al lui Dinu la un meci cu Olanda (la televizor). N-ar fi rău ca peste ani să ascultăm un meci transmis de Cornel Dinu.

Constantin Stan

plastică

Mircea Ciobanu

Evoluția lui Mircea Ciobanu *(Pictură.* Galeriile Căminul artei, nov.-dec., a.c.) pare să fi fost condiționată de o afinitate cu o anume linie a tradiției picturii noastre de șevalet. Nu te poți opri în fața pînzelor sale fără ca, măcar involuntar, să nu te întorci cu gîndul la carnalitatea, la densitatea coloristică a lucrărilor unui Petrașcu. Greutatea volumelor, înscrierea lor densă într-un spațiu în care conturele par a se desprinde cu greutate unele de altele recheamă, pe de altă parte în memorie, numele lui Corneliu Baba. Aerul general al picturilor ți se pare cunoscut și, totuși, ceea ce frapează, este o puternică notă de individualitate. În fața șevaletului, artistul pare decis și personal, hotărît să se confrunte cu sine însuși, fără prea multe menajamente. Interesat mai ales de *a face*, adică de acțiunea creatoare energică și voluntară, fapt subliniat de încărcătura de emoție transmisă direct, fără filtrări excesive, pînzei, pictorul este, se pare, ceva mai puțin atent față de modul *cum face.* Sper să se înțeleagă că această din urmă afirmație nu are drept scop minimalizarea capacității de reflecție a artistului și nici sublinierea ideii că, în fond, el ar fi un teluric ale cărui izbucniri ar fi temperate de asimilarea unor anume experiențe figurative în cadrul cărora tensiunile, exploziile afective sînt stăpînite și menținute la gradul unor mocniri, puternice, este drept. Tipul de experiență figurativă, coloristică mai exact, despre care vorbim, i-a devenit structurală prin identificare, cu ea, lui Mircea Ciobanu, sau a fost consubstanțială naturii sale artistice. Ca atare, pictorul trebuie judecat mai puțin din punct de vedere al problemelor de tehnică pe care le rezolvă — căci ele sînt în multe privințe comune, cum am sugerat, cu cele ale unor iluștri predecesori — și mai mult din perspectiva capacității afective și de expresie insuflată materiei. Sub acest aspect el este una dintre personalitățile interesante în rîndurile pictorilor afirmați în ultima jumătate de deceniu. Fac această precizare deoarece am impresia că, în acest interval, după o perioadă nu prea scurtă de reorientare generală ce urmase unei perioade destul de lungi de orientare generală — cu excepțiile de rigoare — într-un sens prea bine cunoscut pentru a mai fi comentat, asistăm la tentative valide de revenire la izvoare, de vertebrare adică a propriei experiențe prin consolidarea punților de contact cu experiențe figurative anterioare și, chiar, de găsire a electivelor afinității necesare. Mircea Ciobanu face parte din categoria acelor artiști care, mergînd pe o anume cale, preferă, asemeni unor anumiți constructori consolidările în locul defrișărilor. Momentul ales de el pentru a proceda astfel coincide, de altfel cu creșterea numărului pădurilor, în ciuda înmulțirii mijloacelor mecanizate de tăiere.

Grigore Arbore

muzică

Ritmicitățile timpului

Urmărind evoluția unor tineri soliști despre care am mai avut prilejul să scriem, asistînd uneori chiar la debutul lor într-un concert cu orchestra sau în recital, consemnăm prezența la Ateneu simbătă 2 decembrie a pianistului **Viniciu Moroianu** și a violoncelistului **Eugen Mantu.** Dacă Viniciu Moroianu a cîștigat îndeosebi lirism, reușind teme transparente, de un romantism „celest", spațios, în Sonata în La Major de Schubert ; o atmosferă stranie, meditativă, în cele „Trei Preludii" op. 17 de Skriabin ; mai puțin desăvîrșită mi s-a părut rezolvarea tehnică a Toccatei de Enescu, unde pianul părea să nu exprime suficient amploarea sonoră pe care o dorea, o imagina interpretul. Este însă evident că talentul și cultura muzicală a lui Viniciu Moroianu depășesc media, și cei care au ascultat strădaniile sale de a da complexitate orchestrală pieselor cîntate, îndeosebi Toccatei, își pot închipui o devenire dirijorală a sa.

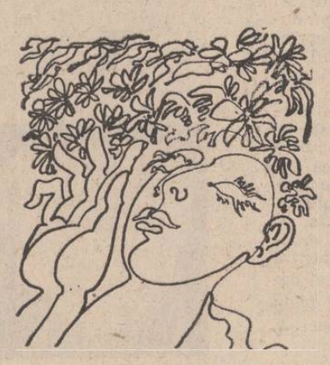

Eugen Mantu a alcătuit un interesant recital de muzică românească — de la mult cîntata „Siciliana" de Nottara sau „Dans țărănesc" de Constantin Dimitrescu, la lucrările unor autori contemporani, „Scherzo" de Dumitru Bughici, „Sonata" de Wilhelm Berger, „Colind" de Doru Popovici, un optimist „Dans valah" (solo) semnat de Maya Badian — demonstrînd un plus de concentrare, lăsînd însă nerezolvate destule asprimi ale sunetului.

● Concertele Filarmonicii de vineri 1 și simbătă 2 decembrie ne-au prezentat un „cvartet ideal" de soliști : **Mădălin Voicu,** „inteligența schematică" a Aerului, **Virgil Simonis,** „fluiditatea romantică" a Apei, **Ion Voicu,** „generozitatea rodnică" a Pămîntului, **Varujan Cozighian,** „radiația fierbinte" a Focului. Rareori concertul în mi minor pentru patru viori și orchestră de Vivaldi a fost interpretat într-o formulă atît de riguroasă și în același timp caldă, strălucitoare : o lume a echilibrului perfect din care să nu lipsească nici un element.

Această rigoare în formă a fost prefațată de rigoarea în fond a lucrării în primă audiție pe care **Nicolae Deloiu** a numit-o „Clopotele Alba-Iuliei". Ritmicități ale timpului, pulsația corzilor pe o arhitectură de alămuri și percuție : sărbătoarea Unirii și-a găsit, în acest început de decembrie, o nouă și modernă expresie muzicală.

Grete Tartler

PLANETE

A fi scriitor

Urmare din pag. I

al unei clădiri cu nivele înalte, primesc vizita unei doamne foarte în vîrstă, căreia nu-i fusese deloc ușor să urce trei-patru duzine de trepte. Însă... le urcase. Gifiind. Așa în vîrstă, cum era. Căci singură ne-a spus, iar pe deasupra îi și arăta, că numără (să fi mințit ?) 75 de ani și că de două zile și două nopți scrie versuri pe care musai vrea să le publice „săptămîna viitoare". Probabil că ne observase nedumerirea, căci imediat a adăugat : „Nu numai că le-am scris, dar – dacă vreți – le pot interpreta coregrafic și vocal, căci am exersat acasă, eu am fost și actriță". Și pînă să apuc eu a-i răspunde ceva, eroina fabulei acesteia adevărate se și învîrtea printre scaune și mese, țopăind, jucînd, cîntîndu-și plăsmuirea celor două zile și două nopți de... creație, într-o postură hilară. Cînd n-a mai putut, epuizată, prăbușindu-se peste un cuier, ni s-a adresat scurt : „– Ei, acuma le-ați și auzit, le-ați și văzut. Spuneți-mi, cînd mi le publicați ? – Niciodată, i-am răspuns. – De ce ? – Doar pentru că nu-s poezii. – Aaaaa ! i-am auzit interminabilul țipăt ca din genune. Ahaaaa... s-a lansat ea, – și dumneata, și dumneavoastră vasăzică, și voi credeți că ălora ale lui... (omitem numele penitentului)... apărute în pagina a treia din numărul vostru de ieri, ălora nu le lipsește vocația, ha ? Că alea-s mai poezii decît ale mele, ha ?"

Adevărul adevărat este că nu prea erau. Dar...

Dar iată-mă la un moment dat, cu altă ocazie, în față cu persoana în carne și oase chiar a unui... autor, succedînd manuscrisului său expediat prin poștă. În toată avalanșa lui de pagini: o salată lirică de ciupeli din cine vrei și nu vrei, nimic mai mult. „– Dv., deschid cuvîntul, ați mai încercat și altădată ca să... ? – Să scriu ? Eu ?! Daaa. Sînt **recidivist** (și-mi face cu ochiul, adică : noi între noi !) – Și ați și trimis pe la niscai reviste ? (Se uită el de sus la mine, îngăduitor, cît se uită, apoi :) – Bineînțeles. Dar parcă numai la reviste... Acum doi ani am scos un volum, domnule coleg, iar anul acesta pe-al doilea. Iată-le ! Primiți-le cu autograf".

Acel **domnule coleg** eram... eu ! Mi-a azvîrlit „opera" lui pe masă. Opera lui cu autograf. Dar de care nu mi-am apropiat curiozitatea. Într-un fel de suprem efort însă am căutat să stabilesc totuși proporțiile de rigoare : „– Vedeți, i-am spus, textele acestea ale dv. prea seamănă cu ale multor poeți de circulație azi. – Șbaaang... a răsunat glasul său chiar în aceeași clipă. Și imediat : – Bravo, m-a felicitat el încîntat. Ei bravo, domnule ! Păi asta și urmărisem, asta am și vrut eu. Știi... nu, nu știi. Nevastă-mea a fost prima cu ideea. Pe urmă... dar prima, știi, da, nevastă-mea a fost, că multă vreme nu mă publica nimeni nicăieri. Zice : **Fă și tu de-alea ca ei. Fă ca Nichita, ca Adrian, ca Fănuș, fă ca Sorescu și ca Ion Caraion, fă ca toți, dragă ! Șbaaang...** Și-am făcut. Și uite că am două volume, domnule. Dacă nu mă publicați dv., că văd eu că n-am șanse, ce ! vă închipuiți că nu mă publică altul ? Mă public. Nu se știe altfel".

Și a fost profet în țara lui... L-au publicat. Altul, alții... Figurează și într-o istorie a literaturii. Critici ca el scriu și au scris despre poeți ca el. Iar după cîte se cam vînturâ, **domnul coleg** este chiar la al vreo șaselea sau al șaptelea volum acum. Mai mult : i s-au dat și două premii. Deocamdată.

Aș zăbovi cu povestirea doar asupra încă a unui caz, despre un și mai incredibil personaj. Într-o zi, îmi deschide ușa la redacție o spetă de halat cenușiu aninînd pe-un fel de jumătate de om, deșirat, subțire ca sfoara, ai fi zis că tăiat în două. Se apleca la dreapta, se apleca la stînga, flota, pilpîia, se apleca înainte, și iar la dreapta, și iar la stînga și iar înainte. Din clipa intrării pînă-n momentul în care a plecat, luîndu-și cu el atît realitatea cît și fantoma, n-a vorbit altcineva decît el, fără întrerupere, rostind aproape întocmai următoarele cuvinte, însă repetîndu-le de cîte trei ori, ceea ce înseamnă că unele lucruri le-a pronunțat de nouă ori, foarte rapid, foarte asemănător, ca într-un exorcism, iar apoi trîntind ușa în urmă – demn, subțire, halucinant : „Mă prezint, mi s-a adresat, magistrat pensionar X, am 93 de ani, poet permanent, ofiter în rezervă, contribuent pe cimp literar, nu public nimic, nu, îmi retrag simbolic toate manuscrisele din presă, din pricina voastră, a beției voastre de cuvinte, vă resping și mă duc la domnul Titu Maiorescu, mă duc la domnul Titu Maiorescu, mă duc la domnul Titu Maiorescu să vă spun, să-i spun ce ați făcut voi din limba română". Pe urmă – poc ! a trîntit ușa, dispărînd.

E ceva timp de atunci. Nu știu, pînă azi, dacă s-a dus ori nu la personajul promisiunii sale, dar socotind în ani, presupunerile-s la îndemîna oricui...

Ce se întîmplă, totuși, lăsînd anecdota ?

Dincolo de incidental sau de inocente scrînteli, dincolo de doza lor de pitoresc involuntar și de particularitatea limitat semnificativă, dar totuși semnificativă, oare ce se petrece în fond cu literatura noastră, cu cititorii și cu minuitorii penei ? Păi ce să se întîmple cu minuitorii penei altceva decît că unii izbutesc din ce în ce la mai mari intervale să încredințeze tiparului și altfel de pagini decît de un foarte scăzut interes, așa cum ar confecționa oricine. Simple improvizații, nu rele, nu bune, cu totul din afara însă a vreunei înzestrări notabile.

Luată și numai ca profesie (deși indeletnicirea scrisului n-a fost, nu va fi și nu este numai atît), „profesia" aceasta **nu se alege** ca altele, nu, ci **ea alege.** Asemeni oricărei spețe de artist, scriitorul se naște. Mai cu exactitate : el se naște rar. Totuși la noi (de voie, de nevoie), conviețuiesc două tipuri de – iată – componenți ai noțiunii : scriitorii cu talent și cei fără talent. Categoria a doua este, se știe, mai numeroasă. Tocmai din pricina aceasta și a unei activități fără semnificație, pe care alcătuitorii celei de a doua categorii o desfășoară obositor, tipărind literă fără identitate, fadă, stereotipă, hîrtie umplută cu zgomot, o ! tocmai de aceea mai oricine a ajuns a pretinde că așa poate scrie și el. În definitiv, crezîndu-și vorbele, nimeni nu exagerează la proba prin comparație. Căci într-adevăr, așa de fără sare poate cărcăli toată lumea. N-ar fi însă posibil să auzi pe nimeni din pietonii străzii pretinzînd (imediat distanțele devin distanțe) că ar putea scrie la fel de bine ca Eminescu, Ion Barbu, Caragiale, Arghezi, Creangă, Blaga ș.a.m.d. Adică la fel de personal. Pentru că în cazurile înșirate atît cel mai mărunt cît și cel mai exigent om de rînd simte fiorul artei, autenticitatea și nervii acesteia, el fiind categoric respins de salinitățile actului de creație. Anonimul vieții intuiește resemnat că n-are ce căuta acolo, înăuntru, unde este și unde stă cine trebuie, unde e har și este enigmă. Dar cum o să încerce o aceeași senzație la lectura multora dintre firavii noștri contemporani ?

A fi cult nu înseamnă numai sau neapărat a fi citit enorm sau de toate sau în cît mai multe limbi, ori a ști să vehiculezi volumul de cunoștințe acumulate, redîndu-le cît mai clar, mai fidel, mai relevant. A fi cult înseamnă a imprima cantității de cunoștințe ce le are o personalitate : pe aceea a ta – și de a ști să dovedești că o ai și că este inconfundabilă. Că ea contează valoric. Și că opinia ta e capabilă să așeze densitate, sens, direcții lucrurilor pe care intelectul tău le-a înmagazinat.

Un scriitor fără cultură (măcar literară) e un scriitor minor și limitat. Însă un om de oricită cultură, fără talent, nu este scriitor.

Pot exista oameni care au, cînd se și întîmplă să aibă, multă carte sau care au citit, deși nu-i totuna, cărți numeroase și au și scris destule, însă cărora le e lipsă talentul. Deși ei pot produce opere de real interes, dacă și cînd o pot, acele opere sînt **produse**, nu **create**, fiindcă autorii lor numai de cultură dispun, iar nu și de talent. Pe acești autori, nouă, oricît i-am respecta pentru bagajele lor de competență intelectuală sau arhivistică – și niciodată n-am ostenit în continua străduință de a-i respecta – ne este nu greu, dar ne-ar fi cu neputință să-i considerăm scriitori, chiar dacă social și întîmplător mulți au ajuns ca să facă parte din aceeași breaslă căreia și noi aparținem. De fapt, nu **și noi,** ci... și ei ! La capitolul zis al artei literare, ai de preferat pe scriitorul cult, se înțelege, nu pe instruitul nemiruit, foarte respectabil poate în domeniul sau în domeniile sale, dacă are vreunul, însă doar atît. Numai atît. Literatura cere talent. Cultura, nu. Dar literatura cere și cultură. Și cîte altele încă...

De aceea, sau și de aceea, a tipări cărți nu înseamnă totdeauna a fi scriitor. Chiar cărți valoroase.

Dacă nu se va apela curînd și radical, să selecteze și să judece, la criticii și scriitorii cei mai exigenți, emancipați și onești, la competențele cele mai puțin îndoielnice, nedispuse către concesii și neamestecînd răspunderile estetice cu relațiile particulare, apoi literatura noastră se va transforma progresiv într-o îndeletnicire a mediocrilor și lenei de gîndire, într-o agoră de ilustri anonimi emițînd care mai de care vorbe fără conținut. Ai să poți înlocui pe fiecare cu fiecare, descurajant, fără pierdere și fără cîștig, iar indistincția va fi ca pustiul. **Poate fi amenințată astfel personalitatea literaturii române.** Este inadmisibil să se ajungă a se scrie la un atît de uniform nivel, să se tot pastișeze pastișele pastișelor, să se prelungească și azi, ba citeodată copios, maladiii – ca beția de cuvinte și forma fără fond – ale copilăriei literaturilor, pînă acolo încît fiecare trecător să considere că între el și scriitor e de tras în liniște, la oricare din orele zilei sau ale nopții, semnul egalității.

De aceea, din nou, e trebuitor să nu se uite că a tipări cărți nu înseamnă obligatoriu sau totdeauna a fi scriitor. Mai bine o sută de talente reale și neobstaculate prin mărunte și diverse și continue siciieli, decît o mie de mediocrități încurajate vinovat, propulsate orbește.

Altminteri, vom fi spuși la domnul Titu Maiorescu...

FRAGMENTE CRITICE

Mihai Beniuc (I)

După ce în **Scrieri,** IV (1973), Mihai Beniuc a încheiat antologia versurilor sale, el publică în același an volumul **Pămînt, pămînt** și în continuare : **Focuri de toamnă** (1974), **Rămîne pururi vatra** (1974), **Patrula de noapte** (1975), **Țara amintirilor** (1976), **Dialog** (1977), dovedind că debitul izvorului său liric nu a scăzut. Contestat, ignorat, bătut de furtuni, amenințat de moarte, bătrînul copac rezistă și, în trunchiul său, numărul cercurilor crește. Dacă crestezi puțin coaja lui, poezia curge fără dificultate, ca o sevă naturală. Sau cel puțin așa pare. M. Beniuc versifică ușor, introduce nume proprii și citate ilustre în poem, îndoaie ideea pînă ce ideea apare, la urmă, cu călușul rimei în gură. Volumele se aseamănă între ele și pot fi citite din indiferent ce punct : aceeași elegie aspră, același fier roșu răsucit în rana suferințelor vechi, aceleași treceri (de acum previzibile) de la melancolie la agresiune. Uneori în interiorul aceluiași poem.

Mihai Beniuc scrie, în fapt, în două registre lirice. Unul, foarte profund, este expresia unei stări (crize) existențiale. Poezia devine, în acest caz, o **definiție perpetuă,** o confesiune brutală, o jupuire la rece a pielii de pe celulele vieții morale. Se configurează, din asemenea reluări succesive, o biografie lirică extraordinar de vie, îmbrăcată, în volumele din urmă, „în straie crepusculare". O formă specială de angoasă în fața morții, o răzvrătire și o acceptare, în același timp, minioasă a destinului biologic, o implicare, cum puțini poeți au făcut, a marelui univers în viața micului univers individual — iată ce se observă la acest prim nivel al poeziei de senectute a lui Mihai Beniuc.

Al doilea registru este acela al **evenimentului.** Scriind, el redevine bardul încrezător, sfătos, cu ochii ațintiți spre orizonturile istoriei. Acolo (într-un poem) este terorizat de moarte, aici (într-un poem vecin) este nepăsător față de neant, electrizat în fața mulțimilor în marș, tribun (sau **fribun**) al marilor cauze sociale. Multe din aceste versuri încearcă să dea substanță lirică unor abstracțiuni și nu reușesc, ca scrierile mistice care vor să figureze corporal divinitatea și nu pot. Între cele două registre nu există concordanță. Însă Beniuc este, prin excelență, un poet al disimetriei și al disonanței, al **plusului** și al **minusului.**

Portretul său liric este suma unor atitudini care se contrazic. Identitatea iese din îmbrățișarea, cu egală fervoare, a mai multor identități. Autenticitatea tonului „sfîntește totul" (zice Lucian Raicu în **Practica scrisului și experiența lecturii,** după ce formulează cîteva rezerve), „pătrunde cu mare suflu toate locurile poeziei lui Mihai Beniuc, neocolind, am putea zice, nici știutele locuri comune". Se poate. Însă locurile comune, repetate, răsar brutal în ochi și, în această situație, nu mai luăm seama la gesticulația (figurația) lirică din spatele lor. Misterul marii poezii este a spune același lucru (despre moarte, iubire) fără să avem, la lectură, sentimentul repetiției.

Cîtă vreme Mihai Beniuc rămîne într-o sferă de relații intime și „dă sama" despre stările sale de existență, poezia are o mare forță de sugestie. Volumul **Pămînt, Pămînt** începe cu această interogație : „Acesta-s eu ?" și poeziile ulterioare nu fac decît să răspundă, într-o mie de nuanțe, configurînd la urmă o fabuloasă (încă) biografie morală. Este portretul poetului la bătrînețe. În limbaj biblic, am fi înclinați să zicem : el este tot și totul este el. Este Manole care zidește pe Ana pentru ca zidurile să dureze, este Dacul gata să propteaască cerul cu sulițele sale, este pasărea cu o aripă zdrobită, lăsînd dîre de sînge în praf, este un plop singuratic ce aruncă foi ca niște bani învechiți ce nu mai umblă — și noi înțelegem numaidecît că foile și banii fac aluzie la anii pierduți ai poetului etc.

„Acesta-s eu", zice M. Beniuc în alt poem **(Metempsihoză),** după care urmează alte definiții, alte consultări ale naturii pentru a afla acolo un semn, o urmă, o linie a destinului individual. Cine nu este tulburat cînd citește în versuri despre ochii de linx ai morții care pîndesc din tufărișuri, de corbul lui Edgar Poe (amintiți într-un poem), de soarele care fumegă, de lupii care urlă, de mormanele de frunze moarte, semne ale unei **treceri** iminente ? Beniuc regăsește forța de a spune toate acestea în modul cel mai simplu și mai jălalnic cu putință. Iată, într-un poem **(Sînt supărat),** sentimentul insuportabil al părăsirii, al golului ce crește în jur, al desrădăcinării totale : „Sînt supărat și n-am cui să mă plîng, / Că lăcătul din poartă e năting, / Așteaptă cheia, singur nu deschide, / Și eu de mult am buzunare vide, — / Nici chei nu țin, nu am nici bani decît / Să-mi cumpăr cîte-o sticlă, de urît. // Prietenii m-au părăsit de mult. / Pe cei din alți planeți dacă-i ascult / Vorbesc în graiuri mie prea străine" etc. **Unii** îl vorbesc de rău, planetele conspiră etc. Sub movilele de foi ale durerii spiritul stă încă treaz, gata să ceară tradiționalul dinte al răzbunării. Unele imagini ale îmbătrînirii merg spre lirismul mitic al lui Blaga : „Eu par că-s Pan ce pipăie natura / Cu brațele întinse și cu gura" însă imaginea grandioasă a morții nu ține mult, poetul o readuce în planul mai sărac al vieții, sub înfățișări tragi-comice. Reapare tema taifasului cu cuscra moarte : „Iubita mă urăște că sînt bătrîn bețiv / Și-așteptă cu cupa-n mînă de vin să vie moartea / Și nu bocesc în sine-mi tăcut și costeliv, / Fricos că nu-mi apare la fixul termen cartea. // Hai, moartea mea, ciocni-vom pahar ca vechi prieteni. / Tu zăngănînd din case ca un erou din zale, / Eu murmurînd o doină de jale printre cetini / Pe undeva sub coasta Carpaților, la poale.// Cînd vom ciocni paharul din urmă, las' să sară / Pe tot întinsul nopții finale foc și pară !" — cu un final apoteotic, intrat și el în repertoriul liric beniucian.

O imagine mai pură a sfîrșitului mîndru aflăm în poemul **Ursul** (vol. **Focuri de toamnă**), variantă la o temă mai veche, cu simbolul întors acum spre fața întunecată, gravă a vieții. Ursul lui Beniuc este mitica Pan al lui Blaga care se retrage din lume spre amenințarea noii religii. Religia este aici bătrînețea iar semnele ei — pădurile ce se împuținează, rîurile ce seacă : „Sînt ursul poate ce-a scăpat de pușcă, / Prin smeuriș mă pierd și lăuruscă / Și văduv de ursoaica mea și trist — / Mă mir și eu de ce tot mai exist. // Pădurile-ar mai fi, atît cît sînt, / Dar oamenii le culcă la pămînt, / Iar văilor le seacă apa, cursul — / Ce-ar mai căta pe-aceste plaiuri ursul ? // Bîrlogu-i bun de-acum doar de mormînt... / Să ies de-acolo suspinînd, gemînd ? / M-am săturat de codru și de lupte — / Voi adormi-n bîrlog cu labe supte".

Tema este reluată în altă parte **(Stau singur)** în ton sfîșietor de romanță și cu o figurație mitologică mai directă. Nu-i altă idee aici, însă, trecut pe o gamă minoră, motivul rătăcirii și al căutării unui sens liniștitor, lasă ecouri tulburătoare. M. Beniuc știe să fie profund atingînd aceste coarde mici ale sufletului înspăimîntat de apropiatul sfîrșit : „Pe cine oare să-l întreb, / De știe drumul spre Ereb ? / Căci orice fac și orice-aș zice / Aud plîngînd pe Euridice. // În mine plînge ori afară ? / Pe unde merg se lasă seară, / Pădurile abia respiră / Și moare cîntecul pe lîră. // Am răscolit cenușa-n vatră, / M-am cățărat pe munți de piatră, / Plutit-am pe-nspumate unde / Și n-am aflat de ea niciunde. // Mi-am destrămat în fire visul / Și-am cercetat în mine-abisul, / Dar unde-am fost, năuntru-afară, / Zvicnea doar plînsu-i iar și iară, // E oare și un alt Ereb ? / Stau singur și mă-ntreb, mă-ntreb...".

Eugen Simion

(Fragment din volumul Scriitori români de azi, **I, în curs de apariție).**

George Macovescu

Urmare din pag. I

de diminețile reci care mă găseau culcat pe nisipurile pustii de la capul Midia sau de la farul Tuzla. Mi-e dor de irișii sălbatici în care mă tăvăleam și de stincile roșietice pe care mă cățăram".

Dacă nu m-a învățat tăcerea, m-a învățat că atunci cînd nu mi-e bine cu oamenii să caut în mine un lac, să împing pe el o barcă, multă lună, să iau vîslele și să cobor, după ce străbat pogoane de apă și de stufărișuri la casele unde cîndva am încercat, întîi dinsul, mai tîrziu eu, să ne uităm în Brăila, în Rimnic și-n Buzău. Două case de lut. Vișini, cireși, sălcii roșii... Un copil, care nu va lipsi niciodată, pîndește să prindă grauri galbeni cu albia, un bătrîn cîrpește niște hamuri, înșirînd un cîntec sau poate un bocet pentru calul cu care ruina distantele nopții. Cîntec vechi, cîmpia se goleste de întîmplările bătrînești o dragoste așteptată la Buzău, alta la Brăila și miracolul suie în brazii tinereții : frumoasă buzoiancă, cu buzele fierbinți, te-am sărutat o dată, te rog să nu mă uiți...

Acolo de unde venim noi — unghi al pămîntului încărcat de păsări și de ierburi migratoare, în care se întîlnesc patru țări românești, apucînd drumuri de rostogolire, fiecare în sine — vîntul închipuie legende și ia făptura femeilor noastre, dansînd în amurguri, pe valea Piciorului, a Buzăului, a Dunării.

„Ce straniu miroase văzduhul / Cînd treceai prin livezile uscate ! / Te legănai prin ierburi înalte / Și vîntul, surprins, își strunea suflarea / Oprind-o la marginea pămîntului / Pentru a te lăsa singură / Să dansezi cu ele..."

Venind de la margine de cuțit și de la margine de fluturi, uns de oameni cu mirodeniile pămîntului, dar și cu zeama verde-a mătrăgunii, George Macovescu nu cunoaște decît cîntecul iubirii.

.....Dintre templul urii și-al minciunii. / Lovit și sculpat de voi. / Eu vă iubesc mereu / Oameni, frați ai mei !...".

Cine va tăia copacul de pe creasta casei noastre îl va găsi plin de luceferi.

„Pămîntul visurilor noastre"

Urmare din pag. I

care s-a putut învesmînta ca într-o mantie de rege cu titlul de «domn al Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei», Mihai Viteazul însuși — cetatea Albei Iulii".

Munții Apuseni sînt munții lui Horea și Avram Iancu, munții răscoalelor și ai avîntului spre libertate : „Și icoana sufletească a celui ce s-a sălășluit dintru început aice, mersul gîndurilor sale se deslușește pe încetul. În jos pînă la Cărpenișul lui Cloșca și al lui Crișan, în sus pînă la cuibul de munte în care a copilărit, a muncit și a suferit Nicolae Ursu, căruia i s-a zis Horea, tot căsuțe de sărăcie ale românului robit în țara munților de aur pentru străinii lumii întregi, căci motul își cîștigă cu greu pînea din veșnica vînzare pribeagă a bietelor unelte de lemn ce se pricepe să cioplească. Pe margene, șirul înaltelor vîrfuri pietroase : Vîrful Sloiului, Știrbul, Mițul. Munducul, uriașă catapiteasmă pentru biserica libertății, a căreia boltă e cerul însuși, cu miinile și înseninările lui. Iar în vale spumegătoarea curgere a Arieșului, cu apa negrie, ca și cum fiecare picătură din el ar fi o lacrimă de durere, rîu trist și neodihnit, vuind a răscoală și a ruină. Astfel din copilărie se plămădi o fire de visător aspru, de credincios îndărătnic, de viteaz milos ; adunînd în el toată moștenirea de durere și de amintiri a trecutului, el și-a ascuțit sabia de cremenea tare a acestor munți".

Blajul e locul cărturarilor, al căror gînd înalt trebuie să lumineze întotdeauna conștiința unui popor : „Aici e pămîntul sfînt al Blajului, în locul unde au scris cu sîngele inimii lor și au învățat pe alții cu toată căldura credinții ce stătea întrînșii acei înainte-mergători ai culturii naționale românești cari au fost blîndul călugăr Șamuil Clain, asprul muncitor fanatic Șincai și cumintele alcătuitor de teorii Petru Maior. Acești trei oameni mari ai unui popor mic trăind în împrejurimile cele mai grele au plecat pe rînd din această reședință episcopală unde ei nu puteau fi înțeleși pe deplin, și nici măcar îngăduiți, cu întregimea firii lor, dar asupra Blajului fără recunoștință din timpurile vlădicăi Bob se întoarce totuși o rază din marea lumină ce se înălța necontenit deasupra mormîntului lor".

Dar alături de această Transilvanie a pietății și a evlaviei, a memoriei nobile și pilduitoare, există și o alta, o Transilvanie în parte obscură la acea dată, pe care istoricul o descoperă printr-o asiduă cercetare de cărți și ruine, de biserici și ascunse însemnări. Este o Transilvanie a neîncetatelor legături și schimburi cu celelalte provincii românești, dovedind același suflet comun existent de o parte și de alta a munților într-o permanentă și fertilă conlucrare, pe deasupra perindătoarelor stăpîniri. O **Cazanie** a lui Varlaam, găsită într-un sat din împrejurimile Făgărașului, este unul din atît de numeroasele semne că în spirit toate țările române n-au fost niciodată despărțite : „Și e înduioșător gîndul că după aproape trei sute de ani scrisul unui mitropolit din depărtata mea Moldovă, scrisul unui fiu de țăran din părțile Putnei mai poate mișca așa de adînc țărănimea românească de pe acest picior de plai stăpînit de străini".

Nu este nici această imagine, restaurată din multiple încrengături urmărite pînă la obîrșia lucrurilor, ultima revelație pentru călătorul descins în „mijlocul trăiniciei noastre neclintite", pentru că, avînd o pregnanță cel puțin egală cu aceea a ansamblurilor anterioare, i se impune deopotrivă imaginea unei Transilvanii în care forțele neamului, multe din ele latente, nesocotite la prima vedere, izbucnesc pe zi ce trece cu un avînt comparabil doar cu acela al „marilor puteri ale firii". Ca un torent, „apele românimii" nu mai pot fi zăgăzuite și înaintarea lor merge neînfrînă spre **viitorul** unirii cu țara. Nu există imagine mai înalt recuperatoare pentru Iorga și, totuși, de un optimism grav, responsabil, decît aceasta, a lucrului adesea anonim, al brațelor și al minții, în care se făurește și se consolidează conștiința de sine a unui popor. O asemenea **înaintare spre lumină,** în care, ca într-un harnic stup, trudește întregul neam de peste munți, nu-și poate avea consecința firească decît în actul unirii, chiar nenumit direct la acea dată, dar bine explicat în implicațiile și demersurile lui profunde. La 1906, pentru Iorga, unirea se pregătea nu în cancelarii sau în cabinete ministeriale, ci pe locurile simple ale trudei de zi cu zi. O morală a muncii răbdătoare, asemeni unei jertfe, neînconjurată de vorbe mari, dar conducînd la marile fapte este morala cea mai de preț pe care i-o oferă lui Iorga Transilvania de dinaintea Unirii, și în 1939, anticipînd tragice evenimente, marele patriot făcea apel în a doua ediție a cărții tocmai la un astfel de crez al responsabilității și al curajului civic : „Retipăresc astăzi, după ce s-a strecurat o viață întreagă, înfățișarea călătoriilor mele în Ardeal, pe vremea cînd doar în mintea citorva, nu aprinsă, ci luminată de cunoștinți care lipseau celorlalți și mai ales de un înalt ideal, licărea credința că va înceta stăpînirea străină. (...) M-am hotărît s-o dau pentru a se vedea ce era atunci și pentru a se trage de acolo învățăturile de nevoie de acei cari au uitat și de cele două generații care n-au trăit acea viață de cine. Înțeleg această carte ca o întărire, necesară, a sufletelor într-un ceas de mare primejdie, care nu se combate cu teama și descurajarea...".

Luceafărul vă prezintă:

Întreprinderea de aparataj electric de instalații Titu (VIII)

CEEA CE SE CUVINE AMINTIT LA SFÎRȘITUL UNEI SERII DE REPORTAJE

Iată-ne, așadar, după un șir de șapte reportaje pe care le-am scris despre **Întreprinderea de aparataj electric de instalații din Titu,** în fața celui de-al optulea și ultimul, reportaj în care vom anunța, așa cum am promis în cel anterior, noutățile anului 1979 în materie de aparataj electric de instalații.

Înainte de aceasta, se cuvine însă să dăm strai de literă tipografică vorbelor auzite de la contabilul-șef al unității, economistul **Voicu Pîrvu.** „Deși relativ nouă, I.A.E.I. Titu a reușit să se situeze atît din punctul de vedere al realizării sarcinilor de plan, cît mai ales din punct de vedere al calității produselor, printre cele mai prestigioase întreprinderi din ramura respectivă. Prestigiul pe care-l cunoaște la ora actuală întreprinderea în rîndul beneficiarilor ne face să ne mîndrim, dar să ne și îndeplinim în așa fel sarcinile de plan încît acest prestigiu să fie apărat numai și numai cu succese și rezultate dintre cele mai frumoase. Știm că beneficiarii au încredere în „firma" noastră, știm că nu trebuie să le înșelăm așteptările. I.A.E.I. este de-acum o firmă respectată, cu un prestigiu cîștigat. Întreg personalul muncitor din întreprindere va face totul pentru ca produsele noastre să-și păstreze și mai departe calitățile, să fie competitive pe piața mondială. Am vrea ca beneficiarii noștri să știe asta".

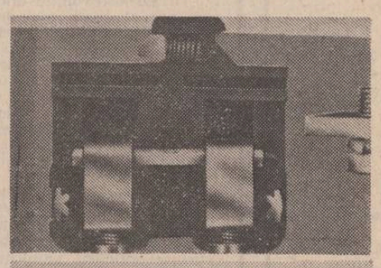

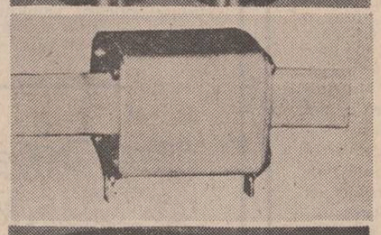

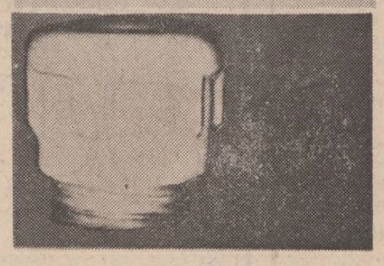

Am reprodus mai ales pentru beneficiarii produselor I.A.E.I. Titu cuvintele contabilului-șef, Voicu Pîrvu. Spre a-i asigura că și anul viitor calitățile produselor pe care le-am contractat cu I.A.E.I. Titu vor fi dintre cele mai alese. Fie că este vorba de produse deja cunoscute, fie că este vorba de unele complet noi.

NOUTĂȚILE ANULUI 1979, AȘA CUM NE-AU FOST PREZENTATE

Pe șeful serviciului Producție, **inginerul Ionel Lucian Pătru,** l-am găsit în fabrică, acolo unde trebuie rezolvate problemele pe care le ridică producția. L-am rugat să ne prezinte produsele noi care vor constitui producția anului 1979. Ne-a oferit numai cîteva, cele ce vor intra pe banda de fabricație în primele zile ale anului 1979. Iată-le :

- **Clema de 70,95 și 125 cm².**

E folosită ca element de legătură în tablourile de comandă și automatizări.

Corespunde normelor internaționale. Este omologată în reperul **Normal,** urmînd ca în fabricație să se introducă varianta **tropicalizată.**

- **Priza și fișa de 63 A cu comutator în carcasă de siluminiu.**
- **Ștecherul fără contact de protecție de 10 A.**
- **Lampa de semnalizare de 220 V, pentru tablourile de automatizare.**

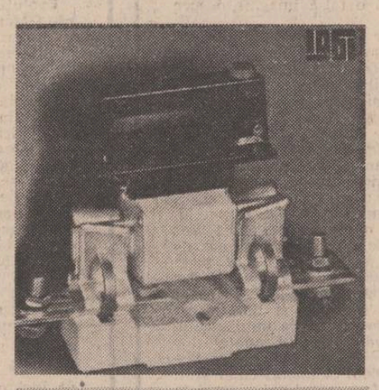

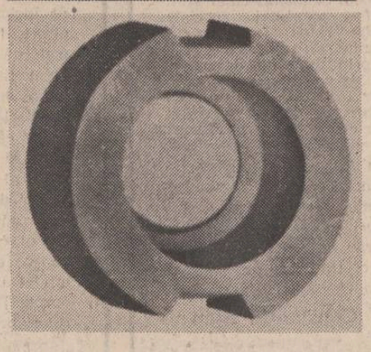

- **Butonul cu lampă și transformator.**
- **Clema serie cu 12 poli.**

CE ÎNSEAMNĂ INTRODUCEREA ÎN FABRICAȚIE A ACESTOR NOUTĂȚI ?

- Asigură o valoare de 20% din valoarea planului pe luna ianuarie 1979.
- Înseamnă livrarea unor produse noi, proiectate complet în cadrul întreprinderii, produse ce corespund tuturor normelor internaționale de exploatare.
- Înseamnă introducerea în fabricație a unor produse superioare celor similare care au fost în fabricație în alte întreprinderi din țară.

Acestea sînt numai cîteva din răspunsurile date la întrebarea pusă de noi, răspunsuri puse la dispoziția noastră tot de șeful serviciului Producție, inginerul Ionel Lucian Pătru.

Acestora le mai adăugăm, în final, cîteva recomandări pe care le facem beneficiarilor produselor I.A.E.I. Titu.

Contractați cu I.A.E.I. produsele sale !

Produsele I.A.E.I. Titu — produse excelente !

I.A.E.I. — furnizorul ideal pentru orice beneficiar din țară și de peste hotare.

I.A.E.I. Titu — firma unor produse cu calități excepționale !

Reporter

atelier literar
poșta redacției

M. TÎRZIU : Pași pe loc, într-o joacă de vorbe în doi peri (prelungită prea mult) în care drumul spre idee, cintec, mesaj (cindva o speranță și o promisiune) pare iremediabil infundat.

IULIAN CITERĂ : Elemente epice promițătoare, mai ales în „Moartea prietenului" și „Calul printre mașini", subminate grav, însă, de efortul stăruitor de literaturizare (de altfel, „moda calului", cu registrul ei metaforic inevitabil, bintuie în zilele noastre, ajungînd, la urma urmelor, un gales loc comun...). Tehnica dialogului (direct și indirect) e încă deficitară, nesigură. Unele semne bune sînt și printre versuri, mai ales în „Acasă", „Stare". Să vedem ce mai urmează.

EM. GV. : Cîteva lucruri valabile („În august", „Momente", „Dolce farniente"), și cîteva care ar mai trebui „ciocănite" nițel („Fuga", „Motive de iarnă", „Cîntec de dragoste").

I. POTOLEA : Confirmări și dezamăgiri. Latura de joacă în doi peri tinde să devină predominantă și să închidă adevăratele drumuri spre poezie. Semne bune sînt (încă) și acum, prin „Poem popular către poet", „Cap predestinat" (dar nu e deloc un titlu de onoare pentru un tînăr ucenic-literat să scrie **„propietate" !...**).

TR. GRIGORE : Versurile, interesante, cu aceeași elegantă ușor glacială. Paginile de critică și eseu sînt de o certă vocație („Voronca" — excelent, minus invocația rimbaldiană, care nu ne-a îmbiat). De altfel, criticul (cu un stil deja format, sigur, subtil, cult) îl concurează drastic pe poet — Dumnezeu știe ce mai poate ieși de-aici !... Vom încerca să prospectăm „piața", în speranța unui „debușeu". Comunicați-ne adresa.

DOM PETRIC : Mult mai slabă, de data asta, inconsistentă, cu o poantă cam ieftină.

P. STATICESCU : Compoziții simple, de oarecare acuratețe, dar la un nivel modest, convențional.

P. IVAȘCU : E un bun portret „în stil clasic", care, însă, nu se încheie „rotund", ci printr-o formulă expeditivă, de „time-out" (poate nici nu e terminat, judecînd după titlu, din care doar partea a doua e prezentă în text).

P. CERNAT : Cite ceva (dar nu cine știe ce...) prin „Cartofi prăjiți", „Pe cîmp cu Ariana", „Poezie neterminată".

V. IONESCU : Tentative de variație, cu rezultate variabile (mai bune, în „Orga de apă", „Timpul", „Marginea de sus", „Cărțile arse").

Mocanu Ion Daniel (ceva, în „Simplu", „La castelul Măiastrei"), **A. C. Dinvilcea, Florian Irimescu, Nina Suciu, Ion Brumaru, George Corobea, Vasile Dragoș, Ana Condrea, Ioan Ucsemira, Cristian Emanoil** (ceva, în „Ochii tăi"), **George Nănău, Zoltan Lachner, Alic Vrancea, Geo Laurențiu, Tic Roman, Liviu Rusu, Eusebie Cunescu, Sabin Ciupa, Mihai Cotutiu, Lavinia Cristureanu, Cristea Petrică, Vasile A. Ianuș, Valeriu Vrînceanu, Raluca Ropală, Teodora Ungureanu, Iuliana P., Const. Vlăduț, Alex. Neagu, Nicolae Munteanu, Rafael Holmeanu, P. A. Calescu, Petrică Podaru, Liliana Georgescu, Amalia Moreno, Mircea Dutceanu, Laudia A. Remecis, Ștefan Gh. Adrian, Zamfira Chironoaiei** (ceva, în „Perpetuare"), **Victor Adir, Stelian Delu, Nicolae Stoian, Ion Iovan Ion, Steluța Ispas, Mircea Amnar, Mariana Bădără, Em. Tismănaru, Hans Albert, Ana Drăgan, Eug. Amăriuței, M. Cavadia-Lovisteanu, Ion. P. Vlad, Eugen Lazăr, Gh. Necula, Emilia și Marcela Dabu, Iulian Mălin, Virgil Popescu, Ion Dumitrașcu, P. Boboc, Augustin Graur, Ioan Mitu, Const. Ciontea :** Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Dorință", „Trăire", „Celor fugiți", „Paradoxala subterană", „Oda cavalerului năuc", „Exercitii la sol fără balerină", etc. : „O viață fără vieți", „Să nu uităm strămbunii" : „Mi-e dat să trăiesc cu țara", „Iubirile se cîntă-n poezie", „Cînd ne vom întîlni", „Meditație spre piscuri", „Drapelul patriei", „Patria", „Pacea", etc. : „Nemuritorul", „Urme nedeslușite", „Eternitate", „Apa tăcerii", etc. : „Înger schiop", „De civitas", „Roșu frînt", „Cadență autumnală", „Solii păcii", „Crez", „Sînt o cenușă uitată", „Dor de mamă" : „Casa zăpezilor", „Cu inorogi", „Geologie", etc. : „Un semn schimbat", „Avem un tel" : „Pace", „Patria", „Partidului" : „Grăbiți-vă oameni", „Cînd vine vremea", „Lupta cu timpul", „Inimă păgînă", etc.: „Peisaje și himere", „Aduceri aminte", „Meditez" : „Muma iernii", „Muma vîntului", C.C.V., etc. : „Sperjurul", „De ce rămîi", „Răzor", etc. : „Imn soarelui", „Orașul vechi", „Trezire", „Frescă", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Argument in favoarea concretului

Figurile de stil se depun pe
trupul poemului
ca o ruginã
salvati faptele brute
scoateți la iveală realitatea
ca ochii unui viței pe o farfurie
să redăm cît mai exact
cutele unui veșmînt
pînă cînd vom atinge
miezul problemei
să acordăm încredere
impresiei formate la prima vedere
o frunză ce cade
e numai
o frunză ce cade
celelalte interpretări se demonstrează
prin reducere la absurd
dincolo de evidență e
conul de umbră
în care bîjbîim cu bastonul de orb
al ipotezelor
ca într-un tunel fără sfîrșit
ies din lumea cărților
la aer curat
iau drept axiomă o picătură
de rouă
plec să caut aspecte noi de viață
lumea
se rotește în jurul meu
ca o fustă de țigancă
în ritmul dansului.
Mă înarmez pînă-n dinți
cu argumente palpabile
și intru în lumea ideilor
cu bocancii plini de pulberea drumului
aleg drept punct de referință
o ciocîrlie
și extrag sublimul dintr-un
bob de piper
nu pun mîna-n foc pentru
teoria lui Newton
între subiect și predicat au și
început să crească flori sălbatice
de prea mult timp nu s-a schimbat
structura logicii
au pătruns gîndacii de Colorado
în cîmpul semantic
Calea Lactee își vede de drum
eu vă spun că se naște
o nouă formă de manifestare
a materiei
sub ochii noștri
călcați cu atenție pe pămînt,
opriți-vă și trageți cu urechea
la ușa
tăcerii
pînă cînd veți auzi țipătul fluturilor
pînă cînd veți capta
căderea de tensiune dintr-o frunză
măriți imaginile de mii de ori
pînă cînd veți zări
ochii substanței
și veți înțelege
că tăierea unui măr e dureroasă
ca o operație pe creier
transplantați-vă urechi de libelulă
să auziți cum sfîrîie lumina
pe lucruri
explorați pînă la capăt
OBIECTIVITATEA
și înfigeți stegulețul roșu
în inima concretului !

ALEXANDRU HORIA

Desene de Raluca Grigorcea

Aripa unei iubiri

Cu nările citesc discursul
florilor
ochiul mării e limpede
aripa iubirii se-nalță, se risipește
deasupra grădinilor ci ploaia
șovăie parcă să colinde nisipul
liniștea va fi asemeni mugurilor
pe-un ram
privirea plutește peste-ntîmplări, peste
iscusința păianjenului, ca
un nor albastru
mîini transparente așez în calea
razelor : zvîcnetul vesel
al șingelui e un fluture
prins între petale de crin.
cuvintele abia pot surprinde o
frîntură a bucuriei deși
nici un miracol decît pleoapa
tremurătoare a stelelor,
decît iarba culcată de pașii iubitei
(alunecarea ei prin nervii mei
tîrzii, de faun...)

VALERIU PRUTEANU

Albele ape

Străpungea albă apa lunii prin mine
în horn vechi prefăcîndu-mă
apa lunii pe mine
ciuruit, aruncat, uitat
noaptea pe cîmp și nemaiducînd nicăieri.
Străpungea albă apa mării prin mine
țipăt neputincios de scoică tîrînd
apa mării din mine
jefuită de perlă, morții sortită
și în moarte încă neîncăpînd.
Și se ducea și se-ntorcea
albă apa gîndului prin mine
chinuitor păsîndu-mă
apa gîndului pe mine
despletită, frumoasă, subțire
plîngînd
albele ape cutreierînd...

ARMINA RALU

Glas de fată

Iubita mea a plecat
rochia maturității abia se-mplinise
pe umerii ei firavi
că de-atunci în așteptările mele
mult prea lungi
curg lacrimile unui nimănui
cuțit de apă săgetindu-mă
orice izvor
șoptindu-mi plopii în treacăt
că s-ar fi aplecat să bea
și că avea obrajii nînși
c-ar fi rămas așa mult timp
deasupra pădurii o mireasmă
de-ar fi umplut dimineața
și că
înserat murmură de-atunci
în copaci
un glas de fată...

G. M. BUCOVICIOR

Ridică fruntea

Ridică fruntea
ridic-o
e cel mai frumos gest
dacă taurul ar ști
să se stăpînească
ar fi aplaudat
de cei care îi doresc moartea
dar el e orb
de orbirea lui se profită
vă dați seama
cîtă obidă e strînsă
ridică fruntea
ridic-o
e cel mai frumos gest
cu putință.

DAN CALIS

Mircea Dinescu (I)

din cînd în cînd apare în sfera unor arii de cultură sau în rîndurile anumitor generații cîte un copil teribil al literaturii. Așa a aflat lumea la început de existența lui Byron, Lautréamont, Baudelaire, Rimbaud, Jarry, Eugen Ionescu ș.a.

Asemănîndu-se pe planul comportamentului cu atîția oameni excentrici, copilul teribil al literaturii se deosebește de aceștia printr-o trăsătură fundamentală : el este un creator de operă. Dar atît viața, cît și creația unui asemenea scriitor sînt programate pentru a-l scoate cît mai grabnic din matca comună. Din această cauză, copilul teribil al literaturii poate fi un tip incomod pentru alții, un ins zgomotos, un polemist înzestrat cu o remarcabilă vervă demolatoare.

Copilul teribil al literaturii face eforturi evidente pentru a ieși dintr-o anumită serie, pentru a se situa pe un postament unic de pe care să poată magnetiza privirile și atenția tuturor. Byron își compusese acea faimoasă poză melancolică ce i-a sedus atîta vreme pe romanticii vremii, Lautréamont își vărsa veninul prin operă atît asupra unor mari scriitori, cît și asupra întregii omeniri, Baudelaire se îmbrăca extravagant, Rimbaud propunea dereglarea simțurilor poetului, Jarry trăgea cu pistolul în saloane și introducea în limbajul literar cuvinte pe care nimeni nu îndrăznise să le folosească. Eugen Ionescu rostise în anii de tinerețe un *nu* nimicitor, gata să-i descumpănească pe cei mai redutabili critici etc.

Nici cultura română n-a fost privată pe parcursul existenței sale de copiii ei teribili. De la Geo Bogza, cel de altădată, Geo Dumitrescu pînă la Adrian Păunescu și Mircea Dinescu, diferite generații literare și-au avut exponenții lor cu o intrare mai mult sau mai puțin zgomotoasă în arena culturii.

Ultimul dintre aceștia și cel mai tînăr, pînă acum, este Mircea Dinescu.

Nota caracteristică a copilului teribil rezultă din maniera de asumare publică a unei anumite poze, concepută fie ca un auxiliar al operei, fie ca o modalitate fundamentală de realizare a scriiturii sale literare.

Poza de copil teribil adoptată de Mircea Dinescu rezultă mai puțin din gustul său pentru o existență boemă juvenilă prelungită. Ea capătă relief și se configurează în modul cel mai elocvent prin poezia sa.

Invocație nimănui (1971) este un act de violentare a limbajului poetic obișnuit, o explozie de orgoliu nemărginit a unui tînăr atins de starea bărbăției, o vinzoleală de stări afective amestecate, tulburate de o aparentă știință a tuturor lucrurilor.

Mircea Dinescu nu are sfieli de debutant în arena literară. El se comportă ca un voinic din basme care s-a născut cu cartea în mînă, care crește într-o zi cît alt ins obișnuit într-un an, care știe despre existență totul de la început, enciclopedia științei vieții părînd a-i fi înfuzată de la naștere în sînge.

Mirarea cititorului începe din clipa cînd constată că poetul teribil spune totul despre sine și despre lume în *dulcele stil clasic*. De la început, arta de versificare a lui Mircea Dinescu nu trădează nici o ezitare. Lucian Blaga împărțise pe vremuri poeții în două mari categorii : acei care-o secretează și acei ce o *fac* în mod lucid, *hormonalii* și *meșteșugarii*, părînd a reprezenta două moduri diferite de a concepe poezia.

Mircea Dinescu nu se integrează în nici o clasificare de acest gen. El este într-adevăr un spirit declanșat de dinamica hormonală, un ins capabil să *secreteze* poezia prin acel canal misterios, nedescoperit de nimeni pînă în momentul de față. Dar autorul *Invocației nimănui* știe să construiască poezia fără nici o stîngăcie, el fiind în același timp un artizan al cuvîntului ieșit din comun. Dulcele său stil clasic reprezintă o mască excelentă pentru a exprima un comportament existențial violent, zgomotos, demolator, *opus* muzicalității versului cu o cadență mașinală de metronom.

De aceea, o poezie ca *Sint tînăr, doamnă* este un fel de romanță răsturnată. Nici un oftat, nici un suspin, nici o duioșie. Copilul care aspiră la bărbăție este un spirit agresiv, enuntul său literar dinamitează efuziunea lirică prin insinuarea ironică latentă : „Sînt tînăr, Doamnă, vinul mă știe pe de rost / și ochiul sclav îmi cară fecioarele prin sînge, / cum aș putea întoarce copilul care-am fost / cînd carnea-mi înfloreste și doar uitarea plînge. // Sînt tînăr, Doamnă, lucruri am așezat destul / ca să pricep căderea din somn spre echilibru, / dar bulgări de lumină dac-aș, mînca, sătul / nu m-aș încăpe încă în pielea mea de tigru" *(Sînt tînăr, doamnă...)*.

Mircea Dinescu nu introduce încă în universul său poetic nici un fel de filozofie explicită. Actul de reflecție se transformă în poezia sa în *stare lirică*, iar starea sa de grație este *revolta*. Dar sentimentul acesta de revoltă nu este unidirecționat și, mai ales, nu vizează încă evenimentele cotidiene.

Mircea Dinescu nu este, de altfel, poetul unui univers uman limitat, cantonat între anumite frontiere geografice. Reflecția sa lirică, ironică, plină de minie, infuzată uneori de discrete inflexiuni cinice, este proiectată asupra condiției umane contemporane. Doar din cînd în cînd lungimea de undă a poetului trimite spre starea originară, spre marele ceasornicar sau geometru newtonian care a conceput lumea, poate, printr-o eroare de calcul. În această ipostază, poetul nu cunoaște umilința fideistă pascaliană. Mircea Dinescu se comportă ca un spirit voltairian demolator, înzestrat cu știința despre oameni a vremurilor de azi : „Nu ni se-ngăduie să fim / ceea ce singele nu poate, / biciul absurdului sublim / ne mină fericiți departe. // Un orb ne-a desenat pe toți / fără să știe unde-i capul / și trăgem zeități pe roți / și muzica primară-i trapul", *(Absurd sublim)*.

Scriitorul percepe cu o acuitate tragică starea de alienare a omului contemporan, existența sa ca mecanism acționat din afară. Dar Mircea Dinescu nu relaționează în mod programatic detaliul tragic exemplificator cu un gen de enunț literar asemănător. Această despărțire intenționată între starea de aporie a omului și maniera sa opusă de reprezentare conferă nota specifică a poeziei sale. Poetul își interzice clamarea patetică, înduioșarea lacrimogenă, compasiunea cu dulceți de melodramă : „Trecem pe străzi mai mult în goană, / mai mult cu ochelari de cai, / și totul e precum o goarnă / tinînd între pămînt și rai. // Euforia ne mănîncă / uitați copii sau vagabonzi, / nu-i apa tulbure adîncă / cum nu sînt îngeri fiii blonzi" *(Sens interzis)*.

Conectat la canalele de comunicare ale lumii moderne, capabil să participe la constiința planetară a modului de a fi al omului de azi, Mircea Dinescu este un ins angajat în existență nu numai ca un cetățean al patriei sale, ci ca un autentic poet al lumii. De aceea, constiința sa nu este traumatizată doar de micul fapt provincial, ci mai ales de evoluția destinului întregii umanități : „Cînd exista doar praf de pușcă / parcă eram mult mai cuminți. / puterea ne lătra din cușcă / și libertatea din părinți. // Acum am inventat de toate / și doar pe noi ne-am cam uitat. / tot ce se poate nu-i pe roate / ce nu se poate — ne e dat". *(Metamorfoză XX)*.

Cu *Invocație nimănui* se anunță un scriitor veritabil, un spirit inovator, capabil să schimbe nu numai limbajul poetic, ci însăși substanța poeziei, modul ei de a fi. Dar oricît de promițătoare ar fi fost, cele cîteva poezii ce luminau fața copilului teribil abia ieșit din zona indecidabilă a adolescenței, ele nu puteau schimba fața unei literaturi în care supraproducția lirică „bine făcută", creează o adevărată stare de saturație.

Romul Munteanu

Ca în romanele proaste

Ora, ziua și anul cînd am reușit să mă instalez, împreună cu alți prieteni, în marele hotel rîvnit de toată lumea, nu mi le mai amintesc, dar cu toate că rămînerea mea temporară în acel oraș trebuie privită numai că o curiozitate invincibilă, față de modul de viață al locuitorilor și mai ales față de setea lor de creație și de cultură, am și acum sentimentul că mă aflu încă acolo. Și nici n-ar putea fi altfel, de vreme ce duceam o viață cu totul inedită : noutatea consta în aceea că plata chiriei, mesei și a tuturor celorlalte lucruri absolut necesare era floare la ureche. E adevărat că, odată ajuns acolo, erai obligat de către administrație să lucrezi ba una, ba alta, astfel că la sfîrșitul fiecărei săptămîni mai primeai și bani. Supraveghetorii activităților noastre apăreau, e drept, numai la apelurile de la debutul și sfîrșitul orelor de lucru, încît mentalitatea de care eram animați era departe de orice responsabilitate.

Cînd am apărut în acel oraș, întregul nostru avut se compunea din hainele cu care eram îmbrăcați și din cîte un cufăr grosolan de lemn proaspăt vopsit. La puțină vreme după aceea, garderobele noastre s-au împlinit, iar cei cărora nu le plăcea viața de petreceri au putut fi văzuți dimineața plecînd la muncă în mașini elegante, de ultimă oră, fapt care le dădea un aer mîndru și suficient.

Dar lucrul cel mai straniu, care — de la un moment dat înainte — a început să ni se întîmple, era că obiectele pe care le agonisiserăm (cu destulă oboseală ziceam noi), au început să dispară, deși ne zăvoram ușile cu cea mai mare grijă. Unii mai grijulii și-au cumpărat cîini și i-au postat în holurile de la intrarea în apartamente sau camere, dar în diminețile următoare dispăreau și cîinii fără să fi lătrat o singură dată. La fel și-au pierdut și automobilistii mașinile. Astfel ne-am trezit parcă mai săraci decît la început. După ce fiecare a reclamat pierderea avutului său, administrația hotelurilor din oraș ne-a asigurat că tot ceea ce pierdusem ne va parveni în cel mai scurt timp și, într-adevăr, după o lungă așteptare, într-o dimineață lucrurile noastre erau perfect rînduite la locurile lor.

A doua, a treia și a nu știu cîta oară însă cînd tîlhăria s-a repetat, recuperîndu-ne totuși de fiecare dată ceea ce avusesem, procedura s-a complicat prin aceea că fiecare își găsea obiectele în locuințele celorlalți locatari, astfel că toți îi suspectau pe toți. Acest fapt m-a făcut să bănuiesc, fără ezitare, personalul de serviciu, care trebuia acuzat de tot ceea ce se întîmplase ori urma să se mai întîmple.

Pînă la urmă situația a devenit atît de plictisitoare încît m-am hotărît să pun etichete cu numele meu și al fiecărui obiect, atît pe umerașe, cît și pe cuiere, încît la recuperarea lor să nu mai găsesc lucrurile altora în locul alor mele, cum începuse brusc să mi se întîmple. Recunosc, însă, că în ziua în care am anunțat că voi părăsi hotelul, în camera mea a intrat chiar adjunctul de la administrație și mi-a arătat, deosebit de amabil, bunurile mele, ba, în plus, multe altele mai atrăgătoare. Cu toate că am regăsit tot ce era al meu, nu mai pot rămîne, i-am spus atunci, deoarece nu mă mai regăsesc pe mine. Și însoțit de protestele sale am ieșit, luînd numai cufărul meu de lemn pe care vopseaua îmbătrînise.

Gheorghe Pituț

Saadi: Bustan (Livada)

Urmare din pag. I

poemul său, în proză și versuri **Golestan**, tradus în limba noastră de regretatul George Dan.

Bustanul e, ca și **Golestanul**, un poem totodată liric, epic și didactic, cu deosebirea că e în întregime scris în distihuri, rimate între ele. Cele circa 8 000 de versuri ale poemului se împart în următoarele cicluri :

I. Despre dreptate, guvernare și prevedere ;
II. Despre binefacere ;
III. Despre dragoste, beție și exaltare ;
IV. Despre smerenie ;
V. Despre resemnare ;
VI. Despre cumpătare ;
VII. Despre comportarea în lume ;
VIII. Recunoștință pentru bunătate ;
IX. Despre căință și calea faptelor drepte ;
X. Rugăciuni și încheierea cărții.

La prima vedere, s-ar părea că avem a face cu un adevărat tratat de morală, atîta doar că autorul i-a dat forma versificată. Micile apologuri, în genere dialogate, strălucesc însă prin figurația poetică bogată. Data compunerii ar fi anul 1257 al erei noastre, cu doi ani înaintea **Golestanului**, dar tălmăcitorul observă cu justețe că într-un interval atît de scurt nu au putut fi compuse două opere capitale, „atît de vaste și perfecte" și că gestația lor trebuie să fi fost de lungă durată.

Latura satirică nu i-a lipsit lui Saadi. Iată cum ia poetul în derîdere pe cei ce își impun o ținută de înțelepți săraci și taciturni, ca să facă impresie semenilor :

„Un om c-o fire dreaptă și c-un sărac vestmînt, / trăia-n Eghipet fără a scoate un cuvînt. / / La el toți înțeleptii veneau din orice loc, / și se roteau în juru-i ca fluturii la foc. // Gîndi o noapte-ntreagă, stînd singur sub un pom : / „Tot ce ascunde limba de fapt se cheamă om. // Înseamnă-atunci că taina de-am s-o păstrez în piept, / nicicînd nu va ști lumea cît sînt de înțelept. // Vorbi. Cel ce prieten ori un vrăjmaș i-a fost, / află că în Eghipet nu e mai mare prost."

Distihurile confirmă dictonul de origine latină : dacă tăceai, filosof, rămîneai.

Filosof al iubirii, Saadi a demascat capcanele pasiunii mistuitoare și adeseori prilej de dezamăgire, punînd mai presus de ea, căutarea Adevărului :

„Iubirea, ce pe vînt își are temelie, / și zămisleste tulburări și silnicie. // cum poți s-o pui alături de-aceea care / te poate confunda-n a Spiritului Mare. // Acești îndrăgostiți nepăsători se-arată / la tot ce-n lume azi pe lume o desfată // Li-e mintea spre-Adevăr și nu spre Lume-ntoarsă, / la fel ca un paharnic beat ce vinu-l varsă. // Nu-i leac în stare să-și arate folosința / căci nu vor nimeni să le știe suferința."

În fond, **Bustanul** nu e altceva decît o carte de înțelepciune, gîndită de un mare poet liric, epic și satiric, implicînd cu prisosință îmbinarea frumosului cu utilul (după cum înțelegea și Horațiu rostul poeziei : **utile dulci**). Iranologul italian Alessandro Bausani, ne spune tălmăcitorul nostru, vede în ea „chintesența spiritului persan și chiar mai mult, a întregii mentalități a Islamului nearabic".

Ionel Teodoreanu: pagini semnificative

Urmare din pag. I

Chirculescu. Performanțele de îndeminare, de grație sau de forță fizică ale omului îi dau satisfacții estetice.

De-a dreptul fascinant e pentru Ionel Teodoreanu baletul pe gheață al tinerei norvegience, care-i inspiră o scăpărătoare suită de metafore, ce nu pîlpîie o clipă în gol. Citim un mic poem ce ar putea fi intitulat **Baletul** sau **Dansul pe gheață**, în care elementul principal este mișcarea într-o ingenioasă serpuire de linii, cînd vijelioase, ametitoare, cînd stăpînite și calme. Prin perfecțiune și grație, dansul fetei pe gheață îi sugerează lui Ionel Teodoreanu „călciiul de zbor al lui Nijinski, veacul marmorei eline și al renașterii italiene", așa după cum i se pare că „mîna maiorului Chirculescu, pe dîrlogii calului, este egală mîinii lui Enescu pe arcușul viorii". Situînd mereu sportul în domeniul artelor și privind cum evoluează superbul animal și el în dans (temă preferată !), cronicarul are impresia că „penelul lui Watteau și acordul lui Lully erau pe-aproape". Sensibilitatea, forța asociativă, ca și gustul clasic, renascentist, amintesc pe G. Călinescu ; metaforismul încă nevlăguit îl prefigurează pe Fănus Neagu din micropoemele sportive : „Usoară, de fulgi albi abia ninși, de cașmiruri abia toarse, coama se răsturna cînd pe-o parte, cînd pe alta, ca un braț de ghiocei înfloriți în văzduh".

În articolele, multe dintre ele omagiale, despre contemporani, impresionantă e arta portretului pe care o semnalează cu justețe și Nicolae Ciobanu. Cu mari diluări în romanele lui, autorul **Medelenilor** știe să scrie și concentrat, caracterizînd sugestiv artiști sau poeți, în cazul lui Puiu Iancovescu, nelipsindu-i și o undă de umor :

„Iancovescu epatează, uluiește, captivează și desfată totodată prin acel debit verbal de șmecher volubil de-o universală ignoranță și de-o eniclopedică siguranță ; prin mimica și gesturile lui trepidante de automobil de curse mergînd printre tramvaie și pietoni ; și în sfîrșit prin aroganța anglo-parizo-dîmbovițeană a făpturii lui care se încrustează agresiv pe scenă, ca monoclul în orbita cinică a unui portret, sfidînd vulgul ale cărui aplauze îl fac așa cum este ; căci - Iancovescu nu s-a născut dintr-o mamă și un tată, ci din aplauze, și, cum e și firesc, își iubește mult părinții".

O secțiune separată a culegerii o constituie interviurile și textele în care confesiunea se întretaie cu evocarea literară. Multe dintre ele vor fi reluate în volumele de memorialistică **Masa umbrelor** și **Întoarcerea în timp**. Importante aici, ca și în bruionul conferinței **Cum am scris Medelenii** sînt opiniile scriitorului despre roman și mai ales autodefinirile, cu intenția de a-i combate pe cei care îl acuzau de metaforism și autobiografism. Inversunat, autorul dorește să înlăture ideea că și-ar fi scris propriile amintiri și să marcheze deosebirile care există între el și eroii lui. Dar întreaga perorație ne apare ușor exagerată. Ionel Teodoreanu fiind nevoit să coboare la nivelul unor cititori care mai credeau că scriitorul copiază aidoma personajele după modele vii. Pînă la urmă, se spun lucruri de bun simț, privind inspirația din realitate și rolul imaginației care prelucrează și topește materia brută. Obiectivitatea s-ar numi **proteism psihologic**, ceea ce nu se poate spune că Ionel Teodoreanu a dovedit întotdeauna. În prefața la **Arca lui Noe**, el își caracteriza foarte exact structura duală, fără să evidențieze, firește, preponderența lirismului : „Scriu cu două vîrfuri : unul în real, celălalt în poem. Cînt cu două sunete ale aceluiași arcuș : unul e geamătul vieții, celălalt melodia artei... Cuvîntul meu nu e nici în soare ca al romancierilor, nici în lună ca al poeților". În realitate, era mai mult în metaforă.

Despre roman, Ionel Teodoreanu încearcă să dezvolte o teorie proprie, considerînd că acesta „nu-i decît o vastă călătorie prin continentele sufletului" și că romancierii se împart în două mari grupuri : „aventurieri" și „turiști". „Aventurierul" ar fi un vitalist, care, cînd se așează la masa de scris, creează mai întîi personajele. Așa procedează, după opinia conferențiarului, Tolstoi, Dostoievski, Gorki, Thomas Mann, C. Stere, M. Sadoveanu. În schimb „turistul" nu trăiește, ci **studiază**, vine cu idei prestabilite, concepînd mai întîi subiectul, pe care-l tratează abstract. Acestei categorii i-ar aparține Paul Bourget, Marcel Prévost, E. Lovinescu. S-ar părea că Ionel Teodoreanu optează pentru romanul de **creație**, ca să folosim termenul dat de Ibrăileanu, simțindu-se mai puțin apt pentru analiză, pe care o simplifică aici, dacă la ea se referă atunci cînd ne vorbește despre tipul romancierului „turist". Dar și altădată își va manifesta dezacordul față de explorările introspective, suspectate ca produse strict intelectuale, abstracte.

Teoria lui Ionel Teodoreanu se întregește cu mărturisirile de atelier, care justifică într-adevăr ideea acelui **proteism psihologic** și concluzia că : „În **Medeleni**, Olguța, Monica, Dănuț, sînt virtualități încarnate ale sufletului meu". Firește, scriitorul nu copiază, ci își **asumă** o realitate, creează un univers, în care, odată intrat, se confundă cu el. De aceea, lucrînd la roman, i se părea că e mereu însoțit de zumzetul și zbenguiala copiilor. Pe de altă parte, raportul dintre autor și eroii săi exprimă raportul dramatic dintre subiectiv și obiectiv. Ca om, declară Teodoreanu, ar fi vrut s-o salveze pe Olguța ; realitatea însă îl obliga să meargă pînă la capăt, pînă la ultimele ei consecințe. Mărturisirea ne apare ca o emoționantă pagină de jurnal al romanului, amintindu-l pe Flaubert, care simțise însuși gustul arseniculuI, cînd se otrăvise Ema Bovary.

O carte sugestivă în multe privințe, această culegere alcătuită de Nicolae Ciobanu, care luminează parcă mai bine portretul scriitorului Există în opera lui o gîlgîitoare vină de lirism autentic, fie poematic, fie memorialistic, ce trebuie scoasă la iveală, dînd la o parte arhiabundentul frunziș metaforic.

SPORT După o înfrîngere neașteptată

● Deși a jucat mai bine în repriza a doua a meciului cu Franța, XV-le românesc n-a mai reușit să-și depășească tradiționala adversară. Greșelile primei reprize, alcătuirea discutabilă a echipei, decalajul dintre compartimente și-au spus cuvîntul. Efortul extraordinar al reprizei a doua, risipa de energie a românilor n-au mai dus la victorie în singurul meci în care presa franceză, convinsă azi de valoarea rugbyștilor noștri, îi dădea favoriți. Față de acest extraordinar efort din repriza a doua, dominată integral, dar steril, de români regretul este justificat. Dar alte aspecte ale jocului nu ne dau dreptul să pretindem victoria. Presa franceză a comentat pe larg acest meci pe care nu credea că echipa lor îl poate cîștiga. Cea mai interesantă afirmație pentru noi este că francezii pretind că au cîștigat „românește". Cu alte cuvinte francezii, pe Giulești, au cîștigat împotriva desfășurării jocului, păcălind o echipă mai bună. Lucrul este adevărat. XV-le francez a fost cel mai slab dintre cele care ne-au vizitat vreodată. Dar ei au avut un transformeur mai inspirat și redus la lovituri de picior meciul a fost cîștigat de cine a șutat mai bine.

Prima cauză a înfrîngerii credem că stă în decalajul de valoare dintre înaintarea românească și propriile treisferturi. Baloanele cîștigate de înaintare au fost imediat irosite de troacari. Jocul se termina exact atunci cînd el ar fi trebui să înceapă. Cunoștințele tehnice ale liniei de treisferturi sînt sub cerințele internaționale ale unei echipe competitive la nivel continental. Antrenorul Irimescu, deși provenit din linia de treisferturi, n-a imprimat un spirit constructiv acestui compartiment. Prezența la deschidere a lui Bucos a fost una din cauzele principale ale pierderii baloanelor și implicit a pierderii jocului. Un jucător făcut pentru a fi fundaș a fost folosit pe un post impropriu calităților și automatismelor lui, în timp ce alți mijlocași au stat pe tușă. Inexplicabilă rămîne prezența în echipă a lui Nica, depășit complet de exigențele unui joc de acest nivel. Dacă adăugăm că și Ianusevici a fost sub orice critică numim punctele nevralgice ale liniilor dinapoi. Puncte slabe au fost și în față în linia întîia, unde Ioniță, Munteanu, Dinu, în special Ioniță, n-au rezistat liniei a întîia franceză. Înlocuirea lui Orteleçan cu Munteanu a fost încă una din erorile de alcătuire. Pe scurt, înfrîngerea nu e urmarea întîmplării ci unei serii de erori de pregătire și de concepție a jocului. XV-le românesc n-a construit nimic și faptul că n-au construit nimic nici francezii nu ne ține de cald. Vom reveni asupra acestui meci simptomatic cu o cronică dezvoltată, semnată de poetul Tudor George.

Discobol

m a p a m o n d

Al. Macedonski
în spaniolă

Ronda de las cosas

¡Oh! las cosas cómo hablan
Y en paz no quieren dejarte:
Madera, seda o metales
Adquieren habla casi humana.

Las creas muertas peró laten
En cada cosa dispersadas,
¡Oh! las cosas cómo hablan
Y en paz no quieren dejarte.

Y tanto y tanto ellas te hablan
En su soledad sumidas:
Que aun lo que tu alma olvida
Te atormenta o te llama.
Oh ! las cosas cómo hablan.

Ronda de la pequena ciudad

La ciudad te encanta, lenta
Con sus silenciosas calles,
Con gente simple pero amable,
Que ni saben que soy poeta.

La plaza es intima y coqueta,
Y son sus casas sin arcades;
La ciudad te encanta, lenta
Con sus silenciosas calles.

En el parque, a su sombra discreta,
Do no se cuela la engañoso,
Do no se escuchan los pomposos
Decires de politicos temas.
La ciudad te encanta, lenta.

Ronda del oro

Calor de oro derretido,
Y polvo de oro en el polvo,
En rebaños pastores de oro,
Y en las flores oro prendido.

En todos, en todo fundido,
El oro aletea pagano.
Calor de oro derretido
y polvo de oro en los granos.

Por el sol caliente invadido,
Bajo su encanto, el mundo yace,
Y toda mujer hada se hace,
Alma hechizada por un brillo,
Calor de oro derretido.

Ronda de los gitanos

Caminan, caminan los gitanos,
Cuándo partieron ni ellos saben,
Pero una vez y otra vez parten
Urgidos por secretos llamados.

Ojos perdidos hacia lo lejos,
Asi se vieron, asi se verán,
Los gitanos caminan sin cesar:
Ni ellos saben cuándo partieron.

Siempre en su andar, grandes y chicos,
Siguieron pariendo y muriendo,
Siempre hacia el sueño no cumplido,
la misma locura sufriendo,
Caminan, caminan los gitanos.

Ronda de la ciudad de Indias

Destruida fue la gran ciudad
Por el tiempo y su hostilidad:
Y sobre su bullir ya muerto
Crecen los árboles al cielo.

Olvidó las calamidades,
Grandeza y celebridades:
Destruida fue la gran ciudad
Por el tiempo y su hostilidad.

Al resplandor de un sol mágicó
Brillan los pórfidos raros,
Huellas idas al arcano
De una antigua vitalidad...
Destruida fue la gran ciudad.

Ronda del molino

Murmullos y cantos encantados
Bajo las maderas se reúnen,
Como flautas y como laúdes
En el molino abandonado.

Todas las pasadas amarguras
En quietos caminos se extraviaron.
Murmullos y cantos encantados
Que bajo las maderas se juntan.

Y toda la herrumbre verdecida
Envuelve los acueductos callados,
Can sus flores los cubren, invictas,
Sobre las aguas adormecidas,
Murmullos y cantos encantados.

Ronda de la princesita

En la laguna de Craiovița,
Donde fue principe Craiovisin,
Flota cual llama la princesita
Más argentina que un jazmin.

Su trenza se estremece y brilla,
Y en su alma lleva pena gris.
En la laguna de Craiovita,
Donde fue principe Craiovisin.

Como un suspiro fue su vida,
Su boca a nadie le ofreció,
Con su inocencia ella quedó,
En esos tan cristianos dias,
En la laguna de Craiovița.

Ronda de la Ciudad de aquel entonces

En la ciudad de aquel entonces
Bajo álamos de sol plateados,
Un verde oasis encantado
Y aguas que cantan y corren.

En las calles las fuentes y sus voces,
Y el beso de flores que embriagaba,
Vivia la ciudad de aquel entonces
Bajo álamos de plata, soleada.

Los simples incluso no eran pobres.
En todos los patios habia hornos.
Tejian alfombras en sus sótanos,
Y un vivir eternamente próspero
Vivia la ciudad de aquel entonces.

In spaniolă de
Omar Lara

REVISTA STRĂINĂ

● **MAREA PREMIERĂ** teatrală a Festivalului de la Salzburg 1979 a fost fixată de pe acum. Ciclul lui Arthur Schnitzler începe cu piesa „Țara întinsă", a cărei punere în scenă va fi girată de Maximilian Schell, care în 1979 va interpreta rolul principal din piesa „Jedermann" a lui Hugo von Hofmannsthal. Rolurile principale din piesa lui Schnitzler vor avea ca protagoniști pe Erika Pluhar și pe Martin Benrath.

● **COLECȚIA „LE CHEMIN"** revine cu al treilea volum „Papiers collés" ale lui Georges Perros, prezentat de cronicarul editurii Gallimard drept „o carte de excepție, care nu trebuie să lipsească dintr-o bibliotecă". După primele două volume, „Papiers collés III", postum, este alcătuit ca de obicei de reflecții, fragmente, aforisme, schițe de jurnal, scrisori, unde vin să se intercaleze portrete (scriitori, oameni de teatru și oameni de pe stradă) și poeme sau montări de poeme. Perros vorbește, în maniera sa, despre tot, și nimic din ceea ce spune nu cade în gol. Dimpotrivă, în aceste pagini există o exactitudine, un accent, un ton care poate fi aspru sau straniu, dar păstrînd mereu o rară gravitate. Generozitatea, afecțiunea, echitatea lui nu sînt desmințite niciodată. Portretele sînt incisive și subtile.

● **SCRIITORULUI ITALIAN ALBERTO SAVINIO** i-a apărut în colecția „Du Monde Entier" a editurii Gallimard interesanta carte „Hommes, racontez-vous" (Oameni, povestiți-vă) în traducerea Sandrei Ducrot. Paisprezece vieți de personaje ilustre care nu au nimic comun între ele decît interesul complex și malițios pe care li-l poartă autorul. El explică : „Treisprezece bărbați și o femeie, mai mult sau mai puțin prinși în gelatina istoriei. Am tratat aceste personaje ca pe niște libreto de operă și munca aceasta a constat mai ales în a le pune pe muzică. Astfel s-au născut, de la caz la caz, cînd opere, cînd operete". Aceste vieți imaginar-reale, re-create de autor, sînt însoțite pînă la actul final cu mai multă sau mai puțină grabă (între 8 și 50 de pagini) cu un umor uneori sustinut (Verdi, Isadora Duncan), temperat totuși de o bunătate tolerantă, uneori cu forța emoției adevărate, admirativ (Böcklin), alteori cu farmecul unei inteligențe și a unei sensibilități extreme. Stradivarius și Paracelse, Jules Verne și Nostradamus, Gemito, „sculptorul nebun" al Neapolelui, și Bienvenida, toreadorul cu ochiul scos, care i-a inspirat lui Georges Bataille un episod din „Histoire de l'oeil". Venizelos si Collodi, creatorul lui Pinochio — sînt cîtiva dintre ceilalți „eroi" ai lui Savinio.

● **LA STUDIOUL MOSFILM,** regizorul Savra Kulis turnează filmul „Avînt", consacrat vieții și activității savantului sovietic Konstantin Tiolkovski pionier al cosmonauticii, personalitate puternică, nu lipsită de pasiuni pămîntești, un om care reușește să învingă multe greutăți, în numele țelului înalt propus. Pentru rolul „marelui visător" a fost distribuit actorul Evgheni Evtușenko.

● **EDITURA L.S.W. DIN VARȘOVIA** a scos de curînd de sub tipar lucrarea lui Krol Waclaw „Am luptat sub cerul Franței". Autorul, pilot de vînătoare, care a luat parte la campania din Franța din 1940, descrie itinerariul de luptă al escadrilei poloneze nr. 6, „Les Montpelliérains", în cadrul căruia a luptat el însuși. Krol Waclaw evocă într-o limbă și stil convingătoare activitatea piloților în timpul celui de-al doilea război mondial, așa cum a trăit-o și simțit-o însuși autorul.

● **O CULEGERE** de „Scrisori" ale lui Karol Libelt a apărut în Institutul de Editură polonez PAX. Adunate și prezentate de Dr. Zdzislaw Grot, cele 389 scrisori ale unuia dintre cei mai eminenți reprezentanți ai gîndirii filosofice poloneze din epoca romantismului, reprezintă totalul exemplarelor găsite pînă acum. Karol Libelt (1807—1875), luptător pentru independență și pionier al unei munci organizate, a trăit în vremea marilor evenimente. Insurecția din noiembrie 1830, Primăvara Popoarelor, Insurecția din ianuarie 1863, la care a fost și martor și participant Savant și publicist, Karol Libelt zugrăvește în aceste scrisori un fel de autoportret cît și o imagine a epocii pe care a trăit-o.

● **LA DORTMUND (R.F.G.)** a fost prezentată, în cadrul zilelor culturale străine, expoziția „Tendințe în arta iugoslavă de astăzi", preluată de Staatliche Museen Preussicher Kulturbesitz din Berlinul occidental pînă la 5 decembrie, urmînd a fi prezentată într-un viitor apropiat și la Kunsthalle din Nürenberg. Organizată și pregătită de Muzeul de artă contemporană din Belgrad, expoziția cuprinde 125 de lucrări (pictură, sculptură, gravură, tapiserie, obiecte de artă) ale unui număr de 77 artiști, executate în ultimii 15 ani. Majoritatea lucrărilor — puse la dispoziție de Muzeul din Belgrad, plus cele oferite de artiștii înșiși, — indică în totalitatea lor marile tendințe ce se conturează în diversele centre culturale din Iugoslavia.

● **CELE TREI CANALE DE RADIO SÜDWEST-FUNK (S.W.F.)** din Baden-Baden (R.F.G.) au oferit ascultătorilor o „Săptămînă chineză". Pentru pregătirea acestui eveniment, șase redactori ai S.W.F. au străbătut Republica Populară Chineză în lunile mai-iunie și septembrie-octombrie, realizînd reportaje și interviuri, adunînd documentări despre politica, economia, cultura și viața de toate zilele din Republica Populară Chineză. Radiodifuziunea chineză a contribuit, de asemenea, la această serie de emisiuni. În program au fost cuprinse jocuri radiofonice, cît și emisiuni consacrate științelor umane, politicii, culturii și muzicii tradiționale și moderne.

REPERE

Avatarurile criticii structuraliste

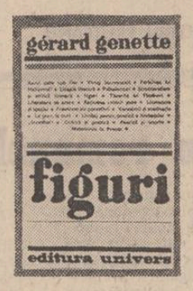

După aproape două decenii de agitată existență, zgomotul și furia structuralismului par a lăsa locul unei stări de cumpănă și limpeziri în care protagoniștii își consolidează pozițiile sau își aleg altele, contestatarii devin la rîndul lor contestați, tinerii furioși, profesori respectabili. Momentul de acalmie e favorabil unei priviri de ansamblu asupra metodei și a valorii ei practice, iar prezentările și aprecierile critice nu au lipsit nici la noi. Selecția Editurii **Univers** din volumele lui Gérard Genette, acest Saint-Just al școlii structuraliste franceze, este sinteza unei etape dintr-o activitate consecventă și încă deschisă. Discipol al lui Roland Barthes, purtător de drapel în 1966 la decada de la Cerisy-la-Salle, sub „Les Chemins actuels de la critique", G. Genette este într-un sens, prin rigoarea dusă nu rareori pînă aproape de rigiditate, criticul structuralist exemplar, el însuși cel mai aproape de imaginea-emblemă prin care definește, parafrazîndu-l pe Lévi-Strauss, statutul literar al criticului — **bricoleurul.** Nu numai gestul înaintea textului dar însuși sistemul său este opera unui astfel de bricolaj intelectual. Genette fiind mai puțin interesat de originalitatea elementelor obținute din ansambluri diferite (Barthes, Fontanier, Bachelard, antologia formalismului rus, stilistica „romanică" germană, J. Cohen, lingvistica și antropologia structurală...), cît de coerența interioară, de funcționalitatea lor în cadrul noii structuri.

Temperînd excesul formalist, Genette consideră literatura nu un dialect al limbii, ci un limbaj specific („material identic, funcție decalată"). De aici începe și separarea de lingvistica propriu-zisă, prin ridicarea spre o semiotică a discursului literar propunîndu-se o „translingvistică" pentru „marile unități" ale limbajului, cu alte cuvinte o retorică, o **nouă retorică** capabilă de studii sintagmatice și paradigmatice de morfologie literară (poetică, stilistică, compoziție, etc.). Prin obiectivitatea spiritului său analitic, structuralismul ar surmonta dificultățile criticii tematice în distingerea singularității ireductibile a autorului („originală și profundă") de **toposul** comun al genului și epocii. Cercetările unui Curtius, Hocke sau excelenta carte a lui Bahtin despre Rabelais par însă necunoscute criticului francez.

În planul „conținutului", căutarea sensurilor intrinseci ale operei, fără recurgerea la determinări exterioare (psihologice, sociale, biografice), este considerată definitorie pentru demersul critic structuralist. Această închidere în operă (**close reading, studiu imanent**) este însă o tendință generală a criticii moderne : tematică, stilistă, new-criticism, etc. Ce diferențiază în acest context critica structuralistă ? Atitudinea — spune Genette : există două tipuri de atitudini fundamentale, după cum se consideră opera ca subiect sau ca obiect. Există deci o critică intersubiectivă (sensul este retrăit) — **hermeneutica** — și o critică obiectivă — **structuralismul** („ele — structurile, n.n. — se află în miezul operei, dar ca o armătură latentă, ca un principiu de inteligibilitate obiectivă, accesibilă numai pe calea analizei și a comutărilor, unui anume spirit geometric care nu este conștiința"). Introducerea unui criteriu psihologic este o contradicție în termenii structuraliști și totodată nonpertinentă în planul principal al demonstrației, valoarea obiectivă a rezultatelor unei cercetări fiind indiferentă la participarea subiectivă a cercetătorului. Individualitatea structuralismului este dată nu de atitudine ci de strînsa colaborare cu lingvistica ridicată la rang de știință-pilot. Reacție la verbalismul impresionist facil, dar și la fastuoasele analize tematice, unice prin personalitatea criticului „artist", structuralismul aspiră spre criterii obiective capabile să dea analizelor precizie și rigoare științifică. De aici atît inventarea unei terminologii noi, legată de lingvistică și semiotică, cît și complicarea teoretică a demersului. Dotat cu un aparat critic încă greoi „spiritul geometric" se însingurează adesea într-un labirint tehnic a cărui descifrare nu răsplătește întotdeauna eforturile. Iată paradoxul structuralist : **obiectivitatea** metodei care ar permite oricui cercetarea și unicitatea analizelor — demonstrație pentru fiecare operă și critic.

Selecția Angelei Ion și Irinei Mavrodin oferă o imagine fidelă a limbajului dens și a tematicii volumelor **Figures I, II, III,** dar mai puțin a „criticului". Dacă teoria literară și studiile de poetică a discursului sînt bine reprezentate, „aplicațiile concrete" provin dintr-o zonă tradițională a stilisticii, nu din programul structuralist. Articolele sale metacritice (despre psihocritică, critică tematică) puteau lipsi cu folos în favoarea unui studiu despre Proust **(Discours du récit),** adevărata marotă a criticului. Spirit cartezian situat între geniul eclectic și contradictoriu al lui R. Barthes și deschiderile spre alte orizonturi ale lui T. Todorov, francez prin subtilitatea gîndirii și a gustului, logica și finețea demonstrației, ignorarea cercetărilor sinonime nefranceze, Gérard Genette suplinește în studiile sale un deficit al creației printr-o solidă tehnologie a metodei.

Dan Alexandru Condeescu

*) **Gérard Genette : „Figuri", Editura Univers, București, 1978.**

Iuri Kojevnikov

Versuri despre România

La mormîntul lui Lucian Blaga

Imperiile sînt ruine.
Războaie-au fost să ne dezbine.
În Lancrăm doar, printre morminte,
Izvorul curge ca-nainte.

Mereu, din vremuri demiurge,
Tot curge apa, viața curge ;
Pămîntul curge, fără moarte, –
Dar curgerile li-s aparte.

În țintirimul de la țară,
Poetul mort nu-i chip să moară,
Căci în pămînt iubit el zace,
Aflîndu-și mari străbuni – și pace.

I-acopăr trandafirii groapa
Și mierle cîntă, curge apa ;
Cenușa lui a început
Și ea să se preschimbe-n lut.

Izvoru-și mină veșnic vlaga,
Purtînd în murmur vers din Blaga ;
Și Blaga vlagă-n suflet cerne,
În devenirile-i eterne.

Meșterul Manole

Soției mele

Înalț o mănăstire... Cine oare
Va fi să surpe, noaptea, zidul ei ?
Prea fără seamăn piatra le apare
Neomenești lor mei zei ?

Ori blestemat sînt de-altă zeitate ?
Ori relele de la Satan se trag ?
Mă străduiesc zadarnic : nu se poate
Să fac să treacă zidul de un prag.

O navă am visat, plutind pe glie ;
Virtutea osîndită am visat.
Fă-ți sufletul și trupul jertfă vie
Și zidul, noaptea, n-o mai fi surpat.

Eu viața-s gata jertfă să mi-o dărui,
Dar cine va zidi și va visa ?
Te-ndură, Doamne ! Singur sînt ! Mă nărui
Într-al uitării hău, de-o fi așa.

Ci între două lespezi, toată freamăt,
Mi-a stat soția-n loc de sfînt altar,
Uitînd de temeri, nescoțînd un geamăt,
De parcă fericirea-i dam în dar.

Și stă spre slavă fala să și-o poarte
Zidirea, ce se-arată mai presus
De dragoste, de jertfă și de moarte,
Căci le-a-ntrupat soția-n ea, nespus.

Coloana infinită

O, Coloana Infinită
mîndră se înalță-n spațiu.
O, Coloana Infinită
Născuie, din lut, spre ceruri.
O, Coloana Infinită,
din adînca-i rădăcină
înspre soare tot răsare.
O, Coloana Infinită
e al sufletului zbor.

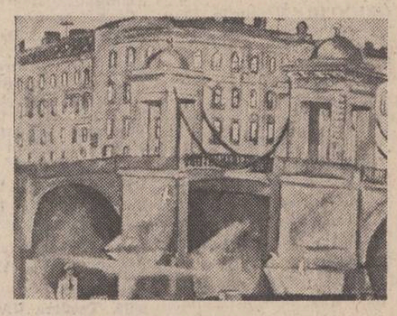

Vitali Tulenev :
Diminețile orașului meu

Pasărea măiastră

Demiurgul a suflat
și văzduhul a umplut spațiul ;
Văzduhul a suflat
și spațiul s-a umplut de vint ;
Văzduhul, în sine stringîndu-se,
în trup de pasăre s-a schimbat.
Sculptorul a înțeles pasărea
ca întrupare de vînt,
de văzduh,
de spațiu
și întrupare
a răsuflării liniștite a demiurgului.

În românește de
Aurel Covaci

(Poetul sovietic Iuri Kojevnikov este un mare și vechi iubitor al literaturii române. Printre altele, de curînd a publicat o strălucită traducere în limba rusă a lui Bacovia).

Omagiu lui L.N. Tolstoi

● La București a avut loc simpozionul **L.N. Tolstoi,** organizat sub egida Academiei de științe sociale și politice, Uniunii scriitorilor, Societății de științe filologice și Asociației slaviștilor. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Boris Cazacu, membru corespondent al Academiei, președinte al Societății de științe filologice, iar salutul Uniunii scriitorilor a fost transmis de Laurențiu Fulga, vicepreședinte al obștei scriitoricești. La lucrările simpozionului au participat critici și teoreticieni literari, scriitori, cadre didactice din învățămîntul superior și mediu, oameni de cultură din capitală, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, precum și invitați de peste hotare.

Seria celor 65 de comunicări a fost inaugurată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga cu expunerea **Permanența lui Tolstoi în conștiința scriitorilor lumii.** Tematica, extrem de bogată și variată, ar putea fi circumscrisă următoarelor trei direcții principale : **Tolstoi și spiritualitatea românească, Tolstoi în spațiul istoriei și culturii ruse și universale, Tolstoi — inegalabil maestru al artei literare** (lucrări vizînd diferite aspecte ale poeticii și stilisticii operei tolstoiene). Dintre numeroasele contribuții menționăm : **Tolstoi — om, artist, gînditor** (Ion Ianoși), **Destinul operei tolstoiene în România și unele probleme de literatură comparată** (Tatiana Nicolescu), **Comentarii pe marginea „Jurnalului" lui Tolstoi** (Nicolae Balotă), **Conceptul de echilibru în romanele lui L. N. Tolstoi** (Leonida Teodorescu), **Creația tolstoiană și unele aspecte ale compoziției romanului în critica românească interbelică** (Adrian Ghițițchi), **Tolstoi și „mutațiile literare" ale secolului al XX-lea** (Mihai Novicov), **Tolstoi și Jules Verne** (Ion Hobana), **Ideea de pace în opera lui Tolstoi** (Vasile Harea).

Prestigioși oaspeți din țările socialiste ca Galina Belaia și Konstantin Lomunov (U.R.S.S.), Stefana Tarinska (R.P.B.), E. Dieckman (R.D.G.) l-au prezentat pe Tolstoi în amplul context al literaturilor rusă, bulgară și, respectiv, germană, iar cercetătorul sovietic Nikolai Ghei s-a referit la unele aspecte ale receptării tradițiilor tolstoiene de romanul realist al secolului al XX-lea.

Participanții au apreciat în unanimitate originalitatea contribuțiilor românești la investigarea științifică a inepuizabilului tezaur al gîndirii și creației artistice tolstoiene.

Luînd cuvîntul în cadrul discuțiilor finale, reputatul specialist în opera lui Tolstoi, K. Lomunov, a subliniat, printre altele, că simpozionul de la București, deși este cea de a 7-a manifestare științifică de amploare, cu participare internațională, din acest an jubiliar, — a oferit puncte de vedere inedite, fiind organizat într-un excelent spirit românesc".

D. Bălan

Urmare din pag. I

unui *Centru internațional de etno-muzicologie, la Wégimont* (Belgia), numit *Les Colloques de Wégimont ;* inițiatorul și realizatorul *Marii colecții de muzică populară* pe discuri (44 discuri de muzică folclorică a multor popoare de pe glob). Iată cîteva dintre înfăptuirile lui Constantin Brăiloiu, omul de geniu, deschizător de drumuri în multe domenii ale artei, al cărui unic scop a fost *fundamentarea teoretică a școlii naționale de compoziție și dezvoltarea științei folclorice românești la nivel european.*

Întors în țară în 1914, după o îndelungă pregătire în marile centre europene (Viena, Geneva, Lausanne, Paris), unde plecase spre a deveni compozitor și unde își însușise temeinic cultura muzicală occidentală (genurile, formele, tehnica), tînărul îndrăgostit pînă la adorație de artă devine un inovator în toate întreprinderile sale.

Cu o intuiție admirabilă și un simț dezvoltat de răspundere, își dă curînd seama de situația reală a muzicii naționale. Înțelege că România făcuse și în muzică primul pas spre modernizarea școlii de compoziție, prin Enescu și alți tineri care-și desăvîrșiseră studiile în țările din apus, dar că pasul decisiv nu era încă bine chibzuit. Dacă asimilarea muzicii europene era condiție *sine qua non* pentru crearea unei școli naționale moderne, *desăvîrșirea și dezvoltarea ei nu puteau fi împlinite fără o legătură puternică cu arta tradițională autohtonă, cu valorile spirituale ale poporului.*

Brăiloiu, care contribuise la fundamentarea teoretică a altei școli naționale — cea elvețiană — își formulează astfel teoria : „Nu există decît un singur mijloc pentru ca o școală tînără să-și capete independența și măiestria, și anume să se folosească de izvoarele populare... le style c'est l'homme. Nu se poate închipui o muzică internațională : iar omul nu este o abstracție, ci produsul unui sol și reflexul unui cer".

Pentru apropierea compozitorilor de „melodia patriei", de arta strămoșească, era indispensabilă cunoașterea ei, culegerea după o metodă

Un deschizător de drumuri:
Constantin Brăiloiu

științifică și studierea trăsăturilor stilistice și compoziționale, ceea ce nu se putea întreprinde decît într-un for specializat. Așa gîndește el cînd propune înființarea *Arhivei de folclor.* Totul trebuia luat de la început și în primul rînd trebuiau formați cercetătorii, deoarece culegerea muzicii populare din toate regiunile țării, în toată complexitatea sa de genuri și stiluri nu putea fi realizată de un singur om. Aceasta l-a determinat să caute, printre studenții și absolvenții Conservatorului, cîțiva tineri entuziaști, admiratori ai artei celor mulți, apropiați de „creatorul multiplu", cu dragoste pentru muncă și cu sentimente patriotice (era vorba de o muncă grea, care cerea sacrificii, adesea și materiale). Se punea apoi problema elaborării unei metode de culegere și interpretare a artei orale, de transcriere corectă pe note a documentelor sonore. Notările „după auz", după ureche, folosite pînă atunci, nu erau suficiente pentru a surprinde trăsăturile proprii muzicii populare.

Brăiloiu, extraordinar dotat cu o sensibilitate vie, unită cu clarviziunea și cu simțul istoric al omului de știință, abordează aceste probleme teoretice și metodologice într-o manieră personală. El formulează bazele unei metode moderne de cercetare, ale unei adevărate științe „autonome" cu principiile și tehnicile ei de cercetare. Muzica fiind pentru el o artă „prin excelență socială", cercetătorul nu se mai poate limita la fenomenul strict muzical — așa cum se proceda pe atunci, și nu numai la noi. Investigația trebuia extinsă la studierea „condițiilor fenomenelor și filiația lor" ; nu este suficient studiul genurilor și al trăsăturilor specifice, de conținut și formă, ci trebuie cunoscută viața acestora. Brăiloiu aduce aici un punct de vedere nou, *sociologic.*

Studiul folclorului devine o cerință stringentă din mai multe motive : informarea creatorilor, cărora trebuie să li se ofere documente muzicale corect transcrise, reprezentative pentru fiecare gen și regiune ; cunoașterea vieții poporului din diferite etape istorice, ceea ce implică o tehnică specială de cercetare, exhaustivă ; și, în ultimă instanță, cunoașterea elementelor originale proprii culturii etnice, „identificarea simbolurilor muzicale ale muzicalității noastre etnice". *Acest scop nu putea fi atins decît după o cunoaștere profundă a mai multor culturi folclorice,* comparația fiind, în această etapă „lege supremă și rațiune de a fi a disciplinei nounăscute".

Deși era doar la începutul activității de folclorist, Brăiloiu, „cel mai remarcabil cunoscător al folclorului românesc și unul din cei mai mari folcloriști ai Europei" (Bartók), formulează cîteva ipoteze (care s-au dovedit juste abia mai tîrziu, ceea ce afirmă extraordinara sa intuiție) cu privire la conceptul de *originalitate* și la existența unor *legi universale* de creație. „În realitate — arată el prin 1928 — substanța muzicii populare nu constă, la origine, decît într-un joc restrîns de posibilități, mult prea puțin numeroase pentru ca îmbinările lor să se poată diferenția net sau pentru ca să se întrevadă un plan... Se prea poate ca această originalitate să nu fie neapărat exprimată prin elemente proprii, exclusiv ale noastre, ci numai printr-o anume îmbinare a unor elemente răspîndite pe tot globul sau, cu alte cuvinte, ca stilul muzical românesc să fie pur și simplu, în datele lui esențiale, o înfățișare a preferinței colective...".

După numai cîțiva ani de investigații pe teren, Brăiloiu elaborează o metodă de cercetare pe care o publică, în 1931, concomitent la București și Paris, sub modestul titlu : *Schița unei metode de folclor muzical.* Prima de acest fel la noi, este imediat adoptată și de specialiștii mai multor țări, iar cronicarii străini se grăbesc să o recomande cercetătorilor din țările lor, arătînd valoarea și utilitatea ei : „*Ar fi de dorit ca exemplul dat de România să fie urmat chiar de Franța*", citim în „Journal des Débats" (Paris, 26.3.1931), sau : „*Metodă excelentă, metodă riguros științifică, punînd la adăpost de istoric de deformările profesionale conștiente sau inconștiente. Dea Domnul ca această leală metodă de înregistrare să se răspîndească printre toți muzicologii universului, scutindu-ne de reconstituirile mai mult sau mai puțin înșelătoare ale unor specialiști mai puțin scrupuloși*" („Excelsior", 10.2.1930) ; sau : „*Culegerea muzicii populare astfel cum se face în România poate fi luată drept pildă de seriozitate și metodă*" („Lidove Listy", Praga, 2.2.1930).

În posesia unui mare număr de documente de pe toate continentele, etnomuzicologul român, cu spiritul său critic dezvoltat, respinge ideile preconcepute pe care le observase la contemporanii săi cu privire la „superioritatea albilor" sau „lipsa de muzicalitate" a popoarelor extraeuropene, și nu acceptă teoria despre apariția muzicii într-un singur centru, de unde s-ar fi răspîndit la celelalte popoare (teoria „Kulturkreise"). Respinge teoria deosebirilor „esențiale" între folclorul european și al celorlalte continente. Pe baza documentelor, el demonstrează, dimpotrivă, elementele similare creației orale de pe tot globul, existența unor legi și forme universale de creație, universalitatea unor mijloace de expresie (sisteme ritmice, sonore), instrumente, tehnici de execuție vocală și instrumentală — confirmare a similitudinii legilor esențiale ale umanității — indiferent de „rase și de continente". Aceste idei relevă semnificația larg umană a activității etnomuzicologilor — manifestare tipică a umanismului contemporan în lupta împotriva izolării naționale și a șovinismului.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
50
(868)
Sîmbătă
16 decembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Centenarul unei generații

Centenarul bogat al unei mari generații literare este din ce în ce mai aproape de noi. În ultimii ani am comemorat o sută de ani de la nașterea Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui Sextil Pușcariu, a lui Ștefan Petică. În 1979 se vor împlini o sută de ani de la nașterea unui scriitor care a fost, după 1900, una din cele mai importante mize ale modernismului român : Gala Galaction. Două mari centenare ne oferă anul 1980 : cu o sută de ani în urmă s-a născut Tudor Arghezi (21 mai 1880) și tot cu o sută de ani în urmă s-a născut Mihail Sadoveanu (5 noiembrie 1880). Despre primul s-a spus că este singurul poet care, după Eminescu, îi poate fi asemănat. Al doilea a fost considerat, alături de Eminescu, scriitorul cu cea mai adîncă intuiție a specificului național. Întinsă pe multe decenii opera lor literară impune condiția scriitorului preocupat mai presus de orice de scrisul său. Gata să fie absorbit de capcanele vieții literare bucureștene, Mihail Sadoveanu se retrage în Moldova de sus căutînd un cuib de liniște pentru vocația lui literară. Rămas în freamătul unei capitale devorante pentru mulți scriitori, Tudor Arghezi s-a distanțat de ambiguitatea cafenelei bucureștene prin violența pamfletară a publicisticii sale. Și unul și altul au fost recunoscuți după oarecari dificultăți, importante și semnificative. Volumele de debut ale lui Mihail Sadoveanu au stîrnit una din polemicile importante ale literaturii române moderne. Cu prilejul apariției unui nou mare scriitor, Mihail Sadoveanu, se relua marea dispută a moralei sau moralității artei, desfășurată și în secolul trecut în jurul operei lui Caragiale. Mihail Sadoveanu a intrat, să nu uităm, în literatură pe poarta unei drastice execuții. Nici impunerea lui Tudor Arghezi n-a fost scutită de asemenea accidente, atenuate în ochii contemporanilor de faptul că nici pana poetului nu crutase pe mulți. Considerat mai mult drept pamfletar decît drept poet, Arghezi a găsit însă în tînăra generație care se afirma după război mediul de rezonanță cel mai potrivit al poeziei lui, care însă își torcea firul dinainte de 1920. Intrarea definitivă în literatură a lui Tudor Arghezi a fost hotărîtă de apariția victorioasă literar a unei generații de scriitori cu o mentalitate nouă. Aceștia au preferat pamfletarului pe poet și i-au acordat onorurile marilor maeștri.

Dacă la Mihail Sadoveanu opera a avut o curgere lină și fără mari surprize de suprafață, dacă în primirea ei critica literară a fost promptă și, în genere, fără mari dezacorduri, în schimb opera lui Arghezi mai reprezintă încă o necunoscută pentru publicul larg. Popularizarea poetului a trecut în umbră pe prozator, a desconsiderat pe pamfletar, a înlăturat pe publicist. Cei o sută de ani scurși de la nașterea lui Ion Theodorescu, care avea să devină ulterior Arghezi, ne permit o privire de ansamblu mai puțin partizană. Restituția operei lui Arghezi, începută dar nedusă la bun sfîrșit, mai are încă de întîmpinat multe prejudecăți.

Arghezi și Sadoveanu reprezintă experiențe unice pentru scrisul românesc. De la Eminescu pînă la ei limba română n-a cunoscut o mai aplicată, mai subtilă, mai muzicală întrebuințare. Izbitor la amîndoi este că opera lor sfarmă tipare vechi impunînd scriitorului o mai mare libertate artistică. Libertatea de expresie nu înseamnă însă numai modificarea primului ei nivel de manifestare. Mutația artistică întreprinsă, mai ales de Arghezi, este adîncă și a produs și va produce efecte literare noi în literatura următorilor.

Scriitorii născuți în jurul lui 1880 reprezintă una din cele mai mari generații ale literaturii române, dacă nu cea mai mare și cea mai importantă prin masivitate și valoare artistică din întreaga literatură română. Cîțiva ani mai tîrziu se nasc Bacovia, Goga, Lovinescu, Agîrbiceanu, Voiculescu și alții. Produs al unui moment de stabilitate socială și de entuziasm național, — sîntem doar după 1877 cînd România și-a obținut independența, ceea ce ne-ar îndreptăți să numim această generație literară generația neatîrnării — acest grup de scriitori crește, se instruiește, se formează într-un climat de epocă care le sigilează definitiv tinerețea și, ulterior, cariera artistică. Acești scriitori ies mai toți din școlile naționale proaspăt înființate cu un program de instrucție unitar, cresc toți în febra unui mare ideal național, acela al unirii cu Transilvania, se confruntă cu marea problemă socială a vremii, care este problema agrară, problema țărănească. Trăiesc socul răscoalei de la 1907, dovadă vie a explozivei chestiuni rurale de care se ocupa cu demnitate și patos pe urmele tatălui său Vasile Kogălniceanu. Participă la viața literară a vremii fie în siajul marii corăbii eminesciene, fie în lumina difuză a cenaclului macedonskyan. Urmăresc polemica în jurul lui **Manasse**. Unul din ei trăiește direct impactul cu criteriile neadormite încă ale gherismului reactivat prin pana lui H. Sanielevici. Descoperă pe Titu Maiorescu într-o nouă postură : aceea de sprijinitor al patriotismului lui Octavian Goga. Asistă la apariția impetuoasă în arenă a lui Nicolae Iorga cu prilejul demonstrației studențești legate de spectacolele teatrului național în limba franceză și a evoluției lui de director literar, cu care unii dintre ei vor intra în conflict. Sînt angajați în marea polemică a anului 1909 stîrnită de discursul lui Duiliu Zamfirescu la Academie despre poporanism, urmat de răspunsul lui Titu Maiorescu. Îl atacă sau îl susțin pe Caragiale a cărui controversă continuă. Unul din ei, Gala Galaction devine obiect de polemică, semn că această generație provoca reacții semnificative. Primul război mondial îi împarte în tabere deosebite și le marchează puternic existența. Au șansa, unică în viața unei generații, de a vedea împlinit atît marele ideal național la 1918, cît și de a trăi satisfacția începutului rezolvării problemei agrare, marile obiective ale generației lor.

Dar literatura lor va fi victorioasă mai ales după al doilea război mondial. Se uită cînd se vorbește de literatura română interbelică faptul că ea este scrisă în bună măsură de scriitori născuți în jurul lui 1880 și formați într-o atmosferă socială, politică, literară care le marchează puternic opera, indiferent că ea apare între 1900—1920, între 1920—1940 sau după aceea. Perioada interbelică taie fals literatura română modernă în două. Generația născută la 1880 este cea care dă unitate marii perioade moderne a literaturii române a secolului XX și ea nu poate fi fragmentată două minore necesități didactice. Generația Independenței, crescută în atmosfera marilor deziderate sociale și naționale din jurul lui 1900, a trăit o mare răscoală țărănească, două războaie mondiale, cîteva cruciale modificări în viața politică a țării, a participat la o experiență literară de epocă de o valoare excepțională pentru literatura română și a lăsat în urmă o creație literară de dimensiuni neobișnuite pe care publicul larg, critica literară n-au reușit încă să și-o apropie în întregime și s-o cunoască în datele ei cele mai personale, cele mai adînci.

Centenarul care vine e un prilej pentru această dorită restituție.

M. Ungheanu

MONUMENTELE UNIRII

Gh. Iliescu Călinești
«STÎLPUL UNIRII»

Copacul Unirii

De cînd ne știm, sîntem un singur neam
Așa cum ramu-i geamăn cu alt ram
În, fosnitor, același zvelt copac
Urcîndu-și fruntea-n zări din veac în veac.
S-a întîmplat ca grindini și furtuni
Să rupă, vai, coroana din străbuni
Și din același trunchi, arzînd de dor,
S-au fost desprins trei ramuri — trei surori.
Dar veșnic treze, crengile-n lumină
S-au aplecat spre maica-rădăcină
Și și-au hrănit din ea semeața fire
Și vrerea lor nestinsă de unire...
...Și vremea a venit : din sete-adîncă
Crescu voința lor, ca o poruncă,
Demn, sub mătasea flamurii, înaltă,
S-au regăsit tustrele laolaltă.
Urcînd prin timp, copacul cel rotat
Își naltă fruntea-n slăvi neîncetat
Iar soarele îi pune falnic nimb
De rod bogat în noul țării timp...

Ion Segărceanu

Decembrie

Primii fulgi din fiecare an par niște ființe rătăcite care au venit din cer și, besmetice, nu știu dacă să se ridice iarăși în văzduh sau să se așterne pămîntului într-un ritual asemănător unei sinuciderи discrete. Fiindcă este știut că tot ceea ce e înrudit cu pămîntul sau se lipește de el nu se mai desprinde niciodată ; evaporările sunt provocări tehnice la care pămîntul este supus de către un astru mai independent.

Observației mele nu-i scapă nici ploaia, nici lumina explozivă, nici ceața, ba nici poziția perfidă în care se fixează un poet cunoscut, blamînd un alt poet cu mult mai bun, dar cu trecerea anilor am rîvnit și-am ajuns la starea aceea cînd, abia începînd să cadă frunzele, aștept să ningă iar, aștept primii fulgi, cum i-aș aștepta pe frații mei care-au murit demult, fără ca eu să-i fi cunoscut ; legăturile dintre noi au devenit atît de puternice în acest ultim lustru încît, chiar adormit fiind, mă trezesc brusc la căderea primilor fulgi din fiecare an. Astfel plăcerea mea pentru întîmplarea de a ninge o consider un răspuns suficient la reproșurile unor amici cînd, printre mîile de oameni care trec pe străzi, nu-i mai observ, părîndu-mi-se că mă aflu singur pe o cîmpie și cînd aș prefera, vorba unui poet, să fiu îngropat mai degrabă sub fulgi cît mieii, decît sub ziduri reci și prăbușite.

Dar cel mai frumos este să ningă în decembrie, care potrivit unor legende nu poate fi decît bărbat ; sub nesfîrșita lui hlamidă se nasc miracolele și puritatea ; pe oceanul său alb vin surorile sale — ianuarie și februarie — cu un ger din ce în ce mai mare, născut numai din dorința de a-l imita (cu exces de zel însă) pe viguroasa decembrie purificatorul.

Gheorghe Pituț

Sensul tradiției

Călinescu, Iorga, Lovinescu (II)

Călinescu redeschide procesul tradiției după ce concepția antitradiționalistă a lui Lovinescu părea să fi obținut cîștig de cauză cel puțin din punct de vedere teoretic. Cîștig, într-un fel, indirect, consecință a impunerii noilor valori literare acceptate dacă nu chiar promovate de criticul de la „Sburătorul" împotriva toleranței tradiționaliștilor. Trecutul se leagă de prezent și cine pierde bătălia pentru prezent riscă să o piardă și pe aceea pentru trecut. Dincolo de specializările de epoci, piatra de încercare a oricărui critic o constituie opțiunile sale în contemporaneitate. Erorile de orientare și de recepție critică ale lui Iorga în spațiul literaturii contemporane nu au avut cum să nu se răsfrîngă pînă la urmă asupra autorității punctelor sale de vedere în ansamblul lor.

Reabilitînd tradiția, G. Călinescu reia viziunea globală organicistă a lui Iorga asupra literaturii române, evitînd însă exclusivismul antimodernist. El îmbină cultul tradiției cu acela al valorii estetice și încearcă să reducă incompatibilitatea între tradiționalism și modernism. „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" consacră valorile noi susținute de Lovinescu (deși, uneori, împotriva interpretărilor lui Lovinescu însuși), dar, în același timp, actualizează filonul estetic subiacent din cîmpul culturii noastre vechi. Proiectul călinescian este unul de reabilitare a tradiției din perspectiva modernității.

A unei modernități concepute într-un sens mai larg decît Lovinescu, astfel încît să circumscrie și opera „clasicilor" noștri, a lui Eminescu în primul rînd. Modernitatea pentru Lovinescu nu se confundă cu actualitatea, dar, cum am văzut, nici nu se deschide prea mult dincolo de ea. Nu numai conceptul de tradiție este, deci, mai larg la G. Călinescu, dar și cel de modernitate. Față de Lovinescu, ambele concepte se extind la el în spre trecut. Față de Iorga, modernitatea în accepția lui Călinescu se lărgește mult înspre actualitate, în vreme ce tradiția se îngustează prin selecție estetică. (Nu e decît aparent o contradicție între selectare și „estetizarea" despre care am vorbit, operația din urmă bazîndu-se tocmai pe cea dintîi).

Fixarea discuției noastre asupra lui Iorga și Lovinescu riscă să provoace anumite nedorite asimilări de poziții. Este, poate, nevoie să atragem atenția că Iorga e numai un reprezentant — e drept, de marcă — al tradiționalismului, dar nu singurul. La fel, modernismul nu se reduce la punctul de vedere lovinescian. În ambele direcții înregistrăm puncte de vedere mai radicale și mai excesive. Față de ele Călinescu se așează într-o poziție mediană, din care excesele de sens contrar par nu numai că se anulează reciproc, dar și că se aseamănă esențial. Ambele atitudini extremiste pornesc în generalizările lor de la un stadiu al evoluției culturii noastre și rămîn la el, adică îl absolutizează, refuzînd să recunoască valoarea vreunei contribuții anterioare, respectiv, posterioare acestuia. Peste prăpastia închipuită de unii și de alții, Călinescu întinde o punte. O întreagă istorie culturală și literară își recapătă astfel coerența.

Distanța pe care el înțelege să o ia față de un extremism sau altul este marcată chiar în prefața „Istoriei" sale : „Niciodată nu s-a vorbit mai mult de tradiție ca în ultimul deceniu. Unii au trăgăduit-o, necunoscînd o altă literatură decît cea contemporană, alții au afirmat-o, nu mai pregătiți, spre a dovedi că tradiția trebuie interpretată apriori în sensul vederilor lor". E semnificativ că în continuarea acestei duble disocieri dezvoltă Călinescu ideea sa de tradiție ca „înaintare organică". Organismul său nu este, deci, organismul tradiționalist care refuza să integreze noile forme literare, tot așa cum estetismul său nu e estetismul modernist, disprețuitor de tradiție.

E adevărat că modernismul nu se confundă cu Lovinescu și că tradiționalismul nu se reduce la Iorga, dar ei sînt cei care și le-au asumat în chipul cel mai convingător ; pe ei îi are în vedere G. Călinescu. Dacă ținem seama de orizontul enciclopedic al lui Iorga, de accesul la atîtea civilizații și literaturi străine, de intuiția sa artistică vizibilă în comentariile critice inițiale și în exegeza autorilor noștri vechi, putem regreta faptul că opțiuni extraestetice

Mircea Martin

Continuare în pag. a 2-a

Semnele vremii

Fără a absolutiza trăsăturile regionale ale unei arii literare, constatăm totuși că poezia transilvăneană are un profil distinct atît tematic cît și estetic generat de un complex de factori între care primordial este cel istoric. Conștiința unității naționale și a unei spiritualități indestructibile în pofida circumstanțelor și adversităților istoriei, înseamnă mai mult decît o temă a literaturii române, este o matrice stilistică. Nimic mai firesc deci, ca lirica poeților ardeleni să se înscrie cu majuscule în acest orizont al literaturii noastre. Dar condiții specifice, istorice (îndelungata oprimare națională maghiară și apoi habsburgică) și culturale (tradiția școlii ardelene) i-au imprimat caractere inconfundabile atît în planul adînc al conștiinței și sensibilității, cît și al expresiei. Ceea ce izbește în primul rînd este trăirea patetică a istoriei care ia forma la nivelul viziunii, a unui mesianism social și național, relevat prin vocea profetică. Eminescu este primul care a intuit excepțional, această dominantă atunci cînd spune despre Andrei Mureșanu, autorul incendiarului marș revoluționar **Un răsunet** : „preot deșteptării noastre și semnelor vremii profet". Într-adevăr, întîiul poet ardelean important, din epoca modernă, dă glas în accente și imagini profetice chiar dacă stîngace, năzuinței comune de unire a tuturor românilor : „Priviți mărețe umbre : Mihai, Ștefan, Corvine / Româna națiune, ai voștri strănepoți, / Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine, / «Viață-n libertate, ori moarte», strigă toți ! // De fulgere să piară, de trăsnet și pucioasă, / Orice s-ar retrage din gloriosul loc. / Cînd Patria sau mama, cu inima duioasă, / Vă cere ca să trecem prin sabie și foc !". Semnificativ aici, sentimentul apartenenței la „Patrie" și nu la o provincie sau alta. De altfel, această conștiință a apartenenței la o patrie nu numai istorică ci și originară, căpătînd expresie deplină la Goga sau Blaga, va apare ca o trăsătură esențială a poeziei transilvane. Unei astfel de constante etnice și spirituale îi răspunde și Coșbuc care, născut pe plaiurile Năsăudului, aduce omagiu prin volumul **Cîntece de vitejie**

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 5-a

În pagina a 3-a :

Mircea Eliade :
De la Zalmoxis
la Ginghiz-Han
Capitolul
MEȘTERUL MANOLE ȘI LEGENDA MĂNĂSTIRII ARGEȘ
● Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu

ATITUDINI

Eroarea de fond

În fața unui măr înflorit, poți reacționa în multe feluri. Poți, de exemplu, să desprinzi o petală, s-o strivești între degete și apoi să exclami, examinînd terciul vegetal : „De ce vă extaziați atît ? Nu-i decît o combinație obișnuită, pe bază de apă, carbon și alte cîteva elemente banale".

Cam așa procedează Ileana Vrancea, analizînd unele aspecte ale operei lui G. Călinescu în volumul *Între Aristarc și bietul Ioanide* (Editura Cartea Românească, 1978). Deși multe dintre observații, luate în parte, sînt relativ plauzibile, modul de cercetare practicist și detectivistic face imposibilă înțelegerea spiritului călinescian. În locul elanului intelectual — singura cale de acces spre „secretul" unei mari personalități — autoarea are ca principal instrument de investigație critică o vervă caustică și clevetitoare, care coboară totul la nivelul celei mai prozaice reprezentări. Cine a folosit de mai multe ori o idee și de unde a luat-o, cîte pagini s-au scris despre un subiect și cîte despre altul, ce efect concret a avut un articol de atitudine (eventual cu indicarea numărului exact de aderenți cîștigați în urma publicării lui) — cam acestea sînt întrebările la care răspunde ea neobosită cu o operativitate și o aroganță de sociolog înarmat cu tot felul de chestionare, convinsă că elucidează astfel, din mers, orice problemă.

Afirmațiile, susținute de citate mai mult sau mai puțin trunchiate, se caracterizează, cum spuneam, printr-un anumit aer pozitivist, datorită căruia seamănă cu niște argumente științifice. Mergînd mai departe, se poate admite că și înlănțuirea lor, realizată cu o abilitate avocățească, beneficiază de o oarecare stringență, astfel încît creează impresia de demonstrație riguroasă. Însă toată această regie se risipește ca un fum dacă ne gîndim, fie și o clipă, la ce înseamnă G. Călinescu pentru cultura română sau dacă reținem extraordinara experiență a contactului fiecăruia dintre noi cu opera sa genială. Dintr-o asemenea perspectivă, pledoaria Ilenei Vrancea apare falsă și — de ce să nu folosim un cuvînt mai exact ? — de-a dreptul ridicolă.

În fond, nu cred că este o naivitate să pretindem criticilor și istoricilor literari care scriu despre G. Călinescu să fie inspirați, să găsească puterea de a ridica de jos și de a încorda „arcul lui Ulise". G. Călinescu însuși, ca exeget al biografiei și operei lui Eminescu, a depășit cu mult nivelul comentariului critic obișnuit pentru a compune, transfigurat, o adevărată simfonie de idei, patetică, grandioasă, copleșitoare. Nu, nu este vorba de a conferi un aspect sărbătoresc textului critic, recurgînd pentru aceasta la superlative, ci de a ajunge, printr-o intensificare neobișnuită a activității gîndirii, la o viziune integratoare, la o înțelegere a sensului înalt pe care îl are orice creație excepțională. Altfel, riscăm să ne înșirăinăm atît de mult de natura literaturii încît să ajungem să credem că numărul de cuvinte folosit de un autor sau, cine știe, greutatea în grame a cărților sale reprezintă reperele cele mai sigure și mai edificatoare.

Luînd — nu prin sondaj, ci conform unui „plan" — probe din opera călinesciană și analizîndu-le apoi în eprubetele sale prevăzute cu mult acid, Ileana Vrancea ajunge la concluzia inadmisibil de minimalizatoare — și ajunge cam repede, ca și cum ar fi avut-o *dinainte* în minte — că rețeta de fabricație este extrem de simplă : G. Călinescu = E. Lovinescu + N. Iorga. De la E. Lovinescu, „bietul Ioanide" și-ar fi însușit perspectiva axiologică asupra literaturii române. Iar de la N. Iorga a împrumutat — așa, cum ai împrumuta o umbrelă — arta literară. „Dacă mentorului de la Sburătorul — își întărește Ileana Vrancea afirmațiile —, Călinescu îi era îndatorat în aceeași măsură cu oricare alt critic de aceeași formație [...], în schimb, lui Iorga, Călinescu-istoricul literar îi datora aproape totul : el își clădește opera pe teren lovinescian, dar construcția astfel înălțată poartă în ea, de la temelii și pînă la creneluri, pecetea viziunii artistice pe care Nicolae Iorga o proiectase timp de jumătate de secol în cursuri universitare și tomuri de istorie literară...". O contabilitate cu care se poate demonstra orice.

Fără îndoială, G. Călinescu, ca orice mare scriitor, a valorificat tot ce se putea valorifica din experiența predecesorilor. El însuși o mărturisește în cunoscutul paragraf al prefeței la *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* care începe cu propoziția : „Prezenta operă nu iese din goluri". Dar imensa cantitate de materie primă absorbită din întreg spațiul culturii sale devine *altceva* în laboratorul intim. Ce importanță are, de exemplu, faptul că și E. Lovinescu a folosit ca unic sau ca principal criteriu de selecție și de promovare a valorilor criteriul estetic ? În primul rînd, utilizarea acestui criteriu reprezintă, pentru un critic literar,

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Cornel Ungureanu: PROZĂ ŞI REFLEXIVITATE

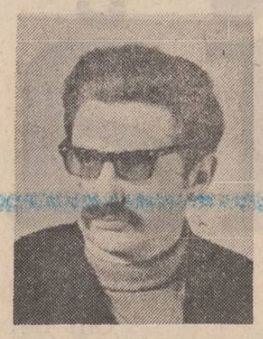

Titlul cărții lui Cornel Ungureanu țintește, probabil, să schițeze statutul unei critici bazate pe meditația asupra textelor citite, lăsind la o parte amănuntele lor. „Reflexivitatea", dacă am înțeles bine, ar aparține mai ales comentatorului, care are în vedere mai puțin judecata de valoare, oarecum cristalizată, cit recitirea întregii opere și urmărirea preocupărilor ei obsesive, îndărătul înțelesului imediat, „imaginilor cheie" circulînd prin diferitele cărți și alcătuind, sub particularitățile acestora, un țesut secret comun. O asemenea parcurgere ar stimula speculația intelectuală, grație asociațiilor livrești, făcute cu o libertate mult sporită. Criticul își numerotează paragrafele ca Lovinescu, dar însemnările, puse cap la cap, nu sînt momente dintr-o demonstrație, ci mai curînd mici eseuri autonome, procedeul permițînd părăsirea bruscă a ideilor, atunci cînd sînt considerate sleite, sau pur și simplu devenite plictisitoare. Cornel Ungureanu pune punct, adaogă cifra următoare în numerotație și trece senin mai departe. Itinerariul comentariului e capricios, zig-zagat. De la „Imposibila întoarcere" ajungem la „Marele singuratic" apoi la „Hora morții" (II) ca să venim la „Risipitorii" și „Intrusul". Îndată sîntem însă iarăși aduși în poiana lui Iocan și ancorăm finalmente printre personagiile romanului „Delirul". „Principele" e abordat, după un lung popas în „O istorie polemică și antologică a literaturii române". Mai are loc altă etapă de preparative. **Ne oprim la** „Caietele Principelui", unde sînt luate în considerație și „jurnalele" prozatorului. Stația următoare se află îndărăt și poartă numele „Groapa"; ne îndreptăm apoi către „Facerea lumii" după care străbatem povestirile cu haiduci și nuvelele, iar pe o linie secundară „Șoseaua Nordului" — „Războiul Undelor", circuitul neprevăzut își atinge punctul ultim: romanul „Incognito". Cam așa voiajează criticul și prin cărțile lui D. R. Popescu, urmărind, totuși, de astă dată, și niște „modele" literare ale vremii. Voiajuri surpriză întreprinde și de-a lungul operelor lui Laurențiu Fulga, Al. Ivasiuc, Teodor Mazilu, Radu Cosașu, indiferent dacă reflecțiile respective intră la capitolele „Repere" sau „Momente" din sumar. Postfața nu lămurește mare lucru, atingînd chestiuni neabordate în paginile precedente (faptul că trebuie să citim „Bărăgan" ca să acordăm atenția meritată „Intrusului", că literatura nu se face numai prin operele „mari" ci și cu concursul scrierilor uitate, „Oameni sub patrafir" de Tiberiu Vornicu, sau „Rădăcinile bucuriei" de Ieronim Șerbu), „optimismul critic" sperînd să găsească printre ele „vreo pagină sclipitoare", că apar mereu formule epice proliferante, după „Mitrea Cocor" (1944), romanul-anchetă azi etc. **„Proză și reflexivitate,** aflată la mijlocul drumului între lectura imediată și exegeza plurală, — ne încredințează finalmente Cornel Ungureanu — a încercat o analiză a structurilor romanelor, nuvelelor unui timp clar determinat".

Că a realizat aceasta nu prea sînt convins — la capătul lecturii. „Istoricitatea", chiar înțeleasă oricît de modern, cam absentează, iar „structurile" sînt concepute prea larg ca să corespundă într-adevăr unei organizări lăuntrice funcționale.

Ce întreține interesul lecturii este un spirit ager, mobil, înzestrat cu o apreciabilă putere asociativă, adesea paradoxală, oricum ingenioasă și surprinzătoare. O grabă amuzantă (criticul socotește lucrurile lămurite din cîteva vorbe aruncate rapid și mereu temător să nu facă pe belferul, plictisit expediază problemele și sare la altceva.) Norocul lui e că are „idei" cu prisosință. Le lansează, deci, fără să stăruie prea mult asupra lor, nici măcar să le cerceteze mai pe-ndelete justețea ; mișcate iute au șansa să nu fie interogate cu o strictețe exagerată și pulverizate astfel, cum se cam întîmplă nu o dată, dacă cineva își dă osteneala. Fraza alertă, sincopată, datorită nerăbdării slujește textul.

La Cornel Ungureanu nu știi niciodată dacă-și ia în serios afirmațiile sau face ironii secrete. Delirează ori își bate joc cînd scrie : „În Cei doi din dreptul Țebei" indicația (prima elementară) este Eshil **(Cei șapte contra Tebei)" ?** Ce să credem despre pasagiul următor ? : „Galeria cu viță sălbatică" e un roman total care poate pivota în jurul unui termen sau al altuia : am văzut abundența conotațiilor. O succesiune de termeni, situații, simboluri, metafore aparțin cărții și lumii ei. A doua serie de termeni ar aparține „efigiilor vieții", a cestea contestă sistematic adevărurile birocratice ale „cărții", elogiind natura nestăvilită. E șirul de embleme ce ar reprezenta lumea lui Dionisos..." Criticul nu a intrat în transă și vorbește ca Pythia sau se distrează pe seama autorului ca și a noastră ?

În esență, preferințele lui Cornel Ungureanu merg către ceea ce ar putea fi numită critică „arhetipală". Repede, comentatorul se îndepărtează de text și vede îndărătul realităților alegorii, mituri, ritualuri, acte inițiatice, orizonturi magice, embleme. Cînd autorii și operele lor se pretează la asemenea proiecții (V. Voiculescu, D.R. Popescu, Laurențiu Fulga, Ștefan Bănulescu), criticul e în largul său și scoate observații, nu o dată memorabile. Analiza romanului **Zahei Orbul,** ca și a povestirilor **Iubire magică, Sakuntala Pescarul Amin** și **Ultimul Berevoi,** din perspectiva agoniei unui tip arhaic de umanitate e cu totul remarcabilă.

Subtile și originale sînt, la rîndul lor, remarcile asupra „simetriilor" și „legilor echilibrului" în universul imaginar al lui D.R. Popescu. Trezește nu mai puțin interes urmărirea implicațiilor esoterismului în construcția romanului **Principele,** deși cabalistica mi se pare, aici, împinsă pe alocuri prea departe.

Deasemeni, cînd pășește pe pămînt, Cornel Ungureanu spune lucruri inteligente și adesea pătrunzătoare despre Marin Preda, Titus Popovici, Al. Ivasiuc, Mircea Horia Simionescu și Teodor Mazilu.

Mania mitozofică intervine însă și acolo, unde nu era nici un sprijin, făcîndu-l pe critic să fantazeze pur și simplu. Călin Surupăceanu ajunge astfel un alt Meșter Manole. Ce legătură are el cu personajul mitic, în afara faptului că amîndoi se ocupă oarecum cu construcțiile, rămîne o taină impenetrabilă. Fiindcă găsește în inginerul Dan un prieten și protector, cu vederi mai largi, eroul din **Intrusul** e supus neapărat la o operă „inițiatică". Idem Pârîianul în **Delirul,** întrucît se lasă condus prin lumea bucureșteană de Niki Dumitrescu.

Un „inițiat" devine și Grigore, cel care notează „scurgerea gunoaielor" din **Groapa.** În titlul romanului „Facerea lumii" — ni se spune — putem descoperi „simbolul" care implică și celelalte cărți ale lui Eugen Barbu. **Interval** e „o amplă parabolă despre homo aedificator". Subiectul ascuns al romanului **Păsările** ar fi oboseala unei vechi generații de luptători, o anume „ieșire din timp", din miezul evenimentelor. Timpul, cel lent pînă „înainte de sfîrșitul evenimentelor" devine „istorie" (?!). **Moartea lui Ipu** ne oferă „o sumă de parabole" ce ar avea drept argument inocența". Jocurile de la începutul nuvelei sînt „ritualuri". Eroii lui Bălăiță trec printr-un univers de „semne". Ele le subliniază calitatea conduitei. „Semnele reprezintă altă etapă a inițierii". La C. Țoiu, pierderea de către Chiril Merișor a jurnalului său intim „echivalează cu un gest magic". Roman al Dionisiilor, Alegorie și parabolă, **Galeria cu viță sălbatică** „este un studiu al existențelor metaliterare".

În vînătoarea aceasta de simboluri, imagini cheie, cifruri, semne ascunse, paralelisme și trimiteri la texte sacre, criticul se abandonează adesea limbajului dodonic. **Principele** „este romanul încercării de recuperare a totalității unora (prin intermediul de dată aceasta, nu a unui loc, ci a Cărții, a poeziei magiei, mitului, Cuvîntului, Numărului)". Cornel Ungureanu își începe un paragraf, referitor la **Straniul Paradis,** astfel : „S-ar putea vorbi, lîngă această carte despre iluminare și inițiere, despre modele literare și mitologice, despre eros și thanatos, și despre multe altele ce ar scoate în evidență locul pe care ea îl ocupă în cadrul prozei moderne".

Altă obsesie a criticului e parodia. Mai în toate cărțile el descoperă o optică ironică, destinată să distrugă un model originar : Partea I din **Principele** înfățișează „istoria reală" ; în rest, avem parodia acesteia. Rupt de cosmos, omul voiculescian agonizează ; „în afara naturii, el parodiază natura". „Agonia" s-ar confunda — după Cornel Ungureanu — cu viața devenită „ritual golit de semnificații", „demonstrație carnavalescă". De aceea, criticul își dă toată străduința spre a demonstra că **Zahei Orbul** „se împlinește ca roman parodic" ; lucru, care, pînă la urmă ar putea să fie și adevărat. Mai greu e să credem însă că „Cei doi din dreptul Țebei" e „o nuvelă de tip parodic". Lista nu s-a terminat. „Parodic" descoperă Cornel Ungureanu, după Ovidiu Cotruș, și în **Moartea lui Ipu** de Titus Popovici. Și o ține așa mai departe : **Galeria cu viță sălbatică** parodiază **Patul lui Procust.** Iar „O singură noapte eternă" de Teodor Mazilu, romanul popular, reluîndu-i, cu vervă ironică, toate clișeele.

Felul în care utilizează Cornel Ungureanu limbajul „noii critici" îndreptățește pledoaria lui Al. Călinescu pentru un spor de rigoare terminologică. Noțiuni ca alegorie, simbol, mit, basm, model, temporalitate epică, narațiune, istorie, temă sînt luate după împrejurările în accepții — ca să spun așa — foarte lejere. Fantezia criticului e excitată intens de cuvinte ca : text, carte, lectură, (scrise adesea cu literă mare). El scrie perspectivă „auctorială", „reale" (în spiritul scolastic, dar cu sensul necunoscut și întrebuințat pe dos, „policier" (de ce nu, Dumnezeule, polițist ?). Sînt ravagiile terminologiei retoricii moderne, va fi de acord cu mine și Al. Călinescu în critica literară curentă. Mai ales cînd se glosează savant pe cărți catastrofice ca „Zilele" de Radu Ciobanu, și în schimb Cosașu e tratat sever pentru „Supraviețuiri" iar Mazilu încasează reprosul : „naratoriei" romanului său „Într-o casă străină".

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Un volum și un „caiet" de poezie

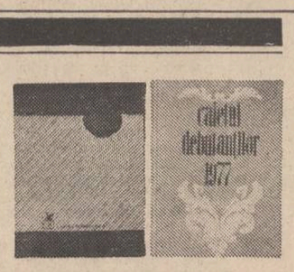

Cu un volum în multe privințe derutant și incomod, potrivnic percepției și judecății critice tranșante, debutează Corneliu Antoniu*). Sincer vorbind, întîile piese ale cărții nu sînt dintre cele mai îmbietoare la lectură. Se simte de îndată că, apăsat de un anume complex al formulelor socotite de efect, tînărul poet nu rezistă orgoliului de a ne arăta că și el este în stare a „face", să zicem, un poem cu alură eseistic-livrească, axat pe o problematică fundamentală precum aceea a însăși condiției poeziei. În această împrejurare, așadar, Corneliu Antoniu nu-și refuză plăcerea coborîrii în timpurile idealizant-mitice ale virstei de aur a poeziei, cu vădit scop de a-și defini propriul program : „Călător prin Levant, și Axime, și prin Teba / Cu cer cu tot, îmbrăcat în pămînt laolaltă / Cu cîntecele cochilii de mîini mult apuse / Luminînd Elada la tîrmi cu parfum nevăzut / Întocmai ca o nălucire cînd neliniștea toată-i, / Întreabă : Unde sînt curțile răsucite în cer de ulei / Cu de aer creneluri purtate de vînt în armuri / De răsină, încă care ieri / Se mai creșteau încă poeții ? Harul lor / Și magia ? Crezul reîncarnării lor / În sunete sacre ? Că iată, peste nisipuri, înalte vedenii / Așteaptă cu un deșert prelungit. La mic, la mare" **(Despre poet).** Sigur, se poate și așa, adică să se meargă pe calea unor formule caracteristice prin distincția lor retorică ; există suficeinte exemple de poeți ce și-au dobîndit o binemeritată notorietate cultivînd cu ostentație parafraza fastidios interogativă. Însă, părerea noastră, cel puțin deocamdată, este că autorul acestei cărți are într-adevăr ceva de spus în poemele de o altă factură ; anume, în acelea în care inteligența sa artistică face contact direct cu experiența spirituală asumată la modul existențial. Iată de ce, dacă se pune chestiunea identificării a ceea ce am dori să constituie punctul de vedere asupra actului poetic formulat de Corneliu Antoniu, e cu totul firesc și plăcut să reținem cele spuse, de pildă, în atît de subtil exacta și de frumoasa poezie intitulată **Despre o anumită pasăre :** „Nu se pot spune cuvinte, / Și mai cred că ea nu există. / / În păsărea aceea nu stă nimeni / Ea e din aer și vînt. / Uneori însă / Cineva se aude înăuntru / Răsucind o cheie și atunci / Pasărea se rotește pe o tipsie / Cu rumeguș / Sau aerul sau vîntul dimprejurul ei / Sau chiar rumegușul de pe tipsie — / Pentru că pasărea, v-am spus, / Nu cred că există / Iar cîntecul e de pe altă lume". Demn de remarcat este faptul că poetul convinge mai ales cînd un asemenea program implicit este atent și discret urmat. Confesia sobră se dizolvă în inefabilul poetic de la sine, poemul căpătînd individualitate și forță de captare pe neașteptate : „Să mă ridic și să plec de aici, / Nimfele n-au venit, nu există nimfe ! / Mă mir unde am putut eu auzi / Cîntecul acela făcător de minuni. / Căci un cîntec a fost pot să jur / Chiar ieri cînd treceam pe aici / Și tocmai cînd ieșeai din apă / Plină de sînge, odată cu soarele. / Să mă ridic și să plec de aici, / Nimfele n-au venit, nu există nimfe ! / Vîntul șerpuiește printre stîncile ude" **(Elegie marină).** La fel în : **Cel ales, de la Mancha, Tot îmi spun, Desen pe o pînză, în vis, Albatros, Nemaipomenita uitare, Ating streașina, Tărmul ascuns, Ascunsa ninsoare, Ondine,** și în cele trei crochiuri marine fără titluri. Este adevărat, nu s-ar putea zice că chiar și acum o anume înclinație pentru poza vehementă, sarcastică dispare cu totul („Am rivnit la vorbe toată noaptea, / Am găsit / O pasăre meschină : spinzurată / Era numai praf și pulbere de anchinare" etc. — **Elegie)** sau că tentația filozofării superflue a fost definitiv dată uitării **(Qui vraiment).** Dar cînd un tînăr aproape necunoscut ne întîmpină cu un amplu poem de-a-dreptul excepțional, intitulat **Monodelfia,** se cuvine să-i acordăm deplină încredere. Operație cu totul dificilă și neplăcută, în încheiere, pentru exemplificare, ne îngăduim totuși să „tăiem", pur și simplu, fragmentul ce urmează, elocventă mostră de poezie imnic-litanică : „Astăzi am visat un nor / Și un cocor și o tijă de păpădie. / Lăcusta pe care mi-ai dăruit-o / M-a părăsit : Din fîntînă se-nalță fucum te apropiai de umbra mea / Făceai semne cerești. / / Am să te aștept / În grădina mea fără poartă / În casa mea fără acoperiș / În soba în care au înmul, / Melci fără coarne urcă pe geam / Pe dire vechi. Mi-am amintit : / Treceai aducînd vorba de cineva / Între ierburi / Deșteptai tufele de pelin / Cu lunga ta pelerină. / Și cum te apropiai de umbra mea / Făceai semne cerești. // Am să te aștept / În grădina mea fără poartă / În casa mea fără acoperiș / În soba în care au înflorit lemnele. / Pînă ce carnea mea va cădea de pe os / Pînă voi pieri / Împrejurul numelui tău".

În afara volumelor **Veac adînc** de Grigore Georgiu, **Cineva mai tînăr** de Felix Sima și **Intru totul** de Ileana Zubașcu, editura „Albatros" — cu prilejul concursului de debut pe anul 1977 — tipărește și un caiet **), cuprinzînd poemele a nu mai puțin de patrusprezece tineri asipranți la sufragiile concursului în cauză. În totul, caietul este ilustrativ pentru nivelul mediu general atins de numeroșii autori (mai mult sau mai puțin tineri) ce bat cu patetică insistență la porțile poeziei. Cum e de așteptat, în majoritatea covîrșitoare a cazurilor, „vocile" se exercită pe teme și motive avînd un statut de bun comun, adică de teme și motive ce plutesc în aer ; cît privește aspectele prozodice, corectitudinea aproape profesionistă, mai întotdeauna, are cîștig de cauză. Nu este totuși exclus ca din rîndul celor patrusprezece semnatari, mai devreme sau mai tîrziu, să se detașeze alte cîteva „nume noi" mai ales că unii dintre ei (Aurel Buricea, Mihai Adrian Eres, Ion Istrate, Mira Lupeanu, Dumitru Udrea) se bucură deja de o mai intensă prezență în revistele literare. Dar iată lista completă, în ordine alfabetică, a tinerilor autori inserați în sumarul acestui al doilea „caiet" editat de editura „Albatros" : Dan Bosoancă **(Jocul pythaic),** Aurel Buricea **(Melancolia),** Mihai Cupcea **(Imn dimineții),** Alexandru Deniforescu **(Permanența memoriei),** Ion Dumbravă **(Adeseori hrăneam cu stele caii),** Mihai Adrian Eres **(Lepădindu-ne aripile),** Ion Istrate **(Valea concavă),** Mira Lupeanu **(Ipostaze),** Ion Mustață **(Am strigat peste fluviu),** Gheorghe Pîrja **(Echilibru),** Gavril Pompei **(Poem cu lună),** Elsa Popescu **(Ceață fierbinte),** Liviu Ioan Stoiciu **(Balans),** Dumitru Udrea **(Adînc de suflet).**

Nicolae Ciobanu

*) **Corneliu Antoniu, „Ascunsa ninsoare", Editura „Cartea Românească", 1978.**

) **„Caietul debutanților 1977", Editura „Albatros", 1978.

Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor

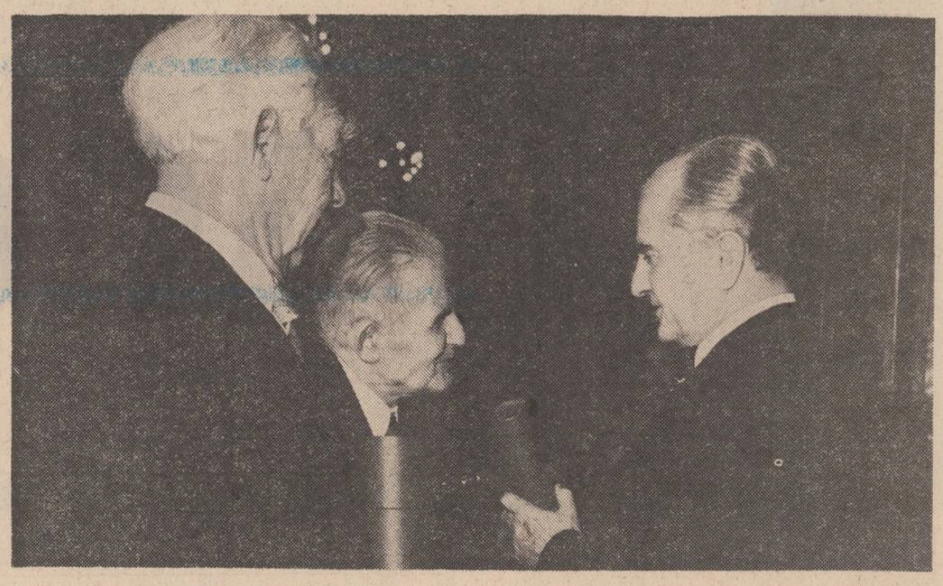

Sîmbătă, 9 decembrie, în prezența unui numeros public, la Casa Scriitorilor din București au fost decernate **premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1978.** Solemnitatea a fost deschisă de președintele Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, care în cuvinte de caldă prețuire a omagiat pe cei trei laureați : Mircea Ștefănescu, George Lesnea și Edgar Papu, un dramaturg, un poet și un estetician, scriitori cu o valoroasă și îndelungată activitate literară. „Le strîngem astăzi mîna acestor colegi ai noștri pentru valoarea lor. Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărît să-i distingă acordîndu-le premii speciale. Este un gest de dragoste și respect față de sărbătoriți, de demnitate pentru noi, pentru breasla noastră". În continuare, Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a citit hotărîrea pentru acordarea premiilor speciale. Din partea laureaților, pentru a mulțumi, au luat cuvîntul : Mircea Ștefănescu, Edgar Papu și secretarul Asociației Scriitorilor din Iași, Mircea Radu Iacoban, care a citit o scrisoare din partea poetului George Lesnea. În încheiere, un mare număr de poeți, prozatori, dramaturgi și critici au îmbrățișat și felicitat cu simpatie și dragoste pe laureați.

---

viața cărților

Reabilitarea recenziei

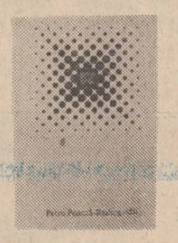

● Cel de-al treilea volum al lui Petru Poantă*) se constituie, prin substanță și prin „Argumentul" însoțitor, într-o pledoarie pentru reabilitarea recenziei ca specie a criticii literare. Intervenția justițiară se desfășoară aproape patetic, astfel încît dacă nu s-ar ști că tînărul critic de la revista **Steaua** este autorul unei încercări de sinteză asupra poeziei românești contemporane și al unei originale monografii consacrate poeziei lui George Coșbuc, s-ar putea crede că opțiunea sa pentru recenzie este totală și exclusivă.

Într-adevăr, Petru Poantă refuză, poate în mod polemic, subordonarea prejudecății privind drumul formării unui critic, de la recenzie la studiul monografic și apoi la sinteză („îngimfatele sinteze"). Astfel încît „Argumentul" său nu este atît o justificare personală pentru faptul de a-și fi reunit în volum foiletoanele — act privit în genere cu oarecare reticență —, cît o atitudine recuperatoare. Autorul vizează o „filozofie **(în nuce,** am spune n.n.) a speciei". Reabilitarea mobilizează exemple ilustre : „Această specie considerată minoră a înnobilat-o printr-o bună gospodărire Ibrăileanu și a îndemnat-o să îndrăznească spre sinteză Lovinescu. Perpessicius i-a dat grație, Pompiliu Constantinescu profunzime, Streinu rafinament, iar Călinescu geniu".

Pledoaria asimilează procedeele retoricii clasice, elocvența mergînd pînă la înduioșarea în fața ipostazei în care recenzia este „pedestră, însingurată și tristă, sub condeie mărunte". Argumentația este însă tranșantă și pozitivistă, invocînd chiar relația dintre critică și marketingul cultural, dintre critică și psihologia cititorului. Pentru Petru Poantă recenzia „reprezintă schița criticii literare. Frivolă și ușoară în aparență, este dificilă și pretențioasă. Spirituală și voioasă, superficială din pudoare, tandră sau măgulitoare uneori, incisivă ori brutală altădată, ea constituie imaginea esențializată a codului etic al criticii".

Considerînd că „un critic trebuie să afirme și nu neapărat să demonstreze", Petru Poantă practică în recenziile sale o critică de definire lapidară, dar expresivă, bazată preponderent pe afirmație și nu pe argument sau analiză. Este o critică intuitivă, care își asociază și își subordonează și elementul extraliterar. Ca o consecință, sau ca o expresie a ideii că „la urma urmelor un scriitor poate fi mai viu în cîteva pagini decît într-o monografie", criticul schițează portrete literare implicînd însăși prezența fizică a scriitorului. Astfel, personalitatea lui Eugen Jebeleanu, „ilustrul reprezentant al onoarei poeților", este concentrată într-o imagine care integrează deopotrivă omul și literatura sa : „Poetul însuși, în frumusețea sa leonină, imperială cu distincție și fără ostentație, este expresia severității și intransigenței orgolioase" Definirea unei modalități lirice urmează uneori sensul nuanțării, ca în cazul analizei succinte dar sagace a modificărilor de atitudine în fața propriilor teme, în cicluri succesive la Jebeleanu, sau, dimpotrivă, sensul concentrării expresive, al „desenului heraldic". Criticul intuiește și reține o dominantă definitorie a personalității, nu întotdeauna surprinzător, cum își propune, dar nici întotdeauna în consens cu opinia generalizată. Definind scrisul lui Dumitru Radu Popescu el subliniază caracterul esențial : „fraza aleatorie, friabilă, spasmodică aproape, comparabilă unui cimp magnetic, concentrică, derutantă «supranaturală», disocind însă faptul că „toate aceste caracteristici nu țin de fantasticul pitoresc, așa cum s-a spus. Despre altceva este vorba : supremația imaginarului asupra realului".

Petru Poantă scrie o critică simpatetică, spontană și preocupată de acuratețea intuiției și de afirmarea unor puncte de vedere deosebite, ca în cazul creației lui Geo Bogza văzută nu ca reportaj „ci ca eseu, o problemă a peisajului și a spiritualității românești", facultatea dominantă a prozatorului fiind „imaginația ideilor".

Refuzînd ostentația intelectualității, tonul emfatic și dictatorial, critica lui Petru Poantă are coerența interioară și originalitatea unui spirit mobil și receptiv, iubitor al paradoxului, dublat de un simț al portretului cultivat în tradiție călinesciană. Astfel, Petre Stoica „e un suav, un suflet mare și un interiorizat, cu toate că înfățișarea sa ușor hirsută, vikingă, precum și o vitalitate neobișnuită par a sugera o existență expansivă și orgolioasă". Volumul de foiletoane al lui Petru Poantă ilustrează nu atît dinamica fenomenului literar, reflectată mai mult sau mai puțin fragmentar în recenzii, cît personalitatea unitară a criticului însuși, care își demonstrează pregnanța, cu apariția fiecărui volum.

Sultana Craia

*) **Petru Poantă, „Radiografii", Editura „Dacia", 1978.**

Virtuți și inconsecvențe

● Pentru o poetă de experiența Marianei Costescu *) actul creator devine nu numai o bucurie a cunoașterii, dar și o probă a capacității de exprimare din fiecare moment. Decizia pe care poeta pare să o fi luat este de a transcrie orice eveniment important al ființei, chiar dacă în ordinea firească a lucrurilor unele par amănunte nesemnificative. Consemnîndu-le, autoarea alternează între poetizare și considerații teoretice, dar cînd se menține la nivelul înregistrării aparent brute, constatative, meditațiile capătă consistență, realitatea ia dimensiunile fecunde ale imaginarului, reverberînd ferm în conștiința cititorului („Bietul meu bărbat / încearcă să se impună / Umple cerul cu nori vanitoși / Patul cu nunta divină îl rupe în două... / Mariile cercuri din care culege artificii / și le joacă pe mîini / Viitoarele Munci, Munci și Zile / pe care eu i le-am cîtit pe toate în suflet / mi le rezumă, mi le expune... / Te iubesc. N-ai nici un merit" **— Munci și zile).** Cînd nu scrie în virtutea unui mecanism, autoarea acceptă realitatea fără a o cerne și accentuează un refuz teribil al civilizației care distruge valorile fruste („Am obosit Irina, mi-e poftă de Copernic, / adică de un bostan mare și de un cuțit de băcănie / N-ar fi grozav să mîncăm melone pe marginea drumului / și să le scuipăm sîmburii în obraz / tuturor avocaților respectabili?" **— Studenți la Siena).** Pacea invocată și regretul că iluzia continuă să aparțină realității, ba chiar se dovedește o condiție a ei, ca și reținerea vizibilă de a exprima efortul de a exista nefalsificat, pînă la ultimele consecințe reprezintă un îndemn de a căuta ce vrea să ascundă acest discurs, mai mult decît spune: „Se face întuneric, se face lumină. / Vine o vreme cînd a iubi e timp / și a trăi e amintire. / De mii de ani scutur pomul vieții, fiule / dar mîinile tale nehotărîte nu adună poamele" **— Rod cu lama orizontal).** Poeta insinuează că sentimentele se compromit prin exprimare, însă, paradoxal, tocmai excesiva dorință explicativă fringe emoția („Nopțile pline de ginduri sînt prea lungi, / zilele pline de fapte sînt prea scurte, / viața mea nu se deosebește prin nimic de a celorlalți / numai că eu o privesc egoist ca viața mea / / ...Și sîntem împreună, împreună / și cîtă viață purtăm, cîtă forță / în țipătul prim, inocent / și atoatecunoscător / / Să învățăm să descifrăm primul țipăt, / întîiul țipăt al copiilor" **— Zile și nopți.**

Volumul, inegal prin inconsecvența stilistică, dovedește însă prin încercările de a trece dincolo de simpla dezvăluire a ceea ce se poate trăi, un chip care se limpezește.

Andrei Roman

*) **Mariana Costescu : „Sigiliu de dragoste". Editura „Cartea Românească", 1978.**

REVISTA REVISTELOR

Almanahul copiilor"

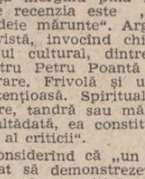

Demnă de cea mai nereținută laudă este inițiativa Asociației Scriitorilor din București de a edita, ca supliment al **Almanahului literar, Almanahul copiilor 1979.** Avîndu-l redactor responsabil pe Mircea Micu și în prezentarea grafică a lui Mihail Cârciog, acest prim masiv „caiet" impune atît prin aspectul deosebit de atractiv cît și prin conținutul literar-artistic, remarcabil ca varietate și nivel estetic. Prin intermediul unei instructive suite de „montaje" (texte și fotografii), încă de la început, micilor cititori li se oferă o imagine vie, accesibilă a Revoluției de la 1848 în Moldova, Transilvania și Muntenia. În continuare, sumarul **Almanahului** propune atenției cititorilor un bogat material literar într-o subtilă succesiune a genurilor și speciilor : evocări, poezie, povestiri, anecdote, scenarii ilustrate, fabule, microsioane, jocuri distractive, curiozități istorice, geografice, arheologice etc., glume, cîntece. Dintre semnatari, în ordinea „distribuției", amintim pe Constantin Chiriță, Ion Muntean, A. I. Zăinescu, V. Borda, Iuliu Rațiu, Fănuș Neagu, Leonida Teodorescu, Dan Mutașcu, Lucia Olteanu, Vasile Mănuceanu, Mircea Sântimbreanu, Denisa Comănescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Mircea Micu, George Alboiu, Ion Dan, Gheorghe Pituț, Adrian Munțiu, Adrian Rogoz, Emil Manu, Stelian Filip, Tiberiu Utan, Marta Bărbulescu, Nicolae Nasta, Constantin Georgescu, Russalin Mureșanu, Viorica Nicoară, Simona Kisselevski, Florentin Popescu, Laura Covaci, Simion Stolnicu (inedit), I. Grinevici, Ilie I. Mirea, Ilustrațiile, cum spuneam, plăcute, expresive, sînt semnate de Sandu Florea, Walt Disney, Janos Bencsik, Zena Oarsă, Daniela Băieșu, Mariana Drăghici, Elena Urdăreanu-Herța.

Cronicar

---

16 DECEMBRIE 1978

L2

. Urmare din pag. 1

Călinescu, Iorga, Lovinescu

i-au îngustat recepția critică, împiedicîndu-l să dea și în cîmpul literaturii sinteza așteptată. La rîndu-i, Lovinescu ar fi putut, probabil, oferi această sinteză, dacă polemica antitradiționalistă nu l-ar fi făcut să conteste tradiția însăși.

În realitate, fiecare dintre ei a realizat o sinteză, operele lor însele — contribuții substanțiale, complexe, greu reductibile — reprezintă asemenea sinteze. Sinteze antitetice și complementare în același timp, așa cum am încercat să arătăm. Complementaritate pe care nimic n-o dovedește mai clar decît opera urmașului lor direct, Călinescu. Călinescu este cel care va face sinteza contribuțiilor divergente ideologic ale predecesorilor săi. Abia raportate la opera călinesciană, sintezele acestora vor părea unilaterale și parțiale. (E vorba aici, se înțelege, de activitatea în planul strict al istoriei literare, singurul, de altfel, în care Călinescu poate fi comparat cu Iorga). Sinteza călinesciană nu e însă numai una de ordin teoretic ci și practic, în măsura în care parcurge fără omisiuni importante și excluderi întreaga evoluție a literaturii românești.

Călinescu vrea să fie prezent acolo unde n-au vrut sau n-au putut — dintr-un motiv sau altul — să fie prezenți Iorga și Lovinescu. Nici Lovinescu, nici Iorga nu resping și nu ignoră literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai precis pe autorii „Junimii". În legătură cu Eminescu au amîndoi aprecieri superlative. Pentru Iorga, Eminescu este „expresia integrală a sufletului românesc", pentru Lovinescu el reprezintă singura noastră tradiție poetică viabilă. Cu toate acestea, nici unul nu întîrzie asupra lui în chip monografic și nici nu-i rezervă în istoria literară locul central pe care îl merită. Acest loc central i-l va acorda, lui Eminescu, G. Călinescu. Și nu numai lui, dar și celorlalți scriitori ai „Junimii", lui Creangă, lui Caragiale și lui Slavici. Este cît se poate de semnificativ faptul că activitatea de istoric literar a lui Călinescu începe cu impunătoarea exegeză eminesciană și continuă cu monografia închinată lui Creangă. Este ceea ce lipsea sintezelor de istorie literară anterioare și ceea ce autorul nostru a ținut să realizeze înainte chiar de a-și construi propria-i istorie literară. Proiectul acestei istorii nu este însă independent de un asemenea început. Am mai spus-o și altă dată, valorile, conexiunile și perspectivele sînt altele din această poziție centrală. De pe creste, drumul parcurs se vede limpede și în perspectivă infinită.

Literatura veche și cea contemporană sînt abordate de Călinescu dinspre Eminescu și Creangă. Prin ei sînt făcute să treacă principalele fire ale evoluției noastre literare. E simptomatic faptul că, în „Istorie", Călinescu renunță la credința (împărtășită în monografie) că Eminescu ar fi un „meteor ieșit din neant ca un miracol" și demonstrează pe numeroase pagini că este, dimpotrivă, „cel mai tradițional poet, absorbind toate elementele, chiar și cele mai mărunte, ale literaturii antecedente". Știm care e interpretarea dată de Călinescu apariției lui Creangă și locului său în constituirea unui umanism autohton. Mai ales prin Creangă, autorul care nu datorează nimic sau nimic esențial occidentalizării, face Călinescu proba vechimii și a tradiției manifestate în tipare specifice.

Spre deosebire de Iorga, ale cărui istorii literare au ca punct de plecare și de sprijin literatura de pînă la 1848, spre deosebire de Lovinescu pentru care tradiția noastră începe abia de atunci, Călinescu stabilește ca punct nodal al „Istoriei" sale „epoca mijlocie a clasicilor". De pe platforma „clasicilor", literatura cea mai recentă nu mai pare ruptă cu totul de ceea ce a precedat-o și datorată în exclusivitate „contagiunii imitative". Organismul călinescian integrează și „invazia" modernistă. Aparițiile de ultimă oră sînt raportate de Călinescu la „spiritul integral al unei literaturi". În evoluția de la o etapă la alta sînt semnalate anticipările și preluările, înrudirile spirituale. Asta înseamnă, în fond, „înaintare organică".

MIRCEA ELIADE

De la Zalmoxis la Ginghiz-Han

Cap. V: „Meşterul Manole şi Legenda Mănăstirii Argeş"

Din volumul omagial pe care prestigioasa colecţie Les Cahiers de L'Herne **i l-a dedicat savantului român Mircea Eliade** (Mircea Eliade L'Herne, **Paris, 1978, 409 p.) reproducem o mărturie emoţionantă :**

„Mon cher Eliade,

Je ne vous ai jamais oublié. Je n'oublie pas les „porteurs du feu" (même s'il s'agit du feu infernal)

J'ai suivi votre carrière. Dans mon cabinet de travail, parmi les livres de choix, j'ai à portée des mains votre admirable Traité d'histoire des religions **et j'attends avec impatience votre** Mythe de l'éternel retour.

J'ai comandé à mon libraire votre ouvrage sur le chamanisme. Vous êtes aujourd'hui, ce que Frazer a été pour la génération plus ancienne".

Textul extras dintr-o scrisoare a lui Giovanni Papini către Mircea Eliade numeşte exact şi sensibil importanţa unei opere : formularea fericită venind din partea maestrului de odinioară, alăturarea celor două nume Frazer şi Eliade măsoară notorietatea savantului român.

Pentru noi românii, pe lîngă celelalte lucrări scrise în limba română, De la Zalmoxis la Ginghiz-Han **rămîne o lucrare de referinţă pe care o întîmpinăm cu o pasiune deosebită întrucît se constituie ca o erudită şi profundă mărturie a străvechimii noastre. Scrisă pentru a ilustra posibilităţile unei hermeneutici a universurilor arhaice şi populare cartea se structurează ca un şir de monografii „independente deşi complementare" revelînd o istorie spirituală fascinantă, dinamizată de un special accent creator.**

„Meşterul Manole şi Legenda Mănăstirii Argeş" sinteză lapidară dar nu definitivă (v. începutul capitolului) este al V-lea capitol din cartea lui Mircea Eliade „De la Zalmoxis la Ginghiz-Han" în curs de apariţie la „Editura ştiinţifică şi enciclopedică".

În traducerea noastră au mai apărut pînă acum fragmentar cap. 1 „Dacii şi lupii" („Tribuna, nr. 7, 1977) şi cap. VIII, „Mioara năzdrăvană" („Steaua", nr. 6, 1977).

Din aceeaşi monumentală lucrare au mai apărut de asemenea fragmentar cap. IV, „Dragoş-vodă şi vînătoarea rituală", traducere semnată de Grete Tartler şi Mihai Ungheanu („Luceafărul", nr. 15, 1978) şi cap. I „Dacii şi Lupii", traducere semnată de Liviu Antonesei („Opinia", nr. 6, 1978).

Din necesităţi de spaţiu am renunţat la numeroasele note ale studiului.

C.I.

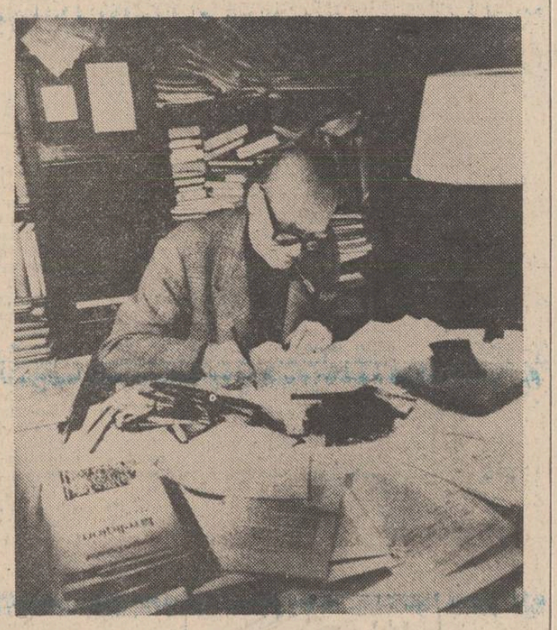

Traducere de Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu

Poezie populară şi folclor religios

Într-o carte apărută în 1943, **Comentarii la Legenda Meşterului Manole** (Bucureşti, Ed. Publicom, 144 pagini), am încercat o primă exegeză a universului spiritual revelat de celebra baladă românească. O altă lucrare, **Manole et les rites de construction**, este destinată să urmeze şi să dezvolte această excegeză pe un plan mai larg, interesîndu-i deopotrivă pe românişti şi balcanologi, folcloriştii şi istoricii religiilor. Din diverse motive aminată fiind pînă în prezent publicarea acestei lucrări, ne propunem, în paginile care urmează, să-i trasăm liniile directoare şi să semnalăm anumite rezultate.

Studiul legendei Mănăstirii Argeşului poate fi abordat din perspective diferite, dar complementare. Dacă lăsăm la o parte imitaţiile literare, traducerile şi adaptările baladei culese şi publicate de Alecsandri — toate aspectele care sînt legate de istoria literaturii şi de literatura comparată — pentru a ne limita exclusiv la producţiile folclorice, mai multe căi de a o aborda se propun cercetătorului. Prima problemă este una de estetică : valoarea literară a diferitelor variante înregistrate şi eventuala lor comparaţie cu creaţiile populare analoage din Peninsula balcanică şi Europa danubiană ; 2) apoi problema istorică cu diversele ei aspecte : a) circulaţia motivului folcloric în sud-estul european şi în Europa danubiană ; b) eventualele împrumuturi şi influenţe reciproce în interiorul acestor zone culturale ; c) identificarea „centrului de origine", a regiunii în care balada a luat naştere ca operă poetică. În afara acestor două puncte de vedere, care interesează mai ales pe stiliştii şi pe folcloriştii românişti şi balcanologi, mai trebuie ţinut seamă şi de : 3. perspectiva proprie folcloristului, care se străduieşte să culeagă şi să compare legende şi credinţe analoage şi la alte popoare europene, chiar în cazul în care acestea n-au produs creaţii poetice autonome ; 4. perspectiva etnologului care ia în considerare ansamblul riturilor de construcţie atestate aproape pretutindeni în lume, şi se străduieşte să le integreze în diferite structuri culturale ; 5. în sfîrşit, perspectiva istoricului religiilor care, utilizînd concluziile folcloriştilor şi etnologilor, se străduieşte să descopere situaţia existenţială care a dat naştere ideologiei şi riturilor de construcţie, şi se sileşte, mai ales, să facă inteligibil universul teoretic întemeiat de o asemenea situaţie.

Cercetările lui L. Şăineanu, M. Arnaudov, P. Skok, P. Caraman, D. Caracostea, G. Cocchiara şi D. Găzdaru au adus progrese suficiente în studiul baladei româneşti şi balcanice ; trimitem la lucrările lor pentru amănuntul anchetei şi pentru bibliografie. Pentru studiul nostru, va fi suficient să amintim pe scurt esenţialul dosarului : **Mănăstirea Argeşului**, publicată pentru prima oară de Vasile Alecsandri în volumul său **Balade adunate şi indreptate** (Iaşi, 1852), a fost tradusă în franceză de acelaşi autor în ale sale **Ballades et chants populaires de Roumanie** (Paris, 1855, pp. 143—158).

Citeva versiuni balcanice

În baladele neo-greceşti, construcţia care se prăbuşeşte în fiecare noapte este podul Arta. Varianta din Corcyra, utilizată de Şăineanu, ne vorbeşte despre patruzeci de meşteri şi de şaizeci de lucrători muncind în zadar trei ani de zile. Un geniu **(stoicheion)** le face cunoscut în cele din urmă că podul nu va putea fi terminat decît prin imolarea soţiei şefului meşterilor zidari ; primind ştirea acesta cade fără simţire. Revenindu-şi, trimite un mesaj soţiei rugînd-o să se îmbrace încet, şi tot aşa de încet să vină, tîrziu, spre amiază, pe şantier ; el încredinţează mesajul unei păsări ; dar pasărea o sfătuieşte pe soţia meşterului, dimpotrivă, să se grăbească. Găsindu-l trist şi abătut, ea îl întreabă ce i s-a întîmplat ; meşterul zidar îi spune că şi-a pierdut inelul sub pod, ea coboară să-l caute. Atunci zidarii o imolează. Femeia moare plîngîndu-şi soarta : fuseseră trei surori, plînge ea, şi toate trei au pierit în acelaşi mod tragic, una sub podul Dunării, cealaltă sub zidurile cetăţii Avlona şi, în sfîrşit, ea, cea mai tînără, sub podul Arta. Şi-i ura să se cutremure cum se cutremură inima ei în acest moment şi-i mai ura ca trecătorii să cadă de pe pod cum cade părul ei acum. Într-o altă variantă, vocea unui arhanghel este aceea care anunţă că trebuie zidită soţia meşterului zidar.

În versiunea din Zakynthos, arhitectul are revelaţia în vis ; murind soţia sa plînge că una din surorile ei a fost zidită în fundaţia unei biserici, cealaltă în zidurile unei mînăstiri, şi ea însăşi a treia sub podul Arta. Într-o variantă din Trebizonda, meşterul-zidar aude o voce care-l întreabă : „Ce-mi dai ca zidul să nu se mai prăbuşească ?" Meşterul răspunde : „Mamă sau fiică nu mai pot avea, dar soţie, da, poate că aş găsi chiar una mai bună". Există variante încă şi mai crude, cum e varianta din Tracia, în care soţia coboară în căutarea inelului, dar meşterul-zidar îi strigă : „E la mine inelul dar tu nu vei mai ieşi de acolo !" Să adăugăm că nu este vorba să examinăm toate versiunile neo-greceşti, al căror număr este considerabil.

În versiunea macedo-română **Cîntilu a' pontulu di Narta**, eroii sînt trei fraţi, meşteri-zidari. O pasăre îi revelează celui mai mare că trebuie să zidească pe soţia celui mai mic. Se remarcă un detaliu, străin atît tipului daco-român cît şi variantelor neo-greceşti : victima imploră să i se lase pieptul liber pentru a-şi putea alăpta în continuare copilul. Acest detaliu se regăseşte într-o variantă din Herţegovina (ţiganca zidită sub podul Moster), într-o variantă din Bosnia (privind oraşul Tesang) şi în aproape toate formele sîrbeşti şi bulgare. Acestea din urmă conţin următoarea poveste : de zece ani Meşterul Manole, cu doi fraţi, munceşte la oraşul-cetate Smilen fără să mai ajungă să-l termine. Un vis îi revelează că va trebui să sacrifice prima soţie care va ajunge a doua zi pe şantier. Cei trei fraţi sînt legaţi prin jurămînt să nu spună nimic soţiilor lor, dar numai Manole îşi ţine jurămîntul. Cînd soţia lui soseşte şi-l găseşte cu lacrimile în ochi pentru că, zicea el, şi-a pierdut inelul de nuntă, ea coboară să-l caute şi este zidită. Cere să i se lase sînul liber pentru a-şi putea alăpta copilul, şi după puţin timp un izvor de lapte ţîşneşte din zid. O variantă din Trevensko se termină cu această reflecţie a lui Manole : „De asta nu e bine să juri pentru că de cele mai multe ori oamenii înşeală".

Baladele sîrbo-croate culese pe la începutul secolului XIX de Vuk Stefanović Karagić şi publicate în magistrala sa colecţie de cîntece populare, vorbesc de trei prinţi fraţi care construiesc cetatea Scutari. O zînă **(Vila)** distruge noaptea toată munca lor de peste zi. Ea descoperă unuia dintre fraţi, Vukasin, că cetatea nu se va putea ridica decît dacă vor reuşi să găsească şi să zidească pe cei doi gemeni, Stojan şi Stojana. Trei ani de zile un emisar, Disimir, i-a căutat şi nu i-a găsit. Vukasin reia lucrările, dar tot fără rezultat. **Vila**, le revelează acum că în locul gemenilor mitici o pot zidi pe soţia unuia dintre ei. Restul se desfăşoară după schema cunoscută : cei trei fraţi se angajează prin jurămînt să nu dea nimic de bănuit soţiilor lor, dar cel mai tînăr, Gojćo, este singurul care-şi ţine cuvîntul şi credincioasa lui soţie este zidită. Ea imploră să i se lase „o mică fereastră pentru sînul ei de mamă", ce să-şi poată alăpta copilul şi o alta în faţa ochilor ca să-şi poată vedea casa. Balada cetăţii Scutari este cunoscută şi la albanezi.

În sfîrşit, versurile ungureşti ne vorbesc despre doisprezece meşteri-zidari care muncesc la construcţia cetăţii Deva. Meşterul Clemens hotărăşte să fie sacrificată prima soţie care va veni a doua zi să le aducă prînzul. Nu există elemente supranaturale (geniu, zînă, arhanghel, vis), nici jurămîntul meşterilor-zidari. Cînd soţia soseşte, Clemens îi anunţă soarta şi începe s-o zidească. Copilul începe să plîngă şi mama îl consolează : „Se vor găsi întotdeauna femei cumsecade ca să-l alăpteze şi băieţi buni care să-l legene".

Exegezele : folcloriştii istorici literari, stiliştii

Fiecare tip naţional de baladă comportă o structurare originală a diferitelor elemente dramatice, psihologice, literare. Un studiu comparativ trebuie să le analizeze cu atenţie, atît sub raportul genezei cît şi pe plan stilistic şi al calităţii literare. Evident e delicat să te pronunţi asupra valorii artistice a fiecărui tip naţional ; o asemenea judecată ar presupune în afară de cunoaşterea perfectă a limbii maghiare, române şi a tuturor limbilor balcanice, o profundă familiaritate cu literaturile lor populare şi propriile lor estetici. Anumite concluzii generale reies totuşi chiar din tratarea materialului folcloric. Şăineanu rezuma în felul următor rezultatul cercetărilor sale comparative : „Sub raportul frumuseţii şi al unei relative originalităţi, versiunile sîrbe şi româneşti ocupă primul loc ; cîntecele bulgare prin forma lor dezlînată dau impresia unor fragmente rupte ; tradiţiile albaneze sînt palide imitaţii ale baladelor greceşti sau sîrbeşti şi cîntecul macedo-român este o reproducere aproape literală a uneia dintre versiunile neogreceşti ; variantele maghiare par ecouri ale baladei româneşti, în timp ce versiunile neo-greceşti, ca urmare a unor anumite trăsături caracteristice ocupă un loc aparte în acest ansamblu de producţii poetice".

Clasîndu-le în această manieră, Şăineanu se gîndea atît la geneza şi la difuzarea baladelor, cît şi la meritele lor literare respective. Opiniile savanţilor diferă mai ales în ceea ce priveşte geneza. Politis, Arnaudov, Caraman şi acum, în urmă, Cocchiara, cad de acord, din motive diferite dealtfel, să stabilească vatra originară în Grecia. Arnaudov derivă din tipul grec baladele albaneze, bulgare şi macedo-române ; tipul sîrbesc din formele albaneze şi bulgare ; tipul românesc din formele bulgare şi tipul unguresc de la formele româneşti. Caracostea remarcă totodată că Arnaudov vorbeşte şi de poligeneză ceea ce dă supleţe schemei indicate. Pe de altă parte Arnaudov insuşi constatase circulaţia redusă a baladei în Bulgaria de nord. Or, ar trebui să ne aşteptăm la un fenomen contrar, dacă ar fi adevărat că această regiune constituie puntea pe unde balada a trecut în România. Oricum ar fi, desigur că circulaţia s-a făcut în două sensuri. D. Găzdaru a descoperit numele de **Curtea** ecou al **Curţii de Argeş**, într-o variantă bulgară, ceea ce implică trecerea formei româneşti la sud de Dunăre.

Skok a ajuns la concluzii cu totul diferite. Pentru el meşterii macedo-români au jucat un rol esenţial în crearea şi difuzarea baladei. Savantul croat observă că în toate variantele româneşti meşterii sînt consideraţi ca nişte fiinţe ieşite din comun („Manole este un geniu care are comert cu divinitatea") ; pe deasupra, meşterii sînt condamnaţi chiar de meseria lor să-şi sacrifice familiile, de unde soarta lor tragică. Elaborarea poetică a acestui motiv, presupune Skok, nu se poate concepe decît într-un mediu de zidari. Or, această meserie a fost exercitată în toată Peninsula balcanică de macedo-români, la care zidarii se numeau **goge** ; macedo-românii s-au identificat într-atît cu meseria de zidar încît cuvîntul macedo-român **goga** a devenit, pentru serbi şi albanezi sinonim cu **zidar.**

Orice am crede despre teza generală a lui Skok, el are meritul, primul, de a fi atras atenţia asupra rolului capital al zidarilor în tematizarea ritualului construcţiei. Meşterii-zidari au conservat pînă în secolul trecut „secrete de meserie" de un incontestabil arhaism. Cum vom vedea imediat, lucrările de construcţie comportă un ritual şi un simbolism care ne vin dintr-un trecut foarte îndepărtat. Orice meserie, dar mai ales cele de zidar şi de fierar, erau încărcate de o semnificaţie rituală şi de o simbolică strict rezervată „iniţiaţilor". Acest uimitor conservatism se explică în parte prin profunda rezonanţă pe care diferitele modalităţi de „a face", „a construi", „a clădi" le-au trezit în străfundurile sufletului omenesc. Mai supravieţuieşte încă o întreagă mitologie a „facerii" sub forme multiple şi divers camuflate, în comportamentul uman.

După Skok chiar numele lui Manole ar confirma originea românească a baladei. Caraman, dimpotrivă, ajunge la concluzia că acest antroponim ar aparţine în mod specific onomasticii neo-greceşti şi că a trecut în România cu un fonetism grec. Numele de Manole ar fi în Grecia simbolul însuşi al arhitectului. Pe de altă parte, în versiunile sîrbo-croate meşterul-zidar Rădo este numit **Neimaru** sau **Neimare** ; dar substantivul **mai mare** se regăseşte de asemenea în baladele macedo-române şi bulgare. Or acest cuvînt, observă Caraman, reprezintă pe turcul **mimar**, „arhitect", asimilat de macedo-români, datorită unui proces frecvent de etimologie populară, cuvîntului românesc, **mai mare, mai marlu.** Acest fapt pare să ne confirme, cel puţin în parte, ipoteza lui Skok asupra rolului macedo-românilor în difuzarea baladei.

Caraman aderă la teza lui Politis, cu toate că din alte motive : pentru savantul român, arhaismul şi simplicitatea tematică a baladelor neogreceşti denotă că trecerea de la ritualul de construcţie la creaţia folclorică **literară** s-a efectuat pe solul Greciei. Perfecţiunea formelor româneşti şi sîrbeşti ar fi, după Caraman, o dovadă în plus că românii şi sîrbii „n-au inventat" balada, că n-au făcut decît s-o elaboreze exploatîndu-i toate virtualităţile artistice. Cocchiara respinge acest ultim argument : pentru el nu poate fi vorba de un evoluţionism literar, căci fiecare cîntec se naşte cu autorul lui ; şi în plus el nu este convins de superioritatea literară a formelor româneşti.

E regretabil că eminentul folclorist italian nu a cunoscut studiul comparativ şi stilistic al lui Caracostea. În pagini pătrunzătoare, Caracostea a pus oportun în lumină calităţile artistice ale versiunilor româneşti. Pentru el, în forma ei românească legenda şi-a realizat destinul ei estetic, oricare ar fi „originea" şi densitatea variantelor sud-est europene. Pe drept cuvînt. Caracostea subliniază caracterul ritual al începutului baladei **Curtea de Argeş** : căutarea unui loc propice pentru construirea mănăstirii, în timp ce în toate celelalte forme acţiunea începe cu misterioasa prăbuşire a zidurilor în timpul nopţii. Regretatul critic mai arată că în forma românească Manole rămîne mereu în centrul acţiunii în timp ce în balada sîrbească, de exemplu, accentul cade pe soţie şi dragostea ei maternă. În balada românească femeia acceptă cu resemnare şi chiar cu seninătate zidirea ei rituală ; în alte versiuni ale Europei sud-orientale, soţia se lamentează şi-şi blestemă soarta. Balada Mănăstirii Argeş are o urmare, care, contrar credinţei anumitor folcloriştі, nu este în afara operei : zborul lui Manole şi moartea sa tragică. Moartea îi redă într-un anumit fel soţia pe care o sacrificase.

Dar analiza stilistică a baladei nu epuizează bogăţia ei. Un întreg studiu ar fi de făcut asupra structurilor universurilor imaginare revelate de diferitele creaţii poetice. Să reţinem că este vorba de, un pod (Grecia, Bulgaria, la macedo-români), de o cetate (Iugoslavia, Bulgaria, Albania, Ungaria) sau de o mănăstire (România). Desigur, această alegere se explică în mare parte prin existenţa reală a unor asemenea lucrări : imaginaţia populară a fost impresionată aici de prezenţa unui pod, dincolo de construcţia unei mănăstiri, iar dincolo de aşezarea unei cetăţi. Dar odată aceste „obiecte reale" transformate în imagini, ele nu mai aparţin universului imediat, cu funcţie utilitară. Eliberate din contextul concret, imaginile închid în ele propriile lor dimensiuni şi simbolismul lor primordial. Or, într-o baladă, ca şi în orice altă creaţie în planul imaginarului, nu mai avem de-a face cu „lucruri reale", ci cu imagini, arhetipuri, simboluri. Ar fi deci de cel mai mare interes să studiem în această perspectivă diferitele universuri ale baladelor noastre. S-ar degaja toate semnificaţiile simbolice ale Podului (probă iniţiatică, trecere primejdioasă de la un mod de existenţă la altul : de la moarte la viaţă, de la non-conştiinţă la iluminare, de la imaturitate la maturitate, etc.) ; s-ar arăta apoi structura cosmologică a „Cetăţii", în acelaşi timp **imago mundi** şi „Centru al Lumii" teritoriu sacru unde devine posibilă comunicarea între Cer, Pămînt şi Infern ; s-ar pune în evidenţă, în sfîrşit, tot simbolismul cosmologic şi paradisiac al Mănăstirii, în acelaşi timp imagine a Cosmosului şi a Ierusalimului celest, a Universului în totalitatea sa vizibilă şi a Paradisului.

Să adăugăm imediat că o asemenea exegeză a imaginilor şi a simbolurilor este validată astăzi atît de istoria religiilor cît şi de psihologia profunzimilor. Cu alte cuvinte, analiza unei imagini şi explicaţia simbolismului ei, pot face abstracţie de conştiinţa pe care o au sau nu o au asupra acestui simbolism, individual sau societatea care vehiculează o asemenea imagine. Un simbol îşi eliberează mesajul şi-şi îndeplineşte funcţia chiar cînd semnificaţia sa scapă **conştiinţei.** Şi este cu atît mai remarcabil, în ceea ce priveşte simbolismul bisericii-mănăstiri, că acesta era receptat şi cultural valorificat de creştinătatea Europei orientale, moştenitoare a Bizanţului. Cu alte cuvinte, pînă foarte de curînd, lumea era conştientă în aria balcano-danubiană că o biserică sau o mănăstire reprezentau la fel de bine Cosmosul şi Ierusalimul celest sau Paradisul : era vorba, în acest caz de o conştientizare a simbolismului arhitectonic şi iconografic prezent în construcţiile sale, şi această conştientizare se opera atît pe calea experienţei religioase (liturghie) cît şi pe calea culturii tradiţionale (teologie). Mai exact, era vorba de o revalorificare religioasă istoric recentă (creştinismul) a unui simbolism arhaic : căci sactuarul ca **imago mundi** şi „Centru al Lumii" este deja atestat în culturile paleo-orientale (Mesopotamia, Egipt, India, China, etc.).

Rituri de construcţie : morfologie şi istorie

Arhaismul imaginilor şi simbolurilor prezente în balade este din abundenţă confirmat de practicile şi credinţele în legătură cu sacrificiile de construcţie.

Se ştie că asemenea credinţe se găsesc aproape peste tot în Europa cu toate că ele n-au dat naştere unei literaturi populare comparabile cu cea din sud-est. Nu este locul să le amintim aici. După Jacob Grimm, dar mai ales după Felix Liebrecht, s-au cules un număr considerabil de legende, superstiţii şi obiceiuri mai mult sau mai puţin direct tributare riturilor de construcţie. O vastă anchetă a apărut în **Revue des Traditions populaires** începînd cu anul 1890 ; Paul Sebillot, G. L. Gomme, R. Andree, E. Westermarck şi alţii au publicat contribuţii de orientări diverse ; în ceea ce-l priveşte pe Paul Sartori acesta a stabilit în 1898 un dosar foarte bogat. Aceste materiale au fost utilizate şi completate de noi în 1943 şi de Cocchiara în studiul său din 1950. Cu această ocazie amintim numai că motivul unei construcţii a cărei terminare cerea un sacrificiu uman, este atestat în Scandinavia şi la finici, la letoni şi la estonieni, la ruşi şi la ucrainieni, la germani, în Franţa, în Anglia, în Spania. Un episod celebru este cel povestit de călugărul armorican Nennius (a doua jumătate a secolului X) în a sa **Historia Britonum** (cap. 18) : cum fortăreaţa pe care o construiau regele Gorthigern se dărîma în fiecare noapte, druizii îl sfătuiră s-o stropească cu sînge unui copil „fără tată" ceea ce regele şi făcu. După **Vie de Saint Columban**, scrisă de Saint Adamnan, un sacrificiu analog ar fi fost practicat de Columban (Columkille) cînd a construit biserica din Hy.

Să precizăm că asemenea credinţe şi legende făceau parte dintr-un scenariu ritual : fie că este vorba de o efigie umană sau de „umbra" unei victime fie că s-a recurs la una din nenumăratele forme de sacrificiu prin substituire (imolarea unui animal pe fundaţii sau cînd se pătrundea pentru prima oară în casă), un sacrificiu sîngeros asigura întotdeauna soliditatea şi durata unei construcţii. Nu este aici locul să discutăm problema sacrificiului prin substituire care mai are anumite aspecte încă obscure. Va fi deajuns să amintim că descoperirea scheletelor în fundaţiile sanctuarelor şi palatelor din anticul Orient Apropiat, în Italia preistorică şi în alte părţi, nu lasă nici o îndoială asupra realităţii unor asemenea sacrificii. Prezenţa efigiilor sau a simbolurilor în fundaţii atestă pe deasupra diverse modalităţi de substituire a victimelor.

Sub formă de ritual atenuat, de legendă sau de vagi credinţe, sacrificiile de construcţie se regăsesc aproape pretutindeni în lume. S-au cules un număr destul de mare de fapte în India modernă, în care credinţa a avut desigur o realitate rituală în timpurile vechi. Se întîlnesc sacrificii în culturile mesoamericane, şi de asemenea în Oceania şi în Polinezia, în Indochina, în China şi în Japonia. Trebuie acordată o menţiune specială sacrificiului fundării satelor la triburile Mandes din Sudan, ritual complex, amplu studiat de Frobenius şi al cărui simbolism ne aminteşte simbolismul implicit al fundării Romei. Evident, studii particulare trebuie să precizeze în fiecare caz, în ce măsură imolarea victimelor este ritual atestată şi în ce măsură avem de-a face cu legende şi superstiţii.

Un volum uriaş ar trebui pentru a expune şi discuta convenabil multiplele aspecte pe care acest tip de sacrificiu le-a îmbrăcat de-a lungul timpului şi în contexte culturale diferite. Pe scurt, să spunem că toate aceste aspecte depind în ultimă instanţă de o ideologie comună pe care o putem rezuma în felul următor : pentru a dura, o construcţie (casă, lucrare tehnică dar şi operă spirituală) trebuie să fie animată, adică trebuie să primească în acelaşi timp viaţă şi suflet. „Transferul" sufletului nu este posibil decît pe calea unui sacrificiu ; în alţi termeni, printr-o moarte violentă. Se poate chiar spune că victima îşi urmează existenţa după moarte, nu în corpul său fizic, ci în corpul cel nou — construcţia — pe care a animat-o prin jertfa ei ; se poate chiar vorbi de un „corp arhitectonic" substituit corpului carnal. Transferul ritual al vieţii prin intermediul sacrificiului nu se limitează numai la construcţii (temple, cetăţi, poduri, case) şi la obiectele utilitare : se imolează de asemenea victime umane pentru a asigura succesul unei operaţii, sau chiar durata istorică a unei întreprinderi spirituale.

Sacrificii sîngeroase şi mituri cosmogonice

Modelul exemplar al tuturor acestor forme de sacrificiu este, aproape sigur, un mit cosmogonic, adică cel care explică creaţia prin uciderea unui Uriaş primordial (tip Ymir, Puruşa, P'an-ku) : organele lui dau naştere diferitelor regiuni cosmice. Acest motiv a cunoscut o răspîndire miraculoasă : ea este în special foarte intensă în Asia orientală. Se ştie că mitul cosmogonic este, în general, modelul tuturor miturilor şi riturilor legate de „o lucrare", de o „operă", de o „creaţie". Mitvul mitic al unei „naşteri" provocate prin imolare se regăseşte în nenumărate contexte : nu numai Cosmosul ia naştere în urma imolării unei fiinţe primordiale şi din propria sa substanţă, dar şi plantele alimentare, rasele umane sau diferitele clase sociale. Celebre între toate sînt miturile Indoneziei şi ale Oceaniei care ne povestesc imolarea voluntară a unei Femei sau a unei Fete Tinere cu scopul de a produce, din propriul lor corp, diversele specii alimetnare.

În acest orizont mitic trebuie căutată sursa spirituală a riturilor noastre de construcţie. Dacă ne mai amintim, pe deasupra, că pentru societăţile tradiţionale, locuinţa era o **imago mundi**, reiese clar că orice muncă de construcţie reproducea simbolic cosmogonia. Semnificaţia cosmică a locuinţei umane era întărită de simbolismul Centrului ; căci, cum a început să se înţeleagă mai bine astăzi, orice casă — **a fortiori**, orice palat, templu, cetate — era considerată ca aflîndu-se în „Centrul Lumii". Am arătat în cîteva lucrări recente că omologarea casă-Cosmos (în multiple variante : cortul asimilat boltii cereşti, tărusul ca **axis mundi**, etc.) este una din notele specifice ale culturilor de vînători şi de păstori nomazi din America, din Asia septentrională şi centrală şi din Africa. Dar noţiunea unui „Centru" prin care trece acel **axis mundi** şi care, în consecinţă, face posibilă comunicarea între Cer şi Pămînt, se găseşte deja într-un stadiu mai vechi de cultură. Australienii Achilpa poartă întotdeauna în peregrinările lor un stîlp sacru şi determină direcţia de urmat după înclinarea lui. Mitul povesteşte că fiinţa divină, Numbakula, după ce a „cosmizat" teritoriul viitoriilor Achilpa, l-a creat pe Strămoşul lor şi le-a întemeiat instituţiile, dispăru în felul următor : din trunchiul unui arbore de cauciuc el modelă stîlpul sacru, îl unse cu sînge şi se urcă pînă la cer. Stîlpul sacru reprezintă axa cosmică şi instalarea într-un teritoriu echivalează cu o „cosmizare" pornind dintr-un centru de iradiere. Altfel zis, triburile Achilpa, cu toate continuele lor deplasări nu se îndepărtează niciodată de „Centrul Lumii" : ei sînt mereu „centraţi" şi în comunicare cu Cerul în care a dispărut Numbakula.

Sîntem îndreptăţiţi să distingem două concepţii privind funcţia religioasă a locuinţei umane : 1) cea mai veche, atestată la populaţiile de vînători şi de păstori-nomazi, consacră locuinţa şi, în general, teritoriul locuit, asimilîndu-l Cosmosului, mijlocind simbolismul „Centrului Lumii" ; 2) cealaltă concepţie, mai recentă (ivită în societăţile de paleo-cultivatori, în acele **Urpflanzer**), comportă, am văzut, repetiţia mitului cosmogonic : din faptul că lumea (sau plantele hrănitoare, oamenii, etc.) a luat naştere prin sacrificiul primordial al unei Fiinţe divine, orice construcţie cere imolarea unei victime. Se va observa că în orizontul spiritual propriu acestei ultime concepţii, însăşi substanţa victimei se transformă în fiinţele sau obiectele născute în urma morţii sale violente. Într-un asemenea mit, munţii sînt oasele Uriaşului primordial, norii sînt creierii săi, etc. ; într-un altul nuca de cocos este chiar carnea Tinerei Fete Hainuwele. La nivelul riturilor de construcţie, aşa cum s-a văzut, fiinţa imolată regăseşte un nou corp : este chiar locuinţa pe care a „animat-o", a făcut-o deci durabilă, prin moartea sa violentă. În toate aceste mituri, moartea violentă este creatoare.

Din punct de vedere al istoriei culturale, riturile sîngeroase de construcţie trebuiesc puse în rîndul concepţiilor paleo-cultivatorilor. Ad. E. Jensen a ajuns la o concluzie asemănătoare, bazîndu-se mai ales pe riturile care însoţesc ridicarea „casei bărbaţilor" **(darimo) la Kiwai.** După Landtmann, ceremonia se desfăşoară după cum urmează : cînd se hotărăşte construcţia unei **dărimo**, satul alege un cuplu de bătrîni şi îl avizează pe fiul lor cel mai mare ; se întîmplă rar ca acesta să refuze : el îşi mînjeşte faţa cu noroi şi începe să-şi jelească bătrînii lui părinţi, căci există credinţa cumnală că ei nu vor supravieţui terminării construcţiei. Bătrînul primeşte numele de „tată al **dărimo**-ului" şi bătrîna de „femeie arzînd". Ei îndeplinesc rolul principal în construcţia casei culturale. Această muncă comportă înălţarea unui stîlp central, onctiunea lui cu sînge unui duşman, şi mai ales imolarea unui prizonier, căci o casă culturală nouă nu poate fi folosită înaintea unui asemenea sacrificiu. Mitul care fondează şi justifică acest ritual povesteşte cum divinitatea imolată **in illo tempore** devine primul mort (primul care întreprinde călătoria de dincolo de mormînt) şi se metamorfozează în regat al morţilor : **dărimo,** casa culturală, este reproducerea terestră a vieţii de dincolo. După Jensen, ritul kiwai ar reprezenta arhetipul acelui **Bauopfer** şi toate celelalte forme de sacrificiu de construcţie pe care le găsim în lume ar fi legate de acest model exemplar. Ni se pare greu să-l urmăm atît de departe. Noi credem că ritul kiwai reprezintă mai degrabă o variantă deja specializată a scenariului original, care nu comporta decît momentele următoare : imolarea unei fiinţe divine, urmată de o „creaţie", adică de metamorfoza într-o substanţă sau formă care nu exista mai înainte. Secvenţa kiwai, şi cu deosebire : imolarea divinităţii, transformarea sa în regatul morţilor şi reproducerea acestuia în casa culturală, prezintă deja o amplificare a schemei originale.

Arhaism şi supravieţuire

Oricum am judeca versiunea Kiwai, sacrificiile sîngeroase de construcţie aparţin foarte probabil, ca fenomene istorico-culturale, lumii spirituale a paleo-cultivatorilor. Putem spune că peste tot unde se găsesc asemenea rituri, avem de-a face cu nişte vestigii transmise fără soluţie de continuitate din acele timpuri îndepărtate ? Nu. Cu atît mai mult prezenţa acelui Bauopfer într-o cultură oarecare nu implică neaparat apartenenţa totală a acestei culturi la nivelul paleo-cultivatorilor. În numeroase cazuri, riturile şi miturile au trecut de la un popor la altul şi de la o epocă istorică la alta, fără să antreneze o transmisie a culturii originale implicată de asemenea rituri şi mituri. Mai important, după părerea noastră, decît precizările care se pot aduce despre vîrsta acestor credinţe, este faptul că anumite culturi sau anumite popoare au ales sau au conservat o viziune sau alta a lumii, în timp ce altele le-au respins sau le-au uitat destul de repede. Vrem să spunem că a stabili originea, vîrsta sau vicisitudinile istorice ale unei credinţe sau ale unui complex cultural, nu e suficient nici pentru a le înţelege ca fenomene spirituale, nici pentru a le face inteligibilă istoria lor. Două alte probleme se pun imediat, care ni se par la fel de importante : a) care este adevărata semnificaţie a tuturor acestor credinţe şi a tuturor acestor complexe culturale?; b) pentru care motiv, cutare cultură sau cutare popor le-au conservat, elaborat şi îmbogăţit? Întrebări dificile cărora nu li se poate întotdeauna da un răspuns satisfăcător, dar pe care nu trebuie să le uităm cînd vrem să scriem chiar cea mai modestă pagină de istorie spirituală.

Să revenim la baladele noastre balcano-danubiene: arhaismul motivelor şi al imaginilor lor reiese încă şi mai clar după tot ce am spus. Soţia care acceptă să fie imolată pentru ca un edificiu să fie ridicat pe propriul ei corp, reprezintă, fără îndoială, scenariul unui mit primordial; primordial în sensul că ne restituie o creaţie spirituală care precede cu mult epocile protoistorice şi istorice ale popoarelor din sud-estul european. Este încă prea devreme să încercăm să precizăm cum şi pe ce căi acest scenariu mitico-ritual a putut supravieţui în sud-est. Totuşi dispunem de cîteva fapte susceptibile de a explica arhaismul acestor creaţii poetice populare balcano-danubiene. Acestea sînt următoarele: 1) ţările balcano-danubiene sînt singurele în care sacrificiul de construcţie a dat naştere unor remarcabile creaţii literar-populare; 2) raritatea legendelor similare la ruşi, polonezi şi ucrainieni, pare să excludă ipoteza unei origini slave a acestui motiv literar; 3) românii şi toate popoarele balcanice conservă un substrat comun, moştenit de la traci (şi care constituie, dealtfel, principalul element de unitate al întregii Peninsule balcanice); 4) alte elemente culturale comune tuturor popoarelor balcanice par încă şi mai vechi decît moştenirea getotracă, prezentînd o configuraţie preindo-europeană; 5) trebuie să se ţină cont, în sfîrşit, că tracii şi cimerienii participau la o cultură protoistorică ale cărei iradiaţii succesive au traver-

-Continuare în pag. a 7-a

valeriu armeanu

Crede ce-ți spun

...Ca pe atitea reverii
spumegă noaptea
sabatul, lotca e singerie,
livada înviorată de ploaie.
Poate fi o spărtură în măștile zilei,
un sunet de clopoței
ce-au tresărit în capcană ;
cum galbene aceste stîrniri
vor întemeia orga
din gîtlejul pădurii...
Și e strunga răsăritului
în atitea mihniri, ca o piele de jder
pe care-o vinezi în april ;
cită vreme iarna
a fost socotită un flagel.
Fiecare slăvește casa bunicilor :
caii cu ochii calzi,
acele capete de copii
ce-au îngăduit povești
despre astre...
Sargase în viltorile morții ;
nici un liman, Dumnezeule,
nici un horn,
doar aceste zăpezi ce se opresc
ca niște vietăți abătute
la geam...
E încă viață,
dar despicătura prin care poți
s-ajungi acolo
e un capriciu suspect ;
ci rana mea e a unui fluviu
pe care-l scoți de sub zid...
Tu însă crede ce-ți spun :
stîrpele sînt vii, blestemul fragil,
chiar în primăvară oasele de miel
se-ntorc în lumină
ca niște revărsări.

Canon

Dimineața își trage ivărul
prin colastră ;
o, gurile sturionilor, zămorite
de virșii...
E în candeli gustul de seu,
poate o criptă de oase
în pîntecul nopții :
zorile au fost aruncate
ca niște cununi de flori galbene
peste casă.
Glasul ce împărtîră nimburi
în luntre ; o icoană plesni
în strigătul meu
pe mari viscere de umbră...
O întoarcere nespus de amară
înfășură cu iarbă monada ;
există doar ca schimb,
căci osînda e a ploilor,
unde se mutilă o zestre
de vînturi
fără glorie...
Aceste mesagerii ale morții
își despică umbra
ca o păstaie
pe chei ;
o negură mai vorace
decît pîntecul de homar,
însă
n-a fost decît o dulbină
de drojdii
pe racle de smalț...
Pe un oblînc de nînsori
vrajba oierilor tresări ;
același îmi păruse chipul tău
într-o cergă de friguri,
pe cînd iluzia
își fărîmița pietrișul sub boruri...
Și iată că se rupe veriga
de la canon,
moartea ajunge într-un defileu
de candori,
respirația pe membrane de străzi,
unde craniul zilei
ne dăduse onorul...
O surdină de scoici...
S-au aprins luminări ;
colacii s-au pus la răscruci
ori s-au pus pe primejdii,
apoi tata m-a strigat
și-a biiguit ceva încet,
ca pentru sine :
„vezi că în Eden
au înflorit cîțiva cireși".

debut

HOTĂRÎREA

ștefan negrișan

— Ce naiba vrei ? mă supăr eu că nu-s lăsat să dorm tocmai acum, cînd somnul e dulce și visele plăcute. Mă încrunt urît, îmi frec ochii somnoroși, lipiți, orbi. Nu poți să-ți vezi de drum ?

Sînt de-a dreptul intrigat de gestul său. Nicu se oprește perplex, nu mai știe ce să creadă, apoi aruncă pătura de pe mine și mă zguduie să-mi rupă nasturii de la pijama.

— Valentine ! Ce fel de om ești ? Mi-ai promis că mergi la fermă !

Îl aud ca prin vis, dar aud bine. Ca o explozie de artificii în noapte îmi amintesc de seara trecută, de bunica, de discuția mea cu Nicu. În rezumat, Grigore, colegul de muncă al lui Nicu se îmbolnăvise subit și Nicu mă rugase să-i țin locul o zi-două. E adevărat, aseară eram cam înfierbîntat și puțin ametit de lichior, dar nu-mi imaginez ce m-a determinat să promit că merg pe combină, și tocmai cui ? — lui Nicu.

— Și trebuie să faci atîta zgomot ? mă supăr eu îmbrăcîndu-mă.

Pe drum Nicu repetă după fiecare zece pași că am întîrziat, și nici după ce ne urcăm în remorca ce ne transportă pe arie nu arată pe deplin liniștit. Între timp trecem peste cîteva dealuri și văi, apoi de-a lungul unui canal și cînd începusem să mă plictisesc lanul apăru brusc, galben și tremurător, cu un cerc de combine strălucitoare în mijloc.

Coborîm, și merg în spatele lui Nicu pînă la combina noastră. Tractoristul deja o cuplase la motor și stringea șuruburile.

— Noroc, nea Vasile ! salută Nicu.

Nu așteaptă răspunsul, se cațără pe grătarul combinei, se dezbracă soldățește, viră hainele într-un sac și strigă la mine :

— Hai, ce aștepți ?

— Nu înțeleg, răspund.

— Dezechiparea !

Probabil a observat că îl privesc ca pe un măgar înaripat pentru că se explică :

— Așa se lucrează pe combină ! În slip, altfel nu mai scapi de praf. În două-trei zile se duce pe apa sîmbetei un rînd de haine !

Îi dau dreptate. Nu merită să-mi distrug bunătatea de blue jeans, cu atît mai mult cu cît Levi Strauss (ca ai mei) se găsesc foarte rar și la prețuri exorbitante. Și deși cîteva fibre din firea mea de catîr se opun înverșunate, mă dezbrac pînă la slip. Împachetez hainele grijuliu ; întotdeauna am avut o deosebită grijă pentru hainele mele, nu știu de ce, dar sigur nu de teamă că rămîn fără ele. Mă cațăr pe urmele lui Nicu cu aceeași siguranță, cu toate că sînt lipsit de exercițiul pe care l-a practicat vreme îndelungată. Cățăratul, gîndesc eu, e o moștenire ancestrală de la primatele din care descind. Nicu viră hainele lîngă ale sale, apoi strînge bine sacul, să nu pătrundă fir de praf, după care îl spînzură de una din nenumăratele bare

Desene de Sabin Ștefănuță

de fier ce alcătuiesc complicatul schelet pentru susținerea gurilor de vărsare, a toboganului, a coșului pentru pleavă etc., și care ne răpește nouă libertatea în mișcări atît de necesară acolo unde sacul se umple în trei minute și trebuie să-i legăm gura, să-l aruncăm pe tobogan și să-l orînduim lîngă ceilalți într-un minut.

— S-a făcut ! exclamă Nicu și aluneacă pe pămînt. N-ai terminat, nea Vasile ? întreabă ceva mai tîrziu, oferind tractoristului ocazia să înjure de mama focului pe motivul bine întemeiat că o singură piuliță reușise să-i răpească și să-l enerveze un sfert de oră. Desigur, de aceea nu a răspuns salutului cînd am sosit. Mă amuză oarecum varietatea, spontaneitatea și belșugul sortimentului de înjurături, dar totodată strecoară în suflet o șuviță de neliniște față de toanele proaste în care l-am găsit. Și pronunță des cuvinte inedite săracului meu vocabular de argou, cum ar fi „bolț", „cardan" etc. Mă gîndesc cum mă descurc dacă posomoritul nea Vasile, om de treabă după cum mi l-a descris Nicu, îmi cere deodată să-i aduc un bolț din caseta combinei. Nici măcar nu știu cum arată această casetă și în ce parte anatomică a combinei se situează.

În sfîrșit, piulița cedează, se strînge, nea Vasile culege din mirișe sculele împrăștiate neglijent. Își îndreaptă spatele și înjură cu nesaț soarele încandescent. Lovește de cîteva ori cauciucurile cu piciorul, da, sînt umflate, apoi mă descoperă. Mă privește în frunte, eu mă pierd cu firea pentru prima dată de cînd am venit în sat, cobor ochii, însă un îmbold interior, o revoltă împotriva propriului ego mă determină să salt cu rapiditate și împertinență crasă fruntea și să-l privesc tăios. Și pentru că schimbul de replici mutuale continuă și risc să fie în detrimentul meu, mă prezint flegmatic.

— Valentin mă numesc.

Pronunțasem rar cuvintele, atitudinea mea era de-a dreptul ostentativă, dar nea Vasile îmi ordonă sec și oarecum indiferent :

— Bine, gresează combina.

Apoi aruncă sculele în caseta de fier.

Eu mă blestem în gînd că nu știu ce înseamnă „a gresa" și fantezia mă poartă pe cele mai spinoase pante : poate va trebui să clintesc combina cu umărul, sau să întru în burta ei să văd ce-i în neregulă, sau să-i scot vreo roată, sau mai știu eu ce altă muncă herculeană. Însă Nicu apare în cîteva clipe cu aparatul de gresat, un fel de pompă de vaselină și mă scoate din încurcătură în mod onorabil.

— Vino, îmi spune.

Cînd începe să ungă încheieturile combinei prin orificii speciale, mă lămuresc ce înseamnă enigmaticul „a gresa" și îmi spun că nu poate fi muncă mai plicticoasă. Apoi văd pe corpul alb scris cu litere mari și roșii : „NU GRESAȚI COMBINA ÎN TIMPUL LUCRULUI" și ajung la justa concluzie că și combina își are ticurile sale.

Încerc și eu, merge binișor, dar la sfîrșit constat cu repulsie că mîinile îmi sînt năclăite de vaselină unsuroasă. Le șterg frenetic de cauciucuri, le răzui cu un șomoiog de paie dar senzația de greață și vomă persistă. Nea Vasile rîde cu burta pe volan, rîde și Nicu ; eu rîd cîinește și le-aș rupe beregata pentru farsa asta.

— Acesta e botezul, mă anunță tractoristul și se concentrează asupra manetelor sale. Pornește motorul, cardanul pune în funcție combina și un nor de colb se înalță ca un imn spre slăvi, printre zgomote infernale. O adiere a bătrînului Eol ni-l viră între măsele, în sacii pulmonari, ne acoperă cu praf mizerabil. Fierul mort, rigid, inert prinde viață cu o bruscheță uimitoare, schelălăie și se zbate din toate articulațiile, bate pasul pe loc, precum un nărăvaș dobrogean, amenință să se destrame într-o movilă de fier vechi, se leagănă mătăhălos ,pufăie jeturi de praf, viră groaza morții în spicele ce tremură pe paiele galbene ca ceara. Mă întreb oarecum îngrijorat dacă va fi cineva destul de aproape să ne acorde primul ajutor, fiindcă sînt sigur că mai devreme sau mai tîrziu combina se va face și ne va face fărîme. Dacă aș fi ceva mai speriat decît sînt aș pleca fără să mă vadă nimeni, pe marginea canalului ce însoțește drumul, printre ierburile destul de înalte ca să mă ascundă, chiar de-ar fi să mă jupoaie țînțarii și să mai sugă ca pe o bomboană mentolată. Însă printr-un enorm efort de voință îmi înfig picioarele cu strășnicie în mirișteа țepoasă și ascult cu indiferență de ignorant gemetele și vaietele combinei. Sub pretextul că mă înăbușă praful mă retrag deoparte, să fiu în siguranță dacă vreun organ vital al mașinăriei se satură de atîta uzură, își ia lumea în cap și zboară peste mirișteа. Nu că mi-ar fi chiar teamă de lovituri dar vreau să plec întreg acasă. Să nu dau prilej cunoscuților să spună că am fost o zi la muncă și m-am întors divizat, că dacă mai merg încă o zi mă întorc post mortem. Nea Vasile stinge motorul, coboară și exclamă satisfăcut :

— E în formă !

Admiră drăgăstos combina inimii sale, o înjură dulce.

— Nea Vasile, vorbește Nicu, cred că ar fi bine să mîncăm acum, pînă ce nu sosesc sacii. Nea Vasile e de acord, pe mine nu mă consultă nimeni, dar — în calitate de ucenic la locul de muncă — sînt de aceeași părere. Ceva mai tîrziu sosesc mult așteptații saci pe care îi aruncăm pe tobogan și în acordurile melodioase ale motorului, ale eșapamentului și tobei, ne îndreptăm spre lan, legănîndu-ne și poticnindu-ne în hopuri. Nicu mă repartizează la tobogan, toți ucenicii lucrează la tobogan. În principiu, misiunea mea e foarte simplă : primesc sacul plin îi fac gura evantai și Nicu — care între timp înlocuiește sacul cu un altul gol — îa o sîrmă pregătită de mine încă de la început și-i leagă. Apoi eu îl răstorn pe tobogan și îl așez lîngă ceilalți cu multă grijă și sistematic, să nu fac eforturi suplimentare cu următorii. E o muncă istovitoare, între doi saci am doar cîteva clipe de repaus, cît să suflu. Nu pot respira adînc, praful și pleava ne acoperă într-un strat dens, ca un abur peste mașină. Sudoarea curge în vălurele cenușii, sapă brazde adînci în solul de pe corp, îl înmoaie și-l transformă într-o pastă lipicioasă, colectoare de pleavă. Iar pleava de grîu e tăioasă, conține acizi care ard tegumentul. Părul lung pînă la umeri altădată negru lucitor, spălat cu loțiuni aromate, e îmbîcsit de praf, aspru la pipăit, decolorat pînă la șaten, supărător cînd bate vîntul pentru că-mi acoperă vederea. Mă folosesc de o sfoară ca să-l leg strîns ca indienii din filme. Nicu mă privește piezîș, cu un zîmbet zeflemitor. Pe el nu-l supără praful, nici pleava, nici combina ce tremură ca bolnavă de friguri. El are stabilitate, cu o mînă strînge gura de vărsare, iar cu cealaltă o bară. Dar eu trebuie să lupt cu sacii, trebuie să-i ridic peste ceilalți, lucrez parcă la piramida lui Keops. Mă tem că lanțurile toboganului, suprasolicitate, pot ceda în orice moment, de aceea lucrez foarte prudent. Dacă nu mi-ar fi teamă aș urca pe saci și aș economisi prețioasă energie, însă rămîn în perimetrul grătarului, singurul loc unde mă simt cît de cît în siguranță. Nicu vrea să fie cu conștiința împăcată și propune să schimbăm locurile. Sînt mișcat și accept cu mascată plăcere, dar cînd se umple sacul și trebuie să-l înlocuiesc în cîteva secunde mă zăpăcesc, nu pot închide etanș gura de vărsare, și risipesc aproape jumătate de sac de grîu. Din fericire curge pe masă și se înscrie într-un nou și inutil proces de tre-

Mihai Ursachi

Inscripție pe-o piatră de pe țărm

Iubito, eu sînt această piatră,
iubește-o și se va preface
într-un tînăr bărbat, care pe țărm
îți va spune : „iubito, eu sunt această
piatră..."

ierare. Sînt nevoit să recunosc, bineînțeles în sinea mea, că munca lui Nicu deși nu necesită eforturi prea mari, pretinde atenție și multă dexteritate. Ori, eu nu am încă dexteritate. Revenim la locurile noastre, Nicu împăcat, liniștit, eu resemnat și cu un sentiment de vinovăție în suflet. Mă neliniștește faptul că nu mai am loc pentru saci și voi fi nevoit să-i arunc peste bord, sau să apelez la tractorist. Îi spun lui Nicu ce mă apasă și mă asigură că nu-i cazul să mă îngrijorez. Ridic umerii, o fi ametit de zgomot, nu mai știe ce vorbește ! Apoi tractorul se oprește brusc, nea Vasile coboară și vine fără grabă la noi. Urcă pe grătar, viră brațul într-un sac și scoate o mînă de grîu galben, umflat, copt, prăfuit.

— Bun grîu, vorbește privindu-l și jucîndu-l pe degete. Și curat...

Vîntură grîul dintr-o palmă în alta, rontăie cîteva boabe. Studiază sacii de pe tobogan, o piramidă îndrăzneață prin înălțime, construcție cu care mă mîndresc din umbră.

— Vom avea recoltă frumoasă anul acesta, conchide sec.

Nu-mi închipuiam că nea Vasile poate vorbi fără să înjure. Și mă întreb de ce nu înjură și acum cînd stă aplecat asupra sacului și vîntură cu nesaț grîul din care se înalță praf și cite-o gărgăriță își ia zborul.

— Măi băieți, vedeți voi fisia asta, de la arie și pînă la plopii ceia, hăt departe, abia se zărește ? Tocmai acolo, în dreapta, ca o pată de ulei ars ? Ei, măi băieți, eu am arat locul ăsta, eu am suflat îngrășăminte cu M.I.C.-ul, acum tot eu îi treier. Grîul ăsta e al meu, eu l-am făcut. Aram și semănam toată ziua, cădea soarele între sălcii, lucram și noaptea cu capul îndesat între umeri de răcoare și de multe ori cînd fluiera ciocîrlia eram încă în cîmp...

După amiază se înfundă combina.

— Asta ne mai lipsea ! izbucnește Nicu și sare jos.

Mă mir de ce o fi atît de furios, o pauză din cînd în cînd după asemenea muncă e binevenită. S-a înfundat toba : ei, și ? Tractoristul se descurcă, e meseria sa !

— Coboară ! strigă Nicu la mine și mă indignează pretenția lui absurdă de a cobori să văd cum se repară o combină. Pe lume sînt fel de fel de oameni cu fel de fel de ticuri. Perfecțiune nu există, omul nu-i o construcție perfectă, cu atît mai mult Nicu nu-i scutit de gafe ! Nea Vasile vine la combină, desface toba și înjură de mă cutremur. Cobor convins că s-au făcut praf cel puțin jumătate din intestinele combinei, cînd colo cîteva suluri de paie se înfășuraseră pe bătător și-l blocaseră. Trebuie îndepărtate și asta-i tot. Un singur om poate rezolva problema în cîteva minute, fără vaiete și răcnete. Înfig degetele în sulurile de paie și am impresia că vreau să smulg un arbore din rădăcini. După smucituri repetate cu prețul citorva julituri dintre care una pînă la sînge, reușesc să disloc un mănunchi cît un cuib de vrabie. Arunc vina insuccesului pe lipsa mea de experiență, dar nici Nicu, nici nea Vasile nu obțin rezultate mai frumoase, sau măcar stimulente. După un sfert de oră toți trei ne odihnim, scăldați în transpirație, cu mîinile însîngerate ; nea Vasile se pansase la dreapta cu o batistă murdară. Își sfîrtecase mîna în sîrma pe care se înfășuraseră paiele. Eu spumeg furios. Sînt furios pe mine însumi, pe Nicu fiindcă mă îndemnase să vin aici, pe combină și pe tot ce ne înconjoară. Îi urmăresc cu ochi de fiară, nu-mi pot stăpîni mîinile, mă ustură de-mi vine să țopăi într-un picior. Sînt ferm hotărît să nu mai vin mîine, iar azi să nu mai mișc un deget, să-l las pe Nicu să se chinuie de unul singur drept pedeapsă că m-a purtat cu gogoși, cum că ar fi ca în sînul Evei, și nu mi-a mărturisit deschis că este greu. Nu a procedat cinstit cu mine, nu voi proceda nici eu cu el. Tractoristul încearcă să forțeze toba din motor, nu reușește, renunță. Nicu intră pînă la briu în combină, cu umerii înainte, aruncă paie în spate ca o vulpe ce-și sapă vizuina, iar cînd praful și durerea devin insuportabile mă îndeamnă pe mine.

— Nici nu mă gîndesc, răspund.

— Ce naiba vrei și tu ? Nu destul ne frînge oasele combina !

— De ce nu mi-ai spus cît e de greu ?

— Dar ce credeai ? Că aici se trăiește dansînd ? își iese Nicu din fire și se întoarce către mine.

Mă apropii amenințător, cu pumnii încleștați.

— N-are importanță ce cred eu ! Dar de ce nu mi-ai spus că e așa ?

— Pentru că nu ai fi venit. Clar ?

Ideea că am căzut în plasă alergînd după o distracție oarecare, că vorbele pe care aseară Nicu le arunca aparent dezinteresat loveau de fiecare dată în țintă și că în general m-a convins să vin cu el așa cum convingi un copil să doarmă pentru o bomboană, mă făcea să turbez.

— Ți-ai bătut joc de mine !

— Da' de unde. Aveam nevoie de tine. Atîta tot.

— Altul nu puteai găsi ?

— Ei bine, nu. Și taci odată !

Motorul pornește brusc, toba se îneacă de cîteva ori apoi rupe funiile de paie, zgomotul fiarelor reîncepe în ritm normal, iar noi urcăm pe grătarul combinei. Toată după-amiaza stau posomorît. Sacii trec prin mîinile mele, îi leg, îi orînduiesc dar nu sînt atent la niciuna din aceste mișcări.

Nicu pare să fi uitat de stupida noastră discuție. Pentru moment doresc să i se întîmple ceva ieșit din comun, să fie într-o primejdie de moarte și să-l previn sau să-l salvez. Aspirația celui mărunt, nevoia de măreț. Altfel nu văd cum să sparg pojghița dintre noi. Mi-am schimbat hotărîrea de a nu mai veni la fermă și mă gîndesc prin ce mijloace să mă trezesc primul și să trec pe la ei, pentru că Nicu — după cele întîmplate — nu va mai veni la mine. Ce bine ar fi fost dacă bunicii ar fi avut ceas deșteptător, însă pe ei cocoșul îi trezește. Seara ne surprinde în același mutism penibil. La plecare Nicu trece la volan, și conduce tractorul în timp ce nea Vasile îl laudă față de mine. Mie nu mi-l încredințează, eu nu știu să conduc, doar n-am lucrat la nici o fermă. Cu toate laudele și încurajările Nicu se descurcă destul de prost. Mă întreb cum ar conduce prin oraș cu 100 la oră și miliția în spate. Norocul său că hîrbul nu prinde măcar 25. Facem o baie reconfortantă în Dunăre. După o zi întreagă de efort istovitor apa îmi stîrnește o grozavă foame și, mai ales, slăbiciune, o slăbiciune dulceagă și plăcută. Străbatem tăcuți drumul spre casă, umăr lîngă umăr, cu privirile rătăcite împrejur și gîndurile rătăcite la sute de kilometri depărtare. Eu aș vorbi, dar nu găsesc o temă să abordez, mă tem de penibil. Nu pot debita orice, instinctul îmi dictează prudență. Aș fi cel mai generos om cu acela care m-ar sfătui cum să aplanez acest diferend. Nu știu măcar dacă trebuie să-l salut la despărțire. Îmi spun că eu trebuie să-l salut, pentru că eu am țipat primul, și să o fac așa pentru împăcare ; apoi mă răzgîndesc : el să salute, bineînțeles dacă-i face plăcere, pentru că eu sînt vinovatul. Încertitudinea mă terorizează pînă la despărțire. Mi se par cele mai insuportabile clipe, însă Nicu mă întreabă destul de liniștit, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic, puțin cam sobru :

— Mîine vii ?

Înghit un nod și clatin afirmativ capul :

— Vin.

— Dar să știi, Grigore nu s-a îmbolnăvit, ci s-a tăiat la mînă în cuțitul combinei. Neatenție plătită scump.

— De ce mi-o spui ?

— Ca să nu-mi poți reproșa nimic.

Pauză.

— Ești hotărît ?

— Sînt, dar să treci pe la mine, îl asigur deși îmi pierise iar dragostea de muncă. Și dacă mîine fac nazuri, trage-mi un pumn. Aici, în bărbie.

teatru

A cincea lebădă

Piesa „A cincea lebădă" (în premieră absolută la Teatrul dramatic din Brașov) este, fără îndoială, una din lucrările reprezentative pentru dramaturgia din ultima vreme a lui Paul Everac.

Avem acum în față, prin „A cincea lebădă", o suită de personaje ce apar familiare pentru cel care a urmărit demersurile dramatice practicate de Paul Everac. De pildă, acest Vasile Mirea, eroul central al lucrării în chestiune, se învecinează (e riscant să zicem că se confundă) cu arhitectul din „Cititorul de contor". La fel această insolită Dufy, gata oricînd să ne amintească de gemenele ei, în germene și cu alte investituri, din aceeași piesă sau din „Un fluture pe lampă", din „Camera de alături", din „Simple coincidențe" chiar, așa cum am văzut-o în transpunerea ei scenaristică pe micul ecran. Ca să nu mai vorbim de duplicitarii atît de proprii și atît de virulent schițați de un dramaturg mereu neliniștit atunci cînd se pune problema moralei, a conduitei civice. Ba mai mult, am adăuga că „Cititorul de contor" trebuia să anunțe „A cincea lebădă",

Dar, configurînd acest țesut de trimiteri în interiorul operei lui Everac, simțim nevoia sublinierii că gîndul nostru este departe de a întrevedea o autopastișă. Nicidecum. Admirăm mai degrabă seriozitatea și tenacitatea dramaturgului în perfecționarea stilului și instrumentarului său, cantonarea cu patimă într-un univers în centrul căruia stă omul acestor zile întors cu cinste și probitate spre el însuși, căutînd oglindirea în propria conștiință, nu narcisist, ci dintr-o nobilă sete de puritate. Așa se întîmplă și cu Vasile Mirea, cum arătam, personajul principal al piesei. Viața lui se tulbură brusc dintr-o aventură erotică, dintr-o tentație firesc umană. Și aici ni se pare că este momentul să apreciem accentul nou al lucrării : infuzia proaspătă de lirism. O aduce Dufy, cum poate „surorile" ei din anterioare partituri o punctau doar. „Greșeala" lui Vasile Mirea nu poate trece, desigur, neobservată de colegii săi de muncă, mai ales că personajul nostru deține o funcție importantă. Cine sînt și ce calități morale au intransigenții justițiari, aceasta este o altă chestiune. Everac departajîndu-i și individualizîndu-i cu chibzuință, complex. Finalul din spectacolul teatrului brașovean (regia, Eugen Mercus), cînd Vasile Mirea dă socoteală în fața unor scaune goale așezate pentru ședință este semnificativ. De altfel, regizorul s-a străduit mult în decuparea sensurilor, din păcate nesprijinit de scenograful Vasile Roman (neinspirat), soluția de derulare cinematografică fiind de cele mai multe ori bogată în sugestii, dar dînd la iveală și capcane. Actorii au prins ritmul și s-au impus prin acuratețea interpretării. În rolul titular, Nicolae C. Nicolae a avut aplomb, punînd în lumină un zbucium sincer, ca și clipele de derută, iar Mircea Andreescu, fratele boem al lui Vasile Mirea (dacă nu cumva un alter ego) a impresionat prin profunzimea jocului său. Exemplară, Dufy, tentația lui Mirea, găsind în Coca Bloos actrița pe măsură, cu o excelentă degajare și de un farmec incontestabil. Poate că ea a citit chiar ceea ce spectacolul nu a realizat tranșant, coșmarul lui Mirea, coșmar al unei vîrste care greu va evita bilanțul ; cîtă cinste și cîtă mîmare a ei adună viața unui om.

Ermil Rădulescu

film

În pragul bunelor intenții

„CU AGRICULTURA NU-I DE GLUMIT". Iată o replică din filmul lui George Cornea, **Din nou împreună,** valabilă indiferent de calitatea filmului, de seriozitatea sau ușurința abordării temei : „procesul adaptării tinerilor, la oraș sau la sat, proces extrem de complex", după cum mărturisește autorul. Procesul este într-adevăr complex, așa a fost întotdeauna. Intențiile de a face un film care să reflecte acest proces, nu ne îndoim că au fost lăudabile. Succesul de public înregistrat de filmul **Patima,** „top" în creația lui George Cornea (se pare), face reclamă bună noului film. Atracțioasa prezență cinematografică de „june-prim" a lui Vladimir Găitan, indiscutabila valoare interpretativă a actriței Draga Olteanu-Matei (în orice rol), talentul debordant, cuceritor, mereu demonstrat și mereu apreciat, al lui Mircea Diaconu, numele citorva răsfățați ai publicului românesc : Ilarion Ciobanu, Silviu Stănculescu, Octavian Cotescu, Aurel Giurumia, ca și încrederea și speranța că cinematografia noastră trebuie și poate să facă filme bune, asigură, pentru o perioadă de timp (cred că scurtă), o sală cu spectatori de bună credință. Filmul însă este slab. Păcat de temă, de echipa de actori și de numele deja răsunător al lui George Cornea. Nu orice intenție lăudabilă de film duce la un film, nici măcar eforturile unite ale unei echipe de filmare nu pot crea un film. **Din nou împreună** pare produsul unui amator. Scenariul lui Dumitru Buznea abordează false probleme ale mediului rural, false probleme ale adaptării tinerilor absolvenți la noile locuri de muncă, false drame sentimentale și, mai ales, false rezolvări ale pretinselor probleme ridicate. Calitățile filmului constau în scene, în scurte secvențe, majoritatea reflectînd cotidianul, verosimilul sătesc, intrigile mărunte și rurale care au amuzat întotdeauna cu duioșie. Oricine poate recunoaște în film cîteva scene întîlnite în realitate, în autobuz, la popicărie, la o petrecere colegială etc. Scenele rămîn însă fără greutate, fără rezonanță, fără interesant. Nici măcar o picătură de „captivant" nu tulburâ monotonia acestor filmări care și-au luat numele de **Din nou împreună.**

Vladimir Găitan, acest actor cu mari disponibilități filmice, dotat nu numai fizic pentru roluri **star** (ținută degajată, sportivă, dar și plină de eleganță, un extraordinar timbru al vocii, capacitate de a fi reținut dar și nuanțat), nu a fost, pînă acum, niciodată folosit mai bine decît în **Reconstituirea.** Sperăm ca regizorii să-i folosească mai des și mai atent, ca el să nu rămînă o „speranță". Ar fi păcat.

De-a dreptul uluitoare desfășurarea actoricească a lui Geo Saizescu. Mereu prezent în comediile personale sau ale altora, niciodată nu a avut un rol atît de demonstrativ pentru posibilitățile sale de interpret comic. Surprinzător „tipic", adaptînd contemporan un erou de factură caragialescă, Geo Saizescu ar putea duce în spate, cum se zice, o întreagă comedie. Dacă alții nu-i oferă prilejul, poate n-ar fi rău să și-o ofere singur. S-ar putea ca un rol principal să ducă la apariția unui erou comic „de rezistență".

Corina Cristea

televiziune

Zilele săptămînii

● Luni seara am văzut o emisiune care a cuprins în sumarul său poeziile mai multor poeți, recitate de ei înșiși **(„Efigii lirice").** Nimic nou sub soare, poate doar plusul de emoție al telespectatorului în fața poetului și nu a unui actor care înnoadă versurile mimînd mai mult decît înțelege (desigur avem și actori care sînt mari recitatori de poezie, aceștia sînt însă puțini, iar cei puțini nici nu prea apar pe micul ecran în postura aceasta). Emisiunea în sine nu displace, fiind pe un anume plan o șezătoare literară, poate doar anotimpurile filmării nu sînt aceleași cu anotimpurile pe care le știm noi și de aceea uneori ne dau lacrimile cînd îi vedem — și nu din vina lor — pe poeții noștri recitînd vara în sanie și iarna în căruță. Mă rog, știm că atunci cînd este echipă nu sînt poeții și invers, dar parcă nici un alt anotimp ca iarna nu ar merita atîta să fie desenat cu camera de filmat în preajma poeților. Ar mai fi și vechea dorință a noastră, de a nu se mai renunța la ideile bune („Acasă la..", „Revista literară TV", „Prim planuri de scriitor", „Confesiuni" etc.) și mai ales de a căuta și găsi idei mai noi, specifice televiziunii (lucru valabil pentru toate redacțiile t.v.). Se observă de la o vreme o restrîngere în programe în ceea ce privește spațiul acordat emisiunilor de cultură și literatură, nemaivorbind de faptul că dintre toate emisiunile duminicale a fost scoasă pe noua „fereastră" de la prînz tocmai „Bucuriile muzicii" ! ? ! Ne adresăm desigur, în acest sens, celor care alcătuiesc programele, între aceștia și lui Tudor Vornicu, de altfel cunoscut și prin înclinația sa spre muzica de dans („Stelele..."), artă și literatură.

● Între „Pe firul apei" (scenariul Platon Pardău, regia Letiția Popa) și „Zădărnicia orgoliului" (regia Howard Hawks și William Wyler) este totuși o diferență. Primul, un film lucrat, cu o tramă anemiată spre final datorită incapacității lui Osenciuc de a-i rezista lui Rebenciuc în eternul conflict tată-fiu (ignorat din păcate și de regizoare), al doilea un eșec, un dezastru de început al celor doi mari regizori americani care au pus un pătrat să sufere într-un triunghi. De o parte s-a avut ambiția de a ilustra, e drept, cu mijloacele marelui ecran, ideea bună a redacției de film t.v. de a realiza o producție proprie, comparabilă cu casele de filme, — de cealaltă parte, am asistat la decăderea unei emisiuni, **telecinemateca,** care n-a găsit nimic mai bun de dat din toată filmografia Hawks și Wyler decît acest subprodus infantil, fără pic de umor, în care o bretea se încrucișa la spate cu o altă bretea. Chiar să nu mai fie filme de telecinematecă ? Dacă nu, atunci măcar să le repetăm pe cele bune, pe care le-am văzut numai o parte dintre noi. Pentru că între timp și alți contemporani de-ai noștri și-au luat televizoare, ori stau acasă, ori au crescut, avînd și ei dreptul de a privi nu numai la **Oblio,** ci și la **Un om pentru eternitate,** sau **Beckett.** Este preferabil să vezi aceste filme reprogramate, decît o asemenea „premieră" pe țară. Premieră în ce ?

Iulian Neacșu

liana corciu

Ecce homo

Tu ești norul de plumb și de zgură
pe cerul imaculat al tinereții mele
care tot tu ești,
tu ești memoria ce mă rostește
și uitarea ce mă amenință printre străini,
tu ești lumina soarelui de-acasă
și arșița lui
cînd smoala orașelor începe să fiarbă
și ogoarele se cojesc și crapă
ca o palmă istovită,
tu ești căldura ploilor fecunde
și ești potop dezlănțuit,
ești puritatea albastrelor zăpezi
și ești noroiul trindav germinînd,
tu ești generozitatea seminței
și trista năruire de petale,
ești mierea roadelor
și talpa ce cade oarbă
peste mușuroiul de furnici,
ești truda albinei
și viclenia pînzei de paianjăn,
ești bucuria fluturelui evadînd din larvă
și rana din aripa vulturului,
tu ești mireasma serilor de pace
și ești coșmarul rînced din tranșee,
tu ești înalta cîntare
și ești deșertăciunea ei
tu ești unica, promisiune
pentru care merită să trăim.

Villon et company

Tu sfînt păgîn și clown martir
de principii răsfățat și de tîlhari,
tu sclav trufaș în slujba nimănui
de tine cine s-a-ndurat
cînd n-ai jurat
și n-ai cerut credință
decît zăpezilor de altă dat'.

Ce forță s-a-ncercat prin tine
să afli milă-n mișelie
și dragoste-n ticăloșie
și-nțelepciune în abuz ?

A cui unealtă-ai fost
și-a cui voință
să-ți rizi de lege și de fire,
să te absolve cîntecul de crime
și-n știreang balade să trimiți ?

Concluzie

Să suferi din dragoste,
să te gîndești că nu știi
cine-i rege în atom,
să deplîngi soarta cărăbușilor,
să te revolte arta abstractă
și alte asemenea necazuri
spun despre tine
că ești fericit.

Răspuns

Să am cuvîntul, să pat
din doruri efemere
să te înalț, simbol,

din ridurile vremii
un portativ să fac,

din slăbiciuni și trudă
ofrandă și altar,

nu-i chin prea mare pentru asta
nici preț prea mare de plătit
murind să știu prin moarte
că iubirea-mi n-a murit.

ion stanciu

Trezirea din somn

În orice clipă mă trezesc parcă din somn
se ridică deodată lumina
și mă lasă singur —

visul mi-a săpat în frunte galerii prin care
se vede atît de clar universul.

În orice clipă mă trezesc parcă din somn ;
venele mi se lărgesc odihnite
și lasă, ca pe un singe, să țîșnească afară
spațiul :
acolo unde-i e locul, — de jur împrejur ! —
se-așterne.
Apoi toate sînt cum au fost.

Doar iarba-n care parcă am dormit
tremură fără adiere.

Starea de umbră

Privirea se-nmoaie în vis, se moleșește :
o acoperă ceața care strivește focurile și
formele.
În jur nu-s decît frunze moarte — au cunoscut
odată și ele
tremurarea înfiorată, roua firavă a sfîiciunii
în brîză !

Amurgul se-mpietrește pe umărul copilului
trandafiriu
care astfel mereu va duce fără să știe
greutatea miilor de țipete.
Afară amiaza a închis orizontul — șiroaie
curg umbrele,
se preling în canale.

Aburul e măsura consistenței.

Apa trece peste pietrele glesnei și se pierde
după dealul încert.
Pleoapele se deschid
cînd numai pleoape-au rămas.

Arheologie

Spre zidul acela-n ruină un pas am făcut ;
zidul acela propriu-mi trup mi-a părut.

riul mi-a curs peste glesne ușor —
ca fericire pentru celulele
lățite de greutate ale tălpilor.

Degetele-n pămînt am înfipt,
am scos la iveală un leș de lumină
și prin el te-am privit —

os delicat sub o glie grasă,
fluture strîns între fălci de uitare
și de o iarbă cărnoasă.

Cu sapa am săpat ce-am putut să mai sap
— veacurile nu se dau înapoi de tăișul
cazmalei ! —
numărînd unele în altele, miliarde de capete
într-un cap.

Amestecat într-o lopată de pămînt
n-am ajuns nici aici unde sînt.

Extaz

Miresmele țin lucrurile-n spate.
Tu ești mireasma ta și ți-e greu să pătrunzi
călăuzit de cuvînt propria-ți umbră.
Susur fără frunze. Ascultă !

Am respirat de albul lui sufocant crinul —
în mină
ții o copie de cenușă.
Cu-ncetul plămînii ajung să cunoască
la fel de bine alcătuirea și Ființa
ca și tine însuți !

Cu voluptate, nesfîrșit,
ca pe-un trandafir
te respiri !

JOC ÎNCHIS

ileana ioan

Îl surprindea adeseori cu ochii goliți, deveniți orbite de statuie, nuci de cocos fără o jumătate de coajă, cu gelatina coagulată bombat, știa că își vărsase privirile în sticluțele-lui-nici-măcar-interesante, păstrate întotdeauna goale, dispuse să le primească în străfundul lor aluviunile.

Am încercat odată să-i explic, efortul lui nu le schimba cu nimic, sticluțele păreau tot goale, era inutil și ridicul. Dar el a fost sincer și mi-a mărturisit : se juca. Cobora în sticle și aștepta să-l găsească lumina, să se izbească și să se spargă de tărmul lunecos care-l înconjura și să ajungă la el blîndă, cu tăișul neputincios.

M-a tras odată jos lîngă el și mi-a spus să mă uit.

— Lasă-te despuită de privire, călăuzește-o doar spre buzele de animale flămînde și ajut-o să alunece ca un scafandru în pîntecul lor generos. Reușești ?

— Nu, cineva îmi taie mereu tubul de comunicare. Mi-e frică. Nu-mi place.

Am scăpărat chibritul, apropiindu-l de țigară și am reținut zgomotul ca pe ceva intim și liniștitor, m-am gîndit chiar la o cheie introdusă într-o broască cunoscută și la faptul că zgomotele lor se împrăștie la fel, și se sedimentează fără preferințe pentru etajări, ca praful pe mobile. Toate zgomotele cunoscute seamănă, degenerate de discreția cu care te determină să le sesizezi, de lipsa lor de stridență, care există totuși, ca în orice zgomot, dar la care ești imun, fiindcă ți-ai injectat odată doza cuvenită.

Am lăsat fumul să coboare în mine, evacuînd golul din străfunduri și m-am prins crispat de capătul funiei albastre, șerpuite, trasă încet de cineva de pe malul de sus, așteptînd să se întindă funia și să mă antreneze în ascensiune. De fapt, nu țineam neapărat să urc, ci doar să comunic cu o lume posibilă, să refac experiența lui la scara mea.

Avusesem o atît de neașteptată confruntare cu imensitatea golului din mine, încît păstram beția unei îmbrățișări cu neființa, dar reușind să tai tubul de cauciuc, pentru a reproduce exact condițiile unui mediu în care viața să nu fie posibilă, am constatat că senzația de sufocare îmi răminea străină și am priceput că nu am nevoie de o altă lume, cea reală nutrindu-mi cu prisosință existența.

Mă silești să ascult muzica aceea făcută numai din zgomote și-mi ții strîns mîinile într-ale tale, fiindcă ai și bănuit reflexul de apărare, da, le-aș fi dus la urechi, cum ai putut să găsești o disonanță atît de perfectă, nici o armonie nu s-a rătăcit în acel cosmar ; și cum seamănă muzica ta cu jucăriile informe pe care ți le faci, acele jucării care nu aduc cu nici o ființă, fiindcă ai adunat în ele ce are viața mai schilod, nu ți-au ajuns eșecurile ei întîmplătoare, le-a unit într-un tot și le-ai ridicat pe soclul unui ideal. M-ai tîrît în templul tău odios și m-ai aruncat pe dale, silindu-mă să oficiez, dar fără să-mi aduci argumentul firesc tuturor religiilor, că orice creatură își găsește idolii după chipul și asemănarea sa, sau poate n-ai avut curajul să-mi mărturisești că tu însuți erai o jucărie strîmbă...

Mi-am îmbrăcat treningul și am plecat în căutarea bătrînului hamal, pe care l-am plătit cîndva pentru o muncă pe care n-ar avea voie s-o facă nici un bătrîn, avea un chip frumos și nobil și munca aceea părînd peste putințele unui om, îmi dovedise o pasiune teribilă, răbufnind în dorința de a-și dovedi singura calitate cu care era înzestrat, aceeași care, cu mîi de ani în urmă l-ar fi făcut șeful tribului, dar acum îl țintuise pe cea mai modestă treaptă a societății. Îl iubisem fiindcă îmi revelase puterea nativă a efortului, țîșnind din însăși originile ei. Aplecîndu-mă peste marginile acelei ființe, vedeam strălucind în străfunduri hăul, cu apele în sfîrșit limpezite, pîntecul mamei pe atunci pămînt încins.

Tineam cu orice preț să-l găsesc și am întrebat la întîmplare un străin, era de necrezut, îl cunoșteau, putea să mă îndrume către el, dar din simplă curiozitate am mai întrebat pe cineva, toți îl cunoșteau, era un exemplar unic, o creatură istorică în faza dispariției, aș fi putut avea nesansa ca, născîndu-mă cu puțin mai tîrziu, să n-o mai găsesc pe pămînt și să pierd odată cu el capătul ghemului, care duce pe drumul de întoarcere în labirint.

Am muncit alături de el ceasuri în șir, trăind efortul brut, căruia numai o pasiune extremă sau o calitate unică îi poate justifica necesitatea, eu nu eram decît o întindere stătătoare, hotărîtă să redevin pentru cîteva clipe rîu, ca să-mi împrospătez apele, prin izbirea cu pietrele albiei.

L-am găsit pe celălalt în fața veșnicelor lui sticluțe și aș fi vrut să-i spun că, întunericul și nu lumina purifică, dar iubitul meu era o plăcuță poleită cu bromură de argint, avea nevoie de alterarea luminii pentru a-și dovedi contururile și brațele mele întinse către el erau rădăcini silite să străbată tina, ca să ajungă la lumină, numai pentru a se usca.

I-am privit tablourile, lucrate fin în tuș, păreau niște ceșcuțe de cafea pe care zațul le uscase și mesajul lor era la fel de puțin posibil, ca și destinele ce se așteptau descifrate în fundul unor ceșcuțe de cafea. Dac-aș fi putut pune totul în chiuvetă, inclusiv viața noastră, în care zațul săpase pecinginos drumuri și destine definitive, dar nu, era totuși o cale...

— Am așteptat să-ți sfîrșești copilăria și să devin cel puțin egala obiectelor ce te interesau. Am așteptat să observi că ai o femeie lîngă tine, dar găseai mereu alte și alte jucării, mi se părea să te învîrți într-un castel în care toți curtenii împietriseră și totuși tu țineai să-ți satisfaci vanitatea hegemoniei pe pielea lor. Nu exista decît o soluție, să împietresc eu însă-mi și să devin jucăria ta. Iartă-mă, nu pot, prefer să plec.

Si-a privit trist jucăriile, nici măcar nu erau frumoase, nici nu erau jucării...

— Îmi pare rău că n-ai înțeles, — mi-a spus abătut. — Nu căutam jucării, ci un tovarăș de joacă.

vasile petre fati

Frezia

Frezia trăiește din mila aeroportului,
într-un colț,
În sala de așteptare.
Trăiește și trăiește aici unde vin marile
spălătorese
Să curețe totul, să spele totul
Și să privească apoi pînă tîrziu acest secol
care își face loc.
Dar pe nimeni nu supără frezia,
pe nimeni nu dă la o parte
Pentru floarea ei pitică,
Doar laba trandafirie a hîrciogului
gonește, sus, pe cer,
Norii Cyrus,
Doar eu pot să spun adio marilor lacuri,
adio dragilor mei
Saboți de lemn mai grei
decît fundul mărilor.
Dar frezia trăiește aici de unde spălătoresele
văd mările
State și praful ce trebuie șters,
Încă plutind, ca un fel de tandrețe a lumii.
Ea crește aici unde luminile
aeroportului
Ajută noaptea nervurile subțiri,
În timp ce cutiile de scrisori
se umplu de apă
Și zăpada strălucește
ca în baletul rusesc.
Și asta e ceva pentru floarea ei pitică,
Pentru mine, care ajuns aici, țin ochii închiși.

Dirijabile și dirijabile

Dirijabile și dirijabile vor pluti pe cer.
După ce eu nu voi mai fi,
Cu ghinda, cu leul, cu cei o mie de trintori
ai apusului.
Și atunci pentru ce acest poem
Cu arta lui pitică,
Iubindu-vă și tot iubindu-vă
ca unul mai slab la toate ?
Atunci pentru ce ochi ai mei ați văzut
bunătatea ?
Pentru ce această retorică ?
Dirijabile și dirijabile vor pluti pe cer
După ce eu nu voi mai fi,
Cu puțină milă, cu puțină forță.

Semnele vremii

(Urmare din pag. 1)

sacrificiului ostașilor din „principate" căzuți în războiul pentru independența României din 1877.

În ceea ce privește Transilvania, Coșbuc va exprima într-o formă parabolică același ideal al demnității naționale. „Crăișorul" care se va scula din morți pentru a răzbuna suferințele românilor este proiecția unui alt Horia vestind mult visata eliberare națională. Dimensiune simbolică aprofundată de Octavian Goga, care renunțînd la prezența în text a determinărilor stricte, concret istorice, le face mai vii, mai impresionante prin sugestie și imagine. Fără a fi măcar vreodată numită în poezie, oricine va recunoaște în acel oratoriu al suferinței intitulat **Noi,** chipul Transilvaniei, dar, în același timp, prin simplul apelativ „la noi" și legătura cu patria originară, cu istoria dramatică a pămîntului românesc. „La noi sînt codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătasă, / La noi atîția fluturi sînt, / Și-atîta jale-n casă. // (...) Avem un vis neîmplinit. / Copil al suferinței, / De jalea lui ne-au răposat / Și moșii și părinții / ... / Din vremi uitate, de demult, / Gemînd de grele patimi, / Deșertăciunea unui vis / Noi o stropim cu lacrimi". Nu este greu de văzut că acest „vis" străvechi „stropit" de lacrimi este drumul însingerat al luptelor pentru unire, dar înfățișat prin simboluri ce îi conferă o semnificație universală. O spune Călinescu însuși în „cursul" său de poezie : „Pentru cine cunoaște condițiile în care a fost compusă poezia, toată mișcarea ei este de a dovedi necesitatea unirii. E o poezie patriotică (...) Dar în planul estetic, și mai tîrziu, această poezie evident rezistentă nu mai are nimic de-a face cu patriotismul. Ea e numai aparent descriptivă. Țara pe care o înfățișează are un vădit aer ermetic. E un Eden în care se petrec lucruri procesionale, rituale, semnificînd un mister". Aceeași rar fericită fuziune, aceeași dublă valență patriotică și universal-estetică relevă și celelalte opere poetice majore ale lui Goga. În **Oltul** reapare figura caracteristică a liricii transilvănene, vocea profetică, dar într-o viziune de o mare factură retorică. Revărsarea apocaliptică a Oltului semnifică atît redeșteptarea națională, răzbunarea asupririi străine de veacuri, cît și pedepsirea de proporții bibiice a „răului" istoriei

Dacă **Noi** este un oratoriu al jalei și durerii neamului, dacă **Oltul** este imnul său eroic, **Clăcașii** reprezintă punctul terminal al arcului, și anume certitudinea în eliberarea viitoare, în izbăvirea adusă de un fiu de iobag întrupat într-un nou Mesia. Goga reușește astfel, într-un viabil simbol artistic, ocurența unora din temele sale obsesive, independența națională și „răzbunarea suferințelor ancestrale" realizate de un luptător profet ridicat din sînul poporului : „Cutremurat de clipa asta sfîntă / Un gînd simțeam cum sufletu-mi frămîntă / Cum mă supune gîndul și mă-ndeamnă / Poruncitor cum drumul mi-l arată (...). / În strălucirea arșiței din slavă, / În razele ce cad dogoritoare. / Să-l înfrățesc cu vulturul din zare / Și să-l cunun cu doina din dumbravă ! (...) E solul sfînt... înfricoșatul crainic, / Izbăvitor durerilor străbune".

Prin Aron Cotruș și mai ales prin Emil Isac, poezia Ardealului se reintoarce la un filon social și patriotic evident, la un limbaj direct, frust în care cuvîntul pare amenințător prin chiar severitatea lui abruptă, colțuroasă. Cel care face joncțiunea cu atitudinea lirică superioară estetic a lui Goga este Mihai Beniuc cu volumul **Cîntece de pierzanie** (1938) și apoi **Cîntece noi** (1949) și **Poezii** (1943). O expresie poetică lapidară, o conștiință încărcată de suferința și durerea străveche a unei istorii tragice, un timbru de doină care se amestecă cu ritmurile fierbinți, iată tot atîtea note specifice tradiției transilvane. Tragicul eveniment prin care trece țara în acei ani, sfîșierea zilnică a Transilvaniei prin Tratatul de la Viena și intrarea în război, smulg poetului accente sincere, de un patetism temperat dar cu atît mai convingător : „Văd mereu cum crucile de lemn / Ca trifoiul umplu zilnic huma / Prieteni, prieteni / asta e un semn / C-a sosit și timpul meu de-acuma // Dar în zori, cînd va cînta cocoșul / Și vor curge noi lumini, pe frunți / Stihul meu va fi păunul roșu / Vălmășit în marea tulburare / Doar atît mai am să strig la tine : / Ai și pentru neamul meu iertare !".

Cel care dă expresie estetică desăvîrșită, momentului dramatic al istoriei, este Lucian Blaga, poetul așa-zisului „atemporal istoric". Atingînd demnitatea tragicului și sublimului, suferința sa se resoarbe în corul jalei colective, al durerii țării sfîșiate : „Timp fără patrie : riu fără ape, / secetă-n albie și subt pleoape, / Timp fără patrie, inimi învinse, / virste nerodnice, cugete stinse/ (...) Timp fără patrie : dragoste amară, / roiuri tînjind după roiuri și ceară". Și tot Blaga este cel care a întrupat în **Mirabila sămînță** bucuria imnică a existenței, a forțelor vitale generate de matricea originară a patriei eterne. Este poetul care închide în el ontogeneza și filogeneza unui sentiment și a unei atitudini morale și spirituale caracteristică liricii poeților transilvăneni, a cărei vitalitate și perenitate își găsește o altă ilustrare în poeți contemporani ca Gheorghe Pituț, Ion Brad și Ioan Alexandru.

radio

Shakespeare într-o premieră radiofonică

Luni seara am ascultat la radio **Cymbeline**, marți seara am văzut la televizor **Furtuna** — a fost, deci, o „săptămînă shakespeareană" a radio-televiziunii... cu atenția concentrată asupra ultimei perioade de creație a marelui dramaturg. Dată fiind dificultatea de a ajunge la redarea vizuală satisfăcătoare a unei feerii, avem impresia că o versiune radiofonică a unui spectacol de „feerie" shakespeareană, o versiune bazată exclusiv pe sunet, poate fi mai **lesne** mulțumitoare, se poate apropia cu mai multă ușurință de taina acelui **thin air** din care apar și în care se topesc personajele, ciudata poveste a vieții lor.

Cymbeline folosește o serie de motive și tipuri care se regăsesc în alte piese ale lui Shakespeare și, evident, nu sînt străine de tradiția culturală a vremii. Cymbeline e un bătrîn rege britanic, din vremea stăpînirii romane, a cărui umoare și lipsă de intuiție îl înrudesc cu Lear (dealtfel, cu toate detaliile privind Roma, de un fermecător anacronism, mediul englez, dominant în piesă, trăiește același trecut fabulos, pierdut în negura vremii, incredibil și totuși „adevărat" pe care îl știm din **Regele Lear**). Regina, mama vitregă, meșteră la ierburi otrăvitoare, intrigantă și rea, e apropiată de o figură de basm, răul concentrat în ea (și curat prin concentrare, parcă) are o reală putere de iradiere. Există în piesă un Milford Haven, un fel de pădure din Arden (cum se numea în **Cum vă place**), locul de refugiu al exilaților. Belarius, proscris, trăiește aici cu cei doi fii ai lui Cymbeline pe care i-a răpit cînd a fost pe nedrept surghiunit de rege. Cei doi băieți ai regelui, adevărați fii ai naturii, au candoarea celor crescuți departe de lume, au forță, plăcerea acțiunii, o gingășie a sufletului și cruzimea candidă a unor „prinți și sălbatici". Piesa nu încearcă să atingă profunzimi tragice, este o fabulă concepută cu o surdină a stilului. Happy-end-ul sentimental rămîne posibil : împăcarea Imogenei cu Posthumus, regăsirea fiilor pierduți ai lui Cymbeline, moartea reginei, înfrîngerea romanilor. Rămîne tulburătoare sugestia unui omenesc desfășurat de la limita extremei purități (Imogen) la extremul rău (regina), trecînd prin treptele meschine și repulsive ale instinctualității gradate divers în citeva din celelalte personaje.

Premiera radiofonică de săptămîna aceasta a folosit un text în traducerea lui Florian Nicolau, eliminînd oarecari pasaje din original. Interpretarea actorilor a slujit cu multă finețe sensurile unei piese în care personajele apar „precum niște corăbii fără cîrmă". Un Cymbeline coleric (G. Constantin), o regină remarcabilă (Gina Patrichi), Imogen cu vocea modulată de la tandrețe la durere, furie și la inflexiuni de paj prin travesti (Melania Cirje), un Jachimo insinuant și îndrăznet (Ovidiu Iuliu Moldovan). Rostirea practic a tuturor actorilor și fondul sonor au fost impecabile, cum se întîmplă de obicei la teatrul radiofonic.

Ioana Ieronim

plastică

Rigoarea conduitei artistice

Pictorul Eugen Gâscă a fost puțin răsfățat de cronicari, în timpul retrospectivei sale de la Dalles, din această toamnă. A pornit apoi cu pînzele sale prin citeva centre județene, unde cerul calm al culorilor se însuflețește de prezența unui vestitor al echilibrului pierdut. Desigur, acest artist atît de vrednic a preluat un mesaj elaborat pe parcursul a două mii de ani de trăire spirituală, mai greu de evidențiat însă în pictura veacului nostru, cu toate că numele mari nu lipsesc nici acum, de n-ar fi să amintim decît pe Rouault sau Ciry. Este greu să suplinești prin tensiune coloristică și compozițională absența unei game tematice mai largi. Cu toate acestea, Eugen Gâscă aduce un element turburător și nou. El dă viață **prezenței** ascunse, ghicește un contur ideal în forma inertă a reliefului, descifrează urma celui care a trecut, recompune gestul semănătorului, care s-a retras, după ce a vorbit o dată. **Dealurile** lui Gâscă deschid o geană de lumină, presimt mirele care a fost și care va veni, cum ar spune Ioan Alexandru. Procedeul intelectual era descris cu amănuntime de ginditorii evului mediu, atunci cînd cereau contemplației să înducă realitatea supremă din formele particulare ale fenomenelor naturale. Era de altfel calea cea mai grea, dar bucuria descoperii înlocuia dificultatea încercărilor, pentru că toate lucrurile din jur deveneau atunci copleșite de grație, se însufleteau, chemate la viața fără de moarte a revelației. Așa este lumea din pînzele lui Eugen Gâscă. Un peisaj de seară exprimă freamătul întregii naturi românești ce a resimțit mesajul și s-a deschis către veșnicie.

Sînt numeroase în creația lui Eugen Gâscă pînzele dedicate maternității. Aceste **mater** ale artistului sînt lipsite de materialitate, misterul petrecîndu-se într-o zonă transfigurată. Personajele sînt imponderabile, ochiul adaugă aripi la umerii lor, pe marea azurie a dealurilor și munților care le înconjoară. Rareori în pictura românească a fost exprimat cu mai multă pregnanță legitatea absolută a proceselor cosmice, planul „divin" al împlinirilor ce și-au pierdut sacralitatea pentru ochii noștri lipsiți de vedere adevărată.

Îți trebuie un mare devotament, o conduită exemplară, disciplină, în sensul medieval al cuvîntului, pentru a atinge starea care face posibilă o asemenea artă. Un Blaga văzut cu rasă de dominican, străzile orașelor ardelenești, cu atmosferă de comunitate benedictină, unde te aștepți să apară imediat figuri venerabile, ieșind din recluziunea chiliilor pe care le ghicești după ferestrele micute, toate aceste elemente deschid o perspectivă asupra universului lui Eugen Gâscă.

Plenitudinea spirituală din pînzele lui Eugen Gâscă dă impresia unei diversități care este de fapt absentă. Este însă o mare artă să aduni într-o expoziție atîtea motive similare, fără ca privitorul să aibă o singură clipă impresia monotoniei. Fără să vrei, te întrebi dacă nu cumva exuberanta atîtor artiști de azi nu este un semn de adîncă vinovăție. Cei mari sînt întotdeauna restrînși ca preocupări, dar obsesia lor poartă totuși însemnele plenitudinii.

Aurel-Dragoș Munteanu

muzică

Discul în actualitate

Ultimul disc scos de formația MUSICA NOVA adaugă un argument în plus în sprijinul justei orientări repertoriale și capacităților interpretative ale reputatului ansamblu. Actualmente, locul formației în avangarda muzicală românească este bine reliefat, acoperit de o seamă de titluri ce-i sînt special dedicate și de succese remarcabile, oriunde a concertat. Reprezentativă pentru nivelul înalt de abordare a partiturii contemporane, MUSICA NOVA s-a arătat an de an o instituție de promovare a componisticii românești, o școală de interpretare. Alcătuirea de acum a ansamblului este la starea maximă a posibilităților sale, și în ceea ce ține de latura pur instrumentală și sub aspect conceptual (dezvoltînd astfel linia imprimată de inițiatoarea formației, compozitoarea și pianista de excepție Hilda Jerea).

Sînt gravate acum pe disc **Mișcări pentru clarinet, vioară, violă și violoncel** de Dan Constantinescu, **Concentric** de Octavian Nemescu, într-o versiune ce cuprinde clarinet, vioară, violă, violoncel, pian, percuție și bandă magnetică realizată de compozitor, **Triplum II** pentru clarinet, violoncel și pian de Ștefan Niculescu și **Valuri** de Nicolae Brînduș, pentru clarinet, vioară, violă, violoncel, pian și percuție. Lucrările sînt reunite de datele apropiate ale compunerii lor (1972—1974) și de o comună situare în raport cu stilul epocii (rezolvată, desigur, de fiecare compozitor conform cu soluțiile proprii). Toate sînt expresii ale reacției autorilor în fața desuetudinii tehnicii seriale, în forma sa canonizată în deceniile 5 și 6, sînt, fiecare, prospecțiuni în noi direcții de ordonare muzicală. Atitudinea comună privește reabilitarea gestului muzical, a demersului expresiv, după o perioadă de exagerată abstractizare. Toate aceste compoziții sînt în primul rînd expresive, convingătoare, argumentate în date particulare și raportate în mod diferit la tradiție, în aria unei retorici ce reintronează **sensul,** fie concentrat în motive (Dan Constantinescu), în relațiile dintre parteneri (Ștefan Niculescu), în metafora teatrală (Nicolae Brînduș) sau în montarea meditată a „obiectului" muzical (Octavian Nemescu).

Fiecare dintre componenții formației este instrumentist de elită, despre care am vorbit adesea, și cu alte ocazii decît aparițiile lor comune sub genericul MUSICA NOVA. Ei găsesc însă, în îndelungatul travaliu de formație, acea cale ce mediază între aptitudinea instrumentală a fiecăruia și apetența pentru exprimare colectivă, pentru schimb interpretativ. Lucrările au, în acest fel, a se bucura de o versiune și virtuoză și finită, și prospectivă și împlinită în explorare. Marca acestei formații excepționale se vădește în pătrunderea ageră a celor mai subtile implicații ale piesei executate și în aportul imaginativ strălucitor. O remarcă pozitivă pentru bunele condiții tehnice și pentru „priza" sunetului, semnată de Cornelia Cotaibă.

Costin Cazaban

PLANETE

Confruntarea cu indiferența

(Daniela Crăsnaru)

Printre numele oarecum frecvent pronunțate la noi cînd se ia în discuție poezia scrisă de femei s-ar cuveni să figureze mai des de acum încolo și acelea ale Stelei Viniței și Danielei Crăsnaru.

De ce puțin în viață (sau de ce mult...) poate să depindă aproape totdeauna destinul unui creator, evoluția sa ! O vorbă spusă la timp, nu cine știe cît de nemeritat brînci chiar de pe buzele genunii, două mîini fratern întinse, cutare vorbă la poșta redacției ș.a.m.d. Foarte puternic nu e nimeni. Oricine are nevoie de ajutor. Important este cine i-l dă și dacă i-l dă. De asemeni **cum** i-l dă. — Să zicem că Eminescu nu-i întîlnea pe Iosif Vulcan și Titu Maiorescu niciodată. Ar fi avut aceeași evoluție ? Imposibil. Deși poeziile lui și le-a scris el, nu i le-au scris Maiorescu și Iosif Vulcan. — Să presupunem că lui Marin Sorescu, mai recent, în **Contemporanul**, G. Călinescu nu i-ar fi făcut prezentarea ce știm că i-a făcut-o, ci căuta să-l persifleze. Ce ar fi urmat ?

Un zîmbet, un sprijin, o încurajare, o recunoaștere venită la timp sînt ori pot fi egale cu un destin.

Îmi vin aceste gînduri în minte pe marginea plachetei ARCAȘII ORBI de Daniela Crăsnaru, unul dintre cele mai de luat în considerație volume de versuri dintre cele publicate în 1978 de editura Cartea Românească, tocmai în momentul cînd „În toate școlile lumii / se înmulțesc orele de fizică-atomică / și scad simțitor orele de botanică".

Din bucățile de prin reviste ale Danielei Crăsnaru se observă uneori tematica evantaielor ocazionale, se distingeau alte dăți nostalgiile rămînerii lîngă legile poeziei, efortul epurării de aluviuni tulburi, de rezonanțe alogene, de jurnalisme, ceremonii habitudinale, reportaj, prestații etc. Cînd însă a fost să-și alcătuie o carte, balanta a înclinat (era și cazul, — și numai dacă mereu va proceda astfel și pe viitor ea va deveni din speranța de azi o certă afirmare mîine) spre relegarea elementelor de circumstanță și a efemerului.

Cum orice artist începe de la conflictul cu sine și cu lumea, sau de la acordul cu ele, referințele — pentru poet — la cuvînt, la materia cu care construiește, la argila olăriilor lui, de atîtea ori neascultătoare, vicleană, refractară, umilită sau rea, nesigură, insidioasă, gata să sfideze și să se ascundă, încăpățînată, mîndră, gata să-și refuze participările și să nu se destăinuiască, asemenea referințe cheamă predilect atenția și relevă depărtarea de la aspirație la împlinire. Sau apropierea dintre. Întîlnim : „Cuvinte fără vocale / sfori de-ajuns în tavan" ; „Dresuri. Cuști pentru zvicnet și flacără" ; „Calorii pentru suflet și multe / iluzii la cub" ; „O expiere care păruse ușoară : / a respira, a rosti. / Și iarăși, de cîte vorbe te-ai lepădat !" ; „Asupra tăcerii, tîrziu / va mai rămîne să lumineze / doar lețul acestor cuvinte / mirosind a pămînt" ; „În secolul nostru aud / că Faust își vinde prea des / cuvintele (cu suflet cu tot). / Prin marea de foi / a cărților lui care-au ajuns /pîn' la cer / trec turme de bivoli încet" ; „Oh ! quatrocento / execuții încete, prelungi / și vorbele, vorbele, decapitate" ; „Ce glorie să fie aceasta / cînd nu poți numi prin cuvînt / cele ce s-ar cere numite ?" ; „Cavaler al Himerei, / cîte cuvinte înghiți / cîte răni ale văzduhului / în numele unei cruciade / fără flamuri și glorie, / în numele stării pe loc."

Multe din versurile pînă aici alese din destule altele nu mai puțin interesante cheamă să întîrzii ori să revii asupra lor și să nu ignori mustrarea făcută lui Faust, care poate fi un alter ego sau o ipostază a oricărui artist. Cînd se tranzacționează sufletul și cuvintele, a încetat a fi vorba de artă, e vorba de sinuciderea artei. Salutar lucru că Daniela Crăsnaru o știe, că ea o spune, însă și mai salutar va fi cîndva, în viitor, dacă versurile sale n-or să uite că s-au angajat la poezie, iar nu la tertipurile lui Mefisto. Daniela Crăsnaru, **ne** și în același timp **își** promite : „Continentul desenat de venele mele / nu va fi scos niciodată / la licitație. / Dacă șerpi abstracte / ar încerca să pătrundă-n adînc / n-ar scoate decît imprecise / probe de Grație." Ea invocă poezia („flacără putere... simbure") ca pe o rațiune de a fi, ca pe tot ce poate mai cu intensitate (acesta este curajul) să constituie lăuntric învelișul existenței. Poezia-i luminează palmele „pînă la scrum" — și surpriza nu constă atît în aceea că pe „cea nenumită", pe cea de bună voie cufundată în umilință pentru pasiunea de poezie, această ireductibilă sursă și emanare de dragoste, o consumă integral, carbonizînd-o, ci că autoarea găsește modalitățile grave de a o spune fără economie de franchețe pe scena confruntării artei și artelor cu indiferența, persiflarea, deriziunea care nu mai vin doar de la spectatori spre rampă, ci se degajă **(aibi grijă / pe ce-ai să mă vinzi —** își avertizează Daniela Crăsnaru filonul propriei voluptăți) din înseși frazele, gesturile, comportamentul, îndoiala de sine, suspiciunile și prudența creatorului.

Viața poate să înșele, să dea iluzii frenetice ori torturatoare, să deruteze, dar ochiului avertizat, bijutierului înnăscut pentru pasiunea giuvaerurilor, nu-i poți înmîna, în loc de perle adevărate, mărgele de caseină. Lumea e populată cu străluciri de preț și cu false, grosolane ori nocive străluciri. Important este să o știi și în beatitudinea, și în pierderile intime ale actului creator : „Ce crezi că-i aevea și ce e părere / sunt brațele furcii cu care întorci / pămîntul din

sera hrănind deopotrivă / mărgăritare și turme de porci". — Aduceți-vă aminte că și Fundoianu observase acest colțuros detaliu al compoziției existenței, cînd spunea că **„viața e cu garduri și cu porci."**

Privind în oglinda ultimilor zeci de ani, constatăm că tot mai cu insistență, de obicei, ca să nu fie obiect al ironiei, poetul ironizează și se ironizează. Ca să nu plutească asupră-i vreo suspiciune măcar vagă de sentimentalism, el afișează ipostaze cinice. Bravada este costumul său de stradă. Ca să nu-i fie depistate candoarea, pasiunile, atașamentul, ca să nu devină vulnerabil prin vreo romantică romanță, ca să nu i se interpreteze lirismul drept infirmitate într-o lume orgolioasă de a face să se afle de la început că ea nu mai crede în nimic și că desconsideră tot, infirmă tot, stupidă și nefericită lume, poetul se pastișează și pastișează orice : idei, convingeri, crezuri, dureri, teorii, conflicte etc. În loc să mai fie poet, el devine actor. În loc să-și mai scrie poezia, el și-o joacă. În loc să creeze, dă spectacole, interpretează. Textul nu mai este al său, aceasta vrea să lase ades el a se deduce, e un text străin sau ca și străin, i l-a șoptit sufleurul. Nu ni-i rușine să fim falși. Ni-i rușine să se descopere că nu știm bine să fim falși. Iată ce mănușă întoarsă pe dos... Mască ? Decadentism ? Criză ? Nu numai. Fugă de sine și machiaj, în orice caz, complexe, eclipsă de pulsuri temerare, veac de celuloid și de mase plastice, de aparențe care joacă (însă joacă prost) cu dublurile actorilor în locul interpreților principali. Viață concepută prin mandatari și înlocuitori, evaziune morală, vreme tot mai lamentabil înclinată să destituie din vorbe conținutul, să facă să nu mai locuiască în fiecare vorbă un om, ci în nici o vorbă nici un om, să transforme cuvintele în pungi și în pungulițe goale. Uneori, colorate.

Cum să nu tresari, prin contrast, cînd în ciuda amenințărilor sub care stă și se intuiește poezia **(„Mi-e teamă și nu mi-e, pot încă să strig / din conul de umbră din unghiul de frig / ... / Doar gîndul în care mă știi aplecată / sub toate securile lumii deodată"** —), în ciuda înticăloșirilor la care de atîtea ori asiști cum coboară foste vocații ca și ambițioase talente abia în fașă, poți încă auzi o profesiune de credință de exemplul următoarei :

...refuz să accept că vorbele
ar fi cea mai ieftină
monedă de schimb !

Daniela Crăsnaru e deocamdată redactoare la o editură, muncă tot așa de capabilă în principiu să dinamizeze, să acrească, să adoarmă ori să ascută și conștiința și inteligența ca oricare alta, — însă cu cîte sacrificii ! Va fi ea oare destul de puternică ?

Ion Caraion

FRAGMENTE CRITICE

Mihai Beniuc (II)

În volumul **Rămîne pururi vatra** (1974) aflăm acordul poate cel mai grav ariic ale acestui recviem. Cu o imaginație mai bufonă, tema dispariției este reluată în poemul **Toba**, scris în ton sarcastic, flagelatar :

«De-acuma pielea ta-i ca pergamentul / Pe care cite toate-a scris prezentul / Cu lacrimi, cu cerneală și cu sînge : / Citesc și-mi vine cînd a rîde, cînd a plînge. // Ai fost erou în straie de paiață, / Un viu chemîndu-și propria viață, / Un riu cătîndu-și spre izvoare cursul, / Un om în lanțuri țopăind ca ursul. // N-ar fi mai bine s-o-ncălzești la sobă, / S-o-ntinzi cît poți, să faci din pielea-ți tobă ? / Iar cu femurele să bați în ea, / Strigînd la colțuri : „Am trăiat așa !"».

Peste cîteva pagini, motivul este reluat în alt registru afectiv, cu o notă potolită, mioritică la început, svicnitoare, crîncenă în disperare la urmă. Lucru rar la M. Beniuc, care își strică deseori poemul prin prea multe paranteze explicative, versurile de acum au o curgere normală pe firul unui mare simbol liric :

„Le văd cum vin de mine mai aproape / De nu știu unde umbrele mioape / Și-ncearcă să mă pipăie cu mîna / Ori mă miroase-așa ca lupul stîna. // Ah ! unde sînteți cînii mei bărbați, / Acum cînd stau la sfat cei doi fîrtați ? / Și unde ești tu, oaie bucălaie ? / Ori te-ai făcut și tu demult strigoaie ! // În loc de-apus văd golul sîngeros / Din care ochiul soarelui fu scos, / Și ramurile din copaci sînt ghioage — / Doar iarba-n lacrimi vrea să se mai roage. // Știu, logodit nu sînt cu infinitul / Dar parcă sîmt la briu scrîșnind cuțitul ; / Ah ! ce-am să mînuiesc luptînd baltagul, / Să-mi apăr turma, de-a mai mare dragul !"

Portretul liric nu este atît de simplu cum l-am prezentat noi și nici drumul poetului, printre simbolurile copleșitoare ale morții, nu este așa de direct. Beniuc cunoaște multe atitudini, nu cunoaște însă resemnarea. Nici măcar resemnarea într-o unică atitudine, în ciuda asigurării de identitate ce ni se dă în volumele din urmă, că :

„Nu vă uitați că părul mi-i cărunt, / Același sunt, același încă sunt".

Dar, tot el, spune în altă parte :

„Nu mai sînt același care-am fost",

pentru a reveni cu precizarea că :

„Tot mai cobor în Maelström către fund / Dar încă sunt, și-același încă sunt".

O conștiință formidabilă a **sinelui** structurează aceste poeme de senectute. Este **sinele** lui M. Beniuc neschimbat, într-adevăr, de la **Cîntece de pierzanie** la **Dialogul** din 1977. **Sinele** energic, nu rareori vanitos, dispus să se măsoare cu marile modele literare. Numele lui Blaga, Arghezi, care obsedau pe poet în tinerețe, revin, însoțite de umbrele lui Barbu, Bacovia și Goga. Și M. Beniuc nu cîntă niciodată melodia modestiei, nu bate drumul umilinței. Deși, într-un poem din **Rămîne pururi vatra**, afirmă că :

„Au fost-naintea mea mai mari ca mine : / Arghezi, Blaga, Barbu, încă cine ? / Cu ei nu mă măsor și ucenic / Ai tuturora poate sînt un pic".

poetul nu trebuie crezut. Modestia lui este vanitoasă, versurile sugerează mai degrabă contrariul. Dealtfel, în **Dialog** revine introducînd o interogație care arată că nu l-a părăsit conștiința propriei forțe. **Sinele** veghează, bătrînețea nu i-a distrus plăcerea emulației și voința de întîietate :

„A fost și Eminescu și Coșbuc, / A fost și Goga și a fost Arghezi, / Dar se știa că floarea lui Beniuc / Va răsări prin ierbile livezii ?"

Resursele acestei încrederi în proeminența sinelui sînt trase de peste tot. Biografia lirică a lui Mihai Beniuc este, întîi, o simpatică laudă de sine. Într-un vers poetul se numește :

„un fără greșuri dătător de tonuri". Străbunii

săi au fost „copiii vitregi ai furtunii", el însuși, tînăr sau bătrîn, a călătorit pe caii viscolelor pustiitoare, voevod în opinci, cu zurgălăi, ținîndu-se modru în șa, cum însuși ne încredințează : „Ah, ce fălos am fost, ce fălos".

Este drept că, dacă întoarcem cealaltă față a monedei, chipul falnic se întunecă, **sinele** se adumbrește și în poem pătrunde, cum s-a văzut înainte, un lung bocet. Poetul dătător fără greș de ton alege, atunci, tonul cel mai mohorît : acela fără speranță al ecleziastului :

„O, nimenea nu ia nimic cu sine, / Din toate cîte are, în mormînt. / Așa precum el a venit se duce, / Rămîne doar la capul său o cruce / Bătută și de ploaie și de vînt...".

și aspiră, eminescian, la „nesațiul de repaos". Nădejdea lui este poezia („nădejdea-i doar în cite-un vers"), însă poezia este ea însăși bolnavă de sine însăși, și Mihai Beniuc o leapădă de la sine. Pentru cîtă vreme ? Și, mai ales, pentru a o schimba cu ce ? La urmă, cînd ghemul acestor interogații, schimbări, reveniri se desiră, vedem că nimic nu se lămurește în versuri. **Sinele** se îndoiește o clipă pentru a țîșni, după alta, năpraznic. Dăm, atunci, crezare poetului : „sînt cel de totdeauna, doar schimbat". Tema **identității** secondează tema **morții**, în ultimele cărți ale lui Beniuc. A vorbi despre sine este un mod de a te opune neantului. Poezia, crescută în interiorul acestui dialog, este substanțială, autentică în cea mai mare parte, cu un timbru liric grav, răscolitor.

Pe cel mai bun Beniuc, după poemele de tinerețe, aici îl aflăm : în orgoliosul testament din asfințitul vieții, încercat de toate compiexele vîrstei, terorizat de obsesiile care i-au marcat viața, bocind cu glas stins, încruntîndu-se ca un leu închis în cușca bătrîneții :

„Piecași cu aripi și te-ntorci cu cîrje, / Ți-s gîndurile pești închiși în vîrse, / Nu-ți amintești prea bine de-nceput / Și-n viitor te vezi ca-ntr-un trecut. / Nici sete nu ți-e, nici nu ești flămînd, / Te uiți în jos și-n sus din cînd în cînd, / De tine ești aproape și departe. / Ești parcă vîntul răsfoind o carte, / Ești ce ne rînd la toți va să le vie. / Ești ca o metafizică pustie".

Însă lîngă acest registru liric există, ziceam, un altul. Tot Beniuc este și acolo, însă el nu mai este atît de profund. Este poetul social pe care îl știm de totdeauna, cu suișurile și coborîșurile lui. Cîteva poeme pe teme patriotice **(Paznic** în vol. **Patrula de noapte, Lîngă Vezuv** în vol. **Focuri de toamnă)** sînt admirabile prin vechea știință a poetului de a se implica în istorie și a face din istorie o proiecție a subiectivității. Reînvie, în astfel de momente, imaginile războinice, și ele cunoscute, ale lui M. Beniuc : oștean uitat în post lîngă vulcanul istoriei ; paznic de far veghînd somnul patriei etc. Spre deosebire de mulți versificatori contemporani care, neputînd spune ceva interesant despre ei, se refugiază în temele istorice și jignesc trecutul cu mediocritatea evocărilor lor, Mihai Beniuc este original, autentic cînd trece arcușul său liric pe coardele istoriei naționale. Dar nu este totdeauna astfel. Obiceiul de a umple golul abstracțiunilor cu versuri sucite în toate felurile pînă să rimeze „senine" cu „uzine" și „veselie" cu „Românie" nu l-a părăsit. Într-un volum, în genere, memorabil, **Patrula de noapte,** el readuce tractoarele chiuitoare în poem, amintindu-ne de o veche, compromisă melodie proletcultistă. În ultimele cărți **(Țara amintirilor, Dialog)** numărul acestor versuri ocazionale, cu o veche, obosită regie poetică, a sporit în chip inexplicabil. Nu însă în măsură să întunece celelalte poeme, reprezentări mai directe și mai sincere ale condiției pieritoare dar demne a omului.

Eugen Simion

ALMANAH
„CONVORBIRI
LITERARE '79"

De la Gheorghe Asachi, pînă azi !

Reluînd o veche tradiție, revista „Convorbiri literare" publică întîiul său ALMANAH

Din cuprins :

- Relief contemporan. Însemnări de scriitor.
- Pagini inedite din istoria literaturii române
- Poesis
- Anecdote **de** și **despre** scriitori !
- Proză științifico-fantastică și de aventuri
- Epigrame
- Enigmistică
- Itinerare literar-turistice prin Moldova

Mircea Dinescu (II)

În comparație cu *Invocație nimănui* (1971), *Elegii de cînd eram mai tînăr* (1973) reprezintă pe anumite planuri un act de evident regres, iar pe altele, unde nimereala poetică este fericită, constituie fie un act de acreditare a talentului inițial, fie o stare de redundanță pură a cuvintelor. Întîlnirea conștiinței poetului cu lumea își pierde adeseori acel farmec inedit de la început. Nu este vorba de o devitalizare a poeziei copilului teribil din anii de debut, ci, mai degrabă, de lipsa spațiului intelectual de firească înnoire de la o etapă la alta. Distanța dintre cele două volume este prea mică, matricea lor genetică rămînînd aceeași. Din această cauză, marile idei-teme cu caracter director nu s-au putut schimba, obsesiile copilului care ia act de starea adultă rămînînd aceleași : „Cît de frumos gîndeai că ești un nufăr / printre femei, de albul lor mirat / copilule prin care astăzi sufăr / mai mult pămînt și nume de bărbat". *(Mai mult pămînt).*

Dar ceea ce la început păruse a fi o stare lirică firească, o explozie de revoltă, minie sau act ironic și amar de ridicare de măști, acum se configurează ca un mod programatic de ostentație sau ca o simplă agresiune verbală. Egolatru, poetul *se vorbește* violent, cu plăceri specifice de exhibiționist : „Eu sînt nebunul pictînd cu sînge / copiii celui din urmă amurg / în jugul serii trupul mă strînge / spre paradis cu mutenie curg". *(Mingii o roză).*

Agresiv, discursul liric devine incoerent adunînd în pînza de păianjen a cuvintelor stări eteroclite. Prezentul și trecutul se adună într-un spațiu afectiv restrîns care taie respirația, interzice emoția reală. Dindărătul cuvintelor răsare însă *poza* poetului care concepe poezia ca strigăt, care vociferează într-un fel sau altul pentru a reține atenția. Textura poeziei se convertește astfel într-un mic spectacol sufocat de banalitatea gestului extravagant, prezentat ca un fenomen de serie : „Să vorbim despre cancer în acest tramvai / cu sudoarea-nflorind la fereastră. / odinioară-am purtat veșminte de cai / odinioară moartea avea privirea albastră". *(Iubito hai).*

„Este adevărat că în nici una din aceste ipostaze Mircea Dinescu nu cade în *antipoezie*. Matură de la început, arta sa poetică nu suportă prăbușiri spetaculare. Șocant rămîne doar efectul de repetiție, de dilatare excesivă a cuvintelor, de declamație exterioară și grandilocventă. Atunci poezia nu se mai aude de dinăuntru : „Pe căpriorii cetii beau comete / mă latră somnul doamne, și neantul / a doua oară trupu-o să mi-l fete / mai mult mirare, prăbușit din altul". *(Și nu mai știu).*

Scriitorul, care se crede *promis poeziei*, are, într-adevăr, „sîngele albastru în derivă". Din această stare indecidabilă, care reprezintă doar o mică paranteză în itinerariul său literar, Mircea Dinescu revine în mod spectacular pe calea regală a poeziei odată cu *Proprietarul de poduri* (1976). De altfel, între poezia *Sînt tînăr, doamnă* cu care se deschide volumul de debut și *Cîntec de inimă albastră*, ce reprezintă uvertura noului volum din 1976, există o adevărată acoladă lirică, menită să indice același limbaj, capabil să releve datele unui scriitor cu un timbru specific în creația lirică de azi : „Mai știi cum te strigam pe-atunci / „icoană cu picioare lungi" / veneai pe riu sau riu erai / curgeai în mine pînă-n rai / cu limba preschimbată-n bici / vînam pe coapse iepuri mici / coseam prin pulpe fîn mieriu / erai mireasmă eram viu". *(Cîntec de inimă albastră).*

Dacă în poezia de dragoste se mai simte ici colo un vag ecou arghezian, mai ales în tehnica de construcție a imaginilor, în schimb în întreaga creație lirică în care Mircea Dinescu se definește ca un receptacol extrem de sensibil al vieții contemporane, originalitatea operei sale capătă o maximă pregnanță. Nu ne mai găsim în fața unor scurte strigăte de revoltă lipsite de o orchestrație filozofică, ci a unei profunde viziuni asupra lumii de azi. Mircea Dinescu este un spirit antiiluzionist. El refuză idila înșelătoare oferită de mirajul societății de consum, relevă existența aplatizată într-un univers reificat, pune în lumină modul de-a fi al omului unidimensional. Avînd antenele întinse spre toate meridianele lumii, poetul român se angajează în contemporaneitate la modul plenar. Conștiința sa planetară acută simte pericolul acolo unde alții văd mirajul mașinismului modern, intuiește spațiul riscant de cădere morală a ființei umane, acolo unde un spirit iluzionist, sedus de aparențe, ar putea observa doar dulceața măruntă, adeseori mincinoasă a civilizației „loisirului". Pe acest plan, poetul român se sincronizează cu gîndirea contemporană, versurile sale fiind un

adevărat „memento" pentru cei care născocesc noile mituri ale civilizației cotidiene de azi.

Mircea Dinescu apare în ipostaze de spirit moralist al epocii moderne, cînd descoperirile spectaculare ale minții omenești se pot transforma în forțe de agresiune îndrumate împotriva existenței noastre. Enunțul său literar nu capătă caracter de exhortație, poetul nu ne învață, nu scrie ghiduri din care să aflăm cum să ne ferim de rău, cum să distingem actele de progres de cursa înșelătoare a alunecării într-o trăire eronată, subumană, anonimizată. De aceea, poezia lui Mircea Dinescu devine o *farsă tragică* a *omului dependent*, a individului manipulat, a făpturii omenești degradate la starea de mecanism printre alte mecanisme.

Verva polemică a scriitorului are o derulare uluitoare. Nu invectivă, nu cuvîntul denunțător relevă acest mod de a fi. Poetul face o mică fenomenologie lirică a unor acte de comportament, desemnează prin vorbe banda rulantă a unei existențe absurde, atîtă cuvintele la împreunări ieșite din comun, demitizează viața concepută ca o falsă reverie diurnă asupra obiectelor : „Unul sărută cu duioșie caloriferul / altul bagă în priză boschetul de trandafiri / oh auziți cum se depune fierul / în oasele copiilor subțiri, //...// stele rulante cară grîu-n soare / limbile ceasului se coc și cad, / Doamne-al mașinilor mai ai răbdare, / lasă bătrînii noștri să are / măcar prin moarte c-un plug de brad". *(Plug de lemn).*

Ar fi o eroare să se creadă că ne găsim în fața unui spirit paseist care ne îndeamnă să ne întoarcem la o idilică civilizație patriarhală. Nu faptele de civilizație îl traumatizează pe poet, ci acele spații vidate de umanitate. Imaginea unei lumi în stare de aporie este reprezentată cînd printr-un registru lexical investit cu profunde tonalități sumbre, cînd printr-un enunț sarcastic cu evidente efecte de distanțare : „Azi scriem poezia pe mari bucăți de piine / arta-i mașinăria de curățat cartofi / chiar tu vei fi cartoful sortit zilei de mîine / actor retras ca melcul în pantofi. // Iată cum din teroare pianul spală rufe / și sar din pieptul nostru cameleoni de preț / iată cum scoate limba ceasul zvîrlit în tufe / ca vipera aprinsă de fiere și dispreț, // iată cum umblă foamea prin cîntec ca o mamă / cum calcă pacea beată pe morții din tranșei / o mînă scoate-n ceruri un înger de reclamă / o alta zvîrle molimi pe turmele de miei". *(Dialog planetar).*

Trăind într-o lume traumatizată, manipulată, degradată, poetul știe că aceasta nu este unica ei față. Mircea Dinescu nu este un poet pesimist, gata să lăcrimeze pe seama umanității găsite la marginea prăpastiei. Unidirecționat, spiritul său negator sau demolator vizează cu precădere aspectele sumbre și traumatizante ale realității, clișeele unei existențe eronate, căderile omului ce și-a pierdut conștiința poziționaiă, transformîndu-se într-un clovn retras în spațiul ludic și iluzoriu al obiectelor aparent mirifice.

În acest univers delirant, în această lume răsturnată, fără nume și fără o față personalizată, poetul apără faptele spiritului menite să restabilească o nouă ordine, să resitueze valorile autentice la locul lor firesc : „de ce ți-e rușine să fii genial / cînd dealu-i silit să-și renege o vale / și floarea să-și muște vîrtos din petale / și marea-i cusută de țărm val cu val / de ce ți-e rușine să fii genial". *(Psalmul ateului).*

Vocea copilului teribil se face din nou auzită. Ea capătă acum accentele grave ale gînditorului care meditează asupra existenței. *Proprietarul de poduri* reprezintă pînă în momentul de față opera care a decis destinul unui poet de amplă rezonanță europeană.

Dacă *dulcele stil clasic* relevă o operă de o profundă modernitate, discursul liber din *Jurnalul unui automobil demodat* reprezintă doar un alt tip de scriitură, fundamentat pe același mod de gîndire, dar încă indecidabil din punct de vedere artistic. Cele două partituri ale poeziei lui Mircea Dinescu nu au astfel o valoare egală. Prima revitalizează versul tradițional printr-un alt limbaj, menit să unicizeze vocea unui poet, a doua apare doar ca un experiment situat la zona-limită a poeziei.

Dar cum este și firesc scriitura lui Mircea Dinescu trebuie să-și păstreze caracterul deschis. Orice închidere timpurie în anumite canoane fixe s-ar putea transforma într-o repetiție fără sfîrșit. Și cum căile de acces spre poezie sînt atît de numeroase, poetul va decide singur, explorîndu-și propriile resurse, care va fi în viitor noua sa ipostază de întîlnire cu publicul.

Oricum, cu Mircea Dinescu a început o altă etapă în poezia românească.

Romul Munteanu

SUGESTII DE DARURI PENTRU
LUNA CADOURILOR*

În LUNA CADOURILOR magazinele cu jucării și raioanele respective din marile magazine universale ale comerțului de stat vă oferă o multitudine de sugestii de daruri pentru copii :

truse de traforaj,
de lipit,
de dulgherit,
de tîmplărie,
de lăcătușerie,
de țesut covoare,
Minitehnicus etc.

Părinți ! Nu uitați că spiritul de creativitate, îndemînarea și deprinderile de bun gospodar se formează încă din copilărie !

Dăruind copiilor dv.

TRUSE
ȘI UNELTE

pentru activități practice, le „dăruiți" de fapt premizele dezvoltării complexe a personalității.

atelier literar
poșta redacției

GH. M. BOLBOACĂ : Unele fulgurații lirice, în pagini cam amorfe, în general, cu aglomerări de verbe explicativ-descriptive, cu o expresie încă insuficient (și uneori stîngaci) modulată. Cîteva lucruri merg, cel puțin parțial, mai aproape de reușită („Deghizare", „Imagini separate", „Satul", „Tentație", „De-a ascunselea", „Ești cuminte nebănuito").

ILIE F. : „Portretul" e un lucru onest, poate chiar mai mult, dar demarează greu, chinuit, datorită unui preambul teoretic stil „clasic", destul de convențional, imbicsit, indigest și nu lipsit de truisme (poate doar stîngaci, neinspirat formulat) care ar putea lipsi cu totul fără nici o pagubă. [Altminteri, nu i s-ar putea nega schiței nici meritul de a fi **„á la page"**, în tendința ei, fie chiar involuntară, de a sprijini, pe undeva, teza (la modă, în unele cercuri) cum că adevărații artiști sînt tot cei amatori, profesioniștii nefiind decît o liotă de beivi, detracați, „niște răi și niște fameni"...]. „O nașterea grea" merge pe linia satirică cunoscută, dar, de data asta, în ciuda unui portret destul de reușit (al eroului principal) și a unor elemente disparate la același nivel, pagina e mai puțin densă, susținută, savuroasă, ca în unele piese anterioare (....ar fi cărat birouri în locul unei femei de serviciu care născuse, ceea ce este puțin probabil avînd în vedere faptul că avea studii superioare"... — echivocul e „gras" și cade bine în ambianță, dar...).

G. ROȘCA : Prea lungă pauză, înainte de consolidarea unor cîștiguri, a unor deprinderi, al unui ritm interior al inspirației, etc., fără de care lucrul „printre picături" rămîne, mai mult sau mai puțin, în sfera diletantismului. Cele două texte „răzlețe", nesemnificative, neinspirate, par să vină dinspre asemenea zone. E prea puțin, față de promisiunile inițiale și de posibilitățile demonstrate atunci. Sugestia amabilului nu e decît excelentă, din toate cele 15 motive și ceva. Problema îndrăznelii nu se pune cituși de puțin, întrucît, în ce ne privește, între cele două „genuri" de poezie de care ne vorbiți, poziția noastră e, în cel mai rău caz, neutrală (în cel mai bun, urmînd atracția firească determinată de înteleptele legi ale naturii...).

LIL. J. : Încă nu ne putem da seama exact pe unde vă aflați unele idei și motive interesante, unele imagini frumoase, revelatoare, dar, în ansamblu, rezultate neconvingătoare, ineptizîu. Adică atunci cînd veți considera că ați făcut tot ce trebuia și tot ce se poate, atît în ce privește pasiunea și încordarea creatoare, cît și (mai ales) în ce privește pregătirea condiției înalte în care se pot manifesta acestea. Deocamdată, lucrurile rămîn la același nivel relativ modest (cu un punct-două în plus pentru „Muntele" și „Sufletul").

gale, îndoielnice, mai ales — pare-se — datorită unor mijloace de expresie inadecvate, greoaie, convenționale, încă destul de rudimentare și nesigure. Să mai vedem.

MIRELA CRISTOFAN : Sînt semne bune, promițătoare, în toate paginile trimise. E cazul să luați în serios, cu trup și suflet, această bună perspectivă.

M. CIORANU : Slabe, de nerecunoscut, lipsite de orice fior liric. Ceva, în „Cade încet".

I. LĂSCOI : Inegale, alunecînd foarte des în convenție și banalitate. Doar în „După mult timp" regăsim ceva din motivele unei speranțe.

I. C. M. : Veți renunța mai

ALEXA T. : Amîndouă sînt lucruri de calitate, scrise cu multă siguranță și maturitate, cu pătrundere psihologică și subtilitate analitică. Să sperăm că v-ați găsit adevăratul drum.

RAUL BAZ : E un început foarte promițător (chiar dacă se află, într-adevăr, sub semnul lui Kafka) — pagini inteligente, subțiri, spirituale. Să vedem ce mai urmează.

I. Pomparău, Viorel Andreescu (ceva, în „Învăț"), **Constantin Bontea, Aben** (texte dactilografiate), **Anton Gagiu, Al. Armindean, G. Val.-Negru, Gavril Sabo, S. Someșan, E. Bucurescu, Veronica Filip, Alic Vrancea, Nelu Negură-Bujor, Constantin Ciontea, Gabriela Olteanu, Poema Năpastă, Mihai Cotuțiu, Mihai Matei, Im. Tim** (ceva mai bine, în „Rună"), **E. Calahin George Papp** (ceva, în „O seară în octombrie") : Nimic nou !

Aurica Burlac, Cătălin R. Verona, Paul Traian, Gabriel Milescu, Marian Serban, Florin Ereșcu, Tudor Marinescu, Emilian Aurel Man, Ciresica Văduva, Florea Fiță, Mihaela Geală, Ică Nicolae, Eca Danus (ceva, în „Niciodată", „Credință și dispreț", „Tîrziu"), **Mircea Filimon, N. D. Mărgineanu, Sonia Darian, Aurel Șofrin, Paula Ștefan, Ștefan Bălan, Aldona R. V., Const. Boboc, Livia Radu :** Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Balada verii

Blînd e codrul
și-i zic frate,
lacrimile-i sînt curate
casele înmormîntate,
frunzele de-oglinzi mîncate
și rămîne-o adiere,
urma mea-i adună miere,
ochiul meu e un cuptor
unde pun la copt un dor.
Iar e inima aprinsă
întind mîna, luna-i stinsă
Vara-mi biziie în plete
beau cuvinte cînd mi-e sete.

MIRELA CRISTOFAN

Avalanșa

Voi mai rîde
sigur voi mai rîde
voi mai spune vorbe frumoase
mai am de dus
în cîteva locuri
tălpile sătule
de țărîna soarelui
vino
vino
am o singură viață
două mîini
și o mulțime de oase
sunătoare
ca vîntul
treptele
miros a pămînt muncit

nu am urcat
așa repede.

DAN CALIS

Acasă

Mamă
a nins iar —
am ochii
plini de zăpezi —
uite
pînă și părul tău
e alb.

IULIAN CITERĂ

Fir de iarbă

Sînt trist nu pentru că
iarna își atîrnă la geam
florile ei de gheață
nici pentru că gerul
ca un monstru înfige
colți nevăzuți
în trupu-mi firav
trist sînt pentru că
demult
în palma iubitei
n-am mai mîngîiat
un fir de iarbă
plăpînd...

G. M. BUCOVICIOR

Desene de Sabin Ștefănuță

Despre rouă...

Scriu despre rouă
în absența
ta
și lîngă mine
o salcie
a coborît în pămînt
de dorul
rădăcinilor.
Mîngîindu-ți urma rămasă-n
nisip,
brațul devine rădăcină.

ION DRAGOȘ

Schiță

El nu părea decît o nucă
răsunînd tainic
a gol
aș fi vrut să-l alung
ori să-l las să se ducă
dar se pare am întîrziat
găsindu-l cînd nici nu știam
circel clocotitor de miezuri
sub coaja nătîngă
neasemuitul însă a surîs
și apoi a plecat
aidoma unui fugărit de tristeți

el nu părea decît o nucă
bolnavă de prea mult sîmbure.

ELENA RADU

Sufletul

Au fost ploi,
Au fost aripi,
Au fost minciuni
și iubiri
Cu glezne amare.

Cînd mi-am adus
Aminte de suflet
Și l-am cerut înapoi,
Un zeu costeliv
Mi-a aruncat la picioare
O pasăre moartă

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Oglinda

Ești palidă, turtită, rece
lumină țeapănă.
Totuși mi-ești dragă. Prin tine
reușesc să mă învăț
pe dinafară și să mă spun
cu ochii închiși
ca pe o tablă a înmulțirii.
E drept, n-ai inimă și n-ai
nici minte dar plină
de bunăvoință ești și n-am
să te las să-ți pierzi
spatele de-argint, s-arăți
brăzdată ca o planșă veche
de atlas geografic.

Ți-o datorez, oglindă...

LILIANA POPESCU

De la Zalmoxis la Ginghiz-Han

Urmare din pag a 3-a

sat Asia centrală și au suscitat apariția noilor configurații culturale pe malurile Mării Chinei și la Dongson.

Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de „contemporaneitatea" folclorului: de multe ori, credințe și obiceiuri încă vii în anumite regiuni eminamente conservatoare din Europa (printre care trebuie întotdeauna numite Balcanii și România) relevează straturi de cultură mai arhaice decît cele reprezentate, de exemplu, de mitologiile „clasice" greacă și romană. Lucrul acesta este cu deosebire evident pentru tot ceea ce privește obiceiurile și comportamentul magico-religios al vînătorilor și păstorilor. Dar chiar la agricultorii din Europa centrală contemporană s-a putut dovedi pînă la ce punct s-au conservat fragmente importante de mituri și rituri preistorice. Cercetările sistematice în domeniul paleontologiei românești sau balcanice sînt încă de făcut ; a fost totuși dovedit că un anumit număr de elemente culturale pre-indo-europene și paleo-indo-europene s-au conservat aici mai bine decît oriunde în Europa (excepție fac poate, Pirineii și Irlanda).

Nu este întotdeauna posibil să reconstitui toate fazele traversate de o concepție religioasă înainte de a se cristaliza în creații artistice populare. Dar așa cum am mai spus-o, nu în asta rezidă interesul cercetării. Este mult mai important de a înțelege universul spiritual originar în care s-au constituit asemenea concepții religioase primordiale care, în ciuda numeroaselor revalorificări religioase (dintre care ultima, creștinismul, a fost și cea mai radicală), au supraviețuit totuși sub formă de „superstiții", de credințe populare încărcate de imagini și simboluri de o extremă vechime. Adeziunea unui popor la unul sau altul dintre scenariile mitice, la una sau la alta dintre imaginile exemplare, grăiește mai mult despre sufletul lui profund decît un mare număr de întîmplări istorice. Nu este indiferent pentru înțelegerea popoarelor din sud-estul european că ele au fost singurele care au creat capodopere ale literaturii orale pe baza unui scenariu ritual atît de arhaic. D. Caracostea credea că ar putea demonstra că, dintre toate aceste producții folclorice, balada românească a **Meșterului Manole** este artistic cea mai realizată. Chiar dacă anumiți balcanologi și folcloriști nu împărtășesc aceeași opinie, rămîne faptul — de o mare importanță — că nici într-o altă literatură orală balcanică balada sacrificiului de construcție nu este socotită o capodoperă. Or, sîntem cu toții de acord că **Miorița** și **Meșterul Manole** constituie culmea poeziei populare românești. Este semnificativ că aceste două creații ale geniului poetic românesc au ca motiv dramatic o „moarte violentă" acceptată cu seninătate. Se poate discuta la infinit dacă această concepție derivă sau nu din faimoasa bucurie de a muri a geților. Fapt e că folclorul poetic românesc n-a reușit niciodată să depășească aceste două capodopere elaborate în jurul ideii de moarte creatoare și moarte senin acceptată.

Eroarea de fond

Urmare din pag. I

o obligație profesională, constituind mijlocul de adaptare la specificul obiectului supus cercetării. Iar în al doilea rînd, nu este, oare, clar ca lumina zilei că G. Călinescu realizează într-un mod propriu, incofundabil un deziderat pe care nu numai E. Lovinescu, ci și Titu Maiorescu și toți criticii de seamă s-au străduit să-l acrediteze în conștiința publică ? G. Călinescu a *radicalizat* folosirea criteriului estetic în judecarea literaturii, transformîndu-se el însuși într-un *homo aestheticus* și detectînd valoarea chiar și acolo unde nimeni nu s-ar fi gîndit s-o caute, din cauza unor vechi prejudecăți : în scrieri cronicărești, în epistole, în discursuri. Uneori, a produs mutații în înțelegerea unor texte arhicunoscute. Să ne amintim, de exemplu, ce spectaculoasă descoperire a făcut arătînd că *Glossa* eminesciană, lipsită de „imagini artistice" în sensul tradițional al expresiei, își exercită seducția asupra cititorilor prin tonul grav, solemn și prin cadența oraculară. Ca un adevărat explorator, G. Călinescu a experimentat pe propria sa sensibilitate — și aceasta conferă o autenticitate aproape dramatică criticii sale — efectul oricărui text. Totul este retrăit, totul poartă însemnul personalității sale. Găsim oare impresii străine implantate în vreun comentariu ? Desigur, putem găsi un da sau un nu care să coincidă cu da-ul sau nu-ul cine știe cărui înaintaș. Însă lucrul acesta este inevitabil. În schimb, actul propriu-zis al receptării are natura unui eveniment unic, de neuitat. G. Călinescu manifestă chiar un fel de reacție alergică față de orice definiție consacrată, punînd-o aprioric la îndoială și preferind întotdeauna să meargă el însuși la sursă. El citește în această manieră nu o carte, nu un autor, ci întreaga literatură română, ceea ce dă o mare coerență și originalitate reprezentării sale.

Nimeni nu neagă darul de a evoca și de a portretiza a lui N. Iorga. Însă faptul că și G. Călinescu are realizări deosebit de valoroase în această direcție nu înseamnă nici pe departe că a „preluat" aptitudinea respectivă de prestigiosul său contemporan. Cu o asemenea logică am putea ajunge la concluzia că G. Bacovia n-a făcut decît să-și însușească melancolia lui Eminescu, că L. Rebreanu a împrumutat afinitatea pentru lumea satului de la Slavici sau că Nichita Stănescu are doar meritul de a fi intrat în posesia ingeniozității lingvistice a lui Ion Barbu. Dacă totul ar fi atît de simplu, cine ar mai ezita să se înființeze începînd chiar de mîine la ghișeul „Iorga" pentru a-și ridica partea cuvenită de talent literar ? G. Călinescu a dovedit, ca și N. Iorga, însușiri remarcabile în domeniul zugrăvirii caracterelor, al reconstituirii atmosferei unor epoci cunoscute doar din documente, însă stilul său este inconfundabil. În timp ce mentorul direcției sămănătoriste impune o viziune profetică, justițiară, autorul *Istoriei literaturii...* din 1941, temperament specific muntenesc, transformă inteligența într-un spectacol. G. Călinescu „desface", curios și inventiv, orice mecanism al creației și al comportamentului uman, bucurîndu-se să-i afle secretul de funcționare. O strălucită ilustrare a acestei jubilații o constituie analizele din *Universul poeziei*. Componenta principală a artei literare călinesciene rămîne tocmai această tehnică demonstrativă, bazată pe paradoxuri, pe asocieri neașteptate de cuvinte, pe referiri la domeniul experienței cotidiene, accesibile tuturor. Spre deosebire de N. Iorga, adept al discursului inspirat, mesianic, G. Călinescu este profund „laic" și intelectualist.

O altă acuzație de anvergură (nu mai iau în discuție insinuările mărunte, răspîndite pretutindeni) pe care o aduce Ileana Vrancea lui G. Călinescu este că în anii de proliferare a sociologismului vulgar, cînd cuvîntul său ar fi contat mai mult ca oricînd, a avut o atitudine conformistă sau chiar s-a raliat cu exuberanță la susținerea unor teze proletcultiste. Alții au fost autorii — susține Ileana Vrancea, enumerînd cîțiva proletcultiști veritabili — care au încercat, de exemplu, să avanseze ideea că Titu Maiorescu sau Eugen Lovinescu ar merita un tratament mai înțelegător.

Fac parte dintr-o generație care n-a avut cum cunoaște în mod direct scena, de tristă amintire, a destituirii lui G. Călinescu de la catedră, astfel încît nu mă voi hazarda să fac supoziții în legătură cu condițiile în care s-a simțit el constrîns să acorde atenție unor poeți de ocazie sau să-și renege unii precursori. De un lucru, însă, sînt sigur : Prin climatul de libertate spirituală pe care îl instituie, *oricare* dintre textele sale, indiferent ce afirmații conține, are mai mare putere să contribuie la producerea unui proces de emancipare a gîndirii publice decît studiile cele mai „judicioase". Îmi aduc foarte bine aminte. Eram elev de liceu și articolele autorilor pe care Ileana Vrancea îi opune lui G. Călinescu drept „curajoși" îmi provocau, cu toată „justețea" și diplomația lor, sentimentul dezolant că mă aflu într-un spațiu al platitudinii, că literatura, departe de a fi o sărbătoare a spiritului, trebuie considerată o obligație serioasă și plictisitoare. În același timp, cîteva rînduri semnate de G. Călinescu, chiar și dintre acelea în care comitea „injustiții", mă captivau dintr-o dată ca o ridicare de cortină, îmi trezeau gustul pentru o gîndire liberă, lipsită de prejudecăți, mă apropiau cu adevărat de esența literaturii, care este bucurie a cunoașterii prin cuvînt. Din acest punct de vedere se poate spune fără nici o ezitare că G. Călinescu a făcut mai mult decît oricine pentru păstrarea legăturii cu valorile trecutului, pentru apărarea sensului însuși al culturii române.

În cartea Ilenei Vrancea s-ar putea găsi și comenta cu malițiile multe denaturări și exagerări, după cum ar putea fi invocate — dar la ce bun ? — și observații exacte, de necontestat. Dincolo însă de toate aceste argumente pro sau contra, mi se pare inacceptabilă eroarea de fond de a vedea personalitatea lui G. Călinescu dintr-o perspectivă meschină, de gospodină ursuză care scotocește prin sertare, de a face, de pildă, caz de faptul că, după ce a fost director al *Jurnalului literar*, criticul a avut vanitatea de a folosi toată viața hîrtiile cu antetul „Director G. Călinescu". Această obtuzitate face ca întreaga demonstrație să fie, cu toată volubilitatea și cu toată energia retorică puse în joc, fundamental falsă. Cercetătoarea este prea atentă să numere „greșelile" lui G. Călinescu (controlînd, de exemplu, ce „note" a pus el scriitorilor români), pentru a mai putea intui ceva din uimitorul său spirit.

Întîlnirile Luceafărului

Orașul Oltenița a fost recent gazda unei șezători literare organizată de redacția revistei „Luceafărul" în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, ca răspuns invitației conducerii Liceului de matematică-fizică „Alexandru Sahia", din localitate (director, prof. Nicolae Mirică). Desfășurată sub genericul „Cîntec pentru anii împlinirii noastre", manifestarea s-a integrat în ciclul de acțiuni politico-educative în rîndurile tineretului școlar care au loc în județul Ilfov în cadrul celei de-a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României".

În sala de festivități a Comitetului orășenesc de partid, peste 300 de elevi și profesori au participat la un viu dialog cu scriitorii prezenți la întîlnire : Nicolae Dragoș, Ion Gheorghe, Mara Nicoară, Profira Mihăilescu, Alexandru Raicu, din partea revistei „Luceafărul", Viorel Cosma și Ion C. Ștefan, membri ai cenaclului județean „Alexandru Odobescu".

Colectivul de recitatori al liceului a prezentat un montaj de versuri, după care au citit din creațiile lor scriitorii invitați, iar alături de ei profesorii Ion C. Popescu, Nicolae Mavrodin și eleva Doina Tudorovici, membri ai cenaclului literar al liceului.

La manifestare au participat și interpreții de muzică tînără Dumitru Dragon și Gheorghe Albu.

„Codrul" român: „codrul" trac

I

Codrul, cu rădăcinile sale la începuturi de lume, crește la noi, și cu numele, din vechimi trace, mereu vesmînt al țării, apărător al oamenilor ei. El se situează, astfel, la întîiul pol al eternului ciclu, desfășurări a contrariilor, în aceeași organică și logică bipolaritate : acoperire, apărare, tăinuire — descoperire, dezvăluire, destăinuire.

Spre asemenea situare „organică", mai întîi, a pădurii, codrului, ne cheamă în mari, largi acorduri, mărturiile poeziei populare și culte din vremuri, locuri, culturi și trepte de culturi diferite : cu note care pot fi considerate minore, pe scara celei majore, dominante, continute, exprimate și-n nume în „codrul" român, „codrul" trac.

Fiindcă, însă, spațiul tipografic nu ne îngăduie extinderea în atîtea locuri și vremuri, în turul de orizont pe care-l vom face, noi vom înfățișa doar unele, începînd cu cei care ne-au dat limba, latinii, și încheind cu cei care ne-au dat **codrul, Carpații.**

Și, acum, în considerarea unei realități atît de fundamentale, să evocăm, de la cei dintîi, în primul rînd versuri dintr-o lucrare corespunzătoare, **De rerum natura** „Despre firea lucrurilor", a „magistratului" Lucretius : „Munți albaștri, codri fără soare. / Adăpost în peșteri le dădeau... / Oamenii acestia plini de tină. / În uscate maldăre de foi. / Spre-a nu fi bătuți de vînt și ploi. / Se-afundau în cesuri de hodină". **(Cartea V-a, vs. 955, 969—970).**

Iar, din Cezar, scurt, în felul său : „Pădurile au acoperit fuga lui Ambiorix" **(Despre războiul cu galii V. 30, 4).**

Și, în încheiere la capitolul latin, un citat din Seneca, interesant și pentru faptul că apare acum motivul predilect la romantici, al prezentei divinități în locurile singuratece ; iar, în planul cercetat de noi, al tainei, ascunzișului codrului : „Dacă te afli într-un codru des, cu copaci bătrîni și neobișnuit de înalți, ale căror ramuri, suprapunîndu-se unele altora, te împiedică să mai zărești cerul, înălțimea aceasta, taina locului, umbra deasă și neîntreruptă a codrului din mijlocul cîmpiei te îndeamnă să crezi în divinitate" **(Scrisori către Lucilius XLI, 2).**

Dar să trecem să evocăm, mai departe, imaginile codrului din începuturi de lume, de la alt capăt al lumii vechi, din vechea Indie, așa cum se așează, de pildă, în țesătura marei epopei **Mahabharata,** în episodul **Nala :** „Sălbateca pădurii maiestate. / Acoperi cu împietrirea-i mută / Pe Damayanti cea în veci pierdută". **(Cîntul X).** Sau : „Și drumul se afundă / În codrul des." **(Cîntul XII).**

Și, fără a mai înfățișa alte imagini ale codrului din India, oprindu-ne, o clipă, pe drumul de întoarcere, în domeniul literaturii sovietice, să citîm din vestitul roman al lui M. Bulgakov, „Maestrul și Margareta" : „În desis de codru des, Fiara nu-i dăduse ghes." **(Cap. XII).** Și încă : „pe celălalt mal, sub mîngîierea soarelui de amiază, se înălța semeață și luminoasă pădurea în straie de primăvară" **(Cap. VIII).**

Iar, revenind în țară, să reamintim unele imagini ale codrului din literatura noastră cultă și din cea populară, pornind cu cele de la începuturile marelui interes pentru folclorul nostru, de la Al. Russo, în tabloul de natură, de pe atunci mult apreciat, mereu citat : „Sub poalele de codru verde. / Mititel foc mi se vede, / Mititel și potolit. / Tot de voinici ocolit."

După care, urcîndu-ne la Mihail Eminescu, să evocăm din comoara de imagini a codrului său — cu versurile de cuvenită închinare împărătească, la început : „Împărat slăvit e codrul, / Neamuri mii îi cresc sub poale. / Toate înfloresc rînd din mila / Codrului, Măriei Sale." **(„Povestea codrului").** Sau : „Vino-n codru la izvorul / Care tremură pe prund. / Unde prispa cea de brazde / Crengi plecate o ascund... / Adormind de armonia / Codrului bătut de gînduri. / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rînduri-rînduri." **(„Dorința").**

Și, rezistînd ispitei de a cita multe alte versuri, să mai amintim doar : „La mijloc de codru des / Toate păsările ies..."

Cu imaginea caracteristică, văzută și în literaturile considerate mai înainte, codrul **des,** de copaci, plante. Și, tot astfel, celelalte imagini eminesciene : **Codrul** cu **crengile la pămînt (acoperit,** deci, de ele, în totul) — reluată și în varianta **Codrului bătut de gînduri** — toarnă „în forme nouă limba veche și-nțeleaptă", acum limba antică din **Mahabharata :** „Sălbateca pădurii maiestate / **Acoperi** cu împietrirea-i mută..." ; sau, din limba latină ; „Pădurile **au acoperit** fuga lui Ambiorix" — cînd, în ramificare firească a sensurilor, străluceste versul eminescian : „Crengi plecate **o ascund" ;** sau, în necitat pasaj mai înainte, din cronicarul magistru literar, din „O seamă de cuvinte" : „Avînd Radul-vodă o fată din trupul lui, (zic) să fie fugit cu o slugă... Și **s-au ascunsu** în codru". Dar încă și cealaltă imagine a codrului : văzut cu poale, scînteste cu înțelesul „poale ale respectivului acoperămînt, vesmînt" ; situare care se vădește și prin mișcarea inversă, a dezvelirii de sub frunziș, ramuri, în alte versuri eminesciene, în „Povestea codrului", în continuarea acestei străvechi „povești" : „Iară gazda noastră zice, / Dîndu-și ramurile-n laturi : // — O, priviți-i

cum visează / Visul codrilor de fagi ! / Amîndoi ca-ntr-o poveste / Ei își sînt așa de dragi !".

Majoră[1]) se arată, astfel, înfățișarea **codrului — vesmînt** de ramuri, frunziș, copaci. — Ceea ce am văzut și în proză, expres : **pădurea în straie** (de primăvară). Iar, în versuri, la un poet român din noua generație : „Muntele zidit sub cer / Învelit ca un ojer / Cu o sarică-pădure." **(P. Ttungiu, „Colinda lui Făt-Frumos").** Or, în „lumea ce gîndea în mituri și vorbea în poezii", imaginea veșmîntului de plante al pămîntului era mereu vie, „canonică" în marile mituri, cum este acela al marii zeite a vegetației la semiți, Ishtar, cu marea ei dramă. Înflorită de vesmîntul de plante în anotimpul frumos, acesta pierea sub asprimea iernii, iar zeița cobora, firesc, în tărîmul de jos, cînd ea se dezbrăca, rînd pe rînd, la fiecare din cele șapte porți ale infernului, de cele șapte veșminte ale sale.

Iar la capătul dinspre apus al lumii vechi, în Marea Britanie în opera lui Shakespeare, apare desfășurat ciclul întreg : „Astfel, iarna ursuză și vara, toamna îmbelșugată și primăvara, își schimbă între ele veșmintele". („Visul unei nopți de vară", actul II, scena II-a). Și nu încape îndoială că, în vremea veche și străveche, de unde vine și codrul nostru, creștean și la noi asemenea plante, copaci, veșminte, „cuvinte".

Gheorghe Mușu

[1]) **Celelalte aspecte, „minore", cu referințele și trimiterile de rigoare, în studiul cu același nume, din lucrarea noastră, în manuscris, „Cuvinte trace și pretrace".**

SPORT

O înfrîngere neglorioasă

Cititorii se vor întreba, poate, nedumeriți, văzînd acest titlu paradoxal, dacă nu e, cumva o greșeală de tipar, or, pur și simplu capriciul stilistic al autorului. Ei bine, nu ! Eu cred, într-adevăr în partide sportive magnifice, disputate **ex aequo,** într-o entuziastă ambianță, care glorifică deopotrivă pe învingător ca și pe învins!

Telespectatorii din țara noastră, sensibilizați tot mai convingător la sublimitatea rugbyului, au avut ocazia în ultimul timp să admire titanica încrîncenare dintre Tara Galilor și Noua Zeelandă. Rezultatul, la limită, a fost decis cu greu în ultimele minute de joc, dar niciuna dintre cele două formații nu a ieșit cu fruntea înclinată din arenă.

Desigur că nu la fel se poate vorbi despre ultima întîlnire de rugby Franța — România, disputată în cadrul „Cupei F.I.R.A." pentru supremația rugbyului european continental, duminică 3 decembrie a.c. pe stadionul Giulești. Scorul de 9—6 pentru francezi nu reprezintă, desigur, un dezastru statistic în palmaresul nostru și nici un rezultat de prestigiu pentru cel advers, dar, deși la limită, maniera în care a fost realizat (cinci lovituri de picior !) și alura desfășurării propriuzise a jocului au lăsat mult de dorit pentru însăși prestigiul rugbyului. Afirmația lui Raoul Barriere, antrenorul campioanei franceze Béziers, că „eșuarea partidei în anonimat se întîmplă ades cînd se întîlnesc două formații de forțe și posibilități apropiate", poate fi valabilă, cred eu, mai ales în întîlnirile de campionat intercluburi, între formații mediocre, sau cu un meschin calcul al eșichierului valoric marcat de clasament, dar mai puțin între două reprezentative. Oricum, dacă am fi înclinați să omologăm drept fundamentală această afirmație, amărăciunea noastră ar fi încă, mai mare, căci formația Franței prezentată în acest an a fost una dintre cele mai slabe pe care le-am văzut, astfel că o concluzie logică în ceea ce ne privește ar fi total ireverentă. Francezii au respirat, într-adevăr, ușurați la terminarea partidei, precum Jean François Imbernon : „Bine că s-a terminat așa ! De mult n-am mai văzut un „pachet" român atît de vijelios !", iar veteranul fundaș Michel Aguire se bucură de un succes de care nu era deloc sigur, subliniind că „Dacă românii ar fi accelerat ritmul în repriza secundă n-ar fi ratat victoria !". Iată, așadar, că acea vrăjită cheie a victoriei a stat în mîinile noastre, dar am cedat-o seniorilor adversari (pentru a treia oară, consecutiv, în ultimii doi ani, la același scor strîns 6—9 !) ca și cum nu am suporta o responsabilitate atît de majoră. O înfrîngere „de justețe" — cum o caracteriza antrenorul V. Irimescu — dar, am zice noi, de o „justețe" care se perpetuează !

Declarația lui Dărăban : „Dacă ar mai fi fost zece minute, ieșeam din nou cu fruntea sus de pe Giulești" dovedește că echipa ar mai fi avut încă resurse de joc, ceea ce nu constituie decît o acuză asupra jucătorilor, în legătură cu dăruirea lor totală și vlăguirea absolută în decursul întregului meci. Fără îndoială că dozarea efortului individual stă în conștiința fiecărui component al echipei, dar drămuirea lui se include în gîndirea tactică a antrenorilor

Or, la capitolul tactic, echipa noastră nu numai că nu a dovedit maturitate în gîndirea colectivă, dar s-a dovedit potrivnică propriilor interese, practicînd un joc uniform, un soi de „tir de artilerie" cu repetiție, convenabil echipei franceze, care făcînd față unui presing evident, aplica un joc defensiv, cu doi fundași (aripa fiind retrasă), ceea ce ar fi permis atacurile supranumerice ale treisferturilor noastre, lucru ce nu s-a încercat deloc. Deasemenea, tehnica individuală a jucătorilor noștri a lăsat mult de dorit. Pe scurt, lacunele esențiale observate clar la echipa noastră au fost : slaba comportare a primei linii din grămadă (prăbușiri și ridicări inoportune), neparticiparea convinsă a liniei a treia la împingere, neglijarea fazelor cu întoarcerea grămezii și driblingul hotărîtor, insuficienta mobilizare la margine, introducerea balonului de către mijlocaș la deschiderea numai pe o parte, dificultăți la deschidere, jocul stereotip (cu șuturi „la mălai" ori către cei doi fundași francezi) al mijlocașului la deschidere, nedumerirea centrilor față de situație și pasivitatea aripilor, ezitări la placaj și mai ales execuția defectuoasă a pasei.

Socot că toate aceste probleme ar trebui să constituie miezul unor ample discuții în sînul federației de specialitate, cu participarea largă a tuturor celor interesați de destinele rugbyului.

Amărăciunea nepotelului meu Ștefănică, de cinci ani și jumătate, care a vizionat acest meci la televizor, s-a mărturisit printr-un humor negru. După părerea lui ar fi trebuit să vie năstrușnica ciocănitoare Woody, într-un nou serial, ca să ne răzbune soarta cioc' țind în chip de șvaițer găunos atît stîlpii de țintă de pe Giulești, cît și mingea de rugby și bocancii lui Bucos (cu picioare, cu tot) ! Fără îndoială. Însă, că și fără intervenția năstrușnicei Woody, ar mai fi cîte unele lucruri de „ciocănit" !

Tudor George

16 DECEMBRIE 1978

LUCEAFĂRUL

m a p a m o n d

„Aș dori ca literatura română să fie tradusă mai mult în Italia"

— Cu poetul, criticul și editorul Giovanni Raboni despre poezia și activitatea editorială italiană —

— Dragă Raboni, aș vrea să mă adresez înainte de toate poetului care ești : prin volumele „Le case della Vetra" (Mondadori, 1966), și „Cadenza d'inganno" (Mondadori, 1975), ți-ai găsit un drum în poezia „lombardă" de azi. Cum se explică alegerea ta ? Printre atîția „novissimi" și „neoavangardiști" ai rămas un poet angajat, partizanul formulei unei poezii militante, considerată de acum depășită de către unii din colegii de generație?

— Sincer, nu știu pînă la ce punct poezia mea poate fi considerată „militantă". Sigur e faptul că niciodată nu am fost de acord cu extremismul experimentalist al neoavangardei, deși consider momentul căutării formale inseparabil de căutarea unui adevăr specific al „conținuturilor". Impresia mea e că, totuși, diferențele dintre poeții așa-zisei direcții (sau școli) „lombarde" și poeții neoavangardei, ai Grupului 63 etc., sînt în realitate mai puțin clamoroase și decisive decît ni se părea; probabil că ele privesc mai mult metoda decît substanța. Astăzi ca să dau un exemplu concret, nu mi se pare că ar fi niște abisuri între scrisul lui Pagliarani și cel al lui Majorino, între cel al lui Sanguineti și cel al lui Giudici, sau — socotindu-mă și pe mine — între cel al lui Antonio Porta și al meu. Și totuși, Pagliarani, Sanguineti și Porta fac parte, după istoriografia literară, din neoavangardă, în timp ce Majorino, Giudici și eu sîntem reprezentanți ai „școlii lombarde". Poate că adevărata deosebire, adevărata linie de demarcație trece prin altă parte, și anume între cei care se remaniază (ca noi toți, începînd cu cel pe care-l consider maestrul nostru comun, Vittorio Sereni), în conformitate cu ideea unei poezii care pe cît posibil să **includă** realitatea complexă și contradictorie a timpului nostru, și cei care, dimpotrivă, sînt încă atașați într-un fel oarecare modelului unei poezii esențialmente lirice și deci **exclusive.** Dacă ar fi să ne întoarcem la marile arhetipuri ale poeziei italiene, am putea spune că pentru poeții din primul grup referirea ultimă s-ar face la plurilingvismul lui Dante, în timp ce pentru poeții din al doilea grup rămîne încă activ și preferențial exemplul monolingvismului petrarchesc.

— Prin volumul „Poesia degli anni sessanta" (Editori Rinnati, 1972), reușești să faci o radiografie critică aproape la zi a poeziei italiene contemporane. Cum vede criticul Raboni „poezia de după Montale"? Sînt Luzi, Zanzotto și Antonio Porta adevărații continuatori ai liricii italiene ?

— Ai perfectă dreptate cînd spui că panorama oferită de volumul meu **Poesia degli anni sessanta** e „aproape" la zi. Lipsește din ea (și, pe de altă parte, nici nu putea fi altfel) orice tentativă de a descifra tendințele și tensiunile poeziei mai tinere, ale celei pe care am putea-o defini (cu o formulă cam prea jurnalistică, totuși nu lipsită de semnificație) poezia „post-sessantottesca". Eu cred că ar fi prematur să se facă bilanțuri ale acestei poezii, dar cred că ceva se poate spune despre ea, de pildă, că e evident în ea refuzul, fie al experimentării formale de tip avangardist, fie al acelei căutări a unui raport precis cu realitatea, care caracterizează „direcția lombardă". Prevalează, aș zice, la tinerii și foarte tinerii care au început să publice în jurul anilor șaptezeci, un fel de neoorfism, o tendință de a privilegia zonele onirice, iraționale, quasi-mistice ale expresiei poetice. Cred că nu e greu de văzut într-o astfel de tendință consecința unei situații generalizate de reflux pe plan social și politic, a unei dezamăgiri vaste și profunde urmate de ingenui dar vitale speranțe revoluționare care au caracterizat, tocmai sfîrșitul anilor șaizeci. După cum vezi, am ajuns, răspunzîndu-ți la întrebare, mult mai **incoace** de „poezia de după Montale", zonă care e deja istoricizabilă într-un mod destul de precis. În legătură cu aceasta, cred că cele trei nume pe care le citezi tu sînt fără îndoială, printre cele mai semnificative, dar că nu este cazul să ne limităm la ele. Generației lui Luzi îi aparține un alt poet la fel de hotărîtor, pe care dealtfel, l-am și citat — Vittorio Sereni. Și aș mai aminti cel puțin alți doi de-o vîrstă cu Luzi și Sereni, pe Attilio Bertolucci și Giorgio Caproni. În ceea ce privește „a patra generație" din care face parte Zanzotto, cred că este imposibil să nu adăugăm cel puțin un alt nume, cel al lui Pier Paolo Pasolini. Și, în fine, la numele lui Antonio Porta pe care tu îl desprinzi din grupul foarte compact al poeților celei de „a cincea generații" am impresia că ar fi necesar să-i adăugăm pe mulți alții, începînd cu cei citați în primul dintre răspunsurile mele. N-aș vrea să închid această rapidă (și destul de incompletă) enumerare fără să fi indicat cel puțin doi poeți de relief deja notabili din generația celor care au împlinit treizeci de ani, pe Dario Bellezza (care reprezintă continuitatea liniei Penna-Bertolucci-Pasolini) și Maurizio Cucchi (care demonstrează, în schimb, vitalitatea unei linii în care se îmbină, după părerea mea, elemente ale „școlii lombarde" și unele ale „neoavangardei").

— Ca editor (conducînd admirabila colecție de poezie de la editura Guanda — „Quaderni della Fenice") sau în calitate de consultant la atîtea case de editură (Mondadori, Garzanti, Feltrinelli) ai avut ocazia să „lansezi" atîția poeți noi. Vorbește-mi puțin despre această „meserie" a ta de descoperitor de noi talente poetice. Există cu adevărat astăzi o înflorire a poeziei tinere italiene sau după „Novissimi" nu s-a mai întîmplat nimic nou ? Care sînt cei mai promițători ?

— Înainte de toate aș vrea să-ți spun că această „meserie" îmi place mult chiar dacă e departe de a fi lipsită de riscuri și greutăți. Printre poeții la „lansarea" cărora am contribuit aș aminti, printre alții, pe Cucchi (despre care am vorbit puțin mai înainte) și pe Angelo Lumelli, Giampiero Neri, Milo de Angelis, toți trei publicați în „Quaderni della Fenice" pe care ai avut bunătatea să o amintești. Dar poeții tineri și foarte tineri sînt mulți, deși asupra semnificației de ansamblu a scrisului lor apasă acea ipotecă de „neo-orfism" pe care am amintit-o în răspunsul precedent. În fine, cred că poezia în Italia este astăzi deosebit de vie (mult mai vie decît narativa, fără îndoială) în ciuda climatului (ideologic și existențial) de deziluzie care gravează asupra ultimelor generații sau, poate, cine știe, tocmai din cauza acestuia. Poezia, de multe ori, e într-adevăr ultima resursă, ultima speranță.

— Ești și un traducător de excepție (amintesc traducerea lui Baudelaire) și un cunoscător al poeziei universale. Ce știi despre poezia românească ? Mi-ai putea explica de ce ea interesează așa de puțin casele de editură italiene ? Știu că Guanda a publicat o antologie a poeziei românești sub îngrijirea lui Dragoș Vrînceanu și Mario Micheli. Ca editor la Guanda, ce ți-ai propus privitor la poezia română? Există atîția mari romancieri români și atîția poeți. Nu s-ar putea umple acest gol ?

— Narativa și poezia română nu sînt singurele care să fie atît de puțin cunoscute în Italia ; același lucru s-ar putea spune despre cele cehoslovace, ungare, poloneze, în parte și pentru cele germane, olandeze etc. În Italia, e adevărat, se traduce mult, dar se traduce mai ales din limbile hegemone sau majoritare, față de care cultura italiană s-a aflat, mereu, istorice-ște, într-un raport de dependență, și se traduce foarte puțin din limbile, să zicem așa, minoritare(minoritare ca și italiana însăși). E o situație la care concură motive de diverse naturi, culturale sau economice nu trebuie să uităm că activitatea editorială italiană are o structură esențialmente industrială și că, așadar, alegerile sale sînt mereu ghidate de perspective (adevărate sau false) de profit. Acestei logici încearcă să se sustragă unele edituri minore (cum este și **Guanda**), dar mijloacele lor sînt desigur limitate și planurile lor procedează, prin forța lucrurilor, cu o anumită prudență. O altă cauză foarte gravă a fenomenului în chestiune trebuie căutată în creatia structurilor universitare, din care ies, într-adevăr, mulți specialiști sau cunoscători de literatură engleză, americană, franceză (și de la un timp și rusă) și foarte puțini specialiști în alte literaturi. În ceea ce mă privește, pe mine, și bineînțeles editura Guanda, te pot asigura că sînt cîteva proiecte interesante în acest sens și că unele dintre ele privesc chiar literatura română, după cum știi foarte bine, deoarece m-ai ajutat să le formulez. E vorba de o antologie care să cuprindă patru tineri poeți și de traducerea nuvelelor lui Marin Preda. Îmi doresc ca forțele noastre să fie suficiente pentru a le realiza într-un interval de timp cît mai scurt, și ca aceasta să poată să trezească, în perspectivă un interes mai mare și o atenție mai punctuală și în responsabilii marilor case editoriale italiene.

Marin Mincu

Creditori

Încercăm să vorbim
în două minute, în timp ce vreunul ajustează
perdelele la ferestre și prietenii
sînt deja pe scări. Totdeauna
rămîne puțin timp cînd trebuie să încheiem
socotelile cu morții. Și așa îi spun
mamei mele să aibă răbdare — ei
care aproape de moarte, încă
vrea să știe cum a fost cina mea...

(Din volumul „Cadenza d'inganno")

NATAN ZLOTNICOV

Poetul Natan Zlotnicov, *autor a numeroase volume de versuri, cultivă o poezie sentimentală, nostalgică, înscriindu-se într-o cunoscută tradiție lirică. Redactor al revistei „Iunosti", Natan Zlotnicov este, în aceste zile, oaspetele revistei „Luceafărul", în cadrul schimburilor redacționale prevăzute în planul de colaborări dintre cele două Uniuni de scriitori.*

Plouă la Ostankino

Întîlniți demult, din întîmplare...
Azi, cum tace inima, discret,
cu albastra dorului culoare
te voi desena într-un caiet.

Desena-voi pomii, foișorul,
lacul Ostankino-n depărtări,
umbra noastră cum își trage storul,
malul apei nins de sărutări.

În frunzișu-electrizant din care
aripi de furtuni au renăscut,
jocul tău frenetic, de candoare
ochii de nețters i-am cunoscut.

Cum răsar scînteI din fonta arsă
în oțelării unde-am lucrat,
valuri de copeici de aur varsă
ploaia peste pasul adorat.

Nu știu ce va fi, un da integru
nu pot spune. Ploaia s-a oprit,
însă norul părului tău negru
va pluti pe cerul meu grăbit.

* * *

Cu un suris de pace-n colțul gurii
meditez adesea, calm, firesc
la lăcașul unic al naturii
unde-mi va fi dat să locuiesc

Liniștit voi sta, fără proteste
cine știe unde-n care stea
în adînc sau, undeva, pe creste
nimeni, de acolo, nu mă va salva.

* * *

Mă smulge dintre griji cotidiene
o cauză, ciudată, tăinuit,
dar n-aș vrea plînsul să le stea în gene
acelora pe care i-am iubit.

Nu, nu voi ști ce nouă iscusință
inima mea va dobîndi atunci,
trecînd peste hotar, în neființă
și pribegind pe-ale uitării lunci.

Ciudată artă, și-mpovărătoare
să uiți această lume, vai, ce chin
să nu cunoști adîncile hotare
ale durerilor ce-ntr-una vin !

În românește de
Dumitru Bălan și Ion Potopin

Întîlniri la Uniunea Scriitorilor

● **Scriitorul american Saul Bellow, laureat al Premiului Nobel, s-a întîlnit în cursul zilei de miercuri, 13 decembrie, la sediul Uniunii scriitorilor, cu poeți și prozatori, editori, critici, traducători și redactori de la publicațiile literare și edituri din țara noastră. Cu acest prilej, tovarășul George Macovescu, președinte al Uniunii scriitorilor din R.S. România a exprimat satisfacția scriitorilor români de a-l avea ca oaspete pe ilustrul autor american. Saul Bellow a răspuns mai multor întrebări, trecînd în revistă o serie de probleme actuale ale condiției scriitorului în Statele Unite, a evocat aspecte ale muncii sale de scriitor, vorbind cu căldură despre literatura română, prea puțin cunoscută, și exprimînd opinia că este nevoie de un efort mai mare pentru a o impune, pe plan mondial.**

● **Joi, 14 noiembrie, la sediul Uniunii scriitorilor a avut loc o întîlnire între cunoscutul om politic, personalitate a vieții artistice din Italia, Amintore Fanfani, însoțit de doamna Mariapia Fanfani, cu un grup de scriitori și alte personalități ale vieții culturale din țara noastră. Amintore Fanfani a evidențiat, cu acest prilej, sentimentele puternice care îl leagă de România, referindu-se, de asemenea, la condiția artistului în societatea contemporană și la unele probleme legate de evoluția mijloacelor de exprimare în arta plastică. Doamna Mariapia Fanfani a evocat impresiile legate de scrierea unei cărți despre România, sentimentele sale de admirație față de poporul român.**

REVISTA STRĂINĂ

● **CINCI OPERE LITERARE** ale lui Roger Caillois, răspîndite prin diferite publicații, din 1944 pînă în 1977, au apărut de curînd în Bibliothèque des Sciences Humaines e editurii Gallimard. Autorul promovează în aceste lucrări ideea paralelismului, demonstrînd o continuitate între „turbulența încă secretă" a universului inert și lumea celelalte turbulențe pe care o reprezintă fantezia omenească. Titlurile lucrărilor sînt : „Approches de l'imaginaire", „Les impostures de la poésie", „Aventure de la poésie moderne", „Art poétique" și „Reconnaissance à Saint-John Perse". Volumul este intitulat APPROCHE DE LA POÉSIE.

● **CEL DE-AL 28-LEA FESTIVAL DE LA BAYREUTH** a prilejuit anul acesta întîlnirea a 450 de tineri muzicieni din 22 de țări, cele mai numeroase delegații fiind din România, Franța, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria. Străzile capitalei Franconiei Superioare erau animate de clovni și spectacole de teatru în dialecte, teatru de stradă argentin și dansuri indiene. Punctul culminant al acestui festival l-a constituit însă punerea pietrei fundamentale a unui Centru Cultural Internațional al Tinerilor, lucrare prevăzută a se executa în următorii ani.

● **ISTORICUL FRANCEZ** Georges Duby, în volumul LES TROIS ORDRES OU L'IMAGINAIRE DU FEODALISME (Ed. Gallimard — Bibl. des Histoires) încearcă să înțeleagă pentru ce schema trifuncțională sprijinită pe mișcarea de ansamblu a economiei, a organizației politice și a culturii a reușit să se impună în nordul Franței în timpul secolelor XI și XII. Această schemă dezvăluie modul în care gîndea însăși societatea feudală. Lucrarea, foarte originală, semnalează o cotitură decisivă în orientarea cercetării și scrierilor istorice. Autorul nu se adresează doar specialiștilor în istorie socială. Problemele pe care le ridică, foarte amplele perspective deschise prin metodele abordate, atrag pe cei care își pun întrebări referitoare la intervenția fanteziei în funcționarea societăților omenești.

● **ANIVERSAREA A 150 DE ANI** de la moartea lui Francisco de Goya (1746—1828) a inspirat Societății creatorilor și amatorilor de artă GEDOK un omagiu original. Invitate să interpreteze în viziunea lor creația genialului pictor și grafician spaniol, un număr de pictorițe și graficiene din R.F.G. au supus juriului internațional peste 220 de lucrări din care au fost selecționate 83 de creații semnate de 53 de artiste. Potrivit criticilor, lucrările expuse la „Casa artei" din Hamburg rețin atenția mai mult datorită aspectului lor iconografic decît prin calitate artistică. „Capriciile" s-au numărat astfel printre motivele cele mai frecvente dar și „Dezastrele războiului" au prilejuit paralele inspirate din actualitate ca și tablourile „Execuția din ziua de 3 mai" și portretele satirice. Titluri ca „Hiroshima 1945", „Cu gîndul la Vietnam" și „Aterizarea lui Goya în romantismul german" ilustrează confruntarea dintre marele model și admiratoarele sale.

● **LA INAUGURAREA** orașului O.N.U. la Viena, între 1 și 6 septembrie 1979, va avea loc o serie de manifestări artistice, ale căror rețete sînt destinate în **Anul Copilului** fondului U.N.I.C.E.F. La aceste manifestări vor lua parte vedete internaționale de operă cum ar fi : Placido Domingo, Brigit Milson și Editha Gruberova, care vor cînta la 1 septembrie la Opera din Viena ; tot aici, la 3 septembrie Leonard Bernstein va dirija un concert de Ludwig van Beethoven, iar la 4 septembrie va fi prezentată la Theater an der Wien o serată de gală, unde, în cadrul unui program de varietăți, își vor da concursul Peter Ustinov, Roger Moore și Paul Anka. În ultimă zi, la închidere, este prevăzut un mare festival pop pentru tineret cu vedete internaționale și naționale. Ansamblul manifestărilor va fi înregistrat de Radiodifuziunea austriacă.

● **ÎNTR-O LUCRARE** consacrată legăturilor dintre literatură și teatru UNDE ESTE TEATRUL ? apărută în editura W. L. din Cracovia, cunoscutul critic și teoretician de teatru polonez Wolicki Krzysztof studiază temeiul acestor legături, pornind de la analiza tuturor aspectelor și activităților teatrale. Orizontul acestor studii cuprinde scrieri teoretice, opere dramatice, puneri în scenă și uneori chiar biografii, pe lîngă activitățile unor eminenți creatori de teatru din secolul XX, de la Artaud și Brecht, trecînd de la suprarealiști-existențialiști, Mrozek, Grotowski, pînă la cea mai recentă formă de teatru — coparticiparea.

● **DE CURÎND** lui Mihail Șolohov i s-a înmînat Premiul Internațional „Lotus", decernat de Asociația scriitorilor din Asia și Africa pentru operele care contribuie la consolidarea prieteniei dintre popoare, la dezvoltarea culturilor și literaturilor naționale, la întărirea solidarității scriitorilor și a tuturor forțelor progresiste. Înalta distincție i-a fost acordată lui Șolohov pentru marile lui realizări pe tărîmul literaturii și pentru bogatul aport la lupta pentru pace și progres, pentru eliberarea națională și socială a popoarelor.

MONDORAMA

Credo

Cu stupefacție și profundă oroare am citit un comunicat lapidar care, în mod normal, nu ar fi trebuit să existe în universul omului secolul XX : «Conform estimărilor Departamentului de Stat al S.U.A., cifra celor morți în sinuciderea colectivă inițiată de gruparea „Templul poporului" din Guyana se ridică la 900, dintre care cel puțin 150 de copii sub 15 ani». În ce lume a alienării, a totalei și deplinei însingurări, a neutralizării complete a identității, se poate produce un asemenea fenomen care, prin implicațiile sale morale, ne privește pe toți cei ce-i sîntem contemporani și, prin aceasta, martori ? Este oare aceasta o problemă marginală, o extremă în fața căreia trebuie să întoarcem capul cuprinși de jenă ? Nu, cred că orice atinge viața nu poate constitui un fapt marginal, ci este, dimpotrivă, prilej pentru întrebări, pentru delimitarea cauzelor și responsabilităților în această adevărată „crimă împotriva umanității" de neconceput aproape în cazul unei lumi care pare să facă totul pentru ca ororile și spaimele războiului și morții să dispară odată pentru totdeauna.

Citeam, acum cîteva luni, un reportaj anchetă realizat de ziarul LE FIGARO intitulat „Sectele religioase, întreprinderi înfloritoare" și mărturisesc, cu tristețe, că nu am putut realiza pe deplin cele spuse de oamenii interogați decît prin prisma recentelor evenimente din Guyana. Aceasta pentru că totul îmi părea o adevărată ficțiune burlescă și tragică în care actorii erau atinși de orbirea ce premerge cufundarea totală în neant. Iată o parte a confesiunii tinerei „A", studentă din Lille, adeptă a sectei „Copiii Domnului", supusă unei îndelungate „condiționări psihologice" pentru a deveni prostituată : „Nu-mi mai dădeam seama de nimic. Ajungi să-ți pierzi orice personalitate, lași deoparte orice simț critic. Devenisem un lucru mecanic, ceva ce nu știa decît să recite o lecție de dinainte învățată. Condiționarea psihică este atît de puternică încît sfîrșești prin a accepta totul. Într-atît încît dacă Mo (zeul și profetul venerat, în realitate un escroc de talie internațională, n.n.) a spus că femeia este făcută pentru a atrage bărbații, te transformă foarte ușor în prostituată". Vă închipuiți lumea în care mai există — ca în cele mai întunecate perioade ale civilizației umane, — organizații ca cele (patronate de asemeni de „Copii ai Domnului") destinate să racoleze copii de școală, cu multiple centre de recrutare conduse de profesori și educatori, membri fanatici ai sectei, grupîndu-se sub denumirea de „Catacomb Kids" (Copiii catacombelor) ? Totul pare să vină dintr-un film de groază gen „Exorcist" dar, din păcate, lucrurile sînt reale. O altă asemenea organizație „Fraternitatea Albă Universală" (din nou, peste timp și spațiu ideea înjositoare a rasismului), adorînd „soarele ca sursă fizică și spirituală a vieții" s-a făcut recent cunoscută marelui public în urma scandalului provocat de sinuciderea unui discipol și mutilarea voluntară a unei tinere elvețiene. Iată o altă mărturisire, a tînărului Jean-Yves, 25 de ani, ce și-a abandonat familia pentru a deveni membru al sectei „Moon" condusă de David Brandt Berg, alias Moise David, „regele David", cel ce propune, dintru început, adepților săi „arderea, distrugerea necondiționată a tuturor formelor de control". „Secta Moon — declara Jean-Yves — este o armată în care ierarhia nu este contestată. Învățătura primită te aduce în starea să accepți orice... ești prins ca într-un cerc Trebuie să elimini din ține orice mai este încă dorință, să uiți toate problemele pe care le aveai înainte. Tot ceea ce nu este „familie" devine mediocru. Promiți să-ți dai viața pentru o nouă cultură. După o anumită perioadă de timp ești incapabil de a mai trăi singur... Intrarea în secta Moon înseamnă de fapt o sinucidere și nu știu cum am putut să îndur cîte am avut de îndurat pînă astăzi".

Sînt doar cîteva exemple dintre sutele de mărturii pe care le-am lecturat cu adevărată spaimă, căci ele deschid porțile unui nebănuit univers în care ființa umană este frustrată de esența sa cea mai prețioasă și anume credința în propria identitate. Am mai auzit cîndva vorbele ce preconizau transformarea întregii lumi într-o armată de sclavi ce să muncească întru gloria și măreția unui iluzoriu imperiu de o mie de ani. Dar ce este altceva decît o nouă formă — altfel distilată — a fascismului, a orbirii conștiente pentru dobîndirea efemerei puteri asupra sufletului unor tineri dezorientați într-o lume ce nu le aparține ? În relație cu aceste fenomene trebuie să se contureze noul umanism al lumii noastre, cel pe care-l dorim ca replică a unei lumi a spaimelor, a lipsei de spații spirituale și neîncrederii în forțele omului, un umanism care să propună, în primul rînd, ca temă esențială, iubirea față de viață. Căci a iubi viața nu înseamnă o frază oarecare, banală, spusă oricum și oricînd, ci actul fundamental pentru existența noastră conștientă, modul nostru cel mai la îndemînă, de a ne asuma o obligație față de noi și față de ceilalți. Un umanism al lumii noastre care să se constituie ca un **credo** al omului acestui timp, încrezător în deschiderea spre viitorul cosmic al destinului său.

Cristian Unteanu

Un deschizător de drumuri:

Constantin Brăiloiu (II)

În prima etapă a activității sale, Brăiloiu elaborează primele monografii științifice despre cîteva genuri care, prin conținutul, funcția și structura lor, sînt *dovezi neîndoielnice ale străvechimii noastre pe acest pămînt, ale permanenței și continuității unei culturi autohtone de milenii, pe care generații succesive au adus-o pînă în zilele noastre.* Modele de urmat prin profunzimea analizei și ineditul metodei, publicate în cadrul *Arhivei de folclor,* aceste studii sînt, din păcate, puțin cunoscute chiar de specialiști *(Despre bocetul din Drăguș, Bocetul din Oaș, Vicleiul din Tg. Jiu* etc.). El editează colecții valoroase : *Cîntecul bătrînesc din Muntenia, Oltenia..., 200 colinde, culese de compozitorul Gh. Cucu, Nunta din jud. Vîlcea, de Gh. Fira* etc.

Neglijîndu-și visul de a fi compozitor, părăsindu-și lucrările care au avut mare succes în țară și în străinătate (lieduri, muzică pentru quintet de coarde, pentru voce și cvartet de coarde, melodii populare cu acompaniament de pian sau de orchestră redusă etc.), cu pana sa incisivă, într-un stil de mare claritate și frumusețe, Brăiloiu începe bătălia pentru a contribui la dezvoltarea unei culturi muzicale de nivel european. Dezvăluie situația îngrijorătoare creată de lipsa de orientare, se ridică împotriva celor care nu urmăreau decît profituri materiale, dă sfaturi compozitorilor, criticilor, interpreților, statului, cere ca „pentru a nu face posibil abuzul" — atunci în floare — să se efectueze „naționalizarea" instituțiilor muzicale și formarea unor „comitete de artiști" pe lîngă orchestre, care să ajute la întocmirea unor programe echilibrate și de înaltă ținută. Intensa activitate publicistică (în peste 22 periodice și reviste de specialitate și în 17 periodice străine), de cronicar al vieții muzicale și artistice, îi dă prilejul să-și expună opiniile personale, de o uimitoare maturitate, despre raportul dintre național și universal, despre necesitatea formării unui „stil național" și unei „estetici naționale", propune modalități diferite de popularizare a operelor „cu iz național" pe care le programează, cu prioritate, în concerte și la publicare (în cadrul Societății Compozitorilor).

Dar ce am făcut noi pentru cunoașterea și valorificarea moștenirii artistice și științifice, pe care o deținem numai în parte ?

Este adevărat că, începînd din anul 1967, cu ajutorul Uniunii Compozitorilor din R.S. România, am republicat cîteva din operele sale științifice, în *Opere,* ediție bilingvă, volumul I (1967) și volumul II (1969), conținînd studii de morfologie, iar în volumul secund, probleme teoretice ; volumul III (1974) cuprinde majoritatea *cronicilor* muzicale, publicate între anii 1911—1957, în țară și peste hotare (în Elveția, Austria, Belgia, Franța, Spania etc.).

Dar un material imens așteaptă să fie dat publicului și specialiștilor (compozitori și muzicologi).

Între cele două războaie mondiale, Brăiloiu inițiase copierea pe discuri de patefon a melodiilor reprezentative din toată țara, și întocmirea unor serii de „Albume regionale", însoțite de explicații. Această valoroasă inițiativă nu a fost continuată. Au apărut la *Electrecord,* într-un interval mare de timp, trei volume antologice de muzică populară autentică. Mai departe nu s-a mers. De fapt, ce s-a făcut cu cele peste 8 000 (opt mii !) de melodii înregistrate de Brăiloiu — în afară de cele notate direct, după auz (ca și celelalte materiale atît de prețioase) ? Sînt ele puse la adăpost de deteriorare ? Dar cu miile de *texte* poetice, notate fonetic, pentru a nu falsifica graiul în care sînt cîntate ?

În Franța și Elveția a rămas de la Brăiloiu un număr extrem de mare de documente, unele pregătite pentru tipar (peste 3 500 pagini dactilografiate și corectate), circa 1 000 melodii, unele cartografiate pentru tipar, peste 500 de fotografii de interpreți, obiceiuri, locuințe, costume, instrumente etc., dosare cu manuscrise care conțin conferințe, rapoarte la congresele internaționale de muzicologie și folclor, expuneri la *Institutul de Muzicologie de la Sorbona* (unde preda folclorul), la *Departamentul de etnomuzicologie de la Musée de l'Homme* (Paris), unde avea funcția de conferențiar, ca și la *Institutul de Arte și Tradiții populare,* la muzee, case de discuri. S-au păstrat dări de seamă de la întîlnirile specialiștilor care aveau loc sub egida UNESCO, recenzii la studii românești și străine etc. La Radio Geneva și Paris sînt *peste* 7 000 m bandă de magnetofon, cu conferințe ale lui Brăiloiu despre cultura muzicală românească, despre marii noștri compozitori, despre folclorul multor popoare de pe glob (s-ar putea realiza discuri cu *vocea* lui !).

Consider că avem sarcini mari și urgente pentru a nu lăsa uitării o muncă pertinentă, care trebuie larg valorificată și continuată.

Publicarea într-un ritm mai rapid a operelor, difuzarea largă a volumelor, la noi și în celelalte țări, deci obținerea unui tiraj corespunzător valorii naționale și internaționale a acestor studii, popularizarea lor prin mijloacele editoriale obișnuite sînt probleme de primă urgență. Propunem să se expună în biblioteci, în Franța, Elveția și la noi, după copiere, manuscrisele sale pentru ca aceste lucrări să fie utile pentru toți. Se impune copierea **discurilor** (țara noastră nu posedă întreaga colecție de discuri UNESCO) și a benzilor de magnetofon cu material înregistrat de la românii din Iugoslavia, din Spania, Elveția. Trebuie să fie copiate melodiile populare de pe matritele înregistrate de Brăiloiu și colaboratori (Tiberiu Alexandru, Emilia Comișel). Iată acțiuni care se cer efectuate ca un omagiu adus celui care și-a închinat întreaga viață pentru cunoașterea și difuzarea largă a artei muzicale românești.

Considerăm ca sarcini urgente : aducerea rămășițelor sale pămîntești și așezarea lor la locul ce i se cuvine (cavoul Uniunii compozitorilor din România) și așezarea unei plăci comemorative pe casa locuită de Brăiloiu în ultimii ani (Strada Cocora nr. 5) și atribuirea numelui său unei străzi din Capitală ar fi un gest — ușor de efectuat — de recunoștință din partea celor care au știut totdeauna să recunoască serviciile aduse de marile personalități pentru dezvoltarea culturii românești.

Cîți dintre noi au aflat că soția muzicianului, Lucia Brăiloiu, a donat pentru crearea unei Fundații „Profesor Constantin Brăiloiu", suma de 100 000 lei, proveniți din achiziționarea marii colecții de icoane pe sticlă, pictate de Moga, de o valoare artistică considerabilă ? Gest de înalt patriotism și prețuire pentru marele dispărut.

Fundația este afiliată Conservatorului „Ciprian Porumbescu" din București, iar concursul are loc din trei în trei ani.

În continuare, prezint materialele care sînt depuse la *Musée de l'Homme,* Paris, departamentul de Etnomuzicologie :

— două dosare (numerotate, volumul I și II) cuprinzînd texte poetice, chestionare, fișe de observație directă, fotografii, culese din județul Gorj : 471 pagini dactilografiate, 412 fotografii ;

— două dosare despre folclorul ciclului familial, în care materialele au fost grupate pe sate și județe, din toate regiunile : volumul I cu 383 pagini dactilografiate, volumul II cu 420 pagini ;

— un dosar din comuna Drăguș-Făgăraș, cu 540 pagini dactilografiate și 180 melodii ;

— un dosar cu transcrieri muzicale din Drăguș, cu 540 pagini și 14 melodii, de genuri diferite ;

— un dosar cu texte poetice, fotografii, fișe sinoptice de motive — realizare unică la noi — cu indicații pentru publicare : 95 pagini dactilografiate, 178 pagini manuscrise, melodii caligrafiate și corectate ;

— un dosar cu melodii din zone variate : 394 piese ;

— un dosar cu texte și melodii din culegerea lui Anton Pann (transcrise de mai mulți muzicieni, cunoscători ai muzicii psaltice), revizuite de Brăiloiu și cu indicații pentru publicare ;

— 5 dosare cu material cules din mai multe zone ;

— un dosar cu material cules de la românii din Banatul iugoslav și din Spania ;

— 13 dosare cu materiale publicate în reviste, ziare, calendare etc., melodii, idei referitoare la diverse probleme (polifonie, pentatonie etc.), prelegeri susținute la Institutul de Muzicologie (Sorbona), la muzee, universități : manuscrisele unor lucrări pe care dorea să le republice.

Așadar, circa 3 500 pagini dactilografiate, pregătite pentru tipar, 995 melodii, circa 500 fotografii, alături de alte mii de pagini manuscrise (bibliografice, conferințe, etc.).

La Geneva au rămas sute (sau mii) de pagini de materiale (nu le-am putut vedea decît în treacăt) la Muzeul de etnografie. Există 7 000 metri bandă de magnetofon, discuri, la Radio.

Dată fiind importanta considerabilă a acestor documente, care reprezintă o parte din tezaurul făurit de poporul nostru, pe care trebuie să-l cunoastem și să-l continuăm, pentru a nu bate aceleași drumuri, ci a continua o muncă științifică, ar fi bine ca acestea să vadă cît mai neîntîrziat lumina tiparului.

Emilia Comișel

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. I, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
51
(869)
Simbătă
23 decembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dezvoltare și perspectivă

Bogate în activități și semnificații, ultimele file de calendar ale anului 1978 au înscris un eveniment de o deosebită însemnătate pentru dezvoltarea spirituală a țării noastre : cuprinderea pe ordinea de zi a lucrărilor celei de a VIII-a sesiuni a Marii Adunări Naționale a Proiectului Legii Învățămîntului.

Elaborat pe baza Programului partidului, a concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu despre dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului, a integrării lui cu producția și cercetarea științifică, supus dezbaterii publice, rod al unui larg schimb de opinii între specialiști și oameni ai muncii de cele mai diferite profesii, Proiectul Legii Învățămîntului reprezintă un act normativ care răspunde cu necesitate unor cerințe stringente ale dezvoltării contemporane.

Realitățile actuale ale țării noastre, cerințele de perspectivă ale dezvoltării economice și sociale, progresul științei și culturii, reprofilarea personalității umane în concordanță cu ritmul și calitatea vieții, perfecționarea pregătirii politice, profesionale, au determinat cu necesitate promovarea unui grad mai înalt de mobilitate a structurilor și funcționalității învățămîntului, o mai mare putere de adaptare la specificul vieții sociale aflată, în zilele noastre, în continuă transformare. Examinînd Proiectul Legii Învățămîntului, participanții la dezbateri au arătat în cuvîntul lor că el reglementează în mod unitar problemele referitoare la structura, organizarea, conținutul și dezvoltarea învățămîntului, că în forma sa actuală el asigură cadrul juridic necesar pentru înfăptuirea politicii partidului și statului nostru în acest domeniu. Dealtfel, îndrăznețele și generoasele direcții ale acestei politici sînt de recunoscut integral în acest proiect. Astfel : gratuitatea învățămîntului, asigurarea accesului neîngrădit al tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, în învățămîntul de toate gradele, garantarea dreptului la învățătură a tuturor cetățenilor, învățămîntul desfășurîndu-se în limba română, iar pentru naționalitățile conlocuitoare asigurîndu-se folosirea liberă a limbii materne în învățămîntul de toate gradele, realizarea învățămîntului obligatoriu de 10 ani, asigurarea unei temeinice pregătiri a tineretului în științele fundamentale, principiul politehnizării, al integrării organice a învățămîntului cu producția și cercetarea științifică sînt, fără excepție, dovezi ale clarviziunii acestei politici, ale caracterului ei profund umanist. Prin bogatul său conținut, Legea Învățămîntului exprimă încheierea procesului de statornicire a cadrului organizatoric de realizare a perfecționării și modernizării învățămîntului de toate gradele din țara noastră, de înfăptuire a sarcinilor ce-i revin în pregătirea și educarea tinerelor generații. O prevedere a legii, de mare însemnătate, este crearea unui nou organism de îndrumare, control și coordonare a învățămîntului, Consiliul Superior al Educației și Învățămîntului, precum și crearea Congresului Învățămîntului, for larg democratic, reprezentativ, expresie a participării nemijlocite a oamenilor muncii la conducerea activității în acest domeniu. Dezbaterea în forul suprem legislativ al țării a Legii învățămîntului, a căilor de perfecționare a școlii românești, a stilului de pregătire pentru viață a noilor generații demonstrează, cu strălucire, capacitatea partidului și statului nostru de a dinamiza viața spirituală a poporului nostru în conformitate cu legile dezvoltării noastre actuale, în modalități funcționale, utile și moderne.

Bogate în fapte și în semnificații, ultimele file de calendar ale anului 1978 înscriu și o nouă recunoaștere internațională a personalității președintelui țării noastre, o nouă apreciere a politicii de pace și colaborare a României socialiste : decernarea, tovarășului Nicolae Ceaușescu, a premiului SIMBA pentru pace pe anul 1978. Instituit în anul 1976 de conducerea publicației italiene „Il Corriere africano", împreună cu un grup de oameni politici de prestigiu din Italia, senatori, deputați, reprezentanți ai vieții culturale-artistice, premiul SIMBA se acordă unor personalități de seamă care au contribuit prin activitatea lor deosebită la dezvoltarea Africii, pentru merite deosebite în lupta pentru pace, pentru dezarmare, eliberare națională. Mărturie grăitoare a profundei considerații de care se bucură în lumea întreagă personalitatea președintelui țării noastre, noua distincție acordată confirmă cu strălucire viziunea realistă a tovarășului Nicolae Ceausescu cu privire la noile perspective pentru destindere, dezarmare și pace care există astăzi în lume, atestă tot mai puternic realitatea că cel ce conduce astăzi destinele României socialiste este un militant neobosit care visează nu numai la fericirea țării sale dar și la viitorul de pace și fericire al întregului glob pămîntesc.

Luceafărul

MONUMENTELE UNIRII

Statuia Independenței din Rîmnicu Vîlcea

MULTIPLU DE UNU

Multiplu de unu, de la unu-ncepind,
Semnul pe care il fac din iubire copacii,
Ca unul, ca oamenii-asemenea sînt,
Cum unu-i și cerul de de-asupra lor, fraged

Una e albia lor primordială,
Cu mătase de riuri fierăstruită frumos,
Semnul pe care il fac fără greșeală
Și merg laolaltă pe jos.

Din iubire de aer și din iubire
De soare copacii cînd parcă li-e cald,
Graiul frunzei pe care-l ridică la fel de subțire
Ca și graiul rădăcinii la fel de inalt.

Ca o adunare cum stau și vorbesc toți în toamnă,
Și parcă pe gînduri, și parcă pe șes,
Unui-auzul lor viu ce se-ndeamnă,
Cum unu-i și cercul din trunchi, cel mai des.

Fericiți cînd se știu și urcînd, scoborînd,
Semnul pe care il fac din iubire, de-a dreptul
Toți ca unul, de la unu-ncepind
Și acela mai blînd și călcînd tare cu dreptul

A. I. Zăinescu

Mircea Eliade sau „Eterna întoarcere"

Mărturisesc că întîlnirea cu Mircea Eliade dintr-o neuitată toamnă pariziană în apartamentul său din piața Charles Dullin — aflată undeva la poalele colinei Montmartre — m-a contrariat puțin prin aerul ei ireductibil simplu, fără nimic ceremonios, ținînd de regimul obișnuitului. Eram oricum departe de șocul pe care-l trăisem cu doi ani înainte în „mitologica" și ireala mea întîlnire cu poetul Henry Michaux (unul dintre marii prieteni ai lui M. Eliade). Autorul marilor năluciri verbale, abandonat cu savantă pricepere tuturor dramelor și experiențelor onirice, muzicii nelămurite a ființei ca și unui stil al incomunicării, frapa — după un scurt monolog de murmure și incongruențe — printr-o luciditate și vivacitate intelectuală extreme. Michaux pregătea tocmai două dintre testamentele sale de resemnată amărăciune : **Poteaux d'angle** și **Idéogrammes en Chine** — aforisme poematice, cu o gramatică distorsionată de simbolistica hăului și a extincției. Speriat de neliniștea mea, poetul, purtat de nu știu ce stranie stare de vis cu ochii deschiși, mă fascina irepresibil. Virajul spontan către tantrism și arta tantrică m-a descumpănit definitiv. Eliade, dimpotrivă. Autorul unora dintre cărțile mele îndrăgite din anii studenției (**Insula lui Euthanasius, Solilocvii, Fragmentarium, Oceanografie**, etc.) — autorul masivelor construcții teoretice de mai tîrziu, cărți care propuneau o altă viziune asupra yoginismului, șamanismului sau tantrismului, părea un vechi cunoscut, poate prea intim spre a mai mima tehnici protocolare, prea deferent cordial spre a mai forța locurile comune ale politeții ocazionale. Marele savant părea un alchimist ușor blazat și surizător, surizător din scepticism și prudență interesat sincer mai puțin de volutele gîndului și ascuțimea expresiei cît de soarta operei sale în România. În fond nici un titlu, nici o glorie, nici o aureolă nu acoperă în aur ființa unei opere, forța unei idei sau a unui sistem de gîndire ca spațiul de obîrșie spirituală, cutia de pepieritoare rezonanță a pămîntului natal. Mircea Eliade n-a pierdut nici o ocazie de a-și mărturisi impresionanta comprehensiune pentru spiritualitatea românească, pentru dimensiunile ei istorice și profunzimile ei. Comprehensiune e puțin spus. Cuvîntul ar trebui să fie, în orice caz, altul. Mircea Eliade trăiește și regîndește în toate ramificațiile ei cultura românească de la începuturi. O tensiune aparte (a percepției propriu-zise ? a amintirii ?) îi ordonează motivele analizei, subsumîndu-le unei trăiri care ridică abstracția în sfera muzicală a Ideii. Mircea Eliade țese din cotidian, ca în contemplația muzicală, și compune un timp „sacru", un „timp liturgic" realizînd emoționanta piesă dedicată lui Brâncuși (o „Ifigenie" modernă, cum o numește cineva), „Coloana fără sfîrșit". Mai mult decît o ilustrare a reprezentării timpului în teatru sau a actorismului șamanic „Modelul șamanic poate să se regăsească pînă în Divina Comedie : drumul extatic al lui Dante — aidoma celui al șamanului — reamintește fiecăruia ceea ce este exemplar și demn de credință". [1]), piesa e un mit modern al aspirației românești, de care vorbea și G. Călinescu[2]), spre columna uriașă, spre absolut. Nu intră în obiectul discuției noastre fondul românesc și romanesc al epicii sale realiste sau fantastice. Nici mărturisirea, profund semnificativă pentru ethosul eliadesc, rostită în numărul omagial din **L'Herne**, unde romancierul ne dezvăluie una din obsesiile începuturilor sale scriitoricești, și anume, dorința de a construi un ciclu de romane sub titlul generic „Dacia felix". Nu există ocazie, în care scriitorul și savantul să nu vorbească despre splendoarea și eternitatea graiului românesc : „Patria este pentru mine limba în care vorbesc... limba în care visez și în care îmi scriu jurnalul". Ba mai mult. Scrutător al orizonturilor mitologiei dacice, admirator al lui Cantemir, Eminescu. Hasdeu sau Iorga, cercetător de absolută autoritate al istoriei religiilor lumii, romancier, eseist, Mircea Eliade oferă în perspectiva umanismului său raționalist, argumente de incontestabilă soliditate științifică și în favoarea profunzimii istorice și continuității milenare pe aceste meleaguri a poporului nostru. Lucrarea mai recentă, **De la Zamolxis la Gingis-Han**, amplu studiu comparatist dedicat marilor mituri folclorice naționale înscrie teoretic aceeași tentativă de recuperare

Vasile Nicolescu

Continuare în pag. a 8-a

[1]) **Mircea Eliade** : L'Epreuve du labyrinthe, **Belfond, 1978.**
[2]) **Ion Biberi** : Lumea de mîine.

Către cititor

În curînd, după un an de muncă și împliniri, se va întoarce ultima filă din calendarul anului 1978. Un an în care și revista noastră, prietene cititor, s-a străduit să aducă, prin paginile ei, spre lumina privirii, gînduri alese, să propună atenției poezii, povestiri, fragmente de roman, piese de teatru, articole și dezbateri critice în care să-și afle expresia realitățile semnificative ale timpului pe care-l trăim, înfrumusețîndu-l cu noblețea faptelor și gîndurilor noastre.

Acum, cînd ne îndreptăm spre un nou an, cu dorința de a conferi o calitate nouă paginilor scrise și tipărite de noi, te invităm, stimate cititor, la un dialog prietenesc, viu și sincer. Ce ți-a reținut în mod deosebit atenția în paginile revistei „Luceafărul" în 1978 ? Care sînt inițiativele publicistice, articolele, rubricile care te-au interesat mai mult ? Ce te-a nemulțumit în paginile revistei noastre ? Așteptăm propunerile și sugestiile tale pentru anul viitor pe adresa „Luceafărului" cu mențiunea „Dialog cu cititorul", asigurîndu-te că ele se vor afla mereu în atenția noastră.

Red.

TÎNĂR ÎN AGORA

Paradoxuri simple

Cred, și mărturisesc aceasta cu nesemnătate, că n-am înțeles în toate articulațiile ei această generoasă propoziție : „trecerea de la sat la oraș" de la bun început. Lucrul mi se pare inadmisibil de curios pentru că însăși urbea mea natală s-a transformat dintr-o localitate agrară cu vagi pretenții citadine, într-un orășel industrial-agrar. Propoziția aceasta, vai ea nu e o propoziție decît pe hîrtie, procesul acesta l-am înțeles atunci cînd mi-a fost limpede că ea nu vizează numai plantarea unor instituții și bunuri spirituale „urbane" într-un perimetru rural ci **mai ales** devenirea omului în cadrul acestei polarități. Dacă atîtea și atîtea sate s-au metamorfozat în orașe, aceasta n-a făcut-o cutare și cutare orășean get-beget, ci locuitorul din moși-strămoși al satului. Săteanul **a devenit** rămînînd pe pămîntul bunilor lui. Nu vi se pare impresionant ? Sînt tentat să scriu că acest proces s-a produs „văzînd cu ochii", dar expresia ar rămîne nefericită dacă nu cuprinde (și nu cuprinde) în ea efortul în ani, adică acel riu de sudoare pe care l-a cerut și care a fost oferit. De oameni. Concreți. Aici și acum.

În Băileștiul Doljului, localitate frumoasă și bogată în Cîmpia Dunării, în mai bine de jumătate din familiile lui, în cadrul aceleiași familii se lucrează în sfere de activitate diferite. Părinții seamănă, lucrează și culeg roadele pămîntului, iar fiii intră în întreprinderile locului. Desigur, nu toți părinții sînt țărani și nu toți fiii muncitori.

Despre Marin Iancu, în vîrstă de 18 ani, pot spune că în ziua în care l-am cunoscut i s-au întîmplat două lucruri paradoxale, Adevărul este că Marin Iancu nu este deloc un individ paradoxal, iar paradoxurile întîmplate, ca orice paradoxuri care se respectă, nu sînt decît așa într-un fel paradoxuri

Primul paradox al lui Marin Iancu ar fi că el poate afirma că a trecut de la sat la oraș într-o anumită zi, ba chiar într-un ceas anume. Și,bineînțeles, primăvara. Anume. Al doilea paradox („lucru de pomină, domne") ar fi că în ziua în care el a devenit orășean, mai precis și mai adevărat, muncitor în uzină, deci în acea primă zi el a făcut muncă de țăran. Acolo în curtea întreprinderii. Pe de altă parte, după el ar mai fi un al treilea paradox, că nici nu l-a mirat prea tare lucrul acesta. Ce nu știe cu precizie Marin Iancu (toți oltenii țin să știe cu precizie lucrurile care li se întîmplă lor, dar și altora) este că priceperea lui în cele ale cîmpului, priceperea lui la săpat și greblat a făcut dovada sigură că va fi un bun muncitor, un bun forjor.

Marin Iancu a sosit la Băilești cu un camion din Cioroiași, un sat de la zece kilometri distanță deci, pentru că auzise că aici, la Întreprinderea de piese turnate, se poate califica într-o meserie, el necunoscînd nici o meserie în afară de cea a cîmpului, dar aceasta nedovedită cu acte, ceea ce e altceva. Nu mai fusese niciodată la Băilești și nici de data aceasta, adică în prima zi, n-a apucat să intre în localitate de la bun început pentru că întreprinderea pe care o căuta se afla „cu precizie" la marginea localității și chiar în marginea dinspre care venea el la calificare.

Odată dat jos din camion, și-a scuturat basca de praf, și-a pipăit conștiincios buzunarul cu actele și ceva bănuți, a ochit ghereta portarului pe care, peste cîteva clipe, l-a abordat frontal cu un „să trăiți" îndatoritor (pentru portar). Uite așa și-așa, am auzit de la un cumnat de-al lu' ăl bătrîn că pot să m-aleg cu o meserie frumoasă aici la **dumneavoastră**, e, nu chiar de la dumneavoastră personal și că la cine să merg în această problemă Păi, mergi la tovarășu' Ghenciu Oprea. Marin Iancu a părăsit ghereta portarului, desigur, fără buletin și a plecat în căutarea tovarășului Ghenciu. Să trăiți tovarășu' Ghenciu — un „să trăiți" îndatoritor pentru amîndoi — uitați asta și asta, ăl bătrîn al meu mi-a zis că să las dracului oile și săpăligatul în grădină că se descurcă el și singur și să vin aici să intru la întreprindere. Tovarășul Ghenciu i-a cerut actele, a plecat să facă rost de formulare, dar pînă una alta, pentru că tot se ocupa dînsul din paslune

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 2-a

CARTEA CU PRIETENI

George Bălăiță

Cu obrajii rotunzi și alcătuiți numai din surisuri, aplecat pe zile singure și pierzîndu-se cu bucurie în desăvîrșirea nostalgică a Moldovei, George Bălăiță îmi umple drumul, cînd îl întîlnesc, cu o lumină în care incoltesc pulberi roșiatice desprinse din amurgurile incununînd fruntea Ceahlăului. Păgîn pe cîmpia literelor, el și-a construit o lume în două zile, umblată de doi cîini care taie negura, împungînd cu boturi prinse în belciug de aur. Păsări fără o patrie în timp se zbat în roțile acestei lumi. Ucenicul e neascultător. A băut vin din petale de trandafir în pridvoarele de lemn ale celor doi magi tutelari ai povestitorilor români, Creangă și Sadoveanu, dar a știut, spărgînd hotare de farmec, să fugă de sub zodia lor și să nu moară. Căci, înfrigînd sub scuturări de argint, s-ar fi schimbat într-un peisaj bucolic, oprind numărul celor înfrînți de frumusețe, al celor topiți, cu creionul în mînă, în poieni pline de răsărituri. Ține de destin, dar mai mult de inteligență (sau de întîmplare !) ca să găsești clipa cînd să furi două diamante din mitra patriarhului și să-ți aprinzi lampa singurătății tale. E scris, deci, cu pană de colibri că Bălăiță s-a născut să izbîndească și să fie injurat pentru asta. Cît mai mult, pentru că știe să îndure și să-și păstreze nealterați brazii sub care te oprești să visezi.

Păstrez ca pe un ghioc vioriu amintirea unui sfîrșit de martie, început de aprilie, pe care le-am petrecut în Moldova, împreună cu George Bălăiță. Zile de coborît între prieteni buni și în timp vechi. Presimțind că de la patruzeci de ani încolo toate lucrurile se întîmplă numai ieri, am chemat atunci lebedele din balta Brăilei și le-am pus să înoate în apele și ploile căzînd parcă din legendă și mit peste Agapia, peste Văratec, peste Humulești, peste Neamț și Vovidenie.

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

Pictorul anotimpurilor

Chiar în clipele cînd scriu aceste rînduri se mai află deschisă la Sofia o expoziție personală selectivă, cuprinzînd lucrări din ultimii cinci ani de activitate ai pictorului Mihai Bandac. Înainte de plecarea pînzelor spre Bulgaria le contemplasem îndelung, fiind surprins de insistența cu care același univers colorat revine iar și iar în forme care nu diferă de la o lucrare la alta prea mult, decît prin culoare, într-adevăr.

La inaugurarea acestei expoziții le Sofia, președintele Uniunii artiștilor plastici din Bulgaria, Svetlin Rusev, spunea : „Pictura lui Mihai Bandac — subtilă și curată din punctul de vedere al culorii, compusă și delicată ca ton, departe de materialitatea dură — în esență este saturată de un conținut specific, în care se amestecă tristețea cu lumina, noaptea cu zîmbetul, ziua cenușie cu năbușeala verii, forța materiei artistice cu inaccesibilitatea stărilor emoționale — de un trainic conținut umanitar, materializat printr-un delicat simț plastic, care clădește spațiul și lumea, nu în concretitudinea lor, ci în stabilitatea lor emoțională". Temele pînzelor lui Bandac nu pot fi determinate cu exactitate, elementele fi-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

O afacere de familie: „Călinescu"

Nu m-am mai ocupat de mult de domnul Virgil Untaru, deși domnia sa se ocupă destul de des de noi și de ale noastre. Recent, a parafat premiile Uniunii Scriitorilor din anul acesta cu o nonșalanță care mă pune pe gînduri. „Da, de data aceasta, un juriu de scriitori, afirma domnia sa, a dat în sfîrșit, premii unor scriitori". Vedeți dv., pînă acum, premiile Uniunii Scriitorilor din România se dădeau fără consultarea lui Virgil Ierunca (citește Untaru), ce-i drept domiciliat cam la vreo 2 000 de km de țara noastră, de unde lucrurile se văd mai cețos și o binecuvîntare se obține mai greu. Mulțumindu-i pentru gratularea juriului care a acordat atît de bine premiile, măcar anul acesta (deși domnul Untaru mai are unele rezerve, peste care trecem) să ne oprim asupra unui subiect mai delicat care, de fapt, e anunțat în titlul acestui articol.

Nu e un secret pentru nimeni că tandemul Monica Lovinescu — Virgil Ierunca, oficializat cu acte la primărie (nu cunoaștem arondismentul) lucrează, de ani de zile, pentru un post de radio intitulat „**Europa liberă**". În afară de această ocupație, domnul Virgil Untaru și soția domniei sale mai scot „**Ființa românească**", „**Limite**" și „**Caiete de dor**", în care-și dau întîlnire scriitori români aflați, din diferite motive, pe alte meridiane, avînd, cei mai mulți dintre ei, o predilecție comună, aceea de a strîmba din nas la tot ce se petrece în România, mai ales în materia culturală. (E drept, pentru a-și masca jalnicele intenții, editorii **Limitelor** mai apelează, din cînd în cînd, și la scriitori față de a căror activitate literară avem întreaga stimă. Dar asta se întîmplă foarte rar). Nu știm cine-i plătește, sau, mai bine zis, bănuim, și chestiunea, la urma urmei, nu ne interesează... Ne interesează însă ce urmăresc mentorii improvizați în îndelungata lor activitate. Poate că nici n-am fi intrat din nou în polemică cu domnul Virgil Untaru și cu soția d-sale, pentru că repertoriul lor este cunoscut la noi și lumea a obosit să audă aceleași lucruri spuse cu același patetism teatral în fața unui microfon care nu are și așa o prea bună reputație, dar tonul vehement din ultima vreme ne-a atras atenția, și nu numai tonul. Apar anumite coincidențe, destul de curajoase am zice noi. Evident că gusturile literare se pot discuta la infinit și noi nu vrem să le impunem, nici Monicăi Lovinescu, nici lui Virgil Ierunca, dar ne întristează că și cîte un autor mai de pe lîngă casă, de pildă Ileana Vrancea, ne face surprize editoriale în stare să stîrnească aplauze la scenă deschisă microfonului „**Europei libere**". Este întîmplător oare că Paul Goma, Țepeneag,

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Mircea Iorgulescu

SCRIITORI TINERI CONTEMPORANI

În cel de „al treilea rond" al criticului Mircea Iorgulescu, cartea intitulată explicit **Scriitori tineri contemporani,** ceea ce reține atenția din capul locului este remarcabilul efort de sinteză. Criticul nu mai citește cărți, ci autori. Demersul criticului nu mai privește volumele izolat ci le urmărește în curgerea lor pentru a realiza o definiție globală. **Scriitori tineri contemporani** este o suită de aproape o sută șaptezeci de astfel de definiții pentru scriitori de azi care n-au depășit vîrsta de patruzeci de ani. Scopul este realizarea unei hărți literare a momentului pentru a valorifica o producție și o activitate literară insuficient cunoscută. Deși demarcația folosită e convențională este evidentă dorința autorului de a se constitui în criticul noii generații și noii literaturi. **Scriitori tineri contemporani** e un gest de luare în posesie și dacă autorul ar fi folosit criterii de selecție mai puțin convenționale el ar fi fost și mai bine subliniat.

Orice sumar de felul celui alcătuit de Mircea Iorgulescu provoacă discuții. Alegînd un criteriu ferm, limita de vîrstă de patruzeci de ani, criticul preîntîmpină o parte din împotriviri. Chestiunea care rămîne însă, dar care nu impietează profund volumul, este următoarea : atrasă evident de „cei ce vin", de cei care anunță o literatură viitoare, cartea lui Iorgulescu rămîne deschisă prin criteriul de vîrstă folosit și unor scriitori debutați mai de mult, afirmați și consacrați cu mult înainte de apariția acestei cărți. **Scriitori tineri contemporani** închide între copertile ei și autori ca Cezar Baltag și Marin Sorescu care au marcat deceniul șaizeci, dar și tineri ai ultimei ore ca Gheorghe Azap sau Tudor Vasiliu. Spiritul literaturii de mai nouă factură nu fuzionează cu operele scriitorilor debutați mai de vreme. Această discordanță este înlăturată de critic care nu face o pledoarie ci prezintă în fișe sintetice o secțiune semnificativă a literaturii române contemporane. Deși incomodat de epitetul „tînără" pentru literatură, epitet care numește o vîrstă biologică și mai puțin un criteriu estetic, criticul în postură de istoric literar acceptă riscul acestei delimitări. El evită și termenul de generație literară, mult vehiculat astăzi, pentru că i se pare că suferă de aceeași carență. **Scriitori tineri contemporani** nu vrea să fie decît un tablou panoramic, rapid și exact al literaturii scrise în ultimii zece ani de cei mai tineri autori.

Procedeul e al fișei de dicționar scrisă însă cu personalitate, riscînd mereu o definiție nouă atunci cînd materia o cere. Descrierea, analiza, sinteza se îmbină divers în paginile **Scriitorilor tineri contemporani** pentru a realiza un profil distinct fiecărui autor sau a-i stabili nota caracteristică. Greoiul procedeu al analizării succesive a fiecărei cărți este survolat de autor care tinde către priviri globale, sintetice. Pentru poezie sînt folosite abundent citatele, menite să ilustreze enunțurile sau concluziile avansate de autor după traversarea de obicei a întregii opere. La fel se procedează cu proza sau cu critica unde nu se mizează pe cărți ci se caută figura spirituală a autorului. Bucuria scriitorului de a se vedea citit în fiecare cută a discursului său artistic este micșorată de acest procedeu a cărui îndreptățire critică este însă credem indiscutabilă pentru tipul de carte pe care și l-a propus Mircea Iorgulescu. Efortul de obiectivare al criticului, apetența pentru formularea sintetică și plastică, intenția propozițiilor definitive, organizarea chiar a discursului ne amintesc de figurinele critice ale lui E. Lovinescu către care autorul a arătat aplecare și în volumul precedent. Orgoliul de a epuiza o carieră artistică într-o succintă expunere care să rețină notele cele mai caracteristice ale unui scriitor, fără a-i da sentimentul expedierii, vine desigur din paginile predecesorului.

Plăcerea criticului e de a descrie obiectul, de a-i sublinia trăsăturile crezute definitorii, de a înfățișa un organism literar bine articulat, acolo unde e cazul, de a demonta procedeele, de a studia sau divulga compoziția. Criticul stăruie în intimitatea cu opera dînd sentimentul unei familiarizări care oferă cititorului încredere în actul critic. Indiscutabil, unele descrieri pot fi controversate, dar nu facem aici o prezentare de detaliu ci o descriere de ansamblu a unei cărți ambițioase dintr-o categorie de care cititorul contemporan dispune foarte rar. Familiarizarea criticului cu universul operelor unor scriitori atît de mulți și atît de diferiți este certă, ca și supunerea lui la obiect, vizibilă mai ales în urmărirea itinerariului sau curbei creației. Dacă am înțelege gestul său ca pur informativ am greși : criticul descriind definește, avansează o opinie critică despre operă și despre autorul ei și cine va căuta în **Scriitori români contemporani** un simplu dicționar va găsi mai mult decît atît. Ceea ce evită să dea criticul sînt judecățile de valoare pe care le consideră implicite actului său critic, sugerate fie din dimensiunea textului, fie de tipul de prezentare. Aerul de obiectivitate atît de necesar unei cărți atît de cuprinzătoare se păstrează așa dar, în dauna însă a emiterii unor judecăți de valoare bine marcate. Fiind vorba de autori care unii dintre ei sînt în plină formare atitudinea este în parte justificată. Cu atît mai mult cu cît criticul nu ezită în mai multe rînduri să se delimiteze de lipsa de valoare a unor texte avute în vedere.

Ceea ce este prețios în această carte este însă faptul că autorul nu vrea să piardă contactul cu perspectiva întregii literaturi din care decupează operele și autorii de care se ocupă. El face de cîte ori i se ivește ocazia generalizări interesante asupra evoluției poeziei, asupra caracteristicilor ei, asupra aspectului prozei la un moment dat și a evoluției ei. Perspectiva de istorie literară nu lipsește și de cîte ori apare dezvăluie ca și în alte pagini mai vechi apetența pentru stabilirea unor coordonate de valoare mai generală a literaturii române contemporane. Chiar dacă nu trage concluzii generale, e vădit din tabloul realizat în **Scriitori tineri contemporani** că unele trăsături se impun de la sine. Stilizarea, convenționalismul, livrescul revin des sub penița criticului la foarte mulți dintre poeții analizați. Dacă e vorba de un ochi care vede uniform sau de o poezie uniformă ne-o va arăta timpul. Exercițiul critic al lui Mircea Iorgulescu ni-l arată a avea însă un ochi suficient de disociativ pentru a a-i acorda încrederea diagnosticelor propuse.

Dificultatea întreprinderii lui va fi și mai bine înțeleasă dacă vom preciza cantitatea propriu-zisă de materie tipărită pe care a parcurs-o criticul și în același timp incertitudinea opiniei critice pentru majoritatea scriitorilor intrați în **Scriitori români contemporani.** A face liste de predilecții înseamnă a încărca o pagină care și-a propus să nu intre în amănunte. Dar fiind vorba de mizele criticului, de scriitorii pe care pariază e bine să spunem că ochiul său se îndreaptă predilect către valori. Eugen Uricariu este printre cei cîțiva pe care atenția criticului s-a fixat stimulativ, după cum la poezie Cezar Ivănescu este cel ce recoltează cuvintele cele mai elogioase. În sfîrșit, trebuie să spunem că efortul de obiectivare al criticului, încercarea de a se sustrage unor concluzii dinainte stabilite, existent de-a lungul întregii cărți, e cu atît mai vizibil la capitolul dedicat criticii și istoriei literare.

Chiar acolo unde dă peste concluzii intrate în bagajul curent de lucru al criticii, Mircea Iorgulescu tinde spre viziune personală și revizuire, respingînd caracterul de simplu dicționar al cărții lui. Această surpriză ne-o oferă capitolul despre Marin Sorescu a cărui operă fiind citită de critic dinspre cele două volume **La Lilieci** este privită dintr-un unghi nou : „scriitorul acesta, ce are o mare personalitate, a stîrnit iritări și a fost pretimpuriu clasificat și chiar clasat, făcîndu-se mereu abstracție de structura profund țărănească a creației lui. Într-o literatură care deși obsesiv atrasă și interesată de viața satului numără totuși puțini scriitori cu autentică viziune de țăran, Marin Sorescu rămîne, cu toate că a debutat la începutul deceniului trecut, cel mai nou sosit reprezentant al spiritului lumii rurale, fiind ca și Marin Preda, ilustrul său predecesor, imitat fără încetare și nu continuat".

Scriitori tineri contemporani e un promițător început de construcție.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

De la Everest la Turnu-Măgurele

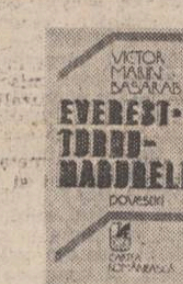

De o bucată de vreme pare a se fi reactualizat povestirea și după bunul exemplu al lui Apostol Gurău, Editura Cartea românească ne oferă volumul de scurte istorii al lui Victor Marin Basarab, **Everest — Turnu-Măgurele.** E, după localitățile unde-și plasează cele mai multe din prozele sale, un teleormănean, înrudit cu naratorii locului, cu Zaharia Stancu și mai ales cu Marin Preda, nu fără o notă personală. Deocamdată Victor Marin Basarab se așează pe poziția spectatorului care revenit în peisajul copilăriei din anii războiului, cu memoria unor oameni și întîmplări, contemplă umanitatea prezentă din perspectiva unor transformări ce mai poartă încă urmele, traumele trecutului mai mult sau mai puțin apropiat. Se observă în primul rînd bizareria numelor proprii rămase aceleași și azi, nume aparent comice purtate de oameni prea puțin veseli. Citim într-o pagină liminară : „Mult încoace după război, satul nostru, Beșteleanca de Telcorman, fără oficiu, mai purta un nume de pustiu și. din fîntîna cailor, mai rămăsese un umblet pe care numai cei trei bărbați, Mostofilcă, Țircă și Costelivu, îl mai puteau auzi. Cei trei bărbați întorși de pe front nu mai curgeau prin sat în toate apele lor și se întrebau dacă lumea a auzit carecumva de Achile".

Ați auzit mă, de Achile ? e chiar titlul unei povestiri din care se înțelege că cei trei știu de la copiii lor de numele și faptele eroului homeric pe care ei îl pricep aclimatizîndu-l, comparîndu-l cu unul de ai lor, implicîndu-l într-o întîmplare, într-un caz petrecut de curînd. Țircă al lu Mierloi e un fel de Pațanghel, vorbăreț și atoateștiutor, fanfaron, sceptic în privința capacității de înțelegere a conlocutorului său Anghel al lui Mostofilcă, om la rîndul său neîncrezător, bănuitor, nedumerit. Cuvîntul lui Țircă e batjocoritor : „Bă, al lu Mostofilcă, bă, ai auzit tu de Achile? N-ai auzit, nu fă pe deșteptul, c-ai auzit, că n-ai auzit. Auzi, ce-mi spune el mie că poate, după la copii, poate. Nici nu poate, bă, al lu Mostofilcă, bă, aici nu merge cu poate. Ai auzit, zici, și cine e, n-ai auzit, zici, n-am auzit. Ce, îți taie carevașilea beregata ? Nu ! Atunci ?... Ascultă aici la mine ! Achile ăsta a fost un fel de Mitică al lu Onciu, puternic, care va să zică, bă, puternic și mare. Ai văzut cum ridică Mitică sacu dă opt duble, sau îți aduci aminte, cînd cu apele, d-a ținut cu curu-de, șezutu sprijinit în sacii cu pămînt, năvala spre ruptura digului ? E, ăla, adică Achile ăsta, de care-ți zic, și mai și..." Achile, continuă Țircă, era războinic „nu ca unu d-alde noi sau ca unu d-alde tine", era „bine plătit" și putea fi omorît de mai multe ori, însă numai cu încuviințarea „imprealabilă" a mai marelui peste un munte. Țircă dorea să știe de fapt ce părere are Mostofilcă, dacă e drept sau nu să omori pe cineva de cîte ori vrei chiar să-l judeci pentru o faptă pe care n-a făcut sau n-a gîndit măcar s-o facă". Țircă se referă la cazul lui Alexandru al Verghinei care a păgubit fără voie cooperativa de două milioane de lei și nu se poate disculpa, pentru că trebuie să menajeze pe Dumitrița, victima lui Fane a lui Gaotă, acuzatorul său. Cei trei cunosc onestitatea lui Alexandru și ar vrea să înfrunte pe Fane a lui Gaotă care și-a schimbat numele în Udrescu, să depună ei mărturie contra lui. Din altă povestire **Verghina,** aflăm că Alexandru, Lisandru, era fiul lui Mihai al Bărăitarului făcut în lipsa de acasă a lui Mitriță Miinea, luat pe front și dat dispărut, apoi întors cînd nimeni nu se mai aștepta. Verghina greșise, de altfel fusese și ea violată înainte de a se mărita de un neisprăvit, totuși n-a vrut să ia de bărbat pe Mihai cînd credea că Mitriță a murit. Ca Zaharia Stancu în **Ce mult te-am iubit,** Victor Marin Basarab transcrie realist bocetul tragicomic al soacrelor cărora le-au căzut ginerii pe front. „Cu ce-am păcătuit, Doamne, dă mi-l luași, că mai bine mă luai pe mineee, că mi-ai uitat zilili ; că ce să mă fac acuși fără Aristică al meu, că avea copii, că avea muiere, da o lăsai acasă, să vadă de păsări, da să prăpădi, n-ar mai ierta-o pămîntul, că ea l-a dus la război cu gîndu la sărăcia de-acasă, că el, dracu, Doamne, iartă-mă, nu putu s-o ia pe Agafia a lui Turcitu, că ce dacă era surdă, avea pămînt, da o luă p-asta și-și umplu casa dă copii, Doamne, ce mă fac, Doamneee, pă cum că de ce să se prăpădească în floare, fie-ar Mintulescu al dracului că nu putu să-i dea și lui Certificatu, cum îi dete lui Gligore, că dacă avea bănet, îi dădea..."

Din păcate, autorul excedează în sensul autenticității relațiunii și cele mai multe povestiri au nucleul epic învăluit. La inundații trei muncitori au fost îngropați de vii din cauza neglijenței sau nepriceperii unui inginer, altuia i se îneacă oile furate de la un frate ; maturii își aduc aminte cum au ucis un neamț fiindcă le corupsese sora sau mama, cum într-o noapte au pierit o mie de oameni într-un lagăr, cum scrisese pe tancurile nemțești cu creta Everest — Turnu Măgurele, cum un părinte și-a pierdut șapte fii în război, cum din mîndrie, fiindcă n-avea ca alții merinde, un copil purta în desagă bulgări de pămînt...

Al. Piru

REVISTA REVISTELOR

CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTÉRAIRES nr. 2/1978

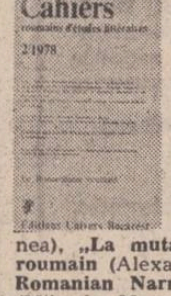

Al doilea tom pe anul acesta al prestigioasei publicații își orientează problematica pe o unică și fundamentală direcție: **ROMANTISMUL ROMÂNESC.** În primă secțiune a romanului cititorul ia contact cu o serie de patru masive studii menite să investigheze în ceea ce s-ar putea numi morfologia intrinsec autohtonă a fenomenului : **Prémisses d'une poétique du romantisme roumain** (Paul Cornea), **„La mutation romantique" : l'exemple roumain** (Alexandru Duțu), **The Structure of Romanian Narration in the Romantic Period** (Mihaela Mancaș), **Le romantisme roumain ; directions et méthodes de recherche** (Mircea Angelescu). Urmează apoi două semnificative eseuri în care romantismul românesc este pus în relația cu forme de manifestare revelatoare ale aceluiași fenomen pe plan universal : **Romanian Ossianism A. Survey** (Adrian Marino), **Comments on Byronism in Romanian Literature** (Ileana Verzea). O binevenită bibliografie a romantismului românesc (întocmită de Luminița Beiu-Paladi) încheie această parte dominantă a cuprinsului revistei. Bogate și variate celelalte rubrici și de data aceasta : **Perspectives et confluences** (Romul Munteanu), **Abenteuer und Sinn im zeitgenössischen rumänischen Roman, La Chronique des traductions** (colaborează Marian Papahagi, Radu Toma și Thomas Kleininger), **Comptes rendus, Kaléidoscope.**

ROUMANIE D'AUJOURD'HUI

Alături de celelalte domenii de activitate desprinse din peisajul vieții societății românești actuale (economie, politică externă, istorie, știință și tehnică), revista **Roumanie d'aujourd'hui** face loc în cuprinsul ei și unor aspecte semnificative circumscrise vieții literar-artistice. Astfel, în cadrul rubricii **Arcades** se publică următoarele : **Les écrivains et le public** (Romul Munteanu), **CIMAISES : Le sentiment de l'infini. Entretien avec le peintre Sabin Bălașa** (Cornelia Djigola), **Les hommes de théâtre en action** (Natalia Stancu), **LIVRES: Un acte de culture.** (Maria-Ana Tupan), **ATHENÉE : Orientations actueles dans le composition** (Luminița Vartolomei), **LITTÉRATURE : Fănuș Neagu „L'Ange a crié". Geo Dumitrescu Inscription sur une borne-frontière, Mais regardes-moi donc dans les yeux !**

Cronicar

Rezultatele concursului de debut în proză al Editurii Albatros pe anul 1978

Juriul concursului de debut în proză pe anul 1978, de sub președinția scriitorului Mircea Sîntimbreanu, directorul editurii, a hotărît selecționarea următoarelor lucrări :

1. Concediu fără plată, roman, de Marian Victor Buciu.

2. Nucul din Oarja, nuvele, de Maria Cecilia Nicu.

3. Cîmpia de sus, povestiri, de Stelian Zamora.

Lucrările selecționate vor fi publicate. Se reamintește cu acest prilej că ultimul termen pentru predarea manuscriselor în cadrul concursului de debut în proză al editurii Albatros pe anul 1979 este data de 31 martie.

Lucrările vor fi prezentate sub motto. Manuscrisele nepremiate nu se restituie.

viața cărților

Eminescu după Eminescu

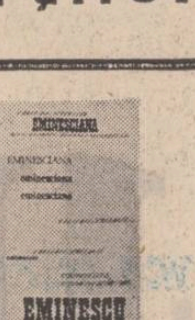

● Sub acest titlu incitant *), nr. 14 al colecției „Eminesciana" reunește cele 22 de comunicări prezentate de cercetătorii români la Colocviul Eminescu, organizat de Universitatea din Paris-Sorbona (12—15 martie 1975). Incitant, însă, nu este numai titlul cărții, dar și problematica și metodologia acesteia ca atare, care ar putea face subiectul unei discuții mai ample. O discuție care — ca idee — nu ar fi deloc nouă (problema prezentării, familiarizării și valorizării operei eminesciene peste hotare) dar care se cuvine din timp în timp, dacă nu soluționată, măcar deschisă. De unde provine sentimentul de uimire pe care îl poate avea cititorul înaintea cărții de față ? Dacă ar fi fost vorba de o culegere de comunicări făcute la un colocviu național Eminescu, organizat pe tema receptării critice a poetului și valorizării operei și gîndirii sale de la debut și pînă astăzi, **Eminescu după Eminescu** ar fi fost o carte utilă, interesantă, care s-ar fi aliniat fără prea mari tulburări valorice în seria exegeticii eminesciene. Totul se schimbă, însă, odată ce ne aflăm la un colocviu internațional, unde sarcina omului de spirit român este întîi de toate de a prezenta și analiza aspecte ale operei eminesciene în sine. Chiar dacă studiile de aici își au fără îndoială valoarea proprie, nu se poate spune că ideea de ansamblu este cea mai fericit aleasă. Obiecția vizează, așadar, nucleul generator al lucrării, nu și elementele sale componente. Pentru că a prezenta peste hotare modul în care gîndul eminescian a fecundat toată lumea poetică românească ulterioară lui, modul în care s-a ajuns la formarea mitului eminescian și a stabili afinități și simbioze spirituale între Eminescu și Blaga, Bacovia, Arghezi sau spiritul avangardei românești, sau între Eminescu și poeții transilvăneni, — aceasta înseamnă a face exegeză eminesciană colaterală. Pentru cititorul român, studii comparatistice Eminescu—Blaga, Eminescu—Bacovia, etc. sînt întru totul justificate ; în acest caz comparația devine revelare prin reciprocitate, în timp ce pentru cititorul străin, prea puțin familiarizat și cu un termen și cu celălalt al comparației, procedeul ar fi sortit unei receptări superficiale.

Trecînd însă peste această obiecție, vizînd, după cum spuneam, structura de ansamblu nu și fondul componentelor, să vedem ce ne oferă acestea din urmă. Pentru analiza eminesciană în general, trei sînt studiile care deschid orizonturi promițătoare, două ținînd de aplicarea unor concepte și metode moderne de investigare și unul continuînd o modalitate românească extrem de fertilă filosofic și poetic. În primul caz, este vorba de o încercare de circumscriere a „marilor imagini" eminesciene, „care în modelul mitic aveau un sens ontogenetic" în cadrele poeticii bachelardiene a elementelor, în aplicația lui Eugen Todoran (**Eminescu, dincolo de romantism, poet modern**) și de detectarea — pe urmele sistemului mauronian — a „mitului personal" eminescian care pentru Ion Oana (**Eminescu și Blaga : corespondențe și consonanțe**) este „Dacia mitică" și tot Ion Oana face referiri la unitatea structurilor fundamentale liricii moderne analizate de Hugo Friederich, referire pe deplin justificată dar încă insuficient valorificată de exegetica eminesciană. Dacă aceste două contribuții își află dezvoltarea în alte lucrări, aparținînd, una prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga (în speță referirile la poetica bachelardiană, în **Eminescu cultură și creație**), alta lui I. Constantinescu (raportările extrem de fertile la lirica modernă, în **Moștenirea modernilor**), — cea de a treia de care pomeneam, care încearcă să valorifice cîte ceva din perspectivele sistemului lui C. Noica (venind ca o profundă și originală continuare a semanticii ontologice heideggeriene), aparținînd lui George Munteanu, aduce în discuție conceptul de **eminescianism,** văzînd, dincolo de datele istorice ale acestuia, coordonata sa esențială — problematica dorului. Analiza pe care G. Munteanu o efectuează aici, deși succintă, este o dovadă deplină atît a fertilității metodei lui C. Noica, cît și a capacității de analist a autorului, care, în treacăt fie zis, ne face să regretăm întîrzierea nejustificată a lui **Hyperion II.** În afară de aceste trei studii, aflăm aici o binevenită sistematizare a datelor istorice și estetice privind **Poeții transilvăneni și moștenirea eminesciană** (Z.D. Bușulenga) precum și 4 studii care pot genera, fiecare, o carte și care indică un prag de maturitate în abordarea esenței eminesciene în spiritualitatea românească : **Eminescu și Sadoveanu** (C. Ciopraga), **Eminescu și Bacovia** (Ion Apetroaie), **Mișcarea românească de avangardă și Eminescu** (Ion Pop) și **Arghezi, interpret al limbajului poetic eminescian** (Gh. Bulgăr). Se impune apoi a fi subliniată observația lui Pompiliu Marcea (**Eminescu în viziunea lui Călinescu**) după care „Călinescu este, ca și Eminescu, o structură funciar romantică — și titanică, cu gustul grandiosului și cu voluptatea esențelor tari", alături de studiul foarte bine închegat al lui Mihai Zamfir (**Constituirea mitului eminescian : Glose despre un mit modern**) asupra motivului mitului „tînărului Geniu", identificînd și clasificînd datele fundamentale ale acestuia. O lucrare care — ca, de altfel, toate celelalte cuprinse în volum — poate constitui substanța unei cercetări mai ample.

Revenind la primele observații, trebuie spus că, în ciuda valorii comentariilor, **Eminescu după Eminescu** naște nostalgia unui **Eminescu în(întru) Eminescu,** care ar fi spus, poate, mai mult cititorului și publicului de la Sorbona.

Dan C. Mihăilescu

*) **Eminescu după Eminescu", Editura „Junimea", Iași 1978.**

Confesiuni moderne

● „Lumea noastră nu mai e clasică (Lumea noastră nu e romantică), Viața noastră e doar modernă" scria Arno Holz, acum mai multe decenii, numind astfel noua albie în care poezia începea să curgă. Pe această direcție urmată de lirismul simboliștilor citadini, de căutări naturaliste, de marile creații expresioniste, de imagism și vorticism și de alte „isme" poezia a „aclimatizat" noile realități — mașina, orașul, prozaismul vieții, limbajul franc și cotidian „pentru a-și îndeplini întreaga funcție contemporană" (Harte Crane). Ea a devenit un fel de **lingua franca,** ce spune lucrurilor pe nume, încercînd o conciliere a lor cu cele tradiționale sau, dimpotrivă, clamînd dezacordul, prăpastia ce le separă. Aceasta e calea poeziei pe care a ales-o și Liliana Ursu, poeta modernă prin universul și limbajul ei mozaicat, contrapunctic, expresionistă prin sentimente și peisaje, prin atitudine și gesticulație lirică, prin foamea de mișcare (**Poeta erans**) și de „neastîmpărul formelor" (**Migrații tîrzii**). Cu cel de-al doilea volum publicat *), Liliana Ursu își consolidează alegerea sa pentru poezia ce nu se vrea „pură" sau „metafizică" ci „matcă pereche"a realului (**Matca pereche**). Credința în cîntecul simplu, nemijlocit, care, optînd pentru „întîmplările vieții" (**Istorie**) renunță adesea la metaforă și fantezii („Pentru că metafora nu e esențială" ; (**Să nu ne mai mințim**) rămînînd astfel rostire sinceră și directă, această credință deci, se aliază cu replica antiplatonică a modernilor ce sună astfel în gura poetei : „Poezia este istorie / Singura istorie care nu se repetă / nu minte" (**Istorie**).

Ordinea clipelor e un **jurnal** franc, necontrafăcut a vieții moderne. Ivit dintr-o spontană autoscopie, din nevoia de confesiune și de învingere a singurătății — leitmotiv existențial și poetic la Liliana Ursu — poemul ei se transformă adesea într-un **epistolar** scris cu generozitate, traversat de dorința și în fond de vocația acestei poete de a se împrieteni cu realul „împrietenindu-mă cu aceste locuri străine", (**Jurnal**), de a-l percepe intim, luminînd sensurile vieții la «flacăra lucrurilor mărunte» precum în frumosul poem **Moara albastră.** Nu numai iubitul așteptat este chemat sau evocat în acest epistolar cu febrilitate și nostalgie, cu neliniște și exuberanță, cu ireverență sarcastică și dorință de plenitudine, cu tandrețe și ferocitate dintr-o devoratoare nevoie de echilibru. Poeta își simte aproape deopotrivă firul de iarbă, zăpezile, ceasurile și ceasornicarul, peștele ce se zbate în «cleștii antenelor de pe blocuri», «lama ruginită a adevărului», floarea de fîn ce agonizează într-un ochi de benzină, identificîndu-se existențial cu ceea ce o înconjoară, refuzîndu-și indiferența. Cuvîntul, însuși Poemul e convocat ca martor, ales ca destinatar permanent în «corespondența» neîntreruptă a poetei cu realul. El e busola (**Cîntecul meu**) lupa mărind la infinit realitatea (**Din cutia de scrisori**) e o proteză, un țărm de echilibru pentru întîmplările vieții, un fel de paranteză neîncăpătoare ce nu le poate cuprinde. Cuvîntul prilejuiește confesiunea și dezgolirea de sine, e totodată mîngîiere și răsfăț („mîinile mele răsfățate de cuvinte"), îmblînzind neliniștile clipei (**Jurnal**) traversînd spațiul și timpul ca un fir de sînge al vieții. Cîntecul acesta expresionist al Lilianei Ursu are calitatea de a fi un memento modern al biografiei și, de ce nu, un mod de a o cataliza și face plenară. El este deopotrivă artă poetică și ritual contemporan precum în poemul de o mare pregnanță **Ritual** : „Spintecat cuvîntul / Carnea-i roșie atrage / Realul". Creator de atmosferă și mai puțin de limbaj, spontan și lipsit de podoabe, poemul Lilianei Ursu, rareori anecdotic, transformă confesiunea ardentă în mărturie patetică și liberă a unei epoci moderne.

Doina Uricariu

*) **Liliana Ursu : „Ordinea clipelor", Editura „Cartea Românească", 1978.**

Împotriva lui Robinson Crusoe

● **Poezia lui Emil Brumaru*) este rezultatul destituirii** din înaltele ei funcții a Gravitații clasice, fiind în același timp beneficiara unei revoluții în istoria literaturii : suprarealismul. Dar poezia lui nu e propriu-zis suprarealistă decît în ceea ce privește insurecția insignifianței fals socotite a-poetice pe cele trei planuri : al obiectelor **imaginare, al imaginilor și al senzațiilor evocate.**

Seriile de făpturi imaginare relegate atîta vreme la subsolul Firii de ideologiile lirice serioase-preaserioase sînt scoase la iveală și împinse în lumina rampei : «Dulap obscur, în tine arde-un înger / Îmbobocit pe rîșniți de cafea / Visînd piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenea. /../ Unde e cheia tandră și subțire / Spre-a rupe neputința-n care zaci ? // Ca s-auzim cum pentru-ntîia oară / Cuvintele vorbesc de mărul acru / Și scos suav din căni miezul de apă / Să-ți tremure pe rafturi, dulap sacru». (**Dulap**). O istorisire țesută în jurul figurii filosofului Heraclit spune că fiind vizitat odată de cîțiva străini spre a-l cunoaște pe cel căruia i se dusese vestea, aceștia îl găsesc încălzindu-se lîngă cuptorul de pîine. Cînd dau să plece, deziluzionați de postura domestică a înțeleptului, acesta le spune un lucru memorabil, îndemnîndu-i să rămînă pentru că : «sînt zei și aici» !.

Reeditînd străvechiul gest, Emil Brumaru ne comunică, altfel, aceleași lucruri. Bucătăria cu toate elementele relative la ea (rîșniță, cafea, zahăr, leuștean, bulion, cratițe, mărar, pătrunjel, etc.) sînt valorizate de un ingeniu poetic absolut unic în literatura noastră, sînt estetizate la o proporție pe care nimeni nu a mai încercat-o pînă acum. Microcosmosurile casnice ale cămării mai sînt totuși prezente la Ion Pillat, obiectele mărunte le mai utilizează și Leonid Dimov, dar nu într-atît de programatic ca la E. Brumaru.

Frumosul, pare să ne spună autorul volumului de față, este egal distribuit în lume, deci se găsește și la bucătărie. Pentru a întregi și mai mult acest sentiment se procedează la deturnarea anumitor obiecte transcendente din condiția lor statornicită cultural : îngerii miros a papanași, poartă obiele și se refugiază uneori în dulapuri, printre mirodenii. Transcendența se manifestă chiar și în lucrurile cele mai prozaice : «Nu-auzi în frîna unui vechi vagon de marfă / Cum cînt-un înger stingerea la harfă ?» (**Balada dispariției lui J. O.**).

Descîntecul uniform al celor mai nedreptățite dintre lucruri reprezintă o temă revoluționară în poezia românâ de astăzi, slujită fiind de o **contemplatio** și de o **imaginatio** pe care medievalii le-o atribuiau, astfel numindu-le, doar poeților. Ca la Joan Miro, juxtapunerile provin din ludus-ul unui demiurg ce-și face simțită prezența ca atare, alăturînd regnul cel mai de sus cu cele mai de jos.

Însoțind detronările de care vorbeam mai sus, recondiționarea sui generis a celor trei simțuri așa-zis inferioare (mirosul, pipăitul și gustul), implicate de sugestiile poemelor, aparțin aceleiași intenționalități. Încuiat pe dinăuntru în acea lume posibilă unde **arhanghel** poate rima cu **sparanghel,** Emil Brumaru este un anti-crusoian în măsura în care protagonistul lui Defoe ignora Lumile Posibile ale Textului : «Robinson Crusoe, lucru incredibil, nu citește, în cei 28 de ani și aproape trei luni cît stă pe insulă, decît o singură dată. Și atunci, spre stupoarea noastră, doar cîteva cuvinte peste care îi cad ochii întîmplător. Este impardonabil !» (**Împotriva lui Robinson Crusoe,** eseu publicat în revista „Echinox", nr. 5/1978).

Mesajul lui E. Brumaru este pozitiv într-un sens mai subtil. Însingurarea anti-imaginară a lui Robinson, ca și a tuturor stîlpnicilor fără har, stingherește întocmirile noastre sociale sau cosmoviziunile noastre, psihismele noastre sau intersubiectivitățile noastre, precum și nedesăvîrșirile noastre în dragoste. toate recodificate în societăți de crini și melci și bile de jucărie, în universuri cît bucătăria, în deprimări îndurate de zarzavaturi (nu de noi sau.. și de noi ?), în relații epistolare între flori (**vezi Balada crinilor ce și-au scris frumos**), totul convertindu-se senin într-o kamasutra a partenerilor atît de nefirești și atît de potrivit totodată, îngerul iubindu-se cu diamantul, melcul cu serafimul, peștele cu ametistul sau portocalele cu sfintele.

Dan Arsenie

*) **Emil Brumaru : „Împotriva lui Robinson Crusoe", Editura „Cartea Românească" 1978.**

George Bălăiță

Urmare din pag. 1

Nu mai străbătusem niciodată acele locuri și trăiam impresia vie și fantastic de odihnitoare că-mi fusese dat să fac acel drum patetic numai lîngă umărul lui Bălăiță (el purta doi ghiocei în buzunarul de la piept și se cunoștea cu toți mestecenii). Și se mai legăna în sufletul meu un ciorchine de glicină care-mi șoptea că chiar dacă m-aș fi născut în alte părți ale pămîntului tot aș fi venit aici să-mi luminez inima cu istoria unui neam nebiruit, stăpîn pe datini nepieritoare. Și la fel m-ar fi bucurat să-l văd pe Bălăiță cum, intrînd într-un șopron, la Agapia, cu o măicuță bătrînă, ca să prindă un pui de găină, s-a întors ținînd în palme un arici. La Văratec am sărit gardul amîndoi și am sărutat pădurea de argint, ascultînd cum, mai sus, în munte, sunau, ca să fie plină de cîntec toată Moldova, codrii de aramă, la Humulești, am rupt fiecare cîte o pagină din cărți scrise de noi, am făcut motocei și i-am atîrnat de horn, deasupra vetrei, apoi ne-am dus și am intrat îmbrăcați în Ozana (pe Dumnezeul meu, cînd noi ne udam picioarele, o huidumă de călugăr trecea podul cărînd un scrinciob în spinare !) și, la sfîrșit, după ce ne-am înnoit sufletul pe terasa casei de la Vovidenie, unde Sadoveanu privea cum fulgerele plimbă stejarii arzînd prin rupturile cerului, am făcut popas la Braniște și-am băut vin galben. Iar Bălăiță mi-a spus o poveste. Eu, zice, eram copil, pionier, și-ntr-o vară, am venit aici în excursie. Ne-a prins o ploaie năprasnică. El era bătrîn și bolnav, sta sub streașină, privea cum clocotesc peștii în iaz, iar cînd s-a întors o clipă și parcă mi-a zîmbit, am știut că voi fi scriitor. Toată viața voi crede că numai mie mi-a zîmbit atunci... Știi că la moartea lui sfinții părinți de la Neamț au făcut slujbă și-ngenunchiați în biserică au citit capitole întregi din **Frații Jderi ?**

Fire convulsivă și imprevizibilă, am fraternizat cu George Bălăiță mai presus de orice fiindcă el e alcătuit în întregime din surîsuri rotunde și din liniști albe.

Paradoxuri simple

Urmare din pag. 1

de spațiile verzi ale întreprinderii : Marine băiatule, ia la dumneata cazmaua și grebla asta de coadă și hai să-ți arăt ce ai de făcut pînă mă întorc eu. L-a condus în curte și i-a arătat un rond pe care să-l sape, să-l însămînțeze pe margine cu iarbă, să-l grebleze ca la carte. Cînd tovarășul Oprea Ghenciu s-a întors din „tesa", l-a găsit pe tînărul Marin Iancu retușînd artistic cu grebla rondul și întrebîndu-l pe dumnealui că cum de se poate să nu știe că dacă pui sămînță de iarbă trebuie s-o uzi chiar dacă o însămînțezi sub ploaie. N-a auzit dumnealui, tovarășul Ghenciu, de pregătirea patului germinativ ? Dar tovarășul Ghenciu plecase deja după stropitoare. Așa a făcut Marin Iancu agricultură în prima zi de muncitor. Tovarășul Ghenciu i-a spus reporterului că bărbatul din Cioroiași va fi un bun topitor pentru că-i place munca și dacă se pricepe la munca pămîntului o să se priceapă și la topitorie, precis. Pentru că de la topitorie metalul roșu pleacă și se toarnă pe urmă în forme de pămînt și asta spune ceva. După care tovarășul Ghenciu i-a dat lui Marin Iancu să citească din două cărți de protecția muncii, dar s-o facă cu precizie, că-l va asculta la întoarcere. Și l-a lăsat în birou cîteva ceasuri cu cărțile de „tehnica securității muncii" în față. Într-un tîrziu l-a chestionat. Ei, ia spune Marin, cîte feluri de protecția muncii există. Păi, trei. Care ? Instructajul general, la schimbarea locului de muncă și periodic. Și care e, după tine, cel mai important ? Păi, instructajul general. Măi Marine, toate sînt la fel de importante, dar cel mai important e atunci cînd te duci într-alt loc de muncă. Trebuie să știi să te ferești de accidente, care pot fi altele la noul loc de muncă. Nu te apuci de treabă decît după ce meșterul cel nou ți-a făcut instructajul. E clar ? Și dacă nu ți-l face, vii la mine și-mi spui. Ai înțeles ? Și dacă nu ți-o plăcea ție ce amendă îi ard eu meșterului, să nu-mi spui mie șeful N.T.S... Iar dacă te prind că nu faci așa cum îți spun acum, să vezi ce amendă îți trag eu ție. Dar eu cred că n-o să fie cazul. Și uite aici cartela de cantină și chitanță pentru căminul de nefamiliști. Du-te de mănîncă și odihnește-te, că de mîine începi ucenicia. Noroc, și lasă dracului basca aia acasă că vine vara.

Înainte de a ieși din întreprindere, Marin Iancu a întrebat portarul cum poate ajunge la cămin că el n-a fost încă în oraș. Așa a putut afirma ulterior el că a devenit, din țăran, muncitor într-o zi anume. Și primăvara. Anume. Și astfel ar putea să afirme Marin Iancu că el, cel puțin, a trecut de la sat la oraș într-o zi anume. Și că a devenit orășean înainte de a intra practic în oraș. Acesta ar fi cel de-al patrulea paradox al lui Marin Iancu, care, de felul lui, nu e omul paradoxurilor.

Cartea în 1978

poezia

ION CARAION: „INTEROGAREA MAGILOR"

Interogația nesfîrșită

„Am fost doar durerea și durere am rămas"
(Solitarul obiect cosmic — X)

Așa cum se întîmplă cu toți poeții adevărați, poezia lui Ion Caraion nu și-a schimbat esențial înfățișarea prin comparație cu volumul de debut din 1943, intitulat **Panopticum.** Descoperindu-și de la început timbrul personal, poetul a rezistat conjuncturilor și modelor, lucrînd cu superbă obstinație la adecvarea unui limbaj proprice exprimării în profunzime a temelor eterne ale poeziei. Asumarea lucid dramatică — deopotrivă acceptare și refuz — a existenței provoacă seisme interioare, al căror ecou sublimat (niciodată trucat dar mereu original în expresie) urcă dureros la suprafață. Căci poezia lui Caraion se naște din suferința acută resimțită în fața fiecărui atentat la frumusețea originară a lumii. Aceasta este substanța intimă a anticonformismului vehement din primul volum cînd poetul, confruntat cu mediocritatea anchilozantă, trece durerea în revoltă, clamînd : „Cu mîinile ciungi, tatuate / ne ducem în circă pustele depărtărilor toate / carnea înțeapă, — zăpezile, anii / ne-au spart inimile, ne-au omorît bolovanii / Lîngă marginea vorbei, la cină, / semănăm soare, culegem vermină / la fundul purității, fără gramatică / disprețuim cuminția reumatică / a insilor bolnavi de centimetri pătrați / Avem umbletul suplu, dar pași tulburați, / ne gîtuie măsura / ne pune cătușă / geografia unor molii cu belciugul la ușă". Atitudinea „în răspăr", violența negației sînt dominantele etice ale unei întregi generații, marcată — nota Mihail Petroveanu — de „triplul asalt al banului, fascismului și războiului". Nonconformismul imaginii — șocantă, imprevizibilă, abruptă, impetuoasă — se conservă de-a lungul întregii creații a lui Caraion, devenind însemn specific. Dar, de la o carte la alta, apare tot mai evidentă tentativa de a aplica acest tip de imagine unei realități mai puțin circumstanțializate, pentru a propulsa astfel discursul poetic în spațiul meditației asupra condiției umane. Sub acest semn stă și recentul volum **Interogarea magilor** (Ed. Cartea românească, 1978). Un prim ciclu **(Ce ai tu, mare, de fugi ?)** conține viziunea unui univers citadin desacralizat („univers fără rugăciuni / fără țărani") în care, la Paris, „Iisus își vinde cuiele turiștilor" iar „prin versetele lui Solomon evangheliștii pasc porcii". Este o lume răsturnată, minată de caducitate, acționînd opresiv : „Zboară cu burta în sus / Zboară cu trecutul înainte / V-am spus că nu știu să cînte / V-am spus că au aripile-n jos ca scoabele / Cîndva lîngă o cărămidă se adăuga o cărămidă / Și acum lîngă o cărămidă se adaugă două pietre /Una îmi farmă tîmpla stîngă / Și alta îmi farmă tîmpla dreaptă / Și scoabelor li se spune aripi" **(Solduri).** În acest spațiu dezolant prin lipsa reperelor, sentimentul morții invadează și devine obsesiv. Întrebări chinuitoare („cine cui a mai rămas credincios", „încotro nu e noapte ?", „Eternă-i tăcerea.., sau cine ? sau cine ?") rămîn fără răspuns, pe cînd Perseu, călătorul prin tărîmurile lui Thanatos în căutarea Meduzei, resemnat, refuză vechiul mit : „Ei, hai ! Te-am pedepsit o viață / Ai capul meu, meduză ! / Epava mă refuză. / Trofeul e de gheață". **(Discontinuitate)** Poezia tinde spre tragic dar rămîne în grotesc. Subteran dar continuu speranța rămîne și se înalță pe indemnul-avertisment formulat aforistic : „e timpul să se scumpească prețul omului". În ciclul următor, **(Labirint),** suferința de a fi, ușor atenuată în regretul melancolic după un timp nemaculat, „cu botul pe zăpadă", revine cu violență într-un excepțional poem al eșecului : „a fost o mare-a noastră și-un cer al nimănui / (...) / a orbit și timpul și nemărginirea / lepădări / vîntul mătură și înghețată urmele / suntem acești călători pe care cine-i întreabă / nu-i aude cine-i aude îi ută / și valurile și ierburile și soarele și ficatul / de rugină al peștilor turtesc privirea / nicăieri / nu va mai înflori nici un pom / țipătul taie barca os de os om de om pe tine / te strigă uitații cînd urlă și mor / am mers prin țara goală speranțe cu bot rupt / era o mare-a noastră și-un cer absurd, absurd" **(Miriapozii).** Consolidarea este căutată în voluptatea eșecului **(Coapsa ca un mac)** dar echilibrul dobîndit prin amăgire amenință să se strice în clipa următoare. **Clown aminat,** poemul cu care se deschide ciclul **Licheni pe lizieră,** conține, dincolo de rafinamentul exercițiului ludic, tocmai respingerea netă a oricărei încercări de „fardare" a trăirilor într-o terapeutica sufletului. Amenințarea neființei cade pe neașteptate, cu efect estetic bine calculat, într-un poem **(Short story)** prozaic al devorantelor servituți cotidiene, care amenință să substituie existența. Parabole ale maculării sînt **Smochin neutru** și **Tehnica obiectelor** iar excelentul **Rezumat** — o interpretare aparent anecdotică a cunoscutei teme din **Eclesiastul :** „m-am dus în cimitir și-am scos rime / fuseseră oameni / s-au iubit s-au urît au plîns rîdeau și tac / — iată cu ce se pot momi peștii ! / ambiții și solzi // m-am dus în cetate și-am scos cuvintele / fuseseră stihii / au ars au plîns au germinat de flăcări / de aer de lacrimi de mîl țopăie / ca peștii zornăie și plac / iată cu ce se pot momi oamenii ! / cuvinte și rime / niciunde".

Universul lucrurilor apare în finalul ciclului, impenetrabil, conservînd și adăugînd sensuri misterioase. Asemenea lui, poetul se închide în sine, integrîndu-se ordinii secrete a lucrurilor prin mimetism tragic : „am devenit de gheață și ninge peste mine". În **Elegii poloneze,** istoria pătrunde cu brutalitate în poemul aducînd imaginile cumplite, de mare forță expresivă, ale crematoriilor și camerelor de gazare. Inserțiile prezentului nu reușesc să anuleze amintirile ororilor războiului săpate adînc în suflete : „mă mint / seri calde / toamna s-a oprit puțin / cu capul în palme / ca un vas de argint / din care picură vin / dați-mi alți ochi / alte amintiri" **(Clepsidre de țipete).**

Sub titlul incitant **Ei, haide, suferiți-mă,** Ion Caraion grupează în penultimul ciclu al volumului șase poezii diferite ca tonalitate (ironie rece, confesiune calmă, izbucnire expresionistă, tristețe resemnată) dar înrudite tematic (singurătatea și haosul ca preludii ale stingerii) și unite de aceeași netrucată sinceritate a sentimentelor, ca semn al încrederii în oameni.

Delectabile, făcînd (dacă mai era nevoie) încă o dată proba înaltului profesionalism al scriitorului, sînt **Baladele vechi** cu care se încheie volumul. Cu personaje biblice sau de ev englez, poetul brodează amuzante anecdote cu substrat erotic sau parabole transparente ale înțelepciunii populare, secvența în economia volumului avînd funcția de original contrapunct stilistic. Dar în primul rînd cartea lui Ion Caraion rămîne o interogație gravă a sinelui și a lumii iscată din durere și compasiune.

Valentin F. Mihăescu

VASILE NICOLESCU: „ÎNTÎLNIRE ÎN OGLINDĂ"

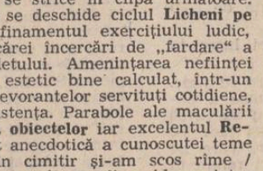

Forța imaculării

Volumul lui Vasile Nicolescu **Intîlnire în oglindă** reunește nu mai puțin de cinci cicluri, ultimul cuprinzînd „interpretări din lirica universală", care traduc tot atîtea ipostaze ale spiritualității poetului. Așa cum este și firesc în cazul unei personalități cu o structură constituită într-un echilibru deschis, cu dominante permanente, evoluția se produce la nivelul nuanței, în sensul în care „puzderia miraculoasă a formelor (...) caută mereu alte forme".

Există la Vasile Nicolescu un sentiment al unității universale, o unitate subterană, obscură, o solidaritate intimă a fenomenelor, care își găsește expresia în ciclul în care dă titlul volumului, de altfel ciclul cel mai substanțial : „Vine o vreme cînd nu știi ce te doare mai mult : / faptul că ești o margine de riu, o margine de floare / și nu știi ce se întîmplă în inima lucrurilor / sau dimpotrivă în inima ta / e inima riului, e inima florii". Sentimentul consubstanțialității lumii implică o proiecție într-o temporalitate absolută : „cum puiul de ienupăr crește din cenușa / scoicii marine în creștetul stîncii / și inima mea umple mărgăritarul unei stele care abia se va naște".

Elaborată cu rafinament, poezia lui Vasile Nicolescu este eflorescență de imagini a unui substrat meditativ. Structura sa intelectuală dăruită cu mari disponibilități conferă deseori liricii o notă elevat eseistică („chipul fetei care aude conul uscat de brad căzînd / în prăpastie și se simte ușoară și necesară /hăului asemenea lui"). Imaginea, ca reverberație a meditației subtextuale, relevată prin accentul final, înrudește o parte a poeziei din acest ciclu cu genul haiku : „Un glonte mai mic decît păstaia de fasole, / decît spicul de grîu și simburele de curmală, / un glonte cît un vîrf de creion, / cît un greiere / cît o jumătate de vierme / dar mai lung decît moartea...". Opțiunea pentru această formă lirică de maximă concentrare a sugestiei trebuie să fie determinată și de gustul pentru eleganță și rafinament : „Cum țiriile greierii în timpanele verzi ale nopții / și luna uită să răsară ; ai spune / că în cochilia timpului, / în neliniștea care crește / nu e decît țitera lor". Poezia acestui ciclu — cum se observă — trăiește nu atît în acel regim solar exuberant prin care a fost definită în genere lirica lui Vasile Nicolescu, cît prin sugestia stărilor infime, prin desenul fragil propriu „lumii diafane" : „Rostire de ferigi uscate / muzicuța-nfundată a viermelui / urzind pe dinăuntru / ființa de mătase a aerului / /Oglinzi aburind pe buzele tale". Poet înzestrat cu sensibilitatea purității și transparențelor, Vasile Nicolescu țese fine arabescuri, brume strălucitoare de imagini vindecătoare, conservate într-un inalterabil fond regenerator, o vrajă seducătoare și proectoare : „Asemenea cămășii izvorului / și bobului de rouă cînd trece o umbră de pasăre, / asemenea brîndusei / și nării antilopei / asemenea ochiului de apă în care se îneacă un fluture / și respirației păstrăvului"...

În aceste pînze de imagini se învăluie eul al cărui palpit nu parvine decît ca un vag ecou, abia perceptibil. Poezia nu traduce trăirea, ci o sugerează : „Fulgerul memoriei surpă molozul dintre cărămizi / și-ndeamnă cariul / să intre-n temelii și căpriori, păianjenii să-și înceapă lucrarea / și vîntul să muște cu dinți mărunți, mărunți / tulpina șovăielnică a bucuriei". Trăirea interioară își transmite ecourile pianissime în line cercuri pe suprafața unei ape calme, dintr-o anume pudoare a expresiei. Se naște astfel o poezie a presimțirilor, cu imperceptibili fiori de neliniște sau melancolie : „Cine a bătut cu degete de tăgadă în geamul amurgului ? — / era o umbră, apoi alta, apoi vîntul / oglinda sfărîmată în mii de cioburi a privirilor / aruncate peste umăr de frunzele care se duc / în regatul rîmelor, între oasele păsărilor / care se îndeasă unele în altele / pînă se face totul alb, foarte alb, zăpada / suflată sub uși / cînd nu mai e nimeni în casă". Această poezie a imperceptibilului, a sugestiei, face să vibreze materii inefabile al căror sunet creează secrete armonii interioare : „Modulînd vise, privirile sosesc fără / întrerupere de pretutindeni / ca păsările și pulberea nevăzută a cerului, / ca norii nestatornici, ca semințele și sporii și se sfarmă imperceptibil, / în timp ce coloanele privesc departe...".

Întîlnire în oglindă nu mai este o carte conținînd o poezie a celebrării arderii, ci ecoul unor armonii născute din consonanța fericită a unor subtile tristeți, melancolii, limpezimi și înfiorări, a unor emoții ale spiritului cultivat prin cultură, atras de luminozitatea pură și de forma imponderabilă : „M-am prins de sufletul tău clopot neauzit, / din seminția fără prihană a unei lumi ce-o să vină, / semn, hieroglifă, mușcătură de șarpe, arsură-a unei revelații, / clopot cetate, / rămuriș de cristale, / vameș al părților care nu se deschid niciodată, / călcii de Cenușăreasă împotmolit în aurora, / carapace a stelelor plutind în oceane".

Ciclul **Quasi una fantasia,** scris cu aceeași intelectualitate care este sursa poeziei lui Vasile Nicolescu, este totuși marcat de un alt spirit. Mică suită de „houmoresques", el suportă accente de pitoresc ușor acid, ușor grotesc, plăsmuirea nefiind însă fantazare euforică gratuită, nici artificiu suprarealist. Poezia acestui ciclu este înrudită mai curînd cu **meraviglia** manieristă, înflorită fastuos pe un substrat parabolic și polemic de substanță morală.

Patria lăuntrică — un alt ciclu — conține o lirică de celebrare sub regim solar, dublată de un sărbătoresc sentiment al miraculului, evoluînd într-un spațiu interior ilimitat, definit fulgurant și apoteotic : „În ochiul inimii mele adevăr rostit pînă la capăt, / șir de columbe foșnind peste-un cîmp înstelat / cu miraculul înfrunzirii fără de veste / în care sufletul meu tremurînd s-a scăldat". Imaginea sărbătorească este concentrată emblematic, lirica trăind prin proiecția iluminată.

În fine, ciclul **Pasăre** este un joc al feeriei desfășurat în sunetul muzicilor solare, spațiu al deliciilor intelectuale savurate cu senzualitate rafinată însă de sentimentul materiei diafane : „Vine cu fragi, chisele și faguri de albine / și-mi mătură pe masă cu fluturi și sulfine ; / vine cînd bate seara și inele se joacă, / tîrziu cînd elfii umblă cu stelele pe toacă / și susură izvorul și floarea își deschide / năluca-i de miresme, tiparele fluide. / Ea-și scoate blînd cămașa de-atlaze și cununa / și intră nevăzută-ntr-o vază cît aluna".

Poezia lui Vasile Nicolescu este creația unei intelectualități definite de un estetism asimilat și nu mimetic, de un gust rafinat, emanație proprie și caracteristică la care elaborarea nu duce la artificiu și nu alterează emoția. Evoluînd spre nuanțarea fină, lirica lui Vasile Nicolescu nu poate cobori niciodată sub o anumită calitate a trăirii intelectuale.

Sultana Craia

ADRIAN PĂUNESCU: „POEZII DE PÎNĂ AZI"

Planeta liricii integrale

Rar s-a văzut în poezia românească o energie atît de gigantă într-o inverosimilă revărsare de tropi și de idei ca la Adrian Păunescu. Poetul e hugolian, însă nu izbește atît prin elementul numeric și prin inspirația lui fără răgaz, cît prin acea sforțare necomună de a îmbrățișa umanitatea integral, secînd stiluri și idei, într-o modificare continuă, de esență geneziacă. Nimic stabil la o prea repede ochire, deși totul e spiritualicește sistematic. Îndărătul teribilei erupții lirice, ca de metal rar, necunoscut, temele se înșiruie într-o omogenitate adîncă pe care o detectează numai expertiza în amănunt. E cu desăvîrșire greșit a se vedea aici o emanație poetică directă și, ca atare, produsul unei inspirații instinctive. Sub raport tematic, „poeziile de pînă azi" ale lui Adrian Păunescu sînt unitare și alcătuiesc o lume închegată, cu citeva idei la originea ei imutabilă.

Izvorul acestei poezii stă în **negația maculării,** provenită dintr-un unghi pur de natură morală, unde se așează poetul justițiar. Această bolgie teribilă, căreia Adrian Păunescu îi face o catagrafie rece, arată, prin răsturnare, valoarea admisă de poet. Într-un „coșmar cu o planetă de noroi", obiectele se scufundă fără identitate într-un mil neliniștitor : „Cuvintele sînt pline de noroi / Cum sînt copitele de cai plugari, / Nu mai ajunge sensul pin' la noi / Copiii adevărului sînt rari".

Coincidența contrariilor, care provine de aci, a dat acestei poezii nota ei irepetabilă căci Adrian Păunescu este în esența lui un **liric dialectic** care vede fenomenele în mișcare și în opoziție. Lui îi datorăm cite o formulă fulgurantă, în gust baroc, unde opușii se combină și din interferența lor iese ideea morală : „Că omenirea-i un ciudat amestec / De violență și de duioșie". Expresia paradoxală la aci înfățișări sarcastice, contra unui „imburghezit". „Eu pe-acest scaun ! Mintea mea în ladă. / Eu pe-acest scaun : dublă vitregie, / Îl stăpînesc, însă și el mă știe, / Mă ține el, iar eu nu-l las să cadă". În alt loc este redusă la absurd ideea libertății totale, în excepționale expresii lapidare ale fenomenelor opuse și paralele : „Anarhică stare. Cînd totul se poate. / E-o criză ce nu se explică / Prea lesne și una și alta se poate. / Și frunza ce crește. Și cea care pică. / A fi cum pretindem. A fi cum se poate / Arată că totul și restul se poate. / A fi deznădejde. A fi libertate / Oricare se poate. Egale sînt toate / Cînd ora se poate. Cînd noaptea se poate. / Cînd moartea se poate. Cînd totul se poate. / Și ce se mai poate, cînd totul se poate ?".

Poetul a dat o formă gnomică acestei fenomenalități dialectice sub înfățișarea aparentă a unui șir de opoziții naturale, care înglobează totuși, la privirea de sus, o filosofie : „Pe pămînt avem de toate / Și mai bune și mai rele, / Bune, rele, / Și-nchisori și libertate / Și-a putea și nu se poate / Și ruină și cetate / Genii mari și frunți tembele / Vînt ce stă și vînt ce bate / Și martiri dar și lichele, / Nedreptate și dreptate / Și-a putea și nu se poate / Și noroi și stele".

În lumile dialectice, condiția poetului este **drama,** adică **expresia contradicției în mers :** „Nu-ți poate pune nimeni cătușe peste timple, / Și chiar de ți le-ar pune ți s-ar preface-n laur / Ai fost adus pe lume, să scoți din mizgăuri, / Fii fericit de drama ce stă să ți se-ntimple".

Exemplul său moral este Don Quijote, un precursor „dramatic" : „Țăranii mei, ce-ați dat și bir și cote, / Veniți la fiul vostru ce sînt eu, / Numele meu de azi e Don Quijote, / Mai lupt cu morile de vînt din greu".

„Riscul" e condiția lui, de „om pe niște scări", expresie de neuitat a lui Adrian Păunescu : „În lumea plină de urmări, / eu sînt un om pe niște scări. / În sus ce e ? În jos-nimic ! / În jos ce e ? În sus nimic ! / Vorbesc cu ceilalți care-au fost / Și-n sus și-n jos, și nu-i dezic, / eu însumi spun de locurile / pe unde-am fost : nu e nimic". „În lunga noapte a acestui veac", poetul contrazice inerția, o „atacă" ieșind din derută : „În lunga noapte a acestui veac / în care toate clopotele tac, / în care neamurile își cer loc / în care capete de sfinți se coc, / în care însumi nu știu ce să fac / să apăr, să adorm sau să provoc, / în lunga noapte a acestui veac / de-o apă repede, care-și dă foc / e atacat bătrînul lumii rac".

Rar în acest marș prelung, spiritul cîntă elegiac, din flaute bolnave, deși poetul e un sentimental paradoxal, care nu intonează chemări erotice, acute, ci le șoptește monoton, ca pe un lied : „Sînt un / flaut / bolnav / Sînt un flaut / rănit. Mă / mai / aud / pentru că încă / mai bate vîntul / peste pămînt".

Alături de erotica retractilă, Adrian Păunescu alege drept termen stabil în universul mișcător — țara, văzută ca un numen irepetabil, un semn imanent, consangvin și vital ca elementele fundamentale.

Capodopera lui este, de aceea, **„Da, mai avem",** șir de propoziții lirice memorabile, unde nu e greșit nici măcar un accent : „Țară de veci, nepămîntesc de caldă, / Copiii noștri într-un riu se scaldă / Și morții noștri în pămînt se scaldă / Munții Carpați miros a lună plină, / a rouă și a suflet de răsină, / la care capre negre se închină".

În sforțarea de a detecta stabilitatea în mișcare, poetul e, prin urmare, unitar. Temele se leagă în cauzalități strînse și determinația filosofică face din Adrian Păunescu poetul unei lumi integrale. Dacă ideea nu se modifică ci se îmbogățește cu accente noi, stilul exterior se metamorfozează mereu. De aici provine impresia proteicității și a așa-zisei „disponibilități lirice" a lui Adrian Păunescu, care nu este adevărată. S-a văzut cum se înlănțuie ideile, în ce unitate strînsă ; dacă înfățișarea poetică externă e schimbătoare, aceasta provine din fenomenalitățile în curs ale unei lumi cu neputință de prins într-o formulă unică. Adrian Păunescu este **liricul realității dialectice :** tehnicile lui modificate repetă exact aceste mișcări ale lumii polimorfe. Sub raport stilistic, bogația este cu adevărat extraordinară. Poetul este aci apodictic și concluziv, indică, celebrează, sfătuiește, întotdeauna teribil : „Nu vă e milă să ucideți mieii / N-aveți atîtea bunuri de mincare ? / V-ați și făcut căciuli strălucitoare / Din bietul petic jupuit al pieii". De aci vine acea expresie pură, de neuitat, rece ca veșnicia care face din Adrian Păunescu un mare poet al sentimentelor incomunicabile : „Mai naște-mă părinte ideal / Pe o colină dulce, din Ardeal". Poezia gnomică sub o formă ușor paradoxală, în genul „Glossei" și-a găsit aici mediul propice : „Primăvara, cînd totul se poate, / cînd ora se poate și noaptea se poate, / cînd ziua se poate și ceața se poate, / primește aceste dovezi repetate / că moartea se poate, că totul se poate".

Modul baroc și parabolic nu-i e străin ; pamfletul liric, teribil, hrănit din propria minie ori cu substanță politică e cultivat în chip temeinic. De altfel, în imprecația politică poetul strălucește și își alcătuiește o atitudine justițiară tocmai potrivită (desenul e grotesc, în culori greoaie, ca la Daumier) : „Trăiască fabricile de dosare / La care noi lucrăm fără de știre / Cu milă, cu credință, cu iubire / Cu tot ce ne-ncălzește și ne doare / Cui ne justificăm ? Cui dăm aceste / Rapoarte despre sufletele-n boală ? / Ridicol e în criza mondială / Să șantajăm, să suportăm căpestre". Nu lipsește, în abundența formulelor vijelioase, melodia tandră, cantabilă, de o tristețe indicibilă : „E-așa frumoasă ziua care se-adună treptat / Din arborii frenetici, înseninînd mereu / Încît îți pare că privești fascinat / Ochii albaștri ai lui Dumnezeu".

Elegia erotică, solemnă, a dat aceste impecabile viziuni : „Foioasele în vîntul toamnei ard, / Mușcate singeros și trist de lună, / Și turturelele se despreună / Acum, noi doi în focul revansard / Acum, atît de singuri pe pămînt / Să recităm Bacovia, plîngînd".

În fine, Adrian Păunescu este rapsodul temei istorice și în poezia lui trece un șir enorm de domni, revoluționari, personalități ale istoriei românești pe care liricul le slăvește în propoziții spectaculoase, aci hieratice și cu pași grei, seculari, aci vijelios.

Unde e totuși formula poeziei lui Adrian Păunescu, în care dintre aceste prototipuri izolate din nesfîrșita lirică eruptă dintr-un izvor nesecat ? Fără formulă unică în stil căci este fenomenală și repetă mișcarea universală, poezia lui Adrian Păunescu e în esență o expresie dialectică. Ceea ce poetul vede cu ochiul vesnic avid de noutate, e proiectat pe enorme pînze în mișcare. Din combinația lor a ieșit această poezie, unică în felul ei, ca o planetă a liricii integrale.

Artur Silvestri

Mihai Bandac : „Noiembrie"

DAN LAURENȚIU: „ZODIA LEULUI"

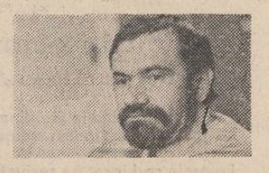

„Complexul" lui Orfeu

Poate să pară curios faptul că în studiul său consacrat structurilor antropologice ale imaginarului pe Gilbert Durand nu-l reține în chip explicit ideea identificării unui „complex" al lui Orfeu, alături de numeroasele și semnificativele „complexe" pe care i le sugerează galeria marilor arhetipuri mitologice. Este adevărat, de altfel, că autorul nu-și propune a realiza un „inventar" complet pe tema respectivă. Presupunem totuși că în ceea ce privește „complexul" lui Orfeu omisiunea nu e întîmplătoare. Credem, mai degrabă, că este vorba să spunem astfel, de o omisiune inevitabilă, ce se produce, adică, de la sine, intrucît, din perspectiva atotcuprinzătoare a poeticii imaginarului, „complexul" lui Orfeu deține o poziție privilegiată, de supraarhetip, în sensul că, la treapta ontologiei artistice, și le asumă pe toate celelalte. Pentru o asemenea înțelegere a problemei pare că înclină Gilbert Durand însuși dacă ne gîndim că ultimul capitol al studiului său — capitol avînd un admirabil titlu, **Onoarea poeților** — se încheie cu o suită de fraze în care, implicit, lui Orfeu îi este recunoscută funcția de mit supratutelar. Întrupare a ceea ce Durand numește **Omul Dorinței,** așadar, Orfeu revendică atributul de „însoțitor" al lui Iason într-un asemenea chip incît „fapta" acestuia din urmă își justifică temeiurile și își asigură izbinda numai întrucît se dovedește a fi, ea însăși, organic integrată în cosmicul vis al cunoașterii poetice. „Ce-ar fi oare argonauții fără lira lui Orfeu? Cine ar asigura cadența vîslașilor ? Și-ar mai exista cumva o Lină de Aur ?" — iată, deci, chiar propozițiile cu care eminentul cercetător își încheie studiul.

Mărturisim că „adnotațiile" de față au prin definiție un caracter spontan ; ele nu s-ar fi produs niciodată dacă amintirea lecturii consacrate cărții lui Gilbert Durand nu ar fi făcut un pe cît de neașteptat pe atît de tulburător impact cu lectura recent apărutului volum de poeme — **Zodia leului** — al lui Dan Laurențiu. Și nici nu se putea altfel, deoarece — situație nu dintre cele mai obișnuite — poetul își deschide cartea cu un lucid-patetic eseu confesiv avînd ca temă **Privirea lui Orfeu.** Oprindu-se în speță, la episoadele finale înscrise în „biografia" tragic-legendarului cîntăreț, poetul ne atrage luarea-aminte în legătură cu „modernitatea extraordinară" a semnificațiilor încorporate de mit : „indoindu-se dacă aceea care il urmează pe drumul ieșirii din împărăția lui Hades este chiar Euridice, iubita, Femeia lui, Orfeu și-a negat harul, cuvîntul menit să oprească timpul, să integreze regnurile, să restabilească armonia dintre oameni și zei, dintre **dictum** et **factum** (...) ; „scăpate prin îndoiala polemică de sub veghea iubirii extatice, cuvintele s-au sălbăticit brusc și, ca erniile, l-au urmărit pînă la moarte".

Cine cunoaște bine creația lui Dan Laurențiu își dă seama numaidecît că volumul **Zodia Leului** relevă o altă treaptă a drumului parcurs de acest poet în orgolios superbul său efort de a-și inscrie eul în miezul cel mai intim al lirismului de sorginte orfică. Calea parcursă de la **Imnuri către amurg** la cartea de față este, de fapt, „rezumată" în eseul **Privirea lui Orfeu.** E de observat, astfel, că jubilației orfice de altădată (semn al iluziei că Euridice există și că, deci, poezia însăși, ca expresie supremă a idealului de **amor universalis,** reprezintă o realitate palpabilă, sieși suficientă), acum, i se substituie o nevindecabilă stare de neliniște — în ordinea bivalentă a simțirii și a gîndirii —, dată fiind imprejurarea că, de data aceasta, este „luat în posesie" un alt moment — cel limită — din biografia eroului tutelar. Am spune că extraordinara tensiune a spiritului ce străbate de la un capăt la celălalt poezia cuprinsă în **Zodia Leului** își are originea în ireconciliabila confruntare dintre recidivele apolinic-orfice ale viziunilor dominante din cărțile anterioare — în special din **Imnuri către amurg** — și dramatica stare de culpabilitate față de sine în al cărei sufocant halou este învăluită conștiința artistică a poetului, definitiv stăpînită acum de fațeta antinomică a „complexului" orfic, adică de cea dionisiacă. Ceea ce impresionează în cel mai înalt grad este singularul dar al poetului de a trăi afectiv, ca pe un autentic eveniment autobiografic, o asemenea „paradigma de aur", implicată în sfera cunoașterii mitice. Din această pricină, poemele refuză cu desăvîrșită naturalețe — la modul rilkean, s-ar putea spune — orice tentație pentru parafraza comentatoare, fondată pe elemente conceptuale. **Zodia Leului** este o carte în care legenda lui Orfeu nu apare niciodată „rescrisă" (sau, cum ar proceda altcineva, „baladizată") ci, pur și simplu, este trăită ca o aventură existențială originară.

Nu încape îndoială că nucleul „epic" cel mai propice al demersului poetic își are izvorul în avatarul generat de elanul erotic ; cît despre „locul acțiunii" — nici nu s-ar fi putut să fie altfel —, evident, nu o dată este cel propus de peisajul marin. Sintem, astfel, înclinați să credem că un obscur și fatal instinct mină pe poet spre un asemenea loc privilegiat, dominat, în același timp, de propria-i memorie mitică : „Pășind cu sfială în amurg pe acel / bubuit inconsolabil al mării / cu privirea scufundată în tăcerea albă / care mă ajută să-mi aduc aminte de viață / / unui înger pierdut pentru totdeauna / în labirintul / feroce al unei limbi umane / în amurg abia trăgîndu-mi sufletul ca o ruină / învadată de haosul de vorbe al promenadei / / cu hohote albastre de valuri / curgîndu-ți pe umeri / ai apărut o clipă tu sirenă din antichitatea soarelui / pe acest țărm unde-am petrecut de unul singur vacanța // șoptindu-mi la ureche OK popor de zei / pe unde ai rătăcit atîția ani / m-a biciuit un demon cu o coadă lungă / și-am învățat limbajul morților / mina mea tremură ca o pasăre speriată / în palma ta mătăsoasă / o rămîi tu nălucă ori sumbră femeie / nu mă lăsa singur între aceste cuvinte / la ușa casei mele latră un cîine galben / gelozia în patru labe nu mă lasă să dorm / asemenea valurilor spărgîndu-se de aceste țărmuri / inima bate în pieptul meu cu tunetul veșniciei" **(Întîlnirea de la mare).** Într-un indicibil amestec de afecțiune candidă și sarcasm intolerant, poemele-romanță ale lui Dan Laurențiu se sustrag, totuși, pe deplin neplăcutului și suspectului complex de genialitate, în descendență romantică, de care suferă frecvent erotica pseudo orfică a multora dintre poeții de azi. În schimb, „complexul" orfic, devenit o a doua natură a poetului, este acela care extirpă orice reziduu misogin, în particular, și mizantropic, în general : „Nu voi uita îți promit / zi și noapte nu voi uita / căderea unui astru pe fundul mării negre / / tu ești plecată vai de aici ca o iibelulă ca o clipă încercînd / să realizeze intensitatea sublimă / a veșniciei tu ești plecată / / iar eu martor obscur al vieții tale / încerc astăzi cu semne savante / să te las în memoria furioasă / a omenirii încerc un epitaf / numai pleoape numai catifele / pe cer pe divinul pămînt / eu sînt singur și gîndurile mele / te luminează ele sînt tot ce ai tu" **(Nu voi uita).** Spre a mai da măcar un singur și strălucit exemplu, iată poemul **Jadis,** probă înmărmuritoare de trăire intens umană, cu toate fibrele, la scara propriei virste a timpului etern : „În pragul casei mele stînd pe / o piatră albită de trecerea timpului / ca mine însumi care nici / nu-mi mai aduc aminte de cînd trăiesc sub acest / soare // te-am așteptat privind / cu vederea din ce în ce mai slabă pe măsură / ce se lăsa întunericul să apari în lungul străzii / care se pierde cu bocetul ei mut sub valurile mării / / un pescăruș cu pene imaculate de frig / și-a construit întreaga după-amiază / un cuib pe umărul meu drept / așteptîndu-și iubita să se întoarcă din lumea largă // a venit seara și eu nemișcat / ca o stîncă cenușie la capătul drumului / cu umilință mă rog să înceteze bocetul mării / să pot auzi clipa sosirii tale aici // a trecut vara / într-o zi îmbrăcată în rochia / ta albă ca zăpada / fluturîndu-ți pînă la călcîie // te-ai oprit o clipă lîngă o piatră / cu hieroglife impenetrabile / și ai plecat repede cu lacrimi de fericire în ochi / încălzind la sîn un pescăruș rătăcit de iubita lui".

Zodia Leului este unul din cele mai elocvente documente zămislite de marea poezie modernă ce tinteste la denunțarea a ceea ce Dan Laurențiu însuși numește în cel de-al doilea strălucit eseu inserat (la sfîrșit) în sumarul cărții **(O pogorîre în Maelström);** lumea „reconstituită din raporturi dichotomice, proprii clasificărilor sterilizante ale rațiunii beatificate de limitele sale". Pornind, de data aceasta, chiar de la titlul ultimei cărți a lui Dan Laurențiu, ne-am mai amintit încă un lucru : printre figurile emblematice care decorează chipul Sfinxului este și aceea a leului.

Nicolae Ciobanu

george alboiu

Tablou în octombrie

Capitala va păstra, începind de astăzi,
imaginea
unei femei pictînd în Grădina botanică.
Ea pictează sub pomii aduși aici din toată
lumea.
Frunzele cad încet pe șevalet
și încearcă
să intre în pictură.
Trec moși și babe pe alei la braț
și văd
o femeie pictînd în Grădina botanică.
Două fetițe cu mămica lor
adună castane
și vorbesc
despre femeia care pictează în Grădina
botanică.
Vîntul bate numai atît cît să poată mișca
printre frunze părul femeii
și să nu-mi strice
mie
această imagine.

Vedere din avion

Norii și scările rulante
împart secolul în două părți egale
ca și cînd iarba nu mai exprimă nimic.
Totul va fi bine spune însoțitorul.
Într-o casă a acestui pămînt
mă așteaptă o femeie care știe totul.
Platon și Socrate au rămas undeva în urmă ;
totul va fi bine spune însoțitorul.
Singele nostru frumos inviază picturile
în toate muzeele lumii.
De aici se vede cum în secolul XIX
tatăl meu și tatăl tău adorm
pe coarnele plugului și va fi bine
spune însoțitorul. În urma lor stele și rime
ies din pămînt perfect împletite
și totul va fi bine spune însoțitorul
cu un zîmbet ermetic.

În grădină

Cu degetele răsfirate îți curge tot cerul
printre degete ; se duce și muzica se duce
și singele
se duce tot...
În noaptea aceasta tata se trezește din somn
se uită în grădină și vede că cineva
lipsește.
El, încet, încet adoarme din nou
dar stringe în mîini ce-a pierdut
în cincizeci de ani ; așa de tare stringe
că dimineața
cînd se trezește, strigă :
nevastă, desfă-mi degetele,
scoate dușmanul acesta din mîinile mele.

Statuie ecvestră

Ultimul cal mă așteaptă cu nările-n vîrtej
îi sînt potcoavele intrate în copite
bătute prea adînc
de miile de potcovari de sub pămînt
alunecați acolo pe hornul unor ierburi.
Călărim pe el eu și bunicul
încătușat în barbă sculat din umbra morilor
cu ghirlande de rime pe piept.
În sat batem la fiecare poartă
însă căruțele stau descărnate
fără umblet în cite un colț de umbrar
nici măcar o cotigă de măgar
nu-i teafără ca să ne iasă înainte.
La marginea cîmpului e o iarbă subțire
unde se îndreaptă herghelii obosite
mai rostogolesc cîte un bolovan în galop
pe văile orizontului
adulmecă praful umed al drumului
și-apoi în iarba înaltă se scufundă
nechezînd la mare
adîncime.

Scurtă scrisoare filosofică a tatălui către fiul său

Rizi
mă
băiatule
este
o
formă
sigură
de
transcendență.

paul tutungiu

vînătoarea

Don Felipo se uită cu oarecare teamă la scrisoarea pe care i-o întinsese omul de taină al boierului Hrizea. Și nu pentru că ar fi bănuit că în conținutul ei s-ar fi aflat ceva care să-l mîhnească. Boierul Hrizea (voievodul Hrizea, cum îi spuneau dorobanții și seimenii răsculați, cum îi spuneau toți oropsiții de pe moșiile mănăstirești și chiar moșnenii. Hrizică, cum îl mîngîiau în batjocură oamenii voievodului Constantin Șerban) îi era un bun prieten. Amiciția arhiepiscopului Filip Stanislavov cu Hrizea, căpetenia răsculaților, începuse cu mult înainte de răscoală, cînd nimeni nici n-ar fi bănuit măcar că mercenarii aduși în slujba domniei de Matei Basarab se vor ridica într-o bună zi chiar împotriva stăpînirii. Don Felipo îl cunoscuse pe Hrizea în București, cu ocazia unei vizitații catolice, în urmă cu șaptesprezece ani. Îi lega așadar un timp îndelungat de încredieri dăruite unul altuia, adeverite și întemeiate de viață.

Teama pe care i-o stîrnea totuși scrisoarea lui Hrizea, nu se năștea din cauza acelei epistole în special, ci a ideii de scrisoare în general. Vederea unei scrisori, ori de la cine ar fi venit ea, oricît de nevinovat și poate chiar îmbucurător ar fi fost conținutul ei, îi stîrnea o teamă pe care Don Felipo ar fi tradus-o printr-un sentiment ciudat pe care ți-l stîrnește numai vederea dizgrațioasă a unei năpîrce. Don Felipo avea de fapt o stare nervoasă încă nelămurită de medici, o stare ca mîncărimea pe care ți-o provoacă atingerea unei urzici, însoțită de o sugrumare a liniștii, de parcă s-ar fi aflat în vecinătatea unui mare pericol. Scrisorile îi stîrneau o veche boală, o boală pe care Don Felipo o căpătase încă de pe vremea cînd lucra în apropierea papei Urban, și nu atît ca tălmăcitor ci ca informator al situației din ținuturile valahice, sau cele bulgărești și sîrbești. Acolo, la Roma, Don Felipo se informa din toate scrisorile care veneau de la misionarii Congregației de Propaganda Fide. La început, munca aceasta ce trebuia să rămînă neștiută — neoficială adică, îi făcea o deosebită plăcere. Aflai din scrisorile misionarilor franciscani (minoriți conventuali sau zocolanți — adică observanți bulgari —) lucruri pe care nici imaginația bolnăvicioasă a unui poet nu le putea crea. Pentru că nu frumusețea sau asprimea ținuturilor valahe sau bulgărești sau sîrbești domina textul scrisorilor ci un continuu văietat, o continuă clevetire împotriva vechilor sau noilor misionari, destăinuiri din cele mai ciudate dar avînd fiecare un scop bine chitit, un fel de luptă pentru existență în care erau implicați, cu știrea sau fără știrea lor, înșiși principii celor două Valahii. Cu timpul, Don Felipo ajunsese să cunoască pe de rost amicițiile și inamicițiile misionarilor catolici de pe întreg cuprinsul Imperiului otoman. Cînd aceștia, din motive explicabile, scriau epistole „anonime" (zugrăvind în ele, cu o artă demnă de cel mai mare artist al calomniei, felul în care cuviința era călcată în picioare de cutare preot catolic sau de cutare misionar, cum a ajuns nu știu cine preot paroh, prin ce unelтiri și cu ce aranjamente), Don Felipo, cunoscîndu-le deja stilul, felul de a lipi un cuvînt de altul, adîncimea artei de a blasfemia, savoarea de a denunța chiar și faptele nesemnificative, și chiar pioasele acte în slujba lui Dumnezeu, (care, bineînțeles, erau puse într-o lumină menită să le întunece valoarea) — în numai cîteva secunde îl și determina pe scrib. Și scribul nu era altul decît acel frate franciscan care nu era lăsat să se chivernisească în conventul de la Bacău sau în conventul de la Tîrgoviște, sau acel observant care își găsise o mare delectare din a izbi în numele și renumele minoriților conventuali.

Pătrunderea iezuiților în Moldova a constituit un izvor nesecat de reclamații la Congregația de Propaganda Fide. Și, realmente, Don Felipo s-a simțit brusc obosit, într-o bună dimineață, cînd Papa Urban l-a surprins că nu știe nimic despre ultimele întîmplări de la Iași. Din clipa aceea, cînd și-a dat seama că demnitarul lui Dumnezeu lucrează cu doi informatori, fără ca aceștia să știe unul de celălalt, poate chiar cu trei informatori, ascultîndu-i pe fiecare cu aceeași îngăduință, verificînd în felul acesta temeinicia credinței lor față de tronul papal, Don Felipo a simțit că fiecare scrisoare îi strecoară în suflet o năpîrcă rece și lipicioasă. Numai simpla vedere a scrisorilor îi inspira o asemenea stare ; îl apuca un fel de tremurat misterios și de neobservat pentru cei din jurul său.

Deși trecuseră peste douăzeci de ani de cînd funcția lui dublă de la Vatican încetase, de cînd, ca o imensă eliberare, venise misiunea lui de salvator al paulicienilor aflați sub dominație turcă, Don Felipo își păstrase reflexele negative față de orice fel de scrisoare. Chiar și atunci cînd, de pildă, epistola venea de la bunul său prieten Hrizea, neastîmpăratul și generosul Hrizea, simplul fapt că trebuia să citească o veste îl intimida.

— Poți s-o citești dumneata ? — îl rugă într-un fel anume, cu tonul acela pe care nu fusese niciodată respins, pe uncheașul de la Dor Mărunt, hangiul care, fără să-și decline limpede poziția față de răsculați, față de Hrizea, lua parte la întîlnirea lui cu mult căutata slugă a voievodului cu nasul tăiat.

— Păi de cînd i-a tăiat boierului Hrizea nasul, cred că i-am tot citit fel de fel de scrisori scrise pe întuneric — îl întîmpină hangiul și Don Felipo îl privi înmărmurit, ca și cum într-adevăr uncheașul ăsta mărunțel ca și numele locului, ar fi putut citi gîndurile celor din jur.

„Cînd i-a tăiat boierului Hrizea nasul"... Cuvintele acestea păreau să-l definească bine pe hangiu, păreau să limpezească hotărît de partea cui este. Don Felipo era învățat să suspecteze totul, școala lui adevărată nu fusese colegiul, în care răsfoise din fir a păr paginile bibliei și sintaxa latină și ebraică, ci lumea în care intrase după absolvirea colegiului. Acea lume, vai, era totuși o lume de pălanjeni mari și mici, un spațiu sufocat de firele nevăzute ale intereselor, un teritoriu în care nu puteai face un singur pas măcar fără să fie interpretat, cîntărit mai întîi și măsurat. Don Felipo cunoștea bine și cuvintele adversarilor lui Hrizea. Aceștia refuzau să-l numească boier, deși într-adevăr era boier, și încă un boier pămîntean dacă era reală teza că neguțătorii și păstorii armini erau rude străvechi ale valahilor din Muntenia și Moldova. Adversarii lui Hrizea îi numeau pur și simplu „voievodul de trei zile", luînd în rîs situația de fapt cînd timp de trei zile acest om de arme fusese într-adevăr voievod, așa cum hotăriseră căpitanii dorobanților și ai seimenilor să-l numească, așa cum acceptase el însuși atunci cînd Constantin Șerban Basarab i-a trădat definitiv și pe față.

Don Felipo se întrebă dacă hangiul știe și cine i-a tăiat nasul boierului Hrizea. Hrizea fuse prins de pașa Siavuș, predat ungurilor și ungurii îl ținuseră mai întîi, ascuns, într-o temniță din Tîrgoviște. Nu se știa însă precis cine era cel care decisese tăierea nasului lui Hrizea. Acest obicei barbar, curent atît în Moldova cît și în Valahia mică, avea o semnificație clară : celui căruia i se scurta nasul îndrăznise să se gîndească la „domnie", adică să devină beiul principatului. Don Felipo îl contrazisese pe un negustor rus, aflat la Tîrgoviște în zilele cînd Hrizea se mai afla încă în temnița palatului domnesc, spunîndu-i că nu crede că din porunca lui Constantin Șerban Basarab i se tăiase nasul răzvrătitului, ci că fapta aceasta s-a petrecut cu siguranță într-un vilaiet al pașei Siavuș. „Se vede că-i urăști mult pe turci dacă poți arunca asupra lor această vină" — „Nicidecum, se apărase imediat Don Felipo. Eu sînt negustor ca și dumneata, nu am sentimente anume pentru niște oameni de care mă leagă numai și numai aurul ce-l pot spori în punga mea. Pentru mine, și turcul și valahul sînt la fel, banii lor au aceeași culoare și același miros. Dacă vrei să știi de ce cred că nu Constantin Șerban Basarab i-a tăiat nasul lui Hrizea, află domnia ta că și beiului Constantin Șerban i s-a scurtat nasul, în tinerețe, pe cînd Matei Basarab, bătrînul grijuliu, se temea de candidații nepoftiți la scaunul Valahiei Mici. Și poate domnia ta nu ai aflat încă ce s-ar fi întîmplat cu pașa Siavuș însuși, dacă răzvrătirea seimenilor prindea și mai mult cheag... Poate că nu cunoști mînia vizirului, cît de aprig pedepsește Înaltul Devlet pe acel pașă care nu-i în stare să facă ordine în teritoriile ce i s-au încredințat...".

Cu siguranță hangiul știe ceva, își răspunse convins Don Felipo. Cu siguranță, aici, la răscruce de drumuri, hangiul a aflat de multă vreme adevărul. Poate că, în trecere spre Tîrgoviște, cei ce trebuiau să-l predea pe Hrizea ungurilor, au poposit chiar aici la Dor Mărunt. Poate chiar aici, sub ochii hangiului, i-au dat pedeapsa aceasta umilitoare, pe viață.

Scrisoarea lui Hrizea se afla acum între degetele lungi și nemuncite ale hangiului. Pecetea trebuia să fi fost a vreunui căpitan de seimeni. Pentru că înclul cu pecete al comandantului de dorobanți și seimeni se afla de acum în buzunarul pașei Siavuș, dacă acesta nu-l dăruise vreunui negustor amator de obiecte cu legendă, sau chiar vreunui zaim respectuos, dacă nu cumva cadinele din seraiul Silistrei și i-or fi disputat cu multă zărvă chiar din prima zi, cînd Hrizea fusese adus legat fedeleș peste Dunăre. Or, acolo, la Alba Iulia, Hrizea era păzit acum chiar de un corp de vreo cinci sute de seimeni, cum pretindea zvonul ce se răspindise și pe care chiar omul de taină îl confirmase. Pecetea putea fi a căpitanului acestor seimeni, cu care era pusă la cale fuga.

Hangiul rupse pecetea cu o îndeminare vădită. Ceara înnegrită mirosea frumos încă, a miere de floare de tei. Don Felipo avu deodată în față grădina cu tei de la Bogdănei, moșia lui Hrizea, conacul lui cu două pridvoare și mai ales herghelille pe care le admira în tăcere, urmărindu-le fuga, undeva, departe, în cîmpul fără sfîrșit, printre trunchiurile a doi tei tineri, sădiți în urmă cu cîțiva ani de însuși moșul comandantului de oști. Era cu o zi sau două înainte de marea înfruntare cu ungurii.

— Ce spui, Don Felipo ? insistase atunci Hrizea.

— Ce pot să spun ? Sigur că aș vrea ca războiul pe mare să fie cîștigat de venețieni... dar vezi, că și turcii sînt turci...

— Adică ?

— Adică problema nu e atît de simplă... Dacă voi veți învinge aici, venețienii au o șansă în plus. Dar lucrul ăsta îl cunosc foarte bine și turcii... Înaltul Devlet, fii sigur, a dat dispoziții severe pașei Siavuș... Nu-i exclus să fi chemat și vreo cîteva mii de tătari... Și apoi, expediția lui Gheorghe Rakoczi, nu-ți spune oare că nu ai nici un aliat și că dimpotrivă, toți, dar absolut toți se simt amenințați de răscoala voastră ?

— Cîte corăbii au venețienii ? schimbase vorba Hrizea, poate pentru a nu fi obligat să se recunoască învins, deși lupta nu avusese încă loc. Don Felipo știa care era de fapt speranța lui Hrizea. Acest valah credea cu tărie că bălțile Dunării, cîmpul fără sfîrșit al Bărăganului, în care numai dropiile se mai descurcau fără teamă, pădurile de stejar ale Deliormanului, ascunzișurile munților, tot peisajul acesta greu de stăpînit pentru un venit din afară, îi va apăra mai mult decît nu știu cîte armate. Hrizea conta pe o experiență de multe veacuri a țăranilor care știau să se ascundă sub pămînt, dar și pe vitejia dorobanților și seimenilor. Era un orgoliu pe care comandantul acestor mercenari nu voia să și-l ascundă. Mari nădejdi trăgea Hrizea și de la Hmelnițki — hatmanul cazacilor, cu care tratase de două ori, prin soli ascunși. Don Felipo nu știa încă dacă răzvrătiții gîndeau să treacă în corpore, ca o armată indiferentă de țara care i-ar fi angajat, acolo, în ținuturile Donului, pentru a lupta pentru o cauză care le-ar fi sporit veniturile — sau dacă nu cumva Hrizea își construise cu dibăcie un plan diplomatic de constrîngere a beiului Gheorghe Ștefan al Moldovei. Pentru că în mod sigur Gheorghe Ștefan era speriat de ideea ca oastea cazacilor să sporească cu oamenii care știau nu numai să lupte dar care cunoșteau bine rosturile celor două Valahii.

Hrizea luase în palme măciulia plăpîndă, puful acela cu formă de sferă al unei păpădii, și după ce îl privise cu toată mulțenia lui adîncă, suflase cu putere împrăștiind globul nefiresc de alb în cioburi plutitoare, care-încotro, spre miază noapte, spre miază zi, spre apus și spre răsărit, oriunde vedeai cu ochii.

— Ți-e teamă că veți fi împrăștiați ca păpădia asta ? — rupse tăcerea Don Felipo, încercînd să-l facă pe Hrizea să spună ce gîndește. Și Hrizea i-ar fi putut spune că oastea de mercenari seamănă cu oastea de misionari ai Congregației de Propaganda Fide, că așa cum

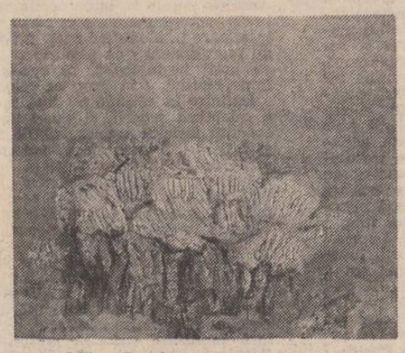

Mihai Bandac : „Prima zăpadă"

mulți misionari se plîngeau în epistole că nu le-au sosit remunerațiile de ani de zile dar nu renunțau la misionariat, ci luptau pentru a nu fi ignorați, dorobanții și seimenii au tot dreptul să-și mențină starea lor, de asemeni luptînd, cu mijloacele lor desigur.

— Ce știi dumneata, Don Felipo, despre păpădie ?

— Cum ce știu ? Știu de pildă că aici, în cîmpul ăsta cu bălți și ciulini și cu necuprinse întinsuri, păpădia este la ea acasă. Ba, să-ți spun și încă ceva, mă gîndeam că ea seamănă cu mine, așa cum umblă cu ușurință de colo colo, după cum bate vîntul.

Hrizea îl privise neîncrezător, apoi luase în palme o altă măciulie de puf.

— Nu, nu, păpădia nu este cea care se vede. Ce știi dumneata despre viața ascunsă a păpădiei ? Despre frunzele ei care știu să ucidă alte plante înconjurătoare, pentru a-și face loc către lumină ? Despre aceste frunze care pe vreme de secetă nu se împăturesc ci rămîn în continuare verzi ca și cum nu s-ar fi întîmplat în natură nimic, în vreme ce alte buruieni se usucă ?

— Bănuiesc că vrei să spui că frunzele păpădiei sînt un fel de armă de apărare și de atac. Crezi oare că armata ta de dorobanți și seimeni este la fel de viguroasă ca păpădia ?

Hrizea își reluase destăinuirea despre planta pe care se pare că o cunoaștea, neputînd să-și dea seama de încordarea mentală a lui Don Felipo care încerca să traducă simbolul posibil, prefăcîndu-se poate că nu-l ascultă cu toată atenția. Vorbirea în dodii, își fixase în memorie Don Felipo, rămîne un obicei de neclintit la valahi.

— Ceea ce este mai interesant, semințele acestei păpădii, care vor zbura, după adierea vîntului, spre tărîmuri necunoscute...

Don Felipo atacă brusc, sigur pe înțelesul adevărat al „zborului".

— Așadar e adevărat că i-ai trimis vorbă lui Hmelnițki că vrei să traversezi prin Moldova armata de dorobanți și seimeni și s-o pui la dispoziția lui ? Don Felipo, pierzîndu-și harul lui de diplomat, trădase aproape involuntar faptul că era mult mai informat decît ar fi crezut Hrizea...

— Nu vom pierde lupta Don Felipo... De altfel, nici nu te mai înțeleg. Nu mai știu acum dacă ești omul venețienilor, dacă ești misionar franciscan sau dacă nu cumva ești un particular abil care iubește aventura, oricum și în ce fel s-ar prezenta ea.

Se pare că figura lui de om al cauzei sfinte se întunecase cumva, pentru că Hrizea strigase pe neașteptate „Măăăă, Vasilieeee, caii măăăă !" și ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, ca și cum abia în clipa aceea ar fi început discuția lor, se întorsese spre el și-i spusese rizînd :

— Știi cum mă pedepsesc eu cînd îmi supăr prietenii cei mai buni ? Îi iau cu mine la vînătoarea de dropii... Dar să știi : aici rămînem dacă nu te înseninezi... Și dacă nu te înseninezi cu adevărat, apoi, sfinția-ta, te pirăsc unei fete mari de țigan aurar și nu știu dacă o să te ajut s-o iei la fugă...

Vasilie, argatul strigat, nu venise imediat cu caii. Caii erau acolo, departe, în cîmp, la dughie, sau la iarba aceea sălbatică pe care numai băștinașii știau s-o numească. Boierul Hrizea avea și cîteva familii de țigani aurari, pletoși și altfel la fire decît robii obișnuiți. Îi cumpărase în tîrg la Ismail, în urmă cu zece ani, de la un tătar care spunea că îi adusese tocmai de la Gange. Aurarii, după ce s-au deprins a pronunța cuvintele valahe, au povestit amănunțit cum fuseseră surprinși pe Volga de o raită a tătarilor căiări. Erau țigani ruși, fuseseră născuți și crescuți la nord, printre munții necunoscuți ai rușilor, acolo unde, către izvoare, riurile lăsau în nisipuri boabe mari de aur. Hrizea îi lăsa să plece în munții Bucegi, cu sitele. Primăvara și toamna, ei umblau pe la izvoarele Ialomiței și Dîmboviței, sau pe Valea Prahovei, cu carte la mînă, cum că sînt învoiți de stăpînul lor. Iarna și vara rămîneau pe moșie, în apropiere de conac. Nu se prea amestecau cu țiganii obișnuiți, de curte. Își păstraseră limba lor, o țigănească cu accente rusești, uneori chiar cu cuvinte adunate de prin Urali. Cu țiganii de curte discutau în limba românească, parcă le-ar fi fost teamă să nu li se spurce graiul natal.

Cei doi cai, pe care-i adusese Vasilie, cu căpestre bătute cu flori de argint și cu șei împodobite simplu cu acele desene cusute cu fir de argint și fixate cu bumbi de aur (nicidecum încărcate cum erau șeile demnitarilor din orient) nu erau cai neînvățați cu friul și zăbala, cu pintenii și cu biciul scurt pentru sporirea goanei. Hrizea încălecase pe cel negru, cel roib revenindu-i arhiepiscopului.

Au mers în trap întins cîteva ceasuri bune. Se făcuse seară. Hrizea, făcîndu-i un semn, îl invitase să coboare. Au coborît și au zăbovit atît timp cît au reușit să înfășoare în fuioare de lînă copitele cailor.

— Acum, îi spuse șoptit Hrizea, începe vînătoarea. De aici, acum, pe înserate, le vom vedea fără să ne simtă de la distanță. Știi unde ne aflăm ?

Don Felipo nu știa limpede unde se aflau. Străbătuseră ținutul acesta ciudat, văzuseră pîntele cu picioarele din față ridicate ca într-un gest de evlavie, apoi strecurîndu-se cu o repeziciune greu de înțeles în birlogurile lor secrete, ca niște sihaștri minusculi care, speriați de arătarea diavolilor, ar fi reintrat cu o uimitoare ușurință prin strîmtele găuri ale pesterilor. Mirosea puternic a izmă, ca în bălțile Dunării din apropierea Silistrei. Bălți mici, rămășite ale unora uriașe care ocupaseră în vechime întreaga cîmpie, mai erau și acum. Și izma aceasta, și brotăceii și greierii care își dregeau glasurile odată cu primele semne ale înserării, vorbeau despre prezența apropiată a ochiurilor de apă.

— Nu, nu știu.

— Undeva, pe aici, își taie calea Drumul Hoților.

Boierul Hrizea îi dăduse cu atîta liniște în glas această informație care, altor nobili din lumea valahilor, le-ar fi dat fiori de moarte, încît Don Felipo se uitase la spătar cu un fel de admirație dar și cu frica aceea pe care ți-o stîrnește vederea unui om periculos.

— Da, da, pe aici, pe aici este. Vezi puțul acela din zare ?

teatru **t**

„Gaițele" la Craiova

Piesa lui Alexandru Kirițescu „Gaițele" se pare că e inspirată de o familie din Craiova. Ar exista în acest oraș chiar casa unde au trăit odată „gaițele". Iar în istoria Teatrului Național din Craiova montările acestei piese stau la loc de cinste, cu neuitata Madeleine Nedelanu tronînd în acest muzeu al amintirilor. Aneta Duduleanu, Margareta, Wanda... Personaje care au devenit atît de familiare teatrului românesc.

Regizorul Mircea Cornișteanu a descoperit ca situație-cheie în această piesă conflictul matrimonial al soților Aldea. Margareta Aldea nu mai este, ca în montarea clasică, o clorotică victimă a gaițelor. Margareta este un om care trăiește adînc și fără etichete și adîncimea trăirii ei o face plicticoasă, nesuferită chiar, pe bună dreptate soțul, Mircea, ajunge la exasperare. O lume întreagă își iese din sine, cuprinși fiind toți de o adevărată beție a trăirii în care se-ntîmplă neașteptat, echivoc, de o bruschețe elementară sinuciderea Margaretei. Dar nu plîngem foarte mult, ea nu e decît o gaiță ca și celelalte gaițe. Și totuși...

Astfel drama lui Mircea e reală și finalul (frenetic final), pe care Mircea-l privește de pe capra unei trăsuri părăsite, e finalul în care eroul își privește viața distrusă, de toată această menajerie, el neacceptînd nici Aventura. Aventura cu A mare, pe care Wanda i-o programează cu seriozitate și seninătate, și va rămîne singur, trist, privind spectacolul lumii imbecile.

Din tot ce am povestit cred că se simte și preferința regizorului pentru interpreții Margaretei și al lui Mircea. E vorba de Leni Pințea-Homeag și Valentin Dogaru. Actrița, al cărei „emploi" o ducea în mod precis spre Wanda a fost distribuită în Margareta, în tradițional clorotica Margareta. Și atît de stenica Leni Pințea-Homeag i-a dat acestui personaj o existență ca și adevărată, tocmai dincolo de orice tradiție de „emploi". Să-l privim cu multă atenție pe acest Valeriu Dogaru, un interpret cu bogate resurse, cu naturalețe și forță și să înțelegem din cuplul lor marca unui spectacol în care regizorul Mircea Cornișteanu a reușit, cu savantă discreție, să privească lumea, să gîndească printr-un zîmbet trist.

Nu am lăsat la sfîrșit din neglijență pe interpreta Anetei Duduleanu, o admirabilă actriță : Josefina Stoia, ci pentru a sublinia marile virtuți dramatice acordate spectacolului prin intermediul unei subordonări corespunzătoare a laturii pitorești a textului. Trebuie remarcată de asemenea prezența de virtuozitate a Nicoletei Oancea-Ciuculescu în Lena, farmecul lui Nae Gh. Mazilu în George, Dudulescu și ținuta profesională a Ancăi Leduncа Smaragdei Olteanu, a lui Petre Gheorghiu-Dolj, Luciei Darac și Elenei Gheorghiu. În rolul Wandei am văzut-o pe Viorica Popescu și-i datorăm toată stima pentru o intrare în rol cu numai cîteva repetiții.

Scenografia semnată de Olimpia Damian și Ștefan Ulmu a creat un cadru util acestui interesant spectacol în care Mircea Cornișteanu continuă să se afirme, nu cu orice preț, și în care totul decurge din studiul serios al textului și din virtuțile lui spectaculare.

Dumitru Dinulescu

film **f**

Totul pentru fotbal

Dacă sîntem de acord că filmul și fotbalul sînt cele două mari spectacole ale epocii, ne dăm seama că regizorul Andrei Blaier și scenaristul Mircea Radu Iacoban au încercat să prindă doi iepuri dintr-o singură lovitură făcînd un film despre fotbal. Și dacă vom adăuga că ducem dorul comediei, că regia de culise din lumea fotbalului este o problemă de cea mai mare actualitate, că patima pentru fotbal oferă — ca orice patimă — atît drame cît și situații eroi-comice, o să fim gata să credem că filmului nu-i lipsește nimic ; asta însă, înainte de a-l vedea, pentru că după aceea impresia este ceva mai rezonabilă, comedia promisă dovedindu-se a fi o glumă politicoasă, un zîmbet amabil. Nici regizorul, nici scenaristul nu prea au luat comedia în serios sau, cel puțin, așa lasă impresia : o rezolvare dramatică de complezență și o indoielnică morală a fabulei : înapoi la miuță, la mingea de cîrpă a copilăriei !... Această nostalgică formulă ține mai mult de melodramă decît de comedie, evită de fapt confruntarea cu realitatea de toate zilele din lumea fotbalului și nu dovedește decît că realizatorii au o foarte bună părere despre propria copilărie. Aerul glumeț, familiarismele, aura sentimentală a scenariului scris de Mircea Radu Iacoban, nu convin întotdeauna regizorului Andrei Blaier care are un acut simț al ridicolului, un umor trist, amar ; această nepotrivire se întoarce în cele din urmă împotriva filmului care are lungimi, momente de eclipsă, de neatenție. Atunci cînd Andrei Blaier are însă prilejul să-și pună în valoare spiritul polemic, precum în „aventura" trăită de arbitrul străin jucat de Gheorghe Dinică, atunci cînd se poate sprijini pe scenariu și pe actori, comedia reintră în drepturile sale depline. Chiar dacă filmul evită diplomatic să supere pe cineva, are totuși marea calitate de a nu inventa cai de bătaie, de a nu face umor cu adresă fictivă așa cum îndeobște se întîmplă în comediile noastre.

Dintre prezențele actoricești trebuie să remarcăm din nou pe Gheorghe Dinică, Jean Constantin și Sebastian Papaiani ale căror calități nu fac notă discordantă în orcestrația filmului — fapt care este încă un compliment la adresa regiei lui Andrei Blaier. Chiar dacă respiră un ușor aer de vacanță, chiar dacă uneori se sprijină pe mascote și nu pe idei, **Totul pentru fotbal** este o glumă pertinentă care va face cu siguranță mulți spectatori — dată fiind slăbiciunea noastră pentru cele două mari spectacole ale epocii...

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Viața culturală

● Două emisiuni transmise duminică au omagiat *ziua tipografilor*. Prima, semnată de George Tărnea, a fost un reportaj poematic, cu un comentariu cald și literaturizant, a doua, realizată de Horia Vasiloni, mai aplicată, cu apetit pentru faptul concret, ne-a prezentat succesele unor meșteri de excepție care au dat acestei îndeletniciri valențe artistice. A fost un gest de simpatie și prețuire pentru munca acestor oameni de care ne amintim o dată pe an dar care dau viață întregului univers al culturii scrise în care trăim.

● Emisiunea *Atelier de creație literar-artistică* a reapărut în programe, modestă însă și fără entuziasm parcă. Un interviu cu un scriitor și o anchetă asupra filmului de actualitate (temă dureroasă !) au acoperit emisiunea de vineri (realizator : Smaranda Jelescu).

● Piesele de rezistență ale programului de sîmbătă seara sînt *Teleenciclopedia* și *serialul*. Dacă serialul rămîne în continuare interesant și „stăpîn" pe spațiul său de emisie, *Teleenciclopedia* a fost redusă la 30 de minute în favoarea altor emisiuni, cum ar fi de exemplu *programul de romanțe* Cîntec. adesea, de periferie culturală, nutrit de un sentimentalism lacrimogen, romanța nu mai comunică decît exterior și formal (sau poate nici astfel !) cu stările omului de azi, dar este privilegiată în mod inexplicabil față de muzica lui *Gheorghe Zamfir*, de exemplu. Totuși, într-un moment de grație (luni, 18 decembrie), televiziunea ne-a oferit cîteva selecțiuni din concertul lui Zamfir. Muncind temeinic și cu har, el a amplificat posibilitățile expresive ale naiului, astfel că l-am putut auzi desfășurînd sunetul ca o cupolă ori tăindu-l ca raza verticală, încordîndu-și plămînii și trupul în ființa invizibilă a muzicii care purifică văzduhul și lucrurile din preajma sa.

● Televiziunea a încheiat un ciclu de *65 de emisiuni*, transmise săptămînal, prin care s-a înscris în amplă acțiune de valorificare a tezaurului de valori artistice naționale. Întreprindere de mare anvergură, un veritabil maraton muzical-poetic-coregrafic, sub denumirea de *Antena vă aparține*, *Gala antenelor* și, apoi, *Antologii artistice*, această serie de 65 de spectacole a realizat performanțe deosebite. O enciclopedie uriașă rezultă dacă punem cap la cap peliculele acestor emisiuni. Din ele se pot recolta momente unice, cu adevărat antologice ; pe unele dintre acestea le-am menționat la timpul potrivit. Animator de excepție, cu o energie de invidiat, poetul Adrian Păunescu a imprimat acestor emisiuni marca personalității sale. Împreună cu echipele de realizatori, el a creat un stil de spectacol, un tip de emisiune care putea cuprinde cele mai diverse moduri de expresie : cîntec, poezie, interpretări actoricești sau recitări, scenete evocatoare și satirice, datini, obiceiuri etc. Caracterul lor eterogen nu le-a diminuat, ci le-a sporit atractivitatea. Evident, au existat și momente mai puțin izbutite, nici realizatorul n-a fost în toate împrejurările inspirat în comentarii, dar emisiunile au avut totdeauna vitalitate și prospețime, iar particularitatea lor imediată a constat în aceea că au fost însuflețite de un irezistibil sentiment patriotic și au acordat atenție creațiilor folclorice autentice.

Grigore Georgiu

Don Felipo îl văzuse de mult.
— De acum încolo, atenţie, trebuie să întilnim o familie de dropii. Dar să îndrepţi o singură dată archebuza asupra lor, sfinţia ta.
— Care archebuză ? întrebase arhiepiscopul, ştiind bine că plecaseră numai cu pistoalele turceşti la ei. Dar Hrizea continuase rizînd :
— Nu ţi-am spus, sfinţia ta, că le vinăm cu mîna ? Nu se trage nici un foc de pistol. Vom vina cîţiva dropioi şi atît. Acum, dropiile sînt pe ouă. Cînd vom trece prin apropierea lor, dropiile ne vor ieşi în faţă, cu scopul să ne îndepărteze de cuib. Asta e sistemul lor de apărare a cuibului. De altfel în opt-zece zile, încep să apară puii. În schimb, dropioii, nepăsători la sistemul de apărare a puilor, egoişti şi învăţaţi la haremuri ca paşa de Silistra, o vor lua la goană de cum ne vor vedea. Dropia este mică, nu depăşeşte şase-şapte ocale. Dropioiul însă, atinge şi cincisprezece.
Don Felipo văzuse multe dropii în cîteva ocazii şi mîncase din carnea lor savuroasă. Dropia la proţap era, între bucatele valahe, ceva cu totul ales. Negustorul care se lăuda prin Constantinopol că a trecut prin cele două Valahii, prin Bărăganul cel pustiu mai ales, era imediat interogat despre perla ospăţului din Ţara Românească. Pasăre fricoasă şi bănuitoare, rămînînd totdeauna în perimetrele cu orizont îndepărtat, în cîmpul gol, cum spuneau unii, dropia se ferea de tufişuri şi ridicăturile de teren. Zbura rar, cu aripile ei de culoarea frunzei de toamnă, cînd verdele căpăta rugină, arătîndu-şi pieptul şi pîntecele galbene ca pletele pescarilor bulgari. În Dobrogea, ţinutul pe care arhiepiscopul îl colinda mai des, pentru a întoarce la catolicism pe acei paulicieni care se turciseră, dropiile erau numite **poi** şi Don Felipo nu ştia sigur dacă acest **poi** venea din cuvîntul dropioi, printr-o lene de a rosti întreg cuvîntul, sau dacă nu cumva **poi** era un termen tătăresc, pe care toţi locuitorii Dobrogei, români, bulgari şi chiar turci, şi-l însuşiseră cu uşurinţă.
— Acum !
Calul spătarului Hrizea se ridicase în două picioare şi ţîşnise într-o goană neaşteptată. Roibul nechezase ca un răspuns şi zmucindu-se în galop era cît pe-aci să-l zvîrle în lături pe arhiepiscop. În depărtare, Don Felipo abia-abia putuse să vadă cîteva păsări galben arămii în fugă. Apoi, ca într-un glas, se ridicaseră în zbor, cînd cei doi călăreţi se apropiaseră destul de aproape.
— Le-am scăpat... şuieră Don Felipo.
— Ba acum, acum... îi răspunse Hrizea, izbind cu pintenii în coapsele negre ale calului şi sporind goana. La cîţiva paşi în urmă, roibul arhiepiscopului se întărîta în alergare singur, fără nici un fel de îndemn al frîului, al biciului sau al scărilor de argint. Cu gîtul întins, păsările zburau greu, într-o singură direcţie. Şi într-adevăr, patru din cele cinci dropii uriaşe, care cu siguranţă erau masculi, se prăbuşiră ca moarte după cîteva mii de paşi. Caii erau uzi şi gîfîiau, sudoarea lor făcuse spume. Descălecaseră şi luaseră vînatul de picioarele groase, (terminate curios în trei degete rezistente) legîndu-l de o parte şi de alta a şeii : doi dropioi arhiepiscopul, ceilalţi doi spătarul.
— Nu ne întoarcem ? — îl întrebase Don Felipo pe Hrizea, încă nedezmeticit din fuga nebună, încă neştiind parcă ce s-a petrecut.
— Nu vrei să-l prindem şi pe al cincilea ? Cred că e căzut la vreo sută de paşi.
Se întoarseră totuşi. Boierul Hrizea privea din cînd în cînd cerul, ca şi cum drumul lor era scris de astre. Greierii se aşternuseră pe ţîrîit. Nici urmă de drum, mergeau într-un sens pe care spătarul părea să-l citească pe cer.
— Să ştii că dacă ar fi nor, nu ştiu cum ne-am mai putea întoarce. Mergem ca pe Drumul Hoţilor. După stele. Ei, Don Felipo, ţi-a plăcut vînătoarea noastră ?
Dar arhiepiscopul nu mai avusese timp să-i răspundă. Un tropăit suspect se auzi din faţă şi peste cîteva momente erau înconjuraţi de cîţiva călăreţi.
— Ce-i, măi ! îi întrebase Hrizea, recunoscîndu-i.
— A fugit, a fugit la paşa Siavuş ! Acum e la Silistra.
— Cine a fugit ? îi întrebase iar, dar răguşit, Hrizea.
— Vodă... şoptise careva, încercînd parcă să nu i se audă vocea.
Hrizea izbise cu ciudă în grumazul calului şi în acelaşi timp trăsese frîul pînă cînd, executînd cîteva salturi în două picioare, calul se poticnise într-un sforăit agitat.
— Ar trebui să vă spînzur, mă ! strigase iar Hrizea.
— Dar noi te-am chemat pe Măria Ta, să ne fii Vodă. Aşa că nu te supăra pe noi, că aşa a fost să fie. Lasă-ne aşadar să îngenunchem.
Dorobanţii descălecaseră ca la un semn şi, îngenunchiaţi în iarba sălbatică a Bărăganului, aduceau omagiul dintîi al noului domnitor. Boierul Hrizea încremenise cu nările în vînt, ca şi armăsarul pe care era călare.
— Bine, voi veni chiar în noaptea aceasta. Duceţi-vă şi spuneţi armatei mele de dorobanţi şi seimeni că am să vin. Căpitanii să mă aştepte în zori, deştepţi. Vom croi planul nostru de luptă.

Măria sa Hrizea Voievod se întorsese spre Don Felipo privindu-l îndelung în tăcere, în timp ce tropotul cailor celor plecaţi se auzea din ce în ce mai greu. Din ce în ce mai greu...
— Ei, ce scrie, uncheaşule, ce scrie Hrizea ?
Hangiul nu răspunse. Îi întinse coala uşor îngălbenită a scrisorii. Nici o literă nu se arăta pe ea.
— Cunoşti drumul către mănăstirea Bistriţa ? — îl întreabă Don Felipo pe omul de taină al spătarului Hrizea, care aştepta în tăcere, neînţelegînd nimic.
— Şi scrisoarea ? — Hangiul întrebă puţin repezit.
— Scrisoarea, aşa nescrisă cum este, spune totul. Cu ce plecăm cît mai repede la mănăstirea Bistriţa ?
Sluga lui Hrizea se lumină deodată, ca şi cum n-ar fi existat nici o nelămurire, adăugă foarte sigur de sine :
— Cu sania, sfinţia ta, cu sania. În trei zile

Continuare în pag. a 6-a

dan rotaru

Destin

Bolnav de-nchipuire, tu te preschimbi în chin
şi nu simţi rătăcirea de aştri ce te-mbie.
Eu cîntăresc lumina din lucruri ca să ştiu
cît este-n ele sbucium şi cît e veşnicie.

E-n trecerea în umbră durere dar şi vis.
Nu umileşte valul vreo stea pe care-o poartă.
În fiece tăcere de-a ta este un semn
că noi şi în cuvinte avem aceeaşi soartă.

Umbra zăpezilor

Nu te mai întoarce, nu mă mai privi,
între noi e toamnă-n curs de vindecare.
Sufletele noastre pururea vor fi
umbră şi lumină pentru depărtare.

Trec pe lîngă mine vorbele nespuse —
tîlcul lor se scurge limpede pe drum.
Nu te mai întoarce : umbrele supuse
se prefac aevea în zăpezi acum.

Poem de dragoste

E-atîta depărtare între noi,
că ni se pierde chipul printre ploi.

Te caut disperat printre cuvinte,
cînd tu te faci aducere-aminte.

Pierzîndu-te, de-a-pururi te cîştig.
Se face în sărutul nostru frig.

Vai, pierde lumea zilnic din lumină
în gîndul meu, şi nu am nici o vină !

Ca o limbă de clopot

De un timp doar inima mea ne desparte.
Legile lucrurilor agonizează-ntre noi.
Trece un rîu ducîndu-şi izvorul în moarte.
Ne biciuie cerul fruntea cu ploi.

Nu mă atinge cu pleoapa, văzduhul
mi-apasă pieptul ca un plămîn de oţel.
Nu ştiu ce anotimp e astăzi în lume,
dar inima mea, ca o limbă de clopot, loveşte
în el.

Înţelepciunea soarelui

Stăm adunaţi în jurul unei stele
care ne-mparte viaţă zi de zi.
Ni-s chipurile străvezii perdele
sub care fiecare-ncearcă-a fi.

Ne treieră luceferii prin oase
înţelepciunea lumii ne-ncetat.
Nevinovaţi sîntem, dar fiecare
faţă de el rămînem vinovat.

Cum lunecăm sub steaua ce ne-adună,
părem singurătăţi pierdute-n mers.
Ne vindecăm privirile, dar ochii
rămîn mereu bolnavi de Univers.

Depărtări subţiri

Pe ochii mei oraşul e o rană,
şi străzile par nervii mei aprinşi,
prin care un copil îngînă imnul
celor ce sînt de poezie-nvinşi.

Încerc să îmblînzesc un sînge tînăr,
care mă viscoleşte pîn-la cer,
şi nu-mi ajung toţi trandafirii lumii
să cumpăr doar o glorie de ger.

Strivesc în aer cîntecul, rostindu-l.
De-ar izbucni şi spinii-n trandafiri,
tot n-ar ajunge florile din lume
să umple depărtările subţiri.

ingrid fulga

Ioram

Fiul meu a venit pe lume în miezul zilei, cînd soarele ardea mai tare. Îl aşteptam de o săptămînă. Şapte zile am stat singură în cîmpie, întinsă pe spate, cu ochii în soare. Nicicînd n-am fost mai liniştită. Nu mă durea nimic, nu mi-era foame, nu mi-era sete, nu mi-era frig, nu mi-era cald, doar atunci, în miezul zilei, simţeam o arsură pe pleoape. El se potrivea în mine după soare, se aşeza pe spate, cu mîinile sub cap, gîndindu-se încă la ce nume să-şi aleagă. Nu mi-a fost frică, în toate lunile astea am stat singuri, numai eu cu el, într-o casă rotundă, nu departe de drumul care duce la o moară. Lucram pămîntul, tăiam lemne, alegeam boabele bune de cele rele, spălam, pregăteam hăinuţe, mă aşezam pe un scaun în dreptul ferestrei şi mă gîndeam la tatăl lui. Cîteodată, cînd eram prea obosită sau cînd el nu mai avea răbdare şi vroia să vadă totul cu ochii lui, să atingă muşchiul unui copac, să simtă gustul mărului (nu se mulţumea niciodată cu ce îi povesteam eu) atunci ieşea din mine, stăteam alături, la umbra unui copac, şi ne gîndeam, fără să vrem, la acelaşi om. Cîteodată o lua la fugă prin cîmpie şi se pierdea în zare, eu îl strigam, îl rugam să se întoarcă mai repede, mi-era teamă să nu fim văzuţi, nimeni nu trebuia să ştie de fiul meu dornic să afle totul înainte de vreme. Şi cu toate acestea nu mi-a fost frică în nici o zi, doar în ultima noapte, nu ştiu de ce, m-am gîndit la mama mea Anani, la bunica mea Solveig, la străbunica mea Noemina, la străstrăbunica mea Meghido. Şi au venit toate, frumoase şi liniştite, îmbrăcate fiecare după moda tinereţii ei, şi Anani mă purta pe mine în braţe, abia născută, cu ochii albaştri ai primelor zile, Solveig o alăpta pe Anani, Noemina o purta pe Solveig care ţipa cît o ţinea gura, zbătîndu-se în scutecele dantelate, şi la sfîrşit venea Meghido, legănînd-o pe Noemina şi sărutîndu-i piciorușele desculţe. Am petrecut împreună noaptea aceea, faţă-n faţă cu începutul, ascultînd liniştea cîmpiei răcoroase şi legănîndu-ne în balansoare, învelite în şaluri, eu, Anani, Solveig, Noemina şi Meghido.
A doua zi, cînd soarele ardea mai tare ca niciodată şi ochii mei, lipsiţi de pleoape, nu mai suportau arderea, a venit pe lume fiul meu. Şi numele lui a fost Ioram.

★

Rafigihai este locul în care m-am născut. Nu este un oraş, nici măcar un sat, e o casă suită în vîrful unei coline, tata sapă la vie, mama stă în faţa casei cu mîinile împreunate peste pîntecul rotund şi mîngîie în gînd fiecare boabă de strugure, fraţii mei — Ai şi Bi, care bat drumurile în căutare de vulpi şi le vînd blana, Ci şi Di, care nu seamănă deloc între ei şi nici nu se înţeleg prea bine, apoi vin eu, în ordinea vîrstei, Eira, şi în sfîrşit cei mai mici gemeni. Fi şi Gi, cei mai veseli şi mai zăpăciţi, fac tumbe de cînd se scoală şi pînă adorm, aceasta fiind singura lor ocupaţie.
În familia noastră se născuseră în ultimele generaţii numai gemeni. Eu eram o excepţie dar nu toate excepţiile sînt dorite. Bunicii şi părinţii mei spuneau că e mult mai bine să ai gemeni, cu ei nu ai niciodată probleme, îşi poartă de grijă unul altuia şi nici nu au nevoie de prea multă dragoste. Mai erau o groază de avantaje, dar eu eram singură şi ce puteam să fac ?
Ioram a apărut într-o dimineaţă de linişte, eu rămăsesem singură acasă şi mă gîndeam la un joc nou în timp ce mîncam struguri. Ioram era un călător şi, deşi era doar cu cîţiva ani mai mare decît mine, văzuse multe ţări, fără să-şi fi găsit însă un loc al lui unde să rămînă pentru totdeauna. Poate că nu s-ar fi oprit nici în Rafigihai dacă nu i-ar fi plăcut strugurii şi dacă eu nu l-aş fi strigat Hai (nu-i ştiam numele adevărat şi trebuia să-i spun într-un fel, nu-i aşa ?). numele acesta îi dădea impresia că prezenţa lui întregea spaţiul nostru. Dar numai eu din toată familia îi acordam din timpul meu. Ai şi Bi erau ocupaţi cu vulpile, cîştigau o groază de bani acum, Ci şi Di pictau în felul lor ciudat, Ci picta marea, Di picta insule, lui Di îi plăceau munţii. Ci se picta pe marginea unei prăpastii, iar cei mici, Fi şi Gi nu-i aruncau, între două tumbe, nici măcar o privire lui Ioram.
Aşa a plecat Eira din Rafigihai. Cînd avea să se întoarcă, după mulţi ani, avea să-l regăsească neschimbat, şi această întîmplare îi dezvăluia că timpul nu curge la fel în toate locurile.
Ioram a construit, la rugămintea mea, o casă la marginea unei păduri, lîngă un rîu. Aveam o mică grădină în care pusesem salată, Ioram pescuia, seara cîntam, îmi povestea din călătoriile lui, mă învăţa să mă caţăr în copaci, mă plimba cu barca, m-a învăţat să scriu şi să citesc, să am tot timpul gînduri pentru ca zilele să nu mi se risipească, duminica mergeam la circ sau la bîlci, ne aruncam în lanţuri, acolo sus era atît de bine, lanţurile se învîrteau tot mai repede şi mai sus, undeva departe se zărea şi casa mea, tata face must, mama îi aşteaptă pe Ji şi Ki, Ai taie un pepene, Di culege lalele pentru Ci, se face seară, mama pune masa, şase căni cu lapte, şase clătite cu dulceaţă de coacăze, şase paturi, şase vise (de fapt trei, doar se spune că gemenii visează acelaşi lucru, dar cine poate şti ?) toate pentru fraţii mei şi totuşi cifra şapte e mai frumoasă, nu-i aşa, Ioram ?
Ioram intrase fără voia lui în această lume, doar pentru mine, dar acum simţeam că trebuie să ieşim din ea cu orice preţ, de parcă ar fi trebuit să sărim din lanţuri fără să ne rupem picioarele.
Am mers în oraş şi Ioram mi-a cumpărat o rochie violetă. În timp ce mă uitam în oglindă, potrivindu-mi volanele, doi fluturi violeţi mi s-au prins în păr. Apoi, chiar în mijlocul străzii, Ioram m-a învăţat să dansez, muzica ne învăluia, ne ridica deasupra caselor, şi iar eram pe pămînt, şi iar ne înălţam, la un moment dat am rămas acolo sus, vroiam să le fac cu mîna alor mei de-acasă, dar ei nu m-au văzut, or fi crezut că unul din gemeni a aruncat o găleată cu vopsea pe cer, nu şi-ar fi putut închipui că Eira stă cocoţată în aer, îmbrăcată în violet. Ioram m-a tras la timp din văzduh şi m-am trezit într-un tren fără destinaţie precisă. Ioram cumpărase o groază de valize de toate culorile, am început să le deschid una după alta, erau şi mari şi mici, şi serioase şi zburdalnice, din fiecare a ieşit cîte o fată şi toate semănau leit cu Eira, adică cu mine, Eira cu rochie albastră. Eira cu rochie albă, cu rochie roşie, galbenă, portocalie, Eira cea verde, Eira cu rochie cenuşie. M-am trezit peste noapte cu o mulţime de surori gemene care se plimbau nestingherite prin toate vagoanele, cîntau, dansau, rîdeau şi plîngeau în acelaşi timp, treceau uşoare, risipind căldură şi răcoare, pînă i-au înnebunit pe toţi pasagerii şi i-au obligat să coboare din mers şi am rămas numai eu cu surorile mele.
Ioram nu a reuşit să ne potolească decît promiţîndu-ne că ne va face o fotografie. Ne-am aşezat cuminţi, eu eram în centru, Eira cu rochie violetă, iar în jurul meu Eira cu rochie albă, Eira cea roşie, Eira albastră, Eira cu rochie verde... În prima gară am pus fotografia într-un plic şi am trimis-o fraţilor mei din Rafigihai.
I-am făcut şi eu o fotografie lui Ioram, şi-a pus-o cu grijă într-un plic în următoarea gară şi a trimis-o, n-am aflat niciodată cui, după care, fără să-mi dau bine seama cînd şi cum, Ioram a ieşit pe fereastră, părăsindu-mă pentru totdeauna. L-am văzut mult timp cum se îndepărta, păşind uşor prin văzduh, din cînd în cînd scotea din buzunar un fluture şi îl trimitea pe

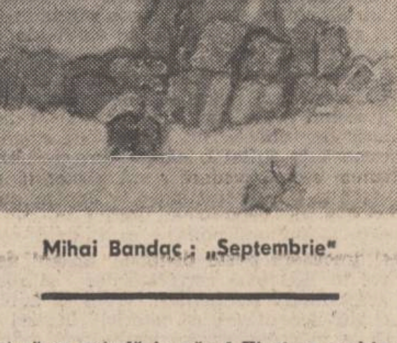

Mihai Bandaç : „Septembrie"

pămînt să se prindă în părul Eirei cu rochie violetă, cu rochie galbenă, verde, roşie...

★

Şi eu l-am întîlnit pe Ioram...
Era octombrie şi mă plimbam pe strada principală, treceam pe lîngă aceiaşi oameni pe care-i vedeam în fiecare zi sau mai curînd nu-i mai vedeam pentru că de mult timp ei deveniseră o pată pe imaginea zilelor mele, o pată asemănătoare celor de pe oglinzi, nu ştii de unde apar, dacă vin din afara sau din lăuntrul lor, da, oamenii, strada, casele, mersul meu, gesturile, părul, rochia, cafeaua, visele pe care încercam să mi le amintesc dimineaţa, toate acestea constituiau o pată, aşezată sus, în dreapta, pe tabloul pe care mi-l ofeream zilnic cînd încercam să văd ce se mai întîmplă cu mine. Uneori pata aceasta se mărea, devenea o pînză de păianjen, o eşarfă de ceaţă sau pur şi simplu un geam murdar şi mă trezeam în camera mea, singură, cu obrazul lipit de sticla rece, începea să plouă şi atunci plecam în oraş, băteam străzile sau traversam cu autobuzul, de la un capăt la altul, forfota oraşului, pentru că, oricum era mai puţin trist decît acasă. Cîteodată ajungeam la marginea oraşului unde casele erau mai rare, copacii mai înalţi şi iarba mai deasă şi mai proaspătă, respiram în voie, îmi plăcea să mă uit în grădinile lor, încetineam pasul dar nu prea mult, pentru că oamenii ar fi putut deveni bănuitori. Dintre toate casele pe lîngă care treceam, mă opream doar la poarta unei case, cea mai apropiată de cîmp, şi o priveam îndelung, părea pustie, aş fi putut să intru în curte dar eu aşteptam să vină octombrie pentru că numai atunci aveam curaj să încep un lucru.
În seara aceea mă grăbeam s-o văd. Curtea nu mai era pustie acum. Un bărbat stătea pe bancă, cu spatele la drum, de parcă ar fi stat cu spatele la întreaga lume, şi se uita în zare. Am intrat şi m-am aşezat lîngă el, am rămas o vreme astfel, fără să ne spunem nimic. Am încercat doar să-i prind imaginea inserării lui pe care şi-o cerceta aşa cum şi eu mi-o cercetam, cam la aceeaşi oră, pe a mea. Nu părea prea mulţumit de ce vedea şi, de teamă poate să nu ghicesc la ce se uită, s-a întors în sfîrşit spre mine. Numele lui era Ioram.
Nu ştiu dacă în seara aceea am început să mă gîndesc la Ioram, sau starea respectivă nu avea început, după cum nu avea nici sfîrşit, poate pentru că îmi doream, ca niciodată, să dispară noţiunea de timp şi orice altă noţiune în legătură cu el. Nu ştiu, şi cine ştie dacă o să aflu vreodată, dacă era de vină numai setea lui de viaţă cu care mă copleşea şi dincolo de ea liniştea şi iar dorul năvalnic de dragoste care mă făcea să uit de toate şi mă trimitea într-o lume în care nu eram decît noi doi, sau poate numai unul, numai el, eu trecusem în imaginea zilelor lui întreagă, fără petele zilelor mele. Ştiam că Ioram o să plece într-o zi şi o să mă lase stăpînă poate cel mult peste casa lui dar nu şi peste dimineţile, inserările sau nopţile lui, ştiam că nu puteam să fiu nici măcar o ploaie pe geamul trist al după-amiezelor lui, să şterg tot ce fusese înaintea mea, să-mi opresc starea de curgere în viaţa lui de veşnic călător. Pentru Ioram nu aveam nume, nici vîrstă, cîteodată aveam senzaţia că oricine ar fi fost în locul meu s-ar fi bucurat de aceleaşi gesturi, de aceleaşi vorbe, vorbe, vorbe, de aceeaşi uitare, uitare, uitare, de aceeaşi trecere, trecere, trecere, de aceeaşi dorinţă, dorinţă, dorinţă... Desigur, erau şi multe zile goale în care Ioram dispărea iar eu îl aşteptam pe treptele din faţa casei, dar toate aceste despărţiri nu aveau nici o valoare pentru el, mă copleşea cu aceeaşi dragoste şi nu mai ştiam dacă îl aşteptam pentru mine, cea de acum, sau pentru cea care fusesem în prima seară a întîlnirii noastre. Cu timpul casa lui Ioram s-a umplut de tot felul de oameni, prieteni vechi sau simple cunoştinţe de-o zi, nu puteam să aflu nici cine erau cu adevărat, nici de unde veneau. Ştiu doar că îşi petreceau mai tot timpul aici, în casa pe care n-o mai puteam numi a noastră, erau ciudaţi, nu-i înţelegeam şi în realitate nici nu mă interesau. Rămîneam într-un colţ şi treceau zile în şir fără ca Ioram să mă observe, atunci plecam, mă întorceam noaptea tîrziu cînd el dormea, şi eram mulţumită să-l am în sfîrşit numai pentru mine. Îi cercetam mîinile, îi urmăream liniile din palmă, căutînd răspuns la întrebările mele. Da, aş fi vrut să ştiu cît ne mai era dat să fim împreună. Dar liniile ciudate nu mă ajutau şi atunci le sărutam doar şi adormeam, crezînd în visele de peste noapte. Dimineaţa îi culegeam flori, el se trezea fericit, beam cafea din aceeaşi ceaşcă şi mîncam pîine pe care eu singură o frămîntam. Plecam pe cîmp şi cîmpul era cald şi viu, şi noi eram calzi şi vii, căutam un loc cu iarbă mai înaltă şi greieri mai mulţi. Dar chiar şi aceste lucruri, singurele care-mi alcătuiau viaţa, mi se întîmplau din ce în ce mai rar. Renunţasem la toate obiectele, la toţi prietenii şi nimeni nu putea să înţeleagă îndelungata mea absenţă. Într-o zi, pe cînd mă plimbam singură pe un drum străin, ferindu-mă de cunoscuţi, m-a oprit o femeie şi m-a rugat să primesc nişte ierburi, pune-i-le sub pernă şi numai pe tine te va iubi. Dar eu nu credeam decît în dragostea pe care nu mai puteam s-o opresc, ieşea din mine ca un abur, sau mi se prelingea prin degete în aluatul de pîine. Şi totuşi azi, după atîta vreme, mă întreb de nu era mai bine să păstrez ierburile, să le încerc puterea.
Apoi Ioram a început să mă pregătească pentru singurătatea ce avea să vină. Încercam să-l conving că ştiu ce este singurătatea, nu era ceva nou pentru mine, dar el îmi spunea că acum va fi cu totul altfel, nu-ţi face griji, dragul meu, important este să avem aceeaşi imagine a zilei noastre atunci cînd ne vom uita pe cer, da, dragul meu, nu mai e mult, mai aşteaptă, sînt sigură că o să reuşim şi vei putea pleca liniştit.
Ziua aceea a venit mai repede decît credeam şi Ioram a dispărut, numai glasul lui mă urmărea : nu te teme, dragostea mea, în curînd imaginea zilelor noastre se va prăbuşi peste tine, va fi ca o pleoapă uriaşă, la început e mai greu, simţi că te înăbuşi, vrei aer, dar pleoapa te apasă şi mai tare, din ce în ce mai tare, corpul ţi se zbate, dar ciudat, nu te dor ochii, nici trupul, nici capul, te dor zilele, fiecare clipă în parte, la sfîrşit vei avea imaginea zilelor tale viitoare, iar sus, în dreapta, sînt eu, o pată nouă pe cerul lumii tale.

★

În dimineaţa aceea Ioram se sculase devreme şi ieşise în curtea din spatele casei, o luase pe drumul ce duce la moară, se oprise în cîmp, se trîntise pe spate, cu faţa în soare şi începuse să se gîndească la nevasta lui. Cum poate să se gîndească un bărbat la nevasta lui ?
O vede spălînd rufe, scutece, cearceafuri, perdele, cămăşi, cîrpe, zeci şi sute de cîrpe, pînă cînd nici nu-şi mai dă seama ce spală, o vede spălînd geamuri, geamurile din bucătărie, din camerele de dormit, din cele pentru musafiri, geamurile de la castel, o vede spălînd duşumele, farfurii, oale, căni, pahare, tacîmuri, şi iar farfurii, oale, căni, o vede spălînd copiii, pe Arina, pe Bet, pe Cen, pe Dafin, pe Erol, pe Fatma, le spală picioarele, mîinile, urechile, gîtul, ochii, părul în vînt plin de scaieţi şi de licurici, o vede spălîndu-şi seara unica rochie de culoarea apei şi apoi, cu mîini obosite, spălîndu-şi trupul, mirată parcă de tinereţea lui.
Şi totuşi, în dimineaţa asta, aşa cum stă pe spate, cu ochii în soare, Ioram o vede spălînd cerul, dînd norii la o parte cu apă şi săpun, cu mîinile ei arse de soare mîngîind cerul curat şi neted, o vede coborîndu-se din cer pe un nor, îmbrăcată în rochia ei de culoarea apei şi a văzduhului şi pogorîndu-se asupra lui ca o ploaie de vară.

radio

r

Decembrie

În ceea ce mă priveşte decembrie este mai degrabă o lună a bilanţurilor decît a cadourilor. Dar cum bilanţul radiofonic al anului din care au mai rămas doar cîteva zile îl voi face în primul număr al anului viitor, voi încerca să descifrez o săptămînă radiofonică în care n-am mai fost ghidat de programul de radio. Aşadar, fără acel instrument util de lucru care simplifică activitatea cronicarului, am ascultat mult mai multe emisiuni încercînd să „prind" ceva bun, o emisiune rotundă, cu bune deschideri spre ce are specific radioul. Să spun, mai întîi, că pe total impresia n-a fost nefavorabilă, ba chiar a fost una de soliditate, adică n-am pierdut timpul degeaba. Dar, cum să spun, nici n-am avut senzaţia că l-am cîştigat pe deplin. Am ascultat emisiuni corecte profesional, pe probleme actuale, dar cărora le-a lipsit mereu cîte ceva, acel ceva care poate fi numit ritm, sau unghi de vedere, sau noutate, sau... Oricum i-am zice trebuie să fie ca un condiment într-o mîncare : îi dă gust şi o diferenţiază. Acel ceva care să le ajute să treacă pragul corectului şi să fie interesante a lipsit, deşi, de fiecare dată, au fost premise, deşi, de fiecare dată cineva a emis păreri importante ce puteau fi bazele unor discuţii mai ample, mai la obiect. Mă refer la bilanţul prozei româneşti pe 1978, oferit de revista literară radio, un comentariu inspirat şi limpede (dar, probabil, bilanţurile vor continua la această emisiune), mă refer la cele două fetiţe din Maramureş, extraordinare continuatoare ale spiritului autentic în folclor (prezente şi la emisiunea „Mioriţa" şi la „Antologia românească" de folclor, mă refer, de asemenea, la cuvîntul despre poezie la „Atlas cultural", ocazia fiind recentul festival (sau întîlnire a poeţilor din mai multe ţări) de la Timişoara. Lucruri interesante s-au spus şi cu privire la subdezvoltare la „Clubul invitaţilor" ca şi la emisiunea de miercuri seara „Istoria Românlei". Emisiunile de dimineaţă răspunzînd ascultătorilor (cu structura lor de magazin — cultivînd legi şi curiozităţi, întîmplări mai mari sau mai mici) au „prins" şi ele uneori cîte un ton „mai înalt". Sigur, se poate spune că publicistica în sine nu e spectaculoasă, că principala ei funcţie este de a **repune** în circulaţie idei îndeobşte cunoscute, că nu în fiecare zi vin la noi... James Onedin (Peter Gilmore) (căruia i s-a luat un interviu la venire, ascultat la „O zi într-o oră") sau Saul Bellow (care nu ştiu dacă a acordat un interviu la sosire), dar eu am ascultat atîtea lucruri interesante, care aveau acel ceva care te făcea să nu regreţi serialul de sîmbătă seara, sau de luni seara, care te făcea să crezi că mai e la putere cuvîntul.
Şi oricine se va putea convinge de acest lucru pentru că în curînd şi radioul îşi va face un bilanţ şi va avea de unde alege. Nu ştiu dacă acest bilanţ va fi o... modă retro (cum am auzit eu că se poartă mai ales în muzică), nu ştiu deci dacă va face o selecţie din cele mai bune emisiuni ale sale, dar e sigur că-şi va strînge forţele pentru această lună decembrie. Merităm şi noi cronicarii radio nişte... cadouri (sub forma unor emisiuni **sclipitoare).**

Constantin Stan

plastică

p

Benone Şuvăilă

Benone Şuvăilă este adeptul consemnării rapide a impresiilor directe. În faţa pînzelor sale te opreşti fără dorinţa de a descoperi „citatul" sau eventualele filiaţii în ceea ce priveşte meşteşugul şi viziunea. E o cantitate de emoţie sinceră şi simplă în cele mai reuşite pînze ale sale (Galeria „Simeza"-'78) care te determină imediat să te gîndeşti că, odată instalat cu şevaletul în peisaj, pictorul uită automat lecţiile de pictură ale propriilor maeştri — care, prin forţa împrejurărilor, la mulţi pictori, chiar notorii, se simt, filtrate, este drept, pînă la o vîrstă respectabilă, sau chiar tot timpul vieţii — şi se lasă condus, deşi nu dominat, de un instinct al formei şi culorii ce pune o amprentă anume asupra compoziţiilor. Importantă pentru el pare conjugarea stării afective cu impulsul viu spre transcrierea a ceea ce vede. Din acest punct de vedere actuala expoziţie ni se pare a reprezenta un evident progres faţă de ultima expoziţie personală din 1970 (Sala **„Apolo"**) unde ni se prezenta un pictor ceva mai elaborat, mai puţin degajat în execuţie şi aparent mai cenzurat. Faptul că nu s-a cantonat în formulă şi că are conştiinţa necesităţii punerii permanente de acord a expresiei plastice cu natura artistică interioară proprie ni se pare de altfel esenţial în definirea momentului actual al picturii sale. Acest aspect pozitiv are însă şi un reflex al său : mizînd pe temperament şi lăsîndu-se purtat de o anume jubilaţie în faţa naturii, se riscă pierderea rigorii atît de necesară, totuşi, unui pictor pentru care scopul, chiar nemărturisit, este relevarea simplităţii şi armoniei. De aceea socot că virtuţile actuale ale picturii lui Benone Şuvăilă trebuie considerate mai ales în funcţie de acele tablouri unde experienţa sa artistică joacă un rol de element filtrant al plăcerii transcrierii senzaţiei. Faptul este vizibil în cîteva pînze unde ritmul intern imprimat compoziţiei întăreşte coeziunea elementelor coloristice subliniind în acelaşi timp valoarea organizatoare a liniei şi a tuşelor care avînd mai puţină nervozitate concură la crearea impresiei de naturaleţe („Peisaj Colentina"). Pensulaţia energică din unele compoziţii, în care privirea poate pătrunde în profunzime printre lucruri, contribuie la degajarea unei senzaţii de vitalitate („Marginea pădurii"). Aerul robust şi sobru al acestor picturi exprimă cel mai bine la ora actuală, cred, o artă poetică în care accentul pus pe valorile sensibile reuşeşte să definească pregnant creaţia unui pictor de real talent.

Grigore Arbore

muzică

m

Transparenţe iernatice

Amintindu-ne că la festivalul „Pro musica nova '78" din R.F.G. o violoncelistă a cîntat pe un violoncel de... gheaţă curată, constatăm că metafora „materializată" nu are decît de pierdut. Ceea ce ar fi vrut să însemne acel violoncel de gheaţă, adică puritate şi transparenţă lumină efemeră, regenerare a sunetului prin austeritate iernatică etc. — s-a transformat în chinuită acustică, apă topită, „atacuri" întărite electronic eşuînd într-o baltă, şi altele asemenea. Impresia unor construcţii străluminate, de gheaţă, nu ne-o poate da decît muzica însăşi ; o avem uneori ascultîndu-l pe Sibelius, ori preclasici folosind tehnica non-vibrato, de pildă Heinrich Schütz.
Impresia unei viori de gheaţă care nu se topeşte şi ale cărei sunete trăiesc în Idee nedegradabilă am avut-o şi ascultîndu-l pe violonistul ceh **Joseph Suk.** Descendent al şcolii de perfectă tehnică datorată lui Ottakar Sevčik, Joseph Suk a interpretat Concertul nr. 2 pentru vioară de Mozart, acompaniat într-o frumoasă transparenţă a intonaţiei de Filarmonică, sub bagheta lui **Mircea Basarab.** Frazare de suflu lung, clară percepţie a formei, trăsătură de arcuş generoasă, seninătate blîndă şi uneori jucăuşă : un Mozart din... cristal de Boemia, spre a nu se spune că l-am acuzat pe Joseph Suk de glacialitate. Un nucleu memorabil al acelui concert început cu o Simfonie densă, „cerebrală", de Adrian Raţiu, şi încheiat cu Simfonia „Loviturilor de timpan" de Haydn.
Revine în ţară, după patru ani, dirijorul canadian **Remus Tzincoca.** Acest iubitor şi popularizator al muzicii româneşti (ne amintim că în precedentul său turneu a dirijat Suita I de Enescu) prezintă acum, în concertul cu orchestra Radiodifuziunii, Suita a II-a de Enescu alături de Simfonia a VII-a de Beethoven. O gestică amplă, amintind de George Georgescu, ştiinţa detaliilor, grija pentru acordaj (trebuie relevată îndeosebi curăţenia cvartetului de lemne), susţin viziunea (totuşi puţin nepăsătoare în ansamblu) a unui experimentat muzician. Subliniind cantabilitatea vestitului „Allegretto", înviorînd Scherzo-ul şi Finalul, Remus Tzincoca ne-a oferit o versiune beethoveniană întru totul potrivită acestei simfonii de sistem cameral, cu instrumentaţie redusă.

Grete Tartler

Desene de Michaela Istrate

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

Sadoveanu despre sine însuși

Este bine cunoscută reticența marelui nostru prozator pentru ceea ce se cheamă „documentul literar" și neplăcerea cu care privea pe scormonitorii sertarelor, pe cei ce caută, dincolo de operă, tribulațiile omului și dincolo de ceea ce a vrut să ne spună el despre sine, mărturii laterale, între care Mihail Sadoveanu includea și corespondența scriitorilor. „Distruge tot ce ai și nu lăsa nici o corespondență în urmă... Eu așa fac. Un scriitor se lasă pe sine însuși în cărțile sale. Criticii și istoricii literari nu pot dori mai mult și cred că nici n-au dreptul să ceară mai mult. Nu mă impac cu cercetările unor lucrări care nu au avut și nu au nici o legătură cu scrisul meu" (Ion Agîrbiceanu, **Cu Sadoveanu la Sovata**, în volumul **Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu**, p. 132). Se întîmplă însă ca unele din aceste documente să aibă legătură tocmai cu **scrisul** autorilor respectivi, să ne lumineze conștiința lor artistică și cetățenească, să reprezinte adevărate mărturisiri de credință menite a proiecta asupra operei și uneori asupra epocii întregi lumini, dacă nu noi, oricum folositoare și întregind ceea ce cunoaștem din operă și din biografia publică a creatorilor. Este cazul celor două scrisori către Mihail Dragomirescu adresate de Mihail Sadoveanu la 4 decembrie 1900 și 1 ianuarie 1907 din Fălticeni. Imprejurările în care au fost scrise reies cu ușurință din text: despărțindu-se de „Convorbirile literare" în urma trecerii acestora sub conducerea lui Simion Mehedinți, viitorul autor al **Științei literaturii** încearcă să regrupeze energiile literare ale vremii în jurul său și al revistei ce va apărea chiar în ianuarie 1907 cu titlul **Convorbiri** (devenind după un an **Convorbiri critice**). S-a păstrat o parte din corespondența asiduă a noului mentor cultural cu scriitorii vremii, între care pe primul loc se afla Caragiale (referiri la această etapă pregătitoare sînt în studiul lui Stancu Ilin din volumul colectiv **Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea**, București, 1976). Printre cei solicitați cu această ocazie s-a aflat — după cum mărturisesc cele două scrisori din colecția noastră — și Mihail Sadoveanu, consacrat răsunător încă din 1904. Dacă, probabil, marele prozator a dispărut (consecvent principiului său) misivele lui Dragomirescu, în schimb acesta a păstrat răspunsurile lui Sadoveanu, din care reiese clar că tînărul scriitor, știind cu cine stă de vorbă, a ținut să folosească prilejul pentru o prețioasă mărturisire de credință, una din cele mai importante — după părerea noastră — înainte de discursul de recepție la Academie și de publicistica militant-democratică dintre cele două războaie mondiale. Credem că tocmai pe aceste documente se baza Mihail Dragomirescu atunci cînd, schițînd tabloul epocii **Semănătorului**, amintea pe Sadoveanu ca să exemplifice îmbunătățirea situației scriitorilor și posibilitatea **profesionalizării** scrisului în condițiile apariției unui public mai numeros pentru cartea românească. (A se vedea Mihail Dragomirescu, **Semănătorism, poporanism, criticism**, București, 1934, p. 9).

Fălticeni, în 4 decembrie 1907

Stimate Domnule Dragomirescu,

Te rog întîi de toate să mă erți că am întîrziat cu răspunsul. Am lipsit cîteva zile de-acasă.

Am citit cu foarte mare luare-aminte scrisoarea domniei-tale, și cu destulă părere de rău am aflat că încetezi de a mai colabora la vechea și glorioasa revistă a Junimii. Dar dacă împrejurările cer să te despărțești de tovarăși și de o revistă la care atîția ani ai muncit, foarte bine faci, cel puțin, că nu întrerupi contactul cu publicul cititor. Din punctul acesta de vedere, desigur că noua publicație îți va prii.

Eu, desigur, n-am nimic de zis ca scriitor, în ceia ce privește colaborarea mea, împotriva unei reviste care încă n-a apărut. Desigur că dumneata însuți ești o garanție. Colaboratorii ceilalți — afară doar de oamenii cari m-au hulit cu reacredință — nu m-ar supăra, oricine ar fi el : eu nu urăsc pe nimeni —. Dacă prin urmare, revista, pe lîngă literatură, nu va manifesta evident păreri politice care s-ar bate cap în cap cu convingerile mele (nu vorbim de partide politice!), atunci nu văd de ce, în principiu, n-aș primi a colabora.

Acestea sînt lucruri care s-ar putea lămuri, pe care le-aș înțelege după apariția primului număr.

În ceia ce mă privește, țin să mai vorbesc despre un lucru: despre gratuitatea colaborării.

Mărturisesc că nu pot colabora gratuit. Chiar Sămănătorul, la care sînt redactor, îmi plătește. Prin împrejurări pe care nu știu dacă le pot numi fericite, am ajuns să pot trăi din puțina literatură pe care o fac. Cam sărac venitul acestui rar profesionist, dar cel puțin poate îi va îngădui să nu se îndeletnicească cu lucruri străine literaturii.

Ne scriu pentru cîștig: n-am nădejde să mă îmbogățesc, dar lucrarea produsă este proprietate (mai de drept decît oricare alta) și plata e un lucru așa de firesc încît cred că o discuție e de prisos.

Sînt măgulit, domnule Dragomirescu, de atenția ce dovedești că o ai pentru mine. Odată cu încredințarea că voi face tot ce voi putea pentru noua dumitale revistă, te rog să primești din parte-mi expresia celei mai alese stime.

Al dumitale devotat,
Mihail Sadoveanu

II

1 ianuarie 1907, Fălticeni

Prea stimate domnule Dragomirescu,

Am citit cu o deosebită surprindere a doua scrisoare a dumitale. În adevăr, nu înțeleg de unde s-ar putea isca o teamă că aș încerca să devin un scriitor cu tendință politică? Pînă acuma am dat dovadă contrarie. Presupunerea dumitale rămîne o presupunere, și te rog să mă crezi pe mine — care știu, cred, destul de bine ce se petrece în sufletul și-n mintea mea — că nici pe viitor nu voi face altă literatură decît aceea pe care o cer frumosul și adevărul și alte lucruri care fac dintr-un scriitor un scriitor.

Domnule Dragomirescu, noi am mai vorbit mi se pare odată despre chestiunea aceasta și cred că părerile dumitale n-au fost deloc combătute de mine. Nici nu-mi închipui că un scriitor ar putea să se pue anume în serviciul unei idei. Pildele pe care le dai dumneata sînt bune; atita adaog că Gorki n-a vrut, el a fost luat de curent fără voia lui, el a fost convins că face artă. Acestea sînt împrejurări. Pe mine cred însă că împrejurările nu mă vor lua prea ușor înainte. Costea Moroiu **despre care vorbești dumneata ar fi o dovadă: cred că el nu deschide cărare către o literatură tendențioasă.**

Pe urmă, dacă te-ai gîndit dumneata că n-așî fi pătruns de multă vreme de adevărurile pe care mi le spui în scrisoarea dumitale, îmi faci o nedreptate și însemnează că încă nu mă cunoști. Te încredințez că și eu am aceleași convingeri absolute în artă, — și mai am și altele, care dacă sînt bune, nu mă îndoesc că dumneata de mult și înaintea multora le ai.

Cred că și dumneata faci o mică greșală, ca și acea cu cultura academică a **domnului Maiorescu. Dumneata iți închipui poate că scriitorul acestor rînduri ar fi un om cu totul încult ca mulți dintre confrații săi, dintre confrații săi fără talent bine înțeles — căci dintre cei cu talent puțini sînt lipsiți de cultură. O cultură extraordinară n-am, dar atita cît îmi trebue am. Ținînd socoteală de aceasta, se înțelege că sînt multe chestii care nu-mi sînt străine sînt unele pe care îndelung le-am cugetat și asupra cărora am și eu convingeri; și în sfîrșit, spunînd toate acestea, am o nădejde că un om ca dumneata nu-mi face nedreptatea de a mă socoti pornit către lucruri de care mă feresc.**

Scrisoarea dumitale mai mult n-a surprins, poate m-a și mîhnit puțin. M-aș bucura cînd m-ai încredința că presupusurile și temerile dumitale s-au risipit.

În scrisoarea mea cealaltă vorbind despre oarecare vederi politice vorbeam ca un om care are și el păreri. Nu sînt stîncă, nu sînt lemn, trăesc și eu în lume, plătesc bir către stat, trimit deputat în cameră și mă interesez și eu de afacerile publice. Nu fac parte din vre-un partid și aceasta te poate încredința că nu înțelegeam anumite lucruri în scrisoarea mea. Am și eu unele scăderi: de pildă dacă în revista dumnitale s-ar duce o campanie împotriva votului universal eu n-aș primi să colaborez. Acuma dumneata poți crede orice despre asta, te rog însă nu mă condamna.

Îmi pare foarte rău că acum cităva vreme cînd am fost la București n-am putut trece și pe la dumneata, ca să explic prin viu grai ceia ce spun acuma. M-au împiedicat atît afacerile mele, cît și graba cu care am venit și am plecat. Te rog să mă erți și să primești din partea-mi expresia stimei adevărate pe care o am pentru dumneata.

Mihail Sadoveanu

Cîteva observații se impun. În primul rînd, puternica și calma conștiință de sine a tînărului de 26 de ani, în fața mai virstnicului cu 12 ani, profesor universitar și critic de oarecare reputație. În al doilea rînd, caracterul programatic al textelor. A doua scrisoare este un veritabil articol transmis doar pe cale epistolară. De aici excepționala sa importanță pentru portretul psihologic și ideologic al lui Sadoveanu în anii în care se impune fulgerător ca un veritabil „clasic în viață" deși nu trecuse de 30 de ani. Numai Iorga reușise a dobîndi în epocă o prestanță similară. La Sadoveanu nu întîlnim însă nici o urmă de vanitate, de orgoliu manifest, ci este aceeași tăcută mîndrie și demnitate din ținuta lui Eminescu. Înrudirea psihologică este izbitoare. Și mai semnificativă este reacția sa față de afirmațiile lui Titu Maiorescu din cunoscutul raport academic. Tînărul răspunde lui Maiorescu, Dragomirescu oferindu-i pretextul. E greu de crezut că nu se va fi gîndit și la cei ce vor citi rîndurile sale peste timp.

Impresionantă este maniera în care Sadoveanu își precizează teoretic poziția în marea dispută a vremii între „arta cu tendință" și „arta pentru artă" iar citarea lui Gorki de către Dragomirescu este folosită tocmai spre a sublinia că un artist poate servi o cauză **rămînînd în limitele artei** și nesubordonînd-o. Dar în același timp se demonstrează — nu fără ironie — drepturile sale la opțiuni politice ca individ social.

Convinși că aceste două texte sadoveniene vor fi de folos cercetătorilor și dîndu-le din acest motiv publicității, vrem să subliniem totodată necesitatea ca istoricii literari și editorii să ia în considerare constituirea unui „corpus" al corespondenței lui Mihail Dragomirescu, așa cum s-a realizat extrem de utilul corpus al corespondenței primite de Ibrăileanu și — în parte — al celei rămase de la Titu Maiorescu. Din nefericire, arhiva lui Mihail Dragomirescu s-a risipit și unele piese din naufragiu am avut norocul să le salvez. Cea mai mare parte a arhivei a fost încredințată — se pare — lui I. E. Torouțiu, care voia s-o publice în colecția sa, dar n-a mai reușit. Probabil de la el provine fondul Academiei, din care C. Papastate a scos atît de utila corespondență primită de Dragomirescu de la Lovinescu. Din ceea ce a rămas, un important lot de scrisori au fost achiziționat de cunoscutul bibliofil și istoric literar Gh. Cardaș, găsindu-și loc în primele două volume din **Documentele literare** publicate la ed. Minerva. Cum însă ele sînt grupate pe emitenți și aceștia publicați alfabetic, iar volumul al doilea abia ajunge la litera D, ar fi de dorit ca Gh. Cardaș să alcătuiască un volum aparte cu întreaga corespondență Dragomirescu, spre a nu o lăsa la ritmul extrem de lent al apariției volumelor de documente. În sfîrșit, un lot important de scrisori provenite de la Liviu Rebreanu a intrat pe alte mîini și nu știm dacă a văzut lumina tiparului. Dată fiind importanța lui Mihail Dragomirescu — din ce în ce mai mult subliniată de cercetători — acest corpus devine tot mai necesar. Ne-am îngăduit să aducem și noi contribuția de mai sus la constituirea lui.

N. Vasilescu-Capsali

FRAGMENTE CRITICE

Pedagogia lecturii

S-a discutat, recent, (în cadrul unui colocviu organizat de Uniunea Scriitorilor și Facultatea de limba și literatura română din București) despre **critica românească și noile metode de analiză** și, în strînsă legătură cu tema dinainte, despre **pedagogia lecturii.** Nu este prima oară cînd acest subiect intră în atenția criticilor și profesorilor de literatură și nu va fi, în mod sigur, nici ultima. Noile forme de analiză a textului literar interesează pe toată lumea, cine se apropie de literatură, critic sau filolog, are (implicit sau explicit) o metodă a lui, un sistem de lectură.

Metodologia tinde să devină o disciplină de sine stătătoare, sînt, în orice caz, oameni instruiți care se preocupă sistematic de formele de interpretare și tind să construiască o retorică generală a criticii. Sînt alții, nu mai puțin instruiți, care privesc cu un ochi sceptic preocupările de această natură, găsindu-le excesive și inutile. Orice metodă care duce la justificarea estetică a operei, zic ei, este bună și are exact valoarea pe care i-o dă cel care o utilizează. La ce bun, atunci, să discutăm despre valoarea metodelor și să construim o metodologie generală ? Întrebarea nu este fără rost, oricînd pot fi furnizate exemple de studii care, folosind metode sofisticate, nu ajung să spună nimic esențial despre opera literară.

Scepticismul față de formele noi de interpretare nu-i, totuși, bun pentru că un critic trebuie să mediteze la instrumentele sale de analiză si să-și fixeze o strategie (un demers) față de opera literară. Întîmplarea face ca, paralel cu dezbaterea citată înainte, revista **Luceafărul** să publice opiniile unor critici tineri pe teme similare. Problema preocupă, așadar, la toate nivelele criticii și sub mai multe forme.

O primă constatare este că începem să depășim faza culturală a problemei (studii, volume explicative despre **noua critică !**), necesară dar tranzitorie. Pot fi citate un număr apreciabil de studii și cărți care aplică în chip original aceste metode. Însă mai interesant decît faptul că avem **semioticienii, psihanaliștii** sau **tematiștii** noștri este spiritul general al criticii române actuale, căci n-am înregistra un mare progres dacă, lăudînd cîteva bune studii moderne despre Slavici, I.L. Caragiale sau Faulkner, am continua să gîndim literatura cu schemele criticii ante-belice. Întrebarea pe care mi-o pun este în ce măsură revoluția metodologică din ultimele decenii a schimbat ceva în mentalitatea criticii române și i-au lărgit cîmpul de observație. Dacă ne-am lua după terminologia folosită în recenzii, articole s-ar putea zice că întreaga critică română este sincronică. Însă terminologia ascunde adesea (am spus și altădată) o gîndire critică primitivă, **demersul, conotația, actanții** se luptă cu mizeriile opacității și ale prostului gust.

Adevărul este că, lăsînd deoparte bufoneria limbajului critic (este amuzant de citit pe recenzenții care, în loc să spună dacă volumul unui debutant are sau nu valoare, discută cu o comică gravitate despre structurile discursului poetic și demersul particular al autorului), critica românească de azi, prin reprezentanții ei cei mai autorizați, nu este străină de achizițiile spiritului modern. O schimbare s-a petrecut în interiorul spiritului critic, nimeni, azi, nu mai explică opera prin biografia autorului și nu mai limitează justificarea operei la explicarea filologică. Pentru interpreții cei mai lucizi noțiuni ca **operă, creator, personaj** (și, inerent, relațiile dintre ele) încep să aibă alt înțeles. Operăm, în fond, cu niște concepte bolnave de incertitudine, autorul de pe coperta unei cărți nu mai poate fi identificat mecanic cu omul care are aceeași stare civilă. Într-o operă începem să vedem mai mult decît mesajul ei manifest, problematica subtextului și formele discursului literar nu mai pot fi evitate de un critic care tinde să aibă o privire globală asupra operei. Nici noțiunea de literatură nu mai este atît de simplă, lîngă **literatură** a apărut **literaturitatea,** limbajul naște un **metalimbaj** care își constituie propria retorică.

Pusă în fața acestei oglinzi, opera literară poate ieși îmbogățită. Personal accept orice demonstrație care aduce o nuanță nouă, sau verifică, întărește o intuiție deja formulată. Cred în posibilitatea alianței dintre critica, estetica generală și diverse metode speciale de analiză, cum dovedesc cîteva bune exegeze de la noi și din străinătate. **Flaubert** de Jean Paul Sartre este un exemplu. Critica modernă merge, am impresia, spre o nouă sinteză. **Figurile** lui Gérard Genette arată că **noua critică** încearcă o deschidere spre sincronie (acceptînd, deocamdată posibilitatea unei istorii a formelor). Barthes vorbește despre plăcerea textului și face o superioară acrobație impresionistică în interiorul unui cod de semne.

Există, am putea spune, două feluri de metode : **metode particularizatoare** (acelea care se ocupă de un nivel al operei, de un spațiu limitat al literaturii) și **metode valorizante, totalizatoare** care, putînd folosi sugestii și mijloace din prima categorie, tind, cum spunea Sartre, să dea o viziune generală a creației și, prin ea, să reconstituie viziunea totalității existenței. Criticul modern face naveta între cele două forme și asumă pe cele dintîi într-o analiză din care să nu lipsească nici subtextul, dar nici suprafețele textului. Căci cîștigul spiritual ar fi limitat pentru critică dacă, coborînd în pivnițele operei, n-am mai avea puterea să ieșim la suprafață. Cred că fata luminată (rațională) a creației este tot atît de importantă ca și partea ei obscură, scăpată de sub controlul luciditătii.

Trimise în concediu, după expresia unui fanatic al școlii formaliste, noțiunile de **creator, mesaj, personaj, viziune, istorie** etc. se întorc în cîmpul criticii. Dar această despărțire a modificat ceva : nici critica nu mai este cea dinainte, nici conceptele concediate, întărîtate, n-au rămas la vechile scheme ale gîndirii.

Eugen Simion

„Codrul" român: „codrul" trac

II

Și acum, după ce am văzut ce spun cuvintele sacre, miturile și poeziile din toate vremurile, să vedem și ce ne spun, la noi și în alte culturi, limbi, cuvintele, numirile obișnuite ale codrului și pădurii. Să începem, dar, cu aceasta din urmă — cu o numire care este explicată mai de mult : dintr-o formă originară **padule (m).** provenită, în ultimă instanță, din clasicul latin **paludem** „baltă". Iar forma veche românească, indicînd **stufișul** Deltei, unde coborau ciobanii cu turmele în anotimpul rău, reia semantic imaginea **desiș** văzută în planul codrului. Și să mai spunem că chiar acesta este acum înțelesul cuvîntului care numește, la elinii moderni, pădurea, codrul: **dasy;** în fond, din aceeași familie cu însuși românul **des,** provenit din latină, soră bună cu vechea elină. Dar, dacă începutul problemei, explicarea numirii **pădure** este bine stabilită și, cum vedem, se înscrie în aria imaginilor sub care apare ea universal, nu se poate spune nici pe departe că lucrurile stau astfel și cu explicația dată cuvîntului **codru** de Dicționarul autoritate al nostru, **Dicționarul Academiei Române,** situație pentru care se cuvenea și mai mult să ne desfășurăm larg în deschiderea și dovedirea celei înfățișate acum.

*

Deoarece, însă, **numirile** urmează **lucrurile, realitățile,** și nicidecum invers, să ne referim, pe drumul anunțat, la ceea ce ne spune numitul dicționar în definirea acestora Stă, astfel, scris: **Codru:** „Pădure mare, deasă, bătrînă". Iar, despre **pădure:** „Întindere mare de teren acoperită de copaci". Definiție care ne întîmpină și în marele **Larousse,** unde, textual avem : „Pădure = mare întindere de teren acoperită de copaci" ; și tot așa în dicționarul limbii italiene și altele. Or, „definiția" se acordă, după cum am văzut, cu una singură, aceea majoră, din modurile în care o înfățișează miturile, literatura populară și cultă. Shakespeare și Eminescu : „Învesmîntat, acoperit" — de copaci, de frunzișul și crengile lor. Și, după cum vom vedea, chiar cu acest înțeles a existat **codrul** în limba tracă.

Iar acum, dovada, în recea proză lingvistică, domeniu, sperăm, nu chiar arid, prin care, deși mai repede, va trebui să trecem, înainte de a pătrunde tainele codrului, transmutate acum în planul etimologic.

*

Pe această cale, ne întîmpină, de la început, explicația dată de același dicționar autoritate al nostru: **codru, din latinul quodrum, quadrum „pătrat".** Și, tot astfel, în dicționarele limbilor romanice, dată de autorități științifice din afară — ca și de cele de la noi — mai bine zis, pe urma celor de la noi, cap de coloană și „autor" stînd Ovid Densusianu. Iar asemenea situare, din punct de vedere semantic, pleacă, în fond, de la faptul că bucata de plăcintă, **„codrul de pită",** ar avea, la aromîni, forma pătrată. Mai este, însă, nevoie să spunem că bucata de plăcintă și de pîine nu au forma pătrată nici în țară, nici la aceștia? Lucru „declarat", de altfel, de însuși **Dicționarul Academiei,** unde **codrul de piine** este definit: **bucată mare de piine.** Și este evident că ultimul — după care, apoi, cel de plăcintă — se numește astfel prin analogie cu pădurea-codru, care, firește, este mare, întinsă, și nu invers: **codrul** ar fi „pătratul", prin analogie cu bucata de plăcintă: pătrată. Aceasta din punct de vedere semantic. Iar în ce privește fonetismul, lucrurile nu stau deloc mai bine. Într-adevăr, latinul **quadrum,** din care am avea cuvîntul **codru,** trebuia să dea în limba română **padru,** cum se vede prea bine din exemple cunoscute: **aqua,** apă, **equa,** iapă, **quattuor,** patru, **quadragessima,** păresemi etc. S-a considerat, însă, că respectivul **quadrum** a trecut întîi la forma **quodrum,** din care, apoi, **codru,** aducîndu-se în sprijinul acestui proces fonetic nume proprii cum este **Codratus,** care, într-adevăr, are acest tratament, dar... nu este formă din limba română, ci din limba greacă — de unde au trecut la noi și în alte limbi (de pildă, în limba rusă, cu **n** epentetic, **Condratov,** prezent și la M. Bulgakov, în romanul citat). Pe de altă parte, s-a atras atenția, încă dinainte (de acad. Al. Rosetti, care, de asemeni, nu este de acord cu respectiva etimologie — și nu este singurul academician pe această poziție) că grupul **quo** — dă **po** — în limba română, cum ne-o spune prea bine cuvîntul **potirniche,** care ne vine din latinul **(acuz.) quoturnice(m).** Să mai spunem că și din punct de vedere morfologic situația ar fi anormală: firesc era ca numirea să apară ca un adjectiv determinant pe lîngă **silva** „pădure", cum ne-ar arăta, între altele, cuvîntul francez **forêt,** provenit din **silva forestis,** cînd, din **quodrata,** trebuia să dea **codrata, potrata.** În asemenea situație, cu acest triptic de anomalii, credem că se impune să se renunțe, o dată pentru totdeauna, la căutarea cuadraturii... codrului.

*

Străvechi cuvînt, apărînd și sub formele **codur,** sg., **codure,** pl., în dialectul aromîn, el este o realitate care se impune, ca autohtonă, și în numire, independent de faptul că putem să găsim, sau nu, vreo urmă a sa, a „familiei" sale, în fondul trac, atît de vitregit de vremuri, răzbătînd, în cazul cel mai fericit, atît de răzlețit pînă la noi. Iar lucrul de mirare este că rădăcinile „codrului" trac au continuat să dea vlăstare în limba oamenilor săi: astfel, ajuns pînă la noi, cuvîntul „căciulă", pentru a cărui vechime și „autohtonie" dă mărturie forma înrudită din limba albaneză, Kësul'ë (ë = ă), explicate, amîndouă, iar firesc, drept „acoperămînt, înveliș al capului", cu etimologie din vechimi indoeuropene, din forma de bază ***Kadh-(s)** [1], care stă cu același înțeles — cu mulți alți reprezentanți, recunoscuți de mai înainte, cum sînt latinul **cassis-cassidis** „coif", englezul **hat** „pălărie", anglo-saxonul **heden** „îmbrăcăminte, vesmînt", **hod** „caschetă", vechiul islandez **hedin** „haină de blană", și altele. Iar noi adăugăm și înfățișem cuvîntul vechi macedonean **Kausye** „cască", de la o formă de bază apropiată, într-o suită care ne înfățișează o asemenea desfășurare de sensuri și în versuri; scrise într-o împrejurare interesantă și într-alt fel: înainte de campania pe care L. Calpurnius Piso a dus-o între anii 13—11 î.e.n. împotriva tribului trac al bessilor, în vestita lor răscoală, în frunte cu Vologaises, marele preot al zeului Dionysos, cu și mai vestitul cult al zeului la aceștia:

Eu, **pălărie** de pîslă, pe vremuri, macedonenilor,
Un lesnicios **înveliș** pentru cap, **adăpost** în ninsoare,
Cască în timp de război, însetată de sudoarea-ți, o, Pison,
Tu, viteazule, din Emathia [2] — am venit pe timplele
Tale italice. Primește-mă ca pe-un prieten; această
Împlctitură care-a gonit, în fugă, și persii,
Sub stăpînirea-ți încă pe traci va împinge din urmă.
(Antipater din Thessalonic).

Iar „codrul" nostru crește din rădăcinile „familiei" larg ramificate văzute, de la ***Kadh-**,: semantic, imediat alături de **hedin** „haină (de blană)", **heden** „îmbrăcăminte, vești mînt"; fonetic, de **hod** „caschetă", cu trecerea secundară a vocalei **a** la **o,** proces la care va fi contribuit, în limba noastră, și sufixul **-r(o)** [3]; stînd, astfel, cu același înțeles de bază, în larg, deplin acord, pe de o parte, cu definițiile date de toate dicționarele din lume, începînd cu acela al Academiei Române: **codru:** „pădure mare, deasă, bătrînă", **pădure:** „întindere mare de teren acoperită de copaci"; iar, pe de alta, cu străvechiul și mereu înnoitul acord ; imaginea codrului veșmînt de frunziș și copaci, „înflorînd" în poezia populară și cultă, cu o antologie care rămîne să fie scrisă, din care am deschis aici doar la trei pagini.

Gh. Mușu

[1] **I. I. Russu.**
[2] **Numele vechi al Macedoniei.**
[3] **Dezvoltare în licidă, care stă în fața aceleia tot cu licidă, -l-, din românul** căciulă, **albanezul** kësul'ë, **rudele sale apropiate (acestea și cu schimbări consonantice pronunțate).**

Vînătoarea

Urmare din pag. a 5-a

intrăm pe poarta mănăstirii. Asta mi-e sfînta cruce !

Don Felipo se gîndi că acest prea cucernic paulician, care încerca să-i dovedească hotărît cît de cuvios este, se număra poate printre acei jefuitori de biserici care anunțaseră, în urmă cu doi ani, în felul acesta, cea de a doua răscoală a dorobanților și seimenilor. De cu seară Constantin Șerban Basarab îi adunase pe dorobanți și le explicase că țara nu mai are nevoie de mercenari străini, întrucît nu are dușmani în jur de care să se teamă, ca atare trebuie scoși din țară seimenii sîrbi, iar lefurile dorobanților nu numai că vor rămîne neștirbite, împreună cu celelalte avantaje obținute și pe vremea lui Matei Basarab, dar chiar vor crește simțitor. „Așa să fie !" ar fi fost răspunsul dorobanților. Dar a doua zi, fiind ei încuscriți cu seimenii, avînd surorile date de neveste acestor seimani, și avînd totodată cu mulți dintre ei frăție de cruce, s-au ridicat fără milă asupra hiclenilor de boieri și i-au ucis pe Gheorma vel-Ban, și pe Drăghici, fiul lui Papa Vistiernicul de la Greci, pe Cîrstea, fiul clucerului Socol Cornățeanu și pe Papa, fiul vornicului Preda Brîncoveanu, pe slugerul Udrea Doicescu și pe Preda Beca de la Maia, pe comisul Dumitru, fiul pitarului Mircea de la Stănești, pe cîhodarul Mihai, pe căpitanii Gidea, Băncilă, Ivan și Iancu de la Călinești. Atunci au început ei a-i socoti hiclenî și pe preoți, pe care îi scotea din biserici apucîndu-i de păr și pe care-i despuia de veșminte, jefuindu-le apoi bisericile de potiruri și alte lucruri sfinte, călcîndu-le moaștele în picioare și strigînd în gura mare că nu sînt decît șiretlicuri. Don Felipo se afla atunci la Chiprovăț, la mănăstire, dar cît de departe se afla, tot a aflat că din sfintele veșminte răsculații le-au făcut femeilor lor contese, din procovițe au făcut căițe și altițe, iar cărțile bisericești le vîndeau pe nimic la tîrg.

— Bine, voinicule, la putină vreme după prînz plecăm. La noapte vreau să dormim la Tîrgoviște.

Sluga lui Hrizea îi ascultă cu evlavie porunca și țîșni imediat afară, ca o săgeată pusă pentru prima dată în arc. Don Felipo se întoarse să-i explice hangiului cîteva amănunte, dar uncheasul dispăruse pe nesimțite și odaia era goală ca scrisoarea cu tîlc a răzvrătitului ce avea să evadeze de la cetatea Alba a Transilvaniei.

ASIGURAREA MIXTĂ DE VIAȚĂ ȘI SUPLIMENTARĂ DE ACCIDENTE — ECONOMIE + PREVEDERE

Asigurarea mixtă de viață și suplimentară de accidente este utilă oricărei persoane în vîrstă de la 16 la 65 de ani.

De ce?

Pentru că :

● Oferă posibilitatea îmbinării prevederii cu economia, constituind un sprijin material pentru cel ce se asigură sau pentru familia sa, întrucît în cazul survenirii unor riscuri asigurate (din accidente) suma înscrisă în poliță se plătește majorată de 6 ori, iar dacă evenimentele asigurate nu s-au produs, la expirarea duratei asigurării, suma asigurată (economisită) se plătește majorată cu 10 la sută.

● Dă posibilitatea asiguratului să încaseze pe parcursul duratei asigurării, cîte 1 000 de lei pentru fiecare combinație de litere înscrisă în poliță, ieșită la tragerile de amortizare lunare și speciale.

Ce riscuri sînt asigurate?

● Sînt acoperite cazurile de invaliditate permanentă totală sau parțială și de decese din accidente, produse de o serie de evenimente neprevăzute, cum ar fi : explozia, prăbușirea de teren, lovirea, căderea, alunecarea, acțiunea violentă a unei persoane, atacul unui animal, trăsnetul, acțiunea curentului electric, arsura, înecul, intoxicarea subită sau asfixierea din cauze subite și multe altele, precum și decesul din alte cauze decît cele de accidente.

adas
ADMINISTRAȚIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Ce sume se pot asigura, pe ce durată și care este nivelul primelor de asigurare?

● Se poate asigura orice sumă, în mii de lei, pe durate de la 5 la 15 ani.

● Primele de asigurare se stabilesc în funcție de mărimea sumei asigurate, de vîrsta persoanei ce se asigură, de durata asigurării, fiind pentru fiecare 1 000 de lei din suma asigurată, între 7,75 și 21,50 lei, acestea putîndu-se achita și în rate, iar în cazul achitării lor anticipate, pe mai mulți ani, ADAS acordă o reducere anuală de 4%, pentru fiecare an, începînd cu cel de-al doilea an socotit de la expirarea anului de asigurare în curs.

Pentru ca Administrația Asigurărilor de Stat să-și onoreze prompt obligațiile din contractul de asigurare, dv., stimați asigurați, aveți datoria să achitați la termen primele de asigurare. Această obligație vă cere prea mult timp ? Nu, deoarece puteți plăti primele de asigurare folosind „consimțămîntul scris", prin împuternicirea ce o dați lucrătorilor care vă efectuează plățile de retribuții de a achita Administrației Asigurărilor de Stat, din drepturile dv., primele, atît pentru asigurările în curs, cît și pentru cele pe care le veți încheia sau reînnoi.

Pentru relații suplimentare și contractarea de asigurări vă recomandăm să vă adresați responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități ADAS.

atelier literar
poșta redacției

S. GAVRILESCU : Sînt unele indicii favorabile, dar ele sînt înundate de o inflație de vorbe (aglomerate, imbicsite, greoaie, disarmonice) care diluează și desfigurează totul. Lucruri bune, promisiuni, se văd mai ales în „Peisaj", „Drum", „Dorință". Încercați o formulă mai simplă, renunțînd la podoabele aglomerate, pompoase, baroce.

L. POTÎRCĂ : Nu sînt schimbări hotărîtoare, deși, în ansamblu, lucrurile se prezintă, parcă ceva mai bine (mai ales în „Sisif", „Un plop").

AL. PRIBOIENI : Nu sînt lucruri interesante în ultimele plicuri. Mai de grabă, niște pagini de inerție — poate că scrieți prea mult, nu mai e timp pentru acumulări, pentru gestație și decantare (în scrisoare, sînt planuri și idei salutare, în acest sens). „Întîlnirea cu Sfîntul Petru" trebuie pregătită, nu va veni de la sine !...

M. IONAȘ : Nu putem păstra, din păcate, manuscrisele (iscălite sau neiscălite) pe care le primim (firește, cu excepția celor alese pentru publicare). Va trebui să le retrimiteți (iată, deci, cite „probleme" și eforturi, din cauza neglijării unei simple și elementare obligații de bunăcuviință : **a iscăli — descifrabil ! — orice scrisoare sau manuscris pe care le trimiteți cuiva**).

IULIAN MICLĂU : Nu e rău, dar e prea puțin ca să tragem o concluzie.

E. A. : Ce putem să vă mai spunem ? Nu există niște rețete și formule-cheie, infailibile. Fiecare condei se formează prin experiență proprie, prin confruntări neîncetate cu marile „modele", vechi și noi, prin lectură și studiu etc. Dar, după cum știe toată lumea, această nesfîrșită muncă, absolut indispensabilă, are un sens și poate avea rezultate numai dacă există, în prealabil, înzestrarea specifică înnăscută care se numește talent (a cărei absență nu poate fi suplinită prin nimic). Trebuie să vă străduiți, deci, să aflați mai intîi, prin „testări" neobosite și consultări cît mai largi și diverse, dacă dispuneți de această zestre fundamentală, **sine qua non.** În ce ne privește, noi v-am adus la cunoștință (nu o dată) părerea noastră.

FLORIN FRANCE : Deocamdată, vă jucați cu vorbele (citeodată, anapoda) și nu prea știți ce aveți de spus și ce vreți să spuneți. Contactul cu școala și (în plus, pe lîngă ea) cu cartea vă va fi de folos, fără doar și

poate, în realizarea „planurilor mari" pe care le aveți, poate chiar și în privința poeziei. Cită vreme, însă, veți continua să scrieți **sinte-ți, simpt** etc., cea mai mare parte din speranțe rămîn fără suport.

ION NEL : O asemenea poveste are nevoie de o explicație fundamentală, de o „cheie", altminteri totul rămîne „în aer", incredibil, tras de păr. În plus, în cazul de față, lucrurile sînt tratate destul de superficial, trecîndu-se în zbor peste toate amănuntele incompatibile cu condiția eroului etc. Mai sînt și destule „împrumuturi", mai mult sau mai puțin directe, din literatura și filmele genului.

CR. VELESCU : „Febra" e curat scrisă, dar, în general, în limite convenționale, livrești (tipul respectiv are o lungă carieră în literatură, iar paginile dv. nu aduc noutăți revelatoare, sezisante). Finalul e expediat sumar cu un fel de oboseală sau plictiseală. Mai interesantă e cealaltă („Neobișnuita călătorie a unui om însemnat") cu temerare proiecții în fantastic, cu o desfășurare mai echilibrată. Rămîi, însă, după lectură, cu senzația că „ceva nu e în regulă" și poate că nu e vorba decît de raportul real-vis-fantastic, care nu e destul de bine „acordat" (unde se simt hiaturi, inaderențe, „deslipiri" etc.). Dar întrebarea finală din scrisoare, e lămurit, nu poate obține alt răspuns : continuați, „serios și susținut", cum ziceți — perspectivele sînt, dacă am intuit corect, bune.

E. STRĂUN : Dintre noile pagini, am remarcat : „Cuvintele", „Singurătate", „Cîntec orfeian", „Absența", „Teama". Am primit și lucrurile „nenorocoase" și am constatat cu tristețe că prima impresie era întemeiată.

Ion Cârstina, Adrian Delamarina, Marinica Căpățînă, Iancu George, Relu Gagiu, Alice Potop, Nix, Codrin Elizeanu, Irina B. G. Ursu, Sică Vișoi, Casandra M., C. Hortensia, Valentin Ștefan, Nicu Zărnescu, Stelian Delu, Silvia Mitran, Lucian Calistis, Șerban Vasile-Honi, Alexandru Nica : Încercări de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Agonie sufletească", „Rime prin frunzele toamnei", „Gîndirea-i cîntec ce-nfloară" ; „Omagiul națiunii" ; „Ecouri de tipete", „Scurgerea timpului". „În urmă-ți" etc. ; „Isus XX", „Anaxagora", „Leviathan" etc. ; „Te iubesc" ; „Sincronism", „Jocul gîndurilor", „Două paralele" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ultimul vers

Stau la masa de scris și visez,
vreau să scriu și să visez,
singură sînt, tristă sînt,
aceste roiuri de vise numai eu le-am văzut
pleacă, și nu voi ști să vă povestesc
despre ele ;
nu vreau să vă cînt cu tristețe
voi așteptați mai mult decît acest poem
ca un trandafir cenușiu
dezamăgind întregul regat al culorilor
cu sufletul lui de polen.
nu vreau să vă cînt cu tristețe
dar nici nu pot să vă mint,
singură sînt,
ah, dar tocmai acum, în ultimul vers, cineva
și-a lăsat mîna să se odihnească
pe umărul meu.

SILVIA MUNTEANU

Bocet și spălatul trupului

Limpede cer,
jumătate acoperit de o stea
pasc tufe de izmă
doi albi cai în ea
proaspăt miros risipind și verde lumină
între pămînt și cer ;
se colindă în sate,
dalbele flori și lerui ler,
capre învăluite-n covoare dansează-n
zăpezi
și deasupra între pămînt și cer
plutește trupul lovit,
dalbele flori și lerui ler,
de pasărea lunii cu ciocul cuțit...

Cu sfială
femeile-l spală
de-a vieții păcătoasă minune...

priviți, frumoaselor, priviți :
ce trup ! — armăsar înfigîndu-și dinții
în soare ;
ce umeri ! — nori încărcați cu păsări
de lumină ;
ce buze ! — pămînt veșnic însetat ;
între pămînt și cer
plutește trupul îmbăiat
dalbele flori și lerui ler ;...

Noapte de an nou, noapte de colind
satele cîntă între cer și pămînt,
trupul plutește,
pleacă frumoaso
nu-l mai spăla
cu ademenire
nu-l mai atîța
trupul plutește între pămînt și cer,
privirile doi albi cai le pasc într-o stea,
dalbele flori și lerui ler...

TEODOR PURICE

Nu mai știu pe dinafară

De cînd ai plecat
gustul dimineților mi-e străin
Păsările toate călătoare
s-au rătăcit
și nu mai vin
cuiburile arse de soare
se prefac în pulbere fină
așternîndu-se ori încotro privesc
de cînd ai plecat.
nu mai știu pe dinafară
să trăiesc.

ANCI DAN

Desene de Michaela Istrate

Momente

De cîteva ori am murit de seriozitate.
Arheologii mi-au cercetat ruinele
mi-au spart cărămizile patrate
și mi-au luat cu binele
cu atenție mărită, cu candoare
să afle ce fel de picioare
am avut
de am putut
să ies de atîtea ori din pămînt
să mă strecor prin nevăzut
să fug să mă împiedec să sui
înspre aer și înspre statui
să mă fac pădure de brad
generoasă
și pe urmă iar să cad
ca un pahar de pe masă.

Îmi vine să rid cînd îi văd
uluiți de prăpăd
și de minune
că cenușa stinsă
își ia picioarele la spinare
și fuge pe ogoare
pînă devine tăciune
apoi foc
care încălzește lumea din mijloc.

După ce rid cu gura pînă la urechi
mă-mpleticesc și cad ca trăznit
într-o tăcere adîncă în care sughit
și sughitul mă înghite
ca un balaur
cu dinții de aur
și-aripi la copite
trecem printr-un plaur
de trestii dogite
și mă-nfund pînă la git, la urechi
iar în hainele vechi.

Și iar vine un arheolog curios
să mă-ntoarcă pe față pe dos
și să mă gîdile la os.

EMIL GAVRILIU

Echilibru

Iată, peștii înoată de la stînga
la dreapta,
păsările zboară de la stînga
la dreapta
copacii adie de la stînga
la dreapta,
numai eu merg înverșunat înainte
și spre mărirea incertitudinii
apele curg de la dreapta la stînga
aerul plutește de la dreapta la stînga...
tocmai de asta m-am oprit cu fața
la mijloc de balanță și stau vertical
între transparent și opac.

DAN PAVEL

În pădure

Stau șerpii cu limbile-nfipte-n grumazul
tăcerii
Aud cum vorbesc rădăcinile despre
o suferință amară
În trunchiurile negre deschid ochii fintini
înstelate
Sub un măldăr de ierburi atînse de brumă
Meditează în gălbenușul fierbinte
un germene cosmic
Vîntul joacă în palme un pumn de grăunțe
Trosnește o aripă uscată a unui copac
Doi ochi de cucuvaie luminează pădurea
Cineva trage cu gloanțe de ghindă
în inima mea
Norii trec vislind ca o pulbere verde
Pe șprinceana de aur a Lunii
În funii de rouă mă-nvăluie haosul serii
Latră dulăii la marginea stînii
Munții dorm în mantaua soldățească
a tatălui mort.

ALEXANDRU PRIBOIENI

O afacere de familie: „Călinescu"

Urmare din pag. 1

Petru Popescu, Oișteanu, Ivănceanu, Ben Corlaciu și alții au fost lansați înainte de a pleca din țară de revista **„Limite" ?** Practica — de veche și tristă faimă a acestor domni, care numai o Europă liberă nu doresc — pare a cunoaște, în ultima vreme, o revigorare simptomatică. Așa se explică interesul susținut pe care-l arată pentru cîte un neica **nime** de pe aici, autor de cărțulii subțiri din toate punctele de vedere, certat pe viață cu ideea de talent, luat în custodie de pescuitorii de clientelă proaspătă pentru a întări „forțele" emigrației. Știm unde bat falsele laude cu care „tandemul esteților" gratulează — pentru a semăna confuzie — pe cîte un autoraș de „desvăluiri" senzaționale din lumea comunistă, în timp ce un poet de talia lui Philippide este bălăcărit, compătimit, **sfătuit** și așa mai departe. Cu o asemenea plevușcă e greu să convingi pe cineva că un Sadoveanu , un Philippide sau Călinescu nu contează cît un farseur ambulant de talia lui Goma. Sînt, așadar, aceste trei oficine, rampa de lansare a unui anumit stil de literatură, ca să nu zic altfel ? Amănuntul care m-a izbit cel mai tare a fost, din întîmplare, un fragment din articolul **„Zece ani de la moartea lui G. Călinescu"**, apărut în nr. 21 (martie 1976) al revistei **„Limite"**, sub semnătura lui Virgil Ierunca. Dar să îl cităm, pentru lămurirea cititorilor : **„Dar dacă filosoful teoretic este, după cum se poate constata, contrazis tot timpul de propriile lui nazuri, sau de succesivele sale metamorfoze în „cultul cetății", să vedem cum contemplă idei „filosoful" artelor, G. Călinescu. În 1956 el face o excursie la Tîrgu-Jiu numai pentru ca să poată — așa cum o cerea estetica realist-socialistă — insulta pe Brâncuși. Pentru el „Masa tăcerii" e doar „o masă circulară de piatră înconjurată de niște scaune tot de piatră în formă de cești pentru ouă fierte". Și ca și cum butada aceasta pîngăritoare și suficientă nu-l satisface, G. Călinescu adaugă superior : „Aceste monumente pricinuiesc un sentiment straniu de dezolare. Nu sînt nici măcar arheologice și n-au un raport cu geografia locului".**

Unde am mai citit eu aceste lucruri, mă întreb. Și descopăr că în chiar revista **„Săptămâna"**, făcîndu-se referiri la cartea Ilenei Vrancea **„Între Aristarc și Bietul Ioanide"**, între alte acuze aduse lui Călinescu iată și aceasta, chipurile, agresiune la adresa marelui sculptor român. Sigur că citind doar atît, Virgil Ierunca poate să convingă pe cineva că George Călinescu, cel puțin în călătoria la Tg. Jiu, a avut o umoare nu tocmai favorabilă lui Brâncuși, deși sînt de amintit și alte lucruri pe care marele critic le-a scris, și pe care, nu-i chiar o întîmplare, se face — cu o suspectă dezinvoltură — a nu le fi știut niciodată.

Aceste coincidențe (dumneavoastră puteți să gîndiți orice despre asta), cum am spus, nu îngrijorează, dar mîhnesc și revoltă. Și, atunci dați-mi voie, să mă minunez de „miracolul" potrivit căruia „gîndirea critică" a Ilenei Vrancea, atît de dogmatică, de manihеică într-o anume perioadă, cum o știe toată lumea, a devenit atît de comprehensivă, ca să nu zic labilă, încît deschiderile, sale de spirit se întîlnesc cu cele din articolul **„Aristarc, George Călinescu și broaștele țestoase"** publicat în revista **„Ființa românească"** (ciudată identitate de titluri, nu ?) semnat de I. Popper, și el un stilp al **Europei libere.** Dar să revin, și să încerc să descifrez cu atenție articolul editorului revistei **„Limite".** Este drept că tonul inițial, furibund, care exista într-un alt text, apărut pentru prima oară în **Caiete de Dor,** nr. 11, din iunie '57 și intitulat **„Un optimist : răspuns lui G. Călinescu" (Românește, Paris, Fundația Regală Universitară Carol, I, 64),** s-a mai îndulcit. Au mai trecut doisprezece ani de la primul atac (dacă între timp nu ne-au scăpat și alte agresiuni la adresa lui Călinescu din partea domnului Ierunca) și lucrurile se văd în contururi mai blinde. În 1964, Călinescu era ironizat că aderase, ca și Tudor Arghezi **(gidilici de Curtea Veche),** Tudor Vianu și alții la politica partidului din țara noastră și că scria reportaje despre anumite comune pînă unde ajungea cu un automobil !!! Vedeți dumneavoastră, G. Călinescu la vîrsta pe care o avea ar fi trebuit să facă reportajele mergînd descult, pe jos pînă în comuna pe care o reprezenta ca deputat sau, în cel mai rău caz, călare pe o Rosinantă, întrucît automobilul se poartă numai la Paris și noi, valahii ar trebui să ne vedem de treabă și să nu folosim asemenea mijloace de transport. Morbul polemic al domnului Untaru se manifestă mai departe destul de virulent. **„Istoria pitorească a literaturii române",** cum numește el **Istoria literaturii române...** a lui Călinescu, ar fi cultivat **istoricizarea de almanah, asocierea pestriță, rutina subțiată, anecdota, accidentul, răspărul.** Și nu era, cum scrie același Virgil Untaru, **o lucrare care să fi folosit „metoda mea"** (a domniei sale) **de interogație a formelor și semnelor în spațiul spiritual românesc.** Care este această **metodă de interogație** o să vedem mai la vale. În același articol se emite pentru prima oară acuza că lui Călinescu nu i-ar fi plăcut Brâncuși ! Marele critic mai este amendat că și-a permis și unele observații la adresa unor scriitori ca Duiliu Zamfirescu, Gr. Alexandrescu, Gherea, Brătescu-Voinești, Eftimiu, Teodoreanu ș.a., permițîndu-și în timp **„să se revizuiască"** ca și socrul domniei sale (citește E. Lovinescu. care era un campion al revizuirilor, cum știe o lume întreagă), dar asta-i altă căciulă ! N-aș zice că maliția lui Virgil Ierunca nu este de o calitate indoielnică, dacă ținem seama mai ales de lipsa de greutate a emițătorului. Cu o operă atît de strimtorată, cum e cea a domnului Virgil Ierunca, e foarte greu să scrii cu atîta dezinvoltură despre Călinescu, care ar păcătui în opera sa, citez : **„printr-o frivolitate amestecată cu un miticism solemn",** Tudor Vianu, **„printr-o condescendență rușinată",** Ralea, **„printr-un cinism mereu așezat",** Al. Rosetti, **„printr-un neociocoism estet",** iar Geo Bogza, **„printr-o impostură festivă, veche de 16 ani"** (la data apariției volumului **„Românește").** Dar cum totul este posibil la Paris, să vedem ce scrie pe aceeași temă în 1976 Virgil Ierunca, cînd Călinescu părăsise lumea aceasta și, oricum, polemistul putea să uite rănile pe care marele critic, într-o luptă de idei, le produsese tatălui soției sale. (Să ne înțelegem : scopul acestui articol nu este acela de a discredita o activitate critică importantă, cum este cea a lui Lovinescu, autor cu merite incontestabile în cultura românească, dar și cu o seamă de aprecieri care sînt astăzi discutabile, fac precizarea, pentru că bag seama că se mai ivește cîte unul care, obișnuit să se cam ascundă

Desen de Nicăpetre

după piersic, se preface că nu pricepe despre ce este vorba, răstălmăcindu-ne intențiile pentru a îndepărta atenția de la adevărul punctelor noastre de vedere.) Iată, așadar, un citat care va lămuri el singur de unde vin pornirile atît de bine concertate împotriva unui monument al literaturii noastre : **„Dar nu se poate vorbi de o „istorie literară", ci de o „istorie hieroglifică" a pasiunilor și repulsiilor sale personale. De aici, arsurile de umoare, subiectivismul exacerbat, istoricizat, după momente și iîfne. Astfel, de-a lungul activității sale, G. Călinescu a văzut în E. Lovinescu, în patru portrete succesive, cînd un „spirit minor", cu o receptivitate tardivă și fără simțul proporției", cînd pe „cel mai mare critic, dacă nu unicul, pe care, pînă în prezent, l-a avut literatura română" ; cînd pe „unul dintre cei mai puțin cultivați scriitori", cînd pe „cea mai largă conștiință a literaturii noastre".**

Există apoi la G. Călinescu o voință de răspăr cu orice preț : păcătuind împotriva echilibrului care ar trebui să chezășuiască orice istorie literară, el ridică în slăvi scriitori minori și minimalizează mari prezențe. Se entuziasmează de Carl Scrob, dar are rezerve față de Matei Caragiale ! Descoperă pe Florica Obogeanu, dar trece, ironic și superior, peste Dan Botta.

În legătură însă cu poezia, am putea deschide un întreg capitol de nedumeriri. G. Călinescu este dintre criticii români poate cel mai puțin apt să deslușească fenomenul poetic în ființa lui originară. El nu interoghează statutul ontologic al poemului, el ocolește esențele, pentru a descrie, anecdotic, cadrul exterior, inventariind insolitul, apăsînd pe un fel de teatralizare a imaginii. E semnificativ, de pildă, că cei doi mari poeți ai vremii noastre, Lucian Blaga și Ion Barbu, sunt și cei mai năpăstuiți de discursul anecdotic al criticului. În schimb, atunci cînd ajunge la Arghezi, deci la pitoresc, G. Călinescu se simte la largul lui : vibrația de bazar îl ajută să descrie odiseea de mucegai sau rapsodia de „cuvinte potrivite" din universul arghezian."

Așadar, să rezumăm, cît ne permite spațiul destul de mic, cele mai importante obiecțiuni ale lui Ierunca față de Călinescu : El, Călinescu, ar fi numai un anecdotist, un amator de pitoresc, un critic care uită mari poeți ca Blaga și Ion Barbu, oprindu-se la Carol Scrob, la Florica Obogeanu și lăsînd deoparte pe Mateiu Caragiale, Dan Botta și alții. O cercetare mai atentă ar dovedi cu ușurință falsul, dar nu ne-am propus acest lucru, pentru că judecătorul, iată, la rîndul său, este interogat încă din anul 1959 de către Valentin Lipatti în cartea sa **„Valori franceze",** într-un capitol intitulat **„Reflecțiile domnului Ierunca"** asupra unui fragment din **Enciclopedia Pleiadei, Istoria literaturilor, volumul II,** îngrijită de **Raymond Queneau,** publicată de **Casa Gallimard,** în care literatura română este prezentată de domnul Virgil Ierunca. Din scurta expunere, îngrijitorul (e vorba de Queneau) a înțeles că literatura noastră, **în vîrstă cam de vreo 200 de ani,** ceea ce este o inexactitate grosolană, **a dat literaturii mondiale două contribuții interesante : Caragiale și Urmuz !** Pe bună dreptate, Valentin Lipatti se întreba dacă aceeași editură (Gallimard) ar publica o **Istorie a literaturii franceze** în care s-ar scrie că **gloria Franței în lume e reprezentată de Voltaire și Dekobra, de Molière și Paul Reboux, de Balzac și Isidore Isou,** ce-ar crede domnul Queneau ? Deschizînd **Enciclopedia Pleiadei, vol. II,** la **pag. 1400,** cititorul ar afla, potrivit domnului Virgil Ierunca, că **Negruzzi și Filimon nu sunt momente esențiale în evoluția prozei epice românești și că poezia română ar începe cu Anton Pann, în vremea pomeniților sau nepomeniților Bolintineanu, Gr. Alexandrescu și Vasile Alecsandri.** Ce crede, sau ce credea, mai bine-zis, Virgil Ierunca despre **Nicolae Bălcescu ?** Că este **un vizionar și un aventurier al gloriei** (pag. 1394). În schimb, **Nae Ionescu** n-ar fi propovăduit decît **neliniștea, logica și iubirea** (pag. 1400), **Camil Petrescu e un „Stendhal cabotin",** Urmuz, **un mare scriitor modern, comparabil cu Tudor Arghezi** (pe vremea aceea Ierunca încă nu se revizuise ca socrul-său), Sadoveanu **„un primitiv stăpînit de instinct, un minunat barbar", Coșbuc, Vlahuță, Dobrogeanu-Gherea** (pe care atîta îl deplînge cînd **a intrat în „ghearele" lui Călinescu),** nu există în acest panoramic al literaturii române ; Ibrăileanu, nici atît ; Cezar Petrescu este executat sumar, Mihail Sebastian dispărut, Ralea și Tudor Vianu sunt pomeniți telegrafic în coada unor înșiruiri de nume, romanul „Enigma Otiliei" (pentru că era scris de Călinescu) era bine jumulit, ș.a.m.d. Așadar, o flică stăpînită de dorul de răzbunare — nu iartă nici pe morți !. Instrumentul acestei răzbunări : soțul său !

Alertat de un rînd întîmplător al lui Valentin Lipatti din finalul articolului prin care acesta îl înfiera pe Virgil Ierunca, sub eticheta de **„român verde",** mi-am zis că nu iese fum de unde nu s-a făcut focul. Și iată că după ani de zile, cineva îmi aduce colecția **„Chemării vremii"** care apărea în vremuri de tristă amintire, sub direcția lui Ion Sân Giorgiu în care citesc un anunț de tot hazul care suna cam așa : un grup de tineri literați, mai ales studenți, adunați sub emblema unui cunoscut titlu baudelaireian (între care figura și numele lui Virgil Untaru), ceruse să fie primit în rîndul **„cămășilor verzi"** și fusese respins pentru că : **„nu prezenta garanții morale" .**

Și atunci, domnule Virgil Untaru, de ce vorbiți dumneavoastră de funie în casa spînzuratului, cînd niște oameni atrag atenția că atentatele asupra monumentelor culturii române s-au cam îndesit. Iar ele sînt semnate de unul care nici măcar în tinerețea lui nu prezenta **„garanții morale",** chiar din punctul de vedere al unora care ei înșiși nu ofereau aceste garanții.

Dacă binevoiți, pe curînd.

Pictorul anotimpurilor

Urmare din pag. 1

gurative fiind aproape absente, pictorul renunțînd cu ușurință la amănunte și păstrînd numai caracterul esențial al stărilor afective. Dar dacă formele picturale sînt mai degrabă amintiri sau visuri ale realității, cum poate fi Bandac un pictor de peisaje ? Înaintea oricărui peisaj, **anotimpurile** constituie tematica acestui artist, și este evident astfel că la baza inspirației sale stă **peisajul dintr-un anotimp anume.** Natura pămîntului (case, ape, arbori etc.) ca și lumina seninului ori înnourarea cerului de zi sau de noapte se unifică în tablourile lui Bandac prin culoare, rezultînd o viziune care dă operei și acea muzicalitate, mișcare ori fluiditate a tonurilor de care exegeza amintea încă de la început.

Ceva dur, solid, concret abia dacă e de ghicit în aceste pînze, deși urme ale calităților amintite există totuși. În **Înserare,** bunăoară, imaginea sugerează două rînduri de ripi etajate în trepte, peste care orizontul țîșnește în două cascade lăptoase, iar între ele un arbore se înalță vertiginos de pe treapta de sus, muindu-și coronamentul gri direct în seninul cu care noaptea protejează mișcarea și somnul.

Într-un **Sfîrșit de septembrie,** un cîntec de aramă străbate toate lucrurile, galbenul de la începutul toamnei este abia sesisabil și un ton brun-roșcat acoperă suprafețele ale căror margini sînt mușcate de dungi negre, în timp ce firmamentul are culoarea indiferenței pe sub care alunecă în necunoscut o șatră de țigani sau este mai degrabă un cer de argint aburit de răsuflarea unei herghelii.

Început de octombrie pare a despărți planul terestru de cel ceresc printr-un șir de case ori de stîlci care înaintează de la dreapta spre stînga într-un peisaj nesfîrșit deoarece și pămîntul și cerul au o culoare evasiidentică, iar mișcarea întregii imagini sugerează un cîntec străvechi, **o doină** repetată pe marea transhumanței.

Un perete de gheață (în mijlocul căruia arborii unei păduri se încalecă unul pe altul datorită vîntului) este luminat din partea opusă de un foc situat la cîțiva ani lumină, astfel că transparența gheții din jurul pădurii se colorează de un amestec de mov și cenușiu, evoluînd spre vînăt, nuanță ce poate fi văzută pe chipurile celor neînsufleții ; o excepțională intuiție artistică l-a făcut pe Mihai Bandac să vadă, în insula de pădure situată în centru mai multă lumină decît în aerul înghețat care galopează împrejurul și pe deasupra ei ; acest tablou a fost intitulat **Iarna.**

Am în față lista celor 40 de lucrări din expoziția de la Sofia și n-am găsit un singur titlu care să nu fie legat de un anotimp. Îmi amintesc un prilej cînd pictorul Bandac declara că sănătatea fizică și robustețea spirituală îi-ar veni oamenilor de la noi din existența și derularea egală a anotimpurilor, **fapt cu care mă** declar de acord numai în parte. Subiectul predilect, obsesiv al acestui artist este în primul rînd și în cel mai înalt grad **timpul.** Mihai Bandac pictează peisaje care se mișcă prin culoarea anotimpurilor, ceea ce echivalează cu încercarea temerară de a-ți imagina timpul într-o viziune plastică. De acolo, de la abordarea unui element atît de insesizabil ca timpul, provine și atitudinea lirică prezentă în toate viziunile plastice ale lui Mihai Bandac, pictorul care nu este nici modest, nici trufaș, dar care — cu tenacitate — încearcă și cutează să picteze **timpul.**

INSTANTANEE Savurosul personaj

Personajul savuros al lui Gigă, nou Mitică, a fost creat, dacă nu mă înșel, de Tudor Mușatescu, cu spiritul său spumos și de un umor irezistibil. Oscilînd între naivitate și pretenție, Gigă elaborează „panseuri" abracadabrante, dar lasă și urmași, care mai de care, alternativ isteț și stupid.

Autor al unor interesante cărți de schițe **(Soldații mor după război,** Editura Eminescu, 1970 și **Viețile paralele ale arborilor,** Editura militară, 1978), Mircea Cărloanță ne-a oferit un foarte reușit **Dr. Gigă,** în Editura Litera, București, 1977. Ca să ne dea ideea gravității doctorale, noul **homo cogitans** și-a prezentat vastul său capital de gîndire sub titlul academic : **Dizertație.** Etimologicește, cuvîntul derivă de la lat. **disertus-a-um,** cel iscusit la vorbă, din tagma oratorilor de **forum.**

Domeniul propriu al d-rului Gigă este gramatica, despre care ne spune: „...gramatica e mama greșelilor, dar ea nu a recunoscut, sub pretext că nu poate să-i facă nimeni nimic".

Așa este : împotriva gramaticii nu se poate ridica nimeni cu succes, mai ales după ce lingviștii moderne i-a fost adăugată de eminentul om de știință, Iorgu Iordan, o gramatică a erorilor, ca obiect special de studiu. Ce e drept, acestea sînt involuntare și ca atare, în ordinea naturii limbajului, la scara unei medii umane necultivate. Doctorul Gigă este și el unul de pe această scară, chiar dacă a obținut un titlu academic superior. Să-l recunoaștem așadar cap de familie în rîndul celor certați cu gramatica, cu logica și mai în genere cu sfera largă a culturii, în zona căreia se simte irezistibil atras să-și spună cuvîntul autorizat.

Bergson a definit comicul cu norocoasa formulă : „du mécanique plaqué sur du vivant" (peste ceea ce e viu, un placaj mecanic).

Comicul verbal este însă mult mai variat decît formula bergsoniană.

Iată un comic rezultat din substituirea unui termen într-o zicală : „Logodnicul bătea șaua ca să priceapă tatăl ei". Aici **tatăl** se substituie **iepei,** probabil pe tema zestrei.

Alt comic se iscă din transcrierea **fără ghilimele** ale unui titlu de roman, din cele ecranizate : „Soacra plîngea ca în ultimele zile ale Pompeiului". „Ultimele zile ale orașului Pompei" (distrus de vulcanul Etna) e romanul celebru al scriitorului englez Edw. Bulwer Lytton.

Conceptul universal odios (adeseori nedrept !) de soacră provoacă surisul în acest context : „A fost prins într-o țesătură veninoasă **în formă de soacră".**

Noțiunea de **distanță** sau **depărtare** este spațială, dar aceea de **distant** e etico-socială, adică una de comportare în societate. D-rul Gigă constată o disparitate logică între cele două noțiuni și o exprimă astfel : „El se ținea **mai distant,** deși erau **la egală depărtare** unul de altul".

Alt umor se poate naște din **exces de concizie,** ca în cazul acesta : „Deși croitor de dame, rămăsese o fire optimistă". Ați înțeles că tot **mai** credea în valorile estetice ale trupului feminin, deși, în calitate de croitor, descoperise tot felul de malformații, care l-ar fi putut face nu chiar pesimist dar misogin !

Poligamia, după unii biologi, firească, e afirmată în ultimele două cuvinte din panseul de mai jos : „Soția nici nu bănuia că el are nevoie de dragoste, de gingășie **și de altele".** Acest **etcetera** sugerează... alte femei !

Să trecem la gramatica greșelilor ! Se știe că mulți și multe nu întrebuințează corect pronumele **însuși** (masculin singular) și **însăși** (feminin singular). Dr. Gigă cultivă invariabilitatea pronumelui la ambele genuri și anume: **„Însuși** fetele rideau de el **însuși,** că prea semăna cu **însuși** mama lui".

Pluralul în loc de singular e și el folosit de dr. Gigă : „L-a lovit așa de tare încît și-a pierdut **toate cunoștințele"** (pentru **toată cunoștința).**

Automatismele verbale cad în serie : **„Faptul** că gîndea și **faptul că** noaptea era întuneric i-a demonstrat **faptul că de fapt** nu dispunea de nici un fel **de fapte".**

Familiaritatea se folosește uneori de o vorbă de ocară, căreia i se alătură una de mîngîiere, într-un pitoresc contrast : «Vînzătorul i-a zis : „Dă-te dracului, domniță !", iar ea, fată cu liceu: „Hai sictir, dragule !"».

Două pagini (16—18) sînt pastișe ale stilului sportiv : „Adversarul trăgea de timp **cu amîndouă mîinile,** plus antrenorul". Sau : „Tribuna presei sportive **duhnea** de **obiectivitate".**

D-rul Gigă nu e chiar atît de prost cît pare : „Cununia civilă s-a celebrat ziua namiaza mare". E perfect ! Oficiile respective de stare civilă nu funcționează decît „ziua namiaza mare". Ori : „La capătul drumului îi aștepta o limuzină confortabilă". Este ceea ce ne dorim cu toții. Nu-i nimic de ris.

D-rul Gigă nu e chiar atît de prost cît pare : citind celelalte cărți ale lui Mircea Cărloanță, a exclamat : **„Fetele mor după soldați,** iar soldații mor după război".

Șerban Cioculescu

SPORT Scurtă privire

● După partida retur cu Albania în finala Campionatului bacanic pentru reprezentativele de tineret (1—7 !?), după prima înfrîngere în fața Greciei din palmares, și după un chinuit 1—1 cu naționala Israelului care, oricît ar susține contrariul „prin telefon" Eftimie Ionescu, n-a speriat pe nimeni pînă acum (rezultatele cu Olanda și cu Belgia sînt întîmplătoare) s-a sfîrșit, fără glorie, încă un sezon fotbalistic. În campionat între fruntași și codași diferențele de puncte sînt minime, ceea ce ilustrează, cu excepția argeșenilor și băi-mărenilor, starea submediocră a diviziona relor A de fotbal. Cluburile pînă ieri „mari" (Steaua, Dinamo în primul rînd) alunecă în anonimat, nereușind de multă vreme să descopere și să lanseze noi și adevărate vedete de talia lui Dumitru sau a lui Dumitrache. Pe teren aleargă acum niște băieți bine făcuți, cu spatele mai mare decît cei dinaintea lor, dar care par să fi uitat „obiectul" alergării lor care devine astfel, în absența golurilor, fără rost. Pe margini antrenorii dau declarații peste declarații, contaminați **pare-mi-se,** de exemplul vice-lui, Covaci, promițîndu-ne că, dacă regulamentul jocului va fi schimbat astfel ca echipele să nu mai joace împreună, ci singure la aceeași oră, pe două terenuri diferite, elevii lor vor reuși să nimerească poarta de două-trei ori. În vestiare, conducătorii de cluburi stau cu minicalculatoarele electronice într-o mînă și cu tranzistoarele în cealaltă, duminică de duminică, evaluîndu-și șansele de supraviețuire într-o divizie A plicticoasă, dar cu anume avantaje materiale. Arbitrii și ei, săracii, sînt oameni, mai greșesc din cînd în cînd și atunci numai în favoarea gazdelor, schimbînd rezultatele cum își schimbă cluburile antrenorii (și, ca să fim drepți, cum își schimbă și antrenorii cluburile pentru primele de instalare). În sediul lor din Vasile Conta comentatorii noștri sportivi schimbă cîteva cuvinte în fiecare dimineață pe colocatarii lor de la Federația de fotbal. Din aceste scurte întîlniri profesionale apar explicații care te stupefiază. De exemplu, după acel nemaipomenit rezultat cu „tineretul", iată ce-i declară antrenorii respectivei „echipe" redactorului de la **„Sportul"** : „S-a greșit (n.n. cine „s-a greșit" ?) chiar din alcătuirea echipei..." (Ion Voicu) și „S-a mizat exagerat (n.n. cine „s-a..." ?) de mult pe o pretinsă superioritate tehnică a noastră..." (Viorel Kraus). Dacă așa a fost, atunci te întrebi firesc, ce rost mai au antrenorii coordonatori, marele și blondul „vice", dacă după un scor de 1—7 se face o astfel de „autocritică" ? Oare nu e prea cald și bine în fotbalul nostru ? Sau mai bine zis ce se întîmplă cu el ? Iată părerea competentă a lui Traian Ionescu, după părerea noastră, unul dintre marii meseriași de echipe : „La noi nici o echipă nu reflectă în jocul său figura antrenorului. Antrenorii sînt pasageri și selecționează ceea ce găsesc, ce pot selecționa și nu ce au nevoie sau ce ar vrea pentru a realiza ideea lor de joc. O parte dintre antrenorii severi au început să dispară pentru că sînt acceptați cei ce fac concesii. Un antrenor dacă nu are simț pedagogic creează conflicte sau nu poate elimina conflictele existente. Nivelul de formare a echipelor a depășit demult nivelul echipelor noastre. Iată de ce antrenorii trebuie să lucreze după parametrii internaționali sub toate aspectele. Măcar conduita muncii lor să atingă această cerință". Scurt, limpede și cuprinzător. Respectînd acest punctaj, la care subscriem, antrenorii vinovați de eșecurile fotbalului românesc în ultimii ani ar trebui să-și scrie demisiile chiar în această vacanță.

Ulisse

23 DECEMBRIE 1978

„Există un mare interes al cititorului din Iugoslavia pentru literatura română“

● Cînd o vezi pe Katja Spur, surizătoarea poetă care declară cu multă emoție că „fără poezie n-ar mai fi nimic în viața mea“, începi să înțelegi că a reușit să înfrunte toate vicisitudinile pe care existența i le-a oferit doar grație acestei simbioze. M-am plimbat cu poeta nostalgică pe străzile Bucureștiului, pe aleile Herăstrăului, prin sălile muzeelor și i-am urmărit emoția, i-am intuit sentimentul de pietate, vibrația lirică atunci cînd s-a oprit în fața chipului sculptat al lui Brâncuși, bustului lui Eminescu, tabloului impregnat de nemurire al lui Grigorescu. S-a născut la Kropje în Slovenia, localitate situată în pîntecul bogatei cîmpii a Panoniei „unde nu am avut nici casă, nici pămînt ci doar zimbetele și tristețile celor nouă frați ai mei; dar ei îi datorez dragostea mea pentru poezie“, mi se confesează poeta. În urma unei astfel de confesiuni nu este greu de ghicit că titlul volumului de versuri „Legături“ nu e decît un simbol pentru ceea ce a reprezentat cîmpia Panoniei în relația dintre poetă și poezie. La biografia poetei se mai adaugă peregrinările prin diferite universități europene ca Skoplje, Zagreb, Grenoble, Belgrad, Ljubljana, activitatea revoluționară datorită căreia a fost trimisă în închisoarea de la Ljubljana și lagărul de femei de la Ravensbrück, ani dăruiți educației copiilor ca profesor în învățămîntul mediu.

Neobosita strădanie între ale literaturii a veșnic tinerei scriitoare e confirmată de volumele de poezie și proză Două izvoare *(1969)*, Nevăzătoarea deportată *(1963)*, Legături *(1969)*, Școlarii *(1977)*, Poezii din Ravensbrück *(1977)*, *de reportajele ce sînt prezente în cotidianele slovene ca și de numeroasele traduceri din literaturile bulgară, franceză, germană, engleză, cehă și română.*

— Katja Spur vă cunosc activitatea literară, știu că ați tradus în limba slovacă autori din literaturile bulgară, franceză, engleză, germană, cehă și rusă, știu că sînteți cunoscătoare a zece limbi străine și mai știu că traduceți și din limba română.

Care au fost motivele care v-au determinat să traduceți și din literatura română?

— Se poate constata un interes crescînd al poporului iugoslav față de politica internă și externă a României și față de cultura națiunii dumneavoastră. Întrucît în R.S. Slovenia nu a existat nici un traducător din limba română și toate traducerile se făceau din versiunea franceză, m-am decis în anul 1970, la sugestia Uniunii scriitorilor din Slovenia, să înfring acest obstacol care stătea în calea comunicării directe dintre națiunile noastre și să mă dedic studiului limbii române. Venind la București pentru un prim contact cu această limbă, atît de muzicală, spre a-i pătrunde tainele, m-am trezit în fața unei lumi complet noi, despre care mi-am dat seama că nu știu aproape nimic. Acum am descoperit caracterul deschis al românului, m-am îndrăgostit de ospitalitatea românească, de tradiția și originalitatea culturii române.

Și iată-mă hotărîtă să-mi dedic activitatea propagării literaturii române în țara noastră.

— Care dintre autorii noștri au pătruns pînă acum prin traduceri, în Slovenia?

— În afară de scriitorii care au fost traduși din franceză, este cazul lui Panait Istrati, am încercat să le prezint cititorilor sloveni și proza lui Liviu Rebreanu prin romanul **Pădurea spînzuraților**, a lui Laurențiu Fulga din care am tradus romanele **Alexandra și Infernul** și **Moartea lui Orfeu**, poezia lui Eugen Jebeleanu, Tudor Arghezi, Ștefan Augustin Doinaș, precum și cîtiva dramaturgi contemporani ale căror piese le-am adaptat pentru radio. E adevărat că titlurile citate nu sînt prea numeroase, dar trebuie să vă mărturisesc că fac o muncă de pionierat și mai întîmpin greutăți din cauza lipsei de instrumente de lucru, cum ar fi dicționarul, din cauza lipsei de informații directe, ca și a absenței unui vorbitor de limbă română la Ljubljana.

— Cum au fost primite lucrările scriitorilor români de exigentul cititor sloven, crescut și format în atmosfera unor bogate tradiții literare?

— Surprinzător de bine, pornind de la faptul că literatura română era necunoscută în Slovenia. După primele apariții editurile au început să mă asalteze cu noi comenzi de titluri românești pentru anii următori. Cititorul sloven a regăsit în cărțile românești un univers de personaje cu comportamente asemănătoare celor din viața noastră. În felul acesta literatura română contemporană i-a stîrnit publicului cititor sloven interesul și pentru literatura clasică română.

— Cum vă explicați receptivitatea poporului sloven față de cultura și literatura română?

— După întoarcerea mea în țară, în urma primei vizite întreprinse în România, am încercat să-i apropii pe cititorii noștri de țara dumneavoastră printr-o serie de reportaje despre România, despre trecutul ei istoric, despre cultura și tradițiile acestei civilizații, pe care le-am publicat în cotidienele slovene. De asemenea, colaborarea pe plan economic, politic și sportiv dintre țările noastre i-au imprimat cititorului nostru dorința de a cunoaște și literatura acestei țări. Dar ca să răspund concret la întrebare aș spune că îmi explic aceasta prin afinitatea de idealuri a celor două popoare.

— Care dintre scriitorii români vor fi traduși în slovenă în viitor?

— În primul rînd marele poet al neamului românesc, Mihai Eminescu, ale cărui versuri le-am predat deja spre publicare editurii.

Intenționez să mai traduc din Camil Petrescu, din Zaharia Stancu, am în pregătire un volum antologic din poezia română de la începuturi și pînă în zilele noastre și bineînțeles cîteva din ultimele dumneavoastră succese editoriale.

— Katja Spur, cu ce gînduri plecați din România?

— Cu sentimentul că am făcut prea puțin pentru literatura română, că mai am multe de transmis poporului meu despre realizările din țara dumneavoastră, cu deosebita plăcere de a constata stima reciprocă a popoarelor noastre, cu datoria de a-i insufla și fiicei mele dorința de a traduce din literatura română, cu amintirea plăcută a unor noi imagini de oameni și locuri, cu conștiința că dragostea pentru poporul român va constitui un suport moral în activitatea mea de scriitor, cu speranța că voi reveni în România.

Olga Jora

REPERE

Menelaos Ludemis

Nu odată mi-a fost dat să constat că citesc mai rar cărțile unor prieteni foarte apropiați decît scrierile unor autori necunoscuți sau ale unor oameni de litere cu care nu am nici un fel de schimburi constante de opinii. Despre un scriitor pe care îl văd foarte frecvent, avînd astfel prilejul să vorbim despre orice, mi se pare că știu totul, ba chiar și despre cărțile sale, deși nu le-am citit decît „pe sărite“. El mi se pare că „se vorbește“ prin discursul direct, prin comportament, prin ideile comunicate întîmplător. Opera sa devine astfel o anexă a vieții sale, un document mereu la îndemînă, un cec în alb, oricînd verificabil. Starea aceasta de intimitate intelectuală cu omul-scriitor poate fi însă o sursă de nenumărate erori, atunci cînd riscă să se convertească în judecăți de valoare asupra operei sale cunoscută doar la modul insular. Aceste erori nu ies în evidență decît în momente de criză, de survenire a unor evenimente foarte grave, cînd fața scriitorului care a fost de-atîtea ori lîngă mine se dezvăluie cu totul altfel decît mi se păruse a fi, atunci cînd mă întrețineam mai mult cu omul decît cu cărțile sale. Surprizele rezultate din asemenea situații ambigue pot fi foarte diferite. Uneori mi-a fost dat să observ, după o îndelungată vreme, că unii poeți sau romancieri cu care mă întîlneam de mai multe ori pe săptămînă, nu reprezentau decît valori minime pe plan artistic, multe din operele lor groase, tipărite în tiraje mari, fiind simplă maculatură. Alteori, am constatat cu o imensă jenă, că am stat ani numeroși alături de scriitori remarcabili, ale căror cărți le-am citit doar în grabă, ba citeodată le-am aminat pentru acele ceasuri mai fericite de tihnă a spiritului solicitat de atîtea dulci nimicuri.

Așa s-a întîmplat și cu prietenul meu, Menelaos Ludemis a cărui inimă s-a oprit subit pe una din străzile Atenei de prea puțină vreme pentru a nu-mi crede că n-am să-l mai văd intrînd în casă ca o vijelie, mereu grăbit și speriat de frig.

Cine era așadar, prietenul meu Menelaos Ludemis? Pînă nu de mult, un scriitor exilat, o victimă, un om politic de stînga care, din cauza convingerilor sale a stat aproape două decenii în țara noastră, considerată de el ca o a doua patrie.

Ce știam despre Menelaos Ludemis ca scriitor? Foarte puțin. Cele cîteva romane, tălmăcite în limba română cu prea multe stîngăcii, relevau o reală forță epică și daruri de evocator al unor evenimente îndepărtate.

Versurile sale publicate în românește sînt puține și, poate de aceea, insuficient de relevante pentru evaluarea reală a talentului său de poet. La Atena, în una din cele mai mari librării am văzut zeci de volume de proză și versuri ce purtau aceeași semnătură: Menelaos Ludemis. Ele erau expediate spre cele mai îndepărtate colțuri ale țării. Unii scriitori greci îmi spuneau că Menelaos Ludemis este un adevărat prozator populist, poezia sa fiind fața cea mai puțin cunoscută a unui bard dornic să se confeseze, să avertizeze omenirea asupra unor noi pericole posibile, să cînte durerea înstrăinării, voluptatea iubirii și, mai ales, dorința întoarcerii acasă.

Cînd am ajuns la Vari, o localitate liniștită unde poetul nu se instalase de multă vreme, am avut impresia că am pătruns într-o pitorească așezare de păpuși. Doar portocalii și lămîii plantați în grădină demonstrau că scriitorul se pregătea pentru o viață lungă. Dar cum să poată trăi cineva o viață lungă, atunci cînd avea o inimă atît de agitată. Omul acesta cu pasiuni de satir bătrîn, poetul minios, gata să tulbure cele mai liniștite ape, ca un adevărat zeu al mărilor? Prea mult suflet, prea multă dăruire, prea multă irosire de sentimente pentru un trup fragil, atins adînc de trecerea vremii.

Și după ce a devenit doar un nume gravat pe marmură într-un imens cimitir, m-am întrebat din nou cine a fost Menelaos Ludemis? Și mi-am spus că era un **artist total**, un scriitor atins din cînd în cînd de aripa sfîntă a poeziei. De aceea, cînd am văzut casa sa de la Vari mi-am adus aminte de una din cele mai elocvente poezii ale sale: „Prăfuit mă întorc dintr-o călătorie disperată / De jumătate de secol / Ca să clădesc cu anii mei o căsuță / Să stau înăuntru și să te aștept. / De aceea am cumpărat și o colivie / Plină cu cintece / Și un leagăn să îl atîrn / De doi plopi / Ca să te așezi în el / Și să te legeni / Pînă la nori“. **(Ultima chemare)**.

Menelaos Ludemis este un poet al gesturilor răsunătoare și al cuvintelor grandilocvente. Mecanismul care declanșa cu precădere starea sa lirică era **erosul**. În această ipostază cuvintele căpătau rezonanța de clopot de argint, vorbele se dezlănțuiau buimace, iar gestul exaltat înregistra întrarea romantică, zgomotoasă, într-o lume ideală: „Urcă... Urcă... Urcă... mereu, / Încă, și mai sus încă / Acolo, în vîrf, te așteaptă Dragostea / Cu brațele pline de trandafiri / / Aleargă. Tot înainte. Tot mai sus. / Și dacă nu găsește drumul / Deschide tu unul. În Dragoste, / Nu există drumuri de-a gata“. **(Urcușuri)**.

Poezia lui Menelaos Ludemis pune în lumină starea afectivă a unui om frustrat în existență de cele mai firești năzuințe. Temele constante ale creației sale lirice relevă starea unui luptător traumatizat, dorința de-a se fixa într-o lume calmă, nevoia unei existențe-pereche, gestul tandru al unui tată de a-și mîngîia copilul: „Un copil plînge nemîngîiat / În cărțile mele; / Un copil / Fără tată. / Pentru că n-are — nu poate să aibă — tată / Copilul / Căruia nu i-a dăruit un zîmbet / Pe care nu l-a legănat pe genunchi / Tata“. **(Strigătul cel dintîi)**.

Nu știu cît de mare poet este Menelaos Ludemis. Din versurile lui răzbate însă mereu o voce umană, caldă, revoltată, îmbietoare, însingurată, tristă, exaltată.

Toate aceste ipostaze recompun prin mici fragmente existența unui poet care a trăit viața cu o imensă intensitate. Poate de aceea, meditația sa pe această temă se configurează ca un adevărat autoportret: „Gîndește-te la acela / Care a făcut din viața lui mai multe vieți, / Ca să le trăiască una cîte una / Și le-a pierdut pe toate deodată“. **(Gîndește-te)**.

Romul Munteanu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **A APĂRUT** recent în R.F.G. în versiunea germană a lui Max Demeter Peyfuss, volumul postum al lui Anatol E. Baconsky, **Wie ein zweites Vaterland. Styria. Ein Rumäne erlebt Österreich**, jurnalul de călătorie în Siria al regretatului scriitor român, dispărut în catastrofa de la 4 martie 1977.

● **PUBLICAȚIA Cahiers roumains d'études littéraires**, continuă să atragă atenția diferitelor medii de informare străine, precum și a unor publicații periodice: o emisiune în cadrul lui **Book Programme** a postului de radio **BBC** (26 iunie 1978); prezentarea preocupărilor revistei urmată de analiza nr. 9/1977: **Lectures et lectures**, note analitice în: **Les Nouvelles littéraires** (11—17 august 1977), **La Quinzaine littéraire** (16—30 septembrie 1977), **Miorița** vol. V/2, 1978. Semnalăm și fișarea întregului an 1976, în volumul recent apărut **M.L.A. International Bibliography of Books and Articles in the Modern Languages and Literatures, II** (New York, 1978).

● **A APĂRUT** foarte recent, în versiune franceză, volumul: **Occultisme, Sorcellerie et Modes Culturelles** de Mircea Eliade (Paris, Gallimard, 1978, 183 p.), în colecția „Les Essais“. Lucrarea valorifică și un bogat material folcloric și etnografic românesc.

● **O REVISTĂ** anuală universitară franceză, puțin cunoscută la noi, unde prezențele românești — de ordin filologic și istoric-literar sînt continui și bine reprezentate — poartă titlul: **Cahiers d'études romanes**, buletin al Institutului de limbi, literaturi și civilizații romane și al Americii latine, al Universității din Provence (Aix — Marseille, I). Astfel, în nr. 1/1974, fostul nostru lector Valeriu Rusu, publică o serie de **Contributions roumaines au Dictionnaire etymologique de la langue française.** În nr. 2/1976 actualul lector Ilie Dan scrie **Sur la postposition de l'article roumain**, în timp ce Gilles Bardy se ocupă de **La romanité des Roumains, facteur principal des rapports romano-italiens.** Nr. 3/1977 este și mai bogat: Ilie Dan, **La toponymie et histoire**, Gilles Bardy, **Bref historique de l'influence italienne en Roumanie: littérature, livres et traductions**, recenzii analitice despre **Dictionnaire explicatif de la langue roumaine** (DEX), **Opere II**, de Ovid Densusianu, Matilda Caragiu-Marioteanu, **Compendiu de dialectologie română** (toate semnate de Ilie Dan).

REVISTA STRĂINĂ

● **CU PRILEJUL CELEI DE-A 450-A ANIVERSĂRI** a morții lui Albrecht Dürer, Muzeul Național Germanic din Nürnberg ilustrează influența sa asupra graficii secolului XVI. Cele mai cunoscute cabinete de stampe din R.F.G. și alte țări occidentale au oferit în acest scop 230 de xilogravuri și gravuri, dintre care 62 aparținînd maestrului din Nürnberg și 160 copii semnate de alți mari artiști europeni. Marelui creator de artă îi este consacrată și expoziția „Vechea primărie din Nürnberg“, căci, după cum rezultă din investigațiile întreprinse în ultimii ani, concepția istoricei primării din Nürnberg, împodobită cu fresce în 1521 se datorează în mare parte lui Dürer. Expoziția cuprinde aproape 160 din obiectele și desenele păstrate, acuarele, materiale de arhivă și fotografii.

● **JURIUL FESTIVALULUI** internațional al filmului de la Salonic a atribuit premiul întîi „La Nike d'or“, filmului televiziunii poloneze „Escapada morții“, a cărui regie este girată de Grzegorz Dubowski și Adolf Opel. Realizat în coproducție polono-austriacă, și în cooperare cu muzeele de la Auschwitz, Majdanek și Mauthausen pelicula reprezintă o pagină memorabilă închinată milioanelor de deținuți asasinați în lagărele hitleriste ale morții.

● **CREAȚIA LUI FRANZ SCHUBERT**, de la moartea căruia se împlinesc 150 de ani, stă în centrul celei de-a 33-a ediții a Zilelor Muzicii de la Hitzacher. În încheierea celor 6 concerte Schubert, a avut loc un matineu în cadrul căruia au fost prezentate în premieră mondială lucrările premiate la concursul tinerilor compozitori participanți la acest festival.

● **FIU AL UNUI MILITANT SOCIALIST**, Louis Guilloux (n. 1899), el însuși cu vederi de stînga, a scris primul său roman „La Maison du peuple“ în 1927, urmat printre altele, de „Dossier confidentiel“, „Compagnons“, „Sang noir“ și „Pain des rêves“. Aproape o jumătate de secol, scriitorul, laureat al premiului Théophraste Renaudot (1949) pentru „Le Jeu de patience“, a ținut un carnet de bord al traversării timpului, de la războiul din 1914 la ultimul război mondial, de la revoluția din Octombrie la războiul din Spania, de la călătoria sa în U.R.S.S. la ocupația Franței de către hitleriști, de la prietenii săi celebri, Gide, Malraux sau Aragon la vecinii din cartier și la trecătorii de pe stradă. Rezultatul notelor sale unice în literatura contemporană, s-a concretizat într-un prim volum „Carnets 1921—1944“ editat de curînd de Gallimard, în Collection Blanche.

● **ÎN SEMN DE PREȚUIRE** a pictorului Courbet, care a locuit temporar în Germania — 1858—1859 la Frankfurt pe Main și 1869 la München — „Hamburger Kunsthalle“ prezintă în luna decembrie o expoziție cu titlul „Courbet și Germania“, împărțită în 3 mari secții: — Courbet pictor și desenator — Pictorii germani — Dialog, contrast și dezacord. Secțiunea „Courbet pictor și desenator“ studiază fenomenul Courbet în relațiile și condițiile sale complexe, încercînd să redea extrema diversitate a impresiilor. Mai mult de 80 de colecții publice și particulare au contribuit la realizarea acestei secții. Cele aproape 80 de lucrări ale lui Delacroix, Rethel, Daumier, Spitzweg și Menzel, pînă la Puvis de Chavannes, Von Werner și Manet, însoțite de o serie de caricaturi, fixează evenimentele vremii care constituie culisele operei lui Courbet acolo unde ele se regăsesc de altfel, chiar dacă numai în mod indirect.

● **LA „THEATER IN DER JOSEFSTADT“ DIN VIENA**, a avut loc inaugurarea solemnă a „Teatrului francez din Viena“. Jean-Louis Barrault a prezentat într-un spectacol cu un singur interpret un colaj „Les libertés de La Fontaine“. Proiectele acestuia cuprind înființarea unui atelier de teatru care va oferi studenților vienezi ocazia de a alege ei înșiși piesele și de a le pune în scenă. Celebra actriță pariziană Edwige Feuillère va juca în „Le Bateau pour Lapaïa. Barrault va interpreta în doi — cu soția sa Madeleine Renaud — un alt colaj „La vie Offerte“. Pentru încheierea stagiunii, în mai 1979, este prevăzută la „Theater and der Wien“ piesa lui Eugen Ionescu, „Rinocerii“.

● **ÎN REPLICĂ LA EXPOZIȚIA** despre teatrul austriac, care a avut loc cu trei ani în urmă la Tokio, Muzeul austriac al teatrului a inaugurat la Viena o expoziție despre teatrul japonez, cu ocazia Jubileului Teatrului Universității Waseda din Tokyo. Expoziția, care își va închide porțile la sfîrșitul lunii ianuarie 1979 și care este considerată ca o senzație în domeniul istoriei civilizației, aduce o gamă largă de informații în domeniul dezvoltării teatrului japonez timp de 1 200 de ani, oferind prețioase măști, costume, instrumente, cît și o bogată documentație ilustrată. Multe dintre obiectele expuse sînt capodopere ale artei japoneze începînd cu măștile marilor categorii de teatru din Nō și Kyōgen (sec. XIV—XVI), pînă la celebrele gravuri pe lemn, colorate, avînd legătură cu viața teatrului japonez. După un simpozion referitor la formele teatrului japonez și a influențelor lui în teatrul european, va fi organizat, în cursul lunii ianuarie 1979, un concert de muzică japoneză.

● **PREMIUL GEORG-BÜCHNER** 1978 a fost atribuit anul acesta scriitorului Hermann Lenz, născut la Stuttgard în 1913 și cunoscut mai cu seamă pentru trilogia autobiografică VERLASSENE ZIMMER (1966), ANDER TAGE (1968) și NEUE ZEIT (1975). Pentru prima oară din anul 1951 noului laureat i s-a remis premiul la Universitatea din Bonn. Au mai fost remise și premiul Sigmund-Freud de proză științifică — lui Siegfried Melchinger și premiul Johann-Heinrich-Merck de critică literară lui Karl-Heinz Bohrer. Tot la Bonn a fost transferată și sesiunea anuală a Academiei pentru bicentenarul nașterii lui Goethe. Centrul științific din capitala R.F.G. a organizat în lunile octombrie-noiembrie, o expoziție „Premiul Georg-Büchner“ care a prezentat manuscrise, scrisori, fotografii și cărți ale celor 27 de laureați de pînă acum, mandatul de arestare al Curții din Hessa și cîteva scrisori de protest împotriva atribuirii premiului Günter Grass în 1965. Expoziția a fost inaugurată cu un discurs al ultimului laureat Hermann Lenz, ținut în studioul de la Beethovenhalle.

Mircea Eliade

sau „Eterna întoarcere“

Urmare din pag. I

și reconstrucție a unor valori fundamentale și specifice mithos-ului românesc.

★

Mircea Eliade reprezintă prototipul savantului ideal. Spun **ideal** gîndindu-mă și la atributul salutar al unei „imperfecțiuni“, la dublul său scriitoricesc, abia vizibil dar cu atît mai prezent în sistemul de vase comunicante al rădăcinilor operei. Un savant sensibil la vocile misterului e tot ce-și poate dori mai mult o știință, după cum un scriitor hrănit de profunzimile cunoașterii e tot ce-și poate dori mai mult o literatură. Această numai aparentă dicotomie între planul real și cel imaginar l-a preocupat în repetate rînduri pe autor: „Este, în orice caz, reală dependența unor scrieri literare de cele teoretice, și vice-versa. Începînd cu exemplele cele mai evidente, aș putea numi **Secretul doctorului Honiberger**, care derivă direct din **Yoga**; piesa **Oameni și pietre** din capitolul **Les pierres sacrées** din **Traité** și dintr-o lucrare neterminată **Le Labyrinthe**; **Domnișoara Cristina** din **Mitologiile morții** și un curs despre moarte în folclorul românesc; **Ifigenia** din **Comentarii la legenda Meșterului Manole**; o altă piesă, inedită, **Aventura spirituală** din **Mitologiile morții**; și poate vor mai fi și altele“ [3]).

Dacă este adevărat, ceea ce Mircea Eliade însuși recunoaște, transferul de filosofie în opera literară, nu mai puțin adevărat e transferul de artă (acuitatea simțirii, plasticitatea expresiei, „imaginarul“ din spațiul comentariului, ritmul mereu viu al ideei) în opera de exegeză științifică propriu-zisă. Nu mai e așadar un secret pentru nimeni ce tulburătoare elanuri a dat savantului, exegezelor sale, romancierul, demiurgul de ficțiuni, antrenat în același zbor de cunoaștere și recunoaștere a mithosului originar, a infinității de drame ale acestuia, născute și prezente pe toate meridianele.

„Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină“ pare să rostească blagian, marele mitologist, la începutul fiecărui demers filozofic al său, lărgind perspective, redimensionînd universuri nepătrunse încă.

Refuzîndu-și poza vizionară, refuzîndu-și **de plano** chiar aerul scriitoricesc, păstrînd din lungimea de undă a visului numai atît cît trebuie, Mircea Eliade își dirijează cu răbdare benedictină efortul către spațialitatea și profunzimea problemei, către demonstrație și analiză. Savantul străbate labirinturi impenetrabile cu eroismul îndărătnic al unui nou Sisif.

Cotropit și sedus de taină, Mircea Eliade parcurge nemărginite spații morale, deschide sesam-uri prin subteranele filologiei, istoriei, etnografiei, antropologiei etc. și înregistrează, clasează, compară și extrage — ca o încoronare a efortului — sensuri și semnificații calitativ **altele**. **Mitul eternei întoarceri, Inițieri, ritur', societăți secrete, Tratatul de istoria religiilor, De la Zamolxis la Gingis-Han** — între atîtea altele — probează vocația inimitabilă a autorului de a sesiza, dincolo de noianul datelor, dincolo de incidențe lingvistice, polisemii, de multitudinea analogiilor și similitudinilor, dincolo de tiranice, gordiene paradoxuri, fațete necunoscute încă, multiplu grăitoare ale mitului. Comentariul eliadesc ridică întotdeauna noi orizonturi de înțelegere și judecată asupra mithos-ului. În marginea unui text al indianistului A. K. Coowaraswamy, **Symplegades**, Mircea Eliade imaginează o nouă ipoteză de înțelegere: „O simplegadă (sec. XIV—XVI), pînă la celebrele gravuri pe lemn, colorate, avînd legătură cu viața teatrului japonez. După un simpozion referitor la formele teatrului japonez și a influențelor lui în teatrul european, va fi organizat, în cursul lunii ianuarie 1979, un concert de muzică japoneză.

● **PREMIUL GEORG-BÜCHNER** 1978 a fost atribuit anul acesta scriitorului Hermann Lenz, născut la Stuttgard în 1913 și cunoscut mai cu seamă pentru trilogia autobiografică VERLASSENE ZIMMER (1966), ANDER TAGE (1968) și NEUE ZEIT (1975). Pentru prima oară din anul 1951 noului laureat i s-a remis premiul la Universitatea din Bonn. Au mai fost remise și premiul Sigmund-Freud de proză științifică — lui Siegfried Melchinger și premiul Johann-Heinrich-Merck de critică literară lui Karl-Heinz Bohrer. Tot la Bonn a fost transferată și sesiunea anuală a Academiei pentru bicentenarul nașterii lui Goethe. Centrul științific din capitala R.F.G. a organizat în lunile octombrie-noiembrie, o expoziție „Premiul Georg-Büchner“ care a prezentat manuscrise, scrisori, fotografii și cărți ale celor 27 de laureați de pînă acum, mandatul de arestare al Curții din Hessa și cîteva scrisori de protest împotriva atribuirii premiului Günter Grass în 1965. Expoziția a fost inaugurată cu un discurs al ultimului laureat Hermann Lenz, ținut în studioul de la Beethovenhalle.

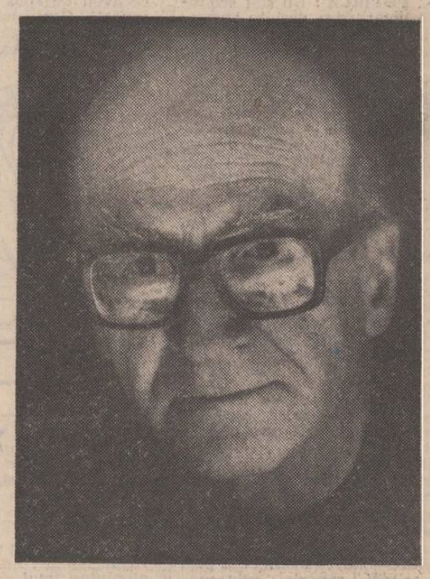

Fotografie de Ion Miclea

a valorilor spiritualității umane fără miturile. Nu-și poate imagina nimeni sculpturile civilizației Parasca-Nasca sau Chimú, poemele mayașe sau aztece fără proiecțiile mitologice precolumbiene. Nimeni nu și-ar putea reprezenta cultura clasică greacă sau latină fără mithos-ul popoarelor respective. Pictura sau sculptura renașterii ar fi la fel de neînțeles fără elementele mitice care le-au hrănit. La fel creația lui Bach sau Haendel. Cum ar fi arătat creația eminesciană fără Hyperion, cea a lui Shelley fără Prometeu? etc.

Prometeu, spune Marx în prefața la **Deosebirea dintre filosofia naturii la Democrit și filosofia naturii la Epicur**, este „cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filosofic“. Ca multe „personaje“ sau tipuri ale diferitelor mitologii, Prometeu este mitul metamorfozat în idee, mitul-idee, mitul-simbol al răzvrătirii rațiunii împotriva tuturor rezistențelor și opacităților la cunoaștere și adevăr. Pe scheletul unui mit imaginația folclorică aplică de-a lungul secolelor filosofia ei, sensurile și adevărurile ei. Timpurile eroice dau trăsături eroice „personajului“ mitic: Beethoven, Goethe, Shelley trăind entuziasmul nașterii unei noi lumi aveau să accentueze în Prometeu dimensiunea titanismului, a rațiunii temerare și incoruptibile. Alta va fi parabola gîndirii a mitului prometeic, abstractizat și sofisticat, pus în relație cu eșecul și destrămarea rațiunii. Într-un fel, cartea lui Mircea Eliade **Aspecte ale mitului** (care apare pentru prima oară în românește) se înscrie, indiscutabil polemic — în optica autorului de istorie a religiilor și filosof al culturii — mai ales împotriva tentativelor de acest ultim fel de a goli mithos-ul de esența lui care înseamnă trăire reală, fapt petrecut aievea. Raționalizarea excesivă a miturilor, transformarea lor în ficțiuni duce practic — ne lasă să înțelegem autorul — la anularea funcțiilor iradiante de semnificații ale acestora. Mircea Eliade inscrie aici o pledoarie pentru salvarea mithosului, a substratului folcloric al culturilor, al prospețimii genuine a acestora.

Din perspectiva unei poziții umanist-raționaliste, Mircea Eliade analizează diferite înfățișări și aspecte ale mitului, urmărind nu atît funcția cognitivă, estetică a acestuia, cît mai ales cea etică, modelatoare: „Cercetarea noastră va avea în primul rînd drept obiect societățile primitive în care mitul este — sau a fost pînă în timpul din urmă — «viu», în sensul că înfățișează modele pentru comportarea omenească și prin însăși aceasta conferă existenței semnificații și valoare. A înțelege structura și funcția miturilor în societățile tradiționale despre care este vorba nu înseamnă numai a elucida o etapă din istoria gîndirii omenești, înseamnă deopotrivă a înțelege mai bine o categorie de contemporani de-ai noștri“. O subtilă și mai tranșantă disociere operează autorul în privința miturilor cosmogonice, miturile de origine pe care le vede dispuse deopotrivă nu „numai într-un trecut mitic, dar și într-un viitor fabulos“. Aceasta, subliniază autorul, este „concluzia la care au ajuns stoicii și neopitagoreicii, prin elaborarea sistematică a ideii veșnicei întoarceri a lucrurilor. Dar noțiunea de origine e legată mai ales de ideea de perfecțiune și beatitudine“. Pe cît de fecunde, de operante sînt analogiile și concluziile autorului în cercetarea mitului propriu-zis, pe cît de interesante și inedite sînt observațiile referitoare la gama largă a relațiilor dintre mit și cultură, dintre mit, saga și basm, pe atît de puțin funcționale mi se par cele tributare schemei (paradoxal moderne) după care orice ideologie ar fi o mitologie. Chiar dacă concepția revoluționară a dialecticii materialiste presupune lupta lucidă subordonată unui ideal de perfecționare a umanității, prin aceasta ea nu poate fi asimilată prin reducție unui mithos. Sfîrșitul societății moderne nu înseamnă sfîrșitul umanității, ci numai o treaptă dialectic necesară în desăvîrșirea acesteia din urmă. Apocalipsa, viziunile eschatologice și milenariste, examinate prin prisma aceleiași maniere a reducției, riscă uneori prin însăși semnificația lor metaforică, ușor voalată, să facă mai puțin vizibil mobilismul real al timpului ca prospecție a devenirii, ca înțelegere în ultimă instanță a sensurilor multiple ale praxisului istoric.

Consistente ni se par în schimb observațiile care iau în discuție unele aspecte ale crizei spirituale contemporane cu referire specială la declinul anumitor limbaje artistice, la experimentul în sine, la faptul că „elitele“ găsesc în extravaganța și în neinteligibilitatea operelor moderne „posibilitatea unei gnoze inițiatice“.

Meditații asupra destinului umanității, asupra căilor de regenerare spirituală a acesteia, asupra resurselor imaginarului, **Aspecte ale mitului** este o treaptă extrem de utilă în înțelegerea sistemului de gîndire al acestui homerid al istoriei religiilor care a transformat disciplina cunoașterii mitologice într-o epopee a ideilor.

---

[3]) La țigănci și alte povestiri. **Cu un studiu introductiv de Sorin Alexandrescu, 1969, E.P.L., p. 9.**

[4]) Initiations, rites, sociétés secrètes, **1959.**

[5]) Le mythe de l'éternel rétour, **Editions Gallimard, 1949.**

[6]) Mircea Eliade et l'anthropologie profonde, **L'Herne, 1978.**

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Dobre Marian

ANUL XXI
52
(870)
Sîmbătă
30 decembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

La stema țării

Va trece iarăși anul, și dorința de a-mi imagina cum arată la față și ce gînduri poartă sub frunte concetățeanul meu pregătit să rupă ultima filă a anului 1978 pentru a întîmpina **noul an**, este în preajma mea. Mă cercetează, statornic, la fiecare sfîrșit de decembrie, așezîndu-mă în fața imaginii atît de amețitoare a vechiului calendar. Deci, 1978 și-a iscălit realizările și izbînzile.

E greu să închizi în liniile unui singur portret imaginea atît de diversă a celor ce-ți răspund la binețe cu-același drag și vechi și atît de frumos cuvînt românesc. Dar într-o țară unde binețea există și ea se exprimă prin muncă, prin pace și pîine cei ce și-o doresc deopotrivă înaintea și după sfîrșitul zilei de muncă, trebuie să semene foarte bine unii cu alții, așa cum seamănă frații așezați în lumina unei iubiri. Este, fără îndoială, un portret omenesc, conturat după traiectoria simplă dar atît de esențială a direcției muncii și a libertății nețărmurite care se desprinde din ea.

De peste trei decenii România a intrat într-un ritm de dezvoltare revoluționară. De peste trei decenii, această țară, care cu demnitate și mîndrie s-a numit acum 31 de ani Republică, al cărei fii sîntem, își sporește în ritmuri de performanță existența sa prestigioasă în lume. De peste trei decenii, munca eroică și veghea pentru binele patriei descriu în memoria și în sufletul nostru un teritoriu de existență spirituală inconfundabil, unic prin valențele sale morale, viu și nuternic dătător de uriașe energii creatoare.

Aspirațiile gîndirii noastre și ale simțirii noastre, identificate în fapte reale, continuitatea lor de la o personalitate umană la alta, de la o generație a muncii la alta, de la o epocă constructivă la alta, reprezintă o evoluție ireversibilă și triumfătoare, este chiar structura solidarității noastre de astăzi, înalta unitate a națiunii noastre socialiste.

A vorbi despre anul care a trecut înseamnă, în aceste coordonate, a vorbi despre istorie. A vorbi despre istorie înseamnă la noi a vorbi despre muncă și unitate. Unitatea poporului întreg în jurul partidului comunist, al președintelui Republicii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acestea sînt cele două dimensiuni care ne dau și puterea și mîndria de a fi noi înșine, cei de astăzi, în deplinul înțeles al acestui cuvînt.

„A fost un gest odată / Ce a-ndrăznit să taie / În viața omenirii / O cale de văpaie / Și-același gest se-întoarce / Sub noile arcade / Mai încărcat de raze și de roade / Sub scăpărarea scumpei noastre steme / Ziua de mîine începe mai devreme."

Trăim, iată, o vreme, atît de bogată în evenimente și în semnificații.

Este de datoria scriitorului să le parcurgă, să le înțeleagă și să le răsfrîngă. Este datoria lui să descifreze cît mai deplin portretul contemporanilor noștri, să-și înțeleagă profesiunea ca pe o responsabilitate care să se poată numi, în deplină concordanță cu epoca pe care o construim, **misiune** : „misia" cum spuneau cei de dinaintea noastră este să creionăm exact, apăsat, profiluri umane în devenire ascendentă, convingătoare pe măsura lor, a timpului lor și al nostru, al patriei, mereu aceeași, permanent altă prin îmbogățiri și alăturări de linii în ordinea suișului socialist și a prestigiului internațional ferm și demn.

Nicolae Velea

Compoziție de Sorin Postolache

DEDICAȚIE ÎN DECEMBRIE

străpunge albă istoria prin praguri,
și patria, înaltă, pe meterezele
neamului,
apărind-o ; o mîngîiere
curgîndă rădăcinilor

e a sărbătorii timplă sonoră,
credincios unui imn absolut,
pămîntul ne plămădește,
păzindu-ne lumina de suferință,

privind albastrul cerului crescut
din îndrăzneala luminii de-a fi rouă,
întotdeauna ni s-a făcut sete,
virtute dindu-i pămîntului de sub
tălpi,

spre nașterea patriei, timpul, noi
reliefuri de dragoste desleagă,
decembrie-mpinge cu flăcări de vise
spre sărbătoarea ce-și ține lupta
înflorită,

se face ziuă în străbuni,
săgețile lor, stîlpi sculptați
ce sprijină cerul patriei sînt,
în aerul ascuțit și flămînd,

timpul trudind acum hotărît,
cum doinele-n fluier, ne-așează
noi rădăcini de imn, cînd
prin sînge urcă greieri albi

pe fruntea patriei să cînte,
aerul nerespirat dintre noi
e-o mătase de steag, culori
de dor și de strigăt ne definesc,

ne dau ființă și cîntec
pentru neîngenunchiere,
Republica privește în om,
omul înlăuntrul nemărginirii ei,

și-un timp uriaș și blînd respiră
în ființele lor, de-acum Una,
la ceasul acesta de naștere,
rouă cu sînge amestecînd,

și inimă cu brat, pe chipul
sărbătorii, chiar dacă se mai izbesc
încă lupte, zborul nu mai
înfricoșează, ci devine pămînt

sub bătăile de aripi
ale patriei, steagul
înfipt în mijlocul zborului
ne umple cu rouă de noi pravile,

ne adapă cu libertate,
ca pe niște-nsetați,
Republica fiind moștenitoarea
de drept a acestei patrii,

a tuturor lucrurilor
și ființelor, izvorînd
mereu din partea
noastră stîngă

M. N. Florian

Marelui fiu — omagiul țării

Încă o carte-document, semn fierbinte al recunoștinței, încrederii și prețuirii pentru marele om politic aflat la cîrma țării, se adaugă celorlalte publicate în acest an. An în care întregul popor român a sărbătorit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și a peste 45 de activitate revoluționară.

Lucrarea tipărită în condiții artistice și grafice remarcabile de Editura Politică are meritul de a releva, încă o dată, amploarea și semnificația acestei aniversări scumpe nouă, tuturor, mărturie elocventă a unității națiunii în jurul partidului, al secretarului său general. Volumul se constituie într-un vibrant elogiu adus personalității celui mai iubit fiu al patriei socialiste, consemnînd meritele excepționale, rodnica și strălucita sa activitate în fruntea partidului și statului. Prin el ne-am redescoperit vrerea de a fi, de a munci și a trăi liber pe un pămînt numit România.

Opera constructivă neobosită, inteligentă, pașnică și demnă, în care se găsește cuprins poporul român poartă însemnele cugetării comuniste, ale cutezanței și încrederii în partid, exprimă în cel mai înalt grad, marea, inconfundabila personalitate a omului care ne conduce. Gestul surprinde necontenit vibrația clipei, totul raportîndu-se la fapte, iar faptele dobîndind necontenit valoarea duratei. Litera de carte păstrează în lumina ei imaginea memorabilului eveniment. Articolele, evocările, scrisorile, paginile literare și memorialistice, mesajele sosite din patrie și de dincolo de hotarele ei, reproducerile unor lucrări de artă plastică realizate azi au darul de a reliefa, din nou, în tot ce cuprinde esențial, profund și memorabil, biografia unei vieți de excepție.

Destinul ni l-am conceput singuri, noi, cei care trăim pe acest pămînt al vechii Dacii. De aceea patria de azi, România socialistă, ne exprimă pe noi, cei care sîntem, ea însăși fiind astfel, rod al gîndirii, străduinței și travaliului nostru neobosit sub conducerea Partidului Comunist Român.

Paginile de aleasă cinstire, devotament, recunoștință și iubire față de secretarul general al

George Chirilă

Continuare în pag. a 2-a

Rostul semănătorilor

Acum, la cumpăna anilor, — și a deceniilor, încă, — s-a descărcat un solstițiu rotind zăpezi înșelătoare. Am zărit, totuși, sănii brăzdînd cerul și sărutînd rădăcinile brazilor și tiselor, răsucite ca un semn de întrebare pictat de Nicodim ori Chagall. Am zărit, totuși, zăpada mieilor topindu-se în ochi de copil curios nerăbdător. Am văzut grîul, între ferestre, pe blid de gospodină, așteptînd o inverzire după datină : să fie mai bogat, mai deplin solstițiul viitor (șopteau simburii de grîu) și să fie tuturor celor ai casei și celor pășind către cei ai casei, bună solie de înțelegere, de stimă scrisă pe răbojul ospitalității noastre românești. Să le fie, adică, focul foc în vatră, dragostea dragoste în suflet, munca muncă în ograda lor și a țării, într-un cuvînt : să le fie dorul dor. Am atins, mirosit și plîmbat cetinile așteptînd, sub promoroacă firavă globurile și beteala și jucăriile adulților care sînt copiii noștri. Am bulgărit și afînat zăpadă de Ardeal, de Banat, de Bărăgan, alături de alți drumeți de iarnă avînd, aceștia, vîrstele toate și anii toți, bucurați și ei de un decembrie, de o iarnă, de o cumpănă a anilor. Se bucurau și trăgeau în colțul surîsului lor sănile copiilor, darurile pe care aceștia le-au visat și așteptat, castul lor rîs deschis, trăgeau adică, răgazul și efortul, viața lor zugrăvită în viața ce vine, în copii. Și-am întîlnit și pe aceia care moșipseau pămîntul sub zăpada de Ardeal, de Banat și Bărăgan, însămînțîndu-l. Ziceau strămunii că

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 2-a

De an nou

Îmi vine din vecii un gînd
să nu mă văd plîngînd
niciodată.

Din strămoși și de din zori
vin zurgălăi în culori
mirești diamantine
cînd de rău, și cînd de bine.

Răspund !
Sînt om de prund,
de pămînt
sînt om de cînt
de păsări, de ape
de aproape
și stau în veacuri cum stă Primăvara
să port în mîne cerul de minuni, Țara.

Ion Bănuță

Substanță și varietate

Un bilanț literar nu poate fi prin chiar caracterul său selectiv. Dar a trece în revistă întreaga producție literară a unui an este aproape imposibil într-un spațiu restrîns. Ceea ce se poate spune cu toată certitudinea despre anul literar 1978 este că el ne-a procurat o listă de cărți variate și totodată dovada că centrul de greutate al literaturii care se scrie astăzi la noi se mută către fostele generații tinere.

Poezia s-a impus anul acesta prin caracterul ei de retrospectivă. Mai mulți poeți din generații diferite au alcătuit volume antologice din propria lor creație, oferind cititorilor propriul reper în legătură cu poezia lor. Ion Caraion a tipărit o selecție din poezia lui sub titlul **Lacrimi perpendiculare**, Ștefan Augustin Doinaș și-a intitulat volumul **Alfabet liric**, Adrian Păunescu — **Poezii de pînă azi.** Toate aceste trei volume au apărut în **Biblioteca pentru toți** serie care consacră un scriitor, îi oferă șansa unui contact de masă cu publicul. În **Cele mai frumoase poezii** au tipărit selecții Virgil Carianopol, Geo Dumitrescu, Ana Blandiana. Numărul de volume intrate în serii cu audiență de masă atestă valoarea și căutarea poeziei ro-

Luceafărul

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Cartea adevărată

Sfîrșit de an, clipă cu fast grav și lumină de brad. Iată, se mai închide un cerc în ființa ta, un semn al duratei, al rezistenței, al vieții. Cum te poți despărți, de ultimul pătrat de cadran încă nearat de limbile ceasului decît privind înapoi ? Cu mîinile sau cu satisfacție, cu sentimentul datoriei împlinite față de tine și față de ceilalți, cu îndoială sau cu neliniște, dar niciodată cu indiferență.

Oamenii fac bilanțuri și statistici, adună însemnele nobiliare ale trudei și scad oboseala, adună satisfacțiile și scad neîmplinirile. Nu au timp să aplaude rezultatul, pentru că mîinile lor sînt ocupate cu complicatele butoane ale calculatoarelor, cu semințe care vor încolți în pămînt, cu pămîntul, cu văzduhul, și apa, cu lumina și căldura, cu stiloul și coala de hîrtie.

Mă gîndesc la acest an pe care îl părăsim și-mi dau seama că în fața literaturii contabilitatea și statistica sînt neputincioase și inoperante. Sînt lucruri, sînt fapte omenești pe care cifrele nu le cuprind, nu le exprimă în totalitate și nu reușesc să le supună decît unei înțelegeri mecanice și sărăcăcioase. Reușitele artei nu pot fi contabilizate și înseriate decît nedreptățindu-le. Cum am măsura lacrima în centimetri cubi, surîsul în milimetri și emoția în wați... Dar ce-ar spune acele

Daniela Crăsnaru

Continuare în pag. a 2-a

Panorama dramaturgiei

Editura „Eminescu" trimite în librării două masive volume de teatru — aproape 1 800 de pagini — sub un titlu comun, **O antologie a dramaturgiei românești 1944—1977,** ce presupune, și justifică, intenția unui tablou general, o panoramă, a literaturii destinate scenei. Editura se dovedește astfel consecventă unui program de a alcătui serii de anvergură ale genurilor literare, și unei preocupări speciale, și într-un fel singulare în cîmpul nostru editorial, de a acorda dramaturgiei o atenție cel puțin egală cu a celorlalte compartimente, poezie, proză, critică. Desigur, nu despre aceasta este în primul rînd vorba acum, deși recenta apariție nu poate fi desprinsă de programul de durată consacrat publicării pieselor de teatru, în știuta colecție „Rampa". Succesul colecției și experiența dobîndită cu aceasta am putea spune că stau, într-un fel, la baza noului efort editorial, cele două tomuri înglobînd lucrările dramatice după o formulă verificată : o mărturie de creație a autorului, un colaj de păreri critice, menționarea premierei, cu fișa respectivă și numărul reprezentațiilor, un autoportret al dramaturgului.

Întrebarea care se impune imediat este desigur cine sînt scriitorii antologați și cu ce piese. Sîntem în felul acesta obligați să avem în vedere dificultățile întîmpinate de autorii culege-

Ion Lazăr

Continuare în pag. a 7-a

Redacția «Luceafărul»
urează tuturor cititorilor și colaboratorilor săi
un călduros
La mulți ani!

● În acest număr : ● Cartea în 1978 : POEZIA ● Comentarii la volumele : „Dacia Fēniks" de Ion Gheorghe ● „Spiritul însetat de real" de Marius Robescu ● „Epica magna" de Nichita Stănescu ● „O oră de iubire" de Gheorghe Tomozei, semnate de Marin Mincu ● Paul Dugneanu ● Dan Alex. Condeescu ● Doina Uricariu ● A PATRIEI CINSTIRE ● Poeme de ● Nicolae Dan Fruntelată ● Petru Dan Lazăr ● Ion Trif Pleșa ● Luca Onul ● Nicolae Diaconu ● Simonfy József ● Proză de ● Gabriela Adameșteanu și ● Mihail Cruceanu ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Niște manuscrise în căutarea unui zîmbet.

O nouă rubrică
în primul număr pe 1979
al revistei «Luceafărul» :
L-am cunoscut
pe Tudor Arghezi

Marelui fiu — omagiul țării

Urmare din pag. I

partidului ,tovarășul Nicolae Ceaușescu, au menirea, forța de pătrundere în a desemna cu claritate portretul spiritual al unui om adevărat, fiu al pămîntului acesta și al limbii române. Adresîndu-se lui, poporul român se adresează, de fapt, celui dintîi dintre fiii săi, luptătorului comunist care, din anii fragezi ai copilăriei, însoțit cu munca și duritățile vieții, a pornit pe un drum nebiruit : acela al transformării lumii din temelii. Revoluția i-a călăuzit gîndurile, lucrarea și pașii. Revoluția i-a format, întregit și luminat personalitatea. Volumul evidențiază cu pregnanță aceasta. Parcurgînd filele emoționante ale cărții, înțelegem cum, într-o viață de om, și de luptător comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu a învățat să rămînă statornic unui crez : acela de a sluji cu toată ființa poporul român, și al unui ideal : făurirea societății socialiste și comuniste în patria noastră, prin muncă liberă, dreaptă, neobosită.

Omagiul națiunii către întîiul fiu al ei, așa cum volumul îl exprimă, îl adîncește și-l amplifică, are în sine cuprins un adevăr esențial : **acela că România de azi a devenit o țară a muncii, liberă și independentă, în care oamenii, liberi și demni, își ctitoresc propria lor existență.** Sîntem autorii unor necontenite prefaceri importante pe care părinții părinților noștri nu le-ar fi întrezărit. Ele țin de voința comuniștilor români, a tuturor cetățenilor țării, egali în drepturi, fără deosebire de naționalitate, de a concepe o altă fizionomie lumii. Lumii noastre, patriei noastre. Exemplele sînt concludente. Antologia de față face apel de nenumărate ori la ele. Faptele consemnate în carte atestă elocvent și sugestiv vocația de constructor, de arhitect a poporului român, voința de a transpune necontenit în viață mărețul Program al partidului, îndemnurile și indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu exprimate cu ocazia atîtor vizite de lucru, întîlniri cu oamenii muncii de pretutindeni. De altfel, din inima fierbinte a cetăților industriei, pornesc multe dintre mesajele adunate în carte. Ion Cîmpeanu, muncitor la Întreprinderea de autocamioane-Brașov, Toma Oprea, de la Întreprinderea de utilaj petrolier „1 Mai"-Ploiești, Szabó Béla, strungar la Întreprinderea de mașini unelte „Înfrățirea"-Oradea, au prilejul, în cuvinte sincere, calde, să-și exprime mulțumirile pentru grija și atenția cu care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îi înconjoară. Un om „cu timplele ninse", cum se autocaracterizează, Ion Mocanu, țăran din ținuturile Vrancei, aduce aceste gînduri : „Cu atît mai fierbinte îmi este bucuria, cu atît mai mare îmi este mîndria, că am trăit să văd cu ochii mei cum în țara noastră a biruit dreptatea și cum, noi, țăranii, sîntem înconjurați de grija părintească a partidului și statului, la cîrma cărora se află iubitul tovarăș Nicolae Ceaușescu". Sînt numeroase asemenea scrisori, telegrame, mesaje de pe întreg cuprinsul patriei adresate conducătorului iubit, omului de stat mereu la datorie, luptătorului comunist, celui mai de seamă fiu al României socialiste. Alt semnatar al unei scrisori, Ene Tătăruș, Erou al Muncii Socialiste, țăran din ținutul Vasluiului, schițînd un portret al secretarului general al partidului, consideră că **„înțelepciunea, cinstea, curajul, demnitatea, iubirea pentru glia strămoșească, dragostea de muncă, dăruirea și abnegația comunistă" sînt trăsături care definesc o mare personalitate — aceea a tovarășului Nicolae Ceaușescu.**

Un capitol important din această atît de vastă și cuprinzătoare **carte de lingă inimă,** reliefînd nelimitatele posibilități de afirmare a tuturor cetățenilor patriei, odată cu dezvoltarea puternică, fără precedent a economiei naționale, înmănunchează gînduri ale unor cunoscuți intelectuali, oameni de știință, de litere și de artă. Astfel, acad. Gheorghe Mihoc, într-un lapidar eseu, consemnează **triumful unei noi concepții științifice moderne, stimulatoare a energiilor națiunii, concepție datorată în primul rînd străduințelor tovarășului Nicolae Ceaușescu de a promova nou cu consecvență în toate domeniile existenței noastre.** Receptivitatea la tot ce înaripează firea și ușurează efortul uman, la tot ce oferă inteligenței creatoare spații nemărginite de afirmare, ni se relevă aici, îi caracterizează azi pe toții fiii națiunii noastre urmînd exemplul conducătorului iubit al partidului și statului. Apropierea de oameni, de viața, activitatea și preocupările lor, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, este convingător redată în paginile cărții. În acest sens, Radu Beligan, artist al poporului, scrie cu îndreptățită mîndrie patriotică : „Oamenii de cultură și artă l-au simțit întotdeauna aproape, i-au simțit ajutorul și sfatul, căldura inimii", iar Eduard Eisenburger amintește din nou drepturile de care se bucură în România toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate. Scriitorii Geo Bogza, Virgil Teodorescu, George Lesnea, Eugen Barbu, Titus Popovici, Mihai Beniuc, Nicolae Dragoș, Franz Johannes Bulhardt, Mihai Negulescu, Constanța Buzea, Nicolae Dan Fruntelată, Darie Novăceanu, Corneliu Sturzu, Radu Cîrneci, Iv Martinovici, George Țărnea și mulți alții continuă suita de portrete și evocări lirice în care marea personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu este reliefată.

„Un fiu al cărui suflet a deschis / Destinul nostru către sărbătoare", astfel îl definește pe cel omagiat tînăra poetă Constanța Buzea. El este

„Revoluționarul / și nu are vîrstă / are numai o epocă. / În atelierul acesta învață / și-și însușește și practica / și făurirea istoriei", spune poetul Balogh József. Importante nume ale scrisului românesc de azi consemnează prezența în viața patriei a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a omului de omenie, contribuția sa la definirea umanismului revoluționar, atenția acordată făuririi constructorului societății socialiste cu un înalt orizont spiritual. Înflorirea artei și a culturii socialiste, într-o diversitate de genuri și modalități de expresie — se arată în volum — o datorăm de asemenea, omului din fruntea țării. Sugestive sînt versurile poetului Franz Storch : „Oricine vrea mereu să-l înțeleagă / Pe cel ce stimulat de ideal / Deschis-a drum de libertate libertății / CA OMUL SĂ SE APROPIE DE OM". Cuvîntul celor mai tineri, adeziunea lor la politica partidului, respectul și prețuirea pentru întîiul bărbat al țării se reflectă și în aceste versuri ale tînărului poet George Florin Cozma : „În fruntea noastră ziditor de bine, / Părinte drag al națiunii întregi, / Un om pe care-l recunoști mereu în tine / Cum graiul românesc ți-l înțelegi". Dintr-un amplu poem intitulat **Omul țării,** de Adrian Păunescu, citățm aceste strofe de o profundă vibrație lirică, strofe în care, magistral, este cuprins portretul marelui sărbătorit : „E om ca fiecare, e om, e om, e omul, / Nu-i zupraom, nu-i zeul ori bronz de cabinet, / Știe mirosul brazdei, știe cum crește pomul, / Gîndește viu și iute și hotărăște drept. / Valahia întreagă îi stăruie în suflet, / Toată Moldova crește în conștiința sa, / Ardealul l-infioară cu-al Blajului răsuflet / Pămîntul vechii Dacii e singura lui stea".

Referindu-se la prestigiul României în lume, la aportul incontestabil al președintelui Republicii la acesta, profesorul Mircea Malița subliniază deplina sa acreditare de către popor, precum și adeziunea puternică față de activitatea și ideile revoluționare, profund patriotice și internaționaliste ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În aceeași ordine de idei, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, aduce edificatoare mărturii ale activității neobosite pe plan internațional a președintelui României socialiste, activitate care se traduce într-o politică permanentă de pace, prietenie și colaborare, de respectare a independenței și suveranității, de înțelegere între popoare.

Volumul **Omagiu președintelui Ceaușescu,** original și emoționant florilegiu editorial, apărut acum, în prag de An nou, **carte a darurilor,** se înscrie ca o dovadă nouă și puternică a indestructibilei unități a națiunii noastre socialiste, profundă mărturie a respectului, prețuirii și devotamentului poporului român pentru cel mai iubit fiu al său.

Poezie și meșteșug

cartea de debut

Încheiem lectura acestei cărți* și ne dăm seama îndată că nu este nevoie de eforturi deosebite chemate să discearnă, îndeajuns de limpede, partea ei într-adevăr valoroasă. Impresia ultimă, la drept vorbind — pe cît de ciudată, într-un fel, tot pe atît de semnificativă, totuși — e de travaliu artistic conceput, cum se spune, „în partidă dublă". Spre a fi mai expliciți, vom spune că Maria Zetea, poetă de surprinzătoare vocație, pendulează neîntrerupt între ceea ce, într-un sens, poate fi socotit modul ei instinctiv, natural, de a scrie poezie și, tentația de a încerca cutare sau cutare formula poetică, avîndu-și exigențele de laborator bine definite. Într-alt sens. Evident, nu se pune nicidecum chestiunea opțiunii nete — cel puțin din unghi ideal — pentru una sau alta din cele două direcții, știut fiind faptul că punctul geometric la a cărui identificare se cuvine să aspire orice poet conștient de realele sale posibilități își vădește concreteța în măsura în care predispozițiile native beneficiază de un tratament intelectual și, la urma urmei, profesional pe măsură. Problema este însă alta, anume de a aprecia gradul de adecvare a respectivului tratament. Ori, cum spuneam, în ceea ce privește pe Maria Zetea alegerea apelor de uscat se produce, parcă, de la sine. De o parte se așează suita poemelor — nu puține la număr — în care descifrăm prezența unui eu poetic cuceritor prin hipersensibilitatea lui melancolic-feminină. În această ipostază — a discret voluptoasele solilocvii — Maria Zetea ne convinge prin poeme în genere scurte, scrise, s-ar putea crede, dintr-odată, ca urmare a unor stări de presantă surescitare confesivă și, într-o accepție mai largă, autointrospectivă : „Tîrnăcopul / Sapă în noapte / Ca într-o livadă / Pazmicii ei n-au cum / Să mă vadă / Sînt la cina de taină / Sap cu durere / Scot stea după stea / Bulgării de lumină / Îmi orbesc privirea / Cade tîrnăcopul / Pe inima mea" **(Privighetoare albă).** Sensitivismul sublimat, eliberat de aproape orice reziduuri ale trăirii poetice prin simțuri (gen Florica Mitroi și, uneori, Mara Nicoară) constituie, fără îndoială, însușirea cea mai de seamă a poemelor din această categorie, poeme care, luate împreună, compun, după definiția propusă de autoarea însăși, „jurnalul de noapte al unei secunde". În afară de **Privighetoare albă,** dintre piesele de rezistență ale acestui inedit și unitar „jurnal" mai citățm **Prea tîrziu, Poemul, Jocul, Singurătăți, De dragoste, Înnoptînd, Nepăsător, Autoportret, Gînd.**

În același timp, nu s-ar putea spune că Mariei Zetea i se refuză genul de poezie în care notația aparent spontană capătă altă consistență, dată fiind trecerea ei în structuri poematice oarecum obiective, cu alte cuvinte „romanești", precum, de exemplu, în **Oglindă,** izbutit plonjon în „epica" timpului revolut : „În copilărie aveam păpuși / Mai mari și mai mici / Pe cele mici le scoteam în stradă / Doar în amurg / Pentru că mică și slabă fiind / Fetele de-o seamă cu mine / Mă luau drept păpușă / Îmi smulgeau părul și mă loveau / Poate din pricina asta / Nici la jocurile lor fabuloase / Nu mă primeau / Eu îmi îngropam singură păpușile / La rădăcina teiului din curte / Nu-mi amintesc să fi plîns / Îmi spusese vag cineva / Că moartea e neagră și rea / Ani în șir am îngropat păpuși / Nu-mi amintesc să fi plîns / După un timp oglinda s-a-nnegrit / De zimbetul meu travestiți".

De-ar fi avut tăria să rămînă într-un asemenea cadru, de intimitate revelatoare cu sine, poeta ar fi propus atenției cititorului o carte de versuri realmente unitară ca tonalitate lirică, implicit ca valoare. Dar în volumul **Alb de povară** există și o a doua „carte", aceea care însumează compuneri al căror secret de fabricație nu comportă prea multe dubii : „Cîtă demnitate respiră / Grădina aceasta rupestră / Suspendată-n oglinda tăcerii / Taina muzicii sale / O văd venind de departe / Înotînd cu tristețea / Ca norii într-un apus / Pare o sferă imensă / În care totul se tulbură / Și fiecare atom se preface în stea / Și fiecare stea cade în căutare de sine" **(Taina II).** La fel în **Alb de povară, Taina I, Curgere, Așteptare, Împlinirea, Stare, Noaptea, Cuvintele, Dreptul,** poezii în care spiritul de contrafacere se răsfață cu obstinată plăcere. De-abia în final (referindu-ne, se înțelege, la această parte a volumului) poeta pare a se regăsi, dînd la iveală remarcabilele poeme **Ploaia, Mezat** și **Edict,** unde muncă de laborator se soldează cu rezultate scontate: „Ieri în vitrina unui vis / Un zîmbet pembé am văzut / M-am descoperit m-am descusut / Precum în fața unei copilării / Ceva s-a defectat pe undeva / Se pare vreo sistolă sau vreun argument / Ochiul meu drept în ochiul din piept / M-am simțit curgînd ploale / Cu sute de brațe băteam / Cu sute de capete mă căutam / Ostentă vitrina gemea greu / Sub forțele mele Briareu / În care murea îndecis / Ideea de vis" **(Ploaia).** S-ar putea, deci, ca adevărata sinteză lirică dintre cele două formule ce-și disputâ întîietatea să-și anunțe începutul chiar cu aceste izbutite poeme. Maria Zetea are toate datele necesare spre a se angaja la o asemenea confruntare cu sine.

Ar fi superfluu să mai spunem și alte lucruri despre volumul lui George Colfescu**, deveme ce inegalabilul generos întru lansarea „numelor noi" care a fost Miron Radu Paraschivescu, cu mai mult de un deceniu în urmă, formula, cu atîta exactitate și pregnanță, frazele ce urmează : „George Colfescu face parte din acei versificatori care-și spun lor înșiși versurile născute spontan în minte, pînă ce ajung să le știe pe dinafară, le șlefuiesc, cum se zice, le întoarce pe-o parte și pe alta, le ciocănește și le modifică ușor, dar nu mai puțin hotărîtor, pînă ajung la limită : adică pînă atunci cînd ei socotesc poezia cu adevărat „gata" (noi știm că o poezie nu e gata niciodată, precum ne-nvață și Valéry lucrul ăsta). Poetul, ca să scape de obsesia versului cu care prea îndelung a convețuit — îl trimite lumii.

Ceea ce e într-adevăr caracteristic poeziei lui George Colfescu mi se pare această artă, această iluzie, aș zice, a determinării stării de sufelt în niște versuri riguroase și exact construite, atunci cînd, în fond, impulsul ce le-a născut se încheiase de mult". Definitiv resemnați, nu ne rămîne decît să depunem armele criticii și să confirmăm, prin citate diagnosticul paraschivesc. Iată, deci, această **Idilă,** în legătură cu al cărei fior lăuntric (de ritmica ireproșabilă, metronomică, a versurilor nu mai vorbim !) orice rezervă este, pur și simplu, neavenită : „Noaptea mă trezește dintr-un vis / Și tăișul rece îmi atinge / Părul alb, de înflorit cais / Unde gîndul pe sub timplă ninge... // Peste toate vremea-i o lentilă. / Pe cei dragi, îi văd prin dioptrii. / Moartea vrea cu mine o idilă!/.. Îmi scot ochelarii — poți să vii!"

Nicolae Ciobanu

* **Maria Zetea : Alb de povară", Editura „Litera", 1978 ;**
** **George Colfescu : „Stalactite", idem.**

viața cărților

Fiorul materiei

● Sintagma pe care am ales-o drept titlu al însemnărilor noastre apare în unul dintre cele treizeci de reportaje pe care le însumează cartea *) lui Ilie Purcaru și ni se pare potrivită pentru a sugera impresia de o bogăție trepidantă pe care lectura o lasă. Ea nu se referă doar la materia neînsuflețită, pe care munca o transformă și o perfecționează, ci și la materia înnobilată de conștiință, la oameni.

Aflat la un nivel de profesionalitate care poate fi cu îndreptățire invidiat, deplin stăpîn pe retorica genului publicistico-literar pe care îl practică, Ilie Purcaru se înfățișează, parcă mai convingător decît în precedentele sale cărți, sub chipul căutătorului avid de impresii vizuale, dar mai ales de semnificații umane. Ceva nu ușor de definit scoate cartea sa din categoria reportajelor de serie, situînd-o în postura privilegiată a textelor care tind să facă superflue disocierile dintre reportaj și proză artistică. O primă explicație se află în știința rutinată a autorului, care îi permite să ocheaască cu siguranță aspectele cele mai semnificative ale locurilor în care călătorille sale de reporter îl poartă. La aceasta se adaugă interesul tenace pentru antecedentele istorice și sociologice ale așezărilor rurale despre care scrie. În multe reportaje Ilie Purcaru pleacă de la concluziile unor sociologi mai vechi, pentru a le confrunta apoi cu datele minuțioase ale actualității, O preocupare constantă manifestă autorul și pentru datele istoriei mai vechi sau mai noi, pe care le rememorează cu măsură, căutîndu-le simbolurile și învățămintele. Se adaugă interesul viu al reporterului pentru psihologiile oamenilor pe care îi întîlnește și cu care îi place să stea de vorbă pe îndelete despre tot felul de lucruri. În fine, dar nu în ultimul rînd, se cuvine a fi menționată preocuparea strict literară a autorului pentru scriitură, pentru obținerea unui relief artistic al discursului său. În numeroase prilejuri, frazele lungi ale reporterului, perfect echilibrate, acuzînd o specifică vibrație a apetitului pentru noutate, cu abilitate strunit, îi încîntă cititorului emoție estetică, dincolo de informațiile pe care textul le vehiculează. Iată un exemplu dintre numeroasele care ar putea fi propuse : „Munții aceștia tociți și teșiți, deveniți coline, gata parcă să cadă sub orizonturi ca niște pietre desprinse din trupul vremii, sînt, spun geologii, printre cei mai bătrîni, poate chiar cei mai bătrîni din lume. Nimic nu ne împiedică să credem, scria un erudit vizitator al locului, că și oamenii din umbra lor sînt la fel. Ca munții să ajungă, scria același, ceea ce-s azi, adică niște blînde dealuri de piatră, din care cei din Limanu ori alte sate își extrag materiale pentru construcții, ei trebuie să fi îmbătrînit odată cu oamenii ce suiau spre zenitul unui inexorabil timp, pe măsură ce munții scădeau".

Reporterul reușește, de cele mai multe ori, să evite monotonia, una dintre servituțile frecvente ale genului, prin mijloacele înfățișate mai sus, la care se adaugă pasiunea cu care el străbate drumurile țării, o pasiune fără de care demersul reportericesc ar rămîne o simplă întreprindere jurnalistică de informare și de lansare a unor idei valabile.

Voicu Bugariu

*) **Ilie Purcaru : „Paralaxe la Moriță", Editura Eminescu, 1978.**

Un reportaj cronică

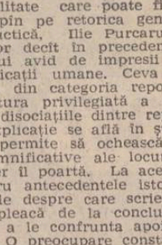

● Reportajul este un document și în mod necesar include valoarea unui adevăr. El poate fi cel mai bun argument pentru a demonstra că uneori evenimentul propriu-zis concurează metafora. Dar Florentin Popescu, poet și reporter, caută să conciliere cei doi termeni aflați în opoziție.

În „excepția" de o zi cititorul caută să descopere o posibilă pagină de istorie exemplară. Reporterul o înregistrează cu fidelitate oferindu-i prin ecourile care se răsfring asupra sa patetismul necesar persuasiunii. Și totuși pentru a impresiona cititorul trebuie căutat atît coeficientul de spectacular cît și gradul de implicare în actualitate. Periclitat de hibridare prin aglomerarea unor clișee lirice reportajul stă mereu gata să-și trădeze esența. În acest pericol se găsește reportajul-cronică a lui Florentin Popescu *) care își scrutează dintr-o ambițioasă perspectivă — istorică, folclorică, filologică, geografică — locurile natale ale Buzăului. Capitolele dedicate orașului, relatate exact, sînt însă copleșite de comparații excesive care duc la neutralizarea impresiei în loc de a o individualiza o dată în plus („În ierarhiile mele sentimentale, Palatul Primăriei ocupă un loc central. Și asta nu numai pentru aspectul său cu totul aparte, ci și pentru că succesiunea imaginilor lui, surprinse din diferite puncte ale orașului, la diferite vîrste și în variatele stări de suflet avute la data înregistrării lor în memoria afectivă, cheamă de fiecare dată fapte, întîmplări și amintiri dintr-un Buzău mereu altfel" — p. 17). Descifrînd geografia spirituală a urbei, autorul nu compensează cu situații pline de tensiune menținerea cititorului în afara unei intimități de care acesta ar avea nevoie pentru a participa activ la aventura metamorfozelor orașului, mai mult insinuate decît explicate. Doar întîmplările din redacția „Vieții Buzăului" sînt redate cu o vervă care ar fi fost de dorit să fie prezentă pe parcursul întregului volum.

Spațiul cultural buzoian este riguros înregistrat, datele referitoare la întîile tipărituri, primele școli și operele de artă memorabile care împînzesc această regiune (ca și portretele personalităților locale : Dionisie Romano, Gh. Tattarescu, Ion Andreescu, V. Voiculescu sau George Emil Palade — de altfel paginile palpitante ale cărții) dovedesc informațiile bogate, utilitatea lor fiind de necontestat. Dar oricît de prețioase, aceste date nu iau dimensiunile prin care să impună și o **atitudine.** („Unui neavizat toată această înșiruire nu-i spune prea mare lucru. Și e normal să fie așa. Ca să înțelegi în adevăratul și deplinul sens noțiunea de întreprindere forestieră de exploatare și transport, trebuie „../ să vezi cum alunecă bușteni pe scoc, să-i însoțești cu tractoarele sau cu funicularul pe întortocheatele drumuri forestiere... etc." — p. 172) Și totuși dacă realitatea nu „renaște" în fața noastră reportajul nu își atinge finalitățile. Faptul concret rămîne în orice condiții util, dar nu în mod obligatoriu și interesant.

Datele incluse în această monografie a Buzăului, tinzînd către completitudine dovedesc un efort meritoriu. Fără prejudiciul neutralității și, uneori, al clișeelor autorului, cartea ar fi fost o remarcabilă oglindire a unei istorii frămîntate, astăzi efervescentă, surprinsă mereu în clipa ei definitorie.

Andrei Roman

*) **Florentin Popescu: „Contemporan cu visul", Editura Sport-Turism, 1978.**

Rigorile nuvelei clasice

● Erwin Wittstock, scriitorul care a împărțit cu Oscar Walter Cisek și Adolf Meschendörfer succesul literar al prozei germane din România în perioada interbelică, pătrunde în biblioteca de clasici a Editurii **Kriterion** cu o selecție de proză scurtă *), foarte unitară ca tematică și atmosferă. De fiecare dată, povestitorul e implicat în narațiune, mai mult, el finalizează întregul demers narativ care-i servește ca substrat intuitiv al unei morale.

Puțin dramatizate, aceste nuvele se apropie mai mult de povestirea evocatoare, în linia realismului liric. Erwin Wittstock prelungește în secolul nostru acea stare viguroasă a prozei cu precise determinări istorice și geografice și care nu chestionează capacitatea cuvîntului de a comunica adevărurile existenței. De aici plăcerea de a-l cultiva în lungi digresiuni, narațiunea meandrează, îmbogățindu-se mereu cu vreun incident pitoresc, un amănunt biografic sau peisagistic.

Cu o artă desăvîrșită a dozajului, autorul nu întîrzie niciodată în vreun registru. Tratarea comică a eroicului și laică a sacrului sînt două procedee contrapunctice ale unei proze numai în aparență simplă, nesofisticată. Spiritul analitic și moralizator al lui Erwin Wittstock s-a aplecat cu precădere asupra comunităților rurale stabile, de sași instăriți, refuzînd realitatea nesigură, în permanentă schimbare a orașului. Lumea prozelor sale, pictată uneori în linii îngroșate, cu excese naturaliste — vezi halucinantele scene ale vînătorii de dropii din **Marea făgăduință** — alteori cu precizia peisagistică și atitudinală a unui pictor flamand, nu e totuși lipsită de o proiecție în adîncime, care iluminează neastîmpărul senzorial din sufletul unui adolescent **(Tîrgul de vite de la Wängertsthuel)** sau subtilul dialog al suspiciunilor și susceptibilităților dintre două tabere adverse în timpul unui armistițiu **(Halta Onefreit).** Tensiunea lor provine din înfruntarea subterană a emoției și a inteligenței artistice care o controlează, o canalizează într-o formă riguros gîndită. Fraza întîrzie molatec în zăpușeala paralizantă a unui tîrg de țară în plină vară, aleargă precipitat în gîndurile unui tînăr confruntat cu primele probleme erotice, coboară bruse în desacralizante batos-uri, șerpuiește abil în inuendo, respiră scurt și tensionat în scenele dramatice, crude uneori. Rigoarea construcției nu traduce însă o logică strictă a acțiunii, dezvoltarea sau deznodămîntul ei ținînd mai curînd de întîmplare decît de natura și interacțiunea personajelor. Aceasta nu dintr-o deficiență artistică ci datorită unei viziuni aleatorii asupra existenței : „Firește, cei ce stăpînesc meșteșugul povestirii procedează altfel decît mine, eu nu fac decît să istorisesc lucruri pe care le-am trăit. Ei se pricep să construiască o narațiune potrivit regulilor arhitectonicii și economiei: numai că în viață, lucrurile se petrec și se leagă între ele după niște legi ale lor și la voia întîmplării..." **(Halta Onefreit).** Așa cum politicii șovine a cercurilor reacționare ale vremii le-a opus umanismul său de substanță, putința de a înțelege și aprecia valorile tuturor naționalităților care trăiau în Ardeal, Wittstock a opus experimentalismului orgolios și parcimonios o proză care nu îngăduie nici o îngustare a domeniului artei, nici în ceea ce privește obiectul, nici formele de expresie. Disprețuitor față de trufașele arte poetice, el și-a ilustrat-o pe-a sa prin scris. Ce altceva e descrierea locuitorilor unui sat prin intermediul picturii de pe un turn **(Falsul vin de Malvasia)** dacă nu o profesiune de credință asupra izvorului și menirii artei? Robuste prin relația lor directă înspre obiect și înspre cititor, povestirile lui Erwin Wittstock rămîn capodopere de gen dincolo de timpul literar.

Maria-Ana Tupan

*) **Erwin Wittstock : „Falsul vin de Malvasia", Editura Kriterion, 1978.**

Către cititor

În curînd, după un an de muncă și împliniri, se va întoarce ultima filă din calendarul anului 1978. Un an în care și revista noastră, prietene cititor, s-a străduit să aducă, prin paginile ei, spre lumina privirii, ginduri alese, să propună atenției poezii, povestiri, fragmente de roman, piese de teatru, articole și dezbateri critice în care să-și afle expresia realitățile semnificative ale timpului pe care-l trăim, înfrumusețîndu-l cu nob'e'ea faptelor și gîndurilor noastre.

Acum, cînd ne îndreptăm spre un nou an, cu dorința de a conferi o calitate nouă paginilor scrise și tipărite de noi, te invităm, stimate cititor, la un dialog prietenesc, viu și sincer. Ce ți-a reținut în mod deosebit atenția în paginile revistei „Luceafărul" în 1978 ? Care sînt inițiativele publicistice, articolele, rubricile care te-au interesat mai mult ? Ce te-a nemulțumit în paginile revistei noastre ? Care dintre rubricci au prezentat mai puțin interes ? Cu ce autori ai dori să te întîlnești mai des în paginile revistei ? Așteptăm propunerile și sugestiile tale pentru anul viitor pe adresa „Luceafărului" cu mențiunea „Dialog cu cititorul", asigurîndu-te că ele se vor afla mereu în atenția noastră.

Red.

Rostul semănătorilor

Urmare din pag. I

se însămînțează omul în-numește, Aceia, deci, înnumeau pămîntul sub zăpadă, dîndu-i har și virtute pentru o primăvară viitoare. Pentru muncile anului ce vine. Pentru nădejdea și bucuria seminței care va încolți și se va bomba în plantă. Pentru planta care va lăstări și-și va dărui firea hărniciei, speranțelor și nevoilor noastre, ale semănătorilor. Așa în anul care vine, precum în fiecare an care vine și va veni. Anii sosesc și trec, noi sosim și ne trecem în urmași. Și în ceea ce făurim. De aceea nu se cade să făurim neglijent sau indiferent sau efemer. Se cade să ne trecem cu rost. Rostul pămîntului, al oamenilor pămîntului.

Să prefiri zăpada printre degete — da, zăpada aceea de Ardeal, de Banat, de Bărăgan — și să te înscrii printre oamenii pămîntului. Să fii cu ei, al lor, atunci cînd ară și însămînțează ; cînd repară unealta pentru anul anunțat. Cînd își cîntă firea și lucrul și dragostea pentru ai săi ca și pentru ograda lui și a țării — pentru că nu se cîntă niciodată un vers pentru cineva anume, ci pentru toți. Versul, cîntul, bucuria nu se petrec, la noi între pereții strîmți ai insului singuratic. Așa a fost — stau mărturie doinele, baladele, dar mai ales colindele, — așa va fi. Și se trec, iată, zilele și fulgeră brazda fiecăruia, fereastra și pragul fiecăruia dintre noi, colindele. Alunecate din veac spre a se zidi în veac : „La mulți ani cu sănătate / S-aveți parte de bucate / Și de zile-mbelșugate" sau „Întru mulți ani să vă fie / Cu dar și cu bucurie / Și la toți cu veselie. / Rămîi gazdă sănătoasă / Și cu bună vreme-n casă". Încît, din anul care ne ține, să trecem cu firea și lucrul nostru în anul care ne va ține. Să fim mai buni. Mai demni. Să recunoaștem adevărul și să-l apărăm. Să nu refuzăm și altora bunătatea, adevărul și iubirea pe care nu ni le refuzăm noua. **Te uită cum ninge decembre...** Te uită, desigur, și dorește — în anul pe care-l ții și te va ține — tuturor celor de suflet și simțire să clădească în continuare acele edificii care rezistă, de care avem trebuință. Și rezistă numai edificiile de suflet lucid și simțire deplină. Mai cu seamă că anul pe care-l ții și te va ține este unul al copiilor noștri. Al tuturor copiilor lumii.

Cartea adevărată

Urmare din pag. I

cifre despre lacrimă, despre suris, despre emoție ? Mă gîndesc cu bucurie că scrisul este încă domeniul nealterat al spontaneității creatoare, că inspirația și talentul refuză programarea oricărui grafic și nu mi-e teamă că lipsa unui precis tablou al lui Mendeleev în acest domeniu ar duce la sărăcirea și anemierea forței de creație. Dimpotrivă. Mărturie stau cărțile acestui an fast pentru poezie. Căci ce să însemne minunatele cărți de poezie apărute în acest an dacă nu suprema libertate de alegere, conștiința de sine, responsabilitatea deplină în fața actului creator. Fiecare carte adevărată este o sărbătoare a creației și nu mai puțin o emblemă luminoasă pentru patria scrisului.

Această țară și acest suflet al nostru au nevoie de cărți adevărate. Și acestea vor fi atîta vreme cît vom înțelege că ele se pregătesc îndelung și în tăcere, în laboratoarele de taină ale fiecărui scriitor, atunci și numai atunci cînd peste nevăzutele alambicuri și retorte unde arde de bunăvoie chiar el, poetul, trece liberă aripa poeziei.

Sfîrșit de an, clipă cu fast grav și lumină de brad. Mai sînt încă două săptămîni pînă la ziua de naștere a Poetului. Și iată că se împlinesc nouăzeci de ani de cînd, sfidînd o milenară și strictă planificare, anul începe pentru poeții români de la 15 ianuarie.

Cartea în 1978

poezia

ION GHEORGHE: „DACIA FĒNIKS"

Un discurs poetic (I)

1.1. O problemă asupra căreia ar trebui să mediteze mai mult atît poetul, cît și criticul de poezie este aceea a căilor de realizare a **discursului poetic.** La noi, cu salutare excepții, actul poetic apare, atît pentru poeți, cît și pentru critici, ca produs al „inspirației" înțeleasă încă în bună tradiție romantică. Empirismul acesta funciar explică bine succesul școlii impresioniste a criticii noastre. De aceea, în critica poeziei, care ar trebui să fie o reflectare în plan teoretic a concepției despre discursul poetic, întîlnești des termeni ca „talent", „înzestrare", „har" etc., în timp ce întîrzie introducerea unor noțiuni ca „semn literar", „semnificant", „model", „sistem", etc. Chiar și în critică faptul că „scrii bine" înseamnă pentru unii a avea „talent" și acest lucru e deajuns.

Totuși poezia, dincolo de metaforă și simbol, reprezintă o **elaborare lingvistică** deliberată, o alegere conștientă a unui anumit cod sau a unui model prozodic din atîtea posibile. A explica această alegere devine **o chestiune** a criticii. Aproape nimeni nu se preocupă în critica jurnalistică de faptul important că articularea unui discurs poetic implică o investigație deliberată, că poetul folosește anumite procedee spre a spune ceva, că operația **combinării** poetice a materialului lingvistic e posibilă după ce autorul și-a elaborat elementele componente ale discursului său.

Este pe de altă parte adevărat că prudența criticii noastre în a prelua progresele metodologice de aiurea are o justificare certă, cum observă Eugen Simion, dar nu trebuie să facem din această prudență un principiu de exclusivism, căci o altă consecință a mentalității empirice în abordarea literaturii este reflectată și în ambiția unora de a compune de aici înainte „istorii" monumentale, unde, fără să aibă nici o idee teoretică pe care să-și întemeieze demersul critic, umplu sute de pagini cu exclamații orale care în niciun caz nu pot avea greutatea unor enunțuri critice. Dar schimbarea metodologiei critice cere și educarea publicului la noile căi de investigație, operație mai ușoară decît prima, întrucît publicul e mai receptiv la noile investigații critice, receptivitatea sa fiind pregătită de lectura lucrărilor numeroase de acest gen publicate de Editura Univers.

1.2. Situația aceasta se poate verifica perfect în modalitatea de reacție a criticii în fața noului volum al lui Ion Gheorghe intitulat derutant „Dacia Fēniks" (Editura Cartea Românească, 1978). Noua carte a lui Ion Gheorghe a lăsat probabil perplecși pe aproape toți criticii din moment ce pînă în prezent s-au scris mult prea puține comentarii despre ea, deși a apărut de șase luni. Desigur că explicația acestui fapt este la îndemîna oricui — criticii par a fi preocupați de problema absolut secundară dacă poetul are sau nu „dreptate" în ipostaza de istoric sau arheolog. Dar nu de asemenea mesaje informative trebuie să ne interesăm în decodificarea poeziei. Oricum, ele nu aparțin imediat criticii literare. Cineva, citind aceste propoziții, ar putea să mă acuze de formalism dar chestiunea e cu totul alta și, de va fi nevoie, o vom discuta. Criticul tradițional e neîncrezător în fața unui titlu ca acesta („Dacia Fēniks") și caută să-l raporteze imediat la Nicolae Densusianu sau la Vasile Pârvan, uitînd că Ion Gheorghe e un poet și nu un istoric. El (criticul) cade în eroarea de a identifica acea „langue" a poeziei cu cea a comunicării logice și în loc să citească textul lui Ion Gheorghe ca pe un discurs poetic, îi va aplica criteriile comunicării logico-raționale. Criticul trebuie să recepteze însă textul exclusiv ca pe un discurs poetic și să-l valideze sau să-l invalideze în primul rînd ca discurs poetic. Desigur o întrebare posibilă ce nu e mai puțin incitantă ar fi aceasta : ce înțelegem prin **discurs poetic?** Ne ajung elementele tradiționale spre a-l defini ?

2.1. Vorbind despre „programul" lui Ion Gheorghe, Ion Negoițescu afirma următoarele : „năzuința lui formativă are drept subiect mai întîi **o mitologie personală,** rezolvată în măsura în care poetul își echivalează trăirile cu o stare mitică perpetuă, și drept obiect mai apoi, ca dobînzi ale acestei perpetuități **o mitologie românească,** realizată în măsura în care, aplicat pe diferite planuri, programul se menține în limitele poeticului, rămînînd numai expresie lirică" („Analize și sinteze", Albatros, 1976, p. 305), ceea ce este confirmat de evoluția poetului pînă la recenta operă. Dacă vrem să integrăm această operă la un corpus de texte care s-o afilieze unui sistem cultural, va trebui să acceptăm faptul că aceasta aparține scrierilor cu valoare inițiatică recunoscute în general ca poeme epopeice. Văzută sincronic, opera ni se va părea anacronică : o bizarerie lingvistică imposibil de omologat ca valoare. Dar în aceasta constă și noutatea poemei, în chiar articularea ei lingvistică. În „Dacia Fēniks" Ion Gheorghe vrea să reînvie din propria-i cenușă o imagine posibilă a unei realități imaginare care este „mitologia românească", cum observa cu pertinență Ion Negoițescu. „Propria-i cenușă" e chiar materia dintotdeauna a poeziei, **forma de expresie** a ei, dacă e să folosim un termen al lui Hjemslev. Aici, în mod instinctiv, Ion Gheorghe reface experiența cea mai modernă a poeziei europene, am putea spunea **experiența tragică** a limbajului. Nu mai poate fi vorba de cine știe ce suprarealism neaglutinat cum s-a spus despre „Zoosofia" sau despre „Icoane pe sticlă", ci despre o experiență fundamentală pusă în legătură cu întrebuințarea **cuvîntului poetic** înțeles ca unitate semică a poeziei.

Dacă tentația supremă a poeziei este să identifice acel **cuvînt totalitar,** autonom ca semnificant, care să exprime însăși condiția poeticului în sine, există în mod simultan cealaltă tendință, opusă, de pulverizare instantanee a acestei autonomii semnificante. Exemplul major ne este dat de Mallarmé cu poezia „Un coup de dés jamais n'abolira le hasard". Ion Gheorghe inventează o realitate lingvistică („expresiile" poemei sale epopeice) care luată ca **întreg** are o deplină autonomie semnificantă, acceptată însă numai în interiorul „limbii" poemei. Fantezia dictatorială a poetului va construi un univers imaginar omogen, complet abstract, extras din ideograme inventate de legile aceleiași fantezii. Ea va urmări să configureze „figura mitică" a poeziei. De la „știința" poetului pînă la gratuitatea pură nu e decît un pas și Ion Gheorghe îl face realizînd și dezideratul modern de „joc" al artei.

Ion Gheorghe se apleacă asupra „semnelor" ce dau componența fonematică a unui alfabet indoeuropean posibil și cu o „lectură" proprie verifică posibilitățile „limbii" poetice de a-și adopta noi teritorii. În cazul său nu este vorba de o criză conștientă a limbajului poetic ca la Nichita Stănescu de exemplu, ci de o reinventare a „limbii". El meditează asupra unei „langue" ca sistem general și nu asupra unității concrete a acesteia („parole").

Inventînd o limbă nouă, poetul se face „tălmaciul" ei : „Expresiile Logo-Astrale ca întreg n-au nici un sens. / Se pătrunde-n ele prin divizare". Actul „divizării" instituie o poetică și o validează cu procedee asupra cărora vom reveni.

Printr-un joc de permutație a fonemelor, poetul înfăptuiește o operație combinatorie deliberată descoperind în fragment spiritul întregului. El creează **cosmografii** de cuvinte întemeiate pe tehnica combinărilor admise de legi matematice cunoscute de hermetici. În actul poetic este transcrisă chiar această poetică :

„Numirea lui prin ceea ce era la început și e și azi — INUMA — NUMA — ZIX / Într-acel loc pe cînd Numitul, Ne-Numit era. / Identic Numărului — Nume ce nimic nu cuprindea. // Dar care-s Numele și Numărul Necunoscutului. / Numind și numărînd cu ZIX-A-IX-A-I — / E zicerea de ziua Ics, de locul cel necunoscut, / Care se cheamă A, Necunoscutul de-nceput, Și Fără Nume. / Asemenea cu A-IX-A— Drept Începutul, și Necunoscutul, / Identice ca nume și ca număr unul altuia, / Identice numind — enumerînd Acolo cu Aici // Numește — Numără, prin nume i-numite — / Asemenea cu Numărul — Numire — Iks, ZIX. / I-nume — Numele acestea e deprind inițiați / Drept Calitățile, Imaginile, Sinele-I multiple / Din ceea ce El e și nu-i în ceea ce el are, ne avînd / În ceea ce-i SKILOAZ — lipsit de sine și e rău — / Drept ceea ce nu-i El, dar care astfel se numește / Numindu-l prin ce este cu ce nu-i, zicînd ce nu cunoști / Îl afli și-l numești și Calitățile-i enumeri".

Marin Mincu

MARIUS ROBESCU: SPIRITUL ÎNSETAT DE REAL

Luciditatea conștiinței și limbajul antiretoric

Prin recentul său volum, Marius Robescu își definește o poetică proprie, atît în ceea ce privește universul motivematic cît și limbajul.

Între atîția ironiști, ludici și „grațioși", vocea sa impresionează prin gravitatea timbrului. Într-o piesă lirică intitulată **Grația,** ce poate fi citită și ca o **ars poetica,** cu o evidentă tentă polemică este ironizată „starea de grație" divinatorie a inspirației poetice : **„Nici n-auzi potcoava zeului / cum se apropie / pe lespezi de marmoră ci numai deodată / glasul lui șoptindu-ți la ureche / umplindu-te în întregime // robit ți-l uiți pe-al tău propriu / pieri dat afară din cuvintele tale / rămîn toate deoparte / neputincioase / și jalnic te bilbîi printre faptele cele mai simple".**

Cuvîntul muzical, încantatoriu îi apare fals, mimetic, în raport cu limbajul aspru, direct dar încărcat de adevăr și semnificație : **„Sunetul cîndva omenesc / îți răsare acum direct din piept / monosilabic înfricoșător / ca opintirea unui ventriloc".**

Generalizînd, Marius Robescu opune explicit sau subiacent, direcției orfice din poezia actuală (adesea doar simplă manieră) o viziune substanțială, cu autentice accente expresioniste. Interpretat din alte unghiuri (semn de altfel al polisemantismului discursului poetic) în lecturi orientate, poate prea mult, de evidența titlului (spiritul însetat de real) această filiație expresionistă din actualul volum nu a fost relevată. În ciuda unei rostiri aparent neutre, a unei atitudini contemplative, viziunea sa se structurează în jurul acelui motiv tipic expresionismului „vai, omule !". Spiritul său nu este atît de însetat cît obturat de real. Un **eu hipersensibil** înregistrează și interiorizează dureros pulsiunile și asperitățile existentului. Trezirea, ceea ce înseamnă restabilirea conștientă a contactelor cu realitatea în urma perioadei de inconștiență a somnului, este unul din momentele cele mai dramatice. Este dacă vreți pragul peste care se trece, paradoxal, în infern : **„Într-o anumită noapte din luna octombrie / cu puțin înainte de revărsatul zorilor / boala de care sufăr se dezlănțuie într-un nou acces // în somn îmi intră rumoare de roți și de valuri / un violent cutremur al oaselor înlătură orice amintire / se dezghioacă din trupul meu actual copilul care am fost // (...) unde ești ? capul încet ți se apleacă pe umăr / gîtul tău ca un lujer obosit se îndoaie / ești oarbă : toamna e pentru tine un lin ascensor"** Sau în alt context, unde revenirea la viață are gustul de cenușă al neantului : **„Cînd te trezești afară plouă mărunt / tu intri în baie, îți cufunzi ochii în apă rece / și mai tîrziu frecîndu-te absent cu prosopul / descoperi chiar la suprafața pielii un gol // un crater minuscul cît o mușcătură de vărsat / ceva ca o alveolă pustie / din care a fost smuls cu cleștele / fostul sentiment".**

Acestui interval temporal al trezirii, al „dimineții mohorîte" îi corespund, ca forme spațiale camera, balconul, patul, locuri ale neliniștii și supliciului : **„Într-o seară, din pricina oboselii / și a aerului închis din odaie te doare capul / (...) un cuțit parcă ți-a tăiat în două ființa / iar jumătățile se sfîșie între ele".** Nu este însă un chin avînd proiecții metafizice ci este mai degrabă vorba de un sentiment al tragicului cotidian. O suferință parcă fără ieșire, comprimată în limitele ființei. Chiar sub aparența cea mai calmă, sub imaginile extatice sau fericite, poetul cu antenele sale fine, suprasensibile simte rana vie a existenței : **„De ce atîta evlavie și bunătate, de înger / pe chipul unui om care doarme / întreaga lui ființă înfricoșat atîrnă / de capătul subțire al unui fir de păr // el zace-n somn / și totuși cineva (minat de neștirbita lui cruzime) / prelungi antene îi azvîrle-n singe // Maică a soarelui ! el este chinuit / dar zace și nu vrea să recunoască nimănui".** Interesant este că se poate vorbi de la un anumit punct de o veritabilă temă a cruzimii sau violenței, bineînțeles ca semn al unei stări tragice, determinînd o coerentă rețea de imagini. Iată cîteva exemple : **„Nu poți uita existența împodobită cu pene însingerate / ca un bot de vulpe", „apusul violent al soarelui", „poate că himera lui / a trecut ca să ucidă o alta mai crudă"** etc.

Deși prezența morții este implicată simbolic în toate gesturile și formele (îngerul din ceață, străina) nu aceasta determină dimensiunea tragică, ci stările de suflet chinuitoare, luciditatea unei conștiințe tensionate : **„îndulcesc nervii ce zbîrnie toată ziua (ca sîrmele de telegraf)".** Atît imagistic cît și tematic, ne aflăm în plin univers expresionist. Într-un astfel de cadru poezia nu poate fi în nici un caz un act „inspirat" sau un mod de-a provoca plăcere : **„pentru prefăcuți poezia e un cub de gheață / (...) care dă fiori pe șira spinării".** Din contră, este un mod de a înfrunta existența în toată gravitatea și tragismul ei **(„dar cruzimea și riscul nu mă rușinează"),** un gest de cufundare în real, de asumare a suferinței și riscului. Fără a fi deci un tărîm feeric, compensatoriu ci, antinomic o acută stare de conștiință **(„poemul vine și se fringe / în coasta lumii ca o lamă de pumnal")** prin depășirea și sublimarea vieții în chiar datele ei ontologice, cuvîntul poetic are o funcție cataractică : **(„poemul ar vrea totdeauna să ucidă / lovitura lui / nu e niciodată mortală").** Suferința este însă acceptată cu demnitate fără lamentații ceea ce se traduce într-un limbaj antiretoric, nu lipsit însă și de figuri, cum este această rară imagine : **„un singur cuvînt cu carimbii de aur / îngenunchiază pe buzele mele crăpate".** Dar în ansamblu, rostirea poetică rămîne deliberat neutră, sau mai bine zis dă impresia firescului chiar și tropilor picturali, ceea ce duce la un efect cu totul deosebit. Ai senzația unui sunet înghețat ca într-un film mut în care citești durerea pe chipul actorului fără a-i auzi și strigătul de groază. Aș defini poezia sa ca o peliculă interioară a vieții psihice și sufletești ce se derulează pe ecranul unei imaginații ce traduce totul în tonuri austere alb-negru : **„o rolă de film desfășurîndu-se cu violență / în măruntaiele noastre / iată amintirile pînă la ultima suflare".**

Calitatea și amprenta distinctă a acestui lirism, dar și pericolul imanent (lipsa de relief uneori) rezultă din regizarea stilizantă a efectelor unei profunde tensiuni interioare.

Paul Dugneanu

NICHITA STĂNESCU: „EPICA MAGNA"

Portret al poetului la maturitate

Ascrie fără prejudecăți despre Nichita Stănescu — iată un lucru mult mai greu decît ar părea la prima vedere, el fiind simbolul unei generații poetice de certă și apropiată valoare și totodată al unei etape fundamentale pentru poezia (și critica) noastră contemporană. Cu atît mai dificilă e misiunea în cazul ultimei sale cărți ce a prilejuit deja variate judecăți și atitudini critice, de la tragerea unor semnale de larmă și afirmarea unor opinii „dure", pînă la construirea inițiatică de edificii ale interpretării unor vocabule, simboluri sau „gîndiri". Ca orice poet de excepție, Nichita Stănescu a căzut adesea victimă emulației critice — fie prin traducerea versurilor sale în limbaj filosofic sau, mai rău, științific, depistîndu-se surse și afinități cu numeroase sisteme ontologice și epistemologice ; fie prin considerarea limbajului poetic asemenea unei enigme căreia îi e necesară descifrarea, spre limpezirea sensului ascuns criptic în elemente mitologice. Poetul nu e totuși o victimă inocentă : o anume înclinație spre „filosofare", „hieroglifă" și „codificare livrescă", ce nu se dezminte nici în prezentul volum („o iliadă"), permite criticii cantonarea în această latură exterioară poeziei.

Epica magna este cartea unei metamorfoze poetice, a unei chinuitoare nașteri de sine și a unei încă și mai dureroase morți ritualice. Dificultatea definirii vine din transformarea insesizabilă a trăsăturilor cunoscute în alt chip liric. Este momentul cînd ultimele fire din clepsidra unei forme și virste poetice se scurg lăsînd doar formule goale și măști definitiv consemnate de critica literară. Și tot acum, odată cu partea finală a volumului, asistăm la răsturnarea fluidului liric într-o altă cupă a virstei și înfățișării poetice. Derutată de prima parte a cărții, critica nu a acceptat încă dialectica procesului și dinamica interioară a acesteia, aparînd sau negînd doar vechile formule poetice și implicit vechile interpretări. Asupra acestei lumi vom zăbovi o clipă (cantitativ ea impunîndu-se în volum). Moartea ei nu e ușoară și poetul se întoarce obsedat de sine, „cel care a fost", la ea : „— Nu vă mai bateți între voi, / războiul s-a terminat ieri ! / — Mai taci din gură am strigat / mai taci din gură / taci din gură mai bine taci din gură / taci din gură ! / Noi suntem cei de alaltăieri. Parafrazîndu-l **(Contemplarea lumii din afara ei),** „iată prima parte a descrierii" ; această zonă poetică este compusă din aceleași inegalități cu care ne-am obișnuit : versurile prozaice, pe de o parte, și versurile meditație-speculativ-lucidă pe temele predilecte **(unul, punctul, cifrele, A, linia, zero, infinitul...),** cu elemente de fizică cuantică, geometrie neeuclidiană, filosofie existențialistă și sarcasm mizantropic ca în voltairianul **Micromegas,** pe de alta. Poezie de sentințe și cugetări. Tragismul, moartea, viața sînt acum mai mult concepte abstracte. Speculația copleșește poezia, adesea într-un șir de oglindiri tot mai reci a propriilor plăsmuiri. Tot acestei zone îi aparțin poeziile „metapoetice" pornite dintr-o acută criză, contemporană tinereții poetului : tragedia limbajului, incomunicabilul, meditația asupra cuvîntului văzut structuralist și semiotic prin decalajul „semnificat-semnificant" etc. Poetul e atît de reflexiv aici încît mai toate verbele își schimbă diateza, cuvintele încercînd să se semnifice pe sine. Poezie a unei crize, ce, îndrăznesc să o afirm, a fost depășită prin regăsirea „om-cuvînt" determinată de iubirea sau spaima de **real.**

„Mișcarea produce timp", spune undeva poetul contemplînd nimicnicia condiției umane și totuși are tăria să nu ceară, blagian, oprirea „Marii treceri", trăind, dimpotrivă, pînă la limitele ființei aventura umană a existenței, grăbindu-și propria alunecare către moarte. Și iată partea a doua a descrierii : această zonă poetică cuprinde poemele-metaforă ale existenței și sensurilor ei („Cădea peste această femeie iubită / timpul tot trăit de mine, / o lumina pe această femeie iubită / trăitul timp de mine. / N-am putut să-mi smulg privirea / de pe această femeie iubită / Aveam ochi ca să o văd

GHEORGHE PITUȚ

Colind

Ochiu'atoatevăzător —
anul îmbrincit de zor
de voința tuturor
spre divinul abator
a fost nor
a fost planor
sau un pește cu motor
intr-un punct al punctelor ?
Inefabil călător
numai tu ajungi izvor
iar și iar ca-ntr-un amor
sfînt cînd fiul zeilor
redevine tatăl lor.
Dar ce-aș da și ce n-aș da
de-ai uita de viața mea
ori să zbor numai să zbor
intr-un decor
amețitor
pe transcendentul coridor

numai pe dînsa / femeia mea iubită / Aveam mîini ca să o îmbrățișez numai pe dînsa / femeia mea iubită. / Deodată, am văzut că mama mea o vede / pe această femeie iubită. / Pe această femeie iubită / timpul cade și ninge. / Pe această femeie iubită / privind-o, mama mea plînge.") și cele ale trăirii poetice și ale condiției poetului : „Nimeni n-are nevoie de el, / dar fără el nu se poate. / / Spune-ne cum ne mîncăm unii pe alții, / i se spune : — și fă-ne să plîngem. / / El știe plînsul altora / și lacrima care li se cuvine. / / ... / pe pămînt tot ceea ce există / are nevoie din cînd în cînd să plîngă". Damnarea poetică e însă aici apocaliptică, ca într-un blestem modern al materiei : „Vine focul, îmi zise, fii atent vine focul / și-o să vezi cu ochii pietrele înmuindu-se / și pe caprele negre de stîncă înecîndu-se / în moalele stîncii / Marea, pe dînsa chiar o s-o vezi suptă de fluviu și pe acesta / supt de riuri și pe acestea / supte de izvoare și pe ele / absorbite de setea unei fărîpturi alergînd. / Ai să vezi, îmi spuse Daimonul meu, mie / ai să vezi / cum se usucă peștii / și cum se împuțesc balenele / cum se evaporă meduzele, / căci îți zic ție, vine focul, mă auzi ? / — Te aud și ce să fac au ? / chiar dacă te aud ce să fac eu, / eu ce pot să fac eu / — Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul, / repede, cît mai poți să te schimbi". Lauda vieții stă alături de sentimentul morții : „Dar are și el o pasăre numită / oprește-te clipă... / stau și mă urițesc / trupul meu de odinioară de adolescent / mov ca trestia, acum / gras și puțind de cuvinte / se distruge devenind hrană. / Falstaff, rămîi și nu pleca / în tine nu cade o pasăre; / tu ești la fel de pur și de frumos grasule / și de neștiutor, știutorule / !... / Falstaff ,ah, Falstaff / zepelin cu suflet de fluture / aer cu suflet de pămînt / ființare măreață la mijloc cu sunt... / Aplecare de coloane, / moarte vie-n sărbătoare." Este spațiul în care realul pătrunde în teritoriul liric fie prin imixtiunea lui brutală, fie pentru a releva mistere nebănuite. Poetul renunță acum la aridele „dezbateri" ale sensurilor devenind un tălmăcitor al tilcurilor pe care doar logica metaforei le poate dezvălui. El nu mai explică ci proiectează umbre stranii asupra lumii, într-o **viziune** fantastă, ca în tablourile lui Breughel : „strigătul învățătorului ridicat deasupra celorlalți : / — La urma urmei ce mai e și viața asta ! / Și strigătul popii ridicat deasupra celorlalți : / — Nu se arată semne, degeaba ne rugăm. / Și strigătul primarului ridicat deasupra celorlalți : / — Vedem mereu aceleași lucruri ! Mereu aceleași lucruri ! / Suprapus peste cei de la masă / întretăindu-i parcă pe fiecare / pe cîmpul înnegrit de înserare / omul cu pelerină neagră se duce / și gîndurile lui se aud peste cîmp : / M-am născut în cel mai rău secol cu putință / am locuit cea mai străină inimă cu putință ! / Astfel se aud gîndurile omului / în timp ce el se micșorează / ca o pată neagră / crescîndă. / / Aer apăsător și căldură calmă / lîngă masa din ogradă, în umbra deplină / neatinsă de raza lămpii cu petrol / în tufișul de coacăze un freamăt mut. / Un ochi lucios cu luciu mat / un ochi cît tot tufișul de coacăze / se deschide lucios și mat și se închide. / Cei de la masă sunt cu spatele la el ; / o secundă de liniște apoi vinul gîlgîind în pahare." Este zona noii vîrste poetice puse sub semnul unui amplu și minunat poem **Învățăturile cuiva către fiul său** : „Despre fericire, dragule, nu pot să-ți spun decît / foarte puține cuvinte, / bunăoară : / cel mai miraculos fapt al existenței / este faptul că este / De aceea, / dorința fierbinte de a fi fericit / este legitimă și miraculoasă. / / Ar fi absurd ca existența să fie absurdă. Caută, dragule să fii fericit / cît timp ești tu de față, / cît timp vei avea față ; ferește-te vreodată să porți mască ; / nenorocul te recunoaște / chiar înainte de a te naște."

Din perspectiva vechii ipostaze lirice cartea poate fi privită ca un „eșec", din perspectiva devenirii ea este un semn al victoriei. Dar, indiferent de perspectivă, constantele marii poezii sînt întotdeauna prezente.

Dan Aleaxndru Condeescu

GHEORGHE TOMOZEI: „O ORĂ DE IUBIRE"

Poeme de dragoste

Cele **Patruzeci și șase de poezii de dragoste** tipărite de Gheorghe Tomozei în 1967 își alegeau drept motto un fragment rilkean : „O, tu iubită / Dinainte pierdută, niciodată-ntîlnită, / eu nu mai știu care cîntec ți-i drag / Nu mai încerc, cînd viitorul vine, / să te găsesc. / Toate marile imagini din mine, / priveliștea văzută în zare, / Tîrguri și turnuri și ne-/ bănuite cotituri de drumuri / și vraja acelor tărîmuri / cutreierate pe vremuri de zei : / toate în mine / se-nalță spre slava ta, tu pierdută mereu"... Am privit din nou această efigie cu care poetul își însoțea atunci cîntecele sale de dragoste, după ce am citit volumul **O oră de iubire.** Am recitit deci versurile rilkeene înstrăinîndu-le de matca lor ca pe niște semne heraldice posibile și ele mi s-au părut fragmente ale unei definiri a poeziei lui Gh. Tomozei. Căci Tomozei este în toate poemele sale de dragoste un cîntăreț al iubirii pierdute sau potențiale ori „niciodată-ntîlnite". Poezia iubirii surdinizate numește, cel mai ades, pierderea, îndepărtarea, destrămarea, înstrăinarea, extincția, și nu combustia erotică, crepusculul sentimentului deci și nu ivirea zorilor ori amiaza acestuia. Iubirea este mai mult povestită, amintită, retrăită. Culorile sînt palide, vitalitatea sentimentului și senzualitatea par, de aceea, abstracte, legate de un timp al ofilirii și desfrunzirii : „minunea sfîntă-a florii murea în rădăcini / în sufletele noastre se desfrunzeau grădini" **(Amintiri).** Tensiunea acestor poeme, legată de așteptare și absență, este potențată de condiția lor, conștientizată, de vas încăpător din care s-a risipit licoarea, lăsînd în locul ei sentimentul golului, nostalgia că nimic nu va mai putea umple cupa sau clepsidra, luciditatea lui **fugit ireparabile tempus,** unindu-se cu cea a iubirii ireversibile. Poemele numesc mereu **o Oră fără tine,** sînt repetate variații pe tema villonescă : „Où sont les neiges d'antan", nenumind existențe ci pierderea lor, fuga, risipirea, căderea **(Meteorit),** scufundarea, **(Atlantida)** înlocuirea ființei cu numele ei și anagramele acestuia **(Anagrame).** Cîntecul de dragoste al lui Gheorghe Tomozei este o melodie sentimentală, devastată și impersonală, stilizată puternic pînă la hieratizare, molcomă precum rostirea poveștii, în care orice spaimă, durere ori strigăt se temperează, o dată așezate sub regimul lui „a fost odată". Gheorghe Tomozei evocă „plajele memoriei cu nisipuri de ceară", ce se îmbogățesc cu întruchipările iubitei îndepărtate, „încetînd să doară". Femeia pierdută, imaginată ca o statuie de ceară, ori poate de nea, nu are aproape corporalitate ; este cel mai adesea un înger căzut, un continent scufundat în apele memoriei, o pînză imaginară, flamandă, în care trupul se refuză îmbrățișării lăsîndu-se copleșit de dantelele vechi **(Gravură cu alb).** Consumat sau nu, sentimentul trăiește același regim al ocultării, este traversat de eclipse, de suspendări și ghilotinări inexplicabile, nenumite **(Eclipsa).** Imponderabilă, absentă, iubita este mai mult visată **(Să-ți visezi singele).** Sentimentul de tîrziu și prea tîrziu rupe malurile poemului, cronologia numește un „anotimp în derivă", „o oră singură", „o cădere în ianuarie", un aprilie devenit septemvre, o primăvară întrată în tiparele toamnei căreia i se cer, în loc de extincții, combustii precum în acest remarcabil poem : „Ci e tîrziu. Nimic nu ne urmează... / Cu mîna îmbătrînită de pămînt / bat în fereastra singelui tău sfînt" **(Tîrziu).** Chiar strigătul iubirii este palid : „de ape vechi și cu un strigăt palid / deschide-mi umbra-n care te păstrezi / ca o duminică a mării, albă". Poezia lui Tomozei caută „un drum al singelui, o regăsire a preaplinului, fulgerată de melancolia întregului căruia i se opun mereu trăirile fragmentare, „sîngele împărțit pe jumătate", un univers al risipirilor, o lume de obiecte ciobite parcă, ce nu cunosc enigma duratei". Tomozei scrie aproape mereu un **Cîntec de sfîrșit,** un **Cîntec singur.** Acut este în poezia sa sentimentul că nu ne mai aparținem, că există nenumărate vămi și un șir nesfîrșit de intermediari între trupuri și sentimente, în fine luciditatea că „Nu sîntem numai noi în sărut" și că acolo unde căutăm identități ne lovim de alteritate. De aici viziunea de palimpsest a iubirii. Există însă o evoluție a viziunii poetice, dincolo de această constanță a stării, care-l face pe poet să nu evoce iubirea adolescentin, ci de la fereastra relativizantă a maturității. Într-un poem, **Eros în război,** întîlnim perspectiva grotescului, tușa expresionistă : „Au crăpat capul vinului, în beci, / au mîncat rîndunica orașului / i-au perechezițonat pe copii / și au găsit în ei copii, și bărbați și bătrîni / pe care, după ce i-au înjunghiat i-au pus la loc, / au altoit usturoiul cu crinul..." după cum într-o **Villonescă,** cromatismul poetului e dens. În **Amor de beizadea,** erotica de accente preromantice e răsturnată de ironia modernă. În continuare, poezia poartă cu sine acea „Foame de năruire", proprie lui Tomozei, acel „Sentiment de declin", precum și „Pierderile". De aici vocația unei senzualități ce se abstractizează, scriitura molcomă, sentimental ironică, stăpînă pe un limbaj al cărui alfabet a renunțat la pictogramă pentru ideogramă. „Pe chipul tău călătoresc cu degetele / ca pe o inscripție slavonă, / citesc și uit, citesc și uit" **(Menhir).** Singurătatea e trăită ca un „Tărîm fără spaimă", absența ca o „liniște de catifea tocită" iar poemul de dragoste se transformă într-un „cîntec alungat din cronici", în jocuri eufonice **(Rime la început de vers)** în jurnal livresc, **(Tristan),** în peisaj ce unește viziuni baudelairiene cu perspective idilice, de icoană naivă sau de extracție balcanică **(Un stîrv).** Iată un autoportret al lui Gh. Tomozei din 1972 care surprinde perfect profilul poeziei sale erotice : „Gîndesc destinul după ce rămîn / doar amintire în clipele defuncte / logodnicei îi sorocesc un trup / din care dragostea a curs de mult" **(Rossana).** Căci iubita ori iubirea „e frumoasa fără corp" la acest poet, un fel de conținut fără conținător și invers, după cum poemul e un recipient golit : „...acum ești litera de lut / în care trist ai încăput / lutul din care se desface / un rai de ierbi și dobitoace. / ești literă de lut, ești lutul / citit, ca orbii, cu sărutul" **(Semn).**

Gheorghe Tomozei scrie parcă pentru sine un fel de **Rugă pentru a nu iubi,** o **Carte de învățătură** care să tempereze elanurile și să domolească durerile ironizîndu-le, transformă strigătul erotic în gravuri, ceramici și faianță **Aproape faianță** în texte livrești, jocuri și ritualuri, ce impersonalizează ori domesticesc sălbăticia și explozia, artificializînd naturalul, temperînd emoția, într-un cîntec de dragoste ce se autofrînează și mortifică, fără a-și putea ascunde dorul primordial și constant după „ireal minutul în care trupurile noastre s-au lipit de somn ca două, toartele amforei, de vinul pierdut", **(Mikjonos).** Poetul rămîne în realitate devorat de nostalgia întregului, a întoarcerii la unitatea pierdută a ființei, înjumătățită de geneze risipitoare, de cunoașteri fragmentare și cîntecul lui este umbra acestei împliniri.

Doina Uricariu

a patriei cinstire

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Patrie

Pămîntul acesta — un scut
așa i-e forma, tot la fel menirea
îl putem arăta lumii, frumos și întreg,
putem privi prin el nemărginirea.
Iar focuri de s-aprind pe dealuri vechi
însemnînd istoria durerii
îl ridicăm semeț, spre apărarea
luminii dimineții, umbrei serii.
Îl ridicăm cu viața lui — puterea,
mai mult ca arma, apără zidirea
să fie pace, spun, ca să vedem,
prin trupul lui curat, nemărginirea.

PETRU DAN LAZĂR

Nimb

La porți de stîncă treaz îmi freamătă cocorii,
întorși din lungi migrații trec, cu nimb de
glorii
Zvîntate piscuri vindecind sub cetini verzi cu
spor,
Din vremi de luptă țării mele i-am rămas
dator.

Port flamuri vii pe umeri, roadele culese,
Doldora de holde am brațele sumese
Iar ochii mi-i hrănesc sus, în slavă și elogii
Zburînd sub tînăr nimb, contemporane
orologii.

ION TRIF PLEȘA

Peste munții noștri...

Întîi și-ntîi c-avem aici strămoși
de-aceea țării i s-aude gura.
În munții noștri cresc brazi inimoși,
mormintele strămoșilor mei nu pot fi date
de-aici de-a dura.

Țărîna-i de-aici : n-am dus, n-am adus ;
pentru răspuns avem mereu cuvinte.
Unde cerul s-a spart noi haina am pus,
azi ne-ncălzim la mina muncitorului, fierbinte.

Fila de istorie e masa întinsă,
copacii pe rădăcina lor sînt stăpîni.
Țărîna în ochii bătrînilor e neînvinsă
pentru c-avem nume de români.

Și-acest lucru e plătit, se știe,
nu cu bani căci nu plătim așa
ci cu zvîcnetul inimii lui Ștefan într-o bătălie
căci peste munții noștri nimeni n-a pus șa.

LUCA ONUL

Eroii

Ei s-au făcut văzduh și apă, lumină, țărnă
și tăcere,
Luceferi înfrunziți în sînge și preacurate guri
de rai,
Solare veșnicii de grîne și cronici lăcrimînd
de miere,
Azururi dogorînd de aripi și vii sonorități
de nai.

Ei au simțit povara sacră sub tîmple de-a
purta izvoare,
Mereu îndrăgostiți de steme fără de moarte
și de preț,
Și-n viscolirile de verbe atoateveșnic roditoare
Au uns cu faguri de lumină atîtea românești
peceți.

Ei au crezut în anotimpul ce germina mereu
semințe
Din focul ce știa să cînte de seve roșii
păstrător,
Purtînd pe umerii lor rugul atîtor sfinte
biruințe,
Prin susurul de-amiezi încinse numite simplu
tricolor.

Ei s-au făcut zăpezi de aur, goruni și pajiști
și țărînă,
Destin de căprioare la case și clinchet de colind
prin timp,
Mai tari ca piatra și oțelul în trupul țării
să rămînă,
Mereu înnobilîndu-i fruntea cu-a-ntemeierii
sacru nimb.

NICOLAE DIACONU

Iluminare

Sentimentul că Pămîntul
Există anume spre a fi umblat
Cînd te trezești ca Plaiul
Primăvara : transfigurat,

Cînd propriul tău arbore
Genealogic se-aude crescînd
Din ceea ce-i curat, esențial,
Din foc și apă, aer și pămînt,

Cînd într-n cămașa poemului
Ca-n labirintul său un minotaur
Cu sentimentul că intri pentru
Totdeauna în vîrsta de aur

Și te trezești peste noapte
Din plină visare, străfulgerat
Că Pămîntul se-nvîrte prin aer
De visele tale veșnic mișcat.

SIMONFY JÓZSEF

Odă peisajului

aici, unde
planta perenă
a vieții
și-a semănat în mine
pieritoarea sămînță,
aici unde ciinii de pază
sînt blînzi pomi roditori,
aici unde peisajul
fidel rămîne
micuței noastre case
și plopilor
ca para luminării,

dar plopii
se usucă,
îmi mor părinții,
cu mine-odată își ia zborul
chiar realitatea,
iar casa noastră-i face loc
unei piețe largi,

aicea cui îi este credincios peisajul ?...

mă însoțește ori-pe-unde merg,
indestructibil
fir vital
și trainic în lumina
ochilor mei verzi,
cu mine-odată se trezește
zi de zi
și trece la hodină, seara ;

eu sînt
cel ce l-a născut ;
el, acel ce s-a legat ca să mă crească ;
nu stau locului
și nici nu mă desprind.

În românește de
Gelu Păteanu

liniștea

gabriela adameșteanu

dar acum, abia ieșit din baie, în timp ce, ghemuit lîngă dulap, răscolea nerăbdător, cu mîna stîngă, sertarul unde de obicei își arunca blugii vechi, de purtat prin casă, iar cu dreapta continua să se șteargă, moale, cu prosopul pe spate, deveni dintr-o dată conștient că senzația de împăcare și pace, cucerită sub apa rece a dușului, începea să se risipească în liniștea camerei. Cu aceeași stringere de inimă cu care un bolnav vechi recunoaște, înainte ca acesta să se manifeste într-adevăr, simptonul (durerile, greața, amețelile) de care se teme cel mai mult, pentru că în el i s-a travestit de mult maladia, își dădu seama că nepăsarea firească în care trupul lui îl instalase se scurgea, încet-încet, ca sîngele dintr-o rană, în tăcerea garsonierei. Nimic mai simplu decît să-ți oprești într-un fel greața sau sîngele dintr-o zgîrietură și faptul că nu reușești te umple de panică — ceva nefiresc s-a insinuat în trupul său, ceva anormal, așa cum anormal este să te simți fără rost, chiar neliniștit, în propria ta garsonieră închiriată (un adevărat chilipir, șase sute pe lună) cînd peste tot e ordine și curat și pe un colț al bibliotecii se află chiar un vas alb de semicristal, cu flori încă proaspete.

Și, totuși, renunțînd să-și mai caute blugii vechi și apucînd altceva la întîmplare, se duse întins spre telefon, împins din urmă de nemișcarea tăcută a casei ; cu toate că, la fel ca de fiecare dată cînd se pregătea s-o sune pe Veronica îl cuprindea un mic trac — tracul pustiului timid care n-apucase să se obișnuiască să dea telefoane la fete, pentru că se însurase devreme. Și doar imaginîndu-și parterul acelei case urîte, dar solide — casă-tip din Vatra Luminoasă, construită acum treizeci-patruzeci de ani pe credit, cu fațada acoperită la vremea asta de trandafiri roșii agățători —, putea să recompună, cu aproximație, mișcările fiecărui membru al familiei și să se întrebe dacă nu cumva dintre toate orele zilei, el a ales-o pe cea mai nepotrivită. Nu cumva tocmai în clipa asta fratele **ei**, cu cîțiva ani mai mare decît Cosmin, trîntește ușa de la intrare și, cu obrajii aprinși, cu părul tuns perie, năclăit pe frunte, cu mingea murdară sub braț le strigă tuturor cine știe ce fapt alarmant ? Sau poate tocmai acum bunica moțăie în fotoliul din sufragerie și, auzind țiriitul, se ridică încet, gemînd și cu prudența ei de țărancă bătrînă își tîrșește papucii pe coridor.

— Telefonul, veniți să răspundeți careva din voi... zice, cu o voce subțire și tremurată, ferindu-se să nu atingă cumva receptorul, nu atît pentru că se teme de el, așa cum rid nepoții, ci mai ales pentru că știe că dincolo de pereții acestei case nu mai există cine s-o cheme. Și astea sînt doar două variante și încă nu dintre cele mai neplăcute, iar mintea lui e aproape inepuizabilă în această privință.

Ținîndu-și mai departe prosopul ud pe umeri, se așeză lîngă studio, trase aparatul și făcu arar numărul, pe care îl știa pe dinafară. Degeaba invidiase ani de-a rîndul viața burlacului-tip, acum, de cînd trăia singur, trebuia să aibă curajul să și-o recunoască : era, din păcate, monogam, profund monogam, unul dintre exemplarele (puține ? multe ?) în care interdicțiile umanității (sociale, sexuale și de tot felul) se imprimaseră fără greș.

Dintre toate telefoanele femeilor pe care le dorise, care îi făcuseră avansuri, cu care făcuse dragoste în această vreme (își dădu seama în timp ce rotea arar discul telefonului), memoria lui nu înregistrase cu fidelitate decît unul singur.

Da, la fel ca totdeauna i se întîmplau tocmai lucrurile de care se temea dinainte : nu vocea ei familiară — atît de familiară încît trupul lui se bucura auzind-o — răsună în telefon, ci glasul ascuțit al fratelui ei :

— E la bibliotecă... spuse grăbit băiatul, cu acea tonalitate care lui, personal, i se părea, de fiecare dată, ușor impertinentă.

— E la bibliotecă... De parcă puștiul s-ar fi chinuit să-și țină rîsul pentru că el unul nu crede în ruptul capului că sora lui s-ar afla acolo, dar așa a fost rugat să spună, drept care, iată el le-o și spune, să le fie de bine laăia care n-or crede. Sau, poate și mai simplu, băiatul n-are nici o îndoială că sora lui e acolo unde l-a pus să spună, dar toată ziua atîția au sunat după ea și el le-a dat la toți, de-atîtea ori același răspuns, încît pînă acum i s-a făcut lehamite.

Asta putea fi explicația, sau alta, avea el cum să știe care era adevărul ? Puse receptorul în furcă, dezamăgit, și chiar mai mult decît atît, agitat de acea furie mocnită și meschină care îl apuca ori de cîte ori cineva, ceva îl umilise. Simțea nevoia unei compensații, unei revanșe și-și reprimă cu greu prima pornire : să-și ia agenda, s-o răsfoiască la întîmplare și să sune oricare altă femeie. Din trei-patru-cinci, pe una tot avea s-o nimerească fără program, astăzi, acasă. Era o soluție lașă și totdeauna o amîna pentru momentul cînd i-ar fi fost greu cu adevărat ; și nici nu era o adevărată soluție pentru că ajunsese, în acel punct în care nu mai poți să substitui o prezență cu alta.

Cum de se întîmplase așa ceva, cum de ajunsese pînă aici cu ea nici el nu-și dădea bine seama, și ce importanță mai putea să aibă ?... De mîine, oricum, se încuraja singur, n-avea decît să accepte întîlnirile doar la stăruințele ei, să stea puțin, plictisit, și pe urmă să plece ; n-avea decît să le sune pe rînd pe toate femeile pe care le cunoaște, dar astăzi vrea, ține neapărat să stea cu ea de vorbă. Totdeauna el a fost, de cînd se știe, omul explicațiilor clare, așa e felul lui, i se pare că orice lucru se poate explica logic, și dacă te concentrezi, găsești mai totdeauna un înțeles, de multe ori, foarte simplu.

Făcu prin cameră cîțiva pași și, plictisit, se aruncă în fotoliu. Încerca singur să se convingă să se apuce de lucru — mai avea două-trei-patru ore pînă să se culce, ba chiar și mai multe, exact orele care de obicei îi lipseau... Nu se plîngea el, de ani de zile, că n-are cînd să lucreze, că simte, material, ceas de ceas, cum se ratează pentru că n-are cînd să lucreze ? Uite, le-avea orele astea, exact așa cum le înduioase, nici măcar nu se mai simțea obosit, cît despre liniște, era chiar enervantă, se auzea singura muscă a camerei izbindu-se din cînd în cînd cu aripile de geamul de la ușa balconului. Avea la dispoziție tot ce-și dorise, nu trebuia decît să-și întindă hîrtiile cu calcule pe masă sau să-și răsfoiască agenda și să dea telefoane. Nu pentru asta își visase, își așteptase, atît de mult, libertatea ? Nu pentru asta îl privise ani la rînd, cu jind, pe Anton Romașcanu ?

Anton Romașcanu, burlacul-tip, cu care se întîlnea zilnic la bufet, la lift, în stația de mașină. Și pe urmă simbetele, onomasticile, Anul Nou, sărbătorile pe care le petreceau împreună, pentru că de fapt continuau să aparțină aceluiași cerc de prieteni. Anton, care apărea în societate veșnic singur, și de-aici trecerea lui la cele necăsătorite : dar și soțiile prietenilor (își dăduse seama, urmărind-o pe a lui, într-o vreme cînd mai avea încă puseuri de gelozie), păreau să aibă față de el o slăbiciune evidentă ; altfel nu și-ar fi găsit tot felul de pretexte ca să-l tragă într-un colț, să-l ia drept complice la cine știe ce fleac, să-i șoptească mărunțele lor secrete. Cele mai îndrăznețe își lăsau capul pe umărul lui la dans, imediat ce se stingea lumina, iar spre dimineață, cu fața suptă de nesomn și cu fardul întins de căldură, îi aruncau ochiade melancolice.

Cu cît trecea timpul, cu atît rămîneau mai puțini bărbați necăsătoriți, remarca el cu acreală, și cu atît creștea și cota de bărbat a lui Romașcanu. Un tip șaten și slăbănog, cu un nas prea mare, care mînca totdeauna imens, fără să reușească să se îngrașe ; politicos și rezervat,

Desene de Mihai Gheorghe

e drept, dar cu desăvîrșire șters în societate (pentru că nu înseamnă că ești om de lume dacă arunci din cînd în cînd o ironie la adresa cuiva, de multe ori chiar cînd ești cu gura plină). Și totuși, abia prididea să răspundă invitațiilor : pentru că veșnic apărea cîte o femeie **în plus**, neînsoțită și chiar dacă femeile și bărbații erau în număr egal, gazda, neliniștită că n-o să se danseze, insista să vină și Romașcanu.

— Aduceți ceva prospătură dacă vreți dans, arunca, chiar de la început, unul dintre bărbați și pe urmă, se apucau de băut, umblau la magnetofoane (își cumpăraseră majoritatea între timp, simțind — așa cum observase Cosmovici, pe vremuri — că magnetofonul face parte, ca și mașina, din caracterele sexuale ale bărbatului), băteau tablele, făceau un poker, sau, pur și simplu, stăteau de vorbă.

Nu, el unul nu era solidar cu tagma lui în aceste clipe ; simțindu-se, într-un mod nelămurit, răspunzător de distracția acestor femei, ajunse de ani de zile bunele lui prietene, era totdeauna primul care se ridica, să strîngă, împreună cu gazda, covorul ; își invita nevasta și pe urmă le invita, pe rînd, pe toate, lăsînd-o cam pe la mijlocul șirului pe cea care, cît de puțin, mai reușea să-l intereseze. Pe la unu și jumătate, însă, îl năpădea somnul și, odată cu el, nemulțumirea ; iată, erau zece, cincisprezece ani de cînd se tot întîlneau, mereu, în aceeași formație și nici un semn de schimbare. În anii studenției dansaseră după radio, sandvișurile erau cu salată de vinete și pate din cutie, vinul îl luau de la MAT ; acum începuseră să vină pe rînd cu mașinile lor, cîte un Trabant, cîte o Skodă. Aveau picupuri, magnetofoane, casetofoane, dar muzica era cea în vogă acum șapte-opt ani, cînd mai aveau timpul și plăcerea înregistrărilor și îi mai interesa ce se poartă. Schimbau între ei impresii de la școala de șoferi, făceau pronosticuri pentru examen, își dezvăluiau cu prudență **plecarea** doar în clipa cînd primiseră viza ; pe **străinii** (noile relații ale gazdei) care încercau — inutil — să se asimileze, îi priveau suspicios și impertinent ; și, rămași doi cîte doi, se bîrfeau între ei cu prietenie, cu hazul și degajarea ușor cinică, păstrată încă din epoca lor de aur, din studenție.

De atunci le rămăsese și stilul de dans și, cu toate că ținuseră un timp pasul cu vremea (cha-cha, twist, shake și celelalte) dintr-o privire recunoșteai în mișcările lor ritmul, figurile rock-ului. Rock-and-roll-ul fusese epoca lor de glorie și cosmopolitism, simbolul lucrurilor spre care tinseseră ; la unele ajunseseră pînă acum, la altele niciodată n-aveau să mai ajungă. Dar făceau în continuare aceleași bancuri ca și-n studenție (pentru că și-o mai simțeau foarte aproape), își aminteau subiectele de pe biletele de examen, nota și cum scăpaseră de întrebarea pe care n-o știau. Vorbeau toți în același stil **bășcălios** despre copiii lor pentru că și ăsta li se părea că ar putea fi un rol, cel de părinte-tînăr-modern-descuiat la minte ; de fapt, în sinea lor încercau să alăture imaginea asta de cea pe care și-o construiseră în adolescență și pe care și-o doreau neschimbată.

Și, în timp ce zăcea într-un fotoliu, cu paharul de votcă într-o mînă și cu țigara într-alta, cu pleoapele grele de somn, cu fața trasă de sculatul dis-de-dimineață din ultimii zece ani în urmă, renunța, cuprins de tristețe și de lehamite, să mai invite la dans pe vreuna : cu două avusese mici flirturi platonice, cu una, care și-acum îl detesta, o aventură care pornise bine și tocmai de aceea, brusc, el o întrerupsese, alta îi fusese colegă la liceu și la facultate, celelalte trei îi stîrneau o certă repulsie fizică. Oboseala le cuprindea și pe ele, pe rînd, căscau, fără să se mai ascundă, își scoteau pe furiș călcîile din pantofii prea înalți, cîte una, mai slabă de înger, se ducea să se întindă în dormitor, repetînd că stă doar așa, că n-o să adoarmă ; și picotind, gata-gata să se lase pradă somnului, el se gîndea că reușise să înnoade cu ele același gen de relație, statornică și fadă, ca și cu prooria lui nevastă. Nu, n-avea nici un rost să o mai invite la dans pe vreuna, așa cum nu mai avea rost să-și imagineze (avea obiceiul să-și imagineze tot felul de lucruri despre care era convins că n-o să le facă vreodată, un joc rămas din copilărie, un ce-ar fi să) că o să se culce, cinic, cu toate, cîndva, sau c-o să se îndrăgostească cu adevărat de una și-o să fugă cu ea în lume. Ce surpriză putea să-i mai ofere oricare dintre ele și, de ce nu, ce surpriză mai putea el să le ofere ? Nimic nu se schimbase de-atîția ani și-așa avea să fie mereu și de-acum înainte ; și, neputînd suporta gîndul acesta, sfîșietor și banal, așa cum nu putea suporta să stea cu ochii în soare, întindea mîna înspre pahar, evitînd, iritat, privirea avertizatoare a nevestei : pentru că își dădea seama că ea avea dreptate, că trecuse dincolo de starea lui obișnuită, limba i se încleiase și pronunța cu dificultate cuvintele.

Cam așa gîndea, spre dimineață, la acea oră cînd geamurile începeau să se facă alburii-albastre ; pe scaunele risipite ceilalți dormitau sau își ascundeau, ca și el, într-un fel de moțăială, tristețea. Unii pe alții se vedeau poate cu același ochi, alarmat și necruțător, așa cum îi vedea el acuma, așa cum își urmăreau succesele de breaslă, locul pînă unde urcaseră în ierarhie și kilogramele în plus luate față de greutatea lor ideală — din studenție. Întunericul pustiu al apartamentului (în așteptarea zorilor stinseseră toate luminile) simțurile atîtate de nesomn și de băutură rămasă prin paharele demult amestecate, muzica veche, știută acord cu acord, legată pentru fiecare de anume întîmplări, estompate de obicei, care ieșeau dintr-o dată la suprafață, sfredelitoare ca o remușcare — toate creșteau, umplindu-l (poate nu numai pe el) de o desperare exagerată. Poate din cauza asta unii se ridicau tocmai atunci să danseze, cu o veselie care lui îi părea stridentă și mimînd beția sau doar buna dispoziție, își lipeau neobosiți trupurile, unul de altul ?

El zăcea, sceptic și morocănos, prăbușit pe un

teatru

Nimbul exemplarității

Nu multe sînt creațiile dramaturgice ale acestui secol care să-și fi însușit cu o asemenea îndrăzneală lecția greșelilor trecutului cum a făcut-o teatrul lui Pirandello. Pornind de la structurile îndătinate ale dramei îngust realiste și pînă la mentalitățile criticiste grosiere, proliferînd maladiv în a doua jumătate a veacului, care identifică eșecul personajului cu eșecul omului în genere și introduce cazuistica într-un domeniu esențialmente străin. Căci subminînd tipologia, aglomerînd măști pe același obraz, făcînd din noțiunea de caracter o haină ruptă și peticită bună la toate, dar mai ales denunțînd nonsensul în formele sale social-prestabilite, dramaturgul lasă să se întrevadă prin interstițiile acestor „realități" sensul pierdut al unui adevăr inalt, justițiar și totalizator, care este viața, viața de dincolo de convenție. Că (anti)eroii săi tind, la un moment dat, să i se substituie sau, cum este și Ersilia Drei din piesa „Să îmbrăcăm pe cei goi" — montată de Cătălina Buzoianu pe scena Teatrului Mic — să împrumute o fărîmă din fascinanta-i autenticitate, drama sau tragicomedia acestora capătă un nimb de exemplaritate. Descentrînd personajul, Pirandello a realizat acea revoluție copernicană în teatru prin care „zeii" vor fi înlăturați pentru ca omenescul să rămînă triumfător. Acesta este, fără îndoială, și unul din mesajele spectacolului amintit. Spuneam *unul* fiindcă regizoarea pare să-și fi propus, conștient sau nu, mai multe scopuri. Întîlnim și aici obsesia purității personajului învins (excelenta actriță Valeria Seciu se joacă uneori prea mult pe sine), accente expres dramatice privind condiția femeii într-o lume înstrăinată, conflictul strident, isterizant, între lumi incompatibile, climatul de un fantastic artificios (suprarealist !?) a corului iluziilor în opoziție cu naturalismul evenimentului cotidian etc. O anume ambiție de a „colora" universul spectacolului pînă în cele mai mici detalii nu este întotdeauna de bun augur echilibrului scenic. Deosebit de interesantă a fost rezolvarea antractului, un fel de reeditare în manieră cabotinburlescă a romantismului maiakovskian. Spectacolul este gîndit și realizat astfel spre a avea succes. Și are. Chiar dacă actorul de clasă care este Mitică Popescu (Lodovico Nota) are și cîteva momente de joasă tensiune sau dacă tînărul Dan Condurache reiterează formula de joc a unui alt binecunoscut actor. Încă o dată, este de remarcat efortul și dăruirea cu care Valeria Seciu și-a construit rolul. De asemenea, Ștefan Iordache într-o ipostază mai aparte și mai complexă decît cele cu care ne-a obișnuit. Nu la fel de reprezentativă acum Jana Gorea, și prea puțin Petre Moraru în rolul ziaristului Alfredo Cantavalle.

Cătălina Buzoianu și-a înălțat spectacolul pe o schelărie ideologică cu multiple și semnificative ramificații, al cărei desen este pe deplin evident. Un cuvînt bun în încheiere pentru plastica de idee și funcționalitate a scenografiei semnate de Andrei Both.

Valentin Dumitrescu

film

Repede ochire sentimentală

Și din nou în fața unui început. Din nou în fața unui an pe care, plini de speranțe, îl dorim anul filmelor mari, anul filmelor bune. Sîntem un public cunoscător, am devenit pretențios, sever dar încă plin de speranțe. Temele, subiectele se aglomerează în jurul nostru, cinematograful trebuie să le cuprindă, să le răspundă. Au fost ani în care predominant a fost filmul istoric. Anul care a trecut pare a fi fost anul filmului polițist. Filmele lui Sergiu Nicolaescu au cîștigat votul publicului și aprobarea cronicarilor. Celelalte încercări, mai puțin merituoase, dovedesc totuși, interesul pe care genul l-a impus în creația regizorilor noștri. Cu cîțiva ani în urmă remarcam un fel de fugă spre clasici, operarea într-un domeniu sigur, cu problemele rezolvate și concluziile morale deja statornicite, cunoscute. Slavici. Agîrbiceanu, Rebreanu, Sadoveanu ofereau cele mai sigure materiale pentru scenarii. Cîteva succese au dovedit că un conținut valoros de idei și fapte, o construcție literară solidă, duc la posibilitatea realizării unor filme adevărate, nu surogate. Dar actualitatea țipă la ușă, problemele sufletești, mereu vechi, sînt în același timp mereu noi, mereu surprinzătoare. Numeroase „fapte de viață", impresionante (mai mult sau mai puțin) au devenit filme De la document la ficțiune drumul este mai dificil decît de la ficțiunea literară la cea a imaginii. „Faptele de viață" devin probleme delicate cînd trec pe ecran și în sufletul omului nu se intră cu bocancii. Poate de aceea aceste filme păstrează un evident accent de „încercare", de intenție bună cu poticneli pe drum. Nici unul dintre ele n-a depășit schematismul, convenționalul, chiar platitudinea. În schimb au adus la cunoștința publicului noi nume de cineaști (scenariști, regizori, operatori etc.) care, prin cîteva părți ale filmelor, uneori numai prin cîteva secvențe, promit filmului românesc un viitor de aur. Din motive cu totul și cu totul misterioase, cel mai prost stăm cu comedia, desi majoritatea spectatorilor așteaptă filme comice. O dovedește publicul numeros care asaltează cinematograful Scala, să vadă **Totul despre fotbal**, această comedie de cea mai stringentă actualitate, ce încheie anul cinematografic românesc. Efervescența creației cinematografice din anul care a trecut ne face să credem că anul viitor va fi mai bogat în succese și surprize plăcute. Dorim cinematografiei românești un an nou fericit și plin de biruințe. Îi cerem atenție pentru public, cel puțin jumătate din atenția pe care publicul i-o acordă cu atîta încredere.

Corina Cristea

televiziune

La sfîrșit de săptămînă

Deși sfîrșitul (poate doar întreruperea) „Liniei maritime Onedin" după numai 70 de episoade a îndurerat multe inimi de duminică, plutește deasupra frunților noastre sărbătoarea, se apropie noaptea albă „de voie" a anului, miezul nopții în care milioane, miliarde de oameni își vor privi ceasurile în aceeași clipă. Și deși nu vom mai pluti duminică de duminică împreună cu Baines, iar chipul aspru al lui James (în realitate, s-a văzut din interviu, Peter Gilmore este un om vesel, îngăduitor) nu ne va mai urmări seara, în timpul filmului „în premieră", trebuie să fim veseli și să sperăm împreună, toți, telespectatori, cronicari și redactori TV, să acceptăm că „teleanul" din urmă nu a fost lipsit de succesele sale reale după cum nu va fi nici cel ce-i va urma. S-au sfîrșit seriale, încep seriale (pe cel dedicat lui Shakespeare îl așteptăm cu nerăbdare !), unele mai bune, altele mai puțin bune ; transmisiile de fotbal vor reîncepe și ele la primăvară ; reportajele, prim-planurile ne vor aduce pe ecran imagini și cunoștințe noi ; la „orizontul științific" vor străluci alte invenții ; calul va rămîne același minunat prieten al omului ; de cîntat se va cînta destul ; a reapărut și va continua, credem, emisiunea de varietăți cu public (nu chiar ca la Friederik Palace, dar....), reapare, dispare, reapare „revista literară" TV ; joi a fost și va fi o zi în care abia ne tragem sufletul ; simbătă, în schimb, ne scoate sufletul „umorul și satira" ; paginile „albumului duminical" se vor îngălbeni și mai tare cu atîtea vechi fotografii de familie în el etc. etc. etc. Deci, orice s-ar întîmpla vom rămîne aceeași în fața televizoarelor. Vom privi prin acest ochi magic în lume fără să ne punem pantofii. Vom alerga la Monza și vom zbura în Marte în halatul de casă. Și vom compătimi (încă puțin) cu Rudi, cu Magie, cu Kate trăgînd cu ochiul prin gaura cheii (cită indiscreție) la frămîntările acestor bieți oameni (mai bogați sau mai săraci decît noi) care trăiesc sub ochiul de sticlă al lui Falconetti. Am avut și vom avea ce face fiecare dintre noi care începe cu tele. Teleast, telespectator, telecronicar. Teleastii vor face emisiuni care să fie atît de atractive încît să le înmărmurească pînă și pe monteuze. Telespectatorii vor renunța și la mîncare pentru a le vedea. Iar telecronicarii nu vor mai fi, pentru că atunci cînd laudă prea mult nu-și mai au rostul. Glumim, desigur. După atîtea teleglume avem și noi dreptul o dată într-un an la cîteva numai ale noastre. La mulți ani !

Iulian Neacșu

casei

scaun, își amintea iar ce-i spusese Cosmovici, atunci, în timpul plimbării prin curtea interioară și, moțăind, în timp ce lumina vinețe creștea, încerca să numere câți oameni cunoscuse în viață.

De la un moment dat, cam după ce trecea de cincizeci, începea să se încurce.

— „... o relație cît de cît apropiată, o minimă comunicare" îi explicase Cosmovici atunci, gesticulînd cu mîinile lui mici și albe. Era vară, își amintește foarte bine lucrul acesta pentru că, în clipa cînd deschisese ușa grea, care dădea spre curtea interioară, i se păruse că descoperă dintr-o dată vara. Era încă stagiar pe vremea aceea și, de cînd începuse serviciul pierduse, încet-încet, noțiunea clară a anotimpurilor ; vara nu mai însemna decît șaisprezece zile de concediu și grija ca să fie programat odată cu nevasta. Cînd împinsese ușa îl izbise mirosul de pămînt înfierbîntat la soare și de iarbă — rareori ajungeau s-o cosească aici și creștea înaltă pînă la genunchi, șerpuitoare și tăioasă ca un șpan, zbîrnîind metalic atunci cînd trecea prin ea vîntul. Trupul lui tînăr, nervii lui tineri vibraseră dintr-o dată în lumină sub cerul înalt, îmblînzit de cîțiva nori albi și pufoși, — ca și-n alte dăți atita doar îi era de ajuns ca să-și simtă eternă foamea de viață, siguranța pe fiecare fibră a mușchilor, pe fiecare dintre părerile rostite pe același ton ca de obicei, volubil și categoric.

De fapt, nu vorbiseră amîndoi, ci fiecare ținuse un monolog, pe-al lui nu și-l mai amintea, își amintea doar senzația de bucurie și infatuare

copilărească ce-l stăpînise. Ținea minte, în schimb, ce spusese Cosmovici :

— M-aș vindeca, poate, zisese acesta la un moment dat, dacă aș schimba ceva esențial din viața mea, dar ce pot să schimb ? Lucrez în instituție de cînd eram de vîrsta ta, specialitatea mea e îngustă și eu sînt neîntreprinzător și lipsit de talentul să-mi fac relații. Orice aș încerca mereu, tot aici ajung și mi se pare că e uluitor cît de puțini oameni reușești să cunoști într-o viață — nu e vorba chiar de cei cu care ai făcut odată cunoștință pe stradă și pe urmă nici nu i-ai mai întîlnit, e nevoie de o relație, cît de cît, apropiată, de o minimă comunicare... Fie, eu sînt o fire mai retrasă și atunci la cei de genul meu se aplică, în cea mai bună măsură, această statistică, dar ia încearcă o dată și tu să-i numeri... Ai să vezi că viața ta se mișcă în cîteva cercuri și doar prin cine știe ce șanse reușești să mai pătrunzi într-altul cu care de obicei n-ai contact...

Lumina mingiietoare a verii, obrazul lunguieț și căzut al lui Cosmovici și apa neverosimil de limpede a ochilor lui, foarte albaștri ; spatele incovoiat, pantalonii largi, pentru că slăbise atît și mîinile străvezii și mici, supărător de mici, mîini de bărbat sensibil. Pufnise în rîs atunci, amuzat și neîncrezător, bineînțeles că nu se apucase să-și numere persoanele apropiate. Mai aproape de înțelegerea lui era acea impresie, păstrată din copilărie de cînd călătorise, prima dată, cu trenul și rămăsese uluit întuind cît de mulți oameni există pe lumea asta. O păstrase proaspătă mult timp acea stupidă uimire — el, ridicat pe vîrfurile pantofilor, neajungînd bine pînă în dreptul geamului deschis, neînregistrînd nici peisajul, nici localitățile pe lîngă care trecea, nimic altceva decît furnicarul de oameni din stații, de pe străzi, de pe cîmp, de la marginea șinelor. Poate încercase să-i numere un timp și renunțase, pe urmă.

Frecîndu-și cu mîna făcută pumn, ochii în care întra funingine de la tren, privea, speriat și dezamăgit mulțimea îngrămădită în gări pe peron, trenurile, fulgerînd în sens invers, la fel de pline de oameni : era pierdut, pierdut în această foială omenească, imensă și indiferentă, el, obișnuit să fie centrul de atenție al marii lui familii și chiar în pofida firii lui temătoare, al băieților de pe stradă. Era pierdut și toate visele lui de mărire (ca mai toți la vîrsta lui, avea încîlcite și interminabile vise de lupte, de putere și stăpînire în care nu lipseau bineînțeles femeile ideale), toate visele lui de mărire îi apăreau acum derizorii și rușinoase. Se simțise dintr-o dată exact așa cum era : nevirstnic și prea mic de statură, pistruiat și caragios, vanitos și speriat, fără nici o șansă, dar **nici una** ca să iasă din anonimatul pe care mulțimea de oameni și lipsa lui de calități i-l hărăziseră.

Poate din cauza acestei amintiri ori de cîte ori se trezea în mijlocul unei mulțimi — la moși, cînd îl duceau părinții, la serbările de sfîrșit de an, la demonstrații, la mitinguri — auzind vuietul de pași, vorbele, strigătele, simțind îmbulzeala, îl năpădea tristețea și un fel de greață : picioarele îi erau moi, urechile îi vîjîiau ușor, se simțea vlăguit și fără speranță : ce rost mai avea să se apuce de ceva cînd alături de el existau încă alții, atîția ?

Așa că trecuseră opt sau zece ani pînă cînd își adusese prima dată aminte, la sfîrșitul unei petreceri, de teoria lui Cosmovici ; ba chiar i se păruse că și viața lui începuse să semene neașteptat de mult cu a fostului său coleg, cel din timpul plimbării prin curtea interioară. Da, simțea că n-o să mai reziste așa mult timp, era ca și cînd se învîrtea într-o cameră și orice ar fi făcut n-ajungea decît tot pînă la ușă, pînă la zid, pînă la fereastră ; vedea foarte bine camera asta, era poate cămara cu pînze pufoase și dese de păianjen prinse la colțurile întunecate, cu miros de muced și de tencuială nouă, cămara neterminată în care, cînd era copil îl închideau ca să-l pedepsească. Se rotea în ea de-atîta timp, presimțind necuprinsul lumii visate în adolescență la care (de ce oare ?) pierduse șansele să ajungă. ... Nici o șansă, decît să spargi, poate unul din geamurile picloase ale cămării și să te strecori printre drugi, dacă crezi că ai mai rămas destul de flexibil, poți să mai încerci și asta...

Cu totul altfel se strecoară un bărbat neînsurat, își zicea atunci, uitîndu-se cu jind la Anton Romașcanu : după greutatea cu care dai de el cînd îl cauți la telefon, poți să-ți dai seama ce înseamnă o viață liberă. Să poți să rămîi după masă de după masă în laborator sau la documentare, să nu trebuiască să te întorci acasă, să stai cît vrei la calculator, ziua de lucru, a lui Anton, de cînd a intrat în serviciu a fost de douăsprezece-paisprezece ore. Și drumurile în străinătate, deplasările de serviciu sau excursiile prin O.N.T., teancurile de prospecte, atențiile mărunte pentru fiecare și diapozitivele pe care la fiecare întoarcere le proiectează prietenilor. Orice îți poți permite dacă ești singur — și vernisaje și deplasări banale, în provincie tot ce-ți aduce în față oameni noi și printre ei chiar relații utile ; ajungi să fii atît de ocupat, încît n-ai timp să gîndești prea mult și n-ai cum să suferi de singurătate.

Fără să mai pui la socoteală femeile din viața lui Romașcanu, despre care poate să-și imagineze destule, numărînd doar, de cîte ori sună telefonul la el acasă.

— Sună ca la Gara-de-Nord, spune de fiecare dată Anton, ridicînd din umeri a neputință.

Din politețe scurtează convorbirile pe cît poate sau chiar răspunde monosilabic, dar în glasul moale, în gestul nonșalant cu care pune receptorul la loc el unul citește de fiecare dată aceeași mulțumire ascunsă că atîta lume îl caută.

Dincolo de astea ținea însă la Anton mai mult decît la oricare dintre vechii lui prieteni : fusese totdeauna un băiat ascultător și studios, cu un echilibru permanent al stărilor sufletești. Lui, cu felul lui capricios de a fi, amabilitatea egală a celuilalt i se părea uneori excesivă și falsă ; nu, Anton nu făcea nimic în plus, nimic nelalocul lui, în schimb îi lipsea firescul. Prea înalt, prea deșirat, cu același aer de băiețandru, cu toracele și pintecele scobit, cu mîinile și picioarele prea lungi, — pînă și ironiile îi erau greoaie, pînă și în civilitatea purtării lui stăruia o umbră silită. Pe probleme de serviciu nu întraseră niciodată în concurență, pentru că n-aveau teren comun ; și neinformat cum era de obicei, ani de zile el n-a prea știut de voga lui Romascanu, de perioada cînd acesta fusese **imperial,** vedetă la secția a treia.

mihail cruceanu

Amintiri din începuturi

O găină vorbăreață

Cînd stau de vorbă cu trecutul, îmi vin o mie de fel de întîmplări care parcă s-au petrecut mai ieri, alaltăieri, deși au trecut de atunci mai mult de șapte decenii ; și nu greșesc deloc.

La vîrsta de paisprezece ani eram prin clasa a IV-a de gimnaziu, cum s-ar spune azi, clasa a VIII-a și ce nu-ți născocește mintea la vîrsta asta ? Versuri făceam mai de mult, dar acum ele erau admirate de toți colegii care-mi cereau să le dedic lor. Ce mai vorbă, eram poetul clasei. Profesorul de limba română nu aflase încă cu cine avea de-a face și mie îmi părea bine căci de el se temeau toți elevii. Cînd intra în clasă înghețam toți băieții. Norocul nostru era că lipsea de la curs cînd se deschidea parlamentul. El era și senator liberal și cînd lipsea își trimetea un suplinitor cu care ne înțelegeam mai bine.

Ca poet colegii țineau mult la mine și tot astfel țineam și eu la ei. Dar pe lîngă versuri imitam foarte bine, spre hazul întregii clase, cotcodăcitul găinilor. Cu lecțiile mă descurcam eu cînd mai bine, cînd mai rău, dar la cotcodăcit nu mă întrecea nimeni. Numai la compozițiile de limba română aveam citeodată nota maximă. Îmi plăcea să citesc povești și să scriu.

Spre paști, în primăvară, cum parlamentul se închisese, profesorul nostru, senatorul, își reluă cursul și la ora lui ședeam toți încremeniți în bancă în fața domnului Trifonescu, cum se numea dascălul nostru. El vorbea puțin și cam încet ; noi vorbeam și mai puțin și mai încet. Stăpînea numai liniștea și teama.

Dar primăvara răscolește inimile. Natura rîde, viața te cheamă și cînd ești copil toată lumea e a ta. Cum afară se încălzise, ferestrele clasei erau deschise. Domnul profesor Trifonescu, cu capul plecat spre catalog, îl cerceta foarte serios, iar noi așteptam de nevoie, foarte serios. Deodată, în mijlocul acestei solemne tăceri, se auzi un cotcodac puternic care pătrunse prin toate clasele și printr-a noastră. Băieții tresăriră, priviră înspre fereastră și fără voie își întoarseră capetele spre banca mea. Cotcodăcitul găinii semăna perfect cu cotcodăcitul meu. Mă imita cum nu se poate mai bine. Era tot atît de tare, tot atît de convingător și fără sfială îi amintea domnului profesor că a sosit primăvara. Dar găina nu se mulțumea numai cu atît ci cotcodăcea strașnic pentru a spune parcă și elevilor același lucru. Băieții începură să zîmbească, dar de teamă își înghițeau risul, își strîngeau buzele, numai ochii le străluceau privind spre mine. Eu înghețasem. Ia uită-te ce poate să-ți facă o găină. Îmi venea să strig că n-am nici o vină, că n-am pus-o eu să cotcodăcească. Și în mintea mea mă rugam de toți sfinții să înceteze cotcodăcitul.

Profesorul pe catedră simți o mișcare în clasă, privi peste capetele elevilor și apoi privi spre mine. Dar nu înțelese nimic. Găina îi dădea de zor înainte cu cotcodăcitul. Te pui cu o găină încăpățînată și fără rușine ? Eu căutai să arunc o privire furioasă înspre băieți, dar ei abia se puteau ține de rîs. Numai colegul care ședea în bancă lîngă mine înțelegea cum mă chinuiam fără nici o vină și privi dojenitor înspre ceilalți colegi, care nu se simțeau vinovați cu nimic.

Atunci colegul Bănescu, liniștit și sigur pe el, își ceru voie să se ducă afară și profesorul, care era totdeauna nemulțumit de asemenea cereri, îl privi încruntat și-l lăsă să iasă din clasă. Găina cotcodăcea parcă și mai aproape de ferestre spre desperarea mea. Dar în cîteva minute, cînd scumpii mei colegi erau gata să izbucnească în rîs, găina își termină concertul. Bănescu care ieșise afară o gonise, o hușuise, o ocărîse în șoaptă și biata găină nu înțelese nimic, cum nu înțelesese nici profesorul.

REVISTA STRĂINĂ

● **SHAKESPEARE** rămîne încă autorul cel mai gustat de către publicul englez, un adevărat contemporan, cum i s-a spus adeseori. O dovedește, încă o dată, succesul serialelor de televiziune și al spectacolelor televizate. Nancy Banks Smith, cronicara televiziune a lui **The Guardian** scrie despre „cum vă place ?" într-o montare nouă : „Versiunea B.B.C.-ului a fost încîntătoare, cu acel element de s ranie noutate care acordă frumuseții calitatea cea mai atrăgătoare. Simțeai că este mai mult în dansul de noapte al prințeselor decît a fost vreodată visat. Dansul lor a fost o febră vrăjitorească, cu pasul lent printre stele și cu virtejuri nebune în lumina de noapte".

● **UN CREATOR** controversat este Flemming Flindt, danezul revoluționar care a aruncat în aer instituția tradițională a Baletului regal din Copenhaga, prin stilul său disonant și spectaculos. Tom Sutcliffe afirmă în cronica sa la primul spectacol al trupei după plecarea lui Flindt : „A fost un adevărat exorcism". Desigur, exorcismul se referea la voința trupei de a scăpa de sub influența fascinantă a lui Flindt, cel care a fost o dată unul din marii dansatori ai lumii iar la ora actuală este, probabil, cel mai controversat regizor.

● **O PROBLEMĂ** a cinematografiei actuale pare să fie caracterul tot mai accentuat comercial. Bart Mills afirmă : „Niciodată filmul nu a fost mai distractiv decît în zilele noastre. Niciodată nu au produs mai mulți bani. Niciodată nu a fost mai puțin original". Aceste trăsături penibile ale cinematografiei occidentale sînt puse pe seama factului că regizorii și creatorii de azi nu mai au plăcerea de a spune o poveste, de a nara pe peliculă. De aceea, probabil, succesele cele mai sigure sînt adaptări după opere literare ale trecutului. Putem observa însă că Hollywoodul în epoca sa de glorie, cea mai supusă criticilor estetiste, se baza exclusiv pe narațiunea facilă, ceea ce poate constitui, după spusele aceluiași autor, esența unui repros fundamental

● **A MURIT ROGER CAILLOIS,** un mare savant și un scriitor de ținută europeană. El a făcut parte, între 1932 și 1938, din grupul suprarealist, iar apoi a colaborat la Colegiul de sociologie, cu George Bataille și Michael Leiris. Între 1939 și 1945 a trăit în Argentina, unde a fondat Institutul francez de studii superioare și revista **Lettres françaises.** În 1948 se alătură UNESCO și fondează, la Gallimard, colecția „Croix du Sud", consacrată scriitorilor latinoamericani. Din 1953 conduce revista franco-anglo-spaniolă **Diogène.** În 1971, Roger Caillois a fost primit la Academia franceză care îi acordase, mai înainte, **Marele premiu.** Între lucrările sale importante citâm : **Mitul și omul, Ponțiu Pilat, Pietre, Omul și sacrul.** În articolul pe care i-l dedică în **Figaro Magazine,** Jean d'Ormesson, colegul său de academie, afirmă că Roger Caillois era un spirit înalt și puternic, egalat numai de cordialitatea sa desăvîrșită.

● **O INIȚIATIVĂ** aplaudată de toți cronicarii francezi a fost prezentarea unei antologii de texte literare celebre la radio, reunite sub titlul **Au jardin de France.** Antologia cuprinde texte consacrate personalității copilului, iar numele autorilor sînt de la Racine și Voltaire pînă la Victor Hugo, Colette și Saint Exupéry. Într-un cuvînt, toți marii scriitori au scris pentru și despre copii. Emisiunea a fost foarte atrăgătoare, adeseori plină de paradoxuri și de formule disonante, cum este aceea datorată lui Hugo : „Nu mîncați copiii pe ale căror mame le iubiți". Sensul este, desigur, figurat !...

● **SALOMON** și **REGINA DIN SABA** au cunoscut un reviriment în fața publicului, la începutul acestei ierni. Aceste două filme ale lui King Vidor, datînd din 1959, își revelează încă deschiderea înnoitoare pe care au provocat-o în arta deja atît de conservatoare a filmului. Cu toate acestea, King Vidor declara că filmele mai sus citate nu reprezintă o pagină prea importantă în opera sa, voind să fie cunoscut mai ales prin „Aleluia", „Pîinea noastră cea de toate zilele" și „Război și pace". Regizorul declară în legătură cu cea de a șaptea artă : „În epoca tehnologiilor, este greu să fi un adevărat creator. Vă rog să rețineți că nu mă plîng. Ca și mulți dintre eroii mei, dacă eșuez n-o să acuz pe nimeni altul decît pe mine însumi".

● **HERBERT VON KARAJAN** va deveni campionul de voiaj al pasagerilor liniilor „Air France". Ei vor putea asculta cea de a 6-a simfonie a lui Gustav Mahler, interpretată de Filarmonica din Berlin, sub bagheta marelui dirijor. Comentînd acest eveniment „picant", principalele agenții de presă și-au amintit de cuvintele lui Ravel, care credea că muzica este „un mijloc de transport". Probabil că marele compozitor francez se gîndea la cu totul altceva, dar nu este mai puțin adevărat că muzica realizată de Karajan pentru „Air France" este de cea mai bună calitate și că poate să-i facă pe ascultători să considere călătoria mai scurtă decît de obicei și, în orice caz, mai instructivă decît obișnuitele programe de agrement. Arta devine un fenomen implicat în viața de toate zilele.

Substanță și varietate

Urmare din pag. I

mânești de azi. Volume de ecou au apărut și în afara acestor serii. Mihai Beniuc a tipărit **Glasul pietrelor,** Ion Caraion **Interogația magilor,** Vasile Nicolescu **Întîlnire în oglindă,** Tudor George **Imaculatul panegiric,** Nichita Stănescu, **Epica magna,** Ion Gheorghe **Dacia Feniks,** Dan Laurențiu **Zodia Leului,** Petre Stoica, **Un potop de simpatii.** Unele din aceste cărți au devenit fie subiect de controversă pentru critica literară, fie punctul de plecare al unor opinii critice diferite. În sfîrșit sînt de amintit aici și alte cărți de poezie semnate de poeți mai tineri ca Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Mara Nicoară, Vasile Petre Fati, Ion Mircea, Aurel Șorobetea, Liliana Ursu și alții.

Proeminentă în anul în care a trecut s-a arăta a fi proza prin cîteva romane dense, bine construite, pe teme de interes larg. Aici se afirmă în primele rînduri ale prozatorilor și cîțiva autori mai tineri care urmează să confirme promisiunile de pînă acum.

Casa domnului Alcibiade de Radu Tudoran este unul din romanele de succes ale anului trecut. Lîngă el trebuie așezat **Suferința urmașilor** de Ion Lăncrănjan. Tot aici **Ocheanul întors** de Radu Petrescu, **Nesfîrșitele primejdii** de M. H. Simionescu. Radu Boureanu a revenit la predilecția mai veche pentru narațiunea istorică dîndu-ne un **Petru Rareș,** masiv. Alt roman istoric care s-a bucurat de interesul cititorilor a fost **Amurgul levantinilor** de Mircea Constantinescu. Din ciclul de romane închinate constituirii României moderne, de Paul Anghel amintim aici **Te Deum la Grivița,** reconstituire profundă a evenimentelor de acum o sută de ani din istoria țării. Ion Brad a adăugat celor două romane ale sale inspirate de viața unei familii din Transilvania un al treilea : **Raiul răspopiților.** Francisc Păcurariu reia firul epic din **Labirintul** într-o carte inspirată de evenimentele care preced Dictatul de la Viena : titlul noii cărți e **Timpul și furtunile.** Comemorarea celor 70 de ani de la răscoala din 1907 a dat prilejul unui tînăr și talentat prozator, Nicolae Mateescu, să compună o vie reconstituire a evenimentelor legate de răscoală sub titlul **Oamenii Pămîntului.** Pentru a completa seria să amintim aici și două cărți în care reconstituirea istorică capătă caracterul unui dosar bine documentat. Partea a doua a **Marelui Sigiliu** de Viorel Știrbu și **Procesul unui proces** de Mihai Stoian. Primul se ocupă de evenimentele de la 1848 în Transilvania, cel de-al doilea de procesul memorandiștilor din 1894. N. Țic a tipărit un nou roman, **Jean fiul lui Ion,** cu aceeași predilecție pentru actualitate și autenticitate. Mircea Ciobanu, într-o fază epică nouă, a dat partea a doua a romanului **Istorii,** care promite să fie o trilogie. Un roman de actualitate este cel semnat de Grigore Zanc — **Cădere liberă.** Eugen Uricaru, productiv, a tipărit două cărți, dintre care una de povestiri **Antonia,** a doua un roman **Mierea,** care confirmă calitățile din romanele precedente. Între debuturile care promit amintim aici pe cel al Letiției Vladislav cu **Vrăbiile pămîntului,** pe cel semnat de Apostol Gurău, **Începutul verii astronomice** și pe cel al lui V. M. Basarab, **Everest—Turnu Măgurele.** Tot în categoria debutului, de data asta la reportaj, se cuvinte amintită cartea tînărului reporter Cornel Nistorescu, **Întîmplări în liniștea unei fotografii.**

Un loc intermediar între proză, reportaj, eseu, critică ocupă cărți cum sînt cele semnate de Adrian Marino, **Prezențe românești,** unde sînt continuate **Carnetele europene** și **O clipă în China** de Paul Anghel. Adrian Marino este interesat de contactul culturii române cu centrele culturale occidentale, de o mai justă apreciere a tipului de relații cu această zonă culturală tradițională. Paul Anghel scrie un fals jurnal de călătorie, încercînd în volumul **O clipă în China** să distingă acele coordonate ale istoriei și culturii poporului chinez care-l și definesc dar în același timp îl și pot apropia de spații culturale depărtate, dar marcate de trăsături asemănătoare. Cele două cărți aici alăturate sînt interesate de realul dialog al culturilor. O cercetare a lui Alexandru Duțu, **Cultura română în civilizația europeană modernă,** încearcă să reconstituie fizionomia culturii românești în trecut.

Trecînd la critica literară avem de amintit cîteva cărți demne de atenția fie a specialistului fie a cititorului obișnuit. Remarcăm atenția pentru marile valori ale literaturii române clasice prin cărțile Elvirei Sorohan **(Cantemir în cartea hieroglifelor),** Dan Horia Mazilu **(Cronicarii munteni),** Ioana Petrescu **(Eminescu modele cosmogonice),** Al. Piru **(Introducere în opera lui V. Alecsandri și Permanențe românești),** Mihai Drăgan **(Lecturi posibile),** Aurel Sasu **(Liviu Rebreanu, contemporanul nostru),** Elena Tacciu **(Trei poeți preeminescieni).** Cărțile interesate de stricta actualitate literară sînt mai puține : Cornel Regman — **Explorări în actualitatea imediată,** Georgeta Horodincă — **Studii literare,** C. Stănescu — **Jurnal de lectură** Preocuparea pentru a deschide noi orizonturi criticii literare românești este vizibilă atît în cartea lui Romul Munteanu, **Lecturi și sisteme,** cît și în cartea lui Al. Călinescu, **Perspective critice,** sau în **Nostalgia comunicării** de Constantin Crișan, preocupat mai ales de sociologia literaturii.

Dintre cărțile a căror sferă e mai largă, dar care înglobează și literatura ca parte componentă a culturii sînt de amintit cărțile lui Constantin Noica despre **Sentimentul românesc al ființei** și despre **Spiritul românesc în cumpătul vremii,** ca și culegerea de articole semnată de Athanase Joja, **Filozofie și cultură.** Ele încearcă o definire a culturii și spiritului românesc din interior și merită interesul real pe care cititorii îl l-au arătat.

În concluzie, un an literar care fără a fi fost marcat de evenimente deosebite a fost un an de o reală bogăție literară.

radio

Dreapta măsură

În aceste ultime zile ale anului, atenția cronicarului radio nu mai vrea, parcă, să se fixeze asupra unei emisiuni anume. O mărturisire asemănătoare făcea aici colegul meu de rubrică săptămîna trecută. Orele sînt, după toate probabilitățile, egale cu cele dinainte. Radioul își păstrează ținuta, semnalele familiare, constantele zilnice ori săptămînale. Și totuși — și totuși... aceasta e, acum, doar o aparență cotidiană, sobră, geometrică prin care stăpînim sentimentul unui ritm aparte, prea lent ori mult prea rapid al unui timp de trecere de la un an la celălalt.

Sub rubricile radiofonice cunoscute, au început demult să se facă bilanțuri, în toate problemele importante, de la economie la artă. Bilanțuri mereu guvernate de intenția, de perspectiva stenică a unui **mai bine.** Gîndind la un bilanț al radioului, e limpede din prima clipă că trebuie să aducem laudă acestui instrument care e folosit la noi de cîteva bune zeci de ani cu un efect național profund. E vorba, în primul rînd, de propagarea limbii literare, de cultivarea unor noi orizonturi pentru **toată** lumea, **toată** țara. E vorba de senzație cotidiană, autentică, a existenței altor localități, altor oameni, altor spații geografice și spirituale decît cele ale rutinei fiecăruia. Între patru pereți ai camerei, în holul unei școli, pe prispa unei case țărănești, pe o bancă în parc, radioul vorbește despre mii de lucruri, transmite cîntece ale triburilor africane, strigături din Oaș, madrigale sau muzică concretă. Radioul ține seamă de toți, face daruri tuturora. Și poate cei mai norocoși, adică cei care pot primi mai mult, sînt cei foarte tineri.

Răspunderea celor care gîndesc programele radiofonice este extraordinară. Cum poți găsi dreapta măsură a interesului, a posibilităților de receptare, a nevoilor de informare și divertisment ? În timp, s-a ajuns la o serie de formule eficace, de emisiuni „de rezistență", programele de radio au un aer echilibrat, sînt oferite cu deplină siguranță profesională. Ni se transmit cele mai competente comentarii în felurite probleme. Beneficiem de o fonotecă bogată cum alta nu există în țară și care, oricum, prin generalitatea difuzării și comoditatea audiției devine practic, cea mai abordabilă, cea mai vie fonotecă ce s-a putut imagina. Diversitatea emisiunilor nu numai că răspunde unor interese, dar și creează interese. Creează o ambianță mentală stimulatoare și, cu siguranță, dezvoltă respectul față de activitatea semenilor, față de importanța reușitelor lor — un sentiment atît de necesar într-o cultură.

Ce am putea dori **mai bine ?** O, am putea dori să se îngusteze pînă la dispariție spațiile radiofonice **prea** neutralizate de timiditatea (absența ?) imaginației sau... de comoditățile rutinei. Am dori muzică bună, adică niciodată corupătoare de gust. Am dori viață și adevăr în toate cuvintele ce se adresează oamenilor prin uriașul mecanism sonor. Aceasta e urarea noastră, plină de încredere, pentru noul an.

Ioana Ieronim

plastică

Exigențele graficii

Există domenii ale artei în care profesionalismul se confundă atît de mult cu inspirația, încît nereușita devine pur și simplu o abdicare de la cele mai elementare criterii ale meseriei. Fără îndoială, grafica poate fi considerată un asemenea domeniu „primejdios". Spațiul în care se exercită artistul este infinit, chiar dacă dimensiunile aparente pot să sugereze o coală de format obișnuit. A umple din linie un asemenea „cer" înseamnă o adevărată probă de forță și de imaginație. Un grafician care practică această meserie toată viața trebuie stimat pentru abnegația și eroismul său indiscutabil. Ceea ce nu înseamnă însă că publicul poate să fie mai îngăduitor. O expoziție cuprinzătoare, cum este cea deschisă recent la Sala Dalles, frapează printr-o tehnicitate foarte scăzută a multor lucrări și prin lipsa unei reale diversități de inspirație. Severitatea aprecierilor noastre vine, desigur, din marele respect pe care l-am evidențiat în legătură cu această artă a preciziei și fanteziei, precum și din conștiința tezaurului uriaș al poporului nostru, creator permanent de linie și de elemente grafice, de la motivele covoarelor naționale pînă la subtilitatea rafinată a cusăturilor de pe cămășile românești, care l-au fascinat de pildă pe un Matisse.

Expoziția de la Dalles conține, totuși, cîteva lucrări de ținută cum ar fi, în primul rînd, cele expuse sub semnătura lui Marin Gherasim (Terase dobrogene, Marele amfiteatru, Digul). Există, în asemenea lucrări, sugestia foarte fină că artistul poate surprinde prin linie și volum adevărata ordine a realității. Tot ceea ce cade sub ochiul lui Marin Gherasim se transformă într-un templu în care se slujește cultul unei rațiuni supreme, ca un tipar inalienabil. Am remarcat apoi **Astrul** lui Ștefan Orth din Sibiu, o fascinantă cosmogonie. Ștefan Orth sugerează nașterea unui soare în chip de celulă organică, fără nimic abscons și magmatic, o sugestie poematică a transformării cuvîntului în realitate. De asemenea, un foarte frumos pastel compune Irina Katz în **Țărm,** cu un cer realizat prin transparențe, o lucrare de un lirism nedisimulat. Marcela Cordescu se află în expoziție cu trei lucrări elaborate prin metodele sale cunoscute, dar puternic transfigurate de această dată, cu un accent mitologic mai mare și cu sugestie mai puternică.

Într-o expoziție de asemenea ample are surprinzătoare lipsa de impact a afișului. Dacă ar fi să încercăm o butadă, din punct de vedere plastic civilizația noastră contemporană se exprimă cu plenitudine prin afiș. Națională de grafică de la Dalles oferă însă o selecție puțin inspirată, din care am remarcat doar **Make the move** a lui Leontin Plosca, afișul consacrat noii ordini internaționale. La capitolul ilustrației de carte ne-a atras atenția lucrarea lui Emil Chendea, realizată pentru ediția de poezii alese a lui Ungaretti.

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. S-a închis, de curînd, o expoziție asupra cărții nu ne-am putut opri, Dragoș Morărescu, la Sala Eforie. Era vorba de încercarea artistului de a-și crea materiale noi pentru o realitate proprie, o senzualitate a naturii în mișcare.

muzică

Inventivitate

Efortul de creație al organizatorilor unei stagiuni de concerte nu se exercită numai în găsirea titlurilor celor mai semnificative. El se argumentează și în modul de alăturare a lucrărilor, în arhitectura afișului, deci, și în găsirea unor formule concertistice noi, apte de a atrage în sine. Să sondăm acest din urmă aspect în concertistica bucureșteană, acum, la sfîrșitul unui an și mijlocul unei stagiuni.

Uniunea Compozitorilor a antrenat Filarmonica într-o serie de concerte cu dublu antet ce panoramează competent și ingenios creația muzicală românească a ultimilor ani. Fie că se organizează pe „Stiluri și tendințe", fie pe generații, aceste concerte, care înlocuiesc apusele „Portrete camerale", a căror memorie este încă trează în noi, informează, în primul rînd, iar contextul afișului favorizează transmiterea informației, conturarea unei imagini exacte și **vii.**

Alături de această formă de concert, mai putem enumera cîteva cicluri (de antologare a unui repertoriu — Martha Kessler, sau aniversare — Vivaldi, Schubert). Din cînd în cînd cîte un concert care investighează unghiuri noi de iluminare reciprocă a pieselor reunite pe afiș. Sînt concertele-eseu, intitulate „Muzici paralele", creație a compozitorului Anatol Vieru. Cu acestea, turul de orizont al inventivității organizatorice și-a epuizat obiectul. Sînt destul de puține lucruri de amintit, în această ordine de idei, cu atît mai mult cu cît, în urmă cu trei-patru ani, situația era puțin mai variată. Programatorii de concerte par a fi obosit înainte de a fi montat un mecanism capabil să asigure, prin simpla reproducție, varietatea organizatorică a afișului bucureștean.

Concertul tradițional expune obiectul muzical și așteaptă să fie vizitat. El corespunde unei nevoi muzicale deja formate, la o categorie de subiecți. Pentru cei ce așteaptă să li se formeze necesitatea de a primi muzică (funcția educativă) ca și pentru cei ce au nevoie de mai mult decît doar a asculta, au nevoie de a comenta, de a primi sugestii din muzică (funcție superior cognitivă), concertul constituit după obiceiul secolului XIX trebuie completat.

Concertul tradițional poate fi depășit, mai întîi, prin organizarea sa în alte spații decît cele special destinate muzicii. În acest sens, mai ales instituțele de învățămînt superior sînt (aproape) complet lipsite de vreo formă de receptare a muzicii de semnificație.

Un rol important în conștientizarea receptării l-au avut concertele ce angajau opinia publicului în chiar desfășurarea festivităților. Regresul acestor forme concertistice este evident. Totuși, spre sfîrșitul anului, două „dezbateri", una la Radioteleviziune și alta la Societatea Muzica au aprins încrederea în posibilitatea perseverării.

Lista modurilor de diversificare a structurii de concert poate fi mult extinsă. N-am vorbit decît despre formele ce au fost probate pînă acum și ale căror valențe s-au confirmat. Inventivitatea și imaginația programatorilor au un teren vast să se exerseze. Necesitatea revigorării modurilor de organizare este mai mult decît evidentă, alte arte sau alte etaje ale muzicii nu așteaptă să fie vizitate, ci își formează, își asediază chiar auditorul.

Costin Cazaban

Anonime... des-conspirate!

I

(N.B. A se citi de către secretarul responsabil de redacție)

Stimați colegi,

Problema capilor limpezi e foarte importantă. Am mai atras și în alte rînduri atenția asupra acestui aspect. În ciuda părerii tov. Velea, eu reiau chestiunea. Am descoperit în revista noastră, pe care o citesc cu regularitate, mai multe perle, din care nu-mi permit să citez decît cîteva. Astfel, în loc de : „poezia anxioasă a lui Petre Got" — „poezia anexită a lui etc" ; în loc de „volumul Proprietarul de poduri" — „Proprietarul de noduri"; în loc de „Suferința urmașilor" — „Suferința apașilor" ; în loc de „Marile iubiri", romanul stimatului nostru coleg, — „Marile linguri" ; în loc de „Botează-mă cu pămînt", idem vorba bună despre coleg, „Botează-mă cu coniac" (sic !) ; în loc de „poemele dacice ale lui Ion Gheorghe" — „poemele bahice ale lui Grigore" (!) ; în loc de „sincronism" — „protocronism" (ceea ce nu-i chiar același lucru !) etc. etc.

De altfel, la comisia de cenzori, am discutat lucrurile cu toată responsabilitatea și am hotărît ca tov. Șapira să nu mai servească joi seara pe cei care urmează să fie capi limpezi vineri dimineața. Au și fost afișate listele (de prețuri) în acest sens.

Un coleg binevoitor.

II

Iubite redactor-șef,

Un lucru este limpede și nu mă las niciodată pînă nu-l spun cu toată tăria, chiar dacă unii ar zice că nu-i decît o simplă serenadă la trompetă. Ponderea revistei **Lucea-**

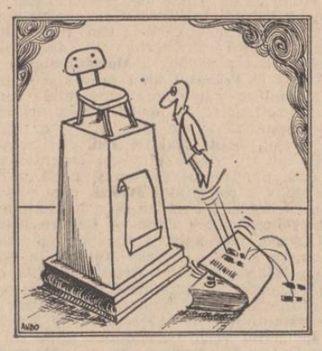

Spre glorie...

fărul n-o dă nici poezia, nici proza, nici critica, stimați critici literari, ci publicistica. Publicistica făcută cu nerv, cu sete, cu frenezie, cu implicare și cu talent. Scrieți deci, dragi colegi, despre cum petrec scriitorii la Mogoșoaia în restul săptămînii și se odihnesc duminica, despre cum pescuiesc fotbaliștii în timpul cantonamentelor iar nevestele le aduc mîncare cu sufertașele, despre cum cresc bunicuțele nepoțeii deprinzîndu-i cu alfabetul morse (linie... pumn... linie...), despre cum se culeg nucile în Ardeal (Anuca sus în nuc, scuturînd, Ion pe jos culegînd) — formidabilă temă ! —, despre cum spune colegul nostru Gheorghe Suciu bancuri de se uită Ion Gheorghe la el ca la logolună, despre cum traduce Cezar Ivănescu cu dicționarul pe care i-l răsfoiește Mery, despre cum face Lucreția cafele din plante medicinale, despre cîte cărți premiate (nu) citește un juriu literar, despre cum nu se fac filmele românești în schimb se fac case (dar nu de filme), despre ritul tăierii porcului la Brașov și despre prepararea deliciosilor vișli și maiosi, despre tratamentul sportivilor în cazul ruperilor de ligament, despre cum devin și de ce devin actorii literați, cine-i promovează și de ce, despre cheltuielile pe reclame de locomotive (voi v-ați cumpărat ?), despre atîtea și atîtea lucruri frumoase, interesante, înălțătoare din cea mai apropiabilă realitate. În caz contrar renunț la abonament.

S. Preotu

III

Tovarășe redactor-șef,

Nu pot să nu-mi exprim protestul față de modul cum a fost tratată cartea subsemnatei în revista dv.. Un critic literar al deceniului meu, care mai trăiește și astăzi, spunea cu deplină justețe : „să nu piticizăm lucrurile !" (Din lipsă de spațiu n-am dat numele și nici citatul întreg, n.n.) Or dv. la revistă (vezi expresiile : „la hectar", „la Tănase") tocmai asta ați făcut : ați minimalizat însuși problema. În numele femeilor critice literare — a căror număr a sporit foarte mult, apropiindu-se sensibil de cel al femeilor poete literare, lucru încă nu îndeajuns subliniat — îmi exprim dezacordul față de tratamentul respectiv și aștept măsurile care se impun.

O anonimă

IV

Dragă redacție,

Mie-mi plac foarte mult poveștile lui nenea Velea în care ne regăsim viața noastră cu toate preocupările ei bune și negative. Eu îl rog pe nenea scriitor, în numele băieților și a fetițelor din clasa noastră, să ne trimită toate numerele revistei în care publică contra preț. Totodată, îi trimitem, ca un mic semn de atenție din partea noastră a copiilor, o bonetică nr. 65, executată de mîinile noastre îndeminatice la orele de lucrări practice în agricultură.

Săru mîna,

Al său fiu și elev, Andrei N. V.

Continuare în pag. a 7-a

Niște manuscrise în căutarea unui...

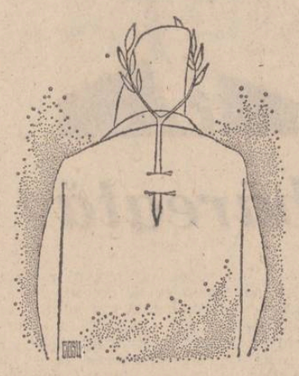

Adevărul...

catilina (III)

Poetul Catilina se îmbracă în roz. Rozul îi subliniază privirea sa șăgalnică și vocea subțiată de creion. Pentru cei care au vederea mai slabă decît se obișnuiește același roz în care se răsfață poetul exprimă inocență, puritate, candoare, vioiciune și mai ales o vitalitate cu totul și cu totul ieșită din comun în forum. Pe urmă, rozul împlinește și se murdărește mai greu decît albul imaculat și se spală mai ușor vara. Ar mai fi multe alte motive pentru care Catilina se îmbracă în roz, din vîrful limbii pînă în vîrful degetelor, ori de cîte ori află de un concurs de premii de la viitorii săi prieteni. La un astfel de concurs a participat de curînd, într-o frizerie. Răspunzînd la întrebarea dacă există viață pe pămînt cu „nu", personalul organizator i-a acordat premiul I în unanimitate, hotărînd să-l tundă zero fără bani. Și-a ferit degeaba pletele Catilina, mașina de tuns a însuși responsabilului lucra fără milă. Numai că, deși, la picioarele scaunului se adunaseră maldăre de păr, poetului nu i se zărea creștetul. Abia tîrziu, după mai multe schimburi, apăru pe gîtul poetului o bilă rotundă, mică și negricioasă. Strălucea cît se poate de viu pe îmbrăcămintea sa. Roză, desigur.

poșta redacției

GEO D. — OTOPENI, Km 17. Scrieți mărunt și prea rar. Încercați să bateți la mașină sau rugați pe cineva să vi le scrie. Am reținut totuși „Bocetul la nota de plată", din care reproducem versurile : „Am mîncat, am băut / Mă simțeam bine / Cînd, deodată vine nota de plată, măi frate / Și nimeni în jurul meu, nimeni, doar bicicleta, auzi".

EUGEN BARBU, TOKIO : Sînteți vizibil influențat de Marin Sorescu și Marin Preda. Ar fi bine dacă v-ați învinge timiditatea care transpare în tot ceea ce scrieți, mai ales în paginile de critică literară. Încercați să vă semnați cu numele dumneavoastră în „Săptămîna", renunțînd la pseudonimele Dan Mutașcu, Ion Lotreanu, Cornel Vadim Tudor, Ileana Lucaciu, Raluca Bungărzan și Adrian Păunescu.

GEO BOGZA, PE SEARĂ, ÎN DOBROGEA : Nu, farul din Sf. Gheorghe este tot acolo unde l-ați văzut ultima oară. E însă unul nou, la Constanța, care n-are paznic. Scrieți-ne de acolo.

MIHAI UNGHEANU, LA COPIL, ÎN FLOREASCA : Pagini critice prea romantice, cu un stil mult prea blînd

Semnul de carte

față de primele încercări pe care ni le-ați trimis („Campanii"). Deocamdată, nu.

NICOLAE DRAGOȘ, LA ȘEZĂTOARE, „CONFEX" : Florin Costinescu este bolnav și nu vă poate însoți la Slobozia, așa că de data aceasta va trebui să renunțați la umorul dumneavoastră pe seama confraților. Am primit fabule, însă nu înțelegem de ce nu le dedicați cu mai multă precizie celor ce vi le sugerează. Încercați să scrieți și poezii de dragoste. Cine știe ?

NICOLAE VELEA „TRIUMF" : Ultima dumneavoastră schiță a fost publicată pînă acum de nouă ori. Rîndurile pe care ni le-ați trimis acum sînt proaspete. (A crescut Andrei ?). Treceți pe la redacție și întrebați de Gh. Suciu și Voicu Bugariu. Vă așteptăm.

TEODOR BALȘ, „FIAT 1 300" „Oda mașinii mele cutremurate" este impresionantă prin lungimea ei, astfel că nu avem loc pentru a o publica. Încercați la o revistă spaniolă, cine știe ?

MIRCEA DINESCU, PARIS : Scrieți și în românește, ne descurcăm greu cu franceza dumneavoastră. Mai trimiteți, eventual scris de mînă.

Lui NICOLAE PRELIPCEANU

Pentru volumul „De neatins... de neatins"

Încă de la primul vers
Volumul lui m-a convins
Titlu-i foarte bine-ales :
De neatins... de neatins

Unui scriitor cu împrumuturi mari
la Fondul literar

De ani și ani, el n-a mai scris un rînd,
Dar face împrumuturi peste normă.
Și-n timp ce opera-i rămîne doar în gînd,
El este membru-al „Fondului"... de formă.

mîțu

(Povestire pentru copii)

Mîțu s-a născut într-un parc. Mama lui nu-l cunoștea pe tatăl lui. Tatăl lui nu o cunoștea pe mama lui. Nici Mîțu nu l-a cunoscut pe tatăl lui. Nu a mai cunoscut-o nici pe mama lui. Nu avea nici mamă, nici tată, cum se spune. Așa că, încă din prima zi, Mîțu s-a simțit foarte singur. Iată însă că pe o alee Mîțu s-a întîlnit cu o frunză frumoasă și tînără.

— Cine ești tu, Mîțu ? îl întrebă frunza cea frumoasă.

— Mîțu, răspunse Mîțu, dînd din coada lui mică, dar stufoasă.

— Vrei să fim mereu împreună ? îl întrebă frunza cea tînără și frumoasă.

— Vreau, răspunse Mîțu, dînd din coada lui stufoasă, dar mică.

Și Mîțu mîncă frunza. Cînd deodată trecu pe acolo o tovarășă.

— Cum te cheamă, Mîțu ? întrebă tovarășa.

— Mîțu, răspunse Mîțu dînd din...

Tovarășa îl mîngîie pe Mîțu. Mîțu o mîngîie pe tovarășa.

— Hai să cumpărăm pîine și să predăm hîrtia veche la D.C.A., îl îndemnă tovarășa.

Au mers amîndoi să cumpere pîine. Hîrtie n-au predat, pentru că Mîțu a început să scrie

Continuare pe coloana cealaltă

Închitate

versuri, așa că avea nevoie de ea. După care s-au despărțit, Mîțu să scrie versuri, tovarășa să caute un tovaraș. Azi un vers, mîine altul, Mîțu își închipui că este poet. Deveni ursuz, nu mai mieuna lingușitor, frecîndu-se de picioarele trecătorilor, stuchea în dreapta și în stînga, iar blănița lui se înnegri parcă și mai tare. Mîțu se purta în așa fel, încît nimeni nu mai îndrăznea să nu-l socotească poet, cînd, suit într-un pom, mieuna gros și subțire, sfîrîia sau torcea. Pînă într-o zi cînd pe o ramură, nu prea departe de cea pe care stătea el, a văzut o pasăre care ciripea ciripcirip. Lui Mîțu îi plăcu și vru deodată să se facă și el cîntăreț. Pentru asta însă trebuia să cînte la fel ca pasărea. Se zbîrli, se încordă și puse laba pe pasăre. O mîncă. De atunci Mîțu nu mai este poet și nici mîță. Nu mai miaună. Ciripește.

Întrebări pentru acasă : 1) De ce n-are Mîțu nici mamă și nici tată ? 2) Ce a vrut frunza și ce a vrut Mîțu ? 3) Cum a ajuns Mîțu poet ? 4) Cînd a ajuns Mîțu ciripitor ?

Parodii

FĂNUȘ NEAGU: „Furioșii nebuni ai marilor făgașe"

(fragment din volumul II)

A doua zi cînd se treziră, cei trei constatară că la extremitatea nasurilor or ca niște morcovi sau conopidă de lună nouă, purtau cîte o verigă de metal auriu, care la fiecare injurătură sau risetă îi înțepa ca un vîrf de suliță. Primul observă Radu Zăvoianu care tocmai voise s-o injure pe Asta Dragomirescu, de Nord, de Sud, de toate punctele cardinale, pentru că-l părăsise după concert. Simțea că are în stomac un cîine mort de-o săptămînă și vru să bea din apa în

care dormiseră toți trei, cînd, în oglinda ei sidefată de cristal de Veneția își zări chipul : înalt, musculos, tip western, *ochii migdalați de lup flămînd, picioare puternice ca doi piloni, mîini ca brațele unei macarale și... sîrma în nas. Îi venea să urle, să se agațe de torțile cerului, să injure pînă le-o plesni la toți dracii timpanele, dar se opri : două leșuri zăceau lîngă ei, erau Ramițki, ideologul grupului și Eduard Vardala, exjucător de fotbal în echipa Dinamo, amîndoi cu veriga în nas. Simți în nări un plăcut miros de coteț neaerisit, de bălegar și paie încinse ; luă acordeonul și pe o melodie de vals cu ritm de fox și rock, le comunică noutatea Ramițki bău ultima picătură din whisky-ul ce se mai afla într-o sticlă de Cuba-libri și se declară mulțumit.*

— De ce atîta ipocrizie, mama voastră de castrați, de ce, cînd știți prea bine că nu sînteți altceva decît niște porci nejugăniți, de nici carnea voastră nu poate fi mîncată... Marș afară, afară, balta asta-i prea bună pentru voi.

Radu se gîndi la tîrfa de Asta care-i fusese nevastă. Idioata aia să le-o fi făcut ? Ieri îl sunase pe... pe care dintre ei ? nu-și mai amintea, ca să le spună că pleacă în turneu, în Pădurea Neagră sau așa ceva. Nu, nu putea fi ea. Simți că taurul, mumia din el se schimă-n taur adevărat :

— Care din voi a făcut-o ?

— Care, zise Ramițki ?

— Care, strigă și Vardala și se trînti în baltă. Își aminti cum Asta luase odată platoul cu tort și se trîntise cu fundul în el. Au rîs cu toții, dar din ziua aceea între ei se strecură tulpina moartă a neîncrederii. Între timp apăru un milițian trimis de procurorul șchiop și le spuse că fusese eclipsă de lună și că nu au voie să staționeze în fața bodegii sacre. Vardala nu voia să aibă de-a face cu miliția, căci s-ar fi putut să-i prelungească suspendarea, așa că o șterse rapid cu coada între picioare. Radu Zăvoianu și Ramițki își amintiră că aveau o întîlnire în Obor și plecară și ei urgent. În urma lor, apa se prefăcu în zăpadă și începu să ningă cu fulgi de lebădă neagră peste orașul cmorțit. Soarele, ca un tort garnisit pentru aniversarea soacrei, se oglindea în apa de cristal negru al băltii. Acordeonul zăcea aruncat în noroi ca o coajă de pepene galben fără dinți. Se întunecase de-a binelea.

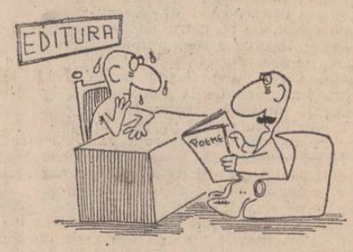

„Deși vorbești pe înțeles / Eu nu te pot pricepe"

Modele negative

Ca în fiecare an, poștașul a ales din mulțimea pseudopoeziilor cîteva, îndreptîndu-le către generosul dumneavoastră suris. Și punîndu-le în atenția... recidiviștilor.

„Studentul"...

Cam de aproape un an
Lucrez ca tehnician ;
Măsor cu pasul Bulevardul
Pînă voi lua doctoratul.

Iată-mă după doi ani
N-am diplomă și nici bani ;
Pantofii și hainele toate
Acum, iată-le, sînt vărgate.

Mama mea adorată
Demult vrea să mă vadă ;
I-am spus că trei ani jumătate
O las și plec la facultate.

Morala :

Decît a fi-n haine vărgate
Și să te crezi la facultate ;
Mai bine vara pe ogoare
Să culegi flori la domnișoare.

IULIAN MOCANU

Meditez

Gîndesc un gînd, o clipă, meditez
Lumina și întunericul paralizează...
Iubesc idilic, în pripă invadez...
Hermina și purificul profează.

GEORGE NILĂ

Corbul

Eram copil cînd te-am găsit
Căzut din cuib lîngă molid
Te-am luat te-am îngrijit
Tu mereu mi-ai multumit
Prin amarul croncănit
Ți-am cusut aripa frîntă
Te-am trimis dute pe veci
Tu te-ai reintors la mine
Și nici gînd nu ai să pleci
Corbule de vei rămîne
Peste ani și ani la mine
Eu îți spun că în zadar
Aștepți marea fericire
Ca să-ți cad cu pradă ție.

C. MARIUS

Dragoste la zile mari

Veneai prin birou
Mă priveai în ochi
Țintă ca un bou
Schimbată în rochi.

Îți jur credință
Rob în ascultare
Dragostea-i suferință
Păcat de-așa floare.

De ne-om logodi
Îți dau acest inel
Vino la chindii
Semnează : al tău Miel.

Am și-apartament
Televizor la scară
Fac și-antrenament
La box în sală.

Te apăr toată viața
D-orce cruciat
Să-mi devi aleasă
Mult te-am așteptat.

La etajul trei
Ne dăm întîlnire
Acolo lîngă tei
Mor de fericire !

Zilnic ai o floare
Pe masă liliac
Vin cu Cadilac
Ne prăjim la soare.

Zilnic te schimb c-o iie
Ți-am lăsat un plic
Și a mea fotografie,
Te sărut un pic !

Că ești prea frumoasă
Iar eu prea urît —
Acum avem casă,
Credincios în cult.

C-oi fi eu de vină
Că n-oi avea copii
Să nu fie pricină
Aștept să-i înfii.

Să nu ciripești
Cu ochii pe la alți bărbați
Obrazul să-l înroșești,
Să rămînem frați.

Te iubesc cu drag
Ai grijă : fă copii !
Miere-ți dau din fag —
Nu mă-nebuni.

DUMITRU EFTENE

Stăpîna pepenilor

Ce trup mlădios ai tu stea,
Ce buze moi ai tu zîna mea
Melancolie și farmec seiscă-n dimineața
Pînă cînd cineva îți aduce
un pepen galben.
Tu-l întrebi : „Mi-ai adus ?"
El își răspunde din priviri „DA".
dar tu vrei să auzi vocea sa.
De multe ori aștept ca tu să mă întrebi
dacă vreau un citro...
Eu răspund că „nu"
dar aș vrea să fiu cu tine la masă
să beau un citro cu tine stăpînă,
cu tine garoafă cu tine dulce stea.
Acum te aștept în fiecare seară
cînd plec spre casă
ca să apari tu să mă întrebi
„Mi-ai adus ?"
iar eu să răspund la fel „DA"
Dar tu nu mai apari
sa întîmplat ceva ?
Care-i cauza aparenței tale ?

VIOREL BREBAN

Veta — fragmente —

Foaie verde foi de cretă
Fireai furisită Vetă
Că plecași și mă lăsași
Singur cu bieți copilași.
Foaie verde lovidrag
Cît mia fost de tine drag
De te credeam io așa
Cuminte cum ie o stea
Și tu teapucă damblaua
Să umbli dea haimanaua
Cînd miaduc aminte'm vine
Sămi dau pumni în cap la mine,
Cînd tu noaptea mă puneai
La copii la legănat
Tu peafară te duceai
Eu credeam, de, ca bărbat...

Cît de mult întîrziai
Pînă'n casă iar veneai
Cînd colo tu pă furiși
Mi te duceai la iubit
Cu iubitul marțafoi
Pînă mintea ția sucit
Să ne părăsești pe noi
Foaie verde foi de pești
Veto ai să te căiești
Cu el nu te procopsești.
Ieu credeam că cel mișel
Ia făcut tigănci moșmoande
Să teamorezezi de el
Stînd singur la gura sobi
Mia dat o babă cu bobii
Și mia ghicit ia așa
Eu te credeam cuminte stea
Tu năgîrdă zăpăcită
Cu mintea ca a de vită
Că ăla nu e ăl scris
Și tea 'ncîntat cu cea zis
Cît e el de uricios
Tu îl crezi că e frumos
Și mai sînt trei bobi zăbavă :
Bobii care sînt zăbavă
Însamnă zile sau ani
Și ajungeți niște golani
Peacolo pe un' te duci
Șio să vii Veto 'ndărăt
Numa 'n fustă șin papuci
Tu atunci cînd ai să vii
Și mi teo vedea copii
Ei nu știu, te bagă'n seamă
Șio să-ți zică iară mamă"
Dar le spui io pînă'nvață
Ca să te numească „tață"
Și-i numirea adevărată
Că io sînt mamă în tată
Și atunci Veto ce săți fac
De necaz, ca să mă'npac,
O să mapuce un drag
De pus mîna pe ciomag
Șio săți trag Veto săți trag
Și o să mă ții dragu
Pînă so rupe ciomagu

A. POPESCU

Cocoșul și Găina

Bărbatul ca să poată apropia femeia,
Trebuia să ia exemplu de la cocoș
și găină.
Cocoșul riciind de-a găsit ceva,
Cheamă găina și cu mare plecăciune ;
Cu un pas înapoi poftește găina...
Iar găina fără mofturi servește
gustarea.
Iată specii ; de cînd au apărut pe lume,
Nu au progresat, dar demnitatea
au păstrat,
Au rămas din naștere civilizați !

B. GHEORGHE

Toamna-n scutec

Toamna își înfașă-n scutec
Frunze rupte ca un petec
Ca o mamă cu grai dulce
Murmură un cîntec, dînd zor sălе culce

Toamna alăptează din plin
Frunzele cu mult destin
Atmosfera cîntă-n aer transparentă
O rapsodie vigilentă.

FLORICA BĂLĂNEANU

Semicerc

Semicerc, semicerc
Eu am să încerc
să fac un pastel,
să construiesc un castel,
Un castel în poezie
să-mi vină doamna fantezie
să-mi spună cum să scriu
ca castelul să-l descriu.

Să-l fac ca un tablou.
sau să-l fac sub formă de nou ?
Noutatea s-a plimbat prin țară
fiindcă vine o nouă primăvară.

Cineva trebuie să te îndrume
să faci numai semicerci.
La nimic să nu te gîndești
Pînă ce obstacolul pornești.

B. VIOREL

zîmbet

Poșta colaboratorilor

(A propos de desființarea rubricilor !)

AL. PIRU : La senectute, fapt dovedit, omul iubește copiii... (în colaborare cu Nicolae Ciobanu) la **Cartea de debut.** După păcatele tinereților și CEARTA de odinioară cu GARABET IBRĂILEANU, POEȚII VĂCĂREȘTI, COSTACHE NEGRUZZI, LIVIU REBREANU și alții, oare nu e desuet (fără i) să încerci a intra în grațiile Ilenei Vrancea, care, orișcum, e o doamnă de altădată...

FĂNUȘ NEAGU : Numai Dumnezeu știe câți dușmani ne-a adus a dumitale **Carte cu prieteni...** ÎNGERUL A STRIGAT și a treia oară, ce te împiedică să scrii despre toți membrii Uniunii ? În fond (mai corect de la Fond) iei și dumneatale un ban (dău trei damigene de mo-lan. / Plus pe Dinu, procurorul, / Care-n fotbal face corul, / Însă nu și pe Cheran). Atenție : FRUMOȘII NEBUNI AI MARILOR ORAȘE publică numai la rubrica **Aflăm de la miliția capitalei.**

GEO DUMITRESCU : După ce ați avut LIBERTATEA DE A TRAGE CU PUȘCA, vă cred și eu că nu aveți nici o strângere de inimă să repetați mereu, **la Poșta redacției :** „manuscrisele nu se înapoiază". Știu că NEVOIA DE CERCURI e presantă, atita doar — CÎINELE DE LÎNGĂ POD e neiertător : el latră și umple un întreg JURNAL DE CAMPANIE. (Între noi :

ce mai face Ghiță Azap, tot cu **Maria... Roxana ?)**

GHEORGHE PITUȚ : Dumneata ești singurul colaborator permanent care n-ai rubrică !... E drept că n-ai nici umorul lui Cioculescu (în paranteză fie spus, interbelic) și nici dezinvoltura metaforică a lui Fănuș (stropită cu Ornărel muscat). Ce e drept, ai tilc. Poanta la bancul cu pădurarul din Bihor v-o trimitem prin poștă.

TUDOR GEORGE : 15-le nostru de rugby a ajuns la BAZARUL CU MĂȘTI condus de antrenori, unde recită BALADELE SINGAPOREENE. Forma fixă, la grămadă, a SONETELOR AERIENE n-a ajuns încă s-o descifreze. Din ultima baladă trimisă am reținut finalul : „AHOE !".

IOAN ALEXANDRU : CUM SĂ VĂ SPUN, VIAȚA DEOCAMDATĂ nu-i chiar un INFERN DISCUTABIL. Mai trecem și prin VĂILE PUSTIEI însă la capăt dăm de IMNELE BUCURIEI (și de alte multe și mărunte **imne). Jurnalul de poet** vi l-am trimis ca jurnal de bord pe **Linia maritimă Onedin.** — se va publica începînd cu episodul 60.

ION CARAION : Bine ai răsărit, tînără PLANETĂ, la orizontul **Luceafărului.** Ne interesează PANOPTICUM-ul dv., dar mai cu seamă OMUL PROFILAT PE CER. Reținem și CÎNTECELE NEGRE scrise în DIMINEAȚA NIMĂNUI. CÎRTIȚA sapă ȘI APROAPELE și nu se lasă pînă nu-l trimite în CIMITIRUL DIN STELE. E drept că NECUNOSCUTUL FERESTRELOR scrie DUELUL CU CRINII, însă rămîne de discutat ENIGMATICA lui NOBLEȚE. Cînd unul îți șoptește la o URECHE DE DULCEAȚĂ și altul la O URECHE DE PELIN, tot mai bună e odihna și înțelepciunea de la MASA TĂCERII.

Interim

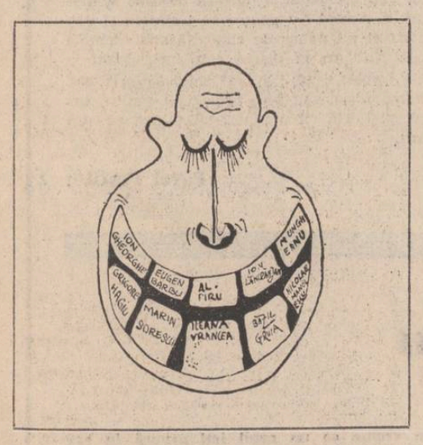

parodii

HORIA ZILIERU: „Efemera roză"

(Din vol. „Astrale")

Eu din Astralia divină doamnă
Te cred o roză virginală
Și cu amanta harfă ideală
Înton romanța unei seri de toamnă :
vino din laur
seraf de aur
adă cu tine
parfumuri virgine.
Rămîi în aurora de mister
Căci pedepsită să devii femeie
Cu lacrimi diafane ce scînteie
Nu poți păstra secretu-ți efemer.

În trupul meu furtună senzuală
Și-n craniu sună inc'armura
Ce am purtat-o cu trăsura
Într-un turnir din epoca medievală.
trandafir nins
crescut în paradis
amant astral
suris vestal.
Rămîi atotmîntuitoarea mea acum
Cerească-amorezată roză
Eu vreau să scap de starea de hipnoză
Din craniul meu s-alung norii de fum.

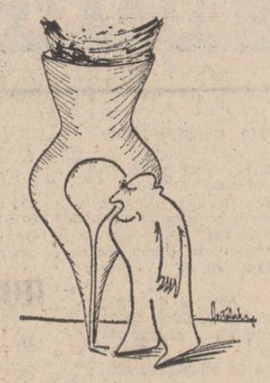

parodii

MARIN SORESCU: văzut din car

(după „Craiova văzută din car")

Marin Sorescu văzut din car,
înspre dimineață cînd
se crapă din pleoape,
e un ăla,
un lonа veșnic cu năvodul după el,
veșnic monologînd :
or fi pești ?
n-or fi pești ?
o fi crezînd, probabil, că peștii
s-au prostit de tot ;

Marin Sorescu zărit din car
e
unul care l-a creat pe Shakespeare
din cioburi de cuvinte !

Mă pregătisem de cu seară să-l văd ;
proaspăt ras, cu papion la gît
mi-l închipuiam pe Marin Sorescu
un eveniment,
un fel de Homer,

pentru că îl și trecusem la imperfect,
glăsuind ca la vreo comemorare :

„ERA un tip cumva Marin Sorescu,
scria el cărți, și poezii și piese
și cugeta el la un fel de-a fi
al sentimentelor alese ;

apoi, el mai gîndea puțin din car
și nu s-ar spune c-a greșit zicînd
că fotograful e un fel de dar
căzut pe capul lui așa, rîvnind ;

avea și-un fel de-a fi al lui, subțire,
cu cartea-n buzunar și capu-n nori
s-ar zice că visînd, crea-n neștire
balada unui tren rîvnind ninsori."

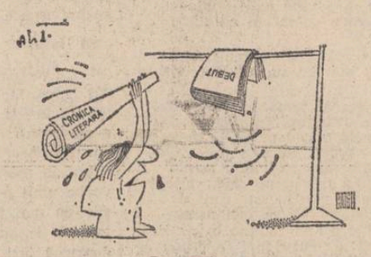

Curățenie

Lui ION GRECEA

Viața nu iartă

Sigur că viața nu iartă,
Dar nu știe autorul
Că de multe ori în artă
Nu te iartă cititorul

Anonime... des-conspirate!

Urmare din pag. a 6-a

V

(Biletel)

Colega, pun următoarele pariuri, pe oricît vrei tu că :

1. În această ședință, Matei Gavril nu va rosti nici un cuvînt, dar va da negativ din cap atunci cînd șeful v-a întreba, la sfîrșit, dacă mai sînt și alte propuneri ;
2. Dan Cristea va fi întru-totul de acord cu Dorin Tudoran ;
3. Nicolae Ciobanu nu va fi de acord cu Mihai Ungheanu ;
4. Gheorghe Suciu va cere mai mult spațiu pentru proză, iar Mircea Dinescu va replica : proza nu se citește ;
5. Teodor Balș va spune că în conformitate cu Legea nu se fumează în timpul ședinței („Zău, tovarăși, vă rog...") ;
6. Nicolae Dragoș va încheia ședința cu o anecdotă la care vom „jubila" cu toții ;
7. În sfîrșit, Nicolae Velea v-a spune : Urmează ultima repriză !...

VI

Domnilor,

În anul acesta n-o să pupați (pupați ce vreți) nici un cuvîntel umoristic de la mine. Mai an, mi-ați tras clapa și m-ați dat cu continuare, după sărbători, cînd n-a mai ris nimeni. Dealtfel îmi petrec sărbătorile de iarnă la bunica U.T.A. L-am luat cu mine și pe Fănuș să-i citească din parodiile mele.

Așa vă trebuie, dacă nu știți aprecia un umorist de talia mea ! (1,62 m). Sic !

Mircea cel Mare

VII

TELEGRAMĂ

Cu prilejul sărbătoririi a 20 de ani de intensă activitate, ne este foarte plăcut să fim în incinta redacției dv., alături de toți iubiții și stimații dv. colaboratori, și să vă urăm la mulți ani, noi și noi succese cît mai mari în nobila dv. activitate pe tărîmul literelor românești.

Conducerea Uniunii noastre vă invită să luați parte (împreună cu soțiile sau soții, vizează Traian Iancu) la masa tovărășească ce va avea loc la sediul instituției în ziua de... orele...

Ținuta nu este obligatorie.

Toastul va fi rostit de vicepreședintele Laurențiu Fulga.

● Manuscrise de Gheorghe Suciu și Iulian Neacșu ● Parodii de Nicolae Ariesescu și Alexandru Veronia ● Epigrame de Gelu Stoicescu ● Caricaturi de Aurel Ștefan Alexandrescu ● Ando ● Ciosu ● Constantin Gavrilă ● Matei Mihai ● Sorin Postolache.

atelier literar
poșta redacției

LAV. CRISTUREANU : Scrisoarea dv. e o frumoasă dovadă de sensibilitate și inteligență (dar și a unui spirit autocritic dus cam prea departe...). Greșeala principală stă în faptul că puneți prea mult „absolut" într-un simplu răspuns (unul singur !) la „poșta redacției". Lăsînd la o parte străvechea evidență că nimeni nu e infailibil (și „poștașul" dv. e departe de a face excepție de la această regulă !), mai rămîne să punem în balanță și alte numeroase elemente, printre care, nr. I, acela că nimeni, la vîrsta dv., nu „calcă cu dreptul" de la prima tentativă, în acest domeniu gingaș, labil și foarte „părelnic", că talentul — cu excepția unor precoci „copii minune", care, uneori, se „sting" tot atît de repede cum au apărut — nu se afirmă dintr-odată, printr-o izbucnire peremptorie, concludentă, avînd și el copilăria și pubertatea lui, petrecînd, odată cu vîrstele celui ce-l poartă, un lung răstimp pînă ce ajunge „ființa de-și pricepe", și încă un răstimp pînă izbutește să-i facă și pe alții s-o priceapă ! (La vîrsta dv. și mai tîrziu chiar, „poștașul" dv. și-a ars și el, ca toată lumea, cîteva caiete „dictando". Înainte de a începe să se bănuiască poet și să poată obliga pe alții s-o recunoască !...). Așadar, pînă să trageți o concluzie asupra puterilor și vocației proprii, trebuie să faceți o lungă, stăruitoare, sistematică „anchetă" printre cei ce vă pot oferi o părere demnă de încredere. Și nu odată, ci repetat, în diferite faze și dispoziții, corespunzînd încercărilor, experiențelor, căutărilor succesive ale „atelierului" dv. intim (care și ele trebuie să fie repetate, îndîrjite, scormonitoare, exhaustive !). Numai după acest efort, susținut, îndelungat (în care lucrul important nu este **să convingeți,** ci **să vă dumiriți** asupra propriei căi și chemări), veți putea decide și alege. Rătați în clasa a XII-a nu există ! — e o adorabilă enormitate — sînteți un om bine înzestrat (încă nu știm, nici dv., nici noi, în ce orizonturi specifice), iar această măsură grea și aspră cu care vă măsurați vă va aduce, în lungul vieții, fără doar și poate, victorii de mare preț, dar și multe amărăciuni. Reveniți.

DRAGOȘ CORNEA : Sînt unele lucruri interesante și promițătoare, în cele două schițe. Numai că genul respectiv pretinde o experiență a scrisului mai bogată și mai complexă, o tehnică mai sigură (mai puțin șovăitoare), mijloace de expresie, de precizie și rafinament (și nu

Desene de Mihai Gheorghe

un stil cvasirudimentar, simplist, neformat, neglijent, etc. — de p. : „...cu satisfăcută plăcere" ! ?, etc.). Sînt motive reale să vă continuați încercările, dar trebuie să dați mai multă atenție și osteneală pregătirii dv. generale și celei specifice genului pretențios pe care l-ați abordat.

VALENTIN CONSTANTIN : „Jeturi" năstrușnice, inteligente și cu unele „antene" lirice, pagini care se află, însă (deocamdată ?) într-un stadiu de nebuloasă. Mai înfiripată, „Amurg".

AUREL NEACȘU : Unele semne bune, mai ales în „Cum apa". „Sete". Să vedem ce mai urmează.

DOM' PETRIC : De data asta e un lucru foarte bun, care ar merita să vadă lumina tiparului. Ceea ce înseamnă că a cam sosit timpul să ieși din „taina" pseudonimului.

T. CERNĂUȚEANU : Sînt unele alunecări în vulgaritate, dar, în ansamblu, „merge" (uneori, e chiar amuzant). Partea proastă e, însă, că paginile sînt scrise cam „cu furca", foarte grăbit și neghjent.

I. NEȘU : „Nebună" și „După zece ani" sînt niște povestiri destul de solid alcătuite, chiar dacă evoluția psihologică a personajelor (mai ales în prima) poate fi discutabilă. Cea mai bună ni s-a părut „Minunea". Rămîn, însă, valabile, în continuare (pînă cînd ?) observațiile în legătură cu stilul. Poate n-ar strica să scrieți (și, oricum, să trimiteți) mai puțin și să dați mai mult timp și atenție pregătirii pe latura deficitară.

MIRON ILIESCU : E greu de judecat un text, după o lectură chinuitoare, enervantă. Sînt părți care ne-au plăcut, sînt altele pe care nu le-am înțeles, fie din cauza grafiei, fie din cauza neîndemînării autorului, mai ales în purtarea unui dialog (vocile se amestecă, nu mai știi cine vorbește, despre cine, etc.). Mai mult nu vă putem spune, deocamdată.

DAUREL : Lucruri de inerție și serie (acum, „seria fluturilor"), inconsistente, superficiale. Ceva mai bine, în „parabola fructului".

D. BORCEA : Nu sînt nici acum noutăți. Ceva mai bine, în „Uneori", „Planton", „Cîntec" (ultimele două, cu „inovația" neinspirată a unei topici siluite, nefirești — mijlocul din „Cîntec", finalul din „Planton").

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cînd aburul toamnei...

Cînd aburul toamnei domnește pe Ardeal
încep — corăbii grele — să plutească
biserici vechi cu temelii de sînge,
biserici vechi de țară românească,
cu sfinții țărani în răscoale,
hrănite cu sînge și fiere,
plutesc spre Dunăre să se adape,
altare de ființă și nu de reînviere,

În inima lor sînt acele izvoare
din care de secole cresc
puterile țării de neatîrnare
puterile acestui pămînt românesc...

Cînd aburul toamnei domnește pe Ardeal
biserici se desprind din guri luminoase de rai,
nebănuit se desprind și plutesc
în loc de cruce purtînd capul lui Vodă-Mihai
peste întreg pămîntul românesc.

TEODOR PURICE

În poem

Cuvintele pe furiș
în pinze, în aripi
atît de aproape
aduc cerul patriei
încît cele patru încăperi ale inimii
devin puncte cardinale.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Virsta Dunării

Virsta Dunării
Aici numai țărîna
Poate socoti vîrsta Dunării
Cîntecul țișnește
Din miezul aprins al cuvîntului
Și sîngele strămoșilor
Cutreieră harnic
Somnul mugurilor.
Sînt fiica acestui pămînt
Și aud curgînd Dunărea
Între malurile.
Celui mai frumos cuvînt — România.

Sîntem stăpîni aici

Din adîncul lumii mele
vine zvon,
cuvintele abia pot
să-l mai încapă.
Amiaza are
Locul ei în lucruri,
pe luciul cuvintelor
gîndul meu
lin ca o corabie pleacă...
Sîntem stăpîni aici,
clipei îi dăm tot ce vrea,
pămîntul românesc
e viu și bate ca inima mea.

MIRELA CRISTOFAN

Locul nașterii

Coborîse iarba în cer curgînd în crucea amiezii
Prin ripi muierile băteau cînepa năprasnic
Văcarul adormise la genunchii cirezii
Bunica măsura timpul din praznic în praznic
La clopot o limbă din lemn de salcîm clopotul legase
să fie sunetul blînd — speranță și leac
Barza cu hornul în cioc în dumbravă plecase
Satul întreg încăpea într-un sac
Pustanii aruncau în pămînt cu bricege mîncate la gură
și cuceream încă o palmă de loc de vatră primară
Potcovarii dănțuiau la răscruci pe semănătură
O fată fugită de-acasă se înecase într-un lan de secară
Părinții plîngeau în pridvor spintecînd depărtarea
Dogarul își lăsase beschia și privea sfîșiat pe deal
Un fum subțire de alarmă fulgerase zarea
Bezmetic alerga prin cîmpie un cal
Și satul își strînse bărbații sub scut
Pădurea își trase copiii într-însa
Lanul de grîu de lănci s-a făcut
Cerul s-a întunecat deodată și plîns-a...
Iată, prietene, acesta e locul nașterii mele ca fiu
Și-i horă acum în parcul de mașini și tractoare
Țăranii beau din sticle de lampă rachiu
luminați de o sete mai mare
Și iată, prietene, dealul pe care mărul rotat
culege lumina și-o aruncă în vale curată
E locul în care bunicul de veghe a stat
Oștean al lui Ștefan dintr-a Moldovei armată.

VASILE MIHALACHE

S-a-ntemeiat, mîndrie

Mîndria noastră de a fi
nu-i flamură trufașe
nu-i dor de măreție
nici chef de cotropire.

Mîndria noastră simplă
e piatra ce-și înalță
întocmai unui munte
puterea frunții dîrze
pe-albastre limpeziri.

E-nvolburarea apei
cînd i se pun în cale
potrivnicele hotare,
voind unda să-i curme.

Stau arcuri lungi de fapte
pe praguri largi de timp.
Stau veacuri peste veacuri
din care ființa noastră,
păstrîndu-se aevea,
s-a închegat, iubire,
s-a-ntemeiat, mîndrie,
s-a întregit, lumină.

Dintr-un noian de jertfe,
un fluviu lung de sînge.
și-un munte alb de oase
le-am rupt din trupul nostru
și le-am lăsat în urmă
și le-am trecut pe toate
cu fruntea-ncununată
de-acea mîndrie simplă
de-a-nvinge și de-a fi
netemători de viață
netemători de moarte
supuși pe veci ai gliei
pe veci stăpîni ai ei.

LILIANA POPESCU

Așa cum vorbim

Despre țară
nu putem vorbi
decît simplu,
curat,
așa cum vorbim
despre rouă.
Numele Ei îl purtăm
cum albina,
polenul,
cum aripa,
zborul...
Îi rostim numele
și-un soare luminează
în inimile noastre
asemenea toamnei
în fructul,
rotund,
de pe ram.

ION DRAGOȘ

Panorama dramaturgiei

Urmare din pag. I

rii, ținînd întîi și întîi de (totuși) limitele spațiului tipografic. Lucrarea este ea însăși mărturia unei dezvoltări remarcabile a dramaturgiei ca gen literar destinat scenei, și operația de selecție trebuie așadar privită ca determinată de viziunea momentului literar și istoric actual asupra fenomenului.

Cele două volume au apărut sub supravegherea criticului și istoricului literar Valeriu Râpeanu, experimentat editor și comentator de teatru, sprijinit de Viola Vancea și Gabriela Ioan, și reprezintă o reluare, cu modificări de viziune, spațiu, criteriologie, a ultimei antologii similare, intitulată **Dramaturgia română contemporană** și apărută cu 14 ani în urmă, tot în două volume, în colecția „Biblioteca pentru toți" a Edîturii pentru literatură. Fie și de am rămîne la acest stadiu al comparației, necesitatea și superioritatea ultimeia sînt dincolo de orice observație critică. Cum este însă dispusă bogata materie a antologiei de acum ? În primul volum, **Teatrul de inspirație contemporană,** intră 9 autori : Mihail Davidoglu **(Omul din Ceatal),** Lucia Demetrius **(Trei generații),** Horia Lovinescu **(Moartea unui artist),** Aurel Baranga **(Opinia publică),** D.R. Popescu **(Acești îngeri triști),** Paul Everac **(Camera de alături),** Titus Popovici **(Puterea și adevărul),** Dumitru Solomon **(Diogene ciinele),** Ion Băieșu **(Chițimia),** Iosif Naghiu **(Într-o singură seară),** Marin Sorescu **(Matca).** Sub titlul **Teatrul de inspirație istorică,** al doilea volum face loc următorilor 8 dramaturgi (și piese): Lucian Blaga **(Anton Pann),** Alexandru Kiriței **(Nunta din Perugia),** Camil Petrescu **(Bălcescu),** Mircea Ștefănescu **(Căruța cu paiațe),** Al. Voitin **(Avram Iancu sau Calvarul biruinței),** Paul Everac **(Iancu la Hălmagiu și Urme pe zăpadă),** Paul Anghel **(Săptămîna patimilor),** Dan Tărchilă **(Moartea lui Vlad Țepeș).** Un singur autor, Paul Everac, intră în ambele volume, deși același lucru s-ar fi putut întîmpla măcar cu doi dintre autorii incluși : Horia Lovinescu, al cărui **Petru Rareș** ar fi meritat un loc în partea a doua, și respectiv D.R. Popescu, cu una dintre piesele sale mai noi, **Muntele.** Ca în cazul oricărei antologii, o problemă ne-o procură situația celor rămași, cum se spune, pe din afară. Lucrul se întîmplă, fatalmente cu măcar tot atîția autori, deși de regulă numărul acestora din urmă, este cu mult mai mare. Ar fi fost, credem, îndreptățită găsirea mănunchiului de pagini meritat de Teodor Mazilu ? S-ar putea obiecta, de asemenea, absența ultimei generații de dramaturgi. Dar pentru aceasta ar mai fi fost necesar încă un volum. Și o antologie oricît de generoasă nu poate acoperi absolut totul.

Valoarea antologiei nu poate fi atribuită fără a ține seama de importanța studiului introductiv semnat de Valeriu Râpeanu. Perspectiva folosită este aceea, singura validă, a decantării valorilor. Raportul fundamental se constituie în simbioza artist-societate. Istoricitatea fenomenului teatral este marcată printr-o riguroasă compartimentare a aspectelor sale specifice, văzute în devenirea și împlinirea lor. Cercetătorul nu este îngăduitor cu nonvaloarea, și nu e dispus să acorde nici un fel de circumstanțe atenuante, de oriunde ar veni produsul modest, neomologat de istoria literară. Rînd pe rînd, uneltele criticului sînt transmise sociologului și istoricului, pentru a se metamorfoza apoi într-o privire globală, sintetică, exigentă asupra fenomenului contemporan imediat. Pentru a verbi, de pildă, despre „amurgul zeilor", cum e calificată involuția dramaturgiei la anul de cumpănă 1944, Valeriu Râpeanu consideră adecvată perspectiva memorialistică, pentru a pune numaidecît opera înaintea autorului și a trage de aici concluziile ce se impun.

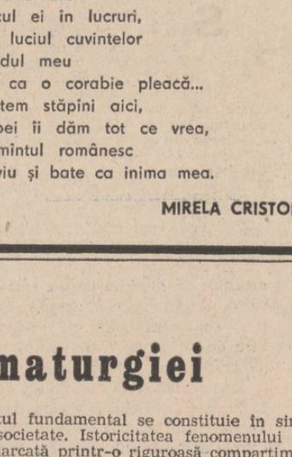

Cu perioada 1948—1949 se poate discuta despre **piesa de actualitate,** firește în accepția restrictivă a sintagmei. Înțelegem prin aceasta mai mult lucrările ocazionale destinate evenimentelor vremii : naționalizarea, cooperativizarea, lupta pentru sporirea producției. Este un an de început, pentru că temele enunțate au cu totul alte repere în timp decît cele fixate, și altă „bătaie". Ideea **programatismului social** ca și apariția muncitorului în dramaturgia nouă, prin Davidoglu **(Minerii, Cetatea de foc),** sînt aspecte reținute de viziunea istorică.

Pentru perioada mai nouă, anul 1965 marchează începutul unei efervescențe creatoare ce va situa dramaturgia pe picior de egalitate cu celelalte genuri. Apar de-acum nume noi, creația se diversifică și se îmbogățește. **Pionierii** (M. Davidoglu, Lucia Demetrius) nu mai dau nimic. Reluarea lucrărilor acestora, în noi montări, nu este întîmpinată cu audiența spectatorilor. Dincolo de chiar concluziile studiului, autorul antologiei îi păstrează totuși pe cei doi în pagină.

Cu aceeași rigurozitate trasează Valeriu Râpeanu traiectoriile teatrului istoric. Mi se pare totuși forțat să considerăm **Bălcescu** o simplă dramă romantică, deși viziunea apologetică a eroului ar îndreptăți-o. Pînă acolo însă unde trebuie să-l vedem pe Bălcescu-gînditorul și omul de acțiune socială, pasionatul de o mare idee, moderna sa hiperluciditate. De la „ilustrarea cu procedeele cronicii dramatizate la interpretare, meditație", evoluția o marchează noua concepție despre personaj și funcția sa dramatică. „Eroismul este conținut și nu declarat, tirada se sublimează în meditație adîncă. Eroul se află în situații cruciale, hotărîtoare, limită. Momentul biografic evocat nu mai este cel al apoteozei, al biruinței, ci acela al dificultății, al dilemei critice, al înfrîngerii chiar." În consola ideilor sale, cercetătorul cheamă nume sigure : Al. Voitin, Paul Anghel, Marin Sorescu. Dramaturgia **adevărului uman** își începe viața în jurul lui 1960, odată cu debutul lui Everac și al generației sale, pentru a atinge „momentul maturității ideatice", mai tîrziu, prin 1966. Sigur, autorul e conștient de labilitatea reperelor temporale fixate, dar de pe acum se poate spune că multe din jalonările trasate respectă adevăratul spirit al mutațiilor produse.

Nu este desigur întîmplător că se poate discuta acum mai deschis despre „mit și permanență sufletească", ori în legătură cu „avatararile comediei". Nimeni nu se mai gîndește astăzi să pună semnul de egalitate între comedie și pamflet, deși procesul comediei poate fi totuși intentat, dar în sensul invers, al sofisticării acesteia. Citîndu-l pe Jean Douvignaud, autorul antologiei arată că, într-o anumită epocă, „spectacolul social a fost mai puternic, în sensul implicării tuturor oamenilor într-o schimbare radicală". Nouă ni se pare firesc să observăm că și azi spectacolul social este **puternic** și ne solicită în gradul cel mai înalt. Problema credem că trebuie pusă sub reflectoarele conștientizării participării oamenilor, și dramaturgilor, la viața socială și politică, și de aici, aspectul de **dezbatere,** de **colocviu** al multora din lucrările noastre dramatice din ultimii ani.

Metodologia recentei apariții editoriale, ce aduce echilibrul necesar în judecarea fenomenului dramatic românesc din ultimele trei decenii, trebuie privită, desigur, în spiritul democratismului vieții noastre literare, și acest lucru l-a înțeles, primul, Valeriu Râpeanu cînd a conceput ansamblul celor două tomuri. De aici se și impune să pornim cînd analizăm lucrarea, cu meritele ei evidente.

Reportaj de țară nouă

Scurt tratat despre fericire

După ce se desparte de munți, trenul despică deschiderea spre lume, de un verde-auriu profund. Roșul încins al țiglelor izbește retina ; case, mai mici, mai mari, fiecare cu portița ei și grădinița ei de sub fereastră, cu iasomie, trandafiri, busuioc și regina nopții ; fiecare cu banca ei de la stradă, pe care, seară de seară stau vecinele cu buletinul de știri sub limbă și vecinii cu nevinovatul felcău sub laibăr, în cazul în care „lampa" nu le aduce teatrul sau filmul sub nas, ori o emisiune de știință, în urma căreia, fără îndoială, toți cei cuprinși între patru și nouăzeci de ani, se vor simți părtași la viața intimă a planetei-mamă, ori solidari, din curiozitate și aventură, cu alții, ce stau „pe stele și-s altminterea..."

Mureșul curge la vale, apă, zic oamenii, și mai bună și mai rea, își vede de treaba ei, ca orice apă. Supărările au fost uitate, mîini vînjoase sînt, mai pot ridica case, zic împricinații, doliul a fost lăsat și el la spate, că-s femei voinice pe la noi, recunosc alții, mame zdravene cu prunci sănătoși.

Muierile astea de pe Mureș, zic bătrînii, cu o mîndrie greu de ascuns, cresc copiii așa cum cresc recolta pămîntului ; că ce s-ar face pămîntul fără apă și soare, și mină priepută de om ; și ce s-ar face pruncul fără ziua de mîine și fără pămîntul ăsta bătrîn de cînd lumea, duios și cald ca palmele mamei...

Întinderi verzi și tremurătoare, Cîmpia Piinii, sub un soare aprins, prevestind ploaia torențială de după-amiază. Și fuste înfoiate, de toate culorile, muierile pămîntului, rupînd volbura și pîrul, curățînd visul piinii de negară, așa cum și-ar curăți copiii, pe seară, în troaca de lemn.

În VLAICU aerul miroase a aducere-aminte, iar cerul întins deasupra pajiștei de la marginea satului, pajiște pe care o fi alergat și Aurel, fala și jalea Bințințului, întrebîndu-se pînă unde zboară ciocîrlia, îndeamnă la înălțat zmeie de șindrilă și avioane de hîrtie, ba chiar vise, atît de aproape de adevăr că devin posibile din schema mizgălită pe coperta unui caiet de școală ; copiii au ochi adînci și nostalgici, aleargă, învață, urmăresc păsările cerului și păsările Aviasan-ului și, cine știe, noaptea, în visele lor de copii lovesc aerul căutînd linia la care poposește ciocîrlia, sau altceva, dar celor cu har, cu chemare, cu credință că nu există NU SE POATE, ci TREBUIE, pentru ei, pentru cei de mîine, pentru viitor.

Cobori într-o gară măruntă, Orăștie, cu iarbă și flori, și copaci umbroși, cerînd un strop de ploaie, în vreme ce „cursa" duduie și scoate fum pe țeava de eșapament, în spate, sub niște plopi subțiri, atingînd cerul.

Șoferii sînt „nea Nelu", sau „nea Petrică", localnici, oameni pentru care meseria de șofer pe „cursă" are farmecul ei, impingîndu-te să meditezi la „ale lumii" ori de cîte ori urcă un străin de oraș, deosebit prin vorbă și, vesel spus, culoare locală.

Se vorbește încet, se spun lucrurilor pe nume, ca între prieteni, pentru că aici nu poți avea secrete, zic oamenii, stupu-i pentru toți și-al tuturora ; ce să umblăm cu cioara vopsită ? !

Frumoasele blănuri ale Vidrei din magazinul de desfacere, își așteaptă clienții, în vreme ce o altă unitate livrează dulcele sirop din plante sau din fructele culese de pe Valea Sibișelului. Legenda lui Forogo mai circulă, omul care te vindeca cu „te miri ce buruieni" și vorbea în toate limbile pămîntului. Legenda lui Vlaicu pulsează firesc, tînărul fără de moarte, despre care s-a vorbit și se va vorbi în toate limbile pămîntului. Legenda „Paliei" o știu cu toții ; un magazin nou, ultramodern, curat, cu vînzătoare amabile și marfă pentru toate gusturile, purtîndu-i numele. Și blănurile. Frumoasele, elegantele, fermecătoarele blănuri, cerute în toate limbile pămîntului. America, Asia, Europa...

ORĂȘTIE, vechi și nou, sub fruntea unor munți în care dorm sufletele soldaților lui Decebal și pe care urci cu piosenie, așa cum ai urca treptele unui templu.

Mureșul îl treci cu „brudina", ori cu „cinul" ; sub privirea iscoditoare a „brudarului", care nu poate rezista ispitei de-a afla ce cauți, de unde vii și cum „ii" prin alte părți. Cinul spintecă apa de-un albastru-verzui făcînd valuri-valuri, în vreme ce brudarul nemulțumit de răspuns pune alte și alte întrebări, de parcă ți-ar lua un interviu. Cobori, apoi urci dealul cu pasul, printre pruni și viță de vie. O cărăruie îngustă, șerpuind printre lanul de grîu, te scoate în sat. Miroase a brad, iar cînd ridici ochii vezi în stînga pădurile a două sate și un sanatoriu în dreapta. Casele stau ca într-un cuib liniștit, umbrit de nuci bătrîni, pruni, viță de vie și gutui. În fața școlii tronează Comandorul, cel care, cu pana sa măiastră și istețimea minții lui de ardelean a pus sătucul alături de stelele lumii. ION BUDAI-DELEANU veghează CIGMĂUL de dincolo de timp. Copiii scriu alfabetul, ori adună numere răzlețe, se joacă în pauze, ori își potrivesc pașii spre casă sub ochii Comandorului. Nu știu dacă un singur suflet de la I-a la a IV-a a scris un vers. Poate da. Poate nu. Nu știu dacă micuții sau mai marii cigmăieni au citit „Țiganiada". Poate da. Poate nu. Sper că cineva, un îndrăgostit de sat, sau de lume, să pună trandafiri la picioarele bardului. Sper că prietenii mei, scriitorii, să-i recite versuri ori de cîte ori vor simți că le cresc aripi și îi cuprinde dorul de Cigmăul lui Deleanu. Și mai sper, cu toată puterea ființei mele, că acel cuib cu suflete, umbrit de nuci și gutui, cu iarbă crudă pe uliță și cărări spre codrul bătrîn, va sclipi fără încetare alături de celelalte stele ale pămîntului.

...Mașina trecea claxonînd, de la Hulă spre Școală, ridicînd nori de praf în ferestrele acoperite cu fileu și cîpcă ; apoi cînta difuzorul, cu toți decibelii lui posibili și satul se pregătea ca de Paști. Femeile își adunau copiii de pe uliță, din Berc ori de pe Vatră, îi săpuneau și-i îmbrăcau cu haine curate, mirosind a leșie și-a vînt. Apoi își desfăceau conciul, lăsînd părul să fluture molatic. Îl ungeau cu „ulei de păr", apoi îl împleteau în grabă, cu oarecare cochetărie, gest împrumutat, aproape sigur, din filmele vizionate la Școală. Pentru film nu-și puneau niciodată ciupagul. Ecranul, purtînd o altă viață în el, era o deschidere spre lume, spre ceea ce avea această lume nou, aproape inaccesibil lor, frumoaselor cu conci, fuste crețe și gumari, vesnic în cîmp, vesnic cu soarele-n creștet și iarba fosnind sub tălpi. Se cădea să respecți cele două ore de evadare, punîndu-ți „haine domnești", adică de oraș, nu poale și ciupag. Astea le purtau duminica, pe sub Boca, sau la joc, ori în fața porții, pe scăunel ; pentru că, spre cinstea lor, aceste femei au înțeles de la bun început că portul bătrînesc le reprezintă, le pune în fața lumii așa cum sînt, așa cum trebuie să fie.

Bărbații pipau „Mărășești" cu un aer degajat, de stăpîni absoluți. Cu două ceasuri înainte săpau în Prund, ori coseau, ori adăpau vacile. Deodată, muzica înceta și operatorul stingea lumina. „Filmul acesta..." începea să explice directorul școlii, Ilieș Romulus, cel mai inimos om din cîți am cunoscut în satul acela, „va propune un fapt de viață". Ecranul lua chipul zilei și-al nopții, oamenii trăind, ori murind, ceva greu de înțeles la început, dar de care te despărți cu strîngere de inimă.

Stelele loveau Mureșul și se făcea noapte tîrzie. Copiii „cucuiau" în picioare, femeile erau năpădite de nostalgie. În urma lor, bărbații, uitînd de țigări, vorbeau de seninătatea nopții, galbenul lunii, alte fleacuri mărunte. Apoi, după ce operatorul stringea totul, Caravana urca Hula sfîșiind tăcerea și ridicînd nori de praf gălbui spre ferestrele acoperite cu cîpcă.

Vreau, doresc, sper să mai pot primi, ca atunci, Caravana.

Un accelerat de noapte mă poartă înapoi. Mureșul s-a făcut vinețiu-închis. Sînt nori și nu-i mai tremură luna în adîncul nisipos. Cîmpia Piinii doarme. Sus, spre Codrul bătrîn, ard becuri gălbui. Comandorul veghează somnul pămîntului acoperit de iarbă și nuci. Știu, mai jos, n-a venit Caravana. Poate... Presimt casele în depărtare. Mărunte, acoperite cu țiglă roșie. Cu grădinițe sub ferestre și bănci la poartă. „Nu se schimbă decît oamenii", îmi zice cineva, un bătrînel plecat cu treburi în Capitală, „încolo, toate rămîn la locul lor...".

Mă gîndesc la ceea ce-mi spusese un copil de șase ani, Andreea-Cristina, sînge din sîngele Ardealului : „țara este bucata de pămînt pe care au locuit oamenii de demult, și dacii, și romanii. Ei au pus pietre, și ape, și munți înalți de jur împrejurul țării, s-o apere de dușmani. Au murit, toți, în lupte, dar nu toți. Iar Țara nu s-a mișcat din loc, pentru că pietrele și apele și munții, chiar și sîngele, crede-mă, aveau deja rădăcini...".

Trenul aleargă, noapte, mici lumini ici colo. Ardealul, mare și indispensabilă dragoste...

Letiția Vladislav

Mircea Dumitrescu : „Compoziție"

Înscenare de duminică pentru un oaspete orășean

Se aud voci de bărbați în curte. Prin fereastra deschisă adie mirosuri înțepătoare de iesle. Foșnet de fîn, de flori și ierburi cosite, răzbate dinspre livadă. În tăcerea din odaie, zgomotul furcii izbite de marginea ieslei răsună ca ascuțirea unui cuțit pe gresie. Cineva pleacă. Bună seara, Văsălie, zice. Nici un răspuns. Un tablou de cooperativă prea mult retușat reprezentînd un bărbat tînăr cu mustață și tunsură austeră, în unghiuri drepte, e agățat deasupra ferestrei deschise. E răcoare și din vecini bate vînt cu arome de slană prăjită și lapte afumat. Sîntem patru în încăpere și așteptăm. Eu, bătrîna, Pavel și Maria. Mi-au spus : rămîneți peste noapte, domnule, Văsălie al nostru va fi bucuros. O va certa pe Maria, e sigur, dar așa face de cîte ori se întîlnesc, e ceva obișnuit pentru noi. Văsălie al nostru muncește mult, prea mult, domnule. E un om tare bun, dar le are pe ale lui, o să vedeți.

Treptele scării de la intrare scîrțîie sub pași grei. Ușa se deschide ca împinsă de un vînt puternic și din prag mă privește un om înalt și neras, cu fața aproape neagră. O pălărie cu boruri botite, fără culoare, îi stă căzută pe ceafă. Fire de iarbă uscată îi sînt agățate pe umeri ca niște trese de gradat abia întors de pe cîmpul de instrucție. O zadie lățoasă și murdară îi învăluie iernatic bustul impresionant. În picioare, „cauciuci" ieftini, aproape dezlipiți la vîrf. Un fel de itari evazați, trei sferturi, din pînză de in albită, și un chimir dacic de sub care iese la vedere tocul de piele al unui briceag, îi dau un aer de manechin într-o expoziție etnografică.

— Tovarășul e de la București, în trecere, l-am rugat să doarmă la noi, explică bătrîna, arătînd către mine.

— Bine, spune omul. Să rămînă sănătos. Ie-te-te, o zinit și mezina noastră ! Maria se uită la Pavel cu aerul unei școlărițe care are de împărtit o bucurie de recreație cu colegul ei de bancă. Pavel, venit în vizită după un vechi obicei, cu rădăcinile în prima lor copilărie, pare stingherit de prezența mea și zîmbește forțat.

— Mărie tată, cinstitu-l-ai pe musafir cu horincă din ceea veche ? Că să mă ierte domnu, dar la oboseală, după truda de-o zi, ió mi-s oleacă horincos și tare-mi place să am om dinpotrivă cu care să horincesc.

Își caută loc să se așeze. Întinde o mînă de humă, crăpată, și-și depune pălăria pe televizor.

— Tovarășe, îmi pare rău că n-am făcut alte căsuri, alte arănjări. Amu lumea să schimbă. Fata asta a mé, mezina, o fo țărancă și tare bucuratu-m-a. O fo, și asa trè să fie, da' nu mai e. Sară de sară îi zic ce făcusi tu, Mărie, cu țărănia, unde o lăpădasi tu și pentru ce, cocoana lui tatăle, turista noastră de la oraș ? Eeh ! Ați avut dar de la dumnezău că v-ati născut într-un ceas bun. Într-un ceas care merge bine. Al nost, al bătrînilor, o fo găsit stat la naștere. Da' la stați, dragii mei, oleacă, s-o privim puțintel pe mezină, că n-am mai văzut-o de o săptămînă... Feri încolo, mă, Păvăluc. Aiii, ceara cui l-o făcut pe croitorul cela al vostu, Pantalonii ! Tu mănînci viața din mine, mă copilă ! Tu cu viața mé amărîtă ți-ai pus în cap a șugui ? Meri din fața mé si să nu te întorci, ni, fără numai dacă-ți pui sumna !

— Lăsați-o, bade, zic, ăsta-i portul pe la oraș. Pantalonii sînt practici, pe străzi e praf și e frig.

Pavel, strîns într-un costum de blugi, ca un proaspăt altoi în fire de rafie, încearcă să fie mai convingător decît mine.

— Zău, bade, blugii sînt foarte căutați și la oraș și la țară. Uite colea, ni, blugii Mărioarei sînt făcuți din țesătură de-a noastră, din in și cînepă. Itarii ceia de pe matale sînt tot blugi, zău, bade Văsălie.

— Păvăluc, să știi că nu prea mult poți înainta cu aste spreimi albastre de cînepă. Uită-te dară mai departe la fecioara mé și ce vezi, Isuse ? ! Cotoroagele ! Dumneavoastră nu vedeți că si-a rumpe picioarele cu cotoroagelea celea ? Ha ! Am avut io un maistru, pe cînd lucram la fabrică, ce si-o rupt picioarele pe parchet fiindcă si-o pus plachiuri prea groase. Dar ea ? Fata tatii, băă ! Amu îi atît, amu îi pînă-n tavan ! Asta-mi gată din lume douăzeci de ani din viața mé. Asta-i moartea mé. Asa mă răsplătește ea amu la bătrînețe, după toate ce-am îndurat pentru ea. Fata lu tatăle n-o știut de rău. Dumneavoastră nu știti de rău cum am știut noi țăranii cei vechi...

— Tată, se apără în sfîrșit Maria, lăsînd de o parte o veche revistă de modă fără coperți și cu colțurile îndoite. Eu nu mai is țărancă, is fată de la oraș. Amu toate astea, relele, se gată. De la țară a plecat si cel ce stă-n minister. Mai stătea el acolo dacă nu pleca ? De ce să nu sperăm și noi că vom ajunge ceva ? Văzuși ? Îți părea bine cînd mă vedeai la televizor, la „Floarea din grădină" ? Cînd mă vedea tătă țara românească ? Si poate si alte țări ? Tată, nu fii rău. Că n-ai știut ce înseamnă viața, ci numai chin si greutate...

— Mda ? Dar floarea ceea, dacă-i din grădină, de ce n-o lești acolo, și-o lași colea, pe televizor, să-mi agăț io pălăria de ea ? Ha ? Deie dumnezău s-ajungeți ceva, da n-oți ajunge-n veci cu unghiile astea ! Îmi pare rău de viața mé, de ce mi-am chinuit viața mé cu tineretu ista, de știam ce-oi ajunge. Să mă fi născut io în sezonul ăsta, eram fericit pe lumea asta !

— Unchiețu Văsălie, stăi ! face Pavel metodic, pe un ton de moralist prescolar. Cînd ai fo ficior, ai avut cisme, suman și zadie, cum era la modă ?

— Am...

— Dacă da, de ce să mai condamnăm oamenii ?

— Amu, mai ales fetile, numai ochii nu si i-ar scoate în lumină, dacă nu si pe aceia, să umble oarbe si fără grijă, rămîne pe poziție, impasibil, bătrînul. Adă-mi cîrlige, Păvăluc, să-i scot pe-ai cocoanei mele mezine, ochii ei prefăcuți cu zmalțuri. Cum o fo inspectorul Viflaimului cînd se masca în momulu dracilor. Că io am fo inspector al Viflaimului în tinereță, de Crăciun. Amu de-i vidé una ca aiasta, Viflaim zici. Ah, sfîntă fecioară, pentru ce m-am chinuit io în viața mé !

— Să fii fericit, unchiețu Văsălie, că ți-ai chinuit viața pentru pruncul dumitale, zice din nou cu un aer înțelept Pavel cel de față.

— Eu vorbesc în dreptul meu și nu al nimănui, Păvăluc. Tineretul de azi e mai deștept ca oamenii din trecut, da ce-o fi pînă la urmă ? Maria mé o mărs mai departe, la liceu, da' poftim : unghiile ros ! Nu că-s prost, că nici prost de totului n-am fost în viața mé, da am zis : io-ți dau posibilitate, da nici să sai pînă-n cer. Cînd o văd asé zic : uite, măi frate, cartofii si vacile is moarte pentru ea. Am zis : stai, că la mine-i numa una, da la alții ? Ce să faci pămîntul ? După ce-om pieri noi, ăștia, cine o mai rămîne în penzie ? Că statu are grijă, ne dă penzie ; da cui a mai da mîine poimîine ? Cine să mai pricepe mîine la cai ? Doctorii ? Bine. Da' țăranii ? Să siu nebun dacă io în prezent nu mă contrazic cu un doctor. Nu s-o născut acela medic pe pămînt să mă contrazică pe mine la boli de ochi. Calu lu cutare îi bun, n-am ce conzulta, o zis un doctor refuzîndu-mi un cal. Domnu doctor, uitați-vă bine... N-o durat două săptămîni si calul a chiorît de amîndoi ochii. Dumneata, mos Văsălie, o zis ăla cu rusine de refuzul ce-mi făcuse, nu meriti să mai fii țăran vino lîngă noi la policlinică. Auzi tu, domnișoară ? La policlinică. Și nu m-am dus. Dacă tot știam ce trebuie, de ce să mă duc ?

Pita de casă și slana cu ouă prăjite aduse pentru cină se răciseră. Maria aranjează, calmă, o față de masă. Bătrînul își aprinde o țigară „Bucegi" și deschide un picap vechi, de prin anii '60, „generația a doua", după cum spune Pavel. Frații Petreuș. Bătrîna, anonimă și abia făcîndu-se simțită în încăpere, toarnă în pahare dintr-o sticlă verde. Pavel caută în cutia cu discuri. Pe pat adie răcoarea cearșafului de in, țesut în casă. Cîntecele fraților Petreuș au miresme de mirese, de mere coapte pe plită, de pere uscate la soare și de cireșe dospite în rachiu. E tăcere ca într-o sală goală de teatru în pauza dintre acte. Am sentimentul că am fost martorul unei înscenări de duminică. Tată și fiică, într-o abilă contrazicere, îl distrează pe onorabilul oaspete orășean oferindu-i o mostră de dramă rurală. Ca pentru a-mi confirma bănuiala, bătrînul se ridică brusc și spune :

— Haideți, copii, să-l lăsăm pe tovarășu să se culce. Om mai vorbi dar și mîine sară...

Ion Longin Popescu

Iarna, despre pîinea noastră cea de toate zilele

Da :

În cîmpie, vara, sub vînt, grîul cîntă. Porumbul foșnește acum. Pănușile și tecile frunzelor pot tăia un obraz subțire. Mîinile țăranilor se aspresc și de astă dată. În boarea de zghihară zloată trebuie să tacă. Pînă la roșii și dovlecii cît un cîine ciobănesc strîns în somn elevii ajung cu greu. După o zi plină studenții cîntă folk. Vezi uneori și copii de-o șchioapă punînd gogoșari în borcane cu apă fiartă și sarcelată. Funigeii se agață de aracii din **loturile personale** și fură cîte-o rază de somn în amurg. Borhotul de la teascuri nu se mai aruncă ; dres cu apă și cu un pic de zahăr mai dă un rod. Țuicarii nu mai găsesc marmeladă în vrac și nu ne mai toarnă-n pahare prună clandestină. Vine iarna...

Și, iar :

La Șuici, la prietenul Zamora, merele trebuie că au fost cît capul unui crap de crescătorie vîndut în cartierele noi. În Dobrogea afuzalia s-a terminat, a început tulburelul. Sfecla s-a scos din pămînt, dar uneori mai putrezește și în rampe. Cui i-e frică de diabet, să ierte. De ce la Belciugatele combinele pornesc atît de tîrziu în lanuri ? La tații noștri țărani o varză roșie costă cît o pîine. O pîine adusă în geantă de navetist de la Botoșani la Trușești. În Țara de Sus grîul de iarnă e verde.

Din nou:

O ladă s-a spart și asfaltul duce în rigole suc de roșii. O oglindă mată în care joacă doi melci cu crusta de rac fiert. Țințarii verii s-au ascuns în văgăuni de apă, iar tizicul ars nu mai flutură printre stelele nopții drapelele de ceață. În deltă poate, așadar, începe desantul tăietorilor de stuf. Căci papura se vinde la metru. Marangozii călăfătuiesc lotcile cu cilți ; dogarii, butoaiele, cu papură. Tata, se spune, a plecat cu un bărcaz plin ochi pe Dunăre spre Calafat. Îl așteaptă — se zice — o sută de căruțe care vor urca spre Poiana Mare și Segarcea. Și totuși, dogarii nu țin mîinile în buzunarul șorțului de piele. Butoaiele s-au opărit cu frunză de nuc. Acum, și mai acum o săptămînă-două. Cînd s-o întoarce, lișițe nu vor mai fi. Și nici giște, și nici cocori sau berze. Carnea de barză *scoate* — se crede — șarpele înghițit în somn. Dar nici șerpi nu vor mai fi. Va fi iarnă-iarnă. Păcat să te prindă vîrsta asta a anului prin alte locuri.

Acum:

Trei sute de muncitori de la fabrica de rulmenți din Alexandria și-au luat concediu. Navetiști, cu mai multe sfori de viță în spatele casei. N-au văzut în viața lor marea, și doar treizeci și doi virgulă cinci la sută din ei au urcat pe munte — în zilele cînd făceau specializare la Brașov. La carieră la Iacobdeal granitul cioplit se sfințește cu gîndul la cămara încă neumplută. În bălți caracuda bate a somn ; pescari amatori întinși ca pe șfoară. Într-un sat de munte un urs a omorît cinci godaci căutîndu-i pe vînători cu luminarea. Cine i-o fi picat cu ceară de au apărut în alt sat ? Mai sus sau mai jos de țintă, nu contează, dar în mustării se împușcă elefanți și se spintecă balene albastre.

Și totuși:

Un director de Iase din Bărăgan prinde pe bombeuri clisa din cîmp. O lasă apoi cîmpului după telejurnalul de seară. Pe tractoriști nu-i căutați acasă : au hainele și mîinile cum îi pămîntul proaspăt arat. Cînd la debit e închis, combinierii fumează pănuși de porumb. Hîrciogii și popîndăii au intrat în movile. Dacă pîinea se întoarce în sat pe biciclete, vorba unui poet, și se cumpără **relaxa** la cooperativă, pănușile nu mai foșnesc bătrînește în saltele. Dar pe țărani, uitați-vă ! îi găsiți totuși în cîmp. Un bătrîn de optzeci de ani descarcă lăzi cu cartofi în Lehliu. La Dragalina, o bătrînă împrăștie gunoi de grajd la rădăcina unei noi recolte. Mecanizatorii — ce prozaic și sublim totuși ! Noaptea pe tractor pămîntul e mai curat, mai pașnic, mai frumos. Ce știu cei de la **Luna?** Ce frumoși sînt tractoriștii noaptea, în schimbul de noapte. Întrebați-l pe directorul de Iaseu cînd bate cu piciorul roua toamnei și le aduce parizer în pungi pe care scrie cu negru **Romaria.** Are o șapcă cu cozorocul pleoștit, și e director. Nu are uși capitonate, ci prinse în două balamale care scîrțîie a crivăț. Nu rade eticheta de băuturi exotice, nu a urcat spre **Luna** niciodată (Ar fi putut-o face, are destui bani.) ; ar fi lăsat prea mult pămînt în plușul marilor restaurante. Nu mai spun de tractoriști, de ceapiști, de zilieri — ăștia ar veni cu pogonul.

Dar, iată că:

Paharul cu absint mai plesnește și pătează covorul fermecat. Țăranii sînt acolo. Acolo ! Nu pentru că-i cîntăm și nici pentru că ciocnim cu ei un pahar de șliboviță sub umbrela unui bufet comunal. Nu ! Au în palme crăpături, deasupra cămășilor fără guler scrobit ceafa li se zbîrcește. Țărani, atît ! Cît costă o varză roșie, sau zece ardei ? Să punem întrebarea asta în cîmp ! Costă cît o pîine ; cît pîinea noastră cea de toate zilele.

Pavel Perfil

MAPAMOND

Fayad Jamis *(CUBA)*: „Scurtă istorie a lumii"

„Desigur că au trebuit să treacă sute de mii de ani — care în istoria Pămîntului au mai puțină importanță decît o secundă în viața unui om — mai înainte ca neamul omenesc să se ivească din acele cete de maimuțe care se cățărau prin pomi".

(Engels: „Rolul muncii în procesul de transformare a maimuței în om")

„Și astfel, cu o nesfîrșită încetineală, de-a lungul imensității timpului, pămîntul a căpătat treptat forma acestui pămînt pe care trăim".

(H. G. Wells: „Scurtă istorie a lumii")

Timpul, universul, sînt o nemărginită noapte în care ambele se zămislesc, se devoră.
Milioane de frînturi de eternitate plutesc în spațiu ca niște pietre pe care un ciudat uragan
le-a încrustat în acest perete scorojit. Ordinea și haosul se împacă, se completează.
Stropi de eternitate cad în vîrtej, ca burnița în nopțile în care nimeni nu ne iubește.

Aici ar fi mai bine să trec peste milioanele de secole, peste milioanele de fenomene și să spun doar, simplu,
că galaxiile alunecă acum tăcute ca niște meduze; alunecă lîn și fosnesc, fac băsici, se revarsă
din paharul meu de bere. În marea noapte universală se nasc, mor și se nasc iarăși
(și tot așa mereu, mai presus de orice moarte și de orice naștere) astrele, planetele.
Acum cîteva milioane de ani (avem doar date vag aproximative) a apărut mica noastră lume, acest pămînt
pe care într-o bună zi (aici, o altă dată vag aproximativă) viața și-a ivit năsucul fraged.
Dar toate astea sînt greu de povestit. Ar fi mai bine să fac un salt și să-ncercăm să observăm la microscop
niște mici viețăți ce nu se văd sub nici un microscop și care încetul cu încetul se adună
și se unesc pînă alcătuiesc acele animale-monștri în stare să înghită o sută de microscoape laolaltă
și care se numesc dinozauri.
Pămîntul plin de pleziozauri, de brontozauri și tiranozauri,
pămîntul însorit și înghețat, cu frumoasele-i grădini năpădite de fantastice ferigi
Și apoi (aici înlocuim cuvîntul cu o dată aproximativă, după studiile cele mai recente)
a apărut omul. Au apărut femei și bărbați în cele patru zări ale planetei,
femei și bărbați fără frunze de viță, fără mere și fără șerpi, doar femei și bărbați
negri, albi, roșii, galbeni, albaștri și verzui, făcînd dragoste pe iarbă,
pe crengile celui mai frunzos copac din munte.
Făurind istoria cu mult, cu foarte mult înainte
de timpurile pe care istoricii, stingaci, le-au denumit istorice (pentru că istoria a început de fapt
în ziua în care omul a doborît cu pumnul un bizon, și a simțit în braț o crîncenă durere;
atunci s-a hotărît să-și făurească o secure ca să lovească fruntea trufașului și crudului animal.)
Cum putem rezuma istoria omului? Eu nu rezum nimic, prefer să mă așez lîngă fereastră,
să deschid o carte la pagina 123 (sau 640), să scutur o pălărie cu bilețele scrise cu cifre
ce corespund datelor marilor evenimente, să mă îndepărtez puțin de năvalnicul șuvoi de sînge care
aproape că-mi atinge pantofii.
Nu pot sta cu brațele încrucișate în vreme ce oamenii se devorează unii pe alții, galii
inaugurează un music-hall în templul cel mare din Babilonia, romanii aduc în sclavie jumătate din lumea cunoscută,
din insulele Hawai pînă în Porto Rico. Cîte catastrofe s-au abătut peste această sărmană planetă, cîte groaznice plăgi
au decimat stirpea umană: ciuma din Atena, (și cea din Londra, și...) ciupercile din Hiroshima și Nagasaki.
Se duc și vin mereu generații, suferințe. lanțuri, valuri și strigăte
care înțelesc furtuna. Mii și milioane de bărbați și femei făcînd dragoste pe iarbă,
zidind orașe, zdrobindu-și oasele îndărătul zidurilor auriței cetăți Constantinopole,
pe nisipurile deșertului, sub acest cer plumburiu, acum, aici.
în această insulă, în aceste străzi inundate de lumină și de păsări (unele ne privesc mirate de pe antenele T.V.),

Vreau să spun că s-au întîmplat multe de cînd universul e univers, și de cînd lumea e a noastră,
de cînd bărbatul și femeia au apărut pe pămînt ca niște alte animale sălbatice
care încetul cu încetul devin ceva mai puțin sălbatice (privește-i cum merg agățați de autobuz).
Vreau să spun că astrele se mișcă nepăsătoare în vreme ce un copil îmi aruncă în cap cu o piatră
și eu știu că e așa cînd îmi privesc singele șiroind pe fața acelui băiat cumsecade, pe care nu-l urăsc.
Anii trec, eu străbat drumurile cu zăpadă sau numai cu noroi pînă la piept.
La un colț mă-ntîlnesc față în față cu moartea, îi aprind liniștit o țigară apoi mă depărtez fugind cît pot.
Vreau să spun că au trecut atîtea: galaxii, cutremure, secerișuri și camioane,
pentru ca în această clipă trupurile noastre să repete ceea ce alte trupuri au consumat în clipa lor de eternitate,
pentru ca în această clipă, tu și eu să inaugurăm milenarul ritual inventat întrutotul de oasele noastre.
Vreau să spun că cel mai de necrezut și frumos dintre fenomene s-a petrecut în seara cînd ne-am cunoscut,
pentru ca acum, draga mea, femeia vieții mele, singurătățile noastre să se dezlănțuie în mistuitoarea văpaie a dragostei.

În românește de Elena Codreanu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian